

5f=1 44=1.

Vol 212

---

n 100

CLAUDII SALMASII
PLINIANÆ
EXERCITATIONES

I N

CAJI JULII SOLINI POLYHISTORA.

I T E M

CAJI JULII SOLINI

P O L Y H I S T O R

ex Veteribus Libris emendatus.

Acceperunt huic editioni

DE HOMONYMIS HYLES IATRICÆ
EXERCITATIONES

antehac ineditæ,
nec non

DE MANNA & SACCHARO.

T O M U S I I.

TRAJECTI AD RHENUM,

Apud JOHANNEM vande WATER, JOHANNEM RIBBIUM,
FRANCISCUM HALMA, & GUILIELMUM vande WATER, Bibliop.

M. D. C. LXXXIX.

GRABUUS SALMANS
PLINIA
EXERCITATIONES

CAJUS JULIUS SOLINUS
P O L Y H I S T O R A

CAJUS JULIUS SOLINUS

P O L Y H I S T O R A

ex Notis Libris concubans.

Accellens hinc editioni

DE HOMONYMIS HYLES IATRICAE
EXERCITATIONES

antiquae ineditae
1782. 8vo.

DE MANNA & SACCHARO
T O M U S II

TRAJECTI AD RHENUM

Apud JOHANNEM VAN DE WATER, JOHANNEM RIVIERM.
FRANCISCUM HARM, & GUILLIELMUM VAN DE WATER, Bibliop.

M D C LXXXIX

CLAUDII SALMASII
PLINIANÆ
EXERCITATIONES
IN
CAJI JULII SOLINI
POLYHISTORA.

CAPUT XLV.

Cappadocia. In ea de equis.

Ag. 52. G. Cappadocia gentium
universarum, qua Pontum acco-
lunt, præcipue introrsus recedit.]
Hæc e Plinio lib. VI. cap. VIII.
In quibus à Plinio discedit,
notabimus. Dextero plurimis
Asia populis circumfusa, Plinius:
dextero vero omnes in Asia dictas
gentes, plurimis superfusa populis.

Dicit ille Cappadociam lævo
latere Armeniam majorem, minoremque, & Com-
magenem transire, lævo omnes Asiæ minoris gentes,
& plurimis populis superfusam esse, id est, plurimis
populis habitari qui eam superfundunt. Gentem
Cappadocum ibidem vocat, quæ multos habeat po-
pulos. Nam gens in populos dividitur multos. Sic in
Galatia tres erant gentes, populi vero secundum Pli-
nium centum nonaginta quinque. Quot civitates in
unaquaque gente, tot populi. Hunc locum Plinii
non intellexit Solinus.

Vadit super tractum Syria Antiochia, parte regionis alte-
rius in Scythiam pertendens.] Aut heic immane erravit
Solinus, aut ejus librarii in culpa. Verba Plinii, quæ
exprimere voluit, sic habent: Vadit super Antiochia tra-
ctum & usque ad Cyrrhesticam ejus regionem parte sua, quæ
vocatur Cataonia, contendit. Ut idem quod Plinius dice-
ret, scribendum illi fuit, vadit super tractum Syria An-
tiochia parte regionis Cataonia in Cyrrhesticam pertendens.
An ita putabimus scripsisse? aliter omnes ejus habent
libri. Nec credendum heic peccatum à librariis tanta
scripturæ diversitate ac differentia. Quid tamen velit
Solinus, nescio. Nam Cappadociam usque in Scy-
thiam pertendere nemo, ut opinor, dixit. Hujus ta-
men Solinianæ sententiæ vestigia impressa legere licet
capite de Euphrate supra, ubi scripsit Euphratem ex
Armenia majore fundi, ortum sub radicibus montis,
quem accolæ Capotem nominant, Scythis proximum.
Armenia major à Paryedris montibus auspicatur.
Eam à Cappadocia Euphrates amnis dividit. Sic Cap-
padocia usque ad Scythiam ea parte pertendit, quæ

Moschicos & Paryedros montes attingit. Scythiam
tamen Cappadociæ vicinam nemo auctor scripsit. Sed
hec Solini sententia est. Vadit super tractum Antio-
chiæ Syriæ: parte alterius regionis, id est, ejus regio-
nis, quæ ad septentrionem huic opposita est, ad Scy-
thiam pertendit. Verbis Plinianis longe aliam quàm
Plinius effecit geographiam. Hic enim tradit Cappa-
dociam super tractum Antiochiæ Syriæ vadere, & us-
que ad Cyrrhesticam ejus partem contendere. Mar-
tianus Capella, qui è Solino pleraque omnia sumpsit,
quæ de geographia scripsit, ita habet: præterit Lycæo-
niam, Pisidiam, Ciliciam, super tractum Syria means, Antio-
chia partem in Scythiam pertendens. Quæ prodigialiter cor-
rupta sunt. Scribe: præterit Lycæoniam, Pisidiam, Cili-
ciam, super tractum Syria means Antiochia, parte in Scythiam
pertendens. Liber optimus, quem vidi, heic scriptum
præferbat, in Sistiā pertendens. Quod si scriberetur,
in Cirrhestiam pertendens, idem sensus efficeretur qui
verbis Plinii continetur. Ἡ Κυρρῆστις pro Κυρρῆστινή.
Ptolemæo Κυρρῆστιν, sed legendum Κυρρῆστινή. Nam à
Κύρρῳ oppido Syriæ ἐθνὸν Κυρρῆστις. Sed Scythia vera
lectio apud Martianum, quia Solinum sequitur. τὴν
Κολχίδα ille pro Scythia accepit, qua ad orientem si-
mul & Armenia majore Cappadocia terminatur.
Strabo lib. XII. Καππαδόκες ἀποειρόμενοι πρὸς νότον μὲν
τῆς λεγομένης Ταύρω, πρὸς ἑὸν δὲ τῇ Ἀρμενίᾳ, καὶ τῇ Κολχίδι.
Hoc est quod heic expressit Solinus, quum dixit Cap-
padociam super tractum Antiochiæ Syriæ vadere, ad
meridiem scilicet, & parte alterius regionis, nempe
ad septentrionem, usque in Scythiam pertendere. Poë-
tæ quidem Scythia nomine etiam Colchos, & Albanos,
& Iberos comprehendunt, sed non ita geographi.

Super tractum Syria Antiochia.] Plinius tantum dixe-
rat, super tractum Antiochia. Sed provinciam eo nomi-
ne, non urbem designasse ostendit id quod sequitur,
& usque ad Cyrrhesticam ejus regionem. Ergo Cyrrhestica
regio erat illius Antiochiæ. Mela: In eo prima est reli-
qua pars Syriæ, cui Antiochia cognomen additur. Plinius
ipse lib. V. cap. XX. Promontorium, in quo Laodicea libe-
ra, Diospolis, Heraclea, Charadrus, Posidion: Deinde

promontorium Syriae Antiochia: intus ipsa Antiochia libera Epidaphnes cognominata. Perperam hæc divulgata sunt, & capitibus sectis diducta: præterea Antiochena habent editi, ubi recte in antiquis est Antiochia. Antiochia pro Antiochica, vel Antiochena, ut in aliis. Sic Κασιόρεια Καππαδοκία, pro Καππαδοκίη: Σελεύκεια Πιερία pro Pierica: Antiochia Pisidia pro Pisidica in Tabula Peutingeri. Gemma Constantii, quam penes Freherum & μαλακίτω olim vidi, in qua ipse Constantius sculptus erat aprum Σιρίαν venabulo excipiens, scriptum habebat infra, ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ. Sic Ἀντιόχεια Συρία de Syriaca potius Antiochia, quam de Syria Antiochena accipiendum, ut dicam infra.

Pag. 53. A. Quæ Armenia, unde Pariedri montes sunt, inspicatur. Scripti ferè omnes Solini Panhydros, aut Panhydros hos montes nominant: Martiani Panedros: apud Plinium hoc loco Pariedri vocantur: Armenia major a Periedris montibus incipiens. Idem lib. v. cap. xxvii. Inter Tauri montis nomina Pharphariades legitur in vulgatis, ubi scripti habent, Paryades, aut Paryadis. Rectum est Paryadres. Ita enim Straboni & Græcis ὁ Παρυάδης. In Tabula Peutingeri Paruerdes dicitur pro Parnedres. Plinio Paryedra montes, οἱ Παρυάδες, non Paryadri dicendi.

Mazacham sub Argæo sitam. Scripti: Mazzagam. Verum est Mazacam. Græce tamen τὰ Μάζακα. Stephanus: Μάζακα πόλις Καππαδοκίας, ἢ νῦν Κασιόρεια. Idem alio loco: Κασιόρεια, μητρόπολις τῆς Καππαδοκίας, ἢ πρὶν Εὐσεύχεια, ἢ Μάζακα, Perperam legitur μάζα. Nomen pristinum semper retinuit. Ptolemæo Μάζακα, ἢ Ἐ Κασιόρεια. In Tabula Peutingeri Mazaca Casarea. Dicta etiam est Κασιόρεια Καππαδοκία ad distinctionem aliarum urbium, quæ hoc nomen tulerunt, ut Ἀντιόχεια Πισidia, Ἀντιόχεια Συρία, Σελεύκεια Πιερία, & similia.

Cappadoces matrem urbium nominant. Melius in optimis libris: matrem urbium numerant, id est, habent pro metropoli. In altera editione scripserat Solinus: matrem habent urbium. Μητρόπολις, mater urbium. Martianus: matrem ducunt urbium. Sic lego, non dicunt.

Qui Argæus nivalibus jugis ardens. Et inde dictus Ἀργαῖος, id est, albus. Strabo de Mazaca: κείται ὁ ἄσπις Ἀργαῖος ὅρις πάντων ὑψηλοτάτων, ἢ ἀνέκλειστον χιόνι πλεῖν ἀπρώρεαν ἔχοντι. Inde, ut videtur, & Ἀργαῖος mons in Creta, ubi Jovem educatum fuisse clam Saturno Hesiodus fabulatur:

Ἀργαῖος ἐν ὅρις πεπαισμένῳ ὑλίνῃτι.

Sanè & λευκὰ ὄρη in Creta fuisse certum est, ex eo dicta, quod nunquam deficerentur nivibus summa eorum juga. An igitur Ἀργαῖος mons olim in Creta, qui postea albi montes? Sed ὄρη λευκὰ ad occidentem Cretæ ponit Ptolemæus, mons Ἀργαῖος ad orientem insulæ. Nam ad Lyctum oppidum mons ille. Non igitur iidem montes. Sed verius est legendum esse apud Hesiodum:

Ἀργαῖος ἐν ὅρις πεπαισμένῳ ὑλίνῃτι.

A capris mons ille Ἀργαῖος dictus, qui πεπαισμένῳ & ὑλίνῃ, quod multam silvam capris edulem haberet. Nam & ἀργίβατα ὄρη Græcis poetis dicuntur, vel Ἀργαῖον ὄρη a capra illa nominatum, quæ Jovem suo lacte in eo monte aluit. Interpres Theonis Ἀργαῖος ἐν ὅρις, non Ἀργαῖος legit, atque ita etiam lectum quibusdam ostendit in illo versu Arati:

Δίτῳ, ἐν εὐώδεσσι, ὅρις χιόνιν Ἰδαίου.

Quidam ibi legebant Ἀργαῖος. Scholiastes manuscriptus: τινὲς γράφουσι χιόνιν Ἀργαῖος, παρ' Ἡσίοδου λαβόντες, φάσκοντες τραφῆναι τὸν Δία ἐν αὐτῇ περὶ τῆς Ἡσίοδου, Ἀργαῖος ἐν ὅρις. Veteres tamen vulgatam lectionem in Arato agnoverunt. Strabo: ἢ γὰρ Διὶ πλεονέχῃ, ὅς ὁ Ἀργαῖος, ὅρις χιόνιν Ἰδαίου. Aratum reprehendit quod Dicten prope Idam montem collocet, quum mille stadiorum spatio distet ab Idā Dictē. Quippe Dictē in orientali latere insulæ. Promontorium Dictynnaion aliud, ὅπῃ θυσμὸς φέρον, ut ait Dicæarchus. Ptolemæo Δίεταμον dicitur pro Διελυαῖον, quod corruptum ab recentioribus Græcis opinor, qui hodie sic vocant, ut Tabulæ hodiernæ testantur. In medio utriusque Ida

mons ad septentrionale insulæ latus. Arato Διέτῃ pro Διέτῃ sollempni poetis enallage, ut ὁμόλῃ & ὁμόλῃ. Nihil igitur mutandum. Ut Ἀργαῖος mons nivibus candicans, sic Ἀργαῖον promontorium ab eadem causa in Troade.

Ne æstivo quidem torrente pruinis caret. Notabis heic æstivum absolute dici pro æstate, quum subintelligatur tempus. Sic vernum pro vere apud Tertullianum, & hibernum pro hieme. Inde nostrum. Sic diurnum pro die dixit infima Latinitas, & diurnale mensuram agri, quæ uno die posset arari. Idem igitur est ac si dixisset, ne æstate anni quidem torrente. Martianus pro eo posuit, quum hunc locum transcriberet, qui nives verticis albicantis ne æstivis quidem solibus superfundit. Idem postea vernum pro vere dixit: quamvis verno etiam serpentibus occudantur. Apud Solinum, verno die.

Quemque indigena populi. In altera editione, quemque indidem populi. οἱ ἐντεῦθεν. Sic alibi, inde reges, illic homines.

Pag. 53. B. Terra illa ante aliq̃s alitrix equorum. Quod equi in Cappadocia optimi gignerentur, inde occasionem sumpsit, naturam & ingenium equorum hoc loco persequendi, quasi non aliæ terræ præstantissimos equos tulerint. Ut alias omittam, de Thessalia Æthicus sophista: Terra fructifera alendorum equorum reliquorumque animantium. Nam ibi eminentiores sunt & velociores quam in aliis provinciarum terris, quorum usus domandorum ibi coeptum adfirmant incolæ. Poterat itaque & in Thessalia describenda equorum historiam adnectere.

Quorum in loco hoc ingenium reor prosequendum. Ita altera habuit editio. Altera: quorum hoc in loco ingenium persequemur.

Pag. 53. C. Sive ab insigni quod taurinum caput armo inustum ferebat. Plinius: Bucephalon cum vocarunt, sive ab adpectu torva, sive ab insigni capitis taurini armo impressi. Tralaticium apud veteres, ut hodie, signa equis inurere. Anacreon.

ἐν ἰχίοις μὲν ἴσσωσι

πυρὸς χάραγμα ἔχουσιν.

Græci duas præcipuè literas imprimebant equis, sigma & coppa, unde κοππαταῖαι & σαμφόραι equi dicti. Hesychius: Σαμφόρας, Σαμφόρας ἴσσωσι λέγονται, οἱς ὀπιεχάρακται τὸ Σ σιγχαῖον, τὸτο γὰρ Σαν ἔλεγον. Et rectè ille quidem, nam veteres Σαν, vel Σαμ pro sigma dixere: unde σαμφόρας equi, qui Σαν armo inustum ferebant. Hæc eo dico, quia cæteri Græci interpretes heic turbant, & perperam tam σαμφόρας istos, quam κοππαταῖας exponunt. Nec vir ætatis hujus doctissimus in his explicandis mihi satisfecit. Locus ex scholiaste Aristophanis, quem ille frustra constituere conatus est, sic legendus: Κοππατίας ἵππος ἐκάλειν, οἷς ἐπεχάρακτο τὸ G σημεῖον, ὡς σαμφόρας τὲς ἐπεχαραγμένους τὸ C. τὸ γὰρ C ἢ τὸ Π χαρασσόμενον Σαν ἔλεγον. Αἱ δὲ χαρσῆες αὐταὶ ἢ μέγιστὴ νῦν σώζονται ὅπῃ ὄντες ἴσσωσι. Συνεστύμηνε γὰρ τὸ Π ἢ C τὸ γῆμα τὲς δὲ ἰχίμῃς δύναται νοεῖν, ἢ προηγείται τὸ G ἢ τὸ C γραμματικοῖς ἔτω διδάσκεται, ἢ καλεῖται κόππα ἐννεύοντα. Illustrissimus locus. Apertè ille grammaticus τὸ Σαν Græcorum pro illo epifemo accepit, quod in numeris significat dcccc. Atqui Græcis Æolicis τὸ Σαν erat tantum sigma. Dicit igitur illud Σαν compositum esse ex sigma & π, quod verum est de illo epifemo. Nam sigma inversum cum π litera eam notam numeri concinnant. Hinc σαμφόρας dictos interpretatur. Οὐ προηγείται τὸ G ἢ τὸ C γραμματικοῖς ἔτω διδάσκεται, καὶ καλεῖται κόππα. Ex his constat legendum τὸ G pro eo quod est in editis, τὸ κ. In Alphabetis Græcorum post π sequebatur ea nota G, quæ coppa vocabatur, & nonaginta significabat. Hesychius: Κοππατίας ἵππος κεκαυμένος, ἐπὶ ἐλκυστῶν ἔχων σημεῖον τὸ κόππα, ὃ ἐστὶν ἀπεσπασμένοι Ρῶ ἢ Σ. Illud τὸ Σ vitiosum est. Videtur quippe confundere notam numeri dcccc cum coppa, quæ nota est numeri xc. Nam character numeri dcccc sigma erat inversum. Rectius idem Hesychius alio loco: Κάππα, τινὲς δὲ τὸ ἐλάχιον ἐκ εὐ ἢ γὰρ τὸ C καλλιμάχῳ γράφεται κόππα τὸ ἀπεσπασμένον Ρῶ, ὡς ὁ μυκτηρισμός. Hæc insignia sunt. Callimachus κόππα posuerat de re nihili, & nos

& nos ponimus πδ, quæ numeri nota est. Quidam καππ literam eodem sensu exponebant, quos reprehendit Hesychius, nam πδ καππα scribitur apud Callimachum, non καππια. Dicit igitur, πδ καππια esse πδ inversum. Hoc modo apud vetustissimos Græcos pingebatur q, quæ forma est Latini q: recentiores Græci paulo aliter eam pinxerunt non clausam ad hunc nempe modum G. Et sanè ex coppa Græcorum & formam & nomen literæ suæ q Latini sumpserunt, eundemque ordinem in alphabeto eorum obtinuit, quem apud Græcos coppa. Nam post rī statim ponebatur, ut ex Aristophanis scholiaste constat verbis illis, quæ suprā emendavimus, ubi ε σημειεῖς δ' ἀπορρίπτειν τὸ κόππα scribit. Male igitur in Græcorum Alphabeto veteri vir magnus τὸ κόππα postponit τῷ θ. Victorinus: Sed ne G quidem, nec q Latinus sermo introduxit: ex quibus & q fuisse apud Græcos, & quasi deserit fungi vice litera cognoscere potestis, si Pontificum libros legeritis. Nunc enim apud Græcos juxta Πι est posita. Τὸ κόππα apud Græcos olim vice literæ functum esse inter grammaticos convenit. Scaurus de orthographia: q litera aq̄ue retentiā est propter notas, quod per se posita significaret quæstorem, & quia cum illa V litera conspirat, quoties consonantis loco ponitur, id est, pro Vanū litera, ut quis & qualis: unde & Græci κόππα, quod pro hac ponebant, omiserunt, postquam usu quoque quo auxilio ejus litera non indigebant, supervacuum visum est. Malè scriptum est κόππα. Ergo κόππα vicem literæ olim apud Græcosungebatur, postea ab usu veluti supervacuum rejectum est. Hinc τὸ κόππα ἀντὶ εἰς ἐλαχίστην, pro re nullius momenti usurpavit Callimachus. Ut ex κόππα Græco fecerunt suum K, quod pronuntiabant κα, veluti dimidiatum καππια, sic ex κόππα quod erat conversum πδ, quodque hoc modo pingebatur q, Latini veteres figuram q mutuati sunt, & extulerunt veluti dimidiatum κόππα qu. Etenim illud Q, quod est veluti circulus caudatus, non fuit in usu apud antiquissimos Latinos, sed q scribebant quod est ἀντεγραμμένον πδ & κόππα Græcorum. Velius Longus tradit, si antiqua hujus literæ figura spectetur, eam ostendere C esse & V pariter literas in se confusas. Ergo ita eam scribebant q i. quæ figura C & V confusum præfert. Latini quum omnium literarum nomina & formas è Græcis expresserint, dimidiatas eas tantum in pronuntiando efferebant. Aufonius:

Dividuum Beta monosyllabon Italicum Be.

Quod & in aliis non tantum literis, sed etiam vocibus fecerunt. Ut δὲ ab, ἑὸν sub. Quæ apocopa sollempnes Æolum fuerunt, qui Aborigines Latinorum extitere. Ut δὲ pro δάμα, καὶ pro κρίνον, & similia sexcenta. Dorez sigma literam vocarunt σῆμα, quæ vox notam, vel literam significat. Hesychius: σῆμα, μνήμα, Δολεῖς δ' ἐπιχέον. Inde Æoles Σάμ & Σάν pro sigmate dixerunt. Sed de his nos alibi. κοππαπία igitur equi dicti, qui coppa inustum armo, vel femori gerebant, hoc est πδ conversum, vel figuram Latini q. ut σμφόρεμ, qui Σάν, id est, sigma notati erant, quæ effigies est Romani C. At Græci grammatici recentiores adeo nesciverunt quid esset κόππα aut Σάν Græcorum veterum, ut vulgo ἀνώνυμον σημεῖον appellarent, quod antiquis κόππα diceretur, qui character fuit numeri xc. Auctor incertus Græcus, qui περὶ ψηφοφορίας ἀπὸ τῆς ἡμετέρας scriptit, & rationem tradidit antiquam per digitorum gesticulos computandi, ita scribit, πδ s', hoc est, characterem numeri vii δέκατον vocari, & C ἀνώνυμον σημεῖον ἐννεήκοντα, καὶ ὁ λεγόμενος χαρμητὴρ δ' ἐννεακίσσια. Non mirum igitur si καππαπίας & σμφόρεμ equos pravè interpretati sunt. Videntur & Σάν literam pro nota numeri dccc accepisse, quum sigma significarit. At character ille numeri sigma fuit conversum cum Πι adfixo. Ceterum non solus Alexandri equus Bucephalus dictus ab inusta nota capitis, sed omnes equi sic vocabantur, qui eadem insignis origine notati fuerant. Scholiastes Aristophanis: εἰς τὸ Βυκεφάλαιος ἵππος καλεῖται ἀπὸ τὸ μορφῶν παύτῳ αὐτὸς ἐχόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ εἶδος ἐκχεαρχῆται, ὡς καὶ Ἀλεξάνδρου δ' Μακεδόνος ὁ ἵππος λῶ. Hesychius: Βυκεφάλαιος ἵππος ἐκχεαρχῆμενος ἐχὼν τοὺς ἰσθμοὺς βύκερον, καὶ ὁ Ἀλεξάνδρου ἵππος, ἀπὸ εἰς πῶλον ἐν Ἰνδοῖς λέγεται κτίσιν βυκεφάλαιον. Quæ ostendunt vulgo tunc equorum armis

A ac femoribus taurini capitis effigiem imprimi solitam.

Seu quod è fronte ejus quadam extantium corniculorum minæ protuberabant] In quibusdam libris vox extantium non habetur. In aliis legitur, sed interpolata. Scimus id accidisse ex editionum diversitate. In altera scripserat: *Seu quod è fronte ejus quadam extantia cornicula protuberabant.* In altera posuit: *Seu quod è fronte ejus quadam corniculorum protuberabant minæ.*

Accepto regio stratu neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est] Plinius, à quo hæc omnia: *neminem hic alium quam Alexandrum regio instratus ornate recepit in sedem, alios passim rejiciens.* In optimo Rigaltiano scribitur: *alios passim recipiens.* Scribendum ajo: *alias passim recipiens.* Quum alias passim sessores reciperet, quum regio instratus erat ornatus, neminem recipiebat in sedem. Eam lectionem confirmat & heic Solinus: *Cum ab equario suo alias molliter sederetur, accepto regio stratu neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est.* Non ab equario suo tantum federi patiebatur, sed ab alio quolibet, si modo stratu regio ornatus non esset. Hic sensus Plinii.

Sospitem ope sua extulit] Sic libri nostri. Nec rejiciendum quod erat in vulgatis: *opera sua.* Plinius: *idem in præliis memoratae cujusdam perhibetur opera.*

Et supremis sepulcrum daret.] Suprema sunt reliquiæ corporis, τὰ λείψανα, ut alibi docuimus. In altera editione fuit: *Suprema ornaret sepulcro,*

Quam in nominis memoriam Bucephalam nominavit.] Quidam Bucephalam, alii Bucephaleam hanc urbem nominarunt. Stephano & Hesychio Βυκεφάλαια. Straboni Βυκεφάλια lib. xv sed mendose pro Βυκεφάλαια. Ubi & Bucephalan equum dictum censet δὲ τὸ πλάτης δ' μετώπῳ. Plinio Bucephalia, quem heic noster sequitur. Βυκεφάλαια & Βυκεφάλη, ut Εὐρώπεια & Εὐρώπη, Κασιόπεια & Κασιόπη, Καλλιόπεια & Καλλιόπη. Agellius Bucephalen nominat, id est, Βυκεφάλλω.

Pag. 53. D. *Sicut ante Veneris genitricis simulacrum eadem hæc effigie locatus est.*] Varietas scripturæ ex gemina editione hanc lectionem peperit. In plerisque enim codicibus ita lectum est: *Sicut ante Veneris genitricis simulacrum, eadem, hæc effigie locatus est.* Alterutrum retinendum est. Plinius: *hæc effigie locatus est ante Veneris genitricis adem.* Atque ita in nostris melioribus ex editione recognita. In altera, ut videtur, scripserat: *ante Veneris genitricis simulacrum.* Quod non idem est.

Regem Scytharum cum singulari certamine interemptum] Apud Plinium hæc historia ita describitur: *Scythæ quidem equitatus equorum gloria strepunt. Occiso denique ipsorum regulo ex provocatione dimicante, hostem quum victor ad spoliandum venisset, ab equo ejus ictibus morsuque confectum.* Non uno vulnere confectus est hic locus, ut ostendunt libri. In his legitur, *Scythici equitatus, non Scythæ. Idem, &, particulam non habent.* Deinde legunt statim crepetunt pro strepunt. Mox carent illis vocibus, denique ipsorum. Totum hunc locum sic constituo ut sanus sit: *Scythici quidem equitatus equorum gloria hæc repetunt occiso regulo ex provocatione dimicante, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ab equo ejus ictibus morsuque confectum: alium detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu petisse prærupta atque exanimatum.* Nihil verius hac emendatione. Hæc duo exempla de equis memorabilia ac miranda ad gloriam equorum Scythici equitatus ait pertinere. E quibus unus domini interemptorem morfu & calcibus confecit: alter quod matrem inire coactus fuisset oculis opertis, ubi detectis id cognovit, præcipitio ac ruina spontiva vitam finit. Ultimam historiam apud Aristotelem legere est lib. ix. cap. xlvii. Hist. Anim. qui eum equum regis cujusdam Scytharum fuisse dicit. Multi post Aristotelem eandem reperierunt, ut Oppianus, & alii. Res quippe celebratissima. Sequitur apud Plinium: *Equa eadem ex causa in Reatino agro laceratum prorigam accepimus.* Libri: *aqua ex causa.* Quod fortasse verum. Sed melius: *qua ex causa in agro Reatino laceratum prorigam accepimus.* Narrat id Varro lib. de R. R. ii. Sed perorigam vocat qui Plinio proriga. Vera lectio in Varrone preoriga, id est, praoriga. Ab uro urica idem quod urigo, vel ὄρεα: ut a pavio pavica, pavicula. Juvenalis:

Tu tibi nunc urica places.

Hinc *praurica* qui præest urigini equorum, ὁ τῆς οὐρίας ἀπὸ πρᾶρας, ἀπὸ πρᾶρας. Pro quo corrupte *prauriga* & *proriga*: ut *prorigare*, & *prorigator* dispensator pro *prærogare*. Sic *origo* pro *urigo* apud Arnobium lib. v. *Semeleia* subolis *origo* contorsit, id est, *urigo*. Quod pro *prurigine* coitus posuit.

Agrigentina regio frequens est equorum sepulcris.] Ex Plinio: sed paulo aliter Plinius: *Agrigenti complurimum equorum sepulcra pyramides habent.*

Quod *supremorum munus meritis datum creditur.*] Hæc librorum quorundam lectio est. In aliis: *quod munus supremitatis meritis datum creditur.* Quæ γαφὴ est recognita editionis. Ammianus, qui multa ex nostro sumpsit, tam verba quam res, id imitatus est lib. xxxi. *Nec Valenti sepulturam, qui supremitatis honor est, contigisse.*

Voluptates his inesse circi spectacula prodiderunt.] Ut hoc verum probet, subjicit: *quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus provocantur ad cursum.* Quæ perridicula sunt & absurda falsaque. Ubi cantus tibiarum, ubi saltationes in circo? Quis meminit unquam saltationibus equos ad cursum provocari? Quibus saltationibus? Utrum quas spectant, an quibus ipsi saltant? Equi saltantes non currunt. At saltationibus pantomimorum, aut choreas ducentium equos incitari ad cursum prorsus inauditum est. Hoc de saltatione equorum adumbratum ex Plinianis eo capite, quod totum fere huc transcripsit Solinus, ubi sic ait: *docilitas tanta est, ut universus Sybaritani exercitus equitatus ad symphoniam cantum saltatione quadam moveri solitus invenitur.* Hinc tibiarum cantus & saltationes sumpsit Noster, quibus ad cursum equi provocantur. Et vide jocularum hallucinationem. Equos ad symphoniam cantum saltatione moveri solitos interpretatus est eos, qui ad cursum provocari soliti erant tibiarum cantu & saltationibus. Et moveri saltatione sic accepit, quasi idem esset quod saltatione moveri & incitari ad cursum. Quod est prodigiose absurdum. Quis nescit moveri pro saltare Latinis tralaticium esse? Horatius:

Ut festis matrona moveri iussa diebus.

Perfius:

Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli, id est, saltés. Hinc motus pro saltationibus apud poetam: Dant motus incompósitos.

Pleni exemplorum auctores Latini. Sic moveri saltatione ad symphoniam cantum est οὐχ ἑὸς ἀλλὰ συμφωνίαν. Quod de equis Sybariticis dixit Plinius, qui saltare ad tibias condidicerant. Athenæus de Sybaritis: εἰς τῆς ἀπὸ τῆς τρυφῆς ἐληλασμένους, ὡς ἡ τῆς ἰσχυρῆς ἐδύνατο ἀπὸ αὐτῶν οὐχ ἑὸς ἀλλὰ. At nihil ad circi spectacula & curricula istæ saltationes equorum attinent, ut neque quod heic addit, facibus accensis ad cursum provocari. Nec enim faces in circo accendebantur incitandis equis. Quis tam patiens qui hoc illi possit ignoscere? Etiam vide quemadmodum ratiocineretur. Voluptatem equis inesse circi spectacula prodiderunt. Cur hoc, aut unde? Quia equorum quidam cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli accensis facibus accenduntur. Ergo ex his quidam delectantur tibiis, alii saltatione, alii colorum varietate, alii accensis facibus. Atqui hæc omnia quorum voluptate capiuntur equi plerique, magis ad eos retardandos, quam accelerandos & ad cursum ciendos valere possunt. Cervi fistulis & tibiis, quas libenter audiunt, decipi solent & capi, quia his fuga eorum sistitur. Tigres objectu vitreæ pilæ tardantur. Atalantam poma iacta vincendam præbuere Hippomeni. Quarum rerum voluptate capimur, vel oculis vel auribus, in iis vel spectandis, vel audiendis defixi stupidi que hæremus. Quanto melius Plinius de equis: *Nam in circo ad currus juncti non dubie intellectu adhortationis & glorie fatentur.* Hic diversa miscuit & ἀσύχλωσα contexuit, dum videri vult non ab eo auctore accepisse quem compilavit. Nihil certe in his cohæret, nec αἰσῶται τῷ αἰσῶται respondet, & mirificè nugatus est.

Pag. 53. E. Cum pralio Antiochus Galatas subegisset,

A *Cintareti nomine ducis.*] Ex hoc loco constat legendum esse in Plinio: *Phylarchus refert Centareto è Galatis in pralio occiso, Antiochum potitum equo ejus conscendisse ovantem.* Et sane pro *Centaretum* Pliniani codices habent *Centaretro me Galatis*: ex quo fecerunt, *Centaretrum è Galatis.* An legendum, *Centareto duce è Galatis*? Ita sane videtur Solinus legisse. Hujus libri *Cintareti* vocant hunc ducem Galatarum. Sic enim in omnibus, quos vidi, quosque alii viderunt, scriptum est, *Cintareti nomine ducis.* Aliano dicitur Κεντάρου, Centoratus.

De industria cernuatus ruina pariter se & equitem adfigeret.] Ita reposuimus ex libris, quum extaret in editionibus; *quum de industria curvatus.* Cernuat, vel cernuatur equus, qui pedibus prioribus deficientibus in faciem ruit. Quod aliquando fit cum perniciæ fessoris, sed sæpius sine periculo. Poëta:

Tollit se arrectum quadrupes & calcibus aurras

Verberat, effusumque equitem super ipse sequutus,

Implicat, ejectoque incumbit cernuus armo.

Τὸν ὀρθὸν ἀλῆζα Græcorum expressit. Grammatici: ὀρθὸν ἀλῆζα ἵππος ἐμπρόσθῳ, καὶ ἀλῆζων. Qui arrectum equus se tollit, est ὀρθὸν ἀλῆζ. Non tamen semper cernuant, qui in altum sese erigunt equi. Hæc quippe invicem contraria sunt ὀρθὸν ἀλῆζ & cernuus. Est ubi utrumque faciunt equi. Postquam in sublime sese erigere, mox cadunt cernui. Aristophanes de equo difficili ac moroso: ὁ δ' ὀρθὸν ἀλῆζ πρὸς φουκα, καὶ δυσζάχαλις. Latini *sternaces* dixerunt. Glossæ: ὀρθὸν ἀλῆζ, *senax*. Lege: *sternax*. Ita dicitur equus qui sedentem sternit. Sed quomocumque equitem effundat equus sive erigendo se, sive cernuando, *sternax* potest vocari. Poëtæ:

Et sternacis equi lapsus cervicæ Thymæten.

Intelligit cernuum, non ὀρθὸν ἀλῆζα. Cernui pueri in ludis dicebantur, qui capite in solo sistebant, pedibus in aërem erectis. Servius: *Unde & pueros, quos in ludis videmus, ea parte qua cernunt stantes, cernui vocantur, ut Varro docet in theatralibus.* Græci κνέσις τῆς κνέσις vocant: & cernuare, κνέσις εἶναι. Idem Servius cernuum equum interpretatur qui in faciem cadit, quasi in eam partem ruens qua cernimus. *Ruina equi, & ruere equus* etiam dicitur qui sic cadit. At equus Centareti non simpliciter cernuatus est, & Antiochum domini interfectorem, à quo ovante infestus fuerat, solo effudit, sed ore contumaci abreptus domitis frænis per abrupta præcipitem traxit, seque una exanimavit. Clare Plinius: *at illum indignatione accensum domitis frænis ne regi posset, præcipitem per abrupta isse, exanimatumque una.* Est quod vulgo de equis dicimus, *prendre le frain aux dents*, quum regi non possunt, nec teneri, sed contra fræna tendunt, eaque pervincunt ac domant. Mentem auctoris sui non perdidit Solinus his verbis: *adeo spreuit lupatos, uti de industria cernuatus se & equitem pariter ruina affligeret.* Quamlibet frænis patientiam equi præstet, sæpe tamen cadit ac cespitat. An cernuari hoc loco Solinus posuit pro in præceps se dare & per abrupta ruere capite prono, ut faciunt petauristæ. Nam & glossæ cernuum interpretantur πεταυριστήν. Ita etiam videtur hoc verbum usurpassè suprâ de tigris, quæ si quando raptores catulorum suorum renavigantes vident, in litore irrita rabie cernuantur, vel ut propriam tarditatem voluntaria castigantes ruina. Quo loco etiam quid dicat nescit. Nam Plinius, *irrita rabie in litore savire*, pro illis dixit. An ille voluit tigres è litore præcipientes in mare sese dare, & sic extingui voluntaria ruina? Hoc verbum eo sensu usurparunt recentiores, cernuari pro in præcipitium se dare. Non hic Plinii tamen sensus: cernuari tamen simpliciter hoc non potest significare, nisi addatur, *per prærupta*, aut *in præceps*. At *ruina equi* Latine loquentibus etiam passim dicitur de simplici equi casu. Servius de equite qui equo cernuante lapsus fuerat: *& hoc dixit postquam respiravit & mentem recepit, posturbationem ex equi venientem ruina.* Glossæ Isidori: cernulus, in caput ruens. Glossarium Arabicolatinum: cernuo, humiliter me in seeto.

F *Cum effuso rectiore quadriga currus amulos non minus astu quam velocitate præverterent.*] Correximus currus amulos. Nam editiones omnes pervorse habent, *curfus amulos*. Locus Plinii, unde hic factus est, miserrime in editis

conta-

vulgo legitur: *Claudii Caesaris sacularium ludorum circensibus excusso in carceribus auriga albat equi palmam occupavere, primatum obtinere, opposita effundentes, omnia qua contra amulos debuissent peritissimo auriga insistente facientes, quum puderet hominum artes ab equis vinci, peracto legitimo cursu ad metamstetere.* Quale est illud, quod palmam a principio eos occupasse dicit, cum ultimum id esset post peractum legitimum cursum? Libri ipsi veteres etiam hac in parte inquinatissimi sic hæc concipiunt: *Excusso in carceribus auriga alvat hic quo Corace occupavere primatum obtinere, opposites, effundentes, omniaque contra amulos qua debuissent percussi modo auriga insistente facientes.* Totus locus ita mihi videtur constituendus: *excusso in carceribus auriga Albat equo Corace occupavere, primatum obtinere, opposites, effundentes, omniaque contra amulos qua debuissent peritissimo auriga insistente facientes.* Hæc per partes explicanda. Nam multa circensium in his vocabula artis illius aurigatorie propria, quæ nondum quisquam exposuit. *Corax* equus dictus in illa quadriga præcipuus. In circensibus nomina equis indebantur vel à colore, ut *Corax*, *Maurus*, *Badus*: vel à celeritate, ut *Tigris*, *Incitatus*, *Volucris*, quæ nomina sunt equorum olim circi nobilitata palmis: vel à gente, ut *Cappadox*, *Parthus*: vel ab insigni aliquo sive genitivo, sive iuncto, ut olim *Bucephali*, *Samphora*, *Coppatis*. Ab aliis etiam rebus nomina habuere. Nam multa in his lascivia, ac delicie veterum. Certè omnium equorum, qui circo committebantur, sua fuere nomina quibus appellabantur, ut ex auctoribus constat, & veterum inscriptionum monumentis, quæ indices continent equorum circensium cum suis nominibus. Apud Martialem nomina sunt equorum tum circo celebrium:

Utrumne currat Passarinus an Tigris.

Et alio loco:

Tigrim vince levemque Passarinum:

Nulla est gloria praterire asellos.

Ita hoc loco *Corax* equus à nigredine pili corvina sic fortasse dictus. Mentio est apud Pausaniam quadrigæ cuiusdam olympicæ, qua vicit Cleosthenes olympiadem sextam & sexagesimam, qui aurigæ & equorum imagines dedicavit adscriptis nominibus, eorum unus etiam vocabatur *Kóρξξ*. Adponam hic ejus verba ex Eliacis: *ἀνέθηκε ἡ ὁμὴ πρὸς ἵπποις αὐτῆς, καὶ εἰκόνα καὶ τὸν ἡνίοχον· ὁπρὶν ῥα πᾶσι ἡ καὶ τῶν ἵππων τὸ ὄνομα, Φοίνις καὶ Κόρξξ, ἐκατέρωθεν ἡ οἰκὸς ζυγόν, καὶ μὲν δεξιὰ Κνακίας, ἐν ἡ τῇ ἀριστερῇ Σάμου.* Ubi equus *Φοίνις* à colore sic dictus, quem Latini *badium*, vel *spadicem* appellant. *Servius phœniciatos* vulgo vocatos hujusmodi equos notat, à colore palmarum phœniceo. *Κνακίας* similiter à colore. Hefychius: *Κνακὸς ψαρός ἵππος*. Græci *ψαρόν* *χεῶμα* dicunt τὸ ποικίλον ab ave sturno, qui albas maculas in nigro, vel rufo habet. Hefychius: *ψαρόν, ποικίλον, ποδοειδές.* Idem *ψαροί, ποικίλοι, εἶδος χεῶματος*. Straboni *ἵπποις ὑποψαροί*. Hi sunt quos Latini *guttatos* dixere. Vide *Ilidorum*. Ergo hic color etiam *κνακὸς* dicebatur teste Hefychio, & inde *Κνακίας ἵππος*. Hic grammaticus τὸν *κνακόν* modo *πυρρόν*, modo *λευκόν* interpretatur. *Κνακόν, λευκόν, πυρρόν.* Sic legendum, non *πυρρόν*. Idem est & *κνηκός*, quod Dorice *κνακός* dicebatur: *Κνηκός, λευκός, καὶ εἶδος ἡ σπέρματος καὶ πυρρός.* Male heic etiam editur, *πυρός*. Mirum est tam diversos colores *album* & *rufum* hoc eodem nomine designari. Immo minime mirum. *Κνηκόν* vel *κνακόν* *χεῶμα* appellationem sumpsit à *cneco* herba. Ita Græci vocant *κνήκον*, quem libri hodie nostri *enicum* & *κνίκον* appellant. Atqui *κνήκον* scribendum & *cnecus* auctoribus vetustissimis libris, tam Græcis quam Latinis. *Cartammum* vocant officinæ. Hujus flos luteus, sive croceus. Hinc *κνηκόν* pro luteo colore: semen autem habet candidum. Inde rursus *κνηκόν* pro albo dixere quidam. Hefychius: *Κνηκόν τὸ κροκίζον χεῶμα ὅππῃ δ' ἀνθός, ὅπερ ὅππῃ καρπὸς τὸ λευκόν.* Apud Theocritum *κνακῶν* ὁ Διευκὸς hirci nomen non albi sed rufi. Atqui Dioscorides semen *cneci* non album tantum facit, sed etiam rufum: *ἀνθος κρέκω ὁμοιον, σπέρμα λευκόν καὶ πυρρόν ὁπρὶν ἡμεῖς.* Quæ verba perperam de mendo suspecta habent doctissimi viri. Quibus verbis cla-

A rissimè innuit *cneci* semen albo & rufo mixtum esse. Nec enim dicere vult, hoc semen aliubi candidum, aliubi rufum reperiri. Ita quippe scripsisset, *σπέρμα λευκόν καὶ πυρρόν*, ut de leucoio & *Pyngio*, & aliis scripsit. Vetustissimus Dioscoridis codex sic planè scriptum exhibet *λευκόν καὶ πυρρόν*. Cujus codicis ope ita etiam legendus ille locus, qui in vulgatis non rectè habet: *γίνεται ἡ καὶ κοπία καὶ καὶ μαλακτικὰ δὲ αὐτῆς πρὸς σθένος; καὶ μισθὸς ἀμυγδαλοῖς, καὶ νίτρο καὶ ἀνίσω, καὶ μέλι ἐφθῶ.* Dicit ex semine *cneci* confuso & mixto amygdalis nitro, aneso & melli cocto fieri placentas ad solvendam alvum. Vulgo legitur: *μαλακτικὰ καὶ καὶ ὅπερ αὐτῶ μισθός.* At notio placentarum ejusmodi, quæ *κοπία* dicebantur, quod ex speciebus confusis fierent, ut sunt quos *macarones*, aut *massapanes* dicimus. Hæc obiter. Quod igitur semen *cneci* albo & rufo mixtum esset, ideo *κνακόν* Hefychius *ψαρόν ἵππον* interpretatur. Sic igitur equi albi vocabantur, rufis vel nigris maculis sparsi, qui Latinis *guttati*, id est, *albi nigris intervenientibus punctis*. Sic *guttata* Numidicæ. An Dioscorides *λευκόν καὶ πυρρόν* de pallido rufo dixit? Non putem. Sed hæc viderint Herbarii. *κνακόν* pro albo multi dixere. Hinc *κναξ* pro lacte in Symbolica veterum Theologia, his verbis quæ leguntur apud Clementem Stromate quinto: *Βέδν, Ζάψ, χθών, πῆλκρον, σφίγγ καὶ ζεῖχ, ἡπίης, φλεμὸς, δρῶψ.* Ubi *κναξ* quidam interpretabantur morbum *δρῶψ* & *κναίειν*. Alii lac. Hefychius: *κναξ, γάλα.* Sic autem distinximus apud Clementem, ubi vulgo habetur, *κναξ ζεῖ, χηπίλιν*. Ibi quippe *κναξ ζεῖχ* lac album significat juxta quosdam. Hefychius: *ζεῖχ, λευκόν.* Theopis tragica ita accepit his verbis, qui extant apud eundem Clementem, sic emendandi ac digerendi:

Ἴδε σοι σπένδω καὶ ζεῖχ λευκόν

Ἀπὸ θηλαμῶν θλίψας κνακόν,

Ἴδε σοι ἡπίλιν τυρόν μίξας

Ἐρυθρῶ μέλιτι, καὶ τῶν σῶν Πᾶσ

Δίκερως πημεν βωμῶν ἀγίων

Ἴδε σοι βρομὴς αἰθοπα φλεμὸν

Δείξω.

Verba illa veteris ænigmaticæ Theologiæ ita Theopis interpretatus erat, *κναξ ζεῖχ* de lacte albo, *expresso ex matribus rufis*: *δρῶψ* θηλαμῶν *κνακόν*. Vaccas ita vocat quæ rufæ sunt. Hefychius: *θηλαμῶν, τροφός*. Albas etiam vaccas liceat exponere. *ὅππῃλιν* idem Theopis caseum exponit. Hefychius: *ἡπίης, τυρός*. At *φλεγμὸς* est sanguis. Idem: *φλεγμὸς, αἷμα*. Hinc *αἰθοπα* *φλεμὸν* βρομὴς de vino accepit. Sed de his nos alibi. *Κνακὸν* θηλαμῶν sunt vaccæ albæ vel rufæ. Hefychius *κνήκιν* *μελανίαν* etiam exponit, à *cneci* agrestis semine, quod nigrum esse tradit Theophrastus his verbis: *τῆς κνήκης δύο εἶδη γένη, ἡ μὲν γὰρ ἀργεῖα, ἡ δὲ ἡμερῶ. Τῆς δὲ ἀργεῖας δύο εἶδη, τὸ μὲν περὶ σφιδρα πρὸς μέρω, πᾶσι δὲ θυκαυλόπρον. Διὸ καὶ πηνίσις ἐνταῦθα τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. Καρπὸν δ' ἐχέει μέλανα, καὶ μέλαν, καὶ πικρόν.* Quæ verba Plinius Latinè reddidit lib. xxi. cap. xv. Sed inter herbas Ægypti peculiare cam recenset, magno errore, *κνίκον* confundens cum *cneco*: *Multas præterea ignobiles habent, sed maxime celebrant cnecon Italia ignotam, ipsæ autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt e semine ejus.* Turnebus legebat *cici*: ex cujus semine oleum apud Ægyptios exprimebatur. Sed sequentia non possunt de *cici* accipi, quibus *cnecon* plane ex Theophrasto describitur: *differentia prima, silvestris & cultior. Silvestrium due species, una mitiori simili caule, tamen rigido. Itaque & colu antiqua utebantur ex illis. Quare quidam atractylida vocant, semen candidum, grande & amarrum.* Ita hæc legenda ex libris. Sed mirum semen candidum hujus silvestris *cneci* facere Plinium, quod disertè Theophrastus *μέλαν* esse dicit. Confundit fativum *cnecon* cum silvestri. Πηνία vertit *colu*; atqui πηνία sunt fusi. Epigramma antiquum:

Πηνία καὶ τὰ τροχαῖα

Πάντα.

Catullus:

Currite ducentes subtemina, currite fusi.

Theophrastus *ἀτρακτυλίδας* diversum facit ab eo *cneco* agresti, quo mulieres *ἀνὰ πηνίων* utebantur. Plinius ex alio

alio auctore, cuius sententiam immiscet verbis Theophrasti, ideo ἀτεγκτυλδα dictam autumat, quod πινύς ex ea factis uterentur mulieres. Certè ἀτεγκτυλδ idem quod ἡνιον, parvus nempe ἀτεγκτυλδ. Ut ut sit, aperte Plinius cici cum cneco confudit. Κνανὸς igitur color à cneco, qui Dorice κνᾶν. Unde κνανίας ἱππῶ in quadriga Cleosthenis: ut & κόρεξ in eadem à coracino colore. Nunc illud disquisitione dignum, quum quatuor equi essent in illa quadriga, quæ ludis Circensibus Claudii Cæsaris excusso in carceribus auriga, sola per se vicit, cur unius tantum equi nominatum meminit Plinius, cui & titulum victoriæ ac palmæ adscribit, quasi huius unius ope & opera reliqui vicerint. Equo singulari certasse non est dicendum. Nam quadrigam fuisse clarum est, & disertè ita Solinus accepit. Ex more circi & instituto id fecisse Plinium existimandum est. Ex quatuor equis unum veluti palmæ auctorem præcipuum numerare ac nominare consueverant agitadores, cum scilicet ex quo victoria potissimum pendebat, quique plurimum ad eam adipiscendam faciebat. Huius consuetudinis planè pleneque expressa vestigia apud Silium Italicum lib. xvi reperire est, quo loco ludos à Scipione celebratos in Africa memorat. In his ludis currili certamine quatuor agitadores certaverunt, *Cyrnus, Iberus, Durinus & Atlas*. Totidem currus quadrijuges in singulis recensendis quadrigis, non quatuor equos sed unum duntaxat nominat. De quadriga Cyrni, quæ prima exiit, solum Lampona nomine nuncupavit.

Evolat ante omnes, rapidoque per aëra cursu

Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat

Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.

Solo Lampona equo nominato totam quadrigam designavit. Ita in aliis. Nam similiter Iberi currum Panchatis equi nomine solo intellexit. Is proximus sequatur:

Proximus à primo distans, quantum aequore currus

Occupat ipse loci distans, sed proximus ibat

Astur Panchates, patrio fronti alba nitebat

Insigni, & patrio pes cernis concolor albo.

Sic legendum. Indicat Asturicos equos vulgo macula alba frontem insignitam habere, & pedes primores albos: mox addit:

Cynphio rector cocco radiabat Iberus.

Atlantis quoque agitatoris currum, qui quarto loco exierat, solo Campasæ equo nominatim laudato expressit:

Campasus antiquo sidebat Atlante magistro,

Ipsamque Atolo Diomedæ condita Tinde

Miserat.

Campasus unus equus, illi currus est. Sic scribendum, non *Campasus*. Καμπασὸς à καμπάζειν. Ut Κεφουζασὸς à κεφουζάζειν: Γογγυσὸς, à γογγύζειν. Ita vocatus est equus à molli membrorum flexu. Poëta:

--- & mollia crura reponit.

Vel à peritia metæ campandæ. In toto illo denique certamine circensi apud Silium solos eos equos alloquuntur aurigæ, eosque maxime adhortantur, accendunt & concitant, veluti in quorum opera certam victoriæ spem sitam ac constitutam haberent, ex aliis equis minime expetendæ, nec expectandæ. Ita accipiendum est in veteri inscriptione: *Cum Fortunatus factionis Veneta in victore Tusco victor*. Et paulo post: *in Abigeo victor eminuit*. Item in eadem: *in Bubalo vicit*. Et statim: *in Pompejano victor*. Quæ nomina sunt equorum, quibus illi agitadores vicerunt. Apud Martialem Passerini & Tigridis nominibus, qui in illa ætate equi fuerunt celeberrimi, duas quadrigas intelligi debere certum est, in quibus equi illi funales sinistri erant:

Adeoque mentes omnium tenes unus,

Ut turba magni sæpe nesciat circi

Utrumne currat Passerinus an Tigris.

Non illi equi singulares currebant, sed in curru juncti. Per Passerinum itaque intelligit currum, in quo Passerinus fuit præcipuus equus. Idem dici oportet & de Tigri. Quadriga erat, in qua Tigris equus primus. Ita hæc apud Plinium Albati equo Corace vicisse dicuntur, quum Corax equus unus esset ex quatuor ad illum currum junctis. Nunc quærendum est, è qua-

A tuor equis quadrigæ quisnam plurimum ad victoriam conferre crederetur, cui titulus palmæ adscriberetur, & cuius nomine tota quadriga designaretur. Quadriga, ut notum est, quatuor equis junctis constabat, quorum duo jugales erant, dexter ac sinister: duo funales, dexter & sinister. Jugales, qui intra jugum juncti, Græci ζυγίαι appellant. Aristophanis interpres: ζυγοὶ ἱπποὶ καλῶνται οἱ ὑπεκκλόμενοι τῷ ἑ ἄρματι ζυγῶ, ὁ μέσος δεξιὸς, καὶ ὁ μέσος ἀριστερός. Ex his intelligere potes, quomodo in quadriga equi olim jungi solerent. In medio duo jugales fuere inter utrumque funalem, sic ut omnes quatuor equi æquata fronte irent. Ad latera itaque jugalium utrinque funales adnexi loro, quos στεγχοφύρας & σφραίρας Græci, sed & σφροφύρας, & παροσφύρας idcirco vocant, quod funibus scilicet alligari forent ad latera jugalium. At hodie ad currum sic quatuor equi junguntur, ut non omnes conquaturnati æquata fronte procedant, sed bini funales juncti præcedant, subsequentibus binis jugalibus. Non ita apud veteres, ut passim in antiquis monumentis, nummis, annulis videre est. Et prius quidem quatuor equos sic iungebant, ut duplici temone equis interjecto, perpetuum jugum omnibus conjiceretur. Tum nullus in curru funalis equus fuit, sed omnes jugales, quorum duo sinistros temo unus interjectus continebat, duo dextros alter temo. Primus Clisthenes Sicyonius rationem hanc immutavit, & uno temone currum fecit, ac medios tantum duos iugo junxit, eisque singulos adjunxit ex utraque parte loro victos. Verba Iudori, quibus hoc tradit, sic legenda sunt: *quadrigarum vero currus duplici temone olim erant, perpetuæque, & quod omnibus equis injiceretur iugo. Primus Clisthenes Sicyonius tantum medios iugavit, eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo applicuit, quos Græci στεγχοφύρας, Latini funarios vocant.*

B Verba illa de duplici temone pessime accipit liber de circo. Hinc ergo intelligi datur, cur Græci grammatici in expositione τῶν ζυγίων interpretentur πῶν μέσων δεξιόν, καὶ πῶν μέσων ἀριστερόν. Equi nempe jugales dexter & sinister medii erant inter utrumque funalem. Ex his dexter funalis ad dextram fuit dexteri jugalis, sinister funalis ad lævam jugalis sinistri. Isidorus funarios appellat, ut Hyginus jugarios, qui aliis jugales. Sic enim de equis solis: *Eos, per hunc cælum verti solet: Æthiops, quasi flammens est, concoquit fruges. Hi funales sunt mares. Fœmina jugaria, Bronte, quæ nos tonitrua appellamus, Stenope, quæ fulgetra.* Sic legendum, ubi vulgo legitur: *fœmina locaria.* Et notabis tibi fœminas jugarias locari, mares funales. Quod ad rem attinet. At in curru solis apud Euripidem tragœdia Phaëthonte viri docti perperam σφραίον, id est, funalem pro sirio astro supposuerunt. Versus citati extant apud Longinum σφραῖς. Cum Sol currum filio Phaëthonti dedit, præcipiebat illi quomodo regendus esset, & quæ terenda in cœlo orbita, ut rectum cursum tenere posset:

Ἐλα δ' ἢ μὴδ' Διευκλὸν αἰθέρ' εἰσελάων,

Κεῖσιν δ' ὅ γε γὰρ ἐκ ἔχων, αἰψίδα σὴν

Κάτω δεισι.

F Et paulo post:

Ἴει δ' ἐφ' ἐπταπλειάδων ἔχων δρόμον.

Hæc cum præcepisset nato pater, currum ille conscendit, habenas in manus sumit, & stimulis lateribus equorum eos ad cursum incitat:

Τοσαύτ' ἀκρόας χέρεσ' ἐμαρψεν ἡνίας,

Κρῆσας δ' ἀπὸ δρεῖ πτεροφύρων ἐχημάτων

Μεθῆκεν, αἱ δ' ἐπὶ τῶν αἰθέρος πυχῆς.

Cum jam currus irret, nihilo secius Sol adequitans & à tergo insistens, non cessabat monere natum, ut hac vel illac currum ageret, hanc vel illam viam vitaret.

Πατὴρ δ' ἐπιστρεφόμενος σείει βεβῶς

Ἴπποδ' ἐπὶ πείδα νεφετῶν ἐκείσ' ἔλα

τῇ ἑὰ σφραῖ ἄρμα, τῇ δ' ἄρ' ἔ.

Sed pone genitor terga Sirii premens

Equitabat, instabatque, Nate, illuc age,

Hac verte currus, ac cave isthac flexeris.

G Sic legendi hi versus, ac supplendi ex vetustissimo codice. Qui νῶτ' σείει βεβῶς legunt pro σείει, magnopere errarunt, nec minus sanè in re minima quam Phaëthon ipse in agendo patris curru. Conscenderat jam ille Solis currum, & primo in temone, qui locus aurigæ

aurigæ, sedebat, ante se agens equos junctos: pater à tergo equitat, insidens sirio, ut præcepta regendi iterum ingerat nato. At si funalis equi singas eum dorso insedisse, quomodo ὁπιοθεν ἰσπεύειν, aut ὑπετεῖν dici poterit? Nec enim equi ponē currum. Sirius fidus est de amplifimis, & post solem maximi splendoris, & quem cum sole oriri plerisque veterum persuasum fuit. Finxit igitur poeta Solem filio præscribentem, qua arte currum ipsius regeret, & quam in partem ageret, proximum fidus quotidianæ sollemnis curriculi orbitæ insedisse. Nihil verius. Adde quod σειρήιον, aut ζύγιον Græci absolute vix dicunt de funali, aut jugali equo, sed semper ζύγιον ἵππων aut σειρήιον. Sophocles:

--- δεξιόν τ' ἀνείξ

Σειράιον ἵππων εἶργε πὸν περὶ σπέρμηνον.

Chrysostomus in oratione de circo funales equos vocat ἀροτῆρες: pro quo perperam ἀροτῆρες vulgatum est: Ἐν ᾧ ἀρμαλὶ ἵπποι λελυγμένοι καὶ τὴν Ζαχαρίαν, ζυγαῖοι μὲν, φῶς καὶ ἀθανασία: ἀροτῆρες, δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια. Et paulo post: Ἐν ἀρμαλὶ αὐτῶν μέλανες, ὑποζύγιοι μὲν, ὁ αἰδῆς καὶ ἰσχύς, ἀροτῆρες δ', σκέτος καὶ ἀσφάλεια. Utrique ἀροτῆρες editum est. Ἀροτῆς & ἀροτῆς lorum, aut balteum significat, vel funem, vel cingulum. Inde ἀροτῆρες ἵπποι, lorarii & funarii. Ab eadem origine ἀροτῆροι dicti, & τετραρόροι ἀρμα. Præcipui autem in quadriga equi funales. Ideo in curru Solis mares sunt funarii, feminae jugaria. Hinc στροφόρον Græci ἀντὶ τῆς ἡγεμονικῆς posuere. Hesychius: στροφόρον οἰωνός, ἡγεμονικός. Idem: στροφόρον, ἡγεμονικόν, μετήκτω δ' ἀπὸ τῶν δεξιόστροφων ἵππων. Ergo funales dextri in curru potissimi, utpote qui ductum ceteris præbeant. Hoc in bellicis & aliis si forte curribus locum habuerit, in agonisticis & circensibus secus obtinuisse videtur. Quia enim ad sinistram meta esset circumflectenda, in eoque posita victoria, minime dubium est, quin maximum ad palmam apiscendam momentum attulerint sinistrieres funales. Idcirco præstantissimus quadrigæ equus, & adprimè flecti facilis frænoque docilis, ac ceteris doctior ad funem sinister locabatur. Et quum ita fieri ratio planè postulet, id etiam auctorum testimonia evincunt. Silius in ludis Scipionis, cum ceterarum quadrigarum unum duntaxat equum nominet, eumque, ut par est intelligi, funalem sinistram, in quadriga Iberi agitatoris duos funales nominatim commendavit, *Caucasum* & *Pelorum*. Versus ipsi, quibus eos laudat, sic legendi sunt:

*Tertius aequatà currebat fronte Peloro
Caucasus: ipse asper, nec qui cervicis amaret
Adplausa blandos sonitus, clausumque cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
At docilis frangi, & docilis parere Pelorus
Non unquam effusum sinuabat devius axem,
Sed laevo interior stringebat tramite metam.*

Pessime habent editiones:

Aequata currebat fronte Poleno.

Duos, ut dixi, nominat funales in illo curru, *Caucasum* & *Pelorum*, illum dexterum, hoc est, δεξιόστροφον, hunc sinistram, nunquam demum a meta aberrantem, sed doctum interiore orbe metam stringere. Eos æquata fronte ambos currere dicit, quia funalis uterque. In certamine ipso obeundo, ubi spes victoriæ allubeat, cui incumbendum est, tum *Pelorum* solum alloquitur & animare conatur agitator, ut ex quo victoria potissimum penderet:

*Attonitus tum spe tantâ, genitore Pelore
Te Zephyro eductum, nunc nunc ostendere tempus.*

Ergo & in ceteris quadrigis, qui soli totius currus nomine laudantur equi, de funalibus sinistris accipiendi sunt, utpote quibus victoriam acceptam referrent victores, spem victi quantamcunque vincendi habuissent, deberent. Id diserte ex *Panchate* equo colligere licet. Hunc solum equum pro curru secundi agitatoris nomine laudavit. Funalem sinistram fuisse ex istis patet.

--- usque ad colla repente

*Cornipedum protentus, & in capita ardua pendens
Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
Panchatem, vocesque addit cum verbere mixtas.
Tene Astur certante ferat quisquam aquare palmam
Erepto, consurge, vola, perlabere campum.*

A Ex omnibus unum *Panchatem* urget & excitat ad palmam, quia ferebat lora secundus, id est, quia funalis erat sinisterior. Primus itaque funalis δεξιόστροφος, secundus sinister: ut primus jugalis ὁ δεξιόζυγος, secundus ἀερόζυγος. Notanda heic obiter insignis hallucinatio Silii, qui Diomedem Thraciæ regem cum *Ætolo* Diomede confudit in genealogia equorum Atlantis aurigæ deducenda:

*Campasus antiquo fidebat Atlante magistro,
Ipsumque Ætolo Diomedi condita Tinde
Miserat, exceptum Trojana ab origine equorum
Credebant, quos Æneæ Simoentis ad undas
Victor Tydides magnis abduxerat ausis.*

B

Perperam *Tyde* legitur in vulgatis pro *Tinde*. Nulla quippe urbs *Tyde*. Sed *Tinde* urbs Thraciæ, Diomedis equorum stabulis dirum, ut ait Plinius. Ille Diomedes Bistonum rex fuit, cujus equi vescabantur humanas carnes. Hippodamum in ludis Archemori equos illo habuisse, iisque certasse canit Statius lib. vi.

--- Getici pecus hic Diomedis, at ille

Pisai juga patris habet.

C

Silius *Tinden* oppidum Diomedis Thracis *Ætolo* Diomedi conditum dicit, perperam. *Campasus* ille, ut & ceteri, qui in illis ludis Scipionis recensentur, funalis sinister fuit. Hi dabant toti quadrigæ nomen, & victoriæ titulum soli ferebant. Præcipui honoris ac meriti in quadrijugis curribus, & circo destinatis, fuisse funales sinistros equos etiam ex epigrammate Ausonii clarum est, quod in Phosphorum equum circo nobilem Augusto amatum composuit. Ei apud inferos, in quadriga jungatur ex equis heroum olim celeberrimis, honoratissimum locum deberi asserit, qui sinister est funi gerendo:

*Pegasus hinc dexter currat, tibi laevis Arion,
Funis & ad quartum det tibi Castor equum.*

D

Ita vulgo editur. Quidam ita distinguunt, leguntque. *Pegasus hinc dexter currat tibi: laevis Arion
Funis eat: quartum det tibi Castor equum.*

E

Et sic interpretantur, in ea quadriga Phosphorum & Cillarum jugales esse: funales autem dexteriores quidem *Pegasus*, sinisteriores vero *Arionem*. Quod non potest obtineri. Jugales, ut dixi, minoris dignationis quam funarii. At palam est id velle Ausonium, primum in illo equorum quadriga locum deberi Phosphoro, & merito suo, & Augusti commendatione, à quo amatus est. Honoratissimus autem quadrigæ locus, ut docui, ex circi instituto sinisterior jugalis. Quare epigrammatis illius versus sic sunt concipiendi & interpungendi.

*Hunc titulum vani solatia sume sepulcri,
Et gradere Elysios prapes ad alipedes.
Pegasus hic dexter currant ibi, laevis Arion,
Funi sed quartum det tibi Castor equum.*

F

Perge inquit ad Elysias sedes, & cum equis, qui ibi præstantissimi habentur, quadrigam componas. In ea quadriga, ibi currant dexter *Pegasus*, & laevis *Arion*, ad jugum scilicet. Sed funi, id est, ad funem *Castor* tibi det quartum equum suum. Vult igitur *Castoris* equum & *Phosphorum* funales esse, tanquam quadrigæ optimos. Quartus equus in quadriga vel est dexter funalis si à sinistra numerare incipias, vel sinister si à dextra primum computes. Sed ut dictum est, sinister funalis honoratior, ideo primus numerandus. Sic quartus erit funalis dexter. Itaque si *Castor* quartum equum ad funem dat *Phosphoro*, primus est quadrigæ *Phosphorus* idemque sinister funalis. Sic dexter in jugo *Pegasus*, sinister *Arion*. Hæc sunt indubitatissima. Scriptum erat, *Funis & quartum*, pro *Funi sed quartum*. Inde qui verui consulere voluere, de suo addiderunt, *funis & ad quartum*. Hinc certum est, *Phosphorum* & *Cillarum* funales facere Ausonium. Ergo *Pegasus*, & *Arion* jugales. Quod ipsum expressisse poetam putaret aliquis, legendo,

Pegasus hinc dexter, currant juga, laevis Arion.

Pegasus dexter & laevis *Arion* jugales currant. *Juga* pro jugalibus. Liquor ipsa trahentia. Quum verissima sit hæc notatio de sinistris equis funalibus, qui nomen quadrigæ dabant, dubitationem tamen movere

posset Statius. Is lib. vi. Thebaidis ludos describens A curules, quos Archemoro celebrarunt Argivi, in Polynicis curru primas partes Arioni equo tribuit, quem & solum nominavit. Eum excusso Polynice nihilo secius vicisse, victoremque renuntiatum refert. Ex ratione circi, quæ tempore Statii obtinebat, Arion funalis finistrior esse debuit. At Statius eum jugalem facit, ut ex istis planum sit:

--- nam flavus Arion

Ut vidit, saliere jube, atque erectus in armos

Stat, sociumque jugi, comitesque utrimque laboris,

Secum altè suspendit equos.

Socium jugi non potuit habere Arion, nisi ipse jugalis fuerit. Comites utrinque laboris sunt duo funales. Nemo aliter queat interpretari. Ergo & quadriugis curribus eos certasse vult. Fefellit fortasse Statium antiqua ratio quadriugarum non eadem cum nova. In antiquis curribus quatuor equi sub jugo juncti habebantur, & duplex erat temo. Cum igitur ex antiqua aliqua Thebaide, vel cyclica, vel Antimichi descriptionem eam ludorum fumeret Statius, Ἀρείον, ζύγιον ἀεισερόν in Polynicis curru vocatum, ex temporum suorum more id interpretatus est, quibus ζύγιον ἀεισερός in curru equus dicebatur, qui ad sinistram habebat funalem ἀεισερόν. At in curribus heroicis finistimus equus etiam jugalis. Heroum ævo meta etiam sinistro gyro circumiri solebat, & in ea flectenda sinistri equi prima ac præcipua opera. Ideoque etiam tum equus inter ceteros optimus eligebatur, qui sinistrum in curru locum teneret. Homerus Iliad. ψ.

--- ἀπὸ τὸν δεξιὸν ἵππον

Κένσυ δμοκλήσεις, εἴξαι ἢ οἱ λῶϊα χερσὶν

Ἐν νόσῃ ἢ τοι ἵππος ἀεισερός ἐλχέμεφθῆται.

Eadem ars in circo invaluit sub postremis Græciæ & Romanorum temporibus. Sic in quadriga duo equi plus momenti ad victoriam conferebant, quàm reliqui dexter ac sinister, atque hi funales erant. Sed sinister maximè & bonitate & docilitate spectandus veniebat ob flexum metæ, qui ab illo solo pænè pendebat. Ideoque is dignatione eximius habebatur. Ceterum Arion apud Statium, quum præcipuus esset equus in curru Polynicis, nec dexter tamen, nec sinister est, sed interjunctus dextro ac sinistro. Socium jugi alterum illi equum facit. Ergo & ipse jugalis. Comites laboris utrimque eidem assignat, utcunque fuerit sinister jugalis, ad lævam tamen habuerit necesse est sinistrum funalem, ut à dextra tam jugalem alterum quam funalem dexteriores. Hoc igitur prorsum contra circi disciplinam ab eo poeta inducitur. Tam fuisse eum ignarum circensis artis non putem, ut adeo absurdè in eam peccarit, præsertim, quum quotidie id spectaculum in oculis esset. Mitto spectacula oculis usurpata. Poëtarum libri non aliud canunt. Apud Homerum bigæ sunt, non quadrigæ, quibus heroës certamen curule peragunt, ut ex istis liquet de Menelai curru.

--- ὑπὸ τὸ ζύγιον ἤραξεν ὠκέας ἵππους

Ἀἰθλῶ τῶν Ἀραμεμερονέων τοῖ ἐόν τε Πόδαρχον.

Sic duo tantum jugales in illis curribus. Poëta ibidem duum tantum equorum ibi meminit, & δεξιὸν ἢ ἀεισερόν, qui sunt sinister & dexter jugales. Verisimile est & in Nemealudos Archemoro ab Argivis heroibus primum factos, bigis, non quadriugis fuisse celebratos. Arion igitur in curru Polynicis finister jugalis ex duobus. Statius dum sua tempora respicit, quadriugis ludos eos committi fecit, & Arionem equum, sicut in Græcis reperit, sinistrum jugalem reliquit, sed ei funalem ad lævam adjunxit, præter circensium institutum & normam, ubi sinister equus ceteris debet præstare velocitate, & arte. Heroës ut plurimum trigis tum usi leguntur in bello. Duobus subjugis equis adnexus erat vinculo alius equus extra currum, quem παρήγορον dicebant. Hesychius: παρήγορος ἵππος ὁ ἐκ τῶν ἄρμα-
τος τρέχων. Ita seribo, non ἐκ τῶν ἄρμα-
τος. Hoc Romæ etiam in circensibus ludis ab heroicis usque temporibus servatum tradit Dionysius ut trigæ committerentur, quum apud Græcos jam diu id desitum esset. Illustria ad hanc rem Dionysii verba lib. vii sub finem: ἐν τῇ ταῖς ἱστορικαῖς ἀμύθαις ἐπιτηδύματι, δύο τῶν παλαιῶν πάντων ὡς ἐξ

ἀρχῆς ἐνομιθετήθη, φυλάττειν αὐτὸν ῥωμαίων μέλει τῶν καὶ ἐμὲ ἀφικέται χρόνων, τότε καὶ τὰ τέλῳ τῶν ἀρμάτων, ὁ παρ' Ἑλλήνων μὴ ἐκλείπειν, ἀρχαῖον ἐπιτηδύμα, ἢ ἡρώϊκον, δυοὶ ἵπποι ἐξ ἐλθόντων ὅν τρόπον ζῶντων συνωρεῖς, τείρος παρείπετο σφαιρῶν ἵππος ἐν τῇ συνεχόμενῃ, ὃν ἀπὸ τῆς παρηγορήσεως, ἢ συνεζέχθη παρήγορον ἐκάλεον οἱ παλαιοί. Trigiarum in curuli certamine mentionem habet vetus inscriptio, qua Dioclis agitatoris palmæ enumerantur. An igitur trigis certasse Græcos heroas dicemus in exequis Archemori? Certè tres tantum equos numerat Statius in curru Admeti, ubi omnes nominare videtur:

Nominibusque ciet Pholoen Admetus & Irim,

Funalemque Thoen.

Pholoe & Iris jugales sunt; Thoe funalis. Ergo unum modo funalem duobus jugalibus adjungit. Atque hic est παρήγορος ἵππος in triga apud Dionysium, & παρήγορος veterum. Hinc concludere est trigis, non quadriugis contendisse Argivos apud Statium. Mendosus itaque videri debet locus ille, quo quatuor equos Polynicis curru tribuere videtur, & jugalem facere Arionem. Ergo sic oportet emendare:

--- Nam flavus Arion

Stat, sociumque jugi comitemque utrique laboris

Secum altè suspendit equos.

Sic omnia recta erunt. Arion finister jugalis: socius illi jugi jugalis alter: comes laboris utrique, hoc est, Arioni & socio jugi funarius ad dextram. Hic est παρήγορος antiquorum. Arion igitur dum rectus staret, & socium jugi, & comitem utrique laboris, hoc est, τὸν παρήγορον alte suspendebat. Profecto in eo curru sinistrum & proximum metæ fuisse in ea circumeunda patet ex alio loco:

--- dum non cohibente magistro

Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

Qui interiore gyro & finistriori tramite metam prescius propiusque stringere debuerat, is spatiofo & laxo circuitu dexter exerrans circumagebatur. Virgilius in re simili.

Quo tantum mihi dexter abis?

Sed statim ex sparsa illa gyratione propius ad metam rediisse ibidem dicitur Arion:

--- laxo quum tandem ex orbe reductus

Æquoreus sonipes, premit, evaditque parumper

Gavifos.

Hæc non possunt convenire nisi in eum equum qui finister est. Nam is equus, qui alium habet ad sinistram inter metam & ipsum, non potest dici ipse metam interiore rota stringere, καὶ ἐν νόσῃ ἀεισερός ἐλχέμεφθῆναι. At si superius citatos & correctos Statii versus eo modo legas, ut hodie vulgantur, vix est ut ex iis intelligas Arionem fuisse sinistrum, utpote qui & socium jugi, & comites utrique laboris habeat, nempe funales. Hæc extra dubitationem omnem omnino vera sunt. Atqui idem Statius certamen illud quadrijugum fuisse disertim dicit.

Hand procul Herculeam Nemeen clamore reductus

Adspicit, atque illic ingens certaminis instar

Quadrijugi.

Quod profecto mirum est, cum ex aliis, quæ apud eundem leguntur, constet trijugum fuisse, & τεσπῶν ἄρμα-
commisissos eos ludos. Totum illum ludorum apparatus ac descriptionem ex Græca Thebaide sumpsit Statius, & cetera quidem ad verbum transtulit, sed quadriugas in illis certasse ipse finxit ex consuetudine temporum suorum, quum certum sit belli Thebani ac Troici temporibus bigis & trigis, tam in bello quàm in ludicris certaminibus heroas usos esse. De finistris equis funalibus hæc ventilanda fuere subtilius, ut intelligerentur illa Plinii ex emendatione nostra, ubi dicit albatos equo corace vicisse. Qui Corax equus hoc nomine finister in quadriga, funalisque, & præcipuæ in circumeunda meta operæ, unde & foli victoriæ titulus adscriptus est, & tota quadriga nomine ejus vocata. Auctor libri de circo verba Plinii sic legebat: Circensibus albatu equi Characem occupavere, & Characem accipit pro oppido, vel carcere equorum. Quæ emendatio nec ratione ulla niritur, nec auctoritate librorum, & prorsus ineptissima est. Nunc reliqua Pliniani illius loci, ut à nobis emendatus est, persequamur.

&c

& explicemus: *Excusso in carceribus auriga, Albati equo Corace, occupare, primatum obtinere, opposites, effundentes, omniaque contra amulos, quæ debuissent peritissimo auriga insistente, facientes.* Hæc omnia circensis & equestris artis vocabula, quibus exprimuntur quæ ad victoriam obtinendam peritissimi aurigæ faciunt. *Occupare, primatum obtinere.* Addiderant palmam, qui nesciebant verbum *occupare* Latine etiam sumi absolute pro antevertere, vel prævertere, quod Græci dicunt *προλαβῆναι*. Hoc sensu sæpe ponitur apud auctores, & exempla non pauca refert Nonius. Varro apud eum: *Quod si Atteon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, id est, si prævenisset.* Idem: *præquam responderem foris nescio quis occupat res indicare.* In circo ita capiebatur, ut ex inscriptione veteri circensium clarum est: *OCCUPAVIT ET VICIT*, id est, *προλαβὼν καὶ ἐνίκησεν*. Silius limitem præripere hoc dixit in ludis circensibus Scipionis de Cyni curru, qui primus exierat, & ceteros anteverterat:

*Evolat ante omnes, rapidoque per aera cursu
Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.
Conclamant, plausuque fremunt, votique peractam
Majorem credunt præcepto limite partem.*

Quid sit *occupare* in quadrigarum certamine, hæc clarè adeò explicant ut nihil supra. Qui ante alios emittitur, ac curriculum præcipit, & ceteros anteit, is *occupare* dicitur. Sed restat exponendum quomodo occuparent agitadores, & quando id facere propriè dicerentur. In circo ostia, unde equi exibant ad spatia septem decurrenda, non omnia paris conditionis fuere, sed alia melioris, alia peioris sortis habita. Ideo fortitò legebantur. Singulis missibus quatuor quadrigæ emittebantur, quæ quatuor ostiis exibant. Quod proximum ostium primis metis fuit, mediæque circi aræ, id optimæ conditionis habebatur, & *primum ostium* dicebatur. Nam ab eo loco ad ultimas metas brevissimum iter quia rectissimum. Longius à secundo, deinde à tertio: longissimum à quarto, eoque id ostium pessimæ & ultimæ fortis, quia longius erat remotum à recto tramite, qui à metis prioribus ad metas superiores patebat. Aufonius:

*Ostia quot pro parte aperit stridentia circi,
Excepto medium quod patet ad stadium.*

Ostium illud, quod ad medium spatium dirigebatur, non solebat cum ceteris aperiri, vel si aperiabatur, nullæ ex eo certè mittebantur quadrigæ. Locus in eo Consulum, Prætorumque, ac denique Magistratus illius qui ludos edebat, signumque mittendis quadrigis dabat. Ostium, inquam, illud medium fuit inter alia duodena circi ostia, & sena utrimque habuit. Hoc ad medium stadium patuisse dicit Aufonius. Et fanè ex adverso metas respiciebat. In Constantinopolitano quoque circo *mapparius*, qui officium fustinebat mittendæ mappæ, quod signum erat mittendis quadrigis, in medio illo ostio, sive janua solebat consistere. Græci: *δώδεκα ἢ ὡσληγες καὶ μίσητον τῶν δώδεκα ζωδίων, μαππάριος ὃ καλεῖται ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἰαμῆρος, καὶ ὁ δρόμος ἔχων τὸ σύνθημα.* Sidonius Apollinaris:

*Hæc est janua Consulumque sedes,
Ambit quam paries utrimque senis
Cryptis porticibusque fornicatus.*

Ostium Aufonii, quod ad medium circi spatium patet, idem prorsus est cum hac janua, & Consulum sede Sidonii, quæ utrimque senos carceres fornicatos habebat, ea sunt ostia circi. Sena illa quæ ad dextram erant mediis ostiis, omnia æqualiter & uno eodemque tempore pandebantur, quamvis ex quatuor tantum prioribus quadrigæ mitti solerent, nisi si quando plures quam quatuor colorum factiones certarent. Nam pristinis quatuor gregum factionibus Domitianus duas fertur addidisse, *purpurei auratique panni*. Senis ostiis opus fuit apertis, quando hæc sex factiones simul mittebantur. Ceterum post mortem Domitiani non diu aditiciæ illæ duraverunt, sed pristinus numerus est retentus. Quæstionem hæc moverit aliquis, cur sex ostia semper solita sint aperiri, quum sollempne esset quatuor duntaxat quadrigas ex quatuor ostiis per singulos missus emitti. Et fanè cum cetera ostia, tum

A magis apertiones eorum supervacua. Atqui non sena tantum ostia, sed omnia duodena in circo Romano una simul machinatione pandi solita ostendit locus Cassiodori. *Bissena*, inquit, *ostia ad duodecim signa posuerunt.* Hæc ab *Hermulis* funibus demissis subita æqualitate panduntur, docentibus totum illic, ut putatur, consilio geri, ubi imago capitis cognoscitur operari. Nec abnuit Aufonius si rectè capiatur. Non enim dicit sena tantum ostia circum aperire, sed pro parte sena. Ergo ab una parte sex, ab altera totidem aperiabantur, excepto medio ostio, in quo Consulum sedes, atque editoris. Clare etiam dicit Dionysius omnia simul ostia pandi solita, quæ unum

B latus circi ex minoribus occupabant: *ἡ δὲ λοιπὴ τῶν ἐλαττόνων πλεονῶν, αἱ θύραι ἀνεμῶν καὶ λιθωτῶν ἰσχυροῦς ἐχούσας μίαν ὡσληγὴ πύλιν ἀνοίγομεν.* Cryptas & porticus fornicatas vocat Sidonius ejusmodi *ἰσχυροῦς καὶ λιθωτῶν*. Sciendum porro est præter illud ostium medium, duodenas in circo carceres equorum fuisse, utrinque senos, ut disertè testatur idem Sidonius. Sola sex ostia, quæ à latere dextro illius mediæ januæ erant, necessaria mittendis quadrigis fuere, quia à dextra ad sinistram curricula sua peragebant. An igitur ad ornatum atque ut æqualis esset architecturæ facies, totidem ostia in alio latere facta, quæ ut ipsa eodem

C machinarum artificio, eodemque tempore pandebantur, quamvis nulli inde currus emitterentur? Ex illis porro senis ostiis quæ ad dextram fuere primarum metarum sola quatuor prima quadrigas emittebant quatuor certaturas singula singulas. Quod ab eo tempore obtinuit, quo in quatuor colores & greges tota circi factio divisa est. Hoc enim constituto quatuor aurigæ cum suis quisque coloribus per singulos missus certabant. Antea plures currus in hoc certamen *ἰσχυρὸν* descendebant. Apud Homerum quinque currus committunt in funere Patrocli. In Archemori apud Statium sex. Apud Sophoclem in Electra decem. Apud

D Anonymum de vita Alexandri novem. Sic numerus certantium quadrigarum non fuit. An legitimum dicemus fuisse, ut sex una missione contenderent, ideoque Tarquinium Priscum, si modò in circo maximo primus carceres extruendos curavit, sex tantum ostia in eo fecisse, sex quadrigis mittendis? Atqui duodecim ostia, sive carceres in circo illo, sex in sinistra parte lateris ejusdem, totidemque in dextera. An supervacua & inutilia prorsus sinistræ partis ostia, atque ad ornamentum tantum architecturæ acta? Supervacanea certè illa, quo tempore quatuor tantum

E quadrigæ quaternis ostiis emitti solitæ. Ad exemplum circi Olympiaci, & in eo carcerum, puto ædificatos fuisse Romani circi carceres. Bini ordines in eo circo fuere ostiorum, unus in sinistra parte ejusdem lateris, alter in dextera. Singula latera plus quam quadringentos pedes longitudinis habuisse testatur Pausanias: quot carceres in utroque fuerint, non exprimit. *Ἐκαστὸς μὲν δὲ πλεονῶν τῆς ἀφ' ἑστέως πλεονῶν ἢ τετρακοσίων πύδας παρέχεται ἡ μήκος ὑποδρόμηται ἢ ἐν αὐτῇ οἰκίμαται. Ταῦτα τὰ οἰκίματα κληρῶτα λαγχάνουσιν οἱ εἰσόντες ἐς τὸν ἀγῶνα τῶν ἰππῶν.* Habes carceres Olympiaci circi, qui similiter fortitò capiebantur à certaturis. Auctor Anonymus in vita

F Alexandri Magni de ludis Olympicis: *ἐπὶ τῇ ἡδύρῃ, καὶ ἐκκληρώθησαν.* *Ἐλαχεν πᾶσι Νικόλαος.* Duplex, ut dixi, carcerum ordo fuit, unus ad sinistram primæ metæ, alter ad dextram. In medio utriusque partis locus erat ejus, qui machinationem movebat, qua omnia ostia aperiabantur. Qualis fuerit ille locus, aut quomodo vocaretur, ibidem non tacuit. Altare fuisse dicit circa mediam proram circi, proræ quippe habuit figuram *ἡ ἀφ' ἑστέως*, quæ satis lata erat, quæque discriminabat utrumque ordinem ostiorum. Januæ Consulum vel ostio quod ad medium circi spatium patebat Romæ, hic *βωμὸς* vel hæc prora media respondebat. Ceterum omnes currus qui emittendi erant ad currendum, stare

G æquo limite debebant ad dextram partem illius aræ vel primarum metarum, quoniam recto cursu ad ultimam metam circumflectendam pertendebant. At si omnia ostia sinistri ac dextri lateris vel ordinis aperta simul fuissent, evenisset ut ex dextri lateris carceribus exeuntes, longo spatio præverterent eos qui emissi essent sinistræ partis carceribus. Nam lævorum ostiorum quadrigæ

quadrigæ è suis primum locis exire; deinde ad ea loca venire debebant, ubi dextri carceres erant; nam inde cursus incipiebat, qui longus erat circuitus. Sic nec ex æquo certamen his & illis fuisset, quum dextri lateris quadrigæ multo ante exiliissent. Ut ergo æqualitati æquitatque certaminis confuleretur, ita fiebat. Mota machinatione, quæ in medio consistebat aperiendis repagulis, dextri lateris, sive ordinis ostia primo aperiiebantur. Quadrigæ inde emissæ stabant ad eum locum, ubi carceres sortiti fuerant cursus ordinis secundi ac dexteri. Ne ulterius progredirentur, fune omnibus ostiis pratento cavebatur. Ubi primi ac sinistri ordinis quadrigæ ad eum locum constiterant, tum secundi ordinis ostia pandebantur, ac sic æquatis frontibus tam primi ac sinistri, quam dexteri ac secundi ordinis currus in spatia sese addebant, & in cursum effundebant. Pausanias: *πρῶτοι μὲν δὴ ἐκατέρωθεν οἱ πρῶτες τῆς ἐξ αὐτῆς Ἀνάμπεως χαλῶσιν οἱ ὑπαλλήγες. καὶ οἱ καὶ τέταρτος ἐξηκόντες ἐκθέουσιν ἵπποι πρῶτοι. Θεόντες δὲ δὴ γίνονται καὶ τὰς εἰληχότας ἐστίναι τὴν δούτερον τάξιν. καὶ πῦνικαὶ χαλῶσιν οἱ ὑπαλλήγες οἱ ἐν τῇ δούτερον τάξει. Διὰ πάντων τε καὶ τὸν αὐτὸν τὸν λόγον συμβαίνει τῶν ἵππων ἐς τὸ ἐξισωθῶσιν ἀλλήλοις καὶ τῆς πείρας τὸ ἐμβολόν.* Ad hanc formam ædificati carceres in circo Romano videntur, & plures etiam tum certasse, quum ædificari cœpti sunt. Nam eadem omnia Romæ observanda fuissent duodecim quadrigis certantibus, quæ observabantur in Olympiaco stadio circa missionem quadrigarum. Nam quatuor tantum aut sex committentibus, nihil opus fuit duplici vice apertionem ostiorum fieri, quemadmodum Olympiæ fiebat. Ex parte quippe dextera omnes emitti poterant æquo limite & æquata fronte. Nam ibi sex ostia eodem ordine directæ. Cetero incertum est quando primum, & à quo quatuor illæ circi factiones & greges coloribus dispares constituti fuerint. Græci recentiores, nec qui à vetustioribus id fortasse habent, ad auctorem Romulum referunt. Joannes Antiochenus: *Ῥωμὸς καὶ πρῶτος ἐν Ῥώμῃ ἐκλήσιν ἵππων καὶ διέλε τὸν δῆμον ἐς μέρη τέτταρα, εἰς πῦλιν τῶν τετάρων σοιχείων, καὶ τὰς δέδεκα ἡμέρας καὶ τὴν ἑξωστὴν κύκλῳ ἱστῶμεν.* Eadem legas apud Cedrenum, Chronicon Alexandrinum: & alios qui ab uno videntur sumplisse. Tertullianus duo colores à principio certasse eo ludicro vult, qui & ex quorundam sententia scribit Romulum primum Romæ quadrigam ostendisse. Talibus, inquit, auctoribus quadrigæ productæ, merito & aurigis coloribus idololatriam vestierunt, & ab initio duo soli fuerunt, albus & rufus: albus hiemi ob nives candidas, rufus æstati ob solis ruborem voti erant. Ita vulgari libri legunt. In vetustissimo codice, qui olim Agobardi fuit, legitur: *Merito & aurigas coloribus.* Et mox: *nam equi ab initio.* Totus locus ita scribendus: *Talibus auctoribus quadrigæ productæ. Merito & aurigas coloribus, id est, idololatriam vestierunt. Namque ab initio duo soli fuerunt, albus & rufus.* Confirmat hanc lectionem Isidorus: *aurigæ autem duobus coloribus sunt, quibus speciem idololatriæ vestiunt.* Ex vestigiis scriptæ lectionis, quæ habuit, nam qui pro namque, corrigebat Wouveranus: *nam equi ab initio duo fuerunt.* Perperam. Non enim equi rufi, aut albi dicti à coloribus, quibus vestiebantur, sed aurigæ, unde & *versis pannis agitasse* iidem aurigæ dicebantur, quum ab unius factionis panno ad alterum transierant, ut putâ si Veneti panni agitator cum coccino panno agitasset. *Albati & ruffati* equi dicti sunt, non à colore quo induti erant, sed equi albati & ruffati factionis. Notabis autem Tertullianum quidem dicere tradi à quibusdam primum Romulum Romæ quadrigarum certamen ostendisse. Non tamen prodit ab ipso Romulo colores, & factiones circensium institutas. Et sanè non adeo antiqua res fuit hæc factionum in circo per greges & pannos discolorum divisio. Et nugantur Græculi, qui hujus rei inventum Romulo adscribunt. Joannes Antiochenus *ὡς ἀρχαιολογίας* duos ab initio colores etiam fuisse scribit, sed Oenomaum primum eorum auctorem facit. Quod est falsum. Verba ejus hæc sunt, si quis requirit. Nam auctor ille nondum est editus: *Οἰνόμαος καὶ πρῶτος ἐφεί-*

*ρε τὰς ἐξ ἱπποδρόμου χρώματα, καὶ ἐποίησεν τὸν αἰῶνα Μίερην καὶ γῆς καὶ θαλάσσης. Ἐβόλοντο κλήροι, καὶ ὁ ἐλάχεν ὑπὲρ τῆς γῆς ἀγωνισαὶ ἐφόρε χλοανόν, καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς θαλάσσης κυανόν ἐτίθει ὁ οἰνόμαος ἐπαθλον τὴν αὐτὴν θυγατέρα. Hæc sunt ridicula. De coloribus non consentit cum Tertulliano, nam ille non venetum, & viridem, sed album, & rufum primos colores fuisse vult. At venetus & prasinus præcipui, ideo primi juxta quorundam sententiam. Venetus maris color, cui favebat nauticus populus. Viridis & prasinus terræ: cui terrestres & agricola plaudebat. Cassiodorus: *Transit prasinus, pars populi moeret.* Vincente prasino partem populi in moerore fuisse dicit, nauticam scilicet, & maris commerciis deditam. *Præcedit venetus, & totius turba civitatis affligitur.* Sic lego ex veteri codice, qui habet *potius*: unde *potior* fecerunt. Univerſa ciuitas favebat prasino, vel pars maxima civitatis. Quod & confirmat Juvenalis:*

--- eventum viridis quo colligo panni:

Nam si deficeret maestam attonitamque videres

Hanc urbem.

Quibus comprobatur correctio nostra in Cassiodoro. Græcus auctor: *ὁμοίως πρῶτοι ἀνέκειντο γῇ καὶ τῇ ἀνθῇ. Κακοδαίμονιαν ἐν οἰωνίζοντο τὸν χεῖρονα ψῆφον τὸν ἀνθρῶν ἀπενεκάσθαι ὡς αὐτῆς Ῥώμης ἡγήθησιν: τὰ γὰρ δυοὶ κέντρος εἰς τὸ τῆς γῆς σοιχείον ἀναφερομένης, εἰκὸς ὡς αὐτῆς μέλειν αὐτοῖς. ἔθεν καὶ τὴν Ἑσίαν πρὸ πάντων φαίνοντι ἡμῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὥσπερ τὸν Πετρεῖον Μῦθον οἱ Πέρσαι καὶ τὸ τῆς πυρὸς κέντρον καὶ τὴν ὑδρᾶν εἶσαν οἱ ὑπὸ τῷ ἀέθρον καὶ τὸ κέντρον τὸν ὕδατος, καὶ Ἰσὺν Ἀιγυπτίους καὶ τὴν σελλῶν τὴν τε πάντες ἀέρος ἐφορον. Futilis, & nugatoria ratio. Joannes Antiochenus: *ἐβόλοντο κλήροι, καὶ ὁ ἐλάχεν ὑπὲρ τῆς γῆς ἀγωνισαὶ ἐφόρε χλοανόν, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς θαλάσσης κυανόν, ἐτίθει ὁ οἰνόμαος ἐπαθλον τὴν αὐτὴν θυγατέρα, καὶ ὁ νικηθεὶς ὑπὸ τῷ πῦρ καὶ τῶν θεωμένων ἀννείτο. ἔχον ἐν σημείον οἱ τότε, καὶ εἰ μὴ τὸ χλοανόν ἐνίκα τῆς γῆς ἐφόρεαν ἡλπιζον, καὶ ἔτι ἐγίνετο: εἰ γὰρ τὸ κυανόν τῆς θαλάσσης ἐβόλων, καὶ ἡνυχοντο οἱ μὲν γεωργοὶ τὸ χλοανόν νικῶν, οἱ δὲ ναυτικοὶ τὸ κυανόν.* Hæc omnia nugacium hominum commenta sunt, ac recentiorum Græculorum, quæcumque philosophati sunt super circi partibus & coloribus. Nihil horum apud veteres. Favebant viridi qui colore illo capiebantur, sola oculorum voluptate illecti. Qui color plures olim amatores habuit, hodieque nunc habet. Ovidius de spectaculo circensium.*

Plaudite Neptuno nimium qui fiditis undis.

Hoc non dicit de Veneti panni agitatoribus, sed de Neptuni simulacro, quod in pompa per circenses ludos cum aliis deorum simulacris circumferebatur. Et mox:

Plaudite duo Marti miles.

Item:

Ruricola Cereri, teneroque assurgite Baccho

In ea pompa simulacrorum, quæ per circum traducebatur, miles Marti plaudebat, Cereri agricola, Phœbo vates & augures, Veneri amatores, & sic de ceteris. Nondum igitur tunc hæ rationes cognitæ fuerant super studiis & favoribus, quos singuli colores factionum circi provocabant. Certum tamen est jam tum Ovidii ætate singulos agitadores diversi coloris pannis amictos fuisse, ut ex hoc ejus versiculo constet.

Et volat admissis discolor agmen equis.

Sed non tam vetusta est hæc colorum, & factionum in aurigis circensibus divisio, ut volunt. Illud etiam perridiculum de coloribus illis duobus ab Oenomaio proditis. Certè eum quadrigarum certamen edidisse primum quidam auctores sunt. Cassiodorus: *primus hoc apud Elidem Asia civitatem Oenomaus fertur edidisse, quod postea Romulus in raptu Sabinarum, necdum fundatis ædificiis ruraliter ostentavit Italia.* Nam hercule nugantur, qui Romulo quatuor colorum divisionem attribuant, quàm qui Oenomaio duorum. Cum duo colores tantum mittebantur, duæ, ut par est, quadrigæ emittebantur. Et propterea hoc commentum Oenomaio vindicant de duobus coloribus inventis, quia ille cum singulis procis suæ curuli certamine contendebat. Quoniam, inquam, duo tantum certabant in eo agone, quem filia suæ procis proponebat

bat Oenomaus, ideo & duo colores ab initio tantum fuisse prodiderunt, eorumque institutum Oenomaus tribuerunt. Argivi heroës Thebani belli temporibus, & Græci Troicis, hoc eodem ludicro ἱππικῶν certavisse constat pluribus curribus quàm duobus, & sine coloribus. Eodem modo credendum est Romulum ludos equestres Italix ostendisse, in campis patentibus, nondum ædificatis circis, quomodo & Græci antiqui factitarunt, ut ex Homero, & aliis discere est. Hoc est, quod ait Cassiodorus, *Romulum ruraliter nondum fundatis ædificiis* eos ludos agitasse, id est, nondum circo ædificato. Nec ille igitur auctor colorum, & factionum in circo, & proinde quatuor quadrigarum singulis tantum commissionibus emittendarum. Quod si jam hoc obtinisset apud Romanos ab ætate Romuli, non sex ostia, sive carceres equis mittendis in circo suo ædificando posuisset Tarquinius, sed quatuor duntaxat suffecissent. Recentius igitur hoc inventum colorum, & factionum in circo, vel ipsius Tarquinii Prisci temporibus. Quin etiam Livius tradit carceres in circo demum ædificatos anno Urbis ccccxxv. Quod verum est, & falsi qui Tarquinium primum eos volunt extruxisse. Delirant itaque Græculi Joannes Antiochenis, Georgius Syncellus, Cedrenus, & alii, qui scribunt circum à Romulo extructum primo cum duodecim ostiis. Nec enim aliter possis verba illorum exponere quam de circi, & carcerum constructione: *Ῥώμυλος πρῶτος ἐν Ῥώμῃ ἐκτίσεν ἱππικὸν, καὶ τοὺς δώδεκα ἵππους* Georgius: *ἐκτίσεν ὁ Ῥώμης ἱππικὸν*. *Ædificavit Romulus circum*, de celebratione circensium sunt qui conantur accipere, & frustra sunt. Nec minus inepti ex veteribus illi, qui *circi* appellationem à nomine Circes deduxerunt, quasi prima ipsa circum condiderit in Italia, & circenses ludos ediderit. Quid absurdius? Locus Tertulliani ex libro antiquissimo Agobardi sic legendus est: *Qui spectaculum primum à Circe habent, soli patri suo editum affirmant: ab ea & circi appellationem argumentantur, planè venesci. Eis utique negotium gessit hoc nomine, quorum sacerdotes, demoniis scilicet & angelis. Rationem alibi reddimus. Auctor vetus Græcus ἀνώνυμος: ἡ δὲ δὴ περὶ ἐξήγησις Κίρκης πρῶτη τελεὶν ἱππικὸς ἀγῶνας ἐν Ἰταλίᾳ συνεκράξατο, καὶ ἱπποδρομίον ἐκτίσας κατασκευάσας, τὸ μὲν μῆκος περὶ ἀγῶνα, τὸ δὲ πλάτος ἐνός. At quis nescit circum non à Circe dictum esse, sed Latinos locum, in quo ludi equestres ederentur, eadem ratione appellasse circum, ut Græcos κύκλον? Nam circus est κύκλος. Quod enim circa metas in eo currebant equi, inde circus appellatus. Glossæ, circus, & circuitus, κύκλος, ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται. Apollonius de loco cerraminis curulis:*

... εἰς δὲ δὴ κύκλον ἀγῶνα.

Sed & ἀγῶνα inde dictum grammatici arguantur quasi ἀγώνιον, quod rotundus, & sine angulis esset: ὅτι ὁ ἀγῶν καὶ ἀγωνία ὁ πόσις λέγεται, ἀπὸ τοῦ κυκλοτερεῖς, ὡς καὶ τὸ μὲν ἐχέον ἡμῶν, ἥς εἰς τύπον, καὶ τεφανοὶ κυκλοτερεῖς τοῖς νικῶσιν ἐπετίθεντο. De circo loquitur ille: nam statim subjicit: οἱ δὲ περὶ οὗτοι τὴν τελεὶν φῶσιν δηλοῦν. A circo circensis: ut foro forensis, ὁ ἀγορευτός. Hinc ludi circenses, qui in circo agitabantur. Quid apertius, aut verius? At inepta gens, & bruta grammaticorum blatterant circenses appellatos, quasi *circum enses*, quod pro metis olim statuerentur enses. Falsissimum, & ineptissimum. Sic res verbis per vim accommodant, non verbarebus. Verum à metis ad carceres, & ostia redeamus. Ea forte quadrigis, ut diximus, dividebantur. Primum dicebatur, quod erat primis metis proximum: prima fors hunc dabat, ut secunda secundum, tertia tertium, quarta quartum, & ultimum. E primo exilientibus brevissimum iter ad metas, ideo prior ejus, posteriorque conditio. Varro hoc ostium vocavit *intimum* his versibus apud Nonium:

Nemini fortuna currum carcere emissum intimo

Labi inoffensum per aquor candidum ad calcem sinit.

Vitam Varro comparat circensium curriculo. Felicissime id certamen auspicabatur auriga, cui è primo, vel intimo ostio exire sortito obtigerat. Sed is plerumque non perferebat felicitatem suam usque ad ultimas metas, & extremum curriculum. Ita in vita si quando fortuna à principio arrisit, tenorem non semper fer-

vat usque ad calcem & exitum. *Intimum ergo ostium, vel intimum carcer, qui & primus, primisque metis proximus. Quin & circus primus ab ea parte dicebatur. Varro lib. iv. de L. L. In circo primo, unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres. Idem etiam intimum dictus. Intimus circus ad Murciam vocatus, ut Procilius agebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos. Sic scribendum ibi. Ab ea Murcia murcia meta appellata, quæ & primæ, ut paulo post dicam. Sic primum ostium, primis illis metis proximum, idemque intimum. Cum omnia ostia subita æqualitate panderentur, eodem tempore proflicbant ex omnibus carceribus equi. At primo ostio missus, fortis ac loci beneficio, ceteros antevertebat. Atque is occupare dicebatur. Vetus epigramma de circo.*

Ass ubi panduntur, funduntque repagula curvus,

Unus ante omnes cogitur ire prior.

Is est qui occupabat, & pænè certa spe victoriam præsumebat. Silius:

... votique peractam

Majorem credunt præcepto limite partem.

Et sanè si nihil adversi illi accideret, atque inoffensum cursum teneret usque ad finem, viresque perferret equorum integras ad ultimum usque spatium, flexumque metæ septimum, haud dubie vincebat. Sed plerumque eveniebat, ut præ studio obtinendi, ac servandi primatus, quem ab initio fortis munere adeptus erat, prælassatis & consumptis viribus equorum ante septimum curriculum deficeret, palmamque sequentibus traderet, qui in ejus locum succedebant, metamque septimam, in quo fuit victoria, circumire anticipabant. Silius:

At queis interior cura & prudentia circi

Altior, effusas primo certamine vires

Damnare.

Cauti igitur agitadores in primis spatii sustinebant equos, spiritumque, ac vires eorum dispensabant, priusquam ad finem venirent, ut integri, & indefecti prægressos jam defessos opprimerent, & in flexu metæ septimæ præverterent. Qui secundo ostio mittebatur, ut primum proxime sequebatur, ita ceteros præcedebat. Is plerumque si quid improspere cecidisset primi ostii agitatori, aut si quæ ipse arte poterat, ut de proximo ita facile locum ejus capiebat. Atque ut de primo ostio missus dicebatur, *occupavit, & vicit*: ita de isto, *successit & vicit*. Nam secundo ostio missus planè succedebat ei, qui primo ostio exierat, & proximè cum sequebatur. Silius:

Proximus à primo distans, quantum agnoscit curvus

Occupat ipse loci, tantum sed proximus ibat

Astur Panchates.

Succedebat igitur secundus primo, quia proximus. Quod enim in veteri inscriptione positum est, *successit, & vicit*, ita accipiendum est, tanquam si dixisset, secundo ostio missus est, & vicit. Nam de primo ostio missus, ut docui, dicebatur, *occupavit & vicit*. Tercio ostio missus, ut proximus ferebatur secundo, ita proximè sequentem, & instantem tergo sustinebat quartum. Tam ab eo itaque cavendum habebat, ne præverteretur, quam studendum, ut secundo, & primo primatum eriperet. Hic non poterat ad palmam pervenire, nisi prægressis campum eriperet. Nec enim secundo tantum ostio missum præcedere, ut palma potiretur, debebat, sed etiam primo. Nihil erat successisse secundo, quia magis obstabat primus. Nam etiam si secundus primatum eriperet primo, non tamen fuit necesse, ut tertius in locum successerit secundi. Quippe primus, qui in locum secundi reciderat, adhuc restabat superandus isti tertio. De eo igitur, qui tertio ostio exibat, dicebatur artis circensis vocabulo, *eripuit & vicit*. Præmium siquidem eripiendum veluti erat primo & secundo loco egressis, si quidem palmam consequi vellet. Sed melius est, ut intelligamus *campum eripi*. Ita enim disertè Silius expressit in circensibus Scipionis, ubi omnia artis vocabula studiosè posuit. Ita loquitur de agitatore secundi loci equos suos adhortante:

Tene Astur certante feres quisquam a quore palmam

Erepto?

Præci-

Præcipuum equum sic alloquitur, an te certante, ô Astur, quisquam palmam feret, campo erepto? in tabula agitatorum circensium hoc ordine hæc sic habentur exposita: *occupavit & vicit: successit & vicit: eripuit & vicit.* Quod interpretandum est de primo, secundo, tertio ostio missis. Silius de primo dixit *præripere limitem*, quod est *occupare*: de secundo *proximum esse*, quod idem est ac primo succedere: secundus apud eundem metuere dicitur, ne à tertio sibi campus eripatur. Sic enim accipiendum. Quarto ostio missus raro ad palmam perveniebat. Ideo pro magno ponitur in eadem inscriptione circi, quarto ostio missum vicisse. **AGITAVIT XXIII. MISSUS OSTIO IIII. CCLVII.** Haud dubium sane est, quin *occupare* de primi ostii, sive primi loci agitatore dictum fuerit, quem locum fors dabat. Ex merito loci *occupabat*, id est, ceteros antecedeat agitator ille, qui ostium illud sortitus erat. Quod etiam ex insigni quodam loco Troadum Senecæ constare potest, qui male hactenus lectus ab omnibus, nec melius intellectus est. Hecuba mala multa ibi imprecatur Argivorum classi. Versus hac serie dirigendi, legendique:

--- quid precer vobis? precor

His digna sacris aquora. Hoc clasi accidat

Toti Pelasga, rati bus hoc mille accidat,

Mea precabor, cum vehar, quidquid rati.

Me mea sequantur fata. Non peli o quies

Tranquilla veniat, sciat ventis mare,

Et bella & ignis, & mea & Priami mala.

Dumque ista venient, interim hac pana in loco est.

Sorte occupavi, premium eripiant mihi.

Rectè viderat Scaliger verlus in editionibus transpositos ad hunc modum disponendos esse, sed in ultimi versus vera lectione, ac sententia eruenda planè excutivit. Vulgo ita scribitur:

Sortem occupavi, premium eripuit mihi.

Pro quo ipse emendabat, *premium eripui mihi.* Quod caret ratione. Sed nec illud bene interpretatur, *sortem occupavi.* Et sane prius fuit emendandum quam explicandum. Nemo sortem occupabat, sed eam, quæ obigerat, capiebat, ac per eam locum, vel premium, quodcumque illa assignaret. Legendum itaque:

Sorte occupavi, premium eripiant mihi,

πρὸς ἀλγὸν περὶ λαβὸν, αὐτοὶ δὲ τὸ βραχέϊον ἀφαιρῶσιν. Multa dira, & insaufa precatur Grecis redituris, & quæcumque ipsa pateretur, quæque jam passa esset mala. Dumque ista, inquit, venient, quæ illis opto, hæc poena interim qua afficior, in loco est, id est, locum suum obtinet. At quæ illis imprecor, locum quoque habebunt, ac tempore suo venient. *Sorte occupavi*, hoc est, in hoc stadio miseriarum, ac suppliciorum decurrendo fors mihi tribuit, ut prima essem, & primo loco exirem, ac proinde ceteros anteverterem: sed ipsis opto ut premium mihi eripiant, & licet tardius egressi, me tamen queant superare, & longe inferiores quàm ipsa sum evadere, palmamque in huius stadii decursu obtinere. Metaphora sumpta à stadii cursoribus, penes quos qui sorte occupabat, id est, qui primo loco exibat è limine, licet plurima victoriæ præsumptione fretus, sæpe tamen victoriam sequentibus tradebat, qui premium ipsi auferebant. Nam ut dixi, multa in primo loco victoriæ fiducia præsertim stadii decursoribus & circi agitatoribus. Ideo quum vincebatur, qui sorte occupaverat, veluti certa palma ei manibus eripi videbatur. Tanti erat ad victoriam τὸ ἀκλήρημα. Sæpe numero tamen aliter cadebat, nempe ut ἀκλήρητος premio potiretur. Idem igitur apud Plinium *occupare* absolute positum, ut apud Senecam *sorte occupare*. Nam fortis beneficio id obtinebat, quicumque occupabat. Hæc verissima. Apud Plinium sequitur: *occupantes, primatum obtinentes.* Ex iis quæ attulimus, necesse est quadrigam illam primo ostio missam fuisse. Sed si *occupare* idem est quod prægredi & prævertere, cur addit, *primatum obtinentes*? An non idem est *primatum obtinere*, & *περὶ λαβὸν*, sive *occupare*? putare itaque aliquis posset ex glossamento hæc verba producta. Non ita est. Occupabat, qui ante alios curriculum præripiebat, utpote primo proximoque ostio missus. Verum interdum accidebat, ut qui primus exierat, primatum suum ad si-

nem non perferret, sed in decursu perderet ab aliis sequentibus præreptum. Nec enim omnis qui occupabat, utique & vincebat. Ideo in antiqua inscriptione ponitur, *occupavit & vicit.* Qui occupaverat, & vincebat, is primatum suum ad ultimum usque spatium conservabat & obtinebat. Idcirco additum Plinio, *occupantes, primatum obtinentes*, ut significet, non tantum eos equos occupasse, sed etiam primatum, quem beneficio sortis & primi loci ab ipsis carceribus occupaverant, ad extremum obtinuisse. Inde sanè & vicerunt. *Primatum habere & obtinere* familiaris Plinio, & bonis auctoribus loquutio, ne quis parum Latinam censeat. **B** *Opponentes, effundentes, omniaque contra amulos, quæ poterant, peritissimo auriga insistente facientes.* Et hæc duo verba ex eadem arte, *opponentes, effundentes.* Et propria quidem præcedentium aurigarum. Cum enim qui præverterat nimis premeretur à sequentis curru, nec alia arte, aut vi vitare posset, ne præverteretur ipse, currum obliquum de subito opponebat: quo facto instantis & incumbentis quadrigæ currus, dum nimio impetu ferretur, impactus sæpe frangebatur, vel evertiebatur, excutiebaturque auriga. Silius:

--- & nitentem opponere lavos,

Aut æquare gradus, Cyrrum post terga relinquit.

C Cyrrus ille, qui nititur lavos gradus opponere sequenti curru, primus agitator erat, & præcedebat. Lavos gradus opponebat agitator, qui currum è transverso sic obliquabat, ut lavum latus opponeret sequenti, & instanti quadrigæ. Quod ipse paulo post disertius exponit:

Donce confusus primo flore juvenia,

Obliquum Durius conversis pronus habenis

Opposuit currum, atque eversum propulit axem

Atlantis senio invalidi.

Vide cetera. *Opponentes, effundentes*, nempe currum suum opponentes obliquum: sequentem autem currum cum auriga effundentes, & evertentes. Ita planè interpretandum est. Silius de eodem agitatore, cujus currus eversus fuerat præcedentis oppositu:

Dumque ea proclamat perfracto voluitur axe

Cernuus, ac pariter fusi, miserabile, campo

Isordes siernuntur equi.

Alias effusæ carceribus quadrigæ apud poetam dicuntur.

Aut quum carceribus sese effudere quadrigæ,

Addunt se in spatia.

Sed hac notione non potest in hunc locum convenire. Plinius eodem cap: *effuso atumena, qui ibi vicerat.* Et Solinus hoc loco: *effuso in carceribus auriga.* Nunc de circo quædam obiter addenda, in quibus exponendis peccant homines nostri. *Murcia meta* eadem & primæ, ut paulo ante attigi. Liber de circo ultimas eas perperam facit. Varroni intimus & primus circus ad *Murciam* dicitur, ubi carceres erant, & non longe inde *Murcia meta* ab æde *Murcie* dictæ. Tertulliano quoque de spectaculis *meta prima*, & *Murcia* eadem sunt. Sic enim ait: *& nunc ara Conjo illi in circo deserta est ad primas metas sub terra.* Paulo post eandem *Murciam* vocat: *Consus*, ut diximus, apud metas sub terra delitescit *Murcias*. Has quoque idolum fecit. *Murciam* enim deam marcoris volunt, cui in illa parte ædem vivere. Sic enim locus ille legendus est, ut jam partim Scaliger, partim Turnebus viderant, quos non audierunt posteriores interpretes, inepti homines. Novissimus horum insigniter deceptum Turnebum autumat, qui legat, *Murciam* enim deam marmoris. At si primas editiones Tertulliani consulisset fatuus ille, non diceret falsum Turnebum, qui sic legerit. Nam ita illæ exhibent, quæ scriptura est omnium antiquorum codicum. Nec aliter exhibet vetustissimus ille, qui olim Agobardi fuit. Pro marmoris correctores repoluerunt amoris. Fatuorum hominum & sibi similium correctiones locus ille interpret in delictis ubique habere se profitetur, & habeat sanè. Pro marmoris omnino debuit emendari marcoris, quod leviter tantum suspicabatur Turnebus. Profecto nusquam veteres *Murciam* illam amoris deam esse proderunt, sed marcoris & ignavia. Nam *marcoris* veteribus idem quod ignavus. Hinc extremis Latinitatis temporibus *marcos* appellabant joculariter, qui sibi pollices præcedant,

E Solinus hoc loco: *effuso in carceribus auriga.* Nunc de circo quædam obiter addenda, in quibus exponendis peccant homines nostri. *Murcia meta* eadem & primæ, ut paulo ante attigi. Liber de circo ultimas eas perperam facit. Varroni intimus & primus circus ad *Murciam* dicitur, ubi carceres erant, & non longe inde *Murcia meta* ab æde *Murcie* dictæ. Tertulliano quoque de spectaculis *meta prima*, & *Murcia* eadem sunt. Sic enim ait: *& nunc ara Conjo illi in circo deserta est ad primas metas sub terra.* Paulo post eandem *Murciam* vocat: *Consus*, ut diximus, apud metas sub terra delitescit *Murcias*. Has quoque idolum fecit. *Murciam* enim deam marcoris volunt, cui in illa parte ædem vivere. Sic enim locus ille legendus est, ut jam partim Scaliger, partim Turnebus viderant, quos non audierunt posteriores interpretes, inepti homines. Novissimus horum insigniter deceptum Turnebum autumat, qui legat, *Murciam* enim deam marmoris. At si primas editiones Tertulliani consulisset fatuus ille, non diceret falsum Turnebum, qui sic legerit. Nam ita illæ exhibent, quæ scriptura est omnium antiquorum codicum. Nec aliter exhibet vetustissimus ille, qui olim Agobardi fuit. Pro marmoris correctores repoluerunt amoris. Fatuorum hominum & sibi similium correctiones locus ille interpret in delictis ubique habere se profitetur, & habeat sanè. Pro marmoris omnino debuit emendari marcoris, quod leviter tantum suspicabatur Turnebus. Profecto nusquam veteres *Murciam* illam amoris deam esse proderunt, sed marcoris & ignavia. Nam *marcoris* veteribus idem quod ignavus. Hinc extremis Latinitatis temporibus *marcos* appellabant joculariter, qui sibi pollices præcedant,

derant, ne militiae nomen darent. Ammianus: *Nec eorum aliquando quisque ut in Italia, munus martium pertimescens pollicem sibi praeclit, quos joculariter murcos appellant. Desides, & ignavos, & imbelles ita vocarunt. Murcus, murcidus, ut flaccus, flaccidus. Miccus, miccidus, ὁ μικκός: unde miccidiores termini, id est, minores apud Innocentium. Quam vocem perperam ὁ δὲ ἡμῶν deducunt. Inde igitur Murcia murcorum & murcidorum, id est, ignavorum dea. Festus: *Murcidum, ignavum, stultum. Plautus: Murcide homo, ignave, iners. Malè in editis murricide, quod Scaliger pejus exponebat, quā μινικτόγον. Hoc est & murcida. Nec enim murcidus magis dicatur, quam parricidus. Augustinus Murciam dictam asserit, quod faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est, nimis desidiosum & inavosum. Arnobio, Murcia segnium dea. Servius: alii murciam a murco, quod est murcidum dictam volunt: pars a dea Murcia, quae cum ibi bacchanalia essent, furore sacri ipsius murcidum facerent. Sic legendus ille locus. Murcia unum ex Veneris cognomentis, ut viscata, verticordia, calva & similia. Ridiculum itaque esset eam Murciam dicere amoris Deam esse, quum nemo nesciat Venerem amoris matrem haberi. Sed quare Venus cognomento Murcia dicta sit, hoc est quod quaerendum fuit. Tertullianus, & plerique marcoris Deam interpretantur, quod homines murcos, id est, murcidos, five marcidos, id est, desides & ignavos redderet. Falsa ita lectio apud Tertullianum amoris dea, licet pro ea asserenda Lacerda laboraret. Graecum est μαλὴς pro imbelli, imbecilli, & ignavo. Inde antiquum Latinum marcus, & marcidus. Ab illo marcus etiam marceo & marcesco: ut a flaccus, flaccesco. Ab eodem verbum marcerō, τὸ τῆκω, pro quo loquendi corrupto usu macero. Nam primam in hac voce longam auctores faciunt, nec potest à nomine macer descendere. Significatio etiam repugnat. Quippe marcerare, five macerare τῆκναι significat. Unde aqua maceratum, τὸ τῆκνόν. Glossæ: *marcidat, & marcerat, τῆκει, τῆκεται, λεπύνει. Marcidus & marcer, πετῆκός, νωθὴς ὁ ἀπὸ κραιπάλης. Eadem est murci, & murcidi notio ab eadem origine. Nam Æoles dicebant μολκός pro μαλκός: unde murcus, & murcidus. Sic scalpo & sculpo ejusdem significationis verba, unum à γλάφω, alterum à γλύφω, quæ idem utrumque sonant. De marco quidem verum est ex μαρκός factum esse. De murco dubito. Verius videatur ex Siculo μύρκος deduci debere, quo vocabulo loquendi prorsus impotem illi dixerunt. Hesychius: *Μύρκος, ὁ καθόλου μὴ δυνάμενος λαλεῖν Συρακῆσις, ἐνεδός, ἄφρωνος. Inde traductum ad actus cujuslibet impotentiam, & ignaviam, veterumque totius corporis. Sic ἐνεδόν, qui proprie mutum, & elinguem significat, etiam pro hebetē, & ignavo usurparunt. Hesychius: ἐνεδός, νωχελής, μετῴρος, κωφός, μωρός, ὃς ἔτε ἀκρόβητε λαλεῖ. Idem ergo & μύρκος Syracusis. Inde murcus Latinis, & murcidus. Murciam igitur Venerem à murco quidam cognominatam voluere, quod murcos, hoc est, murcidos homines redderet. Scripsisse porro veteres Murciam, non Murtiā & testimonia auctorum indicio sunt, idque confirmatur scriptura omnium librorum. Prociilius Murciam ab urceis vocitatam voluit Varrone teste. Ergo & Murciam legebat ille, & sic legendum apud Varronem: *Intimus circus ad Murciam vocatus. Et paulo ante: Oppidum, quod à Murcia parte pinnis turribusque carceres olim fuerunt. Et sane falluntur, qui Murtiā scribunt, aut Murtim, & ita aliquando dictam putarunt. Varronis ætate Murcia, non Murtia dicebatur. Quidam ex iis, qui de ratione cognominis Veneris Murcia disputarunt, Murtiā olim vocatam pro Murtea quasi verisimile ponunt, non ut certum sit ita nuncupatam, quia myrto Venus præest, vel quia murtetis locus ille constitutus quondam. Plutarchus: καὶ γὰρ τὸ νῦν Μυρτίαν Ἀφροδίτῃ καλεῖσιν, Μυρτίαν τὸ παλαιὸν ὡς εἰκὲν ὠνόμαζον. Sic etiam legendum apud Plinium: *Quin & ara vetus fuit Veneri Myrtea, quam nunc Murciam vocant. Inde igitur & meta murcia dicendæ, quæ & metæ primæ. Ineptè itaque auctor libri de circo cap. iv notat fuisse tres circi maximas partes, circum primum, ubi metæ prima: medium, ubi mediana: intimum, ubi metæ murtia. Atqui alio loco metæ murcias cum ultimis confundit. Sic intimum idem foret quod ultimum. Præterea nullæ metæ medianæ.******

A Inter utrasque metas obeliscus fuit in medio circi centro positus. Præter alios veteres epigrammatis auctor id testatur de circensibus:

Et medius centri summus obeliscus ab.

Sed ille obeliscus pro meta non fuit. Metæ tantum in principio & in fine curriculi. Sic in agris metandis signa, unde visus auspicabatur, & ubi definebat, metæ. Hinc meta pro fine. Nam & principium finis est in circo à fine rursus auspicantibus. Perverso etiam judicio idem auctor adstruit primas metas non fuisse necessarias, sed positas ad ornatum. Quod falsum est. Circum utrasque pariter currebant. Et nisi primæ metæ fuissent, pro libito suo agitadores contrahere spatia potuissent, & brevioribus gyris cursus circumflectere. Præterea nondum ædificatis circis, quum in patentibus ad littora campis ludi equestres antiquitus celebrarentur, metæ semper duæ statuebantur; una, unde cursus auspicarentur: altera, quum ad finem circumagerent, circumflecterentque. Certè circa utramque currebant. Nam ex ultima reversi primam quoque circumibant. Statius de ludis equestribus Archemoro factis:

C *Metarum instar erant, hinc nudo robore quercus
Olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo,
Arbiter agricolis.*

In circo Constantinopolitano meta ultima dicebatur σφενδόνη. Joannes Antiochenis: τὸν δὲ τὰς θύρας καμπλὸν τὴν ἀνατολὴν, ἢ τὸν δὲ τὴν τὴν σφενδόνην τὴν δύσιν ὡς φησὶ χάραξ. Vetus epigramma de circo:

Namque axes gemini ortum obitumque docent.

Cassiodorus: *Ipsa vero meta secundum zodiacos decanos ternas obtinent summitates, quas ad instar solis quadriga celeres pervagantur. Ea orientis & occidentis terminos designant.*

D Ita legenda hæc verba. Vulgo est: *Rota orientis. In scriptis erat, Eoa. Sed illud quod posuimus verum est, Ea meta. Partem circi, in qua σφενδόνη, five ultima meta, ita fortasse vocaverint, quod ea parte circus in angustias cogeretur ad instar fundæ, quæ in medio latior est, utrimque strictior. Sic terrarum orbem, qui ad ortum & occasum in arcum stringebatur, σφενδόνη εἰκοῖνιαν Dionysius esse dixit, πρὸς ἡλίου κελύβης, quod supra explicavimus. Circum claudi utrinque in teretem orbem Corippus dixit. Ita pars prima circi, ubi primæ metæ, æquè σφενδόνη appellari mereatur atque ultima. An potius σφενδόνη meta illa appellata est à basis forma, quæ instar palæ annuli haberet? Græci σφενδόνην appellant annuli palam. Ovata formæ instar erat. Huic similis in veteribus nummis metarum basis conspicitur, quæ tres obeliscos sustinet. Græci mentionem non faciunt in circo suo describendo, nec primarum, nec ultimarum metarum, sed θύρας opponunt τῇ σφενδόνη, carceres & ostia circi fundæ ejusdem, ubi σφενδόνη pro ultima meta, vel parte circi, in qua ultimæ metæ. Chrysostomus: σὺν δὲ τῷ λαδύκῃ δὲ σφενδόνην μιλιοδρομῶν, non à creta ad fundam spatia decurrens. Creta autem ad primas metas. Metæ Cassiodoro tres obtinent summitates. Sanè in utraque meta tres veluti obelisci ab una basi surgebant, ut ex nummis etiam patet. Græci: οἱ ἢ τρεῖς ὀβελοὶ τὴν τελευτήσαν φῶσιν δηλοῦσι. Intelligit tres obeliscos, qui in singulis metis. Cassiodorus ad tres decanos refert, quos in singulis zodiaci signis fingunt mathematici, de quibus nos supra. Male etiam veluti controversum faciunt, utrum eadem meta septies lustranda esset, an septem metæ lustrandæ. Huic dubitationi nullus locus. Poëtis septima meta sæpe dicitur pro septimo metæ flexu. Non inde colligi potest septem metas circumgyrandas fuisse. Eadem loquutione usus est Cassiodorus: *Septem metis certamen omne peragitur in similitudinem hebdomadis reciproca. Septem metas dixit, quæ alii septem spatia, alii septem curricula, alii orbes, alii septem vias, alii κύκλους, alii διαύλους, alii σάβλα. Antiochenis Joannes: τὰ ἐπὶ τὰ σπαῖλα τὸν δρόμον ἐπὶ τὰ πλανητῶν. Græculus auctor anonymus: ἐπὶ τῆς δὲ κύκλῳ τὸν Εὐελεπὸν οἱ ἀγωνιζόμενοι ἀπὸ τῶ ἐπὶ τὰ σάβλα εἶναι τὸ μίλιον, ἢ διὰ τὰς ἐπὶ τὰ πλανητῶν. Auctor incertus de vita & gestis Alexandri, qui Græce & Latine scriptus in bibliothecis servatur, καμπτῆρας usurpavit pro curculis & spatiis. Codex recentior, qui nomen Calli**

sthenis auctori illi tribuit, ita habet; μετὰ τὴν δύο καμπή-
ρας σφενδύλιζι ὁ δεξιὸς ἵππος ἔτι Νικολάος. At vetustior, qui
in membranarum antiquis descriptus est, nec auctoris no-
men inscriptum habet, ab illo satis diversus est, quan-
tum ad stilum attinet, in historia tamen non variat.
Pro illis habet ista: μετὰ τὴν δύο καμπήρας σφενδύλιζι ὁ
ἵππος τὸν Νικολάον, καὶ κατὰ πηλὴν ὁλως τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ τῶν
ἡνίοχων. Ex aliquo simili auctore Cassiodorus sumpti-
se videtur, qui *metas* dixit pro *metæ* flexibus. Nam
καμπήρας optimis auctoribus *meta* dicta est. Id poste-
riores pro flexu *metæ*, vel recurſu, qui fiebat post
metæ flexum, posuerunt. Cedrenus: ὁ Ρωμύλ-
τυπὸς τὸν δὴ τὴν ἑξῆς καμπήρας τὴν ἀναπλῶν, καὶ τὸν δὴ
τὴν σφενδύλιν τὴν δύοσιν. Ubi καμπήρας ἐπὶ τὰς ἑξῆς
à *meta* ultima ad carceres, & primam *metam* recur-
sum appellat: & καμπήρας ἐπὶ τὴν σφενδύλιν, qui à
prima *meta* ad ultimas dirigitur: Καμπὸν pro eodem
dixit Antiochenſis: τὸν ἐπὶ τὰς ἑξῆς καμπὸν τὴν ἀναπ-
λῶν, καὶ τὸν ἐπὶ τὴν σφενδύλιν τὴν δύοσιν. Ubi καμπὸς
similiter est circumflexus, vel recurſus, non *meta*.
Glossæ tamen etiam *metam* exponunt. Καμπὸς, *flexus*,
hæc meta. Cassiodorus in auctore Græco, unde acce-
pit, quum καμπήρας, vel καμπὸς flexus *metæ*, vel
decurſus circa *metas* vertere deberet, *metas* reddidit.
Ne καμπὸν quidem, aut καμπήρας pro flexu *metæ*
Græci recentiores ponunt, sed pro toto circuitu & cur-
riculo. Ἐπὶ τὰ καμπὸν ὁ ἀγὼν συντελεσται, id est, se-
ptem curriculum, vel spatiis certamen peragitur. Eude-
mus in Lexico: βαλεῖς, ἀφ' ἑταίρια ἔτι καμπὸς. Ubi καμπὸν
vocat curriculum vel decurſum stadii. Latini *spatia*
propriè dixerunt, ut ex multis auctorum locis constat,
& hoc præcipuè Tertulliani de spectaculis sub fi-
nem, qui ex libro Agobardi legendus est: *In hos tibi*
circenses ludos interpretare, cursus saculi intueri, tempora
labentia spatia dinumera, metas, consummationes sperum
expecta, societates ecclesiarum defende, ad signum Dei susci-
tare, ad tubam angeli erigere, ad martyrum palmas gloriare.
En cursus, spatia, *metæ*, greges live factiones, map-
pæ signum, tubam, palmas. Mirabitur & hæc Lacer-
da nobis displicuisse vulgatam scripturam. Antiochenſi
ἑστὶ τὰ σπῆλαια. Cedrenus & alii *σῆλαια* interpretantur, ne-
scio quare. Nam longe aliud *stadium*. Ἐπὶ τὰ *σῆλαια*, in-
quit alter, τὸ μίλιον, de septem spatiis, five curriculum
circi. Fortè à decursione stadii totum decurſum circi
etiam *σῆλαιον* vocarunt, quod Latini *spatium*. κύκλος Græ-
ci appellant, ut Cedrenus: ὁ πᾶν τὸν ἐπὶ τὰ κύκλων ὁ
σπῆλαιον οἰνοῖ *σῆλαια*, καὶ μίσης ἀντὶ τὸ ἀθλῶν πρὸς τὴν πυραμίδα,
ὡς νῦν ὁ βέλων καλῶσι, διεπληκίζοντο οἱ ἀγωνιστῆς. Διὰ τὸ πᾶν
εἶναι τὰς τῶν πλανητῶν πῆλεις. Vides & septem *missus* ap-
pellari septem spatia, ineptè. Nam missus unus septem
spatiis absolvebatur. Laurentius Lydus: ὁ πᾶν τὸν ἐπὶ τὰ
κύκλων ἡτοὶ σῆλαιον πρὸς τὴν πυραμίδα, ὡς νῦν ὁ βέλων
καλῶσι, διεπληκίζοντο οἱ ἀγωνιστῆς. Eadem sunt quæ habet
Cedrenus. Alii καμπὸς & καμπήρας pro spatiis, vel cir-
cuitibus dixerunt. & καμπὸν κύκλος. Chrysostomus τὸ
τῆς ἐκκλησίας ἀπερίεργον ἱπποδρόμιον, ἐνθα Παῦλ' ἀγωνί-
ζεσθαι οὐκ ἐνρίπῳ καὶ καμπῶν κύκλος τρέχων, non *euripi*, non
spatiorum orbem currens. Sic enim apud eum scribendum,
non κάμπων. Res quidem eodem recidit. Nam septem
spatia non prius absolvebantur, quam septem flexibus
meta circumacta fuisset. Hinc καμπὸς, qui propriè
flexus est, pro toto decursu spatii. Verus epigramma
gyros vocat:

Septem etiam gyris claudunt certamina palma,

Quod calum stringunt cingula sorte pari.

Græculi auctores, qui sub imperio Constantinopoli-
tano vivere, in circo suo describendo *metarum* non
meminere expresso nomine, quamvis tamen plus
quam certum sit & *metas* in eo fuisse. Cassiodorus
dixit geminas *metas* orientem & occidentem ostende-
re. Vetus Latinum epigramma *geminis axes*, quæ
metæ sunt, ortum & obitum docere. Græci pro eo di-
cunt, circi circuitum à fine ad initium orientem signi-
ficare, ab initio ad finem occasum denotare, τὸν δὴ
τὰς ἑξῆς καμπὸν, καὶ τὸν δὴ τὴν σφενδύλιν. Circi princi-
pium ἑξῆς vocant, finem & exitum σφενδύλιν. Sed
nec *metas* circui in decursione circi utpiam memo-
rant. Circum obeliscum currere agitantes passim pro-
dunt, qui obeliscus in medio circi meditullio erectus

erat. Alia certè in multis, ut videtur, ratio circi Ro-
mani, alia Constantinopolitani & Græcorum. No-
tum est *euripum* in circo veteri Romano appellari
aquam ingenti fossa per tria latera circi ducta admis-
sam. Nam *euripos* ut *nilos*, aquæductus apertos &
grandes appellaverunt, quos vulgo *canales aquæ* dici-
mus. Helychius: Εὐρίπῳ, δοχὰς ὑδάτων. Quas & La-
tini dicunt *dogas*. Dionysius de circi maximi *euripo*: πέ-
ραξ ἡ αὐτὴ, καὶ ἡ μείζων πλάτος, καὶ μίαν τῶν ἐλαττόνων δὲ
πρὸς εἰς ὑποδοχὴν ὑδάτος ὁρμυκται, βάθος τε καὶ πλάτος δεκά-
πες. Si quis *euripum* in Græco circo Constantinopo-
litano eadem notione accipit, ut faciunt vulgo, toto
coelo errat. Non ad latera circi, sed in medio *euripum*
collocant, nec ita dictum volunt, quod aqua in
eum locum induceretur, nihil enim aquæ habebat,
sed quod septies circum eum current, ut septies
euripi marini unda reciprocatur. In circo Romano in-
tra *euripum*, id est, aquæ fossam currebant equi. In
Constantinopolitano circum *euripum* ligneum, quod
in medio circo erat, spatia sua peragebant. Hinc εὐρίπῳ
καὶ καμπῶν κύκλος τρέχων apud Chrysostomum, quia cir-
cum *euripum* orbem illi ac curricula explicabantur. Jo-
annes Lydus: ἔτι εὐρίπῳ ἀνομοτάτῃ ἡ μέση ἡ ἱπποδρόμος κρη-
πίς ἐκ τῆς θαλάσσης εὐρίπῳ, καὶ τῆς ἐσπῆρας αὐτῆς εὐρυλοδομίας.
Οὕτω γὰρ ἐπὶ ἐκείνῃ φασὶ συμβαίνειν. Medium circi crepidi-
nem ita vocatam asserit, quod septies circumiretur.
Quod longe distat à significatione *euripi* in circo Ro-
mano, qui lateribus circi circumfusus erat. E ligno fa-
ctum esse *euripum* illum in medio circo alius auctor af-
firmat: ἡ γὰρ δὴ περὶ ἐρηθεῖσα Κίρκη πρῶτη τελεῖν ἱππικὰς ἀγῶ-
νας ἐν Ἰταλίᾳ περκαταρξαμένη, καὶ ἱπποδρόμιον ἐκέλευσε κατε-
σκευάσθαι, τὸ μὴ μῆκος πεσσῶν σαδίων, τὸ δὲ πλάτος ἑνὸς: τὸ
ἡ μέσον αὐτῆς ἐποίησε ξυλκερὲς ἀνομοτάτου ἑποῦ εὐραπον δὲ τὸ
θαλάσσης εὐρίπῳ ἐπειδὴ κακὴν ἐπὶ αἰκίς, τῆς ἡμέρας ἀνίσταται
καὶ κίνησιν. Satis hæc clara sunt, medium circi è ligno
constructum, & *euripum* appellatum, quod septies cir-
cum eum equi current. Lydus κρηπίδα vocat. Ap-
paret igitur crepidinem, vel marginem, vel pulvinum,
aut etiam septum è ligno factum per medium circi
quam longum erat extensum, circa quod equi curricula
sua peragebant. Auctor anonymus: ἐσπῆρας ἡ ἐκύκλιν τὸν
εὐρίπον οἱ ἀγωνιστῆς διὰ τὸ ἐπὶ τὰ *σῆλαια* εἶναι τὸ μίλιον, καὶ διὰ τὸ
ἐπὶ τὰ πλανήτας. *Euripum* illum oportet aliquam ex ligno
fabricam fuisse per longitudinem medii circi porrectam,
circa quam currebant quadrigæ. κρηπίδα vocat Lydus.
Non tantum longam, sed etiam latam aliquantum fuisse
necessè est. Suspicio esse quam Latini *spina* in suo
circo dixerunt. Ut enim *spina* per medium dorsum ani-
malium porrigitur eminetque, ita & *spina* per medium
circum crepido extans inter utraque *metas*. Quod spa-
tium & *intermetium* vocarunt. *Spina* circi mentio apud
Cassiodorum de circo, & apud scholiastem Juvenalis
ad illum versum.

Plebejum in circo positum est, & in aggere satum.

Ibi adnotat, in circo, in *spina*. Aliquid eminens veluti
dorsum in circo fuisse ostendit Cassiodorus. *Spina*, in-
quit, infelicitium captivorum sortem designat, uti duces Roma-
norum supra dorsa hostium ambulantes laborum suorum gau-
dia perceperunt. Ea *spina* κρηπίς est ἡ ἱπποδρόμος μέση, quam
Græci εὐραπον vocaverunt. Falluntur itaque qui totam
circi aream ita vocatam esse asserunt. Spatium circi,
five τὸ ἐμβαδὸν Græci recentiores πέλμα dixerunt, id est,
solum. Joannes Antiochenſis: τὸ δὲ πέλμα τῆς γῆς πάσης,
καὶ τὸν εὐραπον τῆς θαλάσσης ὑπὸ γῆς βασιλευμένης. Cedrenus:
τὸ δὲ πέλμα τὸ γλῶσσαν εἶναι, τὸν εὐραπον τὴν θαλάσσαν ὑπὸ τῆς
γῆς μεσοζωμένην. Apud utrumque εὐραπον non de-
bet accipi de fossa aquæ plena lateribus circi circum-
fusa, sed eo *euripo*, quem supra ex sententia Græco-
rum explicavimus per medium circi extento, ajunt so-
lum & aream circi terræ universæ speciem exhibere:
Euripum vero maris instar habere, quod à terris cin-
gitur, ac sustinetur: maris scilicet mediterranei. Ergo
euripus ille circi Græcorum in medio circo. Propriè
euripus dicitur strictum mare inter duas terras, ut Eu-
boicus ille *euripus*. Inde & fossæ, vel canales aquæ in
terra facti *euripi*. Inde & *euripus* in circo Constantino-
politano per medium circum ducta fabrica. Hunc *euripum*
maris instar, quod à terra sustinetur, ὑπὸ τῆς γῆς βα-
σιλευμένην representari dixit Lydus. Quod si de *euripo*,
ut

ut erat in circo Romano intellexissent, spatium quidem circi terram omnem significare dixissent, euripum vero oceanum terras circumcingentem. E contra illi tradidere mare terris circumclusum per euripum denotari. Nihil tamen aquæ euripus ille continebat, ut jam docuimus. In medio illo euripo, sive spina circi obeliscus erectus stabat. Joannes Lydus: *ἡ πυραμὶς ἥ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ στίβου. Ἡ δὲ πυραμὶς ἡλὶς, ἐπεὶ αὖτις ὁ ποιῆτος βωμὸς ἢ ἀνώγειν μὲν τῆς πυραμίδος ὅτι δὲ δρίπε βωμοὶ τρεῖς Κρόνος, Διὸς, Ἄρεος: καὶ τῶν δὲ Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ ἢ Σελεύως.* Pars circi, ubi metæ ultimæ, superior illi dicitur: inferior, ad carceres. Ita & Nicetæ: *καὶ τῶν αἰτῶν ἐπὶ τοῖς θεοῖν ἀφ' ἐπιγείας εἰς ἀλὶδας παραλλήλας κεχλωῖται.* Ergo aræ tres, Saturni, Jovis & Martis in superiore circi parte, ἀνωθεν τῆς πυραμίδος, supra obeliscum ad euripum: infra ad eundem euripum versus carceres aræ quoque tres, Veneris, Mercurii & Lunæ. Obeliscus, vel pyramis in medio soli dicata. Ideo septem spatia conficiebant circa illas septem aras quadrigæ, *ἅλθ' τὸ πῶς εἶναι τὰς τῶν πλανητῶν πόλεις.* Alius auctor anonymus dicit utrimque ad fines euripi in superiori quidem parte tres aras statutas, Jovi, Saturno & Marti: in parte inferiori similiter tres, Veneri, Mercurio & Lunæ: *ἐν δὲ τοῖς παρ' ἐκάτερα τέρμασι δὲ Εὐρίπῃς τέττε, ἐν μὲν τῷ ἀνω βωμοὶ τρεῖς ἱδρυμέναι, Κρόνος, Διὸς, Ἄρεος: ἐν δὲ τῷ κατωτέρω πάλιν βωμοὶ τρεῖς, Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ ἢ Σελεύως.* Ergo euripus ille porrigebatur ab infimo circo usque ad ultimum, inter utrasque metas. Verum ut res est, non infimi tantum Græcorum imperii, & Constantinopolitani hic euripus fuit in medio circo dictus, sed etiam locum eundem pari appellatione circo Romanus postremis habuit temporibus. Quod verus epigramma Latinum clarè indicat his versibus:

Namque axes gemini ortum obitumque docent,

Atque his euripus quasi magnum interjacet aquor:

Et medius centri summus obeliscus abit.

Axes gemini sunt geminæ metæ, quibus euripum quasi inagnum æquor dicit interjacere. Ergo euripus ille inter metas jacebat, longe utique à lateribus, quibus olim circumdatus fuit fossa ducta. Nec aliter quam de hoc euripo circi medio interpretandus fortasse Cassiodorus, qui metis expositis statim subjicit: *Euripus maris vitrei reddit imaginem, unde illuc delphini æquorei aquas interfuerunt.* Quæ verba vitiosè concepta esse nemo dubitet. Euripus ille, qui inter metas, siccus erat & sine aqua: immo aliquid eminens magis habuit quam depressum. De illo autem euripo loqui Cassiodorus fidem facit quod adjicit de delphinis; euripum eos interfuerunt. Delphini in circo, sive delphinorum columnæ, non in fossa illa fuere, quæ lateribus circi circumducta continebat aquam sub euripi appellatione, sed in medio circo inter metas positi cum aliis ornamentis circi & columnis stabant. Nec porro in spatio illo sitos fuisse credendum est per quod equi currebant: nam obstitissent cursibus quadrigarum. Ergo, ut dixi, inter metas & in euripo. Legendum itaque apud Cassiodorus censeo: *Euripus maris vitrei reddit imaginem, unde illum delphini æquorei quasi interfuerunt*, quæ verissima emendatio. Medium illud spatium circi inter metas, quando euripi nomen habere coepit, maris imagine censeretur non potuit nisi de solo nomine: nec enim ulla fossa, aut aqua ibi fuit. Quod id spatium septies circumiretur ad instar euripi, qui septies aquas recipiat, rationem saltem nominis reddiderunt. Et sanè non videntur alia de causa spatium illud circi medium, circa quod equi currebant, euripum nominasse, appellatione & loco in tantum diffitis à prisco circi euripo. Quod ab eo tempore videtur præsertim obtinuisse, ex quo mos desit aquam circo circumdare fossis ductis. Euripi itaque appellationem transfulerunt à lateribus ad medium spatium. Nisi si dicas eam appellationem manasse ex stulta grammaticorum argutatione, qui cum euripum in veterum circis memoratum, in suorum temporum circo quaerent, nec invenirent aliud, cui magis id nominis conveniret, mediæ circi aræ inter metas hoc attribuerunt, quod septies euripi more circumiretur. Quod ineptum est. Nec enim euripus circi proprius, aut peculiaris, sed omnes aquæ canales apertos vocaverunt euripos & nilos, nulla spectatione septeni recursus euripi Euboici. Plinius scribit Julium Cæsarem elephantorum spectaculum editurum circi arenam euripis circumdedit, quum antea clathris ferreis

A circumdaretur. Non igitur primus Tarquinius Priscus euripos circo maximo circumfuderit: nam & eundem Cæsarem circum maximum ad eam formam, qua tunc erat, exstruxisse tradit idem Plinius. Adjicit tamen Neronem postea euripos de circo sustulisse, & loca equiti addidisse. Euripi nempe fossas complevit. Jam inde igitur à medlis imperii temporibus, immo ferè à primis, nulli in circo veri euripi. Nam, ut docuimus, euripus infimi imperii longè alius. Eum à spina diversum facit Cassiodorus. Fortè media pars euripi aliqua lignea fabrica eminentior facta ad instar spinæ dorfi hoc nomen meruerit. Hoc est, quod Græci *ἐνλαργὴς καὶ τοῦ στίβου, & μέσῃν κρητὶδα & ἵπποδρόμῳ* vocant, & *εὐρίπον*. Græci nullam præter hanc circi spinam agnoscunt. Interpres Juvenalis in circo interpretatur in spina, quasi aggestus, vel suggestus aliquis fuerit pars illa circi media, quod & spinæ nomen indicat. Ut ut sit, euripus ille in circo posteriorum temporum medius fuit inter geminas metas. Nec dubium est, quin aræ illæ trinæ, quas infra & supra Græci collocant ad fines euripi, metæ fuerint cum triplici apice vel summitate. Nam, ut ait Cassiodorus, ternas summitates singulæ metæ sustinebant. *Ὁσέως* vocant iidem Græci. Alii *βωμὸς*. Sic medium etiam obeliscum interpretati sunt esse aram soli dicatam. Lydus: *ἡ δὲ πυραμὶς ἡλὶς, ἐπεὶ ποιῆτος βωμὸς αὖτις ἐστὶ.* Et paulo post eam pyramidem *ὀρελὸν* tunc vocari tradit: *ὀρελὸν δὲ τῶν ἐπὶ τὰ κύκλων ἢ τοὶ πεδίων περὶ τὴν πυραμίδα, ὡς νῦν ὀρελὸν καλεῖται, διεπληκτίζοντο οἱ ἀγωνιστῆς.* Metæ igitur illæ circi Constantinopolitani, quæ infra & supra euripum, cum tribus obeliscis singulæ ex una basi surgentibus, planè similes metis circi Romani. Euripus itaque totum intermetium, instar cujusdam crepidinis è ligno septum vel munitum. Ultima meta *σφενδόνη* dicta, quod ejus basis instar σφενδόνης annuli haberet, & ovalis figuræ esset. Viginti quatuor missibus unius diei circenses constabant. Græci *μισσὺς βραβεῖα* interpretantur, nescio quare. Aliud enim missus. Joannes Lydus: *τέσσαροι δὲ ἢ εἴκοσι βραβεῖοι τὴν ἀπάντα συνετέλεον ἀγῶνα. ἅλθ' τὴν ἐν πυραμίδι λόγον, δυοκαίδεκα δὲ γωνίας ἢ πυραμὶς ὅτι δέχεται, τέσσατερες αὖτε τέσσαρες, ὡς ἐκάστη ἐν τριῶν δὲ τὴν δαΐδεκα περιβλῶν εἰς δύο τέμνονται τὴν τῆς ἡμέρας κρητὸν ἐπὶ ἢ νῦν τελεῖται.* Missus enim nihil aliud quam una equorum missio. Singulis missibus quatuor mittebantur quadrigæ, quæ septem spatiis circum metas evolutis, quæ prior metam in septimo curriculo circumflexisset, ea palmam apisceretur. Hujusmodi missus una die viginti quatuor exhiberi legitimum, ac sollempne fuit, quibus nonaginta sex quadrigæ currebant. Olim vigesimus quintus missus addebatur, qui & *αἰνῆος* vocatus, quia decollatione populi exhibebatur. Viginti quinque missus centum curribus constabat, quia singuli quatuor. Hæc nota sunt, & jam aliis dicta. Sed quare *μισσὺς τὰ βραβεῖα* Græci exponunt? *βραβεῖον* quidem singulis missibus erat propositum, non tamen missus *βραβεῖον*. Cedrenus *μισσὺς ἀθλῶν* interpretatur, ac de septem spatiis, quæ singulis missibus conficiebantur, accipit. Certè missus quadrigarum certamen erat, id est, ἀθλῶν. Alii etiam *τὸ ἀθλῶν* sic vocarunt, id est, certaminum præmia, quæ vulgo *ἐπαθλα*. Infima Latinitas *missa* & *missaria* pro præmiis certaminum usurpavit. Ut enim *ὁ ἀθλῶν* est certamen, τὸ ἀθλῶν præmium certaminis, & brabeum: sic ad hoc exemplum, quum missus equorum sit certamen, & *missum*, vel *missarium* de præmio missibus proposito dictum. Glossæ: ἀθλῶν, *missum*. Interpres Juvenalis habent insignia vocis, exponit vocis *missa*, id est, vocis præmia. Ita Græculus ille *missus* equorum ineptè *τὰ βραβεῖα* exposuit, & cum missis, vel præmiis confudit. A præmiis *miliarii* dicti agitadores, ut & equi *ducenarii* & *centenarii*, qui ducenta & centum sestertia merebant, ut ille agitator, qui in veteri inscriptione gloriatur equos fecisse centenarios & ducenarium unum. Ab eadem ratione *ducenarii* procuratores à ducentis sestertiis. Martialis:

Quam non sensuro dare quadringenta caballo,

Aureus ut Scorpi nasus ubique micet.

Sic non ducenta tantum sestertia, sed quadringenta equis dabantur. Legitimum præmium quinque aurei. Juvenalis: *Accipe victori populus quod postulat aurum.*

Quinque aureos interpretatur scholiastes. Verum de his alibi. Nec enim heic librum de circo scribimus,

sed quæ alii peccata in ea re tractanda fecerunt, obiter castigamus, dum Plinium explicamus. Ova in circo quid essent, aut cui usui, quæsitum. Tertullianus: *Ova honori castrorum adscribunt, qui illos ovo editos credere, & deos de cygno fove non erubescunt.* Sic ille locus scribendus ex vestigiis vetustissimi codicis. Usus eorum ostendit Dio, & auctorem his verbis de Agrippa: *καὶ τὸ ἐπὶ τῷ οὐδὲν σφαδμοῦ τὰς ἀνθρώπων καὶ τῶν διαύλων αἰεθμὸν ὄρων, τὰς τε δελφίνας, καὶ τὰς οὐαὶδὴ δημοεργήματα κατεστήσαντο, ὥπως δὲ αὐτῶν αἱ ἐλπίδοι τῶν πεδρόμων ἀναδιδύνωνται.* Cum videret in circo homines sapius errare circa numerum spatiorum decurrendorum, delphinas & ovales fabricas constituit, quibus circuitus curriculum notarentur, ac numerarentur. Hic est sensus Dionis verborum. Auctor libri de circo illis innui putat, ova metis imposita ab Agrippa, ut cum variæ in circo columnæ essent, ac ne erraretur in metis, sed ultima ovorum indicio monstraretur, quæ & circumflectenda fuit. Quæ prorsus absurda sunt & falsa. Nam etsi plures columnæ in circo, nullæ tamen metis similes, quæ geminæ tantum fuere, primæ & ultimæ. Utraque ex una basi tres summitates, sive obeliscos surgentes habuit. Nihil simile in aliis columnis. Nemo igitur heic potuerit errare. Nec hoc dicit Dio, sed circa numerum spatiorum & curriculum homines labi solitos. Exempli gratia, cum quatuor essent curricula peracta, quidam quinque, aut sex spatia evoluta dicerent. Quod & Livius docet sub finem lib. xli: ubi ait Censores locasse carceres in circo faciendos, & ova ad notas curriculum numerandis. Sic legi debet, non numerandas. Ergo ova illa veluti notæ fuerunt, quibus curricula numerabantur. Id factum anno Urbis dclxxx. Quod si verum est, illud utique falsum erit, quod asserit Dio Agrippam primum invenisse, ut curriculum in circo numerus ovorum notatione designaretur. Quia & Varro meminit illius ovi, quod ludis circensibus novissimi curriculum finem faciebat quadrigis. Ergo ante Agrippam reperta & usitata ova notandis in circo curriculum numeris. Ova illa metarum summitati imposita non erant, ut adstruit liber de circo. Qui enim possent ova metarum apicibus addita, quot jam spatia peracta essent, indicare? præterea non ova sunt, quæ summis metis, & obelisco imposita visuntur, sed pilæ, vel sphaeræ, sicut omnibus fere pyramidibus, & obeliscis eas addi moris fuit in summo apice. Alia porro est ovi forma, alia sphaerica. Ova circi, quibus curricula notari, ac nominari solebant, fuere οὐαὶδὴ δημοεργήματα, ut ea vocat Dio, fabricæ quædam ex ligno ovali figura factæ cum basi, qua listi possent, & erigi. Poterant etiam hinc inde transferri & portari. Quod & Varro innuit in hanc sententiam scribens: *Nam non modo ovum illud sublatum est, quod ludis circensibus novissimi curriculum finem facit quadrigis.* Ex his nec vanè auguror septem ova tot numero statuta fuisse, quot curricula erant peragenda. Primo curriculo peracto unum ovum è medio tollebat: secundo curriculo facto alterum. Ita de reliquis. Sexto spatio confecto unum restabat ovum, quod novissimi curriculum indicium faceret: quo absoluto etiam illud ovum auferebatur. Ad eam sententiam manifestis & expressis vestigiis ducunt verba illa Varronis, quæ superius attulimus. Poterat & contraria ratione numerus curriculum per ova oriri, ut singulis peractis spatiis unum subinde ovum produceretur in medium atque erigeretur, quibus omnibus productis, & statutis omnia curricula finita indicarentur. Huic rationi videtur adstipulari Cassiodorus, ut in vulgatis editionibus descriptus est. Sic enim ait: *Nec illud putatur irritum, quod metarum circuitus ovorum erectionibus exprimitur, quando actus ipse multis superstitionibus gravis, ovi exemplo geniturum se aliqua proficitur.* Ut hæc sunt, eum sensum efficiunt, quem proximè diximus. Sed eam lectionem falsi damnant veteres libri, qui pro ovorum erectionibus habent exemptionibus. Legimus: *exemptionibus.* Ovorum exemptionibus exprimebantur circuitus curriculum, quia post singula spatia evoluta unum eximebatur ovum. Nihil verius. Idem sensus potest inesse & lectioni scriptæ exemptionibus. Nam excipere est ἐκείρειν, & exceptio, ἐκείρεται. Excipere aliquem de grege, de numero, idem

est quod eximere. Glossæ: *exceptis.* ἐκείρειν. Juvenalis ova illa circensia videtur falas vocare. Eas quippe cum delphinis conjungit, ut fecit Dio.

Qua nudis longum ostendit cervicibus aurum,

Consulit ante falas, delphinorumque columnas.

Sic Dionis οἱ δελφίνας καὶ τὰς οὐαὶδὴ δημοεργήματα. Falæ turres sunt rotundæ, quarum fastigium ovi refert imaginem. Græci teste Vitruvio βάγεις appellant, & ipsarum adiutæ species barica, ut baris seu fala, humiles late. Ita olim eum locum legi debere docuimus. Sane fala, five baris οὐαὶδὴ δημοεργήματα. Perperam metas vertunt apud Dionem. Metæ in acumen desinunt, instar turbinis, non ovalem in speciem factæ sunt. Servius in ix. Æneid. de phalarica: unde & in circo fala dicuntur divisiones inter euripum & metas, quod ibi constructis ad tempus turribus, his telis pugna edi solebat. Subjicit ibidem versum Juvenalis supra citatum. Notandum, quod ait falas divisiones esse in circo, & turres ibi extrui solitas ad tempus. Plane sunt illa οὐαὶδὴ δημοεργήματα, quæ Agrippa primus fabricanda curasse dicitur ad ostendendum curriculum numerum. Construebantur ad tempus, ludorum nempe die. Ad eundem ulum delphines etiam facti ab Agrippa. Illi in medio euripo, hoc est, in spatio, quod erat inter duas metas, ut constat ex Cassiodoro. Ibi etiam fala. Ideo utraq; junxit Satyricus. Servius falas illas vocat divisiones inter euripum & metas. Ita accepit euripum, quomodo tum accipiebatur, de intermetii spatio, quod erat divisum turribus illis, five falis ad hoc positus, ut numerum curriculum indicarent. Prior versus apud Juvenalem, ut hoc obiter adjiciam, vulgo legitur mendosissime. In præcedentibus dixit mediocres, ac de plebe fœminas spatium utrimque metarum lustrare, atque astrologos è circo consulere, divitibus vero responsa dare conductos e Phrygia augures, insignes mathematicos & aruspices, qui publica condebant fulgura. Mox addit:

Plebejum in circo positum est, & in aggere satum,

Qua nudis longum ostendit cervicibus aurum,

Consulit ante falas, delphinorumque columnas.

Falæ & delphini in circo. Ibi viles & triviales astrologos consulunt mediocres & plebejæ fœminæ. An tales sunt, quæ nudis cervicibus longum aurum ostentant? Atqui hoc insigne nobilium fœminarum, aurum & purpura. Ipse Juvenalis alio loco segmenta & Tyrios habitus jungit in describendis nobilium insignibus. Segmentum de monili aureo quidam ex veteribus interpretati sunt: alii oram tunicæ circa collum limbo aureo ornata. Placet itaque in illo versu scribi:

Qua nullis longum ostendit cervicibus aurum,

Consulit ante falas, delphinorumque columnas,

id est, quæ nullum gestat cervicibus aurum, mulier nempe plebeja. Loquutio tralaticia, quæ nullis aurum gestat cervicibus, ut nullus dixit, nullus venit: & apud Ammianum, nullas acies explicare permisi, pro non permisi acies explicare. Quod indubitatum est. De delphinis in circo, quos cum ovis junctim recenset Juvenalis cum Dione, ita scribit Tertullianus libro de spectaculis: *Delphinas Neptuno vorvent, columnas Sessias a sementationibus: Messias a messibus: Tutelinas a tutelis fructuum sustinent.* Quinam sunt, qui columnas illas Sessias, Messias & Tutelinas sustinent? An delphines? Hoc sit fortasse. Sed columnæ illæ, quas vocat, dearum simulacra sustinebant, quæ his nominibus appellabantur. Plinius lib. xvi. cap. ii. simulacra in circo esse dicit Dearum Seja & Segetiæ, & tertiæ, quam nominare sub tecto nefas esset. Ea est Tutelina. Sejam à ferendo dictam ait. Nec aliter legunt libri. Ea est, quam heic Sessiam vocat Tertullianus. Segetia, vel Segetia, eadem cum Messia, à segetibus appellata. Columnæ itaque illæ non erant ipsa simulacra, sed ea sustinebant, ut verisimile est. Plinius: *Sejamque à ferendo, Segetiam à segetibus appellabant, quarum simulacra in circo videmus.* Non carent igitur vitio vulgares Tertulliani libri loco, quem superius adduximus. In scriptis ita formatur: *Delphinos Neptuno vorunt columnas. Sessias a sementationibus: A messibus: Tutelinas a tutela fructuum sustinent.* Nec aliter habet præstantissimus codex Agobardi, nisi quod prima syllaba in verbo vorunt

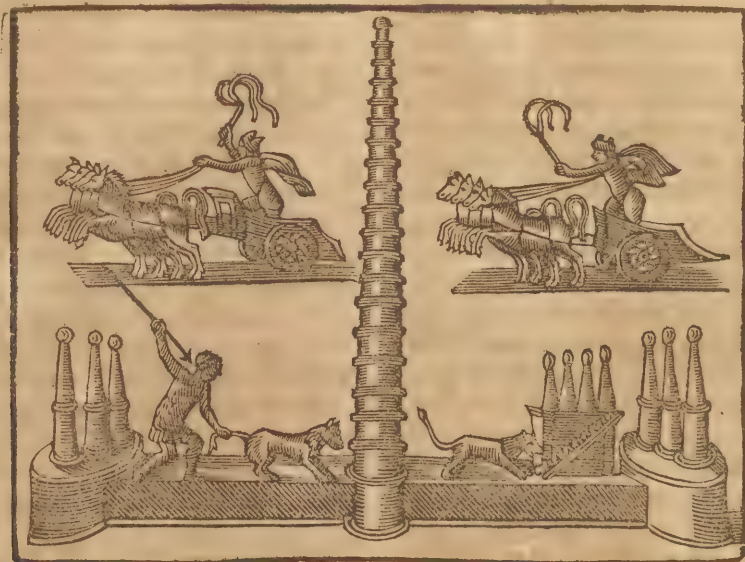

munē desideratur, ubi membrana exesa est. Vera prorsus illa lectio est. Dicit columnas delphinos Neptuno vomere, quia sculpti in columnis illis delphini, vel certē pro basi sunt eisdem columnis. *Delphinorum columnas* eas vocat Juvenalis:

Consulit ante salas, delphinorumque columnas.

Eadem columnæ, quæ insculptos habuere delphinos, sustinebant Sessias, Messias & Tutelinas, id est, simulacra dearum Sessiae, Messiae & Tutelinae. Numero multitudinis earum dearum nomina enuntiavit, veluti innuens tot deas esse Sessias quot sationes: tot Messias quot messēs in diversis locis universi orbis fierent. Præterea hæc loquutio usitata idoneis auctoribus, & huiusmodi *πληθυντικά*, ut artis auctores docent, sunt *μεγαλόεγκυμονέστεροι* & *αὐτῶν δὺξοντων* πρὸς ἀεὶ θμῶν. Ut apud Platonem: *ὃ δὲ Πέλοπες, ἔδδ' ἑκάδμοι, ἔδδ' Ἀργυῶν τοί τε καὶ Δαναοί.* Sophocles: *ἐξήλθον. ἑκτορες τε καὶ Σαρπηδόνες.* Ita hoc loco apud Tertullianum, *Sessia, Messia, & Tutelina.* Ex quibus Sessias columnas & Messias perperam fecerant. Eleganter autem columnæ delphinos vomere dicuntur, quæ circa capitula, vel basim sculptos eos præferunt. Sed magis est, ut circa capitella sculpti fuerint.

A Sic vetus poëta in Hippocentaurum, qui ex equo & homine compositus est, dixit equum hominem vomere, quia homo exibat ex equo, *ἵππου ἐκδύετο ἀνδρα, ἀνὴρ δὲ δροπέδετο ἵππον.* Delphinos illos euripum quasi interfluere scripsit Cassiodorus, ut supra correximus. Et sane nihil verius, quam euripum apud illius ævi scriptores eam circi partem appellari, quæ inter utraque metas interjacebat in modum aggeris satis alte è terra elati, ejusdem cum metis latitudinis, quibus conjuncta utrimque erat ab una ad alteram pertingens. Ea forma plane conspicitur in veteribus nummis, ut *κεκρημένα* Græcorum prorsus agnoscas. *Εὐριπὺν* vocant Græci, fortasse quod latera ligno munita haberet, facta intus aggesta humo, glareæ & harena. Hanc eandem *spinam* circi vocaverunt, quidquid Cassiodorus euripum à spina videatur distinguere. In ea spina columnæ illæ erant positæ delphinorum, & alia simulacra, quæ in circo stabant. Nam reliquum circi spatium cursibus quadrigarum vacabat. Formam spinæ, sive euripi posterioris hæc subiiciendam curavi ex veteri nummo Aureliani Alexandri, sicut jam à viris doctis delineata est cum metis & obelisco.

Compara hæc cum Græcis & recentiorum Latinorum de circo scriptis, & videbis quid illi euripum in circo appellaverint: *παρ' ἐκάπερος ὁ δρόμος ἀνωθεν, καὶ κάτωθεν τρεῖς βωμοί, τρεῖς τερεῖς ὅβελοι*, vel quod Latinus auctor in epigrammate dixit euripum metis interjacere, id plane in superscripta imagine expressum conspicis. Utrique in summo & imo metas vides, quæ singulæ tres habent summitates, sive ὀβελὸς super unam basin erectas. *Βωμοὶ* illi appellant. Ideo *metas* Latini numero multitudinis dicunt non *metam*, quia in una meta tres veluti sunt metæ. *Metas primas, metas ultimas, metas murcias* passim vocant. Tres obeliscos superioris metæ vel ultimæ, Saturno, Jovi, & Marti dedicatos scribunt. Tres inferioris, sive primæ Mercurio, Veneri & Lunæ. Medius obeliscus, qui singularis est, & maximus, soli consecratus erat. Crepido illa, sive suggestus, sive agger qui ab una ad alteram pertinet, & utramque conjungit, hæc est *κεκρημένη μέση ἡ ἵππου δρόμος*, quam & euripi nomine donavit infima imperii ætas. Numquid & media? Euripi in circo meminit Tertullianus, cui & præfisse matrem magnam dicit: *Frigebat demonum concilium sine sua matre magna. Et itaque illic præsidet euripo.* Cur euripo, id est, aquis præfideret mater magna? Quid illi cum aqua quam eandem cum tellure esse fabulæ finxere? Præterea *euripos*, non *euripum* in circo antiqui auctores dixerunt, tum quum moris erat aquam circo per tria latera circumductis fossis inducere. Non unus quippe euripus in circo tum fuit, sed tres euripi, totidem quot latera circi essent, quibus aqua admitteretur. Euripos illos è circo sustulisse Neronem tradit Plinius, locis equiti additis. Ab eo tempore nulli in circo euripi. Frontinus de aquæductibus: *Quantopere cura esset, ne quis violaret ductus, aquamve non concessam derivare auderet: cum ex multis apparere potest, tum ex hoc quod circus maximus ne diebus quidem ludorum circensium, nisi a Ediliis aut Censorum permisso irrigabatur. Ex his apparet circum Fron-*

D tini ævo non amplius irrigari solitum. Cave capias de alia irrigatione quam quæ fossis circo circumdatis, id est, euripis aquam inducebat. Hoc enim proprie est *irrigare*, aquam inducere riguis, id est, rivis. Nam *rigua* rivi sunt, & *eriguare*, aquam rivis & fossis deducere, ut supra ostendimus. Viri magni perperam referunt ad nescio quam refrigerationem, quam in theatro aquarum per semitas decursu æstivus minuebatur fervor: cujus rei primus auctor Pompejus. Addit Frontinus: *quod durasse etiam postquam res ad curatores transit sub Augusto apud Attejum Capitonem legitur.* Sane mos hic circi per euripos irrigandi usque ad Neronem mansit, qui euripos sustulit, & eorum loco loca, unde eques spectaret, addidit. In figura supra posita bases metarum ad instar palæ annuli factas videre est, quam Græci *σφενδόνων* vocant. In quibusdam nummis quadratæ visuntur. In circo Constantinopolitano ultimam tantum hac formam fuisse verisimile est, quam propterea *σφενδόνων* proprie dixerunt. Hæc pluribus explicanda & inculcanda fuere quia nova sunt, & nihil hodie satis est duris & imperitiis ingeniis. Claudendæ huic exercitationi addam & unum Tertulliani locum, qui ad circum pertinet, quem obiter emendavero: *Et nunc ara Conso illi in circo defossa est, ad primas metas sub terra cum inscriptione ejusmodi, CONSUS CONSILIO, MARS DUELLO LARES COMITIO POTENTES.* Quis fando audivit, vel legendo reperit, Lares quatenus Lares ac proprie ita dictos, nec ullo cognomine distinctos, comitio præfuisse? Domuum præfides ab omnibus feruntur, unde & familiares ac domestici cognominantur. Glossæ: *Lares, θεοὶ κατ'οἰκίδιος.* Veteres libri vulgatam lectionem incomitiant & condemnant, leguntque, *LARES COMITIO POTENTES.* In exemplari pervetusto Agobardi, omniumque qui hodie extant Tertulliani librorum optimo scribitur, *Lares coillo potentes.* Omnino emendan

dandum: *Lares colio potentes*: Antiqui *colere* absolute dixerunt pro habitare. Agellius: *Sauromatas qui ultra Borysthenem fluvium longe colunt*. Varro: *ades possideo & colo*. Unde *coligo* apud Arnobium pro domo. Ita enim correximus è libris lib. 11. *In penetralibus coliginis perpetuos fovetis focos*. Inde & *colium* à colo, ut *excidium* ab excido, *discidium* à discindo, *obsequium* ab obsequio, & infinita talia. Sic *colium* idem quod *coligo*, domus & habitatio. *Lares colio potentes* sunt Lares familiares ac domesticci. Egregia emendatio, & pretii quantivis ac momenti.

Cum effuso rectore quadriga currus amulos non minus astu quam velocitate praeverterent. Ita correximus editionum lectionem quæ habuit, *cursus amulos*. Velocitate praeverterunt currus amulos, occupando & primatum obtinendo: astu verò, dum opponunt suos, & effundunt æmulum aurigas. Plinius utrumque expressit, velocitatem & astum, his quatuor verbis: *occupantes, primatum obtinentes, opposcentes, effundentes*. Nam currus obliquos opposcentes effuderunt solo sequentium quadrigarum currus & aurigas. Ita hoc loco effuso rectore. Eodem sensu accipiendum apud Plinium illud *effundentes*, sicut superiori exercitatione monstravimus.

Et post decursa legitima spatia, ad locum palmæ sponte confisterent. Plinius, ut vulgo in excusis habetur: *peracto legitimo cursu ad metam stetere*. At ibi legunt scripti: *ad cretam stetere*. Quod verum est. Propertius:

--- Hac spatii ultima creta meis.

Quo loco etiam correctores reposuerant, *ultima meta*. Illam alteram è libris Scaliger rectè vindicavit. Lacerda, ut spero, ubi occasio se dabit, vulgatæ veniet assertor. Ita enim solet, de creta circi jam dictum doctis, sed ita ut neque quem ad usum, nec quo in loco, nec quomodo cretâ illâ circus notatus fuerit, adnotasse curaverint. Nec sanè miror, quum nec auctores veteres furda aure intelligentibus hoc satis diserte & exerte indicarint. Plinius lib. xxxv in fine, *ad victoriæ notam circum cretâ præduci* solitum narrat. Spatia, id est, curricula albo designata fuisse magnus Criticus observat. Quod falsum est. Seneca: *hanc quam nunc in circo cretam vocamus antiqui calcem vocabant*. Certè *calcem* vocarunt veteres locum illum circi qui cretâ præductus fuit, non quia calce pro creta uterentur antiqui, sed quia finis ibi statutus quadrigarum cursibus, post ultimum metarum flexum. Nam *calx* τὸ τέμα. Ita enim & Græci vocarunt, ubi consistebant quadrigæ, cursu legitimo peracto, Latini *calcem*. Pollux: *ἢ ὅθεν μὲν ἀφίενται ἀφείσι, ἢ ὑπαληγέ, ἢ χαμμή, ἢ βαλεις*. Περὶ ἢ ὁ κάμπισι νόσα, ἢ κάμπισ. Ἰνα ἢ παύονται, τέλῃ ἢ τέμα, ἢ βατήρ. Sic Latinis unde emittebantur quadrigæ, *carceres* dicti & *ostia*: circa quas in cursu flecebant *meta*: ubi stabant ad palmam accipiendam post spatia peracta, *calx* & *creta*. Et *cretam* quidem quod albo notatus esset ille locus, dixerunt: *Calcem* vero quod terminus esset currendi. Atque ut *cretam ultimam* poetæ appellant, quia finis erat, ita alii *calcem candidum*, quia terminus ille cretâ, id est, albo notatus esset. Varro:

Nemini fortuna currum carcere emissum intimo

Labi inoffensum per aquor candidum ad calcem finit.

Ubi *calcem candidum* dixit, τὸ τέμα λευκὸν ἢ λευκωμένον. Si *calx* ibi significat τὴν ἀσβεστον, non masculino genere id nomen extulisset, quod semper est foeminei. At cum τὴν πτέραν designat, utroque genere indifferenter auctoribus usurpatur. Cato tamen de R. R. etiam *calcem*, quæ est πτέρων, genere masculino excudit, & *calcem arenatum* dixit. Ut Græcis πτέρνα, τὸ ἔχραον, ita *calx* Latinis. Quod si putavit Seneca *calcem* in circo ideo vocatam antiquioribus quam tum dicebant *cretam*, ex ea causâ quod *calx* ἡ ἀσβεστος eundem olim præbuerit usum, profecto falsus est. Et videtur grammaticorum qui tunc locorum docebant, ea fuisse opinio, ad quam eos induxit ille Varronis versiculus supra citatus, aut alius similis. At contra ea Plinius testatur veteribus *cretam* ad circum præducendum usurpatam esse ad victoriæ notam: de cretâ quodam genere sic loquitur: *est & vilissima qua circum præducere ad victoriæ notam, pedesque venalium trans mare advektorum denotare insinuerunt majores*. Sed cur ad victoriæ notam circus

A creta præductus? Aut cur creta victoriæ indicium? Auguror scribendum: *ad victoriæ metam*. Meta est finis. Creta in circo, meta victoriæ & terminus, in quo currendi finem faciebant quadrigæ, & palmam accipiebant. An victoriæ nota ideo dicitur, quod solæ victrices quadrigæ, quæ metam septimo circumagere anticipassent, eo usque decurrebant præmium accepturæ? Solinus locum palmæ appellat, quem Plinius *cretam*. Ex vulgata lectione Plinii librorum colligebat auctor circi, victores ad eandem metam quam lustraverant, renuntiatos. Circumfleenda erat septimo meta, ut victor aliquis renuntiaretur. Utrum igitur ad metam eandem retro recurrebant, ut coronarentur. An in ipso metæ flexu repente consistebant? alterutrum necesse est, siquidem ad eandem quam lustraverant metam victoriæ præmium recipiebant. At neutrum verisimile, sicut utrumque absurdum est. Quanto probabilius est, ultimo curriculo circumacta meta quod superfuit spatii usque ad primas metas absolvisse? Quod sanè factum est, ibique corona & palma donabantur in eo loco, qui creta præductus fuit. Hic locus non longè à carceribus. Ideo βαλεις Græci vocant tam finem quam initium cursus, quia ad carceres, unde exierant, revertebantur, & cursum ibidem terminabant, coronabanturque. Pollux: *ἰνα ἢ παύονται, τέλῃ ἢ τέμα, ἢ βατήρ, ἐνιοὶ ἢ βαλεις*. Cretam non longè à carceribus fuisse planum est ex Chrysostomi verbis, quæ pessime acceperunt circi editores: *καὶ ἰπποδὸς αὐτῆς ὅση ὁπὸ λούκῃς ὅπῃ σφενδόνῳ μιλιοδρομῶν, αἰδῶ δὲ γῆς εἰς ἐργὸν πυρὸν ἄρματος καὶ πολέων*. Posuit λευκὴν, id est, cretam pro circi principio, quam partem in circo τὴν κατὰ appellarunt: ut eam, quæ ad ultimas metas erat, τὴν αἶω. Eadem & σφενδὸν dicebatur. Rationem dedimus supra. Idcirco partem inferiorem circi, ubi creta, comparat terræ: superiorem ad ultimas metas & σφενδόνῳ cœlo. At λούκην in eo loco Chrysostomi legunt, & interpretantur *albam lineam*, quasi λούκην absolute Græci dixerint ἀπὲς τῆς λούκῃς σάβμης. Quis nescit *cretam* Græce dici λούκῳ? Glossæ: *Creta, λούκη*. Igitur λούκῳ appellat in circo Chrysostomus, quam Latini *cretam*. Quæ appellatio usque ad infima tempora duravit. Isidorus: *Septem spatia quadrigæ currunt, quibus peractis vita terminus consummatur, quorum finis est creta, id est, iudicium*. Sanè creta finis erat curriculum circensium, ad quam terminabatur septimum, ac novissimum spatium. Sed inepte *cretam* iudicium ἀπληροῦς, quia κρείττος iudex. Male etiam in superscriptis Chrysostomi verbis μιλιοδρομῶν ab aureo miliario deducunt, quod μίλιον χρεῖσεν Græci auctores vocant, ac Romæ fuisse certum est. Tale & in urbe Constantinopolitana extitisse sibi persuadent, & in eo loco circenses agitato. Sanè fuerit & ibi μίλιον: nam & locus quidam Constantinopoli sic dictus est. Quis adeo rerum imperitus, ut ludos circenses in eo milio, ac non in circo edi solitos putet? Miliarium illud aureum columna fuit in medio Romano foro erecta, unde omnes in Italia viæ aspiciabantur. Si tale fuit Constantinopolitanum μίλιον, ut fuisse volunt, quis credere queat in eo miliario circenses agitato? Nugæ hæc sunt nugacissimæ. Circum tria stadia longum, alii tria cum dimidio, quidam quatuor faciunt. Ita Græci, qui πέντα-
E
F
G
εξ σάδζ in longitudine circum habuisse scribunt. Si quatuor stadiis longus fuit à metis primis ad ultimas, hoc spatium bis explicatum octo stadium fuerit oportet. Octo stadia miliare efficiunt. Ita singula circi curricula in cursu, ac recurso octo stadiis constabant, id est, mille passibus. Ita singula spatia conficere idem quod μιλιοδρομεῖν, quod posuit Chrysostomus pro decursu circi à creta ad metas ultimas. Possumus & aliter interpretari. Græci spatia circi reddunt σάδζ. Septem spatia, sive stadia peragebantur lege circensi, quæ miliare unum constituunt, dimidio minus. Septena igitur illa spatia decurrere est μιλιοδρομεῖν. Græci: ἐπὶ αἰκῇ ἢ ἐνύκλειον τὸν δὲ λαὸν οἱ ἀγωνιζόμενοι, ἀπὸ τὸ ἐπὶ σάδζ εἶναι τὸ μίλιον. Hinc μιλιοδρομεῖν, septem illa stadia conficere. Sed prior expositio etiam potior. Μιλιοδρομεῖν Chrysostomus dixit pro decursu, qui fit à carceribus ad metas, quum propriè μιλιοδρομία esset à principio ad idem principium revolutus decursus, hoc est,

est, à creta ad cretam recursus circumactis metis. Hic cursus integro miliari peragebatur: nam longitudo circi dimidio miliari constabat. Ceterum quum Cassiodorus omnia minima & maxima circi notet, ut iis allegorias fuitiles adaptet, mirum cur cretæ non meminerit. Ejus loco *albam lineam* memorat non longe ab ostiis in utrumque podium quasi regulam directam produci solitam, uti quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, ne dum se praepropere conantur elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare. Non ad ipsa ostia eam albam lineam ponit, sed non longè ab ostiis. Non video, cujus usus potuerit esse linea illa in circo Romano. Equi, cum curribus intra carceres continebantur, repagulis vel cancellatis foribus oppositis coerciti priusquam signum daretur emittendi. Signo missio uno eodemque tempore laxatis repagulis è carceribus effusi sese proripiebant, exiliebantque. Quid ibi faciebat linea illa alba, aut quem posita ad usum? Certè Olympiæ emittendi currus & equi ejusmodi linea prætenta, sive funiculo cohibebantur, ne ante signum datum exirent, utque in æquo limite continerentur omnes: eaque linea pro repagulis, vel foribus carceris fuit. Pausanias: *ὅτι τῶν ἀρμάτων ἡ καὶ τῶν ἵππων τῶν κελύτων διήκει πρὸς αὐτὸν καλῶς ἀντὶ ὑπαλήψεων*. Ergo & ὑπαλήψης, id est, carcerum repagula & fores, ibi non opus prætenta linea, sive funiculo ad coercendos equos. Varro *carceres* circi dictos ait, quod coercerent equos, ne inde exirent antequam magistratus misisset. Non igitur prætento funiculo, sed foribus carcerum oppositis vetabantur exire ante missum signum. Præterea alia ratio Olympiæ, alia Romæ circensium fuit. In Olympiæ circensibus non uno eodemque tempore aperiebantur omnes carceres, nec omnes simul currus mittebantur. Qui in sinistro latere carceres sortiti erant, priores exibant, transibantque in dexteram partem, ibique stabant, donec secundæ ac dexterae partis equi remotis repagulis & ipsi profiliarent, ut sic ex eodem loco, & æqua linea omnes cursum auspicarentur. Ideo & præter carcerum repagula opus etiam fuit funiculum prætendere, ne qui è carceribus suis priores exissent, ulterius progredierentur, & limitem præciperent, nondum missis ceteris. Ita videtur exponendus Pausanias. Nisi quis putet illum dicere in circo Olympiaco nulla repagula carcerum ostiis opposita fuisse, sed eorum loco funiculum tantum prætensum ἀντὶ ὑπαλήψεων omnibus carceribus. Meminit tamen paulo post τῶν ὑπαλήψεων in dexteri ac sinistri lateris ostiis aperiendis: *πρῶτοι μὲν δὴ ἐκατέρωθεν οἱ πρὸς τῇ σοῇ τῇ Ἀγνῶμωτι χαλῶσιν οἱ ὑπαλήψης repagula laxantur*. Et statim: *ἡ πτωκαῖα χαλῶσιν οἱ ὑπαλήψης ἐν τῇ δευτέρῃ τάξει*. Ubi ὑπαλήψης sunt repagula. Verisimile est & priusquam ædificati essent in circo carceres, hujusmodi funiculum prætendi solitum cohibendis equis, & in æquo limite continendis. Lycophron eo allusit:

Ἐγὼ δ' ἄνεον βαλεῖδα μενέινθε χάσις
 Πρῶτῳ ἀρξίξας νόσαν ὡς πτηνὸς θρομβῆς
 Ἄνεμι Δοξῶν εἰς διεξόδους ἐπῶν.

Ubi Tzertzes ex more sæculi sui τῶν ἀφετηρίων & τὸ κάλ-
 κελον interpretatur. At μενέινθος linea est, sive funicu-
 lus, qui τῆς βαλεῖδος, vel ἀφετηρίας locum obtinebat. In ipsis carceribus prætendebatur hic funiculus, non nimium longè à carceribus. Nam vice τῆς ὑπαλήψης erat, & eundem usum præbebat. Glossæ: *Transenna, βρόχος ἐν ἀφετηρίαις περὶ μὲν*. *Transenna* propriè non est funis, sed *cancellum*, ut infra dicam, vel *foris cancellata*. At cum funis pro cancello est, vel repagulo in circensibus, tum *transenna* sic potest exponi. Aliæ glossæ *transennam ὑπαλήψης* interpretantur. Ergo & funis, vel linea aliquando ἀντὶ ὑπαλήψης. Ergo ipsis carceribus prætendebatur tum, vel loco carcerum fuit. Fortè & omnium carcerum repagula, quæ uno tempore decidebant, eodem fune omnia continebantur, quo laxato repente & ipsa labebantur. Idem Cassiodorus: *Bissena quippe ostia ad duodecim signa posuerunt*. Hac ab *Hermulis* funibus demissis subita aequalitate panduntur. Non alius funis prætendi solitus videtur carceribus circi. Aut si fuit, certè carceribus ipsis prætendebatur, ut vicem esset repaguli. At Cassiodorus dicit albam illam lineam non

A longè a carceribus præductam: *Alba linea non longe ab ostiis in utrumque podium quasi regula directam præducitur*. Sic legendum, non *producitur*. Hic locus cretæ in circo fuit. Addit idem: *ut quadrigis progredientibus inde certamen oriretur*. Certè & à cretæ loco certamen auspicabantur, utpote qui non longè abesset à carceribus. Hinc Chrysostomus *ἀδύκη* posuit pro circi principio, unde certamen quadrigis oriebatur, *ἀπὸ τῆς ἀδύκης εἰς τὴν σφενδόνην μίλιονδρομῶν*. Quod si *albam lineam* Cassiodorus pro funiculo posuit, certè erravit, & *ἀδύκη*, id est, *cretam* circi cum funiculo confudit: idque ab illo non alienum. Omnia illa, quæ de circo, & ejus partibus, atque actionibus philosophatur, à Græcis ea mutuatus est, quorum quædam & male reddidit, ut *septem metas* dixit pro septem curricularis, vel spatiis circi, quia in Græco reperit, *ἑπτὰ καμπύλας*, vel *καμπυτήρας*. Qua voce *metas* quidem antiquior Græcia significavit, sed recentiores eo nomine appellarunt curriculum circuitus, *τὰς περιδρομὰς τῶν ὁδῶν*. Sic *euripum* & *spinam* circi distinxit, quia *euripus* in vetere circo alius à *spina*. At in novo *spina* eadem cum *curipo*. *Hermulas* funibus demissis à stadio ad circum transtulit. Cum tamen rem ipsam & verba Cassiodori attentius pensito, vix potest mihi extorqueri, quin *alba linea* apud eundem sit *ἀδύκη* Græcorum, id est, *cretæ*. Si rem ipsam videas nullus albus funiculus in circo Romano, nec ejus auctores mentionem faciunt. Grammaticus vetus, qui omnia circi vocabula sub titulo *de spectaculis* redegit, *ἀδύκης* tantum meminit, & *cretam* exposuit:

Ἰσπιδρομῶ, circenses.
 Πομπή, pompa.
 Ἰπποφύλας, carceres.
 Καμπύλας, meta.
 Δάκη, creta.
 Εἰσδοί, aditus.
 Βαθμοί, gradus.
 Ἡνίοχοι, agitatores.

Et ita reliqua. Eadem habentur in vulgatis Latino-Græca, sed minus integra. Creta illa circi nihil aliud fuit, quam linea in solo ipso ex creta, quasi ad regulam ducta ac directa. Plinius *cretam præductam* circum dicit, id est, linea præducta notatum. Cassiodorus albam lineam dicit non longe ab ostiis quasi regula directam ac præductam. Quod non potest funiculo convenire, sed lineæ in solo ipso ex creta ductæ. *Albam* vocat, id est, ante carceres ductam. Lineæ ducuntur, ac præducuntur in tabula, quæ penicillo notantur.

Nulla dies abeat quin linea ducta super sit.

Ita & in solo notantur creta lineæ. Ut in urbibus metandis vicos & vias, & reliquorum ædificiorum vestigia lineis creta ductis describi solebant, de quibus supra diximus. Cursores, ut ex æquo limite progredierentur, in linea præducta stabant. Græci *βαλεῖδα*, unde initium cursus auspicabantur οἱ ἀποδρομοί, interpretantur *χαμμύλῳ* & *βάσιν ἐγχεχαργμένῳ*. Tertullianus metaphora inde ducta lib. IIII adversus Marcionem: *video aliquas etiam nunc lineas præducendas ad quas erit dimicandum*. Et in Scorpiace adversus Gnosticos: *nunc in unam speciem congregationis certas præducimus lineas*. Hinc & similes apud eum loquutiones, *lineis eisdem dimicare*, in lineas easdem gradum colligere, ad lineam stare, & lineæ insistere, & ultra lineam vagari. Quibus omnibus locis, si quis lineam pro funiculo acciperet, sane erraret. Linea intendi, ac prætendi dicitur, quum pro funiculo sumitur. At præducitur linea, quæ in solo ducitur, vel sulco impressio, ut linea, vel limes, cui insitebant cursores, vel aliquo colore insperso, ut creta in circo. Hæc est *alba linea* Cassiodori, quæ haud longè à carceribus in utrumque podium quasi ad regulam directam præducitur. In charta, vel membrana ad regulam lineæ præducebantur ab antiquariis, quibus scripturæ versus dirigerent. Græci *ἀδύκη* dixere plumbum, vel stilum, quo lineæ præducebantur in membrana ad scripturam dirigendam: Latini *præductal*, vel *præductale*, quidam etiam *præductile*. Glossæ: *præductal*, *ἀδύκη*. Fallitur, si quis putat *ἀδύκη* ibi sumi eo sensu, quo apud veteres Græcos, de li-

nea criticis nota. Vetus grammaticus capite de ferreis instrumentis.

Σταλὶς, sarcolum.

Ῥαπίον, subula.

Συλίων, scalpellum.

Γραφίον, graphium.

Μαχαίριον, cultellum.

Παράγραφο, praeductile.

Ὠλογύφο, auriscalpium.

Stilum igitur ferreum praecutum, vel plumbum sic vocarunt, quod eo lineas praeducerent scripturam directuras. Colloquia puerilia antiqua: Surge puer, quid sedes; tolle libros omnes Latinos, membranas, & pugillares, & locellum, & praeductile. In Graeco est: τὰς διφθέρας, τὰς πινακίδας, τὴν γλωσσόκομον, ἢ τὸν παράγραφο. Graecum epigramma ἀναθηματικὸν à scriba vel antiquario:

Καὶ στιλίδων κανόνισμα Φιλέρητον, ἔρμαι τε λείας, Σαμάρτω.

Intelligit παράγραφο. Sed hoc vocabulum hac notione minimè antiquum, ut praefluere amnis dicitur Latinis, qui Graecis ἀναρρέειν: & praefluus amnis, ὁ ἀναρρέων. Sic παράγραφο, stilus: ὁ ἀναγράφων, qui praeducit ac praescribit lineas. Ad regulam praeducebantur, qui Graecis κανὼν. Epigrammata dedicatoria ἀπὸ τῶν ἀναγράφων:

Καὶ κανόνα γραμμῆς ἱδυπόρεα Γαμίλου.

Plumbo etiam praeducere lineas solebant & regula, non tantum stilo ferreo. Aliud epigramma:

Τὸν τροχάεντα μολίβδον ὃς ἀπαπὼν οἶδε χαράσσειν Ὀρτὰ ἀναρρέων ἱδυτενὴ κανόνα.

In alio, κυκλοτερὴς μολίβδος σημάτων στιλίδων πλάτης. In alio: γυρὸς κυανέης σημάτων γραμμῆς. Item aliud epigramma:

Καὶ κανόνα τροχαλοῖο κυβερνητῆρος μολίβδος.

Idem aliud:

Καὶ μολίβδω χρωστῆρα κανὼν τύπον ὀρθὸν ὀπίσταν.

Canon, sive regula apposita plumbum dirigebat, ad rectas lineas praeducendas, quibus scriptura insisteret. Catullus: --- membrana

Directa plumbo, & pumice omnia aequata, id est, plumbo directam ad regulam. Rotundum illud plumbum fuisse testantur veterum epigrammata, quibus τροχάλης, & γυρὸς, & κυκλοτερὴς appellatur. Tenuis è plumbo lamina fuit, & in rotundum formata. Latini praeductile dixerunt à praeducendis lineis: Graeci recentiores παράγραφο. Alba itaque linea Cassiodori, quasi ad regulam directam & praeductam, non est funiculus, sed linea in circo ante carceres è creta notata. Fortassean Cassiodorus lineam illam circi confudit cum linea stadii, unde auspicabantur cursores. Βαλῆς & γραμμὴ in stadio, unde cursus auspiciū sumebatur, quae ἀφ' ἐπιτελείας etiam dicta. At in circo certum est ab ipsis carceribus currendi, ac spatii corripendi initium cepisse quadrigas, ut passim auctores testimonio suo asserunt. Innuit porro locus ille, equos carceribus missos non statim in certamen cursus sese effudisse, sed ad eam lineam primo constituisse omnes, ubi è carceribus exissent, atque eidem lineae, ac limiti insistentes exaequatis frontibus mox in spatia sese dedisse. Hoc est quod ait: uti quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, ne dum se praeproperare conantur elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare. Chrysostomus quoque ἀπὸ τῆς λευκῆς certamen quadrigarum initium cepisse dicit, quae λευκή creta est, vel alba linea creta praeducta, non funiculus albus. Veteres tamen cretam illam non ideo in circo notatam fuisse volunt, ut certamen & cursus inde auspicaretur, sed ad victoriæ metam, ac finem designandum, ut eò usque decurrerent victrices quadrigae post novissimum metae circuitum, ibique palmam acciperent. Ideo creatam palmae locum interpretatus est heic Solinus noster. Hinc colligas quantopere hallucinati sint homines eruditi, qui albam lineam apud Cassiodorum pro funiculo acceperunt. Quorum ἀελεψία heic non stetit, sed ultra lineas evagata est. Scaliger ad Manilium lineam illam imaginariam à carceribus ad metas extendi solitam notat. Quod, inquit, à carceribus ad metas extenderetur, ὁ ἀπληγὲς declarat. Quid voluerit nescio. Demus lineam albam apud Cassiodorum significare funiculum: non tamen à carceribus ad me-

tas extensus, sed carceribus praetentus fuit, in utrumque scilicet podium, ut disertè testatur Cassiodorus, hoc est, ab uno podio in alterum transversario ductus. Praeterea ὁ ἀπληγὲς non extendebatur à carceribus ad metas, sed vel carcer est, vel machinatio, quae aperiebantur omnes carceres. Podia circi utrumque fuere ad duo maxima ejus latera: carceres unum è minimis lateribus occupabant: metae ultimae quae circumagebantur, ad alterum minimum latus erant. Sic podium utrumque per longitudinem circi à carceribus, vel primis metis ad ultimas porrigebatur. Linea verò alba haud longe ab ostiis in utrumque podium carceribus praeducta fuit per transversum. Inter carceres igitur & primas metas dirigebatur. Praeducta carceribus, vel ostiis haec linea intelligitur, hoc est, ἀναγράφω, ut praeductum foribus claustrum dicitur apud Germanicum versibus his, qui sic legendi sunt:

Qualis fertatos obices clavicula dente

Succutit, & foribus praeducti vincula claustri.

De quibus infra. Non ergo à carceribus ad metas extendebatur haec linea. Longe etiam absurdius falsiusque quod astruunt ibidem eam lineam, hoc est, imaginofum funiculum non tantum committendis quadrigis, sed etiam reliquis omnibus adhibitam, quae ad ludos spectabant. Quid, inquit, an sparsiones erant sine spectaculis? Ergo nec sine linea. Argumentum hoc non capio. Nulla in circo linea talis, qualem imaginantur: multo minus in theatro. Sed lineam theatralē expiscati sunt ex quodam glossarum veterum loco corrupto, quem jampridem emendavimus. Sic in iis scribitur: Spartum, λευκὰ ἐν θεάτροις. Dictum factum. Λευκὰν illam pro linea alba acceperunt, quae haud minus in theatris usum habuerit, quam in circo. Nugae. Λευκὰ Graecè vocatur spartum, hoc est, genus junci terrestris Hispanici, ex quo spartei rudentes, & alia utensilia fierent. At per se spartum Latinis funem non significat, tantum abest ut lineam theatrorum, aut circensium albam, quae nulla fuit, significarit. Sed voces illae ἐν θεάτροις ex praecedentis vocabuli expositione perperam in sequentem traductae sunt, ut olim docuimus.

Sparso, κρόκος ἐκαστόμυθος ἐν θεάτροις:

Spartum, λευκὰ.

Cum spatium prioris versiculi non caperet totam expositionem, verba illa ultima ἐν θεάτροις rejecta sunt in sequentis locum, qui vacabat, cum circumductione, qua indicaretur ad praecedentem versiculum pertinere. Omisla nota circumductionis remanserunt. Atque inde factum, spartum λευκὰ ἐν θεάτροις. Inde illae albae lineae theatrorum extricatae. At quis nescit sparsionem croci in theatris olim frequentem & usitatam? Illa igitur sparsio, non spartum, nec λευκὰ in theatris locum habuere, sed nec ullae lineae albae. Aequè futile est quod ex illis verbis Cassiodori de linea alba intelligi posse ajunt, quid sit apud Ovidium:

--- cogit nos linea jungi.

Nihil simile. Linea Cassiodori non est funiculus, ut nec Ovidiana. Utraque tamen diversa, utcunque finxeris utramque funiculum esse. Ovidius de circensibus:

Quid frustra refugis? Cogit nos linea jungi:

Hac ex lege loci commoda circus habet.

Linea illa Ovidii spectatores cogit jungi. Ergo per longitudinem podii porrigitur. Linea alba Cassiodori in utrumque podium è traverso ducitur, Ovidiana illa spectatores coërcet, & unà esse cogit. Haec Cassiodorana equis exeuntibus opposita est, ne praepropere se eliderent. Dicat aliquis, cum alba illa linea extendebatur, eo signo admonitos fuisse spectatores, ut loca caperent, ac se in cuneis stiparent. Hoc non procedit. Hanc legem esse loci dicit Ovidius. Ergo lex erat loci, situsque, qui linea quadam cogebat spectatores jungi, ne possent refugere, ac ultra lineam illam vagari. Linea illa non funiculus erat παρ' αἰνῶ μεμλτωμένη Atheniensium similis. Quid igitur fuit? An podium ipsum? Tertullianus limitem in circo propriè vocavit, quam Ovidius lineam, in libro

bro de spectaculis: Numquid ergo & extra limites circi furori studemus, & extra cardines theatri impudicitia. Sic proprios facit circo limites, ut cardines theatro. De cardinibus theatri nos alibi. De circi limitibus heic quærendum. Limes idem quod linea. Unde apud agrimensores mensuralis & finitima linea eadem cum limite. Sed & minores limites, qui octo tantum pedes aut decem latitudinis habebant, lineas proprie vocarunt, & lineares limites. Unde & deliniatio pro tota limitatione, & delinatum pro limitato. Limites porro ipsi ductis fossis, vel sulcis agebantur. Nihil aliud itaque limes quam fossa vel sulcus. Circus autem fossis circumdatus fuit decem pedes latis altisque, quibus aqua immittebatur circensium diebus. An igitur ejusmodi fossas, & euripos vocavit Tertullianus limites, & Ovidius lineas? Nam & ipse Tertullianus limitem liminis dixit pro linea in principio stadii præducta, unde cursores auspicabantur cursum. Vix tamen hoc verum putarim. Primum Tertulliani ætate non amplius euripis circumdari circum moris erat, quos jampridem sustulerat Nero. An igitur podium intelligit? Ne hoc quidem. Podium quoque in amphitheatro. Atqui eo loco scriptor Afer limites soli circo vindicat, quum tamen & amphitheatri subjunxerit mentionem: Numquid ergo & extra limites circi furori studemus, & extra cardines theatri impudicitia intendimus, & insolentia extra stadium, & immiseri cordia extra amphitheatrum. Præterea cum circus euripis, & fossis circumclusus erat, tamen etiam tum podio & cancellis cinctus fuit. Quod Ovidius innuit:

Si pendet tibi crura, potes, si forte juvabit,
Cancellis primos inferuisse pedes.

Spectabat illa in subfelliis podio proximis, & poterat crura pendula sustinere immixtis in cancellos podii pedibus. Podium igitur potius quam euripus lineæ nomine intelligeretur. Sed nec podium, nec euripus facere poterant ut invitus aliquis cum alio jungeretur. Postremo certum est Tertullianum per limites circi intelligere loca illa, in quibus populus sedebat, spectabatque, ut cardines erant in theatro. Atqui non ad podium tantum spectatores erant, sed per totum porticus spatium, quæ in circuitu circi ædificata fuit. Palam est igitur limites circi apud Tertullianum accipi debere pro rectis, ac perpetuis sedilium ordinibus, qui per longitudinem porticus, quam longa fuit, dispositi fuere. Viæ inter illos sedilium ordines, instar limitum perpetuo rigore incedentium. Nam limes proprie via cava, hinc inde extantibus marginibus. Quin & ipsi subfelliolum ordines in longum directi limites dici possunt. Nam limitem dixere quidquid in longum porrigitur, sive extet, sive depressum sit. Apud agrimensores: In modum currentis lineæ parietem struximus. Paries ille vicem limitis, vel lineæ mensuralis fuit. Tres porticus triftegæ circum cingebant in speciem amphitheatri. Solum latus, ubi carceres erant, absque ædificiis & porticu fuit, & sub divo expositum. In inferiore porticus parte sedilia fuere lapidea, in superioribus lignea. Ut minus spatii perderetur, perpetua rectura videntur disposita, nullis intercisa viis transversariis, ut in theatro. Ideo ordines longos illos subfelliolum in circo, limites Tertullianus, lineas Ovidius vocavit, quia limites perpetuo rigore incedunt. In theatro longè fecus. Cardines & cunei dicebantur, quia per cuneos divisa. In acie quoque cunei globi sunt cuneatim stipati. Virgilius:

--- cuneis se quisque coactis

Adglomerant.

Glossæ: cuneus, σπλιωτῶν λόχος. In theatro subfelliola per cuneos distincta, & alternatim viis, per ambitum & in descensu separata. Tertullianus de spectaculis: Quid quod & cetera congruunt. Nam & apud specula & in via statur. Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum, & discrimina popularium per proclivum. Cathedra quoque nominatur ipse in anfractu ad consessum situs. Sic legendus ille locus. Ergo cunei spatia erant, in quibus subfelliola componebantur. Viis per ambitum, & in descensu invicem distinguebantur. Per ambitum viæ cardines dictæ. Quod inter eas vias & cardines comprehensum esset, cuneum vocabant. Baltea

A vocat præcinctiones. Ut cardines in theatro qui separabant præcinctiones, ita limites in circi porticibus, viæ inter sedilium ordines. Sed viæ in theatro cardines dictæ, quia multis versuris cuneos interfecerent: in circo limites, quia versuras non facerent, sed perpetui, ac recta serie currebant. Hæc indubitata. Glossæ cuneum vertunt τὸν κερκίδα θεάτρῳ. Sanè ut cuneus in acumen definit, ita & κερκίς. Nam & summum pini cacumen & populi ab eadem causâ κερκίς vocatur Græcis. Hefychius: Κερκίς ἡ τῆς πίτυος κορυφή ἢ Ἀργεῖος. Polylux inter theatri partes nominat & κερκίδα ex hoc Alexidis versu:

--- ἐνταῦθα δὲ καὶ κερκίδα

Τῶν κατὰ ζῶντας θεωρεῖν ὡς ξένος.

Κερκίς in theatro Attico idem quod in Latino cuneus. In cuneis subfelliola composita. Circa cuneos viæ, vel cardines, quibus separabantur cunei, & in ambitu, & in descensu. Qui in cuneis locum, ac sedem non habebant, in via stabant, hoc est, καὶ τὸν κερκίδα, circa cuneum. Diserte Tertullianus: apud spectacula & in via statur. Hi excuneati dicebantur, qui extra cuneos in via stantes spectabant. Apulejus: Extimus quisque excuneati queruntur. Hospites Athenis qui sedem intra cuneos non habebant, καὶ τὸν κερκίδα stabant, hoc est, excuneati. Vir magnus ad characteres Theophrasti putat glossarii veteris auctorem errasse, qui cuneum exponat τὸν θεάτρῳ κερκίδα. Ipse vero existimat κερκίδα in theatro Attico fuisse locum, qui alio nomine dicebatur ἀργεῖος θεά. Nam κερκίς, inquit, in historia plantarum vel est ἀργεῖος, vel alia populo simillima arbor. Hæc non sunt nauci. Κερκίς non est ἀργεῖος, ne populus quidem alba est, quam Græci λεύκω absolute nominant. Hæc duo genera illi distinguunt, ἀργεῖον & λεύκω. At juxta Theophrastum: Κερκίς παρόμοιον τῇ λεύκῃ, ἢ τῇ μελίτῃ, ἢ τῇ τῆς κλάδους ὁπλοῦς ἐχόν. Quod ad folium τῆς κερκίδος attinet, dicit simile esse hederae foliis, sed minimè angulosum, τὸν δὲ μίαν περιμήνην ἢ εἰς ὅξυ συνήκσαν habere. Et fortasse ideo κερκίς appellata, quod ejus folium in acumen exeat instar cunei, vel radii textorii. Hefychius cacumen pini, & arborum, quæ in conum definunt, ita appellari tradit à similitudine τῆς κερκίδος ἰσχυρῆς. Plinius in recensendis populi generibus non meminit κερκίδος. Ut ut sit, κερκίς non est ἀργεῖος. Quis igitur sanus censeat Alexidi κερκίδα in theatro appellari, quæ aliis dicatur ἀργεῖος θεά, vel παρ' ἀργεῖον θεά, id est, spectaculum circa nigram populum? ne ἀργεῖον quidem rectè quis vocitaret illam θεάν παρ' ἀργεῖον. Aliud enim ἀργεῖον ipsa, aliud spectacula & tabulata juxta eam arborem spectandi gratia erecta. Præterea ἡ παρ' ἀργεῖον θεά dicta est priusquam Athenis theatrum ædificatum foret: quia circa populi arborem quamdam spectacula sibi fortuita extruerent à tabulis & asseribus, ut Hefychius exponit. Idem glossarii compilator cuneum interpretatur φουλῶν θεάτρῳ. An quod τῶν φουλῶν spectarent, & suis cuique tribui cuneus assignatus esset? Ita certè videtur. Cuneus, ut φουλῶν, certum πάγμα dicitur. Hinc viæ in theatro discrimina popularium per proclivum Tertulliano dicuntur, quia cunei popularium viis per descensum discriminarentur. At cardines balteorum proprie viæ per ambitum. Profectò licuit in theatro ac facile fuit propter illam multifidam viarum sectionem à cuneis elabi, ac refugere eum, cui junctus esse nolles. In circi sedilibus non ita id proclive, quia longa serie porrecta nullis interversuris, aut interversuris viarum erant distincta. Completis itaque sedilibus, cum & ipse in loco tuo sederes, ante & à tergo subfelliola plena haberes, à lateribus utrimque adseffores junctos, longum fuisset, & multi circuitus opus, aliam sedem querere, ut vitares qui proximus tibi sedisset. Ideo Ovidius cum Corinna forte sedem in subfelliis circi proximam occupasset, & sermonibus ejus illa inquietata veller discedere, quid, inquit, frustra refugis, cogit nos linea jungi, longus hic limes & sedilium ordo spectatoribus totus occupatus cogit nos jungi, nec ulquam tibi patet effugium. Linea igitur in circo idem quod limes, nec pro funiculo debet accipi, ut perperam hætenus imbibebant eruditissimi homines. Quod si limites circi apud Tertullianum pro funi-

culis

quæ trahebantur, & moram habebant. Donatus in Eunuchum: *an sic dixit extrema linea, quemadmodum dicitur longis lineis quid fieri, id est, de longinquo.* Locum illum Terentii & Eunuchus nemo veterum intellexit, nec recentiorum:

---- *Quid nihil? Si non tangendi copia est,
Eo ne videndi quidem erit? Si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare haud nihil est.*

Quid esset extrema linea amare non hodie atque heri quaesitum est, nec dum tamen repertum. Nugæ sunt omnes, quæ hæcenus prodire interpretationes. Phædriæ carendum erat amica per biduum, ut de compacto convenerat. Illud biduum primo decreverat ruri transigere, & in villam perrexerat: mox mutata sententia in urbem redire statuit, ac sic secum hæc disputat: Hem, biduum heic manendum est soli sine illa? Quid tum postea? Si non tangendi copia est, an ideo nec videndi erit? Quia non possum eam per hoc biduum tangere, an ipse propterea me privabo ejus conspectu, heic ruri manendo? Hoc non faciam. *Si illud non licet*, nempe illam tangere, *saltem hoc licebit*, nimirum illam videre. In urbem igitur redibo.

Certe extrema linea amare haud nihil est.

Est aliquid amanti eam videre, quam non potest tangere. Hic sensus hujus loci. *Extrema linea amare* dicitur, qui de longinquo amat, hoc est, qui amicam tantum suam videt, cui non datur eam propius adire, tangere, ac potiri. Metaphora ducta ab extrema linea stadii, quæ longinqua est, ac longe remota. At prima propior & interior. Hinc *primas metas* etiam *intimas* dixere, & partem circi intimam, in qua primæ metæ. Contrario sensu *prima linea amare* recte, atque eleganter diceretur, cui propius & interius suos amores nosse, ac contingere daretur, iisque frui, ut cursores, qui primæ lineæ insistant, dum ad cursum se parant, non longius ab ea abfunt, sed eam premunt & calcant. At ultima longe abest. Ita ergo *extrema linea amat*, qui de longinquo tantum videt id quod amat, nec prope habet aut tangit. *Amare* hoc loco non est amore frui, ut explicat Donatus, sed simpliciter amare, ut in hoc versu:

Amare liceat, si potiri non licet.

Extrema linea in stadio est, quam Græci ἀκρον γραμμῶν vocant. Euripides: ἐπ' ἀκρας ἡμερῆς γραμμῶν, longinquas & ultimas lineas sibi admovebat, qui propiores eas faciebat currendo, ac contingebat. Grammatici βαλεῖδα γραμμῶν interpretantur, Mœris βάσιν ἐγκεχαγραμμῶν, Eudemus βάσιν ταπεινῶν, alii βατήρα, hoc est, limen. Ergo ὑσπληγὺς Græcis quoque linea est idem quod Atticis βαλεῖς. Glossæ quædam βαλεῖδα apud Hippocratem exponunt κριδότητι πλάμην, hoc est, depressam & cavatam in longum lineam. Alii tamen contra exponunt, βαλεῖδας Hippocrati significare quidquid utrimque aliquid eminens habet. Hesychius: καὶ πλάξ Ἰπποκράτης βαλεῖδες, τὸ ἔχον ἐκατέρωθεν ἐπαναστάσεις. Quidam ὑσπληγὰ & βαλεῖδα differre faciunt, quidam confundunt. Idem Hesychius: βαλεῖδες, ὑσπληγες. Harpocratio ita eas voces distinguit: ἡ ὑπὸ τῶν ὑσπληγῶν γινόμενη γραμμὴ ἀπὸ τῆς τῶν βαλεῖδων τῶν δρομέων, βαλεῖς καλεῖται. Hoc verissimum. Utraque ad stadii ingressum, unde cursores emittebantur, βαλεῖς, & ὑσπληγὺς. βαλεῖς propriè γραμμὴ, linea in solo depressa & modicè cavata, cui insisterant cursores. Ὑσπληγὺς repagulum, vel regula paulo altius è solo elata, & opposita cursoribus. Ideo βαλεῖδα ponit Harpocratio ὑπὸ τῶν ὑσπληγῶν. Signo dato currendi ruebat repente regula illa, sive ὑσπληγὺς, & in lineam cavatam incidebat, ad cujus cavi modulum ita adtemperatè facta erat, ut decidens lineæ cavitatem impleret & exæquaret. Quo facto, & limine complanato in cursum se dabant, ac pedum certamen auspicabantur οἱ αἰδείς. Quod disertè his versibus ostendit Statius lib. vi.

*Ut ruit, atque æquum summisit regula limen,
Corripuere leves spatium.*

De stadii cursoribus hæc dicuntur, quæ perperam ad circum, & currile certamen traduxerunt in libris suis de circo. *Regula, qua ruit, est ὑσπληγὺς. Æquum limen*

submittit, quum in lineam decidens cavum ejus implet, & limen æquum facit. Inde apud Græcos læpe legere est de signo cursoribus ad exeundum dato, ὑσπληγὰ καταπέσσαν. Lucianus in dialogo calumniæ: κακεῖ γὰρ ὁ μὴ ἀγαθὸς δρομὸς τῆς ὑσπληγῆς δι' οὗ καταπέσεως μόνον ἔπεσεν ἐφ' ἑαυτῷ, ἢ ἀλγόναν σκοτεινὰς περὶ τὸ τέμα. Græcum epigramma eis αἰδοδρόμοις:

Ὁ ψόφος τῶν ὑσπληγῶν ἐν ἔασι.

Sonus cadentis regulæ sive repaguli. Ergo βαλεῖς linea erat, ad quam stabant cursores, ὑσπληγὺς transversum repagulum. Aristophanes:

Πρόβαινε νῦν ὦ θυμὲ, γραμμὴ δ' αὐτῆς

ἐστῆκας.

Ibi interpret: ἀρχὴ ἀφετηρία ἢ λεγομένη βαλεῖς. Ceterum ut ὑσπληγὰ ἀντὶ τῆς γραμμῆς quidam posuere, ita vicissim alii βαλεῖδα ἀντὶ τῆς ὑσπληγῆς pro regula vel repagulo. Aristophanis scholiastes: βαλεῖς καλεῖται τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν δρομῶν κείμενον ἐγκαρσίως ξύλον, ὃ ἢ ἀφετηρίαν καλεῖται, ὅπερ μετὰ τὸ ἐποιμασθῆναι τὰς δρομείας εἰς τὸ δεξιμὲν ἀφαιρέμενον ἀφίσταν τελεῖται. Laxabatur & rucbat ligneus ille canon, non aliter auferebatur. Alius ibidem βαλεῖδα esse ait τὴν ὑπὸ τῇ ὑσπληγῇ γινομένην γραμμῶν, ut Harpocratio. Lycophroni βαλεῖς est repagulum, non linea.

Ἀκραν δ' ἐγὼ βαλεῖδα μείνους ἀλάους

Πρώτῳ ἀρχῆς νόσαν ὡς Πλωὺς δρομῶν

Ἀνεμὶ λοξὸς εἰς διεξόδους ἐπ' αὖν.

Summam ego soluto fune laxans regulam

Primo repulso limine ut cursor citius

In spatia carmen mitto curva ambagium.

A cursoribus stadii sumpta hæc metaphora. Nugatur itaque Tzertzes, qui cancellos heic imaginatur, qui circi, non stadii: & curruum, non cursorum. Nec melius Scaliger:

Ast ego solutis carcerum repagulis.

Nulli quippe carceres in stadio. Nam carceres sunt οἰκήματα, quibus equi curribus juncti continebantur, ad cursum parati, statim atque repagula laxata essent. Non nescio tamen Ovidium *carcerem* usurpasse de cursoribus, ἀντὶ τῆς βαλεῖδος:

---- *cum carcere pronus uterque*

Emicat, & summam celeri pede libat arenam.

Ibi carcer est ἀφετηρία τῶν δρομέων, quia in circo etiam carceres sunt ἀφετηρίαι & ἰσπαφείες, quibus equi dimituntur ad cursum. Eudemus: ἀφετηρία, ἀρχήματα & ἰσπαφείες. Sic reponendum apud Suidam, qui inde habet. ἀρχήματα sunt limina, & primæ fores. In stadio quoque ἀφετηρία, unde cursores emittebantur, sed ibi linea & desuper repagulum, nulli carceres aut ædificia. Hesychius quum βαλεῖδα Hippocrati significare notat, τὸ ἔχον ἐκατέρωθεν ἐπαναστάσεις, etiam βαλεῖδας pro regula vel repagulo accipit. *Barreriam* vulgò dicimus. Traversarium lignum inter duo alia arrectaria, & extantia positum, signo dato funibus laxabatur, & in lineam cavatam decidens, limini januæ complanato simile existerat. Duo hermulae utrimque extabant, qui fune demisso repagulum solvebant. Inter eos hermulas transversum jacebat illud lignum, quod laxabatur. Hæc sunt ἐπαναστάσεις, quas ἐκατέρωθεν τῆς βαλεῖδος fuisse ait Hesychius. In ejusmodi machinis ἔρμα sunt τετραγῶνοι κίονες. Hermularum ad laxandam ὑσπληγὰ in stadio inventum Tlepolemo Myrensi tribuit Philoxenus hoc epigrammate:

Τληπόλεμος δ' ἑμὸν ἔρμα ἀφετήριον ἔρμα

Ἰσοδρόμοις θῆκεν πῦρ ὁ Πολυκρίτω

Δις δ' ἐκ' ὁπότε σιδήων ἐναγώνιον, ἀλλὰ πονεῖτε

Μάλα γαρον ἐν γονάτων ὄκνον ἀπωσάμενοι.

Ἰσοδρόμοι sunt αἰδοδρόμοι, qui cursu certant in sacris agonibus. Ἀφετήριον ἔρμα est repagulum, vel ὑσπληγὺς, vel βαλεῖς. Nam ἔρμα est septum, & περὶ φραγμῶν. Ergo ἔρμα ἀφετήριον ἔρμα repagulum quod ab hermulis laxatur. Haud scio utrum istos hermulas è stadio in circum traduxerit Cassiodorus, an ipsi quoque eo traducti sint ad eundem usum. Bissena quippe ostia ad duodecim signa posuerunt. Hæc ab hermulis funibus demissis subita aequalitate panduntur, docentes totum illic ut putatur consilio geri, ubi imago capitis cognoscitur operari. Certe in stadio primum visitati illi ἀφετήριοι ἔρμα. Tlepolemus ille Μυρῶν is est, quantum judico, qui Τληπόλεμος

μὲν Δύκιος Pausaniae dicitur equo singulari vicisse centesimam ac trigesimam primam olympiadem. Μύρα oppidum Lyciae, ut notum est. Ceterum ὑσπληγὲς & ἀφετηρία communis stadii & circi. Ut in stadio ὑσπληγὲς repagulum erat, sive regula linea, quæ laxabatur & aperiebatur exituris in stadium cursoribus, ita ὑσπληγὲς in circo carcerum repagula vocabantur, quibus laxatis & apertis ostiis emittebantur equi. Pausanias de Olympiæ circo, χαλῶσιν ὑσπληγὲς. Latini *repagula* passim dixere, quæ Græcis ὑσπληγὲς. Lucanus:

---- quamvis jam carcere clauso

Immineat foribus, primisque repagula laxet,

ταῖς ὑσπληγῶν χαλῶ. Epigramma Græcum:

Asi ubi panduntur, funduntque repagula currus.

Manilius *claustra* vocat.

Ut cum laxato fugerunt cardine claustra.

Plura congerere supervacuum. Dionysius dicit circi omnes ἰσπαφίσεις, id est, carceres uno tempore referari solitas δὲ μιᾷς ὑσπληγῶν, quasi unum ac perpetuum repagulum omnibus ostiis circi præduceretur, quo laxato omnia simul puncto temporis panderentur. Sed melius, ut per ὑσπληγῶν intelligat machinationem, qua circi duodecim ostia eodem tempore aperiebantur. Voci ὑσπληγῶν non unam significationem tribuunt grammatici. Hefychius: ὑσπληγὲς, βαλῆς, μύψ, ὁ κεντρῶν τῆς βόας, ἢ παρὶς τῆς λύκων. Eudemus Rhetor in Lexico exponit φεγγῆδιον, βένκτον ἢ μύψα τὸν κεντρῶνα τῆς βόας. Quod παρὶς λύκων exponitur, in decipula luporum lignum dicitur, quod repente laxatur, ac decidit ad instar ἀφετηρίας ὑσπληγῶν. Græci ῥόπλον appellant. Idem Hefychius: ὑσπληγὲς τὸ ῥόπλον τῆς παγίδος. Male editum est τῆς σφεγγίδος. Idem quippe alibi ῥόπλον interpretatur τὸ δόπικον ἀπὸ τῆς παγίδος. Quod autem & κέρων κερῶνινon etiam esse dicit, hoc nomine intelligebant circulum corneum, vel æneum, qui foribus adfigebatur ad eas adducendas. Eo solebant & fores percuti, ut hodieque moris est. Κόρυκα quidam vocaverunt. Glossæ *repagulum* Latine vertunt. *Repagulum*, κέρξ. Alibi: *uncinus*, κέρξ. Aliis κερῶνι ὁ δὲ τῇ γύρῃ κέρων. Inter alias ὑσπληγῶν significationes ab Hefychio πάσσαλον ponitur. Inde Latinum *passulus*, quo obducto fores intus clauderentur. Unde illud apud Comicum *passulum ostio obdo*. Sic ἰταλὸν *vitulus* & familia. Errant graviter, qui *passulum* δὲ τῶν πρῶτων deducunt, quos novere medicorum filii. Sed nec ullus κακέμφοις sensus in illis Comici verbis, ubi adolescens, qui pro eunuchis datus erat, thalami virginis, cui servandæ præfectus fuerat, ostium pessulo obdit, nec ulla ibi allusio ad πρῶτον. Revera ubi vidit virginem dormire, cum qua relictus solus fuerat, ne occasionem amitteret bene rei gerendæ, ostium intus claudit obducto pessulo, ne redeuntes ancillæ eum opprimere possent. Post ostium pessulo obditum ait sese occasionem tam bellam non amisisse rei gerendæ, cujus cupiens erat, hoc est, virginis illius deflorandæ. At πρῶτον, muliebres nihil habent cum *pessulo* commune. Vox ea Græca est à similitudine πρῶτων ficta. Πρῶτοι faxæ pilæ sunt partim rotundæ, partim quadratæ, sed ut plurimum rotundæ. Quæ quadratæ sunt, πρῶτον κυβερδεῖς dicebantur, ut Straboni. Ab ea forma πρῶτων architecturæ oblonga & rotunda, dicti sunt πρῶτον medicorum, qui etiam πρῶτον. Eadem ratio est appellationis τῶν κολυρίων medicinalium, quæ figura non sunt dissimilia πρῶτον, licet usu & loco differant. Oblonga quippe medicamenta & rotunda sic vocarunt, fistulis, naribus, etiam anui immittenda, nomen habentia à columnis dimidiatis, vel rotundis pilastris, quæ Græci κολύρια appellant. Vide Suidam in voce κολύριον, & nos supra. Antyllus cap. περὶ κολυρίων distinguere velle videtur τὰ κολύρια δὲ τῶν κολυρίων. Ita enim scribit: κολύρια τὰ μὲν ἰδίως λεγόμενα, ὁφθαλμοῖς προσφέρεται λεανθέντα. Τὰ δὲ κοινῶς προσκαρδόμενα ὀλόκληρα. καὶ τὰ μὲν προσίεται, τὰ δὲ ἐνπίεται, προσίεται μὲν ὑπερθεῖν, ἐνπίεται δὲ συελεῖν καὶ κελπίαι. Insignis locus. Κολύρια sunt proprie, quæ oculis adhibentur. Τὰ κοινῶς προσκαρδόμενα ὀλόκληρα. Mendum est in his verbis. Legendum certa fides est: ἐχὼ ὀλόκληρα. Hæc significatio est τῶν κολυρίων. Nam proprie κολύριον significat ἐχὼ ὀλόκληρον, truncum mutilum. Κό-

A λόγια igitur aut matrici adponebantur, aut fistulis & sinibus immittebantur, & ea figura fuere, quam diximus. At medici omnes neoterici, & magna pars veterum medicamenta oculorum, quæ κολύρια proprie dicuntur, longe alia significatione, & vocabuli ratione cum his κολυρίοις confuderunt, & nomen ex utroque mixtum fecerunt, κολύριον. Nunc absolvamus ὑσπληγῶν, quæ pessulos & repagula denotant. Mæris Atticista in libro περὶ λέξεων Ἀττικῶν ἢ Ἑλληνικῶν ita scribit præter illa, quæ superius ex eo adduximus: ὑσπληγὲς, ἐχὼ ὁ πᾶσι μόνον λέγεται, ἀλλὰ ἢ σιδηρὸς ὄχλος, ὁ δὲ μὲν μάζανον φασί. Ubi πᾶσι vocat circi carceres, vel stadii βαλῆδα, ac primam lineam. Quid proprie μάζανον tunc vocaverit Græcia, querendum. Nec longe est Aristophanis interpres: βάλανον, τὸν μοχλὸν, κυρίως δὲ τὸ εἰς τὸν μοχλὸν σιδηρὸν, ὃ καλεῖται μάζανον: ἢ βάλανοι τὰ μάζανα τῆς κλειδώσεως. Thucydidis scholiastes: βάλανός ἐστι τὸ βαλόμενον εἰς τὸν μοχλὸν σιδηρὸν, ὃ καλεῖται μάζανον. Non infima tantum Græcia, sed etiam vetus quamcunque machinam μάζανον appellavit, ut μάζανα πολεμικά, machinas bellicas. Inde *manganella* genus machinæ bellicæ apud infimi ævi scriptores Latinos. Hinc μάζανεια & μάζανειν veteribus. Ita μάζανα τῆς κλειδώσεως, instrumenta januarum claudendarum. At μάζανον absolute, ac proprie βάλανον, vel ὄχλος. Ita σιδηρὸς ὄχλος idem, quod tum vocarunt μάζανον. Glossæ: *Verniculi*, βάλανοι δὲ κλειδῶν, ὁ βελίσκοι. Ita olim legendum docuimus. Inde facta *vernacula* hodieque dicimus ferreos obices, quibus januæ intus occluduntur. Latini *pessulos*. Inde *janua oppressula*, quas vulgo dicimus *vernaculas*. Glossæ: *pessulus*, μάνδαλον, κλειθρον. In aliis: *mandalus*, κατοχὸς. Idem quod ὄχλος. Ut κατὰ κλειδὸν & κλειδῶν. Aristophanes: δὲ κλειδῶν κατοκλειδῶν ἢ μοχλῶν. Græci: ὄχλος, μοχλός, δεσμός. Ferreum vectem aut obicem liceat dicere. Glossæ: *vectis*, μοχλός σιδηρὸς. *Pessulus* itaque ex Græco πάσσαλον, non diminutum à πρῶτον. Grammatici ὑσπληγῶν exponunt πάσσαλον & ὄχλος σιδηρὸν, vox ὑσπληγῶν proprie repagulum, & claustrum, vel obicem significat. Οὐχ ὁ πᾶσι μόνον, inquit Mæris, ἀλλὰ ἢ ὄχλος σιδηρὸς. Non locus tantum, id est, ἰσπαφίσεις, undi equi mittuntur, sed etiam obex ferreus. Ex his posset colligi βάλανον & ὄχλος σιδηρὸν rem eandem esse. Ita sane recentiores pro eodem sumpserunt. Uterque ferreus, & occludendis januis aptus. Ex ratione tamen aperiendi, claudendique diversos fuisse constat. Βάλανον, ut nomen indicio est, ferum fuit glandis facie & cavum, quod in foramen feræ, hoc est, lignei vectis, ἢ μοχλῶν, immittebatur, & sic feram committebat januæ, ut nisi extracto eo removeri, ac revelli non posset fera, nec janua aperiiri. Ita autem in feræ foramen incidebat βάλανον, ut totus lateret, nec erui inde posset, vel extrahi, nisi immisso alio ferro oblongo, quod in cavitatem βάλανος ita inibat, ut eam evelleret, & sursum traheret. Ferrum illud βαλανόγρᾶ vocabatur. Et hæc fuit clavis. Græci: βαλανόγρᾶ, κλειδὸς ὅτι ἀγρῶν τῷ βάλανον. Hæc adeo clara sunt ex variis auctorum locis, quæ longum esset producere, ut dubitatione ulla sollicitari non queant. Foramen feræ, in quod descendebat βάλανον, dicebatur βαλανόδον. Sed pro definito tenendum est, nec βάλανον, nec βαλανόγρᾶν locum habuisse nisi in his foribus, quæ fera, vel vecte ligneo transverso firmabantur. Græci μοχλόν vocant. Glossæ: *fera*, μοχλός. Inde *obsere* & *referare*. Primæ domus januæ, quæ in publicum aperiebantur, & urbium portæ ita solebant muniri. Ovidius:

Excute poste feram.

Τὸ δὲ κλειθρον intelligit, & januam quæ publicum respiciat. Verisimile non est eodem munimine interiorum conclavium, & occorum fores firmatas fuisse. Comici hæc rite solent distinguere. Terentius de prima janua: *ostium obsere intus*, id est, obdita fera ostium intus occlude, μόχλωσον τῷ ὄχλῳ ἐνδοθεν. Aedes oppugnatum veniebat miles. At de conclavi, vel thalamo dicit, *pessulum ostio obdo*. Ferreo obice occlusisse intus significat. Ejusmodi obices ferreos *vernacula* dicimus, quibus interiorum membrorum domus fores occluduntur, & duo ferme singulis foribus addebant, ut hodieque moris est, in superiore parte

unum, in inferiore alterum. Inde apud Plautum in Aulularia:

Ostium intus ambobus occlude pessulis,
de fera, vel vecte, sive repagulo ligneo non pote accipi. Nec enim duabus feris, vel μοχλοῖς januas muniri moris erat, licet apud Polybium legatur lib. xv de foribus quibusdam duplici claustro obferatis: σωρίζαντες τὰς θύρας εἶναι δικτυώτας Διφρανέας, ὑποκλειομένης τῇ διττοῖς μοχλοῖς. Sed hoc minime perpetuum ac sollemne, ideo notatum Polybio. Photis cum Apulejo in eodem conclavinoctem futura, ne quæ facerent, aut dicerent, arbitrorum superventui obnoxia essent, cubiculi fores intus occludit injectis pessulis, & unco firmiter immisso. Apulejus lib. iiii. *Et cum dicto pessulis injectis, & uncino firmiter immisso sit ad me reversa.* Libri quidam *unco*. Uncus, vel uncinus immittitur, injiciuntur pessuli, & sic intus fores oppessulantur. Vides duplici pessulo, & uncino firmari: & rationem hanc diversam esse à fera, βαλάνῳ & βαλανάγρῳ. *Uncinum* glossæ exponunt κέρεκα. Alibi κέρεκα interpretantur *repagulum*. Quid esset supra diximus. Hesychius κανόνια vocat hujusmodi pessulos ferreos. Ἰμάς ἐπὶ κανόνις τὸ συνέχον τὴν θύραν. Glossæ: *veruculum*, κανόνιον. Duobus pessulis fores occludebantur ab his, qui intus erant, & securi volebant esse in eo conclavi, quod ad hunc modum tutum præstabatur. Nulla clavē poterant removeri, aut succuti ejusmodi pessuli ab his, qui foris adstant foribus. Præter hos pessulos, quibus interiorum conclavium fores intus claudiebantur ab his, qui intus manebant, aliud quid oportuit esse, quo possent aperiri ostia intus occlusa. Ecce enim cellarium, vel apotheca, vel aliud membrum reponendis vestibus, & aliis domesticis rebus destinatum, in quo maneat nemo, qui possit intus occludere ac recludere, ab his qui foris veniunt utique referari debet, & discedentibus inde iterum obferari. Heic clavis locum habebat, ut hodieque habet, qua immissa ab his, qui foris sunt, adducitur ac reducitur aliquod ferreum veruculum vel pessulum, quo ostium intus retinetur vinctum, & post junctum. Hæc forma est hodie forium occludendarum & aperiendarum; in iis quas *feraturas* vocamus, quæ μάγαρα sunt τῆς κλειδώσεως. Quod perperam vir magnus ad veterum βαλανάγρας & claves transfert, ubi notat claves, quæ pessulum adducunt & reducunt, βαλανάγρας nominatas. Non adducendo, aut reducendo pessulum fores referabant βαλανάγραι, sed sursum trahendo. Cava erat βάλανος, quæ in foramen feræ descendebat, & intra id tota immersa latebat. In idem foramen demittebatur clavis, vel βαλανάγρη, quæ conveniebat in cavum βάλανος, & eam attrahebat. Cochleatim itaque striata intus videtur fuisse βάλανος, & βαλανάγρη extra, quo striis clavis in strias ferreæ glandis ineuntibus facilius invicem possent copulari, & una extrahi. Cavam fuisse βάλανον ex loco Thucydidis constat, ubi ait cuspidem hastæ usum βελάνης præbuisse in occludendis foribus. Pollux id etiam notavit: ὁ τῇ Θεκυδίδης συγγραφῇ ἀνοντὶς ἀντὶ βελάνης ἐφῆ κεχρησθῆναι πρὸς εἰς τὸν μοχλόν. Cuspis hastæ ferrum in ima parte acutum, cui hastile, vel hastæ lignum immissum erat. Quod utique concavum fuisse necesse est, ut hastili indueretur. Ita igitur & clavis demissa in βάλανον sese induebat, & eam traherebat, ut hastæ lignum immittitur τῷ συρσίῳ. In hac igitur specie forium referandarum, quæ feram habebant, non reducebatur βάλανος, sed ab imo sursum traherebatur, ac clavim immisam sequebatur, quocunque tandem modo eam exsculperet, & expiscaretur ἡ βαλανάγρη. Ceterum ut januæ hoc modo obferatæ possent etiam referari ab his qui foris erant, satis grande foramen supra locum feræ τῷ μοχλῷ relinquebatur in ostio, per quod manus transmitti quiret & βάλανος in βαλανοδόκῳ demitti claudendæ januæ, & rursus eidem aperiendæ βαλανάγρη in βάλανον immitti. Apulejus lib. iv. *Tunc itaque sublimis ille vexillarius noster Lamachus spectata virtutis suæ fiducia, qua clavi immittenda foramen sensim immissa manu claustrum evellere gestiebat.* Foramen illud clavi immittendæ non est τὸ τεύπημα τῷ μοχλῷ, quam alio nomine βαλανοδόκῳ dixere,

sed foramen in ipso ostio factum, qua brachium transmittebatur ad immittendam clavim in claustrum ab his qui deforis aperire volebant ac referare. *Clavis* est βαλανάγρη, *claustrum*, ὁ μοχλός, vel fera. Foramen immittendæ clavi ἐπὶ τῆς θύρας. Fraudes illæ omnes, quas narrat Æneas in Tacticis admissas ab externis circa βάλανον eruendam, ac dolo evellendam absque ope βαλανάγρης in plerisque urbium portis, non potuere admitti nisi per illud foramen, quod in ostio ac porta factum erat clavi immittendæ. Per illud quippe foramen foris etiam poterat referari janua intus obferata. Si quis igitur modulum balani cepisset, ad eum modulum clavi facta, etiam urbe exclusus vel ædibus, falsa clave immissa per foramen fores facile referabat. Urbem quandam in Achaia ita captam memorat idem Æneas. Alia est ἐπὶ τῆς θύρας foramen immittendæ clavi, alia ἐπὶ τῷ μοχλῷ, in quam clavis immittitur ad eruendam βάλανον. Foramen illud erat in ostio ad transmittendum forinsecus brachium: istud in fera ipsa ad inferendam βάλανον & βαλανάγραν. Qui intus aperiebant, sed illi tantum qui forinsecus vellent referare. Omnes fere olim fores intus claustro & fera munitæ habebantur, sed tam à foris quam ab intus patefieri poterant. Ideo foramen in ostio fiebat, ut qui foris erant, manu per illud immissa clavem in feram demitterent, & inde βάλανον extraherent. Quo facto per idem foramen facile claustrum removebatur, & janua patebat. Verus scholiastes Arati notat suo tempore fores non intus, sed extra & forinsecus muniri firmarique solitas: τὸ ἐνδοθεν ἡμερομήριον εἶναι τὴν κλεῖν ἀρχαῖον εἶναι. Οὐ γὰρ ὡς νῦν ἐκτὸς εἰσὶν αἱ κλεῖδες, αἱ δὲ ἐνδον τὸ παλαιὸν παρ' Αἰγυπτίους, καὶ Λάκωνιν. Καὶ Ὅμηρος οἶδε ποιεῖν, ὅτι ἐσωθεν θυρώματα ἀνακρεόμενα, κληῖδι θύρης ἀνέσπεν ὀχῆα. Verum de alio genere loquitur, ut infra ostendam, nec Homeri locus ad rem facit, sed nec Aratum intellexit. Utcunque des etiam ab exteriori parte feram foribus tunc obdi solitam, foramen utique in ostio necessarium aperire intus volentibus. Sed de his foribus non loquitur, quæ fera vel vecte ligneo obducto clauderentur. Ex loco Apuleji, quem paulo ante produximus, patet claustrum ostii, hoc est, feram, vel μοχλόν ab interiori ædium parte foribus præductum fuisse. Hoc instar servabatur in iis foribus, quæ vecte ac fera lignea, hoc est, μοχλῷ præducto muniebantur: cui feræ balanus immissa non sinebat eam ab ostio tolli: cui balano rursus inserta βαλανάγρη, id est, clavis, eam ex foramine extraherebat, & feram removeri ac tolli facilem præstabat. Ceterum non in omnibus foribus hæc ratio usitata, sed in iis ut plurimum quæ in publicum exhibant. Conclavium, & interiorum domus membrorum fores alia methodo claudi firmarique consueverant. Præter pessulos quibus injectis occludebantur ab intus manentibus, alios etiam obices ferreos affixos habuere, qui immissa forinsecus clavi removerentur, ac succuterentur. Quod satis ostendit Homerus his versibus ex Odysseæ xxi de Penelope thalamum ædium intimum, ultimumque aperiente, in quo pretiosa quæque cimelia reposita illi jacebant:

Ἐν τῇ κληῖδι ἦκε, θυρέων δ' ἀνέσπεν ὀχῆας
Ἄντα πτυσομένη.

Immisa, inquit, clave forium obices succussit ac repulit. Nullus hic μοχλός sive vectis ligneus, sed ὀχῆες. Ferreos obices sive pessulos, ac verucula liceat vertere. *Κληῖς* est *clavis*, qua fores aperiuntur, non *vectis*, ut perperam docti viri opinantur, qui κλεῖν apud Homerum vectem esse tradunt. Eam clavem sic descripsit initio libri:

Εἰλετο τῇ κληῖδι, δυνάμειά χειρὶ παχείῃ
καλῶ χαλκείῳ κώπῃ δ' ἐλέφαντος ἐπῆεν.

Eam clavem paulo post thalami foribus immittere dicitur, θυρέων δ' ἀνακρίπειν ὀχῆας. Nihil hæc clavis commune habet cum βαλανάγρῳ, nec modus aperiendi similis. Βαλανάγρη quæ & ipsa clavis erat, in βάλανον immissa sursum trahendo eam eximebat, quod ἀνασπῆν vocat Æneas. Heic clavis ἀνακρίπει τὰς ὀχῆας, hoc est, sursum quatit, ac repellit. Et statim:

--- πῶς

--- τίς ἀνέβραχε καὶ θυρεῶν

Πληγὸν τε κληίδι.

Eandem prorsus rationem aperiendarum forium agnoscit Aratus loco vexatissimo, & quem nemo haec tenus interpretum ab ultima usque vetustate intellexit.

Οἷον ἢ κληίδι θυρῶν ἐν ποσὶ ἀεργῶν

Δικλίδαι πεπληγόντες ἀνακρέσσιν ὄχῃες.

Ita vetustissimus codex legit. Nam vulgo est δικλίδι, ὅτι πηλῶντες. Πεπληγὸν pro πηλῶσιν Homero usitatum, ut & κεκλήγειν. Ratio heic ut dixi aperiendi eadem quæ apud Homerum supra citatis versibus. Ἀνακρέσιν idem quod ἀνακρέσιν. In ceteris vocibus non convenit Aratus cum Homero, licet res eadem sit apud utrumque. Apud Aratum κληίς non est clavis, sed claustrum:

--- κληίδι θυρῶν ἐν ποσὶ ἀεργῶν

Δικλίδαι.

Quis non videt heic κληίδα significare τὸ ἀσφάλισμα τῆς θυράς. Homero κληίς est clavis. Nam κληίς πηλῶσιν ἀνακρέσιν τὸς ὄχῃας, clavis succutit repagula. Arato contra οἱ ὄχῃες πηλῶσιν ἀνακρέσιν τὴν κληίδα. Ex his planissime constat Homerum κληίδα appellare, quos Aratus ὄχῃας vocat, & Arato κληίδα dici qui Homero sunt ὄχῃες. Nihil apertius aut disertius. Nec mirum converti horum verborum significationes: nam κληίς Græcis modo clavem designat, modo claustrum. Ita etiam Latinis clavis. Tibullus:

--- frustra clavis inest foribus.

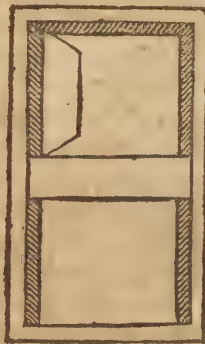
Et apud Plautum:

Ubi intro hanc novam deduxi, via recta clavem

Obduxi.

Obduci claustrum dicitur & sera. Clavis itaque ibi pro sera. Cum igitur ὄχῃς idem significet quod κληίς eo sensu quo ponitur pro sera, potuit etiam usurpari ἀντὶ τῆς κλειδῆος quando designat clavem. Sed quare ὄχῃας dixit Aratus numero multitudinis pro clavi? An quia de bifore janua loquitur, cui duæ claves necessariæ? Nam δικλὶς θυρῶν quæ duplici sera occluditur, quæ δικλῶ κλειδα habet. Opponere heic aliquis possit una sera in traverfum ducta claudi posse januam biforem. Immo non potest. Pauci fortasse intelligunt quid sit δικλὶς θυρῶν. Non ea est quæ à summo ad imum dividitur, cujus duplices tabulæ concurrentes in medio junguntur, quasi binæ fores. Græci συνδρομάδας θυρῶν vocant ejusmodi fores. Pollux: ἐν ἢ τοῖς δημοσιῶσι πεπεραται θυρῶν ἀφ' αὐτῶν ἢ θυρῶν συνδρομάδες. Latini valvas fortasse dicunt. Varro dictas ait quod revolvantur ac sese velent. Isidorus fores & valvas distinguit, & valvas appellari tradit, quæ duplices complicabilesque sunt. Διαπερίσσει videtur designare potius quam διθύρες aut συνδρομάδας. Nam quæ duplices plicabilesque sunt, Græci διαπερίσσει vocant: Nos brisatas, id est, fractiles. Varronis notatio eodem ducit, valvas esse quæ revolvuntur, & se velant, duplicabiles complicabilesque intelligit. Inde valvata fenestrarum lumina Vitruvio lib. vi, id est, ἀφ' αὐτῶν. Et valvata fores ἀφ' αὐτῶν θυρῶν lib. iv de foribus: sin autem valvata erunt, altitudines ita manebunt, in latitudinem adjiciatur amplius foris latitudo: si quadriforis futura est, altitudo adjiciatur. Per quadriforem intelligit τὸ διθύρον, cujus singulæ tabulæ duplicantur, vel δικλίδαι, quæ in singulis partibus ima & summa duplices habet tabulas. At valvata est quæ semel tantum plicatur, quæ & biforis dici potest, nam veluti fores duæ sunt, vel una plicabilis. Paulo post bifora & valvata separat: ipsaque forium ornamenta non sunt cestrota, neque bifora sed valvata. Ad verbum bifora sunt διθύρες, vel συνδρομάδες θυρῶν. Nam revera in διθύροις duæ sunt θυρῶν, in suis quæque cardinibus vertentes, & in medio convenientes conniventesque ubi junguntur. Διπύχοι etiam dici queant. Nam πύχος & θυρῶν & συνίδες idem, tabulæ scilicet quibus operitur τὸ χάσμα januæ. Sic pugillaria διπύχα quæ & διθύρα, & bipatentia. Glossæ valvas exponunt θυρῶν ἱππικῶν, & θυρῶν δικτυωτῶν, hoc est, reticulatim cancellatas. Sic enim in iis corrigendum: Valva per u vocalem si scribantur, significant θυρῶν ἱερῶν, ἢ θυρῶν ἱππικῶν, ἢ θυρῶν δικτυωτῶν. Male enim θυρῶν δικτυωτῶν, pro quo emendant διπύχας. Fores circi cancellatas fuisse supra docuimus, hoc est, δικτυωτῶν. Cum valvas sic exponeret glossa

A rum auctor, τὰς βαλκίδας fortasse cogitabat, quæ sunt circi fores cancellatim factæ ac reticulato opere. Apud veteres solidis foribus præcipue in prima janua, præponebantur cancellatæ, ac reticulatæ. Vetus scholiastes Aristophanis ad illud, Κλεῖτε πηκτὰ δωμάτων. Πρὸς τὰς ἐμπροσθεν τῶν θυρῶν ἱερῶν καὶ ἱππικῶν καὶ πηκτῶν τὰς θυρῶν εἶπε διὰ τὸ δι' ὅλης ἀσφαλίζειν ἢ ἀποκλείειν τὰς οὐκ εἰσόδους. Vides ὅτι καὶ δικλίδας, id est, cancellos antepositos solidis foribus, ἐμπροσθεν τῶν θυρῶν ἱερῶν καὶ ἱππικῶν. Junxit utrasque Tertullianus, januarum cancellorumque potestates, id est, οἱ ἐπὶ θυρῶν, καὶ ἐπὶ δικλίδων, janitores & cancellarii, id est, ostiarii. Ceterum fores omnes hujusmodi & bifores & valvata, & quadrifores possunt commodè unica sera per transversum obducta cludi. Diversa ab his δικλὶς θυρῶν, quam occludere non est nisi duabus seris, ut duo sunt in illa ostia, unum superius, alterum inferius. Nec enim per longitudinem divisa est ac separata ut διθύρα & valvæ, sed per latitudinem, & δικλὶς ideo appellata, quod διττῇ κλειδί obsideri debeat. Sclularii opifices hodie ut plurimum pergularum & officinarum suarum fores δικλίδας habent, duplici hiatu patulas, ac duplici ostio velandas. Hinc apud Hippocratem & Apollonium Citientem ἐπὶ ἀρθρῶν humeri reponendi modus dicitur διὰ τῆς δικλίδος θυράς, quod in aliam foris speciem cadere non potest, nisi in hanc quam diximus. Forma hæc est quam subjecimus. Ex qua etiam quadriforem fieri posse palam est.

Hæc est δικλὶς θυρῶν veterum. Cui claudendæ duplici claustro opus & duplici clave aperiundæ. Clarissime hoc ostendit Galenus in Lexico Hippocratis his verbis: Δικλιδῶν, διμερῶν ὡς δύνασθαι ἢ κατὰ μέρος κλεισθῆναι, τὸ ὑπερεκείμηνον ἀνοῖξαι. Ideo ὄχῃας, id est, claves Aratus dixerit non ὄχῃας. Vel ὄχῃας propterea numero multitudinis posuit, quod ea clavis qua de loquitur, plures habeat dentes, qui totidem sunt ὄχῃες. Communes claves, id est, βαλανάρχαι unico tantum dente præditæ erant, qui in βάλανον infigebatur ad eam extrahendam. Tibullus:

Sen referat fixo dente puella fores.

Claves Laconicæ cum tribus erant dentibus. Aristophanes Θεσμοφορίζεσθαι.

--- οἱ γὰρ ἄνδρες ἤδη κλειδίαι

Φορεῖσι κρυπτῶν ἢ κακοηθῶν

Λακωνικῶν αὐτῶν τρεῖς ἔχοντων γομφίους.

Quiritantur eo loco mulieres usum Laconicarum clavium quas viri tum gestarent, multum sibi & furtis suis incommodare. Cum enim antea solerent de facili cellaria & apothecas viris insciis aperire, & inde quæ vellent depromere, hoc sibi nunc non licere propter illas claves Laconicas quæ fraudibus minus obnoxiae essent quam ceteræ communes βαλανάρχαι. Hodie quoque claustra clavium quæ pluribus dentibus ac crucibus instructæ sunt difficiliora furibus ad aperiendum, & minus opportuna dolo & uncinis expilatorum. Locum Arati de clave Laconica omnes ferme veteres interpretes acceperunt, cujus dentibus similem esse stellarum dispositionem in asterismo Cassiepeæ volunt. Germanicus ita vertit:

Qualis ferratos obicit clavicula dentes,

Succutit & foribus præducti vincula claustri,

Talis disposita est stellis, ipsa horrida vultu.

Sic legendi hi versus ex scriptura vetustissimi codicis, in qua nihil mutavimus, præterquam quod prædu-

eti fecimus, ubi habet prædicti. Verissime. *Præductum claustrum foribus* est sera obducta foribus. Vim hujus verbi aperuimus supra. Ea est κληῖς quæ forem intus ἀεργύαν continet. *Ferrati dentes* quas objicit clavicula, sunt ὀχῆες Arati, qui ὑπὸ κληῖδι ἀεργύαν ἀνακρέουσιν, id est, succutiunt præductam foribus seram. Ex his patet legisse Germanicum in Græcis Arati:

Οἱοὶ δὲ κληῖδι ὑπὸ κληῖδι ἀεργύαν,
Δικλίδᾳ πεπληγόντες ἀνακρέουσιν ὀχῆες.

Quales sunt ferrei dentes, & quali situ dispositi dentes in clavicula Laconica, tali modo positæ visuntur stellæ in asterismo Cassiopeæ. Ὁ χεὶρ σιδηρῆς Græcis dicitur. Heic ὀχῆας posuit pro dentibus clavis. Adit Aratus:

Τοῖόν τοι μὲν ἄξ ὑποκείμενοι ἰνδάλλονται
Ἀστέρες.

Οἱοῖσιν οἱ ὀχῆες ἀνακρέοντες ὑπὸ κληῖδι ἐν ποσὶν ἡμισυμένῳ, ποῖοι ἀστέρες τὸ τῆς Κασιόπειας σῶμα μορφῶντες, εἰς καθ' ἓνα ὑποκείμενοι ἰνδάλλονται. Non multas, nec in congerie acervatas & alternatim positas stellas innuit, quæ Cassiopeæ corpus effigiant, sed in lineæ seriem sitas distitasque invicem, & alias aliis recto filo subjectas. Quod & supra expressit:

Οὐ γὰρ μὴν πολλοὶ καὶ ἐπιμοῖβοι γανῶσιν
Ἀστέρες οἱ μὴν πᾶσιν ἐπιτέλλονται σχοῶσιν.

Indicat ἐν σχῳ dispositas, & μὲν ἄξ ὑποκείμενους, id est, aliam post aliam veluti in linea subjectas. Idque verum esse vetus ejus asterismi μορφῶντες, qualis apud Hyginum descripta habetur, abundè fidem facit. In capite Cassiopeæ unam stellam ostendi dicit: in papilla dextera ponit claram unam: in lumbis magnam unam: in genu unam: in pede dextero unam. Omnes hæ stellæ sic ordinatæ & alia post aliam digestæ rectam lineam efficiunt, & μὲν ἄξ ὑποκείμενοι ἰνδάλλονται. Tali situ ac dispositione dentes in clavi Laconica locati erant, ut alius alii subiceretur. Quod hodieque in nostris clavis videtur: nec minus in antiquis quas vidi multas. Τρεῖς γομφίους Laconicis clavis tribuit Aristophanes. Verba Avieni quibus Aratea Latine explicat, sic sunt legenda ac distinguenda:

*Lux hebes est matri. Sic qualem Caria quondam
Noverat intrantem per claustra tenacia clavem
Formatur stellis distantibus.*

Sic formatur stellis distantibus & σχηδὸν dispositis, ut clavis est Carica, cujus dentes ita locati seorsim alius post alium extant. Ut videtur, Laconicæ clavis etiam Carica dictæ sunt, quod his etiam Cares uterentur. Nunc scholiastem Græcum expendamus, & quomodo Arateos illos versus exposuerit, videamus. Hodie ita leguntur ejus verba: ἡ Κασιόπεια ἀστέρες ἐχὼ δὴ τὸ σῶμα ἐκ ἀπλήλων κατ' ὁθέαν ὡς ἐγγίσει κειμήλιος. Ὡς ὁ μὲν βορείοτατος δὴ τῆς κατὰ δεξιὰς ἐστίν. Ὁ δὲ νοτιώτατος δὴ τῆς κεφαλῆς. Οἱ δὲ τέττα μετὰ τὸ δὺο τῆς Λακωνικῆς δικλίδος γῆμα πεινῶντες, ὧν τὸ μὲν ἐν γαστρὶ ἐστίν, τὸ δὲ πλάγιον τὰ γόνατα. Oedipo aliquo opus esset, qui Sphingi interpretes fuit, ad hæc intelligenda. Postrema saltem verba non carent macula, quæ sic in vetustissimis membranarum scripta inveni: οἱ δὲ τέττα μετὰ τὸ δὺο τῆς Λακωνικῆς δικλίδος γῆμα πεινῶντες πεινῶντες, ὧν ἡ μὲν πρῶτη γαστρὶ τὸ σῶμα ἐστίν, ἡ δὲ πλάγια τὰ γόνατα. Unica voce correctæ locum sanum præsto. Lege igitur: ὧν ἡ μὲν ὀρθὴ γαστρὶ τὸ σῶμα ἐστίν, ἡ δὲ πλάγια τὰ γόνατα. De clave Laconica Aratum agere vidit ille. Sed mirum est quo sensu id interpretatur. Ex claris stellis, quibus sidus Cassiopeæ constare ait, quæque efficiunt figuram Laconicæ clavis, una, inquit, in capite maxime australis: alia in cathedra maxime borealis. Inter has aliæ duæ sunt: in utroque genu scilicet positæ. Hæ quatuor stellæ sic ordinatæ faciem Laconicæ clavis faciunt, *recta linea*, corpus est: *transversa*, genua. Ὁρθῶ γαστρὶ intelligit, quæ à stella capitis ducitur australi ad borealem cathedræ stellam. τῶ πλάγιον, id est, transversam quæ ab uno genuum ad alterum porrigitur. Non dicitur quatuor tantum stellis confici Cassiopeæ signum, sed ex his, quæ corpus ipsum in

A recta linea describunt maxime australem in capite conspici, maxime borealem in cathedra. Inter utramque aliæ sunt recto ordine collocatæ, ut in papilla dextra una, in lumbis una. Nam quæ in dextro pede ponitur ab Hygino ea est, quam in cathedra βορείοτατῳ constituit Græcus scholiastes. Hoc γῆμα efficitur.

ὀρθῇ γαστρὶ, quæ corpus constituit, ἀστέρας ἐχὼ ἐκ ἀπλήλων κατ' ὁθέαν ὡς ἐγγίσει κειμήλιος, ὧν ὁ μὲν βορείοτατος δὴ τῆς κατὰ δεξιὰς, ὁ δὲ νοτιώτατος δὴ τῆς κεφαλῆς. Hæc recta linea est, quæ invicem distantes habet stellas, & utcumque recta serie dispositas. Obliqua vero linea ambo genua connectit, & stellas in his locatas. Figuram hanc fuisse vult Laconicæ clavis, quam δικλίδᾳ vocat. Et ne quis putet ea voce ἵραν δικλίδᾳ significari, non κλειδᾳ, in Græco epigrammate antiquo plane eadem notione usurpatur:

τὸ σῶμα ἀνακρέσσει δυνάμει πυλῶντος ὀχῆας
δικλίδος ἡμετέρης τῶ βαλανον χαλασῶν.

Ita enim scriptum reperi in vetustissimo codice, non κληῖδος. Ubi δικλὶς est clavis, cujus dentem βαλανον appellat, quæ injicitur claustro ad succutienda repagula. Et vides idem verbum ἀνακρέσσει in eadem re positum epigrammatario poetæ & Arato. Sed Arato ἀνακρέουσιν οἱ ὀχῆες τῶ κληῖδα. In epigrammate ἡ δικλὶς, hoc est, clavis ἀνακρέει τὰς ὀχῆας. Ceterum quam heic δικλίδᾳ vocavit scholiastes, paulo infra κλειδᾳ appellat his verbis, quæ ex vetusta membrana emendatiora heic producam, & aliter scripta quam sunt in editis: ἐστὶν ἔν ἡ κασιόπεια ἐν ἑργῷ ἐχὼ πλάγια, ὡς γέγραπται, ἀπὸ ὀρθῇ, κλειδῶ ἐχουσα ἀρχαῖας γῆμα. Καὶ ὀρθοὶ ἀστέρες τὸ σῶμα ἐπιτελῶσιν, οἱ δὲ πλάγιοι τὰς χεῖρας ἐκτελεμῶσιν. Ita membranæ scriptum mihi exhibuere, nisi quod, ἀπὸ ἑτῶ mendose habuerunt, & ἀθροῖοι ἀστέρες: quomodo & in vulgatis excusum extat. Verum ad eum modum, quo posuimus, emendanda fuere. Eadem est interpretatio, quæ supra. Hoc tantum differt, quod manus expansas pro genibus statuit, quæ lineam obliquam clavis Laconicæ & antiquæ efficiant. Hæc erit forma secundum istam expositionem nihil à priore diversa, sed omnino eadem, si invertatur ad hunc modum.

Juxta illos interpretes hoc δὲ χαίτης καὶ Λακωνικῆς κλειδῶς instar fuit. Τρεῖς γομφίους plane in hac clavi habes, tria crucis cornua. Et fortasse δικλὶς hoc genus clavis appellatum, quasi duplicem, vel geminam clavim dixeris. Claves communes, quæ βαλανάρχειαι vocabantur, unica modo virga ferrea constabant, quæ in balanum injiciebatur ad eam ἐ claustro sursum trahendam. In Laconica veluti duæ claves sese invicem decussantes in formam crucis. Ideo δικλὶς hæc clavis dicta. Vulgata in Aratum scholia: ἐστὶν ἔν ἡ κασιόπεια ἐ πᾶσι φανερά, ἀπὸ ὡς κλειδῶ ἐχουσα γῆμα, καὶ οἱ ἀστέρες τὸ σῶμα ἀθροῖοι τὸ σῶμα ἐπιτελῶσιν, ἀπὸ οἱ μὲν πλάγιοι τὰς χεῖρας ἐκτελεμῶσιν, οἱ δὲ κατωτέρω ἅμα καὶ πόδας, καὶ τῶ κατὰ δεξιὰν ὡς δικλίδᾳ. Τὸ δικλίδᾳ δὲ σημαίνει ἂν καὶ τὸ δίφυρον. Hæc

Hæc inquinatissima, quæ sic emenda: καὶ οἱ ἀσέρες ὅς ἐστι τὸ σῶμα διπλοῦν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄνω πλάγιοι τὰς χεῖρας ἐκτεταμένους, οἱ δὲ κατωτέρω ἄνω καὶ πόδας, καὶ πῶ καθεδρὰν ὡς δικλῖδα. Notum est Græcè peritis τὸ ὅρθον opponi τῷ πλάγιῳ, ut τὸ ὄρθον τῷ πλάγιῳ. Ammonius: ὄρθον καὶ ὅρθον ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὸ μὲν γὰρ ὄρθον ἀντίκειται τῷ πλάγιῳ, τὸ ὅρθον πλάγιον. Scholiastes ille ὅρθος ἀσέρες in fidere Cassiepeæ opponit τοῖς πλάγιοις: & ὅρθος quidem vocat, quæ rectam lineam constituunt à capite ad infimum cathedræ, eas nempe quæ in ea recta linea stellæ constitutæ sunt; πλάγιος vero quæ brachia faciunt in superiori parte expansa: infra vero pedes & cathedram. Quod ad δικλῖδα attinet, manifesto hanc vocem hæc sumpsit pro clave. Idque satis indicant verba ista: πὲρ δικλῖδα ἡ σημαίνει ἂν καὶ τὸ δίθυρον. Potest, inquit, & δικλῖς significare januam biforem. Ergo hoc loco apud Aratum clavem ea dictione significari putavit. Proinde legisse in Arati versu verisimile est:

Δικλῖδι πεπλήγοντες ἀνακρέσσιν ὄχῃες.

Nam si δικλῖδα legisset, cum θύρῳ utique jungendum esset, nec pro clave posset accipi. Non dubium eos Græculos enarratores sæculi sui usum respexisse, quum δικλῖδα apud Aratum de clave intellexerunt. Nemini sane hæcenus suboluerat, quæ sententia illorum fuisset in extricando loco illo Arateo intricatissimo. Multum sanè diversi videntur abire ab Arati mente. Quod enim lineam quamdam stellarum rectam ducunt, quæ corpus Cassiepeæ constituat, & aliam supernè, quæ rectam illam ex traverso secet, & brachiorum stellæ signet, item aliam æque transversariam infra decussantem, quæ stellæ genuum & cathedræ notentur, non puto rectam eos viam; sed obliquam instituisse. Alius lineam tantum unam πλάγιαν ponit, eamque supernè ad designandas brachiorum expansorum stellæ: alius ad inferiorem rectæ lineæ partem collocat obliquam illam lineam, quæ recta decussatim secatur, eaque stellæ genuum & cathedræ ostendi dicit. Alius utramque agnoscit. Aut tres igitur diversi sunt harum trium sententiarum auctores, aut unus est trium diversarum interpretationum auctor. Præterea quod δικλῖδα pro clave accipiunt, plane indicant nihil prorsus in hoc Arati loco vidisse. Nihil de recta & obliqua lineæ clavis Laconicæ, & asterismi Cassiepeæ apud Aratum extat. Nec formam ille asterismi illius clavis Laconicæ in plenum comparat, sed simpliciter stellæ in eo sic dispositas esse καὶ μενᾶς ἐποικίλῃ, id est, aliam sub alia jacere, ut sunt ὄχῃες, qui succutiunt claustrum, quo janua δικλῖς firmatur. Ὀχῃας vocat dentes clavis antiquæ, qui alius sub alium ordine collocantur, ut stellæ in Cassiepeæ signo. Ita omnino constat legendum, sicut suprâ emendavimus, οἷον ἡ, aut certè,

Οἷον ἡ κληῖδι θύρῳ ἐπὶ τῷ ἀσέρεϊ
Δικλῖδα πεπλήγοντες ἀνακρέσσιν ὄχῃες.

Nam sequitur in redditione comparationis.

Τοῖον τοῖ μενᾶς ἐποικίλῃ τοῖ ἰνδάλοντι
Ἀσέρες.

Οἷον οἱ ὄχῃες πεπλήγοντες ἀνακρέσσιν θύρῳ κληῖδι ἡρμοσμένῳ, τοῖον οἱ ἀσέρες καὶ στερπείας μενᾶς ἐποικίλῃ τοῖ ἰνδάλοντι. Hæc indubitatè vera in Arato lectio. Nam si legas οἷον, ut vulgo habetur, januæ similem faceret Cassiepeæ μέσῳσιν. Si corrigas οἷον ἡ κληῖδι, ut viri eruditissimi sententia est, claustro, vel seræ ipsi adsimilaret eam. Quippe cum κληῖς apud Aratum clavis non sit, sed claustrum, ut clarissimè ex verborum sensu, situque elucescit, in comparatione illa Aratea non totius Cassiepeæ sideris forma cum tota Laconicæ clavis effigie componitur, sed situs stellarum, quæ in eo sunt, cum situ dentium claviculæ, quos ὄχῃας appellat. Avienus solam distantiam stellarum assimilari dicit clavi Caricæ. Formatur, inquit, stellis distantibus, sicut clavis Carica claustra tenacia intrans. Nihil ferè ex clavi claustrum init præter dentes, præcipue in antiquis clavis, quæ brevissimæ sunt, & nihil præter annulum, quo tenentur, habent, & dentes, qui claustrum incunt. In hodiernis præter annulum longus est scapus. Quod sequitur apud Aratum:

--- ἡ δὲ αὐτὰς ὀλίγων διπλοῦντων ὁμων
Ὀρεῖλῳ, Φάης κέν ἀνιᾶζεν ὅττι παῖδι.

Hoc extra comparationem positum est, nec quicquam attinet ad similitudinem, quæ præcessit, τῶν μενᾶς ἐποικίλῃν ἀσέρων cum ὄχῃσι ac dentibus clavis Laconicæ institutum. Quod etiam expressit seorsim Germanicus in sua paraphrasi:

Qualis ferratos obicit clavicula dentes,
Succutit & foribus præducti vincula claustri,
Talis disposita est stellis. Ipsa horrida vulnū
Sic tendit palmas, seu sit planctura relicta
Andromedam meritam non iusta piacula matris.

Hæc postrema de figuratione Cassiepeæ palmas tendentis, quasi plangat Andromedam, extra comparationem clavis posita sunt, & nihil habent cum ea commune. Græci interpretes hæc ita acceperunt veluti partem facerent præcedentis similitudinis. Proinde figuram hanc fuisse clavis Laconicæ priscae sibi imaginati sunt, cujus instar referret asterismus Cassiepeæ. Ut recta quidem linea, hoc est, clavis scapus Cassiepeæ corpus repræsentaret, stellæ autem in eodem sidere quæ manus expansas signant, esse lineam, sive virgulam transversariam, quæ scapum rectum clavis decussatim secat. Ita Græci. Longe melius Latini, qui solum situm stellarum corporis Cassiepeæ comparari interpretati sunt cum dispositione dentium in clavi, ut illi μενᾶς, id est, εἰς ὅφ' ἐνα locati sunt, ita stellæ in corpore Cassiepeæ à capite ad pedes hac eadem serie siti sunt, εἰς ὅφ' ἐνα καὶ σὺν ἐπημοῖσιν, idque disertim declaravit Germanicus prorsus ex mente Arati:

Qualis ferratos obicit clavicula dentes,
Succutit & foribus præducti vincula claustri.
Quod longè disertius, ac planius esset, si legeretur.
Quales ferrato subicit clavicula dentes,
Succutit & foribus præducti vincula claustri.

Scriptum qualis pro quales. Repetendum ex sequenti, ac subaudiendum qualis ferrato claustro. Quales dentes clavicula ferrato claustro subicit, & succutit. Et sanè clavis, quæ claustrum januæ succutit & sursum pellit ut aperiatur, claustro utique subijcienda est. Quales ferrato, repetendum ex sequentibus claustro. Loquutio poetis familiaris. Ferrati dentes clavis haud rectè dicantur qui ἀνὰ χεῖμα ferrei sunt. Ut nec auratus pro aureo usurpatur. Aliud τὸ σιδερεῖν quod ex ferro est: aliud τὸ σεσιδηρωμένον, quod ferro inductum est ac munitum. Unde ferrati obices portarum apud Ammianum lib. xxi. Et σεσιδηρωμένοι μοχλοὶ apud Græcos. Legi etiam posset:

Quales ferratis subicit clavicula dentes,
Succutit, & foribus præducti vincula claustri.

Idem sensus ex utraque lectione, quales dentes clavicula foribus subicit, & succutit claustra. οἷον ὄχῃες ἀνακρέσσιν πῶ κληῖδα. Fuit & quum legendum putarem:

Qualis ferratos obices clavicula dente
Succutit, & foribus præducti vincula claustri.

Sed ideo minus arridet, quia obices & præducta foribus claustra idem sunt. Κληῖς apud Aratum non clavis est, sed claustrum quo obdito fores occluduntur. Hæc diversi generis fuere, prout & diversæ aperiendarum forium rationes excogitatae sunt. Ligneæ claustra quædam extitere, quibus in transversum obductis fores firmabantur: Latini seram, Græci μοχλὸν appellant, alii vectes & claustra, ut Græci κλειθροί. In his vectibus ac seris ligneis βάλανος & βαλανόρου locum habuere, quarum multus apud veteres usus. Et hæc communis forma olim clavium fuit & claustrorum. Alia sollertior methodus fuit per claves Laconicas, quæ & κρυπταὶ dicebantur, quod totæ intra claustrum immersæ laterent, ut etiam indicat Avienus:

--- sic qualem Caria quondam
Noverat intrantem per claustra tenacia clavem.

De his clavis acceperunt veteres locum Arati quem supra excussimus. Tres dentes, τρεῖς γομφίαι, quos istis clavis tribuit Aristophanes hoc modo positi fuisse videntur.

An potius hoc modo ad tridentis instar?

Profecto claves ejusmodi, quarum Homerus & Aratus meminere, insertæ clauſtro & ſuſſum cum impetu levatæ ſuccutiebant repagula ac dejiciebant, quod ἀνακρέειν & ἀνακρίπτειν Græci dicunt, id eſt, ſuſſum quate-re vel ſuccutere. Qui modus aperiendi cum hac forma magis congruit, quam cum altera, quæ reducendo potius atque adducendo fores aperit clauditque dum vertitur, ſuccutiendo, & recta plaga ſuſſum quatiendo. Hoc prorsus modo fores aperiunt claves illæ, quibus hodie Chartuſianorum familiæ in ſuis monaſterii conclavibus utuntur, quas & Chartuſianas propterea quidam appellant. Præterea hoc inſtar clavis, quod proximè poſuimus, non multum abludit à forma antiquæ & Laconicæ clavis, quam Græci Arati interpretes nobis deſcribunt, quæ ſcapum habeat rectum, & ſuperne tranſverſariam virgulam. Solum ordinem dentium in exemplum ſumpſit non totum clavis modulum Aratus, cui adſimilaret ſtellarum in corpore Caſſiepeæ diſpoſitionem ac ſitum. Quantum ad figuram antiquæ Laconicæ clavis attinet, certè videntur eam noviſſe. His & aliis clavibus antiquis ſua ac convenientia clauſtra attributa. Nec enim clavicula ferrea foribus immiſſa clauſtrum longum ligneum, & plerumque ferratum facile ſuccutiendo dejeciſſet. Non tantum igitur ſeras illas & vectes ligneos occludendis intus foribus novere veteres, quos hodieque novimus januis præcipuè portisque obſervandis, ſed etiam ejusmodi clauſtra ferrea, quæ nobis uſitata vulgo nunc ſunt, in uſu habuere. Ea clauſtra foribus obſiguntur quadrata ut plurimum figura, ex duplici ferro compacta, intra quæ parva repagula & ipſa ferrea adductionibus ac reductionibus moventur. Et adducta quidem in poſtem ineunt, & cum eo forem jungunt & connectunt, reducta laxant & aperiunt. Horum clauſtrorum noticiam habuiſſe veteres, ex clavibus antiquis colligas, quæ factura noſtris planè ſimiles ſunt, quæ & annulum habent; ut digito teneri poſſent. Multas vidi-mus & ipſi è tellure effoſſas. Multæ ſervantur penes antiquarios, quas etiam conſpeximus. Produxere quædam in ſuis ſcriptis viri docti. Earum nos heic aliquot videri curavimus & ſubjecimus.

Lipſius commentariis ad II. Annalium duas ex his inferuit in Batavis erutas. Annulos ſignatorios eſſe putat cum adjuncta clavi. Ergo ex ejus ſententia duplicem uſum præbuerunt illæ claves annuli ſignatorii vel ſigillatorii & clavis. Quod non poteſt. Nullum in his ſigillum impreſſum ad ſignandum aptum. Meræ claves ſunt cum annulo qualis & hodie fieri ſolet in noſtris clavibus quæ ſunt longiore ſcapo. Digito in-

A ſerebantur ut annuli ſigillatorii quo commodius verti poſſent intra clauſtrum. Scapum quippe non habent quo teneri queant, quique ſit inſtar manubrii. Excepto annulo totæ intra clauſtrum abſconſæ mergebantur. Ideo κρυπτός & καλυπτός appellavere. Ut factura eſt & forma clavium illarum, quas ſuprà poſuimus, omnino vertebantur ad reducenda & adducenda quæ intus erant ferrea verucula vel repagula. At Laconicæ veteres alio modo aperiabant, ſuccutiendo nempe ac dejiciendo quod in interiori parte forem cum poſte detinebat vinctam ferro peſſulo. Adeo id manifeſto colligitur ex Homeri & Arati verſibus quos ſuperius adduximus, & Græci epigrammatis diſticho item ſuprà citato, ut dubitationi non ſit locus. Tales hodieque viſuntur quamplurimæ, & ſimiliter aperiunt claves Chartuſianæ. Clavem antiquam ad hunc aperiendi modum methodumque factam invenimus in Cl. P. Petavii monumentis, quam heic exhibere operæ pretium duximus.

Hæc clavis, quantum ſuſpicio, atque inſtar ejus oſtendit, ſuſſum impulſa peſſulum poſti impactum amovebat, non circumacta intra clauſtrum. Tales antiquæ Laconicæ Homeri Aratique, ἀνακρίπτου καὶ ἀνακρέου τῶν σιδηρῶν ὀχῆων, fores pandi faciebant. Hæc quippe viſ eſt verbi ἀνακρέειν. Hinc ἀνακρέου ὑφ' ὁνόματι Græci vocant, quæ ſuſſum impulſo peſtine à ſtanti-bus percutiebantur ac texebantur. De quibus ad Hiſtoriam Auguſtam diximus. Ἀνωθεν ὑφαντὸν textile ejusmodi iidem Græci appellant. Sic ſunt ἀνακρέουσι claves quæ clauſtro immiſſæ ſuccutiunt repagulum, donec ex uncino cui injectum eſt exeat. Duo genera clavium apud antiquiſſimos Græcos in uſu fuiſſe reperio, βαλανάραι & Λακωνικάς. Cum ſera lignea, hoc eſt, μοχλῶ, βαλανάραι, & longiores unico dente, quæ βάλανον ex ſera trahcbant, ut ſuprà explicavimus. Hoc genere portæ urbium clauderantur, ut ex Ænææ Tacticis conſtat, & janua, hoc eſt, primores & in publicum exeuntes ædium fores, ut ex multis Græcorum Latinorumque teſtimoniis colligitur. Fuere & Laconicæ breviores, multis dentibus, & artificii ſollertioris, quæ clauſtro immiſſæ totæ latebant. Ideo κρυπτοὶ καὶ καλυπτοὶ dicebantur. Mentio apud Stephanum κλειδὸς Λακωνικῆς. Succutiendo & ſuſſum impellendo repagula decutiebant. Repagula ipſa non lignea, ſed ferrea ac brevia. Μοχλία σιδηρὰ Græci vocant, & ὀχῆας. Alii etiam βαλάνες. Conclavia & thalami oecique, & cetera interiora ædium membra hoc modo ſolebant & methodo occludi. Ab illis Laconicis clavibus reliqua omnia clavium genera, & artes, formæque diverſæ productæ. Ab iſdem Laconibus etiam ſignacula prodita, & annulorum uſus ſignatoriorum. Non contenti veteres clavibus & clauſtris in aſſervandis ac condendis rebus iis, quas cariores habuere, ſignacula etiam adhibebant, quibus noſci poterat, an fraus facta eſſet clavi clauſtroque. Lacones primum uſi ſunt lignis vermiculatis, hoc eſt, verme corroſis, quæ Græci θειπέρωτα aut θειπίδες vocant. Iis ſignabant quæ clauſa & tuta eſſe volebant. Ariſtophanes θερμοφορέας:

Προτὲρ μὲν ἐν ταῖς αἰχῇς ἐπιτίθει τὴν ψήφον
Ποιοῦμαι μὲν αἰσι δακτύλιον τερωδία.
Νῦν δὲ ἔπος αὐτὸς οἰκοτελὲς Εὐειπίδης
Ἐδίδαξε θειπίδες ἔχειν σφραγίδος.
Ἐξαψαμύνης.

G Queruntur ibi mulieres non jam ſicut antea faciebant ſe poſſe viros ſuos ſupplare, & Euripidi id imputant, quo docente viri facti eſſent prudentiores in condendis ac ſub clave continendis rebus ſuis. Et qua ſub clave? non vulgari modò, inquiunt, ac ſimplici fabrefactas claves jam ipſi geſtitant, ſed Laconicas peſſimi & vaſferimi inventi & artificii.

--- οἱ δὲ ἄνδρες ἤδη κλειδιά
 Φορεῖσι κρυπτὰ καὶ γε καπηθήσονται
 Λακωνικὴ ἄγλα τρεῖς ἔχοντα γομφίους.
 Et tamen addunt, nihilominus adhuc licebat dolo at-
 tentare quæ talibus occlusa essent clavibus,

Προτὲ μὲν ἐν ταῖς ἀποδείξαι τὴν ἴσιν
 Ποιησαμένους δακτύλιον τριωβίαν.
 Facto digitulo ferreo triobolari poterant subaperiri fo-
 res, & quæ vellemus cumque viris insciis suffurari.
 Hujusmodi digitulis ferreis & uncinis hodie etiam uti
 sciunt in aperiendis dolo foribus fures ac suppilatores.
Lusciniolos vocant. Nec sanè multum difficile erat
 etiam sine clavi referare eas fores quæ clavibus Laconi-
 cis ἀνακρεστικῶς aperiiebantur. Longe subtilioris ac mag-
 is artificis folleritiæ claves postea inventæ sunt, quæ
 vix tamen τὸν δακτύλιον τῶν ἑυεπανοικτῶν possunt evi-
 tare.

Νῦν δὲ ὅς τις οἰκοτελὴς ἑυερίδης
 ἔδιδεκε θειπιδες ἔχοντες σφραγίδας
 ἔξασφραγίδες.
 Hoc remedium auctore Euripide nunc viri nostri repe-
 rere, ne quid jam possemus ipsis insciis clepere, fori-
 bus per dolum apertis. Docuit eos appendere signacu-
 la foribus, ligni corrosi figura impressa. Hæc fuit anti-
 qua signandi consuetudo, quæ & ipsa à Laconibus pro-
 diit, ut & claves κρυπτῶν. Hesychius: θειπιδες, οἱ
 Λάκωνες σφραγίσαντες ἐν τῷ ξύλῳ τὸν στήθον βεβρωμένοις,
 καὶ ἀποσημαίνοντες οἱ βέλονται. Φιλοσόφον δὲ φησὶ περὶ τὸν
 ἑξακλῆα χεῖρας. Notat etiam Theophrastus sua æta-
 te multos signasse lignis, quæ vermiculi, vel teredines
 pertuderant lib. v. Hist. cap. i. Πάλιν ὑπὸ τὸν Φλοῖον ὑπο-
 δόμοι οὐκ ὀλίγες ὑπὸ πολλῆς ἐγγεφυγασίης τὸ σέλεχον, οἷς καὶ
 σφραγίσαι χεῖρας πνέει. Quibus ad signandum quidam
 utuntur. Θειπιδες plane intelligit, vel θειπιδες σφραγίδας.
 In eorum locum succedere annuli signato-
 rii, qui eundem usum antiquis præstiterunt ad signan-
 dum ea, quæ domi custodienda essent, & à fraudibus
 fervorum & suppilatione vindicanda. Dolo, ut dixi,
 possunt claustra forium aperiri quantumvis recte mu-
 nitarum. Unus ferreus digitulus, vel uncinus hoc fa-
 cit. Signaculis nulla fraus adhiberi potest: perfringen-
 da sunt. Promptuaria, & cellæ, & armaria hoc mo-
 do signari solebant. Diogenes Laërtius in Lacyde:
 τῶν φασὶ καὶ οἱ οἰκονομῶν γλυκὺς ἔστι ἐγκύλιος. Ἐπειδὴ
 γὰρ ἡ περὶ τοῦ ἑξακλῆα σφραγισμὸς πάλιν εἴσω τὸν δακτύ-
 λιον ἀφ' οὗ τῆς ὀπῆς ἐξέρχεται, ὡς μηδέποτε αὐτὴν περὶ αὐτὴν, καὶ ἡ
 βασιλικὴ τῶν δόκμων. Μαθόντες δὲ τὸ τοιοῦτον τὸν ἑξακλῆα
 ἀποσφραγίζουσι, καὶ ὅσα ἐβέλειτο ἐβέλεισαν, ἐπειτα τὸν δακτύλιον
 ἀφ' οὗ τῆς ὀπῆς ἐξέρχεται εἰς τὴν σῶαν. Ex versibus Aristophanis,
 quos supra attulimus, constat, etiam claustris ac feris
 occlusa, signaculis nihilominus muniri solita fuisse. La-
 cydes, ubi quid ex penu promississet, signaculo rur-
 sus appposito, annulum quo id signaverat, solebat per
 foramen claustris intro jacere. Ὅπῃ τὴν σῶαν intelligo
 foramen, quod in ostio patebat immittendæ clavi. Ser-
 vi, qui id perspexerant, eo absente, per idem fora-
 men manu immissa annulum retrahebant, & resigna-
 bant penum, rursusque signum imprimebant, & sic
 quæcunque vellent indeprehensi amovebant ex prom-
 ptuario, quum semper signum integrum dominus in-
 veniret. Adeo negligens œconomus & parum astu-
 tus fuit ille philosophus. Annulo tamen præcipuè obfi-
 gnabant, quæ feras & claustra non patiebantur, ut arma-
 riola, lagenas vini, & cetera ejusmodi χερυθία. Martialis:

Nunc signat meus annulus lagenam.
 Longe igitur diversi signatorii annuli, & claves cum
 annulo, quas cum signatoris confundit vir doctus.
 Nam foribus etiam obleratis signacula apponebantur.
 Plato comicus in μετρίῳ ita hæc jungit:

Σημεῖα, ἀποσημεῖα, κλεις, ἀποκλειδίον.
 Falsam, & adulterinam clavim vocat ἀποκλειδίον, ut
 ἀποσημεῖα adulterata signacula. Sed de his alibi pluri-
 bus. Notat Arati scholiastes claves olim intus fuisse,
 suo tempore extra. Certè Aratus dicit:

--- κληῖδι τῆς ἐν τῷ ἀνδρὶ ἀρετῆς
 Δικλῖδα.
 Claustro forem intus munitam significat. Κληῖδι
 nomine non clavem intelligit Aratus, sed repagulum,
 vel pessulum ferreum, & quidquid intus forem occlu-

A dit. Homerus ὀχλῶα vocat, id est, ferreum verucu-
 lum. Atqui nescio an κλειδὸς nomine verus ille inter-
 pres claustrum, aut feram ferream intelligi velit. Cer-
 tè duobus locis ibidem κλειδα pro clavo posuit, cum di-
 xit Castiepeæ signum κλειδὸς ἀρχαῖης, & κλειδὸς Λακω-
 νικῆς ἔχον ἄγλα. Eum igitur audiamus, & verba ejus
 perpendamus: τὸ ἐνδοθεν ἡρμοσμένῳ εἶναι τὴν κλεινὴν δὲ χα-
 κὸν εἶναι: ὅς γὰρ ὡς νῦν ἐκτός εἰσιν αἱ κλειδὲς, αἱ δὲ ἐνδον τὸ παλαιὸν
 παρ' Ἀργυροῖς καὶ Λάκωνιν. Καὶ Ὅμηρος οἷδε τοῖς ποῖον, ὅτε
 ἔσωθεν τὰ θυρώματα ἀνακρεστικῶς κληῖδι τῆς ἀνέκροπτος ὀχλῶα,
 καὶ ἐξ ὧν δαίδαλα πάντα ἀσφαλίσματα. Ita leguntur
 hæc verba in scriptis codicibus paulo aliter quam in ex-
 cufis. Si putavit ille grammaticus, ut videtur putasse,
 idem significare κληῖδα apud Homerum & Ara-
 tum, profecto fallus est. κληῖς apud Homerum loco
 quem citat, clavis est, apud Aratum ferreum repagulum.
 Pessulis, feris & repagulis fores intus olim munitas fuisse
 plus quàm certum est. In Laconica quoque aperiendi
 & claudendi ratione fera intus erat, id est, pessu-
 lus; clavis vero ab exteriori parte immissa pessulum,
 qui in interiori latere tenebatur, succutiebat. Si
 per κλειδας igitur claves accipit scholiastes ille, haud
 dubium est quin ἐκτός fuerint etiam apud antiquos,
 Homerum & Aratum. De clavibus loquor Laco-
 nicis. Etiam hodieque omnes claves ἐκτός εἰσιν, ab
 exteriori quippe forium parte immittuntur claustro.

B In ratione illa veteri, quæ per feras ligneas, & βαλάν-
 νους injectas forem clauderat, eandemque per βαλανό-
 ρας referabat, secus fuit. Nam βαλανόρως, id est,
 clavis in interiori parte, ubi & fera, vel μοχλός. Quip-
 pe in feram ipsam demittebatur ad extrahendam βαλάν-
 νον. Ad hanc rem foramen in ostio relinquebant, per
 quod manus posset immitti à foris stantibus, inferen-
 dæ clavi in feram, & evellendæ βαλάννῳ. Hoc modo
 planè ἐκτός ἦσαν αἱ κλειδὲς. Quod si verò κλειδας posuit
 pro claustris, id est, μαγνήτοις τῆς κληδώσεως, quas se-
 raturas dicimus, hodie ut plurimum intus foribus ob-
 fixæ habentur, foramine in exteriori parte relicto,
 cui clavis forinsecus immittitur. Fides sit penes illum,
 an ejus ætate claustra foribus adfigerentur in exte-
 riori forium latere. Ceterum quum dicat scholii au-
 ctor, τὸ ἐνδοθεν ἡρμοσμένῳ εἶναι τὴν κλεινὴν, sine du-
 bio non clavem, sed claustrum significavit; clavem
 enim vocavit δικλῖδα. Quod autem ait Ægyptiis
 & Laconibus fores intus occludi solitas olim, hoc nihil
 facit ad eum morem, quo fores antiquorum gram-
 matici notant foris & extra solitas aperiiri. Hæc enim di-
 stinguenda sunt, quæ video confundi. Ad Aratum
 observant viri docti, Laconicas fores duplices fuisse,
 quæ vecti ita clauderentur, ut non extra sed intus ape-
 rirentur, qui mos & Romanis usitatus. Non ea mens
 est interpretis veteris, nec quicquam simile. Nihil
 quippe prohibet quin eadem janua & intus occludatur
 fera, & tamen aperturam in publicum projiciat. Nec
 enim necesse est, ut quæcunque fores intus claudun-
 tur, intus etiam aperiuntur. Ambiguum in loquu-
 tione Latina verbum est intus, quod tam ἔσωθεν quam
 ἔσω significat, tam ἐνδον quam ἐνδοθεν. Exempli gra-
 tia fores intus aperiiri Latini dicunt, quas ab interiore
 parte aperit aliquis qui intus est. Ut apud comicos,
 ἀπερίτε intus aliquis, id est, ἐνδοθεν. Quum fores ape-
 rit qui intus est, sive ostii aperturam projiciat in exte-
 riorē partem & in publicum, sive ad se trahat & in-
 terius reducat, æquè utroque modo ἀπερίτε intus dici-
 tur, id est, ἐνδοθεν. Similiter qui foris est, & januam
 aperit, sive ostium in interiorē partem ædium pro-
 pellat, sive in exteriorē, eamque ad se trahat, æquè
 foris ἀπερίτε possit dici, quocunque modo aperiat. At
 idem si aperturam habet ostium in interiores partes,
 ἔσω ἀνοίγει dicitur, si in exteriores partes, ἔξω ἀνοίγει,
 sive intus, sive foris aperiat. Ἐξω ἀνοίγει δὲ fores dicun-
 tur, quæ aperturas habent in exteriores partes. Ita
 loquitur Vitruvius: Ipsaque forium ornamenta non sunt
 cestrota, neque bifora, sed valvata, & aperturas habent
 in exteriores partes, id est, ἔξω ἀνοίγονται, ἔξω ἀνατέλνουν.

G Eo modo fores aperiiebantur apud Atticos anti-
 quos. Qui intus domo exhibant, earum aperturam in
 exteriores partes, & publicum versus projiciebant. In-
 de apud comicos qui intus exeunt, prius ostium per-
 curiunt,

cutiunt, & crepitum faciunt, ut qui extra sunt admoneantur recedere, ne apertura ostii læderet trans-euntes. Ποφῆν θύραν dicebant de his, qui exibant domo, foribus prius percussis. Latinis comicis crepare ostium, ut apud Terentium: crepuit à Glycerio ostium, ἐψόφῃσιν ἢ ποφὸν Γλυκερίας θύρας, aliquo scilicet egredi parante. At cum externus ostium pulsaret intraturus, κέπῃν θύραν dicebatur. Hæc nota sunt. Hoc modo & more Attico qui intus fores aperiebant, ἔσωθεν ἀνοίγειν τὴν θύραν ἔξω dicti. Nunc quaestio est, utrum janua, cujus apertura in publicum & exteriorem partem ejiciebatur, ab exteriori quoque parte occludi & obserari necessario deberet. Nihil necesse est. Haud sane magis quam intus occludi solitam, in interiorē partem aperiri oportuit. Fores pleræque intus obserari consuevit, foras versus pandebantur, & contra. Apud priscos Atticos ἔσωθεν κατεκλείοντο, ἔξω ἠνοίγοντο. Intus obserabantur, extra aperiebantur. Mediæ Græciæ temporibus, quæ sub imperio Romano fuit, fores ἔσω ἠνοίγοντο, in interiorē partem aperturam inclinabant, forinsecus tamen adfixas & aptatas habuere seras, quibus occludebantur. Interpres Arati Theon: νὺν δὲ οὕτως εἰσιν αἱ κλείδες, id est, ab exteriori parte foribus aptantur claustra. Et tamen ejus ætate in terra Græcia fores versus interiora ædium pandebantur. Helladius apud Photium: ἔχ' ὡς πρὸς ἡμῖν νυνὶ τὸ παλαιὸν ἀνεώγωντο αἱ πόλεις, αἱ δὲ ἐναντίω τῶ παρ' ἡμῶν, ἔξω ᾧ αὐταὶ ἀνατρέποντες ἐνδοθεν ἐξέεσαν. Sic legendum, non, ut vulgo est, ἔξωθεν. Quod non potest stare salvo sensu. Qui intus exibant, forium aperturam impellebant extra, & in publicam viam. Quod ἔξω ἀνοίγειν, & ἔξω θύρας αἰθεῖν dixere. Igitur κλείδες interpreti Arati, ut Arato ipsi, sunt claustra, sive μάχανα κλείδωσαν, quæ in Laconicis foribus, ut clavibus ejusdem generis aptæ essent, è ferro fuere. Inde ὀχῆες Homero dicuntur, & σιδηροὶ μοχλοὶ aliis. Pollux: ἐν τῇ τοῖς δημοπρατοῖς ἢ μοχλῖα σιδηροῦ. οἱ μὲν δὲ ἀκλειότερον ἐρμύλῳ περὶ μὲν τοῖς κλείς οἰοντοῦν περὶ κλεινὸν λέγειν. Mens ejus hæc est, qui accuratius loquuti sunt τὰς κλείς appellare, quæ alii μοχλῖα σιδηροῦ appellant, à similitudine partis corporis, quæ sic appellatur. Notum è Rufo & Polluce quæ sint κλείδες in corpore humano. Mira sane harum vocum inter se variata significatio. Κλείς & claustrum significat & clavem. Ὀχῆες similiter & pro clavis dentibus Arato, aut aliis pro pessulis ferreis. Anacreonti: θυρέων ἐκπῖ ὀχῆας. Sic appellavit τὸ ῥόπτρον januæ, quo foris percutitur. Ita βάλλανον & pro sera, & pro clave, vel βαλλανάρα, & pro ferrea glande, quæ in seram incidit, posuerunt. Interpres Aristophanis βάλλανον interpretatur μοχλόν. Pro clave usurpavit, vel dente clavis Græci epigrammatis auctor:

Δικλίδ' ἢ μετέρης τὴν βάλλανον χαλάσας.

Haud mirum igitur, si ὀχῆες Arato sunt dentes clavis, & κλήεις apud eundem pro claustro sumitur. Ut antiqui non dissimiles nostris claves habuere, ita & similia prorsus claustra è ferro duplici compacta & quadrata cum ferreis intus veruculis, vel pessulis, qui modo adducerentur, ac reducerentur, interdum etiam succuterentur, ut in Laconicis claustris. Ejusmodi claustra ferrea κλείδα etiam vocarunt & κλείδες. Hero: ἐν τῶν πωλητῶν τεύχημα ἔχον σποδύλον τὸ κατὰ τὸν πυθμῆνα, ὃ περὶ τοῦ κλειδίου τὸ καλέμενον πῶς τῶν Ρωμαίων ἀσπίον, & τὴν κατὰ σιδερωτὴν ἐξῆς ἐρμύλῳ. Hujus κλειδὸς fabricam, sive assarii Romani ita describit paulo post: τὸ δὲ εἰρημῶν ἀσπίον κατὰ σιδερωτὴν ἔστω. Δύο πλινθία κατὰ σιδερωτὴν χαλκῶνα τετράγωνα ἔχοντα ἐκάστην πλινθίαν ὡς δακτύλῳ ἐνὸς τὸ μῆκος, τὸ πᾶχος ὡς περὶ σάβης, πλεονάζει δὲ ἐφαρμοσθέντα ἐπ' ἀλλήλοισιν ἢ τὸ πλάτος σμυλῶνται, τέπεσι λειοῦται, ὥς εἰς τὸ μετὰ αὐτῶν μήτε ἀερεῖ, μήτε ὑγρὸν παρεμπόμπειν. Instrumentum hoc quadratum ex duobus laterculis æneis compactum κλειδὸν appellatum, quod instar haberet claustris ferrei, non quod claviculæ simile esset. Romanos assarium vocare dicit. Quare sic appellarint nescio. Glossæ: assarium, ἀσπίον μονομάχιον, δοκάριον, νεμμίον. Nihil horum convenit. Illud ἀσπίον Græce pro asse est. Ergo assarium de asse etiam dixere Romani. Quod alibi adstruimus. Assarius nummus, ut binarius, quinaris, denarius, ὁ δὲ κέντημος. Sic assarius, ὁ μονόνεμος. As enim ὁ εἰς,

ἢ μονός. Multum sane rationabilius ut κλείς significet claustrum & id quod januam claudit, quam clavis, cujus munus est aperire. Certe ἡ βαλλανάρα apud veteres, quam κλείδα interpretantur, aperiebat, non etiam claudebat. Nam βάλλανον injecta in seram, sive veterem, januam obserabat. Ea extracta τῆς βαλλανάρας opera removebatur sera, & fores pandebantur. Hodiernæ claves quædam sunt, quæ & claudunt & aperiunt adducendo reducendoque claustris pessulo. Aliæ quamplurimæ tantummodo aperiunt. Laconicæ quoque aperiebant solum. Κλήεις, κλάεις, & κλάεις. Unde Romanum clavis. Inter synonyma forium claudendarum, quæ plura refert Pollux, & περιθεῖναι θύραν recenset: ἐφ' ἧς καὶ τὸ περιθεῖναι, συναρᾶν, ὁπισπείσασθαι. Apud Herodotum περιθεῖναι θύραν hoc sensu legitur, id est, obdere forem. Hinc explicandus in Phœdonis vita Diogenis Laërtii locus, in quo aqua hæsit doctis: καὶ ἡναγκάσθη εἶναι ἐπ' οἰκίματι, αἱ δὲ θυροὶ περιθεῖς μεπέχε Σωκράτους. Qui prostabant in meritorio, foribus apertis mercem suam venditabant. Ad hoc coactus à lenone, cui venundatus fuerat Phædon, clausis & obditis meritorii foribus de die Socratem audiebat. Quæ de clavibus Laconicis hætenus scripsere viri præstantissimi, profecto ea valde κρυπτεῖ sunt & abscondita, nec ullam harum cognitioni lucem intulerunt. Vide quæso, quæ vir magnus, ut alios omittam, ad hunc Moreti versum commentatus est:

Et referat clausa qua pervidet ostia clavis.

Nihil illis miserius. Clausa clavis ostia interpretatur τὴν ὀπὴν & κεκλεισμένης κλείδης. Absurde. Ὀπὴ θύρας, non ὀπὴ κλείδης dicebatur. Quid esset, id supra explicavimus. Foramen immittenda clavi vocat Apulejus. In ostio illud foramen, non in clavi, aut sera. Pollux de foribus: ἢ τε ὀπὴ εἴρηται ἐν Διοδοσίῳ Ἀρτεφάνης καὶ δι' ὀπῆς: id est, per foramen januæ. κληίδην vocat Phœrecydes in epistola ad Thaletem: διὰς δακτύλον ἐν τῇ κληίδης ἐδείξα ὡς ἐθρον & κακῆ. Præterea clausa clavis non dicitur, utpote quæ forem claudit ipsa. Postremo, ostia non possunt significare τὴν ὀπὴν, quum fores ipsas, vel velamenta forium designant, ut ostium pessulo obdo, & ostio clauso. Glossæ nondum editæ: καλυπτή, ostium. Legendum igitur in illo versu:

Et referat casula, qua pervidet, ostia clavi.

Referat clavi ostia casulæ, qua pervidet. Tenet ille lumen accensum, quod ab aura & vento quum manu defenderet, qua pervidere potuit, ostium casulæ referavit. Melius tamen legeretur distinctis vocibus.

--- qua præ videt,

id est, qua ante se videt. Ut apud comicum, abi præ, sequar.

Oppositaque manu lumen defendit ab aura,

Et referat casula qua præ videt, ostia clavi.

Nihil verius. Clausa substituerant ineptissimi librarii quod præcedat referat. Deinde clavis reposuerunt iidem, ut congrueret cum clausa. Bis infra meminit casula. Et sane ostia casulæ oportet fuisse, quæ referata dicit. Hæc creta sit hujus exercitationis, in qua decurrenda ultra lineam limenque ita sumus evagati, ut tamen à foribus non discesserimus.

Ad locum palma constiterunt.] Ad locum victoriæ, ad cretam. Donatis palma victoribus solvebatur agon. Totidem missus, totidem palmæ. Viginti quatuor missus peragebantur legitimi circenses. Hinc βαίον, quæ vox palmæ ramulum significat, positum pro missu ludicri circensis, quia ad singulos dabatur palma. Narrat Cedrenus Justinianum cognomento Rhinotmetum, quum ludi circenses agerentur ἱππικῶν ἡρώδης, Απφιμαρί & Leontii antartarum colla pedibus calcasse, ἀχέας δολύσεως & πρώτης βαίης, id est, usque dum primus missus absolveretur, à principio primi missus usque ad finem colla tyrannorum sub pedibus suis tenuit. Non bene vir doctus βαίον eo loco interpretatur. Nec melius ille ἐψιδωνύμων grege, qui reprehendere illum conatus est. Ut palma, hoc est, βαίον pro missu, ita contraria vice missus pro palma, vel brabio usurpatus est: missus, ἄθλον. Et apud interpretem Juvenalis, vocis missa, pro vocis præmiis. Joannes Lydus βαίον similiter pro missibus usurpavit, ut Cedrenus βαίον. Vide supra.

Excusso quoque auriga, quem Ratumenam nominabant] Libri Soliniani quidam hunc aurigam nominant *Rutimannam*: alii *Rutumannam*: nonnulli *Ratumannum*. Pliniani *Ratummennam* vocant cum duplici n. Atque ita in vetustissimo codice Epitomæ Festi reperi scriptum: *Ratummenna porta à nomine cujusdam aurigæ sic appellata est.*

Pag. 53. F. Relicto certamine ad Capitolium quadriga profiliuit.] Omisit quod in hac historia scisse non parvi interfuit: unde venerit illa quadriga ad Capitolium, & cujus loci relicto certamine. Qui è Plinio reliqua sumpsit, nec debuit hoc, quod pæne præcipuum est ad miraculum, prætermisisse. Vejis illud certamen actum est: ibique effuso auriga non ante confiterunt equi, quam in Capitolium pervenerint: *Majus augurium apud præcos plebis circensibus excusso auriga in Capitolium currens equos, ademque ter lustrasse.* Addit Plinius: *maximum vero eodem pervenisse à Vejis cum palma & corona effuso Ratummenna, qui ibi vicerat.* Illud maximum hic præterit. Vide & Festum.

Nec ante substitit quamlibet obviis occursibus impedita] Hæc postrema in quibusdam libris desiderantur. Ex quo apparet alteram Solini editionem ea non habuisse, in qua sic fuerit: *nec ante substitit quam Tarpejum Jovem trina dextratione lustraret.* Festus: *qui equi feruntur non ante constitisse quam pervenirent in Capitolium conspectumque fictilium quadrigarum, quæ erant in fastigio Jovis templi.* Vide cetera, hæc sunt quadrigæ fictiles, quarum Plinius meminit lib. xxvi. cap. ii.

Quam Tarpejum Jovem trina dextratione lustraret] Nihil de dextratione Plinius, sed de hoc tantum, *ademque ter lustrasse.* Quo genere lustrationis non addidit, ad dextram an ad sinistram. Hic de suo, ut videtur, hoc adjecit augendi miraculi gratia. Magnum quippe fuit equos assuetos lustrare metas sinistro gyro, ubi ad Capitolium venerunt contrario orbe ædem lustrasse, quasi scirent isto modo templa circumiri debere. Dextratio significat motum, vel conversionem, quæ à sinistra fit ad dextram. Quod adorantes faciebant. Plinius: *In adorando dextram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus.* Quod in lævum fecisse Gallia religiosius tradunt. In dextrum igitur latus circumagebant corpus qui adorabant. Plautus:

--- quo me vertam nescio:

Si Deos salutas, dextro vorsum censeo.

Emi δεξιὰ. Propertius:

Ante tuos quoties verti me perfida postes,

Debitaque oculis vota tui manibus.

In hac circumactione corporis quæ ad dextram fit, dextra pro-centro est, & dexter gyros interior, propiorque centro, sinister verò exterior. Dextratione ædem lustrare nihil aliud est quam dextro interiore gyro eam circumire. Ita etiam aras circumibant. Aristophanes in Pace:

Ἀγε δὴ τὸ καὶ νῦν λαβὼν σὺ καὶ τὴν χειρὶν

Περὶ δὲ τὸν θωρόν τῶν θεῶν δὴν δεξιὰ.

Contrario gyro lustrabant rogos in decursionibus funebribus. Statius:

--- lustrantque ex more sinistro

Orbe rogam.

Sinistro orbe interiore, hoc est, finistratione. Hic tamen naturalior motus, ut docet philosophus, *ἀπὸ δεξιῶν ἐπὶ ἀεπειεῖ.* Equos naturaliter ad sinistram flectere tradunt equarii. Hæc ratio est cur in certamine curuli equi ad sinistram flecterent, ac sinistro gyro interiore metas lustrarent, quia hic motus & conversio equis familiarior & magis ex natura. Lucanus lib. viii.

--- nec sic moderator equorum

Dexteriore rota lævum cum circuit orbem.

Lævus orbis in metæ flexu interior, dexter exterior. Eunt quippe *ἀπὸ δεξιῶν ἐπὶ ἀεπειεῖ.* Hinc absolutè interior Latinis pro sinisterior, ut interior comès, interior sponda, interior rota. Etenim in hac circumactione quæ *ἔφωσιν* est, interior orbis & propior centro sinister habetur, ut pluribus nuper docebam in commentario de Musici veterum instrumentis. Ex his colligi potest cur dextratione Jovem Tarpejum lustratum dixerit Solinus ab illa Vejente quadriga. Dextrationem

A in circensibus curriculis Scaliger exteriorem flexum esse autumat. Quid velit nescio. Nam finistratione metæ circumibantur, non dextratione. Metam quidem ad sinistram habebant agitantes, quam cum spatio nimis orbe circumflecterent, per dextros orbes ire dicebantur, & dextros abire. Virgilius:

Quo tantum mihi dexter abis?

Nam sinister orbis & interior ad metam, dexter exterior & longius à meta. Manilius:

--- in obliquum currus agitare malignos,

Obstantemque mora totum percludere circum,
Vel medium turba, nunc dextros ire per orbes,

Fidentem campo, nunc meta currere acuta.

B Ita hæc legenda ac distinguenda. Ars erat obliquos currus opponere sequentibus, & circum quasi percludere. Male igitur Scaliger correxit, *percludere circum.* Vide quæ supra notamus ad illa Plinii, *opponentes, effundentes.* Quæ ibi diximus hæc explicant. Qui exteriori orbe, ac longiore circuitu metam circumflectebant, dextri quidem abire, & per dextros orbes ire dicebantur, non tamen hæc dextratio, quæ tum fit quum dexter orbis interior agitur.

Legimus sanè equum ad annos septuaginta vixisse.] In altera editione lectum est: *Nam legimus equum.* Plinius septuaginta quinque annos ponit.

Utpote qui etiam post vicesimum mittantur ad subolem re-ficiendam.] Plinius: *utpote cum à circo post vicesimum annum mittantur ad subolem.* Ita legendus Plinii locus. Illud de circo omittere non debuit noster. Quinquennies capiebantur ad circi certamina, & usque ad vicesimum annum ibi retinebantur. Post quod tempus mittebantur ad subolem. In Plinio vulgo legitur, *ad subolem reparandam*; quæ vox in scriptis deest, & loco ejus habetur, *pontem, vel opuntem.* Quod cum sequentibus adnectendum jam alii adverterunt: *Opunte & ad quadraginta annos durasse tradunt.*

Opuntem nomine equum ad gregariam venerem durasse in annos quadraginta] Ita habent quantum est Solini scriptorum manu codicum, quos vidimus, quos alii viderunt. Et sanè haud dubius hic Solini error, cui ceteri sexcenti similes & majores fidem debent adstruere. Idque ostendit & loquutio hæc illi familiaris: *Opuntem nomine equum.* Sic supra: *Centareti nomine ducis.* Et alibi: *alium puerum nomine Herman.* Ita & Plinius loquitur. Legerat in eodem capite Plinii, *Coracem circi equum nominatum.* Putavit nimirum & hic *Opuntem* equi nomen esse circo nobilitatum. Et profecto equis circensium nomina sæpè indebantur urbium, insularum, montium. Ut *Σάμῳ* equus in quadriga Cleosthenis apud Pausaniam. Et *Caucasus* & *Pellorus* equi in ludis Scipionis curulibus apud Silium. Ita *Opuntem* nomen equi esse sibi imaginatus est hic noster eo Plinii loco, ubi scribi debet: *Opunte & ad quadraginta durasse tradunt.* Legit inquam ibi Solinus, aut legendum judicavit: *Opuntem & ad quadraginta durasse tradunt.* Ut esset equi nomen, ut in superioribus: *Albati equo Corace occupavere.* Hinc colligas Græcos auctores non consuluisse nostrum, sed omnia è Plinio hausisse. Aristoteles: *ἐν ὀπῶντι ὁ φορβίς ἵππος ὃν ἄρδεν ἐτῶν ὡν πεσάρεθον.* Equus Phorbia. Melius legeres: *ὁ φορβίς ἵππος.* *Φορβίς* nomen proprium domini, cujus equus ille fuit. Sed æquè nomen esse proprium posuit illud alterum *ὁ φορβίς.* Male quidam legunt *φορβίς*, & gregarium interpretantur.

Pag. 53. G. *Furvo colore caricis simile, hippomanes nominatum.*] Quidam codices iique meliores: *fulvo.* Sed Plinius habet, *nigro*; ut Aristoteles, *μέλαν.* Idem libri legunt: *cicatricis simile.* Et supra correctum *caricis.* Quomodo habent alii, & Plinius confirmat: *Carica magnitudine, colore nigro.* Aristoteles: *ἐστὶ τὸ μέγεθος ἐλαττον μικρόν ἰσάδι.* Gaza vertit: *magnitudine minus carica parva.* Quasi legerit, *μικρὸς ἰσάδι.* Minus rectè. Plinius magnitudine caricæ dicit esse *πῶμαν*; Aristoteles paulo minus quam est *ἰσάδι.* Omnes sciunt quid sit *ἰσάς* Græcis, non idem Plinio carica. Græci vocant *ἰσάδα* ficum siccatam cujuscunque generis ac loci. Athenæus lib. iii. de ficiis: *Ἰσάδι δὲ ἐν τοῖς Ἀττικοῖς, ὃ δὲ ἐξ ἀγροῦ αἰ φησι τῆς Ἀττικῆς ὡς αἰτὴν γινόμεναι ἰσάδας.* Attici *πῶμα* vocant ficus recentes ac virides.

des. τὰς αὖτ' αὐτῶν γινόμεναις ἰσχάδας, *ficus siccata* intelligi par est. Nec sanè ex Attica terra in longinqua exportari nisi siccaë fici poterant. Aristophanis interpres: φιλῶνις ἡ σικκὴς ὅτι αὐτὴν εἰς ξηρασίαν ἰσχάδων, ἐπεὶ δὲ τὸ ἰσχάδ' ἰσχὰς καλεῖται. Sic ἰσχὰς pro ἰσχάδ' Ita ἰσχάδων & ἰσχάδων significat τὸ λεπτὸν καὶ ξηρὸν. Igitur ἰσχὰς propriè ficus siccata. Latini dixerunt *caricam*. Glossæ: ἰσχὰς, *carica*. Aliæ optimæ ac vetustissimæ: *ficus*, σῖκα: *carica*, ἰσχάδ'ες. Capite de fructibus. Locus Ciceronis lib. 11. de Divin. id evincit: cū M. Crassus exercitum Brundisii imponeret, quidam in portu *caricas* Cauno advectas vendens, *Cauneas* clamitabat. Ubi *carica* *Caunia* sunt καυναὶ ἰσχάδ'ες. At Plinius *caricas* certum genus ficorum facit, ut *cottana* lib. xv capite de fici: ex hoc genere sunt, ut diximus, *cottana* & *carica*, quæque conscendenti navim adversus Parthos omen fecere M. Crasso, *venales* pradicanti voce *Caunea*. Distinguit *Cauneas* à *caricis* veluti genere diversas, cū Cicero *caricas* *Cauneas* appellavit, quod *carica* generale nomen sit de omnibus fici siccatis. *Caricas* Plinius peculiare Syriæ facit. Omnia hæc, inquit, in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius. Et lib. xiii. cap. v. Syria præter hæc peculiare habet arbores: in nūcū genere pistacia nota: in ficorum autem *caricas*, & minoris generis quæ *cottana* vocant: item pruna in Damasco monte nata. Alibi etiam Ægypto vindicat: ut lib. xv. cap. xxix de succorum differentiis: Quædam in Ægypto placent cute, ut *carica*: detrahitur hæc fici virentibus ut putamen: eadem in siccis maxime placet. Ut carne palmæ placent, crusta Thebaicæ, succo uvæ & caryotæ, ita cute *caricas* in Ægypto placere ait. Hanc cutem solere detrahi fici virentibus, in siccis maxime gratam haberi. Siccas fici à *caricis* separat, quum alii *caricas* τὰς ἰσχάδας appellent, id est, *ficus siccata*. Sic enim Plinius vocat τὰς ἰσχάδας: ut Græci ξηρὰ σῖκα: virides ac recentes, χλωρὰ σῖκα, καὶ νέα. Idem cap. xix: cum recenti fico salis vice casei vesci nuper excogitatum. Recens fici, νέον καὶ χλωρὸν σῖκον. Sed verba Plinii vitio non vacant. Optimi codices Thuanæus ac Rigaltianus habent: Cum recenti fico salis vice casei vesci nuper excogitatum. Lege: salis vice. Caseo vesci cum recenti fico salis vice dicit excogitatum, ut scilicet fici recens vice salis esset cum caseo comesta. Et sane aliquid falsi habere ficum, & falsum succum facere tradunt veteres medici apud Athenæum: χυμὸν δὲ ἀλυνθὲν ἀναδίδωσι, δόλη τὸ μὴ νιτρώδες ἀπεδείχθη τὰ σῖκα ἔχοντα, ἀλυνώτερον δὲ ποιῆσαι ἢ δριμύνην ἐν τῶν ὀπθινομένων. Hinc Martialis ficum secum salem portare dixit in xeniis:

Chia seni similis Baccho, quem Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

At quas alii *caricas* vocant, id est, ἰσχάδας, Plinius *ficus siccata*, & *siccata* nominat, ut eodem capite: Panisque simul & opsonii vicem siccata implent: utpote cum Cato cibaria ruris operariis iusta cen lege sanciens minui iubeat per fici maturitatem. Et paulo ante: senescunt in arbore anusque distillant gummi modo lacrimam, siccanturque. *Honos* laudatas servat in capsis. Libri vetustissimi ibi scribunt: anusque distillant cummum lacrima siccata. *Honus* laudatas. Rigaltianus similiter nisi quod habet, cummum lacrima. Scribe: anusque distillant gummi lacrima. Siccata *honus* laudatas servat in capsis. Plinio hæc gummi, huius gummi, declinatur. Inde gummi lacrima, τὸ γομμώδες δάκρυον, τὸ τοῖς γομμώδεσιν ὁμοῖον. Quæ siccaë laudantur, eæ honoris gratia servantur in capsis. Siccata fici, ἰσχάδες laudatissimæ servantur in capsis. Quid igitur Plinio faciemus, qui *caricas* speciem facit ficorum in Syria & Ægypto nascentium, quum ceteri omnes hoc nomen fici cujuscunque generis siccatis tribuant, quas Græci vocant ἰσχάδας? Hallucinationem profecto dicemus: sed indicare nunc non possumus, quis illi auctor, aut quæ res ansam causamque præbuerit errandi. Utcunque *carica* fici certum fuerint genus, certe à Caria denominata sunt, αἱ καριναὶ ἰσχάδες, quæ ex Caria advehebantur. Prisci Romani, ut in multis aliis rebus fecerunt, *caricarum* nomen de omnibus fici siccatis, & transmarinis usurparunt. Quæ ex Caucho advehebantur *Caunea*, etiam revera Caria. Nam καὶ ἡ πόλις Caria. Certè inter genera ficorum apud

A Macrobius ex Cloatio etiam *Carica* recensentur, ut & Chia. Sed illæ, ut dixi, *carica* fici sunt è Caria, ut *Chalcidica* è Chalcide: Chia è Chio: *bifera*, *Carica*, *Chalcidica* alba nigra, Chia alba nigra. Ita legendum, non ut vulgo est: *Caldica* alba nigra. Non igitur *carica* Syriæ, aut Ægypti peculiare. Statius:

Charta, Thebaicave, Caricave.

Thebaicæ sunt palmæ ex Thebaide. At *carica* sunt ἰσχάδες. Quod autem ait Plinius *caricas* in Ægypto cute placere, non illæ *carica* peculiaris Ægypti fructus, cujus cutis tantum ad esum commendetur, ut caro in palmis, crusta in Thebaicis, succus in uvis, sed *carica* revera fici siccata, quarum cutis maxime placet. Et sicut *caricis* accidit, hoc est, fici è Caria, ut nomen fierent generale ac commune omnium ficorum siccatarum, hoc est, ἰσχάδων idem & Cauniis ex eadem Caria allatis postmodum usu evenit. Nam *Caunas*, id est, Caunias Columella usurpavit pro fici quibuslibet siccis.

Livia Chalcidicis & Caunis amula Chiis,

Purpureaque Chelidonia, pinguesque Marisca.

Caunas Chias & Chalcidicas vocat, quas alii *caricas* Chias & Chalcidicas vocarent, hoc est, *caricas* è Chio & Chalcide. Et sanè *Caunea*, vel *Cauna*, & *Carica* eadem, fici nempe ex oppido Caria Cauno. Statius quoque *Caunas* *Ebusi* dixit pro *caricis*, five fici siccis, quæ ex Ebuso insula adferebantur. Locus est in Saturnalibus, qui hujus ætatis viros doctissimos magnopere exercitatos habuit, sic demum emendandus:

Quidquid nobile Ponticis nucetis,
Fecundis cadit, aut jugis Idumes,
Quod ramis pia germinat Damascus,
Et quas percoquit Ebosea Caunas.

Ebusitanas intelligit *caricas*, id est, ἰσχάδας. Vulgo legitur:

Et quas præcoquit Ebosea caunas.

Statio Ebosea insula, quæ aliis *Ebusus*: Græcis Βῆσος & Ἐβῆσος. Quibusdam etiam Ἡβῆσος. Ipse Eboseam dixit, quasi Ἡβῆσος νῆσος diceretur. Ita sanè Latini *Coana* insulam, quæ Græcis Κῶς dicitur, appellant. Et *Coana*, hoc est, τῶν κείων, quæ Κῆως. Virgilius:

--- cui pinguis Cœa

Tercentum nivei tondent dumeta juvenci.

τῆς Κείας νῆσος. Sic Rhodia insula Plinio ἡ Ρόδος. Ita igitur Ebosea Statio Ebusus vel Ebusus. Nec de quantitate laborandum, quam ut in nomine barbaricæ insulæ pro libito observare non putavit illicitum poetæ. Secundam in Ebuso correptam meminisse & apud alium legere. Cum Damascenis prunis & palmulis recte jungi *caricas*, five fici aridas nemo non videt. Eæ ex Ebuso insula præstantissimæ & amplissimæ Romam adportabantur. Plinius: siccata *honus* laudatas servat in capsis, Ebuso insula præstantissimas amplissimasque, mox in Marrucinis. *Caunæ*, quas Ebosea insula percoquit, sunt *carica* Ebusitanæ, quas insula illa ad maturitatem perducit, & bene coctas facit. Sic enim legendum, non præcoquit. Idem Plinius: fici molles omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus maturefcentibus lactis, percoctis mellis. Ubi maturefcent, succum lactis habent: percocta, id est, perfectè maturæ succum mellis præferunt. Cocta fici Hygino sunt maturæ de corvi signo: vidit arbores complures ficorum immaturas: eas expectans dum maturefcerent in arbore quadam earum consedit. Itaque post aliquot dies coctis fici, & à corvo compluribus earum comestis. Et paulo post: ut quamdiu fici coquerentur, corvus non biberet, id est, quamdiu maturefcerent. Sic nova cocta, & cocta vindemia de matura. Quod alibi notavimus. Polluci ἰσχὰς νέα χλωρὰ & ξηρὰ dicitur, quasi & ἰσχὰς fici simpliciter significet. Atqui propriè siccata designat. Plinius, qui in hoc Aristotelis loco ἰσχάδα *caricam* vertit, si de ea *carica*, quæ ipsi peculiaris est, intellexit, pro genere minoris fici posuerit. Nam cum dixerit, ἑλαττον μικρὸν ἰσχάδ', ipse reddidit, *magnitudine carica*, tanquam si *carica* paulo minor sit vulgari fico. Solinus simile *caricis* hippomanes dixit. Malè. Nec enim simile *caricæ* nisi de magnitudine. Ideo τῶν ἰσάων seorsim descripsit Aristoteles. Nam ille hoc modo:

modo: ἐστὶ δὲ τὸ μέγεθος ἐλαττόν μικρόν τε καὶ ὅσον. τὴν δὲ ἰδέαν πλάτυ περιφέρει μέλας. Plinius simpliciter: *carica magnitudine, colore nigro*. Ceterum non magis mirum videri debet *Caunias* pro Cauneis, vel Cauniis ficis dixisse Romanos, quam quod idem *cyprium*, vel *enprum* dixere pro ære Cyprio. Eadem ratio est ac forma. Sic *cadurcum* pro quolibet stramento Latini dixerunt, quum tamen cadurcicam culcitam ex lino apud Cadurcos nato factam propriè significaret. Plinius lib. XIX. cap. I. *Sicut in culcitis præcipuam gloriam cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inventum. Italia quidem vox etiam nunc durat in appellatione stramenti*. Ita scribendum. Dicit in Italia adhuc vocem eam manere in appellatione stramenti. Quænam ea vox? *Cadurcum*. Stramentum sic vocarunt. Juvenalis:

*Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu, sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato pena cadurco.*

Quorum versuum quæ sententia sit, nemo adhuc intellexit, nemo certè explicavit. Matronæ, quæ in casto Iſidis, aut Cereris erant, concubitu abstinebant: & per eos dies, quibus castum observabatur, secubabant à lectis suis ac toris genialibus, & stramenti incubabant in templo ipso, in quo & pervigilia celebrari mos fuit. Sic mulieres *θερμοφορέας* apud Athenienses per totos sacrorum dies stramenta habebant in templo quibus incubarent. Ea stramenta ut plurimum vis herbis ac foliis facta fuere, quæ castitati conducere existimantur. Dioscorides de vitice, quæ Græcis ἀγνὸν dicitur: ὠνόμασται δὲ ἀγνὸν διὰ τὸ πᾶσι ἐν τοῖς θερμοφορέοις ἀνδράσιν ἡνδυνάειν εἰς ὑπόστρωμα χρεῖσθαι αὐτῇ. Vitice stramenti vicem utebantur. Ad hunc quoque usum illis adhibita thymelæa, cujus folium κλέωνον dicebatur. Hesychius: κλέωνον, φυτὸν ἢ οὗ τοῖς θερμοφορέοις ὑποστρώοντι. Stramentum est ὑπόστρωμα. Glossæ: *stramentum, ἑσάς, χορτὸστρωμα*. *Cadurcum* Latini dixerunt pro stramento. Vides morem. Maritus ejus mulieris, quæ sacris observandisque diebus non abstinerat concubitu, cogebatur pro ea veniam petere, & magna mercede ac poena violatum cadurcum redimere. Violatum autem cadurcum, sive stramentum intellige ab illa muliere, quæ in casto non fuerat, nec stramento incubuerat cum reliquis ἀγνόςαις. Glossæ Isidori: *Cadurca, labra pudendi muliebris, vel sponda lecti*. Ita legendum, non *cadurdum*. Sed nugatur. Nec melius vetus scholiastes Juvenalis. De his nos alibi. Sic igitur *cadurcum* pro stramento omni, quum propriè culcita sit ex lino Cadurcensi. Et *cadurcum* pro cadurcicum. Sic *bigerra* quælibet crassior vestis, à Bigerricis, quæ tales erant. Amorginum linum ex insula Amorgo veteribus laudatum. Cratinus ἀμοργὸν pro quolibet lino vel byſſo usurpavit, & ἀμοργὸν βενθίνην dixit. De quo infra. *Pergamentum* Latini membranam appellarunt, quod primum Pergami repertæ fuerint membranæ. Apulejus *pergamum* pro quolibet pergameno, sive membrana, etiam quæ Pergami curata non esset, sic usurpavit, ut alii *cyprium* pro Cyprio & omni ære, & *Caunias* pro Cauniis caricis, immo pro omnibus. Locus est in Apologia, quem alibi emendavimus, frustra tot viris magnis tentatum: *festucas, resticulas, & frustra Pergami vermiculata, id est, καὶ τρύφη δὲ Περγαμινὴ σικληνέστω*. Joannes Lydus de Cratete grammatico, Attalo Pergami regi suggerente membranarum inventionem: *δέρματι δὲ τὸ ἐκ περιβάτων δοξέσθαι εἰς λεπτὸν ἐστὶ τοῖς Ῥωμαίοις, τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς μέμβρινα*. *Εἰς μνήμην δὲ δόξαται τὸ εἶναι καὶ νῦν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ μέμβρινα Περγαμινὴ καλεῖσθαι*. In aliis excerptis ita reperi: *Κερατὶς δὲ γραμμεινὴς ὑποάρχων μὲν Ἀττικῶς δὲ Περγαμινὴς ἐκ δερμάτων ἔκαμε μέμβρινας, καὶ ἐποίησε τὸν Ἀττικὸν δόξαται αὐτὰς εἰς Ῥώμιον, ὅθεν εἰς μνήμην δὲ δόξαται τὸ μέμβρινα καλεῖσθαι*. Plinius testimonio Varronis refert membranas sub Eumene Pergami primum repertas, sed Pergami non meminit. Apulejus autem *pergamum* dixit pro pergameno, sive membrana. Quod notandum est. Inde nostrum *parchemin* pro membrana.

Hippomanes nominatum] Hippomanes etiam voca-

runt virus, quod effluit ab inguine equarum, quando in venerem incitantur, non tantum id tuberculum, quod innatum fronti pulli equini de ventre afferunt, & à matribus statim præroditur. Utrumque ad veneficia & amatoria facere existimantur. Quod ex Aristotele notum est. Sed præcipuè περὶ φίλτρα quærebatur caruncula illa in fronte equinorum pullorum reperta nascentium. Satyricus:

*Et totam tremuli frontem Casonia pulli
Infudit.*

Interpres vetus pileum interpretatur, & pelliculæ instar esse ait: *mox scilicet nati equini pulli, cui in fronte pileum ut pellicula creptum præstat amorem*. Quod nescio quomodo convenire possit cum Aristotele & Plinio, qui tuberculum esse produnt caricæ simile. Nec enim pileum dici potest hujusmodi parva caruncula fronti innata. Sed τὸ χόριον confudit ille scholiastes, hoc est, membranam, sive pelliculam, quo involvitur foetus, quamque adeo equa ante partum projicit, hanc, inquam, membranam cum ea caruncula confudit. Et πῖλον quidem vocabatur illa membrana. Aristoteles de utraque junctim sic agit lib. VII. Hist. Anim. cap. XXIV. *Τὸ δὲ ἵππομανὲς καλεῖται, ὅτι φύεται μὲν ὡς περὶ λέγεται τοῖς πᾶσι, οἱ δὲ ἵπποι περιλείχονται, καὶ καθάρεται περιτρώσιν αὐτὸ. Ὁμολογεῖται δὲ καὶ τὸ καλεῖται πῖλον αἱ ἵπποι περιτρώσιν αὐτὸ περὶ τὸ πᾶν*. Sic prorsus eo loco rescribendum. Nam vulgo legitur, καὶ τὸ καλεῖται πῖλον. Quod nihil est, nec pluris vendi potest *pulium* Gazæ. Græci πῖλον & πῖλον vocant omne involucrum & operimentum. Hinc πῖλοι in pedibus *pedulia* quibus involvuntur pedes. Latini *pileum* de solo capitis indumento dixere, voce tamen inde facta. Ideo interpres vetus Satyrici τὸ πῖλον apud Aristotelem, & τὸ ὀφθαλμὸν τοῖς πᾶσι pro eodem accepit. Possis hoc illi ignoscere, quum vir eruditissimus ad historiam Augustam notaverit carnem illam, quæ in fronte equini pulli recens nati invenitur, χόριον ab Aristotele appellari. Quod falsum est. Χόριον & πῖλον quod ab equa pariente projicitur idem est. Utrumque diversum à tuberculo, quod in fronte pulli nascitur. Græci χόριον interpretantur τὸ κάλυμμα τὸ συγγενόμενον ἐκ τῆς κελίας. Quæ notio convenit cum voce πῖλον, non cum illo tuberculo, quod innatum est equuleorum fronti ex utero prodeuntium. Latini *pileum* etiam appellarunt pelliculam illam, qua quidam infantium caput velatum habentes in lucem veniunt. Nec enim omnes cum pileo, vel capitis indumento nascuntur. Balsamoni ἑνδύμα νεογνῶν παιδῶν vocatur, nisi χόριον ipsum sic appelleret. De quo alibi. At *pileum* solum caput tegit. Inter ὀφθαλμοὺς ἰατρικῶς apud Soranum vinculi genus πῖλον dicitur, quo totum caput veluti pileo operiebatur. Eo utebantur, ἐφ' οἷς ὅλῳ τῷ κεφαλῇ ὀφθαλμοῖς necesse fuit. Præter has hippomanis significationes etiam herba hoc nomine apud Theocritum indigetatur in Arcadia nascens:

*Ἴππομανὲς φυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκασιν, ὃ δὲ πᾶσι
καὶ πᾶσι μαίνονται ἀν' ὥρεα καὶ θοὰ ἵππων*.

Propterea dixisse Virgilium, quum de altero hippomane loqueretur, quod est virus defluens equarum genitalibus, notarunt grammatici.

---- vero quod nomine dicunt

Hippomanes.

Vero, inquiunt, nomine; quoniam Theocritus herbam dicit nasci in Arcadia, qua gustata equa in libidinem ardescunt. Ita Philargyrus. Servius vero sic: *scit lectum esse apud Hesiodum herbam esse quandam, quæ hippomanes vocetur, quasi ἵππος μανία*. Si enim eam comederint equi, furorem patiuntur. Unde nunc adjecit, vero quod nomine dicunt. Nam vult illam herbam abusive hippomanes dictam. Quæ ridicula sunt, & grammaticis tanti nominis indigna. Quasi non possit & illa herba Theocriti tam vero nomine ἵππομανὲς dicta videri, quàm illud ἵππομανὲς Virgilii, si utrumque eadem virtute præditum concedamus infantiæ equis faciendæ. Vero nomine ait poeta hippomanes illud dictum, quia equas ad furorem incitat. Æquè vero nomine ἵππομανὲς φυτὸν Arcadiæ ὃ δὲ πᾶσι πᾶσι καὶ ἵπποι μαίνονται. Lapsus est etiam memoria Servius, qui Hesiodum pro Theocrito appellavit. Pessimè vero uterque grammaticus mentem Theocriti percepit, qui

qui ἵππομανὲς illud φυτὸν ideo dictum produnt, quod eo gustato equi in libidinem & furorem incitati ardescerent. Hic non est verborum Theocriti sensus. Μαίνεσθ' ὅτι λυγὴ non dicitur, qui alicujus rei gustu, vel haustu ad insaniam adigitur, sed qui rei ejus, cujus cupiens est, quocunque modo potiundæ ardore insanit. Igitur μαίνοντι ἵπποι ὅτι φυτὸν ἵππομανεῖ, non qui herba ea gustata furorem patiuntur, sed qui gustandæ insano ardore perciti feruntur, ideoque veluti furentes ad eam herbam toto impetu decurrunt. Idque sequentia ostendunt:

Ὡς ἡ Δέλφιν ἰδοίμι, ἢ ἐς πόδε δῶμα περῆσαι
Μαινομένην ἱκελὸν λιπὼντος ἐκποδὲ παλαίστρας.

Quemadmodum, inquit, & equulei & equi omnes desertis suis stabulis & pascuis, similes furentibus per montes concitati feruntur, dum quærunt herbam illam quam perditè cupiunt, & cujus insano desiderio tenentur: ita ego videam meum Delphidem simili mei desiderio teneri, & relicto gymnasio ad meas ædes concitum, & furentis more accurrere. Sed quis veterum meminit illius herbæ præter Theocritum? Nec sanè sine controversia fuit illius versiculi sensus apud veteres criticos. Quidam extiterē, qui φυτὸν non de herba vellent accipi, sed illo ipso tuberculo, quod innatum fronti præferunt equini pulli modò nati. Nam & φυτὸν Græci αἰτὶ τῆς φύματός, quod tuberculum significat, posuere. Hesychius: φυτὸς, φύματός. At φύμα, ut notum est, vomica, tuber, verruca. Verum huic expositioni adversatur non minimum, quod adjecit Theocritus παρ' Ἀρκασί. Nec enim apud Arcadas solos equini pulli cum tuberculo illo amatoriis beneficiis expetito nascebantur. De herba hippomane nugæ quæ veteribus omnibus indicta & inaudita. Nec est quod aliquis argutetur, ut facere posset quidam Cercoëtius, ἀπὸ κυων ἑρμῆς, Dioscoridi dici ἵππομανες. Spuria sunt, nec genuina auctoris additamenta illa, quæ Dioscoridis scriptis inserta habentur. Nunc vide an meum somnium verum sit. Legebam, vel legi posse hariolabar:

Ἴππομανὲς χυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκασί.

Non nesciunt eruditi quam veteres mendæ libris inleverint. Quis non miraretur Theonis & Avieni temporibus in Arati codicibus φαεινὸς ἡλείοιο scriptum fuisse pro φαεινὸς ἡλείοιο? Ne quis jam miretur Servii, vel Philargyri, aut græculi alicujus scholiastis ætate lectum esse in Theocriti Bucolicis ἵππομανὲς φυτὸν pro ἵππομανὲς χυτὸν? quod ab illis mutatum est prisci ævi correctoribus librorum, seu verius corruptoribus, qui χυτὸν illud ἵππομανὲς ignorabant quid esset. Intellegit Theocritus equam ære fusam Olympiæ dedicatam à Phormide Arcade, cui equæ hippomanes inerat, quo equi incitabantur ad rabiem, haud secus ac si viva spiransque esset, atque Veneris odorem cupitum illis de longinquo afflaret. Pausanias de hac equa. Οὗτος ἐστὶν ὁ ἵππος, ὃς τῷ, ἢ ἵππομανὲς λόγῳ τῷ Ἡλείῳ ἐγκρίσθη. Inscriptio ipsa sic habuit: Φόρμις ἀνέθηκεν Ἀρκὰς Μαινάλιος, νῦν δὲ Συρακούσῳ. Ex Arcadia in Siciliam migravit hic Phormis tempore Gelonis, Dinomenis filii, Hieronis fratris, qui obiit olympiade LXXVI relicto fratri regno, sub quo etiam vixit in Sicilia, longe ante Theocriti ætatem, qui post vigesimam ac centesimam olympiadem fuit sub Hierone juniore, ne quis hinc dubitandi occasionem arripiat, quasi hujus ἵππομανὲς meminisse non potuerit Theocritus, utpote ævo suo posterioris. Effectum hujus χυτὸς ἵππομανὲς ita describit Pausanias eo loco: οἱ δὲ ἵπποι οἱ ἀρρενεῖς ἐν περὶ τῆς ἡρῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἐπ' αὐτὴν ὀργῶσιν ἡμέραν. Καὶ ὁ εἰσφεύγων ἐς τὴν Ἀλὴν ἀποτρέφοντες δεσμά ἢ καὶ ἐκφύροντες τὰς ἀγῶνας καὶ ἀπὸ τῶν δῶσαν αὐτῶν, πολλὰ δὲ πῦρ ἐμμανέστερον, ἢ δὲ τὴν καλίστην ἵππον ζῶσαν τε καὶ ἡττάδα ἀναβαίνεισθαι. Meminit & Plinius lib. XXVIII. cap. XI. Hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut affusum aris mixtura in effigie equa Olympiæ mares admotos ad rabiem coitus agat. In effigie illa fundenda affusum hippomanes dicit æris mixturæ, hoc est, virus defluens equæ in venerem commotæ inguinibus. Pausanias niagica arte hanc ei vim additam tradit: δὴλα δὲ καὶ ἀλλὰ ἐς ἡμῶν ἀνδρὸς μάγας σφίγαντες ἡρώδου συμβαίνοντες τὸ ἵππον. Minime dubium esse debet quin

A Theocritus de hoc hippomane intellexerit. Eleganter eam equæ effigiem æneam, cui potestas indita erat mares equos ad rabiem coitus incendendi, χυτὸν ἵππομανὲς vocavit, quia ex ære fusæ. Apulejus: si quid ex ære fustum, aut ceris innatum. Glossæ: χυτὸν fusile. Quod cum interpretari nequirent veteres grammatici, ut proclive fuit, mutarunt in ἵππομανὲς φυτὸν. Corruptelam hanc illius loci posteriorem esse Plinii temporibus ex eo liquet, quod cum ille accuratissime omnia herbarum genera collegerit ac recensuerit, etiam aliquas nomine tantum tenus notas, non prætermisissurus fuisse videtur istam tanta facultate pollentem, & celeberrimo poetæ laudatam. Nec movere quemquam debet, quod πῶς πᾶσις & τοῖς ἵπποις ab illo hippomane in furorem accendi dicat Theocritus, quum de maribus equis id tantum proditum sit. Dores τὴν ἵππον & τὴν πῶλον dicunt de masculo equorum genere, ut τὴν ἑλαφον. Contra communis Græcia τὸν ἵππον appellat etiam equum fœminam: ut hoc loco Pausanias. Sed nec obstaculo est, quod παρ' Ἀρκασί ponit illud χυτὸν ἵππομανὲς, quum apud Eleos fuerit. Eleis Arcades vicini. Præterea Arcas fuit, à quo dedicata illa equæ effigies, cui affusum hippomanes. Postremo si res mei sit arbitrii, vellem reponi ἐν ὧρα, ubi legitur ἀνὴρ ὧρα:

---- ὅς ὅτι πᾶσι

καὶ πᾶσι μαίνοντι ἐν ὧρα καὶ τοῖς ἵπποις

ἐν ὧρα, id est, vere, quo tempore maximè libidine effrangentur equi. Virgilius: Vere magis. Pausanias de hoc ipso hippomane: οἱ δὲ ἵπποι οἱ ἀρρενεῖς ἐν περὶ τῆς ἡρῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἐπ' αὐτὴν ὀργῶσιν ἡμέραν. Ergo magis vere id illis accidit. Potest tamen & vulgata defendi. Per montes accurrunt ad illud ἵππομανὲς equi perfecti & pulli nondum maturæ ætatis, id est, superatis montibus. Virgilius:

---- superant montes & flumina tranant.

D Poëtice rem exaggeravit Theocritus. Quemadmodum equi furore perciti per montes decurrunt ad hippomanes χυτὸν, quod est apud Arcades: ita Delphis amore perditus relicta palæstra huc statim accurrat. An non hæc verissima sunt? Theophrastus lib. IX. Hist. cap. XV meminit cujusdam ἵππομανὲς, quod ex tithymallo herba fiebat, laudatissimum in Tegea Arcadiæ urbe: καὶ σικνὸς ὁ ἀρεῖος, ἐξ ὃς τὸ ἐλατῆριον συντίθεται, καὶ τὸ ἡθύμαλλον, ἐξ ὃς τὸ ἵππομανὲς, αἰεὶσιν δὲ τὸ πῶλον Τεγέαν, καὶ ἐκεῖ μάλιστα σπεύδεται. Sed quis veterum meminit hujus hippomanis? aut quis tithymallum, sive lactariam herbam hac virtute præditam dixit, equos vel equas ad rabiem coitus agendi? causticam inesse vim tithymallo scribunt omnes. Verum hoc nihil ad ἵππομανὲς. Interpretes reddiderunt, ex qua Hippothæes. Quid sit nescio. Si vera illa in Theophrasto lectio esset, neutiquam dubitandum videretur, quin ἵππομανὲς φυτὸν de hoc hippomane apud Theocritum intelligi deberet. Sed de mendo suspecta Theophrasti scriptura, immo mendosam esse constat. Ut ex silvestri cucumere elaterium præparabatur, ita ex tithymallo succus colligebatur. Idem Theophrastus eodem libro cap. XI de tithymallo ita scribit: τὸν ὁπίσθιν αἶμα πρυμνῶ καὶ τρεῖς πρυμνῶντες ἔτω χρωστικῇ, κατὰ τὴν κατὰ μάλλον. Merus succus è tithymallo capiebatur. At elaterium facticum erat, & componebatur è cucumere agresti. Ideo dicit Theophrastus, ἐξ ὃς τὸ ἐλατῆριον συντίθεται, καὶ τὸ ἡθύμαλλον, ἐξ ὃς ὁ ὀπὸς μόνος. Hæc verissima in Theophrasto lectio. Malè sit malis illis librorum pestibus, qui pro eo reposuerant, ἵππομανὲς. Theocriti ergo vera emendatio nostra. Aliud ἵππομανὲς præter jam dicta memoratur Aristoteli lib. VI. Hist. Animal. cap. XVIII de equabus libidinis ardore inflammatis: τὸτε δὲ ἐκβάλλουσιν, καλῶς δὲ καὶ τὸ πῶλον ὥσπερ δὲ τὸ ἡθύμαλλον. Ἐστὶ δὲ οἶον ἡ καπερία: καὶ ζητῶσι τὸ πῶλον πάντων οἱ πῶλοι φαρμακείας. Hoc hippomanes non idem est cum caruncula fronti pullorum innata. Nec vero idem cum altero hippomane, quod distillat ab inguine ἵππομανὲς equæ. Nam in continenti meminit etiam hujus, tribus aut quatuor post lineis in hæc verba: ἐκρεῖ δὲ αὐτῆς ἐν τῇ αἰδοῖς ὁμοιον γονῇ, λεπτὸν περὶ τὸ πῶλον ὥσπερ ὁ ἀρεῖος, καὶ καλῶς δὲ πῶλον ἵππομανὲς: ἀλλὰ ἐπὶ τῇ πῶλοις δὲ τῇ πῶλοις.

F Quod ex inguine equæ defluit simile semini, hippoma-

hippomanes etiam dictum; ejus apud Virgilium, Tibullum, Plinium & alios mentio. *Virus* appellat poeta, quo nomine etiam τὸν γυναικῶν animalium Latini vocitarunt. Glossæ: *virus*, ἰὸς ἐκιδνὸς καὶ γυνή ἀλόγην. Sed illius tertii ἱππομανῆς nemo veterum meminit. Mirumque, cum id præcipue venenariis & φαρμακῶσιν expetitur tradat Aristoteles. Τότε δ' ἐνθάδε σίη, καὶ ἐστὶν οἶον ἡ καπρία. Tum aliquid ejiciunt, & hoc est simile capria. Καπρίαν vocat Aristoteles quod ejiciunt fues foeminae post initum, de suibus; καὶ σκοπόντι ὃ ἐν μίᾳ ὀρχείᾳ, αἰὶά πῶλ' αἰὲς ὀρχεῖται, αἰὲς τὸ ἐνθάδε μετὰ τ' ὀρχεῖται τὸ καλὸν ἔχειν ὑπὸ τῶν καπρίων. Ergo post coitum equæ illud τὸ ἐνθάδε σίη, quod est ut καπρία. Et sane loco illo Aristoteles loquitur de equabus, quæ initæ jam fuerint, sed non ad satietatem. Δέχονται ὃ καὶ ἐξανεμῶσιν πρὸ τοῦ καρπὸν τῶν, διὸ ἐν Κρήτῃ ἐκ ἐξανεμῶσιν τὰ ὀρχεῖα ἐκ τ' ὀρχεῖων. Ideo non removebant Cretes ab equabus admiffarios, ne inciderent in hoc πῶλ', quod vocabant ἐξανεμῶσιν. Quod illis ex ea causa solet accidere, quum nimio ardore commotæ, nec usque ad fastidium initæ, ora patefaciunt adversum ventos frigidiores ad sedandum calorem. Differentiam itaque constituit Aristoteles inter hoc ἱππομανῆς, quod equæ tum ejiciunt, ubi semel salitæ fuerint, estque simile καπρία, & illud ἱππομανῆς, quod illis defluit ab inguine eo tempore, quo maris cupiditate ardescunt, nec dum admisserunt. Idque simile γυνή descendit. Καπρίαν ideo male & infelicitate apriam reddere conatus est Gaza, quod καπρία illa de suibus dicitur, non de apris. Aristoteles de suibus, ἡμέρας ὕας appellat, καπρίαν hanc nominat. Suriam melius vertisset, vel suritum. Nam & καπρίαν & καπρίαν Græci de suibus dicunt foeminis, quod Latini surire. Aristoteles: ἐστὶ τὸ πῶλ' ὅπερ ὅτι ὡς λέγεται καπρίαν: de foeminis suibus. Idem & καπρίαν. Glossæ: *surit*, καπρίαν. Ergo & surire de foeminis: nam καπρίαν idem quod καπρίαν. Festus: Ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare & surire dicuntur. Male Scaliger apud Varronem hæc ita distinguit, ut ὅτι sit foeminarum, καπρίαν marium. Quod falsum est. καπρία est verres. Sus itaque, quæ verrem appetit, dicitur καπρίαν & καπρίαν, ut vacca ταυράν. Glossæ: *verris*, καπρία. Aliæ glossæ: καπρία, verres: καπρία, surio. Nostra nondum edita capite πρὸ ζώων: χρομφαινα, scrofa: καπρία, verres. Arnobius tamen & Apulejus surire de maribus usurpant. Subare de foeminis ceteri auctores. Ex Græco συάν, quod & συάν: ut σύας pro σύας ὁ σὺν δὲ. Hesychius: σύας, σὺν δὲ: item σύας, λαβρός. Sic ὡς δὲ pro ὡς. Aristoteles συάν quoque de foeminis dicit, quum maris desiderio incitari incipiunt, quia veteribus ὅς idem quod ὡς. Sed ubi marem admittere occæperunt, ac subinde reperunt, tum καπρίαν & καπρίαν dicuntur eidem Philosopho, & καπρία vocatur quod tum ejiciunt. Inde καπρίαν ἀνδραγαθίαν. Hesychius: καπρία, ἀνδραγαθίαν. Male, καπρία, ἀνδραγαθίαν. Et καπρίαν mulier impotentis libidinis apud comicos, ὡς παρὰ πέρην καὶ καπρίαν! Et apud alium: ὡς καπρίαν καὶ πρὸς τὸν δρόμον.

Quod si præreptum statim fuerit, nequaquam mater pullo ubera prebet felicianda. Apparet Solinum legisse apud Plinium, sicut hodie distinctum legimus: Quod statim edito partu devorat facta, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Quo loco tamen viris doctis placuit interpungere ex Aristotele: quod statim edito partu devorat facta, aut partum ad ubera non admittit. Si quis præreptum habeat, olfactu in rabiem id genus agitur. Et diserte Aristoteles: ὅτι ἐὰν τις φθῇ λαβῶν, καὶ ὁσφρητῇ, ἡ ἱππο-εξί-σται, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν δρόμον. Legunt in Plinio: olfactu in rabiem agit. Nihil necesse. Libri omnes habent: agitur. Quidam etiam, olfactum. Tum legi deberet: si quis præreptum habeat, olfactum id genus in rabiem agit. Posset & scribi: si quis præreptum habeat, olfactu in rabiem id genus agitur. Quomodo sæpe loquitur Plinius. Sed quid opus? Sexcentis porro in locis ex male interpunctis auctoris sui verbis erravit noster. Verum est tamen quod hic ait, si quis præreptum habeat illud σκεῖλον ex fronte pulli revulsus, ubera ei matrem denegare. Unde præreptum matri amorem vocat poeta:

A

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus
Et matri præreptus amor.

Lælius in Apologia Apuleji verbis illis, quibus ple-
raque philtia descripsit, hinnientium dulcedinem appel-
lat. Qui versus quoniam & transpositi & pessime de-
pravati leguntur, sic emendandos cenfeo ex veteri-
bus libris:

Antipathes illud quarito,
Philtia omnia undique irruunt,
Trochus, pili, ungues, tania,
Radicula, herba, surculi,
Sauri, illices bicodula, hin-
nientium dulcedines.

B

Lalium vocant omnes Apuleji libri. Is est qui Lælius
dicitur Agellio, quique Ἐρωτοπαιγνίων libros scripsit.
In optimo tamen Agellii libro, ex ejus auctoritate
infinitas fustulimus mendas ex ejus Noctibus, plane
scriptum habetur Lalius. Ex Erotopægniis ejus hæc
desumpta suspicor, nec frustra. Quippe quæ eodem
metri genere composita fuisse constet. Agellius citat
ex Erotopægniis Lævii poetæ:

Lex Licinia introducitur,
Lux liquida hædo redditur.

Priscianus ex libro sexto Erotopægnion Livii hæc ad-
fert:

Andromacha per ludum manu
Lascivula ac tenellula
Capiti meo trepidans libens,
Insolita plexit munera.

Qui sic legendi sunt. Puto itaque verum hujus poe-
tæ nomen fuisse Lalium. Pro quo Lælius & Livius
adulteratum in libris. Nunc rationes emendationum
edamus. Vulgo duo priores versus sic leguntur?

Philtia omnia undique erunt
Antipathes illud quaritur.

Quod ideo transposuere correctores, quia constructio
non procederet in istis hoc ordine locatis:

Philtia omnia undique erunt,
Trochisci, junges, tania.

Atqui longe majus hoc modo peccatum admiserunt;
nam antipathes inter philtia & res eas, quibus amor
conciliatur, posuerunt, quum significet plane con-
trarium. Nam ἀντιπαθὲς Græci vocant, quidquid ad-
versus effascinationes, incantationes, & amoris facien-
di artes magicas potenter est efficax. Idem ἀντιπαθὲς
quod ἀλεξίφάρμακον. At φίλτερος sunt φαρμακῆαι. He-
sychius: ἀντίπαμον, φάρμακον ἀντιπαθὲς ὅπερ ὁ ποιῶν ἐ-
βλάπτει ὑπὸ τῶν ἀλεξίφάρμακον. Hinc antipathes gem-
ma Plinio, quæ contra effascinationes auxiliari puta-
batur. Et ἀντιπαθὲς coralli genus ab eodem effectū
dictum. Hebenum quoque ἀντιπαθὲς quidam appella-
runt. Moly illud nominatissimum, quo Mercurius
Ulyssē munivit adversus Circes effascinationes, ἀν-
τιπαθὲς proprie vocatum est. Suidas ἀντιπαθὲς vocat.
Quomodo igitur ἀντιπαθὲς inter philtia locum habere
posset, quod adprimè facit contra philtia? Scriben-
dum igitur:

Antipathes illud quarito,
Philtia omnia undique irruunt.

F

Quærito, inquit, ac parato tibi antipathes illud ce-
lebratum, nam omnia philtia in te comparantur, &
admoventur omnes amatoriarum machinæ, a quibus ut
tutus ac tectus esse possis, antipathes illud quæren-
dum est. Intelligit πῶλ', quod inter omnia ἀντιπα-
θὲς φάρμακα præstantissimum. Sequuntur deinde o-
mnimoda φίλτερος, quæ in illum intrare & ingruere
dicit.

Trochus, pili, ungues, tania,
Radicula, herba, surculi.

G

Ita reposuimus ex veteribus membranarum Florentinis,
quæ habent, Trochiscili ungues. Omnes libri ungues
præferunt. Trochiscili, quod reponunt docti, caret ana-
logia: & Græcum non est, nec Latinum. Trochus
est τροχός, rota φαρμακίδων, alio nomine ῥόμβος dice-
batur. Interpreti Pindari τροχός, scholiasti Apollonii
τροχισκίον. Sic in genere ludi Græco τροχόν appella-
tum, Latini trochum dixere. Græcus trochus pilorum &
unguium ustrinam ad φιλτῶν usurpasse veneficas stri-
ges

ges plusquam notum. De capillis habes apud eundem Apulejum 111. Milesia. Unguium refegmina ad eundem usum adhibita compertum est. Quare *junges* heic non possint legi, infra dicam. Præterea prima in hac voce longa est, quæ heic brevis esse debet. Sequitur ex emendatione mea:

Sauri, illices bicodula.

Eam emendationem suggererunt libri. In Florentinis membranarum diserte scriptum notant, sicut ego in Fuxiensis reperi: *sirculis, auri inlices bicodula*. In Fuxiensis, cujus copiam ut haberem curavit eruditissimus & clarissimus vir Philippus Maussacus, *aure*. Omnino corrigendum fuit, *sirculi, sauri, aut saura*. Ita vocat lacertas, *Σαῦρος* Græca voce retenta. Isidorus: *Saura, lacertus, qui, cum senescit, cacantur oculi ejus*. *Sauræ* in veneficiis amatoris multus usus, ut ostendit Theocriti *Φαρμακέντια*. Tritæ in potu dabantur:

Σαύρεν τοι τρέψασα καὶ πὸν αἶνον οἶσῶ.

Valeant igitur illæ *auriplices*, vel *altriplices bitortila*, & *bicoloreæ* eruditorum. Iidem libri exhibent scriptum, *inlices bicodula*. Ita omnes nulla varietate. Inde in quibusdam editionibus *bicordila*. At *bitortila* eruditorum non est Latini *κέρματι*. Græci *ῥύζα* vocant omne, in quo est aliquid *ἰλυσσικόν*, ab avicula illa τῶν *Φαρμακίδων*. Theocritus: *ῥύζῃ ἔλκε τὴν ῥύζαν*. Sophocles: *ὀφθαλμῶν ῥύζα θηροπρίαν*, de ea, quam dicit Phædrus, *oculis venantem viros*. Sic *ῥύζῃ*, *illex*. At *inlices bicodula* ipsæ sunt *ῥύζες* aviculæ, quas *bicodulas* ideo dixit elegantissime, quod caudæ assidua vibratione quadamtenus duplicem eam faciunt, & sic duas videntur caudas habere. Non alia ratione *bilingues serpentes* appellatæ, nec enim duas habent linguas, sed quod tam tremulo motu linguam crispant, ut non una, sed gemina videatur esse. Ita *sarissam duplicare* dicebantur, qui vibrabant eam & crispabant, quasi duplicem quatiendo facerent. Hefychius: *ῥύζα, κροτάλαι, τὸ δόξα δὲ ἀπὸ τοῦ*, id est, vibrat hastas, ac duplicat. Aviculam veneficarum, quam Græci poetæ vocant *ῥύζα*, grammatici *σποπυρίδα* interpretantur, & *κινάδοιον*, quæ Latinorum est *motacilla*, quasi *muttocilla*, quod *muttum* cilleat, id est, τὸ αἰδοῖον. Nam *cillere* est movere. *Mutus*, aut *muttus*, τὸ αἰδοῖον, quod & *mutto*. Græce *μυρτίς*. In glossis Servii *bibrissa* exponitur *σποπυρίς*, pro *vibrissa* à vibrans cauda. At *ῥύζῃ* Aristotelis alia est avis à *motacilla*. Ea est quam *torcollum* Galli mei vocant, quod assidue collum torquat. *Motacillam* Burgundiones rustici *batticaudam* vocant, quod assidue caudam battuat & quatiat. Duo sunt genera, aliam *πικρὴν* vocant

A Francoceltæ, aliam *πλωτρίαν*. Sed hæc alibi. *Inlices bicodula* sunt *ῥύζες*, id est, *σποπυρίδες*, quod caudam vibrando duplicent. Vana igitur conjectura, quæ *junges* supra substituebat pro unguibus. *Hinnientium dulcedines* de hippomane dixit, quod ab equa statim ac natus est pullos rapiatur ac devoretur. In recensendis phyltrorum generibus ordine processit Lævius. Primo τὸ *ἄφυχα* posuit, quæ ad amorem illiciendum conducunt: ut sunt trochi, pili, ungues & tæniæ. Deinde τὸ *φύτι* memoravit: radículas, herbas, furculos: Postremo τὸ *ζῶα*: fauras, motacillas, & pullos equinos. Atque hæc hætenus.

B *Ubera præbet felitanda.* Sic reposuimus ex optimis codicibus, nisi quod habuerunt *felitanda*. Nam & *felare* scribebant, quum *felare* deberent. Delirius probabat ex suo libro *vellicanda*. Nolo illum vellicare, sed nugatur. Ita sane & quidam è nostris, sed illi pessimæ notæ. Nata ea lectio ex altera vetusta, quæ habuit *fellicanda* pro *felitanda*. *Θηλῶν* est mammam sugere; *Ἄolicum* *φῆλαν*, inde *felare* Latinum. Varroni, *lac humanum felare*. Et alibi: *lupam alumni felarunt olim*. Inde *κακὸν φάρμακον* positum, ut *irrumare*. Quod & *sugere* dicebant. Sic legendus, & explicandus ille versus Martialis lib. 11. epigr. LXXXII.

C *Abscissa servum quid sugis Pontice lingua?*
Nescis tu populum quod tacet ille loqui?
Optimus codex legit *fugis*. Qui aliter legunt, aut explicant, falluntur. A *felo* porro frequentativæ formæ *felito*, ut *cænare*, *canitare*: *balare*, *balitare* apud Plautum: ita *felare*, *felitare*.

Edunt equa ex ventis conceptos. Perperam vir magnus *ἐξ ἀνεµῶν* apud Aristotelem, ex vento concipere interpretatus est, ubi de equabus loquitur. Quid esset, nos ante exposuimus. *Ἐξ ἀνεµῶν* est eventilari, & vento excepto hiant ore refrigerari. Quod equæ faciunt ubi ad satietatem initæ non fuerint. Ex eo quidem interdum & concipere auctores tradidere, idque in Hispania tantum. Non tamen *ἐξ ἀνεµῶν* significat ex vento concipere. Loquitur Aristoteles de iis equabus quæ admiserint, sed non satis: nec meminit eo loco conceptionis ullius, quæ ex vento fiat. At equæ in Hispania sine ullo coitu concipiunt ex vento solo. Ita veteres. Hefychius *ἐξ ἀνεµῶν* exponit *ἐπιπρεῖς*, *ἐπραινεῖς*, *μετέωριζεσθαι*. Significat ad verbum eventilari, & ventulo excepto refrigerari. Quod de equis fœminis dictum est, quæ ad sedandum nimium ardorem coitus auras exceptant ore converso ad frigidiore ventos.

C A P U T XLVI.

Assyria. In ea de unguentorum origine, de arbore Medica.

Ag. 54. A. *Assyriorum initium* *Adiabene* facit. Nostri optimi: *initium Assyriarum*. *Ἀρχαῖκως*. Sic *Illyria* Propertio:

Atque alias iterum naviget Illyrias.

Et apud Catullum:

Mavolt quam Syrias, Britanniasque.

De *Adiabene*, & *Adiabenis* populis unde appellati sint, non convenit inter veteres. Quidam *Ἀδίαβελω* dictam asserunt, quod inter fluvios sita sit, qui vado transiri non possunt, ideo esse difficilius aditus. Hanc veterum sententiam fuisse tradit Marcellinus, ipse vult ab amnis *Diava* & *Adiava* nomen nactam esse. Eum vide lib. XXI. Sane ridicula illa ratio appellationis τῆς *Ἀδίαβελως*, quod non possit *ὑπερβαίνειν*, vel quod fluvii cincta sit minime *ὑπερβαίνειν*. Analogia prorsus caret nomen *Ἀδίαβελως* hoc sensu. Strabo *Σακκώπιδας* scribit appellatos τὰς *Ἀδίαβελως* lib. XVI: *καλεῖται ὅτι οἱ Ἀδίαβελωῖ, καὶ Σακκώπιδες*. Haud scio quare sic dicti, nisi sit quod suspicor. Græci *Ἀδίαβελως* putarunt nominatos, quasi *ὑπερβαίνειν* impotes, qui minime possent crura divaricare ad ambulandum,

F haud secus ac si pedes ambo intra saccum conditos haberent, καὶ *συνεβηκότας*. Talia olim ante Dædalum simulacra fiebant indiscretis cruribus ac pedibus. Primus ea Dædalus fecisse proditur *ὑπερβαίνοντες*, id est, disjunctis ac distinctis cruribus pedibusque. *Compernes* Latini vocarunt, qui junctis erant genibus, καὶ *συνεβηκότας*. Festus: *compernes* nominantur homines genibus plus justo conjunctis. Male Nonius interpretatur eos, qui sunt longis pedibus, ita dici. Tales, ut videtur, fuisse volunt *Ἀδίαβελως* ex nominis ipsius sono, quod non possent *ὑπερβαίνειν*, id est, crura aperire & varicare dum incederent. Ideo & *συνεβηκότας* etiam appellarunt.

G *Compernibus contrarii vari*, qui crura multum aperta, & in diversum expansa habent, quos Græci *ὑπερβαίνοντες* nuncupant. Lucillius:

Compernem, aut varam ivisse Amphitryonis acetin.

Sic legendum, ut versus constet. Nam ferri non potest fuisse. Obiter etiam in illis versibus Lucillii aquid Nonium corrigendum est.

Verrucam, navum, rictum, dentem eminulum unum.

Non dictum, ex quo digium faciebat Scaliger. Non bene. Hic *compernis* & *vara* separantur. Multi tamen vari sunt, qui junctis genibus & *compernes* incedunt. Sed ut plurimum vari diversa habent genua, non conjuncta.

juncta. Varus it qui grandes gradus: contra comper-
his junctis genibus incedens non potest *grandire gradus*,
ut Plautus diceret. Ovidius:

Illa velut conjux umbri rubicunda mariti

Ambulat, ingentes varica fertque gradus.

Frustra heic quærent viri doctissimi, quomodo varica
mulier ingentes gradus facere queat, id enim contra re-
rum naturam esse: & ingentes gradus accipiunt gradus
quidem parvos & lentos, sed quos efficiant multum
hiantia crura. Hæc absurda sunt. *Varica* non hoc loco
accipitur de pedum vitio, sed varicam ingentes gradus
ferre dicit quæ grandia incedit, & ingentes passus me-
titur, quod fieri non potest nisi multum apertis & vari-
catis cruribus. Duplici modo varicantur crura ac dispa-
rantur. Qui hinc inde dispeffis stant cruribus, ut solent
mulieres vesicam exoneraturæ, *varicare crura* dicuntur,
& *varitus stare*: ut est apud Apulejum lib. 1. Milesiarum.
Sic enim ibi legendum: *his editis ab imo remoto grabatulo*
varitus super faciem meam residentes, vesicam exonerant. Male
varicus legunt. Quod caret ratione. A *varus* varitus:
ut à primis primitus: ab imus imitus. Hoc modo qui
stant, non tantum furas apertas habent, ut ait Varro,
sed etiam nates pæne apertas. Aristophanes in equi-
ribus:

--- ἔχει γὰρ τὸ σκέλῳ

τὸ μὲν ἐν Πύλῳ, τὸ δ' ἐπεὶ ἐν τῇ κλησίῳ,

τοσόνδε δ' αὐτὸ βῆμα διαβεβηκός

ὁ περικτός ἐστιν αὐτόχρημι ἐν χαοσίν.

Qui crura in tantum diffusa ac dispanfa haberet, natibus
apertis & hiantibus esse dicit: & *διαβεβηκός* ἄλμα
hoc etiam appellat. Ita & simulacra Dædali *διαβεβη-
κός*, quæ distinctis ac disjunctis fuere cruribus, quum
ante illum conjunctis & indiscretis fierent. *Varus* pro-
prie palus in summo furcillatus. Lucanus:

--- dispositis attollant retia varis.

Στάλικας Græci vocant. Inde diminutivum *vallus*: ut *ra-
vus rullus*: *rarus rullus*: *purus pullus*. Tales valli, hoc est,
χαρῆνες castrorum, in summo furcillati, & figuram
referentes literæ V. Boves, qui cornua ad hunc mo-
dum expansa haberent, *vari* dicti sunt, & *vara* cornua
sic patula. Latini *patales boves* appellarunt, & *patulos*,
quod eorum cornua in diversum paterent. Vide Fe-
stum in *patales* & *propatulum*. His contrarii, qui cornua
introrsum conversa haberent. Philargyrus: *Camuri*
*boves sunt, qui conversa introrsus cornua habent, quibus con-
trarii patuli, qui cornua diversa habent.* Græcis *πετάλεις*
& *πέτλιοι*, quod *κέρατα* habeant *ἐκπέταλα*, id est, ex-
pansa & patula, similiter vocati sunt, ut ex Hesychio
constat. Similiter & *vari*, vel *varis* cruribus homines,
qui pedes extra versos & apertos habent, furas & calces
introrsum actas, genua in diversum patentia. Male
Nonius *varos* interpretatur eos esse, qui obtortis sunt
plantis. Unde, inquit, *varices dicuntur vena in suris in-
flexa & obtorta.* Diversæ originis hæc duo esse vocabu-
la, atque adeo significationis prodit syllabarum in utro-
que quantitas diversa. Nam in *varis* prima longa est, in
varicibus brevis.

--- varicosus fiet aruspex.

Haud recte etiam Festus *varos* exponit, qui incurva
crura habent, nisi si quis interius flexa intelligit. Sane
eos distinguit à valgis qui diversas habent furas. Qui-
bus diversæ, vel in diversum apertæ furæ, iis pedes in-
trorsum flexi, & genua quoque introrsum conversa.
Eodem quippe modo crura habent inflexa, ut in camu-
ris cornibus videre est, quæ introrsum conversa, & ex-
terius curva sunt. Qui pedes non ponunt in rectis, ac
parallelis lineis, aut in anteriorem partem eos flectunt,
ique *vari* dicuntur, aut introrsum eos convertunt, &
valgi appellantur. His curvantur in anteriorem partem
crura. Hinc tam *varum* quam *valgum* de obtorta & ob-
liqua re sumitur, & quidquid recto contrarium est, ita
appellatur. *Valgi* Græce βλαστοί. Aliter *vatia* di-
cti. Varro de canibus: *cruribus rectis & potius va-
ris quam vatiis.* Vari sunt *ῥαῖοι*. Qui varis sunt cruribus
homines longe ad incedendum firmiores currendum-
que, quam qui vatiis, aut valgis. Ergo & canes va-
ris cruribus ad currendum aptiores, & melius pedati.
Archilochus *σεγμλάτω* suum vult esse *ῥαῖον*, id est,
varum. Naturalius est homini varica habere crura,

A quam vatiā esse. Ideo nec inter eos, qui pedibus
sunt vitiosis, varos recenset Varro, cujus verba hæc
sunt lib. VII. de L. L. *quum idem faciat, ac si quis pue-
rorum per delicias pedes male ponere atque imitari vatiā cœ-
perit, hos corrigi oportere concedant.* Contra si quis in con-
suetudine ambulandi jam factus sit vatiā, aut compernis, si
eum corrigi non concedant. Vatiæ ut plurimum sunt &
compernes. Nam ut extrorsum iis incurvantur crura,
& furæ in diversum patent: ita genua propius sese con-
tingunt & junguntur. Quod est contrarium in
varis. Pueri qui pedes male ponunt per lasciviam
& vatiā imitantur, calces multum invicem distantes
collocant, & digitos pedum totos introrsum flectunt,
ut pæne sese tangerent. At in varis propiores sunt sibi
utrimque calces pedum quam digiti. Fac eos junctis
calcibus esse, literæ V figuram pedibus efficient. Va-
tiæ inversam eam literam omnino reddent, conversis
introrsum pedum pollicibus, & diversis calcibus. *Va-
tiā* igitur aut compernes in pueris corrigi vult Varro,
non varos. De vatiā loqui videtur Martialis hoc epi-
grammate:

Cum sint crura tibi simulant que cornua luna,

In rhytio poteras, Marce, lavare pedes.

C ῥυτίον aut ῥυτίον vatis genus cornui simile, unde & *κέρως*
Græcis appellatum, cujus hanc formam in veterum
monumentis reperi.

Ex hac figura conspici datur atque intelligi, quare in
rhytio vel rhyto pedes lavare posse dicantur, qui crura
exterior inflexa habent, & cornibus similia. *Scambos*
etiam Latini dixerunt ex Græco *σκαμβός*. Suetonius: *male*
pedatus, scambusque. Non varum intelligit, sed vatiā
& valgum à *varo*, qui quocumque modo crura dispan-
deret aperirerque in diversum, *varicare* dicebatur & *va-
rare*. Qui vineam confodiunt, varicatis cruribus stant,
sed & qui sentinam in navi exhauriunt. Aliter crura va-
ricant, qui pedem alterum in anteriorem partem pro-
tendunt, ut faciunt qui fossam aliquam transeunt, ejus
duntaxat latitudinis quam necesse non sit saltu transili-
re; sed & qui grandi passu incedunt. Item qui gradum
componit ad pugnandum & excipiendum adversarii
impetum pede altero protenso, is *διακρίν* dicitur, & *va-
ricare* crura. Tyrtæus; *ὁ διακρίν μάχηται*. De his omni-
bus qui qualibet ratione crura dispanunt, *διακρίν*
Græci dicunt, & *διακρίν σκέλη*. Nam qui vult *διακρίν*
is utique crura varicat, unde & qui naturaliter cruribus
varis ambulant, *διαβεβηκός* iisdem Græcis dicuntur.
Et qui crura ad ambulandum pleno gradu grandi-
que extendit, is etiam *διακρίν*, quod & Græci *δια-
κρίν* vocant. Unde qui *ῥαῖον* ἢ *βράδην* fugiunt, *δια-
κρίν* φεύγουσι. Theophrastus in characteribus: *ῥα-
κρίν* ἔστι τὸ ποιεῖν τὸ ἀνθρώπων, ἢ *διακρίν* ἀπαρ-
τῶν. Id est, contentissimo cursu ab hujusmodi hominibus
fugere oportet. Hinc *διακρίν* idem quod *διακρίν* & tran-
situs. *Διακρίν σκέλη* est varicare crura. Inde & La-
tini *varare* & *varicare* pro transire usurparunt. Varro
lib. IV. de L. L. *Vallum vel quod ea varicare nemo posset,*
id est, transire, transcendere. Nec alia opus emenda-
tione. Glossæ: *varicat, διακρίν*. Eadem: *transva-
ricat, διακρίν*. Lexicon Danielis: *varicat, divertit, am-
bulat.* Hinc *pravaricare* non recta incedere, sed oblique.
Plinius: *arator nisi incurvus pravaricatur.* Quod est, non
rectum sulcum agit: ut rectum sulcum dirigat, debet
arator

arator incurvus esse. Glossæ: *pravariçat*, *δρασκελίζει*. Immo, *δρασκελίζει*, id est, à recta via deducit. Nam *σκελός* est scambus, & tortus. Glossæ: *grappus*, *σκελός*, & verbum *σκελίζειν*, obliquare, deflectere, & *σκελισμα*, pro quo in multis auctorum locis *σκελίζειν* & *σκελισμα* prave positum legimus. Festus: *pravariçatores a pratergradiendo sunt vocati*. Ergo *varicare* simplex idem est quod ingredi & ambulare. Sed forte *δρασκελίζειν* retinendum in veteri glossario, quod est crura in diversum pandere, & idem cum *varicare*. Sed ut *pravarus* est, qui valde est varus, & *pragrandis*, valde grandis, ita *pravariçat* qui ultra modum varicat. Certe varus ille est varicatque, qui pedes non recte ponit, sed ad exteriorem partem eos detorquet. Ergo *pravariçat*, qui præter modum id facit. Inde *pravariçare* in officio suo dicuntur, qui non recte ambulant, ut sunt illi patroni qui clientum suorum causam adversariis tradunt. Glossæ: *σκελίζειν*, *varicare*. Hinc compositum *δρασκελίζειν*. Verumtamen ut in verbo *δρασκελίζειν* possum approbare significationem varicandi aut pravariçandi, non idem possum in simplici fateri rectum esse. Ut enim *δραμνίζειν* dicitur qui femora expandit, unde illi *δραμνισμοί* in re venerea veteribus usurpati: ita *δρασκελίζειν* crura aperire & vara facere. Sed in simplici *σκελίζειν* id non videtur ferendum. An igitur *σκελίζειν* dicitur qui varicat, & varos, id est, in exteriorem partem detortos collocat pedes dum ambulat? Certe & *σκελός* idem significat quod varus & detortus. Hesychius: *σκελός*, *σρελός*. Glossæ alia: *σκελός*, *pandus*. Atqui legitur apud Hesychium *σκελισμα*, *δελμια*, quasi *σκελίζειν* etiam currere significet. Sed & *σκελίζειν* sic potuit usurpari pro ire vel ambulare ut Latinis *pedare* id significet. Unde *pedatum* τὸ βῆμα quod idem est ac *σκελισμα*. Unde proverbium, *tertio pedato*, quod est *τεῖτῳ βήματι*. Alii exponunt *τεῖτῳ πεδύματι*. Glossæ alio sensu, *τέτῃ πεδιόδῳ*, id est, *tertia vice*, *ἐκ τέτῃ*. Certe *σκελισμα*, vel *pedatum*, est pedum vel crurum apertio, atque inde pro passu vel cursu positum. Nemo quippe potest passum facere, aut gressum ullo modo promovere, quin crura diducat, & aperiat, quod est proprie *varicare*. Inde & *passus* τὸ βῆμα, quod passus cruribus, id est, expansis explicetur. Inde & verbum *passare* infimæ Latinitatis pro ambulare & transire, ita & *varicare* eodem sensu, ac *varare* quoque verus Latinitas usurpavit. Græci *πλιχάδας* appellant totum id quod inter scrotum & collum vesicæ patet, quæ summa pars est aperturæ femorum crurumque. Pollux: τὰ μέρη μετ' ἐξυποστήματα ἢ ὄχεα, ἢ μὲν πλιχάδες καλεῖνται. Sic legendum ex Rufo, & Aristophanis scholiastæ. Pro *ποστήματα* habet Rufus *ποστήματα*. Legebam: μετ' ἐξυποστήματα ἢ ὄχεα, inter *pygam* & *scrotum*. Τὸ ποστήμα, podex. Hesychius: *ποστήματα* τὰ πυλίσια. Alii hoc nomine etiam inguina vocitarunt. Sed verum est *ποστήματα*. Πλιχάδες à verbo *πλίσαιν*, quod est crura aperire & divaricare. Inde *πλίζ* τὸ βῆμα. Hesychius *πλίζαντα*, *δρασκάντα* exponit. Lexicon ineditum: *πλιχάς* *μηρῶν* *δρασκασίς*. Stractis apud Pollucem:

Περὶ τῶν λεγάνων ἀπαντα περιπληγμένα.
Sic legendum, non *περιπληγμένα*. Ipse explicat *δρασκάντα* τὰ σκέλη, id est, *varius circumstabant pelvium*. Inde *ἀμφιπλίζ* *varius*, apud Sophoclem de draconibus,
--- θωρὸν ἀμφιπλίζ εἰληφότε.
οἰνοὶ περιεβλήκτες. Sic corrigo apud Pollucem. Πλίσαιν Græcè idem prorsus est quod varicare, vel crura pandere, quod & pro *διαβαίνειν* posuerunt. Vitiosi sunt Græci codices omnes, qui *πλίσαιν* præferunt. Homerus:

--- εἰ δὲ ἐπλίσσιντο πόδες σι.
Inde *ἐπὶ πλίσαινα* Aristophani fugere, concitato cursu vel ingenti gradu, quod Theophrastus dixit, *διαρέμειν* *φύγειν*, hoc est, *διαγίνεσθαι* τὰ σκέλη, *διαπλίζαντα*, *varicatis cruribus aufugere*. Ut ille apud Ovidium:

--- ingentes varica fertque gradus.
Inde *passus* τὸ βῆμα, ἢ *πλίζ*. Inde *passaticum* infima Latinitas dixit τὴν διάβασιν. Vetustioribus *varatio* pro eodem. Unde *varatio fluminis* apud auctores de limitibus ἢ *διάβασίς*, sicut olim emendandum vidimus: *si in agri quadratura tibi distanti occurrerit flumen, quod necesse sit varari*. Ita scribi debet, non *variari*. Et in fragmento ex libris Magonis & Bygoræ: *Nam sunt & alii pontes in vicinalibus,*

A *privatis viis, quorum alvei varantur*. Ita etiam hec scribendum. *Varare* in his locis est transire & trajicere, *διαβαίνειν*. Alveos pontium vocat, rivorum alveos qui pontibus impositis trajiciuntur, ac transmittuntur. Inde & *varas* appellarunt ponticulos ex tabulis factos, quibus fluminum alvei varantur, id est, trajiciuntur. Quamlibet tabulam in traversum jugis & arrectariis impositam hoc nomine appellarunt. Vitruvius: *Geras autem Carchedonius de materia primum basim subiectis rotis fecit, superque compegit arrectariis & jugis varas, & in his suspendit arietem*. In Græcis: *ἐπὶ τῶν πηχέων πηχέων ἐπὶ τῇ πλάτῃ τὸν κελόν*. Græci *κελίαν* vocant ligna invicem juncta, ut pontiles status in proverbio, *sequitur vara vibiam*. Vara est tabula traversaria imposita arrectariis, vibis, furcillisque sustentata. Ita & quæ in utramque ripam per transversum alveo imponuntur ligna vel tabulæ, *vara* appellata. Nam & *traversare* pro trajicere, & *varare* flumen dixere infimi ævi Latini. Ut *variari* pro *varari*, perperam scriptum in auctoribus limitum, ita & *varius* pro *varus* pervorse legit in iis codicibus, quibus usus est auctor vetus glossarii dum hæc vocabula confundit: *Varius*, *ἰοντος*, *σκαμνός*, *ποικιλός*. *Varus* est *ἰοντος*, est etiam *σκαμνός*, sed *varius* *ποικιλός*. Ab eo verbo *varare* nos fecimus *guarare*, hoc est fugere, & *ἀπὸ τῶν τῶν*, & fugiendo sibi cavere. Sic ex vastare *guastare*, ex vespa *guespam*. Inde *evirati* vel *exguirati* nobis dicuntur, qui à recta via deerrant. Inde etiam lupi *guaratores*, vel *guerosi*, qui ceterorum luporum fugiunt consortium, & soli incedunt, quo nomine & homines *μονοτρόπῳ*, societatem, & cœtum vitantes, sibi que viventes solemus indigere. Græci *μονοπέρας* vocarunt hujusmodi lupos. Aristoteles lib. vii. cap. v. de Hist. Animal. *Ἀνθρωποφάγος ἢ οἱ μονοπέρας ἢ λύκων μάλλον ἢ τὰ κυνηγία*. Quæ sic vulgo vertuntur: *Lupi hominem illi potius petunt qui inertes, & unipeta quidem sunt, quam qui venatores*. Nihil tam diffitum ab Aristotelis sententia.

D Dicit ex luporum genere eos lupos, qui sunt *μονοπέρας* humanis carnibus libentius, ac frequentius vesci quam ferinis: ideoque homines magis impetere, quam feras & reliqua animalia. *κυνηγία* proprie est caro animalis, vel animal quod homo, vel alia fera venando cepit. Ita sumitur Latinis *venatio*. Celsus: *Venatio durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime juvant*. Τὸ *κυνηγία*, ferina caro ex venatu. Glossæ: *κυνηγία*, *venatio*. At *κυνηγία* venatus, ipse venandi actus. Inde nostrum, *venaison*, τὸ ἀρεμαῖον. Fefellit interpretes loquutio Aristoteli, & antiquis Græcis familiaris: *ἀνθρωποφάγος μάλλον ἢ τὰ κυνηγία*, pro *ἀνθρώπους φαίσει μάλλον ἢ τὰ κυνηγία*, id est, homines magis comedunt, quam ferinam venando captam. Et hoc proprium eorum luporum quos *guaratores* dicimus, quia cœtus fugitant, nec gregatim incedunt, sed soli. Hesychius: *μονοπέρας οἱ ἢ μόναι περὶ τὸν δόντες*. Hi & *μονοὶ* Græcis dicti sunt, ut habetur in epigrammate, & unica voce *μονόλυκοι*. Aratus in Prognosticis:

Καὶ λύκος ὅποτε μακρὰ μονόλυκος δέσσηται.
Est *μονοπέρας* λύκος Aristotelis. Quem locum non videntur cepisse interpretes. Theophrastus tamen à quo τὰ *Διοσημεία* ad verbum sumpsit Aratus, λύκον simpliciter nominat in libello de signis tempestatis. Sed locus ille quem expressit Aratus, pessime in editis conceptus, ita ex Arato ipso constituendus est: *λύκος δὲ ἐν ὁμίῳ χειμῶνα σημαίνει. μονόλυκος ὅταν πρὸς τὰ ἔργα ὄρμα, τελεῶν ἡμερῶν χειμῶνα σημαίνει. Εἰ εἶσω ὄρμα χειμῶνα σημαίνει δὲ θύς. Quæ sic reddenda sunt: *Lupus quando ululat, tempestatem significat. Singularis lupus si ad culta accedat, intra tres dies futuram tempestatem denuntiat. Si propius villam subeat, statim ingruet tempestas*. Aratus:*

Ἡ ὅτ' ἀροτρίων ὀλίγον πεφυλαγμένον ἀνδρῶν,
Ἔργα κατέρχεται σκέπα χαλέον πῶς ἔοικώς,
Ἐγγύθεν ἀνθρώπων, ἵνα οἰλέχῃ ἀντίθεν εἶναι,
Τελεῶν περὶ τομῶν ἡδὲ χειμῶνα δοκῶν.

Quæ Theophrastum prorsus explanant. Apparet porro Theophrastum λύκον & μονόλυκον distinxisse. Quare haud bene apud eum legitur: *λύκος ὁρμάς χειμῶνα σημαίνει. Λύκος τελεῶν ἡμερῶν, ὅταν πρὸς ἔργα ὄρμα*. Quæ profligatissima sunt. Non repetisset vocem λύκος, si de eodem genere intellexisset. Præterea planè ex Arato constat

constat *μονόλουκος* pro *λύκος* reponendum esse. Affinitas vocis precedentis illud *μόνο* absorbit. Nec porro mirum, quum lupus communis ad culta & villas propius accedit. Hoc quotidie faciunt, quum ovilibus insidiantur & stabulis. At *μονόλουκος* raro admodum cultis & habitatis locis, hominumque frequentia plenis sese insinuant, & quum hoc faciunt, tum tempestatis indicium est certum.

Pag. 54. B. Unde primum Romana luxuria fecit ingressum ad odores peregrinos. In quibusdam codicibus reperi testatur Camers: Unde latius luxuria se protulit. Quod & in nostris quoque invenimus. Ea sanè fuit lectio vel prioris, vel posterioris editionis. Utramque antiquarius vetustissimi regii codicis in contextu retinuit. In aliis ad oram apposita est illa altera. Fortean scripserit in priore: Unde latius luxuria se protulit Romana, & primum ingressum fecit ad odores peregrinos. Jam quid voluerit Solinus videamus. Dicit fufis Darii copiis, & expugnatis castris ejusdem, Alexandrum Magnum in reliquo apparatu regis scrinium unguentis refertum reperisse. Atque inde primum, ut heic ait noster, Romana luxuria fecit ingressum ad odores peregrinos. Quid? an ab illo scrinio unguentis referto, ac reperto inter reliquam Darii supellectilem, Romani unguenta & odores peregrinos primum nosse coeperunt? Hoc profecto mirum simul & ridiculum. Sed de Solino minus mirandum. Hec habet ex præfatione, quam Plinius prætexuit libro decimo tertio magni operis. Ibi disquirat, quis primus unguenta invenerit, & unde primum ad Romanos transferint. Non fuisse Iliacis temporibus apud Græcos asserit, ideo Persis accepta referri debere. Nam primam eorum in Græca historia mentionem fieri, quum Alexander castris Darii expugnatis scrinium unguentorum cepisse traditur, quod in reliquo ejus apparatu erat. Verba ejus hæc sunt: Primum, quod equidem inveniam, castris Darii regis expugnatis in reliquo ejus apparatu Alexander cepit scrinium unguentorum. Postea voluptas ejus à nostris quoque inter laudatissima, atque etiam honestissima vita bona admissa est, honestaque & ad defunctos pertinere cepit. Ita legendus ac distinguendus hic locus. Postea voluptas ejus. Ita loquitur, quasi proximè præcessisset, unguenti, non unguentorum. Debit enim dicere, voluptas eorum. Sed persistit in hoc numero: quapropter de eo dicemus, id est, unguento. Sed est *ἡμῶν περὶ τὸ σημανόμενον*. Illud postea ita accepit Solinus, quasi statim post captum illud scrinium unguentorum è supellectile Darii unguenta Romanam influxerint, & odoribus peregrinis uti coeperint Romani. Quod est ineptissimum, sed inter sollemnia Solini. Non agit eo loco Plinius, quando primum odores & unguenta in Romanam rempublicam inuenta fuerint, qua de re tractat capite tertio ejusdem libri. Post Alexandri tempora unguenti voluptatem inter honesta ac laudata vitæ bona à Romanis admissam tantum dicit. Postea ergo non statim, sed longo post Alexandri ætatem intervallo ad Romanos unguenta penetrare. Nec enim ante Asiam domitam verisimile est unguentorum illecebram, & ceterarum Asiæ deliciarum in Romanum solum fluxisse. Idque disertis verbis testatur idem Plinius libro eodem cap. 111. Hoc demum victo Antiocho Magno contigit annis plus minus centum triginta quatuor ab Alexandri morte. Hinc collige quàm vera sint hæc Solini verba: Expugnatisque Darii castris Alexander in reliquo apparatu ejus reperit scrinium unguentis refertum, unde primum Romana luxuria ingressum fecit ad odores peregrinos. Plinius de unguentorum usu: Quando id primum ad Romanos penetraverit haud facile dixerim. Certum est Antiocho Rege Asiaque devictis, Urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Julium Cæsarem censores edixisse, ne quis venderet unguenta exotica. De quo loco nos infra. Ergo non nisi post devictam cum Rege Antiocho Asiam unguenta exotica Romæ fuere cognita. Nunc expendamus Plinii verba de unguentorum inventione: Persarum esse debet gentis unguentum. In optimo libro scriptum est: Unguentum Persarum gentis se debet. An scribendum: unguentum Persarum genti se debet. Unguentum hoc ipsum, quod sit in rerum natura & usu, debet se Persarum genti. Sequitur: Illi madent eo accersita commendatione inlucie natum virus extinguunt. Idem libri præferunt scriptum, inlucie, hoc est, *ἀλυσία*. Glossæ: inlucies, *ἀλυσία*. Virgilius: *tetra illucies*. Vide Nonium. Sobrietatem in Persis, ac victus frugalitatem mul-

A ti veterum commendant: & in his Xenophon, qui *αἰών μετρίῳ* vocat, qua Persas laudat. At idem Plinius alio loco animam Parthis foetidam esse dicit propter indiscretos cibos: Denique hac trahebatur è caelo. Hujus quoque tamen reperta poena est, ut neque id ipsum quo viveret, in vita juvaret. Parthorum hoc populis præcipue, & à juvenia propter indiscretos cibos: namque & vino foetent ora nimio, sed sibi procures mendentur. Sic legimus. Vulgo est: id ipsum quo vivitur. In Rigaltiano: qua vivere. Fortè: id ipsum a quo vivere, id est, anima: τὸ vivere absolutè. Ita loquutus alibi Plinius. Ita & Græci, τὸ ζῆν. Diodorus: *τοῖς μέρεσι τὸ ζῆν συνέχουσιν, qua vitam continent*. Non dicit autem Parthis ora vino nimio foetere, sed animam illis male olere ob indiscretos cibos, quemadmodum & quibusdam foetet nimio vino. Falluntur itaque qui duo illa Plinii loca de Parthorum habitu foetido, & Persarum ingluvie veluti similia, ac sese invicem explicantia pariant inter se. Alii Parthi, alii Persæ ac disparibus ambo moribus agunt victuque. Aliud est ingluvies, aliud indiscretis cibis vesci, nec statim qui indiscretim cibis utitur, ingluviosus idem. Præterea aliud virus corporis, quod unguentis perfusis expugnatur, atque extinguitur, aliud oris & animæ virus, cui medicatur Assyriorum malum cibus additum. Animæ foetorem & halitum male olentem tollit id omne quod per os sumitur, & suavitatem ori conciliat, ut ea sunt quæ Græci *δυσμα* vocant. In his est & Assyrium, sive Persicum malum, quod *περὶ στόματος* *δυσμα* conducere ait Theophrastus. Virgilius: ---- animas & olentia Medi

Ora fovent illo.

Ut enim foetorem sudoris & alarum, totiusque corporis malum odorem non tolleretur Assyrium ore sumptum ac commansum, ita nec animæ *δυσμα* castigaret inditum inlitumque reliquo corpori quamvis suavissimum & odoratissimum unguentum. Hæc igitur diversa sunt. Et probò magis heic legi: Illi madent eo & arcessita commendatione inlucie natum virus extinguunt: non, inlucie, quæ animæ ingraturum potius halitum adderet, quàm corpori virosum odorem. Atqui huic oris putori non medetur corpus unguentis oblitum ac perfusum. Persæ exercitiis ac sudoribus assueverant. Nec enim homo Persa temere cibum fumebat priusquam ab exercitio sudasset, ut ex Xenophonte constat. Post sudorem lavabant reliquæ gentes, Græci & Romani, sed hi præcipue ac frequentissimè. Persæ in sudata veste durabant. Ex illa inlucie atque imbalutie, ut loquitur Lucilius, fordes & immunditia, & totius corporis foetor. Quod virus unguentorum usu, quibus toti maderant, expellere consueverant. Hæc mens Plinii. Ergo à Persis unguenta prodita juxta ejus sententiam. Subjicit: Primum, quod equidem inveniam, castris Darii Regis expugnatis in reliquo ejus apparatu Alexander cepit scrinium unguentorum: Clarè significat unguenti primam noticiam habuisse Græcos, & primum scrinium unguenti vidisse illud, quod habuit Alexander ex direpta Darii supellectile, castris ejus expugnatis. Mira res vero dicere hoc Plinium, quum *μύρον*, hoc est, unguenti mentio extet in scriptoribus Græcis longè Alexandro antiquioribus. Vetus comœdia passim *μύρον* nominat, & *μυρίεσθαι*, & *μυραλοιφείν*. Lyrici poetæ Alcaeus, Sappho, Anacreon, alique similiter. Sophocles inducebat in quadam fabula Venerem *μύρον ἀλειφομένην*, Minervam autem *ἐλαίῳ χρομένην*. Solon suis lege sanxerat ne viro liceret *μυροπωλεῖν*. Grammatici notant *μύρον* nomine primum fuisse usum Archilochum hoc versu: *Ὀὐκ ἂν μύροιςι χρᾶς ἐξο' ἡλείφετο*. Rem ipsam longè antiquiorem volunt, & Homero ipso notum ejus usum. Nam *ἐλαία* apud eum cum epitheto dici unguenta, ut *ρόδον ἐλαίον*. Ex aromatis condita etiam novisse, quæ veteribus *θύματα* dicebantur. Unde vestes *πεθωμένα* apud eundem unguentis perfusæ:

--- ἀλείφατο τῷ χρᾶι λελκόν,

Ἀμβροσίῳ ἐάντ' ὅ ἐα οἱ πεθωμένον ἦεν.

G Grammatici veteres, *θύματα* τὸ μύρον, τὸ ἄρωμα exponunt. At Plinius & *θύμα*, & *πεθωμένα* in Homero *θύμα* deducit, quod *citrum* significare dicit. De quo infra. Cum hæc ita sint, an Plinius, non primum unguentum, sed primum unguentorum scrinium visum esse vult in Græcia, & ab hominibus Græci generis ex Darii castris expugnatis? Sed hoc nihil est. De unguentorum inventione agit eo loco, quomodo reperta sint, & quis primus invenerit, & quando Græcis in usu esse coeperint, & unde.

unde. Si unguenta tanto ante Alexandri ætatem fuerent, quis dubitet & alabastrum, & scrinia unguentis reponendis jam tum fuisse? Et hoc igitur inter Plinii hallucinationes, & ἀεψίας reponatur.

Aliquantisper ab hac vitiorum illecebra virtute veterum defensi sumus.] In altera editione scripserat auctor: *Nos tamen longo tempore virtute veterum ab hac vitiorum illecebra defensi sumus.* Quæ lectio contrarium continet sensum isti quæ vulgata est. Haud scio an illa altera scriptura emendatæ, ac recognitæ ab ipso editionis fuerit. Sequeretur in optimo regio: *atque adeo Crassi & Julii Cæsaris qui edixerunt anno Urbis.* Nec agnoscebat, in censuram. Repetendum est *virtute*. Nos inquit, longo tempore defensi sumus ab unguentorum illecebra virtute veterum, atque adeo Crassi & Julii Cæsaris, qui edixerunt ne quis inveheret unguenta peregrina. In eodem codice additum inter lineas erat *in censuram*, & in margine adscriptum, *in tempus censuram*, pro censuram. Ita solet ejus codicis antiquarius variantes ex altera Solini editione lectiones adnotare. In aliis vetustissimis exemplaribus in textu invenio: *in tempus censuram*. Recentiores quidam: *in tempore censuram*. Varia igitur lectio ex duplici editione, *in censuram*, & *in tempus censuram*. Utriusque idem sensus, actalis est: virtute veterum diu defensos Romanos ab unguentorum delicia, atque adeo id obtinuisse in censuram, hoc est, in tempus censuræ P. Crassi, & L. Cæsaris, qui edixerunt, ne quis inveheret unguenta. Eo tempore igitur quidam usurpare delicias illas exoticas coeperant. Ideo prohibendus eorum usus fuit prohibita invectione. Antiqui verò ante illud tempus solo amore virtutis rem virtuti contrariam aspernabantur ac repudiabant.

In censuram P. Crassi & Julii Cæsaris.] Quidam codices, & in his regius: *Crassi & Julii Cæsaris.* In aliis etiam *Publii Crassi, & C. Julii Cæsaris.* Nulli libri habent prænomen Lucii. Quod tamen necessarîo addendum fuit. Et fortasse Solini error putandus. Certè male fecit quod prænomen illud omiserit. Sic infra: *in principatum Claudii.*

Anno Urbis quingentesimo sexagesimo quinto] Ita omnes habent Soliniani libri omnibus expressis litteris, sine ullo compendio numeralium notarum. Nec aliter legitur in Plinii, unde hic sumptus: *Quando id primum ad Romanos penetraverit, non facile dixerim. Certum est Antiocho rege Asiaque devictis Urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto P. Licinium Crassum, L. Julium Cæsarem censes edixisse, ne quis venderet unguenta exotica.* Non aliter legisse oportet Solinum in libris Plinii, qui tum extabant. Si rem attendimus, non aliter videtur scribere debuissè. Antiocho inquit rege devicto Urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto hoc edixerunt censes, Licinius Crassus, & Lucius Cæsar. Ergo censes illi fuere paulo post quam devictus est Antiochus. Ita sanè necesse est, & ratio loquendi sic exigit. Devictus est Antiochus anno Urbis quingentesimo sexagesimo quarto. Igitur anno post censuram illi gessere, qui fuit quingentesimus sexagesimus quintus Urbis. Atqui certum est P. Crassum, & L. Julium Cæsarem censes fuisse ab Urbe condita DCLXV anno, ut ipse Plinius diferte testatur lib. XIV. cap. XIV his verbis: *P. Licinius Crassus, & L. Julius Cæsar censes, anno Urbis condita DCLXV edixerunt, ne quis vinum Græcum Aminumque olivæ aris singula quadrantalia venderet.* Ita enim ex vetustissimo codice Thuanæo, & aliis scribendum est, non ut habetur in vulgatis, DCLXXV. At ridiculum esset, quod centum annis acciderit post devictum Antiochum, dicere id contigisse devicto Antiocho Asiaque. Re adhuc recenti & victoria illa tum nuper parta censuram gessisse eos censes & illud edixisse, lex & ratio loquendi, qua ibi Plinius usus est, prorsus postulant. Quid igitur? an dicemus hallucinatum Plinium eo loco, & aliud cogitantem scripsisse anno Urbis quingentesimo pro sexcentesimo? Ne in Plinium culpam conferre habeamus necesse, ad conjecturam decurrebam, ac sic legebam distinguebamque: *Quando id primum ad Romanos penetraverit, non facile dixerim. Certum est Antiocho Rege Asiaque devictis. Urbis anno DCLXV. P. Licinius Crassus, L. Julius Cæsar censes edixere, ne quis venderet unguenta exotica.* Quam

A emendationem & interpunctionem prorsus certam & indubitatam censeo, etsi censuram non geram. Quando ad Romanos penetraverint unguenta, non facile dici posse ait: utique certum esse Antiocho Rege Asiaque devictis, scilicet ea primum pervenisse ad Romanos, sed quo tempore vel anno incertum haberi. Anno Urbis DCLXV edixisse censes, ne quis inveheret unguenta exotica, quod edictum est centum annis post debellatum Antiochum. Ergo ante illud censuræ tempus jam tum invehi solebant unguenta peregrina, & passivus usus eorum introductus. Quod ne fieret edixere illius anni censes ne amplius importarentur. Locum Plinii corruptum fuisse apparet ab antiquo aliquo critico, qui legerit Antiochum victum esse anno Urbis DCLXIV: proinde censes illos id edixisse anno Urbis DCLXV, non DCLXV. Prava interpunctio eum correctorem fefellerat. *Unguenta exotica sunt peregrina.* Solinus dixit, *peregrinos odores.* Plinius: *ne quis inveheret unguenta exotica. Ita appellavere.* Plautus: *olet unguenta exotica.* Non ante devictum Antiochum inlata Romam unguenta exotica Plinii sententia est. *Calami aromatici* apud Plautum in palliata mentio est. *Murrina* veteres comici passim meminere, qui fuit *μυρῖνης οἶνος* Græcorum, vinum scilicet unguentis conditum. Sed de his alibi.

C *Ut ea etiam in pœnalibus tenebris uteretur*] Sic reposuimus auctoribus libris, quum in editionibus omnibus haberetur *in pœnalibus tenebris.* Sic pœnalia claustra Ammiano Marcellino: & Plinio pœnalia aqua, lib. IV. cap. VIII: *pœnalia aquas, dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans.*

Fratrem L. Planci bis consulis.] Ita repositum ex libris & Plinio. Vulgò editi habebant: *fratrem L. Plotii.*

Medica, cujus arbor inclauit etiam carminibus Mantuanis.] Medica malus, quæ & Assyria, & Persica. Locus poetæ notus. Theophrastus lib. IV. *Ἰσὶον ἢ Μηδία χώρα καὶ Περσίς, ἀλλὰ πᾶσι πλεονάζει τὸ μῆλον τὸ Μηδικόν, καὶ τὸ Περσικόν καλέμενον.* Legendum: *τὸ καὶ Περσικόν.* *Malum Medicum, quod & Persicum.* Apud Athenæum hæc verba Theophrasti citantem legitur: *καὶ τὸ μῆλον τὸ Περσικόν, ἢ Μηδικόν καλέμενον.* Ergo *Medicum & Persicum* idem. Itaque Theophrasti temporibus Persici mali nomine non aliud intelligebatur præter Assyrium & Medicum. Proinde Persicæ arborem tum non *Περσικὴν μηλέαν*, sed *Περσίον*, vel *Πέρσειαν*, & *Περσίαν* vocabant. Quod & ipsum nomen à Persis deductum est. Hujus Persicæ duo genera, commune & Ægyptium. Hanc *Περσίαν* *Ἀιγυπτίαν* ideo dixere. Diodorus de arboribus Ægypti peculiaribus: *καὶ τῶν αἰ μὲν ὀνομαζόμεναι Περσίαι καὶ τὸν Ἀιγύπτον ἔχουσι τῇ γλυκύτητι μετενεχθέντες ἐξ Ἀιθιοπίας ὅπου τῶν Περσῶν καὶ ὁ καὶ τὸν Καμύση ἐκείνων τῶν τόπων.* *Perseam* Ægyptiam à Persis ex Æthiopia translata dicit. Hoc idem de Persica arbore quidam prodidere, quæ & ipsa proinde dicta *Περσία* veteribus Græcis, qui *Περσικῆς μηλέας* appellatione longe aliam arborem censebant, eam nempe, quæ & *Assyria & Medica* vocitata est. Nicandro *Περσία*, vel *Πέρσα*, Persica est communis Græca, non *Persea* Ægyptia. Posteriora sæcula hæc nomina separarunt, & *Perseam* communem dixere proprie *Persicam*: *Persea* vero appellatio in Ægyptio significando genere remansit propria. Inde nata confusio recentiorum scriptorum, qui hæc distinguere nesciverunt.

F *Medicæ Græciæ ævum, ubi Περσική inalus vocari coepta est, quæ antea Περσία vocabatur, hoc nomen Περσικῆς μηλέας Medicæ atque Assyriæ arbori ademerunt, eamque Medicam tantum & ciream nuncupavere.* Inde apud Medicos sequentis ævi, *μηλέα Περσική ἢ κιτέιον*, seorsim traditæ, quum tamen vetustioribus Græcis eadem foret *Περσική & Μηδική.* Hæc pluribus supra expoluisse meminimus. Helychius: *κιτέιον, τὸ Μηδικόν μῆλον.* Ita lege, non *Ἰνδικόν.* Plerisque igitur veterum placuit Assyriam sive Medicam arborem eandem esse cum ciream. Latinum nomen est *citrum*, quod Græci medicæ ætatis dixere *κιτέιον*. Et frustra quærunt docti illi convivæ apud Athenæum, an scriptores antiqui *κιτέιον* meminerint. Antiquiorem Juba non nominant, qui vocem Latinam usurpavit, & *κιτέιον* dixit, quod erat Latinum *citrum*. Quod nomen si Romani auctores à Græcis sumpsissent, id lectum fuisset

fuiſſet in Græcorum antiquorum ſcriptis. Nam valde vetuſti auctores Romani, ac ſæculis aliquot Juba anteriores citri mentionem habent. Si quidem de hac citri arbore capiendus eſt Nævii verſiculus:

---- Pulcræ ex auro veſtemque citroſam.

Qui ex Homérico expreſſus eſt.

Εἰματὶ δ' ἀμφιέσσαι θυώδεα, σιγαλέοντα.

Ubi σιγαλέοντα pulcra & auro ſparſa, θυώδεα citroſa: θυώδες ἰμάτιον ab odore ſic appellatum Homero. Ergo & citroſa veſtis Nævio non à criſpitudine citri, ex quo menſæ citreæ fiebant, ſed ab odore citrei mali, quod in arculis veſtimentorum condebatur, ut à tineis ea deſenderet, & odore bono impleret. Theophràſtus: καὶ εἰς ἰμάτια τῆς τοῦ μύλων ἀνοσπῆς ἀγεται. Quæ ſic vertit Oppius: *Eſt autem odoratiſſimum, unde interſectum veſtineas necat.* Melius quam Gaza, inoffenſas ſervat. Proprium eſt tinearum καὶ πῶς. Unde οὐκ ὀσπῆς ἰμάτια, veſtes tineis perſuſæ. Unde ἀνοσπῆς, quæ à tineis illaſæ ſunt. Odorem etiam veſtibus conciliabat una conditum. Athenæus de citreo malo: καὶ οἱ τι μέγα κερμήλιον ἀπεπῆντο ἐν τοῖς κίθωπῶς καὶ ἰματίων. Non tantum ut à tineis veſtes tutas præſtaret, ſed etiam ut odore præſtanti perfunderet. Plinius de Aſſyrio malo: *Pomum ipſum non manditur, odore præcellit, foliorum quoque qui tranſit in veſtes una conditus, arcetque animalium noxia.* Inde igitur citroſa veſtis Nævio, ἡ θυώδης, cui citrum fragrantiam odoris quaſivit. Ceterum Latini veteres duas diverſiſſimi generis arbores uno eodemque citri nomine appellavere, τὴν θύαν ſcilicet, καὶ τὴν μηδικὴν μηλέω. Quod & Plinius indicat de citro menſarum ſic loquens: *Ita eſt arbor eodem nomine malum ferens exaceratum aliquibus odore & amaritudine.* Aſſyriam malum intelligit. De citro, quæ nomen dedit citreis menſis, prius videndum. Hæc Græcis θύα vel θύον. In Theophràſto ſcribitur θύον & θύα. Sed in Plinii libris θύον & θύα ſcribitur, & θύον inde factum κτιπηθόν. Præterea θύον Homeri eandem vult eſſe arborem, quod per ὕφιδόν ſcriptum eſt, non per διπυθόν. Gloſſæ: *citrium, θύον.* Et apud Athenæum: θύονα πανίδες, citrea tabula, lib. v: αἱ δὲ τῆς ἀφροδισίας θύραι ἀεὶ κλειόμεναι εἰσὶν ὅσων θύονας καὶ κλειόμεναι πανίδες. Malè vertunt, ex affamentis thyiæ. Immo ex tabulis citreis compactæ fuerant. Diodorus Siculus lib. v. Bibliothecæ: τὰ δὲ θυρώματα τῶν ναυαρχείων ἐξέχοντες καὶ τὰς καταισχυρίας ἐξέρχονται, καὶ χρυσοῦ, καὶ ἐλεφάντι, καὶ ἵπποις ἐκδομένους. Corrige: ἐκ τῶν θύων, ac verte: *Argentique & auro, nec non ebore & citro conſtruitæ.* Doctiſſimus interpres ridicule reddidit, ebore & thure: quaſi θύον ibi eſſet thus, aut quaſi thuris ligno fores compingerentur. Inepte. Varro:

En quibus Libya citrus faſciis cingit fores!

Sic lege. Apud Strabonem lignorum θύον, hoc eſt, citreorum ſit mentio lib. iv ad menſas faciendas, ubi de arboribus loquitur, quæ in Liguria reperiuntur: ποικίλῃ δὲ καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν θύων οὐκ ἐστὶν χεῖρως πρὸς τὰς τετραποδίας. Nescio cur ibi vertant doctiſſimi interpretes: *Sunt & aliæ arbores ob varietatem ad menſas conſciendas thyia nihilo deteriores.* Cur inquam thyia reddunt Latine quæ citrus eſt? Hoc idem profecto eſt, ac ſὺ φένδαμνον verteretur Latine ſphendamnus, qui acer eſt. Mentio extat apud Plutarchum τῶν θύων τετραποδίων, quas Latini citreas vocant. Dioſcorides agallochum ſimile eſſe dicit θύον ξύλον, hoc eſt, citreo ligno: εἰκότως θύον ξύλον ἐστὶ μύλον. Paulus Ægineta ſcribit ἀγάλοχον θύον καὶ ἀγάλισιον eſſe, id eſt, citro ſimile. Ligni citrei etiam mentio in Apocalypſi cap. xviii: καὶ πᾶν ξύλον θύον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, id eſt, & omne lignum citreum. Sic potius vertendum quam thyinum. Hieronymus tamen ligna thyina vertit i Regum cap. x. xi: ubi in Hebræo eſt אלמוגבֿים Almughybin. Quod etiam dicebant Alghummim. Cedrum quidam interpretantur, alii abietem. Nonnulli de rarioris ligni genere accipiunt, quod rubro colore tingit, ut eſt braſilium, ſive verſinum. Corallia quidam reddiderunt. Arabes albakam vocant braſilium. In antiqua Arabicorum nominum expoſitione apud Aviſennam albachal exponitur braſilium. Bellunenſis habet albacham, & verzinum eſſe dicit, quo tinctores utuntur ad colorem rubrum conſciendum. אֶרְבֶּבֶת. Sic idem eſſet genus ligni apud Hebræos almughybin &

A albakam. Quod de citro quidam interpretati ſunt. Notum vero eſt Hebræos & Arabes indifferenter multa nomina exoticorum & aromaticorum lignorum pro uno uſurpare. Mentio etiam θύα ex quoam auctore apud Suidam, quod de hoc citro accipiendum: ἐφορολογον οἱ ῥόδοι τὰς βασιλείς. Μασσάνας μὲν γὰρ ἀπέστειλεν αὐτοῖς ἐλεφάντι τελευτῶντα, θύα δὲ πεντήκοντα πρὸς καὶ ἀσπιδὶ ἀγαλμάτων, ὧν ἦσαν ἐπιφισμῆροι καταισχυρίζοντες. Ex thyo autem, ſive citro ſtatuas olim fieri ſolitas oſtendit Pauſanias, qui nominatim θύον recenſet inter ea lignorum genera, ex quibus olim ſtatuae fierent. Nigricans eſt agallochum cinereis diſcurrentibus venis tradunt hodie Hiſpani in aromatum hiſtoriis. Apud Dioſcoridem etiam interpretes, thyia ligno ſimile reddunt. Quod ego profecto mirandum duco, quum tam manifeſte Plinius citrum eſſe Græcorum θύα vel θύον tradiderit. Et omnino citrum Latinorum eſt, quæ θύα Græcorum. Fruſtra itaque doctiſſimi herbarii de thyia diſputant, & inquirent ecquod arboris genus huic hodie reſpondeat, nonnullis arborem vite eſſe, aliis Sabinam vulgarem exiſtimantibus, quibusdam arborem brutam Plinii, quæ βεβρῦς eſt, ut alibi diximus, eademque cum Sabina herba. Non thyia, ſed citrus Latine appellanda. Videntur itaque plerique putaſſe citrum & thyan diverſas eſſe arbores, quia diverſis capitibus utramque ſeorſim expoſuerit Plinius. Hoc illis ſcilicet impoſuit, vulgaris nempe capitum ſectio, qua totum opus Plinii diſviſum eſt, quæ in veteribus libris nulla eſt, nec habet auctorem Plinium, ſicut multis locis oſtendimus, & ex hoc uno clariffimè patebit. Caſtigata citrearum menſarum inſania, in quibus deſcribendis pluſculum immoratus eſt, tandem ita ſubjicit de citri ipſa arbore, unde illæ menſæ fiebant: *Inter pauca nitidioris vite inſtrumenta hac arbor eſt, quapropter inſiſtendum ei quoque videtur.* Nota etiam Homero fui: thyon Græcè vocatur, ab aliis thyia. Ita hæc legenda ac continuanda, quæ perperam in vulgatis diducta ac diſviſa ſectione capitibus habentur, quod ſic incipit. Nota etiam Homero fui, θύον Græcè vocatur. Cui capiti titulum impoſuerunt: thyia arbor quæ. In indice manuſcripto libri primi nihil tale, ſed hæc tantum: Atlantica arbor. De citri arbore. De citreis menſis. Quæ probentur aut vituperentur in his. Malum citreum. Quibus verbis tituli vide omnia complexus eſt, quæ duobus illis capitibus vulgarij librorum xv & xvi tractantur, & ſub nomine citri, etiam thyon, vel thyan comprehendit. Etate patrum noſtrorum legebatur in Plinii libris: Nota etiam Homero fui, trogeten vocatur. Quæ lectio propagata eſt ex ſcriptis exemplaribus, in quibus omnibus reperitur ita exaratum; trogethe pro thyon Græcè. Inde quidam trogeten hanc arborem vocatam aſſerunt, & τρογῆτις per antiphrasim, quia mandari non poſſet. Unde nodicque Mauri pomum ejus vocant atrogæ. Hoc modo confundunt citriam malum, hoc eſt, τὴν μηδικὴν, cum citro arbore, quæ eſt θύα. Sed hoc jam alii videntur. Plinius paſſim θύον Homeri citrum eſſe arborem, & qua menſæ citreæ fierent, eandemque cum Theophràſti θύα reſtatur, atque ita ubique interpretatur; reprehenditque contra ſentientes: *Hanc itaque inter odores uri tradit in deliciis Circes, quam deam volebat intelligi magno errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cum præſertim eodem verſe cedrum laricemque una tradit: in quo manifeſtum eſt de arboribus tantum loquutum.* In libris ſcriptum eſt una tradatur. Omnino legi debet: cum præſertim eodem verſe cedrum laricemque una tradit uri. Corrupta etiam illa ſunt: Uri tradit in deliciis Circes. Nihil tamen mutant libri. Senſus poſtulat, in edibus Circes. Et fortean ſcripſerit: in edibus illius Circes. Quam εὐφρασίαν habeat illius, ſatis norunt Latine eruditi. Emendabam aliquando: Uri tradit in ediculis Circe. Cujus conjecturæ neque nunc me poenitet. Adicilium, ut domicilium. Cum hoc dicatur, quidni & illud poſſit dici, non video. Compoſita vox ex domo & colo domicilium, pro quo domicilium ſermo corruptus induxit. Ita & adicilium. Facile fuit ex ignorato vocabulo in ediculis notius ac tritius feciſſe in deliciis. Verſus Homeri, quæm designat Plinius, legitur Od. ſ. E.

Πῶς μὲν ἐπ' ἐσθλαφίην μέγα κατέτο, πάλῃ δ' ἐδμή
Κ. L. L. A. K. L. A.

Κέδρος δὲ δὲ κεάπιο, ὅς τ' ἀνὰ νῆσον ὁδῶδει.
De Calypso hæc dicuntur, non de Circe, & memoria imposuit Plinio, sicut jam annotatum est. Potuit pari lapsu falli, ac perperam meminisse, veluti scriptum esset:

Κέδρος δὲ ποσειδῶν τε, ὅς τ' ἀνὰ νῆσον ὁδῶδει.
Eo igitur argumento statuit ὅσον apud Homerum esse citrum, non odoramentum. Cum cedro & larice tradit poeta ὅσον uri. Ergo & ὅσον ibi genus ligni. Nullum hoc nomine Græce appellatur præter citrum. Itaque citrum est. Laricis in Homericis versu nulla mentio, sed cedri tantum. Certe ὅσον duas res Græcis significat, odoramentum, & genus arboris quod Latini citrum vocaverunt. Hesychius: ὅσον, εἶδος δένδρεος. Theophrastus: οἱ μὲν θύαν, οἱ δὲ θύον καλεῖσιν. Athenæus in descriptione navigii Hieronis: πᾶς δὲ θύρας ἐλέφαντος καὶ θύας: fores ex ebore & citro. Non thyia, ut vulgo vertunt. Significat & ἀρώμα, vel odoramentum. Hesychius: θύα καὶ ἀρώμα, καυπεῖος. Inde θυώδες odoratum, & θύον, & θυώματα. Inde verbum θύειν, quod est odorem incendere. Olim solis odoribus accensis dii propitiabantur. Quod θύειν proprie dicebatur. Postea ubi victimæ mactari coeperunt, id nomen abusive de victimis cæsis usurpatum est. Quærendum igitur, utrum melius sit ὅσον de arbore citro, an de aromate, vel odoramento in Homeri versu accepisse. Hoc sic considerandum. Cedrus in foco Calypso uritur tanquam odoramentum, ac θυμιαμα. Bene quippe olet dum accenditur. Virgilius:

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum.

Et de Circe:

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

An ὅσον, vel citrus arbor vice θυμιαματος incendi solita fuerit, & ulla odoris gratia commendata sit, nescio. Nec sane auctores id prodidere. Non taciturnus id videtur Theophrastus si scivisset. Nihil de odore dixit, quum cupressi similem memoraret, foliatura, ramis, caudice & fructu. Præterea passivam in Græcia tempore Homeri hanc arborem fuisse non sit verisimile. Apud Hammonis fanum, & in Cyrenensi agro tantum nasci tradit idem Theophrastus: πῶς δὲ θύον, οἱ δὲ θύαν καλεῖσιν παρ' Ἀμμωνί τε γίνεσθαι, καὶ ἐν τῇ Κυρηναίᾳ. Plinius, cui persuasum fuit passim eam in Græcia provenisse, præcipuam eam circa Hammonis fanum, & in Cyrenaicæ interiore parte, quasi ex Theophrasto scriptum reliquit: Præcipuam autem esse circa Hammonis delubrum: nasci & in interiore Cyrenaicæ parte. Nihil tale Theophrastus, sed simpliciter in illis locis nasci eam arborem dicit. Pari fide ex eodem Theophrasto refert Plinius, templorum veterum contignationes ex ea arbore factas. Non de aliis contignationibus hoc memoratum ait Theophrastus, quam quæ in urbe Cyrenarum fuere, ut diserte hæc ejus verba indicant: πολλὴ καὶ ὁ πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶ, καὶ ἐν Ἀμμωνιωνόφας πύλαις τῶν δὲ χαλῶν ἐν θύαις ἔσται. De incolis Cyrenarum hæc sunt accipienda: καὶ ἐν διαμνημονεύουσιν. Qui enim alii hæc poterant memorare? Plurima, inquit, hæc arbor in illis locis, ubi nunc oppidum situm est. Cyrenarum oppidum intelligit. Hoc dicit, quia Theræi coloni alium locum incoluerant & condiderant, quum primum in Libyam venire, priusquam Cyrenas conderent. Καὶ ἐν διαμνημονεύουσιν ὁρῶντας τὰς δὲ χαλῶν ἐν θύαις ἔσται. Cyrenæi scilicet memorant extare adhuc, & conservari contignationes à citro factas à primo urbis suæ conditu durantes, vel à prima urbe, quam in Libya condiderunt. Ita sane accipiendum. Condita autem Cyrenæ trecentis circiter annis, antequam hæc scriberet Theophrastus, ut ipse auctor est. Ergo per tot annos incorruptæ manserunt illæ citreæ contignationes à Cyrenarum conditu usque in ætatem Theophrasti. Plinius vero hæc sic accepit, quasi non de Cyrenarum oppidi contignationibus loqueretur auctor Græcus, sed de his quæ in aliquo Græciæ oppido extarent: Theophrastus, inquit, qui primus ab Alexandri Magni ætate scribit, quæ circa Urbis Romæ quadringentesimum quadragessimum gesta sunt annum, magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quamdamque immortalitatem materię in tectis contra vitia omnia incorruptæ. Adjicere debuit ubinam locorum extarent illæ contignationes veterum templorum à citro factæ. Atqui promptum est ex Theophrasto scire in Cyrenaicæ civitate fuisse, circa quam & plurima citrus nascebatur. Hoc

A diffimulavit Plinius, quia vult nativam & indigenam Græciæ extitisse citrum arborem, ut paulo post ostendam. Meminit porro & alio loco Theophrastum circa annum Urbis quadringentesimum quadragessimum scripsisse: Oleam Theophrastus à celeberrimis Græcorum auctoribus Urbis Romæ anno circiter ccccxl. negavit nisi intra xxxx. P. ab mari nasci. Scribebat hæc Plinius anno Urbis dcccxxx. Ergo ab illo Urbis anno, quo Theophrastus vivebat, ad hunc quo Plinius opus suum componebat, anni sunt cccxc: sicut rectè à nobis supra emendatum est lib. xix. cap. 11: ubi male hodie legitur de Theophrasto: Neque omnino ullam mentionem habet sparti, cuncta cura magna persequutus cccxc ante nos. Tradit idem cap. 111 ejusdem libri, Cyrenas conditas anno Urbis cxi. At juxta eundem scribebat Theophrastus anno Urbis ccccxl. Ergo à Cyrenis conditis ad tempus illud, quo hæc tradebat Theophrastus, anni sunt trecenti tribus minus. Ipse Theophrastus περὶ τριακόντα ἐτη numerat. Sed in Simonidis Prætoris annum tot annos computat à Cyrenarum κτίσει. Simonidis autem magistratus incidit in annum Urbis ccccxi. Sic rotunde sunt anni trecenti. Scribebat igitur illa Theophrastus de Cyrenarum conditu sub Prætoris Simonide, non sub Nicodoro, cujus prætura congruit in annum Urbis ccccxl: quo anno historiam suam Theophrastus condidisse vult Plinius. Citrus igitur, hoc est, θύα, vel ὅσον peculiaris Cyrenaicæ & Hammoniacæ Libyæ arbor juxta Theophrastum, in Græcia nusquam visa nisi in vecta ex Africa. Ideo Romani majorem hujus notitiam habuere, quam Græci, quia viciniore Africa. Romanis non ex Cyrenaicæ Provincia, sed ex Mauritania adferebantur mensæ citreæ, ubi & citrum nascebatur. Confines Atlantici Mauros arborem citri ferre ipse Plinius fatetur. Unde Atlantica munera vocantur citreæ mensæ Martiali. Et alibi Mauræ silva filiam ex eodem ligno mensam appellat. Sed nec vanè suspicatus sum incognitum illud genus arborum, & Atlantis montis peculiare, cujus Plinius meminit lib. v ex relatione Suetonii Paulini, qui primus Romanorum Atlantem montem transgressus est, tradentis arbores esse in eo Atlante spectabilis proceritatis, enodi nitore, & frondes habere cupressi similes, citri arbores videri. Certe omnia conveniunt, præcipue foliatura cupressina: quam cum tribuat & cedro Vitruvius, prorsus videtur cedrum & citrum confundere. Sic enim de cedro tradit: arboris autem ejus similes cupressæ foliatura, materies vena directæ. Nemo est herbariorum, qui non fateatur cedrum & juniperum adeo indifcreta esse facie, ut pæne internosci non queant nisi fructus differentia. Cedrus igitur similem habet junipero foliaturam, non cupressi. At citrus cupressi gerit folia similia. Ait paulo post cedri arbores nasci maxime in Creta, Africa, & nonnullis Syriæ regionibus. Sanè & citrum in Africa nascitur, sed non in Creta, nec in Syria, ubi cedri proveniunt. Idem Vitruvius citrum vertit, ubi cedrus poni debuit. Aristoteles in Admirandis: πρὸς δὲ τὰς τῶν τῶν κρητῶν ἐλαίης φασὶν εἶναι. τὴν δὲ ὁσμὴν ἔχειν ὅμοιον τοῖς ἀπὸ περὶ σμασιν ὁμοίαν. Vitruvius de hoc fonte: item Carthagini fons est, in quo natat insuper oleum odore ut è scobe citreo. Ita scribendum. Nam male est vulgo, uti scobe citreo. Sic citrum heic appellat, qui κέδρος Aristoteli. Nec enim putandum est scripsisse Aristotelem ἔχειν κίτρον. Liber autem vetustissimus Vitruvii citreo planè profert. Nugatur etiam Athenæus, qui dubitat num κίτρον, quod est malum Medicum, à cedro denominatum sit, quia Phanius Eresius tradiderit cedrum spinas habere circa folia. Sic legenda ejus verba: καὶ τοὶ καὶ Φανίας τὴν ἑρεσίαν ἐννοίαν ἡμῶν διδόντος μήποτε δόξῃ τὴν κέδρον ἀνύμασθαι καὶ τὴν κέδρον φησὶν εἶναι πᾶσι περὶ φυτῶν ἀκάνθους ἔχειν πᾶσι τὰ φύλλα. Nihil ineptius. Citrea malus habet spinas æquæ ac cedrus, ergo τὸ κίτρον à cedro nomen habuit. Malè & κεδρόμηλα quidam vocarunt, quæ κίτρομηλα dicenda sunt. Dioscorides: τὸ δὲ Μηδικὰ λεγόμενα ἢ Περσικὰ, ἢ κίτρομηλα, Ῥωμαῖσι δὲ κίτεια. Editur vulgo κεδρόμηλα. Et alibi apud eundem Dioscoridem, φύλλον ὁμοίον κεδρομήλοις, ubi scribendum re ipsa ac vetustissimo libro auctoribus κίτρομήλοις. Recentiores tamen κεδρόμηλα pronuntiarunt, ut ex Isidoro patet, qui notat Medicam arborem Græcis κεδρόμηλον, Latine citriam vocari, quod pomum ejus ac folia cedri odorem referant. Haud vidi magis. Græci quoque recentiores in eodem errore. Neophytus monachus in Herbario Lexico: Μηδικὸν κίτρον

μήλον ἢ κεδρόμηλον, τὸ κίτρον. Certè hodieque Itali *cedro* appellant citreum pomum, quod veteres *citrum* dixerunt. Sed longè ineptissimi, qui omnibus locis apud Plinium pro citro cedrum reponendam contendunt. In Dionis epitoma Neronis vita male κεδρίναι mensæ pro κίτριναι leguntur, nisi error sit abbreviatoris. Hinc apparet multos etiam veterum ex nominum similitudine citrum & cedrum confudisse. Eudemus in Lexico Rhetorico: κίτρον, κέδρ. Citrus arbor Africæ peculiaris, nec alibi nascens. Petronius:

--- ecce Afris eruta terris

Citrea mensa.

Varroni *Libyssa citrus*. Alii poetæ *Libycum* lignum de citro. Plinius ipse: *Anchorarius mons vocatur citerioris Mauritania, qui laudatissimam dedit citrum jam exhaustus*. In montibus θύαν nasci tradit Theophrastus, quæ *citrus* est Plinii. Si hic in Græcia tunc locorum citrum natam scisset, aut inde allatam ad mensas, non præteriturus id fuit. Hæc cum ita se habeant, nonne monstri simile est, atque omnem admirationem excedit, quod idem Plinius θύον apud Homerum de citro illa Libyca potuit accipere, & arborem illam Græciæ peculiarem facere. Quid enim hæc aliud sibi volunt quæ de unguentis scribit? *Quis primus invenerit, non traditur*. Iliacis temporibus non erant, nec thure supplicabatur. Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris fumo convolutum nidorem, jam rosa succo reperto. Homerum ista spectant. Suos frutices, id est, Græciæ peculiare vocat *cedrum* & *citrum*, κέδρον ἢ θύον. Utriusque ligni accensi nidorem in sacris tum Græcos tantum novisse ait, non alterius aromatis ac thymiamatis odorem. Ergo non solum θύον in Homeri poetis de citro Africano interpretatur, sed etiam omnia quæ ab eo nomine deducta sunt, θύον, θύωδες & περὶ θύον, quasi *citreum*, *citrosum*, & *citratum* reddi debeant. Quod absurditatis ὑπερβολὴ nullam facit reliquam. Nec moror Græcorum interpretes, si qui in eadem sententia fuere. Citrum Libycam Homeri temporibus cognitam Græcis fuisse verisimile non est, quo tempore nondum erant notæ Mauritaniæ, nec fere pars ulla Africæ. Citrus nullibi præterquam in Africa nascebatur, nec uspiam in Græcia reperiebatur. Romanis etiam serò admodum citrus nota fuit, quos tamen ex vicinitate Africæ eam arborem, & prius & magis nosse oportuit quàm Græcos. Mensæ citreæ ante Ciceronianam nullam extitisse memoriam Plinius confitetur. Quæ de thyo, hoc est, citro, memoravit Theophrastus, habuisse ea videtur, & auditu accepisse ab his, qui cum Alexandro Cyrenaiicam & Hammoniicam Libyam lustrare, vel ab his Græcis, si qui res Cyrenaiicas composuerant, vel qui commercia in illis locis exercebant. Citri in Mauritania nascentis non meminit, quia nescivit. Romanorum tempore non amplius id genus arboris reperiebatur in Cyrenaiica regione utpote jam exhausta. Postremo θύον, vel citri arbor non fuit odorifera, nec quisquam prodidit veterum ea incensa odores factos. Θύον igitur apud Homerum non est citrus Libyca, sed odoramentum. Inde θύωδες odoratum. *Citrosus* vertit Nævius, quia citrum θύον, sed de citrea malo & Assyrio accepit, quod præstantissimi esse atque acerrimi odoris omnis antiquitas tradidit. Nugas igitur blatterant, qui Helenæ θάλαμον θύωδιν ex citri lignis compactum, ac structum exponunt. Quod caret ratione. Θύοναν dixisset, non θύωδιν. Theophrastus tamen, quod miramur, θύωδιν ξύλα dixit ligna citrea ἀντὶ τῶν θύων lib. v. Hist. cap. v: τῶν δὲ ἁλίων ἀσπιπέσεων μὲν τὰ κυπαρίσσια, ἢ τὰ θύωδιν τὴν σπυκαμίνον εἶναι φασί. Post cypressæ & citrea ligna mori maximè æternam esse materiam. Hac ratione & θύωδιν θάλαμον dici posset citreus. Aliud tamen θύωδες lignum, aliud opus θύωδιν. Quod non puto dici. Nec enim πυξώδες ἔργον Græci dicunt, quod ex buxo factum est, sed πύξινον, id est, *buxum*, non *buxosum*. Nam *buxosus* est πυξώδης. Igitur θάλαμον θύωδιν est odoratus & bonis odoribus repletus: & ἐάνον περὶ θύον non *citratum*, quod esset absurdum, sed unguentis & odoribus perfusum. Et sanè nihil aliud hæc vox θύον apud Homerum potest significare, quam odoramentum. Unde omnis posterior Græcia θύωδες & θύον pro odorato usurpavit.

A Templa, aras, loca sacra, θυώδιν & θυόν, & θυόδοκα passim appellant ab odoribus & aromatibus, quæ in sacris incendebantur, non à citri nidore & fumo, ut perperam sibi persuasit Plinius. Ab illa voce θύον Romani veteres suum thus fecerunt, ut a πύον pus. Dionysius Periegetes θύον de certo quodam odoramenti genere posuit, quod in Arabia Felice nasceretur:

Ἄε' κηώεσσα θύοις ὑπὸ λαρὸν ἐδάδδ

Ἡ θύον, ἢ σμύρνης δάδδ, ἢ καλαμοιο,

Ἡ ἢ θεσπεσίῳ πεπαινομένῳ λιβαίνῳ,

Ἡ κασίης.

B Primo versu θύα dixit generali appellatione de quibuslibet odoribus. In sequenti θύον de certa ac peculiari specie aromatis κατ' ἐξοχὴν sic appellati. Eustathius θύον, ὅπερ φασὶν εἶδ' ὁ δένδρεος δάδδης. De citro Africana non potest accipi, nec enim arbor est odorata, nec inter aromata numeratur. Præterea in Arabia nasci nemo eam dixit. Priscianus Græcum retinuit.

Namque thyo myrrhaque viget.

Avienus de ladano accepit illud θύον. Sic enim reddidit illos versus:

--- tellus hic semper flagrat odore

Cespitè: prorumpit lacrimoso stipite myrrha,

Myrrha furor quondam Cinyreus: heic ladani vim

Vellera defundunt: calami coma pullulat almi.

Gignit humus cassiam, concrescunt thura per agros.

C Nihil in his, quod τῷ θύῳ respondeat, præter ladant vim, & sanè θύον ita vertit. Sed quare θύον ladanium? Legerat Avienus Arabes ladano præcipuè ad suffitus uti. Hinc τὸ θύον absolute positum hæc pro ladano Arabico interpretatus videtur. Herodotus de ladano Arabiæ: χερίσμιον ἢ ἐς πύλας τῶν μύρων ἐστὶ. Θυμῶσι ἢ μάλισται τὸ πᾶν ἀρεταίοι. Græcis τὸ θύον proprie idem quod θυμίαμα. Quod igitur Arabes ladano ad odorem faciendum maximè uterentur, θύον κατ' ἐξοχὴν ita dictum accepit. Certè Uranius in Arabicis inter odores, quos apud Abasenos Arabiæ gentem inveniri dixit, etiam θυμίαμα velut peculiare quoddam aromatis genus recensuit. Verba ejus leguntur apud Stephanum in voce Ἀβασηνολ hoc modo: ἢ χάρη τῷ Ἀβασηνῶν σμύρνῳ φέρει, ἢ ὅσον, ἢ θυμίαμα, ἢ κέρπιδον. Non dubium est quin apud Uranium, aut alium auctorem, qui Arabica scripserat, τὸ θυμίαμα de certa odoramenti specie legerit Dionysius, quod ipse θύον in carmine suo vocavit. Nam θύον est θυμίαμα. Placuit nobis aliquando in eo Uranii loco θυμίαμα de thure expone-

D re. Nam θυμίαμα recentiores absolute de thure dixerunt, ut Latini *incensum*. Et vox Latina thus ex Græco θύον, vel θύ. Sed Dionysius disertè λιβαίνον, hoc est, thus ὑπὸ τῷ θύῳ separat. Certè θυμίαμα apud Uranium, & θύον apud Dionysium de genere odoramenti in Arabia nascentis idem est. ὅσον & κέρπιδον in Uranii verbis incognita, & aliis innominata odorum genera. Fuit cum legerem: σμύρνῳ φέρει ἢ κισσῷ θυμίαμα. Ut suprâ docuimus κισσῶς est κισσός. Quare κισσῷ θυμίαμα pro ladano dixerit; nam ladanium ex cistho. Sed hæc incerta. Videndum etiam an Græci veteres ante thuris notitiam, & usum herbam *Sabinam*, quam unam præ omnibus ad suffitus adolere soliti erant, θύον κατ' ἐξοχὴν vocaverint. Virgilius in Culi-

Herbaque thuris opes prisca imitata Sabina.

F Plinius de illa arbore, quam Sabinam herbam Latini dixerunt: *A multis in suffitus pro thure assumitur*. Et mirum, quum herba non sit, sed arbor pumila, vocatam esse herbam, hoc est, πύον Latinis. Plinius idem lib. xvi. cap. xix inter arbores perpetua coma virentes eam recenset his verbis ex codice antiquo sic legendis: *Harum generi non decidunt olea, lauro, myrto, cupresso, pinis, hedera, rhododendro, & quamvis herba dicatur, Sabina*. Hæc innuunt Sabinam herbam arborem esse, quamvis dicatur herba. Græcis βεγδὴν, vel βεγθὸς proprio ac suo nomine dicta est, usumque illis præbuit thuris. Hesychius: βεγθὸν, πᾶσι τοῖς θεοῖς θυμιάματ'. In sacris ad suffitus accendebatur. Dioscorides de brathy, sive herba Sabina: χερίσμιον ἢ τοῖς φύλοις ἀντὶ θυμιάματ'. Arabes eam in Elymaeos petebant Plinio teste ad fumum odoratum ex ea accenta faciendum. Brathyn arborem,

borem pro bruta scribendum esse apud eum supra ostendimus. Nam ita etiam ibi legebat codex Palatinus. Si ulla arbor apud antiquos Græcos θύον nomen, hoc est, θυμιάματος proprium sibi habere meruit, hæc præcipue sic vocari debuit. Odorem ejus incensæ proximum esse cedro tradit Plinius. Eam Homerus cum cedro una uri tradit in specu & foco Calypsus:

Κέδρε δὲ δινεάσιο, θύον δὲ ἀνὰ νῆσιν ὁδῶδες.

Profecto si θύον de certo aliquo genere arboris odoratæ apud Homerum debet accipi, de alia non merito queat nisi de hac. Sed quæcunque tandem vel arbor, vel herba fuerit hoc nomine appellata, ab usu præcipuo suffitus, & odoramenti id invenisse oportet, ac proinde communem omnium suffituum appellationem sibi propriam velut vindicasse. Et Dioscorides cum cupressō, junipero & cedro eam describit, similemque foliis cupressi facit: Plinius cupressō fusæ similem. Unde & *Creticam cupressum* quidam appellarunt. In Arabia quoque nasci ait Diodorus, cum Plinius dicat Arabas eam petere in Elymaeos: ἐν ᾗ τοῖς ὄρεσιν ἡ μόνον ἐλάτη καὶ πεύκη θαλάσσης, αἰθὰ καὶ κέδρος, καὶ ἀρκύθος ἀπλεθρὸς, καὶ τὸ καλεῖσθαι βόρεον. Sic legendum ex libris. Herbam Sabinam, hoc est, βεγθὺν vocatam etiam βόρεον tradit Dioscorides. Cum cedro & junipero eam recenset, & cum aliis Arabiæ arboribus odoratis. Forte & Græci scriptores, qui θύον in Arabia nasci produnt, dum speciale aromatis genus intelligunt, de hac ipsa arbore sunt explicandi, quam Græciæ vetustissimi auctores θύον appellarunt ὅτι ἡ θύον. Homerus quoque eam cum cedro jungit. Glossæ Nicomedis Iatrosophistæ βόρεον à brathy distinguunt, in quibus ita legitur: βεγθὺν κυπρίστος Κρητικὸς. Βόρεος κέδρος μεγάλη, ἡ ἀρχαιοκυπρίστος. Neophyto βεγθὺν μυελία. Apulejo brathy & baryton. Græci Theræi, qui coloniam in Africam deduxerunt, & Cyrenas condiderunt, genus arboris ibi repertæ, quæ & cupressō ferè similis in omnibus esset, videntur noto sibi nomine θύον nuncupasse, quod haberet folia similia θύω, hoc est, brathy, vel herbæ Sabinæ. Longa tamen differentia fuit inter herbam Sabinam, & θύον Cyrenaicum, vel Libycum, hoc est, citrum. Procera & grandis hæc arbor, è cuius radicibus mensæ solidæ fierent, & contignationes ex reliqua materia. βεγθὺς, pumila arbor, & κολοβὸν τὸ δένδρον, adeo ut herbam etiam quidam indigeraverint. Certè θύον apud Homerum non est citrum, sed vel odoramentum quodlibet, vel si certum genus arboris ibi significat uri solitum ad suffitus, non aliud potest intelligi præter illud quod diximus. Hoc tamen ut verum non assero, sed perquam verisimile esse contendo. Certum est non ex alio magis frutice, quam ex hoc vetustissimos Græcos in sacris convolutum nidorem odoremve novisse, & propterea θύον appellasse κατ' ἐξοχὴν. Plinius de Græcis antiquis antequam thuris usum accepissent: Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris convolutum nidorem noverant. θύον vertit citrum. Melius potuisset brathy arborum, aut herbam Sabinam, quæ & frutex est & Græciæ familiaris, & in sacris adoleri consuetus. At citrus arbor magna Africæ propria, & inodora, quam Græci coloni θύον dixerunt, à similitudine foliorum herbæ Sabinæ, quam ipsi θύον à suffimentorum usu in patria appellabant. Nam θύον κατ' ἐξοχὴν, id est, θυμιάμα eam vocarunt Græci. Sic Hammoniacum, quod eo Libyes ad suffitus uterentur, dictum est λιευκὸν θυμιάμα, & simpliciter θυμιάμα. Nicomedes in glossario iatrico: θυμιάμα λιευκὸν, γομφίτης. Hammoniacum intelligit. Vox ea γομφίτης multis locis legitur apud Myrseum, docto interpreti nusquam intellecta. In aliis glossis: λιευκὸν θυμιάμα, αἰμωνιακόν. Recentiores Græci γομφίτην dixere, quod antiqui φύγμα de hoc ipso hammoniaco. Sed de his alibi. Jam superest ut examinemus aliam arborem diversi generis, quam huic citro Libycæ cognominem fecere Latini veteres, & quare fecerint exquiramus. Citrum de Assyrio pomo nomen, ut dixi, Latinum. Unde mediæ ætatis auctores Græci κιτερίον fecerunt, & κιτερίον. Notum est quam rudes fuerint prisca Romani in plerisque nominibus è Græco deducendis, vel uno exemplo id patebit. Τάδες sunt parvæ ὄες, ut & συάδες parvæ σῆες. Hesychius: συάδες αἱ ὄες ἐρημαλισμένως. Τὸ γῆμα, quod intelligit, Doricum est & poeticum, ut κελιάδες pro κελύαι, & similia. Sidus in

A fronte Tauri, cuius occasu pluviae significantur, ὕαδας idem dixerunt ὅτι ὕειν. Latini *fulcas* easdem nominavere, quasi parvas fues. Nam *fulca*, ut *porcula*. Hoc in aliis multis observavimus. θύον omne odoramentum Græcis dicitur. θύον etiam arboris Libycæ genus, quod ipsi citrum vocarunt, fortasse sic appellatum à populis, ubi gignitur. Inde & *Medicam malum*, quæ odorata est arbor, citrum appellarunt, quia θύον, quæ citrum significat, etiam odorem quemlibet & aromaticum denotat. Certè Nævius *citrosam vestem* à citrei mali odore appellavit, quod Homero θυώδες εἶμα, quasi θύον, non tantum citrum Africanam significaret, sed etiam Assyriam malum, cuius poma vestibus interjiciebantur ad odorem illis conciliandum. Aliud etiam est, quare videri possint nominibus confudisse tam alienigeni ἑδῆς arbores. Citrus arbor mensarum apud Mauros Atlantici confines nascetur haud longè ab Hesperidibus. Arbor citrea mala ferens, quam eandem cum Assyria plerique veterum volunt, in iisdem regionibus crescebat plurima, & inde primum ex ea fructus allatos viderunt Romani. Ἑσπερικὸν μῆλον, & Ἑσπερίδων, sed & Ἑσπερίδα absolute vocarunt Græci. Quod igitur ab iisdem locis alterius arboris fructus, alterius lignum ad mensas Romanis veniret, rudi illo sæculo videntur existimasse arboris illius, ex cuius materie mensæ & alia opera fierent, fructum esse, poma illa quæ indidem afferebantur, & citrea appellasse, ac citra quasi citri mala. Nam citrus arbor, citrum fructus. Postea comperto diversas esse arbores, idem tamen nomen utrique adhæsit. Citrus, quæ citrea mala fert, Ἑσπερίδων μῆλα, & Ἑσπερικῆ, & Ἑσπερίς dicebatur. Athenæus: αἰμιλιανὸς ἡ ἐλεγκὸν ἰόσαν τὴν Μαυρεσίαν βασιλέα ἀνδρα πολυμαθῆσαν ἐν τοῖς περὶ Λιβύης συγγράμμασι μνημονεύοντα ἡ κίτρον, καλεῖσθαι φησὶν αὐτὸν ὡς τοῖς Λίβυσι μῆλον Ἑσπερικόν, ὅφ' ὧν καὶ Ἑσπερίδα κομίσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ χρυσέα ἄφ' ἧς τὴν ἰδέαν λεγόμενα μῆλα. Citrum Juba malum Hespericum apud Libyas vocatum dicit, quod apud Hesperidas nasceretur, & inde in Græciam ab Hercule inuenta aurea mala ab Hesperidibus, de quibus fabulæ. Pausanias in Eliacis: ἐχρὶ ἡ Ἑσπερίδα καὶ δένδρον τὸ παρ' Ἑσπερίσι τὴν μῆλα καὶ περιζυμυρῶν τὴν μῆλα τὸν δένδρον. Malum Hespericum designat. Servius: Propter ruborem autem lana, qua similis est auro, existimasse eos, qui audierant mala aurea in Africa nasci. A colore dicta aurea, quia τὴν ἰδέαν χρυσοῦ essent. A loco Africæ, ubi nascebantur, Ἑσπερικῆ, vel etiam Ἑσπερίδες, sic enim passim vocantur veteribus, non tantum Ἑσπερίδων μῆλα. Hoc nos nunc primi docebimus. Theophrastus lib. vi. de causis, cap. xxv. Πάλιν ἐν ἰνῶν ὄρεσιν καὶ περὶ ἀντίοις ἡ αἰετος σύμμετροι περὶ τῆς ὄρας, ὡς περὶ καὶ ἐστὶν ὅτι τῆς Ἑσπερίδος καλεῖσθαι αὐτὴν ὡς τὸν νυκτὸς ὅτι μῆλον, ἡ καὶ ἡμέραν. Vertunt docti interpretes: Sicut in herba, cui nomen Hesperidi, patet. Quærant Herbarii quænam illa herba sit, quam veteres Græci nominarunt Hesperida. Sed ignoscas interpretibus, qui Plinium sequuti sunt. Nam & ipse eo Theophrasti loco Ἑσπερίδα pro herba videtur sumpsisse, eamque inter odoriferas herbas recenset lib. xx. cap. vii. Hesperis inquit, noctu magis olet, inde nomine inventa. Ridiculè istud. Nec enim Ἑσπερίδα dictam meminit Theophrastus, quod noctu magis oleret: nec Ἑσπερίς nox est, sed ingressus noctis. Νυκτερίς potius, vel νυκταλὶς dicenda fuisset. Ἑσπερίς apud Theophrastum non herba est, sed malum citreum, sive Hespericum quod odore commendatum veteribus fuisse nemo ignorat. Et mirum nescire potuisse Plinium, Ἑσπερίδα Græcis vocatam, quod alii μῆλον Ἑσπερικόν, vel μῆλον Ἑσπερίδων appellarunt. Atqui ne id quidem recentioribus ignoratum fuit. Glossæ veteres capite de arboribus: Malum Persicum, Περσικόν, Citreum, Ἑσπερίς: Cotoneum, κυδώνιον. Glossæ nostræ nondum editæ capite de arboribus, μῆλα, melum: Ἑσπερίς, citrum: ἀναδεδεγὸς, arbutum. Aliæ glossæ: Ἑσπερίς, citrium. Athenæus lib. i. i. i. ἀλειψαμένης γὰρ ἐν πετάρτῳ Λακονικῶν. Ἐν ᾗ μῆλα καὶ τὰς λεγόμενας Ἑσπερίδας. Intellegit aurea mala, quæ & Hesperidum dicta sunt. Apud Lacedæmones ea diis apponi solita scribit ibidem Timachidas, & Ἑσπερίδων μῆλα vocat. Περὶ Ἑσπερίδων ἡ μῆλων, ὅπως καλεῖσθαι ἰνὰ Φησι Τιμαχίδας ἐν τῇ πετάρτῳ, εἰπὼν καὶ ἐν Λακεδαιμονίᾳ ὡς περὶ τῆς τοῖς θεοῖς. Φησι Πάμφιλος ταῦτα, ὅσοιμα ἡ εἶναι καὶ ἄβρωστα, καλεῖσθαι ἡ Ἑσπερίδων μῆλα. Sic ille locus constituendus, ac interpungendus. Tradit ibi de

de Hesperidibus sic vocatis malis: *ἡ Ἑσπερίδων ἢ μήλων.* Ex Pamphylo notat dicta etiam *Hesperidum mala*. Subjicit deinde verba ex Aristocratis Laconicis, quæ superius adduximus, ubi *Ἑσπερίδας* vocat id genus pomi, quod Diis anteponebant Lacones. Hefychius: *Ἑσπερίδων μήλων ἐν Λακεδαιμονίᾳ βρωτὰ ἵνα μήλα.* Lege: *Ἑσπερίδων μήλα ἐν Λακεδαιμονίᾳ βρωτὰ ἵνα μήλα.* Ex his constat *Ἑσπερίδα*, & *Ἑσπερίδων μήλον*, vel *Ἑσπερίδων*, idem esse. Item *Ἑσπερίδα καλεμῆλον* apud Theophrastum, quæ noctu melius olet quàm interdiu, non herbam esse, sed aureum malum ab Hesperidibus. Cum hæc vera sint, miror Athenæum seorsim de illis Hesperidibus, vel Hesperidum malis, ac de citreis tradidisse, veluti diversa forent. Atqui de citreo malo paulo post tractans, *Ἑσπερίδων* malum esse, & *χρυσὸν μήλον*, & ab Hesperidibus per Herculem in Græciam importatum dicit. Theophrastus quoque *τὴν Ἑσπερίδα καλεμῆλον*, cujus semel & in transitu meminuit, diversam facere videtur à malo Medico, sive Persico, cujus historiam alio loco plenius exequutus est. Quo loco *Περσικὸν* & *Μηδικὸν* vocatum memorat, nec *Ἑσπερίδων* nominis ullam ibi mentionem habet. Mos hic tamen Theophrasti est easdem plantas aliubi aliis nominibus appellare. *Διὸς βαλάνης* sæpe meminit, hoc est, castaneæ: alibi eam *Ἐυβοικὸν κάρυον* vocat. *Ὀξύκαυθον* quodam loco nominat, quam alio *πυρίκαυθον* nuncupavit. Ita Persicum, sive Medicum malum cum in historia fusè descripsisset, in libris de causis intranscursu mentione ejus inlata *Ἑσπερίδα* maluit appellare. Ergo *Ἑσπερίς*, sive *Ἑσπερίδων μήλον*, & *Μηδικὸν* idem, quod Latinis *citrum*. Utcunque eadem arbor fuerit Medica malus & Hesperica, certè toto orbe divisas regionibus natales habuere, hæc in extremis occidentis partibus, illa in oriente primo. Hujus mali multa hodie genera sunt, sed duo præcipuè diversa in plures species sese spargentia, *citrones* & *aurantia*, vel *aurantia mala*. Non dubium est, quin *citrones* ex *citro* facti sint. Utenim *cardonem* dicimus, qui veteribus *cardus*, vel *cardus*: & *mallonem*, qui *mallus*, ita *citronem* vocamus, quod erat *citrum* veteribus. Idem vocabulum Hispani, Itali, Germani, hodieque retinent, ut prorsus necesse sit eandem arborem esse, quæ hoc nomen nunc habet, & quæ olim habuit. Hoc si in citro verum est, quidni sit & in *aurantiis*? Veteres Hesperidum mala, vel Hesperidas vocarunt *aurea mala*, *χρυσὸν μήλα*, quod aureo colore essent: *τὴν ἰδέαν χρυσὸν* vocat Juba. Ergo sic potius, aurata quàm aurea. Hinc infima Latinitas *aurantia* dixit pro auratis. *Aurans* pro aurato. Sic in lege Salica *loca cognominantia*, pro cognominata, & in veteribus formulis, *jaçtante denario*, pro jaçtato, apud Marculfum, *faciente contorno*, pro facto. Et inde hodieque *argentum computans*, pro computato, quæ pecunia est numerata veteribus. Tales multas loquutiones alibi observavimus etiam sæculo vetustiore usurpatas. Ita igitur *aurans malum* pro aurato, & *aurantia* pro auratis. Inde *aurantium* & *arantium* idem malum, qui fœdius loquuti sunt, recentissimi auctores appellarunt. Ridiculi sunt qui ab *arantia* urbe id nomen deducunt, quæ urbs est Peloponnesi, in quam primum volunt mala aurea ab Hercule inlata quum ab Hesperidibus rediret. *Ἀργυρία* urbs antiqua Peloponnesi, quæ postea *Φλῆς* dicta est. At nomen *aurantium* malorum, vel *arantium*, sub extremis Latinitatis demum temporibus auditum est, quibus nulla jam *Ἀργυρία* fuit, nec *Φλῆς*. Præterea si ab illo oppido id nomen invenissent, Græcis usitatus quàm Latinis fuisset, immo Latini à Græcis hoc sumpsisent. Digni non sunt, qui pluribus refellantur, tam absurdæ sententiæ auctores. *Aurantia* pro *aurantiis* corruptè dixere, ut *Augustam* pro *Augusta*. Quomodo in multis libris ante sexcentos annos scriptis passim reperire est. Unde oppidum *Famagosta* Hispaniæ, quæ olim *Fama Augusta*. Sic *arantia* poma pro *aurantiis*, & *inaurantia* pro *inauratis*, vel *inauratis*. Unde Italicum *nerancio*, & Hispanicum *nerancias* pro *inaurantias*, vel *inaurantias*. Græci recentiores inde suum *νεργυρίον* fecerunt. Scholiastes Nicandri *Μηδικὸν μήλον* interpretatur *νεργυρίον*. Et apud Nicolaum Myreplum *νεργυρίον* est arbor, quæ mala fert aurea. Igitur *aurantia mala* recentiorum sunt mala aurea veterum, &

A Hesperidum mala. *Aurantia* nostra verè sunt aurei coloris, at *citrea* vel *citrones* flavi dilutioris. Quare si sequimur differentiam, quæ vulgari & hodierna horum vocabulorum notione signatur *aurantia* nostra fuerit veterum *Ἑσπερίς*, *citrum* verò vel *citro* noster Medicum malum antiquorum. Certè *τὴν Ἑσπερίδα λεγομένην*, quod est malum aureum Hesperidum à Medico malo distinguit Theophrastus. Sed & Hesperidum mala prius novisse Græci videntur quàm Medica vel citrea. Inter symbola & initia Dionysii mysteriorum Orpheus recenset poma Hesperidum aurea, cujus hi verius citantur apud Clementem:

B *Κῶν ὁ καὶ ῥόμβος, ἢ παῖς ἡ καμπεσίγχα, Μῆλα τε χρυσὰ καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυρόνων.*

Jam tum igitur Hesperidum mala Græcis nota fuisse oportet. *τῶν Ὀρφικῶν* auctorem quidam fuisse volunt Onomacritum, quem circa quinquagesimam olympiadem vixisse tradit idem Clemens. *Ἑσπερίδας*, hoc est, Hesperidum mala apud Laconas diis apponi olim solita Timachidas, & Aristocrates in Laconicis scripserunt. Et *Ἑσπερίδες* quidem ab Africa, ubi Hesperidum horti. At Medicum malum è Perside, vel Media in Græciam sero admodum allatum est, nec nisi mediæ comœdiæ poetarum ævo. Antiphanes in fabulâ Boeotia primus memineral mali Medici, idque tum recens è Perside inveni cœptum Athenas memorabit. Hæc ejus verba sunt de malo Medico:

C --- A. *ἀλλὰ ταυτὶ λάμβανε*
Παρθένε τὰ μήλα. B. καλὰ γέ. A. καλὰ δὲ δ' ὦ θεοί.
Νεωστὶ γὰρ τὸ σπέρμα τὲτ' ἀφ' ἡμῶν
Ἐἰς τοὺς Ἀθλοῦς ἐστὶ παρὰ τὴν βασιλείαν.
B. *Περ' Ἑσπερίδων ὅμῳ γέ νῆ τὴν φασφορόν.*
A. *Φασὶν ὅτι χρυσὰ μήλα ταῦτ' εἶναι τρεῖς*
Μόν. B. ἐστὶν ὀλίγον τὸ καλόν, ἐστὶ πανταχῇ
καὶ ἡμίον.

D Fabulas in scena dictavit Antiphanes post olympiadem nonagesimam octavam. Ex his tamen constat Medica mala malis Hesperidum fuisse similia. Immo nihil prohibet eadem fuisse, quæ patria tantum ac natali solo differrent. Præterea verisimile est citreum malum, quod primum videre Romani, ab Africa potius ipsis venisse quam à Media vel Perside. Hæc est *Ἑσπερίς* vel *Ἑσπερίδων μήλον*. Sic *Punicum malum* appellavere *τὴν ῥοιάν*, quod ab Africa & Pœnis hoc genus primum acceperint, non à Græcis. Huic malo Hesperico vel Hesperidum citri nomen imposuere Romani, non Græci. Cujus rei fidem præstat, quod vetusti Græciæ auctores, qui Medici mali meminere, nullam citri mentionem faciunt. Ergo genus hoc mali, ut ab Africa accepere Romani, ita & nomen simul inde oportet sumpsisse, vel ipsis fecisse. Qua de re supra. *Hespericum* itaque malum & *citrum* idem. Nam ita vocavere Romani. At rursus *citrum* & *malum Medicum* prorsus idem. Idque ex descriptione utriusque omnino patet. Quas in Medico spinas acutas Græci produnt, & folia nuci vel Andrachnæ, vel lauro similia, eadem omnia in citro reperiri certum est, ut alia omitam quæ utrique conveniunt. Denique in hac sententia fere omnes antiqui, *τὸ κίτρον*, & malum Medicum esse idem. Galenus, Aëtius & alii: *μηλέα Μηδική ἢ τὸ κίτρον*. Vetus epigramma nondum editum, cui titulus de citrio:

F *Septa micant spinis felicitis munera mali,*
Qua tulit ut circi aureus ora tumor.
Hippomenes vicit tali certamina malo:
Talia poma nemus protulit Hesperidum.

De citrone loqui, non de aurantio, figura, quam illi tribuit, ostendit. Ut circi ora, vel ambitus est, ita tumor aureus in citro. Circi ambitum ovata, non orbiculata facie fuisse, qualis & citrei forma est, norunt eruditi. Martialis de citreis:

G *Aut hac Massyli poma draconis erant.*
Citreis auri colorem passim vetustas omnis attribuit. Epigramma vetus *ἀνένδοτον*.

Stat similis auro citri mirabilis arbor,
Omnibus autumnu antiferenda bonis.
Hac ornant mensas, hac præstant poma medelam,
Quum quatit incurvos tussis anhelat senes.
Hoc est, quod de Medicæ arboris pomis cecinit poeta:

... & senibus medicantur anhelis.

Ita ergo & χρυσά μῆλα, & Ἑσπερίδες, & citrea & Medica mala idem genus pomi fuerunt. Quid igitur faciemus aurantiis nostris? numquid dicemus incognita veteribus fuisse? Hoc jam affirmarunt doctissimi hujus ætatis Medici, quibus placet aurantia mala per insitionem producta esse, non ita venisse suapte natura. Sic facticiam arte, non nativam volunt hanc speciem: à quibus ego magnopere dissentio. Dicerent saltem cujus, aut in quam arborem insitione de citreis aurantia putarent processisse. Quod enim semel olim factum est, etiam nunc fieri posse concedent. Experimentum itaque etiam hodie capere liceret, ac de citrone aurantium facere. Sed nec puto id unquam factum, nec posse fieri. Si citrum inferas in aurantium, non poma aurantia, sed citrea inde nascentur. Major tantum arbor evadet, quia malus aurea grandior est, quam citrifera. Si in citream malum aliud genus inferas, ejus generis quod insitum habueris, poma nascentur, non citrea. Nimis magnum est discrimen aurantii & citrei mali, quam ut illud ex isto insitione manasse credi queat. Arbores utriusque magnitudine valde inter se differunt: nam citri parva est, aurantii magna & cuilibet alii malo non cedens. Figura & color pomi diversa in utroque. In citro longa facies & ovata, color ex flavo pallidus: in aurantio cum auri obryzi colore forma orbicularis. Spinæ multæ & acutæ & robustæ in citrea malo, quæ breves admodum in aurantia, & paucae tenuisque. Folia ipsa dissimilia: serrata per ambitum in citro, nec sunt in aurantia. Sapor ipse ac gustus succi non idem in citro ac aurantia. Alia pleraque omitto. Cum in aliis malorum generibus natura plures species sub uno genere incluserit suo ingenio ita natas, non insitione productas, quæque minori inter se differentia censeantur, quam citreum malum & aurantium, cur non & has species putabimus esse diversas eodem genere comprehensas, nec ulli arti insitivæ obnoxias? Certè & altera hæc species, quam aurantiam vocamus, in alias porro quamplures species dividitur, quæ succo acido præditæ sint, quæ dulci, quæ formæ majusculæ pomum habeant, quæ coloris dilutioris, aut χρυσότερα. In ipsa citreorum specie multæ aliæ species deprehenduntur, ut quas limas appellant, & limones, & ponceira, quasi poma cerea. In Ponticis nucibus quis rotundas & calvas ex longis avellanis insitione factas dixerit? Species sunt diversæ generis unius. Idem est profecto, si quis affirmet aurantias ex citronibus per inferendi methodum processisse. Sed antiquitas id genus mali per species non distinxit, atque unius tantum generis meminit citreorum. Non inde necessario consequitur unicam tantum citreæ mali speciem in rerum natura tum fuisse. Parvam admodum, ac seram citreorum habuere notitiam Europæi. In Africa nascebantur: aut in Perside, vel Media. Utrobique genera illa omnia gigni solita verisimile est quæ nunc videmus. E Perside poma citrea in Græciam adferebantur, ex Africa in Italiam. Nec ut esui essent, aut mensarum usui, sed ut odoris gratia inter pretiosa κειμήλια recondenterentur, aut vestibus interjicerentur. Plinii ætate nondum mandebantur, nec gignebantur in Italia, traditque nisi apud Medos & in Perside tum nasci noluisse. Plutarchus refert avorum duntaxat memoria manducari cœpisse. Non mirum igitur si peregrinæ arboris, parumque sibi cognitæ species, ac differentias non tradidere veteres illi, quorum scripta de arboribus ad nos pervenerunt. Quod enim in ficibus, malis, pyris, pomis, nucibus, castaneis, aliisque apud se nascentibus diligentissimè fecerunt, quis hoc idem ab illis exigeret in ea arbore, quæ in Perside tantum & ultima Africa nasceretur? Oppius apud Macrobiū: Citrea item malus & Persica: altera generatur in Italia, in Media altera. Persicam ait, hoc est, τὴν Περσικὴν μῆλον in Italia nasci: in Media citream. Ergo in Italia citrea malus per illud tempus non generabatur. Virgilius Mediæ citreæ tantum peculiarem facit. Cum Medica & citrea eadem sit cum malo Hesperidum, mirum est veteres Romanos in Media citream nasci tantum meminisse, quam in Africa etiam provenisse certum est. Atqui Africa propior Italiæ quàm Media. Et

A propterea eam arborem etiam in Africa generari ut ex vicino non minus scire poterant. Juba μῆλον Ἑσπερίδων τῶν πρὸς Λιβύην appellari id genus pomi tradidit. Ergo in Africa etiam apud Hesperidas gignebatur. Quid igitur Oppius & Virgilius in Media tantum nasci voluerunt? Quid eos sequutus Plinius his verbis? Sed nisi apud Medos, & in Perside nasci noluit. Ergo nec in Africa nascebatur. Ex his posset aliquis arguari præter illa, quæ jam adduximus, aliam esse Ἑσπερίδα, & citream, vel Assyriam malum. Ἑσπερίς & Ἑσπερίδων μῆλον, idem & χρυσόν, aurantia utique nostra. Citrea malus & Assyria eadem. Palladius, cujus tempore citrea jam in Italia nascebatur, Martialem citat, qui scribit hanc arborem apud Assyrios pomis nunquam carere. Omni tempore anni in Assyria fructum ferre significat, ut Theophrastus & alii asserunt. Ergo Assyria natale solum huic pomo, & inde in Italiam ductum est, ubi mutato solo non omni tempore ferebat. Plinius, qui Assyriam malum nisi in Assyria ac Perside nasci negavit lib. xii. cap. iiii, tamen lib. xiii. cap. xvi de citrea ita scribit: Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitur, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius. Sic loquitur veluti de arbore, quæ passim in Italia tum haberetur domibus adita ad umbram & ornamentum. Nec enim hæc verba possunt de pomo accipi, domos etiam decorans. Pomum in arcis condebatur, & vestibus interjiciebatur, ut odorem inde caperent: ornamentum domibus præstitisse quis imaginari possit? Eo sensu igitur domos decorare hæc citri arborem dixit, quo alibi loton, sive fabam Græcam domibus expeti propter ramorum petulantiam: Præcipue domibus expetitur ramorum petulantia, brevi codice, latissima exspatiantium umbra, & in vicinas domos sæpe transilientium. Idem de zizyphis & tuburibus alibi tradit: Sed aggeribus præcipue decora, quoniam in tecta jam silva scandunt. Ita domos decorabat citri arbor. Non ambiguum duxerim quin hoc loco Plinius τὴν Ἑσπερίδα intellexerit, ac citrum vocaverit, quæ & magna arbor, & in Italia jam tum Plinii ætate plantari consueverat intra domos umbræ & ornamentum gratia. Citrum itaque Plinius diversam prorsus statuit ab Assyria malo. Domos, inquit, decorans, nec dicenda verbosius. Quia nota erat omnibus, & passim in domibus viscebatur, ideo non dicendam verbosius ait. Atqui satis verbosè de Assyria malo jam dixerat in superioribus lib. xii. cap. iiii. Quod si eandem arborem putasset citrum & Assyriam, certè hæc meminisset se antea jam de illa pertractasse. Apulejus Plinium sequutus est, & citrum ab Assyria, vel Medica malo diversam statuebat in iis libris, quos de arboribus composuerat. Servius ad ii Georg. de Mediæ arbore: Hanc plerique citrum volunt, quod negat Apulejus in libris, quos de arboribus scripsit, & docet longe aliud genus arboris esse. Apuleji libri de herbis & arboribus toti Plinianis verbis contexti fuere, ut ex fragmento non parvo colligi potest, quod apud me est. Epitome Pliniani operis opus illud fuit, quam à libro xix exorsus erat, quo Plinius de herbis & hortensibus tractare incipit. Merito ergo ille Assyriam & Medicam malum aliud genus arboris à citro censuit, quæ Plinii sententia est, quem libris illis abbreviavit, & in compendium redegit. Citrum Plinio est Ἑσπερίς, vel Ἑσπερίδων μῆλον, idemque aureum, sive aurantium nostrum, quod Italiæ cognitum eo tempore fuit, domibus decorandis, pomumque ipsum odore expetitur quibusdam, aliis execratum. Certè & in Græcia pridem τὴν Ἑσπερίδα vulgarem fuisse supra ostendimus, & multo quidem ante visitatum quam mala Medica, non tamen esitatum. Nam & Ἑσπερίδας Græci ἄβρωτον μῆλον & ἄβρωμα interpretantur. Postea quam vero Medica mala in Græciam importata à Perside fuere, & à Græcia in Italiam inuenta, ob similitudinem quam habere visa sunt cum aureis malis & Hespericis, citrea etiam mala vocitare ea cœperunt. Inde postmodum discordiæ auctorum natæ, aliis asserentibus citrea eadem cum Medicis malis, aliis diversa facientibus. Usu demum invalescens factum est, ut citreorum nomen Medicis & Assyriis pomis veluti proprium maneret, Hesperidum autem mala proprie dicerentur aurea, aurantia, & inane.

inaurantia, quod usque ad hanc nostram ætatem obtrahit, qua idem hoc nominum discrimen inter *citrea* & *aurantia* servatur. Nec vero mirandum venit si ex veteribus plerique, quando nondum bene notæ hæc arbores erant, hæc nomina ac genera confudere, quum videamus recentiores jam constituta horum vocabulorum ac specierum differentia, alteram pro altera passim ponere. Myrepsus *νεραντζέα* appellat τὴν Μηδικὴν μήλαν veterum, quæ citrea est, ut posterioris ævi usus dicere occupavit. Nam apud seculum prius *citrum* si fortè *εσπερίς* dicebatur, id est, malum aureum. Interpretes vetus Nicandri *νεραντζέων* exponit τὸ Μηδικὸν μήλον. At *nerantium* pro inaurantio, vel inaurante pomo est *aurantia* nostra, non *citrum*. Virgilius in describenda malo Assyria ingentem arborem eam nobis tradit, quod aurantiae potius convenit quam citro. Nam citrum non alte attollitur:

Ipsa ingens arbos, faciemque simillima lauro.

Ad quem locum Servius: Sane etiam hac probant *citrum* non esse. Nam citri arbor multum non potest crescere. Utramque igitur confudit. Et apparet ex hoc loco fuisse tum temporis in rerum natura auream malum nostram. Et quum *citrum* Plinius domos decorare dicat, nec dicendam esse verbosius, de aurea malo nostra videtur intellexisse. Postea ut docui citri nomen de Assyria arbore usurpatum, propriumque illi arbori factum. Quod enim ibidem negat Assyriam malum nasci nisi in Perside, etiam hodie multis in locis gignitur & habetur, ubi citrea non potest generari. Martialis apud Palladium negat citream omni tempore fructu onustam esse, sicut in Assyria natura ejus est. An semel igitur jam constitutum hoc esse debet, *εσπερίς* Theophrasti, & Μηδικὸν μήλον esse diversa poma? Veteres Romanos *citrum* vocasse τὴν *εσπερίδα*, sive *εσπερικὸν μήλον*, quod idem est atque aureum. At recentiores citrei mali nomen Medico pomo attribuisse proprium, atque exinde *aureum malum* de Hesperide proprie sumptum fuisse, quod est *aurantium* nostrum. Illud saltem minimè ambiguum est confudisse has species veterum plerosque, tam Græcos quàm Latinos, & alterius appellationem pro alterius sæpenumero usurpasse, sicut in sexcentis aliis fecere. Infima ætas *citranguli* nominatim mentionem facit. Avifena & Mesues citranguli meminere. Docti dubitant, an aurantiae sint. Certè *citrangulus* est *κίτρογυλός*. Quod quidam interpretantur citreum malum majusculum cucumeris facie. Id contra rationem compositionis est, quæ potius postulat, ut *κύλινδρος* sic appelletur citri colore. Græci recentiores *κύλινδρον* vocant cucumerem. Inde *κίτρογυλός*, citrinus cucumis. Nam alii sunt viridiores, alii pallidiores, & citrei coloris, alii nigri. Sic *χρυσόμηλον* est aureum malum. In hujusmodi quippe compositionibus adjectiva præponuntur, substantiæ sequuntur. *Citrinos cucumeres* vocat Plinius, qui sunt *κίτρογυλός*, vel *citranguli*. Certe *κίτρογυλός* in ea significatione meminit Charito pro citrinis cucumeribus, quæ *κίτρινα* sunt *κύλινδροι*. In compositione trochisci *περὶ πύσιν αἵματος* ita scribit: *σπέρμα κίτρογυλός κεκατάρτισμένον, ἢ ἀνδράχνης*. Item in compositione trochiscorum è tribus sandalis: *χυλὸν γλυκυρέζης ἀνά β. σπέρμα κύλινδρον, ἢ κίτρογυλός*. Infimæ tamen Latinitatis auctores *citrangulum* posuerunt pro genere citrei mali, & *aurantiam* interpretantur. Ceterum ex eo quod vetustissimi Græci citri tantum mentionem habent, non id sequitur aurantiae nullam eos habuisse notitiam. Cum tot sint citri mali, & aurantiarum species, mali Assyrii & Hesperidum mali, sive citri nominibus universas eas comprehenderunt. Exemplum hujus rei patet significum, & illustre in cerasis. Hodie multæ sunt cerasorum differentiae, arbore, folio, fructu, facultate, prorsus dispares. Quantum enim distat quem *bigarellum* nominant Francoceltæ, ab eo quod *cerasum* propriè iidem vocant. Cetera genera prætereo, quæ sunt quam plurima. Dioscorides tamen unius tantum generis meminit, & discrimen facultatis non aliud agnoscit, quam quod ex recentibus & siccatis percipitur: *τὰ κεράσια*, inquit, *χλωρὰ λαμβανόμενα ἀκοιλία, ξηρὰ δὲ ἔχουσι κοιλίαν*. Aëtius ex recentioribus maturi & immaturi fructus solam differentiam tetigit, non plures memorat species cerasorum. Atqui

A Dioscoridis ætate, qui paulo ante Plinii tempora scribebat, certum est plura cerasorum genera jam tum fuisse cognita. Plinius octo numerat nominibus pleraque Romanis. *Caciliana*, inquit, *rotunda sunt*. Ea sunt quæ proprie Galli vocant cerasa. Principatum dat duracinis. *Principatus duracinis*, quæ Pliniana Campania appellat. In Belgica & ripis Rheni vocabantur Lulitana. *Bigarella* appellant Francoceltæ. Burgundi nostri *graphiones*. Nominis utriusque eadem significatio. Quod vario colore sint, ita appellantur. *Γεγραπτά* Περσικά sunt varia. Inde *graphiones*, τὰ γεγραπτά vel κατὰ γεγραπτά κεράσια. *Bigarratum* Galli vocant, quod est variegatum. Plinius de iisdem: B *Tertius his color e nigro, ac rubenti, viridique similes mature-scentibus semper*. Latini dixere *duracina* à carne duriore. Sic *duracina nova*, & *duracina persica*. Ita ergo & *duracina cerasa*. Græci principatum iis dedere haud secus ac Romani, quod patet ex nomine quo ea insignierunt. Διὸς πυρὸν appellantes, hoc est, *Jovis frugem*. Ita Διὸς ἐκείνου φάλλον ἐπὶ γείων ἀγροῶν, castaneas ab eadem ratione, Διὸς βαλάνους, vocitarunt Jovis glandes, ut in glandium genere excellentissimas. Διὸς γάλα Euripidi iac præstantissimum:

Καὶ πυρὸς ὅπιας ἐστὶ, ἢ Διὸς γάλα.

C Ita citatur Athenæo. Nam in vulgatis Euripidis codicibus legitur, ἢ βοὸς γάλα. Theophrastus de ceraso: ὁ ἡ καρπὸς ἐρυθρὸς ὅμοιος Διὸς πυρὸς τὸ χῆμα, τὸ δὲ μέγεθος ἡλικίᾳ κυνέμῳ. Πάλιν δὲ Διοσκουρὸς μὲν ὁ πυρὸν σκληρὸς, δὲ ἡ κεράσις μαλακὸς. Cerasi nucleus mollis ex toto non est, sed longe mollior quam duracini cerasi, quæ ut carnem habet duriorum ceteris cerasorum generibus, ita & nucleus. Διὸς πυρὸς est *Jovis frumentum*. Male vertunt Latine *Jovis flammam*. Quod verum esset si legeretur, Διὸς πῦρ. Ab excellenti & eximia fructus suavitate ita vocant id genus cerasi, quod Latinis dictum est *duracinum*. Nigræ cerasi meminit Myrepsus. Plinio *nigerrima Aetia cerasa*. Sed de his alibi. Melones nostros veteribus incognitos fuisse nemini non hodie video esse persuasum. Quid ita? Quia sub cucumerum genere *μηλοπέπωνας* antiqui comprehenderunt. Non igitur verisimile putant, tam nectaream suavitatem appellatione tam insipidi fructus veteribus fuisse complexam. Atqui ita est. Antiquissimi Græci σικνὸν σπερματίαν vocitarunt, quem hodie *melonem* nuncupamus. Comparat aliquis interiora veri cucumeris cum interaneis melonis, & sentiet cur *σπερματίαν* hunc dixerint Græci à numerofo, quod intus cohibet, semine. *Μηλοπέπωνας* à facie rotunda instar mali nominarunt. Nullus hac forma cucumis reperitur. *Melonem* ab eadem ratione vocitavit infima Latinitas an Græcia? Μήλον idem quod *μηλοπέπων*. Hesy-chius: σικνὸς σπερματίας, ὃν ἡμεῖς *μηλοπέπωνας*. De his ita Plinius lib. xix: cap. v de cucumeribus: *Ecce cum maxime nova forma eorum in Campania provenit mali cottoni effigie*. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum. *Melopeponas* vocant. Ridiculè quæ si ex vulgaris cucumeris, qui forma est oblonga, semine nasci potuerit rotundus alius cucumis mali instar. In totum differunt isti melopepones, vel cucumeres seminosi, ut Græcia vocabat à vulgaris cucumeribus, nec alter ex alterius seminio possunt provenire. Allatum id semen è Græcia in Campaniam primum eo tempore quo Plinius scribit, & inde propagatum genus. Quibus consentaneum est quod tradit Plutarchus paulo ante ætatem suam *sicyopeponem* in cibos receptum. Ita vocat qui aliis *μηλοπέπων* dicitur. Πολλὰ, inquit, τῶν ἀγροῶν ἢ ἀερώτων πρὸς πρὸν ἡ δὲ αὐτὸ νῦν γέγονεν. Inter ea nominat τὸ σικνοπέπωνας. Qui gustum hodie suum ac palatum tantum consulunt, credere nequeunt veteribus in deliciis & amoribus non fuisse melonem. Et ex eo quod inter delicias ciborum non legunt recenseri τὸ *μηλοπέπωνας*, persuadent sibi *μηλοπέπωνας* non esse melonem. Quid de citreo malo dicent isti? Hodie habetur in manibus, in mensis, manditur, commendatur non odore tantum, sed etiam cibo. Antiquis execratum odore plerisque fuit, apud omnes fere cibis abdicatum. *Citrum* de pomo ipso Latinis dicebatur. Athenæus lib. i: de citreo malo, Πάμφιλος δ' ἐν ταῖς θάλασσαις Ῥωμαῖνοι φησὶ αὐτὸ κίτρον καλεῖν. Græci inde *κίτρον*. Sic *cerasum* Latinis, Græcis vero τὸ *κίτρον*, arborem ipsam sic etiam vocarunt. Aëtius:

μηλέα Μηδική ἢ κίτρινον. Apud Achmetem, κίτρινον ὕψι-
σον de arbore. Græci veteres sollicitius & exquisitius
quàm Latini fructum & arborem genere distinxerunt,
ἡ μέλαινα ὄρεα, τὸ μέλαινον fructus: ἡ συκὴ ficus arbor, τὸ
σύκον fructus: ἡ μυρτιάς vel μυρσίνη, myrtus arbor, τὸ
μυρτὸν fructus: ἡ μηλέα, τὸ μήλον. Latini veteres in
multis hoc observarunt, in aliis neglexerunt. Hæc
malus, hæc pyrus, de arbore: hoc pyrum & malum de
fructu. Sic pomus, pomum: cerasus, cerasum: atque
ita in plerisque. Hæc ficus tamen, tam de arbore, quam
de fructu:

Suamque pulla ficus ornat arborem.

τὸ μέλαν σύκον, quod jam maturum est. Hæc myrtus vel
myrta arbor: hoc myrtum, fructus:

--- cruentaque myrta.

Hæc distinctio parum animadversa in non parvum er-
rorem impulit virum magnum, dum sollicitat hos ver-
sus Horatii, quos perperam contra omnium librorum
lectionem corrigere satagit. Sic leguntur:

*Lata quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet Hebro.*

Légi ipse vellet atque interpungi:

---- hedera virenti

*Gaudeat pulla magis, atque myrti
Aridas frondes.*

Quibus & hunc sensum affingit: juvenus, inquit,
magis viridi quàm pulla myrto delectatur, hoc est,
juvencula magis quàm anu. Ita pullam hederam accipit
pro arida, ut & pullam myrtum. Sic ficus pulla apud eum-
dem ἡ ὑπομελανίζουσα, quod in ficu maturecente, &
arescentibus herbis fieri solet. Hæc sunt nihili, vel but-
tubata Nævii. Juvenculas comparat Horatius hede-
ræ & myrto, fruticibus perpetua coma virentibus:
Anus extincti floris mulieres aridis frondibus ac cadu-
cis, quas ex arboribus ripæ suæ aditis decedentes hie-
me ingruente volvit Hebrus. Virens hedera & pulla
myrtus similiter viridis. Nec enim myrtus pulla eodem
sensu dicitur, ac pulla ficus apud hunc ipsum vatem.
Pulla ficus τὸ σύκον, fici scilicet arboris pomum quod
maturitate fit pulli coloris. At pulla myrtus, ἡ μέλαινα
μυρσίνη, de arbore, cujus folia etiam tum quum maxi-
mè virent, nigra sunt, colore nempe obscuro ac nigro
viridantia. Sic ilex nigra poetæ:

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

Non ilicem nigram ibi dixit arescentem, sed revera pul-
lam, quia talia ejus folia sunt. Servius: *vel umbrosa,
vel revera nigra, quia talis est.* Profecto talis est & myr-
tus virens, quam ideo pullam dixit poeta. Distinctionem
illam & emendationem nihil omnino juvat, nec ad-
struit epigrammatis Græci hoc distichon, quemadmo-
dum credidit vir ille doctissimus:

Εἰ δ' ἔτερον σέρξειε παρὲς ἐμὲ μυρτὸν ἔωλον
Ἐξέφθ' ὅττι ξηροῖς φυόμενον σκυβάλοις.

Ita ultimum versum citarunt, quum legendus sit hoc
modo:

---- μυρτὸν ἔωλον

Ἐξέφθω ξηροῖς φυόμενον σκυβάλοις.

Membranæ planè habebant, ἐξέφθω ξηροῖς, non ἐξέφθ'
ὅττι ξηροῖς. Nos φυόμενον pro φυόμενον ex conjectura le-
gendum vidimus, quæ est certissima. Vide nunc quam
nihil loci Horatiani emendationi suffragentur hæc
Græca. Myrtus Horatio est ἡ μυρσίνη, frutex ipse. Hæc
apud poetam Græcum μύρτιν est fructus, vel bacca
myrti. Aristophanes:

Οἱ δ' ἐθίσσι μύρτι, ἢ σερφές πνας.

Et apud alium:

---- μύρτι ἢ σσύμβελα.

Apud Horatium juvenus hedera virenti, ac pulla
myrto magis delectatur, quàm aridis frondibus. Hic
totum aliud est. Imprecatio quippe est. Si alium amare
occiperit me contempto, tum ejiciatur ut myrta jam
marcentia, & pridem lecta, merdis inquinata. ἔωλοι
cibi dicuntur hesterni, ac frigidi, qui non adeo expe-
tuntur gulæ proceribus ac recens cocti. Ita & ἔωλοι
fructus, qui non recens ex arbore lecti sunt, eoque mi-
nus grati ac jucundi solent esse, ex eo præcipuè genere
quod vetustatem non potest ferre, nec conditur, sed

statim mandi vult. Talia sunt myrta, pruna præcoqua,
& alia id genus. Sequebatur in membanis Dionysii epi-
gramma eodem planè sensu, sed aliis verbis quod ex
priori imitatum esse prorsus liquet:

Εἰ δ' ἔτερον κείνας ἐμέθεν πλέον, ἀμφὶ σε βαίη
Κώνωψ ὀξυρῶν τοφόμεν' ἢ κερσέμω.

Sed hæc alibi.

Pag. 54. C. *Ingens ipsa & cui tale ferme quale unedonibus
folium.* Illud ingens ipsa ex Virgilio, cetera è Plinio.

Nam Virgilius non unedoni, sed lauro comparat folia
Medicæ mali. Theophrastus apud Athenæum de Me-
dica: ἐχέει τὸ δένδρον ὅτε φύλλον μὲν ὁμοῖον ἔχει δὲ ἴσον τῷ
τῆς δάφνης, ἀνδράχνης, ἢ καρύας. In vulgatis codici-
bus, ubi hic locus habetur, scriptum est tantum, ἔχει δὲ ἴσον τῷ
τῆς ἀνδράχνης, omittis reliquis. Pro andra-
chne Plinius substituit unedonem, quia andrachne minus
nota erat suis, nec nomen in Latio habebat. Idque
non semel fecit. Nam de myrrhæ arbore similiter,
ubi Theophrastus dixit, φλοιὸν δ' ἐχέει λεῖον ὁμοῖον τῇ ἀν-
δράχνη. Plinius in eo loco vertendo posuit: *Corticem
lavem similemque unedoni.* Nec prorsus male. Nam
tradit ipse alibi andrachnem similem esse unedoni, folio
tantum minore: *Ceterum andrachne est silvestris arbor,
neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum mino-
re, & nunquam decedente.* Hæc habet à Theophra-
sto, qui tamen hoc dicit: παρόμοιον δ' τὸ φύλλον ἢ ἡ ἀνδρά-
χνη ἐχέει τὸ κομάριον: μέγεθος δ' ὅτε ἄραν μέγα. Hæc ul-
tima ad folium retulit Plinius, & simile unedoni fo-
lium andrachnes esse interpretatus est, excepto quod
minus sit. At Theophrastus de tota arbore andra-
chnes hoc intellexit: ἡ ἀνδράχνη, μέγεθος ὅτε ἄραν μέγα,
subaudi δένδρον. Ita loquutus est paulò ante & de ar-
buto: ἡ δ' κόμαρις ἢ τὸ μιμῶνικλον φέρει τὸ ἐδάδιμον, ἐστὶ
μὲν ὅτε ἄραν μέγα. Non est admodum magna arbor, ἐστὶν
ὅτε ἄραν μέγα δένδρον. Quod Plinium fefellit. Andra-
chlen hic vocat, quæ Theophrasto est ἀνδράχνη, & sic
unius literæ diversitate distinguit eam δὲ τῆς ἀνδράχνης,
quæ herba est, portulaca nomine. Hodie quoque in to-
ta Græcia adracla vocatur hæc arbor. Docuimus supra
garrire eos, qui andrachnen pro arbore scribendum do-
cent, andrachnen de herba. Folia andrachnes arbo-
ris adeo laurinis similia esse neoterici herbarii tradunt,
ut solo odore dignosci queant. Quare non caret ra-
tione, quod Theophrastus folia mali Assyriæ dixit
esse similia τῆς δάφνης ἢ ἀνδράχνης. Arbutus autem,
vel unedo non prorsus habet folium simile lauro, vel
andrachnæ. Nec enim ὅμοιον τὸ φύλλον andrachnen ar-
buto habere dicit Theophrastus, sed παρόμοιον, id est,
quadamtenus simile. Serrata quippe per ambitum folia
lunt arbuti, cui propterea idem Theophrastus folium
tribuit μετὰ ξύ πέντε ἢ δάφνης. At serrata non sunt an-
drachnes. Non magnitudo igitur, τὸ μέγεθος, differen-
tiam facit inter arbuti & andrachnes folia, ut ex verbis
Theophrasti male intellectis adstruxit Plinius, sed
aliud. Dioscorides scribit κόμαρον, id est, arbutum
παρόμοιον κυδωνία λεπτοφύλλον. Inde doctissimi quidam
herbarii arbutum Theophrasti à Dioscoride differre
arripuerunt, sed vix persuadent. Unum tantum ge-
nus arboris Græcis, quam κόμαρον vocant, fructum au-
tem μιμῶνικλον: Latini verò arbutum, aut unedonem. No-
tandum Dioscoridem παρόμοιον dicere τῇ κυδωνία, non
ὅμοιον: aliquatenus simile, non simile. Præterea scriben-
dum fortasse in Dioscoride: παρόμοιον κυδωνία λεπτοφύ-
λον, ut id genus cotonei mali intelligat, quæ minora &
angustiora habet folia. Idem tamen sensus è vulgata
elicitur: pæne similem esse cydoniæ malo, nisi quod
non tam lata habeat folia. Et sanè non multum dissi-
milia sunt cydoniæ mali folia foliis arbuti, nisi quod
illa incisuras per ambitum non habent. Et fortasse an
Dioscorides andrachnem pro arbuto descripserit, quæ
& flore, & fructu, & foliis, totaque facie arboris adeo
cum arbuto convenit, ut vix altera possit ab altera
internosci. Andrachne tantum folia serrata non habet
ut arbutus, & cortice est quam hæc levior. An-
drachnes non meminit Dioscorides, quasi illam arbuti
nomine comprehenderit. Ideo fortasse & ἀνδράχνην
apud Theophrastum duobus in locis unedonem vertit
Plinius, id est, κόμαρον. De fructu Dioscorides ita
tradit: μιμῶνικλον καλέμενον, παπανθὲν δ' ὑποκίρρον ἢ ἐρύ-
θρον.

θεόν, ἐσθιόμενον, καὶ χυώδες. Ita scribendum, non ἀχυώδες. Pomum arbuti non levem habet exteriorem cutem, ut cerasum, aut prunum, sed multis minutis corpusculis extantibus asperum, ut fraga. Hoc Græci καχυώδες vocant. Cujus dictionis vim pluribus supra aperuimus. Sed hæc alibi.

Tantum eo differt, quod aculeatum spinosis fastigiis hispидatur. Gestat malum inimicum venenis] Ita editio Vineri & aliæ. Delirius in sua illud gestat uncinis inclusit, veluti minimè necessarium. Reperi scriptum in quibusdam libris: quod aculeatum spinulentis fastigiis hispida turgescat. Malum inimicum venenis. Quæ scriptura ex duabus lectionibus diversis conflata est. In altera editione scripserat auctor: Tantum eo differt, quod aculeatum spinulentis fastigiis turgescat. In altera posuit: quod spinosis fastigiis hispida turgescat. Quomodo planè offendi scriptum in optimo codice regio, qui ad oram adscriptam habuit illam alteram veluti ex priorè editione petitam, ut alias mos fuit antiquarij illius, qui codicem illum scripsit. Profecto verisimile est, quum in priorè perperam dixisset auctor Medicæ malo folium tale ferme esse quale unedonibus, tantum eo differre, quod aculeatum spinulentis fastigiis turgesceret, id mutavit in recognita, & ad ipsam arborem transtulit. Vera igitur lectio hujus loci: Tantum eo differt, quod spinosis fastigiis hispida turgescat. Nec enim folium Medicæ mali aculeatum est, sed arbor ipsa. Nam inter folia spinæ. Falsam illam sententiam prioris editionis hauserat Solinus ex verbis Plinii pervorsè sumptis: Folium ei unedonis intercurrentibus spinis. In folio ipso spinas intercurrere accepit, quæ ramis intercurrunt circa folia. Theophrastus: ἀκάνθας ἢ ἐχρ' οἷας ἀπὸ ἡ ὀξύκανθος, λείας ἢ ἡ ὀξείας σφύδρα ἢ ἰαυρῆς. In Assyria malo spinæ ita dispositæ, & tales sunt, quales in oxyacantho & pyro: ἀπὸς nomine intelligit pyrum silvaticum ac spinosum, per ὀξύκανθον albam spinam notatam. Dubitavi in superioribus exercitationibus, an ὀξύκανθος Theophrasti eadem esset cum Dioscoride. Sed nullo modo dubitari debet, quin eadem sit utriusque ὀξύκανθος. Omnia conveniunt excepto uno, quod Theophrastus ὀξύκανθον recenset inter arbores eas, quæ coma perpetua virent, quod falsum est de alba spina nostra. Sed in eo sensu enumerat auctor ille & alias arbores tanquam æternum decus comarum possidentes, quæ tamen folia amittunt, ut tamaricem, terebinthum, tiliam: αἱ φύλλα μὲν ἐν ἐστὶ τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τῶν ὀξείων ἐλέχθη. Deinde subjicit inter alias, & illas quas diximus. At supra eo loco, ad quem heic nos remittit, quo fatetur sese arbores silvestres enumerasse, quibus non decidunt folia, non meminit ὀξύκανθου, nec μυρτιάης, nec περελίδος. Quare verisimile est insulta heic esse hæc genera arborum. At pro φελιδόδρου legendum unica voce φελιδόδρου. Nam quercus perpetuam non obtinet frondem, ut φελιδόδρου. Dici etiam potest quod ante diximus, quasdam arborum pro regionum situ aliubi αἰφύλλας esse, aliubi φυλλορόσας. Dioscorides ὀξύκανθον scribit esse τῶν παλαιῶν ἀρχαίων, id est, pyraastro. Et sanè alba spina nostra planè similis est, quantum ad formam attinet & ligni spinas, pyro silvestri. Hinc ὀξύκανθον & ἄπιν heic jungit Theophrastus: ἀκάνθας ἐχρ' οἷας ἀπὸ ἡ ὀξύκανθος. Ergo ἄπιν etiam habet spinas. Atqui Græci ceteri ἄπιν vocant urbanam pyrum, quæ spinis caret, eoque nomine τὸ τῆς ἀρχαίας distinguunt, quæ spinis hispидatur, idque etiam facit ipse Theophrastus. Legebam ideo supra: οἷας ἐχρ' ἄπιν ὀξύκανθος, id est, spinosa pyrus, nempe silvatica. Nam ὀξύκανθος epithetum est omnium arborum, quæ spinulentis fastigiis inhorrescunt. Unde & παλαιοῖς Dioscoridi ὀξύκανθος. Alio tamen loco Theophrastus etiam ἄπιν junxit cum ὀξύκανθον in comparatione caulis spinosi lib. ix. Hist. cap. xix de orchis: ἐχρ' ἢ τὸ μὲν φύλλον σικκῶδες, λειότερον ἢ καὶ ελαττον: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοίῳ τὸν ἀπὸ ἀπύρῳ ἢ τοῖς ἀκάνθον. Hæc sunt prævara ac distorta. Scribe: ἀπὸ ἡ πυρκαίνθη. Correximus etiam σικκῶδες pro σικκῶδες. Plinius simpliciter dixit, cum hunc locum redderet, caule spinoso. Ut heic ἄπιν ἢ ὀξύκανθον posuit Theophrastus, ita ibi ἄπιν ἢ πυρκαίνθη. Nam πυρκαίνθη idem quod ὀξύκανθος, ut ex Dioscoride constat, sicut supra ostendi-

A mus. Igitur πυρκαίνθη verum hujus nomen est, non πυρκαίνθη. Nicander:

Λάξο ἢ πυρκαίνθη, ἰδὲ φλόμῃ ἀξένῳ ἀνθλῶ.

Ostendimus quoque supra Plinium pro oxyacantho Theophrasti aquifolium reddidisse. Atque ita sanè est. Sed aquifolium non est ὀξύκανθος. Hæc enim dicta ab acutis spinis, quibus armatur caudex ejus cum ramis: at aquifolium ab aculeatis foliis nomen invenit, ut aquifolia ilex apud eundem, quæ folia habet ἀκάνθων. Idem: Folia aculeata aquifolio & ilicum generi. Sanè, ilicum generi aquifolio: nam & ilices sunt quædam, quarum folia spinis carent, quibus opponuntur aquifolia. Ceterum aquifolium absolute, & aquifolia spina diversa ab ilice aquifolia. De aquifolio vel acufolio, ut potius scribi debet, multa diximus supra: nondum tamen docuimus, quod genus arboris esset, & quod hodie nomen haberet. Nunc vix dubito quin acufolium veteres Latini vocarint, quod Itali hodie vocant agrifolium. Corruptè siquidem pro acufolium dixere agrifolium, deinde agrifolium. Et certe apud Catonem in libris de Re Rustica agrifolios vetes pro aquifolios librarij scripserant, ut & apud Macrobius agrifolium pro acufolium. Quomodo & auctor veterum glossarum posuit, quia fortasse ita scriptum in libris sui temporis reperit. Ut hinc scias non hodie atque heri Italos agrifolium dixisse pro acufolium. Aquifolium porro veterum Latinorum & hodiernorum agrifolium est frutex, vel arbutula quæ Gallis dicitur houx, & in justam arborem aliquando surgit, foliis aculeatis & semper comantibus, quæ pro fructu baccas habet rubentes & translucentas. Haud multum hæc arbor ilici aquifolia dissimilis, ideo semper eas jungit Plinius idem. Utraque certe folia aculeata præfert, & semper viridia. Hinc quidam ex nostris herbariæ rei peritis houx interpretantur ilicem. Nec diffiteor hanc vocem Gallicam ex ilice factam esse quæ Italica elce. Unde illud houx. Hoc enim nostris perpetuum est, ut quæ penes Latinos veteres, aut Italos adspirantur vocabula, sine flatu pronuntiare soleant, & contra quæ apud illos carent spiritu, ipsi adspirent. Quod verum esse deprehendunt, qui vel parum attenderint. Illex tamen aquifolia, & aquifolium differunt. Illicem Galli vocant eonse: aquifolium houx. Plinius itaque nugatur quum alio loco dicit aquifoliam Italica vocari, quam Theophrastus κερτυλῶνα appellat. κερτυλῶν Theophrasto mespilo similis est arbor, quæ folia non habet aculeata, nec in censu numeratur semper comantium arborum, & multis aliis notis ab aquifolio distinguitur. Quod si Itali aquifoliam vocarunt Theophrasti κερτυλῶνα, certè diversa fuerit ab acufolio illo Pliniano, cui aculeis armata folia tribuuntur, ac perpetuo virentia, quorum neutrum inest τῇ κερτυλῶ Theophrasteæ. Tradit idem Plinius lib. xv. cap. xxiv. Aquifolio ac spina baccas esse sine succo. De quo aquifolio intelligit, incertum habeo. Theophrastus ait fructum crategi, quum maturus est, arefcere, & saporem, gustumque melpili referre: πεπαιγμένον ἢ ξηρὸς γίνεται, ἢ δριμυλῶς, ἢ ἢ τὸν γούσιν, ἢ τὸν χυλὸν μεσπιδῶδες. An ideo dixit baccas aquifolii sine succo esse, quia aquifolium est κερτυλῶς? An ostentarium arborarium Tarquiti aquifolium inter infelices arbores, & quæ fructum nigrum ferunt, ideo recensuit, quia fructus crategi maturus nigrescit, & crategus est aquifolium? Quæque baccam nigram, nigrosque fructus ferunt, itemque aquifolium, pirum silvaticum. Immo heic plane aquifolium & pirum silvaticum separat ab iis arboribus, quæ idcirco infelicibus adscribuntur, quod nigros fructus ferant. Quædam arbores in albo infeliciū relatæ fuerunt quod nigrum fructum gestarent, aliæ propter spinas, quibus infesta gerunt folia, vel ramos. In his pirum silvaticum ponit, qui totus spinulentis fastigiis est armatus, & aquifolium, quod foliis est aculeatis. Illex inter felices recentebatur, non aquifolia, sed alterum genus cui nullis aculeis horret folium. Scribit Theophrastus crategi lignum esse πικρὸν, ἰαυρὸν, ξανθόν. Propterea videtur etiam Plinius aquifolium inter pretiosa ligna ponere, quæ in laminas secabantur, & quorum operimento vestiebatur alia materies lib. xvi. cap. xliii.

Quæ in laminas secantur, quorumque operimento vestiatur alia materies, præcipua sunt citrum, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifolium, ilex, sambuci radix, populus. Idem ex Catone notat ibidem vinctes aquifolios, laureos, ulmeos fieri debere. In vulgatis olim Catonis, atque etiam scriptis manu legitur acrifolius, pro acrifolius. Apparet nescisse Plinium, quid esset aquifolium, aut duas arbores hoc eodem nomine nuncupatas pro una obtruisse. Nec enim potest eadem esse aquifolia, quæ est Theophrasti cratægus cum eo aquifolio, cui folia aculeata, & æternum virentia. Theophrastus de cratægo: ἐχὼ δὲ τὸ μὲν φύλλον ὁμοίον μετὰ τὴν πικρίαν, πάλιν μὲν ἐν αἰνῇ καὶ πλεονέκτερον, καὶ περὶ μετέωρον, τὸν δὲ χαρμῶν ὅτε ἔχον ὡς περὶ κακὸν. Hæc supra explicavimus. Plinius de foliis arborum: Aculeata aquifolio & ilicis generi. Hoc aquifolium non est cratægus. Et statim: Pungentia folia pino, picea, abietis, larici, cedro, aquifolius, id est, aquifolio, & ilici aquifolia. At cratægus folia pungentia non habet. Alibi idem Plinius, ut ante observavimus, ὁξυάκανθος Theophrasti reddidit aquifolium, quæ ὁξυάκανθος in totum diversa est à cratægo, & ab agrifolio Italorum. Spinis quidem tota hispida est, sed nullos exhibet in foliis aculeos. Hæc sunt Plinii exerrationes in herbis & arboribus describendis. Et mirabilis ubique in his deprehenditur veterum negligentia. Ilex coccifera de genere est ilicis aquifoliarum, sed frutex est parvus, qui nunquam instar arboris surgendo assumit. Ilex arbor præter glandem etiam coccum gignit ex puniceo nigricantem. Theophrastus ἡλέκων φοινίκων. Hic coccus longè alius est à tinctorio cocco ilicis cocciferæ, ut ipsa arbor alia est. Granum ilicis cocciferæ cinerei coloris est, non puniceum. Utrumque tamen ἡλέκων veteres confuderunt, ut supra notavimus. Meminit Strabo lib. 111 cujusdam χαμαζήλου δρυός, id est, parvæ & humilis quercus multis in Hispania, & plurimam ferentis glandem, quæ non potest esse alia præter illum quercini generis fruticem, qui & ἡλέκων βαφικὸν Hispanis dabat. Verba ejus hæc sunt: τρέφεται δὲ βαλάνω δρυὶν, φουρμύνη καὶ τῆς θαλάττης χαμαζήλου πνὶ παντάπασιν δρυὶ, πάλιν δὲ ἐκφερέσθαι καὶ πνὶ. Ἡπερ καὶ ἐν τῇ γῇ πολλὴ φύεται καὶ τῶν Ἰβηρίων, εἰς τὰς μὲν ἔχουσα μελάλας ὡς αὖν πελείας δρυός, ἐξαίρετον δὲ, θαμνὲς ἀπεινὴς ἢ τῶν. Sic scribendum. Vulgo est: ἐξαίρετον δὲ ἐκ θαμνὲς ἀπεινὴς ἢ τῶν. Minus alte è terra attolli dicit quam humilem fruticem quemlibet. Non dicit Strabo eam quercum fruticem cocci tinctorii quoque feracem esse, qui tamen eodem libro meminit ἡλέκων βαφικῆς, qua Hispania maximè gloriabatur. Non ubique tamen coccum gerere id genus quercus ajunt neoterici, sed in calidioribus tantum locis. Præterea eandem arborem, quæ coccum novella tulerit, ubi in tantum adolevit, ut glandem generare possit, non amplius coccum tingendo generare. Majusculum fruticem, qui glandem fert, ab Hispanis carasca vocari tradunt, minorem, qui cocco foecundus est, coscoja. Quæ vox sine dubio venit ex antiqua dictione cusculium, qua id granum vocarunt olim: Granum hoc primoque cuscubies fruticis parvi aquifolia ilicis, cusculium vocant. Ita enim rectè hunc locum supra emendavimus, id ex Græco est κοσκύλιον. Certè primo granum illud ceu scabies est, cortici adhærens mox in granum rotundius extumescit è cinereo colore albicans. At granum ilicis arboris quod inter fructus hujus arboris recenset Theophrastus, est ἡλέκων φοινίκων. Arabes chermes vocant granum illud tingendis aptum lanis. Id ex Latino vermibus detortum esse apparet, pro quo ætas barbara dixit gueremis, ut vespa, guespa: inde chermis. Latini vermiculum appellant à vermiculis, quibus prægnans est illud granum, quorum sanie punicea præclarus ille color gignitur. Pausanias sub ὄσσης nomine hunc fruticem βαφικῆς ἡλέκων voluit describere, quamvis ceteri Græci ὄσσαν & κόκκινον diversos faciant colores. Ὀσσω Galatas ait vocare hunc fruticem, quem cetera Græcia appellaret κόκκον. Folia habere dicit μελάντερον μὲν καὶ μαλακώτερον ἢ ἡ πελὶνος, τὰ μὲν ποτὶ ὠκεῖα ἐοικὸς τῇ πελὶνι. Ita ibi legendum, non γένος, sic enim habent veteres codices. Ex genere illicum ille frutex aquifoliarum χαμαζήλου δρυὸς vocat Strabo. Nam & ilex inter glandiferas, quercum viri-

dem vulgò appellamus. Hesperium coccum vocat Petronius, id est, Hispanicum his versibus, qui nondum correctorem invenerunt, quum sint corruptissimi. Sic autem legendi:

Hesperium coccum laudabat miles: eadem
Quæsitus tellure nitor certaverat ostro.

Coccum Hispanicum laudabat miles, eoque vestiri expetebat. Eadem tellure quæsitus nitor ostro certabat, id est, minium. Hæc addenda fuere exercitationi de cocco, quam in superioribus exhibuimus, quæ occasione data nolumus prætermittere.

Quod spinulentis fastigiis hispida turgescat] Ita plerique veterum librorum, quos excussimus. In aliis, ut supra jam notavimus: quod aculeatum spinulentis fastigiis turgescat. Unde vulgata lectio ex duabus illis concinnata. Nos edendam eam curavimus, quam in plurimis codicibus, atque optimis invenimus. Non diffitebor tamen haud satis mihi placere verbum hoc turgescere, ubi de spinis & aculeis agitur. Fortè melius scriberetur: quod spinulentis fastigiis hispidatur. Gestat malum inimicum venenis. In altera editione fortasse etiam scripserat: quod aculeatur spinosis fastigiis. Verbum turgescere minimè convenit spinis aut aculeis. Gestare fructum dicuntur arbores, ut & ferre. Quæ loquutio huic nostro tralatitica. Suprà: Præcipua est ficus Egyptia foliis moro comparanda, poma non ramis tantum gestitans, sed & caudice. Sic legendo Solinum erroris absolvemus. At si vulgatam retinemus, ut etiam ferri potest, non erit ferendus error Solini, aculeatum facientis Assyriæ mali folium.

Sapore aspero, & amaritudinis mera] Sic reposuimus, addicentibus omnibus libris, quum esset in editis: amaritudinis mira. Sic alibi rubor merus de intenso rubore, cui dilutior contrarius: Fucant vellera, ut ad ruborem merum epotent cocci venenum. Ubi similiter mirum pro mero substituerant. Ita amaritudo mera, quæ nulla dulcedine diluitur.

Flagrantia plusquam jucundum, longeque sensibile] Quod longè sentiri potest, quod propriè de odoribus etiam dixerunt. Plinius: Etenim odorem qui gerit ipse non sentit. Et ita alibi. Minutius Felix: Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis aut sentienti facem, aut non sentienti coronam. Sic legendus ille locus. Si sentit mortuus, cur illi facem subjicitis? Si non sentit, cur coronam illi tribuitis, cujus odorem non potest percipere? Hic sensus ad nares pertinet. Inde in idiotismo nostro bene sentire dicimus, quæ bene plent, ac cum bono odore sentiuntur.

Protinus atque poma ejus deciderint maturitate, alia protuberant.] Plinius, Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis maturefcentibus, aliis vero subnascantibus. Κατὰ πᾶσαν ὥραν non est omnibus horis, ut vertit Plinius, sed omni anni tempore. τὰ μὲν ἀφίγηται, τὰ δὲ ἀνθῇ, τὰ δὲ ἐκπέπτῃ. Alia præcerpuntur, alia florescunt, alia coquuntur, id est, maturefcent. Hoc enim ἐκπέπτῃ significat. Malè apud Athenæum τὰ δὲ ἐκπίπτει. Quod sefellit interpretem. Plinius, τὰ μὲν ἀφίγηται vertit, aliis cadentibus. Solinus id sequutus est, atque interpretatus: statim atque poma deciderint maturitate. Non expectabatur, ut deciderent, sed decerpi solebant. Oppius: Generantur autem in Perside omni tempore mala citrea: alia enim præcarpuntur, alia maturefcent: τὰ μὲν ἀφίγηται, τὰ δὲ ἐκπέπτῃ.

Usurpare & nemora ista optaverunt & alia nationes.] Elegancia Soliniana: nemora pro arboribus. Sic alibi, laureos, ulmeos & balsami lucos dixit. Poëticum est. Sic Palladia silva Virgilio pro oleis.

Per industriam translati germinis] Ita vetus regius, qui ad oram adscriptum habet; Per industriam germinis transferendi. In editis fuit: Transvecti germinis & inserti. Sed verba hæc, & inserti, in nullo codicum nostrorum inveni. Et sanè Plinii locus, unde hic sumptus est, nec insertionis, nec inserendi germinis quod translatum fuerit, meminit, sed arboris ipsius cum sua radice transferendæ & plantandæ. Hæc verba ejus sunt: Tentavere gentes transferre ad sese propter remedium præstantiam fistilibus in vasis, dato per cavernas radicibus spiramento: qualiter omnia transitura longius feri arctissime, transferrique meminisse conveniet, ut semel quæque dicantur.

dicantur. Novellas plantas feri vult in vasis fictilibus probe obturatis, dato tantum radicibus spiramento, & sic transferri. *Germen* dixit Solinus, quod est φυτόν. Unde *congerminascere* Varroni apud Nonium συμφύεσθαι, ita enim supra correximus pro *congermanascere*. Item *congermini* οἱ συμφύεις. *Rempublicam conjuncti* & *congermini* *tennere*, σύνυγες ἢ συμφύεις. Corrigendus & insignis ejusdem Varronis locus de R. R. ubi loquitur quando tempus est eximendorum favorum. Ex vestigiis veteris scripturae, quam assequi non potuerunt viri docti, planum est ita legi debere: *Eximendorum favorum signum sumunt ex ipsis: si plurius alius habeat, vel congerminarint conjecturam capiunt*. Si favi congerminarint, id est, si conjuncti ac συμπεφυκότες extiterint, non rari ac dissipati. Hæc verissima lectio, de qua nos alibi. Theophrastus granum Assyrii mali feri solitum dicit: *σπείρεται ἡ ἕρως εἰς περσίδας ἐξαιρεθὲν τὸ σπέρμα διδραχμῶν ὀκτωμυλίων*. Ita fortassis intellexit Plinius translatum à quibusdam fuisse Assyriæ mali germen, granis, hoc est, seminibus in vase fictili arctissime satis, & dato spiramento radicitus. Ita enim veteres libri scribunt, non, ut habent editi, *radicibus*. Satum semen in fictilibus vasis, dum affertur ex longinquo, potest interim radices agere, ideo dicit dandum esse radicitus spiramentum vasis fictilibus, ea scilicet parte, qua radices sese mittunt. Potest pari sensu vulgata etiam retineri. Haud scio an ita acceperit Solinus; sic certè capiendum fuit. *Germen*, ut dixi, τὸ φυτόν est, quod jam è semine in altum prodiit. Unde *germinare*, τὸ βλάσσειν. Etiam pro semine accipitur. Glossæ: *germen*, σπέρμα. In feminibus omnigenis *germen* hodieque dicimus partem illam genitalem, unde furgere & pullulare incipiunt. Rectè Isidorus *germen* interpretatur prægnantem surculum. Antiphanes scripserat in quadam comœdia semen Assyriæ mali suo tempore è Perside translatum:

Νεώσι δὲ τὸ σπέρμα ἔτ' ἀφ' ἱμῶν

Εἰς τοὺς Ἀθλίους ἐστὶ πῶτος ὁ βασιλεύς.

Qui locus indicat non poma tantum è Perside in Græciam tum allata primum fuisse, sed etiam ferendæ arboris, & habendæ rationem traductam. Ex tunc igitur in Græcia cœpere nasci Assyriæ mali. Plinius negat, & hoc loco Solinus simia ejus, alibi nasci voluisse præterquam in Media: *Sed veneficium soli Media datum natura resistente terra alia non potuit mutuari*. Sed veluti sui oblitus idem Plinius alio loco asserit Assyriam malum alibi quidem, quam in Assyria crescere posse, sed fructum non ferre, lib. xvi. cap. xxxii. *Fastidit balsamum alibi nasci. Assyria malus alibi ferre*. In Rigaltiano scriptum est: *Natura nisi in Syria ferre*. Sed optimus Thuanæus legit: *Natura Syria malus alibi ferre*. Scribe: *Nata Assyria malus alibi ferre*. Feracem alibi esse negat nisi in Assyria, quamvis alibi natam. Nihilominus ille citrum prorsus ab Assyrio malo diversum facit, quum ceteri omnes auctores idem velint esse. Hinc non mirum est, si Assyriam malum alibi quam in Media venire inficietur, quum scripserit citream in Italia passim surgere, ac domos decorare. Hæ sunt auctorum veterum ἀελαΐαι, Plinio cum primis familiares. Quam incertum est, quod de perseæ & persicæ differentiis ab iis traditur? Hoc enim exemplo juvat eoque valde simili ambiguum citreæ mali historiam illustrare. Persea ἢ Περσία Theophrasto negatur alibi, quam in Ægypto, fructum ferre, quum tamen alibi cresceret. Ὡς αὖτως ἡ ὅπως τὸ κάριον ἀκαρπὸν γίνεται, καθότι περὶ τὸ Περσίον τὸ ἐξ Αἰγύπτου, ἢ ὁ φοίνιξ ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ergo palma & perseæ in Græcia nascebantur, non tamen erant frugiferae. Plinius: *Nec non & palma nasci ubique aut nata parere*. Persea illa ex Ægypto. Idem Theophrastus alibi: *ὥσπερ δὴ περὶ τῆς περσίας ἐχθρὸς, ἢ τῶν φοινίκων, ἢ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ ἀκαρποφορεῖ, ἢ εἰ ἡ τῶν παλαιοῦν πόπων*. Ἐν Ῥόδῳ δὲ μέγχι ὁ ἀνθεῖν μόνον ἀφικνεῖται. Hæc est perseæ Ægypti peculiaris arbor, quam plenius descripsit inter arbores soli Ægypto familiares. Plinius nunc *persicam* reddit, nunc *perseam*. Ut cum dicit lib. xvi. cap. xxvii. *Persicæ arbores in Rhodo florent tantum*. Sic enim omnes libri. Ea *περσία* est Theophrasti. Atqui Plinius *perseam* & *persicam* separat. Nicander *περσίας* nomine intellexit persicam vulgarem, ut omnes ejus

A interpetes exposuere, & in primis Dioscorides, qui *περσίης κάριον* apud eum accepit ἀντὶ τῶν περσικῆς μηλέας ὄσων. Eam perseam Nicander ex Æthiopia in Græciam canit translata fuisse à Perseo. Diodorus *περσίαν* arborem scribit ex Æthiopia in Ægyptum translata. Antiquiores Græciæ auctores *Περσικῆς μηλέας* non meminere eo sensu, quo posteriores, sed Medicam arborem, vel Assyriam sic vocarunt. *Περσίαν* igitur, vel *περσίαν* nominarunt, quæ sequenti ævo dicta fuit *persica*. Ideo Plinius *περσίαν* aliquando vertit *persicam*. Quum hodie tam multa cognoscantur Persicæ arboris genera, fructu ac specie differentia, quis non merito mirari queat Græcos auctores unius tantum generis mentionem fecisse? Dioscorides *περσικὰ μῆλα* descripsit, eodem prorsus modo, quo & citrea, nullis specierum memoratis differentiis. Species illas omnes persicorum, quæ nunc cognitæ sunt per inscriptionem, exiisse haud magis, vel minus dici potest, quam de citreis. Perseam Ægyptiam persicæ quamdam speciem fuisse omnino certum habeo. Folia non amittit in Ægypto, ut pleræque ibi locorum arbores semper comant, quæ in aliis regionibus decus foliorum perdunt. Fructus ejus oblongus amygdalæ instar, & coloris herbacei. Nonne hodie persica mala quædam extant hac forma & colore? Intus habet nucleum similem pruno, sed molliorem. Persicorum etiam genera sunt, quæ nucleum adeo mollem habent, ut frangatur simul cum carne, & sponte aperiatur. Plutarchus ait perseam Ægypti habere folium linguæ simile. Nec multum ab similibus est figuræ persicæ arboris folium. Carnem pomi ex perseæ arbore γλυκεῖαν esse, & ἡδέαν, & ὀσπεπλον tradit Theophrastus. Persicum malum Dioscorides *ὀσπεπλον* testatur esse cum plerisque veterum. Nam quin dulce sit, & esui jucundum nemo ambigit. *Περσία* igitur & *περσία* Græcis ea arbor est, quam posteriores Græci *περσικὴν* D *μηλέαν* vocitarunt. Hujus quædam species in Ægypto peculiaris nascebatur, fructu & forma ab aliis differens. Unde veteres Græci *περσίαν* vocant τὴν περσικὴν. In Ægypto primum nasci tantum posse dicta est, ut de Assyria malo, quam non posse crescere nisi in Assyria, assertum est. Postea tandem per universam Asiam, & Europam plura tam persicæ arboris, quam citreæ genera prodita sunt ac disseminata. Idem plane est quod de nuce juglande tradidit antiquitas. Species ejus fuit præstantissima & maxima quæ ex Perside in Græciam allata est, unde Græcis *περσικὴν* & *βασιλικὴν* appellatum est. Hujus speciei nomine totum postea genus appellari cœptum. Inde Dioscoridi *περσικὰ τὰ ἢ βασιλικὰ* sunt nuces juglandes. At Suevius apud Macrobiū hanc speciem Græciæ primum cognitam scribit Alexandri Magni temporibus à comitibus ejus, qui eam Græciæ intulerunt. Atqui certum est multo ante Alexandri ætatem nuces juglandes in Europa notas fuisse. Hæc exercitandi ingenii causa dicta sunt, non ut asseram perseam Ægyptiam, & persicam hodiernam veteribus quoque cognitam easdem esse, sed ut ostendam quid moverit veteres, ut uno eodemque nomine arbores diversas insignirent. Unde & plerique postea confuderunt. Ut ut sit, certum est perseam veterum Ægyptiacam non eam esse arborem, quam pro perseæ illa producunt viri herbarie rei peritissimi ex America allatam, quæ fructum habet pyro similem & nigrum, quam *matay* vel *aguacate* dicunt ab incolis vocari. Profecto omnis infima Græcorum ætas *περσίαν* exponunt *ῥοδάκινα*. Ita enim vocarunt, quæ *Δωρὸν* antiquioribus ex Latino *Duracina*. Persicorum genus quoddam duriore carne sic vocarunt. Græci κατὰ μεταφασιν appellarunt *ῥοδάκινα*, quasi à colore roseo hoc nomen habuerint. Etenim proprium hoc nomen videntur hujus generis Persicorum fecisse, quæ carnem habent rubram. Alias omne Persicum etiam dixerunt *ῥοδάκινον καὶ ἐξοκνόν*, quia ex omni specie hæc præstantissima, unde & generis nomen fecit. Videntur sane omnes ignorasse perseam illam Ægyptiam. Avisena quoque perseam Dioscoridis Arabice reddidit *Allebach*, vel *Allebengi*, vel *Albegi*. Inde nostrum *Alberges*. Quod de quodam genere persicorum, quæ carne rubra sunt, dicimus. *Alberica* quidam ex Latinis dixere ex illo Arabico *Albegi*: ut *Bellirica* myrobalana.

iana, quæ Arabibus sunt *Belilegi*. Callimachus ex antiquis Perseam illam Ægyptiam inter genera Persicorum recensuit, quorum tres faciebat species, Persica sic proprie dicta, Armeniaca sive præcocia, & Perseam. Ita enī de Persea scripserat:

Καὶ τριτάτη Περσέει ἐπώνυμ' ἦν κατέπηξεν
Αἰθίοω.

Vides planetertiam speciem ab eo memorari Perseam illam, quam ex Æthiopia in Ægyptum transfulerat Perseus. Præter hanc vetustissimi duo tantum genera proprie Persicorum fecerunt, *Persica* & *præcocia*. Tertiam his speciem addidit Perseam Ægyptiam Callimachus veluti congenerem. Labet & alio illustri exemplo patefacere tam veterum negligentiam in tradenda plantarum historia, quàm neotericorum supinitatem in iisdem agnoscendis, prout ab antiquitate traditæ sunt. Nemo est eorum, qui Ægyptum patrum nostrorum ævo perlustrarunt, quin de familiarissima ac frequentissima nunc in Ægypto planta tradiderit, quam *culcas*, vel *colcas* ajunt vocari ab antiquo nomine *colocasía*, ut quidem & certè haud abs re sibi persuadent. Hinc ex differentia, quam hodie habere noscitur illa planta *culcas* nominata cum *colocasía* antiqua, parum eam cognitam habuisse veteres hariolantur hodierni herbarii. *Culcas* Ægyptiacum describunt isti radicem in Ægypto edulem, sine flore, sine caule, sine fructu. Quæ omnia in *colocasía* sua veteres esse scripserunt. Alia omittam discrimina, quæ paulò post dicentur. Primus Bellonius erroris hanc originem sibi deprehendisse visus est. Herodotus, inquit, vetustissimus scriptor de duabus stirpibus in Nilo nascentibus verba fecit, quarum altera orbicularem habet radicem quæ est *colocasía*, altera vero quidpiam olivarum nucleis simile in capite profert. Illum porro subsequuti auctores, alii aliorum vestigia prementes, ad libitum suum de his loquuti sunt. Ita Bellonius. Videamus Herodoti verba, quæ originis ansam sequentibus præbuisse vult, dum alii alios transcribunt. Lotum & fabam Ægyptiam describit Herodotus, & de loto primum sic ait: ἐστὶ τῆς ἡρίδας ὅτε ἐδωδήμη καὶ ἐγλυύσσει ὁππενέως ἐὼν στρογγύλον μέγεθος καὶ μήλον. Hæc est radix orbicularis, quam Bellonius apud Herodotum pro *colocasía* intelligi voluit. In quo manifestè falsus est. De loti radice ille loquutus est, quem lotum omnis antiquitas scriptorum à faba Ægyptia distinxit, *cujus* radicem *colocasíum* vocarunt. Lotum ipsum ita describit: φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρέινει παλαιὰ τὰ λιγυρῆσι καλέουσι λατῶν. Ταῦτα ἐπεὶ ἀνδρῶν τε, ξηραίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἐπειτα τὸ ἐκ τῆς μέσης τῆς λατῆς τῆς μήκωνος ἐὼν ἐμφερές ὁππενάντες ποιεῖται ἐξ αὐτῆς ἄρτους ὁππὲς πυρὶ. Paria his de loto scribunt Theophrastus & Dioscorides. Ille flores ejus lilio similes facit. Unde Herodotus κέρνον vocat. Apud Dioscoridem corrigendum, ἔχων ἄνθος μακρὸν, λευκὸν, εἰσὶν κρέινω. De radice pariter uterque, rotundam & malo cydonio similem narrant. Theophrastus: ἡ τῆς ἡρίδας ὅτε λατὴ καλεῖται μὲν κέρσιον, ἐστὶ τῆς στρογγύλης τὸ μέγεθος ἡλικὸν μήλον κυδωνίων. Emenandum porro apud Herodotum: ἐστὶ τῆς ἡρίδας ὅτε λατὴ τῆς ἐδωδήμης καὶ ἐγλυύσσει, id est, *edulis est, & dulcem habet saporem*. Ἐγλυύσσει idem quod γλυκάζει, a verbo ἐγλυύσσω. Hefychius: ἐγλυύσσει, ἐγλυκάζει. Herodotum sequutus Theophrastus in descriptione loti non potest videri, cum apud hunc ejus historia longe fufius ac plenius tractata reperitur, quam ille in transcurso tantum attigit. Radix illa igitur orbicularis apud Herodotum non est *colocasía*, ut perperam asserit Bellonius, sed loti radix, ut quidem volunt veteres, longe à *colocasía* diversa. Sequitur altera planta Ægyptiaca apud Herodotum his verbis memorata: ἐστὶ τῆς ἡρίδας κρέινει ῥόδοισιν ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα: ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ὕδατι κάλυκι πλεονασμῷ ἐκ τῆς ἡρίδας γίνεται κηρίω σφικτῶν ἰδέλιν ὁμοιότατον. Hæc est *colocasía* veterum, non ille lotus, cujus descriptio apud eundem auctorem præcessit. Hanc plantam lilio nomine etiam donat, sed rubentis & rosæ de colore par. At flores loti sunt candidi instar veri lili. Theophrastus de fabæ Ægyptiæ flore, cujus radix *colocasía* dicebatur: τὸ τῆς ἀνθῶ διπλάσιον ἢ μήκωνος, χρεῖμα τῆς ὁμοίων ῥόδου, κατὰ κερές. Dioscorides de faba Ægyptia eadem: ἀνθῶ τῆς ῥόδου χρεῖν, διπλάσιον μήκωνος. Herodotus fructum calice dicit contineri è radice adnascente ac specie simil-

limo vesparum favis. Theophrastus: ὅτι τὴν τῆς ἡ κωδία παρομοία σφικτῶν πλεονασμῷ. καὶ ἐν ἐκάστῳ τῷ κυτάρων κύματι μικρὸν ὑπεραίρων αὐτῆς, πλεονασμῷ τῆς οἰσίνος τελεοντα. Dioscorides tradit ubi defloruit faba, tum eam ferre φυσία πλεονασμῷ ὑπεραίρων, ἐν οἷς ὁ κύματι μικρὸν ὑπεραίρων τὸ πῶμα ὡς πεμφόλυξ. Herodotus fabam non nominat ipsum fructum, sed ita describit: ἐν τῇ τῆς τῆς ὅσον τε πυρὶ ἐλαίης γίνεται συχνά: τῆς τῆς τῆς αἰπυλά ταῦτα, καὶ αὐτά. Tempore Herodoti nondum videntur Græci hujus Ægyptiæ plantæ fructum fabæ nomine donasse. Græci Alexandrini, ut apparet, ita vocarunt à similitudine fabæ, idque post Alexandri Magni ætatem. Ut λατῶν nominat Herodorus alteram stirpem, ita hanc etiam suo nomine impertisset, si ul- lum scisset. Semen hujus plantæ esui tantum Ægyptiis fuisse ait, nihil de radice loquitur. At Theophrastus etiam radicem ab his esitari solitam tradit, crudam, decoctam atque tostam. Hanc radicem fabæ Ægyptiæ *colocasíam* vocatam passim memorant Græci, sed quod notandum est, Theophrasto omnes recentiores. Dioscorides: ἡρίδα τῆς ὑπερπυρρῆς καλεῖται, βιβρωσιμῆς ἐφθῆ τῆς ὁμῆς, κολοκάσια καλεῖται. Nicander Dioscoride antiquior ejus meminerat. Athenæus de faba Ægyptia allatis Nicandri versibus: ἡρίδας λέγει Νικανδρῶ τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρείαν κολοκάσια καλεῖται. Versus ibidem subjicitur ex eodem auctore: καὶ κύματι λέγεται κολοκάσιον ἐν τῇ τῆς τῆς. Posterior igitur hæc appellatio ætate Theophrasti, & à Græcis videtur Alexandrinis manasse. Nam ut idem Theophrastus meminit loti radicem *κέρσιον* vocari, ita etiam radicis fabæ Ægyptiæ nomen minime tacuisset. Ergo vocabulum hoc Græcum, & à Græcis, qui in Alexandria habitabant post Alexandri tempora, profectum. *Κολοκάσιον* non radicem tantum, sed totam plantam vocarunt. Plinius: *Colocasía nobilissima in Ægypto*. Eleganter facta hæc dictio propter magna & lata folia hujus plantæ. Græcis κασῆς est tapes vel amphitapes. Hefychius: κασῆς, ἀμφιπέτης καὶ πλωτῆς. Arcadius grammaticus: κασῆς τὸ πλωτὸν ἱμάτιον πλεονασμῷ. Ergo legendum κασῆς, aut κασῆς apud Hefychium. Pro chlamyde equestri etiam legitur apud Xenophontem Παρ. viii: χιτῶνας μὲν τετυγῶν τῶν δρυφῶν ἡγεμόσι δός, κασῆς τῆς τῆς φιλωέως τῶν τῶν ἡγεμόσι δός. Sic corrigi ibi debet pro καλέσας. Nam paulo post sequitur: τὸν γὰρ φέρω τῶδε δύνω κασῆ, καὶ μὲν σι, καὶ δὲ ἀλλῶ. Et statim: ἐκ τῆς δὲ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασῆν. Ubique sic scribendum auctore Arcadio. Pollux κασῆς interpretatur ἐσθῆτας εἰλητῆς. An πλεονασμῷ apud eum scribi debet? Κασῆ τῆς εἰσὶ ἐσθῆτας εἰλητῆς. Ita vulgo edunt. Emendo πλεονασμῷ. Nam πλεονασμῷ & πλεονασμῷ Græcis idem. Vetustiores magis dixere πλεονασμῷ à πλεῖν, quod est condensare & cogere, *coactilia* sic vocarunt, sive ex coacta lana vestes. Πίλος quoque Græcis, id est, pileus ex lana coactili densatus. Unde πίλος Græce dictus ὁ πλεῖν. Ergo & κασῆς similiter lacerna equestris ex lanis coactis facta. Fabæ Ægyptiæ folia Theophrastus vocavit πλεῖν, non tantum ab amplitudine, etsi hoc etiam, sed & à qualitate foliorum, quæ carnosæ sunt & spissæ. Inde & κολοκάσια quoque posterioribus appellata ab eadem ratione. Nam κασῆς vestis coactilis. Ab illo κασῆς Latinum hæc *casa* de parvo tugurio. Ὁ κασῆς, hæc *casa*: ut ὁ χάρτης, hæc charta. Ita *togam* tam protecto, quam pro veste, qua corpus tegitur, dixere. Sed & *casula* diminutivum vestis cucullata apud Latinitatis infimæ auctores, ut Isidorus & alios. Ut inde liqueat τὸ πλεονασμῷ significare vestem, ab illo scilicet Græco κασῆς. Apud eosdem κασῆς etiam dicebatur pro veste. Arcadius: τῆς κασῆς ὁ πλεῖν κασῆς γίνεται καὶ πλεονασμῷ τῆς σ. Ἐστὶ τῆς εἰδῆς τῆς ἡματιῆς τῆς καλεῖται. Hefychius: κασῆς ἱμάτιον παχὺ καὶ τῆς τῆς πλεονασμῷ. Inde compositum κολοκάσιον, quod significat parvum κασῆν, vel parvum κασῆν, quasi κολὸν κασῆν. Nam κασῆν etiam diminutivum à κασῆς. Sic κολόκυμα, μικρὸν κύμα, quasi κολοκῶν κύμα. Ita & κολοκάσιον, parvus κασῆς. Hefychius exponit ἐπαυλὶν ἔχον κασῆς τῆς τῆς πλεονασμῷ. Hinc elegantissime Alexandrini fabam Ægyptiam nuncuparunt κολοκάσιον, quod ejus folia instar essent τῶν κολοκάσιων, id est, parvorum tapetium, vel curtarum lacernarum, ab amplitudine scilicet.

scilicet. Theophrastus folia fabæ Ægyptiæ πῖλιν vocat, & pileis Theſſalicis comparat: πῖλιν ἢ φύλλα μεγάλα παρ' ἑκάστων τῶν κνᾶμων, ὧν καὶ τὰ μεγέθη πῖλιν Θεσσαλικῇ ὅμοια. Et paulo post: συντελεσμένοι ἢ ἑκάστων τῶν κνᾶμων, φανερόν ἐστι τὸ συνεσχημένον, ἐξ ὧν γίνεται ἢ πῖλιν. Eadem prorsus de causa Latini personatam vocare *mantifolium*, ab amplitudine foliorum, quæ cucurbitæ foliis similia sunt. Apulejus in herbario: *Itali personatam, alii dardaniam, alii mantifolium*. Ita legendum, non, sicut habent vulgati, *manifolium*. Sic Hispani hodie colocasium vocant *mantum nostra domina*, propter amplitudinem foliorum ejus. *Mantifolium* idem prorsus quod *κολοκάσιον*. Nihil verius igitur quam *κολοκάσιον* dicta esse folia fabæ Ægyptiæ, quod exiguas lacernas amplitudine sua imitarentur. Inde & *κολοκάσιον* stirps tota appellata est. Alii radicem ita nuncuparunt, quasi præcipuam partem plantæ. Ut *σίλφιον* Græci radicem laserpicii propriè dixerunt, quum tota planta sic vocaretur. Athenæus templum Minervæ cognomine *κολοκάσιον* Sicyone fuisse testatur. Quam vehementer errat, si quis putat ab Ægyptia colocasia hoc cognomen invenisse. A curta ac succincta veste, qua amictum fuit ejus simulacrum, ita nominatam esse palam est. *Colocasía* etiam flores sunt apud Virgilium:

Mixtaque videnti colocasia fundet acantho.

Ubi notat Servius herbam esse colocasiam, quæ post devictam ab Augusto Ægyptum innotuerit, & poetam dicendo *fundet*, abundantiam floris ostendisse. Hinc apud Plinium lib. xi capite quo vestium æmulationem cum floribus componit, coloris meminit colocasii, quasi à flore nomen sumpserit. De amarantho ita scribit, unde color amaranthinus: *Summa ejus natura in nomine est appellata, quoniam non marcescat*. Scribe ex vestigiis veteris scripturæ: *Summa natura ejus in nomine est: appellatio quoniam non marcescat*. Nam veteres habent: *summa natura ejus*. Ita dixit, *summa natura*, ut *summa voti*, alio loco, *summa cura*. At eo loco in nomine est idem significat quod in fama est. Quare omnino legendum fuit ac distinguendum ut posuimus. Subjicit statim: *In nomine est cyani colos, item holochrysi*. Omnes autem hi flores non fuisse in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores de his siluere. Pro *holochrysi* antea corrigere memini, *helichrysi*. Sed falsum est eum florem non fuisse in usu Alexandri ætate, quia proximi ab ejus morte auctores de eo siluere. Theophrastus quippe mentionem ejus habet, qui paulo post mortem Alexandri scripsit. Quid Theophrastum dico? Alcman, Ibycus, Cratinus hujus floris, ut jam tum coronis celeberrimi, meminere in scriptis suis, ut testimonia ab Athenæo producta ex illis auctoribus fidem faciunt. Eum vide lib. xvi. Antiquissimus Thuanæus codex hoc loco pro titulo habet: *de quiano et colocasio*. In ipso textu scriptum exhibet, *holochrysi*. In Rigaltiano: *holochrysi*. An legendum? in nomine est cyani colos et colocasio. Titulus ita scribendum submonet. *Holochrysi* tamen eodem libro meminit idem Plinius, cujus medicinas eorsim exponit ab elichryso, quasi diversi essent flores. Vix tamen aliter possum mihi persuadere, quin *ἐλόχρευσεν* & *ἐλίχρευσεν* idem sint, diversis nominibus sic appellati, quibus floris ejus color signatur. Sed hæc alii viderint. Ceterum flores colocasii non fuerunt in usu corollarum Alexandri Magni ætate. Nam nullam eorum facit mentionem Theophrastus. Sed nec ille usquam *κολοκάσιον* nominavit. Ergo, ut ex his constat, nomen id posterius natum est Theophrasti ævo, ideo nec illi notum fuit. *Colocasía*, ut res est, vocarunt fabæ Ægyptiæ flores, cujus radicem *κολοκάσιον* propriè appellatam volunt. Eos flores ad coronas viendas commendat Nicander:

Σπέρειας κνᾶμον δὲ Ἀῖγυπτίον ὄφρα θέρειης,

Ἀνθεα μὲν σεφάνης ἀνθής.

Athenæus florem fabæ Ægyptiæ σεφανωλὸν fuisse etiam indicat, ut hæc ejus verba declarant ex epitome: γίνεται ἢ ἔσται ἐκ τῶν κισσῶν καὶ αὐτὸς σεφανωλὸν. καλεῖται δὲ Ἀῖγυπτίον μὲν αὐτὸ λατὼν. Ναυκρατίτι γὰρ οἱ ἑμοὶ λέγουσιν Ἀθλωαὶ μελιλωτὸν, ἀφ' ὧν καὶ μελιλωτὸν σεφανοί. Hæc profecto mira sunt, siquidem ita scripsit Athenæus,

A qui Naucratis & Ægyptius fuit oriundo. Confundit loton cum faba Ægyptia, & utriusque flores eodem facit, quum ex iis, quæ suprà diximus, certum sit veteres λατὼν & κνᾶμον, utcumque inter se specie in multis convenient, plantas facere diversas. Sed illud magis mirum λατὼν & σεφάνης è faba Ægyptia, quæ lotos illi dicitur, eisdem cenſeri cum μελιλωτῶν ex herba coronaria meliloto factis, quasi lotos Ægyptius & melilotos idem fuerit. Et certè nos infrà docebimus loton Ægyptium etiam quibusdam vocatum fuisse μελιλωτὸν, eundemque Athenæum fabam Ægyptiam cum loto Ægyptio statuere eundem solo floris colore discrepantem. Plinius Ægyptiacum lotum describit

B lib. xiii. cap. xvii Theophrasti verbis, & caulem palustrem esse dicit, de quo etiam nos infrà. Diodorus ex recentioribus loton & fabam Ægyptiam aperte separat duobus locis, lib. i. τὴν μὲν δὲ καλεῖται ῥίζαν καὶ τὸ λατὼν, ἢ τὸ δὲ Ἀῖγυπτίον κνᾶμον καὶ τὸ καλεῖται κέρσιον. De herbis Ægypti edulibus loquitur. Secernit *corseon* à loto, quum Theophrastus loti radicem sic vocatam scripserit. Strabo quoque κέρσιον aliud statuere videtur à radice loti, qui *τεσσημα* esse dicit, ὁμοίον πέπερι μικρῷ αὐτῇ μείζον. Hesychius: *κέρσιον ῥίζα πικρὴ καὶ νόμισμα κέρσιον παρ' Ἀῖγυπτίους καλεῖται*. Cum Theophrasto sentit de radice corſio. Alibi apud eundem κέρσιον, Ἀσιανὸν νόμισμα exponitur. De quo in libris de re nummaria. Ceterum ut *κολοκάσιον* in faba Ægyptia recens appellatio, ita & κισσῶν. Plerisque fabam ipsam, hoc est, fabæ granum sic vocari placuit. Strabo lib. xvi i:

C καὶ ὁ Ἀῖγυπτίος κνᾶμος ἐξ ὧν τὸ κισσῶν. Et alio loco: οἷον ὁ Ἀῖγυπτίος λεγόμενος, ἐξ ὧν τὸ κισσῶν, καὶ ἡ βίβλος. Vocat ille κνᾶμον plantam ipsam, τὸ κισσῶν granum fabæ. Ut paulo post: ὁ δὲ κνᾶμος καὶ πολλὰ μέρη φύλλα καὶ ἀνθή ἐκφέρει. Unde κνᾶμῶντες loca hujusmodi fabis confita. Dioscorides & rationem addit, quare sic vocetur, de grano ipso sic loquens: καλεῖται δὲ κισσῶν ἢ κισσῶν ὅτι τὸ πλὴν φύττειν καὶ κνᾶμος γίνεσθαι αὐτὸ ἐν ἡμετέροις ἐν ἐν κνᾶμῶ βῶλον, ἔτω δὲ εἰς ὕδωρ ἀφιέμενον. Ita fieri sationem hujus fabæ tradit Theophrastus, sed κισσῶν non meminit: ἐμὲν αὐτὰ καλεῖται ἐν πηλῷ φυεσάντες δὲ μάλα, πρὸς τὸ κατενεχθῆναι καὶ μείναι, καὶ ἀναφθαρῆναι, καὶ ἔτω κατὰ σπλάγχνα τῶν κνᾶμῶν. Sic legendus ille locus. Perperam editur *ἀκχυρώσαντες*. In luto humecto & bene subacto fabæ granum operiebant, & in flumen dejiciebant. Sic faba nascebatur, unde κισσῶν fabam ipsam veluti κισσῶν dictam argutatur, quod luto velut arcu condita feri soleret. At idem alio loco κισσῶν pro ipsa planta accepit, ubi nymphæam dicit folia & caulem habere similia τῷ κισσῶν. Ita sumpsit & Diodorus Siculus lib. i. τὸ τε καλεῖται κισσῶν δαφνιλέσπαν ὑπαρχόν, φέρεται καὶ καλεῖται Ἀῖγυπτίον κνᾶμον. Hinc τὸ κισσῶν, hoc est, planta dicitur ferre Ægyptiam fabam, id est, semen ipsum, sive granum. Straboni è contra ὁ Ἀῖγυπτίος κνᾶμος planta est, quæ fert κισσῶν, sive granum. Claudius Julius in Phœnicicis κισσῶν stirpem ipsam radice excepta vocatam scripserat, quæ radix *colocasium* dicebatur. Verba ejus apud Stephanum hæc sunt: κολοκάσιον μέγιστον καλεῖται πλὴν ῥίζαν. τὸ δὲ ὑπερπεφυκὸς κισσῶν ὅψιν ἰδίαν, ἐδωδὶμος τε φλεβὰς παρέχων Ἀῖγυπτίους. Περὶ τὴν Νεῖλον φύεται πολλή. Quidquid è radice in altum erigitur, caulem nempe cum foliis & capitibus, κισσῶν ait appellatum. Inde totam plantam κισσῶν vocitant Dioscorides & Diodorus. Medici recentioris Græciæ κισσῶν granum fabæ cum Strabone nominant. Aëtius: τὸ καρπὸν τῷ Ἀῖγυπτίῳ καλεῖται καλεῖται κισσῶν. At vetustiores propriè hoc nomine appellarunt vascula, quibus inclusum est semen, ut Nicander

D his verbis apud Athenæum:

E Ἐπειρείας κνᾶμον δὲ Ἀῖγυπτίον ὄφρα θέρειης, Ἀνθεα μὲν σεφάνης ἀνθής τὰδε πεπτηνῶτες, Ἀκμαίης καρπῶν κισσῶν δανυμῶντος, εἰς χέρας ἡγετοῖσι πάλαι πρὸς ἐξέτη. ῥίζας δὲ ἐν θοίνῃσιν ἀφειψάσας πεπτηνῶτες.

F Flores ad corollas expeti dicit, τὰ κισσῶν in manus tradi juvenum, ut pocula inde faciant, ubi fructus maturus inde extractus fuerit, aut deciderit. Radicem autem in menta coctam adponi. Legendum in illis verbis, ut posuimus, πεπτηνῶτες Ἀκμαίης καρπῶν.

G Ἐπειρείας κνᾶμον δὲ Ἀῖγυπτίον ὄφρα θέρειης,

Ἀνθεα μὲν σεφάνης ἀνθής τὰδε πεπτηνῶτες,

Ἀκμαίης καρπῶν κισσῶν δανυμῶντος,

εἰς χέρας ἡγετοῖσι πάλαι πρὸς ἐξέτη.

ῥίζας δὲ ἐν θοίνῃσιν ἀφειψάσας πεπτηνῶτες.

Ubi

Ubi per κισώρια prorsum intellexit vascula illa similia vesparum favis, quibus inclusum continetur semen fabæ Ægyptiæ. Diphilus apud eundem Athenæum: οἱ τῶν γινόμενοι κύαμοι ἐκ τῶν κισωρίων, χλωροὶ μὲν εἰς δύσπεπτοι. Nisi per κισώρια caules potius intelligat. Ergo κισώρια non sunt fabæ, sed loculi fabarum. Ab eorum similitudine κισώριον Græcis poculi genus, scypho simile, quod ab inferiore parte in angustum contrahatur, ut ciborium fabæ Ægyptiæ. Athenæus de ciborio poculo: Δίδυμος ἡ Φησι ποτήρις εἶδος εἶναι, ἢ τὰ χαλὰ ἀντὶ τῶν λεγόμενα σκυφία. Δὲ τὸ κατωθεν εἰς σενὸν συνήχθαι ὡς τὰ Αἰγύπτια κισώρια. Non fabas significat, sed fabarum calices. Vox κισώριον Græcæ originis. Nam κισα apud Ætolos pera, vel sacculus. Unde & κισίσις pro eodem ceteris Græcis. Inde κισωρία arca, quo aliquid includitur, sed & κισώριον. Alexandrini Græci calices fabarum Ægyptiarum sic vocarunt. Dioscorides φύσις vocat, & θυλακίσκος ab eorum similitudine, & pocula κισώρια. Nisi potius è contra calices illi fabales ita vocati sunt, quod essent similes κισωρίοις, generi poculorum ab Alexandrinis sic vocatorum. Quinimmo Nicander vascula illa fabarum demptis fabis utum poculorum præbuisse clare indicat. At Plinius ex foliis colocasiæ implexis Ægyptios vasa factitasse ad potandum dicit: *Adaque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasia foliis in variam speciem vasorum potare gratissimum abeant.* Strabo tradit folia fabæ Ægyptiæ sponte sua, ac natura cavitatem exhibere quamdam poculis ac vasis idoneam: ἐστὶ γὰρ σφόδρα μεγάλη φύλλα ὡς ἡ ἀντὶ ποτηρίων, ἢ τευελίων χρησθῆς: ἔχει γὰρ πῖνα ἢ κοιλότην, ὡς εἰς τὸ σπιτιδείαν. Non igitur iis implexis opus quæ naturaliter sunt concava, ita ut catini scyphique instar usumque præbere possint. Non tamen in his major κοιλότης, quam in foliis nymphææ, cui similia esse produntur. Ea plerumque cris per ambitum replicatis inveniuntur, ut non male catinorum & scyphorum ideam referant. An & κισώρια Nicander de foliis ipsis ad hunc modum concavis, & catinorum, sive poculorum vicem præbentibus usurpavit?

--- ταδὲ πεπτηῶτα,

Ἀκμαίᾳ καρπῖο κισώρια δαινυμένοι.

Addit Strabo de foliis: ἢ ἡ Ἀλεξανδρεῖα μεστὴ τέτων ἐστὶν ἣ τὰ ἐργαστήρια ὡς σκῆπτρα χρωμίζων. *Plena his foliis Alexandria per tabernas & officinas, quæ his utuntur pro vasculis.* Quia replicatas oras in circuitu habebant, utum catinorum & vasculorum facile exhibere poterant. Nec aliter accipiendus fuit auctor ille, unde Plinius accepit, quum dicit Ægyptios implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum libentissime potare. Implexa illa folia colocasiæ intellexit auctor ille quisquis est, quæ per ambitum naturaliter replicata sunt, qualia & nymphææ sæpe videntur. His ad hunc modum replicatis & implexis utebantur ad varia vasa. Nam & catini, & patinæ, & scyphi inde fiebant. Plinius tamen videtur aliter intellexisse, non naturaliter sed arte implexa in variam speciem vasorum. Legitur in Thuanæo: *Ut implexis colocasia foliis in variis specie vasorum potare gratissimum habeant.* Scribendum: *in variis specie vasorum.* Hæc sine dubio confudit Plinius. Variæ species vasorum fiebant ex implexis ac replicatis per ambitum colocasiæ foliis, ut pateræ, catini, & scyphi. Quod Strabo diserte testatur. Ut enim sunt natura implexa, & κοιλότητα habent vasculis cujuscunque generis idoneam. Unde non tantum ad potandum quasi scyphis iis utebantur, sed etiam catinis: ἐστὶ γὰρ μεγάλη, ὡς ἡ ἀντὶ ποτηρίων ἢ τευελίων χρησθῆς. ἔχει γὰρ πῖνα ἢ κοιλότην, ὡς εἰς τὸ σπιτιδείαν. Quenam esset illa κοιλότης explicavimus. Hæc cum ita sint, Nicandri tamen κισώρια de calice potius, quo tenetur inclusum semen, videntur interpretanda: & legendum πεπτηῶτα:

--- ταδὲ πεπτηῶτα,

Ἀκμαίᾳ καρπῖο κισώρια δαινυμένοι.

Ubi semen maturum decedit, tum calices præbent usum scyphorum. Præterea κισώρια Athenæus sic vocata tradit, Δὲ τὸ κατωθεν συνήχθαι, ὡς τὰ Αἰγύπτια κισώρια. Quod de calice seminis plane est intelligendum, nec enim folia, quæ in catinorum usum implexa suapte natura, vel arte formantur, sunt κατωθεν συνήχθαι, nec ab inferiore parte in acumen desinunt, sed planum habent situm. Postremo calices ipsos, sive capita colocasiæ, quæ semen continent, κισώρια proprie appellata plerisque

A constat, quo nomine & fabas ipsas quidam nuncuparunt. Strabo ibidem narrat magnum reditum ex his foliis ad hunc usum comparatis per totam Ægyptum fieri, adeo ut agri etiam hoc potissimum reditu censeantur: ἢ οἱ ἀγροὶ μῖαν ἡνὰ τῶν περὶ πόλιν, ἢ τὰ πᾶσι ἐχθροὶ τῶν δούλων. Mirum est nihil eum de radice tradere, nec in descriptione fabæ Ægyptiæ κολοκάσιον nominare, quum radix ejus sic vocaretur. Atqui sciens de illis loquitur, quæ ipse vidit, utpote qui Ægyptum se peragrassè totam fateatur. Plinius seorsim fabæ Ægyptiæ historiam, & colocasiæ descriptionem posuit, veluti diversæ stirpes forent. Fabam Ægyptiam Theophrasti verbis exequutus est lib. xvi. cap. xii: qui Theophrastus colocasi, vel colocasiæ in ea describenda non meminit. At lib. xx. cap. xv colocasiam tanquam ab illa Ægyptia faba in totum aliam ponit exponitque: nec enim meminit sese antea ejus mentionem fecisse sub nomine fabæ Ægyptiæ, sicut alias semper solet. Quod signi est, non easdem putasse. Atque ita mos ejus est perpetuus, ut res à diversis auctoribus paulo diversius expositas, vel aliis nominibus, & ipse diversis in locis ponat quasi alias. In Ægypto, inquit, nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui vocant. Cur Græcam vocem retinuit, & non potius fabam dixit? Nam fabam Ægyptiam Latini vocarunt, ut Græci Αἰγυπτίον κύαμον. Præterea cur dixit aliquos ita vocare, quum omnes auctores radicem Ægyptiæ fabæ κολοκάσιον vocari unanimiter consentiant? Sed ex Græco aliquo auctore fortasse hæc vertit, qui ita scriperat: κολοκάσιον πνὲς ἡ κύαμος καλεῖται. Ita enim Græci nominant. Strabo: ἢ ὁ κύαμος ποῖτος, de faba Ægyptia. At hic noster idem supra loton dixit esse similem fabæ, quum de Ægyptia intelligat. Poterat hoc loco & sic vertere: *Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus est araneoso in mandendo.* Notabis heic non radicem mandi, sed caulem. Radix ipsa in fundo Nili. Caulis demetitur è Nilo ac cæditur, manditurque, non autem radix evellitur. D Caulem quoque citari solitum tradebat Claudius Julius in Phœnicis: κολοκάσιον μέντοι καλεῖται πῖνα ἢ ζίζαν, πῖνα ὑπερπεφυγὸς κισώριον ὅταν ἴδαν ἰδωδύμους τε τὰς φλεβὰς παρέχων Αἰγυπτίους. Non dicit radicem, quæ colocasium vocabatur, in cibis admittam ab Ægyptiis, sed ciborium edules venas ac fila præbuisse. Κισώριον vocat caulem ipsum, & quidquid ex radice surgit, ac supereminet aquis. Martialis sub lemmate colocasia idem prorsus innuit:

Niliacum ridebis olus, lanæque sequaces

Improba cum morsu fila manumque trahes.

E Olus vocat Niliacum, quia caules ejus manderentur. Græci vocant λάχανα omnes herbas, quarum caules, aut folia esui sunt: & λαχανόεσθαι dicunt quæ sic parantur ut edi possint. Radices ab hoc censu separantur, nec sub olerum nomina veniunt. Diphilus tamen apud Athenæum fabæ Ægyptiæ radicem, quam κολοκάσιον vocant, in cibis usurpatam ostendit, & maxime probatum ait κολοκάσιον, τὸ ἥτιον ἐπιώδες. Sane & Theophrastus edulem omni genere radicem fabæ Ægyptiæ fuisse pronuntiat, crudam, tostam, & elixam. Ut ut sit, caulis etiam mandebatur. Araneosus & lanosus in mandendo erat, quia multis fibris intus distinguitur veluti dissèpimentis. Theophrastus de caule fabæ Ægyptiæ: ὁμοίᾳ ἢ καλὰ μὲν μαλακῶ ἀγρονάτω, Δὲ φύσις ἡ ἐνδοθεν ἔχει διόλα διελιγμένης ὁμοίως τῆς κηλῆς. Propter illas Δὲ φύσις, quæ veluti fibræ ac fila totam ejus medullam occupabant, in mandendo lanæ sequacis instar morsu trahendus fuit. Nec secius radix, quæ hac in parte cauli similis: ἢ ἡ ζίζα παχυτέρα καλὰ μὲν & παχυτέρα ἢ Δὲ φύσις ὁμοίως ἐχθροὶ τῶν καυλῶ. Ideo maxime commendatam in cibis radicem ejusmodi testatur Diphilus, quæ minus lanosa esset, & minores haberet Δὲ φύσις. Superiora Theophrasti verba sic Plinius vertit, ut legendum est ex veteri libro: *Longitudo seapo quatuor cubitorum est, amplissima crassitudo digiti; ni genicula abessent, molli calamo similis, caput papaveri, colore roseo: in eo faba non supra triginta. Vulgo est, supra tricenas. Libri tricena.* Scriptum olim fuit trecenta, pro triginta Theophrastus τριακοντα. Paulo post: *sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda & omnino decocta, harundinum radicibus similis.* Non scribendum est lata, ut volebat Turnebus. Ibi radicem tantum edulem dicit ex Theophrasto. Hic ex alio auctore solum colocasiæ caulem manducari

cari tradit. Scapus ille, sive caulis longitudine quatuor cubitorum ad summum fuit. Strabo, qui vidit illos *κυαμώνας* Ægyptios, caules eorum decem pedum longos tradit, parisque omnes altitudinis: καὶ ὁ Ἀιγύπτιος κύαμος, ἐξ ἧς τὸ κισῶρον χρέδον ἢ ἰσάφεις ῥάβδοι ὅσον δέκα πῆδες. Longiores facit quam Theophrastus. Caulem etiam habuisse hanc plantam memorat Claudius Julius apud Stephanum in voce ἄκη. Sic enim ἐ scriptis libris verba ejus emendanda sunt: μέχρις ἂν τύχη ποταμῷ φύοντι πᾶν τῇ ὕδρᾳ παροπλησίαν. Et paulo post: ὅρε ἢ τὸν ποταμὸν, καὶ τὴν περὶ χερσησὶν πᾶν, ἢς ὁ καυλὸς ἢ τε εἰς αὐτὸς ἐστὶν ὁ φύωντος τῶ ποταμῷ, καὶ τῆς κεφαλῆς, ὅπως ἦδ' ἂν ἴς ἑσπερίῃ, φύοντι αὐτῆς ἐτέρᾳ. Sic habent libri: non, ἢς ὁ καρπὸς, ἢ τε εἰς αὐτὸν. Subjicit: Κολοκάσιον μέντοι καλεῖται τὸν εἰς αὐτὸν ὑπερπεφύκτος κισῶρον. Hic vocat κισῶρον, quem supra καυλὸν dixit. Addit: ὅψιν ἰδίαν, ἐδωδύμεν τε τὰς φλέβας παρέχον Ἀιγυπτίους. Lege: ὅψιν ἰδίαν, id est, *juncundum spectaculum*. Quod explicat Strabo lib. xvii de hac faba Ægyptia loquens: οἱ ἐν κύαμῳ ἡδεῖαν ὅψιν παρέχουσι τοῖς ἐνδωχέουσιν βουλομένοις: ἐνδοχόνται δ' ἐν σκάφῃς θαλαμηγοῖς, ἐνδωόνται δ' εἰς τὸ πύκνωμα τῶν κύαμων, καὶ συσπάζονται τοῖς φύλλοις. Per Nilum navigantes in thalamegis & in densissima fabeta insinuat, foliisque eorum inumbrati jucundissime epulabantur. Fabeta illa in Nilo eodem crescebant modo quo harundinetæ: & fabarum caules similes prorsus harundinibus nisi quod geniculis careant. Habes mox apud Plinium: *Thyrso autem qui inter folia emicat, spectabili foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur*. Vocat heic *thyrsus*, quem *scapus* dixit in faba Ægyptia, quæ eadem est cum colocasia. Theophrastus, & Claudius Julius καυλὸν appellant. Strabo εἰσέδον. Hic *thyrsus* inter folia emicat, quia hinc inde folia emittit. Strabo: ὁ δὲ κύαμος καὶ πᾶσα μέρη αὐτοῦ καὶ φύλλα ἐκφέρει. Vocat κύαμον *scapus* ipsum fabæ, non granum. Theophrastus: καὶ φύεται ἢ φύλλα μετὰ ἅλα παρ' ἑκάστην τῶν κύαμων. Et heic κύαμοι sunt caules fabarum. Theophrasti verba pessime verterunt interpretes, qui & κύαμος eo loco grana fabæ acceperunt, & πῖλον *pilulam*, quum *pileum* significet. Ita enim vocat folia fabæ: σωτελέφανη δ' ἑκάστην τῶν κύαμων, φανερόν ἐστι τὸ σωτελεσμένον, ἐξ ἧς ἢ πῖλος: ὅς quum singulos fabarum caules contriveris, apparet illud nescio quid contortum intus, unde fit *pileus*, sive *petasus*, hoc est, *folium fabæ*. Folia fabæ dicit eundem habere caulem cum fabæ ipsius *thyrsus*, quia scilicet non prodeunt ἐ καυλῷ cum longis pediculis, ut in aliis herbis solent, sed pressius adhærent, & nullo pediculo enascuntur. ἢ πῖλος igitur est folium fabæ, pilei vel petasi instar. Nemo unquam novit πῖλον esse pilulam. Dioscorides de colocasia: ἔχει ἢ φύλλον μέγα ὡς πέτασόν. Sic πετῶν herba dicta est, quod latum & πετασῶδες folium haberet. Dioscorides: Πητασίτης, μέγας ἐστὶ μετὰ τὸν πῖλον, δακτύλος μέγας πῖλος, ἐφ' ἧς φύλλον πετῶδες μέγα. De qua nos infra pluribus. Plinius: *foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur*. Atqui non latissima arborea folia. Multæ quippe herbæ superant omnes arborea foliorum latitudine. Scribe igitur: *foliis latissimis, sed jam si arboreis comparentur*. Latissima esse dicit folia colocasiæ, sed si arboreis comparentur. Quamplurimæ enim sunt herbæ, quarum foliis si conferantur folia colocasiæ, non possit dici ea habere latissima. Subjungit: *ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus vocantur*. Hæc corruptissima esse nemo negaverit. *Personatum* de herba non dicunt Latini, sed *personatam*. Præterea de foliis tantum loquitur, quæ *personata* non dicuntur. Deinde *personatæ* foliis similia non sunt colocasiæ folia, sed *nymphææ*. Dioscorides de nymphæa prima: φύλλα ἢ ἔχει ὁμοία κισῶρι. Theophrastus de loto Ægyptio, qui prorsus idem cum nymphæa: τῆς ἢ ἢ καυλὸς φύλλοι ὁμοῖα τῇ ἢ κύαμῳ, καὶ οἱ πέτασοι δὲ ὁμοῖα. Postremo *personata* non nascitur in amnibus. Verissima conjectura lego: *foliis latissimis, sed jam si arboreis comparentur, ad eorum similitudinem quæ per se nata in nostris amnibus notamus*. Dicit folia colocasiæ ad eorum similitudinem esse, quæ per se nata spectantur in amnibus. Ea sunt folia nymphææ.

A Hæc Plinius de colocasia: quæ sine dubio alicui auctori debet, cujus hodie scripta non extant. Mirum vero in hac descriptione colocasiæ Ægyptiacæ nullam fieri mentionem fabarum ejus, sed nec florum, nec capitum, sive calicum, quibus fructus continebatur inclusus, aliquantum supereminens, operculi instar. Dignum etiam animadversione & admiratione, diligentissimum scriptorem idoneumque harum rerum auctorem Strabonem, qui Ægyptum vidit, quum Ægyptiam fabam describeret & κισῶρι nominatim faceret mentionem, nullam fecisse κολοκάσιον. B Hæc movere suspicionem possunt etiam cuilibet non multum perspicaci diversam fuisse fabam Ægyptiam & colocasiam. Immanem in modum hanc suspitionem valet exaugere, quod ea radix, quæ hodie in Ægypto nobilissima est ac frequentissima in usu mensarum, quæque *colcas* vocatur ab antiquo nomine *colocasinum*, toto genere ac facie divertit ab Ægyptiæ fabæ historia. Ut ex his, quæ posuimus, liquet, faba Ægyptia nobis describitur ab antiquis, caulis harundini sed minime geniculatæ similis, in Nilo & paludibus nascens, digitalis crassitudinis, quatuor cubita vel etiam decem pedes alta, foliis latissimis hinc inde & floribus prodeuntibus multis, capitibus, ubi decidere flores, emergentibus, papaverum κισῶρι haud absimilibus, nisi majora essent, in quibus fabæ reperiuntur diversis inclusæ loculis, Græciæ quidem fabis similes sed majores. Hæc omnia neutiquam convenire possunt cum hodierna Ægyptiorum colocasia, quæ radix bulborum generis passim in agris etiam longè à flumine proveniens, foliis quidem nymphææ, verum longioribus & ari proximis, quæ fructu pariter & flore semper caret, nec ullo caule assurgit. Ut referunt qui Ægyptum lustrarunt ac per multos annos medicinam ibi exercuerunt, omnes agros ea planta confitos ubique in Ægypto videre est, nec ulla radix, aut herba gentibus illis notior, nec ad esum communior. Faba Ægyptia in flumine tantum Nilo nascebatur, aut paludibus, quibus Nilus restagnabat. Ideo soli ea victitabant, qui circa paludes colebant, οἱ ἐν τοῖς ἐλασιν καπνιζόμενοι, ut diserte testatur Herodorus, cui Theophrastus succinit: καὶ οἱ περὶ τὰ ἐλα τῶν σίτῳ χερῶνται. Idem scribit crocodilos à radice fabæ Ægyptiæ refugere, dum oculis suis cavent, quia aculeis hispida est. Ergo faba illa Ægyptia in ipso Nilo nascitur, & spinulenta est, eodemque insuper teste harundinum radicibus similis, quorum nihil cum radice colocasiæ potest quadrare, quæ rotunda est lagenæ specie, spinis caret, & in continente terra provenit. Certum est igitur veteres plerisque fabæ Ægyptiacæ radicem cum colocasiæ confudisse, & utramque eodem nomine appellasse, quod utraque in Ægypto nasceretur, & edulis haberetur. Rationem, qua id facere potuerint, ut tam diversa genera miscerent, quum diu investigassem, reperi tandem ex plantæ utriusque foliorum inter se aliqua similitudine, quæ propterea nomen idem invenerint, ex eaque nominum παντέτην eum veteribus errorem objectum fuisse, ut diversissimas plantas pro iisdem habuerint. Hoc nomen κολοκάσιον potuit diversis herbis attribui, quæ latissima habent folia: nam parvum mantum, vel lacernam significat. Hinc arum quidam ex veteribus etiam κολοκάσιον appellarunt ab amplitudine foliorum. Hæc eadem foliorum latitudo fecit ut recentiores Græci, & præcipue Alexandrini fabæ Ægyptiæ nomen indiderint colocasiæ. Ut autem hodierna Ægyptiorum colocasia in totum alia esse deprehenditur à faba ipsa Ægyptia, ita apud veteres quædam de colocasia, id est, faba Ægyptia dicta reperiuntur in eorum scriptis, quæ non conveniunt cum descriptione fabæ Ægyptiæ. Palladius in Februario monet ponendos esse colocasiæ bulbos, eosque *amare humidum locum, pinguem, & maxime irriguum, circa fontes latari ac rivus*. Primum nulli bulbi sunt in radice Ægyptiæ fabæ, quæ harundinum radicibus similis est. Deinde ad fationem fabæ Ægyptiæ non bulbi radicis in terra ponebantur, sed fabæ grana luto subacta involuta in flumen demittebantur. Denique non circa rivus, aut fontes proveniebat Ægyptium κισῶρον, sed in ipsis amnibus & paludibus, quibus si aqua deficeret, etiam

etiam emoriebatur stirpitus, ut ex Athenæo constat lib. 111. Palladii itaque colocasia non eadem est cum Ægyptia faba, sed cum hodierno Ægyptiorum *colcas*. Aëtius κολοκασιον, hoc est, fabam Ægyptiam, & ejus virtutes seorsim explicat. At ubi de *colocasía* tractat, non meminit eam radicem esse κολοκασιον, vel fabam Ægyptiæ. κολοκασιον, ὡς παλαιὰ ταύτης τῆς ῥίζας ἢ διὰ τὴν ἐστὶ τῆς γαλ-
 γυλίσσας κρημνύουσιν, γλίσσας δὲ αὐτῆς πείσμα ἐστὶ. Hoc colocasium Aëtii idem prorsus videri par est cum vulgari Ægyptiaco, quod hodie edunt raporum, vel naporum vicem, & sapore subamaro esse ajunt cum acri viscositate, sed ubi coctum est, satis dulce existere. Gongylides, id est, sativa rapa ad libidinem incendunt teste Dioscoride, ut & cæpe. Ægyptii quoque ferunt colocasiam suam multum feminis facere, veneri idoneos maritos reddere. Nullam talem facultatem agnoscit Diphilus Siphnius in colocasia, quæ radix est fabæ Ægyptiæ, quem vide apud Athenæum. Fabam Ægyptiam inter legumina recensent medicis veteres & facultate eadem præditam affirmant cum faba Græca, Dioscorides, Galenus, Aëtius, alique. Ea nascebatur in eo frutice aquatico ac fluviatili qualis ab illis depictus est, & nobis supra eorum verbis expositus. Sed ea omnino diversa fuit à colocasia, & ipsa Ægypti herba, quæ prope rivos nasci locis irriguis gaudet, non in ipsis fluminibus & stagnis, ut faba Ægyptia. Mira igitur harum stirpium indiscretio & intricatio nominum in veterum scriptis deprehenditur. Cujus nullam aliam causam afferri video posse præter jam dictam, eamque nisi me opinio decipit, verissimam. Fabam Ægyptiam latissima habuit folia & petasis sive pileis Thestalicis similia, unde & πῖλοι sive πείσας folia ejus Theophrasto nominantur. Hæc eadem κολοκασια etiam quibusdam appellata videntur, quasi parvæ & curtæ lacernæ. Sic personata *mantifolium* Apulejo dicitur, quia folia æque lata habeat, ut *mantum*, id est, parva lacerna. Quod est κολοκασιον. Nam κασις est lacerna equestris brevis. Altera herba Ægypti, cujus radix in cibis lautissima habebatur, folia similiter lata habuit, quam propterea κολοκασια etiam appellavit. Hodierna quippe colocasia latissima folia præfert & pæne similia fabæ Ægyptiæ. Proxima enim sunt nymphææ foliis, nisi longiora essent. At folio nymphææ specie simillimum tradunt veteres omnes Ægyptiæ fabæ folium. Eam *colocasiam* hodieque à Bæticis *mantum nostra Domina* vocari ajunt, quod est ad verbum κολοκασιον. Hispani ipsi vocant *alcoleas* nomine, ut res est, deducto à voce *colocasium*. Cum igitur duæ stirpes Ægyptiaci soli peculiare idem nomen haberent, & folia pæne gemina ederent, locis irriguis una, stagnis & fluminibus altera gauderet, inde factum ut colocasiæ radici imposuerint Ægyptiæ fabæ caulem, quia colocasia etiam à quibusdam vocaretur, & sic ex geminis plantis unam composuerint. Ex eo fonte & capite error procedit, quo alii radicem Ægyptiæ fabæ κολοκασιαν appellari volunt, alii totam plantam sic appellant. Inde etiam est quod nonnulli radicem Ægyptiæ fabæ edulem Ægyptiis fuisse asserunt, alii caulem tantum mandi solitum meminere. Inde quoque quod colocasiæ fructum & flores quidam tribuunt, quidam eam describunt sine fructu & floribus. Herodotus scriptor antiquissimus nihil ex faba Ægyptia ad esum sumi testatur præter grana vel nucleos quæ fabæ sunt. Strabo idoneus in primis auctor & qui fabam Ægypti in Nilo vidit, nusquam vel verbo meminit radicem ex iis edulem fuisse, quum tamen in ea planta describenda plurculum moretur, & foliorum usum ad pocula & vasa facienda per omnem Ægyptum frequentissimum deprædicet. Claudius Iolaus disertè testatur κολοκασιον, hoc est, caulem Ægyptiæ fabæ fibras quasdam & fila venosa vesca Ægyptiis suis præbere. Et sane verum est. Nam è Nilo demetebatur hæc planta more harundinum, & cæsa renascebatur, sicque per annos multos durabat. Quod si radices evulsissent ipsas, quotannis de novo ferenda fuissent, ac reficienda fabeta. Ideo hydræ eam comparabat oraculum. Iolaus: ἢς ἡ καυ-
 λὸς ἢ τὴν ῥίζαν πάντως ἐστὶν ὀφειδὴς τῇ ποιότητι, καὶ τῆς κε-
 φαλαῖς. Ὅπως γὰρ ἂν πρὸς ῥυτίδα, φύονται αὐτῆς ἐτέραι.

A Plinius quoque disertim colocasiæ thyrsus mandi solitum asseverat, araneosumque esse in mandendo, nihil de radice dicit. Sed nec Martialis, qui colocasiam *Niliacum olus* vocat. Qui radicem fabæ illius comedi prodidere, & κολοκασιαν appellatam dixere, sine dubio radicem illam hodie notissimam, quia eodem nomine nuncupatur, cum radice fabæ Ægyptiæ confudere. Nihil tamen etiam prohibet quin utraque cibis recepta fuerit apud Ægyptios. Plinius in descriptione colocasiæ quædam habet quæ referri debent ad Ægyptiam fabam, nonnulla etiam quæ colocasiæ hodiernæ & vulgari conveniunt. Quod enim κύαμον à quibusdam appellari dicit, fabæ Ægyptiæ congruit: item quod ejus thyrsus mandi solitum ait, araneosumque esse in mandendo. At enim vero quod nec fructum, nec flores illi attribuit, & feri jam in Italia affirmat, id pertinet ad alteram colocasiam quæ radix est bulbacea latissimis & ipsa foliis, sine fructu, sine flore, sine caule. Columella tradit in piscinis medium terrenum relinquendum esse ubi conferatur colocasia ut inumbrari ejus foliis possint anatum cubilia. Hæc cubilia in sicco ponebantur: ergo & colocasia illa in sicco ferenda licet riguis & fontibus adseri amet. Ægyptia autem faba in omnibus ipsis ac stagnis mediis crescit, non in terreno: nec potest vivere, aut nasci nisi sit in aqua. Ex his omnibus liquet duas fuisse plantas in Ægypto idem nomen ferentes fabam Ægyptiam, & aliam radicem cibo expetitam, quæ nec florem, nec fructum edit, caule assurgit. Ea est quam hodie Ægyptii *colcas* vel *culcas* vocant, id est colocasium. Nomen quippe antiquum mansit ut in sexcentis aliis: ita & in casyta veterum, quam hodie *cuscutam* vocant vel *cassutham*. Inter eas herbas numeratur quæ in terra sedem suam non habet, sed in aliena nascitur ac vivit, in aliis nempe herbis aut arboribus quibus sustinetur. De ea Plinius lib. xvi. cap. ult. *Est in Syria herba quæ vocatur castas, non tantum arboribus, sed etiam spinis circumvolvens se.* Male in edictis *castas*. Libri habent *castas*, pro *castas* vel *casstas*. In indice, *castas*. Græci κασίτς. Hefychius: κασίτς, βοτάνιον ἢ ἐν Συρίᾳ. Hodie *cassutha* dicitur. Et falluntur qui non putant idem esse, & negant Græcos veteres ejus meminisse. Theophrasto vocatur καδύτης lib. 11. *Caus. cap. xxiii.* *Ἐν δὲ τῷ Συριακῷ βοτάνιον, ὁ καλούμενος καδύτης, καὶ δένδρῳ καὶ ἀκάνθῳ ἐμφύεται καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος.* Corrigendum ex Hefychio κασίτς. Perperam Plinium emendaverant ex corrupta illa Theophrasti lectione. Sed ad rem. Colocasium, sive *colcas* hodiernum fertur folia habere aro simillima. At colocasia faba nymphææ perquam simile folium habet. Quidquid contra pertendant quidam, suspicor colocasium illud vulgare & hodie notum ari speciem quamdam esse Ægypti peculiarem. Præter folia ari foliis proxima bulbacea etiam radice nititur, ut arum. Radix ari veteribus cocta mandebatur, raporum more. Præter arum vulgare tradit Galenus lib. 11 de Alim. Facul. ari genus in Cyrenæica nasci, radice admodum dulci, & quæ nullum in medicina locum ex virtute aliqua propria obineat: jucundius edi ab illinc hominibus quam rapa. Radices inde in Italiam usque deferri. Etenim diu servari posse. Illud arum Cyrenæicum prorsus idem cum colocasia Ægyptia vulgari fuisse mihi persuadeo. Hæc opinio stabilitur non minimum ea re, quod asserunt *colocasiam* multis in locis Lusitanæ circa rivos nasci ex Africa, ut ferunt incolæ, allatam. Sed præcipue id eam suspicionem mihi confirmat, quod arum κολοκασιον à Cypræis vocatum notat vetus auctor auctuarii ad Dioscoridem his verbis: *Ἄρον τὸ καλέμενον ὡς Σύροις λοῦφα, οἱ μὲν ἄλιμον, οἱ δὲ θύμον, οἱ δὲ δεκοντίαν, ὅ οἱ κυπρίοι, καὶ κολοκασιον λέγουσι.* Et sane cum vox κολοκασιον Græca sit, idque significet quod diximus, omnibus plantis, quæ latissima habent folia ut arum, & nymphæa, & faba Ægyptia, potest imperiri. Arum vulgare floret. Ægyptiacum vel etiam Cyrenæicum, quod est verum colocasium, nullo pubescit flore. Cum Palladius colocasiæ bulbos nominat, & circa rivos & rigua ferendos monet, de alia colocasia

colocasiam non debet accipi. Nam ut dixi faba Ægyptia, quæ etiam colocasia dicta est à foliorum pari latitudine, nec bulbos habet, nec bulbis feritur, sed fabis ipsis. Suspicor etiam, ut hanc tandem exercitationem absolvam, πὺ περὶ τὴν Dioscoridis non male accipi posse pro hac κολοκασίᾳ. Idem certe nomen est πετασίης & κολοκασίᾳ, ut πέρσιον folium colocasiæ dictum est à similitudine & amplitudine. Ita & κολοκάσιον quasi κολόν κάσιον, id est, mantum breve, vel curta lacerna. Et videntur quidam appellasse περὶ τὴν eandem herbam, quam alii κολοκασίαν dixere. Quod fefellit Dioscoridem qui tanquam diversas recenset. Præterea nullam ille colocasiam in censum herbarum retulit præter Ægyptiam fabam, quæ ut dixi alia est ab hac colocasia. Pediculum petasiti longum & crassum tribuit. Μίσχον enim, non μίσχον apud eum legi debere puto. Ἐφ' ὃ φύλλον περὶ τὸ μέγαν περὶ σκέμνον ὡς περὶ μύκης. In cuius summitate folium petasi instar magni impositum est fungi modo. Cum colocasiæ vulgaris icone hæc adeo bene congruunt ut nihil supra. Longis & crassis pediculis surgit, quibus folium latum & περὶ σκέμνον superponitur prorsus eodem modo quo caput funginum scapo suo infixum hæret superne. Nec prohibet quod plures pediculos colocasiæ tribuant neoterici herbarii, quum Dioscorides unum tantum videatur agnoscere: πετασίης, μίσχον ἐπὶ μέγαν πύχυν, δακτύλου μεγάλου πύχυν, Ἐφ' ὃ φύλλον περὶ σκέμνον μέγαν, περὶ σκέμνον ὡς περὶ μύκης. Aliquando plures, aliquando unum tantum emittit pediculum, præcipue cum novella est. Colocasiam iconem heic subijciendam curavi ex recentiorum herbariorum scriptis prolatam, quæ ita consonat descriptioni petasitis Dioscorideæ, ut nihil magis concinens fieri possit.

Quaterna aut quina ad hunc modum folia habere traditur, pediculis crassis firmisque superposita plane fungino more. Petasiti herbarii hodie apud Dioscoridem interpretantur de altera specie bardanæ. Bardana est quam Latini personatam vel persolatam appellant: quidam etiam personaciam. Apulejo in herbario dicitur dardana. At petasitis nec in Gallia, nec in Italia fortasse nunc nascitur, estque vera colocasia, sed alio nomine sic appellata, quod imposuit Dioscoridi. An non similiter omnino loton Ægyptium, qui idem est cum nymphæa alba, diversis locis recensuit veluti plantas diversas? Quem errorem participat cum Theophrasto, & quibusdam aliis veterum. Lotus inquam Ægyptius gemina germana nymphæa est, & tamen seorsim

A utramque descripsit Dioscorides, quia nymphæa vocitata sit quæ in Græcia nascitur, lotus vero ea, quæ in Ægypto crescit, ab aliis sit appellata, quia dulcis ad cibum esset ejus radix, & semine uterentur Ægyptii ad panem conficiendum. Theophrasto quoque νυμφαία inter radices dulces numeratur, & semen ejus esitasse Boeotos tradit. Καλῶς ἦ, inquit, αὐτὸ οἱ Βοιωτοὶ μαδωνίαν, ἢ τὸν καρπὸν ἐσθίσαι. Plinius de nymphæa: *laudatissima in Orchomeno, & Marathone. Boeoti madon vocant & semen edunt.* An igitur legit in Theophrasto: οἱ Βοιωτοὶ μάδον καλῶσι. Sed in scriptis Plinianis habetur mallon. In indice quoque manuscripto ita legitur: *Nymphæa, sive heraclion, sive rhopalon, sive mallos.* Quæ nymphææ cognomina sunt, quorum tamen in textu nulla mentio. Sed tam in Plinio quam in Theophrasto legendum μάδον. Hesychius: μάδον πᾶς καὶ λείον. Quare ῥόπαλον etiam dicatur nymphæa docet Dioscorides: ῥίζα, inquit, μέλαινα, τετραχέα ῥόπαλοειδής. Hæc habet teste Plinio & Dioscoride florem lilio similem, qui, ubi defloruit, caput effert papaveri simile. Hæc omnia in loto Ægyptio, quem & κρίνον vocat Herodotus. Græci omne fere genus florum hoc nomine appellavere. Hinc tam multis herbarum, arborum, florumque generibus hoc inditum nomen. Hesychius: λωτὰ, ἀνή, λωπεδόν, ἀνθόν. Unde λωπίζειν, ἀπανθίζεσθαι: & λώισμα, flos delibatus. Idem: λώισμα πῶτον ἢ ὑπὸ λεικτοῖς: ut λώισμα τῆς νεολαίας, flos juventutis. Idem: λωτὸν, πᾶν ἀνθόν. Hinc etiam nymphæam Ægypti λωτὸν Αἰγύπτιον appellarunt, cujus flos pulcherrimus & coronis expetitus. Hujus etiam semine, caule, ac radice vesciebantur Ægyptii, haud secus ac lotophagi suo loto. Ex quo λωτόβοσκον φύλλον apud veterem poetam quidam etiam de Ægypto interpretati sunt. Hesychius: λωτόβοσκον φύλλον, οἱ μὲν πὺ Θερίκω, οἱ ἦ πὺ Αἰγυπτίων, ἄλλοι Σκυθίαν. Herodotus de loto Ægyptio: ἡ ἦ ῥίζα ἐσθλύσσει. Hujus radix dulcis est. Hoc tamen differt à nymphæa aliorum locorum. Lotus, qui nymphæa est Ægypti, quod hujus radix, si Herodoto & aliis credimus, rotunda est atque instar mali cotonei, at nymphæa communis radicem habet longam & ῥόπαλοειδῆ. Verum hoc nihil est, & falli quoque istuc potuere veteres, dum colocasiæ radicem, quæ talis est, loto affingunt. Nam iidem colocasiam loti speciem fecere, lotumque vocare ipsam colocasiam, ut pluribus infra dicturi sumus. Certe qui Ægyptum hac ætate viderunt, negant ullam aliam in Nilo, vel paludibus Ægypti plantam reperiri, quæ notas loti referat præter nymphæam. Recte itaque observatum est eandem esse plantam λωτὸν Αἰγύπτιον & νυμφαίαν, quamvis veteres distinctis capitibus historiam utriusque tractarint. Sic κύπετον orientis, ex quo cyprinum unguentum, ligustrum est Latinorum; similes certe plantæ, vel potius eadem Græcorum κύπετον, & Latinorum ligustrum. Quidquid differunt, nam differre in quibusdam certum est, ex foli, cælique diversitate id venit, ut alibi dicemus. Plinius alicubi φλόδον κύπετον vocat, quod est commune ligustrum. At κύπετον verum orientis ligustrum. Atque hæc pluribus infra. Non minus eorum mirandus error in colocasia.

F Ut scias porro περὶ τὴν esse colocasiam vulgarem, de medela quam præstat ita scribit Dioscorides: πικρὴ πρὸς τὰ κακὴν καὶ φαρμακικὰ ἔλκη λείον καταπλάσσει μύκρον. Hac eadem facultate ac virtute pollere colocasiam prædicat Iolaus apud Stephanum: πικρὴ ἦ τὸν Νεῖλον φύεται πολλή. Ἡ ἦ πικρὴ τὸν Βῆλον ἔλκη θεραπεύει δυσίατα, τελεβομένη δὲ μετὰ τῆς ῥίζης λούκων ἀναδίδωσιν ὀπὸν. Hic auctor ἐν Φοινικικοῖς sæpe laudatur apud Stephanum, & alibi Κλαύδιον Ἰόλαον, alibi Ἰελαόν, alibi Ἰελαόν cognominatur. Frustra est vir magnus qui καρχηδονικὰ Claudii Cæsaris eadem vult esse cum his Φοινικικοῖς Claudii Julii vel Jolai. Nicandri scholiastes citat Jolaum in rebus Peloponnesi. Ceterum hic Jolaus, quod mireris, confundit etiam, ut alii, colocasiam, quæ faba est Ægyptia, cum altera colocasia radice aro simillima. Dicit eam πικρὴ Νεῖλον, & πικρὴ Βῆλον amnes crescere. Quod proprium est illius colocasiæ quam docuimus ari Ægyptii genus esse vel αὐτὸ ῥαγμα αἰνῶν. Ægyptium. De quo dubitare nos non linit, quod

ὀφιοειδῆ vocat eam herbam, & Herculi ab oraculo monstratam tradit ad ulcera persananda, quæ ex venenatis hydræ morfibus acceperat. His ulceribus medelam ab Apolline cum posceret, responsum tulit ad orientem ipsi pergendum esse tamdiu donec inveniret amnem, in quo herba nasceretur hydræ similis, cujus succum si ulceribus imponeret, futurum ut iis liberaretur. Subjicit deinde auctor: ὅρε ἢ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πυλῶνα ἔστιν ὀφιοειδὴς τῷ πικίλῳ, ἢ τῆς κεφαλῆς. His verbis graphice nobis depinxit *dracunculum* herbam, quam multi cum aro eamdem fecerunt. Certe congeneres sunt aros & dracunculus. Græci vocant *δρακόντιον*. Theophrastus *δρακόντιον ἄρον*, id est, *serpentinum arum*. Phantias: *δρακόντιον*, ὁ ἐνίοι ἄρον. Sic enim multa nomina herbarum ab antiquis enuntiata ὀφθαλμικῶς recentiores ὑποκοριστικῶς extulerunt. Σμύρνεον veteribus, σμύρνον posterioribus Græcis. Κενταύρειον prisca *κενταύριον*. Ita *δρακόντιον ἄρον* olim appellatum, id est, *draconinum arum* & absolute *δρακόντιον*, sequens ævum *δρακόντιον* dixit, unde Latinis *dracunculus*. Ita Plinio vocatur. Nescio quare melius dixisset *draconteum*. Nec enim *κενταύριον* centauriscus est, aut *parvus centaurus*, sed *centaureum*. Græci recentiores *δρακόντιον* πᾶν eam herbam dixere, unde infima Latinitas *draconteam* herbam etiam appellavit. Theophrastus lib. vii. Hist. ἢ ἢ δὲ *δρακόντιον*, καλεῖται γὰρ πὶ *δρακόντιον ἄρον*, ἀλλὰ τὸ πᾶν καυλὸν ἔχει πᾶν πικίλιον, ἄρωτον καὶ φαρμακώδη. Sic est legendum. Ari illud genus *δρακόντιον* innuit cognominatum, quod caulis ejus varietate insignitus esset serpentium maculis simili. Idem libro ultimo de eodem draconteo: καυλὸν ἢ ἔχει πικίλιον ὀφιοειδῆ. Dioscorides de dracontio, sive dracunculo: sic enim nominant eum recentiores: καυλὸν ἢ ὀρθὸν διπλήχυν πικίλιον, ὀφιοειδῆ, ἀλφειοφυρὸν πῶς σπύλοις. Jam tenemus herbam, quæ καυλὸν habet ὀφιοειδῆ. De radice quid dicemus? Ait enim, ἢς ὁ καυλὸς ἢ τὴν ῥίζαν πάντως ἐστὶν ὀφιοειδὴς τῷ πικίλῳ. Plinius dracunculi radicem convolutam esse scribit draconis modo: *dracunculus subrutilam* & *draconis convoluti modo*, unde & nomen. Cuinam igitur ambiguum nunc esse possit, quin herba hæc, cujus ἢ καυλὸς καὶ ἢ ῥίζα πάντως ὀφιοειδὴς τῷ πικίλῳ dicitur, pro dracunculo accipienda sit? Nihil est tam extra omnem dubitationis aleam positum. Ostensam ait Herculi ab oraculo, ut ulceribus suis diu insanabilibus ea tandem medicaretur. Dracunculo hanc inesse virtutem omnes veteres prodiderunt, medendis ulceribus malignis, & inveteratis, & comedentibus efficacissimam. Dioscorides, Galenus, Aëtius, alii. καὶ τὸ κακοήθων ἐλκῶν ἀριστὸν ἐστὶ φάρμακον. Addit Dioscorides & φαρμακωτικῶν. Talia erant Herculis ulcera. Eum dracunculum Claudius Jolaus cum colocasia, quæ κισῶρον fert & fabam Ægyptiam, plane confundit: insigni sane errore, sed cum veteribus plerisque communi. Diximus colocasiam vulgarem Ægypti radicem esse ari speciem, vel arum Ægyptiacum. Multi porro arum cum dracunculo eundem fecere, adeo quidem, ut nonnulli existimarint arum radicem dici, caulem vero draconiton ejusdem stirpis. Hinc apud Hesychium: Ἄρον περὶ ἑλκῶν μέγα καὶ βοτάνης ῥίζα. Plinius lib. xxi. cap. xvi quod perperam à superiore divulgum est, sic continuandum: *Ægyptus hanc maxime gignit, qua & arum*, de qua inter bulbos diximus, magna cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glancias satū discrevit, dracontium silvestrem esse pronuntiando. Alii qui radicem arum appellaverunt, caulem vero dracontium. Unde igitur putet aliquis auctorem illum potuisse dracunculum cum faba Ægyptia confundere, nisi ex ea causa quam supra indicavimus? *Dracunculus* & *arum* idem, atque iisdem omnibus facultatibus utrumque præditum vel Dioscoride teste. Arum illud etiam *κολοκάσιον* dicebatur à foliorum latitudine. Ab eadem ratione faba Ægyptia dicta quoque est *κολοκάσιον*. Ea propter utrumque colocasium pro uno accepit. Nonne hoc idem in sexcentis Plinius fecit? *Apiastrum* silvestre apium, & *apiastrum* τὸ μελίσσιφυλλον, quod ab apibus nominatum est, pro eadem herba posuit. *Κολοκάσιον* Aëtii radicem ari esse ex facultate, quam illi adscribit, ostenditur. Ejusdem *δωάμεως* eam ra-

A dicem facit & gongylida. Auctore Dioscoride gongylis podagricis doloribus optimum malagma est: urinam ciet ac venerem excitat. Hæc omnia facit arum. Ægyptii quoque hodie jactant suum colocasium ad venerem tardos expergefaceret. Bulbacea est radix ari. Ideo inter bulbos arum Plinio censetur. Bulbos pariter pro radice habet colocasia, quorum ferendorum rationem docet Palladius. Græci recentiores *κολοκάσιον* quoque de bulbo interpretantur. Sic enim in eorum Lexicis Jatricis invenio scriptum. *κολοκάσιον*, βολβός ἢ σκιδνοκρόμμυον. In aliis: *λωπὸς ἄρωτον*, *κολοκάσιον*. Ut hinc constet ex genere bulbaceo esse colocasium.

B Huic vulgari colocasio, quod in Ægypto hodie sic vocatur, crassam & rotundam esse radicem, & quæ aliis ad latera adnatis se propagat, tradunt herbarii neoterici, & ii quidem qui plantam ipsam videre. Hæ sunt κεφαλαί, quas dracunculo suo, sive aro tribuit Claudius Jolaus, easque ad instar hydræ capitum, ubi cæsæ fuerint, renasci dicit: ἢς ὁ καυλὸς, ἢ τὴν ῥίζαν πάντως ἐστὶν ὀφιοειδὴς τῷ πικίλῳ καὶ τῆς κεφαλῆς. Caulis dracunculi, sive ari varietate macularum serpentes imitatur: radix capitibus, hoc est, nucleis, sive bulbis, quos habet plures, & qui effossi renascuntur, ὁ καυλὸς τῷ πικίλῳ ὀφιοειδὴς est, ἢ ῥίζα τῆς κεφαλῆς. Capita in bulbis dici notius est quam ut debeat doceri, *capita allii*, *capita ulpici* passim leguntur, apud Græcos κεφαλαὶ σκιδνοκρόδων, & σκιδνοκρόδον μονοκέφαλον, quem *unionem* vulgo vocitarunt veteres Latini. Apulejus de dracontea: *Ima radix caput draconis habet*. κεφαλαί igitur apud Jolaum sunt bulbi dracontii, sive ari, quod *κολοκάσιον* vocavit. Confudit cum colocasia altera, quæ faba est Ægyptia. Ideo *πρὸς Νήλον* & *πρὸς Βῆλον* φέρεται tradit circa Nilum & Belum amnes: quod ari colocasii proprium est, quum colocasia faba in ipsis amnibus ac paludibus nascatur. Legendum igitur apud eum in sequentibus, *κολοκάσιον μέντοι καλεῖται τὴν ῥίζαν, πρὸς ὑπερφύκῳς κισῶρον*. Hic manifesto idem facit colocasium arum cum faba colocasia. ἢ ἢ *πρὸς Βῆλον* ἔλκει *θεραπεύει δυσίατον*. Hoc colocasiam fabæ, quæ κισῶρον fert, neutiquam congruit, sed aro colocasio prorsus competit, cui hanc *δωάμεν* omnes vindicant. Dioscorides, qui *πετάσιν* eadem virtute donat sanandorum ulcerum alias invincibilium, plane evincit eam *πρὸς Βῆλον* esse eandem cum colocasia ista, quæ aro similis est, pictura præterea & figura plantæ omnino pariat. Plinius inter herbas in Ægypto nascentes & illius foli peculiare arum ponit. Atqui certum est ubique arum nasci in Italia, in Galliis, & aliis locis. Sic *cneceum* ubique locorum nascentem Ægypti proprium dicit. Verum ut ex notis ari, quæ apud illum habentur, apparet, non arum passivum & commune describit, sed Ægyptiacum: *Est inter genera bulborum & quod in Ægypto aron vocant, scilicet proximum amplitudine, foliis lapati, caule recto duum cubitorum baculi crassitudine, radice mollioris natura qua edatur & cruda*. Aro vulgari Dioscorides caulem *σπηγμαίων*, duodecim digitos altum. Hoc arum Ægypti ternos pedes alto caule surgit. Arum commune radicem habet amaram, adeo ut nisi cocta mandi non possit. Arum Ægyptium mollioris esse naturæ Plinius ait, quæ edatur & cruda. Sic ejusdem omnino naturæ arum illud Ægyptium cum Cyrenaico, quod Galenus tradit molli admodum esse ac dulci gustu, non amaro & acri, ut est vulgare: ideo illinc homines libentius eo vesci quam rapis. Ad hoc arum Ægyptium fortasse respiciebat Apulejus vulgaris in herbario suo, ubi docet herbam draconteam tactu molli, gustu dulci esse tanquam castaneæ viridis: qui sapor neutiquam dracontii, sive ari communis est. In montibus summis nasci ait, ubi sunt laci. Sed auctor ille passim nugæ agit. Plinius in describendo aro Ægyptio nec fructus nec floris meminit. Sane nec colocasium, quod est arum Ægyptium, ullum fructum gignit. In vulgaris ari caule summo semen editur colore croceo. Res unica obstat, ne colocasium hodiernum possit esse arum Ægyptium. Tradunt, qui de colocasio Ægyptiis hodie familiari scripsere, nullum id habere caulem. At Plinius aro caulem tribuit duum cubitorum. Caulis ille in Ægyptio aro pediculus est, quo singula folia sustinentur, qui longus, firmus & crassus est, adeo ut

ut caulis instar sit. *Μίσρον* vocat Dioscorides in petasiti, quæ eadem est cum colocasia: *Πετασίτης, μίσρον* ἐστὶ μείζων πηχέως, θακτύλης μεγάλης πύχνης, ἐφ' ἧς φύλλον πετασώδες. Plinius nomine colocasiae non aliam plantam intellexit quam fabam Ægyptiam. Ari Ægyptii appellatione colocasia alteram designavit, quæ in Ægypto nascitur, aro simillima, radice dulci & eduli, quam plerique veterum cum colocasia ciborii ferace confudere. Nullo certe validiori argumento præter alia, quæ attulimus, evinci potest arum Ægyptium colocasium esse hodiernum, atque ita veteribus quoque appellatum fuisse, quam quod Claudius Iolaus dracunculum, sive arum cum colocasio fabæ Ægyptiæ idem esse statuit. Similem aro plantam in Ægypto nasci, quæ *aris* dicitur, idem Plinius scribit eodem capite. *Aris* illa est, quod vulgo *arisarum* vocant, atque ita etiam Græcis appellatur in vulgatis exemplaribus, apud Dioscoridem & Paulum Æginetam *ἀρίσαιρον*. Atqui verum nomen ejus *ἀρίς* per diminutionem factum, quod omnia minora habeat quam *ἀρόν* folia, caulem, radicem. Hefychius: *ἀρίς βοτάνης εἶδος*. Hippocrati sic vocatur. Cur igitur alii *ἀρίσαιρον* dixerent? *Ἀρίς* Græcis etiam aliud significat quam herbam, & inter alia instrumentum fabrilis: ut igitur ea herba distingueretur ab illo *ἄρις*, videtur quibusdam dicta *ἄρις ἄρον*, vel *ἄρις ἄρις*, ut intelligatur ea *ἀρίς* quæ ab *ἄρον* deducitur. Inde factum postea *ἀρίσαιρον* unica voce. Nunc de colocasia, sive faba Ægyptia quid dicemus? An non mirum est inter opera naturæ caulem palustrem toto genere ac facie à faba communi diversam, nihilominus semen ferre eadem forma ac facultate? Ita enim prædicant summa concordia veteres omnes, qui & fabam illam Ægyptiam in leguminum censum propterea retulerunt, & cum faba vulgari historiam ejus explicarunt. Sed hoc nihil est præter illud mirandum videtur, hanc fabam tantopere antiquis omnibus celebratam inter plantas Ægypto familiares, hodie in Ægypto nullam reperiri, nec uspiam ab iis visam, qui nostra ætate regionem illam peragrarunt, quique in ea torum ferme tempus vitæ suæ contriverunt. Quam vereor ne & heic veterum fides claudicet. Certe & turbasse in his aliquid videntur, & quemadmodum arum colocasium confudere cum faba illa colocasia, sic è contra, propter hoc ipsum colocasium, sive fabam Ægyptiam à loto Ægyptio separarunt, quum tamen eadem sit, sola specie, aut floris colore dispar. Cum enim diversa sit radix colocasia à loto, quia eandem fecere fabam Ægyptiam cum illa colocasia, ideo diversa statuenda fuit Ægyptia faba à loto Ægyptio. Plerique, ut dixi, veterum fabam Ægyptiam & loto Ægyptium distinxere, ita tamen ut consimiles esse in multis plantas consentiant. Folium utrique simile, caulis, nascendi locus, & alia quædam, sicut supra exposuimus. Solus Athenæus ex recentioribus, qui Ægyptius fuit Naucratis, loto & fabam Ægyptiam facit eandem. Profecto disertis verbis tradit Ægyptiæ fabæ florem & Ægyptiis *λωτὸν* vocari: *γίνεται ἡ ἔσθλας ἐκ τῶν κισσῶων καὶ ἀνθῶ σφαναλῶν. καλῶσι δ' Αἰγύπτιοι μὲν αὐτὸ λωτὸν. ναυκροτίτην ἡ οἱ ἐμοὶ λέγουσιν ἔσθλας ὁ Αἰθῶλαιος μελλῶτον, αἶψ' ἢ ἢ μελλῶται σφανοὶ πάντων δῶδεως ἢ καύσων ὡρῶ ψυχικῶτατοι*. Hæc ex epitome lib. i i i, quibus testatur Athenæum dicere loto à Naucratis suis appellari *melilotum*, fabæque Ægyptiæ florem coronarium hoc nomine nuncupari. Athenæus ipse id plane confirmat lib. xv his verbis de Alexandria: *οἶδα πινά ἐν τῇ καλῇ ταύτῃ πόλει καλέμενον σφανον Ἀντινόειον γενόμενον ἐκ τῆ αὐτῆς καλῆς λωτῆς. φύεται ἡ ἔσθλας ἐν λίμναις θέρους ὡρῶ, ἢ εἰσὶν αὐτῇ χροαὶ δύο, ἡ μὲν πρὸ ἔσθλας εἰσὶν αὐτῇ: ἐκ τῆς ἡ ὁ πλεονέμενος σφανον κυρίως Ἀντινόειος καλέται, ὃ ἡ ἔσθλας λωτὸν ὀνομάζεται, κυανέαν ἔχων πύχνην χροαίν. Græci, ut supra exposuimus, omnem fere florem *λωτὸν* appellare. Hoc nomine flos in Ægypto notissimus erat in paludibus nascens, cujus duo genera constituit Athenæus, coloribus inter se discreta, roseum unum, cæruleum alterum. Quis dubium fecerit, quin ille *λωτὸς*, qui rosæ similis est de colore, colocasia sit, sive faba Ægyptia vel *κισσῶων*? Herodotus postquam de loto dixit, cui florem tribuit candidum, subjungit: *ἐστὶ ἢ ἄλλος**

A κρένεια ῥόδοισιν ἐμφέρεα ἐν τῷ πᾶσι γινόμενα καὶ ταύτῃ, ut ex descriptione apparet, & iis quæ sequuntur, *κύανον Αἰγύπτιον* expressit flore rubro & rosæ, quem sub alterius loti appellatione Athenæus heic descripsit. Theophrastus de flore fabæ Ægyptiæ: *κρένεια ἡ ὁμοίων ῥόδῳ κατακροῖς*. Dioscorides: *ἀνθῶ ἡ ῥόδοις*. Hic est igitur *ῥόδοις* *λωτὸς* Athenæi, ex cujus floribus coronas plexas Alexandrini vulgo vocabant *antinoeas* ab Antinoō Adriani puero delicato. Quomodo hoc nomen invenerint ibidem narrat Athenæus, cum in Ægypto esset Adrianus Imperator, & in urbe Alexandria versaretur, Pancrates poëta quidam indigena obtulit ei πῦν ῥόδοις *λωτὸν*, quem florem poëtica adulatione dixit telurem tum nuper submisisse ex sanguine Maurusii leonis natum, quem in Libya Ægypto contermina ipse occiderat Adrianus. Debere itaque eum florem *Ἀντινόειον* appellari. Delectatus Imperator ingenio poëtæ & novitate inventionis, jussit eum adscribi illorum numero, qui τῶν ἐν Μυσείῳ στίχων participabant: *ἡ οὐδὲς ἐν ὅτῃ τῇ τῆς ἐννοίας ὁρᾶται καὶ νεότητι*. Male hæc explicant viri docti. *νεότης* hic non est *juventus*, nec eo dictum est, quod juvenis esset ille poëta, sed ea significatione *νεότης* posuit, qua Latini *novitatem*. Ille *ῥόδοις* *λωτὸς* faba est Ægyptia, cujus flos coloris est rosæ, ut attestantur omnes antiqui: alterum loti genus cærulei coloris esse ait Athenæus, de loto sic proprie appellato hoc accipiendum, cui tamen florem candidum esse omnes veteres scribunt. Nihil prohibet diversi coloris lotos in Ægypto repertos, qui ejusdem tamen generis essent, ut lilia, tulipæ, rosæ, diversorum reperiantur colorum, & alii flores congeneres. Docuimus supra lotum Ægyptium nymphæam esse veram, qualis in Ægypto nascebatur, qualemque hodie nasci tradunt qui loca illa lustrarunt. Hujus nymphææ duæ species ponuntur ab auctoribus, quarum altera florem habet candidum lilio similem, folium ciborio, hoc est, fabæ Ægyptiæ simile, caulem adæque ut faba Ægyptia, caput quod papaveris *κωδῖαν* plane referat, sed duplo majus. Hæc nymphæa flore alba eadem prorsus est cum loto Ægyptiaco veterum, qui nihil aliud fuit quam nymphæa foli Ægyptii. Florem illi loto candidum & similem lilio attribuunt auctores. Dioscorides de loto Ægyptio: *ἔχων ἀνθῶ λευκὴν, ὁμοίων κρένῳ, ὃ φασι καὶ τοῖς ἀνατολῆς ἡλίου ἀπὸ ἔσθλας, δύνοντι ἡ μύειν*. Ita hæc scribuntur in vetustissimo codice. Nam vulgo additur: *ἔχων ἀνθῶ μικρὴν*. Theophrastus de loto Ægyptio ita proprie dicto: *πρὸ ἀνθῶ αὐτῇ λευκὴν ἐμφέρεται τῇ νεότητι τῶν φύλων τοῖς τῶν κρένων*. Dioscorides de nymphæa alba: *ἀνθῶ ἡ λευκὴν, ὁμοίων κρένῳ*. Nymphææ flos, ut hujus loti sole occidente pariter comprimitur & occultatur, oriente vero aperitur. Ex flore utriusque caput papaveri simillimum, sed majus producit. Plusquam igitur certum esse debet lotum Ægyptium nymphæam esse albam in Ægypto nascentem. Altera est nymphæa priori quidem consimilis folio: sed quæ florem luteum præferat, forma rosæ parem. Dioscorides: *ἔχει ἀνθῶς μύλινον, σίλβον, ὁμοίων ῥόδῳ*. De ea Plinius lib. xxv. cap. vii. *Est & nymphæa in Thesalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine*. Nunc vide suspensionem meam, an veritati possit consentanea haberi: ut lotum Ægyptium non alium esse à nymphæa alba volui, sic Ægyptia faba, quæ altera species est loti Ægyptii apud Athenæum, eadem prorsus videri debet cum altera nymphæa, quæ caput habet luteum & rosæ simile. Herodotus *ῥόδοισιν ἐμφέρῃ* florem Ægyptiæ fabæ esse dicit. Hoc de colore fortasse alii acceperint, quod ille de forma dixit. Nihil tamen impedit quominus & colore similem rosæ fuisse accipiamus, ut illa nymphææ species florem rubrum in Ægypto ferat, quem in aliis locis luteum edit. Prior nymphæa flore candido & liliis simili plurima in Elide nascebatur in amne Anigro, & Bœotia flumine Haliar-
G to. Veteres in locis memorandis, quibus nymphæa provenit, nusquam meminere Ægypti. Constat hodie nymphæam in Nilo plurimam crescere, & multi usus esse apud Ægyptios. Hinc liquet loto Ægyptiam veterum planissime nymphæam esse, quæ hodie in amne Nilo plurima visitur. Altera species nymphææ flore luteo ac rosæ proximo in amne Peneo Thesaliæ
M m m nasce-

nascebatur. Utrumque genus, ut apparet, in Ægypto crescebat in Nilo amne. Sed alteram speciem *λωτῆ* nomine proprie vocarunt Ægyptii, nempe illam, quæ florem album habet: alteram *fabam Ægyptiæ* appellatione auctores Græci Alexandro posteriores, vel etiam *colocasia* nuncuparunt. Herodotus antiquus scriptor hujus appellationis non meminit, quum herbam illam describeret, sed simpliciter *κρόνον*, hoc est, liliolum appellavit, ut & *λωτὸν* ipsum. Athenæus, qui Ægyptius oriundo fuit ex urbe Naucrati, utramque speciem loti nomine appellat, sed & alterum quidem coloris rosei dicit esse, alterum cærulei. Per lotum coloris rosei non est dubium quin *fabam Ægyptiæ* intelligat. Sed quod alteri loti colorem dat cæruleum, in hoc à ceteris dissentit qui niveum faciunt, & forte scripserat, ὃ ἢ ἐπεὶ *λωτὸν* ὀνομάζουσι, *χιονέαν* ἔχων *πῶ* *χρῶσιν*, id est, *niveum colorem*, non *κυανέαν*, quod verissimum arbitror. Nam species illa nymphææ Ægyptiæ, quæ *lotos* appellabatur, florem habuit niveum, non cæruleum, ut inter omnes constat. Atque hæc est nymphæa alba. Mutarunt *χιονέαν* in *κυανέαν*, qui eam vocem non intellexerunt. Hefychius: *χιονέαν*, *λευκήν*, *Φωτῶδη*. Nihil est indubitatius. Altera species loti *κύαμι* *Ἀιγυπτίῳ* Græcis dicebatur & *κροκασία*. Hæc rubro flore in Ægypto micat, in aliis locis luteo. Non major sane differentia est inter lotum & Ægyptiæ fabam, quam inter speciem utramque nymphææ. Nymphæa alba radicem habet nigram. Lotus quoque Ægyptius, Plinio teste, radicem habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice: forma aliquatenus differt. Nam in loti mali cotonei similitudo est: in nymphæa baculi crassi, vel clavæ instar, *τετραχέα*, *μέλαινα*, *ῥοπαλειδής*. Sed hæc radicem si qua fuit differentia è solo natali venerit. Alteri nymphææ radix est aspera & alba, *τετραχέα* & *λευκή*. Fabæ Ægyptiæ radix harundinum radici similis & spinis etiam aspera, ut Theophrastus asserit. Hæc est lutea, vel rubra nymphæa. Fabæ Ægyptiæ, ut testatur Dioscorides, folium gerit ὁμοίον τῇ νυμφαίᾳ. Nymphæa quoque apud eundem folium habere dicitur ὁμοίον κισσῶ, id est, fabæ Ægyptiæ. Caulis quoque similis, caput papaveris, & cetera omnia ad unguem conveniunt. Ut nihil certius sit, aut exploratius quam fabam Ægyptiæ nymphææ secundam esse speciem: lotum Ægyptium alteram. Unde etiam utraque *λωτῆ* nomine censetur Athenæo. Græci plerasque plantas in Ægypto nascentes, licet in Græcia nascentibus congeneres propter quamdam virtutem cœli solique Ægyptii propriam, & quod aliis nominibus apud Ægyptios vocarentur, diversi etiam generis eas constituerunt, & seorsim de his tractarunt. Sicut manifesto in hoc loto Ægyptio & faba Ægyptiæ ostenditur, quæ cum sint plantæ ὁμόφυλοι duabus nymphææ speciebus in Græcia crescentibus, in alium tamen censum eas retulerunt. Quod idem eos fecisse in aliis multis potest deprehendi, ut in aro Ægyptio, aride, cichorio & cici. Has omnes herbas Ægypti peculiare facit Plinius, quum & in aliis nascerentur locis. Ultimo loco memoratum *cici* peculiare Ægyptii soli constituit Plinius cum aliis plerisque auctoribus. Ex eo faciebant oleum ad lucernas. In aliis tamen locis sponte proveniebat: in Ægypto etiam serebatur. *Σίλι κύπελον* antiquissimi Græci vocabant, hoc est, *seseli Cyprium*. Nam *sili* veteribus idem quod recentioribus Græcis *σέσλι*. Herodotus unica voce *σλικύπελον* vocat lib. 11. Sic enim legendum: αἰείφασι ἢ χεῖρωνται Ἀιγυπτίῳ οἱ πρὸς τὰ ἔλεα οἰκόντες ἀπὸ τῶν σλικυπέλων ἔκαρπον, πικρὸν καὶ μὲν Ἀιγυπτίῳ κίσι. Hippocrates *σέλι*, vel *σίλι* appellat, Galeno teste, quod recentiores vocarunt *σέσλι*. Hinc *σίλι κύπελον* idem quod *σέσλι κύπελον*. Dioscorides: *Κίσι ἢ κρότων*, οἱ ἢ σήσαμον ἄριστον, οἱ ἢ σέσλι κύπελον, οἱ ἢ κρότων. Ubi tamen vetustatis venerandæ liber habet: οἱ ἢ σέσλι, *Κυπεῖοι* ἢ κρότων. Plinius certe inter nomina *cici* Ægyptii etiam *sili* absolute nuncupatum meminit lib. xv capite de oleo factitio, his verbis, quæ vulgo sunt corruptissima: *proximum sit* & *cici arbore in Ægypto copiosa: alii crotonem, alii trixim, alii sesamum silvestre appellant: ibique non pridem, & in Hispania repente provenit*. Nihil in his sani. Vetustissimi libri

A Rigaltianus & Thuanæus sic habent: *alii crotonem, alii sili, alii sesamum silvestre appellant ibique*. Omnino emendandum: *fit* & *cici arbore in Ægypto copiosa, alii crotonem, alii sili, alii sesamum agreste appellantibus: Qua non pridem & in Hispania repente provenit*. In libris *sili* perperam scriptum pro *sili*. Index manuscriptus, titulo qui ad hunc locum respondet: *Cici arborum, sive cruto, sive sili, sive sesamon*. Lege: *Cici arbor, sive croto, sive sili*. Ita plane vocavit lib. xx. cap. vi. *Contexamus & de sili*. Ubi vocat *sili* quod aliis est *seseli*. Nec quicquam mutandum, ut aliquando putavimus. In indice hujus loci scripto: *Sifere xi. Sile xx*. In aliis locis sponte proveniebat: in Ægypto & serebatur. Herodotus: *πρὸς τὴν χεῖρα τῶν πικρῶν καὶ τῶν λιμνέων πείρασι τὰ σλικύπελα πικρὰ: τὰ δὲ ἐν Ἑλλάδι ἀγρία φύεται*. Paulo post: *τῶν ἐπεὶ συνδέζονται, οἱ μὲν κόμψαντες ἀπιπῶσι, οἱ ἢ φεγγάντες ἀπέψωσι*. Verte: *alii confusum exprimunt, alii frictum excoquunt*. *Ἀπιπῶν* est exprimere: nam *ιπῶν*, vel *ειπῶν* premere significat: unde *ιπώτης*, prælum. Plinius: *in Ægypto ubi abundat sine igne & aqua sale aspersum exprimunt, ἀπιπῶσι*. Ita nymphæa in aliis regionibus sponte proveniebat ac per se, in Ægypto etiam serebatur. Sane si quid dispar ac differens invenitur in lotis Ægyptiis & nymphæis Græcanicis, ex soli proprietate, non ex generis diversitate hoc illis accidere dissimile, credendum est. Nilotica nymphæa hodie Ægyptiis caules, capita, radicem, semen eodem modo præbet edulia, quo lotus Ægyptius, vel faba Ægyptiæ antiquis præbuit. Eundemque usum in medelis exhibet, quem nymphæa vulgaris. Nam floribus & foliis tritis utuntur ad omnes inflammationes: succo ad parégorizandos dolores quoscunque ex calida causa ortos: eoque cum aceto & oleo frontem ac tempora illinunt febricitantibus, qui insomnio laborant & capitis doloribus: fyropumque ex eo propinant ægris conciliando somno.

D Ad omnia denique usurpatur quæcunque refrigerium aliquod postulant. Hinc Athenæus flores meliloti æstatis tempore flagrantissimo *ψυκτικώτερος* esse tradit. De flore fabæ Ægyptiæ: *καλῶσι ἢ Ἀιγυπτίῳ αὐτὸ λωτὸν. ναυκροπῆται ἢ οἱ ἐμοί, λέγουσιν ὅτι Ἀθλιωαῖοι, μελίλωτον ἀφ' ἧς καὶ μελιλώπνοιο σέφανοι πάντο δώδεσι, καὶ καύσαντο ἄρα ψυκτικώτεροι*. Naucraticæ videntur *μελίλωτον* appellasse, quem alii Ægyptii *λωτὸν* propter melleum saporem, qui ex caule ejus ac radice deprehenditur, dum manduntur. Herodotus de loto: *ἢ ἢ εἰς ἐγὼ λωτῶσι*. Nymphææ quoque Niloticæ caules hodie crudos ab Ægyptiis mandi tradunt neoterici, & dulces admodum esse atque humidos, valdeque refrigerare atque humectare. Multum igitur diversum illud *μελίλωτον* Ægyptium à meliloto Græcanico, quem *serta campanula* nomine vocarunt Latini. Tam æque quam lotus Ægyptius à loto sativa & hortensis diversus est. Nugatur itaque Hieronymus Mercurialis, qui *μελίλωτίνης σέφανος* Athenæi, quos ex meliloto, vel loto Ægyptio, hoc est, nymphæa Nilotica factitatos constat, pro melilotinis accipit ex meliloto Græco plexis, quæ fertula est Campanica. Quod enim *μελίλωτίνης σέφανος* Athenæus *ψυκτικώτερος* & refrigerandis æstatis caloribus idoneos dicit, ex eo interpretatur *μελίλωτον* in versu Cratini poetæ αἰείφρονον dici, quia herbæ ejus potestate adversus ebrietatem sese munirent veteres. Quæ absurdissima sunt. *Μελίλωτον* Athenæi est lotus Ægyptius, sive nymphæa. *Μελίλωτον* Cratini est fertula Campana. τῶ τ' αἰείφρονον μελίλωτῳ καὶ πυκνῶς. Alexis quoque comicus apud eundem Athenæum meminit *μελίλωτίνων* coronarum ex meliloto utique Attico, non ex Ægyptio plexarum.

Σεφάνος τε πικρὸς κρεμαμύνης μελιλωτίνης.

In Attica melilotus ille plurimus nascebatur, & præstantissimus. Dioscorides: *μελίλωτῳ κρεπτός* ὅ ἐν Ἀττικῇ, καὶ Κυζικῇ, καὶ Καρχήδονι χυνώμεν, προκίζων καὶ δώδεσι. Optimus liber ac vetustissimus habet *καλκιδόνι* pro *καλκίδι*. *Calcidica melilotos* inter laudatas Plinio. Sequitur apud eundem: *φύεται ἢ ἐν Καμπανίᾳ πρὸς Νάβλαν μηλίζων & ἄπὸν καὶ πῶ δώδεσι*. Idem liber antiquissimus legit: *μηλίζων καὶ ἄπὸν*, quasi qui *τῆλεως*, hoc est, fœni Græci odorem referat vel colorem. τῆλιν etiam quidam *λωτὸν* appellavere. Melius tamen *μηλίζων*, atque

ita legit Plinius, lib. xxi. cap. x. *Melilotos ubique nascitur, laudatissima tamen in Attica, ubicunque vero recens, nec candidans, & croco quam simillima, quamquam in Italia odoratio & candida.* Rectius scripseris ex Rigaltiano: *quamquam in Italia odoratio est candida.* In Thuanæo etiam legitur: *odoratio candida.* Dicit odoratissimam & optimam haberi meliloton, quæ croco de colore simillima sit, ἡ κροκίζουσα: in Italia tamen odoratiorem esse candidam, hoc est, πῶς κροκίζουσαν. Ita certe Dioscoridis illud accepit ὁ κροκίζων de meliloto candido. Quod est absurdissimum. Nec enim hujus generis meliloti meminere veteres, qui florem habeat candidum. κροκίζων optimus, crocei coloris qualis in Attica nascitur, idemque fragrantissimus. Est etiam κροκίζων, luteus, qualis qui nascitur in Campania circa Nola, croceo dilutior. Nam luteus color, ὁ κροκίνος à malorum colore, rufus nempe dilutior. At croceus magis rutilat & acutior est. Plinius κροκίζοντα vertit candidum à melino pigmento, quod ex terra melia fit, quæ candida est. Dicit odoratiorem esse Italicum melilotum & candidum, quasi legerit in Græcis, ἡ κροκίζουσα πῶς κροκίζουσαν. Vel certe ita distinxit apud Dioscoridem, dum aliud agit: καὶ κροκίζουσα, φέρεται ἡ ἐν Καμπανίᾳ πρὸς Νῶλαν, κροκίζουσα. Infinita talia peccavit, dum analectis & excerptis amanuensium credit, vel nimis properanter ipse legit, vel anagnostas contra legentes aliud agens audit. Capite ix ejusdem libri meminit etiam *meliloti*, quem neutro genere extulit, non ut heic fœminino. Ita enim veteres scribunt: *Melilotum quod fertulam Campanam vocamus. Est enim in Italia Campania laudatissima.* Deinde transit ad alterum genus. Ipse omnibus præfert Campanum, quod Græci ceteris postponunt. Μελλίλωτον & λωπὸν idem fere nomen. Diversæ tamen *lotus sativa* & *melilotus*: quamvis *lotum sativum* hodierni herbarii plerique pro *meliloto* accipiant. Helychius: Μελλίλωτον, πῶς πῶς καὶ λωπὸν εἶδον. Ergo & μελλίλωτον quidam etiam λωπὸν appellavere, vel contra. Hic est μελλίλωτον in Attica laudatissimus, ubique vero nascens in asperis & silvestribus, cujus plurimus ad coronas usus apud veteres, quibus expetebatur non flore tantum, sed etiam foliis brevissimis & pinguissimis. Unde & *sertula Campana* nomen apud Latinos occupavit. *Sertula* est στεφάνωμα. Ita & Græcis λωπὸν pro quolibet flore & coronamento usurparunt. Quod nomen veluti proprium mansit meliloto, quod etiam loton quibusdam appellatum est, ut paulo ante dixi. Græcos igitur sequuti sunt Latini, dum μελλίλωτον, vel λωπὸν verterunt *sertam*, vel *sertulam*, cui cognomentum addidere Campanæ, quod ibi laudatissima Italiæ nasceretur. Hunc μελλίλωτον Cratinus αἰετοφάγον ἐπιθετικῶς dixit, non quod ab ebrietate caput custodiret, ut perperam argutatur Mercurialis, qui cum meliloto Ægyptio confundit, sed quod semper viridis maneat. Helychius: αἰετοφάγον, αἰετοφάγον. Sic ἐμφερῶς Xenophonti non qui alium servat & custodit, sed qui munitus ac tectus manet. Ita eleganter vocavit hominem nondum ebrium, sed adhuc mente ac pedibus compotem. Ab hoc meliloto longe diversus Ægyptius *lotus*, qui etiam dictus est *melilotus*, nymphæa nempe Nilotica. Inter merces quas Ægyptii mercatores in Indiam vehebant, ut Indicas reveherent, periphi auctor recenset μελλίλωτον. De emporio quodam Indico: περιχωρεῖ ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον οἰκὸν περιγυρόμενη Ἰταλικὴ, καὶ Λαοδική, καὶ Ἀραβική. Et paulo post: πολλοὶ μὲν ζῶναι πηχυαῖαι, σφαγῆ, μελλίλωτον, ὕλη, σίμιμι, σπανδαράκη, δινάριον χρυσόν καὶ ἄλλα ἔχον ἀναγλῶ καὶ ἀπικέρειαν πρὸς τὸ ἐμπόριον νόμισμα. Hæc omnia ab Ægypto in portum illum Indicum invehebantur. Doctissimi interpretes, qui *melilotum* ibi pro *sertula* Campana accipiunt, quam strenue nugantur. Intelligit auctor *lotum Ægyptium*, cujus caules & radices Ægyptiis suis edules ac dulces, etiam in longinqua, ut apparet, ferebantur. Certe & *colocasiam*, quæ species erat loti Ægyptii altera, Romam usque ab Ægypto perferri moris fuit, ut ex Martialis epigrammate constat:

Niliacum ridebis olus.

Romæ utique hujusmodi caulis etiam mandebatur ab Ægypto allatus. Ari quoque Cyrenæici radices, quod idem cum Ægyptio, culinis Romanis ab Cyrenæica & Ægypto usque inferebantur. Plinius porro videtur

A etiam loton Ægyptium eundem facere cum loto communi & sativa. Ita enim scribit lib. xxi. cap. xxi. *Est & lotometra qua fit ex loto sativa, ex cujus semine simili milio fiunt panes, in Ægypto à pastoribus maxime aqua vel lacte subacta.* Lotus est Ægyptius, ex cujus semine simili milio fiebant panes ab Ægyptiis pastoribus. Herodoti verba de eo loto sic sunt emendanda: καὶ ἐπειδὴ πῶς ἐν τῇ μέσῃ τῇ λωπῇ τῇ μήκωνι ἐδὸν ἐμφερὲς πῶς πῶς, ποιεῖται ἐξ αὐτῆς ἄρτους ὅπῃς πῶς. Male hodie editum est: ὅπῃς πῶς ποιεῖται ἐξ αὐτῆς ἄρτους ὅπῃς πῶς. Quod vertunt: *postquam coxerunt faciant ex eo panes assos igne.* Id absurdum. Prius est enim facere quam coquere. Nec locum heic habet mos torrendi farris priusquam ex eo panis fieret. Verte igitur: *Quod in medio loto est papaveri simile, ubi pinserunt, panes ex eo faciunt, & coquunt.* Conjecturam nostram confirmat etiam Dioscorides, & ipse tamen similiter corrigendus, de loto hoc eodem Ægyptio: εἰκοσι ἢ καὶ κῶδια μήκωνι μετρίῃ, ἐν ἣ καρπὸς ὡς κελύξ, ὃν ξηρῶντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἀλέουσιν εἰς δότοπιαν. Ita enim scribendum ex antiquissimo codice. Nam vulgo editur: βάλαντον εἰς ἀρτοποιίαν. Cujus semen milio simile siccatum Ægyptii pinsunt ad panem faciendum. Idem mendum hæsit in Theophrasti verbis rem eandem narrantis: ἐξ αὐτοῦ καὶ καρπὸν, ξηρῶντες τε καὶ ὅπῃς πῶς ἄρτους ποιεῖται, καὶ τῷ τῷ χρωμένῳ σιτίῳ. Immo: ξηρῶντες τε καὶ πῶς πῶς. Ita Plinius legit, qui sic reddidit: *mox separant lavando & siccata tundunt, eoque pane utuntur.* Hunc lotum Ægyptium, quod inter ceteras herbas hoc nomine præcipuè esset magnitudinis & in usu dignitatis, videntur quidam appellasse λωπόμενον, hoc est, præcipuam lotum vel lotorum omnium matrem. Sic ὁ στυγερὸς Helychius ὁ στυγερὸς ἐπεμεγένης exponitur. Ita & *echinometra* majores sunt echini. Et sane nulla est herba loto nomine appellata, quæ loto huic Ægyptio magnitudine sit conferenda. Nullum igitur dubium est quin *lotometra* illa Pliniana, ex cujus semine milio simili panes factitabant Ægyptii, eadem sit cum loto Ægyptio. At Plinius eam dicit ex loto sativa fieri. Quod prodigii simile videtur, adeo absurdum est. *Lotos sativa* est λωπὸς ἡμερῶς Dioscoridis, ex qua quomodo fieri possit lotus Ægyptius, nemo videt. Proxime præcedit apud Plinium mentio loti herbæ: *Loton*, inquit, *qui arborem putant tantum esse vel Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati loton primam nominavit.* Hæc est lotos, quæ sponte provenit & agrestis. Subjungit statim: *Est & lotometra, qua fit ex loto sativa, ex cujus semine simili milio fiunt panes in Ægypto.* Ergo hic per *loton sativam* intellexit λωπὸν ἡμερῶς Dioscoridis. Sic apertissime confudit loton vulgarem hortensem cum loto Ægyptio, nec percepit auctoris sui mentem, ex quo habet ista de *lotometra*. Loquebatur ille de loto Ægyptio, qui per se passim nascitur in amne Nilo & paludibus Ægypti. Ex eodem sativo fiebat *lotometra*, quam κατ' ἐξοχὴν sic vocarunt, quasi præcipuam & maximam loton, omnia enim sativa ampliora & meliora evadunt. Hæc igitur differentia inter *lotometram* & *loton Ægyptiam*, quod hæc sponte nascatur, illa ex loto sativa proveniat, utraque autem Ægyptia, & multum à loto communi dispar, sive agrestis sive sativa. Λωπόμενον, ἐν τῇ λωπῇ σπαρμένον γίνεται. Intellexerat auctor loton Ægyptiam, de plantis enim Ægypti peculiaribus si forte ibi tractabat. Sic apud Theophrastum: ἐπιφύεται ἡ ὁμοίως ὁ λωπὸς πρὸς τὴν κνύδον. Non vulgarem fabam intelligit, sed Ægyptiam, cujus descriptio præcessit. Herbarium vetus, quod sub Apuleji nomine vulgatur, nymphæam à quibusdam *lotometram* vocari adnotat: *Nymphæa Græce, cacabon, lotometra, rhopalon.* Ita prorsus scribendum ex antiquissimo codice, qui habet *lothonietram*. Non omnis nymphæa dicta lotometra, sed ea tantum quæ in Ægypto nascitur. Hinc etiam luce clarius constat, loton Ægyptium nymphæam esse veram Ægyptii amnis, quam sativam quidam vocarunt *lotometram*. Plinius de eodem loto: *est autem eodem nomine & herba & in Ægypto caulis in palustrium genere: recedentibus enim aquis Nili riguis provenit similis faba.* Cave accipias de faba vulgari. Nam de Ægyptia exponendum: quod expressisse debuit Plinius. Auctor, unde accepit, de plantis Ægypti agebat, ideo ὁμοίως καὶ κνύδον simpliciter dixit.

dixerat, quum Ægyptiam designaret. Male etiam illud, quod ait Plinius, *recedentibus Nili aquis provenire*. Cur recedentibus? Theophrastus, unde habet: *φύεται μὲν πλεῖς ἐν τοῖς πεδίοις, ὅταν ἡ χώρα καταπλυθῇ: nascitur plurimus in agris, ubi Nilo inundante cooperiti fuerint*. In aqua quippe ipsa provenit. Herodotus: *ἐπεὶ ἀνὰ τὴν γένεσιν ὁ ποταμὸς καὶ τὰ πεδία πελαγίσι, φύεται*. Diferte quoque Dioscorides lotum nasci ait *ἐν τῇ ὕδατι τῶν ὑπερπληθύντων πεδίων*, id est, *in aquis inundatorum a Nilo agrorum*. Nisi Plinius erravit, peccaverunt ejus librarii, qui scribere debuerunt, ut voluit auctor: *Residentibus enim aquis Nili riguis provenit*. Quod est verissimum, ut illud *recedentibus* mendosum. Scriptum fuit *residentibus*, unde illud vulgatum. Et sane si lotus ille nymphæa est Ægyptia, ut est revera, in paludibus tantum nascitur & residentibus aquis, quæ nunquam deficiunt. Athenæus *ἐν τῇ λίμνῃ* eum provenire dicit. Lotus altera, sive faba Ægyptia similiter *ἐν τῷ ἔλει* nascitur. Longo tempore Nilus inundans campos Ægypti detinet, adeo ut per illam moram lotus in campis aqua submersis nasci facile potuerit ac colligi. Fructus, vel semen loti milio simile quotquot sunt vetustatis auctores faciunt. At colocasiae semen, quæ altera loti species ponitur ab Athenæo, lotusque etiam vocatur, ut iidem auctores unanimiter consentiunt, fabæ communis simillimum fuit, paulo tantum majus, adeo ut etiam hoc nomine nuncupaverint. Hinc tota planta non alia communiori appellatione Græcis omnibus noscitur quam *faba Ægyptia*. Sic enim vocatur *κύαμος Ἀιγυπτίος*. Fructum ejus inter legumina recensent, ejusdemque prorsus facultatis in cibis, & effectus in medicina esse prædicant ac vulgarem fabam. Quod tamen extra controversiam non est, nec pro vero indubitanter recipiendum. Diximus supra hanc alteram loti speciem respondere alteri nymphææ, quæ florem habet rosæ similem. Quod & verum est. Atqui illa lutea nymphæa semen ab altera adeo diversum habere non proditur, ut quum alba semine sit tenuissimo ac milio simili, hæc vel faba communis majus exhibeat. Sed inquiet heic aliquis, an verisimile est ab omni vetustate Græcos huic cauli fabæ nomen imposuisse qui nullam fabam ferat? Immo nihil esse verius apparebit. An non eodem modo veteres *faba Græca* nomen indidere loto arbori, cujus fructus nihil habet fabæ simile? Plinius lib. xvi. cap. xxx. *Faba Græca, quam Romæ a suavitate fructus silvestris quidem sed cerasorum pane natura loton appellant*. Fructus cerasi natura & quidem arboreus, quid habet cum faba commune? Cur iidem Græci *συκὴν Ἀιγυπτίαν* vocarunt siliquæ arborem, cujus fructus à ficis similitudine longissime distat, quum sit in siliquis? Atqui hæc arbor ne in Ægypto quidem nascebatur Theophrasto teste, sed in Syria. Iones *κερωνίαν* dixere, alii *κροτωνίαν*, & *κροτώναν*. Diversissimi generis arborem in Ægypto nascentem iidem Græci *συκὴν Ἀιγυπτίαν* nominavere, quæ aliis dicitur *sycomorus*. Æque igitur incertum, quæ ex causa fabæ Ægyptiæ nomine vocaverint eam stirpem, quæ fabam nullam ederet, & à leguminum genere tantopere discreparet, utpote quæ caulis esset palustris, & nymphæis *μόφολος*. Dicere heic aliquid tamen conabimur, & cautam, si qua probabilis videbitur, exponere. Liquida luce clarius supra monstravimus antiquos bulbosam radicem ari Ægyptii propter similitudinem foliorum eodem nomine vocitasse cum hac ipsa, qua de nunc agimus, *faba Ægyptia* nominata. Ex hac confusione ac mixtione plantarum, quæ fecit ut radici colocasii ari superimponerent caulem loti Ægyptii, hic etiam error emanavit. Radici illi colocasiae bulbaceæ plures ad latera nucleos adnasci tradunt herbarii hodierni, quibus propagatur. Eos avellanæ, vel nucis juglandis magnitudine luto, vel argilla involutos in flumen secundum ripam demitteri, sic crescere deinde, ac novam segetem producere. Eadem prorsus ratione fabam Ægyptiam feri solitam ac propagari narrant veteres, nucleis nempe, sive granis fabæ luto macerato contextis, & in flumen dejectis. Atqui hæc est Ægyptia faba, sive lotos, quam cum colocasio aro confundere antiqui. Nucleos illos radicis colocasiae, sive bulbos videntur si forte & κύα-

μος appellitasse Græci in Ægypto *δοτὶ δὲ κύειν*, quod his planta feri ac propagari solet. Ita etiam iidem Græci testiculos *κύαμους* ab eadem ratione indigetarunt. Hinc totam stirpem *κύαμον* etiam fortasse appellaverint. Quod nomen postea & huic loti generi dederunt, ut & colocasiae. Cum enim utraque planta vocitata sit *colocasia* à foliorum similitudine & amplitudine, eoque nominum errore eandem fecerint utramque, nomen *κύαμος* quod radici colocasiae ob bulbos ejus conveniebat, etiam alteri colocasiae ob appellationis confusionem attribuerunt. Hoc vero, inquires, hariolari est. Attende paulisper, verisimilem faxo dicas hariolationem. Nucleos bulborum Græci *κεφαλὰς* vocant, ut supra ostendimus, Latini *capita*: ut allii & ulpici capita *αἱ κεφαλαί*. Lotus Ægyptius, sive nymphæa Nilotica capita etiam habet papaveri similia. Græci *κωδίας* appellant. Utrique loti generi Theophrastus & Dioscorides *τὰς κωδίας* tribuunt papaverinis simillimas sed majores. Eas *κεφαλὰς* Græci proprie nominant. Hesychius: *κωδία ἡ τῆς μήκωνος κεφαλὴ*. Nihil notius. Cum igitur eam colocasiam quæ bulbos habet, id est, plura capita radici nata, confuderint cum altera colocasia, quibus plura in summitate caulibus capita, ex eo nucleos radicis ad caulem & ejus capita videntur transfuisse. Quod etiam manifestius apparebit ex Herodoti verbis. Is auctor antiquissimus omnium est, qui colocasiae, sive fabæ Ægyptiæ meminert. Neutro nomine eam nominat, sed ira describit, ut non aliam intellexisse certum sit: *ἐστὶ καὶ ἄλλα κείνεα ῥόδοισιν ἐμπερέα ἐν τῇ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα*. Hic est *λωτὸς ῥοδίζων* Athenæi, & aliorum *κύαμος* ac colocasia, *ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκτι περιεσφυσμένη ἐκ τῆς ῥίζης γίνεται κηρίῳ σφικτὴν ἰδεῖν ὁμοιωμένη, ἐν τῇ τρωκτῇ ὅσον τε πυρὶ ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά*. Nota cum dicere eam *κάλυκα ἐκ τῆς ῥίζης περιεσφύεσθαι*, è radice adnasci. Atqui fabæ Ægyptiæ caulis quatuor cubitorum, vel decem pedum altitudine surgit, ex quo caput enascitur illud, in quo semen inclusum habetur. At heic è radice ait adnasci. Quod prorsus convenit nucleis ad latera radicis colocasiae adnatis. Forma quoque nucleorum similiter quadrat. *Ἐν τῇ τρωκτῇ ὅσον τε πυρὶ ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά*. Eos edules nucleos fabas non nominavit Herodotus, sed nucleis olivarum similes dicit. Tradunt recentiores bulbos, sive nucleos, qui adnascuntur ad latera radicis colocasiae avellanæ magnitudine esse. Nihil æque respondet. *τρώγεται δὲ καὶ ἀπὸ τῶν πάντων καὶ αἰῶνα*. Hoc ad veras fabas ex leguminis genere natas pertinet, quæ *ἀπὸ τῶν*, id est, virides ac recentes comeduntur, item siccae, id est, *αἰῶνα*. Alii Græci *χλωρὸς* & *ξηρὸς κύαμος* *ἐσθιέμεν* dicunt. Apparet igitur Herodotum juxta cum aliis Græcis è nucleis bulbi colocasiae fecisse nucleos calicis in loto Ægyptio, & eos nucleos cum leguminis Ægyptiaci fabis confudisse. Non minimum huic errori creando fovendoque momentum attulit, quod radix colocasiae rotunda est pæne ad instar calicis loti, quo semen ejus continetur. Bulborum nuclei, ut in multis bulborum generibus, paulum extra terram eminent. Hinc & fabæ nucleos in loti capitibus paulum supra oculos & opercula ipsa calicis extare dixerunt. Ex eodem denique errore & illud descendit, quod loti radicem rotundam fecere instar mali cotonei, quæ effigie colocasiae radicem esse constat. At nymphææ utriusque radix longa & aspera & clava sive baculi instar. Theophrastus fabæ Ægyptiæ, quæ species altera loti Ægyptii, sive nymphææ fuit, etiam *ἐξακανθίζουσαν* & spinis hispidam radicem esse scribit. Quæcunque ratio his plantis miscendis originem præbuerit, certe illud in comperto est eas confusas ab his fuisse ac nominibus indifferetas. Forte *κύαμον* Ægyptii loti caput Alexandrini vocaverint, *δοτὶ δὲ κύειν*, quod granis intus prægnans esset, vel quod facie prætumida visceretur. Hoc idem & *κισώριον* dixere à poculi effigie. Hesychius: *κύαμος, καὶ λεγόμενον Ἀιγυπτίον κισώριον*. Ut supra exposuimus, *κισώριον* proprie peram, vel sacculum significat. *κισῶ* & *κισίσις* Græcis idem quod *πίεσις*, vel *ψάλας*. Inde *κισώρια* appellarunt capita nymphææ Ægyptiæ, quibus semen continetur, quod sacculis similia sint. Dioscorides

scorides φουσίαν vocat & ἡλακίσκος, de faba Ægyptia: ὅπερ ἀπανθίσαν φέρει φουσίαν καὶ ἀπλήσια ἡλακίσκοις. Videntur & κύαμον ex eadem causa appellasse. Quod verbum ὑπὸ κύω, unde & κύτθ & κύσις quoque factum est, sed & κύτθαρ, quæ omnes voces alveum significant, aut quodcunque alicujus rei tenendæ est capax. Theophrastus quoque κυτάρης vocat in faba Ægyptia loculos capitis, κύσις idem quod φουσίον. Ut illud à κύω, ita istud à φύω. Eiusdem quoque originis & κύαθ. Nam à κύω verbum antiquum κύαθω. Inde igitur & κύαμ, τὸ κισῶρον loti Ægyptiaci. Vasculum nempe prætumidum, quod semina ejus continebat. Ab hujus capitis lotini similitudine κισῶρον vasa dicta sunt. Nicander in describendis partibus colocasiae, vel loti Ægyptii, quem usum singulæ haberent, diligenter notavit. Flores ad coronas expeti dixit. κισῶρον, hoc est, capita, ubi semen maturum ex his decidit, calicum usum præbere ait, radicem vero in mensa apponi ad esum. Fabarum edulium non meminit. Plinius quoque in describenda colocasia thyrsus ejus mandi memoravit, nihil de fabis, vel semine dixit. Atqui locum illum de colocasia ex aliquo auctore habet Theophrasti temporibus posteriore. Cum igitur κύαμ vocaretur hæc colocasia, quacunque tandem de causa sic vocata sit, ex nominum errore veram fabam Ægyptiam, hoc est, legumen merum cum hac confudere. Quod idem est, ac si quis fructum sycomorifiliquam appellaret, quia Græci συκῆς Ἀιγυπτίης nomine tam sycomorum quam filiquæ arborem nuncuparunt. Hæc nunc malo quam de nucleis colocasii ari κύαμοις appellatis. Illud utique pro definito tenendum est aliquam fuisse in rerum natura Ægyptiacam fabam. Græci quoque in ponderibus locum dedere fabæ Ægyptiæ, quæ duplum pondus haberet ad fabam Græcam. Ceterum si quis censet eam fabam Ægyptiam ex colocasia, vel loto Ægyptio, qui caulis fuit palustris, non leguminum generis, ullo tempore usquam provenisse, næ is magnopere falsus est. Ægyptus hodieque, ut olim, omnigenis leguminibus abundat, quæ bonitate soli ac fluminis benignitate, ut alia ibi omnia, longe ampliora proveniunt quam in Græcia & aliis Europæ locis. In Ægypto igitur & faba nascitur, majore semine quam in Græcia. Quod autem & colocasia, sive lotus Ægyptius etiam κύαμ diceretur qua de causa incertum, hinc junctis aliis, quæ errorem facere potuerunt, fabam illam Ægyptiam ex palustri planta cognomine procreatam interpretati sunt. Quod si quis mirabitur, is etiam miretur licebit, radicem bulbosam cum loto eodem confudisse, impulsos hac ipsa nominum æquivoca notatione. Faba Ægyptia, quæ in ponderibus altero tanto pendebat quam Græca, verum fuit legumen Ægyptii foli. Ita & Alexandrina faba in iisdem ponderibus locum habuit, quæ minus quidem pondus habebat quam Ægyptia, sed majus quam Græca, quatuor quippe obolos pensabat Ægyptia faba, tres Alexandrina, duos Græca. Africanus, Oribasius, Adamantius de ponderibus: ὁ κύαμ ὁ Ἀιγυπτίος ἔχει ὅβολους τέσσαρας, ὁ Ἀλεξανδρινός ὅβολους τρεῖς, ὁ δὲ Ἑλληνικός ὅβολους δύο. Neophytus Monachus in Lexico Herbario: Ἀιγυπτίος κύαμ, ὁ μέγας κύαμ, quemadmodum erraret si quis Alexandrinam & Græcanicam fabam secus acciperet quam de noto legumine, ita

A non minus deciperetur qui Ægyptiam fabam aliter exponeret. Sed Alexandrina faba, inquires, nonne eadem cum Ægyptia? Peculiare fabæ genus intelligendum, in Alexandrinæ urbis territorio nascens, quod Græca faba majus esset, sed minus quam quod in reliqua Ægypto proveniret. Sic Ægyptiam palmam a Thebaïca vulgo veteres distinguunt, cum tamen Thebæ Ægypti essent haud minus quam Alexandria. Arabes ita etiam acceperunt fabam Ægyptiam veram esse fabam, ut notat Bellunenſis ex Ebenbitur. Avifena fabam Ægyptiam de lupino interpretabatur. Lupinus etiam in ponderibus medicis locum habuit, ὁ θέρμος. Cujus pondus longo minus, quam fabæ Ægyptiæ. Ὁ θέρμος κερδίνα δύο. At faba Ægyptia duodecim siliquas pendebat. Ex his sane constat Arabes etiam ignorasse fabam illam Ægyptiam, qualem eam describunt Græci veteres. Hanc tamen de faba Ægyptia opinionem non nimium asserimus, ac eam infra convellimus multis argumentis. In Nilo ad eandem Alexandriam haud secus quam in reliqua Ægypto nascebatur lotus, sive colocasia. Unde Pancrates poeta Adriano Alexandriæ agentis obtulit τὸν ἐοδίζοντα λατὸν, quem veteres omnes & colocasia & faba Ægyptia nominibus appellaverunt. Duo omnino loti genera in Ægypto statuit Athenæus, qui fuit Ægyptius, unum flore candido instar lilii: alterum rubro rosæ simili. Totidem esse nymphææ Ægyptiæ species putandum est. A foliorum amplitudine καλοκάσων eandem plantam appellaverunt. Eodem nomine nuncuparunt & radicem bulbosam, aro similem, vel generis ejusdem quod & folia nymphææ similia haberet, & adæque ampla. Hinc ex utraque unam fecerunt. Quod ita clare supra ostendimus, ut nulli jam sit locus dubitationi. Proinde non mirum est, si viri docti, qui nostra ætate Ægyptum peragrarunt, & in ea aliquantisper morati sunt, sed & per multos annos ibi vixere & medicinam exercuere, nullam in Nilo sibi visam farentur plantam, quæ colocasiæ veterum, prout ab illis descripta est, examuffim responderet. Nymphæam in illo amne se vidisse tantum testantur, qui lotus est Ægyptius, & in agris colocasiæ bulbos, quæ radix tota Ægypto frequentissima hodie. Ex his duabus herbis unam composuerunt, immo ex tribus. Nam & fabam Ægyptiam veram cum hac colocasia eandem quoque concinnarunt sola nominis ratione inducti. Nonne hac eadem ratione rha Ponticum & rha Barbarum omnis fere antiquitas easdem putavit esse radices, quæ solo toto, cœloque divisæ sunt, ac genere facultateque diversæ, propter idem scilicet nomen. F Atqui rha Barbaricum in Sinarum regione tantum nascitur. In Indiam ex ea deferebatur, ac deinde per Barbaricum sinum in Arabiam & Ægyptum importabatur. Græci δὲ βαρβαρικὸν propterea appellaverunt, non quod in Barbaria ipsa nasceretur. Multæ merces ab emporiis nomen traxerunt, potius quam à locis ubi provenirent. Quod in sexcentis colligere est. Rha Ponticum in Ponto crescebat. Vide quæ supra diximus. Hodie Persæ & Arabes rha Barbaricum vocant reiwand Sini. At rha Ponticum à flumine rha Ponti, juxta quod provenit. Inde ex nominum mixtura mixtæ species. Hæc omnia fidem facere possunt, non fidem in omnibus cæcam adhibendam esse antiquitati, quamvis plurimis iisque ac receptissimæ ab omni ævo auctoritatis nitatur testibus.

C A P U T XLVII.

Porta Caspiæ.

Ag. 54. D. In his angustiis etiam illud inter alia difficile.] Hæc lectio ad oram scripti codicis regi adposita fuit, quæ in aliis etiam reperitur. Ipse in textu habuit: In his angustiis etiam illud asperum. Diversæ sunt lectiones geminæ editionis. Hæc omnia a Plinio, quem vide.

Pag. 54. E. Exundant humorem affluentissimum.] In aliis exundant. Paulo post legitur in editis: qui mox vi caloris constructus velut in glaciem coit. Pro quibus habetur in regio & aliis nonnullis: qui constrictus vi caloris velut in glaciem æstivam corporatur. Ad oram notata alia lectio: qui mox sole constrictus in glaciem coit, quæ prioris editionis lectio est, quam nobis etiam

A quidam libri exhibuerunt. Eleganter porro salem vocat æstivam glaciem, quia calore solis inarescit ac densatur. Mare sole concretum alius αἰνυμαπικῶς appellavit. Alius, humorem ex arido vel ardido congelatum. Vide quæ supra notavimus.

Ita labes invia accessum negat.] In optimo codice pro varia lectione supra adscriptum, luvies. Composita inde eluvies, diluvies, proluvies. Sed nescio an luviem dixerint. Forte luvies pro eluvies scripserat antiquarius.

Tractus omnis, nullis fontibus, vel puteis.] Et heic duplex occurrit lectio ex duplici editione. Utramque notant ac miscent libri. In altera fuit: tractus omnis quoquo inde pergitur, nullis puteis, vel fontibus sine presidio sitit. Altera habuit: tractus omnis, humo arida sine presidio sitit.

C A P U T XLVIII.

Direum locus, Margiane regio.

Ag. 54. F. A Caspiis orientem versus est locus, quod Direum appellatur.] Ita scribunt omnes libri Solini, etiam in indice: Direum locus, apud Plinium est Darieum in editis, ubi scripti legunt, Dareium. Esset Græcum Δαρειον, a Dario sic nominatum. Δαρειον Phrygiæ urbs Stephano. Plinii verba: A Caspiis

ad orientem versus regio est Zapavortene dicta, & in ea fertilitatis incluta locus Dareium. Libri regionem eam nuncupant Aparvortenem. Ea est, quæ in Isidori Characeni σαθμοῖς dicitur Ἀπαναρκτική, vel Ἀπαναρκλική ab urbe Apauarctice. Ἐν τῷ θέν Ἀπαναρκλικήν, ἡοῖνοι κζ. Ἐν τῇ πόλιν Ἀπαναρκλικήν. Locus heic apud Plinium & Solinum non significat oppidum aut vicum, ut sæpe alias, sed regionem. Sic Ἀρία & μαργιανή χωρία dicuntur Straboni. Situm pro eodem paulo ante dixit idem Plinius: Mox ejusdem Parthia amœnissimus situs, qui vocatur Choara. Perperam corrigunt sinus, ut Græcis γέσις & γέμα regionem & tractum designat. Ab illa Choara regio Χοαρήν Isidoro: Κασπίαι πόλιν, ἐν πεδίον ὑπερβαίνων τὰς Κασπίας πόλιν ἐστὶν αὐλῶν ἢ ἡ Χοαρήν, ἐν τῇ Ἀπάμεια πόλιν. Male interserunt editiones, Χοαρήν σαθμοῖς, quum satrapia nomen sit sub ditione Parthorum. Straboni lib. xi Χωρήν dicitur pro Χοαρήν, & inter Parthia numeratur regiones: μέρη τῇ ἐστὶ Παρθολῶν ἢ τε Καμισήν ἢ ἡ Χοαρήν. Sic legendum. Ptolemæo in Parthia recensentur Παρθολῶν, εἰς τὴν Χοαρήν, ἢ ὑπὸ ταύτῃ Ἀπαναρκλικήν. Sic ista corrigenda sunt regionum nomina vulgo corrupta. Justinus tamen, quem Dareium locum heic vocavit Plinius, ipse Daran appellat, & urbem esse ait in monte Zapavortenon lib. xli de Arface: urbem quoque nomine Daran in monte Zapavortenon condit: cuius loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. Eadem omnino nomina sunt. In monte Zapavortenon, τῇ Ζαπαορτιῶν. Ea est regio, quæ Plinio in libris vulgatis dicitur Zapavortene. Justinus Daras est Plinii Dareum. Sed in Plinio statim scribitur fertilitatis incluta locus Dareium mons, gentes Tapyri, Anariaci. Ubi est in vulgatis: Locus Dareium. Mox gentes Tapyri. Omnino scribendum ac distinguendum in Plinio: & in ea fertilitatis incluta locus, Daran mons: Gentes Tapyri, Anariaci, Hyrcani. Id est, τῇ Δαραιῶν ὄρε. In monte condita Dara, ut ex illo Plinii loco liquet, unde ἐθνικὸν Δαραιῶν. Stephanus: Δαρεῖς δὲ ἢ Δαρεῖς φασὶ Φαρίον Ἀναστασίς πόλιν λεγόμενον ὀχυρώτατον. Ὁ πολίτης Δαρλιὸς ὡς Σέρε Σερλιὸς, δύνανται ἢ Δαραιῶν. Meminit multis locis Procopius hu-

C jus Daræi castelli, & urbem ibi ab Anastasio conditam munitissimam asserit. Locum ipsum collocat viginti & octo stadiis a finibus imperii Romani & Persici, & centum plus minus stadiis distare dicit Nisibi. Δαρεῖς vocat, & ab eo Δαρλιὸς & Δαραιῖς. Certe eadem est Daras Procopii & Stephani cum Dara Justinii & Plinii Daran monte. Procopius in Persicis lib. i. Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς πόλιν εἰδείματο ἐν χωρίῳ Δάρας, ἰσχυρὴν τε ὑπερφυῶς λόγῳ ἀξίαν, αὐτῷ βασιλέως ἐπώνυμον. Ptolemæo Δαρεινῆς regio vocatur ab hac Dara, quam in Media collocat, ubi & Tapyros & Anariacas recenset. An Plinio Daritis eadem est? Lib. vi. cap. xxi. Ariana partem aliqui Daritin esse volunt. Sed Daritis in ea Ariana non erat, quam Plinius eo capite descripsit. Ariorum nomen modo latius, modo strictius sumebatur. Latiori appellatione plurimas gentes comprehendebat, Arachosiam, Carmaniam, Gedrosiam, etiam Bactrianam & alias multas. Ἀελιανῷ hoc generaliori complexu dicebant potius quam Ἀελίαν. Medi quoque sub hac appellatione Ariorum olim comprehensi. Herodotus Musa septima de Medis: ἐκαλέοντο τῇ πύλιν περὶ πάντων Ἀελίῳ. A Medea nomen mutasse in Medos ibidem tradit. Si qui Daritin regionem Arianae contribuerunt, Medos Arios olim nominatos cogitabant. Videtur tamen illa Daritis Plinii diversa a regione Darenorum & Daræorum. Fortassean & Ptolemæi Δαρειῖς. Situs non usquequaque convenit. In Plinio Daritin fatetur reposuisse Gelenius pro Dararin. Stephanus: Δαρεῖς πόλιν Περσική. Ἐστὶ τῇ καὶ ἐθνικῇ Δαρεῖτι. Hinc Δαρεῖς Ptolemæi. Sic enim legendum pro Δαρεινῆς. Hæc alii subtilius examinent. Quod ad Solinum attinet, certe heic nugatur.

Hunc circumfident Tapyri, Anariaci, Hyrcani.] Corrupti hoc in loco omnes libri Solini, qui partim, Capyri, Naricli habent: partim, Lapidis, Naricli. Delius inseruit Stauros ex Plinio, quos nullus Solini liber agnoscit. Tapyri & Hyrcani vicini sunt, & ab omnibus ita juncti locantur. Dionysius: Τεχανοί, Τάπυροι τε; ubi perperam quidam ex veteribus legunt, Τεχανοί τ' Ἀπυροι τε. Diodorus lib. ii. Ταπύρων ἐστὶ τῇ Τηκανίων, καὶ Δαρεῖων, περὶ τῇ τέποις ἢ Δερβικῶν. Strabo Tapyros ponit inter Hyrcanos & Derbicas. Ptolemæus in situ Mediæ: ἢ καδῆστοι ἢ Δερβικες, μεθ' οὗς δεσπεύοντες μέχρι τῆς μεσιγαίας Ἀναελαῖς καὶ Μάρδοι. Male Δερβικες apud eum legitur & Ἀμαελαῖς. Tapyros ibi etiam recenset, quos Ταπύρος vocat, ex Latina scilicet appellatione, quæ Tapyros nominat, quos Græci Ταπύρος. Idem tamen Δερβικας alio loco recenset in Margiane, quasi diversos ab illis qui in Media

Media vocantur Δερίκες, atqui diversæ sunt appellationes ejusdem populi, qui aliis Δερικησ, aliis Δερίκες dicti sunt, aliis etiam Δερικός, & Δερικίαι. Dionysius:

--- Δερικίαι τε ἢ ἀφ' ὧν κλίμα βάπτειν.

Ita legendum, non Δερικίαι. Vide Stephanum in Δερικησ. Sic enim perperam legitur pro Δερικησ. Sic Ταύρος alios facit idem Ptolemæus ab iis, quos ταύρος in Media recensuit: & nugatur more suo. Latini auctores Tapuros dixere, Græci Ταύρος. Solet ille plerumque appellationes gentium & oppidorum à Latinis mutuari. Inde Ταύρος & Ταύρος censuit diversos. Hos in Margiana, illos in Media posuit. Ubique talis est. Anariaci aliis dicuntur Nariaci. Stephanus Ἀναριάκας: Ptolemæo Ἀμαριάκας perperam. Anartaca veteri geographo nostro pro Anariaca.

Proximat ei Margiana regio.] Libri Soliniani meliores: Margine, & in indice: locus Direum. Margine regio. Scribe: Margiane, ἢ Μαργιανή. Corrige & Martianum ex hoc loco: Mox regio Margiane sola in eo tractu vitifera. Vulgo est: regio Mattiana. Plinius: sequitur regio Margiane apricitatis incluta.

Pag. 54. G. Et de nuncupatione domus suæ dixit Seleuciam.] Mirum est in libris Plinii pro Seleuciam hodie legi Syrianam, his verbis: qua diruta à barbaris Antiochus Seleuci filius eodem loco restituit Syrianam interfluente Margo, qui corrivatur in Zothale. Is maluerat illam Antiochiam appellari. Libri nihil variant, nisi quod habent, restituit Syriam nam interfluente Margo. Ex eo loco Solinus adstruit heic Seleuciam in Margiane pro Alexandria restitutam ab Antiocho Seleuci filio. Atqui urbs illa Antiochia, non Seleucia nuncupatur ab auctoribus. Stephanus Ἀντιόχεια ἐν τῇ Μαργιανῇ Παρθυσίων duodecimo loco recenset. Isidorus Characenus: ἐν τῇ Μαργιανῇ, ὁ οἶκος ἂν ἦ Ἀντιόχεια ἢ καλεσμένη ἀνδορῶ. Strabo lib. xi. Antiochiam in Margiane conditam scribit ab Antiocho Sotere. Antotus ille locus ita restituendus apud Plinium: in qua Alexander Alexandriam condiderat: quam dirutam à barbaris Antiochus Seleuci filius eodem loco restituit. Syri, amne eam interfluente Margo, qui corrivatur in Zothalacis, maluerunt illam Antiochiam appellari. Antiochus Alexandriam Margianæ dirutam à barbaris eodem loco & nomine restituerat. Syri, quos incolas dedit urbi, maluerunt eam Antiochiam appellari de nomine conditoris, sive restitutoris. Nihil occurrit melius divinandum pressius insistenti vestigiis scriptæ lectionis. Libri veteres etiam legunt, qui corrivatur in Zothalacis. Sed unde putamus nomen Seleucia expiscatum esse Solinum, nisi ex Plinii loco hauserit? monstrum igitur corruptionis in libris, Syriam nam, pro Seleuciam. Nec minori prodigio scriptum in iisdem, in Zothalacis pro incolis. Totum itaque locum sic repurgandum censeo: qua diruta à barbaris, Antiochus Seleuci filius eodem loco restituit Seleuciam, interfluente Margo qui corrivatur ab incolis: maluerunt illam Antiochiam appellari. Seleuciam in loco Alexandriæ restituit Antiochus Seleuci filius, indito patris nomine. Eam interfluit Margus, qui corrivatur ab incolis, hoc est, in rivos deducitur ad irrigandam regionem, εἰς τοὺς ὀχρείας ἀναλίσσεται, ut de Chrysotho Damascenæ regionis dixit Strabo. Eriquare id vocavit alio loco Plinius. Et forte hic melius sit ita scribi. Idem incolæ maluerunt urbem suam Antiochiam appellari de nomine sui conditoris. Quod nomen obtinuit, pessimè Solinus Seleucia meminit tantum, quæ appellatio non permansit. Ammianus in Margiana etiam Antiochiam collocat inter præcipuas urbes. Ptolemæo dicitur Ἀντιόχεια Μαργιανῇ, ut Ἀντιόχεια Πισιδίᾳ, Σελεύχεια Πισιδίᾳ. Forte sub illis verbis corrivatur in Zothalacis latet nomen alterius amnis, in quem corrivatur Margus. Ptolemæus alium amnem conjungi Margo dicit. Forte & Plinius scripserit Seleuciam hanc urbem appellatam, cum Antiochus Antiochiam maluerit appellari. Quod contra est.

A Circuitus diffunditur in stadia septuaginta quinque] In Plinio scribunt libri: Urbis amplitudo circumitur stadiis Lxx. Legit Solinus: Lxxv. Ita etiam est apud Martianum. Strabo tradit Antiochum regionis illius amoenitatem & ubertatem demiratum. Nuro universam circumdedit, qui in circuitu mille & quingenta stadia obtineret, & in ea Antiochiam condidit: de magno circuitu diffundi dixit. Etenim diffundi proprie dicitur, quod in plures partes funditur ac dilatatur, ac sic multum spatii occupat. Ita diffundi vinum dicebant antiqui, quod ex uno majore vase ut puta dolio in plura minora fundebatur, ut cados & amphoras, in quibus fervaretur & inveterasceret. Hæc vini diffusi significatio ac notio. Græci διαχεῖσθαι eodem sensu usurpant de vino. Strabo lib. xvii de Alexandriæ agro: οἶνῳ ἢ ἐπὶ τοῖς πόσι, ὥστε ὁ διαχεῖσθαι πρὸς πάλαισιν τὸν Μαργιανῶν οἶνον. At quod ex majore vase in minus funditur ad bibendum, defundi dicitur, hoc est, διαχεῖσθαι. Vide supra quæ notavimus.

B Oppidum excitat.] Oppida, muri excitari dicuntur, & quidquid solo in altum ædificatur atque attollitur. Glebæ etiam aratro excitantur, quæ profcissæ levantur. Sed excitari puteos qua ratione dici queat, quod hic supra usurpavit, ibi quærivimus. Nunc in ea adhuc opinione sum, debere scribi: cum puteos excisissent. Ita Græci ἐκνήπην φρέαρ & ἐκνήπην τάφρον, & φρέατ' ἐκνήπην, putei cavatio. Excisare, ut convectare, conspectare, retentare, qua forma plurimum gaudet Noster. Ita & lapides à cantibus excisari dixerit, ubi idem mendum. Excisatis auribus Plauto. Excitare lapides è metallo ac lapidicina majori cum ratione diceretur quam excitare puteum. Nam excitare idem quod ex sede sua citare ac movere. Martialis:

Bis excitatus terve transtulit castra,

id est, ab equestribus surgere jussus. Sic excitare leporem canes dicuntur, quem de cubili suo ac fruticeto exire faciunt. Hoc idem & suscitare. Martialis:

Dum suscitanti lectio relucet.

D Inde explicandus ac legendus Catulli versus, in quo Cimmeriæ tenebræ Josepho Scaligero:

Impia derisus gentilis gaudia tollens

Suscitat a cano vulturium capite.

Sic corrigendum ex veteri codice, quem etiam vidit idem Scaliger. De parvo nepote loquitur, qui avo natus in extremo senio, post signatas tabulas, & institutum hæredem aliquem ex gentilibus, qui proximus erat, testamentum rumpit, & frustratur gaudium gentilis, qui spe jam devoraverat hæreditatem, & iminebat quasi vulturius capiti senis, mortemque ejus expectabat expetebatque, ut frueretur bonis. At natus nepos ubi tabulis avi nomen intulit, expuncto gentili, suscitatur vulturium, & amolitur à capite senili. Martialis:

Quod sedeo qua te suscitatur Oceanus.

E Ab Antiocho restitutum, Achais postmodum nominatum est.] Sequitur Plinius: Heraclea prius vocabatur ab Alexandro condita. Stephanus Heracleam recenset inter ceteras hoc nomine μετὰ τὸ Σκυθίας ἢ Ἰνδικῆς. Straboni Ἀχάια urbs in Aria ponitur, quæ Margianæ vicina est, & à nomine conditoris appellatam ait: ἐν τῇ Ἀχάια, πόλεις ἢ Ἀρτακάνα, ἢ Ἀλεξανδρεία, ἢ Ἀχάια ἐπὶ νόμῳ τῶν κτισθέντων. Ea est quam heic Plinius Achaidam vocat. Ergo ab Achæo aliquo condita, non ab Alexandro, nec ab Antiocho postmodum restituta sub Achaidis appellatione. De alio Achæo non possumus intelligere, quam de illo, qui Antiochum Seleuci regis filium cognatione contingebat, & Asiam cis Taurum dynastæ nomine, mox regis aliquamdiu tenuit. Andromachus Achæi pater fuit, frater Laodices, Seleuci regis uxoris, matris Antiochi. Ab illo igitur Ἀχάια, vel Ἀχάια urbs nominata. De eo Achæo vide Polybium lib. iiii. Ἀρτακάνα dicitur Straboni Ariæ oppidum, Isidoro Characeno Ἀρτακάναν. Ptolemæo Ἀρτακάναν. Supra memini aliquid notasse.

C A P U T X L I X.

Gentes circum Oxum amnem. Terminus itinerum Liberi patris, & Herculis. Item regiones cum gentibus. Simul de camelorum natura.

Ag. 55. A. Oxus amnis oritur de lacu Oxo. In Plinii codicibus antiquis scribitur: Oxus amnis ortus in lacu Oaxo. In quibusdam libris Solini legitur Oaxo, apud Martianum Capellam vulgo editur, inde Oaxus amnis. Sed veteres legunt Oxis. Oxia paludis mentio apud Ammianum. An & heic atque apud Plinium scribendum de lacu Oxio. Alias Oaxus idem quod Oxus. Græcis Ὀαξις & Ὀξίς ut Ὀαξιῶν & Ὀξιῶν. An Oaxes Virgilianus idem erit cum hoc Oaxo vel Oxo?

Pars Scythiam & rapidum Creta veniemus Oaxem,
Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Oaxus quidem urbs Cretæ, non fluvius: unde Ὀαξις γῆ & Poëtica Ὀιαξις Apollonio:

Ὅς ποτε νύμφη

Ἀλχάλη Δικτυῶν ἀνὰ πτόλιν ἄμφω τέρεται
Δεξαμένη γαίης Ὀιαξίδος ἐλάσσει.

Poetica parenthesi dixit Ὀιαξίδα pro Ὀαξίδα: quod etiam Varro Atacinus sequutus est dum illos versus redderet hoc modo:

Quos magno Anchiale partus adducta dolore,
Et geminis capiens tellurem Oeaxida palmis
Edidit in Dicta.

Male apud Servium scribitur Oaxida. Quod versus non patitur, licet locus ita appellatus sit. Stephano, Ὀαξις πῆλις Κρήτης. Verum de hac Cretæ insulæ Oaxo non potest exponi Virgilianus versus, nisi admodum ridiculus ipse reddatur. Præterea Oaxus, vel Oaxes in Creta nomen est oppidi, vel loci prærupti, non fluminis. Stephanus: λῆες ἢ δὲ τὸ καὶ κρημνον εἶναι τὸν, καλῶς γὰρ τὰς πύλεις τῶν αἰξῶν, καθάπερ ἡ ἡμεῖς αἰμῶν. Utrumque ab eadem origine, ὅθεν ἡ αἰνῶν. Unde αἰξῶν est rumpere, inde αἰξῶν Cretensibus præruptus locus. Latini quoque rupem inde dixere à rumpo; nam veteribus erat rupo, unde & prærupta, ὁποῦ κρημνῶν, ἀπερὲς γῶντα. Eadem glossæ: prærupta loca, ὁποῦ κρημνοὶ τόποι. Præcisorum ac præfractorum laterum saxa sic proprie appellata. Ceteri Græci ὁπορῆσθαι etiam vocant: sed & αἰμῶν, id est, rupturas vel fracturas. Hefychius: αἰμοί, ῥαχῶν, ἀπερὲς γῶντα ὁπορῆσθαι. Oaxes igitur apud poetam fluvius est Scythiæ orientalis, qui Oaxus aliis dicitur & Oxus. Nam & Ὀξίς & Ὀξίς appellatur. Sensus ita plane accipi postulat. Et rapidum creta vocat, quia creta, id est, albo limo turbidus fluat. Mesopotamiæ fluvium Oaxem dicit esse Servius, sed nugatur. Nullus in Mesopotamia fluvius hoc nomine.

Cujus oras Heniochi, Bateni, Oxii, Taga accolunt. Hæc lectio est editionum vulgarium, quam & Plinio procuderunt. Omnia Solini exemplaria scribunt: Cujus ora hinc inde Bateni & Oxistaca accolunt. In Plinio legitur: Derbices, quorum medios fines secat Oxus amnis: Syrmata, Oxii, Taga, Heniochi, Bateni, Sarapara. De solis Derbicibus dixit Plinius medios eorum fines Oxo secari. Quod Solinus transtulit ad Batenos, & Oxydracas. Sic enim apud eum reponi debet: cuius oram hinc inde Bateni & Oxydraca accolunt. Idem est ac si dixisset, quorum fines medios secat Oxus. Apud Plinium quoque pro Oxii, Taga rescribendum. Oxydraca Ptolemæo dicuntur Ὀξυδράκων, aliis Ὀξυδράκων. Vide Stephanum, & Alexandri vitæ scriptores. Heniochi heic locum habere non possunt circa Oxum, qui Colchis vicini sunt, & Caucasum accolunt. In scriptis codicibus Plinii vocantur Inochi. Plinii Sarapara sunt Ptolemæi Σαλαζαρά, Oxi amnis accolæ.

Pag. 55. B. Bactris præterea proprius Bactros amnis, unde oppidum. Alibi apud veteres de Bactro amne silentium. Inter flumina, quæ Bactrianam interfecant, vel adluunt, nullum hoc nomine recensetur Ptolemæo. Fefellit Solinum Plinius haud rectè inter-

punctus. Sic enim vulgo verba ejus distinguunt: Bactri quorum oppidum Zariaspe, quod postea Bactrum à flumine appellatum est. Ita igitur intellexit, Zariaspe oppidum Bactrorum postea appellatum esse Bactrum, à Bactro flumine. Atqui sic interpungendum fuit: quorum oppidum Zariaspe, quod postea Bactrum, a flumine appellatum est. Zariaspe oppidum à flumine Zariaspe appellatum est, quod postea dictum est Bactrum. Zariaspe hic fluvius Ptolemæo dicitur, aliis Ζαριάσπης. Hic idem seorsim recenset in Bactriana Ζαριάσπης & Βάκτρος, quasi diversa oppida, quum eadem sint Strabone ac Plinio teste. Hoc sollemnne est Ptolemæo, cujus non paucos errores & ἀβελήσις in geographia deprehendimus. Legendum apud eum Ζαριάσπης pro Ζαριάσπης. Stephanus: Ζαριάσπης ἢ ἡ Ζαριάσπης πῆλις Βακτριανῆς, ἢ ἐκαλεῖτο ἡ Βάκτρος. Martianus Solinum sequitur, cujus verba sic corrigenda sunt: Inde Oxus amnis, qui circa Bactra cum ejusdem nominis oppido fluvioque.

Unde oppidum quod incolunt Bactrum. Plinio quoque Bactrum oppidum. Græcis τὰ Βάκτρος. Sed quum Βάκτροι populi dicantur, æque dici potuit & Bactrum oppidum τὰ Βάκτρον, pro Βακτριανόν. Stephano τὰ Βάκτρον. Nam & Βάκτροι & Βακτρίοι & Βακτριανοί.

Gentis hujus quæ pone sunt, Paropamisi jugis ambiuntur. Nec mentem Plinii heic percepit Solinus. Ait, quæ pone sunt Bactrianorum gentis, ea Paropamisi jugis ambi: quæ adversa, Indi fontibus terminari. Ita enim ex libris emendavimus, ubi vulgo excuditur, quæ adversa. Haud possum colligere quænam adversa, quæ contra adversa in hac gente intelligenda sint. Plinius longe alio sensu: Gens hac obtinet montis averfa Paropamisi, ex adverso fontis Indi. In scriptis est: ex adversus fontes Indi, quod rectum. Exadversus & exadversum adverbialiter. Sic infra: Exadversum Bactrianos hoc oppidum. Latus Paropamisi septentrionale incolunt Bactri. Aversa Paropamisi, latera illa, quæ ad septentrionem sunt, heic vocat Plinius, ut alibi averfa Caucafi, quæ in eandem partem spectant. Et sunt exadversum fontes Indi fluminis, qui in altero latere Paropamisi oritur ad meridiem versi. I nunc & nega heic nugatum Solinum, quod insolens non facit.

Reliqua includit Oxus flumen. In altero regio: Ochus. Lege: Ochus. Atque ita Plinius: includitur flumine Ochus. Hic amnis in Oxum influit. Græcis Ὀχός. Vide Ptolemæum.

Hic enim locus est, in quo primum à Libero patre. Corrigere Martianum ex hoc loco & libris: quippe ibi à Libero, dehinc ab Hercule ara sunt constituta. Male editur: quippe emensi.

Parartes secant fines. Libri omnes Solini legunt Parantes, vel Laxantes: corrupte. Quod monuimus ea re ut intelligant tyrones critici, quatenus fides habenda sit veteribus libris. De Sili & Tanai dictum supra.

Pag. 55. C. Demodamas dux Selenci & Antiochi. Male in Delriana Demodamas. In Plinianis editionibus heic nominatur Demonax. Libri scribunt Demonas pro Demodamas: quæ vera est lectio. In libro indicis inter externos auctores, quibus usus est hoc sexto libro, Demodamantem recenset: ex Timothee, Patrocle, Demodamante. Hic Milesius fuit. Stephanus in voce Ἀντιόχεια καὶ τῆς Ἰνδίας, ὡς ἀναγράφει Φίλων ἢ Δημοδάμας Μιλήσιος.

Hoc est colliminitium, in quo limes Persicus Scythiis jungitur. Immo collimitium. Sic dicitur locus, ubi duo limites junguntur, τὸ σύνορον. Unde collimitari, & collimitaneum: at limen nihil heic facit, nec colliminitium.

Scythæ Persas Chorfacos vocant. Ita libri. In regio supra adscriptum Scortacos. Apud Plinium Chorfaros, ut antehac Solini editiones. Idem libri mox Croucasim: Pliniani Grocasum. Ex nominis sono Caucasum esse sibi persuaserunt Macedones, atque ita deinceps appellarunt. Quæ appellatio inter Græcos postmodum obtinuit.

Pag. 55. D. *Esedones, Ariaca, Saca, Daba, & Assae*] Pro his omnibus, qui huc intrusi fuere ex Plinio, Solini libri plerique habent: *Esedones, Satarchai, & Apamei*. In aliis *Satarcha & Apalegi*. Plinius hoc loco inter Scythas orientales *Apellaos* fuisse meminit, quos alibi *Apalaos* vocatos legi: *ibi Napai interisse dicuntur & Apellai*. Hi sunt, quos heic recenset Solinus. *Satarchaos* cum his perperam jungit qui ex *Scythis* fuere circa *Mæotim* degentibus. Plinius vi. vii de gentibus circa *Mæotim*: *Mandareos, Satorchaos, Spalaos*. Solinus more suo vicinitate nominum adductus credidit *Spalaos* illos eodem esse cum his *Apellais*. Ideo *Satorchaos* junctim cum his locavit traductos à *Mæotide* in hæc usque loca *Paropamiso & Indiæ* vicina. *Σατορχαῖοι* Græcis. Stephanus *Taphræ* regionis circa *Mæotim* meminit, quam incoluisse dicit *Σατορχαῖος*. Locum vide, & scies cur hoc nomen invenerit, simulque nosces magno errore *Satorchaos* illinc migrare jussos in orientis extrema auctore hoc Solino. Hi sunt iidem cum *Satarchis*, quos in *Scythia Europæa* ponit *Mela*, de quibus nos supra, *οἱ Σατορχαῖοι, ἢ Σατορχαῖοι*.

Bactri fortissimos camelos mittunt.] Inde arripuit occasionem de camelis tractandi, ex mentione *Bactrorum*. Quidquid de his dicit, habet à Plinio, qui genere *fœmineo* camelos ubique vocavit, ut testantur libri veteres, in quibus legitur: *Camelos inter armenta pascit oriens, quarum duo genera, Bactriana & Arabica*. Et mox: *ille bina habent tubera in dorso, hæc singula*. Item paulo post: *utrunque rabiem & ipsa sentiunt*. Ita Græci *τὰς καμήλας* dicunt. *Tubera* in camelis Græci *κρυψάματα & πύλας* vocant, unde *δύτλοι* dictæ quæ bina habent tubera. *Aristoteles* *ὄξες*; unde vox Latina *gibbus, Æolica γόβος*. *Petumen* antiquis Romanis. *Servius* in tauris *Cypriis gibberibus* *ἔξον* interpretatur *petimen*, alii *ulcus* in humeris jumentorum exponunt. An inde appellati *petiminarii*, qui saltu periculoso corpus vibrantes, totos plerumque se contrahunt, & gibbos faciunt, ut *petaurista* & alii hujusmodi parabolæ saltatores. Male apud *Salvianum* *petaminarii* vocantur, quos *Scaliger* quasi *πεταμῆες* dictos volebat, voce ex Græco detorta. *Nugæ*. Verba *Salviani*: *Et quidem quia nunc longum est dicere de omnibus amphitheatris scilicet, odeis, lusoriis, pompis, athleticis, petaminariis, pantomimis, ceterisque portentis*. Omnino emendari debere pronuntio: *athleticis, pyctis, mimariis, pantomimis*. Certe vera ibi lectio *mimariis*, qui iidem sunt cum *mimis*. Vetus auctor in descriptione orbis terrarum: *Sed Ladicia mittit aliis civitatibus agitantes optimos: Tyros & Berytus mimarios: Casarea pantomimos*. Atqui *petaminariorum* etiam meminit *Maternus Firmicus*, & eo quidem loco, in quo nec *pyctæ*, nec *mimarii* sedem habere possunt. Lib. viii. cap. xv de delphino oriente in octava parte capricorni: *Sed Saturni testimonio urinator erit, cum Marte vero & Mercurio petaminarius, ephalmator, petauristarius, oriscopularius, aut certe innata cursus agilitate perspicuus*. Periculosorum, sed ludicrarum simul artium hæc nomina, quales ostendunt ac profitentur, qui *θουματοποιοί* dicuntur. Pro *petaminarius* legendum *petamenarius*. *Firmicus* hoc nomine expressit eos homines, de quibus *Manilius* lib. v, hoc versu.

Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.

Quod genus erat *θουματοποικίλης τέχνης*. *Petamenarios* autem dixit *Firmicus* pro *petamenis*, id est, *πεταμῆοις*, volantibus. Sic *petauristarios* appellat, qui sunt *petauristæ*, *οἱ πεταυρίται*, & *orchestopolarios* pro *orchestopolis*. Ita Græce *ὀρχησφόροι*. Sic enim ea vox emendanda apud *Firmicum*. Qui vertiginosa & concita saltatione in orbem moventur, hoc nomine indigetantur Græci, nam *πῶλον* est circulus, & *πολεῖσθαι* in circulum moveri & circumagi. *Hesychius*: *πολεῖσθαι, πῶλον ἀνατρέφοντα*. In veteri libro notarum *orchistopolis* dicitur, *ὀρχησφόρον*, ut *enchoris*, *ὁ ἑλκωρ*: *aproco-* *pis* eidem *Firmico* *ὁ ἀπρόκοπος*, & *neocores*, *οἱ νεώκοροι*.

A Vidi sæpe hujusmodi *orchestopoles*, qui concitatissimo motu, ac diu in orbem ac circulum volventes se atque saltantes mera miracula faciebant, ut citius ipse vertigine corripere spectando, quàm illi saltando. Male *Scaliger* *oriscopularios* legebat apud *Firmicum*, ut de urinatoribus intelligeretur. Quod nemini scio placitum. Ut Græci *δομῆες* vocant urinatores & qui in profundum sese demergunt, ita *πεταμῆες*, qui in aere volant, quos *petamenarios* vocavit *Firmicus*, ut *petauristarios* dixit pro *petauristis*. *Pollux* lib. vii. cap. xxxi: *ὁδοκλυμῆται, ὕψυδοι, κλυμῆται, δομῆοι*. Ita distinguendum. Magis probat *δομῆες* dici urinatores, quàm quomodo quidam dicebant *δύτες*. *Æliano* *πυδομῆοι* dicuntur. Ita ergo & *πεταμῆοι*. De quibus *Claudianus*:

Et qui more avium sese ejaculantur in auras.

At *pyctæ* & *mimarii* bene habent in loco *Salviani*, cui & conveniunt. Nec invidiam *petaminarios* ibi manere.

Quibusdam pulmunculis vestigia carnulenta.] *Plinius* lib. xi. cap. xlv de camelo: *Est enim bisulcum discriminè exiguo: pes imus vestigio carnosus ut urso: qua de causa in longiore itinere sine calciatufatiscunt*. Ita scribendum ac distinguendum. In veteri libro planè scriptum: *est enim bisulcum*, id est, camelus bisulcum est animal. Ita *Aristoteles* hoc eodem loco: *ἐστὶ δὲ δίχυλον ἢ καμήλη*. Hæc sunt Græca, quæ vertit *Plinius*: *ὁ δὲ πῶς ἐστὶ κατωθεν περὶ αὐτῆς, ὥσπερ ἢ οἱ τῶν ἀρκτῶν: διὸ καὶ τὰς εἰς πῆλμον ἰσθμὸς ἀποδύει κατὰ πῆλμον, ὅταν ἀλγίσωσιν*: id est, soleis calciant, ubi fatiscere incipiunt. *Solinus* *pulmunculos* vocat offas carnulentas, molles ac tumidas instar pulmonis, *σπυρίον παλμονώδες*. *Pulmonci* pedes notum qui dicantur *Plauto*. Inde grammaticus *pulmunculos* sub pedibus camelorum videtur finxisse.

D *Sunt alii oneri ferundo accommodati.*] Duplex hic invenitur in libris lectio ex duplici editione manans. *Regius* in textu habet: *sunt alii oneri ferundo accommodati, alii perniciores*. Ad marginem altera adscripta est: *sunt alii ad pernecitatem leves*. Puto permixtas fuisse invicem has lectiones, & in priore editione auctorem scripsisse: *Sunt alii onerarii, alii perniciores*, in recognita ac perpolita posuisse: *sunt alii oneri ferundo accommodati, alii leves ad pernecitatem*, ex *Diodoro*: *αἱ δὲ πρὸς ναυπορίας ἡσυχυῖαι, αἱ δὲ ἀνάκωλοι καὶ λαζαρεὶ τῆς συστοῆς, δρομάδες εἰσὶ*. Vocat *ἀνάκωλοι*, quibus longa crura, ac substricta corpora. Sic *ἀνάκωλοι* tunicae breves, quæ crura non tegunt, sed crurum tenus demissæ ea relinquunt aperta, ita ut iis induti videantur *ἀνάκωλοι*. *Plinius* de utroque genere: *omnes autem jumentorum in iis terris dorso funguntur, atque etiam equitantur in praliis velocitas inter equos*. Hæc corruptissima tum lectione, tum interpunctione. Libri habent: *equitatu vel equitatus pro equitantur*: & in *equis* pro inter equos. Scribe totum locum: *omnes aut jumentorum ministeriis dorso funguntur, aut vicem equitatus in praliis*. His velocitas ut *equis*, sed sua cuique mensura, sicut vires. Egregia emendatione & verissima. *Ministeriis* pro in his terris. Ita legisse apparet *Solinum*: *habentur*, inquit, in duplex ministerium. Alias ineptum esset dicere, quod habet vulgata lectio, camelos dorso jumentorum fungi. *Ministeriis* jumentorum funguntur dorso suo. Correximus etiam: *aut vicem equitatus* pro atque etiam. Sed poterat tamen legi: *aut etiam equitatus*, dummodo subintelligatur, *ministeriis*. Illud puto verius: *his velocitas ut equis, sed sua cuique mensura*. Habent velocitatem ut equi, sed illam suæ mensuræ singuli, sicut & vires. Qui ad cursum & pernecitatem leves habebantur, *δρομάδες* peculiari ac proprio nomine sunt appellati, quo hodie appellantur.

F Pag. 55. E. *Affidua proculatione limum excitant*] Ita libri & *Plinius*: *obturata proculatione prius aqua*. Et mox idem: *ut turbidetur, non turbetur*.

mentus est Solinus, qui nusquam fuere in rerum natura. Arriano Ἀσσηνοὶ & Ἀσσηνοὶ populi Indiæ memorantur ad Cophetem fluvium. Sed illi longe à Seribus. Ammianus in scripto codice *Aspatharas* numerat & alios Sericæ populos, qui Ptolemæo dicuntur Ἀσπαράγοι. Addit: *Beta vero australi celsitudini montium acclinati.* Libri: *Beate.* Rectius *Bata*, Ptolemæo Βάται. Plinius Athagoris vicinos facit *Thuros* & *Tocharos*. Hi sunt qui Φεῖροι Dionysio appellantur:

Καὶ Τόχαροι Φεῖροι τε καὶ ἔθνεα Βάταροι Συρών.

Pro *Tocharis* Rigaltianus codex *Phocaros* scribit. Ita nominantur & alio loco apud eundem Plinium, quem supra corrigere memini, & pro *Phicaris* *Tocharos* restituere.

Quibus temperies prerogativa miram aëris clementiam subministrat. Non temperies subministrat aëris clementiam, sed aëris clementia locis temperiem suppeditat. Scribe igitur: *quibus temperies prerogativam mira aëris clementia subministrat.* Tam antiquariolum non puto fuisse nostrum, etsi id affectet, ut *temperies* usurparit pro *temperiei*. Exemplum tamen hujus ἀρχαϊσμοῦ plura habes apud Agellium notata.

Qui salubri apricitate undique secus obiecti. Plinius, ab omni noxio afflatu seclusa collibus eadem, qua Hyperborei, degunt temperie. Aprica loca dicuntur quæ opportune solem accipiunt, quasi *aperica*, quod soli aperta sint. Nam *apericum* veteres dixere. Id tamen cum modo fieri debet, nec omnis locus soli expositus, *apricus* dicitur ex Latine loquentium usu. Quid enim si adeo soli patens sit & apertus, ut immodicis caloribus torreatur? Hunc Latini *apricum* non dicerent. *Aprici colles* hic cum mira temperie aëris prædicantur. Solinus: *arcent sanè afflatu noxium colles, qui salubri apricitate undique secus obiecti prohibent auras pestilentes.* Sed hujus vocis vim disertè aperit locus Justini, quem viri docti malo consilio corruerunt, dum conantur emendare. Sic igitur habet, ut in veteribus omnibus libris conceptus est: *sed non minor loci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio est: quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aeris naturalis quadam ac perpetua apricitas inest.* Utrobique opacitas & opacitatis substituerunt. Quod minime debuit. De valle Hierichuntis loquitur. Vides *apricitatem* vocari, ubi sol non est ferventissimus, sed tepidus ac temperatus. Plinius: *Sequitur Margiane regio apricitatis inclita, sola in eo tractu vitifera.* Non omni igitur soli obvis & patens, *apricus* propriè dicebatur, sed tepido ac leni non torrentissimo. Præcipuè temperatus est, quum commodum oritur, isque coquendis uvis, & perficiendis succis maximè accommodatus est. Hinc *aprici colles*, qui orienti soli obversi sunt. Qui sol quoniam non est intemperate calidus *apricitatem* pro temperie optimi au-

ctores posuerunt. *Apricas terras* poeta simpliciter opposuit frigidioribus. Inde inepti grammatici *apricum* quasi ἀντὶ φένης dictum interpretantur, atque inde etiam appellatam *Africanam*. Ab ea voce *apricum* locum idiotismo suo Galli vocant, qui à vento, pluvia, & reliquis cœli injuriis seclusus est ac tectus, *abry*, hoc est, *apricum*. Glossæ: *apricus, τὸ πρὸς δὴλιν*. Recte δὴλιν, qui solem adtemperatum recipit, non plus æquo calidum, nec nimis hebetem & invalidum. Græci veteres δειλα & πρὸς δειλα vocarunt ejusmodi loca modico calore repentia & soli opportune aperta. Theophrastus: ἡ δειλα καὶ ἀπὸ τῆς δεινῆς. Ubi perperam scribitur δειλα. Quod ratione caret. Nec enim formari potest δὸς δειλα. Item lib. 111 de causis: τὰ ξηρὰ καὶ τὰ πρὸς δειλα: πέττει γὰρ ὁ ἥλιος μάλλον. *Sicca & aprica: sol enim magis percoquit.* Simili mendo editum est πρὸς δειλα. Eodem libro: ἔτε γὰρ τὰ ἐν τῶν δειλῶν καὶ πρῶτων, εἰς τὰς ὀψείας, καὶ διαχέμερος. Opponit διαχέμερος τῆς δειλοῦς. Heic etiam male δειλῶν. Semper corrigenda hæc vox, ubicunque ita scripta reperitur. Εἰλη & εἰλη est calor solis modicus, ac tepidior. Unde εἰληθερεῖν, τὸ ἐν ἡλίῳ θερμαίνεσθαι, *apricari, insoliculari.* Εἰλη, ἡ θερμασία.

Pag. 56. C. Inter hos & Indiam gnarissimi Ciconas locaverunt. Qui sunt isti gnarissimi, qui Ciconas locaverunt inter Athacoras & Indiam? Plinium consulamus an hoc dicat. Nec enim alium habuit auctorem: Ab Athacoris gentes Thuri & Tochari, & jam Indorum Casiri. Introrsus ad Scythas versi humanis corporibus vescuntur. Nomades quoque India vagantur. Sunt qui ab aquilone contingi ab ipsis & Cyconas dixere & Erysanos. Non jam heic loquitur de Athacoris Plinius, sed de Nomadibus Indiæ, quibus ex quorundam sententia refert ab aquilone contiguos esse Cyconas & Brysaros. Non igitur inter Indiam & Athagoras isti Cycones, sed à septentrione contingi eos dicit à Nomadibus Indiæ. Nihil hoc auctore futilius. Ut ineptus fuit & exsensæ mentis, hoc est, grammaticalis, putavit si forte Ciconas istos esse Thraciæ decantatos illos à poetis populos. Cur enim tot aliis gentium nominibus omisiss, quas ibi Plinius memorat, istos potissimum delegisset, quos hic intereret & tam male collocaret. Et tanto quidem ineptior, quod gnarissimos ita prodere ait. Sed fortasse scripsit: Inter hos & Indiam ignarissimi Ciconas locaverunt. Sic legisse videtur in Solino Martianus. Nam Ciconas in medio error adstruxit. Inde certo certius hunc Solinum Ciconas de Thraciæ populis accepisse. Quo nihil portentosius. Ait simpliciter Plinius Nomadibus Indiæ à quibusdam vicinis censerì ad septentrionem Cyconas & Brysaros, qui populi sunt septentrionalis Scythiæ, his nominibus longe à Ciconibus Thracia divisi diversique. Libri scripti apud Plinium *Conas* hos populos vocant, non *Cyconas*.

C A P U T L I I.

India. In ea de ritu hominum, & qualitate, de cœli clementia, de natura soli, de serpentibus Indicis, de leocrotta bestia, de eale bestia, de tauris Indicis, de mantichora bestia, de bubalis Indicis, de monocerote bestia, de anguillis Gangeticis, de Gangeticis vermibus, de balena Indica, de physetere, de ave psittaco, de Indicis lucis, de ficu Indica, de Indis harundinibus, de arboribus in insula Indiæ, de piperis arbore, de ebano, de calamo odorato, de adamante, de magnete lapide, de lychnite lapide, de beryllo lapide, de chrysoberyllo lapide, de chrysopraso lapide, de hyacinthizonte lapide.

Ag. 56. D. Ab Emodis montibus auspiciatur India. Quamvis est librorum Solini & veterum editionum, heic legunt, à *Medis* montibus. Tantus consensus inducit me, ut facinus esse Solini velim putari, qui pro *Emodis* supposuerit *Medos* montes, ut supra pro *Attano* sinu *Attacorum*, pro *Attacoris* gentibus *Attacos*, atque etiam si forte *Ciconas* pro *Conis*. Martianus, qui verbatim eum descripsit, non aliter habet: à *Medis* mon-

tibus inchoat India. Tam certus sum quam me vivere hoc illi potius peccatum imputandum quam librariis ejus. Non cogitabat, aut non meminerat, quæ dicerentur τὰ Ἡμῶν δὲ ἔργα. Ideo *Medos* montes substituit. Plinius: sed inde ut plane consentiunt omnes, *Emodi* montes assurgunt, *Indorumque* gens incipit. Ita rectè sibi visi sunt emendasse viri docti depravatam in omnibus libris & antiquis lectionem: sed unde plane consentient gentes omnes. Ego propius ad vestigia, eodemque sensu, sed inde ut plane constat inter omnes.

A Meridiano mari porrecta ad Eoum, & à Septentrione ad montem Caucasum. Expunximus hoc loco hæc verba,

ba, & a septentrione ad montem Caucasum. Idque fecimus auctoribus libris. Ea nec Plinius habet, nec ad rem pertinent, nec à Martiano agnoscuntur hunc locum exscribente: a Medis montibus inchoat India, in Eoum mare a Meridiano porrecta. Idem libri habebant: porrecta ad Eo, id est, ad auroram. Quod retinimus. Si quis Eoum malit, habeat. Plinius: non Eoo tantum mari adjacens, sed & Meridiano.

Favonii spiritus celeberrima. Plinius: Posidonius ab aestivo solis ortu ad hibernum exortum metatus est eam, adversam Gallia statuens, quam ab occidente aestivo ad occidentem aestivum metabatur totam a favonio. Itaque obversam ejus venti afflatu. Hæc prava interpunctione male digesta sunt. Distingue igitur: quam ab occidente aestivo ad occidentem hibernum metabatur totam. Favonio itaque obversam, ejus venti afflatu juvari Indiam, salubremque fieri evagatione docuit.

In anno bis astatem habet, bis legit frugem. Martianus: secunda aestate annis singulis vegetatur, bisque frugem metit. Melius: secundo, id est, bis: ut tertio, ter. Libri Solini etiam hic legunt frugem cum Martiano, non fruges.

Vice hiemis etesias potitur. In libris melioribus: etesias potitur auras. Ita veteres loquuti. Patria potitur comoda. Ceterum etesia aura, ut etesia flabra, etesii venti. Rectius tamen fortasse legatur: etesias patitur auras. Ita legit Martianus: pro hieme etesias perfert. Et sane nos etiam in optimo libro ita scriptum invenimus. Plinius: bina aestates in anno, bina messes, media inter illas hieme etesiarum statu, nostra vero bruma. Sic reponendum pro brumali. India δὴ καὶ πρὸς τὸν βορρῆαν.

Penitus cognitioni nostra addicta est. Sic libri nostri. Nec male. Editi: addita est. Sed illud melius. Plinius: lenes ibi auras, mare navigabile, gentes & urbes innumerabiles, si quis velit omnes persequi. At si sunt innumerabiles, quis eas velit persequi, aut numero comprehendere postulet? Libri habent Chiffletianus & Rigaltianus: gentes & urbesque numerare. Omnino scribendum: gentes est, urbesque numerare, si quis omnes velit persequi: Etenim patefacta est non modo Alexandri Magni armis, regumque qui ei succedere, &c. Adeo patefactam esse Indiam & cognitioni jam addictam, ut urbes gentesque possint numerari, si quis omnes velit persequi. Et vero numerari in ea posse gentes urbesque eo ipso ostendit, quod statim numerat. Megasthenes in India gentes esse centum ac duodeviginti scripsit.

Pag. 56. E. Apud Indicos reges aliquantisper moratus. Optimus regius: conversatus inter Indicos reges, aliquantisper moratus. Illud conversatus vel ex glossa, vel, quod verius, ex alterius editionis lectione. Plinius: verum & aliis auctoribus Græcis, qui cum Indicis regibus morati, sicut Megasthenes & Dionysius a Philadelpho missus ex ea causa vires quoque gentium prodiderunt. Nec tamen deest diligentia locus, adeo diversa & incredibilia traduntur. Immo scribendum: Nec tamen est diligentia locus. Ut etiam habent omnes libri. Non esse diligentiae locum dicit, ubi tam diversa & tam incredibilia narrantur. Sensus apertus.

Quinque milia oppidorum præcipua capacitate. Plinius: Alexandri Magni comites in eo tractu India quem subegerat, scripserunt quinque milia oppidorum fuisse, nullum Cominus. Non uno loco affectus hic locus. Pro quem subegerat legitur in optimo Rigaltiano: quemvis subegerint. Pronum est emendare: in eo tractu India quem is subegerit. Sed gravius in illis vitium, nullum Cominus. Libri scribunt: nullum cogi minus. Tralaticia, nullum Coi minus, pro nullum Coi minus. Spartianus: patris superior fuit. Tertullianus: partem urbis Africa & Asia majorem. Apulejus: nec provocaverat sui molliorem. Quod ad rem attinet, ita exat apud Strabonem de numero oppidorum ejus India, quam Alexander subegit: λέγειται ἐν νείᾳ ἔχειν ἔθνη, πόλεις δὲ εἰς πεντακισχίλιους, οὗτοι ἐλάττωες καὶ τῆς Μεροπιδῶ. Quia καὶ etiam per contractionem dicitur de Ceo Atticæ vicina insula, ideo de Co altera Asiatica, quæ est Coos, ad distinctionem additur τῆς Μεροπιδῶ.

Diu etiam credita est tertia pars esse terrarum. Hæc Onesicriti sententia, πλὴν Ἰνδικῶν τὸ τρίτον εἶναι μέρος τῆς οἰκουμένης.

Populorum novem milia. Non populorum, sed gen-

tium tot milia ponit Plinius, qui inter gentes & populos latam distinctionem constituit. Et sane multi populi in una gente. In Galatia sex gentes numerat, populos vero cxcv. Idem ibidem de India, gentium in ea novem milia fuisse dicit, populorum autem innumeram multitudinem. At mirum quod heic ait è Plinio Solinus in ea parte India, quam Alexander subegit, novem milia esse gentium: Alexandri Magni comites in eo tractu India, quem is subegerit, scripserunt quinque milia oppidorum fuisse, nullum Coi minus, gentium ix. Mirum inquam plures gentes in eo tractu fuisse quam oppida. Quod quis credat? ut singula oppida plus quam unam gentem haberint. Strabo in numero oppidorum consentit, sed pro novem milibus gentium novem tantum gentes ponit: ἡ μὲν δὲν μετὰ τὸν Ἰνδικὸν καὶ τὸν Ἰνδικὸν λέγειται ἐν νείᾳ ἔχειν ἔθνη, πόλεις δὲ εἰς πεντακισχίλιους, οὗτοι ἐλάττωες καὶ τῆς Μεροπιδῶ. Quod omnino verum est. An igitur error Plinii est, qui aliud cogitans gentium novem scripserit pro gentes novem? Certe gentium novem apud eum videtur legisse Solinus. Ut ut est, vel ipse, vel librarii ejus immaniter erraverunt, & cum his Solinus. Totus India illius tractus, quam subegit Alexander, intra Hydaspem & Hypanim amnes continebatur. Nec enim Hypanim transgressus est Alexander. Quis igitur putet in eo tractu novem milia gentium fuisse? Atqui in tota India Seneca eodem Plinio referente non plus quam centum ac duodeviginti gentes numerari prodiderat: Seneca etiam apud nos tentata India commentatione sexaginta amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Ex Megasthene id habuit Seneca. Arrianus in Indicis hunc auctorem laudat, & eundem numerum ponit: ἔθνη δὲ Ἰνδικὰ εἶναι καὶ ἑκατὸν τὰ πάντα λέγει Μεγασθένης, οὗτοι δὲ οὗτοι. Non igitur credibile est, quom ex Senecæ auctoritate Plinius referat centum ac duodeviginti gentes in tota India fuisse, eundem in eo tractu solo, quem peragravit Alexander, novem milia gentium recensuisse. Puto itaque in libris Plinii olim hoc modo scriptum ac lectum esse: scripserunt quinque milia oppidorum fuisse, nullum Coi minus, gent. ix, hoc est, gentes novem. Quod Solinus accepit, pro gentium novem, ut subintelligatur milia ex superiore repetendum. Ita etiam locum corruerunt posteriores librarii, dum gentium plane scripserunt.

Pag. 56. F. Annorum sex milia quadringenti quinquaginta unum. Reponendus hic numerus apud Plinium: colliguntur a Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum ccliii annis sex milibus ccccl. Adiciunt & menses tres.

Et Nili modo exundare perhibent. Hæc prioris, ut videtur, editionis lectio, quam ad oram regii codicis, & in aliis reperi codicibus. Ipse in textu præfert: Et Nili modo exultare contendunt. Ita alibi de Nilo: undis exultantibus molem colligi, qua excessus facit. Et paulo post: primamque exultantiam tumoris concipi cum per cancrum sol vehatur. Plinius: finisque ejus tractus est Ganges. Hunc alii incertis fontibus ut Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alii in Scythicis montibus nasci dixerunt. Quæ verba sic connectenda serie diducta novi capituli sectione diviserunt editiones.

Hypasis etiam nobilissimus ibi fluvius. Plinio etiam dicitur Hypasis. Arriano & quibusdam aliis Ὑπάσις. Straboni Ἰπασίς. Ita hoc loco libri quidam Solini. Excerpta, Hypanes. Martiano Hypanis.

Minima Gangis latitudo per octo milia passuum, maxima per viginti patet. Plinius: Inde lenem fluere, ubi minimum viii. mil. latitudine, ubi modicam, stadiorum centum. Nihil de maxima latitudine dicit Plinius, quam ex hoc Solini loco illi restituit Pincianus, ut sit stadium clx. Haud scio quam bene. De suo eam adjecit Solinus. Ganges, ubi restagnat, adeo late patet, ut ripa ulterior conspici non queat. Arrianus, qui minimam ejus latitudinem centum stadiis cum Plinio metitur, maximam indefinitam reliquit. In Indicis: ὡς τὸ ὅσον τῷ Γάγγη ἐκείνῳ περὶ αὐτὸς ἰαυὲς σενότατος εἰς ἑκατὸν στάδια, πρὸς αὐτὴν δὲ καὶ λιμνάζειν ὥς μὴ ἀποπλῶν εἶναι πλὴν πέτρων χαλῶν. Megasthenes quoque apud Strabonem minimam & modicam Gangis latitudinem ponit, de maxima silet. τὰ καθ' ἑκάστην δὲ αἰῶνα αἰῶνος πρὸς αὐτῶν λέγεται: οἱ μὲν πρὸς αὐτῶν.

τελείοντα πιδίων τελάχισον πλάττω, οἱ δὲ τὴν τελευτήν. Με-
γαθένης δὲ ὁ δὲ ἢ μέτεται, ἢ εἰς ἐκατὸν δύνειται, βάθω δὲ
εἴησι ὄργυιων τελάχισον. Quibus consentiunt Pliniana.
Constat igitur Colinum maximam latitudinem hario-
latum esse.

Pag. 56. G. *Altitudo, ubi vado, sissimus est, mensuram centum
pedum devorat.* Plinius: *altitudine nusquam minore passuum
viginti.* Græca: βάθω δὲ εἴησι ὄργυιων τελάχισον, hoc est,
centum viginti pedum. Nam ὄργυια sex pedes continet.
Sic viginti ὄργυιæ non passus viginti faciunt, sed viginti
quatuor. Ut rotundus esset numerus, illa quatuor insu-
per habuit, vel calculus lapsus est. Ἀπλοὺν βῆμα duos
pedes ac semipedem habere, διπλοὺν βῆμα quinque pe-
des notissimum est etiam Cercoëtis.

Gangarides extimus est India populus. Plinius: *novis-
sima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis.* Scribe:
Regia Proclais. Plinius *Gangaridum* dixit ἢ Γαγγαρίδων:
ut *Athagorum* gentes, ἢ Ἀθαγορῶν. Nam sunt Γαγγαρίδαι
& Ἀθαγοραί. Solino male *Gangarides*. Quod ratione car-
ret. Ita nomen eorum extulit, quia *Gangaridum* Plini-
us formavit pro *Gangaridarum*. Sic etiam Virgilius:
Gangaridum faciam. Omnino similiter quod in Plinio
legerat gentem *Athagorum* ἢ Ἀθαγορῶν, inde fecit po-
pulos *Athagos*, vel *Athacos*. Sed ne hunc auctorem ex
omni occasione premamus, fortasse hoc loco *Gangari-
des* populus est, ὁ Γαγγαρίδης. Ut *populus Romanus*, *Ta-
rentinus*. Notandum porro Latinis *Gangaridas* appella-
ri, quos Græci omnes Γανδάριδας vocant unius ele-
menti mutatione. Nunquam sane aliter apud veteres
scriptores, qui vitam Alexandri scripsere, inveniuntur
appellati, aut apud illos, qui ex his sumpserunt, Strabo-
nem, Diodorum & alios. Γάνδαρος urbs eorum, unde
& Γάνδαροι dicti sunt, ut Βάντες Βάντες, Παλιβοθρε
Παλιβοθροι. Appellati sunt & Γανδάροι. Male Stepha-
nus distinguit Γανδάρις & Γανδάρις, quum iidem sint.
Γανδάρις, inquit, Ἰνδῶν ἔθνος. Ἐκαταίῳ Ἀσίῃ: λέγον-
ται ἢ Γανδάροι παρ' αὐτῶν ἢ Γανδαρική ἢ χώρη. He-
rodoto Γανδάροι dicuntur & cum Sogdis, Parthis,
Chorasmis, & Dadicis junguntur sub imperio Persi-
co. Straboni Γανδαρική dicitur eorum regio, sed &
Γανδαρίτις. Diodorus Γανδαρίδας eos appellat, ut Μα-
μαρίδας, sed & Γανδαρικής eisdem vocant libri Diodori.
Sequuntur apud Stephanum seorsim positi: Γάνδαροι,
ἔθνος Ἰνδῶν ἀντιπαρὸν Διονύσιον, ὡς Διονύσιος Βασσαρκῶν
περιέγραψε. Ἐκαταίῳ δὲ Γανδάρις αὐτὸς καλεῖται. Ergo iidem
sunt hi Γανδάροι cum illis qui Hecataeo dicti Γανδάροι,
iidemque & Γανδαρίδαι & Γανδαρική. Hefychius: Γαν-
δαρῶν, παρ' Ἰνδοῖς Ταυροκερίτης. An Ταυροκερίτης? La-
tini nescio quare mutata litera *Gangaridas* eos appella-
verunt, quasi scilicet à Gange hoc nomen invenerint,
quod ejus amnis essent accolæ. Profecto inde eos dictos
arguantur Latini grammatici. Servius duobus locis
Gangaridas apud Virgilium notavit populos esse, qui
circa Gangem habitant. Ptolemæus, qui Romanos
scriptores in multis sequitur, Γαγγαρίδας eos juxta La-
tinorum vocamen appellat. Nec hoc tantum, sed etiam
Γαγγύλῳ eorum metropolim confingit. Circa Gangem
eos collocat ad ipsius amnis ostia. Curtius quoque in
vita Alexandri *Gangaridas* nominat, & ulteriorem Gan-
gis ripam eos incolere dicit. Nulli sunt *Gangaridas* in au-
ctoribus Græcis, qui vitam Alexandri scripsere. Dio-
dorus de situ eorum cum Curtio & Ptolemæo conve-
nit, sed Γανδαρίδας appellat. Ita enim de Gange scribit
lib. 11: ἐξερύχεται δὲ εἰς τὸν Ὠκεανὸν εἰς τὸ πρὸς ἑὸν μέρος τὸ
ἔθνος τὸ Γανδαρῶν. Ulterior Gangis ripa orientalis
est. Hinc & Plinius novissimam gentem *Gangaridum*
ad Gangem esse scribit. Ex eo Solinus noster hoc loco
extimum Indiæ populum *Gangaridas* facit, & nugatur.
Indiæ quippe extra Gangem primi sunt. Indiæ vero in-
tra Gangem novissimi & extimi. Circa ostia Gangis
eos ponit Ptolemæus. Plutarchus idem sentire videtur,
qui Γανδαρίδας & Περσῆς simul nominat. Nam Prasii
ad Gangem. Male apud eum legitur: Γανδαρῶν καὶ
Παισιῶν. At *Gandaritis* etiam dicti. Ut Ὠροὶ & Ὠρίτις
iidem, sic Γάνδαροι & Γανδαρίται. Multum ab his dissen-
tit Strabo super situ *Gandaridum*. Regionem *Gανδαρί-
δαι* ex quorundam sententia trans Acesinem & Hyaroti-
m statuit, inter Hypanim scilicet & Hyarotim. Nam
Hypanis ultimus ejus Indiæ fluvius, quam accessit &

A domuit Alexander. Ita enim ille loquitur de Cathea
regione, ἃ καὶ ἢ ἢ ἢ Ἀκεσίμης πέραν, ἢ ἢ ἢ Ταρῶνιδαι, ὁμο-
ρον τῇ δὲ Πάρις ὡς ἰὼ ἀνεψιὸς δὲ ἢ ἢ Ἀλεξάνδρῳ αἰλόντω. Κα-
λῶσι δὲ Γανδαρίδα τὴν ὑπὸ τέτρῳ χώρην. Trans Hyarotim
hæc regio. At post Hyarotim ad orientem sequebatur
Hypanis. Ergo inter Hyarotim & Hypanim *Gandari-
dæ*. Ibi eos prorsus collocat Dionysius:

---- ὅπῃ δ' ἔσπεται ἄγρια φύλα
Πόκαλέων, μετὰ τῆς δὲ Διονύσιος περὶ πόντους
Γανδαρίδαι ναῖουσιν, ὅθι χρυσὸς καὶ ἄργυρος.
Δαυδαρίδαι Ἰππανίς τε φέρεται, καὶ ἢ ἢ ἢ μέγαρος.

B Ibi vulgo libri editi habent Γαγγαρίδαι pro Γαγγαρίδαι.
At in scriptis codicibus Γανδαρίδαι pro Γανδαρίδαι. Ad
Hypanim igitur Γανδαρίδαι, citeriorem ejus ripam ac-
colentes, immane quam longo terrarum spatio ab ostiis
Gangis diffiti, ubi Γαγγαρίδας suos ponit Ptolemæus.
Idem Γανδαρίδας locat inter Suastrum fluvium & Indum:
μεταξὺ δὲ δὲ Σάσσης καὶ δὲ Ἰνδοῦ Γανδάρις, καὶ πόλεις αἱ δὲ Προ-
κλαῖς, Ναυλίβη. Ptolemæο Σάσσης, ut videtur, amnis
Indiæ dicitur qui veteribus *Cophes*, vel *Cophen*. Hoc
enim ordine numeri videntur: post Suastrum Indus: post
Indum Βιδάσσης. Straboni: μετὰ τὸν Κώφῳ ὁ Ἰνδός,
εἰθ' ὁ Ἰνδός. Is est Ptolemæο Βιδάσσης. Atqui hi sunt
Candara, quos alii eisdem faciunt cum Gandaridis &
C Gandaricis. Certe Προκλαῖς oppidum apud Gandaridas
Plinio vocatur. Sic enim scribendum: *Gandaridarum
Culingarum regia Proclais*. Ubi veteres quidam legunt
Portalis. Atqui illi Gandaridæ Pliniani longissime diffiti
à Gandaris Ptolemæο. In *Proclaidis* regione, quam Gan-
dararum vult esse Ptolemæus sitam inter Suastrum &
Indum, Bucephalos Alexandria recensetur ab Arriano,
vel quisquis alius est peripli maris Erythræi auctor:
ἔθνη πᾶσι τῇ δὲ Ἀρεθελῶν καὶ ἢ ἢ ἢ Ταυροκερίτης, καὶ τῆς Προ-
κλαῖδος ἐν οἷς ἢ Βυκεφάλος Ἀλεξάνδρῳ. Et forte ibi legen-
dum Γανδαρίδων pro ταυροκερίτης. Ea Bucephalia, vel Bu-
cephalos Alexandria condita ad Hydaspem amnem Stra-
boni proditur, satis longe à Gandaris Ptolemæο, qui sunt
inter Suastrum & Indum. Pori regnum inter Acesinem
& Hydaspem constituit Strabo. Alterius Pori hujus co-
gnati, quem devicit Alexander, regionem Γανδαρίδα
idem appellat, & positam docet inter Hyarotim & Hy-
panim. Idem Strabo Γανδαρίτην aliam videtur regionem
ab hac Gandaride facere. Nam per Gandaritin Choa-
spem amnem fluere dicit, qui in Cophen exonerat:
καὶ τὸν Χοάσπην, ὅς ἐστι τὸν Κώφῳ ἐμεικλῆς ποταμὸν, καὶ ἢ
Πληγήλεον πόλιν ἐν οἷς πᾶσι Γανδαρίδων πόλιν, καὶ διεξίειν τὴν
τε Βανδοκερίτην καὶ τὴν Γανδαρίτην. Hæc *Gandaritis*, quam
fecit Choaipes, non potest eadem esse cum illa *Ganda-
ride*, quæ ad Hypanim. Ergo juxta Strabonem ἢ Γαν-
δαρίτις est regio τῶν Γανδαρῶν, quam & ibi collocat, ubi
τῆς Γανδαρίας Ptolemæος locat. ἢ ἢ ἢ Γανδαρίδος regio τῶν
Γανδαρίδων ad Hypanim, quæ alteri Poro parebat.
Videntur tamen iidem esse populi, ut nomen est idem,
sed diversum iis situm varios auctores assignare palam
est. Dionysius *Gandaridas* vicinos facit Peucelaïtis,
quos Πόκαλέας vocat. Straboni ἢ Πόκαλαῖς ad Indum
ponitur. Arriano *Cophes* fluvius in Peucelaïtide oriri di-
citur, qui Malamantum & Soastrum amnes ducens in
Indum emittit. Hic est Soastrus, qui Ptolemæο Σάσσης,
quo loco inter Suastrum & Indum Γανδαρίδας metatur,
F quos proinde Peucelaïtis vicinos esse constat, & eor-
dem cum Dionysii Gandaridis, & tamen hos ipsos Gan-
daridas, qui vicini sunt Peucelaïtis. Dionysius ad Hy-
panim ponit. Eisdem alii ultra Gangem relegant ad
ipsum Oceanum. Unde hæc tanta discordia aucto-
rum? Inter omnes fere convenit Gandaridas ultimam
fuisse gentem, quam in India devicerit Alexander. Qui-
dam tentatam tantum Alexandro volunt, non etiam
subactam. Eum Alexandrum plures Hypanim ne-
gant transisse, nonnulli usque ad Gangem penetras-
se prodiderunt. Cujus opinionis auctorem Craterum
tradit Strabo in epistola ad matrem Aristopatram, qua
G & multa alia fabulosa eum retulisse affirmat, καὶ δὲ καὶ
μέγας δὲ Γαγγῆς ποταμὸν Ἀλεξάνδρῳ. Auctor peripli
maris Erythræi id sequitur: καὶ ἢ Ἀλεξάνδρῳ ὁρμηθεὶς
ἀπὸ τῶν μερῶν τῶν αἰγῶν δὲ Γαγγῆς διῆλθε. Inde Gan-
daridas ad Gangem posuerunt, qui usque eo Alexan-
dram pervenisse volunt. Alii ad Hypanim eos me-
tantur, quæ plurimum est sententia, iuniorum & ex-
peditionis

peditionis Alexandri terminum amnem illum constituentium. At Ptolemæus nullo auctore insigniter peccavit, qui circa ostia Gangis juxta ipsum Oceanum eos incolere dixit. Solo nominis sono, quo Latini eos vocarunt, adductus ita censuisse videtur. *Gangaridas* à Gange dictos sibi persuasit; non à flumine Gange, nam id nomen competeret omnibus illius amnis ripas hinc inde accolentibus, sed ab oppido, vel emporio Gange, quod ad ostium ipsum Gangis positum est. Auctor peripli: καὶ ὃν ἡ ἐμπόριον ἐστὶν ὁμώνυμον τῆς ποταμῆς ὁ Γάγγης, δι' ἧς φέρεται τὸ τε μαλακώτερον, ἢ ἡ Γαγγήνη νάρις. Nullos ibi *Gangaridas* populos agnoscit. Et certe nulla ratione *Γαγγαρίδας* ὄνομα ἢ *Γάγγης* fieri possunt. Præterea nomen hoc Latinum ἢ *Γαγγαρίδας* ex Græco *Γανδαρίδας*, quod est *Γαγγαρίων* ὄνομα τῶν *Γανδαρίων*. Cum *Gangaridas* Latini ultra Gangem ponant, Diodorus *Γανδαρίδας* ibidem quoque recenset. Ceterum quamvis detur ulteriorem ripam Gangis eos incoluisse, non tamen necesse est ad ostia eos Gangis prope Oceanum ipsum collocare. Quod fecit Ptolemæus sola ratione nominis impulsus: τίς ἢ τοῖς τὰ εἰσὶν ἡ Γάγγης πᾶσαν κατέχει *Γαγγαρίδας*, ἐν οἷς πόλεις ἢ δὲ *Γάγγη* βασιλεῖα. Hæc Gange eadem est cum emporio Gange, cuius apud auctorem peripli mentio est. Eum porro esse Ptolemæum memini, qui *Ἀσπίδα* & *Κλεπείαν* veluti diversas urbes in Africa recenset, quum Latini *Clupeam* dixerint quam Græci *Ἀσπίδα* vocant. Quod peccatum multis in locis commisit. *Gandari* sunt apud Plinium diversi ab illis *Gandaridis* Indiæ & *Gandaridis*, quos cum *Chorasmiis* nominavit cap. xvi.

Pag. 78. E. *Peditum sexaginta milia.*] Plinius: *Regi sexaginta milia peditum, equites mille, elephantum DCC in provinciu bellorum excubant.* Sic ibi legendum ex veteri codice & hoc Solini loco.

Optimi ditissimique rempublicam curant.] Apud Plinium *respublicas*. Quo loco ita veteres habent libri: *merces alii suas evehunt, respublicas optimi ditissimique curant: oī ὡς ἔστιν ἡγεμονία βασιλείας ἀπὸ τῆς βασιλείας.*

Pag. 57. A. *Et silvestrem agunt vitam.*] In aliis codicibus hæc habentur, in aliis desunt. Inde est quod ea scilicet altera editio habuerit, altera caruerit.

In Gange insula est populosissima & amplissima continens gentem.] Excerpta Solini: *insula est populosissima amplissima continens gentem.* Plinii verba in scriptis codicibus sic habent: *Insula in Gange est magnæ amplitudinis, gentem continens unam nomine Modogalingam.* Ultra hanc insulam varios Indiæ populos enumerat Plinius, quorum ultimi *Thalueta*. Rex horum *peditum quinquaginta M. equitum 1111. M. elephantos cccc. in armis habet.* Quæ verba Solinus, quum ad *Thaluetas* pertineant, ad illam insulam Gangem transtulit, & pro quinquaginta milibus quingenta milia posuit: pro quatuor equitum milibus quinquaginta quatuor milia. Talis est in omnibus.

Prasia gens validissima Palibothram urbem incolunt.] Ita scripsimus ex veteribus. Nam & Græci *Παλίβοθρα* vocant. Sic quoque ex libris apud Plinium reponendum. Quibusdam Græcis *Παλίβοθρα*, ut Arriano, ac Stephano. Curtio *Parrhasi* dicuntur manifesto mendo pro *Prasii* lib. ix. *Ultiorem ripam Gangis colere Gangaridas & Parrhasios.* Lege: *Prasios.* *Palibothra* ad Gangem.

Pag. 57. B. *Quorum rex sexcenta milia peditum, equitum triginta milia.*] Quidam libri: *peditum sexaginta milia.* Sed apud Plinium est: *Regi eorum peditum sexcenta M. equitum xxx. M.* Curtius ducenta milia peditum iis numerat, equitum viginti.

Sicuti auctor est Beton.] Male editi hæctenus hic legébant; *Bethon*. Quod non est Græcum. Verius etiam *Beton*, ὁ Βαίτων. Sic vocatur aliquoties in indice manuscripto. Βαίτων nomen proprium in epigrammate Juliani ἀνεκδότω.

Ἐμείνη Βαίτων ἀλινήχει ὄργανος τέχνας
ἀνθετο, δειμαίνων γήρας ἀδεγνίλιν.

Indo fluvium proximantes versa ad meridiem plaga ultra alios torrentur calore.] Plinius: *à Gange versa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, jam quidem infecti, nondum tamen Æthiopum modo: quantum ad Indum accedunt,*

tantum colore præferunt fidus. Miram hæc verba sententiam continent. Videtur quippe Indum amnem ad meridiem Gangis ponere. Clare hoc tinnunt ista. A Gange versa ad meridiem regione populos sole tingi, & quantum ad Indum, hoc est, ad meridiem accesserint, tantum fieri coloratiores. Quod est profecto admiratione dignum. Nam quis nescit Indiam illam, quæ intra Gangem est, ab oriente Gange terminari, ab occidente flumine Indo, cujus Indi ostia, quibus in Oceanum evolvitur, non sunt meridiei propiora quam Gangis. Immo Gangis ora aliquantum sunt *μεσημβρινώτερα*, quam Indi. Cum illam oram maris Indici relegat, quæ à Gange ad Indum porrigitur, non meridiem versus pergit, sed ab oriente ad occidentem plane regreditur. Missi Theodosii: *India interior finitur ab oriente flumine Gange & Oceano Indico: ab occidente flumine Indo: à septentrione monte Taurò: à meridie Oceano Indico.* Longitudo decies centum milia, latitudo tricies xxx. Sed nec satis scio quomodo possit procedere, quod ibidem adjicitur: *Indus statim à Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmai traduntur.* Prasii sunt trans Gangem, ut ex Curtio notavimus supra. Arrianus *Παλίβοθρα* urbem Prasiorum præcipuam ad Gangem collocat: καὶ ἵνα ἢ *Γάγγη* ἐκβολαὶ ἢ πόλις *Παλίβοθρα* μεγίστη Ἰνδῶν, πρὸς τῇ *Γάγγη*. Idem in Indicis: *μεγίστη ἢ πόλιν Ἰνδοῖν εἶναι Παλίβοθρα καλεομένην ἐν τῇ Γαδρωσίαν γῇ, ἵνα αἱ συμβολαὶ εἰς τὴν Ἑρρανοβοῖαν ποταμὸν ἢ τὴν *Γάγγη*.* Manifestum in his verbis mendum. Nam *Gedrosii*, quos *Γαδρωσίαι* vocat Arrianus, longe à Gange, & cis Indum sunt. Lege itaque: ἐν τῇ *Περσίων* γῇ. Strabo quoque *Palibothra* ad Gangem sita esse docet. Ptolemæus *Palimbothros* trans Gangem statuit ad orientem. Mela fortasse eum in errorem induxit, qui dicit *Palibothros* oram incolere ab Indo ad Gangem. Quod non intelligo qua ratione possit verum videri. Sed nec video quomodo à Prasii Gangis accolis statim Indus occurrat, quod Plinius asserit. Cum tricies centena milia ac triginta à Gange ad Indum intercedant, ut testantur illi Missi Theodosii. Idem Plinius *Prasianen* insulam nomine inter ostia Indi collocat. *Prasia* gens ad Gangem. In confluentibus Gangis & *Erannoboæ*. Atque inde fortasse *Prasiam* gentem ab Indo ad Gangem pertinere dixit. Quod falsum est ac nemini veterum proditum. Falsum etiam, vel mendosum quod ibi dicitur: *Artemidorus inter duos annos XXI. M. passuum interesse tradit.* Forte legendum *xxi* deletis illis, *M. passuum*. Significat unum & vigesies, quod est unum & vicesies centena milia. Eam latitudinem dicit Marcianus *Heracleota* à quinto Gangis ostio ad *Naustathmum* portum, qui est in *Cantho* sinu, in quem exit Indus. Numeri stadiorum apud eum corrupti sunt, qui vel ex *Artemidori*, vel ex *Missorum* computatione restituendi sunt. Sequitur apud Plinium, quod superiori capiti una serie connectendum est: *Indus Sandus ab incolis appellatus.* Libri habent: *ab incolis Sindus.* Scribe: *ab incolis Sinthus appellatus.* Auctor peripli: ἐξ ὧν ποταμὸς *Σινθ* μέγας ἢ ἢ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ποταμῶν. Indum intelligit. Hodieque sic nominari audio. Unum ex ostiis Indi *Σινθ* Ptolemæo dicitur.

Montana Pygmai tenent. At hi, quibus est vicinus Oceanus, sine regibus degunt.] Dum Plinium hinc inde excerpit & compilat, descriptiones populorum longo terrarum intervallo distitorum simul miscet ac jungit. Hic distinguit *Pygmæos*, qui montana tenent Indiæ, ab his populis qui Oceanum accolunt. Atqui isti populi Oceani accolæ etiam montana incolunt. Plinius de *Pygmæis* tradit, in montanis Prasiorum eos degere. Mox capite sequenti, ubi agit de his populis, qui latus Indiæ interioris meridionale & oram maritimam habitant, ita scribit: *Jam hi montium qui perpetuo tractu Oceani oram tenent incolæ liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinent colles.* Qui locus etiam inemendatissimus. Sic scribitur totus in libris: *Infra deserta hac Maltecora, Singa, Maroa, Rarunga, Moruni.* Hi montium qui perpetuo tractu Oceani ora pertinent, incolæ liberi & regum expertes multis urbibus montanos obtinent colles. Scribendum: *Hi montium qui perpetuo tractu Oceani ora prætenti, incolæ, liberi & regum expertes.* Hi populi, quos ibi enumeravit, montium

Οἱ δ' ἰσθ' ὑφοῶσι λινεργέας, οἱ δ' ἐλεφάντων
ἀργυφέας περιθέντας ἀποξυσσιν ἐδόντας.

Lintea illa texta ex arborum lana Indicarum. Nec aliud apud Indos. Falsus igitur Mela, cum scripsit Indorum alios lino vestiri, alios lana, quam silvæ ferunt. Nam lana illa etiam lino dicta est. Decepit eum fortasse Græcus auctor, unde accepit, qui scripserat: Ἰνδοὶ ἐρίῳ χερσὶν τῇ λίνῳ. Volebat ille dicere lanam illam, qua Indi vestiuntur, lino esse ex arboribus, non vellus ex pecoribus. Quod iste aliorum accepit quasi alii lino uterentur, alii lanis ad vestitum. Linigeros Ægyptiorum sacerdotes fuisse, atque ita passim appellari, nemo paulo humanior ignorat. Atqui non tantum è lino Ægyptio vestes illi habebant, sed etiam è lana arboris, vel fruticis, quod *gossypium* dicebatur. Plinius: *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossypion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylinæ.* Lanam alii *xylinam* dixerunt, & fruticem ipsum *ἐλεόφυλον*. Sic eadem res lana & lino. Addit Plinius: *vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissima.* Sic *linigeri* illi sacerdotes, etiam si ex ea lana vestes gererent, utpote quæ lini etiam nomine censeretur, fuere tamen in Ægypto veri lini sativi genera plura. Vix lino illud Ægyptium vestiendis sacerdotibus sufficere canit Græcius in *Cynegetico* his versibus, quos vulgo corruptissimos sic emendo:

Vix operata suo sacra ad Bubastia lino
Velatur sonipes festivi turba Canopi.

Sonipes turba festivi Canopi, ἡ ποδοκτύπος, ἡ τῆς ποδοκτύπου ἀεὶ χαίρουσα, & scabillorum crepitu. Diximus alibi de his ποδοφόροις, & scabillis. Interpres vetus Statii: *scabillum, quod in sacris pede sonare consueverunt.* Inde *sonipede*, qui pede scabillum sonabant, οἱ ποδοφόροι. Augustinus: *veluti quum symphoniaci scabilla aut cymbala pedibus feriuntur.* Latini *pedicularios* & *pedarios* hujusmodi ποδοκτύπους vocarunt, ut alibi observavimus. In choro etiam fuere, qui pede percusso ἐνδόσιμον canentibus dabant, & saltantibus ἀρρυθμίαν moderabantur. Non simplicis pedis percussione id faciebant, sed solea lignea, cui supposita fuit è ferro regula ad maiorem edendum sonum. Lucianus *σδηρὸν ὑπόδημα* vocat. Libanius in apologia pro saltatoribus: *κύπε δὲ τοῦ ὀρχηστῆς, ὃ δαμόνιε, μέζον, ὃς τὰ περὶ χορῆς διοικῆσται, πρὸς τῷ χρείαν, καὶ συμβαλεῖ τοῖς ὀρχηστῆς εἰς ἀρρυθμίαν, ὅπως δὲ σὺν ἀπὸ ψαλῆς ὁ ποδὸς, ὅτε ἀνὰ ἀποχερῶν εἴη: δὲ δὴ πῶς κανόνα σδηρὸν ἀπὸ τῆς βλαύτης ὀρμημύθον ἀρρυθσὺν ἢ χεὶρ ἐργάσασθαι.* Atque hæc obiter.

Pars obsœna tantum amiculati.] Hac voce usus Apulejus. Observavi nostrum multis in locis loquutiones & voces usurpasse Apulejo familiares.

Plurimi etiam flexibilibus libris circumdati.] Nescio unde hæc habeat. Nec enim legere memini arborum cortices, vel libros flexibiles Indicis ullis populis pro veste fuisse. Dejerare ausim & hunc deceptum fuisse ab auctore suo Græco male accepto. In hæc Herodoti verba si forte incidit, vel citata apud aliquem grammaticum, legit quæ sic habent: ἐπὶ μὲν τῶν Ἰνδῶν φορέουσιν, ἐστὶν δὲ τὸ φλοῖνιν. Non dubium est quin ἐστὶν τὸ φλοῖνιν noster eam interpretatus sit, quæ ex cortice, vel libro arborum textitur. Nam φλῆς idem quod φλοῖς. Hefychius: φλῆς, φλοῖς, λεπύχανον, λεπυρόν. Idem φλοῖς λέπες δὲ δένδρεα. Æoles dicebant λέπες, unde Latinum *liber*: unde *delibrare*, ἀπολεπίζειν δένδρον. Nicander φλῆν pro pelle posuit:

--- ἀπὸ τῆς φλόας δύσαστο γυῖων.

De Apolline, qui pellem Marsyæ Satyro detraxit. Φλοῖνη vestis Herodoto ex phleo herba palustri & fluviatili plexa, quæ texendis sportis erat idonea. Eam Attici φλέω vocabant, Iones φλῆν. Pollux: ἡ δὲ ὕλη ὅθεν ἐπλέκετο, φλῆς μὲν τῆς ἰωνας, φλέως δὲ τῆς Ἀττικῆς. Id clarissime ostendunt ipsius Herodoti verba: ἐστὶν τὰ περὶ φλοῖνιν, ὡς ἐπεὶ ἀνὰ τὴν ποταμὸν φλῆν ἀμίσσωσι, καὶ κούψωσι τὸ ἐκθεδπεν φορμὴν τρέπον κατωπλέξαντες, ὡς θάρηκα ἐνδυνέουσι. Quæ sic erant vertenda: *Isti Indorum vestem gerunt ex phleo, quem ubi è flumine demersuerunt & contuderunt, in modum sportæ texunt, & velut thoracem induunt.* Male vertunt: *vestem è tegete.* Tegetes etiam ex phleo fient, non tamen *phleos* idem quod

A tegetes. Pollux: φλοῖνιν δὲ ἐστὶν τὸ Ἡροδοτὸς εἰπόντ' ἐπὶ τῷ ἀρχαίῳ λέγειν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλεγμαίων, οἷον φλοῖνιν παυρίδα, ἢ ψίαθον ἢ ὁ π δὴ ποτε. Ergo & φλοῖνη ψίαθ' , tegetes ex phleo, ut vestis & alia vitilia. Nihil igitur verius quam φλοῖνιν ἐστὶν τὸ Indorum sumpsisse Solinum ex libris arborum plexilibus factam. Et sic apud eum legendum videtur hoc loco: *plurimi etiam plexilibus libris circumdati*, pro flexilibus. Herodotus: φορμὴν τρέπον κατωπλέξαντες ὡς θάρηκα ἐνδυνέουσι. Phleos ad vitilia & plexilia utilis, πρὸς τὰ πλέκιμα. Theophrastus inter eas herbas phleon recenset quæ in aquis & in terreno pariter provenient, ut & cyperum & butomon. Φύεται δὲ ἐν ἀμφοῖν καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν τῷ ὕδατι, ἴσα καλάμῳ ὁ αὐληπικὸς, κύπερον, πύφη, φλέως. Et paulo post: φύεται δὲ ἐνία τέτων καὶ ἐπὶ τῶν ποταμῶν, οἷον τὸ κύπερον, καὶ τὸ βέτμον, καὶ τὸ φλέως. Aliud est φέως, quod nos primi omnium docuimus herbarios nostros, qui φέως & φλέως confundunt. Immo multis locis apud Plinium & Theophrastum φλέως scribitur, ubi φέως locum habere debet. φέως herba spinosa, quam alii *πυβλώ* dixerunt. φλέως aquis gaudet & in palustribus nascitur, quam fere semper cum cypero jungit Theophrastus: & inter palustres frutices & herbas recenset quæ nascebantur in Orchomenio lacu: κύπερον, φλέως, πύφη. Certe *cyperus* etiam in vitilibus locum habuit. Hefychius: *Κύπερον, τὸ χοινία ἐν κυπέρῳ πεπλεγμένα.* Quidam ex antiquis grammaticis *siler* esse interpretati sunt. *Siler* etiam aquis gaudet Plinio teste. Molle quoque & flexibile ad vitilia opera.

--- molle siler, lentaque genista.

Charisius Sosipater: *Siler, τὸ κύπερον.* Quod & in aliis glossis veterum inveni. Fortasse falluntur. *Siler* frutex est, ex quo bacula fieri solita dicit Plinius quæ gestabantur adversus serpentes. *Cyperus* junci species odorati. Vetusissimi Græci κύπερον semper dicunt, Theophrastus, Theocritus, alique. Hefychius: *Πτωκάς κύπερον* ὡς τὸ Συμμία, ἢ πᾶσι τὸ χαρμαλὸν εἶναι. Græci posteriores κύπερον maluerunt scribere. Sic semper apud Dioscoridem scribitur in vetustissimis libris. Plinius κύπερον vertit *cyperum*: κύπερον autem *cyperum*. Ex hac scripturæ diversitate, diversitas etiam putavit herbas, in quo mirifice falsus est, ut in aliis sexcentis, lib. xxi. cap. xvii. Ex Magone meminit alterius gladioli, quem *cypiron* ait vocari. Idem, inquit, *Magos gladiolum alterum, quem cypiron vocant & ipsum palustrem julio mense toto secari jubet usque ad radicem.* Cypiri nomen eo loco non legebatur apud Magonem, sed de altero gladiolo ille loquebatur, quem Plinius *cypiron*, hoc est, κύπερον Græcis vocari vult. Duo certè gladioli genera, quæ hoc nomen tulere apud Græcos, invenio, unum ξίφιον propriè Græcis ipsis appellatum, quod & φασγάνιον & μαχαίριον dictum adnotat Dioscorides, ab acumine scilicet foliorum. ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαίριον καλεῖται, ἀπὸ τῆς φύσεως ὀνόματι. Ita vetustissimus liber. Si Latine reddas ad verbum erit, *gladiolus*. Non tamen hanc speciem sic vocarunt Latini, si Dioscoridi credimus, sed alteram, quam Græci ξυρίδα dixerunt, & ἰεὺν ἀργεῖαν. Idem Dioscorides: *Ξυρί, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἰεὺν ἀργεῖαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδιόλον.* Hoc igitur genus Romani appellarunt propriè *gladiolum*. Ergo altera species quæ Græcis ξίφιον & φασγάνιον dicitur, eam alterius gladioli nomine Plinius ex Magone censet, eamque vocari *cypiron*, hoc est, κύπερον. Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli, cyperon vocant. Multi vero non discernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. *Cypirus* est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in Creta, dein Naxo, & postea Phænice. Ergo *cypirus* Plinio est alter gladiolus, qui radicem habet bulbosam. Ita sane eam habet τὸ ξίφιον Dioscoridis, qui alter est gladiolus Magonis. Dioscorides: *εἰς τὰς δύο πλὴν μίαν τῆς ἐτέρας ὀπκαθήμενῳ ὡς περὶ βολβία μικρῇ, τέτων ἢ μὲν κατὰ ἰσχυρὴν ἐστίν, ἢ δὲ ἀνωθεν ἀφροτέρη.* Sic legendus ille locus. Hic est *cypirus* Plinii bulbosa radice, quem à cypero discernit eo nomine, & vult cyperon esse juncum angulosum. Atqui cyperon illud etiam radice est bulbosa, ut ex ipso Dioscoride constat, qui κύπερον vocat, non κύπερον. Verba ejus hæc sunt: *εἰς τὰς δύο ὕπαισι, ὧν ἡ ἑξήστis ὡς περὶ ὀπκαθήμενῳ, ὡς ἐλαττω συνάφεις ἐαυτῆς, στρογγύλη, μέλαινα.* Radices oblongæ

τὸ κύπειρον. Ceterum quo magis credas τὸ κύπειρον antiquorum, & τὸ κύπερον recentiorum idem esse, dabo aliud argumentum. Auctor eclogarum Geoponicarum lib. II. cap. VI κύπειρον vocat ex Democrito, atque ita describit: κύπειρον, ὡς ἴσως ζέροναν καλῶσι, φύλλα

da ac legenda sunt lib. xix. cap. vi. Seritur semine ab
aquinotio autumno, si seclivum facere libuit, densius. In
eadem area secatur, donec deficiat, stercoreaturque sem-
per. Si nutritur in capita, antequam secetur, cum incre-
vit, in aliam aream transferitur, summis foliis leviter recis-

ante medullam, & capitibus retractis tunicisque extremis. Quem sectivum, inquit, facere volueris, in eadem area, qua satus à primo fuerit, secandus est donec deficiat. At si nutritur in capita, id est, si capitatum voles facere, ubi increvit, antequam secetur, in aliam aream transferri debet, summis foliis leviter recisis. De capitato postrema illa verba capienda esse palam est, & ex iis quæ sequuntur: *Antiqui silice, vel testa subjecta capita dilatabant, hoc item in bulbis.* Ita lego ex veteri scriptura, quæ habet: *testa subjecta.* Vide Columellam capite de hortensibus, à quo hæc omnia Plinius mutuatus est. Mox emendandum: *laudatissimus in Aegypto, mox Ostia atque Aricia.* Et paulo post: *alterum genus pallidioris folii, rotundiorisque, lenioribus incisuris.* Legitur vulgo ineptissime: *suavioris folii.* In libris partim est *suavidioris*, partim *favidiioris*. Legebat vir doctus *flavidioris*. Quod ineptum. Pro *favidiioris* scripsi *pallidioris*. P in F læpe mutatur: deinde ex duobus labdis abbreviatis factum U. Duo genera sectivi porro facit, quorum alterum *folio herbaceum*, id est, viriditatis meræ: alterum folii pallidioris, dilutionis nempe viriditatis. Aliud est *καρπὸν* eodem libro & loco apud Athenæum de pastinaca: τὸ ὃ καρπὸν καλέμενον, μέγας ὃ ἐστὶ καὶ διὰ τὴν σαφολίνην, διχυλόπερον ἐστὶ τῆ σαφολίνης. Nam ibi scribendum esse constat ex libris: τὸ ὃ καρπὸν καλέμενον. Genus pastinacæ agrestis vocaverunt *carotam* Romani: hodieque sic vocatur. Neophytus: Σαφολίνην ἀρετήν, οἱ ὃ κέρως κέμω καλῶσι, Ῥωμαῖοι καρπὸν. Perperam in Auctuario Dioscoridis, οἱ ὃ κερσιόμωλῳ unica voce legitur. Additum illud à Græculo, οἱ ὃ κέρως κέμω καλῶσι. Græci poetæ vocant *κέρως τὴν κέμωλῳ*. Grammatici: *κέρως, θείξ, κέμη*. Quidam pastinacam agrestem appellarunt *κέρως*. Ille glossæ vice adjecit, οἱ ὃ κέρως κέμω καλῶσι. Sed ne his supra. *Καρὸς* rapas quasdam fuisse dictas olim ex Galeno observat libro de bonis & malis succis in his verbis: μέσση εἶσαι δὲ χύμων καὶ καρυχύμων, αἱ τε τῶν ἄρων εἰσὶ καὶ τῶν γογγυλίδων, αἱ καὶ βενιάδας καλῶσι καὶ τῆς καλεμένης καρῆς. Frustra est. Τῆς καρῆς genitivum est à recto ἡ καρῶ. Herba est hoc nomine, cuius semen vocarunt *καρῶν*, lubaudi *σπέρμα*. Ut à *Δηῶ*, *Δηῶς*: ita à *καρῶ* *καρῶν*, & *καρῶν σπέρμα*. Latine *careum*. Radix hujus herbæ edulis erat, ut pastinacæ. *κάρῳ* vocatur Dioscoridi. Ἡ ὃ εἶσαι, inquit, ἐδάδι μὲν ὡσπερ σαφολίνην. Scriptum exemplar habet *καρῶν*. Hæc est herba, quam hodie vocant *carvi* voce inde facta. Arabibus quoque *carvi*. In Viatico Constantini libri veteres semper scribunt *carvia*. Ex *καρῶν*. Apud Hesychium, *κάρῳ* φυτὸν. Aëtio: *Καρῶς σπέρμα*. At Galeno: ἡ καρῶ, τῆς καρῆς de radice: semen ipsum *καρῶν*. Pergamus *κύτερον* & *κύτερον* comparisonem exequi. Democritus *καρῶ* folia *κύτερον* suum habere dicit: Dioscorides τὸ *κύτερον* suo folium *πράσιν* tribuit. Idem ergo *καρπὸν* quod *πράσιν*, sectivum nempe porrum. Addit Democritus de cypiro: καὶ καύλιον ὡσπερ χρίων, ἰχθυόπερον. Dioscorides de cypero: καυλὸν ὃ ὁμοῖον χρίων. Democritus: ἐπὶ ἄκρῃ ὃ σπέρμα. Dioscorides: εἰ καὶ καρυφύλῳ φυτῶν ἐστὶν ἐκφυσις μικρῶν, καὶ σπέρματος. Democritus de radice cypiri: εἶσαι ὡς ὅσα ἐλαίας μέλαινα, ἀρωματίζοντα τὴν γούσιν. Dioscorides de cyperi radice: εἶσαι δὲ ὡς ἐλαίαν συναφῆς ἐαυτῆς, σπογγύλαι, μέλαινα, δώδεξ. Idem igitur *cypirum* & *cyperum*, *κύτερον* & *κύτερον*. *Cyperum*, quæ ex India adfertur, officinæ hodie cum Arabibus *curcumatam* appellant. *Curcumatam* mediæ & infimæ Latinitati lorum vel funem significat. Lexicon Arabico Latino: *Curcuba lorum*. Isidoro *curcuba* sunt spiræ funium. *Κύτερον* quoque *χρίων*, id est, funes Hesychio ex cypero torti. Plinius vincula & funes ex cypero in Græcia fieri dicit. An vulgus ideo *κύτερον* ipsum *curcumatam*, vel *curcumatam* appellavit, quod ex eo funes fierent? vix hoc admiserim. Putem verius ita vocitatam vulgo radicem cyperi ab inæqualitate ejus, qualis in lupatis equorum cerneretur. Nam lupata multis nodis ferreis olivarum instar ac sibi coherentibus fiebant, hodieque etiam fiunt. Pollux: τῶν χαλινῶν τὰ σιδήρεα περιφερῆ καὶ περιωντὰ τροχοῖ. Tales cyperi radices, ὡσπερ ἐπιμήκης ὡς ἐλαίαν, ἐαυτῆς συναφῆς ἢ σπογγύλαι. Inde *curcumatam* nuncupavere hanc radicem, quæ vox frænum, vel lupatum proprie significat.

A Hesychius: ἐν κημῶ, ἐν κούρεμα. Vegetius de arte veterinaria: *curcumatam constrictam oportet imponi, ne depravet dentes & labia.* Achmes: δεσμῶν σιδηρῶν ἢ περιφερῶν. Hoc verissimum. Apud Græcos recentiores tamen, ut eorum scripta ostendunt, *curcumatam* pro chelidonio ponitur. Myrepsus in antidotis cap. XLIII tres antidotos ordine recenset dictas *Διὰ κέρκωμα*. Quod ipse interpretatur *chelidonium* in tertia antidoto. Ex his quæ hoc nomen habent: *κέρκωμα*, ἢ *περι χελιδόνιον*, *κέρκων*, *σύρεκα*. Glossa vetus ad Paulum Æginetam τὸ *chelidonium* exponit *κέρκωμα*. Lexicon Græco Arabicum: *chelidonium* τὸ *κέρκωμα*. In alio Saracenico: *κέρκωμ*, τὸ *chelidonium*. B Græci recentiores chelidonium minus ita præcipuè videntur vocasse, quod radix ejus frequentibus nodis rotundis congesta sit, ut sunt lupata equorum, quæ *κέρκωμα* iidem Græci appellant. Non alia de causa & *mamiran* Arabes pro chelidonio minore acceperunt, cuius & radix talis est. Paulus Ægineta: *Μαμιρῆς οἶον εἶζιον τι πῶς ἐστὶν, ἔχον ὡσπερ κονδύλης πυκνῆς, ὅπερ ἐλάς τε καὶ λυκώματα λεπτόνεν πεπίστυται.* Disertè autem Avicenna cap. cxcix scribit ex quorundam sententia chelidonium minus esse *mamiran*. Lexicon Græco Arabicum: *Μεμνήν* τὸ *chelidonium*, τὸ μικρόν. Item alio loco: *chelidonium* μικρόν, τὸ *μαμιρῆν*. C Diversa tamen *μαμιρῆς* & *chelidonium* minus. Sed utrumque *κονδύλης*, five nodos in radice habet congestos plures. Lupata quoque equorum eo modo *κονδύλωται*. Hinc etiam *curcumatam* dixerunt de radice cyperi. Sed Indicum sic fermè officinæ appellant, quod gingiberi simile esse scribit Dioscorides. Id esse, quod *crocum* Indicum hodie nominant in confesso est. Et frustra sunt qui negant. *Curcum* ab Arabibus appellari notat Christophorus à Costa. Haud scio an verum dicat. Certè si verum est, inde nata appellatio officinarum quæ *curcumatam* vocant. Corruptum id vocabulum esset ex *crocum*. Sane & *churcum* esse zapharam, id est, *crocum* secundum aliquos expositores Arabas notavit Bellunenensis: alios vero exponere radices citrini coloris. *Korkumhamam* vel *korkumam* apud Avicennam cap. CLV pro Græcorum *κροκόμαγμα* describitur voce inde deflexa. An & chelidonium similiter, quod etiam colore croceo inficit, dixere *curcumatam*, vel *curcum*? ut de cypero Indico id verisimile possit videri, ita de chelidonio verum non puto. D An cyperum funibus torquendis idoneum sit, & hunc usum veteribus præbuerit, nescio. Poëta fortasse, nescio quis, *κύτερον χρίων* dixerat funes è junco tortos, & *κύτερον* pro quolibet junco, speciem pro genere usurpaverat. Inde *κύτερον* *χρίων* E Hesychius exposuit ἐν κύτερον πεπλεγμένα. Certe cyperum junci species, *juncus quadratus* dicitur Celso. Recentiores *βερβόκον* appellant, id est, *juncum cyperum*. Nam *βερβόκον* vel *βερβόκον* recentioribus Græcis est *juncus*, ὁ *χρίων*. Ut ut sit, *κύτερον* non est *filer*, quemadmodum veteres grammatici nobis persuadere conantur. Glossæ: *κύτερον ἢ βοτάνη, filer*. Hoc frutex est, quem Plinius cum ligustro aliquot locis junctim memoravit. Lib. xxiii medicinas ex virga sanguinea, filere, ligustro & alno eodem capite refert. *Ligustrum* si hic eadem arbor est qua in oriente cypros, suos in Europa usus habet. Ita legendus ille locus. F De hac cypro intelligendum, non de cypero quod habetur lib. xvii. cap. xiii: ubi narrat quæ arbores tarde crescant, quæ celerrime: *Ocissima omnium cyprus, & pseudocyprus frutex, protinus enim floret, semenque perfert.* Pessimè hodie legitur: *Cypirus & pseudocypirus*. Sed nec probo nostros herbarios, qui *filer* latifoliam esse *salicem* existimant. Plinius, qui diligentissime *salicum* omnium genera ex Latinis auctoribus & Græcis persequutus est, *filer* in eum censum non retulit. Sed & alibi *salices* omne genus à filere distinxit: *nonnisi in aquosis proveniunt salices, alni, populi, filer, ligustra tesseriis utilissima.* Præterea talix latifolia non habet semen. quod habet *filer*. G Amplius igitur quærendum. Putavi aliquando ratione nominis inductus, ut omnes Latine arborum herbarumque appellationes à Græcis, Latinos *filer* vocavisse id genus fruticis, quod quidem Græcorum dixere *σίλι* vel *σίλι*. Alii *κρότων* appellant. Aquosis gaudet, nec provenit nisi in præripiis fluminum & paludum. Herodotus scribit Ægyptios id serere *ᾧδρ* τὴν *χρίων* λέα τῶν ποταμῶν, τῶν τε λιμνῶν. Ipse vocat *σλικύπριον* unica

ca voce. Caudicem & ramos habet instar calami cavos. Sileris folia illius fronti capitis dolores sedant, ut tradit Plinius. Cici, vel crotonis folia oculorum tumores & inflammationes sedant. Sileris semen contritum Plinio teste phthiriasis coercet. Semina crotonis contusa varos & ichthiasis emendant. Nec moror quod Plinius cici, sive crotonem, quem & ticinum vertit, à filere separavit. Ita solet in omnibus, quæ diversis censentur nominibus. Σίλι veterum Græcorum idem est quod σέλι posteriorum. Pharmacopolæ hodieque *siler montanum* vocant quod est seseli, quasi distinctionis gratia, ut discriminetur à filere aquatico, quod est fructuosi generis, idemque cum crotone, quem Græci veteres etiam vocaverunt σίλι. Herodotus σιλικύπειαν vocat unica voce, haud scio an à Cypro insula. Nam quod habetur apud Dioscoridem in editis vocari σέλι κύπελον aliter est in libris, οὐδ' σέλι, κύπελοι δὲ κύπελον. Et Plinius absolutè σίλι vocatum tradit. Cum Charisius *siler κύπελον* interpretatus est, fortasse illud σιλικύπειον cogitabat, quod est filer. Fortè κύπειον hoc fili quidam vocaverint quasi parvam cypron, hoc est, parvum ligustrum. Unde & Herodoto σιλικύπειον appellatum sit. Plinius certe filer cum ligustro, quod est κύπελον, aliquot locis jungit, & utrumque non nisi in aquosis provenire testatur. Hæc exercitationis gratia dicta sint, quæ in medio relinquo. Non hodie sane atque illud *siler montanum* pro seseli apud Latinos inductum. Nam & vetus versio Alexandri Tralliani hoc nomine utitur. Græcum vetus nomen ζίλι. Latinum *sile*. Unde *silatium* pro jentaculo, quod biberent vinum sili conditum, sic σίνησι, *sinape*. Pro *sile* dixerunt *siler* recentiores. Aliud vero *siler* de genere junci, sive flexibilis virgulti, quod in aquosis nascitur. Proinde ut illud alterum *siler*, quod est seseli, ab hoc distinguerent, vocarunt *montanum siler*. Nam istud aquaticum. Non propterea tamen cum crotone, sive ricino idem esse possit accipi. Certe *siler* non est κύπελον. Græci fere semper cyperum cum phleo jungunt, ut supra docuimus. Aristophanes in

Ἠλάμεθα δὲ καὶ κύπερος
καὶ φλέω χαίροντες ὡδὴς
Πολυκαλὺς μέλει.

De ranis loquitur, quæ paludem persultant. Scylax Caryandæus: καὶ δὲ τῶν λίμνῶν πέφυκε κάλαμος, καὶ κύπερος, καὶ φλοιὸν, καὶ ὄρουον. Lege: καὶ κύπερον, καὶ φλεῶς, καὶ θρίον. Plinius non meminit *phlei*. Nam ubicunque hoc nomen apud eum legitur, mutandum in *pheos*, quæ herba est spinosi generis ac mere terrestris. Sed mentionem habet *scirpi* in palustribus, qui est Græcorum φλεῶς vel φλῆς. lib. xvii. cap. xxxvii. Nec in fruticum, nec in verprium canliumve, nec in herbarum, aut ullo alio quam suo genere numerentur jure *scirpi* fragiles palustresque ad tegulum tegetesque. Heic legendum: ad tegillum tegetesque. Tegilla cuculli, vel petali ex *scirpo* facti. Festus: Tegillum, cuculliunculus ex *scirpo* factus. Plautus:

Tegillum mihi aret, id si vis dabo.

Ubi cuculliunculus est parvus cucullus. Nam *cucullio* etiam dicebatur, unde illud diminutivum. Glossæ: *cucullio σιλικύπειον*. Varro apud Nonium: *ingens & volitans milvus aquam à nubibus tortam indicat fore, ut tegillum pastor sibi sumat*. Ita ille locus concipiendus. Tegillum igitur è *scirpo*, ut & tegetes. Græcis ψάδι φλοῖναι tegetes *scirpeæ*. *Scirpum* grammatici interpretantur id quod in palustribus locis nascitur leve ac procerum, unde tegetes fiunt. Hoc est φλῆς Græcorum. Et recte vetus auctor glossarum: *scirpus*, φλῆς πάνυρος. Sequitur apud Plinium: *è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus serviunt*. *Scirpus*, ut papyrus, candelis ad lumina usum præbuit. Quod ait *& funeribus*, vulgo male accipiunt docti de luminibus, quæ accendebantur juxta mortui cadaver, quamdiu supra terram esset. Papyro & *scirpo*, qui naturam habet papyraceam, farciebant lectos mortuorum, cum quibus rogo inferebantur ac comburebantur. Martialis:

Fartus papyro dum tibi torus crescit.

Alimenta igitur ignibus ex papyro illo & *scirpo* quæ-

rebant ad cremanda cadavera. Candelæ quoque è papyro cera circumdato, quibus prælucentibus mortui noctu efferebantur. Persius:

Hinc tuba, candelæ.

Sequitur de eodem *scirpo* longe corruptissimus in Plinio locus, & mapalia sua Mauri tegunt, proximeque æstimanti hoc videantur esse quo inferiore Nili parte papyri sunt usu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi. In optimo ac vetustissimo Thuanæo hæc concipiuntur ad hunc modum: proximaque æstimanti hoc videatur esse quod in interiore parte mundum papyrum usui sed fructuosi generis. Ita plane & Rigaltianus, nisi quod habet mundi pro mundum: sed ille ut vetustate inferior sic & bonitate. Totum locum ita lubet emendare ac distinguere: pro maximoque æstimanti hoc videatur esse quod in interiore parte mundum papyrum usui det. Fructuosi generis sunt inter aquaticas & rubi atque sabuci. Æstimanti inquit virtutes papyri hoc pro maximo videatur esse, quod interior ejus pars mundum papyrum usui det, hoc est, mundi papyri usum præstet. Hinc glossæ *scirpum* etiam πάνυρον exponunt. Quamvis enim papyrus sit Nilotica proprie plantæ, à similitudine tamen & usu *scirpum* hoc est, φλῆν hoc quoque nomine impertierunt. Strabo lib. v. τὴν τε καὶ πάνυρον ἀνθήλην τε πολλὰ καὶ ἀκαρπία ποταμοῖς εἰς τὴν Ῥαμνίδα. Ubi πάνυρον id est, quod antiqui Attici φλεῶν dixere, Jonici φλῆν, qui ἀνθήλην etiam habet, id est, panniculam & lanuginem. Vide Theophrastum & nos supra. Ea pannicula etiam utebantur stipæ vice ad componenda vasa fictilia, ne invicem collita frangerentur. Interposita enim papyrus ista id prohibebat. Græci σιελῶ vocant. Apollonius Dyscolus de conjunctionibus, quas Græci παρὰ πηλομακίνας vocant: ὁ γὰρ τεύφων ἐν τῷ ὄρω βλαύμενος καὶ αὐτὸς ἐμπειλαβὼν φησὶν καὶ περικλυδὸς τῆς ἐριμυείας εἶναι ὅπως παρὰ πηλῶν, ἀπεικασεν ἢ ἐλινὰς αὐτῶν τῆς καλεμυείας σιελῶς: ὃν γὰρ φησὶ τρόπον εἰς τὰς συνθέσεις τῶν ἀμφοτέρων ἀχρηστέη τῶν σιελῶν παρένθεσις, ὑπερὲς δὲ καὶ παρὰ πηλομακίνας τῆς ἀμφοτέρων: ἢ αὐτὸν δὴ τρόπον ὑπερὲς δὲ τῆς φεῶς τῶν καλεμυείας: ἢ ἢ συντάξας τῶν μορίων παρὰ πηλομακίνας. Græce σιελῶ idem quod Latinum *stipa*. Servius metaphora à navibus, in quibus *stipa* interponitur vasis, quam *stipam* dicunt. Quod *stipa* ad hanc rem uterentur, ideo *stipam* dictam videtur velle. Sed *stipa* est σιελῶ. Papyrus, vel φλεῶν hunc usum veteribus præstitisse, ad componendas amphoras certum est: circumponi solitum vasis oleariis Galenus scribit. Ergo φλεῶς majori ratione ac meliori jure σιελῶ cognominaretur quam φεῶς, quæ spina est, vel spinosa herba. Atqui ex his, quæ in superioribus adnotamus, φεῶς apud Theophrastum σιελῶ appellatur: nam inter spinulentas plantas recenset, in quibus locum non potest habere φλεῶς. Plinius quoque *stoebe*, quam & *pheon* à quibusdam dictam asserit, inter aculeatas herbas numerat. At Dioscorides σιελῶ cum spinosis non describit. Videtur ergo etiam veteribus imposuisse nomen similitudinis error φεῶς & φλεῶς. Nam longe verisimilius est φλεῶν cognominatum esse σιελῶ, quia σιελῶς usum præbebat. Ceterum φεῶς ut & ἰππόφωας spinæ fullonibus utiles, quorum proprium est σιελῶν. Nam & σιελῶ dicebantur fullones. Hinc Galenus ἰπποφωῶς κνῶφον & σιελῶ appellatum notat. Hoc fortasse sequuti sunt, qui φεῶς cognomento σιελῶς fuisse scripserunt. Vide quæ supra observamus. Φεῶς igitur σιελῶ quibusdam appellatam quasi fullonia spina, quia σιελῶς fullones, & σιελῶ eorum propria, aliis rursus φλεῶς σιελῶ, quia vasis fictilibus & amphoris inrerponeretur ad eas stipandas & componendas. Δίψαλον Græci recentiores pro spina fullonia usurparunt. Nicomedes: Δίψαλον ἀκαρπία τῶν, ὡς ἐξ ἑκὼν τὰ καμελαύκια. Ad phleon revertamur, id est, papyrus. Multi auctorum loci de hoc vulgari papyro, qui *scirpus* est & φλεῶς, accipiendi sunt, quos perperam de Ægyptio capiunt docti. Ubicunque papyrus pro charta sumitur apud auctores, ibi de Ægyptia papyro intelligi par est, aut ubi papyrus in candelis ad lumina & funera usui esse memoratur, de communi papyro, hoc est, *scirpo* lumere debemus, ut in illo versu Martialis superius allato. Nec enim papyrus ad hos usus ex Ægypto afferebatur, sed ex indigena papyro, sive *scirpo* candelæ fiebant. Clare Plinius de *scirpis*: à quibus detracto cortice

cortice candela luminibus & funeribus serviunt. Epigramma Antipatri:

Δαμπαδά κηροχίτωνα κρόνυ τυφίρεα λύχνον
Σχοίνω, λεπτή σφιγγόμενον παπύρεω.

Scirpum intelligit παπύρεω nomine, id est, πιν φλέν. Paulinus:

Lumina ceratis adolentur odora papyris, id est, candela ē scirpis facta? E papyro Ægyptia tegetes, vela & vestes texebantur. Haud secus & ē vulgari quem φλέω Attici dicebant. Plinius: ex ipso quidem papyro navigia texunt, & ē libro vela tegetesque nec non vestem, etiam stragulam & funes. Theophrasti hæc verba sunt Latine sic reddita à Plinio: αὐτὸς ὁ πάπυρος πρὸς πλείους χρήσιμος: καὶ γὰρ ὡλοῖα ποῖσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς βίβλου, ἵσα δὲ πλέκασιν καὶ ψαλθοῦς, καὶ ἐσθῆτες πινὰς, καὶ ἑρμῶνας, καὶ χοινία τε καὶ ἑπερεὶ πλείω, & ἐμφανέστερα δὲ τοῖς ἐξωτὰ βιβλία. Exceptis chartis, hoc est, τοῖς βιβλίοις cetera omnia æquē fiebant ē scirpo vel φλέω, vela, tegetes, vestes, funes & alia. De velis scirpeis Plinius: namque his velificant non in Pado tantum nautici, verum & in mari piscator Africanus. Vestes φλοῖναι Indorum ex Herodoto notæ, quæ scirpea vertendæ sunt Latine: ut scirpea ratis Plauto ἡ φλοῖνη. Funes quoque ex eo fieri solebant. Mentio apud Euripidem φλοῖνων λυῶν in Autolyco Satyrico, φλοῖνας λυῖας πλέκει scirpeas habenas plectit. Ex toto ac solido papyro navigia texebant Ægyptii: unde papyracea Nili naues Plinio & huic nostro. At ex cortice interiore, sive libro funes, vestes, vela & cetera texebantur. Recte itaque Plinius apud Theophrastum vertit, ἐκ τῆς βίβλου, ex libro. Nam & βιβλία inde dicta, id est, chartæ, vel libri, quod ex interioris corticis philyris conficerentur. Ex scirpi cortice tegetes quoque & alia vitilia texebantur. Detraeto cortice medulla interior candelis faciendis serviebat cera circumdata. Pannicula ejus concisa farciendis toris, ut & typhæ & aliorum palustrium. Hoc tomentum circense dicebatur, quod in circo veniret, non quod in circensibus sibi substernerent, ut censebat Turnebus. Idem Plinius capite de papyro Ægyptio: post hanc papyrum est extremumque ejus scirpo simile, ac ne funibus quidem, nisi in humore utile. Bonitas chartæ spectabatur ex ordine philyrarum ē quibus fiebat: principatus in medio atque inde scissuræ ordine. Ergo omnium deterima, quæ ex proxima cortici exteriori philyra texebatur. Talis emporentica, quæ scribendo inutilis involucris chartarum segestriumque in mercibus usum præbebat. Post hanc, inquit, papyrum extremumque ejus scirpo simile. Extimum corticem papyri sic vocat, quem scirpo similem esse dicit. At alio loco de scirpo dixit in interiore parte mundum papyrum usui dare, idque pro maximo videri debere. Interiorem partem scirpi non vocat, quæ medulla est, sed interiorem corticis partem, quæ mundi papyri usum præbet. Nihil sane dubium est quin papyrus indigena Græciæ Italiæque sit φλέως, id est, scirpus. In omnibus paludibus & amnibus nasci id genus testatur Theophrastus: Δοχμῶδῃ δὲ καὶ ἀλαμον, κύπειρον, φλέω, χοῖνον, βέπμον, ἅπερ ἁρδὸν κοινὰ πάντων τῶν ποταμῶν καὶ τῶν τὰ πύλων τόπων ἐστὶ. Scaliger non bene papyrum Martialis & Strabonis, quo toros ac stramina farciebant pauperes, affirmat esse verum sari. Nihil falsius. Sari frutex quidem palustris sed Ægypti peculiaris, ut ex ipso Theophrasto constat & Plinio. Hesychius: Σάριον, ὅστις φυτὸν τὴν γινόμενον ἐν τοῖς ποταμοῖς ἁγροῦ πονέλασι. Plinius: fruticulosus est generis & sari circa Nilum nascens. Ita legendum ex libris, non fruticosus. Sic supra loquutus est: fruticulosus generis inter aquaticas & rubi. Nam dicebant fruticetum πιν θάμνον, vel θάμνες, ut virgultum, ut caretum à carice. Inde fruticetosus, θάμνιδης. Sic papyrum Latini vocarunt, quem Græci φλέν, eundem nempe cum scirpo. Glossæ veteres: πάπυρον, papyrum, scirpus. Nec semper pro planta Ægypto peculiari sumebatur hoc nomen. Eo farciebant toros pauperes ac stramenta, haud secus atque Ægyptii suo. Pelagius de vitis Sanctorum: vides autem Ægyptium vestitum mollibus rebus, & budam de papyro & pellem stratum sub ipso. Ubi buda est stramentum, vel storea. Glossæ Isidori: Buda, storea. Male historia legitur. Idem alibi budas stramenta camelorum, id est, σάματα, vel σρώματα exponit. Sic enim vocan-

da, non bulle, ut editum est. Idem Pelagius paulo post: & pro his dedit mihi Deus stramentum hoc de papyro, & hanc pellem. Heic vocat stramentum de papyro, quam paulo ante budam de papyro. Ex Græco βυδῆ, quod à verbo βύω factum est, significatque farcio & impleo. Rachanas etiam de papyro, hoc est, fasciculos, qui cervicalium vicem præstarent, habuere. De rachanis alibi diximus. Anastasius in vita Joannis Eleemosynarii: illic enim eos fecerunt, quasi tholos quosdam prolixos ligneis tabulis pavimento strato ad requiescendos eos, & simul cum storeis & rachanis per totam hiemem. Quod igitur Indos amiculari libris arborum heic dicit Solinus, vereor ne φλέν, hoc est, scirpum pro φλοῖνῃ acceperit. Nam Herodotus scirpeas vestes, hoc est, φλοῖνας Indis quibusdam usitatas tradit. Strabo tamen lib. xi scribit Massagetæ insulenses vestiri solitos libris arborum, quia lana carcant: ὅτι δὲ ἀμπεχόντων τοῖς τῶν δένδρων φλοῖοις.

Plurimis placet neque animal occidere, neque vesci carnibus. Citat Archelaum & Jubam auctores, quum tamen Melæ ipsa ferè verba usurpet: quidam nullum animal occidere, nulla carne vesci optimum existimant: quæ ille habet ex Herodoto: ἐπεὶ οὐδὲν ἐστὶν ἰνδῶν ὅτε ἀλλὰ τρέφουσιν, ὅτι κτείνουσιν ἐδὲν ἐμψυχον.

Plerique tantum piscibus aluntur, & ē mari vivunt. Ita omnes fere nostri. Pessimi Delriani: plerique tantum piscibus & mari vivunt. Saltem legisset: piscibus ē mari vivunt. Hæc fuit alterius editionis lectio. Melæ: quosdam tantum pisces alunt. Ille ex Herodoto: καὶ ἰχθύας σπένονται ὡμὰς τὰς αἰρέσει ἐν πολλοῖν καλαμίνων ὁρμερομήχοις.

Præquam annis aut aegritudine in maciem eant, velut hostias cadunt. Jam hæc ipsissima verba Pomponii sunt, nulla mutatione: quidam proximos parentesque, præquam annis aut aegritudine in maciem eant, velut hostias cadunt, casorumque visceribus epulari fas & maxime pium est. Non igitur hæc ex libris Archelai aut Jubæ hausit. At Melæ ex Herodoto sumpsit, quem vide. Elegans porro loquutio, præquam in maciem eant annis aut aegritudine, καὶ τῆς καὶ τῆς νόσῳ, καὶ γῆρας. In maciem ire, pro emaciari. Sic Apulejus de Deo Socratis, in senectutem ire, pro senescere: validus est? aegritudine fatigabitur. Pernix est? ibi in senectutem. Vulgo edebant: abibat in senectutem. Sed omnes libri legunt, abibat, pro ibit.

Sunt etiam qui cum incubuere morbi, procul à ceteris in secreta abeunt. Et heic Pomponius pæne ab verbum transcripsit, Pomponius Herodotum reddidit. Melæ: alii ubi senectus aut morbus inceperit, procul à ceteris abeunt, mortemque in solitudine nihil anxii expectant. Legendum & hoc loco apud Solinum, nihil anxii mortem expectantes. Male apud Melam vulgo, at ubi senectus, pro alii, ubi senectus. Herodotus: ὅς δ' ἂν ἐς νῆσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἐρημον κέεται, φρονιζέει δὲ εἰς τὴν ἐρημίαν ὅτι καμνοντος. Ubi quis ex illis in morbum inciderit, procul à ceteris in solitudinem secedens decumbit: ibique mortui nemo curam agit, nec agrotantis. Ita reddenda erant Herodoti verba, ut sensus auctoris exprimeretur.

Pag. 57. E. Astacorum gens laureis viret silvis. Ita rescriptimus auctoribus libris. Vulgo erat; Aspagonum. Ita etiam gentis hujus Indicæ nomen in Plinio reformandum, ubi hodie legitur: item Aspagonas gentem vitis & lauri & buxi pomorumque omnium in Græcia nascentium fertilem. Libri habent: item Aspaganos gentem. Repone: Astacanos. Nam P pro T in libris perpetuum fere. Sic pala arbor Indiæ Plinio, quæ πάλια Arriano: pinus pro tinus, quæ lauri species est, sexcentis apud auctores locis. Astacani Indiæ populi, quorum nomen etiam in Græcis auctoribus corruptum invenio. Ἀσάκανοι dicti ab urbe Ἀσάκανα. Hic enim typus est Perficarum & Indicarum urbium. Ut παλιεῖοι populi, quorum urbs παλιεῖοι. Βάκτροι, quorum urbs Βάκτρα, & sic in aliis pluribus. Παρῆκανοι Perfica gens & oppidum Παρῆκάνη. Ptolemæus Ἀσάκανα urbem recenset in Bactriana regione. Ideo ait Plinius Astacanos Indiæ adscribi à quibusdam. Idem Ἀττάκανα in Armenia ponit, à quibus Ἀττάκανοι. Atqui tam Ἀσκανῶν quam Ἀττάκανῶν Indiæ adscribit omnes fere auctores. Strabo Ἀσκανῶν collocat inter Cophetem & Indum: καὶ μὲν ἐν τῇ καφίῳ ὁ Ἰνδὸς ἐστὶν: τὸ δὲ μετὰ τὴν δούλην ποταμὸν ἔχουσιν Ἀσάκανοι τε καὶ Μαοσάκοι καὶ Νυσάκοι καὶ Πασίοι. Male

Male scribitur apud Strabonem Ἀσάκνοι π. De Astacanis illis intelligere palam est, quos ita Plinius nominat. Nam & cum Nysæis eos jungit: *Nec non & Nysam urbem plerique India adscribunt, item Astacanos gentem.* Hi Astacani & Nysæi regionem inter Cophen & Indum tenebant. Ideo multi ab India eos excludebant, quæ Indiam ab Indo auspicari voluere. Aliis placuit Indiam ab occidente non Indo amne determinare, sed Cophete, & adiciebant quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios & Paropamisadas. Hi sunt qui & Nysam & Attacana urbes Indiæ attribuerunt, quæ sitæ fuere inter Cophetem & Indum. Arrianus in Indicis: τὰ ἔξω Ἰνδοῦ ποταμοῦ τὰ πρὸς ἑσπέρην θῆτι πρὸς μὲν κωφλίαν Ἀσάκνοι ἢ Ἀσάκνοι ἔθνη Ἰνδικὰ ἐπικέλευν. Vulgo habetur apud Arrianum Ἀσάκνοι ἢ Ἀσάκνοι. Quod non potest verum esse. Nam hic typus Arabicus, non Indicus. Sic enim formatum hoc ἔθνος urbium prototypon haberet Ἀσάκα & Ἀσάκα. Atqui urbes ipsæ Ἀσάκα & Ἀσάκα vocabantur, & inde populi Ἀσάκνοι ἢ Ἀσάκνοι gentilium Indicorum more. Idem lib. IIII historiæ Alexandri Ἀσάκνας populos vocat: ἄρας δὲ ἐν τῷ πετρῶν ἐς τὴν Ἀσάκων χώραν ἐμβάλλει. Lege: Ἀσάκων, vel Ἀσάκων. Nam Ἀσάκνοι ut Παλιβοῖοι. At lib. V ejusdem ἀναβάσεως perperam Ἀσάκνοι vocantur pro Ἀσάκνοι, & Ἀσάκων γλῶσσι pro Ἀσάκων. Nisi forte error sit ipsius Arriani, qui Græcánico more ita pronuntiare maluerit: ut ab Astaco Pontica urbe Ἀσάκωνος γλῶσσι. Ita certe Stephanus apud eum legit Ἀσάκωνος ἔθνος Ἰνδικόν. Ἀρρίανος περὶ τῆς ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, ἢ εἰς τὰς Ἀσάκωνας. Sed fortasse & heic mendum. Nihil certè ambigui est quin Ἀσάκων & Ἀσάκα urbes Indiæ fuerint, unde populi Ἀσάκνοι & Ἀσάκνοι appellati sunt. Ptolemæus Ἀσάκα Βακτριανῆς facit, quæ eadem sunt. Multa Indiæ oppida ultra & cis Indum hac gaudent terminatione. Ἀρσάνα, Σίρνα, Ρίρνα, Δάμνα, Ρίρνα, Ὀσάνα, Κάισνα, Πασάνα, Σινδόμνα & alia infinita. Nec certe dubitari debet quin *Astacani* Plinii iidem sint cum Ἀσάκων Arriani, qui male apud eum dicuntur Ἀσάκνοι.

Arborum universarum quibus gratia dulcis est.] Omnes antiquæ editiones ante Delrianam habent: *quibus Gracia dulcis est.* Quæ vera omnino est lectio, libris omnibus confirmata & Plinii auctoritate, quem heic descripsit noster: *potiorumque omnium in Gracia nascentium fertilem.* Hoc iste dixit: *arborum universarum quibus Gracia dulcis est.*

In globo igneo rimantes secreta quadam] Nihil de istis secretis Plinius, quæ iste secretarius de suo addidit & commentus est. Ἀσκήσεως χάριν hoc faciebant, ut & quod arenis ferventibus diem perpetem alterno pede insistebant. Plinii locus, quem hic imitatus est, habetur lib. VII. c. II. *Philosophos eorum, quos gymnosophistas vocant, ab exortu ad occasum perstare immobilibus oculis: ferventibus arenis alternis pedibus insistere.* Nihil ille de secretis, quæ rimantur in globo solis. Ad hoc genus ἀσκήσεως referenda sunt, quæ Diogenem fecisse ait Diogenes alter statuas nive perfusas hieme media nudum amplectentem & tempore anni flagrantissimo in ferventibus arenis corpore nudo volutantem: ἢ θέρως μὲν θῆτι ψάμμος ζεσθὶς ἐκκλινθεῖν, χερσὶν δὲ ἀνδριάντας κελύοντες περὶ αὐτὸν ἐκκλινθεῖν ἐκκλινθεῖν συνασκῶν. Socrates toto die perstabat immobilis. Epictetus hæc genera ἀσκήσεως in sapiente improbabat: καὶ ἀσκήσας ποτὲ πρὸς πόνοις θέλει, ἀσκήσας ποτὲ, καὶ μὴ πρὸς ἔξω, μὴ τὸς ἀνδριάντας περὶ αὐτὸν ἐκκλινθεῖν. Quidam ἀσκήσας & compedes sibi induebant & totum diem sic ambulabant ἀσκήσεως gratia, quod χοίνικα ἰσάνην dixit Arrianus. Ita enim scribimus & explicamus pro φοίνικα ἰσάνην. De generibus ἀσκήσεως: χοίνικα ἰσάνην, ἢ ἀνδριάντας περὶ αὐτὸν ἐκκλινθεῖν. De quibus in libro de instrumentis Muscis plura diximus. Veteres monachi talia multa faciebant, qui & ἀσκήσας proprie vocabantur. De his nos alibi.

Ad montem qui Nulo dicitur.] Ita Solini libri hoc loco: Sic etiam Pliniani lib. VII. cap. II. *In monte cui nomen est Nulo.*

Capitibus caninis, armatas ungibus.] κυνοκέφαλοι Græcis & ἡμίκυνες Apollonio apud Stephanum his verbis, qui sic emendandi sunt:

ἡμικύνων δὲ ἐνόησα γλῶσσι κελεύειον ἀνδρῶν τοῖς ὤμων καθύπερθε ἐκτεφρῶν κύνη κεῖται τέρεφθε γαμφίλῃσι κελερετέσσιν ἐρυμνὸς τῶν μὲν θ' ὥστε κύνην ὑλακὴ πέλι, εἰ δὲ πείρη Ἀλίων ἀγνώσσει βροτῶν ὀνομάκλυτον αὐδῶ.

Nihil istis verbis corruptius, ut apud Stephanum leguntur. Cum hi homines latratum pro voce edunt, aliorum tamen & humana voce loquentium dialectum intelligunt. Hoc est, quod heic Apollonius ait, ἐκ αἰνώσσειν αὐτὸς τὸ ἄλῳ ἀνθρώπων αὐδῶ. Ctesias in Indicis de his Cynocephalis: ἢ συνῆσι μὲν τὰ πρὸς κελεύων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ δύνανται διαλέγεσθαι. Loqui ipsi non possunt, sed quæ alii loquuntur, intelligunt. Ἀγνώσσειν idem quod minime cognoscere. Vide Ctesiam in Indicis apud Photium, cujus locum Plinius expressit. Nam quæ de his scribit, ab illo habet auctore. Terullianus in Apologetico eos vocat *Cynopenas*, vel *Cynopennas*, ut in aliis scribitur: *plane tertium genus dicimur. Cynopena aliqui, vel Sciapodes, vel aliqui de subterranea Antipodes.* Ita scribendum cap. VIII in libro ad Nationes, qui nuper est editus. *Cynopena* sunt κυνοπείναι. Quasi qui canina famelaborent, eaque edant quæ canes, utpote capitibus ac dentibus caninis præditi. Ita compositum hoc nomen, ut *κυνόπείναι*, qui iidem sunt ac *γίφαροι*. Hefychius: γίφαροι πένητες, ἄποροι. Idem *κυνόπείναι*, εἰ γῆς πεινῶντες ἢ δσπερὶ μῆροι. At *Κυνόπείναι* sunt, qui talia edunt qualia canes. Latine extulit, *Cynopena*, ut *κύνειον*, *cyperum*. Sic *empeneticam* facere apud Cælium in Epistolis, ἢ ἐμπενητικὴν, de eo qui strenue esurit & veluti esuritionis artem exercet: *Ego qui scirem C. Pompejum Baulis empeneticam facere, & usque eo ut ego miserer ejus esuriei, non sum commotus.* Hæc enim vera lectio est illius loci, quam & Turnebus olim adstruxit, quum libri omnes haberent *embeneticum*.

Amictas vestitu tergorum.] Ineptè sic exprimere voluit, quod simplicissime ac recte Plinius dixerat: *ferarum pellibus velari.* Cur non dixit, *amictas* aut *vestitas* tergoribus? Forte & scriptum fuit *amictas*, *vestitas* tergo, duplici lectione in textum à librariis recepta, ut in sexcentis aliis, unde correctores fecerunt: *amictas vestitu tergorum.* Sed nec *tergus* proprie pellis ferarum. Nam & *tergora* *bonum* dicuntur & aliorum animantium quæ feræ non sunt. Hanc vocem etiam pro tergo usurparunt veteres ut *tergus* ἡμυχιογον. *Glandia detruncabo tergoribus.* Glossæ: *tergus*, *ῥάπος*, *δορῶ*, ut contra *tergum* pro tergo dixere, uti *taurino tergo*, τῇ βύρσῃ apud poetam. Inde *terginum* τὸ ὠμοβύρσινον, ut glossæ exponunt, *lorum* nempe ex tergo, id est, crudo corio factum. Plautus:

Nunquam adipol vestrum tergum durum erit quam hoc terginum meum.

Et apud Lucillum:

Solvi dum salvo tergo & tergino licet.

Nam dum aliquis loris cæditur, tam *lorum* quàm *tergum* cædendo deperit. Ceterum *Mela ferarum pelles* potius dixit quam *tergora*, ut Plinius: *alii ferarum oviumque pellibus, pars nudi agunt.* Ita legendum, non, ut habetur vulgo, *oviumque pellibus.* Oves quoque in India teste Ctesia, earum pellibus multi velabantur, alii ferarum. Cynocephali pellibus ferarum vestiebantur. Ctesias: ἐσθῆτας δὲ φορεῖσιν ἐν τῷ ἀγρίῳ θηρίῳ. Minus proprie itaque noster *tergora* heic absolute posuerit pro ferarum pellibus. Ctesias alio loco non ipsis pellibus ferarum villosis amiciri Cynocephalos tradit, sed aluta vel pelle tenuissima confecta, cui pili dempti sunt: ἢ δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν ἐ δαδείαν, ἀλλὰ ψιλῶν τῶν μαοδλημάτων ὡς λεπτοτάτων. Ubi *μαοδλημάτα* sunt alutæ, vel pelles confectæ subactæque. At *tergus* proprie corium ἀδέψητον ὠμοβύρσα. Inde *terginum* ὠμοβύρσινον, Ex Græco τέρφω & Ἔολις τέρφω, *tergus*. Verum de his alibi. Ichthyophagos θήρεα δέρματῃ pro vestibus habere scribit Arrianus in Indicis, hoc est, *tergora ferina.*

Pag. 57. F. *Latratibus tantum sonantes, asperis rictibus.*] Ita omnes libri. Nihil de rictibus Plinius. Et fane cum capita canina habuisse prodantur, etiam rictus caninos habuere. Plinius: *pro voce latratum edere, ungibus armatum, venatu & aucupio vesci.* Reliqua Plinii expressit Solinus, exceptis istis, *venatu & aucupio vesci.* Scripserit igitur noster, ut omnia cum Plinianis respondere:

spondeant: asperis rüibus. Asperos ritus ejus gentis dicit, quod aucupio & venatu tantum vescantur. Hoc indubitatum. Sic supra de venatoribus apud Indos: qui vero ferociori secta se dediderunt, & silvestrem agunt vitam, elephantos venantur.

Legimus Monocolos quoque ibi nasci.] Diu est quum hujus populi nomen non solum heic restitimus, sed etiam apud Plinium & Agellium, quos eorum auctorum editiones Monoscelos hætenus nominarunt. Quod Græcum non est. Nam Μονοσκελῆς dici oportuit. Libri omnes Soliniani heic habent Monocolos aut Monocolos. Item Pliniani, Κῶλον idem est quod crus. Hinc μονόκωλα δένδρα quæ unico tantum stipite ac trunco à terra attolluntur. Et μονόκωλα ædificia Herodoto, quæ plura membra adjuncta non habent, sed singulari structura surgunt. His contraria ædificia quæ pluribus cænaculorum contignationibus coaxata sunt. De quibus Vitruvius insigni loco emendandus. lib. 11. c. VIII. Itaque pilis lapideis, structuris testaceis, parietibus camenticiis, altitudines extructæ, contignationibus crebris coaxata cænaculorum, ad summas utilitates proficiunt disparatione. De ædificiis Romanis loquitur. Ita illa verba ex optimo codice legenda sunt, quæ in editis inquinatissima habentur, hoc modo: & cænaculorum summas utilitates habent, & despectationes.

Qui ubi defendi se velint a calore.] Plinius: eosdemque Sciopodas vocari, quod in majori aestu humi jacentes supini umbra se pedum protegant. Vetus liber ibi legit: eosdem Sciapodas vocari quod in calore aestu. Scribo: eosdem Sciopodes vocari quod in calore aestu. Græci Σκιαπόδας dicunt non Σκίοπδας. Hesychius: Σκίοπδες οἱ ἐν Διούῃ πλάταις ἔχουσι τὰς πόδας, ἢ ποῖσι σκιάν αὐτοῖς ἐν τῷ καύματι. Ad verbum Plinius: In calore aestus umbra se pedum protegant. Sed verba Ctesiae, quæ apud Harpocratonem extant, ad verbum Plinius reddidit ex periplo Asiæ sumpta: Ὡς ἂν ἡ τῶν Σκίοπδες ὀνομα, τὰς τε πόδας ὡς περ οἱ χιλιῶες ἔχουσι καὶ τὰ πλάταις: ἢ ὅταν θέρμῃ ἢ ὕπνῳ ἀναπεσόντες ἀγαντες τὰ σέλην σκιάζοντι τοῖς ποσὶ. Tertullianus: Sciopodes & Cynopena aliqui. Sic σκιαγραφίαν dixere non σκιογραφίαν. Ceterum hi populi in Libya ponuntur ab auctoribus: Æthiopiæ vicini non Indiæ adscribuntur, ut heic eos recenset Solinus inter Indiæ populos. Plinius eo capite non tantum Indiæ monstruosas gentes describit, sed etiam Scythiæ, Arabiæ, Æthiopiæ & aliarum terrarum. Cujus capitis titulus in indice libri primi sic habet: Gentium mirabiles figura. Perperam adtexunt vulgati alterum caput cum hoc titulo: De Scythiis & aliarum diversitate gentium. Quæ verba manu exaratus index non agnoscit. Diserte ibidem Plinius tradit istos Sciopodes non longe abesse à Troglodytis. Non igitur in India, sed in Libya, vel Æthiopia. Hesychius: Σκίοπες, ἐθνὸς ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ πλάτυδες. Strabo inter gentes Indiæ, quæ monstruosæ sunt figuræ, nequitiam eos recenset, quum Ἐνωπερίτων, Ἀσμων, Ωκυπέδων, Μονομμάτων & Ἀμυκτῆρων. aliorumque meminerit. Nugatur igitur more suo noster, qui ab Æthiopia in India eos transcripsit colonos.

Pag. 57. G. Odore vivunt pomorum silvestrium] Addit Plinius, & radicum florumque omnium. Strabo etiam ὀσμὴν κρέων. Dicebantur Ἀσμοί.

Perhibent & gentem esse feminarum, quæ quinquennies concipiant.] Ita loquitur quasi gens ea foeminas tantum habuerit, ut Amazonum. Non hæc mens Plinii. De foeminis Calingarum, qui sunt Indiæ populi, hoc ille narrat: In Calingis ejusdem India quinquennies concipere foeminas, octavum annum vita non excedere.

Apud eos vero quibus ad vivendi rationem propensior cura est.] Sic quidam libri. Propensior cura idem quod major cura. Propensus in hanc vocem noster hoc sensu usurpandam. Propensius nota pro majoribus. Propensius irrigat, id est, largius. Ita alibi passim. In aliis codicibus habetur: exactior cura est, quod ex altera est editione. Propensum autem pro majore aut graviore aliqua re ponitur, metaphora sumpta à ponderibus, aut rebus quæ penduntur. Nam si quæ graviora sunt aut majora, ut in lance posita præponderant, ita etiam propendent. Cicero in Paradoxis tit. III. Causa igitur hæc, non natura distinguit: quæ quando alteri accessit,

A id sit propensius: si utrique adjuncta sit, paria fiant necesse est. Hinc propensus pro eo, quod est gravius ac majus. At cum pondera pariant in libra, & invicem sibi opposita æquantur velut in parallelo situ, interpendium dicitur. Glossæ: Interpendium, ἀντάλλων. Græci ἀντάλλων interpretantur, ἴσων ὁμοιον τῷ μετὰ ὃν. Eadem glossæ interpretum ἀντάλλων exponunt, ut idem sit interpretum & interpendium, juxta illius glossarii auctorem. Ea voce usus est Ammianus lib. xxv 111. Hymettius Africam proconsule regens in magna annonæ caritate publica horrea aperuit, & frumentum populo Romano destinatum Carthagenensibus indigentibus divendit: ex quo certam summam confecit. Postea viliori annona quum eundem frumenti modum horreis populi Romani restituere vellet, denorum modiorum quos venundederat pretio, tricenos ipse modios emit. Sic pretii quod ex venditione publici frumenti collegerat, duo trientes apud eum remanserunt, post restitutum omne frumentum horreis Populi Romani. Quod superfuit ex ea summa, id totum transmisit ad ærarium Principis. Interpretum hoc vocat Ammianus: verum quoniam denis modis singulis solidis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, interpretum compendium ad principis ærarium misit. Interpendium plane idem quod compendium, quum utrinque in lance æqualia sunt pondera. Tum enim fit compensatio, id est, συναρμία. Nam pensare est ἀρμίζειν. Hinc quod summæ deest vel ponderi, quum in summam redit, & ponderi adjicitur, fit συναρμία, vel æqualitas ponderum. Dioscorides: ἀντάλλει ἢ συναρμία τῇ αὐτῇ. Græci ἀντίστροφον hoc vocant, ut notavimus ad Pallium. Quod idem est ac ἀντάλλων. Glossæ: compensatio, συναρμία, ἀνταποδοσιμός. Nam ἐλλοχεῖν est rationes putare, calculare. In verbis Phoenicis de Nino rege apud Athenæum:

Οὐκ ἐλλοχεῖν ἐμάνθαν' οὐκ ἀμειβεῖσθαι.

Non rationes ducere, nec numerare notat. Perperam legitur apud Athenæum, & λεωλοχεῖν. Nec melius est quod substituunt. Cum expensæ & accepti pagina pariat, tum fit ἀνταποδοσιμός id est, compensatio. Quod dictum à ponderibus, quum in utraque lance paria sunt, nec in alteram partem propendent. Idque interpendium & compendium dicitur. Inde utraque vox & pro lucro accipitur. Compendium, ὠφέλεια. Ammiano interpretum compendium. Nam interpretum idem quod interpendium. Utrumque enim ἀντάλλων veteri glossarum auctori exponitur. Sic quod Latini vocant interlunium, Græci dicunt συμμηνίαν, quod ad verbum est coniunium. Auctor peripli rubri maris: τοσαύτην ᾗ περ τὸ εἰς ὅλυν τὴν θαλάττης γίνονται βία καὶ τὰς συμμηνίας ὥστε τὴν νυκτερινὴν μάλιστα πλημύλιν. Doctus interpres constitutione luna reddit τοῖς συμμηνίας. Immo sunt interlunia. Et notum est eo tempore majores maris aestus fieri. Plinius lib. 11. cap. xcv 11 aestus plena luna maximè fervere dicit, & interlunius, eum luna est in coitu: In coitu solis pares & plena. Eadem aquilonia & a terris longius recedente, mitiores. Ita legenda hæc verba ac distinguenda. Ita ergo συναρμία interpendium ac compendium significat. Interpendio vel interpretio contrarium est intertrimentum. Id nempe quod de pondere detrahitur, unde minus fiat. At interpendium, vel compendium, quod additur ad pondus, & suppletur, ut sit integrum & æquale. Græci intertrimentum vocant δπουσίαν. Apusia vocatur in Querulo non Plautino. Glossæ: Intertrimentum, δπουσία. Detrimentum alia exponunt. Agatharchides: αὐτὸ ἡ τῷ ἔχουσιν χύμα βραχέαν εἰληφὸς ἀπασίαν δὲ τὴν ψήγματ'. Diodorus in eadem historia: κατὰ τὸν δὲ τὴν χύμα λαμβάνουσιν ὀλίγη δπουσίας γενημένης. Interpres primigenia significatione is proprie dictus est, qui inter venditorem & emptorem pararius ac proxeneta difficultates inter utrumque ob pretium oriri solitas explicabat. Inde ad alia translatus hoc nomen. Is efficiebat ac contendeat ut rei, quam deferebat venditor, exæquaretur pretium quod offerebat emptor, & sic justa permutatio procederet. Quod eo nomine accipiebat ab utroque, interpretum proprie dicebatur: Græcis ἀνταποδοτὴρ & ἀνταπόλης is appellabatur, qui venditori emptorem conciliabat. At Latini propolam pro ipso venditore usurparunt. Quod inter ea vocabula referas licet, quæ Latini

G *Ctesias scribit, quam mantichoram appellat. Mantichora* in India nascitur, non in Æthiopia, ut constat ex Ctesia excerptis, quæ hodieque extant, ut omittam auctorum testimonia, qui ex Ctesia referunt mantichoram apud Indos nasci. Aristoteles, Ælianus, Pausanias, alii. At rursus de Æthiopia accipienda esse omnia quæ præcedunt, fidem facere queant, quod protinus subdi-

Quarum è multitudine & copia vel particulam persequemur.] Hæc lectio est hætenus editorum, quam & in

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

dit: In India & boves solidis ungulis unicornes. Ab hoc loco ferarum Indiae enumerare incipit, axin, simias, monocerotem. Ergo Æthiopia boves Indicos unicornes haud secus atque India generat. Viri docti corrigunt eo loco. Indi equos unicornes, pro Indicos boves unicornes. Ex Strabone, ut ajunt. Certe Strabo lib. xv meminit equorum unicornium in India nascentium ex Onesicrito: ἵππους τε λέγει μονοκέρωτας, ἑλαφοκέρας. Ceterum equi illi unicornes Indici non possunt ibi locum habere apud Plinium, qui eodem capite eos descripsit inter Indiae ferarum: asperissimam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite cervo. Quis negaverit aut dubitarit hunc esse Strabonis ἵππον μονοκέρωτα ἑλαφοκέρον? De eo & Solinus infra ex Plinio inter Indiae ferarum eam numerans: Sed atrocissimum est monoceros monstrum mugitu horrido, equino corpore, elephanti pedibus, cauda suilla, capite cervino. Putabam itaque apud Plinium boves illos unicornes tricornesque Indicos ex annotatione marginali cujusdam studiosi irrepsisse in contextum, sed video Solinum hæc eadem verba invenisse in suis codicibus. Sic enim paulo post hæc ipsa animalia recenset inter ferarum Indicas: Sunt præterea boves unicornes & tricornes. Sensus Plinii hunc puto fuisse, Æthiopiam boves etiam generare, quales Indici, unicornes nempe tricornesque. Nam & paulo post sic refert: In India & boves solidis ungulis unicornes. At Solinus pervertit mentis ac stili solita sibi Æthiopica illa omnia animalia in Indiam transtulit.

Capite melium.] Ita & Plinius: capite melium. Variæ editionis illa, quæ heic leguntur, capite camelino. Quærendum equod animal fuerit melis, vel, ut in omnibus fere vetustis codicibus scriptum reperitur, malis. Inter omnes pæne doctos hodie convenit meliem veterum esse, quem vulgo taxum, aut taxonem vocamus. Sed illis assensum meum commodare non possum. Varro in R. R. præcipit septa leporarii ex maceris testorio esse inducenda, ne males aut feles aliæve quæ bestia intrare possit. Ex genere felium videtur fuisse meles. Et sane quum admonet septa leporarii testorio esse inducenda, ne meles irreperere possit aut feles, ostendit illud genus animalis per muros, qui testorio induci non sunt, posse erepere & escendere, quod felium & id generis animalium proprium est, non taxonis, cui naturale non est in muros rependo scandere. Meles igitur, aut is est, quem vulgo catum putosum, id est, putentem nuncupamus, aut ea quæ hodie fuscina dicitur, à fusco pilo. Vulgo fovinam vocamus, id est, fuscinam. Nam & fuscinam tridentem piscatorium instrumentum in plerisque Galliarum locis fovinam appellant. Et sic veteres nostri vocabant. Sonus utriusque nominis idem, sed origo diversa. Fuscinum pro fusco infima Latinitas dixit, ut aurinum pro aureo, marmorinum pro marmoreo, aurochalcinum & similia. Sic fuscina dicta, quia fuscum habent pilum, felium agrestium de genere sunt, in domibus tamen frequens præcipue villaticis, gallinarum, leporum, pipionum & ovorum maxime appetens, & noctu fere tantum grassari solitum. Unde lucifugam melem vocat Gratius, qui & galeros ex ea fieri venatoribus tradit:

--- lucifugaque ex male galeros.

Ita legendum pro macle. Idem alibi: lucifuga malis. Sic κληδὴν galea, vel galerus ex pelle hujus animalis factus, qui Græcis κληδὴν. Viverræ, vel mustellæ rusticæ simile esse ajunt. Hesychius: κληδὴν γῆρας ὡς κληδὴν φαιλάδας, ἢ κληδὴν ἢ ἐπὶ ζῶον ὁμοῖον γαλῆς, ἢ τὸ δέρμα ὅθεν εἰς κληδὴν φαιλάδας. Ita & galeri ex lucifuga mele Gratio. Κληδὴν, vel κληδὴν Strabo interpretatur γαλῆς ἀγρίας, quibus venantur in Hispania cuniculos, furettos appellamus & furettos: apud Isidorum furo dicitur. Pæne puer apud Martialem ex scripto codice legendum videram epigr. xxxvii. lib. x.

Venator capta male superbus adest.

Ubi vulgo est marte. Libri veteres habent male, pro male. Sed mæles ibi non est taxus, sed fælem sive catum silvestrem si forte intelligit. Hos studiosè etiam venabantur veteres. Nemesianus in Cynegetico:

--- fælemque minacem

Arboris in trunco longis præfigere telis
Implicitumque sinu spinosi corporis erem.

A' Isidoro dicitur melo. Quem inepte sic dictum interpretatur, quod mella capter, vel quod sit rotundissimo membro. Melonem dixisse quosdam pro mæle testis est Caper, qui præcipit males potius vocandas quam malones hujusmodi bestias, de dubio sermone. Quæ est melo, quem inepte sic dictum interpretatur quod mella capter, vel quod sit rotundissimo membro. Quæ fæles veteribus, recentioribus dictus cattus. Isidoro ita appellatur quod cattat, id est, videt. Gattare etiam in Gallia dicimus observare & speculari. Arabicolatinum lexicon: Musum cattum quod cattat, id est, videt. Sed illud cattare pro videre & speculari factum est ex captare. Martiali Pannonica catta sunt, quas vulgo martas vocitamus. Quæ de genere felium sunt silvestrium. Vetus itaque hoc verbum. Græcis αἰλιν, quod caudâ aduletur & ambiat, nam αἰλιν est θωπεύειν. Sed & αἰλὸς antiquioribus dictus, id est, adulans, vel adulator, cum Æolico digammate Φαῖλος: inde fælis. Nam sic scribitur in veteribus codicibus. At quem taxonem vocamus quomodo vocitarint antiqui, quærendum censeo. Marcellus Empiricus taxonine adipis meminit cap. xxxvi. Antiquiorem non scio, qui taxonis meminerit. Sic tamen liquet admodum vetus illud nomen esse, ac Latinum. Certe non est meles. Quidam putarunt esse antiquorum glirem. Nam & glirellos quasi glirellos vel glirellos appellamus. Sed falluntur. Glis est qui Græcis ἑλινος μῦς. Addito gamma pro digammate γέλιος: unde glis, ut γάλακτος pro βάλαντος Æolice, glans. Græci ἑλινος μῦς appellantur, quasi arboreum murem. Nam in silvis degit, & inter arbores semper oberrat, & in iisdem sedes & cubilia habet hiemis tempore quum perpetuo dormit. Ἑλιν Hesychio σύνδεστος πόσι. Varro apud Sospitrem: in mea silva glis est nullus. Apud Martialem lib. iiii. epig. lviii. sic est interpungendum:

Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lætis: Salsinate de silva
Sommniculosos ille porrigit glires.

Quidam Græcorum ἑλινος de sciuro interpretati sunt, qui & ipse inter arbores & in silvis semper versatur. Sed ἑλινος μῦς apud Aristotelem, qui hieme per somnum pinguescit, de glires accipiendus, non de sciuro. Hunc glirem μυοζῶν etiam Græci vocarunt. Oppianus:

--- ἀπαλὸς τ' ὀλιγοδενέας τε μυοζῶν
Οἱ μὲν τοὶ σύμπασι ἐπιμήνῃσι μένοντες
Ὁρῶν χειμῶνι, δέμας ὑπὸ πινυ μεθύνοντες.

E Glires intelligit. Qui ἑλινος & μυοζῶν è Græcis distinguunt, hi sine dubio ἑλινος pro sciuro capiunt. Quod & nonnulli ex Latinis fecere de glires. Glossæ: glis, ἵππος. Nam ἵππος & οὐκ ἵππος idem. Glossæ aliæ: μῦς ὁ θῆτις δένδρεος, glis. Hic & μῦς δένδρεος, & δένδρεος μῦς appellatus. Aliæ glossæ: μυοζῶν, glis. Hodie voxum, vel voxosum appellantur, voce ex μυοζῶν detorta. Atque hæc obiter. Vide supra plura.

Pag. 58. B. Nam voce loquentium hominum sonos amulatur.] In quibusdam libris: voce autem. In aliis: nam vocem loquentium hominum sonus amulatur. Quæ lectio ex priore, vel posteriore editione est.

F Est & Eale, alias ut equus.] Meliores libri: ut equus cetera. Non equo eam comparat Plinius, sed equo fluviatili: Apud eosdem & quæ vocatur eale magnitudine equi fluviatilis, cauda elephanti. De Æthiopibus porro intellexit Plinius, apud quos nasci dixit hanc ealen, de Indis vero iste accepit.

G Quorum alterum quo cum pugnat, protendit, alterum replicat.] Ita libri, quum vulgo sit: quorum alterum cum pugnat. Nec hic mentem Plinii affequitur, moremque sequitur suum. Dicit noster ealen, cum pugnat, alterum cornu infestum protendere, alterum replicare. Rationem addit, ut si aliquo ictu acies alterius obtusa fuerit, alterius acumen in tuto sit, ac priori succedat. Nihil istorum Plinius, cujus hæc verba sunt: majora cubitalibus cornua habens, mobilia quæ in pugna alterna sistit, variatque infesta aut obliqua, utrunque ratio monstravit. Sensus horum verborum est, ealen mobilia habere cornua, eaque alternatim in pugnando versare, & modo infesta protendere, modo obliquare, prout ratio certaminis exigit. Si à fronte pugna est, tum infesta dirigit cornua: si à latere adgreditur hostis, tum ea obliquat.

liquat. De replicatione cornus alterius, alteriusque protensione nullum in Plinio verbum, nec vestigium. Cornua calæ ab radice mobilia sunt, ita ut alterna sisti queant, & variari infesta aut obliqua utcumque usus poposcerit. *Replicare* aliud est. Sed talis ubique & passim Solinus.

Ut si istu aliquo alterius acumen offenderit, acies succedat alterius.] Varia lectio est, ex priore an posteriore editione, incertum. Certe eam in textu optimi quique codices præferunt, hac vulgari ad marginem adpositâ. Altera sic habet: *ut si istu aliquo fuerit alterius acumen obtusum.*

Indicis tauris color fulvus est.] Non Indici isti tauri, sed Æthiopici. Nec Plinius Indicos facit, sed Æthiopias assignat: *atrocissimos habet tauros silvestres, majores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos.* Sed Plinius Solinum decipit, ipse utique quoque à semetipso decipitur. Nam sequitur statim apud eundem Plinium: *apud eosdem nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat.* Atqui apud Indos mantichoram nasci Ctesias scribebat. Extat hodieque ejus fragmentum apud Photium: καὶ πάλιν ὁ μαντιχόρος ὃν Ἰνδοὶς ὀνομάζουσιν, ὡς τὸ πρῶτον ἐστὶν ἀνθρώπων, μέγας δὲ μὴ ἐστὶν ὡς αἰετὶς λέων. Ælianus ex Ctesia Ἰνδικὸν θηρίον vocat hanc beluam. Idem legas apud alios auctores quamplurimos. At tauros silvestres, qualis heic & apud Plinium describuntur, Æthiopias peculiares facit Agatharchides, & cum Æthiopicis feris recenset, sphingibus, cynocephalis & cepis. Καὶ τὸ μὴ θηρίον, inquit, εἰκότως κρίνεται ὡς τῶν Τρωγλοδυτῶν, ἀλλὰ μὴ ἔχειν λέοντος, τὰς δὲ ἵππους, ῥάμιν δὲ παύρας. De his tauris loquitur, quos apud Troglodytas Æthiopas reperiri ait. Peccatum igitur hærebit in ipso Plinio, qui apud eosdem populos gigni tradit tauros hos silvestres & mantichoram. Nec sane mirum. Habuit illa ex variis auctoribus loca excerpta & in adversariis suis adnotata de monstrosis beluis, quæ cum in opus suum referret, patrias earum confudit oblitus scilicet quibus regionibus apud auctores ipsos unaquæque illarum tribueretur. Hoc est indubitatum. Impulit igitur in errorem Plinius Solinum.

Indicis tauris color fulvus est.] Immo, ut dixi, Æthiopicis. Agatharchides: πάντων δὲ τῶν εἰρημνίων ἀγροῦσιν καὶ θυσιαστέροις τὸ τῶν ταύρων σαρκοφάγων γένος, ὃ τὸ μέγιστον μὴ ὑπάρχει τῶν ἡμέρων ἀνθρώπων, τὰς δὲ ὑπεράλβον, πυρρὸν δὲ ἐξασίως. Quæ verba Plinius ad verbum ita reddidit: *sed atrocissimos habet tauros silvestres majores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos.* Sed mirum cur Plinius agrestes tauros distinguat à silvestribus, & agrestes vertat, quos Græcus auctor vocat ἡμέρας. Nam agrestis & silvestris idem, qui Græcis ἀγροῦς. Etenim tam agrestis quam silvestris miti & cicuri opponitur. An igitur legendum apud Plinium, *maiores cicuribus.* Sed aliter omnes libri. Præterea non omnino cicures haberi debent tauri sicut boves, quippe qui multum feritatis habent, ac ferocitatis. Ergo videatur Plinius *agrestes à silvestribus* discernere, quatenus agrestis non ἀγροῦς significet, sed ἀγροῦς & χωμαῖος: taurum scilicet in agris & rure versantem. Sic glossæ: *agrestis, ἀγροῦς, χωμαῖος.* Agricolam quoque sic exponunt ἀγροῦς & χωμαῖος, at silvestris proprie est ὕλκος & ἀγροῦς, qui præ feritate in silvis & nemoribus degit, longe ab agris cultis & villis, ita exponi debet ille Plinii locus, siquidem mutari non debet. Strabo ἀγροῦς vocat hos tauros Æthiopicos lib. xvi, quibus opponit τὰς παρὰ ἡμῖν. Nam majores esse & velociores.

Pilus in contrarium versus, hiatus omne quod caput.] Plinius: *oculis caruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscente.* Agatharchides: καὶ τὸ μὴ σῶμα μέγας τῶν αἰῶν αὐτῶν διέστηκεν, ὁμοῦ δὲ ὑποφάνει γλαυκότερον λέοντος, πῶς δὲ ἐπαγωγῶν τῆς τελευτῆς ἐναντίαν ἔχει τοῖς ὀφθαλμοῖς.

Page 58. C. *Hi quoque circumferunt cornua flexibilitate qua volunt.*] Ita libri. Vulgo: *qua malint.* Plinius: *rictu ad aures dehiscente juxta cornua mobilia.* Agatharchides: τὰ δὲ κέρατα τὸν μὴ ἄλλον χρόνον τοῖς ὡς ὁρῶνται κινεῖ, μάχῃ δὲ χρωμῶν ἴσησιν ἀεθρότως. Agatharchidis mens est, istiusmodi taurum alio omni tempore cornua mobilia habere sicut aures, cum vero pugnandum habet, tum ea sistere, ita ut adæque firmiter hæreant, atque iis animalibus quibus à natura fixa sunt & immobilia. Nam mobilium cornuum in pugna nullus usus.

A Hoc idem narrat de eale Plinius, quæ similiter cornua flexibilia circumfert: *cornua mobilia quæ alterna in pugna sistit, variatque infesta aut obliqua, utcumque ratio monstravit.* In scripto codice legitur: *variaturque infestat aut obliqua.* An scribendum: *variaturque infestat aut obliqua.* Notum quænam *vara* dicantur cornua. Melior tamen vulgata. Ut ut sit, nulla replicatio cornuum in his locum habere potest, quæ Solini imaginatio est. Sed nec Plinius satis assequutus videtur mentem Græci auctoris. Nam, ut notavi, omni alio tempore cornua flectunt ac movent hæc animalia, ubi vero pugna ingruit, tum ea sistunt, ac fixa immobiliaque reddunt. Qui sensus est Græci scriptoris.

B *Tergi duritia omne telum respuunt.*] Tergum hic pro tergore posuit, ut alibi etiam notavimus. Plinius: *tergore duritia silicis, omne respuens vulnus.* Græcus auctor, unde ista Plinius accepit: καὶ μόνον ἐστὶν ἀπὸ τῶν λόγχῃ καὶ πύσσῃ. Sequitur apud Plinium: *feras omnes venantur.* Agatharchides: τὰ πῶς τῶν ἀλκιμωτάτοις θηρίοις, καὶ κινῶνται τὰ λοιπὰ τῶν ζώων. Plinius: *ipsi non aliter quam foveis capti, feritate semper intereunt.* Græcus: διὸ καὶ ποιῶνται μὴ ὑποχείριον εἰδὲς πολλῶν θηρῶν ἐλεησύνων καὶ τῶν τοῦ εἰς ὄρυγμα ἐμπεσόν, ἢ ἵνα δόλον τέτω ὡς ἀπὸ τῶν ὅπου μὴ σωτῆρας γίνεται ἐλεησύνων. De foveis omisit hic noster: *Et tam immitti ferocitate, ut capti animas projiciant furore.* Ita vetus liber. Nam in vulgatis erat: *telum omne respuentes, tam immitti ferocitate.*

Mantichora quoque nomine inter hæc nascitur.] Perperam Delrius in editione sua illud nomine incluserat, veluti minime necessarium. Omnes libri nostri id retinent, & sic loquitur noster. Supra *ventaretius* nomine. Et ita alibi passim. Sic & Plinius. Variant Græcorum auctorum exemplaria in hujus beluæ appellatione: nam aliis μαντιχόρος dicitur, aliis μαρτίχορος. Apud Pausaniam μαρτίχορος. In excerptis Ctesias, quæ hodie extant, vocatur μαρτίχορος. Ab illo ceteri scriptores habent. Æliano quoque & Philostrato sic dicitur. Latini auctores *mantichoram* appellant. Et sic Aristoteli vocatur ex eodem Ctesia.

Triplici dentium ordine coeunte vicibus alternis.] In optimo codice: *triplici dentium versu coeunte ordinibus alternis.* Et pro *ordinibus* ad oram habet ex varia lectione *vicibus*. Plinius: *triplici dentium ordine peccinatim coeuntium.* Triplex dentium versus, vel ordo. Τριπλοῦς ἐδόντας exprimit. Ἐπ' ἀμφοτέρω τριπλοῦς ἐδόντας habere hanc feram tradit ex Ctesia Aristoteles, hoc est, tam in superiore quam inferiore maxilla triplicem illi inesse dentium ordinem: καὶ ἐκατέρω πῶς γένος, ut habet Pausanias. Quod cum ita sit, peccinatim eos coire dicit, hoc est, ut Solinus interpretatur, *vicibus alternis, vel ordinibus alternis.* Quæ varia lectio ex duplici editione manavit. De crocodili dentibus etiam tradunt coire eos peccinatim, licet triplicem dentium versum non habeat. Solinus supra: *morsus ejus horribili tenacitate conveniunt, stipante se peccinatim serie dentium.*

Facie hominis.] Addit Plinius: *facie & auriculis hominis.* Et sic apud Aristotelem: ὡς ὁπῶν ἀνθρώπου. Apud Ctesiam tamen in excerptis legitur tantum: ὡς τὸ πρῶτον εἰκὸς ἀνθρώπου. Sed paulo post addit: ὡς δὲ ὡς ἀνθρώπου, καὶ ὁφθαλμοὺς γλαυκὸς ὁμοῖος ἀνθρώπου.

F *Voce tam sibila ut imitetur modulos fistularum, tubarumque concentum.*] Aristoteles ex Ctesia: φθέγγεται ὡς ὁμοῖον φωνῇ σύλινῃ καὶ σάλπιγγι. Quod de fistulæ & tubæ mixto concentu Plinius interpretatur: *vocis ut si misceatur fistula & tuba concentus.* Ælianus ita videtur accepisse, quasi dixerit tubæ aut fistulæ vocem imitari. Nam alterum tantum posuit: φωνῇ δὲ σάλπιγγι ὡς ὅτι ἐστὶν αὐτῶν πρῶτον. Melius autem scripseris in hoc Solini loco: *voce tam sibila, ut imitetur modulos fistularum tubarumque concentum, sicut habent quidam codices.*

G *Pedibus sic viget, saltu sic potest.*] ῥητορικῶς hic noster. Plinius simpliciter: *velocitatis magna.* Aristoteles: Ταχύ δὲ θεῖν ἐχέει τῶν ἐλάφῶν.

Sunt præter boves unicornes & tricornes solidis ungulis.] Plinius: *In India & boves solidis ungulis unicornes.* Atqui eodem capite paucis ante lineis scripserat: *Indicos boves unicornes tricornesque.* Quod vel ex margine infultum

fultum est, vel de Æthiopia accipiendum est, quam pariter atque Indiam boves unicorner & tricorner habere dixit Plinius.

Pag. 58. D. *Cauda suilla, capite cervino.*] In excerptis antiquis Solini scriptum est, *caudis villosis*. Eorum auctor hanc lectionem commentus est ex depravata exemplarium lectione, *caudas villa*. Quod putavit corrigendum, *caudis villosis*. Non suillam habere caudam, sed apro similem dixit Plinius: *reliquo corpore equo similem, capite cervo, pedibus elephanto, cauda apro*.

Ad longitudinem pedum quatuor.] Plinio: *uno cornu nigro, media fronte cubitorum duum eminente*. Solino duo cubita sunt quatuor pedes: *ὁ πῆχυς ἔχει πόδας δύο*. Hero. Aliis duo cubita tres tantum sunt pedes, sed huiusmodi cubitus, qui pedem & semissem habet, vocatur *λιθικός & ξυλοπεριστικός*. Idem Hero: *ὁ πῆχυς ὁ λιθικός ἔχει σπῆγμας β' ἢ πόδας α' πρὸς τῷ ἡμίσι, ἢ παλαιαῖς ε', ἢ δακτύλῃς. Ὡσπύτως ἢ δ' περισπῆξυλῃς*. Alter Hero in Isagoge *πῆχυ* ξυλοπεριστικὸν appellat, qui pede & semipede constat. *Ὁ πῆχυς ἔχει παλαιαῖς ε', δακτύλῃς κδ': καλεῖται δ' ξυλοπεριστικός πῆχυς*. Eo ligna quæ ferrâ secantur, & lapides mensuram accipiebant. *Περίων, ξυλοπερίσης*, ferra qua ligna secantur: *λιθοπερίσης*, qua lapides: *Glossæ veteres λιθοπερίσην* exponunt *ferrarium lapidarium*.

Ait vermibus abundare caruleis nomine & colore.] Plinius lib. ix. cap. xv. In eodem Gange esse *Statius Sebosus* haud modico miraculo adfert, *vermes branchiis binis, LX cubitorum, caruleos, qui nomen à facie traxerunt*. Quæ Solinus ita accepit quasi *carulei* dicti sint illi vermes, quod carulei essent coloris. Et sane faciem ipse fere semper pro colore usurpat. Sed immaniter erravit. Nam facies ibi tota figura est. Significat igitur vermes illos Gangericos, sic vocatos esse à figura vermium quam habent. Vermes aquatici non sunt, isti sunt. Vermes branchias non habent, isti habent. Nulli vermes tantæ sunt magnitudinis. De reliquo quod figuram & faciem habeant vermium, vermes sunt appellati. Ctesias in excerptis *σώληκας* eisdem vocitat: *ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῶν Ἰνδῶν σῶληξ γίνεται, τὸ μὲν εἶδος οἷον περὶ ἐν ταῖς σπῆγμας εἶωθε γίνεται, τὸ δ' μῆκος πῆχεων ἑπτὰ*. De hisdem vermibus intelligit. Nec heic tantum peccavit Solinus, sed longe etiam gravius lapsus est in his quæ sequuntur: *hi bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus senum*. Vel ut in optimis codicibus legitur, *non minus cubita sena*. Sine dubio legit apud Plinium noster: *vermes branchiis binis senum cubitorum*, vel, *sex cubitorum*. Et sane nimis enormis est illa longitudo sexaginta cubitorum. Eam porro longitudinem non ad vermes ipsos retulit Solinus, sed ad branchias. At enimvero quia verisimile ipsi non visum est, branchias tam vastæ magnitudinis in illis vermibus esse, *brachia* pro *branchiis* supposuit, vel certe ita legit. Quod est maxime ridiculum. Vermes brachiis carent. Illa Gargetica animalia in ceteris vermium figuram præferabant, atque ideo vermes appellati. Sic igitur capienda Plinii verba, *vermes branchiis binis, senum cubitorum, caruleos*, ipsi inquam vermes longi sunt cubita sena, non ipsorum branchiæ, multo minus verum de brachiis quibus carebant. Ctesias *μῆκος* illorum definit cubitis septenis: *τὸ δ' μῆκος πῆχεων ἑπτὰ, καὶ μέγας δ' καὶ ἐλάττω*. Ergo & quidam sena cubita non superabant, alii excedebant. In paucis verbis plura eaque gravissima Solini *σφάλματα* deprehendere est.

Pag. 58. E. *Ut elephantos ad potum ventitantes mordicus comprehensa eorum manu rapiant in profundum.*] In quibusdam codicibus: *mordicus comprehensos eorum manu*. Ita etiam legit auctor excerptorum vetus. Plinius tamen vulgatam tuetur: *His tantas esse vires, ut elephantos ad potum venientes mordicus comprehensa manu eorum abstrahant*. Quare frustra & Pincianus cum sua emendatione huius Pliniani loci: *comprehensos manu deorsum abstrahant*. Quam nihil adjuvant Solini verba. Ctesias de his vermibus: *καὶ τὸ μὲν ἡμέτερον ἐν τῇ ἰλὶ ποταμῷ ἀφαιτῶνται, τῇ δ' ὑπὸ ἐξέχονται, καὶ τέτων ὅς ἐν ἐντύχῃ πνὶ ἐν τῇ γῇ βοὶ ἢ καμήλῃ, καὶ δάκνη ἔλκει εἰς τὸν πότον, καὶ πῖναι καταπίει πολλὰ κοιτίας*. Non igitur brachiis, quæ nulla habent, comprehendunt feras, quas in flumen abstrahunt, sed ore ac dentibus.

Indica maria balanas habent ultra spatia quatuor iuge-

rum.] Ita omnes libri. Additur in excerptis: *in longitudine*. Quod necessario subintelligendum. Hic locus de balanis & physeteribus expressus è Plinio lib. ix. cap. iiii. Sed ibi *physeteras* Oceano Gallico vindicat Plinius, non Indico: qui Indici Oceani proprias facit *pristes* & *balanas*: *Maximum animal in Indico mari pristis & balana est: in Gallico Oceano physeter*. Physeteres tamen etiam in Indico mari reperiri testes Strabo & Arrianus ex Nearchi relatione. Iste in Indicis: *ὅτι τὰ κῆτεα τὰς Φερόμενα καὶ τὸν πόντον ἀναφύσσει εἰς τὸ ἄνω τὸ ὕδωρ*. Hoc proprium physeterum. Strabo *φουσητῆρας* plane nominat Indica illa cete lib. xv.

B *Balanas Indicas quatuor iugerum inveniri, pristis ducentorum cubitorum refert ibidem Plinius. Jugerum habet in longitudine cubita centum ac triginta tria cum semipede, hoc est, pedes regios ducentos, quia cubitum multi duobus definiunt pedibus, sic centum cubita tantum longitudinis in jugero essent.* Arrianus ex Nearcho tradit cete Indica magnitudinem plerumque habere usque ad viginti quinque *orgyas* extentam: *καὶ τὰς σῆκας αὐτοῖσι περὶ ἑξέστας ὑπολείπειν τὰ ὅσέα: χρησά δ' τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἐς τὰ ὀκτὼ εἶναι*. Ὡς τὰ μὲν ἐν τῇσι πλοῦσι αὐτῶν ὅσέα, δοκῶς τοῖσιν οἰκῆμασιν ὅσα μεγάλα: τὰ δὲ μικρότερα σρωτῆρας: τὰ δὲ ἐν τῇσι σαρκοῖσι, ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἤμετερά: εἷα δὲ πολλῶν καὶ εἰς ἑκοσὶ καὶ πέντε ὀργυῖας ἀνηκόντων τὸ μέγεθος. Plinius hunc locum in memoria vel ante oculos habuit, quum ita scripsit: *Gedrosos qui amnem Arhim accolunt Alexandri Magni classium præfecti prodidere in domibus fores maxillis beluarum facere, ossibus testa contignare, ex quibus multa quadrigenum cubitorum longitudinis reperta*. Eisdem utique auctores habent Plinius & Arrianus præfectos nempe classium Alexandri Magni. Strabo eundem Nearchum præfectum classis Alexandri auctorem allegat de magnitudine Indicarum beluarum, quibus longitudinem tribuit, non viginti quinque *orgyion*, ut Arrianus, sed viginti trium. Atque, ut scias eandem rem narrare eodemque auctore, sic ille scribit de his beluis: *Φασὶ δὲ αὐτὰ μὴ ἐκπλησιάζειν τῇ γῇ, τὰ δ' ὅσα ἀγροθιέντων ψιλωθέντα ἐκκυμαίνεσθαι ῥαδίως, καὶ χορηγεῖν τὴν λεχθεῖσαν ὕλην τοῖς ἰχθυοφάγοις πρὸς τὰς καλυδοποιίας. Μέγεθος δὲ τῶν κητῶν φασὶν ὁ Νέαρχος τελεῶν καὶ εἰκοσὶν ὀργυῶν*. Plinius ea sic intellexit, quasi ossa illa balænarum eam magnitudinem haberent: *ossibus testa contignare, ex quibus multa quadrigenum cubitorum longitudinis reperta*. Atqui de beluis ipsis id scripserat Nearchus: *ὅσα δὲ πολλῶν εἰς ἑκοσὶ καὶ πέντε ὀργυῖας ἀνηκόντων τὸ μέγεθος*. Dignum etiam quæstione cur idem Plinius viginti & quinque *orgyias* *quadrigena cubita* verterit. *Orgyia* quatuor facit cubita. Sic viginti quinque *orgyias* centum cubita reddunt. Viginti tres nonaginta duo. Unde igitur illa *quadrigena cubita* expiscatus sit nescio. Hero jugerum ait habere in longitudine tria *σῶληκας* cum triente. *Σῶληκας* autem *δεκαῆργιον* fuit, quo agros cultos metiebantur. Sic longitudo jugeri centum ac triginta trium fuerit cubitum, quod initio posuimus. In aliis codicibus legitur apud Plinium: *quadragenum cubitorum*. Quod etiam minime congruit. Non heic modo circa *orgyiarum* modum peccavit Plinius, sed etiam aliis multis locis. In historia Bonaci *τετὶς ὀργυῖας* Aristoteles tria iugera vertit. Nos de his alibi.

C *Sunt & quos physeteras nuncupant.*] Excerpta: *sed & quos physeteras nuncupant*. In optimis quibusdam libris: *sunt & quos physetas nominant*. Certe *φουστής* & *φουστής* idem, ut *καταπειρητής* & *καταπειρητής*, quo maris altitudo tentatur. Lucillius:

*An catapirateris eodem deferet uncum
Plumbi pauxillum randus, linique metaxam?*
Catapirater plumbus, ὁ καταπειρητής μόλιθος. Sic enim legendi illi versus vulgo corruptissimi. *Μολύβδῳ* Græca voce hunc ipsum plumbum Statius.

Sunt quibus exploret rupes gravitate molybdus.
Veteres codices hic habent *molucrus* pro *molybdus*. Qui locus etiam hodie depravatissimus, nec doctis intellectus. Hefychius: *καταπειρητής, πῶτος βαθεῖς περὶ ζώνης, καὶ ἡ λεγομένη βολίς*. Dicebatur & *καταπειρητής*, *καταπειρητής* apud Herodotum. Sic *φουστής* & *φουστής*, *πηστής* &

G

& πηγή. Lectio autem, quæ heic *physetas* habet, prioris est editionis. *Physeteras* porro istos Plinius Oceano Gallico vindicat, ut *pristes* & *balanas* Indico. Sed supra notavimus etiam *physeteras* in Indico mari reperiri. Et sane *pristes* & *physeteres*, quod ad nomen attinet, idem significant. Nam Græce est *πῆσις* δὸν & *πηγή*, quod significat *φουήσις*. Unde δάκρυ ἀναπήσις, quod grammatici exponunt ἀναφυσήσις. Hinc *πηγή* vehemens ventus, & turbo, five *procella*. Arrianus in Indicis de hujusmodi *physeteribus*: *ἡ δὲ λέγει Νέαρχος*, ὅπου τε δὸν κυζῶν παρέπλεον ὑπὸ τῷ ἔω ὀφθῆναι ὕδαρ ἀναφυσώμενον τῆς θαλάττης, ἣ αὖ περ ἐν πηγῶν βία ἀναφερόμενον. Inde igitur *πηγή* appellata, quæ eadem cum *φουήσις*. Nec quemquam movere debet, quod *πηγή* etiam inveniuntur dictæ. Non enim δὸν & *πηγή*, à scindendis fluctibus appellata sunt; sed est vitium scripturæ pro *πηγή*, ut *πῆσις* pro *πηγῶν* mons excelsus: & *πῆσις* pro *πῆλαι*, unde *πῆλαι*. De quo nos supra. Oppiano *πηγή* recte scribuntur. Et *πηγή* nomen navigii, quod aliis *πῆσις*. Strabo de occiduo Oceano: *ὡς δ' αὖτως ἔχει παρὰ τῶν κητέων ἀπάντων, ὁρῶν τε ἡ φαιανῶν ἡ φουήτων*. Ergo si *pristes* in Indico mari, etiam ibi *physeter*, nam idem sunt, è converso si *φουή*: in Gallico Oceano & Hispanico etiam *pristes* ibi versari credendum est. *ὄρυγες* Straboni sunt quæ Latinis *orca*. Et inde nomen Latinos ex accusativis Græcorum suos facere nominativos certum est. *τῷ φουήδῳ*, *forda*: *τῷ σπυρίδῳ*, *sporta*: *τῷ σπύριδα*, *spelunca*. Sic *τῷ ὄρυγα*, *orca*.

Qui enormes ultra molem ingentium columnarum super antemnas se navium extollunt. In quibusdam libris: qui enormes supra molem ingentium columnarum, ultra antemnas se navium extollunt. Non satis expresse Plinianum: in Gallico Oceano *physeter*, ingentis columna modo se attollens, altiorque navium velis diluvium quamdam eructans. Non dicit Plinius *physeterem* ultra molem ingentium columnarum se attollere, sed instar ingentium columnarum: quum sese attollit, instar ingentis columnæ facere. Sed nec Plinius ipse Græca, quæ vertere voluit, satis fideliter reddidit. Ita leguntur apud Strabonem: *ἡ φουήτων, ὡν ἀναφυσήσαντων φάινεται τις ἐμφάνεισι κλονῶν τῶν πῆσις ἀφ' ὧν ἀφ' ὧν*. Nimbofam illam alluviam, quam in altum sufflando eructant *physeteres*, similem videri ait à longe adspicientibus columnæ cuidam nebulosæ. Non ipsi itaque *physeteres* modo ingentis columnæ se attollunt supra vela & antemnas navium, sed aqua maris, quam in altum ejaculantur, altior ab it navium velis, ac ingentis columnæ instar reddit. Hic sensus est Græcorum verborum, quem Plinius non expresse.

Ut nimbofa alluvie. Ita quidam libri. In aliis: *diluvie*, quod habet Plinius. In priore ἐκδόσει ita scripserat Solinus.

Sola India mittit avem *psittacum*. Hunc de *psittaco* locum partim è Plinio, partim ex Apuleji verbis concinnavit noster. Qui Apulejus descriptionem *psittaci* in Floridis totam è Plinio transtulit, & insigniter hallucinatus est, dum Plinii verba nimis properanter legit, quam hallucinationem etiam sequutus est heic Solinus. Libros Plinii de herbis ac remediis herbarum, item de arboribus in compendium redegit idem Apulejus, servatis pæne omnibus auctoris verbis: cujus epitomes fragmentum bene longum penes me habeo antiquissima manu descriptum. Plinius lib. x. cap. XLII. Super omnia humanas voces reddunt *psittaci*: quidam etiam *sermocinantes*. India hanc avem mittit, *sittacen* vocat. Ita legendus ille locus, quod jam alii viderunt. In libro Rigaltiano scribitur: *sittacen* vocat: in aliis: *septagen*. Verum est *sittacen*, vel *sittan*. Hefychius: *Σίττας*, ἔρως πιδός οἱ τὸν ψίττακον λέγουσι. Idem: *Σίττη*, ἔρως πιδός οἱ δὲ δρυοκολήπτη. Item: *σίττι*, οἱ μὲν γλαῦκα, ἡ κίτταν, ἡ ἱέρκα. Ctesias in excerptis Indicorum *βίττακον* vocat, & instar *ἱέρκα* habere scribit. *σίττακον* etiam alibi legi. Et sane *σίττακον* & *ψίττακον* idem. Sic *σαγδάς* & *ψαγδάς* genus unguenti, de quo nos supra. *Σίττακον*, vel *σίττακον* ὁψιγῶν est & *σίττα*. Arrianus in Indicis dicitur *σίττακον*. Non Indi ipsi sic videntur vocasse, sed Græci, qui avem illam Indicam sermonis humani imitatricem nomine hujus avis ap-

pellaverunt, quæ maxima est æmulatrix vocis hominum. Hæc est *pica*. Sic Nili beluam, quam Ægyptii sui vocarunt *κέμψαν*, ipsi *προκόδειλον* vocarunt, quod similis esset lacertis maceriarum dictis *προκόδειλον* apud se. Apulejus in Floridis: *Psittacus avis*, India avis est: instar illi minimo minus quam *columbarum*: sed nec color illi *columbarum*: non enim *lacteus* ille, vel *lividus*, vel utroque *sublitus*, aut *sparsus* est: sed color *psittaco* *viridis* & *intimis* *plumulis*, & *extimis* *pinnulis*. Ita scribenda illa verba, quæ vulgo iniquatissima. Sic enim legitur ibi hodie: non enim *lacteus* ille, vel *lividus*, vel *utrumque* *sublitus*. Correxerunt utrinque. Nihil explicarunt. Atqui nullæ *columbæ* sunt *luteæ*, vel *subluteæ*. Quædam ex iis sunt totæ candidæ ac *lactææ*, plures vero *lividæ*: nonnullæ autem sunt albo & *livido* mixtæ. Hoc est quod ait: vel utroque *sublitus*, aut *sparsus* est: *livido* nempe *sublitus*, aut albo *sparsus*. Hæc emendatio indubitata est. Extimæ porro in avibus *pinnæ* sunt, *intimæ* *plumæ*. Vulgo editur: *intimis* *plumulis* & *extimis* *palmulis*. Emendabat Lipsius *parmulis*. Nihil necesse: immo nec recte. *Palmulas* magis tolerarem. Extimas *pinnas* sic vocaverit à similitudine *palmularum*, quibus naves incitantur. Nam *palmulas*, id est, remos, etiam *πῆσις* Græci poetæ vocarunt. Sed certior est emendatio nostra.

Ut cum se è sublimi præcipitat in saxum. Ita reposuit Delrius, cum antea esset, cum è sublimi præcipitatur. Melius fecisset legendo: cum è sublimi præcipitat; loquutione tralatitia & bonis auctoribus trita. Sed & Apulejum imitatur noster de *psittaco*: *Nostri prima duritia quum in petram quampiam concitus altissimo volatu præcipitat, rostro se velut anchora excipit*. Plinius: cum devolat rostro se excipit, illi innititur, levioemque ita se pedum infirmitate facit. Ergo Apulejus ex Plinio habet, Solinus ex Apulejo. Sequitur apud nostrum: & quodam quasi fundamento utatur extraordinaria firmitatis. Ita libri. Nam vulgo est: quodam quasi præsidio. At noster *fundamentum* dixit, quæ Apulejo *anchora*: *rostrum se velut anchora excipit*. Nam *anchora* proprie navium *fundamentum* est, & *naves* *fundare* dicitur. Virgilius:

Anchora fundabat naves.

Idem hic noster paulo post capite sequenti *fundamentum* de *anchora* usurpavit: Certis autem canalibus depressum adeo, ut nulla unquam *anchora* ad profundum illius *fundamenti* potuerint pervenire. Sic legendum eum locum ibi docemus.

Nam studet, ut homines alloquatur. Veteres optimi: nam studet ut quod homines adloquatur. Omnino scribendum: nam studet ut quod homines, id loquatur: ut id loquatur quod loquuntur homines. Sic alibi: *Ægipanes sunt hoc quod pingi videmus*. Apulejus de *psittaco*: id vero quod didicit, ita similiter nobis canit, vel potius eloquitur, ut vocem si audias, hominem putes: nam quidem si videas, idem conari non eloqui. Hæc corruptissima sunt, quæ voluere videri esse correctissima. Nam ita emendarunt omnium fere librorum lectionem qui habent: *Nam quidem si audias idem conate eloqui*. Facilis & certior inde correctio: ut *vocem si audias hominem putes: non quidem si audias idem coram te eloqui*. Vocem si tantum audias, hominem putes, non quidem id putes, si audias coram te idem eloqui. Tunc enim tibi patebit, avem esse non hominem, quæ id loquitur. Nihil verius. Coram te tantum scripsimus pro eo quod est in libris, *conate*: unde fecerant *conari*. Forte etiam emendandum: ut *longe si audias, hominem putes: non quidem si audias idem coram te eloqui*. Quod valde arridet.

Pag. 58. F. Ferrea clavicula sit verberandus. Verbum hoc ex Apulejo: cum sermonem nostrum cogitur amulari, ferrea clavicula caput tunditur, imperium magistris ut persequatur. Plinius radium dixit pro clavicula: capiti ejus eadem duritia qua rostro: hoc cum loqui discit, ferreo verberatur radio: non sentit aliter ictus. Apulejus ex Plinio sumpsit, Solinus ex Apulejo.

Dum pullus est, atque adeo intra alterum ætatis sue ænum. Eleganter optimus liber: dum in pullo est, id est, dum in ætate pulli est. Sic Ciceroni Lælio, in pueris esse, in viro esse: memineram Paulum, videram Gallum. Sed hi in pueris:

pneris: Cato in perfecto & spectato viro. Ita enim scribendum è libris, ubi vulgo legitur: *Sed hi nec comparantur Catoni maximo & spectato viro.* Apulejus: *Discit autem statim pullus usque ad duos atatis sua annos, dum facile os, uti conformetur: dum tenera lingua, uti convibretur.* Sic legendum ac distinguendum: uti os conformetur dum facile est: uti lingua convibretur, dum tenera est. Hic porro Apulejus hallucinatus est, & secum Solinum traxit in eundem errorem. Quod enim heic de psittaco dixit, hoc idem Plinius de certo genere picarum posuit. Post psittacum statim agit de illis picis: *Minor nobilitas quia non ex longinquo venit, sed expressior loquacitas certo generi picarum est.* Illæ porro picæ sunt, quas ait Plinius non facile perdiscere sermonem humanum, nisi primis duobus atatis suæ annis. Quod Apulejus psittaco tribuit, dum præfestinata lectione parum advertit, non de psittaco, sed de picis verba illa fieri apud Plinium. Id ut fiat planius, de iisdem picis ita loquitur Plinius: *verum addiscere alias negant posse, quam quæ ex genere earum quæ glande vescuntur, & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas, nisi primis duobus atatis suæ annis.* Quæ omnia Apulejus in picis ad psittacos transcripsit: *Verum ad disciplinam humani sermonis facilius est psittacus glande qui vescitur, & cujus in pedibus, ut hominis, quini digituli numerantur. Non enim omnibus psittacis id insigne.* At illud ridiculum & falsum de psittacis glande vescentibus. Nullæ siquidem glandes, vel glandiferæ arbores in India, ubi nascitur, & unde venit psittacus. Sed nec heic apud nos glande vescuntur. Præterea nulli psittaci cum quinis in pede digitis visuntur. Ergo ex Apulejo sumpsit hic noster cum scribit de psittacis: *Inter nobiles & plebejos discretionem digitorum facit numerus. Qui præstant, quinos in pede habent digitos, ceteri ternos. Lingua lata multoque latior quam ceteris avibus, unde perficitur, ut articulata verba penitus eloquatur.* Hæc postrema de lingua lata psittacorum ex eodem Apulejo hausit: *Sed illud omnibus proprium, quod eis lingua latior quam ceteris avibus, eo facilius verba hominis articulant patentiore plectro & palato.* Plinius, unde hæc mutuatus est Apulejus, non de psittacis hæc dicit, sed de certo illo genere picarum quæ glande vescuntur: *Latior iis lingua, omnibusque in suo cuique genere quæ sermonem imitantur humanum: quamquam id pane omnibus contingit.*

Paullo senior & indocilis est, & obliuiofus. In multis exemplaribus legitur: *major paulo segnior est, & obliuiofus, & indocilis.* Sic habuere Vineti codices, qui etiam sic edidit. Ita quoque quos vidit ὁ μακρὸς Mercerus. Sed ea lectio ex duabus composita est, & præterea mendosa. In prior editione fuit: *Major pullo & indocilis est & obliuiofus.* In altera: *pullo senior & indocilis, & obliuiofus.* Unde illa prodiit complurium librorum γερὰν vitiosa, *major paulo segnior est*: eleganter autem *pullo seniore* aut *maiorem* vocavit, qui excessit pulli ætatem. Sic *bimo* aut *trimo maiorem* Latini dicunt qui bimatum aut trimatum excessit. Hæc ad verbum Solinus ex Apulejo. Nihil enim tale Plinius: *senex autem capius & indocilis est & obliuiofus, βεβήκας ἢ ἀπλήρωτος.* Aristophanes, γέρον ἀπλήρωτος ἢ βεβήκας, *obliuiofus & tardus ad discendum*, hoc est, indocilis. Ex his constat Solinum Apulejo recentiorem esse, quem plerique boni viri & docti Plinio antiquiorem imaginati sunt.

Pag. 58. G. *Ut ne transjici sagittis quidem possint.* In optimis libris: *transjaci.* Ita supra *superjaci*, ὑπερβαλεῖν. Apud Senecam in libris de beneficiis, *superjacere* pro *superare* & *vincere* olim observavimus, quod Græci ὑπερβαλεῖν. Ita quoque apud Plinium scribitur in antiquis exemplaribus, loco quem Solinus heic transcripsit de proceritate Indicarum arborum: *arbores quidem tanta proceritatis traduntur, ut sagittis superjaci nequeant.* Correxere in editis: *superari* nequeant. Solinus dixit *transjaci.*

Pomaria ficus habent. De his Plinius lib. xi. cap. v. *Ficus ibi exilia poma habet, ipsa se semper ferens.* In veteri codice deest verbum *habet*: & *ferens* legitur pro *secus*. Item *seipsa*. Lego: *Ficus ibi exilia poma sed ipsa semper ferens, vastis diffunditur ramis.* Hic Soliniani libri habent, *pomaria ficus habent.* An ideo *pomarias ficus* appellavit,

A quia dixit Plinius ficus illas exilia poma ferre? alias *pomarium* idem quod *hortus*, vel *locus consecutus*, & *arboribus confitus*. Glossæ: *pomarium*, πωμῆριον: *pometum*, πωμῆριον. Profecto ficus illæ Indicæ non proveniunt in pomariis. Magno quippe ambitu pomaria illa oporteret fuisse, quæ plures hujusmodi arbores habuerint, quarum singularum codices sexaginta passus in urbem consumerent, umbra verò arboris duo stadia operiret. Nugatur igitur more suo Solinus.

Quarum caudices in orbem spatio sexaginta passuum extuberantur. Scripserat auctor in prior editione: *quarum caudices in spatium enorme crassescunt.* Ubi spatium pro crassitudine, vel magnitudine posuit. Quod frequens est Latinis auctoribus. Hinc apud Juvenalem: *---- spatium admirabile rhombi.*

Cujus loquutionis nomine tam graves pœnas viro docto dare non debuit Satyricus. Nulla enim in illa phrasi κακοζήλια notanda est, vel improprietas, utpote quam vetustissimi, nec poetæ tantum sed etiam πηλογοὺς usurparunt hoc sensu. Sic *spatium serpentis* apud Ovidium in *Metamorphosi* de serpente Thebano quem Cadmus occidit. Idem de *Remedio amorum spatiosum taurum* dixit pro magno:

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum.
Virgilius in Moreto spatiosam plantam pro magna.
---- spatiosa prodigia planta.

Ovidius de Re Amatoria spatiosam Andromachen.
Omnibus Andromache visa est spatiosior equo,
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.
Lucanus spatium elephantis de magnitudine ac mole illius beluæ:

Nec tutus spatio est elephas.
Agellius lib. i. cap. i. Facile intellexit, modum spatiumque planta Herculis ratione proportionis habita, tanto fuisse quam aliorum procerius, quanto Olympicum stadium longius esset quam cetera. Si spatium de re minima: cur non magis de maxima? lateris spatium apud eundem Juvenalem, lateris est modulus, quo minus mirum spatium rhombi dixisse de amplissimo rhombo. Ita hoc loco spatium enorme caudicis. In posteriori editione sic reposuit: *quarum caudices in orbem spacio sexaginta passuum extuberantur.* Quod ex Plinio imitatus est.

Sed mirum est tantam esse caudicis illius ficus crassitiam, ut sexaginta passus in orbem colligat. Nec vero hoc dixisse videtur Plinius, cujus hæc verba sunt: *superiores ejusdem rami in excelsam emicant, silvosa multitudine, vasto matris corpore, ut LX passus pleraque colligant, umbra vero bina stadia operiant.* Numquid non de solo & unico hujus arboris caudice hæc accipienda, ut fecit Solinus, sed de toto arboris corpore, quod multis constat caudicibus? Nam rami in terram curvati infinguntur & adulescunt, & novam subinde silvam progenerant. Hæc silvosa caudicum multitudo circaparentem in orbem propagata sexaginta passuum spatium plerumque occupabat. At matris ipsius corpus, id est, truncus magistræ arboris, unde ceteræ propagabantur, vix est ac ne vix quidem, ut tantum spatium consumpserit. Legitur in veteri ac bono exemplari Rigaltiano: *ut sexaginta passus plerique colligant, umbra vero bina stadia operiant.* Profecto de ramis arboris, non de trunco maiore hæc si ita legimus, intelligi debent. Idem quippe rami, qui sexaginta passus orbe colligunt, umbra quique bina stadia operiunt. Quod de matris, vel parentis caudice neutiquam potest capi. His adde quod Strabo eosdem sequutus auctores, scribit harum Indicarum arborum tam amplam esse magnitudinem, ὥς πέντε ἀνθρώποις δυσωδίην τε εἶναι καὶ στέλῃ. Atqui sexaginta passuum spatium vix quinquaginta quidem homines comprehenderint. Si quatenus tamen heic culpa est, non penes Plinium hæret, sed nec penes Solinum qui eum sequutus est. Nam Plinius fideliter Theophrastum expressit in his verbis: καὶ τὰς μεγάλαις μέγα σφύδρα καὶ ᾧ δὴ δὴ δύο σάδρα φασὶ πλεῖν πτωσίαν, καὶ τὸ πᾶν ὁ δὲ στέλεχος ἐνία πλεόνων ἢ ἐξήκοντα βημάτων, καὶ ᾧ πολλὰ περὶ ἐξήκοντα.

Melius tamen hæc Theophrastus quam Plinius. Totam arborem cum propaginibus, quæ matrem ambiunt, umbram jacere dicit ille usque ad bina stadia, truncum vero, vel caudicem

tem ipsum sexaginta passuum spatium occupare. At Plinius ait tam vastum esse matris corpus, id est, caudicem, ut sexaginta passus orbe colligant, umbra vero bina stadia operiant. Confundit & in unum miscet quæ Græcus auctor separavit. Præterea non dicit Theophrastus plerasque ficus Indicas ea caudicis crassitie extuberari, sed quasdam tantum plus quam sexaginta passus colligere, plerasque autem quadraginta: καὶ τὸ πᾶν ὁ δὲ σελήχης ἐνία πλείονων ἢ ἐξήκοντα βημάτων. Aliud agens Plinius illud πλείονων ad arbores retulit, non ad passus. Diodorus maximas illas Indiæ arbores vix tribus hominibus complexibiles esse tradit. Strabo vix quinque. Quomodo igitur stare poterit, quod habet Theophrastus, qui sexaginta passus in orbem eas dicit colligere. Atqui sexaginta hominibus opus fuerit ad comprehendendum arboris truncum, quæ sexaginta passus in ambitum caudicis detineat. Quod sic collige. Quinque pedes legitima hominis statura. Tot pedes passum faciunt. Idem porro spatium modusque manibus expansis inter longissimos digitos, quantus est à calcibus ad verticem. Juxta hanc rationem, non plus homo unus manibus suis comprehendere possit, quam quinque pedes, aut quod idem est, passum unum in ambitu longitudinis. Sic necesse est arborem, quæ quinque passus ambitu oecuper, non nisi ab hominibus quinque comprehendi posse. Perge porro & computa, oportet eas arbores, quæ sexaginta passus orbe trunci colligant, à paucioribus ambiri complexu non posse quam sexaginta. Hæc ἐναργεῖστα sunt & oculatissima. Quare vetus mendum in illis Theophrasteis hæsisse suspicor, & numerum fallacem esse, sic restituendum: καὶ τὸ πᾶν ὁ δὲ σελήχης ἐνία πλείονων ἢ ἐξ βημάτων, τὴν δὲ ποῖα πετάρων. Reponendum inquam ἐξ pro ἐξήκοντα, & πετάρων pro πετάρων. Caudex sex passuum in orbe à sex aut etiam quinque longioris stature hominibus comprehendi potest. Ut contra qui quatuor passuum spatio crassus est, quatuor aut tres homines eum circumplecti queant. Ita Theophrastus cum Strabone & Diodoro aliisque scriptoribus paria dixerit. Nec fanè alia aut diversa scripsisse putandus sit, quum eisdem habuerit auctores, Alexandri scilicet Magni comites, præfectosque classium ejus. Quibus relationibus consonant, quæ Hispani Hollandique nautæ hodie suis navigationibus compererunt. Videtur etiam in eo Plinius idem hallucinatus, quod tradit superiores ficus Indicæ ramos in excelsum emicare, imos vero in terram curvari, & spatio annuo infigi, novamque propaginem facere. Nihil simile apud Theophrastum, cujus locum ad verbum vertit. Sed nec apud alios auctores. Scribere illi ramos Indicæ ficus in excelsum primo emicare, sed ad duodenum cubitorum altitudinem, tum deinde curvari, ac reliquum incrementum deorsum capere, donec terram contigerint, cui infixi radices agunt, & stipites faciunt, novasque subinde propagines mittunt, quæ similiter in terram curvantur, & tabernaculi instar reddunt multis columnis fulti. Strabo ex Onesicrito: διηγείτω μεγάλα δένδρα εἶναι Ἰνδοῦ, ὧν τὰς κλάδας ἀνέξουσιν, εἴτα ἀναδοθέντες ἐπὶ τῆς δώδεκα, ἐπειτα τὴν λοιπὴν ἀνέξουσιν κατωφερὴ λαμβάνειν ἕως ἀν' αἰψωνται τῆς γῆς. Eam historiam Plinius non ex aliis potuit haurire auctoribus quam qui expeditionem Alexandri Magni Indicam describere. Theophrastus ita habet: ἡ δὲ Ἰνδικὴ χώρα τὴν πεκαυμένην ἐκ συκῶν, ἢ καδύσιν ἐκ τῶν κλάδων τοῖς ῥίζαις ὡς περ εἴρηται περὶ τῶν. Quæ è ramis radices demittit singulis annis. Plinius vertit: ramorum imi in terram adeo curvantur, ut annuo spatio infigantur. Non de imis tantum ramis, sed de omnibus hæc auctor dicit. Sequitur apud eundem Plinium: foliorum latitudo peltæ Amazonicæ effigiem habet. Theophrastus πέλιω simpliciter posuit, nec addit Ἀμαζονικὴν. Τὸ δὲ ἢ φύλλον ἐκ ἐλαττον ἔχει πέλιως. Atqui πέλιω non propria Amazonum, sed Thracum. Amazonicæ vero peltæ peculiarem formam habebant. Strabo de hac eadem ficu Indica αἰσίδα simpliciter nominat, cui folium ejus simile esse memorat: ποῖα δὲ δὴ καὶ δένδρα ὡς αἰσίδα ἢ Ἰνδικὴ τρέφει, ὧν ἐστὶ καὶ τὸ κάτω νέοντα ἔχον τὰς κλάδας, τὰ δὲ φύλλα αἰσίδα ἐκ ἐλάττω. Sic legendus ille locus, & de hac Indica ficu exponendus.

Arundinem creant ita crassam, ut fissis internodiis vesti-

et navigantes.] An legendum navitas tres? Ita Mela, à quo locus hic expressus: Arundinum fissis internodiis velut lembi navitas binos, & quadam etiam ternos vehant. Ita etiam corrigimus Melæ verba. Nam vulgo editum est: veluti navitas binos. Atqui certum est legisse Solinum, velut lembi. Sic enim scripsit: ut fissis internodiis vice lembi vestit navitas tres. Potest etiam legi apud Melam: Arundinum fissis internodiis velut navicla binos, & quadam etiam ternos vehant. Certe in veteri codice Palatino legebatur: velut navita, pro navicla, hoc est, navicula, vel lembus. Plinius lib. vii. cap. ii. Arundines verotanta proceritatis, ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant. Græci: ἐν γόνυ καλάμῳ πλοῖον ἀπαρτίσει. Immo μεσογόνον, quod inter duo genua, vel nodos arundinis intercedit. Plinius lib. xvi. cap. xxxvi, quo de harundinibus tractat: Harundini quidem Indica arborea amplitudo: quales vulgo in templis videmus. Differre mares ac fœminas in his quoque Inditradunt. Spissius mari corpus, fœmina capacius. Navigiorumque etiam vicem præstant, si credimus, singula internodia. Circa Acefinem amnem maxime nascitur. Totum hunc locum de harundine Indica, quæ circa Acefinem amnem nascitur, transcripsit ex Theophrasto, cujus verbis quædam de suo interfecit, quibus ostendit diversa harundinum genera confudisse. Arundinem illam Acefinis amnis navigiorum capacem esse ne utquam dicit Theophrastus. Immo contrarium ex eo colligas: τὰ μεγέθει μεγάλοι καὶ δὲ παχεῖς, ὥς ἀκοντίοις χρῆσθαι. Φύονται δὲ ἐπὶ τῇ Ἀκεσίλῳ ποταμῷ. Quæ verba similiter sic Plinius reddidit capite, quo supra de calamis: Quippe non eadem gratia Belgicis. Hac & Creticis commendatioribus: quamquam præferuntur Indici, quorum alia quibusdam videtur natura: quando & hastarum vicem præbent, additis cuspidibus. Sic legendus ille locus. Tradit Theophrastus harundinem illam Indicam Acefinis crassam esse & proceram, adeo ut jacula ex ea fiant: ὥς ἀκοντίοις χρῆσθαι. Non major igitur ejus crassitudo, quam quæ jaculis competat. Plinius ἀνέχουα vertit hastas, quum sint jacula. Majores porro hastæ sunt jaculis. Hasta δόρυ Græcis. Διαδορῆσθαι, hastis velitari. Nunc vide quam verisimile sit eam harundinem ea crassitie, quæ faciendis jaculis apta sit, navigiis esse idoneam, ita ut singula ejus internodia ternos homines possint vehere? Nec fanè hoc dicit Theophrastus de illo arundinis genere. De ea sic idem: ἐστὶ δὲ ὁ μὲν ἄρβυλος περὶ τὸν δὲ θῆλυς κοῖλον. Διαρῆσι δὲ καὶ τὰν τῶν ἄρβυλων καὶ θήλει. Plinius ita vertit: Differre mares ac fœminas in his Indi quoque iradunt: spissius mari corpus, fœmina capacius: navigiorumque etiam vicem præstant, si credimus, singula internodia. Ea scilicet harundo, ex qua jacula faciunt, navigiorum vicem præstat? Hoc vero prorsus admirabile. Non dicit Theophrastus illius arundinis in mare spissius esse corpus, in fœmina capacius: sed simpliciter fœminam concavam esse, marem solidum. Addit Plinius eo loci: Indica quidem harundini arborea amplitudo. Immo illi harundini, quam ibi ex Theophrasto describit, quamque circa amnem Acefinem nasci scribit, ne utquam arborea amplitudo. E contrario non in rectum eam surgere, sed per humum graminis instar serpere narrat ibidem Theophrastus: καὶ δὲ πὶ καλάμῳ φύεται, καὶ ἐπὶ γῆνι, ὅς ἐκ εἰς ὅρα γόν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀφίσης τὸν καυλὸν, ὡς περ ἡ ἀρβύλα, καὶ ἐπὶ τῇ ποιεῖται τὴν ἀνέξουσιν. Harum harundinum meminit quoque Strabo, & χαμαικλινεῖς vocat: sed de earum proceritate & crassitudine ea prædicat, quæ non habentur apud Theophrastum: καλάμῳ δὲ μήκος μὲν τελέωνται ὀρτυγῶν τὰς ὀρθάς, τὰς δὲ χαμαικλινεῖς πενήκοντα, ποῖα καὶ ὥς τὴν ἀρβύλαν ποῖς μὲν εἶναι τρίπηχυν, ποῖς δὲ διπλάσιον. Prorsus χαμαικλινεῖς appellat, quæ Theophrasto dicuntur ἐπὶ γῆνι, quæ non in excelsum recte attolluntur, sed per terram sparguntur. Eas opponit ποῖς ὀρτυγῶν. Ceterum quod de earum crassitudine adjicit Strabo, non convenit cum Theophrasto. Nam ille tria cubita in diametro habere, & novem in orbe cubita, quasdam etiam duplo crassiores esse, utpote quæ habeant fœna in diametro cubita, decem & octo in circuitu. Hæc si vera sunt, non video quomodo vicem hastarum præbere potuerint. Ut ut sit, certè eadem harundo navigii usum singulis internodiis, & hastæ, vel

vel jaculi non potuit præstare. Nisi constaret Plinium legisse in Theophrasti verbis, ὥστε ἀκανθίους χρῆσθαι, omnino apud eum legendum contenderem; τὸ μέγιστον μέγαλον καὶ ὑπερβαίνειν, ὥστε ἀκανθίους χρῆσθαι. Et profecto eam lectionem verissimam ausim præstare. Ut enim probaret proceras & crassas illas esse harundines, non fuit necesse adferre, quod usum jaculorum præberent. Quippe cum certum sit multo minores ad hunc usum expetitas, ut Belgicas, Creticas & Italicas. Ceterum adeo crassæ & magnæ illæ harundines Indicæ circa Acesinem nascentes, ut vulgo lemborum vicem præstarent, ὥστε ἀκανθίους χρῆσθαι. Quod unice convenit cum iis, quæ de earundem harundinum longitudine & crassitudine refert ex Onesicrito Strabo. Circa Gangem quoque hodie scribunt harundines adeo crassas & proceras gigni, ut vix sit homini uni eas brachiis complecti, ex quibus exiguas scaphas conficiunt, quibus in navigando Gange utuntur indigenæ. Hæc sunt ἀκανθίαι Theophrasti. Καλαμῖναι ἔστιν Isidoro apud Athenæum naviculæ, quæ ex huiusmodi harundinibus apud Indos fiebant. Apparet igitur vel tempore Plinii corrupta fuisse Theophrasti exemplaria, quæ ἀκανθίους pro ἀκαλίοις præferebant. Quod ex scolorum emendatione manasse puto quipaucis ante lineis mentionem ab eo fieri videbant. Τὸ πῆξι καλάμῳ, ὃν καὶ κρηλὸν καλεῖται. Vel certè ita audivit legente anagnoste. Ἀκανθίους pro ἀκαλίοις.

E radicibus ejus exprimitur humor dulcis ad melleam suavitatem. Ἡς ἐκ τῶν ῥιζῶν χυλὸς ἐκπύζεται γλυκὺς πρὸς τὸ μῆλιος ἡδύτης. Sed quaerendum an ex radicibus hujus harundinis, cujus singula internodia navigiorum erant capacia, dulcis ille liquor exprimeretur. Nusquam hoc Plinius, quod sciam. Nec si diceret, temere crederem, quando contra stent aliorum auctorum testimonia. Harundinem illam Indicam, quæ dulcem & melleum liquorem radicibus præfert, non valdè magnam esse canebat Varro his versibus, qui apud Isidorum citantur.

Indica non magna nimis arbore crescit harundo:

Illius e lentis premitur radicibus humor,

Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Vides non nimium magnam esse harundinem Indicam, è cujus radicibus exprimitur melleus ille succus. At rursus Strabo ex Eratosthene clare affirmat magnas esse harundines, quæ dulcem illum liquorem reddunt: τὰς δὲ ξυλικὰς καὶ τὰς ῥονώδεις πηλὰς, καὶ τὰς ῥιζὰς τῶν φυτῶν, καὶ μάλιστ' αὐτῶν μεγάλων καλάμων γλυκείας καὶ φύσι καὶ ἐφύσι. An ergo reponendum in illis versibus?

Indica nam magna nimis arbore crescit harundo:

Illius e lentis premitur radicibus humor.

Nihil muto. Fortassean harundines istas, ex quarum radicibus exprimitur dulcis humor, confudere cum illis harundinibus, quæ saccharum ferunt. Dico saccharum illud, quod veteribus notum fuit. Atqui illud omnino diversum ab illo humore melleo, qui exprimitur è cannis Indicis, earumque radicibus. Saccharum veteres in harundinibus colligi tradunt, instar gummis concretum & candidum. Dioscorides, Plinius & si qui alii ex antiquis sacchari meminerunt, non aliter tradunt, & in hoc omnes consentiunt. Hoc tamen saccharum longe aliud ab eo, quod hodie in usu est, & diversum utique ab illo humore dulci, quem ex harundinibus Indicis exprimi solitum scribunt plerique veterum auctorum. Cannæ porro illæ Indicæ, quæ ipsæ, vel quarum radices expressæ humorem illum melleum reddebant, eadem plane sunt cum illis cannis, quæ nobis hodie saccharum sic vulgo nominatum generant. Nam expressione ex harundinibus succus ille elicatur, deinde coctione densatur, quem hodie sacchari nomine novimus. In cannis ipsis neutiquam sua sponte concrevit, profecto tale hoc tempore ad nos ex India non adfertur. Aliud igitur antiquorum saccharum; aliud nostrum, quamvis nomen sacchari, quo utimur, ex antiquo factum sit. Nec mirum videri hoc debet. Sic tamalabatra Indi vocant hac ætate folium Indicum. Græci ex eo fecerunt suum malabathrum. Aliud tamen Græcorum hoc malabathrum ab Indo fo-

lio. Idem quippe cum folio betæ, ut infra dicturi sumus. Cannam sacchari hodierni versibus, quos supra attulimus, expressit Varro. De eodem genere cannæ intellexit Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab harundine succos.

De Indis loquitur. Ergo Indi succos inde expressos potui habebant. De hoc calamo, cujus succum potui jucundum & dulcem fumeabant Indi, capiendus est Dionysius Afer in his versibus:

Ἀποθ' μὲν γὰρ κέλεται ἀέξεται, ἀποθ' δ' αὖτε

ἴλαμ' ἡλεῖται Ἐρυθρίᾳ καλάμοιο.

Das res simul conjunxit in India nascentes, quibus ad cibum & ad potum utebantur Indi: milium, quo vesciebantur, & calamos, quorum succum expressum bibebant. Ἐρυθρίᾳ καλάμῳ idem & καλάμῳ Ἰνδικῷ. Nam poeta ille passim Ἐρυθρίαν pro Indico usurpat. Ut Ἐρυθρίαν πόντον, Ἐρυθρίῳ θαλάσῃ, Ἐρυθρίᾳ Ἀρμένῃ. De quibus nos supra. Indicos calamos genere certo harundinis dixere veteres, quæ intus inanibus & vacua non esset, sed plena ac solida. Democritus subditivus in Geponicis: καλάμῳ π. τὸ καλὰ μῆκος Ἰνδικῷ, ὑπὸ λινῶν δὲ μεσοκαλάμῳ, ὑπὸ ἐνίων δὲ βελίταις δὲ σπυργίαις δασύς καὶ ἀπαλὸς. Lucanus teneram

harundinem vocat Indicam, id est, ἀπαλὴν. Cannæ quoque, quæ saccharum hodiernum gignunt, plenæ sunt, non inanes & cavæ vulgarium cannarum modo. Strabo in quodam Æthiopici loco καλάμῳ Ἰνδικῷ plures nasci prodit. Unde fides fit certo generi harundinum huic nomen inditum etiam si apud Indos non nasceretur. Certe καλάμῳ Ἐρυθρίᾳ Dionysio est calamus Indicus, & is quidem calamus, ex quo Indi dulcem liquorem & potui accommodatum exprimebant, quæ nostra canna saccharina est. Narrat Plinius post Jubam in quadam ex insulis Fortunatis ferulas surgere ad arboris magnitudinem, candidas, quæ expressæ liquorem reddunt potui jucundum. Cannas sacchari esse nemo dubitet, quas hodieque in illis insulis nasci certum est. Ex his constare puto cannas Indicas veteribus fuisse cognitatas, & succum ex his exprimi solitum ab Indis suis, sed potui tantum accommodatum.

Artem vero excoquendi huiusmodi succi mellei, qui ex cannis eliciebatur, & coagulandi, & mox in panes cogendi prorsus incompertam veteribus audacter possumus affirmare. In Hispaniola tradunt cannas gigni, ex quibus melleus & saccharinus succus educitur, sed coagulari non posse. Succum ex cannis ejusmodi expressum & igne spissatum atque concretum vocamus saccharum. Longe aliud erat quod veteres hac appellatione signaverunt. Qui ex veteribus cannarum Indicarum mentionem faciunt, & succi ex eis exprimendi, saccharum nusquam nominant. E contra, qui saccharum nominatum commemorarunt, de succi expressione nullum verbum mutant. An non manifestum hoc indicium ac certum diversam rem esse σάκχαρον veterum & succum Indicæ harundinis, quem nunc censemus sacchari nomine? Scribit Plinius saccharum ad medicinæ tantum usum haberi. Medicamentum esse & medica tantum virtute censi indicat. At cannæ Indicæ succus Indis suis suavissimus fuit potus. Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab harundine succos.

Hodie quoque sacchari vulgaris diluti succo multi potula sua condiunt & edulcant. Antiqui sacchari virtutes ad medicinam utiles recenset Dioscorides: quod sit ὀφθαλμῶν, hoc est, ventris morantis incitamentum: quod oculorum obscuritatem abstergeat: quod renes, & vesicam juvet exulceratam. Horum nihil in saccharum hodiernum potest cadere, quoniam has virtutes non habet. Hesychius: Σάκχαρον, τὸ ἐμπερὲς ἐστὶ κόμην, ῥονώμελον ἐν τῇ Ἰνδικῇ, καὶ λίαν λυγρόν. Ita legenda hæc Hesychii verba. Si saccharum, quo nunc utimur, alvum solvit, haud abnuo quin veterum saccharum idem sit cum eo quod hoc nomen apud nos habet. Saccharum nostrum sitim facere omnes fatentur. Veteres saccharum suum siticulo sum non esse asserunt. Galenus de saccharo quod mel Indicum vocabat: ἔτε κακοσμάμαχον ἐστὶν ὡς τὸ παρ' ἡμῶν, ἔτε διψώδες. Nulla in his verbis comparatio, ut censet Scaliger,

Scaliger, nec ita exponendum, quasi voluerit, faccharum non perinde siticulosum esse ut vulgare mel, sitim tamen quadamtemus facere. Immo absoluta in oratione sententia est. Mel commune *κακοσμάχον*; contra faccharum, quod erat mellis Indici genus, *δυσμάχον*, ut etiam affirmat Dioscorides. Mel item commune sitim generat, at faccharum nullo modo *διψῶδες*. Sic omnino capiendus Galenus. Alias dicendum esset, faccharum veterum ex Galeni sententia non æque *κακοσμάχον* esse ac vulgare mel, aliquatenus tamen stomacho contrarium haberi. Quod falsum est. Nam *δυσμάχον* esse planè dicit Dioscorides. Ergo & siti potius sedandæ, quam faciendæ aptum. Contraria in faccharo hodierno virtus deprehenditur. Quod faccharo vulgari medici nostri ad serapia & zulapia sua conficienda utuntur, non propter ullam medicam facultatem, quæ in eo sit, id faciunt, sed aliarum facultatum amara eo condiunt, & jucundiora ad potum efficiunt. Tum etiam faciunt, ut possint durare, atque inveterascere, quæ alias servari non valerent. Omnino ad delicatioris vitæ voluptatem potius quam ad ullam medelarem utilitatem comparatum videtur. Pertendit tamen Scaliger Julius hanc solam esse differentiam facchari veterum & hodierni, quod illud ex harundine sponte manabat, nostrum hoc exprimitur & coquitur ad candorem & spissitudinem. Concedamus hoc illi, quid deinde fiet? An non eadem natura & facultas illius esse debuit, quod sponte sua in harundine concresebat, & hujus facticii quod hodie premi solet & excoqui? hoc si est, tum illud erit. Non esse jam docuimus. Quid igitur? diversa nolumus esse quæ frontibus adversis inter se opposita sunt. Non circumagendus est lector, sed deducendus recta. Quæ de suo faccharo prædicant veteres, longe aptius quadrant in nostram mannam quam in faccharum. Certe pleræque conveniunt ejus notæ in descriptionem & facultates mannæ. Manna tamen non est, licet quidam ex neotericis hoc voluerint, sed faccharum, quod tunc solum ex India habebant, mannæ Indicæ genus esse putarunt. Sic in aliis multis errarunt, ut quum fericum ex lanugine arborum depexa fieri, piper longum & nigrum in eadem arbore nasci; ginger radicem esse arboris piper ferentis crediderunt, & talia *ὅσα πόντος*. Dioscorides, qui facchari meminit, nullam habet mannæ mentionem, ut nec Plinius. Non dubium tamen quin illi mannam cognitam habere potuerint, quæ vetustioribus non fuit ignorata. Athenæus Amyntæ veteris auctoris locum citat ex libro *πρὸς τὴν ἀσπίδα*, in quo manna, qualis hodie nobis in usu est, planissime describitur. Ea verba heic apponam ex lib. xi. *Ἀμύντας ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τὴν ἀσπίδα πρὸς τὴν ἀσπίδα καλεσμένην διαλεξιμὴν ἔχει. Σὺν τοῖς φύλλοις ὁρέοντες συνιθέουσιν εἰς παλάθην Συριακὴν τῶν πλάτωντες, οἱ δὲ σφαῖρας ποῖντες, καὶ ἐπιδὼν μέλιτος πρὸς φέρεσθαι δόπουλασιντες ἀπὸ αὐτῶν ἐν τοῖς ξυλίνοις ποτηρίοις, ἔς καλὰς ταβάδας περιβρέχουσιν, καὶ διηθήσαντες πίνουσιν, καὶ ἐστὶν ὁμοῖον ὡς ἂν τις μέλι πίνει διείη, ἔπειθ' ἡ πολὺ ἡδονή.* Non potuit *ῥαφικώτερον* manna nostra depingi, & ea quidem quæ dura est, atque concreta. Per Indiam hodieque venalem ex provincia *Usbeque* circumferri asserunt in magnis glebis admixtis foliis. In massis quoque adfertur huc ad nos ex Calabria. Per *παλάθην* intelligit auctor massam caricarum aut cottanorum, quæ ex Syria in alias regiones ferebantur. Possumus & caryotarum *παλάθην* accipere. Nam & *palathion caryotarum* in lemmate apud Martialem. Pruna quoque Damascena in offas & *παλάθην* condita inde veniebant. Sed de caricis hoc nomen proprie obtinuit, *σύκων* ἐπὶ ἀπὸ ἡλίου θέσιν & *μαζία* Græci interpretantur. *ταβάτης* poculi genus lignei, in quo mannam suam dissolvebant illi populi. Scaliger Julius pro populis eos accepit, & quidem interioris Libyæ, non pro poculis, insigni hallucinatione. Putavit nimirum ei auctori populos *ταβάτας* vocari, qui Ptolemæo dicuntur *ταπανίται* infra Nasamones siti in Libya interiore. Quod est maximè ridiculum. Nec enim verisimile est transisse Amyntam de Africæ populis inter Asiæ mansiones. Diferte notat Athenæus ex eo loco Amyntæ *ταβάτας* esse poculi genus, quod & ipse

A Amyntas clare testatur. Vir alius summus *ταβάτας* ab Hebræo deducebat *תבן*, quod *arcam* significat. Sed nulla similitudo arcæ, cum poculo. Præterea cum afflatu scribitur *Theba* pro arca. Quod & apud Græcos in glossa fuit. Hesychius: *Θήβα, πόλις Βοιωτίας καὶ κτεῖνον*. Idem: *Θίβη, πλεονὴν ἢ κτεῖνον ὡς γλωσσίζον*. Varro scribit *Æoles* Boeotios *tebas* vocare colles. Et in Sabinis ita tum quoque vocatas, quo è Græcia Pelasgi migraverant. Item in agro Sabino clivum appellari *tebas*. Certè videntur *Æoles* etiam *θήβην* vel *τήβην* absque aspiratione vocasse cumulum terræ, vel colliculum ad instar arcæ eminentem. At *ταβάτης* puto scyphos ligneos appellatos apud eos populos, quod essent instar *ταβάλων*. *Tabala* Parthi olim vocabant tympana ænea ad formam clibani facta, quibus in bellis utebantur. Hodie quoque *atabala* dicuntur, & Mauris usitatum cum re vocabulum. Hesychius: *τάβαλα ὑπὸ Πάρθων ἔτι καλεῖται ὄργανον κλιβάνου ἐμφερές, ὃ ῥεῶνται ἐν τοῖς πολέμοις ἀντὶ σάλπιγγος*. Pocula lignea qualia etiam hodie tornantur, si in versa statuuntur, clibanii formam referunt. Sed de his constituat quisque sicut voluerit. Satis est mihi demonstrare id non esse quod alii voluerunt. Mannam igitur etiam antiquiores Dioscoride auctores novisse ex illo Amyntæ loco constat. Hæc *δροσμέλι* & *αἰερόμελι* dicebatur Græcis. De ea tractabat Amyntas eo loci, ut ex verbis Athenæi liquet: *ὡς δὲ αἰερόμελις δὲ δροσμέλις*. Temere autem asserit Scaliger cognitam etiam Aristoteli *mannam*. Mel illud aërium, cujus apud Aristotelem sit mentio, non est *αἰερόμελι* recentiorum Græcorum, nec manna nostra, qualis hodie colligitur & circumfertur ad medicinæ usum, sed rorem eo nomine intelligit pinguem & melleum, qui de cælo matutinis temporibus, sed ubique, cadit, quem rorem apes colligere creduntur & ex eo mel suum conficere. Immo ne mellis quidem aërii uspiam meminit Aristoteles, cujus verba pravè distincta in hunc detorsit sensum Julius. Perperam. Verba sic habent è lib. v. Hist. cap. xxi. *de apibus: κήρῳσιν δὲ φέρεσιν δότ' ὃ δακρύα τῶν δένδρων, μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ αἰέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄσπων ὀπιπλάσας, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἥλιος.* Ait ceras fieri ex floribus: *τὸ κήριον μὲν ἐξ ἀνθῶν: ex arborum lacryma, κήρῳσιν lib. ix vocat κώνησιν.* Atque ita hic reponendum, aut certe utrobique *κόμεωσιν* ex Plinio. Idem tamen *κώμησις*, nempe ἡ *ἀφ' ἧς*. Alii *κόμεωσιν* vocarunt quod fieret ἐκ τοῦ κόμεως, & ex arborum lacryma. Μέλι δ', inquit, *τὸ πίπτον ἐκ τοῦ αἰέρος*, repetendum ex superioribus, ac subaudiendum *φέρεσι*. Mel ferunt, id quod ex cælo cadit. Hoc ros est. Ex eo rore mella stipant apes. Ros ille pinguior qui de cælo cadit certo tempore, horis matutinis qualis cecidit, excipitur ab apibus & in favos refusus absque ullo alio artificio, mel purum putum est. Sequitur statim: *τὸν μὲν ἐν κήρῳ ποιεῖ ὡς περ εἴρηται, ἐκ τῶν ἀνθῶν, τὸ μέλι ὅπ' ἡ ποιεῖ, ἀλλὰ φέρεται πρὸς τὸν μόνον, σημεῖον.* Ita legendus ille locus. Ceram, inquit, ex floribus faciunt. Mel non faciunt, sed adferunt tantum purum putum sicut è cælo defluxit. Male legitur *πλάσας μόνον*. At *πρὸς* est germanum ac merum, minimeque adulteratum. Comicus: *Θηεκάδης πρὸς τὸν τέκνον*. Unde & *πρὸς τὴν νάρθη* in Evangelio incorrupta ac sincera. Scaliger verba illa Aristotelis supra citata producit exercit. lxxx. ad hunc modum: *μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ αἰέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄσπων ὀπιπλάσας, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἥλιος.* Deinde subjicit ista: *Ergo Iris confert ad id quod recentiores manna vocant, veteres mel roris, Aristoteles heic mel aëris.* Nugæ. Ros ille Aristotelis ubique locorum de cælo cadit, certis temporibus, quem ubi apes ore exceperunt, & cellis ingessere, mel est. Verba illa Aristotelis ita Plinius reddidit lib. xi. cap. xi sic continuanda: *At melle uno alterove die cellas replent. Venit hoc aëre, & maxime siderum exortu, præcipueque ipso sidrio explendescente sit, nec omnino prius Vergiliarum exortu, sublucanis temporibus.* Nulla sidrii mentio apud Aristotelem, qui satis comprehenditur, *τῶν ἄσπων ὀπιπλάσας, siderum exortu*. Libri Plinii pro *sidrio* habent *sidrio*: & explende sit. In quibusdam: *explendescit.* Totum locum sic lege: *præcipueque ipsa iri impendente. Nec sit omnino prius vergiliarum exortu. Sublucanis temporibus itaque, cum prima aurora solia arborum melle rosida*

scida inveniuntur. Ὅταν κατωκλήψῃ ἡ ἱεὺς, ipsa iri impendente. Græci ἱελοκήλια vocant frutices, quibus iris incubuerit, super quos iris sese curvaverit, & innixa sit. Ita loquitur alibi Plinius. Sequenti capite locus ad eandem rem pertinens ita emendandus: Namque ab exortu sideris cujuscunque, sed nobilium maxime, aut caelesti arcu si non sequantur imbres, sed ros tepefcit solis radius, medicamenta non mella gignuntur oculis ulceribus, &c. Ita etiam distinguendum. Malè autem legitur: aut caelestis arcus. Atqui exortus de sideribus, non de cœlesti arcu dicitur. At cœlesti arcu significat, quum cœlestis arcus apparet. Inter omnes porro ferme convenit mel apum ex illo roscido humore, qui venit ex aëre, confici. Seneca epist. LXXXV. Quibusdam placet non faciendi mellis scientiam apibus esse, sed colligendi. Hoc est quod ait Aristoteles, ὅτι πῦσι μέλι, ἀλλὰ φέρονται πρὸν μόνον. Hinc mel aerium Virgilio quod ex aëris rore factum est. Antiphilus epigrammate:

Ἀ καλὸν αὐτοπόνητον ἐν αἰθέρι εἶμα μελισσῶν.

Idem in fine epigrammatis apes vocat αἰθερεὺς νέκταρ ἢ ἱερὰ πίδαρ. Cornelius Celsus apud Philargyrum: apes ex floribus ceras faciunt, ex rore matutino mel. Ros ille matutinus, ex quo apes mel suum conficiunt, & qui ubique locorum cadit, in quibusdam locis in grumulos coit ac densatur, & pro manna colligitur. Sed hujus mannae nec Aristoteles, nec quisquam ex illo ævo meminit. Seneca epistola qua supra: Ajunt inveniri apud Indos mel in harundinum foliis, quod aut ros illius cœli, aut ipsius harundinis humor dulcis, aut pinguior gignat. In nostris quoque herbis vim eandem, sed minus manifestam, & notabilem poni, quem persequatur & contrahat animal huic rei genitum. Habemus heic quod quærimus. Ros ille matutinus in foliis ubique nascentium arborum & herbarum invenitur, quem apes legunt & contrahunt ad mel faciendum. At apud Indos idem ros notabilis ac manifestus deprehenditur in harundinum foliis. Hæc est veterum manna, hoc mel calaminum, hoc denique saccharum Dioscoridis & Plinii. Nullam aliam scisse tum videntur præter Indicam, & quæ in foliis harundinum Indicarum inveniretur. An hoc verum sit non disputo, immo non esse confirmo, ita eos sensisse audacter dici potest. Mel harundineum illud Senecæ, μέλι καλάμιον vocatur auctori peripli, quem Plinio coævum fuisse, aut paulo etiam vetustiore alibi docuimus: καὶ μέλι τὸ καλάμιον, τὸ λεγόμενον σάχαρι. In foliis harundinum Indicarum reperiri illud mel testatur Seneca, sed dubitari ait utrum ros illius cœli, an ipsius harundinis humor pinguis hoc gignat. Aphrodisæus Alexander in Problematis rorem esse aëris calore solis coactum affirmat: Quod sacchari Indi appellant, mellis in harundinibus coagulum est, sole cogenite rores ad mellis dulcedinem, quod idem in monte Libano fieri certum est. Ex his nihil jam dubii reliquum est, quin saccharum suum veteres Indicæ mannae crediderint speciem omnino diversam à nostro saccharo. Nam si ex harundine ipsa prodiret humor ille pinguior, quem sacchari nomine vocarent, si de cœlo foliis illaberetur, non idem potest esse cum hodierno saccharo, cujus harundo secatur, tunditur, molitur, & premittitur ad succum eliciendum, qui deinde excoquitur ad eam spissitudinem & candorem quem videmus. Mel illud καλάμιον rorem non esse cœlo deciduum, sed humorem ex ipsa arbore pinguiorem & coagulatum innuit. Nearchus apud Strabonem lib. xv: εἶρηκε ὅτι καὶ περὶ καλάμιον οἱ πῖσι μέλι μελισσῶν μὴ εἶναι. Hoc verbum πῖσιν aperte ostendit mel illud gigni ex ipsa harundine, non de cœlo rorem mutuari. Persicæ mannae genus hodie memoratur, quod xirquest, aut xircast nominant, de quo dubitare fatentur, utrum ros sit in eas arbores decidens, an gummi ex iis sponte manans. Cujus mannae descriptio adjuncta ea dubitatione satis belle convenit cum saccharo veterum & illo melle harundineo Senecæ. Sed ne quis fallatur, non est. Harundines autem illæ Nearchi Indicæ, quæ mel generant absque apum opera, diversæ sunt ab aliis æque Indicis harundinibus, quarum radices dulci humore turgescere tra-

A dit idem Strabo, ex auctoritate Eratosthenis. Humor ille exprimebatur ad potum. Atque hæc sunt harundines, siue cannæ, ex quibus pressis hodie saccharum nostrum educitur. Varro:

Illius è lentis premittitur radicibus humor.

Saccharinæ vero veterum harundines illæ sunt, in quarum foliis inveniebatur genus illud mellis concreti, quod saccharum prisca ætas appellabat. Isidorus non malus sæpè auctor, dum vetustiores sequitur, saccharum pro manna nobis plane exhibet his verbis ex Originum lib. xx. Antea autem mella de rore erant, inveniebanturque in harundinum foliis: unde Virgilius:

B Haftenus aëri mellis cœlestia dona.

Siquidem hucusque in India & Arabia reperitur coagulum ramis inherens in similitudinem salis. Saccharum priscorum intelligit, idemque facit cum aërio melle, quæ manna est nostra. Alio loco commemorat Indicam harundinem in stagnis nascentem, ex qua succus ad potum dulcis exprimebatur: In Indicis stagnis nasci harundines calami que dicuntur, ex quorum radicibus expressum suavissimum succum bibunt. Subjicit ibidem versus Varonis supra nobis adductos, quibus describitur saccharina hodierna canna:

C Indica non magna nimis arbore crescit harundo.

Jam omni luce clarius liquet saccharum veterum esse aliud ab hodierno, & magno errore confundi cum saccharo recentiorum Græcorum & Arabum. Hoc facticium cujus nulla antiquis notitia, illud nativum. Cannas tamen Indicas, unde succus exprimitur, qui cogitur in saccharum, notas fuisse veteribus certum est. Sed hætenus tantum norant, ut succum ex iis ad potum exprimerent. Postea inventa ratio est succi hujus excoquendi & coctionibus cogendi in lapideam pæne duritiem. Quod Arabes monstrasse opinor. Fortasse & ab ipsis Indis id primum, sed longo post tempore proditum. Succum sic coctum & coactum sacchar vocarunt veteri nomine, quo mellis aliud genus in harundinibus collecti veteres appellarunt. Hoc sane nomen & multis aliis succis tribuerunt, sed non nisi congelatis, ita dixerim, & coagulatis. Ut sacar mambu, & sacar tenga. Hoc facticium ex liquore quodam palmeo. Illud sponte nascens in harundinibus dictis mambu, & amyli modo crassum & fragile. Tam magnas esse illas harundines tradit Christophorus à Costa, ut cymbas inde faciant illinc homines, quæ binos ac ternos etiam vehant. Persæ & Arabes saccharum illud ex harundinibus mambu collectum vocant tabaxir.

E Quod esse veterum Græcorum σάχαρον extra omnem controversiam est. Hoc μέλι καλάμιον, & ἄλλα ἰνδὸν dixerere, quia σάχαρον similem salii habeat. Plinius: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum gummi modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis avellanae magnitudine ad medicinam tantum usum. Ita hæc distinguenda, collectum gummi modo, non, ut est vulgo, gummi modo candidum. Hæc omnia prorsum quadrant in tabaxir, vel saccharum mambu. Candidum est, fragile est dentibus, in harundinibus colligitur, dulce est, ad medicinæ tantum usum sumitur. Modo in parvis, modo in majusculis grumis concretum reperitur. Falsum igitur quod vult Julius Scaliger easdem cannas saccharum apud priscos natura suapte concretum tulisse, & succum hodie dare, ex quo fit arte saccharum nostrum. Diversa omnino hæc genera cannarum. Hæc modicæ sunt, & papyro similes, ex quibus hodiernum saccharum coctione conficitur, succo prius expresso. Amplissimæ illæ, in quibus nascitur saccharum mambu, quod verum ac legitimum est saccharum priscorum. Falsi etiam illi, qui saccharum vulgo dictum candum contendunt esse veterum saccharum. Hoc arte tantum paratur. Priscum illud, quod est tabaxir, nihil arti debet. Non alii auctores sacchari candi meminere, quam qui & saccharum hodiernum facticium noverunt, ut Myrepsus. Saccharum candum, non à candore dictum, nec à canna: sed κάντι, vel καντὸν, & καννον Græci recentiores vocarunt, quod angulosum sit, & quum frangitur, in partes semper diffiliat angulatas. Id Græci vulgares καντὸν appellant. Græci veteres non minus hal-

Lucinati

lucinati sunt, qui pro manna acceperunt. In his est Aphrodisæus, qui id affirmat & simile facit ei mannæ, quæ colligitur in Libano monte. Quædam familia. Manna est mel concretum, μέλι πεπηγός. Saccharum mambu etiam, μέλι πεπηγός, sed alio genere. Illud dissimile: Manna lentescit ac liquefit sub dentibus. Saccharum id genus fragile est, θραύεται τοῖς ὀδόντι. Sic ex hammoniaco, aliud θραύσµα, aliud φύσµα. Illud fragile & siccum: hoc pingue & resinofum ac lentescens. Manna quoque φύσεται potius quam θραύσεται. Ergo non potest esse σάκχαρον. Dioscoridis & Plinii. Dubitavit Seneca an manna esset, aut dubitarum olim fuisse indicat: *Ajunt inveniri apud Indos mel in harundinum foliis, quod aut res illius cæli, aut ipsius harundinis humor dulcis & pinguior gignat.* At decedit Nearchus apud Strabonem ex ipsa harundine generari: *ὅτι τῶν καλάμων Ἰνδικῶν ὅτι πῖσι μέλι.* Faciunt mel ex se illæ harundines, non accipiunt ex cælo. Manna ventrem solvit: æque saccharum illud, καί τις λυτικόν, ut affirmant veteres, qui videntur illi easdem virtutes tribuere, quas & mannæ, quod pro manna haberent. Duplex hujus generis genus, liquidum & concretum. Liquidum mentio apud Dioscoridem. Vocat ἐλαϊόμελι. Ex eo Plinius vel alio auctore qui similia proderet: *ἐλαϊόμελι est oleum mellis instar crassum.* Plinius aliter accepit, quasi ἐλαῖος μέλι: & ex oleæ arbore id genus mel profluere dixit. In hoc falsus. Exemplo tamen non caruit, ut *δροσόμελι* est roris mel, *αἰρόμελι*, aëris mel, ita *ἐλαϊόμελι* dictum putavit, *olea mel.* Alia major ejus hallucinatio heic notanda. Dioscorides *ἢ Πάλμυρε* Syriæ mel illud oleo simile manare prodit ex arborum truncis. Plinius anagnoste suo legente audivit, *ἢ ἀλμυρῶν*, & *ἀλμυρῶν* accepit pro maritimis. Hinc *ἐλαϊόμελι in maritimis Syria sponte nasci scribit.* Dioscorides *ἐν Ἰνδοῖς τελέχες ἔσθιν* dicit. Ignorasse videtur quid esset propriè ἐλαϊόμελι, & unde nasceretur. Ita dictum innuit quasi oleum esset mellis crassitudine. Malle interpretari esse mel instar olei liquidius. Mel dictum, quia saporem mellis haberet. Liquida fuit manna. Huic facultatem inter alias tribuit ventris solvendi, & abstergendi oculis obstantia. Utramque facultatem etiam vindicat saccharo suo, ut hinc appareat pro mannæ Indicæ, vel Arabicæ genere id putasse. Perparvam sane habuere tunc, cum mannæ, tum sacchari mambu notitiam, ideo nec magnam intelligentiam. Liquidam mannā vocant hodie *tereniabin*. Mannæ nomen convenit duriori, & quæ in grumulos coit. Idque ab Hebræo. Ab eodem nomine & *mannam thuris* vocarunt parvas micæ concussu elisas, & quæ sunt ut grana mannæ parvula. Jam semel igitur constitutum esto, ac pro definito teneatur saccharum veterum esse *sacar mambu* hodiernum Indorum, & *tabaxir* Persarum vel Arabum. Avifena hoc saccharum ex cineribus earum harundinum ustarum fieri existimavit, errore jam exploso. *Thabaxir*, pro *tabaxir* legit apud Avifenam Beilunensis. Radices *alcanna* adustas esse in ipso contextu Avifenæ habetur. De cannis ipsis id accepit Garcias, in quibus concrescit saccharum mambu. Idem tamen Bellunensis *alcanna*, seu *alcona* interpretatur arbores graciles, & proceras, nodis geniculatas, sicut cannas, quæ tamen solidæ intus sint, non inanes, aut concavæ, quibus ad hastas utuntur Arabes. Ex earum radicibus ustis fieri præstantissimum spodium. De eo igitur spodio intellexit Avifena, quod vocavit *tabaxir*. Alii pro saccharo hanc vocem apud Persas, & Arabes usitatam dicunt quod in harundinis mambu foliis concrescit. Quidam etiam *alcanna* de cypro accipiunt, sive ligustro orientali, ex cujus radicibus crematis fiat illud spodium, de quo est apud Avifenam. Certe *alcanna* pro ligustro, vel cyprio legitur apud eundem Avifenam cap. li, quo loco Bellunensis scribit *hana*. In Lexico Græco Arabico *ἄλχανα*, & *χαλχάνα* exponuntur τὰ φύλλα τῆς κύπης. Apud Constantinum in Viatico vocatur *alcanna* etiam in libris veteribus. Græci recentiores *χηναία* vocarunt ligustri arboris flores, alii *χηνη*. Neophytus: *Κύπη ἐστὶ δένδρον ἐν Κύπῳ, ἢ ἀνθὸς αὐτοῦ ἐστὶ τὸ λεγόμενον χηναία. Ἐτεροι δὲ φασὶ τὴν ζίζυφάιν.* Ita vocat arborem zizyphorum. Plinius sane cypros folia ha-

bere familia zizypho dicit. Dioscorides oleæ familia tradit. Inde est, quod hanc arborem Itali *olivettam* & *olivellam* nuncupant. Zizyphus quoque folia non dissimilia habet oleæ. Unde & *χρυσοελαία* Græci recentiores eam nominant. Idem Neophytus: *χρυσοελαία, ἢ ζίζυφαία.* In Cypro insula nasci cyprum arborem hic prodit. Nomen hinc nactam esse eam insulam veteres volunt *ἡ τῆς κύπης ἀνθὸς*. Vide Stephanum. Haud scio, utrum ex illo Græco vulgari *χηναία* & *χηνη* factum sit Mauritanicum *Aenna*, an contra Græcum ex Mauritanico. Officinæ *alcanna* vocant. Græcos hodieque *schenna* dicere ajunt. Alia sunt *alcanna* Avifenæ, ex quibus fit spodium *tabaxir*. De cypro nos alibi. Ea causa est quare Gerardus *tabaxir* verterit *spodium*. Quem sequuti sunt ceteri Arabum interpretes, certa perniciæ ægrotantium, si quis verba ad rem conferat. Dicere non est quam multa talia in versione Myrepsi peccaverit Fuchsius: pæne infinita sunt. *Σπόδιον* propriè est everrimentum caminorum metallicorum cum scintillis & carbonibus cineribusque mixtis. Dioscorides *σῆμα* vocat & *σπόψημα* & *ἐδάφης τῶν καμίνων*. Male legitur *σπόψημα*. Male etiam Garcias ab Horto *σποδόν* & *intiam* eandem facit. Quod est verum, si *cadmia* eadem cum spodio. Nam *intia* est *cadmia*. Neophytus: *Καδμία ἢ Κυπρία, ἢ ἢ βοτρυλῖς, ἢ τε πᾶς λεγεται: ἐστὶ δὲ ἢ ἐτέρω λιθώδης, σπογγώδης, μαύρη, ἢ σελιγώδης.* Nicomedes: *Καδμία, τε πᾶς.* Sed hæc alibi. *Xir* lingua Persica lac significare ajunt: unde *tabaxir* factum. Sed nihil lacteum habet illud saccharum præter colorem, cetera fali vel cineri in se coacto similior. Unde & *ἄλῃ Ἰνδικῶν* Græci dixere. Et Avifena cinerem esse putavit harundinum exustarum, quæ vi ventis seipsas compulsantes flictu ignem concipiunt. Videant an *xir* vel *xer* etiam Persæ dixerint Græcorum *ξηρόν*, ut multa vocabula ex ea lingua mutuati sunt: ut *band*, *xatree*, *frusa*, *yacuth*, & alia infinita. Græci *ξηρόν* vel *ξηρίον* proprie vocant medicamentum aridum, & quod in pulverem redigi potest, vel vicem pulveris inspergi. Tale est *saccharum mambu*. Sic Suidas durum bitumen vocat *ξηρίον* his verbis: *ἀσφαλτὶς ἢ ξηρίον ἐστὶ πῖτλη ὁμοίον.* Sane saccharum etiam *ξηρίον*. Si lac appellatum est, eodem sensu videtur hanc appellationem meruisse, ut hammoniacum quod etiam *ξηρίον* est. Græci recentiores *lac leonis* id vocarunt, *λεοντόγαλα*. Glossæ medicorum recentiorum: *Ἀμμωνιακὸν λεοντόγαλα.* In aliis laferpicium ita dictum reperio: *λεοντόγαλα, ὅπῃς Κυρηναϊκός.* Sic etiam genus mannæ est apud Persas, quam vocant *xir quest*: lac arboris quest. Inde & *siremblez*, vel *xiremblez* apud Avifenam cap. ccxxviii. Emblici myrobalani in lacte infusi. Sic lac quilibet Persis *sir*, vel *xir*. At Græci *ξηρίον* etiam de pulvere dicunt. Liquida hæc omnia primo ex arbore manant, deinde ficcantur & durefcunt, ut gummium cetera genera. Sed viderint lingua illius periti. Quod ad sacchari nomen attinet, Dioscorides *σάκχαρον* appellat. Hesychius *σάκχαρον*. Ita etiam apud Plinium legitur in indice manu exarato, *macir*, *sactarum*. Auctori peripli *σάκχαρον*. Recentiores Græci *σάχαρ* & *σάχαρι* ut μέλι, quod declinarunt *σάχαρις* ut μέλις. Myrepsus in Drosato δι' ἰδέως, ἀντὶ σάχαρις, γάρ. Apud Achmetem: *εἰ τις ἰδῇ ὅτι οἶνον ἔπεν ἐν τῷ σάχαρις*. Male editum est: *ἐν τῷ σάχαρις*. Achmes idem mentionem facit *γλυκύσματ' σάχαρικῶν*. Ita enim scribendum, *γλυκύσμα σάχαρικόν* vel *σάχαρι-λίκον*. Placentam, vel dulcium ex saccharo factum significat. Nec dubium est veteres placentas suas ac dulcia ex saccharo potius facturos fuisse quam ex melle, si usum ejus habuissent. Æque autem ejus notitiam habere potuerunt quam sacchari mambu, vel tabaxir quod proprie vocarunt *σάκχαρον*. Sed nondum, ut dixi, tum inventum fuit succum illarum harundinum coquere & cogere in panes solidos, ut hodie fit. Cannas ipsas noverant. Eustathius in citandis Strabonis verbis de melle isto harundinaceo ita ea retulit: *καλάμοι πῖσι μέλι μελισσῶν μὴ ἐσθῶν. Τὸ δὲ φαρμάκον ὡς τὸ μέλι.* Hæc postrema in hodiernis editionibus Strabonis non comparent, sed horum loco legitur: *ἢ δὲ δένδρον εἶναι καρποφόρον, ἐν τῷ καρπῷ μεθῆναι.* Quæ ad mel harundinum neutiquam pertinent. Sed latere existi-

illam conjiciunt sanguine bubulo prius illita, & cum tritici farina permixto, eam esse causam, ut in lasare veluti furfures conspiciantur. Ita sane veteres succum laseris præparabant, admixtis furfuribus. Plinius: *Ad merces ad ultra succum ipsum in vasa coniectum admixto fursure subinde concutiendo ad maturitatem perducant, ni ita fecissent putrescentem.* Recte ita correximus supra. *Merces ad ultra sunt merces, quæ in ultra regiones exportantur, eis τὰ πέρα, ut in Græcis Theophrasti est.* Apulejus summus Pliniana loquutionum ac vocum usurpator ea lectione usus est in libro de Mundo: *Sed cum credamus Deum omnia permeare, & ad nos, & ad ultra potestatem sui neminis extendere.* Sic ibi legendum ex veteribus codicibus. Nam vulgo edunt: *ad nos & ultra.* Ubi libri habent: *ad nos & ad ultra.* Ut necessario sit emendandum: *& ad ultra, πέρα τὰ ἔξω.* Ceterum male idem Plinius καπεργάζεσθαι Theophrasti vertit *ad maturitatem perducere.* Parabatur hoc modo laser, ut πῆξιν acciperet, & redderetur crassius. Idque in caulia tantum faciebant quia humidior esset. Idem Theophrastus: *ἡ ἐστὶ βελλίων ἐρίξιας: καθάρως ἢ ἢ ἐξ φανῆς καὶ ἐξηύτερος: ὃ δὲ καυλίας ἐξηύτερος, ἢ δὲ ἐπὶ ἄλδρον πειπλάττειται πρὸς τὴν πῆξιν.* Succus, qui ex radice lasericæ educebatur, purior sicciorque & translucidus erat, eoque melior. Qui ex caule manabat, humidior: ideo farinam ei admiscebant, ut coagulari posset & concrecere. Ea gratia turbidior, & magis impurum fuisse oportet. De lasare quoque vel *asa*, quæ ab Indis adfertur, duo genera ejus esse tradunt, qui ibi fuerunt: alteram sinceram & translucentem: alteram turbidam & impuram, graveolentior tamen iidem affirmant esse quæ sincerior est. Certe Dioscorides Medicum & Syriacum laser βρομώδερον esse asserit, id est, virosioris ac tetri odoris. Idemque probari ait, *τὸν μὴ περιείροντα τῇ ὀσμῇ*, qui odore porrum non referat. Unus ex veteribus Aristophanis scholiastis, σίλφιον φυτῶν καὶ ὀσμῶν vocat. Quod ille de Cyrenæico dicit, quum verius fortasse accipi debeat de Medico. Nam de illo altero non potest, qui jucundi odoris fuit. Hinc in recentiorum Medicorum scriptis & lexicis, σπορδολάστρον exponitur, ὅπως Κυρηνάϊος, quasi dicas, *allii laser.* Neophytus: *Σπορδολάστρον, ὃ κυρηνάϊος ὀπός.* Nicomedes jatrofophista: *Ὅπὸ Κυρηνάϊος, ὃ σπορδολάστρον.* Dicebant & σπορδολάστρον corrupte pro σπορδολάστρον. Vetus lexicon iatricum: ὀπός Κυρηνάϊος, ἢ σπορδολάστρον. Ita appellatur Myrepto in compositione ἀφραστῶν antidoti: *ἔχει σπορδολάστρον, ἀμυωνιακὸν σμύρηνω, δερμά-*

A *κάνθον, ὁποπύνακας.* Fuchsius vertit *seordium.* Aliud est σπόρδον, aliud σπορδολάστρον, vel ut etiam dixere, σπορδολάστρον. Quod Græci omnes recentiores ὅπὸν Κυρηνάϊον interpretantur. Vetus aliud glossarium Græcum: *Σίλφιον, ἢ σίλφιος ὀπός, τὸ σπορδολάστρον.* Avicenna divisit *asam* in maleolentem & odoratam. Sed nulla hodie est odorata. Talis fuit olim Cyrenæica adtestantibus omnibus auctoribus. Nec multo inferior Medica iisdem testibus. Quod si verum est, longe aliam oportet esse *asam* à lasare antiquorum. Profecto σίλφιος appellatorem non uni plantæ dederunt. Tzetzes in Chiliadibus duas stirpes hoc nomine agnoscit Chil. vii. cap. XLVIII.

B *Δύο δ' εἰσὶ τὰ σίλφια, τὸ μὲν ἐκ τῶν δένδρων, τὸ δὲ πολυπημότατον.* Perpretiosum intellexit *Cyrenæicum.* Ast alio locotria facit silphii genera:

Τρεῖς δ' εἰσὶ τὰ σίλφια, σίλφιδον τε, ἢ τίλις, καὶ τὸ κλεινόν, τὸ σεβαστόν, τὸ θρυλλήτων πρὸς πᾶσι. Quod σίλφιδον Tzetze, aliis scribitur σίλφιδον & exponunt *νάρεδον Κελικόν.* Nicomedes: *Νάρεδον Κελικόν, τὸ σίλφιδον.* Neophytus monachus: *Νάρεδον Κελικόν, τὸ σίλφιδον.* In aliis scribitur σίλφιδον. Avicenna silphium vocat *aniuden*, quomodo & ab Indis hodie vocari scribunt. Alii *angiodhan* appellant. Magna affinitas vocis *singudum* cum *aniuden* ut alterutrum ex altero factum videatur. *Aniuden* tamen non est nardus Celtica. At τίλις recentiori Græciæ est, ὃ τίλις veteris, fænum Græcum scilicet. Sic *φίνω* dixerunt quæ antiquis *φίνω*, ossifraga. Tribus his plantis silphii nomen inditum penes infimam Græciam, quæ omnes odoratae sunt ac bene olent. Garcias ab Horto refert accepisse se à quodam in India *asæ* succum ex quadam planta inciso caule fluere, quæ folia corylo similia habeat. Quæ figura non responderet veterum de silphio traditioni, siquidem omnes uno ore prædicant folium silphii apio esse simile. Quod in effigie silphii, quam supra ex nummis Antonii Pisonis medici produximus, non plane expressum apparet, sed quod in aliis nummis conspicitur satis scite & graphice ad hanc formam respondere videtur. Horum alterum Jovis Ammonis Barbatifaciam, alterum Alexandri Magni Cornuti referri volunt. Certe Jovem Ammonem cum barba pingi solitum constat ex veteri scriptore qui vitam Alexandri fabulose composuit. Is *πλεῖον θεὸν & κλεινότερον* Ammonem vocat. Nos averfam tantum eorum faciem quæ silphii figuram exhibet, heic apponendam curare satis duximus.

C *Δύο δ' εἰσὶ τὰ σίλφια, τὸ μὲν ἐκ τῶν δένδρων, τὸ δὲ πολυπημότατον.* Perpretiosum intellexit *Cyrenæicum.* Ast alio locotria facit silphii genera:

D *Τρεῖς δ' εἰσὶ τὰ σίλφια, σίλφιδον τε, ἢ τίλις, καὶ τὸ κλεινόν, τὸ σεβαστόν, τὸ θρυλλήτων πρὸς πᾶσι.* Quod σίλφιδον Tzetze, aliis scribitur σίλφιδον & exponunt *νάρεδον Κελικόν.* Nicomedes: *Νάρεδον Κελικόν, τὸ σίλφιδον.* Neophytus monachus: *Νάρεδον Κελικόν, τὸ σίλφιδον.* In aliis scribitur σίλφιδον. Avicenna silphium vocat *aniuden*, quomodo & ab Indis hodie vocari scribunt. Alii *angiodhan* appellant. Magna affinitas vocis *singudum* cum *aniuden* ut alterutrum ex altero factum videatur. *Aniuden* tamen non est nardus Celtica. At τίλις recentiori Græciæ est, ὃ τίλις veteris, fænum Græcum scilicet. Sic *φίνω* dixerunt quæ antiquis *φίνω*, ossifraga. Tribus his plantis silphii nomen inditum penes infimam Græciam, quæ omnes odoratae sunt ac bene olent. Garcias ab Horto refert accepisse se à quodam in India *asæ* succum ex quadam planta inciso caule fluere, quæ folia corylo similia habeat. Quæ figura non responderet veterum de silphio traditioni, siquidem omnes uno ore prædicant folium silphii apio esse simile. Quod in effigie silphii, quam supra ex nummis Antonii Pisonis medici produximus, non plane expressum apparet, sed quod in aliis nummis conspicitur satis scite & graphice ad hanc formam respondere videtur. Horum alterum Jovis Ammonis Barbatifaciam, alterum Alexandri Magni Cornuti referri volunt. Certe Jovem Ammonem cum barba pingi solitum constat ex veteri scriptore qui vitam Alexandri fabulose composuit. Is *πλεῖον θεὸν & κλεινότερον* Ammonem vocat. Nos averfam tantum eorum faciem quæ silphii figuram exhibet, heic apponendam curare satis duximus.

E *Δύο δ' εἰσὶ τὰ σίλφια, τὸ μὲν ἐκ τῶν δένδρων, τὸ δὲ πολυπημότατον.* Perpretiosum intellexit *Cyrenæicum.* Ast alio locotria facit silphii genera:

Habes heic & agnoscis folium silphii folio apii pæne compar & simile. Meminit Isidorus lasaris Indici, cuius herbam in monte Oicobagi prope origines Gangis nasci ait. Arabes hodie vocant *haliith*. Officinæ *asam*. Sed nihil prohibet *asam* pro *lasar* corruptam, & tamen de alio genere gummis usurpatam, ignorato veterum lasare. Sic usu acaciæ deperdito, & succo prunorum in locum ejus succedente omnes Medici infimæ Græciæ acaciæ interpretantur succum prunorum. Nicomedes & Neophytus, aliique *ἱατρικῶν & βοτανικῶν* lexicorum confarcinatores: *Ἀκακία, ὃ χυλός τῶν περυσινῶν.* Atqui *ἀκακία* proprie est ἐγγύλισμα spinæ Ægyptiæ eodem nomine, quod recentioribus profus ignotum fuit. Quis non hodie medicinam faciens confidenter asserat liquidum styracem esse staten veterum? Et tamen non est, alia quippe

F *κτὴν ἐν ἑαυτῇ, alia σκτὴν σμύρνης* quæ est veterum *stacte*, κατ' ἐξοχὴν sic appellata. At *σκτὴν ἐν ἑαυτῇ* est liquor melleus, quem emittit flavus styrax, si manu promatur. Quem & λιπαρὸν *ἐν ἑαυτῇ* dixere. Hinc apud Aëtium & alios *λιπαρὸς ἐν ἑαυτῇ* & *ἐν ἑαυτῇ* *καλαμίτης* distinguuntur. Hic gummis instar habet, albidus & perlucens, qui calamis concretus adhærescit: ille pinguis ac resinofus lentum humorem emittens, colore flavo. Quod discrimen habetur inter *ἐν ἑαυτῇ* *καλαμίτης* & *λιπαρὸν ἐν ἑαυτῇ*. Idem est apud alios auctores inter *ἄσπερον ἐν ἑαυτῇ* & *χυματίαν*. Aëtius in confectioe mulsati qualis parabatur à quodam Orientis comite: *ἄσπερον ἐν ἑαυτῇ* *ἐγκλίας β. χυματίαν* *περὶ ἐγκλίας* *ε.* Idem in compositione *μοχαλίας* *ἐν ἑαυτῇ* *καπνιστομύτης* sic habet: *ἐν ἑαυτῇ* *χυματίαν* *λίτρας ις, ἄσπερον* *λίτρας ις.* Styrax *ἄσπερος* albus dicitur, idemque est fæcus, gummi modo. *Χυματίαν*

nas liquidior, & flavus. Quare diceretur *χυματίας*, supra docuimus. Calamites rarior & præstantior. De eo loquor, quam tradit Dioscorides esse *καλαμίτις*, *ἀλυστή*, *στυμνίζοντα*, & rarum inventu. Hic proprie *καλαμίτις*, & rationem edidimus supra, quemlibet sty-
racem sicciorem hodie sic vocant vulgo. Hinc in illis compositionibus bis aut ter alterum tantum de *χυματί* storace quam de *ασπέρ* sive albo inditur. Neophytus: *Καλαμίτις*, ὁ ὡχρὸς *στυμνίζ*. Pallidum ac subalbidum intelligit, qui aliis *ασπέρ*. At *ξανθὸν* de chymatia, quod & *ξανθὸν* dixere. Vetus Lexicon: *ξανθὸν*, ἡ *στυμνίζ* *μελιτώδης ὕλη*. Dioscorides de chymatia capiendus quum dicit, *ξανθὸν καὶ λιπαρὸν καὶ ἐν τῷ μαλακώδεϊ ἀνεί* *ὕλη* *μελιτώδη*. Isidorus notas utriusque confudit *καλαμίτις* & *λιπαρὸν*. Vide supra. Ceterum quæ de asa & lasere heic & in superioribus exercitationibus ventilavimus, ea in medio relinquimus doctis harum rerum medicis & herbariis discutienda subtilius. Quidquid sit, in propria manemus sententia, laserpitium veterum hodie ignorari, aut valde veteribus ipsis fuisse ignoratum. Non esse idem, maximo etiam, & validissimo argumento hoc vinci potest. Cyrenaicum lasar, quod erat odoratum, ac suavis fragrantia, antiqui omnes longe validius faciunt, quam Syriacum, & Medicum, adeo ut pro vice Cyrenæici simplici duplex Syriacum substitui solere prodiderint. De Cyrenæico certum est non posse esse asam nostram, quæ foetida est. Quod si dicatur Syriacum, aut Medicum esse asam, consequi inde pæne necesse esset fortius fuisse, & majorum virum Syriacum lasar, quam Cyrenæicum. Etenim, quæ exuperantiam illam mali odoris habent, qualis in asa cernitur, longe acrioris censenda potestatis, quam quæ sunt suavioris odoris. Præterea diserte scribit Avicenna foetidam asam longe viribus antecellere eam, quæ suavius olet. Postremo non simpliciter memorant veteres lasar Medicum, aut Syriacum male olere, & *βρομώδες* esse, sed *βρομώδεσπον* halare, quam Cyrenæicum. Multa autem aromata jucundi spiritus odore grata, quæ etiam *βρομώδη* dicuntur veteribus, ab odoris potius virosi acrimonia, quam ab illo improbo foetore, qui in asa sentitur.

Pag. 59. A. Quas ad juniperi similitudinem diversos fructus edere asseverant.] Peream si sciebat quid diceret. Quid enim? An arbores piperis juniperis similes vult? Non opinor ut ista sonant. Ait igitur piperis arbores edere fructus diversos ad juniperi similitudinem. Atqui juniperi arbor diversos fructus non edit. Et clare Plinius semina piperis à junipero distare testatur. Sane juniperis similes idem asseverat arbores quæ piper gignunt. Quod est falsissimum. Nihil enim tam dispar ac differum. Nec Theophrastus, nec Dioscorides, nec quisquam alius veterum quos Plinius compilavit, id scripsisse comperitur. Æque falsum est, quod notat Isidorus, arborem piperis ad juniperi similitudinem folia habere: quod hinc habet. Quid enim quæso te dissimilius quam folia piperis & juniperi. Non tantopere distant pomum & spica ut ait ille. Haud minus fabulosum & commentitium quod subjicit, qua methodo nigrum piper fiat. Talia sunt pleraque veterum. Quod sæpe miror & indignor.

Eorum qui primus erumpit, velut corylorum fimbrias.] Belle & graphice heic Solinus piper longum comparat fimbriis corylorum. Nihil tam simile, præcipue priusquam fimbriæ illæ dehiscant & aperiantur. Plinius *siliquas* vocat, minus proprie, licet Dioscoridem sequi videatur: *Semina a junipero distant parvulis siliquis, quales in faseolis videmus*. Dioscorides: *καρπὸν μὲν ἀνίστη κατ' ἀρχαίς μὲν περὶ μένη κατὰ πρὸς λοβὸς, ὅπερ ἐστὶ μακρὸν πέπεον*. Non bene assequutus est Dioscoridem Plinius. Non ille dicit semina piperis in parvulis siliquis haberi. Nec enim siliquæ *αὐτόχρημα* sunt, sed ait fructum piperis primo longum existere ad instar siliquarum quæ intus habeant parvula grana milio similia quæ in piper nigrum & perfectum mox evadunt, ubi maturitatem adeptæ sunt. Hæc priusquam matura sint, nondum sole incocta, candidum piper haberi. Hic fuit veterum error circa piperis arbores, qui tria hæc genera, τὸ μέλαν, τὸ μακρὸν, καὶ τὸ λευκὸν in una eademque arbore nasci credidere. Ortus ex eo error,

A quod non admodum dissimiles sint plantæ quæ piper longum & quæ nigrum producant, licet quidam tradant, hanc cum illa non plus similitudinis habere, quam fabam cum ovo. Candida autem piperis arbor tam parvo discrimine distat ab ea quæ nigrum fert piper, ut à solis indigenis internosci queat. Ut proinde non mirum sit veteribus indiscretas haberi. Piper igitur longum quod fimbriis corylorum nondum apertis simile est, nunquam dehiscit, sed in eodem semper statu manet. Solus quod sciam ex veteribus Theophrastus aperte illa genera distinxit, & nigrum piper à longo discrevit his verbis: τὸ ἢ πέπεον καρπὸς μὲν ἐστὶ: διττὸν δὲ αὐτὸ τὸ λευκόν: τὸ μὲν γὰρ σπαραγγύλον ὡσπερ ὄρεον, κέλυσον & χοῖν ἢ σίκεα κατὰ πρὸς ἀφ' ἑαυτῶν, ὑπερθερόν: τὸ ἢ δόπληκες, μέλας περὶ μέλας μηχανικὰ ἔχον. Ἰσχυρόν ἢ πολὺ ἔπ' ὡς μᾶλλον πατέρη, περὶ μελάνη ἢ ἀμφω. Palam ac planum est hæc genera eum diversa facere. At Dioscorides & alii ex longo pipere rotundum piper candidum nigrumque fieri tempore & maturitate. Quod si verum esset, pipere longo nigrum, utpote perfectum maturumque, validius esset censendum ac potentius. Atqui Theophrastus longum nigro tradit *ἰσχυρότερον*. Mira res igitur tanto posteriores auctores id de hac planta, ac semine ignorasse, quod non nesciverunt antiquiores. Hodie scribunt in Bengala longum piper quod ibi tantum gignitur, vocari *pimpilim*, alii tradunt à barbaris vocari *pepeli*, ex hac voce Græcorum πέπεον manasse certum est. Galenus ad illa Hippocratis *σπαραγγύλον* & *Μυρτιάδην* notat: ἢ τὸ Ἰνδικόν ὃ καλεῖται Πέρεση πέπεον. Persæ ab Indis hoc nomen sumpserunt.

Velut corylorum fimbria.] Addere debuit: nondum dehiscens. Nam ubi hiulca & expandi incipit, similis piperi longo esse definit. Intelligit autem *ἰσχυρὸν*, vel *βρώα* *ἰσχυρὸν* coryli. Plinius *julos* vocavit in corylo Græca voce retenta lib. xvi. cap. xxix. Ferunt & avellana *julos* compactili callo ad nihil utiles. Tale est piper longum compactili callo. Sed *juli* illi avellanæ tum compactili callo sunt, quando nondum in flosculos tenues dehiscere cœperunt. Nec flores sunt tales *juli*, nec pro floribus in avellana. Nam præter has fimbrias flos parvulus in summitate nucis invenitur, crocei coloris acutioris, & tripertiti. Sic & in juglandibus & castaneis, quæ hujusmodi *βρώα* *ἰσχυρὸν* ferunt, flos præterea suus ostenditur ea parte, qua fructus erumpit, in ipsius fructus apice. Frustra igitur multi olim disputarunt an flos esset, vel aliquid instar floris. Neutrum sane sunt, *περὶ αὐτῶν* verius quam *αὐτῶν* vel *αὐτῶν* appellandæ. De his nos supra pluribus. Populus hæc *βρώα* fert, sive *βρώα*. Plinius *νύας* vertit. *Κίρκον* Hesychio, *αἰγίρε* *βλάστησις*. *Κίρκασμα* idem exponit *βότρυας*. In quaestione venire potest an *βρώα* *αρωματικὸν*, quod ex populis arboribus & quercubus sumebatur, ex hoc genere fuerit, an potius muscus arboribus illis innascens. Plinius qui *βρώα* illud aromaticum *νύας* *alba* *populi* vertit, satis ostendit de musco arboreo communi id accipiendum non esse. Sed Plinio parva apud me fides. Quia *βρώα* in multis arboribus *νύας* *ἰσχυρὸν* significat, & floris quamdam speciem. Ita solet etiam in illis id nomen usurpare, quibus in totum disconvenit. *βρώα* in lauro uva est, in populo alba, in plerisque aliis. *βρώα* flos est oleæ ab eadem ratione & forma. Hinc Plinius in arsenogoni & thelygoni herbarum remediis describendis, *βρώα* qui muscus est saxi innascens *νύας* reddidit *flori* oleæ similem, lib. xxvi. cap. ult: *arsenogonon* & *thelygonon* herba sunt, habentes *νύας* floribus oleæ similes, pallidiores tamen. Habet à Dioscoride, qui, ut habetur in codice vetustissimo, ita scripsit: *φύλλον φύετον ἐν πέπεον, τὸ μὲν θηλύγονον λεγόμενον ὡσπερ βρώα, ἔχον χλωρότερον ἐλαίαις τὸ φύλλον, καὶ λὸν ἢ λεπτὸν βραχὺ, εἴζον λεπτὸν, ἀνθὸν λευκόν*. Quæ verba haud aliter interpretari & vertere possis, quam hoc modo: *Phyllon nascitur in petris, & thelygonon quidem quod dicitur, instar musci, cui folium oleæ pallidius, &c.* Plinius vero ita vertit, quasi legisset in Græcis: τὸ μὲν θηλύγονον λεγόμενον ὡσπερ βρώα ἔχον, χλωρότερον ἐλαίαις, id est, *νύας* habens olea flori similes sed pallidiores. Nec de mendo potest suspicio cuiquam illæ uvæ sunt in thelygono oleæ floribus similes divina-re non possum. An de flore accipiendæ? atqui paulo post

post Dioscorides de flore dixit: *ἀνθος λευκόν*. Addit Neophytus *λεπτόν τεχνιδές*. De semine vero nihilo magis potest accipi. Nam & sequitur apud eundem de semine: *καρπὸν μείζονα ὡς περ μήκων*. Ita vulgati. Sed legendum ex optimo codice: *καρπὸν μικρόν ὡς περ μήκων*. Plinius: *semen album, papaveris modo*. An scribendum: *semen parvum, papaveris modo*. Nihil tamen muto. Nam scribit Theophrastus: *ὁ δὲ καρπὸς ἔχει μὲν θηλυγόνου, καὶ ὁ σπέρμα ἐλαίας βρύον, ὡς χροῖός τε ἔχει ἀρσενόγονου*. Pallidum igitur, sive album semen thelygoni, sed pallidius arsenogoni. Semen thelygoni cinerei coloris ab initio esse, quod postea in caruleum mutet, tradunt hodierni herbarii. Sic non album fuerit, & vera erit correctio nostra. Addit Theophrastus de arsenogoni semine: *οἷον περ ἐλαίας, ὅταν ἀρπὶ φύηται ἐν τῷ βρύον*. Docti hodie herbarii putant Dioscoridem à Theophrasto in descriptione φύλαγ distingere. Nam quod isti est *feminificum*, illi esse *marificum*, & contra. Non ita est: & vero verba Dioscoridis videamus de arsenogono: *τὸ δὲ ἀρσενόγονον τὸ μὲν ἄλλα ὅμοιον τῷ σπέρματι μὲν, καὶ τῷ ὅμοιον ἀνθεὶ ἐξελθὴν ἐλαίας, βοτρυνώδες*. Sic vulgo legitur, sed recte optimus liber: *ἔχει τὸ ὅμοιον ἀρπὶ ἐξελθὴν ἐλαίας, βοτρυνώδες*. Clare dicit arsenogoni semen simile esse olivæ quæ defloruit, & in fructum formari incipit. Hoc idem narrat Theophrastus: simile quidem esse olivæ deflorescentis fructui, sed geminum cohærere sicut testiculos hominis. Et sane in phyllo arsenogoni bini globuli eidem pediculo inhærentes pro fructu inter folia enascuntur. Hoc igitur differt semen thelygoni à semine arsenogoni, quod istud tale est quale olivæ commodum de flore exeuntis fructus. Hæc Plinius ita reddidit: *Arsenogonon à thelygono semine oleæ, nec alio distare*. Ex Dioscoride, nimis breviter & obscure, & si verum dicendum est, minus recte. Semen arsenogoni geminum semper nascitur, instar testiculorum, & simile est olivæ, ubi primum ex flore exiit. Hic sensus Theophrasti: *οἷον περ ἐλαίας, ὅταν ἀρπὶ φύηται ἐν τῷ βρύον, δίκρυν ὡς περ ὄρχεις ἀνθρώπου*. Simile quidem baccæ oleæ, sed geminum semper, uni pediculo inhærens. At thelygoni semen, eodem Theophrasto teste, *καὶ ὁ σπέρμα ἐλαίας βρύον, instar oleæ floris est*. Hoc est, ita confertum nascitur ut solet oleæ flos, quum arsenogoni semen geminum tantum proveniat. Profecto thelygoni semen globulis nunc binis, nunc pluribus eodem pediculo nitentibus continetur, ut asserunt hodierni herbarii. Hoc est quod ait Theophrastus, *καὶ ὁ σπέρμα ἐλαίας βρύον*. Quid igitur sibi vult Dioscorides, quum scribit de arsenogoni semine: *ἔχει τὸ ὅμοιον ἀρπὶ ἐξελθὴν ἐλαίας, βοτρυνώδες*. Si semen arsenogoni ex sententia Theophrasti geminum proveniat, non est *βοτρυνώδες*, hoc est, pluribus globulis racematim contitipatum: nam geminos tantum globulos præfert uni pediculo inhærentes. At bini globuli τὸ βοτρυνώδες non reddunt. Hæc facies magis convenit thelygoni semini. Melius itaque apud Dioscoridem legis ex vetustissimi codicis auctoritate: *ἔχει τὸ ὅμοιον ἀρπὶ ἐξελθὴν ἐλαίας, βοτρυνώδες*. Olea βοτρυνώδες est dum floret. Quippe flos ejus instar habet βότρυος: & βρύον in hoc florum genere idem quod βότρυς: ut αἰγείρα βότρυς & βρύον idem: δάφνη βοτρυνώδης & βρύον. Simile igitur arsenogoni semen ἐλαίας βοτρυνώδες quum defloruit, hoc est, ἐλαίας βότρυς, ubi in fructum formari incipit. Alias ex veteri illa lectione corrigendum esset: *ἔχει τὸ καρπὸν ὅμοιον ἀρπὶ ἐξελθὴν ἐλαίας, βοτρυνώδης*. Sed falsum est semen arsenogoni phylli βοτρυνώδες esse. Nec hoc dicit Theophrastus. Thelegoni ne semen quidem simile oleæ bryo, sive flori: sed solus ejus flos florem oleæ refert, raro semen perfert. Quod utique semen globulis continetur æque similibus olivæ fructui ex flore tantum non exeunt. Arsenogonum autem florem nullum proferre ajunt, sed statim fructum ex alarum cavis producere. Non igitur exacte satis harum plantarum historiam tradidere veteres. Quod enim Theophrastus semen thelygoni *καὶ ὁ σπέρμα ἐλαίας βρύον* esse scribit, hoc de flore, non de semine verum est. At rursus quod Dioscorides semen arsenogoni βοτρυνώδες facere videtur, confundit cum thelygono, cujus flos est βοτρυνώδης & βρύωδης. Ceterum nulla inter Dioscoridem & Theophrastum pugna est, nec marificum

hic facit, quod ille foeminificum. Uterque quippe semen arsenogoni similitudinem habere memorant ἐλαίας ἀρπὶ ἐξελθὴν ἐλαίας. Apud Theophrastum, ut diximus, ἐλαίας βρύον est flos oleæ, qui sic dictus est quod sit βοτρυνώδης. At in ejusdem plantæ historia βρύον apud Dioscoridem aliud est: φύλλον φύεται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὡς περ βρύον, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Sic enim legendum & distinguendum initio hujus exercitationis docuimus. τὸ βρύον absolute non est flos oleæ, sed muscus saxi vel arboribus innascens. Non vult Dioscorides φύλλον esse simile musco. Ita tamen intellexit Antiquarius Dioscoridis, qui herbarum effigies in vetustissimo codice pingendas curavit. Nam alteram phylli speciem depinxit cum foliis musci similibus, quasi ita legisset: *τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὡς περ βρύον, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον*. Quod est falsissimum. Natale solum commune esse thelygono & musco voluit dicere Dioscorides, utcumque enim in petris nasci: *φύεται ἐν πέτραις τὸ θηλυγόνον ὡς περ βρύον: nascitur in saxi ut muscus*. Plinius videtur βρύον eo loco accepisse pro oleæ flore: *Arsenogonon*, inquit, & *thelygonon herba sunt habentes uvas floribus oleæ similes*. Profecto thelygonon habet uvas floribus oleæ similes. Nam flores ejus βρύωδης sunt. At in arsenogono nullum florem observatum testantur neoterici, fructu statim emergente. Puto etiam falsum Dioscoridem, qui tradidit θηλυγόνον ἐν πέτραις φύεσθαι ὡς περ βρύον. Verba illa ὡς περ βρύον sumpsit ex historia thelygoni, sed parum memor de loco nascendi illa posuit, quæ de flore ejusdem dicta fuerant. τὸ θηλυγόνον ἀνθ' ὡς περ ἐλαίας βρύον. Hoc Theophrastus de semine dixit, quod de flore verum est. Sane multa turbant veteres herbarii, nec semper sibi constant, nec paria scribunt. Quorum negligentiam heic & in aliis rebus sæpe sum miratus. De bryo aromatico nunc inquiramus, de quo genere sit, & sub quam appellationem cadat. Hodierni herbarii omnes volunt muscum esse communem arboribus innascentem, eum in quercu, & populo, & picea, & larice multis locis inveniri odoratum. Plinius contra stare videtur. Nam *bryon* vocat retenta Græca voce. Atqui *muscum* dixisset, si de communi arboreo musco intellexisset. Præterea *bryon* ex populo aromaticum *νύαμ populi* appellat. *Νύαμ populi* non est muscus ei arbori innascens, sed flos ejus, vel aliquid flori ἀνάλογον. Hoc & in certo quodam genere glandiferarum arborum provenit, quod βρύον δρύινον dicitur Theophrasto. Hoc idem βρύον habent, & piceæ, quæ περὶ ἀνθ' ἡμῶν quædam est βρύωδης, qualis in plerisque arboribus pro flore est, vel instar floris obtinet. Denique βρύον hoc δρυμαπικόν Græci etiam φακόν & σφακόν & σφαγγόν appellant. Hic φακός est βρύον quercinum quod in ægi-lope tantum provenire tradit Theophrastus. At muscus in omnibus arboribus, nedum glandiferis foliis, aut in certo earum genere proveniat. Huic sententiæ repugnat, quod Galenus *bryon* odoratum è cedro commendat, & Dioscorides. At cedrus nullum ejusmodi βρύωδης florem emittit, ut populus, picea & certa glandifera species. Ergo de musco, qui cedri arboribus innascitur, capiendum venit. Hoc si concedimus, idem in ceteris faciemus, ut *bryon* aromaticum quercinum & populeum nihil aliud putemus esse, quam muscum qui corticem earum arborum vestit. Quod tamen vix mihi persuaserim. Sed hæc viderint *ιατροσοφιστῶν παῖδες*. Non mirum hæc hodie ignorari, ubi nullus est usus hujusmodi βρύον aromatici. In unguento populeo conficiendo Myrepsus ingredi facit, *oculorum in summo arboris populi, quando floret, apparentium libram unam semis*. Ita Fuchsius. Græca, quæ mihi videre contigit, habent: *δένδρε ἔνομαζομένης Ποπίλας πλὴν ἀνηξίν, ἐπὶ τὴν ἀρξήν τε ἐλασάνειν*. Ubi ἀνηξίς more illo Græciæ Barbaræ perperam scriptum est, pro ἀνοιξίς. Nam indifferenter in scribendo has literas & diphthongos Græcobarbari usurpant: η, ε, ν, α, & οι. Dubium porro est utrum summitatem foliorum populi intelligat Myrepsus, quando aperiri & germinare incipiunt, an uvarum populi, ubi primum procedunt, summos flosculos. De floribus maluit Fuchsius. Sane & ἐλασάνειν plerumque de hujusmodi florum

fatuum pullulatione dicitur. Hesychius: κίρκας τῆς αἰγίρας ἢ βλάστηας. Putes eum loqui de populi uvis; nam habetur apud eundem: κίρκας τὰς βίττας. Sed hæc alibi pluribus. Profecto videntur & veteres circa hoc βρύον ἀρωματικὸν sententiis variasse, & propter ἀμφίβολον vocabuli modo hoc, modo illud eodem nomine censuisse. Plinius, qui βρύον odoriferum uvam populi albæ esse testatur, in cedro quoque nasci asserit. In cedro nihil innascitur βρύς nomine censendum præter musci genus quoddam. Hoc & in certo genere quercuum odoratum crescit. Theophrastus φασκὸν appellat. Non omnis itaque muscus, quo glandifera arbores operiuntur, odoratus est, nec ex quolibet genere musci quercini βρύον illud fuit, quo ad unguenta utebantur. Tria omnino sunt in quercu, quæ βρύς nomen tulerunt. Vulgare βρύον, qui est muscus, quæ villosa est lanugo, qua & aliæ arbores passim amictæ sunt. *Moussam* vulgo appellamus. Aliud genus erat musci, quod in certo tantum genere quercuum nasci tradidit Theophrastus, qui αἰγίλωπος tantum proprium facit, ac peculiare. In haliphloco etiam crescere, sed breve, & nigrum. Ex hoc genere bryon aromaticum existit, quod non solum e quercu commendant veteres, sed etiam e cedro, pinu, & populo. Inde & φασκὸν dixere. Præter hæc duo genera βρύς in quercu, aliud βρύον ferunt id genus arbores, quod instar floris est, & una cum folio exit, ex ipsis oculis foliorum, aliquando etiam ex separatis. Hoc βρύον in quercu est, ut in nuce juglande, ut in nuce avellana, quæ βουτύρεα & ἰελοὶ nominantur.

Eorum qui primus erumpit, velut corylorum simbria, dicitur piper longum: quod incorruptum est, piper album: quorum cutem rugosam & torridam calor fecerit, piper nigrum: qui demum caducus torretur fervido sole, nomen trahit de colore. At qui ex ipsa arbore stringitur, ut est, album piper dicitur.] Ita anteriores omnes editiones, etiam Delriana, quam habent pro optima. Sed quis non videt in his verbis duarum editionum lectiones in unam coaluisse? Quod incorruptum est, vocatur piper longum. Hæc verba sunt alterius editionis, pro quibus habuit altera: quod ex ipsa arbore stringitur, ut est, album piper dicitur. Deinde pro istis: quorum cutem rugosam & torridam calor fecerit, piper nigrum: quis dubitet in altera editione scriptum ab auctore fuisse, qui demum caducus torretur fervido sole, nomen trahit de colore. Hoc est, nigrum piper vocatur. In optimo regio codice ita concipitur in ipso textu: Eorum qui primus erumpit, velut corylorum simbria, dicitur piper longum: qui deinde caducus torretur fervido sole, vocamen trahit de colore: at qui ex ipsa arbore stringitur, ut est, album piper dicitur. Hæc unius è duabus editionis lectio, prioris an posterioris nescio. Ad oram verò idem ille codex alteram hanc scripturam adpositam exhibet in hunc modum: Qui pane immaturi exeunt, dicuntur piper longum, qui incorrupti piper album: quorum cutem rugosam ac torridam calor fecerit, nomen trahunt de colore. Ex his duabus diversarum editionum scripturis composita fuit vulgarium librorum lectio. Omitto aliorum codicum varietates, ex utroque cinnamixtas & nihili faciendas, quia recentiores sunt. Quid optimi præferrent, obtulimus. Plinii verba de pipere, quæ Solinus aliter, sed in eandem sententiam adumbravit, hæc sunt: semine à junipero distant parvulis siliquis, quales in fassolis videmus. Ha priusquam dehiscant, decerpæ, tostæque sole faciunt quod vocatur piper longum: paulatim vero dehiscentes maturitate ostendunt candidum piper, quod deinde tostum solibus, colore rugisque mutatur. Hæc Pliniana è Dioscoride expressa. Sed mirum qualem similitudinem invenerit ille siliquis inter phasiolorum, & piper longum. Nihil sane simile. Saltem si auctor Græcus hoc dixisset, haberet quo culpam tueretur. Scribit Dioscorides de pipere: καρπὸν ὃ ἀνίστη κατ' ὄρεα καὶ μὴ περὶ μῆκη, καὶ ὅπως λοβὸς: fructum a primo producit oblongum instar siliquarum. Addit: ὅπως ἐστὶ μακρὸν πέπερι, ἔχον τὸ ἐντὸς λεπτὴν κέγχρω παχέω πλέστον. Comparat siliquis longum piper, quia oblongum est siquæ modo, & grana intus habet. Non dicit quibus siliquis. Phasiolorum longè ab hac forma ab-

A sunt. Quid igitur movit Plinium, ut de siliquis phasiolorum acciperet? pisorum magis similes sunt, quas & cylindratas esse alibi scribit: *siliqua rotunda ciceri: ceteris leguminum longe, & ad figuram seminis lata: piso cylindrata: phasiolorum cum ipsis manduntur granis.* Ita legendus ille locus ex optimo codice Thuani. Λοβὸς generale nomen de quacunque siliqua. Et sic accipiendum apud Dioscoridem. Ætas Plinii λοβὸν si forte de fassolis usurpaverit. Hinc ille λοβὸν vertit siliquas phasiolorum. Quæ tamen minime conveniunt cum forma piperis longi. Glossæ: *fassoli, λοβὸι.* Græco Latinæ nostræ capite de oleribus: *λοβία, fassoli.* Aëtius δολιχὸς à veteribus vocatos notat: *Δολιχοί, ἢ πῖ λοβὸι.* Idem λοβὸς ἐξαγέτως nominatos ait, quod ex omnibus frugibus quæ folliculo integuntur, cum siliqua simul mandi soleant: *λοβὸι ὃ ἐξαγέτως ὀνομάζονται, ἐπεὶ δὲ τῶν μόνων ἐν τοῖς ἔχουσιν ἀμφίπλεμα λοβὸν, ὅλθ' ὁ καρπὸς ἐστὶ περὶ τὸ πᾶν.* Pisorum etiam genus hodie notum est, quorum siliquæ cum ipsis manduntur granis. At Dioscorides φασκόλες vocat non λοβὸς, ubi speciatim de his tractat. Ergo λοβὸι apud eum non sunt siliquæ phasiolorum, sed siliquæ simpliciter. Vox *fassoli*, quæ & Græci auctores recentiores passim usi sunt, ab antiquo Græco detorta est, φασκόλι. Sic vocarunt hoc genus leguminis. Vide Athenæum lib. 11. *φασκόλι, fassolus vel fassolus: ut φασκόλι, fassolum.* Scripserunt etiam *passioli*. Atque ita reperi scriptum omnibus ferme locis, in antiquissimis Plinii codicibus. Quam scripturam auctor glossarum conservavit, his verbis: *passiolus, λοβὸς: passim, πανταχῶς: passio, πάθος.* Ex ferie literarum & vocum palam est ita scripsisse. Nec aliter habent veteres membranae. Correxere vulgo editiones: *phasiolus*. Hæc obiter. Sequitur apud Plinium in historia piperis: *verum & iis sua injuria est, atque cæli intemperie carbonculantur, fiuntque semina cassa & inania, vocantque brechmasin, sic Indorum lingua significante abortum.* In optimis libris legitur, *significante mortuum.* Utra sit vera lectio, incertum. Utrumvis certe de lingua Indorum Plinii additamentum esse liquet. Pro *brechmasin* liber Rigaltii habet *brioma*: in aliis *brisma*. Omnino scribendum *brasma*. Ex Dioscoride sumpsit: *δι-επισκεται δὲ ἐν τῷ μέλανι ἀτροφον, κενὸν καὶ κῆφον, ὃ καλεῖται βρεσίμα.* Non meminit Dioscorides ita vocari ab Indis ipsis, & eorum lingua id significare abortum. Hoc igitur somniavit, vel hariolatus est ex verbis Dioscoridis. Et sanè puto legendum in Plinio: *Indorum lingua id significante atrophum.* Pro quo correxere, alii *abortum*, alii *mortuum*. Hoc verissimum. Voce Græca *atrophos* etiam Latini usi sunt, & in his Firmicus sæpe. Ita vocarunt propriè pueros macie confectos. Plinius quoque eam vocem Latinam usu fecit lib. xxxi. cap. x. *Profunt atrophis, opisthotonis, tetanis.* Quod igitur Dioscorides ἀτροφον piper reperiri dixerat, idque vocari βρεσίμα, putavit Plinius Indos ipsos, apud quos piper colligebatur, sua lingua sic vocitare piper illud ἀτροφον, quod intus inane & cassum esset. Quod est falsissimum. Βρεσίμα pura puta vox Græca. Bullas & ampullas aquarum scaturientium, vel etiam aquæ ferventis & bullientis ita appellarunt. Etiam pustulas ab igne in pane torrido factas hoc nomine dixerunt. Hinc βρεσίμα piper atrophum & inane, quia nihil plus intus haberet solidi, quam illæ bullæ & ampullæ. Græci: βρεσίδι, ζέει, ἀναβάλλει. Hinc ἐμβρεσίματα, ebullitiones. Dioscorides de Indico atramento: *οἰονεὶ ἐκ βρεσμάων τῶν Ἰνδικῶν καλεσμένων.* Quod Hesychius βρεσσίον etiam ἀναβάλλειν exponit, hoc verbum proprium fontium e terra scaturientium, qui dum in altum asurgunt, bullas faciunt. Hinc ἀναβολὴ pro fonte, quem *surgeionem aqua* vulgo dicimus. Optimum Lexicon Græcum ἀνέκδοτον: Πολυπιδάκαι, πολλὰς ἀναβολὰς ἔχοντα, ἢ γεν. πηγὰς. Vetus epigramma apud Vitruvium sic legendum:

Ἡδὲα τοι ψυχρὸν πόμα τ' ἰσθλὸς λὺ ἀναβάλλει
Πηγὴ, ἀλλὰ νόψ' πέτρῃ ὃ τίω ὃ πῶν.

Strabo:

Πηγὰς πολὺ ὕδωρ ἀναβάλλει.

Inde

Inde ἀναβάλλουσα γῆ in glossis, quæ fontibus & aquis fecuritur. Glossæ: *bibula*, πὸ τὰς, ἡ ἀναβάλλουσα. Ita nunc malo, quam quomodo olim explicabamus. Diximus quid esset βερίσμα. Risi nuper dum legerem apud virum doctum, qui ait se quævisse apud Indos vestigium hujus vocis *brasma*. Frustra quævisse non miror. Citius in Græcia id invenisset. Græci institores hæc nomina mercibus exoticis imponebant, vel etiam Alexandrini Ἐκλιπῆται. In ammoniacæ lacrima unum genus dicebatur βερίσμα, alterum φύεσμα. Quis hæc nomina Libyca esse diceret? Eodem jure posses quo Plinius Indicum nomen de pipere hariolatus est, βράσμα. In thuris historia ac differentiis περιόνας, ἀτμήτες & reliqua cognomina Arabica non sunt, sed mere Græca. Ita in aliis. Glossæ: *scatebra*, βράσμα ὁ δακτύλος. De aqua fervente, ac bulliente etiam hoc dixerunt. Democritus ψιδάδνυμι de ratione tingendæ purpuræ: Ἰππὶδες ὅτι πυρᾶς, ὥστε λαβεῖν βράσμα, id est, donec bulliat. Et apud Stephanum: ἕως αὖν λάβῃ βράσμα ἔν. Quod dicimus, un bonillon.

Sed ut piper sola India, ita ebenum sola mittit.] Ex Virgilio:

--- sola India nigrum

Fert ebenum.

Nam Plinius etiam in Æthiopia Herodoto teste probat. Verba Herodoti Musa tertia de Æthiopia: αὐτῇ δὲ χρυσὸν φέρεται πολὺν, καὶ δένδρεα ἀργεῖα ποικίλα, καὶ ἔβενον. Optimam facit & nigerrimam ebenum Æthiopiam Dioscorides. Hæc *Meroetica ebenus* Luciano dicitur, ut supra notavimus à Meroe Æthiopiæ urbe principali. Vulgo *Mareotica* perperam legitur. Quæ adeo vetusta est menda, ut eam agnoscat Isidorus, qui nescio quam *Mareoticam* paludem Indiæ esse, unde ebenus venit, hariolatur: *Est autem Mareotica palus in India, unde ebenus venit. Lucanus: ebenus Mareotica. Immo Meroitica, Meroῖτις ἔβενος.* Nam à Meroῖ gentile Meroῖτις. Unde Meroῖτις. De Isidoro minus fortasse mirum. Sed in Servio quis non jure id miretur? Is ex eo Lucani corrupto versu, quo *Mareotica ebenus* indigetatur, ebenum in Ægypto etiam nasci argumentatur, quia scilicet *Mareotis* palus in Ægypto Alexandriæ vicina celebratur. Eam paludem intellexit Isidorus, quam perperam in India locat. Non hodie atque heri *Mareotica* ebenus pro *Meroitica* in Lucani versu irrepit, ut hinc colligas vetustatem mendæ, quæ Servii ætate jam locum illum occuparat. Theophrastus Indiæ peculiarem hanc arborem tradit: ἴδιον δὲ καὶ ἡ ἑβένη τῆς χώρης τούτης. De India loquitur. Duo genera ibidem ebeni statuit, τὸ μὲν δρυλον καὶ καλὸν, τὸ δὲ φαῦλον: σπένδιον δὲ καλὸν, ἵππερον δὲ πολὺ, τὸ δὲ χρῶν δὲ ἡσυχαστὸς καὶ λαμβάνει τὸ δρυλεν, ἀλλὰ δὴ τῇ φύσει. Ἐστὶ δὲ τὸ δένδρον θαμνώδες ὥστε οὐ κύλισσι. Quem locum Plinius perturbate reddidit, & prorsus contra mentem auctoris lib. xii. cap. iv his verbis de ebena: duo genera ejus: rarum id quod melius, arboreum trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus jucundi: alterum fruticosum cytisi modo, & tota India dispersum. Theophrastus in universum pronuntiavit de omni ebena, θαμνώδη arborem esse. Plinius de altera tantum specie sequiori id dictum interpretatus est. Quo argumento? Nec enim ulla via eo nos ducunt Theophrasti verba. Id ex prava expositione vocis illius δρυλον consequutus videtur. Alterum genus ebeni præstantius δρυλον esse dicit & καλὸν. Plinius δρυλον accepit pro eo, quod esset arboreum & enodi trunco. Si hac sola discretione genera illa distinxit auctor: ergo illud sequius genus minime arboreum censendum, sed in fruticum censu reponendum, ut θαμνώδες. Hunc sensum spernit ac refutat ordo verborum Theophrasti, & vocis δρυλον notio. In arborum natura & facie describenda τὸ ξύλον ille semper pro qualitate materiæ & ligni solet ponere, non pro crassitudine aut proceritate arboris. Arborem ipsam δρυλὴν, δρυλέην, τὸ μέγεθος μετρίως, vel μικρὰν & similia. De ligno vel materie qualis sit, subjungit, ξύλον ἰσχυρὸν, σερρόν, πυκνόν, μαλακόν, κῆφον, & cetera quæ materiæ qualitatem designant. Exempli gratia de ulmo: μέγα δὲ δένδρον καὶ τῷ ὕψει καὶ τῷ μεγέθει. Τὸ ξύλον ξανθόν, καὶ ἰσχυρὸν ὄνιον καὶ γλισχρόν. Ita legendum, non

A αίσχρον. Et male vertunt: *materies nervata deformis*. Idem de subere: τὸ δὲ δένδρον ἐστὶ στελεχῶδες μὲν καὶ ὀλιγόκλαδον, δρυλέες δὲ ὀπταῖες καὶ δρυλεῖς, ξύλον ἰσχυρὸν. Plura parcam adscribere, quæ passim legentibus occurrunt lib. iii. de Hist. Plant. Quum igitur Theophrastus optimam illam ebeni speciem δρυλον appellavit, non arboris proceritatem, aut trunci crassitiem significare voluit, sed ligni bonitatem & præstantiam. Utrumque ebeni genus θαμνώδες, sed alterum longe præstat soliditate materiæ & bonitate ac pulcritudine: τὸ μὲν δρυλον καὶ καλόν, τὸ δὲ φαῦλον. Sola igitur pulcritudine ac præstantia ligni species illas discretevit, non magnitudine arborea aut fruticea. Præ-

B terea male vertit idem Plinius hoc loco, θαμνώδες, *fruticosum*. Ἐστὶ δὲ τὸ δένδρον θαμνώδες ὥστε οὐ κύλισσι. Hæc ebeni arbor minuscule est & ex fruticum potius genere, ut cytissus. Cytissi quoque mediale æque nigrum esse atque ebeni alibi tradit. Plinius: *huic nigricans color, magisque etiam cytisso, qua proxime accedere ebenum videtur*. Idem alio loco: *tota ossa, ilex, ornus, robur, cytissus, morus, ebenus, lotos*. Sic legendum. Vulgo: *tota ossa*. Ebenus igitur ut & cytissus, cui similis est, in fruticum potius quam in arborum numero reponenda. Hoc est, quod ait Græcus, δένδρον θαμνώδες esse ὥστε οὐ κύλισσι, hoc est, brevem arborem esse instar cytissi. Alio loco τὸν κύλισσι παρομοίαν τῇ ἑβένῃ esse dicit. Plinius reddit: *alterum genus fruticosum*. Aliud θαμνώδες apud Theophrastum: aliud *fruticosum*. Θαμνώδες illi auctori, ut δένδρον θαμνώδες nihil aliud significet quam minusculam arborem, & θάμνος, hoc est, fruticis instar habentem. Sic βρυῶδες ἀνθος, quod est, βρύον simile: δρυῶδες φύλλον ilicis, folium simile quercino. Sic τὰ θαμνώδη opponit τοῖς δένδροις, frutices nempe arboribus: ut lib. i. cap. ix. Ἐν μὲν τοῖς δένδροις σὺν εἶναι ἡ σπάινος, ἐν δὲ τοῖς θαμνώδεσι καὶ ὅλως τοῖς ὑλήμασι. Et lib. iii. θαμνώδες δένδρον appellat, quæ brevis est arbor, ut frutex, nec in altum attollitur: *Ἰσχυρὸν δὲ τῷ θαμνώδεσσι εἶναι τὸν πελέαν, δρυλέσδεσσι δὲ τὸν ὄρειον πελέαν: Quod ulmus humilior sit, ac frutici propior, montana autem ulmus procerior*. Male vertunt interpretes θαμνώδεσσι *fruticosiore*. Hæc terminata in ὁδῳ apud Græcos aliquando copiam significant, ut ἀκανθώδης τίς τις & δρυμώδης: aliquando similitudinem tantum, ut δρυῶδες, θαμνώδες & similia. At *fruticosum* Latine id est, quod multo frutice abundat, ut arbores *fruticosa*, quæ ab radice multo frutice pullulant, & multa virga fruticant. Solinus *fruticosum* Plinii hoc loco interpretatur, *vimine frequentiori*. De ebena: *hæc plerumque tenuis, & vimine frequentior*. Expressit *fruticosum* Plinii. Hoc θαμνώδες simpliciter vocare non consuevit Theophrastus, sed θαμνώδες τοῖς ῥάβδοις, hoc est, virgis ac vimine multo fruticans. Cui opponit τὸ στελεχῶδες. Nam quæ arborum recto & enodi trunco surgunt, nihil impedit quo minus etiam sint humiles & θαμνώδεις. At illæ, quæ plures virgas & frutices ab radice emittunt, nec magnum truncum faciunt, θαμνώδεις τοῖς ῥάβδοις ei auctori dicuntur, & opponuntur τοῖς στελεχῶδεσι. Idem lib. iii. cap. xv. Ἐν δὲ τῷ μὲν στελεχῶδεσι, ἀλλὰ θαμνώδεις εἶναι τῆς ῥάβδοις. Et cap. xii de corno: τὸ δὲ στελεχῶδες καὶ παχύλιαν, ἀλλὰ τῷ ῥάβδῳ ῥάβδος, ὡς ἄνθος. Et cap. xvii: τὸ δὲ δένδρον ἐστὶ στελεχῶδες μὲν καὶ ὀλιγόκλαδον, ἐν μὲν δὲ ὀπταῖες. Hæc sunt, quæ in caudicem extuberantur τὰ στελεχῶδη: quæ vero vimine frequentiores sunt & virgis fruticosiores, ex θαμνώδεσι τοῖς ῥάβδοις. At θαμνώδες δένδρον simpliciter arbor est fruticis instar habens, & humilis, non fruticosa. Plinius *fruticosum* alibi solet appellare, quod Theophrasto dicitur θαμνώδες, & ex θαμνῶν genere. Quæ vox apud eundem sæpe vitio mutata est in fruticosum, ut ante monuimus. At *fruticosum* eidem proprie est, quidquid multis virgis statim ab radice pullulat ac fruticat, quod opponitur unicauli, & tales plerique frutices. Hinc θάμνον Græci exponunt πυθμῶδες δένδρον ἢ εἶζαν ποικίλας κλάδας ἐκπέμπουσιν. Lib. xx. cap. xxiii. *Silvestrium genera sunt duo: unum fruticosius à terra statim, alterum unicaule crassius*. Hoc μονοστελεχὲς & μονόκλαυλον Theophrasto illud θαμνώδες τῆς ῥάβδοις. Imme-

valvæ ex intestino opere. Et sane sciendum est *intestinum opus* proprie dici quod ex ligno fit, sed elegantiore fabrica, & ea arte quam *minutiarum* nunc appellamus. Veteres quoque *λεπιεργία* dixerunt. Unde & *λεπιεργία* *τεχνίτην* apud Theophrastum. Glossæ: *λεπιεργός*, *faber lignarius*. Ita lege, non *tignarius*. Plurimi artificii hæc intestina opera. Ideo addit: *sive Græco, sive Campano, sive Siculo fabricæ artis genere spectabilis*. Eusebius lib. x. τοῖς ἀπὸ ξύλων περὶ φερεῖται διπλοῖς εἰς ἄκρον ἐντέχνης λεπιεργίας ἐξοικημένοις. Intestina autem dicta opera illa, quod intra domum tantum locum habeant, & in ædium interiori parte sita sint, ad differentiam τῶν ὑποθαλάμων. Theophrastus: ἀρκούθη δ' εἰς τεκτονίαν, καὶ εἰς τὰ ὑποθαλάμια, καὶ εἰς τὰ καπορυστήρια καὶ γῆς ἀφ' οὗ ἀσκαπεί. Ad hæc intestina opera, & minutiaria facienda, mediale tantum ligni fumebatur. Ideo dicit Vitruvius: *ejecto torulo ex eadem arbore ad intestina opera comparatur*. Ubi *torulum* vocat circulum corticeum, vel ligni alburnum, quod ambit medullam. Ex sola quippe medulla abietis intestinum opus fabricabatur. Idem ibidem: *cadi autem ita oportet, ut incidatur arboris crassitudo ad mediam medullam & relinquatur, ut per eam exsiccescat stillando succus*. Ita qui inest in his inutilis liquor, effluens per torulum non patietur emori in eo saniem, nec corrumpi materiei sanitatem. Qui Vitruvio *torulus*, Theophrasto *φλοιώδης κύκλος* dicitur de abiete: μήτερον μὲν πάντα μὲν ἔχει, ἢ φασὶν οἱ τέκτονες, φανερόν δ' εἶναι μάλιστα ἐν τῇ ἐλάτῃ: φαίνεται γὰρ οἷον φλοιώδη πινὰ τῷ σύνθεσιν τῶν αὐτῆς κύκλων. Κύκλοι illi φλοιώδεις circa medullam *toruli* sunt. Idem: διὸ καὶ οἱ δερχίτεςκτονες συγγεφρονται ἀφαιρεῖν τὰ πρὸς μήτερον, ὥπως λάβωσι τὸ ξύλον τὸ πυκνότερον καὶ μαλακώτερον. Quod Vitruvio est *ejicere torulum ex arbore*, hoc Theophrasto ἀφαιρεῖν τὰ πρὸς μήτερον. Lege apud eundem Plinium de abiete loco supra citato: *sive Græco, sive Campano, sive Siculo fabricæ artis genere, spectabilis ramentorum crinibus, pampinato semper orbe se volvens, ad incitatos runcinarum actus*. Male editum est: *runcinarum raptus*. In scriptis codicibus, *runcinam raptus*, pro *runcinarum actus*. In intestinis operibus locum habent *asciæ, runcinæ, & planæ*: in aliis *dolabræ*. Sequitur apud eundem: *eadem & curribus maximè sociabilis glutino*. Liber Thuanæus: *eadem eturris*. Lege: *eadem & fabris maxime sociabilis glutino*: πρὸς δ' οὗτοι τῶν τεκτονῶν χρεῖας ἐχέουσιν μάλιστα. Ita corrigendum apud Theophrastum lib. v. cap. vii. Ubi vulgo corruptissime ἐχέουσιν. De abiete tamen hoc non dicit Theophrastus: sed de picea. Apparet igitur legisse Plinium: ἢ δ' ἐλάτῃ μάλιστα, ὡς εἰπεῖν ἱερὸν. Πρὸς δὲ τοῖς τῶν τεκτονῶν χρεῖας ἐχέουσιν μάλιστα. Omisissis illis, ἢ πικύη. Nam de abiete locum illum ex eodem scriptore transtulit Plinius. Ut ad *κηθόνας* & *venas* redeamus, in arbore *currere* eæ sic dicuntur, ut *purpura Melibœa* in vestis extrema ora currit apud poetam: & apud Homerum *χαλκὸς ῥέει* circa clypei ambitum. Hinc *cursuvenium* genus acris apud eundem, quod Theophrasto *ινότερον*. Utrumque ex correctione nostra. Nam in Plinio legitur, *crassivenium*. In Theophrasto *κινότερον*, pro καὶ *ινότερον*. Fluere etiam ut *currere* tritum in eadem loquutione. Hinc *περιέρχον* *χρώματος* de limbo picto, qui circa extremitatem vestis currit apud Pollucem. Dicebatur & *περικλυσις* pro limbo. Unde *peryclysis* de *chrysoclaro* multis locis apud Anastasium. Hinc igitur *μονόροοι, δίροοι & πετέροοι* arbores, quæ quadruplicem, duplicem & simplicem venarum habent cursum. Gaza legebat *πετέροοι* & vertebat *quadrivivas*. Quod non potest obtineri. Si vera esset hæc scriptura, mallet interpretari, *qua quadrifidas venarum habent pracinctiones*. Nam antiquum verbum *ζῶω* idem quod *cingo*, unde *ζώννυμι*, & *ζῶωπι*, & *ζῶμα* pro *cingulo*. Hinc *ἀσπιδόωπις* & *μελάινωπις* γῆ, quæ nigris & albis venis distinguitur apud Helychium. Sed & Dioscorides de hæmatite lapide loquens, *κηθόνας*, & *ἀσπιδόωπις*, & *ἀσπιδόωπις* videtur tanquam synonyma usurpasse. Illud alterum malo.

Nec tamen universa, verum exigua sui parte silvas hoc genus edit. Ita legendum, non ut vulgo: *silvis hoc genus edit*. Sic *balsami lucos* dixit alibi, & *buxeos lucos*. Ita hoc loco *silvas* pro arboribus ebeni. Per to-

A tam Indiam plurimum esse genus ebeni commune, quod *φάλλον* appellat, Theophrastus ait; at eximium illud, quod *ἄξυλον* & *καλὴν* vocat, etiam rarum esse testatur.

Arbor plerumque tenuis. Plinius buxum & ebenum natura graciles esse dicit. Distinguendum fuit hoc loco: *frequentior vimine, raro in crassitudinem caudicis extuberatur*. Male hæctenus in editionibus vulgariis etiam Vineti & Delrii lectum est: *frequentior vimine raro in crassitudinem caudicis extuberata*. Theophrastus ebenum *θαμνώδες δένδρον* vocat, id est, minorem arbusculam, quæ haud ultra fruticis mensuram assurgat. Sic enim hæc quatuor disparat genera: τὰ πώδη, τὰ φρυγανικά, τὰ θαμνώδη, & τὰ δένδρα. Non igitur fruticofam, nec vimine frequentiore ebenum est accipiendum quod *θαμνώδη* eam vocet, sed è censu ac numero τῶν θαμνωδῶν haberi. Plinius, ut supra notabamus, verbis Theophrasti male acceptis inductus alterum genus ebeni, trunco esse enodi & arboreum dixit: *rarum id quod melius, arboreum, trunco enodi*. In optimo Rigaltiano codice scribitur: *arboreum jure enodi*. Unde certa satis conjectura legendum elicio: *rarum id quod melius, arbore mire enodi*. Idem lib. xvi. cap. xl. materiem à ligno distinguat, quod materies non nisi de magnis arboribus soleat usurpari. Ab his, inquit, proxima est cornus: *quamquam non potest videri materies propter exilitatem, sed lignum non alio pene quam ad radios rotarum utile, aut si quid cuneandum sit in ligno, clavifve figendum cum ferreis*. Hinc sequior Latinitas materiem pro trabe usurpavit. Et *materia quinquagenaria* pro trabis quinquaginta pedes longis in historia Augusta nobis observata. Notanda & illa in Plinio loquutio, *non alio quam ad radios rotarum utile*. Non alio utile, pro non ad aliam rem utile. Sic quo pro ad quam rem.

Quo mihi fortuna, si non conceditur uti. De qua loquutione nos alibi. De exilitate porro ac tenuitate ebeni ejusdem Plinii hæc verba sunt: *spississima ex omni materie, ideo & gravissima judicatur ebenus & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat*. Hæc ad verbum ex Theophrasto: *πυκνότερα μὲν ἐν δοναὶ καὶ βαρύτατα πύξου εἶναι καὶ ἔβενου: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πικύη ὁδὸς ταύτ' ὀρνυται*. Mox subjicit Plinius. *Ex reliquis siccissima lotos, quæ Romæ ita appellatur: deinde robor exalburnatum*. Et hæc verbis ipsis ex eodem loco Theophrasti expressa: *τῶν δ' ἄλλων ὁ λωτός: πυκνὸν δ' καὶ ἡ τῆς δρυὸς μήτρα, ἡ καλεῖται μελάνδρον*. Ex omnibus arboribus spississimam & gravissimam esse refert ebenum & buxum. Ex reliquis *lotos*, & medullam roboris. Hic sensus Theophrasti. Legendum igitur apud Plinium: *ex reliquis spississima lotos, quæ Romæ ita appellatur, non siccissima: ut habetur in vulgatis*. Libri veteres etiam hoc loco corrupti, qui præferunt: *Ex reliquis scissima lotos*. Omnino pro *spississima*, *πυκνότερα*. Haud scio an ex hac corruptela vocabuli nomen arboris apud Latinos fixerit Gaza, quam *scissimam* nuncupat. Ita ubique vertit τὸ ἐξύλω Græcorum. Atqui *ἐξύν* est *cerrus*, ut in superioribus docuimus exercitationibus. Sed quid est quod ait Plinius, *lotos, quæ Romæ ita appellatur*? An non *lotos* nomen hujus arboris Græcum est? Certè est. Sed ita Romæ quoque appellari significat, cum in Africa ubi nascitur, ab indigenis nominetur *celtis* lib. xiii. cap. xvii. *Eadem Africa, qua vergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam vocant celtin, & ipsam Italia familiarem, sed terra matatam*. Clarius alio loco lib. xvi. cap. xxxi. *Lotos, sive faba Græca: quam Romæ à suavitatem fructus silvestris quidem, sed cerasorum pene natura, loton appellant*. Plane innuit Romæ *lotos* appellari à suavitatem fructus, quæ aliis *faba Græca* dicitur. Hic sensus ejus esse videtur, eam arborem quæ Italiæ tum erat familiaris, quæque *faba Græca* vulgo dicebatur, vocatam esse Romanis *lotos* à suavitatem fructus silvestris arboris, quæ nascebatur in Africa hoc nomine. Profecto non aliter possis hæc interpretari. At supra dixit eam ipsam *lotos* Africanam Italiæ esse familiarem, sed solo matatam. Deinde scribit hoc loco fructum illum silvestrem, à cujus simili

simili suavitate faba Græca loti nomen accepit, cerasorum naturam pæne habere. Idem tamen lib. xxi loton Africanam fructum ferre tradit myrti modo, non cerasi, ut fert Romana. Sic certe parum sibi ipsi constat auctor. Quod ubique facit. De loti arboris differentiis ac notis magna est inter nostros *Ἰατροβοτανισαὶς* dividiā, certatim quærentes, quomodo antiqua cum hodiernis pariare queant. Sunt ex illis, qui quatuor loti genera statuunt, quia apud auctores antiquos, paulo diversius naturam ejus arboris describi reperiunt. Sed falluntur. Theophrastus ex antiquioribus peculiare quoddam genus esse loti asserit, cujus species plures esse, fructu discretas. Id genus ita describit, arborem esse magnam instar pyri, folium incisuras habere, ut ilicis videntur, fructum ferre magnitudine fabæ, uvarum modo colores subinde mutare, dum maturescat. *φύεται δὲ, inquit, καθάπερ ἡ μύρτερ ὡς ἀπὸ κληλα πυκνὸς ὅτι τῶν βλαστῶν.* Hanc loton, qualis ibi describitur, lotophagorum peculiarem affirmat. Cujus duo genera facit, alterum nucleis carens, alterum cum interiore officulo. Plinius hanc descriptionem loti lotophagicæ in quibusdam corrigit ex opinione Nepotis. *Μαγνιτις, inquit, quæ pyro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradit.* Nepotis sententia eadem cum Polybiana de loto: *ἐστὶ δὲ τὸ δένδρον ὁ λωπὸς ἢ μέγα.* Quod de vino loti baccis expressio refert ibidem ex Nepote Plinius, ex Polybianis ab eo sumptum videtur: *vinum quoque exprimitur illi simili mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque confusas cum alica ad cibos doliis condi.* Hæc ad verbum Nepos ex his Polybii, quæ apud Athenæum leguntur: *γίνεται δὲ οἶνον ἐξ αὐτῆς βρεχόμενης ἢ τελεσμένης δι' ὕδατος ἢ πλὴν γάλακτος ἢ δολιχάουσι καὶ οἶνο μέλιτι χρηστῶ ὡς πλεονάζον, ἢ δύνανται δὲ πλεονάζειν ἡμερῶν.* Quæ verba confirmant vulgarem in Plinio lectionem, *quod ultra dies denos durare negat idem Nepos.* Nam quidam legunt, *ultra dies duos.* Addebat Nepos: *baccasque confusas cum alica ad cibos doliis condi.* Quæ plane effecta sunt ex Polybianis istis: *ἐπὶ δὲ πεπαισθῆ, συνάγουσι ἢ πὺν τοῖς μὲν οἰκέταις μετὰ χόνδρος πύσαντες, οἰτύνουσιν εἰς αἰγῆα.* Quæ compendiose quidem, sed haud satis fideliter à Nepote reddita sunt. Nec enim totum expressit. Lotus illa, cujus descriptio priore loco apud Theophrastum posita est, & quam supra exposuimus, lotophagorum eodem Theophrasto asserente propria fuit. Ab ea diversum genus, lotus Cyrenaica, ut hæc verba ostendunt apud eundem: *πλεονάζον γὰρ ὅλως ἐν τῇ Λιβύῃ, καθάπερ εἴρηται λωπὸς, καὶ ὁ παλίστρος ἐστίν.* *Ἐν γὰρ ἑσπερίῃ τέτοις εἰς καὶ οἶνον χρεώνται.* Διαφέρει δὲ ἐπὶ ὁ λωπὸς ὅτι πλεονάζει τοῖς λωτοφάγοις. Loton Cyrenaicam intelligit, cujus tantam copiam in Libya provenire memorat, ut ea materie vulgo ad focum utantur. *ἑσπερίδες* urbs Cyrenaicæ. Non dicit autem quo genere, aut qua in re distet Cyrenaica lotos à lotophagica. Sed, quantum apparet, descriptio, quam statim ibidem subjicit alterius loti ex quorundam sententia, ad Cyrenaicam pertinet lotum. De qua nos paulo post. Herodotus ex antiquissimis Cyrenaicam loton à lotophagica etiam separat. De lotophagis, & eorum arbore scribit lib. iv: fructum habere magnitudine lentisci, suavitate palmularum, quo vulgo vescuntur illi populi. At lib. ii Cyrenaicam loton nominat veluti disparem illi lotophagicæ. De Ægyptiis sic loquitur: *ταὶ δὲ παλαιὰ σφισι ποτὶ φορτιγένεσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιδύμια, τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἐστὶ ἐμοιοπατὶ τῷ Κυρηνάϊω λωτῶ, τὸ δὲ δάκρυ κόμμι ἐστὶ.* Spina illa Ægyptia, cui simillimam facit Cyrenensium loton, altera est. De duplici genere ἀκάνθης Ægyptiæ, cujus apud Theophrastum mentio lib. iv. cap. 111, & quantum auguror, de nigra accipiendum. Candida magnitudine præstat, ex qua materiem cædebant duodecimum pedum tectis sustinendis idoneam. At nigra in eadem gente maxime celebrata longe brevior, incorrupta in aquis durans, ob id costas navigiorum ex ea texebant, ut ex Herodoto ac Theophrasto constat. *τὸ δὲ δένδρον, inquit iste, σὺν ἄραν ὀρθοφυῖς.* Ex ea gummi etiam colligebatur, quod ἀκάνθιον dictum. Huic spinæ simillima lotos Cyrenaica, ut testatur Herodotus. Ergo lotos illa spinis aculeata, & brevis arbor. Quamobrem certo certius est loton eam, quam Poly-

bii verbis describit Athenæus lib. xiv, esse Cyrenaicam, quæ in tota Africa plurima nascitur. *ἔστι δὲ τὸ δένδρον ὁ λωπὸς ἢ μέγα, τεραχὺ δὲ ἀκανθῶδες.* At lotophagica Theophrasti lotos, *δένδρον ἐμμέγεθες.* De eodem genere loti capiendus Dioscorides: *λωπὸς τὸ δένδρον φύειν ἐστὶν ἐμμέγεθες.* Cyrenaicum igitur brevius & spinis hispidum. Quam secundo loco posuit Theophrastus Cyrenaicæ hujus loti descriptionem esse oppido per quam verisimile est. Immo verissimum. *Ἐνιοὶ δὲ τὸ λωτὸν δένδρον θαμνῶδες εἶναι καὶ πολὺ κλάδων: τῶν τελέχει δὲ ὀπαχῆς.* Brevem esse arborem, & è fruticum potius genere his verbis adstruit. Hoc est quod dicit Polybius, *δένδρον ἢ μέγα.* De vino, quod ex ejus fructu conficiebatur, paria produnt Theophrastus & Polybius. Hic ultra decem dies durare negat, quin acescat: ille vix duos aut tres dies incorruptum manere: *καὶ τὸν οἶνον, ὃν ἐξ αὐτῆς ποιοῦσιν, ἢ ἀρμενέειν πλεονάζει ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἴτ' ὀξύνειν.* Quin de Cyrenæa loto loqui se palam hæc posteriori descriptione fatetur his verbis quæ statim subnectit: *ἡ δὲ αὖ μὲν ἐν τὴν καρπὸν ἐν τοῖς λωτοφάγοις ξύλον δὲ καὶ πλεονάζει ἐν Κυρηνάϊα.* Pulcrior Cyrenaicæ loti materies, utpote nigrior. Nam similis erat ligno nigra spinæ Ægyptiæ, quod erat firmissimum & nigerrimum. De fructu videamus. Polybius tradit rotundis & majoribus olivis similem esse: *τῶ μὲν χρώματι γίνεται φοινικῆς, τῶ δὲ μεγέθει τῆς στρογγύλης ἐλαίας ὡς πλεονάζον.* Rotundæ olivæ majores tales erant, quæ φανλίων Græcis dicebantur. Theophrastus posteriorem suam & Cyrenaicam loton dicit *καρπὸν ἢ τὸν κάρυον ἔχειν*, id est, fructum habere magnitudine & forma nucis juglandis. Sic omnino eo loco legendum judico. In vulgatis editum est: *τὸν δὲ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχειν.* Cui perridiculam & falsam interpretationem affingunt: *fructu nuce obdueto.* Unde alii hariolando exsculpservunt hanc speciem loti fructum habere nuce inclusum. Qui tamen volunt laurocerasum esse. Quod quomodo procedere possit non video. Nam laurocerasus illa, quam intelligunt, pulpam habet extra, nucleum intra, nec nuce includitur. Juglandis porro nucis atque olivæ rotundæ majusculæ eadem forma. De hoc eodem fructu Polybius: *ἐστὶ δὲ τὸ βρώμα ὡς πλεονάζον σὺν καὶ φοινικῆς καλάνω, τῇ δὲ ὀσπιδίᾳ βέλπον.* Parem odoris suavitatem in bacca Cyrenensis loti dum manditur, commendat Theophrastus: *ἐσθίου μὲν ἢ ἐχ' ἔτω γλυκὺ ὡς ὄσπριον.* Græcis ὄσπριον proprie dicuntur, quæ odoris jucunditatem ori conciliant, quæ nos *bonum os facere* dicimus. Ex his omnibus prorsum debet esse exploratum Theophrasti Cyrenæam loton eandem omnino censendam cum Polybiana, & diversam à lotophagica, quæ sui quodammodo generis est, *ἰδιον γένος.* Hæc Cyrenensis per totam Africam dispersa & Ægypto quoque Cyrenensis agri conterminæ familiaris. Alexandrini κηνάρον eam vocabant, apud quos in secundis mensis plurimum celebrabatur. Historia connari, prout apud Athenæum Agathoclis Cyziceni verbis depingitur, paria penitus facit cum Polybiana loto, quæ Cyrenaica est Theophrasti. Athenæus: *ἐπὶ δὲ πλεονάζον πλεονάζει ἡ ἀλεξανδρεὺς καλεσμένη κηνάρον καὶ παλίστρον.* Jungit connaros & paliuros tanquam similes & congeneres fructus. Itaque Theophrastus *λωτὸν Libycam*, sive Cyrenaicam simul cum paliuro commemorat. De paliuro porro loquitur non vulgari Græciæ, sed Africæ peculiari: *ὁ δὲ παλίστρος θαμνῶδες ἐστὶ λωτὸς, φύλλον δὲ παρόμοιον ἔχει τῷ ἐνταύθι, τὸν δὲ καρπὸν ἀξέφορον.* Hactenus Plinius in suis adversariis hunc locum retulit, quem sic reddidit: *Cyrenaica regio loton sua postponit paliuro: fruticosior hac, fructuque magis rubens.* Διάφορος multis locis apud Theophrastum & alios vetustos auctores pro excellenti & eximio ponitur. Ita hoc loco id verbi accepit, atque hinc concepit Cyrenenses loton postponere paliuro, quasi paliuri fructus ἀξέφορος esset, & longe melior fructu loti. Hallucinator est non descriptis totis Theophrasti verbis. Quod alibi sæpe fecit. Paliuri Cyrenæici, sive Libyici folium simile esse Græco paliuro significat, sed fructu differre, quem rubentem & rotundum gignit Africanus, quum in Græco planus sit, & latus. Male etiam vertit, *fruticosior hac.* Quod in Græcis est, *παλίστρος θαμνῶδες ἐστὶ.* Immo brevior & pumilior,

lior, & fruticum generi propior. Sed & quæ sequuntur non recte cepit: πυρήνια ἢ ἐχθρὸν συνεσθιόμενον καὶ ὁπότε τῆς ῥοαῖς, ἢ δὲ τὸν καρπὸν. Legisse videtur Plinius: & in aduersaria sua tantum retulisse, ἢ συνεσθιόμενον, ἢ δὲ δέ. Sic enim vertit: *nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauior e vino.* Atqui de toto fructu, non de solo nucleo hæc prodidit Theophrastus. Κόνναρον ἢ παλίερον ἢ παλίερον similes arbores. Hesychius: κόνναρον καρπὸς δένδρεος ὁμοίᾳ παλίερον. At connarus Alexandrina eadem cum Libyca, vel Cyrenaica loto. Agathocles δένδρεον vocat, & tamen quod mirere, haud inferiorem esse prodit ulmo & picea. Ramos spinulentos habet κόνναρον, æque lotos Polybiana, sive Cyrenaica: ἀκρεμόνας δὲ ἐχθρὸν θαμέας καὶ δολιχὰς, καὶ ὅτι ὀλίγον ἀκανθώδεις. Ita loquitur de connaro Agathocles. De fructu ejus sic habet: γλυκύς ἢ πᾶν ὁ καρπὸς μέγας καὶ φαυλὸν ἐλάαν. Prorsus idem instar in loti Polybianæ fructu, quem similem ille dicit σπογγύλης ἐλάας. Oliva φαυλία Græcis majuscula est, ac rotundior. Nam φαυλίον vocant τὸ ἄδρον. Unde φαυλία μῆλα Hesychius exponit τὰ μεγάλα. Alii tamen φαυλίας exiguas interpretantur. Quod heic non convenit. Vide apud Athenæum. Theophrastus magnitudinem loti fructus ait esse καὶ κάρνον. Agathocles κόνναρον καὶ φαυλίον ἐλάαν. Quod idem est. Fructus connari pari modo curabatur, & ad cibos condebatur doliis, confusus prius & in massas redactus, ut & loti. Agathocles: τρώγεται ἐπὶ χλωρὸς ὁ καρπὸς, καὶ ἐπὶν αὐανθῇ, πῖσι: ἐξ αὐτῆς ἄλδου, καὶ πετέοντι ταῦτα ἢ μάζαντες, ἢ δὲ ὕδαλιν δύνουτες, αἰνὰ φαυλὴς ὁκοῖα περ πέφυκεν. Quæ verba sic vulgo accipiunt, & exponunt, quasi ex siccis hujusmodi fructibus farina fieret apud Ægyptios. Quod ineptum. Qui enim quæso ex siccatis ejusmodi fructibus, & pedibus tantum confusis farina posset fieri? In massas pedibus calcantes hunc fructum redigebant & doliis condebant, ut fervaretur. Ἄλδου vocat massas, quales fiunt ex farina conspersa. Idem plane dicit de hac connaro Alexandrina, quod Polybius de sua loto Libyca: μετὰ χόνδρες καὶ φαντες σάττειν εἰς αἰγία. Idem de prunis suis exsiccatis faciebant iudem Ægyptii referente Theophrasto: ὡς πλὴν ἀφθονίαν ἢ δένδρεος ἐρημνέει τὸν καρπὸν, καὶ τὸν πυρήνια ἐξαιρέντες ὁπότε, καὶ πῖσι παλάδας. *Siccantur tunc, & massas faciunt.* Nunc aliud docebimus. Hanc connarum Alexandrinam, sive loton Cyrenaicam eam esse, quæ hodie nabca in Ægyptiis suis dicitur. Eam nabcam, sive oenopliam depingunt loti magnitudine, spinosam instar acaciæ, latioribus foliis quam zizyphi, fructu rotundo juglandis nucis magnitudine, dulci odorato. Hæc omnia examussim conveniunt cum Agathoclis connaro, Polybii Libyca loto, ac Theophrasti Cyrenaica. Prosper Alpinus, qui de plantis Ægyptiis scripsit, prohiberi se testatur huic sententiæ accedere, quod fructus & ossa nabca non videantur respondere fructui & ossibus connari, quia inquit, fructus nabca pomo similis est, & ossiculum habet rotundum, non oblongum instar olivæ. Immo vel propter hoc eadem videri maxime debent, quia connari fructus non oblongus est instar olivæ, sed rotundus, & olivæ rotundæ similis, vel juglandi. Addit præterea nusquam in Ægypto ex siccatis nabcaë baccis fieri farinam animadvertisse, quod de connaro tradit Agathocles. Non hoc dicere Agathoclem supra docuimus. Quare nihil jam prohibet quin oenoplia, seu nabca hodierna Ægyptia eadem sit cum veterum connaro, sive loto Cyrenaica, cum omnes tam belle quadrent, & concurrant notæ. Perperam idem Alpinus connarum cum paliuro Africana eadem facit. Quod fecisse plerosque etiam veterum suspicor, ut paulo post indicabo. Sic Servius spinam Ægyptiam nigram cum loto confudit, cui simillima est. Acanthon ille apud Virgilium pro spina Ægyptia nigra accepit. Acanthos, inquit, arbor est in Ægypto semper frondens, ut oliva & laurus. Acanthos dicta quia spinis plena est. Abundat hac etiam Cercina insula. Non Ægyptia spina abundat Cercinna, sed loto arbore. Nam Cercinna prætentata est initio Syrtis majoris, in qua lotos multa. Quid si & poeta ipse acanthon eo loco pro spinoso loti genere, vel paliuro Africana sumpsit? Nam inter arbores peregrinas recenset,

A baccas semper frondentis acanthi. Atqui in acantho, sive spina Ægyptia nullæ proprie baccæ, sed siliquæ grandes, quæ baccæ appellari non possunt. Hoc mihi verisimile fit, immo verum arbitror. Jam tenemus duas loti species, Lotophagicam & communem totius Africæ & Ægypto. Quod ad Lotophagicam attinet, nulli arbori melius respondet ejus descriptio, quam rutilæ zizypho. Arbor, folia, fructus, paria in utraque. Folia incisuris crebra, ut ilicis videantur. Φύλλον ἐντομαῖς ἔχον καὶ πεινωδες. Plinius: *incisura folio crebriores, alioquin ilicis viderentur.* Scribitur in optimo codice: *qui ilicis.* Scribe: *folio incisura crebriores, quæ ilicis videntur.* At folium loti Africanæ communis, sive nabca incisuris caret, & latius est rotundiustque. Agathocles de connaro, quæ eadem est cum Cyrenaica loto: τὸ ἢ φύλλον χλωρὸν καὶ τέρεν, τῇ φύλλῳ περιφερές. Fructus ipse longe grandior in loto Cyrenaica, quam in Lotophagica. Cyrenaicæ loti, sive nabcaë nucis juglandis magnitudinem plerumque æquant vel olivæ majoris: in Lotophagica instar fabæ non superat. Theophrastus: *καρπὸς ἢ ἡλίκεον κύαμῳ.* Herodotus minorem facit, qui lentiscino similem ait. Minorem porro & Dioscorides qui piperis granis paulo majorem esse vult. Avisena ex illo Dioscoridis loco fructum hunc loti inter semina recenset, cap. cccv. Et habet almenem, vel almisen vocat, & baccam ferre dicit pipere majorem. Alibi tamen idem ut cap. dxx eandem Dioscoridis loton nabca appellat, quæ est nabca Alpini & oenoplia Bellonii, eademque cum Cyrenaica loto. Sed falsum puto Dioscoridem, qui baccis piperis haud multo majorem esse tradit hujus loti baccam. Sed falsum puto, per initia myrti baccas non excedit magnitudine: mox grandior evadit, incrementum simul cum maturitate capiens. Hoc certe de communi loto prodidit Polybius: quam confudit cum Lotophagica Dioscorides.

D Quippe unicam loti speciem tantum memorat, ut & reliqui sequentes medici, quæ lotos communis debet esse, quoniam Lotophagica Theophrasti sui generis est. Quæ & zizyphos rutila videtur, cujus nominatim meminere recentiores, non etiam Theophrastus, qui ζιζύφης nomen ignoravit, ut & reliqui vetustiores Græci, apud quos sub λωζ appellatione latuit. Et sane multas arbores & herbas hoc nomine donaverunt, quæ dulces ad edendum essent, licet toto genere ut cælo soloque inter se distarent. Non igitur mirum veteres Græcos zizyphum etiam loton appellasse. Plinius de fructu loti, quam Lotophagicam facit Theophrastus: *nascitur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia cerasi.* Græca sic habent: *φύεται ἢ καθάπερ τὰ μύρτα ἀνθρακίηλα πυκνὸς ἐπὶ τῶν βλαστῶν,* id est, *nascitur myrtorum modo densus in ramis alternatim positis.* Hoc modo plane nascuntur & in zizypho rutila fructus. Rutilæ autem zizyphi tria genera faciunt recentiores, sativam majorem ac minorem silvestremque. Majori sativæ rectius comparetur lotus Lotophagica. Zizyphus vero vulgaris veterum & Pliniana longe diversa à rutila zizypho, quæ tamen hodie vulgaris est zizyphus herbariorum. Unius modo zizyphi meminit Plinius multis in locis, quod de alba intelligendum est. Ut quum dicit cypri folia similia esse foliis zizyphi. Hoc neutiquam potest sumi de zizypho vulgari, hoc est, rutila, quæ folia habet incisuris striata ut ilex. Ergo de alba id intelligendum, quæ est alba zizyphus Clusii, quam multi habent pro elæagno Theophrasti. Græci quoque recentiores cyprium, hoc est, ligustrum habere folia zizyphi produnt. Quæ designatio ad rutilam zizyphum non pertinet. Eam albam zizyphum *olivastellum* à quibusdam ajunt nominari. Græci recentiores etiam χερυσελαίαν vocant. Ligustrum quoque, quæ est Cyprus, *olivetta* nonnullis dicitur. Sic zizyphus alba est cui similis traditur cyprium. Hinc quidam ex Græcis infimi ævi cyprium cum zizyphæa confuderunt: *Κυπρὴ Ζιζυφαία.* Diximus supra. At in loto Italica baccæ ab arboris dependent ramis sicut cerasa, non ἀνθρακίηλα ut myrta. Habemus igitur ex istis, quænam differentia sit inter Italicam loton & Africanam. Sed videndum utri loto magis conveniat, Italica lotos, &

A ca loto, vel connaro Alexandrina constat magnitudinem majorem olivæ, vel nucis æquare. Etenim myrti tantum magnitudine esse, quum crescere incipit, Polybio traditum est. Quod fefelli Dioscoridem. Syriaca etiam faba dicebatur Romanis. Isidorus: *Mella, quam Græci loton appellant, quæ vulgo propter formam & colorem faba Syriaca dicitur. Arbor enim est magna fructum ferens comestibilem, majorem pipere, gustu suavem, unde & mella vocata est.* Servius: *Lotos nymphea quadam fuit, quam cum amatam Priapus persequeretur, illa deorum miseratione in arborem conversa est, quæ vulgo faba Syriaca dicitur.* De hac loto Italiæ familiari intellexit poeta his versibus:

B *Præterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
Nec salici, lotoque, nec Ideis cyparissis.*

Fuit porro, quando existimabam, loton Italicam eam esse, quæ vulgo ab herbariis vocatur *azadarac*, quam inter loti species quidam reposuerunt, & *loton albam* vocarunt. Ea etiam hodie tota Italia frequentissima. Nec sponte provenit, sed seritur. Expetitur autem umbræ gratia. Quippe in urbe Tripoli eam vulgo plantari ajunt, ad umbram præbendam, in plateis & locis publicis. Itali hodie vocant *perlaro*. In eam sententiam me inducebat, quod *napcam* hodie negent in Græcia nasci, qui & totam Europam ea carere affirmant, tantum abest, ut in Italia abundet. Et mirum profecto loton illam, quam Italiæ suæ familiarem & frequentem prædicarunt auctores Romani, nusquam hodie in illa regione comparere. Præterea si de vera ac germana loto intelligendi essent, quam vocarunt *faba Græca* nomine, Libycam aut Africanam fabam potius eam videntur appellare debuisse, utpote Africæ quàm Græciæ magis peculiarem. Quædam alia possem adducere, quæ sententiam eam confirmarent. Sed rursus non pauciora opponi possunt, quæ faciunt ad illam, quam prius exposui, opinionem asserendam.

D Primum Plinius scribit fabam illam Græcam Romæ loton appellatam à suavitate fructus. At fructus arboris *azadarac* dictæ foetidus est, & ingrati saporis. Præterea idem Plinius *λωτὸν* Theophrasti, quam ex reliquis omnibus lignis post ebenum & buxum, gravissima & spississima esse materie tradit, eamdem fecit cum ea loto, quæ sic Romæ nominabatur: *Ex reliquis, inquit, spississima lotos, quæ Roma ita appellatur.* Theophrastus, *τὸν δὲ ἄκρον ὁ λωτός*. Idem Plinius alio loco: *Lotos, sive faba Græca, quam Roma à suavitate fructus loton appellant.* Ea denique est *λωτός*, quam ubique sic nominat Theophrastus inter pretiosa ligna, nitore nigroreque ac firmitate commendanda.

E Nec enim Lotophagicam intelligit quum absolute *λωτὸν* appellat, sed communem, quam & Cyrenaicam à loco, ubi plurima ac pulcherrima nascebatur, indiget. Hæc postrema lotos est arbor, quam unicam hoc nomine norunt Græci medici, quum medicinas ex ea referunt. Quod si nulla alia est lotos Italica præter *azadarac*, profecto majorem in modum peccavit Plinius, qui eam loton confundit cum loto Græcorum, à qua plurimum differt. Quod in Plinio non miror, quia non rarum est, sed frequens. Verius tamen immo certissimum *azadarach* non esse lotum Plinianam. Vix tamen dubium, quin *azadarach* vulgaris eadem sit quæ Avisenæ dicitur *azedarabet*. Notam esse arborem ait, & fructum ferre similem *nabac*. Sic vocat loton Cyrenaicam, quæ est, oenoplia aliorum. Bellunensis *azadarachi* arborem notissimam esse apud Damascenos notat, & vocari ab indigenis *zabzalacht*. Quidam tradunt à Tripolitanis dici *zenselacht*. Quod idem est nomen. Fructus ejus alba habet officula, ex quibus fiunt globuli preculares. Ea omnino est, quam *sycomorum* hodie multi falso appellant. *Perlaro* ab Italis appellari sunt qui putent. Alii *perlaro* & *bagolaro* eandem esse arborem asserunt. Atqui certum *bagolaro* Italorum aliam esse ab *azadarachi* arbore. Sic diversa quoque erit, quam *perlaro* Itali nuncupant ab *azadarach*. Et sane, ut ex descriptione *bagolari*, quam Itali generis homines proponunt, facile colligitur eam esse Plinianam loton. Quæ quidem ad loton Lotophagicam propius accedit, quam quævis alia lotos, non tamen eadem est arbor. Et fallitur Plinius, qui

putat

putat translato degenerasse, & cum terra cæloque mutata videri. De qua nos alibi. Absolvamus igitur hanc de loti differentiis exercitationem. Syrtica & Lotophagica lotosæ peculiaris ac sui generis arbor censetur. Hujus duas species statuit, alteram nucleis carentem, alteram cum interiore officulo. Ex his ea quæ nucleum habet, non alia potest esse præter illam, quam *zizyphum rutilam* posteriores Theophrasto auctores appellarunt. Altera quæ nucleo caret, lotus est Africana Mathioli. Quæ altera est ex duobus generibus Lotophagica, sive Syrtica Theophrasti. At secunda lotos Theophrasti, Cyrenaica est ipsius & Herodoti, *connaros* Alexandrinorum Agathoclis, Libyca lotos Polybii apud Athenæum. Recentiorum *nabca*, vel *oenoplia*. Hujus porro duo genera Agathocles Cyzicenus & Polybius apud Athenæum agunt. Cyrenaica Herodoti spinis etiam aspera, utpote quam spinæ Ægyptiæ nigræ perquam similem esse tradat. De minime spinulento genere fuisse videtur, quæ Romæ lotos & faba Græca, sive Syria vocabatur. Qui exactiore judicii trutina hæc perpendent, verissima esse deprehendent. Male igitur & parum pensiculate Dalecampius, qui Dioscoridis loton & Theophrasti priorem putat esse quam Itali vocant *perlato*: posteriorem Theophrasti vocari vulgo *laurocerasum*. At fabam Græcam Romanorum *diospyron* dici Theophrasto, & *cerasum* esse Constantinopolitanam. Diospyron Theophrasti genus esse cerasi, quod *bigarellum* hodie vocamus, Romani *duracinum cerasum* dixere supra docuimus. Quartam his speciem adducit Polybianam Athenæi, quasi ab aliis diversam. Quæ omnia sunt falsissima, & carent ratione, pugnantque cum veterum auctoritate, ac recentiorum experientia & *αὐτοψία*. Nam levius peccant alii nostrates herbarii, quibus hætenus persuasum est, loton esse veterum, quam vulgo idiomate nostro vocitamus *alisianam*. Quæ ex genere sorborum est, vel pyrorum silvestrium. Legitur in glossis Hesychii: *Ἀλικάκησα, ὁ τῆς λωῆς καρπός, ἢ πῶς εἶδ'.* Fructum loti sic vocarunt Græci à similitudine acinorum rubentium, quæ in herba *vesicaria* appellata nascuntur. Græci *ἀλικάκησιν* dixere, & est genus strychni. Hi acini cerasa colore & forma referunt. Hinc loton arborem recentiores Græci *ἀλικάκησιν*, vel corruptius *ἀνακακησιν* nuncuparunt. Inde in eorum lexicis hæc mihi lecta: *λωπὲς ἢ τῆλιν, ἢ ἀνακακησιν*. Hæc ultima de arbore sunt accipienda, quæ fructum habet similem halicaccabi seu vesicariæ acinis coccineis. Talis fructus Cyrenaicæ loti, rubens, rotundus instar majusculorum cerasorum. Hæc de loti generibus ac differentiis obiter explicata sunt, occasione sumpta ex ebeni commemoratione, & loco Pliniano, qui ebeni & loti simul meminit.

Pag. 59. B. *Hiulco cortice & admodum reticulato.* Aliunde hæc corrasit noster, quam ex scriptis Plinii. Nihil enim simile ille de ebeno prodit.

Lignum omne atque mediale eadem ferme facie Atqui dixit hiulco esse cortice & reticulato ebeni arborem, & adeo venis dehiscere, ut per ipsos sinus vix pars intima tenui libro contegatur. Pars illa intima mediale est arboris. Græci *μήτερον*, *καρδίαν* & *μέσλον* vocant. Theophrastus *μήτερον* arboris definit, *τὸ μετ' ἐξ ὧς ἔλκε, τῆσιν ὡς τὸ φλοιῷ*. Primus igitur in arbore cortex occurrit, deinde lignum, sive materies, intima pars, mediale, sive medulla ligno undique cincta, ut lignum ipsum cortice ambitur. At in ebeno juxta Solini sententiam nihil ligni est, sed cortex tantum & mediale. Ait enim hiulco cortice esse, cujus venæ dehiscant, usque ad intimam partem, id est, medullam, quæ vix tenui libro tegitur. Ergo ut in papyri frutice, sic in ebeno plures tunicæ. Cortex exterior hiulcus, & reticulatus, & interior liber qui partem ambit intimam. Hic rursus dicit lignum omne atque mediale eadem esse facie ac nitore. Ergo lignum etiam habet præter mediale. Falsum est præterea quod hæc asserit, ebeni reliquum lignum ejusdem esse & nigroris cum mediali. Nam *μελανίαν* ebeni in medulla Theophrastus ait consistere, quæ sola in aqua non fluitat, cum totum buxum pessum ear: *ἢ ἡ μὲν πύξ' ὅλη σὺν ὀπνεί, τῆς δ' ἐβένου ἡ μήτερος, ἐν ᾗ δ' ἔχεται μελανία*. Idem scribit cor-

A ticem ebeni similem esse buxi cortici. At ebenus earum genere est arborum, quibus cortice detracto nihil nisi mediale occurrit, quæ lignum aliud non habent præter medullam. Inter eas buxus, & taxus & aliæ. De taxo Theophrastus: *πῶν γὰρ εἶναι καρδίαν, ὅταν ὁ φλοιὸς ἀφαιρεθῇ*. Ebenus quoque tota medulla vel mediale est, cortice dempto. Hinc patet prorsus falsa esse ac *ἀνισόρητος*, quæcunque hic de ebeno tradidit noster. Servius alicubi notat ebeni materiem cæsam durescere in lapidem. Corallium ille somniabat, sed somnium illi pro corallio ebenum repente substituit. Cæsum & è mari extractum corallium in lapidem durescit, non ebenus.

B *Eadem ferme facie & nitore, qui est in lapide gagate.* Nitorem in ebeno Theophrastus vocat *χρόαν* *τὴν δὲ χροὴν* lib. iv. cap. vi: *τὴν δ' ἡ χροὴν εἰς θοικυλίζουμένη λαμβάνει τὴν δ' ἡ χροὴν, αἶψ' ὅπως τῇ φύσει*. Nitor igitur ille colorque in ebeno natus non vetustate, aut alia arte adscitus. Plinius locum illum sic reddidit: *materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus jucundi*. Nulla ars in verbis Theophrasti. Multarum arborum materies ætate colorem nitoremque acquirit, quem recens cæsa non habuit. De moro id narrat Theophrastus: *ἢ ἰχθυὸν ἅμα ἢ δεργὸν τὸ ξύλον, ἢ παλαιόμενον, μέλαν ὡς περ λωπὲς*. Idem porro *θοικυλίζουμένην* & *παλαιόμενον*. Innuit igitur ebenum servandam non esse, ut ætate nigrum splendorem contrahat, sed eum protinus à natura habere recens cæsam. *θοικυλίζουμένην* ac reconduntur, quæ vetustatem ferre volumus. Ergo *θοικυλίζουμένην* & *εἶεν* est inveterata, *παλαιόμενήν*, & in vetustatem recondita. Theophrastus alio loco de cacti caulibus: *ἢ θοικυλίζουσι αὐτὰς ἐν ἄλμυ*. Plinius vertit: *nec fastidiunt in cibis inveteratos*. Opponit caules, qui inveterati cduntur, iis qui recentes esui sunt. Ceterum alia ligna sunt, quæ non ætate, ut morus, sed arte splendorem & colorem capiunt, ut nucina. Nam hodieque mensæ & alia intestina opera ex nuce facta oleo unguntur, & linteis cera inductis fricantur ut splendeant. Mensæ ex nucis ligno etiam olim in pretio, præcipue ex nuce montana. Strabo lib. xii: *ἢ ἡ σινωπίτις ἢ σφένδαμνον φύς, ἢ ὀροκάρουον, ἐξ ὧν τὰς τετραπέδας τίμνουσιν*. Etiam apud Romanos in honore nucinæ mensæ, sed priusquam citreæ, hoc est, *στῖναι* in notitiam luxuriæ venissent. Vide Satyricum in illis:

--- si forte nucem dejecerat eurus.

Ubi *nucinas mensas* vetus scholiastes vocat, quæ ex nuce fierent. Idem Theophrastus terebinthum lignum oleo ungi solitum scribit, & sic pulcrius nitidiusque fieri. *λαμβάνει γὰρ τὸ ἐγκάρδιον δαί, ἢ ἀλείφειν τὸ ξύλον, ἢ τὸ γίνεσθαι κάλιον ἢ μελάντερον*. Plinius de terebintho: *omnium sola hæc materies ungi vult, meliorque oleo fit*. Immo non sola, nec hoc dixit Theophrastus. Citreæ mensæ manu sicca fricabantur ut splenderent. Idem: *nutriuntur optime splendentque manu sicca fricata*. τὸ δὲ *χρῶν* in ebeno Plinius vertit *nigrum splendorem*. Alio loco *σπληνδῶν* Theophrasto dicitur de cyparissinis lignis: *μὴνα δ' ἢ σπληνδῶνα δέχεται*. Plinius hæc nitorem reddidit: *Cypressus in eas electa, quoniam præter cetera uno in genere materiei nitor maxime valeat æternus*. Immo: *quoniam unum hoc genus splendorem recipit, in splendorem dari potest*. Sic in vultu & corpore nitor τὸ δὲ *χρῶν*. *Qua habundo, qui nitor*. Et in palæstra bonus color. Cicero: *sine nitore & palæstra*. Quod inde ad orationem translatus est. Quæ virtus Græcis *δινία* ab eadem palæstræ metaphora. Petronius nitorem absolute de minio dixit, quia inter colores pretiosos & floridos, quos Græci *ἀνθηρὸς* vocant.

Hesperium coccum miles laudabat, eadem

Quæstus tellure nitor certaverat ostro.

Coccum Hesperium, quia in Hispania plurimum. Eadem tellure quæsitum minium ostro certabat. Nitor pro minio. Solinus supra de Hispanis: *depurgant in minium nitelas pulveris, ἄμμον λαμπυρίζουιν*. Infra: *Infertis aureis umbilicis incendunt in nitelam pinguiorem*. Nitela, *σπληνδῶν*. Manilio lapidum nitor de margaritis, ut infra dicam. Nitor auri Virgilio.

Et quascunque deorum imagines non nisi ex ebeno habent. Pausanias in Arcadicis materias enumerat ex quibus fieri vulgo solerent deorum simulacra ab antiquis, & ebenum

ebenum primo loco recenset: τοῖς δ' ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὅπου καὶ ἡμεῖς καὶ μαθεῖν ἐδωκήμεθα, τόσα δ' ἡ αὐτῶν τὰ ἐξ ἰστανῶν ἐπιδείκνυται, ἔθεντο, κυπρίων, αἱ κέδροι, τὰ δρυῖνά, ἡ σμίλαξ, ὁ λωτός. His addit & ἵνον, id est, citrum, cuius materies jam tum Græcis ab antiquo nota. Theophrastus: τῶν δ' αἰσίων ἀσπερίων μὲν τὰ κυπρίων, καὶ τὰ ἱνῶν τὴν συνάμεινον εἶναι φασί, id est, post cypressæ & citrea ligna. Vir doctissimus in illo Pausaniæ loco σμίλακα, *hederam Ciliciam* exponit. Haud perspicio quomodo ex parvo frutice, qualis est smilax, hederæ simili, simulacra possint fabricari. Σμίλαξ Pausaniæ taxus est, ut & Dioscoridi. Theophrastus μίλον vocat. Taxi materies durissima, in Arcadia nigra & punicea: in Ida monte flava, & similis cedrinæ, usque adeo ut pro cedro nescientibus venderetur. Testis Theophrastus. Eidem auctori σμίλαξ est genus ilicis apud Arcades: οἱ δ' περὶ Ἀρχαδίας δένδρον πὶ σμίλακα καλεῖσιν, ὃ ἐστὶν ὁμοῖον τῷ περὶνῳ. Alii σμίλον dixerunt. Hefychius: σμίλῳ δένδρον, οἱ δὲ περὶνῳ, ἄλλοι σμίλακα, ἡ σφρανῶντι. Eadem vox σμίλῳ & μίλῳ, ut μάραυδῳ & σμάραυδῳ: καμώνια & σκαμώνια. Nam δάκρυ καμώνῳ vocat Nicander scammoniam. Sic σπύχρον, τεύχρον. Dioscorides distinguere videtur inter μίλακα & σμίλακα. Taxum vocat σμίλακα, herbam five fruticem μίλακα, cuius duo genera proponit μίλακα τερχεῖαν & μίλακα λείαν. Sic enim vetustissimus codex regius scribit, μίλαξ τερχεῖα, μίλαξ λεία. Ita etiam Galenus nominat & Aëtius. Μίλαξ τερχεῖα Dioscoridis, σμίλαξ est Theophrasti, quæ folio hederaceo caules habet spinosos, quam Plinius lib. xvi. cap. xxxi inter hederas recenset. Eam σμίλακα rursus alii σμίλον, alii μίλον vocaverunt. Scribit ibidem Plinius eam smilacem infaustam esse omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris virgine ejus nominis propter amorem juvenis croci mutata in hunc fruticem. Id vulgus ignorans, plerumque festa sua polluit, hederam existimando: sicut in poetis, aut Libero patre, aut Sileno quis omnino nescit, quibus coronentur. Nescio quare hæc dicat Plinius. Poætæ sane hedera coronabantur: sed & Liber pater, & Silenus eodem coronamento in Græciâ vulgo redimiti. Nusquam vero puto factum ut vulgus præ ignorantia smilacem pro hedera in coronis usurparit. Sed nec infaustam coronis smilacem fuisse crediderim. Rationem Plinius addit frivolum. Coronamentum est smilace passim veteribus frequentatum observavi etiam in sacris & orgiis Bacchi. Athenæus lib. v. Βαστάραι καὶ Λύδαι κατακεχυμένας τὰς τεύχας, καὶ σφρανῶνται, πνέες μὲν ὅφειν, αἱ δὲ σμίλακι, καὶ ἀμπέλῳ, καὶ κισσῳ. Non errore, aut ignorantia hec factum, ut smilacem pro hedera sumpserint, sed smilacis corona in sacris Bacchicis æque usitata ac frequens, ut vitis & hederæ. Hefychius: σμίλῳ, δένδρον, οἱ δὲ περὶνῳ, ἄλλοι σμίλακα, ἡ σφρανῶνται. Hæc smilax, qua coronabantur, ea est ipsa, quam coronis infaustam prædicat Plinius. Quin immo ipse sui oblitus videtur, & eorum quæ dicturus erat lib. xxi. cap. ix: quo loco principatum in coronamenti folio smilacis & hederæ asserit: *Folio in coronamenti smilacis & hederæ obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus.* Ita hæc legenda. Parum hec tamen memor est, quid de smilace dixerit, in illo fruticum loco, ubi infaustam coronis esse ait. Et profecto si hæc ratio faceret, ut infausta coronis esse deberet smilax, quod virgo cognominis in hunc florem versa sit, propter amorem juvenis croci, nulli flores in coronamenta admittendi forent, quia omnes ferme lugubres habent fabulas. Hedera ipsa, κατὰ τὴν Græci vocant, ex lugubri historia fingitur nata. Ut omittam *pinum, myrtum, narcissum, cyparissum*, certe hyacinthus omnium infaustissimus censeretur deberet, qui lugubres etiam notas foliis præfert, & ex duplici fabula funus ostendit. De eo hæc Plinii verba sunt lib. xxi. cap. xi. *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum proferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura ei legatur inscripta.* Corruptissima esse nemo negaverit. Nihil enim cohæret. Nec mutant libri, nisi quod in vetustissimo & optimo Thuanæo editis habetur pro *editi*. Scriptum olim fuit *edins pro edens*. Unde fa-

A Etum est à librario editi. Totum locum sic lege: *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum proferens ejus, quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore edens, ita discurrentibus venis ut Græcarum literarum figura ei legatur inscriptum.* Ita etiam hæc postrema correximus ex eodem codice, qui habet: *Græcarum literarum figura a legatur inscriptum.* Quod in foliis hyacinthi ductu Græcarum literarum αἱ αἱ visitur inscriptum, duplex celebratur fabula. Altera quæ narrat notas esse luctus ob mortem pueri, quem Apollo dilexerat, in hunc florem versi. Nam vox lugubris αἱ αἱ in luctibus ac lamentationibus usitata. Phalæcus in epigrammate nondum edito:

B Αἱ αἱ κωκύει πὸν ἔον γόνον ἡματα πάντα,
Δέχεται πὸν πρῶτον ὡς ἀπέφθιτο.

Alter fabula est, quæ ex cruore Ajacis hunc ipsum florem editum vult, unde & nomen ipsius foliis inscriptum exhibet. Nam Αἱας Græce Αἶας, cujus & nomen à luctu derivatum Græci tradunt ὡς τὸ δ' αἰάζειν. Euphorionis de hyacintho ita sunt legendi versus, quos depravatos habent grammaticorum scholia:

Πορφύρεη ὑάκινθε, σὲ τένομα φασὶν αἰοῖδοι
Ροιτεῖς φάρμακοις δεδωπότῳ Αἰακίδαο,
Εἶαρ δ' ἀγέλειν, ὅ γε γεγεμμένα κωκύουσιν.

C Posset etiam legi in supra citatis Plinii verbis: *luctum proferens ejus.* Quum de gemina origine luctuosus esset hyacinthus, in coronis tamen primas ferebat. Theophrastus:

Καὶ τὸ ἰὸν μέλαν ἐστὶ, καὶ ὁ γεγραπὸς ὑάκινθος,
Ἀλλὰ γ' ὅμως ἐν τοῖς σφράνοις ὅ περὶ αὐτὸ λέγουσι.

Nugatorium igitur quod ait Plinius de smilace coronis infausta, ob eandem luctus causam. Sed & ipse sibi contradixit, nisi dicamus *smilacem* & *milacem* eum distinguere. Sane eo loco, ubi narrat smilacem in coronamenti principatum obtinere, libri veteres *milacem* scribunt. Sed & quam lib. xxiv. cap. x smilacem describit, libri vocant *milacem*, & diversam facit à smilace, de qua tractavit lib. xvi. cap. xxxv: & ubique hunc morem servat Plinius. Σμίλακα apud Theophrastum reperit, apud Nigrum, aut alios μίλακα. Inde putavit diversas. Dioscoridi μίλαξ quoque dicitur. Corrīgendus obiter Plinius de illa *milace*, quam aliam statuit à smilace: *Smilax quoque, qui & micaphoros cognominatur, similitudinem hederae habet, tenuioribus foliis.* Libri omnes ibi scribunt, *milax quoque.* Atque ita in indice manu exarato: *Chamacisso, II. Milace, III. Clematide, III.* Mox iidem legunt *athoforos* vel *aithoforos*. Omnino scribendum, *anthoforos*. Cur ita vocetur, Dioscorides explicabit his verbis de levi milace: καὶ ποτὶν δ' ἔχει ὡς περὶ θερμὸν, μέλανα, μικρὸν, ἐπάνω ἔχοντα ἀνθή ποτὰ λουκά, καὶ πᾶσαν τὴν μίλακα, ὡς φερῇ. Ita legendus ille locus quem & male exponunt. Verum de his alibi. Hefychius σμίλακα, ex qua fiebant coronæ, de taxo arbore videtur accepisse, quæ σμίλαξ etiam dicebatur, aliis σμίλῳ & μίλῳ. Certe coronas taxæas funestas esse, & in luctu usurpari solitas ostendit Statius in epicedio Vernæ:

--- en taxea marcet

F *Silva comis, hilaresque hederas plorata cypressus*
Excludit ramis.

Hefychius: μίλιον δένδρον ὁμοῖον ἐλάτῃ, καὶ τὰς νέας σφρανῶνται ἐν ταῖς πομπαῖς. Arbor illa abieti similis, taxus est. Theophrastus de taxo, quam vocat μίλον: μονοχρῆς δ' καὶ ἡ μίλῳ, ἐρροφύης δ' καὶ ἀσπῆς, καὶ ὁμοία τῇ ἐλάτῃ. Sed fallitur Hefychius. Nam smilax coronaria frutex fuit hederæ similis, non taxus. Quæ longe infaustior coronamenti merito suo habita veteribus existimari debeat, quam frutex smilax, arbor puta minime virens gracilisque & tristis ac dira, baccisque & umbra letalis. Adde quod omnes antiqui coronas è smilace, non de taxi foliis, aut baccis, sed de smilacis hederacei fruticis flore interpretantur. Pollux inter flores coronarios etiam μίλαξ ex Cratino meminit, quem florem esse τῆς μίλακῳ vult: μέμνηται δὲ τῶν ἀπείρων Κερατίνῳ ἐν Μαλθακῇ, ὡς περὶ καὶ κομοσσινδαλῆ καὶ μίλαξ, ὡς περὶ τῆς μίλακῳ ἀνθῳ. Vocatur illi μίλαξ, ut Dioscoridi, quæ Theophrasto σμίλαξ. Locus Cratini, quem ex ejus comædia Μαλθακοὶ citatione tan-

git Pollux, quo plurium coronis olim celebratorum nomina florum enumerabantur, hodie extat apud Athenæum, sed *μίλα* mentio in eo pessima menda oblitterata est, quam nos egregia emendatione restitui-
mus in hunc modum.

Παντοῖσις γὰρ μίλῳ κεφαλῶν ἀνθέμοις ἐρέσσομαι,
Λερίοις, ῥόδοις, κείνοις, κοσμοσπονδαίοις, ἰοῖς,
Καὶ σισυμβερίοις, ἀνεμωνίων κάλυξι τ' ἡρινάοις,
Ἐρπύλλῳ, κροκοῖς, ὑακίνθῳ, ἐλιχρύσῳ κλάδοις,
Ὀινάνθῃς ἡμεροκαλλεῖ, τῇ μίλῳ, ἀνθρίσκῳ φοβῇ.
Τῷ τ' ἀειφρέφῳ μελιλώτῳ κάρεθ' πικράζομαι,
Καὶ κύλισθ' αὐτόματ' ὡς μέδοντ' ἐρχεσθαι.

Quinto versu pro τῇ φιλεμένῳ repoluimus τῇ μίλῳ. Nam illud contra metrum & auctoritatem Pollucis, qui in illis versibus mentionem à Cratino fieri τῇς μίλας, & κοσμοσπονδαίῃς notabat. Legi etiam poterat, τῇ μί-
λας κ' ἀνθρίσκῳ φοβῇ. Pherecrates quoque apud eum-
dem Athenæum inter flores oculis & naribus jucundos μίλακα nominavit his versibus:

Ἵπ' ἀναδενδράδων ἀπαλαῖς ἀσπαλάθῃς πατῆντες,
Ἐν λειμῶνι λωτοφόρῳ, κύπερόν τε προσώδη,
Κ' αἰθρίσκον, μαλακὸν τ' ἰόν, μίλακα, καὶ τριφύλλον.

Perperam hodie legitur in Athenæo lib. xv: κ' ἀνθρίσκῳ, μαλακὸν τ' ἰόν λίμακα καὶ τριφύλλον. Nec audio viros do-
ctos emendantes λείμακα. Scio λείμακα Græcis etiam
de prato poni, sed huic loco minime convenit. *Smilax*
igitur, vel *milax*, cujus flores in coronis antiquitus
usurpati, non arbor taxus, sed frutex hederæ simi-
lis, cujus flos candidus & odoratus. Theophrastus:
ἀνθ' ὃ λωκὸν καὶ δῶδες, ἡρινόν. Vertit Plinius: flore
candido, olente liliū. Nimirum legit λερινόν pro ἡρινόν.
Non tamen corrigendus ex Plinio Theophrastus.
Non ita legit Plinius, sed anagnoste legente sic au-
divit, & in adversaria sua transtulit. Λερινόν, in-
quam pro ἡρινόν. Sed vera lectio vulgata. Intelligit
vernum esse florem, & smilacem vere florere. Sic
Cratinus: ἀναμεινῶν τ' ἡρινὰ καλύκες. Sunt enim alii
flores verni, alii æstivi, alii autumnales. At si scri-
psisset Theophrastus, δῶδες λερινόν non id significaret
quod vult Plinius, olens liliū, sed liliū effigie: frustra
sunt à veteribus, si qui ullam inter σμίλαξ & μίλαξ,
σμίλ' & μιλ' quælivere differentiam, quantum ad
nomen pertinet. Una hac eademque appellatione
σμίλας & σμίλακ' arbores & frutices longe diversi ge-
neris nuncupaverunt. Theophrasto μιλ' est arbor
taxus. Dioscoridi σμίλαξ. Sextio apud Plinium *mi-
lax*. De taxo: hanc Sextius milacem à Græcis vocari di-
cit, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, ut qui ob-
dormiant sub ea cibumve capiant, moriantur. Ille Sex-
tius est Niger, quem multa in herbis tradendis pec-
casse notat Dioscorides. Atqui smilax, sive milax
Arcadia non est taxus, sed arbor ex ilicū genere,
quæ Theophrasto σμίλαξ. At rursus σμίλ' Hesychio
pro ea arbore, quæ Theophrasto σμίλαξ. Crati-
no μιλ' non pro arbore, sed pro flore ejus fruticis,
qui Dioscoridi μίλαξ, Theophrasto σμίλαξ dicitur.
Sic multa ex nominis æquivoci errore orta confu-
sio. Σμίλαξ porro ex qua imagines deorum olim fa-
ctitæ apud Pausaniam, taxus est arbor, quæ Theo-
phraστο μιλ'. Dioscorides: Σμίλαξ, οἱ δ' θύμαλον,
Ῥωμαῖοι τῶν καλῶσι. In optimo codice scribitur: οἱ
δ' πθύμιλον, οἱ δ' θύμιλον καλῶσι. Quæ corruptissima
sunt. Legendum omnino est, οἱ δ' μίλον, vel σμί-
λον καλῶσι. Illud πθύμαλον natum est ex correctione
antiquarii alicujus, qui corruptam dictionem θύμιλον
voluit emendare, & mutandam judicavit in πθύμα-
λον. Verus igitur menda in Dioscoride θύμιλον, pro
μίλον vel σμίλον de taxo. Sic enim alii vocarunt, qui
Dioscoridi σμίλαξ. Adeo verus hæc menda, ut etiam
ab Aëtio agnoscat, in cujus libris ita hodie legi-
tur, θύμιλ'. In antiquissimo codice Pauli Ægine-
tæ, & aliis omnibus ejus scriptis exemplaribus ita
scriptum reperi: ἢ δ' καλεμένη σμίλαξ, ὅτ' ἐνίων δὲ
θύμιον, ὡς δ' Ῥωμαῖοις καλῶσι. Qua sane scripturæ
constantia moveor, ut nihil censeam mutandum. Sed
quare taxus θύμιον, aut θύμιλ'? Bauhinus ad Dio-
scoridem genus taxi glandiferæ describit, quæ nuca-
menta habet, prorsus simile capitibus thymi cepha-
loti. An ea est taxi species, quam θύμιον, aut θύ-

μίλον Græci vocarunt. Hoc alii quærant. Si verifi-
mile id esse mihi dixerō, satis dixerō. Ceterum ut
taxi ligna ob similitudinem, multi fūcum faciendo
pro cedrinis vendebant, sic pro ebenenis veris sæpe
alia ligna nigræ commendata venum exponebantur.
Hinc hodie tam multa opera fiunt τῇ λεπτουργίᾳ, quæ
majora sunt quam ut ex vera ebena, quæ exilis ac
tenuis plerumque est, facta videri possint. Sed lo-
tos nigra est morus inveterata, cytisus, spina Ægy-
ptia, spina Indica, quarum omnium materies ebe-
num imitatur & proxime accedit. Dioscorides: ἐνίοις
δ' τὰ σησάμιναι ἢ ἀκανθίναι ξύλα ἐμπερὶ ὄντα ἀντὶ ἐβένου πω-
λῶσι. De spina Indica, quæ similis ebena erat, ac-
cipi posse ex Plinio supra adnotabamus. Sed quum
ἀκανθίνα ξύλα simpliciter dicat, de Ægyptia etiam ni-
gra spina potest capi, immo debet, quam ἀκανθὸν abso-
lute dixerunt. Hinc *acanthinum gutti* ex illa spina
Ægyptia. Auctor anonymus Græcus de vita & ge-
stis Alexandri Magni de Æthiopia loquens: ἐκεῖ πο-
λὺ τὸ Περσίον καὶ τὸ ἀκανθινὸν λεγόμενον. Intelligit τὴν
ἀκανθὸν, sive spinam Ægyptiam, quæ *acanthos* κατ'
ἐξοχὴν dicta est. Inde quæ supra notamus.

Hæc gratia pocula ex ea habent.] Nemo, quod sciam,
veterum prodidit ebenum potestate adversus venena
pollere, ac noxium liquorem ea materie contineri
non posse, & propterea pocula ex ea habere Indos.
De nativo electro hoc Plinius prodidit, venena eo
deprehendi. De ebena altum silentium, quum ta-
men omnes ebeni virtutes diligenter recenset Theo-
phrastus eo loco, quo de ebeni materia tractat, &
aliarum arborum, quibus nigricans color, adjicit
& terebinthi Syriacæ lignum spississimum esse ac
nigrum, adeo ut vel ebenum ipsam nigredine supe-
ret. Ex eo cultellis manubria fieri, & pocula the-
riclea tornari, quæ à fictilibus dignosci non queant:
τορνέουσι δὲ ἐξ αὐτῆς, καὶ κύλικας Θερικλείας, ὥς μὴδ'
ἀν' ἐνα Ἀγγλῶναι πρὸς τοὺς κεραμέας. Plinius ex hoc
loco, dum eum Latine redderet, male intellecto,
Thericlem calicibus ex terebintho faciendis torno in-
claruisse tradit: *quamquam non desint, qui Syriacas te-
rebinthos nigriores affirmant. Celebratur & Thericles no-
mine calices ex terebintho solitus facere torno, per quem
probat, materies. Omnium hæc sola ungi vult.* In opti-
mo codice Thuanæo scriptum est, *per quam proba-
tur.* Omnino emendandum, ac interpungendum:
*calices ex terebintho solitus facere torno, per quam proba-
tos. Materies omnium hæc sola ungi vult.* Valde pro-
batos calices ex terebintho tornare solitum dicit hunc
Thericlem, quæ ab eo *thericlei* sunt nominati. Vel
legendum: *per quam probatur*, ut de ipso artifice in-
telligatur. Plinius lib. xxxiv. cap. viii de artifici-
bus aris: *fuere longe quidem infra prædictos, probati
tamen, Antæus Callistratus, Polyclis, &c.* Sed fal-
sum quod ait istum Thericlem poculis è ligno per
tornum faciendis famam invenisse, quem figulum
fuisse constat. Quod vel ex illis Theophrasti ver-
bis potest constare. Thericles ille antiquior paulo
Theophrasto ætate, utpote qui temporibus Aristo-
phanis vixerit. Cum igitur dicat Theophrastus sua
ætate *τορνέουσι Θερικλείας κύλικας* ex ligno terebin-
thino, non potest intelligi ab ipso Thericle tornari
solitas. Sed & omnium comicorum testimonium, qui-
cunque Thericlis, aut Thericlearum poculorum men-
tionem fecere, figulum illum fuisse, & hæc fictilia
prorsus evincunt. Multa protulit Athenæus lib. xi.
Idque etiam extra dubium ponitur verbis ipsis Theo-
phraστο: *περνέουσι καὶ ἐξ αὐτῆς κύλικας Θερικλείας, ὥς
μὴδ' ἐνα Ἀγγλῶναι πρὸς τοὺς κεραμέας.* Ergo veri The-
riclei calices fuere fictiles: ad quorum instar & imi-
tationem è terebintho fieri tum solebant adeo simi-
les, ut vix à fictilibus dignoscerentur. Hinc appa-
ret è terra nigra & summi nitoris calices suos fecisse
Thericlem, quorum instar æmulabantur è terebin-
tho Thericlei, cujus materies admodum nigra, ac
nitens. Hesychius: Θερικλεί' , κύλικ' ἑδ' ὅτ' ἔστι
Θερικλεί' κεραμέως. Mæris Atticista: Θερικλείον ὅτ'
ἐπ' αὐτῇ περὶ τορνέου, ὥς ἔνδεσθαι.

Καθαρώτερον γὰρ κεραμίον εἰργάζομαι,
ἢ Θερικλῆς πύσημα. ----

Non tamen ne erres, primus Thericles fictilium calicum auctor non fuit, aut primus figlinam in hoc opere exercuit, sed primus ea forma calices è terra facere instituit, qui ab ipso nomen invenerunt. Thericleorum formam describit Athenæus his verbis, Θηρίκλειος ἡ κύλιξ αὐτὴ ἐκάρηται πρὸς τὰς λαγύνας, ἱκανῶς βαθυνομήνη, ὥστε ἢ ἐχέει βρογχία, ὡς αὖν κύλιξ ἔσται. Fictiles autem primum facti. Postea hac eadem forma è ligno tornatiles, & ex argento cælatiles fieri cœperunt à cælatoribus, & tornatoribus, quibus Thericleorum nomen nihilo secius inditum, quia ad eorum instar facti essent. Deligneis Thericleis habemus apud Theophrastum: de argenteis in versu Apollodori apud Athenæum: Ἀργυρέματα Θηρίκλεια τορβύται. Meminit Thericleorum ex argento cælato Cicero Act. vi in Verrem: de hoc Verri dicitur, habere eum per bona toreumata: in his pocula duo quadam, quæ Heraclea nominantur, Mentoris manu summo artificio facta. Ita vulgo legitur. Sed vix mihi dubium est quin legendum sit: quæ Thericlea nominantur. Τόρευμα Græcis proprie argentum calatum: τορβύται cælatores. Hinc τορευτὰ vasa, cælata. Alia sunt τορευντὰ, torno facta. Artes quippe diversæ τορευτική & τορευντική. Vocabula tamen ipsa adeo similia, ut multa etiam ex veteribus, ut omittam neotericos, artes eas & opera confuderint. Glossæ: τορβύω, calo, torno. Immo, torno est τορβύω: calo, τορβύω. Hesychius: τορβύει, γλύφει: τορνεύει, γλυπίζει. Immo τορευντὰ, γλυπτὰ sunt proprie, non τορνευτὰ. Sculptor enim τορνευτὰ, vel cælatores: torno terunt οἱ τορνευτὰ. Et lata inter utrumque artificium differentia. Ἡ τέχνη in ligno præcipue operatur: cælatura, vel τορευτική in argento & aliis metallis. Inde, ut dixi, toreuma vox Latinis usitata de vasculo argenteo cælato proprie sumitur. Plinius de vitreo hæc scite distinxit: aliud statim figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo calatur, hoc est, ἄλλο τορβύεται. Cælata proprie dicuntur vasa aurea, vel argentea, in quibus signa, vel sigilla intus, aut extra eminentia expressa sunt, quæ sola cælo fieri, non torno possunt exigi. Quo magis miror Virgilium ita canere tertio Bucolico:

--- pocula ponam
Fagina, calatum divini opus Alcimedontis,
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.
Profecto vix ac ne vix quidem fieri potest: hoc enim τῶν αἰδωάτων, ut vitis & hedera corymbi in poculo per tornum exprimi queant, vel imprimi. Atqui dicit torno facili vitem superadditam poculis. Imitatus est Theocritum poeta, qui poculum in certamine rusticico depositum ita describit:

Καὶ βαθὺ κισύθειον κεκλυμένον αἰδεῖ καρτῶ
Ἀμφῶες νεοτευχῆς, ἐν γλυφάνοιο ποτόσδον
Τῷ πρὸς μὲν χεῖρὶ μαρτύρεται ὑψόθι κισὸς.
Torno factum illud κισύθειον non dicit Græca Musa, sed γλυφάνω, id est, cælo. Et sane figuræ illæ omnes, quæ in eo poculo expressæ memorantur, minime torno fieri potuerunt. Sequitur:

Πάντῃ δ' αἶμφι δέπας ὡραπέπτῃ ὕδατος ἀκάνθος.

Quod sic Virgilius reddidit:

Et circum molli est ansas amplexus acantho.

Hæc cælo facta, non torno. An γλύφανον Virgilius tornum Latine vertit, quia grammatici τορβύειν etiam γλύφειν exponunt, & τορνεύειν γλυπίζει. Certe, qui torno operantur, etiam lignum sculpunt, & cavant, raduntque ac terunt, haud secus ac sculptores, sed alia arte, ac diverso instrumento id faciunt. Γλύφανον apud Theocritum non pro cælo, sed pro cælatura accipi placet viro doctissimo. Nescio quare. Quod recens à cælo est, cælum adhuc olere eleganter & recte dici posse video, νεοτευχῆς, ἐπὶ γλυφάνοιο ποτόσδον. Sane γλύφανον est cælum. Latine scalprum ad verbum. Nam γλύφειν est scalpere. Scalprum tamen de cælo, quo operantur argentarii, vix Latini dicunt, ac ne vix quidem. Scalpra sutorum propria facit Horatius, quæ Græci σμίλινος vocant ac σμίλια. Idem Græci γλύφανον etiam vocant scalpellum, quo calami ad scribendum olim aptabantur ac temperabantur. Vetus epigramma de suppellestili Norarii:

Καὶ γλύφανον καλὰ μὲν πλάττει Γλαῦκος σιδῆρε.

A Eundem σμίλινω & γλυφίδα, & γλυπτήρῃ, & γλυφέα vocitarunt. Nam γλύφειν κάλαμον dicebant, qui acuebatur & efficiebatur aptus ad scribendum. Glossæ, temperat, γλύφει κάλαμον. Temperati calami apud Plinium pro acutis, ut observamus ad Historiam Augustam. Græci quoque ὀξύων κάλαμον dicunt. Unde & ὀξύων καλῶν in Græco epigrammate legere est pro scalpello, quo temperantur & acuuntur calami. Statius temperare ungues pro acuere de tigride ad pugnam se parante:

--- laxatque genas ἔ temperat ungues.

B Ita temperare ferrum est σμῶσθαι, quod Græci exponunt ὀξύων. Suidas: σμῶσις, παροξύνησις: & σμῶσις, ὀξύων. Inde σμῶμα acies ferri. Vetus epigramma nondum editum σμίλαν δονακόγλυφον ponit inter instrumenta librarii:

Σμίλαν Ἀκασῶνδας δονακόγλυφον, ὃν τ' ὀπὶ μισθῷ
Σπίρον ἔχεν καλῶν ψαίον ὅτι Κνιδίων.

Inde σμιλῶν γραμμα in altero epigrammate pro eleganti scripto, quod exaratum nempe est calamo bene temperato, de tragœdia, quam invenit Thepsis, sed ex humili in sublime evexit Æschylus, amplificavitque grandiloquentia sua:

Ἀισχυλὸς ἐξύψωσεν ὃ μὴ σμιλεντὰ χαράξας
Γράμματ' ἀνέμειξε δὲ οἷα κατὰ δόμους.

C Ita ex vestigiis antiquæ scripturæ legendum collegimus. Nam male editum est a viro docto:

--- ὀνήσια δὲ χαράξας.

Quod nihil significat. Æschylum in componendis tragœdiis majestatem & pondus verborum sententiarumque confectatum esse potius, quàm elegantiam & nitorem veteres critici observant. Τὰ μέγιστα ἢ τὰ ὕψη vocant magistri. Contra ea Euripidi vitio datum est nimis accuratum, & ornatum dicendi genus, & nimis nitor in tragico argumento. Aristophanes in Ranis de Euripide συνδαλμῶν πρὸς ἐξόνια, σμιλεντὰ τ' ἐρῶν vocat quibus in comparisonem opponit Æschili ἰπποδάμοινα ῥήματα, ὑψιλόφων τε λόγων κερυθαίολα μήκη. Scholiastes σμιλῶματα interpretatur διαγλύμματα. Quod ad calamos scriptorios scalpello temperatos referendum est. Crinagoras in epigrammate ἀνεκδότῳ.

Καὶ καλὰ μὲν διαδοῖσι διαγλύπτες κερσεῖται.

In medio fissi erant calami, quibus scribebant, & duos apices ostendebant, ut pennæ quibus scribimus: unde κάλαμοι μεσογυδαῖς in epigrammate. Σμιλεντὸν igitur γράμμα à calamo σμιλεντὰ dictum. Sic stilum pro dicendi genere usurparunt à stilo ferreo quo exarabatur cera in scribendo. Hodie eodem modo pennam bene taliatam dicimus de polita & ornata oratione. Nam taliare pennam nobis est, quod Græci κάλαμοι γλύφειν vocant. Perperam etiam vir undequaque doctissimus ad Theocritum suum γλύφανον, vel γλυφέον, hoc est, libroriorum scalprum idem cum graphio esse notavit. Graphium stilus erat ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera literæ, ab altera parte planus, qua inducebatur quod perperam erat exaratum, & rursus complanabatur cera. Inde stilum veterem apud Horatium. Symposius in ænigmate, cuius lemma Graphius:

De summo planus, sed non ego planus in imo.

F Vide cetera. At scalprum, vel γλυφέον, quo calami temperabantur, quibus in charta & membrana scribebant. Canna hodie scalprum appellamus scribæ, à canna vel calamo. Nam harundine scribebant veteres, non, ut nos, penna. Cilium & cilionem nuncupavere Latini recentiores, quod veteribus erat celum. Immo etiam scilum quod est σμίλιον. Nam & scilatos lapides vulgo dicimus, qui sculpti sunt: & scilare pro sculpere, vel cælare. Idiotismus noster id vocat cizeler. Paulus Silentiarius γλύφανον etiam appellat instrumentum quo lapides sculpebantur in ambonis descriptione:

--- αὐχένα δ' αὐτῶς

G κυκλοτερὴ γλυφάνοισι χάλυψ' ἐσφίγγε τορεῖης.
Sed & λαοτόρεος appellat lapidum cælatores & sculptores. Burinum autem vulgo vocamus πὸ γλύφανον, quo utuntur cavatores gemmarum, vel argenti. Terere omnium commune est, tornatorum, sculptorum, cælatorum & rasorum. Hinc in veteribus glossis τρίτον πρῶτον. Et tritum argentum Phædro cælatum:

Qq q 2

Trino

Trito Myronem argento Praxitelem suo.
Radunt utrique tam tornatores, quam cælatores.
Poëta:

--- Εξ torno rasile buxum.

Græci γλύφαι, ξύσαι. Aliud tamen proprie ξύσαι vel ξέσαι, aliud γλύφαι, aliud τορνέσαι. Et rasores vel interrasores diverſi à cælatoribus & tornatoribus. Theophrastus ita hæc distinguit: δ' πελεκητότεροι ἢ καὶ δ' τορνότεροι, καὶ δ' ξυώτεροι τὰ χλωρὰ περὶ σκαθῆται ἢ τὸ τορνότῃρον μάλλον καὶ οὐκ ὀσπιδῶ. Ubi τορνεντήριον est instrumentum ferreum, quo teruntur ligna in torno. Ut verum sit τορνεντῆς etiam dici posse γλυπῆς, non tamen è contra γλυπῆς dici possunt τορνεντῆς. Tornatores exsculpunt & inſculpunt ligna, non vice versa tornant sculptores, præterea strias & sulcos in ligno tornatili facere possunt οἱ τορνεντῆς, figuras & sigilla torno exprimere nullo modo queunt. Male igitur & improprie summus poëta τὸ γλύφανον reddidit *tornum*. Glossæ: *celo*, τορνέω: *celator*, τορνέτης: & *celatura*, τόνεσις. Quæ & τόνεια dicitur ut τόνεια. Plutarchus fibulam auream cælata in τέχνη τόνειας παίρνειον appellat: at non recte in iisdem: *tornatum*, *πετορνευμένον*. Lege: *πετορνευμένον*. In aliis glossis, capite de argenteis: *pocula tornata*, ποτήρια τορνεντῆς. Immo τορνεντῆς. Sequitur: *cælata*, ἀνάγλυφα. Sic enim legendum. Recte in nostris necdum editis:

Σκῆλη τορνεντῆς, *tornata vasa*.

Ευρωτῶς, *striata*.

Γεγλυμμένα, *cælata*.

Auctor peripli maris rubri: τὰ πλείονα ἢ ἀργυρώματα πετορνευμένα καὶ χεῖματα τῶ βασιλεῖ. Hæc eadem ἀνάγλυφα, id est, eminentibus sigillis expressa: ἀνάγλυφα vero quæ depressis fulcis, & imaginum cavatis lacunis sculpta sunt. At γλυπῆς de utriusque, Latini quoque *sculpta* & *sculptilia*. Quintilianus sculpturam à cælatura materie tantum distinguit lib. i. cap. xxi his verbis: *Et cælatura, quæ auro, argento, ære, ferro, opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præter ea quæ supra dixi, etiam complectitur*. Sane sculptor marmoris dicitur, non cælator. Ut contra cælatura auri & argenti, non sculptura. Et sculptura quidem æque ac cælatura figuras extrantes facit, sed in ligno, marmore, ebore & gemmis operatur: cælatura in auro & argento & ære. Virgilius tamen lignum dixit cælatum pro sculpto improprie, sed poetice. Alii tamen *cælata* testia de laquearibus dixerunt. *Gemmas cælatas* non legimus apud auctores, sed *sculptas*, aut *scalptas*: Rurſus hic distinguunt sculpturam à sculptura. Quas gemmas sculpi notat Quintilianus, figuras in his extrantes fieri & ectypas intelligit, ut in ebore, ligno & marmore quod sculptitur. At de his, quæ ad signandum cavantur, *sculptura* proprie ut diceretur ulus loquendi obtinuit, licet origine ac significatione idem sit quod *sculptura*. Loquendi consuetudine ac usu quo nihil est *περὶ σκαθῆται*, res in totum diversa. *Scalptas gemmas* & *sculpturam* gemmarum in antiquis libris fere semper legere est, non *sculptas*. Hæc sculptura deprimit figuras, & cavando artem suam exercet: unde & *cavatores* proprie appellati, & *cavarii*, & recentioribus Græcis κατεδάριοι. Quod alibi notavimus. Gravatores hodie appellamus, voce à *cavatores* detorta, vel à *graphatores*. Græci quoque γλάφειν, à quo scalpo, κοιλῶναι exponunt & βαθύναι. Omnes gemmæ, quæ σφραγίδων usum præbebant, hoc modo scalptæ. Hinc σφραγίδες pro gemmis annulorum apud Græcos κατ' ἐξοχὴν dictæ. *Ectypa gemma* Senecæ non quæ scalpta erat & incisa depressis figuris, sed quæ eminentem & expressam haberet imaginem. Hæc ac signandum non erat idonea. Ars hæc *cælatura* dicebatur, quæ extrantes figuras ostendebat, & extra corpus materie prominentes, interdum totas, interdum dimidiatas. In argenteis & aureis vasis apud veteres locum ac auctoritatem suam maxime tenuit, sed præcipue in argenteis. Græci τορνεντῆς appellant, & τόνεια opus eo modo cælatum. Hodie fere tantum scalpitur & cavatur argentum, ex quo pocula fiunt. Ceterum vasa etiam argentea scalpta in Historia Augusta legimus. Apud veteres tamen frequentius cælabatur argentum figuris extrantibus, aut totis, ut dixi, aut

A dimidiatis. Πρόστυπα vocabantur, cum velut adfixæ imagines unum tantum latus ostenderent: περιφανῆ & ἐκφανῆ, quum totæ & apparentes ex omni parte emerent. Illud vocamus *en boſſe*: istud *en relief*. Athenæus lib. v: ἔτοι δ' εἶχον ἀνωθεν καθήμματα περιφανῆ πετορνευμένα ζωὰ, καὶ ἐν τῷ τετραγώνῳ, καὶ ἐν τῷ τριγώνῳ πετορνευμένα ζωὰ, & pessime vertunt, *tornatis*. In superiori parte cælata animalia sic erant, ut tota conspicua apparerent. In collo & ventre craterum *prostyra* adherabant, dimidia tantum sui parte expressa. Corrigendus in hac voce Plinius lib. xxxv. cap. xii. *Primasque personas tegularum extremis imbricibus, quæ inter initia prostyra vocavit; postea idem ectypa fecit*. Sic inquam eo loco legendum, *prostyra*, non *protyra*. Simulacra, quæ exerta non sunt, nec tota extra prominent, περιφανῆ vocavit. Dioscorides testiculos castoris, qui non prominent, nec se se exerunt, sed pressius adherent corpori, appellavit *περὶ σῦναις*, ἀδύνατον ἢ ἐστὶν ἀφ' αὐτῶν ἀδύνατον ὄντων, ὡς περὶ οὐδ'. Non pendent testiculi castori ut arieti, sed sunt πρόστυποι ut sui: adherent & adpliciti sunt corpori. Ita simulacra, quæ non tota extarent, eminentique, dixerunt πρόστυπα. Ab iis diversa ἐκτυπα, prominentia nempe, & extra conspicua, quæ περιφανῆ & ἐκφανῆ etiam dicta. Vel certe πρόστυπα vocavit quæ vulgo vocamus, *en demie boſſe*, ἐκτυπα, *en boſſe*. Quod veterius: typis nempe ac figuris extantia. Cui contraria sunt τὰ ἐντυπα, quæ intus depressa sunt & incisa: unde ἐντύπων de gemmis signatoriis dixit Clemens, quæ cavata sunt. Nam ἐκτύπων de his, quæ ectypam præferunt *imaginem*, ut loquitur in libro de beneficiis Seneca. Athenæus: τὸ πρὸς ὄλον ἐν χειρὶ τὸ ὄλον, ἐφ' ἧς ἀγλῶσμος ἐφ' ἡμεῶς, περιφανῆ ζωὰ ἔχον ἐκφανῆ μὲν πικρυαίων. Opponit τὰ περιφανῆ τοῖς περὶ σῦναις. Talis erat caper in vase illo nobilitato veterum carminibus:

Siat caper in phiala docti Myos anne Myronis.

D In phiala caper expressus erat pro emblemate, sed ita ut integer, & περιφανῆ appareret, non πρόστυπος. Eo alludit Satyricus Sat. i.

Criminibus debent hortos, pratoria, mensas,

Argentum vetus, Et stantem extra pocula caprum.

Περιφανῆ, ἐκτυπων. *Signa & sigilla* Cicero vocat cælaturas, quæ pateris, & patellis, aliisque vasis includebantur, & incrustabantur. Græci ζωῶς, quorum, ut dixi, alia ἐκτυπα, five περιφανῆ, alia πρόστυπα figebantur. Actione vi in Verrem: *patella grandis, cum sigillis & simulacris deorum*. Idem alibi *crustas & emblemata* appellat, quæ de poculis, ac vasis revelli poterant, & aliis rurſus illigari: *Apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia*. Et paulo post: *sigillis avulsis reliquum argentum sine avaritia reddidit*. Signa hæc & sigilla ἐκτυπα & περιφανῆ ut plerumque poculis immittebantur, & inligabantur: at crustæ de prostypis, quibus operiebantur, quæ & ipse exemptiles erant. Ibidem: *Quæ probantur, iis crustæ, aut emblemata detrahuntur*. Sic Haluntini excusis deliciis cum argento puro domum revertuntur. Emblemata videtur dixisse de signis ac sigillis extantibus: *crustas de prostypis*. *Argentum purum* dicebatur, quod sine ullis crustis, & emblematis erat, quæ cælatura constabant.

--- argenti vascula puri.

F Cicero eadem oratione qua supra: *canabat apud eum: argentum ille ceterum purum apposuerat, ne purus ipse relinqueretur: duo pocula non magna, verumtamen cum emblematis*. Vascula igitur pura sigillis, vel emblematis aliunde revulsis plerumque decorabantur. Et quemadmodum aureæ cælaturæ in vasis argenteis sæpe collocabantur, sic argentea emblemata & sigilla aureis scyphis includi solebant. Quod factitasse Verrem dicit Cicero. De aureis cælaturis in argentum descendantibus habes Senecæ locum. Hinc videtur idem Cicero *vascularios & cælatores* quasi diversa artificia distinxisse in eadem oratione: *Instituit officinam Syracusis: in Regiam maximam palam artifices omnes, cælatores & vasculares convocari iubet*. Ubi *vascularii* sunt, qui vascula ex puro argento faciebant: *cælatores*, qui signa ac sigilla vasculis aureis aut argenteis includenda cælabant. Magni sane illi artifices, quorum artem in argento cælando tanto opere celebrat antiquitas, signis minoribus faciendis inclaruere, non *vascularii* fuere, ut Phidias

dias & Polycletus: quorum illum toreuticen ostendisse scribit Plinius, hunc vero consummasse. De Phidiam: *primusque artem toreuticen aperuisse, ac demonstrasse fertur.* Ars toreutice est, quæ toreumata, id est, vasa cæolata ex argento facit. Non dicit Plinius Phidiam vascularium fuisse, aut toreumata fecisse, sed quod sigilla & minora simulacra ex ære optime faceret, hoc modo aperuisse toreuticen, & viam ostendisse illi arti, quæ minora signa & sigilla in scyphis & poculis argenteis cælaret, quæ ars Græcis proprie *τορευτική*. Certe idem Plinius lib. xxxiii cap. xii ubi nobiles artifices enumerat, qui argento cælando inclaruere, hoc est, qui clari *τορευταί* fuere, nusquam Phidiam nominat. Et tamen apud Martialem legitur:

Nullum Phidiaci toreuma calis.

Sed Phidiacum cælum appellat, quia toreuticen ille primus aperuit, ac demonstravit. Inter nobiles toreutas nominat præcipuè Mentorem, Acraganta, Boethum, Myn, & post hos Antipatrum & Stratonicum. *Mox, inquit, Cyzicenus Tauriscus: item Ariston & Euniceus Mylenæi laudantur.* In quibusdam libris legitur: *mox Cratenus Tauriscus.* Forte: *mox Crates & Myrmecides.* Tauriscum tamen sede sua nolim excitari. De Cratete certum est eum inter nobiles toreutas locum habuisse. Athenæus lib. xi: *ἐνδοξοὶ δὲ τορευταί, Ἀθλοκλῆς, Κερίτις, Στρατόνικος, Μυρμηκίδης ὁ Μιλήσιος.* Apud Plinium statim legerem: *item Athenocles Mylenæus laudatur pro Ariston & Onicus.* Nisi quis malit, *Aristonicus.* Sed Athenæo nullus hoc nomine est ex claris cælatoribus. Idem Plinius Aristonem memorat inter celebres argenti cælatores lib. xxxiv. cap. vii. *Ariston, qui & argentum celare solitus est.* Non igitur ejus nomen hinc expungendum. Memorantur deinde Plinio Hecataeus, & Praxiteles, qui circa Pompeji ætatem vixit, Posidonius Ephesius, *Ladus Stratiates.* In libris scribitur: *Ledischracides.* Forte unica voce scribendum, *Leocratides* vel *Leofratides*, vel etiam *Calliocratides*, ut idem sit qui *Καλλικράτης* Athenæo in album refertur illustrium *τορευτῶν*: *Καλλικράτης ὁ Λακων, ἢ Μύς.* Et fortean Plinius scripserit, *Laco Callicrates.* Sequitur apud Athenæum de Mye cælatore: *ἢ εἰδομένη σκῆψον Ἡρακλεωπιδὸν τεχνικῶς ἔχοντα ἱλίσ ἐν τορευτῶν πύρην.* Perperam editur, *ἐν τορευτῶν πύρην.* Et sane multis auctorum locis *τορευτῶν* & *ἐν τορευτῶν* subrepsit pro *τορευτῶν* propter nimiam nimirum vocabulorum inter se affinitatem ac similitudinem. Corrigendum similiter in eodem illo fragmento: *Μένανδρος δὲ πρὸς Φησὶ καὶ ποτήριον τορευτῶν ἢ Ἀνιφάνης τορευτῶν.* Non, ut excusum habetur, *τορευτῶν.* Hefychius: *Κερχνωτὰ τὰ τορευτῶν, ὅπου δὲ χεῖρας τῶν ποτήριων, ὥστε κερχνωτὴ ποικίλα.* Et heic non recte oggerunt scriptum editiones *τορευτῶν.* Eorum ars fuit sigilla in scyphis & poculis exsculpere. Sic iidem vascularii & cælatores fuere. Plinius de Mentore: *Mirum in auro calando inclaruise neminem, argento multos. Maxime tamen laudatus est Mentor, de quo supra diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta ac jam nullum extare dicitur.* Intelligit paria scyphorum. Nam capite præcedenti meminit duum scyphorum Mentoris manu cælatorum. *Paria* autem dicit, quia semper in delphica, sive abaco pares ponebantur, hoc est, *ὀνδυο.* Agræcius: *Quia vasa in delphica paria semper sunt, unde ipse Cicero dicebat, scyphorum paria compluria.* Ita legendus ille locus vulgo non satis sanus. Delphica est abacus, in quo vasa & pocula ponebantur. Horatius:

--- & lapis albus

Pocula cum cyatho duo sustinet.

Intelligit delphicam, sive abacum. Non tamen paria tantum vasa in abaco ponebantur, sed etiam disparia. Varro de L. L. viii: *Itaque sicut abacum argento ornari videmus, ut alia paria sint, alia disparia, sic in oratione.* Ut in Horatii illo abaco cyathus est impar, pocula paria. Verum de his nos alibi pluribus. Profecto videntur hujus artis toreuticæ duo modi methodique fuisse, una, quæ argentum in ipso corpore scyphi excideret, & sigillis eminentibus exsculperet, altera quæ sigilla foris facta argento, vel auro includeret, atque illigare per illam artem, quam *ἐμπαιστικήν* vocarunt. *Anaglypta* illa, vel *anaglypha* proprie dice-

A bantur. Idem Plinius: *Nunc anaglypta, in asperitatemque excisa circa linearum picturas quarimus.* Vas ipsum argenteum in asperitatem excisum, ac sigillatum cælatur, figuris extantibus, unde *anaglyphon* dicebatur. Vasa lignea eo modo sculpebantur. De hoc modo cælandi capienda hæc verba Plinii: *Acragantis in templo Liberi patris, in ipsa Rhodo Baccha Centaurique calati in scyphis.* Item quæ sequuntur: *post hoc celebratus est Calamis, & Antipater, quique Satyrum in phiala gravatum somnio collocavisse verius quam calasse dictus est, Stratonicus.* In corpore phialæ ex eodem argento cælatus fuit ille Satyrus. Ad hoc artificium referendæ *corymbiata* patinæ, & *hederacie*, & *filicata* à genere cælaturæ sic dictæ, quæ hederas, & corymbos, filicemque herbam in scypho exprimeret exsculptis figuris. Alterum genus fuit, quo sigilla ipsa illigabantur vasis, aliquando aurea argenteis, & argentea aureis. Emblemata in hoc genere nomen locumque habuit. Ars ipsa proprie dicta *ἐμπαιστική*, ὅπου δὲ *ἐμπαισὶν ἢ ἐμπαῖσιν*, quod immitteret & includeret, illigaretque sigilla vasis & scyphis. De hac methodo intelligendus in his verbis Plinius de nobilibus *τορευτῶν*: *fuit deinde Pytheas, cujus bina uncia viginti venierunt. Ulixes & Diomedes erant in phiala emblemata Palladium surripientes.* An binas uncias viginti unciis veniisse intelligit? Hoc non magnum esset pretium. Immo viginti libris venierunt binæ uncia argenti ab illo Pythea cælati. Nam præcessit: *Zopyrus, qui Areopagitas & judicium Orestis in duobus scyphis festeriis quinque, hoc est, pondo xii aestimatis.* Ita legendus ille locus ex vestigiis veteris scripturæ. Quinque festeria efficiunt pondo argenti duodecim cum dimidio. Sed illud dimidium insuper habuit Plinius. Ergo quod sequitur binas uncias à Pythea cælatas viginti veniisse, aut de pondo, aut de festeriis accipiendum, quæ festeria libras duas cum semisse faciunt argenti. Liber vetus x habet, non xx. Hæc ars *ἐμπαιστική* potius quam *τορευτική*. In hac arte separari possunt vascularii & cælatores, ut fecit Cicero. In illa altera iidem omnino vascularii qui & cælatores. Iis tertium genus accedat crustariorum artificum. Hi crustas ex argento cælatas argenteis scyphis inducebant. De quibus supra diximus ex eodem Cicerone. Crustæ & emblemata detrahi ex aliis vasculis poterant, & aliis immitti: *anaglypha* non poterant. Cicero loco supra citato: *Crustæ, aut emblemata detrahuntur.* De crustariis Plinius: *habuit & Teucer crustarius famam: subitoque ars hac ita exolevit, ut sola jam vetustate censeatur, usque adeo attritiis calaturis, ne figura discerni possit, auctoritas constet.*

B C D E F Crustis illis cælatis operiebantur scyphi, calices, & alia vasa. Qui ex ære statuas & signa faciebant, *statuarii* fusores. Qui ex argilla, *fictores*, Græce *πλασται*. Qui ex marmore *sculptores*, *γλυφεῖς*. Qui sigilla ex argento in vasis exprimebant, *calatores*, Græce *τορευταί*. Plinius lib. xxxiv. cap. viii. *Ariston, qui & argentum celare solitus est, id est, qui scyphos sigillatos ex argento facere, τὰ τορευτῶν.* Et paulo post: *item ex calatoribus Stratonicus Scymnus.* Hunc Stratonicum alio loco inter *τορευτῶν* recensuit. Toreuticæ initium dedisse, ac viam aperuisse Phidiam parvis signis ex ære faciendis idem Plinius alibi docuit. Eum Phidiam floruisse ait olympiade lxxxiii, circiter ccc Urbis conditæ anno. Quod qui verum esse queat, non video. Nam Anacreon, qui olympiade sexagesima secunda floruit, *τορευτῶν* meminit, & poculum sibi à Vulcano fieri petit, in quo nec arma, nec astra cælata sint, sed vites uvis refertæ, & Bacchus cum Amore & Bathyllo uvæ calcans.

τὸν ἄργυρον τορεύσας.

Ἡφαιστὶ μοι ποίησεν

Πανοπλίαν μὲν ἔχον.

G Vide reliqua apud Agellium, ne dubites de auctore. Nam *ὠδῶλον* illud etiam inter ea Anacreontis, quæ hodie extant, reperitur. Idem in alio carmine ad artificem, ut sibi poculum fabricet ac cælet:

Καλλιτέχνηα πρέυσεν.

Ita legendum, non *καλὴ τέχνη*. *Καλλιτέχνης* est artifex. Longe igitur antiquior ætate Phidiæ & Polycleti ars toreutice. Improperie Clemens Alexandrinus *τορευτῶν* dixit de eo, qui gemmas in annulis scalpit. Is Latine

cavator, & sculptor, non calator appellabatur. In primo Stromate: ὁ φέως ὁ τῶν ἐν τῇ σφραγίσιν ἐντυπωμάτων περιδινῶν. Immo non τὰ ἐντυπώματα cavat in gemma toreuticus, sed ἐντυπώματα excitat, materiam circum excidendo. Longe majori ἀνυπολόγητα mediæ Latinitatis auctores *toreuma* usurparunt de quovis poculo, vel scypho. De argenteo Martialis:

Nullum Phidiaci toreuma cali.

Hic proprie *toreuma* de argento cælato sigillis exsculptis & expressis. At alio loco vitreos calices *toreumata* appellat:

Nos sumus audaces, plebeja toreumata vitri.

Dixerit heic aliquis etiam vitrum argenti modo cælatum veteribus Plinio teste. Sed & vitri sigillati mentio apud Apulejum. Verum audaces illi calices è vitro simplice, ac puro facti erant ad usum plebejum, & nullum in his toreuticon opus. Clarius alibi ostendit *toreuma* usurpassè de quolibet poculo, ubi fictiles calices sic appellavit:

Accipe non de vili calices de pulvere natos,

Sed Surrentina leve toreuma rota.

Nihil tam contrarium ἢ περιύματα significationi, quam quod leve est, ac sine ulla inæqualitate, quam περιδινῆ præstat. Fictilia quidem vasa etiam περιύματα dicta, sed ea tantum quæ signis cælati erant aspera. Strabo lib. viii de Corinthi direptione: ἡ τῶν τῶν σιανασκαπόντες εὐελισκὸν ὀσρανῶν τορδμάτων πλῆθη, ποτὶ αὐτῇ ἢ χαλκώματα. Ubi περιύματα ὀσρανῶν sunt cælata fictilia. Scribit Plinius fastigia templorum fictilia miris cælaturis fieri solita. Urcei fictiles & alia vasa cum figuris extantibus & expressis fiebant, quæ περιύματα etiam appellata sunt, ut & vitrea cælati imaginibus aspera. At levia & pura nullo modo περιύματα dici possunt: ut argentum cælatum dicitur περιύμα. Leve & purum, quod non cælatum, est ἀπόρδτον. Juvenalis:

--- leve argentum, venaque secunda.

Optimum vero ac præstantissimum argentum ad cælaturas eligebatur: unde *pustulatum* de primæ notæ argento dicebant. Nam opus περιδινῆ vulgo etiam dicimus *en bosse*, id est, *in pustula*, sive *pustulatum*. Longius autem à proprietate hujus vocis abiit Latinitatis infimæ scriptores, qui *toreuma* pro toro, vel torali, ut Sidonius Apollinaris, alique illius ævi. Salvianus lib. iiii ad Ecclesiam Catholicam: *natant tricliniorum redundantium pavimenta: vino Falerno nobili lutum faciunt: mensa eorum ac toreumata mero jugiter madent.* Largius etiam, aut æque largiter errant, cum veteres, tum recentiores plerique omnes, qui περιύμα & πόρδμα propter dictionum vicinitatem confuderunt, artemque τορδπικὴν cum τορδινῆ eandem fecerunt. In quibus & Turnebum esse miror. Idem error & priscorum. Veteres glossæ: *toreumata quæ in torno rasa sunt.* Immo τορδύματα illa dicuntur, non τορδύματα. Ciacconius de Triclinio *toreumata* interpretatur torno elaborata vasa. Prorsus male. Ab ea culpa non potest abesse summus poeta, qui *torno facili* vitem poculis superadditam cecinit, & *tornum* pro cælo posuit. Hodie passim docti homines in veterum scriptis τὰ τορδύματα vasa *tornata*, aut *torno facta* reddunt, magno errore. Athenæus lib. v. Εἰδομένη αὐτὴ ἢ αὐτὴ ἢ ἡμεῖς ἀνακεῖμενον ἐν Δελφοῖς ὡς ἀληθῶς θεῶν ἄξιον Διὸς τὰ ἐν αὐτῇ ἐν τορδύματι ζωάερα, ἢ ἄλλα πινά ζωόφια. Vertunt: propter animalcula quadam & plantis torno calatas. Ineptè: quasi tornum cælare possit, aut quasi τορδύμα ac πόρδμα idem sit. Verte, propter sigilla quæ in eo calata sunt, & animalcula quadam. Τορεῖν est cædere, πέμψν. Ita exponit Hesychius. Inde πόρδς calum. Et πορδύν cælare. Nam & calum quoque à cædo. Ut telum à tego, τὸ ἀμυντήριον: prelum, à premo, & similia. Ab instrumento torno, quia circumagendo in eo teruntur ligna, *tornare* fecit infima Latinitas pro gyrare ac vertere: & *tornum* pro gyro: & *con-tornum* pro circulo. Hesychius: πορῶσιν, περιτρέψαι, κυκλῶσιν. Idem πόρνον exponit ἐργαλεῖον τεχνικόν, ὃ τὰ στρογγύλα χύματα περιτρέφεται, quo ligna in teretem formam raduntur. Nihil verius. Hinc cognoscis, quam late distent τόρεα & τόννεα, cælatura, & tornatura. Abusive etiam verbo *tornandi* usus est Festus Avienus in Paraphrasi Dionysii.

--- his glauca dehinc tornatur jaspis.

A In Græco est:

--- ἡ χλωρὴ δρυζάριον ἱαπιν.

Quod à præcedentibus pendet. At videtur legisse Avienus:

Ἡ χλωρὴ δρυζάριον ἱαπιν.

Et δρυζάριον ἱαπιν interpretatus est *tornare*, pro terere scilicet, & polire. Teruntur enim lapides, ut niteant. Σιλωτὰς lapidum Græci vocant, & σιλωτὰς λίθος polire & atterere. Quod *tornare* improprie dixit, quia quæ torno fiunt, etiam teruntur & levigantur. Unde *torno terere* Plinio. Virgilius:

Et radios trivere rotis,

B id est, *tornare*. At torno gemmæ non poliuntur. Vidi in Germania rotis quibusdam aquariis versatilibus poliri ac teri achates & calchedonios, sed hoc tornus non est. *Toreuticen* ostendisse Phidiam tradit Plinius. Idem vero *toreutices* inventorem facit Theodorum Samium lib. vii. *Normam autem, & libellam, & tornum, & clavem Theodorus Samius.* Theophrastus ex lapidibus aliis cælo sculpi dicit, alios torno teri, alios ferra secari: γλυπτοὶ ἢ ἐνιοί, ἢ περιδινῇ, ἢ περὶ σι, σκολιπῆς, *tornatiles*, & *ferratiles*. Ergo aliud γλυπτὸν, aliud περιδινῆν, cælatura & tornatura. Idem paulo post: αἱ οἱ περὶ σι, οἱ ἢ γλυπτοὶ καθάπερ ἐλέχθη, ἢ τορδντοὶ τὸν τὸν τὸν. Et statim: πλείους ἢ εἰσὶν οἱ δεχομένοι πάσης τῆς ἐργασίας, id est, qui sculpi, ferra secari, & tornari possunt. Et deinde de lapide siphonio: ἢ γλυφεταῖ, ἢ τορδντοῖται Διὸς τὸ μαλακόν. Aliud igitur γλυφεταῖ, aliud τορδντοῖται. Cum hæc ita sint, vix mihi possum persuadere in tanta luce literarum & artium, sæculo tam erudito, poetam omniscium tornum & cælum potuisse confundere. Quare aliter exponenda ejus verba hæc ac vulgo solent:

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

D Non dicit torno, vel torni arte superadditam vitem illis poculis, ut tornus vitem illam & corymbos hederæ in poculo effigiarit, sed præter tornum, quo facta erant illa pocula, insuper additam artificio cælaturæ vitem. Pocula ipsa torno facta: addita deinde ars cælaturæ. Sic in poculis argenteis ex puro argento factis emblemata cælata addebantur & incrustabantur. Vitis itaque heic addita per cælaturam vel ex ipso ligno exsculpta, vel glutino adplicata & adnexa. At *torno facili*, nihil enim facilius tornatura. Parum itaque commendasset pocula sua, si torno tantum facta promississet. Sed ad torni facilitatem cæli labor additus. Proprie enim de cælatura labor. Martialis:

Quis labor in Phiala?

E Hinc laboriosi cælatores vulgo dicti. Olim notavimus. Nisi ita interpreteris, vix culpa liberabis summum poetam, quin diversa artificia cæli ac torni confuderit.

F *Quo etiam ipsi quibus provenit honorantur.* Recte in antiquioribus libris, quod. Ita loquitur noster, honorari pro honorare. Quod etiam ebenum ipsi honorantur, apud quos provenit, id est, honorant, in honore habent. Sic supra: *ipse cum albis quadrigis egredientem in litore occurrens honoratus est.* Et paulo post: *cujus devotionis mysterium senatus munificentia honorata est,* pro honoravit.

G *Mittit India & calamos odoratos, potentes.* Hic locus διπλογενεῖται. In quibusdam codicibus legitur: *Mittit India, & calamos odoratos potentes adversum intestina agriudinis incommoda.* Dicit & multa alia flagrantia mirifici spiritus suavitate. In aliis scribitur: *Mittit India calamos odoratos, & multa alia mirifici spiritus suavitate gratia.* Horum altera scriptura primæ editionis lectio fuit, altera posterioris. De calamo odorato non convenit inter nostros. Sed eorum sententiæ accedo, qui contendunt officinarum calamum non esse legitimum antiquorum κάλαμον δρωμαλινόν, sed acorum. Hinc Græci recentiores passim in suis glossis iatricis κάλαμον δρωμαλινόν de acoro interpretantur: Κάλαμος δρωμαλινός τὸ ἀκρον. Garcias aromaticum vocare se dicit potius quam odoratum, quandoquidem, inquit, aroma non significat odorem, sed quod vulgo dragmam dicimus. Calamum autem non esse odoratum, sed juncum duntaxat. Profecto aut ille calamum ἀρωματίνος veterum non novit, aut fatendum est esse odoratum. Præterea falsum est

est ἄρωμα Græcis odorem non significare, quum nihil aliud ea voce Græci loquantur, nisi speciem boni odoris spiritu flagrantem. Hinc, qui Græcis καλαμὸν δρωμαπικὸς dicitur, Latini dixere *calamum odoratum*. Adde quod non solum δρωμαπικὸς Græcis nuncupatur, sed etiam δρώδης. Dionysius:

Ἡ θύς, ἡ σμύρνης, δρώδης ἡ καλάμοιο.

Theophrastus: γίνεται ἡ ἐν Συρίᾳ καὶ τῷ λίμνῳ, ἐν ἣ καλαμὸν δρώδης. Idem lib. ix. cap. vii. calamum & juncum inter res odoratas, quæ in Syria nascuntur, recenset, & hæc tantum. Nam galbanum, inquit, βαρύτερον ἢ φαρμακώδες. Hoc etiam in Syria provenit, sed minime odoratum. Frustra veteres calamum illum, quem noverant, δρωμαπικὸν vocassent, nisi talem sensissent. Etenim, ut diximus, nihil aliud hæc vox denotat, nisi odoris suavitatem & flagrantiam. Hesychius: θύα ἀρώματα. Inde ἀρωματίζειν τῇ ὁσμῇ dicunt, quod suaviter flagrat. Firmicus lib. v: *aut colorum infectores erant, aut per ipsos aromatum odor suavis afferetur, aut pretiosarum gemmarum merces*. Non igitur aroma idem quod droga. Ἀρωμα facticium & compositum quid significat ex bonis odoribus ac speciebus odoratis. Theophrastus lib. ix. cap. vii: τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ δρωμα, οἷς περὶ τὰ ἀρώματα χρῶνται, τὰ μὲν ἐξ Ἰνδῶν κομίζονται. Et paulo post: οἷς μὲν ἐν εἰς τὰ δρωματὰ σχεδὸν, τὰ δὲ ἐστὶ κασία, κινάμωμον, καρδάμωμον, &c. Species ibi omnes aromaticas recenset, quibus ad suffitus, & ξηρόμυρρα & ἀρωματὰ uterentur, quæ proprie δρωματὰ vocavit. In libro de odoribus: *ὡς οἱ μὲν τὰ ἀρώματα καὶ τὰ ἀρωματίζοντα συνπιθέντες, ξηροῖς περὶ ξηροῖς: ὡς δὲ οἱ τὰ μύρα κερύνοντες, ἢ τὰ οἶνα διπλῶντες ὑδροῖς περὶ ὑδροῖς: τὸ δὲ τρίτον, ὃ καὶ πλεῖστον ἐστὶν ὡς οἱ μυρεψοὶ ξηροῖς περὶ ὑδροῖς*. Alibi tamen passim ἀρώματα vocat species ipsas peregrinas, & herbas omnes in Græcia nascentes odoriferas. At drogiam vocant speciem omnem cujuscunque tandem sit odoris, jucundi vel ingrati, modo aliquid habeat φαρμακώδες. Inferior Latinitas speciem simpliciter dixit, ut & Græci εἶδος. Silphium, λιβυκὸν εἶδος. Myrrha, ἁραβικὸν εἶδος, & similia. At species aromatica, τὰ εἶδη ἀρωματίζοντα. Hodie speciem strictius sumimus de acribus tantum & morficantibus, ut sunt piper, cannella, & similia. Speciarium tamen dicimus, qui omne genus species vendit. Latini seplasiarium dicebant. Seplasiarius, παντοπώλης. Marcellus:

Quodque ab Idumæis vetum seplasia vendant,
Et quidquid confert medicis Lagæa cataplo.

Græci ῥωποπώλῳ vocarunt, qui omnia id genus promerchalia haberet, quæ medicis, tinctoribus, pictoribus, & myrepsis conducerent. Nam ῥωπὸν ejusmodi merces omnes mixtas ac minutas appellabant. Hesychius: ῥωπὸς, ὁ λεπτὸς φορτὸς, ὅσα ζωρᾶφοις, βαφείοις, μυρεψοῖς, χρυσοῖς. Pleraque horum & fere omnia, quæ pictoribus, tinctoribus, & myrepsis usui sunt, etiam medicis utilitatem præstant, ac medicinæ inserviunt. Hodie pharmacopole dicuntur, qui non tantum simplicium medicaminum institutam exercent, sed etiam ex præscripto medicorum antidotos miscent ac remedia conficiunt. Nulli olim extitere earum tantum mercium institores, quæ ad medicinam facerent. Nam quos pharmacopolas vocavit antiquitas, non erant similes nostris. Sed nec simplicium medicamentorum videntur propolæ fuisse. Miscebant & ipsi remedia, ac venditabant. Contra venena præcipue ac δηλητήρια opem atque operam suam pollicebantur. Martianus Capella: *Hæc autem ex arenis anhelantis Libya adducitur, quod & capillicium implexum docet, & amicitia venenorum, aut fidendum pharmacopolam esse Marficæ nationis*. Sic legendus ille locus lib. iiii. Cato apud Agellium: *itaque auditis, non auscultatis tanquam pharmacopolam: nam ejus verba audiuntur, verum ei se nemo committit, si æger est*. Maximus Tyrius Oratione x. Μιμῶνται περὶ τῆς φαρμακοπώλης ἱατρὸν, ἢ συκοφάντην ἑνὶ τοῦ, ἢ σοφιστὴν φιλόσοφον. His simile fuit medicorum circulatorum genus, quos Græci περιόδοις appellabant, nunc charlattanos & saltimbancos dicimus. In veteri inscriptione:

--- Medicus fora multa sequuntur.

Circumforaneum medicum & circulatorem intelligit,

A hoc est, περιόδοις τὸν. Hinc περιόδοις infima Græcia pro sanare vel curare dixit, eo modo scilicet quo curat περιόδοις. Epiphanius de ponderibus & mensuris: ῥαφέντες ἢ καὶ κολλητικοῖς περιόδοις ἀπορροήσαν αὐτὸν αἵματος διαπολεῖσι, id est, *colleticis, sive glutinatoriis medicamentis curati*. Bonus interpretes juxta ac criticus primum περιόδοις mutavit in περιδεθέντες summa imperitia. Quid enim hoc significaret, *medicamentis glutinatoriis ligati vel constricti*? Deinde sic lepide vertit: *ac glutino circum adstringunt*. Quid sibi voluerit, nescio. Eat ac neget sese mortalium ineptissimum ac imperitissimum interpretem esse. Κολλητικὸν non est glutinum, sed medicamentum, quod conglutinandi potestatem habet. Aliud κόλλα, aliud κολλητικόν. Colla, sive gluten, ut lignum ligno adhæreat, efficit, nihil ad vulnera conglutinanda facit. At κολλητικὸν φάρμακον vulnera conglutinat, ad ligna compingenda nihil valet. Ad præputia circumcisa reglutinanda aloen efficacem esse scribit Dioscorides, quæ κολλητικὴ est, non κόλλα. Verba ejus hæc sunt: ἐπαγώγια πηδῶν ἐκχέοντα περιόδοις. Hæc nihil sunt. Scribitur in optimo ac vetustissimo codice: ἐπαγώγια τὰ χελοσθέντα περιόδοις, id est, *præputia circumcisa adglutinat*. Χελοσθέν Hippocrati idem quod χελοσθέντα, omnis curatio, quæ manu fit, & proprie ea quam exercet chirurgus. Inter operationes chirurgi, quia præcipua sectio, hinc & χελοσθέντα pro sectione apud eundem Hippocratem. Sed & χελοσθέντα dicitur in Concilio Nicæno qui exsectus est, & cui virilia dempta sunt. Canone i: εἰς τὸν τῶν ἱατρῶν ἐκχέουσαν. Idem prorsus significat & χελοσθέντα. Hinc ἐπαγώγια χελοσθέντα quæ circumcisa sunt. Quod de illis dicitur, qui ἐκ περιτομῆς sunt λιποδερμοί. Nam quidam natura recuti, ad quorum præputia reficienda ἰατρίαν valere tradit idem Dioscorides. Ita plane & χελοσθέντα accipiendum apud Apŷrtum de re Veterinaria cap. cccxlviii de dysenteria: *ὡς δὲ περιόδοις περιέμνοντα*. Et paulo post: *ὡς δὲ τὸ χελοσθέντα ἐκχυματίζοντα*. Ubi idem χελοσθέντα quod περιέμνοντα. Ἐπαγώγιον proprie pellis, quæ supra glandem adducitur, quod Latinis præputium est. Perperam doctus medicus præputium male affectum ea voce tantum significari notavit. At bonus interpretes Epiphanius mirifica curatione præputia perdita glutino recuperari ait: *glandis cuticulam attrahentes consunt & glutino circum adstringunt, atque ita præputium recuperant*. Simili modo posset etiam virginitates imminutas glutino reficere, ac dissitas recuperare. Nisi περιόδοις id significet quod posuimus, pronum est corrigere, καὶ κολλητικοῖς περιδεθέντες. Δόξας est βεβηχέν. Hinc περιδεθέντες κολλητικοῖς, medicamentis conglutinatis circumasperfus: *cujus vulnere medicamenta glutinantis inpersa & imposita sunt*. Sed omnino retinendum περιόδοις. Quod significat curati, a verbo περιόδεω, quod proprie Græcis est *circulo curare*. Cælius Aurelianus & Vegetius *cyclo curare* dixerunt, quod Græci unica voce περιόδεω. Hoc significat certa methodo curare, quum imperata dierum aliquot abstinentia, aut præscripto corporis exercitio, non primo impetu, aut saltu proceditur, sed ordine servato, per augendi ac minuendi statas vices. Exempli gratia, si cui ob aliquem morbum præscripta sit inedia, ita ea adtemperatur, ut primo die non ab omni cibo abstinenceatur æger, sed certa tantum portione ejus cibi quem quotidiano fumere solitus sit. Peracta ea jejunii observantia per eisdem gradus & numeros ad solitam cibationem redit. Hoc idem & in exercitiis præscriptivis, & aliis observabatur, & hoc erat quod proprie dicebant περιόδεω. Methodus ipsa ratioque curandi περιόδοις. Cælius Aurelianus lib. i. Tardarum passionum cap. i. *Quæ singula artis moderatione adhibita cyclorum ductu augeri atque minui debent, pradato præscripta cui perfectio consummata respondeat. Est autem resumptivus cycli ordinatio formanda hoc modo. Primo die parvo cibo atque aqua nutritus agrotans, vel, si ferre valuerit, ab omni nutrimento abstentus, alia die levi motu erit exercendus. Item paulo post: Simili modo etiam gestatio atque exercitium sive motus erit augendus aut minuendus ad comparationem quantitatis ciborum. Perfecto resumptivo cyclo, erit metasynteticus adhibendus, primo ex parte, debinc perfectus. Et paulo post: Tunc isto cyclo perfecto erit alius adhibendus solo ex vomitu detracta drimphasia, in qua oportet primo die*

die in primo cibo aqua potu agrotantem servare, tum alia die levi motu deambulatione motum vomitum exagitare. Ex his planum est, quid sit cyclo curari. Vir maximus κύκλω θεραπεύειν interpretatur à minimis remediis ad maxima progredi. Hoc non est, sed illud quod diximus. Ut in cycli curatione ad maxima progressus erat à minimis, ita ad minima regressus à maximis. Vegetius lib. 11. cap. VII de re Veterinaria: *Memineri autem omnes valetudines precipue veteres periculosas cyclo oportere curari, cui hac observantia et ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam nobilibus cibis. Post diem tertium de dextra aut sinistra, prout atas, aut vires, vel valitudo promiserint, de matrice sanguis auferetur. Et sub finem capitis: insanabiles valitudines cyclo affirmantur posse curari.* Græci hoc genus curationes *πελοδία* vocant. Auctor Hippiatricus cap. LVI: *η παλιν αφαιμάξας αυτον εν των αεθρων ομοίως, η μετὰ ταύτω πελοδίαν προσηύησιν.* Unde verbum *πελοδία*, cyclo curare. Pelagonius cap. CLXXXVII: *τη η θπίαση ήμέρα παλιν εν των αυτων πόπων, επαπόλυε το αίμα η τῷ αυτῷ τῶπω πελοδούῃ, απεχέδω η το ζῶον κελῆς.* Item idem Pelagonius cap. cccxxxiii: *τῆς η λεπτῆς δίχα τῆς αφαιμάξεως πελοδούε, εἰ ᾗ συμβάλλεται αυτος η ε αίματῷ αφαιρέσις.* Et simpliciter *πελοδία* pro qualibet medendi methodo. Eumelius cap. DXXXV: *καὶ τῶτο καυτήρα προσηύησιν μέχρῃς εἰ πορορήσῃ.* Ταῦτα η τῇ ομοίᾳ πελοδία θεραπεύεται. Sed & *πελοδία* quolibet modo ac methodo curare. Iidem auctores cap. DCLIII: *εἰ η πύαξι πὸν ἐγκέφαλον το ζῶον χεῖρ τῶτο μὲν θπμελείας πελοδούῃω, μήπως κινδυνώσῃ.* Et sequenti capite: *οφείλεις η φρονίσῃ ἵνα το λοιπὸν σώμα αἰδοῖς προσηύησιν πελοδούῃ.* Atque ita alibi passim. Sic ergo accipiendum apud Epiphanium, *καθῆληκῆς πελοδούῃτες.* Hos circumforaneos & circulatores qui medicos imitantur, theriacorum propolas, vel, ut vulgus loquitur, *theriacatores* nuncupamus, hoc est, ut veteres loquuti sunt, *φαρμακοπῶλας*. Nam *φάρμακα* Græci veteres appellarunt herbas omnes ac species virtute aliqua aut potentia præditas, sive illa juvaret, seu noceret ac necaret. Et qui illa venalia habebant, proprie dicti *pharmacopolæ*. Scholiastes Aristophanis in Nubibus: *Φαρμακοπῶλαι κυρίως οἱ τὰ φάρμακα πωροῦσιντες, τὰ γε λυσιστελῶντα η τὰ θανάσιμα.* Hinc ille versus poetæ:

Φάρμακα πῶλα μὲν ἐσθλὰ μεμίσγῃα, πῶλα η λυγρὰ.

Et *φαρμακώδεις* τῶτοι Theophrasto loca, in quibus plantæ aliqua facultate medica pollentes nascerentur. Sed & plantas ipsas *φαρμακώδεις* appellat, quæ medicinæ conducere: ut *φαρμακώδεις* ἀνθῶ spinæ Aegyptiæ. Δυνάμεις alibi vocat τὰ φάρμακα: καὶ ᾗ οἱ πρὸς ἀρετὴν η μεσημερίαν, η οἱ πρὸς ἀναπολάς ἔχουσι θυμαστάς δυνάμεις. Hoc sensu & δυνάμεις apud Dicæarchum sumitur in nobili fragmento ἀνεκδότῳ βίῃ τῆς ἐκκαδῶ de Pelio monte: *τὸ η ὄρεα πολυφάρμακον τε ἐστὶ πῶλας ἔχον η παντοδαπὰς δυνάμεις.* Hinc recentiorum τὰ δυναμῆς *droguas* dicimus. Poeta:

Scire potestates herbarum.

At *pharmaca*, composita etiam remedia. Hinc *pharmacopola* Græcis, qui simplicia ac composita populo vendebant. Hi in foro totos dies desidebant cum suis vasculis, pyxidibus & cistis, & sero domum revertabantur. Apollonius de *pharmacopola*: *ἐν τῇ ἀγορῇ καθήμενῳ, η σὺν ἐξάνεσι ἀπὸ τῶν σκευῶν.* Hinc *θπιδίφριοι* ἱατροί, quasi *cellularii* medici hi dicti sunt. Troilus de *Experientia*: *πῶδειγμα δὲ τῆς ἐμπειρίας ὁ θπιδίφρεος ἱατρός, θεασάμενῳ ᾗ λογιὸν ἱατρὸν νέω παρέχοντῃ ὕδωρ ψυχρὸν πυρέπτονθι θπὶ κεκαυμένη χολῇ ἐν θέρει η ὑγείαν ποιήσεν η πὸν ἱατρικὸν λόγον τὸ λέγοντῃ, ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματῃ παρέχεν ἀποφουλάκτως μὴ σκοπήσας τὴν αἰτίαν, καὶ πῶλας μὲν ἀναίρει, ἵνα η σωστὴ ἐκ τῆς πῶδεδός.* Omnes autem ejusmodi *cellularii* medici & *pharmacopolæ*, & circumforanei, Empirici non Logici. Hi & *φαρμακοτρίβαι*, quia miscebant, ac terebant antidotos. Hinc *τρίβειν ἀνιδόπον* in epigrammate Stratonis:

Ἰητρὲς ὄρον ποτ' ἐγὼ λείψω δυσέρωτας

τρίβοντῃς φυσικῆς φάρμακον ἀνιδότυ.

Plinius *coticularum* meminit, quibus collyria terebantur. Sed vox illa ibi cubat in mendo. Scriptum fuit *tuticularum*, pro *tudicularum*. Unde vitium ortum.

A Verba Plinii ex lib. xxxvi. cap. vii. Thebaicus interstitus aureis guttis invenitur in Africa parte Aegypto adscripta, *tudiculis* ad terenda collyria quadam utilitate naturali conveniens. Male legitur *coticulis*. Apud Isidorum, ubi hunc locum citat, in vetustissimo codice scriptum reperi *tuticulis*, pro *tudiculis*. Glossæ nostræ: *tuticula*, *πυρύνη*, pro *tudicula*. Aliud *coticula*, ἡ ἀκόννη: aliud *tudicula*, ἡ *πυρύνη*. *Tudicula* tamen & *πυρύνη* alia est, nec apta videtur fuisse terendis collyriis. Rectius est fortasse dicere legisse Plinium in Græco scriptore, unde hoc sumpsit, *ἀκόννη*, quod ille vertit *coticulas* terendis collyriis. Certe *ἀκόννη* Græcis etiam mortarium significat ex cote lapide factum, quod alibi observavit Galenus, qui tamen ipse quodam loco *ἀκόννης* & *θύτας* distinguit. Et sane *θύτα* proprie mortarium est ex lapide cavato: *ἀκόννη* lapis est planus sive mortarium non cavatum, terendis collyriis. Talia sunt & marmora, in quibus colores suos terunt pictorum pueri. Græce *ἀκόννης* liceat dicere. Arabes vocant *almefen*. Quod exponunt esse rem duram & planam, sicut cotem lapidem, super quam teruntur medicinarum oculorum & alia. Plane designant *ἀκόννη* Græcorum. Plinius igitur in Græco legerat ex Thebaico lapide fieri *ἀκόννη*, ἐν οἷς τρίβονται κακοῦντα. Quod ille vertit *coticulas* terendis collyriis. Hoc verum. Aliud *tudicula* est, ἡ *πυρύνη*. Sed de his alibi. Ceterum *ἐξότομοι* dicebantur, qui simplicia tantum medicamina vendebant herbarum ac radicum, quas ipsi conquirebant ac colligebant. Utrosque junxit Theophrastus lib. ix: *ὡς οἱ φαρμακοπῶλαι η οἱ ἐξότομοι.* Qui simplicium herbarum potestates tantum olim descripserunt, libros suos τῶν ἐξομεμένων inscripserunt, ut Micion apud Plinium. Firmicus *herbarios* vocat τὰς ἐξότομους Græcorum, vel *βοτανολόγας*: *Herbarios faciet, qui scilicet herbas sollerti arte collectas ad medelam laborantium servant.* Plinius quoque *herbarios* vocat, qui medicas herbas legebant, ac vendebant. Ceterum apud *seplasiarios* omnis ὕλη ἱατρικὴ profutabat. Inde emebant medici, quorum munus olim fuit, non solum præscribere remedia, sed etiam manu facere. Emplastra tamen & collyria jam facta plerique mercabantur à *pharmacopolis*. Quod conqueritur Plinius lib. xxxiv. cap. xi. *Atque hac omnia medici, quod pace eorum dixisse liceat, ignorant, pars major et nominibus: in tantum à conficiendis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicina solebat. Nunc quotiens incidere in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commentaria, credunt seplasia, omnia fraudibus corrumpenti. Jam quidam facta emplastra ac collyria mercantur. Tabesque mercium, aut fraus seplasia si quaritur eis. Ita legendus locus vulgo depravatissimus. Tabes mercium quærebatur medicis, qui emplastra & collyria facta mercabantur jam tabida, & fraus seplasiæ ab aliis qui species adulteratas & fallas emebant è seplasia, omnia corrumpente fraudibus. Veras & sinceris emere poterant è stolo Alexandrino. Marcellus:*

Et quidquid confert medicis Lagea cataplo.

F Non igitur hodie atque heri cœpere medici à conficiendis medicaminibus abstinere, quod antiquissimis tamen temporibus medicinæ munus fuit. Quod nunc *pharmacopœis* reliquere, præscribere ipsi contenti. Plinius *medicamentarios* appellat, qui medicamenta componebant, à quibus ea emebant medici. Extremis Græciæ temporibus hoc obtinuit passim, quod hodie videmus. Olympiodorus in Gorgiam Platonis: *ὁ μὲν ἱατρός θπτάται, ὁ η πημύτατος ἀσκεῖν τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀντιπρῆζων.* Vocat *πημύτατον*, quem nos hodie *pharmacopolam*, vel *apothecarium*. *Πημύτον* infimæ Græciæ, vel *πημύτον*, idem quod *pigmentum*. Sed G Latini quoque *pimentum* dixere pro *pigmentum*. Ut *augmentum* pro augmento: *sementum* pro segmento. Unde etiam Græcis *σημύτον* idem quod fascia. Verus liber Excerptorum Apicii: *Brevis pimentorum, quæ in domo esse debent, ut condimentis nihil desit.* Non solum aromaticas & exoticas omnes species, quæ condimentis serviunt, hoc nomine designavit, sed etiam omne genus herbarum ac seminum condimentariorum. Sic *pimentarius* dictus & Græcis *πημύτατος*, qui omnia vendebat quæ medi-

medicinæ conducere, quod inter ea etiam pigmenta, id est, *χρώματα* locum haberent. Ab una igitur hac merce pigmentorum appellatus est quasi nobiliori & magis pretiosa. Genus etiam herbæ condimentariæ pigmentum hodie vocamus. Ita & Græci recentiores petroselinum quasi præcipui usus in condimentis, appellare *καθάρων*, id est, condimentum. Plinii ætas pigmenta tantum de coloribus posuit. Lib. xxxvi. cap. xxii. *Auctoribus cura fuisse lapides quoque mortariorum medicinalium tantum, & ad pigmenta pertinentium.* Ita hæc legenda docemus alibi. Hic mortaria ad pigmenta pertinentia sunt *ζωρεάων θύαι*. At sequens ætas passim pigmenta pro herbis, ac speciebus quibuscunque medicinalibus usurpavit. Maternus Firmicus lib. viii. cap. xvii. *Marfi erunt vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare.* Ubi venena ex herbarum pigmentis confecta vocat *σύνθετα φάρμακα*. Reperi in veteri Lexico nondum edito: *Πηλὸν ἔλαιον, βοτάνολοι*. Hinc pigmentarius idem cum pharmacopola apud eundem Firmicum: *Turarios faciet, vel pigmentarios, seu pharmacopolas.* Alias pigmentarios etiam dixere *τὸς μυρεψὲς*. Glossæ: *pigmentarius, μυρεψῶλης, φαρμακοπῶλης, μυρεψός*. Notabis & pharmacopolam ita appellatum. Glossæ Persii: *per scombros significat salsamentarios: per thus, pigmentarios.* Pigmentum igitur hoc sensu proprie droga est: pigmentarius drogista, vel pharmacopola. *Aroma* de odore tantum. Nunc ad calamum revertamur aromaticum, quem Latini odoratum dixere, quia revera esset grati odoris & flagrantis. Dioscorides ait miscere sole-
re *θυμιάμασι τοῖς πρὸς δωδὴν*. Et de Indico ille loquitur. Theophrastus ex veteribus solus, quod meminerim, in Syria nasci prodidit. Plinius tamen in Syria & Judæa nasci aromaticam harundinem scribit lib. xxiv. cap. xi. Ita enim ibi scribitur in libris, ubi vulgati habent *India*. Dionysius Arabiæ vindicat. Plutarchus *Ἀραβικὸν* vocat. Alii fere omnes Indicum prædicant. Sed potest videri Syriacus idem & Arabicus. Nam Arabia longissima amplitudine extendebatur. Ab Amano monte è regione Ciliciæ & Commagenes tam descendere facit Plinius, & in media Syriæ ad Libanum montem penetrare. Vide quæ supra notamus. Calamus aromaticus Theophrasto teste inter Libanum & alium ignobilem montem proveniebat in convalle quadam modica, ubi lacus erat, qui æstate siccabatur. In eo juncus & calamus odorati proveniebant. Locus Plinii, quem ex Theophrasto reddidit, vulgo mendosissimus, sic emendandus: *in convalle modica juxta lacum, cujus palustria æstate siccantur tricenis spatio stadiis, calamus & juncus odorati nascuntur.* In editis habetur: *tricenis ab eo stadiis.* Ineptè prorsum. Theophrastus: *πόπον δ' ἔχουσιν πλείων ἢ τετράκοντα στάδια*. Idem Plinius ibidem hunc calamum in Arabia nascentem communem Indis & Syriæ esse dicit. Quo nomine reprehenditur à Guilandino, quasi duo calami genera in se confuderit. Duo quippe genera esse calami aromatici, Syriacum alterum, alterum Indicum. Profecto hic si error est, communem esse oportet omnibus antiquis, non Plinio peculiarem: nemo enim veterum duas calami species agnovit. Quod enim Vegetii locum citant, ubi ex Absyrto in pulveris quadrigarii confectio-
ne meminit calami Syriaci & aromatici, non ea gratia censendum est duo calami genera statui, Syriacum & aromaticum. Nam inde sequeretur Syriacum calamum non esse odoratum, nec aromaticum, sed solum Indicum. Atqui Theophrastus calamum in Syria nascentem odoratissimum esse vult, & *δωδὴν* vocat. Syriacum igitur calamum vocavit Absyrus & ex eo Vegetius, eundem & aromaticum. Præterea quod Syriacum ajunt ad ripas maris Tiberiadis in Judæa nasci, id repugnat Theophrasti traditioni, qui calamum Syriæ in modica tantum convalle nasci memorat, qui inter Libanum patet, & alium monticulum. Deinde asserunt Syriacum illum calamum post quadragesimum diem siccatum nonnihil flagrare. Contra ea Theophrastus significat calamum & juncum recentes optime flagrare, sed cito odorem eorum expirare & evanescere, quum alia pleraque aromata inveterata ac servata flagrantius ac suavius oleant: *ἡνὶ ὅθι*

A *ἢ κάλαμοι καὶ ἡνὶ ὅθι*. Postremo contendunt Indicum calamum descriptum olim à Dioscoride eundem esse cum eo, cujus nuper historiam exposuit Garcias ab Horto. Atqui Garcias ille negat odoratum esse calamum Indicum, quem Dioscorides & omnes veteres suavissimo esse odore tradunt. Denique ipsi sibi met contradicunt, pugnantque secum. Quippe volunt Syriacum nonnihil flagrare. Indicum vero prorsus esse inodorum. Idem tamen Vegetii verba sic accipienda censent, quasi Syriacus calamus & aromaticus duo genera sint. Sic solus erit aromaticus & odoratus Indicus, sine odore Syriacus. At Syriacum post quadragesimum demum diem, ubi exaruit, nonnihil flagrare asserunt. Indicus teste Garcia non est odoratus, nisi è terra evulsus, & quo recentior, eo odoratior. Quod convenit cum Theophrasto, qui de calamo in Syria nascente, cito *καὶ ἡνὶ ὅθι*. Ergo Syriacus & Indicus idem. Et sanè, si verum fatendum est, nullum puto fuisse calamum Syriacum. Ab India in Arabiam deferrebat, unde *Ἀραβικὸν κάλαμον* quidam appellavere, qui & nasci in Arabia credidere. Ex Arabia porro in Syriam advehebatur. Ea propter & Syriacum nuncupavere quidam, ut Absyrus apud Vegetium, cui Syriacus & aromaticus calamus res eadem est. *Alexandrinum* vocat Celsus, quia ab Alexandria Romam adferrebat cum ceteris orientis aromatibus. Eadem ratione *Συρίαν νάρδον* vocare quæ Indica est. Nec enim nardus in Syria nascebatur. Et tamen Meleager vetustissimus poeta ita cecinit:

καὶ μὲν ἢ Συρίαν παχύνοντα θήκατο νάρδον.

Ea in Syria emebatur, vel è Syria Græcis Romanisque veniebat. Graviora peccant, dum calamum istum aromaticum *ἐρυθραῖον κάλαμον* à Dionysio indigetari credunt in rebus Indiæ: & *ἐρυθραῖον* dici rentur *rubrum*, quia optimum *κίρρον* esse debere tradat Dioscorides, id est, rufum. Nihil falsius. Dionysius in descriptione Arabiæ *κάλαμον δωδὴν* in ea regione nasci memorat. Idem in rebus Indicis meminit *ἐρυθραῖς καλάμους*, id est, calami erythraei, sive Indici, qui longe alius est ab odorato. Verba videamus:

Ἀπὸ θὶ μὲν ὅθι καὶ ἡνὶ ὅθι αἰέτι, ἀπὸ θὶ δὲ αἰέτι

Ἰλαι τηλεθωσὶν ἐρυθραῖς καλάμοις.

Inter res edules nominat. Alibi in India milium provenit, alibi silvæ surgunt calami erythraei. Non igitur aromatica species ille calamus erythraeus. Præterea *ἐρυθραῖος* non est ruber, sed *erythraeus*. Græci nusquam *ἐρυθραῖον* pro rubro posuere. *ἔθνη* est ab *ἐρυθρῇ θάλασσᾳ*. Sic alio loco idem poeta *ἐρυθραῖς Ἀραβίαις*, quos usque ad mare rubrum pertingere vult. Erythrum mare pars Indici Oceani. Inde *ἐρυθραῖον* pro Indico posuit. Amicus noster, juvenis eruditissimus volebat *ἐρυθραῖς Ἀραβίαις* dici, quod corallii commercio ac negotiatione victitarent. Ita enim de isdem Arienis canit idem poeta:

Ἀπὸν ὅθι σφὶν ἔλθον ἀπὸ ἡνὶ ὅθι αἰέτι

Παύση ὅθι λίθος ἐστὶν ἐρυθρῇ καράλαιοις.

Igitur ab *ἐρυθρῇ* corallio *ἐρυθραῖς Ἀραβίαις* dictos autumabat. Vix persuaserit. Corallium non in terra, sed in mari provenit. At nullum mare propinquius habent Arieni, unde corallium colligere possint, quam mare Erythraeum, sive Indicum. Ergo ab illo mari *ἐρυθραῖοι* potius nominati. Inde vel maxime conjicere datur vicinos eos rubro mari facere, quod corallium apud eos plurimum crescere significet. Sed de his infra plura. Ita heic plane *ἐρυθραῖον κάλαμον* appellat Indicum calamum, quasi ad ripas Indici, vel rubri maris nascentem. De illo porro calami Indici genere loquitur, qui in proceritatem non modicam surgebat, & cujus radices edules erant suis Indis propter eximiam ac mellcam suavitatem. Ideo dicit *Ἰλαι τηλεθωσὶν*. Quod non convenit cum odorato calamo, qui minutus est, & parvæ harundini similis. Ita enim reperio scriptum in Lexicis medicorum veterum: *κάλαμος ὁ ζωματικός, λεπτὸν δὶναι ἐοικώς*. Et propterea *λεπτόν ἀρωματικόν* vocatum videtur auctori anónimo de vita Alexandri. Sic enim de Taprobane loquitur: *φέρει τὸ κάρδιον μέγιστον τῶν Ἰνδικῶν, ἢ τὸ λεπτόν ἀρωματικόν*. Auctor ille *κάρδιον* vocat, quod alii Græci *ἀνακάρδιον*, cujus fortasse duo genera

nera facit. Nullum tamen quod sciam anacardium aromaticum. Quidam ex Græcis recentioribus τὸ ἀνακάρδιον confundere cum zedoaria. Quæ tamen lato discrimine distant. Quod in eorum scriptis reperi, non alienum fuerit heic apponere, quia nondum in vulgus data sunt: Ζαδίαρ, τὸ ἀνακάρδιον, εἶκοις ἢ ξηρῷ ἢ μέλανι μικρῷ καπάνῳ, ὡς ἢ πνὺς φασίν. Ἐλαῖα, εἰσὶν ἐλεφάντων πρὸς τὰ ὑπογάστρια γινόμενα. Ἐπεροὶ ἢ πρότωναες ἐλεφάντων αὐτῶ φασί. Manifesto confundit βελέδορ cum zadoar. Nam Arabes anacardium vocant beledor. Lexicon Saracenicum Græce scriptum: Βελέδορ τὸ ἀνακάρδιον. Sed de his alibi. Priscianus in versu Dionysii ἐρυθραῖον κάλαμον pro calamo odorato plane accepit, & simul erravit. Sic enim vertit:

Et pretio rubra perfloret harundinis illa.

Quod dixit pretio, ostendit de odorato calamo intellexisse, & quod ἐρυθραῖον vertit rubram harundinem. Talis enim odoratus. Plinius: reliqua probatio ut ne niger sit. Κιρρόν esse vult Dioscorides. Isidorus reddidit, fulvum. Festus Avienus ὕλας apud Dionysium pro filvis & lucis accepit, quasi simpliciter ὕλας posuisset poeta non ὕλας καλαμοῖο. Sic enim reddidit:

Extendunt celsi vaga late brachia luci

Et vernat semper nemorum comâ.

Nonnus in Paraphrasi Evangelica Joannis ad hunc Dionysii locum alludit his versibus:

Σμύρναν ὄρων θυέσσων, ἐρυθραῖοιο τε κηπῶ
Ἰνδῶν ἀλόω δονακοτρεφὲς ἔρῳ ἀρρήρη.

Omnino apparet exprimere voluisse ἐρυθραῖον κάλαμον Dionysii, eumque pro calamo aromatico accepisse. Quin & aloen Indicam aromaticam eandem cum calamo aromatico Indico facere videtur. Nam δονακοτρεφὲς ἔρῳ est δόναξ, vel κάλαμος. Nec aliter potest accipi. Ergo ἀλόω aromaticam vocat κάλαμον Ἰνδικόν, & ἐρυθραῖον. Dionysio quippe κάλαμος ἐρυθραῖος est calamus Indicus, licet pro odorato non posuerit. Ut ἐρυθραῖον θάλασσοι eidem semper pro Oceano Indico sumitur. Aromaticus autem calamus tota India feritur, & in hortis etiam sativus provenit. Unde ἐρυθραῖα κήπευ δονακοτρεφὲς ἔρῳ eum Nonnus indiget, in hortis scilicet Indicis proveniente harundinem. Locus Joannis, quem ὡρεφείει Nonnus, sic habet: ἤλθε δὲ ἡ Νικηδμή, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον φέρων μίγμα σμύρνης ἢ ἀλόης ὥστε λίτρεθαι ἑκάπν. In quibus verbis poeta ille Ægyptius ἀλόω pro aromatica specie sumpsit, eamque Indicam calamum odoratum putavit. De utroque an recte videbimus paulo post. Nunc prius id agamus, quod præstruendum est. Nec enim levis quæstio, nec momenti parvi. Constare illud ante omnia debet, quod utrique certum est duas diversissimi generis plantas uno eodemque nomine ἀλόης veteribus notatas, notasque fuisse: alteram arborem aromaticam ad thymiamata vulgo usurpatam: alteram herbam, ex qua succus catharticus amarissimus eliciebatur, qui etiam ἀλόης nomine censebatur. Hesychius: Ἀλόη, πῶς εἶδ' ἢ ὁ χυλὸς αὐτῆς. Isidorus in multis non inutilis auctor utramque notavit. Capite de arboribus aromaticis sic habet: Aloa in India atque Arabia gignitur, arbor odoris suavissimi ac summi. Deinde lignum ipsius vice thymiamatum adoletur altariibus, unde & nomen traxisse videtur. Inepte aloan ab altari nomen duxisse putat. At capite sequenti de herbis ita scribit: Aloë, herba amarissimi succi. Non in hac tantum specie, sed in aliis permultis usu venit, ut una appellatione signarentur diversa genera. Lotos herba est, & arbor non unius generis, & præterea palustris frutex Ægypti. Colocasium arum Ægyptium appellatum est, & nymphaea ejusdem Ægypti à foliorum amplitudine. Πολιὸν & πόλιον diversæ sunt herbæ mutato tantum accentu. Casia Latinis herba est, quam Græci κνέωρον appellant. Casia est frutex aromaticus, sed & ultimis Græciæ temporibus siliqua arboris Ægyptiæ, cathartica casia dicta est. Apium Palladio est τὸ μελισσόφυλλον ab apibus appellatum, quod & apiastrum dixere. At apium est σέλινον, cujus species agrestis apiastri etiam nomine notata. Cicuta herba est venenata notissima. Cicutam etiam appellarunt vulgo herbam catharticam, de qua Horatius:

Qua poterunt unquam satis expurgare cicuta?

Et ex eo Persius:

---- calido sub pectore mascula bilis

Intumuit, quam non extinxerit urna cicuta.

Si quis heic cicutam intelligit, quæ κώνειον Græce dicitur, næis magnopere errat. Cicutam Latini vocant quamlibet cannam intus cavam & inanem. Unde apud poetas cicuta pro calamis, vel cannis, quibus fistulant pastores. Græcis quoque κώνειον exponitur νάρθηξ, ut sic quælibet ferula, vel ferulaceus caulis appelletur. Per cicutam igitur poeta illi non κώνειον intelligunt, sed lathyridem, quæ caulem habet ferulaceum, & concavum, inanemque. Unde & cicute nomen meruit. Dioscorides: ἀνίσις ἢ καυλὸν, πῆχεσσι τὸ ὕψος, κενόν, πᾶσι δακτύλις. Ea propter & cicutam & cicutacium hanc herbam vulgus appellavit. Sed idem vulgus transpositis syllabis citocacium dixit pro cicotacium, quod facillime purgaret, ac quasi cito cacare faceret. Herbarium Apuleji: Ἀ Græcis dicitur lathyris, coccis cnidios, alii chamæleam, alii eupolim, alii epanthemom, Itali citocacium, alii lathyridem nuncuparunt. Confundit lathyridem cum cocco cnidio & chamælea, quia eadem virtute erant præditæ phlegmatis & bilis purgandæ. Vide Dioscoridem & Plinium. Græci recentiores grana ejus & semina χολόκοκκα appellarunt à virtute purgandæ bilis. Nicomedis Lexicon: λαθυρίδες, χολόκοκκα. Cataputiam minorem vocant officinæ ab eadem ratione. Galli dicunt expurgam à purgandi facultate. Χολόκοκκα quoque appellarunt idem Græci ricini grana, quæ eadem potestate pollent. Neophytus: Κίκνις ἢ πρότωναες, τὰ χολόκοκκα, ἐξ ὧν ἔλαιον τὸ κίκινον. Cataputiam majorem vulgo nuncupant, quod ἐν κατὰ πτερίδις sumantur ad ventrem solvendum. Eodem porro nomine citocacii donaverunt & chamæleam Græci neoterici, quia similiter purgat, ut lathyris, bilem & pituitam. Neophytus: Χαμέλαια Ῥωμαῖοι κικινάκιον καλεῖσι. Isidorus: Citocacia dicta, quod ventrem facillime depurget, quam vulgus corrupte citocociam appellat. Immo traiectione syllabarum citocacia pro cicutacia. Sic portulacam vulgus indiget, quæ porculata esse debuit, à porcis nomine imposito. Nam porcelliam & porcaciam alii vocarunt. Græci recentiores χοιροδότανον. Nicomedes Jatrofophista: χοιροδότανον, ἀνδράχνη. Plura commemorare non est necesse, quæ idem nomen tulerunt, licet diversi essent generis. Duo igitur ἀλόης genera, unum aromaticum, alterum καθαρτικόν. Arbor illud, hoc herba. Ἀλόης arboris aromaticæ mentio apud Septuaginta in Cantico Canticorum cap. iv. Cypri cum nardo, nardus & crocus fistula & cinnamomum, cum universis lignis Libani: myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis. Σμύρνα καὶ ἀλόη. In aliis: καὶ ἀλάθ. Quod est contractum pro ahaloth. Quod ἀλόω alibi vertunt interpretes, alibi σακτιῶ, ut in Psalmo xlv. Myrrha, & aloë, & casia. In Græco: Σμύρνα καὶ σακτιῶ. In his omnibus locis si quis aloën pro communi herbæ succo, qui vim habet purgandi, accipit, longe fallitur. Item in Proverbiis cap. vii. Aspersi cubile meum myrrha, aloë & cinnamomo. Ubi semper vides aloën cum myrrha jungi. Quod notandum est; nam adrem pertinet. In Numeris mentio habetur arborum aloës, quas plantavit Deus. Frustra sunt qui his verbis juvari credunt sententiam existimantium agallochum, quod idem est cum aloë aromatica, in paradiso tantum nasci. Arborem paradisi eam arborem videretur vulgus appellasse ab excellenti odore. Sic folium, sive malabathrum, herbam paradisi vulgus vocitavit teste Isidoro, de folio: fertur autem paradisi esse herba, gustu nardum referens. Et poma quædam sunt prædulcia, quæ hodie paradisi appellamus: vel etiam ita vocarunt, quod ex longinquis & incognitis locis venirent, ut aves paradisi quas nominant. Sic Castellani alba zizyphi arborem, de qua supra diximus, arborem paradisi indigetant. Non dubium est ex illa voce Hebraica ahaloth Græcos suum ἀγάροχον fecisse, quod est ἀλόη aromatica. Nicomedes Jatrofophista in Lexico: Ἀγάροχον, ἀλόη. Isidorus de aloë arbore hoc idem tradit quod Dioscorides de agallacho vice nempe thymiamatum adoleri. At vox ἀλόη ex contracto ἀλάθ, vel ex ἄλθ, quod in eadem significatione reperitur. Taprobanes incolæ hoc est Zeilan vocant aquilam. Apud alios reperio alzilam. Ἀλόης pro ligno aromatico frequens mentio occurrit apud

apud recentiores Græciæ medicos, præcipue in unguentorum ac thymiamatum compositionibus. Apud Aëtium lib. xvi in compositione muscati: αλόης ἐρίαν α, καλάρυς Ἰνδικῆς ἐρίας ε, κάρυα Ἰνδικὰ τρία, σκεδάων ρεόμματα ις, ἀμβαρⓄ. Item in regii thymiamatis confectioe: σύρακⓄ καλαμίτις λίτραν α, αλόης ἐρίας ε, ἀμβαρⓄ ἐρίαν α, μόχρ. In compositione unguenti liquidi, quod ὑγρόμυρον appellat: Ἄρναβω, ἀμώμυς, αλόης ἀνά ἐρίας β, ἀμβαρῆς ἐρίαν α. In his omnibus locis, & aliis quæ plura poteram afferre, αλόη aromatica est arbor, non herbæ succus catharticus. Suidas: αλόη, μυρεψικὸν εἶδⓄ. *Tarum* esse Plinianum quibusdam placuit, sed falsi sunt. Et falso Hermolaus Barbarus asserit Aëtium in thymiamate Myrepico putare agallochum tarum esse. Nusquam hoc scripsit Aëtius. Sed in σιδουσία Myrepici thymiamatis τάρων interpretatur ξυλοχίαν his verbis: τάρω, ὃ ἐστὶ ξυλοχίας, λαδάνω, ξυλοκαρποφύλλω. Tarum igitur Aëtio est xylochia, non agallochum, eamque plane sejungit ab aloë, quæ eadem est cum agallocho. Nomen xylochia in mendo jacet apud Jurisconsultum D. de publicanis & vectigalibus, ubi inter species exoticas pertinentes ad vectigal numeratur chalbana, laser, agallochus, sarcocolla. At pro agallocho Pandectæ Florentinæ legunt alchelmia. Quo loci rescribendum, xelmchia, id est, ξυλοχία. Nam E pro Y sæpe mutant Latini. Alibi ξύλοχον hoc idem aroma appellatum reperi. Quæ vox lignotum significat, ut ξύλοχⓄ πέπⓄ. Et fortasse id erit ligni odorati genus quod Arabes *band* absolute nuncupant, id est, lignum. Quod diversum ab agallocho ponit Avicenna. Nam duobus ille capitibus *agalugin* meminit, quod est agallochum, alio capite sub litera ain, ut vir illustris notavit, descripsit *band* veluti diversum ab *agalugin*. Interpretis illud *band* sub nomine xylaloes recensuit. Perperam. Nam agallochum, quod Avicenna dixit *agalugin*, est Græcorum αλόη, vel ξυλαλόη. Aliud ab illo *band*, quod puto esse ξύλοχον, vel ξυλοχίαν Græcorum. Quasi ξύλοχον idem sit quod ξύλον, quod Arabes videntur existimasse, qui ita interpretati sunt. Ceterum quod in diversis speciebus accidit eadem appellatione signatis, ut ex nomine errore confundentur, hoc idem & in utraque aloë contigit, ut plerique auctores alteram pro altera sumpserint. Sic enim colocasium arum cum colocasia nymphæa idem fecerunt. Dioscorides inter notas optimæ aloës cathartice eligi vult, ἡπατίζεσαν, ἐσθίως ὑγρανομίλιν, δῖππεμύλιν τῇ πικρίᾳ. Oribasius apud Aëtium in probatione optimarum specierum in unoquoque genere, quum omnia sumpserit à Dioscoride, de aloë nominatim præcipit eligendam: ἡπατίζεσαν, ἐσθίως ὑγρανομίλιν, δῖππη, δῖππεμύλιν τῇ πικρίᾳ. Illud δῖππη de suo inferuit, quod non erat apud Dioscoridem, nec convenit illi aloës generi, quæ tota est βαρύσμηⓄ & virosi odoris, ut idem Dioscorides testatur. Sed manifestum est Oribasium confundere πῶ δῖππη αλόιν cum amara purgante. Video etiam Myrepsum in aliquot compositionibus, quæ aloën odoratam desiderant, pro optima aloë posuisse αλόιν ἡπατίλιν, quæ nota est aloës amaræ, non odoratæ. Ut in nardini unguenti tertia embolæ: Zingiberis, bdellii, thuris, aloës flava, croci, stactes, opobalsami. In Græcis αλόης ἡπατίδⓄ. Stultus est si quis in nardino conficiendo putat locum habuisse aloën hepatida, quæ nihil habet aromaticum. *Sycotinum* hodie vocamus, hoc est, ad verbum ἡπατίδα, vel ἡπατίζεσαν. Nam Græcia infima συκωτὸν pro jecore dixit, quum antiqua jecur anseris, aut porculi ficis pasti in deliciis haberet, & sic vocaret. Ἠπάτια σεσυκασμένα dicuntur Polluci, quæ aliis συκωτὸν. Inde recentiores συκωτὸν quodlibet jecur appellarunt, & eos imitati Latini *scatium*. Quo nomine hodieque jecur in nostro idiomismo nuncupamus. Lexicon vetus: συκωτὸν, ἡπατίον. Cyrilli Lexicon: λοδὸς ἡπατες, ἄκρον συκωτὸς. Ex eo *sycotina* aloë quæ veteribus ἡπατίς. Errant igitur, qui à Socotora insula Indiæ deducunt, ex qua optima aloë adfertur. Et quo magis pro certo habeas utramque aloën veteres confudisse, ecce tibi Aëtium lib. xvi: qui in compositione antidoti muscatæ vel Ἀλφύ μόχρ, inter alias species aromaticas quibus illa constat antidotus, ξυλαλόιν ἡπατίην vocat, optimæ

A aloës medicamentariæ notam transferens ad aromaticam: Ἀλόη, νάρδος κελκῆς, σιμφύχε, κινάμωμ, σάχχε, κάρυοφύλλω, κάρυων ἀρωματίζόντων, ξυλαλόης ἡπατίζεσης, κασίας, κέσρ, κρίνις ἀνθρ, θυμὸς κάρυμβων. Hæc mira prorsus sunt. ξυλαλόη non nisi de odorato aloës ligno dicitur. At ἡπατίζεσα de aloë medicamentaria, quæ optima prædicatur tantum. Suidas manifestò utramque aloën confundit aromaticam & cathartice his verbis: Ἀλόη εἶδⓄ μυρεψικὸν: θερμαίνε μὲν καὶ τῶ πῶτῶ τῶν δόσεων, ξηραίνει δὲ καὶ τῶ τριτῶ: ἐστὶ δὲ καὶ δισμάχος, καὶ εὐπικρὴ, καὶ διαφορητικὴ, καὶ γαστρὸς ἐμπροστωπικὴ. Illud εἶδⓄ μυρεψικὸν ad speciem aromaticam pertinet. Quæ sequuntur, propria sunt medicamentariæ. Geographus quoque Arabs utramque speciem pro una habuit, qui in parte sexta climatis primi arborem aloës appellat, ex qua succus educitur καθαρὸν: ut Græcos pro his substitueret, isque curam committeret arboris aloës tuenda fovendaque, cum propter plurimas & præstantissimas utilitates, tum quia non sunt perfecta medicamina absque ipsa. Atqui arbor aloës est ξυλαλόη. Quæ vero succum amarum fundit, herba est, non arbor. Quin & ipsi Græci, qui ξυλαλόης nomen composuerunt, videntur omnino credidisse eandem arborem lignum illud odoratum habere, & succum medicis expetitur facere, præsertim quum utraque ex India mitterentur. Nam succum & lignum veluti ejusdem arboris his nominibus discreverunt, alterum αλόιν appellantes, alterum ξυλαλόιν, quasi non succo tantum hæc arbor utilitatem præstaret, sed etiam ligno. Græci recentiores vocant ξυλαλόιν. Johannes Archiater cap. cxxlviii. μόχρ, καὶ ξυλαλόιν, καὶ λιθανῶ. Alia est arbuscula, quam hodieque Rhodii *xylalan* vocant, ex qua sphærulas faciunt. Indigena Rhodi insulæ arbor illa, quam quidam agallochum legitimum, alii aspalathum putarunt. Certe incolæ ipsi pro agallocho habent, qui *xylalan* nominant. Nam ξυλαλόα Græcis recentioribus est ξυλαλόη, five agallochum. Sed illis accedo, qui cytisum Theophrasti esse existimant. De quo nos alibi. Sic *balsamum* & *xylobalsamum* distinxere, qui non tantum balsami succus, sed etiam lignum ad odores expetebatur. Ita φύλλον & ξυλόφυλλον dixere quia malabathrum ligno utile quoque esset, non tantum folio. Aëtius in secunda coctione olei falca: ξυλοφύλλω καὶ φύλλω, κερπυθαλίμω ἀνά λίτραν μίαν, ξυλοκασίας ἰσγ ε. Lignum caryophylli ad odores faciebat, non solus fructus: unde & ξυλοκαρποφύλλον in compositionibus odorum & unguentorum sæpe reperire est, ut in Myrepico thymiamate, & aliis apud Aëtium. In *xylocasia* alia ratio est. Sic appellarunt proprie casiam crassiorē, ut distingueretur ab ea, quæ fistularis est, & solo cortice confiat, quam & Græci κασίαν σύριγγα vocant. Ita distinctæ nominibus reperiuntur hæc species leg. xvi. D. de publicanis & vectigalib. *Nardostachys*, *casia syrinx*, *xylocasia*, *smyrna*. Ita enim legendum, pro quo corruptissime etiam in Florentinis habetur, *casia turiana*. In scriptis recentiorum Græciæ medicorum Myrepforumque κασία σύριγγε sæpe legitur, quæ de hac casia intelligenda est, non de *solutiva*, ut vocant. In parvo Dynamero, compositione, κασία σύριγγε. Et ita in aliis: parcam enim plura testimonia congerere. In veteri versione Bibliorum *fistulam* legere est pro casia syringe, in Canticis: *Nardus* & *crocus*, *fistula* & *cinamomum*. Unde *canellam* hodie dicimus. Mirum est igitur, quare neoterici *casiam* syringa de casia medicamentaria interpretati sint, quam *sliquam* melius dixissent. Nam in Saracenico lexico ita vocatam invenio: Σέλιχα, κασία. Sed σέλιχαν ponit pro Saracenico vocabulo, quum plane Latinum sit *sliqua*. Vocem tamen illam σέλιχα Arabicam esse ex Græco ξυλίχη deflexam, quæ ξυλοκασίαν, five casiam ligneam appellarunt, infra ostendam. Fallitur autem Fuchsius, qui γλυκεράλαμον apud Myrepsum de casia purgatrice interpretatur. Græci λωπὴν exponunt. Sed de eo nos infra. Eam casiam vocant simpliciter κασίαν, aut κασίαν καθαρισμένην, & σιλικαν. Alia est apud eosdem recentioris Græciæ medicos *sliqua* spinæ Egyptiæ, quam inter adstringentia numerant. Alii καρπὸν ἀκάνθης Ἀιγυπτίας vocant. Glossæ medicæ: κρεμπία, καρπὸς ἀκάνθης Ἀιγυπτίας. Aca-

ciam multi cum spina Ægyptia confundunt, & ἀν-
θλὴν Ἀγνῆσαν eam appellant. Certe casia nomen pro ea
specie, quæ solvit alvum, ex ἀπακία factum, quamvis
diversum sit genus. Sed tam ἀπακίαν, quam arborem,
quæ casiam vulgarem fert, ἀνάνης Ἀγνῆσιος nomine
comprehenderunt, ut supra ostendimus, & verum est.
Ceterum Græci, ut dixi, κασίας στέργου nomine
nunquam aliud intelligunt quam casiam aromaticam.
Ut mirum sit ante hos trecentos & amplius annos ca-
siam fistulam Latinis dictam eam, quæ purgandi vim
habet. Non solum autem ξυλοκασίας, sed etiam ξυλο-
κινάμωμον dixere cinamomi lignum, quod erat vile,
quia solus cortex in pretio. Vide Plinium. Qui ta-
men errat, cum xylocinamomum pro ligno cina-
momi accepit, quum sit species cinamomi crassio-
ris. Ξυλολίβανον quique appellarunt virgas & sarmenta
thuris arboris ad differentiam succi. At in Bibliis
ξύλα λιβάνος dicuntur cedri arbores, quæ in Libano
monte proveniunt. Inde Græculi montem Λιβανόν
cum thuris arbore confundunt, quia Græcis Λιβανόν
etiam dicitur, & ξύλα λιβάνος pro thuris arboribus ac-
ceperunt, & in Libano monte nasci tradiderunt. Eo-
rum ista sunt: ὁ Λιβανόν τὸ ὄρος ἐχέει περὶ αἰθῆραν δένδρων, αἱ
λέγονται καὶ Λιβανοί, καὶ ξύλα καὶ Λιβάνος: δις φέρεται ἡ αἰθῆραν
τῆς ἀγνῆσας; ἐστὶ γὰρ τὸ μὲν ἀγνῆσας, τὸ δὲ θύλλο, τὸ δὲ ἐδέπερον;
καὶ ὁ μὲν ἀγνῆσας ὀνομάζεται χαλκολίβανος, ἡλιοφθής καὶ πυρρὸς,
ἐπὶ τὸν ξανθόν: τὸ δὲ θύλλο καλεῖται λευκολίβανος, καὶ θερμολί-
βανος: τὸ δὲ ἐδέπερον ἀπὸ τῶν λιβάνων. Λιβανωτὸς δὲ καλεῖ-
ται ὁ κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς καρπὸς, ὅς ἐστιν ἐμώνυμος τῆς δένδρω
λίβανος καλεῖται. Hæc nugacia sunt, ad aliquid ta-
men utilia. Ex eodem errore est, quod Servius Sa-
bæos, apud quos thus nascitur, inter Libanum &
Antilibanum montes collocat. Igitur ξυλόλεον voca-
runt lignum aloës, ad distinctionem succi, quasi ex
eadem arbore succus amarus, & lignum odoratum ve-
niret. Tradit Plutarchus Sympotiacōn lib. vi. cap.
vii, quosdam vinum colorare solitos aloë: σπένν καὶ τὸ
εἶνον οἱ μὲν ἀλόας χρωτίζοντες, ἢ κινάμωμοις, καὶ ἐφθύνοντες,
ὥστε γυναικὰ καὶ παῖδας εἰς τὰ συμποσία, καὶ περὶ αἰσώ-
σιν. Aloas istas, quas cum cinamomis jungit ad colo-
rem vini adulterandum, quis de amara hoc aloë puta-
ret exponendas, & non potius de aromatico ligno?
Quis inter delicias locus vino tanto amarore condito?
Demus aloën inficere posse vinum: Atqui id non po-
test, quin & saporem ejus corrumpat plus quam de-
spuenda amaritie. Plinius non solum vini colorem,
sed etiam saporem aloë adulterari à Narbonensibus tra-
dit lib. xiv. cap. vi. De reliquis in Narbonensi genitis
asseverare non est: quoniam officinam ejus rei fecere tingentes
fumo, utinamque non & herbis ac medicaminibus noxiis.
Quippe etiam aloën mercantur, qua saporem coloremque adul-
terant. Non dubium est quin Plinius de aloës medica-
mine intellexerit, nec enim aliam novit aloën. Sed
non dubito eum falsum esse. Plutarchus dicit tantum
εἶνον χρωτίζεσθαι ἀλόας, ἢ κινάμωμοις, & aloas intel-
ligit odoratas, & de vino accipi debet, quod ad potus
delicias paratur, non ad usum medicinæ, ut perperam
apud Plinium interpretantur. Sed inquires, si aloë agallo-
chum est, quomodo vini colorem mutare eo ligno po-
terant, quod certum est fucandi vim non habere, nec
tingendo aptum esse? Veteres ἀλοῶν appellatione non
unum genus ligni videntur comprehensisse. Quidam
Judæorum magistri τὴν ἀλόαν Bibliorum de sandalo in-
terpretati sunt. Sandalum veteribus fuisse notum su-
pra ostendimus ex auctore peripli rubri maris, qui an-
tiquior Plutarcho, & σανδαλίων ξύλων meminit. San-
dalum porro rubrum, quod ad nos ex India fertur,
colore inficit, & gustu dulce est. Brasilium quoque
lignum tingit. Tale aliquod lignum ἀλόης nomine in-
tellexisse Plutarchum palam est, quo vina quidam tin-
gebant. Nam de succo aloës medicamentariæ vix ac-
ne vix quidem capi potest. Dubitarunt porro vete-
res, quale ligni genus illud esset, quod vocaretur ἀλόη.
Plerique & maxime Græci ἀγάλλοχον esse voluerunt.
Judæi magistri σανδαλον exponunt. Quidam ex illis
deblatterant aloën inveniri cum piscibus maris. Am-
bar designant, quod Græci medici sterces piscium tra-
dunt. Ita enim in eorum lexicis iatricis reperio scri-
ptum. Ἀμπαρ μυρμηκῶν, ὡς περὶ ἰχθύος. Alii tertium

ac vilissimum genus hoc faciunt ambaris, quod à pisci-
bus devoratur ac redditur. Sed de his alibi. Sic al-
cyonium vituli marini sterces esse iidem Græci tradunt,
in quorum Lexicis invenio, ἀλκυόνιον, φώκης κόπρος.
In Lexico Latino Arabico veteri darfini exponitur aloë.
Persæ sic vocant casiam, vel genus cinamomi. Ara-
bes etiam sic vocant. Alii ψευδοκινάμωμον ea voce in-
digerant. Ita aloë esset pseudocinamomum. Re-
perio etiam quosdam Græcorum agallochum pro citro
arbore Atlantica accepisse, ex quo fiebant mensæ ci-
treæ. Auctor Anonymus περὶ ὁρίων τῆς γῆς in Atlantis
montis pede nasci tradit. De monte Atlante: καὶ ἐστὶν
ὡστερ κεφαλὴ τῆς γῆς, ἐν ᾗ τῶν περὶ ὁρίων αὐτῆς ἐξέρχεται
ἀγάλλοχον. Forte quod agallochum maculas similes ha-
bet ligno citri pro citro accepere. Dioscorides θύνων
ἐσχυμένον esse dicit. Nihil certi ab illis auctoribus ex-
pectandum. In hac opinionum varietate suam & sibi
ut haberet licere nimirum putavit Nonnus, & aloën
calamum aromaticum interpretatus est.

Ἰνδῶν ἀλόαν δονατοφές ἐστιν ὁ δόρυς.
Nihil clarius. Qua in re fortasse & vocabulum, quo
hodie optimam aloën vocant Indi, suffragari illi vide-
tur. Calambac illis dicitur. Quibusdam calambus scri-
bitur. Quid si & Nonni ætate sic vocaverunt? In-
dicæ fere omnes species, cum lingua sua ad nos perve-
nerunt, & parum ab antiquo demutarunt. Græci
quoque Indicorum aromatum nomina, & aliarum in-
de mercium non magnopere immutata retinuerunt.
Ubi de re constat, non multum de ratione in his labo-
randum. Certum est inquam Nonnum in illa para-
phrasi aloën aromaticam pro calamo odorato accepisse.
Nunc illud superest examinandum, an bene aloën
Euangelii de aromate exposuerit, quam alii omnes an-
tiqui, neotericique de medicamine censuerunt expo-
nendam. Priusquam hoc agamus, illud tenendum.
Etiam si de aloë communi, & medica intellexisset, re-
cte Indicam vocaturum fuisset. Nec locum heic ha-
bet reprehensio viri docti Nonnum hoc nomine casti-
gantis, quod Ἰνδῶν voluit eam aloën, sive ex India
allatam, quum in Palæstina quoque nasceretur. Quid
in Palæstina, ὡς πάλιν? Certe & in Asia passim omni
nascebatur, & in Græciæ maritimis locis, & plerique
insulis, sed succum ea de se non dabat: ὅτι ὁ χυμὸς αὐ-
τοῦ εἰς ὁσμὸν. Succus igitur ille aloës, quo in medica-
minibus utebantur, ex India veniebat. Nullus quip-
pe capiebatur ex foliis aloës Græciæ, aut Palæstinæ
familiaris. Ea propter quum Indica aloë defuit, quæ
succus est ex India allatus, indigenæ aloës folia viridia
sumenda esse Galenus præcipit: ἀντὶ ἀλόης Ἰνδικῆς, ἀλόης
χλωρᾶς & φύλλα. Non igitur succo proderat vulgaris
aloë, sed foliis tantum viridibus. Glossæ medicorum
ἀλόαν χλωρὰν exponunt αὐπῖαν. Diversa tamen aly-
pia ab aloë viridi. At condiendis mortuis non alia uti-
lis aloë quam Indica, si modo & hæc ad hunc usum
sumpta. Aloën in Palæstina nasci nominatim non di-
xit Dioscorides. Plinius sane ita perhibuit, qui supra
Hierosolymam quoque ipsam inveniri tradit. Et recte
quidem, inquirunt, si de hac, qua in corporibus tum
condiendis utebantur, hoc intelligatur. Hæc senten-
tia incomparabili Scaligero adscribitur, & probatur.
Quid tum? Nihil moror auctorem, sed magis miror
sententiam. Primum illud constat, aut constare de-
bet, Judæos non condidisse corpora mortuorum, qui
mos Ægyptiorum fuit peculiaris. At Judæi cum plu-
rimis unguentis & aromatibus defunctos suos sepeli-
bant eodem prorsus more, qui apud Græcos & Roma-
nos viguit: lavabant cadavera, ungebant pretiosis un-
guentis, & fasciis involuta condebant monumento,
Ægyptii exenterabant, & condebant, ut servari pos-
sent, & in sæcula durare. Hinc hodieque mumia se-
pulcrorum in Ægypto reperiuntur, & eruuntur,
quæ in Judæa nullæ sunt. Concedamus porro & con-
dituras mortuorum æque Judæis usitatas fuisse atque
Ægyptiis, cui deinde verisimile fiet illo tempore jam
tum sepulcra perfodi & everti solita, ut inde mumia
eruerentur. Quis credat hoc permissuros fuisse Ju-
dæos, aut suis ipsos manibus fecisse? Si hoc in Judæa
fiebat, multo magis in Ægypto. Quis autem vete-
rum meminit illo ævo aloës in Ægypto effossæ, & cum
cadaveribus

cadaveribus erūtæ? Rēm tantam silentio non prætermisissent. Hæc multis modis absurda sunt, & à veritate fegregantia. Et quo fortius ea defrico, eo apparent magis magisque indigna tantis viris. Scripsit quidem Plinius, fuisse qui traderent in Judæa nasci aloēn fossilem supra Hierosolyma. Hæc ejus verba sunt: *fuere qui traderent in Judæa super Hierosolyma metallicam ejus naturam, sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior.* Hoc tradiderat Niger, è quo Plinius ista hausit, qui & auctorem Sextium Nigrum hoc ipso libro citat. Sed eam Nigri sententiam de metallica & fossili aloēs natura refutavit & explosit Dioscorides in præfatione, & eum multis aliis mendaciis referfisse libros suos testatur. Verba ejus, quia ad rem faciunt, heic subiecta legi merentur: *ὁ γὰρ διαπεπής δοκῶν εἶναι ἐν αὐτοῖς Νίγερ τὸ δ' ὀφέριον φησὶν ὅπῃ εἶναι χαμελαίας γυνωμένης ἐν Ἰερουσαλὴμ: καὶ τὸ ἀνδρόσμιμον ταύτην ὑπάρχειν πρὸς περικτὴν, ἀλόω ἢ ὀρυκτῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἄλλα τέτοις ὁμοίᾳ παλαιοὶ παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκτίθεσθαι ψεύδους.* Niger ille Romanus auctor fuit, & Græce scripserat. Cujus testimonio Plinius passim utitur, ejusque omnes opiniones sine examine recipit, ut hanc de aloē fossili, & illam de euphorbio. Ita enim tradit lib. xxv. cap. vii. de euphorbio tractans: *multum infra hunc succum est qui in Gallia fit, ex herba chamælea granum cocci ferente.* Plâne innuit etiam euphorbium ex chamælea fieri in Gallia nascente, sed multum esse infra Libycum. Ex eo loco Plinii corrigendus & Dioscorides in verbis supra citatis: *τὸ δ' ὀφέριον φησὶν ὅπῃ εἶναι χαμελαίας ἐν Γαλλίᾳ γυνωμένης.* Auctorem Nigrum etiam in eo libro allegat Plinius, ut liquet ex indice. Ἀλλ' ὅρμη illius Nigri de aloē conditorum cadaverum nullo modo potest accipi: nam & eam novisset Dioscorides. Præterea ait eam γυνώσκειν in Judæa. Quo verbo metallicam ejus naturam ostendit, ut recte Plinius accepit. Nam ibi metalla nascuntur. Quod dici non potest de aloē cadaverum, & *munia* sepulcrorum. Jam alia heic difficultas oritur, an aloē illa Evangelii medicamen vulgo notum fuerit. Eam nos heic decidemus in favorem Nonni, qui de aromatica accepit contra omnium interpretum sententiam. Dicitur Nicodemus attulisse μίγμα σμύνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρες ἑκατὸν. Ad quid illam myrrham & aloē? Ad ungendum & pollingendum Christi corpus. Sequitur enim protinus: *ἐλαβον ἐν τῷ σώματι Ἰησοῦ, καὶ ἐθήσαν αὐτὸ ὁμοίως μὲν τῶν δρωμάτων καθὼς ἐθ' ἐστὶ ποῖς Ἰερουσαλὴμ ἐνταφιάζειν.* Ergo myrrha & aloē, de quibus præcessit, ἀρώματα sunt. At quis unquam aloēn vulgarem inter aromata & odores recensuit? Aut quid illa habet odorificum? Apud Marcum & Lucam mulieres dicuntur emisse ac præparasse δρώματα καὶ μύρα, ἵνα ἐλθὼν αὐτὴν ἀλείψωσιν αὐτὴν. Inter illa unguenta & aromata etiam aloē fuit. Et cur non, cum ad eundem usum Nicodemus attulerit σμύνην καὶ ἀλόω, ad corpus Christi scilicet curandum, & pollingendum. Apud Matthæum quum mulier quædam in Christi caput pretiosissimi unguenti alabastrum effudisset, & ringerentur discipuli, ipse eos sic percussit, βαλὼν δ' αὐτοὺς τὸ μύρον ἥτις ἐστὶ τὸ σώματος μετὰ τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. Sola itaque unguenta & aromata ad unctionem & pollictutam cadaverum adhibita, nec ullus inter illa locus fuit medicamini, qualis aloē vulgaris & medica. Romani quoque & Græci defunctorum corpora, licet arfura, multis unguentis ungebant. Perlius:

---- *crassisque lutatus amomis.*

In portam rigidos calces extendit.

Cineres etiam & ossa unguentis & odoribus differta condebant. Ovidius:

* *Ossaque cum foliis, & amomi pulvere conde.*

Idem Perlius:

---- *urna*

Ossa inodora dabit seu spirent cinnama surdum.

Metrodori epigramma nondum editum de funeris impensa ac sumptibus.

Εκ τῶν τελευτήτων καὶ σμύνης καὶ ἀλόης, καὶ τῶν ἄλλων, ῥέζετε δ' ἑδδαίω ζανὶ θυπολίλῳ.

Διοσάν ἐς τὴν πυλὴν καὶ ἀλφίτα καὶ πελαμῶνας

Εἰκαίλῳ δοῖν σῶμα χάριν λαβέτω.

Unguenta, quibus corpus ungendum erat, vocat εἰκαίην

A *χάριν.* At τελαμῶνες sunt fasciæ, quibus corpus pollingitur. Latini grammatici *polligere* exponunt *σποπλοκεῖν*. *Polligtores* scribuntur in antiquis codicibus, & sunt perlictores, vel perligatores, οἱ ἐνταφιάζοντες. De quo ritu alii, & nos alibi. Postremo quum Evangelista junxerit σμύνην καὶ ἀλόω, non de alia aloē videtur exponendum, quam de illa, quæ tribus aut quatuor locis Bibliorum juncta invenitur cum myrrha. Atqui illa omnino aromatica aloē, cujus mentio in proverbis, in Psalms, Canticis, & alibi. Non igitur diversa aloē Evangelica ab aloē Bibliorum. Inferet heic aliquis, aloēn medicam virtute quadam sua & amarore insigni putredini repugnare, ideo cum unguentis aliis adhibitam condiendis mortuis. Quid tum? Non hoc quæsiere Judæi in sepeliendis cadaveribus, ut quam diutissime perdurarent, æternitatemque medicaminibus obtinerent. Quid si doceo, ne Ægyptios quidem, quorum proprius hic mos fuit condiendorum ac medicandorum cadaverum, nullam aloēn usurpasse, aut quam usurparunt in ea conditura, eam fuisse aromaticam? Herodotus, qui hanc περὶ χάριν Ægyptiam accurate persequitur, tresque modos ejus recenset, nusquam ἀλόω adhibitam commemorat. In eo conditurae genere, quæ præ cæteris impendiosa fuit, & quam soli divites usurparunt, præter nitrum & gummi solis odoribus & aromatis pretiosis eam procuratam dicit, myrrha, casia, & aliis multis excepto thure: *αὐτὴς δὲ θήκεσι θυμῆμασι περὶ μύροις.* Ἐπειδὴ τὴν νηδὺν σμύνης ἀκηχεῖται περὶ μύρης, καὶ κασὶς καὶ τῶν ἄλλων θυμάτων, πᾶσι λιθάνωσιν πᾶσι σκεπάζουσιν ὁπίσω. Quis dubitet quin & aloē aromatica in ea conditura locum etiam habuerit inter alia θυμάματα, siquidem damus tunc locorum cognitam fuisse? Certe posteriores Ægyptii etiam ἀλόω adhibuerunt cum myrrha in condiendis cadaveribus, ut diserte testatur Aëtius, qui eam conditura σμύνην vocat, & species quibus constaret, has recenset lib. xv i sub finem: *Νεκρὰ σμύνης, ἀλόης, σμύνης, κόμμεως ἀνὰ λίτρεν α, σκευηκόπης λίτρεν β, ἀκακίας, ὁποῦ αλοῦμα.* Hæc aloē aromatica est, nec de alia capiendum. Σμύνην illam statim subjecit post tractatum thymiamatum muscatorum & unguentorum. Non alia igitur ibi aloē intelligenda quam quæ in confectionem olei falca, & muscati, & thymiamatis regii ingreditur cum aliis aromaticis speciebus. Agallochi ligno, quod est aloē, veteres pro diapasmate usos esse tradit Dioscorides: *ὅλας δὲ τὸ σώμα τῷ διαπασματὶ ἐστὶν.* Tundebatur igitur, & in pulverem redigebatur. Sic enim diapasmata fiebant. Pulvere ejus cum myrrha mixto, ut apparet, corpora etiam mortuorum perungebant. Hoc enim proprie μυρεψοὶ faciebant, ξηροῖς ὕδατι miscabant. Παντὸς δὲ μύρης καὶ χρίσματος ἢ σύνθεσις αὐτῇ, ut tradit Theophrastus in commentario de odoribus. Tale fuit μίγμα σμύνης καὶ ἀλόης, quod attulisse Nicodemus dicitur ad perungendum corpus Domini. Atque ita quidem fuerit, si σμύνην de myrrhæ liquore ac stacte accipiamus. Sic enim Latini loquuntur, *myrrha madentes crines*, de liquida apud poetam: & *crines perfundere myrrha* apud Propertium: item apud Philodemum de ea myrrha, qua caput perfundebant:

--- καὶ πάλι δὴ σμύνην ἰδεῖν Συρίλῳ.

F *Syrion rorem* vocat idem Propertius. Græci tamen inter σμύνην, & πικτὴν σμύνης distinguunt. Præterea notandum non dici Nicodemum illis aromatis unxisse corpus Domini, sed pollinxisse, hoc est, fasciis involvisse cum aromatis. At mulieres dicuntur emisse τὰ δρώματα καὶ μύρα ὡς αὐτὴν ἀλείψωσιν. Postremo pondus aromatum, quæ Nicodemus attulisse fertur, nimis magnum est, quam ut unctioni paratum existimari queat, ὡσεὶ λίτρες ἑκατὸν. Centum libræ non paucis ungendis cadaveribus sufficiunt. Certe tres aut quatuor ad summum libras aromatum condiendo uni funeri impentis legimus apud Aëtium, ubi alvus exenterata odoribus farcienda erat. Sed de his alibi. Quodcunque sit, ἀλόω aroma est, non medicamen. Quum enim σμύνην καὶ ἀλόω tantum nominarit, ἀρώματα ea vocitat: atqui ἀλόω vulgaris non potest aroma dici. Ex his omnibus constat Nonnum recte ἀλόω apud Evangelistam pro aromate accepisse, non æque recte de

Rrr

calamo

calamo odorato eam interpretatum esse. Hierophilus philosophus in libor πῶς οφείλει διατίθεσθαι αὐθροῦς ἐν ἐκάστῳ μὲν, inter ἐμβάματα recenset αλόω, quæ aromatica est, non medica: ἐμβάματα, ἀνήπι, αλόω, κύμινον καὶ οἰνόπαρον. Quis credat veteres aloës medicæ fuc-
co, qui amarissimus est, pro intinctu usos esse, & in deliciis habuisse? Tradit Dioscorides ad suavitatem ori conciliandam agallochi lignum veteres mandere solitos, & decocto ejusdem os colluere ad eundem usum: πῶς δὲ διαμαρτυρεῖται, καὶ ἀγαλλοχὸν ἀφέψημα πρὸς δωδεκὰ σματα. Agallochum est aloë. Ergo in iis embammatis locum habebat, quæ ad δισομίαν parabantur, ut & cuminum, quod etiam inter δισομία numeratur & ea quæ os suave faciunt. Sic hodie ligno casia urimur ad embammata. Idem Hierophilus tradit αλόω cum myrrha χρίσμα compone-
re, quo ungebantur à balneo: χρίσμα δὲ ποιῖν ἐσιδου-
σμένον, τῆς περὶ ψήνιδον, βάλλειν δὲ αλόω σποδὸν λίαν
τρεῖς, καὶ σμύρνην λίαν, καὶ κρόκον ὡδὸν β': ταῦτα πάντα
ἐνώσας ἐν τῇ χρίσματι σμήξας, ἀρμόζει δὲ πρὶν χρίσασθαι,
ἵνα εἰσελθὼς εἰς λοετρὸν καὶ περὶ χύσας σίτλας τρεῖς. In his
verbis ψήνιδον est decoctum. Nam ψήνιν pro coquere
dicunt Græci recentiores. De aloë autem aromatica hæc
capienda esse nemo non videt. Ut ad calamum redeamus,
addit Plinius ad probationem optimi: *inest fistula araneum quod vocant florem, præstantior est cui numero-
sior.* Hæc verba è Græcis Dioscoridis versa sunt, de optimo calamo: εἰς πολλὰς συνδαλμὰς θραύμε-
νον, γέμων ἀράχνιον πλὴν σέλινα. Probari ait, qui
in multas assulas frangatur, quique intus fistulam ha-
beat veluti araneorum telis refertam. Hæc mens Dioscoridis,
quam haud scio an satis recte cœperit Plinius. Τὸ ἀράχνιον est tela araneæ. Calamus aroma-
ticus concavus est, & fistulam habet tenuibus mem-
branulis intus confectam sicut reliquæ arundines. Eas
membranas ἀράχνια vocat Dioscorides ob similitu-
dinem. Præstantissimum ergo calamum videri ait, qui
non prorsus intus inanis sit, sed membranulas ha-
beat ἀράχνιοιδεις. Quæ ἀράχνια vocavit. Plinius ita
sumpsisse videtur ac si tela aranei involuta esset fistula
calami. Et falsus est. *Araneum* Latinis dicitur araneæ
textum, ut Græcis ἀράχνιον. Sic inter morbos oleæ
ἀράχνιον nominatur Theophrasto lib. iv. cap. xvii. Γίνεται δὲ καὶ
ἀπὸ νόσημα περὶ τὰς ἐλαίας ἀράχνιον καλούμε-
νον. Ἐμφύεται δὲ τῷ περὶ καὶ ἀφ' αὐτῆς τὸν καρπὸν. Male
editum est ἀράχνιον, & pessime vertunt: qui *arachi-
nium* vocatur. Debuere: *quod araneum* vocatur. Et
libro de causis v. cap. xiii. τῇ δὲ ἐν ἐλαίᾳ καὶ τὸ ἀρά-
χνιον ἐμφύεται, id est, *tela araneæ, vel araneum innas-
citur, non arachnium.* Plinius ita reddidit & exposuit
lib. xvii. cap. xxiv. *Est etiamnum peculiare olivis ac vi-
tibus, araneum vocant, cum veluti tela involvunt fructum
& absument.* *Araneum*, textum est: *Aranea*, quæ
textit. Ita Græci τὸ ἀράχνιον & πλὴν ἀράχνιον distin-
guunt. Plinius aranea illa, quibus scatet intus cala-
mus, circa exteriorem fistulæ faciem involuta videtur
agnoscere, quasi χνὴν quemdam. Sic enim explicat:
araneum quod florem vocant.

Pag. 59. C. *Uat & multa alia flagrantia mirifici spiri-
tus suavitare grata.* Alterutrum expungendum, aut
grata, aut flagrantia. Nisi si quis legendum conten-
dat: *& alia multa flagranti mirifici spiritus suavitare gra-
ta.* Inter alia illa mirifica suavitare olentia, quæ mit-
tunt Indi, præcipuam ac primam auctoritatem ob-
tinent nardi spica, & folium sive malabathrum. De
quibus quoniam veterum inter se discrepant senten-
tiæ, nec conveniunt neotericorum, quæ ad eorum
historiam illustrandam spectare visa sunt, hac exer-
citatione exponam. Nardus Indica eadem & Syri-
aca dicebatur veteribus. Glossæ medicæ nondum edi-
tæ: Νάρδον Συριακή, ναρδίσταχος. In aliis: Νάρδιον
Συριακόν, τὸ σάχον. De Indica nardo spicæ nomen
proprie usurpatum est. Idem Lexicon Iatricon: νάρ-
δον Ἰνδική, τὸ σάχον. Hoc cognomen Syriaca mini-
me nacta est quod in Syria nasceretur. Auctor lo-
cupletissimus Theophrastus nihil odorum in Syria na-
sci testatur præter calamum & juncum: reliqua aro-
mata ex India adferri, ut κασίαν, κιννάμωμον, κερδάμωμον,
νάρδον & alia. Nulla igitur Syriaca nardus, quæ Sy-

riam habeat solum natale. Dioscorides quum sciret
Syriacam nardum appellari, & adæque sciret in Sy-
ria non inveniri, perridiculam rationem excogitavit,
vel ab aliis proditam probavit, quare Συριακή νάρδον
nomen habuerit, quam tamen India mitteret. Νάρ-
δον, inquit, ἐστὶ δύο γένη: ἡ μὲν γὰρ ἵς καλεῖται Ἰνδική,
ἡ δὲ Συριακή, καὶ ὅτι ἐν Συρίᾳ οὐρίσκειται, ἀλλ' ὅτι δὲ ὅροι
ἐν αὐτῇ γυνάται, τὸ μὲν πρὸς Συρίαν τέτραπται, τὸ δὲ πρὸς Ἰν-
δὴν. Syriaca nardus, non quod in Syria nascatur, sed
quod mons, in quo invenitur, alio latere Indiam spe-
ctat, alio Syriam. Ergo nardus, quæ in latere Sy-
riam spectante nascitur, ea Syriaca dicitur: quæ in
parte montis Indiæ obversa, ea est Indica. Quid
pote magis ridiculum, aut ineptius fingi? Non di-
cit qua in regione mons ille nardi ferax attollatur.
Certe aut in ipsa India est, aut in collimitio Indiæ.
Si totus est Indiæ, omnibus lateribus Indos respicit.
Si in confinio Indiæ surgit, ab oriente Indiam for-
tean habeat, ab occidente Syriam. Sed an Syriam
tantum? Quis nescit quam multæ provinciæ Indiam
inter & Syriam jaceant? Persida & Assyriam, ut
alias omittam, propioribus jugis mons ille respectat
quam Syriam. Cur non igitur Persica nardus hæc,
vel Assyria nuncupatur potius quam Syriaca? Certe
debuit. Aut si longinquiora petenda sunt, æque Hi-
spanica dici potuit. Nam & Hispaniam ab eo la-
tere, quo Syriam, prospectat mons ille Indicus.
Doctus enarrator Dioscoridis pro Συριακή legere ma-
lebat Συεσπρίνη à regione Indiæ. Sed pro Syriaca ve-
teres omnes testimonium dicunt. Isidorus sic le-
git, quum hunc locum Dioscoridis verteret. Melea-
ger antiquissimus poeta epigrammatarius Συρίαν νάρδον
indigetat:

Ναὶ μὲν καὶ Συρίαν παχύνει χαθήκατο νάρδον
Ἵμνοθέων ἔργον δῶρον αἰετόμορον.

Perpetua hæc nota Indiæ nardi, παχύνει, quæ &
sola spicam habet. In Cilicia Syriæ vicina nasceba-
tur nardus, quæ & montana dicta est. Immo & in
Syria quoque. Dioscorides: γυνάται ἐν Κιλικίᾳ καὶ Συ-
ρίᾳ. Sed illa minime παχύνει, aut spicata, utpote
quæ nec caulem haberet, nec lemen ferret, nec flo-
rem. Idem Dioscorides: καὶ τῇ καυλῷ, καὶ τῇ καρπῷ
καὶ ἀνθῷ φέρει. Secundum hæc, duplicem fuisse o-
portet Syriacam nardum: alteram in monte In-
diæ nascentem, qua parte Syriam spectat, alte-
ram in Syria ipsa. Pelagonius apud Hieroclem de
re Veterinaria lib. ii in quadrigarii pulveris compo-
sitione, *nardi Syriacæ, vel Indiæ* duplex genus intel-
git: nec Syriacam eandem cum Indica facit. Pli-
nius post Indicam proxime laudari Syriacam asserit:
*in nostro orbe, inquit, proxime laudatur Syriacum, mox
Gallicum, post Creticum.* Cilicii non meminit, sed Sy-
riaci nomine comprehendere videtur. Sane nec alii
recentiores Ciliciæ aut montanæ nardi mentionem ha-
bent, sed pro ea Syriacam nominant, quæ teste Pli-
nio post Indicam præstantissima habita est, non ta-
men, ut res est, in monte Indiæ nascebatur, sed in
Cilicia Syriæ vicina. Neophytus Monachus in her-
bario genera nardi omnia ita recenset: Νάρδον Κελ-
πική, τὸ Σισυγδον. Νάρδον ἀρχαία, τὸ αἶσπον. Ναρδίστα-
χος, τὸ αὐτὸ καὶ νάρδον Ἰνδική. Νάρδον Συριακή, τὸ
σάχον. Νάρδον λέγεται, καὶ τὸ ἐν τῶν Ταυριῶν κατὰ
ἰχθυῶν γάρθῳ. Mirum profecto quum ναρδίσταχον pro-
prie nardum Indicam appellatam dixerit, idem de
Syriaca pronuntiare, nempe σάχον appellari. Nam
ναρδίσταχος absolute etiam dicta est σάχον recentiori-
bus Græcis, quod est spica. Idem Neophytus in
collectione ἀντιμεταλλομένων, quam ex multis aucto-
ribus concinnasse proficitur, σάχον absolute dictum
distinguit ab ea quæ ναρδίσταχος vocatur his verbis: ἀν-
τὶ ναρδίσταχου, σάχον. Quasi diversa fuerit *spica* pro-
prie nuncupata, à *nardi spica*. Atqui Syriacam nar-
dum ita vocatam asserit, σάχον. Jam docuimus
nardum Syriacam, sive Ciliciam carere spica. At Sy-
riaca quædam nardus vocitata, quæ in Indiæ monte
nascebatur, ut asserit Dioscorides. Hæc habuit spi-
cam. Eam distinguit ab Indica. Quod miror. Nam
& Indicam ipsam esse vult. Ἀντὶ νάρδου Συριακῆς jun-
cum aromaticum adhiberi posse docet Galenus in ἀν-
τιμεταλλομένων.

μεγαλομήδους. Hæc Syriaca nardus, sive Ciliffa omnino alia ab Indica: nec spicam habet, sed radice tantum bona est. Radicem ejus commendat solam Nicander, quam vocat *θυλακίαν*, non quod in sacculis afferretur, ut persuasum hodie habent eruditissimi medici, sed quod sacculi instar haberet. Unde & *θυλακίης* Dioscoridi vocatur, & Galeno *πυρίλης* ab effigie peræ, quam præfert. Iconographia ejus, qualem posuit Clusius, id manifesto ostendit. Idem confirmat & scholiastes Nicandri verus: *ἡ θυλακίαν καλεῖ τὴν ἐμφερῆ θυλακίαν ἀγρίαν, ἵσως ἢ εἶπεν ὑπὸ τῆς εἰζης. Τοιαύτη γὰρ ταύτης ἡ τῆς νάρδος εἰζα, θυλακίαν καλεῖται.* Hoc verissimum. *Σταδίλιν* quoque vocat ab eadem ratione Nicander, quod similis sit *σταδίου* χιτῶνι. Ita dicitur tunica, quæ non cingitur, & sacco proinde similis est. Nam quæ cingitur, in medio ubi cingitur locus est, ad corpus premitur, & figuram sacci perdit, quæ recta est, & æqualis, parque sibi in imo, & summo, & medio sui. Inde & *δυσανθία νάρδος* eandem vocavit alio loco, non à pondere, ut vulgo nugantur interpretes. Sed hæc alibi. Sic papaveris species quædam appellata est *θυλακίης*, quæ sacculo simile caput haberet, non quod in sacculis deferretur, ut inepte doctus medicus autumat: *καλεῖται ἡ θυλακίης ὁππότες ἔχουσιν κεφάλιον.* Altera dicebatur *πυρίτης* à dolii forma. Idem Dioscorides: *ἡ δὲ ἵνα ἀγρία ἐγκαθημένη ἔχουσιν τὴν κωδύαν, ἀπὸ τοῦ μέλανος ἢ δὴ τῆς πυρίτης ὀνομάζεται.* Apparet ergo Dioscoridem in versibus Nicandri, quem plurimum sequitur, legisse:

--- *πυρίτης ἢ μήκων*

Θυλακίης, ἢ πυρίτης ---

Ubi vulgo legitur, *ἡ ὁππότες*. Quod si *ὁππότες* retineamus, de cornuto papavere accipiendum est, cui semen *πυρίτης* simile, hoc est, fœno Græco dicit Dioscorides. Sed illud indubitanter verum est. *Θυλακίης* igitur nardi radix à forma sacculi, ut *κωδύα* papaveris ab eadem ratione sic dicta est. Nulla certe Syriaca nardus præter Ciliciam. Negat etiam Theophrastus ullum odorem aut aroma in Syria nasci præter calamum & juncum. Syriaca nardus pro Cilicia obrepit ex eo quod Indica etiam Syriaca dicta est. Cilicia autem Syriæ vicina. Hinc error. Ceterum quis non videt Indicam eam nardum, quæ teste Dioscoride Syriaca etiam vocabatur, hanc appellationem invenisse, quod in Syriæ emporia deferretur ab Indis advecta? Hoc minime novum: sed hodie est, atque semper tralaticium fuit, ut merces ab emporiis æque ac solo natali denominationes sumerent. Ab eadem ratione Cappadocium minium vocatum est Sinopicum. Strabo: lib. xii de Cappadocia: *ὀνομάσθη ἡ Σινωπικὴ, διότι κατὰ γένει ἐκείνῃ εἰώθασιν οἱ ἔμποροι πρὶν ἢ τὸ τῶν Ἑφεσίων ἐμπόριον μέγας τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων διήχθαι.* Non longe arcessenda ratio. Myrrha Syria appellata est, quam omnes sciunt in Syria nusquam inveniri nisi advecticiam. Propertius:

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Tibullus:

Stillabat Syrio myrtea rorè coma.

Syrium forem vocat *στακίαν*, quod erat liquidissimum ac pinguisimum è myrrha expressum, & per se unguentum faciebat, quod *myrrha* nomine Latinis censebatur. *Στακίη* συνκῆς est lac fici apud auctorem anonymum de vita Alexandri. *Ros* igitur *Syrius* est stacte myrrhæ Syriæ. Sic *λιπαρὸν σύστακα* liquidum styracem vocarunt, diversum utique à stacte myrrhæ. Nam & *στακίη*, τὸ λιπαρὸν τῆς σμύρνης. De his alibi. *Myrrha* Syria poetis, ut & Syria nardus de Indica. Philodemus:

--- *καὶ πάλιν δὴ σμύρναν ἰδεῖν Συρίαν.*

Horatius *malabathrum Syrium* appellat. Quod non magis natalibus Syriacum, quam nardus, aut myrrha. Ex eo tamen quidam videntur sibi persuasisse *malabathrum* Syriæ indigenam esse arborem. *Dat ἔσθ' malabathrum Syria*, inquit Plinius, *arborem folio convuluto.* Hoc tamen falsissimum. Nam sola India hoc mittit. Sic calamus aromaticus Græcis *Συριακὸς κάλαμος* dictus est, quod à Syria ipsis veniret ab India in Syriam missus. Romani *Alexandrinum* dixere, quia ex Ægypto habebant per Alexandrinum cataplum. Eadem prorsus ratione *ῥέον βαρβαρικόν* appellatum, quod à Sinensibus in Indiam, deinde ex India per sinum Bar-

A baricum in Arabiam, & Syriam, atque alias deinde Asiae & Europæ regiones invehebatur. Non expeditior quæstio est, cur *spicam* veteres Latini hanc nardum Indicam vocaverint, aut cur Græci *νάρδος* *σάχυν*. Romani hanc appellationem mutuati sunt. Infima Græcia *σάχυν* absolute nominavit, id est, spicam. Radicem esse plerisque veterum placuit. Arrianus idoneus auctor de expeditione Alexandri *εἰζαν νάρδος* appellat de Gedrosia loquens: *ἔχουσιν ἢ τὴν ἐρημον ταύτην καὶ νάρδος εἰζαν, πολλὰ τε καὶ ὄσμον, καὶ ταύτην συλλέγειν τὸς φοίνικας.* Galenus multis locis radicem esse confirmat. Philo apud eundem in descriptione medicamenti sui anodynii, quod ab ipso *φιλώνειον* dictum est, *εἰζαν ψυδάωνμον* vocat nardum Indicam:

Δραχμὴν ἢ εἰζης ψυδάωνμος, ἢ ἀνέθρεψε

Χωρὸν, ὃ τὸν Πίσσης Ζῆνα λοχδοσάμηνον.

Sic legendus ille verus. Galenus hæc explicans de Cretica nardo accipi videtur velle, quia Creta Jovem occulit. Sed omnino de India intelligendum. Jupiter Pisæus, ὁ Ζῆς Πίσσης, ex ebore factus à Phidias ab omnibus decantatus. Ebur mittit India, ex quo factum Jovis Pisæi simulacrum. Locus igitur, vel regio, quæ fabricavit, vel formavit Pisæum Jovem, hoc est, Pisæi Jovis simulacrum, eadem quoque educavit *εἰζαν ψυδάωνμον*, hoc est, nardum, quæ cum revera sit radix, falso tamen nomine *νάρδος* *σάχυν* Græcis nuncupatur. Hic sensus est Philonis, cui placet nardum Indicam radicem esse, non spicam. In Lexicis Jatricis reperio: *εἰζα ψυδάωνμον, νάρδιον Ἰνδικόν.* Quod ex hoc loco habent. Si radix est, cur *σάχυν* à Græcis pariter Romanisque appellata est. Arabes ipsi *cembul Indi* nominant, quod sonat *spicam Indicam*. Scaliger hanc litem componere voluit, ac auctorum dividiā conciliare novo conatu. Spicam nardi bulbum esse nardi Indicæ. Latinum videri potius quam Græcum, bulbos radicem spicam vocare. *Spicam allii* & *spicam ulpici* apud Catonem reperiri pro bulbis earum herbarum. Græcos postea sequutos esse Latinorum idioma, & *σάχυν* appellasse, quod radix est verius quam spica. Ita & *spicam Cilissam* poetæ Latinos vocasse bulbum croci. Nam in croco, inquit, *spica vocatur id quod in allio.* Nos singula expendamus. Etenim qui hactenus eam Scaligeri expositionem & notationem reprehendere instituerunt, meros triones ostenderunt, nihilque extricarunt. Primo neutiquam verisimile est Latinorum idioma in eo sequutos Græcos esse, quum è contrario Latini potius Græcos imitati sint, & *spicam nardi* post Græcos vocaverint, quam illi *νάρδος* *σάχυν*. Antiquissimi Græci sic eam nuncuparunt, ut Meleager, Philo & alii. Præterea nunquam Græci *σάχυν* pro bulbo, vel radice posuerunt. Nec enim *σπορόδες*, aut *χρομύνες* *σάχυν* dixere, ut Latini ulpici spicam & allii spicam. Proinde cum *νάρδος* *σάχυν* vocarunt, non eo sensu accepisse putandi sunt, quo Latini *spicam allii* posuerunt, pro radice scilicet, vel bulbo nardi Indicæ. Dioscorides in descriptione nardi Indicæ, ubi *σάχυν* nominat, non radicem ea voce significat, sed veram spicam, vel potius germen spicaceum, cui sua radix subest, ab ipsa spica, vel spicato caule diversa. Ita enim loquitur de quodam Indicæ nardi genere: *πλείονας δὲ ἔχουσιν τοὺς σάχυν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς εἰζης, καὶ πολυτέμεις καὶ πλεονεχόμενες.* Mox addit de montana, quam *καλοῦσιν σάχυν* esse scribit, hoc est, brevi spica. Quæ de radice neutiquam sumi datur, nisi si forte hominibus totius Hellenismi imperitis & harum rerum parum intelligentibus. De Græcis certum & compertum esse debet, nunquam eos *σάχυν* pro radice, aut bulbo usurpasse. An Latini *spicam* ea notione usitatam habuerint, investigandum. Nomen ipsum è Græco Æolico sumptum. *Στάχυν*, Æolicum *σάχυν*. Unde Latinum *spicus*. Ita enim veteres primo enuntiarunt, quæ postea *spica* dicta est. Servius: *Dicimus autem ἔσθ' hic spicus ἔσθ' hoc spicum.* Si spicus, vel spica idem quod *σάχυν*, & nomen ex nomine effectum, an cuiquam verisimile sit alio significatu Latinos *spicam* quam Græcos *σάχυν* in sua lingua habuisse? Sed verba Catonis in promptu sunt, ubi *allii spicas* & *ulpici spicas*. In quadam medi-

camenti compositione, quæ bubus paratur, ita loquitur: *Si morbum metues, sanis dato salis micas III, folia laurea III, porri fibras III, ulpici spicas III, allii spicas III.* En Ulpici & allii spicas de nucleis, quos Græci ἀγλιδας vocant, & γέλυδας in allio, ulpico, ac similibus. Plinius *nucleos* vocat. Interpres Nicandri κέκκας his verbis: ἀγλιδες, οἱ κέκκοι, ἐξ ὧν αἱ κεφαλαὶ τῶν σκορόδων σύκνενται, ὅπερ σκεδίδεξαι ἢ σπυρίθειαι φησὶ. Dioscorides appellat ῥάγας lib. II. cap. CLXXXII: σκορόδον τὸ μὲν ἐστὶ ἡμέρον ἢ κηπευτὴν, ἢ ἔτι ἐν Ἀιγυπτίῳ μονοκέφαλον ἐστὶν: καλεῖται δὲ τὰς ἐν αὐτῷ ῥάγας ἀγλιδας. Latini *unionem* dixere quod Græcis μονοκέφαλον σκορόδον. Quod etiam liceat dixisse μονόκεκκον. Sic enim & margaritarum *unionem* appellavere. Nam & κέκκοι pro nucleo allii, vel ulpici. Hos nucleos igitur in allio & ulpico *spicas* à Catone vocatas vulgo creditum est. Qua ratione ita vocaverit, fateor me non videre. Immo maxime mirum id mihi videtur. Nam quæ potest fingi similitudo *spicæ*, & nuclei bulbacii? Quia in mucronem definunt, inquit Scaliger Julius. At quidquid in mucronem definit, non statim est *spica*. Arista pars est *spicæ*, quæ in mucronem definit, non tamen *spica* est. Alioquin nucleos alliorum & ulpicorum etiam aristas & spicula, & mucrones, & cuspides, & hastas quoque vocare possemus, quia in acumen definunt. Ergo κέκκοι & *spica* idem est: ῥάξ & *spica*: nucleus & *spica*. Quæ tamen omnes rotunditatis & pilæ significationem potius habent quam mucronis. Partes quædam in nucleis allii in acumen quoddam definunt sed nihil illæ simile gerunt, aut præferunt cum *spica*. Hæc corpus integrum est ex granis ordine dispositis & aristis constans. Totum itaque allii caput majori jure diceretur *spica*, quam particula ejus, vel nucleus. Vereor profecto ne fraudi hæcenus fuerit corrupta librorum Catonis scriptura, quæ viris doctis *spicas* pro nucleis alliorum male credulis obtrusit. Non in his ego, qui semper de vitio suspectas illas *spicas* habui. Nunc videor eas falsi posse condemnare legitima voce interdicto unde vi in possessionem suam restituta. Legendum igitur ajo: *porri fibras tres: ulpici sticacres: alli sticas tres.* Nihil opinor reperiri verius posse. *Stica* est tunica. Ita enim in omnibus antiquis glossariis invenio. *Stica, tunica.* Στήχ, vel στήχ, series dicitur rerum inter se junctarum, & continenter invicem coherentium. Hinc verbum *στικεῖν* adherere alicui & conjungi. Ut *στικεῖν πῆλιν*, vestigiis insistere apud Paulum, & *στικεῖν τῇ τῆς συγκλήτης πρεσβείᾳ* apud Polybium, *stare Senatus decreto.* Unde *στικημα* pactum conventum cui necessario standum est & acquiescendum. Inde & *στικὴ* pro tunica, quæ corpori adheret. Tales enim tunica veterum strictæ ac pressile ad corpus hærentes. Ex eo Latinum *stica*, ut *στικὴ stipa*. Hefychio *στικὸν* est tunica. Ἀβόλ, ἵνομα *στικόν*. Alii *στικὸν* dixere, ut *στικὸν* etiam pro *στικῶν*. Græci recentiores *στικὸν* & *στικεῖον* passim pro tunica usurparunt. Glossæ: *tunica, στικεῖον.* Alias *στικὸν* & *στικὸν* idem. Diximus alibi. Ceterum *spicam* pro *stica* in omnibus libris surrepisse non mirabitur qui scierit *pinum* pro *tinnu* apud Virgilium, Ovidium, Columellam hæcenus lectum fuisse. T & P in libris sæpe permutantur. Sed sæpius P pro T solet obrepere, ut alibi pluribus ostendimus. *Sticas* igitur allii & ulpici vocat tunicas, sive membranas, quibus allium velatur in universum: tum quibus separatim nuclei ejus vestiti sunt singuli. Persius *tunicatum cape* dixit, πολυλόπον, ab illis scilicet tunicis & membranis.

---- tunicatum cum sale mordens

Cape.

Plinius *tunicas* in frumento appellat lib. XVIII: in *tilia*, *tunicus* & *membranas*: in allio *membranas*. Sed inquiet aliquis, cur *tunicas* tantum allii & ulpici in illo medicamento dari præcipit Cato, & non potius nucleos ipsos & capita? Quæram ab eo vicissim, cur idem Cato solas porri fibras tres, & non potius ipsa porri capita danda præscripserit. Sane non multo valentiores sunt, & ad medelam efficaciores porri fibræ, quam allii aut ulpici tunica. Nihil etiam vetat existimare *sticacres*, hoc est, tunicas allii pro ipsis nu-

A cleis positas esse. Theophrastus radices allii, & ulpici, & cæpæ λεπυρώδεις esse dicit, utpote quæ multiplici tunica constent. Ea propter tunicas, sive membranas in his nominare, idem est ac si nucleos ipsos, qui tunicis involvuntur, dicas. Nostrates hodie rustici eo nomine caput allii, sive nucleum appellant, quod involucrum, vel folliculum significat. Theophrastus de radicum differentiis: ἢ αἱ μὲν λεπυρώδεις, ὥστε ἢ δὲ βολβῶ, ἢ τῆς σκίδης, ἢ ὅσα βολβώδεις, ἢ κρομύς γε, ἢ γήνυς, ἢ ὅσα τέτοις ὅμοια. Eadem omnino loquutione, ac ratione Nicander βόλβων σπείρεα dixit, id est, bulborum tunicas pro bulbosum Theriacis:

B Σὺν ἢ πενιφύον σκίδης κάρε ἀνατεβόλβων
Σπείρεα.

Ubi σπείρεα πενιφύον ὑμένων interpretatur scholiastes. Hefychio σπείρος τὸ καλὸν ἱμάτιον τὸ ῥακώδες. Hæc etiam infra confirmabimus. De *spica Cilissa* jam in superioribus docuimus virum magnum magnopere falli, qui Cilicii croci bulbum ea voce significari putaverit. *Spica* quidem *Cilissa* crocus est Cilicius, sed non propter bulbum, vel radicem sic appellatur. In croco fila lutea de medio surgunt quasi quidam mucrones, vel cuspides, quæ tanquam in *spica* aristæ, ita & ipsa faciunt, ut crocus *spica* vocetur. Græci γλαυχίνας appellant. Florentinus in Geoponicis de croco: ἀνθολογίται δὲ ὅταν ἀχρόση, ἐν μέσῳ δὲ ἀνθὺς ἐλκεμύων τῶν γλαυχίνων, ἢ δὲ ψυχρῶν ἡμέρας τρεῖς, ἢ πέντε. Alii τεύχας appellant. Unde ξανθότεύχας κρόκον ποῖτα passim vocant. Glossæ medicæ: ξανθότεύχας τὸν κρόκον. Philo in compositione philonii:

Ξανθὸν μὲν τεύχας ἐάει μινεπὸν ἡμέσιοι,
Ὅν λυθρὸς Ἑρμείας λάμπεται ἐν βοζάναις.

Crocum intelligit. Alii σαχυότεύχας dixere, & sane aristæ in *spica* veluti capilli sunt. Græci ἀτέρες & τεύχας appellant. Sic in epithymo cuspides & mucrones ἑσχοί, vel ἐρύχοι, capillorum instar. Veram enim illam in Dioscoride lectionem de epithymo confirmavimus supra: ἐχὶ δὲ κεφάλια λεπτά, κῆφα, ἐρύχας ἐκ χονδρῶς τεύχας. Addit Neophytus: ὡς τεύχας πορφύρας. Nec recta igitur emendatio Scaligeri, ὡς στικῶς. Sic *spicata* faces, quæ lignum minutatim concisum habent in tenues astulas veluti aristas, quæ *spicæ* formam reddunt:

Spicataeque faces ferre ad nemora alta Diana,
apud Gratium. Apud quem ut & Virgilium *inspicere faces* non est acuerere, sed in multas aristas concidere ad instar *spicæ*. *Spica* igitur *Cilissa*, crocus apud Ovidium:

E Et sonet accensis *spica Cilissa* focis.
Κρόκ, σαχυότεύχ. Ergo & apud Propertium:
Et lavet accensas *spica Cilissa* comas.

Nam de nardo *Cilissa* nugæ. Inter pretiosissima unguenta nardinum fuit & *spicatum*. Sane verum est. Sed illud ex Cilicia nardo non conficiebatur. *Crocinum*, inquiunt, minus suave & medicina magis utile. Quis hoc illis dixit? Cur igitur de crocino idem poeta sic loquutus est lib. III. Eleg. VIII.

Sit mensa ratio, moxque inter pocula currat,
Et crocino nares murreus ungat onyx.

F Onyx proprie vas unguentarium ex onyce lapide. Sed & absolute pro quolibet alabastro. *Murreus* onyx heic è murra factus, vel murrinus. Sic *murrea pocula* apud eundem. Vides igitur *crocinum* unguentum inter luxuriæ delicias, nec medelis aptum modo, sed etiam naribus gratum. Tradit Plinius acutiora unguenta fieri costis & amomo, quia maxime nares feriunt: crassiora gratioraque myrrha: utiliora medicinæ, croco. Non dicit utile tantum medicinæ haberi *crocinum*, sed ea unguenta ad medelas utiliora esse, quibus adderetur crocum. Multis autem unguentis indebatur. Cetera porro unguenta omne genus etiam in medicina usum habuere. Nec enim voluptatis tantum, sed etiam valetudinis causa ungebantur veteres. Nardinum inter cetera unguenta, quæ valetudini conducere, etiam nominat Jurisconsultus. Sed nec *crocinum* solo croco constabat: ex multis aliis speciebus componebatur, in quibus & myrrha. Dioscorides de crocino: ἐστὶ δὲ αὐτῆς κερί, πένον, ὅπερ εἰς τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν δέχεται.

Ζει : δδύπρον ἢ τὸ τῇ σμύρνῃ παρεμφέρον. Adeo autem odor croci veteribus gratus fuit, ut tota theatra croco fluerent, quæ *sparsio* dicebatur, & *κροκόεσσις*. Crocum itaque inter odorum delicias, ut patet ex Ciceronis dicto, quod refertur à Plinio his verbis: *In M. Ciceronis monumentis invenitur unguenta gratiora esse quæ terram, quam quæ crocum sapiunt: quando etiam corruptissimo in genere magis tamen juvat quadam ipsius vitii severitas.* Unguenta quæ terram sapiunt, quænam illa sunt? Numquid terra unguentis addi solebat? Res è terra si forte intelligat, & simplices herbas, non species peregrinas & exoticas pretii ingentis. Atqui crocum etiam tum satis vulgare, nec minus terram sapere dici queat, quam quævis alia herba unguentis idonea. Omnino scribendum puto: *gratiora esse, quæ ceram quam quæ crocum sapiunt.* T & C. sæpe invicem mutantur. Sic apud Ciceronem eundem in omnibus editis, *si puer terram non tenuerit, pro acerram.* Idem mendum apud Arnobium. Ita hoc loco *ceram* scriptum fuit, pro quo *terram* alii scripsere. Cera in multa unguenta intrabat, ut & crocum. In foliati compositione ingreditur apud Aëtium, *κηρὲς λίτρας μίαν.* Et in confectioe cenanthii. Item in spicati: *κηρὲς λιβύης τὸ ἀρκῆν, ὥστε σύσσειν ὑπερότερον ἔχειν: Cera quantum sufficit, ut ne spissius sit iusto unguentum: quantum non prohibeat, liquidius esse.* Atqui multos spissitudo delectabat, ut statim addit eodem loco Plinius. Hæc duo genera unguenti *spicatum* & *foliatum* multo in usu fuere Romanis. Unde & nomina Latina retinuerunt Græci. Φερίαντον εἶδος μύρῃς ἐστίν, ἔτω παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖσθαι: *χερῶνται ἢ τῷ παρὰ αὐτοῖς αἱ πλεονασίαι τῶν γυναικῶν. Ἐστὶ καὶ ἕτερον μύρον παρὰ αὐτοῖς ὃ καλεῖται σπικατόν.* Apud Aëtium in antiquissimis libris scribitur *σπικατόν.* Nam & rustici *spicam* pro *spica* dicebant. In paratura foliati apud eundem Aëtium non solum cera, sed etiam crocum inditur. In compositione cenanthii vel cenanthrii etiam cera locum habet, *κηρὲς τὸ δρεκῆν.* Quid igitur sibi voluit hoc dicto Cicero, magis placere unguenta, quæ ceram potius olerent quam crocum? An spissiora magis probabat? Certe unguenta spissat cera. Sed hoc veluti magis luxuriosum denotat ibidem Plinius: *quosdam crassitudo maxime delectat, styphn appellantes, lini que jam non solum perfundi unguentis gaudent.* At in Ciceronis sententia vitii severitatem in corruptissimo genere asserit juvare. Minus igitur luxuriosa minusque delicata unguenta visa Ciceroni, in quibus plus ceræ quam croci esset, eaque sibi gratiora esse affirmabat. Et fortasse non de unguentis in univèrsu hoc pronuntiavit, sed de crocino, cujus multus fuit usus apud Romanos, item apud Græcos, non solum ad medicamentum usum, sed etiam ad luxum ac delicias. Philodemus in epigrammate *συμπικτῶ* nondum edito:

---- ἢ κροκίνοις χερίσσειν γυναικὶ μύροις.

Athenæus, ubi de Ptolemæi Philadelphi pompa loquitur: *πέντε μύρια τὰς πρῶτας ἡμέρας ἐν τῇ γυμνασίᾳ πάντες ἐκ χρυσῶν ὀλκείων ἡλείφοντο κροκίνῳ μύρῳ.* Et lib. 1, ubi de Antiocho narrat: *ἐκ χρυσῶν ὀλκείων ἡλείφε κροκίνῳ μύρῳ, καὶ κινναμωμίνῳ, καὶ ναρδίνῳ, καὶ κερνίνῳ.* Inter pretiosa ac deliciofa unguenta nominat & crocinum. Nugantur igitur qui medicinæ tantum utile fuisse prædicant. Hujus unguenti non una fuit, nec simplex *σκόδασις*. Præstantissimum id crocini genus ait Dioscorides, quod maxime crocum saperet: *ἐστὶ δὲ αὐτῇ τὸ κροκίον τὸ κατὰ κράτος κρόκος πνέον.* Hoc medicinæ utilius censebatur. Secundæ notæ fuisse asserit τὸ τῇ σμύρνῃ παρεμφέρον. *Quod simile est myrrhæ: quod myrrham refert.* Sed Græca corrupta censeo, & emendo: τὸ τῇ σμύρνῃ παρεμφαῖνον: *Quod myrrham olet.* Sic alibi loquitur ut in cinnamomino: *μαλακὸν ἢ τῇ ὁσμῇ καὶ παρεμφαῖνον σμύρνης: Ὁ myrrham olens, myrrha odorem referens.* Idem de metopio: *δόκιμον ἢ ἐστὶ τὸ βαρυόσμον, καὶ λιπαρόν, ἐμφαῖνον μᾶλλον ἢ καρδαμῶνα καὶ τῆς σμύρνης ἢ περὶ τῆς χαλβάνης: Quod cardamomum, Ὁ myrrham potius spirat, quam galbanum.* Integrum est παρεμφαῖναι, & ἐμφαῖναι ὁσμῇ πνός. De telino: *καὶ μὴ λίαν παρεμφαῖνον τῷ τῆς τήλεως ὁσμῇ, Ὁ quod non magnopere præferat odorem fœni Græci.* Inde παρεμφαῖναι σμύρνης, dictum ἑλληνιστῶς. Sic in eo loquutione, *προσβάλλειν ἰχθύων, olere pisces, subaudiendum*

A est ὁσμῇ. Strabo: *καὶ τὰ κρέα ἢ τῶν θρεμμάτων, ἰχθύων προσβάλλει: pisces olent.* Sic enim legendum, non *προσβάλλει.* Et apud Athenæum, *τὸς μύρῃς προσβάλλοντες, qui unguenta olent.* Philostratus in vita Herodis: *ὁ καθάρων ἐφη τὸ γάλα; προσβάλλει γάρ με γυναῖκες: olet mihi mulierem.* Ita ibi legendum ac subaudiendum, ὁσμῇ. Perperam edidere: *προσβάλλει γάρ με χεῖρ γυναικῆς.* Quod à mala manu est, & quæ mihi correctorem olet. Sic παρεμφαῖναι μύρῃς, quæ unguenti odorem referunt, dicuntur. In quibus loquutionibus subintelligenda, ut dixi, vox πνός, aut ὁσμῇ. Optimum igitur unguentum crocinum, quod crocum meracius olebat: secundum, quod myrrham saperet: tertium genus fieri solitum ibidem ostendit Dioscorides, *σὺν κηρῷ, ἢ κρόκῳ, ἢ μύρῳ, καὶ ἐλαίῳ διπλασίονι.* Quodcunque sit, gratius existimabat Cicero quod ceram magis saperet quam crocum, non ulla severitate, aut luxuriæ odio, sed solis sensibus magistris. Gratiiora quippe sensui haberi prædicabat, quæ moderatæ essent suavitatis, quam quæ acerrimæ ac meracæ. Minus acria autem, & magis temperata unguenta, quibus multum ceræ admixtum est, quam quæ exmero croco, aut alio aromate fragrantissimo composita sunt. Hanc mentem fuisse Ciceronis ipse Cicero fatebitur lib. 111 de Oratore, ubi hoc ejus dictum reperitur, quod Plinius retulit: *Licet hoc videre in reliquis sensibus, unguentis minus diu nos delectari, summa Ὁ acerrima suavitatem conditis quam his moderatis Ὁ magis laudari quod ceram quam quod crocum olere videatur.* Ita sane eo loco legunt veteres libri Ciceronis. De crocino unguento intellexit, cui cera admixta. Nam aliud parabatur absque cera *κατακρόκῳ κρόκος πνέον.* Spica igitur Cilisia crocum, vel crocinum unguentum. Et croco quidem spicæ nomen inditum à capillis luteis, five apicibus mucronatis, ut sunt aristæ in spica. Eadem prorsum ratio effecit, ut in Indica nardo spica diceretur caulis ejus multis capillaceis foliis obsitus ad instar aristarum. Nec de nihilo, aut immerito suo Græci veteres, Romani, & postremo Arabes nardo illi *spicæ* nomen fecerunt. Radix quidem est, sed quæ caulem è solo erigat, aliquando plures ex una radice, aristatis foliis ac densis vestitos. Idque à veteribus quibusdam proditum historia recens comprobavit. Vide Garciam lib. 1 de aromatis. Plinius lib. xii. cap. xii. *De folio nardi plura dici par est, ut principalis in unguentis. Fructus est gravi ac crassa radice, sed brevi ac nigra fragilique, quamvis pingui, situm redolente ut cyperi, aspero sapore, folio parvo densoque. Cacumina in aristas se spargunt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant.* Scribitur in optimo libro: *Cacumina aristæ spargunt. Lege: cacumina aristæ se spargunt.* Quod verum. In cacumine aristæ, five folia aristata sese spargunt ac dividunt. Auctor carminis de phœnice:

Hic addit teneras nardi pubentis aristas.

Hæc aristæ in nardo folia ipsa sunt, quæ tenuia admodum sunt & in acumen desinunt, qualia Græci vocant *τριχόφυλλα*, propter quæ nardi caules spicæ nomen invenerunt. Inde *σχυρότριχα νάρδον* dixit Meleager. At Plinius nardum gemina dote voluisse scribit, spica & folio. Atqui folium est quod spicam facit. Sed hic error Plinii cum plerisque veterum communis, qui aroma illud, quod absolute *folium* dicebatur Romanis, nardi folium esse imbiberant. Quæ erronea opinio usque ad infima Græciæ tempora pervasit. Sic enim reperio in Lexicis medicorum Græcis: *Ναρδόσπικος ὁ καὶ φύλλον λέγεται.* In glossario Neophyti: *τὸ σπικὸν λέγεται καὶ φύλλον. Folium absolute Plinio pro folio nardi accipitur.* Idem: *Vicina his Arabia flagitat quamdam generum distinctionem, quoniam fructus is constat radice, frutice, cortice, succo, lacrima, ligno, surculo, flore, folio, pomo.* Hæc caput undecimum claudunt. Sequitur deinde initium duodecimi: *Radix Ὁ folium Indis est maximo pretio.* Corrigunt viri docti: *Nardus, costi radix Ὁ folium sunt in maximo pretio.* Id contra omnium librorum fidem ac rei veritatem. *Folium κατ' ἐξοχὴν* de tota nardi planta posuit, veluti à principali parte. Nam & nardinum unguentum, foliatum alibi interpretatur: *Nardinum, five foliatum constat omphacino, balanino, junco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo.* Hoc

eodem capite, folium nardi principale esse in unguentis ait. Sed mendum hæret gravissimum in superioribus Plinii verbis, quibus ita scribitur: *quoniam fructus is constat, radice, frutice, cortice*. Quis enim ille fructus constans tot modis? An odores intelligit? Certe sic est. Sed parum placet fructum appellari, qui tot sunt fructus. Parva mutatione grande momentum correctionis feceris legendo: *Vicina his Arabia flagitat quamdam generum distinctionem, quoniam fructus is constant, radice, frutice, cortice, &c.* Vicina, inquit, Indis Arabia postulat, ut genera hæc distinguamus, quæ in Arabia nascuntur, quandoquidem fructus his constant, radice, frutice, &c. Apud nos fructus tantum constat pomis, & baccis, & frugibus: Arabibus constat etiam radice, furculo, frutice, lacrima, ligno, flore, & folio, ex arboribus scilicet, & plantis odoriferis. Egrege confirmat nostram hanc emendationem titulus huic loco respondens, qui habetur libro primo in indice: *Quibus modis constant arborum fructus*. De costo, de nardo, differentia ejus. Sed hæc etiam mendosa sunt, sic utique corrigenda: *Quibus modis constant Arabum fructus*. Recte itaque hic emendavimus: *Quoniam fructus his constant, radice, frutice, cortice*, id est, Arabibus. Vel: *fructus ei constant*. Arabiæ scilicet. Eadem generum distinctionem instituit Marcellus de his aromaticis speciebus, in quibus Arabiæ fructus constant:

Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu

Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga.

Connectenda porro sequentis capitis verba cum superiore, quæ perperam lectione diducta sunt: *Vicina his Arabia postulat quamdam generum distinctionem, quoniam fructus his constant, radice, frutice, cortice, succo, lacrima, ligno, furculo, flore, folio, pomo*. Radix & folium Indis, & maximo pretio. Fructus Arabibus constant, radice, frutice, folio, & ceteris quæ enumerata sunt. Sed radix & folium etiam Indis, & maximo quidem pretio. Radix illa costi est: folium nardi. Quæ ambæ species in India nascuntur. Costum in Arabia quoque. Sic explicandus & corrigendus eo loco Plinius. Nardum gemina dote pollere dicit, folio & spica. Sed folium principale in unguentis esse. Hinc foliatum unguentum & nardinum pro eodem sumit. A spica nardi aliud unguentum spicatum: *φωλιάτων ἢ σπικατών* Græcis. At enimvero si foliatum idem cum nardino, quemadmodum credidit Plinius, quod ex folio nardi factum est, idem esse oporteat foliatum cum spicato. Immo etiam eadem spica nardi cum folio. Nam folium nardi parvum & aristaceum spicæ denominationem nardo dedit. Et spica illa foliis illis constat. Sed, ut dixi, Pliniana est hallucinatio, qui aroma illud, quod folium κατ' ἐξοχὴν appellabatur Romanis, nardi folium esse interpretatus est. At folium ἰδίως sic appellatum Latinis est malabathrum, sive malabathri folium, species in totum à nardo diversa. Inde foliatum unguentum malabathrinum. Græci: *φύλλον μύρον, ἢ πικὴν μαλαβάθρινον*. Spicatum vero ex spica nardi, & foliis ejusdem quibus constat spica compositum. Vetus interpret Matthei *νάρον πισκὴν* reddidit *nardum spicatum*, *αἰλάεσσον μύρον νάρδος πισκῆς πολυτελές*. Non unguentum ipsum vocat *πισκὴν*, sed nardum, ex qua unguentum. Sic interpret unguentum ipsum non vocat *spicatum*, sed nardum ipsam de qua unguentum. Quod ad *πισκῆς* vocem attinet certum est veram ac germanam nardum significare, *τὴν ἀληθῆ*. Theopompus apud Athenæum:

Χώρει σὺ δόξο Θεοκλέους πικὴν τέκνον.

Theriacis vera proles. *Πισκὴν* etiam *παραγωγικῶς* dixere *ἀντὶ πικῆς* non infima tantum Græcia, sed etiam melior, *πισκὴν γυνὴ ἢ οἶκος* Artemidoro. Vetus auctor, qui geographiam versibus composuit, ac Nicomedi Regi dedicavit, *πισκῶς* posuit pro fideliter:

Οὐτὼ λελυμμένω λέξιν ἀναλαβὴν παχὺ

οὐκ ἐστὶ, τὸ μέτεω δὲ πελειημμένω

ἐστὶν κατὰ γὰρ ἀνισπῶς ἢ πισκῶς.

Facilius addisci dicit & fidelius retineri, quæ metro comprehensa sunt, quam quæ soluta oratione conscripta. Veteres glossæ Latinæ Eucherio tribuunt hanc *pistici* interpretationem: *Nardum pisticum, chrisma sine*

impostura. Et ibi quidem *nardum* pro ipso unguento ponitur: ut *crocum* pro crocino. Vide quæ notamus ad Historiam Augustam. Apud Damasum in vita Sylvestri mentio fit *olei nardi pistici*. In Evangelio Matthæi & Joannis *μύρον νάρδος πισκῆς* unguentum est ex vera nardo. Talis utique est Indica, ex qua unguentum maximi pretii fiebat. Indica autem sola ex reliquis eo nomine herbis spicata est. Unde interpret Bibliorum *πισκὴν νάρδον* vertit *spicatum nardum*. Sic *νάρον σπικατὴν* Græcus auctor Hippiatricus dixit de nardo quæ spicam habet, non de unguento. Cap. ccccliii. *Σμύνης γόβ', πρέως γόβ', νάρδος σπικατὴν γόβ', καδμιάς γόβ' πυμόλυγος*. *Πισκὴν* autem nardus opponitur pseudonardo herbæ utique nascenti, quæ & adulterari solebat, Plinio teste: *item*, inquit, *sua radice permixta ponderis causa, & gummi, spumæque argenti, aut stibio cyperive cortice*. Optimus codex Rigaltianus legit: *aut stibi ac cypero, cyperive cortice*. Cujus lectionis vestigia in aliis libris etiam apparent, qui habent: *ac cypero cyperive radice*. Sed verum est *cyperi cyperive radice*. Plinius ubique distinguit *cyperum* & *cyperum*, quasi illud *κύπερον* Græcis, hoc *κύπερον* dicatur. Cum igitur apud alios invenerit nardum adulterari *κύπερον ἑλκῶ*, apud alios *κύπερον*. Ita dubitabundus scripsit *cyperi cyperive radice*. Atqui *κύπερον* & *κύπερον* idem. Illud vetustiorum Græcorum, hoc recentiorum. Totus ille locus Plinii ita legendus ac interpungendus: *Item sua radice, permixta ponderis causa & gummi, spumæque argenti ac stibio, ac cyperi cyperive radice*. Item nardus adulteratur sua radice, ac cyperi, vel cyperi, permixta & gummi ponderis causa & spuma argenti ac stibio. Plinius semper declinatur, *hac gummi*. In glossis Arabico-latinis legitur: *Pistis, genus aromatis*. Ad hanc *pisticam* nardum respexit. Sed legendum *pistice*. Nomen proprium putavit esse cujusdam aromatis, quum *Ἰνδικὴν* attribui possit omnibus quæ adulterata non sunt. In eodem errore fuit & Nonnus in paraphrasi Joannis, *πισκῆς φωνήεντος νάρδος*. Isidorus *pistacia* dicta refert, quod cortex ejus pomi odorem pistici nardi referat. Nugæ. Quum *spica Indica* dicta sit hæc nardus ex India, & absolute etiam *spica* & Græcis *σάχως*, ut apud Antyllum *σάχως, ἡ δὲ, ἰπιδί*, maxime mirum mihi videtur *spicam nardi*, & *spicam Indicam* veluti diversas recenseri ab Apicio in Brevi pimentorum. Excerpta ejus auctoris habeo per Vinidarium virum illustrem in antiquis membranarum characteribus vetustissimo descripta. In iis ita legas. *Brevis pimentorum quæ in domo esse debent, ut condimentis nihil desit*. Hic titulus. Sequuntur pimenta exotica: *Crocum, piper, zingiber, lasarfolium, bacca murrhe, costum, cariofylum, spica Indica, addena, cardamomum, spica nardi*. Magnopere, inquam, mihi mirandum videtur *spicam nardi*, & *spicam Indicam* tanquam diversas censeri. Arabes nardum Indicam, vel *spicam nardi Indicæ* vocant, *cembul Indis*, quod est *spicam Indicam*. Nullam certe *spicam Indicam* ex auctoribus aliam novi præter Indicam nardum. Nec puto alios hac quidem in re esse gnariores, quam ego sum. Non minorem mihi incussit admiratio, quod supra notabam, Græcos recentiores inter *σάχως* & *ναρδόσπικων* discrimen facere, hoc est, inter *spicam absolute dictam*, & *nardi Indicæ spicam*. Hos nardum Syriacam *spica* nomine sic proprie appellatæ video donasse. Cur istud? Suspicio id quod verum est. Inter varias nardi species præter Indicam una etiam fuit, cui *spica* nomen proprium factum est à flore spicato, quem præfert. *Spicam* eam hodieque nuncupamus, & *lavendulam*. Ea est *pseudonardus* Plinii, quæ & nardum Indicam adulterari solitam testatur. Ubi que nasci ait. Profecto hæc nostra spica ubique nascitur. Sunt qui veram esse nardum Celticam opinentur. Quod refellit apud Dioscoridem nardi Celticæ descriptio. Nam Celtica nardus Dioscoridis flores profert luteos: spica nostra cæruleo & purpura temperata. Præterea hæc spica, sive lavendula, sive pseudonardus ubique nascitur. Celticam nardum in Istria, & Liguria Alpihus gigni Dioscorides asserit, non ubique. Postremo radicis & cauliculi in Celtica nardo usum tantum esse idem scribit propter odorem. At *spicæ nostræ flos* & folium præcipue ad odorem expectatur.

titur. Arabes Celticam nardum *cembul Rumi* dicunt, id est, *spicam Romanam*, & *cembul Elkelti* spicam Celticam. Fortassean pseudonardum, sive spicam nostram sic appellaverint. Illud vero non dubii juris est Græcos infimæ ætatis *αρχ* vocasse eandem herbam, quam vulgo spicam indigetamus, quæ nardi species est, vel potius pseudonardus. Eam pro nardo Indica subjici in compositionibus medicamentorum scribunt: *ἀντὶ νάρδος ἀρχ* & *αρχ*. Certe & nardo Indicæ adulterandæ usum præbuit, teste Plinio. Idem Græci nardum Syriacam pro hac spica nobis exhibuere. Neophytus: *νάρδος Συριακή*, π *αρχ*. Hæc est spica, quam à nardi spica discevit. At nardus Syriaca re vera nulla est. Aut enim Indica ipsa nomen hoc meruit in Syriæ emporia ab Indis delata: aut hoc eodem nomine notata est montana nardus, quæ in vicinia Syriæ Ciliciæ nascebatur, vel etiam in Syria ipsa, si Dioscoridi credimus. Atqui spicam non habet ista, nec spica potest vocari. Non alia igitur Syriaca nardus spicæ nomen sibi vindicare queat præter Indicam, aut pseudonardum hanc, quæ spica vulgo dicitur. Nam Celtica alia est, atque eam aperte distinguunt a Syriaca idem Græci neoterici. Meleager ex antiquis *Συρίαν νάρδον αὐχυνότειχα* appellat. Quod aut de Indica intelligendum, aut de hac pseudonardo. Eo poemate omnes enumerat flores, qui in coronas adderentur. Cilissâ nardus adeo brevi folio est, ut vix necti queat. Indicam autem nardum luxus etiam coronis adhibuit, ut Plinius auctor est: *mox petitis ab India, aut ultra Indos*. *Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste serica versicolori unguentis madida*. Lucanus quoque testatur è nardo corollas plecti solitas, quo nomine luxuriam temporum suorum redarguit:

Accipiunt fertas nardo florente coronas.

Martialis:

Texta aliis fortasse rosa, vel divite nardo.

Hæc erit igitur Syriaca nardus *αὐχυνότειχα*, hoc est, Indica, quam suæ pancarpiae corollæ intexit Meleager. Syriæ tamen indigenam nardum videtur intelligere, utpote qui poetam oriundo Syrum huic generi nardi comparat. An ergo & pseudonardum sub hoc nomine Syriacæ nardi spicata ostendit? Nulla sane potest alia nardus spicata in Syria nasci nisi hæc. Atque hæc plane est quam recentiores Græci *αρχ*, id est, spicam *ἀντονομαστικῶς* dictam perhibent. Dioscorides de Gallica nardo: *δύναται ἢ ὅσα καὶ ἡ Συριακή, διεργηκωτέρε καὶ ἡ δισημαχωτέρε*. Hinc Plinius Gallicum nardum non multum ab Indico differre fatetur, Syriaco tamen levius esse. At *Συριακή νάρδος* Dioscoridi duplex est. Capite quod præcessit *Συριακῶν νάρδων* pro Indica, & inter genera Indicæ recensuit. Ergo de hac Indica intellexit, quum Celticam nardum nihilo inferiorem esse Syriaca testatur. Inde Plinius habet nardum Gallicum non multum differre ab Indico. At idem Dioscorides capite sequenti nardum montanam in Cilicia & Syria nasci signanter asserit. Hæc est quam *βυλακίην*, & *πυρίην*, & *νίαν* cognominatam supra ostendimus ab effigie sacculi, vel peræ, quam radix ejus repræsentat. Scribonius Largus passim spicam nardo Syriacæ tribuit, ut & Marcellus Empiricus. Multis sane locis apud utrumque nardi Syriacæ spica fit mentio & spica nardi Indicæ. Atqui, ut dixi, nulla est spica in Syriaca nardo sic proprie vocata, quæ eadem est cum montana, & Cilissâ. Quæ in Syriam ex India deferrebat, spicam habebat, & Syriaca quoque cognominata. Inde utramque confuderunt. Et Syriacæ montanæ spicam dederunt, qua caret, ex Syriaca Indica, quæ eam habet. Nunc aliud docebimus, eam ipsam esse, quam Latinorum vulgus *orci tunicam* ab eadem ratione olim nuncupavit. Tunica qualem gessere Romani sine manīcis, ejusdem ferme cum sacco figuræ. *Colobium* appellarunt. Ruffinus colobia, sive tunicas monachorum, quasi saccos lineos esse dicit. Hieronymus tunicas saccineas, & saccos vocat, quibus operiebantur monachi in Ægypto. Ejusmodi itaque radix, quæ sacci habet instar, vel tunicæ, ac sub terra est, eleganter *orci tunica* vulgo est appellata. *Saliuncam* hoc nomine vocatam notat Servius ad illa:

Punicis humilis quantum saliunca rosetis.

A *Saliunca*, inquit, herba genus, quam *orci tunicam* vulgo vocant. Jam igitur ex eo nulla dubitandi occasio potest intercedere, quin *saliunca* veterum Latinorum ipsissima sit montana Græcorum nardus, quæ *βυλακίης* ac *πυρίης* ab ipsis cognominata est, a Latinorum autem vulgo *orci tunica*. Plinius nardi montanæ nusquam meminit, sed eam, ut par est, sub appellatione *saliuncæ* descripsit. Ex qua descriptione rebus necessariis advincitur *saliuncam* esse nardum *βυλακίην*: *Atque è septentrionalibus saliunca folio quidem subbrevis, & quod necti non possit radici numerosa coheret, herba verius quam flos, densa, veluti manu pressa, breviterque cespes sui generis*. Pannonia hanc gignit & Norici Alpiumque aprica, urbium *Eporodia*. Ita legenda ac distinguenda hæc ejus verba è lib. XXI. cap. VII. Comparat hæc aliquis cum descriptione & icone nardi montanæ quæ apud Clusium habetur, & nisi per omnia convenire deprehendat, tum merito ac suo jure neget eandem esse *saliuncam* & nardum montanam. Sed non faciet. Nihil enim tam simile, nec quod examuffim magis quadret. Dioscorides non in genere erravit, sed in specie, quum Celticam nardum ab Alpinis populis, apud quos nascitur, *saliuncam* vocari dixit. Nec enim nardus Celtica dicta est *saliunca*, sed montana. Utraque in nardi generibus, utraque in Alpibus nascebatur, & Pannonia. Inde alteram pro altera accepit, quantum ad nomen *saliuncæ*. *Ἡ δὲ Κελτική νάρδος ἡμῶνται μὴ ἐν τοῖς καὶ Λιουβίαν Ἀλπεσιν ἐπιχωρίως ἀνομασμένη σαλίσκουα, ἥνταται ἢ ἐν τῇ Ἰσρίᾳ*. Non solus tamen Dioscorides hunc errorem erravit, sed omnes etiam vetustiores, ut Scribonius Largus, qui ubique Celticam nardum interpretatur *saliuncam*, ut cap. CIIII. *Spica nardi p. u. Celtica, id est, saliunca* * P. x. Ex quibus etiam appareret veram in Dioscoride lectionem esse *σαλίσκουα*. Quod autem verus auctor glossarii *saliuncam* exponit *κονόροδον* & *ἀρχιόροδον*, atque etiam *ἀδονόροδον*, prorsus fallitur. Ex versu Virgilii id hariolatus est, quo puniceis rosis humilem *saliuncam* in comparatione multum cedere dixit. Hinc *saliuncam* pro rosa agresti, quæ florem album sustinet, accipere, quæ dignitate multum infra rosam puniceam est. *Saliuncam* vestibus interponi solitam odoris gratia prodit ibidem Plinius verbis, quæ sic corrigenda sunt: *Tanta suavitatis, ut metallum esse cæperit vestibus interponi eam gratissimum, sicut apud Græcos polion herbam, inclutam Musæi & Hesiodi laudibus ad omnia utilem prædicantium*. Polium vestibus inferebatur ut & *saliunca*. Theophrastus auctor est polium vestibus interjici ad tineas enecandas. Quæ sequuntur apud Plinium in descriptione polii, tripolio prorsus conveniunt, ut necesse sit Plinium *πόλιον* & *τριπόλιον* ex nominum errore confudisse. Id jam alii adnotarunt. Sed non videntur herbam illam Musæi atque Hesiodi carminibus inclutam *τριπόλιον* esse, non *πόλιον*. Et sic fortè corrigendum in Theophrasto lib. IX. Hist. plant. cap. XXI: *ἀλλὰ τὰ δὴ ἤτερε καὶ ἀπὸ θανάτερε, τὰ τε τῶν πελαπίων, καὶ ὅλως τῶν ἀλεξιφάρμακων λεγομένων ποῦ τε σώμασι, καὶ τῶν οἰκίαις, καὶ ὡς δὴ φασὶ τριπόλιον καὶ Ἡσιόδον, καὶ Μυσαίων εἰς πᾶν πρὸς μακροδαιὼν χρησίμων εἶναι διὸ καὶ οὐδέ τις αὐτὸ νύκτωρ σκευῶν πηξάμεναι*. Male hæcenus lectum est in Theophrasti libris: *τὸ πόλιον*. Certe de polio non potest intelligi. Inter herbas magica potestate præditas, quæ corporibus & domibus amuleta præstant adversus fascinum, Dioscorides *τριπόλιον* numerat, non *πόλιον*. Quod & ipsum quidem contra venena & serpentes ingenta vi valet & odoris gravitate, sed magica nulla virtute pollet. Dioscorides, *τριπόλιον* εἰς τὰ ἀλεξιφάρμακα τέμνεσθαι dicit, & cum catanance & antirrhino, aliisque magicis herbis recenset. At *τριπόλιον* est, non *πόλιον*, quod ter in die colores floris sui mutat. Utrumque igitur confudit Plinius. Quod autem ait idem hanc herbam ab Hesiodo & Musæo ad omnia utilem prædicari, *superque cetera ad famam ac dignitates*, hoc ex Theophrasti verbis alio-vorsum acceptis concepit. Dicit ille loco eo quem vertit Plinius, stultum esse credere herbis quibusdam quasi amuletis tum loca tum homines à fascino defendi, quod de tripolio Musæus & Hesiodus tradidere. Parem vero, aut majorem etiam videri simplicitatem, si quis habeat persuasum herbas esse, quæ ad famam ac dignitatem

tatem comparandam faciant aliquid, ut de antirrhino à nonnullis proditum est. Καὶ τὰ περὶ τῆς δόξης ἢ ἡ δόξης ὁμοίως ἢ μάλλον. Hoc ad præcedentia de tripolio retulit. Plinius, quum ad sequentia pertineat de antirrhizo vel antirrhino: ὅθεν αὖτε φαίνεται πρὸς τὸ ἀντιρρῖζον καλεῖσθαι. Dioscoridi dicitur ἀντιρρῖνον, qui & gratiosos evadere dicit, si qui eo ungantur. Τὸ ἀντιρρῖνον εἶναι φαρμάκον πρὸς τὸν ὄνυχον, ὅθεν αὖτε φαίνεται πρὸς τὸ ἀντιρρῖνον. Theophrastus eo unctos claritatem nominis consequi scribit: ὃ ἡ καρπὸς ὡς περὶ μόνον εἶναι ἐχέει, πόνδ' ὅπου τὸ πρὸς ἀντιρρῖνον δόξεν. Inde nomen habuit ἀντιρρῖνον, vel ἀντιρρῖνον. Hesychius: ἀντιρρῖνον, ἀντιρρῖνον, οἱ ἢ βοτάνης εἶδος. Male apud eum legitur, ἀντιρρῖνον, ἀντιρρῖνον. At ἀντιρρῖνον sic dicitur πρὸς τῆς ῥῖνης, ut ὅθεν. Quod vituli nares adsimilet, ita vocata est. Plinius etiam alio loco hanc antirrhini virtutem polio vindicat, quod pro tripolio accepit, & Musæum iterum Hesiodumque hujus sententiæ auctores facit lib. xxi. cap. xx. Polio Musæus & Hesiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos. Non polio perungi jubent illi gloriæ & famæ avidos, sed antirrhino quidam juxta Theophrastum. Fontem erroris offendimus. Sequentia apud Plinium de veri polii remediis ex Dioscoride sumpta sunt, & sic legenda: polium tractari coli: polium contra serpentes substerni, suffiri, potari in vino, decoqui recens vel aridum, inlinique. Vel spleneticis propinant in aceto. Hæc vulgo male sana habentur, quæ pro remediis ponuntur. Scriptum est in optimo Thuanæo: substernit tui, potari in vino. Unde nos fecimus: substerni, suffiri, potari in vino. Dioscorides de polio: ὑποστάννυμιον ἢ θυμιάμιον θηρία δύνει. Per hæc omnia manifestum est Plinio τριπλίον & πολίον eandem herbam esse, magno errore. Sed in loco Theophrasti πολίον videtur ille legisse, quod esse debet τριπλίον, suspicor & verum est diversas herbas eodem nomine vocitatas esse, mutato tantum accentu. Πολίον cum accentu in ultima idem quod incanum, & nomen est herbæ sic appellatæ quod canitiei similem habeat capillaturam. At πολίον, quando prima acuitur, herbam significat, quæ vocata est πρὸς τὴν πολέαν, à versando, quod scilicet floris colorem in die sæpius mutet: nam πολέαν est orbis, & πολέαν versare. Aliqui eam τριπλίον etiam dixere, quod ter colorem mutet. Sic τριπλίον γῆ tertio arata. Hæc nominum similitudo, vel αὐτότης potius Plinium fefellit. At polium, quod vestimentis interjicitur sicut salinca est πολίον, non τριπλίον, nec colores mutat. Baccar etiam quod nardi silvestris nomine quidam donavere, vestibus inferebatur ad odorem conciliandum. Plinius lib. xxi. cap. xix. Conditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inferitur. Hæc de baccare dicuntur, quæ tamen mihi male olent propter vitii virus. Portentum est in scriptis codicibus qui legunt: tunditur cum diligentia paemata. Ita Thuanæus omnium vetustissimus. In Rigaltiano: tunditur cum diapasmata. Verum est quod elicio ex antiquiore scriptura: tunditur utiliter ad diapasmata. Dioscorides de baccare: καὶ εἰς διαπάσματα χρησιμὸν ἵκανὸν ἔχουσα τὴν δόξαν. Tufis autem & in pulverem reductis ficcis aromatibus fiebant diapasmata. Quoniam nardi genera ac differentias hæc tractamus, quid melius quam per saturam hæc persequi, & Plinium emendare, propter quem sumptus hic omnis exercitatio labor. Lib. xxi. cap. vi reprehendit illos, qui baccar rusticum nardum appellavere. Esse enim aliam herbam sic cognominatam, quam Græci vocant ἄσπερον. At Græci recentiores ἄσπερον & βάκκαρον confundunt. Neophytus & auctuarium Dioscoridis: ἄσπερον, οἱ ἢ νάρδος ἄλεια, ῥωμαῖοι περὶ τῆς εὐρέας, οἱ ἢ βάκκαρον. Ita libri veteres. Sed legi debet ῥωμαῖοι περὶ τῆς εὐρέας. Quidam ex Romanis ita baccar appellavere. Plinius cap. xix libro quo supra: Baccar in medicina usu aliqui ex nostris perpressam vocant. Sic libri meliores, non, ut vulgo est, perpressam. Atqui perpressa videtur potius cognomen fuisse nardi montanæ, sive salincae, quam Plinius idem folio densam esse ait tanquam si manu pressa esset. Hoc significat perpressa. Hinc apparet nardum montanum & silvestrem eandem fecisse quosdam, qui proinde baccari, quod habue-

re pro silvestri nardo, montanæ nardi cognomen attribuerunt. Plinius de baccare: Baccar quoque radicis tantum odorata est, à quibusdam nardum rusticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes prisca comædia poeta testis est. Unde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Hæc plus quam barbarica, nec enim ea intelligo. Quis enim meminit baccaris radicem appellatam barbaricam? Nec video rationem hujus appellationis. Omnino legendum autumo: unde quidam errore falso baccarida ea appellabant. Unguenta ex baccaris radice fiebant apud Græcos antiquos, ut Aristophanes testis est. Inde quidam ex Græcis unguenta appellavere βάκκαριδας, errore falso. Certe βάκκαρον pro unguento multi usurparunt. Magnes in Lydis comædia:

Λύσαντα χρὴ ἢ βάκκαριδι κεχηρημένον.

Scholiasætes Æschyli in Persis: ἢ τὴν βάκκαριδα ἐνίοι μύρον Λυδῶν ἔφασκεν. Hesychius: βάκκαρις, μύρον Λυδίων. Apparet quosdam βάκκαρον pro omni unguento usurpassæ. Quos errare dicit Plinius. Athenæus quoque aliquot prolatis testibus ostendit aliud esse μύρον, aliud βάκκαρον. Nam auctores esse, qui distinguant. Καὶ μήποτε, inquit, ὅτε ἐστὶ μύρον ἢ βάκκαρις. Et numquid baccar unguentum non est? Æschylus ea sic sejungit:

Καὶ γὰρ τὰς οὖν βάκκαρις τε ἢ μύρον.

Item Simonides:

Κηλεφώμεν μύροις, ἢ θυάμασι,

καὶ βάκκαρις.

Aristophanem quoque citat ex Θεομοφορεῖα ξένης, qui ea discriminat:

Ὡς ἴδεις πολυμήνη' οἷον ἐπὶ δόσιν ὁ μισγὸς

Φάσκειν δὲ δὴν ἀνιόντος μοι ἢ μύρον,

καὶ βάκκαρις.

Hæc sunt Aristophanis, quæ Plinius designavit, dum eum testem advocat. Athenæus βάκκαριν non esse unguentum, quia auctores ab unguento separant, videtur existimasse. At Plinius non omne unguentum sic appellari debere, ut quidam fecerunt, asserit, sed certum genus, quod ex baccaris radice fieret. Hesychius: βάκκαρις, μύρον ποῖον πρὸς βοτάνης ἐμώνυμ. Ceterum βάκκαριν pro unguento, quod ex herbæ cognominis radice fieret, usurpari non magis mirum quam νάρδον vocari unguentum nardinum, κύπρον cyprinum, crinum pro crinino & similia. Sequitur apud Plinium: simillimum ei combretum appellatur foliorum exilitate usque in folia adtenuata & procerius quam baccar. Nec hæc sunt tantum, sed eorum quoque corrigendus est error, qui baccar rusticum nardum appellavere. In optimis exemplaribus hæc ita concipiuntur: & procerius quam baccar. Hæc sunt tantum. Eorum quoque error regendus. Legas licet, & corrigas meo periculo: & procerius quam baccar, nexui tantum. Dicit combretum nexui tantum esse, id est, ad corollas necesse. Sic vestis amictui, indutui, linteum extersui, & similia. De salinca dixit: folio subbreui, & quod necesse non queat. Coronarum aliæ necuntur, aliæ suuntur. Quæ folia vel flores proceriore furculo sunt, ea necuntur invicem: quæ vero nimis brevem habent, funiculis inter se juncta suuntur. Unde sutillum corollarum nomen. At combretum propter exilitatem folii in filapæne attenuati sui non potest: ideo tantum necetabatur. Idem Plinius libro eodem cap. i de floribus: sive alterni atque multiplices inter se necuntur: sive pro brevitate generis funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum quadam corona per coronas currunt. Male vulgo edunt: sive privatis generum. At in vetustissimo exaratum est codice Thuanæo: sive privati generis. Quod corruptum fuit, pro brevitate generis. Combretum autem, quod est simillimum baccari, libri aliquando cobretum vocant. Inde Galli suum fecerunt cabaretum, quod esse asarum volunt quidam herbarii. Sic ex calula Latinorum suam depravarunt calentulam officinæ. Asaron Plinius, quod est nardi silvestris genus, ita vocitatum quibusdam placere ait, quod in coronas non adderetur. Nimirum, quasi ἄσπερον, vel ἄσπερον dictum illi putarunt, quod vincitum in fertis & corollis non haberetur. Sic δὲ στερνὸν ἵππου, solutus. Ineptiunt qui πρὸς τὴν οὖν, quod est scopa, interpretantur etymi, quod illis placuit

placuit, rationem deductam. De asaro insignite depravata in eodem Plinio verba heic lubet emendare lib. XII. cap. XIII. *Est autem hedera foliis rotundioribus tantum mollioribusque, flore purpureo, radice Gallici nardi, semen acinosum.* Hæc è Dioscoride sumpta. Sed nusquam ille meminit radicem asari similem esse radici Gallici nardi. Nihil tamen mutant libri, in hoc tantum varii, quod *simile* legunt pro *semen*. Rescribo ego verissima conjectura: *flore purpureo radici alligato, alterci simili, acinoso.* Dioscorides: ἀνθ' μετὰ τῶν φύλων πρὸς τῇ εἰρήνῃ, πορφύρεα, δῶδε υἱοσυνάμω ἐμπερές, ἐφ' ᾧ τὸ σπέρμα εἰσὶν ἡμέρας. *Altercus* Latinis υἱοσυνάμω, quasi *altericus*, quod mentem alteret, & alienet, μανιοπίδι. De saluina minime dubium potest esse, quin Latini nardum montanum ita appellarent. Signa omnia conveniunt: præcipue radix sacculo, vel tunica similis, tuberosa numerosaque, utpote quæ quotannis se propaget aliis adnatis. Præterea saluina vomitiones sistit, stomachum corroborat, omnibus iisdem virtutibus in nardo montana existentibus, quæ δῶδε μαχθῶ est, & cohibet stomachi πινδυμάτωσιν teste Dioscoride. Plinius de Gallico nardo scribit: *siccatur in umbra, alligatur fasciculis in charta.* Non perpendit mentem verborum Dioscoridis, nec eam recte expressit. Charta quidem mercibus plerisque involucrum præstabat præcipue emporitica dicta, sed non hic sensus Dioscoridis in his verbis: ὅθεν δὲ περὶ μῖας ἡμέρας κατὰ ῥῥάναν τὰς ὁδοὺς τὰς δεινὰς: ἢ χωρίζοντες τὸ γινώσκοντες ἰδέναι ἐπ' ἐδάφους, νοτεῖν πρὸς πικρὸν χαρπὶς. Non in charta alligantur nardi fasciculi, sed aqua inspersi, ut si quid terrenum inhæserit decutiantur: in solo ponuntur, substrata humidis adhuc charta. Idem etiam perperam divinavit hirculum herbam semper cum nardo Gallico nasci, quia dixit Dioscorides id nardi genus adulterari, συναπολιδομένης αὐτῇ πᾶς ἐμπερές, ἢν ἂν τὸ πρὸς τὴν ὁσμὴν βρομῶδες τρέγον καλῶσι. Qui nardum adulterabant, una cum eo evellebant, miscbantque simul aliam herbam similem, quæ dicebatur hirculus ab odoris gravitate. Quod eodem tempore eveleretur, non id significat semper eam cum nardo nasci, ut Plinius hariolatus est. Ex his omnibus nardi generibus nulla alia spicata Syriæ natali solo convenire potest præter pseudonardum, quam & *spicam* κατ' ἀντονομασίαν appellamus, infima quoque Græcia σίχθῳ. In verbis Apicii, quæ spicam Indicam à nardi spica distinguunt, forte corrigi deberet, *spica nardica* pro *Indica*, ἢ ναρδοειδὴς σίχθῳ, ut de hac eadem pseudonardo intelligatur. Aut certe reponendum: *spica Celtica*, ut de nardo audiat. Alterutrum necessarium est, nisi alia via adgrediamur. Forte *spicam Indicam* dixit de nardo Indica, quæ absolute σίχθῳ, id est, spica dicta est quibusdam, aliis σάχθῳ Ἰνδικῷ. At nardi spicam de Celtica usurparit, quæ & ipsa quoque absolute vocata est σάχθῳ, quam hodieque spicam plerique nuncupant. Certe in ea sententia quidam Græcorum recentiorum fuisse, in quorum Lexicis Iatricis invenio: *νάρεθς σάχθῳ ἢ ποὶ νάρδον Κελτικῷ.* Idem *Νάρδον Ἰνδικῷ* interpretantur τὸ μαλαβάθρον. Alias spica nardi, hoc est, ναρδοσάχθῳ: quin eadem sit cum spica Indica, nemo mihi possit eripere. Illud etiam me commovit in plerisque compositionibus apud parvi Dynameri auctorem, ναρδοσάχθῳ, & νάρδον poni tanquam species diversas. Ut in compositione simplici δῶδε, φύλλῳ Ἰνδικῷ γο β', ναρδοσάχθῳ γο δ', νάρδῳ γο δ'. Item in compositione δῶδε & μετὰ ναρδοσάχθῳ λίτρες δ', νάρδῳ λίτρες ε'. An per νάρδον intellexere radicem ipsam, per ναρδοσάχθον spicam nardi? Vix putem id verum. Certe aliæ nardi sine adjuncto loci ubi nascuntur non solent nominari. Nam Celtica nardus aut Syriaca, aut Cretica dicitur. Sola Indica κατ' ἐξοχὴν meruit appellari nardus ob excellentiam. Nicolaus Myrepsus in compositione ἐρυθροῖς & in aliis συντάξεσιν νάρδῳ σάχθῳ & νάρδον seorsim memorat, quæ tamen in eandem ingrediantur compositionem. Sed νάρδῳ nomine intelligit nardinum oleum. Quod alibi passim observare licet. Sic in Græco epigrammate verustissimi auctoris.

Νάρδον ὑπὸ γλαυκῆς κλειομένην ὕλην.

Nardinum unguentum intelligit. Ut *nardus* pro nardino unguento, sic *crocum* pro crocino: *crinon* pro unguento ex lilio cœnanthe, vel οἶνανθῶν pro cœnanthino.

A *Folium* autem quando absolute sic appellatur, licet plerique veterum de nardi folio acceperint, malabathrum est. Similitudo odoris in utroque fecit ut non fecernerentur. Dioscorides: Μαλαβάθρον ἐνίοις ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τῆς Ἰνδικῆς νάρδῳ φύλλον, πάλαι μὲν ὑπὸ τῆς ὁσμῆς ὁσμὴν ἐμπερείας. Hinc pro nardo folium substitutum ponitur in ἀντεμβαλλομένοις medicorum, ἀντὶ φύλλον σάχθῳ. Et alio loco: ἀντὶ μαλαβάθρου κασίαν ἢ νάρδον Ἰνδικῷ. Hinc illa in compositionibus Myreplicis parvi Dynameri: φύλλον ἢ ἀντὶ σάχθῳ λίτρες δ'. In compositione nardini. Item & in compositione cyphei: ναρδοσάχθῳ γο α' ἀντὶ φύλλον σάχθῳ γο γ'. In compositione rubri xerii: φύλλῳ ἢ σάχθῳ γο β' σάχθῳ γο α'. Garcias ab Horto negat malabathrum *folium* per excellentiam veteribus appellatum fuisse, sed Avisenam solum ita vocare. Oportet parum versatum esse in scriptis qua Græcorum qua Latinorum, qui sic pronuntiet. Mitto recentium Myrepsorum ac medicorum scripta, qui φύλλον passim nominant κατ' ἐξοχὴν, veteres in ea loquutione frequentiores: Nec enim aliter vocant. Plutarchus in tractatu, *an bruta ratione utantur*: τὰλλα δὲ ἐνοχλεῖ κατὰ πρὸς ὑμῖν, τὰ θυμιάματα, ἢ κιννάμωνα, ἢ νάρδῳ, ἢ φύλλον, ἢ καλάμῳ Ἀραβικῷ. Ubi φύλλον nomine intelligit malabathrum. Ovidius de Tristibus:

Ossaque cum foliis Ἐσ amomi pulvere conde.

Folia ibi τὰ Ἐσ μαλαβάθρου φύλλα. *Amomi pulverem* ibi vocat, quod Plinio dicitur *amomum friatum*. Cui aliud pretium poni significat, aliud uvæ amomi, quæ amomum est integrum, non dissolutum, nec friatum in pulverem: pretium uvæ in libras denarii sexaginta: friato vero amomo denarii XLIX, id est, quadraginta octo. Idem Ovidius de phœnice:

Et thuris lacrimis Ἐσ succo vivit amomi.

Atqui nullus est amomi succus. Nisi quis dicat poetam eorum opinioni accedere, qui amomum putarunt esse uvam labruscæ Indicæ. Sed legendum: Ἐσ sicco vivit amomo. Uva amomi nihil aliud est, quam fruticis ipsius surculi inter se implexi in figuram uvæ. Hæc sicca friabilis & protinus fragilis. Non solum amomum & in uvæ figura remanens carius vendebatur. Etenim dissolutum & friatum magis erat fraudi obnoxium. Ἀμωμος βοτρυῖτις dicitur Nicolao Myrepsio in confectioe hedychri: κιννάμωμος, ἀμωμος βοτρυῖτις. Male Fuchsius disparavit ac reddidit: *amomi, botryos*. Item in theriacis Andromachi compositione: σύγκρο, μέσ, ἀμωμος βοτρυῖτις, νάρδῳ Κελτικῷ. Idem etiam interpret vertit: *amomi, botryos*. Apud Aëtium legitur ἀμωμος βοτρυῖτις, id est, *uva amomi*. Atque hæc hactenus. Vide supra de amomo. In Brevi condimentorum in Apicii excerptis: *Crocum, piper, zingiber, folium*. Ubi *folium* est malabathrum. Auctor carminis de phœnice:

Cinnama debinc, auramque procul spirantis amomi

Congerit, Ἐσ mixto balsama cum folio.

Legge:

--- uvamque procul spirantis amomi.

Quomodo enim auram amomi congereret ad bustum suum faciendum phœnix? Ita corruperunt, qui *uvam amomi* nesciebant. Marcellus in aromaticorum specierum enumeratione:

Thus, costum, folium, myrrham, styracem, crocomagma.

Idem tamen paulo post *malabathrum* recenset, tanquam aliud:

Scammoniam, cyperon, malabathron, ammoniacum.

Hoc profecto mirandum, cum ceteri omnes Græci Latineque folium & malabathrum idem censeant. Alii cum adjuncto φύλλον μαλαβάθρου nominant, ut Didymus in Geoponicis: φύλλῳ μαλαβάθρου σφαιρίαν πέντε. Item lib. xx: μαλαβάθρου φύλλῳ σφαιρίον α'. Aëtius: Μαλαβάθρου φύλλον πρὸς πλείστον ἐστὶ τὴν δύναμιν ναρδοσάχθῳ. Oribasius apud eundem: Μαλαβάθρου φύλλον καλῶσιν ἐστὶ τὸ πρὸς σφαιρίον. Recentioris Græciæ Medici ac Myrepsi interdum φύλλον appellant absolute, interdum φύλλον Ἰνδικόν. Glossæ Iatricæ nondum editæ: Μαλαβάθρον φύλλον Ἰνδικόν. Et passim φύλλον Ἰνδικόν & φύλλῳ Ἰνδικῷ mentio occurrit apud auctores parvi ac magni Dynameri. Hinc Arabes *sadegi*. Indi vocant τὸ μαλαβάθρον, quod

Gangem: μεθ' ἧς ὑπὲρ τῆς Μαιάνδρου Πλάδα, καλεῖται ἡ εἴδος τῆς Βησιδάς: εἰς τὴν κολοῖται, ἢ παλαίτις, ἢ δασίς, ἢ παλαίτις: ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς χροῖας, ὑπὲρ ἧς πάλιν Κιρέαδαν ἐν ἧς φασὶ γίνεσθαι τὸ κάλλιπον μαλακάθρον. Aut Ptolemæus igitur ex peripli auctore, aut hic ex illo corrigendus in nomine hujus gentis. Sequitur in periplot: παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῆς ἑλίας, βασιζόντες φορεῖα μεγάλα ἐν τῇ πενίας ὁμαμπελίνων παρὰ τὴν ὁδὸν. Hæc corruptissima sic fortasse restituenda: βασιζόντες φορεῖα μεγάλα ἐν τῇ πενίας, ὁμαμπελίνων παρὰ τὴν ὁδὸν. Nihil verius. τῶν πενίας sunt quæ aliis τῶν πενίας, sirpeæ, vel regetes. Hefychius παρὰ τὴν ὁδὸν interpretatur & κερφίνες. τῶν πενίας, inquit, συρράμνοι κερφίνες, ἵνες ἢ σὺν. Sic legendum in Hefychio. Alii δὲ τῶν πενίας vocabant quod idem exponit παρὰ τὴν ὁδὸν. Δάρεπι, συρράμνη, κερφίνες. At παρὰ τὴν ὁδὸν apud eundem sunt δεσμοί, παλέγματος συρράμνη, φορεῖα ἀχρεῖα γωῶ. Ea voce usus Procopius, ne quis nimis antiquam aut γλωσσισμῶν existimet. Auctor peripli τῶν πενίας dixit quæ aliis τῶν πενίας. Sirpeis illis foliorum malabathri plenis utebantur stratorum vice Sefatæ populi. ὁμαμπελίνων παρὰ τὴν ὁδὸν facit. ὁμαμπελίνων folia sunt vitium adhuc viridia. Ἐκ τῶν πενίας sicca jam & arida, unde xerampelinus color. Folia betre convolvuli foliis haud dissimilia esse neoterici scribunt, quæ non multum vitigineis differunt. Ceterum fabulosa sunt ac falsa quæ de ratione colligendi malabathri tradit auctor peripli. Longe magis fabulis proxima ejus folii historia, qualis à Dioscoride narratur & à Plinio. Non magis videntur veram hujus folii notitiam accepisse veteres quam piperis, qui tria ejus genera in eadem arbore nasci credidere: quam zingiberis, qui radicem esse arboris piper ferentis persuasum habuere: quam denique ferici, quod arborum esse lanuginem tradiderunt. Illud tamen certissimum, malabathri folia, quæ veteribus cognita sunt, non alia fuisse, quam betre folia. In omnibus Indiæ regionibus maritimis nascitur betre, nec facile in remotis à mari locis provenit. Ea re caro venit in continenti ac interioribus Indiæ. Originem inde sumpsit illa opinio, quæ tradit malabathrum in palustribus Indiæ crescere. Isidorus in littoribus Indiæ nasci scribit. Betre non fuisset ipsius viribus nititur ac surgit, sed adfuit arboribus sese applicat, & circumvolvit, à quibus sustentatur. Quæ res materiam videtur præbuisse veteribus tradendi folium malabathri aquis innatare sine ulla radice. Ex eo sane fonte fluxit hæc fabula. Indi hodie betre folium assidue mandunt ad oris suavitatem & bonum halitus odorem. Dioscorides de malabathro linguæ subiectum ait odorem commendare oris: ὑποτίθεται ἡ τῆς γλώσσης πρὸς διώδινον σμάτῳ. Betre folio stomachum corroborari convenit inter Indos suos, Arabibus medicis concinentibus. Dioscorides malabathro ineffe δύναμιν διςμαχωτέραν prodit, id est, stomachi vim corroboratricem. Folium betre similiter hoc tempore apud Indos complicatur & in pilulam convolvitur, ut malabathrum olim complicatum, convolutumque ex iisdem locis adferebatur. At folium Indicum in fasciculos collectum colligatumque advehitur. Nec putandum est Arabum medicorum ævo, & Græcorum recentiorum, quibus cognitum fuit, alio quam hoc modo solitum importari. Folium vero quod ita ἀνπομαστικῶς Latinis præcipue dicebatur, Græcis autem vetustioribus μαλακάθρον, aut μαλακάθρον φύλλον, plane est, ut dixi, betre folium. Nam folium Indicum, licet multis similibus notis cum folio betre censeatur, in totum tamen diversum. Nulla φύλλον Indicῶν, vel folii Indici apud antiquiores Græcos auctores mentio. Græci recentiores ex Arabum scriptis eam hausserunt, & cum folio veterum & malabathro confuderunt. Sic plerique ex hodiernis scriptoribus, inter quos est Amatus Lusitanus, betre folium & folium Indum idem faciunt, ac proinde minus mirum Græcos recentiores Ἰνδικὸν φύλλον cum veterum malabathro confudisse. Alii peritiores distinxere, ut parvi Dynameri auctor, qui aperte φύλλον Ἰνδικόν, & φύλλον μαλακάθρον discrevit. Ergo φύλλον μαλακάθρον Græcorum, & folium Romanorum, betre est hodiernum. Nec impedimento est quod folium Indicum hodie tamalabathra dicitur Indis ipsis, unde μαλακάθρον suum Græci videntur formasse,

A qua tamen voce contendimus significari folium betre. Potest enim fieri ut nomine tenus notitiam habuerint Indici folii quod ab Indis dicebatur tamalabathra idque nomen attribuerint alteri generi folii, quod ipsis notius erat. Sic pimpilim Indi hac ætate solum piper longum vocant. Ex quo tamen vocabulo πῖπλον suum de omni pipere Græci videntur fecisse. Quot modis piper appelletur à diversis Indorum populis vide apud Garciam. Profecto φύλλον μαλακάθρον σφαιρίαι Græciæ antiquioris non alia possunt esse præter betre folia, quæ hodieque sic complicantur. Quod betre cum in omnibus Indiæ maritimis regionibus proveniat, ideo facilius ad Græcos pervenerit ejus notitia quam Indici folii, quod in continenti & longe à mari nascitur. Sed & postquam Indicum folium is notum cœpit esse, plerique eorum id confudere cum veterum malabathro, sive folio. Quid si & veteres ostendo clare distinxisse folium Indicum ab illo folio, quod convolvebatur? Ita sane est. Jurisconsultus ea plane distinxit leg. xvi. D. de Public. & vectig. Species pertinentes ad vectigal, puta cinamomum, piper longum, piper album, folium pentasphærum, folium Barbaricum, costum. De folio pentasphæro nugæ sunt. Mendum est in voce, quod egregia conjectura tollo ac certa, legendo: folium catasphærum. Puto fuisse scriptum in verbis Jurisconsulti, patasphærum pro catasphærum, ut mos fuit perpetuus librarium C in P mutandi. Sic pithepus, & cercopithepus in antiquo libro notarum Tironis ac Senecæ scriptum est. Et populum pro poculum in loco Varronis apud Nonium. Hinc pentasphærum pro patasphærum Tribonianus vel alius correxit. Catasphærum debuit, quisquis fuit. Κατάσφαιρον idem Græce quod σφαιροειδές. Intelligit prorsus malabathri folium, quod Græci in pilulas convolutum afferri ex India scribunt. Auctor peripli de hoc folio: Ἐπιδιπλώσαντες τὰ φύλλα ἢ σφαιροειδῶς ποῖοντες. Inde ὑφάσμα μαλακάθρον passim apud Græcos. At folium Barbaricum id omnino est, quod Indicum Græci recentiores nominarunt, quod ex India deferebatur in Ægyptum per Barbaricum sinum. Ab eadem ratione & rha Barbaricum dictum est, quod apud Sinas tantum nascebatur, atque à Sinis in Indiam, deinde ex India per Barbaricum sinum Alexandriam advehiebatur. Idem tamen Jurisconsultus paulo post malabathrum recensuit veluti diversum ab illis duobus folii generibus: Malabathrum, aroma Indicum. Quod ego adtextum esse à Triboniano certus sum. Hoc nisi mihi des, dandum erit ipsum Jurisconsultum errasse. Nam malabathrum veterum idem cum folio catasphæro. Illud autem aroma Indicum è glossamento est. De aliis aromatis Indicis nos alibi. Hæc sufficiant huic exercitationi.

E India lapidum in adamantibus dignitas prima.] Semper adamanti inter lapides auctoritas fuit prima, nec aliter hoc sæculum judicat. Rationem addit Solinus: quod lymphationes abigant, venenis resistent, mentium vanos metus pellant. Non propter has dotes nobis in pretio est, sed nec apud veteres eo nomine tam carum fuisse dicit Plinius, à quo tamen omnia cum pulvisculo, quæ de adamante hic habet, corrasit noster. Ex aliis multis gemmis non pauciora, nec minora remedia prodita sunt, quæ tamen nunquam adamante pretio ac dignitate æquaverunt. Plinius: Maximum in rebus humanis pretium non solum inter gemmas habet adamas, diu non nisi regibus & iis admodum paucis cognitus, unus modo in metallis repertus perquam raro comes auri, nec nisi in auro nasci videbatur. Hæc verba corruptissima esse eo ipso, quia correctores passa sunt, vetus scriptura ostendit, aliter in libris concepta: diu non nisi regibus & iis admodum paucis cognitus ita appellatus auri modo in metallis repertus perquam raro comes auro, & nec nisi in auro nasci videtur. Omnino scribendum atque interpungendum: ita appellatus auri modo in metallis repertus, perquam raro comes auro, sed nec nisi in auro nasci videtur.

G Verum adamantem & hoc nomine maxime dignum eum tantum habitum vult Plinius, qui in auro nascetur. Ita appellatus, id est, adamas, auri modo in metallis repertus, hoc est, in auri tantum metallis repertus. Sed aliter legi ajunt in codice Chiffletiano optimæ notæ. Nam quæ vidimus exemplaria posteriorum Plinii librorum

brorum recentiora fuere. Sic igitur in Chiffletiano: *ita appellatur auri nodus, in metallis repertus. Quam veram esse lectionem infra asserimus. Perquam raro comes auro.* Hæc adamantem non nisi rarissimo auro comitem esse dicit, & ipsum adæque rarum. Suspicio tamen scriptum fuisse: *perquam raro comes auro*, scribendi vitio tralaticio. Nam R & P sæpe commutantur invicem in antiquis libris. Erit igitur legendum: *perquam puro comes auro*. Hanc sibi fuisse mentem Plinius ipse clare fatetur: nam postquam descripsit Indicos & Arabicos adamantas, qui in auro non nascebantur, sed quadam crystalli cognatione, ita insitit: *ceteris pallor ingens & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur ita respuentes ictus, ut ferrum utrimque dissuliet, incudesque ipsæ etiam dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Unde & nomen indomita vis Græca interpretatione accepit.* Clare his verbis memorat, solos adamantes, qui in auro reperiuntur, indomitos ferro & igni, nomen hoc meruisse ἀδάμαντον. Nam Indici & Arabici, qui more crystalli nascuntur, frangi etiam possunt. Cyprii & Sideritæ fragiles quoque: solos eos, qui in auro reperiuntur, indomitam vim habere, ac propterea ἀδάμαντες à Græcis appellatos. Nam ἀδάμας idem quod ἀδάμαντος. Postea id nomen etiam ceteris tributum, quamquam immerito. Hodie nullus est adamas ἀδάμαντος. Nullus ictum respuit; sed malleolo facile vel in pulverem rediguntur. Verba Plinii superius allata, quia correctorum manus experta sunt, in corruptela cubant. Primum genus Indici adamantis facit non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Similis, inquit, huic Arabicus, minor tantum, similiter & nascens: ceteris pallor ingens, & in auro non nisi excellentissimo natalis. Falsa hæc lectio: cum enim in sequentibus narret genera esse adamantum, quæ alibi quam in auri metallis reperiuntur, quomodo verum esse queat quod hæc ait ceteros non nisi in excellentissimo auro natales habere. Qui ceteros dicit, omnes, quorum descriptio sequitur, necesse est intelligat. At Sideritæ & Cyprii qui post memorantur, in auro non nascuntur. Præterea vetus scriptura hanc lectionem falsi arguit, quæ ita concipitur: *ceteris pallidior argento & auro.* Aut omnia incerta sunt, aut certum est ita legi ac distinguere debere: *Similis huic Arabicus, minor tantum, similiter nascens, ceteris pallidior ut argentum.* At in auro non nisi excellentissimo natales. Incudibus is deprehenditur ita respuens ictus, ut ferrum utrimque dissuliet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia ejus inenarrabilis est. Ita totus locus constituendus est ex veterum librorum auctoritate. Idem hic adstruit, quod initio capitis asseruit: excellentissimum adamantem & hoc nomine vere dignum in auro tantum nasci. In auro non nisi excellentissimo adamanti natales esse. Hic enim sensus horum verborum: *at in auro non nisi excellentissimo natales.* Hic demum proprie adamas Plinio, respuens ictus, in igne nunquam incalescens, & plane indomitus. Hic inter adamantes primus, ut adamas inter ceteras gemmas. At Solinus more suo Plinii mentem non est assequutus, qui adamantem in auro repertum proximum facit ac secundum Indico, qui cognatione crystalli nascitur. Quia enim post Indici & Arabici mentionem Plinius meminit ejus generis quod in auro nascitur, ea re existimavit, ut ordine ac loco descriptionis, ita dignitate secundos ac sequiores esse. Nec animadvertit Plinium in principio statim capitis de illo adamante mentionem iniecisse, qui in auri metallis invenitur, & maximum in rebus humanis, non solum in gemmis pretium habet. Præterea verba Plinii sic accepit quasi hic secundus adamas in auro tantum excellentissimo deprehenderetur. Plinii vero sensus est non nisi excellentissimo adamanti in auro natales esse, hoc est, non nisi excellentissimum adamantem in auro nasci. Apparet prorsus Solinum eodem modo verba Plinii legisse, quomodo ea superius emendata protulimus, sed male intellexisse. Sex autem adamantis genera Plinio ponuntur: duo genera in auro nascentis: *unum ex iis cenchron appellatum, milii magnitudine: alterum Philippicum in Philippico auro repertum.* Indicum

A deinde & Arabicum: tum Cyprium & Sideriten. Hæc sunt genera sex. Solinus quatuor tantum posuit, quia Arabicum confudit cum eo, quem in auro excellentissimo nasci ait, ex Plinii verbis pervorse acceptis, ut paulo post ostendam. Mirum vero quod apud Plinium habetur de illo genere adamantis, quem cenchron refert appellatum, quod esset milii magnitudine. Eum inter præstantissimos numerat. Atqui non video quid pretii potuerit mereri adamas grani miliacei magnitudine. Apud nos tantuli adamantis parvitas prorsum despectui esset, etiam si ex rupe veteri veniret. Vix quippe plus quam granum unum aut duo grana penderet. Non parvum nec nihili faciendam hæc deprehendisse videor magni auctoris hallucinationem. Per caliginem tamen, aut nebulam tantum id perspicere licet, cum auctores non habeamus, unde hæc hausit, quique errorem ejus detegere possent. Præstantissimum adamantem in auri tantum metallis ait reperiri. Nemo veterum ex iis quidem qui nobis noti sunt, meminit adamantis in auri fodinis reperti. Dioscorus lib. 111 multis exponit rationem fodiendi auri & lavandi, molendi, coquendique quæ in χρυσωρυχείis Ægypti frequentabatur, ad confinia Arabiæ & Æthiopiarum. Adamantem in illis auri metallis inveniri nullo verbo prodidit. Idem Plinius tamen tradit veteres existimasse hoc genus adamantis in Æthiopiarum tantum metallis inveniri inter delubrum Mercurii & insulam Meroen. Hoc falsum esse hodie deprehensum est. Nullus quippe hoc tempore adamas in tota Ægypto, Arabia & Æthiopia effoditur, aut cruitur. Addit idem Plinius: *dixeruntque non ampliore cucumeris semine, aut colore dissimilem inveniri.* Admodum parvum hunc adamantem fuisse oportet, qui magnitudinem seminis cucumeris non excederet: deinde non magnopere liquidum aut splendidum, qui colore similis esset cucumeris semini. Alterum genus quod in auri metallis reperiebatur, milii magnitudine esse scribit, & cenchrum appellatum. Hæc duo genera adamantis excellentissima fuisse prodit, & in auro tantum nasci solita, quæ ictum respuerent, quæ nec ferro nec igne domari possent, quorum alterum milii grani instar haberet, alterum seminis cucumeris. Tam exigua corpuscula licet rara, aliquam in gemmis auctoritatem aut dignationem pretiumve habuisse miror. Particula adamantis non major milii grano nihili nunc penderetur, ut nullius est ponderis, nec sane ullius usus. Vereor ut hic Plinium aures suæ deceperint, vel oculi, vel libri mendæ. Ne inquam legerit ipse, aut legente anagnosce accepit cenchron pro centrum. Ut cognatio est inter has litteras C & T: ita sæpe invicem permutantur. Libri Pliniani hoc loco legunt, cenchron: *unum ex his vocant cenchron.* Immo centrum. An quæso te hic adamas milii magnitudine malleolos rumpet, aut incudes faciet ut dissiliant dum tunditur? Græci κέντρον vocant in omni materie nodosam duritiem, quæ ictus respuit, ac ferro findi frangique negat. In lapidibus, in lignis, in ferro hæc κέντρα reperiri auctores confirmant. Plinius ipse lib. xvi. cap. xxxix. *Publicum omnium vitium vocant spiras, ubi convolvere se vena atque nodi. Inveniuntur in quibusdam, sicut in marmore centra, id est, duritia clavo similis, inimica ferris.* Sane & κέντρον Græce clavus est. Hesychius: κέντρον, καρφία, κέντρον. Alibi legi κέντρον ἐλεφάντινα de clavis eboreis. Theophrastus de spiris & venarum convolutione, quæ in ligno deprehenditur: *χαλεπώτερον ὅτι τὸ πολὺ ἢ δύσκολον, τῶν ὀζων.* *Βοικε δὲ τὸ ἀπὸ πλεονείας ἢ αἰς ἐν λίθῳ ἐλθίνεσθαι τὰ καλὰ μὲν κέντρα.* Plinius ἐν λίθῳ vertit in marmore. Atqui in gemmis etiam ac lapidibus pretiosis ea centra reperiuntur. Plinius de sapphiris medicis: *præterea inutiles sculptura intervenientibus crystallinis centris.* Ergo illa centra in gemmis ferro scalpi negant, & sculpturæ resistunt. Alibi multis locis inter vitia gemmarum centra ista nominat, quasi duriora quædam atque opaciora corpuscula in pellucido lapillo. Marmor etiam hæc habet centra. In crystallo quoque sunt. Plinius de crystallinis: *Infestantur plurimis vitis, scabro ferrumine, maculosa nube, occulta aliqua vomica, praduro fragilique centro, item sale appellato.* Sic legendus ille locus. In ferro τὰ κέντρον agnovere Græci partem

nima magnitudine nuclei, media mespili, maxima juglandis nucis, quod nulla purgatione & coctione indigeret. Græcis ἄπυρον ideo vocatur & ἀπεφθον. Hæc verba ejus sunt: πὺν μὴτοι χρυσὸν ὀρύσσουσιν ἐν τοῖς πάλαι καὶ δεσὶ τῆς χώρας ὑπονόμοις διέρισκον πολὺν ἢ τὸν σωτηνικὸν μύρον μετ' ὑπασήμης καὶ τέχνης ἐκ τῆς ψήματ' ἀλλὰ τὸν αὐτόματον, καλέμυρον ἢ Διὸς τὸ συμβαῖνον παρ' ἑπαισιν ἄπυρον, ἢ τὸ μὲν ἐλάχισον ἔχει μέγεθ' πυρῶν, τὸ δὲ μέσον μεσπίλιν, τὸ δὲ μέγιστον ὡς βασιλικαῖς καθ' ἐξάλληλ' ἐκαστοῖς. Strabo de iisdem, quos tamen non nominat: χρυσὸς δὲ ὀρυκτὸς γίνεται παρ' αὐτοῖς, ἢ ψήματ' ἀλλὰ βασιλείων χρυσὸς καθάρσεως ἢ πολλῆς δεομένων, μέγεθ' δὲ ἔχόντων ἐλάχισον μὲν πυρῶν, μέσον δὲ μεσπίλιν, μέγιστον δὲ καρύιν. Diodorus Siculus lib. 111. Eadem proutis de illis dicit: τὸν δὲ χρυσὸν διέρισκοντες ἐν τοῖς φυσικαῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς σωάσκει πολὺν ἢ τὸν ἐκ ψήματ' σωτηνικὸν μύρον, ἀλλὰ τὸν αὐτοφυῆ καὶ καλέμυρον ἀπὸ τῆς συμβεβηκυῖας ἄπυρον. Κατὰ δὲ τὸ μέγεθ' ἐλάχιστον μὲν διέρισκεται καθ' ἐξάλληλ' πυρῶν, μέγιστον, δὲ ἢ πολὺν λεπτὸν βασιλικὸν καρύιν. Quæ ille fumpsit pæne totidem verbis ab Agatharchide, à quo & Strabo. Idem hic auctor in Hispania massas auri puri refert inveniri selibres, sed in ramentis. Plinius in eadem Hispania in puteis massas inveniri prodit denas excedentes libras. Palacras, inquit, Hispani, alii palacranas vocant. Scribitur in libris: Palacas Hispani, alii palaceornas vocant. Strabo πάλας dicit vocari. Nomina illa omnia fere ex Græco. Quod enim addit: quod minimum est ballucem vocant. Ballux, ex Græco βάλλω, quæ ψῆφον significat, vel calculum. Πάλας sunt globi, vel glebæ rotundæ. Πάλας, vel πάλλας Græce est sphaera. Palacas in Plinio scribi puto pro palatas, ut C & T cognata sunt. Græcum est παλάσμος. Sic massæ Græcis vocantur. Plinius ibidem: aurum arurgia quaesitum non coquitur, sed statim sumitur. Hoc Græcorum est ἄπυρον χρυσός. Vox illa arurgia Græcismum quoque sapit. In libris est aurigia pro origa, hoc est ὀρυγή. Fossione quaesitum aurum sic appellarunt, quod distinguitur à ramentitio, quod σφετὸν dicebant, & ἐκ ψήματ'. Plinius ibidem: Tertia ratio opera vicerit gigantum, cuniculis per magna spatia actis cavantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies, arurgias id genus vocant. In aliis: aurugias. Hoc est ὀρυγίας. Strabo ὀρυκτὸν vocat aurum quod in Arabia cuniculis effodiebatur: ὑπονόμους Agatharchides & Diodorus vocant. Ita quoque eruebatur in Ægypto Æthiopiæ contermina. Agatharchides: καὶ τέμνεσιν Διὸς γῆς πέτραις ὑπονόμους πλείονας. Ad lucernarum lumina ibidem fodiebant: ἐπὶ μὲν ἔν λύχναις τοῖς δευδεμέναις τοῖς μετώποις ἔχοντες λατομῆσι. Ceterum Græcis nominibus adeo concepta erant omnia aurariæ μετὰ λέας in Hispania vocabula, ut fossas etiam vocaverint agogas. Plinius: Fossæ, in quas proficiunt, cavantur: agogas vocant. Sed de his alibi. De auri puri & ἀπύρου massis, quæ in novo orbe visebantur, quum illuc pedem primo Hispani intulerunt, videndi auctores. Mira de earum magnitudine narrantur: ut mirum sit tanti fecisse veteres parvas micæ cucumeris feminis amplitudine, quæ in metallis Æthiopicis inveniebantur. Forte & heic Plinii peccatum est, qui σικκὸν pro σίκκ' legerit, vel legere voluerit. Quum enim ἀδάμαντα χρυσὸς de adamante gemma intelligeret, non potuit imaginari ea magnitudine reperiri adamantes, quæ fici instar æquaret: præcipue quum idem significet ibi maximos adamantas avellanæ nuclei magnitudinem non excessisse. Nec obstat quod adjicit: ὁμοχρὸς colore non dissimilem: Nam & fici sunt ejus coloris, ut ab auro nativo non multum absint. Hoc mihi fit verisimile. Etenim cum alterum genus ex his duobus, quæ in auro nascebantur, illi magnitudinem faciat, par non fuit alterum instar fici amplum putare. Quod ad cenchron attinet, adhuc dubito an pro κέντρον ita legerit licet multa verisimilia concurrant. Ἀδάμαντα in auro vocarunt τὸ ἄνθ' χρυσὸς, Polluce teste. In argenti metallis pulverem vocarunt κέρνον: ὡς περ τῷ χρυσῷ ἄνθ' καὶ τὸν τῶν ὀρυγμάτων κοινωτόν, κέρχρον. Ea vox transpositis literis idem significat apud Græcos quod κέλεχος milium. Ut igitur in auro ἀδάμας puri auri granum dicebatur, quia cum reliquo lapide metallico

in farinam moli non posset, ita in argenteis fodinis κέ-
 χε[Ⓞ] vel κέχρη[Ⓞ] vocabantur parva grana meri argen-
 ti, quæ in vena scintillabant. Plinius ait nullas scin-
 tillas in argente metallis micare ut in auri, sed terram
 esse aliam rufam, aliam cineraceam. Aliquando ta-
 men argenti micæ parvæ ad instar granorum milii in
 venis lucebant, ex quibus ut par est, purissimum
 argentum fiebat. At Plinius κέχρη[Ⓞ] illum auro tri-
 buit non argento. Immo argento, sed utrumque con-
 fudit. De adamante quem excellentissimum esse vult,
 eum in argento & auro natales habere tradit. Ita enim
 libri veteres scribunt: *argento & auro non nisi excellentis-
 simo natalis. Unum ex iis vocant tenebron, quod est milii
 magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro re-
 peritur.* Forte legendum: *In argento & auro non nisi excel-
 lentissimo natales.* Dicit nonnisi excellentissimum ada-
 mantem in argento & auro nasci. Ἀδάμας, ut dixi, in au-
 ro, ut κέχρη[Ⓞ] in argento. Utrumque ille confudit.
 Sed quid si & κέχρη[Ⓞ] in auro etiam quibusdam vocatus,
 de micis parvis ad instar granorum milii in auri vena
 scintillantibus? Si verum est id, quod ex Plinio col-
 ligimus, sane illum ἀδάμαντα in auri metallis reper-
 tum, & rarissimo auro comitem non aliter possumus
 interpretari quam de granis vel nucleis meri ac solidi
 auri, quæ in venis lapidum inveniebantur. Memorat
 Strabo in Hispania disiectis lapidibus inventas glebu-
 las instar papillarum: φασι δὲ τῶν λίθων χρυσομένων δέξασθαι
 βολαεῖα θηλαῖς ὁμοία. Hunc auri adamantem Græcos
 vocasse χρυσὸν ἄνθος constat ex Polluce. Si eo sensu,
 quem supra posui, accipimus, mirum quam diversa
 significatione Græci χρυσὸν ἄνθος, & χαλκὸν ἄνθος po-
 fuerint. Florem æris, ut notum est, appellarunt granu-
 la æris milii modo in fummo ære efflorescentia, quum
 aqua recens fuso infunditur ad eum refrigerandum.
 quo facto, ὡς περὶ ἐκπύετις δὲ ἐπαιθεῖ, id quod χαλκὸν
 ἄνθος dicitur. Ita Dioscorides, qui & κέχρη[Ⓞ] dicitur πρὸ
 εὐθυμῶ illud ἄνθος esse dicit, milii specie ac magnitu-
 dine. Plinius aliter scribit de hoc æris flore. Nec
 enim expui & efflorescere dicit quum refrigerantur
 panes æris, infusa aqua, quod prima æris fusione
 accidere ait Dioscorides, sed in alias fornaces ære tran-
 slato ibi excitari flatu crebriore. Tum autem cade-
 re quum refrigerantur panes ærei. Verba ejus ita
 scribuntur in antiquis codicibus: *Fit ære fuso & in
 alias fornaces translato. Ibi flatu crebriore excutuntur ve-
 lut similes quæ quas vocant florem. Cadunt autem cum
 pane eris aqua refrigerantur rubentque.* Quæ non satis fa-
 num colorem præferunt. Legendum primo excutun-
 tur, vel excitantur pro excutuntur. Quod hæc non
 habet locum. *Velut similes quæ quas vocant florem.* Cor-
 rexerunt: *velut milii squama.* In quibusdam etiam codicibus
 habetur *squama.* Id tamen non convenit, grana milii,
 quibus florem æris adsimilat Dioscorides, squamis neu-
 tiquam similia sunt, quæ planæ sunt & latæ. Unde &
 λεπιδες Græcis pro laminis. Numerorum xvi πολυ-
 σον λεπιδας ἐλατὺς, laminas ductiles. An scripsit Plinius?
velut milii siliqua. Ut λεῖπες κέχρη[Ⓞ] legerit pro λοπές:
 Milii purgamenta intelligit, vel folliculum, ex quo
 granum non excutitur nisi tundatur. Non dubito
 auctorem, unde Plinius sumpsit, scripsisse, ὡς κέ-
 χρη[Ⓞ] λέπι. Quod Plinius vertit *squamas.* Perperam.
 Aliud λέπος, aliud λεπῖς. Squamæ piscium proprie
 λεπιδες. At λέπος quemlibet φλοιὸν significat. Eo
 nomine apludas & glumas frugum minutarum etiam
 dixere. Sequentia apud Plinium sic legenda: *Cadunt
 autem quum panes æris aqua refrigerantur, rubent-
 que.* Ab eo errore, quo florem æris dixit esse similem
 milii squamis, adulterari quoque tradit æris squama,
 quam Græci vocant λεπίδα χαλκῆ. Quasi λεπῖς χαλ-
 κῆ & flos æris qui squamis milii similis est, eadem præ-
 ne res esset quantum ad formam. Subjungit enim:
*Similiter ex eis fit quam vocant lepida, & sic adulteratur
 flos ut squama vaneat pro eo.* Pro his legitur in vete-
 ri libro: *Similiter æris quam vocant lepida, & sic adul-
 teratur flos ut squama veniat.* Legendum: *ut squama
 vaneat.* Ait florem æris adulterari æris λεπιδι, ut
 squama nimirum vaneat, quæ alias vænum ire non
 posset. Hæc vera lectio. Sed vix est ut adulterari
 queat flos æris squama æris, quam Græci vocant λε-
 πίδα,

πίδα, adeo res sunt dissimiles. Plinius εἰνῆμα χαλκῆ
 accepit pro squama. Tradit autem Dioscorides flo-
 rem æris adulterari εἰνῆμα χαλκῆ, hoc est, ramentis
 & scobe æris, quæ diversa utique à squama. Opti-
 mum æris florem dicit debere esse ἀμέτοχον εἰνῆματων
 χαλκῆ, οἷς δολέται. Quod lima abradit proprie dici-
 tur εἰνῆμα. Glossæ: εἰνῆμα, scobis. Unde & scobina.
 Latine lima est, quam Græci dicunt εἰνῶ. Ifido-
 rus: *Scobina dicta quod terendo scobem faciat.* Sic ille
 corrigendus. Unde descobinatum, δσπερναθὲν. Arno-
 bius lib. vi: *tornis rafa, descobinata de limis.* Ideo autem
 adulteratur scobe ærea flos æris, quia forma inter se
 haud multum differunt. At λεπῖς χαλκῆ longe aliud.
 Græci δσποφύεσμα interpretantur, & δσποτίνασμα id,
 quod scilicet malleorum incussu ex ære decurritur.
 Neophytus: λεπῖς χαλκῆ, τὸ τοῦ χαλκοῦ δσποφύε-
 σμα. Plinius explicat quomodo fiat æris squama
 his verbis: *Est autem squama hac decussa vi clavii,
 per quos ærei panes ferruminantur.* Hæc nullus intel-
 ligo. In libris scribitur: *ut squama veniat pro eo decussa
 in clavii, in quos panes ærei ferruminantur.* Omnino
 emendandum: *& sic adulteratur flos, ut squama vaneat,
 decussa vi clavii in quos panes ærei ferruminantur.* Ita lo-
 quitur alibi, ut lib. xxxvi. capite xxvi. *Vitrum sul-
 phuri concoctum ferruminatur in lapidem.* Sic panes æris
 dicit in clavos ferruminari. Hoc quum fit, tum decu-
 titur squama ex ære. Nondum tamen intelligo quid
 voluerit Plinius. Video quidem eum voluisse expli-
 care eam æris squamam, quam Græci ἡλῆιν appellant.
 De qua Dioscorides: *Λεπῖς ἡ μὲν ἐν τῶν κυπερίων μετὰ δὲ τῶν
 παχεῖα, καλεῖται δὲ ἡλῆς καλὴ, φαύλη δὲ ἡ ἐν τῷ λείπῳ χαλ-
 κῆ λεπῖς δὲ ἀσθενὴς ὑπάρχουσα.* Clavariam squamam li-
 cet exponere, quæ malleo excutitur, dum clavi
 ex ære conficiuntur. Quod hæc scilicet crassior ca-
 dat. Fortean & sic appellaverint, quæ capita clavo-
 rum forma & crassitudine referat. At Plinius clavos
 videtur accepisse pro regulis æreis, in quas produci-
 tur æs, quod ex fusili fit ductile. Unde & regulare æs
 dicebant quod Græcis ἐλατὺς. Æs omne primum
 funditur, deinde ducitur. Non omne tamen est du-
 ctile. Caldarium æs fundi tantum scribit Plinius. Il-
 lud est, ex quo fiunt caldaria. Sed quodcunque duci-
 tur, prius fusum est. Olim quum funderetur, in
 massas panibus similes formabatur: quod hodie-
 que fit. Hujusmodi massas, siue panes Græci τρο-
 χῆς appellant. Unde τροχῆς χαλκῆς, quæ aliis χρυ-
 πῆς. Pollux: *τῶν τροχῶν μὲν χαλκῶν τὸν χρυτὸν χρὴ καλεῖν,
 τυτίαν δὲ ὃν ἂν οἱ νῦν καλοῦεν ἐλατὺς.* Interpres Aristopha-
 nis τροχοειδὲς κατασκόδασμα vocat rotundam massam,
 de vitro: *κατασκόδασμα ἐστὶν ὑάλῃ τροχοειδὲς εἰς τὸ το
 πηναθὲν.* Sic κρόκ[Ⓞ] τροχοειδὲς dicebatur, qui tritus in par-
 vos τροχῆς, siue τροχίσκους redigebatur. Cui opponitur
 ὁ τριχῆς, qui integer est & capillaris. Nam τεύχας
 appellant Græci fila croci. Aëlius lib. xvi in compo-
 sitione muscati: *σύγκρις χυματῖς, ἄσπερς, κρόκς τεύχας.*
 Idem in confectone thymiamaris myreplici: *σύνλματῖς
 φύλλας, κρόκς τροχοειδῆς.* Panes autem illi æris fusilis
 in alias fornaces transferebantur, atque ibi igne mul-
 to & crebro flatu molliri solebant, ut æs ductile fie-
 ri posset: quod etiam in regulas ducebatur malleis.
 Sic τυτίας Græcis dicitur, & ἐλατὺς, battutile & du-
 ctile. Regulare etiam vocabant. Ifidorus ex Plinio:
*Regulare æs dicitur, quod ab aliis ductile appellatur, quale
 omne est Cyprium.* Plinius: *In Cyprio coronarium & re-
 gulare est, utrumque ductile.* Coronarium tenuatur in la-
 minas, taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis
 histrionum præbet. Hæc sunt quæ Græci vocant χολο-
 εἶφινα vel χολόεαφα. Hesychius: *χολόεαφα, τὰ χρυσῶ
 ἐμπερῶς βεβαμμένα.* Item: *χολοεῖφινα εἶπο λέγεται ἄμα
 μὲν δὲ τὰ φαύλως βαφέντα χολῇ βάπτεται, ἄμα δὲ τὰ χρυσῶ
 ἐμπερῶς βεβαμμένα.* Æs felle tinctum sic proprie ap-
 pellabant quod aurum imitaretur. Legi in libris Chy-
 micis Græcorum: *χολοεῖφινα κατὰ πτερεῖς ὁ χρυσῶν
 δσπο τῆς λεγομένης κοινῆς χρυσολοφῆς.* De qua nos alibi.
 Æs porro regulare de ductili dictum, quod in regulas
 duceretur, quum malleis ad hoc tunditur ut ductile
 fiat & regulare. Quæ ex eo decidunt ramenta, Græ-
 ci vocant λεπίδα χαλκῆ, nempe τὸ δσποφύεσμα. Pli-
 nius regulas illas clavos interpretatur: *squama decussa*

vi clavis in quos panes ærei ferruminantur. Æs fufum in panibus erat, qui panes ferruminabantur, id est, stringebantur ac indurabantur in regulas æris ductilis. Nam fufum æs fragile malleis, è contra ductile malleis obsequitur, nec frangi potest. Hæc est æris ferruminatio. Sic, vitrum ari concoctum, in lapidem ferruminari dixit, id est, indurari. Glossæ: ferrumen, σιμωμα: ferruminat, σιμοῖ. Aciem ferri induratum ita vocarunt. Alias ferrumen dicitur, quo ferrum ferro jungitur & glutinatur. Græci κρόνησιν σιδήρεα vocant. Ferrum autem ut æs prius funditur & fragile est: postea in alias fornaces translatus è fragili fit ductile, atque induratur. Omne æs, inquit Plinius, diligentius purgatum igne excoctumque, regulare est, id est, ductile. Ferrum quoque idem excoqui dixit ad indurandam aciem. Ferrum fusile hodie funtam vocamus pro funda à fundendo. Sed & massas, quales ex fornace fluxere liquati ferri, vulgo vocant gussas, quasi fusas, vel χύσις. Postea aliis fornacibus excoctum & purgatum malleis tunditur, atque in longas laminas tenuatum duratur ictibus. Cujus varietas sunt ad aciem faciendam temperaturæ, nec omnis in aqua differentia, etsi plurimum ea faciat. Sed aliud ferrum ex vena ipsa mollioris est complexus, quod Græci Chymici vocant ἀπαλόν: aliud fragilius quod θυσπὸν iidem indigetant. Rumpens ferrum vulgo vocitant officinæ ferrariæ. Sic aliud alio melius ad faciendum illud quod nominant aciarium. De quo nos alibi. Ferruminari igitur panes æreos in clavos dicit Plinius, quum induratur æs de fragili, ac de fusili in clavos, sive regulas ductiles extenditur. Regulæ illæ teretes erant instar regularum quibus modii cumulus apud veteres deruebatur. Fortean & ferrum olim in regulas ejusmodi rotundas producebatur, quod & περισπῆν dicebant. Pollux certe inter opera ferrariæ officinæ περισπῆν jungit cum σιμωμῶν his verbis: τὸ δὲ ἔργον ὑραίνειν, λυεῖν, συγχωνύειν, τυπῆν, ἐξελαίνειν, ἀκονᾶν, θήγειν, περισπῆν, ἀεπατῆλαινεῖν, περισπατῆλαινεῖν, σιμῶν, ἥλως ποιεῖν, σιμωμα. In his omnibus subauditur vox σιδήρεα. Nempe λυεῖν, ὑραίνειν, συγχωνύειν, ἐξελαίνειν, ἀκονᾶν, θήγειν, σιδηρον. Ergo & fuerit idem subaudiendum in sequentibus, περισπῆν, ἀεπατῆλαινεῖν, περισπατῆλαινεῖν, σιμῶν σιδηρον. Igitur περισπῆν & περισπατῆλαινεῖν σιδηρον est ferruminare in clavos, ut de ære loquutus est Plinius. Pollux ἥλως à comicis κινδάλως vocari notat lib. x: ἰσέον δὲ καὶ κινδάλως τὴν ἥλως ὀνομάζεσθαι. Alio loco κινδάλως idem παττάλως interpretatur. Unde & κινδαλοπῆκται, de quibus supra. Ab illis itaque clavis, in quos ferruminantur panes ærei dicta squama æris ἥλως juxta Plinii sententiam, quæ malleis decutitur ex panibus æreis, dum scilicet tunduntur & ictibus durantur, & producuntur in regulas. Aliter tamen Pollucem explicandum cenfeo, & Plinium falsum puto. Clavi ærei fiebant ex illis regulis, & quæcunque alia opera ex ære ductili procudebantur. Clavorum Cyprinorum mentio apud Palladium. Et acuti Cyprii, id est, clavi apud Innocentium. Aut igitur squama ἥλως, quæ decutiebatur ex regulis æris, quum clavi ex ære fierent, aut quæ capita clavorum imitabatur forma & crassitudine: nam crassio rem tantum squamam sic vocarunt. Sed illud verius. Græci recentiores percorrupte ἥλῳν vel ἥλῳν hanc squamam nuncuparunt. Neophytus: ἥλῳς ἢ αὐτὴ καὶ ἥλῳς λέγεται: ἢ ἐκ τῆς Κύπρου λεπίς ἢ χαλκῆς. Plinius hanc solam differentiam inter æris squamam & florem agnoscit, quod æris flos sponte decidat, squama autem excutitur ictibus. Iterum falsus est. Hoc inde est quod florem æris putavit adulterari squama æris, ideo similes hariolatus est, sed εἶνῃμα χαλκῆς & λεπίδα temere confudit. Tollendum & insignem mendum ex scriptis Dioscoridis, dum hoc agimus. Ait ille florem æris quosdam veterum vocasse ἥλων φύγμα, id est, clavorum ramentum. Quod non potest verum videri. In vetustissimo codice scriptum reperio: χαλκῆς δὲ ἀνθῶ οἱ πινες τῶν παλαιῶν φύγμα ἐκάλεσαν, absque voce ἥλων. Scribendum utique ajo: οἱ ἕντες τῶν παλαιῶν φύγμα ἐκάλεσαν. Hoc est, refrigerationem. Et sane florem æris existere,

A quum panes æris aqua infusa refrigerantur ibidem tradit: ὅδωρ ἐπιχέουσιν ἀκραιφνέστων αὐτῶ φύγω περιτρέφουσιν. Isidorus: Æris flos fit ceu gignitur conflationibus resolutis atque liquato ære superfusa gelida aqua. Inde φύγμα χαλκῆς vocarunt quidam veterum hunc æris florem, quod ex ære refrigerato gigneretur. Videndum igitur atque inprimis considerandum an aliud in auro simile ut in ære antiqui vocaverint χρυσὸν ἀνθῶ, ut χαλκῆς ἀνθῶ, quod milii esset, vel cucumeris feminis magnitudine: ita quoque κέρχιν in argento sumendus fuerit, ut in ære. Squamæ nempe, vel pusulæ instar milii in argento efflorescentes ubi excoctum est? Eadem etiam fortasse κερχόειν δὲς squamæ, vel pusulæ in auro, quod κέρχρον Plinius dicit appellari. Certe vox ἀνθῶ cum sua significatione non parum nos in eam sententiam videtur inducere. Quidquid in summo elucescit ac emicat, Græci per metaphoram sic vocant. Nam flores in arboribus & herbis in summitate & cacumine apparent. Hinc ἐξαυθεῖν ἀργυρεῖν τὴν γλῶσσαν, cum in summa tellure micat argentum. Dioscoridi ἐπιανθισμός περιφύρεται ἐπιμαρμαρύνει τὴν χαλκείαν de Indico. Ita flos æris, qui in superficie ebullat. Plinius de stibio florem ejus vocatum dicit, id quod innatat: Fax ejus intelligitur plumbofissima, ac quæ subsidit in mortario, abjiciturque. Dein vas, in quo turbida transfusa sunt, opertum limbo per noctem relinquitur, & postero die quod innatat effunditur, spongiæque tollitur. Quod ubi subsedit flos intelligitur. Sic fax, sive scoria subsidit: flos & spuma in summo natant. Idem de spuma argenti: distat à scoria quæ potest spuma à face distare. Alterum purgantis se materia, alterum purgata vitium est. Scoria vitium est purgantis se materiæ, at spuma jam purgatæ, quod in summo innatat. Pollux ἀνθῶ χρυσὸν proprie ἀδάμαντα dictum autumat, ut σικελίαν ferri: καὶ γὰρ σιδηρεῖς, ταύτης δὲ καὶ ἰσχυρὰ σικελίαν ἀνόμενον; ὡς χρυσὸν τὸ ἀνθῶ, ἀδάμαντα. Flos æris fit, dum purgantur ejus sordes in summo natantes: ἀεκαθαίροντες τὴν ἀκαθαρσίαν οἱ περὶ τῆς οὐχίας. Vide Dioscoridem. Scoria tamen de omni metallo dicitur. Plinius de auro: quod effossum est, tunditur, lavatur, uritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cuditur, apilascudem vocant: argentum, quod exit à fornacis sudore. Quæ è catino jactatur spurcicia, in omni metallo vocatur scoria. Multam habet scoriæ hic locus, & inquinatissimus est. Ineptum vocabulum finxere correctores, apilascudem. Quod ratione caret. Scribe ut in libris: molitur ut farina, ac pilis cuditur. Vocant argentum quod exit à fornace, hoc est, ὑπερὸς σιδηροῦς πύλῳς, ut est apud Agatharchidem, & Diodorum. Prius tamen cudebatur pilis, deinde molebatur. Præterea Latinum non est, ad pilas cuditur, quod reposuerunt. Pila est mortarium, ὄλμῳ. Pilum vero ὄπερον. In pila igitur tundeatur pilo. Plinius capite sequenti: tunditur in pila, deinde tenui cribro cernitur, postea molitur. Agatharchides de auro: ὄλμῳς λιθῶς περιελήφεται ὑπερὸς σιδηροῦ πύλῳς ἐπιανθισμός: Pilas lapideas accipientes pilo ferro tundunt. Glossæ: Pila, ὄλμῳ: pilum, ὄπερον. Postea legitur in libris: Vocant argentum quod exit à fornace sudoris, isque qui è camino jactatur. Scribendum puto egregia conjectura: vocant argentum quod exit è fornace, sed auri. At quæ è camino jactatur spurcicia, in omni metallo scoria appellatur. In aliis metallis scoria dicitur quod exit è camino. In auro argentum vocatur. Puto scriptum fuisse: sed ori. Unde sudoris, & sudori fecerunt. Perperam etiam correxere, quæ è catino jactatur. Pro, è camino. Quod habent libri. Certe in catinis aurum coquebatur, sed positus in fornace. Præterea de omni metallo præterquam auro hic loquitur, & scoriæ dicit appellari in ceteris, quod è camino jactatur. Καμίνους in argento etiam vocat Strabo: τὰς δὲ τῶν ἀργύρου καμίνους πινέσιν ὑψηλαίς. Præterea in auro etiam coquendo caminus locum habuit. Fornacem vocat Plinius, quæ idem cum camino. Glossæ: Fornax, καμίνῳ. Auri quidem ramenta in catinos coquenda mittebantur ex argilla factos. Sed illi catini in fornace, vel camino ponebantur. Κεραμεία ἀγρία vocat

Agatharchides istos catinos. Καταίτω, inquit, ὁπθεντες ὁπθεντα καλῶς ἡμοσμένον, ἢ παναχόθεν χρίσαντες, ἐψῶσιν ἐν καμίνῳ πέντε ἡμέρας. Catinos in fornace poni, sive camino Plinius etiam testis est his verbis: Catini sunt ex tasconio. Hoc est terra alba similis argilla: neque enim alia flatum ignemque & ardentem materiam tolerat. Ita legendus ille locus. Auri scoriam argentum vocari ait Plinius. Aurum argento mixtum erat; nam iterum tundeatur ac coquebatur, ut aurum inde eliceretur purum. Hac in auro coquitur iterum ac tunditur. Immo prius tunditur quam coquitur; nam ideo tunditur, ut in ramenta comminatur, quo facilius coquatur, ut in auro ipso fit. Liber vetus habet: Hac in auro tunditur, iterumque coquitur ac tunditur. Legendum: Hac in auro tunditur, iterum, iterumque coquitur. Strabo ἡλεκτρον vocat auri scoriam, quia argento mixtum aurum habeat lib. 111: ἐκ τῆ χυρῶς ἐφομένῃ καὶ καθαρομένης ἐπιηλωδὲν ἐν γῇ τὸ καθαύμα ἡλεκτρον εἶναι. Πάλιν τὸ πῦρ καθαυμένης μίγμα ἔχοντος ἀργύρου, καὶ χυρῶς, πῦρ μὲν ἀργύρου σκοπαιεύει, πῦρ δὲ χυρῶς ὑπομένειν. Scoria igitur ὑποσώθρη & quod subsidit. Immo in ferro & aliis metallis dum funduntur, τὸ καθαύμα supernat & expuitur ejiciturque e camino per os ejus, ac spuma scoriaque eadem. Multi sane confundunt. Hinc λιθάρυρον quæ spuma est argenti, Græci σκωρίαν interpretantur. Glossæ eorum: λιθάρυρον, σκωρία δὲ ἄργυρος. Glossæ Chymicæ: χαλκάνθιον, σκωρία δὲ χαλκῆ. Ubi χαλκάνθιον pro flore æris, quum aliud sit χαλκάνθιον quam χαλκῆ ἀνθῶ. Sic κνηκάνθιον apud eosdem cneci flos. Idem glossarium Chymicum: ἡχομένιον, κνηκάνθιον. Et apud Zosimum: κρόκον καὶ κνηκάνθιον. Sed & χρυσάνθιον idem dixere pro flore auri, ut χαλκάνθιον. Zosimus περὶ σώματῶ Μαγνησίας: συθείας αὐτῇ λιθάρυρον λευκῶ καὶ κατὰσπα, καὶ εἰς ἐκ-σεφῆ καὶ γέννηται σώμα χαλκῆ, ὁπθεντα χρυσάνθιον, ἢ ἔστι χρυσῶς λοιπὸν καὶ χρυσόπληθα χρηματίζει συγκεθεῖσθαι καλῶς. Ubi manifesto χρυσάνθιον vocat spumam auri, sive florem, ut in ære dicitur. Propterea Pollux σκωρίαν in ferri metallo ἀναλογεῖν significat auri flori, quem ἀδάμαντα Græci vocabant. Spuma idem quod flos. Hinc, quod Græci vocant ἀφρόνιτρον, Vitruvius nitri florem dixit. Et falsi qui aliter exponunt. Lib. vii. cap. xi de carulei temperationibus: arena enim cum flore nitri conteritur adeo subtiliter, ut efficiatur quemadmodum farina. Duplex autem fuit genus aphronitri, alterum concretum, cujus in balneis olim usus plurimus: alterum instar farinæ, vel cineris solutum. Utrumque florem nitri, ac spumam nitri dicere liceat. Sic duplex spuma argenti, altera soluta in pulverem milii granis similem, quæ κερχνίς dicebatur, altera concreta, quæ πηγνυμένη. Galenus tamen ἀφρόνιτρον quod concretum est vocari docet, ἀφρόλιτρον vero quod in pulverem putre est. Sic enim ea distinguit: Ἀφρόλιτρον ἀφρόνιτρον διαφέρει. Αἷτρον μὲν γὰρ ἀφρός ξυρενλικόν ἐστὶ φάρμακον ἀλδύρω πυρίνω πλεονήσῃ ὀφθῆναι: καὶ γὰρ λευκὸς ἐστὶν ὡς περὶ τῆς Ἀσίας πέτρες ἀνθῶ τεφρώδης. Ἀφρόνιτρον τὸ δὲ αἰδύρωδες ἐδὲ διαλελυμένον, αἰδῶ πεπληγὸς ἢ σπυρεῶς ὡς πάντες ἐν οἱ εὐπῶντες τοῖς βαλανεῖοις ὁ σμῆραι χρωάνται. Sed non video, cur ex nomine differentiam quæsierit Galenus, quæ nulla est. Idem quippe ἀφρόλιτρον quod ἀφρόνιτρον. Ut idem νίτρον quod λίτρον. Hoc enim Atticæ dialecti, quæ λίτρον dicebat quod aliis νίτρον. Ut πλάτων pro πλάτων idem Attici dixere, & ἀνδράχλην pro ἀνδράχλην. Duplex igitur genus aphronitri eodem nomine, non diversum nomen fuit. Idem lib. viii. capite iii. Aqua autem species est qua cum habeat non satis pellucidas venas, spuma uti flos natat in summo, coloris similis vitri purpurei. Sic flos æris est ejus veluti spuma. Florem argenti & spumam eandem dixere τὸ λιθάρυρον. Glossæ veteres: λιθάρυρον, argenti spuma. Plinio quoque λιθάρυρον argenti spuma vocatur. Græci ἀργύρεα ἀνθῶ eam appellarunt. Neophytus: ἀνθῶ ἀργύρεα, ὅπερ οἱ χρυσοχόοι καλεῖσιν ὀφθαλμικόν. Lithargyrum illi vocarunt ὀφθαλμικόν, quia, ut auctor est Dioscorides, ἀρμόζει εἰς τὰ ὀφθαλμικά. Scribit idem Dioscorides alumen χρυσόν esse florem lapidis bolitidis. Plinius illud ἀνθῶ interpretatur sudorem in spumam coagulatum. Omnia ferme metalla dum excoquantur, spumam in summo efferve-

scem mittunt, quæ floris instar est, & flos vocatur. Manilius auri ramenta quæ excoquantur, in aurum spumantia vocat in illis versibus quos pro desperatis reliquit vir summus. Nec sane immerito. Non enim vulgari modo corrupti sunt. Nos sic eos emendavimus, atque, ut quidem putamus, satis feliciter:

Ille etiam fulvas avidus numerabit arenas,
Perfundetque novo stellantia littora ponto.
Parvaque ramentis faciet momenta minutis,
Pro tali ut regerat censu spumantia in aurum.
Et perlucens cupiens prensare lapillos
Vorticibus mediis oculos immittet avaros.

B Non solum, inquit, aurilegulus erit, sed etiam auri coctor. Duobus primis versibus aurilegulus expressit: duobus sequentibus auri coctorem. Hi ramenta auri purgata, lota, & in farinam tusa vel molita ad pondus accipiebant, & cocta reddebant pari ferme pondere, aut modico saltem intertrimento. Agatharchides de metallis aurariis Æthiopiæ: ἔως ἐν ἔτῳ ὁ συλλογὴς περικαθάρους τὸ ψῆγμα δὲ χρυσῶς πλεονέχοντος τοῦ ἐψῆγῃς: οἱ δὲ λαβόντες μέτρω τε καὶ αἰδύρω τὸ συνηγμένον εἰς αἷτρον κερχνίαν ἐπέβαλον. Diodorus Siculus lib. 111 de eadem re: τὸ τελευτῶν αἰδοὶ τεχνίτην πλεονέχοντος μέτρω καὶ αἰδύρω τὸ συνηγμένον εἰς κερχνίαν χύτρης ἐμβάλλουσιν. C Auri coctores intelligit, qui appensa ramenta accipiebant, & in catinos fictiles injiciebant, ut in fornace excoquerentur. Hoc est quod ait Manilius: parva momenta, id est, parvas lances faciet ponderandis minutis ramentis, ut pro tali censu reddat, ac regeat spumantia in aurum, id est, excocta in purum purum aurum. Nam aurum, ut æs & argentum, dum excoquitur, spumam ejicit, quod ipsius est purgamentum. Florem alii dixere, ut in ære & argento. Legi etiam posset: pro tali ut regeat pensō. Nam appendebantur illis ramenta. At censu etiam potest retineri. Inde & ὀξύρον aurum Græcis quod sæpius despumavit & excoctum est. Βρύειν & βρύειν idem est, ut βλύειν & βλύειν, πρίειν & πρίειν. Græci exponunt βρύειν, ἐξανθεῖν, ἀναβλύειν, ἀναπηδᾶν. Quod & de illis rebus dicitur, quæ effervescendo spumam ejiciunt, & quasi florem emittunt. At ὀξύρειν & βρύειν idem ut βρίμῃ & ὀξύμῃ. Ex eo πὸ ὀξύρον χρυσόν quod sæpius recoctum est, & coctionibus purgatum. Et falluntur qui obrysum quasi Ophirium dictum arguantur ab auro Ophir. Latini obrusam dixere auri experimentum quod igne fumitur. Ex Græco ὀξύρην, obrussa. Ita περὶ ὀξύρην, purpurissum. Ceterum ἡ ὀξύρην ab ὀξύρῳ, ut ὀφέλη ab ὀφέλῳ, & similia sexcenta. Atque inde aurum obrysum. Apud Suetonium, aurum ad obrusam. Cicero: Heic adhibenda tanquam obrussa ratio est. Seneca Epist. xii. Hac ejus obrussa est, id est, probatio. Glossæ: Obrussa, τὸ δοκιμάζον τὸ χρυσόν ὅταν πλεονέχῃ. Immo, ὅταν καίῃται. Auri probationem, quæ lapide fit & attritu, pro altera accepit. Obrysi auri apud veteres Latinos nulla mentio, sed auri ad obrusam exacti. Corrigendus itaque Plinius lib. xxxii. cap. iii. Aurique experimentum ignis est, ut similis colorerubeat ignescatque, atque ipsum obrusam vocat. Ipsum nempe experimentum. Ita veteres omnes sunt loquuti. Ramenta spumantia in aurum Manilio τὰ ψήγματα τῇ ἐψῆγῃς ὀξύρονται, vel βρύρονται. Sequitur ibidem: Et coquet argenti glebas. Non solum igitur qui sub illo signo nasceatur, auri ramenta leget, sed etiam coquet aurum & argentum. Maternus Firmicus in paraphrasi illius Maniliani loci: metallorum inventores erunt, qui latentes auri & argenti venas ac ceterarum specierum sollertibus inquisitionibus persequantur. Hi quoque monetarii efficiuntur. Addit Firmicus, & ceterarum specierum, quia non tantum auri ramenta colligent & persequentur, sed etiam gemmas scrutabuntur in mediis fluminum alveis. Hic enim sensus illorum versuum, quos etiam G correximus:

Et perlucens cupiens prensare lapillos
Vorticibus mediis oculos immittet avaros.

Perlucens heic lapilli, non margaritæ sunt, sed gemmæ, quas & Græci λίθους διαφανείς vocant, quæ plerumque in medio fluminum ac præcipue torrentium alveo ac ripis reperiuntur, quas impetus aquæ derulit ex rupibus. Avienus:

*Palantes obeunt beryllum, prona fluentia
Quem procul internis a finibus, aut adamantia
Detulerint.*

Non tantum ergo auri ramenta & ballucas in mediis fluminibus quarent, sed etiam gemmas, ac pellucidos calculos. Plinius de sardoniche apud Indos: *et enim constat ibi torrentibus detegi.* Conferat hæc aliquis cum lectione vulgata Manilii, & notis ad eum locum illustris viri, tum videbit nihil eum in his vidisse. Sequens etiam verus vitio laborat:

*Et coquet argenti glebas, venasque latentes
Ernet.*

Τερον αργερον heic manifestum. Nam prius est, venas argenti effodere, deinde coquere. Conjecturæ sum fallus aut scripsit auctor:

*Hic quoque & argenti glebas, venasque latentes.
Ernet, & silicem rivo saliente liquabit.*

Nihil certius. Effodiet argenti venam & fundet, liquabitque, his postremis verbis τὴν ἑψησιν & χύσιν expressit. Sequentia quoque pessime habent, nec recte explicata sunt summo viro:

*Et facti mercator erit per utrumque metalli,
Alterum & alterius semper mutabit in usus.*

Firmicus in paraphrasi monetarium interpretatus est. Immo τὸ κολλυσιῶν designavit, & nummularium, qui aurum argento mutat & argentum auro, & utrumque ærea moneta. Legendum etiam:

Et facti mercator erit per utrumque metalli,

id est, erit νομισματοπωλὴς & δρυροπεγνῆς. Ita enim Græci vocant τὸν κολλυσιῶν. Eleganter autem factum per utrumque metallum appellat argentum, vel æs, quod utrumque signatum est. Per utrumque, ut perinde, per æque, & Ciceroni pervesper. Alius auctor dixit, pertempori. Nummum sic vocavit factum metallum, ut factum argentum quod opponitur τῷ ἀσήμῳ. At factum metallum est signatum, quod etiam est ἀπρίσμον. Unde ἀπρίσμον & αἰτῆς. Et ἀπρίσμον νομισματοῦ apud Plutarchum in Theseo, nota qua nummus insignitus est. Potest etiam retineri per utrumque, id est, ex utroque latere. Quæ nummi designatio est. Metallum est ex utroque latere factum & signatum. Plinius de auro: *per utrumque cedit plumbo*, id est, pondere & facilitate materiæ. Scaliger primum Manilii verbum de electro exponit, quod est argentum auro mixtum. Ad sequentem hæc notat: *χρυσόλεκτης καὶ χρυσόρυκτης*. Quid voluerit nescio. His verbis putavit expediri sententiam hujus versiculi:

Alterum & alterius semper mutabit in usus.

At quid manifestius quam istis significari nummularium & cambiorem, qui alterum metallum semper in alterius usum mutat? Græci καταλλακτῶν & δρυρομωδὸν vocant, id est, mutatores. Inde ἀλλαγή cambium, id est, mutatio. Aurilegulus glossis χρυσόλεκτης, Agatharchidi συλλεσδός. At auricolector, χρυσοψητής. Agatharchides simpliciter ἑψητῶν vocat. Ramenta in aurum spumantia, quæ in aurum coquuntur, quia spumam ejicit, & scoriam suam. Hæc electrum est, nempe aurum & argentum mixtum. Strabo: *ἐκ τῆς χρυσῆς ἐφομένης καὶ καθαρομένης συπληρωδὲς πνιγῇ τὸ καθαρεῖα ἤλεκτρον εἶναι*. Hic idem flos auri. Et sic corrigendum apud Hefychium & Suidam: Ἀνθέρμιον, ἤλεκτρον χρυσῆς. Male est in eorum editis: ἐκλεκτὴν χρυσῆς. Quod vel ipsi mutarunt dum non intelligerent. Aliud Lexicon nondum editum: Ἀνθέρμιον, τὸ καθαρεῖα ἐκ τῆς χρυσῆς, τὸ ἤλεκτρον. Florem hunc auri, sive spumam Græci etiam ἀδάμαντα vocavere. Ratio in promptu est. Spuma auri electrum, quod auro & argento mixtum est. Plinius quoque *argentum* auri scoriam esse, ac sic vocari notat. Argentum auro durius, & minus solvi ac fundi facile. Strabo de electro, quod est auri purgamentum: *πάλιν τὴν τε καθαρομένην, μίγμα ἔχοντα ἀργύρεα καὶ χρυσῆ, πὺν μὲν αἰργυρον ἀποκαίεται, πὺν δὲ χρυσὸν ὑπομένειν*. Εὐδιάχυτον δὲ τὸ καὶ λυτῶδες. Ita legendum. Perperam editur, καὶ λιτῶδες. Aurum mollioris naturæ ad fusuram, ac de facili liquatur. Contra argentum difficilius & magis invictum ignibus. Hinc in auro fundendo & excoquendo extra ejiciebatur materia durior, multo argento mixta. Eam ἀδάμαντα propterea appellarunt. Sic in ferro aciem induratum vocarunt ἀδάμαντα, τὸ πρὸς τὸν σίδηρον.

A σδῆρς. Hic flos auri, vel spuma. Hefychius ἤλεκτρον interpretatur ἀλότυπον χρυσῆς, ut & Eudemus, cujus supra verba retulimus. Quò sensu dicemus ita appellatum? An ἀργυρότυπον legendum est? quod formam argenti praeferat? Nam electrum μίγμα est auri & argenti. An corrigi debere putabimus ἡλότυπον? Sic dictum videatur, quod ex eo fierent clavi in pedibus lectorum apud veteres, quæ & ἤλεκτροι vocabantur. Aristophanes in Equitibus Comœdia:

Ἐκπύπτουσιν τῶν ἤλεκτρων, καὶ τὰ πύνα σκέτ' ἐνόντα.

Ibi interpres vetus: ἰδίως τὰ πύνα κλίνας ἀπὸ τῆς κλίνας, ὥτως ἐκάλουν ἤλεκτροι. Idem paulo post: αἱ δὲ δρυραὶ κλίνας τὰς πόδας ἔχον ἐσφαλίσμενες ἀνθέρμι καὶ ἤλεκτροις.

B Electra igitur clavi ex electro, quibus munebantur pedes lectorum. Verius fortasse ἤλεκτροι appellata quasi ἡλόλεκτροι, lectorum clavos. Ut ut sit, ἤλεκτρον etiam clavus. Alii interpretantur ἡλότυπον χρυσῆς, quod ex electro fierent clavi lectorum. Inde Plinius, ut videtur, electrum, quod est auri flos, & quod etiam adamantis nomine nuncupabatur, auri nodum appellavit. Nam ἤλεκτρον clavus quoque, vel nodus. Sed verius sit quod initio dicebamus, auri nodum appellasse & χρυσῆς κέντρον, id est, partem in auro duriorum veluti nodum, qui propterea etiam ἀδάμας dictus, quia cum cetero auro fundi ac liquari non posset, atque ideo ejiceretur è fornace purgamenti vice.

C Plinius idem: *Argentum vocatur quod è fornace exit, sed auri*. Pro ἀλότυπον etiam non dubito quin apud Hefychium legendum sit, ἀλότυπον. Sic ἀλλῆς λιθίας apud auctorem peripli pro ὑαλῆς λιθίας. Electrum autem ἀλότυπον χρυσῆς eleganter vocatur, quasi dicas vitreum aurum, quod auri formam habeat simul & vitri. De succino id intelligendum. Similiter & in hac voce corrigendus Eudemus Rhetor: ἤλεκτρον ἀλότυπον χρυσῆς, μεμιγμένον μὲν ὑέλε καὶ λιθῆ. Perperam apud eum legitur, ἀλότυπον. Aliud Lexicon ineditum: ἤλεκτρον, χαλκωμα καθαρόν, ἢ ὑαλότυπον χρυσῆς, μεμιγμένον ὑέλεω, καὶ λιθῆ, εἰας μὲν κατὰ σφῆς ἢ τῆς ἀγίας σοφίας τεπέτρεα. Aliud genus intelligit ab electro, vel succino communi. Male etiam in eo scriptum est ἡ ἀλότυπον. Hoc electrum succinum est, & diversum ab hoc electro, quod est auri purgamentum. Ex his omnibus nullum amplius dubium restat quin ἀδάμας & χρυσὸς ἀνθῆ idem sit cum spuma vel scoria auri, quem adamantem Plinius insanum quam magno errore pro gemma accepit adamante, qui in aurariis metallis deprehenderetur. Nihil me magis in hac sententia confirmat, quam quod magnitudine cucumeris seminis illum adamantem esse & colore similem refert. Item quod unum ex iis cenchron tradit appellatum milii magnitudine. Hæc neutiquam possunt convenire cum auri puri καὶ ἀπύρε ramenti, quæ longe majora reperiuntur. Præterea color ipse longe dispar, qui in semine cucumeris, & in auri flore, sive electro confimilis. Postremo Pollux, quidquid ambigui poterat esse, facile tollit dum in ferro σικερίαν id appellari dicit, quod in auri flore dicitur ἀδάμας, in argenti spurcitie κέρχυν.

D De terra ferri matrice: πύτης δὲ τὸ καθαρεῖα σικερίαν ἀνόμεζον, ὥστε τὸ χρυσὸς ἀνθῆ ἀδάμαντα, καὶ τὸν τῶν δρυρεῶν κενιορτὸν κέρχυν. In his verbis τὸν χρυσὸς ἀνθῆ eodem omnino sensu appellatur, quo χαλκὸς ἀνθῆ pro spuma scilicet æris. In argento hæc spurcitie dicebatur κέρχυν, quia similis est granis milii: æque in ære τὸ ἀνθῆ ejus περχροειδὲς τῷ εὐθυμῷ. Sed & idem Pollux κενιορτὸν vocat argenti despumantis, dum excoquitur, purgamentum. Nam Græci κενιορτὸν ἀκαθαρσίαν interpretantur. Ea autem proprie κενιορτός, quia pulveri similis, utpote quæ granum milii magnitudine non excederet. Hinc duo genera spumæ argenti facit Plinius juxta quosdam. Altera περχνίς vocabatur: altera πινγνυμῆ. Hæc concreta est, illa soluta instar pulveris, vel milii seminum. Lib. xxxiii. capite vi de argenti spuma, sive lithargyro: *Quidam duo genera faciunt spuma, quæ vocant cerchnitida & pegnymenem: tertiam molybdaniam in plumbo dicendam*. Ita locum illum lego ex vestigiis veteris scripturæ quæ habet; sceleritrida & pegnymenem.

E in hac sententia confirmat, quam quod magnitudine cucumeris seminis illum adamantem esse & colore similem refert. Item quod unum ex iis cenchron tradit appellatum milii magnitudine. Hæc neutiquam possunt convenire cum auri puri καὶ ἀπύρε ramenti, quæ longe majora reperiuntur. Præterea color ipse longe dispar, qui in semine cucumeris, & in auri flore, sive electro confimilis. Postremo Pollux, quidquid ambigui poterat esse, facile tollit dum in ferro σικερίαν id appellari dicit, quod in auri flore dicitur ἀδάμας, in argenti spurcitie κέρχυν.

F De terra ferri matrice: πύτης δὲ τὸ καθαρεῖα σικερίαν ἀνόμεζον, ὥστε τὸ χρυσὸς ἀνθῆ ἀδάμαντα, καὶ τὸν τῶν δρυρεῶν κενιορτὸν κέρχυν. In his verbis τὸν χρυσὸς ἀνθῆ eodem omnino sensu appellatur, quo χαλκὸς ἀνθῆ pro spuma scilicet æris. In argento hæc spurcitie dicebatur κέρχυν, quia similis est granis milii: æque in ære τὸ ἀνθῆ ejus περχροειδὲς τῷ εὐθυμῷ. Sed & idem Pollux κενιορτὸν vocat argenti despumantis, dum excoquitur, purgamentum. Nam Græci κενιορτὸν ἀκαθαρσίαν interpretantur. Ea autem proprie κενιορτός, quia pulveri similis, utpote quæ granum milii magnitudine non excederet. Hinc duo genera spumæ argenti facit Plinius juxta quosdam. Altera περχνίς vocabatur: altera πινγνυμῆ. Hæc concreta est, illa soluta instar pulveris, vel milii seminum. Lib. xxxiii. capite vi de argenti spuma, sive lithargyro: *Quidam duo genera faciunt spuma, quæ vocant cerchnitida & pegnymenem: tertiam molybdaniam in plumbo dicendam*. Ita locum illum lego ex vestigiis veteris scripturæ quæ habet; sceleritrida & pegnymenem.

nienem. Verissima illa conjectura est. κερχινος ea dicitur spuma argenti, quam κενιορτον dictam & κερχινον adnotat Pollux. Huic contraria πηλυμνη, quæ concreta ac fixa est, non in pulverem putris, nec κερχινος. Ceterum terra τιδηελος, hoc est, ferri vena dum funditur, purgamenti sui genus alterum spumæ in morem supernatans expuit atque ejicit per os camini. Alia autem ejus spuma vitri instar splendet: alia candida, levis, foraminosa, ut spongas prorsus imiteretur. Hæc rarior exit, nec omnibus fusionibus ejicitur. De ea intellexit Plinius: *mirumque cum excoquatur vena aqua modo liquari ferrum, postea in spongas frangi.* Hæc spongiæ è spuma ferri oriuntur, in quas ferrum frangitur. In fornacibus, ubi liquatur ferrum, hoc cui libet videre licet. Viri docti massas liquati ferri exponunt. Perperam. Ceterum hæc supernatans spuma, dum coquitur, ac sese purgat, nihil ferri habet admixtum. Altera proprie σιωεία est, quæ jam fuso ferro reperitur, cui & ferri aliquanta portio admixta est. Ideo tunditur iterum, & lavatur, atque in fornacem mittitur fundenda denuo cum reliqua terra sideritide. Sic altera purgantis se materiæ, altera jam purgatæ vitium. Ita in ære alia est scoria, alia spuma, vel flos. In argento quoque idem est. Nam alia δργος σιωεία: aliud ἀνθος δργος, vel spuma. Quidam tamen hæc confundunt: ut ecce in Lexico Jatrico λιθόργος exponitur δργος σιωεία. Κέρχινος non de auri, sed argenti spuma dicitur. Existente fortasse, qui duriores adamante capitones priorem illam de adamante, vel auri flore opinionem tuebuntur. Quippe quum in unaquaque re quod in suo genere præstans ac perfectum est, Græci plerumque soleant ἀνθος vocare. Sic genus auri præstantissimum χρυσὸν ἀνθος indigetare potuerunt. Nam & ἀνθήμειον, πῦρ ἐκλεκτον χρυσοῦς Græci interpretantur. Ἀνθήμειον idem quod ἀνθος. Tale autem ipsis habitum aurum, quod sine ignis opera perfectum per se inveniebatur. Id Græcis ἀπυρον. Sed & ἀδάμας, quod cum reliqua aurosa glareæ, vel marmore tundi ac comminui non posset. Plinius lib. xxxiii. cap. iii. *Hispania strigiles vocat auri parvulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, cum cetera metallis reperta igni perficiantur.* Hoc statim aurum est, consummatamque materiam protinus habet cum ita invenitur. Non alio vitio hic locus laborat quam interpunctione. Distingue igitur: *Hispania strigiles vocat auri parvulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur.* Cum cetera in metallis reperta igni perficiantur, hoc statim aurum est, consummatamque materiam protinus habet, cum ita invenitur. Plinio hæc loquutio familiaris: *quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, id est, quod præcipue, quod præsertim, & cum maxime in massa, aut ramento capitur.* Sic lib. xxvi. cap. iii de Alclepiade medico: *super omnia cum adjuvare magica artes.* Fuit tamen quum distinguerem in eo Plinii loco: *Strigiles vocat auri parvulas massas, quod super omnia. Solum in massa aut ramento capitur.* Nunc displicet. Nulla autem in illis auri strigilibus significatio ἢ στρίγίλης, ut in vulgaribus, quibus sudor destingebatur, sed strigiles, vel stringiles illæ dictæ à stringendi, vel ligandi notione, quod aurum in has massulas strictum ac per se coactum, nihil terreni admixtum haberet. *Stringile τὸ σφιγκτικόν.* Ita Plinius auri nodum vocaverit hujusmodi meri auri massulam in metallis repertam, quæ etiam ἀδάμας dicebatur. Sic *strictura* ferri massæ appellatæ à stringendo & colligando. Et ferrum in *stricturam* cogi Latini dicebant quod in massam & corpus stringitur ac ligatur, & coit in unum. Quod Græci συνάπτειν dicunt. Vide supra quæ notavimus. Plinius lib. xxxiii. cap. xv de ferri differentiis, à stringenda acie dictas *stricturas* autumat: *Strictura vocantur ea omnes, quod non in aliis metallis à stringenda acie vocabulo imposita.* Nugæ sunt. Legebam aliquando: *ab adstringenda massa.* Nam libri habent, *adstringenda.* *Stringere aciem* Latinum non est. Apud Isidorum habetur: *à stringendo apte vocabulo impositio.* Quod probo. Eadem prorsus notione *stringiles*, vel *strigiles* auri parvulæ massæ dictæ, quod purum putumque in metallo, vel ramento capiebatur. Aurum quippe non bene coit cum alia materia glareæ,

A vel marmoris, cui admixtum est in metallo. At ubi per se purum ac solum invenitur, perfecte ac plene corpus unum efficit solide constrictum ac colligatum. Hinc *strigiles* illæ massæ dictæ, nisi à stringenda acie appellatas malis, quod scintillent acrius & micent. Sed minus placet. Persius *stringere* etiam de auro usurpavit, quod igne liquatum in unam massam conflatur & coit:

*Hæc baccam concha rasisse, & stringere venas
Ferventis massa crudo de pulvere iussit.*

At strigiles illæ auri Hispanici nativæ, & natura, non igne in massam strictæ & coactæ. Ceterum magno in pretio illud aurum veteribus, quod absque coctione statim perfectum ac purum reperiebatur. Arrianus in Indicis ἀπεφθον vocat hoc genus auri: ἡ εἶναι τὸ ἡ παρ' Ἰνδοῖσι τὸν μαργαρίτῳ τελέσιον καὶ ἡμῶν πρὸς χρυσὸν τὸ ἀπεφθον. Fors & de hoc genere auri capiendus locus Cant. xi. *Caput ejus aurum optimum.* In Hebraico textu est, *kethem paz*, quod significat massam auri purissimi, quale est ἀπεφθον. Aquila Græce reddidit, λιθία χρυσοῦς. Novi doctores vertunt, *lapidea vel massa auri.* Absurde. Nam λιθία scripsit Aquila, quæ vox non massam significat, sed lapidem pretiosum. Sic λιθία δισφάνης apud auctorem periplus. Et Straboni λιθία ἀνθρῶπων, χρυσάδων, μαργαρίτων. Idem lib. xvi de topazio gemma: ἡ τῷ συστήματι ἀνθρώπων δοσσοδεδωμένον εἰς φυλακὴν τῆς λιθίας τρυφῆς, ἡ τῷ συνασθγῶν. Quidam λιθίαν scribebant, ut ξύλῳ. At recentiores dixere λιθίαν pro gemma. Suidas: λιθίας πολυπλεῖς, τὰς λιθίας λεγομένας. Ita legenda illa verba Suidæ. In eclogis Basilicorum, λιθίαν λυψαί, gemmam scalpere. Et fortasse ita scripsit Aquila, & λιθίαν vocavit gemmam. Videndum igitur quid intellexerit Aquila per λιθίαν χρυσοῦς. An purum putum aurum sic vocavit, quale in metallo reperiebatur, in massa vel ramento, quod statim suum erat, ut loquitur Plinius. Sed hoc aurum λιθία non diceretur: nec λιθία idem quod massa. Nam, ut dixi, de folis gemmis hæc dictio sumitur. An lapillum pretiosum annulo aureo clausum sic appellavit λιθίαν χρυσοῦς? Ne id quidem verum arbitror. Ambrosius in Psalmum cxviii notat Aquilam eo loco vertisse *petram aurum*: & Symmachum *lapidem aurum.* Ergo scripserat Aquila, λιθία χρυσοῦς, non λιθία χρυσοῦς. Ambrosius *petram* vertit λιθίαν. Symmachus autem λιθὸς χρυσοῦς. Quod Ambrosius interpretatur *lapidem aurum*, & significare ait: *stabilem eminentemque sapientiam.* Quod si ita illi scripsere, ut verisimile est, id asserente præsertim Ambrosio, disjungendæ illæ voces tam apud Aquilam quam apud Symmachum, quos certum est ita scripsisse, κεφαλὴ αὐτῆς λιθία, χρυσοῦς, aut, λιθὸς, χρυσοῦς, id est, *caput ejus gemma, aurum.* Idque αὐτοδίδακτος conceptum est pro, *gemma, & aurum.* Multis locis ita loquitur sacra Scriptura: ut apud Oseam vii. x. *propter onus regis, principum.* Ergo *kethem* est λιθία, hoc est, gemma, non auri massa. Quidam magistri exposuerunt *margaritas*, quæ & ipsæ λιθίας nomine veniunt Græcis. Hieronymus ita reddit Proverb. xxv. cap. v. xii. *& margarita fulgens.* Ubi est *kethem* in Hebræo. Strabo: λιθία μαργαρίτων. Quod ad πᾶς attinet, aurum multi interpretantur, sed minime dubium est quin loci nomen significet quod apud Danielem dicitur *Ophas*, & jungitur quoque cum vocabulo *kethem*, καὶ φῶς. Hoc possumus interpretari λιθίαν ὠφάδ, id est, *gemma ex Ophas.* Quid igitur prohibet quin & hoc loco exponamus *cethem paz*, λιθίαν πᾶζ, *gemma ex loco Paz.* Hæc erit πᾶζιον Græcorum ab insula Arabiæ *Topazo* sic dicta, ubi reperiebatur, quæ & πᾶζιον appellabatur. Hesychius: πᾶζιον ἢ πᾶζιον λίθος πολυλίμνος. Ergo & insula ipsa πᾶζιον & τόπᾶζιον vocabatur. Epiphanius *τοπᾶζιον* urbem Indiæ facit, ubi effodiebatur topazion. Stephanus: τόπᾶζιον, ἡνδίκῃ. Ita legendum. Ibidem πᾶζιος vocat hujus insulæ incolæ ex Alexandro Polyhistor. Sic enim legunt veteres codices: Ἀλέξανδρος ὁ Πολύτωρ φησὶν ὅτι εἰς τὴν τῶν πᾶζιον νήσω, λίθον ὀμάνυμον τῇ νήσω, ὁμοίον τῇ χροίᾳ τῇ νέου εἰλαίᾳ. Non dubium est quin πᾶζιον insulæ illius nomen fuerit apud Alexandrum Polyhistora, qui & πᾶζιον lapidem ibi inveniri solitum nuncupavit. Atque inde habet Hesychius, qui πᾶζιον nominat il-

Iam gemmam & aliis nominatam notat. Nec sane ambigi debet quin hæc eadem sit regio, quæ in sacra Scriptura vocatur Παζ & Ωπάζ. Ergo & *kethem Paz* est lapis Pazius, ut eum vocavit Alexander, qui aliis *topazius*. Strabo & Diodorus post Agatharchidem dictam olim hanc insulam Ὀφιώδη à multitudine serpentum. Quum *Ophas* diceretur, putarunt nimirum δὸν τῶν ὀφίων id nomen esse nactam, & *Ophas* interpretati sunt ὀφιώδη. Græci & Alexandrini mercatores Hellenistæ locorum omnia vocabula ad suæ linguæ modulum inflectentes τῶπαζον pro *Pazo*, vel *Ophas* videntur huic insulæ nomen fecisse, quasi δὸν ἢ τῶπαζεν significatione. Plinius: *suba Topazon insulam in rubro mari à continente diei navigatione abesse tradit, nebulosam & ideo sæpe quasi tam navigantibus, ex ea causa nomen accepisse, Topazon enim Troglodytarum lingua significationem habere quarendi.* Navigantes illi sunt Græci, vel Ægyptii, qui nomen insulæ fecerunt. Nec enim de Troglodytis ipsis accipiendum, qui insulam incolebant. Patria sua illis quæsitā non fuit, nec ignota. Præterea τῶπαζεν in significatione quarendi merè Græcum est. Nam conjectura aliquid colligere & indagare significat. Falsus igitur heic Plinius, qui de suo illud addidisse videtur, *Troglodytarum lingua.* Ita scilicet putavit. Sic quum apud Dioscoridem legisset grana piperis inania & atrophæ vocari βερίσματῶν, ab Indis sic appellata hario-latus est. Sic *kethem Paz* est lapis Pazius, vel Topazius ex *Pazo*, vel *Topazo*. Non ignoro aliud esse vocabulum Hebræicum, ex quo interpretes *Topazium* vertendo fecerunt. Quæ secunda gemma est in primo ordine pectoralis. Sed illud æque scio incerta illa omnia lapidum nomina esse, nec satis nota magistris ipsis. Denique aliis placet smaragdum potius esse quam topazium. Ut autem topazium ab insula Topazo Arabici sinus, ita alia insula in eodem sinu fuit, in qua eruebantur sapphiri, quibus & nomen dedit. Σαπφειρήν dicitur Ptolemæo. Sic enim apud eundem legendum. Stephanus: Σαπφειρήν, νῆσος ἐν τῇ Λαοδείῳ κόλπῳ. Ἐκ ταύτης ὁ Σάπφειρος λίθος. Immo Σαπφειρῶν ipsis insulæ nomen, vel Σαπφειρ, ut Ὠφειρ, unde Σάπφειρος appellata. Hebræis *Sappir* lapis ille dictus eodem, ut apparet, cum loco nomine, ut *Ophir* aurum appellarunt, quod ex regione *Ophir* veniebat. Certe & *kethem Ophir* quidam de margaritis inde allatis acceperunt. Immo & de gemmis, ut *kethem* sit λιθία, ut in *kethem Paz*. Hesychius: Σαφειρ, ὡς ἐν ἡ πολὺ πῦρ λίθος ἢ χρυσός, ἐν Ἰνδία. Clare innuit quosdam de lapidibus pretiosis exposuisse illud *kethem Ophir*. Et fane ex eadem regione & gemmæ & aurum. Iosephus Σάφειραν olim vocatam asserit illam regionem, & sequenti ævo χρυσίῳ γινώ. Ea χρυσὴ ὡς ἐν Πτολεμαῶ dicitur. De qua nos alibi. Hebræi magistri *kethem* pro nota, vel signo proprie sumi scribunt. Hinc Theodotion in sua versione illud *kethem Paz* dixerat θησίσημον χρυσός, hoc est, insignis aureum. Perperam hodie verba Theodotionis citantur à doctoribus, θησίσημον ἐν χρυσίῳ, & vertunt, *insignes in auro*. Quæ insignis est imperitia. Ἐπίσημον idem quod σημεῖον: ut θησίσημον Vau. Sed σημεῖον in vultu θησίσημα vocari notat Hesychius. Ergo non λιθίαν, aut gemmam simpliciter significavit, sed insignitam & scalptam, quæ Græcis σφραγίς. Sed quidquid arguantur omnes interpretes, illud *kethem* Græcæ est originis κάθεμα, quod monile significat, auro & gemmis variatum. Inde illæ tam variæ expositiones, aurum, margaritas, gemmas, coronam, diadema, insigne, ea voce intelligentium. Nec defuere fane ex Hebræis magistris, qui peregrinam esse vocem agnoverunt. Hesychius: κάθεμα, ὁ καὶ σῆμα ὀρεμῶ. Polluci κάθημα ex Antiphane comico. Inde Latinum cathena ut Ὠκύμων, Ocimum. Ergo *kethem Ophir* est monile ex auro, vel gemmis *Ophir*: & *kethem Paz* ex lapidibus Paziis, vel Topaziis. Ut ad Plinium revertamur, in posteriore sententia adhuc sum, nec possum ab ea deduci, quidquid afferri queat contra: præcipue quum testibus nitatur & argumentis invictissimis. Ἀνθ' ἡ χρυσός, idemque ἀδάμας, auri spuma est, vel scoria, quam quare rarissimo auro comitem faciat Plinius, non video. Nisi quis dicat eo purius & excellentius aurum illud evadere, quod extiterit purgatius, omni veluti spurcitie ejecta. Quod certe

A verum est. Id quomodocunque accipere libuerit, nunquam effugiet Plinius, quin ridicula ac non toleranda ἀελεψία posteritati sese traduxerit, dum ex auri genere quodam adamante appellato, genus unum fecit adamantis gemmæ. Tum quod ex argenti pulvere, quem Græci κέρχρον, aut κέρχρον in metallo dixere, alterum genus lapidis adamantis exsculpsit in argento repertum milli magnitudine. Plane huic similis hallucinatio, quod σμίωμα genus alterum squamæ in ære dici putavit, ex summa scilicet lanugine decussum. Dioscorides cum de squama æris scripsisset, quam λεπίδα χαλκῆ vocant, protinus subiungit: Λεπίδα ἢ σμώματ' δύναμεις εἰν αὐτῇ τῇ ἢ χαλκῆ λεπίδι. Plinius ita hæc intellexit, quasi & σμίωμα λεπίς esset. Quod ita interpretari debemus: *Squama stomoma eadem virtute prædita est ac squama aris.* Inepte. Λεπίδα ἢ σμώματ' intelligit, ferri scilicet durissimi squamam, quod *aciarium* vulgo vocamus. Ex alio recte eam expressit alio loco his verbis: *Squama quoque ferri in usu est ex acie aut mucronibus.* Hæc est λεπίς σμώματ', squama ex acie aut mucronibus ferri. Glossæ: *Acciarum: σμίωμα.* Ita scripsere pro *aciarium* ab acie. Inde nostrum, *acier*. Id verbum veteribus incognitum fuit de ferro durissimo, quod etiam ἀδάμαντα Græci vocarunt. Ἀδάμας, ἡ σιδῆρε. Idem alio loco: κέντρον τὸ ἐν σιδῆρι ἀδαμάντινον. Induratum ferri aciem sequens Latinitas *aciarium* dixit. Græci σμίωμα. Nam σμῶσαι indurare glossæ exponunt. Immo indurare aciem. Plinius lib. xxxi iiii. cap. xiiii de ferro: *Et fornacum magna differentia est. In iis equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, aliorumque modo, ad densandas incudes malleorumve rostra.* Hæc turpissime sic deformarunt correctores, quæ in veteribus ita scripta invenerant: *Et fornacum magna differentia est nucleus quidem ferrum excoquitur in iis ad indurandam aciem aliique modo sunt ad densandas incudes malleorumve rostra.* Quæ sic parva mutatione restituenda: *In aliquibus ferrum excoquitur nisi ad indurandam aciem: aliique modo sunt ad densandas incudes malleorumve rostra.* Pliniana loquutio, nisi pro non nisi. Sunt aliquæ fornaces, in quibus ferrum excoquitur nonnisi ad indurandam aciem. *Acies* Plinio, quod Græcis σμίωμα, posterioribus Latinis *aciarium*. Ibidem de Parthico ac Serico ferro: *Neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admiscetur mollior complexus. In nostro orbe alicubi vena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aqua.* Ita distinguendus ac legendus ille locus: *ex mera acie temperatum ferrum, ἀκραιφνές σμίωμα.* Inde & temperare pro acuire, de quo supra. Nam & σμῆν Græci exponunt ἐξύνειν & ἀρνεῖν. Græci genera σμωμάτων ita apud se distinxere: Σπομωμάτων τὸ μὲν Χαλυβιδίον, τὸ δὲ Σινωπικόν, τὸ δὲ Λύδιον, τὸ δὲ Λακωνικόν. Καὶ τὸ Χαλυβιδίον εἰς τὰ πεκτονικά: τὸ δὲ Λακωνικόν εἰς ῥίνας, ἢ σιδηροτέπανα, ἢ χαρσκητῆρας, ἢ εἰς τὰ λιθεργικά: τὸ δὲ Λύδιον, ἢ αὐτὸ εἰς ῥίνας, καὶ μαχαίρας, ἢ ξύρα, ἢ ξυστῆρας. Primum igitur ac præstantissimum Chalybdicum, sive Chalybicum *aciarium* à Chalybibus Ponti populis. Hi & nomen generis fecere. Nam *chalybs* pro ferro acie temperato, τὸ σμίωμα. Eudoxus apud Stephanum: ἐν τῇ τῆς Χαλυβῶν χώρῳ ὁ σιδῆρ' ὁ περὶ τὰ σμώματα ἐπιμνήμην ἐξάγειται: Ex Chalybum regione ferrum ad aciem faciendam laudatum advehitur. Hoc Χαλυβιδίον σμίωμα Daimacho apud eundem Athenæum in Poliorceticis: *Acies Chalybdica, vel Chalybicum aciarium: uno verbo chalybs.* Auctor peripli: σιδῆρ' Ἰνδικός, ἢ σμίωμα. Inter Chymicos Græcorum tractatus extat ratio conficiendi Indici σμώματ', περὶ βαφῆς Ἰνδικῆς σιδῆρε. Sed de ea nos alibi.

Utpote qui lymphationes abigunt, venenis resistunt, mentium vanos metus pellunt. Totidem verbis Plinius: *Adamas & venena irrita facit, & lymphationes abigit, metusque vanos expellit à mente. Et ob id quidam eum anachiten vocavere.* Hæc postrema Solinus omisit. Sane & corrupta vox anachites. Nihil enim significat, quod illi efficaciam respondeat. Correxere aliqui, *eunacteten*. Alii *anachyten* volunt dictum quod animi mœrorem effundat. Nugæ. Lego: *Et ob id quidam eum ananciten vocavere*, hoc est, ἀναγκίτιον. Orpheus de galactite ex correctione nostra:

--- ὃν καλεῖσιν ἀναγκίτιον ἀδάμαντα.

In indice manuscripto: *De adamante, sive ancite*. Ita scriptum pro *anancite*. Sed cur ἀνάγκης ἀδάμας quod mentium vanos metus pellat? Quæ ratio hujus appellationis? Id explicemus. Ἀνάγκη Græce dicitur quidquid animum sibi spontis esse non patitur. Ira, dolor, voluptas, metus, aliaque animi πάθη totidem sunt ἀνάγκαι. Isti enim affectus rapiunt nos ac trahunt quo ire nolumus. Cum aliquid facere cogimur, aut pati præter animi voluntatem, id etiam ἀνάγκη est. Unde ἀναγκοσπῆν, & ἀναγκοφαγεῖν dicuntur, qui non ad libitum suum comedunt, sed alieno arbitrio. Hinc ἀναγκοφάγαι pugilum, qui hanc ipsi sibi necessitatem imposuerant. In summa quod cuique alicui invito accidit, quod non potest effugere, hoc ἀνάγκη dicitur. Hinc μοῖραν ἀνάγκαι Herodoto, θανάτη ἀνάγκη alii poetæ, fati necessitas Horatio, μοίρας ἀνάγκη; paupertas, miseria, egestas, & omnis κακὴ χεῖρα, quam vitare non licet, ἀνάγκη est. Diodorus: μέχρ' ἂν κακὴ μέλ' οἱ τελευτήσωσιν ἐν ταύτῃ ἀνάγκῃ. Paupertas, sive egestas ἀνάγκη est. Hinc necessitas pauperum sublevanda Cypriano. Nos hodieque necessitatem pro egestate proprie dicimus. Vincula & carcer, ἀνάγκη. Inde ἀναγκαῖον locus carceris, τὸ δεσμοτήριον. Morbus quoque ἀνάγκη est corporis. Hinc Σωματικὴ ἀνάγκη in Concilio Gangrensi pro morbo: εἰς ἡς χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερφηανόοιτο: citra corporis valetudinem. Contumelia quoque & injuria quælibet, quam Græci ὕβρις vocant, ἀνάγκη est. Epiphanius de Audio, qui schisma facere coactus est propter contumelias, quibus afficiebatur: σύμβολον λαμβάνει εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν ὑβρίων: εἰς τὸν ὅδ' ἀφορίζει τῆς ἐκκλησίας. Poëta nescio quis ἀναγκομόναρχον vocavit, non legitimum monarcham, sed tyrannum, qui per vim imperitabat. Hesychius: ἀναγκομόναρχος, τύραννος. In amatoriis rebus hæc vox etiam proprie usurpata de his, qui philtro aliquo in amore per vim inducuntur. Sed & ipsa philtro & amatoria ἀνάγκαι & κατ' ἀνάγκαν appellantur. Synesius: κατ' ἀνάγκαν ἢ κατ' ἀδυσμῶν. Inde herba quædam hoc sibi nomen vindicavit, cujus usus ad amatoria. Plinio catanance herba Thessala dicitur. Dioscorides ait mulieres Thessalas ea uti ad amorum veneficia. Ideo appellata, quod amandi necessitatem faceret. Eadem ex causa, inquit Plinius ibidem, & Cemos silebitur à nobis. Hæc vera lectio, ut ex indice constat manuscripto: *Catanance* i. *Cemos* i. *Calya*. Hæc herba *cemus* etiam in amatoriis pollebat. Quidam & κατ' ἀνάγκην ita dictam scripsere. Neophytus Monachus: Κατ' ἀνάγκην, οἱ ὅδε μὲν, οἱ ὅδε κημὸν, οἱ ὅδε δαμνάμην. Alii leontopodium ita vocarunt, quod & ipsum amatoriis ἀνάγκαις utile existimatum est. Dioscorides: φασὶ ὅτι καὶ πύτυλον διχρησθῆναι εἰς τὰ φίλτρα. Græce κημὸς est capistrum. Inde illi herbæ nomen ab incapistrandis ac ligandis animis. Ab hac ligandi potestate λεοντοπόδης ἀχάτης dictus Orpheo, qui impetum leonum frænare ac sistere poterat. Nam σείζειν & σείζειν idem. Unde & ἀσπρὸς ἵππος non ligatus fune. Sic adamantis herba magica tantæ efficacæ, ut ea admota leones resupinarentur hiatu laxo. Plinius lib. xxiv. cap. xviii. Ab invicta vi sic appellata, ἢ ἀδάμαντις, non quod conteri non posset, ut de sua mente adjecit Plinius. De leontopodia achate nos supra. Leontopodium autem solvendi potius quam ligandi potestate præstare quidam tradiderunt. Herbarium vetus sub Apuleji nomine: *si quis devotus, defixusque fuerit, sic eum resolves. Herba leontopodii frutices, &c. Lymphationes, & vani metus, qui mentibus immitti ab aliquo numine irato credebantur, ἀνάγκαι etiam appellatæ. Et sane metus super cetera mentem maxime solet alienare & externare: sic φρενῶν ἐκστασις proprie ἀνάγκη. Hinc Bacchylides γλυκεῖαν ἀνάγκαν σφοδρὴν κυλίκων eleganter vocat ebrietatem, quæ mentem sui compotem esse non patitur. Vanos metus, qui à Corybantibus fieri putabantur, πικρὸν ἀνάγκην Orpheus vocat in thymiamate Corybantum: κλέθ' ἡ μάκαρ φωνῶν, χαλεπὴν δ' ἐπὶ δότι πεμπετο μῦθον Πάυων φαντασίας ψυχῆς ἐν πικρῇ ἀνάγκῃ.*

Corybantialmus est, quem πικρὸν ἀνάγκην appellat. In eo morbo phantasmata, & imagines oculis observantur, & sonores semper in auribus tinniunt. Ideo infomniis maxime laborant; & si quando quietem capiunt, apertis oculis id faciunt. Plinius lib. xi. cap.

A xxxvii de oculis: quin & patentibus dormiunt lepores multique hominum, quos κορυβαντῶν Græci dicunt. Ita omnino scribendum ex veteri scriptura, quæ habet: quos Corybantia regrediunt. Vanæ ac frivolæ Turnebiac Scaligeri conjectationes. Aristophanes in Avibus:

Ἄλλ' ἢ κορυβαντῶν ἐπεὶ, ἢ κορυβαντῶν.

Respondet alter:

Ὀὐκ, ἀλλ' ὕπνῳ μ' ἔχει τις ἐν Σαβαζίῃ.

Ergo κορυβαντῶν & dormire contraria sunt, quatenus vigilare semper, & somnum oculis non capere credebantur Corybantes. Nonnus in Dionysiis, ἐθνὸς ἀνομήτων Κορυβαντῶν appellat. Inde κορυβαντῶν Græci dicebant eos, qui patentibus oculis dormiebant, etiam si furore aliquo ab illis dæmonibus immisso id eis minime contingeret, sed natura. Scholiastes Aristophanis de Corybantibus: ἔτι οἱ δαίμονες μανίας ἢ ἐκθυσμῶς εἰσὶν ἐμπιητικοί. Perperam Scaliger ad illos κορυβαντῶν refert hos versus Varronis apud Nonium, quos ita legit:

Levisomna mens sonorinas imagines

Adfatur, non umbrantur somno pupula.

Ex Prometheo Varronis hos versus citat Nonius, qui sic legendi sunt ex veterum librorum auctoritate:

C Levis mens nunquam somnurnas imagines

Affatur, non umbrantur somno pupula.

De Prometheo hæc dicebantur, quem Caucaſo affixum vulture jecur redivivum tundente negabat dormire unquam. Somnurna imagines sunt visa nocturna, & somnia. Qui oculis somnum non capit, nec somnia potest videre, nec somnurnas imagines affari, quæ in somnis apparent. Æschylus ἐνύπνια φαντασμάτων vocat in Tragedia Persæ:

Ἄλ' ἂν δ' ἀληθεῖς ἐνύπνια φαντασμάτων

Ὀφεί.

D Ad verbum sunt somnurnæ imagines. Tibullus nocturnas imagines appellat:

Somnus nocturnis ludit imaginibus.

Sic autem somnurnus à somnus, ut nocturnus à nocte: mensurnus, à mense. Tertulliano quoque in libro de anima, nocturna imagines dicuntur de somniis. Ad rem redeamus. Corybantem precatur Orpheus, ut φαντασίας depellat ἐκ πικρῆς ἀνάγκης, hoc est, mentis vanos metus & terrores, atque insaniam ex magica aliqua devotione inflictam. Φαντασίαι proprie sunt τῆς μανίας. Theophrastus de strychno: δίδεται ὅτι αὐτῆς εἶναι μὲν ἔτιως ὥστε πικρῆν, ἢ δοκεῖν εἰσαυτῇ καί τις εἶναι, δεσχυμῶς. Ἐάν ὅ μάλιστα μαινέσθῃ, καὶ φαντασίας πνέας φανέσθαι, δύο δεσχυμαί. Si quis inquit velit facere, ut aliquis ludos præbeat, propinet illi drachmam folani. Tum joculari insanix genere laborabit, & hætenus tantum ut formosus sibi videatur. At si modum duplices, insaniam majorem feceris, & imagines illi conspicuæ obversabuntur. Ergo legitimæ insanix signum, imaginum apparitio & φαντασίαι. Plinius de eodem strychno: quippe insaniam facit parvo quoque succo. Quamquam & Græci auctores in jocum vertere. Drachma enim pondere lufum gigni dixerunt, species vanas imagineſque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere. Ita hæc legenda. Vulgo additur: lufum pudoris gigni. Quod absurdum est. Theophrastus: ὥστε πικρῆν. Ludit ille & eum joco insanit qui drachmam tantum è radice strychni ebibet. Huic joculari insanix species vanas & conspicuas obversantes Plinius attribuit, at Theophrastus legitimæ tantum & majori eadem assignat. Sed Plinius eundem hunc locum partim è Theophrasti verbis, partim è Dioscoridis concinnavit, & alterum ex altero perperam interpretatus est. Cui drachma strychni data sit, eum Theophrastus dicit, πικρῆν ἢ δοκεῖν εἰσαυτῇ εἶναι. Hic ludus est, & jocus quum aliquis non ultra insanit quam ut sese formosum esse imaginetur. Dioscorides de strychno manico: δυνάμειν ἔχει ἢ εἰς αἰνῶν μετ' οἷνι δεσχυμῶς μῖα πικρῶ φαντασίας ἀπτελεῖν ἐκ ἀνδρείας. Idem plane dicit Dioscorides quod Theophrastus. Qui sibi pulcher videtur, hanc habet de se opinionem, quæ φαντασία est αἰνῶν ἀνδρείας. Hanc efficit radix strychni drachmæ pondere

F

G

dere in vino pota. Hæ φαντασίαι in animo sunt, dum id credit quod non est in veritate. Unde φαντασιόχοι περὶ δὲ dicuntur, qui falsis persuasionibus laborant, & φαντασιόκοι, qui modo hoc, modo aliud sibi imaginatur, & semper quod vult verum esse putat. Dioscoridem sequitur Aëtius, qui strychnon drachmæ pondere potum ὀλέσει esse dicit, & μόνος φαντασίας ποιῶν, id est, opiniones ingenerare. At φαντασίας Theophrasto longe alterius notionis. In legitima insania & mentis motæ excessu eas locum habere innuit. Nec simpliciter φαντασίας vocat, sed φαίνεται ait. Ἐάν γ' αὖ μᾶλλον μαινέσθῃ, ἢ φαντασίας ἴναι φαίνεται, δύο δραχμαί. Igitur qui duo drachmas solani furiosi sumpsit, vere insanit & imagines videt. Diversæ hæ φαντασίαι ab illis quas efficit potum drachmæ mensura. Opiniones illæ sunt falsæ; sed ridiculæ & jocularæ ex imaginatione parum constanti profectæ. Istæ falsæ sunt imagines, & vanæ species, quas ut mens in cursu insanix sibi fingit, ita etiam oculis repræsentat. Unde vani pavores & lymphationes oriuntur. Nam & lymphaticos dictos eos putarunt, quos nympharum species visæ in furore adepti essent. Festus: vulgo autem memoria proditum est, quicumque speciem quandam e fonte, id est, effigiem nymphe viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci νυμφολήπιδες, Latini lymphatos appellant. Ubi species idem quod spectrum & ab eadem origine. Eo sensu & Plinius species vanas dixit τὰ φάσματά, φαντασίας φαινόμενα. Et recte profecto ille φαντασίας loco eo Theophrasti conspicuas imagines & vanas species obversantes interpretatur, sed male eas cum Dioscoridis φαντασίαι confudit, quæ nihil aliud sunt, quam vanæ imaginationes in illo homine, qui se formosum esse sibi persuadet, quum minime sit. Addit idem Dioscorides: δύο γ' ἢ δραχμαὶ ποθείτω ἐξισόυσιν: dua drachma pota legitimam insaniam efficiunt. Ita Plinius reddidit. Hi sunt qui imagines vident, quas dicit Theophrastus, & qui legitime insaniunt. φαντασίαι φαινόμενα sunt spectra, sive species vanæ, quæ uno verbo dicebantur φάσματα. Plinius recte vertit imagines conspicuas. Eadem & φαντάσματα. Sed grammatici ita distinguunt, ut φάσμα sit veritate simillimum, ut quum ejus formæ, quæ in rerum natura est, imago conspiciatur: φάντασμα extraneæ & invisitæ figuræ. In versu Orphei φαντασίαι sic accipiendæ sunt:

Παῦσον φαντασίας ψυχῆς ἐν πηχὲ ἀνάγκης,
id est, vanas & frivolas imagines, quæ terrores ineptos incuriunt. Stellas transcurrentes, quos Græci ἀστὲρες ἀέρες vocant, Apollonii scholiastes φαντασίας ex Musæo appellat ad lib. iiii: τὰς γ' πιαύτας φαντασίας ὁ Μυσεὺς ἀναφερομένης φησὶν ἐν τῷ ὥκεανθ' ἢ τὸν αἰθέρα: ὅπως ἐννέονται. Epiphanius jaspin ἀπελασμένη εἶναι φαντασιῶν tradit, & αἰθερῶν εἶναι φαντασιῶν. Spectra intelligit & imagines conspicuas, quæ φάσματά alibi vocat. Dionysius ἰασην ἡρώεσσαν canit esse.

Ἐχθρὸν ἐμπόσει ἢ αἰδοῖς εἰδώλοισι.
Hæ sunt, quas φαντασίας vocat Epiphanius, id est, imagines, vel spectra. Catullus:

--- nec rogate

Qualis sit, solet hæc imaginisum, id est, μαίνεται, φεβίλη, imaginibus laborat. De strychni alio genere, quod etiam mentem movet, elegans apud Plinium locus habetur eodem capite, quem imaginosi correctores corrumpere. Sic enim vulgo legitur, ut ab his depravatus est: halicaccabi radicem bibunt qui sunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Scripsi codices hæc aliter concipiunt, hoc nempe modo: halicaccabi radicem bibunt, qui vaticinare gallantes quo vere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Non pro insano fecerit, qui corrigendum contendet: qui vaticinari gallantesque furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Qui volebant aspici furere gallantes & vaticinari, quasi ab alicujus numinis inspiratione immisso furore, quia id pertinebat ad confirmandas religiones, radicem halicaccabi solebant bibere, ut ἐκασιν inde conciperent, & numine repleti viderentur. Gallantes de Gallis matris Idææ, vel Deæ Syriæ sacerdotibus, ut bacchantes de Bacchis. Varro apud Nonium: Quum illo venio, video Gallorum frequentiam in templo, qui dum esset cœna hora, jamque adlatam apponeret Adilis signo esui, Deam gallantes vario de-

A tinebant studio. Sic totum eum locum lego, & rationes reddam & explicationem. Notabis interim adilem ibi pro ædituo τὸν νεώτερον, quod glossarum auctor non omisit. Idem Varro ibidem:

Nam quæ venustas his adest gallantibus.

Nonius: Gallari, ut bacchari. Ita scribendum, non ut est vulgo in optima editione: Gallare, id est, bacchare. In libris legitur: ut est bacchari. Unde faciendum erat: est ut bacchari. De e mentito furore Gallorum, & ficta vaticinatione, & gallandi modo videnda octava Apuleji Milefia. Herbam autem eam, quam fumebant, ad hoc, ut entheato spiritu pleni viderentur, bellonariam & vaticam appellatam testis est Apulejus alter in herbario. Hæc obiter. φαντασίαι ἐν πηχὲ ἀνάγκης sunt terculamenta ex vanis speciebus objecta, quæ vel ex magica devotione, vel alicujus numinis præsentia immitti credebantur. Πῆξις vocabulum est magicæ vanitatis. Defixionem Latini dixerunt. Hyæna apud Aristotelem πῆξις facere dicitur omni animali, quod ter lustraverit. Ita enim legendum, non πῆξις, supra docuimus. Plinius: & quibusdam magicis artibus omne animal, quod ter lustraverit, in vestigio herere. Hæc est πῆξις, quum aliquis veluti defixus hæret in vestigio. Hinc stupore defixi dicuntur, qui præ admiratione in stuporem dati in vestigio hærent. Lucianus: πεπηγὼς ὑπὸ θαύματι, admiratione defixus. Arnobius lib. vii: eos partes inter utraque debere hastitare: defigi, nec reperire quid faciant. Vetus auctor anonymus de vita Alexandri: εἴπε γ' αὐτῷ Ὀλυμπίας, περὶ φησὶ πῆξις ἰδὼν με. Antiqua versio Latina: Olympias ait, quid ita defigeris, o propheta, ubi me intueris? Aliquando & figere eodem sensu usurpant, ut Græci πῆξαι pro devincire ac ligare & immobilem præstare. Propertius lib. ii. Eleg. xi.

Hæc igitur mihi sit lepores audacia molles

Excipere, & stricto figere avem calamo.

D Fallitur si quis heic putat avem figere calamo ea notione accipiendum, qua columbam figere dixit poeta: aut alius, damas figere, & tigres: & Firmicus, pisces cuspidæ, vel tridente figere, quod est jaculo, vel sagitta trajicere, & transfigere. Non de sagitta heic intelligit Propertius, sed de calamo aucupatorio, vel crescente arundine, quæ avestangebat, ac veluti fixas vinctasque capiendas dabat. Non stricto igitur, sed structo legendum:

--- & structo figere avem calamo.

Per structum calamum designat crescentem arundinem, de qua diximus supra. Textas arundines dixit Petronius: σύνθεσιν καλάμων vetus epigramma, id est, structuram calamorum. Moschus de aucupe:

Καὶ καλάμῳ σύμπαντας ἐπ' αἰθέροισι σὺν ἀπῶν.

Ex his puto intelligere potes, quid vocet structum calamum poeta. Sic alio loco venationem leporum, & aucupium conjunxit, quod fit calamo viscato. Lib. iii. Eleg. xi.

Digne deaque omnes, quibus est tutela per agros,

Præbebant vestris verba benigna focis.

Et leporem quicumque venis, venaberis hospes,

Et si forte meo tramite queris avem.

Et me Pana tibi comitem de rupe vocato,

Sive petas calamo premia: sive cane.

F Hæc περὶ σωποπία Panis tota pæne ad verbum ex Græco epigrammate Leonidæ Tarantini versa est, quod in nostra collectione habetur, & nondum est editum: sic autem habet:

Ὡς ὦρα γ' Πανὸς, Λεωνίδα Ταραντίνου.

Ἰνὰ γὰρ λαρόνῃ, ἢ εἰ πεπεινὰ διώκῃ.

Ἰξιδίης ἢ κείς γ' ὑπὸ διαδόν ὄρεσιν.

Καὶ μετὰ τὸν ὕλην ὄρεσιν κρημνοῖο βόσκειν.

Πᾶνα, σὺν αὐτῷ, ἢ καὶ, ἢ καλάμοις.

G Verti etiam ego Latine, non ut cum Propertio contenderem, sed ut ostenderem posse aliter verti ad verbum:

Qui leporum venator ades, non irritus ibis,

Quique sub hoc gemino monte sequeris avem.

Et me silvicolam Faunum de rupe vocato,

Sen calamis comitem, sen cupis esse cani.

Ex tempore hæc effudi. Vides calamum de aucupatorio & viscato debere accipi. Aucupii præses Pan, sive Faunus veteribus habitus, ut & venationis leporum.

rum. Ideo hæc jungit Græcus auctor, ut & Propertius. Idem lib. IIII.

--- sed harundine sumpta

Faunus pluvioso sum deus ancupio.

Hoc etiam clarissime demonstratur alio epigrammate veteris poetæ Satyri, quod & ipsum ἀνέκδοτον, nec indignum heic legi:

Ἐἴτε σύ γ' ὀρεόφορον ἔπερ καλαμίδα παλύνας

Ἰξῶ ὀρεοκατέεις, εἴτε λαοκτενέεις.

Πᾶνα καλεῖ, κινῶ Πᾶν λαοτὶς ποδὸς ἰχνίᾳ φαίνει

Σιωπεῖν ἀκλειῶν Πᾶν ἀνάγει καλαμῶν.

Quæ sic obiter reddidi:

Sen tu forte jugis viscata fallere virga

Tendis avem, lepores sive agitare placet,

Pana voca: pedis hic canibus vestigia monstrat

Villoso: structos erigit hic calamos

Egregie his confirmatur emendatio & explicatio nostra Propertiani loci. Habes quid proprie sit *figere*, ac *defigere*. Ad res magicas translatus id verbum, ut *devincire* & *ligare*. Quicumque in aliquo actu quocunque genere magicæ artis prohibetur facere quod vult, aut à naturali functione aliqua impeditur, defixus & devinctus intelligitur, quamvis id fiat simplicium herbarum, aut verborum potestate, nullo adhibito nodo, aut ligatura. Utriusque porro verbi in hac re eadem proprietas. Nam qui defixus est haud magis se movere potest, quam si devinctus esset. Ideo *defixiones καταδεσμός* & *νεκρομαντίας* exponunt optimæ glossæ. *Defixio* proprie est *πήξις*. In his quoque, ut dixi, locum habuit vox *ἀνάγκη*. Quippe qui ἀναγκάζεται haud magis suæ spontis est, aut arbitrio suo utitur quam si defixus, aut constrictus esset vinculis. Πηκτὸν ἀνάγκη dixit Orpheus τὴν πήξιν, aut καταδεσμὸν magicum. Paulus sententiarum lib. v. cap. XXI. Qui sacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint. Plinius noster lib. XXVIII. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. At de hoc verbo perperam Ovidii versum interpretantur viri in his literis summi:

Sagaque phænicea defixit nomina cera.

Immo scribendum: *definxit numina cera*. Cereas imagines intelligit, quas veneficæ fingeant, sagis etiam nostris hodie non incognitas. Idem poeta:

--- simulacraque cerea fingit.

Defingere idem quod fingere. Horatius:

Defingis Rheni luteum caput.

Ad defixiones quidem his imaginibus utebatur, sed aliud *defingere*, aliud *defigere*. Hoc vocabulo significatur effectus defixæ imaginis. Non bene etiam apud Ciceronem in legibus legunt: *Quæ augur injusta, nefasta, vitiosa, dira defixerit*. Quid enim esset, *dira* & *injusta defigere*? Verbi hujus vim non intelligunt, quibus ita legere placet. Melius alii scribunt: *vitiosa, dira defixerit*, hoc est, dixerit. *Defigere* diris aliquem, incantationibus, maleficis herbis & aliis veneficiis sagæ dicebantur, hoc est, *πήξαι ἢ καταδεσμεῖν*. At verba *defigere*, aut imagines, quid sit, nescio. Græci quoque antiquissimi verbis *δεδέσθαι* & *καταδεδέσθαι* hoc sensu usi sunt. Harpocration: *καταδεδέσθαι, ἀντὶ τῆς πεφάρμακεδός, καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις*. Δείναρχος ἐν τῇ 17 Πυθίᾳ εἰσαγγελίᾳ: *veneficio devinciri ac defigi*. Inde *καταδεσμός* pro veneficio. *Nodum Veneris* aliqui hodie appellant, alii *fascinum*, quum quis in nuptiis suis virum mulieri suæ fungi malefica arte prohibetur. Prior appellatio magis idonea est. At *Veneris vincula* in Pharmaceutria aliud sunt. *Fascinum* de alio genere dicitur. Nescire se porro viri docti fatentur, quem latinum huic rei, qui aptus sit & conveniens titulum attribuant, nec putant hujus fascini, ita enim vocant, nomen proprium apud antiquos extare. Si maleficium hoc veteribus cognitum fuit, oportet & nomen, quo id exprimerent, notum aliquod fuisse. Non speciali, sed generali ad hanc rem vocabulo usi sunt, quo omnia maleficia magica designarunt. Hoc *defigere* est, & *obligare*. Quod huic veneficio adprime convenit. Et enim cui arte magica membra illa sic præpediuntur, ut vim suam non possint exerere, ligatus & defixus intelligi debet. Idque verbi in hac ipsa re usurpavit vetus auctor Apulejus *φιδάδνυμι* in herbario suo de

A herba leontopodio: si quis devotus defixusque fuerit in suis nuptiis, sic eum resolves. Ergo defixionem & κατὰ δεσμὸν proprie nuncupare liceat hunc Veneris nodum, vel, ut vocatur vulgo, *ligula ligaturam*. Immo & *nodum magicum*, ut est apud Tibullum:

Ipsa Venus magico religatum brachia nodo

Perdocuit multis non sine verberibus.

Nodum aliquem, aut verum vinculum, quo brachia constricta haberet, imaginari heic non licet. *Magicus nodus* est καταδεσμός ac defixio. Tertullianus in libro de Spectaculis devinctiones magicas vocat: *vis homicidium ferro, veneno, magicis devinctionibus perfici*. Quæ eadem

B sunt. Cui pars illa, qua viri sunt, magica arte ad eam impotentiam redigitur, ut officio suo satisfacere nequeat, magico nodo religata intelligi debet. Nodus ille non ad dissolvendum amorem contractum proprie pertinet, sed ad impediendam virilitatis facultatem. Hoc cum fit, amor etiam consequenter dissolvitur. Qui non potest hærere, ubi membra illa maleficio contracta sunt ac funerata. Exemplum habes apud Tibullum, Ovidium, & Petronium. Proprie igitur, ac Latine *magicum nodum* dicere liceat hoc fortilegium, quo in nuptiis suis aliqui prohibentur officium virile facere. Nodum hyænæ dixit Lucanus pro magico impedimento, ac defixione, quam facit hyæna lib. VI: ubi res omnes magiæ fervientes enumerat:

Viscera non lyucis, non dira nodus hyæna.

Ἡ πήξις τῆς δαίνης. Ita vocat Aristoteles, ut supra notavi. Plinius de hyæna: *Et quibusdam magicis artibus omne animal quod ter lustraverit, in vestigio hærere*. Hæc est magica πήξις, vel magicus nodus, quo illaqueat eos, quos ter lustraverit. Quod notandum. Alias *nodus* etiam pro qualibet remora & impedimento ponitur Latinis. Florus lib. IV. cap. II Antonium vocat *publicæ securitatis scopulum, nodum & moram*. Prudentius in Hamartigenia:

D Ense ferit dominum pugna, nodumque, moramque

Quo pereunte trahat captivos liber amictus.

Proinde eleganter ac vere *nodus Veneris* dici potest ea magica defixio, qua Venus impediatur. Devotos etiam dixere, qui malefica arte defixi Veneris munus implere non possent. Tibullus:

Admonuit nostra, deseruitque Venus.

Tum me discedens devotum sæmina dixit.

Idem:

Num te carminibus, num te pollentibus herbis

Devovit tacito tempore noctis annus.

Virgilius in Ciri:

--- solchiacis animum defigere votis,

E hoc est, devovere, ac defigere, vel ligare. Huic contrarium *solvere*. Virgilius:

Hæc se carminibus promittitolvere mentes.

Tibullus:

--- nempe hæc eadem se dixit amores

Cantibus, aut herbisolvere posse meos.

Apulejus loco supra citato: si quis devotus, defixusque in nuptiis suis fuerit, sic eum resolves. Iisdem nempe modis ligabant, & solvebant, cantibus nempe, & herbis. Hæc enim duo præcipue nominant poetæ. Hinc fortilegium nobis dicitur *carmen, charme*. Et inde verbum *charmer* pro carminibus devovere aliquem ac defigere, quasi *carminare*. Glossæ devotiones interpretantur ἐπωδάς. *Magicarum devotionum* mentio apud Apulejum aliquot locis, quæ eandem habent cum defixionibus, vel devinctionibus significationem, certe eundem effectum. Qui vota facit ac se devovet, ligare se intelligitur. Unde *votis caput obligare* Horatio. Sidonius Epist. VI. lib. VIII: *ligant votis, solvunt victimis*. Sed & qui alium devovent, diris eum & imprecationibus defigunt ac devinciunt. Quod & obsecrare dicebant. Cujus contrarium *refecrare*, quod estolvere obsecratione, ac devotione liberare. *Vota* apud Virgilium pro devotionibus magicis:

--- solchiacis animum defigere votis.

Αναθεματίζειν in sacra Scriptura idem volunt significare, diris nempe defigere ac devovere. Quod Patres anathematismis vinculis innodare & constringere sæpe dicunt. Hesychius: ἀνάθεμα ἐπιτίθημι ἀνενώρηται. Duas hu-

ius vocis significationes attulit, quarum ultima sola vera est. Qui ἐπιεργάζοντο & maledictum hoc nomine intelligi volunt, ἀνάθημα & ἀνάθεμα confundunt, & utrumque pro re dedicata & consecrata accipiunt. Profecto ἀναθεῖναι est dedicare & consecrare. Phlegon: καλοῦσιν ἀνάθεσσαν, colossium dedicarunt. Pollux: ἀνάθημα τι ποιήσασθαι, ἀναθεῖναι εἰς τὸν νεῶν. Quod verbum significationem habet imponendi & suspendendi. Hesychius: ἀναθεῖναι, ὀππρῖναι. Nusquam autem ἀνάθημα apud Græcos in malam partem pro ἀνάθημα. Ut hinc liqueat aliud esse ἀνάθεμα, aliud ἀνάθημα, licet contra sentiant viri in his literis doctissimi. Re quidem ipsa devotum & maledictum hominem significare potest τὸ ἀνάθεμα, sed verbi notio alia est, quæ proprie separatam ac semotam designat, ut ex his verbis Pauli constat Epist. ad Romanos cap. ix. ἡ χάρις ἡ δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶμαι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, id est, separatus & alienatus a Christo. Recte itaque Hesychius ἀποσινάωπον exposuit. Quæ proprietas non cadit in vocabulum ἀνάθημα, quum pro donaria ac re templis dicata sumitur. Hesychius hoc sensu ἀνάθημα κέσμημα interpretatur. Ad ornamentum quippe templi offerri & adpendi hæc ἀναθήματα solebant, ut erant phialæ aureæ & argentæ, tripodes, acerræ, corollæ, & similia. Longe igitur aliud ἀνάθεμα, & peccant gravissime qui confundunt. Ἀνάθημα Græcis non dicitur de omni re, quæ diis consecrabatur, sed de illo tantum genere donorum, quæ suspendi poterant, aut in excelsis & conspicuo loco statui, ut essent templis ornamento, qualia ea sunt quæ supra diximus. Pollux: τὰ ἢ ἀναθήματα αἷς ὀππρὶ τὸ πολὺ τέφρανοι, φιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια. χρύσεια, ὀργάνηδες, οἰνοχόαι, ἀμφορίσκοι. Et Lucæ locus clare ac diserte testatur ἀναθήματα ea tantum dici, quibus templum ornaretur. Cap. xxi. v. ἢ πινῶν λεγόντων πάλιν ἡ ἱερὰ, ὅτι λίθοις καλοῖς ἢ ἀναθήμασι κεκοσμηται. Hinc apud primum & vetustissimum poetarum ἀνάθημα pro quolibet ornamento:

---- τὰ ἢ τ' ἀναθήματα δαίμων.

Hæc enim epularum ornamenta, κοσμήματα. At de terra, aut agro, aut ædificio, aut pecore, aut arbo- re, vel etiam homine diis consecratis ac dedicatis nemo apud Græcum ullum scriptorem ἀνάθημα positum legit. Ἄνετα & ἀνεμένα dicunt quæcunque ex eo genere diis consecrantur. Herodes:

---- ἱερῶ ἀνά γὰρ ἐκε.

Pollux, ἀνεμένα θεοῖς ἄλση ἢ πεμένη. Et Callimacho ἀνεμένα δένδρεα, sacratæ arbores: ἀνετὰ ζωα, Diis sacra- ta. Harpocratio: ἀνεπὼν, ἀντὶ τῆς ἱερῆς καὶ ἀνεμένον. Θεῶν τι. Dicebant & ἀφορίζεσθαι præcipue de agri parte, quæ ab reliquo fundo separabatur, ut deo alicui dedicaretur. Hesychius: πεμένη, νεῶς, ἄλση, ἢ τὸ ἀφορισμένη καὶ πρὸς χάριτα. Quod idem verbum usurparunt Hellenistæ interpretes Levitici cap. xxvii. xxi, de agri consecratione, ἢ γῆ ἀφορισμένη. Pro quo in Hebræo est, *Sede cherem*. Idem Hellenistæ consecra- tionem omnem hominis, pecoris, agri, quæ Deo fie- bat, vocarunt ἀνάθεμα. Ita enim ubique legendum, *noh ἀνάθημα*. In Hebræo est *cherem*. Quod vocabu- lum à verbo *charam* deducitur, & significat proprie rem aliquam ab usu communi eximere ac segregare, ut Deo consecratur. Græci ἀφορίζειν dicunt, & ἀνεῖναι. Atque inde per metaphoram pro perdere positum, quia res ei perit, à cuius usibus abscinditur, ac Deo vindicatur. Ita Græci ἀφορίζειν ἐν τῷ βίῳ dicunt, *vita exterminare*. Ita Latini vocarunt *eximia* pecora quæ à reli- quo grege eximebantur, ut Deo alicui sacrentur, aut ad sacrificium fervarentur. Eadem & egregia è gre- ge selecta, & ex omni numero separata. Græci quo- que ἀφορισμένα appellant. Hesychius: ἀφορισμένα, ἐκλελεγμένα, ὀρεκεκεμένα. Hoc proprie ἀνάθεμα, res nempe separata & semota à reliquo corpore & numero, aut ab usu privati alicujus exempta, ut Deo dicaretur. Nec mirabitur tam diversæ significationis esse ἀνάθημα & ἀνάθεμα, qui scierit æque in diversa notione poni τὸ ἀναθεῖναι, & τὸ ἀναθέσθαι. Exempli gratia, ἀναθεῖναι φιάλῃ εἰς τὸν νεῶν, *phialam in templo dedicare* significat. Et statua aut phiala sic dedicata proprie ἀνάθημα. At ψή- φον ἀναθέσθαι longe alio sensu dicitur, nempe calculum reducere, ac sua sede movere. Atque inde ἀνάθεμα.

A Græce est θέμα positio, situs, regio: ἀνάθεμα contra- rium est, quod ex sua sede ac regione deducitur, ac removeretur, vel potius ipsa mutatio ac remotio, idem nempe quod ἀφορισμός. Hinc Suidas ἀνατίθεμαι ex- ponit ἀθεῖναι. Suidas ἀναθέσθαι ψῆφον interpretatur μετὰ θέσθαι. Apud Antiphontem ἀναθέσθαι βίον est priorem vitam mutare & corrigere, ab antiquo instituto rece- dere, ut faciunt quos antea vitæ poeniter. Sic apud Menandrum ἀναθέσθαι λόγους, mutare quæ dixeris & in- dicta velle:

---- ἐκφυγῶσι δ' ἡμῶν εἶχεν νόστον,
οὐκ ἔχει τὸς ἐπὶ τῶν ἀναθέσθαι λόγους.

B De hoc verbo vide quæ notamus ad Historiam Augu- stam. Nec enim heic sunt repetenda. Differentiam significationis in his duobus verbis, non verbum ipsum facit quod idem est, sed propositio. Nam ut aliud si- gnificat τὸ ἀνά in verbo ἀναθεῖναι, quod est *sursum ja- cere ac mittere*, aliud in verbo ἀνακαλεῖν, quod est *revo- care*, ita alia est omnino notio τῷ ἀνά in verbo ἀναθεῖναι, & in verbo ἀναθέσθαι. Ergo ἀνάθεμα proprie est separatio ac segregatio ab aliquo corpore & societate. Qua voce in hoc sensu passim usi sunt post Apostolos antiquæ Eccle- siæ patres. Idem quippe est τὸ ἀναθεματίζειν, & τὸ ἀφορίζειν.

C Suidas ἀφορίζον exponit τὸ ἀπελαθῆναι ἢ ἀφορίζεσθαι ἀ- ξιον. In plerisque quidem Conciliis ἀναθεματίζεισθαι in solis laicis locum habet, qui ab Ecclesia extorres sunt. Nam presbyteri propter idem delictum removebantur tantum ab ordine, & in Ecclesia retinebantur. At in Concilio Gangrensi tam clericis quam laicis una poe- na infligitur, τὸ ἀνάθεμα. Quod tamen commode ex- ponendum est. Nam ἀνάθεμα presbyteri remotionem & ἀποτέλεισιν ab ordine & gradu significat, laici vero ἀνάθεμα depulsionem ab Ecclesia. Et sane qui ab ordi- nis sui cœtu rejicitur, ἀνάθεμα est, ὡς τὸ κλήρος ἢ τῆς ἑ- ξεως; quod & μετατίθεσθαι τῆς τάξεως dicitur in Syno- do Neocæsariensi: περὶ οὗτοισιν ἐάν γένηται, τῆς ἑξεως αὐ- τῶν μετατίθεσθαι. Idem porro est ἀναθέσθαι & μετέτιθεσθαι, ut supra ostendimus. Nihil aliud igitur significat τὸ ἀ- ναθεμα quam τὸ ἀποτέλεισιν, ἀποτέλεισιν, ἀφορισμὸν ab Ecclesia, & communione fidelium. Nulla prorsum de- votionis, aut consecrationis in hac voce significatio, ut persuasum hactenus fuisse video viris doctissimis. Quia vero pro magno malo ducitur extorrem fieri, & exulare ab eo corpore & societate, cujus te cupis esse participem, ex eo vice imprecationis usurpatum est.

D Ut enim qui sibi credi volunt aliquid affirmantibus, so- lent dicere, *ne vivam, peream, instabilis sim, nisi hoc sit*, ita Judæis & antiquis Christianis sollemnis in iure- jurando formula *anathema sim*, hoc est, à Synagoga & Ecclesia exclusus. Unde & κατὰ ἀναθεματίζειν, sibi tale anathema imprecari. Apud Matthæum cap. xxvi de Pe- tro Dominum abjurante: τότε ἤρξατο κατὰ ἀναθεματίζειν, ἢ ὀμνύν ὅτι ἐκ οὗδε τῶν ἀνθρώπων. Anathema sibi ipsi impre- cabatur, si hominem vidisset. Male vertunt: *tunc capit seipsum devovere*. Nec melius vulgaris: *tunc capit de- testari*. Nec recte Erasmus: *execrari*. Sed de eo nos alibi latius. Ἀναθεματίζειν veteres patres Latini *anathe- matum vinculis innodare* sæpe vertunt. Quod est expo- nendum. Nec enim devovere significat, quod etiam devotionum καταδεσμός passim legimus. Sua quemque ligant peccata. Hinc σπράι peccatorum apud Aposto- lum. Sidonius Apollinaris:

Præceptum solvens, culpa nos perpetue vinxit.
Multa à Philosophis in hanc sententiam disputantur, vitia & affectus, unde peccata oriuntur, animum ve- luti mancipium vinctum attingere, eique imperare, nec suæ spontis illum esse permittere. Nec aliter ju- dicat civilis vita, quæ criminis alicujus reos, ἐνόχους vocat, quasi ligatos & constrictos. Hinc illa apud Comicum loquutio:

Andin tu? hic furti te alligat.
Ita legendum, id est, reum te furti efficit: furem te manifestarium probare intendit. Hoc præcipue de confessis reis, quia poena tenentur, & obnoxii sunt. Rei ligantur, innocentes absolvuntur. In foro quo- que conscientiae, & regimine Ecclesiastico, ut eadem res, ita eadem loquutio obtinuit. Poena autem non alia fuit delinquentibus in Ecclesia Dei proposita, quam ἀνάθεμα, id est, separatio ab ipsa Ecclesia, & commu- nione

E

F

G

nione fidelium: cuius tempus statuebatur pro peccati qualitate, & poenitentia ejus qui deliquerat. Tota potestas ligandi & solvendi, quam Dominus Apostolis suis pro indiviso reliquit, hinc pendet. Ligabantur, qui propter aliquod delictum ab Ecclesia ejiciebantur. Rursum solvebantur ligati, quum peracta legitima poenitentia Ecclesiae & communioni reconciliabantur. Hinc ἀναθεματίζειν, ligare, & anathematum vinculis constringere exponunt, quod extra Ecclesiam pellere significat. Hac sola poena constringebantur, qui peccatis suis indignos seipsos constituiebant communione fidelium. Ad eandem notionem pertinent claves regni coelorum Petro & reliquis Apostolis traditae. Claudere & ligare sunt ἀνάλογα, ut aperire & solvere. Verba Domini apud Matthæum: καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν ἑρηνῶν, ἡ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεδεµένον ἐν τοῖς ἑρηνῶν. In sacra Scriptura semper ἡ βασιλεία τῶν ἑρηνῶν pro Ecclesia sumitur. Ligatus intelligitur, cui Ecclesiae ingressus interdictus est: solutus, cui aditus in Ecclesiam liber est. Ita Græci interpretantur. Verus auctor apud Suidam: ἐν τῷ θεῷ Πέτρῳ τὸν Χριστὸν ἰδὲν θεὸς ἔζωντα ὠνόμασε, ἡ τὰς κλεῖς τῆς τῶν ἑρηνῶν πιστεύου βασιλείας, ἵνα ἀνοίγῃ μὲν τοῖς πιστοῖς, ἀποκλείῃ δὲ τοῖς ἀπιστοῖς τὸν θείων ἀνακτῶν τὴν εἰσοδόν. Ad hoc claves regni coelorum Petro creditæ, ut fidelibus aperiat fores sacrarum adium, infideles autem ab ingressu earum arceat. Sed de his alibi contra eorum sententiam, qui potestatem deponendorum è folio regum sub hac clavium traditione comprehensam asserunt. Heic ea tantum exponimus, quæ ad significationem ligandi & solvendi explicandam facere visa sunt, quæ in magicis quoque obtinuit. Ergo devovere, desigere, obligare, verba magicæ artis propria, quæ incantationibus, deprecationibus, diris, herbis, fascinationibus animum ejus ac mentem quem devovet, ita præpedit & extra se ponit, ut sui officii meminisse non amplius possit, aut muniis naturalibus fungi. Devincire quoque & obligare eum dicimus, quem beneficiis nostrum facimus, ita ut suus pæne non sit, sed omnia nobis debeat. Obligare absolute etiam veteres Latini dixere pro beneficiis devincire: quod hodieque in idiotismo nostro usurpamus. Sic mentem vincire Lyao apud Horatium. Nam vinum maxime plus æquo potum mentis ac corporis officia impedit ac veluti ligat. Sic quibus libertas loquendi quæ volunt, non conceditur, linguam eis ligatam vulgo dicunt Græci, γλώσσαι δὲ οὐ δέδεσται. Atque hæc hæctenus de ligandi significationibus. Ἀναγκίτης igitur adamas, qui omnibus ejusmodi necessitatum vinculis animum solvit, vanis terroribus, lymphationibus, & aliis magicis defixionibus, ac καταδεσμοῖς, sive κατ'ἀνάγκας. Anancitis etiam gemma apud eundem Plinium recensetur libro eodem capite penultimo: Anancitide in hydromantia dicunt evocari imagines deorum: synochitide umbras inferorum evocatas teneri. Turnebus anancitin, hoc est, ἀναγκίτην censebat dictam ἀπὸ τῆς ἀνάγκης, quæ deos cogeret, atque invitos evocaret. Puto verius scribi, anagogitide. Ἀναγωγίτης ἀπὸ τῆς ἀνάγωγης, ab evocandis Deorum manium imaginibus: ut σιωχίτης à retinendis quæ evocatae sunt. Legendum etiam, in necromantia, pro hydromantia. Deorum nomine palam est intelligere Deos manes, vel inferos. Transpositione itaque corrigendus ille Plinii locus hoc modo: Anagogitide in necromantia dicunt evocari imagines deorum inferorum: synochitide umbras evocatas teneri. Certe si necyomantia legimus apud Plinium, ut video etiam legisse Isidorum, nihil certius hac conjectura: Anagitide in necromantia demonum imagines evocari dicuntur. Immo deum manium imagines. Pro quo palam est eum substituisse demonum. Cicero prima Tusculana: Inde ea quæ meus amicus Appius Necyomantia faciebat: Inde in vicina nostra Avernilacus:

Unde anima excitantur, obscura umbra, aperto ostio,
Alti Acheruntis, salso sanguine, imagines mortuorum.

Εἰδωλα καμόντων, excitantur, ἀνάγονται, ex imo citantur. Inde ἀναγίτης λιθὸς vel ἀναγωγίτης. Hinc auctores χημείας herbam anagallida dictam arbitrantur ἀπὸ τῆς ἀναγωγῆς τοῖς ψυχῆς. Proprium etiam magorum Deos elicere & evocare, sed in alio genere quam necyoman-

tiæ. Plinius lib. xxiv. cap. xvii. de herba aglaophoti: Magos uti quum velint Deos revocare. Non deorum imagines evocari dicit, sed Deos. Tertullianus in libro de anima. Scimus etiam magia licere explorandis occultis per catabolicos & paredros, & Pythonicos spiritus. Ita legendus hic locus ex antiquissimo libro Agobardi. Forte scriptum fuit in antiquis Plinii libris: dicunt imagines evocari D. M. Hoc est, deorum Manium. Unde alii fecerunt, Deorum. Manes dii nihil aliud sunt nisi imagines & umbræ, εἰδωλα καμόντων. Sed quod hydromantia heic legebat, ideo correxere imagines deorum pro manes deos. In necromantia manes Dii, vel umbræ Deorum evocantur, non imagines deorum. Poëta passim, manes excire sepulcris.

--- Manesque sepulcris

Evocat.

At si hydromantia legimus apud Plinium eo loco vix est dubium quin retinendum sit imagines deorum. τὰς φαντάσις, vel φαντάσματα deorum sic vocat, quæ in hydromantia apparebant. Isidorus: Hydromantia est in aqua inspectione umbras demonum evocare, & imagines, vel ludificationes eorum videre. Hoc verum, si quis etiam contendat cum Turnebo anancitia, hoc est, ἀναγκίτην hunc lapidem vocatam, quo magi, vel deos evocabant, vel Manes eliciebant, non ego contra pertendam. Sic Orpheus lapidem galactiten appellatum scribit ἀναγκίτην & ἀδάμαντα, quod deorum mentem inflecteret, & pacatam hominibus eorumque sacrificiis attentam redderet. Sic enim canit de galactite:

Τόνρα παλαίχρηστος μὲν ἀναγκίτην, ἀδάμαντα,
Κλείον δὲ γνάμπτει μακάρων νόον Ὀφειθὺν ἡλῆας
Ἀζόμενοι ἐθέλωσι δῖον Ἰουλιανὸν αἰεταίρειν.

Ita enim correximus in primo versu, pro eo quod est editum: ἀναγκίτην ἀδάμαντα. Fortasse & inde accepit Plinius adamantem gemmam dictam esse anancitin. Atqui non de adamante hoc dicit Orpheus, sed de galactite lapide, quem & ἀδάμαντα ab invicta vi ac virtute, qua pollebat, appellatum veteribus prodit, & ἀναγκίτην, quod Deos cogeret, & mites veluti per vim faceret, ac conciliaret hominibus. Non igitur adamas cognominatus est ἀναγκίτης, sed lapis galactites dictus est ἀναγκίτης ἀδάμας. Quod Plinius pervorsè intellexit, sive ab Orpheo, sive ab alio id sumpsit. Sic herba quædam summæ in magicis efficaciarum dicta est ἀδάμαντις, non quod conteri non posset, ut de suo adstruit Plinius. Nam id absurdum. Nulla enim herba est, quæ non queat conteri, quum & adamas ipse lapidum durissimus in minutissimum pulverem conteratur. Hyoscyamos ἀδάμας quoque à quibusdam est appellatus.

Et quis color cuique eximius.] Prava hæc distinctio in omnibus editionibus, quam & in nostra emendari voluimus, si operæ obtemperassent. Lege igitur: Nunc reddemus quæ adamantum sint species, & quis color cuique. Eximius in quodam crystalli genere invenitur. Sequitur enim paulo post: Huic proximus in excellentissimo auro deprehenditur. Eximium itaque ac præstantissimum adamantem in crystallo nasci vult: secundum & huic proximum in auro. Sed Plinium non est assequutus, qui primum & eximium esse jubet eum, quem in auro reperiri tradit. Falsum etiam quod heic ait hunc eximium adamantem in crystallo inveniri. Non hoc dixit Plinius, sed cum scripisset optimum genus adamantis in auri metallis nasci, mentionem subijcit Indici, non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognitione. Longe hæc distant, in crystallo nasci, & crystalli cognitione. Significat hunc adamantem Indicem pari modo nasci ac crystallum: nascendi modo & facie cognatum esse crystallo. Ut enim crystallus inter cautes nascitur, ita hic adamas. Colore translucido uterque, & laterum sexangulo nitore in mucronem turbinato. Non igitur crystallus matrix adamantis, quemadmodum hæctenus summis philosophis solius Solini auctoritate persuasum fuit. Nimium inter se discrepant & natura & natalibus. Toto orbe divisas regionibus nascuntur, ac temperatura in totum diversis. Crystallus in rigentibus locis glacie multis annis durata formatur: adamas in calidis regionibus & brevi temporis spatio, quod mirabile est, perficitur. In India, quæ adamantum patria est, crystallus non invenitur. In Scythia, quæ

quæ fert crystallum, nullus visitur adamas. Alias mitto differentias. Non igitur creditum veteribus adamantem crystallo innasci, ut opinatur Garcias, & plerique doctorum hominum, sed solus Solinus id scripsit ex male intellectis Plinii verbis.

Materia, in qua nascitur, adaque similis, splendore liquidissimo. Ita correximus, quum antea in omnibus editionibus esset: *In quodam crystalli genere invenitur materia, in qua nascitur ad aqua similis splendorem liquidissimum.* Cujus emendationis libros auctores habui, ne quis arguat conjecturam. Verum ne sic quidem abstinerebunt, quibus placet *σταποφαγῆν*. Adamantem in quodam crystalli genere inveniri ait, ei materia in qua nascitur adaque similem, splendore liquidissimo. Nihil istis liquidius. Confirmat hanc lectionem Plinius: *si quidem & colore translucido non differt & laterum sexangulo levore turbinatur in mucronem.* Indicæ crystalli meminit Plinius capite de crystallo: *Oriens & hanc mittit, sed nulla præfertur Indicæ.* Solinus ibi legit *Scythica*. Sed Indicæ crystallos agnovit Plinius, qui alibi scribit Indos tingendo crystallo primos reperisse gemmas adulterare, capite de smaragdis: *Indi & alias quidem gemmas crystallum tingendo adulterare repperunt.* Ita legendum. Crystallum tamen hodie in India reperiri negant. Vitrum pro crystallo accepit Plinius, *πὸ κρυσταλλοφανῆς ἀντὶ τῆς κρυσταλλῆς*. Apud Strabonem mentio est *τῆς κρυσταλλοφανῆς*. Diodorus *κρυσταλλῆς λίθους* vocat omnes lapides perspicuos, *πάσαν λίθειαν εἰσὶν*: ubi & *ψευδοχρυσολίθους* fieri ait tincto crystallo. Sic enim apud eum legendum: *διὸ καὶ τὰς ψευδοχρυσολίθους κατασκευάζουσι διὰ τὴν θύνην καὶ τὸν ἀνθρώπων γερονότος πυρὸς βαπτομένων τῆς κρυσταλλῆς*. Vitro tincto olim, ut hodie, gemmæ adulterabantur. Unde & *vitrea gemma* pro falsis in Historia Augusta, & *vitreum* absolute de falso lapide apud Tertullianum: *Tanti vitreum, quanti margaritum.* Crystallum igitur illud, quo tincto adulterabantur gemmæ Indis, vitrum erat *κρυσταλλοφανῆς*, hoc est, in tralucete candidum. Plinius idem de vitro: *Maximus tamen honos in candido tralucenti, quam proxima crystalli similitudine.* Ita legendum. Vulgo est, *translucentibus*. Libri habent, *tralucete*. Inter vitri genera ac colores maximus honos ac pretium fuit in candido tralucenti, quia crystallum quam proxime imitaretur. *Usus vero, inquit, ad potandum argenti metalla & auri perpulit.* Hujus candidi vitri ac *κρυσταλλοφανῆς* usus ad potandum veteribus magnopere frequens pulso auro & argento. *Crystalla* vocarunt hæc *κρυσταλλοφανῆ* vitra. Martialis:

*Quum tibi Niliacus portet crystalla cataplys,
Sunt mihi de circo pocula Flaminio.*

Crystalla ista, quæ adferebantur Alexandrinæ cataplo, non vera fuere crystalla, sed vitra crystalli similitudine, quæ in Alexandria conficiebantur, & magno erant in pretio. At quæ Romæ fiebant *κρυσταλλοφανῆ*, asserebant. Nam *ἀλεξάνδρως* Romanos multa adinvenisse tradit Strabo ad facilitatem vitri conficiendi, ac vilitatem, *ὅπερ γε*, inquit, *καὶ τὸ ἐβλίον χαλκῆς πρίσασθαι, καὶ ἐκπωμάτων ἐστίν*. Pretiosa nihilominus habita semper, quæ in Ægypto fiebant, atque inde afferebantur. Ideo poeta crystalla Niliaci catapli, hoc est, *κρυσταλλοφανῆ* cum Romæ veneuntibus comparat, cara vilibus. Calices ejusmodi vitreos, qui Romæ conflagabant, eo nomine commendat idem Martialis, quod calidis aquis non vitarentur.

Nostra nec ardenti gemma feritur aqua.

At *κρυσταλλοφανῆ* Alexandrina non patiebantur aquam calidam. Plinius de vitro crystallino ac candido: *est autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor, cum addita aqua vitrea pila sole adverso in tantum exandescit, ut vestes exurat.* Ita legendus hic locus. De vero crystallo idem prorsus tradit: *Caloris impatiens esse ac nisi in frigido potu abdicari.* Ut plane videatur vitrum *κρυσταλλοφανῆς* cum vero crystallo confundere. Strabo vitri, quod in Ægypto conficiebatur, *πολυτελῆς κατασκευαῖς* appellat, & *πολυχρῆστος*. Nec enim crystallina tantum imitabantur, sed etiam murrhina, ut supra notavimus. Mentio fit apud auctorem peripli *τῆς ὑαλῆς μορρίνης*, quæ in Diopoli Ægypti urbe fiebat. Crystallus in India non invenitur hodie, certe nec olim ibi inventa. De vitro videamus an India fecerit. Auctor peripli qui mer-

cium Indicarum omnium genera, quæ in Arabicis & Indicis emporiis ac portibus venales reperiebantur, studiose recenset, nusquam crystalli meminit. Vitri quidem mentionem sæpe facit inter merces illas & *ὑαλῆς λίθους*, & *ὑαλῆς μορρίνης*, & *ὑαλῶν σιδῶν*, sed ab Ægypto in Indiam exportabantur à mercatoribus, ut mercimonia Indica reveherent inde. De emporio quodam Indico: *προχωρεῖ ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον ἱμαλυσμός ἀπὸ τῆς Ἰνδίας, καὶ ὑαλῶν σιδῶν, καὶ δρυγύματα, &c.* *Ἀντιφορτίζεται ἡ κῆτος, βδέλλα, λυκίον νάρθη, &c.* Ergo nec vitrum in India conficiebatur. Item de alio: *προχωρεῖ ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν προσηγμένως Ἰταλικὴν, καὶ Λαοδικυλὸν, καὶ Ἀρσίνους.* Mox inter alia: *εὐρεθὶ μελίλων, ὑαλῶν δρυγῶν.* Item alio loco: *προχωρεῖ ἡ εἰς τὴν πόλιν ἱμαλία βαρβαρικά ἀνίσταται ἐν Ἀιγύπτῳ γινώμενα, Ἀρσινόη καὶ Σολαί, καὶ ἄλλοι νότοι χρωμαῖνοι, καὶ λένια, καὶ διπρόσια, καὶ λιθίας ὑαλῆς πλείονα γήνη, καὶ ὑαλῆς μορρίνης τῆς γινόμενης ἐν Διοσπόλει.* Auctor ille *προχωρεῖν* semper usurpat de mercibus, quæ in Indiam importabantur, ut contra *φέρεσθαι* dicit de his, quæ inde efferebantur. *Προχωρεῖν* proprie Græci dicunt de moneta, quæ in usu promiscuo est, atque ab omnibus passim recipitur, quam vulgo dicimus *cirrare*, & *cursum habere*, id est *προχωρεῖν*. Sextus Empiricus adversus mathematicos cap. x. *Ὡς περὶ τὸ ἐν πόλει νομισματος προχωρεῖντος ἡ πόλις ἰσχυρίον, ὁ μὲν τῶν τοιῶν δύναται, καὶ τὸς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει διεξαγωγὰς ἀποδίδωσιν ποιεῖσθαι.* Peripli auctor idem de quo supra: *ἀφ' ἧς μέχρη νῦν ἐν βαρυγάζοις παλαιαὶ προχωρεῖσι δραχμαὶ γεγραμμέναι ἐκλιπνέουσι ἐκχεαργόμεναι.* Docti interpretes vertunt: *antiqua drachma reperiuntur.* Immo: *cursum habent, ac recipiuntur, in usu sunt.* Hodie quoque passim apud nos vetusta numismata reperiuntur, sed non *προχωρεῖσι*. Mercatores Orbis Romani non alias in Indiam merces ferebant, quam quas scirent ab Indis libenter emi, & in eorum emporiis passim venum exponi posse. Non alias autem res facilius aut libentius emimus, quam quarum penuria laboramus. Cui bono igitur fuisset vitrum & crystallum per tot maria in usque Indiam ferre, si eo abundabant Indi? Auctor peripli, qui vitrum omne genus *εἰς τὸ ἐμπόριον Ἰνδικὰ προχωρεῖν* tradit, nusquam meminit vitri, aut crystalli, quod ex illis emporiis in nostrum orbem à mercatoribus adveheretur. Strabo tamen Indiam crystalla gignere scribit lib. xv. *Φέρεται ἡ καὶ λιθία ἡ χαλκῆς πολυτελὴς κρυσταλλῶν, καὶ ἀνδράκων παντοίων, ἐκ τῆς καὶ μορραετῶν.* Sed per *κρυσταλλῶν* fortasse intelligit crystallina facie gemmas, & candicantes, ut nomine *ἀνδράκων* palam est eum ardentes gemmas significare, quarum principatum obtinet, quæ *ἀνδραξ* proprie dictus est. Nam & alias gemmas ex genere ardentium præter carbunculum mittebat India, ut sandaresum, lychniten, hyacinthum, rubinum, & alias, quas Strabo *παντοίων ἀνδράκων* appellatione complexus est. Similiter & per *λιθίαν πολυτελὴ καὶ κρυσταλλῶν* gemmas omne genus candicantes & crystallini coloris intellexisse censendus est. Inter quas primatum obtinet adamas, quem India sola mittit. Qui quum ante gemmas omnes pretium olim habuerit, haud video cur eum prætermisurus fuerit Strabo, dum Indiæ lapides pretiosos recenseret. Certum est itaque adamantem comprehendisse sub nomine *κρυσταλλῶν παντοίων*. Plinius adamantem crystalli cognatione nasci dixit. Isidorus capite de crystallis adamantem inter gemmas crystallini candoris numerat. Diodorus quoque vocat *κρυσταλλῆς λίθους*, qui crystallina facie sunt. Plinius appellat *candidas & candicantes*, & principatum candicantium dat pæderoti, quæ & ipsa Indica. Cui & translucidam crystallum in varios mutantem colores tribuit. Profecto *λιθία πολυτελῆς παντοίων κρυσταλλῶν*, quam India mittere dicitur, de crystallo accipienda non venit, sed omne genus gemmæ nitoris & candoris crystallini eo nomine intelligendæ. In candidis gemmis & crystallo cognatis alterion & astrion, & cerauniam albam, & alias quasdam Plinius commemorat, quas & crystallo propinquare dixit. Ex illis tamen Strabonis verbis aut similibus alterius auctoris Plinius ille interpretatus est in India crystallum nasci. Quod est falsissimum.

In mucronem sexangulum utrimque fecus leviter turbatus. Ineptè, in *mucronem sexangulum*. Mucro non est, si sexangulus est. *Mucro* quippe ipsum acumen, quod nullos

nullos habet angulos. Desinunt in mucrone anguli Melius Plinius, cuius verba, sed mutato in pejus ordine, usurpat: *laterum sexangulo levore turbinatur in mucronem*. Lateſſa sexangula sunt, quæ in mucronem turbinantur ac terminantur. Præterea *utrumque* dicitur de duobus. Ergo etiam *utrumque* de duobus tantum lateribus. Quomodo igitur *utrumque*, ubi sex latera? Legendum autem unica voce, *utrinqueſecus*, ut *circumſecus*, *inſecus*, *forinſecus*, *altrinſecus*, & ſimilia. In his compositis *secus* idem quod juxta, prope, *πλησίον*. Gloſſæ: *secus*, *ἐτέρως*, *πλησίον*. *Secus viam* in herbario Apuleji. Item: *ſi cui ulcus ſecus oculum*, ſive nares natum fuerit, de plantagine. Idem quod *ſecundum*. At ſæpius ſignificat contra, *ἐτέρως*. *Secundum* quoque pro contra apud verum Apulejum de philoſophia morali: *peſſimo quapropter deterrimus, non ea tantum vitia, quæ ſecundum naturam ſunt, pariunt exſecrabilitatem*. Pro contra naturam ſunt. Nec quicquam mutandum. Idem de Deo Socratis: *hos proſperare & evehere, illos ſecundum adverſare, & adſigere*. Ita ſcribendum ex libris, id eſt: illos contra adverſare & adſigere. Apuleji autem verbum *adverſare* pro adverſis premere, cui contrarium *proſperare*. Ut *evehere*, & *adſigere* oppoſuit. Idem eodem libro: *At enim ſecundum Pythagoricos mirari oppido ſolitos, ſi quis ſe negaret unquam vidiffe Damonem*. Sic libri omnes pro, at enim contra. Quod eſt notatu dignum. *Secus & ſecundum*, ut ab eadem origine, ita ejuſdem ſignificationis. Contra pro juxta vel prope infima Latinitas poſuit. Quod nos in idiomate quoque noſtro habemus. Ita ergo & *secus* vel *ſecundum* pro contra. Sic procul, & longe & prope ſignificare notant Grammatici. Græci hodie *νῦν* dicunt pro *ἐν* & prope. Quod eſt ex Latino contra.

Pag. 59. D. Huic proximus in excellentiſſimo auro deprehenditur. Secundus pallidior.] Auctoriſus libris expunximus illud *ſecundus*. Et proximus idem qui ſecundus. Etenim qui proximus primo idem & ſecundus eſt. Multimodis hallucinatur heic Solinus, nec Plinium ſuum capit. Non ille Indico proximum facit adamantem in auro naſcentem, ſed primum. Præterea Arabicum adamantem Indico ſimilem & proximum eſſe ſcripſit, utpote qui & ſimiliter naſceretur. At Solinus heic Arabici illius nullam mentionem habet, ſed confundit cum eo qui in auro naſcitur. Ideo quatuor tantum adamantis genera ponit, quæ ſex ſunt apud Plinium. Nam in auro naſcentis unum tantum genus facit, & idem cum Arabico ſtatuit. Verba Plinii: *Similis eſt huic quidem Arabicus, minor tantum, ſimiliter & naſcens. Ceteris pallor gentis & in auro nonniſi excellentiſſimo notabis*. Ita correctores procuderunt, immo recuderunt veterem lectionem, quæ ſic exhibet: *ceteris pallidior argento & auro nonniſi excellentiſſimo natalis*. Et quidem conſtat Solinum legiſſe: *ceteris pallidior, ut argentum, in auro nonniſi excellentiſſimo natalis*. Verba ejus opponenda heic ſubjiciam: *Huic proximus in excellentiſſimo auro deprehenditur, pallidior ac magis ad argenti colorem renitens*. De Arabico omnia illa Pliniana accepit, quem Indico ſimilem, ſed pallidiorem & magis argenti colore renitentem atque in auro excellentiſſimo naſci ſcribit. Si vera hæc eſſent, non adamantis genera ſex in Plinio reperirentur, ſed quinque, quum tamen ille ſex numeret. Quomodo in Plinii libris legerit Solinus, non curandum eſt. Veram lectionem loci illius hanc eſſe præſto: *ſimilis eſt huic quidem Arabicus, minor tantum, ſimiliter naſcens, ceteris pallidior. At in argento & auro nonniſi excellentiſſimo natalis*. Hoc loco natalis idem quod natales. Quod ſefellit Solinum. Non enim dicit Plinius Arabicum adamantem in auro excellentiſſimo eſſe natalem, ſed excellentiſſimo adamanti in argento & auro natales eſſe. Non prohibeo ſi quis legere malit Solini auctoritate inductus: *ceteris pallidior ut argentum*. Verum illud conſtare debet ſeparandum eſſe Arabicum adamantem ab eo, qui naſcitur in auro. Aliter Plinio numerus non conſtaret. Verior tamen videtur ſcriptura quam propoſuimus his rationibus, quas ſupra expoſuimus. Adamas hic, qui in auro reperitur, non eſt gemma, ſed auri flos, auro & argento mixtus, & cucumeris ſemini de colore ſimilis vel ipſo Plinio teſte. Ideo pallidiorem eum dici poſſumus accipere, mutata diſtinctione: *Arabicus minor tantum,*

A *ſimiliter naſcens. Ceteris pallidior in argento & auro nonniſi excellentiſſimo natalis*. Interpunctione iſta ac lectione recipiendum eſſet Solini interpretamentum, nonniſi in excellentiſſimo auro hunc adamantem naſci. Cui patrocinator etiam Plinius, ubi ait perraro comitem auro hoc genus adamantem eſſe. Quodcumque horum ſit, certum eſt graviter hallucinatum Plinium, qui illum *χρυσὸν ἀδάμαντα* pro gemma accepit, nec levius peccaſſe Solinum, dum verba Plinii non recte cepit.

B *Tertius in venis Cypri apparet.*] Legendum Cypri, aut cupri. In venis æris hunc tertium adamantem deprehendi intellexit Solinus. *Cyprum*, vel *cuprum* ejus ætate æs appellabatur. Paulo poſt: *Nam & hi qui in cypro deprehenduntur, frangi queunt*. Non de inſula Cypro accipiendum, ſed de cypro, vel ære Cyprio. Sic ſecundum genus, in auro deprehendi dixit. Apud Innocentium Agrimenſorem, *acutum cyprinum*, clavus æreus. *Cyprini clavi* Palladio. Plinius de vitro ſcribit coqui ſolium, addito ære Cyprio, ac nitro. Iſidorus locum exſcribens habet, *cupro ac nitro*. Igitur *cyprum* pro ære Cyprio. Unde *acus Cyprea* apud Trebellium. Et *cyprum* apud Spartianum in Peſcennio Nigro: *Nam ex ære vel cypro cancelli ſuperpoſiti eſſe dicuntur*. Sed & pro omni ære. Sic *chalybs* pro ferro chalybico, mox & pro omni ferro. Valerius:

C *Namque virum trahit ipſe Chalybs.*

Quod Homericum eſt:

---- αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἀνδρῶν σίδηρον.

Ita prorsus *Cauna carica* pro Cauniis primo: poſtea quælibet carica ita appellatæ ſunt. Columella:

---- Et Chiis *anula cannis*.

Id eſt, Chiis caricis. Statius:

Et quas percoquit Eboſia caunas.

Caricas Ebuſitanas. Eodem prorsus modo *Anticyram* quoque pro elleboro dixere, quia Anticyra optimi ellebori fertilis. Perſius:

---- Anticyras melior ſorbere meracas,

D id eſt, elleboros. Quod non adeo ſine ratione eſt ut videtur erudit. Saltem non ſine exemplo eſt ſimilium. Quod igitur ætas Solini *cyprum* pro ære Cyprio loquebatur, ideo & ſic apud Plinium intellexit in hoc loco: poſt hos *cyprinus* vocatur in Cypro repertus, *vergens in æreum colorem*. Atqui Plinius diſerte de inſula Cypro intellexit, non de venis cypri, vel cupri. Nam *Cyprum* inde vocat adamantem à natali ſolo, ut *Cyprii ſmaragdi* apud eundem. Legit etiam idem in Plinio, *vergens in æreum colorem*, quomodo & hodie ſcriptum eſt, quia ſcilicet de cypro accipiebat dici. Sed qualis ille eſſet adamas, & quam indignus hoc nomine, qui vergeret in æreum colorem? E *Recte libri Pliniani ſcribunt: vergens in æreum colorem*, hoc eſt, *ἀερίζων*. Epiphanius: *ὁ λίθος ὁ ἀδάμαντας ἐμφερὲς ἐστὶ τῷ χρυσῷ καὶ ἀέρι*. Et paulo poſt: *ὁ δὲ χρυσὸς ἀδάμαντας τῷ χρυσῷ ἀερίζων*. Liquidum in tranſlucido colorem intelligit. Alias *ærinus* color pro cæliſino ac cæruleo. Veteri ſcribendi more *ærens* tam de æreo quam de ærio poteſt capi. Solinus pro æreo ſumplit quia *cyprum* pro ære cyprio accipiebat. *Cyprii metalli* mentio apud Anaſtaſium in vita Leonis tertii: *nec non & fenestras ipſius Eccleſia ex metallo Cyprino decoravit. Et alias fenestras de vitro diverſis coloribus decoravit*. Sed cave *Cyprinum* metallum ibi cenſeas de ære interpretandum. Belli editores ita excudendum curaverunt, cum eſſet in ſcripto exemplari: *ex metallo gypſino*. Specular ex gypſo, ſive ſpeculari lapide intelligit, quo fenestæ erant decoratæ. Nam & alias fenestras ibi memorat vitro diverſi coloris decoratas. Gloſſæ Jatricæ: *διαφανὲς, γύψω ὁμοίον ὁ καλεῖται σφαιροειδὲς*. Fenestæ ex eo ſpeculari lapide ornabantur, ut & vitro. Gypſo ſimile eſt: unde & *gypſum* multi pro ſpeculari lapide vocaverunt. Ibidem: *Nec non & fenestras ipſius Eccleſia mira pulchritudinis ex metallo gypſino decoravit*. Ita legendum, non *Cyprino* vel *Cypſino*. Specularem lapidem intelligit. Fenestras vitro decoratas vitria recens Latinitas vocavit, noſque hodie ſic vocamus. Græci *ὕλη*. Immo ita etiam appellarunt, etiamſi ex ſpeculari lapide eſſent, non ex vitro. Neophytus monachus in Lexico Herbario: *σπέρμιον τὸ τῷ φερίτῳ ὕλειον*, hoc eſt, *vitreum ex ſpeculari lapide*. Quod fenestris obducebatur ad tranſlucendum, ac lucem admit-

admittendam, *specular* veteres Latini vocarunt. Idque ex speculati lapide qui est *φειρίτης*, aut ex vitro fiebat, aut alia translucida materia. Nam *specular* dictum, non quod ex speculati lapide factum esset, sed quod visum transmitteret, ac per id speculati liceret ac perspicere. Inde etiam nomen invenit *lapis specularis*, *διοπτρῶς καὶ διαφανῆς*. Tertulliano in Apologetico materia omnis, quæ *διαφανῆς* habet, *specularis materia* dicitur. Hæc specularia porro fenestris indita ad perspicendum Græci *ύέλια* vocarunt, quæ ex vitro fierent, Latini *vitria*. In Symposiano ænigmate in vetustissimo nostro libro lemma inscriptum est *vitrium*, quod de speculati intelligendum.

Perspicior penitus, nec luminis arceo visus.

In aliis scribitur pro lemme, *specular*. In aliis utrumque adpositum. *Vitrium specular*. Quod non est coniungendum, ut antea notabamus, sed disparandum. Idem quippe *vitrium*, quod *specular*. Philoponus in 11. post. Anal: ad illa verba *Διὰ τὴν διὰ λαμπρῆς τὸ φῶς. λαμπρῆς νοῦ ἢ τὰ ὑέλια, ἃ Διὰ τῆς γυμνωπίας τῆς χυμῆς διπλῆνται τῆς οὐκίας χάριν ἢ φωτίζουσι πάντας, ἢ τὸ ἐν δορῆς λεπτῆς καὶ σκευάσθην ἐξ ὑπνοίας ἀνθρώπων.* Nomine *λαμπρῆς* per quem transit lumen intelligit apud Aristotelem aut specular, sive vitreum quod ad lucem accipiendam fenestris obducitur, aut laternam ex pelle pellucida factam, *γυμνωπιακῶ τέχνῳ* vocat, qua laminæ vitreæ, sive sint tesserae, sive orbes invicem gypso committebantur. Hodie plumbo committuntur. Neophytus *ύέλιον* etiam vocat specular, quod ex phengite lapide, non ex vitro compositum est. Quod autem *σπέκλον* sic interpretatur, sequutus est Græcorum morem, qui *specular* & *speculum* passim confundunt. Veteres speculis inducebant parietes conclavium ad ornamentum. At fenestris specularia indebant è vitro, vex alia translucida materia ad illuminandam domum. De utriusque differentia supra diximus. Suidas: *σπέκλον, ὑέλιον.* Immo *σπέκλαρ*. Basilicorum Eclogæ: *ὥσπερ τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀργυρῶν σκευῶν, καὶ τὰ σπέκλα ἢ οὐκ.* Et heic *σπέκλα* videntur usurpasse pro specularibus. Apud Jurisconsultum pro illis habetur: *quemadmodum emblemata argenti scyphorum forte vel speculi.* Ibi *speculum* Græci interpretes accepere pro speculati. Specula etiam ex argento, atque emblematis haud secus ac scyphi decorata. Ita nunc malo. Nec enim aliter legerunt Græci interpretes in illis Jurisconsulti verbis, sed *speculum* pro speculati interpretati sunt. Notanda hæc eorum ἀκυρολογία, qua *σπέκλον* dixere pro speculati. Medici Græci: *σπεκκῶλον οἱ ἢ Διὰ τὸ σπεκκῶλον, ὃ πνέει ἀντὶ σπέκλων ἐν τῆς θυλάσι χρωῖται, δι' ὃ καὶ διαφανῆς περιγεγράφεται, γυμνῶδες ἐν τῷ ὑέλιον.* Ubi ἀντὶ σπέκλων, pro specularibus. Vitrearum fenestrarum mentio apud Hieronymum, quæ vitro in tenues laminas fuso obductæ erant. Paulus Silentarius de fenestris templi Sanctæ Sophiæ:

--- δοχῆια φωτὸς ἀνοίγει

Λεπτολέαις ὑέλοις κεκαλυμμένα, τῶν Διὰ μέσσης
Φαιδρὸν ἀπαρτάττει φασφῶρ ἢ ἐρχεται ὑῶς.

Hæc sunt proprie, quæ *ύέλια* dicuntur uno verbo Græcis, specularia nempe ex vitro. Quod & ipsum vitri nomen à *video* factum est. Nam *vitrum* à *video*, ut *specrum* à *specio*. Nam veteres *vitum* pro viso dicebant, ut *meritum* pro merito. Unde *meritare* pro merere. *Vitrum* igitur proprie *διοπτρῶς*. Hinc lapis *διοπτρῶς* & *διαφανῆς* ita appellatus. Græcis *ύειν* est madidare, & humectare, *βρέχειν, ὑγραίνειν*. Inde *ύαλον*, humectum. Sed & quæ madidata sunt & aqua aspersa, ea lucent nitentque, ex eo factum, ut etiam *ύαλον* pro lucido fumeretur. Hesychius: *ύαλον, λαμπρῶν, περὶ, ἢ λίθον τιμιον.* Postea proprium hoc nomen factum vitri. Vetustissimi auctores Græciæ *ύαλον* vocarunt lapidem speculari, si fides habenda Aristophanis scholiastæ in his verbis ad Nubes: *ἡμεῖς μὲν ἀρτίως τὸ ἐν βοτάνῃς πινὸς κεκαυμένης, ἢ Διὰ πυρὸς τινέμενον εἰς καὶ σκευάσθην ἀγρίων ἰνῶν λέγομεν, οἱ παλαιοὶ ἢ τὸν Διὰ φανῆ λίθον αὐτὸν ἰδιωτικῶς λεγομένην κρύον, εἰρησά ὑάλην.* Ex herba vitrum conficere inventum tunc locorum in Græcia tradit. Quod hodieque fit. Ex cineribus filicis exustæ admixta, quam *soldam* vocant, conflatur vitrum sed vilius. *Filicarios calices* vulgo vocamus. At herba illa, de qua loqui-

tur interpres Aristophanis, quæ exurebatur ad vitra conflanda, est herba *kali*. Sic Arabes vocant. In Ægypto & Syria plurima nascitur. Ex cuius cineribus cum quodam filicum genere mixtis pretiosis ac nitidissima crystallina conficiunt Veneti vitrarii. Crescit etiam in Narbonensi provincia. *Vitraria* ibi nomen habet. Huius cineres in lapidem ferruminantur, & vocant *soldam* quasi *solidam* à solidando. Nam *solida* est solidatio. Ut *resona ἢ ὡς*: *orna* pro ornatura: *ancla* pro anclatura, & similia. Recentior Latinitas *solidare* dixit quod antiquiori fuit *malthare*. Juvenalis de calice vitreo:

Quassatum, & rupta poscentem sulphura vitro.

Ibi vetus interpres: *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare.* Et paulo supra ad eundem versum: *ut solent in urbe calices fractos, sive caldariolas componere.* Non hic tamen Juvenalis sensus, calicem vitreum ruptum farciri solitum ac solidari sulphure. Sed vitrum fractum sulphura poscere dixit, quia vitreis fractis permixtabantur sulphurata. Martialis:

--- sulphurata fractis

Permutat vitreis.

Variae porro fuere malthæ compositiones, quæ res fractas iterum componebant & malthabant, quod & *solidare* dixit infima Latinitas. Veteribus *solidare* nihil aliud significavit quàm indurare. Unde *solida aqua* Ovidio concretæ & glacie adstrictæ. Vitruvius de quodam genere terræ, ex qua later ducebatur: *ita quum est levis, aëre solidata, non recipit in se, nec combibit liquorem.* Idem lib. 11. cap. 111 *testorium obsolidatum* dixit: *testorio induto rigideque obsolidato.* Usurparunt & de malthatione tenaci & obsolidata, qua farciebantur corrupta testoria in balneis & piscinis fontibusque. *Stuccum* vulgo vocant. Glossæ *ἰδαφίζεν* etiam exponunt. *Solidare, ἰδαφίζεν*. Plinius *malthandi* verbo usus est. Non adeo igitur recens ac videtur viris doctissimis, qui inter vocabula infimæ Latinitati usurpata id reponunt. Quod *malthatur*, oleo perfricatur ante. Idem maltham è calce fieri recenti tradit vino restincta, mox tusa cum adipe suillo & ficu. Et nihil esse tenacius asserit adeo ut duritiam lapidis antecedit. *Frigidaria maltha* dicitur Palladio, qua piscinarum, cisternarum, ac puteorum rimæ ac lacunæ farciebantur ac solidabantur. Ut calidaria alia fuit maltha, qua loca in balneis scissa & corrupta reficiebantur. Omnibus malthæ generibus calx admiscebatur. Græci *μάλθω* dixere mollitam ac subactam ceram. Harpocraton: *μάλθω, κηρὸς μεμαλαγμένη*. Inde Latinum *maltha*. Ceram quoque albam in calidariæ malthæ compositionem & picem additam tradit Palladius. Unde & *πισόκηρον maltham* Græcè exponit auctor glossarii. Itali *smalthum* hodie appellant. Ridiculi sunt viri docti qui eam vocem Juvenali restitunt eo versu:

Qui maltha facies pingit cito.

Quid enim maltha ad picturam facit? Legendum esse eo loco constat:

Qui multas facies fingit cito. ---

Plastas intelligit, & recte ita interpretatus est vetus scholiastes, quorum proprium est cito plures facies fingere, quas uno modulo ac typo exprimunt. De quo nos alibi. *Solidari* etiam dicimus, quæ inter se ferruminantur, ut sunt metallica omnia, quum partes eorum divisæ in unum glutinantur. *Solidaturam* hanc ferruminationem appellamus. Græci *κόλλησις* vocant. Veteres proprie *ferruminare* de hoc genere malthationis, vel solidationis dixere. *Ferruminatus χαλκοκέλλητος*. Glossæ. Herba igitur vitrariæ cineres in massam lapideam indurata nomine *solde* vel *solide* veniunt. Quæsiwere hæcenus, sed frustra, eruditi herbarii, quo nomine nota veteribus fuerit hæc herba, ex qua hodie *solde* fit, ad crystallina conficienda. Plerisque placuit anthyllidem esse, & primum quidem genus. Sed falsos constat, & jam ab aliis refutati sunt. Puto esse *halimum* veterum. Quod ad nomen attinet, id adprimè respondet. Plinius de halimo: *alii olus maritimum esse dixerunt falsum, & inde nomen.* Herba chali sapore falso est. Unde & *falsolam* eam vocat Pandectarius. Hoc etiam Græcè sonat *ἄλιμον*. Nam *ἄλιμ* est *falsa*, vel *falsula*, quam & *ἄλμυρδα* quidam Græcorum appel-

appellarunt. Aëtius ita vocat. In glossis Nicomedis: ἄλιμον, ἢ ἄλμυρον. Menander Trophonio:

Ἐν περὶ φάρμακων ἰχθυοῖς περὶ ἄλμυρον
καὶ παντὶ πῖσι, τοῖς ἄλμοις μὲν ἔπειν.

Sic legendum, non ἄλμοις. Chali frutex est. Halimum quoque frutex. In maritimis & juxta ripas aquarum salinarum nascitur, æque & halimum. Unde & ἄλιμον Græci περὶ θαλάσσιον interpretantur. Folium habet pingue, spissum ac leve, oblongumque. Tale est & halimo, quod foliis oleæ esse sed mollioribus scribit Plinius. Dioscorides de halimo: φύλλα ἐλαίᾳ περὶ θαλάσσιον, πλατύτερα μὲν τοῖς. Forte ἀπαλώτερα μὲν τοῖς. Ita sane legit Plinius. Sed recte apud Neophytum: πλατύτερα μὲν τοῖς ἢ ἀπαλώτερα. Et sane folia chali latiora sunt foliis oleæ. Fruticem chali abstergentem vim habere, & pannos eo lavari, saponemque etiam præbere optimum, quinetiam mulieres eo uti ad fucandam faciem & nitorem corpori conciliandum neoterici tradunt. Plinius inter halimi virtutes & hanc recenset: præterea nitorem corpori fieri, dentibusque candorem, si fricentur radice ejus. Hesychius τὸ ἄλιμα dicit esse βοτάνης δένδρου τοῦ ἰσθίου ἢ ξηροῦ τέπου nascentes. Arabes ακηαν, vel ushen vocant fruticem chali, & in Armenia in justam arborem assurgere refert Serapio. Harenosis & siccis locis gaudere memorant etiam recentiores. Alia est ἄλιμος sic dicta, quod famem sedet. Alimon in Creta plurimam crescere supra habuimus apud hunc Solinum. De glycyrrhiza sumus interpretati. Hesychius asphodelon exponit: Σφάδεον, ἢ ἄλιμος δασὺ ἄνθος ἔχον, οἱ δὲ σίτον. At frutex ille falsus neutro genere enuntiatur, τὸ ἄλιμον. Plinius, ubi de hoc halimo tractat: Asphodelon ab Hesiodo quidam halimon appellari existimavere, quod falsum arbitror. Immo ipse Plinius falsus, qui τὸ ἄλιμον à sedanda fame sic dictam plane confundit cum ἄλιμω, quod est olus maritimum. Male etiam Neophytus τὸ ἄλιμον scribit, quod est ἄλιμον. Ex omnibus herbis, vel fruticibus, qui saporem habent falsum, nullum invenire est, cujus descriptio ad designandum fruticem chali magis conveniat quam halimum. Nec obstat fortasse quod halimum spinis carere dicit Dioscorides, quæ sunt in herba chali. Nam plura halimi genera. Id etiam liquido apparet ex variis cognominibus, quibus halimum donatum fuisse docent Græci recentiores. Neophytus de halimo: Προφήτης βασιλεῖον, ὁμοίως Ἐρμῆ βασις, οἱ δὲ Σάφισ, οἱ δὲ Ὀσίρις, οἱ δὲ ἡλὶς σέφανος, πυθαγόρας ἱερὸς κλάδεος. In cognominibus Σάφισ significat ἀγὰρ δὸν δαίμονα. Hesychius: Σάφισ, ἀγὰρ δὸν δαίμων παρὰ Ἀραβί. Hæc magnifica & illustria cognomina abunde confirmant eam esse herbam, de qua fit sal ille, quem vocant salem chali: item alumen Catina quod idem est cum solda Narbonensium. Nam salem illum hodieque magni faciunt chymistæ nostri quos cum vulgo sic appellamus, & frequenter eo utuntur. Græcis quoque χημείας artificibus plurimum commendatur, & miris laudibus effertur ad eos effectus præcipue in quibus ἡ πῆξις requiritur. Hinc Ἐρμῆ βασις prophetæ vocarunt, quod eo fixum suum Mercurium redderent. Sol illis aurum est. Inde halimum ἡλὶς σέφανος, quod eo etiam uterentur ad argentum commutandum in aurum. Stephanus philosophus vetus auctor χημείας, qui vixit sub Heraclio, de talco & chali mixtis: ἢ ὅτι χαλεπὸν ἔστω δῆματ' ἢ ἰδὲς τὴν σελῶν εἰς ἡλίον μεταποιηθεὶς, καὶ θανύσας. Osiris in Lexico hujus artis exponitur plumbum & sulphur: Ὀσίρις ἐστὶ μόλις δὲ ἢ θεῖον. A Pythagora halimum cognominatur ἱερὸς κλάδεος: quod scilicet ad sacram artem conduceret. Sic enim χημείαν indigetant egregii flatores ἱερὰν τέχνην, cujus & Pythagoram scientem fuisse volunt. Lexicon hujus artis inscribitur in antiquis libris, Λεξικὸν τῆς ἱερᾶς ἢ θεῖας τέχνης. Et alibi ἱερὰν τέχνην interpretantur τὴν χρυσὴν ποίησιν. Prophetæ autem illi, quos halimo præclara illa nomina dedisse tradunt, Ægyptii sunt, ad quos inventionem referunt sacrae illius artis Zosimus, Stephanus, Cleopatra & alii Græci Archemistæ. Vetus auctor apud Suidam in voce χήμη Ægyptii maxime frequentatam tradit hanc flatoriam technam. De Diocletiano loquitur auctor ille: ὅτε δὲ καὶ περὶ χημείας χρυσὴ καὶ ἄργυρος τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διεσπασμένοι, καὶ ἑκάστῃ πρὸς τὸ μὲν πλεονάζον Ἀιγυπτίοις ἐν τῇ τοιαύτῃ προεργίᾳ τέχνῃ, μηδὲ χρημάτων αὐτοῖς παρέχοντες πόσιν, ἢ λοιπὸν Ῥωμαίοις ἀντιπρὸς. Quasi vero Ægyptii ex arte, quæ argentum facit & aurum, magnas divitias comparare soliti essent, & copias inde conducere Romanis formidabiles. Nugæ dare pondus idoneæ camini fumo, quem inopia & frigus excofaciunt. Mirum vero chymiam & chymistas hodie passim vocari, quum veteres eam scientiam χημείαν ubique nominent, & χημδολογίαν. Zosimus Panopolita caput habet περὶ χημδολογίας. Et Mosem Prophetam citat ἐν χημδολογίᾳ συντάξει. Suidas χημείαν vocat. Item Johannes Antiochenus περὶ ἀρχαιολογίας de vellere aureo: τὸ μυθολογούμενον χρυσὸν δέρας βίβλιον ἢ ἐν δέρμασι γεγραμμένον περιέχον, ὅπως δὲ ἀπὸ χημείας χρυσὸν ἐργάζεσθαι. Eadem habet Suidas in voce δέρας, quæ ex hoc auctoris loco habet. Firmicus lib. iiii. cap. xv. scientiam chimie vocat. Ita legendum, id est, χημείας. Infimæ Græciæ auctores ἀρχημείαν nuncupant. Patrum quoque nostrorum ævo archemia dicebatur, & archemista. Cur igitur chymiam & alchymiam dicimus? Nec enim ἀπὸ τῶν χρυσῶν, aut χρυσάτων nomen invenit hæc ars. Χημείαν interpretantur ac definiunt τὴν ἢ ἀργύρος καὶ χρυσὸς καὶ αὐτὸ δύνανται. Unde igitur χήμη hæc appellata? Omnium rerum, quæ ad hanc scientiam pertinent, vocabula ab usu & consuetudine communi submoverunt auctores sui & peculiarem sibi dialectum vindicarunt solis mystis tantum arcani intellectam. Fornaculam fortean, sive caminum, in quo argentum & aurum fundebatur, quod ore hianti & parulo esset, χήμη vocaverunt, id est, χάσκουσαν. Hesychius: χήμη, χάσκουσα. Inde & ostreo nomen, χήμη, τὸ ὄστρεον. Et χημείας, ὁ ἰχθύς, ab hianti scilicet. Hiatalam Latini dixerunt. Est & chema mensuræ nomen duobus cochleariis constantis. Vetus auctor: duo cochlearia chemam faciunt. Græcis quoque auctoribus hippiatricæ χήμη pro majore cochleari sæpe ponitur. An igitur & catinos, quibus aurum in fornace fundebatur, sic appellarunt à forma patentiore. Ut ut sit, ἀπὸ τῶν χρυσῶν non est deducta χημεία vel χήμη. Auctores illius artis Græci χήμην quemdam, vel χήμην Prophetam nomine miris laudibus celebrant, & inter præcipuos nominant, qui divinam hanc scientiam reppererunt & amplificaverunt. Zosimus Panopolita: Χήμης δὲ καλῶς ἀπεφύλατο, ἐν τῷ τὸ πᾶν, καὶ δὲ αὐτὸ τὸ πᾶν γέγονε. Ἐν τῷ πᾶν καὶ εἰ μὴ πᾶν ἔχη τὸ πᾶν, ἢ γέγονε τὸ πᾶν. Δεῖ ἔν τε ἔστο βάλλειν τὸ πᾶν, ἵνα ποιήσῃ καὶ τὸ πᾶν. Idem paulo post χήμην vocat: ἔτω καὶ Χήμης εἰς πολλὰς τέχνας, καὶ μάλιστα τὴν δι' ἐλευθερίαν. Οὕτω καὶ Πιθίχρος. Sæpe hos duos auctores conjungit. Et infra: καὶ ὁ περὶ τῆς Χήμης χορδῶν μὲν ἐξ ὁπποῦλως ἔλεγε δις αὐτὸν ἄσκιον ἔατον. Nihil nec credere ab hoc Chime vel Cheme propheta, ut alibi vocatur, χημείας dictam esse. Ad rem redeo. Halimum ampulaciam vocatum Romanis notat Neophytus: Ῥωμαῖοι ἀσφιδασσυνικίμ, οἱ δὲ Ἀμπουλακία. Sic corrigendum in Auctuario Dioscoridis, ubi legitur ἀμπελονκία. Forte ita vocarunt, quod ampullæ vitæ ex ea fierent, vel quod ampullæ fractæ solidarentur & maltharentur. Pro ἀσφιδασσυνικίμ quod habetur apud Neophytum, editiones Dioscoridis habent ἀλθεκικίμ. Certe albucium Romanis est asphodelus, quem ἄλιμον quidam ex Græcis vocarunt. Sed alia est ἄλιμος; aliud ἄλιμον. Possunt tamen videri confudisse, ut & Plinius fecit. Ergo halimum est frutex chali. Chemias auctores Græci κόμασιν & κόμαρον nuncupant hanc plantam, de qua mira prædicant. Quare sic appellarint nescio. Fortasse ab Arabico comar, رومر quod lunam significat. Ἀφροσέλιον sæpe sic vocant, & utrumque confundunt, ut docebit præexercitatio nostra in Plinium, ubi de halimo à herba chali plura, quæ hic omitto. In Chemico Lexico invenio: ἰὸς ἐστὶ ξάνθος ἢ ὕδαρ ἀδίκτον, καὶ κόμασιν Σκυθικὴ, καὶ ἰσλὴ Ἰταλικὴ, καὶ βατράχιν, καὶ χρυσόπικια. Ubi κόμασιν est herba chali, quam & chale à Saracenis Sapientibus, sive Ismaëlitis dictam autumant. Zosimus Panopolita capite περὶ βαφῆς σμαράγδας: ἔτω τὸ ἀφροσέλιον ἢ τὸ κόμαρον αἰνίσματα τοῦδ' οἱ φιλόσοφοι εἶπον. Τὸ δὲ ἀφροσέλιον καὶ τὸ κόμαρον μιᾶς ὁπσιμῆς ὑπερέχουσιν, καὶ ἐν τέτοις τοῦ ὀνόματος.

ἑκάστῃ πρὸς τὸ μὲν πλεονάζον Ἀιγυπτίοις ἐν τῇ τοιαύτῃ προεργίᾳ τέχνῃ, μηδὲ χρημάτων αὐτοῖς παρέχοντες πόσιν, ἢ λοιπὸν Ῥωμαίοις ἀντιπρὸς. Quasi vero Ægyptii ex arte, quæ argentum facit & aurum, magnas divitias comparare soliti essent, & copias inde conducere Romanis formidabiles. Nugæ dare pondus idoneæ camini fumo, quem inopia & frigus excofaciunt. Mirum vero chymiam & chymistas hodie passim vocari, quum veteres eam scientiam χημείαν ubique nominent, & χημδολογίαν. Zosimus Panopolita caput habet περὶ χημδολογίας. Et Mosem Prophetam citat ἐν χημδολογίᾳ συντάξει. Suidas χημείαν vocat. Item Johannes Antiochenus περὶ ἀρχαιολογίας de vellere aureo: τὸ μυθολογούμενον χρυσὸν δέρας βίβλιον ἢ ἐν δέρμασι γεγραμμένον περιέχον, ὅπως δὲ ἀπὸ χημείας χρυσὸν ἐργάζεσθαι. Eadem habet Suidas in voce δέρας, quæ ex hoc auctoris loco habet. Firmicus lib. iiii. cap. xv. scientiam chimie vocat. Ita legendum, id est, χημείας. Infimæ Græciæ auctores ἀρχημείαν nuncupant. Patrum quoque nostrorum ævo archemia dicebatur, & archemista. Cur igitur chymiam & alchymiam dicimus? Nec enim ἀπὸ τῶν χρυσῶν, aut χρυσάτων nomen invenit hæc ars. Χημείαν interpretantur ac definiunt τὴν ἢ ἀργύρος καὶ χρυσὸς καὶ αὐτὸ δύνανται. Unde igitur χήμη hæc appellata? Omnium rerum, quæ ad hanc scientiam pertinent, vocabula ab usu & consuetudine communi submoverunt auctores sui & peculiarem sibi dialectum vindicarunt solis mystis tantum arcani intellectam. Fornaculam fortean, sive caminum, in quo argentum & aurum fundebatur, quod ore hianti & parulo esset, χήμη vocaverunt, id est, χάσκουσαν. Hesychius: χήμη, χάσκουσα. Inde & ostreo nomen, χήμη, τὸ ὄστρεον. Et χημείας, ὁ ἰχθύς, ab hianti scilicet. Hiatalam Latini dixerunt. Est & chema mensuræ nomen duobus cochleariis constantis. Vetus auctor: duo cochlearia chemam faciunt. Græcis quoque auctoribus hippiatricæ χήμη pro majore cochleari sæpe ponitur. An igitur & catinos, quibus aurum in fornace fundebatur, sic appellarunt à forma patentiore. Ut ut sit, ἀπὸ τῶν χρυσῶν non est deducta χημεία vel χήμη. Auctores illius artis Græci χήμην quemdam, vel χήμην Prophetam nomine miris laudibus celebrant, & inter præcipuos nominant, qui divinam hanc scientiam reppererunt & amplificaverunt. Zosimus Panopolita: Χήμης δὲ καλῶς ἀπεφύλατο, ἐν τῷ τὸ πᾶν, καὶ δὲ αὐτὸ τὸ πᾶν γέγονε. Ἐν τῷ πᾶν καὶ εἰ μὴ πᾶν ἔχη τὸ πᾶν, ἢ γέγονε τὸ πᾶν. Δεῖ ἔν τε ἔστο βάλλειν τὸ πᾶν, ἵνα ποιήσῃ καὶ τὸ πᾶν. Idem paulo post χήμην vocat: ἔτω καὶ Χήμης εἰς πολλὰς τέχνας, καὶ μάλιστα τὴν δι' ἐλευθερίαν. Οὕτω καὶ Πιθίχρος. Sæpe hos duos auctores conjungit. Et infra: καὶ ὁ περὶ τῆς Χήμης χορδῶν μὲν ἐξ ὁπποῦλως ἔλεγε δις αὐτὸν ἄσκιον ἔατον. Nihil nec credere ab hoc Chime vel Cheme propheta, ut alibi vocatur, χημείας dictam esse. Ad rem redeo. Halimum ampulaciam vocatum Romanis notat Neophytus: Ῥωμαῖοι ἀσφιδασσυνικίμ, οἱ δὲ Ἀμπουλακία. Sic corrigendum in Auctuario Dioscoridis, ubi legitur ἀμπελονκία. Forte ita vocarunt, quod ampullæ vitæ ex ea fierent, vel quod ampullæ fractæ solidarentur & maltharentur. Pro ἀσφιδασσυνικίμ quod habetur apud Neophytum, editiones Dioscoridis habent ἀλθεκικίμ. Certe albucium Romanis est asphodelus, quem ἄλιμον quidam ex Græcis vocarunt. Sed alia est ἄλιμος; aliud ἄλιμον. Possunt tamen videri confudisse, ut & Plinius fecit. Ergo halimum est frutex chali. Chemias auctores Græci κόμασιν & κόμαρον nuncupant hanc plantam, de qua mira prædicant. Quare sic appellarint nescio. Fortasse ab Arabico comar, رومر quod lunam significat. Ἀφροσέλιον sæpe sic vocant, & utrumque confundunt, ut docebit præexercitatio nostra in Plinium, ubi de halimo à herba chali plura, quæ hic omitto. In Chemico Lexico invenio: ἰὸς ἐστὶ ξάνθος ἢ ὕδαρ ἀδίκτον, καὶ κόμασιν Σκυθικὴ, καὶ ἰσλὴ Ἰταλικὴ, καὶ βατράχιν, καὶ χρυσόπικια. Ubi κόμασιν est herba chali, quam & chale à Saracenis Sapientibus, sive Ismaëlitis dictam autumant. Zosimus Panopolita capite περὶ βαφῆς σμαράγδας: ἔτω τὸ ἀφροσέλιον ἢ τὸ κόμαρον αἰνίσματα τοῦδ' οἱ φιλόσοφοι εἶπον. Τὸ δὲ ἀφροσέλιον καὶ τὸ κόμαρον μιᾶς ὁπσιμῆς ὑπερέχουσιν, καὶ ἐν τέτοις τοῦ ὀνόματος.

δυοδύρετον ἐστίν, ἀλλ' οἱ σοφοὶ τῶν Ἰσσηλιτῶν σαφῶς ἔπυνθον, καὶ ἔτιως ἡμετέρους οἱ μὲν τάλκιν, οἱ δὲ χαλκιν, καλεῖται δὲ φόβος καὶ πέμος. Ergo aphroselenon est talc. Comaris autem calk, vel chalk. Quod idem cum chali. Hic plane distinguit aphroselenon a comaride, hoc est, τάλκιν & χαλκιν: ἀφροσέλλων, inquit, ἐν ὧσιν μὲν ἡμαρῆς, λεῖων καὶ μαλάττων, καὶ βάτων, καὶ πυγνύων. Alibi tamen confundunt. Et ἀφροσέλλων exponitur ἡμαρῆς in Lexico divinæ artis. Idem Zosimus alio capite ἡμαρῆς ab Ægyptiis & Persis talac & talc vocatum tradit: λαβὼν ἡμαρῆς δὲ δυοδύρετος δὲ λεοκομῆς δὲ πέρσης καὶ αἰγυπτοὶ τάλκιν φασίν, οἱ δὲ τάλκιν ἑκάστας ἡμισυ. Diversa tamen sunt, sed ex nominum vicinitate orta confusio, & quod plerumque hæc duo junguntur ad mirandos illos effectus producendos. Nec obstat quod ἡμαρῆς alibi Zosimus lapidem esse dicit: σὺ γὰρ ἡμαρῆς εἶναι νόμιζε λίθον. Nam & chali cineres indurati lapidem ipsum duritia vincunt. Et multos interrogavi ex istis circumforaneis vitrariis, quid esset solda, qui lapidis genus esse mihi confirmabant. Tamen non est. Aliubi ἡ ἡμαρῆς illis dicitur: alibi τὸ ἡμαρῆς. Sed alibi viderimus an sit chali. De talcho, quod hodie sic vocatur, haud dubium est quin sit Arabicum τάλκιν. Quid sit, dubitari video, disputarique inter summos Philosophos. Altera Samium veterum esse placuit Avisenæ, quem plerique recentiorum sequuntur. Alii malunt esse alumen Scaiola. At Græci omnes recentiores præcipue χημδύνοι in eo consentiunt Arabice, & Persice, atque etiam Ægyptiace ita appellatum Græcorum ἀφροσέλλων, qui alio nomine σελωίτης λίθος dicitur. Dioscorides: Σελωίτης λίθος ὃν πνέας ἀφροσέλλων ἐκάλουν, ἀλλὰ τὸ δὲ λειοκωμῆς αὐτὸν νυκτὸς μεσὺν ἐν τῇ σελωίᾳ πρὸς αὐτὴν. Ubi melius puto legi νατὸν. Longe alius hic lapis ab illo selenite Plinii, quem lunæ imaginem continere dicit, eamque in singulos dies repræsentare juxta illius sideris defectus & incrementa. Multa tamen similia. Uterque translucidus & in Arabia nascens. Ita ex Plinii sententia Dioscoridem interpretabar. Quod non debuit. Hoc fefellit me supra, quum eundem lapidem putavi, eoque corripiebam in Dioscoride ἀφροσέλλων pro ἀφροσέλλων. Selenites Dioscoridis lapis inanis & levis, quem ita dictum interpretatur quod per lunæ augmenta plenior ac solidior inveniretur. Idem Dioscorides: ἡμαρῆς γὰρ ἐν Ἀραβίᾳ λειοκωμῆς, διαυγής, καὶ φανερή. Hinc etiam κεφολίθον ei nomen fecere Græci recentiores. Lexicon Chemicon: Ἀφροσέλλων ἐστὶν ἡμαρῆς καὶ κεφολίθου. In ἀντιβαλλομένοις Pauli & Neophyti pro κεφολίθου calx substitui præcipitur: ἀντὶ κεφολίθου πίπνορας. Apud Stephanum Alexandrinum Ἀφροσέλλων inter ea recensetur, quæ calcinantur, & quorum cineres magnos præbent effectus in arte sufflandi: ἡ λίπανος, καὶ ἡ ἀσβεστός, καὶ ἡ γύψος, καὶ ἡ φέκκη καλεσμένη, καὶ τὸ ἀφροσέλλων, καὶ ὅσα παλαιῶν εἶδη καὶ ἡμαρῆς καὶ δοκοφρέμης παῖσι σποδὸν λευκὴν καὶ ἔργα μετὰ ἑαυτὰ ἐπαγγέλλονται. Igitur κεφολίθου & ἀφροσέλλων idem, qui levis est lapis & inanis multum hac re diversus ab astere Samio. Ab eadem causa lignum fabuci κεφοξύλον dixit infima Græcia, & inde fabucum κεφοξύλαιαν. Quam vocem non intellexit Fuchsius apud Myrepsum in unguenti ad lienem compositione, ubi κεφοξύλαιαν vertit ligni limaturam. Sic χολοκοκκαία granum lathyridis. Unde ipsa lathyris χολοκοκκαία Myrepsu, quam pro colocasia accepit idem Fuchsius. Neophytus: Κανωπὸν, τὸ τῆς χαμαιαῖκης ἡ γὰρ κεφοξύλαιας ἀνθός. Idem: χαμαιαῖκη, ἡ μικρὴ κεφοξύλαια. Nicomedes Jatrophiſta: Ἀκτὴ, ἡ κεφοξύλαια, ἐστὶ δὲ καὶ ἐτέρεα ἡ λεγομένη χαμαιαῖκη, ἡ γὰρ ἐλεβορέον. Idem: ἀκτὴς ἡ κεφοξύλαια ἡ δὲ ἐλεβόρις. Chamæacten esse Græcis, quod Latini ebulum dicitur, in confesso est omnibus. Plinius tamen chamæacten ab ebulo male separat, & genus esse silvestre fabuci tradit. At χαμαιαῖκη & ἀγρία ἀκτὴ, & ebulum eadem planta. Quod Nicomedes ait etiam ἐλεβορέον dici, hoc valde miror. Idem tamen etiam reperias apud Neophytum: μικρὴ κεφοξύλαια, ἡ καὶ ἐλεβορέος λέγεται. Glossæ quoque veteres idem adstruunt: Ebulum, ἐλεβορόν. Nihil tamen video simile. De hoc igitur anquirant eruditi herbarii. Forte ἐλεβρον pro ebulo dixere. Quod postea alii ἐλεβορον. Idem auctor glossarum ebulum interpretatur αἰχμασεν & ἐρίκην. Sed & ορβυλον, quod idem puto esse cum ebulo mutatis elementis, κισσόφυλλον. Ex quibus cognoscitur illorum temporum imperitia rei herbariæ.

A Κισσόφυλλον est cyclaminus. Quod ad aphroselenum attinet, vel seleniten lapidem ἐν τῇ σεληνιακῇ δοκοφρέῳ eum capere originem scribunt auctores τῆς χημείας Græci. Atque inde nomen quasi ex spuma lunæ concretum. Lunam spumare in herbas & lapides veteribus creditum:

quod luna novas despumat in herbas.

Unde lunare virus Lucano quod luna magicis cantibus affecta despumavit. Hoc igitur aphroselenum talcum est. Halimum vero herba illa, ex cujus exusta cineribus fit solda vitro conflando idonea, de qua intellexit vetus ille interpret Aristophanis: ὅλον ἡμεῖς δὲ πῶς μὲν τὸ ἐν βοτάνῃς λινὸς κεκαυμένος καὶ διὰ πυρὸς πηλομένης εἰς κατὰ σελωίαν αἰγείων λινὸν λέγομεν. Inde igitur & halimum ampullaciā Latini dixere, quod ex ea fierent ampullæ vitreæ. Quod inventum posterius fuit ætate Plinii.

B Nam tunc ex arena & nitro vitrum fundebatur tantum, ad quod conflandum & calculos splendentes, & magnetem, & testas tufas, fossilesque arenas uri solitas memorat. Herba autem nusquam meminit. Aristophani λίθον ἡ καλὴ ἡ δεφανὴς dicitur ὕαλον. Interpres de electro, aut de lapide speculati accipit. Certe ἡλέκτερος mentio apud Homerum, non ὕαλος. Ignem vitrea pila accendi solitum locus ille Aristophanis indicat: ἐξ ἧς τὸ πῦρ ἀπὸ πῆσαι. Quod scholiastes ita explicat: massam vitri rotundam ad hoc factam, cui oleo illitæ & sole excalfactæ admovebant filiceas lucernarum myxas, ut ignem conciperent. Suidas ex electro factas has massas vult: κατὰ σελωίαν πρὸς αὐτὴν ἡλέκτερος εἰς τὸ πηλοσθῆν, ὅπερ ἐλαίῳ χεῖσαντες, καὶ ἡλίῳ θερμωάντες περιστρέψαι θραυλίδα, καὶ ἀπὸ πῆσαι πῦρ. Ex vitro hoc etiam fieri poterat. Hodieque specula crystallina, vel vitrea fiunt certa forma, quæ soli exposita paleas accendant & minuta cremia. Aristophanis temporibus vitri conflandi rationem in usu fuisse credi debet, siquidem & nomine tum vitrum notum fuit.

C Theophrastus: εἰ γὰρ ὕαλος ἐν τῇ ὑελίδος ὡς πνέας φασὶ καὶ αὐτὴ πικρὴ καὶ γίνεται. Forte legendum, ἐν τῇ ὑελίδος. Ita vocat arenam vitro conflando idoneam, quæ in Belamnis ripis & alveo reperiebatur. Solam eam vitro conficiendo diu novere veteres. Sic σιδηρίτης, ex qua ferrum fundebatur; χαλκίτης, ex qua æs. Addit Theophrastus: σιδηρίτης δὲ ἡ τὸ χαλκὸν μιν γινώσκου. Æs Cyprium fundendo vitro admisceri solitum tradit etiam Plinius. Ergo Theophrasti ætate jam hæc ratio promissa fuit vitri faciendi, atque etiam videtur Aristophanis. Nec impedimento est quod λίθον vocat. Auctores passim vitrum sic appellant. Auctor peripli rubri maris λίθον ὕαλον ubique vocat. Quæ alibi eidem dicitur ὕαλος δὲ γὰρ. Κρύος porro frigus & glaciem significat, quo nomine lapidem specularem ab idiotis sua ætate appellatum notat ille vetus scholiastes. Inde & κρύσταλλος glacies, quam vocem pro vitro etiam quidam usurparunt. Hesychius: κρύσταλλος εἶδος ὕαλου. Glaciem quoque hodie de vitro dicimus. Sed κρύον apud Græcos recentiores positum reperi pro cisternæ tectorio. Stucinum si forte hodie vocant. Zosimus de rotundandis margaritis: ἐπὶ τῷ γὰρ τῷ πύτῳ ζωμῷ φηρέσανον κρύον κινεῖται κεκαυμένος καὶ τετραμμένος καλῶς μένος ὀλίγον. Fiebat ex gypso, vel speculati lapide, quem sua ætate κρύον appellatum notat ille vetus scholiastes. Sed de his alibi.

D Theophrastus: εἰ γὰρ ὕαλος ἐν τῇ ὑελίδος ὡς πνέας φασὶ καὶ αὐτὴ πικρὴ καὶ γίνεται. Forte legendum, ἐν τῇ ὑελίδος. Ita vocat arenam vitro conflando idoneam, quæ in Belamnis ripis & alveo reperiebatur. Solam eam vitro conficiendo diu novere veteres. Sic σιδηρίτης, ex qua ferrum fundebatur; χαλκίτης, ex qua æs. Addit Theophrastus: σιδηρίτης δὲ ἡ τὸ χαλκὸν μιν γινώσκου. Æs Cyprium fundendo vitro admisceri solitum tradit etiam Plinius. Ergo Theophrasti ætate jam hæc ratio promissa fuit vitri faciendi, atque etiam videtur Aristophanis. Nec impedimento est quod λίθον vocat. Auctores passim vitrum sic appellant. Auctor peripli rubri maris λίθον ὕαλον ubique vocat. Quæ alibi eidem dicitur ὕαλος δὲ γὰρ. Κρύος porro frigus & glaciem significat, quo nomine lapidem specularem ab idiotis sua ætate appellatum notat ille vetus scholiastes. Inde & κρύσταλλος glacies, quam vocem pro vitro etiam quidam usurparunt. Hesychius: κρύσταλλος εἶδος ὕαλου. Glaciem quoque hodie de vitro dicimus. Sed κρύον apud Græcos recentiores positum reperi pro cisternæ tectorio. Stucinum si forte hodie vocant. Zosimus de rotundandis margaritis: ἐπὶ τῷ γὰρ τῷ πύτῳ ζωμῷ φηρέσανον κρύον κινεῖται κεκαυμένος καὶ τετραμμένος καλῶς μένος ὀλίγον. Fiebat ex gypso, vel speculati lapide, quem sua ætate κρύον appellatum notat ille vetus scholiastes. Sed de his alibi.

E Quartus in metallis ferrariis legitur. Unde hoc? Certe non à Plinio. Et tamen hæc omnia ab illo habet. Verba ejus: post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante ceteros, sed naturâ dissimilis. Ex istis fabricavit noster hæc sua: In metallis ferrariis legitur, pondere ceteros antecedens, non tamen & pateſtate. Sideriten Plinius innuit dictum, quod ferrei sit splendoris, non quia legatur in ferrariis officinis. Quod iste adfinxit de suo. Idem Plinius alibi sideritis lapidis meminit inter gemmas serie literarum sibi descriptas, quem ferro similem dicit litigia & discordias quocunque inferatur facientem. Qui potest idem esse cum hoc siderite adamante. Nam ipsum etiam ferrum, vel ferri genus dictum ἀδάμας à duritie. Plinius diversos putavit, quia eorum descriptionem è diversis hausit scriptoribus. Habeo inter mea κερμήλια lapidem ferrei coloris ac ponderis, pugni magnitudine rotundum, undique se-

F Quartus in metallis ferrariis legitur. Unde hoc? Certe non à Plinio. Et tamen hæc omnia ab illo habet. Verba ejus: post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante ceteros, sed naturâ dissimilis. Ex istis fabricavit noster hæc sua: In metallis ferrariis legitur, pondere ceteros antecedens, non tamen & pateſtate. Sideriten Plinius innuit dictum, quod ferrei sit splendoris, non quia legatur in ferrariis officinis. Quod iste adfinxit de suo. Idem Plinius alibi sideritis lapidis meminit inter gemmas serie literarum sibi descriptas, quem ferro similem dicit litigia & discordias quocunque inferatur facientem. Qui potest idem esse cum hoc siderite adamante. Nam ipsum etiam ferrum, vel ferri genus dictum ἀδάμας à duritie. Plinius diversos putavit, quia eorum descriptionem è diversis hausit scriptoribus. Habeo inter mea κερμήλια lapidem ferrei coloris ac ponderis, pugni magnitudine rotundum, undique se-

cus formis quadrangulis in mucronem turbinatis asperum. Diceret manu politas, & in levorem quadrangulum attritas, qua facie hodie teruntur ignobiles adamantes, quos à solo natali *alenconios* appellamus. Sideriten nuncupari posse illum lapidem nullus dubito, ita plane splendorem ferri exhibet ac pondus habet. Mirum prorsus naturæ φιλοτέχνημα. Ex India allatus est. Lapidem adamantis vocabat qui mihi vendidit, propter illas fortasse quadrangulas facies, quod ad illud instar plerique atterantur adamantes. Σιδηρίτης etiam vocabatur lapis, ex quo ferrum funditur, matrix nempe ferri lapis. Hesychius: Σιδηρίτης λίθος, ἀφ' ἧς οἱ μέγας λέγεται γίγνεται ὁ σίδηρος. Similiter & γῆ σιδηρίτης, è qua fit ferrum. Magnes lapis, qui ferrum trahit, etiam siderites dictus. Immo & ἀδάμας. Nam & in genere hæmatitum lapidum androdamantem recenset Plinius à duritie sic dictum, qui ferrum & argentum attrahit. Hæmatiten ex genere magnetum esse placuit veteribus & eum præcipue, qui pari virtute pollebat. Ex magnete hæmatiten fieri tradit Dioscorides. Σιδηρίτης igitur magnes, quem & ἀδάμαντα quidam cognominant, quod vis invicta ferri illi cederet, eumque sequeretur. Hinc Plinius σιδηρίτην ἀδάμαντα inter gemmas hoc nomine retulit. Sed & Cyprium lapidem, quo adamantes gemmæ & aliæ perforantur, videntur nonnulli appellatione adamantis donasse à duritie. Hinc & Cyprium adamantem in gemmam ejusdem nominis transformavit.

Plerique etiam adamante alio perforantur.] Plinius de siderite adamante: nam & ἰσθίβις frangitur, & alio adamante perforari potest: quod & Cyprio venit. Scriptum in libris invenio: & alio adamante perforari potest, qui & Cyprio venit. Nec dubito Plinium ita scripsisse. Lapis in Cyprio fuit, quo adamantes ac reliquæ gemmæ scalpebantur. Quæ ferro resistebant, lapidis hujus scalpturæ cedebant. Hunc lapidem Cyprium videntur quidam adamantem appellasse à duritie, ut ferrum ipsum ἀδάμας ab eadem ratione dictum. Notat Theophrastus gemmas esse, quæ ferro scalpi negant, sed aliò lapide volunt. Ἐνίαι ἢ λίθοι ἢ τὰς ποικύτας ἔχουσι διαώμεναι εἰς τὸ μὴ πύχιν ὡσπερ εἰπομένη, οἷον τὸ μὴ γλύφεσθαι σιδήρου, ἀλλὰ λίθου ἑτέρου. Et paulo post: ἐνίοι ἢ λίθοι ἀπὸ γλύφονται, σιδήρου ἢ ἐ διαώμεναι. Ex cotium genere, aut coti similem esse lapidem, quo gemmæ ferri scalpturis resistentes scalperentur, tradit ibidem & ex Armenia adferri. Talis & in Cyprio nascebatur, ad eundem usum accommodatus. Plinius: Signis è marmore poliendis, gemmisque etiam scalpendis atque limandis, Naxium diu placuit ante alia. Ita vocantur cotes in Cyprio insula genite. Vicere postea ex Armenia inuenta. Quas hoc loco vocat cotes in Cyprio genitas, capite de adamantis generibus adamantem vocat, qui & Cyprio venit, quo alius adamas perforabatur ac cavabatur. Hæc tam varie, quia ex variis auctoribus sumpta. Auctori igitur vel iudicium, vel otium defuit componendi similia inter se, quæ apud diversos auctores invenerat, ac diffimilia secernendi. Armenio autem lapide non solum scalpebantur aliæ gemmæ signaculis faciendis, sed etiam perforabantur. Stephanus de Armeniis: παρέχονται ἢ λίθον τὴν γλύφουσαν ἢ τετυπωμένην τὰς σφραγίδας: lapidem mittunt, quo gemma scalpuntur ac perforantur. Quas filo ad monilia inferere & collo suspendere volebant, eas perforabant. Sic alii adamantes Plinio teste Cyprio adamante perforabantur. Qui Cyprius adamas nihil aliud fuit quam Cypriæ cotis genus, quo gemmæ scalpi solebant, & perforari. Hoc idem melius efficiebant Armeniæ, quæ Cyprias vicere. Isidorus de smiri lapide: asper & indomitus lapis, quo gemma teruntur. Idem facit Cyprius, & propterea etiam ἀδάμας cognominatus. Τρυπάν de gemmis Plinius vertit perforare. Unde & margaritæ ἀτρυπάντοι καὶ πετρυπημένοι apud Myrpsum. Hinc perforaculum, τὸ τρύπανον. Quod sermo corruptus dixit furfuraculum. Glossæ Isidori: furfuracula, tenebræ. Immo: terebra. Glossæ nostræ: furfuraculum, τρύπανον. Quæ vox Arnobio restituenda lib. vi. Ex incudibus & malleis nata grossis, rasa discobinata de limis, ferris, furfuribus, aculeis ascis, secta dolata. Quid heic faciunt furfures? Regius codex habet: furfur aculeis. Omnino scribendum, ex incudibus &

A malleis nata, tornis rasa, discobinata de limis, ferris, furfuraculis, ascis secta, &c. Nec refert hilum quod terebrarum mentio ibidem additur. Nam terebræ diversæ à furfuraculis, vel perforaculis. Ita & Græci distinguunt τέρετρα & τρύπανα. Græcum epigramma de instrumentis fabrilibus:

Τρύπανα δ' ἰδὲ δίνηται, ἢ ἀκύνετα τέρετρα.

Terebra est τέρετρον: perforaculum τρύπανον. Fortean furfuraculum dixere, quod furfures in ligno perforando faciat, hoc est, scobem furfuribus similem. Plinius adamantis fragmentis auro inclusis scalpi alias gemmas, hodie adamante in minutissimum pulverem contrito ceteras gemmas poliunt gemmarii. Smiris etiam veteribus notus lapis, quo gemmas atterebant ac poliebant. Dioscoridi σμίρις dicitur, sed legendum σμίρις ex Hesychio: Σμίρις λίθος ἐστὶν ἢ τὰς ψήφας οἱ δακτυλιογλύφοι σμίχουσι: quo gemmas atterunt gemmarum sculptores. Hesychius: σμίρις, ἄμμος εἰδὼς, ἢ σμίχοντι σκληροὶ τῶν λίθων. Smiris quoque hodie id nomen habet & eundem usum exhibet. Cardanus notat quod si non sit smiris porus lapis, ignotum antiquis fuisse necesse esse. Fallitur. Smiris non est porus, & tamen antiquis fuit cognitus. Idem notat poro lapide & fragmentis obsidianæ gemmas cælari solitas antiquo tempore. Nusquam id invenio. Præterea cælari perperam posuit pro scalpi. De fragmentis ostracitæ lapidis id scripsit Plinius, non de obsidianæ: duriori tanta inest vis, ut alie gemma scalpantur fragmentis ejus. De ostracia, vel ostracite lapide loquitur. Aliud est scalpi, aliud poliri, vel atteri: hoc σμίχεσθαι Græci vocant, illud γλύφεσθαι. Nusquam autem proditum veteribus gemmas scalpi solitas obsidianæ fragmentis. Plinius lib. ultimo cap. ultimo dixit veras gemmas obsidianæ fragmentis non scarifari: obsidianæ fragmenta veras gemmas non scarifant: falsicia scarificationes candicantium fugiunt. Ita hæc legenda. Non hoc dicit quod voluit Cardanus. Idem ex corruptis Plinii verbis temere collegit poro lapide gemmas antiquitus scalptas, & smirim porum esse ex eo interpretatus est. Loquitur ille de arenæ genere, quo marmora in crustas secabantur lib. xxxvi. cap. vi. Qui locus sic est legendus ex vestigiis veteris scripturæ: crassior enim harena laxioribus segmentis terit, & plus erodit marmoris, majusque opus scabritia politura relinquit. Rusticus Thebaica polituris accommodatur, & quæ sit è poro lapide, aut è pumice. Libri habent: è toro lapide. Unde alii facere possent: è duro lapide. Sed ea harena, quæ fiebat è poro lapide, marmora tantum poliebantur, non gemmæ. At poliendis limandisque gemmis, atque etiam scalpendis Cypriæ cotes & Armeniæ erant accommodatæ. De quibus statim sequitur apud eundem.

Quæ fragmenta sculptoribus in usum insigniendi cujuscunque modi gemma expetuntur.] Plinius: expetuntur à sculptoribus, ferroque includuntur, nullam non duritiam ex facili cavante. Sculptores proprie, qui gemmas cavant, hoc est, qui cavam faciunt in gemmis effigiem, quæ pro sigillo solet insculpi. Cavatores & cavitarii inde appellati. κατεδάριοι Græcis recentioribus. Male Cardanus in libro de lapidibus sculper ac calare ita distinguunt, ut calare de gemmis dicatur, quæ cavatâ effigie insigniuntur, sculper vero quum imago prominens figuratur, velut in nummis qui signantur principum vultibus. Immo hoc calare Latine nomen habet, quum imago prominet ac protuberat. Et falluntur qui calare gemmas pro scalptis vel cavatis dicunt, quum calare sint quæ ectypam & extantem imaginem exprimunt. Scalpere & sculper non differunt origine ac significatione. Frequentius tamen scalpere invenitur pro cavare, & sculper pro cælare sigillis eminentibus: ut sculptores gemmarum sunt cavatores, at sculptores marmoris sunt οἱ γλύφαι, qui sigilla sculpunt. Auctores tamen sæpe hæc confundunt, & scalpturam sculpturamque indifferenter usurpant. Plinius sculpturas ectypas vocavit, in quibus è plano eminent imagines, quæ proprie sculpturæ sunt vel cælaturæ. Hæ gemmae sunt quæ ad sculpturas ectypas aptantur. Ergo ectypa sunt, quæ impressas ac refugientes in cavo præferunt figuras. Hæ proprie sculptura. Quintilianus cælaturam à sculptura distinguit solo materiæ nomine. Generale est sculptura, at specialis cælatura, quæ in auro, argento, ære,

ferro operatur. Præter hæc, lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas etiam complectitur sculptura. Græci γλυφῶ vocant sine discrimine tam eam quæ ex plana superficie extantes sculpsit effigies, quam quæ intus recondit, & cavat. Unde γλυφῶ δακτυλίων & σφραγίδων passim dicunt, & artem, quæ id efficit, γλυπτικὴ σφραγίδων. Unde & καρδοπόγλυφος, qui mortaria excavat. Hæc ars ἐντυπὶ non ἐκτυπὶ. Unde apud Clementem ἐντύπωμα σφραγίδος. Quare in Exodo legendum cap. xxxix. Καὶ ἐγρέψαν ἐπ' αὐτὰ γράμματα ἐντετυπωμένα σφραγίδος. Male excuditur, ἐκτετυπωμένα. Quod non potest ferri, & contrarium sensum efficit. Indicat quippe literas illas incisas & scalptas fuisse eo modo, quo lapides annulorum ad signandum facti cavari solent & scalpi. Eleganter vetus versio reddidit: *scripseruntque in ea opere gemmario sanctum Domini*. Nam gemmas Latini dixerunt proprie, quas Græci σφραγίδας: lapides nempe annulorum ad signandum cavatos. Quæ sculptura entypa est, non ectypa. Nihil verius. Cavatores istos & scalptores lapidum nos vulgo *gravatores* dicimus, pro *grafatores*. Nam & γράφειν Græcis in eadem significatione ponitur. Helychius: γλύψαι, ἐύσαι, χαράξαι. Idem γράψαι, ἐύσαι, χαράξαι. Apud Theophrastum ἐγρέφειν idem quod insculpere de vermibus, quæ lignum erodendo charaxant & insculpunt. Γράφειν graphare, ut anaglyphare, ἀναλύειν: unde anaglyphati calices. Ut F & V sæpe mutantur, sic pro *grafare* factum *gravare*. Apud Trebellium Pollionem *chryso-graphata scuta* auro sculpta, & insignita. Sic *chirographi Thyni* Catullo Thyni annuli manu sculpti. Nam χερογράφον dicitur, quod manu scriptum est, sed & quod manu sculptum: unde χερογράφοι annuli. Id nunc melius puto, quam quod olim putavi. Sic χεροκμητὴν de annulo signatorio, quod manu elaboratum est. Eudemus Rhetor in Lexico: Χειρόκμητα, ὅτ' ἐκ χειρὸν γεγλυμμένα ἢ κατεργασμένα. Suidas: χεροκμητὰ ὅτ' ἐκ χειρὸν γεγλυμμένα ἢ κατεξεσμένα. Hinc titulus Democritici commentarii χεροκμητὰ. Plinius lib. xxiv. cap. xvii. *Democriti certe chirocmeta esse constat. In his ille post Pythagoram magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit?* Male in vulgatis, *chirocmeta*: nec melius interpretantur ita dicta, quod assidue manibus tractanda essent. Vitruvius lib. ix. cap. iiii. *Multas res attendens admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & ejus commentarium quod inscribitur χεροκμητῶν, in quo utebatur annulo signans cera molli qua esset expertus.* Ita locum illum constituo vulgo depravatissimum. Editur enim, χεροποιητὴν, in quo etiam utebatur annulo signans cera ex miltō qua esset expertus. At in scripto codice optimo habetur: *quod scribitur chirotomiton in quo etiam utebatur annulo signaretur mollicia esset expertus.* Unde nos facimus: *signans cera molli qua esset expertus.* Verum est etiam, *quod inscribitur χεροκμητῶν.* Commentarius ille inscribatur χεροκμητῶν. Antiqui critici locis dubiis, de quibus amplius quaerendum esset, aut notabilibus adfingebant frustula ex cera, quæ *παραπλάσματα* dicebantur. Hesychius: *παραπλάσματα τὰ κηρία τὰ ἀπὸ πλάσματος ποτὶς ζητήμασιν ἐν ποτὶς βιβλίοις.* Et alio loco: *παραρῥένω μὲν βιβλία οἷς κηρὸς παραπλάσματος, ποτὶς τὸ ζητήσιν πινά.* Quibus cerulas adfingimus, ad aliquid inquirendum. Democritus in eo commentario, quo rerum naturalium arcana & abdita scrutabatur, iis paradoxis, quæ ipse vera expertus erat, notas illas è cera adfigere solebat, & annulo quidem suo signatas. Annulus autem χεροκμητὸν dicebatur, hoc est, manu sculptum. Hinc libro titulus χεροκμητῶν vel χεροκμητῶν, quod totus esset ex illis quaestionibus, quas ipse experimento veras esse didicerat, & quibus propterea cerulas annulo suo signatas adposuerat. Hesychius: Χεροκμητῶν, χεροποιητῶν, ἢ γὰρ ὑπὸ χειρὸν γεγλυμμένα. Explicat inscriptionem illam Democritici commentarii. An potius χεροκμητῶν inscriptum fuit, quod omnia, quæ in illo libello tractabat, manu ipse fecisset, & experimento proprio comprobasset? Priorem sententiam adstruit & confirmat Vitruvius. Titulus hic libri Democritei corruptus apud Diogenem Laërtium habetur in ejus vita, ubi scriptum est, *Χερνικά, ἢ φυσικά παραλήματα.* Scribendum esse tibi assero: *Χεροκμητῶν ἢ φυσικά παραλήματα.*

Non sinat magnetem rapere ferrum. De magnete no-

ta sunt, quæ nosci hæcenus potuere. Scribit Ptolemæus in quibusdam insulis navigia retineri, si quæ clavos habeant è ferro. Ea re naves in illis locis compaginandas esse subscudibus ligneis: ἐν αἷς φασὶ τὰ σιδηρὰς ἔχοντα ἤλας πολλὰ κατέχευε, μήποτε τῆς Ἡρακλείας λίθου ἐλὶ αὐτὰς γυνωμῆς, ἢ διὰ τὸ τοιοῦτο δυνάμει ναυπηγεῖσθαι. Numquid quod circa illas insulas nascitur lapis Heraclius? Μήποτε τῆς Ἡρακλείας λίθου ἐλὶ αὐτὰς γυνωμῆς. Dubitat, non asserit Ptolemæus, an circa illas insulas nascatur magnes. Et certe inter patrias magnetis lapidis nullam facit mentionem Plinius in India nascentis. Id tamen pro vero affirmat auctor Anonymus de vita Alexandri, ubi tradit id se accepisse à quodam scholastico, sive caufidico, qui foro abdicato, cui se videbat parum idoneum, regiones illas Indiæ peragraverat. Locum subjiciam: ἐπειδὴ πίνω ὁ μαγνήτης λίθος ὁ τὸν σίδηρον ὀπασσάμενος ἐν ἐκείναις γίνεται τῆς νήσου, τῆς λεγομένης Μανιόλου, ὁ ὅν ἀπέλθῃ πολλὸν σιδηρὸς ἔχον τὰς ἤλας κατέχευται ἐπὶ τῆς λίθου φύσεως μὴ διασπείρονται παρ' αὐτὸν: εἰς δὲ ἰδικῶς τὰ ἀσπερῶντα πολλὰ εἰς ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ νήσῳ ἀνδρὶ σιδηρὸς ὀπασσάμενος ἐπεσκέδασμεθα. Ptolemæus Μανιόλας appellatos quoque tradit earum insularum incolas. Sed vetus interpretes *Maniolas* eos vocat, & insulas ipsas sic etiam dictas significat, ut videatur Ptolemæi Græcum codicem integriorem & emendatiorem habuisse. Hodie quoque in Zeilan, quam veterum esse Taprobanen docemus infra, magnetem plurimum reperiri ajunt, sed fabulosum ideo clavis ligneis compingi naves, quæ illo commeant, ne vi magnetis attrahantur aut hæreant. In superiori autem Ptolemæi loco male vertunt interpretes: *ac ideo illa ligneis clavis compaginant, ne quando lapis Herculeus, qui circa ipsas gignitur, illas attrahat.* Μήποτε non significat *ne quando*, sed *numquid*. Et plane contra mentem Ptolemæi facit illa versio. Ἐπίπρωι Græce sunt clavi lignei. Hinc Secundus Sophista, quod fabro patre natus esset, ὀπασσάμενος per jocos vocabatur, hoc est, *lignæ clavis*, forte allusione etiam facta ad dicendi genus, quo utebatur, duro atque ligneo. Philostratus lib. i de vitis Sophistarum: Μὴ δὲ Σεκένδῳ δὲ Ἀθλιναίῳ ἀμνημονώμεν, ὃν ἐκάλουν ὀπασσάμενος ὡς πεπνυμένος πῆδαν. Σεκένδῳ πίνω ὁ σφίσις, γυνώμεν μὲν πεπνυμένος, ἐξελκυσσάμεν δὲ ἀπέλκυσσῃ. Male legitur in vulgatis editionibus: ὃν ἐκάλουν ὀπασσάμενος. Atque hæc obiter. Ἡρακλείαν λίθον magnetem vocat Ptolemæus, more antiquissimorum Græcorum, qui nunquam aliter appellant eum lapidem, qui ferrum trahit, eumque à magnete separant. Igitur Ἡρακλεία λίθος vetustissimis Græcis, quæ posterioribus μαγνήτης λίθος, & magnes. Nostri hodie passim vocant *Herculeum* lapidem, imperitissime. Nec enim ab Hercule nomen habet, sed ab Heraclea urbe Lydiæ, ubi plurimus lapis ille. *Heraclius* itaque Latine dicendus, non *Herculeus*. Hesychius: κέκληται δὲ ὅτι ὅτ' ἐκ τῆς Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίας πόλεως. Unde & Ἡρακλεῶν λίθος aliis dicta. Idem de eodem lapide: διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτῷ καλεῖ, οἱ δὲ σιδηρῶν, οἱ δὲ Ἡρακλεῶν. At magnes, vel μαγνήτης λίθος apud veteres longe alius lapis ab eo qui ferrum trahit. Ita vocarunt lapidem argentei nitoris & argento adeo similem ut plerumque pro argento imponderet. Theophrastus in commentario de lapidibus: οἱ δὲ γλυπτοὶ καθάπερ ἐλέγχῃ ἢ τορνύτοις τυγχάνουσι, καθάπερ ἢ ἡ μαγνήτης αὐτῇ λίθος, ἢ ἢ ὅφει πεπνυμένος ἔχουσα, καὶ ὡς γὰρ δὴ πινὲς θανούμενος τῷ ὁμοίῳ τῷ δόξῳ μὴ δαμῶς ὅσον συζῇ. Dicit similitudinem argenti in hoc lapide mirari quosdam, quum nulla cognatione argentum attineat, nec ejusdem sit cum illo generis. Cave censeas magnetem illum lapidem Theophrasti hunc esse vulgarem magnetem qui ferrum trahit. Photius ex Helladio Befantino: ὅτι ἐστὶν μὲν φησὶν ἐκὶ μαγνήτην, αἱ δὲ Ἡρακλείαν καλεῖσθαι τῷ λίθῳ ἣς ἔλκει τὰ σιδηρὰ. Subjungit Photius multos alios existimare eundem esse Heraclium lapidem & magnetem. Profecto idem est ac non idem lapis Heraclius qui ferrum trahit, & magnes. Illa μαγνήτης Theophrasti toto genere distat à lapide Heraclio. Nec ratione caret Helladius, qui diversam statuit τῷ μαγνήτην λίθῳ ab Heraclio lapide. Nam magnetis illa argenti colorem habet, & tornatur in vascula. Hesychius quoque eos lapides sub his nominibus distin-

guit: Μαγνήτης λίθος, αὐτὴ πλανᾷ τὴν ἔψιν δ' ἄρ' ἔμ-
φερὴς ἔσται, ἢ ὅτι Ἡρακλεῶν τὸν σίδηρον ὀππωᾷται. Idem ad
illud proverbium:

Λυδικὴ λίθος σίδηρον πηλόθεν προσηγάγε.

Verba ista suſcipit: αὐτὴ γὰρ τὸ σίδηρον ὀππωᾷται, ἢ δὲ
μαγνήτης ἀπασσάται τὴν ἔψιν ὡς δοκεῖν ἄργυριον εἶναι. De
ea Euripidis hi versus in Oneo sic legendi sunt:

--- ἢ βροτῶν

Γνώμη σκοπέντων, ὥστε μαγνήτης λίθος,

τὴν δ' ἔξω ἔλκει, καὶ μεδίτησιν πάλιν.

Difficile est primo intuitu judicare, qualis mens sit eo-
rum hominum, quibuscum conversaris. Quemadmo-
dum enim adſpectum fallit lapis magneticus, & pro ar-
gento blanditur, quod facie sit argentea: ita ſæpe ho-
minum mens prima fronte allicit ad bene de ſe ſen-
tiendum, quæ penitus poſtea perſpecta & explorata
mutare ſententiam cogit, & longe aliam parit exiſti-
mationem. Ita ſæpe decipimur in cognoscendis ho-
minum moribus, ut id videantur eſſe quod non ſint.
Ut magnetis lapis id videtur quod non eſt. Ἡ γνώμη
βροτῶν τὸ δ' ἔξω σκοπέντων ἔλκει καὶ μεδίτησιν πάλιν, ὡς μα-
γνήτης λίθος. Inſignis locus. De magnete, qui fer-
rum trahit, hæc neutiquam accipienda ſunt, ſed de eo
magnete, qui nitorem habet argenteum, & argenti
ſimilitudine fallit adſpicientes. Heſychius eos repre-
hendit, qui eundem facerent lapidem Heracleum cum
magnete: Ἡρακλεία λίθος, τὸ ἐνιοι μαγνήτην λέγουσιν ἐκ
ἐρεθῶς. Διακρίπτει γὰρ καὶ ἡ μὲν ὀππωμένη τὸ σίδηρον, ἡ Ἡρα-
κλεία ἐστίν, ἢ ὅτι ἐπ' αὐτῇ τὸ δ' ἄρ' ἔμφερ' ἔσται μαγνήτης. Ita
legendum ac ſupplendum in ejus verbis. Addit Plato-
nem in eo errore deprehendi in comœdia Ione, quum
alibi recte eas diſtinxisset: ὡς πὶ Πλάτων ἀμαρτάνει τὴν
αὐτὴν ὑπολαμβάνων μαγνήτην καὶ Ἡρακλείαν: καὶ γὰρ αὐτὸς
ἀπαχθ' ἐτέρως καὶ ἐτέραν φησὶ. Ergo μαγνήτης λίθος alius di-
verſa cenſetur ab heraclia, aliis eadem eſt. Nec mirum.
Nam duo diverſi lapides hoc eodem nomine τῆς μαγνή-
τιδος λίθος veteribus noti fuere, à patria uterque ſic ap-
pellatus. Μαγνήτης λίθος, quæ argenti faciem habet,
alia ab heraclio lapide. Sed ille lapis heraclius etiam
μαγνήτης & μάγνης dictus eſt ab urbe Magnesia, cir-
ca quam gigneſatur. Recte igitur faciunt, qui μα-
γνήτην λίθον facie argenteum ab heraclio lapide fecer-
nunt. Sed nec illi errant, qui heraclium lapidem
μαγνήτην λίθον vocant. Nam ut ab Heraclea Lydiæ ur-
be vocatus eſt heracleus, ita à Magnesia ejusdem Lydiæ
urbe dictus eſt μάγνης & μαγνήτης λίθος. Naſcebatur
etiam in Magnesia Europæa Macedoniæ contermina.
Quo magis ex vero id nomen habuiſſe ſcias, Plinius
ex Sotaco quinque magnetis genera recenſet, pri-
mum Æthiopicum, omnium optimum: ſecundum
Magnesiacum ex Magnesia Macedoniæ collimitanea.
Omnium deterrimum facit in Magnesia Aſiæ naſcen-
tem. Duæ Magnesiæ in Aſia una ad Mæandrum
amnem, quæ Μαγνησία περὶ Μαϊάνδρου dicitur: altera
ſub Siplylo quæ Μαγνησία περὶ Σιπύλλῳ cognominatur.
Utramque in Lydia ponit Ptolemæus. Sed & Ἡρακλεία
Lydiæ, quæ nomen dedit heraclio lapidi, qui idem eſt
cum magnete. Hinc lydius lapis etiam nuncupatus
hic magnes, qui ferrum in ſe rapit.

Λυδικὴ λίθος σίδηρον τήλοθεν προσηγάγε.

Heſychius de heraclio lapide, qui eſt magnes: κέκλη-
ται ὅτι ἔτ' ἔσται Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως, διὸ καὶ
Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ. Alius rurſum hoc no-
mine lapis, quo aurum probatur, quod in Tmolo
Lydiæ amne primum repertus fuit. Plinius lib. xxxiii.
cap. viii. Auri argentiſque mentionem comitatur lapis,
quem coticulam appellant, quondam non ſolius inveniri niſi
in ſumine Tmolo, ut auctor eſt Theophrastus: nunc vero
paſſim, quem alii heraclium, alii Lydium vocant. Fallitur
Plinius, peccatque non mediocriter. Lapis hic lydius,
quo aurum & argentum probatur, nunquam dictus
eſt heraclius, ſed ille alter lydius, qui ferrum rapit.
Duo igitur lydi lapides diverſiſſimi generis, ut duo
magnetes. Μάγνης absolute dictus eſt lapis Heraclius, qui
lapis eſt Magnesiæ. Μάγνης λίθος pro Magnesiaco. Sed
poſtea μάγνης appellatus eſt omnis lapis hujus generis,
etiampiſi patriam non haberet Magnesiā: ut Æthiopi-
cus magnes. Sic χαλκὺς σίδηρος pro chalybico ferro, &
χαλκὺς absolute poſtea de quocumque ferro. Ita cyprum

A pro quolibet ære non tantum Cyprio: cauna de omni-
bus caricis, non tantum Cauniis. Vetus epigramma:

Μάγνης Ἡρακλείτης ἐμοὶ πόθος ἔχει σίδηρον

Πέτρω πνεῦμα δ' ἐμὲ καί κεῖ ἐφελκόμεν.

Heracitus hic Magnes civis Magnesiæ quem magneti
comparat. Μάγνης igitur proprie lapis Magnesiacus: ut
Σκύθης οἶμα, & ſimilia. Μαγνήτης λίθος aliis. Ab inven-
tore Magnete quidam hunc appellatum prodidere.
Nam & Μάγνης nomen proprium. Comicus quidam
vetus ſic vocabatur. Indici magnetis mentio eſt apud
Iſidorum: Magnes lapis Indicus ab inventore vocatus. Fuit
autem in India ita primum repertus. Lege: Lapis Indicus:

B & in Ida ita primum repertus, vel Lydicus, & in Lydia.

Certum eſt non ab inventore ſed à patria Magnesia id
nominis inveniriſſe hunc lapidem. Quod ad magnetem
alterum attinet, qui colorem argenti præfert, non dixere
veteres ex qua Magnesia veniret. Hic profecto lapis eſt,
quem alii vocavere androdamantem. Plinius: Andro-
damas argenti nitorem habet, ut adamas. Hæmatites quidam
ex magnetum genere, qui ferrum rapit, hoc nomen
etiam meruit. Sed quia magnetis etiam vocata eſt, quæ
argenti nitorem habet, vereor ut illi quorundam erro-
re hæc appellatio androdamantis hæſerit, quæ magne-
ti, qui trahit ferrum, proſus competat. Sic coticulam

C Lydiam lapidis heracii nomine inſignivit Plinius, quod
proprie debetur alteri lapidi lydio, qui eſt magnes.
Dubitatur ibidem Plinius an argyrodamas auctoribus tan-
tum nomine tenus notatus idem ſit cum androdaman-
te, qui argenti nitorem habet. Certe videtur argy-
rodamas dictus quaſi argenteus adamas. Hæc eadem
& magnetis à loco natali. Vide tamen numquid ve-
riora ſint quæ de androdamante & argyrodamante ſu-
pra diſputavimus. In Lexico Chimico ἀνδροδάμας in-
ter πεφωλῆτες lapides reponitur qui de magnete andro-
damante accipiendus eſt: Πορφύρεος ἐστὶ λίθος ἐπίσης
καὶ ἀνδροδάμας. De illo eteſio lapide multa miranda

D narrant, quem & facticium eſſe quidam ex his vo-
lunt: Plinio reſtituendum hujus lapidis nomen lib.
xxxiii. cap. xxi. de lapidibus ad mortaria medicinalia
aptis: Eteſiumque lapidem in his prætulere ceteris, mox &
Thebaicum. Vulgo editur, Epieſum. Sed libri habent
Ethieſum. Ita etiam Iſidorus legit. Et in indice manu-
ſcripto ſic habetur: De mortariis medicinalibus. Ethieſus
lapis. Chalodius. Idem Lexicon Chimicæ: Βορρυχίτης,
πυρίτης καὶ ἐτήσιος καὶ χρυσολίθος ἐστὶ. Alibi ætiten quo-
que ſic interpretatur: Ἀεπίτης, χρυσολίθος ἐστὶ καὶ πεφω-
λείτης καὶ πεφωρόχρωμος Μακεδονικὸς καὶ Πολύχρωμος. Au-
ctores illi χρυσολίθον vocant non gemmam quæ hoc no-
mine dicitur, ſed lapidem χρυσίτῳ. Sic δ' ἄρ' ὁ χρυσολίθος
appellatur χρυσίτης. Zoſimus: ἀργυρόλιθος καὶ χρυσολίθος.
Androdamantem porro eundem ab his fieri cum chry-
ſite teſtis ψευδώνυμος Democritus de androdamante: ὅτι
ἐστὶν ὁ λίθος ὁ λεγόμενος χρυσίτης. Proprie Græcis χρυσίτης
lapis is vocatur, quo probatur aurum. Heſychius:
χρυσίτης λίθος ἢ λεγόμενος βάσανος, ἢ Λυδία. Magnes lapis
quoque lydius, eſt multum à lydio lapide chryſite
differat, ſed ambo eandem habent patriam. Inter ma-
gnetum genera androdamas à quibusdam reponitur.

E Hinc inepti illi auctores ἀνδροδάμαντα & χρυσίτῳ eum-
dem lapidem fecere. Sed de eorum imperitia alibi di-
cendi locus.

F Quaſi pradam quamdam quidquid magneti hæſerit, ada-
mas rapiat atque auferat. Ita edidit Delrius cum aliis:
ſed verba illa, quidquid magneti hæſerit, uncinis incluſerat,
quia in codice ſuo ea non invenerat. Duplex hujus loci
lectio fuit: altera prioris, altera novæ ἐκδόσεως. Altera
habuit: quaſi pradam quamdam quidquid magneti hæſerit,
adamas rapiat, atque auferat. In altera lectum eſt: qua-
ſi pradam quamdam adamas magneti rapiat atque auferat.
Sic edidimus. Plinius: Adamas diſſidet cum lapide magne-
te in tantum ut juxta poſitus ferrum non patiatuſ abſtrahi.

G Vetus codex habet, extrahi. Legendum, ut juxta poſi-
tus ferrum non patiatuſ ei trahi, id eſt, ab eo trahi. Fer-
rum magneti trahitur, id eſt, à magnete. Loquutio
Plinio familiaris, proſus mendosum, abſtrahi. Se-
quitur: aut ſi admotus magnes adprehenderit, rapiat atque
auferat. In aliis legitur, deprehenderit. Neutrum verum
eſt. Scribe: aut ſi admotus magnes id prehenderit, hoc eſt,
ferrum prehenderit, atque ad ſe rapuerit.

Si te prehendero, Gargili tacebis.

Lychniten perinde fert India, cujus lucis vigorem flagrantia excitat lucernarum.] In optimo regio codice: *cujus lucis vigore ardore excitat flagrantia lucernarum.* Scripsimus: *cujus lucis vigorem ardor excitat lucernarum.* Illud *flagrantia* ex duplici lectione altera est. Poterat etiam scribi: *cujus lucis ardorem flagrantia excitat lucernarum.* Ut pro illo *ardorem* in altera editione posuerit *vigorem*. In multis porro gemmarum certum est vigorem earum excitari, vel igne, vel sole, vel etiam lucernis accensis, non tamen propterea *lychniten* dictum ait Plinius, quod ejus ardorem excitaret flagrantia lucernarum, sed quod gratiam haberet lucernarum accensarum, & similiter lucceret accensis lucernis. Ita enim accipi volunt hæc ejus verba ut edita sunt: *Ex eodem genere ardentium lychnites, appellata à lucernarum accensarum præcipua gratia.* Cui sententiæ adstipulari videtur Dionysius hoc versu de lychnite:

--- Λυχνίς ἡ πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίη.

Aliter tamen concepta sunt Plinii verba in veteri codice: *Ex eodem genere ardentium lychnis, appellata à lucernarum accensu, cum præcipua gratia.* Unica mutata literula restituitur vera lectio: *appellata à lucernarum accensu, tum præcipua gratia.* Tum præcipuæ gratiæ esse dicit hæc gemmam, cum lucernæ accensæ sunt, quia vigor ejus & ardor excitatur accensarum lucernarum flagrantia. Nec aliter apud Plinium legit Solinus noster. Legi debet etiam in eodem Plinio: *Lychnis appellata.* Nam si *lychnites* scripsisset, non fœmineo genere id nomen enuntiasset. Aut igitur *λυχνίης*, aut *λυχνίς* ibi scribendum. Varie concipiuntur apud antiquos hujus lapidis nomina. Nam & *λυχνίς* dicitur, & *λυχνίαι*, ἡ *λυχνίς* *λυχνίδαι*, ἡ *λυχνίης*, ὁ *λυχνίης*, & ὁ *λύχνης* ἢ *λύχνης*. Nam ita in antiquis Dionysii codicibus scribitur:

--- Λύχνης ἡ πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίος.

Plinio *lychnis* appellata est, ἡ *λυχνίς*, ita legit Isidorus ex eodem auctore. Index manuscriptus: *Lythenis, genera ejus 1111.* Ubi *lythenis* perperam scriptum pro *lychnis*. Remissiores carbunculum dixisse quosdam lychnidem Indicam notat idem Plinius. Græci qui de lapidibus scripsere ἀνθερα exponunt *λυχνίτις*, quia luceat ut lucerna accensa, vel ignis. ἀνθερὰ *λυχνίτης*. Apud alium reperio: ἀνθερὰ ὡς πῦρ, ὡς λύχνης.

Pag. 59. E. *Duplex ei facies, aut enim purpura emicat claritate, aut meracius suffunditur cocci rubore.*] Ita correximus ex libris, quum antea legeretur: *aut in purpura emicat claritatem.* Mirum vero hoc loco Solinum quasi propriam vindicare purpuræ claritatem, eamque cocco adimere, cui meracum & suffusum ruborem tribuit. Claritas in omnibus coloribus splendor est multa luce perfusus. Hinc claræ dicuntur purpuræ, quæ plus habent luminis quam coloris. Græci ὀξείας vocant. Ut contra *satura* & *meraca* quæ plus coloris habent quam luminis. Tales austeriores sunt. Hoc & de cocco similiter utrumque dici potest. Nam & coccum est clarum & acutum, plurimo lumine vegetum. ὀξύφοινικον & ὀξύκόκκινον Græci appellant. Est & saturatius ac meraco rubore suffusum, eoque obscurius & austerum magis. Et sic de ceteris coloribus obtinet, quorum alii clari sunt, alii meracius suffusi. Rectius multo Plinius ac brevius: *Et alias invenio differentias: unam qua purpurâ radiat, alteram qua cocco.* Quæ calamistris inurere dum voluit noster, plane sentium perdidit & colorum proprietatem neglexit. Color porro qui inter coccum & purpuram est, veteres *hyssinum* vocaverunt, ut alibi notamus. *Zinzolinum* vulgo dicimus. Noster duo tantum genera lychnitis facit, unam quæ purpura, alteram quæ cocco lucet. Plinius quatuor statuit: primam ac probatissimam apud Indos, quam remissiores carbunculum dixerunt quidam: *Secunda, inquit, bonitate similis, Ionia appellata a prælati floribus.* Ita legendus ille locus. Secunda ab Indica, bonitate illi similis, *Ionia* appellata Ἰωνία. Mox scribendum ex veteri codice: *Et inter has invenio differentiam. Una purpura radiat, altera cocco. A sole excalescens, aut digitorum attritu paleas & chartarum fila ad se rapit.* In veteri codice legitur: *aut chartarum folia.* Perperam.

A *Duplex ei facies,] id est, duplex ei color, perpetua Solini loquutione, de qua multis locis jam diximus. Et palearum cassa paulo post, ut surculorum aspera.*

Pag. 59. F. *Et si quando insignita est, dum signa exprimit.*] Ita reposuimus libris juvenilibus ac juvenilibus. Male fuit hactenus: *dum signa imprimit.* Gemmæ ad signandum scilicet impressas habent figuras, non expressas: in cavo incisas, non extantes. Ἐντύπωμα Græci vocant τὸ γλῦμμα τῆς σφραγίδος. Clemens Alexandrinus ἐντύπωμα τῆς σφραγίδος. At cum ceram signant, imaginem in ea exprimunt, quod est ἐντύπωμα. Unde ἐστὶν imagines, quæ extant ac prominent. Plautus eleganter & convenienter ad hunc locum:

Ea causa miles heic reliquit symbolum, et itaq in Expressam in cera ex anulo suam imaginem.

Ergo ex anulo in cera imago exprimitur, non imprimitur.

Beryllus in sexangulas formas Indi atterunt.] Aliter terit cælum: unde & tritores iidem qui & calatores, οἱ τριτοί. Aliter terit tornus: unde & terere pro tornare. Aliter denique terit lima vel atterit: unde tritores lapidum, οἱ σμήκται λίθων, οἱ σιλωτάι, qui attritu limæ, vel arenæ, vel rotæ, vel alterius lapidis scobe gemmas poliunt & in nitorem dant. Epiphanius πινάροπις vocat, qui limpidant ac poliunt gemmas, quum potius id nomen præferat fordium significationem, sed explicandum ex palæstræ metaphora, qua nitidi & politi δῖπνεῖς & ἐμπνεῖς, & πινάροι dicebantur ab oleo, quo perfusi nitecebant. Glossæ: *politus, ἐμπνής.* Hinc δῖπνεια, nitor ac politura. Quod in oratione, & in aliis omnibus rebus locum habuit. Unde δῖπνεια χαλκοῦ, nobis supra notata est ex Sorano pro nitore ac levore. Item δῖπνειας χάριν, elegantia ac nitoris gratia. Agatharchides antiquissimus auctor δῖπνειας συνιδάμαται dixit lævorem tabulæ ad unguem rasæ ac complanatæ: ὅθεν οἶμαι τὸ μὴ γέωδες ἐκτυκόμενον συναπορρέειν ἢ τὴν δῖπνειαν ἢ συνιδάματος. Dixit antea tabulam illam κατευσμένην esse. Diximus supra limpidari lapides qui poliuntur. Hoc sensu eam vocem usurpavit sequior Latinitas. Ex libris tamen Dolabellæ in fragmentis Agrimenforum ita scribitur: *Omnis terminus ab oriente limpidum latus habet: ab occidente ruspium latus habet.* Ubi limpidum pro polito ac levigato ponitur. Vetus liber medicina: *κατελωκῶς sunt, quæ cicatrices comedendo aquant & limpidant.* Item: *Ἄνα πηρωπῶς sunt quæ alta vulnera complent, & limpidant.* Græcum est λάμπρος lucidus: unde limpus & limpidus: ut μικρός, miccus & derivatione Latina miccidus: unde miccidiores termini Innocentio Agrimenfori sunt minores. Epiphanius: *ἄλλοι ἢ φασὶ Νέρωνα ἵνα τεχνίτῳ τῷ παλαιῶν πινάροπιον ἔτοιμα λιθερὸν ἐφάρειν τὸ ἀναγκαιότατον ἢ σμαράγδης.* Ubi πινάροπιος est limpidator lapidum, qui nitentes atque δῖπνεῖς facit lapides. Genus smaragdi pretiosissimum & excellentissimum, hoc est, quod ille vocat τὸ ἀναγκαιότατον ἢ σμαράγδης, *Neronianum* dictum est, non à Nerone Imperatore, nec enim ignoratum Plinio fuisset, sed à Nerone aliquo artifice gemmario. Quid si traxit nomen ab aqueo splendore, quod tralucidum sit ac liquidissimum? Græci non solum infimæ ætatis sed etiam antiquioris νερόν & νερόν aquam vocaverunt. Et νερόν locus est aquis irriguus. Inde νερόνιος λίθος, quem alii Νερωνιανόν dixerunt quasi e Nerone. Epiphanius: *ἢ ὁ μὴ Νερωνιανόν πικρὸς τῷ εἶδει σφόδρα χλωρίζων, δειδῆς καὶ σίλων.* Plinius de optimo smaragdo: *ad crassitudinem sui facilitate translucida, quod etiam in aquis nos juvat.* Ut ut sit, nec à Nerone Imperatore, nec à Domitiano potest nomen habuisse. Nam Plinius, ut proximus eorum ætati, mentionem ejus fecisset. Atqui apud recentiores tantum hujus mentio invenitur. Ad illam certe Neronianam smaragdum alludit auctor distichi, quod in sæculum Constantini factum est:

Saturni aurea sæcla quis requirat?

Hæc sunt gemmeæ, sed Neroniana.

Hæc sunt gemmeæ sæcula longe utique aureis anteferenda. Sed ex qua gemma facta? Ex Neroniana. Ita excellentissimum smaragdum appellaverunt. Epiphanius:

nus: ὁ μὲν πρῶτος ἐν Ἰσδαίᾳ πᾶν τοῖς Νερωϊανῶν Figurate voluit ille dicere Constantini tempora Nerōnianis esse similia, quod uxorem & natum occidisset. A Nerone igitur artifice ac lapidum politore nomen invenit.

Ut hebetem coloris lenitatem angulorum percussu excitent ad vigorem.] Plinius: poliuntur omnes sexangula si gura artificum ingeniis, quoniam hebescent, ni color angulorum percussu excitetur: aliter enim politii non habent fulgorem eundem. Ita in illis verbis legendum. Hebescent, inquam, non hebetescunt. Ab hebes fit hebetari, non hebetescere.

Eximii intervirente glauci & cærulei temperamento.] Plinius simpliciter: probatissimi sunt ex his qui viriditatem puri maris imitantur. Solinus interpretatus est viriditatem puri maris cæruleo & glauco temperari. Græci γλαυκὴν βήρυλλον semper vocant, quæ optima est. Dionysius de Indis:

Ἄλλοι δ' ἰχθυόσιν ἐπὶ περὶ βολῆσιν ἀνάντων

Ἦσαν βήρυλλον γλαυκὴν λίθον, ἢ ἀδάμαντα.

Item de Assyria:

Ναὶ μὲν ἢ χρυσίου φέροι χαλκίτερον ἄλλο

Ἰσθμὸς βήρυλλον γλαυκὴν λίθον, ἢ πάλιν χαλκόν

Φύεται ἐν περὶ βολῆς ὀφειδὸς ἐνδοθὶ πέτρης.

Hic περὶ βολῆς nullo adjecto sunt cautes. Invenitur igitur apud Assyrios in cautibus intra ophitem lapidem. At apud Indos ἐν περὶ βολῆς ἀνάντων reperitur, in præripiis torrentium. Ut enim ἔχθρος, vel ἔχθρη simpliciter de montis iugo dicitur, ita & περὶ βολῆς vel περὶ βολῆ. At cum additur ἔχθρη πῶμα aut περὶ βολῆ πῶμα, de ripa intelligendum hoc supra jam monstravimus. Harpocration περὶ βολῆς ἀνάντων interpretatur. Epiphanius: λίθος βήρυλλον. Οὗτος γλαυκίζων μὲν ἐστὶ θαλασσοβαφής. Reperi apud alium, qui de lapidibus scripsit: βήρυλλον λίθος ὡς χλὴν μὲν ἐστὶν ἐν αἰεὶ. Ἐάν χειρὶ ἐξενεχθῇ λίθων ὡπτιμὴν τερεότατος. Corallium ille cogitabat. Beryllum puto esse, quem nunc catti oculum vocant, quæ etiam hodie summo in pretio apud Indos. Glaucam beryllum omnes veteres appellant eam quæ probatissima sit, qui color felineorum oculorum proprius. Servius: Glauci autem sunt felineis oculis quodam splendore perfusis. In aliis glossis: Glaucus, qui cattineos habet oculos. Alii aquas marinas appellari malunt veterum beryllum. Ceterum smaragdo etiam maris viriditatem veteres vindicant, veluti suum colorem. Vide supra. In Lexicis veterum Græcorum medicis beryllum etiam beronices nomine dictum invenio. Neophytus: βήρυλλον ὅπως ἐστὶ δένδρεον. Ἐστὶ τὸ λεγόμενον βερνίκιον. Quis unquam audivit beryllum esse arboris lacrimam? Sed bene quod addit ita appellatum τὸ λεγόμενον βερνίκιον. Sic vocarunt Græci recentiores, quod antiquis fuit electrum, sive succinum. Idem Neophytus: ἡλεκτρον λίθος χρυσοειδές. Ἄλλοι δ' ὅτι φασὶν ὅτι τῶν αἰγείρων ἐστὶ τὸ κομμάδιον, ἐστὶ δ' ἡ βερνίκη. Ergo & βήρυλλον & βερνίκιον appellavere succinum, quod ex arboribus fundat, & electrum gummi genus esse putarunt, cui nomen βερνίκης indidere. Aliæ glossæ medicæ: βερνίκη βήρυλλον. Inde plane est quod hodieque tota ferme Europa gummi genus quoddam vocat vernicem, quod ex illo Græco βερνίκη vel βερνίκη factum est. Forte quod electri simile sit. Nam & candidum est electrum, & cereum, & fulvum. Gummi juniperi sic vulgo vocant, quo pictores utuntur ad colores illuminandos. Ridicule igitur viri doctissimi, qui vernicem nostrum quasi vernum rorem dictum existimant. Immo ex βερνίκη. Quo tamen vocabulo succinum proprie appellavit infima Græcia. Nicomedes: ἡλεκτρον περὶ πυρὸς φέρον, βερνίκιον. Idem ἡλεκτρον ἔχνησμα. Hoc sensu capienda hæc vox apud Myrepsum de antidotis cccxxv i: βερνίκης, καρχαδίας, id est, succini, corallii. At bonus Fuchsius pro herba veronica accipit. Ab ea beronice electro genus nitri rubri dictum est βερνικαίον, quod esset simile fulvo succino. Neophytus: βερνικαίον, τὸ πυρρὸν νίτρον. Nicomedes: βερνικαίον, νίτρον ἐρυθρόν, οἱ δ' ἡλεκτρον, οἱ δ' βερνίκιον. Huius nitri mentio apud Myrepsum, quod perperam ab urbe Æthiopiarum Beronice dictum autumat Fuchsius. Immo ab electri colore, ut ne mireris & vernicem inde nominatum. Serapio sandaracham vocat vernicem, & similem esse potestate dicit karabe, id est, succino. Ut & Avifena. Inde igitur vernicem appellarunt, quod est

A nomen succini proprium. Bellunenensis correxit sandaracham apud Avifenam de vernice, ubi vulgo est sandarachia. Aliis sandarach dicitur. Diversum utique nomen à Græcorum σάνδαρον.

Infra sunt chrysoberylli, qui languidius micantes nube aurea circumfunduntur.] Plinii mens non hæc est, cuius verba ista: proximi vocantur chrysoberylli, & sunt paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Nube aurea circumfundi non dicit eos Plinius, sed cum sint pallidiores, exire tamen in aureum fulgorem. Alius in gemmis color, alius fulgor. Color exit in fulgorem inclinatione facta, suspectu aut despectu. At igitur pallido colore esse chrysoberyllos, sed in aureum fulgorem exire. Solinus hæc sic accepit, quasi in exitu & circa extimas oras aurea nube cingeretur. Nihil alienius poterat fingi à Plinii sensu. Ita alibi loquutus est: vitia opali si color in florem herba, quæ vocatur heliotropium, exeat. Non hic vult in circuitu colorem floris heliotropii præferre. Rectius Isidorus mentem Plinii cepit: chrysoberyllus dictus, eo quod pallida ejus viriditas in aureum colorem resplendeat.

Chrysoprasos aque beryllorum generi adjudicaverunt.] Immo sui generis esse quosdam existimasse tradit Plinius: Vicinum genus huic est pallidius, & a quibusdam proprii generis existimatur, vocaturque chrysoprasos. Sed, ut nomen sonat, non potest pallidius esse hoc genus chrysoberyllo. Immo nec beryllo. Porraceus color summi viroris & austeri, non pallidi, Græci πρᾶσινον χρῶμα & πρασινοειδές vocant eum colorem qui ad plenum & sature viridis ac merace. Hinc πρᾶσινος λίθος de smaragdo præstantissimo proprie dicitur. Græci πρᾶσινον, id est, porraceum in supremo gradu ponunt viriditatis. καὶ χλωρὸν ὅποιον τὸ πρᾶσινον, ἐφ' ᾧ ἐστὶ τὸ ἰώδες, τὸ σμαραγδίζον καὶ τὸ ἰσχυρὸν. Πρασινα γὰρ τὰ δὲ ὑφαιμά & χρώματ'. Ergo ἰώδες, σμαραγδίζον, & ἰσχυρὸν viridis quidem ac prafini sunt coloris, sed remissioris. Fecellit Plinium vox χλωρός, quam pro pallido Græci accipiunt & pro viridi. Chrysoprasos χλωρότερος ἐστὶ τὸ χρυσοβήρυλλον, viridior est chrysoberyllo: & ita quidem necesse est, quum ex aureo & porraceo mixtam lucem trahat, quod porraceum exacte ac meracè viret. καὶ χλωρὸν ὅποιον πρᾶσινον, ridiculus esset qui verteret: & pallidum quale est porraceum. Vertendum quippe est: & viride quale est porraceum. Χλωρός idem quod χλωρότερος herbaceæ viriditatis. Χλωρὸν etiam pro luteo, unde χλωρὸν avis. Hoc sensu chrysoberylli τῶν βήρυλλον χλωρότεροι, non pallidiores, ut Plinius reddit, sed magis lutei, & in aureum fulgorem exeunte colore. Idem μήλιον χρῶμα alibi pallidum dixit qui luteus est. Adamantis vero genus ceteris pallidius dixit. Atqui eadem significatione pallidus adamas, & pallidus chrysoberyllus, vel chrysoprasos dici non queunt. Sed & pallidiores dixit carbunculos, qui dilutiores sunt quos χλωροειδέστερος vocavit Theophrastus, longè diversa significatione quam χλωρότεροι βήρυλλοι. Peccavit igitur Plinius qui hæc non distinxit, sed χλωρὸν ubique pallidum reddidit. Mirum vero hoc loco in chrysoprasi proprietate signanda nullam porri facere mentionem. Fuit itaque quum legi hæc vellem chrysoprasum pro chrysoprasos, χρυσώπρασος est idem quod χρύσωπρος, qui ὡπρᾶσαν χρυσῶν habet. Meminit alio loco chrysoprasii, quem succum porri referre scribit, & paulum declinare à topazio in aurum. Isidorus utrumque locum junxit, Chrysoprasus, inquit, Indicus est colore porri succum referens, aureis intervenientibus guttis, unde & nomen accepit, quem beryllorum generi quidam adjudicaverunt. De guttis aureis chrysoprasi nihil Plinius, nec Solinus. In beryllo eas videtur agnoscere Epiphanius: εἰ δὲ τις θαλάσσιον ἢ ἀντικεῖν ἢ ἡλὸς τῶν ἀνακλᾶσαι φαίνεται ὡς ὕαλ' ἢ χρεὶς ἔχων ἐνδοθεν διαφανῆς. De chrysoberyllo melius ac rectius Isidorus quam Plinius: Chrysoberyllus dictus, quod pallida ejus viriditas in aureum colorem resplendeat. Non modo pallorem ei tribuit, sed pallidam viriditatem.

G Idem beryllum viriditate similem esse smaragdo prodit, sed cum pallore. Glauci sunt berylli, sicut mare purum viride. At smaragdi herbaceum virorem præferunt & austerum.

Hyacinthizontas, scilicet qui hyacinthos probe referant, & ipsos probant.] Plinius: quarto loco numerantur Hyacinthi.

cinthizontes. Epiphanius beryllum faciem habere dicit, ὑδαρές εἰς ὑακίνθου. Θαλασσοεμφής, ἔχων εἰς αὐτὴν τῆς ὑδαρέρας ὑακίνθου. Idem inter hyacinthorum genera quarto loco numerat τὸν ὑδαρέτερον quem χαυνίαν dicit appellari. Ὁ τέλει δὲ ὑδαρέτερος λέγεται χαυνία. Ita legendum. Primum genus hyacinthi θαλασσίαν, proximum ῥόδων. Ita enim libri scribunt. Ab ea voce rubinum fecit infima Latinitas. Nam alibi notavimus rubinum nostrum esse veterum hyacinthum. Perfæ hodieque & Arabes rubinum nominant γαυτ, voce detorta ex ὑακίνθου.

Pag. 59. G. *Eos vero qui crystallo similes.* Inter beryllos hyacinthizontes, & eos qui crystallo similes sunt, alia genera quædam memorat Plinius omiſſa Solino: *æroïdes, æroïdeis, cerinos & oleaginos*, id est, colore olei. Male in libris Plinianis scribitur: *Quinto loco quos æroïdes vocant*, post eos *acerini*, ac dein *oleagini*, *correxere*: post eos autem *cerini*. Recte de cerinis: sed illud autem male infartum est. Beryllos cerini coloris esse etiam Epiphanius observat: ἀλλὰ δὲ ἡς θήρυκα τῆς ὑδαρῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἔδρανον ἐστὶ ἀντιπαθησία, ἐστὶ δὲ ἀλλὰ πάλιν ὁμοία κηρῶ. Cerinus color veteribus nominatus, ac nobis alibi notatus. Et Græcis κηρινὸν χρώμα & κηρινίχρος. Cerini cucumeres Plinio lib. xix. cap. v. *Creſcunt qua coguntur forma. In Italia virides, & quam minimi, in provinciis quam maximi, & cerini, aut nigri placent, copioſiſſimi in Africa, grandissi mi in Asia, ubi cum magnitudine excessere, pepones vocantur.* Ita totus ille locus legendus ac distinguendus. Cerina pruna apud eundem Plinium, quæ cerea in Copa Virgilii. Cerei calcei apud Vopiscum.

Capillamentis intercurrentibus obscurantur, hoc enim vitio illorum nomen est. Non tantum κρυπταδοειδῶν beryllorum hoc vitium, sed omnium, nec solum hoc, sed alia quæ gemmis plerisque communia sunt. Plinius: *Hi capillamenta habent sordescque, alioquin evanidi, quæ sunt omnium vitia.* Idem paulo post: *vitia præter jam dicta eadem fere quæ in smaragdis, & pterygia.* In smaragdis falem, plumbaginem & capillamentum inter vitia posuit, quæ in corpore apparent. Alia enim sunt vitia coloris, sordes vocantur illis nominibus, quæ vel plumbo, vel ſali, vel capillamentis similes sunt. Centrum alibi inter vitia gemmarum numerat, & centrosam scabem. De quo nos supra. Hic etiam pterygia. Ab hoc vitio περυσφόρον electrum fortasse nominatum, quod non est tralucidum, sed sordibus inquinatum pterygia referentibus.

Indici reges hoc genus gemmas in longissimos cylindros amant fingere. Ita correximus ex libris. Vulgo edebant: hoc genus gemmarum. Sic supra loquutus est: *verum exigua sui parte sitas hoc genus edit.* Ubi etiam corruperant: *sitis hoc genus edit.* Totum hunc locum ex Plinio expreſſit Solinus, sed more suo parum fideliter expreſſit, & longe abit ab auctoris sui mente. *Indici reges*, inquit noster, *hoc genus gemmas in longissimos cylindros amant fingere, eosque perforatos setis suspendunt, ac monilia habent.* Sic legimus hæc verba. Vulgo erat: *& ad monilia habent: quæ plerumque ex utroque capite, &c.* Quæ correctorum manum sapiunt. Aliter enim tinnunt libri. Ergo juxta Solinum Indi, qui cylindros ex beryllis fingeant eisdem perforatos setis elephantorum suspendebant, ac monilia habebant. Apud Plinium Indi sunt, qui beryllos perforant, & setis elephantorum suspendunt: alii qui cylindros ex his faciunt & capita eorum utrimque insertis aureis umbilicis comprehendunt. Indi qui beryllos perforabant, sine auro eos gestabant; ac solis elephantorum setis religabant, quia melius illos sic nitere censebant, quam si cum auro jungerentur. Aliis placebat non oportere perforari beryllos, eos præcipue quorum absoluta esset bonitas, sed capita eorum utrimque ex auro comprehendebant, ideoque cylindros ex his facere malebant quam gemmas, quia summa commendatio in longitudine. Alii rursus eos perforabant & simul aurum addebant. Hæc mens Plinii. Verba jam videbimus: *Indi mirè gaudent longitudine eorum, solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint.* Ob id perforatos elephantorum setis religant. Pro his Solinus: *in longissimos cylindros Indi fingere amant, eosque perforatos elephantorum setis sus-*

pendunt ac monilia habent. Non in cylindros isti fingunt, sed naturali eorum longitudine gaudent. Præterea ineptum est quod ait in longissimos cylindros fingere, quasi de sequace materia, ac tanquam si longiores fieri, aut fingi ex iis possent cylindri, quam quanta est eorum longitudo. Recte Plinius: *Ideo cylindros ex iis facere malunt, quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine.* Quia commendatur in his lapidibus longitudo, eo cylindros ex his facere malunt, quam gemmas. Cylindri sunt lapides longiores ac rotundi manu facti. Gemmæ sunt σφραγίδες, aut annulorum signacula, quæ non in longitudinem cæduntur, sed ovali ferme fiunt figura. Ex uno cylindro plures gemmæ fieri possent. Verum de his paulo post. Verba Plinii persequamur: *& alios convenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, umbilicis statim ex auro capita comprehendentibus.* Hæc corruptissima esse libri ostendunt qui habent: *Aliis convenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, vel binas tantum ex auro comprehendentibus.* Non longe arcessita, sed certissima conjectura emendo: *aliis convenit non oportere perforari quorum sit absoluta bonitas, umbones tantum ex auro comprehendentibus.* Indi, inquit Plinius, beryllorum longitudine summopere delectantur, & solos gemmarum esse prædicant qui auro melius careant. Ob id perforatos setis elephantorum religant. *Aliis convenit*, id est, inter alios homines convenit, non oportere eos perforari, quorum sit perfecta bonitas. Solinus alios istos de alio genere Indorum accepit. Perperam. Clarum est Plinium alios heic posuisse de Europæis hominibus. Non igitur Indi cylindros ex beryllis faciebant, sed Romani orbis homines, qui & umbones eorum ex auro comprehendebant. Umbo in lapide vel gemma dicitur pars illa quæ protuberat. Plinius: *Arabica excellunt candore circuli prope lucido atque non gracili, neque in recessu gemma, aut in deſectu, sed in ipsis umbonibus nitente.* Solinus ex eo umbunculum gemma dixit supra. In cylindro duo utrimque umbones, duo nempe capita. Qui cylindros ex beryllis faciebant, duos umbones cylindri ex auro comprehendebant. Solinus hoc loco *umbilicos* dixit, qui Plinio sunt umbo & umbilicus idem. Ut umbo clypei qui & umbilicus. Tertullianus de cultu sceminarum: *vos vero adjicitis ad pondum colluras quasdam, vel scuti umbilicos cervicibus adſtruendos.* Ita legendus ille locus ex Codice Agobardi, ut nos alibi docemus. *Collura* sunt ὑδαρῆς. Umbones beryllorum qui in cylindros formati sunt, auro comprehendendi dixit. Solinus ex utroque capite cylindrorum aureos umbilicos sive umbones inferi. Non ea mens Plinii. Res tamen eodem pænè recidit. Nam aurum quo utrimque cylindri umbones inclusi habentur, umbilici vel umbonis aurei nomine potest appellari, quia umbonem lapidis complectitur. Non ita tamen Plinius intellexit, in cujus verbis nihil prorsum vidit Solinus, qui de Indis hæc omnia accepit. Sequitur apud Plinium: *Ideo cylindros ex his facere malunt quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine.* Non de Indis aut Indicis regibus hæc dicuntur, ut est hariolatus Solinus, sed de Europæo & Asiatico hominum genere qui cylindros ex beryllis facere malebant quam gemmas. Idem de sardoniche: *Has Indis non habitas in honore Zenothemis scribit, tanta alias magnitudinis, ut inde capulos factitarent. Etenim constat ibi torrentibus detegi & placuisse in nostro orbe initio, quoniam sola prope gemmarum sculpta ceram non auferrent.* Sic de beryllis. Indis placebat eas perforari & sine auro gestari, tanquam quæ sic gratiores essent. Inter alios conveniebat perforandos eos non esse, qui optimi viderentur, qui cylindros ex iis factitabant, & umbones utrimque auro comprehendebant. Sed quid est quod ait Plinius, *cylindros ex his malle facere quam gemmas?* An non & cylindri gemmæ sunt? Certe cylindrorum forma facti lapides gemmis etiam accensentur. Sed supra notavimus gemmas proprie Latinis dici, quas Græci vocant σφραγίδας, annulis scilicet inclusos lapides & scalptos ad signandum. Plinius lib. xxxvii. cap. viii, de jaspidibus: *nec diverse quas sphragidas vocant publico gemmarum dominio iis tantum dato quod optime signent.* Immo gemmæ omnes quæ signabant sic vocatæ sunt. Unde &

ἔξ σφραγίδος pro qualibet gemma Græcis. Latinis vero *gemma* propriè lapis qui signat, ac digito induitur. Idem libro quo supra, cap. 111. *Murrhinorum & crystallinorum diximus gratiam*, uniones quod capite circumferuntur, *gemma digitus*. Ergo nec uniones sive margaritæ gemmarum nomine comprehendebantur, ut asserit Jurisconsultus. Solinus infra de Taprobane insula: *margaritis scatet, & gemmis*. Cicero Act. vi. in Verrem: *Nego ullam gemmam aut margaritam fuisse, aut quicquam ex auro*. Vibius Sequester de fluminibus: *Achates Sicilia pari nomine lapillos edit, ex quo gemma sunt*. Ἐξ ὧν σφραγίδες γλύφονται. Gemma igitur est σφραγίς. Plinius de Opfidiano lapide: *Gemmas ex eo multi faciunt, id est, σφραγίδας*. Ctesias in Excerptis rerum Indicarum: *ἡ Πανταρέης σφραγίς, καὶ ὡς οὗ σφραγίδας* *δοτρεῖ φείσης εἰς τὸν ποταμὸν, αὐτὴ ἀνέλκυσεν ἐχομένης αἰδέων*. Ubi σφραγίδες sunt gemmæ. Quod enim legitur, *ἡ ἡμῖς λίθος*, additum id à Photio videtur, glossamenti gratia. Theophrastus refert lapidem aliquando mirificum in aurariis metallis Lampfaci repertum, ex quo gemma facta est, quam propter elegantiam & pulcritudinem regi miserunt. Verba Theophrasti de lapidibus: *ἐν Λαμφάκῳ ἢ περὶ ἐν τοῖς χρυσεῖοις δῖρῃ θανμαστὴ λίθος, ἐξ ἧς ἀνερχομένη περὶ σφύραν, σφραγίδιον γλαφυρὸν ἀνεπέμφθη βασιλεῖ Δαξ πὲρ ἐλπίδιν*. Ita legendum. Vulgo editur: *σφραγίδιον γλαφυρὸν*, & ineptè vertunt, *sigillum sculptile*. Nullum est σφραγίδιον aut signaculum quod non sit sculptile. Aliter sigillum fieri non potest nisi scalpura. Sed γλαφυρὸν reponendum, id est elegans. Græci γλαφυρὸς, ἀνθηρὸς, λαμπρὸς, περὶνός. Malè etiam λίθον gemmam eo loco reddunt. Lapidem malleum. Lapis ille mirabilis in aurariis metallis repertus, ex quo facta est gemma, id est σφραγίδιον. Ita Plinius interpretatus est lib. xxxvii. cap. xii. *Gemma nascuntur, & repente nova, ac sine nominibus, ut Lampfaci in metallis aurariis una inventa, quæ propter pulcritudinem Alexandro regi missa fuit, ut auctor est Theophrastus*. Hæc verba ita reperio scripta in veteri codice: *Gemma nascuntur repente nova ac sine nominibus ut Selemsacam unam invenio in metallis aurariis repertam*. Lego: *ut ecce Lampfaci unam invenio in metallis aurariis repertam*. Sed lib. xix. cap. v. *Et ecce cum maximè nova forma eorum in Campania provenit*. Non lapidem ipsum sicut in metallo repertus est, ad regem missum scribit Theophrastus, sed σφραγίδιον ex eo scalpum, hoc est gemmam. Notabis autem Plinium de rege Alexandro accepisse quod Theophrastus dixit βασιλεῖ. Magno sanè errore. Nunquam Alexander βασιλεὺς absolūtè à Græcis dictus est. Præterea non dicit sua ætate lapidem illum Lampfaci repertum, sed πρὶν, aliquando, olim. Βασιλέως itaque nomine non alium potuit intelligere Theophrastus præter regem Persarum, quem Comici & omnes tum scriptores κατ' ἐξ' ἑλῶ vocabant βασιλέα. Antiphanes:

Νεωστὶ γὰρ τὸ σπέρμα ἔτ' ἀφ' ἡμῶν

Ἐἰς τὰς Ἀθλῶνας ἐστὶ τῶν βασιλέων.

Ubi βασιλεὺς est rex Persarum, ut heic etiam apud Theophrastum. Lampfacus autem sub illo rege. Ceterum gemma ea notione qua signum annuli significat, à cylindro distat. Alias cylindrus gemma est in cylindri formam attrita. Hesychius: *κύλινδρος, ὅφεις, ἢ σφραγίδος εἶδος*. Hic σφραγίς non pro gemmæ signo posuit, sed pro gemma vel lapide pretioso quolibet. Nec enim signa annulorum cylindrata figurâ fingeantur. Tertullianus de habitu muliebri: *Latent in circulis smaragdi, & cylindros vagina sua solus gladius sub sinu novit*. Ita legendum ex Tertulliano Agobardi. Vulgo est: *Latent in singulis*. At paulo ante circulos vocavit brachialia: *lumina lapillorum*, quibus monilia variantur: *& circulos ex auro, quibus brachia artantur*. Cylindrorum meminit etiam alibi Plinius. Pergamus Plinii locum de beryllis in his quæ restant & Solinum spectant, expendere: *Quidam & angulosos putant statim nasci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additoque auro percussa, aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem*. Scriptum in vetusto codice habetur: *aut omnino castigata causa per iis civitatis crassitudine*. Rescribendum: *aut omnino castigata, causa perspicuitatis, crassitudine*. Suprà dixit beryllos omnes solitos poliri sexangula forma artificum ingeniis, ut hebes alias color angulorum percussu ex-

A citaretur. Hic tradit quosdam existimare angulosos statim nasci, nec opus est artificio, ut sexangula facie atterantur. Eosdem perforatos gratiores fieri, exempta candoris medulla. Nam cum perforantur, medulla, hoc est, lapidis mediale eximitur, quod est candidius. Solinus videtur legisse: *nitela candoris exempta, additoque auro percussa*. Ita enim scribit: *aut ex utroque capite insertis aureis umbilicis marcentem faciem incendunt ad nitelam pinguiorem*. Candida est nitela in iis qui perforati non sunt. Ea eximitur, cum perforantur, & addito auro repercutitur, hoc est, ad nitelam pinguiorem excitatur. Sequitur: *aut castigata, causa perspicuitatis crassitudine*. Castigatur crassitudo in iis beryllis qui perforantur. Nam demitur de crassitudine, eoque magis perspicui fiunt. Aliis igitur placebat beryllos præsertim absolute bonitatis qui essent, non perforari: sed cylindros ex iis faciebant, quorum umbones utrimque ex auro comprehendebant. Alii contra contendebant perforandos esse, quia sic gratiores fierent exempto candore, vel nitela pallidior, additoque auro percussa, aut castigata crassitudine quæ maiorem in lapide perspicuitatem efficiebat. Solinus hæc misere confudit & perturbavit. Et nihilo magis mentem Plinii assequutus est, aut expressit, quàm si eum nunquam legisset.

B *Elephantorum setis suspendunt, & ad monilia habent.* Vinetus edidit: *eosque perforatos elephantorum setis subligantes, monilia habent*. Ex suis libris fortasse qui hanc lectionem habuere ex altera editione. In nostris plerisque legebatur: *Elephantorum setis suspendunt ad monilia habent*. Unde fecimus: *suspendunt, ac monilia habent*. Eleganter, id est, habent pro monilibus. Nec sanè dissimulandum est in quibusdam veteribus editionibus ita excusum fuisse: *elephantorum setis subligant, ac monilia habent*. Cui scripturæ Delrius lectionem sui codicis præferre non debuit: *& ad monilia habent*. Quæ facta est ex illa scriptura quæ habet: *suspendunt ad monilia habent*. Optimus certè Regius, quem postea consului, planè exhibet: *Elephantorum setis suspendunt, ac monilia habent*. Sic meam mihi veterem confirmavit conjecturam. Pessimo vero facinore idem Delrius mutavit omnium librorum & editionum *χαφὶν*: *aut plerumque ex utroque capite*. In aliis: *vel ex utroque capite*. Ipse edi voluit: *& ad monilia habent, quæ plerumque ex utroque capite insertis aureis umbilicis incendunt ad nitelam pinguiorem*. Quorum verborum quis sensus sit, non video. Immo video non parum obstare & Plinii & Solini menti. Hic enim sensus efficitur: ex utroque capite eorum monilium aureos umbilicos inferere Indos. Atqui ex utroque capite perforatorum singulorum beryllorum aureos illos umbilicos inferebant. Præterea duo heic modi notantur à Solino diversi beryllorum habendorum. Aut enim eos perforatos elephantorum setis suspendebant, ac monilia habebant, aut non perforatos utrimque auro comprehendebant. Id clarum ex Plinio apparet: cujus mentem tamen non vidit Solinus. Nam apud Plinium soli Indi beryllos gestare amant sine auro, perforatos ac setis elephantorum religatos. Artifices verò Romani orbis, aut cylindros ex iis fingeant, non perforatis, quorum umbones utrimque ex auro comprehendebant: aut eos perforabant, auro similiter utrimque addito, quo lux hebetior repercuteretur, & crassitudo castigaretur, majorque perspicuitas redderetur, exempta medulla crassiore.

G *Aut ex utroque capite insertis aureis umbilicis incendunt ad nitelam pinguiorem.* In optimo Regio codice scriptum inveni: *aut ex utroque capite inserunt aureos umbilicos, ut marcentem faciem ad nitelam incendunt pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito fulgentiorem trahant lucem*. Et sic planè edere libuit. Ad oram idem adscriptum habuit pro varia lectione quæ ex prior editione manavit: *vel plerumque ex utroque capite insertis aureis umbilicis incendunt ad nitelam pinguiorem, quam etiam lectionem in aliis plerisque exemplaribus ostendi in ipso contextu cubantem*. Persuasum quoque habeo verba illa ex editionum diversitate processisse: *ut per industriam metallo hinc inde addito fulgentiorem trahant lucem*. Pro quibus in altera editione posuerat: *ut marcentem faciem ad nitelam incendunt pinguiorem*.

C A P U T L I I I.

Taprobane. In ea de qualitate hominum, de sideribus, de natura maris, & nationis disciplina, de testudinum magnitudine, de margaritis.

Ag. 60. A. Taprobanem insulam.] Ptolemæus Παλαισιμένδς olim dictam scribit, sua vero ætate Σαλική, & incolas Σάλας. Sic ejus verba legenda sunt: ἡ πρὸς ἐκαλεῖτο πρὸς τὸν Παλαισιμένδς, νῦν δὲ Σαλική, καὶ οἱ κατέχοντες αὐτὴν κοινῶς Σάλας. Vulgo editum est: ἡ πρὸς ἐκαλεῖτο πάλαι Σι-

μούνδς. Et vertunt: quæ vocabatur olim Simundi insula. Ab eo Marcianus Heracleota: ἡ δὲ ταπροβάνη νῆσος πρὸς τὸν Παλαισιμένδς, νῦν δὲ Σαλική.

Et lib. 1. τῆς τε ταπροβάνης καλεμένης, τῆς Παλαισιμένδς λεγόμενης πρὸς τὸν. Stephanus inde habet de Taprobane: ἡ πάλαι μὲν ἐκαλεῖτο Παλαισιμένδς, νῦν δὲ Σαλική.

Male in Stephano legitur: ἡ πάλαι μὲν ἐκαλεῖτο Σιμένδς. Ex his liquere potest, quanto vetustior sit Ptolemæo auctor ille qui periplum maris rubri composuit, dum ita scribit: εἰς πέλαγος ἐκκίττω πρὸς αὐτὴν τὴν δύσιν, λεγόμενη Παλαισιμένδς, πρὸς δὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ταπροβάνη.

Ætate illius scriptoris adhuc dicebatur Παλαισιμένδς, quod vetus nomen ejus esse tradit Ptolemæus. At auctor ille nec Σαλῶν, nec Σαλικῆς meminit, quæ recens fuit hujus insulæ appellatio. Sane nec apud Strabonem, nec apud Plinium, aut alios vetustiores mentio habetur τῆς Σαλικῆς, pro Taprobanes nomine. Plinius Παλæsimundum in ea insula amnem nominat, influentem in mare juxta oppidum cognomine, totius insulæ clarissimum, in quo regia. Ab eo oppido insula denominata est. Ptolemæus Παλæsimundum oppidum nullum recenset in ea insula: sed Ἀνερίστραμιν regiam illius insulæ vocat.

Promontorii tamen Ἀνδρασιμένδς nominati meminit, quod credo esse mutandum in Παλαισιμένδς. Sala igitur Taprobanes incolæ dicebantur temporibus Ptolemæi: unde ipsa insula dicta Σαλική. Ab hac recentiori ejus appellatione Zeilan ab Arabibus & Persis hæc insula hodie vocatur. Nec enim mihi dubium est quin antiqua Taprobane ea sit insula, quæ Zeilan appellatur, ex Σάλη. Nec mihi placent qui Summatra potius esse censent. Et ridiculus vir doctus, qui Summatra nonnullam cum Simundo vocabuli affinitatem habere vult, eoque inter alia argumento probat Taprobanem esse Summatra. Antiquum illius insulæ nomen fuit non Simundum, sed Παλæsimundum, quæ postea Σάλη, vel Σαλική denominata est. Quanto igitur verisimilius à recentiori ejus appellatione quam à deficta & obsoleta, nomen quod habet hodie retinere. Multa locorum in illis regionibus hodieque vocabula ab antiquo remansere, ut Sina, Indus, Sinthus & Comarin, & alia. Situs insulæ Zeilan, elephantum, quos gignit maximos, gemmæ & margaritæ grandiores, quas illa fert & multa alia, prorsus evincunt esse veterem Taprobanem. Auctor peripli: τὰν τῆς πρὸς βορέαν ἐστὶν ἡμέραν, καὶ δὲ πάλαι τῶν ἰσιοπεπινημένων νηυσὶ. Ita corrigendus locus depravatissimus. Latus ejus aquiloni obiectum pacatius esse ac cultius dicit, & navibus aditu facilius, eoque adnavigari adiriue navigiis velivolis, ἰσιοπεπινημένοις, cum cetera Indorum navigia ἐγχωρία ac ποταμὰ male essent velis instructa, aut prorsus velis carerent, utpote monoxyla, aut futilia, quibus oram tantum legebant: καὶ δὲ πάλαι τῶν, inquit, τῶν ἰσιοπεπινημένων νηυσὶ, καὶ χεδὸν εἰς τὸ κατ' αὐτῆς ἀντιπαρακείμενον Ἀζανίαν παράκτῃ. Ille δὲ πάλαι, quem navibus velivolis transmittabant, à Taprobane boreali latere usque ad oppositum Azaniæ promontorium porrigebatur. Strabo tamen naves, quibus navigabatur in Taprobanem non bona vela habere dicit. Διέχον δὲ τῆς ἡπείρου πλὴν ἡμερῶν εἰκοσι, ἀλλὰ κακοπολοῖν τὰς ναῦς φαύλως μὲν ἰσιοπεπινημένας, κατεπεδασμένας δὲ ἀφοτέρωθεν ἰσκιλίων μητρῶν χωρὶς. Strabo naves φαύλως ἰσιοπεπινη-

μένας vocat, quæ male velis instructæ sunt. Interpret malos navium vitiose fabricatos reddidit. Sequentia vero longè perverius interpretatus est: cum & malina vium vitiose sint fabricati, & utrimque ita facti, ut maribus eos recipientibus destituerentur. Hæc monstra sunt. Totum illum sic verte: dierum viginti itinere abesse à continenti, sed navium cursu male navigantium, utpote quæ non bene velis instructæ sint, atque ita fabricatæ, ut costis & interamentis utrimque careant. Græci τὰ ἰσκιλία vocant, navium costas. Theophrastus de acantho Ægyptia: διὸ καὶ ἐν τῇς ναυπηγίαις χρωμένται πρὸς τὰ ἰσκιλία αὐτῇ. Quæ Plinius sic reddidit Latine: ob id utilissima navium costis. Virgilius:

--- texunt abiete costas,

ἡ ἰσκιλία. In corpore quoque humano ἡ ἐνδορρύμια τῆς πλάτης ἀπὸ τῆς σπλάγχνας ἰσκιλία καλεῖται. Inde & ad navigia tralatam. Strabo ἰσκιλίας μήτρας dixit, quia μήτραν etiam atque ἐπεριώλω in navi appellarunt τὸ μεσότητων τῆς νεῆς. Livius interamenta navis vocavit, ut alibi docuimus. Forte tamen in Strabone scribendum: κατεπεδασμένας δὲ ἐκατέρωθεν ἰσκιλίων καὶ μητρῶν χωρὶς, absque costis, & interamentis. Plinius de Taprobane loquens idem prorsus exprimere voluit, quod Strabo loco supra citato: quondam credita viginti dierum navigatione à Prasiana gente distare, quæ papyraceis navibus armamentisque Nili peteretur, mox ad navium nostrarum cursus septem dierum intervallo taxata. Ita legendum, non, ut est in editis, taxato. Navigatione taxata septem dierum intervallo. An papyraceas naves vocat Plinius, non ex papyro factas, sed quæ vela ex libro papyri haberent? Theophrastus de Ægyptiis: ἡ δ' ἰσία ἐν βίβλῃ πλέκεται. Sed de his infra. Ideo φαύλως ἰσιοπεπινημένας ναῦς illas vocavit Strabo, male velis instructas. Ad verbum liceat dixisse: male velificatas. Alio tamen sensu velificare usurpant Latini pro vela facere, vel navigare velis. Et navis velificare dicitur, cum plenis velis currit, quod Græcis ἰσιοδρομεῖν. Plinius de scirpo, ac velis scirpeis: namque hi velificant non in Pado tantum nautici, sed in mari piscator Africanus. Mela de India: Tanta spatia littoris occupat, quantum per sexaginta dies noctesque velificantibus cursus est. Plinius legit quadraginta, non sexaginta apud Melam, & sic locum ejus reddidit: complures totam ipsius longitudinem quadraginta dierum noctiumque velifico navium cursu determinavere, id est, τῶν ἰσιοπεπινημένων νηῶν δρόμῳ. Velificatus Athos poetæ, navigatus, δὲ πλεόμενος. Inde per metaphoram velificari, favere & suffragari. In omnibus Apuleji exemplaribus antiquis libri de Deo Socratis ita legitur: Neque enim pro majestate Deum celestium fuerit, ut eorum quisquam vel Hannibali somnium fingat, vel Flaminio hostiam corrigat, vel Accio Navio navem velificet, vel Sibylla fatiloquia versificet. Sed quid Accio Navio cum navi, aut velificatione? Diu est cum locus ille in mendo cubat. Scribendum autem: vel Accio novaculam levificet. Levificare idem quod levigare. Ferrum, cum acuitur, levigatur. Ideo levare ferrum ac levificare pro acuire. Græci λειώω. Sic modificare, clarificare, magnificare, notificare, & alia infinita Latino sæculo usitata. Admodum acutam oportuit esse Accio novaculam, quæ cotem secare potuit. Idcirco aliquis Deus novaculam ei levificavit. Quod mutatum proclivi lapsu in velificavit. Inde & navem pro novacula repositum est, ut cum verbo velificare consonaret. Longe aliter Josias Mercerus è manuscriptis suis reconseruat. Ceterum de Taprobane insignis locus habetur apud eundem Apulejum in libro de Mundo, qui ex Græco translatus est: sed in altera parte orbis jacent insularum aggeres maximarum, Britannica duæ Albion & Ibernia, his, quas supra diximus, majores. Verum hæc in Celtarum finibus sita. Hæc minores vero ultra Indos Taprobana & Phœbol, multaque alia urbes admodum sparsæ, &c. Quænam hæc altera insula, quæ ultra Indos sita, & maximis comparanda?

randa? E Græcis auctoribus de mundo hanc insulam Apulejo restituerunt: τῶν ἡκ' ἐλάττης ταπεροβάνη, ἢ Φεβόλ. Ex vitioso vitium corrigi non datur. Hæc Φεβόλ Græcis omnibus geographis innominata est. Ex situ, quem illi assignat, planum est legi debere, Ψεβώ. Hæc enim verba ejus sunt: τῶν ἡκ' ἐλάττης ταπεροβάνη πέραν Ἰνδῶν λοξὴ πρὸς τὴν οἰκεμένην, καὶ ἡ Ψεβὼ καλεμένη καὶ τὸν Ἀραβικὸν κειμένη καλῶν. Psebo insula Æthiopæ contra sinum Arabicum sita, cujus & nomen Theophrasto restituisse supra memini. Strabo: ὑπερέκειται ἡ τῆς Μερῆς, ἢ ἡ Ψεβὼ λίμνη μεγάλη, νῆσον ἔχουσα οἰκεμένην ἰκανῶς. Stephano, Ψεβώ, quem vide. Nec ambigi debet, quin eam insulam designarit Græcus auctor. An & Latino redonari par est? Libri omnes contra pugnant, quos vidi, quosque videre alii. Omnes quippe habent *Taprobane atque Oxe*: aut *Taprobane atque Toxe*. Vide sis jocularum Apuleji hallucinationem. Scripsit ille: *Taprobane atque Loxe*. Λοξὴ in Græco pro insulæ proprio nomine accepit. Ἡ τε ταπεροβάνη πέραν Ἰνδῶν, λοξὴ πρὸς τὴν οἰκεμένην, καὶ ἡ Ψεβὼ καλεμένη. Taprobane ultra Indos & orbem habitabilem non in recto situ, sed in obliquo & transverso, ad latus nempe orbis cogniti posita inter occasum & ortum ad meridiem sese porrigens. Longitudo τῆς οἰκεμένης ab occasu ad ortum patet. At longitudo insulæ Taprobane à septentrione ad meridiem extenditur. Ita Λοξὴ jacet πρὸς τὴν οἰκεμένην, obliquo situ, non recto, nec parallelo eam contingens. Sequitur in eodem libro de mundo, cujus auctorem faciunt Aristotelem: ἐκ δόλιχαι ἢ μικραὶ πρὸς τὰς Βρετανικὰς, καὶ τὴν Ἰβηρίαν κύκλῳ περιεφάνωνται τὴν οἰκεμένην ταύτην, τὴν δὲ νῆσον εἰρηκαμένην. Hæc corruptissima, quæ sic emendo: ἐκ δόλιχαι ἢ μικραὶ πρὸς τὰς Βρετανικὰς καὶ ταπεροβάνην. Quæ sic reddidit Apulejus: *Multaque alia breves admodum, sparse, hanc nostram insulam, id est, hunc terrarum orbem quam maximam diximus ornamentis suis pingunt & continuatione, ut quibusdam sertis coronant.* Ita enim eo loco legendum. Vulgo est: *multaque alia urbes admodum.* Quidam correxere: *nubis admodum.* Alii: *orbis ad modum.* Omnes perperam. Græcus contextus ad veram lectionem manu eos ducere debuit: ἐκ δόλιχαι ἢ μικραὶ πρὸς τὰς βρετανικὰς: *multaque alia breves admodum.*

Antequam temeritas humana exquisito penitus mari fidem panderet. In priore ἐκδόσει posuerat: *antequam exquisito penitus mari fides panderetur.*

Diu orbem alterum putaverunt, & quidem eum quem habitare Antichthones crederentur. Ita ex Plinio repositum: *Taprobane alterum orbem terrarum esse diu existimatum est, Antichthonum appellatione.* Sed mirandum quantum diversa ab hac lectio in omnibus Solini codicibus reperiatur, qui habent: *& quidem eum quem habitare Easchites crederentur.* Plus viginti exemplaria Solini manu exarata mihi videre contigit, & vetustissima, quæ sine ulla varietate eam mihi scripturam exhibuerunt. Nec aliter fuit in illis, quos ab amicis habui collatos cum veteribus libris. In antiquis excerptis Solini una litera minus scriptum hoc nomen offendi, *Easchites*. Divinent alii, quid Solinus voluerit. Heic nihil me posse fateor. *Ascite* populi Arabiæ ita vocati, qui super utribus navigant. An eos pro Antichthonibus Plinianis supposuerit, nescio. Meminit eorum infra. An *Antichnites* scripsit. Idem sunt ἀντιχνηται cum Antichthonibus, qui pedes obversos nostris habent pedibus. An potius *Ascios*. Populi Ἀσκιος apud Indos dicti, quibus mero meridie sol umbram non facit. Plinius: *Quibus in locis India umbra non sunt, septentrionem non conspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi.* Idem de Taprobane prodit Diodorus ex Jambuli relatione: καὶ καὶ μέσον τῆς ἡμέρας μὴ γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς σιανὴν μνηδένος, ἀλλ' ὅτι κορυφῶν εἶναι τὸν ἥλιον. Ergo Taprobane inter Ascios Indiæ regiones, & populi ejus Ἀσκιος. Idem sunt & Ἀσκιώται. Ut Ἀσκιό, Ἀσκιώται. Hæc cum legisset Solinus dissimulandi furti gratia, ut semper solet, pro *Antichthonibus* Plinii substituit *Asciotos*, vel *Asciotes*, quibus habitari Taprobane dixit. Pro eo libri habent corrupte *Easchites*. Hoc mihi valde sit verisimile. Si verum non est, exquirant alii id folletius, aut feliciter inveniant quod frustra quæsi. Plinii mens est creditum antiquis Taprobane continuam

A esse terram, non insulam. Ut liqueret insulam esse ætate Alexandri resque præstitisse. Quod noster non expressit. Atqui id fuit significandum. Ceterum à nemine scio veterum traditum Taprobane olim pro continente terra habitam fuisse. Strabo antiquorum de Taprobane sententias refert, Onesicriti, Megasthenis, & Eratosthenis, qui omnes insulam agnoscunt. Auctor libri de Mundo, qui Aristoteli tribuitur, Taprobane unam ex majoribus insulis facit. Alexandri ætate anteriorem scriptorem haud facile reperias, qui Taprobane meminerit. Ante Alexandrum vel nomine tenuis ignota fuit. Per ejus classi præfectos primum patefacta est, & simul cognitum insulam esse. Nugatur igitur Plinius. Huic tamen auctor aliquis extitit ita scribendi. Is, ut puto, Mela Pomponius est in his verbis: *Taprobane, aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur.* Hipparchus, ut omnes norunt, Alexandri temporibus posterior. Hæc ejus de Taprobane sententia fuit, aut insulam esse admodum grandem, aut partem alterius orbis. Non igitur ante Alexandrum existimatum est eam insulam alterum esse orbem, quando nec nomine quidem sciebatur. At post Alexandrum etiam auctores extiterunt, qui orbem alterum, aut partem alterius orbis eam centebant. In his Hipparchus. Sed falsus est. Nam omnes auctores Hipparcho priores insulam esse liquido affirmarunt, atque ita esse compererunt Alexandri classi præfecti Onesicritus & Nearchus. Addit Mela: *Sed quia habitatur, nec quisquam eam circumvisisse traditur, prope verum est.* Ita enim legendum. Taprobane, aut insula admodum grandis, aut pars orbis alterius Hipparcho dicitur. Sed quia inquit habitatur, nec quisquam traditur eam circumvisisse, verisimilius est non esse insulam, sed partem primam habendam orbis alterius, ut Hipparchus existimabat. Sic sententiæ Hipparchi subscribere fatetur Mela. De Taprobane ita canit Dionysius in descriptione insularum:

Καίθεν ἡ σπερθεὶς νοτὴς προπάρουσε κολώνης
Ἀιψάκε Κωλιάδῳ, μεγάλῳ δὴ νῆσον ἴκοιο
Μητέρε ταπεροβάνην Ἀσηνηλέων ἐλεφάντων.

Græci scholiastæ Taprobane in his versibus dictam interpretantur Κωλιάδῳ νῆσον, id est, Veneris insulam, quæ cognomento fuit Κωλιάδῳ. Nugas garriunt. Distinguendum:

---- νοτὴς προπάρουσε κολώνης
Ἀιψάκε Κωλιάδῳ, μεγάλῳ δὴ νῆσον ἴκοιο
Μητέρε ταπεροβάνην ----

E Κωλιάς κολώνη promontorium est Coliacum Indiæ intra Gangem maxime meridionale, cui ex adverso respondet septentrionale promontorium insulæ Taprobane, quod βέροιν appellatur. Plinius de Taprobane amne altero: *alterum ad septentriones Indiamque versum Cydara nomine. Proximum esse Indiæ promontorium, quod vocetur Coliacum, quatrivul navigatione.* Ita scribendum, non *Colaicum*. Κωλιάς κολώνη hoc promontorium Dionysio dicitur. Rectior tamen ordo & expectior sensus foret, si legeretur in ejus versibus:

Καίθεν δὲ σπερθεὶς νοτὴς προπάρουσε κολώνης
Κωλιάδῳ, αἰψά κετι μεγάλῳ δὴ νῆσον ἴκοιο.

F Ad eam formam qua legitur, forte interpolaverunt illi Græculi, qui Κωλιάδα Venerem ibi somniabant, & insulam Veneris Taprobane. Κωλιάδα hoc promontorium alio loco vocavit idem Dionysius:

---- δὴ Γαλγίπιδά χώρην
Πρὸς νότον ἐλκόμηναι πρὸς πέρματ' αἰψά Κωλιάδῳ αἰψά,
Ἥ δὴ τοὶ προνέονθεν ἐπ' ὠκεανὸν βαθυδίνην
Ἥλιεσσιν ταχυνόισι δυσέμβατον οἰωνοῖσι.

G Ubi omnino corrigendum, Κωλιάδῳ ἀκρὴς, id est, Colicum, vel Coliacum promontorium, quam supra dixit Κωλιάδα κολώνην. Ita etiam appellatur Melæ: *oras tenent ab Indo ad Gangem Palibothri, à Gange ad Iolida Nyssii.* Vetus codex Palatinus habet: *ad Solida.* Planum est legi debere: *ad Colida.* Atque ita emendandum vidit etiam Pincianus. Sed paulo post idem nomen restituendum: *Tamos promontorium est, quod Taurus attollit: Colis alterius partis angulus, initiumque lateris ad meridiem versi.* Ἡ Κωλιάς, quæ promontorium est Indiæ intra Gangem νοτιώτατον. Festus Avic-
nus

nus sua paraphrasi Κωλίδος ἀκρῆς legisse in Græcis Dionysii ostendit. Sic enim reddit:

*Nec minus hi campos intrant Gangetidis ora
Quæ per flabra noti fuso distenditur agro
Usque in celsa jacens confinia Colidis arcis.*

Apparet etiam eum legisse:

---- ὅτι Γαγγήλιδα χώρην

Πρὸς νότον ἐλκεμένην,

non ἐλκεμένοι. Atque ita veteres libri. Sequitur apud eundem:

*Colis & ipsa dehinc cetosi vergit in aquor
Oceani, tantoque iugo subit at heris auras
Arceat alituum subducta ut rupe volutum.*

At Priscianus agnoscere videtur vulgatam in Dionysio lectionem, Κωλίδος ἀκρῆς, qui vertit terram Colida. Sed mendosa ea scriptura. Κωλὶς, sive Κωλιάς, promontorium Coliacum. Avienus in versibus Dionysii, quos priore loco citavimus, αἰψὰ καὶ Κωλιάδος legit, sed cum Κωλῶνις jungit & Κωλιάδα Κωλῶνιν de hoc eodem promontorio interpretatur. Ad hunc modum versus ejus corrigendi sunt, ac supplendi:

*Contemplator item quæ se mare tendit in austrum,
Inque notum oceanus freta ponti carula curvat,
Atque Coliadis mox hic tibi dorsa patefcent
Rupis, & intenti spectabis cespitis arces.
Pro quibus ingenti consistens mole per undas
Insula Taprobane gignit tatos elephantas.*

Corrigendus & in hujus promontorii nomine Strabo de Taprobana loquens: τὴν δὲ Ταπροβάνην πελαγίαν εἶναι φασὶ νήσον ἀπέχουσαν τῷ νότιω τῶν τῆς Ἰνδικῆς τῇ τῆς Κωλιάδος πρὸς μεσημέριαν ἡμερῶν ἐπὶ τὰ πλεον. Male editum est τῇ τῆς Κωλιάδος. Hi Κωλιάδες Ἰνδίας νοτιώτατοι dicti ab isto promontorio Coliaco, vel potius promontorium sic appellatum ab illis populis. κῶλοι vocabantur. Unde ἡ Κωλὶς ἀκρῆ & Κωλιάς. Stephanus: Κῶλοι, ἐθνὸς πρὸς τὰ Κανακῶν. Ἐκατὴν δὲ Ἀσίαν. Αἱ δὲ ἐπὶ τῇ Κανακῶν, καλεῖται Κωλικὴ ὄρη. Οἱ χώρῃ Κωλικῇ. De Caucaſo Indico fortasse intelligat. Sed & ex istis Colicis facti Κόλχοι, & finis Κολχικῆς pro Κωλικῆς. Ut enim finis à promontoriis nomina frequenter accipiunt, ita finis qui circa promontorium Coliacum dicebatur Coliacus & Colicus primo, postea τῇ τῆς Κολχικῆς. Sed & emporium ibi Κόλχον pro Κωλικῆς. Meminit Ptolemæus. Meminit & auctor periplus. Certe hoc promontorium Coliacum duo finis determinat, τὸν Κολχικόν, & τὸν Ἀρκαδικόν. Hoc idem promontorium, quod veteribus dictum est Κωλιάδον, postea Κῶρον appellatum est. Martiani Heracleota: τῇ ἀκρωτηρίῳ τῆς Ἰνδικῆς τῷ καλεσμένῳ Κῶρον ἀντίκειται τὸ τῆς Ταπροβάνης νήσου ἀκρωτήριον τὸ καλεσμένον βόρειον. Idem habes apud Ptolemæum. Sed & idem Ptolemæus notat hoc promontorium Ἰνδίας Κῶρον etiam vocatum fuisse Κωλιάδον. Sic enim ejus verba legenda: ἐν Κόλχῳ Ἀρκαδικῷ Κῶρον ἀκρον, τὸ δὲ Κωλιάδον. Ἀρκαδία πόλις, Σαλαρὲς ἐμπόριον. Mendose vulgo scribitur: τὸ δὲ Κωλιάδον. Extra dubium est de Coliaco intelligi debere, & vetus ejus promontorii nomen esse, quod postea vocatum est Κῶρον. Recentiores τῇ Κωλικῶν in illis locis non meminere, nec antiqui τῇ Κόλχων. Præter alia hac etiam re moveor Κωλικῆς, vel Κωλιάδης veterum esse recentiorum Κόλχης. Quod propemodum pro certo asserere auserim. Strabo promontorium illud meridionale Ἰνδίας ἀκρῆν simpliciter vocat, nullo proprio addito nomine. Circa illud τῆς Κωλιάδος habitare dicit. Sed iterum hoc nomen apud eum corruptum invenio, & Κωνακῆς dici pro Κωλιάδης lib. xv de longitudine Ἰνδίας: ἐστὶ δὲ τὸ πρὸς τὸ ἐν βορῶν δὲ Ἰνδῶν πρὸς τῇ τῆς Ἰνδίας ἀκρῆς, ἐξ ἧς ἡ Ἰνδία, μέγας τῆς λεχθείσης ἀκρῆς, ἡ ἀνατολικῶν αὐτῆς περὶ τὸν οἰκιστὴν δὲ ἐνταῦθα οἱ Κωνακοὶ καλεσμένοι. Legendum: οἱ Κωλιάδες. Ab his Coliacis, vel Colicis promontorium ipsum dictum Coliacum, & Κωλιάς & Κωλὶς, ut Dionysio & Melæ. Hoc postea appellatum Κῶρον. Apud Æthiopicum in cosmographia inter oceani orientalis oppida & Indica recensetur Colche, quod est Κόλχοι, Sigoton, Palibothra, Alexandropolis, Adlenite, Colche, Patale. Ita in duobus antiquissimis regiæ bibliothecæ codicibus scriptum etiam reperi. At in alio longe vetustissimo bibliothecæ Thuanæ, qui sub nomine Julii Oratoris eadem omnia habet, pro Colche invenio Colica, hoc modo:

Palibothra	oppidum.
Alexandropolis	oppidum.
Sallenites	oppidum.
Colice	oppidum.
Patale	oppidum.

Ibi Colice est Κωλικῇ, vel Κωλικῶν. Quæ postea Κόλχοι. Auctor periplus: Κόλχοι πόλις. Hodie vocatur Cochimum. De Colis, vel Colicis montibus Hecataei apud Stephanum, dubito an iidem sint cum istis Colicis, vel Coliacis. Antiquior ille Alexandri temporibus, nec horum videtur habuisse notitiam. Præterea sub Caucaſo eos collocat. Etiam si de Caucaſo Indico accipias, longe ab his Coliaci, qui ad meridiem Ἰνδίας sunt contra Taprobanam insulam. Scribit Mela: ab Indo ad Gangem Palibothri: à Gange ad Colida Nysi. Quomodo id possit stare non video. Palibothri ad ipsum Gangem sunt: Colis autem Ἰνδίας intra Gangem. Non à Gange ad Colida itur, sed à Colide ad Gangem. Prasios ab Indo incipere facit Plinius. Eorum urbem principalem dicit esse Palibothra, quæ ad ipsum Gangem sita est. Sic Palibothri ab Indo ad Gangem. Non ita Græci sentiunt. Sed à Gange ad Colida non proceditur orientem versus. Immo contra. Vide periplus auctorem & Ptolemæum, & nos alibi. Nysi pro Nysi in libris, Indico typo ac more. Nam ut Παλιβοθρῆ, Παλιβοθροί: sic Νύσι, Νύσι. Longe hi in alio tractu Ἰνδίας ponuntur ab aliis quam à Pomponio.

Pag. 60. B. Ignorantiam publici erroris non tulit diutius permanere. In optimis quibusdam ac vetustissimis codicibus hæc lectio ad oram notata est antiquarii manu: in ipso contextu ita scriptum: ignorantiam publici erroris extinxit, dum in hac usque secreta propagavit nominis sui gloriam. Alterutram harum lectionum, apparet alterius editionis esse γεγενῆσθαι.

Exploratam notitia nostra dedit. In altera ἐν δόσει: exquiratam notitia nostra dedit.

Patet in longitudinem stadiū septem milia, in latitudinem quinque milia. Longior itaque est quam latior. Corrigendus Stephanus de Taprobane: πλεῖς μῆκος ἔσται ἐπὶ ἁλὶ πεντακισχίλιον, πλεῖς δὲ πεντακισχίλιον. Scribe: πεντακισχίλιον. Vel simpliciter πεντάκις, ut subaudiatur χιλίων. Alexander cognomento Lucerna τετραγώνον eam vocat, quasi quadratam:

Νῆσον τετράγωνον ὁ ἀλκιφάνης τῷ Ταπροβάνη.

Diodorus ex Jambuli relatione στρογγύλῳ eam tradit, τῷ σχήματι, ἢ τῇ περὶ τὸν ἑξῆς ὡς πεντακισχίλιον πλάτος. Longe diversa sententia. Nec enim in magnis insulis reponenda, si ambitus ejus quinque milia tantum stadiū detinet. Sic sensit Onesicritus, de quo Strabo: Ὀνησικριτὸς μέγεθος μὴ εἶναι πεντακισχίλιον πλάτος, & διόρις μῆκος, ἢ δὲ πλάτος. Et profecto, quum nec longitudinem, nec latitudinem definierit, sed simpliciter magnitudinem illius insulæ quinque milia stadiū patere dixerit, de ambitu totius insulæ intellexit. Plinius Eratosthenem ait mensuram prodidisse longitudinis in 7000 stadiū: latitudinis in quinque milia. Strabo ex eodem Eratosthene ὀκτακισχίλια πλάτος longitudinis ei assignat.

Pars ejus elephantis & bestiis repleta est. Alexander cognomento Lychnus de Taprobane:

Θηρονόμος πεπλησμένον εὐρέων ἐλεφάντων.

Hoc est, quod ait auctor periplus, partem ejus septentrionalem cultam esse & frequentatam: πάντες τὰ μὴ πρὸς βορρῆαν εἰν ἡμερῶν, καὶ δὲ πλεῖς τῶν ἐστοπεποιημένων ναυτῶν. Hæc pars ejus, quam homines tenuisse dicit heic Solinus, Ἰνδίας obversa est, & promontorium ejus Coliacum prospectat, à quo distat dierum septem navigatione juxta Eratosthenis ἀπόφασιν.

Margaritis scatet & gemmis omnibus. Deest omnibus in melioribus libris. Latini omnes margaritas & gemmas seorsim nominant. Plinius: gemma margaritæque in honore multo. Curtius de India: gemmas margaritasque littoribus infundit. Græci tamen margaritam λίθον vocant, quo nomine & gemmam appellant: ἡ μαργαρίτης λίθος, & ὁ μαργαρίτης λίθος. Androstenes in periplus Ἰνδίας: ἐν δὲ Ἰνδῶν ὁ καλεῖται ἐκείνοι βέρβερι, ἐξ ἧς ἡ μαργαρίτης λίθος. Et paulo post: ἡ δὲ λίθος ἐν τῇ σελήνῃ ὅσπρεσ ὡσπερ ἐν τοῖς στείροις ἡ χαλαρά. Theophrastus inter gemmas reponit, & λίθον vocat, atque δὲ φανῇ quidem esse dicit: τῇ θυμαρομήνῃ ἢ λίθῳ ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλεσμένος, δὲ φανῆς μὴ τῇ φύσει. Falsum

sum tamen est esse *δυσφάνης*, hoc est, pellucidum vel translucidum. Legendum itaque ita in Theophrasti verbis: *δυσφάνης μὲν τῇ φύσει, ποῖσι δ' ἐξ αὐτῆς πολυτέλεις ὄρουσι*. Græci gemmas *λίθους δυσφάνεις* vocitant. Unde *λίθια δυσφάνης* Straboni & peripli rubri maris auctori de lapidibus pertusis. Latini quoque margaritam lapidis nomine ac lapilli calculique nominibus nuncupant, quæ nomina gemmis passim dantur. Solinus infra: *Conchæ sunt, in quibus hoc genus lapidum reperitur*. Poëtis *Erythraei lapilli* sunt margaritæ. Latinis etiam *calculus* de margarita dicitur. Charisius Sospater: *quare cum materia, in qua margaritum nascitur, animalis sit, ipse autem calculus, qui nascitur, inanimalis sit*. Idem: *calculus hic, quem nos margaritum vocamus*. Græci quoque *ψήφους* gemmas dicunt. Hæc cum sint, Jurisconsultus tamen negat gemmarum, aut lapillorum appellatione margaritas contineri. Et sane optimorum auctorum usu videmus margaritas à gemmis distingui. Rationem vero quare margarita non sit gemma, Jurisconsultus hanc adfert, *quia apud rubrum mare crescit ac coalescit concha*. Ridicula ratio. Quia apud rubrum mare, & in India Arabiaque multæ gemmæ nascuntur & cresunt, an ideo non erunt gemmæ? Sed puto Ulpianum scripsisse: *crescit ac coalescit in concha*. Quod verum est. Sed numquid idcirco non gemma est, nec lapillus margaritum, quia in concha, id est, in corpore animalis crescit ac coalescit? Hæc mens fuisse videtur Jurisconsulti. Ceterum si concha animalis est, in qua nascitur margarita, calculus ipse, qui nascitur, non est animalis. Nam ut recte opinatur Charisius, non ipsa caro, qua concha prægnans est, margaritum est, sed calculus in illa reperitur, qui inanimalis est. Sic in cerebris piscium lapilli quidam sunt, nec ideo animales sunt. Sane & in capitibus draconum lapilli nascuntur, qui & gemmis adscribuntur. In ventre gallorum gallinaceorum lapides quoque reperiuntur, qui hoc eodem nomine donantur. Tertullianus de habitu muliebri: *Ajunt & de frontibus draconum gemmas erui, sicut & in piscium cerebris lapidifera quadam inest*. An quia crescit & coalescit in concha margaritum, ea gratia non est gemma, nec lapillus? Profecto & *dracontia* gemma crescit & coalescit in capite draconis, & *aleatoria* in ventre gallinacei. Ceteras quoque gemmas crescere in matricibus suis, & coalescere non est dubium. Adamantes, si vera esset illa Ulpiani definitio ac ratio, non essent gemmæ. Nam in terra ad altitudinem cubiti effossa reperiri ajunt adamantes, post biennium eadem tellure refossa iterum inveniuntur adamantes. Ergo intra biennii spatium nascuntur, cresunt, ac perficiuntur adamantes probatissimi. Præterea vulgus, penes quem ratio est, ac normaloquendi, non tam subtiliter philosophatur, ut gemmas esse ac dici debere neget lapillos, qui in concha nascuntur. Ex vulgari porro loquendi consuetudine petita illa distinctio est, quæ margaritas à gemmis separat. Auctores qui in oratione sua eas fecernunt, vulgi sermonem sequuntur, nec definitionibus, aut differentiis Jurisconsultorum sese accommodant. Docuimus supra communi loquendi usu Latinos *gemmam* proprie vocare, quam Græci *σφραγίδα*, signum nempe annuli, hoc est, lapillum sculptum, & imagine aliqua insignitum, annulo inclusum ad signandum. Primitivus lapidum pretiosorum usus hic fuit, ideo gemma pro signo annuli proprie dicta. Hoc uno solo nomine distat margaritum à gemma, quia ex margarito gemma fieri non potest. Non aliud respexisse auctores puto, qui gemmas à margaritis discernunt, tralaticio loquendi more. Alias certum est, quum margaritum lapis sit & calculus, ac pretii quidem inter lapillos summi, etiam gemmæ nomen suo jure mereri. Ex hac vulgaris sermonis consuetudine auctor peripli margaritas, & gemmas distinguit de hac ipsa Taprobane loquens: *γίνεται δ' ἐν αὐτῇ πινικὴ καὶ λίθια δυσφάνης*, id est, nascuntur in ea margarita & gemma. Τὸ πινικὸν margaritum est, ut infra dicam, & male vertunt Latino sermone *pinicum*. Ut *πινικὴ καλύμνησις* apud hunc auctorem & Ptolemæum margaritarum piscatio est. An ideo *πινικὴν* & *λίθιαν δυσφάνην* separat, quia margaritæ non sunt *δυσφάνεις*. Gem-

A ma proprie *λίθος δυσφάνης*. Lapillus, non *δυσφάνης*. Hac ratione margaritum lapillus potius esset quam gemma. Jurisconsultus tamen scribit, nec lapillum esse, nec gemmam. An quia officulum potius quam lapis? Græci *ὄστρα* vocant. Chares apud Athenæum: *ἐξ αὐρῆντες ἐν ὄστρῳ λόβηται πρὸς αὐτοῦσι μαργαρίτω*. Plinius *callum* appellat & *nucleum corporis*. Tertullianus de habitu muliebri lapillos & gemmas à margaritis sejungit, quas conchæ verrucas esse dicit. De gemmis ita loquitur: *Sed & lapillos istos, qui cum auro superbiam jungunt, quod aliud interpreter, nisi lapillos & calculos, nisi ejusdem terra minutalia: nec tamen aut fundamentis demandandis, aut fastigiis sustinendis, aut tectis densandis necessaria: olim hunc mulierum splendorem edificare noverunt: quia tarde teruntur ut nitescant, & subdole substruuntur ut floreat, & anxie forantur ut pendeant, & auro lenocinium mutuum præstant*. Ita locus ille constituendus est ex libro Agobardi. Atque hæc de gemmis ac lapillis. Sequitur seorsim de margaritis: *Sed & si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piscatur, concha genus est*. Vide cetera. Loquitur prorsus ore ac mente Jurisconsultorum. Græci tamen omnes, ut dixi, *λίθον μαργαρίτω* indigerant, & lapis est potius quam os. Profecto ejusdem ferme materiæ cum ipsa concha, sed purioris ac pellucidioris. Sæpe etiam conchis adhærescunt adeo indifcreti coloris, ut unum corpus videantur. Conchæ materiam Græci *λίθον* esse volunt. Galenus de alimentorum facultate: *οὐκ ὥς ἐν ὄστρῳ πρὸς αὐτοῦσι ἡ λίθος τὸ ἐξ ὧν αὐτοῖς περιέκλειται σπέρμα ἐστὶ*. De purpuris ac muricibus, ac reliquis ostreis loquitur. Hinc *λίθόενοι κήρυκες* Empedocli: & *lithostrea* apud Lamprium in vita Alagabali, ut nos olim emendavimus pro *lejoistreis*. Plinius: *Silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, ut ostreis*. Τὰ λίθιστρα expressit. Solinus lapides & lapillos in hoc capite passim vocat margaritas. Arabes eo nomine vocant quo ceteras gemmas omnes solent appellare per excellentiam. *Aliohar*, quod alii crassius pronuntiant *aliofar*, idem est ac si *gemmam* absolute vocarent margaritam. De qua voce Arabica nos infra. Ammianus gemmas quoque vocat margaritas. Lib. xxiii de margaritis loquens ita scribit: *Quod genus gemmas etiam in Britannici recessibus maris gigni legique, licet dignitate dispari non ignoramus*. Ita legendus ille locus. Poëtæ Latini quum gemmas *Erythraas*, & lapillos *Erythraos* dicunt, de margaritis intelligunt. Strabo *λίθια μαργαρίτων* vocat lib. xvi: ut *λίθια ἀνθρώπων* & *λίθια κρυάων*. Quo nomine *λίθιας* gemmas cujuscunque generis designat. Alii tamen, ut dixi, & præcipue Latini margaritas extra gemmarum censum ablegarunt. Servius: *multi separant gemmam & margaritam, & gemmas dici volunt diversi coloris, margaritas vero albas, vel gemmas integras, margaritas pertusas*. Atqui gemmæ etiam quædam perforabantur, ut filo ad monilia inferi possent. Præterea nonnullæ etiam gemmæ candidæ, non solæ margaritæ. Ineptæ illæ hujus discriminis rationes, nec meliorem habet Jurisconsultus. Quodcumque sit, Plinius diligenter hanc differentiam observat, & toto illo capite & tractatu quo margaritas exposuit, nusquam lapillorum, aut lapidum appellatione impertit. *Callum* esse dicit, & *nucleum*: *sani quidem parius multiplici constant cute, non improprie callum ut existimari corporis possit*. Et paulo post: *multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus rosa carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est, uniones decidere in ima*. Ideo inter gemmas ac lapillos locum margaritis non dedit, sed seorsim earum naturam persequutus est. Aceto in tabem solvuntur margaritæ, non item gemmæ.

A Prasiana Indorum gente dierum viginti in eam cursus fuit.] Libri: à Prasiana gente. Supra: Prasiana gens, οἱ Πρασινοί. Plinius: quondam credita viginti dierum navigatione à Prasiana gente distare: mox, quia papyraceis navibus. Nilique armamentis peteretur, ad nostrarum navium cursus septem dierum intervallo taxata. Non opus est transpositione Pinciani, qui legebat: quondam credita viginti dierum navigatione à Prasiana gente distare, quia papyraceis navibus armamentisque Nili peteretur, mox ad nostrarum navium cursum. &c. Idem sensus ex vulgata distinctio-

ne oritur, eamque tuentur omnes libri. Quod ait Plinius Taprobanem creditam quondam à continenti Indiæ viginti dierum navigatione distare, sed cum papyraceis & Niloticis navibus peteretur, id falsum est, & prorsus caret ratione. Papyraceæ naves ex papyro textæ sunt, quales in flumine Nilo navigando habuere Ægyptii. Quis igitur credat illis naviculis papyraceis Ægyptios usque ad extrema Indici maris & Taprobanem penetrasse? Adæque potuerint & navibus suis fidelibus, quibus in Nilo utebantur, eam Indicam navigationem peragere. Quod est ridiculum. Præterea navigatio, quæ ab Ægypto Indiam petebat, non conficiebatur navibus Nili, ut ex ipso Plinio constat. Usque ad Coptum oppidum navigabatur, deinde à Copto camelis ibant, aquisitionum ratione mansionibus dispositis. Reliquum iter partim terra, partim mari conficiebant, non tamen Ægyptiis navibus, multo minus papyraceis. Verum quidem est credidisse atque etiam tradidisse quosdam veterum, Taprobanem à continente abesse viginti dierum navigatione. Onesicrito præfecto classis Alexandri hoc traditum scribit Strabo his verbis de Taprobana: Ὀνησίκριτος Φησὶ μέγχι μὲν εἶναι πεντακισχίλιον σταδίων, ἢ ὁμοίως μῆκος, ἔδὲ πλάτος. Διέχων δὲ τῆς ὑπερσπέρων ἡμερῶν εἴκοσι, ἀλλὰ κακοπλοῦν τὰς ναῦς, φαύλως μὲν ἰστοπεποιημένας, κατεσπασμένας δὲ ἀμφοτέρωθεν ἐγκοιλίων μετῶν χωρὶς. Non aliunde scire potuit Plinius quam ex hoc Onesicrito, Taprobanem ab India distare viginti dierum cursu. Ante Onesicritum & Alexandrum Taprobane prorsus ignorabatur, nedum ut sciretur quot dierum cursu disparata esset ab Indiæ littoribus. Nec Ægyptii ante id tempus eam insulam noverant, aut eam petere consueverant. Quod igitur retulit Onesicritus insulam illam à continente remotam esse viginti dierum navigatione, non eam potuit intelligere navigationem, quæ papyraceis Nili naviculis conficeretur: nec enim cursum illum tenere tum soliti Ægyptii, quibus ignota vel nomine tenus illo tempore Taprobane. De sua potius navigatione loqui videretur, quam navibus suis peregrisset. Ne id quidem verum est. Sed ait ideo tot dierum cursu opus esse ad tractum illum transmittendum, quia naves quibus ille ἀγροπλοῦν traiecit, minus veloces essent, utpote male velis instructæ, & parum idoneè fabricatæ, costis ac lateribus. Denavibus igitur intellexit indigenis Indorum aut Taprobanitarum, quibus Indi in Taprobanem commebant, vel Taprobanes incolæ Indiam petebant. Nam & in Sericam quoque ultra Emodos montes submotam pergebant Taprobanitæ negotiandi gratia, ut idem Plinius auctor est, per Indiam utique illis transeundum fuit Seras petentibus. At Plinius ναὺς φαύλως ἰστοπεποιημένας in verbis Onesicriti de navibus papyraceis, & Nili armamentis instructis accepit, quod de Indicis dictum est. Æque falsum est, quod adstruit Romanis demum navigationibus compertum, iter illud septem diebus confici posse, quod olim viginti dies absumeret. Quippe multo ante quam naves Romanæ eo penetrassent, & Taprobanem tentassent, Ægyptii sub Ptolemæis regibus frequentibus ad Indos navigationibus id exploraverant, Taprobanem scilicet non plus quam septem dierum velifico cursu à continente separatam. Strabo: τὴν δὲ ταπεροβάνην πελαγίαν εἶναι νῆσον ἀπέχουσαν τῶν νοτιωτάτων τῆς Ἰνδικῆς τῶν καὶ τῆς Κωλικῆς περὶ μεσημβρίαν ἡμερῶν ἐπὶ αὐτῶν. Hoc Eratostheni acceptum referre fatetur idem Strabo: πιαδίη μὲν αἱ δὲ ἑκατοστήνους σταδίασιν. Eratosthenes ille sub tertio Ptolemæo floruit, & usque ad quintum vitam extendit. Ptolemæi reges naves ad Indos negotiatorias mittebant quætanis non papyraceas illas, sed bene fabricatas & instructas, ex quarum relatione Eratosthenes, qui in aula Ptolemæorum vixit, Taprobanem à continente Indiæ septem dierum itinere distare cognovit ac posteris tradidit. Idem postea verum comprobatum est Romanorum in Taprobanem navigatione sub Claudii principatu. Nec est quod aliquis arguari velit de alia continentis parte Eratosthenem, de alia Plinium intellexisse. A Prasiana gente Plinius translationem il-

lam maris ad insulam Taprobanem constituit. Eratosthenes à Coliacis. Eadem res. Ibi volucentum Indiæ latus, cui prærenditur Taprobane. Prasii teste Plinio ab Indo ad Gangem pertinebant. Igitur tota illa littora Indiæ ad meridiem & mare obtinebant. Coliaci secundum hæc in Prasii gente, & totius Indiæ intra Gangem maxime meridionales, atque inde brevissimus ad insulam Taprobanem transitus. Profecto, quantum magis magisque cogito, tum illud mihi mirandum maxime de Plinio videtur eum credidisse naves papyraceas Nili ad Indos usque extremos proficisci solitas, priusquam Romani navibus suis illo contendissent. De armamentis Nili, hoc est, funibus id minus mirum. Nam Ægyptii ac Syriæ reges diu non aliis funibus usi sunt in rebus navalibus quam ex libro papyri textis, nondum sparto communicato. Quod alicubi idem Plinius testatur. Papyraceis navibus armamentisque Nili. Armamenta sunt funes, ut ὁπλὰ τῆς νεὸς χοῖνια Græce. Solinus dixit: Papyraceis Nilique navibus. Armamenta Nili sunt funes è byblo, vel libro papyri. At papyraceæ naves ex ipso papyro textæ. Plinius: ex ipso quidem papyro navigia texunt: at è libro vela tegentisque, nec non & vestem, etiam stragula, & funes. Theophrastus de papyro: καὶ γὰρ πλοῖα ποιεῖσιν ἐξ αὐτῆς. Strabo ἀγροπλοῖνα vocat hujusmodi Nili navigia è papyro texta. In Ægypti rebus: διέχοντο δὲ εἰς τὴν νῆσον ὅτι παντῶν: οἱ δὲ παντῶν ἀγροπλοῖδων πεπηγὸς ἐστὶ σκάφιον, ὥστε ὁμοίον εἶναι ἀγροπλοῖνῳ. Paction scapha est ex pluribus composita fustibus, vel lignis inter se alligatis. Παντῶν idem quod παντῶν. Παντῶν & πηκτῶν, τὰ ἐκ πολλῶν ξύλων πεπηγμένα. Unde παντῶσιν, & πηκτῶν δωματίων fores ex pluribus asseribus compactæ. Pactionis meminit Hyginus apud Charisium: Ab Ætio navigantes stadia quadraginta veniunt ad Isthmum Leucadiensium; ibi solent iteris minuendi gratia remulco, quem Græci παντῶνα dicunt navem traducere. Hæc corrupta sunt. Nec enim remulcus idem quod Græce παντῶν. Navis trahitur remulco, at παντῶν genus naviculæ, vel scaphæ. Omnino scribendum: remulco, quam Græci παντῶνα dicunt, navem traducere, id est, navem quam Græci παντῶνα dicunt, remulco traducere. Vox remulcus Græca est ῥυμλκός. Unde ῥυμλκῆν, τὸ ῥυμῶ ἔλκειν de navibus, quæ fune trahuntur. Auctor periplus maris Erythræi: καὶ ῥυμλκῆσιν αὐτὰ σταθμοῖς ἢ δὴ πεπηγμένοις, id est, remulco trahunt. Sic ῥυμός, remus. Ita lorum rubæ vocarunt teste Servio. Sic ματῆν, mattea, & similia sexcenta. Sisenna remulca dixerat pro remulcus apud Nonium: si qua celeriter solvi poterat, in altum remulca retrahit. Nonius legebat in verbis Sisennæ: remulcare trahit. Et remulcare dictum interpretatur, quasi molli tractu ad progressum mulcere. Quod ineptum est. Remulcare non aliud posset ibi significare quam remulco trahere, ῥυμλκῆν. Sed verum est eo loco legendum, remulca retrahit: aut, remulcans trahit, hoc est, ῥυμλκῶν. Latini videntur codicarias appellasse, quos Græci παντῶνας. Varro de vita populi Rom. lib. III. Quod antiqui plures tabulas conjunctas codices dicebant, à quo in Tiberi naves codicarias appellamus. Immo codicariæ ex codicibus junctæ pluribus, quæ sunt σκυταλίδες. Et similes ἀγροπλοῖνῳ, quæ ex papyro texebantur. Rattellos, vel radellos hodie vocamus hujusmodi codicarias naves vel pactiones. Scaphis testaceis etiam in Nilo utebantur Ægyptii. Idem Strabo de canalibus ac fossis Nili: καὶ ἐκαστὸν πλεόνται ποτιῶν, ὥστε καὶ ἐς ἐκίνα ἐνίοις περὶ μίαν. Juvenalis Sat. xv.

Parvula fidelibus solium dare vela phaselis,

Et brevibus picta remis incumbere testæ.

Cum illis fidelibus navibus æque bene navigationem Indicam conficere potuere Ægyptii atque cum papyraceis. Quod absurdum.

G Pag. 60. C. Mox cursu navium nostrarum. In optimo codice: mox navibus nostris septem dierum iter subitum est. Ad oram pro varia lectione adscriptum: mox cursu navium nostrarum. Quæ scriptura est prioris ἐκδόσεως.

Ut nulla unquam anchora ad profundi illius ima potuerint pervenire. In libris plerisque: ad profundi illius fundamenta. Vera est lectio, quam olim coniecimus: ut nulla unquam anchora ad profundi illius fundamenta per-

enerint pervenire. Proprium anchorarum fundare na-
ves. Et fundamentum supra pro anchora. Plinius: sed
certis canalibus ita profundum ut nulla anchora fidant. Si-
dere anchoræ dicuntur, quæ in fundo fixæ hærent.
Ita naves fidere dictæ, quæ in vadis hærent, ἡν βε-
χέων καὶ βέβηται. Poëta:

---- fidat onusta vadis.

Vitruvius lib. x. cap. xxii. Ita illi postero die cum ac-
cedere voluissent, naves supra aggerationem quæ fuerant
sub aqua siderunt, nec ad murum accedere, nec retror-
sus se recipere potuerunt. Sequitur ibidem apud Plin-
ium: ob id navibus utrimque prora ne per angustias alvei
circumagi sit necesse. Pincianus malebat: ne per angustias
alveum circumagi sit necesse. Ut de alveo navium intelli-
gatur. Plausibili sane conjectura, sed minus vera. Per
alveum intelligit canalem profundum & angustum,
quales certis locis illius maris occurrebant. In illis ca-
nalibus quum erant naves, admodum difficulter cir-
cumagi poterant propter angustias alvei. Ideo ita ædi-
ficabantur, ut proras utrimque haberent, quo possent
appellere utraque fronte. Mox subjicitur in libris,
quod omiserunt editiones de navibus Taprobanitarum:
magnitudo alterna milia ad forum. In omnibus libris ve-
tustis reperiuntur, quæ in nullis editis comparent, cre-
do quia nimis corrupta viderentur, quam ut com-
mode corrigi possent. Et profecto admodum sunt in-
quinata, non tamen ut desperem emendari posse. Sic
autem ea lego: magnitudo alterna ilium ad forum. In
Græco scriptore fuit: τὸ μέγεθος τῶν ἐκσιγίων πρὸς τὸ κα-
τάσρωμα ἀπὸ ἀλλήλων. Nam alternum est ἀπὸ ἀλλήλων. Illa
navis sunt τὰ ἐκσιγία, costæ, latera. Forus τὸ κατὰ σρω-
μα. Fori navium. Dicit igitur ilium magnitudinem
alternam ad forum fuisse in navibus Taprobaniticis,
quia plana erant earum latera sicut forus, & ejusdem
quoque cum foro magnitudinis. Hoc est, quod de iis-
dem Strabo scribit, ἐκσιγία eas non habere, quia scili-
cet plana latera habuere, non carinata, nec panda. Πα-
ρεγγίλλον idem quod ὁμοιον, ἴσον. Suidas: Παρεγγίλλον,
ὁμοιον, ἀνέλεθον, ἐξίον.

Nam neque septentriones illic conspiciuntur, neque Ver-
gilia apparent.] Optimus codex cum aliis plerisque hanc
lectionem in textu præfert: ad marginem habet alte-
ram istam adpositam: utpote ubi septentriones nunquam
videntur, vergiliaque nunquam. In excerptis Solini legi-
tur: utpote ubi septentriones nequaquam videntur, vergi-
lia nunquam apparent. Quam scripturam & in aliis li-
bris invenit, ut liqueat prioris editionis hanc fuisse χα-
ρὰν. Diodorus de Taprobane: τῶν ἢ παρ' ἡμῶν ἀστρῶν τοῖς
ἀρκτικῆς καὶ πόλον τὸν κατ' ἡμᾶς κατὰ τὴν μὴ φαίνεται. Ita emen-
damus verba Diodori. Nam male hætenus editum est:
καὶ πόλον τὸν κατ' ἡμᾶς.

Pag. 60. D. Per quam ad destinata pergentes, portum
capiant.] In nostris libris, & iis, quos olim contulit
Petrus Daniel, disertè legitur: ut ad destinatum pergen-
tes, locum capiant. In aliis vulgata lectio etiam reperi-
tur. Totus locus ita interpungendus ac scribendus:
observatione itaque navigandi nulla suppetente, ut ad desti-
natum pergentes locum capiant, vebunt alites, quarum me-
tus terram petentium magistros habent cursus regendi.

Quaternis non amplius mensibus in anno navigatur.] Le-
gendum igitur in Plinio, ut legisse constat Solinum:
Nec plus quaternis mensibus in anno navigant. Vulgo est:
nec plus quam ternis.

Adusque Claudii principatum de Taprobane hac tantum
noveramus.] Ita meliores quidam libri. In aliis æque
vetustis: In Claudii principatu. Scribendum: In Claudii
principatum de Taprobane hoc tantum noveramus, id est,
usque ad Claudii principatum. Sic loquitur noster
cum aliis bonis auctoribus. Supra: In censuram Publii
Crassi, & Julii Caesaris, id est, usque ad tempus censu-
ræ P. Crassi. Florus in veteribus libris: Populus Roma-
nus à rege Romulo in Casarem Augustum.

Prater Carmaniam raptus.] Tam libri Pliniani scripti
quam Soliniani hoc loco legunt, prater Carminiam.
Quod mendosum est.

Quintodecimo demum die adpulsus est ad hoc littus.] Li-
bri omnes: Impulsus est ad hoc littus, portumque advectus.
Quod fere est ut probem. Non voluntate sua ac spon-
te adpulsus ad illud littus & invecum in portum signi-

ficat, sed vi tempestatis raptum, impulsus ac delatum.
Virgilius:

Atque utinam rex ipse noto compulsus eodem

Afforet Aeneas.

Sed compulsus ibi dicitur pulsus, vel adpulsus in eum-
dem locum cum cetera classe, quæ tempestate dispersa
fuerat ac dispulsa. Sic greges compulsi, in unum coacti.

Portumque invecum qui Hippuros nominatur.] Libri
advectus. Item Hipporus, vel Ipporrus. Plinius: Quin-
todecimo die Hippurus portum ejus invecum. Ergo nomen
hujus portus non Hippuros, vel Hippuras, ut posuit So-
linus, sed Ἰππυροῖ. Nullum hoc nomine portum in
B Taprobanes descriptione recenset Ptolemæus. Ἰππυροῖ
eidem Ptolemæo emporium Indiæ intra Gangem.
Item Σάβα, quæ auctori peripli οὐκ ἔστι.

Admissusque ad colloquia regis.] Libri optimi: du-
tusque ad colloquia regis. In margine: admissusque.

Pag. 60. E. Stupuisse scilicet regem.] Plinius: mirum
in modum in auditis justitiam ille suspexit, quod pares pondere
denarii essent in captiva pecunia, cum diverse imagines indi-
carent à pluribus factos. Non in auditis justitiam suspexit
ille, sed in visis. Nam denarios illos in captiva pecu-
nia vidit, qui pares erant pondere, licet diversis vultu-
bus signati. An legendum, in advectis? in iis quæ ad-
vecta fuerant. Sed nihil mutandum. Libertus Plocami
Regi Taprobanes percontanti narravit Romanos
& Casarem. Ille in auditis mirum in modum justitiam
suspexit, id est, in iis de quibus audierat, in Roma-
nis & Casare scilicet, quod pecunia eorum parem
modum haberet ponderis, licet à pluribus ac diversis
facta.

Legatos adusque nos misit.] Melius libri: ad nos usque
transmisit. Plinius: Legatos quatuor misit, principe Ra-
chia. Sequitur protinus: ex iis cognitum D. esse oppida,
portum contra meridiem adpositum oppido Palæsimundo o-
mnium ibi clarissimo ac Regia CC. M. plebis. Quid hæc
D sibi velint, non video. Libri habent: ac Regia CC. ple-
bis. Legendum: oppido Palæsimundu, omnium ibi cla-
rissimo ac Regia. CC. plebis. Cum linea supra ducta du-
centa millia plebis urbanæ in eo oppido fuisse dicit.
Longe major numerus plebis fuit Seleuciæ Babylonis,
de qua idem Plinius: ferunt ei plebis urbana DC. M. esse.
Sed nimium ingens hic numerus videtur. Scribunt li-
bri: ferunt & plebis urbana CD. esse. Lege CCL, id est, du-
centa quinquaginta milia. Palæsimundo igitur τὸ βα-
σίλειον in Taprobane. Ptolemæus unicum tantum βα-
σίλειον in ea insula recenset, sed Ἀνεύχραμνον vocat.
Non amplius erat temporibus Ptolemæi Palæsimun-
dum regia. Immo nec ullum oppidum isto nomine in
E ea insula agnoscit. Sed & Palæsimundu tota insula vo-
cabatur ætate Plinii ab illo oppido insulæ clarissimo ac
regia. At Ptolemæi ævo dicebatur Salica. Sic omnia
mutantur. Saba apud vetustissimos auctores Sabæo-
rum metropolis, ut Agatharchidæ, desit esse; & in
ejus locum successit Μαχαλέα.

Ergo iidem homines corporum magnitudine alios omnes
antecedunt.] In libris erat: Ergo Indi homines. Unde
fecimus: inde homines. Sic alibi loquutum ostendimus.
Inde reges, ἐν τῷ βασιλείῳ: & illinc homines. Iidem li-
bri habent: corporum magnitudine omnes homines antee-
dunt. Plinius: ipsos vero excedere hominum magnitudinem.
F Staturam iis humana ampliorem assignat. Forſan &
Solinus scripserat: Ergo inde homines corporum magni-
tudine homines antecedunt. Martianus Capella: Homines
ibi corpore grandiores, ultra hominum mensuram. Diodorus
de Taprobanæ hominibus: πάντες ἢ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν
ἀναπλάσματος τῶν σωμάτων, καὶ τὸ μέγεθος ὑπερέχον τὸς πέντε
ἐξ πύχης. Hæc humana longe procerior magnitudo
quæ quatuor cubita, hoc est, octo pedes excedit.

Crines suco imbuunt.] Plinius simpliciter dixit: ruti-
lis comis. At rutilas habere comas natura potuerint, &
G sane habuere. Nam de Scribis hæc dicuntur apud Pla-
nium, non de Taprobanes incolis. Ptolemæus de Ta-
probanitis: καὶ οἱ κατέχοντες αὐτῶν κρινῶς Σάλα, καὶ οἱ
γυναικείους εἰς ἅπαν ἀναδέδμενοι. Vertunt vulgo: mulie-
rum crinibus omnes fere teſti. Quod ineptum est. Le-
gendum in Græcis: μαλὰς γυναικείας εἰς ἅπαν ἀναδέδμε-
νοι: crines muliebrem in morem religatos omnino habentes.
Μαλὰ sunt cirri, vel comæ, quas muliebriter religat.

bant Taprobanitæ. *Ἀνάδελος τετραῶν, & ἀνάδελος, & ἀνάδελος* ex Græcis nota. *Rutilus comas perperam fu-*co imbutas interpretatus eſt Solinus.

Ac truci viſu, terrifico ſono vocis.] Plinius: *oris ſono tru-*ci, nullo commercio lingua. Sic legendum. Item apud Martianum: *caruleis oculis, truci oris ſono.* Male editur: *trucioris ſoni.*

*Quibus immatura mors eſt, in annos centum ævum tra-*hant.] Plinius: *vitam hominum centum annis modicam.* Martianus habet ex Solino: *atas illis ultra humanam fra-*gilitatem proſixa, ut immature pereat, qui centenarius mo-ritur. Mirum tamen in vetuſtiſſimis Martiani exempla-ribus ſcriptum eſſe: *ut mature pereat.* Videtur poſuiſſe *mature* pro cito. Ut apud Ciceronem: *venit ipſe matu-*re, ſcalmum nullum videt. Et maturius diſcumbere idem quod temporius, *ἐνωγότερον.* Maturius canat, qui canandi horam ſolitam anticipat. Inde & *maturare* idem quod properare. Scio grammaticos diſtinguere. Sed in con-ſuetudine ſic loquebantur. Ergo & *mature* moritur hoc ſenſu, qui properata morte obit, & citius quam fata fe-rant. Hoc ſenſu Tibullus *maturam diem* dixit de pro-perata morte, & ante diem contingente:

Seu matura dies celerem properat mihi mortem,

Longa manet ſeu vita.

Ubi vides mortem, quæ matura die venit, opponi ei, quæ poſt longum ævum obitur. Et tamen contra eſſe debet. Nam immatura illa proprie dicitur quæ ante diem acceleratur, hæc vero matura, qua longævi moriuntur, quos & *maturus ævo* Latini dicunt. Sed ex vulgi conſuetudine loquutus eſt Tibullus, qui *maturum* pro cito & feſtinato uſurpavit, quum proprie ſignificet, quod ſuo tempore ſit, neque citius, neque ſerius accidit quam par eſt, ſed adtemperate ad rem ipſam. Agellius: *Mature nunc ſignificat propere & cito* contra ipſius verbi ſententiam. Alias mors immatura ju-venum qui ante tempus rapiuntur, ut fructus qui acerbi adhuc & immites avelluntur. Hoc *πρὸ ὥρας* Græci dicunt. Unde & *πρὸ ὥρας* qui ſic moriuntur. Phalæcus:

Ἀλλ' αἱ κωλύει τὸν ἐόν γόνον ἡ μάλα πᾶντα

Ἀέθρου τὸν πρὸ ὥρας ὡς ἀπέφλητο.

Idem & *ἄωρος*. Babrius:

τὸν ἴτιον ἄωρος ἐκπεσόντα τῆς ζωῆς.

Aliud eſt *πρὸ ὥρας* Græci hæc ita diſtinguunt, ut *πρὸ ὥρας* dicatur de iis, qui obeunt in juventute: *πρὸ ὥρας* de illis, qui violento exitu decedunt. *πρὸ ὥρας* ἢ *πρὸ ὥρας* *ἢ πρὸ ὥρας* *ἢ πρὸ ὥρας*. *πρὸ ὥρας* ἢ *πρὸ ὥρας* *ἢ πρὸ ὥρας*. Hinc in magicis ſacris differentia τῶν βιωθανάτων, & τῶν ἀώρων. Tertullianus de Anima: *Aut optimum eſt heic r. tineri ſecundum aoros, aut peſſimum ſecundum biothanatos, ut ipſis jam vocabulis utar, qui-*bis auctrix opinionum iſtarum magia ſonat, *Oſtanes, & Dardanus, & Damigeron, & Neſtabis, & Be-*renice. Publica jam literatura eſt, qua animas etiam juſta ætate ſopitas, etiam proba morte diſjunctas, etiam prompta humatione diſpunctas evocaturam ſe ab inferum incolatu polli-cetur. Inſignis plane locus, & multa fruge doctrinæ refertus. Opinio fuit multorum, non receptos inferis, qui funere acerbo prærepti eſſent, quos *ἄωρος* vocabant, nec eos qui violento genere mortis erepti forent, quos *βιωθανάτος* appellabant, nec illos, qui ſepulturae ho-nore caruiſſent. Aoros quidem tamdiu in ſuperis errare & vagari credebant, donec in morte reliquum tem-pus exegiſſent, quod in vita non impleverant. Idem Tertullianus: *Ajunt & immatura morte præventas animas eo uſque vagari iſtic, donec reliquatio compleatur ætatis qua cum pervixiſſent, ſi non intempeſtively obiiſſent.* De inſepultis hoc quoque traditum creditumque ait idem ibidem: *Creditum eſt inſepultos non ante ad inferos redigi, quam ju-*ſta receperint. Exules etiam ab inferis, & ſedibus quie-tis eos fieri perſuaſum habebant, quos mors violenta extinxiſſet. Proinde extorres inferum habebuntur quas vi ereptas arbitrantur, præcipue atrocitate ſuppliciorum, cru-cis dico, & ſecuris, & gladii, & fera. Propterea autem ſolas ἀώρων & βιωθανάτων animas in necyomantia magicis ar-tibus evocari quidam opinabantur, quia de propinquo evocarentur, nec avellendæ eſſent ex intimis ſedibus in-ferum, ubi quieſcebant animæ matura ætate ſolutæ, pla-cida morte ſeparatæ, atque etiam ſupremitatis honore donatæ. Plerique enim dubitarunt etiam paganorum, an

A ex imperio & arbitrio magi animæ ab inferis ipſis evoca-ri poſſent ad oracula reſponſitanda. Proinde ſolas ἀώρων & βιωθανάτων animas ad hoc elici crediderunt, non etiam ad inferos redactas, & ſedibus be ſis receptas. At Tertullianus contra eos regerit, publicam eſſe litera-turam quæ promittat, animas etiam juſta ætate ſopitas, etiam proba morte diſjunctas, etiam prompta huma-tione diſpunctas ab incolatu inferum ſe evocaturam. Hæc eſt magia. Juſta ætate ſopitos opponit τῶν ἀώρων, qui ante juſtam ætatem extincti ſunt. Proba morte diſ-junctos τῶν βιωθανάτων, quos improbus & violentus ſi-nis necavit. In hunc numerum veniunt & qui ſibi mor-tem inferunt, & qui ſuppliciis ob delicta ſua publice adſciuntur, & quoscuque aliqua vis perimit. Di-cuntur & βιωθάνωσι. Hinc apud Firmicum sæpe: *Bio-*thanati moriuntur. Biotthanata morte deſciant. Rationem porro adfert Tertullianus, cur in necyomantia incla-mari potius ſolerent animæ βιωθανάτων & ἀώρων quam morte naturali ſolutorum: itaque invocantur quidem aori & biothanati ſub illo ſidei argumento, quod credibile vi-deatur eas poſſiſſimum animas ad vim & injuriam facere, quas per vim & injuriam ſævus & immaturus ſinis extorſit, quaſi ad invicem offenſa. Aori interdum diverſi biothana-tis, ut qui moriuntur juvenes, ſed fato ſuo & ſponte naturæ. Eſt ubi biothanati quidem ſunt qui pereunt, non tamen aori, ut quos in decrepita ætate vis aliqua eliſit. Aliquando etiam in eundem hominem concu-rrit & violenta mors, & immatura, ut ſimul ἀώρος ſint & βιωθάνωσι. Tales haberi debent, quos in juvena ætate ſævus & immaturus ſinis exhauſit. Utrumque in Didone expreſſit doctiſſimus poeta:

Sed quia nec fato, merita nec morte peribat,

Sed miſera ante diem.

Et βιωθάνωσι ſimul & ἀώρος periſſe indicat. *Sed quia* nec fato, nec morte. *Sed miſera ante diem, πρὸ ὥρας.*

Tertium addidit: *merita nec morte.* Innocentem & nul-lo crimine commiſſo manus ſibi attuliſſe ſignificat.

D Nam plerique aut propter crimina ſua ſupplicio publi-ce afficiuntur, aut ipſi ſibi letum conſciſcunt metu gravioris pœnæ, quam ſe meruiſſe conſcii ſunt. Ex eo genere βιωθανάτων non fuiſſe Didonem oſtendit. Hæc ſimpliciſſima illius loci expoſitio. Servius multa involvit: quæ nec evoluit, & longe à ſcopo aberrat. *Si fato, inquit, vivimus, quid agunt merita? Si penſa-*mur meritis, quæ viſi ſati? Quomodo & heic fatum admit-tit & meritum? Deinde quum dixerit, *ſtat ſua cuique dies,* quomodo dicit, *ante diem?* Deinde hæc explicat ac ſolvit

E per differentiam fati denuntiativi & conditionalis. Quæ nihil ad rem faciunt. Univerſo hominum generi cer-tum vivendi tempus præſcriptum à natura & conſtitu-tum eſt, quo completo ſponte humana compages diſ-ſolvitur. Hoc juſtæ & legitimæ ætatis ſpatium alii centum annis, alii paucioribus, alii etiam pluribus de-terminarunt. Multi ad eam uſque metam vivendi per-veniunt, alii in medio curriculo deſciunt, alii haud longe à metis, quidam in primo limine & ipſis carceri-bus effuſi occumbunt. Qui ante illud tempus humanæ vitæ legitimum de homine exeunt, *ante diem mori* di-cuntur, quod Græci *πρὸ ὥρας* dicunt. Nam & *dies* pro tempore Latinis frequens. Ut *in diem diſſerre* pro in lon-gum tempus. Ciceroni, *in diem pœnas reſervare.* Ita in hac loquutione, qua quis *ante diem* mori dicitur, *dies* pro tempore ſumitur, quod generaliter hominibus in univerſum acceptis conſtitutum eſt ad vivendum. Alio ſenſu alibi pronuntiavit idem poeta: *Stat ſua cuique dies.* Nec ipſe ſibi contradicit, quum Didonem *ante diem* pe-riſſe queritur, & quum ſua quemque die obire teſtatur. Nemo moritur ante diem ſuum. At multi obeunt ante diem, hoc eſt, ante tempus legitimum, quod humanæ vitæ præſinitum eſt. Quocunque tempore & quocun-que genere è vita quis excedat, ſuo die moritur, quem Deus illi ſcilicet ad moriendum aſſignavit ac præſtituit. Tertullianus de Anima: *conſtituta ſunt tempora unicuique, & conſtituta præſcripi poſſe non credam.* Sic dies cuique ſuus & ex fato. Et nemo ſine fato decedit. Unde & *fatis con-*cedere dicti, qui mortem obeunt, quocunque tandem modo id patiantur. Homerus *μοῖραν* etiam agnoſcit in morte per vim inſiſta:

Πορφυρεὶ δ' ἔλαθε θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

Virgilius tamen Didonem, quæ violento fine, & ante diem peribat, perire fato negat. *Sed quia nec fato.* Ammonius: *περ μόλες μὲν, ὁ βίαιος ἀποθανών.* Nihil hec facit *condignalis* & *denuntiatiui* fati distinctio. Fatum est Stoicorum, quam *εὐμαρύνειν* Græci vocant, & concatenatam rerum seriem suo tempore necessario accidentium interpretantur. Hoc universale est. Aliud fatum, quod *μολέει* dicitur, idque speciale magis & quidquid eventurum est cuique boni malique usque ad ultimum vitæ finem significat, ipsum quoque exitum qualis sit futurus & quando singulis determinat. Hoc pendet ab altero, ut particulare a generali. Hinc *μολέει* pro bona aut mala fortuna attributa. Et *μοιρολόγος*, qui eam prædicat. Et *μοιρολόγιον*, qui themate posito & genesi inspecta quidquid homini in vita eventurum est prænuntiat. Vetus auctor Anonymus in vita Alexandri: *ὡς ὅ ἐμοιρολογησάμην ἐμαυτὸν, τὸ ἔα εὐμαρύνειν μοι ὑπὸ ἰδῆς τέχνης ἀναρπείτω.* Glossæ: *fatidicus*, *μοιρολόγος*, *μάντις*, *ὅτι τὸ πῶς τίχεται λέγει ἢ τὸ μολέειν.* Inde Parca Græcis *μολέει* dictæ, quarum subtemine dispensari hominibus vitam finxere fabulæ. Eas Latini quoque *fata* appellarunt. Agellius lib. III. cap. XVI. Idcircoque eos nomina satis tribus fecisse a pariendo & a nono atque decimo mense. Ita legit optimus liber regiae bibliothecæ. Ubi legitur in vulgatis: *parcis tribus.* Ammianus *partibus fata* dixit ut Græcorum *μολέει* interpretaretur lib. XIV de Adraflia: *Substantialis intela generali potentia partibus prædens satis, τὰς μόλες*, quas Græci quoque *δοτὶ μεμεριόμην* appellatas volunt. Sed & *μολέει* idem quod *μολέει*. Videntur & *μολέει* dixisse ab eadem origine & causa: unde *μορτίς*, *partiaris*. Certe & *Mortam* pro *Moera* posuit antiquissimus poëta Livius in *Odyssæa*:

Quando dies adveniet quam profata morta est.

Quo ex loco Cællius Parca unius de tribus nomen esse colligebat. Perdere hominis vitam credebantur illæ *μολέει*. Quibus ea per vim adimeretur, filo abscisso id fieri putabant, plena scilicet adhuc colo. Ideo *περ μόλες θανέειν* de his proprie dici obtinebat. Adraflum, qui vivus absorptus est, nentes adhuc Parcas & plenas colos deprehendisse canit Statius. Ideo raptim rumpenda fuisse stamina. Supererat illi nempe quod viveret, nisi manus satis per vim injecta esset. At qui per se & sponte naturæ suæ moriebantur, exhausto subtemine & vacua colo decedere existimabantur, etiam si ante diem obirent, quod longius illis filum dispensatum non esset. Sic fato suo mori is demum intelligitur, qui causa ex se nata, nec extranea, aut foris arcessita, moritur. Nam causæ mortis extraneæ & ab aliqua vi inflictæ videntur fatum accelerare, stamen rumpere, & tempora vitæ constituta mutilare & abbreviare. Eodem pertinet & illud Satyrici ex Satyra XIV.

--- Sed grave tardas

Expectare colos, morieris stamine nondum Abrupto.

Quando aliquis autem nulla alia causa, aut vi extrinsecus illata decedit, tum ex forte nascendi sua non videtur longiora vitæ tempora habuisse destinata. Ita sane *suum* Latini & *μολέειν* Græci proprie acceperunt. Præter fatum igitur censentur omnes causæ leti violentæ & arcessitæ. De longævitate Taprobanitarum, quæ huic exercitationi ansam præbuit, ita Diodorus: *πολυχρόνους δ' εἶναι τὰς ἀνθρώπους καὶ ὑπερβᾶλλον, ὡς ἂν ἀρχὴ τῶν ἐκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν ζώντας.*

Nullus aut per diem, aut ante diem somnus. Plinius: *non in diem, aut interdiu somnium.* Non recte id expressit Solinus. Nec enim negat Taprobanitas ante diem somnum capere, sed somnum noctis in diem eos non extendere ait. Ergo ante diem exiguabant, nec per diem dormiebant vel interdiu, somno nempe meridiano, qui multis veterum frequentatus. Mentem Plinii belle exprimit Curtius de Macedonibus loquens: *Tempora somni artiora quam nobis sunt.* Quæ sequuntur in editionibus licet ea plures libri agnoscant, ex prior tamen editione sunt, atque eundem efficiunt sensum, quem superiora illa: *Nullis partem quieti destinant: lucis ortum vigilia anteveriunt.* Idem plane dicunt quod ista: *nulli aut ante diem, aut per diem so-*

mnus. Ita enim legendum, non, ut habetur vulgo: *nullus.* *Edificia modice ab humo elevata.* Libri nostri: *modice ab humo tollunt.* Plinius: *edificia modice ab humo extantia.* Cetera minutiora, quæ hoc capite mutavimus præter editionum scripturam, sciat lector è libris nos accepisse. Paulo post restitimus editorum veterum lectionem, quam Delrius perperam mutaverat: *in regis electione non nobilitas prævalet, sed suffragium universorum.* *Populus eligi spectatum moribus.* Ita enim & nostri habent.

Ac si forte dum regnat, pignus sustulit, exiit potestate. Alia est lectio, alterius ut puto editionis: *Et si forte dum regnat, subolem velit edere, exui potestatem.* Ubi legendum: *exit potestatem*: ut est in alijs. Sic *exire hominem* apud hunc nostrum pro *exire de homine*. Et *exire ipsum* Apulejo. *Exire urbem*, pro *urbe exire*. Sic *exire potestatem* pro *exire potestate*, ut *exire magistratu*. Sed & *decedere imperio* dicebant, ut Solinus dixit *decedere homine* qui moritur, & *hominem exit*, ut alibi loquitur.

Nolunt ei totum licere. Idiotismus ex loquendi consuetudine. Auctor incertus Aululariæ non Plautinæ: *illic etiam rustici perorant, & privati judicant: ibi totum licet.* Seneca in Apocolocyntosi: *Athenis dimidium licet, Alexandria totum*, id est, totum licet Alexandriæ. Spartianus in Severo: *totum fuisse, totum vicisti, jam deus est victor.* Ubi vide quæ notamus.

Quadragesimo ergo retores accipit. Plinius triginta tantum dixit. Quem sequitur Martianus: *cum quo tamen alii triginta cognoscunt.* Ne putes numeri vitium hæere in libris Plinii, bis repetitur. Sed in hoc sitæ non sunt opes regni.

Pag. 60. G. *Quamquam sic quoque.* Libri: *& sic quoque.* Et mox: *a quo datis iudicibus septuaginta fertur sententia.* Vulgo est in editis: *atque ita datis.* Alia quædam ex libris mutavimus in sequentibus non magni momenti.

Maria quoque piscationibus inquietant. Altera editio habuit: *maria quoque sagacissime expiscantur.*

Pag. 61. A. *Major insula hujus pars calore ambusta est.* Non habet à Plinio Solinus, quod hic habetur, majorem Taprobanæ insulæ partem calore ambusta esse, & in vastas deficere solitudines. Sed nec quisquam, saltem eorum qui hodie extant, id prodidit. Supra dixit partem insulæ bestiis & elephantis referam esse, partem homines tenere. Hoc verum. Sed nec major illa pars, quam feræ sibi vindicarunt. Quamdam partem insulæ, in qua elephantis degebant, *ἐλεφάντων νόμος* Ptolemæus vocat: *ἢ εἰσὶν ὑπὸ τὸ ὄρος μέγας τῆς λαοσῆς ἐλεφάντων νόμος.* Et paulo post: *ἢ ὑπὸ αὐτῆς χειρὶ τῶν νομῶν τῶν ἐλεφάντων Βεμαθάνοι.* Alexander *ἐλεφάντων* vocat eam insulæ partem:

Θηρονόμου περὶ τῆς ἐν ἐλέφάντων. Ita enim legendum, non *θηρονόμων*.

Cernunt latus Sericum de montium suorum jugis. Prodigio par est, vel prodigia potius omnia superat, quod hec narratur à Solino de Taprobanitis, qui latus Sericum de montium suorum jugis cernunt. Veteres inter exempla acutissimi visus admirati sunt Strabonem quemdam nomine, qui videbat per centum triginta milia passuum, quique solebat è Lilybetana specula exeuntium à Carthagine navium numerum dicere. Hoc vero totum aliud est. Longe magis fidem excedit acies oculorum qua valere Taprobanitæ, qui de montium suorum specula latus Sericum poterant prospicere. Spectemus intervalla. Primum Taprobanæ à latere Indico meridionali septem dierum navigatione distat. Deinde sequitur Indiæ intra Gangem extentissima longitudo usque ad Emodos montes altissimos. Ultra montes Emodos ipsi Seres sunt. Vide nunc an videri potuerint à Taprobanitis de montium suorum jugis. Sed quum omnia, quæ habet, è Plinio Solinus sumperit, quid Plinius dixerit attendamus: *idem narrare latus insula quod prætenderetur Indiæ X. M. studiorum esse ab oriente hiberno ultra montes Emodos.* Seras quoque ab ipsis aspici notos etiam commercio. Legati erant Taprobanitarum regis, qui hæc narrare. Sed in his verbis primum tollenda vitiosa interpunctio, ac legendum: *latus insula quod prætenderetur Indiæ X. M. studiorum esse ab oriente*

oriente hiberno. *Ultra montes Emodos Seras quoque ab ipsis aspici, notos etiam commercio.* Notabis etiam in his verbis miram Plinii hallucinationem, qui Taprobanitas illos legatos dicere ait, latus Taprobanes insulæ, quod Indiæ prætenditur ab hiberno oriente esse. Quod non potest verum videri. Immo à septentrione est. Unde & Βίγειον ἄκρον illius insulæ, quod Indiam respicit. Latus igitur illud insulæ meridiale est Indiæ, ut ipsa Taprobane tota ad meridiem Indiæ est. An intellexit latus illud Taprobanæ, ut & Indiam ipsam Romæ esse ab oriente hiberno? Hoc sane verum, sed ille non dixit. Dixerat fortasse atque ita scripserat: *latus insula, quod prætenditur India x. M. stadium Roma esse ab oriente hiberno.* Aliter tamen omnes libri, nec ipsa locutio admittit eam correctionem. Certius est hallucinatum Plinium, quod ab ejus genio, ac more non est alienum. Hic locus est, ex quo Solinus imaginatus est ab incolis Taprobanes Sericum latus de montium jugis cerni. Atqui simpliciter dixit Plinius Seras à Taprobanitis aspici. Id aliter verisimile non est visum Solino nostro, nisi de Sericò latere intelligeretur, ac nisi de montium jugis latus illud cerneretur. Rifu nescio an admiratione, an vero miseratione excipere debeam hunc tantum grammatici stuporem. Profecto non majori intercapedine distant à Taprobane Seres quam hic diversus abiit à Plinii mente, ac rei veritate. Seres omnium hominum cœtum refugiebant, nec à quoquam aspici patiebantur, præterquam à Taprobanitis, ut ipsi quidem eorum legati prædicant. Eo commeabant Taprobanitæ commercii gratia, & cum iis collatis vultibus merces suas permutabant, quum ab aliarum gentium negotiatoribus cerni se nollent. *Ultra montes Emodos Seras quoque ab ipsis aspici, notos etiam commercio.* At reliquarum gentium mercatores non eos noverant de facie, quia videri ab his minime sustinebant. Sequitur: *patrem Rachia commesse eo. Advenis ibi feras occurrere.* Non uno vitio hic locus inquinatus. Quænam illæ feræ, quæ ibi advenis occurrant? Parvula mutatione veram eruo lectionem: *advenis sibi Seras occurrere.* Hæc de se, ac sua gente loquuntur ibi Taprobanitæ. Seras ab ipsis aspici, qui à ceteris nolunt, notos etiam esse commercio. Nam eo commeare solitos negotiandi causa. Advenis sibi Seras occurrere, quum reliquos advenas averfentur ac refugiant. Quid his potest esse apertius? Sequentia æque plana sunt: *ipsos vero excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, oculis caruleis, oris sono truci, nullo commercio lingua.* Hæc de ipsis Taprobanes cultoribus dicta accepere tam Solinus quam Martianus, quum palam sit de iisdem Seribus prædicari ab illis Taprobanes legatis. Seras ab ipsis aspici ibi narrat: notos esse commercio: sibi advenis occurrere: *ipsos vero excedere hominum magnitudinem.* Nempe Seras ipsos. Et sane non possunt ista Taprobanitis convenire, rutilæ comæ, carulei oculi, qui ut Æthiopibus propinquiores quam Scythiis ita facie similiore fuere, utpote ad meridiem prorsus siti, ipsisque Indis νοτίωτεροι. At rutili crines & carulei oculi gentium Septentrionalium proprii, ut Germanorum ac Scytharum. De genere Scythico etiam fuere Seres & βορειότατοι. Nullo commercio lingua. Hoc proprium quoque Serum. Solinus supra de iisdem: *nullo inter partes lingua commercio.* Apud Plinium sequitur: *cetera eadem qua nostri negotiatores.* Legati nempe Taprobanitæ cetera eadem de his Seribus retulere quæ Romani negotiatores. Hoc de Taprobanitis accipi non quit. Nam ante liberti Annii in eam insulam adventum, qui legatos inde secum advexit, à quibus illa narrantur apud Plinium, Romani negotiatores in Taprobanem commeare non solebant. At Seras petebant propter sericum. Idem Plinius de serico: *tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona traluceat.* Præterea morem Serum spectant, non Taprobanitarum, quæ statim subjiciuntur: *Cetera eadem qua nostri negotiatores: fluminis ulteriore ripa merces positas juxta venalia tolli ab his si placeat permutatio.* Ergo & cetera quæ præcessere, de iisdem Seribus intelligenda. Nam hoc modo merces mutabant cum aliis gentibus Seres. Videndi Plinius, Solinus supra & Ammianus Marcellinus. Seres ceterorum hominum cœtum ac conspectum aspernabantur. Quod idem de

A Taprobanitis non potest dici, ut liquet ex illa ipsa historia, quæ ibi à Plinio exponitur. Nam & Romanos cum Annii Plocami liberto hospitaliter excepere in insulam suam tempestate fortuito delatum, sex mensium alloquio ibi imbutus est: cum rege postea communicavit qui & amicitia Cæsaris & Romanorum expetita, legatos cum iis misit ad eam petendam.

Latus ejus mare alluit perviridi colore fruticosum. Interpungendum est: *Latus ejus mare alluit perviridi colore, fruticosum ita ut juba arborum plerumque gubernaculis attetur.*

B *Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatus.* Pro his in priore Endō- & scripserat: *aurum mirantur, & pocula gemmis igniculant.* Eleganter sane. Nam ignes & igniculi gemmarum veteribus de splendore ac luce, quam fundunt gemmæ. Martialis de calicibus aureis gemmatis:

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,

Aspice quot digitos exiit iste calix.

Claudianus:

--- quis miscuit ignes

Sidonii rubrique maris.

Ita gemmas uterque appellavit. Manilius:

Gemmarumque illi radiantes lucibus ignes.

C Plinius: *igniculus amethysti.* Inde igniculata gemmis pocula, gemmarum igniculis insignita. Aurum poculorum gemmis ornabatur intextis, & aurum gemmatum dicebatur. At argentum aureis cælaturis decorari solebat. Hæc emblemata vocabantur, siue gemmæ auro intexerentur, siue aureæ cælaturæ argento immitterentur, de quibus supra. De his poculis gemmatis intelligendi hi Siliii Italici versus lib. xiv: qui & sic legendi sunt:

Jam simul argento, fulgentia pocula mixta

Quæ gemma quasitus honos.

D Cum poculis argenteis & gemmata aurea. Vulgo editur, *mista, & gemina.* Scaliger emendabat:

--- mixta

Quæ gemino quasitus honos.

Ut de electrinis accipiat. Quod non placet. Idem voluit *insertam* Latine dictam esse, quod Græcis erat ἐμεικτα. Idque probatur hoc versiculo Publii Syri:

Frugalitas inserta est rumoris boni.

Ibi *insertam* pro emblemate accipiebat. Sed non video quo sensu, nec quam argute dicatur frugalitas emblemata bonæ famæ. Præterea vetustissimæ membranæ, quas vidi, item excerpta Macrobianæ eximie vetustatis in eo versu legunt:

Frugalitas incerta est rumoris boni.

Quæ verissima est lectio, & bellam efficit sententiam. Frugalis famam habet interdum avari ac deparci: interdum viri probi ac frugi. Ab aliis igitur laudatur virtutis nomine, ab aliis vituperatur vitii proximitate. Ita frugalitas incerta est rumoris boni, quæ culpatur ab his, commendatur ab illis. Certus & incertus aliqujus rei Latine dicitur. In libro Tertulliani de Idololatria, quod eam vocem idem vir magnus hac eadem significatione usurpatam credidit, sane falsus est. Verba hæc sunt: *Si fidelis literas doceat insertas literarum predicatione; sine dubio dum docet, commendat.* Ibi insertæ non sunt emblemata. Sed, *litæras insertas* idolorum predicatione vocat, quibus inserta est idolorum prædicatio, cum quibus conjuncta est idolorum mentio ac doctrina, ut sunt literæ quas Patres appellant ἐξωθεν, historiæ veterum, fabulæ poëtarum, quæ Deorum nominibus & idolorum mentione refertæ sunt. Si *inserta* hac notione veteribus nota fuisset, non quæsisset in Senatu Tiberius quo nomine dici posset in Latio Græcum ἐμεικτα. Quod autem hæc ait Solinus Taprobanitas gemmarum apparatus adhibere ad gratiam poculorum, hoc Plinius non dicit, sed simpliciter gemmas & margaritas illis quoque in pretio & honore haberi.

G Melius hæc etiam legas, ut habent quidam libri: *gemmarum adhibent paratum.* Pro decore & ornamento hanc vocem posuere illius temporis auctores. Paratura apud Tertullianum passim pro ornatu. Infima Latinitas paratam dixit. Unde nos paradam dicimus pro ostensione & φαντασία. Ut malatus, qui male se habet, quem maladum vocamus. Glossæ: *malatus, ευγνός, ἀρχαίως. Parata*

Parata pro paratione, vel paratu, ut *oblata* pro oblatione: *declamata* pro declamatione: *conjuncta* pro conjunctione Apulejo in libro de Philosophia: *civitate* esse *conjunctam* inter se hominum plurimorum. Ita enim omnes libri eo loci legunt. Hinc *κατασκευαστον* recentioribus Græcis limbus quo vestis paratur, id est, ornatur. *Paratum* pro ornamento dixit Tertullianus de corona militis sub finem: *Accepit & angelus victoriae coronam procedens in candido equo ut vinceret. At alius iridis ambitu ornatur, caelesti parato. Sedent & presbyteri coronati.* Ita eum locum egregiè restituiamus ex codice Agobardi, qui habet, *caelesti parato*. Vulgo legitur: *ambitu ornatur caelesti. Protoscedent & presbyteri coronati.* Nec meliores sunt doctorum hominum conjecturæ. *Paratum*, vel *paratus*, ornamentum. Ita heic *gemmarum paratus*. Non disconvenit tamen genio Tertulliani, ut scripserit, *caelesti parato*. Ut *pratum caeleste* vocet iridem ob colorum varietatem.

Secant marmora testudinea varietate.] An secant marmora quæ varia sunt instar testudinis? an vero marmora secant eadem varietate quâ secantur in laminas testudines? Utrumvis absurdum & falsum. Haussit tamen hunc colorem ex his Plinii: *Aurum argentumque & ibi in pretio. Marmor testudinis simile, gemma margaritæque in honore multo præstantiores, & totus luxurie nostra cumulus.* Ergo marmor secant, quod est testudini simile. Sed genus hoc marmoris, quod testudini simile sit, alibi non reperio, nec fuisse in rerum natura puto. Hæret sane in illis Plinii verbis, sed mendosis. Quod fraudi Solino fuit, qui inde hoc testudineum marmor exsculpsit. Nullum fuerit, si ita legas, ut plane legendum est: *Aurum argentumque & ibi in pretio, marmor, testudines. Simili gemma margaritæque in honore, multo præstantiores.* Aurum & argentum in pretio esse dicit Taprobanitis, item marmor & testudines, quæ & ipsæ inter instrumenta luxuriæ, quibus in laminas sectis lecti ac repositoria operiebantur. Plinius lib. ix. cap. xi. *Testudinum putamina secare in laminas lectosque, & repositorium his vestire Carvilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuria instrumenta ingenii.* Idem lib. xxxii. cap. iv. *Geminus similiter victus in aquis terræque & testudinum, effectus quoque par, in honore habendo vel prosper excellens in usu pretium figura camero.* Ita legendum eum locum docemus in commentario nostro, *De Musicis instrumentis veterum*, quem superiori ætate absolvimus. Ita legisse in verbis Plinii Isidorum prorsus certum est: *Testudo dictus eo quod tegmine testa sit adopertus in camera modum. Sunt autem quatuor genera, terrestres, &c.* Testudines igitur, ac marmor, in pretio & usu apud Taprobanitas, haud secus & Romanos inter instrumenta nitidioris & elegantioris vitæ. In simili quoque honore apud eosdem gemmæ margaritæque, & præstantiores quidem multo, quam quæ Romanis adferebantur. Nam Taprobanitarum margaritæ grandiores erant. Idem Plinius de Taprobana: *Incolasque Palagonos appellari, auri margaritarumque grandium fertiliores quam Indos.*

Margaritas legunt plurimas maximasque.] Libri meliores: *margarita legunt plurima maximaque.* Certum est utroque genere extulisse veteres. Caper de verbis dubiis: *Margarita hac, fœminino, & margarita, neutro.* Valgius in epigrammate apud Charisium:

Sint gurofa rotunda margarita.

Ita scribendum. Vulgatur perperam: *situ rugosa*. Contra legem versus. Sed & *rugosa* mendolum. Cum enim margaritæ omnes commenduntur candore, magnitudine, orbe, ac levore, insaniret qui rugosas postularer. At *gurofa* sunt σφαϊράδην pro gyrofa. Ut *gyrare* in silva apud Varronem pro gyrare. Unde Lotharingi *gouret* dicunt quod Galli *bouille*. Alii *goerare* dixerunt & *goeros*: alii *guros*: alii *guiros* scripsere. Membranæ vetustissimæ in epigrammate de circensibus:

Septem etiam guiris claudunt certamina palma, pro gyris. Et in calculo decemnovali Dionysii Parvi Episcopi Alexandrini: *Regula pascha congruans in semetipsam pro congyrans.* Sic ex Græco λαγόνη alii fecerunt *lagenam*, alii *lagunam*, quidam *laguinam*. Tot enim modis hæc vox scripta reperitur in antiquis monumentis ac libris. Atque hæc obiter. Ex veteribus

A eruditis nonnulli *margaritam* fœminino genere potius quam neutro *margaritum* dicendum putaverunt, quia nullius animalis speciale nomen inveniretur, quod neutrius esset generis. Ita ego *margaritam* debere dici, ut *ostream*. Atqui *margarita* non est nomen animalis, sed lapidis. Nec enim concha sic vocabatur, sed lapillus qui reperiatur in concha. Græcis δ *μαργαρίτης λίθος*. Inde Latinum, *hæc margarita*: ut δ *χαρτης*, hæc *charta*: δ *γαυσάπης*, hæc *gausapa*. Dixerunt tamen etiam hoc *gausapum*, ut hoc *margaritum*, vitiosè. Galenus frustra disputat, utrum melius dicatur Græce *μαργαρίτης* an *μαργαρίτης*. Æque potest disputari, utro genere rectius scribatur *λυχνίτης* an *λυχνίς*. Iones qui λίθον fœminino genere pronuntiabant, *μαργαρίτην* eodem genere dixerunt, η *μαργαρίτης λίθος*. Qui λίθον in masculino proferunt, *μαργαρίτην* dicere debent, τὸν *μαργαρίτην* λίθον. Ita etiam obinet in aliorum lapidum nominibus, δ *λυχνίτης λίθος*, η *λυχνίς λίθος*. Cum igitur *μαργαρίτης* dicitur, ad τὸν λίθον refertur tamineo genere enuntiata. At *μαργαρίτης*, subauditur δ λίθος. Dicebatur & η *μαργαρίς*, ut η *λυχνίς*. Sic δ *λοδκάτης*, η *λοδκάς λοδκάδης*, & alia sexcenta. Procopio τὸ *μάργαρον*. Ex his constat Græcos, qui *μαργαρίτην* & *μαργαρίτην* vocarunt subintelligendo λίθον, inter lapides censuisse margaritam. Sed & integra η *μαργαρίτης*. Hoc ostreum, in quo reperitur margarita ab Indis, βέρεει vocatum tradit Androsthene apud Athenæum. Inde ergo Græcum manavit δ *μαργαρίτης λίθος* lapis conchæ βέρεει vel *μάργαρι*. Vox tamen Græciæ vetus est *μάργαρον* pro lance. Unde *μαργαρίσκος* δ *πινακίσκος*. Helychius: *μαργαρίσκον, πινακίσκον*. Concha, in qua nascitur hic calculus, ex genere earum est, quas Græci *διόρυγες* vocant & *κοίλας*. Clusiles sunt & aperiles, & intus concavæ, ita ut dimidiatæ formam lancis, vel disci satis belle referant. Ab ea figura videntur has conchas *μάργαρες* appellasse, atque ex eo δ *μαργαρίτης λίθος*, nucleus qui in ejusmodi ostreo solidatur in lapidem. Cochlearia hodieque ac lanculæ poculaque ex conchis margaritifera fabricantur. Arabes hodie margaritum vocant *aliohar*, κατ' ἐξοχὴν. Nam omnes gemmas appellant *johar*. Quæ vox plane ex Latino detorta est, *jocarium* & *jocale*. Nam hodie etiam *jocalia* vocamus supellectilem omnem gemmariam, qua mulieres oblectantur. Inde dicta *jocalia*: & *jocaliarii* gemmarii, *jocar* & *jocarium* idem quod *jocale*. Unde Arabicum *johar*. Latini veteres *joculum* dixerunt id omne, ex quo aliquis voluptatem caperet, & in quo maxime acquiesceret, Græci παίγνιον. Id vocabulum duobus antiquis & optimis linguæ Latinæ auctoribus restituiamus. Vitruvius lib. iv. cap. i. *Virgo civis Corinthia jam matura nuptiis, implicita mero decessit. Post sepulturam ejus, quibus ea viva joculis delectabatur, nutrix collecta & composita in calatho pertulit ad monumentum, & in summo collocavit. Pessimè ibi legitur, poculis.* Quod est ridiculum: quasi poculatum in oblectamentis ac deliciis virgo illa habuerit. *Jocula* vocat, quæ Græcis παίγνια, vel παίγματα. Stephanus: *Ἀλέξανδρος Σαλακίαν κόρην ἐξ Ὀφιδιῶν φησὶν φέρεν ἱερὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἐν Πατάρῃ: ἐπὶ τῷ αὐτῷ παίγματι, λυραὶ τε καὶ τῶρα, καὶ βέλῃ, οἷς παίρνει νηπιὸς ὄντας.* Ita legendum non *πέμματι*. Et paulo post: *ᾠδοῦν τὸν αὐτὸν παίγνιον ἐν τῇ Σαλακίᾳ φυζόντων τῇ Πατάρῃ, τὰ ἐν αὐτῇ παίγματα πάντῃ κατακαύσας.* Hic etiam male *πέμματι*. Quam tamen lectionem etiam agnoscit Eustathius, & exponit *πέμματι* πῖνα ἐν χήματι λυραὶ καὶ βέλῃ, καὶ τῶρα. Nugatur. Et fortasse etiam Stephanus ipse. τὸ *παίγμα* est ludicrum vel joculum. Æoles & Lycii dicebant etiam male: *παίγματα*, *ωλακένια*. Immo *παίγματα* sunt *παίγματα*, vel *παίγνια*. At *πέμματι* sunt placenta. Virginis illius Corinthiæ *jocula* fuerunt, ut par est, monilia, annuli, & aliæ id genus nugæ. Cicero hac etiam voce usus est in Paradoxis, quam similiter corrumpere, qui corrigere illum voluerant. In Paradoxo v. *Sed obsecro te ita venusta habeantur ista, non ut jocula virorum sint, sed ut oblectamenta puerorum, ut non εἶναι ἀνδρῶν παίγνια ἀλλὰ παιδαρίων παίγματα.* Pro eo substituerant: *non ut jocula virorum sint.* In loco certè Vitruvii supra citato *jocula* omnino pro poculis reponenda. Inde verbum *παίγνιον*

παίζειν, παγγινώσκω. Glossæ: *jocularare*, ὁ τῶν ἀπείρων, παγγινώσκω. Et *jocularare*, inde nostrum *jongler*. Et *joculator* vel *joclator*, παγγινώτης. Et *jocularis* à *joculo*. *Jocum* Latini veteres non in verbis ac dictis faceris posuere tantum, sed etiam omnem ludum sic vocarunt. Ovidius:

--- species sunt mille jocorum.

Μύρια παγγινώσκω. Capitulinus in vita Albini: *quum ei nomina fierent, septem aquila parvula de nido allata sunt & quasi ad jocum circa pueri cunas constituta, id est, cum quibus puer joculareretur & luderet. Hinc jocularia, τὰ παγγινώσκω, οἷς παίζουσι νήπιοι ὄντες*, quibus pueruli jocantur. Et quibus maxime delectantur mulieres, hæc eorum sunt *jocula*, vel *jocalia*, gemmæ nimirum ac margaritæ. Hinc illis hæsit hoc nominis generali appellatione. Arabes vocabulum omnibus gemmis commune proprium fecerunt margaritarum, per excellentiam, quia inter omnes lapillos pretiosos præcipuum sunt in pretio & honore. Sic nos hodie mundum muliebrem, qui in gemmis consistit, *bagas* vocitamus à baccis, quæ sunt margaritæ; nam *baccatum* margaritis confertum significat, ut *baccatum monile*. Ex eo *bagnatellas* dicimus nugæ & jocularia. Latini quoque *nugas* dixere res omnes muliebris mundi, *nugivendos* qui eas vendebant. Summum apud veteres margaritis pretium fuit, etiam ante omnes gemmas. Plinius: *Principium ergo columenque omnium rerum pretii margarita tenent. Ubi notabis principium pro principatu dictum. Nisi legas: præcipuum ergo columen omnium rerum pretii. Quod non placet. Post adamantes tamen secunda illis auctoritas. Nam prima adamantibus dabatur eodem Plinio auctore: Maximum in rebus humanis non solum inter gemmas pretium habet adamas. Dicit in rebus humanis, ut etiam margaritas comprehendat. Nam Plinio margaritæ in gemmis non habentur. In fine capitis adjicit: proximum apud nos Indiciis Arabicisque margaritis pretium est. Ergo in ceteras gemmas omnes principatum pretii habuere margaritæ, ut supra margaritas adamantes ipsi. Theophrastus: τῶν ἡ θησαυροζομένων λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλεόμενος. Androithenes de pretio ejus hæc dicit: αὐτῇ δὲ ἐστὶ πολυτελής καὶ πλὴν Ἀσίαν, καὶ πωλεῖται καὶ Πέρσας τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις πρὸς χρυσίον. Hoc nihil est. Πρὸς χρυσίον πωλεῖται dicuntur, quæ ad pondus auri veneunt, ut vulgo loquimur, id est, quæ auro rependuntur; ut libra margaritarum scilicet libra auri fuerit. Non magnum hoc pretium. Hodie apud nos ad unciam tantum venales habentur, quæ inæquales & asperæ sunt, nec absolutæ rotunditatis. Eæ plerumque vel contra quadruplum aurum veneunt. *Cornutas* vocant. At si quæ rotundiores sunt, non aliud iis ponitur pretium, quam quod libido constituit, & infania mulierum. Cum magnitudine crescit & pretium. Sed Androithenes dicit, καὶ Πέρσας καὶ τὰς ἄλλας πόλεις hoc pretium habere: hoc est in iis locis, ubi capiuntur, & unde advehuntur. Arrianus in Indiciis apud Indos tradit margaritam triplo auro rependi: καὶ ἴδιον καὶ παρ' Ἰνδοῖσι τὸν μαργαρίτην Τελείον καὶ ἡμιπὸς χρυσίον τὸ ἀπεφθόν. Per χρυσίον ἀπεφθόν non obryzum intelligit aut sæpius coctum, ut accipiunt interpretes, sed quod absque igne perfectum in massa reperitur. Ἀπύρον alii vocant. De quo nos supra. Suidas etiam ἀπεφθόν χρυσίον de obryzo capit. Sed fallitur. Ἀπεφθόν est non coctum. Hoc tempore in iis locis, ubi margaritæ capiuntur, unciam & libratim etiam venire ajunt. Nonnulli etiam memorant mercatores earum regionum, in quibus captura margaritarum celebratur, ex ære diversa instrumenta habere, majoribus aut minoribus foraminibus pertusa, per quæ colantur margaritæ, & sic pretium illis faciunt. Nam quæ per instrumentum minoribus cavernis foraminatum transmittuntur, iis suum pretium ponitur, & pondere non numero veneunt. Quæ per majora foramina transeunt, suum & his pretium. Atque ita deinceps pro foraminum magnitudine annona margaritarum augeatur. Vilissimæ omnium sunt, quæ præ parvitate perforari non possunt. Ἀπρυπίτες Græci vocant, quæ pertusæ non sunt. Auctor vitæ Alexandri: ἀπρυπίτων μαργαρίτων ὁρμάδες. Male vertit vetus versio *monilia*, quasi legeret ὁρµαδες. Atqui monilia non possunt fieri ex margaritis non perforatis. Sac-*

A culos, vel cistas accipe. Nam ὁρµαδες, Φωλεὶς exponitur Hesychio. *Extricata margarita* apud Jurisconsultum eæ dicuntur, quæ in linea non sunt, sed fuerunt. Nec eas intelligit quæ pertusæ nunquam fuerint, sed quæ ex linea extricatae sunt. *Defilatas* dicimus. Nam & *filum* margaritarum & *linum* pro linea, cui intricatae sunt, ac insertæ margaritæ.

Concha sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur.] Altera editio habuit: *concha sunt, in quibus reperiuntur, nempe margaritæ, de quibus præcessit. Plinius: origo & genitura concha est haud multum ostrearum conchis differens. Tertullianus de habitu muliebri: ceterum si margarita ex deo sunt, non statim & hujusmodi fructus illarum, qua in unionibus quaritur, sed unde sint concha, & quæ dispositione decurrant, & ubi sedem suam collocent. Ita cum locum legendum alibi docemus. Theophrastus de margarita: γίνεται ἢ ἐν ὁρέῳ ἢ ἐν πύρρῳ ἢ ἐν πύρρῳ τῆς πίννας, καὶ ἐν ἑσπέρῳ. At sequuta ætas *pinna* vocavit concham ipsam, in qua margaritum gignitur. Isidorus Characenus apud Athenæum *πίννας* appellat conchas margaritiferas. Inde recentioribus *πιννίδον*, vel *πιννίδον* pro margarita. Ptolemæus *πιννὶς καλούμεσιν* passim vocat: ἐν τῇ Σαχαλίτῃ καλῶν, ἐν ᾗ καλούμεσιν πιννίδον, ὅτι ἀσπίων ὁμοειδές. Ubi interpretes vertunt, *colymbes pinnici*, quæ piscatio est margaritarum. Auctor peripli, qui non longe abest à Plinii ætate, *πιννίδον* semper appellat margaritam: εἰσφέρειται ἢ ὑπὸ ἐκατέρω τῶν ἑμπορίων, εἰς τὴν Βερουζαῖ, καὶ εἰς Ἀραβίαν πιννίδον πολὺ μᾶλλον, χείρον ἢ τὴν Ἰνδικήν, margaritum plurimum quidem sed deterius Indico. Vir doctus non debuit *pinnicum* reddere. Idem: ὑπὸ ἢ Κομαρὶ ἐκτείνονται χώραι μέχρι Κόλχων, ἐν ᾗ καλούμεσιν πιννίδον ἐστίν. Et paulo post: ἐν ἐνὶ τῷ περὶ περὶ πιννίδον τῆς Ἡπιδωρὸς συγγερόμενον πιννίδον, id est, perforatur margaritum. Ita enim nunc accipere malo, ut olim etiam feci, quam de vellere ipso conchæ, quod *πιννίδον* ἐστίν, & *πιννίδον* simpliciter dicebatur. Glossæ: *πιννίδον, marimum vellus. Unde πιννίδον τετραπύρρον, quæ lanam habent ejusdem coloris cum vellere pinnarum, id est, aurei. Basilii in Hexaemero: πίννην τὸ χρυσὸν ἐστὶν αἱ πίνναι τρέφουσι. Sed de eo paulo post. At πιννίδον absolute est margaritum ipsum, non concha margariti, vel ostreum. Quod enim dicit peripli auctor, πιννίδον περὶ πιννίδον, non concha ipsa perforatur, sed lapillus, sive margarita. Idem πιννίδον κόγχων appellat concham ipsam pinnæ, in qua gignitur margaritum: ἐκδέχεται ἢ μετὰ πολλὸν τὸ σῆμα τῆς Περσικῆς, καὶ πωλεῖται καλούμεσιν εἰς τὴν πιννίδον κόγχην. Ergo πιννίδον est margaritum à quo πιννίδον κόγχην, concha margaritifera. Optimæ glossæ: *πιννίδον, margarita. Inter hos auctores itaque convenit pinnam esse in India & Arabia quæ fert margaritum. Theophrastus pinnæ quidem similem illam ostream dicit, sed minorem. Plinius capite de margaritis: In nostro mari reperiri solebant crebrius circa Bosphorum Thracicum, rufi ac parvi in conchis quas myas appellant. At in Acarnania quæ vocatur pinna gignit. Quo apparet non uno concha genere nasci. Si pinna est, quæ margaritum in Acarnania gignit, pinna non est, sed aliud genus ostreæ, quæ in Arabia & India hunc lapidem generat. Atqui Isidorus *πίννας* vocat, in qua id genus calculi per Arabiam & Indiam invenitur. Subjicit Plinius: namque & Juba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, ipsum unionem in carne, grandini similem. Hæc Plinius è Juba. Androithenes apud Athenæum concham margariti ita describit: ἐστὶ ἢ ἡ μὲν ἢ ὁρέῳ ὅπως ὁμοειδὴς τῇ πύρρῳ, καὶ διέγλυται ἢ, αἰσὰ λείον τὸ ὁμοειδὲς ἐξ ἑαυτῆς καὶ δασύ. Juba, vel Plinius ex illo, concham illam facit, *pectini similem insecto*, hoc est, *διεγλυμμένῳ*, nam *διεγλυμμένον* est insectum, & incisum striaturis & rugis. Falluntur, qui insectum in Plinio accipiunt pro non secto. At Androithenes concham margaritæ levem esse tradit, nec insectam, cetera pectini similem. Quæ sequuntur patria sunt: *ipsum unionem in carne grandini similem*, non tamen grandini similem, quæ de cælo cadit, Androithenes unionem esse ait; sed grandini suum: ὁ ἢ λίθος γίνεται ἐν τῇ σαρκὶ ἢ ὁρέῳ, ὡς περὶ ἐν τοῖς ὑδατὶς ἢ χαλάζι. Quod Plinius omittere non debuit: nec enim puto Jubam omisisse. Ut in carne suis alba grana inveniuntur, quæ Græcis *χαλάζι* dicuntur, ad eam formam***

in arthe ostrei unio reperitur. Hinc recentiores Græci χαλαζαν unionem appellarunt à grandine suis: μέθοδος δ' ἡς σκοπεύεται σφαιροειδής ἡ χαλαζα: *methodus, quæ rotundatur margaritum* apud Zosimum. Et paulo post: διαβὼν λεπτοτάτης χαλαζας, βάλε αὐτὸς ἐν ὕδατι. Et passim toto eo tractatu. Plinius χαλαζα illa quid esset non intellexit, qui *grandinem* simpliciter vertit. Addit Androsthenes: τὸ δ' ὄστρεον λεῖον καὶ δασύ. Intelligit hirsutum ea lanugine aurea, quam conchis pinnarum inesse veteres omnes testantur, atque ἑλὼν πίνινον appellant, & πίνινον. Tertullianus de Pallio: *Nam & de mari vellera, quæ muscosa lanositatis plantiores concha comant.* Ab hac lanosa coma crinitas conchas appellat Plinius capite de generibus concharum: *jam distinctione virgulata, crinita, crispa, canaliculata, pectinatim divisa, imbricatim undata, cancellatim reticulata.* Crinita videtur ab illa lanugine villosa, & muscosa, qua comare eas dicit Tertullianus. Κροκύδα Græci & μήρυγμα concharum hoc vellus appellatarunt. Neophytus in Jatrigo: μήρυγμα, ἡ κροκύς τῶν κηρύκων, καὶ τῶν πιννῶν, καὶ τὸ ἐξεσπόμενον, καὶ μαλακὸν ἑλὼν. Hefychius μήρυγμα σπάσμα ἐπὶς exponit, id est, *tractum lana*. Tibullus:

Ductaque de niveo vellere tracta putat.

Ubi tracta, τὸ σπάσμα ἐπὶς. Idem Neophytus alio loco: εἰκόνα, τὸ ὅππ' ἔ' κηρύκων, καὶ πορφύρων, καὶ πινῶν μέσῃ, εἰς ᾧ ἡ ἑλξίς ἐστὶ δ' ὄστρεον. Εἰσὶ δ' αἱ κροκύδες αὐτῶν. Ab his igitur floccis, & lanoso vellere concha pinnæ Androstheni dicitur habere λεῖον ὄστρεον καὶ δασύ: *leve & hirsutum lanugine.* Nihil enim prohibet quin utrumque simul esse possit, in diversis utique partibus. Plinius addit vel Juba: *hirsutum echinorum modo.* Ergo echini marini lanugine pari obfusi sunt ac pinnæ vel conchæ margaritiferae. Spinis hispidos tantum esse putabam. Clara tamen illa Plinii verba. De altero genere echinorum id fortassean capiendum, qui βρύττιοι dicebantur. Nam Aristoteles duo genera facit, τὸ δ' ἔ' Σπαρτιάγων, καὶ τὸ καλεσμένον βρύττιον. Ab his βρύττιοις, qui minores sunt, & lanuginem habent molliorem, appellatum βρύττιον ὕφασμα. Hefychius: βρύττιον εἶδος ἐχίνου πελαγίου, ὡς φησὶν Ἀριστέλης. Vix dubium habeo quin ab istis βρύττιοις dictum ductumque sit βρύττινον πένισμα, de quo apud eum statim mentio: βρύττινον ἐν μαλακοῖς.

Ἀμοργὸν ἔνδον βρυτίνῳ νῆθιν πνᾶ.

Ἐπιτίξε πρὸς τὸ πένισμα τὸ βρύττινον. Ἐστὶ καὶ ζῶον. Versus est à Cratini Comœdia Μαλθακοῖς, ubi ἀμοργὸν βρυτίνῳ vocabat, *linum brytinum*. Ἀμοργὸν pro quolibet lino vel bysso, quia optimus nascebatur in insula Amorgi. Unde ἀμοργινὸι χιτῶνες, lineæ tunicæ ex Amorgo. Stephanus coloris genus esse vult: ὁ δ' ἀμοργινὸς χιτῶν, χρώματ' ἴδιον. Versus Cratini contrarium indicat, qui ἀμοργὸν pro quolibet bysso posuit. Sic *cauna* quælibet caricæ, non tantum Cauniæ. Hefychius: Ἀμοργίς, καλὰ μὲν πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν γίνεσθαι, ἢ ὕφασμα, ἢ χιτῶν. Hefychius: βρύττινον πένισμα à quodam animali scarabæo simili dictum autumat, & idem esse cum bombycino: βρύττινον ὁμοίον καυθάρῳ, καὶ τὸ αὐτὸ βρύττινον πένισμα ὅπερ ἔσθ' ἐνίων βομβυκίνον λέγεσθαι. Sed falli puto. βρύττινον à brytto echino, qui lanugine hirsutus est, ut pinnæ à quo & πίνινον ὕφασμα. Idem: βρυτίνῳ, βυσσίνῳ. Μήκων quoque dicebatur capillitium pinnarum & muricum, unde & μήκωνες, vestes byssinæ. Hefychius: μήκωνες, ποὰ πρὸς λήθλιω ἐμπνέσσει, καὶ τὰ τῆς πίννης τευχώματα καὶ ὁμοίων, καὶ μέρ' καὶ ὕφασμα βύσσινον. Ita legenda hæc verba. Athenæo μήκωνες in buccino quoque dicuntur partes illæ fibrosæ in medio buccini, quas cirri ac crines ambiunt: τέτων δ' αἱ μήκωνες λεγομένη καὶ πρὸς τοῖς πύθμεσιν, αἰπαλαί, ἀφθαγεῖ. Ubi πύθμεσιν non sunt interiora buccini, nec fundus testæ, ut vulgo interpretantur, sed pars alvi, qua insitunt in fundo maris, aut qua adhærescunt. Neophytus & μέσῃ exponit, εἰς ᾧ ἡ ἑλξίς ἐστὶ δ' ὄστρεον. Qui εἰκόνα vocat pro μήκωνι. Apud Dioscoridem similiter hæc vox corrupta est. Nam ubi vulgo Ἰόνια legitur, vel, ut alii scribunt, κίονια, debet esse *μηκωνία*, quæ μήκωνες aliis dicuntur: *μηκωνία δ' καλεῖται τὰ ὅππ' ἔ' κηρύκων, καὶ πορφύρων μέσῃ.* Addit Neophytus: καὶ ἔ' πινῶν. Sequitur apud Dioscoridem: *ὅτε οἱ ἑλξίς ἐστὶ δ' ὄστρεον.* Quod de orbibus, vel cir-

culis, quæ in testa purpuræ sunt, ex quorum numero de ætate ostreae judicatur, accipiunt. Quod non potest habere locum. Lege ut est apud Neophytum: *ὅτε οἱ ἑλξίς ἐστὶ δ' ὄστρεον.* Quod ea parte scripit, ac promouet testa. Mediam testæ partem intelligit. Aristoteles florem succi tinctorii in purpuris inter τράχηλον & μήκωνα hærete scribit: τὸ δ' ἀνθ' ἑλξισιν ἀνὰ μέσον δ' μήκωνος, καὶ δ' τράχηλος. Plinius in mediis faucibus dicit: *sed purpure florem illum tingendis expetitur vestibus in mediis habent faucibus.* Μήκων igitur, vel μήκωνιον pars media in conchis: τράχηλος anterior. Fauces in medio sunt trachelii & meconis. Festi abbreviator: *Trachelii appellantur muricum ac purpure superiores partes.* Anteriores igitur ac superiores partes τράχηλοι: media, μήκωνες, πρὸς τοῖς πύθμεσιν. Μήκωνα in polytis Suidas interpretatur μέρ' ἢ τῶν ἐν τοσούτων ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ. Hefychius μήκωνα, μέρ' πινῶν καὶ τῶν ἐμοίων esse notat. Hi mecones edules in plerisque, ut & trachelii. Athenæus in buccinis τράχηλος & μήκωνας efui esse tradit. Hefychius σπονδύλος interpretatur τὰς τράχηλους. Τράχηλος τὰς πορφύρας, ἐνίοι τὰς σπονδύλους & κογχυλίων. Plinius *spondylum* quoque partem ostreae facit, & ostreas commendari dicit, *spondylo brevi*, atque non *carneo*. Idem alio loco *spondylum* velut piscis quoddam genus facere videtur lib. xxxi. cap. xi. *Spondylus, smaragdus, stella, spongia.* De spondylo tamen, sive trachelo ostreae accipiendum, non de certa piscis, aut ostreae specie. Sic & *cybium* eodem capite recenset inter animalia in mari viventia, quæ pars erat quadrata concisæ pelamydis. Idem capite x. *Tertianis mederi dicitur & spondylus per se adalligatus*, id est, caro ex trachelo ostreae per se adalligata. Exempta nimirum ex ostrea. Τράχηλος ostreae plane intelligit. Athenæus: ἐφόμοι δ' ἢ τὸ καὶ ἑαυτὸς καὶ οἱ τράχηλοι τῶν πορφύρων, ὅθεν τὰς τῶν σπονδύλων δὲ τὰς: *per se elixæ sunt cervicis purpurarum*, id est, separatim elixæ, ac seorsim à reliqua carne. Ut *spondylus per se adalligatus collo*. Posidippus apud eundem Athenæum:

*Ὁστρα περὶ αἰνὴν ἐλχέλου, καὶ καρχήδης,
Κόλχας, ἐχίνου πορφυράτης, μήκωνια,
Πίννας, τράχηλος, μύας.*

In his versibus τράχηλος & μήκωνια, quæ partes sunt conchyliorum, inter ostrearum ac piscium genera veluti proprium genus poeta recensuit. Non tamen sunt. Sed quia per se coquebantur, ideo seorsim nominavit. Fortassean & καὶ ἐξολῶ cervicis, ac cirri purpurarum ac buccinorum ita appellabantur. Hefychius in voce ταραντίνα. Τινες δ' τὰς πορφύρας, ἐδώδοι δ' οἱ ἐξ αὐτῶν τράχηλοι. Ex eo Posidippi loco idem Hefychius, aut simili τράχηλος de certo purpurarum genere interpretatus est. Sed fallitur. Æque & μήκωνια de certa specie ostreae accipi deberent, quæ partes erant buccinorum & purpurarum, ut & τράχηλοι. Hos trachelos, ut dixi, Latini vocarunt *spondylos*. Martialis:

Rosos tepenti spondylos sinu condit.

Ita legendum, nec de aliis spondylis intelligendum quam de ostrearum cervicibus. Petronio *cochlearum* cervicis dicuntur, qui Græcis τράχηλοι. Hefychius σφόνδύλος scribit, & τράχηλος interpretatur. Σφόνδύλος, τράχηλος. Σφόνδυλοι, αἱ ἀρμογὰς τῶν μελῶν, καὶ λῶ, τράχηλος. Σφόνδυλοι, αἱ ἀρμογὰς τῶν μελῶν, καὶ λῶ, τράχηλος. In plerisque Latinorum scriptis *spondylos* etiam legere est, pro spondylis. Ut τράχηλος conchæ speciale genus non est, sed pars ostreae, ita nec σφόνδύλος. Mirum tamen quamplurimos auctores Græcos & Latinos *sphondylum* pro speciali genere conchæ ponere. Metellus apud Macrobius in indice Pontificiæ cœnæ: *ante cœnam echinos, ostreas crudas quamvis vellent, peloridas, sphondylos.* Et paulo post: *patinam ostrearum, peloridum, balanos nigros, balanos albos, iterum sphondylos.* Columella lib. vii. cap. xvi. *Est dem quoque maxime idonea est conchyliis, muricibus, ostreis, purpurarumque tum concharum pectunculis, balanis sphondyliis.* Σφόνδυλον vel σπόνδυλον hoc sensu apud veterum usum Græci auctores non legas. Galenus, qui ita usurpat, Latine fortasse sequutus est lib. iii. de alimentis: τὰ δ' ἐμικρὰ χήμια καὶ οἱ σφόνδυλοι, καὶ οἱ σφαλμάτι καὶ αἱ πορφύραι, καὶ οἱ κηρύκες. Ecce tamen aliud, quod possit firmare, Græcos etiam antiquos σπόνδυλον conchis pro genere conchulæ marinæ. Olim parvis conchis marinis utebantur pro calculis ad ferendam sententiam

εα χοιρίναι dicebantur. Pollux: κλεψύδρα χοιρίναι. Παλαιὸν γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, ἀπὲρ ἦσαν κλέχαι θαλασσίαι. Scholiastes Aristophanis: ἀντὶ τῆς ψήφων τῆς χοιρίναις ἐχρῶντο. Ἐισὶ δὲ κλέχαι πνέες. Postea ad eam formam calculi ex ære facti, quos & σπονδύλους dixerunt, antiquo nomine retento, ut σφόνδυλοι iidem fuerint cum χοιρίναις, quæ sunt conchæ marinæ. Idem Pollux: αὐτοὶ δὲ καὶ χαλκῶς ἐποικίσαντο καὶ μίμησιν, σπόνδυλοι δὲ ἀκαλῆντο αἱ ψήφοι δικαστικαὶ χαλκῶς πεποιημέναι. Hæc de sphondylis. Μήκωνες in medio ostreo fibræ sunt, vel fimbriæ. Neophytus: εἰσὶ δὲ αἱ κροκύδες αὐτῶν. Martialis cirros appellat eo ipso epigrammate, quo spondylorum meminit:

Nec erubescit pejerare de turdo,

Et ostreorum rapere lividos cirros.

Plinius crines vocitat lib. xxxi. cap. vi. Spondylo brevi atque non carnosio, nec fibris laciniato, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur, calliblephara appellant. Spondylus in ostreis est τεράχιλος Græcorum, quem vult brevem & callosum magis esse quam carnosum. Fibra, quas ambit crinis purpureus, sunt τὰ μηχανία. Hæc omnino vera in Dioscoride lectio, non κρόνια, aut ἰόνια. Male etiam apud Neophytum εἰκόνια, pro μηχανία. Ita etiam dicta sunt pinnæ vellera, quæ τερχώματα Hesychius vocat. Ab illo pinnarum capillitio & molli lanositate, tenuis vestis μήκων appellata. Nam & nebatur ejusmodi pinnarum vellus, & vestes ex eo texebantur. Inde vestes papaveracea Latinis pro tenuibus ac delicatis, ut Græcis μήκωνες. Plinius capite de lanarum generibus ac vestium: crebra papaveracea antiquam habent originem jam sub Lucillio poetâ in Torquato notata. Vulgo legitur papaverata. Pro quo vir doctissimus paveratas corrigendum putavit, & multis hactenus viris quoque doctissimis persuasit. Vetus & optimus liber vocat papaveractas pro papaveracas. Vestis papaveracea eadem forma ac ratione dicta, ut lingula piscis: ut portulaca, personaca herbæ. Quia Græci μήκωνα, vel μηχανίην vestem vocant tenuissimam, ex mecone, sive papavere pinnarum textam, Lucillius, qui ubique ac semper Græcificabat, papaveracam delicatam ac byssinam vestem dixit. Papaveraca vestis, ἡ μηχανίης, ut personaca herba, ἡ προσωπίς. Non explicavit Plinius quales illæ vestes fuerint, & unde dictæ. Alio loco tradit, inter papavera genus esse quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Mirum est nihil Dioscoridem & alios Græcos de illo papavere prodidisse, quod lineis præcipuum candorem conciliavit. Quia Græci μήκωνα ὄψαμα βύσσινον interpretantur, textum byssinum ac lineum, puto quosdam hoc ita accepisse quasi papaveris esset genus quoddam, ex quo linea & byssina candorem traherent, quæ μηχανίη appellationem ea gratia sortita sint. Et forte Plinius ipse sic interpretatus est, ut in aliis multis fecit, in quibus pariter hallucinatus. Pliniana tamen hallucinatio de certo genere papaveris, ex quo lintea candorem trahere dixit, aliam habet originem. Eam jam invenimus, & ad fontem erroris pervenimus. Lib. xx. cap. xix, quo genera papaverum persequitur, ita scribit: Alterum e silvestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis si procul intuearis speciem passerum representantibus, radice in summa terra cuncte, semine spumeo ex hoc lintea splendorem trahunt æstate. Totus hic locus est Theophrasti verbis expressus lib. ix. Hist. cap. xiiii: ἑτέρα δὲ μήκων ἡρακλεία καλεῖται, τὸ μὲν φύλλον ἔχει οἷον σπυρίδος, ὡς τὰ ὀθονία λευκαίνουσι. Palam est dicere Theophrastum hoc genus papaveris folium habere simile strutho herbæ, quo lintea dealbantur. Plinius स्पῖρον in illis verbis Theophrasti pro passere accepit, atque inde hariolatus est, papaver heraclium foliis esse speciem passerum representantibus. Cum igitur स्पῖρον ibi de passere intellexisset, utique & verba illa ὡς τὰ ὀθονία λευκαίνουσι ad papaver ipsum transtulit, atque ex ejus semine lintea candida, ac splendida fieri somniavit. Quod & alio loco repetiit, lib. xix. cap. i de lino: Est & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Σπῆρδ' idem σπυρίδιον, herba lanaria, quo lintea, & lanæ in candorem dabantur. Legendum autem in superioribus Plinii verbis: Heraclium vocatur, ab aliis aphrodes. In libris scriptum est, aphrō. Pro aphrodes vitiose editur aphron.

A Eo semine, quia candidum est, lintea dealbari commentus est Plinius. Theophrastus: τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. Dioscorides de hoc papavere: τὸ φύλλον σφοδρὰ μικρὸν, σπυρίδιον οἰκῆς, καὶ καρπὸν παρὰ αὐτοῖς μικρὸν. Ita legendum. Plinius vertit: semine spumeo, ex hoc lintea splendorem trahunt æstate. Atqui non semen ipsum spumeum, sed tota planta: καὶ τὸν ὅλον δὲ βοτάνιον λευκὸν ἐστὶ, καὶ ἀφρώδες. Hæc ridicula. Distinguendum etiam, ac legendum in Plinio: Ex hoc lintea splendorem trahunt. Æstate conditur. Dioscorides: τῆς δὲ καρπὸς συλλέγεται ὅταν τελείως ἀδρυθῇ ἡ φέρη, καὶ ξηρανθεὶς ἀποσπῆται. Mox lege: Prodest comitialibus morbis acetabuli mensura. Locus ille vulgo corruptissimus. Androsthene ac Juba similem pectini faciunt concham illam, quæ gignit margaritum. Procopius reapsi pectinem esse dicit lib. i. Περισκεῶν his verbis: λέγουσιν ἐν Πέρσῃ εἶναι μὲν ἐν τῇ κενὴ τὸ μαργαρον ἔσθ' ἐν θαλάσῃ ἢ ἐν Πέρσῃ ἐστὶ. Sic alii pinnæ similem, alii pinnam esse, quidam pectini similem, quidam pectinem esse volunt quæ margaritum fert. Nonnulli etiam μάκα. Sane Plinius in iis conchis, quas myas appellant, reperiri tradit in nostro orbe. Galenus μάκα κόγχη κοίλην interpretatur. Margaritifera quoque conchæ κοίλαι dicebantur. Isidorus: concharum multa genera sunt, inter quas & margaritifera, qua cœla dicuntur, in quarum carne pretiosus calculus solidatur. Ita legendum olim docuimus, κοίλαι. Sed male à cœlo deducit hoc nomen. Myaces genus ostreae quam & κοίλην κόγχην Græci vocavere. Plinius myaces in duas species degenerare ait, in mitulos, qui salelem virisque respiunt: mysas quæ rotunditate differunt. Gesnerus legebat: qui scillam virisque respiunt. Certe Athenæus myas inter conchas numerans, quosdam ex his esse dicit σκυλῶδεις. Ἐισὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι, καὶ σκυλῶδεις, κακόχυλοι τε καὶ περὶ τὴν γαστρίν ἀπειθεῖς. Ergo hi sunt, quos mitulos appellat Plinius, qui scillam respiunt. Minores mysas appellat, quæ hirtæ sunt. Athenæus: οἱ δὲ ἐλαττονοὶ τέτων καὶ δασεῖς ἐξωθεν ἐρηκνῶτεροι μὲν εἰσὶ καὶ δόχυλωτεροι τῶν σκυλῶδων. Hæc sunt, quæ Plinio dicuntur mysas. Sed legendum mysas, hoc est, μυῖσσαι. Idem Athenæus distinguit inter τὰς μύας, & τὰς μύας. Majores illos facit, has minores. Hoc in multis obtinet animalibus, ut majores sint mares. In plantis quoque quæ discretionem sexus censentur, majores habitæ masculæ. Hinc mariscus juncus pro majore, idem qui & masculus. Nam mas, mariscus ὑποκοριστικῶς, ut Syrus Syrisus, Pan Paniscus, scortum scortiscum & similia. Sic ficus marisca, quæ majores sunt, & masculæ. Rationem horum vocabulorum nemo hactenus intellexerat. Ἀἱ μύες faciunt diminutivum, μυῖσσαι: οἱ μύες, masculi & majores, ὑποκοριστικῶν, μυῖσσαι. Meminit etiam Plinius mysorum, id est, parvorum μύων. Nugantur viri doctissimi, qui musculos vertunt. Male etiam Plinio vocantur mysas pro myisci. Inde nomen proprium pueri Μύσκου versibus Meleagri celebratum. Μύας Plinius vertit mytilos, & scillam resipere dicit. Σκυλῶδεις nimirum legebat in Græco, pro σκυλῶδεις, vel σκυλῶδεις, quæ vera est lectio. Atque ita plane in epitome Athenæi scribitur. Σκυλῶδεις Græci vocant omnes carnes, quæ cum difficultate manduntur, atque inter dentes trahuntur, ut coria. Inde & coriaceum vulgo vocamus, quod Græci σκυλῶδεις. Hoc sensu, μύες σκυλῶδεις καὶ περὶ γαστρίν ἀπειθεῖς. Idem de purpura: πορφύρεα ἢ τέτων εἰσὶ καὶ δόχυλωτεροι αἱ τῆς πορφύρας μήκωνες πᾶσι σκυλῶδεις καὶ ἀφρώδεις: καὶ γὰρ ὅλον τὸ κοίχυλιον ποικίλον ἐστὶ. Tale est totum conchylium carne dura ac coriacea. Idem lib. i. i. Ὁ δὲ σκόμβος καὶ τὰ τεχνικῶς δόχυλων δὲ σμάχης, ὁ κοίλιας δὲ σκυλῶδεις, δηκτικώτερος καὶ κακόχυλότερος. Ubi etiam male σκυλῶδεις legitur. De odore malo ac viroso scillamque resipiente non accipiendum hoc nomen, sed est quod diximus, σκύλον est corium, unde σκυλοδέψης coriarius. Fortasse & Plinius ita in Græco legerit, quod ad virus & tetricum odorem coriorum retulit. Nec enim possum probare conjecturam Gesneri legentis, scillamque & virus redolent. Nam libri omnes veteres retinent salem. Quod virus redolere ait, τὸ σκυλῶδες expressit: quod salem, τὸ αἰνκόν. Athenæus de purpuræ carne: τὸ δὲ λοιπὸν αὐτῶν αἰνκόν, id est, salem redolens. τὸ σκυλῶδες igitur de malo odore accepit, qualis est ἐ coriis. Inde illud Petronii: hænd melius olere.

olere possunt, quam qui in coriaria habitant. Vulgo edunt: in culina habitant. Culinam scio multis non male olere. At veteres libri legunt: in coria pro coriaria: ἐν τῇ βυροφείῳ. Ceterum σκυλῶδες id est quod diximus. De malo odore, ac viroso tam ostrearum quam falsamentorum & carniū τὸ βρομῶδες, & ἐμβερομον Græci plerumque usurpant. Mures generalis appellatio hujus ostrei. Qui majores in eo genere sunt, μύαιες dicebantur, ut minores μύτικοι, vel μύτικοι. Qui mussulus Latine vertunt, nugantur. Mytilos qui volet eos Latine dicere, dicat. Ea vox idem sonat. Miratus sum Ennium in *hedypatheticis*, cum versus Archestrati verteret, μὲς reddidisse mures, quum sint myes retento Græco vocabulo, vel mytili Latine.

τὰς μὲς Αἰνῶ ἔχει μεγάλας, ὅσας δ' Αἰνῶ.

Ita vertit Ennius versibus, quæ apud Apulejum leguntur:

Omnibus ut Clupea præstat mustella marina

Mures sunt Anid, aspra ostrea plurima Abydi.

Sic legendi hi versus. Sic infra:

Surrentid Elopem fac emas, Glaucum ad Cumas, quid?

Scarum praterii cerebrum Jovis pane supremi.

In optimis Florentinis scriptum est:

Surrenti Telorum fac emas.

Ex quo facimus:

Surrentid Elopem fac emas.

Ita:

Mures sunt Aedin, aspra ostrea plurima Abydi.

Aliter non stat versus. In iisdem Florentinis codicibus & aliis omnibus, quos vidimus, sequens versus ad hunc modum concipitur:

Mitylena est pecten, charadrumque apud Ambracia fines.

Græca Archestrati sic habent:

---- τὰς δὲ κτένας ἢ μίτυλων.

Πλείους δ' Ἀμβρακία παρέχει ἢ ἀπλῶς τε μετ' αὐτῶν.

Ita legenda hæc, quæ vulgo corrupta. Ἀπλῶς sunt soleæ. Ita vocat piscem ex planorum genere, quem & Græci σινδάλιον dixere, Latini soleam. Vulgo est:

---- καὶ ἀπλῶς τε μετ' αὐτῶν.

Ambracia multos pectines præbet, & cum his etiam soleas. Hefychius ἀπλῶς exponit ἑνὶ ὄντι. Quid si lusit in nomine pectinis Archestratus? Pectines sunt marinæ conchæ ex ostrearum genere. Et pectines sunt quibus sordes è capite decutiuntur. Multos pectines præbere ait Ambraciam, sed & fordibus præterea abundare, licet apud eos abundant pectines. Eodem modo lusit infra & in κηρύκων nomine, quo præcones vocantur & genus ostreæ:

---- τὰς κήρυκας δ' ὀπτεῖψας.

Ὁ Ζῶς τὰς πε θαλασσογυεῖς ἢ τὰς ἀγοραῖες.

Sed ἀπλῶς pro ἀπλῶς legi apud Hefychium mendose arbitror. Nam ἀπλῶς sunt ἑνὶ ὄντι, & illota. Nunc videamus Ennii verba:

Mitylena est pecten, charadrumque apud Ambracia fines.

Omnino puto corrigendum:

Mitylena est pecten, charadrumque apud Ambraciā.

Versus huic similis infra:

Melanurum turdum, merulamque, umbramque marinam.

Et apud Virgilium:

Fluviorum rex Eridanus.

Mitylenæ pectinem esse, eundemque plurimum in Ambracia haberi dixit Archestratus, quem hic sequitur Ennius. Frustra igitur sunt viri docti qui repoluerant in Latino.

Est Mitylena pecten aperque apud Ambraciæ amnes.

Nulla καπῆς mentio in Græcis, quamvis ex Latino in Græcum id restituere voluerit vir doctissimus. Charadrum Græce, vel charadra fossam significat, vel portum fossitium. Virgilius:

Est portus alii effodiunt.

Ibi Servius: Et vere ait: nam Carthaginenses cothone fossa utuntur, non naturali portu. Latini cothones vocarunt portus manu factos & effossos. Festus: Cothones appellantur portus in mari interiores arte & manu facti. Atqui cothon pro portu fossitio vix Latinum videtur. Ita vocabatur parva insula Carthaginis, quæ vicem portus præbebat, & navalia habebat. Strabo lib. xvii de Carthagine: ἐπὶ κείνῃ τῇ ἀκροπόλει οἱ τε λιμένες, καὶ οἱ κώπων νησίον περὶ

A Φερὲς, δὲ λίαν περὶ τοὺς λιμένας, ἔχοντι νεωστίκους ἐκατέρωθεν κύκλους, καὶ πύματα δ' ἐπὶ διόδῳ. Facticia hæc insula, & euripo circumdata, id est, canali manu facto. Forte κώπων dicta voce Græca, quod rotunda esset instar poculi. Stephanus κώπων tradit esse νῆσον ἐπὶ πύργῳ κυθήρων. Et citat Artemidorum. Vereor ut de hac intelligendum sit. Nam de illa altum apud veteres silentium. Potest & videri dicta ab eadem similitudine. Ex illo portu Carthaginensi Cothone, alii, ut videtur, portus manu facti sic dicebantur, si fides est Festo. Fossas etiam appellarunt Latini. Hodie quoque apud Nannetes portus fossa dicitur, Græcis χάραξ. Hinc in Cilicia χάραξ λιμνὴ καὶ θήνησιον. At χάραξ vel χάραξ fossa est. Glossæ: χάραξ, fossa, vallis. Hefychio χάραξ αἱ χαραῖς ἢ ἐδάφεις, καὶ οἱ περὶ τοὺς ποταμούς. Charadrum Ambraciæ pro portu dixit Ennius, in quo multi capiebantur pectines. Nec mirum eam vocem Græcam usurpasset, quum titulum libro Græcum fecerit ἡδυπαθητικά. Ita enim legendum pro *hedypathetica*. Forte & portus Ambraciæ eo nomine vocabatur. Illud finis ex glossa manavit, qua charadrum Ambraciæ aliquis exposuerat fines. Nam & glossæ veteres charadrum cancellum interpretantur: cancellus, χάραξ. At cancellos pro finibus & limitibus passim Latini usurparunt.

C Cassiodorus: Intra Tuscia cancellos. Hinc cancellatio pro limitatione apud auctores rei Agrimensoariæ, & ager cancellatus delimitatus. Hæc est proprie χάραξ, quæ χάραξ ἢ ἐδάφεις significat, id est, cancellatio nem. Legendum igitur: charadrumque apud Ambraciā. Nisi quis malit, Ambraciensis, vel Ambraciensem. Sed illud verius. In fine eorum versuum scribendum:

Polypus Corcyra, calvaria, pinguis acarne,

Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Hæc omnia Corcyræ esse dicit. Acarne nomen piscis Plinio. Ἀκάρναξ, λέβας Hefychio. Ut C & T sæpe invicem mutantur, puto eundem esse piscem, qui atarna dicitur in glossis: Atarna, ἐὶ δ' ἰχθύς. At in regio codice apud Agellium in his Lucilii versibus legitur lib. x. cap. xx.

---- Abdomina thynni

Advenientibus prius dabo, cephalæque carne.

Pro acarne, ut videtur. Et forte etiam scribendum in versu Ennii:

---- calvaria pinguis acarna.

Muriculi sunt parvi murices. At mures iterum hic posuit ἀντὶ τῶν μύων. Quod sane miror. Nam mures Latine aliud sunt. At myes, vel myaces sunt ostreæ, quæ nihil commune habent cum muribus. Male etiam vir doctissimus apud Arrianum in Indicis μύας θαλασσίους mures marinos vertit, quum sint mityli marini vel myes: καὶ λέγει ὅτι μύας τε ἐθέρων τὰς θαλασσίους οἱ σαρπητῶντες, καὶ ὅσας τὰς σωλιῶς καλεομένης. Infima Græcia μύας θαλασσίους dixit pro μύτις. Neophytus: μύας, μύτιον θαλασσίον. Symeon magister: μύακια ὅσας καὶ τὰ κοινῶς μύτια. Sed inquires, cur θαλασσίους μύες dicuntur, nisi ut distinguantur ἀπὸ τῶν χερσαίων. Nulli autem terrestres μύες, nisi mures accipias. Non ita est. Μύες θαλασσίους ea gratia dicti ut à fluviatilibus discernantur. Etenim in amnibus etiam parvi mityli reperiuntur. Immo in rivulis quibusdam sæpe ipse vidi, in quibus piscium minutæ capiebantur. Sed hæc alibi. Mus marinus Plinio aliud est. Sed errore ac culpa Plinio mus ille dicitur quæ est ἡ μὲς. Mus marinus in terra scrobe effosso parit ova, & obruit. Rursus tricesimo die resossa aperit, sortumque in aquam ducit. In Græcis ἡ δ' ἡ μὲς. Quod ille accepit, ἡ δ' ἡ μὲς, & murem marinum interpretatus est. Animal est aquaticum testudini simile: quod etiam in terram exit. De quo plura in nostro commentario de Muscis instrumentis. Nec melius neoterici interpretes, qui πῶς ἡ μὲς reddunt murem aquaticum. Quasi ἡ μὲς, & μὲς idem sit nomen, idemque animal. Idem plane est error. Mures quidem sunt aquatiles, qui etiam juxta aquas vivunt & natant, sed piscium in numero non censentur, & pilo vestiti sunt. Mures piscatores vulgo eos indigeramus, & similes sunt iis muribus, quos rattos vocamus, amnes natando sæpe transeunt, sed in amnibus non degunt. In ripæ foraminibus sedes suas habent, & ἀμφίβιοι sunt, ut lutræ & fibri. Myes conchæ dictæ sunt ἀπὸ τῆς μύης, quod

F E Mus marinus in terra scrobe effosso parit ova, & obruit. Rursus tricesimo die resossa aperit, sortumque in aquam ducit. In Græcis ἡ δ' ἡ μὲς. Quod ille accepit, ἡ δ' ἡ μὲς, & murem marinum interpretatus est. Animal est aquaticum testudini simile: quod etiam in terram exit. De quo plura in nostro commentario de Muscis instrumentis. Nec melius neoterici interpretes, qui πῶς ἡ μὲς reddunt murem aquaticum. Quasi ἡ μὲς, & μὲς idem sit nomen, idemque animal. Idem plane est error. Mures quidem sunt aquatiles, qui etiam juxta aquas vivunt & natant, sed piscium in numero non censentur, & pilo vestiti sunt. Mures piscatores vulgo eos indigeramus, & similes sunt iis muribus, quos rattos vocamus, amnes natando sæpe transeunt, sed in amnibus non degunt. In ripæ foraminibus sedes suas habent, & ἀμφίβιοι sunt, ut lutræ & fibri. Myes conchæ dictæ sunt ἀπὸ τῆς μύης, quod

quod claudant se atque aperiant quando libet, ut faciunt omnes conchæ duplices ac bipatentes. Quod ex istis conchis, quæ *μύες* appellantur, ligulae fierent & cochlearia, inde *μύρον* pro ligula, *ῥοπὶ τῆς μύϛ*. Nam & *μυάκιον* quoque *ligulam* dixerunt ex myace. Glossæ: *μυάκιον*, *ligula*. Zosimus: *πρώτον βαλὼν ἔλαιον ἐν μυάκι θέρμαινε καίων*. Ab eadem origine *μυσίλη* & *μυσίλ*. Ita vocarunt panem cavatum ad excipiendum & hauriendum jusculum. Grammatici exponunt: *κοῖλον ψωμὸν εἶναι καὶ ζωμὸν βαθυμένον*. Manus concavum hoc etiam nomine nuncuparunt. Siculi quoque *πὺν μύα*, vel *πὺν μύακα* concham sic vocitarunt. Sed consuetudine sua loquendi *μύηλον* dixerunt pro *μύσιλον*: ut *μύητακα* pro *μύτακα*; ut *ἑτήκα* pro *ἑτακα*, & similia. Certè *μυσίλ* & *μύαξ* vel *μύς* idem & ab eadem origine. Κοίλῳ κέγχλῳ Græci exponunt. Ab ea similitudine & *κοῖλον ψωμὸν* & *κοῖλον τῆς χεῖρὸς* appellarunt. Sed & *ligulam* sic nuncuparunt ab eadem figura, quod ligulae vicem atque usum sæpe præberet myacis concha. *Μυσίλ* igitur idem quod *μύαξ*. *Μύς* ῥοπὶ ἑ μύα est *clavilis*. Inde *μύσρα*, & *μυσίλαι*, vel *μυσίλοι* *claviles conchæ*, quæ dictæ quoque sunt *myaces*, vel *myes*, ab eadem causa. Plinius: *Inest iis efca, mordaces clavilesque conchæ, ceu mytilos videmus*. Clavilis concha est *μυσή*, quam & *μυσίλον* etiam dixerunt. Unde Siculum *μύηιλ*, & Latinum *mytilus*, vel *mytilus* pro myace. Alii *πιδίνας* Græcorum *mytilos* interpretantur. Athenæus: *τῶν πιδίνας λεγομένων, ἰὼ Ῥωμαῖοι μύηλον ὀνομάζουσιν*. *Μύηλ* *mytilus* pro *mytilus*: ut *situs* pro *fitulo*. Sic etiam *mutlos* pro *mutulis* ædificiorum dixerunt. Μετλὸν apud Eusthadium. Glossæ quoque nostræ *πιδίνας* interpretantur *mytilos*. *Τεπιδίνα* *mytili*. Sed *mytili*, ut dixi, sunt *μύηιλοι*, vel *μυσίλοι*. Non in uno igitur genere concharum nascitur margarita. Pinnæ, pectines, & myaces diversæ sunt concharum species, in quibus margaritum gigni veteres prodidere. In hoc quoque tempore non una concha lapidem hunc generat. Omnium præstantissimæ ad gignendas margaritas hodie habentur ex conchæ, quæ leves sunt & candidæ. Eadem porro sunt quas pinnis similes, aut pinnae dixerunt antiqui. De his Androsthene intelligendus, qui *λεῖον ὄσρακον καὶ δασύ* conchæ margaritifera tribuit, testam levem & hirsutam. Ab his *πιννιδὸν* dictum margaritum, quibus & *πίννινον* ἔλεον, quo concha illa comata & hirsuta est. *Perico* pro *pinicum* dixerunt barbari, & mutatione sollemni N in R *perico*, & transpositione *cheripo*. Ita Persæ hodie atque Indi vocant hoc genus levis conchæ. Alia est species, quam vulgo *μαργαρομήτηαν* appellant, id est, *matrem perularum*, quæ major est supra dicta, quæque parte exteriori scabra est & im-polita & rugis infecta. *Chanquo* nominatur ab indigenis pro *concha*. Nec enim dubito quin illud *chanquo* ex *concha* fluxerit. Hæc pectini similior quàm pinnæ. De qua intelligit Plinius, qui Juba auctore pectini infecto eam similem prædicat, hoc est, *κενὶ δαγγεγλυμμένῳ*. Tales enim pectines, *τεαχρόσρακοι*, *ῥαδωπὶ*, asperi ac virgulati & striaturis infecti. Nec enim aliud significat Plinio *infectum*, quam incisum. Et falluntur qui contrario sensu accipiunt. De altera igitur concha Androsthene verba capiendæ sunt, qui pectini quidem similem, sed levem esse ait concham margaritariam. De altera Plinius, qui ex Juba refert pectini infecto similem esse. Procopius *κτίνα* vocat concham margaritifera. Nam pecten, ut Græci dicunt, *δέγλυπται*, hoc est, rugis ac striaturis infectus est, & asper. Ab ultima usque antiquitate Persas & Indos voces illas retinuisse, quas, ut verisimile est, à mercatoribus Romanis atque Ægyptiis didicerant, non est mirum. commercium hoc fecit, & frequentia commeandi ad illos, ut pleraque vocabula hauserint à negotiatoribus, dum ea sæpius nominari audiunt. Indi hodie magni faciunt adamantes de rupe veteri cognominatos, præcipue quos natura perfecit, nulla arte politos. Hos vocant *naifes*. Plane sunt *nativi* adamantes. Quis enim ambigere queat, quin ex Latino dictio illa descenderit? Sic *nativus* hyacinthus Epiphania inter genera hyacinthorum manu & arte non elaboratus, vel à nativo colore. Sic

A *nativi lapilli* Propertio calculi vel gemmæ natura tantum, non arte politæ:

Litora nativos per se dent picta lapillos.

Et *nativus topus* Juvenali. *Nativi lapilli* in spongiis apud Plinium. *Nativus torus* Propertio

---- *nativo creverat herba toro.*

B Infinita hodie habent vocabula Persæ, quæ de Græco manasse is demum potest dubitare qui omnia ignorat. Rubinum vocant *yacut*, ex nomine *ῥακινθος*. *Band* dicunt fasciam. Id ex Græco *βάνδον* postremi imperii, quod à Latino factum est *bandum* τὸ *καθ' ὅσον* *παρμα*. Hinc *bandum* pro vexillo. Glossæ: *Bandon*, *σίγνον*. Inde & nos Francoceltæ *bandam* pro fascia dicimus, & *bandare* pro fasciare, quod tamen à Persis non didicimus, sed inde prorsus, unde & Persæ, habuimus. Notavi aliquando calculorum ludum Græcis recentioribus *ζατείκιον* appellari, eamque dictionem origine Græcam esse demonstravimus. Idem quippe *ζατείκιον* quod *ζατείων*, vel *ζατεῖον*. Quid esset explicavimus. Id non placuit viris quibusdam eruditis, qui à Persico vocem illam deducere maluerunt, quibus *xatrenq*, vel *xatrang* hodie appellatur latrunculorum ludus. Adeo inquam hæc observatio cuidam bella visa, ut palmariam censeat. Mihi contra videtur. Potius crediderim Persicum illud *xatrenq* ex Græco *ζατείκιον* fictum fuisse, quam Græcum ex Persico. *Ζατείκιον* dictionem esse mere Græcam præter illa, quæ ibi tum adnotavimus, *Lexicon* verus regie bibliothecæ id mihi postea confirmavit, in quo ita legi: *Ζατείκιον, ὃ καὶ παρὰ τὸ τῶν δέλων κολασή-ειον*. Hæc est *mandra* in ludo calculorum apud veteres:

Mandris & viireo latrone clausos.

C Et in Lucani Panegyrico de calculis, sive latrunculis:

Uti cuius & fracta prorumpat in æquora mandra.

D Hoc est *ζατείκιον*. Postremo quis nescit huius ludi inventionem Græcis deberi? A Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transit. Hispani *axedres* vocant hunc eundem lulum, voce indidem formata ac detorta, nempe ex *ζατείκιον*. Hoc argumento vel vinci potest id nomen non esse Persicum. Nec enim à Persis id habuere, sed à Mauritanis, qui voces pæne innumerabiles è Græco ac Latino in suam linguam traduxerunt. *Alzatrec* cum articulo videntur appellasse τὸ *ζατείκιον*, unde Hispanum *axedres*. Pauca admodum sunt herbarum, arborum, gemmarum, siderum Arabica, quæ non ex Græco detorta sint, ut sciunt ejus linguæ periti: & nos quædam observavimus, quæ illos fugerunt. Persæ in eo ludo latrunculorum & *rocham* dicunt, quæ nobis *rocca* est infimæ nempe Latinitatis vocabulum pro rupe. *Piada* quoque nominant pro pedite. Quæ non magis sunt origine Persica quam ipsius ludi appellatio, quem *xatrenq* ex Græco *ζατείκιον* nuncuparunt. Nec Persicam ab antiquo originem melius redolent eæ voces, quibus hodie Persæ matrem, fratrem & fororem appellant: quas & Germanicæ dialecto communes esse miratur Scaliger. Ego non miror. Nam & Persæ à Græcis eas acceperunt: Germani à Latinis, qui easdem habuere cum Græcis. Germanos quoque plurima è Græco mutuatos esse constat, ut alibi ostendimus. Persæ lac vocat *xir*: non omne lac fortasse, sed id quod lactis more manat primo, deinde concrevit ut gummi, ut lac Cyrenaicum, lac hammoniacum quod dixerunt *λεοντόγαλα*. Sic lac *mannu*, quod ipsi vocant *tabaxir*, est saccharum salis instar concretum. *Xirquest* quoque apud eosdem genus mannæ. De qua diximus supra. Græci *ξηρόν* & *ξηρίον* id appellant. Atque inde Persicum. Omnia quippe gummi genera Græcis *ξηρά* dicuntur. Chemicis auctoribus electrum, vel succinum *πέλειον ξηρίον* vocatur. Lexicon eorum: *ἤλεκτρον, πέλειον ξηρίον*. Iisdem Persis *feruza*, aut *firuza* nomen est gemmæ. Ea nostra est turchesia. Sed ex Græco sumptum vocabulum. *Jaspis ἀερόεσσα*, vel *ἡερόεσσα*, & contracte *ἡερόεσσα*: unde Persicum *firuza*. *Ἀερόεσσα* autem *jaspis*, quæ cælini coloris est, plane eadem cum nostra turchesia. Inde etiam factum Arabicum *feruzege*, ex *ἀερίεσσα* corruptum. Quidam smaragdum interpretantur, alii sapphirum. Verum iidem Arabes smaragdum vocant *zamardum* ex Græco infimæ ætatis *ζαμάργυ-δ*. Servius: *Alii tradunt jaspidem in zamardam transire.*

E F G Sic

Sic ζμίλαξ herba pro σμίλαξ apud Harpocracionem Alexandrinum in Lexico πει φυσικῶν δυνάμεων nondum edito. Cognatio igitur jaspidis cum smaragdo, ut etiam testatur Theophrastus: δοκεῖ δ', inquit, ἡ σμάραγδος ἐκ τῆς ζάσπιδος γίνεσθαι. Jaspis autem cælini, vel ærini coloris plane est turchesia. Sic ex Græco ζατέριον Persica vox xatrens.

Qua certo anni tempore luxuriante conceptu stiunt rorem velut maritum. Hæc omnia ut Solinus è Plinio, ita Ammianus è Solino mutuatus atque imitatus est. Plinius: *Has ubi genitalis anni stimulavit hora, pandentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt.* Ammianus: *Apud Indos & Persas margarita reperiuntur in testis robustis & candidis permixtione roris anni tempore praestituto concepta.* Expressit maritum rorem Solini, quum dixit permixtione roris margaritas concipi. Sic maritus imber apud auctorem Pervigilii Veneris:

Fecit undantem Dionem de maritis imbris.

Mox legendum apud eundem Ammianum: *cupientes enim velut coitum quemdam humoris ex lunari aspergine concipiunt densus oscitando.* Legit nimirum in Solini verbis, sicut hodie editum est: *& cum maxime lunares liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, gravidaeque fiunt.* Male in Ammiano legitur: *capiunt densus oscitando, pro concipiunt: concipiunt oscitando, exindeque gravidae edunt.* Nihil certius quam eum totam illam de margaritis historiam ab hoc Solino hausisse, cujus ipsamet verba usurpavit, non rem tantum sumpsit. Solinus pro illis, *& maxime quum lunares liquuntur aspergines*, scripserat in priore ἐκδοσί, *& cum maxime liquitur lunaris imber.* Quam scripturam in plerisque vetustis codicibus inveni. Possit & videri hæc lectio recognita, & posterioris editionis esse. Nam ex multis animadverti Ammianum incidisse in priorem, atque ea usum esse tantum. Sed in optimo regio ad marginem notata est, ut ceteræ omnes quas ex priore editione acceptas antiquarius illius codicis diligenter in ora descripsit. Quærendum porro quid Solinus intellexerit lunarium asperginum, aut lunaris imbris appellatione? Roscido conceptu eas gravidas fieri dixit tantum Plinius, & pro qualitate roris, quem acceperint, aut candescere partum, aut turbidum esse, aut pallescere. Non dubium est quin rorem Solinus lunaris asperginis nomine designaverit. Alcmani δρόσος appellatur αἶρ' ὁ θυγάτης καὶ στελάνας. Vetus poëta in Pervigilio:

Humor ille, quem serenis astra sudant noctibus.

Rorem intelligit. Veteris poëtæ fragmentum roris suam lunam appellat:

Quam nos roris suam sectemur carmine lunam.

Poëma illud non rectiore iudicio tribuitur Varroni Atacino quam Pervigilium Veneris Catullo. Utriusque carminis auctor non longe fuit ab ætate Solini. De quo alibi. *Lunaris igitur aspergo, aut lunaris imber Solino, qui Plinio ros dicitur.* Quæ importuna cacozelia est, & nimis poëtica loquutio. Ros matutino ac vespertino tempore maxime cadit, & quidem sæpe quum luna nondum supra terram conspicitur, & quum jam sub terram in occasum abiit. Ros ille non potest à lunari aspergine manare, nec lunaris imber dici. Hæc inepta sunt. Et sane conchas margaritarias æstatis tempore noctu præcipue oscitare & pandi, per diem vero comprimi tradit Isidorus Characenus: *ἔρως δ' τὰς μὲν νύκτας κεχλῶσσι θλαγχόμενοι, ἡμέρας δ' μύσσι.* Ergo hiant ad nocturnum illum humorem, lunaremque imbrem excipiendum, quo gravidæ fiunt. Ita Plinius interpretatus est, aut ille unde sumpsit. Isidorus de margaritariis conchis: *De quibus tradunt ii qui de animantium naturis scripserunt, quod nocturno tempore littora appetunt, & ex caelesti rore margaritum concipiunt: unde & cæla nominantur.* Quod est ridiculum. Nec enim perspicere aut mente comprehendere possum, quomodo conchæ in medio mari totæ intra aquam conditæ rorem illum cupitum haurire queant, qui de cælo cadit. Per noctes θλαγχόμεναι eas ait Isidorus. Sed non in summo natant æquore, nec extra aquam totas se pandunt, ut illis influere possit humor ille nocturnus. Pleræque saxis

A & scopulis adhærescunt, fixæque radices agunt, totæ mari testæ. Quæro an ad eas pervenire possit ros matutinus, aut vespertinus, ut inde concipiant? Atqui illæ quæ ῥιζοβολοῦσι plurimum & maximum nutriunt margaritum auctore eodem Isidoro. Adeo autem in penitis ac profundis marium conchæ sedes sibi collocant, ut ad eas exquirendas urinatores sæpe in mare descendant viginti orgyiarum altitudine. Isidorus de urinatoribus concharum: *διόπερ' ὁρῶντας καταμύνας πέριξ εἶναι τῆς νῆος, ἐξ ὧν καταπορεύσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπ' ὀργυιάς εἰρησιν ἀναφέρειν διπλῆς ῥέχης.* Quibus in verbis Latine vertendis ridiculus est non una vice doctus interpretes. Σχεδίας καταμύνας reddit *casas ex arundine.* At sunt scaphæ ex arundine. Tam crassæ quippe & magnæ in India nascuntur arundines, ut ex earum singulis internodiis fissis naviculæ fiant binorum aut ternorum hominum capaces. De his supra diximus. Has καταμύνας σχεδίας vertit Isidorus. Reliqua sic vertit interpretes: *e quibus in mare defiliant ad ulnas viginti, conchas tantum duplices reportantur.* Διπλῆς ῥέχης pro duabus conchis accepit, ut duplex pro duobus, simplex pro uno vel unico sæpe ponitur. At διπλῆς ῥέχης concha margaritaria dicitur, etiam si unica sit. Duplices conchæ sunt quas Philosophus vocat. Ex eorum numero ac genere margaritifera. Ut ad rem redeamus: scribit idem Isidorus per tonitrua frequentia, & imbrum effusio nem, magis parere concham, & plurimum gigni margaritum: *Φασὶ δ' ὅταν βροντῇ σιωχεῖς ὤσι, τότε μᾶλλον τὴν πίναν κύνει, καὶ πλεῖστον γίνεσθαι μαργαρίτην.* Post tonitrua maximi sæpe excidunt imbres, qui genitura margaritarum proficiunt, non quod imbres illos hauriant conchæ, atque humore inde accepto gravidæ fiant: qui enim id pote? sed quadam occulta natura vi ac proprietate. Eadem certe qua & tubera tum maxime nasci & grandescere traditum est, quum fuerint imbres autumnales ac tonitrua crebra, & præcipue à tonitribus. Juvenalis:

--- traduntur tubera si ver

Tunc erit, & faciunt optata tonitrua cœnas Majores.

Id verum esse magistra experientia docuit, & adtestantur illi apud quos nascuntur tubera. Matrona παρὰ δὲ ostreas maris tubera eleganter appellavit:

Ὅσπερ τ' ὠστρεῖκε θῆλυδ' ἡ Νηρηΐδ' ὄδνα.

E Tertullianus maris poma conchas indigetat: *Sed si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piscatur, concha genus est, non dico conchylio aut ostreo, sed nec peloride gratius de sapore.* Ad hoc enim conchas noverim, maris poma. Hæc obiter. Plinius contra Isidori sententiam tonitrua concharum partui officere dicit. Etenim pavore attonitas abortivos foetus edere, specie tenuis inania & inflata quædam margaritarum simulacra sine corpore. In aliis multis non convenit Isidoro cum Plinio circa margaritarum historiam. Tradit Plinius crassescere in senecta margaritas conchisque adhærescere, nec his avelli posse nisi lima. Contra ea Isidorus principio conchæ margaritam adhærescere, & quamdiu adhærescit, incrementum capere per solidum conchæ: *παρ' ἧν ἡ μαργαρίτις θλοναμένη αὐξεται ὥστε ὅτι τῆς ῥέχης καὶ τέφεται ὅσον ἂν ἡ πελωρίδα χέρον.* Nutrirī ait, & grandescere quamdiu conchæ annexa est: procedente deinde tempore, carne subnascante ad ipsam radicem, & molliter resectam à concha margaritam separante, ubi eam complexa est autam, non amplius post illa alimentum capere & augescere, sed lucidiorem fieri & levorem acquirere: *πειδὴ δὲ ὥστε τὴν ἐκφυσιν ἐποδομένη ἡ σαρξ καὶ μαλακῶς ἐκτέμνουσιν χωρίσθαι τὴν μαργαρίτην ὥστε ὅτι ῥέχης ἀμπεχέου μὲν ἐκείνῃ τέφει, λειοτέραν δ' αὐτὴν καὶ θλαγχόμεναι ποιεῖ.* Immerito voce ea ἀμπεχέουσι torqueri se fatetur vir eruditus. Caro ostrei, ubi margaritum à concha separavit, & totum intra se recepit, recte ἀμπεχεῖν illud dicitur. Nec enim tum totum illud comprehendebat & amplectebatur cum concha adhæresceret. Lectum Plinio fuisse Isidorum Characenum in historia margaritarum vel inde constat, quod quædam ex eo pæne verbatim reddidit. Præterea

terea auctorem eum citat in hoc ipso libro. Index libri huius: *Iuba Rege, Polybio, Onesicrito, Isidoro*. Intelligit Isidorum Characenum. Nunc loca comparemus, quæ ab Isidoro illo habet: *Concha, quum manum vidit, comprimit se, operitque opes suas gnara propter illas se peti, manumque si praveniat, acie sua abscindit*. Isidorus: *κινδυνεύει δ' οἱ θηρώνται μαργαρίτες, ὅταν εἰς καχλυνότα πύργον κατ' ὀρθὴν ἐκτείνωσι τὴν χεῖρα; μὴ γὰρ πτε, ἢ πολλὰς οἱ δάκτυλοι αὐτῶν σκοπεῖονται*. Plinius: *Miror ipsò tantum eas gaudere cœlo, sole rubescere, candoremque perdere ut corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagias altius merse quam ut penetrent radii*. Isidorus: *ἡ μὲν ἐν ἐμβύθῳ πίννα ἀφαιρῶνται ποιεῖ, καὶ κατὰ ὁριζῶν, καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν μαργαρίτιν. Ἡ δὲ ὀρθὴ πλάξουσα, καὶ ἀνωφερὴς ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἡλίου ἀκτινοβολοῦσθαι δύναται καὶ ἡσίων. Pelagias vocat Plinius, quas Isidorus ἐμβύθους, quæ in fundo maris ac penitralibus ipsi sedes habent. Libri tamen Pliniani eo loci scribunt: *Qua re præcipuum custodiunt pelago altius merse quam ut penetrent radii*. Insulæ πελαγίαι dicuntur, quæ in alto mari longe à continenti distant. Πελάγιοι ἐμπεδῶν dicuntur naves, quæ in alto mari velificant, non quæ oram legunt. Sic pelagias purpuræ, quæ in sinibus degebant longe à littoribus. Aristoteles de purpuris: *αἱ μὲν ἐν τοῖς κελύεσσι μετὰ τὴν χεῖρα*. Hæ sunt quæ pelagias dicebantur. Αἱ δὲ, inquit, ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτῆς, τὸ μὲν μέγεθος εἰσι μικρὰ. Sic littorales pelagiis opponuntur: *τὰ περὶ τὰς ἀκτῆς πελάγιοις*. Theophrastus marinum fucum & Cretensem, qui in alto mari colligitur, non in littore ut alia algarum genera, πελάγιον vocat: *παύλα μὲν ἐν οἷον περὶ ὄρησιν περὶ γὰρ τὴν θάλατταν, τὸ δὲ πύλινον φῦλον δὲ οἱ ποσειδῶν ἀνακολυμῶσι, πελάγιον*. Interpretes vertunt: *alga vero proveniens in alto quam spongiarii pelagicam deferunt*. Absurde. Vertendum est: *Marinus autem fucus, quem spongiarii urinando expiscantur, in alto mari nascitur*. Πελάγιον est quod in alto nascitur longe à littoribus. At Plinius pelagias generali appellatione vocatas vult omnes purpuras quarum genera plura facit. Et pelagias quidem purpuras dictas significat, quod in alto mari degerent, ad differentiam buccinorum, quæ petris tantum adhærent, circaque scopulos leguntur. Verba ejus sic continuanda, quæ perperam capitibus secta divelluntur: *Buccinum non nisi petris adhaeret, circaque scopulos legitur: purpura nomine alio pelagias vocantur*. Plane inruit purpuras alio nomine proprie vocatas pelagias, quod in alto mari caperentur, quum buccina circa scopulos & petras, quibus adfixa sunt, legantur. Hinc alibi passim pelagium pro purpuræ medicamento ponit, cui buccinum opponit cap. XL. *Prætia medicamento sunt quidem pro fertilitate littorum viliora: non tamen usquam pelagii centenas libras quingentos nummos excedere, & buccini centenos sciunt qui ista mercantur immenso*. Ita legendus ille locus. Centenæ libræ pelagii quingentis nummis veniant. At buccinum longe purpura vilius. Ideo centenæ ejus libræ centenis nummis dabantur. Sic libræ singulæ pelagii quinque nummis, buccini nummo uno exponebantur. Sequitur: *sed alia sunt e fine initia*. Liber vetus habet: *sed alia finem initia*. Scribe: *sed alia e fine initia, juvenaque lude re impendio, & luxu geminare miscendo utrumque, & ipsa adulterare adulteria natura*. Perperam editur: *miscendo iterum*. In libris est: *iterumque*. Nos utrumque facimus. Buccinum pelagio miscbatur cap. xxxviii. *Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admotum adligatur, nimiaque ejus nigritia dat austeritatem illam nitoremque qui quaritur cocci*. Et heic Plinium correximus. Editur enim: *Pelagio admodum alligantur*. Buccinum solum ac per se damnatur, quia fucum remittit. Pelagio admotum alligatur, ac fucum suum tenet. Alligari dicuntur colores, qui non facile eluuntur, nec fucum remittunt. Idem Plinius lib. xxxiii. cap. vii de alga marina: *tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui postea non possit*. Ita alligatur buccinum, admotum pelagio, vel admixtum, quum alias per se colorem non teneat. Nigritiam pelagio propriam facit idem Plinius. Aristoteles quoque eas purpuras, quæ in alti maris sinibus colliguntur, florem nigricantem ut plurimum habere dicit: *καὶ τὸ ἀνθὸν αἱ μὲν παλαιὰι μέλαν ἔχουσι*. Hæ sunt pelagias Plinio. Nec universo*

A ille generi nomen hoc dedit, quod est proprium soli atque pastus, sed cum duo genera sint pelagium ac littorale, solius pelagii meminit, quo nomine à buccinis distinxit, quod circa scopulos ac petras moratur, & flore dilutius censetur ut littoralis purpura, quæ succum nigrum non gerit ut pelagia, sed rubrum. Pelagiam porro purpuram in alia genera dividit Plinius, pabulo & solo discreta. Totus ille locus ita concipiendus est: *Lutense è putri limo, & algense nutritum alga, vilissimum utrumque. Melius taniense, in taniis maris collectum. Hoc quoque etiam levius atque dilutius calculensi. Id appellatur à calculo maris, mire aptum conchyliis. At longe optimum purpuris dislocense, id est, vario soli genere pastum*. In scriptis libris habetur dialucense. Nec moror ἀλέλκων Turnebi, nec aliorum ἀζλυν, nec similes nugas & hariolationes. Nominibus Latinis hæc omnia concepta, & in officinis tingentium sic appellata. *Dislocense* igitur dictum quod in variis pascetur locis, & vario genere pabuli. Sic *discolor*, quod non est unius coloris: *dispar*, quod par non est. Ita *dislocense*, quod non uni loco addictum est, & alligatum. *Dislocare* quoque Latinum est, ac significat loco ac sede movere, ut *disungere*, *disunire* Arnobio. Ergo & *dislocense* quod vagum fertur, ac sedes subinde mutat. Scriptum in veteribus libris *dialucense* pro *dislocense*. Sic *luci αἰτίας τῶν* in glossis pro *loci*. Et *lucar* τὸ θεωρεῖν pro *locar*. Ita *dislocense* pro *dislocense*. *Lutense* in luto semper hæret. *Algense* circa algam vivit. *Taniense* in taniis maris colligitur. Auctor peripli: *ἀπὸ ἐκ μὲν τῶν δεξιῶν κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα δὲ κελύεσσι περιέχεται τανίας τεραχίαι, καὶ ἀλέσπιλοι*. Ἡράνη λεγομένη. *Calculense* à calculo maris, in quo semper versatur. *Dislocense* varietate locorum gaudet & pabuli diversitate. Per gradus bonitatis, ac pretii eas species pelagii distinxit. *Lutense* & *algense* vilissima, ac floris dilutissimi. *Taniense* melius utroque, sed etiamnum vilius, ac dilutius calculensi. *Calculense* optimum conchyliis tingendis, hoc est, conchyliatæ vesti, quæ dilutior ac pallidior erat purpura. Ad purpuras inficiendas optimum dislocense, omnium præstantissimum. Locus plane insignis. *Pelagias* conchæ margaritiferae sunt ἐμβύθιοι, quæ semper in profundo maris versantur. Nam *πέλαγος βυθός* Hesychio exponitur. Sed pelagias nullas agnoscit Plinius. Duo genera earum facit Isidorus: unum ἐμβύθιον, quod fundum maris non deserit, alterum quod in summo æquore agit. Longe clarius ac grandius margaritum efficere dicit eam concham, quæ sese profundis ingurgitat, quam quæ in superficie maris sedes suas collocat. Quippe hæc radiis solis de proximo percussa, ut minorem generat lapillum; ita rufum & minus candidum utpote à sole infuscatum. Hæc igitur Isidoro causa est, cur in aliis conchis grandior calculus & candidior repariatur, in aliis turbidus, ac rufus, minorque conspiciatur. Pro loci scilicet ac sedium, in quibus versantur, diversitate id fieri. Pinna illa ἐμβύθιος, quæque profundis gurgitibus mergitur, illa ipsa est quæ maximum ac candidissimum parit margaritum. Nec igitur verisimile è rorè cœlesti infuso concipere hanc & pro qualitate roris accepti talem foetum edere. Longe quippe abest à superficie maris. Atque ut altius merfa est quam ut eo penetrent radii solis, ita nec ros eo potest pervenire. Quæ in superficie & summa æquoris parte degit, ea si forte potest rorem de cœlo haurire, atque inde conceptu roscido impleri. Sed id genus ut soli propinquius, ita fuscum ex eo ac nubilum partui colorem trahit. Hæc sententia, quæ duo genera constituit margaritarum, unum ἐμβύθιον, alterum ἀνωφερές, prorsus à Plinia distat opinione, quæ statuit pro qualitate roris infusi conchas majorem aut minorem, clariorem aut fusciorum partum edere. Verba ejus sic interpungenda sunt: *gravidas postea eniti, partumque concharum margaritas esse. Pro qualitate roris accepti, si purus influxerit, candore conspici: si vero turbidus, & foetum sordescere: eundem pallere cœlo minante conceptum*. Candore conspici pro candore conspicias esse. Nullas igitur pelagias conchas ponit Plinius, quas ipsi donarunt correctores. Pelagias essent, quæ nunquam fundum maris deserunt,

ibique semper hærent. At ex rore illæ non possunt concipere. Aut Isidorum non legit Plinius, aut si legit in alium sensum verba ejus detorsit, quia ei sententiæ videbantur contraria, quam ex alio auctore priorem proposuit ac probavit. Sic ergo in Plinio legendum ex veteris codicis auctoritate: *mirum ipso tantum eos gaudere cælo, sole rufescere, candoremque perdere ut corpus humanum. Quare precipue eum custodiunt, pelago altius mersa quam ut penetrent radii.* Male in vulgatis habetur, *precipuum custodiunt.* Ex conjectura sic reposuimus, *precipue eum custodiunt.* Legere etiam malim in illis verbis: *mirum ipso tantum eos candere cælo, sole rufescere.* Mirum, inquit, quomodo candorem à cælo tantum habeant, è rore scilicet, qui de cælo liquitur, eum tamen sole perdere ac rufescere. Perperam in editis legitur: *rufescere.* Candere pro candescere. Sic *candens vacca* poetæ. Varroni *candens taurus.* Plinii igitur mens est margaritas in conchis è cœlestis roris infusione concipi ac formari, & candorem illum acquirere. Postquam rorem eum hauserint conchæ atque ex eo conceperint, gnaras partum suum sole maculari, & candorem perdere pelago altius mergi quam ut eo penetrent radii. Verba illa Plinii in hanc sententiam accepit Solinus, ut paulo post ostendam. At Isidorus, qui duo genera concharum constituit, alias *ἐμβυθίαις*, alias *ἀνωφεραῖς* & in superficie æquoris degentes, de illis pinnis manifestum est intelligere quæ *ἐξ ὁλοῦ*. Aliæ enim in fundo maris radices agunt & adhærescunt, aliæ in summis scopulis haud longe à superficie maris. Aristoteles tradit, *πίννας ὁρῶντες φέρονται ἐν τῷ βυθῷ ὅν τις ἀμύνεται καὶ βορβορῶδες*, id est, subrectas è fundo maris nasci. *Πιζοβολῶντες* intelligit. Et *βυσσός* ibi fundum maris significat, non *byssum* pinnæ. Athenæus *βυσθὴν* pro eo posuit: *ὁρῶντες φέρονται ἐν τῷ βυθῷ*. Apud Isidorum Characenum *ἀνωφεραῖς ὑπὸ πλάγῳ πίννας* dicuntur, quæ summis scopulis ac petris adfixæ sunt haud longe à maris superficie, non quæ per summa æquoris fluitant, ut interpretes accipiunt. Nam quæ fluitant, nunc ad fumum æquor enatare possunt, modo rursus in profundum mergi, & vagæ quocumque libet feruntur. De his Plinius intellexit. Pinnas margaritiferas scopulis & petris adhærescere, & ab urinatoribus inde avelli narrat idem Characenus: *ὅσοι δ' ἀν ἐν τῷ πλάγῳ ὑπὸ θήντες τὴν χεῖρα τύχῳσι, ἐξ ὧν τὰς κέχλεις ὁπὸ τῆς λίθου ὑποπαῶσιν.* Garcias ab Horto scribit conchas, quæ in superiori maris parte natant, grandiora margarita generare, quæ vero in alto mari degunt, minutiora edere. Ergo etiam conchæ sunt ex vagis ac solutis, quæ in superficie maris agitare amant, aliæ quæ fundum magis petunt. Puto tamen eum non ex propria ac nova scientia id prodere, sed ex Isidori verbis hoc notare. Contrarium plane dicit Isidorus, quæ in superiori maris facie degunt, minutiora margaritam parere. Hodie quoque pro certo obtinent grandiores conchas & quæ majores edunt margaritas in profundis marium jacere. Eas non vagari, sed creari, nutririque in locis penitioribus. Majores itaque altius mersas degere constat, mediocres minus alto mari, minimas in superficie summa sedes habere. Quod ex relationibus de novo orbe compertum est, quibus confirmatur Isidori sententia, qui alias *ἐμβυθίαις* esse tradit, alias *ὑπὸ πλάγῳ καὶ ἀνωφεραῖς*. Videndæ Petri Martyris decades. Ceterum quæ de rore conchis de cælo illabente ac de roscido earum conceptu tradidit Plinius, adeo à veritate longe se segregant, ut ne verisimilia quidem videri queant. Profecto cochleis terrestribus ea magis conveniunt, quam marinis conchis. Immo unice cochleis competunt. Symmachus: *Ajunt cochleas, cum sitiunt aëris, atque illis de cælo nihil liquitur, succo proprio victitare. Ea res mihi usu venit, qui desertus eloquii tui pastu, meo adhuc rore sustentor.* Rore victitant cochleæ: si nihil illis de cælo influit, proprio succo sustentantur.

Pag. 61. B. *Et de sagina qualitate reddunt habitus unionum.* In quibusdam codicibus: *reddunt habitus vitiorum.* Quod est vitiosum, nisi ex priore ac prope-rata editione fluxerit. *Saginas* hic pro cibo vel pabulo posuit. Ammianus, qui hunc locum imitatur,

A nec vocem hanc omisit: *Idque indicium est attherea potius derivatione, quam saginis pelagi hos oriri foetus & ves-ci.* Symposius in ænigmati saginas dixit de glandibus, quæ suum pabulum sunt:

Setigera matris fecunda natus in alvo

Desuper ex alto virides expecto saginas.

Symmacho in epistolis *saginas* cadere est cibum cedere, ac comedere. Unde *cibicida*. Et apud Nemesianum in Cynegetico *sagina* pro simplici cibo:

--- *tunc consuetam retinere saginam*

Profuerit.

B De canibus venaticis loquitur, qui non saginantur. Ju-
venali *sagina* pro cibis:

--- *stomachum laxare saginis.*

Alias veteribus *sagina* est *ἀνδρῶν*, fartura. *Σίτην, καὶ ἄνδρῶν, sagina.* Glossæ. Plinius de cochleis: *quin & saginas earum commentus est sapa & farre, aliisque generibus, ut cochlea quoque atiles ganeam implerent.* Cuius artis gloria in eam magnitudinem perductas ut octo quadrantes implerent singularum calices, auctor est M. Varro. Ita legendum eo loco. *Sagina cochlearum, καὶ ἀνδρῶν, quæ atiles facit cochleas.* Satieta-tem pro societate legisse apud Plinium Solinus videtur: ex eo quippe constare majorem cœli eis esse satietatem quam maris. Nam pro satietate *saginas* heic dixit. Sane & satiari easdem paulo post ait: *si tempestive satientur grandescere & partus.* Et mox *jejunium* de his quæ parum satiebantur: *& pro modo jejunii minui.* Nihil tamen in Plinio muto. Nam hæc *sagina*, pro cuius qualitate reddi habitus unionum tradit Solinus, ad illa Plinii verba referenda est: *si tempestive satientur grandescere & partus.*

Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubantur. Plinius pallere dicit, quæ cælo minante concipiuntur: fordescere vero quæ turbidum rorem hauserint. Non discrevit hæc Solinus. Plinii verba: *si purus influxerit, candore conspici: si vero turbidus, & foetum fordescere: eundem pallere, cælo minante conceptum.* Ex eo quippe constare cœlique eis majorem esse societatem quam maris: Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Mendum est in illis: *cœlique eis.* Quod & produnt veteres libri qui legunt: *cœli quietis.* Inde bella emendatione castigo: ex eo quippe constare cœli quieti his majorem esse societatem quam maris. Dicit cœli quieti ac pacati majorem esse conchis societatem quam maris. Mare quippe etiam si turbetur & exæstuet, non affici conchas, nec partum earum ulla qualitate vitiosa inde imbui, eodem tranquillo multum juvari. At si cœlum minetur & commoveatur tempestate, id foetum concharum sentire, atque inde colorem referre, nubilum nempe ex nubo ac turbato, candidum ac serenum ex quieto ac tranquillo. Multo magis igitur in rem earum esse, ut cœlum quietum sit, quam ut mare: *Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum.* Ex nubo cœlo trahunt nubilum colorem margaritæ: ex claro, & sereno candidum. Ita societate cœli quieti magis afficiuntur, quam maris. Claritatem matutinam vocat, qualis esse solet matutino tempore, aurora commodum exoriente. Non de matutino tempore intellexit, sed de cœli serenitate, quomodo ita clarum est & apertum, ut mane consuevit esse in exortu solis. Solinus mentem Plinii nullus percepit, quomodo ita scripsit: *Ita magis de cælo quam de mari partus habent.* Denique quotiens excipiunt matutini aëris semen, sit clarior margaritum: quoties vespere, sit obscurior. Nihil de matutini aut vespertini roris exceptione dixit Plinius. Et sane ineptum est. Quasi colore, aut qualitate differat ros matutinus à vespertino, ut ille clarior margaritas, hic obscuriores reddere valeat. Nihil simile cogitavit Plinius, aut valde incogitans fuit & absurdus. Sensus ejus est, quem monstravi. Si vespertinus ros conchis infusus nubilum efficit margaritum, matutinus vero candidum, profecto qui nocte illis de cælo liquitur plane nigrum facere debet lapillum. Quid ineptius? Ammianus Solinum sequitur, & locum hunc totum sic adumbravit: *Idque indicium est attherea potius derivatione, quam saginis pelagi hos oriri foetus, quod gutta matutini roris iisdem infusa claros efficiunt lapillos & teretes: vespertini vero fuscis: sol contra rutilos & maculosos interdam.* Ita

F
G

Ita legendus ille locus ex hoc Solini, qui vulgo depravatus habetur, hoc modo: *Vespertini vero fluxuosos contra rutilos, & maculosos interdum.*

Quoties vespertini, sit obscurius.] Optimus liber: *quoties vespere, sit obscurior.* Ut referatur ad margarita, non ad margaritum. Quamvis præcesserit, sit clarior margaritum. Sed *ἡμα* est *πῶς τὸ σημεῖον*.

Quantoque magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo.] Plinius: *Si tempestive satientur, grandescere & partus.* Ammianus: *minimi autem vel magni pro qualitate haustuum figurantur, casibus variatis.*

Si repente micaverit coruscatio, intempestivo metu comprimuntur.] Plinius: *si fulgeret, comprimi conchas, ac pro modo jejunii minui: si vero & tonuerit, pavidas ac repente compressas, quæ vocant phyllemata, efficere.* Solinus tonitruum & fulgetrum pro uno accepit, neque hæc distinxit. Atqui fulgeratione comprimi conchas, & minorem margaritam edere dicit Plinius, quia compressæ jejulant, & pro modo jejunii minuitur factus. At si tonuerit, pavore subito concussæ & clausæ abortus faciunt. Ammianus Solinum æmulatus est: *Concussæ vero sapissime metu fulgurum inanescunt, aut exilia pariunt, aut certe vitia desuunt abortiva.* Ita legendum, non debilia. Solinus: *vitia contrahunt abortiva, aut enim per parvuli sunt scrupuli aut inanes.* Mentem Solini non expressit Ammianus. Solino vitia sunt abortiva concharum, quum aut inanes edunt scrupulos, aut perparvos. Ammianus vitia abortiva separat ab inanibus & exilibus fœtibus. Plinius parvos calculos inter abortus vitia non reponit, sed sola phyllemata, quæ speciem habent sine corpore, abortuum nomine indiget. Coruscatio micans de fulgetro. Virgilius:

Igneâ rima micans percurrit lumine nimbos.

Sæpius coruscatio cum tonitru. Ideo videtur utrumque confudisse Solinus, quæ Plinius separavit. Sæpe tamen fulgetræ & coruscationes fiunt absque tonitru. De quibus hoc loco intellexit Plinius. Eidem fulgerare est *ἀσπᾶν*. Antiqui fulgere etiam dixerunt. Glossæ: *fulget, ἀσπᾶν*. Inde fulgor, *ἀσπᾶν*, in iisdem glossis. Virgilius:

Fulgores nunc terrificos, sonitumque metumque.

τὰς ἀσπᾶν. Idem alibi:

---- vibratus ab æthere fulgor.

ἢ ἀσπᾶν. Fulgo pro fulgeo antiquum, ut fervo. Inde fulgero, *ἀσπᾶν*: ut lambo, lambero. Quidam fulgur, & pro fulgore, vel *ἀσπᾶν* posuerunt. Glossæ: *fulgur, ἀσπᾶν*. Sed medium Latinitatis ævum ea voce fulmina passim appellavit, immo etiam antiquior:

---- qui publica fulgura condit.

Inde fulgurita arbores fulmine percussæ. Inde nostrum foudre, quod est fulmen. A fulgeo, *fulgetrum*, ἢ *ἀσπᾶν*. Plinius: *Si in nube luctetur flatus aut vapor tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina, si longiora tractu nitatur, fulgetra.* His findi nubem, illis perrumpi. Igitur fulgetra dixit. Idem de Apelle: *pinxit, & quæ pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulguraque: βροντὰς, ἀσπᾶν, κεραυνὸς.* Ubi & fulgur pro fulmine, & passim apud Plinium. Aliud ergo fulgerare, aliud fulgurare. Illud *ἀσπᾶν*, hoc *κεραυνῶν*. Fulgurare tamen apud eundem Plinium est *ἀσπᾶν*. In præfatione, *fulgurat in nullo unquam verius vis dicta eloquentia.* Et lib. 11. cap. 1: & alibi passim. Et sanè fulgurare pro fulmine percutere non legi, sed fulgurire. Unde arbores fulgurita. Quod tamen videri posset dictum pro fulguratum, ut dolitum pro dolutum, & similia. Varro *ἐν κεραυνῷ* apud Nonium: *cognitio enim trium, fulgetri, tonitri, & fulguris à fulmine orta.* Sic enim ibi scribendum. Ubi fulgur est κεραυνὸς. Qua in re igitur distabit à fulmine. Vocem fulmen videtur facere generaliorem Varro, quam fulgur. Idem lib. 14. de L. L. *quod ignis per splendorem fulget.* Fulgor, fulmenque & fulgur. Tres illæ voces à verbo fulgeo deductæ, quæ tamen non idem significant. Ut enim fulgetrum ἢ ἀσπᾶν à fulgeo, ita & fulgur, quod pro fulmine sumitur. Sed & fulmen ipsum indidem habet originem. Ut enim à fulcio fulmen, quod est fulmentum: à moveo mōmen, à luceo lumen; ita à fulgeo fulmen. Paulus Festi abbreviator notat veteres dixisse fulgere pro ferire. Fulgere, inquit, præsci pro ferire dicebant.

A Unde fulgur dictum est. Atqui nec fulgerum ferit, quod ab eodem fulgeo deductum est, nec fulgur, quum pro coruscatione accipitur. Unde fulguro & fulgero dictum, τὸ ἀσπᾶν. Plinius lib. xxxv. cap. xv fulmina à fulgoribus distinguit: *fulmina & fulgura quoque sulphuris odorem habent.* An non satis fuit utrumvis nominari? Quæ differentia hoc sensu fulminis & fulguris? Fulmen ignis est qui perrumpit nubem, & in terras decedit. Hic sulphuris odorem habet. Nam ignis ille, qui ex nube tantum fissâ emicat, nec cadit, quo odore sit, in terris sentiri non puto. *ἐκπύρωσιν* Græci vocant, ut Aphrodisæus. Idem lib. 11. cap. xx scribit ignem ex alto in terras deciduum proprie censerî fulminis nomine: *superiorum trium siderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant.* Hunc vide eadem tradentem cap. XLIII.

B Quid igitur? an fulgur is erit ignis, qui nubem quidem findit, sed usque ad terras non pervenit? Non video tamen quomodo sentiri odor sulphuris possit in eo fulgure quod non cadit. An de his fulguribus intelligit Plinius, quos fulgores appellat Seneca, & Græcis *σέλας* dicit appellari? Hos fulgores sæpe fulminum noxas scribit edidisse. Ab his, inquit, *τέτα* videmus *ἰέτα*, quæ ἀσπᾶν πῶς λέγεται Græci vocant. Atqui quod vocant Græci *σέλας* longe diversum ab ἀσπᾶν. Græci *σέλας* definiunt *πυρὸς ἀθροῖς ἐξαΐν ἐν αἰέτι*. Seneca fulgorem Latine reddit.

C Apulejus *selas* retinet. Certe fulgorem Latini etiam pro fulguratione posuerunt. At *σέλας* non est ἀσπᾶν. Horum *σέλας* alia *ἀκονίζετα*, alia *σηρίζετα*, hoc est, veluti jaculatione in terras decidunt, alia stativa sunt. Ex his fulgoribus quæ in præceps eunt, & ἀκονισμῷ deiciuntur, hi sunt qui fulminum noxas edunt, non tamen ἀσπᾶν sunt. Pro *astrapoplecta* legendum puto apud Senecam *selaplecta*. Profecto longe aliud fulgor, quæ est ἀσπᾶν, & fulgor, quod est *σέλας*. Atqui de eo fulgore ibi loquitur Seneca, quod Græci *σέλας* appellant. Forte hos fulgores eo loco Plinius vocavit *fulgura* & cum fulminibus junxit, quia cadunt ut fulmina, & plerumque non sine noxa. Usus alioquin auctorum passim fulgura pro fulminibus usurpat. Plinius ipse lib. 11. cap. LIII ait *fulmina sacris quibusdam precationibus cogi vel impetrari.* Eodem capite fulgurum interpretatione eo profecisse scientiam scribit, *ut ventura alia finito die præcinat, & anperemptura sint fatum, aut aperiant alia fata quæ lateant.* Ubi fulgura sunt fulmina. Sed & fulgurales libri dicti, quibus ea scientia fulminum observandorum tradebatur. Cicero lib. 1 de Divin. & *haruspici, & fulgurales, & rituales libri.* Festus: *Fulgurium id quod est fulmine ictum.* Ergo & fulgur pro fulmine. Publica fulgura condi dixit Satyricus. Hæc fulmina sunt. Lucanus:

---- Aruns dispersos fulminis ignes

Colligit, & terra mæsto cum murmure condit.

At in hac cærimonia condendorum fulgurum, fulgura magis dici solita quam fulmina ostendit Plinii locus ex lib. xvi. cap. xviii. *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Roma nata, sacra fulguribus ibi conditis.* Hunc locum manifesto vitio laborantem in sanitatem restituere conati sunt viri docti. Sed operam superfedere poterant, qua nihil egerunt. In optimo Thuanæo codice scriptum est: *Colitur ficus arbor in foro ipso ad comitio ramæ nato sacro.* Unde indubitata conjectura legendum judico: *colitur ficus arbor in foro ipso ad Comitii aram enata sacro fulguribus ibi conditis.* Aram ibi fuisse oportet, quod & diserte testatur Dionysius. Fulgura eo loco condita fuere. Nec aliter condebantur nisi sacro facto. Ergo & ara ad sacrificium in eo loco solebat extrui, qui de cælo tactus fuerat. Artemidorus: *ὡς περ ἐν ὁ κεραυνὸς τὰ μὲν ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ Διὸς τὸ ἐνδρυμένον βῶμης, ἢ τὸ ἐν αὐτοῖς γινόμενος θυσιῶν.* Omnis locus fulmine ictus statim erat religiosus. At sacer fiebat, ara ibidem extructa, & sacrificio facto. Sacrificium autem ex bidentibus ovibus. Unde & bidental vocarunt Romani locum fulmine tactum & bidentibus ovibus expiatum consecratumque. Glossæ: *Bidental, τόπος κεραυνωπλήξ.* Eum locum nec ingredi, nec calcare fas erat. Horatius:

*Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moveri incestus.*

X x x 4

Quod

Quod interpretes non capiunt. Ex his unus & rationem addit, quia nefas, inquit, locum fulgure ictum movere, antequam procuratus fuerit. Riddle. Immo nec ante nec post. Et multo minus hoc. Statim atque tactus de caelo fuerat, religiosus manebat, quem nec calcare licitum erat. At ubi consecratus esset sacro facto, tum multo minus id licebat. Quippe maiore religione tenebatur. Sepiebant eum muro, ut ingressus arceretur. Pollux: *περὶ τῆς ἐν ἡλύστῃ αὐτοῦ αἰτίας*. Ita vocabant quæ Latini *bidental*. *περὶ τῆς ἐν ἡλύστῃ αὐτοῦ αἰτίας*. Hinc *bidental* Paulus templum exponit. *Bidental* dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. Hoc non adeo absurdum videri debet ac Scaligero visum est. Hoc commentum esse Pauli non puto, sed ita scriptum reliquisse Festum, quod ille exscripsit. Locum omnem sacrum & consecratum dixere *templum*, licet quidam grammatici templum à facello distinguant eo titulo, quod facellum locus sit sacer conclusus, sed sine tecto. Atqui *templum* prisca dixerunt etiam locum augurii aut auspicii causa quibusdam conceptis verbis finitum. Servius locum palis clausum, modo sacer sit, templum dici significat: *Alii templum dicunt non solum quod potest claudi, verum etiam quod palis, & hastis, aut aliqua tali re, & lineis, aut loris, aut simili re septum est*. Hac notione *bidental* etiam templum potuit vocari, quia locus sacer fuit, & consecratus, in quo ara extructa, ubi bidentibus sacrificabatur ad procuranda fulgura quæ in eum locum ceciderant. *Bidental* & pro homine, quem fulgur occiderat, usurparunt. Persius:

Triste jaces lucis, evitandumque bidental.

Sed de hoc more plura jam docti, quæ hæc non repetito. Nunc Plinii verba expendenda sunt: *Colitur ficus arbor in foro ipso ad comitii aram enata sacro ibi fulguribus conditis*. Ara ibi in comitio erecta fuerat, ut sacrum fieret fulguribus condendis. Ad eam aram enata ficus, quæ colebatur à Romanis. Quænam illa ficus? Ruminalem esse ait. Nam subjicit protinus: *Magisque ob memoriam ejus, quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus præbens rumen, ita vocabant mammam, miraculo ex ære juxta dicato, tanquam in comitium sponte transisset. Adacto navigio illico arefcit, rursusque sacerdotum cura feritur*. Non unum in his verbis miraculum, nec qualibet hostia expiandum prodigium. Postrema præcipue eo laborant. Palam est quomodo Scaliger ea olim sanare tentaverit, qui conatus fuit tantum. Optimus Thuanus codex sic legit: *tamquam in Comitium sponte transisset. Atto Navigio aliquarefcit rursusque cura sacerdotum feritur*. Prorsus scribendum est: *tamquam in comitium sponte transisset Atto Navio augure. Arefcit, rursusque cura sacerdotum feritur*. De emendatione nihil dubitandum. Quod ad rem ipsam attinet, multas potest recipere controversias. Ceterum hæc Plinii sensus est. Ficum sacrum, quæ colebatur in foro, ad comitii aram enatam fuisse, ubi sacro facto condita erant fulgura, sed ob memoriam ejus quæ rumim, id est, mammam Romulo ac Remo præbuit, ruminalem magis appellatam esse, quum etiam *Navia* à quibusdam diceretur, quod Navii auguris opera eo traducta esset. Legendum porro ibidem ex eodem codice: *Magisque ob memoriam ejus, quæ nutrix Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus præbens rumim*. Pessime editur, *rumen*. Nam *rumis* ἀρχαῖος hæc mamma. Glossæ: *Rumis*, ἡλὴ, ἀρχαῖος. Festus: *mamma autem rumis dicitur*. Aliis *ruma*. Ficum autem illam in comitium sponte transisse Plinius dicit Atio Navio faciente. Saltem ita creditum innuit. Ergo ficus ruminalem in comitio non erat antequam Navio Augure ita procurante sponte eo transisset, ad eam scilicet aram enata, in qua sacrificium factum fuerat condendis fulguribus. Ubi igitur olim fuisse dicemus illam ficum ruminalem, antequam in comitium migrare juberetur insigni illo miraculo Navii Auguris? Certe ruminalem ficum in eodem loco sitam etiam suo tempore indicat Livius, ubi tum fuit, quum præbuit umbram lupæ Romulum ac Remum lactanti.

A Sic enim scribit lib. i. *Ita velut defuncti regis imperio in proximâ alluvie, ubi nunc ficus ruminalis est, Romularem vocatam ferunt, pueros exponunt*. In fluminis alluvie expositos Romulum ac Remum, ibique etiam tum fuisse ficum ruminalem palam facit. Nusquam loco mutata ficum illam etiam clarè significat Varro lib. iii. de L. L. *Germalum à Germanis Romulo ac Remo, quod ad ficum ruminalem & hi inventi, quo aqua hiberna Tiberis eos detulerat expositos*. Plutarchus de Germal, vel Germalum loquens, ut tum dicebatur, in eo loco expositos fratres Remum ac Romulum scribit, & lupam sub ficu, quæ inibi erat, rumam iis præbuisse, unde & ruminalis appellata. Germalum illum palatio conjunctum idem Varro prodit, ut & Velias. Hic locus longe à comitio. Ergo in Germalum ficus ruminalis tum fuit, quum lupa sub ea mammam dedit Romulo Remoque, Livius sua ætate ibi etiam fuisse affirmat, sitam nempe in Tiberis littore, quo usque hiberna ejus alluvies pervadit. In eo loco multas alias arbores fuisse indicat Dionysius, qui ἄλλω βαθεῖαν vocat lib. i. *Ἡ δὲ λυγμὴν ἐμάλῃ ἀγριάνεσσα τῶν ἀνθρώπων τῇ προσόδῳ, ἀλλ' ὡς περὶ ἀνθρώπων, ὥστε τῶν βαθεῖαν ἡρέμα, ἢ καὶ πάλιν ἀλογίαν & ποιμνικὴν οὐκ ἀπέχων καὶ τὸ πρὶν ἐπὶ τοῦ ἀπέχων ἱερὸς χώρου ὕλη βαθεῖαν συνήφης*. Ficum non fuisse, sed caprificum vult Plutarchus, hoc est, agrestem ficum, nam ἐλαυνὸν vocat, sub qua inventa lupa ubera felitanda præbens Romulo ac Remo. Non longe ab ea sacer locus fuit. Scaliger hanc ἄλλω βαθεῖαν, quæ proxima erat ficu ruminali, perperam confundit cum ficeto, quod ex ficu Navia propagatum esse dicit Festus in fragmento, ubi ait plures ficus enatas fuisse ex illa ficu, quæ ad comitii aram à Navio sata est. Diversus igitur situs ficus ruminalis, & ficus Navie, quam & pro ruminali quidam habuere. Plinius etiam agnoscere plane videtur ruminalem ficum alio olim loco positam fuisse, dum translatam vult ab Atio Navio Augure in comitium, quasi sponte illo transisset ad aram comitii enata. Hoc igitur ignoravit Livius, ut de Varrone non dicam, mirum esse latere hoc illi potuisse. Sed ecce alium Romanæ antiquitatis idoneum auctorem, qui ἱερὸν συκὴν in comitio collocat haud longe ab illa ara, de qua loquitur Plinius. Is Dionysius est. Statuam Navii auguris ex ære in foro Romano positam ante curiam juxta sacram ficum: καὶ ἵνα μνήμης αἰώνιος τυχάνῃ τῶν ἐπιφανομένων, ἐκείνη κατισπενδαίους αὐτῆς χαλκὴν διέστησεν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς, καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἐν τῇ βελότῃ κειμένη, πολλοὺς τῆς ἐκείνης συκῆς. Statim addit haud longe ab illa sacra ficu aram fuisse, sub qua defossa fuerat cos & novacula, quæ cotem disciderat Navius: ὁλίγον δὲ ἀπὸθεν ἦτε αἰώνη περὶ φθῶν λέγεται, καὶ ὁ ξυρὸς καὶ γῆς ἐπὶ βωμῶν πνί. Καθ' αὐτὴν δὲ φέρεται ὁ πῖπος ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων. Sed in his multa animadvertenda. Sacram illam ficum ruminalem esse non dicit Dionysius. Simpliciter ἱερὸν συκὴν nominat. Plinius disertis verbis vult esse ruminalem, & sic potius appellatam ob memoriam nutricis Romuli ac Remi quàm à Navio, quamvis augurio ejus sponte transisset in locum illum comitii è loco ubi prius fuerat. Miraculum ibidem hujus rei ex ære dicatum idem Plinius tradit, monumentum scilicet ad illud miraculum consignandum quo ficus ruminalem è Germalum in comitium transinigrarat sponte. Atqui Dionysius non aliud monumentum eo loco erectum meminit præter statuam Navii ad contestandam hujus miraculi memoriam, quo Navius in comitio ipso, præfente & inspectante Tarquinio cotem novacula disciderat. Historia nota est. Nec alterius monumenti, aut miraculi ex ære ibi dicati mentio apud Livium præterquam hujus, de quo hîc loquimur. Verba Livii merentur hic adponi: *Statua Navii capite velato quo in loco res acta est in comitio, in gradibus ipsius ad levam curia fuit. Cotem quoque eodem loco sitam fuisse memorant, ut esset ad posterius miraculi ejus monumentum*. Cicero lib. i. de Divin. relato illo cotis præfate miraculo ita scribit: *Ex eo evenit ut & Tarquinius Atio Navio augure uteretur, & populus ad eum de sui rebus referret. Cotem autem illam & novaculam defossam in comitio putealque impositum accepimus*. Mirum eo loco

loco nullam facere mentionem ficus in comitium translatae per Atium Navium, ubi tamen tam multis verbis augurii auctoritatem ac veritatem adstruere conatur. Atqui hoc erat non silendum. Defossae in comitio coti & novaculae puteal impositum ait Cicero. Dionysius sub ara quadam defossam refert, *ὑπὸ βωμῶν* lvi. Ergo Dionysio βωμός quod est Ciceroni puteal. Addit Dionysius: καλεῖται δὲ Φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Non puteus, sed puteal vocabatur ille locus Romanis à puteali scilicet imposito novaculae Navii defossae ibidem cum cote. Hæc est ara comitii Plinio, ad quam enatam dicit illam sacram ficum. Nec enim longe à sacra ficu fuisse aram illam, sub qua defossa est Navii novacula, Dionysius indicat. Ara autem illa, quæ novaculae defossae imposita est, ad hoc ipsum videtur ibi erecta & consecrata, ut monumentum extaret tantæ rei. Sed nec sine religione, aut cærimonia aliqua verisimile est defossam esse eam novaculam, quæ tantum ediderat miraculum, idque ad confirmandam augurii maiestatem, quam rex illudebat. Ergo & sacrum factum est in ea defodienda & ara desuper imposita. Hoc expressis verbis Cicero asseverat: *Putealque impositum accepimus*. Quid igitur faciemus Plinio, qui aram illam, sub qua condita fuit sacra novacula, nec enim aliam intelligit, fulguribus ibi conditis sacro facto positam innuit. Livius & Dionysius nullam de fulguribus conditis verbum faciunt. Ac nescio ubi oculos habuerit vir illustri famæ, quum citatis Dionysii verbis, quæ superius adduximus, ibidem statim addit, *subijcere deinde Dionysium de fulguribus ibi conditis*. *Φαντασίαι* etiam meræ sunt, quod subjungit, puteum scilicet ibi fuisse qui quum de cælo tactus esset, procuratum eum locum postea operculo imposito puteal vocatum esse. Hæc ille ad Festum. Quæ sunt ægroti somnia. Præsertim quum hæc adstruere postulet Livii & Dionysii testimoniis, de quo illi nihil ne in somnis quidem cogitarunt, quod saltem ex eorum scriptis appareat. At Plinius deserto ore pronuntiat aram eam sacro facto fulguribus ibi conditis extructam. Illud primum debet pro confessio haberi comitii illam aram, quam significat Plinius, extructam ut sacrum fieret fulguribus condendis, eandem omnino esse cum ea, sub qua dicit Dionysius conditam ac defossam esse novaculam, & cotem Navii auguris. Nec enim potest probari diversas esse. Ergo alterutrum erit necesse, aut locum eum, in quo novacula cum cote fuit defossa, postea tactum de cælo, & fulguribus conditis aram ibidem impositam: aut multo ante quam novacula ibi conderetur, aram in eo loco fuisse fulguribus olim conditis sacram. Hoc postremum non potest videri verum, quia locum consecratum fulguribus conditis movere non licuisset postea, ut defoderetur ibi novacula. Præterea contrarium omnino colligitur ex Cicerone, qui defossam novaculam cum cote, & puteal impositum tradit. Ergo semel & simul hoc factum, ut novacula in eo loco comitii defoderetur, ubi miraculum erat factum, & puteal loco imponderetur. Puteal porro illud ara est Dionysii, sub qua defossam ait novaculam & cotem. Eademque ara comitii Pliniana, quam tamen fulguribus conditis ibi positam asserit. Quod nescio an possit consistere in aliqua veritatis regione. Ne illud quidem verum fuerit, quod alterum posuimus, post conditam novaculam in eum locum decidisse fulmen è cælo, quod ut procuraretur, aram ibi constitutam & sacrum factum. Hoc video placere viro cuidam eruditissimo, cujus nomini parco. Sed hoc etiam ἀνιστόρητον. Denique id revinci potest etiam Ciceronis auctoritate, qui uno eodemque tempore defossam novaculam, & puteal impositum memorat. Postremo & Plinii ipsius testimonio hoc confutatur. Ait ille ficum sacram, quæ in foro colitur, enatam ad illam comitii aram, quæ credebatur sponte in comitium transisse Atii Navii augurio, *ruminalem* tamen potius dictam esse quam *Naviam* ob memoriam lupæ nutricis Romuli ac Remi. Ficus ergo illa nata in comitio Atii Navii ætate, quo tempore extitisse jam eam aram oportet, juxta quam ficus enata est, sive eo traducta sit miraculo quodam ab Atio Navio. Hoc saltem cum aliqua imagine veri fingi posset, quum eodem tempore locus in comitio fulguri-

A tus fuisset, & condendis fulguribus ara ibidem extructa esset, sub ea ara defossam quoque cotem illam, & novaculam in loco nimirum sacro. In quo etiam si forte cotem novacula præciderat Navius. Quærendus tamen auctor, qui hæc dixerit. Nihil enim sine teste debemus affirmare. Festus in Fragmentis Naviae ficus meminit à Navio augure sic appellatae. Et quantum ex reliquiis verborum ejus colligere licet, cotem & novaculam, qua cotem præciderat Navius, in comitio defossam esse consecrato loco, & ficum ibi enatam, quæ Navii auguris monitu sacra habita est & coli cœpta à Romanis. Quæ ubi exaruerat, rursus ferebatur à sacerdotibus. Plinius: *arescit, rursusque sacerdotum cura feritur*. Ita enim ibi legendum. Falsa enim correctio Scaligeri: *Ilico arescit*. Quod nec Latinum est eo sensu quo vult. Ingenue fatetur Plinius eam sacram ficum arescere & mori: ubi exaruit, iterum feri. Aliud ex ea miraculum pangit Tacitus tredecimo Annali, ubi prodit super octingentos & quadraginta annos viguisse ruminalem ficum. Neronis demum imperio, Urbis anno dcccxi, quum exaruisse, id prodigii loco habitum: *Eodem anno ruminalem arborem in comitio, qua super octingentos & triginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus & arescente trunco deminutam prodigii loco habitum est, donec in novos fetus revivisceret*. Per ruminalem intelligit Naviam. Nam ea in comitio. Atqui vera ruminalis non texit in comitio infantiam Romuli. Sentit igitur cum vulgo Naviam ficum in comitio cultam ruminalem esse, quæ eo transferat. Sed quis illi credat per tot annos nihil ex ea intermortuum, aut aridum factum, nisi eo demum anno. Hoc indignum Taciti mente. Festus Naviam ficum à ruminali distinguit, & utriusque seorsim meminit. Livius quoque ruminalem ficum sua ætate fuisse, ubi fuerat quum sub ea inventa est lupa præbens ubera Romulo & Remo, aperte tradit. Dionysius *ἱερὰν συκῆν* simpliciter nominat eam sacram ficum comitii, quæ juxta aram sita erat, sub qua defossa fuit novacula Navii. Non defuere tamen præter Plinium & Tacitum auctores, qui ruminalem etiam illam indigerant, quæ in comitio colebatur. Et sic populus videtur credidisse. Sextus Rufus in descriptione Urbis in regione fori Romani ficum ruminalem recenset: *Forum Caesaris. Ficus ruminalis. Vicus Jugarius, alias Ligurius*. Ea est ficus ruminalis in comitio, cujus & mentio apud Victorem in regione octava Urbis: *Ficus ruminalis in comitio ubi & Lupercale. Aedes Vejovis. Vicus Ligurum*. Hæc est Navia ficus Festi, sacra ficus Dionysii, & ficus illa Plinii quam cultam in foro ipso scribit ad comitii aram. Idem Victor alteram ficum ruminalem in eadem regione agnoscit, sed alio loco: *Victoria aurea in templo Jovis Opt. Max. Ficus ruminalis & Lupercale Virginis. Columna cum statua magni Ludii*. Hæc fortean vera fuerit ruminalis. De quo tamen cogitent viri docti. Illud constat comitii ruminalem non fuisse eam, de qua veteres auctores tradiderunt, quæ in Germalo sita erat. Nunc error gravissimus detegendus, ac corrigendus eruditorum hujus ætatis, qui omnes uno consensu cum superioris ævi omnibus doctis putant puteal Libonis idem esse cum illo puteali, quod Cicero in comitio dicit impositum ei loco, sub quem defossa sunt novacula Navii. Longe aliter sentiendum, ut recte sentiat. Puteal Navii, sive ara, sub qua condita est ejus novacula, in comitio ferit ante curiam, ubi etiam Navio statua togata posita erat. Plinius lib. xxxiv. cap. v. *Namque Atii Navii statua fuit ante curiam, cujus basis conflagravit incensa curia P. Clodii funere*. Vicinam curiæ oportet hanc fuisse statuem, siquidem basis ejus conflagravit ex illius incendio. Dionysius quoque *ὑπὸ βωμῶν* eam statuam collocatam docet. Livius in comitio in gradibus ipsis ad lævam curiæ positam ait. Ab ea parvo admodum intervallo distitam idem Dionysius scribit aram, sub qua obruta fuit ejus novacula in eadem scilicet comitii parte. Hoc puteal est, quod impositum defossae illi novaculae refert Cicero. At puteal Libonis longe ab eo loco, ut etiam docent Sextus Rufus & Publius Victor, qui ruminalem, sive Naviam

Naviam ficum, quæ juxta Navii puteal erat, & puteal Libonis in longe diversis locis ponunt. Verba Victoris hæc sunt: *Julia Porticus. Arcus Fabianus. Puteal Libonis.* Heic etiam ponda erat ficus sacra Navii, five ruminalis, siquidem hoc puteal idem cum ara comitii. Atqui locum longe alium illi assignat infra: *Basilica Pauli cum Phrygiis columnis. Ficus ruminalis in comitio. Aedes Vejovis.* Vetus interpres Persii paria scribit cum Victore de situ putealis Scribonii: *Feneratores ad puteal Scribonii Licinii, quod est in porticu Julia ad Fabianum arcum, consistere solebant.* Aliud argumentum adferam, quo vincere debeo diversa hæc fuisse putealia. Libonis puteal in suo loco mansisse usque ad extrema Romani imperii tempora ex Victore & illo scholiaste colligere est. At illius aræ, five putealis, juxta quod sacra ficus in comitio enata est olim, nullum apud Victorem & Rufum vestigium, quum tamen meminerint ruminalis fici. Non igitur amplius extabat tum puteal illud, juxta quod sacra erat ruminalis ficus. Alioquin etiam ejus meminissent auctores illi una cum ruminali ficu, cui fuit vicina. Et sane Plinius memorat aram illam ex eo loco sublatam gladiatorio munere Julii Cæsaris, quod in foro editum est. *Colitur, inquit, ficus arbor in foro ipso ad comitii aram enata.* Commemoratis aliquot deinde arboribus ejusdem generis, quæ in foro adæque sponte creverant, addit: *Ara inde sublata gladiatorio munere Divi Julii, quod novissime pugnavit in foro.* Quæ de illa comitii ara plane intelligi debent. In veteribus libris perperam scriptum est *ira*. Quod probant docti, parum probe. Ab irato nimirum populo sublatam inquiunt post necem Julii Cæsaris. Sed quid sublatum ab irato populo? An id quod præcessit? Ita necesse est, quum nihil aliud nominet. *Æque fortuita eodem loco est vitis atque olea umbra gratia sedulitate plebeja sacra.* De his vero non potest accipi, quas adhuc esse ait in foro. Præterea non sublatas diceret, sed excisas. De ara igitur capiendum Navii, quæ in comitio erat, quam sublatam inde dicit munere gladiatorio Cæsaris. Dionysius quoque de ea sic loquitur quasi non amplius extante sua ætate. Nam novaculam & cotem Navii obrutas dicit *ὑπὸ βωμῶν ἐν*, sub quadam ara. Incertum sub qua ara, quia non amplius extabat. Subjicit: *καλεῖται δὲ Φέας ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.* Locus, inquit, vocatur puteal à Romanis. Locus scilicet, in quo ara illa fuit, quæ eadem cum puteali. Nam puteal vocat Cicero, quod sublatum inde à Julio Cæsare. Locus tamen adhuc vocabatur puteal. Longe itaque diversum hoc puteal à Libonis puteali, quod etiam tum extabat ætate Rufi & Victoris. Non unum autem puteal Romæ videtur fuisse. Etenim in regione septima Urbis vicum putealium recenset Rufus. Docendum jam quid esset puteal. Viri docti hætenus sibi persuaserunt, sed falso, ubi puteal, ibi & puteum fuisse intelligendum. Nempe quia puteal operculum putei, ideo nescio quos Deum Manium puteos hariolantur. Immo ideo putealia ea vocantur, quia sine puteo. Nam ubi puteus subest, non puteal dicitur, sed puteus, qua voce etiam comprehenditur operculum putei. Ut vasis nomine etiam operculum censetur. Cicero puteal impositum scribit novaculæ & coti Navii in comitio defossæ. Alii aram appellant. Dionysius βωμόν. Ergo ara etiam fuit puteal Libonis. Sane aræ instar in nummis Libonis visitur. Fragmentum Festi de hoc puteali ita faciendum est. *Scribonii puteal ante atrium Minervæ, quod Scribonius, cui negotium datum fuerat, ut conquireret sacella, idponendum curavit, quia in eo loco olim sacellum fuit, quod ignorabatur. Tradunt quidam fulgur conditum eo loco, quod nefas est integri, sed super foramine aperto calum patet.* Puteal illud haud longe ab atrio Minervæ, ut ex Victore constat: *Atrium Minervæ. Ludus Æmilius. Julia porticus.* In Julia porticu puteal Libonis fuisse notat vetus scholiastes Persii. Quum igitur negotium ab senatu datum fuisset Scribonio, ut sacella conquireret, comperit eo loco sacellum olim fuisse, vel, ut quidam putabant, fulgur ibi conditum, quod ignorabatur. Ideo ut religionem loci instauraret, puteal imponendum curavit. Quod ab eo dictum est puteal Libonis. Notanda Pompei verba, quæ clara sunt in Fragmento, ubi conditum fulgur

est, locum integri nefas esse, & foramine desuper aperto esse debere. Ergo tale fuit puteal, quod locis fulguritis, vel fulguri condito imponi solebat. Immo nihil aliud significat puteal primigenia sua, ac propria notione, quam lapidem pertusum, quod ori putei circumponebatur. Suggestum lapideum circa os putei plerique etiamnum ædificant, cui magnus lapis imponitur in medio foramen habens ad instar orificii putei. Hoc proprie puteal, vel operculum putei. Veteres glossæ *περίσκιον* exponunt, quod *περὶ τὸ σῆμα* *φέας* poneretur. Sic limbus vestis *περίσκιον* Græcis dicebatur, quod circa pedes iret. Glossæ: *limbus, περίσκιον, κύκλος, περίσκιον.* Apud Ptolemæum in Virginis asterismo *σύμμα περίσκιον* dicitur, ubi male scriptum est, *ἐν περίσκιον σύμμα*, ubi omnino scribendum ajo, *ἐν περίσκιον σύμμα*, id est, in limbo symmatis, in extrema ora vestis, quæ pedes alludit. Symmate enim induta Virgo astrorum fingitur. Græci recentiores τὸν *περίσκιον* eodem sensu dixere. Ita igitur & *περίσκιον* margo putei, qui ex terra extat ori putei circum adpositus, vel lapis pertusus eidem impositus. Aræ itaque omnes, quæ locis fulguritis, vel fulguribus conditis imponebantur, foramen, ut videtur, in medio habebant ut cælum desuper pateret. Vitruvius lib. 1. cap. 11. *φοῦν, Fulguri, & Calo, & Soli, & Lunæ adificia sub divo hypæthraque constituntur.* Horum enim *Deorum & species & effectus in aperto mundo atque lucenti præfentes videmus.* Sacella hæc vocabantur, templa nimirum sine tecto. Sed & quod sine tecto est, & foramine aperto patet, templum etiam dicitur. Sophocles *σηκὸν ἀκαλυψή* vocat. Hinc ergo, ut videtur, & fulguribus conditis lapis imponebatur in medio foramen habens. Hoc veluti templum fulguri fuit. Hæc etiam ara. Immo & puteal, quia talis forma putealis. Artemidorus clare testatur locis fulguritis τὰς βωμούς *ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν*, aras imponi. Hæc aræ, ut apparet, pertusæ. Locum fulguritum ara imposita consecratum bidental dixere, quod ovibus bidentibus sacrum ibi fieret. Festus bidental interpretatur templum. *Bidental dicebant quoddam templum.* Quæ expositio calumniæ viri docti patere non debuit. An credibile iniquies rem tantulam, ut est ara, vel puteal, templi nomen tulisse? Immo dederò longe minorem, cui hoc nominis inditum. Dio templum appellat figmentum ligneum quadratum templi instar in quo aquila Romanæ legionis sita erat. *ὁ δὲ αἶψος, inquit, ἀναμασμένον, ἐστὶ τὸ νεῶς μικρόν, καὶ ἐν αὐτῇ αἶψος χερούς ἐνδύονται.* Non aliter hæc liceat interpretari, quam de parvo templo, cui aquila signorum imposita, vel quod ipsum aquilæ impositum. Hujusmodi instar ædiculæ plane expressum conspicitur in columna Trajani quod inde sumptum heic subjecimus.

Illud nescio quid quadratum quod aquilæ alis impositum effigiem sacelli quadrati non male refert, vel etiam

etiam aræ. Heic licet etiam argutari aquilam fulguris esse ministram. Nam Jovi eam fulmen ferre fabulantur veteres. Hæc inter signa militaria recepta & sacrata. Quemadmodum autem fulguri quod in terras ceciderat, eo loco quo condebatur, solebat veluti facellum imponi vel ara in summo foraminata, ita etiam aquilæ fulminis ministræ & signorum sacratissimæ hujusmodi imponebatur ædícula, ad testandam ejus divinitatem quamdam & religionem fanciendam. Quod in aliis signis non fiebat, quamvis & ipsa sacrata haberentur: Quod vero νεὼν illum μικρὸν Dionis de facello castrorum exponit Lipsius, in quo signa reponerentur, id non procedit. Dio νεὼν vocat parvam templi effigiem ligneam quæ supra aquilam imposita erat. Polybius νεὴς appellat loculos vel armaria in quibus imagines reponerentur prisci. Sic etiam νεοὶ ἑρμῆος dicuntur in Actis Apostolorum parvulæ effigies argenteæ ad instar templi factæ quæ templum Dianæ Ephesiæ repræsentabant: Δημίτερος γὰρ τις ὀνόματι πτωχὸν νεὴς ἑρμῆος Ἀρτέμιδος, id est, templum Dianæ parvula argentea, vel templorum potius εἰκονισμὸς. Frustra sunt qui aliter accipiunt. Fiebant & ex ligno & ex alia materie hujusmodi templorum simulacra. Vetus interpretres Rhetoricorum Aristotelis νεοπίδες appellat hos parvulorum templorum fabricatores, & νεοπίδες exponit, οἱ τὰς νεὰς ποιεῖσιν, ἢ τοὶ εἰκονοποιῶσι τὰ μικρὰ ἑλνίκια καὶ πολεῖσιν. Talis ille Demetrius Actorum qui ex argento faciebat parva templa Dianæ Ephesiæ ut ea venderet. Non igitur mirum si & bidental exponitur templum. Apulejus: Fulgurum bidental. Possimus & pro consecrato accipere quod locis fulguritis circumdabatur. Pollux: περὶ ἐκχέμεναι ἐν ἡλύσεια. Varro de lacu Curtio in medio foro: Aelius & Lutatius scribunt eum locum esse fulguritum & ex senatusconsulto septum esse, idque factum esse a Curtio consule. Ergo & ara intra illud septum erigebatur. Quæstionis itaque posset esse, utrum ara an consecratum putealis nomen meruerit. Sed quum puteal impositum dicat Cicero, de consecrato sumi non quit. Præterea aram alii vocant, quod est Ciceroni puteal ut Dionysius & Plinius. Postremo aras tantum impositas plerisque locis quæ de cælo tacta erant relatione veterum constat. Quod diserte testatur Artemidorus, ὡς περὶ τὸν οὐρανὸν τὰ μὲν ἄσπερα τῶν χωρίων θησιμὰ ποιεῖ ὁ θεὸς ἐνδρυμένους βωμούς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς τελευμένους θυσίας. Ara autem quæ foramen habebat proprie dicta puteal, quod ad putealis instar esset. Tales vero requirebat fulgur. Hodie aut quadrata imponuntur puteis putealia, aut rotunda. Quadratum puteal si integatur, aræ instar habet. E converso si ara cum foramine aperto statuatur, puteal assimilabit. Terminus quoque inter eos Deos, qui templi tegmine nolebant integri, sed in aperto locari postulabant. Ideo in Capitolio pars superna tecti, sub qua positus erat Terminus Deus, aperta fuit. Servius lib. ix. Unde in Capitolio superna pars tecti patet, quæ lapidem ipsum Termini spectat. Nam Termino non nisi sub divo sacrificabatur. Ita legenda hæc verba. Sic supra Dium Fidium perforatum erat templi tectum. Dicere tamen heic etiam aliquis posset videri sufficere religioni eorum numinum quæ cælum apertum spectare debebant, aras sub divo positas, nec opus fuisse, ut aræ ipsæ foramen desuper haberent. Nihil prohibeo quin ita fuerit. Illud semper querendum restat, cur aræ hujusmodi putealium nomen induerint. Nec enim omnis ara puteal. Ergo peculiaris fuit forma hæc ararum, quibus adpositum putealis nomen. Præterea in puteali Libonis foramen desuper patuisse indicat Festi fragmentum quod ibi fulgur conditum esset. Videntur tamen aræ illæ non nudæ positæ, sed aliquo septo munitæ. Id septum aræ ipsi conjunctum nullo interstitio relicto, adeo ut idem cum ara videretur, ad tutelam ejus ac munimentum circum positum. Hoc septum si forte proprie puteal, quia instar putealis aram ipsam cingebat. Hinc puteal pro ara ipsa sæpe nominant auctores. Huic expositioni suffragantur veteres glossæ, quæ puteal exponunt ἱερὸν τοῦ πόντος περικεκλησμένον. Puteale, ἱερὸς τόπος περικεκλησμένον. Item: Puteal: ἱερὸς φεγγυμὸς, sacelli consecratum. Exemplum hujusmodi septi vel munimenti aræ circumpositi habes in arca Neronis apud Suetonium qua reli-

A quæ ejus conditæ fuerunt: Reliquias Eclogæ & Alexandra nutrices cum Aëte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt. In eo monumento solum Porphyretici marmoris superstante è Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio. Præter generalem muri ambitum, quo clausum fuisse verisimile est monumentum gentile Domitiorum, intra illud monumentum arca Porphyretica, in qua reliquæ Neronis repositæ sunt, & cui superstabat ara ex Lunensi marmore, lapide Thasio circumsepta fuit. Hoc in aliis etiam aris, quæ sub dio ponebantur, factum apparet. Ad tutelam & munimentum addebantur hæc septa. Hinc illæ loquutiones tralaticæ apud Ciceronem in quarto paradoxo: virtutibus denique omnibus ut manibus septus, vincetur & expugnabitur? Et apud Apulejum in Apologia extrema: si philosophia honorem, qui mihi salute mea antiquior est, nusquam minui, immo contra ubique consecratum pinnis tenui. Quem locum varie constituere voluerunt, sed sic cum ego legendum cum omnibus libris statuo. Pinna sunt summæ murorum partes. Ammianus: propugnaculis insisterent & pinnis. Heic pinnas pro valido munimento muri posuit. Pinnis consecrare, θεοχῶσαι. Argute ille quidem qui reponebat, cum septem pinnis tenui. Quod & nobis olim in mentem venerat, sed minus vere. Ceterum ex quodam Pausaniæ loco colligo locis fulguritis apud Græcos urnam cum operculo imponi solitam. Ita ille scribit Eliacōn i. ὁ δὲ δὴ ἐκτελεσμένον ἦδη τὸ ἀρχαῖον λῶ, ἡνέκατο ὁ θεὸς ἐκτελεσμένον τὸν θεὸν εἰς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτῶν καὶ γινώσκω. Ἀντίκα δὲ εἰς τὸν θεὸν ἐκτελεσμένον καὶ ἐκτελεσμένον φασὶν, ἐνθα ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτελεσμένα εἰς ἐμὲ λῶ χαλκῇ. Quæ magnopere advertenda. Nam hinc maxime declaratur condendi fulguris mos. In loco qui de cælo ictus fuerat, si quid esset quod ab igne cælesti ambustum, aut denigratum, aut omnino tactum appareret, sive id lapis foret, sive terra, sive aliud quodcunque, id in urnam condebant, & operculum imponebant. An hoc operculum cum urna puteal fuit Romanorum? vix equidem putem. Ara illud fuit. Reliquias autem fulguris conditas & in urna positas verisimile est sub aram defodi solitas quæ ad sacrum faciendum, & expiandum locum ibidem constituebatur. Nihil aliud existimo fuisse fulgur condere quam hoc quod dixi: Vetus interpretres Juvenalis ad eum versum:

Atque aliquis senior qui publica fulgura condit.

Quid sit fulgura condere hoc modo explicat: condit fulgura dicuntur, quotienscunque Pontifex dispersos ignes in unum redigit quadam tacita ignorataque prece, & locum aggestione consecratum it. Sic ibi corrigendum. Citat deinde Lucani versus notissimos. Sed illud ridiculum de ignibus fulminis dispersis colligendis, quod poetice dictum reor à Luciano. Per ignes autem dispersos fulminis intelligo res quascunque terigit & ambussit ignis aut scidit, & quocunque alio modo violavit. Eæ dispersæ in unum colligebantur. Et notandum quod ait, aggestione locum consecratum it. Quod Lucanum explicat:

---- tacito cum murmure condit,

Datque locis nomen.

F Significat monumentum eo loco statui, aram nempe, vel puteal, cum aliqua fortasse inscriptione quæ testaretur fulgur sub illa ara conditum. At vetus interpretres Persii longe aliter exponit hanc fulguris condendi rationem. In usu, inquit, fuit ut augures vel aruspices adducti de Etruria, certis temporibus fulmina transfigurata in lapides infra terram absconderent, cujus impetratione rei oves immolabantur. Sic legendum, non, ut est vulgo: cujus in patratione rei. Hæc pertinent ad fulminum evocandorum morem, de quo Plinius lib. ii. cap. LIII. Atque hæc publica fulgura erant. Nam alia fuerunt privata. De quibus vide Plinium lib. ii. cap. LII. Corpora quoque fulguritorum non cremabantur apud Romanos, sed terra condebantur. Ceterum eadem religione defossam ac sacratam constat cotem illam quam Navius novacula secuit, ac fulgurum reliquæ solebant vel lapides fulminum. Nam & aram sive puteal terræ conditæ impositum tradunt Cicero & Dionysius. Hinc Plinius eandem aram comitii sub qua depositam alii scripsere cotem Navii, ipse fulguribus conditis erectam narrat. Et hæc videtur quorum-

dam fuisse sententia. Sic de Curtii lacus in mediò foro monumento variæ extitere veterum opiniones, quas refert Varro. Omnibus autem locis quæ honorare volebant, aut veneratione aliqua afficere, aris positæ ea sacrabant. Achilles Staius Leucippes v. *Ἐἰσὶν ὦ Κλεῖ- τοφῶν, καὶ τύχης δωρεαί.* Ἦδη τις θησαυρὸν περὶ τῶν τῶ- πῶν τῆς δωρεῆς ἐτίμησεν, βωμὸν ἤγειρεν, θυσίαν περὶ σπιν- γαν, ἐστὶ φανώσι τῶ γῆν. Mortuis quoque quorum memo- riam venerabantur sæpe pro tumulo aram imposuere, aut juxta tumulum aram. Sed de his alibi. Quod pro- bare intendimus hoc est, diversum fuisse puteal Libo- nis à puteali Navii. Exagrandus hic alius error docto- rum hominum, qui puteal pro tribunali vel foro in- terpretantur. Athenis *δικαστήριον* fuit ἐν φρεσὶ dictum. Cujus appellationis longe alia ratio. Nec ille melius vir Magnus qui ad Satyram Persii 1111, puteal pro tri- bunalī & *δικαστήριον* accipit in hoc versu:

Si puteal multa cantus vibice flagellas.

Immo de fœneratore exponendus. Ad puteal Libo- nis consistebant toculliones Romani, & qui argen- tum bonis nominibus, & idoneo sponso locare quære- bant. De more autem fit, ut qui frequenter ad locum aliquem conveniunt, ibique diu desident, per otium sæpe dum allud agunt & loquuntur, vel stilo parietem conscribissent, vel unguibus deradant, vel ali- quid nugarum faciant. Hinc lepide dictum & *ἐμφα- πῶς* de fœneratore, qui totum diem ad puteal consiste- bat, expectans qui pecuniam accipere vellet, multa vibice eum puteal flagellare. Cicero pro Sextio puteal in hac significatione posuit, de Clodio: *Alter unguentis affluens, calamistrata coma despiciens conscios stu- prorum, ac vexatores atatula sua, puteali ac fœneratorum gregibus inlatus atque compulsus olim, ne Scyllæo illo aris alieni in freto ad columnam adhaeresceret in Tribunatus por- tum perfugerat.* Vides quid sit puteal, & quomodo apud poetam accipiendum. Redeamus ad fulguri- ta quorum gratia hæc omnis deproperata exercita- tio. In his fulgur idem quod fulmen. Quum ta- men ab eadem voce fulgurare τὸ ἀσπράττει significet. *Jup- piter tonans & fulgurans, ὁ Ζεὺς βροντῶν καὶ ἀσπράττει.* Plinius: *Noctu magis quam interdum sine tonitribus fulgurat, ἀσπράττει.* Atqui fulgur est κεραυνός. Unde fulgurire, κεραυ- νῶσαι, & fulguritum, τὸ κεραυνώθεν. Ita voluit publici usus consuetudo, quæ summa tyrannis est. *Dium ful- gur* Festo pro fulmine diurno, quod attribuebant Jo- vi: *Dium fulgur* appellabant diurnum quod putabant Jovis, ut nocturnum *Summani*. Immo dium pro diali, id est, Joviali. Ut *Dialis Flamen*. Et Apulejo *Diale fulmen: Diali fulmine attonitus. Dium fulgur, τὸ Διον.* Sic *Dius Fidius, ὁ Διὸς υἱός*. Inde & *sub Dio*, quod alii dicunt, *sub Jove*. Est & *Δίων* templum Jovis. *Δίος* quoque Græcis est divinus, quasi *Διὸς* ut exponunt grammatici. Plinius ait, *diurna fulmina attribui Jovi, nocturna Summano.* Glossæ: *κε- ραυνοδόλιον ἡμερῶν, fulgur Dium.* Ita legendum, non *fulgurium*. Eadem: *κεραυνοδόλιον νυκτερινόν, Subma- num.* Lege: *Fulgur Summanum*. Sed quum fulgurare dixerint τὸ ἀσπράττει, non fulgur usurparunt pro ἀσπρά- ττει, sed fulgetrum proprie appellarunt. Plinius: *Fulge- trum prius cernitur, quam tonitrum auditur.* Varro: *cogni- tio enim trium fulgetri, tonitri, & fulguris, à fulmine orta est.* Ubi etiam fulgur, ὁ κεραυνός: fulgetrum, ἀσπράττει. Qui- dam & fulgetram dixere, ut & ipse Plinius lib. xxviii. cap. 11. *Fulgetras poppymis adoramus.* Sed rectius ful- getrum quam fulgetra. Ut enim ab arō aras, aratrum: à tono tonis, tonitrum: sic à fulgeo fulges, fulgetrum. Ita ancillatrum pro ancillatione Arnobio lib. vii. tum deinde salutet adclinis ancillatrum servuli pavibundis trepi- dationibus imitatus. Sic locum eum emendavimus aucto- ritate optimi regii codicis, qui non obscura vestigia hujus lectionis nobis ostendit. *Talare talo est percute- re, κενδύλλειν.* Inde *talatrum*. Quod aliis *talitrum*, ὁ κεν- δύλλισμός. Sic à fero, feretrum, τὸ φορεῖον.

Si forte micaverit coruscatio. Apulejus de Mundo: *Quando perfracta nubecula patefecerit cælum, ignescunt pe- netrabilis spiritus, emicatque lux clara, hoc dicitur corn- scare.* Et ordine quidem tonare prius oportet, postea corn- scare. Quippe ubi nubes afflicta, cen ignifera saxa attritu, ignem ex se dat, obtutus velocius illustriora contingit, audi- tus dum ad aures venit, seriore sensu concipiunt. Sic le-

genda ista ex vestigiis scriptorum cōdicum. Omnes autem ea comparatione utuntur collisorum inter se la- pidum ad exprimendam excussi fulminis naturam, aut emicantis coruscationis. Frontinus Stratag. lib. 1. *Pe- ricles quum in castra ejus fulmen decidisset, terruissetque milites, advocata concione, lapidibus in conspectu omnium collis, ignem excussit, sedavitque turbationem, quum do- cuisset similiter nubium attritu excuti fulmen.* Vetus inter- pres Juvenalis: *nam ex nimio flatu vel certamine vento- rum nubes inter se collisa tonitrua & coruscus faciunt, ve- luti saxa inter se collisa ignem excutunt.* Lege: *tonitrua ac coruscus faciunt.* Hæc corusca pro coruscatione: ut orna- pro ornatura: ancila pro ancilatione: resona pro resona- tione, ἡ ἤχώ. Alexander Aphrodisæus ἐκ πύρων, quæ ἀσπράττει dicitur, ita fieri dicit nubium collisorum inter se flitu, ὡς ἐπὶ πυρεκδόλων λίθων. *Ignifera saxa* Apule- jo οἱ πυρεκδοιοι λίθοι. Alius proprie πυρεκδοιοι λίθοι, & πυρετῆς. Galenus in ἀντεμεταδομοῖς, quum desit πυ- ετῆς, substituendum πυρεκδοιοι præcipit: ἀντὶ λίθου πυ- ετῆς, λίθον πυρεκδοιοι. Pyrites est, qui vulgo *marcassita* dicitur, & venam æris habet, aliquando etiam argenti admixtam. Græci chymici: ὁ μόλις δὲ συγγένειαν ἔχει πρὸς τὸν πυρετῆ, ὁ ἐπί τῷ λίθῳ πρὸς τὸν μόλις δὲ. Hinc in Lexico suo πυρετῆ etiam interpretantur per ἐπί τῷ: βορρυχίτης, πυρίτης καὶ ἐτήσιος, ὁ καὶ χερυόλιθος ἐστὶ. Sane & py- rites, ex quo fit æs, aureus appellabatur. Inde in eodem Lexico: χερυός ἐστὶ, πυρετῆς, καδμύα, θείον. Mentio etiam ibi fit χαλκοπυρετῆς βροντησιν. Sed de his alibi. At πυ- εκδοιοι λίθῳ lapis ignifer, vel ignarius, quo ad ferrum attrito vulgo utuntur ad excutiendum ignem. *Focarem lapidem* infima Latinitas dixit. Glossæ: *Foca- ris petra, quod vulgo πυρεῖον dicitur.* Hunc etiam vi- vum lapidem dixere. Et hæc obiter. Claricationem vul- go dicimus coruscationem. Apulejus in libro de Mun- do: *tum quia ignes pernecitate sui claricantes visioni nostræ convibrant.* Ita legendum ex scriptis. Idem coruscatio- nem exponit claram lucem.

Vitia contrahunt abortiva. Φουματὰ vocabant. Plin- ius: *Si vero & tonuerit pavidas ac repente compressas, quæ vocant physmata efficere specie modo inani inflata sine corpore. Hos esse concharum abortus.* Non Indi sic appel- labant, sed mercatores Alexandrini, aut Græci. Ita de piperis semine abortivo & atropho, ὅπερ καλεῖται βράσμα, non ab Indis eo modo vocatum est, ut per- peram Plinius accepit, sed à mercatoribus Alexandri- nis. Ab ea voce βράσμα venti βρασμάτιας appellari. Quæ conchis adhærescebant, & lima inde avellendæ erant margaritæ, quia alteram faciem planam habebant, dicebantur τυμπάνια. Sic interpungenda Plinii verba, quibus hoc dicit: *crassescunt etiam in senecta, conchisque adhærescunt, nec his avelli queunt nisi lima, quibus una tantum est facies & ab ea rotunditas, aversis planities.* Ob id tympania nominantur. De hac voce diximus in com- mentario de instrumentis musicis.

Pag. 61. C. *Ne fuscantur lapides solis calore.* Ita ha- ctenus omnes habuere editiones. Prorsus mendosè. Nec enim fuscantur aut nigrescunt margaritæ solis ra- diis, sed rufescunt. Plinius: *Sole rufescere candoremque perdere, ut corpus humanum.* Ita libri. Editi: *sole rube- scere.* Ammianus ex hoc Solini loco: *Vespertini vero fuscus: sol contra & rutilos & maculosos interdum.* Rutilus ac rufus color multum à fusco distat. Recte in libris scribitur: *ne fuscantur lapides solis calore, id est, colorem- tur.* Nam fuscus pro colore. Et fuci de omnibus colo- ribus. Glossæ: *fucus, χεῖμα.* Non tamen hæc fucari de quolibet colore positum credo. Fuci sic proprie di- cti color est rubeus, & quadamtenus puniceus. Hinc fucari hoc loco pro rubescere, vel rutilari noster usur- pavit. *Fucus* ex Græco φῦκος. Quod enim Græci φῦκος appellant, Latini *fucum* dicunt. φῦκος φουί- σον Nicandro dicitur:

Ἡ δὲ καὶ φουίσσον κατὰ τὰ ἑλαιο φῦκος.

Servius: *fucus, herba genus, quæ vestes tinguntur.* Hæc herba Græcis φῦκος. Plinius miram inconstantiam & indiligentiam in hujus herbæ historia prodidit lib. xiii. cap. xxv: ubi ex Theophrasti verbis φῦκος de- scribit, negat id nomen aliam linguam habere: Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos, quo- niam alga herbarum magis vocabulum intelligitur, hic autem

tem est frutex. Vult Plinius id, quod Græci φύκος vocant, Latinum nomen non habere. Nam *algam* herbam potius significare, φύκος autem esse fruticem. Nugæ. Alterum genus φύκος, quod ibi ex Theophrasto describitur, plane herba est, non frutex: alterum *genus ejusdem capillaceo folio, simili fœniculo, in saxis nascitur*. Ita scribendum. Theophrastus: τὸ τριχόφυλλον, ὡς περὶ τὸ μάραθρον, ἢ πῶδες ἢ δὲ ἔξωχρον, ἢ τὸ ἔχον καυλὸν, αἰὲν ὀρθὸν πως ἐν αὐτῷ: φύεται δὲ ἐπὶ τῶν ὄρεσιν καὶ ἐπὶ τῶν λίθων. Quod caulem non habet, sed sola folia subrecta, in petris & testis nascentia, herba potius quam frutex dici debet. Immo nullo modo in fruticibus numerari potest. Hoc genus Dioscorides βρύον θαλάσσιον vocavit, & ἀπὸ τῆς φύκος distinxit. Hæc verba ejus sunt, ita ex vetustissimo codice legenda: βρύον θαλάσσιον φύεται ἐπὶ λίθων, καὶ ὄρεσιν καὶ θαλάσσιον, τριχῶδες, ἰσχνόν, ἀκαυλόν. Habes heic plane alterum genus φύκος Theophrasti. Hinc alii βρύον θαλάσσιον & φύκος idem faciunt, ut revera est. Nam φύκος alterum Theophrasti capillaceo capillo, & sine caule est βρύον θαλάσσιον Dioscoridis. Hesychius: φύκος, θαλάσσια, βρύα. Idem alio loco: βρύα αἰνέται ἐπὶ πετρῶν: λέγεται δὲ καὶ φύκος ἢ φύκιον. Aëtius: φύκος, βρύον ἐστὶ τῆς θαλάσσης. Φυκτέλα χαλὰ πέτραν Marron vocavit, cui innatum est φύκος illud τριχῶδες, quod est βρύον θαλάσσιον Dioscoridis. Clemens Alexandrinus in admonitione adversus gentes: τῶν ὁσῶν περὶ πετρῶν, οἷα φύκια λινὰ ἐν αἰσίοις πέτραις. Latini *algam* dixere, & *muscum marinum*. Apulejus in Apologia: Denique *muscum*, & *algam*, & cetera maris ejectamenta, quæ ubique littorum expelluntur, salo expiuntur, tempestate reciprocantur, tranquillo deferuntur. Muscum & algam, βρύον καὶ φύκος. Apud Aristotelem in Admirandis: βρύον καὶ φύκος. Straboni: μύιον καὶ φύκος. Idem porro μύιον quod βρύον. Idem Aristoteles alibi: ὡς ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν φύκος καὶ βρύον. Glossæ: *alga*, φύκος. Item *alga*: βρύον, *alga*, *lana marina*. Per *lanam marinam* intelligit muscum. Nam *muscus* nihil aliud quam villosa lanugo petris innascens. Sic βρύον θαλάσσιον est muscus marinus, & *alga*, quod Græci φύκος alio nomine dixerunt. Glossæ veteres: φύκος, *alga*, *fucus*. Hesychius: φύκος, τὸ περὶ θειοσάμνον ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῇ γῇ, ὡς περὶ ἐνίοις καὶ πλάσιν καλῶσι, καὶ ἀκρωτήριον Διούης, καὶ βρύα ἢ φύκια. *Algam* plane designavit, quæ ἐκ mari in litus evoluitur ac projicitur:

---- *projecta vilior alga.*

Sed & primum genus φύκος à Theophrasto descriptum notat, quod aliis πλάσιν dicebatur. Quod & ipsum herba est, non frutex: τὸ φύκος τὸ μὲν ἐστὶ πλάτυφυλλον, τετανοειδές, χρωμα πῶδες ἔχον, ὃ δὲ καὶ πλάσιν καλῶσι λινες. Hoc primum genus à Dioscoride recensetur sub nomine φύκος θαλάσσιον his verbis: φύκος θαλάσσιον, τὸ μὲν τοῖς αὐτῶν πλάτυ, τὸ δὲ ὑπόμηκες καὶ ὑποφινιάσον. Ita liber vetus, non φινιάσον. Mirum vero duo genera facere Dioscoridem τὸ πλάτεον καὶ τὸ ὑπόμηκες, quod unicum est Theophrasto. Nam ταννοειδές idem illi est, quod Dioscoridi ὑπόμηκες. Male scribitur τετανοειδές. Melius tamen legi putem, παννυειδές à verbo τανύω. Inde & τανυηκὲς quod longam habet aciem, & τανύπεπλος, & τανύπληξ, & τανύπτερος, & τανύτελας à prolixis capillis & similia. Nihil autem prohibet eandem herbam folium habere & longius. An igitur scribendum in Dioscoride: τὸ μὲν αὐτῶν ἐστὶ πλάτυ καὶ ὑπόμηκες. An potius apud Theophrastum Dioscorides legit: τὸ μὲν ἐστὶ πλάτυφυλλον, τὸ δὲ τανυειδές. Non tamen puto. Alia non conveniunt. Nam Theophrasteum, πῶδες χρωμα ἔχον: Dioscorideum ὑποφινιάσον. Plinius ita legit in Dioscoride videtur, ut hodie legimus lib. xxv. cap. x de fuco marino: tria autem ejus genera, latum, & alterum longum, quadamtenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tinguntur. Ex quibus constat in Dioscoridis verbis scribendum esse: τὸ μὲν τοῖς αὐτῶν πλάτυ, τὸ δὲ ὑπόμηκες, καὶ ὑποφινιάσον, τὸ δὲ ἑλὸν, φύομενον δὲ ἐν κρήτῃ περὶ τῇ γῇ. Male excuditur hodie: τὸ δὲ λακόν, φύομενον δὲ ἐν κρήτῃ. At liber antiquissimus disertè exhibet τὸ δὲ ἑλὸν, & ὑποφινιάσον, quod Plinius reddit, quadamtenus rubens. Idem plane esse existimo, quod à Theophrasto priore loco recensetur. Et legendum in verbis ejus: πλάτυφυλλον καὶ τανυειδές, lato folio & longiore. Ad discrimen ejus generis, de quo sequi-

tur, quod est τριχόφυλλον, longo & capillaceo folio. Dioscorides perperam de duobus acceperit quod unum est. Nec obstat quod Dioscoridis φύκος illud dicitur esse ὑποφινιάσον, Theophrastus πῶδες φύκος ἔχον. Viride quidem & herbaceum habet folium, sed radicem rubentem summa parte. Theophrastus de illo genere: εἶδεν δὲ ἔχει διαστείαν, ἐξωθεν δὲ πυρρῶν. Male apud Theophrastum legitur: ἀνωθεν δὲ λεπύρια. Quod Græcum non est, & falsum prorsus est: Ab eo radicis rubore puniceo ὑποφινιάσον Dioscoridi dicitur, qui de illa ipsa specie intelligit. Plinius alio loco ita vertit locum eum Dioscoridis, quasi legisset: τὸ μὲν αὐτῶν πλάτυ καὶ ὑπόμηκες. Lib. xxxii. cap. vi. Plura ejus genera uti diximus, longo folio & latiore, rubente: alia-ve crispo laudatissima, quæ in Creta insula juxta terram in petris nascitur. Ita distinguendum. Ceterum βρύον & φύκος idem esse testatur idem Theophrastus. Nam in generibus φύκος recensendis indifferenter & βρύον nomen pro eodem usurpat: ἄλλο δὲ βρύον ὃ φύκος ἔχει πῶδες τῇ χροῇ, πλάτυ δὲ καὶ ὅτι ἀνόμοιον πῶς θειοσάμναις. Idem quippe est ac si dixisset: ἄλλο δὲ φύκος. Male igitur reddunt: Est aliud bryum dictum. Immo debuere: est aliud fuci, vel *alga* genus. Si quod genus φύκος speciali appellatione βρύον vocari debuit, hoc maxime nomen conveniebat ei generi, quod τριχόφυλλον appellat Theophrastus, τριχῶδες Dioscorides, qui & βρύον θαλάσσιον nomen ei quasi proprium attribuit. Plinius vertit: aliud genus fruticum, bryon vocatur, folio lactuca. Male. Hæc omnia genera herbæ sunt, non frutices. Frustra itaque dubitavit Plinius, an φύκος Græcorum *alga* nomine reddi posset apud Latinos. Quin & ipsemet ita interpretatus est lib. xxxii. cap. vi. Et *algam maris Theriacem* esse Nicander tradit, plura ejus genera uti diximus, longo folio & latiore rubente, &c. φύκος θαλάσσιον Dioscoridis ita nominavit; sed & alibi φύκος φινικῆν *algam rubram* vocavit. Neophytus in Lexico: φύκος βρύον ἐρυθρὸν θαλάσσιον. Sed & qui lib. xii. cap. xxv negaverat φύκος Græcorum in alia lingua nomen habere, quum Theophrasti verbis ejus descriptionem exararet, idem lib. xxv. cap. x, ubi ex Dioscoride hoc ipsum φύκος reponit, *fucum marinum* Latine interpretatus est. Præcipue, inquit, liberat eo *malophycos thalassium*, id est, *fucus marinus*, *lactuca similis*, qui *conchyliis substernitur*. Ita heic loquitur, quasi hoc φύκος θαλάσσιον diversum esset ab eo φύκος, quod ex Theophrasto descripsit libro decimo tertio. Certe φύκος simpliciter nominatum Theophrasto, at Dioscoridi φύκος θαλάσσιον. Hoc tamen loco sub nomine φύκος θαλάσσιον & fuci marini eam speciem designavit, de qua inter alia genera φύκος scripsit Theophrastus: ἄλλο δὲ βρύον ὃ φύκος ἔχει πῶδες τῇ χροῇ, πλάτυ δὲ καὶ ὅτι ἀνόμοιον πῶς θειοσάμναις. Nulla quippe φύκος apud Dioscoridem mentio, quod lactucæ simile sit. Mox tamen ibi subjungit φύκος θαλάσσιον divisionem in tria genera ex eodem Dioscoride. In indice hujus loci ita scripsit: *Phycos* III genera, quod *fucus marinus*. Cur igitur supra negabat φύκος nomen habere in alia lingua? Cur *algam* dici non posse contendebat, quia herbæ sit hoc nomen, φύκος autem esse fruticem. At qui φύκος, five βρύον marinum prorsus herba est, & maxime quidem humilis, nam caule caret, solis foliis capillaceis & lanuginis instar subrectis nascentibus. Sed quia ὕληματα vocavit eo loco τὰ φύκη, Plinius frutices esse tantum putavit. Atqui Theophrastus, quidquid non est arbor, ὕλημα solet vocare. Et hanc vocem etiam de herbis usurpat. Idem eodem loco sic vertit: est aliud genus fruticum, bryon vocatur, folio lactuca, rugosiore tantum jam hoc interius nascens. In altero vero abies & quercus cubitali magnitudine. Multa heic peccata Plinii. Græca sic habent: ἄλλο δὲ βρύον, ὃ φύκος ἔχει πῶδες, πλάτυ δὲ καὶ ὅτι ἀνόμοιον πῶς θειοσάμναις. Ita legendum, non, ut est vulgo: ἄλλο δὲ βότρυον. Non ex fruticum genere illud βρύον, sed herbarum. Omnia illa quæ præcessere φύκος genera apud Theophrastum, & ἐλάττω esse dicuntur: καὶ τὸ μὲν inquit, ἐλάττω χροῶν ταῦτα εἶναι, ἢ δὲ ὁρὸς καὶ ἐλάττω περὶ σχοῖ μὲν ἄμφω. Inter majora maris virgulta refert quercum & abietem, quæ tamen cubitalem magnitudinem non excedebant. Cetera, de quibus ante tractavit

Y y y

muscorum,

muscorum, vel algarum species longe minores, & herbis potius quam fruticibus adnumerandæ, quarum quædam, nec caulem habent, sed solis constant foliis. Præterea perperam scribit genus illud, quod ibi βρύον vocatur, diversum esse à phyco. Theophrastus, ut supra notavimus, nomina φύκος & βρύον indiscretim usurpat. Ita igitur vertendum fuit. *Est & aliud genus alga, vel musci marini.* Plinius ipse lib. xxvi. cap. x. Φύκος θαλάσσιον, id est, fucum marinum ex alio quodam auctore hoc βρύον Theophrasti indiget, cui folia sunt lactucæ similia. *Folio lactucæ, rugosiore tantum.* Legit ergo apud Theophrastum: φύκον πάλιν ἢ καὶ ἐκ ἀνόμοιον πρὸς θειδακίνας, πρὸς εὐσώδες. Ubi vulgati obtinent, χρυσωδέσπερον. Alia ejus peccata ventilemus. Quercum & abietem in alto nasci perperam asserit, quum Theophrastus dicit περσείας ἀμφω esse, id est, interius nasci, & non longe à terra. Aliud genus quercus ibidem scribit Theophrastus in alto nasci: Φασὶ ἢ πνὲς καὶ ἄλλω δρὺν εἶναι ποντίαν. Ἡ καὶ καρπὸν φέρει, καὶ ἡ βάλλαντος αὐτῆς χρησίμη. Has duas quercus species ille confundit, τὴν περσείαν καὶ τὴν ποντίαν, littoralem & in alto nascentem. Sequitur apud Theophrastum: τὰς ἢ συνθεῖς καὶ καλυμμένης λέγειν, ὅτι καὶ ἐτέραι μεγάλα πνὲς πρὸς μεγάλας εἰσιν. Qui sunt illi συνθεῖς. Græco solo cœloque ignoti, quos in mari opus suum exercere hinc manifestum est? Legendum putarim, τὰς ἢ δύταις καὶ καλυμμένης. Vel certe, τὰς ἢ πογγαῖς καὶ καλυμμένης. Sed Plinius videtur legisse δύταις, qui Latine reddit *naufragos* his verbis: *glandem etiam quasdam ferre in alto, naufragis hac deprehensa, urinantibusque.* Græcis naves δύεσθαι dicuntur quæ submerguntur. Hinc δύταις pro naufragis accepit. Ineptissime. Nescio ego, quomodo scire possint naufragi, quid in fundo maris alti nascatur. Nec enim naufragi fundum maris petere solent nisi moribundi, nec inde redeunt nisi mortui. Hoc proprium urinatorum, qui vivi sese mergunt & emergunt, & profunda marium scrutantur, ut res marinas expiscantur. Illis inquam solis convenit fundum maris explorare & anquirere quid ibi nascatur fruticum aut herbarum, non naufragis, qui aliud habent quod agant, & sæpius quidem ne feriantur, agunt animam. Græci δύταις vocant & καλυμμένης. Polluci verbum δύτης pro urinatore non satis honestum est, licet Herodotus eo usus sit. Δουρῆες magis dici probat: ὑφύδροι, καλυμνηταί, δούμενοι. Ὁ γὰρ δύτης ὁ πέλεις, εἴρηκε δ' αὐτὸν Ἡρόδοτος ἐπὶ τῇ Σκυλλίᾳ. Ita scribenda hæc verba Pollucis. Inapte doctus interpretes vertit: *Hoc autem de catulo usus est Herodotus.* Immo, de Scyllia urinatore. Verba Herodoti lib. viii: τὸ γὰρ ἐν τῇ ποταμῷ τῷ Σκυλλίᾳ Σκυλιῶναι δύτης τὸ πρὸς ἀνθρώπων ἀριστόν. Imperite igitur atque absurde δύτης naufragos interpretatus est Plinius. Glossæ: *urinator, καλυμνητής, δύτης.* Ut ad rem redeamus, φύκος est alga, vel fucus marinum; βρύον, muscus, βρύον θαλάσσιον Dioscoridi cognominatur ad discrimen terrestris βρύου, quod arboribus & saxis instar villorum aut lanuginis innascitur. Festus Avienus in ora maritima fucum recte vertit τὸ φύκος Græcorum, quod in mari nascitur:

*Adjicit & i lud, plurimum inter gurgites
Extare fucum, & sæpe virgulti vice
Retinere puppim.*

Theophrastus φύκος absolute vocat algas omne genus, quæ non longe à terra in mari nascuntur. Et speciem quandam marini fuci πόνιον φύκος cognominat, quia in alto nascitur, & longe à littoribus. Aliud enim Græcis θαλάσσιον, aliud πόνιον, vel πελάγιον. Quodcunque in mari nascitur propius terram aut littora id θαλάσσιον est. At πόνιον, vel πελάγιον dici non quit, nisi in alto crescat, & longe à littoribus. Theophrastus: τὰ τῶν ἢ τὰ μὴ περσείας, τὰ ἢ πόνια. Inde & πόνιον φύκος genus quoddam algæ, quæ in alto provenit, id & πελάγιον. Τὸ ἢ πόνιον φύκος δ' οἱ σπογγεῖς ἀνακαλυμνῶσι, πελάγιον. Græce σπογγεῖς sunt, qui spongas urinando expiscantur, quos & σπογγοκαλυμνηταί appellant. Ergo & spongiæ in alto. Unde & πόνια ῥάκη Græcis vocantur. Helychius: πόνια ῥάκη, σπόγγοι. Idem: πόνια, σπόγγοι. Pelagios pannos liceat potius dicere quam marinos. Dioscorides φύκος θαλάσσιον dixit ut distingueret à terrestri,

A quo mulieres utebantur. De quo paulo post. Non omnis autem marinus fucus tingendo aptus, sed solus Creticus. De quo Plinius ex Theophrasto: *Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque inficiunt, laudatissimo a parte aquilonis, aut cum spongiis.* In optimo libro est: *aut spongiæ.* Scribendum, *ut spongia.* Theophrastus: γίνεται ἢ ἐν τῇ περσείᾳ πλεῖστον, καὶ καλὸν ὡς αἰσπογγαί, καὶ ἄλλα ποικίλα. *Purpuras infici* dixit Plinius Cretico fucis, id est, purpureum colorem. Sic Tyria atque conchyliis herbis tingi ait, quæ Tyrium & conchyliatum colorem tingendo imitantur: *Transalpina Gallia herbis Tyria & conchyliis tingit & omnes alios colores.* B At Theophrastus eo loco scribit Cretico fucis tæniæ, & lanas, vestimenta quoque tingi, colore pulcriore quam purpuræ, quamdiu recens est: καὶ ὥς ἂν ἡ περσεία βαφῇ, πολὺ καλλιὼν ἢ χροῖα τῆς πορφύρας. Ergo colorem remittit, nec retinet. Plinius tamen lib. xxxi. cap. vi. colorem algæ Creticæ adeo alligari memorat, ut postea elui non possit: *laudatissima, quæ in Creta insula juxta terram in petris nascitur, tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut postea elui non possit.* Id habet ex Dioscoride, qui de fucis marinis in insula Creta nascente ita scribit: τὸ ἢ ἐλὼν φουμένον ἐν Κρήτῃ περὶ τῇ γῇ δ' ἀνθὲς σφόδρα, καὶ ἀσπιδιον. Sed peream, si verba Dioscoridis intellexit Plinius. Non de tinctura Cretici fuci ille loquitur, sed de herbæ ipsius colore. Præcessit apud eum alterius fuci marini descriptio, quem dicit esse ὑπόμηνες καὶ ὑποφονίσσον, id est, paulo longiorem & colorem quadamtenus puniceo. Protinus subjicit de Cretico, τὸ ἢ ἐλὼν, καὶ δ' ἀνθὲς σφόδρα, καὶ ἀσπιδιον. Genus illud ὑποφονίσσον, id est, leviter puniceum, istud δ' ἀνθὲς, colore ad plenum puniceo & florido. Vetus epigramma:

Ἐνανθὲς πόντος φύκος ἀπαυμνήσια.

De herbis ipsis utique sermo est, & eo colore, quo à natura imbutæ sunt, non de tinctura, qua vestes imbuunt. Τὸ ἀσπιδιον quoque ad plantam ipsam refertur, quam immarcescibilem esse vult, non ad colorem. Nec enim ἀσπιδιον de colore permanente ac tenaci usurpant Græci, sed ἐγκρατῆ vocant, μόνιμον, ἀνέκλυτον, ἀμετέστελλον, ἀνεξίτηλον, & similia. Latini *alligari* de colore, qui constanter hæret, nec eluitur, aut evanescit: Græci similiter dicunt κατέχεσθαι. Et κατήχημα vocant medicamenta, quæ colorem alligant, ac retinent. Chemicis Græci in rebus tingendis tria requiri faciunt, τὴν ἀραίωσιν, τὴν βαφὴν, καὶ τὴν καποχίαν. Appellant δ' ἀραίωσιν, qua corpora rarefacienda sunt, ut colorem recipiant & imbibant: βαφὴ ipsa tinctura est: καποχίαν coloris alligatio, quum superinducitur medicamentum, quo tinctura alligatur, & ex fluxa fugacique hæstura redditur ac permanens. Zosimus περὶ χημικῆς: ἔστω καὶ τὸν παντοῖον δέικνυσθαι λίθον. Τῶτο καὶ τὰ μιν γινώσκοντες κατέχει. Alii pro καποχίᾳ nominant σύψιν, & pro δ' ἀραίωσιν εἰσκαρῖν, & hæc tria tingendis corporibus necessaria asserunt: τὴν εἰσκαρῖν, τὴν βαφὴν, καὶ τὴν σύψιν. Quidam & quartum addebant, τὴν σίλψιν. Latini *lumen* dicunt, nos *lustrum*. Veteres sane Græci σύμμα pro medicamento, quo aliquid tingitur, usurparunt, & σύψιν pro tingi vel infici. Unde ἐσόμενον tinctum & infectum. At σύψιν proprie adstringi significat & alligari. Et τὰ συνήκοντα medicamenta quæ vim habent adstringendi. Non omnis ergo color σύμμα, vel omnis tinctura σύψιν, sed ea qua simul tingitur & alligatur color. Quod omnia faciunt infectoria medicamenta, quæ facultate adstringendi etiam prædita sunt. Zosimus: αἰὲν εἴπερ ἐνδέχεσθαι βάπτειν ὅμοιον κατέχεσθαι, ἐνδέχεται καὶ σύψιν τὴν βαφὴν: ἔχον ἢ τὸν ἐν ζωμὸν τὸν σύψιν, ἢ τὸν εἰσκαρῖν καὶ βάπτειν, καὶ κατέχον. Notavimus alibi ζωμὸν Græcis dici, quod Latini *jus* tinctorium nempe decoctum. Multi tribus diversis ζωμοῖς tria illa seorsim conficiebant, ut uno jure præpararent species ad recipiendum colorem, quod περσείας etiam dixerunt, & ὑποσφιν: altero tingerent eas colore cupito, tertio colorem alligarent. Quidam una decoctione hæc tria simul parabant. De lapidum quidem tinctura hæc scribunt auctores illi, sed idem obtimebat in purpura tingenda. Ἀραιώσεως, καὶ βαφῆς, καὶ σύψιν δέεται πᾶς λίθος: ἀραιώσεως μὲν ἵνα παραδέχεται τὴν χροῖαν: βαφῆς ἢ ἀπὸ τοῦ ποθέμενον κατέχει καὶ τέλει: σύψιν δ' ἀπὸ τῆς πρὸς μόνω τῆς μορφῆς. Idem auctores: Διμύκεται.

Vellera mutantur Tyrios incocta rubores.

Nec tonfiles tapetes ebrii fuco.

Καὶ τὴν μέλαιναν σῖμιν ὀμματογράφον.

Yyy 2

ФѸхѸ

φύκη. Aristophanes in alteris θεσμοφοριαξίαις, quæ non extant, recenset pleraque cultus & ornatus muliebris genera ac nomina. Versus leguntur apud Clementem Alexandr. im & Pollucem, sed adeo confusi, & corrupti ut nihil magis. Eos in ordinem suum restituimus, & emaculabimus. In illis versibus φύκη & ἄγχουα seorsim nominantur. Sic igitur legendi sunt:

Εύρον, κάποπρον, ψαλίδα, κηρωτῶν, νίτρον,
Προκίμιον, ὀχθοίβας, μίτρες, ἀναδήματα,
Ἄγχουαν, ὀλεθρον πόν βαθιῶ, ψιμυθιον,
Μύρον, κίστην, σρόφιον, ὀπισθοσφενδόνην,
Καλυμμα, φύκη, ὠελδέσσια ὑπογυμμάτω
Τρυφοκάλαστρον, ἐλλέβορον, κεκρύφαλον,
Ζώσιν, ἀμπεχόνιν, πέρπημα, περιφές, ξύσιδα,
Χιτῶνα, βάρεθρον, ἔγκυκλον, καμμάτερον,
Τὰ μέγιστα δ' ὅτι εἰρηκα τέτων β' ἀπ' α' ἡ;
Ἄ' Ἐπερὶ γ' ὅς' εἰς μνημονόσην ποτὲ,
Διόπας, ἀφελίον, πλάσρα, μαλάκιον, βότρυον,
Χλιδῶνα, περόνας, ἀμφιδέας, ὄρεμα, πέδας,
Σφραγίδας, αἰλίστις, δακτυλίδας, κατὰ πᾶσμά τ' α'
Πομφόλυγας, ὑποδέσμευς, ὀλίβας, σέρδεις,
Ἰπποδέρεις, εἰλικτήρας, αἰλ' εἰδ' ἂν λέγων
Λέξας.

Cetera, inquit, quæ supersunt enumeranda, nec dicendo possis consequi, singula nos alibi explicabimus. In his versibus separatim recensentur ἄγχουα & φύκη in ornatu muliebri. Igitur anchusæ radix, & εἰζιον illud, quod φύκη dicebatur, & quo mulieres genas sibi purpurissabant, diversa. Eundem tamen etiam illis usum præstabat anchusæ radix. Et sane par utriusque color, anchusæ inquam & fuci, nec dispar in medicina effectus, unde alterum pro altero substituebatur. Galenus αἰντὶ φύκης ἄγχουα. Quod non est de fuco marino intelligendum, sed de illo fuco Syriacæ radicula. Utriusque igitur usus ex æquo ad purpurissandas genas mulierum. Alexis tamen in comoedia τσατσάω meminit πυδέρωτ', quo ruborem buccarum conciliabant, quæ expallido vultus erant candore.

Τὰς ὀφρὺς πυρρὰς ἔχει ἡ ζωγραφὸς ἀσβόλω
συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν κατέπασσε ψιμυθίω
ἀδονόχρους λίαν ἡ εἰς πυδέρωτ' ἐντέλλεται.

An præter anchusam & fucum etiam πυδέρωτ' ad eundem usum mulieribus usurpatus? Viri certe docti *acanthum* hic vertunt. Acanthus quidem πυδέρωτ' cognominatus, sed nemo veterum tradit vim ullam aut fucum in acantho pæderote esse rubore inficientem. Cærepodium etiam pæderos Plinio. Nec hic rutilando aptus. Gemma opallium pæderos. Qui nec habet hic locum. Hefychius etiam πυδέρωτ' ἀλειμμα exponit. Hoc est quod quærimus. Sed unguentum illud ex pæderote herba compositum doctus medicus Italicorum voluit. Sed si herba non inficit, unguentum ex ea factum non tinget. Ecce alius item doctus medicus, qui pæderotis, hoc est, acanthi succo candorem faciei quæri tradit. Nam & Demetrium pæderote faciem illevisse, ut candorem arcesset. Nugæ. In versu Alexidis quæ immodico candore pallebat, pæderotem illinit captando rubori. Nec censendus Demetrius aliud in pæderote quævisisse. Unguentum hoc nomine appellatur ex radice anchusæ, aut ex radice Syriacæ, quæ fucus dicebatur compositum. Illud ἀλειμμα est ex fuco, ὃ πνὶ τὰς οἰκείας ὀφείας αἰ γυναικὲς χεῖρας. Ab elegantia & gratia coloris sic dictum, ut herba πυδέρωτ', & gemma ab eadem ratione nomen hoc invenit. Ab illo unguento fuci, vel anchusæ ruborandis mulierum genis idoneo, color pæderotinus & oxypæderotinus in vestibus olim usitatus. A gemma pæderote appellatum, volui aliquando. Sed nunc malim à pæderote colore, vel purpurisso, quod genis indebant mulieres priscæ. Quodnam autem illud εἰζιον fuerit φύκη nomine, & diversum à fuco marino, non explicat Dioscorides, nec quisquam alius veterum, qualis esset illa radix, indicavit. Videor tamen colligere posse ex Theophrasto genus quoddam radicula fuisse, quod ex Syria advehebatur, quæ unguenta solebant colorari, ut & anchusæ radice. Ea radícula absolute vocabatur χρωμα. Theophrastus de odoribus: χρωματίζεσθαι τὸ μὴ ἐρυθρὰ τῶν μύρων, τῇ

A ἄγχουα: τὸ δ' ἀμαρῶκινον τῷ καλεμένῳ χρωματὶ ἔπ' εἰς εἰζιον, ὃ ἄγουσιν ἐν Συρίᾳ. Hoc genere radicis videntur & mulieres usæ ad colorandas genas, haud fucus ac radice anchusæ. Χρωμα absolute dicebatur. Aliqui etiam, ut apparet, φύκη appellarunt. Nam & fucus Latini inde pro quolibet colore. Glossæ: fucus, χρωμα. Plinius in colorandis unguentis anchusæ meminit & cinnabaris: ut lib. xiii. cap. i. tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Hujus causa adduntur cinnabaris & anchusæ. In rhodini confectio cinnabari quoque & anchusam nominat. Vix puto cinnabari locum fuisse ad colorem unguentis conciliandum. Theophrastus ἄγχουαν ad hoc commemorat, & χρωμα. Quod esse εἰζιον ex Syria allatum interpretatur sic proprie dictum. Non dubito quin Plinius τὸ χρωμα acceperit pro cinnabari. Sic enim κατ' ἐξοχὴν vocatum est. Hinc Græcia recentior καλίσχρον etiam vocabat, hoc est, pulcrum colorem. Glossæ latricæ: καλίσχρον, τὸ κιννάβαρι. Profecto propter parilem colorem & effectus proprietatem hæ duæ radices plerumque apud veteres junguntur. Zosimus: ὅτι ἡ πορφύρας καὶ τῶν λοιπῶν βαμμάτων βάλλεται, ἢ ἄγχουα, καὶ τὸ φύκη ἐν ὕδασι τοῖς λούκοις. Et alibi passim. Ergo χρωμα illud quod cum anchusæ jungitur in tingendis unguentis est fucus Syriacus, non cinnabari. Democritus quoque de methodo tingendæ purpuræ hæc duo jungit, & radiculam illam, quæ φύκη & χρωμα proprie dicebatur, ἀνθ' Συρίαν vocat: ἐστὶ ἡ ὁ τῆς Γαλατίας σιῶλης, καὶ τὸ τῆς Ἀχαΐας ἀνθ' ὃ καλεῖται λακχάν, καὶ τὸ τῆς Συρίας ὃ καλεῖται εἰζιον. Hæc plane radícula est, quam ex Syria advehi prodidit Theophrastus: τῷ καλεμένῳ χρωματὶ ἔπ' εἰς εἰζιον, ὃ ἄγουσιν ἐν Συρίᾳ. Democritus Pseudonymus Συρίας ἀνθ' nuncupat, id est, colorem Syriacum. Nam ἀνθ' apud illum non florem significat, sed colorem. D Ἀνθ', τὸ χρωμα. Ergo τὸ ἀνθ', & τὸ χρωμα & τὸ φύκη ad hanc radiculam tinctoriam Syriacam designandam synonyma sunt. Philosophi chimici veteres φύκη interpretantur τὸ βάμμα ἐξωθεν ἢ φαινόν. At τὸ τῆς Ἀχαΐας ἀνθ' apud eundem Democritum, id est, color Achaicus vel Græcus anchusam significat. His duobus vocabulis fucum sic proprie dictum & anchusam significare voluit. Hæc in Græcia passim nascebatur. Ideo Ἀχαΐας ἀνθ' vocavit. Fucus ex Syria veniebat. Hoc erat τὸ τῆς Συρίας ἀνθ'. Meminit quidem paulo ante & ἄγχουας, sed ibi dixit fucum marinum, quod Γαλασίον ἀνθ' appellavit, quibusdam vocari ἄγχουαν λακχίνην. Certe fuci marini genus quoddam lactucæ folia similia habet quomodo & anchusæ. Hinc Laodiceam anchusam quidam vocaverint. Nisi forte fucum marinum quidam confuderint cum fuco terrestri Syriaco, eumque fucum Syriacum à similitudine coloris, quam habet cum anchusæ, appellarint λακχίνην ἄγχουαν, id est Syriacam anchusam, ab urbe Syriæ Laodicea. Multa intricant & involvunt auctores illi. Ut ut sit, illud certum, per Ἀχαΐας ἀνθ' intellexisse anchusam, & cum fuco Syriaco junxisse: καὶ τὸ τῆς Ἀχαΐας ἀνθ', ὃ καλεῖται λακχάν. Græci omnes inferioris ævi λαχάν, vel λακχάν exponunt ἄγχουαν. Nicomedes Iatrotrophista: λαχάς, ἄγχουα. Hinc Pandeptarius laccam Arabum interpretatur anchusam. Longe tamen diversa res id quod Arabes vocant laccam ab anchusæ, quæ est Græcorum laccæ. Arabicam laccam non videntur Græci novisse, nisi eam sub nomine cancamum noverunt. Profecto Arabes sub cancamum historia nobis laccam descripserunt. Gummi esse arboris cancamum Dioscorides tradit. Hoc non facit, ut cancamum non sit laccæ, quia laccæ non est gummi arboris. Hoc eodem argumento posset concludi sericum, quo veteres utebantur, non esse idem cum nostro serico, quia sericum illud suum ex lanugine arborum depecti prodiderunt: nostrum vero lanificio vermium fit. Cancamum, aut laccam gummi esse arboris, aut in arborem à coelo delabi tradunt Arabes. Nempe nesciverunt opera grandium formicarum elaborari, & circa ramulos arborum congeri. Non tamen affirmo cancamum esse laccam, sed aliter cancamum non esse illud quod vocant Lusitani mimu. Hoc bdellium est. Monardus Hispalensis medicus in libro

libro simplicium animæ tradit esse lacrimam arboris, albam, translucentam, oleaginosam, ad colorem thuris nonnihil accedentem, granis quam thuris majoribus. Tale nobis bdellium describitur ab antiquis: *lacrima arboris translucida, lucis, pinguis, equaliter cerea, & quæ facile molliatur*. Verba sunt Isidori de bdellio, quæ ex Græcis Dioscoridis videntur expressa, vel alterius auctoris, qui Dioscoridem expressebat: *δρυγὴς, πυροκοκκῶδες, λιπαρὸν ὡς βάλανος ὁμαλῶδες*. Sed equaliter cereum habet Isidorus pro *πυροκοκκῶδες*. Dioscoridi *πυροκοκκῶς ὡς ὁ δρυγὴς*. Plinius translucida ceræ simile debere esse ait: *esse autem debet translucida simile cera, odoratum, & cum fricatur pingue*. Ita enim optimus liber, non, ut vulgo est *translucidum, simile cera*. Non simpliciter ceræ simile, sed ceræ, quæ translucida foret. Luteum esse anime, quum frangitur, scribunt neoterici, id est, colore cereo. *Σαρκωδινὸν δάκρυον* vocatur Dioscoridi, id est, *Arabica lacrima*. De Saracenis supra diximus. Perperam pro Libyco accipiunt. Triæ ejus genera facit, Arabicum, Indicum, & Petræum: *Φέρει δὲ δὸν τῆς Πέτρας ξηρὸν, ἐν ἡνῶδες*. Plinius Bactrium pro Petræo habet: *Bactrio nitor siccus, multique candidi ungues*. An igitur legit *δὸν Βακτρίας* pro *δὸν Πέτρας*. Immo potius corrigendum videatur apud Dioscoridem, *δὸν Βακτρίας*, vel *Βακτρίας*. Id erit bdellium Scythicum Galeni & Æginetæ. Nam Bactrii Scythiis orientalibus vicini, qui Sacæ Scythæ dicebantur. Sed omnino verius Scythicum bdellium idem esse cum Indico, quod ex Indoscythia afferebatur. Ea Scythia ad Indi fluminis ostia sita est, & Scythæ meridiani dicebantur. Dionysius:

--- οἷσι περὶ αὐτὰς

Ἰνδὸν περὶ ποταμὸν νότιον Σκυθίαν ἐνναίεσι.

Hæc Scythia cis Indum & trans simul posita & intra ipsius Indi ostia ad mare Indicum. Auctor peripli maris erythræi: *ἥδη τῆς ἡπείρου Ἀφρὶκῆς τῶν κολπῶν ἐκ τῆς ἀνατολῆς ὑπερεκέρως ἐκδέχεται τὸν ὠκεανόν*. *Σκυθίας περὶ αὐτὸν κείμηναι πὸν βορέαν ταπεινὰ λίαν, ἐξ ἧς ποταμοὶ Σινὸς & μέγας τῶν καὶ τῶν ἐρυθρῶν θαλάσσης ποταμῶν*. Ita hæc legenda, non, ut vulgo legitur, *ἐξ ὧν*. Quod est falsissimum. Sinthus est Indus. Non oritur ex illis maritimis partibus Scythiæ australis, sed ibi in mare conditur. At post eam Scythiam statim sequitur Indus. Ea Scythia multas Indiæ regiones complectitur, & inter eas Patalenen, quæ intra Indi ostia. Barbaricum quoque emporium ejusdem nominatissimum. Ptolemæus: *ἐν νήσοις ἢ τῆς ὑπὸ τῷ ποταμῷ γινομένης πόλεως αἰδε, Πάταλα, Βάρβαρι*. Auctori peripli dicitur *Βαρβαρικὸν ἐμπόριον* de ostiis Indi loquenti: *καὶ πᾶσι μὲν ὅλα Ἀφρὶκῆν ἐκ ἔχει, μόνον δὲ τὸ μέσον, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ περὶ θαλάσσιον ἐμπόριον, ἐστὶ Βαρβαρικόν*. Et paulo post: *ὁ δὲ περὶ τῆς πόλεως τῆς χώρας δὸν τῷ Βαρβαρικῷ μέχρι τῆς Ἀσῆ καὶ Τραπεζῆν Βαρυζῶν ἀκρωτηρίῳ τῆς λεγομένης Παπικῆς*. Hæc sunt corruptissima. Nec ea correxit, qui putavit. Omnino legendum: *μέχρι τῆς Ἀσικαπῆς ἀπέναντι Βαρυζῶν ἀκρωτηρίῳ*. Paulo inferiorius *Ἀσικαμπῆς* appellat: *τὸ περὶ Ἀσικαμπῆν ἀκρωτηρίον*. Ptolemæo *Ἀσικαπῆς*. Correctionem nostram lectus ille & intellectus tibi firmabit. Ab eo emporio Barbarico multæ species Indicæ sunt appellatæ *Barbarica*. Ut apud Jurisconsultum *folium Barbaricum*, quod aliis *Indicum*. Et *rheum Barbaricum*, quod Myrepsus vocat *ῥέον Ἰνδικόν*, in antidoto Tryphera Saracenicā. Ab hoc emporio potius denominata hæc videntur quam à sinu Barbarico. Ab hac Scythia australi & Indica bdellium Scythicum appellatum est, quod idem cum Indico. Auctor peripli: *καὶ ἡ Ἀφρὶκῆς περὶ κειμένης Σκυθίας, ὅ τε κόσος, καὶ ἡ βδέλλα*. Hujus Scythiæ metropolis eidem auctori dicitur *Μινναῖος*. Sed Ptolemæo *Βιννάραξ*. Et ita in eo corrigendum. Nam alia *Μιννάραξ* paulo post apud eundem. Ex ea *Βιννάραξ* Scythica plurimum bdellium venale exibat: *καὶ καὶ νῶτε μεσγέται, ἢ μητρώπολις αὐτῆς τῆς Σκυθίας Βινναῖος*. Et paulo post de mercibus ac speciebus, quæ inde exportabantur: *ἀνθορεπίετα ἢ κόσος, βδέλλα, λύκειον, γάρδον καὶ καλλιανὸς λίθος*. Galenus Scythicum & Arabicum bdellium tantum nominat, quod est Indicum & Saracenicum Dioscoridis. Nusquam tamen auctor peripli meminit bdellii in Arabia nascentis,

A quum tamen species omnes diligenter enumeret quæ in Arabia proveniebant. Sed duo genera bdellii Indici fuisse videntur, quæ in Arabiam ferebantur, alterum subalbidum quod erat præstantissimum, alterum subnigrum. *Βδέλλον* diminutivæ formæ est. Nam principale est *βδέλλα*. Ita vocat auctor peripli aliquot locis. Marcello Empirico *bedella*:

--- crocon atque bedellam.

Isidoro quoque *bedella*, India & Arabia arbor. Apud Plautum in antiquis libris *bedellium* scribitur pro *bdellium*. Sic *calethula* pro *calthula*, inde *calendula*. *Βδέλλα* ex Hebræico *bedolach*, cujus mentio Genes. i. i. Nam et si pro gemmæ genere, aut margarita eam vocem accipiant interpretes, pro bdellio mihi placet debere accipi cum Hieronymo, qui *bdellium* vertit. Nec assentior viro docto qui putat Hieronymum dictionem Hebræicam absque interpretatione dimisisse. Satis expotuit quid esset, quum *bdellium* reddidit, quod aliud non potest significare præter hoc aromaticum gummi. Falsus etiam vir ille eruditus, qui *bdellium* apud Priscianum genus esse lapidis notavit. Parum attente Priscianum legerat in quo hodie legitur lib. i: *bdellium, abdir, genus lapidis*. Non bdellium genus lapidis, sed *abdir*, quod & *abaddir* dixerunt, ita vocantes *βαίτυλον* lapidem, quem pro Jove Saturnus devoravit. Deum etiam sic vocarunt. Et *patrem potentem* dictio illa Hebræice significat. De *bætulis* lapidibus nos alibi. Regionem *Hevila*, quæ fert *bedolach* & *onychen*, alii de Arabia, alii de India interpretati sunt. Plane est Græcorum *βδέλλα*. Et optime convenit hæc expositio *bedolach* loco Num. xi: ubi dicitur manna sic ut coriandri semen esse, & colorem ejus, *πληρη*. Nec enim necessario concluditur lapidem heic intelligi debere coloris albi. Quippe & bdellium subalbidum, & manna magis ad bdellii colorem aut thuris accedit, quam ad margariti, aut alterius gemmæ. Inde & parvas thuris micas, quæ instar haberent granorum mannae, Græci *μάννα λιθάν* nuncuparunt. Præterea ex illo Hebræico *bedolach* factum etiam videtur aliud nomen illud, quo bdellium vocarunt, nempe *μάδαλον*. Ita Dioscoridi dicitur. Neophytus: *μάδαλον, τὸ βδέλλον*. Plinius *bdellium* esse arborem, gummi autem *brochon*, & *maldacon* & *malacam* ait vocari. Græci tamen auctores *βδέλλα* ipsum gummi passim appellant & *βδέλλον*. Arborem esse oleæ magnitudine dicit. Neoterici quoque memorant mediocrem esse arborem ex qua anime destillat. *Gummi*, inquit Plinius, alii *brochon* appellant, alii *malacam*, alii *maldacon*. Ita scribunt hæc nomina libri Pliniani. Et in indice manuscripto: *Et bdellium, sive broc, sive malacham, sive maludacon*. Græca forma apparet cufas esse has dictiones. *Βροχόν* dicebatur bdellium, quod humectius esset & liquidius; nam à *βρέχω*, *βροχός* humectus. Idem de Indico: *at Indicum humidius & gummosum*. In optimo codice legi notant: *gumminosum*. Lego: *unguinofum*. *Maldacon* autem videtur scriptum pro *μαλθακόν*. Ita vocabatur gummi bdellii, quod molle esset instar malaxatæ ceræ. Tò *ὁμαλῶδες* in eo commendat Dioscorides, quod facile molliatur. Et *μάλη* Græce *κρῖς μεμαλασμένον*. Idem significat *μαλάκη*, vel *μαλάνη*, subaudiendo *βδέλλα*. Inde Arabes suum fecerunt *molochil*, vel *malachal*, quo bdellium appellant. Nec enim contra est, ut ab Arabico illæ detortæ ac corruptæ fuerint. Hæc nomina varia bdellio mercatores Græci imposuerunt, qui & *ἀδρόσωλον* vocabant, quod in offas convolutum erat, crassiore nempe gleba: *Gummi alii brochon appellant, alii malacham, alii malthacon*. Nigrum vero & in offas convolutum *hadrobolum*. Ejusdem igitur officinæ hæc omnia vocabula. Monet Monardus anime orientale tam magnis glebis & adeo translucentibus afferri, ut plerique speciem esse charabe, sive succini liquidioris suspicati sint. Multa sane gummi genera succino, vel electo similia, quod & ipsum gummi esse arboris multi veterum existimarunt, alii pinus, alii populi. Sed & eodem nomine quo succinum aliz etiam gummi species appellatæ sunt. *Βεγνίκω* Græci recentiores appellant electrum. Gummi juniperi *verniciem* hodie appellamus, facto inde nomine. *Charabe* succinum, vel electrum nominatur Arabibus.

Saracenicum Lexicon: Κάραμε, τὸ ἡλεκτρον. Lege: κάρα. Æthiopes *Carabe* thus appellare notavit vir summus. Χαλκολίβανον Suidas exponit fuccinum. Χαλκολίβανον, τὸ ἡλεκτρον. At supra observabamus ex Græco quodam scriptore χαλκολίβανον genus esse thuris flavi & colore aureo, quem masculum alii nuncupant: καὶ ὁ μὲν ἄλλος ὀνομάζεται χαλκολίβανον ἡλιοειδές, καὶ πυρρὸν, ἡ γὰρ ξανθὸς. Quæ profecto mira sunt. Nam alii thus masculum definiunt προῖχλον καὶ λευκόν. At auctor ille candidum thus vocat ἀργυρολίβανον & foemineum esse vult. *Anime* pro Aminæa myrrha accipiebat Amatus Lusitanus, & indefactum nomen volebat. Atqui nulla est *Aminæa* myrrha, sed *Minæa* ab Arabiæ populo Minæis. *Minæis*. Præterea anime non est myrrha, sed bdellium. In myrrha confracta venæ apparent sicut ungues candidi: ἀμφύστει ὀνυχοειδές vocat Dioscorides: καὶ ἐν πρὸς θραυσθῆναι, ἀμφύστει ἔχουσιν, λευκάς, ὀνυχοειδές. Delendum est *λείας*. Quod est interpretamentum ὁ ὀνυχοειδές. At bdellium totum æqualiter ὀνυχοειδές & leve instar unguis. Dioscorides de bdellio, εἰκὸς ὀνυχ. Serapio perperam accepit hæc Dioscoridis verba, quasi unguis odorati accensi modo oleret bdellium. Sed *blattam Byzantium* appellat. Blattium Byzantium non est onyx marinus, sed os naris purpuræ Byzantinæ. Præterea εἰκὸς ὀνυχ, ut ὀνυχοειδές de coloris tantum, aut faciei similitudine Græce dicitur. Εἰς ὧπα εἰσικεν. Postremo præstantissimum bdellii genus βδέλλης ὀνυχᾶ Græci vocant. Quod ab odore unguis marini dictum interpretari ridiculum foret. Denique unguis marinus non simpliciter dicitur ὄνυξ, sed ἔνυξ θαλάσσιον. *Onychem marinum* Latine dici magis probarem quam *unguem*. Nam & lapidem *onychem* nominarunt, non unguem. De his etiam supra diximus. Plinius in Bactriano bdellio multos esse candidos ungues ait: *Bactrio nitor siccus, multique candidi ungues*. Hic non est sensus Dioscoridis, qui βδέλλιον ὀνυχ εἰκὸς scribit. Sed nec Plinius descriptionem historiæ bdellii à Dioscoride hausit. Nec Bactrii meminit bdellii Dioscorides. Unguis in tota bdellii gleba levorem & colorem unguis æqualiter deprehendi vult Dioscorides. *Æqualiter cereum* vocat Isidorus. Ceræ translucidæ simile esse debere idem Plinius asserit. At descriptio bdellii Bactriani apud eundem magis cum benuino convenit quam cum bdellio, vel anime. Siccum ac nitidum reperitur & in eo multi ungues candidi, five maculæ instar amygdalarum. Unde & *amygdalinum* vocant hoc benivi. Sed & quod idem Plinius tradit Indicum bdellium adulterari amygdala nuce, hoc etiam mirifice quadrat in benivi amygdaloïdes. Nam bdellium quod translucet quomodo nuce amygdala possit adulterari, non video. Petræum bdellium narrat Dioscorides, καὶ ὁμοίως πικρὸν καὶ τὸ γούσιν, non perinde amaro gustu esse, ut Indicum & Arabicum. Id quoque habet benivi, ut non sit amarum. Qua discriminis nota à myrrha discrepat, quam non parum amaram esse constat. Quare & illi errant non parvo opere, qui benivi genus esse myrrhæ contendunt. Nec sane bdellium idem quod benivi. Nam bdellium uniforme & pari ita dixerim filo; at *benivi* varium & maculosum candidis utpote unguibus distinctum, ut myrrha. At id genus bdellii, quod vero nitore sicco est, & multis constat unguibus candidis, ac minime est amarum, à benivino parum distat, nisi idem sit. Et puto veteres sub hoc genere bdellii benivinum cognovisse. Glossæ Græcorum Jatricæ βδέλλιον definiunt esse χυλὸν Ἰνδικὸν ὁμοίον σμύρῃ. Benuinum de colore similis est myrrhæ, quam bdellium. Sed de his alibi pluribus. Hic sermone excursus faciendus hoc loco fuit, ut constaret cancamum, quod Arabes pro lacca obtrudunt, non esse anime, sed anime esse bdellium. Nec tamen credo cancamum esse laccam, ut Scaligero Julio videtur. Nam cancamum quadamtenus simile myrrhæ traditur, σμύρῃ πῶς εἰσικεν. Quod non habet lacca. Quærendum itaque etiam nunc restat, ecquod hodie odoratæ gummi genus cancamo veterum respondeat. De lacca certum est eam illos non novisse. Aliud erat, quod laccam appellavit etiam infima Græcia. *Anchusam* nempe hoc nomine intellexerunt. Quæ appellatio *lacca* à Græcis ad Arabes transit, non è converso ab

A Arabibus ad Græcos. Radicem, quæ rubro ac sanguineo colore inficit, ita Græci dixerunt. Inde Arabes & ceraginem illam Indicam, quæ circa ramos certarum arborum congesta invenitur, & à formicis elaborata, hoc eodem donarunt nomine, quia rubrum colorem efficit. Laccam etiam nuncupant hodie infectores cocci & brasili faciem, qua pictores rubro fusciore pingunt. Græci quoque recentiores λαχάν & λάχον vocarunt genus coloris purpurei & obscuri, quod fit apud infectores ex flore nigro vel spuma purpuræ, quæ supernatat cortinis tinctoriis. *Indicum* veteres appellabant. Zosimus Panopolita: ἔτω γὰρ δεκτικὰ γίνεται τῶν χρωμάτων, ὥστε καὶ χρυσοποιεῖς, ὁ ἐστὶ λάχον, ὁ καλεῖται λαχάν οἱ λαχωνταί, τέπειν Ἰνδικοχάφοι, λοιπὸν δὲ μὲν φασ, ἀλλὰ νίτρε καὶ θερμὰ, ὅλον ἀφίστην εἰς τὸ εἶδός τὸ αἰμωπὸν. Ubi Ἰνδικοχάφοι sunt qui Indico colore tingunt, quos λαχωνταί dicit appellatos. Ergo & λαχχάς, τὸ Ἰνδικόν. Quod Dioscoridi exponitur ἐξανθισμὸς πορφύρας ἐπανωρεμένος πῶς χαλκίους. Hoc factitium est Indicum, quod Græcis etiam dictum λαχχάς. Nativum aliud fuit, quod ex India apportabatur, atque Ἰνδικὸν μέλαν, & Ἰνδικὸν absolute dicebatur. Hinc Plinius *Indicum atramentum* ab Indico absolute vocato distinxit. Ἰνδικὸν μέλαν & mentio apud auctorem peripli: καὶ ὄρνιον, καὶ νήμα Σηλακόν, καὶ Ἰνδικὸν μέλαν. Græci recentiores sic vocant. Zosimus: ὅτι ὑακίνθος ἢ πῶς ὑακίνθον, καὶ μέλαν Ἰνδικόν, καὶ ἰσάκιδος εἶδαν. Ad tingendam gemmam hyacinthum: alii tantum *Indicum* ut & Plinius. Inde Ἰνδικοπλάστis, vel Ἰνδικοχάφis in veteribus glossis exponitur colorator. Et Ἰνδικοχάφοι Zosimo, quos λαχωνταί interpretatur. Sic Indicum infectorum etiam lacca Græcis, ut hodie quod ex cocci & verzini facie paratur. Quod nomen origine omnino Græcum est. Lacca Indica apud Indos suos hoc nomen non habet, sed *trec* vocatur. Persæ, Arabes & Turci *Lac*, vel *Loc* nuncupant, vocabulo ex Græcia arcessito, quod colorem rubrum significat. Magnum sane hoc signum est hoc nomen ex Græcia petitum esse, quod indigenæ, apud quos plurima nascitur, sub alio eam indigetamento cognoscant. Λάχνη igitur Græcum est, cujus in Græcia fontes reperiendi sunt. Et ecce in promptu sunt. Ex κάλχη factum est unius literæ transpositione. Grammatici κάλχηλ interpretantur herbam, qua purpura tingitur. Strabo coloris genus κάλχηλ esse indicat, ubi dicit sandycem metallicam in Hyspiratide Armeniæ reperiri, ὃ δὲ Ἀρμενίον καλεῖται χρωμα, ὁμοίον κάλχη. Armenium cæruleum est. Κυνέον vocat Dioscorides. Talis est conchylii color, austerus in glauco, & irascenti similis mari. Talis etiam in purpura κυανίζουσα. Pollux vocat κυανουργή. Sandycem tamen omnes rubri coloris esse volunt. Hesychius σάνδυκα esse fruticem, qui cocco similem colorem facit. Plinius ex sandaracha ufta rubrica admixta fieri *sandycem* prædicat, ut ex sandyce & sinopide mixtis syricum, quod esse rubrum satis constat. Græci recentiores syricum & sandycem eundem colorem statuunt. Neophytus: Σάει καὶ τὸ σελικόν, ὃ καὶ σάνδυξ λέγεται. Vetus auctor glossarum notat sandycem esse herbam tinctura aptam, quam vulgus *varantium* vocat. Hodie *garantiam* dicit vulgus infectorum, qui colorem rubicæ sic appellat, quæ est Græcis ἐρυθρόδανον, sed antiquis. Nam recentiores ἐλυθείδιον & λυθείδιον appellant pro ἐρυθρίδιον. *Varantium* autem pro *verantia* perperam pronuntiavit infimum Latinitatis ævum. *Verantia* pro vero colore, ut *aurantia* pro aureo, vel aurato pomo. Prisci Latini *verum colorem* de rubro & coccineo dixerunt, ut Græci ἀληθινόν. Myrepso rubia πῖ ἀληθινὸν βάπτι, vero colore inficit. Veteri interpreti Aristotelis Rhetoricorum παννίον ἀληθινόν, pannus ruber. Hesychius, Κιννάβαρι χρωμα ἀληθινόν. Plura alibi notamus. Sic *verans color*, ὁ ἀληθινός, καὶ ἀληθεύων. Nam *verare* etiam dictum pro ἀληθεύειν.

Satin vates *verant* atate in agunda, apud veterem poetam, id est, ἀληθεύουσιν. Inde & *verantia* tinctura verantis vel veri coloris. Rubicæ tincturam sic vocarunt. Et corrupte *varantium*. Sandyx igitur rubra quocunque modo accipitur. Suidas: Σάνδυξ, χρωμα κόκκινον. Galenus sandaracham & sandycem eandem facit. Constat autem inter omnes sandaracham esse rubram. Neophytus: ὁ πῶς τὸς ζωχρῶφιν σελικόν.

συμμεν, τὸ πρὸς τοῖς ἰατροῖς σάνδυξ λέγεται, τὸ αὐτὸ καὶ σῶρα παρ' ἄλλοις. Et alio loco: τὸ κεκαυμένον ψήμιδι, οἱ μὲν καλεῖσιν σάνδυκα, οἱ δὲ σῶρα, οἱ δὲ συμεκν. Ait sandycem idem fieri cremata cerussa. Sandaracham ita fieri testatur Vitruvius lib. vii. cap. xii. Cerussa vero quum in fornace coquitur tantato colore ad ignem, incendio efficitur sandaracha. Sic hæc legenda. Ergo sandaracha facticia & sandyx idem. Quod & Galenus affirmavit. Dioscorides de cerussa uita: τὸ δὲ τῶ σάνδουξ ἐστὶ πῦρ λεγεται. Hæc sandyx facticia, eademque cum sandaracha. Quum hæc ita sint, & omnes consentiant sandycem esse rubram, credendum non est alio sensu scripsisse Strabonem, cum alia metalla in Armenia reperiri ajat, καὶ τὸ τῆς σάνδουξ καλεμένης, ὅπερ Ἀρμένιον καλεῖσιν χρώμα, ὁμοιον κάλλει. Sic enim emendanda ea Strabonis verba alibi docuimus. Ergo κάλλει apud Strabonem non erit purpura cærulea, sed rubra. Ut autem sandyx facticia eadem cum sandaracha facticia, sic fossilis & nativa sandaracha eadem cum sandyce metallica. Et sandyx illa metallica Strabonis ab aliis vocatur sandaracha. Dioscorides ait sandaracham fossicam ex Ponto & Cappadocia adferri. Sane in vicina etiam Armenia nascebatur Strabone teste, qui σάνδυκα appellat. Sed illud mirum quod addit Strabo: ὁ δὲ καὶ Ἀρμένιον καλεῖσιν χρώμα. Quid illis igitur faciemus, qui Armenium pigmentum cæruleum faciunt? Quid Plinio, qui maxime virere dicit? Immo & chryfocollæ modo infectum esse. Armenia mittit, quod ejus nomine appellatur. Lapis est hic quoque chryfocolla modo infectus. Optimumque est quod maxime virescit, communicato colore cum cæruleo. At maximus viror, quem in Armenio optimo exigit, à cæruleo multum distat, & magis chryfocollæ proprius, quæ & ipsa in Armenia inveniebatur, eaque præstantissima Dioscoridi & Zosimo χρυσόκολλα Ἀρμενική laudatur, ipsique adeo Plinio. An dicemus eum confudisse chryfocollam Armeniam cum Armenio colore sic proprie dicto? Præstat eo loco reponere ex libris: Optimusque est qui maxime vicinus est communicato colore cum cæruleo. Optimum esse lapidem ait Armenium, qui maxime vicinus est chryfocollæ. Quod tamen eodem redit. Nam præstantissima chryfocolla, quæ summi est viroris. Dioscorides Ἀρμένιον vocat, & κυάνεον esse simpliciter dicit: Ἀρμένιον περικλεῖται τὸ λεῖον καὶ τὴν χρυσαῖαν κυάνεον, ὁμαλὸν πᾶσαν καὶ ἀλίστην. Falsus est titulus in editis Dioscoridis libris, καὶ λίθος Ἀρμένιος. Quem vetustissimus liber non agnoscit. Æque mendosum lemma, quod paulo post habetur καὶ λίθος Ἰνδικός. Nec sane lapis est hoc Armenium. Quum enim scribat eligendum esse, τὸ ὁμαλὸν καὶ ἀλίστην, de lapide hoc dici non potest, ut λίθος sit ἀλίστος. De terra, aut limo convenienter id dicatur. Sed nec magis lapis Armenium quam chryfocolla, aut cæruleum, quibus interjicitur apud Dioscoridem. Cæruleum quidem arena est. Quod lapidem lazuli vocant Arabes, plane confundunt cyanum lapidem cum cyano pigmento. Quod in Armenio facit hoc loco Plinius. De suo enim adjicit lapidem esse, quia lapidem Armenium, quo scalpebantur gemmæ, eundem putavit cum Armenio pigmento. Sed nec chryfocolla proprie lapis est. Nam improbandam ait Dioscoridis, τὴν γῆν καὶ λίθων ἐμπλεον. Armenium autem hoc cæruleum Ἀρμένιον absolute dicitur, & intelligitur χρώμα. Straboni Ἀρμένιον χρώμα rubrum est, & sandaracha est, vel sandyx. Plinius sub finem illius capituli scribit Armenium distare à cæruleo candore modico, qui tengerem hunc facit colorem. Cærulei itaque coloris sed remissioris. Atqui paulo ante dixerat optimum esse, qui maxime vicinus esset chryfocollæ, hoc est, qui maxime vireret. Longe sane hæc distant maxima viriditas, & cæruleum dilutum & pallidum. Fefellerunt Plinium male intellecta Dioscoridis verba de Armenio. Postquam dixit esse χρώμα κυάνεον addit de facultate: τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσόκολλῃ, καὶ τὴν δυνάμιν μόνον λειπόμενον. Eadem in medicina facultates habere quas chryfocollam, sed tantum viribus infirmiore. Plinius hæc de colore accepit, quasi proxime accederet ad colorem chryfocollæ, sed sola intensione vinceretur. Nam δυνάμιν in coloribus Græci appellant τὴν ἐπιπλέον, & exuperantiam coloris. Ita accepisse verba Dioscoridis Plinium vel inde maxime colligitur quod subjicit: usum

A in medicina ad pilos tantum alendos habet, maximeque in palpebris. Pro quibus sic habet Dioscorides statim post ea quæ superius attulimus: ἐστὶ δὲ καὶ ἐν βλεφαρίοις τελεχῶν αὐξητικόν. Non dicit ille hunc usum Armenii solum esse in medicina, ut pilos alat, sed quum iisdem virtutibus censeatur ac chryfocolla, paulo tamen infirmius agentibus, præter eas etiam hac potestate præditum, pilorum in palpebris alendorum. Hinc apparet Plinium verba illa, τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσόκολλῃ καὶ τὴν δυνάμιν μόνον λειπόμενον, de colore interpretatum esse auctiore & acutiore in chryfocolla, quam in Armenio lapide, qui colorem quidem habeat vicinum chryfocollæ, sed magis temperatum ac remissum, nec ita meracum ac saturum. Certe verba ista Dioscoridis, τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσόκολλῃ, sic reddidisse Plinius videtur, chryfocolla modo infectus. Quæ versio veniam nullo modo sperare deberet, si ita legisset in libris Dioscoridis, ut hodie legimus. Quis enim τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσόκολλῃ posset ita vertere, modo sani sincipitis esset, chryfocolla modo infectus. In vetustissimo codice regio scriptum invenit: ἴσον πᾶν τῇ χρυσόκολλῃ, καὶ τὴν δυνάμιν μόνον λειπόμενον αὐτῆς. Quæ Plinius de colore accepit, quum accipienda constet de viribus & facultate. Armenium igitur illud Plinii & Dioscoridis pari fere cum chryfocolla proprietate & efficacia ejusdem generis, naturæ, & coloris cum cæruleo. Ideo inter chryfocollam & cæruleum dedit ei locum Dioscorides. Zosimus Panopolita κυανὸν Ἀρμενικὸν appellat, quasi solis naralibus distaret à vero cæruleo: νίτρε, ἀλατῶ, κυανὸς Ἀρμενικὸς. In optimo codice hæc junctim leguntur, ἀλατῶ, κυανὸς Ἀρμενικὸς. Quasi cæruleum illud Armeniacum inter genera salis esset. Sane Serapio chryfocollam, cui simile est hoc Armenium, inter salis species recenset. Ἀλλὰς κυανὸν Ἀρμενικὸν ideo vocat, ut de colore distinguatur ab alio genere salis Armenici, qui crocini coloris erat, quem & Cappadocicum dicebant. De quo nos paulo post.

D At Strabonis Ἀρμένιον sandarachini, vel sandycini coloris. Immo idem cum sandaracha fossilis, & nativa, ut ipse auctor est Strabo, qui σάνδυκα vocat. Atqui σάνδυξ & σάνδαρος eadem. Non unum itaque Armenium, & medici nostri in errore, qui confundunt. Nunc videamus antiquos medicos, de quo genere Armenii intellexerint. Quidam medicus in definitionibus suis notat Theophilum in libro de urinis flammeum colorem Armenio tribuere, & φοινικῶν Galeno tradere. Non vidi editionem Theophili. Sed in libro Græco manu exarato nihil tale reperi. Scribit ille quidem colorem in urinis ἐπὶ ἐρυθρον à medicis appellatum, tinctores φλόγινον vocare, Galeno autem φοινικῶν dici: αἷθις δὲ τὸ ἐπὶ ἐρυθρον χρομίζον ἀπὸ ἰχωροειδῆς αἵματος, οὗ καὶ λυκῆ χρωμαῖος λαμπρὴ προσελθόντος, ὅπερ καὶ οἱ βαφεῖς φλόγινον, οἱ δὲ καὶ τὸν Γαλλικὸν φοινικῶν ὀνομάζουσι. Forte & pictores hunc eundem colorem Armenium appellabant, non tamen Galenus. Certe Ἀρμένιον χρώμα Straboni rubrum ac puniceum longe diversum à cæruleo. Sandaracha autem Dioscoridi optima, ἡ κατὰ κράτος πυρρὰ καὶ κινναεαίρεσσα τὴν χροάν. Tale ergo Armenium istud. Considerandum porro, an terra Armeniaca Galeni eadem sit cum hoc rubro Armenio. Nec enim dubium est diversam esse à cæruleo Armenio Dioscoridis. Galenus lib. ix. de simplicium facultatibus terram Armeniacam afferri dicit, ἐκ τῆς Ἀρμενίας τῆς ὁμοῦς καππαδοκίας, τὴν χροάν ὡχρῆ. Omnes hæcenus medicinam aut philosophiam professi, colore pallido volunt esse illam terram Armeniacam. Adeo scilicet in coloribus signandis ac discriminandis pueros sese ostendunt, vel potius cæcos. Pallidus color nullus est, sed est affectus omnium colorum dilutiorum ac pallefcentium. Est viridis pallidus, est luteus, est ruber & quicunque alius color, non bene saturatus, nec meraco fuso à natura imbutus. Cui sanguis metu decessit ex facie, is pallidus. Aliter tamen pallet mortuus, & luteo magis inficitur. Qui fusco vultu sunt quando metuunt, etiam pallent, haud secus quam qui facie sunt candida. Et notabilis quidem illi quam isti. Pallor contrarius rubori. Sed rubicunda etiam facie præditi sæpenumero pallent. Et qui in his rubor est, non penitus evanescit, sed diluitur & minor fit, accedente pallore. Auruginosi plus sunt quam pallidi; nam meraco luteo occupatam cutem habent. Græci ὡχρὸς vocant.

cant. Luteum quoque colorem *ώχρον* dicunt. Nugaretur si quis *pallidum* diceret. Ochra genus coloris. Qui *pallidum* Latine vocaret, insaniret. *ώχρος* est crocus. Nemo pallidum crocum recte nuncuparet. *Rubrum* & *rubentem* poetæ appellant. Inde croceus color, qui non est pallidus, nisi sit dilutior. Terra igitur Armeniaca Galeno *τὴν χροάν ώχρη*, id est, colore lutea. Dioscorides corticem pyxanthæ tradit esse *ώχρον* ὁμοίον τῷ διεθέντι Λυκίῳ. At Lycium eodem teste *κροκώδες*. Ergo *ώχρον* & *κροκώδες* idem. Inde nomen ochræ, quam *μηλίην διόλη* debere esse ut bona sit, vult Dioscorides, id est, totam luteam. Theophrasto arsenicum & ochra ejusdem coloris. Arsenicum *τῇ χροῇ χρυσίζῃ*. Unde & *auripigmentum* vulgo appellatur. *Τὸ ώχρον* in urinis luteum est. Ubi coctiores sunt, tum *πυρρόν* evadunt. Sic *ώχρον* & *πυρρόν* vicina sunt, ut *ξανθόν* & *πυρρόν*. Græci *πυρρόν* vocant, qui Latinis est *rufus*. At luteus, hoc est, *ώχρος* vel *ξανθός* idem est cum rufo dilutior. Ergo rufus est idem cum luteo acutior. Sandarachæ *καππαδόρειος πυρρόν*. Armenium Strabonis idem cum sandarachæ. Galeni autem Armeniaca terra *ώχρη*, id est, lutea. Differt igitur Armeniaca Galeni terra ab Armenio Strabonis, quod est sandyx, & ab Armenio Plinii & Dioscoridis, quod est cæruleum. Apud proprie loquentes & colorum discrimina observantes non aliud potest obtineri. Armenium Strabonis, quæ sandyx est, colorem facit rubrum & puniceum. Terra Armeniaca Galeni lutea, hoc est, *ώχρη*, sive *μηλίη*, sive *χρυσίζουσα*. Hæc differentia observatur in duobus generibus arsenici. Alterum luteum est, & colore simile ochræ, alterum rubrum, *τῇ χροῇ σανδαράχῃ*. Et fortean Armenium Strabonis idem sit cum arsenio sandarachino. Nam refert Dioscorides arsenicum rubrum in Ponto & Cappadocia gigni. Cappadociæ vicina Armenia, quæ idem metallum fortasse mittebat, ut & alia compluria, cærulei, chryfocollæ, & similia. Sic salem Cappadocicum crocei coloris, alii Armenium vocabant. Neophytus monachus: *ἀλλας καππαδοκικόν, τὸ Ἀρμενιον*. Scaliger Julius exercitatione xciiii contra Cardanum in citandis Galeni verbis superius allatis de terra Armeniaca legit *τὴν χροάν χλωρῇ*, pro *ώχρη*, & vertit, *pallida*. Quod ineptum esse jam ostendimus. Non idem pallor est mortui, & ejus qui timer, & qui ictero laborat. Hic mere luteus. Unde & lutei Varioni, qui hoc morbo laborant. Quem ab auri colore Latini *auruginem*, Græci recentiores *χρυσασμόν* vocant, ut apud Joannem Archiatrum sæpe occurrit. Qui timer, non luteus evadit, sed subalbidus. Nam sanguine recedente nativus rubor fugit & pallore mutatur. Hi sunt quos proprie *pallidos* dicimus. Nam auruginosi non sunt proprie pallidi, sed lutei, quem colorem Græci *ώχρον* & *χλωρόν* appellant. Abusive & *pallorem* de hoc luore dixerunt Latini. Nam & pallida mors dicitur, quum mortui color sit subluteus. Pallidus est *ἀχρεὺς* sine colore, luteus est *κακὸς χρεὺς*, mali coloris. At Græci *ώχρον* de coloribus pallefcentibus ac dilutis non usurpant, sed *ἐκλόνον*. Theophrastus de rubricæ generibus: *ἐστὶ δὲ αὐτῆς χροὴ τέσσα, ἡ μὲν ἐρυθρὰ σφόδρα, ἡ δὲ ἐκλόνον, ἡ δὲ μέση*. Quæ Plinius ita vertit: *Sinopidis species tres, rubra, & minus rubens, & inter has media*. Immo *ἐκλόνον* est valde pallida. Sic *ξανθός* *ἐκλόνον* apud eundem, luteus pallidus, albo mixtus. Aliter pallet ruber color qui dilutus est: aliter luteus pallefcent, aliter cæruleus evanidus, quem *morientem* hodie nuncupant. *Τὸ ἄχρεον* Græci dicunt, & *τὸ ἐκλόνον* in coloribus, quod Latini pallidum. Dioscorides de chalcantho, quod est cærulei coloris, pessimum esse tradit, *ἀχρεῖα πέντε ἢ ἑξενέστατον*. Theophrastus diceret, *ἐκλόνότατον*. Plinius vertit *pallidius* lib. xxxiv. cap. xii. *Hoc pallidius, & quantum colore, tantum bonitate deterius*. Idem Corinthios carbunculos *pallidiores* esse dicit. Ifidorus auripigmentum *pallidius*, quod remissioris est coloris ac dilutioris. Sic nulla coloris proprietas hoc nomine potest signari, sed omnibus fere convenit. *Χλωρός* autem in coloribus idem quod *ώχρος*. Unde avis *χλωρίων*, quæ tota est lutea. Et *χλωρόν ἀρσενικόν* quod luteum Helychius: *ἀρρηνικόν χρώματι εἰδὼ χλωρόν, ὅπερ ἡμῖς δρσενικόν λέγομεν*. Sic legendum non *ἀρρηνικόν*. Hip-

A pocрати & Theophrasto *ἀρρηνικόν*, quod posterioribus *δρσενικόν*. Alias *χλωρόν* etiam est viride, & herbacei coloris, nempe *χλωρόν*. Diversa igitur terra Armeniaca Galeni, quæ lutea est, à sandyce Armenia Strabonis & à lapide Armenio cæruleo Dioscoridis. Quod ad colorem attinet, posset disputari eandem esse terram Armeniacam Galeni cum sandyce Armeniaca Strabonis, licet hæc rubrum, illa luteum colorem præferat. Græci *ώχρον* & *πυρρόν* luteum & rubrum, quia sunt affines colores, sæpe confundunt, & alterum pro altero ponunt. Nam luteus, si intendatur, fit rufus. Hic rufus, quum ex acuto remittitur, luteus existit. Lignum thapsi, à quo *θασιναι* mulieres, quæ luteo pallore decolorantur, Helychius *πυρρόν* appellat, quod *ὑπὸ τῷ πυρρὸς* dictum volunt. Luteum colorem in flammis nuptialibus olim usitatum refert Plinius. Atqui *flammeum* appellatum, quod colore flammeo tinctum esset. Sic luteum & flammeum idem. Columella *flammeolas calthas* appellat, quas in eodem carmine *fluentes* vocat, quæ *luteola* Virgilio. *Russus* & *rufus* antiquis Latinis idem & rufus, qui Græcis *πυρρός*. Hodie *rufus* cum Italis dicimus colorem luteum, vel flavum. Græci *ξανθόν* *πυρρὸν* dicunt, & *ξανθὸν* *πυρρὸν*. Pollux de generibus purpuræ: *ἢ τὸ μὲν ξανθίζεσθαι, τὸ δὲ κυαναιγὲς γίνεσθαι*. Dicunt & *ξανθὸς ἐρυθίνης*. Helychius *ξανθὸν* exponit *πυρρόν*. Ita Attici. At Dorici generis homines *ξανθὸν* de luteo dilutior usurparunt, quem Latini *flavum* vocabant. Nos vulgo *blondum* quasi blandum colorem. Contra *ξανθός* Atticis est proprie *fulvus*. Nam & *ξανθός* palmarum fructus appellant qui rubentes sunt: unde & *φοινικῆς* color. Theophrastus de lapidibus: *ἀπὸ δὲ καλεμένη, ξανθὴ μὲν τὴν χροάν, ἐκλόνον δὲ, ὁ μᾶλλον καλεῖται χρώμα οἱ Δωρεῖς ξανθόν*. Græci antiquissimi *ἐκλόνον* vocant in coloribus, quod Latini *pallidum*, ut paulo ante docuimus. *Ξανθός* *ἐκλόνον* est luteus pallidus, quem colorem *ξανθόν* Diores proprie dicebant; *ξανθός* vero Atticis luteus flammeus, qui & *πυρρός*. Poetæ crocum *ξανθότευχον* appellant, à quo color croceus, hoc est, luteus in rubrum vergens. Poetæ Latini rubrum crocum vocant:

Nec fuerant rubri cognita fila croci.

Quidam *τὸ ξανθόν* supra *πυρρόν* collocant in gradibus coloris rubri percensendis, alii infra. Favorinus apud Agellium hoc ordine procedit in distantis signandis rufi coloris: *ξανθός, ἢ καὶ πυρρός, καὶ ἐρυθρός, ἢ φοινικῆς*. Aliter tamen scribunt veteres libri, ex quorum auctoritate totus ille locus Agellii sic distinguendus ac legendus: *Rufus enim color & ruber nihil a colore rufi differunt, neque proprietates omnes ejus declarant. Ξανθός autem & ἐρυθρός & πυρρός & φοινικῆς habere quasdam distantias coloris rufi videntur. Ut editus est, contrarium sensum efficit Favorini menti. πυρρόν facit vicinum φοινικῆς, ita enim vocat puniceum. Helychius φοινικῆς interpretatur πυρρόν. Alii πυρρόν infra ξανθόν locant, remittentes ac dilutior facientes. His enim gradibus ac numeris ab infimo rufo ad summum progrediuntur: ὑπωχρόν, ώχρόν, ὑπὸ πυρρόν, πυρρόν, ὑπὸ ξανθόν, ξανθόν, ὑπὸ ἐρυθρόν, ἐρυθρόν, οἰνωπὸν, πελιδνόν. De quibus nos alibi. Terra Armenia ώχρη, hoc est, crocei coloris intensioris & in rubrum vergentis. Ita sane locum Galeni Arabes interpretati sunt. Talis color sandarachæ. Nam & facie rubra est, sed luteo colore tingit, unde & sandarachinum pro luteo. Festus: *Sandaraca genus coloris, quod Græci sandycem vocant. Nervius: merula sandaracino ore*. Merula rostrum rubens, aut puniceum non habet, sed plane luteum. Quod ille poeta sandaracinum dixit. Non tamen cum sandaraca eadem terra Armenia. Eadem potius fuerit cum arsenico rubro. Si id, quod absolute *ἀρρηνικόν* Græcis scriptoribus vocatur, idem est cum terra Armenia Galeni, haud dubitandum est quin arsenicum rubrum videri debeat idem cum hac Armenia terra. Inter colores picturæ utiles unicum tantum genus arsenici novere veteres, quod *auripigmentum* appellat Plinius. Estque arsenicum luteum. Quod unum hoc nomine vetustissimis cognitum fuit. Theophrastus: *ἢ ώχρεον ἂντ' ἀρρηνικῆς ἢ τὸ μηδὲν τῇ χροῇ διαφέρειν δοκεῖν*. Ita legendum. Sandaraca autem in iisdem fere fodinis reperitur cum hoc arsenico, vel auripigmento. At rubrum arsenicum alterius generis, & in aliis foditur metallis. Auripigmentum*

in Myſia Hellesponti inveniri tradit Dioſcorides. Rubrum vero arſenicum, quod ſandarachæ ſimile eſt, in Ponto & Cappadocia. Sed & in Armenia, ſi forte Cappadociæ contermina. Sic ſal Cappadocius croceus & Armenius idem. Ergo illud erit Ἀρμενίον χρῶμα quod ſandycis nomine in Armenia effodi teſtatur Strabo. Hoc ſi forte Armenium absolute dictum Græcis Latinisque ſcriptoribus. Vitruvius inter colores, qui legibus excipiebantur, ut à domino, non à redemptore repræſentaretur, nominat Armenium lib. vii. cap. v. *Addit huc chryſocolia oſtrum Armenium.* Zoſimo Panopolitæ τὸ Ἀρμενίον inter pigmenta, quæ croceum ac rubrum colorem efficiunt, recenſetur. Plinio tamen Armenium, & Ἀρμενίον Dioſcoridi cæruleum facit colorem. Ceterum ubi cærulei copia foret, non video cur debuerit deſiderari illud Armenium cæruleum. Nam colore non differebat à pigmento cærulei niſi teneritudine quadam ac mollitie fuci. Armenii alterius color ſandycinus, immo αὐτόχρημα ſandyx foſſitia, vel arſenicum rubrum, quod βωλῶδες, vel βολοφῶδες eſſe dicit Dioſcorides, quia in glebam excitetur è metallo. Verba ejus ita ſcribenda ſunt ex optimo codice: ἐστὶ δὲ αὐτῆς εἶδη δύο, τὸ μὲν οἶον περιέειρηται, τὸ δὲ βωλῶδες, τῇ χροᾷ σανδαρινίζον, ἐκ δὲ πόντος καὶ τῆς καππαδοκίας φερόμενον. Inepta lectio βαλανοφῶδες, & ineptiores qui eam aſſerunt. Hinc βῶλον Ἀρμενίας recentiores Græci nominarunt, quæ eadem eſt cum terra Armenia. Βῶλος Ἀρμενίᾳ frequens mentio apud Myreſum, quem luteum fuiſſe conſtat, non cæruleum, ut hæcenus perſuaſum fuit doctiſſimis medicorum. Armeniæ terræ non meminit Dioſcorides niſi ſub nomine arſenici rubri, quod eſſe βωλῶδες memorat, id eſt, gleboſum. Nam Armenium Dioſcoridis cæruleum omnino aliud. Quod autem hodie pro bolo Armenio venditur, non eſt βῶλος Ἀρμενίας veterum, nec terra Armenia Dioſcoridis, ſed Lemnia rubrica. Theophrastus Ἀρμενίαν μίλτον appellat: καὶ τὰ Σιδήρεα ἔχει μίλτον, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀρμενία: καὶ ὡς καλεῖται Σινωπικὴν, αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ Κατωπεδοικὴ, κατὰ γὰρ αὐτὴν εἰς Σινώπην. Plinius: *Sinopsis inventa eſt primum in Ponto; cui nomen à Sinope urbe.* Ita legendum. Inde σινώπις & σινώπη generale nomen rubricæ. Hefychius: μίλτος, εἶδος ἐρυθρὸν Σινώπιδος. Zoſimus vocat σινώπην in chimicis: ἐν δὲ τῷ ξανθῷ ὀπίθεαλε ὡς ἐστὶν Ἀττικὴν σινώπην ὡς τὴν Πογικὴν. Sic magnes pro lapide, qui ferrum trahit, etiam ſi non veniat ex Magnesia. Chalybs, Cyprium, Canna, & ſimilia, de quibus ſupra. Idem Plinius optimam in Lemno naſci ſcribit, & proximam eſſe minio: Rubrica genus in ea voluere maxime intelligi. Quidam ſecundæ auctoritatis, palmam enim Lemnia dabant. Minio proxima hæc eſt multum antiquis celebrata cum inſula in qua naſcitur, nec niſi ſignata vendebatur. Unde & ſphragidem appellavere. Ita hæc reſcribenda. Quidquid alii contra ſentiant, omnino certum eſt Plinium Lemniam rubricam cum terra Lemnia, quæ ſigillabatur, confuſiſſe. Ea ſacra terra vocabatur, & à ſolo ſacerdote tractari ſolebat, qui & ſignum Dianæ illi imprimebat. Dioſcorides dicit Capræ. Unde & σφραγὶς αἰγὸς dicebatur. Sed illud αἰγὸς non habet optimus liber, ex cujus auctoritate totus ille locus de Lemnia terra ſic conſtituendus: ἡ δὲ Ἀρμενία λεγόμενη γῆ ἐστὶν ἐκ πνός ὑπονόμου ἀντιβῶδες ἀναφερομένη καὶ μίλιν μένη αἰμαλὴ αἰγίῳ, ὡς οἱ ἐκεῖ ἀνθρώποι ἀναπαύσασοντες, καὶ σφραγίζονται εἰς αἰγὸς, σφραγίδα καλεῖται. Non igitur ſigillum capræ terram eam nominabant, ſed ſimpliciter σφραγίδα, quod & Plinius teſtatur. Colorem quidem rubricæ hæc etiam habet, ſed expallidæ & ἐκλωδύνης. Nec enim manus tractantium inquinat, ut auctor eſt Galenus. In medicina hæc tantum laudabatur. Χρῶμα γὰρ τῇ λυγρῇ καὶ εἰς τὰς πελετὰς αὐτῇ, inquit Dioſcorides. Hoc eſt, quomobrem γῆ ἱερὰ nuncupabatur Galeno teſte, in eadem inſula etiam vera rubrica fodiebatur fabris utilis. Hæc non ſignabatur. Atque hæc eſt quam hodie pro bolo Armeno nobis obtrudunt. Plinius: *Ex reliquis rubrica generibus fabris utiliſſima Ægyptia & Africana, quoniam maxime ſorbentur. Picturis autem apte naſcitur & in ferrariis metallis.* Ex ea ſit ochra exuſta rubrica in ollis novis luto circumlitis. Non uno vitio contaminatus hic locus. In ſcriptis libris ita legitur: quoniam maxime ſorbentur picturis. Naſcitur autem & in ferrariis

A metallis, ochra ex ea ſit exuſta rubrica. Lege ac diſtingue: quoniam maxime ſorbentur picturis. Naſcitur autem & in ferrariis metallis. Fit ex ochra exuſta in ollis novis luto circumlitis. Ægyptiam & Africanam rubricam fabris utiliſſimam ſcribit, quia maxime ſordetur picturis. Melius tamen legeretur, directuris. Nam funiculo rubrica tincto dirigebant ligna ſecanda fabri. Vetus epigramma Σπὸ τεκτόνων:

--- μίλτοφωρῆτε

Σχοῖνον ὑπὸ ἀκρονύχῳ φαρμομένῳ κανόνι.

Item in alio ἀνενδότη, quo dedicantur instrumenta fabrilis artis:

B Στάθμῳ, καὶ μίλπειᾳ, καὶ αἱ σχεδὸν ἀμφιπλήγες

Σφύρες, καὶ μίλτω φυρόμενοι κανόνες.

In ferrariis autem metallis naſci rubricam ait prorsus juxta Theophrasti ſententiam verbis ſupra citatis comprehenſam, καὶ σιδήρεα ἔχει μίλτον. Ex ochra exuſta eandem fieri idem auctor dicit, quem & hæc Plinius ſequitur, γίνεται δὲ ἐκ τῆς ὡχρῆς καταχρησμένης. Hoc idem tradit & Zoſimus capite περὶ σημασίας ὡχρῆς his verbis: αἰρῆνται, & ὀπίδοι, καὶ γίνεται μίλτος, ὡς πνός καὶ σινώπην καλοῦσι. Diverſa igitur Ἀρμενία μίλτος & Ἀρμενία σφραγὶς. Clare diſtinguit Galenus lib. i. de Antidotis his verbis: καθάπερ ὅτι Ἀρμενίας γῆς καὶ μίλτος, καλεῖται δὲ αὐτὴν ἄμεινον & μίλτον, ἀλλὰ γῆν. Ἐστὶ γὰρ περὶ Ἀρμενίας μίλτος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ γεννωμένη πρὸς ἄλλας χρεῖας ὀπιπλήδεις & μὴν εἰς αὐτὴν καλεῖται Ἀρμενία σφραγὶς. Non ſolus tamen Plinius eas confudit, ſed plerique alii veterum. Quorum errorem vel in hoc Armenio, quod habemus in manibus, animadvertere licet. Proſecto terra Armeniaca Galeni, quam ὡχρῆν eſſe ſcribit, id eſt, luteam, diverſa omnino res eſt & ab Armenio Plinii quod eſt cæruleum, & ab Armenio Dioſcoridis, quod idem eſt cum Armenio Plinii. Sed nec poteſt eadem eſſe cum Armenio pigmento Strabonis, quæ ſandyx eſt vel ſandaracha foſſitia: Rubra porro illa, terra vero Armeniaca Galeni lutea eſt. At plerique recentiorum, qui poſt Galenum vixere, terram Armeniacam aut cum Armenio Dioſcoridis eandem fecere, aut cum Armenio pigmento Strabonis. Sed longiſſime errat doctor ille medicus, qui in definitionibus ſuis lapidem Armenium, quo gemmæ poliebantur, ſcalpebantur, & perforabantur, cum Armenio cæruleo Dioſcoridis confudit. Stephanus, inquit, tantam ei duritiem tribuit, ut ſigilla in eo ſculpi & cælari queant. Immo non ſigilla in eo lapide ſculpi & cælari dicit Stephanus, ſed eo tanquam cælo ſcalpi gemmas ipſas, & perforari etiam: παρέχονται δὲ λίθον πῶς γλυφεῖται καὶ τετυπώσονται τὰς σφραγίδας. Armenii mittunt lapidem ſculpen-tem & perforantem gemmas. Lapis hic ex cotium genere, cujus Theophrastus & Plinius meminere, diverſus à pigmento Armenio, quod friabile erat, & quo pictores utebantur ad cæruleum colorem. Aëtius Ἀρμενιανὸν τῶν ζωγράφων vocat & intelligit τὸ Ἀρμενίον Dioſcoridis, quod eſt cæruleum, diverſumque facit à bolo Armenia. Qui ὡχρῆν eam etiam facit, vocarique ait ζαρίνακα ab incolis Armenis, κατὰ δὲ τὴν τῶν Σύρων ζάρναχα. Τὸ δὲ ὄρεον, ἐν τῷ γεννᾶται, πόλεως ἐστὶν ὀνομαζομένης Γαζάνα, ὃ δὲ ὄρεον, ἐν ᾧ τὸ ὄρεον ἐστὶν, ὀνομάζεται Ἀζάνα. Ita ſcribendum ibi ex veteribus libris. Mirum vero, quod dicit Armeniacam bolum ab Armenis, & Syris vocari ζάρναχα, & ζαρίνακα. Eodem quippe nomine Arabes arenicum vocant zarnich. Idem eſſe nomen plane conſtat. Aut igitur Aëtius erravit, qui vocabulum illud Syriacum, ſive Armenium, quo arenicum vocabatur, ad Armeniacam bolum tranſtulit, aut ipſi Arabes. Sed illud verius. Arenicum rubrum etiam in Armenia naſcebatur. Et hoc eſt, quod indigenæ proprie nominabant ζάρναχα. Sane Armenium Strabonis idem fuiſſe videtur cum hoc arſenico. Inde ergo confuderunt iſtud Armenium cum Armenia bolo. Armeniacum Pauli Æginetæ & Orisbaſii, quod pilos nutrit in palpebris, idem quoque cum cæruleo Armenio Dioſcoridis. Actuarius de urinis, cap. ix. bolon Armeniam coloris ſubrubei, quem Græci ὑπερθερον vocant, eſſe tradit, & concolorem ſtatuit Lemniæ ſphragidi. Verba Actuarii: Μαθὲν δὲ ἂν τῇ τῇ Ἀρμενίας βῶλῳ, καὶ τῇ Ἀρμενίας σφραγίδι τὰ ὑπερθερα πρὸς βάλαν. In eadem quoque ſententia Arabes. Unde non

cant. Luteum quoque colorem *ώχρον* dicunt. Nugaretur si quis *pallidum* diceret. Ochra genus coloris. Qui *pallidam* Latine vocaret, insaniret. *ώχρος* est crocus. Nemo pallidum crocum recte nuncuparet. *Rubrum* & *rubentem* poetæ appellant. Inde croceus color, qui non est pallidus, nisi sit dilutior. Terra igitur Armeniaca Galeno *τῷ χροῶν ώχρῳ*, id est, colore lutea. Dioscorides corticem pyxacanthæ tradit esse *ώχρον* ὅμοιον τῷ διεθνήνι Λυκίῳ. At Lycium eodem teste *κροκώδες*. Ergo *ώχρον* & *κροκώδες* idem. Inde nomen ochræ, quam *μηλίτην* διόλκω debere esse ut bona sit, vult Dioscorides, id est, totam luteam. Theophrasto arsenicum & ochra ejusdem coloris. Arsenicum *τῇ χροῶν χροσίῳ*. Unde & *auripigmentum* vulgo appellatur. *Τὸ ώχρον* in urinis luteum est. Ubi coctiores sunt, tum *πυρρόν* evadunt. Sic *ώχρον* & *πυρρόν* vicina sunt, ut *ξανθόν* & *πυρρόν*. Græci *πυρρόν* vocant, qui Latinis est *rufus*. At luteus, hoc est, *ώχρος* vel *ξανθός* idem est cum rufo dilutior. Ergo rufus est idem cum luteo acutior. Sandaracha *κατακρόσως πυρρόν*. Armenium Strabonis idem cum sandaracha. Galeni autem Armeniaca terra *ώχρῳ*, id est, lutea. Differt igitur Armeniaca Galeni terra ab Armenio Strabonis, quod est sandyx, & ab Armenio Plinii & Dioscoridis, quod est cæruleum. Apud proprie loquentes & colorum discrimina observantes non aliud potest obtineri. Armenium Strabonis, quæ sandyx est, colorem facit rubrum & puniceum. Terra Armeniaca Galeni lutea, hoc est, *ώχρῳ*, five *μηλίτην*, five *χροσίῳ*. Hæc differentia observatur in duobus generibus arsenici. Alterum luteum est, & colore simile ochræ, alterum rubrum, *τῇ χροῶν σαρδαρχίζον*. Et fortean Armenium Strabonis idem sit cum arsenio sandarachino. Nam refert Dioscorides arsenicum rubrum in Ponto & Cappadocia gigni. Cappadociæ vicina Armenia, quæ idem metallum fortasse mittebat, ut & alia compluria, cærulei, chryfocollæ, & similia. Sic salem Cappadocicum crocei coloris, alii Armenium vocabant. Neophytus monachus: *ἀλλὰ κατὰ παδοικὸν, τὸ Ἀρμενίον*. Scaliger Julius exercitatione xciiii contra Cardanum in citandis Galeni verbis superius allatis de terra Armeniaca legit *τῷ χροῶν χλωρῳ*, pro *ώχρῳ*, & vertit, *pallida*. Quod ineptum esse jam ostendimus. Non idem pallor est mortui, & ejus qui timet, & qui ictero laborat. Hic mere luteus. Unde & lutei Varro, qui hoc morbo laborant. Quem ab auri colore Latini *auruginem*, Græci recentiores *χρυσασμὸν* vocant, ut apud Joannem Archiatrum sæpe occurrit. Qui timet, non luteus evadit, sed subalbidus. Nam sanguine recedente natus rubor fugit & pallore mutatur. Hi sunt quos proprie *pallidos* dicimus. Nam auruginosi non sunt proprie pallidi, sed lutei, quem colorem Græci *ώχρον* & *χλωρὸν* appellant. Abusive & *pallorem* de hoc lurore dixerunt Latini. Nam & pallida mors dicitur, quum mortui color sit subluteus. Pallidus est *ώχρος* sine colore, luteus est *κακός*, mali coloris. At Græci *ώχρον* de coloribus pallescentibus ac dilutis non usurpant, sed *ἐκλόνον*. Theophrastus de rubricæ generibus: *ἐστὶ δὲ αὐτῆς γλῶσσαι, ἡ μὲν ἐρυθρὰ σφόδρα, ἡ δὲ ἐκλόνον, ἡ δὲ μέση*. Quæ Plinius ita vertit: *Sinopidis species tres, rubra, & minus rubens, & inter has media*. Immo *ἐκλόνον* est valde pallida. Sic *ξανθός* *ἐκλόνον* apud eundem, luteus pallidus, albo mixtus. Aliter pallet ruber color qui dilutus est: aliter luteus pallescens, aliter cæruleus evanidus, quem *morientem* hodie nuncupant. *Τὸ ἄχρον* Græci dicunt, & *τὸ ἐκλόνον* in coloribus, quod Latini pallidum. Dioscorides de chalcantho, quod est cærulei coloris, pessimum esse tradit, *ἀχρῶσπεν τε καὶ ἀσθενέσπεν*. Theophrastus diceret, *ἐκλόνον*. Plinius vertit *pallidius* lib. xxxiv. cap. xii. *Hoc pallidius, & quantum colore, tantum bonitate deterius*. Idem Corinthios carbunculos *pallidiores* esse dicit. Ifidorus auripigmentum *pallidius*, quod remissioris est coloris ac dilutioris. Sic nulla coloris proprietas hoc nomine potest signari, sed omnibus fere convenit. *Χλωρός* autem in coloribus idem quod *ώχρος*. Unde avis *χλωρίων*, quæ tota est lutea. Et *χλωρὸν ἀρσενικόν* quod luteum Helychio: *ἀρσενικὸν χρώματι* *ἐδὲ* *χλωρὸν*, ὅπερ ἡμεῖς *δρσενικὸν λέγομεν*. Sic legendum non *ἀρσενικόν*. Hip-

A pocrati & Theophrasto *ἀρσενικόν*, quod posterioribus *δρσενικόν*. Alias *χλωρὸν* etiam est viride, & herbacei coloris, nempe *χλωρὸν*. Diversa igitur terra Armeniaca Galeni, quæ lutea est, à sandyce Armenia Strabonis & à lapide Armenio cæruleo Dioscoridis. Quod ad colorem attinet, posset disputari eandem esse terram Armeniacam Galeni cum sandyce Armeniaca Strabonis, licet hæc rubrum, illa luteum colorem præferat. Græci *ώχρον* & *πυρρόν* luteum & rubrum, quia sunt affines colores, sæpe confundunt, & alterum pro altero ponunt. Nam luteus, si intendatur, fit rufus. Hic rufus, quum ex acuto remittitur, luteus existit. Lignum thapfi, à quo *θαψινά* mulieres, quæ luteo pallore decolorantur, Helychius *πυρρόν* appellat, quod *δὲ* *πυρρὸς* dictum volunt. Luteum colorem in flammeis nuptialibus olim usitatum refert Plinius. Atqui *flammeum* appellatum, quod colore flammeo tinctum esset. Sic luteum & flammeum idem. Columella *flammeolas calthas* appellat, quas in eodem carmine *flavescentes* vocat, quæ *luteola* Virgilio. *Rufus* & *rufus* antiquis Latinis idem & rufus, qui Græcis *πυρρὸς*. Hodie *rufum* cum Italis dicimus colorem luteum, vel flavum. Græci *ξανθόν* *πῦρ* dicunt, & *ξανθὸν* *πυρρὸν*. Pollux de generibus purpuræ: *καὶ τὸ μὲν ξανθίζεται, τὸ δὲ κυαναιζέται*. Dicunt & *ξανθὸς* *ἐρυθρίνης*. Helychius *ξανθὸν* exponit *πυρρόν*. Ita Attici. At Dorici generis homines *ξανθὸν* de luteo dilutioris usurparunt, quem Latini *flavum* vocabant. Nos vulgo *blondum* quasi blandum colorem. Contra *ξανθὸς* Atticis est proprie *fulvus*. Nam & *ξανθὸς* palmarum fructus appellant qui rubentes sunt: unde & *φοινικὸς* color. Theophrastus de lapidibus: *ἀπὸ δὲ καλὴς μέσης, ξανθὸν μὲν τῷ χροῶν, ἐκλόνον δὲ, ὃ μᾶλλον καλεῖται χρώματι οἱ Δωριεῖς ξανθόν*. Græci antiquissimi *ἐκλόνον* vocant in coloribus, quod Latini *pallidum*, ut paulo ante docuimus. *Ξανθὸς ἐκλόνον* est luteus pallidus, quem colorem *ξανθὸν* Diores proprie dicebant; *ξανθὸς* vero Atticis luteus flammeus, qui & *πυρρὸς*. Poetæ crocum *ξανθότερον* appellant, à quo color croceus, hoc est, luteus in rubrum vergens. Poetæ Latini rubrum crocum vocant:

Nec fuerant rubri cognita fila croci.

Quidam *τὸ ξανθόν* supra *πυρρόν* collocant in gradibus coloris rubri percerendis, alii infra. Favorinus apud Agellium hoc ordine procedit in distantis signandis rufi coloris: *ξανθός*, *καὶ* *πυρρὸς*, *καὶ* *ἐρυθρός*, *καὶ* *φοινικὸς*. Aliter tamen scribunt veteres libri, ex quorum auctoritate totus ille locus Agellii sic distinguendus ac legendus: *Rufus enim color & ruber nihil a colore rufi differunt, neque proprietates omnes ejus declarant. Ξανθὸς autem & ἐρυθρός & πυρρὸς & φοινικὴ habere quasdam distantias coloris rufi videntur. Ut editus est, contrarium sensum efficit Favorini menti. πυρρὸν facit vicinum φοινικῇ, ita enim vocat puniceum. Helychius φοινικῇ interpretatur πυρρὸν. Alii πυρρὸν infra ξανθὸν locant, remittentes ac dilutioris facientes. His enim gradibus ac numeris ab infimo rufo ad summum progrediuntur: ὀπωχρον, ώχρον, ὑπόπυρρον, πυρρὸν, ὑπόξανθον, ξανθόν, ὑπερύθρον, ἐρυθρόν, οἰνωπὸν, πελιδνόν. De quibus nos alibi. Terra Armenia ώχρῳ, hoc est, crocei coloris intensioris & in rubrum vergentis. Ita sane locum Galeni Arabes interpretati sunt. Talis color sandarachæ. Nam & facie rubra est, sed luteo colore tingit, unde & sandarachinum pro luteo. Festus: *Sandaraca genus coloris, quod Græci sandycem vocant. Navius: merula sandaracino ore. Merula rostrum rubens, aut puniceum non habet, sed plane luteum. Quod ille poeta sandaracinum dixit. Non tamen cum sandaraca eadem terra Armenia. Eadem potius fuerit cum arsenico rubro. Si id, quod absolute Ἀρμενίον Græcis scriptoribus vocatur, idem est cum terra Armenia Galeni, haud dubitandum est quin arsenicum rubrum videri debeat idem cum hac Armenia terra. Inter colores picturæ utiles unicum tantum genus arsenici novere veteres, quod *auripigmentum* appellat Plinius. Estque arsenicum luteum. Quod unum hoc nomine vetustissimis cognitum fuit. Theophrastus: *καὶ ώχρον ἀντ' ἀρσενικῷ* *ἀπὸ* *μηδὲν* *τῇ χροῶν* *δρσενικὸν* *δοκεῖν*. Italegendum. Sandaraca autem in iisdem fere fodinis reperitur cum hoc arsenico, vel auripigmento. At rubrum arsenicum alterius generis, & in aliis foditur metallis. Auripigmentum**

in Mysia Helleponti inveniri tradit Dioscorides. Rubrum vero arsenicum, quod sandarachæ simile est, in Ponto & Cappadocia. Sed & in Armenia, si forte Cappadociæ contermina. Sic sal Cappadocius croceus & Armenius idem. Ergo illud erit Ἀρμενίου χρώμα quod sandycis nomine in Armenia effodi testatur Strabo. Hoc si forte Armenium absolute dictum Græcis Latinisque scriptoribus. Vitruvius inter colores, qui legibus excipiebantur, ut à domino, non à redemptore repræsentaretur, nominat Armenium lib. vii. cap. v. Addit huc chrysocolla ostrum Armenium. Zosimo Panopolitæ πῶς Ἀρμενίου inter pigmenta, quæ croceum ac rubrum colorem efficiunt, recensetur. Plinio tamen Armenium, & Ἀρμενίου Dioscoridi cæruleum facit colorem. Ceterum ubi cærulei copia foret, non video cur debuerit desiderari illud Armenium cæruleum. Nam colore non differebat à pigmento cærulei nisi teneritudine quadam ac mollitie fuci. Armenii alterius color sandycinus, immo ἀντοχρημα sandyx fossitia, vel arsenicum rubrum, quod βωλῶδες, vel βωλοφδές esse dicit Dioscorides, quia in glebam excutitur metallo. Verba ejus ita scribenda sunt ex optimo codice: ἐστὶ δὲ αὐτῆς εἶδος δύο, τὸ μὲν οἶον περὶ εἰρηται, τὸ δὲ βωλῶδες, τῇ χρώᾳ συνδαρκερίζον, ἐκ δὲ πάντες αὐτῆς κατωπαδοκίας φερόμενον. Inepta lectio βωλοφδές, & ineptiores qui eam asserunt. Hinc βωλον Ἀρμενίου recentiores Græci nominarunt, quæ eadem est cum terra Armenia. Βώλος Ἀρμενίου frequens mentio apud Myrsin, quem luteum fuisse constat, non cæruleum, ut hæcenus persuasum fuit doctissimis medicorum. Armenia terræ non meminit Dioscorides nisi sub nomine arsenici rubri, quod esse βωλῶδες memorat, id est, globosum. Nam Armenium Dioscoridis cæruleum omnino aliud. Quod autem hodie pro bolo Armenio venditur, non est βωλῶς Ἀρμενίου veterum, nec terra Armenia Dioscoridis, sed Lemnia rubrica. Theophrastus Λημνίαν μίλτον appellat: ἢ τὸ Σιδήρεα ἔχῃ μίλτον, ἀλλὰ ἢ ἡ Λημνία: ἢ ὡς καλεῖται Σινωπικὴν, αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ Κατωπαδοκική, κατὰ γὰρ αὐτὴν εἰς Σινώπην. Plinius: Sinopis inventa est primum in Ponto, cui nomen à Sinope urbe. Ita legendum. Inde σινωπὶς & σινωπὴ generale nomen rubricæ. Hesychius: μίλτος, εἶδος ἐρυθρὸν Σινωπιδῶς. Zosimus vocat σινώπην in chemicis: ἐν δὲ τῷ ξανθῷ ὀπίσθαλε ὡχρὸν Ἀρμενίου σινώπην ὁπότεν Ποικίλην. Sic magnes pro lapide, qui ferrum trahit, etiam si non veniat ex Magnesia. Chalybs, Cyprum, Caune, & similia, de quibus supra. Idem Plinius optimam in Lemno nasci scribit, & proximam esse minio: Rubrica genus in ea volvere maxime intelligi. Quidam secunda auctoritatis, palmam enim Lemniæ dabant. Minio proxima hæc est multum antiquis celebrata cum insula in qua nascitur, nec nisi signata vendebatur. Unde & sphragidem appellaverunt. Ita hæc rescribenda. Quidquid alii contra sentiant, omnino certum est Plinium Lemniam rubricam cum terra Lemnia, quæ sigillabatur, confudisse. Ea sacra terra vocabatur, & à solo sacerdote tractari solebat, qui & signum Dianæ illi imprimebat. Dioscorides dicit Capræ. Unde & σφραγὶς αἰγὸς dicebatur. Sed illud αἰγὸς non habet optimus liber, ex cujus auctoritate totus ille locus de Lemnia terra sic constituendus: ἢ δὲ Λημνία λεγομένη γῆ ἐστὶν ἐκ πέντε ὑπονόμων ἀντὶ τῶν ἀναφερομένων αὐτῇ μινυμένων αἰμαλῶν αἰγῶν, ὡς οἱ ἐκεῖ ἀνθρώποι ἀναπαύσασοντες, ἢ σφραγίζονται εἰς αἰγὸς, σφραγίδας καλεῖσιν. Non igitur sigillum capræ terram eam nominabant, sed simpliciter σφραγίδας, quod & Plinius testatur. Colorem quidem rubricæ hæc etiam habet, sed expallidæ & ἐκλιδύς. Nec enim manus tractantium inquinat, ut auctor est Galenus. In medicina hæc tantum laudabatur. Χρῶμα γὰρ τὸ ἐν αἵματι αὐτῇ, inquit Dioscorides. Hoc est, quomobrem γῆ ἰεῶς nuncupabatur Galeno teste, in eadem insula etiam vera rubrica fodiebatur fabris utilis. Hæc non signabatur. Atque hæc est quam hodie pro bolo Armenio nobis obtrudunt. Plinius: Ex reliquis rubrica generibus fabris utilissima Ægyptia & Africana, quoniam maxime sorbentur. Picturis autem apte nascitur & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra exusta rubrica in ollis novis luto circumlitis. Non uno vitio contaminatus hic locus. In scriptis libris ita legitur: quoniam maxime sorbentur picturis. Nascitur autem & in ferrariis

metallis, ochra ex ea fit exusta rubrica. Lege ac distingue: quoniam maxime sorbentur picturis. Nascitur autem & in ferrariis metallis. Fit ex ochra exusta in ollis novis luto circumlitis. Ægyptiam & Africanam rubricam fabris utilissimam scribit, quia maxime sorbentur picturis. Melius tamen legeretur, directuris. Nam funiculo rubrica tincto dirigebant ligna secanda fabri. Vetus epigramma Σοπὸ τεκτόνων:

--- μιλποφύρητε

Σχοῖνον τῶν ἀκρονύχων φαρμομένον κανόνι.

Item in alio ἀνεκδότῳ, quo dedicantur instrumenta fabrilis artis:

Σπῆλμα, ἢ μιλπεῖα, ἢ αἱ ἀφ' ὧν ἀμφιπλήγες

Σφύρες, ἢ μιλτῶ φυρόμενοι κανόνες.

In ferrariis autem metallis nasci rubricam ait prorsus juxta Theophrasti sententiam verbis supra citatis comprehensam, πῶς σιδήρεα ἔχῃ μίλτον. Ex ochra exusta eadem fieri idem auctor dicit, quem & hæc Plinius sequitur, γίνεται δὲ ἐκ τῆς ὡχρῆς κατακαυμένης. Hoc idem tradit & Zosimus capite περὶ σημασίας ὡχρῆς his verbis: αἰρῆνται, & ὁποῖοι, καὶ γίνεται μίλτος, ὡς πνέει καὶ σινώπην καλοῦσι. Diversa igitur Λημνία μίλτος & Λημνία σφραγὶς. Clare distinguit Galenus lib. i de Antidosis his verbis: κατὰ γὰρ τὴν Λημνίαν γῆς καὶ μίλτε, καλεῖται δὲ αὐτὴν ἄμεινον ἢ μίλτον, ἀλλὰ γῆν. Ἐστὶ γὰρ πῆς Λημνία μίλτος ἐν τῇ Λήμνῳ γεννωμένη πρὸς ἄλλας χρεῖας ὀπιτῆσαι ἢ μὴν εἰς αὐτὴν ἢ καλεῖται Λημνία σφραγὶς. Non solus tamen Plinius eas confudit, sed plerique alii veterum. Quorum errorem vel in hoc Armenio, quod habemus in manibus, animadvertere licet. Profecto terra Armeniaca Galeni, quam ὡχρὸν esse scribit, id est, luteam, diversa omnino res est & ab Armenio Plinii quod est cæruleum, & ab Armenio Dioscoridis, quod idem est cum Armenio Plinii. Sed nec potest eadem esse cum Armenio pigmento Strabonis, quæ sandyx est vel sandaracha fossitia: Rubra porro illa, terra vero Armeniaca Galeni lutea est. At plerique recentiorum, qui post Galenum vixere, terram Armeniacam aut cum Armenio Dioscoridis eadem fecere, aut cum Armenio pigmento Strabonis. Sed longissime errat doctor ille medicus, qui in definitionibus suis lapidem Armenium, quo gemmæ poliebantur, scalpebantur, & perforabantur, cum Armenio cæruleo Dioscoridis confundit. Stephanus, inquit, tantam ei duritiem tribuit, ut sigilla in eo sculpi & cælari queant. Immo non sigilla in eo lapide sculpi & cælari dicit Stephanus, sed eo tanquam cælo scalpi gemmas ipsas, & perforari etiam: παρέχοντες δὲ λίθον πῶς γλύφεσθαι καὶ πύσσων τὰς σφραγίδας. Armenii mittunt lapidem sculpen-tem & perforantem gemmas. Lapis hic ex cotium genere, cujus Theophrastus & Plinius meminere, diversus à pigmento Armenio, quod friabile erat, & quo pictores utebantur ad cæruleum colorem. Aëtius Ἀρμενιανὴν τῶν ζωγράφων vocat & intelligit πῶς Ἀρμενίου Dioscoridis, quod est cæruleum, diversumque facit à bolo Armenia. Qui ὡχρὸν eam etiam facit, vocarique ait ζαρίνακα ab incolis Armenis, κατὰ δὲ τὴν τῶν Σύρων ζάρναχα. Τὸ δὲ ἔρως, ἐν τῷ γεννωμένῳ, πλεως ἐστὶν ὀνομαζομένης Γαύρανα, ὃ δὲ ἄρως, ἐν ᾧ τὸ ἔρως ἐστὶν, ὃν μά-ζετα Ἀρμενία. Ita scribendum ibi ex veteribus libris. Mirum vero, quod dicit Armeniacam bolum ab Armenis, & Syris vocari ζαρίνακα, & ζαρίνακα. Eodem quippe nomine Arabes arsenicum vocant zarnich. Idem esse nomen plane constat. Aut igitur Aëtius erravit, qui vocabulum illud Syriacum, sive Armenium, quo arsenicum vocabatur, ad Armeniacam bolum transfudit, aut ipsi Arabes. Sed illud verius. Arsenicum rubrum etiam in Armenia nascebatur. Et hoc est, quod indigenæ proprie nominabant ζάρναχα. Sane Armenium Strabonis idem fuisse videtur cum hoc arsenico. Inde ergo confuderunt istud Armenium cum Armenia bolo. Armeniacum Pauli Æginetæ & Orisabii, quod pilos nutrit in palpebris, idem quoque cum cæruleo Armenio Dioscoridis. Actuarius de urinis, cap. ix. bolon Armeniam coloris subrubei, quem Græci σπέρθηρον vocant, esse tradit, & concolorem statuit Lemniæ sphragidi. Verba Actuarii: Μαθῆται δὲ ἀντὶ τῆς Ἀρμενίας βώλου, ἢ τῆς Λημνίας σφραγίδος τὸ σπέρθηρον σάκων. In eadem quoque sententia Arabes. Unde non

non mirum, si pro Armenia bolo hodie subicitur rubrica Lemnia, quum sint concolores. Ac proinde non vane fortasse asseri potest, quæ hodie visitatur bolos Armenia, eandem esse, quam Actuarii ætas novit. Sed an eodem cum terra Armenia Galeni? ὁμοῦν illam facit, id est, coloris lutei. Bolos Armenia Actuarii ex rubro pallida. Ab his omnibus diversa sandyx metallica Strabonis, quam tamen Ἀρμενίον χρωμα appellat. Hoc enim Armenium plane puniceum. Theophilus quoque de urinis, cujus editionem Latinam nunc demum videre mihi contigit, τὸ φλόγιον χρωμα infectorum simile esse tradit Armenio lapidi, eumque colorem à Galeno φοινικῶν appellari, non tamen intelligit Armenium lapidem à Galeno φοινικῶν dici, ut vulgo adnotarunt. Ἀρμενίον igitur aliud rubrum, vel sandyx, vel arsenici genus alterum. Huius mentio apud Zosimum Panopolitam in confectio- ne admirabilis illius tincturæ, quam ὕδωρ ἀδικτον vocabant: τὰ ἢ ὕδατα ἔκ καταλόγου ἐξίσου, καὶ γῆ Ποντική, καὶ Ἀττική, καὶ Ἀρμενίον καὶ βοτανῶν δηλονότι ἔκ κρόκου καὶ ἔκ ἐλνιδέως, τὸ δὲ πᾶν. Eodem capite paucis ante verbis meminit κυάνη Ἀρμενική. Ergo rubrum hoc Armenium, quod cum terra Pontica & Attica memoratur. Ἡ Ποντική est Sinopis, vel Pontica rubrica. Attica vero fortassean ochra. Nam paulo post ὡχρὸν Ἀττικὸν nominat cum Sinope cocta. Sed magis est, ut de file Attico intelligamus, quem limum esse scribit Plinius. Cujus coloris fuerit video dubitari inter doctos. Sed dubium non est fuisse rubrum. Tertium genus filis apud Plinium, pressum est, quod alii scyricum vocant ex Scyro insula. In purpura pressum dicebatur quod obscurius erat & fuscus. Sed & in rubro. Ut rubricæ genus pressum apud eundem Plinium. Quam vocem alibi explicavimus. Manus autem est correctorum quod hodie in Plinio legitur, Scyricum & à Scyro insula, quum legendum sit ex veteribus libris: Syricum & à Syro insula. Σύρος insula, à qua Syrius Phœnicypdes, & Συρικὸν pigmentum. Isidorus à Syris Phœnicibus dictum perperam hariolatur. Rubri coloris hoc pigmentum, ut omnes sciunt. Ergo & fil Atticum, quandoquidem tertium genus filis fuit Syricum, sed obscurius & fuscus. Vitruvius tamen, quod mirandum, ochram Atticam cum fili Attico eandem facit: Sic enim scribit lib. VII. cap. VII. Primum autem exponemus quæ per se nascentia fodiuntur, uti quod Græce ὡχρὸν dicitur. Hac vero multis locis, ut etiam in Italia invenitur, sed quæ fuerat optima Attica, ideo nunc non habetur, quod Athenis argenti fodine cum habuerunt familias, tunc specus sub terra fodiebantur ad argentum inveniendum. Cum ibi vena forte inveniretur, nihilominus uti argentum persequerentur. Itaque antiqui egregia copia filis ad politionem operum sunt usi. Clarum est ex his ochram Atticam pro file accepisse. Dioscorides ὡχρὸν τῆς γῆς Ἀττικῆς commendat. At ochra illa Attica ætate Vitruvii, si illi credimus, non amplius inveniebatur. Sed de file id intelligendum, quod ille perperam cum ochra confundit. ὡχρὸς Ἀττικῆς etiam mentio apud Zosimum auctorem chimistam. Ceterum quod de argentifodinibus Atticis scribit Vitruvius, in quibus ochræ vena, hoc est, filis Attici inveniebatur, eamque uti argentum persequerentur, hoc Theophrastus de cinnabari refert, quod erat illorum temporum minium: καταδείξαι δὲ φασὶ καὶ ἀρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν πνῶ Ἀθλωαίων ἐν τῶν δρυγυρείων, ὅς οἱ ὁμοῦν ἔχουν τὴν ἀμμὸν χρυσίον διὰ τὸ λαμπρύνειν ἐπαγματοῦς καὶ σινδὲρος. Sic τὸ κιννάβαρι Theophrasti est fil Atticum Romanorum, diversum utique ab ochra. Sed fil Plinio limus est, cinnabari Theophrasto arena. Utrumque tamen in argentariis metallis reperiebatur, utrumque rubrum. Et quod Vitruvius de fili tradit, quod esse putavit ochram Atticam, hoc idem narrat de cinnabari & ejus inventionem Theophrastus. Præterea genus filis Plinio marmorisum dicitur, quod in Græco fuit μαρμαρίζον, à marmoris nitore, quasi marmorea arena, quæ non male refert τὴν λαμπρύνειν ἀμμὸν Theophrasti. Nec differebat color filis & minii. Unde apud Vitruvium: & filaceorum miniaceorumque cuneorum. Minium quidem proprie Hispanum ab amne cognomine. At genus minii, quod solum

A vetustissimis fuit cognitum nondum invento Hispanico, κιννάβαρι vocarunt Græci, non ob similitudinem coloris cum illo cinnabari, quod ex Africa apportabatur, ut male autumant viri docti. Immo contra est. Nam illud posterius notum, quod à similitudine minii illius, quod κιννάβαρι vocabatur Græcis antiquis, id nomen accepit. Hinc Indicum illud & Libycum cinnabari, quod sanguinem draconis ab elephanto elisi putarunt esse quidam veterum, non simpliciter cinnabari dixerunt, sed cum cognomento patriæ. Auctor peripli: γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι τὸ λεγόμενον Ἰνδικόν, διὰ τὸ δένδρον ὡς δάκρυ σιναγόμενον. Ad differentiam alterius cinnabaris hoc Indicum cognominatum est. Theophrasto cinnabari Atticum, quod in argentifodinibus effodiebatur, fil Atticum est Romanorum. De hoc nomine filis controversia etiam olim extitit apud eruditos, utrum peregrinum esset an Romanum, quod Ausonius his versibus testatur:

Est ne peregrini vox nominis an Latii fil?

Et quod Germano mixtum male lethiferum min?

Versus ex catalectis Virgilii, quos alludit, ita legendi sunt:

Tumentiorum amator iste verborum

Iste iste rhetor: namque quatenus totus

Thucydides Britannus, Attica febris,

Tan Gallicum, min, fil & al, male illi sit,

Ita omnia ista verba miscuit fratri.

Quæ nos alibi explicamus. Cave autem putes ab hoc file dictum fuisse silatum pro jentaculo, quia vinum fili conditum jejuni bibebant. Illud fili est teseli, quod etiam fili dicebatur. De quo nos alibi. Vide Festum in voce silatum. Silis pigmenti mentio apud Græcos scriptores nulla. Apparet itaque Latinum fuisse nomen. Hoc κιννάβαρι Atticum Theophrasti. Vitruvius ὡχρὸν esse Atticam existimavit. Adeo scilicet tum ignorabatur, quale pigmentum fuisset fil. Et sane non amplius tunc inveniri ipse discrete affirmat. Quod igitur de eo habet Plinius, ab antiquis sumptum. De fili attico loquor. Nam illud est quod sua ætate non amplius in rerum natura fuisse memorat Vitruvius. Vix tamen ambigi debet, quin hoc filis vocabulum ex aliqua Græca voce effinxerint veteres Latini. Multa autem ex Græcis mutuati sunt prisci Latini, quæ apud Græcos ipsos alias habuerunt significationes. An igitur ex σῶρι fecerunt fili, vel fil? Nam σ in i mutabant, ut σφῶνιον, scrinium: κόβης cimis. Et g in l, ut λέλειον, lilium. Sic ex σῶρι, fili. Aliud tamen sori Græcorum, quam fil. τὸ σῶρι describit Dioscorides, apud quem male legitur σῶρι. Nam σῶρι verum est, ἔσῶρις, ut habent antiqua exemplaria. Recentiores omnes Græci sori idem cum syrico faciunt, & coloris esse rubri volunt. Sic sori esset fil. Nam syricum genus filis. Neophytus: Σῶρι, καὶ τὸ σῶρι, ὃ καὶ σάνδυξ λέγεται. Et alio loco: τὸ κεκαυμένον ψιμμίδιον, οἱ μὲν καλεῖσι σάνδυκα, οἱ δὲ σῶριν, οἱ δὲ συρικόν. Cerussam ustam rubrum & sandaracinum colorem facere notum est. Hunc colorem vocatum etiam σῶρι & συρικόν dicit. Serapio σῶρι apud Galenum vocatit zegrubeum, hoc est, rubrum atramentum. Sic colorem rubrum vocarunt fil ex σῶρι, & sandycinum, vel sandarachinum. Nam & sandaracha κιννάβαρις. Et fil Atticum Theophrasto dicitur Ἀττικὸν κιννάβαρι. Quod sori rubrum faciunt Græci neoterici, id de altero genere foreos si forte intelligendum, cujus meminit Dioscorides, qui λαμπρύνειν esse tradit dum frangitur. Quod ἐπεροχρῆς, nec ejusdem cum altero sori naturæ nec coloris. Non tamen rubrum esse dicit, sed λαμπρύνειν ὡς μίση. Quod misy aurei est coloris. Veteres σῶρον vocaverunt τὸ συρικόν prototypo nomine ipsius insulæ, ut in aliis infinitis. Sic enim cyprium pro ære Cyprio dixerunt, chalybem pro chalybico stomomate, magnetem pro magnetico lapide, sinopen σινώπην pro rubrica Sinopica. Ita ergo & σῶρον pro tyrico. Latini prisci fil, vel fil inde fecerunt. Hinc plerique auctores recentiores Græci & Arabes σῶρι cum σῶρι confuderunt. Inde est quod σῶρι idem cum συρικῶν esse voluerunt. Quod & Arabes fecisse videntur, qui Abimentum Suri vocant, quod est sori, & atramentum Syrum cum eo idem faciunt, quod & syricum, & vitreolum rubeum inter;

interpretantur. At σῶε plane nigrum, vel cæruleum. Quidam μελαντιγίαν esse, id est, atramentum metallicum opinati sunt, quod Dioscorides refellit, & sui generis esse asserit. Democritus in Physicis κυανὲν de colore facit: πρὸς τὴν ἀπύρρον συνθεῖς σῶε, ἢ χάλκανθον, πρὸς τὴν σῶε ἐστὶν ὡς κυανὸς φωσφώδης δέρεσι μύλον αἰεὶ ἐν τῷ μίση. Τὸ πρὸς τὴν χλωρὸν χάλκανθον καλεῖται. Quæ verba pessime interpretatur Hermolaus Barbarus in corollario suo. Describitur, inquit, fori à Democrito caruleum scabrum, inveniri semper solitum in ipso misse, vocatum à quibusdam chalcanthum viride. Sori, quod est cyaneum, non potest esse viride. Præterea χλωρὸν χάλκανθον non recte redditur viride, quum sit luteum, ut χλωρὸν ἀρσενικὸν luteum, vel aurei coloris. De misy igitur, non de fori hæc accipienda sunt, ἔτι πρὸς τὴν χλωρὸν χάλκανθον καλεῖται. Misy aurei coloris & χρυσοῖον. Quod ideo χλωρὸν χάλκανθον quidam vocabant, id est, aureum chalcantum. Hodie vitriolum dicimus veterum chalcantum. Misy vero est vitriolum Romanum, quod luteum, vel aureum habet colorem. Græci χάλκανθον χλωρὸν nominabant. At vitriolum vocamus, quod est vitreolum, à vitreo colore. Ut luteola caltha Virgilio. Ut aureolus, russeolus, vel russulus, pro rufus: ita & vitreolum pro vitreo. Plinius de chalcanto: *Immobilibus super has transstris dependent restes lapillis extenta, quibus adhaerescens limus vitreis acinis imaginem quamdam nova reddit.* Inde ergo vitreolum vulgi vocamus. Et paulo post: color est caruleus, perquam spectabili nitore, vitrumque esse creditur. Hic est vitreus color, quem veteres grammatici pellucidum & cæruleum esse definiunt. Quemadmodum autem infima Latinitas chalcantum appellavit vitreolum, à colore vitreo, ita Græcia antiqua χάλκανθον similiter à colore, quem habet, nominavit. Quod etymum ab omnibus ignoratum fuisse video. Nec sane antiqui proprietatem hujus nominis scisse videntur, qui ab ære deduxerunt. Plinius: *Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento sutorio, appellant enim chalcantum.* Immo nulla cognatio æris in hoc nomine χάλκανθον, nec enim ullam habet cum ære similitudinem. Chalcantum in chalcitim temporis lapsu transire nihil moror. Hoc non agitur. Si nihil habet æris chalcantum, ne colorem quidem, cur ab ære nomen invenerit, non video. Optimis ac vetustis auctoribus dicitur χάλκανθον. Strabo lib. xiiii. μετὰ τὴν ἢ χάλκανθον ἐστὶν ἀφθονία ἐν ταυμάσι, ἐν οἷς τὸ χάλκανθον γίνεται, ἢ ὁ ἰδὸς ἢ χάλκανθον πρὸς τὴν ἰατρικὴν δύναμιν χηρσιμὸν. Ubi doctus interpretes, chalcantum, id est, æris flos Latinè reddidit. Imperitissimè. Nam χάλκανθον, & χάλκανθον ἀνθος, quod est æris flos, longe diversa. Apud Dioscoridem in antiquissimo exemplari regio χάλκανθον quoque scribitur, non χάλκανθον, ut vulgo habetur: χάλκανθον τῷ μὲν γὰρ ἐν τῷ πρὸς τὸ αὐτὸ πρὸς ἀρχή. Et recte quidem sic vocatur. Ab ἀνθος, quod colorem significat, compositum hoc nomen. Ut autem ποικιλανθον Græci dicunt quod crocei est coloris, & πορφυρανθον, quod purpuræ colorem habet, πλουανθον colorum, δειανθον floridi coloris, ἀνανθον decolor & pallidum, & χρυσανθον, aureum. Nicander ita vocat τὸ χρυσανθον πρὸς χρυσανθον ἀμέργων. Sic etiam & χάλκανθον, quod colorem habet χάλκανθον. Atqui colorem æris non habet chalcantum. Quare non à χάλκανθον & ἀνθος composita hæc dictio, sed à χάλκη, quæ purpuram glaucam & cæruleam denotat. Hesychius: χάλκη, πορφύρεα. Alii dicebant κάλκη. Inde & καλχαίνον tingere. Pollux capite περὶ βαφῆς ἢ χρωμάτων, κατὰ χρωμάτων καλχαίνων: ἰδὸν γὰρ τῶν χρωμάτων τὸ νόμα. Inde igitur τὸ καλχαίνον, vel χάλκανθον, quod colorem κάλκης referat, id est, cæruleæ purpuræ. Ut καλχηδών, & χάλκηδών, sic κάλχη, & χάλκη, καλχανθον & χάλκανθον, κύβεα & χύτρεα, & similia sexcenta. Dioscorides de chalcanto: αἰετον ἢ αἰετὶν ἢ γητὸν τὸ κυανὸν ἢ βαρὺ. Non ab ære, qui Græce χάλκης, sed à voce χάλκη, vel κάλχη, quæ purpuram significat cæruleam, compositum χάλκανθον. Alii τὸ χάλκανθον dixere. Quæ compositionis forma etiam in aliis obtinuit. Nam & ἰανθον similiter dictum est pro ἰανθον, quod colorem violæ præferret. Unde *janthina vestes*. Hesychius: ἰανθον, ἀνθος ἢ χρώμα ἢ πορφύρεός τις. Sic phalangitis herba λεύκανθον dicta, quod florem haberet candidum. Dioscorides: οἱ δὲ λεύκανθον καλεῖται. Ita

A legit vetustissimus codex. Male scribitur, λεύκανθον. Et ita etiam in Plinio corrigendum. Dicebatur & λεύκανθον. De qua supra. Sic etiam χρυσάνθον de qua paulo post. Eodem modo & πρὸς χάλκανθον, quod ἀνθος χάλκης haberet. Hæc sunt indubitatissima. Constans tamen hallucinatio veterum ab ære deducendum hoc nomen, & confundentium χάλκη ἀνθος, & χάλκανθον. De glossarii auctore non miror, qui χάλκανθον exponit florem æris pro chalcanto, nec de Isidoro, qui chalcantum ita exponit. Nicander vetustissimus scriptor χάλκη ἀνθος, id est, florem æris pro chalcanto dicit in Alexipharmacis, ubi de remediis contra fungos loquitur:

Ποδάκι ἢ χάλκοιο πάλαι μεμορῆτος ἀνθος.

B Aperte hoc versu τὸ χάλκη ἀνθος designavit. Dioscorides tamen pro chalcanto accepit, & alio loco chalcantum adversus fungos promptum & efficax remedium esse prodidit. Possimus tamen dicere interpretationis hæc falsum Dioscoridem. Nam χάλκης πάλαι μεμορῆτος nihil aliud significat quam æs vetus, cujus florem ad eam medelam expeti tradit. Quamvis & hoc quoque sit inexplicabile. Etenim flos æris fit, dum æs recens fufum & rubens adhuc, inspersa aqua refrigeratur. Utcunque tamen de ære floris vetusto cum versum possimus exponere. Chalcantum autem & florem æris eadem vires in medicina habere Galenus auctor est, qui chalcantum pro æris flore substitui præcipit: ἀντὶ χάλκης ἀνθος χάλκανθον. Sed Nicander idem in Theriacis ἀνθος χάλκης pro chalcanto manifeste videtur posuisse in his versibus, de eo qui à vipera morsus fuerit:

Χροῖόν δ' αἴθετε μὲν μόλις βοφοδέει ἴασι,

Ἄλλοτε δ' ἡερέεντα, τότε ἀνθον εἶσπετο χάλκη.

D Color ἡερέος est cæruleus qui chalcanti proprius. At flos æris rubet. Κατὰ πύρεον vocat Dioscorides. Ergo ἀνθος χάλκης posuit ἀντὶ χάλκανθον. Quæ summa imperitia est. Ita etiam interpretatur vetus scholiastes: ἀνθον ἢ χάλκη, ἀντὶ δὲ χάλκανθον, ἢ νῦν καλκανθον φασιν. At καλκανθον herba est recentioribus, quæ dicebatur veteribus γλαύκιον. Sic etiam vocasse eos constat veterum χάλκανθον, quod & κάλχανθον dicebatur. Inde & καλκανθον Græcis recentioribus pro eodem. Certè apud auctores hippiatricæ Græcos καλκανθον semper pro chalcanto legere est in antiquissimo codice: ut cap. ccliiii. Καλκανθον ὀλκας β', συπληρίας χρῆσις γ'. S χαλκίπας γ' α' ἴσ', ξυσθ' γ' δ: & cap. cclxi. Ἀρσενικόν, ἀσθεσον, χαλκίον, καλκανθον, ἴσπετο τὸ πρὸς αὐτὸν λειοποιήσαι χρῆσι. Interpres autem vetus Nicandri, qui ἀνθος χάλκης ibi exponit de chalcanto, sive chalcanto, manifesto id etiam confudit cum æris flore, quod est χάλκη ἀνθος. Ita enim ad eum locum scribit: ἀνθος ἢ ἐστὶ χάλκη τὸ γινόμενον ἐν οἷς ὁ χάλκης χωνυόμενος κατὰ τεταυ πελιδνόν πρὸς μᾶλλον ἔχον ἐκίρεον πρὸς πελιδνότητι: μικρόν ἢ ἢ σπρόγυλον, ἢ πρὸς ἀπλήστον τῷ σπέρματι ἢ τῷ πρὸς: ἢ ἴσπετο τὸ μέννηται Νικάνδρῳ. Hæc omnino in æris florem conveniunt, de quo intellexisse Nicandrum etiam vult quum ἀνθος χάλκης nominavit. Et profecto per ἀνθος χάλκης nihil aliud potuit significare Nicander præter æris florem. Meminit & alterius lectionis idem scholiastes in illo Nicandri loco, ubi quidam legebant:

--- τότε ἀνθον εἶσπετο χάλκης.

Quam scripturam confirmat auctoritate Numenii, qui de eadem re ad verbum ita scripserit:

--- ἐπ' ἰχώρ

Ἡρόες, τότε δ' αὖ μόλις ἐναλίζκιον εἶσπετο.

Ἀμφὶ ἐκιδάινει χάλκη ἴσπετο.

G Ibi χάλκη interpretatur ἀνθος ἀφ' ἢ ἢ πορφύρεα. Lividam igitur purpream designavit χάλκης nomine, quæ plumbei est coloris. Ergo & ἀνθος χάλκης apud Nicandrum in illis versibus, colores livida & atræ purpuræ expomus. Citat & hos versus ex Heraclea:

--- Φολὶς δ' ἀπέλαμπε φανή

Ἀλλοτε μὲν κυανὸν, τότε δ' αὖ ἀνθον εἶσπετο χάλκη.

Sed fortasse & χάλκης ibi legit, & similiter exposuit. Ergo ab illa χάλκη nomen habuit χάλκανθον, vel χάλκανθον, quod recentiores dixere καλκανθον. De qua infra. Dioscorides ait, eos, quos vipera momorderit, colorem

colorem habere ὑπόλευκον. Ita scribendum, non ὑπόλευκον. Nicander vocat ἡρόεντα, & similem dicit chalcantho, quod est glaucum, & cæruleum, vel vitreum. Dioscorides, ut hoc obiter eventilemus, tres species chalcanthi facit, τὸ σαλακτὸν, τὸ πικτὸν, καὶ τὸ ἐφθόν. De stalacto verba ejus sic legenda sunt: τὸ μὲν γὰρ τῆ σαλαγγμὸν διηθεμύων ὑγρῶν εἰς πινὰς ὑπονόμους σπυρίσκειται, ὅθεν καὶ σαλακτὸν καλεῖται ὑπὸ τῶ κυπριακῶ μέταλλῳ ἐργαζομένων. Plinio dicitur stalagmias. Cujus locum sic lego: Fit ὅ pluribus modis, genere terra eo in scrobes cavato, quarum ē lateribus distillante hiberno gelu stiria, stalagmian vocant. Ὁ σαλαγγμίας. Posset etiam legi ex alio veteri codice: quarum ē lateribus distillantes hiberno tempore stiria gelantur. Stalagmian vocant. Isidorus: Fit ὅ in scrobibus cavatis, quarum de lateribus decedentes gutta coalescunt. Longe melius quam Plinius. Ridiculum quippe illud de stiriis hiberno gelu concretis, quæ chalcanthum efficiunt, quod σαλακτὸν dicitur. Hoc de officina sua proculsum dedit Plinius. Quod frigore gelatur, idem regelatur calore. Quod non patitur chalcanthum. Ergo nec gelu coalescit. Genus aliud chalcanthi sole densari tradit Plinius. Ἐπεροχρῆς plane esset & longe diversum ab ea specie, quæ frigore concrevit. Præterea metallicarum fodinarum subterranea hieme calidiora sunt quam æstate. Non igitur in his humor qui chalcanthum facit, hiberno tempore vi frigoris congelatur. Dioscorides dicit simpliciter, διηθεμύων ὑγρῶν τῆ σαλαγγμὸν εἰς λινὰς ὑπονόμους σπυρίσκειται. Quod guttatim defluentes humores quasi sacco liquati cogerentur. Hæc proprietas ἔ σαλακτῆς. Hoc idem dicebatur & λογχωτὸν, quod stiriæ lanceis similes efficerentur. Sequitur apud Plinium de hoc genere: Stalagmian vocant, neque est purius aliud. Sed ex eo colorem candidum sentientem violam leucoion appellant. Hæc sunt foedissime inquinata vitio librariorum correctorumque. Legitur in veteri codice: sic ex eo candidum sentientem viola, loncoton appellant. Omnino scribendum: Sic ex eo quod dependet ut lanciola, loncoton appellant. Stiriæ illæ in formam lanciolæ dependentes chalcanthum faciunt dictum λογχωτὸν, quod idem est cum stalacto. Neophytus: λογχωτὸν, τὸ χάλκανθον. Risi medicum, qui in suis definitionibus bona fide retulit ex eo Plinii loco, chalcanthum candidum esse simile violæ & λευκῶν appellari. Si in curandis ægrotis nihil plus videt, vix miseris. Chalcanthum illud non est candidum. Si candidum esset, non tamen violæ simile foret. An nihil aliud candidum præter violam, cui posset comparari candor chalcanthi? Post ea, quæ superius ex Dioscoride citavimus, sequitur apud eundem in vulgatis: Πεπύσις ἢ αὐτὸ καλεῖ πινάριον, οἱ δὲ σαλακτικόν, πικτὸν, ἐφθόν, δρακτὸν, λογχωτὸν. Quæ omnino spuria sunt & adtexta ex aliquo auctore chymico. Πεπύσις corruptum pro Πεπίσις, quod est nomen auctoris chymici, cujus mentio apud Zosimum inter scriptores chymistas: ὧν εἰς Πεπίσις καὶ Σωήσις οἱ θανμάστοι. Vetus liber bibliothecæ regiæ ea non agnoscit. Laudatur ab iisdem ac celebratur in chimia alius scriptor nomine Πηθήχις, qui heic posset locum habere. Sequuntur de secundo genere chalcanthi, quod est πικτὸν, longe corruptissima, sic emendanda: τὸ δ' αἰφθόνως ὑλίζομενον ἐν σπηλαίῳ, ἔπειτα μεταχειρόμενον εἰς βόθρες τὴν πῆξιν λαμβάνει, ὃ δὲ καὶ πικτὸν ἰδίως ὀνομάζεται. Isidorus pro βόθρες legit βότρες, eaque sic reddidit: Fit ὅ pecton in speluncis quod liquide collectum dehinc diffusum in quosdam solidatur botros. Confundit cum alio genere, quod ἐφθόν dicebatur, quod in modum uvæ conformari solebat, vitrei coloris acinis inter se coherentibus. Ita Plinius τὸ σαλακτὸν confudit, & τὸ πικτὸν. Suidas de pecto intelligit: χάλκανθον ὕδαρ ἐστὶ πηγνύμενον ἐν τοῖς καὶ κύπερον μεταλλοῖς. Aquam concretam vocat. Germani hodie appellant chalcanthum: aquam cupri, kupfer wasser. Inde nostrum conperose. De genere chalcanthi quod decoquebatur, & ἐφθόν appellat Dioscorides, ita ipse corrigendus est, in editionibus: τὸ δὲ τῆ πικτῆς καλεῖται μὲν ἐφθόν, σιδάρεται δὲ ἐν Σπανίᾳ, σιδάρι δὲ ἔχει ποιῶντι, ἀχρεῖται πὲρ καὶ αἰσθητέσθαι ὑπάρχον, ὕδαρ δέντες αὐτὸ ἔψουσιν, εἰς τοὺς δεξαμένους τε κατεργάζονται, ἔωσι, ὅπῃ πηγνύται, πεταγμένους ἡμέρας εἰς πολλὰς ἀχρεῖς μὲνον κυβοειδῆ σχήματα βοτρυδὸν ἀπὸ ἀλλήλων περυστήμενα. Hoc est quod in botros so-

lidari dixit Isidorus. Vide Plinium, qui facticium vocat hoc genus: Hoc pallidius, ὅ quantum colore, tantum bonitate deterius. Recta igitur veteris libri lectio apud Dioscoridem: ἀχρεῖται πὲρ καὶ αἰσθητέσθαι ὑπάρχον. Quod Plinius vertit pallidius. Reliqua alibi emendabimus & comparabimus cum Plinianis. Græci recentiores χάλκανθιον diminutiva forma dixere. Inde officinæ chalcotar vocant chalcanthum. Alii chalcitim sic appellatam Arabibus contendunt. At τὸ χάλκανθον, ut dixi, veteribus vel χαλκανθῆς, quod χάλκης habeat colorem. Errant qui scribunt χάλκανθον, & vitiose ita scribitur in plerisque auctorum editionibus. Κάλχη, vel χάλκη est purpura cyanea. Straboni tamen κάλχη est rubra purpura, qui sandycem Armeniam colore similem scribit, τῇ κάλχη. Apud Vopiscum in Aureliano sandyx Indica præstantissimam purpuram facere dicitur, si curetur. Ex hac voce transpositione syllabæ facta est apud recentiores λάκχη. Vir doctus apud auctorem peripli λάκχον χρωμαῖνον de lacca vulgari accipit, in his verbis: καὶ περὶ ζώματι: καὶ καννάκαι, καὶ συνδόνες ὀλίγαι, καὶ λάκχη χρωμαῖνη. Genus esse vestis præcedentia ostendunt, & nos id jam olim docuimus. Sic supra: ἄβολοι νόθοι χρωμαῖνοι, καὶ λένπα καὶ δικρόσισα. Colorias vestes intelligit, quæ ex Ægypto in Arabiam invehebantur. Græci autem λάκχην vocaverunt anchusam, quæ & ipsa περφυρῆς nominata à colore rubræ purpuræ. Suidas: κάλχη, βοτάνη δ' ἢ περφυρῆς βόσπεται. Fortasse & hæc eadem sit, cujus nomen posterior ætas mutavit in λάκχα. Alias κάχλα & κάλχαν etiam appellant τὸ βέφθαλμον. Siculi κάλχαν dicebant. Unde Romanis caltha. Cujus tamen color à purpureo aut rubro longe dispar, luteus quippe. Violis luteis eam facit concolorem Plinius lib. xxi. cap. vi, his verbis, quæ sic legenda sunt: ἐστὶν ἡ maxima αὐτορίας luteis. Genera Tusculana, ὅ qua marina appellatur, folio aliquanto latiore sed minus odorato. In totum vero sine odore minutoque folio Calatina, munus autumnii, cetera veris. Proxima ei caltha est ὅ concolor. Amplitudine vincit ὅ numero foliorum marinam quinque non excedentem. Viola calatina dicta à Calatia oppido Italiæ, ut Tusculana à Tusculo. Sic demendus labor herbariis quærendi, unde dicta sit & quare calathina, quam à calathis deducunt, & eandem cum thylacitide faciunt. Caltha autem hæc, quæ Græcis κάλχα, vel κάχλα croceos habet flores in rubrum vergentes. Solsequiam vulgo dicimus. Hæc proprie κάχλα Græcorum. Quidam tamen bupthalmum sic etiam vocant. Plinius lib. xxv. cap. viii. Est ὅ bupthalmos similis bonum oculis folio fœniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui ὅ manduntur decocti. Quidam calchan vocant. Ita veteres libri. Dioscorides habet κάχλαν. Ex Siculo κάλθα, pro κάλχα factum nomen Romanum caltha. Caltha tamen Latii non est Græciæ βέφθαλμον. Hæc herba caret nomine apud Latinos. Ideo Græcam appellationem retinuit Plinius & Virgilius in Calice: Bupthalmusque virens. De quo consulantur herbarii neoterici. Neophytus χρυσάνθεμον Romanis caltham appellari tradit: χρυσάνθεμον ἢ χάλκας, οἱ δὲ χαλκῆν, οἱ δὲ χάλκανθον, οἱ δὲ χαλκάνθεμον, οἱ δὲ βέφθαλμον, ῥωμαῖοι κάλθα. Caput de chrysanthemo in antiquissimo Dioscoridis exemplari nullum comparet. Spurious esse & additiciu nullus dubito. Nam paria omnia sunt in utriusque descriptione verbis pæne iisdem, & remedia prorsus eadem. Refertur tamen à Neophyto. In remediis hæc observabam. Vulgares editiones Dioscoridis in chrysanthemo sic habent: ἰκτερινὸς πὲρ περυσταῖρος ὄχρεον πιεῖ πθεῖσαι μὲν τὴν ἐν τοῖς λεπτοῖς δόσιν τῆς μακρᾶς δόσεως ἐξοδόν. Neophytus habet tantum: πθεῖσαι μὲν τὴν ἐν τοῖς λεπτοῖς δόσιν τῆς μακρᾶς ἐξοδόν. In bupthalmi vero descriptione sic legitur apud Dioscoridem in editis: φασὶ δὲ ὅτι ἐν βαλανεῖῳ μὲν τὸ ἐξελεῖν πινύμενον, ὄχρεον πιεῖ πθεῖσαι χρίνον λινὰ τοῖς ἰκτερινῶσι. At optimus codex Dioscoridis una vice amplius scribit: μὲν τὸ ἐξελεῖν τῆς μακρᾶς πινύμενον ὄχρεον πθεῖσαι πθεῖσαι χρίνον πινὰς τοῖς ἰκτερινῶσι. Atque ita plane apud Neophytum habetur, nisi quod murato accentu apud illum scribitur, μὲν τὸ ἐξελεῖν τῆς μακρᾶς. Hoc est quod in chrysanthemo dixit ex alio auctore: μὲν τὴν ἐν τοῖς λεπτοῖς δόσιν τῆς μακρᾶς ἐξοδόν. Scripserat omnino Dioscorides: μὲν

ἐξελθὲν τῆς μάκτας, id est, post egressum ex alveo. Μάκταν vocat alveum balnei. Μάκτες quidem proprie alveus, in quo farina conspergitur & subigitur pani faciendo. Heic Dioscorides pro folio balneari usurpavit, quem etiam *alveum* Latini appellant. Apparet igitur auctorem quemdam Græcum sub nomine chrysanthemum eadem tradidisse quæ Dioscorides de buphthalmo scripta reliquit. Utrumque caput in suam compilationem transtulit Neophytus. Quorum alterum de chrysanthemum libris atque inde editionibus Dioscoridis adtextum fuit ab aliquo studio. Certe buphthalmum Dioscoridis & chrysanthemum Anonymi prorsum idem. Neotericus Auctuarii auctor buphthalmum à Romanis dici adnotavit *caltham coroniam*. Ita enim legendum: Ῥωμαῖοι κάλθα κερυνία. Quod scilicet ad coronas admitteretur: vel quod in flore folia in orbem disposita instar coronæ radiatæ redderent. In chrysanthemum adscripsit à Romanis dici caltham. De buphthalmo scribit Dioscorides, οἱ δὲ κάλχαν καλῶσι. Hic ait: χρυσάνθεμον, οἱ δὲ χάλκας. Certum tamen est nec buphthalmum, nec chrysanthemum esse caltham. Buphthalmum folia habet μαρμαρινοῦ. Chrysanthemum παραδῆ, ὅμοια ὀρθῇ περσειᾷ. Ita habet Neophytus. Ὁρθῶν περσειᾷ vocat τὸ περσειῶν Dioscoridis, quod folia habet ἐντεμημερία. Calthæ folia carent incisuris, & satis ampla sunt, & oblonga. Scribit Plinius caltham amplitudine foliorum vincere violam luteam cognomine marinam. Veteres tamen glossæ *caltham βέφθαλμον* Græce interpretantur. *Caltha*, βέφθαλμον. Non tamen ambigo quin caltham multi βέφθαλμος & χρυσάνθεμος nominibus appellarint, à similitudine coloris & floris. Certe multis aliis floribus colore luteo hanc χρυσάνθεμος appellationem Græci tribuere. Ut helichrysum quidam etiam χρυσάνθεμον nuncuparunt teste Dioscoride. Ranunculi quoque genus flore luteo sic vocarunt. Democritus: βατράχιον δὲ χρυσάνθεμον καλεῖσι. Buphthalmum etiam chrysanthemum, quia florem habet aureum. Et fallitur Fuchsius, qui buphthalmo flores candidos attribuit, & cotulam non foetidam esse putat. Clare Dioscorides flores ei dat luteos: ἀνθὴ μύλιναι. Addit Neophytus: ἢ κίτρινα. Si buphthalmum κάλχα, ut quidam nominarunt, Romani facto inde nomine alium florem sed similem appellarunt *caltham*. Quod in aliis sexcentis eos fecisse observavimus. Nicander sane in Georgicis βέφθαλμον, & κάλχην plane separat his versibus, qui apud Athenæum leguntur lib. xv.

--- βέφθαλμόν τε καὶ δῶδες Διὸς ἀνθῶν,
Κάλχας, συν δὲ ὑάκινθον, ἰωνιάδας τε χαμηλαῖς.
Igitur κάλχα erit, ex qua Romani suam fecerant *caltham*, quæ prorsum diversa est a buphthalmo. Alii βέφθαλμον, & κάλχαν confuderunt. Cyprii omnes flores vocant κάλχας, si Hefychio credimus. Sic enim apud eum scribendum: κάλχαι, ἀνθὴ Κύπριοι. Cetera cognomina recentia buphthalmi, vel chrysanthemum inde quoque sunt, χαλκίς, χαλκάνθη & χαλκάνθεμον, quod florem habeat colore χαλκίς, quæ caltha est Latinis. Nam & χαλκίς & κάλχας & κάλχας idem quod χαλκάνθεμον. Non deerunt tamen fortasse qui mallent dictum ab æreo colore qui flavus est. Sic χαλκολίβατον genus thuris, vel succini ab eo colore appellati. Χαλκισμάς & chalcitis gemma ab eodem. *Enobarbus* cognomen Domitiorum ab ænei coloris barba. Forte & χαλκάνθη & corrupte καλακάνθη glaucium herba à colore succi luteo. Nisi verius sit à calcha potius ita denominatam. Nam & καλχάνθη, & καλακάνθη videretur potius appellata. At chalcanthum metallicum δὲ τῆς χαλκίς nomen invenit, quæ cæruleum habet colorem, non δὲ χαλκίς. Herba vero χαλκάνθη à calcha, quæ lutea est. Avis χαλκίς Græcis δὲ τῆς χαλκίς. Quidam noctuam sic appellarunt, quæ Græcis γλαῦξ. Suidas: χαλκίς εἶδος ὀρέων, οἱ δὲ γλαῦξ. Piscis quoque chalcidi color potius quam patria nomen dedit. Sed & *chalcis* serpens à colore cæruleo sic videtur nominatus. An idem sit cum lacerta chalcidica, nescio. Illud scio falli Bellonium, qui scribit lacerti genus quoddam in muros reptans & muscas captans vulgari Græcorum lingua famiamiton appellatum eundem esse cum chalcidica lacerta. Hunc vide obser-

vat: lib. ii. cap. xxxvi. Quem Græci hodie σαρμάμινον vocant, antiquæ Græciæ est ἀσκαλαβώτης, id est, stellio, qui diversus à stellione Italico. Glossæ Græcorum: ἀσκαλαβώτης τὸ σαμιαμίνον. Quæ vox pura putata Hebraica est & reperitur in Proverbiis cap. xxx. xxviii. סַרְמָיִן, Septuaginta reddiderunt καλαβώτιον. Hieronymus quoque *stellionem* vertit in vulgari, qui ἀσκαλαβώτης. Hujus proprium reptilis in domibus habitare, & muscas captare circa parietes. Hefychius: καλῶτης ἀσκαλαβώτης, δοκεῖ δὲ εἶναι διστόχως ἀπὸ τοῦ καλῶς τῆς μύας. Vide quæ supra de eo notamus. Græci tria faciunt lacertæ genera a colore sic dicta, τὴν ἡλιακὴν, τὴν χαλκίαν, καὶ τὴν χλωρὰν. Hefychius: Ζίγνι, ἢ ζίγλας ἢ χαλκὴ σαύρα. Hæc est quæ aliis χαλκίς, quam quidam a patria sic dictam interpretati sunt, & *chalcidicam* vocarunt, sed falsi sunt. De his alibi. Χαλκὴ vel χαλκίς a colore appellata, vel æreo vel cæruleo, δὲ τῆς χαλκίς. Sepem ita vocarunt Græci. Nicander in The-riacis.

Σῆπα γέμειν πεδανοῖσιν ὄμιλιν σαύροιςιν ἀλύξεις.

Ita legendus hic versus. Scholiastes ad eum locum: ἢ δὲ σῆψ ὁμοία ἐστὶ τῇ σαύρᾳ: καλεῖται δὲ χαλκίς: ἔχει γὰρ ὅπῃ δὲ ναῖτε χαλκίζουσας ῥάβδους. Ea est quam Plinius ubique vocat *chalcidem*. Multum itaque diversa a stellione. Κάλχη porro, vel χαλκή Græcis etiam purpura. Quia vero conchylium marinum, ex quo purpura inficiebatur, non unius erat coloris, sed pro diversitate littorum, in quibus colligebatur, ita varii generis colores faciebat, ex eo κάλχη vel χαλκή non unum significat purpuræ genus, nec unius coloris. Erat atra purpura, erat livida, violacea, cærulea, rubra, lutea. Hinc & κάλχη de his omnibus coloribus dicitur. Apud Strabonem sandycis Armeniæ pigmentum simile κάλχη dicitur, id est, rubræ purpuræ. Ita accipitur in ara Dosiadæ, quam primi edidimus:

Ὀλῶ δὲ με λιβρὸς ἱρῶν
Λιβάδεσσιν οἶα κάλχη
Ῥοφονίησι τέλῃ.

Sanguinem victimarum in ara effusum comparat puniceo κάλχης succo. In metallico chalcantho ἢ χαλκή cærulei vel glauci succi habet significationem. In herba chrysanthemum vel buphthalmo χαλκίς luteum colorem designat. Profecto ex illo κάλχη, vel χαλκή Græci infimæ ætatis transposita syllaba fecerunt λάκχαν, & pro colore rubro posuerunt. Sed ὁ λακχῶς dixerunt. Certe & κάλχας de buphthalmo Græcis. Neophytus: χρυσάνθεμον, ἢ χαλκίς. Dioscorides: βέφθαλμον, οἱ δὲ κάλχαν καλεῖσι. Posteriores Græci anchusam appellarunt λάκχαν. Ita enim vocat Democritus, qui quamvis subditicius sit, antiquum tamen esse oportet. Quippe quem citari videam Synesio, Stephano, & Zosimo scriptoribus chymicis, & inter præcipuos ac veteres illius artis auctores laudari. Laccam igitur ille, quem Ἀχάϊας ἀνθῶν indiget, cum syriaco colore junctum commemorat, & εἰζιον absolute vocari tradit illud συριακὸν ἀνθῶν, id est, radiculam. Quam φύκας nomine & χρώματι veteribus Græcis fuisse notam testantur Theophrastus, & Dioscorides. Καὶ τὸ τῆς Συρίας ἀνθῶν, ὃ καλεῖται εἰζιον. Plinius *radiculam* appellat herbam eam, quam Græci σπείδιον lavandis aptam lanis, & tineturæ præparandis. Sed tam certus sum quam me hæc scribere, Plinium quum τὸ εἰζιον apud auctorem aliquem legisset de hoc syriaco fuco, hujus historiam & appellationem confudisse cum struthio, quæ lanas tingentibus præparabat. Primum radiculae nomen nullo modo convenit struthio, cujus magnam esse radicem Plinius ipse fatetur lib. xix. cap. iiii, de struthio: *semen ei nullum, radix magna, qua conciditur ad quem dictum est usum*. Præterea σπείδιον Latini non *radiculam*, sed *radicem lanariam* ab effectu lanarum purgandarum vocarunt. Optimæ glossæ: *Radix lanaria*, σπείδιον βοτάνη. Auctuarium Dioscoridis: Σπείδιον, Ῥωμαίοις ἐρεβαναρία, ἢ ἐράδεξ λαναρία. Isidorus: *Struthius*, quam quidam herbam lanariam vocant, quod plerique ex eo lanas lavant. Nemo unquam Latinorum *radiculam* appellavit. Plinius ipse alio loco *herbam lanariam* vocavit. Ubique nascitur lanaria radix, at radícula, hoc est, εἰζιον in Syria tantum: un-

de & Συριακὸν ἀνθ. Democrito dicitur. Plinius de struthio quam radiculam nuncupat: *Nascitur sativa ubique, sed sponte precipua in Asia Syriacæ, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima.* Priora conveniunt struthio, quod γινώσκον esse dicit Dioscorides. Idcirco nec descriptionem ejus apponere dignatus est. Postrema ad Syriacam radiculam pertinent, qua genas fucabant mulieres. Quæ sequuntur vero nulla ratione competere possunt struthio: *canle ferulaceo, tenui, & ipso cibus indigenarum expetito & tingenti quidquid sit, cum quo decoquatur.* Struthion, sive herbam lanariam in cibis receptam fuisse nemo veterum prodidit. Cur folis Syris fuerit edulis nihil causæ video. Hoc de radícula Syriaca fortasse verum, cui unice congruit, quod adjectum est: *& tingenti quidquid sit cum quo decoquatur.* Id in struthion nullo pacto cadere queat, aut quadrare, utpote quæ succum tingendo aptum habeat nullum. Nec enim βαφικὴ hæc herba, sed candorem tantum lanis conciliabat, non fucum. Plinius: *lavandis demum lanis succum habet, mirum quantum conferens candori molliæque.* Hodie vocatur saponaria, ut quibusdam placet, quod vicem saponis præstet emaculandis pannis, & fordibus lanarum eluendis, quæ σερφίζουσι dicuntur, quum lavantur radice struthii. Græci chimici usum ejus commendant ad dealbandas margaritas. Zosimus περὶ λαδιώσεως μαργαριτῶν κλέρων. Σιδικῆς τῆς ἀκροτάτης καὶ ἐκλόνης, ταύτης ἐν μέσῃ φύλλα, καὶ σερφίζον βοτάνῃν λδε ἐξίστα, καὶ ποιήσας φάρμακον, βάλε τὰς μαργαρίτας, καὶ ἐγκρυσσε εἰς αὐτὰ. Ideo ἐροπαλῦτος hæc herba propria, non βαφικὴν, lanas lavantium, non infectorum. Dioscorides ἐροπαλῦτος vocat, id est, lanarum lavatores, qui struthio utebantur. Unde & ipsa herba κάθαρσις quibusdam dicta. Longe igitur errat eruditus herbarius, qui eam herbam, quam vulgus hodie Græcorum χυμένῃν vocat & χυμῆριον, putat eandem esse cum struthio Dioscoridis: additque in tota Græcia excellentissimum sericum luteum ea solitum tingi. Atqui, ut jam docui, nullus in struthio fucus tinctorius, sed deterforius & candori conciliandus idoneus. Certum est autem χυμῆριον luteum colorem facere. Magnus Emifenus de urinis: *μὲν τὸ ταύτα βαφικόν τὸ ἔρον ὑπὸ χολῆς, εἰ μὴ μετρίως βαφὴ ὑπωχρὸν γίνεται, οἷον ἐστὶ τῆς χυμῆρης ἀφέψημα τὸ ὁμόθερον.* Εἰ δὲ πλείονα κατὰ βαφὴν δέξηται, ὡχρὸν γίνεται. Mentio etiam χυμῆρης apud Actuarius in eadem significatione, ubi ὁμόθερον χυμῆριον interpretantur, quæ mediocriter infusa humori fuerit. Quod quid sit nescio. Nec ipsi puto sciebant. Verba Actuarii Græca sic habent: *ὑπωχρὸς μὲν τὸ πρῶτον γίνεται, προῖόν τε τὴν ὡχρὸς, ἀλλὰ τὸ μὴ μετρίως ζεοῦσιν χυμῆρης χολῶ ὥκει, ἐκείνη τὴν αὐτὴν πάντε ζεοῦσιν.* Sublutea colorem habere dicit chymenæ, quæ mediocriter decocta sit. Hæc est, quam alii ὁμόθερον χυμῆριον vocarunt, cui opponitur ἡ πάντε ζεοῦσι, quæ multum ferbuerit. Ζεῖν, & βράσκειν idem Græcis recentioribus fervere, bullire. ὁμόθερος χυμῆρη, cujus nondum satis conferbuit jus tinctorium, sed adhuc crudum est, nec abunde decoctum. Psellus in Jarico versibus Jambicis scripto de urinis:

Ἐπειδ' ὑπωχρὸν μετρίως βεβαμμένον

τὴν ὁμόθερον εἰκονίζον χυμῆριον,

Βαφὴν τε μάλλον ὡχρὸν ἐστὶ τὴν χροῖαν.

Meminit quoque χυμῆρης Theophilus in libro de urinis: *εἰ τὴν βαφὴν δέξοιτο λινὰ χολῆς τὸ λαδιὸν ὕδαρ, καὶ μὲν πρῶτον λόγον ὑπωχρὸν ὡς ἀφέψημα χυμῆρης γίνεται.* Scholium ibi legitur: *χυμῆρη ἐστὶν εἰδὸς βοτάνης, ἣ οἱ βαφεῖς χρῶνται.* Apud Johannem Episcopum Prisdryanorum in tractatu de urinis χυμῆρη scribitur: *ὡς ἀφέψημα χυμῆρης ὁμόθερον cum hoc scholio: ἡ χυμῆρη εἰδὸς βοτάνης ἐστὶν, ἣ οἱ βαφεῖς χρῶνται: ἡ δὲ βαφὴ αὐτῆς ἐστὶν ὑπωχρὸς καὶ ὑδατώδης.* Ita omnes eadem comparatione usi sunt ex chymene herba tinctoria ad hunc urinæ colorem indicandum. Apud Zosimum inter herbas, quæ luteo colore inficiunt, reperio χυμένιον nominari: *ταὺ τὸ ξανθὸντα ταύτῃ καὶ ἐν βοτάνῃς τὸ κνικάνδιον, ἐλύδριον, καὶ χυμένιον.* In Lexico chymico ἡχομένιον vocatur, & exponitur κνίκε ἀνθ., hoc modo: *ἡχομένιον ἐστὶ κνίκε ἀνθ.* Sed moris est chymistis non solum congenere, sed & concolores duntaxat species eodem nomine signare. Ut quum ἄργυρόλιθον exponunt ἀφροσέληνον, quia uterque

A lapis candidus. Ἀργυρόλιθ. proprie est magneticus lapis, qui colorem habet argenteum, longe diversus à selenite lapide, qui est aphroselenium. Ceterum τὴν σελῶν illi vocant ἄργυρον. Hinc σεληνίτης & ἄργυρόλιθ. idem qui & ἀφροσέληνον. Cneci flos luteus, quem etiam recentent inter ea βαίμαρτα, quæ colorem luteum conciliant, sed alius à chimenio, vel chymenio. In falsi Democriti Physicis integrum hujus herbæ nomen & fortasse verum legitur, οἰχομένιον, & cum aliis herbis rebulfque luto inficientibus commemoratur: *καὶ κρόνον, καὶ κνίκεν, καὶ οἰχομένιον ἀνθ., καὶ ἐλύδριον, καὶ κροσμάγμα, καὶ ἄριστοχίαν.* Vides οἰχομένιον ἀνθ. à cneco separari. τὸ ἐλύδριον ibi est chelidonia, quæ luteum florem & succum habet croceum. Et semper ab illis auctoribus inter colores luteos refertur. Lexicon chymicum: *χελιδονία ἐστὶ τὸ ἐλύδριον.* Neophytus: *χελιδόνιον, τὸ ἐλύδριον.* Ex voce οἰχομένιον factum postea χομένιον, & χυμένιον, χυμένιον, & χυμένη. Nominat Democritus ibidem & rha inter species infectorias lutei. Quod est rha Ponticum, cui succum inesse croceum tradit Dioscorides. Zosimus, quum ad illa Democriti verba superius allata alluderet, pro οἰχομένιῳ vocavit θάψιαν his verbis: *διότι καὶ μυελὸν ἡμᾶς ἀγαθὸν μὲν πολλὰς περὶ σπορίας ἔκασον αὐτῶν ὀνομάζουσιν, ὥσπερ χελιδονίαν, καὶ ἄριστοχίαν, καὶ Πόνιον ἔα, καὶ κρόνον κνικίον, καὶ θάψιαν.* An ergo θάψια & οἰχομένιον idem? Certe thapsiæ flores lutei. Hinc θάψιαι mulieres vocabantur, quæ lurore, & veluti luto infectos habebant colores corporum. Comicus:

Γυναικὶ κλητὸν εἰσὶν θάψιν.

Interpres: ὡχρὰ: ποικίλη γὰρ ἡ θάψις, ὅπερ παρ' ἡμῶν λεγεται χρυσόφυλον. Theocritus:

καὶ μὲν χροὸς μὲν ὁμοῖον ἐγένετο ποικίλῃ θάψιν.

Hac thapso etiam tingebantur lanæ & capilli colore luteo. Hesychius: *θάψινον τὸ ξανθὸν ὁπὸ τῆς ξύλης τῆς θάψης, ὃ βάπτει, ὃ ξανθίζει τὰ ἐλα καὶ τοὺς κεφαλαίους.* Τὴν ἑνὲς Σκυθικὸν λέγεται. Sed an thapsius idem cum thapsia? Non sane videtur. Thapsia ad tincturam usos esse veteres non alibi lego. Theophrastus & Dioscorides in thapsiæ descriptione ne verbum quidem. Præterea lignum thapsi dicit aptum esse tingendo Hesychius quasi de arbore intelligat aut frutice. Thapsia herba est ferulacea. Coloris aurei lignum illud esse notat scholiastes Aristophanis, unde & χρυσόφυλον vulgo vocabant Græci. Dicebatur & Σκυθικὸν ξύλον. At thapsiam Scythiæ peculiarem esse memorat nemo. In Africa vehementissimam esse tradit Plinius. Et profecto à Thapso oppido Africæ maritimo videtur nomen accepisse. Dioscorides: *ἀνόμεται ὁπὸ τῆς δοκεῖν περὶ τὸν δόρυδον ἐν Θάψιν τῇ ὁμανύμῃ νήσῳ.* Nulla Thapsus insula mihi nota, sed oppidum hoc nomine in ora maritima Africæ minoris. Hujusmodi oppida ad mare posita sæpe pro insulis veniunt, præcipue quum pæne tota mari cincta sunt. Interpretes Dioscoridis addunt insulam esse Sporadum. Sed forte Thasum cogitabat pro Thapso. Hoc tamen scriptum reperitur apud veterem Nicandri scholiastem de Thapsia: *δρυκέναι δὲ ταύτῃν Κετῶν φασὶν ὅτι νήσῳ πνὶ Θάψιν μιᾶ τ' ἀπορρίδων.* Quod miror. Nicander ipse Θάψιν vocat, quæ Thapsia est, & Θερνακίαν appellat quasi Siciliæ peculiarem:

Θερνακίαν μὲν εἶσαν ἐλὰς γυάλας Θάψιν.

Thapsiam intelligit. Vetus auctor sub Æthici Sophistæ nomine ab Hieronymo translatus Thapsium quoque insulam facit, sed Siciliæ vicinam: *Thapsium insula & ipsa Sicilia vicina. Æolia insula, quæ & Vulcania vocantur, eo quod & ipsa sicut Ætna, & Chimæra ardere visa sunt.* Ergo eadem fuerit Θάψιν, cujus meminit Siculus auctor Theocritus, qui concolores ei facit quæ valde pallidæ sunt. Aliter tamen accepit hunc colorem thapsinum vetus interpret Nicandri. Ait enim qui velint videri morbofi & mali coloris esse, hujus thapsiæ succo faciem inungere: *χυλὸς ἐστὶ χλωρότερος.* Ὅθεν οἱ βελάμενοι χλωροὶ φαίνονται καὶ νοσώδεις, ταύτῃ περὶ χειρόνται τὸ πρῶτον. Quod qui possit verum videri, prorsus nescio. Nam thapsia succum habet adeo vehementem, ut etiam noceat colligentibus, nisi prius cerato faciem illinant. Vide Dioscoridem & Plinium. Præterea pallida & morbofa mulier apud Theocritum non succo thapsiæ faciem inunctam habere dicitur, sed

sed similem colorem thapso. Quod de colore ipsius plantæ intelligendum. Hefychius ita appellatam θάψον notat, quod ad Thapsum flumen nascatur. An flumen hoc nomine in Sicilia, unde Θενακρίων θάψον, à solo natali vocat Nicander. Sed grammaticus ille de thapso loquitur, vel Scythico ligno, quod à thapsia radice diversum constituit. Τῷ πο πινὲς Σκυθικὸν λέγεται, καὶ ὁ ποταμὸς, παρ' ᾧ φύεται τὸ ξύλον, θάψον καλεῖται: ἐστὶ δὲ καὶ εἶδος θάψια καλεσμένη. Hic plane distinguit thapsiam à thapso. Quæ duo temere confudit Nicandri scholiastes. Idem tamen Hefychius alio loco θάψον & θάψια eamdem facit. Et sane Nicander, quæ alius thapsia est, ipse vocat θάψον. Andromachus quoque θάψον appellat vulgatam aliorum thapsiam in theriacæ compositione:

Οὐ φερμύλ' θάψον περὶ ἀνόμερον πύμα Μήδης.
Sic duæ plantæ fuere cognomines. Verba Hefychii: Σκυθικὸν ξύλον, τὸ Ἀφροσύρον, ἐνίοι τὴν θάψιαν. Nisi forte scripserit, τὴν θάψον. Illud sane constare debet θάψον & θάψια differre, siquidem θάψον est Σκυθικὸν ξύλον. Subjungit ibidem Hefychius: Σκυθικὸς, Κερσίνος σκυθικὸν ἔφη, τὸν Ἰππώνικον Ἀφρὸς τὸ πυρόν εἶναι, καὶ ὡς ξανθίζοντι αἱ γυναικες, καὶ βάπτει τὰ ἔλαια. Considerandum porro an istud Σκυθικὸν ξύλον sit Σκυθικὴ εἶδος Theophrasti, quam sequens ævum dixit γλυκύρεξιν. Ea radix tota lignea est, & sic ἀνθηδύλα. Radices anethi vocat Myrepsus, quia lignæ sunt. Radicis Scythicæ lignum coloris plane est buxei & pallidi, cui optime comparantur pallore exanguis deformes vultus, ut & buxo. Χρυσόξυλον quasi aureum lignum appellatum suo tempore in Græcia notant interpretes Aristophanis & Theocriti. Notus quoque pallor auri. Catullus:

O quam saepe magis lurore expalluit auri.
Idem:

--- inaurata pallidior statua.
Ita etiam de buxo Ovidius: Pallidior buxo. Dioscorides ait radices glycyrrhizæ πυξοειδὲς esse ὡπαρὲ τῆς γεννητῆς. An veteres ejus succo lanas aut capillum tinxerint, nescio. Illud certum & compertum aquam, in qua decocta sit Scythica radix, luteo colore infici. Nomen quoque indicio est idem esse Scythicum lignum cum glycyrrhiza. Σκυθικὸν dicebatur unica voce, quod in Scythia circa Mæotim plurima nascetur. Dioscorides de glycyrrhiza: οἱ δὲ Πονηκίῳ εἰζαν, οἱ δὲ γεννητικῷ, οἱ δὲ σκύθιον, οἱ δὲ ἀδύλον καλεῖσιν. Ita habet vetustissimus liber. Τὸ σκύθιον, ut τὸ λυκίον frutex spinosus in Lycia nascens. Ab illo σκύθιον Cratinus σκυθικὸν vocavit hipponicum quod colore esset ut scythium, hoc est, buxco & pallido. Interpres Theocriti thapsum σκυθάριον appellari scribit: Θάψος ξύλον ἐστὶν ὃ καλεῖται σκυθάριον. Ἐστὶ δὲ τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον χρυσόξυλον. Quis negare sustinebit quin σκυθάριον idem sit quod σκύθιον. Non deerunt tamen foras esse qui λυκίον esse malint. Arbor est priscis spinosa in Lycia præcipue, sed alijs etiam locis crescens, quæ corticem habet pallidum & coloris buxei. Plinius de ea: cortice pallido, radice lata lignosaque buxei coloris. Dioscorides: καὶ τὸν φλοιὸν δὲ ὡς χρὸν ὁμοιον τῷ διεθένη λυκίῳ. Lycium etiam vocarunt ejus succum, qui coloris erat crocei, & capillos eo tangebant mulieres, ut ipse testatur Dioscorides: ξανθίζει δὲ καὶ τείλας. Hodieque lanas elegantissimo colore luteo hac planta infici tradunt. Quam in Creta ajunt vocari λείζα, non obscuro vestigio nominis λυκίον. Quod tamen esse legitimum lycium negant illi, qui viderunt. Lignum sane hujus lycii Cretici luteum esse memorant, ut non male χρυσόξυλον indigetari queat. Recentiores Græci κρόκον hunc succum vocarunt. Quam vocem non intellexit apud Myrepsum Fuchsius, & pro ea restituit λυκίον Ἰνδικόν. Atqui idem significat. Neophytus: λυκίον Ἰνδικόν, ὃ παρὰ τοῖς ἰδιώταις λέγεται κρόκον. Succum betonicæ ita etiam appellatum idem observat: Βετονική, τὸ παρὰ τοῖς ἰδιώταις λεγόμενον κρόκον. Forte autem quod arbor illa in Scythia nasceretur haud secus atque in Lycia & Cappadocia, σκύθιον & σκυθικὸν ξύλον nominarunt ut λυκίον. Ρυχασανθὸν alii vocabant à folijs buxi, & quod spinosa esset. Sed de glycyrrhiza verius quæ & σκυθικὴ dicta est & σκύθιον. Si eadem & θάψος, longe ab ea diversa θάψια quam ta-

men confundunt. Zosimus, ut dixi, θάψια nominavit, quæ οἰχομήριον Democrito, ut χελιδονίαν, quod apud illum dicitur ἐλύδριον. Ex eo colligeretur veteres floribus thapsiæ, qui lutei sunt, tinxisse lanas & comam. Quid si & θάψον pro θάψια accipiunt grammatici, quum observant priscas mulieres thapso sibi crinem inficere solitas, & lanas eadem tingi? Potuerit & utrumque fieri ex scythica radice & lycio. Hæc omnia incerta. At illud certissimum, duas fuisse plantas ὁμωνύμους diversi generis, utramque θάψον, & θάψια appellatam. Nam sane idem nomen θάψος & θάψια, ut ἐξὸς & ἐξία. Sic κάρπας & κάρπασια eadem. Θάψος Theocriti prorsus diversa a Nicandri, & Andromachi thapso. Θάψια vero, quæ tingit, cujus apud Zosimum mentio, omnino alia a vulgari thapsia. Illa autem Zosimi θάψια eadem certe est cum chymene, vel χυμήνια. Etenim ut χυμήνη & ἐλύδριον apud auctores Græciæ inferioris ævi semper jungitur ad colorem luteum conficiendum, ita etiam θάψια, & ἐλύδριον, sive chelidonia. Quinimmo vero verius liquet Zosimum dum refert Democriti verba, θάψια nominasse, quam ille οἰχομήριον dixerat. Galenus apud Æginetam in ἀντιμεταπομένους pro thapsia ἐλύδριον, id est, chelidonium substitui jubet: ἀντὶ θάψιας ἐλύδριον. Ubi ἐλύδριον est chelidonia. Idem Paulus eam thapsiam cum elydrio jungit in eo conficiendo fuco, quo crines rutilantur: ἐλύδρις γὰρ β. βοτάνης χρυσίζουσι, ὡς οἱ ῥωμαῖοι ἐρωβίαν καλεῖσι. Quam heic herbam robiam & χρυσίζουσαν vocat, eam in alio medicamento capillis aureis faciendis, θάψον appellavit, & similiter herbam robiam à Romanis vocari dixit. Verba ejus hæc sunt lib. iiii in describenda βαφῇ χρυσοειδὲς capillorum: κρόκον & β. θάψον ἢ πινὲ οἱ βαφεῖς χρῶνται, ὡς οἱ ῥωμαῖοι ἐρωβίαν καλεῖσιν, & ἡ. Ita in omnibus scriptis Æginetæ codicibus habetur, quomodo etiam legit unus supra ceteros antiquissimus. Nec est quod aliquis suspiceret verba ista ex glossa esse, ὡς οἱ ῥωμαῖοι ἐρωβίαν καλεῖσι. Agnoscuntur & ab Alexandro Tralliano in eadem compositione βαφῆς χρυσοειδὲς, qui & θάψιαν vocat, Ægineta θάψον. Verba hæc sunt: κρόκον & β. θάψιας ἢ πινὲ οἱ βαφεῖς χρῶνται, ἢ οἱ ῥωμαῖοι ἐρωβίαν καλεῖσιν. Et quo magis credas hæc à glossatore adtexta non fuisse, vetus interpretis omisso thapsiæ nomine, herbam rubeam eo loco reddidit pro thapsia: croci, herba rubea. Eam herbam βοτάνην χρυσίζουσαν alio loco nuncupavit Paulus, quam à Romanis herbam robiam appellatam dixit. Hæc erit igitur tinctoria Græcorum thapsia vel thapsus, quæ aureo colore inficit tam crines quam lanas, quæ & χυμένη Græcis recentioribus vocata est. Inde θάψιον χρῶμα color luteus Græcis. Plutarchus in Phocione: πόδες δὲ τῷ πρὸς τὰς ἡμέρας ἐπείνας αἱ ταινίαι μὴ αἰετὸς περὶ ἐλπίσιν τὰς μυστικὰς κίτας βαπτίζονται θάψιον ἀντὶ φοινικὸς χρῶμα, καὶ νεκρῶδες ἀνιένεγκαν. Cave autem putes hanc herbam robiam Romanorum, quam χρυσίζουσαν βοτάνην Græce vocat Paulus, eandem esse cum rubia tinctorum, licet idem præferat nomen. Rubia tinctorum Græcorum est ἐρυθρόδανον, quæ colore rubro lanas tingit, non luteo, aut χρυσοειδὲς, ut hæc herba rubea, vel robia, ut Græce dixit Paulus, ἐρωβία. Tinctorum rubia vetustis Latinis rubra radix appellata, quia radice tingit. Vitruvius lib. vii. cap. xiiii. Infecta creta rubra radice. Sic enim libri eo loco legunt. Plinius tamen erythrodanum Græcorum rubiam ubique vocat, & rubiam tingendis lanis. Sed illa rubia radix: nam radicem solam habet quæ tingat. Hæc vero rubia herba. Præterea in nomine etiam differentia coloris est. Rubia radix, ἢ ἐρυθρά. Unde & ἐρυθρίδα hanc radicem Græci dixere, atque ἐρυθρίδαν. Unde hodieque vulgati Græcorum lingua λυθρίδιον vocatur. At in herba robea color est, qualis in crinibus rutilis, & aureis cernitur. Sic & robeus mus, qui & nitela. Unde & auream nitelam dixit Martialis de crine rutilo. In bubus quoque hic color dictus robeus. Hinc robus de bove rufo. Festus: Robum rubro colore, & quasi rufo significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est. Ita appellatur in veteri senatusconsulto apud Agellium lib. iv. cap. vi. SATIS HABENDUM CENSUERUNT SI QUID SUCCIDANEIS OPUS ESSET ROBUS SUCCIDERET. Sic enim ibi legendum

ex antiquo, & fideli codice, pro quo vulgo habetur: **ROBIGUS ACCEDERET**. Quibus ex verbis planum est, succidaneas hostias dici, non quæ in aliorum locum caderentur, sed quæ succederent. Nam *succidere* dicebant prisci pro succedere: *accidere* pro accedere: *occidere* pro contra cedere, & occurrere. Nihil plane vidit in illis succidaneis Agellius. Verum de his alibi. *Robus*, & *robens* idem, ut *rusus* & *russens*. *Herba* igitur *robea* est ἡ χρυσίζουσα, ut etiam Paulus interpretatur. At *rubia radix*, ἡ ἐρυθρή. In tanta multitudine herbarum, quæ luteo colore tingunt, haud facile est statuere, quænam hæc sit, quam veteres Romani *herbam robeam* huncuparint, Græci θάψαν, vel θάψον, alii etiam χυμένω. Romani hodieque herbam quandam tingendis capillis, lanisque aureo colore idoneam vocare dicuntur *herbam rozzam*. Quod & idem omnino cum *herba robea* Pauli Æginetæ. Videndum igitur, an non eadem sit. *Lutum* quoque priscis Latinis ad tingendos luteo colore pannos, quæ & *lutea herba* dicitur καὶ ἐροχλὼ. Ad verbum est ἡ χρυσίζουσα βοτάνη Pauli Æginetæ, & θάψια, & χυμένη. Chelidonium quoque hoc est ἐλύδειον, quod fere semper cum chymene, sive thapsia jungitur, croceo colori tingendo veteribus fuisse usurpatum constat. Unde *vena tinctorum* apud Avisenam pro chelidonio *haruch subagim* cap. dccxxxvii. *Herba* autem illa *robea* Romanorum, quam & cerretam, & cornecolam quidam ex Italis hodie vocant, videtur esse eadem cum tinctorio flore Fuchsi, qua in Germania quoque utuntur ad luteum colorem. Pariant sane utriusque descriptiones. Itali suam illam cerretam, sive herbam rozzam depingunt foliis lini, sed longioribus, semine siliquis incluso, facie genistæ, flore luteo, Fuchsius quoque Germanicum illud tinctorium florem tradit genistæ admodum similem, foliis tamen latioribus, ac longioribus, florem luteum, semen in siliquis habentem. Prorsus eadem herba. Fortasse hæc etiam ipsa, quam & θάψαν, & χυμένω, & βοτάνην χρυσίζουσαν Græci vocarunt. Χρυσίζουλον tamen, & σκύθιον, & σκυθικὸν ξύλον, quibus vocabulis explicant veterum θάψον recentiores Græculi, non conveniunt in hanc θάψον, quam *herba robia*, aut βοτάνης χρυσίζουσης nomine exposuit Paulus Ægineta cum Alexandro Tralliano. Χρυσίζουλον de frutice, vel arbore hic tantum convenit. Verum de his alibi. Utinam formam χυμένης apposuissent, qua pannos sericeos in Græcia hodie tingi pulcherrimo colore luteo asserunt. Quod enim affirmant σπέρδιον esse, hoc non obtinebunt. Contrarium satis patet ex his, quæ heic diximus. Præterea vulgus Græcorum hodie τὸ σπέρδιον antiquorum vocat καλοσπέρδιον, non χυμένω. Neophytus: σπέρδιον, τὸ κοινῶς καλοσπέρδιον. Idem in Lexico: σπέρδιον, τὸ καλοσπέρδιον. A pulcritudine alarum passeris, quam præfert foliorum situ. Plinius: *Struthion* Græci vocant, floret æstate, grata adspæctu. Theophrastus: ἡ τὸ σπέρδιον καλέμενον, τῇ ὁφει καλὸν τὸ ἀνθῶ. Inde recentioribus Græcis καλοσπέρδιον appellatum. Difficile admodum est in tam varia multitudine herbarum, quæ luteo tingunt, & quibus ad tincturam usi sunt veteres, de χυμένῃ vel οἰχορμύλῃ dicere, quomodo apud priscos Græcos appellata fuerit, si non sit thapsia, quod Zosimus significat. Græci enim medici vires herbarum medicinæ utiles exponere contenti, raro admodum attingunt, nec nisi per transitum, quum id faciunt quæ ex his ad tincturam usum præstabant. Ut ecce glaucium herba succum edit croceum oculorum medelis præcipue conducibilem. Dioscorides: χυλὸν ἔχει πολλὸν κροκίον. Nihil de tinctura, quæ ex eodem parabatur, meminit. Certum tamen est lanas olim glaucii colore tinctas fuisse luteas. Inde *glaucina pallia* Martiali glaucio infecta. Chymici eam quoque inter eas herbas referunt, quæ luteo inficiunt: ζωμὸς βαφικὸς ἐστὶ, καλακάνθη οἰκονομηθεῖσα. *Calacantha præparata*, jus tinctorium efficit. Καλακάνθη est glaucium. Eam vocem facinore pessimi exempli mutavit in τετρακάνθη Fuchsius apud Myrepsum, quia non intellexit. In collyrio nomine θαύμα πρὸς πᾶσαν ὀφθαλμίαν, ubi inter cetera, αἰλὸς ἐγκρίας πέεις, καλακάνθη ἐγκρίαν μίαν. Ipse τετρακάνθη, aut χαλκάνθη reponit. Atqui καλακάνθη est λαύκιον, quod πρὸς τὴν ὀφθαλμίαν præcipue facit, ut non mirum sit, in id collyrium ingredi, quo lippi inuncti mirifice juvabantur. Glos-

se medicæ: γλαύκιον τὸ καλακάνθηον. In aliis: γλαύκιον, ἢ τοὶ καλακάνθα. Forte tamen in glossario chymico καλακάνθη οἰκονομηθεῖσα non de glaucio accipienda sed de chalcantho metallico, cujus etiam usus fuit ad coria tingenda. Dioscorides de eo genere chalcanthi, quod in Hispania decoquebatur: τὸ δὲ ἐφθὼν πρὸς βαφὰς ἢ μελάσματα ὑπερτελείτερον τῶν ἄλλων δοκεῖ εἶναι. Plinius de hoc chalcantho: diluendo fit atramentum tingendis coriis. Inde *atramentum sutorium* Latinis dictum τὸ χαλκάνθηον, pro quo χαλκάνθω & καλακάνθω infimi imperii Græcia etiam dixit. Scholiastes Nicandri: χαλκάνθη ἢ νῦν φασὶ καλακάνθω. De chalcantho loquitur metallico. Glaucium tamen etiam καλακάνθη appellatum, & de eo intelligendus Myrepsi locus, non de chalcantho. Καλακάνθη etiam pro herba videtur accipiendum in geoponicis, ubi mures necare traditur. Nec mirum porro si in thapsia describenda non meminere auctores eam herbam infectoribus quoque usui fuisse. At scriptores chymici diserte θάψαν nominant ac numerant in his, quæ βαφικὸν ζωμὸν ad luteos colores conficiunt. Quam & οἰχορμύλιον dixere. Forte quod colorem efficeret luteum ex pallido, qualis in morientibus cernitur, ἐν τοῖς οἰχορμύλοις. Quid si & θάψος inde nomen invenit, quod colorem parem ostendat, ut esse in his solet qui sepeliendi sunt. Θάψος ἂν θάψαι, ut φελεῖς ἄπο θάψαι. Huic sententiæ favet, quod θάψινον χρῶμα, & νεκρῶδες pro eodem nominat Plutarchus in Phocionē. Sed hæc alibi. Pro οἰχορμύλῃ infima Græcorum ætas χορμύλιον & χυμύλιον vocitavit. Ex his omnibus constat struthium nec luteo tingendo, nec rubro bonam esse, sed lanis tantum lavandis. Hesychius: σπέρδιον, πᾶσι εἶσα ὄρεται πρὸς ἐρίαν ἐκπλυσιν. Eam Plinius quum radicula nomine insignivit, quæ magna est radix, & quum tingere asseruit quidquid est quod cum ea decoquitur, cum radica syriaca confudisse convincitur, ex qua mulieres generis rubro fucandis medicamentum conficiebant. Inde illa radica φθικῶ & χρῶμα absolute dicebatur. Hinc ὡς φουκισμὸς & ψιμυθισμὸς Clementi Alexandrino, & Plutarcho, γυναῖκες φουκέμεναι πᾶσι μυελίζουσαι. Græcus auctor hanc radiculam cum rubia confundit, meliori jure quam Plinius cum struthio, quia utraque radix tingit. Glossæ Iatricæ: ἐρυθρόδανον εἰζάειον. Per εἰζάειον intelligit hanc syriacam radiculam fucando aptam. Diversa tamen a rubia. De struthio addit Plinius: *Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est usum*, id est, ad lanas candidandas. Non hæc ergo conveniunt illi radiculae syriacæ, quæ cibis Syrorum expetitur, ac tingit quidquid cum ea decoquitur, sed ad struthion proprie pertinent. Quod autem semen struthio nullum esse scribit Plinius, heic Plinio Columellam repugnare observat doctus medicus, in hoc versu:

--- E Syrioque venit qua semine radix.

Sed ille ridiculus. De gingidio ibi intelligit Columella, quæ radix Syriæ familiaris:

Item sifer, e Syrioque venit qua semine radix,
Sætaque prabetur madido sociata lupino,
Ut Pelusiaci proriret pocula zythi.

Quod alibi ostendam. Ut finem tandem huic exercitationi imponamus, φθικῶ tam marinum, quo lanæ tingebantur, quam terrestre ex syriaca radica, quo genas fucabant mulieres, rubrum fuit ac puniceum. Inde Latinum nomen *fucus*. Quod abusive de omni colore usurpatur, proprie vero de rubro sumitur. Proprie itaque loquutus hoc loco Solinus, qui *fucari* posuit pro rutilum vel rufum colorem contrahere. Præter hæc φύκεις genera unum etiam metallicum φύκος recenset facticium lib. ix inter facticia metallica, ὃ οἱ ἀνθρώποι σκιδάσσιν καθ' ὄνυμασιν τρέπον, οἷον ψιμυθιον, φωρικόν, σάνδυνκα, φύκῳ. Ex cerussa factum paulo post innuere videtur. Nam post cerussam describit: τὸ γὰρ φύκῳ τὴν φύξιν & ψιμυθίαν φύλαττον λεπομέρειαν προσείληφεν. Et forte φύκεις nomine intellexit cerussam ustam, quæ rubra fit. Et proprietas nominis φύκεις, ut aliquid, quod rubrum sit, hac voce significetur. Hæc exercitatio de fuco tot fucata coloribus, ut nihil æque sit versicolorium. Non fucum tamen fecimus, sed fuco lucem.

Subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu vindicentur.]

dicuntur.] Hæc alterius ἐνδόξου lectio fuit. Altera habuit: *ſubſidunt in profundum*, & ſe gurgitibus ab æſtu vindicant. Ita inquam correxit auctor ipſe in recognita & emendata à ſe editione. Ex his autem conſtat Solinum ita legiſſe in verbis Plinii, quemadmodum ea ſupra emendavimus: *ſole ruſſeſcere, candoremque perdere, ut corpus humanum. Quare præcipue eum cuſtodiant pelago aliis merſa, quam ut penetrent radii.* Margaritæ ſolis radiis maculantur, & ruborem contrahunt. Hoc ſcientes conchæ ſummum æquoris relinquunt, & pelago ſe mergunt alius quam ut eo penetret ſol. *ſubſidunt in profundum*, ἐμβυθιοι γίνονται, εἰς τὰς ἐμβυθίας θαλάſſους δύνουσι, ut loquitur Iſidorus. *Inurgiant ſe profundis*, ἐαυτὰς ἐμβυθίζουσι. Non, ut ab æſtu vindicentur, conchas profundis ſe demergere dicit Iſidorus, ſed ut ab hieme ſe defendant: & ἡ χειμῶν εἰς τὰς ἐμβυθίας θαλάſſους δύνειν εἰώθουσιν αἱ πίνουσαι, ἵνα τὰς μὲν νυκτὰς κεχλιώσιν ἀφ' ἡμέρας ἡμῶν. Hoc de illis intelligendum, quæ vagæ feruntur ac natant, non de his, quæ ſcopulis aut petris alligatæ tenentur, de quibus paulo poſt idem Iſidorus, quarum alias ἐμβυθίας facit, alias ἀπὸ πελάγους. Sic etiam λεπιδέες ἀπὸ πελάγους dictæ, quæ in ſupercilio maris ſcopulis adhæreſcunt.

Huic tamen providentiæ atas opitulatur.] Sic omnes libri veteres, editique. Hæc tamen verba contrarium ſenſum efficere videntur auctoris ſententiæ. In profundum ſubſidunt, altoque ſe mergunt conchæ margaritariæ, ut à ſole defendant ac vindicent partus ſuos, qui candorem perdunt & fucantur radiis penetrati ac percuffi. Huic earum providentiæ non opitulatur ætas, nec ſuffragatur, ſed proſus adverſatur. Nam candor margaritarum æque ætate & ſenectæ quam ſole diſperit. Vana igitur ac irrita hæc illarum præcautio. Quod enim providentiæ declinare ſatagunt, ætate accedente fugere non poſſunt. Quippe tum candorem amittunt, quem præcipua cura in juven-ta cuſtodire voluerunt. Verbum aliquod remotius quod heic legebatur, in vocem notioreſe maleficio correctorum degeneraſſe ſuſpicor. Non aliud quod ad huius loci ſententiam appoſitum ſit, nec magis ſimile poſſum comminiſci, quam *obſtrigillatur*. Id quum non intelligerent, in opitulatur mutarunt iſti librorum adulteriones. Sic igitur lege: *Huic tamen providentiæ atas obſtrigillatur: nam candor ſenectæ diſperit, & grandæſcentibus conchis flavescunt margarita.* Melius etiam fortaſſe: *obſtrigillat*, id eſt, obſtat, & contraria eſt. Varro apud Nonium: *lex neque innocentæ propter ſimilitudinem obſtrigillat, neque nocenti propter amicitiam ignoſcit.* Idem de R. R. Tu, inquit, invides tanto ſcriptori & obſtrigillandi cauſa ſigillas reprehendis. Et de vita populi Romani apud eundem obſtrigillare pro impedire: *Quod Curio quum id feciſſet, dicebat amicis, ut illi renuntiaretur, ſe obſtrigillaturum ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret conſul.* Ita legendum omnibus locis apud Nonium, *obſtrigillare*, non *obſtrigillare*. Inde *obſtrigillator*, qui præ invidia aliorum progreſſus ac proceſſus impedit. Varro: *amulum illius artis, atque obſtrigillatorem.* Male legitur, *obſtrigillatorem*. Nec bene Turnebus à ſtrigilibus, quibus lædimur quum vehementius ſtringimur. Verbum archaicum fuit *ſtrigare* pro ſtringere. Hinc diminutivum *ſtrigillare*, & compoſitum *obſtrigillare*, impedire, obſtare, officere. Alias *ſtrigillo* à ſtringo, ut *ſugillatim* diminutivæ formæ à ſingularum. Sic à ſcribo, conſcribillo. Inde *obſtrigillum* pala annuli, qua cohibetur gemma. Et *obſtrigilla* apud Plinium focculorum vincula. Hoc verbum etiam Senecæ reſtituimus Epift. cxvi. *Nunc enim multa obſtrigillant, & aciem noſtram aut ſplendore nimio repercutiunt, aut obſcuro retinent.* Perperam editur *obſtrigillant*, quod fruſtra conatur explicare Turnebus. Ita hoc loco providentiæ concharum obſtrigillat ætas: nam margaritæ ſenectæ flavescunt. Nihil verius. Candor autem in margaritis præcipue requirebatur. *Sed & in candore ipſo magna differentia*, ut Plinius ait. *Clarius in rubro mari repertus.* Indicus ſpecularium lapidum ſquamas adſimilat, alias magnitudine præcellente. Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari. Ita legendum. Perperam

A hanc vocem quidam ſollicitant. *Exaluminati* dicebantur quaſi alumine infecti. Summa candoris claritas ea voce intelligitur ab aluminiſ claro colore. Dioſcorides de alumine: ἀρίστη ἡ ὑπὲρχει ἡ χριτὴ τῆς ταύτης ἡ πρεσφατὴ καὶ λευκὴ ἀθαν. Sed de ſciſſi hæc dicuntur, quod eſt concreti aluminiſ genus. De liquido potius accipiendum. Liquidi probatio, teſte Plinio, *ut ſit limpidum, lacteum, ſine offenſis fricanti, cum quodam igniculo caloris.* Ita legendum ex veteri codice, qui habet: *ſine offenſis fricandi.* Vulgo: *fricantium*. Ex Dioſcoride verſa illa Plinii verba: τῆς ἡ ὑπερχει τὴν μάλιαν ἀφ' αὐτῆς πρεσφατὴν, καὶ γαλακτώδη. ὁμαλὴν τε καὶ δι' ὅλες χυλῶδη. Ἐν ἡ ἀλιδόν, καὶ πυρῶδες ὁππύρεσσον. Sic vetuſtiſſimus codex Dioſcoridis ſcribit, non, ut vulgatum eſt, καὶ πυρῶδες. Nec aliter legit Plinius. Ex eo πυρῶδες vocabatur, id eſt, igneum. Ita enim ſcribendum: *Hoc pyrimon vocant.* In antiquo codice ſcriptum eſt, *porrhimon*. Correxere: *phorimon*. Certe liquidum alumen ita Græci vocarunt. Neophytus: φορῖμη, ἡ ὑπερχει ὑπὲρ τῆς ἡν πιῶσι ἀφ' ἡλῶν παλαιῶν καὶ ὅλες καλῆς. Sed quare huic liquido alumini nomen φορῖμης hæſit? Hefychius φορῖμον interpretatur λυσιπλῆς. Forte à commodis tributorum, ὁππὶ φορῶν. Sic λυσιπλῆς indidem Græci vocant à penſitatione ἡ πλῆς. Alias φορῖμος δένδρον iidem Græci dicunt frugiferam ac feracem arborem, ut ex hoc diſticho Gemini patet, quod in membranis corruptiſſimum emendavimus. Factum eſt autem in paliurum, qui ſepimentum horto præſtabat:

Ἡ παλῖνρος ἐστὶ τῆς χυλῶδης, οἷον ἐν ἔργῳ.

Τὸ μὲν ἀφορον λέξει τὴν φορῖμην φύλακα.

Sum paliurus ego, quo ſeptum hunc adſpicias hortum.

Frugiferas ſervo, ſed nihil ipſe fero.

Ubi ἀφορος paliurus qui nihil fert, infrugiferus. Græci φορῖαν vocant liquidiora ſtercora, atque inde quoque Latini *foriam*. An φορῖμη inde appellata liquida *εὐπυρῖμα*? Certe potius hoc videtur quam φορῖμη quod feracem ſignificat. Non poſſum tamen deduci ab ea ſuſpicionem, quin *φύρμη* potius ſit ſcribendum à φύρω, quod eſt inficio. Unde *μυλτοφύρεῖς κανόνες* in epigrammate, *rubrica infecta regula*. Legendum deinde apud Plinium de hoc eodem alumine liquido: *an ſit adulteratum deprehenditur ſucco punici mali: ſincerum enim mixturam fugit.* Alterum genus eſt pallidi & ſcabri, & quod inficit ut galla, ideoque hoc vocant *paraphyron*. Παρεφύρον non ἀφ' αὐτοῦ. Hinc colligi datur veram eſſe lectionem *φύρμη*, & ἀφ' αὐτοῦ φύρμη, non ἀφ' αὐτοῦ. Ab inficiendo enim ſic appellatum. Sane & *πύρμη* etiam vocatum ἀφ' αὐτοῦ πυρῶδες. Inde igitur *exaluminata margarita*, quæ limpidi ſunt & liquidi candoris, ut eſt liquidum alumen. Eo inficiebantur lanæ colore claro. Idem Plinius: *quoniam inficiendis claro colore lanæ candidum liquidumque utiliſſimum.* Margaritæ quoque clara appellatæ, quæ exaluminatæ. Plinius de unione: *clarius in rubro mari repertus.* Solinus: *quoties excipiunt matutini aëris ſemen, ſit clarius margarita.* Pelles quoque exaluminabantur, ut candorem clarum acciperent. Idem de alumine: *nam ad reliquos uſus vitæ in coriis lanisque perficiendis, quanti ſit momenti ſignificatum eſt.* Unde *aluminata* pelles confectæ & *aluta*. Servius: *unde & aluta pellis alba per naturam.* Immo per alumen. Nam *alutam* etiam dixerunt Latini alumen. Gloſſæ: *εὐπυρῖμα alumen, aluta.* Στυπτηρικὸν δὲρμα, *aluta*. Vel *aluta* pellis ἡ ἐστυμμένη ab eadem vocis origine, ex qua & *aluta* pro alumine, & alumen ipſum ἡ εὐπυρῖμα. Eſt & aluminiſ genus quod inficit ut galla. Fufcis & obſcuris lanis coriſque inficiendis adhibebatur. Hinc & *alutam* dictam, quæ iſatis Græcis, Celfus Apulejus in vetuſtiſſimis membranis teſtatur, à fuſco alutæ colore. De ſciſſili alumine nos ſupra. Dioſcorides: ἐστὶ γὰρ χριτὴ οἶονε τῆς βωλίδος ἀνθῶς. Ita vetuſtiſſimus codex. Et ſane ſic ſcribendum eſt. Fruſtra ſunt viri docti, qui βωλὶς cum o parvo legendum contendunt, nec aliter in omnibus libris haberi aſſerunt. Ἡ βωλὶς εὐπυρῖμα dicta, quæ habet glebæ figuram, aut in glebam ſtringitur. Hæc *πυρῖμα* Galeno dicitur. Nam glebæ & laterculi figura eadem. Gloſſæ: *Κεſπες, χορτὸ πύρμη, χορτὸ βωλῶς, πύρμη.* Huius βωλίδος vel βωλὶς aluminiſ ſtorem eſſe alumen ſchiſton

appellatum vult Dioscorides. Sic asio lapidi suus flos & nitro, & sali, & aliis generibus. Plinius idem voluit dicere, sed nescio quomodo dixerit: *concreti aluminis unum genus schiston appellant Græci in capillamenta quadam canescentia debiscens. Unde quidam trichitin potius appellare. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin vocant: ut fit sudor quidam ejus lapidis in spumam coagulatus. Nihil heic loci habet lapis chalcitis. Vetus liber habet: Ex quo & calcyim vocatur. Omnino emendandum: Hoc fit è lapide glebofo, bolitin vocant, ut fit sudor quidam ejus lapidis in spumam coagulatus. Sed bolites ille lapis genus est aluminis à figura sic dictum, ut σπογγή. Unde Plinius in Strongyle insula nasci perperam hariolatus est. Atque hæc obiter. Exaluminatus autem idem quod valde aluminatus, ἄραν συπτηρώδης. Hujusmodi coloris ut essent uniones postulabant. Sic aquare, exaquare: acuere, exacuere: coquere, excoquere, & similia. Media Latinitatis ætas margaritas absolute vocavit albas, ut olim observabamus. Servius: & gemmas volunt dici diversi coloris, margaritas vero albas. Hanc differentiam vult inter gemmas esse & margaritas, ut gemmæ sint omnium colorum, margaritæ tantum albæ. Sed hæc supra.*

In aqua mollis est unio, duratur evisceratus.] In optimo regio codice scribitur: Lapis iste in aqua mollis, duratur evisceratus. Ad oram libri adscripsit antiquarius: duratur exemptus. Glossamentum non est, sed est lectio prioris ἐνδοσεως. In aliis codicibus scriptum offendi: durefcit exemptus. Plinius: cetero in aqua mollis unio exemptus proinus durefcit. Verbo Pliniano usus fuerat in prior editione. Correxerit in posteriore, duratur evisceratus. Proprie evisceratus dicitur, cui viscera exempta sunt. At evisceratus unio heic dicitur è visceribus conchæ extractus. Notavimus supra totum hunc de margaritis Solini locum ab Ammiano expressum lib. xxi. Sed mirum quam male acceperit aut legerit hæc verba. Sic enim habet: *exindeque gravida edunt margaritas binas aut ternas, vel uniones ideo sic appellatos, quod eviscerata conchula singulas aliquoties pariant, sed majores.* Non est ambigua quæstionis, quin vocem illam eviscerata hauerit ex hoc Solini loco. Sed nescio quare transtulerit ad concham quod de lapide dixit Solinus, nec divinare possum quo sensu evisceratas conchas dixerit. Fortean heic legerit apud Solinum prava distinctione ac scriptura: evisceratis nunquam duo simul reperiuntur, unde unionibus nomen datum. Nec dubium ita legisse, evisceratis pro evisceratus. Conchas autem evisceratas accepit, quibus interanea exempta sunt. In evisceratis igitur conchis, id est, cum evisceratae sunt, unicum tantum reperiri lapidem, qui ideo vocatur unio. Hæc proprie significatio est vocis evisceratus, non eā quam Solinus usurpavit. Cicero lib. ii. Tuscul. ex Trachiniis Sophoclis:

Accede nate, adsisce, miserandum aspice

Evisceratum corpus laceratum patris.

Nunquam duo simul reperiuntur, unde unionibus nomen datum.] Nimis falsum sic pronuntiatum, ut nunquam duæ simul margaritæ in una concha reperiuntur. Certum quippe est plures calculos in singulis conchis nasci. Plinius: non autem semper in media carne reperiuntur, sed al is atque aliis locis, vidimusque jam in extremis etiam marginibus, veluti è concha exeuntes, & in quibusdam quaternos quinosque. Ergo plures lapilli in una concha. Cur igitur uniones appellati? Rationem reddit Plinius, quam noster non est assequutus, ideo nec sequutus: dos omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, haud promptis rebus: in tantum, ut nulli duo reperiuntur indiscreti, unde nomen unionum Romana scilicet imposuere delicia. Non dicit his verbis Plinius ea re nomen unionibus factum, quod nunquam duo simul reperiuntur, sed quod nunquam duo similes. In margarita requiritur candorem, magnitudinem, orbem, levorem, pondus, verum haud promptas res illas esse, nec facile hæc omnia simul in uno lapillo reperiri. Proinde nullos duo ita pares inventos unquam atque indiscretos, ut candore, magnitudine, orbe, levore, & pondere examumissim in eandem unitatem convenirent, nihilque discrepant. Indiscreti dicuntur adeo pares, ut nullum in his discrimen agnosci queat. Hic ergo Plinii sensus. Vidit etiam Ammianus non verum dicere Solinum,

A quum locum hunc ab eo sumeret, propterea hoc ejus dictum correxerit ad hunc modum: *exindeque gravida edunt margaritas binas aut ternas, vel uniones ideo sic appellatos, quod eviscerata conchula singulas aliquoties pariant sed majores.* Ita legenda illa sunt. Hoc habet tamen è Solino, uniones dictos qui singuli nascantur in conchis singulis. Non ea Plinii fuit sententia, sed uniones appellatos quod omnes singulare aliquid habeant quo discerni possint invicem alter ab altero. Apud Græcos id nomen non esse, ne apud Barbaros quidem nisi margaritæ asserit idem Plinius. Certe Græcia unionis nomen, quod mere Latinum est, usurpare non debuit, sed uti ad eandem significationem facto potuit. Hinc

B *μονόκοκκα uniones* in veteri glossario exponuntur. Sed ea appellatio videtur à recentioribus Græcis inventa, ac ficta ad exprimendum Latinorum unionem. Posterius sane ætate Plinii hoc vocabulum apud Græcos natum. Glossæ: *uniones, μαργαρίται μεγάλοι, μονόκοκκα.* Ne quid tamen dissimulem, suspicor in hoc glossarum loco *μονόκοκκα* pro unionibus margaritis non esse accipienda, sed pro unionibus cæparum. Duplicem igitur unionum significationem apposuit auctor glossarii. Unam, qua margaritas grandiores ea voce intellexere Romani, alteram qua cæpæ genus designarunt. In aliis veteribus

C glossis, capite de oleribus, ita legitur: *Holus maritimum, θαλασσοκηρυμβον: uniones, μονόκοκκα: origanum, ὀρίανον.* Sic emendandus ille locus. Ergo *μονόκοκκα* Græcis non appellantur margaritæ, sed cæpæ unici capititis, vel unico constantes nucleo, quas Latini rustici vocabant uniones. Columella lib. xii. cap. x. *Pompejanam vel Ascaloniam capam, vel etiam Mariscam simplicem, quam vocant unionem rustici, eligito. Ea est autem, que non fruticavit, nec habuit suboles adhaerentes.* Nos hodie inde omnem cæpam vocamus unionem. Veteres hoc nomine eam dumtaxat insigniverunt, quæ non fruticaverat, sed simplici adhuc constabat nucleo. Græci

D *μονόκοκκον & μονοκέφαλον* dixerunt. Cæpe, ut allium, & scilla, & reliquæ bulbofi generis ab radice alias atque alias subinde suboles propagant. Theophrastus: *τὸ ἡ κρόμμυον ὁρίζεται ἐν τῇ εἰζῆς ἄλλο καὶ ἄλλο παρὰ φησι, καθάπερ καὶ βολεῖοι, καὶ οὐτῶα, καὶ τὰ πιαδῖα. Καὶ γὰρ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκороδὰ μὴ ἀναίρεται μὲν, ἀλλ' ἐώντων πικρὰ γίνονται.* Quæ nondum igitur nucleis ad latera adnatis se propagaverat, sed simplici capite nitebatur, unionis habuit nomen. Græci aliquando κεφαλῶν vocant in allio & cæpæ, id quod omnes nucleos comprehendit, aliquando nucleum solum, quem & γελίδας, & ἄγλιδας, & κέκκον, & ῥάγας dictum supra docuimus. Hefychius: *γελίδες, αἱ τὸ σκороδων κεφαλῶν.* Hinc *μονοκέφαλον σκороδων*, quod non plures nucleos habebat. Tale in Ægypto nascebatur, ut tradit Dioscorides. De eo Theophrastus: *ἢ ἐν τῇ μὴ ἔχειν ἑνὴ τὰς γελίδας.* De alliis loquitur quæ nucleis carent, sed unico capite censentur. Idem ibidem: *φάειν ἢ φάσι καὶ τὸ σκороδων κεφαλῶν ὅτι τῆς φύσεως καὶ τῇ κρόμμυα.* Locus ille vulgo depravatissimus. Nam legitur: *ὅτι τῇ σφύεσθαι.* Gaza legisse videtur, σφύεσθαι, dum vertit: supra fistula quoque & allium capitari posse & cæpe affirmant. Quod ineptum est. Legendum, φύσις. Super membrana qua involvuntur, tam allium

E quam cæpe capita, sive nucleos ferunt. φύσις Hefychio, εἶδος σκороδων, ἄλλοι δὲ σκороδων κεφαλῶν. Melius vetus Aristophanis scholiastes: *φύσις λέγεται τὸ ἐκ τῆς λέπιδος τὸ σκороδων.* Allii tunicas ita vocarunt, ex quibus alia & alia subinde capita, sive nucleos producit. Hinc πεφυσιγμένοι Μεγαρεῖς Aristophani, apud quos allium plurimum nascebatur. Plinius de allio: *tenuissimis, & que separantur, universum velatur membranis: mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis.* Sic scribendum eo loci ex veteri codice. Constat autem ex illis verum esse quod tradit Theophrastus: *τὸ σκороδων κεφαλῶν ὅτι τῆς φύσεως φάειν.* Hujusmodi in allio φύσις Latina sticas dixerunt, hoc est, tunicas. Columella:

F *---- jam teneris frondens lactucula fibris, Alliaque infractis sticis, & olentia late Ulpica.*

G Male spicis hodie legitur, ut & apud Catonem. Sed & lib. xi. cap. iii. apud eundem de ulpico: *Habet enim velut allium plures coherentes spicas, eaque cum sunt divisa, li-*

ratim

nam feri debet. Ibi quoque legi debet sticas. Nam ridiculum est de spicis. Nucleos & γέλιδας ita vocavit Columella, quum tamen proprie sint folliculi alii & ulpici. Sed quia singuli nuclei separatim suis tunicis, ac sticis, sive folliculis vestiti sunt, ideo & sticas pro nucleis suo folliculo involutis posuit. Eodem prorsus modo & Græci φύσιγα, quæ significat alii folliculum, pro ipso capite usurparunt. Hesychius: φύσιγες σκόροδα, οἱ δὲ κεφαλίδας ἢ σκόροδων. Sic talla est folliculum cæpæ. Ex Græco γύλῃς, quod est involucrum, vel facculus. Ὁ γύλῃς, hæc talla, ut ὁ χάρτης, hæc charta. Lucillius non pro folliculis, sed pro nucleis id videtur posuisse:

FleBILE CAPE SIMUL, LACRIMOSÆQUE ORDINE TALLA.

Glossæ λέπτρον κρομμύον interpretantur. Festus, folliculum cape. Ὁ γύλῃς, γύλακθ, γωρυπς, ἔλυτρον. De caule tamen cæpitii talla apud Lucillum potest accipi, ut infra dicam. Stica igitur folliculum est alii cum suo nucleo. Φύσιγξ vel φύσιγη Græce dicitur. Has κεφαλὰς, sive κεφαλίδας Græci etiam κέκκως & ῥῆγας nuncupant, ut in superioribus observavimus. Interpret Nicandri: ῥῆγες οἱ κέκκως. Hinc μονόκεκα uniones, sive simplices cæpæ, quæ & μονοκέφαλα. Hesychius: Μάνυζα, μονοκέφαλον σκόροδον. Hoc idem & in cæpis, priusquam fruticaverint. Γελδῶς de alliis dixit Theophrastus, quæ ex uno capite in plures nucleos dividuntur: πελειῶτι ἢ ἢ δὴ πρὸ ἀπέρματος, αἰδὰ βραδείας: πρὸ πρῶτον ἢ ἐπὶ κεφαλῇ ἡλικίην πρῶτος λαμβάνει: πρὸ δὲ ὕστερον γελδῶτι, ἢ τῷ τετάρτῳ τέλειον γίνεται. Plinius ita hæc vertit, ut ex scripto codice rescribendum est: *allium ex semine provenit, sed tarde. Primo enim anno porri crassitudinem capite efficit: sequenti, dividitur: tertio, consummatur.* Sequitur apud eundem: *in semen exire non debet, sed intorqueri caulibus sativis gratia, ut caput validius fiat.* Hæc sana non sunt. Liber Thuanæus habet cum Rigaltiano: *sed intorqueri caulibus sativis gratia.* Pronum esset emendare, *satius gratia.* Sed semen feritur, non caulibus. Scribo ego: *sed intorqueri caules satius, ea gratia, ut caput validius fiat.* Melius etiam dixisset Plinius: *sed intorqueri nucleos satius.* Ita enim Theophrastus: τὰ πεπορόδα ὅταν ἀνοιδῶσι ἢ γελῇς, κερτῶτι πᾶσαι, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ αὐξήσεσσι διακρίνεται πάλιν εἰς τοὺς γελῶντας, ἢ ἐξ ἑνὸς πρῶτος γίνεται, τῷ πελειῶτι τῷ κεφαλῇ. Sed Columellam hæc tequitur Plinius, non Theophrastum. Illius hæc verba sunt lib. xi. cap. iiii de alio: *deinde antequam caulem faciant, omnem viridem superficiem intorquere, & in terram prosternerē conveniet, quo capita vastiora fiant.* Idem uterque dicere voluerunt, quod Theophrastus. Propius tamen ad mentem Theophrasti Columella quam Plinius. Nec enim caulibus intorquetur alii, sed τῆς γελῶσι summa viriditas, priusquam in caulem abierit. Tam σκόροδα igitur, quæ γελῶντας non faciunt, quam cæpitia, quæ suboles adhaerentes non habent, μονοκέφαλα ac μονόκεκα dicta. Præter differentias è patrio solo petitas, cæparum duo genera prima apud Latinos fuisse dicit Plinius: *unum condimentaria quam illi gethyon, nostri pallacanam vocant: alterum capitata.* Frustra est igitur vir magnus, qui in notis ad Moretum contendit nullum cape esse quod capitatum non sit. Atqui gethyon sine capite est. Theophrastus: τὸ ἢ γήθιον καλεῖται, ἀκέφαλον π, ἢ ὡς αἶψα αὐχένια μακρὸν ἔχον. Plinius vertit: *Gethyum pæne sine capite est, cervicibus tantum longa, & ideo totum in frondē.* Hoc loco vetustissimus liber legit *gentium pro getyum.* In antiquissimo codice Apuleji de Herbis ita semper scribitur, ut his verbis: *quadam anno tantum suo pariunt, quadam sapius, sicut apium, porrum, getyum.* Et apud Apicium in vetustissimis membranis: *Capa, gentia, bacca, thymi, pro gentia.* Græci quoque γήλα. Hesychius: γήλα κρομμύνα, ὃ ἢ γήλα καλεῖται. Eo-les dixerunt γήλα, unde Latinum cape. Sed hoc magis ex γήθι quod Æolibus γήθι, & γαίθι. Atque inde Latinum cape. Nam diphthongo scribitur, ut scana ex Græco σκλή. Sed σκάνω dicebat dialectus, ut κώνα pro κλή. Sic γαίθιδες pro γήθιδες. Idem Hesychius: γαίθιδες, ἀμπελόπεσσιν. Ex certa igitur specie Græcorum factum est cæpitii nomen generale apud Latinos. Gethya Theophrastus non dicit pæne sine capite esse, sicut Plinius reddidit, sed ἀκέφαλον πέναι. Illud & Plinius accepit, quasi idem valeret quod pæne. Duo ergo genera cæparum, unum capitatum, alte-

rum sine capite. Hoc Græci γήθιον vocant. Theophrastus etiam, γήθιον κρομμύον. Nostri, inquit Plinius, *pallacanam vocant.* Mirum hoc vocabulum, nec alibi mihi lectum, nec sane intellectum. An scribendum putabimus, *nostri talla canam vocant*, id est, cæpam, quæ tallam habeat canam, sive candidam. Diximus supra quid esset talla in cæpa. Palla pro tallā scribendi more tralaticio, quo P pro T sæpe venit. Ut spica pro stica: pinus pro tinus. Plura alibi observavimus hujus vitiosæ scripturæ exempla. Columella *tallas cæparum* pro caulibus posuit, ubi vulgo perperam thallos legunt lib. xi. cap. iiii. *Nam nisi harundines transversas in modum jun-gata vineæ crebras disposueris, tallā cæparum ventis proster-nentur.* Eo loco thalli non possunt hære. Græce θαλάς proprie termes olivæ. De ramis aliarum arborum etiam usurpatur. Unde Latinum factum talia, ut ἀλῶν alius. At de herbarum thyrsis, aut cauliculis nusquam hæc vox usurpata. Præterea in alliis & ulpici, & ceteris his generibus caules vocat idem Columella, non thallos, quos proprios facit cæparum. Tallæ ergo debent esse, quæ proprie de cæpis dicuntur, non thalli. His adde quod libri veteres non aliter scribunt. Notabamus paulo ante tallas appellari follicula cæparum. Ceterum quia eodem folliculo, quo cæpæ caput velatur, etiam magna pars caulibus integitur, hinc tallam pro caule cæpæ posuit Columella. Inde tallā cana Latinis τὸ γήθιον, quod tallā tantum, id est, caule confect, utpote quæ caput non habeat. Forte etiam unica voce tallā dicta à tallā, ut lingulaca, personaca & similia. Quid si tallā cana appellata est id genus cæpæ quæ tota in semen exit, & caulem, nec caput facit? Profecto cæpæ, quæ ad semen servantur, in caput non crescunt & in longum caulem exeunt, qui concavus est & in medio extumidus, nec male refert goryti imaginem. Tallam vocat Columella hujusmodi caulem. Ea vox ex Græco γύλῃς, ut supra ostendimus, quæ ἔλυτρον significat, & γωρυπὸν. Lucillius tallas à cæpis distinguere videtur hoc versu:

FleBILE CAPE SIMUL, LACRIMOSÆQUE ORDINE TALLA.

Quod capitatum est vocat cæpe: caules getiorum tallas, quæ capitata non sunt. Sic duo genera cæpitii, ut porri. De festili, sive tonsili, & capitato diximus ante. Περίων καρπὸν appellat Dioscorides festivum porrum, quod aliis absolute dicitur κερπὸν. Primam lonchitidem dicit folia habere πρῶτον κάρτε ὁμοία. Legendum: πρῶτον κάρτε ὁμοία. Quod ex conjectura primum vidimus, quam postea confirmavit optimus liber. Hæc obiter. Nostres rustici civas hodie vocant dictione ex capa detorta, quæ capitata non sunt. Et plane sunt Græcorum γήθια. Cibullas alii vocant, id est, capullas, quæ sunt γήθιδες. Nicandri scholiastes: γήθιδες εἰδῶ κρομμύον, ἢ τοὺς κεφαλὰς, ἢ τὰς εἰζας, ἢ τὰς εὐίων λεγομένα ἀρχιγήθια. Ita legendum non ἀρχιγέφυρα. Alii ἀμπελόπεσσα dixere. Hesychius: γήθια, ἀμπελόπεσσα, οἱ ἢ γήθιδες. Græci ἀμπελόπεσσα dicunt porra silvestria. Quidam γήθιδας easdem fecere cum porris capitatis. Alii easdem cum getiis, & similes esse ampeloprasis. Ita Didymus apud Athenæum. Certe diversa ἀμπελόπεσσα à getiis, ut cæpullæ à porris. Sed hæc alibi. Inter cæpitia eas cæpas, quæ simplex caput habent, nec subolibus adnatis propagantur, Græci μονοκέφαλα vocant & μονόκεκα, Latini rustici uniones, ab unus, unio: ut à binus, binio, à quaternus quaternio ἢ τετράς. Biniones, δινύμια exponuntur in veteri glossario. Ergo unio etiam pro asse, vel aslaro. Μονόκεκα in iisdem glossis non sunt margaritæ, sed cæpæ, quas etiam Latini uniones nuncupant. Μεγάλης μαργαρίτης eadem glossæ exponunt, quæ fuit Ælii Stilonis sententia. Plinius: *cum Ælius Stilo Jugurthino bello unionum nomen impositum maxime grandibus margaritis prodatur.* Si uniones de grandibus margaritis, falsa illa hujus vocis interpretatio quam probavit Plinius, qui uniones sic dictos putat, quod in nullis duobus unitas indiscreta unquam inventa sit. Unicum pro eximio & egregio Latini sæpe dicunt. Catullo *unicus Imperator* pro summo. Unica gratia pro summa Propertio,

Unica nec desit jucundis gratia verbis.

Sed & singularis pro eccellente & magno ponitur. Singularis pernecitas pro maxima Solino supra & Plinio

Nam comitare non tantum veteres, sed etiam Ovidius usurpavit.

Et Romana utinam comitarent castra puella.

Aliud comitasset notatum Nonio pro cubuisset. Ita enim veteres libri legunt. Sed comitasset scriptum pro cubitasset, id est, cubitasset. Quod recte Nonius interpretatur, cubuisset. Verba Accii sic legenda: *Tum autem Agistus si mæchus esset, eodem lecto cubitasset patri, pro cubitasset.* Ab illis autem canibus marinis periculum non parvum piscantibus margaritas, ut ex historia illa colligere est, quam refert Procopius in Perficis lib. 1: & propter illas caniculas marinas, quæ in alto comitari amant conchas margaritarias, captura earum difficilis & periculosa. Aminianus: *captura autem difficilis, & periculosa, sed amplitudines pretiorum illa efficit ratio, quod frequentari sueta littora, propter piscantium insidias declinantes, ut quidam conjiciunt, circa devios scopulos, & marinorum canum receptacula delitescunt.* Ita verba illa mendis suis expurganda sunt, quibus vulgo inquinantur, ad hunc modum scripta: *capturas autem difficiles & periculosas, & amplitudines pretiorum.* Locus Solino adumbratus: *ut quidam conjiciunt.* Solinum intelligit. Periculosam itaque margaritarum piscaturam non ipsæ conchæ faciunt comprimentes sese, ac manum urinatoris morfu abscindentes, sed canes marini inter quos degunt. Vide Procopium 1. Perficis lib. v.

Pendentem & cæco captabit in aquore piscem,

Cumque suis domibus concha valloque latentes

Protrahet, immerso nihil est audere relictum,

Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo

Immissum, pariter quam præda exquiritur ipsa.

Ita hæc scribenda. Immersus nihil reliquum facit audaciæ, omnem quantacunque haberi potest, insumit audaciam. Corpus autem profundo immisum pariter ac præda ipsa exquiritur. Pariter quam, ut aque quam apud Suetonium & alios. Corpus urinatoris profundo immersum sæpe pariter exquiri dicit ac prædam ipsam. Perditum scilicet, & à marinis caniculis absumptum. Procopius de urinatore margaritis: *αὐτὸς ὁ ἀλὲς διεφθάρη ἔκ πολλῶ ὕστερον, ἀνελόμενοι δὲ τὸ μαργαρον οἱ ὅτι τῆς ἀκτῆς λελεμμένοι τῷ βασιλεὶ ἀπεκρίμιναν.* Quæ sequuntur apud Manilium prodigiosè depravata sunt, nec à viris doctis intelliguntur:

Nam semper tanti merces est parva laboris,

Censibus æquantur concha, rapidumque notari

Vix unquam est locuples, oneratur terra profundo.

Ita legit codex Gemblacensis. Sed quis hæc intelligit? Tu meo periculo bene sic emendata credere aude:

Non semper tanti merces est parva laboris,

Censibus æquantur concha, lapidumque nitore

Vix unquam est locuples, oneratur terra profundo.

Duarum literularum mutatio tanti momenti emendationem extricavit. Magno periculo & labore quæstus suus constat urinatoribus, qui sæpe non magnus est. Non semper tamen, inquit, tanti laboris parva est merces. Nam conchæ, quas piscantur urinando, & corpus obijciendo escam beluis marinis, census æquant, & lapidum, qui in his conchis inveniuntur, nitorem. Vix unquam terra est locuples, hoc est, lapidibus illis nitentibus coemendis vix satis est locuples & idonea terra. Tanti pretii habentur margaritæ, ut terra non satis dives sit ad eas comparandas. Sic oneratur & gravatur terra profundo, dum maris divitiæ in tantum superant terrestres, ut gravari & affligi necesse sit terræ rationes, dum sibi comparare vult pelagi spolia ac divitias. Aliquot margaritis rotundioribus, candidioribus, & majoribus redimi digna est illa correctio. Plinius eodem sensu: *nam quidem ex tota rerum natura damnosissimum ventri mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.* Et paulo post: *parum est, nisi qui vescimur periculis, etiam vestiamur.* Adeo per totum corpus anima hominis quasi maxime p'acent. De margaritis loquitur, de quarum immani pretio & res omnes superante luculentus est Tertulliani locus libro de habitu muliebri ex codice Agobardi ita legendus vel omnibus invitis & δανύμοις gregalibus: *Nam tanto major sit concupiscentia, quanto magni fecit quod concupivit. De brevissimis loculis patrimo-*

nium grande profertur. Uno lino decies seftertium inseritur. Saltus & insulas tenera cervix circumfert. Graciles aurium cutes kalendarium expendunt, & sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit. Hæ sunt vires ambitionis, tantarum substantiarum usuram uno & muliebri corpore bajulare. Hoc est, quod Manilius dixit, censibus æquari conchas. Incolæ novi orbis testantur in profundo marium locatas conchas, metu polyporum & aliarum maris beluarum, quæ inter eas versantur ab hominibus tutas esse, nec urinatores eo audere accedere propter periculum.

Gregatim natant, certus examini dux est.] Ita libri. Pro certo ac definito hæc tenendum tradit, quod quosdam tradere ait Plinius: quidam tradunt sicut apibus ita concharum examinibus singulis, singulas magnitudine ac venustate præcipuas esse veluti duces, mira ad cavendum solertia. Qui hæc prodidit de margaritis, is auctor est Megasthenes, ut scribit Arrianus in Indicis: ἡ λέξις Μεγασθένης τῆς ἐπειδὴ τῷ κελύει αὐτὸς δικτύοις: νέμεος δὲ ἐν τῇ θαλάσῃ κατ' αὐτῷ πολλὰς κόχας καὶ ἰσπερ τὰς μελίσας, ἡ εἶναι ὅδ' ἡ τοῖσι μαργαρίται βασιλέα ἢ βασιλίαν, ὡς τῆς μελίσας. Is igitur est qui & retibus eas capi tradidit, quum reliqui omnes ab urinatoribus capturam earum fieri consentiant. Plinius utramque methodum confudit: nam ab urinantibus quoque capi, quæ retibus includuntur, dixit. Quod falsum. Sed ubique ille talis.

Illæ si capta sit, etiam quæ evaserint in plagas revertuntur.] Quasi quæ semel captæ fuerunt, & plagis inclusæ, evadere inde possint, ut necesse sit iterum eas in retia redigere. Nihil tale Plinius, quem noster interdum sequi non vult, alias assequi non potest. Hæc verba ejus: Hæc urinantium cura peti. Illis capitis facile ceteras palantes retibus includi. Duces concharum præcipuo studio petunt urinatores, quia illis captis ceteræ sine duce palantes facile in plagas incident. Arrianus ex Megasthene: ἡ εἶναι ὅδ' ἡ τοῖσι μαργαρίται βασιλέα ἢ βασιλίαν, ὡς τῆς μελίσας: ἡ ὅς τις μὴ ἐκείνῳ κατ' ὅπινον πῶλον συλλάβῃ, ἔπῳ δὲ ὀπίσθεν περιβάλλῃ, ἡ τὸ ἀποσπῇ τὴν μαργαρίταν: εἰ δὲ σφῶν σφῶς ὁ βασιλεὺς, τέτω δὲ ἐκείνῃ τῆς εἶναι τῆς ἀπῆς. Ex Megasthene igitur hæc sumpsi Plinius quæ hæc narrat de ducibus margaritarum ac de illa captura quæ retibus fiebat. Sed urinatorum ille non meminerat in eo piscationis genere. Et profecto ab urinatoribus captæ non videntur istæ, quas Megasthenes scripsit retibus includi solitas. Quid enim opus in profundum demergi ad eas piscandas conchas, quas plagæ incluserint? urinatores manu eas capiebant, & petris adhærescentes avellebant. Unde & periculum sæpe non parvum incurrebant, quando manu temere in conchæ hiatus immisæ & mordicus comprehensæ abscissæque compressione conchæ sæpe revertebantur. Sed nec concharum examinis ducem de urinatore cum cura ac studio peti dixit Megasthenes: verum si forte in plagas incideret tum facile totum agmen retibus involvi, sin evaderet, nec reliquas capi posse: κατ' ὅπινον fortunæ opus ac felicitatis indicat, non artis aut curæ. Sequitur apud Arrianum ex eodem Megasthene: τὰς ἀλόντας δὲ περιόρῃ καὶ σπῆναι σφῶσι τὴν σῆκα, τῷ δὲ ὅσῳ εἰς κοσµὸν χεῖρ. Sequitur quoque apud Plinium statim, ut appareat ex hoc ipso Megasthene esse: multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus erosa carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est, uniones decidere in ima. Megasthenes captas conchas sic fini ait in sua carne tabescere, ut nuclei inde extrahantur. Nihil de sale addidit. Et sane sal à putredine ac tabe carnes defendit, ut necesse sit proinde diutius durare, quæ salitæ sint. Puto aliud agentem Plinium ἀλόντας in verbis Græcis pro ἀλισθέντας, id est, salitas accepisse. Nihil verius. Sal contrarium efficeret ejus quod efficere studebant. Carnem quippe statim tabescere cupiunt, ut eximant nucleum. At eam sal conservat, nec statim erodit. Hodie expositas aëri conchas siccare permittunt, & pandi: atque inde lapillos exsculpunt. Plinius, qui ἀλισθέντας somniarat, cetera de suo adphilosophatus est. Cum enim semel præsumpsisset sale condiri solere, quæ consequentia essent adjecit de vasis fictilibus, & nucleo decidente in ima vasis. Etenim carnes saliri solebant in vasis fictilibus apud veteres. Relationes

lationes novi orbis testantur conchas quasdam margini aquæ ita propinquas reperiri, ut ad eas piscandas dimidii tantum femoris sine descendendum sit. Hæ sunt quæ retibus includi & capi possunt. Vagari enim eas intelligunt.

Pag. 61. D. Ex Britannicis margaritis factum subjecta inscriptione testatus est. Ita scripsit auctor in editione recognita. In priore scripserat: *subjecta inscriptione intelligi voluit*. Ipsissima Plinii verba usurpaverat: *Quoniam Divus Julius thoracem, quem Veneri Genetrici in templo ejus dicavit, ex margaritis Britannicis factum voluerit intelligi*. Et sane in multis notavimus auctorem nostrum priorem illam suam editionem non tantum rebus, sed etiam verbis ipsis Plinianis totam instruxisse. In secunda de rebus nihil mutavit, verba pleraque immutavit dissimulandi furci gratia.

Habuisse tunicam ex margaritis festerio tunc quadringentes æstimatam. Nota tunc æstimatam. Ergo posterior longe Plinio Solinus. Quod etsi certissimum sit, duris tamen capitibus contundendis ac convincendis nullum non opponendum argumentum. Atqui Plinius ipse vidisse testatur eam Lolliam Paulinam margaritis ea æstimatione taxatis operatam: *Lolliam Paulinam, quæ fuit Caji principis Matræna, ne serio quidem aut sollempni carimoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cæna, vidi smaragdis margaritisque operatam altero textu fulgentibus, toto capite, crinium spira, auribus, colli monilibus, digitis: quæ summa quadringentes festerium colligebat, ipsa confestim parata mancupationem tabulis probare*. Ita totus ille locus concipiendus constituendusque. Non solæ autem margaritæ pretium illud fecerunt, ut heic asserit Solinus, sed cum margaritis smaragdi. Nec tunicam illa Lolliæ ex margaritis eam summam colligentibus factam habuit, ut idem hoc loco affirmat, sed varia ornamenta in capite, collo, & digitis, ex margaritis & smaragdis contexta. Quod enim margaritis & smaragdis operatam dicit Plinius, non inde sequitur tunicam ex margaritis factam habuisse, ut somniavit Solinus. Quippe clare idem Plinius significat margaritas illas & smaragdos, quibus operata erat, toto capite gestatas, crinium spira, auribus, colli monilibus, ac digitis. De tunica altum silentium. Manilius:

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

Omnes corporis partes expressit, quæ gemmis ac margaritis ornari solent. Ovidius:

Auferimur cultu, gemmisque auroque teguntur

Omnia: pars minima est ipsa puella sui.

Plinii ætate nulla tunicis aut vestibus mulierum gemmæ aut margaritæ inferebantur, quas postea luxus invexit. Pretiosissimæ tum vestes auro tantum intexi solebant, & segmentis aureis distingui. Ad sæculum suum respexit Solinus, quum tunicam Lolliæ Paulinæ ex margaritis factam adfinxit. Vestium gemmis ac margaritis consertarum mentio est in Historia Augusta. Πέπλος καὶ μαργάρων vocat Constantinus Manasses margaritis operatas vestes:

Χρυσόφορον, σίλιδον πέπλοις καὶ μαργάρων. Vestis καὶ μαργάρων, margaritis cooperta intertis. Sic testum καὶ πέπλον: & ἡρώσι κατὰ κίονας Anacreonti hedera recti thyrsi. Ita κατὰ χρυσόν & κατὰ χαλκόν dicitur, & κατὰ ἄργυρον, quod auro, argento, vel are inductum est: & κατὰ κόμον comatum, vel comosum. Ita porro accipiendæ lindones μαργαρίδες apud auctorem peripli maris rubri. Ἐν ἐνὶ περὶ ὧν παρ' αὐτῷ τῆς ἡποδάρεσιν συγγράμῳ πινυκόν. Φέρονται γὰρ ἐξ αὐτῆς σίδωνες μαργαρίδες λεγόμεναι. Τὸ πινυκόν, id est, margaritum ibi pertundebatur, unde fiebant tunicæ margaritides, hoc est, καὶ μαργάρων, margaritis consertæ. Ita nunc malo, quàm ex vellere pinnarum margaritarum textas, sicut olim volui.

Cujus paranda avaritia. Omnes libri: *cujus paranda avaritia*. Nimirum author scripserat: *cujus paranda avaritia*. Ἀρχαῖον ἀναρίτιες pro avaritia. Perperam operæ excuderunt, *avaritia*. Mox in omnibus libris habetur, pater ipsius M. Lollius: non, ut ex Plinio correxerunt, *avus ipsius*. Nec avum, nec patrem Lolliæ illum Lollium nominat, sed neptem hanc Lolliam illius Lollii vocat. Neptis & nepos de omnibus descendibus Latine dicitur. Non ambiguum quidem habuerim, quin vere neptis fuerit Lolliæ illi M. Lollii, de quo loquitur Plinius. Sed nec dubito hanc Solini hallucinationem esse aut errorem voluntarium, qui patrem pro avo nominavit consulto consilio, ut ne crederetur à Plinio id habere. Quod illi perpetuum ac sollempne est.

Spoliatis orientis regionibus. In priore ἐνδόσος posuerat: *spoliatis regibus orientis*. Ex Plinio: *Hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente interdicta amicitia à Cajo Casare Augusti filio venenum biberet*. Sed altera etiam illa scriptura recentis ἐνδόσος auctore nititur Plinio ac rei veritate: *sed avita opes provinciarum spoliis parta*. Hinc correxit in ἐξουδὴ, *spoliatis orientis regionibus*.

Offendit Cajum Casarem. Nullus liber est paullo antiquiore manu descriptus, in quo non legatur: *offendit speravit Cajum Casarem*. An sperare heic pro metuere posuit. Hoc sensu ubique ab Ammiano positum legere est. Lib. xvi. *Quod Constantius impendio timidus, semper se sperabat*. Et lib. xxx. *Ausura novum quoddam in tempore sperabantur*, id est, timebantur. Et alibi, *extremas spes operiens*, pro extremos metus. Et apud Poëtam:

----- sitantum potui sperare dolorem.

Ita Græci ἐλπίσαν. Atqui Lollius non solo metu ne Cajum Casarem offendisset, mortem sibi conscivit, sed revera offendit, & interdicta amicitia principis venenum hausit. Plinius. Præterea scimus notatione antiquarii in priore editione Solini lectum fuisse *asperavit* pro *offendit*. Utraque deinde scriptura in textum recepta *offendit asperavit*. Postea correctores ex ea fecerunt, *offendi speravit*. Hoc verissimum. Scripserat igitur in priore ἐνδόσος, *asperavit Cajum Casarem Augusti filium*. Latina autem loquutio *asperare* & *exasperare aliquem*, pro *asperum sibi & infensum reddere*.

C A P U T L I V.

Itinerarium Indicum. Sinus Persicus, & Arabicus. Azanum mare.

Ag. 61. E. *Ab insulensi, ut consequense est, ad continentem.* Non dubitavimus hanc conjecturam nostram in editionem recipere, quia indubitata visa est, & digna quæ restitueretur pro germana lectione, expulsi somniis correctorum. Antiquitus editi legunt: *ab insula Ausca*. Quibus concinunt & veteres quidam scripti. Notat Delrius suum codicem habere: *ab insula Lusa*. Quomodo correxerit, ipsius editio testatur. In optimis ac vetustissimis codicibus ita concipitur: *ab insula enseæ ut consequense est ad continentem*. Inde bella, sed certa emendatione legimus: *ab insulensi, ut consequense est, ad con-*

continentem. Igitur à Taprobane in Indiam revertamur. Ἀπὸ τῆς νησιώδους εἰς τὴν ἡπειρόν. Insulense ab insula; ut stagnense à stagno: circense à circo: forense, a foro, & similia. Insulæ semper opponuntur continenti. De insula superiori capite tractavit. Hinc transit ab insulensi ad continentem, id est, à Taprobane in Indiam revertitur. Apulejus de Mundo: *Nec sum nescius partem ejus operis auctores terrarum orbem ita divisisse: partim ejus insulas, partim vero continentem vocari*. Sequentia quoque sic emendata à nobis fuere, libris auctoregrediemur repromissa concinnitatis modum. In editionibus erat: *sed si in Indicis aut urbibus, aut nationibus insulam, egrediemur proposita concinnitatis modum*. Quæ nec mutanda censuissim, nisi libri auctores fuissent. Resistere ultatum

Arachosiam Erumando flumini impositam Semiramidis condidit. Ita repositum ex fide optimi ac vetustissimi codicis regii. In aliis: Erumantbo. Vinetus edidit Hermando ex Plinio, cujus vulgati libri sic præferunt. Scripti habent Ermando absque adspiratione. Quidam Erimantō. Alii Erymado. Delrius edidit: Arachosiam Arachoto flumini impositam. Plane contra librorum omnium auctoritatem. Verum quidem est ex Plinii sententia Arachosiam urbem Arachoto flumini impositam esse, sed minime hoc voluit Solinus, qui eam Erumando imposuit alteri fluvio ejusdem regionis Arachosiorum. Verba Plinii sic legenda: Arachosia cum flumine & oppido ejusdem nominis, quod quidam Cophen dixerunt à Semiramide conditum. Perperam editur: cum oppido & flumine ejusdem nominis, quod quidam Cophena dixerunt. Falsum est flumen Arachoton quibusdam vocitatum fuisse Cophen. Diversi quippe fluvii Κωφῶν, vel Κωφῆς, & Ἀραχωτῆς. De oppido Arachoto id tradit Plinius, quosdam Cophen illud appellasse. Libri Pliniani, quos vidi, scribunt Cutim. Sunt qui asserant in veteribus esse, Phoclin, eamque scripturam defendunt auctore Ptolemæo, qui inter Arachosiarum urbes recenset Κωκλίδαν. Sed advertere illi debuerunt eundem Ptolemæum in eadem Arachosiorum provincia Ἀραχωτῶν urbem diversam à Phoclide ponere. Non igitur Arachotos ab aliis dicta Phoclis. Vera est lectio Cophina, id est, Κωφῶνα. Stephanus: Ἀραχωσία πόλις ὅθεν ἄπωθεν Μαυσαγετῶν, ὑπὸ Σεμιράμιδος κτισθεῖσα, ἥτις καὶ Κωφῶν ἐκαλεῖτο: οἱ πολῖται Ἀραχωῖοι, τῆς δὲ Κωφῶνος Κωφῶνιοι. Ceterum hæc Arachosia urbs, quæ & Cophen cognominata, longe à flumine Cophete, vel Cophene aberat, nec inde potuit cognomen nasci. Dicebatur & Ἀραχωτῶν hoc oppidum. Strabo lib. xi. εἶπαι ὅτι Ἀραχωτῆς τὴν πόλιν τετρακιςχίλις ἐκατὸν εἴκοσι. Stephanus: Ἀραχωτῶν πόλις Ἰνδικῆς ἀπὸ ποταμοῦ Ἀραχωτῆς ῥέοντος ὑπὸ Κανκάσος ὡς Φαβωρῖν. Ptolemæo dicitur Ἀραχωτῶν, qui fluvium non nominat, sed Arachosiam dicit perflui amne qui ab Indo derivatur, & paludem efficit nomine Ἀραχωτῶς κελύω. Forte legendum Ἀραχωτῆς κελύω. Ex ea palude, ut apparet, oritur flumen Arachotos, urpote quæ fons Arachoti censeatur. Amianus sequitur Ptolemæum hæc ut in aliis. Sic enim scribit de Arachosia: quam ab Indo fluviorum maximo,

A unde regiones cognominatae sunt, amnis multo minor exurgens
aquarum alluit amplitudine, efficitque paludem Arachotof-
crenem appellatam. Et heic legendum Ἀραχὼς κελύω.
Amnem ex Indo exurgentem Arachosiam alluere dicit.
Hoc est, quod ait Ptolemæus: ἐμβάλλει εἰς τὴν χεῖραν
ποταμὸς, ὅπου ἔστιν Ἰνδὸς ἐκτεταμένη. Non potest heic esse
Arachotus amnis, nam efficere dicitur paludem, quæ
fons est Arachoti. Is erit ergo Erumandus Plinii, qui
Arachosiam etiam alluit. Hic ex Indo deflexus sub
Erumandi nomine in Arachosiam labitur, ubi ingen-
ti palude creata, quæ Ἀραχὼς κρήνη appellatur, mox
inde egressus Ἀραχωπὸς fluvius nominatur. Sed de E-
rumando paulo post. Stephanus Ἀραχωσίαν urbem
prope Massagetis collocat, quam Semiramis condidit,
quæque Κωφλὼ cognominata est. Atqui ea est ipsa Ara-
chosia Plinii Indiæ vicina & longe à Massagetis distita.
Idem Stephanus duplices Ἀραχωτὲς facit, alteros Indi-
cos à flumine Arachote, qui de Caucaſo descendit:
alteros Massagetis vicinos: εἰς τὴν αἰχμήν πολλόν Μαασαγε-
τῶν ὡς Στράβων ἐνδεκάτῃ. Certe Strabo lib. xi ex Era-
tosthene quosdam Arachotos vicinos facere Massagetis
videtur. Φησὶ δὲ Ἐρατοσθένης τὸς Ἀραχωτὲς καὶ Μαασαγέ-
τας βακτριῶν ποταμὸν ποιεῖν διὸς τὸν Ὄξον. Ita le-
gendum ex veteribus libris. Verum profecto est Maſ-
sagetis ab occidente Bactrianis adjacere ad flumen
Oxum. Quod si ibi quoque Arachoti, longe utique
diversi ac divisi fuerint ab Arachotis Indicis vel Indiæ
proximis. Sequitur apud Strabonem: καὶ Σάκας μὲν καὶ
Σογδιανὸς τοῖς ὅλοις ἐδάφεσιν ἀντικείμεν τῇ Ἰνδῇ, βακτριῶν δὲ
ἐπὶ ὀλίγον, τὸ γὰρ πλεον τῷ Παροπαμισάδῳ ποταμῷ. Sic
scribendum ex veteribus. Nam Sacæ & Sogdiani to-
tos fines suos Indiæ contraversos habent. At Bactriani
exigua tantum sui parte Indiæ oppositi sunt, qui fere
toti Paropaniso adjacent. De Arachotis illis Scythicis
ac Massagetarum vicinis nihil alibi legi. Quin immo
idem Strabo paulo post, ubi ex eodem Eratosthene
intervalla recenset itineris, quo Alexander Magnus
Indiam petiit, Ἀραχωτῶν meminit, qui alii sunt. Εἰς
εἰς Προφθασίαν τὴν ἐν Δραγγῇ χηλὶς καὶ εἰς εἰς Ἀραχωτὲς τὴν
πόλιν περσικῆς ἐκ τῶν εἰρησιν. Hi Arachoti ab oriente
Indiam, ab occidente Drangianos habuere. Idem Stra-
bo lib. xv gentes illas omnes, & earum situm ex Era-
tosthene describens, non alios Arachotos commemorat
præter Indicos: πολλὴ δὲ εἰς καὶ εἰς τὴν μεσσηραν ἀνέχουσι, καὶ
ἡ Γεδρωσία μέχρι τῆς συνάφης Δραγγῆς καὶ Ἀραχωπῶν, καὶ Πα-
ροπαμισάδας, καὶ ὧν Ἐρατοσθένης ἕτως εἴρηκεν: εἰ δὲ ἔχο-
μεν καὶ βέλτερον εἰπεῖν καὶ αὐτῶν. Puto igitur hac in parte
aut Eratosthenis, aut ipsius Strabonis codices mendo-
sos fuisse, ubi Arachoti cum Massagetis ut collimita-
nei nominantur. Κατά τινι ibi recenset Ptolemæus, pro
quibus fortasse Ἀραχωπῶν irrepsere. Plinius Arachosios
& Arachotas videtur distinguere his verbis: per Abes-
stem Arachosiorum, proximos his à meridie ad partem Ara-
chotarum faciunt Gedrosos. Manifesto separat Arachotas
ab Arachosis. Sed Arachosios Arachosiae urbis incolas
& circumjacentes populos appellat: Arachotas totam
satrapiam, cujus partem fecere Arachosii. Sic Arii &
Ariani diversi, Parthi & Parthyeni. Idem cap. xx. Sed
adjiciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios,
Paropamisadas. Hæ sunt quatuor Satrapiæ, quas in
hunc locum distulerat, de quibus heic ait, capite nem-
pe xxi. Sed hoc loco nulli Arii nominantur, quum
Arachotas, Gedrosos, & Paropamisadas recensuerit.
Eruendi igitur desub menda, in qua delitescunt: proxi-
mos his à meridie ad partem Arachotarum faciunt Gedrosos,
& à septentrione Paropamisadas. Cartana oppidum sub Caucaſo,
quod postea Tetragonis dictum. Hac regio est ex adverso Ba-
ctrianorum, deinde cujus oppidum Alexandria à conditore
dictum. Hæc imperfecta esse nemo non videt, nec
sensum efficere integrum. Paropamisadæ quidem ex ad-
verso Bactrianorum, sed nulla in Paropamisadis Alexan-
dria. Libri nihil mutant excepto quod habent, ex adver-
sum pro ex adverso. Quod vocabulum non uno loco vi-
disse memini in illo auctore corruptum. Scribe igitur:
Hac regio est ex adversum Bactrianos. Aria deinde, cujus op-
pidum Alexandria a conditore dictum. Sic supra: Ex adver-
sus fontes Indi, ut ibi correximus. Aria proxima Pa-
ropamisadis, cujus oppidum Alexandria ἐν Ἀρίᾳ co-
gnominatum. Quod mox tamen in Ariana recenset,
ex

ex alio auctore confundente Ariam Satrapiam cum Ariana regione. Ariana regio Ariam complectebatur, & alias præterea Satrapias. Nam & Arachosia in Ariana censebatur. Alii tamen, ut supra notavi, confundere Ariam cum Aria. De Erymandro, vel Erymandro nunc videamus. Impositam huic flumini Arachosiam urbem fuisse dicit Solinus, sed more suo solens à Plinio divertit, & rem falsam narrat. Erymandus quidem in Arachosiorum regione ponitur à Plinio, sed diversus ab Arachoto, cui imposita Arachosia: *Amnis Erymandus præfluens per Abestem Arachosiorum.* Liber scriptus Rigaltianus legit: *Parabesten.* Ita legendum: *præfluens Parabesten.* Ut nomen sit urbis Arachosiorum. Βαρπητίς in Arachosia recenset Ptolemæus. Forte ergo heic rescribendum apud Plinium, *Bartietin*, τὴν Βαρπητίαν, Bartietarum regionem. *Præfluere urbem* aut regionem dicitur amnis qui eam alluit, non autem *præfluere per regionem.* Græci dicunt ἀρραχέειν. Plinius paulo post: *Arius amnis, qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam.* Ἐρύμανδρος amnis memoratur Arriano per Euergetarum regionem fluens, de quo dubito an hic sit Erymandus Plinii. Euergetæ illi vicini sunt Drangis. Nam ab eorum regione in Drangianam transit Alexander, quum Bactra peteret. Ab Ariis Euergetas, ab Euergetis ad Drangas processit. Strabo etiam Arachotis vicinos constituit lib. xv. *Ἐστὶ ἐν Δραγγίων ὁππὶ τε τῆς Εὐεργέτης ἡκεν, ὅς ὁ Κόρος ἔτιος ἀνόμασεν, ἢ τῆς Ἀραχωτίδος.* Isti Euergetæ olim dicebantur Ἀραχωτίται, ut Arrianus de expeditione Alexandri & Curtius testantur. Immo puto Ἀραχωτίται vocatos, non Ἀραχιδάσας. *Ariaspa* ab urbe Ariaspa, quam in Drangiana locat Ptolemæus. Drangiana autem Arachosia ad orientem vicina. Urbs autem *Ariaspa* sita in confinio Drangianæ & Arachosia. Hi sunt Ariaspa, quorum oppidum *Prophthasia* esse tradit Plinius, quam in Drangiana ponit Ptolemæus. *Prophthasia* oppidum *Ariasparum*, *Drange*, *Argete*. Ita legendum, non *Zariasparum*. Alii *Zariaspa* populi in Bactriana à Ptolemæo ponuntur. Ab Erymandro illo amne Ἐρύμανδρος, ut videtur, populi eidem Ptolemæo in Aria memorati, quæ Ariorum regio à meridie collimitat Drangianæ. Nullus itaque dubitarim, quin Ἐρύμανδρος ille sit Plinii Erymandrus. Arachosiorum autem urbs, quæ Plinio vocatur *Arachosia*, aliis Ἀραχωτίς in Alexandropolim mutata videtur teste Isidoro Characeno, qui Alexandropolim facit Arachosia metropolim, Arachoto amni appositam. *Ἐστὶ Ἀλεξανδρόπολις μητρόπολις Ἀραχωτίας. Ἐστὶ Ἐκλῶν ἢ Ἀραχέει ἀπὸ τῶν ποταμῶν Ἀραχωτίδος.* Et eam præfluit amnis *Arachotus*. Ptolemæus Alexandriam in Arachosia recenset, quæ est Isidori Ἀλεξανδρόπολις, sed diversam eam statuit ab oppido Arachoto. Sed talis in ceteris Ptolemæus. Sic Astacum & Nicomediam simul agnoscit in Bithynia, cum extante Nicomedia nulla fuerit Astacus: postquam Astacus cepit esse, nulla extiterit Nicomedia. Quod etiam in aliis multis fecit. Sic *Bactra* & *Zariaspa* diversas urbes fecit, quæ sunt eadem. Vetus illud nomen, hoc recens. Curtius Arachosiorum regionem ad mare Ponticum pertinere scribit: nescio quid aut quem sequutus lib. vii. *Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit.* Forte in Græco scriptore legerat, *μέχρι πόντου παρήκειν* regionem Arachotorum, qui de mari Indico intelligebat. Ille πόντον speciali appellatione pro mari Pontico acceperit. Arrianus sæpe πόντον vocat Indicum mare. Ut de Indo amne, quem εἰς πόντον εἰσβάλλειν dicit, id est, in mare Indicum. Non tamen Arachoti usque ad illud mare pertinent. Gedrosi in medio.

Cadusia oppidum ab Alexandro Magno ad Caucasum constitutum. Plinio *Cadusi*. Arriano Γαδρωσία dicitur regio, quæ aliis Γεδρωσία, Polyhistori Κεδρωσία. Sed longe ab hac Cadusia illa Gedrosiorum regio. Nec *Cadusi* populi huc pertinent. Nomen populi esse *Cadusios* apud Plinium, non oppidi persuasum habeo. Distinctio male posita fefellit heic Solinum. Sic enim interpungendum in verbis Plinii: *Dangula, Parapiana, Cantaces, Mazi ad Caucasum, Cadusi, oppidum Alexandro conditum.* Per oppidum Alexandro conditum intellexit Alexandriam sub Caucaſo, quam Alexander construxit in radicibus Caucaſi, quum pararet

A monte eo superato in Bactrianam pergere. Sequitur heic apud Solinum: *Ubi Alexandria quæ patet amplius stadia triginta.* De hac eadem Alexandria ad Caucasum hoc scripsit. Atqui Plinius unde habet, de Alexandria in Ariis id prodidit, quæ non est ad Caucasum. De Ariana regione sic loquitur: *Arius amnis, qui præfluit Alexandriam Alexandro conditam. Patet oppidum stadia.* Solinus hanc Alexandriam ad Caucasum statuit, magno errore. Nam illa alia est. Melius autem veteres codices hoc loco legunt: *quæ patet amplitudinis stadia triginta.* De circuitu id accipiendum.

Multa alia sunt, sed hæc cum eminentissimis. Immo non minus eminentia, quæ omisit.

B *Post Indos montanas regiones Ichthyophagi.* Hæc falsissima, sed Solino digna, qui hoc unum professus in isto opere videtur, ut verum nunquam diceret. Nec montanas regiones tenent Ichthyophagi, nec eas quæ post Indos sunt. Nam maritimam oram Persici sinus accolunt, & longe ab Indis distant, vicinosque habent Carmaniae populos, & ipsos sinui Persico prætentos. Nusquam sane hoc Plinius prodidit montanas regiones post Indos ab Ichthyophagis teneri. Plinii verba consideranda, nam & ille multum heic turbat: *Alii Gedrosos, & Scyros posuere per cxxxiii. p. Mox Ichthyophagos Oritas propria non Indorum lingua loquentes per cc. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus vivere. Inde posuere Arbiiorum gentem per cc. p. Ultra dein Carmania ac Persis & Arabia.* Hunc locum isto plane ordine & modo concipiunt veteres libri. Sed quinam illi Scyri, quos Gedrosi conjungit Plinius. Liber vetus legit Syros. Scribendum ajo, Oros. Eos quoque Arrianus cum Gedrosi nominat lib. vi. *Ἐν τῇ τῇ Νέαρχος ἀπὸ τῶν Ὠρέων τε ἢ Γαδρωσίων γλῶσῃ τῶν Ἰχθυοφάγων, κατῆγεν εἰς τῆς Καρμανίας τὴν πρὸς θάλασσαν φημισμένην.* Plinius etiam Oros illos paulo post agnovit, ubi circumvectionem Nearchi sigillatim exponit: *Oritas; flumen Carmania Hytani.* Ab urbe Ora videntur appellati, cujus meminit idem Arrianus lib. iiii. *Ἐστὶ τὴν Ὠρεάν τὴν πόλιν.* Ptolemæo dicitur Ora, & in Carmania ponitur. Ab Ὠρεῶν Ὠροι, ut à Palibothra Palibothri. & familia. Quinimmo & Ὠρείτας ab illo oppido Ὠρεῶν denominatos verisimile est. Nam ab eodem prototypo Ὠροι & Ὠρείται. Eos vicinos Gedrosi facit idem Arrianus lib. vi. *Προήκει αἰς τὴν θάλασσαν τῶν Γαδρωσίων ἢ Ὠρειτῶν.* Apollodorus apud Stephanum:

*Ἐπειδὴ δὲ Ὠρείτας τε ἢ Γαδρωσίους
οὐκ ἴσμεν Ἰνδοὺς τῆς ἐνοικέντας πέραν
Ἀραχίας.*

E Sed & ipse Arrianus loco supra citato, *Ὠρεῶν τε καὶ Γαδρωσίων γλῶσῃ*, Oros pro Oritas nominavit. Ptolemæus nunquam mentionem habet Oritarum, licet Ora oppidi meminerit. Oritas ab Arbiis separabat flumen Arbis. Oritæ Gedrosi & Carmanis, sed & Ichthyophagis vicini. Horum quippe alii ad mare colebant, alii intus, quos τῆς ἀντὶ Ὠρείτας indiget Arrianus. Male Ὠρείται scribuntur apud Strabonem & Arrianum, cum debeant esse Ὠρείται. At Ὠρείται dicuntur ab Oreo urbe Euboeæ, quos περὶ αὐτῶν αἰετῶν ex-tulit Apollodorus: *τῶν Ὠρειτῶν νυκτὸς αἰετῶν πόλιν.* Arrianus lib. iiii *Βαχίεα* urbem memorat haud longe ab Ὠρεῶν. An ea est, quam in Indicis Πασεῖα vocat, quam in ora Ichthyophagorum statuit. Διμύω τε εἰς αὐτῆς ὄρμητον, ἢ κώμη Πασεῖα, ἀπέχουσι δὲ τῆς θαλάσσης ἐξήκοντα στάδια, ἢ οἱ περὶ αὐτῆς Πασεῖες. Corrigendus in hac voce Plinius, qui hos *Pasiras* circa flumen Tuberum collocat, quos male *Pariras* vocant ejus editiones: *flumen Tuberum navigabile, circa quod Pasira.* Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, &c. Nomen etiam fluminis corruptum. Libri veteres scribunt *Tomerium*. Lego: *Tomerum*. Arrianus in Indicis de Navarchi navigatione, quam Plinius eo loco describit: *τόμης ὄνομα τὸ ποταμῶν.* Satis longe tamen ab eo fluvio *Pasiras* ponit. Ptolemæo metropolis Gedrosiæ recensetur Πασεῖα. Sic enim corrigendum pro Πασίς. Inde Πασεῖα ἢ regio interior Gedrosiæ, quæ perperam in ejus libris vocatur Πασεῖα. Plinius, ut ad eum tandem redeamus, Ichthyophagos Oritas vocat. Atqui omnes auctores, qui eundem periplum Nearchæ navigationis prosequuti sunt, Ichthyophagos ab Oritis separant. Strabo: *Ἐστὶ Ὠρείται*

ἡ εἰς τὴν ἑθνη ἀνέκτομον : τέτων ἡ δὲ ἀνέκτομον ἡλίων ἐκ-
 κούων. Ὁ δὲ τὸ ἐξ ἡς Ἰχθυοφάγων ἐπὶ κλισίῳι περὶ αὐτοῦ.
 Arrianus quoque post Oritas ponit Ichthyophagos.
 Ejus Indica vide. Sed nos videamus Pliniana: *Alii Gedrosos & Oros posuere cxxxiiii. p. Mox Ichthyophagos*
Oritas propria, non Indorum lingua loquentes. Separat Oros
 ab Oritis, quos eisdem videri ante docuimus. Ex diver-
 sis auctoribus hæc compilavit, ideo & diversos fecit.
 Post Oritas mediterranea intus incolere Gedrosos nar-
 rat Arrianus: infra Gedrosos autem ad mare tenere
 Ichthyophagos. Oritas ille cum Ichthyophagis jun-
 xit, & Oros ab his sejunxit. Gedrosos & Oros per
 cxxxiiii milia passuum incolere dicit. Hoc convenit
 cum Strabonis numero, qui Oritarum ἀνέκτομον facit
 stadiū mille supra octingenta, quæ ducenta cum qua-
 draginta reddunt milia passuum. Arrianus ἡλίων ἐκ-
 κούων ponit. Gedrosos autem Oritæ vicini. Hinc con-
 stat Oros eisdem cum Oritis esse. Etenim parem sta-
 dialmum littora amborum occupant. At iidem diversi
 ab Ichthyophagis, in quorum demetienda ora mariti-
 ma fallax computatio librorum Plinii, quæ per ducenta
 milia passuum eorum regionem patere scribit. Strabo
 ἐπὶ κλισίῳι περὶ αὐτοῦ stadios tribuit illorum ἀνέκτομον,
 hoc est, decies centena milia passuum minus tredecim
 miliaribus cum duobus stadiis ac dimidio. Arria-
 nus μνησθὲς αὐτοῦ Ichthyophagorum oram ex Near-
 cho porrigi tradit longe immaniore numero. Plinius
 paulo post narrat Ichthyophagorum littus tam longo
 tractu extendi, ut viginti dierum spatio præternaviga-
 tum sit. Idem Plinius Arbiorum gentem per cc milia
 passuum tenuisse prodit. Strabo mille stadiū oram ha-
 bere Ἀρβίας prædicat, hoc est, centum ac triginta tria
 plus minus milia. Eundem habet numerum Arrianus.
 Quod autem Ichthyophagos Oritas memorat idem Pli-
 nius, propria, ac sua, non Indorum lingua loqui, hoc
 de Oritis, non de Ichthyophagis prodiderunt antiqui.
 Arrianus in Indicis de Oritis: γλώσσα δὲ αὐτοῦ ἡ ἑθνη
 ἡλίων ἐκ-κούων. Ideo nec Indis adnumerabantur. Arbii
 fluvius eos ab Arbiis populis ad orientem determina-
 bat, & Indiam simul finiebat. Nam hæcenus In-
 di. Ipsique Arbii pars Indorum. Post Arbios trans
 Arhim amnem Oritæ colebant ad occidentem, qui
 non amplius Indi, utpote diversis moribus & lingua
 utentes. Strabo: οἱ αὖτε ἡ Ἀρβίας περὶ αὐτοῦ ὁμώνυμοι ποταμῶν
 Ἀρβίας τῶν ὀρίων αὐτῶν ὅτι τὸ ἐξ ἡς Ὀρίων. Ἰνδῶν ἡ ἐξ ἡς
 Ἀρβίας. De Arbiis loquitur, non de Oritis. Hinc
 Plinius Oritas ab Indis Arbi fluvio dividi ait. Ergo In-
 di Arbii, non etiam Oritæ. Apollodorus:

A cum viro nuncupatur. Mentio ibidem & Ἀρβίας πο-
 ταμῶν. Ἀρβίας ὅρη debent esse Ἀρβίας κῶμα. Quin & Ἀρ-
 βίας ὅρη eadem provincia nomen inde sumplerunt, ab
 illis nempe populis Arbiis. Ἀρβίας pro Ἀρβίας dicuntur
 Dionysio: ἡτοι μὲν δαῖοντ ἐπὶ κλισίῳι ἡλίων
 Ὀρίων τὸ Ἀρβίας περὶ αὐτοῦ ὁμώνυμοι ποταμῶν.

Vetus hoc mendum heic sedem sibi fixit. Nam scripsit
 se auctorem certa fides est:

Ἀρβίας Ὀρίων περὶ αὐτοῦ ὁμώνυμοι ποταμῶν.

Nec moror, quod vulgatam lectionem in sua paraphrasi
 videntur agnoscere Avienus & Priscianus. Certe ille
 etiam Ἀρβίας pro ταπύρας vitiosam lectionem agnovit,
 & Ἀρβίας pro Ἀρβίας. Dionysius sequitur ordinem
 locorum quem tenuit Alexandri classis sub præfectis
 Nearcho & Onesicrito, quæ ab Indi ostiis totam o-
 ram maris Indici præternavigavit usque in Carma-
 niam & Persidem. Scripturam tamen hanc Ἀρβίας
 pro Ἀρβίας de illo fluvio, & Ἀρβίας pro Ἀρβίας
 etiam agnoscit Stephanus, ut veterem esse liqueat:

Ἀρβίας ποταμῶν Ἰνδικῆς ἐν αὐτοῦ ὁμώνυμοι ποταμῶν, ὅτι ἐν οἰκοδομῇ
 Ἀρβίας ὡς Ὀκεανῶν. Sed more suo hanc Ἀρβίας facit
 diversum ab illo Ἀρβίας, cujus paulo post sequitur apud
 eundem mentio, cum populis Arbiis: Ἀρβίας ποταμῶν
 Ἰνδικῆς: ἡτοι Ἀρβίας ἡ Ἀρβίας. Atqui idem est Ἀρβίας
 & Ἀρβίας. Ἀρβίας & Ἀρβίας. Ab Indo versus occi-
 dentem navigantibus & oram legentibus, occurrunt

C Arbies primum populi, deinde Oritæ, postea Ich-
 thyophagi, mox Carmania & Persis. Ita Strabo, Ar-
 rianus, & alii qui ex Nearcho navigationem illam ac
 ἀνέκτομον classis Alexandri descripserunt. At Plinius
 præpostero ac perverso ordine in ea circumvectione
 commemoranda Gedrosos & Oros primos nominavit,
 deinde Ichthyophagos Oritas, postea Arbii populos:

Deinde, inquit, Carmania & Persis. Quod si ab occiden-
 te versus orientem voluit pergere contrario cursu, Per-
 sis & Carmania primo loco ei fuere nominandæ, mox
 D Ichthyophagi & Gedrosia, deinde Oritæ, postea Ar-
 bies, postremo Indus amnis & Patalene inter Indi ostia.
 At classis Alexandri ab Indo in Carmaniam & Persidem
 circumvecta est. Hunc cursus ordinem sequuti sunt
 omnes antiqui geographi. Inter quos & Dionysius me-
 moratis Indi fluminis geminis ostiis & insula Patalene in
 occidentem regreditur, ac recenset Arbii & Oritas &
 Arachotas. Apollodorus quoque hoc ordine processerat
 in illis gentibus enumerandis, ut ex his constat versibus:

Ἐπειτα δὲ Ὀρίων περὶ αὐτοῦ ὁμώνυμοι ποταμῶν.

Ὁν ἰσχυρὸν Ἰνδῶν ὡς ἐνοικούντας πέραν

Ἀρβίας.

E Versibus, qui præcessere, Indum fluvium & Arbii
 populos Indo proximis recensuerat, deinde Oritas &
 Gedrosos memorat, quos Indos non esse tradit, quia
 trans Arhim incolunt, qui amnis Indiam terminat.
 Ab Indo venientibus contra occidentem Oritæ & Ge-
 drosi trans Arhim siti sunt: ut contra versus orientem
 ad Indum tendentibus cis Arhim censendi. In geogra-
 phia, ut in aliis multam ubique indigentiam prodit
 Plinius. Verum hac negligentia, ac supinitate mul-
 tis milibus superavit Plinium noster, qui cum totus
 ex illo pendeat mensuram errorum ejus immani cul-
 mine accumulatur. Ex his porro, quæ supra disputavi-
 mus, liquere potest, quam verum sit quod Solinus
 heic posuit Ichthyophagos montanas regiones post In-
 dos tenuisse. Quod nec Plinio, unde accepit, nec
 veritati congruit.

Quos subactos Alexander vesci piscibus vetuit. In opti-
 mo codice regio & aliis antiquioribus: quos subactos
 Alexander Magnus in reliquum abstinere jussit a piscibus.
 Ad oram vulgata lectio adposita: vesci piscibus vetuit.
 Quam lectionem prioris editionis fuisse mihi constati.
 Plinius: Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus
 vivere. Sic in priore illa editione non res tantum, sed
 ipsa pæne ubique Plinii verba usurpaverat, ut ex sex-
 centis locis verum esse scimus. In posteriore res retie-
 nuit, verba immutavit.

G Ultra hos deserta Carmania, Persis deinde, atque ita navi-
 gatio. Plinius: inde posuere Arbiorum gentem per cc. m. p.
 ultra dein Carmania, & Persis & Arabia. Ita veteres libri
 locum illum scribunt, & eo ordine concipiunt. Vulgo est:
 ultra deserta, deinde Carmania & Persis. Quod vitio non

carer. Forte legerit Solinus : *ultra deserta Carmania*, deinde *Perfis* & *Arabia*. Nec dubium ita legisse, quæ & vera lectio est. *Deserta Carmania*, ἡ ἐρημία τῆς Κερμανίας Straboni. Ptolemæo seorsim ab alia Carmania describitur ἡ ἐρημία καρμανία. Malo autem ordine Plinius post Arbias Carmaniam & Persida sequi facit. Atqui Oritæ & Gedrosi & Ichthyophagi longissimum oræ tractum tenentes inter Arbias & Carmaniam patent. Idem tamen alio loco, quasi ex quorundam sententia inter Armozæos & Carmanos Arbias collocari ait cap. xxv. A promontorio Carmanis junguntur Armozæi. Quidam interponunt *Arbios* ccccxxii. m. p. Unde unde hæc acceperit Plinius, falsissima sunt. Ἀρμόζον promontorium Carmaniae ad ipsas angustias sinus Persici. Urbs ibidem nomine Ἀρμόζου, à qua populi Ἀρμόζοι. Græca autem hæc vocabula, τὸ ἀρμόζον ἀκρωτήριον, quasi accommodum promontorium. Urbs autem ipsa πόλις ἀρμόζου. Male apud Ptolemæum dicitur Ἀρμουσι. Marcianus Heracleota : Σὺν δὲ Ἀρμόζου πόλεως ἐπὶ Ἀρμόζον ἀκρωτήριον λεγόμενον πόλις ὡς : ἀπὸ δὲ Ἀρμόζον ἀκρωτηρίῳ ἐπὶ Καρπέλαιαν πόλιν χλ. At longe ab Armozonte promontorio & urbe Armozusa Arbii populi distant. Quorum litus heic ccccxii milia occupasse heic dicit, quum alio capite cc tantum tenuisse prodiderit. Ἀρμόζου hodie volunt esse *Hormus* manifesto nominis indicio. Ceterum attendenda hoc loco Solini verba : *ultra deserta Carmania*, *Perfis* deinde, *atque ita navigatio*. Quænam, malum, ista navigatio? Aut quid sibi vult? Quis auctor hujus navigationis, aut quibus postea frequentata? Nihil horum præcessit : nulla locorum mentio aut mansionum. Certe classis Alexandri hæc navigatio fuit, quam heic videtur designare quæ ab India circumvecta est oram maris Indici, & ab Indo flumine in Carmaniam & Persidem navigavit. At quis de hac navigatione heic intelligere posset, quum nec Alexandri meminisset, nec classis ejus, nec quidquam ediderit quod ad eam rem pertineat? Præterea duplicis navigationis meminit Plinius eo loco, quem noster hic mutuatus est : primo illius, quam præfecti classis Alexandri ab India in Persidem reversi sunt, tum alterius recentioris, qua mercatores è Syagro Arabiae portu Indiam petere solebant : *Sed priusquam hac generatim persequar, indicare convenit quaprodit Onesicritus classe Alexandri circumvectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proximè à Juba : deinde eam navigationem qua his annis comperta servatur hodie*. Nearchus & Onesicritus ambo præfecti classis Alexandri oram eandem maris lustrarunt ab India & Indi ostiis inusque Persidem, & illam περιήγησιν uterque literis mandarunt. Arrianus ex fide & verbis Nearchi eam navigationem pertexuit : Plinius ex auctore Onesicrito eandem retulit, mirum quanta diversitate. Onesicriti, inquit, & Nearchi navigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia. Immo Arrianus nomina omnia mansionum ex Nearchi diligenter notavit, ut appareat ea non fuisse memorata Onesicrito, quem sequutus est Plinius, ut ipse declaravit his verbis : *sed priusquam hac generatim persequar, indicare convenit quaprodit Onesicritus, classe Alexandri circumvectus in mediterranea Persidis ex India*. Perperam corrigunt viri docti : *circumvectus meridionalia Persidis*. Immo in mediterranea usque Persidis classis illa ex India & ab Indo amne profecta pervenit. Nam per flumen Tigrim & Eulæum Susa usque ascendit, quæ in mediterraneo Persidis. Plinius ipse hoc diserte testatur eodem capite : *lacus quem faciunt Eulæus & Tigris juxta Caracem. Indo Tigris Susa*. At capite xxvii ejusdem libri dicit classem Alexandri ad urbem Susa subisse Pasitigri. Sane Tigris non potuit subire Susa. Nec enim ad Tigrim hoc oppidum. Sed nec ad Pasitigrim. Facilius poterat ac propius per Eulæum Susa ascendere. Nam hic fluvius Susa præfluit. Sed Nearchus cum classe Alexandri Babylonem recta petebat, & jam per Euphratem flumen eo parabat classem perducere. Sed audito Alexandrum Susa profectum esse repedavit, & cursum retro legit, ac per Pasitigrim subiit Susa. Hic fluvius per Uxiorum fines haud longe à Susis fluit, & in mare Persicum aquas mittit. Diversus utique à Tigri, ut supra ostendimus. Arrianus lib. iii. Ἀπὸ δὲ ἐκ Σέσαν ἢ Σάσαν Πασίτην πο-

A τὸν ἐμείλινει εἰς τὴν Ὀυξίων γλῶ. Sic Uxiorum fines à Susianis dividit.

In qua Solis insula rubens semper.] Delrius notat libro suo abesse illud *semper* : nostri omnes habuere. Plinius : *Insula qua Solis appellatur & eadem cubile nympha-rum rubens, in qua nullum non animal absumitur*. Nec discrepant ab hac lectione libri veteres, nisi quod habent alio ordine : *& eadem Nympha-rum cubile rubens*. Pincianus tamen emendari volebat in illis Plinii verbis : *& eadem Nympha Nereidis cubile* : vel etiam simpliciter, *Nereidis cubile*, absque illo *Nympha*. Quippe Arrianus tradit insulam illam sacram Soli Nympham quamdam Nereida tenuisse. Nihil ille, ut apparet, vestigia veteris scripturæ curabat. Si quid mutandum censerem ex propiore nec minus vera conjectura id facerem legendo :

B Et eadem cubile Nympha-rum unius. Arrianus : ἀκούω δὲ καὶ ἄλλον λόγον ὑπὲρ τῆς νήσου ταύτης λεγόμενον, οἰκῆσθαι τὴν νῆσον ταύτην μίαν τῶν Νηρηίδων. Ceterum, si vitium est in illis verbis, certe Solini ætate Plinii exemplaria jam tum occupasse oportet hoc mendum, quem non aliter legisse certum est. Diximus supra non ex Nearchi ut Arrianum, sed ex Onesicriti scripto eam navigationem describere Plinium. Et proinde mirum non esse, si in multis cum Arriano non conveniat ipsi. Vereor igitur

C ut suspicio mea vera sit. Onesicritus hanc insulam Ἐρυθραίην si forte vocaverat, tanquam in mari Erythro sitam ; ut est revera. Sed quia Soli sacra erat, propterea Ἐρυθραίαν appellatam forte somniaverit Plinius, & rubentem verterit ; quia autem nympha-rum sedes, idcirco & cubile rubens Nympha-rum eam indigetaverit. Sic Erythraas lanas ab oppido Asiae Erythra sic dictas ipse rutilas interpretatus est. Atqui Ἐρυθραίων non rutilum aut rubens significat, sed est nomen ἐθνικὸν ac ποικίλον. Rubrum mare Græci vocant Ἐρυθρὸν θάλασσαν, cujus ἐθνικὸν est Erythraum. Ut Erythraei lapilli : Erythraea concha. Inde ergo & νῆσος Ἐρυθραία, vel δὲ νῆσος Ἐρυθραία, quæ in mari rubro sita est. Alias si quid esset mutandum, probarem unice legi : *cubile Nympha-rum unius*. Nec enim

D omnibus Nymphis, aut pluribus illa insula sedem præbuit, sed uni. Μία τῶν Νηρηίδων. Arrianus huic insulae nomen ex Nearchi relatione reddit, Νόσσιλα, τὴν ταύτην ἰσλὴν ἡλὶς ἔλεγον εἶναι οἱ ὅππῃς οἱ, ἢ Νόσιλα καλεῖσθαι. Onesicritus nomina mansionum non apposuerat. Eum sequitur Plinius, qui nomen hujus insulae nesciit, ac ideo tacuit. Mela insulam istam contra Indi ostia sitam asserit. Sic enim corrigendum in ejus verbis esse jam viderunt doctissimi viri : *Contra Indi ostia insula est, qua vocatur Solis, adeo inhabitabilis ut ingressos vis circumfusi aëris exanimet confestim*. Sed immane quantum ab ostiis Indi hæc insula remota sit, utpote in sinu, cui prætendunt

E Ichthyophagi, posita. Nec quicquam facit quod Plutarchus in commentariolo de fluminibus Indum amnem ait magno impetu decurrere in terram Ichthyophagorum. Populi hoc nomine non uni fuere. Nam & Arabici sinus ora Ichthyophagos habuit in parte Troglodytarum, ut ex Agatharchide constat. Quinetiam Diodorus Siculus Ichthyophagos ab ora Carmaniae ac Gedrosiae usque ad intima sinus Arabici tenuisse prodit, qui

F sinus Arabicus ab uno latere Troglodytas prætentos habet, ab altero Felicis Arabiae populos. Περὶ πρώτων δὲ, inquit, τῶν ἰχθυοφάγων ἐρεμῶν, τῶν κατοικούντων τὴν περὶ Ἀλβαν τὴν ἀπὸ Καρμανίας ἢ Γεδρωσίας εἰς τὴν ἐρυθραίαν ἢ μυχὸς δὲ καὶ τὴν Ἀραβίαν καλὸν ἰδρυμένον. Hoc si verum est, Ichthyophagos etiam in illa parte fuisse censendum est, qua Indus in mare evolvitur. Atqui Ichthyophagi illi qui ad Indi amnis ostia colunt, longo distant intervallo ab his Ichthyophagis, qui vicini sunt Carmaniae, in quorum sinu Solis insula jacet. Inde erroris ansa Melæ videtur præbita, qui insulam illam Solis contra Indi ostia metatur. Sed & Plinius similem errandi materiem

G ex verbis Pomponii arripuit, dum insulam Solis in eo trajectu ponit, qui Taprobanen & latus Indiae meridionale interfuit. Nam Pomponius post mentionem Taprobanæ statim insulam Solis commemorat. Martianus quoque in pari peccato, dum eos sequi vult, deprehenditur. Taprobanæ mentione facta protinus subjicit : *dehinc habitant Ichthyophagi*. Nec longe insula Solis qua dicitur, & Nympha-rum cubile rubens. At Deus bone ! quam longe tum Ichthyophagi, tum insula Solis illa dissident

diffident à Taprobane. Sed hæc sunt auctorum veterum παραρρήματα, quibus ideo ignoscendum putamus, quia homines fuerunt; & quia nostris quoque ignosci volumus.

Pag. 61. G. Ab Hytani Carmania flumine septentriones primum vident.] Ita hæcenus editi nomen hujus Carmaniae amnis nuncuparunt. Veteres nostri legunt: ab Azario. In quibusdam codicibus reperi scriptum: Abiam Germania flumine. An scribendum: ab Anami Carmania flumine. Certe is est, quem Ἀναμιν vocat Arrianus in Indicis: καὶ πλωσαντες τοὺς ἑκατὸν ὁρμίζοντες καὶ τὸν ποταμὸν Ἀναμιν. Ὁ δὲ ἡὼρ ὁ Ἀρμύζιος ἐκαλέετο. Arriano Ἀρμύζιος dicitur, quæ πόλις Ἀρμύζα Ptolemæo: Marciano Heracleotæ Ἀρμύζιος. Hunc eundem fluvium Ptolemæus appellat Ἀνδανιν, Marcianus Ἀδδανιν. Ptolemæus: Ἀνδάνι ποταμὸς ἐκβολαί. Ἀρμύζα πόλις, Ἀρμύζιον ἄκρον. Plinio in editis vocatur Hytani. In scriptis, Hytani, corruptissime. Nec enim dubium est quin eundem fluvium designaverit qui Arriano Ἀναμιν, Ptolemæo Ἀνδανιν, Marciano Ἀδδανιν, Solino Azanius. Nam post eum fluvium sequi facit promontorium Carmaniae, quod exadversum sitos Macas respicit. Inde, inquit, promontorium Carmania est, ex quo in adversa ora ad gentem Arabiae Macas trajectus distat L. M. P. Hoc promontorium esse Ἀρμύζιον satis constat. Ibidem ponit insulas tres, quarum Organa tantum habitatur. Veteres libri ibi scribunt: Horacula, vel Oracla. Omnino scribendum, Oroacla, vel Oaracla. Arrianus: καὶ ἡ μὲν ἐρήμη νῆσος Ὀργανα ἐκαλέετο, εἰς ἣν δὲ ὤρμηθσαν Ὀάρακτα. Non igitur Organa fuit, quæ habitaretur, sed Oaracla. Statim ab Harmozæ istas insulas præternavigavit Alexandri classis. Marciano Heracleotæ in periplo Carmaniae Ὀοράκτα nominatur, haud longe ab ostiis fluminis Addanis: ὅπου δὲ Ἀχιβάδα ποταμὸς ὅπῃ Ἀδδάνι ποταμὸς ἐκβολαίς συνέρχεται. Παράκειται δὲ τοῖς πεποις τέτοις νῆσος Ὀοράκτα. In ea insula Oaracla sepulcrum fuisse Erythræ regis, qui nomen mari fecit, notat Arrianus. Dionysius Ὀγυριν vocat eam insulam, in qua tumulatus creditur rex Erythras:

Ἐστὶ δὲ τοῖς πεποιτοῖς Καρμανίαν ἐκπορῶν ἄκρης Ὀγυρις: ἐν τῇ τε τύμῳ Ἐρυθραῖς βασιλῆος.

Illa Ἐρμανίς ἄκρης est Armozon Carmaniae promontorium. Tres insulas in eo situ fuisse docet Plinius, quarum duas esse desertas, tertiam habitari, cui nomen Oaracla. Hæc est, in qua sepultum Erythran dicit Arrianus. Ex reliquis duabus alteri nomen Organa. Tertia forsan fuerit Ogyris, quam alii sepulcro Erythræ claram voluere, non Oroacla. Mela: aliquot sunt in medio insula sita. Ogyris, quod in ea Erythra regis monumentum est, magis clara quam cetera. Eadem habet & Plinius. Unde hæc illi? Sed ecce aliam differentiam, magisque mirandam. Strabo lib. xvi τὴν Ἐρυθρὰν vocat hanc insulam, in qua monumentum Regis Erythræ: & citat auctorem Nearchum, qui idem auctor est Arriano eam insulam nominanti Oaracla. Sic habet Strabo: ὅπου δὲ τῆς Καρμανίας εἰρήκασσι καὶ Νέαρχος καὶ Ὀρμύζιος νῆσον τὴν Ἐρυθρὰν καὶ τὸν νότον πελάγιον ἐν διαχίλοις τοῖς, ἐν ἣ τὰ φῶς ἐρυθρὰ δεικνύται, χωρὶς μέγα, αἰετοῖς φοίνικας κατέφυτον. Hoc profecto esset mirum, si verum esset. Sed non alium in Strabone locum extare puto corruptionem isto, nec vero feliciter emendari potuisse quam hoc modo: ὅπου δὲ τῆς Καρμανίας ἄκρης φησὶ Νέαρχος Ὀρμύζιος νῆσον ἐρήμην καὶ τὸν νότον πελάγιον ἐν διαχίλοις τοῖς. Nullum auctorem veterem Ὀρμύζιον nomine novi. Ogyris insulæ nomen ille occupabat. Ergo Ogyris insula Nearchi, quæ Erythræ sepulcrum habuit. Quem sequuntur Mela, Plinius, Dionysius, & alii. Nec sane alium hujus sententiæ habere potuerunt auctorem præter Onesicritum, aut Nearchum. Atqui Arrianus ejusdem Nearchi auctoritate in insula Oaracla id monumentum collocat. Alterutrum igitur hallucinatum esse oportet, aut Strabonem, aut Arrianum. Sed hunc potius puto. Nam Strabo paulo post Oaraclæ insulæ meminit ex eodem Nearchi, nec Erythræ regis monumenti mentionem ullam in ea insula fecit, quum alia particularia memoret ad eam pertinentia: φησὶ δὲ ὁ Νέαρχος τὴν Μιθροπάσιν ἐν τυχρὴν ἀν-

τοῖς μετ' Ἀμαζώνων, τὸν δὲ Ἀμαζώνων ἐπὶ τὴν νῆσον τὴν ἐν τῇ Περσικῇ κόλπῳ, καλεῖσθαι τὴν νῆσον Δόρακτα. Immo legendum Ὀάρακτα. Male Casaubonus Δώρα ex Stephano emendabat. Arrianus eam insulam vocat Ὀάρακτα, & Ἀμαζώνων illius meminit insulæ reguli, qui cum Nearchi Susa navigavit, sed Μαζώνων appellat. Ita enim de Oaracla scribit: καὶ ὁ ὑπαρχὸς τῆς νήσου Μαζώνων σὺν ὧν αὐτοῖσι μέγας Σάων, ἐξελόντος ἡγεμὸν ἔπαυσε. Addit: ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ, ἔλεγον καὶ ἑτέρας διωκόμενους τῆς χώρας ταύτης δεικνύσθαι τὸν τάφον: ὄνομα δὲ αὐτοῦ ἐρυθρὸς εἶναι. Non in Oaracla, sed in Ogyri vicina fuit illud sepulcrum Erythræ, ut Strabo ex Nearchi fide refert. Sequentia apud eum etiam corruptissima: καλεῖσθαι τὴν νῆσον Ὀάρακτα. Εἰς ταύτῃ τῇ νήσῳ Μιθροπάσιν κατέφυγον ξένιας τυχεῖν καὶ τὴν Ἐξωγύρεν ἡσομένην ἄφοδον. Censeo hæc emendata fore si legatur: ξένιας τυχεῖν καὶ τὴν ἐξ Ὀγυρὸς ἄφοδον. Ogyris insula deserta, è qua Mithropastes in Oaracla vicinam ac culam confugit, ibique à Mazene insulæ regulo humaniter exceptus est. Eum Mazenem vel Amazenem, ducem navigationis usque ad Susa Macedonibus se præbuisse tradit Strabo ut Arrianus: τὸν δὲ Ἀμαζώνων καὶ καὶ ἡγεμόνα ἔπαυσε ζῆναι. Ut scias ab eodem fonte utrumque hausisse. Sed hallucinatus est Arrianus, qui Oaraclæ insulæ sepulcrum Erythræ donavit, quod fuit in Ogyri. Memoriter, ut apparet, & ex pectore, non consulto libro, hæc literis mandavit. Tres igitur illæ insulæ vicinæ ac prope junctæ in Persico sinu Organa, Oaracla, & Ogyris. Ptolemæus inter insulas, quæ objacent Persidi, unam Alexandri nomine indiget, quæ & Aracia dicta sit: Ἀλεξάνδρις, ἢ καὶ Ἀρακία. An rescribendum? Ὀάρακτα. Illa est, ad quam adpulerunt Alexandri naves, quam videntur Macedones nomine Alexandri vocitasse. Arrianus: εἰς ἣν δὲ ὤρμηθσαν Ὀάρακτα. Sed & apud Plinium capite xxv fortasse pro Aratia vel Aracha, ut ibi habent libri, reponendum Oaracla in his verbis: contra Persidem insula Philos, Cassandra, Aratia. Ubi Philos pro Tylos perperam scriptum. Pro Cassandra libri legunt Cassandra. Forte legendum: Icarus, Dora. Pro Aratia scribunt iidem codices Aracha. Supra correxī Aradia pro Arado. Nec dum poenitet hujus emendationis. Nam hæc sunt insulæ quatuor, quas capite xxi in sinu esse dicit ante Persida: à quibus sejungit tres illas alias, quas supra memoravimus, quarum una dicitur Oaracla. Certe Oaracla non est ex iis insulis, quæ sunt in sinu contra Persidem, quas τῇ Περσίδι ἀπέναντι dicit Ptolemæus. In sinu quidem sunt Persico, sed Persidi non adjacent. At Ἀρακία Ptolemæi ἀπέναντι τῇ Περσίδι, & Plinii Aracha, quæ eadem est cum Ptolemæi Ἀρακία. Non potest igitur esse Oaracla. Præterea idem Ptolemæus Oaraclæ meminit, quam Carmaniae adjacere scribit. Sed male vocatur in ejus libris Ὀοράκτα pro Ὀάρακτα. Turbant multa ac mutant auctores, nec sibi constant ipsis. Plinio Philos & Cassandra insulæ contra Persidem. Supra corrigere memini Tylos, Icarus, Dora. Sed forte melius legatur: Ilas, & Caicandra. Arriano in Nearchi navigatione contra Persidem, ἰλας χωρὶς, ἵνα λιμὴν περὶ νῆσος σμικρῆς καὶ ἐρήμης ζῆναι. Ὀνομα τῇ νήσῳ Καίκανδρος. Plinius ἰλαν pro insula videtur numerasse. Initio tamen capituli meminit Cassandri insulæ desertæ, quæ eadem est cum hac Caicandra. Sed talis ubique Plinius. Nearchi & Onesicrito Oaraclæ vicina altera insula Organa. Arrianus: καὶ ἡ μὲν ἐρήμη νῆσος Ὀργανα ἐκαλέετο: εἰς ἣν δὲ ὤρμηθσαν Ὀάρακτα. Ptolemæus Ὀργανα longo intervallo relegat ab Oaracla, & prope Sachaliten sinum ponit. Præterea Ichthyophagos non Carmanis facit vicinos, nec eorum ἀπέναντι statuit Carmaniae contiguam, sed in contraria ora collocat in parte Arabum, ubi sunt Macæ. Post Oaracla in navigatione Nearchi Arrianus insulam Pylora nominat, & vicum Sidodone, mox promontorium Tarsian, & insulam Cataean Veneri sacram. Plinius ex Onesicrito eandem navigationem describens ab Oaraclis quatuor recenset insulas in sinu ante Persida. Deinde Acrotadus insula eidem recensetur. Libri scribunt. Athrotadus. Forte scribendum: Insula Catae, Aradus: vel, quomodo verius puto: Insula Caicandras. Nam post Cataean Arrianus insulam Καίκαν-

ἄρον recenset. Mox Plinius *Gauratas* nominat, in quibus *Chiani* gens. Arrianus pro his habet Ἀπόσα & Γάσα. In Plinio deinde sequuntur flumen *Hyperis*, vel, ut libri habent, *Syperis*, & *Sitiogagus*. Arriano sunt Ἀρεὼν Σιταγὸς. Jam inde apud Plinium: flumen navigabile *Phiristinus*: insula sine nomine: flumen *Granis* modicarum navium capax. In libris *Phrytinas* & *Granis* hi fluvii vocantur. Arriano Πάδαρχος & ῥεγνίς. Sequitur apud Plinium: dextra ejus accolunt *Deximontani* qui bitumen perficiunt. Quæ sunt labe infecta. Emenda: dextram ejus accolunt *Oxii* montani. Post hæc Arrianus ponit fluvium ῥώγονιν & Βερίζαν. Ptolemæo Ῥογόναν & Βερίζαν vocantur in ora *Perfidis*. Horum non meminit Plinius in eo periplo, sed statim subicit: flumen *Oroat*is ostio difficili. Libri omnes legunt: *Zarotis*. Arriano Ἀροσίς dicitur: ὅτε δὴ ὁρμίζοντα ἔστι ποταμῶ. Ὀρομα ἢ τῆς ποταμῶ Ἀροσίς. Μέχρι δὲ, inquit, Πέρου οἰκίεσι. Ergo fluvius ille *Perfidis* ultimus. Plinius cap. xxv. Inde *Perfidis* initium ad flumen *Oroatim*, quo dividitur ab *Elymaide*. Ibi exemplaria scribunt *Oratin*. Sed Strabo & Ptolemæus vocant Ὀροάιν. Et sic restituendum videtur Arriano. Has notare libuit differentias ex Arriano, qui *Nearchum* sequi proficitur, & ex Plinio qui *Onesicritum*. Quæ profecto non minimam mihi incusserunt admirationem. Notare etiam libet diversitatem non contemnendam. Plinius cap. xxv ita scribit: à promontorio *Carmanis* junguntur *Armozæi*. Quidam interponunt *Arbios* ccccxii toto littore. Ibi portus *Macedonum*, & ara *Alexandri* in promontorio. *Amnes Saganos*. Dein *Daras* & *Salsos*. Ab eo promontorium *Themistæas*, insula *Aphrodisias* habitatur, inde *Perfidis* initium ad flumen *Oroatim*. Hæc habere Plinium puto ab *Onesicrito*. Certe ex eadem navigatione hæc accepta ferri debent, qua ex *India* classem *Alexandri* *Susa* usque cum *Nearcho* reduxit. Hæc ergo notemus diversitatem *Nearchi* & *Onesicriti*: Ab eo promontorium *Themistæas*, insula *Aphrodisias*, inde *Perfidis* initium. Arriano promontorium illud *Ταροσία* vocatur, insula vero *Κατύη*. Eam Ἀφροδισιάδα videtur vocasse *Onesicritus*, quod esset *Veneri* sacra. *Nearchus* proprio eam nomine nuncupavit, quo ab indigenis censebatur. Ἀντὶ ἰρὴ Ἑρμῆος ἢ Ἀφροδίτης ἐλέγετο. Ab ea insula *Perfidis* initium statuit ex *Nearcho* Arrianus: μέχρι δὲ ἢ *Καρχαρινῆς*, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς Πέρου ἐχέει. Sic Plinius ab illa *Aphrodisiade* initium *Perfidis* ponit usque ad flumen *Oroatim*, quo *Perfidis* ora maritima finiebatur. Itaque constat *Κατύη* Arriani *Veneri* sacram eandem esse cum illa *Aphrodisiade* Plinii. Ergo & *Themistæas* promontorium idem cum *Ταροσίη* ἀρεῶ Arriani. Nam ab illo promontorio eam insulam tenuit *Alexandri* classis. Arrianus promontorium *Carmanis* non nominat, sed loci Ἀρμύζεια meminit tantum, ubi ex *India* revertens exscensionem fecit *Alexandri* classis ad fluvium *Anamin*: ὁρμίζοντα ἢ τὸν ποταμὸν Ἀνάμιν. Ὡς ἢ χαρὸς Ἀρμύζεια ἐκάλειτο. Plinio *Armozæi* dicuntur. Promontorio, inquit, *Carmanis* junguntur *Armozæi*. Ibi portus *Macedonum* & ara *Alexandri* in promontorio. Arrianus: ἐν ταύτῃ ἢ ἐκβαίνουσιν ἐκ τῶν νεῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ποταμῶν πίνων ὁρμίζουσι ἀνεπαύοντο. Hoc promontorium Ἀρμύζιον etiam dictum est sequenti ætate, quasi conveniens & commodum. Ibi *amnes Saganos*, dein *Daras* & *Salsos*. Veteres Plinii codices hæc scriptum præferunt: *amnis Siccanas*, deinde *ratinus* & *salsum*. In aliis legitur: Dein *Dratinus* & *Salsa*. Ab eo promontorium *Themistæas*. Arriano Ἀνάμιν in illo loco fluvius recensetur. Ptolemæo Ἀνάμιν. Post *Andanin* *Saganas* eidem ponitur versus occidentem naviganti, quem cursum tenuit *Alexandri* classis. Is est sine dubio, qui *Siccanas* Plinio vocatur, pro *Siganas* vel *Saganas*. Sic *Direum* locus Nostro pro *Dareum*. Is etiam esse debet quem cap. xxi i i *Hyctanin* *Carmanis* flumen vocant libri pro *Siccanin*, vel *Siganan*. Pro eo *Azanin*, vel *Azanium* posuit *Solinus* hoc loco, qui est aliorum Ἀζάνιν vel Ἀδδάνιν. Sic *Μέδιαις* & *Μέζιπιν* idem, ut infra dicam. Plinio tamen etiam *Ananin* vocatur, qui est Arriani Ἀνάμιν. Ita enim scribunt apud eum veteres libri cap. xxi i i de *Carmania*: ab initio ejus ad flumen *Sabi*, centum *M. P.* inde vineas colit & arva ad flumen *Ananin*, xxv. *M. spatio*. Regio vocatur *Armozia*. Ibi correxerunt *Andanin*. Quod

A non debueret. Nam Ἀνάμιν, vel Ἀνάμιν *Nearcho*, qui posterioribus dictus est Ἀδάνιν. De *Ratino*, vel *Dratino* & *Salsa* nihil legi. Post *Siganam* ad occidentem pergenti occurrunt *Achidana*, & *Corus*, & *Chatraps* fluvii apud Ptolemæum, quorum nomina hæc puto apud Plinium reponenda. Dein *Echidana* & *Chatraps*. Male apud Ptolemæum Ἀχιδανὰ ποταμὸς ἐκβαλὰς πρὸς Κάδουπον, ut habet recte *Martianus*. Aut igitur mutata nomina horum amnium ævo sequenti oportet, aut eadem esse, sed in Plinio à librariis corrupta. *Andanis* mentio apud *Melam*: *Cethis* per *Carmanios* supra *Andanis* & *Corios* effluunt. Hic *Andanis* correctorum est amnis non *Carmaniorum*. Libri habent: *Sethis* per *Carmanios*, supra *sandis Choros* effluunt. Scribo ego: *Sethis* per *Carmanios*, ad *Pasargadas* *Coros* effluunt. Straboni Κόρος amnis πρὸς Πασαργάδας ἔχει. De *Sethi* non liquet. De *Coro* supra dictum, & paulo post dicendum. Plinio *Zethis* urbs *Carmanis* fortasse & fluvius. Nam & *Sabis* eidem *Carmanis* fluvius, quum Ptolemæo *Σαβίς* ejusdem *Carmanis* sit oppidum, qui nullum amnem isto nomine in ea regione agnoscit.

Achamenides in hoc tractu sedes fecerunt. Ita libri omnes *Solini*, nullo excepto. Hos dico quos viderim. Plinius de flumine *Carmania* *Sigani* vel *Anani* loquens ait, *Achamenidas* usque illo tenuisse. Hi sunt *Achæmenidæ*, αἱ Ἀχαιμενίδαι. Cur *Solino* libuerit *Achamenides* in nominandi casu dicere pro *Achæmenide*, causam nihil video. Nam *Achamenides* sunt αἱ Ἀχαιμενίδαι, mulieres nempe *Achæmenis*, *Hesychius*: Ἀχαιμενίδαι, αἱ Περσίδαι. Atqui supra sic etiam extulit, *Gandarides* populus, pro *Gandarida*, οἱ Γανδαρίδαι. Quod non alia ratione inductus formasse videtur, quam ex gignendi casu *Gandaridum*, pro *Gandaridarum*. Sic gloria *Dardanidum* poetæ, τῶν Δαρδανιδῶν, à recto Δαρδανιδῶν, qui non recte dicerentur *Dardanides*. Eodem errore *Athacos* populos & *Athacenum* sinum commentus est Noster ab eo, quod *Athacorum* gentem dixerat Plinius, τὸ τῶν Ἀθακῶν ἔθνος, qui sunt Ἀθάνες. Ille putavit esse Ἀθάνες. Quod ad istos *Achæmenidas* attinet, non ad flumen *Carmanis* *Saganan*, aut *Ananin* sedes eos posuisse Plinius tradit, sed usque illo tenuisse. Præterea *Achamenida* non populus *Perfidis* fuit, sed familia, vel tribus apud *Pasargadas*. Nam Ἀχαιμενίδαι patronymicum est nomen ab *Achæmene*, qui ad *Perseum* genus suum referebat. Unde Ἀχαιμενίδαι, Περσίδαι, à *Perseo*: ut *Θησεΐδαι* à *Theseo*; *Φινεΐδαι* à *Phineo*. *Herodotus* *Musa* prima: τετῶν Πασαργάδων εἰσὶν ἄριστοι, ἐν τοῖς ἢ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτην, ἐνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσίδαι γέγονασι. *Achæmenidæ* tribus, unde reges *Perfidis* originem duxerunt. Non hoc cum dicere opinor, *Achæmenem*, à quo *Achæmenidæ* dicti, esse antiquiorem *Perseo*, à quo *Perfidæ* oriundi. Sed *Achæmenes* ille *Perfida* & ipse fuit, unde ceteri reges indidem trahentes originem, & tribus *Achæmenidæ*. *Hesychius*: Ἀχαιμενὴς Πέρσης ὑπὸ Ἀχαιμενέως βασιλέως. *Herodoto* Ἀχαιμενὴς quidam narratur *Darii* filius, & *Xerxis* illius frater, qui in *Græciam* sumpsit expeditionem. Verum ab illo *Achæmene* denominationem & ortum adepti non sunt *Achæmenidæ*, sed ab alio antiquiore, qui *Cambyſis* pater fuit, *Cyri* avus. Hoc enim ordine sic majores suos recenset *Xerxes* apud *Herodotum*: μὴ γὰρ εἴλω ἐκ Δαρείου ἢ Τάσπεου, ἢ Ἀρσίμεου, ἢ Ἀεσίμειου, ἢ Τείσπεου, ἢ Κύρου, ἢ Καμβύσιου, ἢ Ἀχαιμενέου γέγονας μὴ πτωρησάμενους τῶν Ἀθλιωτάων. Non alius originem suam repetit, quam ab *Achæmene* *Cyri* avo, ad quem tamen nihil pertinuit *Darius* pater *Xerxis*. Nam *Xerxes* maternum avum habuit *Cyrum*, abavum *Achæmenem*. Ex filia quippe *Cyri* *Cambyſis* sorore, & *Dario* natus *Xerxes*. Non video igitur quomodo tot gradibus per lineam directam *Achæmenem* generis sui auctorem ascendere potuerit *Xerxes*. Etenim pater ejus *Darius* occisis magis *Cambyſi* successit *Cyri* filio. Quem itaque avum habuit maternum *Cyrum*, si ordine illo genealogiæ procedas, quintum avum habiturus fuit. *Teispes* quippe ibi vocatur *Cyri* filius, qui tritavus *Dario* patri ejus fuit. Per rerum naturam fieri non potuit, ut *Teispes* idem *Cyri* filius, & *Darii* tritavus fuerit, quum *Darius* ex *Cyri* filia natos habuerit. Præterea falsum est *Teispen*

Teispen filium fuisse Cyri, quia Cyrus duos tantum filios reliquit, Smerdin & Cambylen. Sed in ea denu-meratione tam paterni generis auctores, quam mater-nos recensuit fortasse Xerxes. Quare sic legendum videatur: μή γ' εἴλω ἐκ Δαρείου ὁ Τσαίανος, τῷ Ἀργαί-μεν, τῷ Δελιάμεν, τῷ Τείανος, μηδὲ τῷ Κύρῳ τῷ Καμ-βύσῳ, τῷ Ἀχαιμένειο γονώϊ. Cambyfes in his Cyri filius non nominatur, quia Xerxi nec inter avos pater-nos fuit, nec inter maternos, sed avunculus tantum. Achæmenes igitur ille est, à quo *Achamenida*, Cyri avus, qui primus imperium à Medis ad Persas transtu-lit. Atqui apud eundem Herodotum lib. 1 non Achæmenes Cambyfæ illius pater memoratur, qui genuit Cyrum, sed alius Cyrus. Ita enim scribit de Cyro Aftyagis ex filia nepote: ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυαγῆος θυγατρὸς, καὶ Καμβύσῳ τῷ Κύρῳ. Ce-terum hic Cambyfes filius dicitur Achæmenis à Xerxe quo loco genealogiam suam expungit. Ut ut sit, an-tiquus Achæmenes oriundo Persa Cyri illius avus fuit, qui imperium Medorum subvertit, & ad Persas tran-scripsit. Ille autem Achæmenes ad Perseum origi-nis suæ principium referebat, à cuius filio vel nepo-te Perse gens Persarum nominata est. Stephanus: Πέρσων τὸ ἐθνὸν ὡς Πέρσης τῷ Μηδείᾳ. Immo Andro-medæ. Nam Perseo & Andromeda natus Perses, à quo Persæ dicti. Herodotus Musa septima. Agathar-chides ἐκγονον, id est, nepotem Persei vocat, quem ple-risque Græci Persarum nominis auctorem fuisse volunt. Apollodorus lib. 11: Bibliothecæ de Perseo: ἐχόντων τὴν αὐτῷ πατρὶος πρὶν μὲν εἰσεῖν εἰς τὴν Ἑλλάδα Πέρσῳ, ὃν καὶ Κηφεὶ κατέλιπον. Ἀπὸ τούτου ἡ τῶν Περσῶν βασιλεία λεγέται γυνεὸς. Hi sunt, quos Περσεΐδας βασιλεῖς appellatos tra-dit Herodotus, qui ex Achæmene oriundi: à quo & Ἀχαιμενίδαι tribus. Achæmenes igitur ille à Persa filio Persei vel nepote genus traxit. Stephanus Ægei fi-lium facit. Ἀχαιμενεία ἡ Περσικὴ μοῖρα, ὡς Ἀχαιμένους τῷ Ἀργεῶ. Intelligit Ægeo & Medea natum. Nam Medea post interfectos liberos Corintho Athenas fugit, & Ægeo nupsit. Ex quo; ut videntur quidam pro-didisse, natum habuit Achæmenem: ut etiam alii tra-didere, Persen. Nam Stephanus Πέρσῳ filium Me-dæ facit. Hinc igitur *Achamenida* ex genere regio à Perseo: unde & *Persida* quoque dicti. Xerxes, qui Græciæ bellum intulit, per matrem saltem hoc genus cognatione attingebat. Ceterum pater ejus Darius ab eo genere extraneus erat. Cambyfes apud Herodo-tum, quum Magi regiam occupassent, Achæmenidas qui adierant præcipue compellat & obtestatur, ne post ejus mortem regnum ad Medos iterum transire pate-rentur, aut in Magorum potestate relinquerent: καὶ δὴ ὑμῖν τὰδε θρησκυπῆται, θεοὶ τῶν βασιλευσῶν θρησκυπῶν, καὶ πάντων ὑμῶν, καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδῶν τοῖσι παρεῖσι, μή περὶ-δῶν τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῖς ἐς Μήδους μεταβῶσιν. Stephanus Ἀχαιμενίδαν appellat μοῖραν. Idem μοῖρα quod φυλή. Hefychius: μοῖρας, μερίσι, φυλῇ. Strabo Ἀχαιμενί-δας φύλον vocat, & Persidis interiora colere dicit usque ad Carmaniæ fines, cum Patifchorenfibus & Magis. Φάλα grammatici interpretantur συγγενικά γένος.

Inter Carmania promontorium & Arabiam quinquaginta milia passuum interjacent.] Hoc erat promontorium quod dicebatur Ἀρμόζον. Plinius nusquam illius pro-montorii cum suo nomine meminit, sed simpliciter vo-cat Carmaniæ promontorium. Strabo ex Eratosthe-ne Ἀρμόζον appellat. Onesicritus nec Nearchus, quos habet auctores Plinius, nominatim hujus non memi-nerant, ideo nec iste, qui Plinium sequitur. Adeo breve spatium inter utramque prominentiam patebat, ut ab una cerneretur altera: ὥς ἐξ Ἀρμόζοντος τῷ τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου, πρὸ τῆς Ἀραβίας ἀφορώται πρὸ ἐν Μάκας. Solinus quinquaginta milibus passuum hoc intervallum taxavit, ex Plinio, iste ex Onesicrito: Inde promontorium Carmania est, ex quo in adversa ora ad gentem Arabia Macas trajetibus distat L. M. P. Op-positum in Macis promontorium caret nomine, sed ἀκρωτηρίου πρὸ ἐν Μάκας appellatur à populis circumja-centibus. Ammianus tamen Marcellinus hoc pro-montorium *Maces* ab incolis vocatum tradit lib. xxiii. Cujus ostia adeo perhibentur esse angusta, ut ex *Armo-zonie* Carmania promontorio contra oppositum aliud pro-

montorium, quo.] *appellant incolæ Maces, sine impedimen-to cernatur.* Ipsi quidem incolæ vocantur Μάκας, ipsum promontorium Strabo πρὸ ἐν Μάκας dicitur. Inde ἡ Μάκας ἀκρὸς posset dici. Hoc ipsum tamen puto esse promontorium, quod Arrianus ex Nearcho appella-tum scribit Μάκας, his verbis: καὶ οἱ τῶν χωρῶν ἐκείνων δαή-μονες, τῆς Ἀραβίας ἔλεγον τὴν ἀντιπρὸς τὴν ἀντιπρὸς ἀκρὸν, κα-λέεσθαι τὴν Μάκας. Ἐνθεν τὸ κιννάρωμα τὸ καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν πρὸς Ἀραβίας ἀκρὸς καλέεσθαι. Non dubium est esse. Nam huic ex adverso facit respondere in ora contraria locum Ἀρμόζον, à quo Ἀρμόζοι populi Plinio. Unde & pro-montorium Ἀρμόζον. Sed videretur potius legendum: καλέεσθαι τὴν Μάκας. Ἡ Μάκας ἀκρὸς a populis qui Μά-κας cicutur. Stephanus: Μάκας, ἐθνὸν μεταξὺ Καρ-μανίας καὶ Ἀραβίας. Immo, Arabiæ populi sed oppositè Carmaniæ.

Deinde tres insule circa quas egrediuntur hydri marini.] Hæ tres insulæ sunt, quarum una *Oaracta* Plinio, fo-la ex tribus habitabilis. Reliquis duabus nomina *Or-gana* & *Ogyris*. Hæ quidem Carmaniæ objacent con-tinenti. Non tamen circa istas egrediuntur hydri ma-rini, verum circa alias quatuor, quæ ante Persidam sitæ sunt. Plinius: *Insula tres, quarum Oaracta tantum ha-bitatur aquosa, à continenti xxv. M. P. Insula quatuor jam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini vicinè cubitum terruere classem.* Solinus quatuor istas in medio insulas prætermisit, & circa illas tres priores hydros ma-rinos egredi scribit. Quod falsum est. Plinius alio loco insulas contra Persidem nominat, *Philos, Cassan-dram, & Arariam*. Hæ tres sunt, non quatuor. Le-gebam aliquando: *Tylos, Icarus, Dora, & Aradia*. Ce-terum Tylos, & Icarus, & Aradus in sinu quidem Per-sico sunt, sed non contra Persidem. Tabula Peutin-geri *Orradum* in sinu Persico ponit, quæ esse debet Ara-dus. Ptolemæo insulæ κατὰ κράτος τῇ Περσίδι recen-sentur tres: *Ταξιανὰ, Σωφθὰ, Ἀλεξάνδρεια καὶ Ἀρακία*. Non dubium est quin apud Plinium scribi debeat *Ara-cia*. Nam libri ejus eo loco habent *Aracha*. Ammia-nus quem in omnibus Ptolemæum sequi observavimus, tres insulas in Perside memorat: *Insula vero videntur ibi tres tantum, Tibiana, & Phara, & Alexandria*. Puto scribendum, & *Alexandri*, subaudiendum insula, ut Ptolemæo Ἀλεξάνδρεια, ut subintelligatur νῆσος. Pro *Tibiana* apud Marcellinum scribitur in codicibus *Cadia-na*, quod est pro *Tabiana*, ut habet Ptolemæus. Alia est *Ταξιανὰ* in Suside. Stephanus: *Ταξιανὰ νῆσος πρὸ τῶν πελωδῶν ὑπὸ τῆς Συσσιανῆς*. Sic apud eundem scri-bendum, non *Συσσιανῆς* νῆσος. Totum illum Ammiani lo-cum sic puto concipiendum: *Tabiana, Sophtha, Aracia quæ & Alexandria*. De Caicandro diximus supra, & paulo post etiam sumus dicturi.

Usque in Indiam.] Libri: in usque Indiam. Ita lo-quitur noster: *in usque, ut ab usque*. Supra: *Elin ab us-que Sicyone mille ducenta stadia uno die transferunt*. Sic infra ad usque cap. lvi. Omne illud mare ab India ad us-que Gades.

Deinde terrestris iter Hydrem tenuis.] Plinius: à Co-pto camelis itur, aquationum ratione mansionibus disposi-tis. Prima appellatur *Hydrem*. Libri habent: *Hy-drem*. Atque ita passim in sequentibus scribunt. Nec aliter Solinus in suis legit codicibus. *Hydrem* est ὑδρείον locus aquationis. Ὑδρῶμα, ipsa aquatio. Strabo lib. xv. Ἀνάγκη δὲ ἐν ταῖς πλείοσι μακρὰς ὁδοῖς ὑδρεῖα, ἀκρωτηρίων καὶ πετραγῶν παλίων, ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ ἐξακρω-τίων. Idem dicit quod Plinius in alio itinere, mansio-nes necessario disponi aquationum ratione. Et paulo post: πρὸς τὴν ὑδρείων ἐστρατοπεδεύοντο. Longe ab hydreis, id est, aquationum locis. Idem alibi: ὑδρεῖα κατὰ κράτος ἀκρωτηρίων, ἀκρωτηρίων ἐστρατοπεδεύοντο. Ὑδρεῖον est *aquarium*: ὑδρῶμα, aqua-tio. Glossæ: ὑδρείον, lacum silanum, *aquarium*. Strabo lib. xvi de Ichthyophagis Æthiopicis, qui oram acco-lunt Arabici sinus: ἐνιοὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν κατὰ κράτος οἰκόν-των Ἀβὶ πέντε ἡμερῶν ὅττι τὰ ὑδρεῖα ἀνακρίνεται πανοικί μὲν πωανισμοῖ. Agatharchides, unde sumpsit, πωανισμὸν vo-cat de iisdem populis loquens: ὅττι τοῖς πωανισμοῖς τὸ νομάδιον καταλύσονται. Sic etiam appellat Diodorus in eadem hi-storia. Hæc ὑδρεῖα erant συγγενεῖς καὶ γλῶσσαι ὑδατος. Aliæ συγγενεῖς vocant. Ὑδρείον igitur est locus aquationis: ὑδρεῖα ipsa aquatio: ὑδρῶμα ipse aquandi actus. Glossæ: *aquatio*.

ὕδρεα. Cicero lib. III. Off. Hoc loco est Syracusis quid-
quid est piscium. Hic aquatio. Hac villa isti carere non pos-
sunt. Ambrosius in commentario cognomine: respon-
sum querenti aquationem illic esse; dulcis aqua gratia innu-
merabiles eo pisces convenire. Græci posteriores πὺ ὕδρε-
μα etiam dixerunt pro loco in quo erat aquatio. Au-
ctor peripli maris Erythraei: Ὀκίλις ἐχ' ἔως ἐμπόρου
ὡς ἔρμυ, ἢ ὕδρεμα, ἢ πρῶτῃ καὶ γωγῇ τοῖς εἶω δ' αἰετοῖν.
Idem post paulo: κώμη πρὸ θαλάσσης ὅρμος μὲν ὀπίτη-
δείας, ἢ ὕδρεμα γλυκύπερος, ἢ κρείσσον τῆς Ὀκίλειος ἐχ-
σα. Ita accipienda vox ὕδρεμα & apud Ptolemæum lib.
I. cap. X. Καὶ τὸν ἐκάστης ἡμέρας παρὰ τὸν αὐτὸς φησὶ ἐκ-
πείδου τὰς ὁδοὺς πλεονάκας, ὅτε ἐνδεχόμενον ὃν μόνον,
αἰὶνὰ ἢ ἀναλκάζον διὰ τὰς τῶν ὕδρεμάτων ἀποχὰς. Quin &
mansio prope Berenice, ubi aquabantur, quam Plinius
novum Hydreum appellat, alii καὶ τὸν ὕδρεμα voca-
tarunt: Mox ad novum Hydreum à Copto CCLXXXV. Ita
libri. Ad differentiam veteris Hydrei sic appellatum
est, quod in diverticulo erat duum milium: Est ἑ-
αλινδ Hydreum vetus, Troglodyticum nominatum, ubi
praesidium excubat, diverticulo duum milium. In itinera-
rio Antonii Augusti vocatur Canon Hydreuma. Sic
enim ibi scribi debet:

Canon Hydreuma M. P. XXVII.
Berenicen. M. P. XVIII.

In Tabula Peutingeri perperam Cenonidroma appella-
tur hæc mansio. Totum iter à Copto Berenice us-
que duodecimo confici die Plinius ait, & ducentis
quinquaginta octo milibus passuum definit, quod in-
terest spatii eo itinere conficiendum. Cui consentit
auctor Itinerarii veteris, ut hæc ejus verba in omni-
bus exemplaribus scripta reperi. Item à Copto Be-
renicen M. P. M. CCLVIII. Nomina deinde man-
sionum subjicit, quæ sunt undecim, ex quarum in-
tervallo summa colligitur, prout habent veteres libri,
non CCLVIII; sed CCLXI. Ideo Antiquarius ad
marginem adscripsit: Require, tria sunt super. In Peu-
tingeri Tabula idem iter descriptum, & per easdem
ferme & totidem mansiones reperitur. Numerusque
miliarium plane congruit, si modo duas decadas ad-
jeceris, quibus locis eas desiderari manifestum est. Sic
igitur habet:

A Copto Bernicide portum.	
Phenice.	XXII.
Affrodites.	XXIII.
Didymos.	XX.
Compasin.	XXV.
Dios.	XXII.
Xeron.	XXIII.
Philacon.	XXIII.
Apollonos.	XXIII.
Caban.	XXVII.
Cenonidroma.	XXIII.
Pernicide portum.	XXII.

Summa hæc subducta reddit numerum CCLVIII. Sed
in spatio, quod est à Copto ad Phenicen, decadem
unam adjecimus. Nam perperam in tabula depictum
XII. Quod non est legitimum unius diei iter. Auctor
Itinerarii XXVII milia passuum in eo intervallo ponit.
Alteram deinde decada adjunximus in itinere à Didy-
mo ad Compasin, ubi manifesto deest. Nam inter-
vallum illud XXII miliaribus æstimatur in Itinerario,
in Tabula viginti quinque. Sic fit numerus CCLVIII.
Tot milia Copto Berenice abesse tradit Plinius, &
veteris Itinerarium. Ex quo descriptionem totius iti-
neris illius non alienum fuerit heic adponere, ut com-
parari possit cum Tabulæ Itinerario.

Item à Copto Berenice.	CCLVIII.
Paniconiconon.	MPM. XXVII.
Didyme.	MPM. XXIII.
Affrodiro.	MPM. XX.
Compasi.	MPM. XXII.
Jovis.	MPM. XXIII.
Aristonis.	MPM. XXV.
Falacro.	MPM. XXV.
Apollonos.	MPM. XXIII.
Cabassi.	MPM. XXVII.
Canon Didreuma.	MPM. XXVII.
Berenicen.	MPM. XVIII.

A Ita prorsus hæc scripta exhibent tres antiquissimi co-
dices quos contuli. Hinc summa oritur CCLXI. Sed
tria supersunt milia, ut recte adnotavit antiquus libra-
rius. Pro Paniconiconon scribendum est Phæniconis come,
Φοινικῶν κώμη. In Tabula est Phanice pro Phænicon.
Pro Aristonis mansione eadem habet Xeron. Aristonis
cujusdam meminit Diodorus Siculus, quem Ptole-
mæus misit ad explorandum Arabicum sinum usque ad
Oceanum Indicum, qui Nepruno Pelagio aram con-
secravit in eo loco Arabici sinus, quod Ποσειδῶν appel-
latur. Meminit ibidem & Φοινικῶν loci, vel vici
maritimi magnopere commodi. Ab illo igitur Aristo-
ne hæc mansio nomen videtur invenisse. Quæ alio no-
mine & Xeron fortasse appellata à loci ariditate. Eadem
pro Phalacro legit Philacon. Quod verius puto; est
enim Φυλάκων, subaudiendo κώμη. Quod ibi scilicet
praesidium excubaret. De reliquis non habeo dice-
re ultra sit verior scriptura Tabulæ an Itinerarii. Nomina
sunt mansionum, quarum apud geographos nulla
extat mentio. Canon Hydreuma Plinio dicitur novum
Hydreum, καὶ τὸν ὕδρεον. Perperam in Tabula, Pernicide
portum, pro Berenices portum. Sed ita fortasse tum appel-
larunt.

Inde Ocelis Arabia portus tangitur.] In quibusdam li-
bris scriptum est, Oceli. In aliis: Ocalia. Straboni ex
Artemidoro Ὀκίλις. Plinio Ocelis, ut peripli auctori
& Ptolemæo Ὀκίλις. Male apud auctorem peripli Κήλις
nominatur eo loco, qui sic legendus est: Φέρεται δ' ἐξ
αὐτῆς πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων ὁπὶ σχεδίας διαίρωντων εἰς τὴν
ἀντικρὺ Ὀκίλιν ἢ Μύζαν, ἀράματα ἢ ἐλέφας οἰάζοις.

Proximum India emporium excipit Zimir.] Libri
omnes Solini aut Zimir aut Zymirim vocant hoc Indiæ
emporium. Quem librorum consensum nolui negli-
gere, & sic edendum curavi. Verum tamen hujus
portus nomen Muziris, Plinio, Ptolemæo, & Ar-
riano, five quis alius est illius peripli auctor. Sed
hoc sollempne nostro est, ut alia pro aliis substituatur lo-
corum nomina. Zimiris apud Plinium regio Æthio-
piæ, quam heic pro Muziri portu Arabiæ substituit
Solinus, vel ejus correctores. Sic supra Azanium Car-
maniae amnem appellavit, qui est Ananis, vel And-
anis. In aliis multis hoc eum de more facere animadverti.
Plinius: Indos autem petentibus utilissimum est ab Oceli egre-
di. Inde vento hypalo navi, ant diebus quadraginta ad primum
emporium India Muzirim. Pro vento hypalo legendum
hippalo. Favonium ita appellarunt indigenæ ab Hippalo
quodam gubernatore: qui primus navigationem ex
Arabia in Indiam alto mari, plenisque velis ingressus
est, quum antea parvis navigiis sinus circumveheren-
tur. Auctor peripli: πρῶτος ὃ Ἰπποαλὸς κυβερνήτης, κα-
τανόησας τὴν ἴσιν τῶν ἐμπορίων, ἢ τὸ σχῆμα τῆς θαλάσσης,
τὸν διὰ πελάγους ἐξεύρε πλῆν. Ἀφ' ὧς ἢ τοπικῶς ἐκ τῆς Ὀ-
κεανῶς φουσάντων τῶν καὶ καιρὸν, τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιστῶν, ἐν
τῷ Ἰνδικῷ πελάγει λιτόνοτος φαίνεται προσνομοζέσθαι,
ὅσοι τῆς περιηγορίας ἐκ πρώτης ἐξορμηθέντες πρὸς τὸν διὰ πλῆν.

Sic ille locus legendus. Λιτόνοτος heic auctor hippalum
ab Indis vocatum scribit à primo inventore hujus navi-
gationis, Plinius favonium. Ita enim scribit eodem ca-
pite: Postea à Syagro Arabia promontorio Patalen favonio,
quem hippalum ibi vocant peti, certissimum videbatur. Ita
ibi quoque scribendum, non hippalum. Promontorium
Muziris Ptolemæo dicitur Μόδις, pro Μόδις. Nam
ita quoque appellatur peripli auctori: ἢ ὃ Νελκύνδα πα-
δίς μὲν δὲ Μόδις ἀπὸ τῆς ἀπὸ πεντακοσίων ἰσουλῶν διὰ τὴν
ποντοῦ ἢ περὶ τὴν διὰ θαλάσσης. Ita enim scribi debet,
non Μενδίζεως. Paulo ante Μύζαν appellavit: καὶ μὲν
ταύτης Μύζης καὶ Νελκύνδα αἰνὺν πείσασται. Sed Μύζης
& Μόδις idem. Et videntur Latini mercatores Mudi-
rim pro Muziri dixisse more suæ linguæ, quo Zin D
mutant. Ladi populi, οἱ Λαζοί: Cydicos pro Cyzicos:
Sabadius pro Sabazius: Trapezia pro Trapezia, & alia
multa, quæ alibi notamus. Ptolemæus: μέδις, ἐμ-
πόριον. Plinius hoc emporium non expetendum esse di-
cit, propter vicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hy-
dras. In antiquis quibusdam codicibus habetur, Mi-
trias, in aliis Hydrias. Legendum, Nitrias. Ptole-
mæo, Νιτρίαι, ἐμπόριον. Idque emporium recenser
in ea regione, quam obtinent ἄνδρες περὶ τῆς. No-
men populi fuisse indicat Ptolemæus, qui urbes eo-
rum

F
G

tum tam *ἡλικίας* quam *μετρώγεις* recenset. An ex eo nomen hoc illis inditum sit, quod piraticam exercerent, nescio. Ita videtur Plinius existimasse, & Ptolemæus ipse. Meminit etiam eorum peripli auctor: καὶ δὲ πῶς εἰσι Πειραται. Nec nimium longe à Muziri emporio Nitriæ emporium, quod erat in regione piratarum. Periplus: καὶ τὴν λεγομένην χειρὸν ἡσσαν, καὶ ὅς πῶς εἰσι Πειραται. Καὶ μὲν τὸν Δούκην ἡσσαν. Εἰς τὰ Νάξου καὶ Τύνδης τὰ πρῶτα ἐμπόρια τῆς Λιμυρικῆς, καὶ μὲν τὸν Μάξιον, καὶ Νελκύνδα, αἱ νῦν πρῶτα εἰσι. Legendum in his verbis: εἰσι Νιτρία καὶ Τύνδης. Ex Plinio & Ptolemæo. Nisi quis malit è converso Plinium & Ptolemæum ex illo auctore emendare. Scriptum erat *Ninra* pro *Naiira*, ut supra *Siganas* pro *Saganas*: *Direon* pro *Dareon*. Inde *Nitria*. Sed hæc *ἡσσαν* ἐν γένεσι. Muzirin emporium latronibus infame esse non dicit peripli auctor. Contra ea tum maxime celebra fuisse negotiationibus hæc duo emporia tradit, Muzirin & Nelynda: αἱ νῦν πρῶτα εἰσι: quæ nunc negotiantur, & frequentantur mercibus. Plinius Muzirin non abundare mercibus ait. Prorsus contrarium testificatur peripli scriptor: καὶ δὲ Μάξιον βασιλείας μὲν τῆς αὐτῆς, ἀμύνει δὲ τῆς Δούκης. Et tamen quod mirere, auctorem eodem, quo Plinium tempore, oportet vixisse, ut necessariis vincitur argumentis, & hoc uno invincibili. Plinius de Muziri: regnabat ibi, quum proderem hæc, *Celebotras*. Idem rex ibi regnabat, quum periplus scriberetur: βασιλείας δὲ εἰς ἡ μὲν Τύνδης κηροβότας, κώμη ὡς θαλάσσιον ἐνσημα, καὶ δὲ Μάξιον βασιλείας τῆς αὐτῆς. Scribendum igitur in Plinio, *Cepobotras*, vel *Ceprobotas*. Addit Plinius: alius utilior portus gentis *Necanidon*, qui vocatur *Becare*. Ibi regnat *Pandion*. Pro *Necanidon* libri legunt *Neacridon* aut *Neachyndon*. Auctori peripli *Νελκύνδα* dicitur. Quod verum huius loci nomen est. Apud Ptolemæum scribitur *Μέλκωδα*. Vetus interpres legit *Melcynda* pro *Nelcynda*. Ita igitur & Ptolemæo reponendum. In Tabula Peutingeri *Nincilda* pro *Nilcinda*, vel *Nelcynda*. Regio ipsa ibi vocatur *Scythia Limyrica*. Quod sane notandum. Scythiam australem maritimam ab Indi ostiis eo usque extendi. Ut non mirum sit plerasque species Indicas etiam *Scythicas* appellatas, ut de bdello supra notabamus. *Tundis* & *Muziris* in eadem Tabula mentio, & *piratarum* populi. Sed & *Colchis Indorum* ibi legitur, qui sunt *κόλχοι* Ptolemæi. De quibus supra. *Nelcynda* igitur portus. Plinius gentis nomen esse vult *Neacynidas*, vel *Nelcyndas*, quorum portus *Becare*. At *Νελκύνδα* portus ipsius nomen, & diversum à *Becare*, vicino alteri emporio. Regnasse ibi *Pandionem* ea ætate prodit Plinius. Idem proditum auctori peripli: καὶ δὲ Νελκύνδα, βασιλείας εἰς ἐπὶ τῆς Πανδίωνος. Nec putandum omnes inde loci reges *Ceprobotas* & *Pandionas* fuisse nuncupatos, ut *Ægypti Ptolemaos*, & gentis *Prasæ Palibothros*. Studiose auctor ille regum nomina commemoravit, qui tum in præcipuis Arabiæ & Indiæ locis regnarent, quum illa literis mandaret, ut *Eleazum*, *Charibaëlem*, vel *Tharibaëlem*, & alios. Quin & mutationes regum in illis regionibus interdum accurate notat. Καὶ δὲ τὰ πόλεις ἡ δὲ τὰ τῶν Σαρακάνων ὅς πρῶτα εἰσι χερῶν ἐμπόριον ἐν τῇ σπονδῇ. Μετὰ δὲ τὸ κατὰ χερῶν αὐτῶν Σανδάκω ἐκωλύθη δὲ τὸ πολὺ. Ergo eo tempore regnabat in *Callienæ* emporio *Sandaces*, qui *Saragano* successerat. De *Ceprobata* itaque & *Pandione* idem intelligendum tum locorum ibi regnasse, quum periplus illum composuit auctor ejus. Quem proinde certum est vixisse Plinii ævo. Quin etiam *Arriano* videtur antiquior, cui tamen scriptum illud tribuitur. Plinius opus suum absolutum dedicabat *Tito Urbis conditæ Anno DCCCXXX*. Ab eo ad principium *Adriani* anni interfunt quadraginta. Quod igitur *Adriano* consecratum illum periplus ab auctore *Arriano* libri vulgati proscribunt, id non potest subsistere. Vix enim est, ut credam eosdem reges qui in *Nelcyndis* & *Muziri* regnabant, quo tempore opus suum componebat Plinius, tanto post intervallo sub *Adriano* Imperatore ibidem regnasse. *Arrianum* *Romæ* floruisse *Adriani*, *Marci*, & *Antonini* Imperatorum temporibus scribit *Suidas*. Antiquior itaque *Arriano* pe-

ripli auctor. *Arrianum* non esse illius operis scriptorem alio argumento planum fecimus. *Arrianus* in *Indicis* *Indi* ostia duo tantum esse ait, hic auctor septem numerat. *Ægyptium* fuisse aliquando ex eo colligebam, quod thus in arborum cortice ita concrecere scribit, ὡς ἡνὰ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐν Ἀιγύπτῳ δένδρων. Non nimis validum hoc argumentum fateri ausim. Nam & alio loco in aliis rebus ita loquitur: ἐν δὲ Ὀκεανῷ φουσάντων τῶν καὶ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῶν. *Ægyptiis* ab *Oceano* etesiæ non flant. *Zephyros* quippe etesiæ auctor ille intelligit, quibus spirantibus in *India* fiat libonotus, qui ab axe occidit. Παρ' ἡμῖν, idem est, quod in nostro orbe, sæpe loquitur Plinius, id est, in Imperio Romano, cujus pars quoque *Ægyptus* fuit. Sic *Strabo* τὰς παρ' ἡμῖν opponit *Æthiopicis*, quia *Æthiopia* extra imperium Romanum. Profecto antiquum illum auctorem esse, & Plinio coætaneum prorsus constare debet, alium tamen ab *Arriano*. *Arabiam* & *Indiam* à *Cæsare* subactam, & mercatoribus patefactam non multo ante tempora sua idem affirmat: νῦν δὲ, inquit, ὁ πᾶς τῶν ἡμετέρων χρόνων Καῖσαρ αὐτῶν κατερέψατο. Quæ de *Cæsare* *Augusto* accipienda sunt. *Peutingeri Tabula templum Augusti* in *Limyricæ* *Indiæ* ponit inter *Tundim* & *Muzirim*. Vel hinc liquet auctorem esse vetustissimum, & longe quidem *Ptolemæo* anteriorem: quem tamen recentiore eo quidam faciunt. Nunc quis non miretur *Ptolemæum* tanto posteriorem, reges tamen eosdem locorum illorum commemorare qui temporibus *Plinii*, & auctoris peripli regnabant, eorumque regias recensere. *Μάξιον*, inquit, βασιλεῖον Πανδίωνος. Plinius: Ibi regnat *Pandion* longe ab emporio, mediterraneo distante oppido, quod vocatur *Modura*. Ita legendum, non *Modura*, ut habent editi, nec *Codura*, ut est in scriptis. Meminit idem *Ptolemæus* & regis *Ceprobata*, qui *Plinii* ætate Rex ibi fuit. καρβε, βασιλεῖον κηροβότας. Ita scribendum, non κηροβότας. At quis credat urbes illas eosdem Reges, vel eodem nomine habuisse *Ptolemæi* tempore quos habuere vivente *Plinio*. Hæc ridicula sunt. Sed in omnibustalem se præbuit *Ptolemæus*. Nomina urbium quasi recentium, & extantium ubique recenset, quæ jampridem esse desierant. Sæpe vetus ac recens ejusdem oppidi vocabulum velut urbium diversarum appellationes ponit. Interdum urbes jampridem extinctas & everfas cum novis commemorat, quæ in eorum locum successere, aliquando eodem, aliquando alio loco positæ. *Persepolin* inter regias *Perfidis* numerat, quam ab *Alexandro* everfam fuisse nec post illa tempora unquam resurrexisse omnibus auctoribus id asserentibus constat.

Pag. 62. A. Infame piraticis latronibus.] In priore editione scripserat: piraticis factionibus.

Deinde per diversos portus Cottonara succeditur, ad quam monoxylis lintribus piper convehunt.] Ita omnes habuerunt antiquæ editiones, & *Delriana* priores. Ipse codicem suum sic habuisse scriptum prædicat: Cotta honore pervenitur, ad quam monoxylis lintribus piper conon vehunt.

Hunc vero locum esse jactat unicum, quem qui castiget maximam laudem mereatur. Eam laudem putat se meritum esse dum ita corrigit; quomodo & edendum curavit: Deinde per diversos portus Cottonam pervenitur, e qua monoxylis lintribus piper Necanidon vehunt. At meo judicio longe major illi merito deberetur gloria, si locum illum intactum reliquisset, sicut in editionibus reperit. Eam quippe editionum lectionem vetus omnis liber confirmat, nisi quod in quibusdam extat: pervenitur pro succeditur. Quomodo & in regio optimo scriptum offendi, & in margine adscriptum succeditur. Diversa igitur heic fuit scriptura ex gemina editione. In altera lectum est, Cottonara succeditur. In altera: Cottonaram pervenitur. Verum illius emporii nomen *Cottonara*, pro quo libri quidam corrupte habent *Cotta onore*, alii, Quodtaonare. At meliores sincerum illud retinere. Optimus regius cum aliis vetustissimis plane exhibet: Cottonare pervenitur, & piper convehunt. Nunc *Pliniana* videamus, è quibus hæc sua conformavit *Solinus*: Regio autem, ex qua piper monoxylis lintribus Becaren convehunt, vocatur Cottona. In scriptis codicibus legitur, Cottonara, omnino pro Cottonara. Hoc germanum esse

quinque milia. Hæc longitudo lateris ejus occidentalis. Nam orientale latus tribus millibus stadiū longius esse traditum est, quam occidentale. An hoc voluerit Solinus alii videant. In optimo codice scriptum est: *Spatium India decies quinquaginta milia passuum proditur.* Forte legendum, *duodecies.* Ut idem sit numerus qui apud Plinium. Et certe ab illo habet, sed Indiam tantum pro Carmania substituit. Quod illi in aliis de more esse notavimus. Plinius quum duodecies centenis quinquaginta milibus oram Carmaniæ æstimavit, fortassean adjunctam Persidis oram simul comprehendit, quæ tamen addita vix undecies faceret. Vide Arrianum in Indicis, qui Persidis ὁρίζων τεσσάρων τετρακτῶν quatuor milibus & quadringentis stadiis prænavigari scribit. Idem Plinius capite sequenti totam navigationem Nearchi ab Indo amne in sinum Persicum atque illinc Babylonem xxv milibus passuum taxat ex auctoritate Nearchi & Onesicriti qui eam confecerunt. Sed mendum magnum est in numero. Legendum quippe esset: *vigesies septies.* Vetus liber Rigaltianus habet xvii hoc modo: *Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem Euphratis paludibus scripserunt xvii esse, hoc est, decies septies centenū milium esse.* Nimis tamen arda ratione hic etiam numerus cogitur. Nam ab Indo amne ad initium Persidis juxta Onesicriti & Nearchi calculum sunt μύριοι τετράκιστοι ἑνεακῆςιοι σάδια, hoc est, decies octies centena viginti septem milia. A Perside ad Euphratis ostia incertam esse mensuram propter breviam ac scopulos, & luti voragine Nearchus apud Arrianum scribit. Si quis exacte ac pensiculate hæc animadvertere intenderet, atque omnia scrupulosis digitis computare, non paucas, nec parvas Plinii hallucinationes in his ponendis calculis deprehensurum esse certus sum, præter eas quas observavi.

[Cujus pars non caret vitibus.] Plinius: *ab initio ejus ad flumen Sabin centum M. passuum. Inde vineas coli & arva ad flumen Ananin viginti quinque milium spatio.* Hic Sabin vocat Carmaniæ fluvium, à quo usque ad Ananin alterum fluvium vineæ coluntur & arva. Ptolemæo Σάβης Carmaniæ urbs in mediterraneo sita. Arrianus Βάδιν vocat Carmaniæ locum maritimum, à quo usque ad Ananin vineæ & arva in cultu. Quod ille habet ex Nearcho. Verba ejus ita legenda: ὁρίζονται τῇ Βάδι χωρὶς τῆς Καρμανίας οἰκημῶν, δένδρεά τε πολλὰ ἡμερῶν περὶ τὴν ἑξοχὴν πλὴν ἐλαίας, καὶ ἀμπέλους ἀγροῦς, καὶ κτηνοτροφίᾳ. Perperam legitur: ἐν βαδαχωρῶ. Et ridicule doctus interpres *Badicorum* vertit. Ab eo igitur loco versus occidentem Carmania culta esse incipit vineis & arvis. Plinius Onesicritum sequitur, Arrianus Nearchum. Ille Σάβιν vocat fluvium, hic Βάδιν locum, ubi Carmania cultior est. Forte Σάβιν scripsit Arrianus: ἐν Σάβι χωρῶν. Nam, ut dixi, urbs quoque ibi Σάβις, fortassean ad Sabin flumen sita. Inde populi Σάβι, quos in ora maritima Carmaniæ ponit Dionysius:

Πρώτη Σάβις, μετέπειτα Πασαργάδα.
Præterea habet genus hominum, qui non alia quam testudinis carne vivunt.] Plinius: *In Carmania angulo sunt Chelonophagi testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes.* Notant quidam abesse scriptis codicibus verba ista, *carne vescentes.* In his, quos vidi, ea habentur. Præterea Solinus agnovit. Nomen quoque quo appellatur hic populus victum eorum fatetur. In ora Carmaniæ locantur à Plinio isti Chelonophagi. Ptolemæus ibi eos pariter recenset. Sed mirum est Nearchum in eo periplo non meminisse istorum. Nam Arrianus non prætermisisset eos, qui ex Nearcho totam eam περιήγησιν oræ maritimæ ab Indi ostiis in usque Persidem & inde Babylonem percensuit ac pertexuit. Strabo Χελωνοφάγους non in hac ora, sed in longe diversa statuit, in Arabici nempe sinus littore, in parte Trogodytarum. Vide sis illum lib. xvi ad hæc verba: οἱ δὲ Χελωνοφάγοι τοῖς ὀστέοις αὐτῶν σκεπάζονται μεγάλοις ὄσιν ὥστε καὶ πλεῖστοι ἐν αὐτοῖς. Agatharchides, & post eum Diodorus in eodem littore eos metantur. Ita ille de testudinibus, quas piscantur Chelonophagi: τὰ μὲν ἐν τοῖς ὄστέοις σιτάνται, βροχὸν παροπλήσαντες ἐν τῇ καύματι χερσὶν: τοῖς δὲ κύπεσι χερσὶνταί εἰς τοὺς σκλερώσας, οἷον καλύβας

A ἐφ' ὑψηλοῖς τόποις περὶ καλὴς ὕλης. Sic ille locus constituendus. Apud Diodorum in eadem narratione perperam legitur, τοῖς κύπεσιν εἶσι σκαφοειδέσι χερσὶνταί πρὸς τοὺς σκλερώσας, pro τοῖς κύπεσι. Nec semel ibi hoc modo peccatum. Hoc est igitur quod de istis Chelonophagis dixit Plinius: *testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes.* Quod ipsum tamen haud recte ē Græco expressum. Nec enim testudinum superficie casas tegunt, sed eas superficies pro casis habent, pronas constitutas. Una testa casam, sive domum facit: Strabo: σκεπάζονται τοῖς ὀστέοις αὐτῶν. Quæ Plinius sic reddit: *earum superficie casas tegunt.* Immo integuntur illarum superficie, & sub illa habitant. Agatharchides: ὥστε εἶναι ναῦν, οἰκίαν, ἀλγείον, τροφὴν τοῖς εἰρημίοις ἀνθρώποις. Loquitur de testudinis superficie & χελωνοφάγοις. Diodorus de iisdem: ὥστε δοκεῖν τοῖς τλω φύσιν δεδωρῆσθαι μὴ χερσὶν πολλὰς χρείας, τὰ τλω αὐτῶν αὐτοῖς εἶναι τροφὴν, ἀλγείον, οἰκίαν, ναῦν. Sic ea verba distinguenda ac legenda. Igitur unius testudinis superficies illis domus erat, non domus testum. Idem tamen sic alibi quoque loquutus est: *testudines tanta magnitudinis Indicum mare emittῖ, ut singularum superficie habitabiles casas integant.* Non integunt casas, sed pro casis utuntur testudinum capaci testa. Rectius multo loquitur in capite de Taprobane: *esse & in piscatu voluptatem, testudinum maxime, quarum superficie familias habitantium contegant, tanta reperiri magnitudine.* Quæ Solinus optime interpretatus est: *marinas testudines capere gaudent, quarum tanta est magnitudo, ut superficies earum domum faciat, & numerosam familiam non arte receptet.* Οἰκία Græce domum vel habitaculum significat, aliquando tamen etiam pro familia, & numero habitantium sub eodem testō sumitur. In Græcis, unde illa vertit Plinius, fuisse videtur. Τοσῶτον μέγεθος εἶναι τῶν χελωνῶν, ὥστε τοῖς ὅλοις οἰκίας τοῖς κύπεσιν αὐτῶν σκεπάζεσθαι: ut tota familia habitantium superficie earum contegantur. Quod ipse reddidit: *superficie earum casas integunt.* Semel tamen verum attigit. Duplices autem Chelonophagi ab auctoribus agnoscuntur in ora Carmaniæ, & in Arabico littore versus Æthiopiam. Piscatio vero testudinum tam in Æthiopia quam India celebris. Et ex utroque latere testudines Romanis ad delicatiora opera veniebant. Hinc Æthiopica & Indica testudinis mentio leg. xvi. D. de Publicanis, sed locus insigniter corruptus hoc modo habetur scriptus in Florentinis: *adamas, sapphirus, callainus, beryllus, chelyni & hopia vela Indica.* Scribe: *Chelone Æthiopia vel Indica.* Posset etiam retineri *Chelyne.* Nam etiam Græcis dicitur testudinis testa χελύνη. Sed quia cum gemmis recensetur, posset cuiuspiam videri veri similis scribendum *Chelonia*, ut de oculis testudinum intelligatur, quas inter gemmas numerat Plinius: *Chelonia oculus est Indica testudinis.*

[Non alia quam testudinis carne vivunt, hirsuti omnia facie tenus.] Et hæc cavit Solinus ne discederet à suo more, quem perpetuum velut jus quoddam obtinere voluit, & usque ad finem perferre. Duos populos confudit hoc loco. Nec enim de Chelonophagis dicit Plinius toto capite hirsutos esse, & coris piscium vestiri, sed de alio populo. Eum audiamus: *In Carmania angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas integentes, carne vescentes. A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirsuti, corisque piscium vestiti.* Solinus eos ipsos esse Chelonophagos qui à flumine promontorium incolerent, & omnia hirsuti essent, putavit. Sed male ratiocinatus est. Sed quoniam illi sunt qui promontorium ipsum inhabitant? aut quod illud promontorium? Non legi promontoria solita habitari, quæ montium prominentiæ sunt mari incumbentium. Promontorium illud Carmaniæ est. Nam de Carmania hæc sermo: à flumine Arbi usque ad promontorium Carmaniæ habitare istos hirsutos populos dicit. Legendum itaque: *à flumine Arbi promontorium ad ipsum inhabitant præter capita toto corpore hirsuti.* Fuit cum scriberem: *à flumine Arbi ad promontorium Armozum habitant.* De illo certe promontorio hæc intelligendum, & paulo post: *à promontorio Carmanis junguntur Armozai.* Nulla ibi debet esse capitum festio, sed continuari omnia debent non interrupta serie. Igitur à flumine Arbi

Arbi ad promontorium Carmaniae populos esse ait, qui toti sunt hirsuti præter faciem: a promontorio Carmanis Armozæos jungi. *Quidam*, inquit, *interponunt Arbios CCCCLII. p. toto littore.* Conjicio itaque in superioribus corrigendum: a flumine Arbii ad promontorium ipsum inhabitant. Nam idem plane ibi dicit quod hoc loco, a flumine Arbios incolere usque ad promontorium Carmaniae: a promontorio jungi Carmanis Armozæos. Non video tamen quomodo verum esse possit quod hæc ait a quibusdam interponi Arbios, inter Armozæos nimirum & Carmanos. Atqui id falsissimum, nec puto cuiquam tale proditum. Ipse Plinius hanc falsam hausit sententiam ex scriptis Nearchi aut Onesicriti male intellectis. Navigationem suam ab ostiis Indi Babylonem usque literis illi consignarunt. Onesicritum sequi proficitur Plinius in eo periplo describendo. Nearchum Arrianus, quem verisimile est paria cum Nearchō scripsisse. Ab oriente occidentem versus navigarunt, ex India quippe revertentes. Ab Indi ostiis primi illis occurrerunt Arbii, quorum oram legerunt maritimam usque ad flumen Arhim. Hi ultimi Indorum. Trans Arhim versus occidentem semper navigantes, littus Oritarum transierunt. Nam Oritas & Arbios determinat Arbis fluvius. Arbii ad orientem ejus accolunt, Oritæ ad occidentem. In Oritarum ora maritima persequenda prope Tomeri fluminis ostia, in vadoso littore casae & tuguria angusta barbarorum invenerunt, qui adnavigantem classem laceßere & exscensionem parantes prohibere conati sunt. Hi sunt populi quos hæc describit Plinius, & quos a flumine ad promontorium Carmaniae habitare dixit: *Præter capita toto corpore hirti, coriisque piscium vestiti.* Arrianus ex Nearchō: ἦσαν δ' οἱ αἰόντες τὰτε αἰῶνα σώματα δασέες καὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ τὰς ὀνυχὰς θηριώδεις. Legendum in his palam est: τὰτε αἰῶνα σώματα δασέες, ἐκ τὰς κεφαλῆς. Plinius ad verbum: *toto corpore hirti præter capita.* Ubi κεφαλῶν pro facie posuit Arrianus. De vestibus eorum ex corio piscium factis addit idem: ἐσθ' ἦται δ' ἐφόρεον δέρματα θήρεα: οἱ δ' ἔχον τῶν μεγάλων τὰ πτερὰ. Ut non dubium sit eosdem esse. Atqui totum littus Oritarum non illi tenuere, sed in parte tantum illius oræ confederant, nec usque ad Carmaniae promontorium pertinebant, quum Ichthyophagorum littus longo tractu inter Oritas & Carmanos pateret. Sed nec Arbii ibi interpositi & Armozæis in parte Carmanorum juncti, qui trans Arbin versus Indiam colebant, & Indorum ultimus populus habebantur. Arrianus vestigiis Nearchi insistens post Oritarum parapolum memoratum, repetit Arbios & quantum spatium detineret eorum ὁρίζωνες, ibi numerat, quod omiserat supra dicere. Ab illis hirtis populis post præterita trecenta stadia venerunt in locum, qui ultimus erat Oritarum regionis. Ibidem memorat quales fuerint Oritæ vita, & moribus, linguaque. Tum subjicit statim: μὴν δ' ὁ ὁρίζωνες ὁρίζωνες ἔχον τῶν μεγάλων τὰ πτερὰ. Quia autem ab oriente in occidentem pergebant, non consideratis quæ præcesserant, quæque sequerentur, Plinius inde arripuit Arbios Armozæis & Carmanis interponi a quibusdam, & populos illos hirsutos, qui in Oritarum littore casae habuere, ab Arbi flumine ad promontorium inhabitare scribit. Certe Oritæ, in quorum ὁρίζωνες isti reperti sunt, ab Arbi flumine incipiebant, sed non usque ad promontorium pertinebant. Nec Arbii istic erant, sed trans Arhim ad orientem in prima India. In hoc eodem errore pertendens capite xxiiii post Ichthyophagos Oritas, sic enim eos appellat, Arbios populos collocat usque ad Carmaniae initium. Quod est falsissimum. Sed suos, inquit, habuit auctores. Immo non alios habere potuit præter hos, quos diximus, Nearchum & Onesicritum, aut si qui ab illis habuerunt. Contrarium & toto diametro diversum illi tradidere. Sed ecce alias ejusdem hallucinationes ex eodem fonte ortas. Post illos hirtos populos, qui littoris Oritarum partem habitabant, Indiam versus, insulam desertam excipere dicit, Caicandrum nomine. *Ab horum, inquit, tractu Indiam versus Caicandrus, deserta insula in Oceano L. M.*

A *passuum traditur: juxtaque freto interfrente Stoidis, quæstiosa margaritis.* Pro *Caicandrus* reponendum esse *Caicandrus* supra docuimus. In Rigaltiano legitur: *Caicandrus*. In aliis: *Socicandrus*, pro *Caicandrus*. Hujus insulæ nomen non aliunde sumpsit quam ex Nearchō aut Onesicrito. Nam alii scriptores non meminere. Jam videamus an de situ hujus insulæ cum illis paria narret. Post tractum Oritarum Indiam versus in Oceano ipso eam collocat. At classis Alexandri, Nearchō & Onesicrito præfectis ejus auctoribus, eam insulam in cursu suo offendit, quum e Carmaniae ora in Persidem transisset. Arrianus ex Nearchō, ἔθεν δὲ ἀεγντες ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἰνδίας πρὸς τὴν Περσίδα ἥδη ἔπλεον. Καὶ κατὰγοντες εἰς Ἰλάνχωρον, ἵνα λιμὲν πρὸς νήσον σμικρὴν ἢ ἐρήμην γίνεται. Ὀνομα τῇ νήσῳ Καϊκανδρῶ. Ea igitur in sinu Persico, non in Oceano, & Persidi quidem adjacens. Longe igitur ab India. A Caicandro occidentem versus pergentes, in aliam insulam vicinam navigarunt, in qua margaritarum piscatio celebrabatur: ὑπὸ δ' τῇ τῶν ἑω ἐς αἰῶνα νήσον πλωσάντες ὁρίζοντες οἰκεμένην, ἵνα ἢ Μαργαρίτιν θηριώδην λέγει Νέαρξ, καὶ ὁρίζων ἐν τῇ Ἰνδῶν θαλάσῳ. Hæc est insula, quam juxta Caicandrum ponit Plinius, & quæstiosam margaritis esse ait, ac *Stoida* nominat: *juxtaque eam freto interfrente Stoidis, quæstiosa margaritis.* Miror unde nomen ejus expiscatus sit, quum nec Onesicritus, nec Nearchus id prodiderint. Hujus insulæ meminerat Isidorus Characenus, qui tamen ejus nomen non edidit. Athenæus: Ἰσίδωρ δ' ὁ Χαρακηνὸς ἐν τῇ τῆς Περσίας πενηντηκτῇ τῇ Περσίαν πέλαγῳ γῆσιν Φησὶν εἶναι Ἰνὰ ἐνθα πλείστην μαργαρίτην δέλεισκεσθαι. Eamdē intelligit. In Persico sinu eam ponit, non in Oceano. Unde igitur nomen ejus insulæ scisse Plinium dicemus? Si quis alius, certe ejus nomen novisse debuit Characenus, ex urbe utpote Charace oriundus, quæ ad sinum Persicum. Liber vetus *Stindis* habet. At lib. ix capite de margaritis, appellatur *Toidis*: omnino legendum: *Tyndis*. Et videtis Plinii facinus sane memorandum. Quum Caicandrum insulam in Oceano sitam esse concepisset, versus Indiam, alteram insulam eidem vicinam in qua piscatio erat margaritæ frequens, in eodem Indico Oceano utique etiam locare par fuit. Deinde quum nomen ejus nesciret insulæ, ac legeret *Tyndin* in maris Indici ora emporium margaritis quæstiosum esse, statim eam insulam ita vocari hariolatus est. Ex Tyndi & Muziri cum aliis mercibus etiam plurimas margaritas afferi auctor peripli tradit: φέρεται δ' ἢ μαργαρίτης ἱκανὸς ἢ ἀσφόδρος. Iterum reperamus Arriani ex Nearchō verba: ὑπὸ δ' τῇ τῶν ἑω ἐς αἰῶνα νήσον πλωσάντες ὁρίζοντες οἰκεμένην ἵνα ἢ Μαργαρίτιν θηριώδην λέγει Νέαρξ, καὶ ὁρίζων ἐν τῇ Ἰνδῶν θαλάσῳ. Fortasse ex his verbis animo aliud agente lectis & male intellectis concepit Caicandrum & alteram ei adjunctam insulam versus Indiam esse & in Indico Oceano sitas. Nam ὑπὸ τῇ τῶν ἑω accepit pro *ὑπὸ τῇ τῶν ἑω*: & omissa voce καὶ ὁρίζων, reliqua illa ἐν τῇ Ἰνδῶν θαλάσῳ, de situ ipsius insulæ accepit, quasi in mari Indorum positæ. Ideo & Tyndim illius insulæ nomen esse crediderit, quod unum erat ex emporiis Limyricæ Indorum regionis, margaritis quæstiosum. Hæc non sunt φαντασται, sed ἀλήθειαι. Quod si non majora peccata in Plinio deprehendissem, & numero quidem vix comprehendenda, nec ipse mihi crederem tot ac tantis eum erroribus ac culpis obnoxium esse.

Hirsuti omnia, facie tenuis. In aliis etiam vetustis: *hirsuti omnes.* Quæ lectio prioris editionis. Forte *hirsuti omne*, τὸ πᾶν δασύς. Auctor Elegiæ in Meccenatis obitum:

Aetis succis omne perita suis.

G Nisi legendum sit *omniperita* unica voce, ut *omniscius*, *omnipotens*, & similia. Sic igitur legendum illud totum distichon ex veteri membrana:

Viscera directi mutaverat arietis agno

Aetis, succis omniperita suis.

Directus aries est divisus, ac dissecatus. Nam dirigere proprie est διχομεῖν, in duas partes rectas & æquales scindere. Plautus:

Clypeatus

Clypeatus elephantum ubi machera dirigit.

Titinnius apud Nonium: *pernam totam dirigit.* Male apud Nonium *diligo* pro *dirigo*. Festi Abbreviator: *dirigere apud Plantum invenitur pro discindere.* Sic ibi scribendum. Nam vetus liber, qui penes me est, habet *discidere*. Editur: *discedere*. Quidquid contra dicant, *directarius* inde appellatus, qui fores effringit ac dirigit. Basilus in epistola quadam vocat *διρεκταίους* & cum latronibus jungit: *ὅλι πάντες ληστῶν καὶ διρεκταίων πεπληρωται τὰ τῆς ὁδοῦ*. At *derectum* aliud est, id nempe, quod recto contrarium. Hinc in *derectum* ire, & *derectam* abire, maledicti loco usurpatum. Sed hæc obiter. Omne pro totum Propertius:

--- quum bibit omne decet.

Apud Florum: *omne citra utraque Iberum subiecit imperio.* Ita hoc loco: *omne hirsuti.* Ceterum quæ de istis omnia hirsutis habet Plinius, ea partim ex Græcis auctoribus, partim ex Pomponio Mela compilavit, & concinnavit. Mela de Carmanis ipsis hoc tradidit, quod Nearchus & Onesicritus de gente quadam Oritarum maritima scripsere. Hæc ejus verba sunt: *Abiis, quæ diximus, ad sinum Persicum nisi ubi Chelonophagi morantur, deserta sunt.* In ipso Carmanii navigantium dextra positi sine veste ac fruge, sine pecore ac sedibus, piscium cute se velant, carne vescuntur, præter capita toto corpore hirsuti. Quos heic vocat *Carmanos*, alii *Ichthyophagos* vocarunt, qui Carmaniis vicini. Plinius quum apud Græcos Nearchum & Onesicritum legisset gentem quamdam Oritarum hoc ritu agitare, & eo modo totos hirsutos esse, putavit Græco Latino pariter auctori fidem constare, & sic eos conciliavit, ut diceret à flumine Arbi usque ad promontorium ipsum Carmanix hirsutos illos barbaros incolere, *A flumine*, inquit, *Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, cunctisque piscium vestiti.* Ita hic mos est Plinio diversas auctorum sententias invicem connectere, & per vim efficere ut eadem sint, quæ in totum differunt.

Pag. 62. B. *Vicies & sexages centena milia passuum patens.* Non ita loquuntur auctores. Aut igitur legendum: *vicies & sexies centena milia passuum*: aut, quemadmodum est apud Martianum: *vicies & sexaginta.* Ita ille de sinu Persico: *qui sinus vicies & sexaginta milia circumit patet.* Quod ex hoc loco habet. Apud Plinium ita vulgo scribitur: *Is qui ab oriente est, Persicus appellatur, xxv. m. passuum circumit, ut Eratosthenes tradit.* Quæ summa viginti quinque milia passuum tantum efficit. Quod verum esse non quit. Corrigendum ex hoc loco *xxvi. circuitu*, hoc est, vigesies sexies. Idque intelligendum esse, vigesies sexies centena milia passuum. Similiter emendandum paulo post: *exadverso est Arabia, cujus xxii. longitudo*, id est, duodecies.

Oceanum vero, qui ibi influit, Azanium nominarunt. In optimis codicibus: *Oceanum vero ibi Azanium nominarunt.* In aliis quibusdam, ut editum est, habetur, quemadmodum habet Plinius, quem in priora illa editione verbis etiam ipsis expresserat. Azanium autem Oceanus à regione Azania Æthiopiæ, *Ἀζανία* Ptolemæo. Marcianus Heracleota: *καὶ τὸ βαρβαρικὸν καλῶν πελάγος, ἐν ᾧ κήλοι τε πλείους εἰσὶ, καὶ οἱ δρόμοι τῆς καλῶν μῆνης Ἀζανίας.* Hephæstion Thebæus lib. i. capite *ὡς τῆς δωδεκατημορίων ὀνομασίας τε καὶ διωάμεως* appellat *Φαζανία*, sed corruptum est pro *Ἀζανία*, his verbis: *ὡς καὶ τῆς ἑξῆς ἡ ἔρυσθαι πύλασσα ἕως τῶν Ὠκεανῶν ἔσται, Φαζανία, Νασαμωνίτις.* Recte alio loco eidem dicitur *Ἀζανία*, eodem capite: *Σαυρομαλική, Ὠζιανή, Σευδοζανή, Ἀρεβία, Ἀζανία, Καρμανική.* Male est in libro *Γερμανική*. In alio tamen astrologico clare distinguitur *Φαζανία* ab *Ἀζανία*, ubi per terniones describuntur regiones omnes quæ singulis dodecatemoriis subjacent: *Ἀρεβία, Ἀζανία, μέση Ἀιθιοπία.* In alio deinde ternione: *Φαζανία, Νασαμωνίτις, Γαερμανική.*

Carmania Persis annectitur, quæ incipit ab insula Aphrodisia. Plinio *Aphrodisias* dicitur hæc insula, ἡ Ἀφροδισιάς. Debuit itaque hic dicere, *ab insula Aphrodisiade.* Est Ἀφροδισίας νῆσος. Ptolemæus in Arabico sinu Ἀφροδισίας collocat, quam Plinius vocat *Aphrodisiadem*. Arrianus ex Nearcho *Κατύλῳ* proprio nomine nuncupat, quam Mercurio & Veneri sacram fuisse dicit, ut non minus *Ἑρμεία* quam *Ἀφροδισιάς* indigetari potuerit:

A *ἐνθεν ἐς Κατύλῳ νῆσον ἱρήμῳ ἀλιτένεα.* Ἀυτῇ ἱρῇ Ἑρμῶ καὶ Ἀφροδίτῃς ἐλέγετο. Eadem esse cum Plinii *Aphrodisiade*, quod sequitur indicat: *μέχρι δὲ Καρμανίης, τὰ δὲ ὅσα δὲ Πέρσῃ ἔχουσιν.* Item paulo post de eadem: *ἐνθεν δὲ ἀρῶντες ἐκ τῆς νῆσος τῆς ἱρῆς πρὸς τὴν Περσίδα ἡδὴ ἐπὶ ἑλεον.* Plinius: *Insula Aphrodisias habitatur. Inde Persidis initium ad flumen Oroatin.* Non habitari eam insulam, sed desertam esse scripserat Nearchus, ut scimus testimonio Arriani, cui ut puto paria prodebat Onesicritus.

Littore, quo occasui objacet, porrecta millia passuum quinquaginta. Ita libri quos vidimus, & quos alii viderunt. Sed deest numerus major *quingenta*. Sic enim legendum ex Plinio: *porrecta quingenta milia passuum & quinquaginta.* Scriptum erat, *porrecta D. milia passuum L.* Non aliter in Solini libris legit Martianus qui hic habet: *littore qui occasui objacet milium est quingentorum quinquaginta.* Ergo scripserat Solinus: *porrecta milia passuum quingenta quinquaginta.* Harum dictio- num similis sonus fecit, ut alterum librarii omiserint.

Nearchus apud Arrianum *Persidis* littus quatuor milium & quadringentorum stadiū esse dicit: *μῆκος δὲ πρὸς τὴν Περσίδα χωρὶς αἰθροὶ περσικῶν καὶ περσικῶν αἰθρῶν.* Strabo *τετρακοσίας & περσικῶν αἰθρῶν* computat. Plinii vero numerus, qui per passus putatur, quatuor milia ac centum viginti quinque stadia efficit tantum. Notanda heic ridicula Solini hallucinatio & eum sequuti Martiani. *Persidem* littore, quo occasui objacet, *porrectam* esse milia quingenta ac quinquaginta volunt. Atqui ora maritima *Persidis* non occasui objacet, sed ad meridiem protenditur. *Persis* ab occasu *Sufianen* habet, qua parte nullum est littus. Et hoc satis notum sit, auctoritatibus tamen stabiliendum. Ptolemæus de situ *Persidis*: *ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τὰ ἀπὸ τῆς Ὀροατίας ποταμῶς μέχρι Βαρεβάδα μέχρι τῆς Περσικῆς κόλπου.* Missi Theodosii: *Media, Parthia, Persis, finiuntur ab oriente flumine Indo: ab oriente flumine Tigri: ab occidente flumine Euphrate: à meridie mari rubro.* Longitudo M. P. M. DCCCXX. Latitudo cccxxi.

De latitudine non conveniunt cum Plinio, sed mendosum esse numerum puto. Vide Strabonem lib. xv de longitudine & latitudine *Persidis*. Solinus porro in errorem induxit Plinius, dum ita loquutus est: *Ipsa Persis adversus occasum sita, obtinet littore ccccl. milia passuum.* Ita legendum in Plinio ac distinguendum, non, ut vulgo est: *Ipsa Persis adversus occasum sita obtinet littora ccccl. M. P.* Quod reor correctores ex hoc ipso Solini loco mutasse. Ea verba Plinii grammaticus sic intellexit, quasi littus *Persidis*, hoc est, oram maritimam occidenti obversam esse dixisset, pudendo errore, & quem revincit regionis situs. Plinius in tota illa *περσικῇ* sequitur cursum, quem tenuit classis Alexandri Magni ab Indi ostiis navigans ad Euphratis ostia, hoc est, ab oriente versus occidentem. In hac navigatione persequenda è Carmania in *Persidem* pergitur legendum littus. Proxime præcessit apud Plinium *Carmanix* descriptio, & mensura quam littore obtinet. Sequitur *Persis* adversus occasum sita, quæ littore & ora maritima sua occupat quinquaginta milia passuum. Carmania autem ab occasu *Persidem* habet, non *Persidis* littus occasui objacet, ut falso heic scribit Solinus.

F *Translata quondam in Parthicum nomen.* Non recte Delrius illud, *quondam*, uncinis inclusit veluti expungendum. Quidam sane libri non id agnoscunt, sed in nostris melioribus habetur. Plinius: *In Parthorum jampridem translata nomen.* Ostendit Plinius his verbis adhuc ætate sua *Persas* sub *Parthis* fuisse, & jampridem in *Parthorum* nomen *Persidem* transisse. Aliud vult Solinus, ex cujus ratione colligitur, eo tempore quo illa scribebat, hoc quondam fuisse, non amplius esse. Unde liquet Solinum vixisse post restitutum *Persis* imperium, quod factum est Alexandro Mamæa imperante, ultimo Arsacidarum Artabano occiso ab Artaxare *Persa*. Longe itaque posteriorem fuisse oportet hunc Solinum Alexandri Mamææ ævo. Ubi sunt qui Plinio illum antiquiorem asserunt, & ab eo Plinium omnia sumpsisse volunt? Hæc legant, ac desinant opinionis.

G *Oppidum ejus nobilissimum Susa.* Quo magis ad metas properat, eo graviores ac crebriores lapsus incurrit: de industria eos spissare crederes. Oppidum *Persidis* nobis

nobilissimum Susa. Immo Susianes, quam regionem a Perfide proprie ac stricte sumpta omnes auctores distinguunt. Plinius ipse, quem ubique sequitur, de Media: *α μεν die habet Siliacem, & Susianem, & Persida*. Ptolemæo alia est Σαρσάνη, alia Περσίς, & distinctis capitibus tractantur. Persidis nobilissima olim urbs fuit Persæpolis, quam Alexander diruit, nec unquam postea instaurata est. Ptolemæus tamen tanquam extantem recenset, magno errore, sed qui sollemnis est illi. At Susianes primum oppidum Susa. Plinius lib. vi. cap. xxvi. *Infra est Susiana, in qua vetus Regia Persarum Susa, a Dario Hytaspis filio condita*. Hinc errandi ansam arripuit noster. Ceterum Persæ eo loco apud Plinium non strictiori notione de Persidis regione speciali accipiendi, sed lata appellatione de populo dominante. Persæ tum imperabant, quorum regia vetus fuit Susa in Susiane posita. Herodotus: Σάσα ἐνθα βασιλεύς τε μέγας δαίτην ποίεσται, ἢ ᾧ χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνταύθα εἰσὶ. Veterem regiam Persarum Susa fuisse dicit Plinius, quia Persæpolis erat tum Persarum regia, & in Perfide quidem ipsa sita, quum eorum imperium ad Macedonas transtulit Alexander. Persæ igitur apud Plinium pro Persarum imperio, non pro Perfide regione. Stephano Σάσα Περσικὴ πόλις dicitur, sed eo sensu, quo & Βαβυλῶνα Περσικῶν πόλιν vocavit, Persici nempe imperii urbem, sed in Babylonia, sive Mesopotamia sitam. Distinguit ille inter Περσικὰς πόλεις, & πόλεις Περσίδος. Hæc sunt Persidis urbes, illæ Persicæ dominationis. Βαβυλῶνα Περσικὴ πόλις, μητροπόλις, Σελδουκία καλεῖται. Idem: Περσὶ πόλις Περσίδος. Sic apud Isidorum Characenum Περσίδος αἰθμοὶ mansiones sunt imperii Parthorum; at αἰθμοὶ Παρθύνης mansiones Parthiæ regionis proprie ac specialiter sumptæ. Persæ, inquit Plinius, *rubrum mare semper accollere, propter quod sinus Persicus vocatur. Regio ibi maritima Cyropolis*. Hic Persæ sunt Persidis regionis incolæ, quatenus stricta appellatione ponitur. Sed mirum ibi regionem Persidis maritimam nominari Cyropolim. Nec quicquam juvat *regiam* pro regione reponere. Cyropolis non fuit regia Persidis, sed in altera extremitate Persici imperii, in Sogdianorum finibus sita, tantum abest ut maritima Persidis fuerit. *Cyreschata* etiam dicebatur. Stephanus: κύρης πόλις, ἢ ἢ Κυρέχαια καλεῖται, πρὸς τοὺς ἐχράτους Περσίδος. Immo non Περσίδος sed τῆς Περσῶν δόξης. Nam Græci Περσίδα nunquam ponunt nisi de particulari Persarum regione. Strabo: Κυρέχαια, κύρης κτίσμα δὴ τῆς Ἰαξάρτης ποταμῷ κέκμηον, ὅπερ ἦν ὅριον τῆς Περσῶν δόξης. Longe igitur hæc Cyreschata a maritima Persidis ora. An Plinius cum legisset *Κυρόπολιν ἐν τοῖς ἐχράτους τῆς Περσίδος* sitam esse, alteram cogitavit extremitatem, & in maritima eam metatus est. Hoc non abludit a genio Pliniano. Hanc sententiam confirmat, quod nusquam alibi præterquam hoc loco Cyropolis meminit. Libri tamen ejus heic legunt, *Cerobolus*. Nullam isto nomine novi Persidis regiam, aut regionem maritimam. Μεσομερὴν Arriano nominatur locus Persidis in ora maritima. Sed hæc non videtur esse, nominum sono vix respondente. Recte autem Stephanus Κυρέχαια & Κυρόπολιν urbem eandem facit. Nam Κυρόπολις Arriano & Curtio, quæ Κυρέχαια in extremis Sogdianorum finibus ad Jaxartem. Non recte Ptolemæus Κυρέχαια & Κυρόπολιν statuit diversas, dum illam in Sogdiana collocat, istam in Media. Sequitur Ptolemæum Ammianus, ut semper, qui Cyropolim inter Mediæ urbes recenset: *inter quas opibus & magnitudine manium conspicua sunt, Heraclia, & Arsacia, & Europos, & Cyropolis, & Ecobatana sub Jafonio monte in finibus sita Syromedorum*. Longe alium huic Cyropoli situm assignat, quam Ptolemæus in finibus Syromedorum. At Syromedia teste Ptolemæo Persidi prætenditur: *ἢ παρ' ὅλῳ τῇ Περσίδι, ἢ Συρομεδίᾳ*. Inde est quod Cyropolim ad ultimos Persidis fines collocat: *Κυρόπολις, πρὸς τοὺς ἐχράτους Περσίδος*. Nam Syromedi, in quorum regione Cyropolim constituit Ammianus, πρὸς τοὺς ἐχράτους Περσίδος. Certe, ut jam notavi, nunquam Græci auctores τῇ Περσίδι pro Persarum imperio usurpant, sed nec Latini. Ptolemæus Cyropolim ad mare ponit, sed mare Caspium, in quod egeritur & Cyrus amnis.

- A Plinius ad sinum Persicum, ut hæc ejus verba clare clamant: *propter quod sinus Persicus appellatur. Regia ibi maritima Cyropolis*. Quis non miretur has veterum auctorum hallucinationes? Nulla ad Caspium mare Cyropolis, nulla ad Persicum, sed ex prave intellectis antiquiorum verbis errores isti profecti sunt, qui *Κυρόπολιν, vel Κυρέχαια ἐν τοῖς ἐχράτους τῆς Περσικῆς* posuerunt. Quod est Persici imperii, hoc alii de Persidis finibus, alii de Mediæ accepere. Et hos fines alii ad mare Caspium, alii oppositos ad mare Persicum interpretati sunt. Sic Κόρον fluvium Strabo confundit cum *Coro*. Ille in Caspium sinum, iste in Persicum exoneratur. Sequitur apud
- B Plinium: *Qua vero ipsa subit ad Medos, Elymaïs, Megala locus appellatur*. Haud scio an hæc vera. Plinius supra Elymaïdem posuit ad mare, quæ flumine Oroati dividitur a Perfide: *inde Persidis initium ad flumen Oroatin, quo dividitur ab Elymaïde*. Marcianus Heracleota Elymæos sinum Πηλώδη Persici maris accollere dicit: *παροικοῦσι δὲ τὸν κόλπον ἔπον, ἢ τὸς πρὸ αὐτὸν τόπος Ἐλυμαῖοι τῆς Σαρσάνης ὄντες χώρες*. Male apud eum legitur: *δὴ τῇ Πηλώδι κόλπον λεγόμενον*, pro ἐπὶ Πηλώδι. Ptolemæo dicitur Πηλώδης. Stephanus: *Ταξίανα, ἢ σὺ πρὸς τὴν Πηλώδη κόλπον τῆς Σαρσάνης*. Marcianus Ταξίαν vocat: *ἢ τὸν κόλπον ἔπον ἢ σὺ καὶ ταί, Ταξία λεγόμενα*. Ptolemæus: *κατέχουσι δὲ τῆς Σαρσάνης, τὰ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσῃ Ἐλυμαῖοι*. Ita legendum, non Ἐλδμῶοι. De his Elymaïs Persici finis accolis capienda & hæc Plinii verba cap. xxxv i. lib. vi. *Carmani, Persæ, Elymaï*. Hoc enim ordine scribendi, libris auctoris. Inde Elymaïs regio, quam in ora Persici sinus passim censet Plinius, ut cap. xxvii. *Hi prætendunt supra Elymaïda, quam Persidi in ora junximus*. Et paulo post: *infra Eulæum Elymaïs est in ora juncta Persidi*. Unde igitur hoc loco Elymaïs, quæ subit ad Medos? Libri habent, *Clinias*. Verum quis istam novit? Invenio & Ἐλυμαῖδα apud Ptolemæum in Media regione: *μεθ' ἧς ἐπὶ ταῖς μέλαις τῆς Παρθίας ἢ Χωρομηθρήν, ἀρκητικώτερον ἔχουσα τὴν Ἐλυμαῖδα*. Hæc Ἐλυμαῖς, quæ septentrionalior est Choromithrene Mediæ regione, longe distat ab illa Elymaïde, quæ oram Persici sinus accollit. An Elymaïs illa maritima usque ad Medos subierit sine ulla interruptione, id vero nescio. Sed nec videtur: Nam multas interponit alias regiones Ptolemæus. Strabo Elymæos supra Apolloniatin collocat, longe a mari, & montana incolentes facit, & Parætacenis vicinos. Ptolemæo Parætaceni Persidem incolunt, qua parte Mediæ contigua est. Herodoto Parætaceni Mediæ accensentur. Stephano Παραιτική πόλις Μηδίας. Isidorus Characenus Saccatenen regionem & Parætacenen eandem statuit: *ἐντεθεν Σακασίνης Σακῶν Σκυθῶν, ἢ ἢ Παραιτακίνη*. Strabo boni Σακασσίνη regio Albanicæ vicina & Cyro fluvio. Longe ab ea Sacæ Scythæ degunt. Longe utraque provincia a Parætacene Ptolemæi. Idem Ptolemæus Σακασσίνη, vel Σακασσίνη ad montem Paryedren locat. Ita enim appellanda, quæ apud eum vocatur Σακαπήνη. Pro Megala in Plinio libri habent *Cegale*. Vide an sit *Gabale*. Sed de his infra. Persis igitur semper à Susiane disjuncta, licet Strabo scribat Susianen propemodum partem esse Persidis. Ipse tamen utramque semper distinxit: *ἢ μὲν χώρες ἢ πε Περσίδος, καὶ ἢ Σαρσάνη ποιῶται*. Et alibi passim. Nugatur ergo hic Solinus qui nobilissimum Persidis oppidum fuisse dicit Susa. Certe olim regia fuit regni Persici, non Persidis metropolis. Hæc mens Plinii. Ammianus quoque ex recentioribus Susianen separat à Perfide, & Susa dat Susianis, non Persis: *His tractibus Susiani junguntur, apud quos non multa sunt oppida, inter alia tamen eminet Susa domicilium regum, & Arsiana, & Sela, & Arecha*. Ptolemæo Ἀρεχά, Ἀσία, Ἀρεχά & Σέλη urbes Susianes. Inde corrigendus Ammianus. Ab illa Aracca vel Arecca Susidis, *Areccai campi Tibullo*, in quibus naphthæ, hoc est, liquidi bituminis fontes scaturiebant:

Ardet Areccais aut unda perhospita campis.

Ita legendum, non Arectæis. Aracca illa, vel Arecca in confinio Susianæ & Babylonicæ. Sed ad Susianen pertinebat. In Susiana autem naphthæ liquidæ fontes. Strabo lib. xv de liquido bitumine: *ὅτι ἢ μὲν ὕδατος ἢ καλῶς νάφθαν, γίνεται ἐν τῇ Σαρσίδι, ἢ ἢ ἐξ ἐστὶ δυνάμει*

μήν πῆντεθ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. Unda perhospita Tibullo est naphtha, πὸ ἄραν ξενίζον ὕδωρ. Perhospita, ut pervesper, peradulescens, perastutus, perinteger, pervirgo Ciceroni. Plinius: Naphtha liquidi bituminis modo profuens circa Babyloniam. Arecca autem illa Arec dicitur Genes. x. Ἀρεκκλή regio apud Strabonem alia est, nec mutanda in Ἀρεκκλήν. Sed hæc alibi. Sequitur apud Ammianum: fluvii vero multi per hæc loca discurrunt, quibus præstantior Oates, & Harax, & Meseus. Scribe: Oroates, Charax, & Moseus. Ὀροάτης amnis, cujus ἐκβολαὶ in Susiana ponit Ptolemæus. Hic Persidem à Susiana determinabat. In Perside etiam hunc fluvium locat Ammianus paulo post: quorum maximi sunt Oroates, Rogomanis & Brisoana. Ita emendo pro Vatrachites. Inepre autem eidem Ammiano Charax fluvius Susianus vocatur, quæ urbs fuit. Habet omnia sua geographica à Ptolemæo, apud quem sic legitur: Χάραξ Σπασίης, Μωσαίς ποταμὸς ἐκβολαί. Characa ille pro fluvio accepit.

A Sufis Carbyle, sive Barbyte oppidum. Non potui pertendere contra hunc librorum consensum, qui uno spiritu omnes sic legunt. Et quo tutius possis credere ita Solinum scripsisse, en tibi Martianum, qui ex hoc loco ita quoque scripsit: Susa juxta Carbyle, sive Barbite in centum triginta milibus. Sic etiam omnia ejus exemplaria scriptum exhibent, & vidi antiquissima. Apud Plinium in libris veteribus Barbathece, & locatur in septentrionali latere Tigris. Βαβυθία Stephano πῆλιν Περσική notatur, quam correctores Plinio donaverunt, me quidem non renuente. Sed Plinii fidem suspectam hæc quidem habere cogor. Cui enim sit verisimile ad credendum, unicam urbem, & in illis locis odio auri laborare, contrahere id ac defodere, ut ab omnium oculis & usu removeretur. Hoc profecto incredibile. De Scythis hoc aliquibus, aut Indis, aut populo saltem aliquo universo magis fidem inveniret, quam de urbe sola in ea regione posita, quæ diversis moribus & institutis uteretur. De Satarchæis, vel Satarchis hoc ipsum narrant, usu auri argenticque abdicato ab avaritia publice mores suos vindicasse. Vereor ut sit nomen alicujus urbis Persicæ, in qua gazophylacium regum fuerit, aurumque ibi defossum servaretur, quod Plinius alio fini contractum & conditum interpretatus sit. Quid autem voluerit Solinus cum sua Carbyle, vel Barbite juxta scio cum illis qui nesciunt: nec urbes hoc nomine reperio. Hunc Plinium audiamus ut emendemus, de Babythace, vel Barbathece: ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt, id defodiunt ne quo cui sit in usu. In optimo Rigaltiano codice legitur: contrahunt defodiunt quod ne cui sit in visus. Scribendum utique: iis mortalium solis aurum in odio: contrahunt defodiuntque id ne cui sit in usu. Paulo aliter Pincianus hæc legebat. Nos proxime tamen veritatem, quidquid auri habere possunt, in unum id publice colligunt, ac defodiunt ne cui sit usui. Mirabilis profecto res, sed magis miram reddit rationem, immo ridiculam Solinus, qui sic expressit: In quo mortales universi odio auri coëmunt hoc genus metallum, & abijciunt in terrarum profunda, ne polluti usu ejus avaritia corrumpant aequitatem. An adversus aurum tantum odia sua exercent, argentum autem & æs admittunt? Si aurum adversantur, cur coëmunt? promptius erat non admisisse, & usum ejus interdicere popularibus, ut fecere Lacedæmonii. Aurum quippe coëmebant illi, ut perderent, ac pessumdarent. Ergo & merces, aliæque res, quas auro permutabant, similiter iis peribant. Unde igitur viverent, nihil illis restabat. Quis enim credat gratis aurum eos à vicinis urbibus accepisse, ut possent perdere ac defodere? Mercibus itaque aliis hoc genus metallum emebant. Quo magis magisque hæc considero, eo magis videntur ridicula, & incredibilia. Aurum eos coëmere non dicit Plinius, ut perperam Solinus interpretatur, sed contrahere id quod habent, id est, in unum conferre. Sed unde illis veniebat hoc aurum? Semel contractum defodisse satis fuit, & post illa nequiquam recipere. Contrahere aliquando significat emere. Unde contractus, συναλλάγη, συναλλαγῆς, exponitur in glossis: & συναλλάσσω, contraho, cambio, permuto. Sed heic eo sensu

A non potest accipi ut fecit Solinus, ubique sibi similis.

Pag. 62. C. Hoc genus metallum. Ita libri. Vulgo: hoc genus metalli. Sic supra: Silvas hoc genus edit. Et sic alii auctores loquuntur.

Hic inconstantissimus terrarum modus. Vetus liber quidam, isque optimus: Hic inconstantissimus nostrarum modus. Noster modum semper usurpat pro mensura. Et sane modus est μέτρον. Unde modicus, μέτερος. Commodus, σύμμετρος. Inde & modius quo modus, id est, mensura frugum colligitur. Idem paulo post: addidit & loca stationum, & spatiorum modum. Addit Solinus hoc loco: Nec immerito, cum alia circa Persidem nationes schoenis, alia parasangis, alia incomperta disciplina terras metiantur. Non intellexit Plinium, cujus hæc verba sunt: inconstantiam mensurae diversitas auctorum facit, cum Persæ quoque schoenos & parasangas alii alia mensura determinent. Non hoc inconstantiam mensuræ faciebat, quod alii schoenos, alii parasangas, alii alia mensurarum nomina ac modos in metiendis terris usurparent, sed quod idem mensuræ nomen, schoenum ut puta, vel parasangam in eadem regione, alii majore mensura aestimarent. In Galliis olim alii leucis, alii miliaribus itinerum spatia definiabant. Nulla hinc inconstantia gigni poterat ubi notum esset, quot miliaria quot leucis responderent. Ceterum ubi leucæ nomen alii minore, alii majore mensura determinant, tum oritur discordia, & modus terrarum incertus. Ut in Galliæ hoc regno provinciae sunt, quæ leucæ spatium minore modo definiunt, aliæ quæ majore, ex eo inconstantia & diversitas. In Perside similiter schoeni modo ampliorem, modo breviorē spatium aestimabantur, & proinde incertum est, quum auctores locum à loco tot schoenis distare dicunt, de quibus intelligendum sit, minoribus an majoribus. Idem est & de parasangis. Nam παρασάγγη quidam triginta stadia patere ajunt. Hesychius: παρασάγγης, μέτρον ἰσθ' τελέοντα σάδις ἔχων. Hero quoque in Itagoge triginta stadia tribuit parasangæ: ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια τέσσαρα, σάδις τελέοντα: ἐστὶ δὲ τὸ μέτρον Περσικόν. Alii quadraginta, quidam etiam sexaginta stadiorum fecerunt hanc Persicam mensuram. Strabo hanc eandem causam esse vult inconstantiae mensurarum, quod ejusdem mensuræ nomen alia atque alia definitione acciperetur, non quod diversis mensuris uterentur lib. XI. τὸν δὲ παρασάγγην τὸν Περσικόν, οἱ μὲν ἐξήκοντα σάδιων φασίν, οἱ δὲ τελέοντα ἢ πενταεξήκοντα. Αναπλεόντων δὲ ἡμῶν τὸν Νεῖλον, ἄλλοι δὲ ἄλλοις μέτροις χρώμενοι τὰς χοίνες νόμισαν ὡς τὸ πλεῖον ἐπὶ πάλιν. Ὡς τὸν αὐτὸν χοίναν δριμύτην, ἄλλοι μὲν μέζω παρέχειν πλεον, ἄλλοι δὲ βραχυτέρον. Quum igitur diversæ mensuræ modus eodem nomine signatur, hæc ratio facit incertam fidem spatiorum, non quum diversis mensuræ nominibus ac modulis una aliqua gens utitur. Quod, de schoenis in flumine Nilo navigando dicit Strabo, id egregie Hieronymus explicat his verbis ex commentario in Joël: In Nilo flumine, sive in ripis ejus solent naves funibus trahere. Certa habentes spatia, quæ vocant funiculos, ut labori defessorum recitencia trahentium colla succedant. Hi sunt χοῖνοι Strabonis, quibus ad mensuranda intervalla de urbe in urbem in amne Nilo navigantes utebantur. Hero χοῖνον idem attribuit spatium, ac parasangæ: ὁ χοῖνος ἔχει μίλια τέσσαρα, σάδις τελέοντα. Alius erat schoenus, sive funiculus, quo terras metiebantur, quod & σκωδελον vocarunt agrimensores, & χοῖνον, quorum alterum fuit δεκαοργυσίον, alterum δωδεκαοργυσίον. De quibus supra diximus. Solinus schoenos, quibus itinera metiebantur, cum schoenis, quibus terræ & agri mensuram accipiebant, heic videtur confudisse. Inconstantissimus, inquit, hic terrarum modus: cum alia circa Persidem nationes schoenis, alia parasangis, alia incomperta disciplina terras metiantur. Planum est accepisse hæc de mensuris agrorum. Nam terra agri sunt. Siculus Flaccus de conditionibus agrorum: & quomodo quidam congestionibus lapidum, ripis substructionibus terras, ne dilabantur, excipiunt. Ita si ad tutelam terram extruantur, videndum an & finitiones præstare debeant. Et apud Innocentium de notis literarum: nigriores terras invenies, si in Campaniis fuerit, rotundos fines habentes. Item alius

incertus: & ad pectus steriles terras habet, & confragofas. Idiotifmo quoque noftro terras hodie dicimus pro agris. *Modus etiam proprie de agri menfura:*
---- *modus agri non ita magnus.*

A Schoeni & paraſangæ itinerum & navigationis menſura, non terrarum aut agrorum. Hinc vides nihil poſſe fieri fingique iſto Solino infulſus, aut incogitantius animal.

C A P U T L V.

Parthia, & circa Parthiam regiones. Item Cyri ſepulcrum.

Ag. 62. D. *Parthia quanta omnis est.* Parthiæ nomine hoc loco debes intelligere imperium Parthorum, τὴν Πάρθων ἑπικράτειαν, non particularem provinciam, in qua Parthi indigenæ reſidebant. Sic Πάρθων accepit Iſidorus Characenus, quum Πάρθων περιηγητικὸν conſcripſit, & Πάρθωνες σαθμῶν. Totum Parthicum regnum eo nomine comprehendit. Ita enim clauſit libellum de manſionibus Parthiis: ἀρχὴ τέττα ἐστὶ τῆς Πάρθων ἑπικρατείας: vel, ut in libro regio legitur: ἀρχὴ τέττα ἐστὶν ὑπὸ τῇ Πάρθων ἀρχῇ ἡ χώρα. Eodem prorsus modo hodie Franciæ nomen dupliciter ſumitur pro regno Francorum, & pro ſpeciali provincia: in qua conſederunt Franci. Non minus autem & Parthia dicta eſt propria ac priva Parthorum regio, quæ & Παρθυαία & Παρθυήνη. Et falluntur qui hæc diſtinguunt vocabula. Nam Πάρθοι populi iidem & Παρθυῶν, ut Ἀριοὶ & Ἀρεινοὶ: Παλιεθροὶ, & Παλιεθρηνοὶ, & ſimilia ſexcenta. Stephanus: λέγονται δὲ καὶ Πάρθοι, καὶ Πάρθιοι, καὶ Παρθυαῖοι, καὶ Παρθυαία ἡ χώρα, καὶ Παρθυήνη, καὶ Παρθυήνης. Plinius cap. xxv. *Quod ad Parthos attinet, ſemper fuit Parthia in radicibus montium ſupra dictorum.* Hic Parthia ſignificat Parthorum regionem ſpecialem, non regnum. Nugas agunt, qui Parthyaam reponi volunt ex Stephano. Nam & ſupra idem cap. xv Parthiam ſimiliter pro Parthorum regione poſuit: iis à latere occurrant deſerta Parthia. Et paulo poſt: *mox ejuſdem Parthia ameniſſimus ſitus, qui vocatur Choara.* Παρθία igitur utrumque promiſce ſignificat, tam regnum, quam regionem Parthorum. At Παρθυαία, vel Παρθυῶν regionem designat tantum. Et hic typus fuit quamplurimum illius imperii provinciarum, Ξερξίων, Καμβυσίων, Σαφίων & μύρια ἄλλα. Hinc auctorum ſcripta titulis diſtinguenda, qui Παρθικά ſcripſere, & qui Παρθυηνικά. Illi res Parthicas totius imperii Parthorum tractaverunt, iſti origines Parthorum, reſque duntaxat eas quas in patria geſſerunt, exponebant. Quadratus ſæpe citatur apud Stephanum ἐν Παρθυηνικοῖς. Pro quo libri mendose habent Παρθενικά. Xylander omnibus locis correxit Παρθικά. Arrianus vero non Παρθυηνικά, ſed Παρθικά compoſuerat, qui libri non raro afferuntur a veteribus. Verum hæc, ut jam dixi, auctores ſæpe ſolent confundere. Hic animadvertendus inſignis error Ptolemæi, qui cum ſub Παρθίας nomine deſcripſerit peculiarem Parthorum provinciam, partem tamen ejus facit regionem Παρθυῶν. Atqui non aliter Parthyene a Parthia diſtinguitur, quam quum Παρθία pro imperio ſumitur Parthorum. Καλεῖται δὲ τῆς μὲν Παρθίας ἡ μὲν παλαιὰ τῶν Τερκανίων Κομισήνη, ἡ δὲ ὑπὸ τῷ τῶν Παρθυῶν, εἴτε ἡ Χοαρήνη, καὶ ὑπὸ τῷ τῶν Ἀπαυαρχικῶν. Ita ille locus legendus. At Strabo Κομισήνην & Χοαρήνην partes facit τῆς Παρθυῆνης lib. xi. Μέρη δὲ ἐστὶ τῆς Παρθυῆνης, ἡ τε Κομισήνη, καὶ ἡ Χοαρήνη. Straboni Κομισήνη dicitur, quæ Ptolemæo eſt Κομισήνη. Apud utrumque legendum Κομισήνη. Ita enim vocatur Iſidoro Characeno, qui tam eam quam Choarenen a Parthyene ſeparat, & ſub Parthia collocat, ſed per Parthiam intelligit ditionem Parthorum. Sic brevioribus ſpatiis Parthyenen ille incluſit quam Strabo. Plinius quoque latius extendit fines Parthyenes. Nam Margianem videtur ſub ea comprehendere: *Regio Niſæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis à conditore.* Niſæam Ptolemæus in Margiane recenſet: alii Mediæ attribuant & Νησιῶν ſcribunt. Stephanus: Νησιῶν πεδίοις, ἀφ' ὧν παλαιὰ Μήδοις Νησιῶν ἵπποι. Quidam inter Suſſianen & Βακτριανam eum campum metati ſunt. Heſy-

B chius: Νησιῶν ἵπποις, μετὰ τὴν Σαſιανῆς, καὶ Βακτριανῆς πόσιν ἐστὶ Καταſτίγονα, ὅπερ Ἑλλάδι γλῶσση νῆσος, ἐν τῷ δὲ ἵπποις Ἀλφειοὶ γίνονται. Ita hæc legenda ſunt. Lingua indigena locus ille vocabatur *Cataſtigona*, quod Græce interpretatur inſula, quod undique aquis campus ille circumcluſus eſſet. Suſſiane porro non eſt vicina Βακτριανῇ. Quare ibi etiam corrigendum: μετὰ τὴν Σαſιανῆς καὶ Βακτριανῆς. Ammianus Niſæum illum campum, unde Niſæi equi nobilitantur, in Media ponit, qui dicendi ſunt *Niſæi*, ut conſtat ex Heſychio. Ptolemæus Niſαῖος etiam in ſeptentrionalibus Ariæ regionis agnoſcit, qui iidem ſunt cum ea Niſæa, quam in Margiane recenſuit: ſed quia diverſum iis ſitum ab auctoriſus aſſignatum invenit, ea re diverſos putavit, ut ejus mos eſt perpetuus. Iſidorus Νησιῶν regionem Parthyenæ tribuit juxta Plinii ſententiam, & ἀντὶ τῶν vocat, ἐν τῷ δὲ Παρθυῶν χοῖνοι καὶ ἡς ἀντὶ τῶν, Παρθυῶν ἡ πόλις, χοῖνοι δὲ. ἐν τῇ βασιλικῇ ταφῇ. Ἑλλήνες δὲ Νησιῶν λέγουσι. Hæ ſunt auctorum veterum dividiæ. Strabo equos illos Niſæos ex regione Armeniæ venire a quibuſdam prodi ait. Ipſe ex Perſide & Babylonia pergentes ad Caſpias portas regionem illam inveniri tradit, quæ fert equos Νησιῶν. Ea igitur in Media. Ibi ſcribit fuiſſe βασιλικὰς ἀγέλας. Puto itaque ſcribendum apud Iſidorum: ἐν τῇ βασιλικῇ ἀγέλας: vel βασιλικῇ ἵππων τροφῇ. Et in ſuperioribus: ἡς ἀντὶ τῶν παρθυῆνης πόλις. Niſi nomen barbarum lateat & Parthicum quo ille campus in convalle ſitus appellabatur. Certe πόλις & βασιλικῇ ταφῇ nullum ibi locum deſiderant, præcipue cum a Græcis Νησιῶν dicat appellari. Quod de illa regione utique capiendum. Unde nobiliſſimi equi oriebantur Niſæi appellati. Addit Plinius de Parthia, ſive Parthyene: *Citra deſerta ab occaſu urbes, quas diximus, Iſſatis & Caliope: ab oriente aſtivo Europum: ab hyberno Mania: in medio Hecatompylos, Arſacia, regio Niſæa.* Pro Mania libri quidam habent Maria. Ptolemæo eſt Μαρίχη. Idem pro Arſacia legunt Arſace. Quod rectum eſt. Ἡ Ἀρσάκη. Eadem tamen Ἀρσάκη & Ἀρσάκεια, ut Ἐρύθη, Ἐρύθεια & ſimilia. Stephanus tamen videtur eas diſtinguere. Ἀρσάκεια urbem Mediæ eſſe dicit. Idem alio loco Rhagas, alteram Mediæ urbem appellatam ſcribit fuiſſe Ἀρσάκεια ab Arſace Partho & Εὐρωπῶν. Sic eadem urbs Ῥάγαι, Ἀρσάκη & Εὐρωπῶν. Ptolemæus Ἀρσάκεια ab Europo ſeparat, & utramque in Media recenſet. Ammianus in Media quoque commemorat Heracleam, Arſaciam, & Europam. Iſidoro Characeno Δερεῦς urbs in Meſopotamia memoratur a Nicanore condita, quam Græci vocabant Εὐρωπῶν. Ptolemæus Δερεῦς in Babylonia recenſet juxta Euphratem. Sic enim legendum apud eum, non Δερεῦς. Idem Εὐρωπῶν ad Euphratem ſtatuit, ſed in parte Syriæ haud longe a Zeugmate. Iſidorus quoque Europum illam quæ & Δερεῦς, non longe ab eo loco poſitam indicat, unde Parthi in Romanum ſolum trajecto Euphrate tranſibant. Stephano Δερεῦς urbs Meſopotamiæ ex Polybio. Eidem Εὐρωπῶν Syriæ. At Iſidorus Græcos ait vocare ſolitos Εὐρωπῶν, quæ dicebatur Δερεῦς. Ammianus aliquot locis Duræ oppidi deſerti ac diruti in Meſopotamia meminit, quod eſt Δερεῦς Iſidori, ut ex ſitu conſtat. De imperio Parthorum ita Plinius: *Horum de imperio nunc in paucis. Regna Parthorum duodeviginti ſunt omnia: ita enim dividunt provincias circa duo, ut diximus, maria. Rubrum à meridie: Hyrcanum à ſeptentrione.* Hæc duodeviginti regna Parthorum provinciæ illæ ſunt regni Parthici, quarum Iſidorus recenſet manſiones in libello Παρθικῶν σαθμῶν. Earum nomina hæc ſubjiciam, quia Plinio illuſtrando faciunt: *Meſopotamia & Babylonia, Apolloniatis, Chal-*

Ionis, Cambadene, Media superior, Media Rhagiana, Choarne, Comisene, Hyrcania, Astavene, Parthyene, Apavartigene, Margiane, Aria, Anave, Drangiana, Sacasene, Arachosia. Hæ sunt regni Parthici provinciæ totidem numero quot memorantur à Plinio. Multis locis earum nomina in vulgatis vitiosa emendavimus ex libris scriptis. Duæ Mediæ ibi recensentur, superior & inferior, quæ & Παρμανή dicta ab oppido Rhagis. Nam in contextu ipso eam κατω Μηδία appellat: ἐν περὶθεν δὲ Μηδίας ἀγοῖνοι. Ita enim scribendum pro ἐν περὶθεν δὲ Μηδίας ἀγοῖνοι. Ea est, quam in indice Παρμανίω Μηδία dixit. In hoc sensu provinciæ, quæ sub imperio Parthorum fuere, Persidem Susianam, & Carmaniam non inveniri minime mirandum est. Nam Persæ suum semper ac peculiarem habuere regem etiam dominantibus Parthis. Humilis ille tamen agebat & Partho addictus obnoxiusque. Strabon lib. xv. καὶ ὅ ἐι καὶ βασιλεύοντι μέλει ἰνὶ ἰδίον βασιλείᾳ ἔχοντες οἱ Πέρσαι, τῇ γε δυνάμει πλείονος σπουδαίοντι, ἢ τῷ Παρθηαίων περιείχεσθαι βασιλείᾳ. Ergo regi Persarum etiam tum cum Parthi imperabant, Persidis regio parebat, & Carmania & Susiane, ac reliquæ provinciæ in ora maris Indici. Hæc quum ita sint, non recte Plinius Parthorum imperium à meridie mari rubro terminavit, quum eo usque non pertineret, minime comprehensa Perside, & adjunctis regionibus, quæ proprium regem habebant. Et enim si rubrum mare terminus fuisset regni Parthici, inter ejus provincias etiam Persis & Carmania numeratæ essent, quas in album illud non retulit Isidorus. Persæ autem, ut ex eodem Plinio constat, ne alios testes citem, rubrum mare semper accoluere. Ergo Perside & Carmania à meridie terminabatur Parthorum ditio.

Dissecantur in duas partes. Hæc lectio prioris editionis. In altera posuit: in duas partes dividantur.

Porrecta ad terram Scytharum, quibus concorditer degunt. Ita omnes antiquæ editiones, omnes libri scripti manu legunt. Delrius tamen ad hunc basilicæ plane editione imperat: scribatur, inquit, quibus concorditer degunt. Vellem addidisset rationem. Nec enim video, cur alicui concorditer degere, æque Latinum non sit ac concordem alicui esse ac vivere. Solinus hæc, ut solet, Plinii sui mentem non percepit, saltem non expressit, cujus hæc verba: ad Scythas pertinent, cum quibus ex æquo degunt. Dicit Plinius Scythas, ad quos pertinent Parthi, & quibus vicini sunt, ex æquo cum his degere, & pari jure. Scythas nempe liberos esse intelligit, nec Parthorum dominationi subiectos. Aliud igitur est, concorditer cum aliquo degere, aliud ex æquo. Ceteræ nationes, quæ Parthis parebant, nec rebellabant, concorditer cum his debebant, at non ex æquo, ut Scythæ. Ita etiam loquutus est Plinius in præfatione ad Titum, qui locus usque adhuc variis conjecturis tentatus est, nondum ad verum restitutus, sic autem constituendus tandem: sciantque omnes quam ex æquo tecum vivat imperium, Triumphali, & Censorio sexiesque Consule, ac Tribunitia potestatis particeps, & quod his nobilius fecisti dum illud patri pariter, & equestri ordini præstas. Præfatio propterea ejus, omniaque hæc reipublica. Et nobis quidem qualis in Castrensi contubernio. Scriptum videtur olim fuisse in libris antiquis: Triumphali & censorio sexiesque pro Triumphali, & Censorio sexiesque Consule. Nam & hodie plerique codices manu exarati habent, exæque, pro sexiesque. Inde pro Censorio fecerunt correctores Censorium jus. Imperium quoque triumphale, quod junctim legit Turnebus, nugatorium est. Imperium vocat Plinius homines, qui sub imperio sunt. Ut sciant, inquit, omnes, quam ex æquo vivat imperium, id est, illi qui tibi subiecti sunt, quam pari jure tecum vivant qui triumphalis es, & censorius, & sexies consul, & cetera. Communes dicantur hujusmodi imperatores & principes, qui cum privatis ex æquo viverent. Græci hanc virtutem vocant κοινότητις, ut Xenophon. Ex æquo, ἐξ ἴσου, pro concordia id accepit Solinus, ut ἴσω ζυγῶ de bobus, qui concorditer jugum trahunt; vel de lancibus, quarum neutra propendet, nec præponderat. Hefychius: ἐξ

A ἴσους, ἐξ ἴσου, ἐξ ὁμοῦ. Sic apud Phædrum hæc intelligenda.

Athena cum florent aquis legibus. id est, quum ex æquo viverent Athenienses, nondum dominationi cujusquam subiecti. Hoc est enim æquis legibus vivere, superiorem, qui leges dicat, non agnoscere.

Reliqua septem inferiora habent ab ortu Arios Arianosque. Incogitanter & imperite simul hæc scripsit, nec Plinio suo concorditer. Nec enim ille septem inferiora Parthici Imperii regna ab ortu Arios habere dixit, sed de Parthia proprie sumpta hoc tradidit. Præterea non ab oriente Arios Arianosque eam scribit habere, sed ab ortu Arios, à meridie Carmaniam & Arianos. Sic in paucis verbis multa peccata. Plinium loquentem audiamus: *Reliqua septem inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montium sæpius dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniam & Arianos.* Ptolemæus similiter Παρθίαν ab oriente τῇ Ἀείᾳ terminat, à meridie τῇ ἐρήμῳ Καρμανίᾳ. Ariorum ille non meminit, sed Ἀείαν cum Ἀείᾳ, ut videtur, eandem fecit. In astrologicis Ἀείαν nomen navit pro Ἀείᾳ, & ex eo Hephæstion Thebæus de capricorni dodecatemorio: καὶ ὁ Πτολεμαῖος Ἰνδική, Ἀριανή, Γεδρωσία, Θερσίκη, Μακεδονία, Ἰκνυρίς. Curtius lib. vii Arianos & Arios eisdem statuit: *His ita compositis Alexander Ariarum Satrape constituto iter pronuntiare jubet. Ἀείας* hos vocat Arrianus in eadem historia, & ipse Curtius paulo post Arios. Ammianus Marcellinus lib. xxiii Arianos vocat, & regionem eorum Ariam, in qua Alexandria fuit cognomine ἐν Ἀείᾳ. Quintus etiam ipse Plinius alio loco Ariam & Ariam plane confundit. Cap. xxiii Ariarum regionis oppidum Artacoana recenset, & Ariam amnem. Quæ Ariis alibi tribuit. Ἀρτακόαν τῶν Ἀείων βασιλείᾳ Arriano, & Arius amnis qui Ariarum nomen dedit, Ptolemæo & Ammiano. Hæc ideo tam diversæ, quia diversos auctores sequutus est, qui non in eandem conveniunt sententiam super Ariorum & Ariarum differentiâ. Ecce enim Arios ab Arianis titulo volunt distingui, quod Arii parvam obtineant provinciam Ariam dictam, Ariani autem multas vastasque provincias comprehendunt. Atqui hoc ipsum de Ariis scripsere quidam, ut ex eodem Plinio liquet, his verbis cap. xx. *Etenim plerique ab occidente non Indo amne determinant, sed quatuor adjiciunt satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas ultimo sine Cophete fluvio, quæ omnia Ariorum esse aliis placet.* Ariorum nomine satrapia peculiaris intelligitur, quam Strabo Ἀείαν appellat, & Ptolemæus aliique. Rursus quibusdam placere ait Plinius quatuor illas satrapias memoratas Ariorum appellatione comprehendendi. Hi sunt, qui aliis dicuntur Ἀείανοι vel Ἀείωνοι. Dionysius:

--- Λινοχλαίνας δ' Ἀραχωῆς
Σατεργίδας θ' ὁσῶς πὲρ τοῦ Πύχτι Παρπανισίου
Ἐὼν ὁμοῦς μάλα πάντες ἐπωνυμίᾳ Ἀείωνος.
Mela Pomponius cap. ii. lib. i Ariam ab Ariane separat: Indo proxima est Ariane deinde Aria, & Gedrosia, & Persis ad sinum Persicum. Justinus Trogi abbreviator lib. xli de Parthis: *Hi domesticis seditionibus pulsi solitudines inter Hyrcaniam, & Daas, & Arios, & Arianos, & Margianos furim occupavere.* Ita legendus locus. Plinius Parthiam à meridie habere dicit Carmaniam & Arianos. Ergo omnes populi, qui oram maritimam tenebant à Carmania usque ad Indi ostia communi appellatione Ariarum censebantur. Et sane Eratosthenes apud Strabonem lib. xv Ἀείαν ab oriente terminat Indo fluvio: à meridie Oceano Indico: à septentrione monte Paropanisio, & aliis continenter usque ad Caspias portas: ὅριος δὲ μὴ ὅ φησι τὴν Ἀείαν ἐκ μὲν τῶν περὶ τὸν Ἰνδόν, περὶ νότον δὲ τῇ μεγάλῃ θαλάττῃ, περὶ ἀρκτὸν δὲ τῷ Παρπανισίῳ, ἢ τοῖς ἐξ ἡς ὀρεσὶ μέγας Καππίων πύλων. Idem Strabo eodem libro latus meridionale Ariarum ab Indi ostiis usque in Carmaniam porrigi scribit, per oram scilicet maritimam quæ Arbios, Oritas, Gedrosos, Ichthyophagos complectebatur. Idem ibidem: ἢ δὲ Καρμανία πελοποννήσου ἐστὶ τῆς δὲ Ἰνδοῦ ἐκβολῶν Ἀριανῆς. Ita scribendum. Perperam quippe vulgatur: δὲ τῆς δὲ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς. Quod sensu caret. Hoc est

quæ

incertus: & ad pectus steriles terras habet, & confragofas. Idiotismo quoque nostro terras hodie dicimus pro agris. Modus etiam proprie de agri mensura:
---- *modus agri non ita magnus.*

A Schoeni & parasangæ itinerum & navigationis mensura, non terrarum aut agrorum. Hinc vides nihil posse fieri fingique isto Solino infusius, aut incogitantius animal.

C A P U T L V.

Parthia, & circa Parthiam regiones. Item Cyri sepulcrum.

Ag. 62. D. Parthia quanta omnis est.] Parthiæ nomine hoc loco debes intelligere imperium Parthorum, πῶ Πάρθων ἡπικράτησιν, non particularem provinciam, in qua Parthi indigenæ residebant. Sic Πάρθίαν accepit Isidorus Characenus, quum Παρθίας περιηγητήν conscripsit, & Πάρθικὴς περιήγησις. Totum Parthicum regnum eo nomine comprehendit. Ita enim clausit libellum de mansionibus Parthicis: ἄχρει τέττε ἐστὶ Πάρθων ἡπικράτεια: vel, ut in libro regio legitur: ἄχρει τέττε ἐστὶν ὑπὸ τῇ Πάρθων ἀρχῇ ἡ χώρα. Eodem prorsus modo hodie Franciæ nomen dupliciter sumitur pro regno Francorum, & pro speciali provincia: in qua confederunt Franci. Non minus autem & Parthia dicta est propria ac priva Parthorum regio, quæ & Παρθυαία & Παρθυήνη. Et falluntur qui hæc distinguunt vocabula. Nam Πάρθοι populi iidem & Παρθυῶν, ut Ἄριοι & Ἀρεινοί: Παλιεῖοι, & Παλιεῖοι, & similia sexcenta. Stephanus: λέγονται δὲ καὶ Πάρθοι, καὶ Πάρθοι, καὶ Παρθυαῖοι, καὶ Παρθυαία ἡ χώρα, καὶ Παρθυήνη, καὶ Παρθυήνης. Plinius cap. xxv. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montium supra dictorum. Hic Parthia significat Parthorum regionem specialem, non regnum. Nugas agunt, qui Parthyaam reponi volunt ex Stephano. Nam & supra idem cap. xv Parthiam similiter pro Parthorum regione posuit: iis à latere occurrunt deserta Parthia. Et paulo post: mox ejusdem Parthia amenissimus situs, qui vocatur Choara. Παρθία igitur utrumque promisce significat, tam regnum, quam regionem Parthorum. At Παρθυαία, vel Παρθυλήνη regionem designat tantum. Et hic typus fuit quamplurimum illius imperii provinciarum, Ξερξίω, Καμψυγή, Σαφίω & μυρία αἰῶνα. Hinc auctorum scripta titulis distinguenda, qui Παρθικά scribere, & qui Παρθυηνικά. Illi res Parthicas totius imperii Parthorum tractaverunt, isti origines Parthorum, resque duntaxat eas quas in patria gesserunt, exponebant. Quadratus sæpe citatur apud Stephanum ἐν Παρθυηνικοῖς. Pro quo libri mendose habent Παρθυηνικά. Xylander omnibus locis correxit Παρθικά. Arrianus vero non Παρθυηνικά, sed Παρθικά composuerat, qui libri non raro afferuntur a veteribus. Verum hæc, ut jam dixi, auctores sæpe solent confundere. Hic animadvertendus insignis error Ptolemæi, qui cum sub Παρθίας nomine descripserit peculiarem Parthorum provinciam, partem tamen ejus facit regionem Παρθυλήν. Atqui non aliter Parthyene a Parthia distinguitur, quam quum Παρθία pro imperio sumitur Parthorum. Καλεῖται δὲ τῆς μὲν Παρθίας ἡ μὲν πᾶσι τῇ Τερκανίαν Κομισήνη, ἡ δὲ ὑπὸ αὐτῇ Παρθυλήνη, εἰς ἡ Χοαρήνη, καὶ ὑπὸ ταύτῃ Ἀπυσαρικήνη. Ita ille locus legendus. At Strabo Καμισήνην & Χοαρήνην partes facit τῆς Παρθυήνης lib. xi. Μέρη δὲ ἐστὶ τῆς Παρθυήνης, ἡ τε Καμισήνη, καὶ ἡ Χοαρήνη. Straboni Καμισήνη dicitur, quæ Ptolemæo est κομισήνη. Apud utrumque legendum κομισήνη. Ita enim vocatur Isidoro Characeno, qui tam eam quam Choarenen a Parthyene separat, & sub Parthia collocat, sed per Parthiam intelligit ditionem Parthorum. Sic brevioribus spatiis Parthyenen ille inclusit quam Strabo. Plinius quoque latius extendit fines Parthyenes. Nam Margianem videtur sub ea comprehendere: Regia Nisæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis à conditore. Nisæam Ptolemæus in Margiane recenset: alii Mediæ attribuant & Νησιαν scribunt. Stephanus: Νησιαν πεδῖον, αὐτὸ δὲ πᾶσι Μήδοις Νησιῶσι ἵπποι. Quidam inter Susianen & Bactrianam eum campum metati sunt. Hefy-

B chius: Νησιῶσι ἵπποις, μεταξὺ Συσανῆς, καὶ Βακτριανῆς πεδῖον ἐστὶ καὶ αἰγίονα, ὅπερ Ἑλλάδι γλῶσση νῆσος, ἐν ᾧ ἵπποι ἀγέφοροι γίνονται. Ita hæc legenda sunt. Lingua indigena locus ille vocabatur Καταστρίονα, quod Græcè interpretatur insula, quod undique aquis campus ille circumclusus esset. Susiane porro non est vicina Bactriane. Quare ibi etiam corrigendum: μεταξὺ Συσανῆς καὶ Βακτριανῆς. Ammianus Nisæum illum campum, unde Nisæi equi nobilitantur, in Media ponit, qui dicendi sunt Νεσεί, ut constat ex Hesychio. Ptolemæus Νησιῶσι etiam in septentrionalibus Αριᾶ regionis agnoscit, qui iidem sunt cum ea Nisæa, quam in Margiane recensuit: sed quia diversum iis situm ab auctoribus assignatum invenit, ea re diversos putavit, ut ejus mos est perpetuus. Isidorus Νησιῶν regionem Parthyene tribuit juxta Plinii sententiam, & αὐλῶνα vocat, ἐν πεδῖον Παρθυλήν χοῖνοι καὶ ἡς αὐλῶν, Παρθυήνισα ἡ πόλις, Σοτόχοινοι δὲ. ἐνθα βασιλικὴ ταφά. Ἑλλήνες δὲ Νησιῶν λέγουσι. Hæc sunt auctorum veterum dividiæ. Strabo equos illos Nisæos ex regione Armeniæ venire a quibusdam prodi ait. Ipse ex Perside & Babylonia pergentes ad Caspias portas regionem illam inveniri tradit, quæ fert equos Νησιῶσι. Ea igitur in Media. Ibi scribit fuisse βασιλικὰς ἀγέλας. Puto itaque scribendum apud Isidorum: ἐνθα βασιλικὴ ἀγέλας: vel βασιλικὴ ἵππων τροφαί. Et in superioribus: ἡς αὐλῶν παρθυήνης πολὺς. Nisi nomen barbarum lateat & Parthicum quo ille campus in convalle situs appellabatur. Certe πόλις & βασιλικὴ ταφά nullum ibi locum desiderant, præcipue cum a Græcis Νησιῶν dicat appellari. Quod de illa regione urique capiendum. Unde nobilissimi equi oriebantur Nisei appellati. Addit Plinius de Parthia, sive Parthyene: Citra deserta ab occasu urbes, quas diximus, Issatis & Caliope: ab oriente astivo Europum: ab hyberno Mania: in medio Hecatompylos, Arsacia, regia Nisæa. Pro Mania libri quidam habent Maria. Ptolemæo est Μαρίχη. Idem pro Arsacia legunt Arsace. Quod rectum est. H' Ἀρσάκη. Eadem tamen Ἀρσάκη & Ἀρσάκεια, ut Ἐρύθη, Ἐρύθεια & similia. Stephanus tamen videtur eas distinguere. Ἀρσάκεια urbem Mediæ esse dicit. Idem alio loco Rhagæ, alteram Mediæ urbem appellatam scribit fuisse Ἀρσάκεια ab Arsace Partho & Ἐυρωπῶν. Sic eadem urbs Ῥάγαι, Ἀρσάκη & Ἐυρωπῶν. Ptolemæus Ἀρσάκεια ab Euro po separat, & utramque in Media recenset. Ammianus in Media quoque commemorat Heracleam, Arsaciam, & Europam. Isidoro Characeno Ἀρσάκη urbs in Mesopotamia memoratur a Nicanore condita, quam Græci vocabant Ἐυρωπῶν. Ptolemæus Ἀρσάκη in Babylonia recenset juxta Euphratem. Sic enim legendum apud eum, non Ἀρσάκεια. Idem Ἐυρωπῶν ad Euphratem statuit, sed in parte Syriæ haud longe a Zeugmate. Isidorus quoque Europum illam quæ & Ἀρσάκη, non longe ab eo loco positam indicat, unde Parthi in Romanum solum trajecto Euphrate transibant. Stephano Ἀρσάκη urbs Mesopotamiæ ex Polybio. Eidem Ἐυρωπῶν Syriæ. At Isidorus Græcos ait vocare solitos Ἐυρωπῶν, quæ dicebatur Ἀρσάκη. Ammianus aliquot locis Duræ oppidi deserti ac diruti in Mesopotamia meminit, quod est Ἀρσάκη Isidori, ut ex situ constat. De imperio Parthorum ita Plinius: Horum de imperio nunc in paucis. Regna Parthorum duodeviginti sunt omnia: ita enim dividunt provincias circa duo, ut diximus, maria. Rubrum à meridie: Hyrcanum à septentrione. Hæc duodeviginti regna Parthorum provinciæ illæ sunt regni Parthici, quarum Isidorus recenset mansiones in libello Παρθικῶν περιήγησιν. Earum nomina hæc subijciam, quia Plinio illustrando faciunt: Mesopotamia & Babylonia, Apolloniatis, Chalonis,

Ionitis, Cambadene, Media superior, Media Rhagiana, Choarne, Comisene, Hyrcania, Astavene, Parthyene, Apavardicene, Margiane, Aria, Anave, Drangiana, Sacasene, Arachosia. Hæ sunt regni Parthici provinciæ totidem numero quot memorantur à Plinio. Multis locis earum nomina in vulgatis vitiosa emendavimus ex libris scriptis. Duæ Mediæ ibi recensentur, superior & inferior, quæ & Παρμανή dicta ab oppido Rhagis. Nam in contextu ipso eam κατω Μηδία appellat: ἐν τῷ ἑνὶ κατω Μηδίας ἁρσίνοι. Ita enim scribendum pro ἐν τῷ ἑνὶ κατω Μηδίας ἁρσίνοι. Ea est, quam in indice Παρμανίω Μηδία dixit. In hoc sensu provinciæ, quæ sub imperio Parthorum fuere, Persidem Sufianam, & Carmaniam non inveniri minime mirandum est. Nam Persæ suum semper ac peculiarem habuere regem etiam dominantibus Parthis. Humilis ille tamen agebat & Partho addictus obnoxiusque. Strabo lib. xv. καὶ ἴδ' εἰ καὶ βασιλεύοντι μὲν ἴδιον βασιλεῖ ἔχοντες οἱ Πέρσαι, τῇ γε δυνάμει πλεῖστον ἀπολείπονται, καὶ τῷ Παρθησίων πρεσβεύοντι βασιλεῖ. Ergo regi Persarum etiam tum cum Parthi imperabant, Persidis regio parebat, & Carmania & Sufiane, ac reliquæ provinciæ in ora maris Indici. Hæc quum ita sint, non recte Plinius Parthorum imperium à meridie mari rubro terminavit, quum eo usque non pertineret, minime comprehensa Perside, & adjunctis regionibus, quæ proprium regem habebant. Et enim si rubrum mare terminus fuisset regni Parthici, inter ejus provincias etiam Persis & Carmania numeratæ essent, quas in album illud non retulit Isidorus. Persæ autem, ut ex eodem Plinio constat, ne alios testes citem, rubrum mare semper accoluere. Ergo Perside & Carmania à meridie terminabatur Parthorum ditio.

Dissecantur in duas partes. Hæc lectio prioris editionis. In altera posuit: in duas partes dividuntur.

Porrecta ad terram Scytharum, quibus concorditer degunt. Ita omnes antiquæ editiones, omnes libri scripti manu legunt. Delius tamen ad hunc basilica plane editione imperat: scribatur, inquit, quibus concorditer degunt. Vellem addidisset rationem.

Nec enim video, cur alicui concorditer degere, æque Latinum non sit ac concordem alicui esse ac vivere.

Solinus hæc, ut solet, Plinii sui mentem non percipit, saltem non expressit, cujus hæc verba: ad Scythas pertinent, cum quibus ex æquo degunt. Dicit Plinius

Scythas, ad quos pertinent Parthi, & quibus vicini sunt, ex æquo cum his degere, & pari jure. Scythas nempe liberos esse intelligit, nec Parthorum dominationi subiectos. Aliud igitur est, concorditer cum aliquo degere, aliud ex æquo. Ceteræ nationes, quæ Parthis parebant, nec rebellabant, concorditer cum his degebant, at non ex æquo, ut Scythæ. Ita etiam loquutus est Plinius in præfatione ad Titum, qui locus usque adhuc variis conjecturis tentatus est, nondum ad verum restitutus, sic autem constituendus

tandem: sciantque omnes quam ex æquo tecum vivat imperium, Triumphali, & Censorio sexiesque Consule, ac

Tribunitie potestatis particeps, & quod his nobilius fecistis dum illud patri pariter, & equestri ordini præstas Præfectorio ejus, omniaque hæc reipublica. Et nobis quidem qualis in Castrensi contubernio. Scriptum videtur olim fuisse in libris antiquis: Triumphale & censorius

exiesque pro Triumphali, & Censorio sexiesque Consule. Nam & hodie plerique codices manu exarati habent, exiesque, pro sexiesque. Inde pro Censorio fecerunt correctores Censorium jus. Imperium quoque triumphale, quod junctim legit Turnebus, nugatorium est. Imperium vocat Plinius homines, qui sub imperio sunt. Ut sciant, inquit, omnes, quam ex æquo vivat imperium, id est, illi qui tibi subiecti sunt, quam pari jure tecum vivat qui triumphalis es, & censorius, & sexies consul, & cetera. Communes dicebantur hujusmodi imperatores & principes, qui cum privatis ex æquo viverent. Græci hanc virtutem vocant κοινότητα, ut Xenophon. Ex æquo, ἐξ ἴσου, pro concordia id accepit Solinus, ut ἴσω ζυγῶ de bobus, qui concorditer jugum trahunt; vel de lancibus, quarum neutra propendet, nec præponderat. Hesychius: ἐξ

ἴσους, ἐξ ἴσων, ἐξ ὁμοῦ. Sic apud Phædrum hæc intelligenda.

Athena cum florent æquis legibus, id est, quum ex æquo viverent Athenenses, nondum dominationi cujuscumque subiecti. Hoc est enim æquis legibus vivere, superiorem, qui leges dicat, non agnoscere.

Reliqua septem inferiora habent ab ortu Arios Arianosque. Incogitanter & imperite simul hæc scripsit, nec Plinio suo concorditer. Nec enim ille septem inferiora Parthici Imperii regna ab ortu Arios habere dixit, sed de Parthia proprie sumpta hoc tradidit.

Præterea non ab oriente Arios Arianosque eam scribit habere, sed ab ortu Arios, à meridie Carmaniam & Arianos. Sic in paucis verbis multa peccata. Plinium loquentem audiamus: Reliqua septem inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in

radicibus montium sepibus dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniam & Arianos. Ptolemæus similiter Παρθίαν ab oriente τῇ

Ἀείᾳ terminat, à meridie τῇ ἐρήμῳ Καρμανίᾳ. Ariorum ille non meminit, sed Ἀριανῶν cum Ἀείᾳ, ut videtur, eandem fecit. In astrologicis Ἀριανῶν nominavit pro Ἀείᾳ, & ex eo Hephæstion Thebæus de capricorni dodecatemorio: καὶ ἡ Πτολεμαίων Ἰνδικῇ, Ἀριανῇ, Γεδρωσίᾳ, Θερσίᾳ, Μακεδονίᾳ, Ἰκρυεῖς. Curtius lib.

vii Arianos & Arios eisdem statuit: His ita compositis Alexander Ariarum Satrape constituto iter pronuntiare jubet. Ἀείᾳ hos vocat Arrianus in eadem historia, & ipse Curtius paulo post Arios. Ammianus Marcellinus lib. xxiii Arianos vocat, & regionem eorum Ariam, in qua Alexandria fuit cognomine ἐν Ἀείῳ. Quin etiam ipse Plinius alio loco Ariam & Ariam plane confundit. Cap. xxiii Ariarum regionis oppidum Artacoana recenset, & Ariam amnem. Quæ Ariis alibi tribuit. Ἀρτιόνα τῶν Ἀείων βασιλείῳ Arriano, & Arius amnis qui Ariarum nomen dedit, Ptolemæo & Ammiano. Hæc ideo tam diverse, quia diversos auctores sequutus est, qui non in eadem conveniunt sententiam super Ariorum & Ariarum differentia. Ecce enim Arios ab Arianis titulo volunt distinguere, quod Arii parvam obtineant provinciam Ariam dictam, Ariani autem multas vastasque provincias comprehendunt. Atqui hoc ipsum de Ariis scripsere quidam, ut ex eodem Plinio liquet, his verbis cap. xx. Etenim plerique ab occidente non Indo amne determinant, sed quatuor adjiciunt satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas ultimo sine Cophete fluvio, quæ omnia Ariorum esse aliis placet. Ariorum nomine satrapia peculiaris intelligitur, quam Strabo Ἀείαν appellat, & Ptolemæus aliique. Rursus quibusdam placere ait Plinius quatuor illas satrapias memoratas Ariorum appellatione comprehendere. Hi sunt, qui aliis dicuntur Ἀριανοὶ vel Ἀριῶν. Dionysius:

--- λινοχλαίνες δ' Ἀρτιόνας

Σατραπείας δ' ὅσας τε πλεονάζοντι Παρπανιστῶ

ἑωρῇ ὁμοῦ μάλα πάντας ἐπωνομάσω Ἀριῶν.

Mela Pomponius cap. ii. lib. i Ariam ab Ariane separat: Indo proxima est Ariane, deinde Aria, & Gedrosis, & Persis ad sinum Persicum. Justinus Trogi abbreviator lib. xli de Parthis: Hi domesticis seditionibus pulsi solitudines inter Hyrcaniam, & Daas, & Arios, & Arianos, & Margianos furim occupare. Ita legendus locus. Plinius Parthiam à meridie habere dicit Carmaniam & Arianos. Ergo omnes populi, qui oram maritimam tenebant à Carmania usque ad Indi ostia communi appellatione Ariarum censentur. Et sane Eratosthenes apud Strabonem lib. xv Ἀριανῶν ab oriente terminat Indo fluvio: à meridie Oceano Indico: à septentrione monte Paropanisio, & aliis continenter usque ad Caspias portas: ὁρίζεσθαι μὲν ἴδιον τῷ Ἀριανῶν ἐκ μὲν τῶν περὶ τὸν Ἰνδόν, περὶ τὸν νότον δὲ τῇ μεγάλῃ θαλάττῃ, περὶ τὸν ἀρκτὸν δὲ τῇ Παροπάνισῳ, καὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν ὄρεσι μέχρι Κασιῶν πύλων. Idem Strabo eodem libro latus meridionale Ariarum ab Indi ostiis usque in Carmaniam porrigi scribit, per oram scilicet maritimam quæ Arbios, Oritas, Gedrosos, Ichthyophagos complectebatur. Idem ibidem: ἡ δὲ Καρμανία πελοπόννησος ἐστὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῶν Ἀριανῆς. Ita scribendum. Perperam quippe vulgatur: ἀπὸ τῆς δὲ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς. Quod sensu caret. Hoc est

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quod alibi tradit Arianae maritimam oram ab Indi ostiis incipere, in Carmaniam desinere. Hinc Dionysius qui Eratosthenem in geographia sequitur, Ἐρυθραῖος Ἀελυῖος appellavit, non à rubri corallii commercio, sed quod usque ad mare Indicum pertinerent, & oram ejus accolerent. Nam Ἐρυθρὰ ἡ θαλάσση apud eum poëtam ubique pro Oceano Indico sumitur. Mare, quod est circa Taprobanen, Ἐρυθραῖον πόντον vocitat. Item Ἐρυθραῖον θαλάσσιον, in quam Indus amnis delabitur:

Ἰνδὸν παρ' ὁδοῦ νότοι Σκύθαι ἐναίεσσιν,

ὅς ἐστι τ' Ἐρυθραῖος κατενέων εἰς θαλάσσης.

Hinc calamus Indicum, κάλαμόν Ἐρυθραῖον idem appellavit. Stephanus: Ἀελανοὶ ἔθνη πρὸς τοὺς Καδύσιους, Ἀπολλόδαμ' δ' Ἀτέρω. Cadusii supra Medos ad mare Caspium colebant. Vide quam late patuerit nomen Arianorum. Quin & Medos ipsos sub Ariorum appellationem venisse auctor est Herodotus. Sic quantum ad nomen attinet nulla inter Ἀελῖος & Ἀελανῖος differentia. Nam Ἀελῖος & Ἀελανῖος iidem, ut Βάκτριος & Βακτριανός: Πάρθιος & Παρθινός & alia ejusmodi. Sed ut Παρθίας nomen aliquando multas provincias complectitur, quando pro imperio Parthico accipitur, aliquando singularis & unius provinciae propria est denominatio, ita Ἀελανή vel Ἀελία. Nam & Aria, quum de regione particulari dicitur, pars Arianae censetur. Latissima illa Arianae appellatione etiam Bactrianorum regio comprehendebatur. Unde & Βακτριανή τῆς Ἀελανῆς πρὸς ἡμέραν apud Strabonem appellatur. A monte Paropamilo usque ad Indi ostia & Patalenen omnia occupavit Arianorum census & vocabulum, atque inde à Paratene usque in Carmaniam. Quare non tantum ab oriente Parthia habuit Arios, sed etiam Arianos. Quippe Ariana ad orientem terminabatur. Sed Aria proprie dicta ab ea parte fuit opposita Parthis, quæ & ipsa pars Arianae. Ariani igitur & Ariani iidem in illis partibus, quibus Parthiam ad occasum habent sitam. Frustra itaque Solinus dixerit Parthiam ab ortu Arios Arianosque habere, quum ibi Ariani iidem sint cum Arianis. Plinius cap. xxiii postquam Paropamisadas & reliquas gentes montibus illis prae-textas descripsit, addit: *infra haec omnia ora ab Indo, Ariana regio ambusta fervoribus.* Immo etiam supra, quidquid montibus illis subiectum fuit, regionem in idem nomen venere. Dionysius:

--- ὅσοις τε ὡρῶν πτυχὶ Παρπανιστοῦ

Ἐωὴ ὁμοῦς μάλα πάντας ἐπωνυμίαν Ἀελυνῶν.

Quinetiam Bactriani ultra montes positi hoc nomine censebantur, ut paulo ante docui. Idem Dionysius:

--- ὅδ' ἐρεῖναι

Καυκάσιος κνημίδας Ἐρυθραίων Ἀελυνῶν.

Ita legendum hunc versum supra docuimus, non, ut vulgo legitur, Ἐρυθραίων τ' Ἀελυνῶν. Ostendit Arianos à radicibus montis Caucaſi & Paropanisi ad mare Indicum pertinere. In verbis Plinii supra relatis scribunt libri: *infra haec omnia Arabido Ariana regio.* Omnino puto legendum: *infra haec omnis ad ora Indi Ariana regio.* Strabo ex Eratosthene Arianae longitudinem ὑπὸ τῆς Παρπαμισῆς μέχρι τῶν ἐκβολῶν τῆς Ἰνδοῦ deducit. Ora Indi pro ostiis, tralaticium. Sequitur apud Plinium de Ariana: *ambusta fervoribus, desertisque circumdata, multa tamen interfusa opacitate cultores congregat, circa duos maxime fluvios Tonderon & Arosapen.* Horum duorum amnium nomina a Pomponio Mela accepit, quæ Arianae regioni vindicaret, quam ille non nominat. Sic enim de Indo loquitur: *inter ipsa ostia Patalene, regio ob aestus intolerabiles alicubi cultoribus egens. Inde ad principia rubri maris invia atque deserta humus, cinerum magis quam pulveri similis: ideoque per eam rari & non grandia flumina manant, quorum Tuberone & Arosapen, notissima accepimus.* Quia tota illa ora maritima ab Indi ostiis ad principium rubri maris Arianorum fuit, ideo Arianae attribuit Plinius duos illos amnes Melae memoratos. Quorum Tuberone in Tómerum reformatus Ariano τόμῳ. At Arosapes scribitur pro Ὀρπάτης. Nam T in P saepius mutatur, & H in S. Straboni Ὀροάτης. Aliis Ὀροάης. Plinius horum duum fluminum eodem capite meminit ex Onesicrito in describenda navigatione classis Alexandri. Sed quia ex diversis eos hausit auctoribus, ideo & putavit diversos. Ibidem Zarangas & Drangas populos veluti diversos recenset,

qui iidem. Nam Ζαργῆσαι quibusdam dicti qui alii Δαργῆσαι. Isidorus in laterculo provinciarum Parthici regni Ζαργῆσαι nominavit, in ipso libro Δαργῆσαι dixit. Alii sunt Ζαργῆσαι populi Indiae.

Medos ab occidenti solis plagā.] Plinius: *ab occasu Pratitis Medos.* Perperam interposita est subdistinctio. Lege: *Pratitis Medos.* Dicit Parthiam ab occasu habere Pratitis Mediae gentem. Ptolemæus τῆς Μηδίας μέγαν eam ab occidente terminat. Pratitis istos Medos non alibi invenio. Non possunt esse *Arropatite*, qui in occidentali Mediae parte sunt, non orientali. Ptolemæi Tabulae in Media ponunt *Antropatiam & Tropatenen*. Atqui eadem regio Mediae Ἀτροπατία & Ἀτροπατίων. Pro Ἀτροπατίων perperam apud Ptolemæum scribitur ἡ Τροπατίων. Idem Plinius *Pratitis* alibi nominat, quos & *Paredonos* ait appellatos, & Caspias portas tenuisse memorat cap. xv. lib. vi. *His Pratitis Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas.* Certe Caspiæ portæ ad occasum Parthiae. Ptolemæo Πάρθης urbs Persidis, à quo Πάρθης videri possent appellati. Sed & Παρόδα oppidum in eadem Perside, unde Παρόδαοι dici videntur, si conveniret situs.

Pag. 62. E. *Ipsa autem Media ab occasu transversa utraque Parthia regna amplectitur.*] Plinius: *namque Media ab occasu transversa oblique Parthia occurrens utraque regna includit.* Apparet ergo Solinum in Plinio legisse, *utraque regna includit*, non, ut habent quidam veteres, *praecludit*. Per utraque regna intelligit superiores & inferiores Parthici regni provincias, quas includit Media ab occasu veniens ex traverso, & oblique Parthiae occurrens, superiora regna ab inferioribus discludit, & utraque simul includit. Nam superiora regna Mediae includuntur à meridie: inferiora à septentrione Mediam eandem habent pro limite. Inferioribus autem Parthici imperii regnis Plinius Persidem, Carmaniam, Susianen, & Sittacenem videtur intellexisse, quæ tamen inter provincias regni Parthici non reponuntur ab Isidoro. Rationem edidimus supra. Nam Persæ privum habuere regem. Et quum sola duodeviginti regna in Parthico imperio numeret Plinius, Persidem in illis non debuit comprehendere, neque Susianen, neque Carmaniam, atque alias quæ Persarum regi parebant.

A meridie Persidem. Deinde tractus hic procedit usque ad castellum quod *Magi* obtinent, *Pasargada* nomine.] Mediam a meridie Persidi collimitaneam esse dicit. Deinde, inquit, tractus hic procedit usque ad castellum *Magorum Pasargada*. Quis tractus? Utrum Persidis, an Mediae? quam in partem? ad orientem, an ad occidentem? Hæc obscure & inepte explicata. Plinius de Perside: *Præterea habet in extremis finibus Laodiceam ab Antiocho conditam. Inde ad Orientem Magi obtinent Pasargadas castellum.* Incertum hæc etiam, de qua finium extremitate sint hæc verba intelligenda. Stephanus hanc Laodiceam Mediae urbem facit. Ergo in extremis finibus Persidis versus Mediam, ac veluti in confinio utriusque. Inde ad orientem Pasargada castellum. Hic situs est, quem Ptolemæus assignat Πασαργάδαις, quæ in Parthia collocat ad orientem Mediae. Sed Πασαργάδαι male apud eum legitur pro Πασαργάδα. In Parthiae descriptione: Χοάρα, Πασαργάδα, Πέδα. Idem Ptolemæus alia Πασαργάδα in extremis finibus Persidis metatur, haud longe a mari, quæ tamen eadem sunt, sed ex varia auctorum opinione varius situs eorum assignatur. Et mos hic Ptolemæi est, ut loca diversa & oppida censeat, quibus non eandem θέσιν adscriptam apud auctores reperit. τὰ Πασαργάδα igitur castelli vel oppidi nomen Ptolemæo neutro genere enuntiatum. Et duo quidem facit hoc nomine oppida, alterum in Parthia, alterum in Perside. Plinio *Pasargada*, Πασαργάδαι hoc castellum dicitur in quo Cyri sepulcrum. Anaximenes apud Stephanum τὰς Πασαργάδας genere fœmineo protulit. Stephanus: Πασαργάδαι πόλις Ἰηλυκῆς Διότῃ ἐν ἐξήκοστῳ περὶ τῶν παντοδαπῶν ἀναγνωσμάτων, ὡς πρὸς τὸν Ἀναξίμενιν ἐν μετὰ ταῦτα βασιλέων τῶν παλαιῶν, τὰς δὲ Πασαργάδας ἐκλήσιν ὁ Κέρξ, ἐφ' ᾧ τότε ὡς ἐξάμεν Ἀσσύρων ἐνίκησεν. Strabo Πασαργάδας appellat & fuisse ait Ἰεροχάρον Persarum βασιλεῖον, apud quos Cyri sepulcrum.

Curtius

Curtius vocat *Pasargadum urbem*. Πασαργαδῶν πόλιν. Stephanus urbem ipsam foemineo sexu censerī debere tradit τὰς Πασαργάδας: incolas autem ipsos τὰς Πασαργάδας dicendos: Τάχα ἢ ὅπερ ἀμεινὸν ὅτι μὲν τῆς πόλεως θηλυκῶς, ὅτι δὲ τῶν οἰκητῶρων ἀνδρῶν ὀνόμας. Nec alii ab his censendi Πασαργάδας populi, quorum apud Herodorum mentio prima Musa, & quos inter Persarum gentes recenset: ἐστὶ ἢ συχνὰ Περσῶν γένηα. Ἐστὶ τὰδε ἐξ ὧν αἱ τοὶ πάντες, Ἀρταγάστι, Πέρσῃ, Πασαργάδαι, Μερσίοι, Μασίοι, Τυτίων, Πασαργάδαι εἰσὶν ἀελοὶ ἐν ποτῇ ἢ Ἀχαιμυρίδαι εἰσὶ Φρήτην. Non dubium est huic genti nomen dedisse antiquam urbem Πασαργάδας a Cyro conditam, in qua post mortem & ipse conditus sepulcro. Mirum tamen Ptolemæo populum Πασαργάδας longe ab oppido Pasargadis removisse, & in Carmaniam ad mare ipsum relegasse. Eos enim inter Carmaniae populos recenset, ac Chelonophagis vicinos facit in Carmaniae descriptione: ἢ ὅτι θαλάσῃ Πασαργάδαι ἢ Χελωνοφάγοι. Marcianus Heracleota eum sequitur in Carmaniae situ describendo: τὰ ἢ καὶ μέγῃ ἔτις ἔχει, ὅπου Κόρυς ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ Κανέαν πόλιν, εἰς τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ παρακίβησιν οἱ καλεῖσθαι Πασαργάδαι, καρμανῶν ὄντες ἔχουσιν. Ita editio, sed mendosa est. Forte legendum, κομβανῶν ὄντες ἔχουσιν. Nam Κομβανὰ haud longe ab oppido Caneati, quod καὶ θῆται dicitur Ptolemæo, Arriano κανάτης. Pro Combanis Marcianus ὀμμανα habet. Ergo Pasargadæ juxta Ptolemæum in illa ora Carmaniae, quæ a Carpella promontorio incipiens in Mosarna definit. Alexandri classis totam illam oram prænavigavit sub præfectis Nearcho & Onesicrito, qui navigationem suam literis mandarunt. Oram illam non Carmaniae adjudicant, sed Ichthyophagis. Nam Ichthyophagorum totum illud littus esse statuerunt, nec in ea ora ullam fecere Pasargadarum mentionem. Et sane nemo unus veterum Pasargadas in eo littore posuit, nec mirum in eorum situ assignando lapsus esse Ptolemæum, quum ejus ætate nulli amplius sic nominarentur populi, nulla urbs hoc nomine extaret. Ex lectione igitur vetustiorum metatio illis constituenda fuit, quæ in tanta varietate ac dissensu auctorum non nisi admodum incerte definiri potuit. Veteres Carmaniae περσικήν auspicabantur a promontorio Armozonte. Quod ultra esset ad orientem & versus Indiam positum, Carmaniae vicinum, id Ichthyophagorum littori attribuerunt. Recentiores autem totam illam oram maritimam Ichthyophagorum Carmaniae dederunt. Inter quos & Ptolemæus, qui & Ichthyophagos in contrariam oram in parte Arabum transfudit. Plinius in ora Carmaniae describenda ac deinde Persidis, quo utramque ordine prænavigavit Alexandri classis, in littore Persidis persequendo meminit fluminis *Sitiogadi* quo septimo die navigaretur Pasargadas. Libri quidam *Sitiogantum* nominant. Editiones *Sitiogantum*. Nescio an sit Σιτανῆς Arriani, & videtur esse fluvius ille Persidis, cui adpositi Pasargadæ dierum septem itinere a mari distantes, & ab ostiis fluminis. Non igitur in ora Carmaniae Pasargadæ, sed in extremis pene finibus Persidis versus Medos, ubi eos ponit Plinius ex Onesicriti recensione. Dionysius ad mare Pasargadas ponere videtur, sed in Perside, non in Carmania. Persidem ille trifariam dividit, in septentrionalem, mediterraneam, & maritimam quæ ad meridiem est:

--- οἱ μὲν τῶν ἀρκτῶν,
οἱ ἢ μεσσηπείοι, οἱ δ' ἐν νότον ἀχέει θαλάσσης
Πρώτη Σάββα, μετὰ τῆς ἢ Πασαργάδας: αἵτις ἢ Τασκοί,
ἄλλοι δ' οἱ ναῦσι Διόνδριχα Περσίδα γαίαν.
Videtur inquam ex iis qui maritimam oram incolunt primos facere *Sabas*, deinde *Pasargadas*, postea *Tascos*. Sed *Τάσκοι* in Perside nulli. Fortean Dionysius mendosa exemplaria sequutus *Τάσκους* legerit pro *τάσκεις*. Ταοὶ populi ab urbe Persidis *Τάσκη*, quæ regia fuit, & mari quidem vicina, si Straboni credimus, qui lib. xv ita scribit de Persidis urbibus regis: ἡ δὲ καὶ αἰὶν βασιλεὺς τὰ ἐν Τάσκεις ἐν ποτῇ ἀνωτέρω περὶ μέρεσι τῆς Περσίδος, καὶ τὰ ἐν τῇ περσικῇ καὶ ἢ ὀκλίω λεγομένην. Hæc mendosa, quæ sic emenda: τὰ καὶ Τάσκη λεγομένην. Ταοὶ tamen, in qua regia, & thesauri, non ad mare fuit, a quo distabat ducentis stadiis, ut Arrianus ex Nearcho refert. *Τάσκη* quidem promontorium erat

A Persidis, sinui Persico imminens. Sed urbs regia satis longe a mari distita. Arrianus: ἐς Τάσκην ὁρμίζοντι ὅτι ποταμῷ Γρανίδι καὶ ὁπὸ τῆς ἐς τὰ ἀνω Περσῶν βασιλείᾳ ἡ, ἀπέχοντα ἢ ποταμῷ τῶν ἐκβολῶν τὰς ἐς διηγοίας. Non dicit, quo nomine fuerint appellata illa βασιλεία. Fortassis eodem quo & promontorium. Hinc Ptolemæus non solum *Τάσκη* ἀπὸ ἐν Perside commemorat, sed etiam *Τάσκη* urbem in mediterraneo recenset. In hac igitur thesauri & regis sedes, non ad mare, ut voluit Strabo, qui *Τάσκη* urbem cum promontorio ejusdem nominis confudit. Possumus etiam aliter Dionysium interpretari, ut non de Persidis ora maritima, sed de Perside in universum ea pronuntiarit. Et sane *Τάσκοι* in mediterraneo. Ergo & Πασαργάδαι & Σάββα, qui non ad proximum versum referendi sunt, qui de Perside mari vicina agit. Puto etiam Dionysium illum scripsisse:

--- ἀλλ' ὅτι Τάσκη,
pro *Τάσκοι*. Strabo Πασαργάδας in cava Perside constituit, quæ Persis est interior lib. xv. Ἐστὶ ἢ καὶ Κόρυς ποταμὸς Διὸς τῆς κοίτης καλεμένης Περσίδος ἔτις, & μετέλπει πὸ ὀνόμα ὁ βασιλεὺς ἀπὸ Ἀχαιδάτε μετονομασθεὶς Κόρυς. Hic *Cyrus* fluvius Persidis, quem ita nominavit Cyrus rex, quum antea diceretur *Agradatus*. Non aliter licet ea Strabonis verba interpretari. Cyrus igitur ille annis in cava Perside fluit circa Pasargadas. Pomponius Mela *Corum* vocat, non *Cyrum* lib. iii. cap. viii. *Zethis per Carmanios, in Pasargadis Coros effluit*. Ita enim corrigendum in illis verbis supra ostendimus. Ptolemæo *Κόρυς* fluvius est Carmaniae. Sic enim libri legunt, non *Κάρις*. Marcianus quoque Heracleota vocat *Κέριον* in Carmaniae periplo. An idem sit, alii quærant. Nam Cyrus ille Persidis fluvius & circa Pasargadas fluens, qui Pasargadæ non in Carmania, ubi sedes illis fixit Ptolemæus, sed in Persidis interioris parte quæ *Κοίλη* dicebatur. Cyrus autem hic, five *Corus* longe diversus ab illo Cypro, qui in Caspium mare exitus habet. Quem parallelum cum Euphrate facere veteres scripserunt. Stephanus: ὅθεν ἡ μέρῃ Ἀρμενίας περικείμενον Κόρυς ποταμῷ, ὅστις Εὐφράτιν περὶ τὴν ἑλὴν ἔχει. Huic cognominis fluvius ille Persidis, quem *Κόρυς* appellat Dionysius. Quippe veteres eo loco sic legunt:

Χωρὶς μὲν Κόρυς ἐστὶ μέγας, χωρὶς ἢ Χοάσπης
Ἑλλων Ἰνδὸν ὕδατος, περὶ ἢ ἑλὴν χθόνα Σέσων.

Avienus *Cyrum* quoque appellat:

*Arva secat Cyrus, perrumpit rurā Choaspes
Indica prouo.uens procul aquora*

E Priscianus *Corum* vocat. Quod autem ait Dionysius *χωρὶς* *Cyrum* fluere, *χωρὶς ἢ Χοάσπης*, hoc opinor vult, duobus his fluviis Persidem includi, quorum *Choaspes* per Susianen fluit, quæ ab occidente Persidi conterminat, *Cyrum* ad orientem in confinio Carmaniae in mare provolvitur. Ergo Persidem usque ad *Cyrum* porrigi intelligit. Aliter olim hæc accipiebam. Nunc vix fieri posse video, ut aliter exponatur. Persis a parte Carmaniae fluvium habet *Cyrum*, a parte Susianen *Choaspen*. Is ergo fuerit Carmaniae fluvius, quem *Korion* Ptolemæus nominat. De *Choaspe* nondum potui satiari admirationem meam, quomodo fluvius Persidis dici queat aquam Indicam agere. Nicander *Choaspen* Indicam fluvium facit:

Ὅσοι δ' ἐπὶ Ἰνδὸν χεῖμα πολυφλοίσβοιο Χοάσπης
Πισκί' ἀκρεμένεσσιν ἀμυγδαλόεντα πέφανται.

Duo igitur hi fluvii cognomines, alter Indicus, alter Persicus. Quos confundit Dionysius. Aristoteles lib. i. Meteor. cap. xi i ex monte Paropaniso *Choaspen* oriri dicit: ἐκ μὲν ἐν τῇ ἐξιστὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὁ Βάκτις, καὶ ὁ Χοάσπης, καὶ ὁ Ἀράξης. Hic *Choaspes* est Indicus. *Araxes* vero ille, qui ex Paropaniso habet originem, non potest esse idem cum illo *Araxe* Armeniae, qui in Caspium exonerat. Τῆς ἢ, inquit, ὁ Τανάϊς ποταμὸς ἐστὶν μέρῃ τῶν, εἰς τὴν Μαυρῶν λίμνιν ἔει. Nec *Tanaïs* hic Scythicus, sed *Jaxartes*, cui nomen *Tanaïs* imposuere Macedones. Utrumque confundit Aristoteles. Ut ad rem redeamus, constat Pasargadas in Perside fuisse & quidem interiore. Arrianus lib. vi de Alexandro: αὐτὸς δὲ ἐν ποτῇ περὶ τὰς τῶν περσῶν, καὶ ἐν ποτῇ τῶν ἰππῶων, καὶ μέρεσι πρὶν τῶν περσῶν ἦεν τὴν ἐπὶ Πασαργάδας τῆς Περσίδος. Erat tunc Alexander

πύελον ἐκεῖτο, ἢ τὸ σῶμα δὲ κύρην ἔχουσι. At tribus ante lineis dixit πύελον auream, in qua Cyri corpus conditum erat, juxta lectum positam fuisse: ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ πύελον χρυσίον κεισθῆναι, ἵνα τὸ σῶμα δὲ κύρην ἐτέθητο: καὶ κλίνῃ πύελον τῇ πύελῳ. Strabo de eodem sepulcro, ex eodem auctore, unde habet Arrianus: ἰδεῖν δὲ κλίνην τε χρυσίαν, καὶ τεταμέναν σὺν ἐπιτάφιασι, καὶ πύελον χρυσίον. Quæ sequuntur apud eundem Strabonem verba corruptissima sic reformanda: ἢ τὰ μὲν ἄλλα ἐκκομιθῶναι, πύελον δὲ χρυσίον μόνον, καὶ πύελον μεταθέντων πέν νεκρῶν. Ἐξ δὲ δῆλον γινώσκοντες διότι περνομεθῶν ἐργων λυγρὸν ἔχει δὲ Σατράπην. Vir doctus apud Arrianum πύελον Latine reddidit urnam. Imperite. Urna proprie erat in qua cineres & reliquæ corporum combustorum reponebantur. Κάλην Græci vocant & ὑδρίαν & κρηστῶν. In epigrammate: ὃ πένθημα κρηστῶν. Grammatici κρηστῶν exponunt ὑδρίαν, λίκυνον, σάμνον. Africanus in Cestis, capite πύελον, ἢ σάμνον, urnam vertit κάλην his verbis: ὃ δὲ οὐκ ἀμφοτέρω, ὅν καὶ μετρητὴν λέγεισι πολλοὶ ἡμισυφόριον μὲν ἔχεισι δύο, ἃ καλεῖσι κάδες ὀνόματι κρηστῶν, ῥωμαῖοι δὲ ἔρνας. Ad eam formam facta fictiles urnæ, vel æneæ, in quibus cineres condebant illi, quibus moris fuit corpora defunctorum cremare. At Persæ cadavera sua non cremabant. Corpus itaque Cyri quam magnum fuit ac longum in ea πύελῳ jacuit, quæ non potest esse urna. Curtius solium vertit lib. x. Ceterum coronâ aureâ impositâ, amiculo cui assueverat ipse, solium in quo corpus jacebat, velavit. Certe πύελος proprie solium est, sed & alveum significat, in quem lavaturi descendebant. Græci ἐμβασιν vocant & πύελον. Hinc illa veteris poetæ, qui meretricem balneatori comparavit:

Ταύτῃ δ' ἐν πύελῳ πόνδ' ἀγὰρδὸν πέντε κακὸν λείπει.

In eodem folio promisce lavat bonos & malos.

Glossæ: Solium, ὅθεν βασιλικὸς. Solium, ἐμβασίη. Duas tantum res solium proprie significabat apud Latinos, aut sedile, alveum aut lavandi causâ institutum. Vide Festum in dictione Solium. Alveus, vel solium, in quo lavabantur, πύελος Græce. Sed præterea vox hæc illis vas denotavit lapideum vel ligneum, in quo mortuorum corpora ponebantur. Hoc solium non est. Nam & πύελος & πύελος Græci iidem dixerunt palam annuli, quam solium & folium nemo Latine diceret. Ex πύελῳ pala, vel palea annuli facta est: ut ex πύελῳ palea & palea. Nam ita quoque dixerunt. Pollux ληνὸς, πύελος & σαρκοφάγος, quibus cadavera sua condebant Græci, quæ tria vocabula synonyma sunt. πύελον sarcophagum, vel arcam malle dicere Latine, quam solium. Glossæ: Arca, σαρκοφάγος. Juvenalis sarcophagum dixit de Alexandro:

Qui sigulo postquam munitam intraverit urbem

Sarcophago contentus erit.

πύελον intelligit. Nam Græci, qui corpora defunctorum non cremabant, condere ea soliti erant πύελος ex lapide ut plurimum factis, cui natura est corpora cito absumere. Talis affius fuit lapis, quem & σαρκοφάγον propterea Græci nuncuparunt. Plinius lib. xxxvi. cap. xvii. In Affio Troadis sarcophagus lapis fissili vena scinditur. Scriptus liber habet: In Affia Troadis. Scribe: in Affia Troadis. Ἐν τῇ Ἀσσίᾳ, regionem circa Affium, vel urbis Affi territorium ita vocat. Mox idem habet: fissili vena cingitur. Διαφύσις vocat Dioscorides hujusmodi venas in lapide affio, quæ & διαφύσις dicebantur. Subjicit: corpora defunctorum condita in eo absorti constat intra XL diem exceptis dentibus. Quæ sequuntur, ita legenda sunt: Mucianus specula quoque & strigiles & calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor est. Hujusmodi resculas, quibus in vita usi fuerant, aut delectati, in eodem sepulcro mortuis inferebant, aut una comburebant, ubi mos fuit cremari defunctos. Ex Muciano hæc sumit Plinius. Eodem capite paulo post affium lapidem ex Dioscoride & remedia ejus describit, & videtur alium facere ab eo sarcophago lapide, qui in Affia. Troadis invenitur. Hic mos est Plinii perpetuus ac sollemnis. Nugatur bonus Hermodolus, qui affium lapidem cum unico S distinguit ab Affio. Culpa est librorum, ubicunque affius lapis scribitur pro affius. Stephanus urbem Myfiæ tradit eam Affion, in qua lapis sarcophagus reperiebatur: Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Κορνήλιος ἐν τῷ πρῶτῳ περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ

A πρῶτος ἰσχυρῶν, Μιτυληναίων ἀποικὸν ἐν τῇ Μυσίᾳ φησὶν Ἀσσιον, ὅπως ὁ σαρκοφάγος γίνεταί λιθός. Idem tres Affios facit ex una. Nam quas tres recenset urbes hoc nomine, non sunt plus quam una. Ἀσσιον Ἀσσιον, Ἀσσιον Ἀσσιον. Lege: Ἀσσιον Ἀσσιον. Hæc est Troadis Affius, eademque Myfiæ. Etenim Atarne inter Myfiæ & Lydiam ab eodem Stephano ponitur: Ἀτάρνη πόλις μεταξὺ Ἀσσιον καὶ Μυσίας. Ptolemæus Ἀσσιον in Troade collocat. Hæc eadem Ἀσσιον Æolidis, quæ Mitylenæorum colonia fuit. Dioscorides de affio lapide, qui perperam Ἀσσιον vocatur ibi pro Ἀσσιον: κατασκευάζοντα δὲ πύελος ἐκ δὲ λίθου, εἰς ἃς οἱ ποδαρχοὶ τὰς πόδας ἐνιθύντες ὠφελεῖνται. Prorsus male vertunt interpretes: Ex

B affio lapide pelves in balneis fiunt. Pelves sunt λεκάναι: at πύελος sunt alvei, vel folia. Plinius ita hæc reddidit: Affius gustu salsus podagras lenit, pedibus in vase ex eo cavato indutis. Legi etiam commodè posset: pedibus embasi ex eo cavata editis. Ἐμβασίς est πύελος, vel solium. Qua voce embasi etiam Latini usi sunt. Plinius Nepos descensionem Latine dixit τὰς ἐμβασίς, id est, alveos, vel folia. Embasim Jurisconsultus dixit. Sequitur longe vitiosissimus apud Dioscoridem locus: καὶ σαρκοφάγοι γίνονται. Ἰσχυρῶν τὸ πολὺ σαρκα καὶ πάχυνσά σῶμα καὶ κατασκευάζοντα ἀνὴν ἵτερον ἐν βαλανείῳ. Græci σαρκοφάγος vocant arcas mortuales. Ex ex sarcophago lapide etiam fiebant, quas appellat σαρκοφάγος Dioscorides. Sic tamen vulgo hæc vertunt: Fit ex eodem etiam farina modo pulvis minuendis carnibus utilis. Quæ nihili sunt. Ita legenda ac distinguenda illa sunt: κατασκευάζονται δὲ πύελος ἐκ δὲ λίθου, εἰς ἃς οἱ ποδαρχοὶ τὰς πόδας ἐνιθύντες ὠφελεῖνται, καὶ σαρκοφάγοι: τὸ δὲ ἄνθρωπος ἰσχυρῶν τὸ πολὺ σαρκα καὶ πάχυνσά σῶμα καὶ κατασκευάζοντα ἀνὴν ἵτερον ἐν βαλανείῳ. Ex lapide alveos fieri balneares, & mortuarias arcas dicit: florem autem in balneis vice

C nitri inspersum crassa ac præpinguia corpora attenuare. Flos affii lapidis instar farinæ tenuis. Dioscorides: τῇ συστάσει λεπτὸν. Plinius: ejusdem lapidis flos appellatur, farina ex eo quadam perinde efficax. Ita hic locus legendus ex libris. Græci vocant ἄνθος quidquid est tenuissimum pulveris, vel farinæ instar. Hinc ἄνθος κινάμωμος, τὸ λεπτὸν κινάμωμον exponit Nicomedes Jatrofophista in Lexico Medico. Flos auri, argenti, & æris dicebatur τὸ κεντρικὸν ἄνθος. Florem farina hodieque dicimus quod in ea est tenuissimum, & probe à furfuribus repurgatum. Sequentia etiam sic legenda: prodest & phibiscis linctus cum melle, ulcera ad cicatricem perducit, excrecentia erodit. Sequitur in vulgatis: Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnantia curationi ac suppurata siccatur. Inter remedia affii lapidis, vel ejus floris, bestiarum morsus non meminit Dioscorides, à quo hæc omnia mutuata sunt. Legitur apud eum tantum: καὶ ἀνὰ καὶ σαρκοφάγος σὺν μέλιτι τὸ μύκησιν ὁμοίαν καὶ θηλειῶν. Videtur Plinius θηλειῶν vertisse bestiarum morsus. Quod est absurdum. Nam θηλειῶν ulcera Græci vocant quæ difficulter sanantur, & curationi resistunt. Vetus liber legit: & ad bestiarum morsus repugnantia curationi suppurata siccatur. Quæ verissima est lectio. Τὸ θηλειῶν Græcorum quum uno verbo reddere non posset Plinius, ita circumloquutus est: curationi repugnantia ad morsus bestiarum, id est, quæ æque curationi repugnant, ut morsus bestiarum, quos constat admodum difficilis esse curationis. Ut grammaticus ad Scaurum, durus ad lapidem, mollis ad lanam, tenuis ad ramentum, ita repugnans curationi ad morsus bestiarum. Quæ loquutiones Plinio trita. Atque hæc obiter occasione sumpta ex sarcophago lapide, ex quo & σαρκοφάγοι σαρκοφάγοι cavabantur condendis corporibus defunctorum. Postea σαρκοφάγοι absolute dicti sunt quilibet mortuorum loculi, etiam si ex alia materia fierent. Sic Δελφικὰ τεταμέναι, quarum factura Delphi nobiles. Postea quilibet abaci ea forma facti Delphicarum nomen habuere. Hodie sarcolum dicimus quamlibet arcam sepulcralem voce detorta ex sarcophagulus. Græci πύελος, σαρκοφάγος, ἄλως & κισωτός appellant. Pollux lib. vii. cap. xxxii: σαρκοφάγος δ' ἀνὴρ καὶ πύελος, καὶ κισωτός, καὶ ἄλως. Ergo πύελος mortui Latine possumus arcam vertere. Doctus interpret urnas & κισωτός ibi hariolatus est. Mirum est mortales istos nescire distinguere inter morem Romanorum, & Græcorum,

corum, inter cineres, & cadavera integra. In urnis, ollis, caccabis, urceis, ampullis, amphoris, cupis, orcis, & aliis hujuscemodi vâculis cineres condebantur. Enimvero more Græcorum qui cadavera non cremabant, ea vasa paranda fuere mortuis condendis quæ ad modulum corporis facta essent, ac totum cadaver, quam longum erat, recipere possent. Tales sunt alvei, lintres, arcæ, solia, lecti & similia. Hinc πύελον, quo defuncti condebantur apud Græcos, Latini reddidere *folium* à similitudine solii, vel alvei, in quo lavabantur. Vulgo dicimus *une auge*, ex Latino se- quioris sæculi *alvium* pro alveo. Sic πύελον, in quo Cyri corpus jacebat, Curtius *folium* interpretatus est. Florus de Cleopatra: *In Mausoleum se, sepulcra regum sic vocant, recipit. Ibi maximos, ut solebat, induta culius in differto odoribus solio, juxta suum se collocavit Antonium.* Ubi *folium* est πύελον. Ita & Plinius accepit lib. xxxv. cap. xii. *Quin & defunctos sese multi fictilibus solis condi maluerunt, sicut M. Varro Pythagorico modo in myrti & olea atque populi nigra solis.* Ita legendum ex veteri codice pro vulgato, *fictilibus doliis*. Fictilia solia sunt ὀσπρίων πύελοι, arcæ fictiles condendis mortuis. Corrigendus & in hac voce Theophrastus libro de lapidibus, quo loco sic legitur: *ἡ δὲ πύελος ἐλέφαντος ὁμοία ὁ χερνίτης καλῶ- μενος, ἐν ᾧ πέπλος φασὶ καὶ Δαρείον κείσθαι.* Quid heic, malum, peplus sibi vult, aut facit? Ne dubita legere: *ἐν ᾧ πύελος φασὶ καὶ Δαρείον κείσθαι.* Vel, ἐν ᾧ πύελω. In folio ex lapide illo chernite facto. Plinius ea sic reddidit: *Mitior est autem servandis corporibus nec absumentis chernites ebori similimus in quo Darium conditum ferunt.* Apparet Plinium legisse πύελον, non πέπλον. Libri Pliniani lapidem eum *cherniten* vocant, non *cherniten*. Atque ita Isidorus in veteribus. *Χέρμα* est lapis χαλκίδης. Inde fortasse *χερμίτης λίθος*. Quod non affirmo. Nam *χερμάδιον* inde grammatici interpretantur lapidem qui manum implet. Tales in ripis fluminum & alveis reperiuntur politi & candidi, & magnitudine quæ facile tolli possit. A coloris similitudine fortasse *χερμίτης* dictus. Certe *χερμίτης* non habet originem in Græcia. Πύελον *folium*. Suetoni- us pro cinerario usurpavit in Nerone de monumento gen- tili Domitiorum, quo conditæ fuerunt Neronis relliquiæ: *In eo monumento solium porphyretici marmoris, su- perstante è Lunensi ara, circumseptum est Thasio lapide.* Ita legendus ille locus. Cedrenus *ἀργεῖα πρὸς πυρῶν* vocat, id est, arcam Porphyretici marmoris, in qua corpus Juliani repositum est: *τὸ δὲ πυρῶν σῶμα ἀπεκρίθη ἐν Κωνσταντινῇ πόλει, καὶ ἐτέθη ἐν ἀργεῖα πρὸς πυρῶν κυλινδρῶσει.* Arcam dixit Petronius in historia nobili illius matronæ quæ pudicitiae exemplum fuit: *Iubet mariti sui corpus tolli ex arca, atque illi quæ vacabat cruci adfigi.* Non plebejus fuit ille cui arca mortuo datur, & in hypo- gæo monumento locatur. Placet tamen viris eruditis arca lapidea vulgo elata, sed & condita viliora cadave- ra. Idque sumunt ex hoc Horatii loco:

*Hic prius angustis ejecta cadavera cellis,
Conferens vili portanda locabat in arca.*

Item ex hoc Lucani versu:

Da vilem Magno plebeji funeris arcam.

Sed boni viri inter arcam & arcam non distinguunt, & diversa genera arcarum confundunt, diversumque fu- nerandi & humandi modum apud Græcos & Roma- nos. Honestiores Romæ efferebantur in lectis. Propertius:

Iussisses lectum lentius ire meum.

Torum vocat Martialis. Farciabatur papyro, scirpo & alia omni materia combustili, multisque etiam odo- ribus differtis, pyræ inferebatur, ibique simul cum corpore cremabatur. At tenuiores & plebeji non in le- cto ferebantur ad rogam, sed in arca lignea, vel ligneo sarcophago ex paucis tabulis compacto, unaque cum cadavere eadem ustrina comburebatur. De hujusmodi arca lignea accipiendi Horatius & Lucanus, qui ple- bejas & viles vocant quia cadavera plebeja in illis effere- bantur. Sandapilas Latini proprie vocarunt hujusmodi loculos ligneos in quibus mortui de nota plebeja efferri solebant. Glossæ: *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Glossæ non- dum editæ vetustissimæ: *Sandapila*, feretrum quo mor- tuorum pauperum corpora ad sepeliendum ejiciuntur sine di-

A tiori apparatu, dicta sandapila quasi sine dâpila. Immo san- dapila est σάνδοπύελος. Ex tabulis & asseribus compacta arca. Græci σαρῆς vocant, quas ligneas fuisse constat. Nam σαρπηγοὶ dicti sandapilarii qui arcas eas ex ligno compingebant. In hujusmodi igitur arcis ligneis & san- dapilis tenuiorum cadavera portabantur ad rogam. Un- de νεκροφορεῖον, & νεκροφορεῖον αἰγεία Græci vocant. He- sychius: *Ταρίφη, κούφον μέγας, οἱ δὲ νεκροφορεῖον αἰγείον.* Josepho *ἀργεῖα* eis ἐγκομιδὴν νεκρῶν. De his arcis capien- dus etiam locus apud Suidam: *Πρίμῳ καὶ Κερέαλι ἐν τῷ Ῥωμῶν ἐσέβαλον: πρῶτον μὲν εἰς ἀργεῖα καὶ τὸ νεκρῶν δι' αἰγείων πινῶν, καὶ εἰς ἀργεῖα ὁπώρας ἐχέουσας ἢ καλὰ μὲν ὀνιφεντῶν τὰ γεγραμμένα ἐμβαλόντες.* Hæc citat ex auctore aliquo, & ἀργεῖα interpretatur σαρῆς ἢ κίβωτος, arcas nempe mortuarias, quibus cadavera efferuntur. Modos autem indicat plures quibus secreto literas & nuntios iniserunt Primus ille & Cerealis, epistolas nempe mor- tuorum quæ efferebantur, arcis inferendo, aut cum fiscinis fructuum missitando, aut inter calamos aucu- patorios occultando. Ex illo tamen Suidæ loco ad- struunt viri docti Primum quemdam Cerealiū insti- tuisse apud Romanos ut cadavera arcis conderentur quum antea comburi moris esset. Quid illis hominibus facias? Sapere jubeas, si sapias ipse. Capuli etiam vocatæ arcæ quibus mortui elati. Nonius interpretatur sarco- phagos aut sepulcra. Prorsus male. Nec enim in capulo condebantur cadavera, sed efferebantur. Melius glo- sarum veterum consarcinatores: *Kapulus*, in quo mor- tui deferuntur. Cum Kappa scribunt ut distinguatur a capulo ensis, qui à capiendo dictus est, quod capiatur. At *capulus* mortuorum ex Græco κάπαλος, quæ præ- sepem & φάνη signficat. Κάπαλος, capulus, ut ἰσ- λος, virulus. Ab eadem origine est & καπένη, unde *cabana* Latinum. Varro Colmotoryne: *propter cunam capulum positum nutritrix tradit pollicitori.* Τὸ ἀργεῖον vel arcam funebrem ex ligno intelligit qua deferrebantur mortui ad rogam vel ustrinam. Inde *capulare cadaver* Lucillio, & *capularis senex* apud comicos capuloj pro- ximus, & jam jam efferendus. Græci σαρῆα vocant, σαρῆς τῆς σαρῆς, & τρυφερότητα. Terentio dicitur *silicernium* extremæ ætatis senex a silicernio quod est πείθειον, vel prandium funebre. Sic σαρῆον vocant iidem Græci se- nem decrepitum. A silice *silicernus*: ut a somno, *somnus* a mense, *mensurnus*: a nocte, *nocturnus*. Pro *sili- curno* postea *silicernum* corrupto sermone dixere, *sili- ceum*. Ut *palestris* pro palustris. Inde *silicernium*, pran- dium silicernum, quod conficiebatur circa silicem, id est, sepulcrum mortui. Hæc vera illius vocis proprietas, quam frustra veteres quæsiere grammatici. Fulgentius sandapilam exponit *feretrum mortuorum, id est, loculum, non in quo nobilium corpora, sed in quo plebejorum cadavera por- tabantur.* Recte portabantur, nam νεκροφορεῖον fuit. Et recte de plebejis, nam nobiles in lectis efferri solebant. Ab illis arcis ligneis, quibus efferri moris erat mortuos, longe diversæ sepulcrales arcæ in quibus condebantur. Et- enim in lectis divites ac nobiles, in arcis humiles ac ple- beji ad rogam ferri soliti. Post ustrinam relliquiæ ac ci- neres collecti in urnam aut ollam mittebantur, & terra obruebantur atque humabantur, aut intra arcam vel monumentum reponerentur, si qui gentilia haberent monumeta. Arca proprie hoc sensu est monumen- tum ex lapide in modum arcæ structum. Seneca lib. Epist. xii. *In ipsa Scipionis Africani villa jacens hæc tibi scribo adoratis manibus ejus & arca, quam sepulcrum esse tanti viri suspicor.* Perperam viri doctissimi hanc arcam confundunt cum arca funebri lignea, qua pauperum cadavera ad pyram portabantur, & arcam ideo vo- lunt de Scipionis sepulcro dixisse Senecam, quia fune- ratus & conditus pauperrime Scipio, & mortuus ignobilis quam vixerat. Nugæ. Arca ibi monumen- tum est quales in finibus agrorum extruebantur, quas pro terminis observabant. Eæ arcæ finales ut plurimum sepulcrales erant, & condendis mortuis serviebant, aliquando ad finiendos tantum agros po- nebantur. Ideo Seneca suspicari tantum se dicit arcam illam in villa Scipionis sepulcrum ejus es- se. Frontinus de limitibus agrorum: *In campis vero statuerunt terminos quadratos cursorios & inter- jectis locis arcas, & monumenta, vel alia testimonia.* Idem:

DEDICAVIT.
Transferri poterant hæ arcæ de loco in locum. Et de his intelligit Marcianus lib. 111. Instit. *Videtur autem terra conditum, etsi in arcula conditum hoc animo sit, ut non alibi transferatur. Sed arculam ipsam si res exigat, in locum commodiorem licere transferre non est denegandum. Lege Divi D. de relig. & sumptib. fun. Tollenda autem negatio in illa lege, ac legendum: etsi in arcula conditum hoc animo sit, ut alibi transferatur.* Sanxerant Divi fratres, justæ sepulturæ traditum, id est, terra conditum corpus, non esse inquietandum, hoc est, sua sede mo-

A vendum. Jurisconsultus addit, videri etiam terra con-
ditum, etsi hoc animo conditum in arca sit ut alibi
transferatur. Difficultatem quippe non recipit, quin
justæ sepulturæ traditum, & conditum corpus cen-
teatur, quod in arca conditum est, in eadem sede man-
surum. Non de alia arca capiendus Cajus eodem ti-
tulo leg. vii. *Adversus eum qui in alterius arcam lapi-
deam, in qua adhuc mortuus non erit conditus, mortuum
intulit, utilem actionem in factum proconsul dat: quia non
proprie vel in sepulcrum, vel in locum alterius intulisse dici
potest.* Hujusmodi, inquam, erant arcæ in quibus
corpus totum condebatur, non cineres aut ossa. Ideo
hæc exacte distinguunt Jurisconsulti. Ulpianus: *Ossa
qua ab alio illata sunt, vel corpus an liceat domino loci effodere
vel eruere, sine decreto Pontificum seu jussu principis, qua-
stionis est.* Idem Ulpianus: *ne corpora aut ossa mortuorum
detinerentur, aut vexarentur.* Idem alio loco reliquias
hominis, & corpus distinguunt. Et in edicto præto-
ris: *sive homo mortuus, ossa hominis mortui in locum pu-
rum alterius, aut in sepulcrum, in quo jus non fuerit, illata
esse dicuntur.* Jurisconsultorum ævo plerique etiam
Romani & ex gentilibus condi integros se morte obita
malebant, quam comburi, ut de Christianis, Judæis
& Græcis qui Romæ & in Italia debebant, nihil di-
cam. In titulo tamen Chyndonactis σῶμα pro reliquiis
corporis & cineribus ponitur: Μίθρης ἐν ἐσθράδι τὸ σῶμα
χωμα καλύπτει Χωδῶνακτ & ἱερῶν ἀρχηγῶ. Δυσσεῖς ἀπέ-
χῃ. Δύσιοι κενὸν ὄρωσι. Corpus illud ossa tantum sunt
& cineres in ampulla vitrea siti, quæ intra massam la-
pideam cavatam & operculo clausam recondita est. Ipse
vidi & tractavi. Postquam desitum est corpora com-
buri in orbe Romano, condendis cadaveribus ubique
parabantur hujusmodi lapideæ, vel marmoreæ arcæ,
sive sarcophagi ex uno lapide exsculpti. Cassiodorus
variarum iiii in Epistola Theodorici ad Daniele. *Et
ideo artis tue peritia delectati, quam in excavandis & ornan-
dis marmoribus exeres, præseni auctoritate concedimus,
ut te rationabiliter ordinante dispensentur arcæ, quæ in Ra-
vennati urbe ad recondenda funera distrahuntur, quarum
beneficio cadavera in supernis humata sunt, lugentium non
parva consolatio, quoniam anima tantum de mundi conver-
satione discedunt, corpora vero dulces quondam superstites
non relinquunt.* Hæ arcæ ad mensuram corporis unius
ac modulum erant factæ, nec plura corpora recipie-
bant. Ideo separat eas à loco ac sepulcro Jurisconsultus.
De loco dicam infra. *Sepulcrum* plurium arca-
rum capax fuit. Idem quippe quod monumentum.
Hinc *familiaria sepulcra* Caio dicuntur, quæ quis sibi fa-
miliæque suæ constituit. In illis sepulcris, sive mo-
numentis totidem arcæ, quot corpora collocabantur.
Nam singula corpora in suis arcis erant sita ac sepulta,
& omnes arcæ intra unum monumentum receptæ ac
conditæ. Idem de urnis ac cinerariis licet dicere, ubi
corpora cremabantur, ut apud Romanos, & olim
apud Græcos. Nam certum est antiquissimam Græ-
ciam corpora defunctorum cremasse. Duo igitur in
sepulcris, ac circa sepulcra veniunt consideranda;
monumentum, hoc est, generalis θήκη omnium in ea-
dem familia defunctorum, & singulorum corporum
arcæ, vel sarcophagi, vel urnæ, aut cineraria, si ci-
neres tantum, vel ossa, ac reliquiæ hominis condebantur.
Monumenta ea non unius generis aut formæ.
Apud Græcos, ubi corpora integra condere cœpe-
runt, hypogæa & subterranea fuere. Petronius: *In
conditorium etiam prosequuta est defunctum, positumque in
hypogæo Græco mare corpus custodire ac fere totis noctibus aie-
bisque cepit.* In eo hypogæo corpus mariti arca seorsim
inclusum fuit, ut constat ex his quæ post sequuntur:
*secundum hanc orationem jubet mariti sui corpus ex arca tolli,
atque illi, qua vacabat, cruci adfigi.* Omnes mortui
in illis hypogæis in sua quisque arca positi jacebant.
Fornicata erant: unde & καμάρας vocat Phlegon, qui
& κλινὰς appellat singulorum cadaverum thecas, vel
arcas, quæ una καμάρα vel fornice habebantur condi-
tæ. Verba ejus hæc sunt: αἰνοῦχρείσης ἢ ὕφ' ἡμῶν τῆς
καμάρας, εἰς τὴν πάντες οἱ οἰκῆοι μετὰ δάσοντας ἐπήθοντο, ὅτι
μὴ τ' αἰδῶν κλινῶν ἐφάνη τὰ σώματα κείμῃα, τ' ἢ παλαιὸν
πετελομένη τὰ ὀστέα. Ἐπὶ μόνῃς ἢ ἡς Φιλίνιον ἐτέθη, καὶ
συνέθη τοῦ Φιλῶα, ὁρμητὴν ὅτι καί μὴ οὐκ τὸν δακτύλιον τὸν σι-
δηρεν.

θηρῶν, καὶ τὸ χρυσόκλειστον ποτήριον. Apparet totius familie hoc monumentum hypogæum fuisse. Ibi mortui ex eadem familia jacebant in suis quique lectulis. Arcas, vel sarcophagos ita vocat, quod in his cubarent mortui, & pro lectulis eos haberent. Philodemus *μονόκλινα πετρίδια* vocat in epigrammate nondum edito:

Οὐκ αἰεὶς ἀνθρώποις τόκων γλῶφον, ἐν μονοκλίῳ
Δεῖ τ' αἰεὶν γαίην δύσμορε πετρίδιον.

Defunctum te oportet, o tocullio, in lectulo faxeo cubare, & æternum jacere. Lucillius:

---- in capulo hunc non esse, aliumque cubare.

De mortuali loculo. Huc referendi Lucretii versus lib. II: quod non animadverterunt ejus interpretes:

Nam si in morte malum est, malis morsuque ferarum

Tractari, non invenio qui non sit acerbum

Ignibus impositum calidis torrescere flammis:

Aut in melle situm suffocari atque rigere

Frigore quum in summo gelidi cubat aquore saxi:

Urgerive superne obritum pondera terra.

Tres modos sepulturæ tangit. Qui cremabantur, qui terra obruebantur, & qui in lapideis arcis cum melle condebantur, quos ait in gelidi æquore saxi cubare. Nonnus *λιθάδι χαμδύλῳ* sepulcrum Domini nostri appellat, dum ad has arcas vel lapideos lectulos respicit:

Καὶ νέκω εἰ μένοντα λιθάδεϊ θήκε χαμδύλῳ.

Vocat & *φαραβάδεα χαμδύλῳ*. Sed eum errare dicam infra. Ut redeam, unde digressi sumus, subterranea fuere Græcorum monumenta, postquam ab ustrina cadaverum recessere. Hesychius: *ὑπογῆιον, ὑπόγειον τόμῳ*. At apud Tertullianum de anima, apogæum non est sepulcrum, sed locum subterraneum ita vocat, in quo latuit Pythagoras. Respice ad ejus hypogæum, & si sapias crede. Ita vetus Agobardi, *τὸ ὑπόγειον. Subterraneum* unica voce dixit paulo ante, & alibi in libro adversus Nationes: *de subterraneo antipodes*. Romanorum monumenta supra terram extruebantur. Ideo dixit Petronius, *In hypogæo Græco more*. Quia Latinorum *ὑπέργεια*, & supra terram ædificata conditoria mortuorum. Ratio diversitatis ex diverso more processit. Qui corpora integra sepeliebant, quærenda his fuere subterranea loca mortuis recondendis, ne cadaveris odor putrescentis in supernis sentiretur. Nihil tale metuendum a cineribus & reliquiis combusti corporis. Ideo qui comburebant corpora sua Romani, supra terram ædificata habuere conditoria. Hujus rei argumentum non leve, quod apud Romanos quoque, si qui defunctorum suorum cadavera non cremarunt, in cryptis ea locisque subterraneis sepeliverunt. Hinc *crypta martyrum* tot locis leguntur in veteribus martyrologiis & patrum scriptis. Damascus de vitis Pontificum sæpius meminit priorum Romæ Episcoporum in crypta sepulcorum in cimiterio Callixti. *Crypta* proprie est subterraneus locus, vel spelunca. Glossæ: *Crupta*, βῆτις pro βέτις. Hesychius: βέτις, τὸ σπῆρυγον μέρῳ ἢ ἱερῷ. *Grottam* dicimus pro spelunca ex illo *crupta*. Hodie quoque procerum monumenta, & si qui alii gentilia sepulcra habent, cryptæ veræ sunt, specus nempe defossi, & subterranei fornices, in quibus aut terra obruta sunt corpora, aut marmoreis & plumbeis, atque etiam ligneis arcis condita, supra extante ad memoriam ex marmore aut lapide structa aliqua massa & inscripta, quod proprie *monumentum* vocatur. Nec putandum est alio more modoque monumenta facta habuisse Judæos, qui per facultates monumenta habere potuerunt. *Crypta* ex fuerunt, ut eas auctores semper nominant qui res eorum scripsere. Σπήλαια Græci appellant. Vetus auctor Itinerarii Burdegalenis ante annos mille ac ducentos conscripti: *Inde non longe est monumentum Ezechiel, Asaph, Job & Jesse, David, Salomon, & habet in ipsa crypta ad latus deorsum descendantibus Hebrais scriptum nomina superscripta*. Et paulo post: *Inde Terebintho Cebon, mil. II. ubi est memoria per quadrum ex lapidibus mira pulcritudinis, in qua positi sunt Abraam, Isaac, Jacob, Sarra, Rebecca, & Lia*. Sepulcrum Abrahami, vel locus sepulcri, quem mercatus est ab Hertæis, *spelunca duplex* vocatur Genes. cap. XXII, & cap. XXV, & sepeliverunt eum Isaac & Ismael filii sui, in spelunca duplici, qua sita est in agro Ephron. De ea duplici spelunca, quare ita vocata sit,

A mire æstuant interpretes omnes. Nec meliora afferunt viri docti, qui fossam & speluncam in ea fuisse autumant, ut per fossam aditus ad speluncam patuerit, in qua jacebat mortuus, qua forma etiam fuisse volunt Domini sepulcrum. In quo ratio eos fugit. Simplissimum est speluncam duplicem accipere, ut Græci appellant *ἀμφίδυμα σπήλαια*, & διπλᾶ, quæ duplicem habent aperturam, & ex duabus partibus ingressum. Per hoc spelunca magnitudinem ostendit, quæ duplicem hiatum haberet. Hesychius: *ἀμφίδυμον*, οἷον ἀμφοτέρω μέρος εἰσδυσιν ἔχων. Porus etiam *ἀμφίδυμος* eo sensu vocatur, qui & *duplices* dicti sunt. Idem:

B *ἀμφίδυμοι, διπλοὶ ἐξ ἑκατέρω μέρος εἰσδυσιν ἔχοντες*. Poëta: *ἐν σπέει ἀμφιδύμῳ*. Non quærenda est aliā duplicis speluncæ interpretatio. Idem vetus Itinerarium sepulcrum Lazari *cryptam* vocat: *Inde ad orientem passus mille quingentos est villa, qua appellatur Betania. Est ibi crypta, ubi Lazarus positus fuit, quem Dominus suscitavit*. Apud Johannem cap. XI *μνημεῖον & σπήλαιον* vocatur illa Lazari crypta: *Ἰησοῦς ἐν πάλιν ἐμβεβαμμένος ἐν ἐαυτῷ, ἐρχέται εἰς τὸ μνημεῖον*. Hic ἢ σπήλαιον καὶ λίθον ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Nonnus *χρῶνιον σπέον* interpretatur, id est, subterraneum specum:

Καὶ χρῶνιον σπέον ἦεν ἔσω γλαφυροῦ μελάθρου

καὶ λίθον ἀντήτυπον φέρων μέμνημα θυρέτης

Ἀμφιπάλῃς ἰσόμετ' ἐρείδετο χάσματι τύμβου.

C Ex his colligi potest quali forma fuerint Judæorum sepulcra. Specus erat subterraneus lapide structus, & cameratus cum foramine desuper ad demittenda cadavera, quod lapide vice operculi claudabatur. Nec alterius generis aut formæ fuisse liquet Græcorum hypogæa. Ex eadem historia Lazari colligere licet populos eos, qui cadavera integra sepeliebant & condebant, in subterraneis ea idcirco condere solitos, ne foetore auras corrumpere in supernis posita. Quum enim Lazarum extinctum videre expeteret Dominus, dixit ei Martha diem quartum esse ex quo cadaver esset, ac proinde jam foetere. Unde etiam concludere datur Judæos corpora defunctorum non condiisse aromatis exenterata, sicut Ægyptii solebant. Nullus enim foetor ex cadavere conditura medicato exiisset. Ægyptii autem licet cadavera sua non cremarent, quia odoribus ea condebant, domi apud se in conclavibus ei rei destitatis inclusos ligneis thecis vel loculis asservabant. Nam periculum a foetore nullum. Herodotus *ἐν λίσθ τύμβου ἀνθρώπων εἰδεας*, loculos illos vocat quibus includebant cadavera condita Ægyptii. Sed & θήκαι dicebantur. Unde & *θηκαῖον οἶκημα* appellat, in quo servabantur. E. Aëtius *γλωσσόκομα* nominat lib. XVI. τὸν σμυρνεῖον οἱ Ἀιγυπτῖοι δὴ τὴν νεκρῶν σωμάτων πύξιν θέλοντες τὰ σπλῶματα αὐτῶν φυλάττειν, ἀπὸ τοῦ μὴ ἐν τοῖς αὐτοῖς καλύπτειν, ἀλλ' ἐν γλωσσόκομοις. Corpora sepulcris non condebant, ut ceterarum gentium mos fuit, sed condebant, & in loculis ligneis servabant. Hesychius: *γλωσσόκομος*. Non solum arculas, in quibus jacebant condita cadavera, sed etiam monumenta ipsa plurium arcarum capacia sic vocarunt. Æschylus: *περγόνων τε θήκαι, τὰ μνημείων*. Polylux: *θήκαι, μνημεῖον, θήκαι, στροί, πύλοι*. Plato legum XII. *τελευτήσας ἢ περὶ θάλατταν, καὶ ἐκφορὰς, καὶ θήκας ἀναφορὰς εἶναι τῶν ἀνδρῶν πολιτῶν*. Paulo post θήκας illas explicat de monumentis hypogæis & fornicatis, in quibus plures lectuli lapidei repositi condendis corporibus: *θήκην ἢ ὑπὸ γῆς αὐτοῖς ἐγκαταθέντων εἶναι ψαλίδα περὶ μὴν λίθων περὶ τῶν καὶ ἀγῆρων εἰς δύναμιν ἔχουσιν κλίνας περὶ ἀλλήλας λιθίνας κειμένας, & τὸν μακάριον θέντες, κύκλῳ χύσαντες, &c.* Κλίνας illæ λιθίνας sunt arcæ lapideæ, in quibus corpora condebantur, quæ in thecis illis subterraneis reponi solebant. Diodorus *νεκρῶν θήκας*. In veteri inscriptione *armarium disegum* pro monumento vel theca mortuorum. Unica voce *νεκροθήκας* dicere liceat, uti *ζωοθήκας* dicebantur cellæ, in quibus saginabantur viva animalia, ut turdi, gallinæ & alia. Caveæ quoque, quibus includuntur aviculæ, ita vocari possunt. Græci *ζώρεας & ζωρεῖα* vocant. Strabo ita etiam appellavit septa animalibus includendis, damis, leporibus & aliis, quæ *vivaria* Latini dicunt. At *ζωοθήκη* proprie est Atticorum οἰκίσκος. Grammatici *ὀρνιθοτεφεῖον* exponunt. In veteri inscriptione *zotheca* jungitur culinæ, eoque nomine intelligitur cellula, in qua saginabantur & servabantur viva animalia ad sacrificium.

HERCULI SAXANO SACRUM SER. SULPITIUS TROPHIMUS AEDem ZOTHECAM CULINAM PECUNIA SUA A SOLO RESTITUIT. Inde hodieque *zothecarium* idiotismo nostro dicimus sedile, in quo cubant gallinae, & *zothecare* eo modo cubare, quo ipsae perticis suis & sedilibus impositae cubant. Postea *zothecam* pro quolibet *οίκῳ* & parvo conclavi usurparunt. Hinc Sidonius *zotheculas* pro armariolis, vel librorum thecis posuit, vel pro ipso conclavi & bibliotheca: Epist. viii. xvi. Nam per armariola & *zotheculas* nostras non manserunt digna prolata. Et Epist. ix. xi. Supradicto tamdiu potes *in libello*, ut eum non amplius *zothecula* tua quam memoria includat. Proprie vero id significat quod diximus. Nam *ζωθήκη* idem quod *ζωθήκη*. Sic *νεκροθήκη* monumentum intra quod recipiebantur corpora defunctorum arcis suis & lectulis, sive foliis condita. Fornicata erant & ex structura facta. Nec putandum est alius generis aut formae fuisse cryptas Judaeorum. Quale fuit Lazari sepulcrum, tale & Domini nostri fuisse, in crypta nempe ac specu defosso, certum est. *Cryptam* vocat idem ille auctor, quem supra attulimus: *in sinistra autem parte est monticulus Golgotha, ubi Dominus crucifixus est. Inde quasi ad lapidis missum est crypta, ubi corpus ejus positum fuit, & tertia die resurrexit.* Non alio genere structa haec crypta videtur, nec alia forma, quam illa Lazari. Subterranea quippe, & saxo constructa, & fornice tecta, & foramine, quod lapide cludebatur, aperta. Quales omnes cryptae aedificabantur, mortuis recondendis. Volunt tamen ex rupe excisam esse illam Dominicam cryptam induci his verbis Marci: *καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐν πέτρᾳ: quod erat excisum e petra.* Alii rupe interpretantur. Quali & rupe in eo horto fuerit, ubi monumentum erat, in quo positum est corpus Domini. Sed fallit eos ratio. Veteri quidem Graeciae *πέτρας* idem quod rupem significat. Theocritus:

---- *πέτρας δὴν ἰσχυρὴν ἀνέστην.*
At Graeciae mediae idiotismus *πέτρας* pro quolibet lapide usurpavit, etiam pro caementitio, & *οικοδομικῷ*. Praeterea dicendum fuisse *λελατομημένον ἐν τῇ πέτρᾳ*, si ex rupe excisum, quae inibi erat, intellexisset. Norunt Graece periti quid valeat illud absque articulo *ἐν πέτρᾳ*, idem quippe est ac si dixisset, *ἐκ λίθου*. Nam *πέτρας* est *λίθος*. Paulus Silentarius ambonem Sanctae Sophiae *ἐδὲ πέτρῳ* dixit, quod ex lapide constructus esset:

Πῦν δὲ τὸ καλλιθέμενον ἐδὲ πέτρῳ ἐκείνῳ
ἔνθα σφῶν ἀνάγκησι θεοῦ δίνεα βίβλων.
Idem passim *πέτρας* appellat marmora caesa & polita, quibus structum illud aedificium. Apud Matthaeum *πέτρας* ponitur pro lapide fundamentalis: *ὃς πέτρας εἶ, ὃς δὴ πάντῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσωμεν τὴν ἐκκλησίαν.* Denique sefellit eos significatio vulgaris verbi *λατομεῖν*, quod lapides ex lapidicina cadere significat: unde *λατομαίαι*, lapidicinae. Atqui *λατομαίαι* etiam appellarunt, qui lapides quadrabant & polibant ad aedificandum. Hesychius: *λατομαίαι*, *λίθοξομοί*. Igitur *μνημείον λελατομημένον ἐν πέτρᾳ* est monumentum ex lapide caeso ac polito constructum. Paulus Silentarius in *ἐκφράσει* templi Sanctae Sophiae & ambonis *λατομαίαι* & *λαοτύπαι* pro iisdem usurpat. Sed Lucas omnem difficultatem amolitur, qui *μνήμα λαξόπῳ* vocat: *κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξόπῳ.* Graece scientes omnes haec convenio quid aliud putent *μνήματος λαξόπῳ* appellatione intelligi quam monumentum ex lapide polito atque quadrato structum? *Λαξόπῳ*, & inde *λαξόπῳ* is dicitur proprie qui lapides polit ac levigat. Veteri inscriptio de sculptore:

Περαξίταλος ἦν ὁ λαξόπῳ ἐξ χειρῶν.
Inde *λαξόπῳ* & *λαξόπῳ*. Quod & pro struere & aedificare posuerunt. Eudemus Rhetor in Lexico: *λαξόπῳ*, *οικοδομικὸν ἐργαλεῖον*. *Λαξόπῳ* ἢ *οικοδόμῳ*. Instrumentum structorum. Male igitur Beza vertit: *In monumento quod erat in saxo incisum.* Nec melius vulgaris: *In monumento exciso.* Nullo modo hoc significare potest vocabulum *λαξόπῳ*. Haec quum non intelligeret Nonnus, sepulcrum Domini ex uno lapide cavatum & monolithum fuisse credidit, ut ex paraphrasi hac ejus planum est ad Johannem:

---- *ἔνθ' ἐν γείτονι κήρῳ
τύμβῳ ἀδωμήπιῳ βαθυμένῳ δὲ πέτρῳ
Γλυπτός ἐστι νεόδοκτος.*

Quod ex aliis Evangeliiis sumpsit. Nam nihil tale apud Johannem. Hinc paulo post *λίθῳ χαμδύνῳ* & *ὀλίγῳ χαμδύνῳ* appellat. Putavit similem esse arcis illis, sive lectulis lapideis ex uno lapide cavatis, in quibus condebantur cadavera, qui ad modulum corporis erant facti. Structores dum aedificant simul etiam lapides caedunt, quadrant & poliunt. Hinc *λαξόπῳ* & *λατομῳ* pro structore, & *λατομητόν* & *λαξόπῳ*, quod ex lapide polito structum est. Monumentum illud, in quo depositum Christi corpus, in horto Josephi Arimathienfis fuit, quod ille sibi ac suis curaverat extruendum. Matthaeus: *κατέθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ κήρῳ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατομήσεν ἐν πέτρᾳ*, id est, *quod construxit in lapide.* Idem dixit quod Marcus, *λατομητόν ἐκ πέτρας*. Loquutio autem tralaticia, & qua scriptores sacri saepe utuntur, *ἐν πέτρᾳ λατομεῖν* pro *ἐκ πέτρας*, vel *πέτρᾳ*, lapide struere. Sic apud Lucam: *Κύριε ἐπιπάτω ἡμᾶς ἐν μαχαίρᾳ.* Dices non idem esse *ἐν μαχαίρᾳ* *ἐπιπάτω*, & *ἐν πέτρᾳ λατομήσω*. Illud enim instrumentum est, haec materia. Sane verum est. Sed ecce *in notis compunctum* dixere, ubi notae res sunt ipsae, quibus compunctus stigmatis, non instrumentum, quo compunctus est. Sic ergo & *λαξόπῳ ἐν πέτρᾳ* pro *πέτρᾳ* quod ex lapide caeso structum est. Nihil tritius hac loquutione. Ceterum quidem vulgus & plebs infima, quae per facultates monumenta sibi edificare non poterat, in depressis fossis mortuos suos condebant, & terra obruebant. Nec hoc in Judaea tantum, sed apud Graecos Romanosque pariter obtinuit. Quibus vero facultates suppetebant, hi monumenta habuere structa sibi suisque. Monumentum igitur illud Josephi, in quo Christi corpus jacuit, spelunca quidem fuit, sive crypta, & ex terra cavata, sed lapide structa, & concamerata, ut solent hodie fieri omnes apothecae vinariae, quas appellamus *cavas*. Monumenta quoque subterranea omnia ita fiunt, quae *carnaria* vulgus vocitat. Quod de duplici crypta & spelunca Dominici sepulcri tradunt recentiores & inter eos Brocardus, vereor ut verum sit. Vetus auctor, qui circa Constantini magni tempora vixit, unius tantum cryptae meminit, & Basilicam, sive Dominicum in eo loco jussu Constantini aedificatam scribit: *Ibidem modo jussu Constantini Imperatoris basilica facta est, id est, Dominicum mira pulchritudinis.* Bellonius quoque refert templum ibi hodieque restare rotunda forma lumen ex culmine recipiens, in cujus medio Domini sepulcrum facello quodam conclusum. Cetero templum illud in plano situm esse non in monte affirmat. De rupe igitur vix verisimile est in ea incisum fuisse Dominicum monumentum. Hortus fuit, in quo sub terra constructum illud monumentum, non saxosus nec scruposus, sed qualem decuit horti agrum esse, in quo nullae rupes, nec rupinae. Sed nec terram ipsam horti *ὑπὸ πέτρῳ* fuisse credibile est. Spelunca illa, sive crypta manu facta quae monumenti usum praebat, structura & fornice constans, horti solo suberat. In ipso solo foramen, cui lapis impositus operculi vicem, in horti area illud erat monumentum, sub terra lapide quadrato septum, & fornice tectum foramine desuper patente quod saxo advoluto operiebatur. Hoc in omnibus firis, cryptis & templorum thesauris, & favissis, quae sub terra aedificabantur, fiebat. Lapidem quadrato struebantur, & concamerabantur, relicto foramine, quod saxo desuper imposito cludebatur. Plutarchus in vita Philopomenis: *ὁ μὲν αὖτε κομισάντες αὐτὸν εἰς τὴν καλέμενην θησαυρὸν δίκημα κατέγειον, ὅτε πνέμα λαμβάνον, ὅτε φῶς ἐξῶθεν, ὅτε θύρας ἔχον, αἰὶνὰ μέγαν λίθον περιελαγχόμενον κατεκλειόμενον ἐν τῷ δὲ κατέθεντο.* Livius hoc idem sic memoravit: *admonent deinde quidam esse thesaurum publicum sub terra saxo quadrato septum, eo vinctus demittitur, & saxum ingens, quo operitur machina, desuper impositum est.* Placet erudito viro machinam ibi esse molam. Fallitur. Ita vocat subterraneum illum thesaurum. Catastam, in qua servi vendebantur, & qua inclusi prostabant, machinam dixere. Unde apud Q. Cicero-

nem, *ancillam emere de machinis.* Livius *machinam* etiam

etiam vocat *οικημα κατωγειον*, quod lapide desuper imposito operiebatur. Præterea falsum esse *machinam* esse molam inferiorem. Totum molæ machinamentum hoc nomine veniebat, & tam superiorem quam inferiorem continerebat. Hinc *machinarius* asinus, qui machinam circumagit. At superior mola circumagitur tantum, non inferior. Peccat idem, quod *catillum* esse docet superiorem molam. Immo inferior, ut alibi ostendimus. *ο πιναξ, η τετραπεζα ε μύλος*. Superior *meta* vocabatur. Græcis *οινο*. Hæc mutato & inverso ordine scribuntur apud Paulum. Nugatorium etiam est *ωειαγομύλον λιθον* apud Plutarchum accipere de moleninario lapide, qui molam operit inferiorem, & circumagitur. Non utique vertebatur in claudendo illo ostio thesauri subterranei. At dicit Plutarchus *λιθω ωειαγομύλω κατεκλειεσθαι*. Non hic est lapis moleninariæ machinæ versatilis. Quod si ad illius instar hic factus esset, hoc saltem expressisset. Clarum est legi debere in illis Plutarchi verbis: *απὸ μέρους λιθω ωειαγομύλω κατεκλειεσθαι*. Ad verbum id ex Livio expressum: *Esaxum ingens, quo operitur machina, desuper impositum est*. Thesauri templorum, in quibus res sacra vetustate collapsæ reponerantur, eodem modo structi clausique in area templi sub terra facti. Latini veteres vocabant *favisas*, vel *favissas*. Græci *θησαυρός*. Hefychius: *θησαυρός, εἰς ἀγαλμάτων ἢ χρημάτων ἱερῶν στήθεσιν οἶκος*. Hic locus subterraneus in area templi structura & fornice factus, & operculo saxi clausus. *Favisas* Latinis priscis. Varro apud Agellium *favissas* docet esse cellas quasdam, & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quadam religiosa è donis consecratis. Ita legenda hæc verba apud Agellium. Cellas exponit, id est, *οἶκος καταγείας*. Et cisternas, quæ ad illud instar structæ essent. Festus tamen apud Paulum *favissas* locum interpretatur, in quo aqua erat inclusa circa templa. Hæc proprie cisterna. Sed & infra terram cisternæ. Ideo subterraneum locum, ut erant thesauri templorum & favissæ, appellarunt cisternam. Paulus: *cisterna dicta quod cis inest infra terram*. Glossæ: *cisterna, λάκκος*. Græcis proprie fovea, vel puteus ad concipiendam aquam & retinendam in terra cavatus & munitus. Glossæ Græcorum: *Κιστέρνα, λάκκος*, *Φρέαρ, Φρέατ, ὄρυγμα*. Sciendum porro est Græcos etiam *θησαυρόν* dixisse locum circa templa, in quo erat aqua inclusa, qua sese lustrabant ingressuri templum. *Σπονδία & ωειεραντήλα* vocabant. Heron in Pneumaticis. *Θησαυρός ἡ σπονδία*. Hoc sensu *favisas* etiam Latine exponi posset. Addit Festus vel potius Paulus de favissis: *Sunt autem qui putant favissas esse in Capitolio cellas cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea quæ in templo vetustate erant facta inutilia*. Notandum quod ait cisternis similes. Varro *αὐτόχρημα* cisternas vocat. In arca Capitolina erant istæ cellæ sub terra, quæ prohibuere Catulum aream Capitolinam deprimere, quum ea depressa vellet Capitolii ædem altiore reddere, ut pluribus gradibus in eam conscenderetur. Agellius lib. 11. cap. x. Varro rescripsit in memoria sibi esse quod Q. Catulus curator restituendi Capitolii dixisset, voluisse se aream Capitolinam deprimere ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusque pro fastigii magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam *favisas* impedissent. Mendum est in illis verbis, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur. Quid enim hoc esset, aream deprimere ut pluribus gradibus in eam conscenderetur? Area extra templum est sub dio. Ut area Capitolii, area Fori Traiani, area Vulcani, area Palatina. Vetus liber habet: *in eadem conscenderetur*. Omnino scribendum transposita litera: *in adem*. Hoc defuisse magnificentiæ Capitolii dicit Tacitus, quod non satis esset altum. Huic vitio, sive defectui mederi voluit Catulus deprimendo aream templi, ut pluribus gradibus in ipsum templum conscenderetur, suggestusque ejus eo pacto altior appareret & dignior fastigii magnitudine, sed prohibitus est id facere favissis illis subterraneis quæ aream occupabant. Frustra laborat Varro in quærendo etymo *favissarum*, & ridicule *flavissas* olim dictas autumat quod in his flata pecunia reconderetur. *Favisse* olim dicebantur *fovisse*: ut *Fabii* postea appellati

A qui cæcis *Fovii*. Antiquum verbum *fovo*, à quo *fovea*. Ex Græco *χάω* & Æolice *χάωω*, *fovo*. Ut *χολή, fel*, *χυψ, fuis*: unde *futis*. A *fovo*, quod est cavo & fodio *fovisse*: ut à *vibro vibrasse*, postea *favisse*. Lacus subterraneos & cisternas ita appellarunt. Sic ex Græco *παροψις parapsidem* fecerunt Latini, O in A mutato. Sic *σφος, saps*. Hæc autem favissæ thesaurique subterranei lapide imposito claudebantur, quomodo & monumenta hypogæa. Nævius thesaurum Orchivum hujusmodi monumentum eleganter dixit:

Itaque, postquam Orchivo traditus thesauro.

Johannes de monumento Lazari: *ωὗ εἰς σπήλαιον, ἢ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ*. Nec secus fuit de monumento illo in quo Dominus jacuit. Ideo advolutum lapidem dixere Evangelistæ super ostium sepulcri, ut occluderetur. Quum *λαξδὲ πὴν* igitur & *λαπηρὴν ἐν πέτρῃς* appellant, nihil aliud significant, quam ex structura factum. Ceterum in nudo cryptæ, vel speluncæ solo corpora, sicut erant pollicta & involuta linteis, jacuisse videntur, per ostium supernum demissa. Nulla enim mentio sarcophagi vel arcæ in historia Lazari & Domini. Hodie quoque in multis locis hypogæa sub solo templorum ædificata sunt, in quæ per foramen vel ostium in ipso solo factum demittuntur cadavera linteis solis involuta, non sarcophagis inclusa. Hoc in Italia præcipue videre est. Certum porro est Judæos corpora defunctorum non condita in arcis, aut lectulis, sive sarcophagis, sed solis linteis tæniatim scissis operata & amicta intulisse monumento. In monumenti lateribus, ut Judæi magistri tradunt, exsculpti erant cavi singulis corporibus recipiendis idonei, quibus ea immittebantur, sicut erant tæniis, vel fasciis velata. Hi cavi in pariete monumenti excavati, in quos veluti tradebatur cadaver, vicem lectorum vel arcularum præbebat, quibus in Græcia corpora defunctorum condi solebant. Ritus ipse pollingendorum corporum non diversus apud Judæos & Græcos fuit. Fasciis ea tota velabant, excepto capite, quod sudario involvebatur. Id *σφοδρακεῖν* dicebant, quod alibi explicavimus. De sudario certum est non linteum magnum fuisse, qualia illa sunt hodie, quæ pro vero Dominico sudario ostenduntur, sed breve aliquod textum, quo sudorem vultus extergebant, complectendo capiti aptum. Mediæ comædiæ poetæ *καψιδρώλιον* vocarunt. Pollux: *εἴη δ' ὅν τε τὸ ἐν μέσῃ κομῷ καψιδρώλιον καλεῖται, ὃν συνάειλον ὀνομάζειται*. Sic dictum *σποδ* & *καπτεν* *ιδρώλιον*. Corrigendus in hoc vocabulo Hefychius: *καψιδρώλιον, εἰδὲ χιτωνίσκος*. Vulgo editur *καψιδρώλιον*. An ergo similiter *sudarium* à sudore? Et cui non sic visum est? Firmicus *sudarios* vocat qui ex palæstra veneria sudant lib. 111. capite VII. Ita enim vetustissimus liber legit: *faciet infames, libidinosos & puerorum amatores & ex coitu sudarios*. Moeris tamen Atticista in Lexico notat apud Hermippum veteris comædiæ poetam *σωδάειον* reperiri eo sensu quo *συνάειλον* vulgo tum in Græcia sumebatur: *σωδάειον* *Ερμιππο*, *τὸ ὅφ* *ἡμῶν συνάειον*. Quæ profecto mira sunt. Sed hæc obiter. Vetus auctor Anonymus monumentum Christi, ut & Lazari cryptam nominat. Evangelista dicit *σπήλαιον* fuisse Lazari sepulcrum. Veteres quoque patres *σπήλαιον* indigetarunt Dominicum monumentum. Hinc illa Græcorum *θεωρία* de sepulcri Domini comparisone cum Ecclesiæ concha: *Κόγχη ἐστὶ τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, ὅπως ἐγγυνηθὴ ὁ Χριστός, ἢ τὸ σπήλαιον ὅπως ἐτάφη*. Sed quæ similitudo conchæ Ecclesiæ cum spelunca vel crypta? *Concham* appellarunt veteres apsidem basilicæ, vel locum sanctuarii, quod apside concameratus esset, quum reliquum basilicæ textum lacunatum fieret. Notavimus ad Historiam Augustam quid distarent lacunaria à cameris. Concha autem idem quod camera, vel apsis. Ex his apparet & Dominicum sepulcrum structura concameratum fuisse. Nulla enim alia similitudo inter concham, vel apsidem Ecclesiæ, & speluncam in qua sepultus jacuit Dominus, præter cameram tecti. Cryptæ omnes & cryptoporticus fornice concamerabantur. Varro: *Quidam habent granaria sub terris, uti speluncas, quas vocant sras*. Alii cryptas eas vocarunt. Inde apsidem Ecclesiæ, vel sanctuarium ita etiam dixerunt, quod simili modo esset came-

camerata. Glossæ: *Crūpta, βέτης*. Græci interpretantur *δοκρυφον μέρ* τὸ ἱερὸν. *Adytum* etiam ita interpretantur Græci. *Ἄδυτον, τὸ δοκρυφον μέρ* τὸ ἱερὸν. Plerumque etiam subterranea hæc adyta. Sed & *favissas* & *thesauros* templorum *δοκρυφά μέρη* τὸ ἱερὸν vocare liceat. Cur *βέτης*, aut *βαίτης* adytum templi, & interiorē cellam significaverit, nescio. Nec enim putō esse *βαθὺν*. Helychius: *βαθὺν, οἶκον* Θεῶν. Notum ex qua lingua hæc vox. Idem etiam *βαίτιον σιγνῶ* exponit. Concha, sive apsis templi speluncæ modo camerata: unde & spelunca etiam dicta. Nativæ speluncæ ut plurimum fornices habent pro tecto non manu sed à natura factos. Poëta:

--- pendens fornice saxi.

Erraret igitur si quis putaret concham Ecclesiæ, quia comparatur speluncæ Dominici sepulcri quæ subterranea fuit, etiam sub terra conditum fuisse. Sola, ut dixi, similitudo tecti camerati, vel apsidati quæ sita est. Paulinus Epist. xii ad Severum: *Totum vero extra concham basilicæ spatium alto & lacunato culmine geminis utrimque porticibus dilatatur*. Ergo sola concha cameratum habuit culmen, & non tam altum quam reliquum basilicæ spatium, quod erat laqueatum. Legendum autem in illis Paulini verbis: *alto & lacunato culmine*, non *lacunato*. Nam & *lacunatum* pro laqueato dixisse veteres alibi docuimus. Aliud porro *lacunar*, aliud *lacuna*. Nec *lacunatum culmen* dici queat, quod est laqueatum. Dicebatur etiam apsis. Canon xxxii. Concil. Carthag. iiii. *Cujusunque autem penitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante apsidem manus ei imponatur*. Hic apsis locum sanctuarii significat, & *chorum*, ut hodie vocant. Græcis *κόγχη* dicitur, & plerisque etiam Latinorum *concha*. Ea conchæ camera dimidiati hæmisphærii figuram habebat, vel quartæ partis sphææræ. Paulus Silentarius in ἐκθεσί τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας:

ὅψις ἡ μετ' ὀρθοῦ ἀνὰ τέσσαρας πύλων
Σφαίρης τετρατόμοιο λάχον τὸ τέταρτον ἀνέρπει
οἷον ὑπὲρ τελοφόιο καρήατ' ὅψις νῶτων
Σχήμα πλυνγλιώσις παῖς περὶ γαστρὶ ἐγείρει.
Κόγχας τετράκων καὶ πάλιν σφοδρὸν τεχνήμονι μύθῳ
Ἀνέρες ἡνδράξαντο, τὸ δ' αἰρετικὸν εἶπ' ὅτι κόνχη
Ἐν αὐτῇ κατέκειτο δαίμονες, εἰς δὲ τέχνης
Ἀνὰ πύλιν δὲ δάσσει.

In sequentibus apsidæ & κόγχας easdem facit:

δύω δ' ἐς κίονας αἰκίας
Κόγχας ἀμφοτέρωθεν περὶ αἰκίας

Paulo post apsidæ vocat:

Κίονες μὲν διοίσιν αἰετῶν ἐνθα ἡ ἐνθα
Ἀμφοτέρωθεν ἀψιδὸν ἐδέσθαι

Ea concha, vel apsis tribus concavitatibus intus recessibus distincta constabat. Idem Paulus:

Τεσσαρὶ μὲν ἀντοκίων ἀναπέπταται ἐνθα κύκλων
ἡμιτόμων, ὅψις ἡ μετ' ὀρθοῦ ἀνὰ τέσσαρας πύλων
Σφαίρης τετρατόμοιο λάχον τὸ τέταρτον ἀνέρπει.

Concham basilicæ, vel apsidam templi illius his versibus plane expressit. Τεσσαρὶ ἐνθα κύκλων ἡμιτόμων appellat tres recessus concavos apsidis, qui ab invicem distincti erant circulis dimidiatis prominentibus. Tota vero apsis in exteriori parte sphææræ quadripartitæ quartam partem referebat. Idem Paulinus Natali x ita apsidem Ecclesiæ, sive concham describit:

Est etiam interiore sinu majoris in aula
Infra cella procul quasi filia culminis ejus,
Stellato spatiosa tholo, trinoque recessu
Dispositis sinuata locis.

Τεσσαρὶ ἐνθα κύκλων ἡμιτόμων, tres illi recessus conchæ Paulo dicuntur. Unde & τετρίκτον ἀψίδα idem appellavit in eodem opere:

ἐπ' ἀμφοτέρωθεν ἡ καρλιών
Νηὶς ἐκολπῶν χεῦσε τετρίκτον ἐγείρων
Ἀγλαίῳ ἀψιδῷ.

Ita vocavit quod tres ἑλικας haberet, hoc est, circulos dimidiatos. Nam ἑλικες sunt κύκλοι. Unde in purpuræ testa ἑλικες Aristoteli, qui Polluci κύκλοι. Ex quibus anni ejus cognoscebantur. Plinius: *totidem orbis habet, quot annos*. Antiphanes apud Pollucem: *Περὶ φῶρος ὅκτω κύκλοι*. In summa, τετρίκτον ἀψίς Paulo: quæ trino recessu dispositis locis sinuata dicitur Paulino.

A Nec enim meliorem afferre interpretationem possumus, quam illa est. Idem Paulinus Epist. xii, ad Severum *apsidem trichoram* eam quæ Paulo τετρίκτον, & tribus recessibus sinuata. Sic enim locus ille corrigendus est: *reliquis Apostolorum & martyrum intra apsidem trichoram sub altari sacratis*. Vulgo ediderunt: *Intra apsidem trichora sub altaria sacratis*. Quod si hæc emendatio incidisset menti nuperi commentatoris & editoris operum Paulini ferri non posset præ fastu ac flatu gloriarum. Nec sane tot nugas effutire coactus esset, ut illa *trichora altaria* nobis explicaret, extricaretque. Apsis tribus sinibus recedentibus, quasi *volutis*, ut vulgo eas appellamus, constabat. Non intra apsidem duæ aliæ apsidēs erant, ut falso asseverant. Illa apsis, sive concha major tribus concavis recessibus sinuata, duas alias conchulas dextra lævaque habebat, ut ex Paulo liquet:

δύω δ' ἐς κίονας αἰκίας

Κόγχας ἀμφοτέρωθεν περὶ αἰκίας

Paulinus eadem epistola: *cum duabus dextra lævaque conchulis intra spatiosum sui ambitum apsis sinuata laxetur*. Præter duas illas conchulas, concha ipsa major vel apsis tribus erat distincta volutarum sinibus, a quibus *trichora* dicta & τετρίκτον, non propter duas illas conchas dextra lævaque adjunctas. *Trichorum* igitur non tres apsidēs, sed una, tribus concavitatibus sinuata. At de *trichoris altaribus* nugæ. Unicum tantum altare in templis eo tempore habebatur. Idem Paulinus alio loco: *Hic titulus indicat deposita sub altari sancta sanctorum*. Et mira profecto hæc loquutio: ut *trichora altaria* dicerentur, quæ sub trichoro posita essent. Sic omnino quidquid sub camera ædium locatum est, *cameratum* eadem ratione posset appellari. Τρίχωρον Græcis proprie, quod tribus loculis distinctum ac divisum est. Inde τρίχωρον ἀψίς quæ τρισσὴ ἐνθα κύκλων habet, ut loquitur Paulus, vel *trinos recessus*, ut Paulinus. Triangulus quoque τρίχωρον recte dicatur, qui tribus angulis disparatus est, at tribus locis in acumen definientibus dispartitus. Hinc fastigia templorum, & domuum regiarum, quæ trigona erant, etiam *trichora* appellata, ut olim docuimus ad Historiam Augustam. Spartianus in vita Pescennii *trichorum domus* imperatoris appellat, in quo statuae & simulacra collocabantur: *Domus ejus hodie videtur in campo Jovis, quæ appellatur Pescenniani, in qua simulacrum ejus in trichoro constituit*. Vopiscus autem ostendit in fastigio domus statuas & imagines constitui solitas his verbis, ex vita Floriani: *imago Apollinis quæ ab his colebatur ex summo fastigio in lectulo posita sine cuiuspiam manu deprehensa est*. Fastigium est αἰετωμα, ut glossæ recte interpretantur. Fastigium ergo domus dixit Vopiscus, quod Spartianus *trichorum*. Domus Cæsarum & procerum cum fastigio erant ædificata, quod proprium fuit templorum & ædium sacrarum. Primus Cæsar fastigium habere coepit in domo sua, inter alia divinitatis insignia, quæ illi attributa fuere, quod sequentes Cæsares imitati sunt, & postea etiam alii proceres usurparunt, ut ex Statio constat. Privatorum domus tecta plana habuere, non in altum surgentia trichora vel triangulari specie. Galenus fastigium interpretatur αἰετωμα πρὸς εἰς ὅψιν ἀναπέπτατον τῆς ὀροφῆς, ὥσπερ τρίγωνον. Idem alio loco fastigia esse dicit, τὰς εἰς ὅψιν ἀναπέπτατας τῆς ὀροφῆς τεγωνοειδεῖς. Ea fastigia tam in templis, quam in domibus regis, ornabantur simulacris æneis, marmoreis, fictilibusque, ut multis auctorum testimoniis probavimus ad Pescennium Spartiani. Hæc tamen interpretatio nostra de trichoro non placuit cuidam socio. Quid igitur illi placeat, videamus. Quid trichorum sit, inquit, non aliunde melius discas quam ex hoc loco Paulini: *Reliquis Apostolorum & Martyrum intra apsidem trichora sub altaria sacratis*. Nihil vidi quod melius quadraret. Et tu lector vidistine? Statuam Pescennini in trichoro positam, id est, in medio trichori interpretantur. Quomodo id intelligunt? An in solo collocatam cameram? Si *trichorum* camera dicitur, non utique etiam sic dici potest pavementum, quod habetur in loco, vel conclavi camerato? Quis apsidem appellavit, nisi stultus aut nolens intelligi, pavementum cubiculi apsidati?

fidati? Præterea quis statuas in solo ipso aut pavimento locatas apud veteres meminit, præcipue intra conclavia, & in medio triclinii? Si trichorum de camera ipsa accipimus, ut omnino necesse est, quomodo in media cameræ concavitate stare, aut statui potuit simulacrum? Hæc sunt illorum hominum, qui regnum in literas possidere volunt, dictata & edicta. Sed nihil nisi ruiturum superstrui potest vitioso fundamento, qualia illa sunt trichora altaria. At trichora apsis longe aliter dicitur quam trichorum fastigium. Τείχωρον ἀέτωμα est τετραγωνοειδές, tribus partibus vel angulis disparatum. Τείχωρον αἰψίς ea est, quæ tres sinus arcuatos & concavos intus recedentes ostendat. Et nugantur illi glossarum auctores, qui trichorum, vel trichorium exponunt tres cameras vel tres apsidas. Immo una apsis fuit, tribus constans finibus, vel recessibus, quos & κέλπας Græci dixere, & ἐνδῆς. Paulus de concha Sanctæ Sophiæ:

Ὡς ἡ μὲν βαθύνει ἀνέστυται ἡ ἐκ κέλπης
Τῷ φθονὶ ἀντέτασται μία, τελοῦσι δὲ κέλπας
Νέρθεν ἐπεμβεβαῖα.

Ideo & trino recessu sinuatam appellat Paulinus. Epigramma vetus de templo Polyucti Martyris à Juliana conditi:

Κόλποι δ' αἰμωτέρωθεν ἐπ' ἀψίδας χυθέντες
Φέρος αἰεδίνητον ἐμιμήσαντο σελῶν.

Culmen igitur, quo tegebatur sanctuarium, vel adytum templi, in formam conchæ structum erat, & concha dicebatur. Reliquum basilicæ spatium culmine laqueato fuit, hoc est, lacunar habuit pro camera. Veteres sane lacunaria à cameris distinxere, ut alibi ostendimus. Et cameras appellarunt sola culmina arcuata, & in fornix curvata, sive ex lapide, sive contignatione facta essent. Vitruvius lib. v. capite x. Concamerationes vero si ex structura facta fuerint, erunt utiliores: sin autem contignationes fuerint, figlinum opus subjiciatur. Vocat structuram, quod ex lapide structum est. Sic apud Hircium de Bello Alexandrino: Incendio fere tuta est Alexandria, quod sine contignatione ac materia sunt adificia, & structuris atque fornibus continentur. Vocat structuram quod ex lapide structum est. Tale fuit Dominicum sepulcrum, ut alia omnia κατὰ γὰρ monumenta structura ac fornice continebantur. Ideo λαξότον, & λατομήτον ἐν πύργῳ vocatur. Corrigendum apud Vitruvium signinum opus pro figlino, quod locum ibi non habet. Nam quæ ex contignatione factæ erant cameræ, signino opere subiecto inducebantur, ut ex his, quæ statim sequuntur, constat: Inferior autem pars, quæ ad pavimentum spectat, primum testa cum calce trulissetur, deinde opere albario, sive testorio poliatur. Testa tusa cum calce figlinum opus est. Duo igitur hæc genera camerarum in usu tum fuere tantum, quæ ex lapide struebantur, aut quæ ex contignationibus factæ signino opere inducebantur, & albario poliebantur, postea musivo etiam ornari cœptæ sunt, quum antea pavimenta sic fieri solerent. Plinii locus insigniter corruptus heic emendandus est. Sic legitur in editionibus lib. xxxvi. cap. xxv. Lithostrota occupavere jam sub Sylla parvulis certe crustis, extat hodieque quod in Fortuna delubro Præneste fecit. Pulsa deinde ex humo pavimenta in cameras transiere è viro. Hæc sunt falsissima, ut indicat vetus scriptura, quæ sic habet: multa deinde ex humo pavimenta in cameras transiere, ut prone videtur. Omnino scribendum: Mota deinde ex humo pavimenta, in cameras transiere, ut proxime vitrum. Nihil verius. Dixit initio capitis, pavimenta originem apud Græcos habere elaborata arte, pictura ratione donec lithostrota expulserit eam. Pavimenta absolute vocarunt, ex tessellato opere facta, ut paulo post indicat: frequentata vero pavimenta ante Cimbricum magna gratia animorum indicio est Lucillianus ille versus:

Ante pavimenta, atque emblemata vermiculata.

Glossæ: pavimentum, χωδρὸς ἐστίας ἑδάφ. Quod explicavimus alibi. Eadem: pavimentum, ψηφολογήτον ἑδάφ. Ea pavimenta lithostrotis expulsa sunt, quæ sub Sylla originem sumpserunt: ac deinde pavimenta ex humo mota in cameras transiere. Hinc musivo ornatas cameras passim apud auctores legere est. Quod musivo

opus in solo pavementum dicebatur, & tessellatum opus è tessellis factum in varios tinctis colores. Idem Plinius eodem capite: Celeberrimus fuit in eo genere Sosius qui Pergami stravit quem vocant asaroton œcon, quoniam purgamenta cana in pavimento, quaque everriscent, veluti relicta fecerat parvis è testiculis, tinctisque in varios colores. Testulæ illæ ibi in mendo strata. Vetus liber: parvisque essent utilis. Lege: parvisque testiculis. Verbo Lucillii usus est, cujus & versum ibidem citavit.

--- lexis composita, ut tessera omnes.

Arte pavimento, atque emblemate vermiculato.

B Compositæ dictiones, ut omnes tessellatæ sunt pavimento arte & emblemate vermiculato, id est, arte & emblemate picto tinctove. Nam lapillis tinctis in varios colores opus illud fiebat. Nonius interpretatur, minutum. Ita quippe legitur in libris: vermiculatum, pro minuto. Sed omnino scribendum: pro miniato. Quidquid arguentur viri docti. Nec video qui vermiculatum possit esse minutum. Certe vermiculorum figuram non referebant tessellæ, sed calculi erant, ut nomen indicat, quadrati. Coccum Lucillii ævo notum fuit Romanis, ergo & vermiculum. Nam idem est. Σκωλήκιον quoque Græci dixere, ut apud Plinium est lib. xxi. cap. iiii. Quod certum genus cocci esse ait. Sed omne coccum sic dicebatur. Hinc apud recentiores Græcos σκωλήξ passim pro cocco, ut in Democriti suppositivo opere de purpuræ tingendæ ratione, σκωλήξ γαλατίας pro cocco Galatico, & σκωλήξ ὁ πρὸς ὕδατι. Vermem etiam Latini appellavere. Glossæ veteres: fucus, vermiculus, unde vermi tinctum. Atque inde suum fecere guermes, vel chermes Arabes. Pavimentum igitur, vel emblemata vermiculatum pro tincto vel miniato. Asaroton œcon Pergami qui hoc genere stratus fuit, Plinius ita dictum interpretatur, quod artifex purgamenta cænæ quæque everri solent veluti relicta fecerat parvis è tessellis ac tinctis in varios colores. Aliæ tamen in illius cœci pavimento figuræ pictæ inerant, ut statim idem scribit: mirabilis columba bibens, & aquam umbra capitis infuscans, apricantur alia lavantes in canthari labro. Ita veteres libri. Planiora alii referunt ex suis. Verum de his alibi. Corrigendus obiter heic Statius de his asarotis in Tiburtino Manlii:

--- varias ubi picta per artes

Gaudet humus, superatque novis asarota figuris.

Ita ibi legendum, non, ut est vulgo,

Suberantque novis asarota figuris.

E Quod sensu caret, & constructioni non respondet. Dicit autem pavementum villæ Tiburtinæ novis figuris superare antiqua asarota. Alludit ad illum asaroton œcon Sosi. Hæc tessellata pavimenta omnino diversa fuere à lithostrotis, ut clare significavit Plinius. Male igitur viri doctissimi lithostrota & tessellata eadem faciunt. Lithostrota sectis parvulis marmorum crustis strata erant ex diversi generis & coloris marmoribus, non tinctis. Tessellata ex parvis tessellis, hoc est, calculis quadratis in varios colores tinctis. Suetonius sectilia Latine vocat τὰ λιθόστρωτα, & distinguit à tessellatis in Cæsare, quem ait sectilia ac tessellata pavimenta in expeditionibus circumtulisse. Ubi sectilia sunt lithostrota sectilibus crustis pavita. Grammatici apud Homerum τὰ κεκοτύπεδον interpretantur λιθόστρωτον ἢ ψηφολογήτον ἑδάφ. Ergo diversum lithostrota à tessellato. Vitruvius lib. vii. cap. i sectilia à tessellatis aperte distinguit. Sectilia, in varias figuras sectæ lapidum crustæ quibus inducebatur pavementum. Has figuras in sectilibus usitatas memorat idem: scutulas, sive rhombos, trigona, quadrata, & favos, id est, hexagona. E ligno etiam hodie his figuris fiunt sectilia pavimenta. Sed & ex latere coctili. Structum vero tessellis pavementum, ex parvis calculis quadratis in varios colores tinctis ad exprimendam aliquam imaginem, aut avis, aut piscis, aut hominis, aut aliam quamcunque. Lithostrota in pavimento ac solo mansere, tessellata ad cameras translata, & musivi operis nomine appellata sunt. Vitro quoque cameras ornare moris fuit. Quod proxime ætatem suam incepisse fieri narrat Plinius, quum Scaurus in ludis suis parietes scenæ

icena vitro inductos ostendisset. De camera vitro inducta accipiendi sunt hi versus Statii in Tiburtino Manlii:

*Dum vagor adpectu, visumque per omnia duco,
Calcabam nec opinus opes, nam splendor ab alto
Defusus, & nitidum referentes aëra testa
Monstravere solum.*

In his versibus *testa nitidum aëra referentes*, sunt vitreae testae ἀειζουσαι & διαφανείς. Dum inquit adpectu vagor, nec conspicio quæ ante pedes sunt, nesciebam opes me calcare, & pavementum dives. Nam splendor ab alto delapsus, & vitrearum testarum perspicuitas mihi solum ostendit, quod in camera vitro operata, velut in speculo conspiciebatur. Hæc non possunt accipi nisi de vitrea camera. Sequens Plinii locus, quo probare vult tum nuper vitrum ad cameras translatum, pessime in editionibus ita concipitur: *Novitium & hoc inventum. Agrippa certe in thermis quas Roma fecit, figlinum opus encausto pinxit. In reliquis albaria adornavit, non dubie vitreas facturus & cameras, si prius inventum id fuisset, aut a parietibus scena, ut diximus, Scauri pervenisset in cameras.* Partim ex conjectura, partim ex libri veteris vestigiis sic eum reformandum totum arbitror: *pavimenta in cameras transiere, ut proxime vitrum. Et hoc certe inventum ab Agrippa in thermis, quas Roma fecit: Signinum opus encausto pinxit, adornavitque, non dubie vitreas facturus cameras si prius id inventum fuisset.* Aliud etiam inventum tribuit Agrippæ, encausto pingendi signinum opus camerarum. Ex eo argumentatur tum proxime inventum fuisse cameras vitro decorare. Nam si, inquit, tempore Agrippæ id fuisset, haud dubie vitreas cameras fecisset. At ille novo invento signinum opus in cameris encausto pinxit, id est, ceris coloratis & igne resolutis. Perperam ibi omnes libri *figlinum opus* pro signino exhibent. Quod ibidem mendum & ex Vitruvio sustulimus. Camerae signino primum opere inducebantur, deinde aut tectorio poliebantur, aut musivo ornabantur, aut vitro decorabantur, aut encausto pingebantur, aut etiam deaurabantur. Nulla præter hæc reperio apud antiquos camerarum ornamenta. At plana tecta laqueabantur tabulis in varias figuras cælatis, ut in meandros, & lacus, & ἀλυσια, & orbes, vel triangulos, & alia. *Lacunaria* vel *laquearia* proprie dicebantur, quæ lacubus quadratis distincta erant. Græci φατνώματα dicebant quæ cælata non erant. Lexicon non editum: φατνώματα, σκευήματα, τεχνικά, ἀλυσια. De his nos alibi dixisse meminimus. Hæc sunt lacunaria, vel laquearia tabulis tecta, quæ Vitruvius a cameris distinguit: *Tunc autem machinis comparatis camerarum dispositiones in conclavibus expediuntur, nisi lacunaribus ea fuerint ornata.* Ubi lacunaria tecta planatabulis laqueata, & lacubus distincta. Idem lib. vi lacunaria ex opere intestino vocat, quæ Græci λέπιδωρις ἐντέχνης κατὰ διασμήνα dicunt. *Opus minutaria fabrica*, hoc est, λεπιδωρίας vulgo appellamus. At posterius ævum cameras etiam novit laqueatas & tabulis subtectas. Cameras quidem ex contignationibus fecerunt, ut veteres, sed pro signino opere & albario eas tabulis subtexerunt. Isidorus: *laquearia sunt, quæ cameram subteguunt & ornant, quæ & lacunaria dicuntur, quod lacus quosdam quadratos vel rotundos ex ligno, vel gypso, vel coloribus habeant pictos.* Quod addit de gypso plane confundit cameras veterum cum cameris recentiorum, & laquearia a cameris non discernit. Nam in veris laquearibus nullum gypsum. At in cameris veterum, quæ albario opere poliebantur, coronæ ex gypso fiebant ad ornamentum, quas heic Isidorus temere confundit cum lacubus ligneis laqueariorum. At in cameris quæ tabulis erant laqueata, lacunar & camera pro eodem usurpata. Paulinus Natali x de basilica:

---- insculptum camera crispante lacunar

In ligno mentitur ebur.

Quum igitur idem in epistola scripserit præter concham reliquum basilicæ culmen lacuatum esse, querendum est de quo genere lacunaris intellexerit. Et sane de camerato lacunari, vel camera laqueata id esse interpretandum jam veris vincam. Talia enim tum fiebant basilicarum & templorum tecta. Paulus Silentarius descripta concha Sanctæ Sophiæ, re-

liquum ejus tectum, qua forma fuerit, ita narrare incipit:

Τὴν δὲ μετ' ἐνδὲχεται καὶ περὶ τοῦ αἰθέρος θεμελίου
Ἐξ βάσιν διζυγαμμοῦ, ὑπερθεῖ ἡ κυκλὶς ἀντὶς
Σχημασιν ἐσφαίρης ἐναλίγκις ἀλλὰ κυκλίνδρου
Ἀνδία περνομήσιο.

Formam semicylindri habere dicit hoc culmen. Harundinis internodii fissi hoc instar est, vel cylindri per medium divisi. Atqui hac figura sunt fornices. Græci: φαλὶς ἐστὶν οἰκοδομὴς εἰς δὲ ἡμικυκλίνδρου τὸ σχῆμα ἔχουσα. Hesychius: φαλὶς, καμάρα. Idem: φαλίδει, ἀψίδει τῶν σῶν. Ergo totum templi tectum cameratum erat, haud secus ac sacrarium ipsum. Qua in re igitur differbat reliquum templi culmen a sacrarii culmine? Sola cameræ specie & materia. Sacrarii culmen conchæ formam habebat, id est, cameræ concham referentis. Cetera basilica camerata & ipsa, sed specie semicylindri, fornice nempe oblonga. Plato xii. Legum φαλὶδα προμήνη vocat. Præterea cetera basilicæ camera laqueata erat, id est, tabulis subtecta. At concha sacrarii ex structura, id est, lapide structo fiebat. Denique concha sacrarii sinuosa, utpote tribus sinibus, quasi totidem cameris constans. Camera vero basilicæ recta & oblonga ad instar cylindri dimidiati, vel internodii arundinis fissæ, vel carinæ navis, aut lintris monoxyli, quales etiam fiebant ex internodio uno Indicæ harundinis fissæ. Unde hodieque *navem* appellamus eam templi partem a culminis figura. Tecta mapalium Africanorum cameræ quoque speciem referebant. De quibus Sallustius: *Oblonga incurvis lateribus, tecta quasi navium carinae sunt.* Inde igitur navis templi, quod camera ejus veluti navium carina sit. Variæ camerarum species, testudo, fornix, concha. Testudo hemisphærii instar referebat: fornix hemicylindri: concha sphæræ quadrifariam divisæ quartam partem adsumilabat. Veterum basilicarum, sive templorum culmina apsidata fuisse, non solum sacrarii locum patet ex veteri epigrammate, quod inter nostra *Χριστιανικὰ ἀνέκδοτα* legitur in templum Polyucti Martyris, quod epigramma titulus indicat inscriptum fuisse: ἐν τῇ εἰσόδῳ, ἣ αὐτὴ νῆα ἔξωθεν νάρθηκα, πρὸς τῇ ἀψίδι. Hæc apsis in templi introitu extra narthecem non potest esse sacrarii apsis, sed est basilicæ camera. Νάρθηξ in Græcis templis opposita est sacrario, tota templi longitudine interjacente. Hæc ad occidentem, sacrarium ad orientem. Νάρθηξ est porticus, vel atrium ante basilicam ad deambulandum factum, tam longum, quam ipsum templum latum, continenti ædificio cum ipso templo & eodem ambitu clausum, ab Ecclesia tamen veluti separatum. Nam narthecis fores aliæ a templi foribus, & qui intra narthecem stabant, extra templum consistere censebantur. Hic locus erat audientium, & secundi gradus poenitentium. Græci: ὁ ἀκροώμενος ἔσωθεν μὲν ἢ νάρθηκος ἵσταται, ἢ περὶ πύργῳ ἢ συγχωρεῖται εἰσελθεῖν. Idem ἀκροάσιν definiunt, πρὸς τῶν ἀκροῶν χαρῶν ἐν τοῖς βασιλικαῖς τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἐσῶτῃ πυλῶσι. Ergo post νάρθηκα sequebantur πυλῶνες Ecclesiæ, cujus introitus finis erat narthecis. Paulus Silentarius αὐλῶνα vocat. Hesychius σῶν interpretatur. Sic enim hæc ejus verba legenda: Νάρθηξ, σῶν. Νηρησὶ, ἥθη. Quod longa esset & angusta, νάρθηκα appellaverunt, vel a culminis figura, quod ferulæ dimidiatæ instar exhiberet. Latini *paradisum* dixerunt voce Græca, quæ locum etiam significat ad deambulandum factum. Hesychius: παρὰ δὲ τοῦ, τόπος ἐν ᾧ πᾶσι παύεται. Paulinus epist. xxxiii ad Alethium atrium vocat, de basilica loquens: *quave pratento nitens atrio, fusa vestibulo est.* Hic est Græcorum νάρθηξ in basilicis ac templis Christi nomini dicatis. Antiqua Græcia in templis Deorum suorum πρῶτον vocabatur, πρῶτον atque etiam πρῶτον. Sed alia forma veterum Græciæ ædium fuit ac basilicarum Christianarum. Quod ut obiter explicemus, non abhorret a proposito nostro & harum exercitationum indole. Ædes ipsa νῆος, Latinis ut Vitruvio cella ædis. Græcis etiam δόμος, ut apud Dionysium: ἱερὸν δόμον εἰσπομπήν. In fronte ædis πρῶτον vel etiam πρόδομος, qui νάρθηξ dicebatur in templis Christianorum. Sed ædes Græcorum plerumque etiam ὁπισθόδομον habuere

ad idem instar in postico ædis factum, ut in fronte. Non unum autem genus fuit *αεγας*. Aliquot species & modos refert Vitruvius. Primum dicebatur in *antis*. Græcis *αεγας* ἐν ἀντίσῳ. Ergo *antes* sunt *αεγας*. Aliud sunt *antes*. Ita vocarunt ordines & *σῆχες* prisci Latini. Virgilius:

Jam canit extremos effectus vinitor antes.

Inepta grammaticorum natio, quia Virgilius *extremos antes* dixit, ipsi interpretantur *antes*, *extremos ordines vinearum*. Ita Festi epitomator. Servio *ultima columna quibus fabrica sustinetur*. Philargyro *extrema quadrarum partes*. Nugæ. Si *antes* propria sua notione extremitatem designaret, frustra summus poëta *extremos antes* dixisset, quod non *ἀντιθέτως* ab eo positum, sed rei signandæ. Ut *extremi* sunt *antes* in vineis, ita & *primi* ac *medii*. Lassius & effectus *vinitor* in extremis antibus, qui in primis adhuc vegetus & integer, utpote laborare tum incipiens, quum in extremis vinearum ordinibus labore jam fractus sit. *Antes* igitur sunt ordines cujuscunque rei anteriores & qui frontem spectant. Atque inde dicti. Glossæ veteres recte:

Antes, σῆχοι ἀμπέλων. Eadem: *antium, πῆξεων, σῆχων*. Cato de re militari: *equites quatuor agminibus, pedites duobus antibus ducas*, id est, duobus ordinibus. Quum *antes* grammatici veteres columnas exponunt, *antas* cum antibus confundunt. Servius *antes* proprie esse scribit *lapides eminentiores qui interponuntur ad maceriam sustinendam*. Item: *proprie antes sunt eminentes lapides vel columna ultima quibus fabrica sustinetur, & appellantur antes* ὅτι ἐναντιοῦνται. Nugatur, & *anterides* pro antibus accepit. Hoc enim sunt *anterides*, columnæ vel lapides eminentiores qui interponuntur ad sustinendam structuram. Græcum est *ἀντήριδες* ὅτι ἐναντιοῦνται. Unde & *ἀντιπερίματα* etiam dicta. Hesychius: *Ἀντήριδες, τὰ ἀντιπεριδόντα ξύλα ἢ λίθινα κατασκευάσματα*. Pilæ sunt lapideæ muris objectæ & obnixæ ad fulciendam fabricam. Vitruvio *erisma*, id est, *εἰσμάτα* lib. vi. cap. ultimo: *Anterides, sive erisma sunt*. Hæc *erisma*, ut hæc *schema*. Latinis etiam *obices* hoc sensu appellantur. Optimæ glossæ: *obices, ἀντήριδες, ἀντιθέσεις*. Legge: *ἀντήριδες*. Aliæ glossæ: *ἀντιπερίδω, obicio*. Eadem glossæ tibicines *ἀντήριδας* exponunt. Diversæ igitur *anterides*, & *antes*, & *anta*. Quæ tria grammatici confundunt. Nonius ait *antes* esse quadraturas, *antas* autem quadras columnas. Immo *antes* *σῆχοι*. *Anta* quadræ columnæ, vel pilæ, quæ ad latera ostiorum utrinque ponuntur. Nec enim quælibet columna quadrata *anta* dicta est, sed ex tantum, quæ in lateribus ostiorum ὅτι ἐναντιοῦνται. Et Græcum est ὁ ἀντίς, hæc *anta*; ut ὁ χάρτης, hæc charta. Festus scribit *antas* ab antibus nomen trahere & esse latera ostiorum. Recta interpretatio, sed falsum nominis etymum. Philander apud Vitruvium *antas* exponit antepagmenta. Atqui multum differunt. *Antæ* lapideæ, antepagmenta lignea. In veteri inscriptione: **FACITO ANTEPAGMENA ABIEGNA LATA S=**. Festus: *Antepagmenta, valvarum ornamenta quæ antis adpanguntur, id est, adfiguntur*. Ergo diversa ab *antis*. Nam *antæ* lapideæ ligneis antepagmenti operiebantur ornamentis gratia. Non tamen *antepagmenta* ab *antis* appellata, sed ab *ante*: ut *antefixa*. Veteres autem *antipagmenta* dicebant, ut *antistes, antisto*. Proprie igitur *anta* Latinis, quæ Græcis *αεγας*, pilæ nempe lapideæ in lateribus ostiorum. Hesychius: *παρὰσάδες οἱ αεγας πῆχους τετραμύλλοι κλῶες*. Glossæ: *Postes, παρὰσάδες*. Hinc *templum in antis*, qui Græce *ναὸς ἐν παρὰσάσῳ*, quod *antas* haberet in pronao. Hoc ille sic explicat lib. i. i. cap. i. *In antis erit ades, quum habebit in fronte antas parietum qui cellam circumcludunt, & inter antas in medio columnas duas, supraque fastigium*. Hæc *αεγας* antas tantum habet in fine parietum, qui cellam ædis circumcludunt, & in medio antarum duas columnas, supraque fastigium. De *antis* ita etiam habet vetus inscriptio: *In eo pariete medio ostii lumen aperito latum pedes vi, altum p. vi facito*. Ex eo pariete *antas* duas ad mare versum proicito longas pedes ii, crassas p. i. At *πρόστυλον* dicebatur ea ædes, quæ contra *antas* duas columnas angulares habuit, & supra epistylia, & dextra ac sinistra in versuris singulas. Ἀμ-

A *πρόστυλον* autem vocabatur, quum in postico ad eundem modum columnas & fastigium habebat ut in fronte. *Posticum* vocant veteres libri. Græci *ἐπιπρόδομον*. Glossæ: *posticum, ἀντιπρόδομα, ἀντιπρόδομον*. Vitruvius: *præterea quæ habet in postico ad eundem modum columnas & fastigium*. Ut *ἐπιπρόδομον* templi *posticum*, ita & *πρόδομον* quidam dixerunt τὸν πρόναον. Nam, ut dixi, *δομον* nonnulli de templo, vel æde dixerunt. Hesychius: *πρόδομον, αεγας, αεγιδον*. Porticum, quæ ante ædem, ita vocarunt. Qui est Christianorum *νάεθξ*. Notabis apud Hesychium *πρόδομον* etiam exponi *παρὰσάδα*. Idem alio loco: *αεγας, παρὰσάδων*. Hæc etiam *παρὰσάδες* appellata.

B Apollonius. i. Argon.

--- καλῆς Διὸς παρὰσάδων εἶσιν ἀγασσῶν.

Ubi interpres vetus: *ὡς ἡμεῖς παρὰσάδα λέγομεν: εἰρηται ὅτι αεγας Διὸς τὸ ἐν αὐτῇ σιπέσθῃ ἡμῶν, οἷον ἐπὶ πύλαις*. Apparet igitur, *Διὸς παρὰσάδων* veram esse lectionem in illo versu Apollonii, non *ἐπὶ ἀνάσασθ*. Sed & *παρὰσάδα* in verbis scholiastæ reponendum, ut scripsimus, non, ut vulgo editum est, *ὡς ἡμεῖς παρὰσάδα*. Emendandus & in hac voce etymologici magni auctor: *Παρὰσάδων, ὡς ἡμεῖς παρὰσάδα λέγομεν*. Hesychius quoque corrigendus, *Παρὰσάδων, αεγας, παρὰσάδων, νυμφῶν*. Pessime editur: *Παρὰσάδων, αεγας, παρὰσάδων νυμφῶν*. Notat vetus scholiastes Apollonium in *προεκάσσει* Argonauticῶν scripsisse:

--- προδόμῃ Διὸς ποιητοῖο.

Pro quo in posteriore posuit, *καλῆς Διὸς παρὰσάδων*. Sic *πρόδομον* & *παρὰσάδων* idem. Pollux de templo, vel æde sacra: *τὸ ἢ πρὸ αὐτῆς πρόδομον, ἢ τὸ κατόπιν ἐπιστόδομον, ἢ ἢ εἰσόδον παρὰσάδων*. *Posticum* est *ἐπιστόδομον*, vel *posticum*. Eodem modo & *anticum* dicere liceat τὸν πρόδομον ab *antis*. Et vero sic quoque veteres dixerunt. Festus: *Anticum veteres etiam pro janua posuere*. Hoc, ut dixi, ab *antis*, quæ sunt *παρὰσάδες*. Vetus Comicus:

Παρὰσάδων ἢ πρὸδομα βέλη πικίλα.

D Sicut autem in ædibus sacris, ita etiam in privatis apud Græcos, sed procerum & principum sui *πρόδομοι* fuere & *παρὰσάδες*. Vitruvius lib. vi. cap. x. *Id peristylum in tribus partibus habet porticus. In quarta parte quæ spectat ad meridiem duas antas inter se spatio amplo distantes, in quibus trabes invehuntur, & quantum inter antas distat ex eo tertia dempta spatium datur introitus*. Hic locus apud nonnullos *πρόσας*, apud alios *παρὰσάδες* nominatur. Ita totus ille locus legendus. In postremis his verbis perperam excusum est: *apud nonnullos πρόσας, apud alios παρὰσάδες*. Immo *παρὰσάδες*, non *παρὰσάδες*. Atque ita postea scriptum vidimus in optimo exemplari: *apud alios παρὰσάδες*. *Παρὰσάδες* aliud sunt, nempe *antas*. *Pastas* duas habet *antas* hinc & inde, quæ sunt *παρὰσάδες*. *Templum in antis* similiter dicebatur, ὁ ναὸς ἐν παρὰσάσῳ, qui *pastada* habebat, sive *πρόδομον* cum duabus *antis*. *Πασας* autem non ὅτι ἐπὶ πύλαις dicta, quod in ea convivarentur, sed ὅτι ἐπὶ πύλαις, quod est *πικίλειον*, quod opere intestino cæclatis laqueariis, & rectorio albarioque opere inductis pictisve & auratis ornata esset. Hinc *παρὰσάδες* ἀσχεραμύλλους οἶκους Hesychius interpretatur. Et *παρὰσάδες* ναὸν διὰ νῆ. Sed & *παρὰσάδες* velum significat variegatum plumario opere, quod thalami, vel cæci foribus prætendebatur. Inde *παρὰσάδες* templorum atria, in quibus ejusmodi vela prætenta essent, vel quod is locus destinatus esset mansionibus τῶν παρὰσάδων. Quod verius. In templo Isidis, & aliarum si forte dearum ut *Deæ Syriæ* & matris *Deum*, certus cætus fuit sacratorum hominum, qui *παρὰσάδες* dicebatur, a *παρὰσά* quod erat velum linteum variegatum, thalami foribus, vel sacræ calyxæ oppandi solitum. Nam *πύλαι* & *καλύβαι* etiam dictæ interiores cellæ in plerisque templis & præcipue foeminarum *Dearum*. Unde & *πύλαι* earum dicti sacerdotes, qui & alibi *παρὰσάδες* a thalamo, vel thalami *παρὰσά*. Pollux: *τὸ ἢ παρὰσάδες τῇ ἀντὶ καλύβει*. Inde *παρὰσάδες*, cætus *pastophorum*, vel etiam locus in quo manebant circa templum. Inde *pastophorium*, atrium templi in veteribus glossis exponitur. In glossis etiam Isidori, & aliis nonnullis ita scribitur: *Pastophorium atrium templi vel safarium*. Item in iisdem: *Safarium atrium templi*. De *pastophoris* Isidis videnda decima & undecima Apuleji *Milesia*. Græci *παρὰσάδες* etiam *παρὰσάδες* exponunt & *παρὰσάδες* Hesychius.

Hefychius: Πασφύριον, τὸ πρὸς τὸν φερόντων, ἢ οἰκονομία, ἢ συναγωγή, ἢ ναὸς δαυδῆς. In pastadis dextra & sinistra cubicula erant posita in Græcorum ædificiis. Vitruvius: In prosthadii autem dextra ac sinistra cubicula sunt collocata, quorum unum αἶθρον hic vocat, quam paulo ante προστάδα. Corrigendum etiam ibidem: In his locis etiam constituntur oeci magni, in quibus matres familiarum cum lanificis habent sessionem. De templo in antis & de prostylo, atque amphiprostylo diximus. Περύπτερον vocatum id genus ædes docet Vitruvius, quæ non solum in antico & postico, sed etiam ad latera habebat columnarum ordines & deambulationem circa cellam ædis. Cellam ædis, ut dixi vocat ædem interiorem, in qua simulacrum illius Divi, cui dicata erat ædes, cum ara ponebatur. Græci σηκὸν proprie vocabant. Πρόναος frons ædis cum columnis & fastigio, qui plerumque major fiebat ipsa ædis cella. Strabo lib. xvi de templo quodam Ægyptiaco: μὲν τὸ προστάδα ὁ νεὸς προσάων ἔχων μέγαν, ἢ ἀξιόλογον: τὸν δὲ σηκὸν συμμετρεῖον, ξόανον δὲ ἔδεν, ἢ οὐκ ἀνθρωπομορφον, ἀλλὰ τὴν ἀλόγων ζώων πινός. Post vestibula ædes sequitur pronauum habens amplum & magnificum, cellam autem ædis modicam. Vitruvius pronai vocatur: Dipteros autem octastylus & pronao, & postico, sed circa ædem duplices habet ordines columnarum. Alibi frontem & posticum vocat τὸν προσάων ἢ τὸν ὀπισθόδομον. Atrium pro templi pronao vitavit dicere, quia proprie aliud erat, quamvis posterior Latinitas passim ita vocet. Sed & προσδόμος & προστάδας habuere Græcorum privata ædificia, quæ tamen atrium more Romano non habuerunt. Πτερόν proprie ad latera ædis columnarum ordines, sive porticus. Hinc hodieque columnata templorum latera vocamus alas. Hefychius: Πτερόν, ἢ οἰκοδομήματα ἱερῶν ἐκ λίθων. Item: πτερόν, σκηνή. Sed hæc in prora navis proprie. Strabo parietes, qui utrimque προσάων circumcludebant, πτερά vocata ostendit. De templo quodam apud Thebas Ægyptias: τὸ προσάων παρ' ἐκώτερον πρὸκειται τὰ λεγόμενα πτερά. Ἐστὶ δὲ τὰ προσάων τῶν ναῶν τέχνη δύο. Hanc ædem, quæ parietum antas habuit in pronao, Vitruvius ναὸν ἐν πτεροῖσιν vocat, templum in antis. Sic juxta Strabonem quæ latera pronai, vel templi, sive columnis, sive muris circumvallarentur, πτερά dicebantur. Vitruvius περύπτερον id genus ædis appellatum tantum ostendit, quæ columnas in fronte & postico & circa ædem utrimque haberet. Idem Vitruvius de arietis inventione σείων περύπτερον Latine vertit fenestratam. Ita enim Græcus scriptor: ἐγένετο δὲ αὐτῷ ὁ τηλικῆτος δεκάστυχος περύπτερος ὅσης ἐκάστης χώρας. Vitruvius sic ista reddidit: fieri autem ait oportere eam turrem tabularum decem singulis partibus in ea fenestratam. Nihil mutant prisca libri, nisi quod in antiquissimo habetur, tabularum decem. Sed rectum est, tabulatorum. Atque ita infra: singula tabulata, σείων. Unde δεκάστυχος turre decem tabulatorum. Corrigendus in hac dictione Agellius lib. iv. cap. xii: ubi hodie sic legitur: quod de ambulacro ejus notum lapide istius esset. In optimo codice regio scribitur: quod & ambulatio ejus. Omnino emendo: quod ἐκ tabulato ejus: ἐκ τῆς σείων. Sed hæc obiter. Ceterum non possum videre, quid sequutus sit Vitruvius, quum περύπτερον fenestratum Latine reddiderit. Murorum pinnae Græcis etiam πτερά & πτέρυγες. Eæ veluti fenestratim incisæ sunt. Cranella vulgo vocamus. Inde fortasse περύπτερον in singulis tabulatis pro fenestrato accepit. Non hic tamen sensus Græci scriptoris. Singulas partes in tabulatis turris περὶ πτέρυγες esse vult, quod projecturas extra prominentes haberent, & extantes, ut circumiri possent singula tabulata. Hefychius περύπτερον exponit πάντη ἐξέχον, ἢ σείων ἔχον ἐξοχλῶ. Ita accipiendum in Athenæi verbis. Nam & statim in turri simili viginti tabulatorum περὶ πτέρυγες ἔχον σείων vocat, quam περύπτερον dixerat ante in describenda turri decaestego: ὁ δὲ τηλικῆτος αὐτῷ πύργος ἐγένετο εἰκοσάστυχος περὶ πτέρυγες ἔχον ἐκάστης σείων πλάτος τριῶν πηχῶν εἰς τὴν ἐκδομήσιν τῶν ἐμπυρσµῶν. Vertit Vitruvius: cum haberent tabulata circumtitionem cubitum ternum. Πτερόμοι illi circum tabulata singula facti tabulis prominentibus & extra projectis eminentibusque, quod est περύπτερον. Πτερίπτερος ναὸς etiam dictus, quod in circuitu deambulationes haberet, quas περὶ πτέρυγες Græ-

ci appellant. In Græcorum igitur ædibus sacris hæc erant. Pronaus primum προσδόμος, vel parietibus antarum, vel columnis ædificatus cum fastigio: deinde προστάδα, qui & πυλών. Sequebatur ædis cella, ὁ σηκός. Plerumque multæ cellæ in eodem conscripto, præsertim si pluribus Divis una eademque ædes esset dedicata. Post cellam ædis, ὀπισθόδομος, vel posticum, ad idem fere instar factum, ut προσδόμος vel pronaus. Circa latera ædis etiam deambulationes, sive περὶ πτέρυγες, ordinibus columnarum utrimque adjectis. Ante pronauum ἀρæα, quod spatium erat sub divo. De ea supra. In templis Christianorum ναὸς ἁγίας locum pronai obtinebat. Hefychius πτερόν exponit. Ita & προσδόμον & προστάδα quoque interpretantur πτερόν, quasi dicas anteporticum. Post ναὸς ἁγίας οἱ πυλώνες, sive vestibula, & ingressus templi. Græci πυλώνες βασιλικῆς vocant, Latini regias. Deinde templum ipsum, quam templi navem vulgo vocant cum alis suis utrimque. Ultimo loco ad orientem ἀρῆς, sive concha, & intimum sacrarium. Chorum hodie appellant. Nullus in templis Christianorum ὀπισθόδομος. Sed hæc pluribus explicabimus, & firmabimus ad Eliberinum Concilium. Paulus Silentarius scribit in mediis templi partibus paria esse omnia, atque in Eois, paucis exceptis, ὁλόγων ἀπὲρ. Nec enim eodem modo camerata erat.

--- Οὐ γὰρ ὁμοίη
Μεσάπρον καὶ χῶρον ἐλὶξ περὶ δεξιόθεν αὐτοῦ
Οἷά περ ἀντολικοῖς ἐπὶ πύρμασιν.

Differentiam supra exposuimus. Et cum Ἀρῆς & camera idem sit, Latini tamen distinxere. Ἀψίδα proprie dixerunt pro sanctuario. Unde ἀψίδα Ecclesia & basilicæ passim legere est apud Anastasium in vitis Pontificum. Paulinus tamen cameram etiam ἀψίδος dixit musivo illulam. Ubi ἀψίδα pro toto sanctuarii loco usurpavit. Idem camera lacunar alio loco appellavit de reliquo basilicæ culmine, quod erat lacuatum. Isidorus vero cameram ab ἀψίδα clare distinxit. Cameram volumen introrsum respiciens interpretatur, & laquear esse quo camera subtegatur. Ἀψίδα vero exponit lucidam Græco vocabulo, quod per arcum lumina recipiat. De vocabulo nugæ. Quod ad rem attinet, verum est ecclesiæ ἀψίδα, id est, sacrarium per arcum lumen accepisse. Paulus Silentarius de concha, sive ἀψιδε ecclesiæ:

--- Ἰατρικὴ γὰρ ἡ νῆπις
Πένταχα μοιρηθέντα δοχίτια φωτὸς ἀνοίγει.

E. Ἀρῆς igitur, vel ἀψίδα proprie est camera sinuata multis recessibus concavis. Et concha dicebatur quæ tres sinus haberet, & τεύχεος ἀψὶς Paulino vocatur. Silentarius:

Κόγχας ταῦτα κάρνα σφοῖ τεχνήμονι μύθῳ.

Hæc culmina artifices vocant conchas. Ambrosius octachorum templum vocavit, quod ἀψίδα haberet octo sinuata recessibus. Et fortasse totum erat ἀψιδatum ejus tectum. Ἐιληματικὰ vocabant ejusmodi templa, quorum culmen totum erat ex ἀψιδε. Constantinus de imperio ναὸς vocat εἰληματικὴς, quos distinguit δὸς δὲ δρομικῶν his verbis: ὁ δὲ ναὸς τῆς ἀγίας ἀναστασίας ἐστὶ δρομικὸς, ὁμοῖος τῷ Χαλκισπεταίων ναῷ μὲν κινῶν περὶ σίνων καὶ λουκῶν ὅλῳ εἰκονισμῷ ἐκ ξυλογραφίας ἀρχαίας, ὁ δὲ πᾶς αὐτῆς ἐστὶν δὸς δὲ συνηγῆς θαυμαστῆς. Ἐστὶ δὲ καὶ ἕτερος ναὸς πλῆστον αὐτῆς εἰληματικὸς, ἢ ἀγία τελεῖς. In his manifestum est, δρομικὸν ναὸν appellari qui laqueatus est. Nam ξυλογραφίαν in eo vocat laquearia picta & cæolata, sic enim legendum, ubi vulgo est, ἐξ ἡλιγραφίας ἀρχαίας. Verus codex habet, ἐξ ὕλογραφίας, pro ἐκ ξυλογραφίας. Ita inquam appellavit, sive planum tectum habuerit, sive cameram, sed ex contignatione factam & laqueatam. Sed quare δρομικὸς, an quia fornicem oblongam & recta serie currentem absque ullis finibus haberet? An quia similiter esset tectum, ut sunt illæ porticus, quas Græci δρόμους ὑποσείων appellat? Ἐιληματικὸς idem καμάρας appellat, quæ ex structura factæ essent, & concavos recessus haberent, ad discrimen δὲ δρομικῶν, quæ sunt semicylindri forma & oblongæ: ἐν οἷς ἔμελλον ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Διοκλητιανὸς εἰληματικὸς ἐγγεῖραι καμάρας. Græcus auctor alius εἰλητὸν ναὸν dixit, qui

Constantino εἰλημαλῆς de templo Virginis Mariæ apud Lydam: δούτερον ἢ τὸ τῆς ἀσπίδος περὶ τῆς Μαρίας ἐν Αὐδῇ τῇ καλαμῷ. Διοσπόλει ἀχρόργεφον εἰκόνα ἐν πλάτῃ παύου κατὰ αἰῶνα, τὸ σκῆπτρόν τῆς θεοτόκου τρέπῃ χυπαρξὴν ἀπὸ χρένων τῶν ἀποστόλων, ἃ μέχρι τοῦ νῦν περιστεύμεθα ἐν τῇ παρ' αὐτῆς κηρομένη εἰλήτῳ ναῶ, πρὸς δυσμὰς ἔτω κυρίως ἐξεραμμένῳ ὡς ἀπὸ χειρὸς ζωγράφου. Paulus Silentarius ἐλάσσειν de hujusmodi cameris volutilibus usurpat:

---- διχθαδίας ἦ

Ἡμιτελεῖς ἀψίδας ὀλίγονας ἔχοντες κέγχους
Ἀνδρῶν ἐπειλίζαντο δαήμονες.

Idem εἰλικα ἀντὺρα vocavit apsidem, & concham τελελικον ἀψίδα. Et sane εἰλιξ idem etiam quod φαλῖς, infimæ Latinitati voluta. Inde nostrum voute pro fornice. Hinc Græci recentiores φαλίδας vocaverunt, quæ prioribus εἰλικες, vitium scilicet intorti cincinnati & capreoli. Neophytus: εἰλικες αἱ τῶν κλημάτων φαλίδες. Volutilia & volubilia templa licet Latine dicere, quos Græci εἰλητῆς atque εἰλημαλῆς ναὺς dixere. Et sic etiam dicuntur Anastasio. Isidorus volumina cameras appellat: Imbuli sic dicuntur, quia sunt sub volumine: quia ὑπὸ τῷ εἰλημαλῇ sunt, quia tecta habent εἰλημαλῆς. Græcorum ἐμβόλως ita vocavit, hoc est, porticus. Inde monumenta volubilia apud auctorem Itinerarii Burdigalensis: Inde non longe quasi ad lapidis missum sunt monumenta duo volubilia mira pulcritudinis facta, in unum positus est Isaias Prophetas. Sic enim corrigendum omnino, pro eo quod habetur vulgo, monumenta monubiles, εἰλημαλῆς, id est, concamerata, intelligit illa monumenta fuisse qualia omnia fiebant sepulcra Judæorum, ut & Græcorum subterranea, quas cryptas dicebant & speluncas. Isidorus: Hypogæum constructum sub terris adificium, quod nos antrum dicimus & speluncam. Tale fuit Domini sepulcrum & Lazari, volubile nempe & fornice tectum, & sub terra constructum, ἐκ πέτρας λαξδὸν ἢ οἰκοδομητὸν. Græcorum quoque hypogæa camerata. Nam & καμάραν pro sepulcro camerato & subterraneo posuit Phlegon. Camera autem illæ, vel fornices hypogæorum ex magnis lapidibus fiebant, & quadratis, quos Græci vocant συνόμους λίθους. Unde apud Strabonem lib. v. Ἱππὸ νόμοι συνόμους λίθους κατὰ καμφθέντες, quadrato saxo concamerati. Et lib. xvii. Κατακαμφθεῖσιν φαλίδων ἀπὸ μολοθίων ὑπερβαλόντων τῷ μεγέθει. Plato de monumento hypogæo, ex lapidibus structum & cameratum ingentibus debere esse dicit: ἐκ λίθων περὶ τῶν. Hi sunt, quos λογάδας λίθους alii vocant. Vetus auctor Itinerarii monumentum Isaiæ Prophetæ monolithum revera fuisse ait & volubile, quod scilicet cameratum esset monolithis. In monumento Domini πέτραν vocant Evangelistæ ob magnitudinem, & λατομητὸν & λαξδὸν, quod ingentes & quadrati essent lapides, quibus erat cameratum & constructum. Heliodorus συνόμομον ἢ ἑξῶν λίθον vocat quadratos lapides. Ceterum non omnium fuit sepulcra habere ædificata tam in Judæa, quam in terra Græcia & apud Romanos. Vilis itaque turba cadavera sua facta scrobe defodiebat, & aggesta desuper humo tumulabat. Aggestum terræ Latini tumulum, Græci χῶμα vocabant. Super illud χῶμα statuebatur cippus lapideus, qui nomen & elogium defuncti continebat: τὸ ἐλεγείον, quod est inscriptio monumentalis. Unde elogium: ut γεγεφείον, graphium: ποτῆιον, torium: ῥαφείον, rapium: & similia. Græci σήλῳ vocant cippum, qui imponebatur tumulo. Tumulus cum cippo ad memoriam defuncti imposito dicebatur μνήμα. Atticis σῆμα. Quod his versibus expressit summus poëta:

---- ὅσαque nomen

Hesperia in magnâ si qua est ea gloria signat.

Signanter loquutus est ac σῆμα designavit. Ovidius tumulum nomen habentem dixit τὸ μνήμα vel τὸ σῆμα.

---- tumulo quoque nomen habenti.

Homerus:

Τύμβῳ πε σήλη πε, τὸ γ' ἔγεγε ἐπὶ θανόντων.

Ad quem versum alludit Virgilius, certe in animo habuit, ut & Ovidius. Tumulus nomen habens, τύμβος ἢ σήλη. Alias tumulus sine nomine, τύμβος est merus, qui σήλη caret. Monumentum proprie habet hominis nomen. Symposius:

Nomen habens hominis post ultima fata relinquitur.

De monumento. Non est autem μνήμα nisi tumulus

A in cippo, vel columna nominis inscriptionem habeat. Glossæ: σήλη, cippus, titulus. Nam titulus proprie lapis inscriptus, vel ipsa lapidis inscriptio. Unde & lapis ita dictus. Elogium pro titulo sepulcri in Culice Virgiliano:

---- tum fronte locatur

Elogium.

Τὸ ἐλεγείον. Hefychius: ἐλεγείον, ἑπτάκιον ποίημα. Non tantum versibus scripta, sed quælibet ἑπτάκιον sepulcralis sic vocabatur, ut ex auctoribus Græcis constat. Inde & pro elogio condemnati usurpatum, quem & titulum dixere. Ut in condemnatione Domini nostri: ἔγεγε ἦ ἢ ἡτλον ὁ Πιλάτος. Græci σήλῳ de sepulcri titulo proprie posuerunt. Probus periculum dixit in Epaminonda: neque recusavit quo minus legis pœnam subiret, sed unum ab his petivit, ut in periculo suo conscriberent, EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST. Plutarchus & Ælianus σήλῳ vocant & intelligunt cippum vel titulum sepulcri, ut apud Juvenalem:

---- titulo res digna sepulcri.

Plutarchus in Epaminonda: ἀξίον εἰ σκοπεῖν αὐτὸν ἑπτάκιον τῇ σήλῳ τῷ καταδίκῳ. Probus in periculo. Proprie periculum est qui Græcis ἐλεγχος, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc periculum alicujus rei facere est ἐλεγχον ποιεῖν, ἐλέγχειν. Callimachus in epigrammate ἀνεκδότῳ de Oreste:

Οὐδ' ἐλαβ' ἐξέτασιν ἔφωκέ, ὅς τις ἐλέγχει

τὸν φίλον, αἰπὰ ἢ ἐν δεσμῷ ἐδίδαξε μόνον.

Nec cepit experimentum in Phocenfi Pylade, quo verus amicus spectatur, probatur, ostenditur, vel indicatur. Sic argui Latini sumunt pro ostendi, quod proprie est ἐλέγχεσθαι.

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Inde ἐλεγχος elenchus, libri titulus, vel index. Ad verbum, periculum. Unde periclitari pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et periclitari naturas locorum huic Solino. Ab antiquo verbo perior, cujus compositum experior. Inde & pericula magistratum, tabellæ ex quibus sententiam recitabant. Sed de his alibi. Hæc igitur duo omnium, qui apud Græcos & Romanos humabantur communia, τύμβος & σήλη. Proprie τύμβος est aggesta terra supra corpus, quod in scrobe deponeretur. Quod si crematus esset mortuus, ossa vel cineres in urna condita sub terra defodiebantur. Sexcenta sunt Græca epigrammata quæ hunc morem contestantur scrobis, tumuli & tituli, quem vocant σήλῳ. Unum super omnia heic subijciam, quod apud Athenæum legitur, quia corruptissimum est, nec intellectum viro magno, nec correctum. Possidippi est:

Φυρόμαχον τὸν πᾶντα φαγεῖν βορὸν, οἷα κορώνῳ

Πανδοχικῷ, αὐτῇ ῥώγῃ ἔχει κάπετος

Χλαῖνης ἐν τεύχεϊ Πειθιλοῖδῳ, αἰπὰ σὺ τέτε

καὶ χελε σήλῳ Ἀττικῇ ἢ Σεφάνῳ.

Εἰ ποτε σὺ περικύων συνεκώμασιν, ἦλθε δ' αἰμαυροῖ

Βλέψας ἐκ πολιῶν νωδὸς ἑπτακίτων,

Ἀθελὲς δ' ὀφθειροῖ, μονολήκυθῳ, ἐκ δ' αἶρ' ἀγώνων

τῶν τότε ληναικῶν, ἦλθ' ὑπὸ γαῖον ὀπίω.

Legi & potest unica voce, ὑπόγαυον ὀπίω. Exemplum hic habes, quomodo vilia capita humarentur. In parafitum edacem factum hoc epigramma, quem comparat cornici cauponariæ in taberna cauponis educatæ. Hodieque solent hujusmodi aves in tabernis cicurate nutriri, vorax suapte natura animal, & quidquid obtuleris deglutiens. Male excusum est, κορώνῳ πανδοχικῷ, quod nihil significat. Eleganter autem κάπετος vocavit, hoc est, anteambulonem canem. Κάπετος est fossa, quam & ὑπόγαυον ἐπὶ ἡν vel γαῖον dixit. Moschus dixit, ἐν χθονὶ κοίλῳ. Huic σήλη imposita, quam ab Attico, cui conjunxerat ille parafitus, coronari & ungi vult, ut mos erat:

Μη μύεθ' μὴ Σεφάνῳ κοφῶς σήλαισι περὶ ζε.

Reliqua epigrammatis à nobis emendata, quia ad rem non pertinent, omitto. Cicero σήλῳ vocat columellam, id est, parvam columnam de Archimedis sepulcro Tusculana v: columellam è dumis eminentem. Ita etiam vocavit Lucillius in hoc disticho:

Servius

*Servus neque infidus domino, neque inutilis cuiquam
Lucilli columella hac situs Metrophanes.*

Ἰπὸ ταύτῃ τῇ εἰλή κείτῃ Μητροφάνης Λακωνίης.

In quo joculari animadvertere licet ἀλεφία Donati, qui ex eo Lucillii versu notat principales & primos familiae servos vocatos columellas. Quod est ridiculum. *Columen*, inquit, *columna*. Unde apud veteres *columelle dicti servi majores domus*. Deinde citat versus Lucillii superscriptos. *Columen familia dici servum ejusmodi facile fortassis concederem*. At *columen*, aut *columnam* domini appellari nescio an possit. Satis habuit servum suum hoc nomine laudare Lucillius, quod infidus domino non fuisset. Hæc propria laus servi, τὸ πιστὸν. *Columellam* suam eum inscripsisse in titulo ac elogio sepulcri vix videtur simile vero. Nec sane verum est. *Lucillii Metrophanes*, tralatitica veteribus loquutio, quæ subintelligit servum. *Columella* igitur heic cippus sepulcralis, ac εἰλή. Notabis jam Donati ætate *majores domus* appellatos servos, qui primatum in familia tenebant. Quod officii nomen postea translatum in palatia nostrorum regum, primæ familiae, pro eo qui in domo Augusta apud Romanos dicebatur *Magister officiorum*, ὁ πρῶτος τῶν βασιλικῶν παλατίων ταγματῶν. Sed & in singulis urbibus οἱ πρῶτοι appellati sunt *majores domus*. Græci δὲ οὖν vocarunt servum *majorem domus*. Verum de his alibi. *Columella* vel εἰλή mortui tumulo imposita μνήμα, vel μνημεῖον proprie dictum est olim, quod ad memoriam defuncti poneretur. Postea sepulcri locus, & sepulchrum ædificatum ita appellatum est. Jurisconsultus *monumentum* esse ait, quod *servanda memoria gratia existit*. Generaliter ita vocarunt quidquid memorie causa in posterum esset prodictum. Ita Græci μνημεῖον. Suidas: μνημεῖον ὁ τάφος. Ἐλέγοντο δὲ τὸ νόμιμα εἶρητες, καὶ θῆτι τάφους, καὶ ἔεργον, καὶ ἔπαγματῶν, ὁ μνημονόοιτος ἀνὴρ. Ammonius tamen μνημεῖον de sepulcro dici non probat, sed μνήμα, & sic eas voces distinguit: μνημεῖον καὶ μνήμα ὁ δὲ φέρει. Μνημεῖον μὴ δὲ ἔλεγον τὰ μνημόσυνα. Μνήμα δὲ τὸς ἑσπέρους: μνήμη δὲ γίνεται νεκρῶν: μνεία δὲ ζώντων. Mentio fit vivi, memoria mortui. Latini quoque *memoriam* proprie de mortuis dixerunt. Sed & sepulcra quoque sic vocarunt. Unde *memoria martyrum*. Ita in Græco epigrammate μνήμη, id est, memoria pro tumulo:

---- πρὸ μνήμης δὲ παρέργων.

Ufus autem obtinuit, ac pervicit apud Græcos, ut μνημεῖα passim sepulcra dicerentur, non tantum μνήματα, ut voluit Ammonius. Sed & *memoria* & μνήμη etiam de vivis. Hinc *memoria* pro commentario rerum gestarum, vel vitæ ephemeride. Suetonius: *Augustus in memoria vitæ suæ*. Et inter officia domus Augustæ, *memoria magister*. Et *Memoriales*, qui ad memorie officium apparebant, οἱ μεμοριάλιοι. Inde & *memoria* cippus vel columna mortui tumulo imposita, in qua elogium ejus inscriptum visebatur, quod nomen, patriam, parentes, professionem, artem, ætatem, mortis genus continebat. Plerumque nulla inscriptione symbolis aliquot insculptis elogium mortuo faciebant. Ut in epigrammate Antipatri in Lydicam:

Μασδῶν τις σὺ τις θῆτι σελήνῃ πετέρεα
Λυσιδίκα, γλυπτὸν τὸν δ' ἐχάραξε νόον.

Insculpta autem hæc fuere in eo cippo symbola, frena, capistrum, gallus gallinaceus, tanagraeus. Mentem eorum sic ipse aperit, ut hæc legenda sunt:

Τὸν μὲν ἀνεχόμενον με πτ' εἰρία νύκτερος ὄρνις,
Ἄνις δ' αὐδάσθ' δώματ' ὠϊόχον,
Ἰππασίης δ' ὁδε κηλὸς αἰείσεται ἐπὶ πολύμυθον
Ὅν λάλον, ἀπὸ καλῶς ἐμώλεον ἡσυχίης.

Gallinaceus vigilantem indicabat: fræna domus moderatricem: capistrum taciturnam. In alio ejusdem de quadam fœmina Myro nomine:

Μὴ θάμναι μάστιγα, Μυρὸς ἐπὶ σήματι λείαν
Γλαῦκα, βίον, χροσπὴν χῶναι, θῶαν σκύλακα.

Arcus magistræ domus intentam eam mulierem fuisse ostendebat: canis liberorum amantem: lorum servorum castigatricem: anser domus custodem: noctua Palladis ministræ in opere textorio. Alius cui nomen erat Alexander oriundo-Chius, & ephebus mor-

A tem obierat, hoc ipsum in cippo tumuli expressum fuit novem talis, quorum quatuor situ suo jactum, qui vocabatur Alexandri, referebant: alii quatuor jactum illum exhibebant, qui ἐφ' ἑῷ dicebatur. Unus unionem indicabat, qui Græce appellatur χιῶ.

Ὡς δὲ τὸν φθίμενον νέον ἀκράτα καὶ πικρὸν θέν
Πνεύμα δὲ φθιγνῶν εἰπὲς ἡς ἀσπράλων.

B Instrumenta artis sepulcro insculpta sæpe artificem declarabant. In columella Archimedis sphaera & cylindrus conspiciebatur. Quo indicio cognovit Cicero ibi sepultum Archimede. Apud Ietas tumulum Homeri demonstravit olim candida capra, quod manibus ejus capra parentarent Ietæ. Varro Agellium lib. 111. cap. xi Homeri imagini hoc epigramma distichon apposuisse narratur:

Capella Homeri candida hæc tumulum indicat,
Quod hac Ieta mortuo faciant sacra.

C Ita emendavimus ex vetere scriptura quæ habet: *Quod acieta*. Vulgo ediderunt: *Quoi ara Ieta*. Inepte: *Capella sacra facere* integrum est. Quod etiam dicebatur *capra facere*. Ut *quum faciam vitula*. Plura exempla non adscribam, nec enim id agimus. Jureconsultus *locum* à sepulcro discernit. *Loci* generalior est appellatio, & quemcumque locum sepeliendo & condendo destinatum significat, sive in agro sit, sive in ædificio. *Sepulcrum* id omne est, in quo mortui corpus, vel ossa condita sunt. Unde & arca, vel sarcophagus *sepulcri* quoque appellatione censetur. Nonius *capulum* interpretatur sarcophagum, vel sepulcrum. Arrianus de Darii corpore: πύλον, ἐν ᾧ ἐτέθητο. *Arca* in qua sepultus jacebat. Cajus tamen arcam à sepulcro, & à loco secernit: scribit enim eum, qui in alterius arcam lapideam mortuum intulit, in qua corpus nondum conditum erat, non proprie vel in sepulcrum, vel in locum alterius intulisse dici posse. *Sepulcrum* accepit quomodo vulgari tum notione capiebatur, pro monumento nempe ædificato, in quo plures arcæ poni & plura corpora inferri poterant, qualia erant quæ sepulcra familiaria, aut hereditaria vocabantur. Omnia autem monumenta dominum testabantur. Ut legere est in fragmento agrimensorio. In agris aut in hortis vulgo constitui solebant, cui certo spatio præscripto quod monumento serviebat, & sacrum habebatur. Frontinus: *Mæsileæ, habent juris sui horti certum modum circumjacentem, aut præscriptum agri finem*. Ita legendum. Quæ in horto constituta, certum habebant horti modum circumjacentem, cineribus dedicatum: Quæ in agro, præscriptum agri finem. Aggenus ad ea Frontini verba hæc notavit: *Nam locos frequenter in trisinio ac quadrisinio invenimus*. Locos vocat, aut monumenta ipsa, aut spatia monumentis deputata. Atque ita accipienda vox *locus* in edicto Prætoris, & apud Jurisconsultum. Interdum etiam *locum* pro loculo ipso, vel sarcophago sumpsere, in quo effertur cadaver, Latini *feretrum* dicunt, ut Græci νεκροφορεῖον. Servius: *Feretrum, locus ubi mortui feruntur*. Est Græcum nomen. Nam Græce φέρετρον dicitur. Immo Latinum. Nam a fero feretrum, ut a tono tonitrum: a fulgo fulgerrum: & similia. Nam nec aratrum ex Græco ἀροτρον, sed ab aro. Latine *capulum* dici idem adnotat. *Locus* idem quod *loculus*, ἡ θήκη, in quo corpus defuncti locatur. Ut Græci θήκη & pro capulo, & pro monumento posuerunt, ita & Latini *locum*. Plerumque totum illud spatium quod sacratum sepulcræ erat, muro clausum erat ut in monumento Regillæ:

Τὴν ὁσίων πρὸ πύχου δ' ἑτοχον ἐπεφάνωται.

Hoc vocabatur *munimentum sepulcri*, ut in leg. xxxviii. D. de Religiosis & sumptibus funerum. Interdum sola inscriptione sepulcri de modo agri, qui ad monumentum pertinebat, cavebatur. Tot pedes in fronte, tot pedes in agro.

G Quo pertinent notæ illæ apud Valerium Probum. IN FR. P. VI. LAT. VII. in fronte pedes sex, latum septem. Item IN FR. P. XX. in fronte pedes viginti. IN AGR. P. XX. in agro pedes viginti. Qui fundum vendebat, sæpenumero locum sepulcri excipiebat, quo ipse posterieque sui inferri possent. Ita fecerat Cælius quidam Mantuanus, qui consumptis opibus ac prædiis venditis, solum sepulcræ

ræ locum excepit, tribus ulnis, hoc est, duodecim pedibus latum. Hunc tetigit Virgilius eo ænigmatē, quo crucem grammaticis se fixisse ipse professus est.

*Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat Cæli spatium non amplius ulnas.*

Lepide lusit poeta in ambiguo ejus *Cali* quod a Cælio est, & *Cali* quod fit a cælo. *Cali* autem pro *Calii* etiam in prosa veteres scripserunt. Unde & Plautii comædiæ, quod inscriptæ essent **PLAUTI**, pro Plautinis pleræque habitæ sunt, quum Plautianæ forent. Agellius lib. III. cap. III. In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, *Plautum fuisse quempiam poetam comædiarum, cujus quoniam fabula Plauti inscripta forent, acceptas esse quasi Plautinas, quum essent non à Plauto Plantina, sed à Plantio Plautiana.* Eadem ambiguitas in *Cali*, quod est a Cælius, & *Cali*, quod est a *Calum*. Ceteræ interpretationes de orificio putei Syenensis, de clypeo Ajacis, de specu Siciliæ, & de mundo in Cereris sacro, ineptæ & falsæ. Captavit ænigma ex errore nominum *Cali* & *Cali*, hoc est, *Calii*. Meminit Horatius Cælii cujusdam latronis illo tempore notissimi.

*Ut tu sis similis Cali Burrique latronum,
Non ego sim Capri.*

Ubi etiam *Cali* pro *Calii* scriptum nemo ambigit. Hanc mentem poetæ fuisse Cornificium & Asconium ab ipso poetâ audisse testes sunt antiqui grammatici Servius & Junius Philargyrus. Hujus hæc verba sic legenda: *Asconius Padianus ait se audisse Virgilium dicentem in hoc loco se grammaticis crucem fixisse, quasiuris si quid studiosus occultaretur. Dicit autem poetâ Calium Mantuanum.* Idem narrat de Cornificio, qui hoc ipsum a Virgilio accepisse fatebatur. Quibus cur non credamus, causæ nihil est, præsertim quum nihil melius possit afferri, ac nemo id inventurus aut divinaturus fuerit, nisi ipse auctor indicasset. Servius: *Asconius Padianus dicit se Virgilium dicentem audisse, in hoc loco se grammaticis crucem fixisse, volens experiri quis eorum studiosior inveniretur, volens intelligi de Calio Mantuano, ut supra dictum est.* Contra hæc muttire nemo est qui queat quicquam. Spatium loci, quem sibi Cælius ad sepulturam reservarat non amplius patebat quam tres ulnas, hoc est, sex pedes, si ulnam pro cubito accipimus, & cubitum pro duobus pedibus, ut multis placuit. Quinque aut sex pedes legitimum loci, aut sepulcri spatium apud veteres, etiam plurium condendis reliquiis, ubi urnæ tantum cineres continentes reponerentur, vel infoderentur. Tibullus:

Et sim quod digitis quinque levatur onus.

De reliquiis, vel cineribus defuncti. Valerius Probus: *In fronte sex pedes, in latitudine septem.* De sepulcri spatio, vel loco cineribus dedicato. Quidam ulnam duum cubitum faciunt, sic mensura duplicaretur. Et sane duodecim pedes pro legitimo sepulcri modo in antiquis inscriptionibus invenire est. Hanc quæstionem quum pastor alter solvere non potuisset, aliam ipse proponit æque difficilem, ex recondita & occulta fabulari historia petitam:

*Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Nascantur flores inscripti nomina regum.*

Quam de industria obscuravit, dicendo reges, & quibus in terris. De Hyacintho & Ajace. Sed magis de Ajace. Nam hujus nomen inscriptum foliis præfert flos hyacinthi, *ΑΙ ΑΪ*. Quæ & notæ sunt luctus. Unde *αἰάζειν* lugere. A quo verbo nomen *ΑΙΑΝΤΟΣ* deductum esse placet veteribus. Euphorion in versibus, quos supra retulimus & emendavimus, dicit Hyacinthum *τένομα ΑΙΑΧΙΔΑΟ*.

ΕΙΑΡΟΣ ΑΪΖΕΙΝ ΤΑ ΧΕΡΕΣ ΜΗΔΕΑ ΚΑΚΟΥΣΑΝ.

Reges dixit pro rege, poetarum more:

ΕΞΗΛΘΟΝ ΕΚΠΟΡΕΣ ΤΕ ΧΕΡΕΣ ΠΗΔΟΝΕΣ.

Et Platonium illud: *ΣΤΟ ΠΕΛΟΠΕΣ, ΣΤΟ ΚΑΔΜΟΙ*. Ea figura usus est Agellius lib. IV. cap. XVIII. *Pætilii* quidam Tribuni plebi a Marco, ut ajunt, Catone inimico Scipionis comparati in eum, atque immissi desiderabant in senatu instantissime, ut pecunia Antiochena, prædaque qua in eo bello capta erat, rationem redderet. Ita eo loco legit optimus codex regiae Bibliothecæ. *Pætilios* posuit

A pro Pætilio. Ajax autem regulus Salaminis. Unde & Agamemnon rex regum dictus, quod omnium illorum ducum, qui ad Trojam erant, summus dux esset. Totidem porro reges, quot duces illi fuere. In illis porro duobus ænigmatibus: *τὰ δὲ ἑνὶ τῷ αὐτῷ* proponere voluisse poetam, neutiquam arbitror, nec verum est. Sane absurdum hoc foret, nec poetæ id moris habent, eaponere quæ in rerum natura non sint, aut quæ fieri non possint, multo minus quum quid explicandum proponitur. Columella de Hyacintho:

B *Et male damnati mæsto qui sanguine surgunt
Ajacis flores.*

Duplex de hoc fabula. Altera, quæ sanguine Ajacis hunc florem asserit editum, cujus & nomen foliis inscriptum præfert. Altera, quæ notas esse luctus narrat, ob Hyacinthi interitum, dilecti Apollini pueri. *ΑΙ ΑΪ* lugentium propriæ syllabæ. Unde *αἰάζειν*. Sed & primam syllabam designant Ajacis nominis qui Græcis *ΑΙΑΣ*. Inde illi versus:

*Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, hac nominis, illa querela.*

C Hæc nominis *ΑΙΑΝΤΟΣ*, illa querelæ *αἰ αἰ* ob interfectum puerum Phœbo amatum. Hoc est quod Plinius scripsit ex nostra emendatione: *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum referens ejus, quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore edens.* Male igitur Servius primam literam nominis Hyacinthi in eo flore inscriptam exhiberi tradit. Quid mirum autem à pastore hanc quæstionem pro inexplicabili propositam, quibus in terris nascantur flores inscripti regum nomina, quum hodie doctissimis herbariis, qui fabulam hanc, & alias plerasque antiquitates tenent, ignotum esse sciam florem istum, qui nomen Ajacis foliis inscriptum præfert, aut notas luctus ex Hyacinthi nece impressas. Si quis enim putat eum esse Hyacinthum, quem vulgo sic vocant, & qui sub hoc nomine describitur a Dioscoride, tota via errat. Plures hyacinthi species recensent herbarii neoterici. In nullo eorum venæ illæ discurrentes reperiuntur, quæ ductu linearum Græcas illas literas efficiant, quibus nomen Ajacis signatur, aut luctuosæ illæ syllabæ *αἰ αἰ*. Præterea lili forma illum hyacinthum nobis describunt veteres, colore tantum a vero lilio distans. Ovidius de hyacintho ex Ajacis cruore nato:

E ----- *formamque capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.*

Nemo dicit herbarius hyacinthum, qui hoc hodie nomine noscitur, ad lili formam accedere. Servius Ajacis hyacinthum, quasi liliū esse rubrum dicit. Hinc apud Poetam:

----- *Et suave rubens hyacinthus.*

F Omnes hyacinthi vulgares cærulei sunt coloris, sed dilutioris, raroque imbuuntur purpura saturatiore & nigra. Nullus sane ex his ad rubrum inclinat. Postremo veteres tam Græci quam Latini hyacinthum suum fabularem & literis lineisque distinctum, faciunt nigrum, qui color est atræ purpuræ. Theocritus:

ΚΑΙ Τὸ ἰὸν μέλαν ἐστὶ καὶ ἀρεππὶ δάκνθου.

Illam *χαρπὴν δάκνθον* nigram esse dicit, ut sunt violæ nigræ. Virgilius sic imitatus est:

Et nigra viola, sunt & vaccinia nigra.

Nam *vaccinium* Latini vocant Græcorum *δάκνθον*, ut supra docuimus. Communis vero hyacinthus ut plurimum coloris est ex cæruleo pallidi, vel ex cineraceo purpurascens. Nigros crines Indorum & lucentes Dionysius hyacinthi flori comparat:

G ----- *εἰδομένης δ' δάκνθου
Πιοτάτης φέρεσιν ὅττι κράτασθιν εἰδείας.*

Quod de nostro hyacintho neutiquam potest accipi. Nec enim ejus nigroris est, ut commode sumi queat ad comparisonem nigri capillitii. Homerus quoque comas nigras *δάκνθινω ἀνδρὶ ὁμοίως* facit, quas *μελανίας* grammatici exponunt. *Μέλαν δὲ τὸ ἀνθῶ*. Indi etiam *μελανότειχες*, quibus hyacinthini coloris comam tribuit Dionysius. Quærendus igitur flos ejusmodi, qui lilio

lilio quidem quoad formam similis sit, purpuræ vero nigræ colorem habeat & simul ad ruborem vergat, tum lineis discurrentibus varius, ut fabulæ hyacinthus esse possit. Has omnes simul notas in nullo flore concurrentes invenire est præterquam in nostro ac Romanorum veterum gladiolo, qui ξυρίς, vel ξιρίς Dioscoridi dicitur. Diversus hic flos ab eo, quem Græci ξίφιον vocant. Dioscoridis hæc verba sunt ex antiquissimo codice: ξυρίς, οἱ δὲ ξιρίδα, οἱ δὲ ξιρίαν ἀγρίαν, ῥωμαῖοι δὲ γλαδιόλον καλεῖσι. Theophrasto dicitur ξιρίς lib. ix. cap. ix. "Ὅταν δὲ τὴν ξιρίαν τεμνέωσι μελιτῆρας ἀντεμίσθαιεν μισθὸν, τέρμινον δὲ ἀμφόκει ξίφει παλιν γὰρ εἰς τῆς. Καὶ ὁ δὲ ἀντὶ τῆς τμηθῆς μετέωρον ἔχειν. Quæ verba Plinius lib. xxi. cap. vii Latine reddidit, sed de iride ea dicit, quasi ξιρίαν pro ξιρίαν apud Theophrastum legerit. Sed & ξιρίς etiam iris appellata. Non tamen est illa iris, de qua ibi agit Plinius. Sic autem ille scribit: effossuri tribus ante mensibus mulla aqua circumfusa hoc veluti placamento terra blandiuntur, circumscriptam macrone gladii, orbe triplici, & cum legerunt eam protinus in cælum adtolunt. Hæc ad verbum ex illis Theophrasteis expressa. Sed mirum ξιρίαν μελιτῆρας vertere aquam mullam tribus ante mensibus circumfusa. Immo placentas ex trimestri frumento factas, quasi mercedis vice eoloco infodiunt, unde ξιρίαν effoderint. Hoc enim est ἀντεμίσθαιεν. Quod Plinius perperam accepit. Legendum autem in Græcis: ξιρίαν μελιτῆρας, id est, placentas ex frumento trimeno, vel trimestri. Hæc sunt indubitata. Τέρμινον πύρεος notus ex Græcis & Latinis auctoribus. Ξιρίς igitur & ξυρίς eadem: & Romanorum gladiolus florem habet purpureum, in medio rubrum & puniceum. Idem: ἐφ' ὃ λοβοὶ τρίγωνοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνθὸς περφυρὸν, τὸ δ' ἐν μέσῳ φθινύκειν. Inde purpurei & rubentes hyacinthi poetis. Venerum etiam discursu, veluti literarum ductu variatur, licet de illis nihil prodat Dioscorides. Formam lilii non male refert. Hinc κείνον ὅζον vulgus Græcorum hodie vocat, ut & iridem cui similis. Unde & iris ἀγρία Græcis dicebatur. Neophytus de iride: "Ιρις, κείνως κείνον ὅζον, ab acumine scilicet foliorum. Nam & iridi folia habet similia, quæ & ipsa gladioli nomine quibusdam dicta. Idem Neophytus de iri: ῥωμαῖοι ῥάδιξ μαρίκα, οἱ δὲ γλαδιόλα. Vulgus quoque idem Græcorum communem iridem καλαμόκρινον ὅζον appellat, at iridem Illyricam καλαμόκρινον λέγουσιν. Glossæ Medicæ: "Ιρις Ἰλlyρικὴ, τὸ καλαμόκρινον, τὸ λέγουσιν. "Ιρις κοινὴ, τὸ καλαμόκρινον τὸ ὅζον. In aliis simpliciter reperio: "Ιρις, τὸ καλαμόκρινον. Quin & apud Neophytum Σάσινον ἱριδα exponi lego, & Σάσινον unguentum pro irino. Atqui Σάσινον veteres liliū esse notant. Neophytus: Σάσινον ἡ ἱρις. Σάσινον μύρον, τὸ ἱρινον ἔλαιον. Et paulo post idem: Σάσινον, τὸ κείναιον, καὶ βασιλικὸν κείνον, τὸ περφυρὸν κείνον ὃ καὶ ἱρις λέγεται. Studiosi florum hodierni, quos vulgo τιν- liparios vocamus, iridem quamdam vocant Sufianam, quæ florem habet candidum, sed venis nigris & lineis intercurrentibus totum distinctum. Iridem Illyricam candidam esse Græci indicant, qui καλαμόκρινον λέγουσιν exponunt. Omnium colorum esse iridem scribit Dioscorides, & propterea hoc nomen nactam esse δὲ τὴν τοιαύτην arcus cælestis. Καλαμόκρινον autem recentiores vocant quod similis sit lilio, & quod folia harundinea habeat, quasi harundinaceum liliū dixeris. Huic similis ξυρίς, quam & ἀγρίαν ἱριδα dixere. Et ξυρίς quidem dicta δὲ τὴν ξυρίαν, id est, acuto. Nam ξυρίαν idem quod ὅζον. Hesychius: ξυρίαν, τέρμινον, ὅζον. Dioscorides: Φύλλον ἔχει ἱριδι ὅμοιον, ἢ ἐξ ὁμοῦ ὅζον. Mihi tamen videtur ξυρίδα potius appellatam, quod utrimque folium in aciem attenuatum habeat, quam quod ejus summitas in acumen desinat. Ξυρίαν enim proprie significat, id quod acie adeo est temperata ut scindat. Inde ξυρίαν pro novacula. Talia sunt folia gladioli, vel ξυρίδον. Græci quoque ὅζον hoc vocant, & ὅζονειν aciem temperare, ut Latinis acutiat, τὸ ἀκονεῖν. Inde διάξυρον aspalathum, ut supra correximus apud Plinium & Dioscoridem. Glossæ Iatricæ: σφάγγρον, διάξυρον. Et δὲ τὴν ξυρίαν πέτεται auctori peripli aciei modo scindens: ὃ δὲ βυθὸς ἐν ποτὶ μὲν δὲ τὴν

A καπθῶ, ἐν ἡοὶ δὲ πετρώδης, καὶ δὲ τὴν ξυρίαν, ὡς τε τέρμινον τοῖς ἀγρίαις ἀγρίαις. Omnia conveniunt, ut hyacinthus fabularis sit ξυρίς Dioscoridis, & gladiolus Romanorum. Unum adhuc video requiri posse, & vero debere, ut hyacinthum veteres vocaverint hunc gladiolum. Nec istud deest, sed adest. Et ecce in promptu. Palladius lib. i. cap. xxxvii, inter herbas apibus gratas & juxta apiaria ferendas numerat, hyacinthum, quæ iris, vel gladiolus dicitur. Ita scripsit, ut distingueret ab altero hyacintho. Hæc est ξυρίς Dioscoridis, quæ & iris ἀγρία dicitur, & gladiolus. Si tibi non satis idoneus auctor habetur ille Palladius, en tibi locupletem alium antiquitate & auctoritate munitissimum, quem rejicere non possis, nec debeas si sapias. Is est Columella, qui similiter tractans de floribus omnis generis ferendis, ut pabulo sint apibus, ita scribit lib. ix. cap. iiii. Tum punicea rosa, luteolaque & ferrana viola, nec minus cælestis nominis hyacinthus, Corycius item Siculusque croci bulbis deponitur. Ubi cælestis nominis hyacinthum aperte vocat illud genus hyacinthi, qui nomen iris habuit. Atque hic plane est hyacinthus fabulis celebratus, diversus utique ab altero hyacintho vulgari, & propterea, ut illum ab hoc discerneret, id cognomentum ei addidit, vocavitque hyacinthum cælestis nominis. Sic enim scribendum apud Columellam pro numinis. Cæleste autem nomen est iris. Unde & ipsa herba à quibusdam appellata ἑγενία Neophyto teste. Supra omnia testimonia clare id evincit Nicandri versus ex georgicis apud Athenæum lib. xv, qui sic habet:

"Ιρις δ' ἐν ῥίζῃσιν ἀγρίαις, ἢ δ' ἀκινθῶ
Διαστῇ προσέοικε.

Hyacinthum fabularem & poeticum ἀκινθῶν Δίασιν cognominat à notis luctus, quibus inscriptus est, & similem esse iridi dicit. Nullus flos similior iridi quam xyris Dioscoridis, sive gladiolus Romanus, quem & ἑλιδὸν ἀγρίαν nomine propterea etiam appellant. Sunt hodie docti, qui quovis pignore contendunt hyacinthum poetarum esse liliū rubrum. Fatentur ad hoc se induci auctoritate Ovidii ita canentis de isto hyacintho:

---- formamque capit quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Ergo inquit, solo colore distat hyacinthus fabularis à candido lilio: proinde debet esse liliū rubrum. Ne sit hoc verum nimis multa prohibent. Liliū rubrum in luteum colorem vergit, qui longe abest ab hyacinthino nigro. Omnes quippe auctores antiqui poetæ pedestresque hyacintho suo colorem nigrum tribuunt, hoc est, purpureum obscurum, quod μέλαν Græci dicunt. Theocritus:

Καὶ τὸ ἱὸν μέλαν ἐστὶ ἢ αἰ γερῶτα ἀκινθῶ.

Coloris igitur est violacei nigri. Ideo & cum violis nigris hunc hyacinthum quoque jungit Nicander in georgicis:

Διαστῶ ἀκινθῶν, ἰωνιάδας τε χαμηλαῖς.

Ἰωνιάδες χαμηλαῖς sunt violæ nigræ, quæ & χαμαῖα Græcis hodiernis. Neophytus: ἱὸν περφυρὸν, οἱ δὲ θασυπόδιον, οἱ δὲ ἱὸν ἀγρίον, κείνως δὲ χαμαῖον. Hic color à luteo, aut rubro longe diversus. Et sane Ovidius non rubrum, aut luteum, sed purpureum hyacinthum diserte esse clamat. De lilio igitur rubro nequitiam potest dici eum esse hyacinthum. Præterea veteres liliū hoc rubrum nostrum sub nomine lilii noverunt, non sub hyacinthi. Tertullianus de corona Militis: & utriusque lilii & omnibus violis coroneris. Plura sunt violarum genera. Sed duas tantum agnoscit liliorum species, candidum & rubrum. Hæc illi sunt utraque lilia. Plinius lib. xxi. cap. v. Est & rubens liliū, quod Græci κείνον vocant: alii florem ejus cynorodon, laudatissimum in Antiochia & Laodicia Syria, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Notandum quod ait, non etiam mutandum, florem hujus rubri lilii vocari à quibusdam κυνόροdon. Ita enim in vetustissimo libro legitur: alii vocant κυνόροdon. Quæ vetus admodum scriptura est Latinorum librariorum pro κυνόροdon. Sic quibitarii apud Arnobium pro cybiariis. Triquinon apud Paulinum, τέλκινον & alia quæ notamus alibi. Sic hipogistis barbaris

barbaris ex hoc more, quæ Græcis ὑπόκυβις: & ὀρίμμη Quirinacium, ἐπὶ Κυρῶναιος. De hoc lilio rubro, five κυωρόδω accipienda Hesychii verba: κυωρόδον, κρίνον ὅμοιον ὁ ἰνθῶ. Hæc pretii sunt quantivis. Liliū rubrum quod Græcis dicebatur, vel Plinio teste κυωρόδον, hyacintho simile esse dicit. Hic noster est hyacinthus. Non igitur lilium est rubrum, sed simile lilio rubro. Juxta hanc sententiam Servius plane scripsit, hyacinthum quasi lilium esse rubrum. Præter superius dicta duo genera liliorum, rubrum & candidum, fuisse etiam purpureum notavit post veteres Plinius eodem loco: *Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi sed unius: narcissum vocant.* Falsam hanc esse interpunctionem supra docuimus. Falsum inquam purpurea illa lilia eadem cum narcissis esse. Nec hoc dixit Theophrastus. Quare emendabamus supra, mutata distinctione: *Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice majorisque bulbi sed unius. Narcissum vocant, hujus alterum genus, &c.* Ut hæc nimirum pertinerent ad sequentem historiam narcissi, quem in tria similiter genera dividit ut & lilium. Sic enim habet in indice libri primi: *Lilign. III. Med. XXI, lacrima sua nascens. Narcissi gn. III. med. XVI.* Postremo vetustissima exemplaria hinc novam auspicantur distinctionem cum titulo DE NARCISSO. Deinde subjiciunt hæc verba à priore membro separata, & ad hunc modum continuata: *Narcissum vocant hujus alterum genus flore candido, calice purpureo. Differentia à liliis & hæc.* Certum tamen est hanc distinctionem non esse veram, & Plinium heic errasse dum Theophrasteis parum attendit. Verba illa, *carnosiore tantum radice majorisque bulbi*, de narcisso dicta sunt à Theophrasto, non de purpureo lilio: *ἔχει εἰζαν σκευάδη σπορῶν, μετὰ λῶν.* Ex his igitur constat scripsisse Plinium, ut etiam vulgo habent ejus editiones: *Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi, sed unius: narcissum vocant.* Sed Plinii, ut dixi, hæc hallucinatio ex Theophrasti verbis male acceptis. Theophrastus lib. VI. cap. VI, de lilio ac narcisso, & aliis quibusdam floribus. De lilio primum dixit, & κρίνον appellat, cujus ex colorum differentia genera statuit diversa, ut in violis & rosas. *Ἐμφανὲς γὰρ, inquit, ἡ τέτων χροιά διακρίνεται, καὶ εἴη δὲ μᾶλλον ἢ τῶν κρίνων: εἴπερ δὲ καθάπερ φασὶν ἔνεα καὶ περφυρᾶν.* Hoc idem paulo post repetit: *ταὶ δὲ κρίναι τῶν εἰρημικῶν ἔχει διαφοράν*, id est, eam differentiam, quæ in albis violis & purpureis cernitur, de quibus proxime mentio præcessit. An sint lilia purpurea videtur addubitare Theophrastus, sed ait quosdam tradere talia reperiri. *Si modo, inquit, purpurea reperiuntur, ut tradunt.* Non ergo purpurea viderat lilia. Dioscorides quoque de liliis purpureis ex aliorum auditu pronuntiat ac relatione: *φασὶ δὲ πῆες καὶ περφυρᾶν ἀνθὴ κρίνων γινώσκειν.* Ita enim ibi legendum ex antiquissimo codice, non γίνεσθαι. Quod accipiunt de purpureis liliis, quæ arte fiunt, non quæ talia nascuntur. Atque idem dicit Dioscorides quod Theophrastus, tradere quosdam lilia purpurea etiam nasci. Non igitur communia hæc purpurea lilia, sed admodum rara. Duo igitur tantum genera vulgaria liliorum, rubrum & candidum. Unde illud Tertulliani, *& utriusque liliis coroneris.* Quod de albo & rubro intelligendum. Sed de lilio purpureo paulo post. Pertractata liliorum historia Theophrastus sub nomine κρίνων eodem capite mox transit ad narcissum: *ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τῶν, οἱ δὲ ἐκείνο καλεῖται.* At narcissum ab aliis appellari λείριον. Quo nomine etiam quidam vocarunt τὸ κρίνον. Et notandum Theophrastum ubicumque de liliis agit, nunquam aliter ea vocare quam κρίναι, nusquam λείρια. Narcissum vero quidam ex Græcis appellarunt λείριον, alii eum florem quod κρίνον vulgo dicebatur. Quia vero ex voce Græca λείριον Latini suum lilium fecerunt, & τὸ κρίνον quibusdam etiam Græcorum λείριον dictum, Plinius purpurea illa lilia Theophrasti, quæ τὰ κρίναι sunt, cum narcissis eadem putavit esse. Qui magnus est error. Λείριον commune nomen lili & narcissi, τὸ κρίναι καὶ τὸ νάρκισσος. Dioscorides: *Νάρκισσος εἶναι καὶ τῶν ὡσπερ τὸ*

A κρίνον λείριον ἐκάλεσαν. Poetæ præcipue ita videntur vocasse, qui omnes flores λείρια vocarunt, & horum præcipuus Homerus. Pollux: *Ὅμηρος μὲν τὰ ἀνθὴ πάντα λείρια κέκληκε. Τὸν δὲ νάρκισσον ὁ Θεόφραστος λείριον.* Non Theophrastus solus, sed alii Attici veteres hanc vocem proprie usurparunt de narcisso. Cratinus in Comœdia μαλθακῆς:

Παντοῖς γε μὲν κεφαλῶν ἀνθέμοις ἐρέπτομαι
Λείρις γόδοις κρίνοις ὑσμνοσσανδαλοῖς τοῖς.

Vides in his versibus λείρια distingui ἀπὸ τῶν κρίνων. Ergo heic λείρια apud Cratinum sunt narcissi. Nicander quoque in georgicis λείρια & κρίναι separavit. De λείρις ita dicit:

Λείρια δὲ σιλαῖσιν ἐπιφθίνοντα καμόντων.

At de κρίνοις paulo ante tractarat, notavitque etiam λείρια à poetis appellari:

Ἄ κρίναι, λείρια τ' ἄλλοι δὴν φθέζονται αἰοιδῶν.

Atticis igitur antiquis propriè τὸ λείριον est narcissus, κρίνον autem lilium. Et lata inter utrumque differentia. Quinimmo & λείριον speciale genus facit idem Theophrastus, quod à narcisso separat. Idque etiam notavit Athenæus lib. XV. τὸν δὲ νάρκισσον ἐν τῷ ἐκτῷ περὶ φυτῶν ἱστορίας ὁ Θεόφραστος καλεῖσθαι φησὶ καὶ λείριον. Εἰδ' ὑποθεῖναι ὡς διακρίνεται τῆς νάρκισσον καὶ λείριον. Hoc

C verum. Nam capite sequenti ita loquitur: *μὲν δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ δὲ βολεῖσθαι κώδον.* Idem Athenæus alio loco hæc verba Athenæi ita citavit: *πρῶτον δὲ τῶν ἀνθέων ἐκφαίνεσθαι φησὶ τὸ λουκίσιον, ἀμὰ δ' αὐτῶν καὶ τὸ φλόζα καλεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον ἐπεὶ νάρκισσον καὶ λείριον.* Alias promptum esset rescribere: *μὲν δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, τὸ καὶ λείριον.* Sed nec aliter legit Plinius, quam vulgatum est, atque ita vertit de vernis floribus loquens ex Theophrasto: *seriores supra dictis aliquanto narcissus & lilium trans maria. In Italia quidem, ut diximus, post rosam.* Fallitur tamen & heic Plinius. Nec enim λείριον Theophrasti est lilium Latinorum. Hoc enim illi

D vocant κρίνον. Et paulo post idem Theophrastus τὸ κρίνον inter æstivos flores recenset & qui florent post rosam: *ταὶ δὲ θερινὰ μᾶλλον, ἢ τε λυχνίς καὶ τὸ Διὸς ἀνθος καὶ τὸ κρίνον καὶ τὸ ἴφρον.* Ita enim scribendum ex Athenæo. Male enim vulgo legitur: *καὶ τὸ Κήρινθον.* Non minus igitur trans maria quam in Italia lilium post rosam. Quod est τὸ κρίνον. At λείριον aliud. Hoc modo facit idem cum narcisso Theophrastus, est vero ubi aliud à narcisso. Non heic tantum, sed in tota narcissi historia parum sibi constare Theophrastum, & pugnantia scribere deprehendimus. Cap. VI, de uno duntaxat genere narcissi loquitur, quem & ferotinum admodum esse tradit, utpote qui post Arcturum floreat, & circa æquinoctium autumnale: *ὅψιον δὲ σφόδρα. Μετὰ γὰρ Ἀρκτῶρον ἡ ἀνθῆσις καὶ περὶ ἰσημερίαν.* At capite sequenti narcissum inter eos flores numerat, qui primo vere prodeunt & statim quidem post violam albam, quæ omnium prima ver nuntiat. Verba ejus hæc sunt: *τῶν δ' ἀνθῶν δὲ μὲν ἥρως πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λουκίσιον. Ὅπερ μὲν ὁ ἀρχὴ μαλακώτερον αἰθρῆς δὲ χειμῶνος, ὥστε δὲ σιληρότερον, ὑπερον ἐνίαχθαι δὲ ἥρως. Ἀμὰ δὲ τῷ ἴφῃ ἢ μικρότερον ἢ ὑπερον, καὶ τὸ φλόζιον καλεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον: ταῦτα γὰρ οἱ σιφανηπόλοι καλεῖσθαι πολὺ ἐντρέχει τῶν ἀνθῶν.* Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος καὶ λείριον.

F Integrum locum adscripsimus, quia multa continet animadversione digna. Violam albam primam omnium florum, quæ in coronas recipiuntur, prodire dicit, adeo ut etiam hieme exeat quibus in locis aër est clementior. Cum hac viola flore etiam quæ vocatur φλόξ præcipue silvestris aut paulo serius post φλόζα narcissum & λείριον. Hæc omnia prius florere scribit quam violam purpuream, quæ vocatur Martia à tempore florendi. *Ἐπὶ δὲ τέτοις, inquit, ἡ οἰκάνθη καὶ τὸ μέλαν ἴον.* Horum omnium florum qui verno prodeunt, rosam ultimam florere autumat. Plinius locum illum Theophrasti sic reddidit lib. XXI. cap. XI.

G *Florum prima ver nuntiantiam viola alba. Tepidioribus vero locis etiam hieme emicat. Postea quæ appellatur purpurea, proxime flamma, quæ & phlox vocatur, silvestris duntaxat. Codiaminon bis anno vere & autumnō, æstates hiemesque fugit. Seriores supra dictis aliquanto narcissus & lilium trans maria. Nihil in Theophrasti mente vidisse Plinium prorsus palam est.* Ἀμὰ δὲ τῷ ἴφῃ ἢ μικρόν

π ὕπερον, ἢ τὸ φλόγιον καλέμενον, τὸ ἀρχιον. Ita scribendum in verbis Theophrasti, non τὸ φλόγιον. Græcis φλόξ genus est floris primo vere cum viola alba emicantis. Deminutivum τὸ φλόγιον, *flammula*. Φλόξα in sequentibus vocat idem Theophrastus. Sic ξίφος & ξίφιον idem de herba: *σπυρίδις* & *σπυρίδιον*: *ἡμίονος* & *ἡμιόνιον*. Athenæus hunc ipsum locum citans habet φλόξ, non φλόγιον. Sed omnino certum est Plinium legisse φλόγιον, qui adjective accipit, ut subaudiatur *ἴον*, & pro viola flammæ accepit. Florem illum φλόξα Theophrastus cum alba viola exire memorat aut paulo ferius: *ἅμα δὲ τῷ ἰῶ ἡ μικρότερον π ὕπερον, ἢ τὸ φλόγιον καλέμενον τὸ ἀρχιον*. De viola alba id accipiendum, de qua proxime præcessit. At Plinius *ἅμα τῷ ἰῶ* intellexit de viola purpurea, quæ *ἴον* sæpe dicitur absolute. Ita ergo reddit: *Postea quæ appellatur purpurea, proxime flammæ, quæ ἔσφλοξ vocatur, silvestris dumtaxat*. Hæc sunt corruptissima. In optimo Thuanæo codice scribitur: *Postea quæ appellatur lilia ἔσφ purpurea. Proxime flammæ quod vocatur silvestre dumtaxat*. Sacramentum possem contendere scripsisse Plinium: *Postea quæ appellatur ἴον, ἔσφ purpurea, proxime flammæ quod vocatur, silvestre dumtaxat*. Τὸ φλόγιον interpretatus est *flammeum*, quum sit *flammula*. Alibi retinuit nomen Græcum, ubi Theophrasto dicitur φλόξ. Ut capite præcedenti: *colore tantum placet ἱοῖς flos, iodor abest: sicut ἔσφ illi qui Grace flos vocatur*. At hoc loco, ubi φλόγιον vocavit, diversum putavit florem, & *flammeum* Latine vertit. Theophrastus τὸ *ἀδυσίον* primum florum ver nuntiantium esse prodit, quæ tepidioribus locis etiam hieme emicat. *ἅμα τῷ ἰῶ* quod vocatur φλόγιον sed silvestre dumtaxat florere ait, id est, cum illa viola, de qua præcessit, id est, alba. Plinius accepit de ea viola, quæ proprie *ἴον* nominatur & purpurea est. Contra mentem plane Theophrasti. Nam paulo post ejus violæ meminit & *μέλαν ἴον* appellat, quæ est viola purpurea: eamque non cum viola alba florem producere dicit, sed post narcissum & *λείριον*, qui flores etiam aliquanto seriores sunt viola alba & flammula. Plinius vero, qui in verbis Theophrasti *ἅμα τῷ ἰῶ* de viola purpurea jam intellexerat, non potuit in sequentibus de eadem viola intelligere, ubi *μέλαν ἴον* vocatur à Philosopho, sed de nescio quò alio flore invisitato id nomen sumpsit, quod ipse etiam corrumpit & *melanthion*, vel *melanthum* indigetavit. Sic enim omnes libri eo loco scribunt: *Sequitur ananthe ac melanthum*. In indice: *de melantho*. Atqui ne ignosci quidem illi posset, si scripsisset *melanion*. Nam violam nigram, aut purpuream debuisset dicere. Ut τὸ *ἀδυσίον*, non leucoion dixit Latine violam albam. Hæc sunt indubitatissima. Sequitur apud eundem: *Codiaminon bis anno vere ἔσφ autumno: æstates hiemesque fugit*. Corrupta hæc vox. Non obscuris vestigiis veræ scripturæ legitur in libris: *cochaminum*, aut *claclaminum*. Scribendum: *cyclaminum*. Hujus flores etiam in coronas admissi. Sed cyclamini in eo loco Theophrasteo, quem heic ad verbum vertit Plinius, nulla est mentio. De suo igitur heic eam interfuerit Plinius, nisi dicas invenisse in codicibus Theophrasti, qui ejus tempore extabant. Athenæus tamen locum illum Theophrasti recitans ad verbum non meminit cyclamini. Inter flores *σφαιρωμαίνης* etiam *κυκλάμινον* reponit Nicander in georgicis.

Καὶ τριχὸν πώγωνα ἢ δὲ τριπύας κυκλαμίνους
Σαύρω τ' ἢ χθονὶς πέφαταις σέφου Ἡγεσιλάς.
Ita legendi hi versus. Σαύρη genus herbæ, quæ & *συνελίζη*. Hesychius: *Σαυελίζη*, ποὰ τις ἢ σαύρη τὸ ζῶον. Non placet conjectura viri docti, qui legebat *αἰρῶ*, & de lilio accipiebat. Habes mox apud Plinium: *Seriores supradictis aliquanto narcissus ἔσφ liliū trans maria, in Italia, ut diximus, post rosam*. Libri habent: *per rosam*, id est, rosæ tempore. Sub finem capitis hoc dixit: *Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic intervenit liliū: rosam cyanus excipit*. Rosæ liliū intervenire dicit, quod eodem tempore cum rosā floret, quod florenti rosæ intervenit. Vera igitur heic lectio *per rosam*. Sed male *λείριον* pro lilio in Græcis illis, quum sit genus narcissi,

A vel narcissi. Sequitur: *Nam in Græcia tardius etiamnum anemone est autem hæc silvestrium bulborum flos alia quam qua dicitur in medicinis*. Libri legunt: *vero in Græcia*. Scribe: *Verum in Græcia tardius etiamnum anemone*. Verba Græca Theophrasti, quæ his Latinis exprimere voluit Plinius, ita concipiuntur in editis: *ἢ δὲ τὰς οὐκ ἀρχίας ἢ τὸ λείριον, ἢ τὸ βολεῖς κώδιον*. Nulla ibi mentio anemonis. Plinius τὸ *ἔσφ βολεῖς κώδιον* pro anemone intellexit, quam silvestrium bulborum florem esse autumat, & aliam quidem à vulgari anemone. Mirum profecto anemonis nomen ibi commentum esse Plinium, quod nullum in Græcis compareret. Hoc non mihi fit verisimile. Multo igitur verisimilius Græca in editis mutila haberi. Quod etiam clare ostendit Athenæus, qui eundem locum Theophrasti longe aliter profert lib. xv. Sic enim ea citat: *ἅμα δὲ αὐτῇ καὶ τὸ φλόγιον καλέμενον τὸ ἀρχιον, ἔπειτα νάρκισσον ἢ λείριον ἢ τῶν ἢ τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ καλέμενον ὄρειον, ἢ τὸ ἔσφ βολεῖς κώδιον*. Quæ verba uncinis inclusit Dalecampius quasi expungenda. Mihi secus videtur. Ea sunt quæ Plinio anemonem suggererunt silvestris generis & bulbosi. Vitio tamen non vacante quod sic emaculandum est: *καὶ ἐν τῶν τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ καλέμενον ὄρειον*. Ex tribus anemonis generibus, quod silvestre ἔσφ montanum vocatur. Constat Plinium sic legisse. Meminit statim Theophrastus alterius generis anemonis, quæ vocatur *λειμωνία*, id est, pratensis. At Plinius mirifico errore illud genus ἀνεμώνης montanum, & *βολεῖς κώδιον* pro uno flore accepit. Propterea scripsit anemonem illam silvestrium bulborum florem esse. Quod est falsissimum. Sed quærendum ecquod genus floris fuerit illud *βολεῖς κώδιον*, & quare sic dictum. Coronarium florem fuisse indicat Theophrastus: *καὶ τὸ ἔσφ βολεῖς κώδιον*. Ἐμπλέκεις δὲ ἐνίοι καὶ τὰς εἰς τὰς σφαίρας. Placet doctissimis Herbariis narcissi genus esse quod vulgo *porrion* vocatur. Hoc divinare est. Saltem dicerent cur κώδιον βολεῖς id nomen haberet. Κώδιον proprie Græcis est pellis lanata. Græci grammatici interpretantur τὸ ἅμα τοῖς ἐλαῖς δέρμα σιδυρίζμενον: *pellem cum sua lana curatam ac preparatam*. Diocæarchus in fragmento de Pelii montis ascensu: *ἀναβαίνοντες τῶν πολιτῶν ἐπιφανέσαστο καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀκμάζοντες ὁπληθέντες ἀπὸ τῆς ἱερῆως ἐνεζωσμένοι κώδιον τελοποιὰ καὶ ἀποποιῶν συμβαίνει ὅτι δὲ ὄρεος ψυχρὸν εἶναι*. In alium bulbum non potest hæc vox κώδιον præterquam in ἐλαφόρον convenire. Hujus mentio apud Theophrastum lib. vii. cap. xiii. Omnes fere bulbi pluribus tunicis vestiti sunt. Hoc genus tunicas habet lanatas. Theophrastus de bulborum generibus ac differentiis: *μεγίστη δὲ ἡ ἰδωπάτη ἀσφοδὸς τῶν ἐλαφόρων*. Ἐστὶ δὲ ἡ γένος ποῖον ὁ φύς τινι ἐν αἰγυπτοῖς. Ἐχει δὲ τὸ ὑπὸ τὰς πρῶτας χιτῶνας, ὥστε αἰνὸς μέσον εἶναι ἔσφ πεδωδύμεν ἔσφ ἐντὸς ἢ ἔξω. Tunica ejusmodi bulbi lanata plane est κώδιον. Hinc βολεῖς κώδιον de his bulbis lanosis. Communes in Græcia fuisse atque edules testatur Theophrastus. In coronas quidam eos admittebant. Sane & florem profert elegantem & Major quidem mense, ut Clusius asserit, qui de hoc bulbo eriophoro videndus est. De alio bulbo non potest exponi illud βολεῖς κώδιον Theophrasti. Ita Græci vocarunt ab illis tunicis lanatis, quibus vestitus est. Id enim proprie κώδιον significat, ut diximus: *Ἐλεώδης χιτῶν*. Hæc sunt verissima & in re herbaria quantivis pretii. Ut ad narcissum redeamus, non potest idem videri esse quem Theophrastus per æquinoctium autumnum emicare narrat, & quem primo vere statim post violam albam, quæ prima omnium elucet. Et tamen, quod mirandum, non plura genera narcissi, sed unum dumtaxat statuit. Sunt & alia, in quibus secum ipse pugnat. Lib. vi. cap. vi. semen narcissi magnum esse, oblongum, colore nigrum, membrana quadam veluti vasculo inclusum refert: *ἢ ἐν ὕδατι ἢ κατὰ πτερὲν ἐν αἰγύπτῳ καρπὸν μέγαν ὁ μάλιστ' ἢ μέλανα τῇ χειρὶ ἡ γῆμαλ' ἢ προμήκη*. De semine, non de flore hæc intelligi debere planum est. Id semen deciduum plantam ipsam sponte producere ibidem subjicit. Inde ἀντοχρὸς quidam narcissum vocarunt, ut ex Neophyto constat. Dioscorides de narcissi: *καρπὸς ὡς ἐν ὕδατι μέλας, προμήκης*. Quæ verba videtur hausisse ex Theophrasto. Idem tamen Theophrastus

Theophrastus lib. vi. cap. xi. nullum semen narcifsum ferre ait quod conspicuum sit: *πλὴν ἔτε καὶ ὁλὸν ἔπερον ἔχει τῶν δ' ἀνθῶν ἔτε καρπὸν φανερόν: ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐνθὸς αἶμα τῷ καθ' ἑαυτὸν κατὰ φύσιν.* De quodam genere narcissi hoc etiam tradunt neoterici nullum semen in eo se observasse. Addit etiam Theophrastus in eo narcisso folia tum primum incipere surgere, cum flos emarcuerit: *καὶ ὅταν ἀνανθῇ τίτε τὰ φύλλα ἀνατέλλει.* Male vertunt: *Et cum reflorescit, tunc folia exeunt.* Immo cum flos marcidus factus sit. Notat Clusius de quodam autumnali narcisso, cui flore jam flaccido folia emergere incipiunt. Theophrastus cap. vi. lib. vi, narcissum illum serotinum latioribus foliis esse indicat: *τὸ μὲν δὲ τῇ φύλλων ἀσφοδελῶδες ἔχει: πλεονέκτερον δὲ καὶ κατὰ φύσιν ἢ κρινωνιά.* Hoc latifolium narcissi genus, foliis pæne lilio similibus. Autumnalem & serotinum facit hunc narcissum, cui & semen grande tribuit. At capite sequenti de alio narcisso intelligit, quem inter flores primulo vere prodeuntes enumerat. Sed & lib. vii. cap. xii. discrete videtur præcoci narcissi genus agnoscere, si recte legantur ejus verba: *ἡ νάρκισσος δὲ ἡ ἀνθὸς μόνον ὄντι δὲ πρῶτον ἀνθῶν.* In narcisso, cujus flos præcox est, caulem cum tantum exire dicit qui florem fert, nullum præter eum proferre caulem. Sic ea verba legenda. Eodem capite & narcisso folium *σενόν* assignat, quum alibi *πλεονέκτερον* daret, quod de alio genere narcissi intelligendum. Narcissum, ut dixi, alibi eundem facit cum *λερίω*, alibi separât, ubi utrumque inter præcoces flores recenset. Eodem capite duo genera *λερίω* agnoscit, unum quod cum narcisso inter primos vernos exit in lucem: alterum autumnale quod cum pluviis primis ab æquinoctio exoritur: *τὸ δὲ λερίον τὸ ἔπερον, καὶ ὁ κρόκος δὲ τὸ ὀρενός-δύο-σμο, καὶ ὁ ἡμερὸς, ὅστις ἂν ἀνθῇ τοῖς πρῶτοις ὕδασι.* Hoc secundum *λερίον* idem fortasse est cum narcisso illo autumnali, cujus meminit capite præcedenti, cujus & descriptioni statim croci historiam subjunxit. *Νάρκισσος* autem & *λερίον* idem, ut etiam ibi testatus est. Plinius ubique *λερίον* vertit *lilium*, magno errore. Ceterum ubi Theophrastus dixit de floribus autumnalibus *τὸ δὲ λερίον τὸ ἔπερον καὶ ὁ κρόκος*, Plinius, ubi Latine posuit: *Tertium genus lilii & croci.* Atqui non tria genera *λερίω* apud Theophrastum eo capite, sed duo tantum describuntur, unum in vernis floribus cum narcisso memoratum, alterum cujus hæc meminit cum croco inter autumnales. Plinius vero ideo tertium lilii genus dixit, quia tria lilii genera fecit & *λερίω* confudit cum *κρίνω*. Idem autem narcissi historiam partim ex Theophrasto, partim ex Dioscoride contexuit. Sic tria narcissi genera constituit, unum ex Theophrasto, quem eundem esse credidit cum lilio purpureo ejusdem Theophrasti. Cui duo alia genera addidit ex Dioscoride sumpta, unum purpurei calicis, alterum helvacei, sive crocei. Verba iterum videamus: *Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi sed unius: narcissum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calice purpureo. Tertio generi calix herbaceus, omnes serotini.* Legendum, *helvaceus*, ut jam alibi significavimus. Theophrastus illo capite unius tantum narcissi mentionem fecit. Plinius putavit illud esse lilium purpureum, cujus in eodem capite mentio. Hic igitur primus narcissus Plinii totus purpureus ex verbis Theophrasti perversè acceptis formatus. Dioscorides porro narcissum in duo genera dividit: *ἐφ' ὅ ἀνθῶν λευκὸν, ἔστω δὲ κροκῶδες, ἐπ' ἐνίων δὲ πορφύρεα.* Interius illud *κροκῶδες* & *πορφύρεα* in narcissis calix est purpureus vel croceus. Nam in modum calicis illud medium in narcisso plane factum est. Alii purpureum habent, alii croceum. Neophytus *κρίλον* vocat illum calicem: *ἐφ' ὃ ἀνθῶν λευκὸν ἐν μέσῳ, κοῖλον ἔχον κροκῶδη, ἐπ' ἐνίων δὲ πορφύρεα.* Frustra sunt, qui Plinium reprehendunt, quod partem illam in narcisso vocaverit *calicem*. Turcæ hodie narcissum ab illo calice vocant *serin cade*, id est, regium calicem. Mirum vero Hispanos hodie narcissum nominare *lirio blanco*, voce plane Græca, & hujus floris propria. Etenim *λερίον* vocant narcissum. Idem Plinius lib. xxi. cap. xix. duo tantum genera narcissi ex Dioscoride describit: *Narcissi duo genera in usum medici recipiunt purpureo flore, & utrumque helvaceum.*

A Sic etiam ibi scribendum, non *herbaceum*. Utrumque flore candido, sed alterum calice purpureo, alterum croceo, vel helvaceo. At tertium illud genus purpureum totum, quod idem fecit cum lilio purpureo, hic omisit. Calices sane illi etiam flores sunt. Nam apices lutei in rosa & lilio floris nomine etiam auctoribus vocantur. Hinc *διανθῇ* Theophrasto flores ejusmodi, qui luteos apices in medio habent: *λέγω δὲ διανθῆς ὅτι ἔπερον ἐν τῷ ἀνθῇ ἔχει καὶ μέσον.* Serotinos illos omnes esse narcissos perperam ibi pronuntiat Plinius capite sequenti inter vernos flores, & initio quidem veris in auras exeuntes commemorat narcissum. Parum etiam circumspicte idem Plinius tria genera lilii in suo indice proscrispsit, cum ex tertio genere quod est purpureum, narcissi primum genus fecerit, & tamen idem tria quoque genera narcissorum constituit. Atqui si tria genera sunt liliorum, duo tantum erunt narcissorum, & contra. Nam lilium purpureum aut a narcissis erit separandum, si lilii adjudicabitur: aut narcissis jungendum, si liliorum generi adimetur. De purpureo lilio nunc videndum. Athenæus: *τὰ κρίνα φησὶν ὁ Θεόφραστος εἶναι καὶ πορφύρεα.* Talia non vidit Theophrastus, sed audisse ait eo colore reperiri. De his purpureis lilii longe convenientius, quam de rubris hyacinthum fabularem possemus interpretari. Ovidius:

---- *formamque capit quam lilia, si non*

Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Quis non purpureum lilium hæc describi sub hyacinthi nomine dicat? Multa tamen adhuc obstant. Purpureum illud lilium veteribus pæne incognitum. At notissimus ille hyacinthus. Theophrastus tantum non dubitat an sit in rerum natura tale lilium: *εἴπερ δὲ κατὰ φύσιν εἶναι καὶ πορφύρεα.* Dioscorides: *φασι καὶ γενναῖον κρίνα ἀνθῶν πορφύρεα.* Alii omnes auctores duo tantum lilii genera agnoscunt, candidum ac rubrum. Tertullianus: *Et utrisque lilii coroneris.* Si ullum purpureum lilium, non aliud potest esse præter illud lilii genus silvestris, quod vulgo *martagonem* vocant. Et sane est. Non tamen ei convenit ut sit hyacinthus veterum. Purpureus quidem est, sed maculis nigris notatus, non lineis distinctus, quales in hyacintho suo prisci notarunt. Præterea Nicander auctor gravissimus & antiquissimus *αἰσὴν ὑάκινθον* iridi similem facit. Non iris est, nec lilium, sed iridi similis. Ergo est *ἐυρίς*, sive gladiolus. Nullus enim flos iridi similior. Quod & veteres confirmant reapse. Palladius: *Hyacinthus, qui iris vel gladiolus foliorum similitudine dicitur.* Apud Plinium libri scripti in indice *hyacinthium gladiolum* nominant. *Lychnis med. vii. Gladiolus hyacinthius med. viii.* In ipso tamen libro legitur, *gladiolus comitatus hyacintho.* Quid igitur faciemus Ovidio, qui nulla alia re hyacinthum distare a liliiis canit nisi colore? Græcos poetas in ea fabula sequutus est, qui voces *λερίον* & *κρίνον* latissime accipiunt. Non dubito in Græcis fuisse hyacinthum *ὁμοιον κρίνω*. Sic Hesychius lilium rubrum, quod *κωρόδον* dicebatur, *ὁμοιον ὑάκινθῳ* esse notat. Verus Lexicon hyacinthum nigrum esse lilium interpretatur: *ὑάκινθος τὰ κρίνα τὰ μέλαινα.* Quin & iridem ipsam quidam ex recentioribus Græcis appellarunt *κρίνον*, & *καλαμόκρινον*. Neophytus: *ἱρίς ἰδρυική, ἢ εἰς τὸ πορφύρεον κρίνα.* Hoc lilium purpureum longe diversum a lilio Theophrasti purpureo, & martagone Mathioli. Iris plane est purpurea. Idem alibi notat vulgari Græcorum lingua iridem dictam fuisse *κρίνον* ὅθεν his verbis, *ἱρίς, οἱ δὲ ἱεὺς ἰδρυική, οἱ δὲ ἑρηνία, κρίνω κρίνον ὅθεν.* Vides iridem nomine lilii etiam appellatam recentioribus Græcis. Duplex itaque hyacinthus, unus medicorum, quem descripsit Dioscorides, alter poetarum, quem *αἰσὴν* vocavit Nicander. Nec mirum. Porro idem nomen diversi generis plantis impositum à Græcis. Hoc in aliis multis usu venisse notavimus supra. Sic *ἀνδράχνη* herba & arbor. Et nugantur, qui subtracta una litera diversum facere nomen alterius voluere. Nec melius Plinius qui *ἀνδράχλην* de arbore maluit dicere. Nam Attici, qui N in A mutant, utramque speciem *ἀνδράχλην* dixere. Unde hodieque Græci vulgares *ἀντράκλαν* vocant portulacam ex *ἀνδράχλην* corrupto vocabulo. Glossæ Herbariæ: *Ἀνδράχνη τὸ πῶμα τῆς ἐγκλεισπιδῆς, ἢ τοῦ τῆς ἀντράκλας.* Lege: *ἐγκλεισπιδῆς*. Ita enim

enim Græci Byzantini vocarunt portulacam. Neophytus: Ἀνδράχνη, Βυζάντιος ἐγκλυσεῖδα. Et in Lexico: Ἀνδράχνη, ἡ ἐγκλυσεῖς, ἢ τετρίνικια, ἢ τετράλη λέγεται. Ita ἀλὴ myrepica, & ἀλὴ catarthica. Et alia infinita numero. De altero hyacintho fabulari vetustissimorum Græcorum scripta intelligenda sunt, non de vulgari & Dioscorideo. Theophrastus ὑάκινθον cum xiphio jungit lib. vii. cap. vii. καὶ τὸ ἀγρίον ὃ ἐπὶ χερσὶ, καὶ τὴν ἀνεμώνην ἢ λεμονίαν καλεσμένην, ἢ τὸ ξίφιον, καὶ ὁ ὑάκινθος. Inter agrestes flores hyacinthum hunc recenset. Unde & ἀγρία τις vocabatur, ut à sativa distingueretur. Dioscorides quoque cum xiphio ξυρίδα descripsit. Ξίφιον autem Græcorum non est gladiolus Romanorum, sed ξυρίς, quæ est hyacinthus Theophrasti, à quo etiam numeratur inter montanos & agrestes flores: ἢ γὰρ δὲν ὅσους αἰδοῖς χερσὶν τῶν ὀρέων. Et sane videmus hunc hyacinthum, sive gladiolum passim nasci etiam in summis muris, & maceris, quibus modo aliquid terreni subest. Paulo post tamen idem duo genera facit ὑάκινθος ἀγρίος & σπερτὴς, agrestis & sativa. Seritur etiam in hortis gladiolus, qui est hyacinthus, & sponte provenit passim. Quemadmodum autem flores & herbæ cognomines, licet diversi generis, ubique ab auctoribus confunduntur, ita etiam utramque hyacinthum confundunt. Servius ad tertiam Eclogam, qua lilium esse rubrum notavit, quod de antiquo hyacintho accipiendum. Idem ad illud Æneidos:

---- & languentis hyacinthi.

Languentem hyacinthum exponit, quod non sit nimis acuti coloris. Quod de vulgari, novitioque hyacintho debet intelligi, qui purpurei quidem est coloris, sed dilutioris, nec satis acuti, & in cæruleum vergentis. Hinc Dioscorides de hoc hyacintho dicit florem eum habere περφυροειδῆ, id est, ad purpuram inclinantem. At ξυρίδα, quæ antiquus est hyacinthus, αὐτὸν περφυρὸν ei tribuit. περφυροειδὲς est purpurascens, περφυρὸν purpureum. Latini vaccinium nominarunt Græcorum ὑάκινθον, nempe illum μυθικόν, qui niger est, & colore atræ purpuræ infectus. Virgilius:

Et nigra viola sunt & vaccinia nigra.

Et alibi:

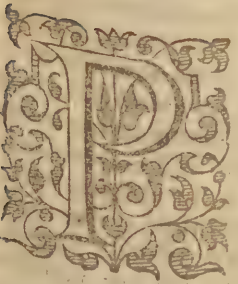
---- vaccinia nigra leguntur.

Hoc est etiam vaccinium, de quo purpuræ elegantis color conficiebatur apud veteres. Vitruvius: eadem ratione vaccinium temperantes & lac miscentes purpuram faciunt elegantem. Gladiolus, inquam hic noster est, non vulgaris hyacinthus, qui purpureo colore nisi admodum pallecente non potest tingere. At memini me puerum ex floribus gladioli confusis chartas pingere purpura eleganti. Hic est hyacinthus, quo & chymici auctores utuntur ad tingendas vitreas gemmas hyacinthino colore, & ad hyacinthos faciendas. Zosimus: ὅτι ἢ ὑάκινθον, ὑάκινθος πῶς, καὶ ἰσχυρὸν ἔχει συνέφερόν, ὅτι ἢ λυχνίτις ἀγρία, ἢ αἶμα δεκνόνταιον. Et paulo post: ὅτι ὑάκινθος ἢ πῶς ὑάκινθον, ἢ μέλαν ἰνδίκον, ἢ ἰσχυρὸν ἔχει. Plinius in Gallia vestes servitio-

A rum vaccinio tingi ait purpureo colore. Quod huic hyacintho convenit, in quem versum esse hyacinthum puerum poetæ fabulantur, non hyacintho Dioscoridis. Eos tamen confudit Plinius. Vaccinia aquosis gaudere dicit. At hyacinthus Theophrasti τῶν ὀρέων est, amatque montana. Sed illud vaccinium Dioscoridis est ὑάκινθος, quo & mangones utebantur ad pubertatem vernalium coercendam. Lib. xvi. cap. xvi. Item vaccinia Italia mancipiis sata, Gallia vero etiam purpure tingenda causa ad servitiorum vestes. Ideo satam mancipiis dicit, quod mancipiorum pubertatem tardaret, idque utile erat mangonibus ut quam diutissime vanales suos impubes conservarent. Idem tamen Plinius lib. xxi. cap. xxvi. quasi hyacinthus alius sit à vaccinio, de eo similiter ita tradit: Hyacinthus in Gallia eximie provenit. Hoc ibi locorum hyssinum tingunt. Radix ejus bulbacea mangonibus vernaliis pulcre notâ. Adidit ibidem causam, quia pubertatem vernalium coercet ex vino illitam, nec pilos patitur erumpere. Quia apud alium auctorem de vaccinio superius citata invenit, apud alium ista de hyacintho, ideo putavit diversa more suo. Atque eadem sunt, & hyacinthus idem cum vaccinio. Sed hyacinthus, sive vaccinium, quo in Gallia hyssinum inficitur, vel purpure tingitur, gladiolus est, & hyacinthus cælestis nominis, ut loquitur Columella. Nemo quippe dicere ausit hyacintho vulgari hyssinum posse tingi. Hyacinthus autem ille, cujus radix nota mangonibus, tardandæ & coercendæ pubertati mancipiorum, ὑάκινθος est Dioscoridis & vulgaris. De quo Dioscorides: συν ὄνῳ καταπλασθεῖσα ὅτι παιδῶν ἀνέβρι τρεῖς πέντε ἡμέρας. Neophytus hunc etiam à Romanis vaccinium appellatum notat: ὑάκινθος, ῥωμαῖοι βακκινίτην. Sed, ut dixi, eos flores ex nominis errore confuderunt. Idem Plinius lib. xxi. cap. xi hyacinthum gladiolo dat comitem ex Theophrasto: deinde alterum genus anemones, quæ limonia dicitur, post hanc gladiolus comitatus hyacintho. Ille gladiolus, quem comitatur hyacinthus, ξίφιον Theophrasto vocatur, diversum utique à gladiolo Dioscoridis, quem ξυρίδα vocat, & cum xiphio jungit. At ξυρίς Dioscoridis est ὑάκινθος Theophrasti, sicut jam docuimus. Tradit ibidem hyacinthum diutissime durare, quod hyacintho communi non convenit, sed hyacintho gladiolo, quem hoc nomen invenisse tradit Palladius à similitudine foliorum gladioli, hoc est, ξίφους veliridis. Plura non addam, ubi correxero verba Dioscoridis de xyride, sive hyacintho nominis cælestis: καὶ πῶς ἢ ὑάκινθος σικκίς ἐμοῖς ἐπὶ γυλῶ, μέλας. Ita reponendum ex antiquissimi codicis auctoritate. Vulgo enim legitur: καὶ μοῖς ἐμοῖς, ἐπὶ γυλῶ, ἐρυθρός. Atque hæc hactenus. Cœpta & instituta hæc exercitatio de tumulis in flores exiit. Quod non adeo alienum & disconveniens videri debet. Quod olim veteres factitarunt, tumulos nempe adpersimus hyacinthis. Certe fabulam sequuti sumus, quæ ex Hyacinthi & Ajacis sepulcris eos olim excavit.

C A P U T L V I.

Babylon. Deinde recursus ad Oceanum Atlanticum, in quo insule Gorgades, Hesperides, Fortunatæ.

Ag. 62. F. Chaldaee genti caput Babyloniam. Ita omnes libri. Vulgo omnes editi: caput Babylon est. Ceterum Babyloniam pro Babylone etiam dixit Martianus ex hoc loco: Sed Chaldaee gentis Babyloniam caput est. Servio quoque Babyloniam de urbe: Unde juxta Babyloniam quia frequentia cadunt fulmina hac re lacus abundant. Item apud Justinum Trogi abbreviatorem lib. i. de Semiramide: Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cuncto latere circumdedit. Nulquam tamen apud Græcos auctores βαβυλωνίαν legas nisi de provincia, sed nec apud antiquos Latinos. Plinius

F Babylonem hoc ipso loco vocat, quem Solinus exscripsit: Babylon Chaldaicarum gentium caput. At Babyloniam cognomentum fuit illius Seleuciae, quam in confluyente Euphratis fossa perducti, atque Tigris condidit Seleucus, haud longe à Babylona, cujus vicinitate exhausta est Babylon, & in solitudinem redacta. De ea Plinius: Quæ tamen Babyloniam cognominatur, libera hodie ac sui juris, Macedonumque moris. Eam ubique idem Plinius Seleuciam Babyloniam nuncupat, ut cap. xxvii. lib. vi. Circa Seleuciam Babyloniam cccxxv. passuum. Ita legendum conjunctim, non, ut in postremis editionibus excusum est: circa Seleuciam Babyloniam. Et paulo post eodem capite: abest à Seleucia Babyloniam ccccl. m. p. Ex regione, in qua condita fuit

D d d d

fuit

fuit, hoc cognominis ista Seleucia accepit, ad discrimen ceterarum Seleuciarum. Seleucia igitur Babylonica dicta est Σελούκεια Βαβυλωνία, ut Seleucia Pierica cognominata est Σελούκεια Πιερία. Ptolemæus hujus meminit. Sic Καϊσάρεια Καππαδοκία, *Cæsarea Cappadociae*, ut distingueretur ab aliis urbibus eodem nomine. De qua supra. Stephanus in voce Καϊσάρεια, Μάζακα ἢ ἡ Καππαδοκία ἐκαλεῖτο Καϊσάρεια, id est, *Cæsarea Cappadocia*. Ita & Antiochia Pisidia dicebatur Ἀντιόχεια Πισιδία. *Antiochia Pisidia* in Tabula Peutingeri. Eodem prorsus modo & *Antiochia Syria* appellata est ea Antiochia quæ in Syria sita erat, ut hoc cognomento discerneretur ab aliis Antiochiis. At Pomponius Mela, quum legisset Ἀντιόχειαν Συρίαν, quæ Antiochia est cognomento Syria, putavit ille contra Syriae partem quamdam cognominatam fuisse *Antiochiam*. Qui non levis est error. Lib. 1. cap. xi inter Syriae nomina, ut Cœlen, & Judæam, & Palæstinam, ita & *Antiochiam* ponit: *Et ubi se Cilicia committit, Antiochia olim*. Et capite sequenti: *in eo prima est reliqua pars Syria, cui Antiochia cognomen additur*. Plinius eum etiam sequitur. Atqui apud neminem veterum invenire est partem aliquam Syriae nominatam Antiochiam. Sed Antiochia, quæ in Syria fuit, cognomen additum Syriae, & dicta est *Antiochia Syria*, ut *Antiochia Pisidia*, quæ in Pisidia sita erat. Ita & *Seleucia Babylonica*. Quum igitur *Babyloniam* pro Babylone urbe dixit Solinus, confudit cognomentum Seleuciae cum Babylonis nomine. Nam & quidam Babylonem, postea Seleuciam dictam esse tradiderunt, quia scilicet propter vicinitatem Babylon in Seleuciam transmigravit, & eodem tempore deserta illa, hæc amplificata & aucta fuerit civibus. Stephanus: Βαβυλῶν Περσικὴ πόλις, μητρόπολις, Σελούκεια καλεῖται. Diversa tamen Babylon à Seleucia. Sic Nicomediam olim appellatam *Astacum* auctores quidam ajunt, quia post excidium Astaci Nicomedia in vicino condita, & ex ruinis ejus instaurata est, civibus Astaci in novam urbem transire jussis. Hoc idem & in aliis factum invenies. Auctor vetus apud Suidam Babylonem eandem facit cum Nino, quæ est Νινὺς in scriptura sacra. De Semiramide: περὶ ἐξήκε ἢ τῆς τεύχης πρῶτη τῇ Νινὺς, μετονομάσθη ταύτῃ Βαβυλῶνα. Sed longe diversa urbs Νινὺς à Babylone. Ea fuit Assyriorum caput, à Medis eversa ac diruta, quum eorum imperium occuparunt. Ptolemæus tamen Νινὺν in Assyria recenset tanquam tum quoque extantem, quæ nulla jam erat sub imperio Medorum, ut omnes auctores testantur. Sic Persæpolin in Perside ponit, quam Alexander incendit, cujus nulla vestigia tunc temporis extabant. Tabula tamen Peutingeri Persæpolis habet mentionem: *Persæpolis commercium Persarum*. Quod profecto mirandum. An Persæ, postquam imperium Parthis ademerunt, sibi que restituerunt, eam quoque urbem instaurarunt? Quærendus auctor qui hoc memorat: altum enim super hac re & Persæpolis nomine apud recentiores silentium. Nec moror Ammianum Marcellinum, qui & Persæpolin inter urbes primarias Persidis numerat. Habet ille hoc ut omnia à Ptolemæo. Hæc est porro Seleucia Babylonica quam Σελούκειαν ἢ Πιερικὴν Græci auctores plerumque nominant, quam & eandem esse cum Choche omnino turba recentioris ævi autumat. Ammianus lib. xxi. Choche, quam Seleuciam vocant. Zosimi verba ita legenda sunt: Χώχης, ὅν ἢ Σελούκεια ὀνομαζομένης. Atqui Seleucia urbs fuit amplissima, Choche vicus haud longe à Seleucia. Arrianus apud Stephanum: ἡ βασιλεύς ἢ ἐξελάνει ἐν Σελούκεια & πρὸς τὴν Τίγριδα ἐς κόμην ἢ πρὶν Χώχης ὄνομα. Hujus etiam mentio apud Hellenicum verbis, quæ Stephanus adduxit in voce Χαλδαῖοι sic corrigendis: Ἐβλάνικῃ ἢ φησὶν ἐν πρώτῳ Περσικῶν, ὅτι Κηφέως ἐκείνῃ ζῶντος, & αὐτοδυσμύχου ἐν Βαβυλῶνι, ἀνέστησαν ἐν τῇς χώρας, ἢ τῇ Χώχῃ ἔχον. Gregorius quoque Nazianzenus ex recentioribus *Chochen* plane diversam statuit à Seleucia. Hic enim tradit oratione secunda in Julianum Ctesiphontem & Chochen quasi unam videri urbem, quod amne interfluo tantum separentur. De Ctesiphonte: ποιεῖ ἢ αὐτῷ ὠχυρωτέραν, ἢ φέρριον ἔτερον, ὃ πρὸς τὴν Κώχην, μὲν τῇς ἰσῆς

A ἀσφαλείας συγκαίμενον, ὅση τε φυσικὴ ἢ ὅση χειροποίητος, ποταμὸν ἐνέμενον, ὡς μίαν πόλιν δοκεῖν ἀμφοτέρως, τῇ ποταμῷ μέσῳ διεργαζομένης. Ctesiphon in ripa Tigridis orientali ergo Choche in occidentali, fluminis alveo inter utramque medio. At Ctesiphontem scribit Plinius tertio lapide à Seleucia conditam esse. Non potest igitur eadem esse cum Choche. Stephanus: Χώχῃ, κόμῃ πρὸς τῇ Τίγριδι. Seleucia ipsa etiam ad Tigrim, sed tribus milibus passuum supra sita adverso flumine euntibus, inter Tigrim posita, & fossam ex Euphrate perductam. Quod & Ptolemæus indicat his verbis de Euphrate: ἢ ἔξ Ἐυφράτης ἴσους καθ' ἡμῶν ἔχεται, εἰς ἢ πρὶν Διὰ Βαβυλῶν ἔρουν, ἢ πρὶν Διὰ Σελούκειας. Idem Ptolemæus Κώχῃ urbem recenset, sed in Arabiae desertæ mediterraneo eam metatur. Falsi igitur auctores illi, qui Seleuciam eandem cum Choche faciunt, ut & illi qui Seleuciam & Babylonem confundunt. Nec melius statuunt qui *Babyloniam* dicunt quæ est Babylon, ut Solinus & Justinus, & qui eos sequuti sunt. Peutingeri quoque Tabula urbem nomine *Babyloniam* in regione Babylonica ponit. Nec enim hilum eos juvat, quod Seleucia illa, in cujus nomen transisse Babylonem quidam auctores sunt, *Babylonia* fuerit cognominata. Nam ne ipsa quidem illa *Seleucia* recte per se diceretur *Babylonia*, haud sane magis, quam *Syria* pro Antiochia Syriae: aut *Pisidia* pro Pisidica Antiochia: vel *Pieria* pro Seleucia Pieria. Magnopere etiam erravit Ptolemæus, qui Κώχῃ in Arabia deserta ponit. Quum enim nullam aliam Κώχῃ agnoscat, de illa celeberrima Choche intellexisse putandus, quam alii Κώχῃ, alii Χώχῃ dixere. Chochen & Ctesiphontem Parthici regni celeberrimas urbes esse tradit Sextus Rufus in Breviario. Ex eodem atramento est, quod Κωμόπολιν urbis nomen proprium in Assyria facit: Δηρία, Κωμόπολις. Apud auctorem, unde hæc sumpsit, scriptum liquet fuisse, Δηρία Κωμόπολις. Quod ille pro duobus oppidis, aut vicis accepit. At Κωμόπολις est vicus mœnibus septus, quales multæ in Babylonia & Assyria fuere. *Burgos clausos*, aut *burgadas* hodie dicimus. Passim earum mentio apud Isidorum in mansionibus Parthicis, qui Κώμας & Κωμόπολεις, & Πόλεις nominat. Κωμόπολις plus est quam Κώμη, minus quam Πόλις. In Babylonia: εἴτα βασιλεία Ἀρτέμιδος Ἰερὸν Δαρείου Κίσημα Κωμόπολις. Ita scribendum, non Κωμόπολις, nec pro nomine loci proprio accipiendum. Et paulo post: εἴτα Ἀπὸν Κωμόπολις. Item: περὶ Κωμῶν ἢ τῇ Εὐφράτι Κωμόπολις Νάβαζαθ. Sed de his alibi.

E *Semirami condita.*] Ita veteres, & sic loquitur nostri, ut in Hispania: *Olisippo oppidum Uliissi conditum*, & in Mauritania: *Oppidum Siga, habitatum Syphaci*. De Babylone à Semiramide condita testantur plerique veterum Herodotus, Ctesias, à quibus accepere Diodorus, Trogus, alii. At Herennius Philo à Babylone conditam scripsit Beli filio. Stephanus de Babylone: Κίσημα Βαβυλῶν, ἀνδρὸς σοφῆς, πρὸς δὲ Βήλες σφαπύτης, ἔχῃ ὡς Ἡρόδοτος ὑπὸ Σεμιράμιδος. Ταύτης δὲ ἡ δὲ χαλκοπέρας ἐπὶ χιλοῖς δύο, ὡς Ἐρέννιος. Ita legendus ille locus ex scriptis codicibus, qui habent α. β. Eustathius tamen videtur legisse α. ω, hoc est, χιλοῖς ἢ ὀκτακισίοις. Quod verius. Is est Ἐρέννιος Φίλων, quem alibi passim citat, & male Ἐρέννιος & Ἐρένιος scribitur in editionibus. Is est, quem & Φίλωνας sæpe nominat, aliubi Ἐρέννιον, aliubi Ἐρέννιον Φίλωνας laudat. Bybliensis oriundo fuit professione grammaticus, & consul factus est olympiade vigesima & ducentesima, quum annum septuagesimum octavum ageret. Suidas: Φίλων, Βύβλιος γραμματικὸς, ὅς τις γέγονεν ὑπὸ τῇ χιλοῖαν ἐργῇ Νέρωνος, ἢ παρέπεινεν εἰς μακρόν, ὑπὸ τῷ γένει τῷ Σεβήρον, τὸν Ἐρέννιον χηρμαποπύοντα αὐτὸς εἶναι φησὶν ὅταν ἦν ὁ δῖος ἢ ἐβδόμητος ἐτος, ὀλυμπιάδι ἢ εἰκοστῇ ἢ δεκάκοισι. Hæc olympias cadit in annum quartum imperii Trajani. Qua olympiade tota nullum hoc nomine consulem invenio. Videtur igitur suffectus fuisse. Sed si septuagesimum octavum vitæ tunc agebat, primo anno Neronis triginta annos habuisse oportet. Ergo tum maxime Nerone imperante floruit, non ἐπὶ Νέρωνος χρόνων, ut dicit Suidas. Tradit ibidem hunc Herennium Philonem scripsisse περὶ βασιλείας Ἀδριανῆς. Itaque ultra Trajani tempora vitam extendit, quum tamen octo annis septuagenario major quarto Trajani anno. Vocabatur Herennius Severus Philo, scripsit

ὡς πλεον, & τὰ φοινικικά. Nam sæpe eum laudat Stephanus ἐν τοῖς φοινικιαῖς. Quorum tamen non meminit Suidas. Hic igitur Herennius Philo Bybliensis Babylonem conditam à Babylone Beli filio tradebat, qui mille ac duobus annis Semiramide anterior fuit. At Dorotheus Sidonius antiquissimus poëta qui ἀπορολογικὰ difertissimis versibus composuit, cujus testimonio utitur Firmicus, ab ipso Belo conditam Babylonem voluit,

Ἀρχαίη Βαβυλών Τυρίη Βήλοιο πόλις μα.

Ἰσχυρὴ δ' Ἀρράβη γείτων χθονὸς Αἰγυπτοῖο.

Ubi etiam notabis Belum Tyrium, sive Phoenicium Babylonis conditorem fuisse. Sic idem fuerit Tyrius Belus & Assyrius. Quæ communis omnium veterum Græcorum sententia fuit. Scaliger diversos esse vult Belum Syrium & Assyrium, quos & nominibus distinguit. Nam Syrium *Beel*, vel *Baal* appellari: Assyrium *Bel*, qui Græcis Βήλ. Potuit & tertium Belum fingere nempe Ægyptium. Etenim fabularis historia Græcorum Belum & Agenorem fratres fuisse tradit ex Libya & Neptuno natos. Agenorem Syriam tenuisse, Belum in Ægypto sedem fixisse, ibique regnasse. Apollodorus lib. 11. Βήλ. ὃς ὑπομένει ἐν Αἰγύπτῳ, βασιλεύει μὲν Αἰγύπτῳ. Huic ex Anchinoë Nili filia Ægyptus & Danaus nati. Euripides Cepheum addit & Phinea. Ὡς ὃ Φοῖνις Ἑυελπίδης καὶ Κηφῶς καὶ Φινῶς ποσειδῶν. Herodotus Musa septima Cephea Beli Assyrii filium fuisse scribit, à quo Persæ olim Κηφῆνες appellabantur, qui postea à Persæ filio Persei ex Andromeda Cephei filia dicti sunt Πέρσαι. Ergo Assyrius Belus & Ægyptius idem. Cephea autem illum Beli filium alii in Assyria & Perside regnasse volunt, unde & Κηφῆνες Persæ appellati juxta Herodotum, & Κηφισία regio Assyriæ, quam Chaldaei postea nominati tenuere. Vide Stephanum in Χαλδαῖοι. Alii Cephea in Phoenicia produnt imperasse, & sedem regni habuisse Joppen. Nihil prohibet utrumque verum esse. Nam sub eodem fuisse olim rege regionem omnem, quæ ab ora Syriæ maritima usque ad Babylonem porrigebatur, illud indicio est, quod eodem Syriæ nomine universus ille terrarum tractus nuncuparetur. Συρία inquam vocabatur. Hesychius: Συρία Κύβρις: μήποτε Σύριον λέγεται τὸ Πέρσαι λεγόμενον ἄλλ' τὸ Συρίαν λέγεσθαι γινώσκω τὸ πρὸ τοῦ Φοινίκης μέγας Βαβυλῶν. Jactus quidam tesserarum vocabatur Πέρσης. Hesychius: Πέρσης, κυβερνήτης βίβλος ὄνομα. Hunc poëta Σύριον κύβριον dixit, quia Syrii Persæ. Male dubitat Hesychius quod affirmare debuit. Hinc Æschylo Σύριον ἄρμα pro Assyrio vel Persico in tragœdia Persæ: Σύριον δ' ἄρμα δαίμων. Ad quem locum interpres: ἀντὶ τῆς Ἀσσυρίας. Οἱ γὰρ Πέρσαι τὸ πρῶτον Σύριοι ἐκαλεῖτο. Strabo lib. xvi Συρίας nomen à Babylonia usque ad Issicum sinum pertinuisse olim scribit, & Syrorum imperium, quod à Medis eversum est, omnia illa comprehendisse, quæ sub illam appellationem ceciderunt, Assyriam scilicet tuniversam cum omni Syria. Οἱ δ' ἰσχυρῶς, inquit, τὴν Σύριον δόξαν, ὅτι Φῶσι Μήδης μὲν ὑπὸ Πέρσαι κατέλυθαι, Σύριος δ' ὑπὸ Μήδων, ἐκ ὧν πᾶς τὴν Σύριον λέγουσιν, αἰτῶν τὴν Βαβυλῶν καὶ Νίνω κατεσθῆναι σμίνους τὸ βασιλεῖον. Justinus: Imperium Assyrii, qui postea Syrii dicti sunt, mille trecentis annis tenuere. Immo: Imperium Syri, qui postea Assyrii dicti sunt. Nihil verius. Ergo Syrius Belus idem qui Assyrius & Tyrius: ut Cepheus Assyrius & Phoenicis idem. Nam Syriam Phœnices & Assyriam tenuere, quæ uno eodemque Syriæ nomine appellabatur. Nec diversus Belus Ægyptius fuit ab Assyrio & Phoenicio. Ex *Beel* contractum *Bel* quem Græci Βήλον dixere, ut ex *Baal* per contractionem factum *Bal* Punicum. Idem quippe nomen sola dialecto differens, *Beel* & *Bel*, *Baal* & *Bal*. Africanus Belum Nini patrem facit, qui Ninus uxorem habuit Semiramidem, à qua juxta plurium sententiam condita Babylon. At Herennius Philo Babylonem Beli filium mille & octingentis annis antiquiorem Semiramide statuit, alii historici à Nino imperium Assyriorum auspicantur, alii à Belo Nini patre, quem Hieronymus quoque eundem facit cum Belo Tyriorum. Suidas Βεὺλ Saturnum esse dicit. Βεὺλ φεγῶρ, Βεὺλ ὁ κρόν. Φεγῶρ ὁ πέπος ἐν ᾧ ἐπιμάτο. Idem alio loco: Φεγῶρ Βεὺλ, Βεὺλ ὁ κρόν, Φεγῶρ ὃς ὁ πέπος ἐν ᾧ ἐμάτο. In vita Isidori apud Photium Βήλ apud Syros Saturnus esse dicitur. Ὁ δὲ Φοινίκης καὶ

A Σύροι τὸν κρόνον ἦλ, καὶ Βήλ, καὶ Βολάβλιν ἐπωνομάζουσιν. Sic idem nomen Βεὺλ & contractum Βήλ. Idemque nomen apud Syros & Assyrios hoc nomine appellatum, quem Græci Latinique Βήλον appellant. In Palmyrena inscriptione Ἀγλαβήλ & Μαλάχ. localium numinum appellationes à Belo. Sane ut Cepheus Chaldaeorum & Phœnicum idem fuit, ita & Belus quem patrem Cephei fuisse volunt. Sed de his alibi. In fragmento Berosi ubi tradit Nabuchodonosorum urbem Babylonis multis operibus ampliassse & instaurassse, ita legendus est locus quem frustra emendare voluit vir magnus: τὴν περὶ ἀνακτόρων ἐξ ἀρχῆς πόλιν καὶ ἐπεὶ ἐξωθεν περὶ ἀνακτόρων καὶ ἀνακτόρων. Et apud Josephum quoque sic legendum: καὶ ἐπεὶ περὶ ἀνακτόρων καὶ ἀνακτόρων. Italegisse fatetur Rufinus qui vertit, reparavit. Vulgo scribitur ἀνακτόρων.

B Tam nobilis ut propter eam & Assyrii, & Mesopotamia in Babylonia nomen transferint. Falsum est Assyrios & Mesopotamiam in nomen Babyloniæ transisse, nec hoc dicit Plinius, sed partem Mesopotamiæ & Assyriæ Babyloniā appellatam esse: *Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem inter urbes obtinuit toto orbe, propter quod reliqua pars Mesopotamiæ Assyriaque Babylonia appellata est.* Et profecto semper diversæ ac distinctæ nominibus hæ tres provinciæ fuerunt Μεσσοποταμία, Βαβυλωνία & Ἀσσυρία. Et sic recensentur apud Ptolemæum. Isidorus in provinciis imperii Parthici recensendis Assyriam non nominat, sed eam sub Mesopotamia comprehendit, Μεσσοποταμία καὶ Βαβυλωνία. Sane & Babylonia etiam pars Mesopotamiæ fuit. Plinius: *Mesopotamia tota Assyriorum fuit, vicinam dispersa præter Babylona & Ninum.* Regio circa Babylonem proprie dicta est Babylonia, quæ pars Assyriæ erat. Ceterum nunquam tota Mesopotamia, vel Assyria in nomen Babyloniæ transit, ut heic affirmat Solinus. Ninus urbs olim Assyriæ celeberrima, sed everfa à Medis nullum apud posteros vestigium sui reliquit, ut mirer Ptolemæum eam in Assyria reponere tanquam urbem adhuc extantem. Idem fecit de Persæpoli Persarum regia, quam Alexander diruit.

D *Muris circumdata.* Coctili latere & bitumine structis: ἐξ ὅπτης πλίνθας καὶ ἀσφάλτου. Bitumen vice harenæ ac calcis interstratum erat. Vitruvius lib. 1. cap. v. *Non enim uti Babylone abundantes liquido bitumine, eo pro calce, & arena, & cocto latere factum habent murum.* Ita legendus ille locus. Calce & arena farciebantur olim parietes, & cæmenta continebantur ut hodieque fit. Justinus de Semiramide: *Hæc Babyloniā condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, harena vice bitumine interstrato.* Ita omnes libri eo loco legunt. Atqui mirum est arenam solam nominari, quæ in parietibus aut muris struendis nunquam locum habuit absque calce. Hinc de oratione non cohærente dictum est olim, arenam esse sine calce. Puto omnino scribendum in Justino: arenati vice bitumine interstrato. Vocaverunt arenatum calcem cum arena mixtam. Vitruvius lib. vii. cap. iii. *Sed etiam mortario collocato calce & arena ibi confusa decuria hominum inducitur ligneis vectibus pisant materiam.* Paulo post sub finem capitis arenatum vocavit calcem illam, & arenam confusam, & ligneis vectibus in mortario subactam. De arenato quidem ibi loquitur, hoc est, arena & calce, qua inducebantur parietes supra trullificationem, sed in parietibus quoque struendis ad cæmenta continenda utebantur similiter arenato, si ve arena & calce mixta, cujus vicem Babyloniis præstabat bitumen. Plinius de bitumine: *Calcis quoque usum præbuit, ita ferruminatis Babyloniis muris.* Non calcem nudam intelligit, sed calcem arenatam. Cato masculino genere dixit calcem arenatum cap. xviii. *Fundamenta primum festucato, postea camentis minutis, & calce arenato semipedem unum quodque corium struito.* Ubi calx arenatus, cui arena admixta est. Alii arenatum simpliciter dixere, alii calcem. Nam calce nuda in structura non utebantur, sed arenata. Et notandum de calce in eo genere antiquis usurpata. Sic calcem ultimum in versu Varronis quidam acceperunt locum creta signatum quasi calce vice cretæ ad hoc usi sint veteres. Sed melius calcem ibi esse τὸ πέλ, τὸ πέμα. In veteri

veteri inscriptione *calx arenata* his verbis, quæ sic legenda sunt: *eosque parietes marginesque omnes, quæ lita non erunt, calce harenata, lito politoque, & calce nuda dealbato*. Ubi *calcem nudam* vocat meram & puram, cui non admixta arena. Hinc observanda differentia albarii operis & tectorii. Tectorium fit harenata calce, vel marmorato: albarium calce mera. Vitruvius tectorio, sive albario opere. Et alio loco *album opus* appellat. Inde *albi* & *albarii* qui dealbant. Proprium verbum huius operis dealbare, ut tectorii linere & polire. Græci *κονιαται* vocant tam albarios quam tectores. Hesychius: *κονιῶντες, λευκαῖνοντες*. Et *κονιαται, ἀσβεστωταὶ ἢ χρεῖται*. Item: *κονίασις, ἀσβεστωσις*. Latine *decalcatio*. Ita enim veteres loquuti. Festus: *calciata edificia, calce polita, κεκονιαμένα, ἢ σβεστωμένα*. Item: *decalcatum, calce litum*. Ita in vetustissimo libro scriptum reperi. *Κονία* in vetustis glossis *calx* exponitur. Item in Græcis: *κονία, ἀσβεστος*. Sed *κονία* cum *calcem* significat, *τὴν κονίασιν* vel *χρεῖσιν* proprie, hoc est, tectorium denotat. Quod diversa est notionis & originis quam *κονία*, quæ cinerem, vel *κακτὴν* designat, unde & *κόνις*, pulvis, cinis. At *κονία* pro tectorio, vel calce, idem est quod *χρεῖσις*. Unde *κατὰ χρεῖσιν* πῆχοι, tectorio inducti parietes, & *νεοκατὰ χρεῖσιν* recens dealbati apud Dioscoridem. Ad eam rem præcipuus usus calcis. *κονίαν* veteres dicebant quod est *ἀσβεστον*. Nam & *κωνεῖν* pro *χρεῖν*. Unde *ποσοκωνήσιν*, pice linere: & *ποσοκωνήτω μόρω* apud Æschylum, ὅταν πύσι κατὰ χρεῖσιν ἴνῃς ἐπὶ πυρὸς ὀποθάνωσιν. Inde *κωνήσις* apud Aristotelem in alveis apum: quam alii *κέρμωσιν* dicebant. Grammatici exponunt *ἀσβεστον* ὡς *σμίλιν*. Ex eo *ἀκωνήτων* ἀσβεστον apud Dioscoridem vas non picatum. Ita enim legendum de fuligine resinæ: *εἰς κεραμεὺν ἀσβεστον ἀκωνήτων, τέπειν ἀπώσων*. Et apud Suidam, *κωνήσιν* πῆχον, picare dolium. Græci posteriores *κωνίαν* pro *κωνίαν* dixerunt. Sic *κωνίον* pro *κωνεῖον* in epigrammate Diogenis, ut scriptum est in antiquissimo codice:

Πρὸς γὰρ Ἀθλωαῖον κωνίον μὲν ἀπλῶς σὺ ἐδέξω,
Ἀυτοὶ δὲ ἐξέπειν τέπειν πῶς σμίλιν.

De Socrate. Ita etiam legit Suidas. *Ποσοκωνία* apud Herodotum ἢ *ἀσβεστον* πύσιν. Alii *ποσοκωνίαν* vocant per o parvum. Hesychius: *ποσοκωνία, ἡ νῦν πύσις, δι' ἧς χρεῖσιν τὰ περισθμια τῶν περὶ αὐτῶν*. Eodem sensu dixerunt & *κωνίζεσθαι*, & pro eo *κωνίζεσθαι*. In geoponicis, *ἐν ἀκωνίσῳ πῆχον, τέπειν ἀπώσων*, quod pice non est oblitum. Hesychius: *κεκωνίσται, πεπίσσωται, κέκλυται*. Theocritus *κεκωνισμένον* posuit pro *κεκωνισμένον*.

Κισσὸς ἐλιχρυσὺν κεκωνισμένον.

Qui versus longe alio sensu exponendus, ac vulgo interpretes accipiunt. Hedera poculum illud ambiebat per extremas oras. Quæ hedera lita auripigmento fuit, ut *κισσὸς χρυσόκρητος* exprimeretur. *Ἐλιχρυσος*, auripigmentum. Hesychius: *ἐλιχρυσος, οἱ μὲν τὸ ἀρσενικόν, οἱ δὲ τὸ αὐτὸς ἐλιχρυσὸς βοτάνης*. Quod autem Hesychius *κεκωνίσται, κέκλυται* interpretatur, in hac eadem significatione posuit Theocritus:

---- κισσὺσιον κεκλυσμένον αἰδεῖ καρῶ.

Cera oblitum poculum. Ut igitur *κωνίσαι* pro *κωνεῖσαι*, ita *κονία* pro *κωνία*, ἢ *χρεῖσις*. Quo sensu & *calx* ita dicitur, quo linebant & inducebant parietes. Nulla in hac voce cineris, aut lixivi significatio, ut vulgo sibi persuadent harum literarum imperiti. Sed hæc alibi. Tectorium autem & albarium opus ita differunt. Qui parietes dealbant, opusque albarium faciunt, utique etiam tectores sunt. Nam & tectorium est omne opus albarium. Non omne tamen tectorium album est, sed illud duntaxat, quod nuda calce constat. *Calce harenata lito politoque*. Hæc notanda in veteri inscriptione verba. Linebant primo calce & arena parietes, deinde inductum tectorium fricabant ac subigebant liaculis, quæ instrumenta fuere levigando jam inducto tectorio. Quod Græci *λειάνειν* dicunt. Inde *liaculum* *λεάντης* exponitur in glossis. Id vocabulum jam supra restituisse memini quodam Vitruvii loco. Nunc etiam altero reponendum, qui est lib. i. cap. iv de arenæ generibus: *Recentes autem fossitæ cum in structuris tantas habeant virtutes, hæc in tectoriis ideo non sunt utiles, quod pinguitudini ejus calx palea commixta propter vehementiam non potest sine rimis inarescere. Fluviatrica vero propter macritatem uti signinum liaculorum subactionibus in tectorio recipit soli-*

ditatem. Ita legendum, non *bacillorum*. Idem lib. vii. Id cum subactum fuerit, & bene fricatum, subtilius inducatur. Et paulo post: *sed & liaculorum subactionibus fundata soliditates, marmorisque candore firmo levigata*. Et sub finem capitis: *cum sunt crebris politionibus subacta, non modo sunt nitentia, sed etiam imagines expressas aspicientibus ex eo opere remittunt*. Hoc dicebant & *liare*, quod est proprie *λειάνειν*, polire, levigare. Hinc *liare* cisternam tectorio polire apud Tertullianum. Et *livum* parietis apud Jurisconsultum pro tectorio, τὸ λείον, ut olim docuimus rescribendum pro *livum*. Glossæ: *λίον πῶς, polio*. Uno verbo *lio*, hoc est, *λειῶ*. Arena igitur cum

calce, hoc est, *calx arenata*, vel *arenatum* non in tectoriis tantum locum habuit, sed etiam in structuris ad ligandos inter se lapides, atque, ut loquitur Plinius, ferruminandos. Hoc verbo proprie significatur ἡ σιδήρεος ἰσχύσις, sed & quælibet. Quod hodie dicimus *solidare* de his quæ invicem conglutinantur & ferruminantur, id verbi etiam olim hoc sensu usurpatum supra docuimus. *Solidati parietes tectorio* passim leguntur apud Vitruvium: quod est munire, loricare, tegere. Nam & inde *tectores* dicti quod parietes tegerent ac solidarent.

Apud eundem Vitruvium lib. vii. i *lorica ex calce & arena*. Hinc etiam *solidare* pro *farcire* lacunas tectoriorum, & similium rerum. Quod & *malthare* dixerunt. Agellius lib. i. cap. iiii: *minimæque illa labes & quasi lacuna fama, munimentis partarum amico utilitatem solidatur*. Ita rescribendus ille locus ex optimo codice regio, quod non viderunt tot egregii illi correctores, qui totum vitæ suæ tempus in Agellio emendando contrivere. Plinius vice calcis bitumine ferruminatos tradit muros Babylonis. Herodotus vero bitumen vice luti fuisse dicit in muris faciendis prima Musa: *ἐλκυσάντες δὲ πλίνθας ἰκανὰς, ὥπλησαν αὐταῖς ἐν καμίνοις: μὲν δὲ τέλμα π*

χρεόμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, ἢ ἀσφ. τῶν ἰσοδόμων πλίνθων περὶ τοὺς καλὰ μὲν δασυβάζοντες, εἰδείμαντο περὶ τῆς τάφου τῆς χείλεα, δόπερ δὲ αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὴν τρόπον. Sic cum locum emendamus. *τέλμα* est lutum. Pro calce & arena multi utebantur luto subactō & paleis mixto in parietum instructura. Ideo vicem luti bitumine fartos Babylonis muros tradit Herodotus. Palladius: *quibus copia suppetit, macerias luto & lapide excitant*. Plerique sine luto congesta in ordinem saxa componunt. Petronius:

Et paries circa palea satius inani

Fortuitoque luto clausos munibat agrestes.

Qui versus ita legendi sunt & exponendi. Quod enim de cespicio pariete accipiunt, & de clavo annali strenue nugantur. Festi abbreviator: *Aceratum lutum, & paleis mixtum*. De hoc luto intelligit. Proprie autem loquutus est Petronius *parietem luto satiatum* & *palea* dicendo, qui fartus erat luto. Vitruvius lib. ii. cap. vii. *Utrique autem ex minutissimis sunt instruenda, ubi materia ex calce & arena crebriter parietes satiati diutius contineantur*. Ita & luto satiabantur. Fiebant & craticii parietes, qui luto inducebantur: Idem Vitruvius lib. vii. cap. iiii. *Cum paries totus luto inquinatus fuerit, tunc in eo opere canna clavus muscarius perpetua figantur, deinde iterum luto inducto si priores transversariis ordinibus fixa sunt, secundæ erectis figantur*. De craticii parietibus loquitur, quibus luto inductis cannarum duplex ordo adfigebatur, ut tectorium superinductum firmiter adhæresceret. In muris Babylonis inter singulos ordines laterum texta cannarum stipata erant & bitumine adglutinata. Ita enim corrigenda & intelligenda verba Herodoti superius allata: *ἢ ἀσφ. τῶν ἰσοδόμων πλίνθων περὶ τοὺς καλὰ μὲν δασυβάζοντες*. Et inter ordinariam laterum structuram texta cannarum stipantes. Potest etiam legi: *ἢ ἀσφ. τῶν ἰσοδόμων πλίνθων*. Inter singulas lateris structuras. Quod ad sensum recte sic habet. *Ταρεῖς καλὰ μὲν* perperam interpretantur *summitates arundinum*. Nec rectius alii viri docti, qui exponunt *areolas arundinum, super quibus lateres siccabantur*. Quod est absurdissimum. Certe *περὶ* etiam vocabantur viminea texta, vel harundineæ cratices, super quibus siccabantur casei. Sed hoc loco *ταρεῖς καλὰ μὲν* simpliciter accipiendi de textis cannicis, quæ singulis laterum ordinibus interposita erant, & bitumine oblita ad continendam structuram. Hesychius: *ταρεῖς καλὰ μὲν, πλέγμα καλὰ μὲν*. Ridiculi igitur veteres illi grammatici, qui *ταρεῖς καλὰ μὲν* apud Herodo-

tum

tum exponebant de cratibus quibus impositi lateres
 ficcabantur. Suidas: Ταρσὶ καλὰ μὲν παρ' Ἡροδότῳ ἡ
 περὶ αὐτῶν ἐξήρανον τὴν πλίνθον. Ubi etiam ridiculum
 mendum, περὶ αὐτῶν pro περὶ αὐτῶν legitur. Unde areolas
 harundineas expiscati sunt viri docti. περὶ αὐτῶν est area.
 Sed περὶ αὐτῶν est craticium textum, super quo ficus &
 casei ficcari solebant, ἀπὸ δὲ περὶ αὐτῶν, quod est areface-
 re. Hefychius: περὶ αὐτῶν, ἡ τῶν σὺγκων φύκτεα πᾶσι τὸ περ-
 αίνειν, ἢ τὸν τύπον ἐνθα ξηραίνουσιν αὐτά. Pollux: περὶ αὐτῶν ἡ
 μόνον τὸ ἀθροισμα τῶν σὺγκων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν καλὰ μὲν πλέγμα, ἐφ'
 ὃ φύκεται. Et alibi, τὸ ἐπὶ τῇ φύξει τῶν σὺγκων πλέγμα περ-
 αίνει. Fructus, qui ficcabantur expositi folibus super
 crate aut vimineo texto, περσάνεσθαι proprie dicebant,
 ut ficus, uvas & alia. Eratosthenes τὰρσιν urbem inde
 nominatam tradidit quasi περσάνειν, τὸ ξηρότερον τῶν κερπῶν
 χλωρῶν, ὅτι φθειρομήλων ἐν τῇ περσάνειν τῶν περσάνων χλωρῶν
 συναγαγόντες περσάνειν, καὶ εἰς τὸν χειμῶνα ἀποθέειν τὴν περσάνειν.
 Ita legenda Eratosthenis verba apud Stephanum. La-
 teres quoque super cratibus ad solem ficcabantur, sed
 illi tantum, quos crudos dixere. At lateres, quibus stru-
 cti muri Babylonis igne cocti erant: & jam præcessit
 de eorum coctura πλίνθος ὀπίσθην. Ubi cocti sunt, ni-
 hil opus habent ficescere & arefieri. Differentiam cru-
 di & aridi lateris illiusque qui coctus erat paulo post ex-
 ponemus. τὰρσιν illos καλὰ μὲν apud Herodotum inter-
 positos constat lateribus in muri structura. Quod osten-
 dit verbum ἀρσάνειν. Id enim significat proprie sti-
 pam, sive σπείρω interponere, ut in vasis componendis
 fictilibus solebant, ne frangeretur. Hefychius: σπείρω, σπεί-
 ρω, σπείρω. Diximus supra quid esset σπείρω, stipa nempe,
 quæ amphoris interponebatur. Ea ut plurimum ex scir-
 po, vel papyro, quem Græci φλεὼν vel φλέν appellant,
 quemque adeo σπείρω propterea quidem appellarunt.
 Apfyrus cap. cccxi plane σπείρω & φλεὼν idem facit,
 saltem σπείρω ex phleo fieri indicat: Σπείρω ἐστὶν ἡ φλεὼς,
 ἡ χλωρὴν εἰς τὴν σπείρω εἰσάγουσιν τὴν πλίνθον καὶ τὴν περσάνειν
 εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὴν καὶ λεῖωσιν. At σπείρω etiam spinae genus, quæ
 φλεὼς dicebatur, vel ἰπποφλεὼς, longe à phleo diversa. Plu-
 tarchus in Theseo pro spina posuit: εἰς τὸν πόντον ἔχοντα σπείρω
 τὴν πλίνθον καὶ ἀσπίδα. Et paulo post: καὶ ἰατρὶς πείρω
 κατέστη, μήτε ἀκάνθην ἀσπίδα, μήτε σπείρω καίειν. Theo-
 phrastus quoque multis locis φλεὼν appellatam à quibus-
 dam σπείρω asserit. Sic dicta videtur, quod ea in acer-
 vum composita fullones vestimenta pectebant. Nam
 σπείρω est σπείρω. Suidas: τὸ πείρω οἱ κναφεῖς ἀκάνθων σπείρω
 σπείρωσιν τὴν ἰμάτιον ἐναπλόν: ὃ δὲ σπείρω ἐλέγχετο κναφῶ.
 Vocabatur & σπείρω. Unde & spina illa, quæ talem
 usum fullonibus præbebat, hoc nomen invenit. Ἰσο-
 δομοὶ πλίνθοι, qui in ordine compositæ structuræ eam
 faciebant quam Latini dixere ordinariam. Juvenalis
 scholiastes: Babylonem significat Persarum civitatem,
 quam condidit Semiramis Nini uxor, & coctili latere mu-
 nit, quem hodie dicimus ordinarium lapidem. Atqui la-
 ter non est lapis. Sed ordinaria structura etiam late-
 ricia, quæ non acervatim, sed ordine structa est. Fie-
 bat & ex filicibus, quos ordinarios vocat Vitruvius lib.
 ii. cap. viii. Ex rubro saxo quadrato aut ex testa, aut ex
 filicibus ordinariis struat bipedales parietes. Ubi filices or-
 dinarios vocat, qui in pariete positi sunt ordine, non
 temere congesti. Idem paulo post: ita enim non acervatim,
 sed ordine structum opus poterit esse sempiternum. Palla-
 dius de maceris horti: plerique sine luto congesta in ordi-
 nem saxa componunt. Talis latericia structura. Vitru-
 vius ibidem: Itaque non est contemnenda Græcorum stru-
 ctura: non enim utuntur è molli cemento polita, sed quum
 discesserunt à quadrato, ponunt de filice seu de lapide duro
 ordinariam, & ita uti latericia struentes alligant eorum al-
 ternis coriis coagmenta. Ergo latericia structura proprie
 ordinaria, ad ejus exemplum & ex filice vel lapide du-
 ro fiebat, quem lapidem ordinarium dixere, diversum
 utique à latere cocto. Plinius lib. xxxvi. cap. xxi. Græci è
 lapide duro, vel filice æquato construunt veluti la-
 tericos parietes, quum ita fecerint, isodomum vocant ge-
 nus structure. At pseudisodomum vocabant, quum inæ-
 quali crassitudine structi erant. Addit Plinius: tertium
 est empledon tantummodo frontibus politis. Hæc omnia ex
 Vitruvio sumpsit. Non omnes sciunt, cur ἐμπλεκτὴν
 Græce dictum sit hoc genus ordinariæ structuræ, quod
 frontes tantum politos haberet. Ἐμπλεκτὴν proprium

A verbum mulierum, quæ capillos in fronte comunt. Et
 quia in superficie tantum ornati & implexi habentur,
 hinc ἐμπλεκτὴν vocarunt genus structuræ frontibus
 tantum politis. Artemidorus: πλεῖν ἐμπλεκτὴν καὶ ἐμ-
 πλέκεσθαι. Item: ἐμπλέκεσθαι ἢ γυναῖξιν μόναις συμφέρες,
 καὶ ἀνδρῶν ἐθῶς ἔχει. Suidas: ἡμιώτεια, ἐμπλέκτεια,
 ἡ κοσμεῖται τὰς γυναῖκας. Ordine compositam structuram
 five ex filice, five ex latere cocto fieret, Græcia recen-
 tior ἐξάκρητον appellavit. Quæ vox hæcenus viris do-
 ctis minime intellecta est. Mentio ἐξάκρητον πείρω apud
 Harmenopolium lib. ii. πλεῖν κοσμοδοχεῖν. Et de late-
 ricio pariete accipiendus: καὶ ὅπως οἰκοδομεῖν τὸν τοῖχον,
 ἐξάκρητον μάλιστα καὶ ἐκ ἐλαττονα τὸ πάχος πείρω ἐνός. Et
 capite sequenti: τοῖχον ἐξάκρητον, ὃ τὸ πάχος ἐκ ἐλαττο-
 νος καὶ διμοῖρα. Latericia hoc nomine appellata te-
 stabitur vetus auctor apud Suidam de Semiramide: ἡ
 αὐτὴ ἐκδοῖσεν τὸν ποταμὸν, καὶ ἐν τῇ τοῖς κοίτης κτίσει πα-
 λαίαν ἐπὶ ὑψωμάτων ἐξάκρητον ἡσφαλωμένων, αὐτὴ ἀπέ-
 λυσεν εἰς τὴν κοίτην. Fluminis alveum κοίτην vocat.
 At ὑψώματα ἐξάκρητα ἡσφαλωμένα sunt, quæ aliis di-
 cuntur ἐξ ὀπίτης πλίνθος καὶ ἀσφάλτε πεποιημένα, ex latere
 cocto & bitumine structa. Achmetis onirocritici in-
 terpres cap. cxlv. Ἐἰ δὲ τὸ κτίσμα ἀπὸ βησάλου, ἐξάκρητος
 ὀρίσθαι καὶ ἐπὶ χερσὶν καὶ δέξιν, ἀλλὰ μετὰ κόπην, ἀπὸ τῶν
 ἐν τῇ πυρὸς τῶν ὀλῶν ὀπτησιν. Si structura ex latere cocto
 fuerit in ordinem composito. Βήσαλον Græcis recentio-
 ribus est later coctus. Ex Latino bessale. Qui enim
 bessales lateres fierent, absolute dicti bessales, & later-
 cula bessalia. Græcis βήσαλα. Ut ἴσκα pro inficia: &
 Σάλσινα pro Salcia. Bessalium laterum mentio apud
 Vitruvium, qui octo uncias habent longitudinis. Ubi
 scripti libri legunt bessales cum uno S. Sic Græcis βήσα-
 λα. Aliter tamen scribit de forma & magnitudine la-
 terum, quibus in structuris parietum urebantur lib. ii.
 cap. xii. Fiunt autem laterum genera tria: unum quod Gra-
 ce didoron appellatur, id est, quo nostri utuntur, longum pe-
 de, latum semipede. Hæc vitio non vacant, quod tamen
 vitium etiam in Plinii scripta transportarunt, qui
 totum hunc Vitruvii locum de lateribus exscripsit lib.
 xxxv. cap. xiiii. Doron Vitruvio palmus est, pal-
 mus autem eidem digitorum quatuor. Quomodo igitur
 didoron ille later dici posset, qui pedem longitudi-
 nis haberet, quum pes sit sedecim digitorum? Apud
 Plinium legitur: Genera eorum tria, didoron quo utimur,
 longum sesquipede, latum pede. Hæc etiam mensura tan-
 to minus convenit cum didori significatione, quæ
 octo tantum pedes colligit. Quæ scriptura tamen in
 omnibus antiquis Vitruvii codicibus reperitur. Men-
 dum igitur in dictione didoron. Philander lichenum
 in antiquis Vitruviis fuisse notat. Ego in omnibus &
 præcipue in antiquissimo regio scriptum offendi Ly-
 dium, & Lidium. Nec aliter habet Plinii verus lectio:
 Lydion, quo utimur, longum sesquipede. Non ab ullo men-
 suræ nomine appellatus hic later videtur, sed à Lydia
 populis. Alias legerem pechynum, vel pechyaon, πηχυνάον,
 quæ mensura est sesquipedis. Sed mensuræ nomine
 hunc laterem non designari illud indicio est, quod
 explicatur ejus magnitudo. Quod in sequentibus
 aliis duobus generibus non fit, quæ mensuræ suæ
 nomen præferunt: Ceteris duobus Græcorum ædificia
 struuntur, ex his unum pentadoron, alterum tetradoron
 dicitur. Nec aliter Plinius. Satis habuerunt dicere δι-
 ὄρον Græce significare palmum, quo dicto & mensura
 intelligitur. Ceterum lateres illi, de quibus ibi loquun-
 tur Vitruvius & Plinius, crudi erant non cocti. Quod
 & Plinius eo capite disertim monuit: Illini quidem cra-
 tes parietum luto & lateribus crudis extrui quis ignorat?
 Deinde subjicit ex Vitruvio ducendorum hujusmo-
 di laterum modum, & ex quo genere terræ ducen-
 di sint, rum de eorum modulo, & magnitudine,
 quæ ædificiis idonea esset, publicis privatisque. La-
 teres igitur illi crudi, quibus ædificia vulgo strue-
 bantur tam apud Græcos quam Romanos. At ex
 cocto latere structi Babylonis muri. Græci quoque
 inter ὀμλῶ πλίνθον, & ὀπτῶ distinguunt. Sed & ab-
 solute πλίνθον quum nominant, de latere crudo intel-
 ligunt. Solent quippe ὀπτῶ addere, quando coctum
 laterem designare volunt. Strabo lib. xiiii tradit
 in Pitane Æolica τὰς πλίνθους ὀπταλῶσιν ἐν τοῖς ὄδοις.

De lateribus coctis perperam accipiunt. Tales etiam in Iberia lateres, qui in aqua fluitant: ἐν Ἰβηρίᾳ ὅ φησὶν ἰδεῖν Πισιδῶν τε ἐκλίνου γῆς ἀργιλλώδους, ἢ τὰ δρυμνίσματα ἐκμάττειν πλῆθος πυγνυμίας καὶ θηπυλέους. Ex terra argillacea fictos esse hos lateres tantum dicit, non etiam coctos. De crudis lateribus accipiendum esse testis est Plinius lib. xxxv. cap. xiv. *Pitana in Asia, & in ulterioris Hispania civitatibus Massia & Calento fiunt lateres, qui siccati non merguntur in aqua.* Dicit siccatos, non coctos. Et hæc differentia inter coctos, & crudos lateres fuit, quod illi igne coquebantur, isti siccabantur ad solem. Ut minimum toto biennio expositos soli eos habere solebant, ut siccescerent. Recentius ductos non probabant. Vitruvius capite quo supra: *maxime autem utiliores erunt, si ante biennium fuerint ducti: namque non ante possunt siccescere.* Itaque quum recentes & non aridi sunt structi tectorio inducto rigideque obsoletati, permanente eo ipsi sidentes non possunt eandem altitudinem qua est tectorium tenere, contractioneque moti non adhaerent cum eo, sed ab conjunctione ejus disparantur. Ita legendus hic locus. Nam passim solidatos tectorio parietes apud eum legere est. Ideo Uticenses eo tantum latere, qui ante quinquennium ductus esset, in structuris utebantur. Plinius: *adificiis non nisi bimos probant.* Non sana videtur loquutio, bimos lateres dici, qui ante biennium ducti sint. Præterea damnat eam verus codex qui legit: *singuntur optime vere, nam solstitio rimosi sunt, quos adificiis non idoneos probant.* Sed nec satis hoc sincerum. Probantur idonei, aut improbantur non idonei. Vix autem Latinum, quos non idoneos probant. Forte scribendum: *quos a biennio probant, id est, post biennium ductos.* Vel etiam: *quos non nisi a biennio probant.* Vitruvius: *maxime autem utiliores erunt, si ante biennium fuerint ducti.* Namque non ante possunt penitus siccescere. Πλινθεκεῖν dicunt Græci, a quibus Latini lateres ducere. Pollux: *πλινθοί, πλινθεργός, πλινθελέος, πλινθελεῖν.* Herodotus: *ἐλκύναντες ὅ πλινθες ἰκανώς, ὥπλισαν αὐτοὺς ἐν καμύνοισι.* Quum duxissent laterum quod satis esset, eos in fornacibus coxere. Dicebant & *πλάττειν πλινθες*, Plinius lateres fingere. Sequitur apud eundem: *quin & intritam ipsam eorum, priusquam fingantur macerari oportet.* Scio quid sit intrita absolute dicta. Sed heic locum non habet. Recte vetus: *quin & intritam terram ipsam eorum.* Materiam intelligit, ex qua lateres finguntur, intritam & subactam. *Intrita terra*, ut intritus panis, intritus cibus. Alias *intritam* pro arenato etiam usurparunt, vel luto acerato, quod *mortarium* vocamus. Ex eadem materia fiebant lateres crudi. Nam & paleam cum luto in his fingendis miscebant, atque ita eos arefieri ad solem sinebant. Vitruvius: *paleaque qua in his ponuntur, non cohaerescunt propter asperitatem.* Ideo eos non ducendos præcipiunt ex arenoso, aut calculoso, aut fabuloso genere, sed ex cretosa terra, aut rubrica, vel argilla. In his quæ coquebantur, secus obtinebat. Locum Plinii quem superius adduximus, vitiosum esse omisimus admonere, ubi loquitur de lateribus Pitanae Asianæ in aqua fluitantibus. *Pitana in Asia & in ulterioris Hispania civitatibus Massia & Calento.* Massiam in ulteriore Hispania invenio nullam, quam nec agnoscunt veteres libri Pliniani, qui sic habent: *Pitane in Asia & in ulteriore Hispania civitatibus Maxilia & Calento.* Omnino legendum, *Maxilia*. Ptolemæo Μαξίλια. Hic locus ita excuditur apud Vitruvium, unde Plinius accepit: *Est autem in Hispania ulteriore Calentum & in Galliis Massilia, in Asia Pitane, ubi lateres quum sunt ducti & arefacti, projecti natant in aqua.* Ita ediderunt correctores pro lectione scripta quæ sic concipitur: *Est autem in ulteriore Hispania civitas Maxima, & in Galliis.* Et in *sania Itane*. Ubi *Maxima* pro *Maxilia* vitiose scriptum est. At sub illo in Galliis latet fortasse nomen illius urbis Hispanicæ, quam Plinii libri vocant *Calentum*: quam urbem non reperio in Hispania ulteriore. Plinius *Callet* in ea provincia recenset: *Stipendiaria Callet Gallicula.* Sed mirum unicam tantum civitatem Hispaniæ ulterioris nominari Vitruvio *Maxiliam*, in qua lateres natant, a Plinio duas poni, *Maxiliam & Callentum*? Eum tamen certum est locum illum sumplisse ex Vitruvio mutuum. An legendum in Vitruvio & in *Callais*, vel in *Gallais*. Ut *Καλαῖς* populos ulterioris

A Hispaniæ intelligat, qui & *Καλαῖς*. Sic sæpe *Gallicia* in libris pro *Callacia* reperitur. Viderint hæc alii. Lateres igitur sic proprie appellati veteribus, quibus ædificia struebant, crudi erant, & ad solem arefacti. Coctos etiam adhibebant, quos *testaceos* vocat Vitruvius, ut quum Babylonios muros *testaceo latere* structos memorat lib. viii. cap. iii, hoc est, ὅπῃ πλινθῶ. Græci *κέρραμον* vocant, qui semper coquebatur. Nam & domus eo tegebantur: unde & tectum *κέρραμον*. Differentia tamen crudi & cocti lateris nominatim etiam notatur in scriptis veterum. Varro lib. i. cap. xiiii. de RR. *Quod sunt è lapide, ut in agro Tusculano: quod è lateribus coctilibus, ut in agro Gallico: quod è lateribus crudis, ut in agro Sabino.* Vitruvius lib. i. cap. v. *Sed ubi sunt saxa quadrata, sive silex, sive camentum, aut coctus later, sive crudus, his erit utendum.* Parietes autem latericii ἐγχωρήγῃ Græcis recentioribus, quod in ordinem composita esset structura, ἐν χώρῃ scilicet fitis omnibus lateribus. Constantinus tamen structuram latericiam ab ἐγχωρήγῃ separat cap. xxix. *Ὅτι τὸ πῆχῳ ὃ ποιεῖται καὶ σπῆ δὸν βησιλῶν ἐστὶν ἐκπεριμῆος, ὅτε δὸν ἐγχωρήγῃ, αἰδ' δὸν λίθων πετραπέδικον.* Ubi ἐγχωρήγῃ videtur appellare lapidem, vel silicem ordinarium, ut vocatur Vitruvio & veteri Juvenalis interpreti, qui laterem coctum cum lapide ordinario confundit, quod etiam ex latere fieret ordinaria structura, id est, ἐγχωρήγῃ. Achmetis interpres: *κλίμα δὸν βησιλῆς ἐγχωρήγῃς.* Tria hæc vulgatissima structurarum genera apud Græcos latericia ἢ δὸν βησιλῆς. Ordinaria similis latericiæ, sed ex lapide duro vel filice, quam ἐγχωρήγῃ vocat Constantinus. Tertia ex saxo quadrato, quam πετραπέδικον λίθον idem appellat. Quodcumque sit, ordinaria dicebantur τὰ ἐγχωρήγῃ, sive ex latere, sive ex filice structa essent. Vitruvius: *sed quum discesserunt è quadrato, ponunt de filice seu de lapide duro ordinaria, & ita uti latericia struentes alligant eorum alternis choris coagmenta.* Ita legendum, non ordinariam. Nam sequitur: *alligant eorum alternis choris coagmenta.* Ubi ordinaria sunt ἐγχωρήγῃ, ædificia ordine structa. In melioribus ac vetustioribus libris inveni scriptum ἐγχωρήγῃ, non ἐχώρηγῃ. Nec dubito esse verius illud. *Ἐχώρηγῃ* structura, quod ἐν χώρῃ τίθει posita sit. Nam *χώρος* ordinabatur vulgo *τῆ ζυγὸν ἢ σοῖχον*. Hinc *χώρος* pro ordine. Herodes in monumento Regillæ:

καὶ χώρος ἡμετέρων ἢ ἐλαίηντες ἀρῶρεσι.

Ordinem vitium sic vocat. Vitruvius quoque choros dixit pro ordinibus lib. ii. cap. iii de latericiis ædificiis loquens: *Ergo ex utraque parte ad lineam quum struuntur, alternis choris parietes alligantur.* Ita plane legitur in vetustissimo codice regio, non, ut vulgo habetur, *coriis*. Paulo ante vocavit ordines his verbis, quæ sic emendamus: *sunt autem cum his lateribus semilateria, qua cum struuntur una parte è lateribus ordines, altera semilateriis ponuntur.* Ἡμιπλινθίων vocat semilaterium. Atque ita vetus codex exhibet. Ut striga, semistrigium apud Hyginum, sic later, & semilaterium. Eo autem loco *corium* non potest hære, quod crustam & superficiem significat, non ordinem positorum laterum. Ut eodem ipso capite laterum *corium* dixit pro superficie: *qui quum per solstitium parantur, ideo vitiosi sunt, quod summum corium sol acriter, quum percoquit, efficit ut videantur aridi.* Idem coria quoque pro crustis & inductionibus tectoriorum posuit lib. vii. cap. iii. *Quum ab arena præter trullificationem non minus tribus coriis fuerit deformatum.* Nos vulgo *inducta* dicimus & *culcas*. Cato *corium* sic usurpavit de R. R. pro pavimenti crusta: de calce arenato primum *corium* facito, id pilis subigito, idem alterum *corium* facito. Quæ significatio corii non potest locum habere in laterum, vel lapidum ordinibus quibus paries struitur. Nam ibi *corium* crusta est, hic ordo laterum vel lapidum in structuris ordinariis aliud esse debet. Ergo choros dicitur, vel *chorium*. In veteri codice apud Vitruvium lib. ii. cap. viii. *Sed nostri celeritati studentes, erectos choros locantes, frontibus serviunt, id est, ordines lapidum.* Et paulo post: *Græci vero non ita, sed plana collocantes, & longitudo chororum alternis coagmentis in crassitudinem instruunt, non media farciunt, sed è suis frontibus perpetuum & in*

nam crassitudinem parietem consolidant. Ita ibi scribendum ex veteri libro, non coriorum. Eodem capite coria vocat, sed choria sunt, χορὰς, χορῶν. Isodomum dicitur, cum omnia choria aqua crassitudine fuerint structa. Sic vocat ordines lapidum qui aequali crassitudine sunt in structura isodomo. Plinius aequato lapide vel silice constructum dicit. Idem Vitruvius pseudisodomum fieri ait, quum impares & inaequales chorum ordines diriguntur. Plinius, quum inaequali crassitudine structi sunt parietes. Hinc ἐξορχον opus Græcis, quod ad instar chori ordines habet lapidum compositos. Nam & chori sunt ordines laterum. Græci quoque σύνομον λίθον dicunt, qui aequali ordine in structuris ponitur. Σύνομος aequalis & parem significat.

Orbs est sexaginta milium circuitu patens. Ita & Plinius: Herodotus de ambitu Babylonis: ἔτι τὰ δαίον τῆς πόλεως τῆς πόλεως γίνονται συνάπαιτες ὀγδοήκοντα ἢ περὶ χίλιαι. Plus est in calculo Herodoti triginta stadiis. Nam sexaginta milia passuum efficiunt tantum quadringenta, & quinquaginta stadia. Sic quatuor milibus passuum minus dixit Plinius, quem tamen certum est hoc loco Herodotum sequi. Sed summulam illam excurrentem insuper habuit, ut rotundaretur numerus. At Diodorus Siculus circuitum Babylonis τετρακισίων ἐξήκοντα καὶ πέντε σταδίων fuisse dicit, quæ summa quadraginta & octo milia passuum colligit, & præterea quinque stadia.

Pag. 62. G. Quorum altitudo ducentos pedes obtinet. Ita vetustiores. In aliis: detinet. Quod verbi hoc sensu saepe usurpat noster. Plinius: sexaginta milia passuum amplexa muri ducentos pedes altis, quinquagenos latis. Herodotus vero unde accepit cubitos ponit, non pedes: ἢ πῆχους πενήκοντα μὴ πηχέων βασιλείων τὸ ὄρυγρον, ἢ δικοσίων πηχέων. Accepisse tamen ab Herodoto illud fidem facit quod adiecit idem: in singulos pedes ternis digitis mensura ampliore quam nostra. Hoc de cubito ibidem tradit Herodotus: ὁ δὲ βασιλεὺς πῆχους μετρίαι ἐστὶ πῆχους μέζων τεταρτάκτοις. Regius cubitus communi cubito amplior est tribus digitis. De pede idem scribit Plinius. Magna differentia est. Si pes regius communi pede auctior est digitis tribus, cubitus quoque regius duobus his pedibus regis constans sex pedes amplius in spatio suo habebit quam vulgaris. Quod si cubitum illum sesquipedem facis, quatuor pedum & semissis amplior illi fuerit mensura, quam usitato cubito. In altitudine ac latitudine Babylonici muri definienda Herodoti sententiam sequi Plinius omnino videtur. Nam & ambitum urbis ex eodem auctore dimensus est, quum alii auctores multo minorem statuunt. Ecce aliud animadvertendum. Posteriores Herodoto scriptores Babylonis murum altum esse quinquagenos cubitos tradiderunt. Diodorus: πῆχους κατεσθιάσθαι τὸ μὲν ὄρυγρον, ὡς μὲν κτησίας φησὶ πενήκοντα ὀργυίων, ὡς δ' ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἐξαΐσαν, πηχέων πενήκοντα. Herodotus tot cubitum latitudinem esse vult, quot isti altitudini tribuunt. Si vero cubitum duum pedum facias longitudinis, ut multi auctores sunt, altitudo muri Babyloniac urbis ducentorum pedum fuerit, quot Plinius numerat. Sic recentiores potius sequutus est, quam Herodotum. Immo & hunc & illos. Ex utriusque cinnu fecit. Pedes pro cubitis computavit ex sententia recentiorum. At quod de cubitis dixit Herodotus, hoc ad pedum mensuram transtulit. Hoc illi in omnibus sollemne est. Solet eandem narrationem ex variis auctoribus contexere, & plerumque pugnantia componere ac miscere. Nunc videamus an subsistere possint quæ scribit Plinius de pede Babylonio tribus digitis maiore quam est Romanus. Nam, ut dixi, Herodotus cubitum Babylonium, non pedem, tribus digitis ampliore tradit & μετρίαι. Vocat μετρίαι πηχέων communem & in Græcia usitatum & in Asia. Etenim ille ex Ionia fuit. Cubitus pede & semipede constabat. Cubitus Babylonius, sive regius tribus digitis amplior fuit quam communis Græcus, & Asiaticus. Ergo pedem Babylonium & regium duobus digitis auctiore mensura fuisse oportet quam communem. Pes vulgo in Asia usitatus quatuor palmos, vel sedecim digitos habebat. Igitur Babylonius & regius decem &

octo digitorum fuerit. Pes quo communiter Asiatici & Græci utebantur, digitorum erat sexdecim, & Philetarius dicebatur à Philetæro rege Eumenis & Attali patre. Hero: ὁ πῆς ὁ μὲν βασιλικὸς, ἢ Φιλεταίριος λεγόμενος ἔχει πάλαιους δ', δακτύλους ια. Si pes Romanus totidem digitos habuit, ut passim video ab auctoribus sedecim digitos illi tribui, tum Babylonius pes decem & novem digitorum fuerit, non decem & octo ut modo colligebamus ex Herodoto. Quæ tamen verâ collectio est. Ergo heic ratio fugit Plinium. Pes Italicus ab Herone traditur tredecim digitorum ac trientis esse: ὁ δὲ Ἰταλικὸς πῆς δακτύλους ἔχει τρεῖς ἢ δέκα καὶ τέσσαρες. Pes itaque regius Philetarius duobus digitis ac besse major erat. An igitur per pedem nostrum intelligit Italicum Plinius, quem tribus digitis minorem fuisse velit pede Babylonio, vel regio, qui digitos sedecim habuit, ut eundem agnoscamus esse pedem Babylonium regium cum Philetario regio. Ne hoc quidem procedit. Nec enim tribus digitis integris pes Philetarius pedem Italicum superat, sed duobus tantum cum besse. Sed posset videri hoc discrimen neglexisse Plinius, nisi alia intercederent. Scriptores omnes Romani pedem suum mensuralem in duodecim uncias dividunt, quarum singulæ digitum habent & trientem. Sic sedecim quoque digitis constat pes Romanus haud secus ac Philetarius. Pes Romanus dicitur monetalis Hygino. Differt igitur ab Italico, qui tredecim tantum digitos habuit cum triente. Olim eundem putavi, sed errabam. Sic aliæ mensuræ Romanæ ab Italicis diversæ. De quo nos alibi. Minorem tamen fuisse liquet pedem Romanum Regio Philetario. Quæ fuerit utriusque differentia, sic potest colligi. Plinius lib. 11. cap. xx11, stadium Græcorum pedes Romanos sexcentos viginti quinque efficere prodit: Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. At Philetarii pedes, sive regii in stadio sexcenti modo computantur. Hero in Isagoge: τὸ δαίον ἔχει πόδας Φιλεταίριους χ. Ceteri omnes Græci scriptores stadium sexcentum pedum esse definiunt. Sic vigesima quarta parte maior erat pes Græcus & Philetarius Romano, sive monetali. Hæc est semuncia. Hyginus de Limitibus scribit Ptolemaicum pedem habere mensuram monetalis pedis & semunciae: Præterea pes eorum qui Ptolemaicus appellatur, habet monetalem pedem & semunciam. Idem igitur spatium ac modus Philetarii pedis & Ptolemaici. Utroque autem major Babylonius, cui prope par Drusianus in Germania, qui sescuncia superabat pedem monetalem. Drusianum porro excedebat Babylonius semuncia. Omnium minimus Italicus. Pedes Italicos septingentos & viginti continebat stadium. Diversus itaque Italicus a monetali, sive Romano. Hero: τὸ δαίον ἔχει πόδας Φιλεταίριους μὴ χ: Ἰταλικὸς δὲ ψ κ. Quocunque itaque se vertat Plinius, vix fugere poterit quicquid ratio fugerit, dum pedem Babylonium tribus digitis ampliore esse voluit pede Romano. Non longe tamen abit. Pes regius Babyloniac Herodoto auctore anteibat communem Asianum duobus digitis. Asianus ille, qui idem cum Philetario, longior erat quam Romanus semuncia. Quare pedem Babylonium Romano ampliore fuisse necessum duobus digitis & besse. Tres digitos solidos ponit Plinius. Triente ergo digiti calculus ejus tantum improbus est. Notandum vero est apud Diodorum ex Ctesiae sententia tradi muri Babylonii altitudinem esse πενήκοντα ὀργυίων, ex recentiorum autem placito πενήκοντα πηχέων. Longum tamen utriusque mensuræ discrimen. Ὀργυιά quatuor est cubitum. Ctesias itaque cum Herodoto pariat in altitudine muri Babylonici modificanda. Nam quinquaginta ὀργυιαί Ctesiae ducenta sunt cubita Herodoti. Ctesias porro eodem ferme vixit quo Herodotus tempore. Diodorus: Κτησίας πῆς καθ' Ἡρόδοτον χρόνους ὑπέβηξε. In quibus verbis doctus interpretis inferiorem Herodoto Ctesiam constituit. Perperam hoc ille. Quid ergo sibi voluere recentiores scriptores, quos memorat Diodorus, quinquaginta cubitis eam altitudinem definisse, quam Herodotus & Ctesias ducentis metiuntur? An mentiuntur isti, quum illi veritatem certius explorarint? Optime hoc scire potuit Ctesias qui

tot annos in ea aula vixit. Vereor ne ὀργάνον apud Ctesiam illi νεώτεροι pro cubito acceperint. Latini ὀργάνον vertunt *ulnam*. Glossæ: ὀργάνον, *ulna*. Duplex ulnæ notio. Quidam cubitum esse ajunt. Glossæ: *ulna*, *πῆχυς*. Et tunc *ulna* ab ὠλένη. Quam vocem Græci quoque *πῆχυς* interpretantur. Alii ulnam exponunt *utriusque manus extensionem*. Ita Græci ὀργάνον suam modulantur: ὀργάνον ἢ ἀμφοτέρων χερῶν ἑκτασίς. Quam mensuram quatuor cubitis determinarunt, aut, quod idem est, sex pedibus. Hæc autem ratio est. Longissimi hominis communior longitudo sex pedes non excedit. Quantum autem modus à vertice ad calces patet, tantum esse constat inter longissimos digitos utriusque manus expansæ. Hæc extensio & expansio manuum Græce proprie dicitur ὀργάνον. Suidas: ὀργάνωμαρῖς, ἐκτετακτοῖς. Inde apud Ctesiam in Indicis homines ὀργάνωμαρῖς qui manus expandunt & extendunt ad aliquid amplectendum. De calamis Indicis: πῆχυς μὲν ὅσον δύο ἄνδρες περιωργωμένοι μόνον περιλάβοιεν. *Crassitudine autem, quam vix duo homines circum manibus expansis complecti queant.* Imperite vero faciunt, qui ὀργάνον *ulnam* Latine reddunt. Duas habet ulnas homo. Unde *ambabus in ulnis*. Ut duo brachia, & duo cubita utriusque ulnæ extensio ὀργάνον est. Ulna autem est cubitus. *Ulnam* tamen hodie dicimus quæ longe cubito major est. Cujus mensuræ pro locis modi sunt diversi. Nullibi tamen locorum tam parva est, ut cubitum reddat. Sed de his alibi. Non enim hoc agimus nunc.

Quam mensura nostra est altioribus. Ad oram optimi regii: *auetioribus*. Et sic in aliis quibusdam reperi. Qua voce & supra noster usus est pro amplioribus, & Florus alicubi, ut notamus alio loco.

Belus ibi Jovis templum. Belus hic Juppiter. Herodotus: Διὸς Βήλος ἱερόν χαλκὸς πύλον. Diodorus: ἐπὶ τῇ Διὸς ὀν καλῶσιν οἱ Βαβυλώνιοι Βήλον. Plinius: *Durat adhuc ibi Jovis Belus templum.* Alibi hunc Belum vocat *sacratissimum Africorum Deum*. Atque ita plerique. Saturnum esse alii volunt. Diximus supra. Quidam etiam Martem. Johannes Antiochenensis περὶ ἀστρολογίας his verbis, quæ valde notanda sunt: μὲν Νίνον ἐξασίλῳσε Ὁρέας, ὃν Ἀρεὰ ὠνόμασαν: ἡ δὲ σφοδρὰ δυνὸς καὶ πολεμικὸς, καὶ περισπύνησεν αὐτῷ Ἀσσύριοι ὡς θεῷ ὀνομάσαντες αὐτὸν Βήλον, ἥτοι Ἀρεὰ πολέμων θεόν. Atqui alii fere omnes Belum Nini patrem fuisse volunt, hic Nino successisse Ὁρέαν, qui & Belus, idemque Mars. Eadem ferme habet Suidas in voce, Ὁρέας, sed Βαάλ vocat quem Antiochenensis Βήλον. Ut hinc etiam constet idem esse nomen Βήλ & Βαάλ. Verba hæc sunt: τέτρω Ὁρέας περισπύνησεν οἱ Ἀσσύριοι ὡς θεῷ, καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν Βαάλ, ὃς ἐστὶ καὶ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν Ἀρεὰ, πολέμων ἐφορεῖ. Nino etiam successisse hunc Belum vult. Atqui alii fere omnes Belum Nini patrem tradunt. De altero igitur Nino id accipiendum. Apud alium ἀνέκδοτον de hoc Thura ita invenio scriptum: μὲν τῇ Νίνῳ ἐξασίλῳσεν Ἀσσυρίων Ὁρέας, ὃν ἵνα μετεκαλέσαστο ὁ τέτρω πάτερ Ζάμης, ὁ τῆς Ἡεγὸς ἀδελφὸς, εἰς τὸ ὄνομα δὲ πλανήτης ἀστέρος Ἀρεὰ. Ex Africano aut Eusebio hæc desumpta non dubito. Quod ex Hieronymo constat. Ζάμης ille Ninyas Nini filius & Semiramidis. Georgius Syncellus: Νινύας, ὁ καὶ Ζάμης. Hujus filius Ἀρεῖος. Hieronymo & veteri chronologo *Arius*. Hic est, quem Ἀρεὰ vocat Johannes & Ὁρέαν. Sed illud insigne de nomine Ὁρέας pro Marte, quem & in planetam Martis transcriptum dicit. Quod alibi non invenias. Rem tamen memorandam & notabilem continet. Ὁρέος, vel Ὁρέας Græcum vocabulum, & violentum impetiumque significat: idem nempe quod Ὁρέος. Hesychius: Ὁρέας, βατής. Dorotheus Sidonius poeta antiquissimus in astrologia Martis planetam sæpe Ὁρέαν vocat. Ut de finibus Arietis dodecatemorii:

Ὀκτώ τῇ Σπίλων τριῶν; Πυρρός δὲ πεντε, τὰς δὲ ὑπολειπόμεναις ἑλάχεν Φαίνων ἵσα Ὁρέα. Ubi Ὁρέος est Mars. Idem de Cancris dodecatemorio: Ἐπὶ δὲ τὰς περὶ τρεῖς ὀρίων μοίρας λάχε Ὁρέος, Ἐν τέτρω, μετέπειτα καὶ ἐξ ἑλάχεν ἡ Κυβέρεια. Ibi Ὁρέος iterum Ἀρης. Item de Piscibus, quos fines in eo signo possideant singuli planetæ: Δώδεκα τῇ περὶ τρεῖς μοίρας λάχε Κύπρις ἀπώσις, Δις τῇ δὲ Φαίθων, Σπίλων τρεῖς, ἔννεα Ὁρέος, τὰς δὲ ὑπολειπόμεναις δισὺς Φαίνων λάχε μοίρας.

A Alibi ἀπὸ πενταῶς extulit, & Ὁρέον Ἀρεῖν dixit, quem alii Ὁρέον appellant. De signo Geminorum:

τὰς δὲ ἵσας φαίθων, τριῶν παφίη λάχε πεντε, Ἐπὶ δὲ τὸν Ὁρέον Ἀρεῖν, ἐξ δὲ αὐτῶν μετέπειτα.

Et de finibus planetarum in Aquario:

Πέντε τῇ Ὁρέον Ἀρεῖν, πυμάτας τῇ Κρόνῳ λάχε πεντε. Sed quum substantive ponitur, Ὁρέας vel Ὁρέας melius diceretur. Suidas: Ὁρέας, ἕτος ἐξασίλῳσε μὲν Νίνον Ἀσσυρίων, ὃν μετεκαλέσασιν ὄνομα δὲ πλανήτης ἀστέρος Ἀρεὰ. Ita porro appellatum antiquis mathematicis Martis sidus. Testis est nota, qua hodie signatur ab astronomis planeta Martis, ♄. Hæc enim depravata modico flexu

B ab antiquiore, quæ sic pingebatur: . In quibusdam libris ita notatur, . In aliis ita: . In recentioribus Græcorum scriptis sic effictam reperi, . Inde facta vulgaris ♄. Eam clypeum Martis cum hasta representare falso persuasum video doctissimis mathematicis. In asterismo Martis nulla clypei forma, nulla hastæ conspicitur. In duodecim quidem signorum asterismis variæ μορφῶς confictæ sunt in cælo, quas etiam exprimere & effingere conati sunt in ipsis notis, quibus eorum figuras imitati sunt. Ut nota arietis ♈ caput arietinum representat. Nota tauri ♉ caput bubulum. Nota aquarii ♊ aquarum fusionem.

C Antiqui etiam chimæ auctores marinas aquas eodem hoc σημείῳ designabant. Ut in libro vetustissimo, quo ea signa explicantur, offendi hoc modo: θαλάσσια ὕδατα, ὁμβρεῖα ὕδατα, sss. Ad cetera quoque dodecatemoria significanda repertæ sunt notæ, quæ figuras eorum utcumque exprimerent, vel partem aliquam imaginis insigniorem referrent. Pro leone cauda leonis, id est, ἀλκυῖα exhibetur, quæ sic vulgo pingitur . Ut in veteribus Græcorum libris ita effingitur, . In aliis ita, . Cauda leonis est erecta & inflexa. Pro Virgine nescio quam hodie figuram delineant, quæ nihil habet quod referre possis ad ullam illius asterismi partem, aut περὶ ἀσπίδα. Sic enim eam fingunt . Scaliger alam esse virginis putat. Non video ego cur magis ala videri debeat quam aliud quidvis. Præterea ab antiqua figura Græca hanc notam fluxisse certum est, quæ nihil habet alæ simile. In libris quippe veterum mathematicorum ita effigatur . Quid sit, aut quid denotet nescio, nisi forte cornucopiæ dixeris esse monogramma.

D Nam si lineam super ducas cornu effigiem efficies hoc modo . Eam autem Virginem, quæ inter sidera est, Isidem alii, Cererem alii esse voluerunt, quæ plerumque pingitur cum cornu copiæ. Hyginus de Virginis signo: *Sed hanc alii fortunam, alii Cererem dixerunt* & hoc magis non convenit inter eos quod caput ejus nimium obscurum videtur. Avienus in paraphrasi Aratea:

Aut Pelusiaci magis es dea littoris Isis
Digna tori consors & cura latrantis Anubis.
Sen tu diva Ceres, sic nam tibi fragrat arista
Et cen Siriaco torretur spica calore
Protentata manu.

Ita hæc legenda. Intelligit spicam eam quam manu gestat maturam videri, & Siriaco calore tostam. Nam per dies caniculares matura præcipue messis. Germanicus:

F --- cui plena sinistra
Fulget spica manu, maturisque ardet aristas.
Idem prorsus voluit & Manilius his versibus, quos sic ex vestigiis veteris codicis emendo:

At quum per decimam confurgens torrida partem
Spica feret præ se squallentes corbis aristas.

G Spicam vocat stellam Virginis majorem, quæ torrida præ se fert squallentes corbis aristas. Eleganter ita appellat, quæ arefactæ sunt & maturæ, quales extant quum demetuntur, & in corbem messuariam congeruntur, qui mos fuit apud veteres. Hyginus spicas vocat, quasi plures spicas, non unam tantum Virgo manu gestit. De stellis Virginis: *quarum una que in dextra manu est, major & clarior, ea cum spicis esse dicitur.* Virgo in pictura apud Hyginum non fert olivam manu dextra, sed tres spicas. Anonymus: *Nonnulli autem eam esse Cererem, eo quod spicas teneat.* Pro spicis quidam videntur ei attribuisse copiam cornu, sicut Cereri, cujus figuram præfert nota illa quam superius posuimus. In veteribus anulis plerumque ad

ad designandam abundantiam tres spicae erectae & inter duo cornua Amaltheae implexae positae visuntur. In quibusdam videre est tres quoque spicas in messoria corbe cum aliis fructibus. Ipsi etiam spicae datae in simulacro. Apulejus lib. xi. *Dextra levaeque sulcis insurgentium viperarum cohibita, spicis etiam desuper cerealibus porrectis.* Virginem illam astrorum quidem Isidem esse arbitrati sunt. In Dactyliothea Goriæ in Sarda sculpta mulier conspicitur tres spicas manu dextra tenens, & cornu copiae sinistra. Ipsi gubernaculum datur. Saepè etiam Fortuna in nummis & anulis veteribus cum gubernaculo, & Cornucopiae fingitur. Quam Fortunam pro Virgine quidam in sidera retulerunt, ut Hyginus, Anonymus, & Avienus testantur. Hujus verus, quibus hoc dicit, ita legendi sunt:

--- seu quae pernicibus alis

*Nec sat certa gradum, viduataque vertice summo,
Fluxa pedum vertit vestigia, lubricum & avum
Sors agit, ut subitis obrepas mobile fatum
Temporibus.*

Hæc Fortuna ab aliis cæca, ab aliis sine capite pingebatur. Ideo dicit:

--- viduataque vertice summo.

Vetus Poëta:

*Fortunam insanam esse & cæcam & brutam perhibent
Philosophi.*

Saxoque instare in globoso prædicant volubili

Id quo saxum impulerit fors, eo cadere fortunam autem

*Cæcam ob eam rem esse iterant, quia nihil cernat quo
se se adplicet:*

*Insanam autem ajunt, quia atrox, incerta, instabilis-
que sit:*

*Brutam autem quia dignum atque indignum nequeat
internoscere.*

Sunt autem alii philosophi, qui contra Fortunam negant,

Id magis verisimile esse usus reapse experiundo edocet,

*Velut Orestes modo fuit rex, factus est mendicus modo,
Naufragio nempe: ergo id factum forte hand fortuna
oblit.*

Sic eos versus emendavimus ac digessimus. Eamdem Fortunam describit Avienus. Sed vix mihi persuaserim veteres hanc fortunam cæcam & instabilem in astra reposituisse pro Virgine illa beati & abundantis sæculi præfide, licet Anonymus scribat eam pro Fortuna quibusdam habitam, quod sine capite astris inferretur. Immo eam Fortunam pro Virgine substituisse videntur, quæ felicitatis & abundantiae habet significationem, quæque eadem cum Iside & Cerere, cui etiam Cornucopiae & gubernaculum tribuitur. Talis Fortuna principis & Fortuna Regia, Augusta, in nummis olim ac veteribus faxis exsculpta. Justitia quoque vel Æquitas cum libra & Cornucopiae pingi fingique solebat, ut in anulo apud Goriæum, & passim alibi. Virginem autem illam Astricam pro Justitia plerique habuerunt. Nullum igitur dubium quin hæc nota, qua veteres Græci effigiem ejus æmulari voluerunt, sit cornucopiae. Itaque Cornucopiae solo gestamine Virginem effinxerunt, ut sagittarum solo arcu. Græcis ita formatur. vel Arcus est sine chorda. Latinis ita Sagittam esse arcui applicatam interpretatur Scaliger. Sed hæc figura ab illa defluxit. Tauri caput Græci ad hunc modum adsimulant vel sic corrupta nonnihil hæc figura, quæ melius hoc modo fingeretur Sic ab initio olim factam fuisse prorsus certus sum. Antiqua etiam est sicut hodie pingi solet Ad hanc quippe faciem sculpta reperitur in veteri sigillo apud Goriæum, ut & pro Ariete. Melius tamen in Græcorum libris ita effigiatus aries ostenditur: Recta in ea nota cornua, in hac torta & inflexa exhibentur, qualia sunt arietis. Manilius de hoc signo:

--- Arietisque in cornua tortus.

Libram Græci pariter & Latini sic imaginantur Librile esse cum trutina placet Scaligero. Sed ab antiquo deflexit hæc figura, quæ in verustis libris integrior apparet hoc modo formata Duæ lances sunt inversæ librili jacente. Nec enim recta

A fingitur in astris, qualis est quum à libripende tenetur, sed confidens, ut abjecta. Manilius lib. ii.

Taurus depositis collo sopitus aratris,

Libra sub emerito confidens orbe oborum.

Latinis Cancrī nota sic habet . At Græcis hoc instar gerit: . Non dubium ex ista corruptam alteram. Græci mathematici & chymici *ἡμερονύχιον* ea figura repræsentant, qua Latini signum Cancrī. Diem unum sic designant 6. dies plures 66. noctem sic 9. plures noctes 99. Diem vero cum nocte Capricornum Latini cum hac effigie ostendunt : Græci vero sic simulant, . veluti frigore contractum *ἐν τῇ ἀσποθεσίᾳ* finxere. Manilius:

Tuque tuo Capricorne gelu contractus in astris.

Cum cauda piscis involuta pingitur in veteribus monumentis. Aliquando tamen cum recta piscis cauda, ut in anulo LXXXV Goriæi, & LXXXVII. Quidam & capri imaginem pro capricorno dederunt. Similis pæne existeret figura hujus Græca Romanæ, si clauderetur hoc modo, . Geminorum nota instar idem habet apud Græcos & Latinos, nisi quod illi non recto situ duas lineas directas inter duas transversas ducunt, sed paululum inclinatas, ut heic videre licet,

C . Latini vero sic eos figurant . Scorpius Græcis hac specie notatur, melius quam Romani quibus ita placet esse . Sequentem hanc notam pro piscibus iidem Græci volunt haberi, . quos Latini sub ista effigie describunt, . Scaliger scribit ea nota designari duos pisces adversos oppositis dorsellis cum vinculo quod *λίον* dicitur. In Græca illa figura vetere, ex qua vulgarem hanc manasse constat, duo pisces sunt oppositis capitibus juncti. Plenius planiusque expressam eam notam in multis libris sic invenio, in quibusdam duo pisces graphice depicti & junctis capitibus adversi exhibentur. Duo igitur illa puncta, quæ visuntur in illa prisca notæ figura, oculos piscium ostendunt. Hæc parva sunt discrimina, nec ullius ferme momenti, quæ tamen libuit hoc loco consignare. Nec mirum, si in istis omnibus signis ex asterismi conformatione, qualem eam in coelo sibi imaginati sunt homines otiosi, in charta figuræ notarum similiter expressæ sunt, quibus eas siderum imagines reddere proposuerunt. In planetis, ut alia res est, ita aliud obtinuit. Singulares stellæ sunt, nec forma inter se differunt, excepto sole & luna, qui multum ab aliis differentem imaginem præferunt, & notabilem in primis. Ideo ad eorum sidus designandum notam quoque similem ex sideris conformatione ductam delinearunt, ut in duodecim signis. Pro sole solis orbem, vel clypeum effinxerunt cum radio inde exeunte, & in acumen desinente, ut distingueretur ab orbe lunæ plenæ, quæ sic quoque pingi potest, & hodie solet. Solis figura hæc est in libris Græcorum astronomicis .

D Quam notam ad solis nomen significandum non solum astronomi usurpant, sed etiam ceteri auctores & imprimis chymici, qui aurum eo insigni semper denotant, quia metallum est solis. Apud Malchum in vita Pythagoræ hæc eadem nota pro sole scripta est hunc in modum: *εἰ γὰρ πρὸς ἀστέρων κνῆμον, καὶ τοῖς ὁδοῖς λεάναις ἐν ἀλέᾳ τῆς θ' βολῆς κατὰ θείαν πρὸς ὁρίζον, εἰς ἀπορίας ἐπαινέθη ὅροι ἀν' ὁδῶν ἀνθρώπων φέρον.* Quem locum non intellexerunt viri docti, & asterisco etiam damnarunt veluti mendosum. Atqui id tantum significat, *ἐν ἀλέᾳ τῆς θ' ἡλίου βολῆς*. Ea nota ibi sic facta est θ, quam etiam pro solis insigni usurparunt. Liber notarum: *Ἡλιος* θ. Quod ad rem attinet, ita eam attigit vetus interpret Juvenalis ad Sat. xv de Pythagora: *aversatus & fabam quia ex sanguine humano orta esset. Nam flores ejus in sanguinem vertuntur si in sole ponantur.* Verum de his alibi. Ut lunam autem exprimerent, cornua ejus tantum ponebant, quo solo insigni discernitur ab aliis planetis. Hoc enim ei proprium in cornua curvari. Sic igitur eam spectandam proposuerunt in libris: C. At reliquæ quinque planetæ nullum habent insigne, vel notam peculiarem, qua inter se distingui possint, sed omnes quoad formam

E F G pares

toto orbe diversum hoc promontorium, unde inchoare hęc dicit mare Atlanticum à Mofylico promontorio. Hic ad orientem, illud ad occidentem immani terrarum spatio interjacente. Atlanticus porro Oceanus totus occiduus. A Mofylico autem promontorio non Atlanticus Oceanus exordium sumit, sed potius *Azanius*, vel ipso Plinio teste tradente, Oceanum, qui Persicum & Arabicum sinus facit, *Azanium* vocari, lib. vi. cap. xxiv. An igitur *Atlanticum* pro *Azanicum* aliud cogitans audivit, vel aliud agens legit? Nec enim censeam tantopere hallucinatum Jubam ut Atlanticum mare in oriente posuerit, & statim auspici tradiderit à sinus Arabici angustiiis. Plinii esse hallucinationem vel id quod sequitur omni luce clarius evincit: *A Mofylico promontorio Atlanticum mare incipere vult Juba, præter Mauritanias suas Gades usque navigandum coro.* Multa miracula legi, sed nullum hoc mirabilius. A Mofylico promontorio sinus Arabici usque ad Gades perpetuo navigari vento uno eodemque coro flante. Bellus homo Solinus, ut hanc navigationem mirificam elucidaret; breviter Plinii more suo expandit & explicavit his verbis, quibus hoc lucratus est, ut garo gerrem, ut dicitur, adderet, & monstra faceret monstrifiora: *Omne, inquit, illud mare ab India ad usque Gades voluit intelligi navigabile, cori tamen flatibus, cuius spiritus præter Arabiam, Egyptum & Mauritaniam evehere quamvis queant classem.* Ventus unus scilicet, idemque caurus ab Arabia vel India Gades classem potest evehere, ab oriente ad occidentem. Atqui flat caurus ab occidente. Cirijs itaque navem ferret ab occidentem in orientem quam contra. Caurus, vel corus inter occidentales ventos à veteribus ponitur. Favorinus apud Agellium eum esse putat, quem Græci ἀγέριον vocant, & adversus aquilonem flare ait, qui aquilo spirat ab oriente æstivo. Eodem capite japygem cum cauro eundem existimat, & contra eorum flare dicit. Navigantes igitur ab occasu in ortum bene ventus hic veheret. Ab Arabia autem Gades mari petentibus tot flexus faciendi sunt, tot venti mutandi, ut plus quam jocularis infania sit cogitasse uno vento coro hanc navigationem posse peragi. A septentrione primum versus meridiem dirigendus cursus, deinde à meridie ad occasum torquendus, mox circumagendus in septentrionem. Omitto tot circumflectenda promontoria, tot sinus navigandos, qui suos singuli ventos desiderant. Atqui etiam si recta linea ferretur cursus à Mofylico promontorio ad Gades, contrarius utique cauro ventus secundus esset. Vulturus, aut eurus invocandus foret. Festivum & illud, quod addit Plinius, à Mofylo Gades petentibus præter Mauritanias navigari. An tantum præter Mauritanias? Hoc saltem vidit Solinus, ac de suo adjecit, præter Arabiam, Egyptum & Mauritaniam. Poterat etiam adjungere, & præter Æthiopiam. Quippe Oceanum quoque Æthiopicum in eo cursu enavigandum constat. Verum quidem est ab initio maris Atlantici ad usque Gades præter solas Mauritanias navigari, quod tradit Plinius, si modo initium maris Atlantici sumamus ab Hesperii promontorio, ut faciunt omnes scriptores. Quod falsum erit, si, ut facit idem Plinius, à Mofylico promontorio illius maris exordium auspicemur. Verum etiam si forte fuerit coro flante ab illo initio maris Atlantici Gades cursum esse, si Atlanticum accipimus, ut debet accipi, quod occidentale totum est. Nam corum Vegetius inter meridiales ventos reponit, & λιβόντιον esse vult, qui ad sinistram flat noti, qui meridianum cardinem obtinet. Hic ventus per Atlanticum mare ab Hesperio cornu Gades tendentibus posset velificari. Sed certum est falli Vegetium. Nam omnes Latini scriptores caurum ab occidente æstivo flare faciunt, ut & ipse Plinius alio loco. Nihil igitur veritati, ac locorum ratio non consentaneum invenietur, si à Mofylico promontorio ducas principium maris Atlantici. Quod si feceris, ut fecisse Plinius aperte deprehenditur, tum mille consequentur ἀποπαι εἰς ἀδιώματα. Sed omnia absurditatum prodigia longe superant, quæ sequuntur apud Plinium. Ea quasi culmen videtur adjecisse. Quum dixerit quasi ex sententia Jubæ Atlanticum mare à Mofylico promontorio incipere, præter Mauritanias Gades usque

A coro navigandum, subjicit ex eodem Juba intervalla spatorum, & mansionum loca, quæ in ea navigatione adeuntur, quam confici scribit à Mofylico promontorio Gades usque. Verba ejus hæc sunt. *Quæ perquam memorabilia, & idcirco tota hęc iterum reponenda: A Mofylico promontorio Atlanticum mare incipere vult Juba præter Mauritanias suas Gades usque navigandum coro: Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda non est. A promontorio Indorum, quod vocatur Lepteacra, ab aliis Drepanum proponit recto cursu præter exusta ad Malichu insulam quindecim m. passuum esse. Inde ad locum quem vocant Sche-neos cccxxv. Inde ad insulam Sadanum centum quinquaginta milia passuum. Sic fieri ad apertum mare xviii. lxxxv. m. passuum. Patet plane Plinium existimasse ea locorum ac stationum nomina esse, ac totius navigationis ἀδελφόν, quæ conficitur à Mofylico promontorio ad Gades. Atque ita Solinus interpretatus est his verbis: *Omne illud mare ab India ad usque Gades voluit intelligi navigabile, cori tantum flatibus, cuius spiritus præter Arabiam, Egyptum & Mauritaniam evehere quamvis queant classem, dummodo ab eo promontorio India cursus dirigatur, quod alii Lepten Acram, alii Drepanum nominaverunt. Ad-didit & loca stationum, & spatorum modos. Nam ab Indica prominentia ad Malichu insulam affirmat esse quindecies centena milia passuum, à Malichu ad Sceneon xv. m. p. Fateor hęc meam me admirationem fatiare non posse, adeo multa incurrunt stupenda. Primum quis adcredere queat in tota illa navigatione, quæ ab India Gades usque peragitur, non plures fieri stationes, aut insulas occurrere quam tres? Deinde, cui fiet verisimile universum illum cursum non plus patere quam decies octies centenis octoginta quinque milibus passuum? Postremo super omnia advertendum loca illa, quæ Plinius commemorat, tanquam in illo itinere occurrentia, Arabici sinus esse. Id quod evidentissime immanem Plinii errorem detegit. Drepanum sinus Arabici promontorium in intimo pæne recessu ejus ad latus Troglodyticum. Lepte Acra ejusdem quoque sinus prominentia, diversa utique à Drepano, quum Plinius Drepanum ab aliis Lepten Acram vocari scribat, Ptolemæus Drepanum in recessu intimo sinus Arabici collocat: *ἡ τὸν μυχὸν τῆς Ἀραβικῆς κόλπης, Ἀρσινόη, Κλύσμα Φρέζιον, Δρέπανον ἀπέχει.* In eodem sinu Δελίω ἀκρὰς recenset in parte Troglodytarum. Non Indicum igitur hoc promontorium quemadmodum voluit Plinius, sed Arabicum, vel Æthiopicum. Malichu quoque insula in eodem sinu teste Ptolemæo, qui Μαλιὰς vocat pro Μαλίχῃ, & duas insulas hoc nomine facit. Sadanum eidem dicitur Ἀδάν, & haud longe ponitur ab angustiiis sinus Arabici. In Solini quoque libris melioribus nominatur Adanu. Ex his omnino intelligi datur, Jubam his stationibus & locorum intervallis voluisse describere navigationem, & longitudinem sinus Arabici ab intimo ejus recessu, ubi sinus est Ælaniticus, usque ad ejusdem angustias & fauces, qui locus dicitur Δεῖρη: vel τὰ εἰς Δεῖρην στενά. Post eas angustias excipit sinus Aualites, & apertum mare, in quo Mofylum emporium, & Mofylicum promontorium. Ergo à Drepano usque ad apertum mare, quod per illas sinus Arabici angustias Δεῖρης nomine vocatas intrat, taxatione Jubæ confici decies octies centena & septuaginta quinque milia. Quæ longitudo vix tantulum exorbitat ab ea longitudine, quam eidem sinui Arabico veteres tribuerunt, ut de alia sensisse Juba non sit censendus. Plerique autem priscorum differentis esse longitudinis tradiderunt latus Arabicum illius sinus, & Troglodyticum, alii eandem. Strabo Troglodytici lateris longitudinem ab Heroum oppido, quod in intimo sinu est, usque ad Ptolemæidem stadiū computat novem milium: à Ptolemæide ad fauces Δεῖρης quatuor milium & quingentorum. Sic fiunt tredecim milia & quingenta. Hanc Eratosthenis sententiam facit. Plinius lib. vi. cap. xxix eam Eratosthenis sententiam sic refert de sinus Arabici longitudine: *Timosthenes totum sinum quadridui taxatione in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem, angustias iv. m. pass. Eratosthenes ab ostio xlii. mil. in quamque partem.* Hic numerus tredecies centena milia passuum significat. Sed longe minor est quàm Strabonis. Nam octo milia & septingenta atque quinquaginta**

ginta tantum stadia efficit. Falsus hęc calculi videtur Plinius: qui totidem centena milia passuum posuit pro millenis stadiis. Idem Strabo latus Arabicum ejusdem sinus taxat, & longitudine quatuordecim milibus stadiū usque ad fauces Δειψης ab Elanitico sinu. Plinius ex Artemidoro: *Artemidorus Arabia latere* XIV. *quinquaginta M. Troglodytico vero* XII. LXXXII. *Ptolemaida usque*. Prior numerus quaterdecies centena quinquaginta milia passuum signat, quæ summa colligit stadiū decem milia & octingenta septuaginta quinque. Sequens numerus, qui duodecies centena octoginta duo milia passuum facit, idem in stadiis efficit novem milia & sexcenta quindecim. Qui calculus pæne convenit cum Eratosthenis calculo, qui ab Heroum oppido usque ad Ptolemaida novem milia stadiū in longitudine sinus Arabici: Sequitur apud Plinium: *Agrippa* XIV. XXXII. *M. P. sine differentia laterum*, id est, quaterdecies centenis triginta duobus milibus passuum. Sed ajunt in Chiffletiano haberi, XVII. XXI. hoc est, decies septies centena viginti duo milia. Juba eandem longitudinem æstimavit decies octies centenis & septuaginta quinque milibus, quæ summa stadiū computat circiter quatuordecim milia & sexaginta. Eratosthenes apud Strabonem longitudinem Troglodytici lateris vult esse tredecim milium & quingentorum. Sed Juba neutrius lateris longitudinem metiri videtur voluisse in assignanda Arabici sinus mensura, sed recti cursus qui per medium sinum agitur rationem habuisse. Nam oræ plerumque sinuosæ sunt ac laciniosæ. Et proinde aliam esse sinus hujus longitudinem in Arabico littore, aliam in Troglodytico tradunt auctores. At Juba rectum cursum proposuit, qui neutram in partem vergit, sed per insulas medii alvei dirigitur, ut ex vero sciretur quid spatii in longum haberet ille sinus. Hoc Plinius fefellit. Id tamen voluisse Jubam patet ex ipsius Plinii verbis: *A promontorio Indorum, quod vocatur Lepte Acra recto cursu præter exusta ad Malichu insulam quindecies passuum esse*. A promontorio Lepte Acra, quod est in initio sinus Arabici, rectum cursum proponit usque ad insulam Malichu, & quindecies centenis milibus passuum definit hoc iter per medium scilicet alveum sinus. In quo etiam notanda insignis hallucinatio Plinii, qui præter exusta vertit, quod apud Jubam Græce enuntiatum reperit, ὅθεν τὸ κατὰ κεκαυμένον. Regionem Æthiopix hoc nomine dictam accepit, quæ & ἡ κεκαυμένη vocatur. Ex quo errore hariolatus est, præter exusta Æthiopix eam navigationem à Lepte Acra usque Gades à Juba monstratam, quum reliqui omnes propter solis ardorem ea maria navigari non posse putarent. Quod portentosum prorsus hominis bene sani delirium est. At Juba intellexit insulam hoc nomine, quæ in sinu Arabico sita est, quam præternavigabant qui à Lepte Acra ad insulam Malichu tendebant per medium sinum pergentes. Ptolemæus inter insulas Arabici sinus & hanc recenset: κατὰ κεκαυμένην, Μαλίχην, Ἀδάνας. Ergo Malichu insulam petitori præter exustam insulam navigabant. Quod etiam ad plenum ostendit auctor peripli maris Erythræi, qui post recensitam oram sinus Arabici, stationibus & portibus ejus commemoratis, satius esse dicit per medium mare cursum tenere, quia importuosa ora sit, & difficilis aditu, ut cautibus & scopulis infesta & inaccessa. Quin & navigationem medii maris vulgo capeffi solitam testatur. Διό, inquit, ἢ εἰς πλεοντες μέσον πλὴν κατέχομεν, ἢ εἰς τὴν Ἀραβικὴν χώραν παροξύνομεν, ἀλλὰ τὴν κατὰ κεκαυμένην νήσον, μεθ' ἧς διέως ἡμέρων ἀνθρώπων ἢ νομαδῶν, θρεμμαίων ἢ καμήλων συνεχεῖς χώρα. Hic est plane μέσος πλεὺς Arabici sinus, quem designavit Juba, qui à promontorio Drepano, quod est in Troglodytico latere, usque ad insulam Malichi præter insulam exustam peragebatur. Post insulam Catacecaumenen excipiebat insula Malichi. Ideo autem aliarum insularum in eo cursu conficiendo non meminit quum plures essent, quia ceteræ fortasse inhabitabiles & inaccessæ, & feris incolis obsessæ, quas tutum adire non erat. Catacecaumene quoque ipsa talis, propter ardorem nempe deserta, in quam propterea navigantes exscensionem non faciebant, sed ea relicta ad Malichu insulam properabant. Nam post exustam omnia pacatiora ac mitiora occurrebant, tam lo-

ca, quam homines. Quod diserte testatur auctor peripli. Agebat igitur Juba eo loco de navigatione Arabici sinus recto cursu incipientibus à Drepano promontorio intimi recessus usque ad fauces & angustias quæ Δειψη dicebantur, non de ea navigatione quæ ab India conficitur ad Gades. Et hoc Plinium inter cetera in errorem impulsisse existimo, quod quum τὸ κατὰ Δειψὴν πλεῖον λέγει audiret, τὴν γὰρ Δειψὴν perperam intellexit, aut imaginatus est. Hinc navigationem, quæ ab initio maris Atlantici ad γὰρ Δειψὴν usque coro vento deducit, cum ea navigatione confudit, quæ à Drepano Arabici sinus usque ad Δειψὴν dirigit. Ex utraque porro navigatione unam confecit, quæ ab India Gades usque contendit. Certum quippe est non ignorasse antiquos ab India Gades navigari posse, immo & quosdam Arabico sinu egressos Gades usque pervectos fuisse, ut de Eudoxo narrabat Cornelius Nepos, & post eum Mela, & ex eo Plinius lib. II. cap. LXVII. Hoc quum ille meminisset, & fortasse idem quoque apud Jubam eo loco legisset, ita omnia illa miscuit & Drepanum Indiæ promontorium fecit, quum sit Arabia, & stationes insulasque sinus Arabici putavit in ea navigatione reperiri, quæ ab India Gades decurritur. Tum etiam Atlanticum sinum à Mosylico promontorio incipere. Quæ omnia peccasse intra spem veniæ vix mediocriter harum rerum intelligenti concederemus, aut cui aliqua saltem adestet sensus communis particula. Scripserat fortasse Juba Oceanum meridianum, qui dividitur in Indicum & Æthiopicum, cum occidentali & Hesperio, qui est Atlanticus, conjungi. Hinc Atlanticum statim ab illis sinus Arabici angustiiis incipere dixit. Forte & quum locum Jubæ præciperet, quo de marium illa conjunctione & continuatione tractabat, & in adversaria sua æque retulisset, ex eodem Juba navigationem à Drepano sinus Arabici usque ad fauces & ostium ejusdem sinus, quod Δειψη vocabatur, τὴν γὰρ Δειψὴν somniavit, & sic à Drepano Gades per loca supra memorata cursum teneri imaginabundus sibi persuasit. Profecto ex omnibus Plinii peccatis, quæ infinita numero sunt, nullum est quod huic conferri queat, adeo multiplici stupendorum errorum serie constat. Plane hęc seipsum vicit.

Page 62. A. *Omne illud mare ab India ad usque Gades voluit intelligi navigabile.* Et sane hodie navigabile est, & ante Jubam id etiam creditum, traditumque. Sed inexplorata ejus navigatio eo tempore fuit, tantum abest, ut verum sit Jubam & spatiorum modos meminisse, & stationum loca addidisse, quæ in eo cursu adiri solerent. Auctor peripli maris Erythræi, qui recentior Juba, fatetur quidem Oceanum Indicum ad occidentem regyrare, & unum fieri cum Hesperio mari, sed nondum exquisita illa maria navigantibus, & comperta esse. De emporiis Azanii maris loquitur quod in terras irrumpit per freta Arabici sinus & Persici: ὅθεν τὰς πέρας ὠκεανὸς ἀνερόδνητος ὡς εἰς τὴν δύσιν ἀναγκάσθη, ἢ τὴν ἀπετραμμένους μέρεσι τῆς Ἀιθιοπίας, ἢ Λιβύης, ἢ Ἀφρικῆς, ἢ τὸν νότον παρεκτείνων εἰς τὴν ἐσπέρην συμμίσχῃ θαλάσσαν. Vivebat scriptor ille eodem ferme, quo Plinius tempore, ut certis indiciiis alibi probavimus. Plinius tamen scribit sua ætate magnam partem sinus meridiani navigatam, qua Mauritania cingitur lib. II. cap. LXVII. Alio latere Gadum ab eodem occidente magna pars meridiani sinus ambitu Mauritania navigatur hodie. Ea navigatio sinus meridiani quæ tum erat cognita, non penetrabat usque in Arabiam & Indiam. Eam tantum partem meridiani sinus navigari eo tempore solitam tradit, quæ Mauritaniā ambiret. Atqui nulla parte meridiani sinus Mauritania ambitur. Occiduo Oceano tota adjacent ad occidentem Mauritania Tingitana, cui ad orientem collimitat Cæsariensis. Meridiano autem Oceano Æthiopia & Libya interior prætenta est, non Mauritania. Auctor peripli: τὴν ἀπετραμμένους μέρεσι τῆς Ἀιθιοπίας, & Λιβύης, ἢ Ἀφρικῆς, ἢ τὸν νότον παρεκτείνων εἰς τὴν ἐσπέρην συμμίσχῃ θαλάσσαν. Meridianus est Oceanus, qui aversa Æthiopix & Libyæ interioris alluit, & qui occiduo, vel Hesperio mari miscetur qui Mauritania alluitur. Longe magis excedit orbitam rationis ac veritatis, quod supra scripsit ab Indiæ promontorio præter Mauritanias Gades usque navigari. Addit Plinius

nus de eodem meridiano sinu: *Majorum quidem ejus partem, & orientis victoria Magni Alexandri lustrare usque ad Arabicum sinum.* Alexandri victoriae Indicum Oceanum lustrare usque in sinum Arabicum, non Oceanum meridianum, qui Æthiopiæ & Libyæ interioris averfa lambit ambitque. Sub meridiani maris nomine non tantum Indicum Oceanum, sed etiam Hesperium videtur Plinius comprehendisse, quod scilicet uno protelo continuetur. Quem meridianum vocat sinum quo Mauritania includitur, is est *δὴνός* Oceanus, vel Atlanticus. Idem lib. vi. cap. xvii. *Indorumque gens incipit non Eoo tantum mari adjacens, verum & meridiano, quod Indicum appellavimus.* Quum igitur Atlanticum, five occiduum mare idem faciat cum meridiano, & meridianum idem cum Eoo & Indico, haud mirum est si Atlanticum mare incipere statuat ab angustis sinus Arabici. Poterat etiam eadem appellatione involvere, & ipsum sinum Arabicum. Nam idem mare illud est, quod terras ingreditur, ac penetrat longo recessu per illas fauces Arabiæ, ut Atlanticum per Gaditanum fretum in Europæ continentem irrum-pit. Unum quidem mare est, quo universus terrarum orbis ambitur, sed nominibus distinctum est, ut regionum, quas circumcingit, situ diversum. Alias Scythicus Oceanus idem esset cum meridiano, eodemque jure dici posset Scythicum mare ab Arabici sinus angustis incipere quo Atlanticum. Nam & in Scythiam circumflectitur Oceanus occidentalis. Certum quidem est, ut dixi, à Gadibus in Arabiam olim navigatum fuisse & contra, non tamen ea navigatio vulgata fuit & trita. Addit Plinius Caio Cæsare Augusti filio res gerente in Arabico sinu, signa navium ibi agnita ex Hispaniensibus naufragiis. *Et Hanno, inquit, Carthaginis potentia flore circumvectus à Gadibus ad sinem Arabia, navigationem eam prodidit scripto.* Scriptum illud non videtur innotuisse. Etenim si venisset in notitiam ac manus Græcorum, totam eam meridiani Oceani oram minime reliquissent intactam indictamque, veluti ignotam. Ptolemæus Æthiopiam & Libyam eâ parte non meridiano Oceano, quem nullum novit, sed *ἀναίσω γῆ* terminavit. Mela notavit etiam de Hannone, sed non meminit eum usque ad Arabiæ finem circumvectum, sed cum magnam partem Oceani occidentalis circum-
C *ductus esset, commeatibus defectum rediisse: Verum si Hanno Carthaginensis exploratum missus à suis quum per Oceani ostia exisset, magnam partem ejus circumvectus non se mare, sed commeatum defecisse retulerat.* Vereor igitur ne hic malè fides Plinii ambulet, qui ad Arabiæ usque finem pervenisse Hannonem tradidit. Fortè etiam scripserat Plinius, *Arabia ad sinem*, unica voce, id est, oram Arabiæ conterminam. Præterea, inquit, *Nepos Cornelius auctor est Eudoxum quemdam sua ætate cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum.* Verba ipsa sunt Pomponii Melæ lib. iii. cap. x. Et Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus cum Lathyrum regem Alexandria profugeret, Arabico sinu egressus per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. Eudoxum autem ætate Nepotis fuisse non dicit Mela, nec verum est. Obiit Nepos Augusti principatu, ut ipse Plinius alicubi asserit. Etsi enim haud plus quam quadraginta circiter anni ab excessu Lathyræ ad initium Augusti interfuit, haud dici tamen potest Cornelium vixisse ætate Eudoxi. Nam quum hic fugit ab Ægypto, aut puer aut nondum natus erat Nepos. Lathyrus autem pro Lathurus perperam in libris Plinii & Melæ scribitur, ut Thyris pro Thurii, qui sunt *Θέρις*, & Thyle pro Thule, quum sit *Θέλη*: Græcis enim *Λάθυρος* vocatur, non *Λάθυρος*. Et frustra est vir doctus, qui hunc regem *Λάθυρον* à leguminis genere ita dictum putavit, ut *Ciceronem* à cicere. Strabo, Clemens Alexandrinus, Eusebius & omnes Græci *Λάθυρον* nominant. *Θάρος* significat cum impetu violentum. *Λά* particula auget significationem. Inde *λάθυρος* maxime violentus. Forte etiam ita appellatus, quod in venerem concitatus esset. Nam *θάρος* est *ἀφροδισιασής*, & *θαρός*, κατὰ φύσιν *ἐρεκτικὸς ἔχου*. *Θυρίης*, *λαίνος*. Hesychius. Hoc verius. Dicitur etiam *φύσκων* hic Ptolemæus patris ejus cognomine. *Ἀπό* *φύσκων* deducunt. Inapte. *φύσκων* est *κρίλις*. Unde *φύσκων* ventriosus. Ut *πίσθη μυτο*, *πίστων μυτοία*.

A *tus.* Quid si etiam sic appellatus quod propensioris esset naturæ? *φύσκων* proprie est botulus, *παχὺ ἔντερον* quod farciebatur. Suidas: *φύσκων*, *ππαχὺ ἔντερον*, *εἰς δὲ μεσάρια* *ταυ ἀλλόθεν ἢ κρέα*, *ἢ μάτριν* *ἐξ ἧς γίνεται ὁ ἀλλός*. Ab ejus similitudine pars etiam illa qua viri sunt ita vocata. Hinc *botuli exteriores*. Tertulliano adversus Psychicos pro inguinibus: *quomodo enim protegam castitatem & sobrietatem sine taxatione adversariorum? Quinam isti sunt semel nominabo, exteriores & interiores botuli Psychicorum.* Quem locum non intellexere interpretes. *Interiores botuli* sunt ventris qui ingluvie implentur, & sobrietati bellum indicunt. *Exteriores botuli*, qui extra ventrem prominent, & operantur castitati contraria. Ut igitur Psychicos taxet parum sobrios, & parum castos, interiores & exteriores botulos Psychicorum eleganter vocat. Botulus est *φύσκων*. Moschopulo *φύσκων*, *κοινὸς φύσκων*. Poscam esse vulgo accipiunt. Certe & *poscam* Græci recentiores vocarunt *φύσκων*. Sed *φύσκων* etiam illis quæ veteribus Græcis *φύσκων*. Ut *φουκάριον* vel *φουκάρον* dicunt pro *φουκάριον*. Glossæ: *Botulus, φύσκων*. Ita legendum in aliis Glossis: *Botellus, φουκάριον*. Dioscorides: *φουσκία* *παραπλήσια* *θυλακίσκοις*. Et hæc obiter. Idem Plinius lib. vi. cap. xxx. *Ptolemaum Lathyrum* appellat, qui *Lathurus* scribendus est. Pergit idem & probare intendit navigationem ab Hispania in Æthiopiam veteribus fuisse frequentatam: *Multoque ante eam Caius Antipater vidisse se qui navigasset ex Hispania in Æthiopiam, commercii gratia.* Sed Æthiopiam hanc non puto intelligi debere illam, quæ vicina Indiæ vel Arabiæ fuit, sed regionem Hesperiorum Æthiopum quam Carthaginenses & Hispani jam olim lustraverunt commercii gratia. Hæc contra sinum Atlanticum, unde & *Atlantia* etiam dicebatur. Et fallitur etiam idem Plinius, qui universam Æthiopiam *Atlantiam* cognominatam asserit lib. vi. cap. xxx de Æthiopum gente: *Universa vero gens Ætheria appellata est, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Æthiope Æthiopia.* Atque hinc fortasse Atlanticum Oceanum cum Æthiopico facit eundem, qui ab Arabico sinu incipit. Gemini, ut notum est, Æthiopes *δὴνολοὶ* & *εἰωτοί*. Occidentales Æthiopes iidem & *Atlantii* & *Hesperii*. Quod cognominis non convenit orientalibus. Mela de mari Atlantico: *Prima ejus Æthiopes, media nulli, nam aut exusta sunt, aut arenis obducta.* Inde est quod scribit Plinius veteres putasse non posse navigari ab initio Atlantici maris ad Gades propter solis ardorem. Jubam autem ostendisse navigabile illud mare esse. *Quin & commercia ipsa, inquit, infestant Arabes, Ascita appellati.* Atqui Arabes illi Ascitæ non poterant infestare navigantes per mare Atlanticum, & Gades petentes. Nam rubrum mare accolebant, & ex insulis rubri maris navigantes infestabant. Sic longe distitas regiones, diversa maria, & navigationes in totum alias misere confudit. Æthiopes continuata populorum, qui hoc nomen gerebant, serie ab usque occidente per oram maris meridiani usque in orientem & Ægypti confinia pertinebant. Scylax Caryandæus auctor vetustissimus de Æthiopicis Hesperis & Africæ vicinis: *λέγεται δὲ τινὲς τῆς τῆς Ἀθιοπίας παρὴν συνέχῃς οὐκ ἐνταῦθα εἰς Ἀγυπτον, ἢ εἶναι θάλασσαν αὐτῆς συνέχῃς*. Hæc constans inter veteres opinio fuit mare occidentale, & meridianum, & Indicum misceri & conjungi, & tria illa maria accollere populos qui Æthiopes dicerentur, sed navigatio ab Indico ad occidentale per meridianum prorsus erat incognita. Quod enim de Eudoxo narratur, qui Ptolemæum fugiens ab Arabico sinu Gades delatus est, una hirundo non facit ver. Nec enim alii eum sequuti. Auctor peripli, qui vixit ætate Plinii, Oceanum, qui ab India in occasum continuus est, *ἀνερόνητον* esse prodit. Qui autem Gadibus exhibant Hispani & Phœnices mercatores, ut in Æthiopiam commearent commercii gratia, non ultra eam Æthiopiam velificabant, quæ mari Atlantico adjacet, quæ Hesperia est. Maris illius occidui *παρὸς τὴν* à Gadibus usque ad Cernen insulam Hesperia Æthiopiæ dierum duodecim navigatione taxat Scylax. Ultra Cernen non amplius navigabile esse illud mare crediderunt prisca. Idem Scylax: *Κέρως δὲ νότος ἐπέκεινα ἐκ ἐπὶ τῆς πλωτῆς Ἀφροδίτης θάλασσης, ἢ πηλὸν, καὶ φύσκων*. Ergo ultra Cernen non pergebant Phœnices institores & Hispani. Scylax: *οἱ δὲ ἔμποροι εἰσὶ μὲν*

μὴ Φοίνικες, ἐπὶ τῇ ἀφίκωντι εἰς τὴν νῆσον τὴν Κέρνιν, τὰς
μὴ γαύλας καθορίζουσιν ἐν τῇ Κέρνῃ σιλωαὶ ποιησάμενοι, πὺν
τὸ Φόρτον ἐξελομένοι αὐτοὶ ἀναγορίζουσιν ἐν μικροῖς πόλεσι,
εἰς τὴν ἡπειρόν: Οὕτως ἔστι δὲ Ἰδιοπες, πρὸς δὲ δὲξιν αὐτῶν.
Ita corrigendus ille locus qui corruptissimus in his ver-
bis: τὰς μὴ πυνδὰς ἐὼς ὁρμίζουσι. Γαύλοι naves sunt Phœ-
nicum mercatorum. Cerne igitur ultima insula Atlan-
tici maris contra quam Æthiopes Hesperii colebant.
De situ Cernes paria sentit Dionysius, qui ab Era-
tosthene sumpsit, ut alia omnia:

---- ἐν τῇ μυχοῦσι

Βόσκοντ' ἡπειροῖο πανύστατοι Ἀιθιοπῆες

Ἀυτὰρ ἐπ' Ὀκεανῷ πυμάτης πρὸς τέμπεα Κέρνης.

Africa continentis ultimos ad occidentalem Oceanum
facit Æthiopus & in illo Oceano ultimam insulam Cer-
nen, quia ultra eam tum non navigabant mercatores.
Polybius Cernen insulam in extrema Mauritania con-
tra montem Atlantem, & octo stadia à terra abesse pro-
didit. Cornelius Nepos ex adverso maxime Carthagi-
nis, à continente passus mille. Quod idem est spatium
& pæne idem situs. Ptolemæus Libyæ adjacere Cer-
nen tradit in Oceano occidentali: νῆσι δὲ τῇ Λιβύῃ πε-
ρικνεῖται, ἐν μὲν τῇ δυνάμει Ὀκεανῷ Κέρνη νῆσος. Hæc
quum ita sint, quid ille sibi voluit vir eruditus, qui
Menuthiadem insulam Æthiopiæ recentioribus geogra-
phis narratam credi vult esse antiquorum Cernen?
Hanc Menuthian, inquit, ecquid credis geographorum
primis Cernen esse? Quidni, inquit, succinit alter, cum
id invictis argumentis demonstratum sit, ut refelli nequeant.
Profecto invicta sunt argumenta, quæ contrarium pro-
bant, & Menuthiadi insulæ situm assignant in contra-
rio falso cæloque. Quippe Menuthias in Barbarico fi-
nu, qui pars est Oceani Indici ad Prasum promonto-
rium, quod hodie Mozambicum vocatur, ut ipsa Me-
nuthias ea est, quam vulgo nominant indigenæ Mada-
gascar, à Lusitanis insula S. Laurentii dicitur. Certe
non magis oriens ab occidente distat quam Cerne à
Menuthiade. Marcianus de sinu Barbarico: ἐν τῇ τῷ πέ-
λει δὲ κόλπῳ καὶ τὰς μέγιστον ἀκρωτήριον, ὃ καλεῖται Πε-
ρίσον ἀκρον, ἢ ἡ Μενεθιάς νῆσος ἢ πρὸς τὴν ἀκρωτήριον πελά-
γος. Ptolemæus: τὸ δὲ Περίσον τὸ ἀκρωτήριον ὃ καλεῖται
ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν νῆσος ἢ ὄνομα Μενεθιάς. Quare apud
auctorem peripli corrigendum hujus insulæ pariter &
promontorii nomen, quod utrumque in mendo jacet:
μὲν δύο δρόμους νυχθημέρας παρ' αὐτὸ τὸ Περίσον ἀκρον εἰς τὴν
Μενεθιάς ἀπαντᾷ νῆσος, παρὼν δὲ τῆς γῆς αἰεὶ τελευ-
σιών. Non est porro credibile meminisse illius insulæ
auctorem illum, nec promontorii mentionem fecisse,
cui adposita erat, longe celeberrimi. Emendatio illius
loci, quam proponunt, & quam habent pro optima,
ea falsissima est: παρ' αὐτὴν τὴν δύσιν, εἴτε Μενεθιάς
ἀπαντᾷ νῆσος. Multo minus tolerari potest expositio,
qua eam adstruunt correctionem. Alios nempe ad or-
tum eam insulam ponere, alios ad occasum. Hoc de
Cerne fortasse dici posset, de cujus situ dubitasse sci-
mus veteres. Sed alia est Menuthias à Cerne. Præ-
terea ridiculus esset auctor ille, si exponere ingressus
Oceanum Indicum & Eoi Oceani insulas, inter eas re-
poneret hanc insulam, quæ est occidentalis Oceani.
Postquam, inquit, Menuthiadem ad occidentem
collocasset, seipsum corrigit, & ad orientem ponit.
Scilicet occidentalem insulam inter insulas orientis re-
censeret, & mox recessionis hujus pæniteret, &
ab occasu in exortum uno pedato volaret. Quid il-
le hominis esset, qui ita scriberet? Barbaricus sinus
orientalis & Indici Oceani par est. In eo sinu insula
Menuthias in occidentali Oceano sita, aut etiam,
ut aliis placet, ad orientem. Tale est, quod ex il-
la correctione eliciunt & asserunt. De situ Cernes
insulæ dubitatum ostendit Eustathius ad Dionysium:
καὶ ἡ θέσις δὲ αὐτῆς διαφωνεῖται: οἱ μὲν γὰρ ἀνατολικῶς αὐ-
τὴν ὑποτίθενται, ὡς δὲ Λυκόφρων ἐμφαίνει, οἱ δὲ δυτικῶς.
Sane Lycophron ex insula Cerne oriri facit auroram:
Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας
Διπρόσων.

His versibus Κέρνιν ibi collocat, ubi omnes alii veteres,
Χέρνιν, ὡς αὐτὴν πᾶν ἡλίον ἀνίσχοντα. Hæc Cerne Ly-
cophronis licet ad orientem sit, non potest eadem esse
cum Menuthiade. Sed non minus nugatur Lyco-

A phron cubile solis in Cerne insula locando, quam Mi-
nnermus, qui in Colchis constituit:

Ἀιγῶ πόλιν πῶς δ' ὠκέει ἡελίοιο

Ἀκτῖνες χρυσῶ κείαται ἐν θαλάμῳ.

Omnes alii scriptores Cernen in occidentali Oceano
metantur. Quod etiam Strabo ostendit, licet Cer-
nen inter loca numeret quæ tum non cognoscerentur,
& Eratosthenem eo nomine reprehendat, quod fabu-
losus habeat fidem: πεπύσθηκε δὲ καὶ πρὸς τῶν ἔξω τῶν
Ἑσπερίων πόλεων μυθώδεσι Κέρνιν τε νῆσον ἢ αἶψας πᾶσι
ὀνομάζων τὰς μηδαμῶς νωτὶ δεικνυμένας. Ergo Cerne ex-
tra columnas Herculis in Oceano Atlantico, quam
Polybius gravis auctor etiam agnoscit. Plinius inter
insulas Æthiopiæ & huic locum dat. Cerne nomina-
tur insula adversa Æthiopia, cujus neque magnitudo, ne-
que intervallum à continente constat. Ita hæc legenda,
non, ut est vulgo: Contra sinum Persicum Cerne insula
nominatur. Nam verba illa contra sinum Persicum, ad
præcedentem clausulam pertinent, ut jam aliis animad-
versum. Occidentalis Cerne Æthiopiæ adversa non
est, sed Hesperia. At Plinius ex his, quæ apud eum
sequuntur, orientalem eam insulam facere videtur:

Ἐθιοπίας tantum populos habere proditur. Ephorus auctor
est à rubro mari navigantes in eam non posse propter solis arde-
res ultra quasdam columnas, ita appellantur parvæ insulae,
pervebi. Hæc Ephori sententia Plinio præsertim refe-
rente mihi valde suspecta est. Cerne ab omnibus an-
tiquis geographis in Oceano occidentali ponitur, ac
terminus statuitur navigationis Phœnicum, qui non
navigabant in eam à rubro mari: quæ enim id pote,
nondum comperta meridiani maris navigatione? Sed
per Gades Oceanum illum ingrediebantur, qui etiam
in ora illa multa oppida condiderunt. Hanno longe
ultra Cernen in ea navigatione Atlantici maris proce-
dit, & usque ad Gorgadas insulas & promontorium
Hesperium pervectus est, non tamen usque ad Arabiæ
confinia penetravit, ut perperam autumat Plinius.

Hesperion illud Ceras putant hodie esse quod voca-
tur Caput Viride. Sed eos errare infra ostendam. Cæ-
lius igitur ille Antipater, quum vidisset se affirmavit,
qui ex Hispania in Æthiopiam navigasset commercii
gratia, de Æthiopia illa Atlantico mari adjacente in-
telligebat, aut certe ille, qui ei hoc dicebat. Quam
Plinius perperam pro Æthiopia orientali accepit.
Quinetiam si qui Cernen insulam in orientali Oceano
collocarunt, videntur decepti Æthiopiæ nomine, &
Eoam pro Hesperia intellexisse, non parvo errore.

Ab India adusque Gades navigabile, chori tantum flatibus
Nihil vidi verius. Ab India ad Gades chori tantum flatibus
navigari? Sanus non erat homo iste. Sed habet aucto-
rem Plinium. Nec ille sanus. Chori flatibus ab India Ga-
des navigari simpliciter ille dixit. Hic veritus ne pari
mensura modoque cum auctore suo erraret, adjecit ad
pondus istud tantum. In ea navigatione ad omnes mundi
partes cursus vertitur, ad meridiem, ad orientem, ad oc-
cidentem, & ad septentrionem. Et cui credibile fiet, uno
tantum choro flante ac ferente, tot fieri flexus ac veli-
volos cursus? Vegetius λεγόντων eorum interpretatur, &
ad sinistram meridiani cardinis collocat. Hoc vento ab
initio maris Atlantici Gades posset navigari. Sed alii
auctores omnes dissentiant, qui hunc ventum à fini-
stra occidui cardinis faciunt spirare inter favonium &
septentrionem, ab occasu nempe æstivo. Vitruvius:
Inter favonium & septentrionem chaurus, quem plures vo-
cant chorum. In hac quoque sententia Plinius ipse lib.
xviii. cap. xxxiv. Ex adverso vulturii flabit corus ab
occasu solstitiali & occidentali latere septentrionis. Gratius
in Cynegetico:

Verum ubi chaurino perstrinxit frigore vesper

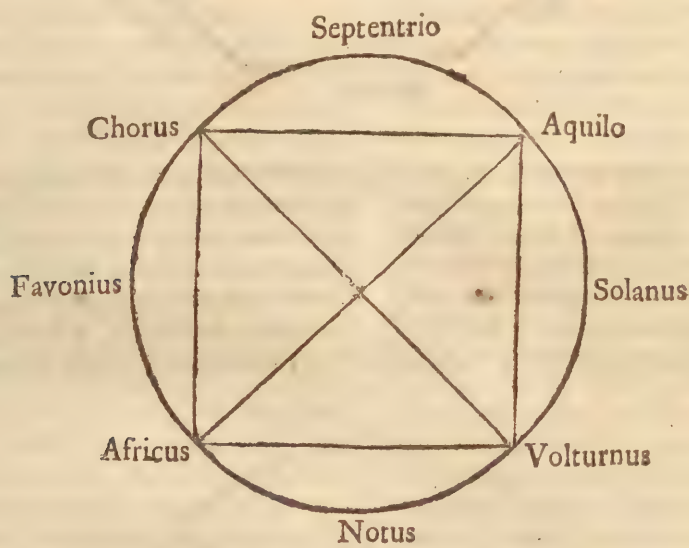
Ire placet.

Ab occidente hic ventus, sed à parte septentrionis.
Ideo frigidus. Virgilius: In boream chaurumque. Græ-
ci χερύεω appellant. Si vulturius ex India reveren-
tibus secundus est ventus, ut Plinius ipse auctor est,
Indiam petentibus commodior esset chorus, qui eo-
dem teste adversus vulturium spirat, quam ex India
velificantibus, quibus plane contrarius chorus. Op-
portunior tamen Africus Indos petentibus, qui adver-
sus aquilonem flat. Auctor peripli λεγόντων quem

quem alii auctores *λίεα* appellant: *ἐκ δ' Ὀκεανῶ φουσάντων τῶν παρ' ἡμῶν ἐτησίαν ἐν τῷ Ἰνδικῷ πελάγει λιβόνος φαίνεται*. Ubi etefias zephyros, vel favonios intelligit ex Oceano occiduo spirantes certo anni tempore, præcipue verno, quibus flantibus in mari Indico libonotus ventus ex Arabico portu egressos mercatores, & Indiam petentes vehit. *Hippalum* hunc ventum à gubernatore quodam cognominatum tradit, & sic in India vocari. Plinius favonium interpretatur: *Postea à Syagro Arabia promontorio Patalen favonio, quem ibi hippalum vocant, peti certissimum videbatur*. Et paulo post: *Inde vento hippalo navigant diebus quadraginta ad primum emporium India Muzirim*. Eum ventum peripli auctor *λιβόνος* vocavit, & *λίεα* intellexit, id est, africanum quod ad latus dextrum favonii, quod ad meridiem inclinatum. Alii proprium hoc nomen fecere venti meridiani, qui ad sinistram noti locatur. De quo non potest

A accipi peripli auctor. Nec enim ventus à meridie spirans ferre posset navigantes in Indiam. Africanum aquiloni contrarium flare scribit Plinius, chorum vulturno. Favonius contra apud Agellium chorum adversus aquilonem animas impellere, africanum adversus vulturnum tradit. De situ tamen eorum ventorum utrique paria sentiunt. Certe in recta linea chorus & aquilo invicem oppositi sunt adversis frontibus. Chorus ab æstivo occasu fertur, aquilo ab æstiva & orientali meta venit. Similiter africanus & vulturnus in altera linea sese invicem respiciunt, hic ex hiberno oriente, ille ab occasu brumali oriundus. Hunc situm eorum spectavit favonius, quum vulturnum africo, aquilonem choro flare contrarium dixit. Ceterum in decussata linea chorus vulturno oppositus & adversus, africanus aquiloni ex adverso respondet. Quod ex sub-

Hos octo ventos solos antiqui ut præcipuos norant, tres occidentales & tres orientales inter sese adversos, unum septentrionalem, & unum meridiale. Agellius lib. 11. cap. xxii. *Ea dua regiones cali orientis occidentalisque inter se adverse sex habere ventos videntur. Meridies autem quoniam certo atque fixo limite est, unum meridiale ventum habet. Septentriones autem habent ob eandem causam unum*. Quod igitur tres occidentales ventos objectos directosque ex adverso trium orientalium constituerent, idcirco & chorum oppositum aquiloni, africanum vulturno esse voluerunt. Et sanè chorus in parte occidentali oppositus est aquiloni in parte orientali posito, & africanus vulturno, non tamen ut sit sunt, ita flatus suos alter in alterum directos mittunt, sed ex ratione mundi & horizontis, ut *χασμὸν* faciunt, hi quatuor venti decussantibus lineis africanus respondet aquiloni, & ex adversum eum spiritus suos dirigit, quemadmodum in forma supra scripta videre est, & chorus reflat vulturno. Vereor igitur ne Agellius Favorini mentem non rectè collegerit, nec bene retulerit. Hoc si non est, tum in culpa erit ipse Favorinus. Certè prava ea opinione quidam inducti situs ventorum permutarunt, & vulturnum in aquilonis sede posuerunt, quia scripsit scilicet Agellius ex sententia Favorini, africanum contra vulturnum stare & flare. Alii autem tradiderunt africanum aquiloni contraversum esse. Hinc vulturnum cum aquilone quidam eundem fecere. Isidorus: *Subsolanus à latere dextro vulturnum habet, à levo eurus*. Immo à latere sinistro subsolani vulturnus, qui idem plerisque cum euro. Alii vero medium eurus statuunt in cardine orientis æquinoctiali, ut Favorinus apud Agellium. Vitruvius solanum vocat qui aliis est eurus, & eurus qui aliis vulturnus: itaque sunt collocati inter solanum & austrum: ab oriente hiberno eurus. Præterea quod idem Favorinus in ea partitione octo ventorum, tres orientales facit, tres occidentales, unum ex meridiano axe & unum ex septentrionali, sciendum est non magis numerari posse tres occidentales quam tres meridianales, nec merito suo locum

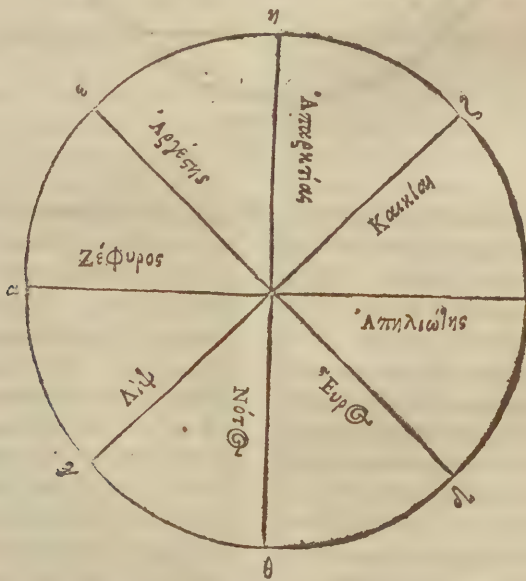
D potius dandum tribus orientalibus, quam tribus septentrionalibus. Nam veteres octo illis ventis totum mundum æqualiter diviserunt pari intervallo ab invicem distantibus. Itaque chorus non magis occidentalis quam septentrionalis, utpote inter utrumque positus. Nec africanus magis occiduus quam meridialis. Aquilo quoque in ea distributione æquè septentrionalis est & orientalis, ut vulturnus orienti & meridiei communis. Ea propter Andronicus Cyrrestes, qui hunc ventorum numerum & partitionem instituit, turrim marmoream Athenis collocaverat octagonon, & in singulis lateribus octagoni singulorum ventorum imagines exsculptas contra suos cujusque flatus designaverat, & supra eam turrim metam ex marmore posuerat, cui triton æneus impositus ad omnem venti auram versatilis, virgam manu tenens ac porrigens indicabat quis ventus flaret. Ad hoc exemplum hodie in summis ædium fastigiis & templorum obeliscis gallus gallinacius ex ære imponitur, qui semper rostrum habet conversum contra ventum flantem, eumque hoc modo indicat. Nam caudam ejus latiore ventus qui flat verberans & impellens, rostrum avis adversum se consistere cogit. Ita triton æneus in fabrica Andronici sic machinatus fuerat, ut cum vento circumageretur, semper contra flatum consisteret, & supra imaginem flantis venti virgam indicem terneret. Eundem usum præstant cognoscendi flatus qui obtinet in summis trichoris nobilium domuum pinna-cella quæ vocantur vulgo, in modum bandi vel vexilli ductæ ex ære laminæ, quamvis ad ornatum & insigne addi soleant. Quibus respondent Græcorum *ἀνεωτήρια*, hoc est, fastigiorum ornamenta. Nam pinna-cella est *ἀνεωτήριον*. Victoriolæ & Deorum simulacra olim imponi solita ornandis fastigiis. Hodie ejusmodi pinna-cella adduntur, quæ parva sunt vexilla ænea, versatilia ad ventum indicandum qui spirat. *Gyroettas* etiam vocant à gyrandi significatione. Formam octagoni Andronici cum nominibus ventorum hæc ex Vitruvio subjiciemus.

Græca etiam nomina addidi, quibus usum esse Andronicum pro certo habeo, quæ Latinis illis nominibus reddidit Vitruvius. In hoc octagono, ut vides, chorus contra eurus, sive volturnum flatus suos directos & oppositos habet, africanus in aquilonem suos dirigit spiritus. Quia invicem à se longissime distant utpote *κατὰ διάμετρον*, ideo inter se erunt frontibus adversis contrarii. Nam

A teste Philosopho *πλεῖστον ἀπέχει τὰ κατὰ διάμετρον*. Quæ plurimum autem loco distant ac dissident, ea maxime *κατὰ τόπον* contraria & pugnancia. Inde sequitur eos ventos, qui *κατὰ διάμετρον* invicem disparantur, quæ longissima est loci distantia, inter se contrarios esse. Verba Philosophi: *ἀναγκαῖον ἐν, καὶ τὸ πρὸς ἀντιθέτων ταύτων ἀπὸ ἀλλήλων ἐναντίας εἶναι, ὅσα κατὰ διάμετρον ἐστὶν*. Id ex forma subjecta patebit.

A & B occasus & ortus æquinoctialis, qui *κατὰ διάμετρον* oppositi sunt, ideo & venti, qui indidem spirant, contrarios & oppositos inter se habent flatus. Similiter H & Θ ex diametro distant, septentrio & auster. Ea propter & flatus indidem venientes ex adversum alter alterum spirant. E & Z occasus & ortus æstivi oppositos quidem situs hadent, sed non *κατὰ διάμετρον*. Et proinde ex illis regionibus flantes venti non erunt inter sese adversi. Eodem modo Γ & Δ occasus & ortus brumales sese invicem quidem respectant, sed flabra inde orientia non videntur contraversa & ἀντίποδα, quia linea, qua disjunguntur, non est diametra. Ergo E & Δ inter se contrarios flatus emittunt, *αργεστis* nempe & *eurus*, qui *chorus* & *vulturnus* Romanis. Z & Γ pariter alter alterum contra nituntur, & reflant, *cacias* & *hips*, vel, ut Romani loquebantur, *aquilo* & *africus*. Aristoteles *καυκίας* vocat ventum ab ortu solstitiali spirantem, quem Romani *aquilonem* appellabant. Andronicus & alii Græci *βορέαν*. Aristoteles autem in meteorologicis *ἀπηνλίας* & *βορέαν* eundem facit qui ab ipso axe spirat. At auctor libri de Mundo *ἀπηνλίας* quidem vocat qui ab ipso polo venit, cui *βορέαν* adjungit inter solsticialem exortum & septentrionem. Ut hinc colligi possit opus illud attribui non posse Aristoteli. Sed de his infra. Nugabatur igitur aut plus satis addiderat in illo suo convivio Favorinus, quum arge-

C sten adversus aquilonem flare, & africanum, qui Græce *λιψ* dicitur, adversus volturnum facere dixit. Ita enim veteres libri scribunt: *Tertius, africanus, qui Græce λιψ, adversus volturnum facit*. Ceterum qui octo ventos numerare instituerunt, eorum spatia æqualiter in circuitum orbis descripserunt, ut fecerat Andronicus Cyrrestes in octagono sua turri, ex cuius sententia ita scribit Vitruvius lib. 1. cap. vi. Itaque sunt collocati inter solanum & austrum ab oriente hiberno eurus, inter austrum & favonium ab occidente hiberno africanus: inter favonium & septentrionem chaurus, quem plures vocant chorus. Inter septentrionem, & solanum aquilo. Hoc modo videtur esse expressum, uti capiatur numerus, & nomina, & partes, unde certi ventorum flatus spirent. Ex his etiam sciri potest, an verum sit, quod post Plinium heic Solinus affirmat, chori tantum flatu ab India Gades usque navigari. Ceterum octo ventos supra scriptos, & æquabiliter orbi terrarum distributos à Romanis observatos fuisse testes Varro & Plinius. Hic octo tantum numerat. Ille similem rationem colligendi, qua ex parte veniret ventus, in ornithone villæ fabricatam, atque eam quam Athenis collocaverat Andronicus, exponit lib. 111. cap. v. de R. R. his verbis: *In eodem hemisphaerio medio circum cardinem est orbis ventorum octo, ut Athenis in horologio, quod fecit Cyrrestes. Ibiq. eminens radius a cardine ad orbem ita movetur, ut eum tangat ventum qui*

qui flet, ut intus scire possis. In his multa notanda. Orbem ventorum vocat circulum, vel polum, in quo octo ventorum nomina eo ordine, ac situ descripta fuerant, ut in octagono Andronici supra habuimus. In machinamento Varronis radius eminens à cardine ad orbem ita movebatur, ut eum tangeret ventum qui flaret. In octagono turri Andronici triton æneus contra ventum, qui flabat, collocatus, supra imaginem venti flantis virgam indicem tenebat. Vitruvius: *Et ita est machinatus, ut vento circumageretur, & semper contra ventum consisteret, supraque imaginem flantis venti virgam indicem teneret.* Sed quare horologium vocat Varro illam machinam, quæ ventis tantum explorandis noscendisque erat facta? An quia adjectum & horologium ut in ornithone Varronis? Non puto, nec hoc dicit Vitruvius. Præterea divisæ sunt machinæ, & nominibus distinctæ, quæ horas ostendunt, & quæ ventos. Fortasse Varro scripserat: *In aurologio, quod fecit Cyrestes.* Quod postea mutatum librariorum vitio in *orologium*. Ut *cautes*, cotes: *cauda*, coda. Et similia. Revera *ἀνρολόγιον* fuit illud octogonum *μηχανικόν* Andronici, quo indicium fieret quibus ex locis venirent auræ ventorum. Sic *ἡμερολόγιον*, & *μηνολόγιον*. Fortasse & *ἀνρολόγιον* etiam dixerunt non ab horis, quarum singulæ duodecimam diei partem constituunt, sed *ἀπὸ τῶν ὥρῶν* quæ tempora anni significant. Hinc *ἡλιοτρόπιον* veterum exponitur *ἀνρολόγιον*, quum certum sit in illis *ἡλιοτρόποις* non horas diei, sed *ἡμέρας* signatas fuisse, cum vario signorum ortu & obitu.

Tempora quæ messor, quæ curvus arator haberet. Ut *ἡμέρας* duplicem habet significationem, pro diei particula, & pro anni tempestate sumpta, ita & *ἀνρολόγιον*. Ventiquoque tempora variant. Unde austrinæ tempestates Suetonio *τὰ νότια*. Sic boreales *τὰ βόρεια*, eæ nempe temporis constitutiones, quæ illo & illo vento flante fiunt. Communi autem consensu tam Græcis quam Romanis receptam fuisse octonariam hanc ventorum partitionem, & magis probatum istum numerum quam alium quemlibet, testimonio auctorum utriusque linguæ confirmari potest. Aristoteles in Meteorologicis hos solos esse octo ventos pronuntiat, qui ex diametro invicem sibi respondeant in contrario situ positi. *Οὗτοι μὲν ἔν, inquit, οἱ κατὰ Ἀξ-μετὸν τε κέρμενοι ἀνέμοι, ἃ οἱ εἰσὶν ἐναντίοι.* Etenim si qui alii inferantur iis suos non dari contrarios. *Ἐπεὶ οἱ εἰσὶν, καθ' ὃς ὁκ εἰσὶν ἐναντία πνέοντες.* Illum vide lib. II. Meteorolog. cap. VI. Prima & antiqua partitio quaternos tantum ventos habuit ex quatuor partibus mundi. Eam Homerus novit, qui plures non agnoscit, eurus, austrum, aquilonem, favonium. Hos quatuor primos vocat Favorinus apud Agellium lib. II. cap. XXII. *A quatuor cæli partibus, quos quasi primos nominabimus.* Ita legendum, non, ut est vulgo: *quas quasi primas nominavimus.* His additi secundii quatuor, & sic octo facti sunt. Postea adjecti tertii quatuor, & duodecim facti. Verba Agellii, quibus hoc dicit, in vulgatis editionibus corruptissima sic sunt corrigenda: *partim autem sunt, qui pro octo duodecim faciunt, tertios quatuor in media loca inferentes cum meridiis septentriones, eadem ratione qua secundii quatuor interpositi sunt inter primos duos apud orientem occidentemque.* Ex vestigiis antiquæ lectionis ita reposuimus. In prisca ac prima distributione quatuor tantum erant venti ex quatuor mundi cardinibus. Hos primos quatuor nominabat Favorinus. In his primis quatuor duo fuere primores apud orientem occidentemque. Unus nempe in cardine orientis æquinoctialis, & unus in cardine occidentis æquinoctialis. Ad illos primores duos orientalem & occidentalem adjecti secundii quatuor qui octonarium numerum fecerunt, duo nempe adjuncti ad latus ortus æquinoctialis, ex ortu solstitiali spirans unus, & ex ortu brumali veniens alter. Et duo item in parte occidentali ex occasu æstivo, & ex occasu hiberno, qui medium æquinoctialem occidentum statuerunt. Hanc rationem sequutus Favorinus orientem & occidentem sex habere ventos dixit inter sese adversos, meridiem autem unum, & septentriones unum, quoniam immutabiles. *Meridies autem quoniam certo atque fixo limite est, unum meri-*

A *dionalem ventum habet.* Vix puto dictionem esse Latinam *meridionale*. Nec enim *meridio* dicitur, ut *septentrio*. Recte igitur optimus liber *unum meridiale ventum habet*. Sic multa tamen vulgi usus introduxit contra legem ac normam loquendi, ut quum *tremissem* pro *triente* formarunt ad instar *semis*: & *replum* Vitruvio quod replicatur, ut & *duplum* quod duplicatur, & talia infinita, de quibus nos alibi. Quemadmodum autem sequens ætas ad priorem numerum ventorum quatuor, binos in parte orientis interfert, & binos in occidentis latere, & octo pro quatuor voluerunt esse: hoc eodem exemplo alii in parte septentrionum duos interfert ventos veluti flatores, qui latera tuerentur venti apertici ex ipso poli articulo spirantis, & duos item ad latera austri interjecerunt austrinos flatus. Ita duodecim effecti, tres occidentales, tres septentrionales, tres orientales ac tres meridionales, quum unus tantum esset meridialis, & unus septentrionalis in secunda divisione, in prima etiam unus tantum orientalis, & unus occidentalis. Plinius vero antiquiorem eam vult fuisse rationem, quæ duodecim ventos numeravit quam quæ octo, sed hanc usu receptam & magis probatam. Hæc ejus verba sunt: *Peteres quatuor omnino servavere, per totidem mundi partes, ideo nec Homerus plures nominat, hebeti, ut mox indicatum est, ratione. Sequuta ætas octo addidit, nimis subtili & conscripta. Proximis inter utramque media placuit ad brevem ex numerosa additis quatuor.* In octonaria illa distributione veteres Græci æqualiter totum hemisphaerium quod supra nos est, octo ventis dividerunt pari spatio inter se distitis distantibusque, ut in octagono Andronici supra vidimus. Sic quatuor secundi, qui quatuor primis sunt additi secunda divisione, inter duos cardines positi non magis ad hunc quam illum atinebant, sed utriusque erant communes. Ut chaurus, vel argestes, qui medius septentrionis, & æquinoctialis occasus interjectus est, non magis videbatur esse occiduus quam septentrionalis. Et eurus, sive volturnus interstitus meridianum inter cardinem, & æquinoctialis ortus metam, non minus putabatur meridialis quam orientalis. Et sic de duobus ceteris. Favorinus tamen tres orientales & tres occidentales esse in eo numero videri voluit, unum tantum septentrionalem, & unum meridionalem. Plinius vero aliam rationem iniit in horum octo ventorum finibus per cæli regiones tribuendis. Binis ponit in singulis cæli partibus: *Sunt ergo, inquit, binis in quatuor cæli partibus. Ab oriente æquinoctiali subsolanus, ab oriente brumali volturnus. Illum ælioten, hunc Græci eurus appellant.* Sed eum plane fugisse ratio videtur. In orientali plaga binos recenset, qui ab oriente æquinoctiali spirat & qui à brumali. Quo jure vero ab orientis regione excludit eum ventum, qui à solstitiali Oriente flat? Dices propiorem esse septentrionibus, & proinde septentrionali oræ merito adscribi potius quam orientali. Atqui non longius distat à meridiano axe eurus, quam boreali aquilo. Nec plus est juris, ut volturnus, qui eurus est, attribui debeat orientis partibus quam aquilo vel boreas. Hoc idem de aliis pronuntiamus. Occiduus duo tantum constituit, ab occasu æquinoctiali favonium, & ab occasu solstitiali chaurum. Africus, qui ab occasu brumali flat, pari jure potuit accenseri ventis occidentalibus, quem tamen meridianis locis vindicat. Et sic de ceteris. Errat etiam non leviter in his verbis: *à septentrionibus septentrio interque eum & exortum solstitialem aquilo, apertici dicti & boreas.* Eam tractat dispositionem ventorum, quæ octo tantum computat, & binos singulis regionibus cæli deputat. Atqui ea partitio inter exortum solstitialem & septentrionem nulli vento dat locum. Alioquin novem ex ea dinumeratione pro octo surgerent venti. Boreas autem ille, vel aquilo juxta eorum sententiam qui octo ventos numerabant, non inter septentrionem & solstitialem exortum sedes habet, sed ab exortu ipso solstitiali emittitur. Secundum alios vero qui duodenarium in ventis numerum magis probant, cæcias circa exortum solstitialem collocatur, inter eum & septentrionem boreas vel aquilo interjicitur. Auctor libri de Mundo: *καὶ τῶν βορέων ἰδίως ὁ μὲν ἐξ ἑστῆς καὶ κακίας,*

καίρια, καλεῖται βορέας, ἀπὸ ἀρκτίας ἢ ὁ ἐφεξῆς δὸς ἢ πόλις καὶ τὸ μεσημβρινὸν πνέων. Cæcian ille flare facit exortu solstitiali, & inter orientales flatus recenset quos tres statuit, ut tres septentrionales, tres occiduos, & totidem meridianos. Sic duodecim novit. Non igitur Aristotelis illud scriptum qui octo tantum posuit. Præterea Aristoteles βορέαν & ἀπὸ ἀρκτίας, qui ab axe ipso oritur, eundem vult esse. Hic boream à septentrione separat, & inter exortum solstitialem & septentrionem eum metatur, quod Plinius sequutus est, licet in alia divisione. Sic brevior confudit rationem cum numerosa. Verba superius allata ex libro de mundo pessime interpretes ita reddunt: *qui autem hunc à vertice statim excipit per meridianum spirans, septentrio dicitur. Ἀπὸ ἀρκτίας ἢ ὁ ἐφεξῆς δὸς ἢ πόλις καὶ τὸ μεσημβρινὸν πνέων.* Et tamen quod mirandum, Budæus est qui ita vertit. Legendum in Græcis: δὸς ἢ πόλις καὶ τὸ μεσημβρινὸν πνέων. Absolute πόλις Græcis vocatur borealis axis. At μεσημβρινὸς etiam πόλις dicitur. Aparctias igitur ab axe septentrionum contra meridianum axem directus flat, καὶ τὸ μεσημβρινὸν πνέει. Sic Aristoteles in Meteorologicis: ἐπεὶ ἢ εἰσὶν καθ' ἑσπέρην εἰσὶν ἐναντία πνέοντα. Alii sunt venti contra quos non spirant aduersi flatus. Geographi passim ita loquuntur: καὶ τὸν Γάγγην, καὶ τὸν Ἰνδὸν ἑσπέρην: contra Gangem, contra Indostia. Sed longe determinatio illius loci versio quem dedit Apulejus in tractatu cognomine. Sic enim dixit: *Et aquilo, qui septem stellarum regione generatur. Huic vicinus est aparctias. Hic propior ad diem medium. Thrascias & argestes sunt indidem flantes.* Ita hæc sunt distinguenda, ac legenda. Aparctias, propior ad diem medium, quem κατὰ τὸν μεσημβρινὸν πνέει Græcus auctor scribit, id est, contra meridianum axem flare. Hæc monstro pæne similia sunt. Sed talis ubique in illo scripto Apulejus. Quod autem ait, *thrascias & argestes sunt indidem flantes*, in Græcis ita concipitur: Θρασκίας ἢ ὁ ἐξῆς πνέων τὰ ἀργέστη, ὃν ἐνίοι περκίαν καλεῖσι. Ita ibi legendum docemus infra, non καίρια. Mens Græci scriptoris hæc est, aparctian, qui ab axe spirat, collateraneos habere thrascian & borean in septentrionali plaga: post thrascian continenter sequi argesten in occiduis partibus ab occasu æstivo flantem. Non igitur argestes & thrascias indidem sunt flantes. Sed ex occidente æstivo venit argestes: thrascias septentrionalis inter solstitialem occasum & septentriones positus. Non puto tamen tam cæcum mentis fuisse Apulejum, & sensus communis expertem, ut aparctian ab axe septentrionali spirantem ventum ad medium diem pertinere putaverit. Sublevemus igitur hominem & culpam in librarios conferamus. Veteres editiones eo loco sic legunt: *Et huic vicinus est aparctias. Huic propiores ad idem diem medium.* Libri veteres habent: *Hic prior est ad idem diem medium.* Scribo: *Hic prior est indidem in diem medium.* Priorem esse dicit aparctian eorum ventorum, qui ab axe boreo flant, & in diem medium dirigi. Pendet autem sermo ex sequentibus, quæ etiam sunt corruptissima. Florentinæ membranæ cum aliis vetustis ita legunt: *thrascias & argestes sunt in Indiam flantes.* Quod rejicere non debuerunt. Hæc enim vera lectio. Totum igitur locum sic constitue: *Hic prior est indidem in diem medium, thrascias & argestes sunt in Indiam flantes.* Ait aparctian in diem medium flare, id est, contra meridiem, thrascian autem & argesten contra Indiam, quod verum est. Sic loquitur Agellius: *Is obiectus directusque in austrum.* Ita aparctias in medium diem flat, & thrascias cum argeste in Indiam. Male tamen Apulejus eo loco argesten ab japyge sejungit, quum Græcus auctor diserte prodat argesten ab aliis ἰάπυγα vocari: Ἀργέστης μὲν ὁ δὸς τῆς θερμῆς δύσεως, ὃν ἕως καλεῖσι ὀλυμπίαν, οἱ ἢ ἰάπυγα. Hic est Latinorum chaurus. Sed hæc paulo post. Prima & antiqua divisio, quæ quatuor tantum ventos cognoverat, & quatuor cæli plagis eos educebat. Κλίματα vocat Dionysius Uticensis: δὸς τῶν περὶ τὰς κλιμάτων πέρας ἀνέμους πνέοντες ἀνέμοι. Calipartes appellat Plinius. Favonius apud Agellium *limites & regiones cali.* Inferior Latinitas cardines indigetavit. Vegetius de ventis: *à verno itaque solstitio sumimus exordium, ex quo oritur ventus apeliotes.* Ita paulo post: *meridianum cardinem, occidentalem cardinem, & septentrionalem cardinem* nominat.

A Græci κέντροι dicunt: Ἀνατολικὸν κέντρον, δυτικὸν κέντρον, ἀρκτικὸν κέντρον & μεσημβρινὸν κέντρον. Dionysius: ὁ μὲν ἐν ἀπηνιώτῃ δὸς ἀνατολικὸν κέντρον φερόμενος. Apeliotes, qui ab orientali cardine fertur. Et ita in reliquis. Hinc ventos cardinales idem Latinitatis ævum appellavit quatuor illos primos ac præcipuos ventos, qui ex quatuor cardinibus mundi oriuntur. Dionysius αἰθεντικὸς nuncupat. Vegetius *principales* lib. iv. cap. xxxviii. Ita ut ventis *principalibus declaratis, eos qui ipsis dextra laevaue juncti sunt, indicemus.* Servius cardinales ad illud poetæ:

Eurum ad se zephyrumque vocat.

B Ubi hæc verba ponit: *pars pro toto, isti enim sunt cardinales.* Ab eadem metaphora quatuor principales virtutes dixere cardinales. Sed & presbyteri & diaconi Episcopi urbis olim ob excellentiam dignitatis cardinales sunt nuncupati, & cardinarii quasi principales dixeris & primos presbyteros diaconosque. Hujus appellationis mentio apud Gregorium Magnum occurrit, nec puto antiquiorem reperiri. Verum de his alibi. Cardio autem pro momento & articulo sumitur, in quo præcipue res vertitur, ab ostiorum cardinibus. Virgilius:

--- *haud tanto cessabit cardine rerum,*

C in tanta occasione rei faciendæ haud cessabit. Ibi Servius notat dici rem in cardine esse, quum in articulo est. Ergo cardio ipsum punctum est ac momentum occasionis & opportunitatis, quæ nisi rapiatur, effluit statim. Ceterum proprie loquendo, non quatuor sunt mundi cardines, sed duo tantum, septentrionalis & meridianus axis, super quibus verti mundus fingitur. Equinoctialis vero occidens, cum oriente æquinoctiali, cardines potius sunt solis quam mundi. κέντροι Græci appellant. Ea quatuor sunt, solstitium & bruma, & duo æquinoctia. Momenta & puncta sic vocarunt, in quibus solstitia & æquinoctia committuntur. Quum ea sol attingit, in cardine illum esse Latini dicebant Servio teste. Quatuor illa κέντροι solis sex ventos emittunt, ab ortu & occasu æquinoctiali duo, ab ortu & occasu solstitiali iterum duo, ac reliquos duo ab ortu brumali & occasu. Cardinales venti non minus hi possunt appellari, quam qui à mundi cardinibus exoriuntur. Hoc sequutos puto quibus placuit præcipuis octo ventis mundum perflari. Quæ communior ac constantior veterum opinio fuit. Sex à totidem solis cardinibus, five κέντροις. Et duo à duobus mundi cardinibus vel axibus. Aristoteles κενώματα vocat πνέματα octo supra dictos ventos. Non defuere tamen ex antiquis, qui solos hos duos ventos, qui ab utraque mundi meta originem ducunt, recipiendos putarent, veluti principes ac magistros, austrum & aquilonem, reliquos omnes accessionum vice habendos, & prout inclinatione ac recessione ab hoc & ab illo axe deflecterent, septentrionales aut meridianos esse nominandos. Et sane hi duo venti quum semel occæperunt, diutissime durant, & vehementissimi sunt. Aristoteles in Politicis iv. 11. Καθ' ἑπὶ τῶν πνέματων λέγεται τὰ μὲν βόρεια, τὰ δὲ νότια, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τὰς ἀρκτίων πνεύματα. Ut de ventis aliis dicuntur septentrionales, alii meridianales, ceteri horum inclinationes ac recessiones sunt. Juxta hanc sententiam à Lucilio scriptum ex persona Cotys Thracum regis:

Rex Cotus ille duo hos ventos, austrum atque aquilonem

Novisse aiebat solos se demagis, istos

Ex nimbo austellos nec nosse, nec esse putare.

E Ita legendi hi duo versus, qui apud Nonium claudicant. Hinc in antiquis philosophorum & medicorum scriptis & præcipue apud Aristotelem, ac Theophrastum, ad designandas tempestatum & aëris constitutiones, quas venti faciunt, τὰ βόρεια solum & τὰ νότια nominantur. ἐν τοῖς βορείοις, ἐν τοῖς νότιοις, id est, flantibus aquilonibus & austris. Suetonius austrinis tempestatibus dixit, ἐν τοῖς νότιοις. At nusquam τὰ ἐσπέρεια, aut τὰ ἰώα commemorantur. Et diserte ipse Aristoteles in Meteorologicis, postquam octo principales ventos cum suis lateronibus nominavit, ita infit: ὅλως ἢ τὰ μὲν βόρεια τῶν καλεῖται, τὰ δὲ νότια. Additque ibidem occiduos flatus, quia frigidiores sunt, accedere septentrionalibus, & orientales è contra ventorum spiritus, quia solent esse calidiores, in censum ac nomen meridianorum cadere. προσέτι καὶ τὰ μὲν ζεφυρικά τὰ βορέα, ψυχρότερά τ' ἀπὸ τῶν δυτικῶν πνέειν: τὰ δὲ νότια τὰ ἀπηνιώτικα.

πικὰ: θερμότερον γὰρ τῷ ὅτ' ἀνατολῆς πνεῖν. Quod caute exponendum reor. Nam aquilo, vel cæcias Aristotelis inter orientales ventos, utpote à solstitiali manans exortu, & propterea ex præscripto philosophi meridianis adnumerandus. Is tamen longe frigidior africo, qui ex eadem definitione septentrionalibus accensendus foret, quoniam ex occasu hiberno effluit, & inter occidentales reponitur. Censeo igitur æquinoctialem lineam quodammodo discriminare ac determinare debere ventos septentrionales à meridianis, sic tamen ut ab occasu æquinoctiali veniens ventus cedat aquilonibus, & qui ab æquinoctiali oriente emittitur austrorum in numerum redigatur. Ita duo occidentales septentrionibus adgregabuntur, & duo orientales meridianis adjecti erunt. Sic Aristotelem intelligendum existimo, ubi ait, τὰ ζεφυρικά περιέχονται τοῖς βορείοις, & τὰ ἀπηνιωτικά τοῖς νοτίοις. Et notandum est eum dicere τὰ ζεφυρικά, non τὰ ἐσπέρια & τὰ ἀπηνιωτικά, non τὰ ἰώα. Indicat igitur à zephyro auspicandum, qui ab æquinoctiali occasu exit, & omnes exinde ventos per septentrionum plagam usque ad æquinoctialem exortum septentrionalium in numero esse ponendos, comprehenso ipso zephyro, qui cardinem possidet occasus æquinoctialis. Tum apelioten ipsum, qui cardinem tenet æquinoctialis orientis cum reliquis sequentibus ultra lineam æquinoctialem austris accensendos adusque zephyrum in æquinoctiali occasu situm à quo initium sumunt septentrionales. Ideo autem Philosophus βορέαν eundem cum ἀπηνιωτικά facit & ab ipso polo procedere vult, quia ab eo ut principali ac præcipue septentrionalium τὰ βορέα denominantur, ut a noto, contra quem directus est, τὰ νότια appellantur. Ceteri omnes τὸν βορέαν collateralaneum ventum faciunt, & circa ipsum solstitii æstivi orientem metantur ejus situm, aut inter solstitialem exortum & septentrionem interferunt. Post priscam illam, primamque rationem, quæ ventorum quaternionem ponebat, & quæ antiquissimum fuit temporum, sequenti ætati duæ maxime receptæ, ut diximus, fuerunt, octonariæ & duodenariæ, aliis hanc, aliis illam magis probantibus. Quod autem duodenariam antiquiorem fuisse octonaria Plinius asserit, in eo falsus est. Aristoteles eam tantum agnoscit, quæ octo ventis principalibus constabat. Κυριώτατα illa vocat & διαρισμένα τὸν δῶματι. Sed & ἱπποβορέας, id est, legitimos ventos, & reliquos pro spuriis habet, quæ vox non intellecta doctissimo interpreti. Nusquam tamen meminit Εὐρονότου & Λιβονότου, quæ ab omnibus aliis agnoscuntur, qui duodecim posuerunt. Eorum sane mentio extat apud auctorem libri de mundo qui duodenaria ratione utitur. Aristoteles vero quum solos octo recipiat ventos principales, à quibusdam duos alios adjunctos commemorat in septentrionali plaga, θερσίαν & μέσην. Atque ex eo rationem reddere conatur, aut in septentrionis partibus plures sint status quam in meridianis. Quod argumentum est euronotum & libonotum ipsi de nomine notos non fuisse, quos posterior ætas in numerum admisit quæ duodecim computavit. Phœnicia tamen etiam meminit, quem thrasciæ opponi utcumque posse dicit. Thrascias autem ipsi ponitur inter caurum & aparctian, cui alium ex diametro contrarium flatum dari non posse ait, nisi si forte φοινικίαν, quem tenuem esse ventum, atque non diu durantem affirmat. Ἐμὴ αὖτ' αὐτῷ, ἢ ἐπ' ὀλίγον πνεῖ τις ἀνεμῶ, ὃν καλεῖσιν οἱ περὶ τὸν τόπον ἐκείνον φοινικίαν. Is omnino est quem alii recentiores δρόνον appellarunt, inter meridiem scilicet & ortum brumalem locatus. Plinius: Numerosior ratio quatuor his interjecerat thrascian media regione inter septentrionem & occasum solstitialem. Itemque cæciam media inter aquilonem & exortum æquinoctialem: Phœnician media regione inter ortum brumalem & meridiem: item inter libā & noton compositum ex utroque, medium inter meridiem & hibernum occidentem, libonoton. Ita legendus hic locus. Perperam interferunt editi: ab ortu solstitiali phœnician. Duo verba illa expunximus, ab ortu solstitiali, quæ nullo modo ibi hæere possunt. Hi sunt igitur teste Plinio quatuor venti, quos ad illos octo principales addidit illi, quibus placuit esse duodecim, thrascias, cæcias, phœnicias & libo-

notos. Ex his cæcias Aristoteli non est unus ex additiis, sed ita vocat quem alii boream, vel aquilonem ab exortu solstitiali flantem. At μέσω vocat, quem aparctiæ & cæciæ interjicit: & phœnician, qui inter eorum & noton spirat, qui aliis euronotus. Hæc quum ita sint, Plinius tamen hos duo ventos veluti diversos ac super numerum adjectos ab aliis dicit. Nec finis est, inquit, alii quippe mesen nomine etiamnum addidere inter boream & cæcian: & inter eorum & noton euronotum. Dum diversos sequitur auctores, diversa hæc etiam facit nomina. Atqui Aristoteles, qui mesen inter boream & cæcian collocat, longe in alia significatione boreæ & cæciæ nomina sumit, & in alia regione locat quam Plinius qui in finibus eorum statuendis alios auctores exscribit. Aristoteli βορέας idem cum aparctia, qui ab axe boreo flat. Plinio boreas à sinistra aparctiæ flat. Κακίας Aristoteli legitimus & principalis ventus inter apelioten & boream ab exortu solstitiali proficiscens. Plinio cæcias additivus & spurius media regione inter boream & æquinoctialem exortum positus. Adeo autem hæc turbat ac miscet Plinius, ut situs eorum ac regiones nullo iudicio commutet. In ratione octonaria recensenda, aquilonem, hoc est, βορέαν metatur inter septentrionem & exortum solstitialem. Atqui in hac ratione boreas in ipso exortu solstitiali poni debuit, ut ab aliis ponitur. Nam octo ventos numerantibus nullus interfluit ventus septentrionem & exortum solstitialem. Aristoteles inter additicios numerat μέσω, quem medium constituit ἀπηνιωτὶς & κακίς, hoc est, septentrionis & exortus solstitialis. κακίας enim Aristoteli ab exortu solstitiali manat. E converso idem Plinius ubi additicios ventos commemorat, in his cæcian nominat, eumque media regione locatum ait inter aquilonem & exortum æquinoctialem: μετὰ τὸν βορέα & ἰσημερινῆς ἀνατολῆς. Atqui ventus hic cæcias, qui inter boream & æquinoctialem exortum sedes habet, unus est ex principalibus Aristotelis, non additiciis. Ex supernumerariis tum habetur, cum metatio illi assignatur, inter solstitialem exortum & aquilonem, quem locum occupat meses apud Aristotelem. Has turbas noster dat Plinius, dum varios auctores compilat, quorum sententias in unum concinnat, plerumque pugnantes ac dissitas. Nec ipse scit distinguere varias nominum significantias. Ut heic boream & cæcian Aristotelis cum aliorum boream & cæciam confundit, qui multum diversi sunt. Contra ea phœnician Aristotelis separat ab aliorum euronoto, quum iidem sint. Et miror ipsius ἀελλίαν & μετρωρολογίαν, ut ille ajebat. Inter eorum & noton, inquit, euronotus. Sane accipimus. Phœnicias inter ortum brumalem & meridiem. Et hoc verum est. Diversos tamen esse vult. Quis hoc potest pari? Eurus ab exortu brumali exit: notus ab ipso meridie. Diversus tamen erit brumalis ortus ab euri statione, & meridies à noti metatione. Hæc merito in stuporem me dant, quia de stupore Plinii suspicari cogunt. Euronoti & libonoti non meminit Theophrastus in libro de ventis, ut nec Aristoteles. Quare apparet recentiora hæc nomina eorum ætate esse. Et manifestum hinc sumitur argumentum longe posteriorem illorum ævo esse scriptorem libelli de mundo, qui Λιβονότον & Δρόνον nominat, & partitionem in ventos duodecim agnoscit. Idem adnotat Λιβονότον qui ad sinistram noti oritur ab aliis vocatum esse Λιβοφοίνικα. Videntur etiam quidam eum ventum, qui ad dextram ejusdem noti apparer, appellasse Δροφοίνικα, quia inter eorum & noton situs est. Profecto is omnino est, quem Aristoteles vocat φοινικίαν. Sic cercian dixerunt, qui ad latus chauri. Hinc oppositum ad latus euri, eurocercian vocaverunt, ut infra dicam. Cum igitur phœnicias ab aliis dicitur Δροφοίνικς, alium, qui est ad latus ejusdem noti hoc eodem exemplo nominarunt Λιβοφοίνικα. In Aristotelis fragmento περὶ σημείων quo de ventorum situ & nominibus agebat, δρόνον à quibusdam φοινικίαν vocari scribit, ab aliis καρβαν à Carbanis Phœnices populis, ὅτι τῶν Καρβανῶν. Labet heic exhibere formam dodecagoni cum duodecim ventorum nominibus Græcis ac Latinis juxta exemplum octagoni ab Andronico editi, quibus adjecimus & nominum aliquot apud Græcos differentias.

In hac dodecagoni figura thrascias medius inter argesten & aparctian locatur, ut omnium una est sententia, & Aristotelis disertis verbis lib. 11. Meteor. cap. v. Mefes autem inter cæcian & aparctian ab eodem Aristotele censetur. Quod cum ita sit, vitio non carere oportet, quæ apud Aristotelem eodem capite sic leguntur: ἐστὶ δὲ τῶν εἰρημένων πνιδμάτων βορέας μὲν ὁ τε ἀπαρκτίας κυριώτατος καὶ θερσιώτας κινὸς ἀργέστο καὶ μέσση. Non video quomodo thrascias possit esse communis argestæ & mesæ, quum medius argestæ & aparctiæ sit. Quæ sequuntur nihilo saniora sunt aut veriora: ὁ δὲ καικίας κινὸς ἀπηνιώτης καὶ βορέας. Nihil in his sinceri. Cæcias non potest esse communis boreæ & apeliotæ, quum menses interstitus sit. Nam βορέας Aristoteli idem cum aparctia. Sic igitur totus locus constituendus est, ut antiquum sincerum recuperet: ἐστὶ δὲ τῶν εἰρημένων πνιδμάτων, βορέας μὲν ὁ τε ἀπαρκτίας κυριώτατος, καὶ θερσιώτας κινὸς ἀργέστο καὶ μέσση, καὶ μέσση κινὸς καικίας καὶ ἀπαρκτίας, ὁ δὲ καικίας κοινὸς ἀπηνιώτης καὶ μέσση. Quatuor hos omnino ventos septentrionales constituit, borean qui & aparctias, omnium κυριώτατος, utpote ab ipso axe flans, thrascian, mensem & cæcian. Et sane tradit ibidem plures ventos à septentrione flare quam ab ulla alia cæli regione, rationemque reddit. Meridianos vero duos tantum facit, notum, sive austrum, quem & ἰθαρχὴν vocat, qui ab ipso meridie spirat & african: νότος δὲ ὁ τε ἰθαρχὴς, ὁ ἀπὸ μεσημβρίας καὶ λίψ. In orientis regione duos etiam ventos collocat, unum ἰθαρχὴν, qui ab æquinoctiali exortu spirat, & eurum ab oriente hiberno. Ita enim legendum: ἀπηνιώτης δὲ ὁ τε ἰθαρχὴς ἀπ' ἀνατολῆς ἰσημεριῆς καὶ ὁ νότος: ὁ δὲ φοινίκας κοινὸς. Phoenicias communis euri & noti. Ideo æque meridialis atque orientalis. Eidem duo sunt occidentales, ζέφυρος δὲ ὁ τε ἰθαρχὴς καὶ ὁ ἀργέστος καλέμενος. Occiduorum flatuum zephyrus tantum ἰθαρχὴς, qui ab occasu æquinoctiali manat. Ex his constat quatuor tantum ἰθαρχεὺς ventos ab Aristotele constitui ac nominari, qui sunt quatuor priores & cardinales. Quam vocem miror doctissimum Budæum ubique absque interpretatione dimisisse. Eam fortasse non intellexit quid vellet hoc loco posita. Opponuntur nothis. Hesychius: ἰθαρχὴς ἀντίχθων, γνήσιος. ἰθαρχεὺς γνήσιος καὶ καθαροὺς σὺν ἐν παλαιῇ δὲ. Adamantius apud Aërium νότους ἀνέμους vocat locales

A & certarum tantum regionum peculiares. Duodenaria autem ventorum ratio, quam plerique posteriorum amplexi sunt, non videtur nata ex octonaria, additis insuper quatuor aliis, ut Plinius & alii sentiunt, sed ex prima prodiit quaternaria, duobus ventis adjunctis dextra lævæque singulorum. Sic octonariam triplicavit Vitruvius adjunctis pariter ad latera singulorum duobus aliis ventis, fecitque pro octo viginti quatuor. Neoterici porro duodenariam hoc modo triplam ediderunt, commentique sunt collateros cuique duos alios ventos, & numerum usque ad triginta sex provexerunt. Quid diceret Plinius, si hoc videret, qui rationem duodenarii numeri subtiliorem indicabat & nimis conscissam? Profecto antiqui viri latus cæli quamlibet extantum uni vento possidendum dabant, qui inclinationibus ac flexibus alias atque alias faceret varietates flatuum. Ut in machinamento Andronici singula latera octagoni ventus unus occupabat, qui recessionibus & inclinationibus mutare flatum existimabatur, quum tamen idem esset ventus. Juxta hanc sententiam Aristoteles scribit, cæcian ab æquinoctiali exortu tenere usque ad orientem solstitialem & ultra. Hoc est unum latus octagoni Andronici. Ὅσον πλείονος μερίαν τὴν μὲν ἐκ τῆς καικίας καὶ ὅλως τὰ ἐπέκεινα τῆς ἐλπίδος. Ita africanos ab æquinoctiali occasu usque ad hibernum occasum detinere pronuntiat. Quod est alterum latus octagoni Andronici. Zephyrus vero ab occasu æquinoctiali usque ad occasum æstivum metas habet, ibique incipit argestes, qui latus aliud octagoni incubat usque ad septentriones ipsos. Ita de ceteris. At recentioribus magis visum est rationabile omnes flatuum mutationes & flexus fluxusque ab uno vento profectos, pro totidem ventis numerare, quibus & sua nomina imposuerunt. Seneca plures nusquam posse ventos esse quam duodecim asserit, & quid sequuti sint qui duodecim constituunt, exponit lib. v. Quaestionum Naturalium. Cælum nempe in quinque circulos dividi. Eos circulos ab horizonte secari & decem partes effici, quinque ab ortu, totidem ab occasu. His accedere & meridianum circulum, qui per polos mundi transit. Sic duodecim discrimina aërem accipere, totidemque fieri ventos, ut in subjecta figura licet videre.

In ea duodecim ventorum descriptione, ac distributione per sex circulos, ita Seneca scribit de tribus ventis septentrionalibus: *A septentrionali latere summus est aquilo, medius septentrio, imus thrafcias*. Quæ verba in primis notanda. Ad dextram septentrionis est thrafcias, ad lævam aquilo. Hunc qui à læva est, summum esse dicit, illum qui à dextra imum: septentrionem inter utrumque medium facit. A lectorum triclinarium dispositione ac situ sumpta hæc loquutio. Tribus lectis cænant veteres. Is qui ad sinistram erat, dicebatur summus lectus, qui ad dextram, imus, inter utrumque medius. Ratio discumbendi hoc faciebat. Etenim ut liberam & exerram habere possent dextram manum, in sinistram latus decumbebant. Et qui ordo lectorum, idem etiam fuit in singulis lectis accubantium. Summus quippe locus in unoquoque lecto, qui nulum supra se habebat, imus vero, quem infra medium accubens occupabat. Medius enim infra primum & summum, ut imus infra medium. Quæsi- vere viri docti quis locus honoratior esset apud Romanos in convivii accubitu. Operam omnes hæcenus lufere. Effascinauit eos Servius, qui apud majores medium locum Domini fuisse notat ad illum Virgilii versum:

--- aulais jam se regina superbis
Aurea composuit sponda, mediamque locavit.

Sed alia ratio in privatis, alia in regibus. Reges semper honoratissimo loco vel sedere vel accumbere ad mensam soliti, quum soli non cænant. Privati in omni ævo, & apud omnes nationes prima loca semper cessere convivis suis, ipsi in postremis sedentes, quod hodieque diligenter apud omnes observatur Europæ populos. De loco in convivio honoratiore non idem sensus omnium gentium olim fuit, sed apud alias alius habitus. Apud Persas medius locus honestissimus. In eo rex accumbebat. Mediam quoque in sponda locat reginam Virgilius. Apud Græcos primum locum etiam fuisse honoratissimum tradit Plutarchus. Primus locus in summo ac primo lecto summus. Apud Hera- cleotas Ponticos medii lecti primum, id est, summum locum, qui nempe ad sinistram, etiam honestissimum existimatum idem refert. Romanos autem præci- puum locum & maxime honoratum duxisse narrat me- dii lecti ultimum, cum nempe qui infra medium ad dextram lecti triclinaris. Is locus dabatur convivarum honestissimo & dignissimo. Ideo & consularem voca- bant. Plutarchus lib. I. cap. III. Συμπόσιων: 'Ρω- μαίοις ὃ ἐκ τῆς μέσης κλίνης πλεονεχέει, ὃν ὡς αἰνέοντες ποσειδάωνται. Ex tribus lectis duo priores, medius ac sum-

A mus invitatis cedebant. Dominus convivii cum uxore & liberis in tertio accumbebat, & locum primum in eo occupabat. Clara hæc Plutarchi verba: τῶν δύο κλινῶν ἀποδεδομένων τοῖς ἀρχαῖς κεκλημένοις, ἡ τρίτη ἢ ταύτης ὁ πρῶτος τόπος μάλιστα ἐστὶν ὡντος ἐστὶ. Quum hæc verba La- tine verteret doctissimus Ciacconius in libro suo de tri- clinio, ut qui imbiberat medium locum fuisse domini, ita reddidit: *secundum fuit, quod cum duo lecti invitatis tribuantur, tertius ejusque primus, hoc est medius locus do- mino convivii congruit*. Hanc interpretationem nullus in- telligo, ut primus locus in tertio lecto, idem & medius intelligatur. Atqui medius is proprie dicitur in singu- lis lectis, qui supra se alium habet, & infra se alium: primus, qui supra medium: ultimus, qui infra. Cete- rum apud Romanos nec medius locus domini fuit, nec honoratissimus. Locus dignior apud eos habitus ulti- mus medii lecti. Dominus vero tertii lecti primum locum premebat. Sic fiebat ut Dominus in primo lo- co accubans tertii lecti, & honestissimus convivarum in ultimo secundi lecti loco positus, sese contingerent, in fine uterque sui lectuli locatus, hic in summo tertii, ille in imo medii. Et hanc rationem inter alias reddit Plutarchus, cur medii lecti locus ultimus tribueretur convivarum dignissimo, quia proximus esset convivii domino, qui in primo tertii discumbebat. Verba Sal- lustii hoc manifesto indicant, quæ leguntur apud Ser- vium, ita interpungenda: *Igitur discubere. Sertorius inferior in medio, supra L. Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis. Antonius in summo, infra scriba Sertorii Ver- sius. Alter scriba Macenas in imo, medius inter Tarqui- tium & dominum Perpernam*. Tres hic habes lectos, medium, summum & imum. Perperna dominus con- vivii & invitator erat. Sertorius dignitate supra cete- ros, & Imperator. Non medius illi locus assignatur ut Imperatori, quemadmodum hariolantur, sed in- fimus in medio lecto, qui locus consularis, & impe- ratorius, atque honoratissimo debitus. In medio lecto duo tantum discubere, Sertorius inferior, qui supra se habebat L. Fabium Hispaniensem. Quod si tres fuissent, Sertorius utique infimus discubisset, infra eum etiam qui medium locum detineret. Quia duo tantum fuere tum in illo lecto, inferior fuit qui locus ἐν ἡμιότῳ. Post medium lectum in quo accumbebat convivarum qui præcipua erat dignitate, sequebatur summus lectus. De eo accipiendus Sallustius in verbis supra citatis: *Antonius in summo, infra scriba Sertorii Ver- sius*. In summo lecto apud Perpernam accubuisse sum- mum Antonium significat, & infra eum alterum scri- bam Sertorii. Sic duo tantum in illo convivio hunc

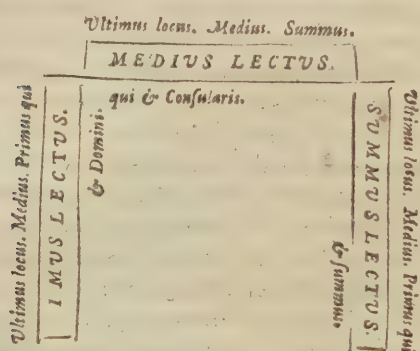

summum lectum obtinere; Antonius & scriba Sertorii Versus, hic inferior in dextra nempe lecti parte, ille superior in sinistra. Sequitur tertius lectus & imus: *Alter scriba Mæcenas in imo, medius inter Tarquitium & dominum Perpernam.* Locus non est mancus, ut opinatur Ciacconius, qui dicit non plane referri, qui inter Tarquitium & Perpernam dominum convivii accubuerit. Immo nihil pote planius. Alter scriba Sertorii Mæcenas in imo lecto accubuisse dicitur, medius inter Tarquitium & Perpernam. Imus lectus domini proprius & in eo primus, sive summus locus. Hic est, quem in convivio obtinuit Perperna. Inter eum & Tarquitium medius accubuit Mæcenas. In illo tertio & imo lecto plerumque infra dominum accubebat uxor & liberi. Si uxor una cænarat, umbris is locus destinabatur & vilioribus personis. Juvenalis:

Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto

Una simul ait.

Ex his possumus distincte colligere quid sit *infra* & *supra* discumbere, quid in *imo* & *summo*. Quæ docti viri distinguere nesciunt. In imo discumbere & in medio, & in summo, dicebatur, qui in summo lecto, & medio & imo discumbebat. At supra & infra, qui summus aut imus accumberet, hoc est, in primo vel ultimo loco lecti. Miror vero unde Servius exsculpere potuerit ex illis Sallustii verbis superius adductis, medium locum apud veteres domino convivii proprium ac destinatum fuisse. Nihil enim minus quam hoc illa tinniunt. Ut clarius hæc in mentem insinuentur, oculis etiam subicere placuit, ex delineata hac forma.

Aliud fuit, quum stibadio accumbebant, hoc est, toro continuo ac semicirculari quod in sigmatis literæ figuram factum erat, unde & nomen. Tribus lectis stratis, ac distinctis veteres ad mensam accubere: posteriores unicum stibadium pro eo habuere lunæ similitudine in cornua curvatæ. Hoc stibadium à forma, ut diximus alibi, *sigma* dicebatur, & pro numero accubantium, aut *hexaclinon*, aut *heptaclinon*, aut *octaclinon*. Quorum vocabulorum passim apud Martialem mentio de stibadio octo homines, vel septem, vel sex capiente. Idem in apophoretis:

Accipe lunata scriptum testudine sigma,

Octo capit, veniat quisquis amicus erit.

Ὀκτάκλινον σιβάδιον intelligit. In his stibadiis quum una serie continenter discumberent, verisimile non est eandem rationem observatam circa loci dignitatem atque honorem, ut in tribus lectis seorsim stratis ac separatis. In stibadio itaque is primum locum tenere censebatur, qui omnium summus erat, & qui supra omnes accumbebat, ut contra ultimus qui infra ceteros. Is in dextro cornu stibadii locum habebat. Qui locus respondet ultimo lecto tertii lecti. Contra ea convivarum dignissimus in sinistro stibadii discumbebat, & supra omnes erat. Sacerdotes hunc ordinem accumbendi in cænis aditialibus tenebant, sive in lectis discumberent divisim, sive in stibadio, vel sigmate. Festus: *Itaque in conviviis solus Rex supra omnes accubat: sed Dialis supra Martialem, & Quirinalis: Martialis supra proximum, omnes deinde supra Pontificem.* Pontifex quinto loco accumbebat infra omnes: Rex sacrorum primo supra omnes, quia potentissimus ac dignissimus habebatur. Hujus ergo locus in summi lecti prima parte ad sinistram, vel in sinistro cornu stibadii. Sunt qui velint maximum hono-

rem loci fuisse in cornu dextro. Ergo & proximus eum locum accumbens dignissimus. Hoc enim sequitur. At contra fuit. Quippe proximus ad cornu sinistrum secundus à primo habitus, non proximus decumbenti in cornu dextro. Quare si proximus accumbenti in cornu sinistro dignior est illo, qui proxime tangit accumbentem in cornu dextro, utique & qui in sinistro cornu locum habet, dignior eo censendus qui dextrum premit cornu. Consequentia hæc necessaria. Atqui apud Sidonium Epist. xi. lib. i, Imperator in dextro cornu locatur. Certe tantum dominus convivii. Morem privatorum & in hoc tum servarunt principes, utpote qui & cum pluribus cœnarent invitatis. Quod hodie Reges non faciunt. Arrianus ille apud Gregorium qui dextrum cornu occupat, relicto sinistro hospiti suo Catholico sacerdoti, non ludibrio eum hac in re habet, sed legem sequitur communem invitantium. Uxores, vel amice apud Romanos semper in sinu mariti, vel amatoris discumbere solite, hoc est, infra ipsum. Nec enim aliter potuit ex ratione discumbendi, qua in sinistrum latius jacere. Juvenalis:

Et gremio jacuit nova nupta mariti,

hoc est, infra maritum. Inferiorem & interiorem accumbere de hoc accubitu dicebant. Agellius: *qui in conviviis adolescentulus cum amatore cum tunica chiridota inferior accubuerit.* Peccant, & hunc morem ignorant, qui corrigunt, interior. Idem tamen interior alicui & intus accubare dictus, qui infra eum accubabat. Quem maxime amabant, sive masculus, sive mulier esset, eum infra se semper collocabant, id est, in sinu ipso. Hunc locum discipulo ei dabat Dominus noster, quem maxime diligebat: *ὡς ἡ ἀνακειμένη ἐπὶ τοῦ μαθητῆος αὐτοῦ ἐν τῇ κλινήῳ αὐτῆς, ἐν ἧς ἔπαυε ὁ Ἰησοῦς.* Plinius: *canabat Nervæ cum paucis, Veiento recumbebat propius atque etiam in sinu.*

Nempe infra Cæsarem. Hinc *ἰνσὺν* pro amico intimo Græcis, & qui quasi in sinu recumbit. Non dignioris hic locus, & magis honorati, sed magis dilecti. Quis enim credat Veientonem in convivio Cæsaris honoratiore loco quam ipsum Cæsarem fuisse? Et notandum familiare illud convivium Principis fuisse, & cum paucis. In familiaribus conviviis etiam privati primo, ac superiore loco jacent. At in convivio sollempni, in quo & summos magistratus, & celsas, ut vocant, potestates pascebat princeps, civili more, modoque sicut patrum familias privatus, priores sedes videtur reliquisse conviviis suis, ut in illo Imperatoris convivio apud Sidonium videre est. Etenim ibi Imperator in dextro cornu accumbit, eodem prorsus modo, quo apud Gregorium Turonensem Arrianus conviva dextrum cornu teneret, & sinistrum cedit hospiti suo Christiano. At in illo eodem Imperatoris convivio consul, ut omnium dignissimus, in sinistro jacet. Dominus quoque in conviviis quotidianis, quæ cum discipulis suis agitabat, summum torum semper accubuit, quem chariorem ex discipulis suis habuit, eum infra se collocavit, & in sinu ipso. Maritus etiam qui supra uxorem accubabat, eamque velut amplexus sinu tenebat, in loco digniore fuit. Suetonius de Caligulâ: *cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* Uxori supra se locum dabat ut digniori digniorem. Sorores suas quas unice diligebat, & plus quam frater sororem debeat, infra se ponebat. Excepto consulari loco, qui infimus ultimusque fuit medii lecti, summus locus in unoquoque lecto semper honoratissimus habitus Romanis. Ideo miratur Plutarchus cur honos & dignitas præcipua data illi consulari loco apud priscos fuerit, qui nec medius erat, nec summus. Qui soli duo loci videri poterant maxime honorem primatus mereri. Rationes hujus rei plures adfert. Male exponit & corrigit vir maximus versus istos ex Epithalamio Catulli, qui sic sunt legendi & intelligendi:

Aspice intus & accubans.

Vir tuus Tyrio ut toro

Totus immineat tibi.

Ipse quem dixi, emendabat, *imus*. At nunquam hoc factum, ut maritus imus accubuerit, hoc est, infra uxorem

uxorem. Nec enim in sinu eam subjectam fovere potuisset. Qui locus amicarum & uxorum. Intus igitur accubabat mulier, in sinu mariti, cui totus imminet maritus utpote supra accubans. Sic illi versus exponendi. Apulejus: *accumbebat summum torum maritus, Psyche gremio suo complexus*. His recte pensitatis & intellectis, infinita auctorum loca, quæ hunc morem discumbendi veterum spectant, lucem accipere poterunt, in quibus explicandis vulgo cæcutiunt viri magni. Sed nos quoque alibi totam hanc rationem exponemus. Ex isto discumbendi ordine & lectorum triclinarium situ tracta loquutione dixit Seneca in septentrionali latere mundi, *summum* esse aquilonem, *medium* septentrionem, *imum* thrascian. Quod hæc volumus explicare. Idem Seneca ibidem Varronem in eorum ponit numero, qui duodecim ventos facerent. Hæc verba sunt: *Quidam illos duodecim faciunt. Quatuor enim cali partes in ternas dividunt, & singulis ventis binos suffectos dant. Hæc arte Varro vir diligens illos ordinat, nec sine causa*. Habuimus tamen supra ex Varrone octo ventorum orbem. In ea duodecim ventorum divisione ac denominatione *cacia* & *thrascia* vocabula apud Romanos deesse notat idem Seneca. Item *euronotum* & *libonotum* sine nomine esse apud Latinos. Nondum igitur usitata tum nomina *euroafrici* & *austroafrici*, quæ posteriores invenerunt. In veteri tamen inscriptione Cajetana in turri dodecagono, quæ eundem usum præbuit olim atque illa octagones Andronici Athenis, nomina ventorum Græce & Latine scripta habebantur, ex quibus quinque adhuc supersunt, cum his vocabulis: *λεόντο* & *αυστρόαφρικος*: *νέτο* & *αυστερ*: *διγόντο* & *ευροαυστερ*: *επτο* & *αυστρόαφρικος*: *απιδιώτης* *subsolanus*. Ætate Senecæ nondum facta erant hæc nomina Latina. Argestæ vocabulum japygis adjunximus. *Ἀργέστην* à quibusdam idem appellari scribit auctor libri de Mundo: *Ἀργέστης ὁ πύλας τῆς θερμῆς δύσεως, ὅν τις καλεῖσιν ὀλυμπίαν*: οἱ ἤ ἰαπύγα. Quare miror Phavorinum in dissertatione conviviali de ventis apud Agellium tanto ambitu, tantoque conatu demonstrare conantem japygem esse eundem cum choro, vel argeste, idque ipsum tamen cum diffidentia & hæsitante: *eum*, inquebat, *esse propemodum chaurum existimo*. Nam & est occidentalis, & videtur adversus eorum flare. Nihil ille dubitat, quin chaurus sit Græcorum argestes: hæsitat tamen an chaurus sit japyx, quum jam pridem id assertum esset antiquioribus, & in Græcorum commentariis obvium & expositum. Aristoteles in libro de signis tempestatum, & auctor libelli de mundo, aliique scriptores id jam pridem asseruerant. Aristoteles: *Ἰαπύξ, ἑστὶ ἐν τῇ ἀναπνέουσῃ Σκυλλήνῃ, ἀπὸ χερσίου Σκυλλήτιου, πρὸς πλάγας δὲ Ἀργέστης*. Si argestes chaurus, utique & japyx chaurus, Nam & occidentalis est, & videtur adversus eorum flare. Atqui supra dixit argesten, Latinis *chaurum* appellatum adversus aquilonem flare. Si japyx idem cum chaurum, utique etiam flabit adversus aquilonem, non contra eorum. Præterea eurus illi eidem cum apeliote, qui æquinoctialis ortus stationem tenet: *Volturnum* autem, qui aliis est eurus, ipse habet pro euronoto. Quod si in eadem assertionem & hæc persistit, certe chaurus, vel japyx non erit contrarius euro, sed euronoto, qui volturus est. Verum est tamen eorum, vel japygem adversus eorum flare, si modo eorum accipiamus de Latinorum volturmo, qui inter æquinoctialem ortum & meridiem mansionem suam habet. Mirifice igitur ipse se intricat, & sibi contrarius it, in ea diatriba ventorum Phavorinus. Falsa etiam ratione & invalido argumento probat japygem esse chaurum. *Japyga ex ipsius Apulia ora proficiscentem, eodem & ipsi nomine japygem dicunt*. Apulii sunt ac dicuntur Japyges. Ventum ex sua regione proficiscentem eodem quo ipsi sunt nomine japygem dixerunt, id est, Apulum. Ergo japyx ventus juxta Phavorinum est Apulus. Sic *Apulum equum* à poëta dici japygem notat, à quo petit japygis venti mentionem, nec altius repetit, quasi Virgilius hujus nominis primus auctor fuerit. Hæc non procedunt & à veritate longe abfiliunt. Nec enim credibile est ipsos Apulos vento ex sua terra nascenti hoc nomen fecisse, sed illos potius populos Apulis vicinos, quibus ex Apulia ve-

A niebat ille ventus. Narbonenses provinciales aquilonem ex Burgundia ipsis flantem quo vexantur, *Burgundicam* appellant, Burgundi ipsi non sic nominant. Cæcias ventus *Hellepontias* etiam vocabatur, non quidem in ipso Hellesponto, sed populis quibus ex Hellesponto spirabat. Argesten ventum Athenienses *Σκίρωνα* appellabant, qui à Scironiis faxis ipsos perflabat. Ita in aliis. Exemplo firmat sententiam suam Phavorinus æque absurdo. *Nostri namque Galli ventum ex sua terra flantem, quem savissimum patiuntur, circum appellant*. Hæc absurdissima ac falsissima. Galli quippe ventum ex terra sua flantem pati ipsi non possunt, sed vicini Galliæ populi quibus ex Gallia flabat. Et sane *Gallicus* ventus non ab ipsis Gallis, nec in Gallia terra dicebatur, sed ab illis populis, qui ex Gallia venientem patiebantur. Vitruvius Gallicum ventum ad latus lævum septentrionis collocat: *Circa septentrionem thrascias & Gallicus*. Thrascias latus dextrum tuetur septentrionis. Ergo Gallicus ad lævam. Non igitur idem Gallicus cum circio. Certe si idem est, in Gallia *circius* dictus fuerit, *Gallicus* apud illos populos qui ex Gallia eum excipiebant. Isidorus: *Circius dictus eo quod choro sit junctus*. Hunc Hispani *Gallicum* vocant, propter quod eis à parte Gallia flat. Hic certe *Gallicus* Vitruvii, qui ex lævo latere septentrionis spirat, & ex parte Galliæ Hispaniam infestat. Sed in totum alius est à circio, qui ad latera chauri flat, & idem cum thrascia à quibusdam censetur. De quo paulo post. *Japyx* ventus idem & *chaurus*, sive *argestes* peculiari appellatione sic vocatus à Calabris, quod ex Japygia, sive Apulia veniens ipsis infestus esset. Seneca lib. v. Naturalium Quæstionum: *Atabulus Apuliam infestat, Calabriam japyx, Athenas sciron, Pamphyliam catagis, Galliam circius*. Hoc verissimum. *Catagis* in illis Senecæ verbis mendosum. Nec enim specialis, aut localis venti hæc appellatio: sed procellæ, vel turbinis. *Idem* venti nomen apud Theophrastum in Pamphylico mari regnantis, & ab æmne Idyri venientis. Aristoteli in fragmento de ventis *Γαργέδες* dicitur ventus ex aquilonum genere Pamphyliam infestans: *ἐκ δὲ Ὀλβίας τῇ καὶ Μυκάλλῳ Παμφυλίας ἀνεμῷ Γαργέδες, ὅστις πνεῖ ἀπὸ τῆς νῆος, ἣ καλεῖται Γαργές*. Apulejus in tractatu de Mundo, quem ex Græco transtulit, totam illam Favorini dissertationem de ventis inseruit nominatim laudato Favorino, præterito Agellio, qui literis eam mandavit. Is locum de japyge ita retulit: *Ut Galli circum appellant à turbine ejus & vortice. Apuli japygem vero ex japyge sinu, id est, ex ipso Gargano venientem*. In vulgatis editionibus eo loco apud Agellium nulla Japygis sinus, aut Gargani mentio. Verba ipsa sic habent: *Japyga ex ipsius Apulia ore proficiscentem eodem & ipsi nomine japygem dicunt*. Hæc corrupta esse nemini adhuc suboliut, quæ tamen vitium clare tinniunt. Quidenim est *os Apulia*? Et qui illi sunt qui Japygem dicunt? Optimus liber scriptus ita scribit: *Japygia ipsius ore proficiscente quasi finibus Apulia eodem quo ipsi sunt nomine japygem dicunt*. Plane legendum, ut legisse constat Apulejum: *Japygia sinus ore proficiscentem, qui est Garganus, Apuli eodem quo ipsi sunt nomine japygem dicunt*. Scribendum etiam in Apuleji verbis supra citatis: *Apuli japygem eum ex japygia sinu venientem*, ex vestigiis veteris lectionis. Perperam Apulejus japygem eundem cum circio fieri putavit à Favorino. Japyx idem & argestes. Sed *circius*, vel *circius* alius, inter argesten & thrascian positus, alii eundem cum thrascia volunt. Male etiam Favorinus, vel Agellius finem Japygiæ, ex quo japyx in Calabros flabat, de Gargano sinu intelligunt. Melius fortasse acciperetur de eo sinu, in quo Japygia prominentia, *Ἰαπυγίαν ἑξέγει* Græci dicunt. A promontorii sinus nomina fere semper accipiunt. Ut & ipse *Garganus sinus* à Gargano promontorio appellatus. Qui Garganus tamen etiam Japyx Virgilio dicitur:

---- Gargani condebat Japygis arvis.

G Japygia Acra in ipso ore sinus Tarentini, qui etiam *Japygia sinus* ea parte vocatus est. Strabo lib. vi de promontorio Japygiæ: *Ἔτο μὲν ἐν σῶμα λέγεται ἡ ταραντίνη κόλπος*. Plinius *Japygium promontorium* distinguit à Gargano. Ergo & Japygiæ sinus à Gargano sinu differt. Tarentini ipsi dicti Japyges teste Antiocho apud Strabonem

ita plane scriptum reperi in antiquissimo codice Agellii. Siculum esse hoc nomen Theophrastus prodit, & apelioten ita eos vocare memorat. *Ἐν Σικελίᾳ καικίαν καλῶσιν ἀπηνιώτων, δοκεῖ δ' ἔχει αὐτὸς εἶναι ἱσὶν, ὅτι ὁ μὲν δα-σύνει τὸν ἔργον, ὁ δ' ἄνθρωπος.* Et sane diversi venti cæcias & apeliotes. Hic ab exortu æquinoctiali, ille ab solstitiali fuit. De apeliote corrigendus Apuleji locus de Mundo insigniter depravatus in omnibus libris, qui ad hunc modum scribunt: *Apeliotes autem vocatur cum meridia- nis ex montibus procreatur.* Scaliger emendabat, *aqui- dianis.* Id nimis longe ab ita veteris scripturæ notis. Legendum potius ajo: *cum medianis exortibus procrea- tur.* Æquinoctiales exortus eleganter vocat medianos, quia medi sunt inter solstiales & hibernos. Cæcias ἀνακαμψίνο^ς dicebatur, quia reciprocatur spiritum & ad se retrahit, non proflat. Auctor de Mundo: *τὸ δὲ ἀνέμων οἱ μὲν εἰσὶν ἀθύπνοοι, ὅποσι διεπνέουσι πρὸς τὴν αὐτὴν θάλασσαν: οἱ δὲ ἀνακαμψίνοοι, καθάπερ ὁ καικίας λεγόμενος.* Quæ verba sic vertit Apulejus, ut ea restituenda opi- nor: *Excursus venti habentur qui directo spiritu pro- flant, flabris reciprocis cæcias putatur esse.* Ex proflant flabris librarii fecerunt *proflabris.* Sic apud Agellium lib. II. cap. XXVIII scriptum in omnibus est libris: *quamobrem terra mores fiant.* Unde rescripserunt: *ter- ra motus.* Promptum tamen erat facere, *terra tremo- res.* Ut ad cæcian redeam, omnino puto verum ejus nomen esse καικίαν. A Caico Myfiæ fluvio ita vocave- runt hunc ventum, quibus à Caico veniebat. Ita etiam scribendum in proverbiali versu:

Ἐλκων ἐφ' αὐτὸν ὡς καικίας νέφη. Non igitur natum hoc vocabulum in Sicilia, & aliter capienda Theophrasti verba, *οἱ ἐν Σικελίᾳ καικίαν λέ- γουσιν ἀπηνιώτων.* Siculos ait eum ventum, qui aliis di- citur καικίας, ipsos appellare ἀπηνιώτων. Nec moror Latinos cæcian scribere τελευθάρως. Ita enim Phæthon- tem dixere pro Phaëthonte, & Laomedontem pro Lao- medonte & similia. Certe omnes hæ nominum in ven- tis terminationes à locis denominationem sumpserunt: ut Ὀλυμπίας, Ἐδησποντίας, & Φοινίκας, Καννίας, Κα- πτωρμίας, Στρυμονίας. Ita ergo & καικίας δὸτ^{ος} & Καί- κας. Quod & diserte tradit Hesychius. Nec movere quemquam debet quod καικίας apud Suidam scribitur. Nam apud eundem καίκο^ς ὄνομα ποταμοῦ pro καίκο^ς. Nec aliud pronuntiandum de θεοσκόπας & κερκίας. Sed loca, unde vocabula sumpserunt, nobis ignota sunt. Aristoteles in fragmento de signis tempestarum, *κερ- κίαν* nominat, & Siculis Italisque ita dictum scribit thra- scian ventum hunc, quia ex Circæo flaret: *ἐν δ' Ἰταλίας καὶ Σικελίας Κερκίας, ἀφ' οὗ πνέει δὸτ^{ος} & Κερκαίης.* Quæ tamen mihi mira sunt. Nam κερκίας apud alios scri- bitur, nec κερκίας, aut κερκίας fingi potest à κερκαίων. Alii argestes esse volunt, alii vero inter utrum- que collocant. Κάρκας quoque ventus apelioticus, vel apeliotes ipse à populo sic nominatus. Qui- dam caras eo nomine intelligi volunt. Unde καρβά- ζειν, καρκαῖως λαλεῖν. Et καρβαίναι genus calcei à Ca- ribus inventum. Aristoteles in Phœnice metatur il- los καρβαίνες, à quibus κάρκας ventus. Quod ad chauri nomen attinet, vel chori, originem ejus ex Græcia petendam esse indicat adspiratio, cum qua scribi solet in omnibus antiquis exemplaribus. Li- bri certe omnes veteres omnium auctorum *chaurum* & *chorum* cum adspiratione scribunt, qui vulgo cau- rus. Hinc Isidorus ita appellatum refert: quod cir- culum ventorum claudat, ac veluti chorum faciat. Χωρὸς Græcum est idem quod χωρίτις, vel ἐγχώριος. Græce enim χῶρος locus: mutato accentu χωρὸς, pro χω- εῖτις: ut δημος populus, δημός idem ac δημότης. Indige- nam significat ea vox & ἐγχώριος: ut apud Sophoclem χωρίτις ὄφης & Æschylo in Leone Satyrico Tragedia: *Ὁδοιπῶν δὴ λήμα χωρίτις δράκων.*

Apollonius in Canopo:
Ὁρέφει δ' ἡνῶν ὁ γλυκὺς σι χωρίτις
Πλό^ς καμίζων δῶρα πλεσίς Νείλῳ.

An ergo χωρὸς ἀνεμ^{ος} argestes idem quod ἰθαχῆς, quod unus esset ex illis ventis, quos vocat Aristoteles ἰθαχῆς. Ut cives dicuntur ἰθαχῆς naturales illius loci & αὐτόχθονες, quibus opponuntur οἱ παροχθῆες & ci-

vitare donati. Sic argestes unus fuit principalium & ἰθαχῶν ventorum, non ex adscripticiis & adsciti- ciis, suffectisque, quos νότος Adamantius vocat. Ari- stoteles: Ζέφυρος δ' ὁ π^ρος ἰθαχῆς, καὶ δὲ δὲ γένεσις καλῶ- μενος. Quæ tamen aliter possumus interpretari, ut solus zephyrus ibi ἰθαχῆς censeatur. Duos ventos ibi occiduos statuit, zephyrum ἰθαχῆς, qui proprie occiduus, utpote ab occasu æquinoctiali spirantem, & alterum chaurum, sive argesten, qui non est ἰθα- χῆς ζεφυρεὺς, nam cum septentrione participat suos flatus. Sic duos ἀπηνιώτικους & orientales facit, unum ἰθαγενῆ, qui mere est orientalis, τὸν ἀπηνιώτων, ab æquinoctiali exortu procedentem. Ἀπηνιώτης δ' ἐπεὶ ἰθα- γενῆς ὁ δὸτ^{ος} ἀνατολῆς ἰσημεριῆς καὶ ὀρ^{ος}. Similiter & binos in parte meridiali agnoscit ventos, νότον ἰθαγενῆ ab ipso meridiano cardine proficiscentem, & λίβα, sive africanum, qui non est inerus meridianus, sed incli- nat ad occasum hibernum. Ita omnino præstat Ari- stotelem intelligere. Χωρὸς autem de vento δὸτ^{ος} & χωρεῖν habet nomen, quod cum impetu & violentia eat. Sic φορὸς ἀνεμ^{ος} δὸτ^{ος} & φορεῖν, quem ferentem ventum La- tini appellant. Seneca: *Chauri violentia vis est & in unam partem rapax.* Thucydides τὸς ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωρεῖντας vocat, qui in prælio incipiendo cum im- petu prouunt & clamore, quibus opponit τὸς μὲν εὐθυμῆ βαίνοντες, qui sedato ac clementi gradu in ho- stem eunt. Inde igitur χωρὸς ventus, Romanis *chan- rui*: ut ὀρεχάληον, aurichalcum, & similia. In ea ta- men olim fui opinione, quum existimarem χῶρον hunc ventum à Chonibus gente OEnotrica, quorum re- gionem dictam Χῶνιο postea tenuere Lucani. Ven- tum ex ea parte flantem Thurii aut Tarentini Χῶρον vocaverunt. Unde Latinum *chorus* & *chaurus*, ut τόνος, *torus*. Sed illud alterum verum est. Vetus auctor glos- sarum χωρὸν facit Græcum nomen de eo vento. Id prioris etymi veriloquium confirmat. Ἀργέτης voca- tur Græcis. Concitatum & velocem significat. Ita exponunt grammatici Homericum illud, ἀργέσιο νότιο. Quidam interpretabantur ἀδυνέοντι, quos reprehen- dit Hesychius: *Ἀργέσιο νότιο & λεγομένη ἀδυνόοντι π- ρὸς τὴν καλῶς. Ὁμηρ^{ος} δὲ τὸς αργεῖς οἶδεν ἀνέμους: ἐστὶν ἐν τῷ χέ^ρτι.* Sed nihil prohibet δὲ γένεσιν νότον apud Home- rum accipere pro leuconoto, vel albo noto recentio- rum, etiam si ille quatuor tantum ventos noverit. Leuconotes quippe non est venti nomen peculiare, nec ex iis quos ad priorem numerum addidit sequens ætas. Ἀδυνόοντι austri sunt quasi anniversarii, qui cer- ta stataque anni tempestate spirant, ut etesiae, & nu- bila detergent serenitatemque reddunt. Theophras- tus: *ἀφ' ἧς βορέας μὲν ἐτησίαι γίνονται. Νότοι δ' ἐ γίνονται, φάνετα, πῶς συμβαίνειν: οἱ γὰρ ἡλινοὶ νότοι καθάπερ ἐτησίαι ἰνέεισιν, ἐς καλῶς ἀδυνόοντες, αἰθέριοι γὰρ καὶ ἀσυνεφεῖς ὡς δὴ πᾶν.* Inde illud Horatii:

*Albus ut obscuro detergit nubila calo
Sape notus.*

Ὁ ἀδυνόοντος, qui αἰθερ^{ος} est, ac serenificus, δὸτ^{ος} & ἀδυνόοντος τὸν ἔργον. Noti illi quasi anniversarii sunt. De his intelligit auctor libri de Mundo: καὶ οἱ μὲν χει- μῶντος, ὡς περ οἱ νότοι διωσύνοντες, οἱ δ' ἔθρος, ὡς περ οἱ ἐτησίαι λεγομένοις μίξιν ἔχοντες τ^ο τε δὸτ^{ος} τῆς ἀρετῆς φερομένων καὶ ζεφύρων. Quem locum sic reddidit Apulejus: *Equi- dem hiemales habentur ut noti: etesiae frequentiores sunt æstate anni: septentriones ac zephyri tempestate veris. Or- nithia venti appellantur aquilonum genus.* Ita ediderunt in postrema editione ex membranarum Florentinis & aliis libris recognita. Spurcissime adhuc inquinata illa verba sunt, neo Græco, unde sunt accepta, re- spondent. In omnibus libris habetur scriptum *annis pro anni.* Totum eum locum sic rescribo: *Etesiae fre- quentiores sunt æstate, animis septentrionis ac zephyri tem- perati, Veris ornithia venti sunt, Aquilonum genus.*

G Dicit etesias temperatos esse animis septentrionis ac zephyri, quæ Græci scriptoris sententia est, plane prodentis etesias communicare spiritus suos cum se- pentrione ac zephyro. Hinc argestas & chaurus esse illos etesias plerique volunt. Nam chaurus in- ter septentrionem & zephyrum flat, juxta eam ra- tionem, quæ octo ventos computat. Hesychius: Ἀργέ- σι οἱ ἐτησίαι. Vitruvius: *Circa favonium argestes, &*

certis temporibus etefia. Proinde minime mirum esse debet, si etefia isti ab aliis ἀργεῖται, ab aliis auctori- bus appellantur βορέαι. Ex utroque mixtos ac tem- peratos habent flatus, septentrione & zephyro. Theo- phrastus anniversarios illos notos vernos facit, quos auctor de mundo hiemales. Puto corrigendum Theo- phrastum, & χαίμενοι in eo reponendum pro ήεινοί. Post brumam flare incipiunt illi leuconoti, sed non tam continui ac pertinaces sunt, ut esse solent etefia. Aristoteles Meteor. Lib. II. cap. v. de etefiis ventis: *ζίνονται μὲν ὅς οἱ καλέμενοι λευκόνωτοι τῷ ἀντικειμένῳ ἄρῳ, ἐξ ἧτος δὲ ζίνονται συνεχεῖς.* Etetia post solstitium in- ciunt. Anniversarii noti τῷ ἀντικειμένῳ ἄρῳ. Er- go post brumam. De his capienda Nigidii verba apud Agellium capite de ventis: *Etetia & austri anniversa- rii secundo sole flant.* Nescire se fatetur Agellius quid ista sibi velint, *secundo sole flant.* Quid enim aliud hæc significant quam ignorantia confessionem? *con- siderandum igitur est, inquit, quid sit secundo sole.* Hoc igitur doceamus. *Secundo amne* dicitur homo natere, vel lembis navigare, qui prono amne labitur, & se- cundum cursum & vim fluminis.

--- secundo defluit amni.

Contrarium est *adverso amni natere*, & lembum ad- verso amne remigiis subigere, aut remulco trahere, contra cursum scilicet & impetum aquæ defluentis. Sic *secundo rheumate*, & *secundo vento* fertur navis, quæ eo tendit quo fert ventus, & rapit rheuma. Hinc *secundus ventus* pro favente ac ferente. Hinc *secunda res* & *adversa* per eandem metaphoram. Ita *secundo sole* ventus flare dicitur, qui contra cursum solis non fiat, sed à sole fertur. Quod clarius explicandum. Ventus, qui cum sole oritur, & à parte solis fiat, & cum sole occidente cadit, is omnino secundo sole spirat. Quorumdam hæc fuit opinio omnem flatum à sole ferri, id est, secundo sole: inde nempe flare unde sol. Seneca lib. v. cap. ix. *Et ideo quibusdam videtur inde flatum esse unde sol. Hoc falsum esse ex eo ap- paret, quod aura in omnem partem vehit, & contra or- tum plenis velis navigatur. Quod non eveniret, si semper ventus ferretur à sole.* Aura est flatus matutinus, qui cum sole oritur, sed non semper à sole fertur, id est, secundo sole, vel ex ea parte unde sol oritur. Nam in omnem partem vehit, non in eam solam quam pe- tit sol. Quibus placebat inde omnem esse flatum, unde solem, in argumentum advocabant etefias, qui à sole flant, hoc est, ut Nigidius loquitur, *secundo sole.* Nihil tamen eos argumento illo etefiarum juvari ibidem ostendit. Etetias cum sole oriente incipere, cadente ponere scribit Theophrastus: *μὴ παύειν δὲ οἱ ἐτησίαι: ὅς δ' αἶμα τῇ καταφορᾷ ἢ ἡλὸς λήγειν, ἢ νύκτωρ μὴ πνεῖν αἶθρον τὸ τῷ χιόνι τικρομένῳ παύεσθαι δομῆς, ἢ νύκτωρ μὴ τηκεσθαι δέδονέσθαι.* De austris quoque in ge- nere scribit, *ἀρχεὶ δὲ μὲν ἀπὸ ἀνατολῶν, συμπέλαχον τῆς ἡλίου,* id est, sole exoriente incipere flatum, & usque ad occasum solem durare. Hoc tamen non sa- tis est, ut dicantur etefia secundo sole flare, quod cum exortu solis oriuntur, & cum occidente desi- stunt, nisi etiam ex ea parte surgant, unde oritur sol. Quod non faciunt etefia, immo adverso potius sole flant, quam secundo. Eo tempore quippe regnant quo sol ab exortu solstitiali procedit, ipsi vero pro- deunt ex contraria parte, ab occasu nempe solstia- li. Nam sunt argestæ. Sic contra cursum solis per- gunt, ab occidente æstivo in orientem hibernum, tan- tum abest ut sequantur cursum solis, aut inde adve- niant unde sol venit. Agellius loco quo supra tradit etefias ex alia atque alia parte cæli spirare, quod ta- men haud scire se profitetur, an ex vulgi opinione te- mere dixerit. Deinde citat verba ea Nigidii quæ heic exponere satagimus. An igitur Nigidius intellexit ete- fias ex parte cæli, unde sol oritur, prodire, quum dixit eos *secundo sole flare*? Non aliter hæc oratio po- test accipi nisi de etefiis cursum solis sequentibus, & in- de orientibus, unde surgit sol, id est, ex oriente æsti- vo. Ab ea enim meta tum exoritur sol, cum etefia spirant. Atqui falsum id esse aperto pignore probavi- mus. Et temere loquutus est cum vulgo Agellius, qui ex alia atque alia parte cæli flare etefias pronun-

tiavit. Hoc si verum esset, ne sic quidem huic senten- tia possent accommodari verba Nigidii. Duplex solis cursum est, quotidianus & annuus. Ille cum mundo communis ab oriente in occidentem, hic solis proprius & peculiaris, quem annuo orbe conficit à septentrio- ne in meridiem & è converso. A solstitio spirare auspi- cantur etefia, quo tempore sol descendit ex septen- trionali circulo. Ab eadem plaga sunt etefia. Unde *etefia flabra aquilonum* Lucretio. Ergo secundo sole flant, id est, secundum cursum solis. Austri quoque anniversarii similiter secundo flant sole. Post brumam quippe spiritus suos excitant, à meridie prodeunt, quum sol quoque ex meridie cursu converso contra se- pentriones ascendit. Diverso intellectu aura, quæ ab ea parte surgit, unde sol, *secundo sole* spirare dicitur. Nam de altero cursu solis id accipiendum. Nec puro aliter hæc intellexisse quibus erat persuasum solem semper nubila ante se agere, & proinde flatum omnem inde esse unde solem. Quod de cursu quotidiano so- lis sensisse eos manifestum est. In argumentum hu- jus assertionis etefias advocabant, qui & ipsi à sole fla- rent, & secundo sole, sed secundum illum cursum, qui à septentrione fit in meridiem. Tum enim sole liquefactis in septentrionali parte nivibus impetum in- de sumere etefias & indidem flare, ex qua parte sol eo tempore venit. Seneca de etefiis: *æstate incipiunt flare, cum & longius extenditur dies & recti in nos radii di- riguntur.* Addit de nivibus, quæ tum regelantur in plaga septentrionali, quæ spiritus illos efflant qui ete- fias nominantur: *Sic impetum etefias sumere & ob hoc à solstitio illis initium est, ultraque ortum canicula non va- lent, quia multum è frigida cali parte in hanc egestum est. At sol mutato cursu in nostram rectior tenditur, & alteram partem aëris attrahit, aliam vero impellit. Sic ille etefiarum flatus æstatem frangit.* His verbis explicat eorum opinionem qui argumento etefiarum niteban- tur, eoque pervincere studebant omnem flatum à so- le esse & secundum cursum solis ferri. Hi sic argu- mentabantur, communes quidem quotidianosque fla- tus diurnam sequi solis orbitam, etefias vero & anni- versarios ad eam se componere semitam, quam annua- tim peragit. Solem enim post solstitium mutato cur- su ex aquilone reverti, & frigidum aërem, qui ex resolutis nivibus effluit, partim adtrahere, partim im- pellere. Eam causam creare etefias, qui hoc modo secundo sole flant, dum aut solem attracti sequun- tur, aut præcedunt impulsæ. Hæc fuere exponenda, nec paucioribus potuerunt, ut liquida res esset. Hos etefias, ut docui, alii zephyros, alii aquilones inter- pretati sunt, quia medii interpositi sunt aquilonis & zephyri, & argestæ videntur, vel chauri. Hinc est quod Lucanus *zephyros* appellat etefias, qui ostiis Nili in mare ingredientis contrarii sunt, quum soli aquilo- nes, non veri zephyri ex adversum Nili ostia flatus suos directos habeant. Per zephyros igitur non intel- ligit *θαυρή ζέφυρον*, ut vocat Aristoteles, qui ab æqui- noctiali occasu fiat, sed *ἀργεῖσιν* ventum *ζεφυρομένον*, qui inter septentrionem & zephyrum spirat. Avienus in paraphrasi Dionysii *ζεφυρον* pro chauri accepit in his versibus de Achæis Ponticis:

--- Τορέται τε καὶ ἀλκήμεντες Ἀχαιοὶ
Τὸς πρὶν δὸν Εὐνδοῖο, καὶ Ἰδαίης Σιμόεντος
Πνοιάς νοσφίσσασθαι νότιός τε καὶ ζεφύροιο.
Sic legendum ex libris, non, ut vulgo est, καὶ βορέας.
Quod ratio non fert, nec situs locorum. Dicit A- chæos illos raptos fuisse vento à Simoente & Xantho adusque extrema Ponti. At boreas eos illo ferre non potuit, qui poterat inde revertentes vehere. Ab Troia & Hellesponto usque ad initium Ponti aufert eos vexit: deinde usque ad intimum Ponti recessum zephyrus. Sic partim noto, partim zephyro rapti sunt & evecti in ea loca Ponti & Scythiæ quæ nunc tenent. Avienus eum locum ita reddidit:

--- Indeque Achæi
Ab Xanthi ripis atque Ἰδαο Σιμοέντος
Inter Chauricrepas & scruposas convalles
Transvexere larem.
Mentem Græci poetæ non vidit. Nec enim dicit eos inter convalles à chauri vento percussas sedem posuisse, sed

sed in eas sedes asportatos esse flatibus austri & zephyri. Hinc tamen liquet *ἑσπερον* legisse in Græcis verbis, & pro chauro accepisse, qui unus est *ἑσπεριανὸν πνέον*, ad septentrionem declinans, quia illi Achæi delati sunt in septentrionalem regionem, in qua larem fixerunt. Apulejus: Zephyrus vero, quem Romana lingua favonium novit, hic quum de æstivis partibus surgit, japygis nomine cieri solet. Ita omnes libri eo loci legunt. Male corrigunt: *censeri*, alii *efferi* reposuerunt. Cieri pro vocari hic usurpavit. Nam inde frequentativum *citare*, quod est nominare & laudare, ut qui *laudatorem citare dicitur*. Sic *clamare* pro *vocare* in lege Salica: *si quis alterum vulpiculam clamaverit*. Et apud Luxurium in epigrammatis: *ad convivium clamare*. Ceterum *cieri* proprie est *inclamare* & provocare, adhortari, & incitare. Ex Græco *κίω*, quod est *πεδῶ*, & ad ambulandum provoco. Unde *citus*, *ὁ ἑχὺς*. Nonius etiam *citum* divisum exponit, atque ita interpretatur apud Virgilium:

--- Cita Metium in diversa quadriga.

Sic etiam Donatum exposuisse notat Servius, qui recte docet eum falli. *Citus* pro *divisus* ab alia origine. Quod hæc docendum est, quandoquidem ventus huc nos detulit. *Citus* pro *celeri*, & veloce à verbo *cio*, quod ex Græco venit *κίω*, *τὸ πρῶτον*. Et prima in eo syllaba brevis est. At *citus* pro *divisus* primam habet longam: idque ex verbo Græco antiquo descendit, *κίω*, quod aliis *κίω*: ut *κίω*, *κίω* & similia. Pro *κίω* alii dicebant *κίω*, ut *καίριον* pro *σφαίριον*: *μάγειδον* pro *σφαίριδον*: *ghasteria* pro *schasteria*: *capisterium* pro *scaphisterium*. Ab illo igitur *κίω*, quod est *divido* & *scindo*, verbum casum Latinum *chio* & *cio*. Inde quoque appellata novitia litera Ionica *κί*, quod ipsa sese dividat lineis decussantibus. Hinc *heretum* *citum* in antiquis legibus Romanis patrimonium divisum. Festi abbreviator: *Heretum citum quod sit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur*. Sed ibi absque adspiratione legitur *erctum*, quum esse debeat *heretum*. Ergo in ea loquutione *heretum* significat patrimonium, *citum* vero divisum. Glossæ Græco-latinae: *διαιρεσις πατρικίωνων*, *hereticitus*. Male corrigunt, *heretus citus*. Immo, *hereti citus*, id est, patrimonii divisio. *Citus*, ut accitatus, *rogatus* pro *rogatione*. Optimæ glossæ: *cienda*, *ἀειρεμένη*. Utriusque vocis notio evidentior in altera ista formula, *hereto non cito*, quod significat patrimonio non divisum. Servius: *Donatus hoc loco contra metrum sentit dicens cita divise, ut est in iure hereto non cito, id est, patrimonio, vel hereditate non divisa. Nam citus cum divisus significat ci longa est*. Prisco iure Romano *consortium hereto non cito*, dicebatur de consortibus hæreditatis, qui in societate & communione bonorum manebant, hæreditatem defuncti pro indiviso inter se possidentes & fruantes. Societatem Pythagoricæ familiæ huic cohæredum consortio, quod *hereto non cito* fiebat, Agellius comparat lib. 1. cap. 1x. Sed id quoque non praterendum est, quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familia pecuniæque habebat, in medium dabant, & coibat societas inseparabilis, tanquam illud fuit antiquum consortium, quod iure atque verbo Romano appellabatur *hereto non cito*. Sed ne fallaris, non hodie ita legitur in Agellii editionibus, quæ sic habent vulgo: tanquam illud fuerit consortium, quod re atque verbo appellabatur *κοινόν*. Tuam fidem lector, an non verisimile est ad eam faciem corrupisse verba illius loci monachum aliquem, cui in mentem fuit suum *κοινόν*? Eam, quam posuimus, scripturam liber vetus expressam plane repræsentat, hoc tantum differens quod legit, *erto non cito*. Societas illa *hereto non cito* inter cohæredes proprie fuit qui à communione discedere volebant. Et sane *confortes* dicebantur quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ: *confortes*, *κοινόν*, *συσλητοι*. Inde & *confortium* hæc societas & communio cohæredum. Contra *disfortes* postquam diviserant. Glossæ: *disfortes*, *ἀσκλητοι*. Ex eo *disfortiones* apud Paulum Festi epitomatores *divisiones patrimoniorum inter confortes*. At *exfortes* *ἀκλητοι* quasi exhæredes. Hinc *exfortium* Apulejo de Deo Socratis, *ἡ ἀκλησία*. Incerta vacatione seu quodam exortio puniuntur. Ita tanè ibi legendum ex veteri codi-

A ce, non ut alii habent, *exordio*. In illa igitur antiqua juris formula ac verbo, *hereto non cito*, quum *citum* significet divisum, *heretum* hæreditatem, patrimonium, & bona significare utique debet. Antiqui *fortum* dicebant pro bono, unde *fortis* qui bonus & frugi. Festus: *Fortis frugi & bonus, sive validus*. Ita legendum ex optimo exemplari manuscripto. In xii. Tabulis: *Sanatibus idem quod fortibus jus esto*. Sequens ætas Latii *fortem* dixit pro *forte*. At *fortis* proprie bonus & frugi à *forto*, quod bonum intelligitur. Ex eo *Fortunus*. Unde *Fors fortuna*, id est, bona. Recentiores absolute *fortunam* de bona proprie ac secunda prosperaque. Hinc *fortuna* pro bonis. Glossæ: *Fortuna*, *τὰ ὑπάρχοντα*.

Quo mihi fortunæ, si non conceditur uti.

Hæc omnia ab eadem origine *forti*, quod etiam *hortum* dixere. Festus: *Hortum & fortum pro bono dicebant*. Sic *forda* & *borda*: *fredus* & *badus*: *fariolus* & *bariolus*: *fostra* & *hostia*: *fostris* & *hostis*: *folus* & *holus*. Illud antiquius, hoc posterioris ætatis. Ita *forba* antiquis Latinis quæ Græcis *φορβή*, recentioribus *herba*. Hesychius: *φορβή*, *βοτάνη*. Ad eundem modum vetustas *fortum* & *hortum* dixit pro bono, quod sequuta ætas *heretum* & *heretum* pronuntiavit, atque etiam sine adspiratione *erctum* & *ertum*. Ab eodem fonte manavit & *feretum* pro genere libi, quod bonum esset, *τὸ χερσόν*. Unde *πάλχερα* liba sunt, & *χρησὸν μελίτωμα* Homero. Hinc compositum genus libi *strueferetum*, quasi *struem bonam* dixeris. *Fertum* alii vocant, & *strueferetum*. In veteri inscriptione: *Porcam & agnam struibus & fertis*. Indidem est & *fertilis*. Apud poetam veterem *fertilitas* *barbara* pro omnium rerum bonarum copia. Prisci foro dicebant pro *fero*, ut *voto* pro *verito*. Inde *fortum*, & *fortum*, quod in sequenti ætate *feretum* & *heretum* appellatum pro bonis & hæreditate, ut in illa formula *hereto non cito*. De cohæredibus, qui *heretum* inter se non ciebant, hoc est, hæreditatem & bona defuncti non dividebant. *Hereti citi*, aut *non citi* nulla hodie mentio in Jurisconsultorum libris quos nobis solos esse voluit notos Tribonianus, in cuius Digestis titulus est *Familia Erciscunda*. Qua in voce mirabilis admixta est corruptio, cuius auctor ipse fortasse Tribonianus, quum antiquum verbum non caperet, quo usi Jurisconsulti. Hæc actio *familia erciscunda* ex lege xii Tabularum constituta fuit cohæredibus & consortibus à communione discedere volentibus, qua inter eos res hæreditariæ dividerentur. Qui igitur à consortio *hereti non citi* discedere volebant, & *heretum citum* habere, id est, hæreditatem divisam, ea actione experiebantur, *familia erciscunda*. Tota hæreditas eo iudicio dividi petebatur, non sola familia. Jurisconsulti veteres *familia* non hæreditatem universam intellexere, sed eam tantum, quæ in numero servorum consistit. Ulpianus: *Familia appellatione omnes qui in servitio sunt continentur, etiam liberi homines qui ei bona fide servant*. Nec alius auctorum veterum fuit usus. Glossæ: *familia*, *οἰκία*. Hirtius de Bello Hisp. *Familiam & libertos convocavit*. Ibidem: *Scapula totius seditionis familia & libertorum caput*. Phædrus:

Æsopus cum esset solus domino familia.

Idem: *hominem nummis, familia exornat*, id est, famulatio. Nam *famuliam* antiqui dicebant famulorum turbam. Neutiquam igitur mihi fit verisimile solius familiæ appellatione eam actionem constituisse duodecim Tabulas, quæ universæ hæreditatis ac totius patrimonii divisionem spectabat. Agellius familiam à pecunia aperte distinguit: *quod quisque familia pecuniæque habebat, in medium dabant*. Sæpè occurrit apud auctores *familia* & *pecunia* junctim posita ad designandas hominis divitias. Atque ita hæc distinguuntur in duodecim Tabulis: *Paterfamilias ut ei super familia, pecuniæque sua legasset, ita jus esto*. Familiæ, & pecuniæ nomine tum universa bona comprehendebantur. Nam eorum divitiæ in pecore consistebant. Varro: *A quibus ipsa pecunia nominata est, nam omnis pecunia pecus fundamentum*. Ulpianus, quum legem illam citaret, ita retulit: *uti legasset super pecunia tutelare res sua, ita jus esto*. Phædrus.

— cupidissime

Ad se recepit, veste, nummis, familia,
Hominem exornavit.

Agellius lib. x. cap. i. Græcus quispiam dives ex Asia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum & familia. Idem lib. xviii. cap. i. Quoniam & corporis integritas sanitasque, & honestus modus forma, & pecunia familiaque & bona existimatio, ceteraque omnia corporis & forma bona necessaria viderentur perficienda beata vita. Sic hæc legenda. Apulejus in Floridis de Cratete: lectum genus, frequens famulitium, ipse bene vestitus, bene pradtus, id est, bene nummatus. Frustra sunt qui legunt, bene prædiatus. Eam nos alibi asseruimus. Præterea *ercisci*, quod pro dividere positum putant in ea loquutione, nihili verbum est, & cælo ignotum Latino in ea significatione: Verus tamen, ut dixi, error ab ipso Triboniano, qui non assequeretur priscam illius actionis lectionem. Paulus Festi abbreviator, ubi explicat quid sit in antiquis legibus, *erctum citum*, his verbis: *Erctum à coercendo dictum, unde & erciscunda & ercisci. Citum autem à ciendo vocatum.* Nugæ, nugæ. Immo *erctum* significat patrimonium: *citum* divilum. Inde hercto non cito, bonis hæreditatis non divis. Hinc actio illa duodecim Tabularum, quæ dabatur hercto ciundo, id est, hæreditati dividundæ, ita conceptam fuisse liquet: Familia, hercti, ciunda, id est familia, & reliquorum bonorum, quæ hercti nomine comprehenduntur, dividundorum. Hoc loquendi genus quum Tribonianus non caperet, id mutavit in familia *erciscunda*, & putavit id esse familiæ dividendæ. Ab eo Philoxenus in glossis *erciscunda* exponit *διαρῆσις*. Forte etiam in Duodecim Tabulis scriptum fuit, Familia *Ercti ciscunda*. Nam *cisco* idem quod *cio* pro divido: & *ciscunda* pro *ciunda* dividenda. Glossæ: *cienda*, *διαρῆσις*. Ab antiquioribus id habet: at illud *erciscunda* ex Triboniano, qui fortasse hanc vitiosam scripturam reperit in libris Jureconsultorum, qui tum extabant, *erciscunda*; pro *ertisciscunda*, vel *ercisciscunda*. In ea actione familiam præposuerunt Tabulæ duodecim, quia nobilissima hæc pars patrimonii, quæ in servis, qui sunt homines, consistit. Deinde quum dicere deberent, Familia *hercti ciscundi*, ad nobilius genus retulerunt quo familia nuncupatur. Sic apud Lucanum lib. i.

---- Hinc leges & plebiscita coacta.

Ita Priscianus accepit, leges & plebiscita vi coactas esse. Posset tamen videri scripsisse Lucanus.

---- hinc leges & plebis scita coacta.

Plebis coactæ scita. Similes tamen loquutiones priscis usitatæ & Grammaticis notæ. Ut feminas & pecora ducendas habebat. Talis in ea formula loquutio: Familia, *ercti ciscunda*. Posset etiam aliquis *circundam*, vel *ciundam* ibi accipere pro divisione. Ut præbenda pro præbitione in glossis: *præbenda*, *παροχή* & *subrigenda*, *πρωεία* & alia quæ alibi observamus. Idem glossarum auctor *erciscundam* *διαίρεσιν* interpretatur quod est pro *ertisciscunda*, bonorum vel patrimonii divisio. Sed alterum malo, & vetustatem magis redolet. Hæc optima inquit, & memoratu notatuque digna: sed, quæ communio ventorum cum hercto cito? Dicam tibi. Ventis illis multum ac diu jactatus in vasto mari, quum jam ex propinquo portum viderem, ecce me improvisus turbo à recto cursu rapuit transversum, & ad hoc littus eiecit. Nunc idem ventus in altum me refert. Absolvamus locum Apuleji, qui dedit initium huic *ἐκβολῇ λόγῳ*. Hic cum de æstivis occiduis partibus surgit, japygis nomine cieri solet. At ille, qui propior est æquinoctiali plage, notus & aquilo. Hæc non tantum in vitio & corruptela, sed in defectu & lacuna. Desunt enim, quæ de zephyro vel favonio sequebantur, qui plagæ æquinoctiali propior est, & de africo, qui Græcis *ἀφ* dicitur, & ab occasu hiberno ducitur. Tum principium aquilonis consequenter scriptum erat. Notus ille hic *ὁ φεύς* & expungendus. Labem ipsam & lacunam farcire ac solidare absque ope vetusti codicis saltem verbis Apuleji non possumus. Quum ceteri fere omnes auctores *ἀγέστην* eum appellari Græce consentiant, qui Latinis est *chaurus*, Senece diversos putavit: *Chorus venit*, qui apud quosdam

A *argestes* dicitur. Mihi non videtur, quia chori violenta vis est, & in unam partem rapax, *argestes* fere mollis est, & tam euntibus communis, quam redeuntibus. Virgilius quoque distinguit: Circa favonium *argestes* & certis temporibus *etesia*. Ad latera *chauri* *cercias* & *chorus*. *Argestes* propior favonio: *chaurus* septentrioni. Indidem tamen veniunt modica tantum inclinatione diversi. Hic est igitur chorus, quo solo flante ab Indiæ promontorio Gades usque navigari Plinius scripsit, & post eum Solinus hoc loco, converso nempe mundi statu, & mutato ventorum situ flatuque.

B Dummodo ab eo promontorio India cursus dirigatur.] Ridicule. Dicit Plinius simpliciter in ea navigatione quæ ab India Gades cursum habet, ab Indiæ promontorio, quod Lepte Acra dicitur ad insulam Malichu esse quindecies centena milia passuum. At hic ait eam navigationem omnino fieri solius chori flatibus, dummodo solvatur ab eo promontorio Indiæ. Quod est mirum in modum absurdum ac ridiculum. Promontorium autem illud non Indiæ, sed sinus Arabici in parte Troglodytarum. Stephano *Ἀγέστην ὁρ* & *Ἀγέστης*. De hoc intelligendum.

C Quod alii Leptam Acram, alii Drepanum nominaverunt.] Ita Plinius: Quod vocatur Lepte Acra, alii Drepanum. Immo *Ἀγέστη ὁρ* & *Ἀγέστην* duo diversa promontoria Arabici sinus.

D Ab Indica prominentia ad Malachum insulam.] Scripti omnes Solini libri: *Malichum insulam*. Plinius: ad *Malchu insulam*. Ptolemæo *Μαλίχης*. Legendum *Μαλίχης*. Atque ita reponendum in Plinio: ad *Malachu insulam*. Melius dixisset: ad *Malicha*, vel *Malichi insulam*. Videtur autem existimasse insulæ illius nomen in *ov* terminari appellarique *Μαλίχης*. Atqui subaudiendum *νῆσος*, ἡ *Μαλίχης νῆσος*, *Malicha insula*. Nomen habuit ab aliquo *Malicha*, sive regulus illius insulæ fuerit, sive alius quicumque. Ita multæ aliæ insulæ in illo sinu denominatæ, *Ἄνδρος*, *Σακεσίης*, *Πολυβίου*, *Σιμαρῶντος*, *Ἀδώντος*, quæ nomina sunt hominum propria, à quibus eæ insulæ vocatæ sunt. Sic in Erythræo mari *Διοσκορίδης νῆσος*, *Κοκκινάγης*, *Ζηνοβίου*. *Zenobii* & *Dioscoridis* insulas Latine dici oportet, non *Zenobii* & *Dioscoridi*, nisi ad antiquum illud respiciamus, *Menandru*, *Apollo-doru*, quod Plinio in mentem non puto fuisse. Sic *Ἀλαλαίης νῆσος* in eodem sinu Arabico, *Alalai insula*. Taprobane insula olim vocabatur *Παλαίστιμνός*, subaudiendum *νῆσος*, *Palæsimundi insula*. Sic ἡ *Μένδης* apud auctorem peripli, *Mundi emporium*, ut *Μαίχης ἐμπόριον*. Pessime hoc loco Solinus *Malichum insulam* appellavit. *Μαλίχης*, vel *Μαλίχ* nomen proprium, & contracte *Μάλχ*. Quod regem significare notum est. Porphyrius Philosophus, *Μάλχ* cognominatus. *Malchus* sophista Byzantinus. *Μάλχ* qui vitam Pythagoræ conscripsit, & alii multi, ut *Μάλλων* Evangelii præteam, quem exauriculavit Petrus. Peripli auctor Nabatæorum Regem *Μαλίχαν* vocat, & proprio suo nomine ita vocatum ostendit: *δὲ ἡς ἐστὶν εἰς Πέτρας πρὸς Μαλίχαν βασιλεῖα Ναβαταίων*. Hirrius de bello Alexandrino *Malchum* nominat regem Nabatæorum: *Equites ab rege Nabatæorum Malcho evocat*. Sic *Μαλίχης* & *Μάλχ* idem nomen. Apud Romanos quoque Rex fuit gentilium & proprium nomen, ut ille Rex *Rupulus* apud Horatium. Princeps etiam nomen tibicinis apud Phædrum:

Princeps tibicen notior paulo fuit.

Hodie quoque sunt qui Reges, Principes, Comites, Duces & Barones in suo gentilicio vocantur nomine.

Page 63. B. Ad *Malichum insulam* affirmat esse quindecies centena milia passuum.] Perperam legitur apud Plinium: *quindecim milia passuum*. Qui hinc corrigendus est.

G A *Malacho ad Scheneon*.] Libri: à *Malichu*, pro *Malicho*. Nam *Malichum* insulam ante dixit. Nisi ibi sit legendum: ad *Malichu insulam*. Sed rectius scripsisset: ad *Malichi insulam*. Et hoc loco: à *Malichi insula*. Plinium tamen sequutus est ad hunc errorem præeuntem. *Sceneon* in illo sinu non invenio. Forte: *Σκηνεῖον*, *Scenaon*. Sed aliter Plinius: ad locum, quem vocant *Scenos*, id est, *Σκηνάϊς*. Male Solinus: ad *Sceneon*, qui dicere debuit, ad *Sceneos*.

Inde

Sic confici ad apertum mare.] Ab initio scilicet Arabici sinus, ubi intus ejus est recessus usque ad apertum mare, quod est ultra sinus illius angustias & fauces, unde terras irrumpere auspicatur ille sinus. De longitudine igitur Arabici sinus, quantus patet ab intimo recessu usque ad apertum mare, hanc mensuram accipi par fuit apud Jubam, non ejus esse navigationis, quæ ab India Gades usque conficitur, ut hariolatus est Plinius. Post fauces Arabici maris incipit vastum & apertum mare. Eæ angustiae τὰ στενὰ καὶ Δειρῶ dicebantur, cui respondebat ex adverso Ocelis in Arabico littore. Nam Δειρὴ promontorium in Æthiopiæ parte. Sed ab illis faucibus adhuc conductum & angustum mare usque ad Mosyllum promontorium, ubi trajectus ducentorum ferme stadiūm est. Ultra hæ angustias Mosylici sinus mare jam expanditur ac aperitur ingens. Angustiae καὶ Δειρῶ non plus patebant quam in stadia sexaginta, hoc est, octo milia passuum. Plinius cap. xxix, quatuor tantum milibus eas angustias taxat, quæ triginta tantum essent stadia. Sed ibi corrigendum: *angustias viii. milibus passuum.* De sinus Arabici angustias loquitur, quæ στενὰ καὶ Δειρῶ Græcis dicuntur. Strabo lib. xvi. τὰ ἢ Δειρῶ στενὰ συνάγεται εἰς πῆλιν ἐξήκοντα. Tradit ibidem non eas proprie sinus Arabici angustias fuisse habitas, sed alias paulo ulteriores, ubi transitus à continente in continentem ducentūm est stadiūm: ἔμω ταῦτά γε καλεῖται νυνὶ στενὰ, ἀλλὰ παλαιότεροι ἀπώτερον καθὼ τὸ πρὶν Ἀράβια εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ἡπείρων διέκοσιν περὶ πῆλιν. Hæ sunt Mosylici sinus angustiae, quas pro faucibus Arabici sinus observatas tunc & habitas notat Strabo, quum antiqui τὰ καὶ Δειρῶ observarent & os sinus Arabici inde incipere facerent. Plinius: *promontorium ἔσιν sinus Mosylicos quo cinnamomum devehitur. Hucusque Sesostris exercitum duxit.* Immo angustias Dires non est prætergressus, & per eas transit, non per illas Mosylici sinus. Strabo: πρὶν ἢ ἀπερὶ τὰ στενὰ πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν Δειρὴ καλεμένη, ἣ φασὶν ἐν ταῦτα σήλαινα εἶναι Σεσωστρί. ὁ μωλύσαντες ἱεροῖς χαμάμασιν τὴν Ἀράβιασιν αὐτῇ. Idem Plinius de his angustias Dires: *faucesque orienti hierno obversos alii ii. mil. alii vii. alii duodecim mil. passuum patere.* Hæ sunt quas supra docuimus Strabonem dicere in stadia sexaginta patere, hoc est, octo milia passuum. Melius igitur eo loco scriberetur ex codicibus: *alii vii. mil. alii xv. patere.* Quod tamen non de iisdem angustias proditum fuisse puto. At Mosylici sinus angustiae viginti sex milibus patebant cum aliquot stadiis. Scripserat igitur fortasse Plinius: *alii vii. milibus, alii xxv. patere,* ut duas illas angustias confunderit. A faucibus autem Mosylici sinus initium capere Arabicum sinum plerique censuerunt teste Strabone, quia primores istæ angustiae sunt, quibus contrahitur apertum mare, quæque velut ostia habentur ἀρχέθυε, quibus terras intrat illud mare. Nec obstat quod illæ καὶ Δειρῶ arctiores sunt, istæ quippe primæ sunt. In Mosylico sinu hæ: illæ in Aualite. Auctor peripli: πρῶτος μὲν ὁ λεγόμενος Ἀναλίτις, καθὼ ὃν καὶ σενώτατος ἐστὶν Σοὺ τῆς Ἀραβικῆς εἰς τὸ πέραν Ἀράβιας. Et paulo ante: ὁ Ἀραβικὸς κόλπος καὶ τὸν Ἀναλίτιν μάλιστα σενώτα. In altera parte harum faucium Dire promontorium, in altera versus Arabiam Ocelis. Post Ocelim sinum dilatari

to minus libæ, quam Plinius non est assequutus, ut iste Plinium non intellexit, nec expressit. In toto eo cursu, qui ab India Gades per meridianum pelagus tendit, præter ardorem zonæ torridæ τῆς κατὰ κεκαυμένης, quo navigantes male habentur, etiam eos infestari ab Arabibus Ascitis tradit Plinius. Mirum

tamen ubi Arabes possint occurrere ab India Gades petentibus. Sed hæc insignis hallucinatio Plinii. Exequatur Juba navigationem sinus Arabici à promontorio ejus Drepano usque ad apertum mare, eamque tantum, quæ cursus tenetur per medium sinum, non eam, quæ utramvis oram legit Æthiopicam aut Arabicam. Arabici igitur sinus μέσον πλῆν eo loco describebat Juba, non ὁλῶ πλῆν. Ergo qui medium illum cursum teneret Ascitis Arabibus infestari dixit, qui navigantes ex insulis impetebant. Contra ea peripli illius maris scriptor prodit πὺν μέσον πλῆν Arabici sinus tutiorem & faciliorem esse πλῆν ὁλῶ πλῆν. Nam præterquam quod oræ navigatio portubus ferme caret, & scopulis cautibusque inaccessa est, infamem esse latrocinio quorundam hominum, qui oram accolunt Æthiopicam, ex rapto viventium, à quibus negotiatores qui propius oram navigant, aut ex medio cursu in littus ejiciuntur, expilari solent & in servitutum abduci, κανεραίᾳς appellari ait. Idcirco medium πλῆν eligi, ut præstabiliorem ac tutiorem. Διὸ καὶ εἰσπλεόντων μέσον πλῆν κατέχομεν, καὶ εἰς τὴν Ἀραβικὴν χώραν μάλλον παροξύνομεν ἅρξει τῆς κατακεκαυμένης νήσος. Præterea Ascitæ illi populi nihil nocere possunt Arabicum sinum navigantibus, quum in contraria parte maris statuuntur à Ptolemæo in Sachalite sinu ad promontorium Syagrum. Indici maris ille sinus, vel Erythræi potius, & longe ab Arabico. Ptolemæus: ὡς εἰς τὸ Σάχαρον ἔρξαι μέλει τῆς θαλάσσης Ἀσσιτῶν. Idem de sinu Sachalite: ἐν τῇ Σαχαλίτῃ κελπῶ, ἐν ᾧ καλύμεισσι πινικὴ δὴ ἀσσιῶν δαπάνεσι. De his Ascitis intelligit. Nam inde nomen invenerunt, quod δὴ ἀσσιῶν δαπάνεσι, super utribus navigant junctis, & pontili strato tabulatis. Arabes autem sunt & in Arabia colunt, sed longe ab isto Arabico sinu, cujus navigationem scripto prodidit Juba à Drepano promontorio ad fauces usque & apertum mare. Sed Plinius omnia hæc sedibus suis convulsa permiscuit, & turbavit. Promontorium Arabici sinus Drepanum cum Lepte Acra in Indiam jussit concedere. Ascitas ex sinu Sachalite in sinum Arabicum migrare fecit. Δεξιῶν mutavit in Γάδεσσιν. Insulam κατακεκαυμένην voluit esse regionem, zonamque διακεκαυμένην. Navigationem Arabici sinus ab intimo ejus recessu usque ad fauces convertit in eam navigationem, quæ ab India Gades contendit. Chorum ventum, qui ab occidente æstivo in Indiam flat, ferentem favorabilemque esse cogit ab India in occidentem pergentibus.

Nam bubulis utribus contabulatas crates superponunt. In quibusdam: supponunt. Sed illud verius. Plinius: Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Vocat Plinius pontem tabulas junctas, & utribus superstratas. Vires ponte sternere nihil aliud est quam utribus junctis tabulas stratas superponere. Hinc pontilis stratus apud Vegerium tabulatum, quo stabuli pavimentum constratum est. Inde Græcia recentior πονηλῶσιν verbum finxit, pro ponte sternere, vel pontilem stratum facere. Mauricius: πονηλῶσιν ἦτοι καὶ τρωσιν. Et πονηλον, vel πονηλῶσιν dixerunt pontilem stratum, vel pontem. Nam & pontem pro pontili stratu, vel tabulato posuerunt. Glossæ: Πονηλῶσιν, pontem. Ut hoc loco Plinius: utres bubulos ponte sternere. Hinc & πονηλῶσιν etiam usurparunt pro quibuscumque tabulatis etiam si ad speciem pontis strata non essent, sed suspensa. Leo in Tacticis: ἡ πονηλῶσιν, ἡτοι ξύλα κρεμάμενα. Sed hæc alibi. Contabulatas crates hæc vocavit Solinus. Quod absurdum & falsum. Nescivit, quid essent proprie crates. Hæc textitæ sunt, & diversæ utique a tabulatis, quæ non aliud sunt quam tabulæ junctæ & strata. Forte scripserat Solinus: bubulis utribus contabulatos stratus superponunt. Hæc recta emendatio fuerit, si modo volumus meliorem eam fuisse quam fuit. Pontium ex utribus factorum usus olim fuit apud diversos populos, fluviis transnatandis, & præcipue in bello. Auctor Anonymus de rebus bellicis, Ἀσχορέφουρον vocat pontem ex utribus junctis factum contabularumque. Verum de his alio loco. Auctor peripli de navigiis Arabum Ascitarum: πᾶς δὲ ὁ χονάμενος ἐν τῇ χώρῃ Λιβανὸς εἰς αὐτὴν ὡς περὶ ἐνδοχείον εἰσάγεται καμήλοις τε καὶ χερδαῖς δερματῖνας ἐξ ἀσσιῶν καὶ

πολλοῖς. Ascitas tamen ille non nominat. Sed non dubium est Ἀσσιτῶν eos appellatos Arabas, qui hujusmodi ratis genere uterentur.

Prætereuntes impetunt sagittis venenatis. In aliis codicibus: infestant.

Habitari etiam addidit Æthiopia adusta Troglodytarum & Ichthyophagorum nationibus. Immo non ibi fuere Æthiopiæ adusta, ubi Ichthyophagi & Troglodytæ colebant. Nec hoc Plinius dixit: Gentes Troglodytarum idem Juba tradit Therothoas a venatu dictos, mira velocitatis, sicut Ichthyophagos natantes cœu maris animalia. Ichthyophagi illi & Troglodytæ oram accolebant Arabici sinus. Unde igitur sumpsit hic noster adusta esse Æthiopiæ, quæ isti populi incolerent? Plinius paulo ante in describenda navigatione sinus Arabici: a promontorio Indorum præter exiusta ad Malichin insulam. Ea exiusta Troglodytis, de quibus paulo post sequitur, & Ichthyophagis habitanda dedit. At exiusta illa Plinii insula fuit Arabici sinus κατὰ κεκαυμένη dicta apud Juba. Peccat hæc etiam Solinus quod Troglodytas & Ichthyophagos velut diversas nationes recenlet, quum Plinius inter gentes Troglodytarum Ichthyophagos ponat, ut & Therothoas. Et sane τρωγλοδυτική multas gentes comprehendebat, variis appellatas nominibus, ut ex Agatharchide, Strabone & Diodoro constat. Gentem Troglodytarum Θηροθήας Plinius a venatu & velocitate dictos putavit. Sed inepta & absurda hæc compositio. Forte Θηροθήας scripserat Juba à venandis illis feris, quæ θῆες dicuntur. Nec recta sic tamen compositio. Θωοθήας potius dicendi forent, ut ἐλεφαντοθήας in eadem Troglodytice. Et sic in aliis. Non enim Θηροθήας dicitur gnomon, sed σκιοθήας. Nec Θηρολέξεις, sed λεξιθήας, qui dictiones aucupantur & verba. Inde verbum λεξιθήας apud Agellium lib. II. cap. IX. Nimis minute ac prope etiam subsistit Plutarchus in Epicuro accusando λεξιθήας. Sic ibi legendum, non, ut est vulgo, λεξίς τις. Apud Epiphanium λεξιθήας sæpe hoc significatu legitur, qui & λεξιθήας multis locis vocat vocularum aucupes, & qui omnia πρὸς λέξιν accipiunt, quod vulgo dicimus ad litteram. Sic ἐνιδοθήας, ἐχθροθήας, σπλιοθήας, λεοντοθήας, & similia. Sed & Θηροθήας dicebantur qui feras venantur, ὡς δὲ Θηρῶν τὰς θήρας. Hesychius: Θηροθήας, Θηροθύ. Idem tamen etiam notat Θηρολέξιν pro eo qui recta compositione dicitur λεξιθήας. Θηρολέξιν, ὁ πρὸς λέξεις Θηρώμενος. Eodem modo & Θηροθήας appellari possent, qui thoas venabantur. Vix tamen aliter mihi persuaderi sivero, quin legendum sit apud Plinium:

Gentes Troglodytarum idem Juba tradit theratas a venatu dictos, mira velocitatis, id est, Θηροτάς. Hæc sunt Troglodytarum gentes, qui Κωνηγέται Agatharchidi, Straboni & Diodoro. Agatharchides de populis Æthiopiæ Troglodytica: μετὰ τὰς εἰρημένους εἰσὶν οἱ ὡς πρὸς ἐχθροῦ Κωνηγέται. Hi feras omne genus venabantur, & earum carne victitabant. Θηροτῆς autem idem quod Κωνηγέτης. Græci: Θηροτῆς, κωνηγός, κωνηγέτης.

Pag. 63. C. Troglodyta tanta pernecitate polleant. Hoc non de omnibus in genere Troglodytis dicit Plinius, sed de illa Troglodytarum gente, quos Theratas dictos Juba scripsit. Denique nec illud quidem de his memorat Plinius, quod hæc narrat Solinus, tantæ velocitatis esse, ut cursu pedum feras assequantur quas agitant. Ait tantum miræ velocitatis esse. Nec enim pedibus persequantur feras & assequantur illi κωνηγέται, sed partim ex insidiis, alias sagittis venabantur. Agatharchides: ἐξ ἐνέδρας δὲ ἀρχαῖοντες τὰ θύρα τροφῶν εἰσποῖς ταῦτα πῖνυνται: εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς ἐπὶ τῶν θύρας. Multum hæc inter sese distant, ex occulto sagittis feras interficere, & cursu pedum captare & consequi.

Troglodyta. In plerisque libris apud auctores Latinos vocantur Troglodyta. Nam & τρώγη Græcis idem quod τρώγη. Puto etiam τρωγλίτας quibusdam appellatos. Quippe cum τρωγλίτης σμύρνη passim dicta invenitur apud Oribasium, Aëtium, Myrepsum & alios quæ τρωγλοδυτική Dioscoridi & antiquioribus vocatur. Et sane τρωγλίτας & τρωγλοδυτας eadem ratione appellari fecit, quod cavos & specus subirent. Ab eadem causa & τρωγλίτης genus passeris, qui & τρωγλοδυτής potest recte dici, quod cavis & rimis turrium ac mû-

murorum sese inlatebret, & in his nidum congerat. Profecto *τρωγλίτης* myrrha à populis Troglitis nomen habuit, eademque est cum *τρωγλοδυκκή*. Antiquissimi enim libri Oribasii & Aëtii *τρωγλίτην σμύρνην* passim indigetant. Sed nec aliter antiquissimus liber auctorum Hippiatricæ præferunt: & Galenus quoque ubique sic nominat. Antiquiores Galeno auctores ita vocasse plane etiam constat, ut ex Damocratis iambis liquet, qui apud eum leguntur in Antidoto Mithridatis:

Σμύρνης Ἀρξικῆς τρωγλίδος δ' ἐξήχμα δέκα.

Eo loco *τρωγλοδυκκή* non posset hæere. Vixit autem auctor ille paulo ante Plinii tempora. Hinc Troglitis myrrha pro optima in vetere hymno Regum:

Thus Deo, myrrham Troglitin humando,

Bractæas regi Chryseas decenti.

Male scriptum est *Trochleten*. Nec melius corrigunt: *Troglodytin*. Infima tamen Latinitas, & barbara *Trochleten*, vel *Trochleten* scripsit pro Trogliti. Ita semper scriptum reperi in veteri Medicinario Latino, ex Theodosio, Prisciano, Paulo, & aliis compilato. Ut de Empijicis lib. II. *Myrrham Trochiten*. Ubi glossa exponit rotundam. Quasi *τρωχίτης* esset. Inepte. Myrrham *Troglitin* pro præstantissimo posuit. Talis enim Troglodyte, quæ & *τρωγλίτης*. Isidorus: *Myrrha autem Troglitis ab insula Arabia dicta, ubi melior colligitur & purior*. Ita ibi scribendum. Dioscorides: *Πρωτὸν δὲ ἡ τρωγλοδυκκή, ὅπερ τῆς Ἰωννῶσις αὐτὴν χρεῖται, ὑποχλωρὸν καὶ δηκτικὴν εἶναι διαγνῆναι*. Plinii verba de ea ita legenda sunt: *Probatum Troglodyte pinguedine & succo. Adspæctum viridior est, sordidaque ac barbara, sed acrior ceteris*. Mirum cur sordidam & barbaram dicat, quam *δαυγὴ* Dioscorides facit, id est, translucidam. Nihil æque contrarium. Isidorus puriorem eam ceteris esse tradit. Neophytus *σμύρνην τρωγλίτην* interpretatur *πετροσέλινον*. Quod in aliis etiam glossariis Græcis latricis reperi: *Σμύρνη τρωγλίτης, τὸ πετροσέλινον*. Quod non de petroselino communi & Macedonico est intelligendum, sed de Cilicio, vel Amanico, quod *Σμύρνην* verus Græcia appellavit, media *Σμύρνην*, infima *Σμύρνην* ab odore myrrhæ. Dioscorides: *Σμύρνην ὅπερ ἐν Κιλικίᾳ πετροσέλινον καλεῖται γενναίωρον παλαιοὶ ἐν τῷ λεγόμενῳ Ἀμανῷ ὄρει*. Lexicon Neophyti: *Σμύρνην, τὸ πετροσέλινον*. Aliæ glossæ latricæ & Botanica: *Σμύρνην ὅπερ τὸ πετροσέλινον*. Parem autem atque myrrha effectum habebat. Dioscorides: *δριμύ γδομυρῶ, σμύρνης ἐν ἀνθ' ἐν πῶν*. Unde quidam id videntur intellexisse *σμύρνης τρωγλίδος* nomine quod optimum genus fuit myrrhæ. Columella *Achaïcam myrrham* hoc *σμύρνην* vocat, & meliorem esse dicit stacte:

Et lacrimas imitata tuas Cinyreia virgo

Sed melior stacte ponatur Achaïca myrrha.

Tò *σμύρνην* intelligit, non *μυρρίδα* herbam. De quo etiam supra docuimus. Lacrimam ex smyrnio myrrhæ similem colligebant, quam quidam pro mera myrrha habuere, immo ipsa myrrhæ stacte meliorem, ut asserit Columella. Theophrastus de smyrnio, quod hippofelinon vocat: *γίνεται δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτῶν ὁμοιον τῇ μύρρῳ, οἱ δὲ φασὶν ὅπως μύρρῳ*. Proinde non mirum si *σμύρνην τρωγλίτην* quidam *πετροσέλινον* interpretati sunt, quod est *σμύρνην*. At hippofelinum Dioscoridis ipso teste nonnullis etiam dictum smyrnium: *ἵπποσέλινον οἱ μὲν ρεῖον, οἱ δὲ ἀχειρόσέλινον, οἱ δὲ σμύρνην καλεῖται*. *ῥωμαῖοι δὲ ὀλέσθρον*. Ita scripsit Dioscorides, ut habet vetustissimus codex literis capitalibus exaratus. Inflexit hanc vocem ad Græcam formationem. Romanis *olusatrum*. *Ρεῖον* autem dictum pro *χεῖρον* à scripturis quibus caulis ejus notatus est. *Ρεῖον* est *ξύδν*, *ρεῖον*. Dioscorides: *οἰονεῖ χαμμηδῆσαν*. Apuleji Herbarium: *thyrsi molli, cavo atque cello veluti scripturis notato, quas Græci γεῖμματα vocant*. Folia etiam habet albis notis inscripta. Neophytus tamen scripsit *ἀχειρόσέλινον*. Atque ita videri queat dictum quasi *ἀχειρόν*. Nam apium agreste quidam nominarunt. Non parum itaque diversum hoc hippofelinum smyrnium à smyrnio petroselino. Utrumque ab odore appellatum *smyrnium*. Apulejus de olusatro, sive hippofelino: *masticatione atque odore aromata simulat*. Theophrastus sub hippofelini nomine non olusatrum Romanorum, ut vulgo putatur, sed verum smyrnium Dioscoridis descripsit. Et sane

A *ἵπποσέλινον* quodcunque apii genus majusculum significare potest. Tale est smyrnium. Cujus radicem *πολόχυλον* esse tradit Dioscorides. Et Theophrastus ex radice hippofelini liquorem, sive lacrimam manare dicit, myrrhæ stactæ comparandam. Quod de hippofelino Dioscoridis, sive olusatro non potest capi. Duæ igitur herbæ diversæ uno eodemque nomine *ἵπποσέλινης* notatæ veteribus. *ἵπποσέλινον* Theophrasti quod est *σμύρνην* veterum, & *ἵπποσέλινον* Dioscoridis quod est *olusatrum* Romanorum. Fortasse hinc errandi occasionem sumpsit Dioscorides, quum scripsit *ἵπποσέλινον*, hoc est, olusatrum Romanorum nonnullis etiam vocari *σμύρνην*. Scilicet *ἵπποσέλινον* Theophrasti eum accepisse pro olusatro, quum sit verum smyrnium. Hinc Plinius utrumque confundit, dum hippofelinon Dioscoridis unum idemque facit cum hippofelino Theophrasti. Atqui hippofelinon Theophrasti est smyrnium: hippofelinum Dioscoridis olusatrum. Plinius lib. XX. cap. VIII. *Sed præcipue olusatrum mira natura est. Hippofelinon Græci vocant alii smyrneum, è lacrima caulis sui nascitur*. Hippofelinum porro illud, quod lacrimam fundit, & ex cujus radice succus colligitur sapore myrrhæ, non est olusatrum, sed smyrnium. Utrumque ab eo confundi magis etiam

B apparet in eo quod sequitur: *Hippofelinum veteres præceperant in locis incultis lapidosi, juxta macerias feri, nunc & repastinato feritur*. Sane præceperant veteres hippofelinum in locis incultis & lapidosi nasci, sed non de olusatro hippofelino, verum de smyrnio intelligebant, sive petroselino Cilicio, quod certum est inculta & lapidosa amare. Unde & *πετροσέλινον* Cilices vocarunt. Dioscorides de vero smyrnio: *φύεται δὲ ἐν πετρώδεσι τόποις, καὶ γεωλόφοις, καὶ ἀνίκοις, καὶ γωνίαις χερσυνύσσης*. In antiquissimo codice hæc postrema verba non comparent: *καὶ ἀνίκοις, καὶ γωνίαις χερσυνύσσης*. Quæ nec Plinius agnoscit, quum hæc verteret vel ex Dioscoride, vel ex alio auctore, unde Dioscorides ipse sumpsit. *Nascitur & in saxosis collibus & in terrenis*. Ceterum alterum hippofelinum, quod est olusatrum Romanum in locis opacis & humidis nascitur. Dioscorides: *φύεται ἐν συσκότις καὶ παρ' ἔλεσι*. Atque hoc est hippofelinum, quod repastinato feri dicit Plinius longe diversum ab eo, quod veteres in lapidosi & incultis feri præceperant. Nam id est smyrnium. Idem Plinius libro & capite quo supra: *rursus in siccis hippofelinum, pluribus foliis, simile eleoselino*. Hoc hippofelinum in siccis proveniens & pluribus foliis præditum plane est *ἵπποσέλινον*

C Theophrasti, & *σμύρνην* Dioscoridis, & Cilicium petroselinum. De eo Dioscorides: *καυλὸν μὲν ἔχει ὁμοιον σέλινο ἰσχυρὰ φάσας ἔχοντα ποδάς, φύλλα δὲ παλινώτερα, τὰ δὲ πρὸς τῇ γῇ καὶ ὑποσπικλάται*. Ita hic legendus locus ex antiquissimo exemplari. Dicit folia smyrnii, quæ propius terram sunt, in circuitu subinfracta esse. Plinius lib. XXI. cap. XIII cum hunc locum ad verbum verteret, pessime ista reddidit hoc modo: *folia latiora & maxime circa stiones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato*. Alia in ea descriptione restant examinanda quæ alibi eventulabimus. Duplex igitur fuit hippofelinum, alterum

D Latine *olusatrum*, alterum smyrnium. Atqui hoc Theophrasti *ἵπποσέλινον*. Duplex quoque *πετροσέλινον*: alterum Cilicium idemque cum smyrnio: alterum Macedonicum quod recentiores Græci vocarunt *κεδμήκον*, id est, condimentum, quod in condimentis plurimi esset usus. Neophytus: *Πετροσέλινον Μακεδονικὸν, τὸ κοδμήκον*. Ita accipienda hæc vox in geponicis Eclogis: *Μὴν Φεβρουάριω ἀσείρεται κοδμήκον μὲν πείσας*. Dioscorides: *Σέλινον τὸ καὶ πετροσέλινον, τὸ πο φύεται ἐν Μακεδονίᾳ ἐν Σποκρήμοις τόποις*. Italis apio Macedonico. Vir doctus in suo Lexico Græcobarbaro à veteribus Græcis dici notat *σμύρνην*. Quod falsum est. Sed de petroselino

E Cilicio verum. Male idem τὸ Μακεδονικὸν putat esse idem cum petroselino Macedonico. Suidas veterum *σεῖδας* interpretatur *Μακεδονήσια*. Ergo intuba sunt, vel amaræ lactucæ, quæ Græcis *πικρῆδες*. Verba Suidæ: *Σείρας αἱ πικρῆδες παρ' ἄλλοις, ἡ μάκρον παλιχέστερον εἶπεῖν Μακεδονήσια*. *Macedonensia intuba*, vel Macedonenses lactucas Latine licet dicere. Nam *Μακεδονήσιον, Macedonense* & subauditur *λάχανον*, vel *κικώλειον*

F *Μακεδονήσιον* & subauditur *λάχανον*, vel *κικώλειον*. Apud

Apud Myrepsum tamen Μακεδονίσιον ἀέριμα de Macedonici petroselinii semine. Sed nihil prohibet utrumque dictum Μακεδονίσιον tam petroselinum, quam cichoreum ex eadem regione. Neophytus: σέρας, τὸ κιχώριον, ἢ τοὶ τὸ ἀγρίον μάρυλλον, ὃ καὶ πικρομάριον λέγεται, ἢ πικρίς. Quidam θειδάκινας ἀγρίας exponunt. Et certe μάρυλλον vel μαῖέλιον, nam utroque modo scriptum reperitur, lactucam Græcis recentioribus significat. Nicomedes Iatrosophista in Lexico: αἰδενία, θειδάξ οἶον μάρυλλον. In alio Anonymo: θειδάξ ἡμερῶ, μαῖέλιον. De seride supra diximus. Hujus genus agreste πικρίδα quidam vocarunt, & κιχώριον vel intubum agreste. Πικρίς etiam genus lactucæ agrestis ab amaritudine. Inde confusio hanc pro illa accipientium. In geponicis excerptis hæc quatuor distinguuntur veluti diversa ἐντυθον, μαρῦλλον, πικρίδιον & θειδάκιον. Quod miror quum θειδάξ & μαρῦλλον idem sit lib. xi. cap. i. In mense Febuario μεταφυτῶνται ἡ μαρῦλλον, πικρίδιον, θειδάκιν, φρυγιάκιν, πολύκλωνον καὶ ἄλφρον. Sed fortasse ibi scribendum: δικάρδιον φρυγιάκιν. Genus lactucæ δικάρδιον à duplici corde. Ita enim hodieque *cor lactuce* vocamus, quod intus spissum habet & coactum. Μαρῦλις, id est, lactucæ plura ibi genera memorantur: μαρῦλια ἄρφορα, τέσσα δικάρδιον, φρυγιάκιν, ῥιζιῶν. Legendum etiam puto infra in mense Martio: μεταφυτῶνται ἡ μαρῦλιν πικρίδιον, φρυγιάκιν πολύκλωνον. Quæ perperam dividuntur distinctione. Μάρυλλον πικρίδιον aliis dicitur unica voce πικρομαρῦλλον. Distinguendum etiam in mense Octobri: ἀνέρεται μαρῦλιν πικρίδιον, καμωδῶν πολύκλωνον, θειδάκιν. Ubi etiam habet θειδάκιον pro specie quadam lactucæ. Fortassean vetus nomen quod erat generis, fecerunt speciei appellationem. Nisi legendum sit conjunctim: πολύκλωνον θειδάκιν. Sed ecce in Decembri separat distinctiva particula marulium à picride: Μῶλυ Δεκεμβρίῳ ἀνέρεται μαρῦλιν καὶ πικρίδιον, πολύκλωνον, θειδάκιν, καμωδῶν. Sed ultimi ista imperii Constantinopolitani, & illius urbis climatis propria, ut titulus indicat: γνώσις τὸ καὶ μῶλόν τι ἀνέρεται, καὶ τι φυτῶνται καὶ τὸ κλίμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Quæ ipsius Cassiani sunt earum ἐκλογῶν collectoris, qui eas alicui Constantino Porphyrogenetæ dedicavit. In cetera Græcia fativam lactucam μαρῦλλον, aut μαῖέλιον vocarunt. Neophytus: θειδάξ ἡμερῶ, οἱ μὲν μαῖέλιον, οἱ δὲ μαρῦλλον, Ῥωμαῖοι λαμβάνουσι. Hesychius: θειδάκινα, αἱ παρ' ἡμῶν θειδάκες ἢ μαῖέλια. Sed quoniam huc usque venimus, Pliniana de lactucis, quæ animadversione egent, hæc excutiemus. Lactuca Græci tria genera fecere: unum lati caulis adeo ut (hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo majus herbaceo, & angustissimum ut alibi consumpto alimento. Alterum rotundi caulis. Tertium sessile quod Laconicum vocant. Hanc lactucæ in genera divisionem, quam Græcis tribuit, ex Theophrastō sumpsit, & mala fide retulit: nec enim tria tantum genera lactucæ facit Theophrastus, sed quatuor. Quum candidæ lactucæ mentionem fecisset, eamque teneriorem & dulciorem esse dixisset, statim subjungit: ἥν δ' αὖτ' ἐστὶν ἄλλα τρία, τὸ δὲ πλατύκαυλον, ἢ στρογγυλόκαυλον, ἢ τρίπον τὸ Λακωνικόν. Præter candidam lactucam tria adhuc genera habere tradit, unum lati caulis, alterum rotundi, tertium quod vocatur Laconicum. Unum lati caulis adeo ut ostiola olitoria ex eis factitari crediderint. Ita optimi libri. Nam in aliis est: urciola. Theophrastus: τῶν δὲ πλατειῶν ἔτω πνὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥς ἐστις φασὶ καὶ θύρας χερῶν κηπευκάς. Polluci κηπαία θύρα, ostium olitorium. Addit Plinius de laticaula lactuca, quæ in Græcis Theophrasti non habentur: Folium his paulo majus herbaceo & angustissimum, ut alibi consumpto incremento. Ex verbis tamen Theophrasti male lectis, male intellectis & aliorum pertinentibus hæc sic concepit. Verba Theophrasti: τὸ δὲ πλατειῶν ἔτω ἔτω πλατύκαυλοι γίνονται, ὥς ἐστις φασὶ καὶ θύρας χερῶν κηπευκάς: τὸ δὲ ὀπῶδες σφόδρα, καὶ μικρόφυλλον, ἢ λυκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρία. Hæc postrema quasi ad superiora pertinerent, de laticaula genere accepit, & πῶδες pro ὀπῶδες perperam legit, vel legi audivit. Deinde imaginatus est lactucam tam vasti caulis ideo angustissima folia habere & paulo majora herbaceis, quia alibi infumeretur incrementum, in caule nempe nu-

triendo. Atqui hæc Græci scriptoris mens fuit, præter supra memorata genera, genus illud quod multo succo manaret & brevi admodum folio esset, & caule candidiore, simile esse agresti. Nam agrestis lactuca breve folium habet, & lacte plurimo abundat. Theophrastus alio loco, ubi lactucam in sativam & agrestem dividit: θειδάκιν δὲ τὸ τε φύλλον βραχύτερον τῆς ἡμέρας, καὶ πελαγέρον ἀκάνθηται, καὶ τὸν καυλὸν ὁμοίως, τὸν ὅπιν δὲ δερμῶ, καὶ φαρμακώδη: φέρεται δ' ἐν ταῖς ἀγρίαις, ἐπίστασι δ' αὐτῷ ὑπὸ πνεύματι. Et notandum in his verbis θειδάκιν nomen videri esse proprium agrestis lactucæ. Atqui grammatici veteres observant, θειδάκινω Atticos vocare quæ ceteris Græcis θειδάξ dicitur. Theophrastus ipse alibi θειδάκινω de sativa lactuca dixit: ὡσπύτως δὲ καὶ θειδάκινος, ἢ γὰρ λακὴ γλυκύπερος ἢ ἀπαλώπια. Τένη δ' αὐτῆς ἐστὶν ἄλλα τρία. An igitur in superiore loco scribendum? περεκίνη. Hesychius: περεκίνη, θειδάξ ἀγρία. Sed Siculi ita vocarunt, quæ Atticis θειδάκινη. Helladius Byzantinus notat in Lexico suo medicos veteres θειδάκινος nomine proprie intelligere lactucam agrestem: οἱ δὲ ἱατροὶ θειδάκα μὲν τὸ ἡμερον λάχανον, θειδάκινω δὲ τὸ ἀγρίον καλεῖσιν. Ita plane accepit eo loco Theophrastus. περεκίνω vocabant Siculi. Genus igitur illud lactucæ succosum & angustifolium & candido thyrso simile agresti. Suspicio hæc dixisse Theophrastum de secundo genere, quod στρογγυλόκαυλον vocavit. De Laconico enim, quod tertium est, statim adjecit, αὐτὴ δὲ τὸ μὲν φύλλον ἔχει σολυμῶδες, ὀρθὴ δὲ καὶ διακνή, καὶ ἀπὸ τῆς ἐλαστικῆς καυλῆ. Mox redit ad πλατύκαυλον, quod primo loco posuit, exponendum: τὸ δὲ πλατειῶν ἔτω πνὲς πλατύκαυλοι γίνονται. Ergo quæ sequuntur, τὸ δὲ ὀπῶδες σφόδρα ἢ μικρόφυλλον ἢ λυκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρία, ad secundum genus omnino referenda sunt, quod στρογγυλόκαυλον appellavit. Plinius perperam ad πλατύκαυλον retulit. Dioscorides duo genera tantum recenset lactucarum, sativam & agrestem. Et agrestem quidem καυλωδές ἐστιν, ἢ τοῖς φύλλοις λυκοτέραν, ἢ ἰσχυρότεραν, ἢ τεχνοτέραν. Huic similem ex sativis eam, quæ rotundi caulis est, Theophrastus esse prodit. Hæc lactuca est agrestis, cujus succus colligebatur φαρμακώδης, & quem parem μηχανίῳ virtutem habere tradit Dioscorides. Plinius vero genus quoddam lactucæ μηχανίδα vocatum ait à copia lactis saporiferi. Quod vel de agresti hac intelligendum, vel de illa specie sativæ, quæ στρογγυλόκαυλος Theophrasto dicitur: Est etiamnum, inquit, alia distinctio atra, quæ meconis vocatur à copia lactis saporiferi, quamquam omnes somnium parere dicuntur. Et mirum atram eam facere, quum agrestis illa ὀπῶδες & ὀπιζομένη, cujus succus μηχανίῳ par, candidior sit. Item illud genus ὀπῶδες sativum Theophrasti, quod agresti simile est, teste eodem λυκοκαυλότερον. Sed & Apuleji Herbarium, quod totum Plinianis verbis contextum est, hanc lactucam meconida albam vocat. Cujus verba hæc sunt ex antiquissimo codice: Lactuca alba μηχανίς vocatur à copia saporiferi, quamquam omnis somnium parere credantur. In Italia hoc solum genus fuit, & ideo à lacte lactuca dicta. An igitur corrigendum in Plinio? Est etiamnum alia distinctio alba, quæ meconis vocatur. Libri tamen omnes illud atra defendunt, ut scias quam vetus hæc mendasit. Sequitur apud eundem Plinium: Apud antiquos Italia hoc solum genus earum fuit & ideo lactuca nomen adeptæ. In optimis codicibus scriptum: & ideo lactucis nomen adjectæ. In Thuanæo: adjectæ. Forte: & ideo lactucis nomen adjectum. Nullam porro lactucam μηχανίδα apud Græcos dictam invenio, sed agrestis, ut dixi, lactuca succum fundit medelis aptum & virtute parem μηχανίῳ. Dioscorides: ὁμοίωται δὲ καὶ τὸν πόνον μηχανίῳ. Ὅθεν καὶ τὸν ὅπιν αὐτῆς ἔργοι μίσγεται τῇ μηχανίῳ. De lacte lactucæ agrestis loquitur, quæ sola ὀπιζέται, & cujus ὀπὸς olim servabatur ad medelas. Eam Plinius confudit cum alia herba multo lacte manante, quam & μηχανίον & μηχανίτην, & μηχανίδα dixere. Ea est peplus. Galenus in Lexico: Μηχανίον τὸν πέπλον καλεῖσθαι, ὃν καὶ μηχανίτην ὀνομάζουσι. Nunc alius ejusdem Plinii animadvertendus est error insignis in distinctione lactucarum Theophrastea admixtus ex prava interpretatione. Tertium sessile, quod Laconicum vocant, τὸ τρίπον Λακωνικόν γένος, de sessili est interpretatus.

tatus. Nihil æque contrarium, si expositionem generis Laconici ex ipso Theophrasto consideremus. Subjicit enim ille protinus: αὐτὴ ἡ πρὸς φύλλον ἔχει σολυμῶδες, ὅθεν ἡ ὀξυμῶδες: καὶ ἀποβλάσκει ἐν τῷ καυλῷ. Hæc necessario intelligenda de illo Laconico genere, quod proxime præcessit. Recto & procero thyrsō hanc lactucam esse dicit, & stolonibus carente. Non igitur eadem potest videri cum sessili, quæ sic dicta, quod in altum non surgat, nec in caulem crescat, sed in latitudinem potius, & in plano se spargat. Ita sessilis obba, quæ planum ac latum habet fundum, quo in solo sistit, nec pediculum habet, quo statui possit. Sed Plinius quum tria tantum genera lactucæ putaret à Theophrasto relata, totidemque ex eo retulisset, non credidit prætermittam ab eo sessilem, & Laconicum genus de sessili accepit, non consideratis quæ statim apud eum auctorem sequuntur, quibus Laconicam lactucam qualis sit, explicavit. *Sedentem lactucam* dixit Juvenalis: τὴν χαμαὶζήλον:

— *Lactuca sedens, & sessile porrum.*

Martialis sessilem.

Utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Auctor Πελαπίων.

Ad ocimumve cucumeresve humi fusos,

Venire credo, sessilesque lactucas.

Theophrastus sub candidæ lactucæ nomine hanc intellexit, quam ἀπαλωτέραν & γλυκυτέραν esse prodit. Cura autem & cultura sessilem ac candidam reddit lactucam. Florentinus in geponicis excerptis: εἰ βέλαι θείδαναι πησῶν φιαλωτῶν καὶ πολυφύλλων, καὶ μὴ ἐκκαυλῶν, αἰὲν χαμαὶζήλους εἶναι, μετὰ φουδίσους αὐτὰς πότιζε. Vide reliqua. De sessilibus lactucis loquitur, quas φιαλωτῶν vocat à similitudine. Nam φιάλη patentem & planum sessilemque habet fundum. Unde φιαλοειδὴ ποτήρια, τὰ ἐκπέλα. Et patula. Hefychius: πατῆρια, τὰ ἐκπέλα λοπάδιστα, καὶ τὰ ἐκπέλα, καὶ φιαλοειδὴ ποτήρια, ἀπέδαχνα καλεῖται. Ita legendum. Idem alibi: πέδαχνα, τὰ ἐκπέλα καὶ φιαλοειδὴ ποτήρια. Grammatici ἀμφότερον φιάλῳ apud Homerum χάλκεον τι καὶ ἐκπέταλον λεγόντων φιάλῳ interpretantur. Parthenius ἀπὸ θυρῶν φιάλῳ intellegebat fundo scilicet carentem, quo sisti posset in mensa, & per hoc plane sessilem, ut sessilis obba, ἡ ἀσπίθυρος. Latine dicitur patera. Glossæ: patera, φιάλη. Inde igitur φιαλωτῶν lactucæ, quæ in latum crescunt, non in altum. Idem Florentinus paulo post de iisdem: καὶ ὅθεν ὁ σπῆραν ἀπὸ σπῆραν, ὅπως εἰς τὸ πλάτος τὴν αὐξήσιν, καὶ μὴ εἰς τὸ μήκος λαμβάνωσι. Hæc sunt lactucæ, quæ non ἐκκαυλῶσι, quæ caulem non faciunt, nec surgunt. *Sedentes & sessiles* Latini vocant, Florentinus χαμαὶζήλους. Sic καθήμενα χωρία Græci dicunt depressa & plana loca. Ibycus Pythagoreus apud Athenæum τεχνῶν καὶ ἀκαυλῶν vocat hanc lactucam: ἰδὲ καὶ ἡ οὐρανὸς τὴν ἐκ καυλῶν θείδαν καὶ ἀκαυλῶν, πεπληνῶ ἀκαυλῶν ὑπὸ μὲν τῶν πυθαγορείων λέγεσθαι δύνανται, ὑπὸ δὲ τῶν γυναικῶν ἀσπίδα. Cura & cultu, ut dixi, fiebat sessilis & ἀκαυλος, non omnis tamen ad hoc eligebatur, ut sessilis & candida evaderet, sed major & ἀκαυλῶν. Plinius: *Candorem vero putant contingere iis dumtaxat, quæ sint seminis albi, si harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atque incrementa folia contra ipsas religuntur.* Florentinus: εἰ βέλαι καὶ θείδεις ἔχον τὰς θείδαναις, καὶ δύο ἡμερῶν καὶ μέλαινα ἀφαίρεισθαι αὐτὰς τὰς νέμας αὐτῶν, τέπειρ τὸ αὐτὸν μέλαινα δύνανται: ἔτω ἡ δὲ λουχὶ καὶ θείδεις ἔσονται: λουχὶν δὲ αὐτὰς καὶ ψάμμῳ ἀνῶθεν καταχεομένη. Columella tamen Tartessiacam lactucam thyrsō & folio candidam esse ait:

Candida vibrato discrimine, candida thyrsō.

Theophrastus λευκὴν quoque recenset: *albas* Plinius. Agrestis quoque λευκὴ καυλῶ Theophrasto. Sed hoc non hec agimus, ut differentias ac genera lactucarum explicemus. Lactucam latis foliis & sessilem δύνανται à Pythagoreis appellari, & mulieribus ἀσπίδα ex Ibyco tradit Athenæus. Plinius: *Rotundam vero ac minima radice, latis foliis astylida, quidamque eunuchion, quod maxime refragetur Veneri.* Omnes libri Pliniani, etiam optimus Thuanæus legunt *astylida*, & *eunuchion*. In Apuleji quoque exemplari vetustissimo ἀσπίς scriptum literis Græcis, & δύνανται. Idem scribit: *quod hac maxime refrigeranda veneri est.* Quæ vera est lectio, cujus &

A vestigia obscura in Thuanæo inveniuntur, in quo legitur: *quoniam hac maxime refrageretur veneri.* *Aspis* tamen, non ἀσπίς hæc lactuca dicta. *Aspis*, vel ἀσπίς qui non arrigit. Unde ἀσπίς lactucæ, quæ venerem moratur, & nervos laxat. *Aspis* aliud est. Notat Hefychius ita vocari herbam, quæ viscum fert: *Aspis* φύλλον ὅθεν ὁ ἰξός. Sic vocitata illa planta, quod in alieno nascitur, nec suis ipsa nitatur radicibus. Plinius: *quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur: namque cum suam sedem non habeant, in aliena vivunt, sicut viscum.* Præterea caulem non facit, sed spargitur. Hinc ἀσπίς appellatur. Theophrasto σπῆς vocatur genus visci, quam ἀσπίδα vocat Hefychius. De his alibi. Haud scio an & sessilem lactucam ea significatione vocaverint ἀσπίδα, quæ in caulem non assurgeret. Nam σπῆς etiam caudicem & truncum arboris significat, & columnam. Hefychius: σπῆς, σπῆχος, κορμός. Græci quoque recentiores σπῆς pro herbæ caule ponunt, quum proprie veteribus ea vox significet truncum arboris & caudicem. Contra κορμόν, qui est caudex, etiam pro cippo usurparunt. Glossæ: *cippus, κορμός λείων.* Plinius fortasse ἀσπίδα & ἀσπίδα confundit. Alias facile potuit irrepere ἀσπίς pro ἀσπίς. Nam τ & λ non multum differunt, & sola inclinatione vel erectione alterum ex altero fieri potest. Florentinus: ἀσπίδα habet pro ἀσπίδα lib. xii. cap. de lactuca: συνστάς δὲ ποτίζει: ὅθεν οἱ πυθαγορεῖοι δύνανται αὐτὴν καλεῖσθαι, αἱ δὲ γυναῖκες ἀσπίδα. Græce ἀσπίς morbus est eorum, qui non possunt nervum tendere. Legendum deinde apud Plinium: *Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratia.* Ita libri omnes Pliniani & Apulejus legunt. Sequitur locus longe omnium corruptissimus, ita vulgo conceptus: *Divus certe Augustus lactuca conservatus in agitudine fertur prudentia Musa Medici. Cum priores caverent, religione nunc omni caret, in tantum recepta commendatione, ut servari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit.* Quædam editiones habent: *cum priores eam minime ob religionem manducarent.* Hoc sequutus est vir ille eruditissimus, qui ad Athenæum observat veteres Romanos religioni habuisse lactucas edere usque ad Augustum, quo tempore primum edi coeptæ sunt. Quod est falsissimum. Turnebus in pluteariis suis libris refert sese reperisse: *cum priores Cameli religionum die omni manducarent.* Ipse Camillos intelligit sacerdotum ministros, quibus fortasse usus lactucæ præscribebatur: nugæ istæ sunt. Plures vidi codices scriptos. Nullus ita eam nobis lectionem suppediavit. In Rigaltiano sic illa verba scripta sunt: *cum priores cameli religionum me omne caret.* In Thuanæo antiquiore, & omnium, qui hodie extant, optimo, ita legitur: *cum priores cameli religio nimia omne caret.* In Chiffletiano ajunt esse: *religio nimia omni caret.* Nulla sagacitas quantumlibet divini potuit ex his vestigiis ad verum pertinere. Frustra igitur hic laborassemus. Sed bene quod Apulejus nobis integram lectionem ac sinceram conservavit, in cujus antiquissimo exemplari de Remediis Salutaribus ita scriptum invenio: *Divus certe hac lactuca conservatus in agitudine fertur prudentia Musa Medici, cum prioris Cameli religio nimia ei abnegaret.* Omnia plana nunc sunt. Oportet Camelium fuisse nomen prioris Medici, quo Divus Augustus usus est ante Musam. Is Camelius lactucarum esum ægrotanti Augusto negabat. Musæ vero opera ex valetudine ancipiti convaluit ope lactucæ. *Camelinus*, nomen Romanum, ut & *Camerius* & *Camellius*. Quorum omnium mentio occurrit in veterum inscriptionum tomo. In quo nominatim memorantur, *C. Camelinus Heracla*. Et *C. Camelinus Africanus Fabianus*. Ita ergo vocabatur medicus Augusti, quo ante Musam utebatur. Et *Cameli* scriptum pro *Cameli*, more tralaticio. Sequentia ita etiam corrigenda: *In tantum recepta commendatione, ut servari etiam in alienos menses eas ex oxymeli tum repertum sit.* In Thuanæo scriptum: *ut servari etiam in alienos menses. Eas oxymeli tum repertum sit.* Apulejus: *Actum repertum est etiam in alios menses eas oxymeli reservari.* Post servatum ex morbo Augustum lactucæ usu tanta earum commendatio esse coepit, ut tum repertum sit eas oxymeli condire ac recondere in alienos menses. Aliud est σπῆς, nec ex genere est lactucarum.

Neophytus unum tantum ζμύρνιον recenset, quod & ἵπποσέλινον & ὀλυσιθρόνον Latinis dictum adnotat. Ita constat plerisque veterum recentiorumque ἵπποσέλινον utrumque confudisse Theophrasti & Dioscoridis: quum illud sit σμύρνιον, hoc sit olusatrum Romanorum. Columella quoque in eo errore lib. xii. cap. i. his verbis: *Atrum olus, quod Græcorum quidam vocant ἵπποσέλινον, nonnulli σμύρνιον παστῖνато loco semine debet conferri.* Sane olus atrum est ἵπποσέλινον, & σμύρνιον etiam ἵπποσέλινον, utrumque sic dictum quasi majus apium, sed diversum hoc ab illo, smyrneum olus ab atro olere. Non igitur duplex fuit smyrnium, quemadmodum etiam Galeno post Dioscoridem persuasum fuisse video, sed duplex hippofelinum, alterum σμύρνιον Græcis dictum, alterum *olusatrum* Romanis. Brafavola perperam, quod Itali vocant *Macedonicum apium*, id credit esse priscorum olusatrum. Sed fallitur. Macedonicum, quod in petrosis & præruptis nasci amat. Olusatrum ἐν συσκόις ἢ περὶ ἐλαίωσι provenit, ut ait Dioscorides. Neophytus: ἐν συσκόις ἢ περὶ ἐλαίωσι. Hoc idem prohibet ne smyrnion sit hodiernum libysticum, ut placebat Fuchsius. Nam libysticum loca humida amare certum est: smyrnion saxosis & siccis gaudet. Unde & πετροσέλινον Cilices vocabant in monte Amano plurimum nascens. Apulejus subditicius in herbario hoc petroselinum, quod est smyrnium, temere confundit cum altero petroselino Macedonico: *Græci petroselinum, alii smyrnion, Itali apium silvaticum. Nascentur in petris. Sed est summum ac probabile Macedonicum, odoris boni, hoc est, aromatici.* Hoc follemne est veteribus auctoribus, ut omnes ἐμωνόμενες plantas licet αἰσυμφύλας confundant. *Levesticum* autem hodiernum Græce λιβυστιχόν dicitur. Nec recte sentiunt qui aliud faciunt à ligustico. Neophytus λιβυστιχόν appellat & sub hoc nomine describit Dioscoridis λιγυστιχόν. Mutant sæpenumero Græci Latinique Γ in Β & contra. βλεσθρον, γλέφαρον & similia. Græci recentiores βληστίνιον dixerunt antiquorum γλήχωνα, id est, *pulejum*. Glossæ Neophyti: γλήχων, τὸ βληστίνιον. Quod & in aliis glossis reperitur. *Galbulus* ὁ πυγλὼ, recentioribus *valvulus*. Fuit veteribus *zotheca*. Latinitas ultima *zotheca* & *gotheca* scripsit. Ita enim in omnibus Sidonii libris antiquitus scriptis habetur. Inde nostrum *botheca*. Sic vocamus pergulas, sive tabernulas in publicum apertas, in quibus operantur sellularii opifices, & mercimonia sua habent exposita. Quæ vox non ab *apotheca* deducitur: ut quidam volunt. Hoc enim vocabulo significatur horreum, vel interior cella, & in penitædium reposita. Quantum igitur ad nomen, idem est λιβυστιχόν ac λιγυστιχόν. Glossæ Botanica: λιβυστιχόν, ἢ λεγομένη πανάκεια. Quod hodie tamen *lebesticum* nominant, plane diversum est à veterum ligustico, sive libustico, ut vocatur Neophyto. Dioscorides tradit λιγυστιχόν etiam πέναντες ab indigenis vocari. Nec sine ratione. Etenim radice & caule simile esse panaci Heracleotico, & pari virtute censer. Panaces autem Heracleotico Romani vocabant *olusatrum majus*. Neophytus: Πάναξ Ἡρακλεωτική, οἱ δὲ Ἀσκληπιάδων, οἱ δὲ Κορώνιον, Ῥωμαῖοι ἐλίσσινθερμ μάλιστα. Hinc vice versa *olusatrum* priscorum recentiores nominarunt libysticum, quia libysticum etiam panaces dicebatur. *Libysticum* igitur vulgare idem prorsus cum atro olere veterum & Dioscoridis hippofelino. De smyrnio quærendum opinor, quo nomine hodie vocetur. Sed puto jam repertum. Nam falsi sunt, qui *maceronium* officinarum putarunt. Hoc igitur ingerendum medicis nostris aliud curantibus, & currentibus tantum quo quæstus vocat. Doceamus inquam illos vel gratis, *ostritium*, sive *astrantiam* herbariorum, quam alii *magistrantiam* & *imperatoriam* nominant, esse veterum verum smyrnium. Ex utriusque historia comparata invicem & collata, tanta elucebit similitudo, ut rem unam eandemque esse, qui fatèri nollent, non possint negare. Hanc comparisonem paucis expediemus. *Astrantiæ* caulis faniculaceus, folia apii in auri colorem languescientia. Dioscorides smyrnio tribuit καυλὸν ὁμοῖον σελίνῳ, φύλλα πλατύπερα, ὑπομηλίζοντα τῇ χειρὶ. In pictura *astrantiæ*, sicut eam nobis describunt neoterici herbarii, umbella visitur anetho similis. *Smyrnum* habet auctore Dio-

A scoride σκιάδιον ὅτι τῷ καυλῷ ἀνιθεοειδές. *Astrantia* radice est crassa & multa foris nigricante, intus alba. Radix smyrnii eodem Dioscoride teste φλοιὸν ἔχει ἐξωθεν μὲν μέλανα, ἐνδοθεν δὲ χλωρόν, ἢ ὑπόχλωρον. Theophrastus: καὶ τὸν εἶδός αὐτοῦ ὡς περὶ ῥαφανὸς ἔχει τὸ πᾶχος, μέλανα. *Astrantia* in montibus nasci amat. Montibus æque gaudet smyrnium, unde & πετροσέλινον Cilices, apud quos plurimum nascitur vocabant. Ex *astrantiæ* radice liquorem ajunt profluere lentum ac modice rufum, suavissimi odoris, & myrrham optimam redolentis, & linguam acrimonia sua vellicantis. Hic ille succus est, quem ex radice smyrnii manare & con-
B crescere veteres omnes affirmant stacte myrrha nihilo deteriore. Quin & radicem smyrnii θριμείαν, δίδωδην, πολυχύλον, δάκρυον, τὸν φαρύγγα tradit Dioscorides. Talis & succus qui ex ea profluit, quem & myrrhæ nomine prisco donarunt, ut Theophrastus, qui myrrham distillare ex smyrnio scribit, & quosdam ea re putasse smyrnium è myrrhæ satu provenire. Et alibi: ζίνεπη δὲ δάκρυον ἐξ αὐτῆς ὁμοῖον τῇ σμύρνῃ, οἱ δὲ φάσιν ὅλως σμύρνῳ. Hæc est myrrha troglitis recentiorum Græcorum, qui πετροσέλινον eam exponunt. Hinc quidam hodie *astrantiam* herbam *Benzuini* vocant, & multi *Benzuinum* hodie myrrham veterum esse credunt.
C Remedia porro, quæ narrantur ex utraque, adeo pariant, ut nihil ne fingi quidem queat similis. Juxta recentiorum traditionem *astrantia* stomachum corroborat. Dioscorides ait smyrnium θερμαντικὸν esse, & σπυγμῶχον ἐμπνέουσαν πρὸς πρᾶν. *Astrantia* menses & urinam ciet. *Smyrnum* ἀγὰ ἐμύλνα καὶ δόρυπερα, καὶ δυσχερίαν ἰάται. Illa cum polenta trita & imposita carbunculos sanat. Hoc καταπλάσας ὁμοῖον τῷ περὶ σφαγγα οἰδήματι, καὶ φλεγμοναῖς, καὶ σκληρίαις διεφορεῖ. *Astrantia* ex vino pota rigores discutit. *Smyrnum* facit ἰδίως πινόμενον πρὸς ὕδρωπος καὶ πελώδους. Efficax & illa contra rabiosi canis morsum, & serpentis ictus. Et hoc smyrnium ἐρεπεποδῆκτις ἀρμόζει. Renum & lumborum doloribus utraque auxiliatur. Subductis omnibus calculis id ex summa colligitur, *astrantiam*, vel *ostritium* esse smyrnium. Quod enim Fuchsius *laserpitium* esse credi voluit, non credulum me habebit, etsi nonnulla similia sint in *laserpitii* planta & smyrnii, sive *ostritii*, ut folium apii, aureo colore, caulis odor myrrhæ & alia quædam. Sed plura dissimilia. Umbellam non habet *silphium* sicut smyrnium. Succus ex radice tantum smyrnii colligebatur. In *laserpitii* stirpe è caule & radice colligi solebat. Præterea quod majus est, prisci qui utrumque noverant, smyrnium & *silphium* distinguunt. At *ostritium* per omnia convenit cum smyrnio, comparatum vero cum *laserpitio* dissimilitudinem in multis ostendit. Nomen ipsum, quo hodie vocatur, ostendit verum esse ac legitimum smyrnium. Veteres confuderunt hoc smyrnium cum olusatrum, quod & smyrnium vocarunt. Scribonius Largus & Marcellus Empiricus semen olusatri smyrnium dici docent. Ex *olusatrum* igitur, vel, ut etiam loquuti sunt, *olusatracio*, factum nomen *ostritii*, vel *astrantii*, quo hodie appellant hanc plantam. Sic *malvacium* pro malva dixere, *betacium* pro beta, & similia de quibus supra. In scriptis Græcorum codicibus sæpe αἰλυσθρόνον scribitur, pro ὀλυσιθρόνον, quod est *olus atrum*. Hinc infimi Græci dixere ἀλεξάντη. Glossæ hippiatricæ: Ἀλεξάντη, τὸ πετροσέλινον Μακεδονικόν. Confundit, ut ceteri olusatrum cum petroselino, sive smyrnio, quod *astrantium* vulgo dicitur. Galenus petroselinon Macedonicum, ἐσπραπικόν dictum esse notat à loco Macedoniæ, ubi nascebatur, lib. i de antidotis: Πετροσέλινον Μακεδονικόν ἐσπραπικόν καλέμενον ὁπὸ τοῦ χωρίου, καθ' ὃ φύεται τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ ληθήμενοι. Πανπελῶς δὲ ἐστὶν ὀλίγον τὸ γεννώμενον ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ. Sed quamvis exigua admodum copia in illo loco nasceretur, id nomen tamen eidem generi optimo hæsisse in aliis locis nascenti. Utrumque autem petroselinum, Macedonicum istud, & aliud Cilicium, quod est smyrnium, confudisse veteres certum est, ut ex Apulejo constat, & ex glossis hippiatricis. Hinc fortasse *ostritium*, vel *astrantium* fecerunt ex ἐσπραπικόν, quod proprie quidem significat petroselinum Macedonicum. Sed hoc usurparunt de Cilicio petroselino. Hoc igitur pro semel con-

constituto ac definito jam teneatur, germanum smyrnium priscorum nostram esse astrantiam. Smyrnum autem olusatrum, sive hipposelinum Dioscoridis esse hodiernum *κυσκινόν*, quod olim erat inter edulia caule & radice. Ex ligustico veterum semen præcipue fuit condimentarium. Excerpta Apicii de seminibus, quæ condimentis serviebant: *De seminibus hoc: papaver, semen ruta, bacaruta, bacalauri, semen anethi, semen feniculi, semen ligustici, semen eruce, semen coriandri*. Plinius lib. XIX. cap. VII. *Ligusticum silvestre est, in Liguria sua montibus. Seritur ubique, suavius sativum, sed sine viribus, panacem aliqui vocant.* Scribendum ex veteri codice: *seritur jam ubique: vel seritur etiam ubique.* Apulejus noster: *Ligusticum silvestre est in Liguria. Nec minus jam ubique sativum. Panacem vocant, τὸν πῖνακα.* Nam & *πῖναξ* dicitur & *πῖνακες*. Dioscorides: *ἐπεὶ καὶ ἡ ἑλὶς καὶ ὁ καυλὸς ὅμοιος τῇ δ' Ἡερικλεωλὺς πῖνακα*. Glossæ: *Chironcus, πῖναξ*. Inde etiam *ὀπίπναξ* succus panacis. At *πῖνακες* Theophrasto ab omnium morborum medella. Callimachus:

Ἡ πῖνακες πίντων φάρμακον ἡ σφίλα.

Sequitur apud Plinium: *Cratæas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Ceteri fere conyzoides, cunilaginem: thymbram vero qua sit cunila.* Hæc sunt mendosissima. Optimi libri Thuanæus & Rigaltianus sic legunt: *Panacem aliqui vocant. Cratæas apud Græcos conelam bubulam eo nomine appellat. Ceteros fere conyzamides conilaginem. Thymbram vero qua sit cunicula.* Apulejus noster ita scribit: *Cratæas apud Græcos cuniculam bubulam eodem nomine appellat. Ceteri vero conyzamides conilagine. Thymbram vero qua sit conila.* Omnino scribendum: *Ceteri vero conyzam, id est, cunilaginem: thymbram vero qua sit cunila.* Jam tenemus, quæ Plinii fuerit sententia in hac hominum indiscreta usurpatione conyzæ & cunilæ. Vult igitur *cunelam* dici Latinis Græcorum *θύμβρα*, quæ etiam alio nomine vocatur *satureia*. Glossæ: *Cunela, θύμβρα. Cunelium, θύμβρον, εἶδος βοτάνης. Cuneus, θέρμας κερκὶς σφίλω.* Apparet ex hac serie auctorem glossarum legisse *cunelam*. Etiam in vetustissimis Plinii libris legitur *conela* pro *cunela*. Eadem glossæ: *Satureia, θύμβρα*. Sic *cunela* & *satureia* Græcè *θύμβρα*. Columella: *tum etiam thymbra vel nostratis cunela, quam rustici satireiam vocant.* At *κόνυζαν* Græcorum Latine vocari dicit cunilaginem, & eamdem esse cum cunila bubula, quum tamen Cratæas ligusticum eo nomine perperam appellasset. Ita *cunila bubula* & *cunilago* Plinio Græcorum est *κόνυζα*. *Cunela* vero ἡ *θύμβρα*, quæ & *satureia*. Videamus an hoc perpetuum teneat. Lib. XXI. cap. IX eam sententiam Hygino tribuit, cui visum sit *κόνυζαν* esse cunilaginem: *Cneorum quod casiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, conyzam: mellisophyllum, quod apiastrum.* Ita hæc legenda ac distinguenda supra docuimus. Utamque describit verbis è Theophrasti Græco translatis lib. XXI. cap. X. *Et conyzæ duo genera in coronamentis mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius femina, & constrictius angustiusque. Imbricatum maris & ramosius.* Non carent hæc vitio. Folium imbricatum maris & ramosius esse dicit. Ramosum folium vix concoquo. Optimus codex Thuanæus: *Imbricatum mas & ramosior.* In Rigaltiano: *imbricatum mas & ramosior.* Lego: *Imbricatus mas, & ramosior.* Haud scio tamen unde extricaverit, imbricatam esse masculam conyzam, aut quo sensu id dixerit. Apud Theophrastum in Græcis nihil invenio, quod ad hanc significationem accedat. Τὸ δ' ἄρ' ἔστιν, inquit, μᾶλλον τε καὶ παχυνκαυλότερον, καὶ πολυκλωνότερον, καὶ τὸ φύλλον μᾶλλον καὶ λιπαρώτερον ἔχον. Quid in his formam imbricis habere possit, non video. Hesychius de conyzæ hæc habet: *κόνυζα βοτάνη ἁφύλλα. Τινὲς δ' οὖτ' ἐν δ' φύλλον ἰκανῶς, διὸ καὶ ἐβλάδας ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν: ἐστὶ δ' ὅτε ἐν ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐπέβαλον ἐξ αὐτῆς ἀντὶ σωλῶων, ἐχρῶντο δ' καὶ ἐπὶ τὰ σαρώματα.* Ita hæc sunt corrigenda, quæ depravatissima vulgo. Fœminam & marem describit. Fœmina esse videtur, quæ ἁφύλλα illi dicitur, quod tenuia & angusta habeat folia. De mare intelligendum quod ait φύλλον esse ἰκανῶς δ' φύλλον. Ideo & stramenta ex ea farciebant, & scopas faciebant. Sed & imbricum vice rectis tegendis utebantur, ἀντὶ σωλῶων. *Σωλῶες* sunt imbrices. Hesychius: *σωλῶες, οἱ τερασσητες.* Hoc Plinius cum forte legisset conyzam masculam usum σωλῶων præbere, tegendis casis, imaginatus inde est folia eam habere imbricata. Solet ille sane eandem historiam sæpe ex pluribus contexere. *Imbrices*, regulæ vocantur *σωλῶοι*, & tubulata, quod imbrem derivent in tectis. Glossæ: *Imbrices, καλυπτήρες.* Idem sunt quod *τερασσητες*. Simiæ ungues imbricatos esse idem Plinius alicubi prodit, id est, *σωλῶοι*. Et Cypriam laurum folio esse per ambitum imbricato. Ita etiam putavit imbricatum folium esse conyzæ, quod auctores quidam scripserint usum præstitisse σωλῶων ad tecta tegenda. Quod est maxime ridiculum. *Imbricatum* alio sensu apud Vitruvium legitur lib. II. cap. VIII. *Incerta vero camenta alia super alia sedentia, inter seque imbricata, non speciosam sed firmiorem quam reticulata præstant structuram.* Sed vetustissimus liber eo loco scriptum habet: *Inter seque implicata.* Quod melius est. Ulva palustri, frondibus, harundine, stramentis tegi olim tuguria solita notius est quam ut debeat doceri. Ergo & conyzæ ad eundem usum adhibita, & sic intelligenda verba Hesychii: *ἐστὶν δὲ ὅτε καὶ ἐπέβαλον ἐπὶ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἀντὶ σωλῶων.* Id confirmat idem Hesychius alio loco, ubi *κόνυζαν* vocat, quæ aliis *κόνυζα* est: *Σκόνυζα, ἡ κόνυζα.* Esi δὲ φύλλον δ' φύλλον ἰκανῶς καὶ ἐβλάδας ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν, καὶ ταῖς οἰκίαις τερασσηται ἐπέβαλον. Pollux *κόνυζαν* inter eas spinas recenset, ex quibus sæpes fiebant: *τάχα δὲ καὶ χοῖν' βατ' ἐρχάνη, ἐρχ' ὅ, κόνυζα, κνῶφ' καὶ πῖνθ' ὅσαι ἀκανθώδη τοῖς καρπῖς ἐπὶ φέρων ἐπέβαλεται.* Sed falsum ipsum puto, aut locum mendosum. De quo tamen paulo post dicam. *κόνυζα* herba est, nec illa quidem spinosa. *Cunilaginem* Latine dici & esse cunilam bubulam Plinio placet: at *cunelam* simpliciter pro thymbra Græcorum usurpari. Quid igitur idem *κόνυζαν* in loco Aristotelis vertit *cunelam*? Aristoteles lib. V. de Hist. Anim. καὶ οἱ τε πολυπόδες ἔσω μὲν πρὸς ἐρχοντα ὥστε μὴ λῶσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπορμύειν λῶσιν αὐτῶν: ἔαν δὲ τις κόνυζαν πρὸς ἐνέγκῃ ὡς φασὶν, δὴ οὐ φερανόμενοι ἀφίσσιν. Plinius lib. X. cap. LXX hæc ita vertit: *Non potest petris avelli polypus. Idem cunila admota ab odore reslit.* Ergo cunilam ibi reddidit *κόνυζαν*. Atqui alibi distinguit, ut clare lib. XXI. cap. XII, ubi herbas & frutices enumerat gratas apibus: *violæ, lilium, cythisum, fabam, cruciam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum.* Heic vides aliam esse cunilam à conyzæ. Cur in hoc loco Aristotelis *κόνυζαν* reddit *cuniculam*? Non dissimulandum in illis verbis veteres & optimos codices scribere *cuniculam*, non *cunila*: *admota cunicula reslit.* Sic *cunicula* erit *κόνυζα*, non *cunela*. Et sane *cunelam* esse thymbram ipse alibi dixit. Veteres quoque glossæ *cuniculam* exponunt *κόνυζαν*. Ita enim legendum: *cunicula, κόνυζα: cuniculus, ἰππονομα*. Apuleji etiam nostri codex antiquissimus, capitalibus literis scriptus, ita habet: *Cratæas apud Græcos cuniculam bubulam eodem nomine appellat, ceteri vero conyzam, id est, cunilaginem: thymbram vero qua sit cunila.* His adde quod Thuanæus codex in indice lib. XX sic plane scribit: *Ligustico, sive panace IIII. Cunicula bubula V. Cunila gallinacea, sive origano V. cunilagine VIII. cunila molli III. libanotide III. cunila sativa III. cunila montana VII.* Eadem habet Rigaltianus in libro primo, qui est index, nisi quod *cunila bubula* legit pro *cunicula*. Quomodo etiam alibi scriptum est in ipso contextu. Profecto inter ea cunilæ genera, quæ cognominibus additis distinguuntur, recenset & *cunilam bubulam*, sive ea cunicula est. *Cunila* vero per se absolute cognomento posita thymbram Plinio significat. Ut lib. XX. cap. XVII. *Origanum quod in sapore cunila æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet.* Id vero dixit lib. XIX. cap. VII. thymbram quæ est cunila, æmulam esse origano. Non igitur cum hac cunila potest esse eadem illa cunicula absolute dicta, quæ *κόνυζαν* Aristotelis reddidit lib. X. Eam *cuniculam* indigetant libri. Eam porro cuniculam, sive *κόνυζαν* eandem facit Plinius cum cunila bubula & cunilagine. Nunc videamus qualem esse dicat eam cunilam bubulam: *Cunila præter sativam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulei habet, utile ad vulnera commandacatum impositum ut quinto post die solvatur.* Ita scribendum. Hæc polycnemo examussim con-

nus cum forte legisset conyzam masculam usum σωλῶων præbere, tegendis casis, imaginatus inde est folia eam habere imbricata. Solet ille sane eandem historiam sæpe ex pluribus contexere. *Imbrices*, regulæ vocantur *σωλῶοι*, & tubulata, quod imbrem derivent in tectis. Glossæ: *Imbrices, καλυπτήρες.* Idem sunt quod *τερασσητες*. Simiæ ungues imbricatos esse idem Plinius alicubi prodit, id est, *σωλῶοι*. Et Cypriam laurum folio esse per ambitum imbricato. Ita etiam putavit imbricatum folium esse conyzæ, quod auctores quidam scripserint usum præstitisse σωλῶων ad tecta tegenda. Quod est maxime ridiculum. *Imbricatum* alio sensu apud Vitruvium legitur lib. II. cap. VIII. *Incerta vero camenta alia super alia sedentia, inter seque imbricata, non speciosam sed firmiorem quam reticulata præstant structuram.* Sed vetustissimus liber eo loco scriptum habet: *Inter seque implicata.* Quod melius est. Ulva palustri, frondibus, harundine, stramentis tegi olim tuguria solita notius est quam ut debeat doceri. Ergo & conyzæ ad eundem usum adhibita, & sic intelligenda verba Hesychii: *ἐστὶν δὲ ὅτε καὶ ἐπέβαλον ἐπὶ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἀντὶ σωλῶων.* Id confirmat idem Hesychius alio loco, ubi *κόνυζαν* vocat, quæ aliis *κόνυζα* est: *Σκόνυζα, ἡ κόνυζα.* Esi δὲ φύλλον δ' φύλλον ἰκανῶς καὶ ἐβλάδας ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν, καὶ ταῖς οἰκίαις τερασσηται ἐπέβαλον. Pollux *κόνυζαν* inter eas spinas recenset, ex quibus sæpes fiebant: *τάχα δὲ καὶ χοῖν' βατ' ἐρχάνη, ἐρχ' ὅ, κόνυζα, κνῶφ' καὶ πῖνθ' ὅσαι ἀκανθώδη τοῖς καρπῖς ἐπὶ φέρων ἐπέβαλεται.* Sed falsum ipsum puto, aut locum mendosum. De quo tamen paulo post dicam. *κόνυζα* herba est, nec illa quidem spinosa. *Cunilaginem* Latine dici & esse cunilam bubulam Plinio placet: at *cunelam* simpliciter pro thymbra Græcorum usurpari. Quid igitur idem *κόνυζαν* in loco Aristotelis vertit *cunelam*? Aristoteles lib. V. de Hist. Anim. καὶ οἱ τε πολυπόδες ἔσω μὲν πρὸς ἐρχοντα ὥστε μὴ λῶσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπορμύειν λῶσιν αὐτῶν: ἔαν δὲ τις κόνυζαν πρὸς ἐνέγκῃ ὡς φασὶν, δὴ οὐ φερανόμενοι ἀφίσσιν. Plinius lib. X. cap. LXX hæc ita vertit: *Non potest petris avelli polypus. Idem cunila admota ab odore reslit.* Ergo cunilam ibi reddidit *κόνυζαν*. Atqui alibi distinguit, ut clare lib. XXI. cap. XII, ubi herbas & frutices enumerat gratas apibus: *violæ, lilium, cythisum, fabam, cruciam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum.* Heic vides aliam esse cunilam à conyzæ. Cur in hoc loco Aristotelis *κόνυζαν* reddit *cuniculam*? Non dissimulandum in illis verbis veteres & optimos codices scribere *cuniculam*, non *cunila*: *admota cunicula reslit.* Sic *cunicula* erit *κόνυζα*, non *cunela*. Et sane *cunelam* esse thymbram ipse alibi dixit. Veteres quoque glossæ *cuniculam* exponunt *κόνυζαν*. Ita enim legendum: *cunicula, κόνυζα: cuniculus, ἰππονομα*. Apuleji etiam nostri codex antiquissimus, capitalibus literis scriptus, ita habet: *Cratæas apud Græcos cuniculam bubulam eodem nomine appellat, ceteri vero conyzam, id est, cunilaginem: thymbram vero qua sit cunila.* His adde quod Thuanæus codex in indice lib. XX sic plane scribit: *Ligustico, sive panace IIII. Cunicula bubula V. Cunila gallinacea, sive origano V. cunilagine VIII. cunila molli III. libanotide III. cunila sativa III. cunila montana VII.* Eadem habet Rigaltianus in libro primo, qui est index, nisi quod *cunila bubula* legit pro *cunicula*. Quomodo etiam alibi scriptum est in ipso contextu. Profecto inter ea cunilæ genera, quæ cognominibus additis distinguuntur, recenset & *cunilam bubulam*, sive ea cunicula est. *Cunila* vero per se absolute cognomento posita thymbram Plinio significat. Ut lib. XX. cap. XVII. *Origanum quod in sapore cunila æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet.* Id vero dixit lib. XIX. cap. VII. thymbram quæ est cunila, æmulam esse origano. Non igitur cum hac cunila potest esse eadem illa cunicula absolute dicta, quæ *κόνυζαν* Aristotelis reddidit lib. X. Eam *cuniculam* indigetant libri. Eam porro cuniculam, sive *κόνυζαν* eandem facit Plinius cum cunila bubula & cunilagine. Nunc videamus qualem esse dicat eam cunilam bubulam: *Cunila præter sativam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulei habet, utile ad vulnera commandacatum impositum ut quinto post die solvatur.* Ita scribendum. Hæc polycnemo examussim con-

conveniunt. Quam herbam auctor ille, unde hæc Plinius sumpsit, cunilæ bubulæ nomine intellexit. *Semen*, inquit, *pulei* habet. Dioscorides de polycnemo: *θάμνον ἐστὶ φρυγανώδης ἔχων φύλλα ὀρειάνῳ ἐμφερῇ: τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνου ὡς γλήχων*. De semine pulei simili nihil hæc tinnunt: nec mirum, nam mendosa sunt. In optimo codice regio legitur: *Πολύκνημον, θάμνον ἐστὶ φρυγανώδης, ἔχων φύλλα ὀρειάνῳ ἐμφερῇ, τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνου ὡς γλήχων*. Hæc etiam non mendo vacant sed levi, quod & leviter corrigendum mutato ordine: *τὸν δὲ καυλὸν ὡς γλήχων, πολυγόνου*. Dicit polycnemum origano folia habere similia, semen vero ut puleium & geniculosum caulem θάμνον πολυγόνου. Hæc verissima illius loci scriptura. Alio loco Plinius polycnemum ex Dioscoride, vel auctore, unde habuit ipse Dioscorides, describens ita loquitur: *Polycnemon cunila bubula similis est, semine pulei, furculosa multis geniculis*. Hæc emendationem nostram prorsus confirmant, *Πολύκνημον ὀρειάνῳ ἐμφερῇ, τὸν καυλὸν ἔχων ὡς γλήχων, πολυγόνου*. Notabis eum dicere polycnemum cunilæ bubulæ simile esse. Quod Dioscorides dixit, *ὀρειάνῳ*. Idem alio loco *ὀρειάνον* Dioscoridis Latine vertit *cunilam bubulam*. Lib. xxvii. cap. v. *Alum nos vocamus, Græci symphyton petraum, simile cunila bubula foliis parvis*. Dioscorides de symphyto petraeo: *κλωνία δὲ ἔχει ὁμοία ὀρειάνῳ, λεπτὰ φύλλα, κεφάλαια οἷς ῥύμυς*. Idem tamen Plinius supra nomine cunilæ bubulæ ipsum nobis polycnemum plane descripsit. Remedia quoque eadem utraque. Cunilam bubulam ait semen habere, *utile ad vulnera commanducatum impositum ut quinto die solvatur*. Dioscorides de polycnemo: *πιεῖ δὲ παλαιάσσομενον χλωρὸν ἢ ξηρὸν μετ' ὕδατος πρὸς τεχνύματι κολλῶν, δει δὲ πεπαιῶν λυεῖν*. Ipse Plinius de polycnemo idem scribit: *qua ferro factis vulneribus commanducata imponitur, quinta die solvitur*. Addit de eadem: *Corymbo odorato acri, & dulci odore*. Dioscorides: *ἐκ ἔχει μύρτος σινάδιον, μικρὸν δ' ἐπ' ἄκρῳ κορύμβεια δριμύτη μετ' ὀνόματι σκοπνέοντα*. Ita legendum apud Dioscoridem. Auctuarii ad Dioscoridem auctor tradit polycnemum à Romanis *cunilaginem* vocari. Sic enim apud eundem scribendum: *οἱ δὲ ἑχεώνουμον ῥωμαῖοι κεννιλάγω*. Quod est verissimum. Vidimus cunilæ bubulæ nomine polycnemum à Plinio describi. Item ab eodem sed ex alio auctore polycnemum simile tradit cunilæ bubulæ. Quod Græcus auctor dixerat *ὀρειάνῳ ἐμφερῇ*. Idem porro Plinius scripsit alibi *cunilam bubulam* ab aliis appellari *cunilaginem*. Et sane *cunilago* nihil aliud significat quam herbam cunilæ similem. Et omnia vocabula sic facta similitudinem quamdam indicant cum prototypis, unde sunt deducta: ut *lappago*, *cerago*, *farrago*, *citrago*. Sic & *virago*, quæ virum simulat, mulier. Ergo polycnemum *cunilago* Latinis quod cunilæ similis sit. Sed *cunila* Plinio thymbra. Non huic cunilæ, sed origano simile polycnemum tradit Dioscorides. Quinimo & ipse Plinius, qui cunilæ bubulæ attribuit, quæ polycnemi propria sunt, mox de eadem cunila bubula ea dicit, quæ auctores omnes de origano scribunt: *item testudines cum serpentibus pugnatura hac se muniunt: quidamque in hunc usum panaceam vocant*. Aristoteles, Antigonus Carystius, Plutarchus & alii Græci memorant testudinem, ubi serpentem ederit, ut hoc illi sit impune & sine noxa, origanum manducare. Antigonus: *τὴν δὲ χελώνην ὅταν ὀφείας φάγῃ ἐπεσθίεν ὀρειάνου*. Aristoteles lib. ix. de Hist. Anim. cap. vi cum viperam ederit: *ἡ χελώνη ὅταν ἔχως φάγῃ, ἐπεσθίεν τὴν ὀρίανον*. Quod & in Admirandis reposuit cap. x: *ταῖς χελώνας φασίν, ὅταν ἔχως φάγῳσιν ἐπεσθίεν τὴν ὀρίανον*. Ἐάν τ' μὴ θάψον ὄρη, σκοπνέουσιν. Idem narrat Plutarchus: *ἡ χελώνη φαγέσσι τὴν σάρκα τῆς ἔχως, ὀρίανον ἐπεσθίεν*. Ergo comesta vipera comedunt origanum testudines. Quod nisi faciant, mori eas necessum est. Nulla hæc pugna testudinis cum serpente, quem admodum voluit Plinius. Nec sese muniunt origano testudines cum serpente pugnaturæ. Hoc enim esset *πεσφαγεῖν*, vel *πεσθίσθαι* ὀρειάνου. Atqui contra est. Nam post comesas serpentis carnes, ut innoxius sit hic sibi cibis, sumunt origanum. Quod ἐπεσθίεν & *θηφαγεῖν* Græcis. Antigonus: *ἡ ποτὶ πνὸς ὡδρατηρήσαντο ἡ ἐκτίλαντο τὴν ὀρίανον, ὅσην ἔχων ἡθηφαγεῖν πελάδῃσιν*. Mustela autem cum serpente pugnatura munit sese ru-

ta quam prægustat. De ea statim sequitur apud Aristotelem & Antigonum: *τὴν δὲ χελώνην ὅταν μάχηται μετ' ὀφείας & πηγάνας πεσθίσθαιεν*. Habet ex Aristotele, apud quem legendum: *ἡ χελώνη ὅταν ὀφεί μάχηται, πεσθίσθαι τὸ ὀρίανον*. Male editum est, *ἐπεσθίεν*. Quod contrarium est. Plinius cum utramque historiam junctim expositam legisset, quod alterius fuit, ad alteram traduxit. Sed nec ejus verba sine vitio sunt, ut ostendunt veteres libri, in quibus omnibus legitur: *Et contra serpentes in vino bibitur, ac tritum plasma imponitur. Vulnera ab his facta perfrigent. Item testudines cum serpentibus pugnatura*. Ita optimus Thuanæus. In Rigaltiano scribitur: *Vulnera ab his facta perfrigentem testudinem cum serpentibus pugnatura*. In altero recentiori: *vulnera ab his facta perfricantur. Item testudines cum serpentibus pugnatura*. Nullus liber ea verba agnoscit: *hac se munit*. Quæ à correctoribus adtexta esse liquido mihi constat. Sic autem faciendam illius loci labem judico: *vulnera ab his facta ibes fricant. Cutem testudines cum serpentibus pugnatura*. Aristoteles libro & capite quo supra: *οἱ δὲ πελαργοὶ ἢ ἄλλοι τῶν ὀρενίων, ὅταν ἐλκωθῇ ἡ μαχομένης θηπηρεῖται τὴν ὀρίανον*. Nec dubium ciconias sæpe vulnerari à serpentibus quas venantur: Ibes quoque ab Ægyptiis suis contra serpentes invocantur, easque gratissimum habent pabulum, & est *πελάργωδες ὄρεον*. Verisimile autem est & ciconias, & ibes, dum serpentes appetunt & capiunt, sæpe ab his vulnerari. Testudines etiam quæ serpentes comedunt, vix aliter fieri potest, quin sæpenumero ab his vulnera accipiant dum eas captant, & vorare parent. Ideo cutem suam origano fricant. Per cutem autem intelligit eam partem testudinis ubi deficit testa, & mollia sunt alvi. Nam tergum testum & lapideum satis se a moribus serpentium vindicat. Quod tamen Plinius ab aliquo auctore accepit, qui hodie non extat, ut & alia omnia quæ habet de variis generibus ac differentiis conilarum. Propemodum autem præstare Pliniani illius loci veram eam esse, quam posuimus, emendationem. Ut ut sit, certum est de origano ab auctoribus hæc prodita esse, quæ hic de cunila bubula narrat. *Et contra serpentes in vino bibitur*. Dioscorides de origano: *τὸ ἀφέψημα αὐτῆς σὺν οἷνῳ πρὸν ἀερόζει τοῖς θηροδύκτοις*. Polycnemum eidem origano foliis simile. Plinio cunilæ bubulæ. Quod contra serpentes valeat, *panaceam* quibusdam vocatam asserit: *quidamque in hoc usum panaceam vocant*. Atqui hoc ipsum est, quod paulo ante in Crateva reprehenderat, quem dixit appellasse cunilam bubulam, quod aliis dicebatur panaces. Sed de ligustico panace id intellexit Plinius. Lib. xix. cap. viii de ligustico: *Panacem aliqui vocant. Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat*. Ex his, quæ supra attulimus, constat *cunila bubula* appellatione apud Plinium organum debere intelligi. Nunc ait panacis nomine cunilam bubulam appellasse apud Græcos Cratevam. Cratevas ille Græcè scripsit. Quærendum igitur, quid nominis illud fuerit, quo *cunilam bubulam* appellavit. Organum Græcè *κονίλη* dicitur. Dioscorides: *ὀρίανον ἡ ἑσπέρικη, οἱ δὲ κονίλιν καλεῖσι*. Idem de filvestri origano: *ἡ δὲ ἀγριορίανον, ἢ πάνακες, ἢ ἑσπέρικη, ἢ κονίλιν καλεῖσι*. Ita legendum ex optimo codice. Male vulgo legitur: *ἡ πάνακες ἑσπέρικη*. Quod omnino aliud est. Hæc omnino est cunila, quam Cratevas *cunilam bubulam* appellavit. An ille Græce dixit *κονίλιν βοείλιν*? Quod Plinius Latine vertit *cunilam bubulam*? Immo puto unica voce appellasse *βεκονίλιν*. Major cunila sive major organum hac dictione designatur. Sic *βελάπαθον* pro majori lapatho. Et *βεσέλινον* pro majore apio. Quod alii *ἰπποσέλινον* vocarunt. Male Plinius *buselinon* & *hipposelinon* & *ἰππολάπαθον* distinguit. *ἰππο* & *βέ* in compositionibus apud Græcos magnitudinem designant. Hinc *βέσωνα* majores ficus. Ita igitur & *βεκονίλη* major cunila. Quam perperam Plinius Latine reddidit, *bubula cunila*. Videor tamen reperisse vocabulum, quo hanc cunilam appellavit Cratevas. *βέπιν*, nisi fallor, nominavit. Hesychius: *βέπιν ὀρίανον ὑπὸ τῶν Κυδωνιατῶν ἢ βέκοι*. Agreste igitur hoc organum, & *κονίλη* Græcis, & *πάνακες* & *ἑσπέρικη* teste Dioscoride, & *βεκονίλη* Cratevæ, vel *βέπιν* verbo Cydoniatarum.

Hæc species origani propria virtute pollebat contra serpentium morsus. Dioscorides : ἰδίως δὲ βοηθεῖ θηροδύκτοις τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη σὺν οἴνῳ πινόμενα. Ideo & *panaceam*, inquit Plinius, *quidam* appellarunt. Cratevas vero *panacem*. In quo mirifica hallucinatio Plinii. Scribit ille ligusticum panaces à Crateva appellatum *cunila bubula* nomine. Hoc falsum. Non ligusticum panaces ille sic vocavit, sed Heracleum origanum, quod & *πάνανες* dicebatur. Ligusticum panaces simile panaci Heracleotico, radice, caule, effectu. Rursus Heracleoticum origanum *panaces* cognominatum & *panacea*, ut & ligusticum. Sic confuderunt hæc nomina. Duplex enim panaces, Heracleoticum unum sic proprie nominatum, & alterum origanum Heracleoticum, cui cognomen panacis etiam additum. De origano itaque silvestri, quod etiam *panaces* & *heracleum* vocatum est, intelligebat Cratevas, quum *cunila bubula* nomine id donavit, non de ligustico, quod panaci Heracleotico simile est. Nam *βουκόνιλη* illa *ῥείζαν*, vel *κονίλη* etiam dicta est. Illud etiam addam videri falsum Dioscoridem, & si qui alii origanum silvestre *πάνανες* & *πανόκειαν* cognominatum tradiderunt. Fefellit eos ex vicino nominis sonus. *Πάναντες* & *πανόκτες* hæc *ῥείζαν*, non *πάνανες* aut *πανόκειαν* appellata. Quod & diserte testantur versus Nicandri, quem auctorem citat illo ipso loco Dioscorides.

Κόρχορον ἡμύκεντα πανάκτειόν τε κονίλιον

Ἦν τε καὶ Ἡράκλειον ῥείζανον ἀμφενέπυσσι.

Ad quem locum hæc notat vetus scholiastes. *Πανάκτειον* τὴν ὁμοίαν *πανόκειαν*. Τινες δὲ *πανόκειον* τὴν *πάναν* ἰωμένω, καὶ ἐπεκτάσθαι τὴν *ἀφ' ἧς* τὸ μέτρον, *πανάκτειον*. Διοκλῆς δὲ τὴν *κονίλιον* φησὶν ὑφ' ἧν μὲν Ἡράκλειον καλεῖσθαι, καὶ *ῥείζανον*, ὑφ' ἧν δὲ ἀγρίαν ῥείζανον, καὶ *πανακτίδα*. Ita scribendum. Sed falsum, quod ait ille grammaticus, *πανάκτειον* metri gratia positum à poëta ἐπεκτάσθαι τὴν *pro πανόκειον*. Adjicit statim : καὶ *πανόκτες* ἐν καὶ *κονίλη* ταυτὸν εἶναι : τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Ἡράκλειον καὶ *ῥείζανον*. Vehementer igitur errarunt veteres medici grammatici, qui *πανάκτειον* pro *πανόκειον* acceperunt, dictionum similitudine decepti. *Πάναντες* quippe dicebatur hæc *ῥείζαν*. Hesychius differentiam monstrat horum nominum, *πάνανες* & *πάναντες* his verbis : *Πάνανες βοτάνη τις ἢ πολλοὶς ὀνόμασι καλεῖται. Πάναντες, ἢ ῥείζαν καὶ τὸ πρὸς τῇ Ἀττικῇ.* Locum in Attica ita etiam appellatum indicat Stephanus : *Πάναντον, φρέσον Ἀττικόν, ὡς Ἀνδροβίαν ἐν τεύχεσσι Ἀττικῇ.* Harpocratio : *Πάναντες, πόλις ἐστὶ μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.* Thucydidem, Euripidem & Menandrum ejus meminisse memorat. Ab hoc oppido vix dubium est, quin origanum dictum sit *πανάκτειον*, quod ibi plurimum nasceretur. Sed & *πάναντες* pro *panacteo* origano absolute, ut *χάλυψ* pro *chalybico* ferro : *μάγνης* pro *magnetico* lapide. Ita & *θύμβρης* pro *thymbra* dicta est à loco Thymbra, in quo nascebatur plurima. Hinc *θύμβρης* & *θύμβριον* vocat Hippocrates hanc herbam, quæ aliis *θύμβρη*. Galenus in Lexico Hippocratis : *θύμβρης, ἔως ὀνομάσθαι τὴν θύμβριν.* In libro *περὶ γυναικείας φύσεως* appellat *θύμβριν*. Quod vocabulum quasi *πάνανες* aut *πανόκειαν* esse veteres grammatici ac medici acceperunt, insanum quam magno errore. *Κονίλη* igitur Græce origanum. Unde Latinis *cunila* & *conila*. Nam ita sane scriptum est in antiquissimo, unde *conila bubula* Latinis ἢ *βουκόνιλη* Cratevæ, vel *βέπης ῥείζαν* Cretenfium. Columella lib. vi. cap. xii de boum medicinis : *Et ad scabiem præsentior alia medicina est cunila bubula & sulphur conteruntur.* Dioscorides origanum scabiei sanandæ optime facere scribit. Atque inde fortasse *βέπης ῥείζανον* Cretes appellarunt, quod scabiem pecoris buceri eo curarent bubulci. Nec ab alia ratione *conilam bubulam* hoc genus origani videntur appellasse prisca Latini, id est, origanum bubulum, quod boves à scabie sanos præstaret. Sic *ὄνις ῥείζαν* *cunila asinaria* ab eadem fortasse causa, quod asinorum scabiem emendaret. Eiusdem eam ferme efficaciam esse cum Heracleotico origano tradit Dioscorides, sed minoris. *Ὀνίλην* tamen vetus scholiastes eam origani speciem esse vult quam asini appetant. Sed scimus quam læpe, quam libenter à scopo aberrant in talibus. Δύο δὲ, inquit, ὄρη *ῥείζαν*, ἃ ἡμεῖς *χάλυψ*, καὶ ὅτι ὄνις ἐστὶν.

A Nicander *ὄνις ῥείζανον* appellat. Alia fuit *conila gallinacea*, id est, origanum gallinaceum. Plinius ibidem : *Est alia cunila gallinacea appellata nostris, Græcis origanum Heracleoticum.* Forte quod galli gallinacei fenum ejus appetant. Apulejus *ἡ δὲ δάναος* *gallinaciam cunilam* vocat. *Origanum*, inquit, à Græcis *Heracleoticum*, *onitis*, *asclepion*, *panaces*, *conila* appellatur. Latini *cunilam gallicam* & *origanum* nominant. Sed Plautus in Trinummo *conilam gallinaceam* nominat, & ex Ponto afferri indicat :

--- est non illec ubi thus gignitur,

Sed ubi absinthium sit atque conila gallinacea.

B Absinthium ex Ponto. Ergo & indidem *conila gallinacea* ex Heraclea Pontica urbe. Quæ Græcis *Ἡρακλειώτικη ῥείζαν*. Sed & *Ἡράκλεια* eadem est cum *Heracleotica*. Silvestre origanum sic etiam vocarunt, *ῥείζαν*, ἢ *Ἡρακλειάν*, ἢ *κονίλην καλῶσι*. Plinius perperam *Herachium* origanum ab *Heracleotico* distinguit. Sic *Ἡρακλειά λίθ* eadem cum *Ἡρακλειώτικῃ*. Magnetem ita vocarunt. Et papaver *Ἡρακλειον* *Heracleoticum* est. Dioscorides quoque in eodem errore, qui *Ἡράκλειαν* ab *Heracleotico* origano separat. *Ἡράκλεια* absolute subaudiendo *ῥείζαν*. At *Ἡράκλειον* cum dicitur, τὸ *ῥείζανον* subintelligitur. *Ἡράκλειον* absolute pro hoc

C genere origani habuimus supra ex Diocle apud veterem Nicandri scholiastem. *Cunila sativa* apud eundem Plinium accipi debet pro origano sativo. Subjicit deinde : *Fit ex ea montana serpyllum simile, efficax contra serpentes.* Hæc montana *cunila* pro montano origano intelligenda. Sed quisquis ille fuit auctor, unde hæc sumpsit Plinius, montanæ *cunilæ*, sive montani origani appellatione videtur Græcorum *τραγορίζανον* descripsisse. Serpyllum similem dicit. Dioscorides de *tragorigano* : *Ἰαμνίσκος ἐστὶν ἐν πύλῳ ἀγρίῳ τοῖσι.* Ita legendum ex optimo codice. Certe origanum silvestre, quod etiam montanum dicitur, quidam cum *trigorigano* idem faciunt.

D Ut auctor ille, quem Plinius sequitur in origani generibus recensendis : *Tragoriganum simile est serpyllo silvestri, urinam ciet, tumores discutit contra viscum potum, viperaque ictum efficacissimum.* Idem narrat de *cunila montana*, quæ omnino eadem est cum *tragorigano*. Paulo post idem scribit ad hunc modum : *Heracium quoque tria genera habet, nigrius latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt.* Alium hæc quam Dioscoridem habet auctorem Plinius. Hæc duo genera *Heracii* origani facit, quæ Dioscoridi sunt *tragorigani* species : ἡ μὲν τις ὀρίσκειται καὶ τὸ πρὸς ἀγρίῳ γαστέρι καὶ πλάτυφυλλον, κομώδης ἰκανῶς, ἡ δὲ τις λεπτοκέρφον καὶ λεπτόφυλλον, ῥείζαν καὶ πρῶστον ἐνίοις καλεῖται. Notandum est Plinium in his verbis Græci scriptoris sui legisse *κομώδης ἰκανῶς*. Quod vertit *glutinosum*. Quod est absurdum, licet etiam ita legant quidam Dioscoridis interpretes, qui vertunt, *efficaci ad glutinandum potestate*. Hoc *κομώδης* Græci vocant, non *κομώδης*. Sed omnino rescribendum *κομώδης*, id est, foliosum & comosum, comis vel foliis densum. *Heracium* origanum est silvestre.

E Dioscorides : *ἀγριορίζανος ῥείζαν* *ῥείζαν*, ἢ *Ἡράκλειαν καλῶσι*. Ita enim recte à nobis repositum. Id genus Græcus auctor, quem sequitur Plinius, cum *tragorigano* confudit. Ut proinde mirum non sit, si *montanam cunilam*, sive origanum montanum Latini quidam scriptores pro *tragorigano* obtruserunt. Nam *tragoriganum* montanum. Ideo *montanam cunilam*, quæ est montanum origanum, pro *tragorigano* posuere. Scholiastes Nicandri : *τραγορίζανον δὲ ἐστὶν ἄρειον, ὅπερ ἐσθίοντες οἱ τράγοι γίνονται κατωφερεῖς*. Sic tres species origani Nicandro : *asinaria*, quæ *ὄνις* : *conila*, vel *heracium*, quam Latini *bubulam cunilam* vocarunt : & *hircina*, quæ *τραγορίζαν*, quam & *montanam* quidam dixerunt. Præterea virtutes *cunilæ montanæ* eadem assignantur, quas *tragorigano* tribuit Dioscorides : *Concoctionem mire adjuvat & aviditatem ad cibos, utramque vel in cruditate jejunis in potione aspersa.* Ita hæc reformanda verba sunt, quæ non sanam habent faciem, ut hodie leguntur in Plinianis editionibus. Significat origanum id genus in potione sumptum etiam in cruditate stomachi concoctionem juvare, & appetentiam ciborum facere. Dioscorides de *tragorigano* hoc ipsum plane prodit :

F Ita enim recte à nobis repositum. Id genus Græcus auctor, quem sequitur Plinius, cum *tragorigano* confudit. Ut proinde mirum non sit, si *montanam cunilam*, sive origanum montanum Latini quidam scriptores pro *tragorigano* obtruserunt. Nam *tragoriganum* montanum. Ideo *montanam cunilam*, quæ est montanum origanum, pro *tragorigano* posuere. Scholiastes Nicandri : *τραγορίζανον δὲ ἐστὶν ἄρειον, ὅπερ ἐσθίοντες οἱ τράγοι γίνονται κατωφερεῖς*. Sic tres species origani Nicandro : *asinaria*, quæ *ὄνις* : *conila*, vel *heracium*, quam Latini *bubulam cunilam* vocarunt : & *hircina*, quæ *τραγορίζαν*, quam & *montanam* quidam dixerunt. Præterea virtutes *cunilæ montanæ* eadem assignantur, quas *tragorigano* tribuit Dioscorides : *Concoctionem mire adjuvat & aviditatem ad cibos, utramque vel in cruditate jejunis in potione aspersa.* Ita hæc reformanda verba sunt, quæ non sanam habent faciem, ut hodie leguntur in Plinianis editionibus. Significat origanum id genus in potione sumptum etiam in cruditate stomachi concoctionem juvare, & appetentiam ciborum facere. Dioscorides de *tragorigano* hoc ipsum plane prodit :

prodit: ἐστὶ τὸ πότμος ὀπαικὲς, ὅθεν τοῖς ἀσώδοις καὶ κακο-
 συμάρχοις ὀξυρεγμῶσι δίδοται. Hoc idem expressit quod
 Plinius de cunila montana. κακοσύμαχοι ὀξυρεγμῶν-
 πε, sunt qui oxyregmia laborant ex stomachi cruditate,
 quam acidi produnt ructus. Hefychius: ὀξυρεγμία,
 ἀπεψία. Ἀσώδοις vero illi dicuntur, qui ciborum fasti-
 dium patiuntur, nec ulla moventur ad edendum orexi,
 & quos veluti omnium rerum satietas tenet. Nam ὀσση
 est satiari. Unde ὀση satietas. Quod & pro animi
 molestia & ἀκηδία accipitur, ex hominum satietate,
 & rerum odio concepta. Sequitur apud Dioscoridem
 de eodem tragorigano: καὶ ἐφ' ὧν αἰλισμός, καὶ ναυτία, καὶ
 θέρμη ὑποχονδρίων παροξύνεται. In optimo ac fidelissi-
 mo codice regio legitur: καὶ ἐφ' ὧν ἀλύση. Scribe: καὶ
 ἐφ' ὧν ἀλύση. A verbo ἀλύσω quod idem est atque
 ἀλύω. Ἀλύση, ut ab ἐφέλω, ἐφέλη: ab αὔξω, αὔξη. In-
 de etiam ἀλυχή pro eodem, ut ab ἀμύσσω, ἀμυχή. He-
 fychius: ἀλυχή, ἀσλῶ, χάσμησιν: & ἀλυχὰ ἀδημονία,
 ἀκηδία: & ἀλύσοντες, ἀδημονῶντες, ἢ δυσφορῶντες. Scribitur
 & ἀλύκη apud Hippocratem, quod etiam rectum est.
 Ut enim ab ἀμύσσω, ἀμυξ, ita ab ἀλύσσω, ἀλυξ. Hefy-
 chius: ἀμυξ, ἀμυχή. Sed & ἀλύκη ab ἀλύσσω, ut φυλα-
 κὴ ἀφυλάσσω. Plessus de antiquis medicinae vocabulis:
 ἀλύκη, ἢ μετ' ἐκλύσεως δισπεία. Erotianus in Lexico:
 Ἀλύκη, δισπεία μετ' ἐκλύσεως. Inde alucinari Latinum. Ita
 enim hoc verbum scribunt omnes libri veteres. Glos-
 sa: alucinatur, ἀλύει. Cloatius Verus apud Agellium:
 Item alucinari factum scripsit ex eo quod dicitur Græce ἀλύειν.
 Immo factum ex ἀλύκη. Hefychius χάσμησιν expo-
 nit. Quia frequentes oscitationes oboriuntur eis, qui
 simili tenentur languore & anxietate animi. Quod
 & alucinari Latini dixerunt. Idem Agellius lib. vii.
 cap. xvii. At ille oscitans, & alucinanti similis. Et
 lib. iiii. cap. xx de oscitatione eam dicit esse indicium
 vagi animi & alucinantis. Nonius tamen cum adspi-
 ratione scribit. Inde etiam elucum dictum censebat
 idem Cloatius. Languidum, vel semisomnum, & alu-
 cinatorem interpretatur Festus. Alii pro vitio ipso id
 nomen ponunt. Et helucum idem alibi ab oscitatione
 & hiatu ait appellatum. Sed elucus ex Græco ἡλυγός.
 Tardum & heberem significat proprie vel tarditatem
 ac stuporem. ἡλυγός ὅρη apud poetam veterem τὸ ἐν
 σκότῳ κατεχόμενα. Hinc ἡλυγός homo elucus, ὁ ἐπεσκιασ-
 μένος, tarditate ac stupore obsessus & oppressus. Sed &
 pro ipso affectu sumitur. Agellius definit elucum
 tarditatem quamdam animi qua alucinantibus plerumque
 evenire solet. Ab alia tamen origine est quam alucinor.
 Diu est quum eam vocem restituendam vidi apud eum-
 dem Agellium lib. iv. cap. xix in his verbis: Pueros
 impuberes compertum est si plurimo cibo nimioque somno ute-
 rentur, hebetiores fieri: advertimusque hinc elici tarditatem.
 Immo scribendum: hebetiores fieri ad veteris usque, aut
 eluci tarditatem. Quam veterem mihi conjecturam
 confirmavit nuper optimus codex regius. Ἀλυχή igitur
 & ἀλύση & ἀλυσμός, & ἄλυσ, & ἀλύκη, & ὀση & ναυτία
 ex eodem pæne affectu prodeunt, & unius rei sunt di-
 versa συνώνυμα, vel effectus ejusdem languoris & an-
 xietudinis. Cui remediatur cunila montana, vel tra-
 goriganum. Κονίλη igitur Græcis origanum. Atque
 inde Latinum conila, vel cunila. Inde illæ tot diversæ
 species origani Latinis cognominibus signatæ, cunila
 bubula, cunila gallinacia, cunila sativa, cunila monta-
 na, quæ totidem sunt origani genera, cum Latinis
 appellationibus. Quæ omnia Plinius ex Latino ali-
 quo scriptore hausit, qui eas origani species ac dif-
 ferentias Romanis vocabulis signaverat, Hygino si-
 forte, aut Celso, quos auctores citat in illo libro.
 At idem capite sequenti origani discrimina & nomina
 seorsim exponit prout ea exposita reperit apud Græ-
 cos auctores, tanquam si diversa forent Latinorum
 cunila & Græcorum ὀρίαν. Atqui Græcis etiam
 κονίλη dicitur origanum. Unde Latini & cunilam pro
 origano dixerunt. Ut cunila sativa idem quod sati-
 vum origanum. Sed hoc antiquum Plinio & perpe-
 tuum, ut ejusdem generis Græcam & Latinam appel-
 lationem pro diversis ponat genere. Sic hyacinthum
 & vaccinium: ebulum & chamæacten: & alia infinita
 pro diversis numerat quæ eadem sunt. Hic non le-
 vis error, sed illi consuetus & sollemnis. Ecce alius

A non levior, quem æque familiarem habet. Solo no-
 minis sono inductus inter cunilarum genera eas species
 recensuit, quæ nihil habent quod ad organum perti-
 neat, nec forma, nec genere. Tercium genus est, inquit,
 quæ a Græcis mascula, a nostris cunilago vocatur, odoris fæ-
 di, radicis lignosa, folio aspero. Supra dixit cunilaginem
 ab Hygino vocari Græcorum κόνυζαν. Atqui κόνυζαν
 Græca in totum diversi generis à cunila, five origano.
 Et tamen ibi addit: Vires ejus vehementissimas in omnibus
 his generibus ad eam rem tradunt, id est, ad morsus ser-
 pentium. Ita legendus hic locus? Ergo cunilago in
 generibus cunilarum, id est, ὀρίανων vehementissi-
 mas habet vires. Atqui non ex earum genere est. Si-
 mili quidem pollet effectu, & quidem vehementiore
 adversus serpentes. Non propterea tamen ὀρίανων ὁμο-
 λη. Græci non distinguunt origanum in marem &
 foeminam, sed κόνυζαν. Cunilago itaque heic κόνυζαν,
 & quidem mascula. Ea fædi odoris. Dioscoridi κόν-
 υζαν mascula βαρυόσμητος. Radix cunilaginis Plinio li-
 gnosa. Dioscorides εἰς τὴν ἀχρήστου conyzæ esse tradit. Ita
 solet Plinius herbarum radices nulli usui lignosas dicere.
 Enimvero supra docuimus polycnemon, quod ori-
 gano simile est cunilaginem à Romanis vocari. Plinius
 ipse cunilaginem & cunilam bubulam eandem esse alio
 loco scriptum reliquit. Cunila autem bubula est ori-
 ganum. Ipse quoque polycnemon aliubi dixit simile
 esse cunilæ, aliubi sub cunilæ bubulæ censu hoc ipso
 capite id recensuit. Postremo duo adhuc genera in-
 ter cunilas refert, & eodem hoc vocabulo donat quæ
 ἀνέπρημα conyzæ sunt. Denique libro decimo κόν-
 υζαν ex Aristotele vertit cunilam. Nam licet libri ha-
 beant cuniculam, idem tamen est nomen. Sic enim
 & cuniculam bubulam iidem libri indigerant, quæ de-
 bet esse cunila, quum sit origanum. Vitiose quoque
 apud Columellam scribitur cunicula bubula, ad sca-
 biem pecorum quæ est cunila bubula, hoc est, κόνιλη
 βόης, vel ὄντης, ut eam Græci vocarunt. Certe Mar-
 cellus Empiricus cunilam etiam Latine reddit Græ-
 corum ὄντην cap. xxx. Nam cunila quam Græci ὄντην
 vocant, detrahunt aequatiora per vomitum. Unde igitur
 hæc indiscreta nominum facies ad res toto genere dif-
 fitas signandas? In plerisque aliis herbis arboribusque
 hoc casu evenisse notavimus, ut nomen unum idem-
 que duæ vel plures habuerint apud Romanos, cum
 tamen utrumque ex diversa veniret origine. Apia-
 strum, ut mentastrum & ocimastrum, ab apio, idem
 quod silvestre apium, πὶ ἀγροσέλιον. Apiastrum aliud
 ab apibus dictum, πὶ μελισσόφυλλον. Inde ex hac no-
 minis unitate has duas herbas pro una habuit Plinius,
 & ubique eas confudit. Glossæ: Apiastrum, μελισ-
 σόφυλλον, ὀλυσσέρον, ἰπποσέλιον. Hoc supra & in aliis
 observavimus. Hoc idem nominis concursus & συκ-
 ρία in conyza & origano apud Latinos accidit, qui ut-
 ramque herbam eodem vocabulo significarunt, sed ex
 diversis fontibus profecto. Κονίλη Græcis origanum
 dicitur. Inde & conila & cunila Latinis pro origano.
 Κόνυζα alia est herba. Eam Dores κόνυσσαν vocabant,
 ut παῖσσειν pro παίζειν, & similia. Aëoles autem μάδ-
 σαν, & παῖσσειν dicebant, ut φαιρίσειν pro σφαιρίσειν.
 Hefychius: φαιρίσειν, σφαιρίζειν, ita & κόνυσσαν pro
 κόνυζαν. Romani veteres pro conydda, quia consonan-
 tes non geminabant, & D in L mutabant, fecerunt co-
 nylam. Sic melicas gallinas vocarunt quæ Græcis Μη-
 δικαί. Lacrumam ex δάκρυον, & lautium ex δάλιον
 formarunt. Ita ergo & conylam ex κόνυδα. Quod &
 degeneravit in conilam, vel cunilam. Hæc sunt indu-
 bitatissima. Hinc etiam duplex cunilago. Polycnemon
 ita appellarunt, quod simile esset foliis cunilæ, id est,
 origano. Sed & conyzam masculam, id est, cony-
 lam majorem. Nam & μεγάλη κόνυζα dicta est, quæ
 mascula. Neophytus: κόνυζα ἐτέρε, οἱ δὲ μεγάλη, πλά-
 τήφυλλον. Hæc est quam cunilaginem Latini nomi-
 narunt, quasi majorem cunilam, μεγάλην κόνυζαν. Se-
 quuntur apud Plinium alia genera hujus cunilæ, quæ
 κόνυζα est: ἐν contrario qua mollis vocatur, pilosioribus fo-
 liis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digi-
 tis tactu ejus cohaerescantibus. In indice hæc cunila mol-
 lis proferbitur. Dioscorides utriusque conyzæ ma-
 ris & foeminæ folia pilosa esse dicit & pingua, δασέα καὶ
 λιπαρά.

λίσσεται. Tertium genus addit, τῷ καυλῷ παχύτερον καὶ μαλακώτερον. In omnibus Plinii exemplaribus scribitur: *quæ molis vocatur, pilosioribus ramis, & aculeatis*. De odore mellis in conyza nihil Theophrastus & Dioscorides. Sed nec de aculeatis. Certe nec inter aculeatas herbas conyzam refert Dioscorides. Ex Polluce tamen constat loco quem superius adduximus, conyzam esse spinulentis unam esse, quibus sepes muniebantur: ῥάχθ, κόνυζα, κνάφθ: καὶ πᾶν ὅσα ἀκανθώδη τοῖς καρποῖς ὅπῃ φέρων περιβάλλεται. Sed nescio quomodo id possit verum videri. Masculam conyzam, quæ & major, & *cunilago* Latinis dicitur, aculeatam esse non meminit Plinius. Duum cubitum altitudinem ei tribuit Dioscorides. Hæc sola potuit sepius usum præbere. Aculeis tamen caret. Minor vero, quæ fœmina est, vix pedem alta surgit. Dioscorides: ὕψθ ἢ καυλῷ ἢ μὲν μέζων, δύο πήχειων ἔχει, ἢ ἡ ἐλάττω, ποδός. Hinc χαμαιζύλλω κόνυζαν eam vocat Nicander. Cum hac proceritate quæ pedem non superat, non video quam idonea potuerit esse faciendis sepius. Præterea nec spinosam eam esse tradunt auctores. Puto igitur & heic ex nominis errore fraudem factam Plinio, & plerisque aliis veterum. κόνυζα genus spinæ est ὅπῃ ἢ κύνειν, quod & κύνειν. Ut πείνειν, πείζειν & similia. Hesychius: κύνθθ, ἀκανθα μικρά. Idem κύνειν, κύνειν, ξύνειν. Sic κνάφθον ὅπῃ ἢ κνώ, quod est ξύν, dictum notat Harpocration. Κνάφθ autem genus spinæ fullonicæ. Certe κύνθθ & κόνυζα idem ab eadem origine. Nicander κύνθθω vocat genus spinæ ὅπῃ ἢ κύνθθον:

κατακύνθθω τε χαμηλῷ.

Pro urtica accipiunt. Equidem & κύνθθ, quæ urtica, ὅπῃ ἢ κύνθθ. Hesychius κύνθθαν καὶ συσκοπὴν dici notat, quæ est κόνυζα. Κόνυζα herba est spinis carens. Κύνθθ, κύνθθος ὅπῃ ἢ κύνθθος, ὅπῃ τῶν κύνθθων, καὶ καὶ συσκοπὴν. Profecto κύνθθαν apud Theocritum legisse memini pro κόνυζα, qua stramenta fiebant. Liber nunc ad manum non est. Sed nisi fallor, εἰς εἰς εἰς κύνθθ, apud eum legitur. Κόνυζα hæc, sive κύνθθ spinis caret, quæ per syncopen dicta est pro κόνυζα. Alia vero est κύνθθ ὅπῃ ἢ κύνειν, quæ spinæ est species. Reponendum itaque κύνθθ pro κόνυζα apud Pollucem quæ inter aculeatas locum habet, aut dicendum κόνυζαν eum accepisse ἀντὶ κύνθθας. Quod illi etiam fecere, qui conyzam aculeatos ramos habere dixerunt. Alteram speciem cunilæ, sive conyzæ subijcit. Plinius quæ libanotis dicitur ab odore: altera thuris, quam libanotidem appellaverimus. Medetur utraque contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contrita cum aqua sparsa necant. Proprium quidem hoc conyzæ utriusque pulices necare. Dioscorides: κύνθθ ἢ καὶ ψύλλος. Neophytus conyzam minorem etiam dictam λιθανωτίδα tradit: Κόνυζα λεπτόφυλλθ, οἱ ἢ κόνυζα μικρά, οἱ ἢ πᾶνθ, οἱ ἢ λιθανωτίς. Eam Nicander λεπτόφυλλον κόνυζαν vocat. Mirum tamen mihi videtur si ulla conyza thuris odorem spirat, quam omnes mali odoris esse fatentur. Hippocrates lib. 11. de morbis mulierum, de conyza: ὁσμὴ δὲ τέττε δύσουςθ. Odor ejus intolerandus. Theophrastus masculam ait gravis esse odoris, fœminam vero δειμυτέρας, διὸ καὶ πρὸς τὰ θήεα χρησίμη. Plinius vertit acutioris. De conyza: *Alas odore gravior, fœmina acutior, & ideo contra bestiarum morsus aptior*. Immo ad fugandas serpentes aptior, quia odorem habet vehementiorem. Dioscorides de conyza: διώσται ἢ ἀσθμῶνθ ὑποσπῶννύμενθ σὺν τοῖς φύλλοις καὶ θυμιάμενθ τὰ θήεα διώκειν. Explicat quod dixit Theophrastus fœminam conyzam ideo χρησίμην πρὸς τὰ θήεα haberi, quia gravioris sit & acutioris odoris quam mascula. Quod Plinius male accepit de morsibus bestiarum. τὸ δριμύ intensionem atque exuperantiam odoris tam boni quam mali significat. Cum igitur dicit Theophrastus masculæ conyzæ βδερῖαν esse ὁσμῶν, fœminæ vero δειμυτέραν, non suaviorem odorem fœminæ adstruit quam masculæ, sed in graveolentia longe acutioris & penetrantioris. Hesychius: δειμύς, ὀξύς, σφοδρῆς. Dioscorides tamen fœminam conyzam ac minorem δειμυτέραν facit: ἢ μὲν ἡ μικρὰ καλεῖται δειμυτέραν θ. Quæ non est mens Theophrasti. Idem Dioscorides terriam speciem adjungit quam dicit utraque priore, βαρυδερμυτέραν ἢ πᾶνθ καὶ ἀνδριτέραν. Ergo

A insuavis & ingrati odoris etiam duæ priores. Sane τῷ δειμυτέραν separat ὅπῃ τῆς δειμυτέρας Theophrastus, ubi de succorum differentiis agit, αἱ ἢ ἡδὴ δειμυτέραν πᾶν ἔχει, καὶ ὅπερ ἢ ἢ θύμης καὶ θύμνης: αἱ ἢ καὶ δειμυτέραν. Dioscorides ipse de polycnemi foliis: δειμύ ἡ μὲν τῆς δειμυτέρας ἀποπνέοντα. Quare δειμυτέρας etiam potest esse absque δειμυτέρας. Et sane hæc vox ὅπῃ τῆς δειμυτέρας καὶ τῆς δειμυτέρας ex arquo significat. Myrepsus meminit conyzæ odoratæ, καὶ ὅπῃ δειμυτέρας. Hæc erit conyza libanotis cognominata. Sane & quidam neoterici baccharim pro conyza obtrudunt. Alii *baccharim* *Montispellensium* vocant. Potest videri & in Hesychio corrigendum, ubi de conyza loquitur, ἢ καὶ εἰς τὰ ἀρώματα χερῶνται. Ut ut sit, hæc conyza odorata diversa ab utroque genere Theophrasti, quod foetidum est. Sed de conyza viderint alii utrum mali sit odoris an boni, illud in confesso esse debet, uno eodemque nomine *cunila* Latinos duas herbas appellasse nulla inter se cognatione, aut formæ similitudine pariles, origanum & conyzam. His accedat tertia thymbra, quam etiam *cunilam* vocaverunt. Nam et si Plinius dicat thymbram in odore æmulam esse origano, & similis ambo effectus, ideoque nusquam utrumque addi, non propterea tamen censendum eadem appellatione veteres vocasse origanum & thymbram. Eadem appellationem intelligo, quæ non tantum soni paritate, sed originis una sit. Κονίλη est origanum, Latine *cunila*. Non idem hoc nomen dederunt thymbræ. Quod enim *cunelam*, vel *cunilam* etiam de thymbra dicunt, id oportet aliunde fontes habere, quam ex Græco κονίλη. Thymum longe similis thymbræ, quam origanum, non tamen thymum & thymbram eadem appellatione comprehenderunt, sed nominibus discreverunt. Præterea non omnes omnem thymbram in genere vocarunt *cunilam*, sed certam duntaxat thymbræ speciem, ut Columella lib. 19. cap. 111. *Thymo deinde proxima thymbra, serpyllumque & origanum*. Tertia nota, sed adhuc generosa *marinus ros & nostras cunila, quam dixi satureiam*. Et eodem capite paulo supra: *aut origani, tum etiam thymbræ, vel nostras cunila, quam satureiam rustici vocant*. Aperte distinguit Romanam cunilam à thymbra Græca. Plinius tamen ubique *cunilam* appellat Græcorum thymbram, ut lib. XIX. cap. VII. *Ceteri fere conyzam, id est, cunilaginem: thymbram vero quæ sit cunila*. Item cap. X ejusdem libri: *feroque non expedire tangi rutam, cunilam, mentham, ocimum, auctor est Sabinus Tiro*. Ubi cunila est θύμνη. Et cap. XI. *Nam quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex his firmitas major est, ut coriandro, beta, porro, nasturcio, sinapi, eruca, cunila & fere acribus, δειμύ, θύμνη*. In quibus verbis animadvertenda insignis hallucinatio Plinii. *Permutatio seminum, ἀλλοίωσις & ἐξαλλαγή* Theophrasto dicitur, quum ex alia in aliam transeunt speciem, ut triticum in lolium, hordeum in avenam. Et fere validiora degenerare dicit in infirmiora. Quæ corruptio seminum est & φθορά. Aliter corrumpuntur semina, cum vetustate deteriora fiunt, & inutilia ad ferendum. Quæ ex his firmiora sunt, diutius durant utilia. Quæ infirmiora, citius corrumpuntur. Διαμυνὼν περματων vocat Theophrastus eo loco, quem hic reddit Plinius lib. VII. cap. VI. *τῶν ἢ περματων τὰ μὲν εἰς ἰαυρότητα, τὰ ἢ ἀσθενέστερα πρὸς δειμυνίαν*. *Ἰαυρότητα μὲν, οἷον καρίαννον, τῷ τριτον, πρίον, κάρδαμον, δειμύ, θύμνη, ἀλλως ἢ, δειμύ πᾶντα*. Quæ Plinius ad verbum expressit, & θύμνην *cunilam* Latine exponit. Forte titulos fecerat in adversariis suis περὶ δειμυνίαν περματων, & περὶ ἐξαλλαγῆς. Imprudens postea sub titulum δειμυνίαν ea redegit, quæ pertinebant ad titulum δειμυνίαν. Certe Theophrastus alio capite simul egit περὶ ἐξαλλαγῆς & δειμυνίαν seminum. Quod si heic extra culpam Plinius, profecto librarii ejus in culpa, qui permutationem scribere, quum deberent permutationem, hoc modo: *nam quod ad permutationem seminum attinet*. Ad verbum: *πρὸς δειμυνίαν*. Idem alio loco: *δειμυνίαν θοαννίζομένων πρὸς τὰς σπῆρας καὶ πρὸς τὰς αἰσας χρεῖας περματων καὶ σπῆρας γίνεσθαι μένει εἰς τετραπλῆν μάλιστα*. Hoc eodem capite insignem errorem commiserunt librarii ex parva litterarum transpositione: *Sed ex his, quæ sunt fortissima, nullum*

nullum ultra quadratum mille est. Cunilis & ultra tempestiva sunt. Ita omnes Pliniani libri legunt, etiam antiquissimi. Posteriores editores fecerunt, & cuniculis. Ut mendum scilicet tolli difficiliter pararent. Scribendum ex Theophrasto: *Culinis & ultra tempestiva sunt*. Semina non durant & permanent utilia ad ferendum ultra quadratum. At cunilis ultra hoc spatium sunt tempestiva. *Περὶ τῶν μαγειρικῶν ἡρίων*. Capite sequenti ubi de succorum saporumque differentiis tradit, ita loquitur: *Namque & succorum saporumque dicenda differentia est vel major in his quam pomis. Sunt autem acres, cunila, origani, nasturcii, sinapis. Amari, absinthii, centaurei: Aquatiles, cucumeris, cucurbita, lactuca: Acuti, thymi, cunila*. Ita legenda hæc postrema docuimus supra ex Theophrasto & veteri codice, in quo scriptum est: *Acuti thymi & cunila*. Theophrastus: αἱ δὲ ἡδὴ δειμύτι καὶ ἡνὰ ἔχουσιν, καθάπερ ἡ θύμης, καὶ τῆς θύμνης. Sed mirum est Plinium in eadem illa periodo, quam totam ex verbis Theophrasti pertexit, differentes sapes statuere acrem & acutum, atque utrumque eidem cunilæ attribuire. Hoc cum viderent postremæ editionis auctores, in altero rescripserunt, *cunicula*, ut alia sit quam *cunila*. Fugit eos ratio. Liber vetustissimus utrobique habet, *cunicula*. De qua paulo post. Præterea *acutus* & *acris* idem sive sapor, sive odor: *Acria* Plinius capite præcedenti vocavit τὰ δειμέα. Alibi passim in odoribus & saporibus τὰ δειμέα vertit *acuta*. Haud scio igitur cur heic distinguere voluerit, quum Theophrastus eo loco, quem Latine heic interpretatus est, voce δειμέα & δειμύτι in utroque usus sit. Duorum differentiam rerum ibi tractat Græcus auctor: τῶν χυλῶν ἢ τῆς ὑγρότητος. Differentia succorum in fructibus arborum & herbis quæ manduntur præcipue cernitur. Nam χυλὸς proprie Græcis succus, qui expressione elicitur. Hesychius: χυλὸς, πύμα τῶν ὑγρῶν ἐκπίεσμα. Ita legendum. Quod πύμα τῶν ὑγρῶν exponit, ex medicorum sententia eam vocem accipit. Sic & χυμὸς apud eundem, πύμα τῶν ὑγρῶν. Ita enim corrigendum, eo nempe sensu, quo apud medicos accipitur. At χυλὸς vulgo succus qui exprimitur. Inde χυλίζειν. Manducatio autem idem præstat, quod expressio. Succos ex rebus, quæ mastantur, exprimit. Unde sapor sentitur gustu, ac percipitur. Hic Græce proprie χυμὸς. Græce χυμὸς, χυμὸς, νόσος. Hesychius: χυμὸς, σιελός. Latini etiam salivam pro gustu ponunt. Persius:

---- turdorum nosse salivam.

Propertius:

Et Methymnei Græca saliva meri.

Non θαλασσίτιον οἶνον intelligit, sed solum vini Græci saporem. Hinc salivam movere Latini dicunt, quæ gustum excitant & proritant. χυμὸς igitur ipse gustus, vel sapor. χυλὸς succus, ex quo sapor, & cum suo sapore. Saporatum succum Latine dicere liceat. Sic saporata ossa Virgilio. Et sanguis saporatus Arnobio lib. v de malis punicis in his verbis, quæ sic corrigenda sunt: *addite hic etiam idcirco esse nvida, idcirco vinosa quod ex sanguine saporato genus ducant, & fabulam convenienter implestis*. Vulgo editur corruptissime: *ex sanguine saburratio*. Antiquus librarius scripserat *saburato*, vel *sapurato*. Inde vitium vulgaræ. Saporatus sanguis, quia falsus. Punica mala ideo rubra, quia ex sanguine. Idem paulo ante: *Et quia de rubro exorta sunt hac sanguine, idcirco illis color est purpurei luminis offensione sublimis*. Ita hæc legenda. Idcirco autem & vinosa uvidaque, quia ex sanguine saporato. Alius tamen sapor sanguinis, qui falsus est: alius in malo granato, qui est acidus & vinosus. Sed cognata res sapor, licet diversus. Hoc voluit Arnobius. Quum Plinius succorum saporumque differentias explicare se dicit, solam χυλῶν διαφορὰν intelligit, hoc est, χυλῶν χυλῶν. Ex fructuum diversis succis hæc saporum discrimina percipiuntur, & aliarum rerum edulium quæ succum habent. Et quo magis succulentiora quæque, eo magis saporata. Ἐχχυλα & δ'χυλα Græci vocant. Et δ'χυλα pro bono sapore. Quæ sicca penitus sunt,

A & succo omni carent, ea nec edulia, nec lapida. Theophrastus: τὰ δὲ ξηρὰ ἢ ἐδωδιμον, ἢ ἐχχυλα. Διὸ καὶ τῶν καυλῶν ἀκμή τις. Tum quippe ad edendum optimi, cum succum suum nondum amiserunt. Quum pomum succi vinosi aut acidi dicimus, saporem qui ex succo designamus. Et lib. i. Hist. cap. xix. ubi exequitur succorum, saporumque differentias, quem locum heic Plinius expressit: τῶν ἢ χυλῶν οἱ μὲν εἰσὶν οἰνώδεις, ὥστε ἀμπελὺς συκαμίνης μύρτης, οἱ ἢ ἐλαιώδεις ὥστε δάφνης καρύας ἀμυγδαλῆς πύκνης, πίτυος ἐλαώτης. Non succum ipsarum arborum intelligit, sed pomorum, baccarum, & nucum, quæ in illis arboribus nascuntur, & cibis commendantur, succus vitis vinosus in uva intelligitur, mori arboris in moris, myrtæ in myrtis, oleos succi oleæ in oliva, lauri in bacca, juglandis arboris in nuce, piceæ in nucleis pineis, dulces palmæ arboris in palmulis, ficus in ficis, castaneæ in castaneis. Ita enim legendum apud Theophrastum: οἱ δὲ μελιτώδεις, οἶον σύκας, φοίνικας, διὸς βαλάνους. Perperam editur: δρυὶς, βαλάνους. Hanc partem Theophrastei loci, qui de succis ac saporibus pomorum baccarumque agit, idem Plinius transtulit lib. xv. cap. xxix his verbis: *Ergo succorum vinosi pyro, moro, myrto: minime quod miremur uvis: pingues, oliva, lauro, nuci juglandi, amygdalis: dulcis, uvis ficis, palmis: aquosus, prunis*. Fructus ipsos & poma dixit, quum Theophrastus arborum nomina posuisset. Illud vero contra Theophrasti sententiam, quod negat vinosum succum uvis inesse, cum id disertè testetur Philosophus: τῶν μὲν χυλῶν εἰσὶν οἰνώδεις, ὥστε ἀμπελὺς. Exemplum πικρῶν & δειμύων χυλῶν, id est, acuti & amari saporis, cum in arboreis frugibus saltem edulibus non haberet Theophrastus ex hortensibus petivit: οἱ ἢ δειμῆς, inquit, οἶον δειμάνας, θύμνης, καρδάμης, νάπυος: οἱ ἢ πικροὶ ὥστε ἀψινθίς, κενταύρις. Hanc partem de succo hortensium Plinius heic prosequutus est, & ex Theophrasto ad verbum mutuatus: *sunt autem acres cunila, origani, nasturcii, sinapis. Amari, absinthii, centaurei*. Heic ergo cunilam numerat inter eas herbas, quæ δριμύν habent χυλὸν cum origano, nasturcio, & sinapi, & acres vertit qui Theophrasto δριμύς. Quod autem apud eum sequitur, *acuti thymi, cunila*, hoc etiam ex eodem Theophrasti loco, sed in alia re quam de succo. Postquam enim succorum ex sapore differentias, quæ gustu percipiuntur, explicavit, quod in fructibus arborum aut hortensibus consideratur, transit ad ipsum arborum & hortensium humorem exponendum, qui non gustu, vel sapore deprehenditur, sed tactu, aut visu, aut odore. Τρόπιον vocat hunc humorem, cuius persequitur differentias, quæ in ipsa ejus natura & consistentia spectantur, ut alium esse lacteum, alium resinofum, alium aquosum: aut quæ aliqua acrimonia, & odore censentur. Theophrasti verba: ἔχει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν δένδρων ὑγρότης διαφορὰ εἶδη. Ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν οἰνώδης, ὥστε ἡ τῆς συκῆς ἢ τῆς μήκωνος. Ἡ ἢ πιττωδής: οἶον ἐλαίας, τῆς πύκνης, τῶν κωνοφόρων. Ἀλλὰ δὲ ὑδαρῆς, οἶον ἀμπελὺς, αἰπὴς μηλέας, ἢ τῶν λαχανωδῶν δὲ, οἶον σπύνης, κολοκύνθης, θειδακίνης. Αἱ δὲ ἡδὴ δειμύτι καὶ ἡνὰ ἔχουσιν, καθάπερ ἡ θύμης ἢ τῆς θύμνης: ὥστε αἱ ἢ ἢ δωδιὰν ὥστε αἱ ἢ σελίνας, ἀνήθης μαράθεις ἢ τῶν πικρῶν. Hæc δειμύτης, quam præferunt humores thymi & thymbræ, non ea est, quam gustus percipit, sed illa, quæ olfactu sentitur, ut & δωδιὰ quæ in humore apii, anethi, fœniculi percipitur. Priore loco egit Theophrastus περὶ διαφορῶν χυλῶν, & χυλῶς γένους, id est, sapes intellexit, qui in frugibus arboreis & oleribus hortensibus gustu discernuntur. Hic de humore ipsarum herbarum & hortensium, qui ad gustum non refertur, sed sub sensum olfactus, aut tactus venit. In saporibus distinguendis dixit succos δριμύς cerni in origano, thymbra, nasturcio, & sinapi, quæ omnia gustu, ac sapore acria sunt, & acuta. At in humorum discrimine signando thymum & cunilam aliquam habere acrimoniam prodidit. Plinius hæc confudit, τῶν ὑγρότητος διαφορὰν ἢ τῶν χυλῶν. Humoris & succorum saporumque. *Sunt autem acres, cunila, origani, nasturcii*.

nastur, *sinapis*. *Amari absinthii, centaurei*. Hæc apud Theophrastum *ἐν γαστρὶ χυλῶν* dicuntur. *Aquatilis cucumeris, cucurbita, lactuca*. *Acuti thymi, cunila*. *Acuti* & *οἰκίαι* *apii, anethi, fœniculi*. Isthæc de humore, sive *ὕδατι* tradidit Theophrastus quæ non gustu intelligitur. Et quum hæc non discreverit Plinius, inepte & absurde acutum ab acri separavit, & inter acres sapes cunilam recensuit, eandemque etiam inter acutos. Atqui utroque vocabulo *τὸ δεινὸν* Græcorum explicatur. Hefychius interpretatur *ὀξύ*. Sed *τὸ ὀξύ* aliud est. *Acidum* Theophrastus ita vocat inter genera saporum, *πικρὸς, αἰσχυρὸς, ἀλμυρὸς, δριμύς, ὀξύς*. Perperam multis locis apud Theophrastum reddiderunt *ὀξύ* acutum. Immo acidum: ut lib. vi de Causis, cap. iv. *οἶον ἀλμυρὸς καὶ ὀξύς*. *Salsus* & *acutus*. Immo: *salsus* & *acidus*. Atque ita passim errant. Inde *ὀξάλμη*, jus ex muria & aceto; quod simul salsum & acidum. Ut fons in Sicilia, qui utroque sapore habuit aquam temperatam falso & acido. Aristoteles in Meteoris lib. ii. cap. iv. *καὶ τὰ μὲν ὀξεῖα γίνεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Σικανικῇ τῇ Σικελίᾳ*. *Ἐκτὶ γὰρ ὀξάλμη γίνεται καὶ χερσὶν κατὰ πρῶτον ὀξὺ πρὸς ἑνὶ ἐδεσμάτων αἰτῶν*. Hujusmodi aquas Latini vocarunt *salinacidas*, ut supra ostendimus. Ibidem apud Aristotelem *κρίων ὀξεῖα ὕδατος, fons aqua acida*. Hinc *ὀξύπερι*, quæ *acetaria* possumus vocare: & *ὀξύβατον* *acetarium* vas. Theophrastus de lapatho: *ἐπεὶ ἀγρίον καὶ πρὸς δισμώπερον ἢ ἡμέρας: πὺν δὲ χυλὸν ὁμοῦ ὀξύτερον ἔχει*. Male vertunt: *succo tamen acutior*. Immo: *acidior*. Succus quippe silvestris lapathi acidus. Unde & *ὀξάλιδα* & *ὀξύλιδα* Græci vocant. Sed & *ὀξύλαπθον*, id est, acidum lapathum, quod alii tamen ab acuto folio ita dictum produnt. Neophytus: *ὀξάλις, τὸ ὀξύλαπθον, αἰ ὀξύλιδες*. Latine *rumex*. Græcis hodie *λέμιξ*. Sed hæc alibi. Aliquando tamen *τὸ ὀξύ* tam in saporibus quam in coloribus *τὸ δριμύ* significat rei utriusque. Ideo *δριμύς ὀξύς* exponitur Helychio. Nam & *τὸ δριμύ* generali etiam appellatione vehementiam cujuscunque odoris, aut saporis denotat. Omnia autem illa, quæ Theophrastus *ἐν χυλῶν καὶ ὕδατος* differentiis exequutus est, pro saporibus accepisse Plinium illud indicio est, quod subjunxit: *Salsus autem est saporibus non nascitur: aliquando extra insidit pulveris modo & circulis tantum aqua*. Nullus in Plinio locus magis prodigialiter depravatus. Boni tamen stomachi fuere, qui hoc modo conceptum potuerunt concoquere, & exponere. Quod enim ex Democriti sententia interpretari conantur, qui singulis saporibus suas figuras adstruebant, tota via errant. Nam falso sapor non circularem ille figuram reddebat, sed angulosam: *ἀλμυρὸν δὲ τὸν γωνιοειδῆ καὶ σκῆλιον καὶ ἀνισοπελῆ*. Libri veteres nihil variant, nisi quod habent *aque* pro *aqua*. Sic totum eum locum reficio egregia, sed certa conjectura: *salsus autem est saporibus non nascitur. Aliquando extra insidit pulveris modo, ut cicerulis. Atque ut intelligatur vana cœnæ plerumque vita persuasio, panax piperis saporem reddit & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto, Libanotis odorem thuris, myrra myrrhæ*. Ex Theophrasto: *ὁ δὲ ἀλμυρὸς σκῆλη*. *Οὐδὲν γὰρ τῶν φυσικῶν αἰλικόν, ὥστε καὶ ἐν αἰσῶν τοῖς πρῶτον ἐχθρὸν πὺν χυλόν*. *Ἀλλ' ἐν τοῖς ὕδατι γίνεται πρὸς ἀλμυρὸς οἶον τοῖς ἐρεθιστοῖς*. Ceterum *ὕδατος* illam, hoc est, humorem arborum, herbarumque, quam Theophrastus *τὸ δὲ χυλῶν* fecernit, alio loco *ὀπὸν* vocavit, & lib. ix. cap. i. de Historia: *ἡ ὕδατος ἢ οἰκία μὲν τῶν φυτῶν: τὸ δὲ καλῶσι τὴν ὀπὸν, ὀνόματι κοινῷ περὶ ἀγρίων, διώματιν ἔχει δὲ τὸν ἀποκαθάρσει αὐτῶν ἐκαστῇ*. *Χυμὸς δὲ τῶν μὲν μᾶλλον, πῦς δὲ ἡ τῶν ἀποκαθάρσει, τῶν δὲ ὅλων σὺν αὐτῷ δόξειεν: ἔτι δὲ αὐτῶν ὕδατος πρὸς ἐστὶ*. Hoc igitur etiam differunt *ὀπὸς* & *χυλὸς*, quod *ὀπὸς* plerumque absque sapore sit, *χυλὸς* semper sit saporatus. *Τῶν χυλῶν* alii sunt *ἐδάμμοι*, alii *ἄερωτοι*, alii *φαρμακώδεις*, alii *θανάσιμοι*. Nullus vero est quin aliquo sapore imbutus sit. Sic succus, cui *χυμὸς* quicunque adest, is proprie *χυλὸς* dicitur. Hinc & *χυλὸν* pro sapore Græci ponere consueverunt. Plinius porro *ὀπὸν*, sive *ὕδατος* arborum herbarumque vocat *humorem* lib. xv. cap. xxxviii. *Humor* & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligitur, non idem omnibus. *Ficis lactens*. Huic ad caseos figurandos coagulis vis: *cerasis commosus, ulmis salivofus, lentus & pingui malis, vitibus ac pyris aquosus*. Ita hic locus

A constituendus. Adhuc tamen ibi hæret mendum, quod omnes libri retinent: *Huic ad caseos figurandos coagulis vis*. Non figurat caseos coagulum, sed cogit: forma autem est, e qua figuram accipiunt. Corrigendum igitur: *Huic ad caseos figurandos coagulis vis*. Caseus figi dicitur, cum cogitur, *πρήσθεις*. Humorem illum pro sanguine arboribus esse ait Plinius. *Sanguinem* plane vocavit Manilius:

Et viridis nemori sanguis decedit & herbis.

B Ad quem locum notat Scaliger Græcis poetis id proprie appellari *εἶαρ*. Frustra est. *Ἐαρ* Cypriorum dialecto sanguinem significat. Hefychius: *εἶαρ, αἷμα κύπριοι*. Hinc poetæ, quibus *γλωσσῆματα* cordi, oleum vocarunt *εἶαρ ἐλαίης*, id est, sanguinem olivæ. Ut Nicander:

--- *ἡ ὀρχαδὲ εἶαρ ἐλαίης.*

Et Callimachus:

Πολλὰ δὲ ἐν λύχνῳ πῶν ἐλαίην εἶαρ.

Latini quoque poetæ *sanguinem olivæ* appellarunt succum pinguem, hoc est, oleum quod ex olivis exprimitur. Nemefianus:

Nam dum Pallas amat turgentes sanguine baccas.

C Eodem modo & *sanguinem olivæ* appellarunt succum pinguem, hoc est, oleum quod ex olivis exprimitur. Nemefianus: *æque & in moris succum sanguineum*. Hic est succus, quem Græci *χυλὸν* vocant, qui longe alius est ab arborum humore, qui vocatur *ὀπὸς*. Plinius tamen *succum* etiam appellat illum arborum *ὀπὸν*. Et illi capiti titulum fecit, *de succis arborum*. Et eodem capite *ὀπὸν*, qui elicitur ex *sycomoro* arbore corticis fractione, *succum* nominavit his verbis, quæ sic legenda sunt: *pro cute cortex*. *Mirum, is in moro succum quarentibus medicis, vere hora diei secunda lapide incurfus manat, alius fractus siccus videtur*. Hæc loquutio Plinio familiaris. *Mirum, inquit, is cortex in moro lapide incurfus manat*. Libri omnes habent, *mirum his*. Incursum hunc corticem lapide dicit, qui in summa superficie lapide læsus est, levi tantum incurfu. Dioscorides de *sycomoro* hoc tradit, non de moro. Auctor, unde Plinius id accepit, arbores *Ægypti* peculiare tractabat, in quibus & de moro hæc prodidit, de moro scilicet *Ægyptiæ*, quæ est *sycomorus*. Vere reposuimus ex libris. Corrigendus & Dioscorides: *ὀπὸς ἐστὶν ὃ τὸ δένδρον πρὸς τὴν καρποφορίαν ἐν εἰαρί*. Pessime editur, *πρὸς τὴν καρποφορίαν νεαρόν*. Dicit vere lacrimam ex *sycomoro* extrahendam priusquam fructum edat. Consumpto quippe in fructum humore, æstate nullus inde posset exculpi succus. Prisci Latini *sapam* vocarunt arborum humorem, qui vere & autumnō abundat. *Sevam* hodie dicimus. Id nomen ex Græco *ὀπὸς*, addito pro digamma sigmate, ut in aliis sexcentis, *ὀπὸς* *sapa*: ut *ei si*. Sed & O mutatur in A: ut *παροψις*, *parapsis*: *σφοδρὸς*, *sapus*. Sed & *sapor* ex eodem fonte. *Sapa*, & *sapor*: ut *lymphæ* & *lymphor*. Nam & Lucilius *lymphorem* dixit pro *lymphæ*. Posset etiam dici *sapor* ex *ὀπὸς* factum. Sanè *sapor*, hoc est, *ἡ γαστρὶς* ex succo & humore. Ex eo etiam *saporem* pro succo posuerunt. Tibullus:

--- *tecumque feras quicunque sapes*

Quicunque & cantus corpora fessa levant.

F Ovidius *succum* pro eodem dixit:

Sape tulit lassus succus amarus opem.

G Plinius *saporem* vocat, qui è nigro papavere succus incisione manat. Lib. xx. cap. xviii, è nigro papavere *sapor* gignitur scapo inciso, ut Diogenes suadet. Ita scripsisse Plinium patet ex indice, in quo ita legunt veteres libri: *papavere nigro viii: de sapore de opio i*. Improprie tamen loquutus est. Nam *sapor* *χυλὸς* est, qui expressione colligitur, non incisione manat, quem Græci *ὀπὸν* dicunt. Et si autem, ut docui, *sapor* ex *ὀπὸς* deductus sit, usus tamen hæc discrevit. A *sapa*, quod est *ὀπὸς*, verbum *sapio*, cum ad gustum refertur. Glossæ: *Sapio, χυμίζω*. Verbum huic aliud *ὀμάνυμον*, *sapio* τὸ φρονῶ, quod aliam habet originem. Nam à *σφοδρὸς* Latinum *sapus*. Unde *nesapus*, *ἀφρων*. Et verbum *sapio*, *φρονῶ*. Ab illo *insipidus*, ὁ ἀχυλός. Ab hoc *insipiens*, *ἀφρων*. Sic multa alia vocabula in Latino *ὀμάνυμα* sunt, quæ tamen non sunt *ὀμάνυμα*, quia diversas habent origines. *βλάστη* & *Æolice* *βλάστη* plantam arboris fecit. *πλάτη* plantam pedis. *πίσις* & *πίσις* *Æolicum* *fidem* apud Latinos, qua creditur, peperit,

peperit. Σφίς σφιδός, quæ chorda est, & φίς φιδός
fidem, quæ tenditur, formavit. Vallus pro vanno &
pro ridica. Illud diminutivum est à vannus: ut cin-
nus cillus, vinnus villus. Hoc à varus, qua voce sti-
pitem, aut furcam appellarunt. Paulo vari stipites in
plaustris, inde σπυροειδὲς vallis. Ut rarus rallus, &
similia. Ab illo vallo, quod venit à vannus, verbum
evallare pro evannare, & foras ejicere. Frustra sunt
grammatici, qui à vallo castrorum deducunt. Varro:
donec foras nos intus evallaverunt. Idem est atque evan-
nare. Unde apud Pomponium evannetur, foras ejici-
atur, ab eo quod acus & palea evannatur foras extra
aream. Festus: evallatum, eventilatum: unde valli,
quibus frumenta eventilantur. Ita hæc legenda sunt. At-
que inde verbum evallescere idem quod evallare apud
Varronem: retrimenta ubi quæ exierant per posticum eval-
lescerunt. Et apud Festum vallesfacti pro vannati: Val-
voli folliculi fabæ quasi vallivoli, quia vallesfacti excutian-
tur, id est, evannati, vel evallati. Sic enim ibi emen-
dandum. Sed & vallescit apud eundem scribendum pro
vallescit. Quod ipse perperam à vallo militari dictum
autumat. Minus ergo mirum si & cunila unum voca-
bulum pluribus designandis herbis factum est, quum
non ex uno fonte procedat. Cunila origanum ex Græco
κύνιλη. Cunila, κύνιζα. Et Cunila ἢ θύμβρα. Quod nunc
est explicandum. Plinio, ut dixi, nomen est generis
pro omni thymbra. Columellæ certa species est thym-
bræ. Idque verius. Ea est, quam κεφαλωτὴν θύμ-
βραν Græci vocant. Sammonicus:

Et thymbræ species quam commemorant cephaloten.

Plinius cunilam capitatam appellat, quia, ut dixi, cu-
nilam pro generis nomine usurpat lib. xxxii. cap.
x de percis: efficacius si cineri earum misceatur & cunila
capitata, oleoque subigantur. Atqui ea thymbra est,
quæ cunilæ nomen ex re sibi veluti proprium apud La-
tinos vindicavit. Cunela, vel conela in melioribus li-
bris scribitur, à cono scilicet ita appellata, quod ejus
capitula conis, vel strobilis similia sint, in acumen pa-
riter desinentia ac turbinata, & ex multis veluti squamis
compacta. Hinc Nicander σπομβεία vocat capitella hu-
jus thymbræ in Theriacis:

Σὺν δὲ ὄντι πεπτεῖον ὀρίζανον, ἄνα τε θύμβρης

Σπομβεία ψάχαιο.

Σπόμβρα autem idem quod κώνω, vel σπόειλον. He-
fychius: κώνωι, οἱ θύμβροι καὶ οἱ σπόειλοι, καὶ οἱ σπόμβροι. Ni-
cander σπόμβρας etiam posuit pro nucibus pineis, qui &
κώνωι proprie:

---- εἰδ' ὅσα πεδύχρη

Ἀχρετέραι σπόμβροισιν ὑπερέψαντο παπταίαις.

Ad quem locum scholiastes exponit σπόμβρον, τὸν κωνοει-
δὴ κρόνον τῆς πύλης. Puerorum quoque turbo vel tur-
ben Græcis σπόμβρα & κώνω. Recentioribus σπόμβρα.
Scholiastes Pindari: ἡ κωνίως σπόμβρα, ἡ περὶ βέμβριζ
λέγεται καὶ σπόμβρα. Scholiastes Aristophanis: βέμβριζ
ξύλινον σπόμβρον, παίγιον παίδων, ἐργαλεῖον ξύλινον, ὃ
μάστιγι σφέουσιν οἱ παῖδες. Hefychius: βέμβριζ δίκτυον,
σπόμβρα πτόπον. Et sane ex illo σπόμβρον factus Romano-
rum turbo. Nam τρύμβρα dicebant Aëoles. Ut τρύ-
χον pro σόχρον, & similia. Hinc turbo. Ut turritus
ex τρύχος. Aliud est trochus, de quo nos alibi. Dice-
batur & κώνω. Idem Hefychius: κώνω, βέμβριζ. Quum
igitur σπομβεία θύμβρης capita thymbræ appellavit Ni-
cander, idem est ac si κωνεία vocasset. Inde conela hoc
genus capitatae thymbræ. Dixerunt & coniculam,
quod conicam haberent figuram. Multis certe lo-
cis apud Plinium in antiquissimis codicibus cunicu-
la pro hac cunila scribitur, quæ est thymbra. In
optimo Thuanæo plane ita scriptum reperi lib. xix.
cap. vii: thymbram vero, quæ sit cunicula. Alibi vero
cuniculam iidem libri nominant quæ est conyza. Sed
Plinius hæc vocabula nescit distinguere, & alterum
pro altero invicem usurpat. Conela est thymbra ca-
pitata conis instar, à cono: ἡ κωνηλή. Nam κωνηλὸς
idem quod κωνικός, vel κωνοειδής. Vel conula quasi
parva cona, & inde conila, & cunila. Sane & polium
conulam Latini appellarunt à conico capitulo. Apule-
jus: Græcis quidem polion, Latinis conula. Dioscorides
de polio: ἔχον κεφάλιον ἐπ' αἰκρά, κρομβοειδές, μικρόν
αἰς πολιον τρίχα. Thymbra quoque conila. Eadem &

A cunicula, vel conicula, à conico capitulo. Eam
thymbram, quam pro legitima habet Clusius, natam
sibi asserit è semine, ab insula Creta mæto: Creten-
ses autem eam thymbram etiamnum hodie θρύμβρι &
θρύβρι vocare. Thymbræ Creticæ mentio apud Mar-
cellum Empiricum, vel quasi optimæ, vel ut specie
differentis. Quod autem annotat θρύμβρι etiam Cre-
tensibus hodie dici, sciendum est Græcos hodiernos
non tantum thymbram hoc nomine significare, sed
etiam thymum. Glossæ Iatricæ: θύμβρα ὁ θρύμβρα.
Hierophilus Philosophus inter condimenta enumerat,
θύμβρον, κάρδαμον σίνηπι καὶ τελευτὸν ὀρίζανον, ἡδύσμον,
θρύμβριν, καὶ χαμοδάφνια. Ubi θρύμβρι non est thym-
bra, sed thymum, quod in condimentario genere
apud lautiores culinas veterum Græcorum habuit lo-
cum. Alexis Comicus in recensione condimentorum:
Ὀρίζανον, γήλην, ἀνίσον, θύμβρον, σφακόν.

Et apud Eubulum:

Καὶ σίλφιον θυμόν τε τῶν ὑμητρίων.

Dioscorides de thymo: ὁ χρεῖται ἢ καὶ πρὸς τὴν ἐν ὑγείᾳ
χεῖσιν ἀντὶ δρτύματι. Ergo thymo ceu condimento
tantum utebantur. Thymbram vero non ad condi-
menta, sed ad cibos usurparunt, & præcipue rustici,
& magis sativam quam agrestem. Dioscorides de
thymbra: ὁ χρεῖται ἢ πρὸς βρώσιν ἀπὸ τῆς ὀπτιμότητος
τῆς δελμύτης. Aliud est fumi aliquid πρὸς βρώσιν, aliud
πρὸς ἀρτυμα. Hinc Attici populares suos rusticos θυμ-
βροφάγους & θυμβροπεδέπνους joco vocabant. Aristo-
phanes in Nubibus:

Καὶ φειδωλὴ καὶ τευσιεὶς γαστρός καὶ θυμβροπεδύπνους.

Ubi scholiastes θύμβρον εἶδ' ὅτι λαχάνης esse notat, ἀφ' ὃ
δῆλον, ὅτι λαχάνα μόνον ἡσθιον δὲ πελῆ. Olera, five λά-
χανα sunt quæ eduntur. Idem scholiastes in Achar-
nensibus θυμβροφάγον interpretatur ἀγροικόν, & θύμ-
βρον esse docet θύμβρα ὁμοίον. Hefychius: θυμβροφάγος
ἀντὶ δὲ δελμύτης. Ἡ δὲ θύμβρα δελμύτι ἐστὶ βρώμα. Pau-
periores itaque & rustici in Attico solo inter alia olera
thymbra etiam victitabant. Non ab alia re thym-
bram, vel thymbræ speciem Latini rustici vocaverunt
sativam, quod ea saturarentur. Nam sativus à satu-
ro, qui saturat: ut impetius ab impeto, qui impetit.
Hæc erat sativa. Columella:

Et sativæ thymi referens, thymbræque saporem.

Thymum in condimentario tantum genere, quo &
sales condiebant. Unde & θυμύτι αἰες Aristophani.
Idem tamen in Pluto Comœdia inter tenues victus &
agrestes cuppedias thymum commemorat. Quo loco
tamen verus interpres θύμβρας non de condimentaria her-
ba accipit, sed bulbos & cepas agrestes exponit. Ἡσθιον
θύμβρας, ὅτι οἱ κοινοὶ βολεῖς καὶ ἀγροικρόμυνα φασίν. Quod
profecto mirandum. Nec minus in Hefychio, qui
θύμβρον σκόροdon interpretatur: θύμβρον τὸ σκόροdon. Locus
quoque Aristophanis videtur accipi debere de stirpe
ejusmodi cujus radices edules sint:

Δούρ' ἡλθον μὲν παλῶν θυμῶν εἰζας διεκπερῶντες.

At thymi radix lignea, & ad esum inepta. Præ-
terea auctor Auctuarii ad Dioscoridem scribit arum
etiam appellatum θύμβρον. Arum, ut notum est, in ge-
nere bulbaceo. Ἄρον, οἱ δὲ θύμβρον, οἱ δὲ κολοκάσιον. Glos-
sæ Iatricæ hujusmodi colocasium σκιδνοκρόμυνον expo-
nunt. An igitur cepas & alia ita vocarunt ab animosa
acrimonia? θύμβρον tamen illud prima brevi apud Aristo-
phanem, quæ longa est in voce θυμός. Hæc viderint
alii. Hoc certe constat, θύμβρον etiam significasse allium
vel cæpe. Veteres gallis gallinaceis pugnaturis animos
faciebant ab esu allii. Unde ἐσποροδισμένον pro forti &
animoso, ὅτι παροξύνοντες οἱ ἀλέκτορες πρὸς τοὺς μάχας, ὅτι
ἐμφάγωνσι τῶν σκροδῶν. Eos vocabant σκροδάλλας. Inde
Latinum scordalus pro audaci. Petronius: reddita scordalo
vice. Glossæ veterum: Scordalus, ferox. Quæ vox hæc-
tenus non fuit intellecta. Ea etiam utitur Seneca. Ut ad
thymum redeamus, eum hodie omnis Græcia θρύμβρον
appellat. Neophytus: θύμβρα, οἱ δὲ θρύμβρα ἀγροί.
Vocant & θρύμβριον & θρύμβριν. Quod non est confun-
dendum cum thymbra. Vetus glossarii auctor: Cune-
lium, θύμβρα, εἶδ' ὅτι βοτάνης. In linea quæ præcedit
cunelam exposuerat θύμβρον. Ergo θύμβρα, vel θρύμ-
βρα pro thymo, non pro thymbra. Sic σκόλυμα
hæc eadem recens Græcia dixit, qui veteri σκόλυμα.

Glossæ Africæ, Σκόλυμος, ὁ σκόλυμος. Cretes hodieque genus ardui, cujus radix & folia edulia sunt priusquam cauleat, *ascolumbron* vocant teste Bellonio lib. i. cap. xii. Sed *ascolumbros* ille non potest alius esse præter veterum *scolymum*. Quod hic non vidit. Dioscorides de *scolymo*: ἡ δὲ πᾶσα ἀρλιφύης ἔσται λαχανόεσσα ἐφ' ἣν ὡσπερ ἀσπέρων. Ita igitur θύμος, θύμερος, & θρύμερος, ut σκόλυμος, σκόλυμερος. Recentioris Græciæ herbarii duo genera θρύμερος constituunt, sativum & agreste. Sativum volunt esse præscorum θύμερος, agreste vero θύμον. Neophytus: θύμον, ὁ ἀγρίος θρύμερος, θύμερος ὁ ἡμέριος. His paria & apud alios reperti. Apud Myrepsum tamen θύμος & θρύμερος sæpe fit junctim mentio, id est, thymi & thymbræ. Dioscorides duas tantum thymbræ species facit, σπαργάνω & ἀγρίαν. Capitata non meminit, quæ proprie meruit nomen *concola*, vel *conicula* apud Latinos. Et sane thymbra nulla alia capitata fuit præter thymum Græcum, quod Latini *thymbra capitata* nomine appellarunt, ut distinguerent à thymo sibi noto, quod non erat capitatum, ut infra dicam. Thymbram Dioscorides σάχων habere dicit ἀνθες μεσόν. Hæc erit spicata thymbra, diversa utique à capitata, quæ κεφαλῶτη Sammonico, & eadem cum thymo Attico. Dioscoridi describitur cum capitulis in summo extantibus: ἔχων ἐπ' ἀκρὸς κεφάλια προφυέζοντα. Hoc nomine multum distat thymum à thymbra vulgari, quod hæc spicam habeat, illud capitula in summitate. Græci idcirco κεφαλῶτον θύμον appellarunt. Aucuarium Dioscoridis: οἱ δὲ λελυθὲς θύμος, οἱ δὲ κεφαλῶτος, οἱ δὲ θύρσιον. Neophytus addit vulgariter à Græcis tum temporis appellari ματζέκονθον. Verba hujus hæc sunt: θύμος οἱ δὲ θρύμερος ἀγρίος, οἱ δὲ θύμων, οἱ δὲ θύμος λελυθὲς, οἱ δὲ κεφαλῶτος, κρινῶς ματζέκονθον. Idem de epithymo: εἰσὶν ἐπὶ θύμῳ, ὃν καὶ ματζέκονθον οἱ πολλοὶ καλεῖται, πολλὴν μακροτέρως τὸς κορυμμοὺς ἔχον. Ita vocarunt thymum capitatum, quod caput instar massucæ haberet. Græciæ vulgus ματζέκονθον & ματζέκονθον tum vocabat, hodieque vocat clavam, five baculum in summo capitatum. *Massucam* quoque vulgo dicimus. Hoc genus thymi θύρσιον etiam dicit appellatum, ab eadem utique causa. Nam & Hesychius θύρσιος κώνυς exponit: κώνοι, θύρσι. Et κωνοφόροι in sacris Bacchi iidem qui θύρσιφοροι. Et Plinius papyrus, qui in summo comam habet, fastigatum thyrsi modo cacumen includere dixit. Strabo papyrus καί τινες ἐπ' ἀκρὸς habere tradit. Dioscorides de alimate: καυλὸς θύρσιος ἔχων κεφάλια. Idem & θύρσιος κεφαλῶν tribuit acantho, caput thyrsi. In antiquis monumentis visuntur globi thyrsis impositi in summo. Ceterum κορυμμοὺς θύμος sæpe mentio occurrit apud Myrepsum. Quod autem genus quoddam thymi κεφαλῶτον & ματζέκονθον appellavit tam vetus quam recens Græcia, argumentum est aliam præterea notam ipsis fuisse thymi speciem, quæ non esset capitata. Ad illud Dioscoridis caput de thymo notarunt Græci, thymum capitatum ibi intelligendum esse. Quod sane verum est. Nullum quippe ibi describit aliud thymum præter capitatum, cui & flores purpureos tribuit. At Græci addunt, λευκὸν θύμον vocari etiam capitatum illum. Sane Theophrastus thymum in duo genera distinguit, εἰς λευκὸν καὶ μέλαν, candidum & nigricans. Μέλαν θύμον ita accipiendum, ut μέλαν ἴον, μέλας ὑάκινθος, quæ florem habent purpureum, sed nigricantem. Utrumque genus thymi capitatum, & qui flore candido est, & qui nigricante purpureo. Plinius lib. xxi. cap. xxi de thymo: duo autem sunt genera ejus, candidum radice lignosa in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrum, florisque nigri. Perperam hæc ille, nisi nigrum thymum eodem sensu dixerit, ut dicuntur violæ nigrae, & vaccinia nigra à colore floris ex purpura nigricantis. Sic μέλαν κρίνον purpureum lilium de hyacintho. Vetus Lexicon: ὑάκινθος τὸ κρίνον τὸ μέλαν. Quod de hyacintho fabulari, qui est gladiolus, ut supra docuimus, accipiendum. Thymum nigrum Græciæ non differt specie à candido. Nec nigrum dictum est nisi à floris colore. Utrumque autem capitatum. Dioscorides purpureum tantum recensuit. Auctor Aucuarii eadem de candido tradit. Idem Dioscorides scribit de stœchade, eam

A habere κόμην ὁμοίαν θύμῳ. Atqui stœchas capitata est, non spicata. Tale utique & thymum Dioscoridis. De thymbra vero dicit: φέρει σάχων ἀνθες μεσόν. Neophytus de cestro, five veronica: καὶ μακρόν ἢ τὸν καυλόν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ἀνέμα σάχων, ὡς θρύμεν, caulem praelongum in quo semen spicatum, ut in thymbra. Aliud est κεφάλιον, vel κορυμμός, aliud σάχων. Nullam ergo thymbram novit Dioscorides præter spicatam, nullum thymum præter capitatum. Profecto Græcum thymum, ut testantur qui Græciam perlustrarunt patrum nostrorum ætate, ubique tale nascitur, capitulis in extremo cauliculo turbinatis & acuminatis, flore aliubi candido, aliubi purpureo, aut cæruleo: est ubi etiam ex candido ac purpura temperato. Hoc thymum Atticum Theophrasti, quod ille negat nasci posse aut durare nisi in afflatu maris. Ideo in Arcadia non provenire. Οὐ γὰρ φασὶ δῶ αὖθις φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπως μὴ ἀναπνοὴ διικνεῖται ἢ ὑπὸ θαλάσσης: διὸ ἐδὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ γίνεσθαι. Θύμερος δὲ καὶ εἰς ἄλλων, καὶ τὰ τοιαῦτα πολλὰ καὶ πανταχῶς. Italegendus atque interpungendus hic locus, cujus ex vulgari distinctione ille oritur sensus: thymbram & origanum ea de causa in Arcadia nasci non posse, quod thymum ibi non queat durare, quo maris afflatus non perveniat. Quod est ridiculum & falsum. Cum ubique locorum, inquit Philosophus, plurima thymbra & origanum nascatur, thymum in aliis locis crescere non sustinet, quæ longius absint à mari, quam quo afflatus ejus pervadere queat. Plinius ita cepit Theophrasti mentem, ut mirer id non vidisse ejus interpretes. Sed Theophrasti eam sententiam idem eludit de thymo Attico non alibi quam in maritimis nascente, & falsam revincit eo argumento, quod lapidei campi in Narbonensi provincia thymo referti sint. Verba ejus hæc subjiciam, ut ea debere legi censeo, ex lib. xxi. cap. x. *Mellis Attici summa laus in toto orbe existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & vixit flore, ut docemur, satum. Sed alia ratio natura obstitit, non durante Attico thymo nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putarunt gigni, nisi intra trecenta stadia à mari. Thymo quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonensi refertos scimus, hoc pane solo reditu, è longinquis regionibus pecundum milibus convenientibus, ut thymo vescantur. Falsum, quod hæc asserit Plinius, hanc fuisse antiquam opinionem de omni thymo, non vivere nisi in afflatu maris.* De Attico thymo & Græco hoc tantum prodidit Theophrastus, quod capitatum esse constat. At thymum illud, quo referti sunt campi Narbonensis provinciae, aliud à Græco & capitato. In nostra Gallia passim conspicitur, sponte nascens, & in hortis sativum. Quod thymum appellamus & thymbræ simile est. Eodem nomine & Græci videntur hoc etiam novisse qui genus alterum κεφαλῶτον ea re cognominarunt, ut ab isto discerneretur quod non est capitatum. Nicander quoque de hoc thymo accipiendus in his verbis:

Ἡ ἐ νέον βρυόεντα θύμος σάχων.

F Hæc non conveniunt thymo capitato, sed spicato, quod & simile est thymbræ, quæ σάχων habet. Idem tamen αὖθις θύμερος προμβεῖα alibi vocat, capitella thymbræ, & intelligit thymum capitatum, quam θύμερον appellat. Ubi probarem magis θύμερος legi. Ita enim & θύμον vocarunt vetustissimi Græci. Hinc recentiores θρύμερον pro thymo transpositis literis dixerunt. Idem θύμερον vulgarem ita describit in Theriacis, & serpyllo similem facit:

--- ἐν δὲ τῷ θύμερῳ
Δρεψάμενος βλαστὸν χαμαὶ δύναντα, ἢ πὲρ καθ' ὅλῳ
Οἷας δὲ ἐρπύλλοιο περὶ ῥάδιος αἰέξει.

G Ita legendus postremus versus. Hæc thymbra, quæ similes serpyllo ramos in silva gignit, diversa est ab illa, cujus προμβεῖα sumenda esse paulo post monetur, id est, conica capitella. Vulgaris igitur illa thymbra, thymo vulgari ac minime capitato similis. Nam thymum istud passivum, serpyllo agresti perquam simile est, ramis & radice. Latinos vero thymbræ capitata nomine thymum ipsum capitatum & Græcum intellexisse

intellexisse constat. Hæc est thymbra, quam *conelam* appellarunt, id est, *κωνηλῶ*, vel *coniculam* à conica capitulorum effigie. Hæc indubitata sunt. Dioscorides nullam thymbra agnoscit capitata, sed *ἀρχαίαν* tantum & *σαρπῆν*. Sativa vero *satureia* Latinis dicta. Cunilam nostratem, id est, Romanam eam vocat Columella. Et nomine *cunila* abutitur, quod solum debetur thymbrae capitatae, sive thymo Græco. Satureia quippe capitata non est, sed est sativa thymbra, agresti similis, quæ *σάχυν* fert, ut & thymum vulgare. Hoc vulgare thymum solum hoc nomine videtur fuisse notum Romanis. Hinc Plinio campi Narbonensis provinciæ thymo referti. Alterum autem thymum, hoc est, Græcum & capitatum, sub appellatione thymbrae capitatae cognoverunt. Hoc genus universæ Gallia ignotum est. In Hispaniæ tantum maritimis nasci memorant, nec in mediterraneis conspicui. Quo confirmatur opinio Theophrasti de thymo Attico, quod negat nasci nisi in afflatu maris. Nec mirum porro propter similitudinem & cognationem harum inter se herbarum, indiscretim hæc nomina usurpasse Romanos, & conilam vel thymbra capitata nominasse Græcorum *θύμον κεφαλῶν*. Glossæ: *cunilium*, *θύμρον*, *εἰδῶ βοτάνης*. Thymum intelligit quem veteres Græci *θύμρον* appellarunt, recentiores *θύμρον*. Dioscorides, quum *θύμον* describit, Græcum & capitatum tantum proponit. Idem tamen vulgaris thymi etiam meminit, ubi de epithymo agit, his verbis: *Ἐπιθῦμον, θύμιν ἐστὶν ἄνθος ὁ σιληρότερος ἢ θύμιν ἐστὶν ἄνθος*. Nulla est *θύμιν* Dioscoridi præter eam, quæ fert spicam. Ergo thymum, quod simile est thymbrae, spicatum, non capitatum intelligi debet. Quidquid contra sentiant omnes medici, herbarii critici, certum omnino est Dioscoridem eo loco epithymum non pro illo adscitivo, vel inferticio epithymo, quo thymum involvitur, sed pro flore thymi vulgaris accepisse, quod thymbra figura imitatur. Nec enim aliter hæc possis, quidquid feceris, interpretari, *Ἐπιθῦμον, θύμιν ἐστὶν ἄνθος*: epithymum flos est thymi. Illud enim epithymum, quod circumvolvitur thymo, non potest dici flos thymi. Thymum autem istud, quod hæc *σιληρότερον* & *εἰσὶν ἄνθος* esse dicit Dioscorides, omnino diversum est ab eo thymo, quod libro tertio recensuit, cui & *κεφάλια* attribuit. Quod est *θύμον κεφαλῶν*. Id etiam Plinius indicat, ubi juxta hanc Dioscoridis opinionem epithymum florem esse à thymo asserit, sed illo, quod *satureiæ*, id est, thymbrae simile est. Lib. xxvi. cap. viii. *Item epithymum, qui est flos à thymo, satuireiæ simili. Differentia quod hic herbaceus est, alterius thymi albus*. Hæc plane Dioscoridis sententia, epithymum esse florem alterius thymi, quod *satureiæ* est simile. Addit Plinius vel ex se, vel ex alio auctore, hanc esse differentiam inter utriusque thymi florem, quod thymum *satureiæ* simile florem habet herbaceum, alterum vero thymum flore est albo. Sed omnino apud Plinium legendum: *differentia quod hic herbaceus est, alterius thymi albus*. Nihil certius. Dicit thymum illud, cui tribuitur epithymum, florem herbaceum habere, id est, ex purpureo albicantem. Hic enim *helvaceus* color Latinis, qui inter rufum & album. Flos thymi vulgaris hunc colorem præfert, aut enim purpureus est, aut ex purpura albicat. *Herbaceus* ibi non potest locum habere. Tradit quidem Dioscorides spicam thymbrae, sive *satureiæ* esse *ἐλκλωρον*. Sed hæc de flore loquitur, non de ipsa spica thymi. Flos autem viridis non est, sed aut purpureus, aut albicans ex rufo. Cephaloti vero thymi, vel Attici flos albus, vel purpureus. Theophrasto *λευκὸν ἢ μέλαν*. Ex his constat hanc fuisse quorundam opinionem, & inter illos Dioscoridis epithymum florem esse alterius thymi, hoc est, vulgaris, *satureiæ* similis. Quum dicit Dioscorides thymum illud *θύμιν ἐστὶν ἄνθος*, non de thymbra capitata id capiendum, ut vult Scaliger, sed de vulgari, quæ *σάχυν* habet. Nec prohibet quod sequitur apud eundem: *ἐχθρὸν κεφάλια λεπτὰ καὶ ἄνθος ἔχοντι ὡς τείχας*. Capitula illa thymi durioris, & *satureiæ* similis, non sunt capitulis illis similia, quæ in summo capitati thymi existunt, sed qualia in thymbra apparent, summos ejus ramos ambientia quibus

A distincta est ejus spica, inter quæ flosculi purpurei calyculis emergunt, è quorum medio prodeunt fila candicantia veluti mucrones quidam, vel capilli, in summo apice fusci coloris. Ita thymbra suam Cretensem describit Clusius, quæ potest eadem esse cum thymo vulgari, cui similis habetur. Nam Cretes, ut dixi, & alii Græci vulgo *θεύμειον* vocant, non thymbra, sed thymum. Ex his patet, non sollicitandam in Dioscoride veterem lectionem: *ἐλάχας ἔχοντι ὡς τείχας*. Nam ita planè legitur in antiquissimo codice, nisi quod *ἐλάχας* habet. Intelligit plane fila, vel mucrones, capillosque, qui exeunt è medio flosculorum thymi vulgaris ac durioris. Pessima vero Scaligeri emendatio *ὡς σιχαί*. Nec enim hoc thymum capitula habet ad instar stoechadis in summo cacumine extantia, sed his tota spica per intervalla distinguitur, in orbem eam cingentibus. Apud Neophytum scribitur: *ἔχον κεφάλια πορφύρεα λεπτὰ καὶ ἄνθος ὡς τείχας πορφύρεα*. Et sanè purpurei sunt flores thymi hujus vulgaris. Magnam istius thymi copiam, cujus flos *Ἐπιθῦμον* dicebatur, in Pamphylia & Cappadocia plurimum nasci tradit idem Dioscorides. Sed tamen illum falsum constat. Sanè confudit genuina capitula thymi durioris cum capitulis epithymi, quod illi generi thymi innascitur, & implicatur. Cuscutæ ea species multis veluti filis rubris in glomerem compacta ad instar pileoli, quæ sese thymo involvit sed isti, quod diximus, vulgari. Neophytus utranque opinionem miscuit, Dioscoridis qui pro flore thymi durioris epithymum accipit, & eorum qui epithymum involucrium esse hujus generis thymi scripserunt. Ejus verba hæc sunt. *Ἐπιθῦμον, οἱ ἡ Κέδης, Ῥωμαῖοι ἐν βολεακρῶν, εἰσὶν ἄνθος, ὃν καὶ ματὶ ἐκ θύμιν, οἱ πολλοὶ καλεῖται, πολλὰ μικρότερος τῆς κεφαλῆς ἔχθρῳ*. Hæc est recentiorum opinio de epithymo, immo etiam vetustiorum, quæ vera est. Epithymum invenitur in thymo vulgari, sive spicato, & simile est capitulo, vel corymbo thymi capitati, sed est brevius. *Involucrium* Latini vocabant, quod sese thymo involveret. Pallioli formam ei tribuit Plinius, ubi alteram de epithymo sententiam explicat: *Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenue, similitudine pallioli, rubens*. Ita distinguendum ac legendum. Frustra sunt, qui quasi ex veteribus libris proferunt: *similitudine pilei*. Quidam habent *palliori*. Sed in melioribus *pallioli*. Hæc *palliolum* non communi significatione sumitur à Plinio pro parvo pallio, sed est pileolus. Ut apud Ovidium: *Palliolum nitidis imposuisse comis*.

E Quod pluribus alibi asseruimus. Hinc *pallioli* & *focalati* apud Senecam agrotantes, qui palliolo, id est, pileo caput tectum habent, & focale circa fauces. Profecto epithymum parvi instar glomeris habet, vel pileoli, quali tegere caput solebant in valetudine Romani, quod ad modulum capitis factum erat, caputque undique premebat. Ideo *κόρυμβον* vocat Neophytus, qui post illa verba statim è Dioscoride ista subjicit: *ἄνθος ἐστὶν ἄνθος σιληρότερος καὶ θύμιν ἐστὶν ἄνθος ὡς τείχας*. Quæ opinio est Dioscoridis multum ab illa, quam priore loco exposuit, distans. Plinius priore sententia exposita, quæ tradit epithymum esse florem à thymo *satureiæ* simili, protinus subjungit: *quidam hippopheon vocant*. Hoc prorsus pertinet ad epithymum thymi involucrium. In indice libri primi scriptum est: *Epithymum, sive hippotheos viii*. Scribendum: *hippopheos*. Non solum super thymum & thymbra, sed etiam super stoeben nascitur, & crescit hoc genus involucri, vel involvuli, ut disertè testatur Aëtius lib. iii. *Σπιβὴ* autem spinæ genus, qui etiam *φείως* appellatur, ut supra multis probavimus, ubi docuimus errare eos, qui non distinguerent inter *φλεών* & *φείων*. Pheos spina est, quæ *σπιβὴ* etiam vocabatur, ut constat ex Theophrasto & Plinio aliquot locis, quæ nos emendavimus. Græcorum vulgus hodie *σπιβὴ* vocitant hanc spinam, hoc est, *σπιβὴ* ex Græco antiquo *σπιβίς*. Nam & *σπιβή*, & *σπιβίον*, & *σπιβίς* olim nominabatur Græcis. Neophytus: *σπιβή*, οἱ ἡ *σπιβίον*, οἱ ἡ *σπιβίδα*, οἱ ἡ *σπιβιδιον*, Ῥωμαῖοι εἰσὶν ἄνθος. *Pimpinellam spinosam* quidam hodie nomen illi faciunt. Folia ei carnosa esse tradunt, & in uno pediculo plura utrimque disposita. Theophrastus *σπιβίω* inter *σπερματώδη* recenser.

recenset. His foliis fortasse Græci veteres usi pro stipa, quam vasis fictilibus componendis interjiciebant, & inde illi *σπιθή*. Nisi forte illa *σπιθή*, quæ vasis fictilibus interjiciebatur, ex phleo palustri herba fumeretur, ut supra tetigimus. Certe ex phleo texta fieri, quæ fictilibus oleariis circumponebantur, tradit Galenus in Lexico Hippocratis: *φλέως, φλομῶδες ἢ ἐστὶ τῆς τοῦ παπυρῶδους φύττης, ὅπερ καὶ πλεκομένην καλεῖται τῶν ἐλαίων καὶ κερκυρίων*. Hinc exponendus locus Hippocratis de natura muliebri: *ὥστε ἀμφοτέρως ἐλαίης καὶ πλεκομένης τὴν σπιθὴν ἐπιπλάττειν*. Eam *stœben*, sive stipam succendendam esse ait, quæ amphoris oleariis circumponitur. Legendum autem *σπιθήμα*, non *ἐπιθήμα*. Hæc *σπιθή* ex phleo, non ex spina *stœbe*. Et *stipam* ibi significat ea vox, non *stœben*, quæ spinæ est species. Inepte eo loco vertunt: *Super olearia amphora operculo stœben succendito*. Et male corrigunt: *ἐπὶ ἐλαίης ἀμφοτέρως*. Sic alia ratione *φλέως* dicta *σπιθή*, quæ planta est palustris, & *φλέως* spina fullonia quæ & ipsa *σπιθή* cognominata est. Gnaphalium quoque *σπιθή* vocata. Verus Lexicon: *γναφαλίον σπιθή*. Quod ejus folia tomentis fervirent inculcandis. Eundem usum præbuerunt & phlei papyri panniculæ. Etiam folia pheii spinæ, quod carnosa esset, & pingua ad eandem rem videntur usurpata. Epithymum supra eam inveniri etiam neoterici asserunt. Dicebatur *ἐπισπιθή* ut *ἐπιθύμουν* quod superarescit thymo. Quibusdam veterum etiam *ἐπιφείως*, ut apparet, dictus est. Nam *σπιθή* & *φείως* idem. At Plinius pro *epipheo* nominavit *hippopheon*. Forte *ἐπιφείων* quidam vocarunt hoc genus epithymi, quod sub pheo, vel *stœbe* nasceretur. Quod ille confudit cum hippopheo. Atqui longe aliud *hippopheos* quam *epistœbe*, vel *epipheos*. Genus est pheii, vel *stœbes*, quod à magnitudine dicitur *ἐπιφείως*. Ut *ἵππομαέθρον* est majus *μάεθρον*, & *ἵπποσέλιον* majus apium & similia. Theophrastus lib. vi. cap. v. de cappar: *τὸν δὲ καυλὸν ἔχει ὡς περὶ ὁ φείως καὶ ἵπποφείως*. Ergo hippopheos pheii species, sed majoris. *Ἴπποφάες* etiam dictum hoc hippopheos, atque ita vocat Dioscorides. Galenus in Lexico: *Ἴπποφείως, τὸ πρὸς μόνον ἵπποφάες ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ κινάφου, καὶ σπιθῆς*. Idem alio loco: *σπιθῆς καρπὸν, τὸ ἵπποφείω σπέρμα*. Apud Hippocratem legitur *σπιθῆς*. Dioscorides tamen *σπιθῆ* & *ἵπποφάες* seorsim describit, & diversa facit. Virtutes etiam utriusque longe diversæ. Hippophaes alvum solvit, & bilem pituitamque detrahit. *Stœbe* adstringit. Unde & *δυσεντερῶσιν* utiliter dabatur. Eadem facultate & *σπιθῆ* vulgarem Græcorum hodie præditam tradunt. Sed *σπιθή* est *φείως*. At *ἐπιφείως* majus aliquod genus. Galenus tamen *ἐπιφείως* *σπιθῆ* interpretatur. Satis belle tamen hippophaeis descriptio, quæ apud Dioscoridem habetur, congruit cum descriptione stibidæ, vel *stœbes* recentiorum. A similitudine igitur, quam habet cum pheo, sive *stœbe* videntur hanc plantam Græci appellasse *ἐπιφείων*. Ut ut sit, quod super *stœben*, sive pheon, nascitur non magis potest esse pheos, vel hippopheos, quam epithymum idem est cum thymo. Id quod super pheon, vel *stœben* crescit, id *ἐπιφείως* & *ἐπισπιθή*, & simile est epithymo, quod supra thymum nascitur. *Ἴπποφείως* vero est spina, vel pheos major. Alia spinæ species Græcis vocatur *ἐπιφείων*, quam & quidam *ἐπιφάες* vocarunt. Quod cognominis esset hippophai, & quod eundem usum præberet fullonibus atque hippophaes, ejus historiam Dioscorides statim post hippophaeis descriptionem adjunxit. Præterea in iisdem locis eam nasci ait, in quibus hippophaes. Plinius eam spinam inter eas stirpes recensuit, quæ in aliena sede viverent, nec propriis radicibus niterentur lib. xvi. cap. xlii. *Oleastro quoque deputato, quod gignatur, vocant phaanos. Quod vero in spina fullonia hippophaeston, caliculis inanibus: foliis parvis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur*. Non possum satis mirari Plinii indigentiam & ἀελεσίαν. Pheos, vel *stœbe* spina est fullonia, in qua gignitur id genus epithymo simile, quod *ἐπιφείως* & *ἐπισπιθή* appellatur. Hoc epithymum hippopheon etiam dictum dicit. Et manifesto hippopheon cum epipheo confudit. Ita etiam hoc loco hippophaeston pro eo epithymo accepit, quod alibi vocavit hippopheon.

A Quia enim *ἐπιφείων* nonnullis etiam dicebatur *ἐπιφάες*, quod idem est cum hippopheo, ideo & hippophaeston de eo quoque epithymo accepit, quod innascitur *stœbæ*, vel pheo, quasi idem sit hippopheos & hippophaeston, & utrumque idem cum epithymo, quod gignitur in fullonia spina. Mirum porro qui potuerit id Plinius hariolari de hippophaeston, cum radicem ei det albam. Dioscorides vero *παχέαν καὶ μαλακὴν*. Epithymum ipse sine radice esse dixit, ut sunt pleræque eorum, quæ alienis stirpibus innascuntur, ut carytas & alia. Ex Dioscoridis verbis male intellectis eam mentem incidisse Plinio de hippophaeston in spina fullonia nascente supra ostendimus. Totum eum locum, ubi hoc dicit, ex Theophrasto adumbravit, quo varias stirpes enumerat, quæ in solo sedem non habent, sed in alienis arboribus & plantis crescunt. Inter eas recenset semen quoddam, quod in spina satum circa ortum caniculæ, in Babylonia eodem die surgit, crescitque ad eam amplitudinem, ut spinam ipsam amplectatur totam. Verba Theophrasti habentur lib. ii. de causis, cap. xxii. Et hæc sunt: *εἰ δὲ καὶ σπέρματα τῶν ποταμῶν εἰσὶν, οἷον τὸ πρὸς Βαβυλωνίαν, καὶ ἀκάνθη καὶ τὸ ἄστρον ἐπισπείρόμενον φασὶν αὐθιμέρον ἀναελασμένον καὶ τρυφῶν ἐλαμβάνειν, καὶ τὴν ἀκάνθηαν*. Plinius hæc de epithymo interpretatus est, quod innascitur spinæ fulloniæ, *stœbæ* vocatæ. Idque epithymum *ἐπιφείων* esse hariolatus est, quia *ἐπιφείων* alibi vocaverat, quum sit *ἐπιφείως* vel *ἐπιφείως*. In paucis verbis plura peccata. *Stœbe*, vel pheos spina vulgaris, cui epithymum innascitur & involvitur. Spina illa, de qua illud memorat Theophrastus, Babylonia est. Præterea ex semine satum illud nescio quid provenit, quod in spina illa nascitur. Epithymum supra thymum, thymbram, & spinam *stœben* sponte crescit. Denique statim tantum anni tempore feritur illud semen in spina Babylonia, quod tam citum capit incrementum, circa ortum nempe caniculæ, καὶ τὸ ἄστρον. Tum enim spina veluti & in ὄρεσι μὲν est. Ideo tam celeriter augetur id semen, quod in ea ferunt Babyloni. Theophrastus capite sequenti hanc causam affert adeo subiti illius incrementi: *ἀλλὰ τὸν χειρὸν δηλονότι λαμβάνουσι τῆς ἐπισπείρας, ὅταν ὄρεα τὸ ὑποκείμενον, ὡς περὶ ἀκάνθη φαίνεται περὶ τὸ ἄστρον*. Horum nihil convenienter potest cadere in epithymum spinæ *stœbes*. Sed ubique ejusmodi est genius Plinianus. Idem spinam Babylonicam verbis his Theophrasti descripsit lib. xiii. cap. xxiv. *Non omittendum est, quod Babylone feritur in spinis, quoniam non alibi vivit, sicut & viscum in arboribus. Sed illud in spina tantum, quæ regia vocatur. Mirumque, eodem die germinat quod injectum est. Injicitur autem ipso canis ortu, & celerime arborem occupat. Condiunt eo vina & ideo ferunt*. Ita hæc legenda. Meminit spinæ regię Theophrastus lib. i. cap. x. de causis, quam ἀκάνθη βασιλικὴν vocat, sed non eandem facit cum spina illa Babylonica. Immo diversas esse liquet, quod seorsim de his tractavit. Sed Plinium hoc movit, ut putaret spinam βασιλικὴν & βαβυλωνίαν eandem esse, quod Attici ceterique tum Græci βασιλικὸν de regibus tantum Persidis dicerent. Sic βασιλικὰ κάρυα, quæ ex Perside lata primum. Ea & περσικά. βασιλικὸν tamen etiam pro grandi & magno. Adde quod longe ante Plinii ætatem βασιλικὸν, & βασιλεὺς de regibus Ægypti etiam Græci proprie usurparunt. Spina itaque Ægyptia etiam βασιλικὴ juxta hanc Plinii rationem cognominari posset. Doctissimi herbarii cuscutam esse volunt semen illud quod Babylone in spina ferebatur. Falsi sunt. Cuscuta sponte nascitur, nec spinis tantum, sed etiam aliis herbis & arboribus circumvolvitur. Semen illud satum provenit, & in spina tantum injicitur, idque certo tempore anni, circa exortum caniculæ. Præterea eodem die, quo satum est, germinat, ipsamque spinam occupat. Postremo Theophrastus κασσίτην, quæ cuscuta est vulgaris, ab illo semine separat: *τὸ συλακὸν βοτανίον ὁ καλεῖται κασσίτης, καὶ δένδρον, καὶ ἀκάνθη εἰσφέρειται, καὶ αἰχμὴν ἵσιν*. Arabice *casuth*, quod ex κασύτης factum est. Nec dubium, quin epithymum, & quod *stœbæ* spinæ innascitur hoc nomine venire possit. Serapio: *Casuth* est,

est, cuscuta, & in Latino dicitur thyma. Plinius: Cuscutas, non tantum arboribus, sed etiam spinis circumvolvens sese. Item circa Tempe Thessalica: quae polypodium vocatur, & quae dolichos & serpyllum. Nulla mentio Τερμινθῶν Θεσσαλικῶν apud Theophrastum, quo loco illa scribit de polypodio, quae hęc Plinius Latine vertit: ἐπὶ τῷ δὲ ποταμῷ δοξόπερον, ὅτι καὶ ἐν ἐλαίῳ κέρχουσιν ὡπία, καὶ ἡ τέρμινθος δὲ ἐν ἐλαίῳ, καὶ τὸ πολυπόδιον δὲ πρὸς δένδροις. Plane mihi constat audisse Plinium legente anagnosce, δὲ πρὸς συνδένδροις, pro ἐπὶ πρὸς δένδροις. Et τὸ συνδένδρον interpretatum esse Tempe. Nam ita Græci exponunt, Τέρμινθος, καὶ συνδένδρον χάρις. Quia maxime autem celebrata Tempe Thessalica, ideo ea sumpsit. Dioscorides: Πολυπόδιον φύεται ἐν πέτραις βρύα ἐχέσας, καὶ ἐν τοῖς γέγρανθροις πέμνους ἐπὶ τῶν βρύων. Ita legendus ille locus. Ridiculum igitur, quod ait Plinius circa Tempe Thessalica nasci polypodium. In quibusdam arboribus gigni dicit Theophrastus, & alibi ἐν πέτραις. Phaunos vocari, quod in oleastro deputato gignatur ait Plinius. Ita enim omnes libri. Ridiculus Dalecampius, qui Phaunos legebat & silvarum Deos intelligebat. Nescio unde phaunos expiscatus sit Plinius. Pro eo apud Theophrastum habetur, καὶ ἡ τέρμινθος δὲ ἐν ἐλαίῳ. De terebintho accipere etiam absurdum. Quippe veterum nemo terebinthum inter eas plantas numeravit, quae in aliis nascerentur, ac viverent plantis. Nec quicquam meminit terebinthum arborem Syriæ peculiarem in olea nasci. In glossis Hesychii reperio: Τέρμινθος, φυτὸν ἐμφερὲς τῷ λίνῳ, ἐξ ὃς πλέκουσιν Ἀθηναῖοι τὰς ὀρμίδας. Non dubito quin de hac termintho locus Theophrasti sit exponendus. Thymelæa frutex est, quem lino etiam similem esse scribit Dioscorides, quique adeo ab olea nomen accepit. Vocabatur etiam λίνον. Quod de semine ipsius dixit Plinius. Et in quo nascitur granum Cnidium, quod aliqui linum vocant, fruticem vero thymelæam. Non granum tamen thymelææ semini lini simile est, sed frutex ipse. Dioscorides etiam semen ipsum thymelææ linum vocatum asserit: ἐν τῇς κνιδίου κέκχας κέρχους ὡς αὐτῆς συνδέχεται, ὃν εὐβοῆς μὲν Αἰτωλίων καλεῖσιν, οἱ δὲ λίνον, καὶ τὸ εἶναι τῷ σπαρατῷ λίνῳ τὸν γάμον τῇ φύσιν παρόμοιον. Neophytus: θυμελάα, οἱ δὲ πυρρὸς ἄχνιν καλεῖσιν, οἱ δὲ ὄρεον λίνον: ἐν αὐτῇς ὁ κνιδίος κέκχος καρπὸς ὡς αὐτῆς συνδέχεται, ὃν Σύροι μὲν δούλιον καλεῖσιν, οἱ δὲ λίνον καὶ τὸ εἶναι τῷ σπαρατῷ λίνῳ τὸν γάμον παρόμοιον τῇ φύσιν. Sic non solum frutex, sed etiam cognominatum est linum, non quod simile esset grano lini, sed quod in frutice proveniret lino simili. Unde & δούλιον Syri vocarunt. Frutex ipse ἀργιόλιον dicebatur teste Neophyto, hoc est, silvestre linum. Vera itaque fuerit lectio in Dioscoride, τῷ σπαρατῷ λίνῳ ὅμοιον, id est, sativo lino. Thymelæa, linum agreste, quia similis lino sativo. Recentiores herbarii plura agrestis lini genera recensent à thymelæa diversa. Marcellus Empiricus aliter hoc λίνον interpretatur, quam de lino frutice. Chamelæa, inquit, quae dicitur restis olivæ, aquam detrahitis. Thymelæam intelligit, quae etiam chamelæa dicta. Λίνον Græce etiam restem significat, ac rete. Hesychius: λίνον σημαίνει τὸ καὶ τὸ ἀλιδυκὸν δίκτυον, καὶ τὴν ὀρμίδα. Terminthos apud Atticos etiam frutex lino similis: quem in olea nasci tradit Theophrastus, & inter eas stirpes reponit, quae sedem habent natalem in aliis arboribus ac plantis. Hæc tamen à thymelæa diversa. Mirum porro cur Plinio libuerit pro termintho phaunos substituere in illo Theophrasti loco, & olea oleastrum. Nam oleaster Græce ὠστίνος, olea ἐλαία. Præter hæc dicit in oleastro deputato quod gignatur appellari phaunos. In olea simpliciter gigni τέρμινθον prodit Græcus auctor. Hoc igitur quod narrat hęc Plinius de phaunis in oleastro deputato nascentibus, in totum aliud. Et videtur ex alio loco Theophrasti in hunc id transulisse. Ut serpyllum & dolichon, quae tamen huc non pertinent. Tractat Theophrastus eo capite de herbis, ac plantis, quae in solo sedem non habent, sed in aliis arboribus crescunt, ut viscum, polypodium, casydas & alia, ut & terminthos quam in olea nasci memorat. In hunc censum referri non possunt, serpyllum aut dolichos. Quae adminiculis quidem opus habent, ut crescant, sed in solo radices habent, non in aliqua alia arbore. De dolicho

A scribit hæc lib. viii. de Hist. Plantarum: τὸ δολιχὸς ἐάν ποτε κατέπηξῃ ἐν ἐλαίῳ μακρὰ ἀναβαίνει, καὶ γὰρ καὶ κέρπιμος: εἰ δὲ μὴ φαύλῃ καὶ ἐρυσσώδῃ. Serpyllum quoque in hoc genere & præsidium sibi adsciscit ex aditis. ut & hederæ, cucurbita, & multa alia. Idem Theophrastus: αὐτὰ γὰρ τὰ πρὸς ἐτέρῳ δώκει, καὶ γὰρ ὅτε κιντὸς, καὶ ἡ σμίλαξ, καὶ ἡ σκύα, καὶ ἄλλ' ἄτρε, καὶ τῶν ἐλαττέων ἐρπυλλον, καὶ ἡ αἰσίνη. Ita legendum. At polypodium non aditas requirit arbores, aut aliapiedamenta, quibus fultum ascendat, sed in ipsis arboribus nascitur: δὲ πρὸς δένδροις, non πρὸς τοῖς δένδροις. Male itaque Plinius hæc miscuit. Item circa Thessalica Tempe quae polypodium vocatur, & quae dolichos ac serpyllum. Oleastro quoque deputato quod gignatur, vocant phaunos. Theophrastus: καὶ ἡ τέρμινθος δὲ ἐν ἐλαίῳ. Hæc quum non caperet Plinius, nec sciret, quænam esset ista terminthos, ex alio Theophrasti loco supplevit, ac supposuit id, quod in oleastro deputato gignitur. Miram hęc spectabis Plinii incogitantiam & iudicii defectum si ita loqui fas est de illo viro. Theophrastus lib. i. cap. iii. Historiarum scribit ex oleastro nulla arte posse fieri oleam, ut neque ex pyraastro pyrum, neque ex caprifisco ficum: ἐπεὶ, inquit, δὲ πρὸς κατὰς συμβαίνειν φασίν, ὡς ἐν περικόπῃς τῷ θαλίῳ, ἢ ὅλως μετὰ φυτῶν φέρειν θαλόν, μετὰ κινήσει γίνεται μεγάλη. Quæ de oleastro deputato habet Plinius, & phaunis in ea nascentibus, hinc sumpsit. Sed verba Theophrasti contaminatissima sunt. Omnino rescribendum: ἐπεὶ δὲ πρὸς κατὰς συμβαίνειν, ὡς ἐν περικόπῃς τῷ θαλίῳ ἢ ὅλως μετὰ φυτῶν φέρειν θαυλίαν, καὶ μετὰ κινήσει γίνεται μεγάλη. Negat ex oleastro, hoc est, κατὰς oleam posse fieri, & naturam illam silvestrem mitigari. Quod enim in oleastro deputato contingere ajunt, aut translato, ut olivas ferat φαυλίαν dictas, non magnam hanc mutationem censeri debere. Nam φαυλίαν pessimum olivarum genus, quales fert translatus oleaster, vel deputatus. Pollux κοινάδας ἐλαίας interpretatur. Τὰς δὲ κοινάδας ἐλαίας τραμὲβήλας ὠνόμασε Φερεκράτης: ἐκαλεῖντο δὲ αὐτὰ καὶ φαυλίαν. Olea decacuminatione proficit. Idem Theophrastus lib. iv. cap. xix. Τὰς δὲ αἰθῶν πίνται καὶ περικοπένται βλαστάνει, καὶ ἐνταυτῇ κατὰς γίνεται, καὶ γὰρ ἡ ἐλαία. Ergo etiam oleaster melior fit περικοπῇ τῆς θαλίας. Sed hæcenus tantum proficit, ut olivas ferat φαυλίαν. Quæ de nomine ipso pessimas & viliores olivas sonat, τὰς φαυλίας. Rami oleæ & oleastri proprie θαλοὶ Græcis. Unde θαλία, frondes oleastri. Alibi θαλίαν idem auctor vocat. Certum itaque est in Plinio reponi debere: oleastro quoque deputato, quod gignatur, vocant phaunios, id est, φαυλίαν ἐλαίας. Pro quo perperam in libris scriptum, phaunos. Nunc vides quam bene Plinius phaunias, quæ in deputato oleastro gignuntur, inter ea stirpium genera retulerit, quibus in alieno natales, quia sedem suam non habeant. Pæne stupidus factus sum hæc legendo. Ceterum meminit etiam Aristoteles huiusmodi plantarum, quæ in terra non gignuntur, sed in aliis plantis vivunt, ut viscum lib. iv. cap. v de partibus anim. Ἐστὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις φυτὸς ἐνταυτῇ, καὶ καὶ ζῆ καὶ γίνεται τὸ μὲν ἐν ἐτέροις φυτοῖς, καὶ δὲ καὶ δούλιον καὶ οἶον καὶ τὸ ἐν τῷ Παρνασσῷ καλεῖσθαι ὑπὸ πινῶν ἐπίπετρον. Ait herbam quamdam in Parnasso monte nascentem, & quibusdam ἐπίπετρον dictam, etiam evulsam, & à solo, vel saxo natali separatam, paxilloque suspensam vivere. Hoc idem de aliis multis narratur. Cepitæ locis humidis condita sæpenumero germinant. Theophrastus scillam suspensam vivere, & diu durare dicit: Μάλιστα δὲ ἡ σκίλλα. καὶ γὰρ κρεμασμένη ζῇ, καὶ πλεῖστον χρόνον διαμένει. De sempervivo idem memoratur. Lignum oleaginum in opere positum interdum pullulare testatur Theophrastus. Ἐπίπετρον autem vocatum, quod ἐπὶ πέτραις nascatur. Hoc nominis convenit omnibus herbis, quæ in saxosis & petris proveniunt. Peculiarē id genus fuit, cuius id nomen proprium factum. Ἐπίπετρον meminit Theophrastus lib. vii. cap. viii. Ἐνταυτῇ δὲ καὶ ὅλως ἀνάνθη καὶ γὰρ τὸ ἐπίπετρον. Hesychius: ἐπίπετρον, εἰδὲ βοτάνης πρὸς Θεοφράστῳ. Lege: ἐπίπετρον. Sed quæstionis est an epipetrum Theophrasti idem sit cum epipetro Aristotelis. Locum Theophrasti vertit Plinius lib. xxi. cap. xv. Asphace, acinos, quam epipetron vocant, quæ nunquam floret. Hinc erudi

di medici notarunt *acinon* vocari epipetron. Nota *ἀκινόν* ex Dioscoride. Sed advertere debuerant verba illa Plinii pessime corrupta esse, quod jam observaverat Turnebus. In optimis libris legitur: *Aphace*, *achinopos*, epipetron vocant, qua nunquam floret. In indice manuscripto: *Apace*, *acynopos*, *piretron*, pro epipetron. In vetustissimo Thuanæo: *Achynopos*, *ipipetron*. Omnino emendandum: *Echinopus*. Epipetron vocant qua nunquam floret. Corrigendus & Theophrastus in hac voce capite quo supra: οἷον ἀφάκη καὶ ἐχινόπους. Perperam scribitur: καὶ τὸ ἐχινόπον. Nulla est *cynops* in censu herbario. Quare etiam expungendum ex scriptis Plinii lib. XXI. cap. XVI: ubi male adhæsit in his verbis, correctorum factione: Aliud rursus spicarum genus, ex quo est *cynops*, *alopecuros*, *stepheluros*, quam quidam *ortygem* vocant. In Rigaltiano legitur: ex quo est *stanypi alopecurus*. In regio similis scriptura, & adscriptum supra *stanopos*. In indice Rigaltiani codicis: *Spicarum genera*, *stantops*, *alopecuros sellepyrus*. Longe magis diversa apud Theophrastum scriptura: *σπυγώδη μὲν ἐν ἐσίν ὁ πεχλώων ἐπὶ πινῶν καλούμενος, πλείους ἔχων ἰδίας ἐν ἑαυτῷ*. Quæ stupenda depravatio est. Nam locus ille Plinii ex hoc Theophrasti ad verbum expressus. Ex *stanyps*, vel *stantops*, ut præferunt meliores libri, fieri posset *tanyops*, aut *stachyops*. *Τάνος* a spicæ longitudine: ut *τανύσφυρος*, *τανύπες*. Nihil nunc melius ad mentem occurrit. Ut ut est, illud constat, *cynops* ibi locum habere non posse, quæ in rerum natura non est. *Echinopodis* etiam alio loco mentio apud Plinium lib. XI. cap. VIII. Ceras ex omnium arborum satorumque floribus consingunt excepta *rumice* & *echinopode*. Ita enim habent veteres omnes libri, quod jam observatum est. *Ἐχινόπους* Græcis hodie dicitur. Et frutex est, non carduus. Non igitur epipetron est acinos, ut persuadere nobis volunt. Idem nomen est *ἐμπετρον*. Ut enim *ἐπὶ πέτρῃς*, & ἐν πέτρῃς idem est, ita *ἐμπετρον* & *ἐπὶ πέτρῃς* herba in petris nascens. *Ἐμπετρον* habet Dioscorides. Plinius quoque describit *empetron* lib. XXVI. cap. IX. *Empetros*, quam nostri *calcifragam* vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Dioscorides: *ἐμπετρον*, οἱ δὲ φακοειδὲς, ἐν ὀρεινοῖς καὶ πεδείοις πέτραις φύεται. Ita legendum ex optimo codice. Nam plerisque editionibus abest vox *πέτραις*. Atqui nomen à petris habet. Plinius ita legit, qui ex Dioscoride sumpsit descriptionem *empetri*, aut ex alio auctore, unde ipse Dioscorides. *Calcifragam* à Romanis vocari dicit. Certe quod calculos frangat, & expellat. Non tamen ea virtute præditam meminit τὸ ἐμπετρον Dioscorides, sed bilem tantum, ac pituitas, & aquosa trahere dicit in jure aut hydromeli sumptam. Plinius addit, & *urinas ciere*, *calculosque frangere*. Sane quia & *calcifragam* Latinorum putavit esse, ideo hanc illi potestatem vimque attribuit. Sed unde somniavit Plinius, τὸ ἐμπετρον *calcifragam* esse? Nam ita etiam in indice scripsit: *Empetros quam nostri calcifragam* IV. Ex Græco id videtur sumpsisse, *ἐμπετρον* οἱ δὲ φακοειδὲς. Genus *adianti* φακοειδὲς, quod & *trichomanes* proprie dictum, a foliis lenticulæ similibus. Neophytus: τὸ δὲ ἕτερον ἀδιάντων τοῖς φύλλοις φακοειδὲς ἐναντίον ἀκλήλων ἐπὶ τῶν ῥαβδίων. Dioscorides de trichomane: *σπυγώδην ἐξ ἐκάτερος μέρους τὸ φύλλον ἔχον λεπτὰ, φακοειδὴ ἐναντία ἀκλήλοις*. Trichomanes illud, ut & *adiantum* calculos in vesica frangit, Unde & *calcifragam* Latini appellarunt, & *saxifragam*. Plinius lib. XXI. cap. XXI de adianto, vel trichomane: *Calculos e corpore mire pellit, frangitque utique nigrum*. Qua de causa potius quam quod in saxis nasceretur a nostris *saxifragum* appellatum crediderim. Eadem ergo *calcifraga* & *saxifraga*. Scribonius Largus *scolopendrium* Latine *calcifragam* vocatam tradit, quia calculos etiam pellit. Marcellus Empiricus *saxifragam* eadem nominat. Calculi tamen, qui in corpore sunt, non dicuntur *saxa*, & *saxifraga* potius videtur dicta, quod è *saxis* erumpat, & nascendo veluti ea rumpat. Sic herbas quæ è terra exeunt, cacumine suo terram rumpere poetæ dicunt. Ut ut sit, Plinius φακοειδὲς *calcifragam* interpretatus est, quia trichomanes φακοειδὲς quod *calcifragum* est. Lata tamen inter *ἐμπετρον* φακοειδὲς, & inter ἀδιάντων φακοειδὲς differentia est. *Empetrum* in maritimis tantum *saxis* nascitur, & saporem

falsum habet. Dioscorides: *ἀδιάντων ἐν τῇ γῇ*. At *adianton* φακοειδὲς, quod & trichomanes vocatur, ubique provenit, & gustu quidem adstringenti non tamen falso. Præterea trichomanes lapillos vesicæ frangit, qua facultate caret *empetron*. Sic *ἐμπετρον* φακοειδὲς est non etiam *calcifraga*. Alias lens palustris etiam *calcifraga* esset, quia φακοειδὲς. Pari genio idem Plinius *adianton* facit topiarium fruticem: *aquas respuit, persusum mersumque sicco simile est*. Unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quæ verba sic accipiunt docti, quique Plinio favent vel contra jus, ut *adianto* margines puteorum fontiumque veluti topiario opere vestiri intelligamus. Non hæc ejus mens fuit. *Fruticem topiarium* plane vocavit *adianton*. Quis vero fruticem esse illi dixit, quæ herbula est sine caule? *Achanton* omnino cogitavit in *adianto*. Nam *achantos* frutex topiarius. Non leviora sunt, quæ peccavit in historia *adianti*, quam partim verbis Theophrasti, partim Dioscoridis pertextuit, & disparia prorsum sociavit. Theophrastus duo genera statuit ἀδιάντων nigrum & candidum, nulla alia re nisi colore discreta. Tertium genus addit *trichomanes* proprie appellatum. Theophrasti clara hæc sunt de *adianto*: *ῥήνη δὲ αὐτῶν δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν, χρησιμαὶ δὲ ἀμφοτέρω πρὸς ἐκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν*: φύεται δὲ μάλιστα περὶ τὰ ὄρη καὶ ἀδιάντων. En duo *adianti* genera nigrum & candidum, circa rigua & aquas nascuntur. Subjicit statim de trichomane: *ὡς δὲ ὀιονται ἴνες καὶ πρὸς σπυγώδην τὸ trichomanes πλεῖν, ἐχὼν δὲ πὺν καυλὸν ὁμοῖον τῷ ἀδιάντῳ τῷ μέλανι, φύλλα δὲ μικρὰ σφύδρα καὶ πυκνά, καὶ πεφυκέντα κατὰ τὴν ἀκλήλων*: εἴσα δὲ ἔχουσιν: *χωρεῖα δὲ φιλεῖ σμικρὰ*. Et foliorum figura, & loco naturali discernit hoc trichomanes ab utroque *adianto*. Umbrosa & opaca loca amare dicit. *Adiantum* vero utrumque aquaticum. Folia brevissima admodum ac densa trichomani esse, & contrariis pediculis invicem opposita, ut in filice cernere est. Ergo talia non habet *adiantum*, quod folia coriandro similia habere tradit Dioscorides. Trichomanes vero apud eundem Dioscoridem filici simile, & foliis φακοειδὲς. Quod idem omnino est cum trichomane Theophrasti. Hæc cum ita sint, Plinius *adianti* genera, ac differentias perceret ad hunc modum: *Duo ejus genera candidius & nigrum breviusque*. Id quod majus est *polytrichon*: aliqui trichomanes vocant. Utrique ramuli nigro colore nudent, foliis filicis ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt, omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex adverso, radix nulla. Ita scribunt veteres libri. Ex variis auctoribus hæc contexit, & mirifice conturbavit. Duo genera facit *adianti* ex Dioscoridis sententia, qui ἀδιάντων unicum recenset, & *trichomanes*, quod illi alterum est *adianton*. Quod in candidum & nigrum dividit, id ex Theophrasto mutuum sumpsit. Quod nigrum brevius esse ait, id ex alio auctore habet. Theophrastus scribit trichomanes caulem habere nigro *adianto* similem. Brevissimum utique trichomanes. Ergo & nigrum *adianton* brevius candido. Falsum itaque, quod sequitur apud Plinium: *Id quod majus est polytrichon, aliqui trichomanes vocant*. Sic enim legitur in vetustis codicibus. F Trichomanes Plinio majus est *adianton*, idemque cum *polytrichon*. Certe *adiantum* etiam *πλύτρυχον* vocatum, quod crispum, densumque capillum faceret. Theophrastus de utroque *adianto*: *χρησιμαὶ δὲ ἀμφοτέρω πρὸς ἐκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν*. Dioscorides in antiquissimo codice: *Ἀδιάντων, οἱ δὲ πλύτρυχον, φύλλα ἔχον ὁμοῖα κοριάνδρῳ ἐπεχρυσμένῳ ἐπὶ ἀκλῆς*. Reliqua, quæ in vulgatis adduntur, spuria sunt. Diversum ab hoc *polytrichon* trichomanes. Si illud majus *adianton*, istud minus. Sed error ille non tralaticius, quod utrique *adianti* generi folia filicis tribuit, & contrariis pediculis inter se densa ex adverso. Hoc proprium trichomanis. Nam *adianto* folia coriandro similia. Unde & κέρριον ἐνυδρὸν quidam vocarunt teste Neophyto: οἱ δὲ κέρριον ἐνυδρὸν, id est, *coriandrum aquaticum*. In descriptione *adianti* apud Dioscoridem delenda illa ex editionibus verba: *σίλβον τῶ φύλλῳ ὁμοῖα πλεῖσι μικρὰ λίαν*. Quæ nulla comparent in vetustissimo exemplari, & pertinent ad historiam trichomanis. Simile quidem filici trichomanes, quantum ad foliorum ordinem ex adverso sibi respondentium contrariis pediculis. Hinc &

A
B
C
D
E
F
G

ifras vulgo lingua cervina dicitur à figura. Theophrastus lib. ix. cap. xix. hemionii herbæ folium scolopendrium simile tradit : πὲρ δὲ φύλλον ὁμοιον σκολοπενδρείῳ. Quod non potest nisi de nostro vulgari scolopendrio accipi. Ἡμιόνιον Theophrasti est ἡμιονίης Dioscoridis, qui etiam ἡμισίων appellat. Hesychius : ἡμιόνον πύας εἶδος. Hæc Dioscoride auctore folium emittit ὁμοιον δεξικοντίῳ, μλωσείδες, per μλωσείδες intelligit corniculatum. Et sane ex parte pediculi lunam in cornua curvatam refert, quod Græci proprie vocant μλωσείδες, id est, lunæ corniculatæ figura. Si hemionitis folium habet scolopendrii, non id potest esse scolopendrii genus, cui folia sunt polypodii, vel filicis majoris. Erit igitur scolopendrium vulgare, quod phyllitin esse constat. Nihil tam simile quam folium phyllitis & hemionitis. Nihil tam dissimile quam hemionitis & scolopendrii Dioscoridei folium. Dioscorides quidem ait scolopendrium suum etiam dictum esse ἡμιόνιον. Non ab ulla formæ similitudine hoc factum, sed ab effectus pari potestate. Nam & ἡμιόνιον etiam in asplenis medicamentis ad lienosos æqualis efficaciam atque scolopendrium ipsum. Neophytus hemionitin etiam scolopendrium dictam offendit. Unde & σπληνώνιον quoque cognominatum.

Dioscorides : ἡμιονίης, οἱ δὲ σπληνώνιον. Theophrastus de hemionio : ὁμοιον δὲ φύλλον σκολοπενδρείῳ, λεγόμενον δὲ καὶ περὶ τὰς σπληνῶνας, ὥσπερ περὶ κλυμνήῳ. Mirum, cur non potius dixerit, ὥσπερ περὶ σκολοπενδρίῳ. Cujus hæc propria virtus, & proinde nomen ἀσπληνός & σπληνώνιον. Sed hæc ratio est manifesta. Theophrasti σκολοπένδριον non est idem cum scolopendrio Dioscoridis ασπλενο. Nostras est scolopendrium quæ phyllitis est. Hæc nihil ad lienem curandum conducit. Longe itaque distat σκολοπένδριον Theophrasti à Dioscoridis σκολοπενδρίῳ. Nominis etiam ratio in utroque diversa. Dioscorideum scolopendrium à forma folii sic appellatum : φύλλα ἔχει σκολοπένδρη τῷ μεγέθει ὅμοια. Multis nempe incisuris, veluti pedes scolopendræ referentibus. Hinc & λογχίτης etiam appellata. At scolopendrium Theophrasti, quæ est phyllitis, quod contra morsus scolopendræ valeret, & aliorum ἐρεπτῶν, videtur nomen invenisse. Sane φυλλίτην, quæ est σκολοπένδριον Theophrasti & nostrum, περὶ ἐρεπτοθήκης ποιεῖ, ut testis est Dioscorides. In his ἐρεπτοῖς etiam scolopendra. Sic σπληνώνιον appellatum à curando splene. Thapsia ὑπόπιον etiam dicebatur quod suggillata sanaret. Theophrastus de thapsia : ὑπόπια δὲ ποιεῖ ἐκλῦκα. Ita scribenda hæc verba, quæ sic leguntur vulgo : ὑπόπια δὲ ποιεῖ αἰμα ἐκλῦκα. Suggillationes ajunt facere succum thapsiæ, verum plane albæ quod ineptum est. ὑπόπιον est ἐρυθρόν, ut ait Aristoteles de Rhetorica. Thapsiæ succus illicitus, ea in pallorem dabat ac curabat. Ita ergo & σκολοπένδριον Theophrasti dictum à curandis moribus scolopendræ. Ceterum hemionitis apud veteres ea proprie fuit, quam ἀσπληνων vocarunt & σπληνώνιον, non scolopendrium Dioscoridis. Vitruvius lib. i. cap. iv de flumine quodam Cretæ, quod est inter Gnoson & Cortynam : Dextra & sinistra ejus fluminis pascuntur pecora, sed ex his quæ pascuntur proxime Gnoson splenosa. Quæ autem ex altera parte proxima Cortynam non habent apparentem splenem. Unde etiam medici querentes de eadem re invenerunt in his locis herbam, quam pecora rodendo imminuerunt lienes. Ita eam herbam colligendo curant lienosos hoc medicamento, quod etiam Cretenses ασπληνον vocitant. De scolopendrio ασπλενο Dioscoridis vix possunt intelligi, quod in illis locis, nascitur, in quibus nulla pecora pasci queant, in muris quippe & faxis ipsis. Dioscorides : φύτεται ἐν πέτραις καὶ τοῖχοις ποῖς δὴ τῶν κοχλάων παλισκίοις. Ita legitur in optimo libro. Intelligit parietes ex lapillis rotundis fluviatilibus factos, in quorum commissuris nascitur scolopendrium. Inde Latini cochlaca dicti. Festus : Cochlace dicuntur lapides ex flumine rotundi ad cochlearum similitudinem. Galenus in Lexico : λίθος μέλας, μυλίτις, κελκας. Hemionion vero in saxosis & montosis locis provenit. Hoc ασπληνον Cretense. Ac fortean ab illa parte fluminis, quæ proxima Cortynam erat, montana fuere, in quibus nasce-

H h h h batuz

batur plurimum hemionium, quod caprae & muli rodebant. Melos hujus herbae appetentissimos esse tradit Theophrastus, & inde nomen. Ὁρῶν δ', inquit, χωρεῖ φιλεῖ καὶ πετρώδῃ. At scolopendrium asplenon in ipsis faxis & muris. Scolopendrium ἀσπλῶν, hemionion ἀσπλῶν. Inde utrumque confuderunt. Plinius lib. xxvii. cap. v. *Asplenon sunt qui hemionon vocant, foliis trientalibus multis radice limosa cavernosa sicut filicis candida hirsuta. Nec caulem, nec florem, nec semen habet: nascitur in parietibus opacis, humidis, laudatissima in Creta.* Hæc descriptio partim scolopendrio, partim hemionio convenit. Ita autem scribendus ille locus. *Asplenon sunt qui vocant hemionon.* Et in indice: *Asplenon, sive hemionon.* Ἡμίονον quoque Theophrasto appellatur: τῆς δὲ ἡμίονος τὸ φύλλον εἰς τὸ αἰρονεῖν. Teucrion quoque ἀσπλῶν καὶ σπλῶν. Et quæcunque aliæ herbae vim habent curandi splenis ἀσπληνοὶ & σπληνοὶ dici queunt. Ex eo & scolopendrium τεύκριν quoque dictum annotat Neophytus: Σκολοπένδριον, οἱ δὲ ἀσπλῶν, οἱ δὲ σπλῶν, οἱ δὲ πτέρυγα, οἱ δὲ ἡμίονον, οἱ δὲ αἰτρικόν pro τεύκριν. Male pro eo in Auctuario Dioscoridis scribitur: Ἀτέριον. Apud Plinium lib. xxv. *Teucra quam hemionion quidam vocant.* Libri tamen meliores habent: *quam hermionem.* Et in indice: *Teucra, sive hermione, sive splenis.* Nullam hæc profecto habet cognationem cum hemionio, nisi solam facultatem tumidi lineis imminuendi. Quod ad calcifragæ, aut saxifragæ appellationem attinet, ea similiter omnibus herbis competere potest ex æquo, quæcunque aut in faxis nascuntur, aut calculi frangendi vim habent. Harum in numerum quæ calculum expellunt, venire non quit empetron, cuius sapor salus. Salis quippe usus immodicus etiam calculosis nocivus. Ergo & quæcunque falso sapore sunt, parum iis accommoda. Sed nec Dioscorides hac facultate valere ἐμπετρον meminit. Nulla porro ex iis, quæ aut saxifragæ à veteribus, aut hodie hoc nomine recensentur à neotericis herbariis cum empetro Dioscoridis facere deprehenditur. Apulejus plures herbas, easque diversi generis ita dictas commemorat. Neophytus σαξίφραγον quandam speciali appellatione sic vocatam in herbario suo meminit his verbis: *Σαρξίφραγον οἱ δὲ πετρώαν, οἱ δὲ βράχον, Ῥωμαῖοι σαξίφραγον θάμνιον ἐς φρυγανῶδες ἐν πέτραις καὶ τελαχέσι πέποις φυόμενον.* Hujus saxifragæ mentio etiam apud auctores Artis Veterinariæ Græcos, sed σαξίφραγον omnes vocant, more suo, quia sic magis ad Græcum sonum accedit, quam σαξίφραγος. Ita scribitur apud Apfyrtum, Neophytum & alios etiam verustiores in libris manu exaratis. Ita scripsisse Paulum Æginetam series literarum prodit lib. vii. *Σαρκοθήλα, Σαρξίφραγος, Σατύριον.* In quibusdam additur etiam ἐμπετρον vocari. Non nego ita vocari posse, aut etiam θηπέτρον: sed esse ἐμπετρον Dioscoridis, aut θηπέτρον Aristotelis & Theophrasti, id vero nego ac pernego. Fortasse hæc saxifraga est, quam vulgo *salviam vitam* dicunt. Alias & scolopendrium saxifraga, & trichomanes & aliæ pleræque. Caput de saxifraga apud Dioscoridem non ipsius auctoris est, sed ex recentioribus adtextum, ut Neophyto & aliis. *Petraam* etiam dictam notat Neophytus. Πετερόν apud Theophrastum, quod diversum ab epipetro ejusdem. Idem Neophytus inter lentis palustris cognomina τὸ θηπέτρον etiam refert. Φανὸς δὲ θηπὶ τῶν πελμάτων, οἱ δὲ φανὸς ἄρριον, οἱ δὲ θηπέτρον. Ita legendum non θηπέτρον. Nihil tamen tam contrarium quam petra & palus. Sed lens palustris videtur hoc nomine θηπέτρον à quibusdam donata, quod sic aquis innatet, ut epipetron faxis maritimis innascitur. Nam & θηπέτρον φακοειδές. Viderint herbarii, an ex hac similitudine & nominum commutatione perveniri possit ad notitiam epipetri Dioscoridei. Etiam illud inquirent ecquod illud genus θηπέτρον fuerit in Parnasso nascentis, quod è saxo natali avulsū, paxilloque suspensum diu adhuc vivere possit. Aliud utique hoc θηπέτρον ab illo Dioscoridis ἐμπετρώ, & aliorum θηπέτρω. De hoc empetro Dioscoridis, quod etiam φακοειδές appellatum dicit, magis mirum est à Galeno, & Paulo etiam in antiquissimis libris vocari φακοειδές. Paulus: *Ἐμπετρον, ἢ φακοειδές.* Et sane Dioscori-

A des, non φακοειδές esse hoc empetrum scribit, sed vocari etiam φακοειδές à quibusdam: ἐμπετρον, οἱ δὲ φακοειδές. Pro eo Galenus, & Paulus scripsere φακοειδές. Sed quæro, quæ similitudo sit πέσος, id est, porri, & lenticulæ. Vereor certe, ne aliud sit sentiendum de hoc empetro, quam quod hæcenus ab omnibus existimatum est. Puto omnino reponendum in Dioscoride esse unius literæ mutatione ἐμπετρον, οἱ δὲ φυκοειδές. Hoc empetrum in faxis maritimis nasci ait. Et propterea a quibusdam dicebatur φυκοειδές. Quod fucus marino similis esset, & similiter ut ille in petris maritimis nasceretur, & quidem περὶ τῇ γῇ, ut fucus Cretensis. Galenus, & Paulus vocant φακοειδές. Quod idem est. Nam πέσος est fucus. Hesychius: *Πέσος, τὰ βρύα, καὶ τὰ φύκια.* Idem alio loco: *Φύκη τὸ περὶ βροχασσόμενον ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῇ γῇ, ὅπερ ἐνίοις δὲ πέσος καλεῖται.* Videndus & Theophrastus. Idem igitur φυκοειδές, & πέσος. Tradit autem Dioscorides φύκη ἀσπιτον esse, hoc est, immarcescibile. Tale etiam fortasse empetrum, vel epipetrum φυκοειδές, quod Aristoteles vivere etiam memorat delectum. Sic scilla κρεμαμένη-ζῇ apud Theophrastum. Hoc modo idem fuerit Aristoteli ἐπιπέτρον Parnassium, & ἐμπετρον Dioscoridis. Aristoteles qui meminit herbarum ἐν ἁλίοις φυτοῖς nascentium viventiumque, nullam nominavit θηψυμον inter illas præcipue memorandam. Cujus tamen nec Aristoteles, nec Theophrastus mentionem fecere, nisi hic sub nomine καύτης illud intellexerit: quod non puto. In thymo nascitur spicato. At thymum Theophrasti capitatum est. Isidorus: *Epithymum Græcum nomen quod Latine dicitur flos thymi. Nam flos Græce thymum vocatur. Est autem flos thymbræ similis.* Hoc est, quod supra notabam, quoddam θηψυμον accepisse pro flore alterius thymi, quod est thymbræ simile. E contra thymum pro θηψυμῳ apud Serapionem: *Casuth, id est, cuscutha in Latino dicitur thyma.* Dioscorides igitur ἐπιψυμον tradit esse florem thymi durioris, & thymbræ similis, ei tamen κεφάλια attribuit. Eo errore inductus Oribasius ἐπιψυμον & ψυμον κεφαλῶν idem esse scribit: *ψυμον κεφαλῶν λινες, ἅλκοι δὲ ἐπιψυμον καλεῖται, θάμνιον πᾶσι γινώσκον.* Hinc inter thymi capitati cognomina τὴν θηψυμίδα recenset Neophytus: *οἱ δὲ ψυμῳ κεφαλῶν, κρινῶς ματῆς, ἐνερμῶς, οἱ δὲ ἐπιψυμος.* Ex his constat epithymum pro thymi flore nonnullos intellexisse. Aliud tamen epithymum Dioscoridis, aliud Oribasii. Illud flos est thymi spicati. Hoc flos thymi capitati. Diversum ab utroque epithymum cuscutha, quod thymo spicato innascitur & circumvolvitur. Quæ omnia confuderunt auctores. Duo genera thymi: unum Italiæ & Galliæ notum quod est spicatum & thymbræ simile. Quod Romani olim propriè thymum, Italiæ hodie sic vocant, & sic nos vocamus. Aliud capitatum Græciæ familiare, quod in duo genera iterum dividitur, alterum quippe flore candido, alterum purpureo. Ἀδύκον & μέλαν Theophrastus nuncupat. Hoc thymum Latini veteres thymbræ capitata nomine indigerant. *Cumila capitata* Plinio. Hermolaus ὀρίανον κεφαλοειδές Hippocratis esse censebat. Cui non assentior. Origanum κεφαλοειδές est onitis, quæ κεφάλια habet, non σιαΐδα, ut ceteræ. Dioscorides de oniti: *καὶ τὸ πᾶν ὡς περ κρινῶς συνεχεῖς θηπικῶς ἔχει.* Hæc origani species κεκλήθη ἀντικυς Græcis, id est, capitata. Hesychius: *κεκλήθη ὀρίανον.* Nam κέκλη est caput. Atque hæc hæcenus, quæ omnia à Troglodytis reveximus. Quid opus erat inquires tam longinque petere quæ prope nos nascuntur? Ratio hæc est. Quum inibi essem propter myrrham, libuit etiam hæc parata vulgarium herbarum παρεμπροσθέν in naves onerare, quod vulgarem mihi saporem non habere viderentur.

Itaque exquisito Atlantico mari usque in occasum] Nemope ab India & oriente ipso usque in occasum exquisito Atlantico mari. Quod ἀπὸ πᾶν omnem superat, estque maxime ridiculum. Plinianum tamen est, ne Solinianum tantum censeas. Id quod minus mirum esset. Etiam Gorgadum meminit insularum.] Ita reposuimus ex libris. Vulgo erat: *Gorgonum*: Apud Plinium sunt *Gorgades* etiam in antiquitus editis, quas male *Gorgadas* esse voluerunt in postremis editionibus. In libris quoque Martiani scribitur: *Sunt & Gorgades insula obversa promontorio, quod vocatur Hesperuercas.* Incertus auctor

Et in scripto exemplari vocat *Gorgodes* pro *Gorgades*: *Fortunata* atque *Gorgodes Hesperidesque*. Insula quod sunt in occidentali pelago Africa multi nuntiant. Longius ab Africa *Gorgodes* quam *Fortunata*, & *Hesperides* quam *Gorgodes*. Sed rectum *Gorgades*: αἱ Γοργάδες. Ita vocatae insulae *Gorgonum*. Ex Γοργῶ, Γοργῶς, & Γοργῶς. Nam & Γοργῶδες dictae. Hefychius: Γοργῶδες, αἱ Ὠκεανίδες. Sophocli in *Dædalo* Γοργῶδες erant *Celoces*, à celeritate. Nam γοργός citus & celer. Hefychius: Γοργῶδες, ἀλιῶδες. Σοφοκλῆς Δαίδαλῳ. Idem: Γοργῶς, Ὠκεανίς, ταχύς. Qui *Gorgadas* eas insulas incolebant mirae fuisse pernicitatis traduntur: Plinius: Penetravit in eas *Hanno Pænorum Imperator*, prodiditque hirta foeminarum corpora viros pernicitate evasisse. Eas feminas vocat *Gorgadas*. Ita enim legendum ex libris: duarumque *Gorgadum* cutes argumenti & miraculi gratia in *Junonis* templo posuit. Sanè *Gorgades* feminae, αἱ γοργάδες sunt veloces foeminae, ut γοργάδες ἀλιῶδες, cita navigia. An ex hac nominum similitudine, has *Gorgadum* insulas, id est, perniciem foeminarum, eadem fuisse, quas olim à *Gorgonibus* habitatas finxit verustas, interpretati sunt? Sed in talibus nihil affirmare longè tutissimum. Illud constat foeminas illas quas mirae pernicitatis fuisse tradidit *Juba*, recte Græco vocabulo dictas *Γοργάδες*.

Obversa sunt promontorio, quod vocamus *Hesperion ceras*.] Libri habent: *Hesperu ceras*. Atque ita apud Plinium: & promontorium quod vocamus *Hesperuceras*. Item paulo post: ab iis ad *Hesperu ceras* unius. Nec aliter Martiani Capellæ codices legunt. Ἡσπεῖον Κέρας volunt esse promontorium, quod vulgo dicitur *Caput viride*. Sed magis est ut sit illud promontorium, quod vocatur à Lusitanis *Cabo de las Palmas*.

Prodidit denique *Xenophon Lampfacenus Hannonem Pænorum regem* in eas penetravisse.] Hoc obtinere vult Solinus, ut finis illi respondeat principiis, & rōto in cursu sibi constet. *Hanno* vetustior *Xenophonte Lampfaceno*. Quomodo igitur hic de illo prodere potuit? Sed nec Plinii hæc mens, quam nec hic vidit noster, nec in somniis. Verba ejus sic habent: Contra hoc promontorium *Gorgades* insula narrantur, *Gorgonum* quondam domus, bidui navigatione distantes à continente, ut tradit *Xenophon Lampfacenus*. Penetravit in eas *Hanno Pænorum imperator*, prodiditque hirta foeminarum corpora viros pernicitate evasisse. Diversæ hæ sunt res, & diversi auctores. De *Gorgadibus* insulis tradidit *Xenophon Lampfacenus* contra promontorium *Hesperu ceras* obversas esse, & distare à continente bidui navigatione. At *Hanno Pænorum imperator* scripto prodidit sese in eas penetravisse, & foeminas ibi invenisse toto corpore hirtas, quæ viros pernicitate evaserint. Hoc igitur ipse de se narravit *Hanno*, non *Xenophon* de eo dixit.

Pag. 63. D. *Hesperidum* insula, sicut *Sebosus* affirmat, dierum quadraginta navigatione in intimos maris sinus recesserunt.] Nec hoc dixit *Sebosus*, nec id illum dixisse refert Plinius in his verbis: Ultra has etiamnum dua *Hesperides* insula narrantur. Adeoque omnia hac incerta sunt, ut *Stati* *Sebosus* à *Gorgonum* insulis prænavigatione *Atlantis* dierum XL ad *Hesperidum* insulas cursum proaxiderit, ab his ad *Hesperu ceras* unius. *Hesperides* insulae longe νοτιότεραι *Gorgadibus*. Nam *Gorgades* magis ad septentrionem. *Sebosus* *Hesperidas* ab insulis *Gorgonum* quadraginta dierum navigatione ad meridiem distare prodiderat, quo in cursu prænavigabatur *Atlas*. Per quæ significat à septentrione in meridiem ea navigatione procedi. At *Solini* sententia est *Hesperidas* à continente distare quadraginta dierum velifico cursu. Nihil enim aliud potest significare, quod ait eas dierum quadraginta navigatione in intimos sinus maris recessisse. Mens autem *Sebosi* ac *Plinii* fuit tot dierum numero abesse à *Gorgadibus*, quæ magis sunt septentrionales. Ab *Hesperidibus* porro ad *Hesperu ceras* unius diei cursum esse idem *Sebosus* tradidit, versus meridiem tendenti.

Fortunatas insulas contra *lavam Mauritania* tradunt jacere.] Plinius: Sunt qui ultra eos *Fortunatas* putant esse, quasdamque alias, quorum numero idem *Sebosus* etiam spatia complexus, *Junoniam* abesse à *Gadibus* DCCL. M. passuum tradidit. De *Autololibus* intelligit, ultra quas *Fortunatas* esse quibusdam proditum scribit. Et totus ille locus

A sic junctim uno protelo legendus: Nec *Mauritania* insularum certior fama est. Paucas modo consistit esse ex adverso *Autololum* à *Juba* repertas, in quibus *Gadibus* purpuram tingere instituerat. Sunt qui ultra eos *Fortunatas* putant esse, quasdamque alias, quarum numerum idem *Sebosus*, etiam spatia complexus *Junoniam* abesse à *Gadibus* DCCL. tradit.

B Duas ibi sententias de *Fortunatis* insulis refert *Plinius*, unam *Statii Sebosi*, alteram *Jubæ*, satis inter se diffitas. *Juba* sex numero eas esse tradidit, *Ombri*on, duas *Junonias*, *Caprariam*, *Nivariam*, & *Canariam*. *Ptolemæo* quoque sex recensentur istis nominibus: Ἀπὸ σπῆτος νῆσος, Ἡερε νῆσος, Πλατῖπῶλα, Κασπεῖα, Κεντρεῖα, Καναεῖα. Sed Πλατῖπῶλα legendum pro Πλατῖπῶλα, & Νισαεῖα pro Κεντρεῖα. Vetus interpres legit Πιντρεῖα: & pro Κασπεῖα, Καπρεῖα. At *Sebosus* meminit quidem *Pluvialias*, & *Caprariæ*, & *Junoniæ* insularum, sed eas à *Fortunatis* separavit: *Junoniam* abesse à *Gadibus* DCCL. tradit. Ab ea tantumdem occasum versus *Pluvialiam*, *Caprariamque*. Ab his CCL *Fortunatas* contra

C *lavam Mauritania* VIII. M. passuum. *Oram Solis* vocari in convalle à convexitate, & *Planariam* à specie, convallis circuitu CCC. M. passuum. Non dubium est *Pluvialiam* *Sebosi* eandem esse cum *Jubæ* *Ombrio*. Sed ille à *Fortunatarum* eam numero censuque segregat, *Juba* & *Ptolemæus* *Fortunatis* adnumerant, ut & *Caprariam*, *Junoniamque*. Quænam igitur erunt *Fortunatae* *Sebosi*? Locus *Plinii*, quo eas commemorat, prodigialiter deformatus. Eam libri sic legunt: Ab his CCL. *Fortunatas*, contra *lavam Mauritania* in VIII. *Oram Solis* vocari in valle, à convexitate, & *Planasiam* à specie, convallis circuitu, CCC. Apparet *Sebosum* duas tantum insulas *Fortunatas* agnovisse, idque non obscure ex verbis ejus elucet, etsi mirum in modum vitiatis. *Pincianus* corrigebat ex illis veteris scripturæ vestigiis: contra

D *lavam Mauritania* in IX horam *Solis*. Acute quidem, sed dubito an vere. Quid enim faciemus sequentibus verbis? planum est duas velle *Fortunatas* *Sebosum*: unam in valle sitam, & à convexitate appellatam: alteram *Planasiam* à specie, plana scilicet ac supina. Adde quod vetus liber scribit: in VIII, quod est, in octo milibus. At octavam planis plenisque literis scribi oportuit. Præterea in his loquutionibus, horam *Solis* non dicunt auctores, sed simpliciter horam. Atque ita sæpe *Plinius* loquitur. *Agrimenfor Innocentius*: à sexta hora, & à sextanea. Videndum itaque quid voluerit *Sebosus*, aut potius quomodo scripserit *Plinius*. Mendosa etiam illa sunt: & *Planasiam* à specie convallis circuitu CCC. Patet dilucide illud convallis additum esse à sciolo, qui putavit dictam à specie convallis, quia præcesserat in valle esse. Existimavit ergo de una tantum insula loqui auctorem. Atqui certum est duas *Fortunatas* facere *Sebosum* cum plerisque aliis veterum. Nec enim numero multitudinis eas concepisset, si unam tantum constitueret. Harum igitur altera *Planasia*, vel *Planaria*, à specie plana nempe ac supina. Sic supra de alia *Planaria* *Corficæ* viæina: *Planaria* à specie dicta, æqualis freto, id eoque navigiis fallax. Plane hoc loco etiam legendum: & *Planariam* à specie, circuitu CCC. Ita enim solet de omnibus insulis: Illa cum ferri metallis, circuitu C. Atque ita semper. Poterat etiam legi, *Planaria* à specie æquali.

E Ex quo corruerunt, convallis, propterea quod de valle aliquid præcessisset. Nunc investiganda altera *Sebosi* *Fortunata*. Latet sane sub illis: *Oram Solis* in valle à convexitate. Ut *Planaria* à specie plana & æquali freto nomen habuit: ita oportet alteram illam in valle sitam à convexitate appellationem tulisse. An scribendum: Cælen in valla? Sed Latinis vocabulis omnia illa insularum nomina extulisse videmus *Sebosum*: *Junonia*, *Capraria*, *Pluviana*, *Planaria*. Proinde & in hac nomen etiam Latinum requirendum. Quare puto illum scripsisse: *Soliam* in valle à convexitate, & *Planariam* à specie. Verisimile prorsus *Soliam* vocatam à folii figura, id est, alvei balnearis: Græci ἐμβασιον dicunt. Hæc in convalle sita folii balnearis faciem belle referebat. Ideo *Soliam* appellavit, ut *Planariam* à specie plana. Quemadmodum autem circuitum adscripserat *Planariæ*, sic videtur non debuisse tacere de circuitu *Soliæ*. Hoc dixerat in istis verbis, quæ sic legenda aio: in VIII. ora *Soliam*, in valle à convexitate. Dicit

F

G

oram ejus id est, circuitum octo milia passuum collegisse. Quod si nimis arctus hic videtur numerus, potest ampliari et non renuente veteri scriptura optimi libri, quæ habet expressum: in VIII. oram. Scripserat fortasse auctor: in LIII, id est, in quinquaginta quatuor milibus. Potest & aliter reformari. Hoc voluisse Plinium pæne certus sum. Duæ tantum Fortunatæ priscis agnitæ. Sallustius in Fragmentis: *Cujus duas insulas propinquas inter se, & x stadiūm procul à Gadibus sitas constabat suapte ingenio alimentis mortalibus gignere.* De Sertorio ibi loquebatur Sallustius, quem secedere in illas insulas voluisse produnt auctores. Plutarchus in Sertorii vita hunc ipsum locum Sallustii de Fortunatis insulis hunc in modum latius diffudit: *Ἐνταῦθα ναυτίη πνεύματα ἔντυγχάνουσιν αὐτὰς νέον ἐκ τῶν Ἀτλαντικῶν νήσων ἀναπνεύματα, αἱ δὲ δύο μὲν εἰσι λεπτὰ παντάπασιν περὶ μὴν ὁμοειδέμενα, μὲντοι δὲ ἀπέχονται λιγυρῆς σαφῆς, καὶ ὁνομάζονται Μακάρων.* Vide reliqua. Decem milibus stadiūm abesse eas à continente Libyæ tradit. Corrigendum itaque in verbis Sallustii: *& x stadiūm procul à Gadibus sitas constabat*, id est, decem milibus stadiūm. Hodiernas Canarias veterum Fortunatas esse non nemini hodie placet. Situs tamen repugnat, quippe priscæ Fortunatæ longe magis meridiales. Paulo post edi volumus: *de harum nominibus expectari magna non miror.* Vel *expectari magnum non miror.* Placebat Delrio: *expectari magnum reor.* In scriptis plerisque est: *magnum miror.* Unde nos fecimus: *magna non miror.* Non miror inquit, expectari magna de Fortunatis, ex nominis ipsius expectatione, sed res est intra famam vocabuli. Non respondet famæ vocabuli res ipsa.

In prima earum, cui nomen est Ombrion.] Melius scripsisset: cui nomen Ombrion. Plinius: *primam vocari Ombrion, nullis adificiorum vestigiis.* Non τὸ ὀμβριον hujus insulæ nomen, sed ἡ ὀμβρία subaudiendo νήσος. Videtur hæc esse quam Pluvialiam, vel Pluviam vocabat Sebosus, licet eam Fortunatis non adnumeraret. In plerisque tamen libris Solini scriptum vidi, cui nomen est Norion. In aliis: Nozion. An Orion? Ὀρειον, quod montosa? De illa hæc Solinus: *juga montium stagnis madescunt.* Plinius tantum dixit, in montibus eam stagnum habere. An Nerion ab illis stagnis quæ in montibus habet? νηρόν τῶν ἀπὸ Λυκφρόντος grammatici exponunt, τὸν κοίλον καὶ καθυμένον. Et apud Galenum in Lexico τὸ νηρόν νηριώδες. Inde recentioribus Græcis νηρόν pro aqua de quo nos alibi. Auctor vetus Artis veterinariæ cap. DLXIV. νηρόν vocat: καὶ ποτίζονται τὸ νηρόν σὺν τῷ νηρῷ. In Martiani libris qui sumpsit à Solino legitur: *Membrion dicitur.* Verum itaque Ombrion. Πτολεμαῖος πλεσιαλία.

Pag. 63. E. *Qua candida aquas revomunt etiam potui accommodatas.*] In altera editione scripserat: *succis manant etiam potui accommodatis.* Non potui tantum idoneam, sed jucundam esse aquam, quæ exprimitur ex harum ferularum candido genere dicit Plinius: *arbores similes ferula, ex quibus aqua exprimitur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda.* De cannis saccharinis hæc intelligenda notare supra memini. Nec dum sententiæ pœnitet. Earum hodieque fertiles Fortunatæ. Et usum ex his hæcenus tantum novisse apud quos nascerentur notavimus, ut succum exprimerent potui accommodatum, non ut coctione perficerent, & in panes cogerent, qua paratur hodie arte saccharum vulgare. Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab harundine succos.

Indicam intelligit harundinem ex qua hodie fit saccharum, quod olim non fiebat, sed aqua duntaxat exprimebatur ad potum. Itaque saccharum priscis celebratum alius generis, & ex alia harundine. Harundo ea, quæ saccharum veteribus cognitum fert, arboreæ est magnitudinis, & mambu ab Indis vocatur, & saccharum mambu hac ætate quoque appellant, quod in his harundinibus gignitur & colligitur. Cui notæ omnes ad amussim quibus satis supra dictum. Hoc μέλι καλάμιον eorum, & ἄλλας ἰνδικὸν quod dentibus est friabile. Theophrastus in fragmento de melle, quod apud Photium extat, tria genera mellis facit, & triplicem generationem. Quam apes conficiunt, quæ ex aëre cadit, & manna est liquida recentiorum. Ἀλλήν δὲ, inquit, ἐν τοῖς καλάμοις. Hæc generatio tertia mellis, quæ in harundinibus con-

A crescit, de melle calamino, sive saccharo antiquorum accipienda. Incertum habuere veteres, utrum ex harundine ipsa prodiret, an de cælo in eam decideret. Plerique videntur existimasse de cælo in harundinem labi. Hinc eadem illi virtutes attribuunt Dioscorides, & alii veterum, quas posterior ætas mannæ assignavit, in ventre solvendo præcipue. Hodie ejusmodi saccharum internis & externis ardoribus convenire asserunt, & biliosis febribus dysentericiisque bonum esse. Vetus auctor, qui περὶ ἡγῆσιν orbis scripsit sub Constantio, mella illa calamina de cælo originem habere innuit, & mannam plane putavit, ut ex versione Latina liquet, quam ex membranæ Jureti olim descripsimus. De Seribus, & vicinis aliis gentibus ita loquitur: *prædicta autem gentes vivunt pomis, & piper & mella calamina: panem enim caelestem cotidianum accipiunt.* Sic enim erit scribendum: non, ut erat in membranæ: *mella Camarina.* At Arabiæ insulæ καμάριος longius ab his locis absunt, quam ut Camarina poma inde nomen accepissent. Camerinorum malorum mentio apud Plinium lib. xv. cap. xiv. Sed heic locum habere nequeunt: *Patris nobilitavere Camarina & Gracula.* Libri veteres optimi ibi legunt *Temeriana.* In aliis *Demeriana*, pro *Amerina.* Nam ita scribendum, ut cap. xvi. *Amerina maxime durat.* Alias *Camerina*, vel *Cameriana* dici etiam possent à Camaria Italiæ vel Siciliæ. Camara promontorium Indiæ nihil etiam huc facit. Quod Κομαρὶ melius scribitur, hodie Comorin vocatur. Calamina igitur mella sunt, τὰ καλάμινα. Pro mannæ genere ea accepisse videtur auctor ille cum veterum plerisque. Ideo dicit populos illos, apud quos hæc mella reperiuntur, panem quotidianum caelestem accipere, quod de manna intelligendum cælo decidua. Sed pro comperto, ac certo hodie habetur, ex ipsa harundine generari id genus mel, & aliud esse à manna. Græci quoque recentiores hoc saccharum μάνα Ἰνδικὴ καλάμη vocarunt. Charito in compositione ἐφ' ἡμῶν ventri solvendo, & hepati juvando: καὶ λύσον ἐν αὐτῷ μάνα καλάμη Ἰνδικὴ ἢ: καὶ ὀξυφοίνικον ἐγγράφει: καὶ μάνα αὐτῶν. Vides mannam vulgarem distinguere à manna harundinis Indiæ. De hac harundine mambu eadem tradunt recentiores, quæ prisci de harundine Indica, nempe in tantam crescere amplitudinem, ut singula internodia fissa lembunculum trium hominum capacem facile efficiant. Longe alia illa altera harundo Indica, quæ expressa succum reddit, unde saccharum conficitur. Hæc quippe multo minor, nec vacua, aut concava, ut communes sunt cannæ. Hinc Ἰνδικὴ καλάμη vocavit Democritus suppositivus in Eclogis Geoponicis, quos μεσοκαλάμη alii appellabant, qui locis illis, in quibus nascuntur, aquam subesse indicio sunt: καλάμη τε τὴν καλὴν καὶ Ἰνδικὴν, καὶ ἐν τῷ μεσοκαλάμῳ, καὶ ἐν τῷ βελίτι. Forte scribendum: καὶ ἐν τῷ βελίτι. Ut eos calamos intelligat, ex quibus sagittæ fiunt. Non alius ad hoc idoneus quam qui est plenus intus ac solidus. Dioscorides: καλάμων δὲ ὁ μὲν ἵς καὶ πᾶσι ναῖς, ἐξ ἧς τὰ βέλγη νεύται. Ὁ δὲ πρὸς θῆλυς, ἐξ ἧς αἱ γλῶτται τῶν αὐλοῦ κατασκευάζονται. Utriusque harundinis meminit etiam Theophrastus plenæ & inanæ: καὶ ὁ μὲν καλὸς, ἐν καλῷ σπινθὲρ σπινθῆρα, ὁ δὲ σπινθὲρ καὶ σπινθῆρας μικρὰς. Democritus quoque eo loco utramque harundinem convinxit, solidam, plenamque, & concavam, quam σπινθῆρα appellavit: καλάμη τε τὴν καλὴν καὶ Ἰνδικὴν, καὶ τὴν πρὸς τὸν μεσοκαλάμῳ, καὶ ἐν τῷ βελίτι, καὶ σπινθῆρας. Ubi notabis σπινθῆρας ab eo dici concavas harundines, ut Theophrastus etiam dictas ostendit, easque distinguere ἀπὸ τῶν μεσοκαλάμων, ex quibus fiebant sagittæ. Ita enim legitur in illis Democriti verbis: καὶ σπινθῆρας δακτύλιος καὶ ἀπὸ λῆς, non σπινθῆρας. Nec recte etiam apud Theophrastum scribitur: ἐν καλῷ σπινθὲρ σπινθῆρας. Plinium constat legisse σπινθῆρας: Calamus vero totus concavus, quem vocant syringiam, utilissimus fistulis. Putavit appellatum σπινθῆρα, quod ex eo fierent fistulæ. Hinc & fistulatorium vocat in indice: *De sagittariis, & scriptoriis, & fistulatoriis calamis.* Sed in eo falsus. Nam diserte ita dictum testatur Philosophus, quod totus esset concavus ad fistulæ instar, minimumque haberet carnis & ligni: καὶ ὁ μὲν

μὲν κοῖλος, ὃν καλεῖσι λινὲς συριγίαν, ἐδὲν γὰρ ὡς εἰπεῖν ἔχει σαρ-
κός τε καὶ ξύλον. Certum tamen est fistulas ex calamis com-
pingi solitas. Unde & καλαμίνη σύριγξ. Sed idem ca-
lamus, qui tibiis erat idoneus, idem & fistulis utilis.
Sed cur harundines illas faciendis aptas sagittis, Ἰνδικὰς
vocat? nec enim saccharinas cannas censendus hoc no-
mine designasse. An à similitudine Indicæ harundinis
saccharinæ, quod plenæ similiter essent intus ac solidæ?
Recens sane auctor ille, ac falso nomen Democriti
præfert. Alii auctores simpliciter scribunt signa capi,
quibus locis suberunt aquarum scaturigines, si in iis
locis nascantur harundines. Vitruvius: *Si invenien-
tur nascentia tenuis juncus, salix erratica, alnus, vitex,
harundo.* Paxamus in hydroscopico: *ἐνθα πεφύκασι λύ-
ροι, αἱ ὑπὸ πνῶν λεγόμεναι αἶνοι, ἡ κύνουζα, ἡ ὀθλεις, ἡ κά-
λαμοι.* Alio loco inter ea aquilicum indicia λεπτὴς κα-
λάμος recenset. Cassiodorus in eadem re significanda:
ut est juncus aquaticus, canna levis. Democritus ille
Pseudonymus utrumque genus harundinis expressit,
τὸν μεσοκάλαμον καὶ τὸν συριγίαν. Sed ille proprie Indica.
Τοξικὸν καλάμον & Κρητικὸν quidam vocarunt. At Indica
harundo sic proprie dicta nulla idonea sagittis memora-
tur apud veteres. Plinius tamen inter calamos sagittis
aptas, etiam ponit *Indicos* lib. xvi. cap. xxxvi de cala-
mis τοξικοῖς. Quippe non eadem gratia Belgicis. *Hæc & Cre-
ticis commendatioribus. Quamquam præferuntur Indici;
quorum alia quibusdam videtur natura, quando & hasta-
rum vicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem
Indica arborea amplitudo, quales vulgo in templis videmus.*
Hæc amplitudine non video quomodo usum sagittarum
potuerint præbere, ne hastarum quidem tam amplæ
præbuerint. Sed ex prava lectione Theophrasti id
hausit, apud quem aut male legit, aut legi audivit
αἰκονίους pro αἰκατίους in his verbis de Indicis calamis:
τῶ μεγάλῳ μεζάλοι καὶ ὀππαχίῳ ὡς αἰκονίῳις χρῆσθαι. Im-
mo: αἰκαντίους, ut supra pluribus probavimus. Hæc
Indica est harundo *Mambu*, vel *Bambu*, inutilis
prorsus sagittis præ magnitudine. Scio plane juxta
cum ignarissimis, cur sagittarius calamus in Græcia &
ubique nascens Indici cognomine vulgo notus fuerit,
ut Democritus ille testatur. Ad hoc calamus iste In-
dicus, qui aliis Creticus, & τοξικὸς, quod habilis es-
set sagittis, in amnibus & aquaticis fere nascitur, ut
& syringias. Verum enimvero auctor ille tradit eos
calamos in argumentum trahi ab aquilicibus, ubi na-
scantur, ibi subesse aquam. Quod de aqua non ap-
parente, sed intra venas terræ latente utique acci-
piendum. Ergo nec de amnica, aut stagnensī ha-
rundine hic μεσοκάλαμος & συριγίας exponendus, sed
de ea, quæ in agris humidis provenit, & indicium fa-
cit aquæ latentis. Talis harundo vineatoria, quam
ferebant in agris humidis, solo bene subactō, ut ef-
fet quæ suppeditare posset juga ac pedamenta vineis.
Canna campestris dicitur Columellæ. Ceteri auctores
non ex sagittaria, aut syringia harundine signum pe-
ti dixere de aquæ copia sub terra manantis, sed ex te-
nuī ac levi canna. *Λεπτὸν καλάμον* vocat Paxamus.
Vitruvius simpliciter *harundinem* nominat, & vulga-
rem, sive communem intelligit, cuius usus in Italia
ad vineas. Dioscorides inter harundinum genera λε-
πτὸν illum, & omnibus notum *φεγγυμίτιω* appellat:
καὶ ἐπεὶ φεγγυμίτις, πᾶσι γινώσκου. Græcis hodiernis
vocatur βέλεσις. Neophytus in glossis iatricis: *καλάμος
φεγγυμίτις, ὁ βέλεσις.* Quod & apud alios reperi. *Vul-
garis harundo* est Plinio lib. xxiv. cap. xi. Is esse vide-
ri posset, qui & *χαρκαίας* Theophrasto dicitur. Nam
χαρκαίας idem & *φεγγυμίτις*. *Characías* autem appella-
tur, quod *χάρεκας* præbeat vineis, & pali perticæque
ex eo fiant. *Ἰσχυρὸν & παχὺν* eum facit Theophrastus.
E contra Dioscorides *λεπτὸν καὶ ὑπολόφικον*. Non hæc
concordant. Et tamen idem *φεγγυμίτις* & *χαρκαίας*.
Idem Theophrastus maxime vulgarem harundinem
δόνακα vocari tradit: *κοινότατον ὃ πῶς ὁ δόναξ.* Sed in
aquaticis tantum nasci scribit juxta amnes & stagna.
Dioscorides hunc concavum totum esse vult, & craf-
sum: *ὃ ὃ πῶς παχὺς καὶ κοῖλος καλέμεθα πᾶσι ποταμοῖς φνό-
μεθα.* Os ὃ δόναξ καλεῖται, ὑπὸ πνῶν δὲ κύπειται. Nec
in eo rursus conveniunt quod Dioscorides *συριγίαν*
carnosum, & Theophrastus prorsus carne ac medulla

A vacuum tradit: ἀπὸ δὲ συριγίας πολὺ σκελετὸν πυκνογό-
νατοι, εἰς βιβλιογραφίαν ὀπιτηθεῖται. Theophrastus contra:
καὶ ὁ μὲν κοῖλος, ὃν καλεῖσι συριγίαν: ἐδὲν γὰρ ὡς εἰπεῖν σαρκὸς
καὶ ξύλον. Theophrasto suffragatur nomen ipsum συρι-
γίας, quod concavum significat, ut est σύριγξ. Diosco-
rides eo nomine fortasse intellexit, qui faciendis fistu-
lis optimus esset. Τὸν κοῖλον δὲ τὴν συριγίαν plane distin-
guit. Ad scribendum utilem τὸν συριγίαν hunc esse nar-
rat; qui multum habet cartilaginis atque carnis. *Cni-
dium calamum* ad hunc usum Ægyptiumque probarunt
veteres. Plinius: *Chartisque serviunt calami Ægyptii ma-
xime cognatione quadam papyri. Probatores tamen Cnidii,*
B *& qui in Asia circa Anaticum lacum nascuntur. Nostra-
tibus fungosior subest natura, cartilagine bibula que cavo cor-
pore intus, superne tenui inarescit ligno, fissilis præacuta sem-
per acie, geniculata cetero gracilitas nodisque distincta, leni
fastigio tenuatur in cacumina crassiore pannicula coma.* Ita
hæc legenda ac distinguenda. *Fissilem præacuta semper
acie* dicit, quæ cum finditur, semper in præacutam
aciem assulæ ejus definunt. *Cnidia harundinis* pro cala-
mo scriptorio passim mentio apud Poetas Græcos Lati-
nosque. Ausonius: *Cnidia fulcus harundinis* de calamo
scriptorio. Epigramma vetus in supellectile librarii:
καὶ σπῆλλον καλάμων, φαίσετ' ὁπὸ Κνιδίων,
C id est, σπῆλλον ὁποφαίσετ' καλάμων Κνιδίων, *spongiam
qua extergentur calami scriptorii.* Ita ille versus legendus.
Multa alia harundinum genera exequitur, de quibus
nos alibi. De harundine quadam Indica circa Acefi-
nem nascente scribit Theophrastus, non in erectum
eam surgere, sed in humum spargi vice graminis: *γένος
ἢ ἢ καλάμου φύεται καὶ ἐπὶ γῆν, ὃ οὐκ εἰς ὀρθόν, ἀλλ' ἐπὶ γῆς
ἀφίησι τὸν καυλόν, ὡς περὶ ἡ ἀρχωσις, καὶ ἔτω ποιεῖται τὴν αὐ-
ξήσιν.* Circa Acefinem amnem gigni paulo post memi-
nit, & in marem ac fœminam dividi. Marem esse plenum
ac solidum, fœminam inanem & concavam. Hanc par-
tem de concavo & solido genere Indicæ harundini re-
cte attribuit Plinius, ubi & mari spissius corpus, fœmi-
næ capaciū esse dicit, non recte exprimens auctoris
Græci sententiam. At priorem partem, quæ tractat de
modo crescendi per terram, qui proprius est illius ha-
rundinis Indicæ, hinc separavit & ad genus aliud trans-
tulit. Sic autem locum illum reddidit: *Est & obliqua
harundo, non in excelsum nascent, sed juxta terram fru-
ticis modo se spargens, suavissima in teneritate animalibus.*
Vocatur à quibusdam elegia. In paucis verbis plura erra-
ta. Putavit illius harundinis proprium esse nomen ἐπι-
γῆν. Ita enim legi debet: *Vocatur quibusdam epigea.*
E Theophrastus vero ἐπὶ γῆν vocat hanc harundinem, quia
per humum serpit, nec attollitur in aërem subrecta. *Ἰux-
ta terram fruticis modo se spargere* dicit Plinius, quod lon-
ge est à mente Theophrasti, qui ἐπὶ γῆς καυλὸν ἀφί-
νει, memorat ὡς περὶ ἀρχωσις, per terram caulem emit-
tere instar graminis. *Ἀρχωσις*, sive gramen non est
frutex, sed herba. Non juxta terram se spargit, sed
in terra ipsa, ac per humum funditur. Credidit ha-
rundinem id genus non in excelsum crescere, sed
humilem manere, fruticis modo, qui non alte è ter-
ra surgit, verum juxta eam se spargit in plures stirpes.
Hoc quippe proprium ἔστι θαιμνώδους generis. Cete-
rum illæ arundines prorsum χαρκακλινεῖς, & per ter-
ram fusæ, & sic incrementum capiunt, ut supra
ostendimus ex Strabone in exercitatione de saccharo.
Sic de gramine dixit Dioscorides: *κλημαῖα γονατώδη
ἐρπονται ἐπὶ τῇ γῆς.* Quod autem suavissima teneritate
harundinem illam animalibus esse idem Plinius ait, id
in Græcis non comparet, sed ex Græcis tamen hausit.
Verba ille ὡς περὶ ἡ ἀρχωσις non ita accepit, ut par fuit de
natura harundinis & crescendi indole, quæ per hu-
mum serperet graminis modo, sed hariolatus est dice-
re Theophrastum, caulem hujus harundinis æque dul-
cem esse animalibus ut est gramen: *ἀφίησι καυλὸν ὡς περ
ἀρχωσις. Caulem emittit graminis modo dulcem animalibus.*
G Hæc Plinii imaginatio fuit. Gramen appeti ab anima-
libus plus notum quam ut debeat indicari. Sequi-
tur statim apud Plinium: *Est & in Italia nascent adarca
nomine, palustris, sed ex cortice tantum, sub ipsa coma, uti-
lissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ sinapi.* Cur huic
adarcæ inter harundines locum esse voluerit, nescius
sum. Ita autem illa legenda sunt. Probarem etiam
H h h h 3 scribi;

scribi: *Ad in Italia nascens adarca, calami palustris ex cortice tantum, sub ipsa coma.* Quod est verissimum. Ex cortice calami palustris sub ipsa coma nasci vult adarcam. Quasi de herba loquitur ita nascente. Hefychius: *Ἀδάρκης, βοτάνη.* Pro utilissima dentibus, optimus liber habet, *utilissime dentibus.* Scribe: *utilis medentibus.* Idem lib. xx. cap. xxi de ea ita verba facit, quæ vulgo depravatissima sunt, ad hunc modum restituenda: *sinapis naturam effectusque eisdem habere traditur adarca instar salis coacta, in cortice calamorum nascens.* Vulgo est: *inter silvas tacta.* Quod nihil significat. Dicit instar salis coactam & concretam in cortice calamorum nasci adarcam. Dioscorides *ὑπὸ πικρὸν ὑφ' αλμυρῶν* vocat *περιπληνύμενον καλάμοις ἢ χορταρίοις.* Posset etiam legi: *Adarca inter ulvas, atque in cortice calamorum nascens.* Dioscorides *χορτάριον* vocat subintelligendo palustria. Paulus Aegineta *φορυτὸς* appellat: *Ἀδάρκη, οἶον ἄφρος πρὸς ἐστὶν ὕδατος ἀλμυρῶν περιπληγῶς φορυτὸς τε ἢ καλάμοις.* Ita enim eo loco legunt libri vetustissimi: *περιπληγῶς φορυτὸς.* Plinius vertit: *inter ulvas nascens,* immo debuit: *circa ulvas palustres concretescens.* Concreta est. *falugo ex spuma aquæ dulcis & marinæ, quæ adhærescit calamis & ulvis, ubi ficcatae sunt paludes.* Idem lib. xxxii. cap. xi ex alio, ut videtur, auctore: *Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa harundines tenues & spuma aquæ dulcis & marina, ubi se miscent.* Non sinapi jam comparatur, nec ex cortice calamorum nascitur. Sed miror illi placere Latinum esse *adarca.* Certe sic Latinum esset ut *charta.* *Ὁ ἀδάρκης, hæc adarca:* ut *ὁ χάρτης, hæc charta.* In libris tamen Græcorum omnibus scriptis & editis *ἀδάρκη* scribitur, & feminino genere enuntiatur, *ἡ ἀδάρκη* dicitur, & *τὸ ἀδάρκιον.* *καλαμόχνης,* quasi concreta lanugo calamorum. *Æque rectum esset καλαμάχνη.* Nam *ἄχνη* proprie est *ἄφρος* τῆς θαλάσσης: unde *ἄλς* ἄχνη. Sed idem est *χνῆς.* Libri habent *calamochnus.* In vetustis codicibus scribitur *calamochanus,* & de *calamochano.* In indice lib. xxxii. *Adarca, sive calamochnus* iii. Græci etiam *λιμνήνη*, aut *λιμνήνη* eam vocarunt. Neophytus in Lexico: *λιμνήνη ἡ ἀδάρκη.* Galeno de antidotis primo, *λίμνησπον* & *περικαλαμίς,* quod circa calamos concreseat. Apud auctores veterinarie Græcos in malagmate *κλήων* vocatur *ἀδάρκη καλαμίς,* eodem sensu *σύσχε* καλαμίς, quod circa calamos concreseat. Calamus etiam Indicus dictus aromaticus. In campis hic & hortis feritur, non provenit in aquaticis. An cannam campestrem, quæ similiter in agris ferebatur, ideo vocarunt cannam Indicam? Certe de ea campestri harundine capiendum esse Democriti locum palam est. Non tamen ille calamus plenus & solidus, crassior tamen quam ceteri. Calamum aromaticum hodiernum esse acorum veterum dubitari non potest, quia Græci omnes recentiores id testantur, & calamus aromaticum exponunt *ἄκρον.* Neophytus & alii: *Κάλαμος ὀσμώδης, ὁ ἄκρος.* Item: *ἄκρον ὁ κάλαμος ὀσμώδης.* Meminit & Theophrastus in libro de lapidibus. *Ἰνδικὸν καλάμων ὀσμώδης,* cum corallio. Lapidum huiusmodi calamorum etiam apud neotericos mentio, ut in epistola quadam Mathioli, nisi memoria injuriam mihi facit, quos pro calamo aromatico quibusdam acceptos narrat. Forte corallium inane & concavum, *τὸ συργῶδες* calamos esse Indicos in lapidem duratos quidam interpretati sunt. Vide Plinium. Redeamus ad harundinem Indicam, quæ & saccharina. Græci recentiores *γλυκοκάλαμον* vocant genus harundinis, cujus nomen ob dulcedinem recte quadraret in hanc harundinem, de qua hodie saccharum elicitur & conficitur. Non esse tamen constat. Hujus crebra mentio apud Myrepsum. Ibi in omnibus locis *γλυκοκάλαμον.* Fuchsius pro casia purgante accipit. Quod videtur ratione carere. Hæc casia non est harundo. Nec adeo dulcis est, ut nomen ex dulcedine compositum vindicare sibi veluti proprium debeat. Latinitas infima, aut potius Arabum Latini interpretes *casiam fistulam* huic folique nomen fecere. Sed fistula non est proprie *κάλαμος.* Miratus sæpe sum, nec abstini adhuc mirari cur *casiam fistulam,* aut cur omnino *casiam,* id genus siliquæ Ægyptiæ recentiores vocaverint. Nam

A casia fistula etiam Græcis infimi ævi, pro casia veterum sumitur, quæ κασία σύεργξ illis dicitur. *Canellam* hodie vocamus, vel *cinnamomum.* Magnopere autem errant medici omnes neoterici, qui ubicunque apud Myrepsum, aut alios Græcos recentiores mentio occurrat *casia fistula,* quam κασίαν φύελλαν dicunt, de casia hac vulgari, quæ siliqua est, capiendum contendunt. In multis compositionibus apud Myrepsum casia lignea, id est, ξυλοκασία, & casia fistula simul ingrediuntur. Ex eo colligunt per casiam fistulam debere intelligi siliquam Ægyptiacam, ut distinguatur à zylocasia, quam accipiunt pro casia aromatica. Ut in Adrianea antidoto Myrepsi ξυλοκασία, & κασία φύελλα simul locum habent. Et in antidoto acharisto alia apud eundem: ξυλοβαλσάμις, κασία φύελλα, ξυλοκασία, καλάμους ὀσμώδης. Quia inquit in his ligneæ casiæ mentio est, quæ aromatica est casia supervacaneum esset κασίαν φύελλαν de eadem casia aromatica intelligere. Ergo casia fistula in his & aliis plerisque compositionibus, ubi cum zylocasia adhibetur, de siliqua Ægyptiæ purgante accipi convenit. Apud Charitonem in compositione *Διγυπία,* quam ex Oribasio sumpsit, κασία simul & ξυλοκασία ingrediuntur *ἐλενὶς ἀνὰ ἐξάριον ἰδ.* *Ἀρπεμίσας ἐξάριον ἰε. κασίας ἐξάριον θ. ξυλοκασίας ἐξάριον ι.* Nemo hic possit κασίαν de purgativa casia accipere. Nunquam enim Græci recentiores eam κασίαν absque adjuncto nominant. Nec hilum facit, quod simul cum zylocasia ponitur. Eadem ratione possent & cinnamomum expungere ex illis omnibus antidotis & unguentis, in quibus una cum cinnamomo inditur. Dicerent quippe *κιννάμωμον* supervacaneum esse, ubi *ξυλοκιννάμωμον* habetur. Certe differentia par est inter κασίαν & ξυλοκασίαν, quæ inter *κιννάμωμον* & *ξυλοκιννάμωμον.* Nec enim hoc nomen ξυλοκασίας factum est, ut discernetur à casia vulgari siliquacea, sed ut eodem modo distinguere posset ab alia specie casiæ, ut zylocinnamomum à cinnamomo distinguitur. *Macer* cortex est arboris aromaticæ. *Ξυλομάκης* aut crassior cortex ejusdem arboris, aut lignum ipsum concedunt, nec sane alter possunt φύελλαν & κασίαν φύελλαν apud Myrepsum ali quando poni pro casia aromatica; ut in antidoto clv. *Δρακοντίς αἵματος, φύελλα, χαλαράς.* Notant eo loco adjiciendum esse κασίας φύελλας, ut intelligatur casia lignea, quam Græci etiam *fistulam*, id est, *σύεργξ* vocant. Nihil opus ea additione. Nam & *fistula* simpliciter appellatur hæc casia, ut in Canticis: *Nardus & crocum, fistula & cinnamomum.* Ubi *fistula* est, quæ Græcis κασία σύεργξ, Myrepsus multis locis casia fistula, quæ est casia aromatica. Ut in Athanasia ad dysentericos: κασία φύελλα, κιννάμωμον ἀνὰ δραχμὰς τέρας. Ibi κασία φύελλα, de casia aromatica, id est, de casia syringe intelligenda. Sic ubi κασίαν φύελλαν cum zylocasia jungit, in eadem compositione nihilo fecius de hac syringe casia accipiendum, non de cathartica, ut vocant. Apud Vegetium de arte veterinaria sexcentis locis casia fistulæ fit mentio de aromatica casia utique intelligendæ, quam Græci scriptores veterinarii ubique κασίαν σύεργξ appellant, quidam etiam κασίαν αὐλόν, quod idem est. Ut capite ccclviii. *Πρὸς κολικὸς ἢ δυσεντερικὸς: ὡς ὅτι το β'. κασίας αὐλὸς το α'. κέψας ἢ σίους ἀνάλαβε ὀξὺ δριμύ.* Ubi κασία αὐλὸς est casia fistula aromatica. In antidoto Adriani iii. κασίαν ibi appellat, quam in præcedente antidoto κασίαν φύελλαν dixerat. Græci vero κασίας nomine, etiam qui infimo ævo vixere, non aliud intelligunt quam aromaticam casiam. Constat tamen est multas apud Myrepsum compositiones occurrere, in quibus κασίαν φύελλαν de cathartica vulgari casia interpretari debemus. Ut in antidoto alcanali, & *Διὰ ταμάρων,* & aliis quam pluribus. In antidoto *Διὰ δαμασκηνῶν,* ubi Fuchsius notat in Græco exemplari, quo usus est, fuisse *γλυκοκάλαμους,* in omnibus Græcis exemplaribus, quæ vidi, plane scriptum est, κασία φύελλα hoc modo: *εἰς λαβὼν ὀξυφοίνικον ἐγγίαν μίαν, κασία φύελλα κεκαθαρμένη ἐγγίαν μίαν, χαλαράς μεθ' ὕδατος θερμῶς συνεκτέλει.* Et Latina Nicolai exemplaria habent, & casia fistule *medulle unciam unam.* Aliud est γλυκοκάλαμος. Quoties de casia cathartica loqui vult Myrepsus non *casiam fistulam*

H h h h 4

G

γλα, ἢ μὲν. Quæ omnia sunt nomina variarum casiarum specierum. Galenus lib. i. de antidotis, ubi plura enumerat casiarum genera: ἐπειδὴ τὴν μὲν γίγει μάλιστ' ἐπι-
νῶσι, ἐφεξῆς δὲ τὴν μωτὰ καλεῖται. Ita quoque legendum apud Dioscoridem: περὶ τούτου δὲ ἐστὶν ἡ μέλαινα καὶ ἐμπόφυρος παχέια γίγει καλεῖται. Non recte γίγει in vulgatis. Neophytus: γίγει, κασία, in littera Γ. Vix dubium habeo quin Plinius ex duobus barbaris casiarum nominibus conflarit illud nomen *balsamodes*, quo speciem quandam casiarum appellatam asserit ab odore simili. Fortè in auctore legerat βάγλα μωτὰ, ex quo illæ balsamodes somniavit. Mirum verò supra omnia quæ mira sunt, auctorem peripli, qui diligentissimè merces omnes Indicas & Arabicas recenset, & inter has omnes casiarum species commemorat, nusquam cinnamomi mentionem fecisse. Galenus narrat verum cinnamomum propter raritatem & excellentiam solitum servari in thesauris Imperatorum, nec vulgo notum fuisse. Sanè hodie nusquam tale affertur, quale à veteribus describitur. Volunt tamen, & validè volunt neoterici eandem esse arborem, è qua cinnamomum fumitur, & ex qua casia. Potest fieri ut verum sit. Summi furculi deputati, vel virgultorum tenuissimæ partes recisæ, ex frutice casiarum pro cinnamomo veteribus veniebant. Plinius de cinnamomo: *Præcipua bonitas virgultorum tenuissimis partibus ad longitudinem palmi. Secunda proximis, brevioris mensura atque ita ordine. Vilissimum quod radicibus proximum.* Et paulo post: *qua de causa præferuntur cacumina, ubi plurimus cortex.* Galenus cacumina illa ἀκρέμονας vocat, ubi de carpesio agit, cujus festucas similes esse ait πῶς κινάμωμος ἀκρέμοσι. Ergo nihil aliud verum cinnamomum veteribus quam extremitas sarmentorum in arbore amputata. Et sarmenta illa sic recisæ, furculique tenues pro cinnamomo venum ibant. Ex eo videtur fuisse rarum cinnamomum carumque, quod fortasse raro usurparetur ejusmodi fruticis amputatio, utpote in perniciem casura ejus. Casia autem, sive cortex, qui ex eadem arbore eximebatur, ea re vilior communiorque, quia arbores illæ sæpius sole-
rent deglabrari nascente subinde cortice. Quippe hodie narrat detractio cortice arboris canellæ, sive cinnamomi post triennium alium suffici, & iterum deglubi. Cortex ille in fistulam convolutus, qui nobis est pro canella, quique antiquis pro casia fuit, integri rami, vel furculi superficies videtur, quum tamen fragmentum sit majoris corticis in plures partes dissecti, & in tubulos digiti crassitudine complicati. At truncum, qui deglabratur sæpe numero, crassiorum femore inveniri memorant. Vetustas vero omnis credidit, hos fistularum modulos quos in casia videmus, totidem esse furculorum integros cortices, qui admodum difficulter eximerentur, adeo ut vermium operam requiri oporteret lignum intus corrodentium, & corticem præ amaritudine intactum relinquentium. Nimirum ignorarunt quomodo pararentur fistulæ casiarum ex cortice illius arborei fruticis. Plinius: *Frutex & casia est, juxtaque cinnami campos nascitur, sed in montibus crassiore sarmento tenui cute verius quam cortice.* Diversum facit fruticem casiarum à frutice cinnami. Sed nihil prohibet, ut dixi, eundem esse. Et verò non esse diversos comprobatur ætate nostra, si vera narrat Lusitan, qui loca illa navigationibus perlustrarunt. Cutem verius quam corticem esse dicit Plinius. Et rectè sane. Nam ex interiore libro parantur illi tubuli fistularum. Memorat Plinius vidisse se in Palatii templo quod Divo Augusto fecerat conjux Augusta, radicem cinnamomi magni ponderis, ex qua guttæ editæ quotannis in grana durabantur. Cui congruere videtur quod hodie traditur ex radice casiarum arboris liquorem stillare, qui caphuram respicit, sed veritum esse ne ad eliciendum hunc liquorem vulneretur, quia periret arbor. Hac eadem ratione cautum est, ne amputetur. Quo fit ut hodie careamus cinnamomo. Olim raro amputabantur. Hoc faciebat raritatem caritatemque cinnamomi, quod in isto tempore nullum visitur. Quod virtus cinnamomi bis tanto major quam casiarum veteribus proditur, inde etiam est. Quo verstior cortex, eo deterior & viribius infirmior. Hæc casia erat. In tenellis ramis longè vi-

A vidior & efficacior. Hoc cinnamomum erat. Huic opinioni suffragatur, & probabilem videri facit, quod scribit Galenus adeo non diversi generis esse frutices casiam & cinnamomum, ut sæpè illa in hoc transeat, & optima casia non multum differret à cinnamomo. Lib. i. de antidotis: ἐθασιμὴν γὰρ ἡδὴ πολλοὶς ὑψηλὴς ἢ δ' ἄλλας κασίας ὡς εἰς θάμνε μέγιστος ἀν' ἡκεῖν, ἀκρέμονας ἵνας ὁμοίους κινάμωμον καὶ τὴν ὀψιν καὶ τὴν φλοιὴν τὴν λεπτότητι: καὶ περὶ τούτου ἐπὶ τῇ βεβαιότητι γνώσεσθαι κινάμωμον ἄλλ' τῆς γὰρ τοῦ περὶ ὁσφρίσεως γινόμενα. Clarè dicit vidisse se summos casiarum fruticis furculos, cinnamomo pares forma, cortice, sapore, odore. Ergo ex illa casia furculi dempti & amputati cinnamomum efficerent, cortex vero detractus casiam, sive canellam nostram. Ex quibus colligitur ejusdem fruticis recisæ summa sarmenta fuisse veterum cinnamomum; corticem vero exemptum, paratum, & tubulos fistulares complicatum veram & genuinam casiam. Idem Galenus eodem libro: ἐστὶ δὲ ἡ κασία πλησίον τῷ κινάμωμον τῷ γίγει, καὶ γὰρ γίνε-
ται ποτε κινάμωμον ἐκ μεταβολῆς αὐτῆς, ὥστε ὅλον μὲν ὄρεσιν τὸ οἶον δένδρον ἀκρίβη κασία, ἀκρέμονας δὲ πῶς ἐν αὐτῇ τῷ κινάμωμον, συγγενὲς πῶς κλάδοις, τῆς κασίας δι-
είσεσθαι. Dixerat suprâ casiarum fruticem inveniri, qui virgulta haberet prorsus cinnamomi furculis similia, hæc verò ait etiam cinnamomi arborem integram conspici planè similem casiarum, & pares cinnamomo ramos præferentem. Idem porro Galenus eodem libro de antidotis primo, narrat Marco imperante allatam fuisse ex regione Barbarica arcam, sive capsam quatuor cubita & pedem longam, in qua arbor integra erat optimi cinnamomi. Ea fuisse proceritate arborem illam verisimile est. Non tamen ipse sibi contradicit Galenus, quum paulo post narrat vidisse se alias ligneas capsas repositas in horreis Imperatoris, in quibus plures arbusculæ cinnamomi servabantur, quæ omnes ex eadem radice sex aut septem virgulas emittebant, non paris altitudinis, sed maximam earum non excessisse semipedis Romani mensuram. Πολλὰ μὲν ἐν ἐστὶν αὐτῇ καὶ νῦν ἐπὶ τὰ σωζόμενα ξύλινα σκῆλη, πάντα δὲ ἔχει τὴν πολυεξέζωον ἢ πολυκλάδων, ἢ ὅπως ἀντὶς ὀνομάζειν ἐθέλει κινάμωμον πῶς διαφέρει. Non pronuntiat ibi Galenus in universum, ut vulgo viri putant doctissimi, omnem cinnamomi speciem ex una radice, ceu parvum fruticem attolli, cujus virgulta non excedant semipedem Romanum, sed hoc tantum dicit de illis cinnamomi generibus, quæ reliqua erant in capsis ligneis Imperatoris: ἕκαστον δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἐξ ἐνὸς πυθμῆος φύσμενον, οἷον θάμνισκος ἢ ἰς, id est, singula eorum generum, quæ adhuc servabantur in horreis Cæsarum. Quod si hoc in genere dixisset de omni cinnamomi specie, ipse sibi contrarius iret, qui in eadem narratione scribit, aliquando allatam arborem cinnamomi ἐκ τῆς βαρβαρίας, id est, ex Barbaria, quæ in arca erat condita quatuor cubita & dimidium longa. Plinius scribit præcipuam bonitatem fuisse cinnamomi virgultorum tenuissimis partibus ad longitudinem palmi. Hæc summæ sunt partes. Secundam, proximis partibus brevioris mensura, atque ita ordine. Vilissimum vero quod radicibus proximum. Sic furculi cinnamomi maximi non majores erant palmo. Tradit ibidem casiarum fruticem tria cubita amplitudine non superare. Concludit tandem eo loco Galenus cinnamomi naturam prorsus similem esse optimæ casiarum. Eandem itaque esse arborem, idque minime cognitum fuisse veteribus adstrui potest. Galenus ex omnibus casiarum generibus unum commemorat, cui cognomen *σελγιδος*. Eam notissimam & vulgarem facit casiam atque adeo minimi. Talis ergo canella nostra. Hæc enim propriè *σελγιδος*. In Andromachi theriacam casia ingrediebatur. Quærendum Galenus ait de qua intellexerit casia: τῶν αἰπύων ὧν περὶ κασίας εἶπον ἀναγκαστικὸν διοεῖσθαι πῶς ἐμβλητέον ἐστὶ κασίαν. Quatuor ibi recenset genera ac nomina casiarum optima, gizi, moto, arebo & daphnitin. Ἐπειδὴ τὴν μὲν γίγει, μάλιστ' ἐπιπνῶσιν: ἐφεξῆς δὲ τὴν μωτὰ καλεῖται. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὴν ἀρεβὴ καὶ τὴν δαφνί-
ν. Ex his gizi, vel gizir similem esse dicit cinnamomo. Ergo ea in furculis, non in cortice. Ὅτι μὲν ἐν ἡ γίγει περὶ πλησίον κινάμωμον καὶ πάντα ἐστὶν ἐξηγῆται μοι καὶ περὶ τῆς Daphnitidis quoque Plinio teste similis cinnamomo: unde

de & *ισκίνναμον* dicebatur. Addit Galenus: ἡ γὰρ συνε-
 χεσμένη τῶν πρὸς τὰ ποταμὰ δεινῶν ὡς κιννάμωμον πιπτα-
 σκυμένη ἐστὶν ταῦτα γένος ἐστίν. Vocat συνεχεσμένην, cujus
 cortex adhæret ligno, quam & pro cinnamomo vendi
 solitam docet. Nam tale cinnamomum. Surculi sunt
 cum suis corticibus. Quippe cinnamomum optimum
 cujus cortex non abiret. Talis & pseudocasia Diosco-
 ridis mirum in modum similis, περιεχόμενον τε & φλοιῶς
 ἔχουσα τὴν ἐντερίαν. Hæc est συνεχὴς κασία Galeni, quæ
 contiguum habet cum cortice lignum, non separa-
 bile. Quæ & tam bene cinnamomum imitabatur,
 ut pro eo venderetur. Profecto supradicta omnia ca-
 siæ genera, quæ inter præstantissima numerat Galenus,
 cinnamomo similia erant. Quid hoc velit satis supra
 docuimus. Nempe furculos ipsos cum cortice fuisse cer-
 tum est. De casia id genus videtur voluisse loqui Diosco-
 ridis cum *σειγγίσις* πλήρη dixit. Plenam & solidam in-
 tellexit. Præter genera suprascripta fuit & *σειγγίς*
κασία, sic appellata, quod fistulæ in morem conca-
 va esset, ac inanis, non plena, ac solida, ut superio-
 res. Ea erat, quæ in Andromachi senioris indebatur.
 Nam junior eam describens *κασίαν σειγγίαν* nominave-
 rat. Galenus: ἀλλὰ γε τῆς *σειγγίδος* ἐκ τῶν ὀνομαζο-
 μένων ὁ νεώτερος Ἀνδρόμαχος ἐμβάλλειν ἀξιοῖ. Πᾶσι δὲ αὐτῇ
 γινώσκεται: καὶ γὰρ ἡ ὀνομασία πάντων ἐστὶν, τῶν μὲν ἐξωθεν
 φλοιῶν, ὅνπερ καὶ σύριγγα καλεῖσιν, ἰσχυρὸν ἔχουσα κατ' ὁσμὴν
 τε καὶ γούσι, τῶν δὲ ἐνδον ἀσθενέστατον, ὡς μηδεμίαν αὐτῆς
 ἔχειαν ἰσχύει. Ergo cetera genera cariora rarioraque:
 hæc vero κασία *σειγγίς*, vel *σειγγίς* communis à vulgo
 nota nec adeo pretiosa. Canella ut dixi nostra. Συ-
 γγίς autem dicta est, ut distingueretur ab aliis generi-
 bus, quæ solida erant & plena, quæque adeo cinna-
 momo similia, quod in furculis integris ac solidis af-
 ferebatur. Hæc erat *ξύλοκασία* veterum. Notandum
 etiam illud, quod varia illa nomina casiarum Galeni
 auctor peripli separat à casia sic proprie vocata. Γίνε-
 ται γὰρ ἐν αὐτῇ κασία καὶ γιζίρ, καὶ ἀσύφη, καὶ ἀρμα, καὶ
 μάλα, καὶ μοτώ, καὶ λίθανος. Casia ibi de syringide,
 five fistulari proprie accipiendum, quæ mero constabat
 cortice, nullo ligno. Μοτώ, γιζίρ, & ἀσύφη Gale-
 no & aliis casiarum sunt genera. Auctor peripli non
 hoc nomine donavit. Quod in primis animadverten-
 dum. Ἀρμα inter genera casiarum, quæ cinnamo-
 mum æmulantur, recenset Galenus. An legendum,
 Ἀρναβώ? Certe videtur. Ita vocatur Paulo, Aëtio &
 aliis. Non tamen refertur inter casias. Nec mirum.
 Posterius ævum nullam aliam novit casiam præter *σει-
 γγίδα*. Reliqua alia genera non pro casia habuit. Sic
 ex vetustioribus peripli auctor nec inter casias nume-
 rat, nec isto nomine donat, moto, gizzir & asyphe,
 quæ Galeno & Dioscoridi in hunc censum referuntur.
 Arnabo Avisenæ dicitur *zarneb*: & virgulta esse dicit
 aromatica ex arbore magna. Galeno Ἀρναβώ inter eas
 species casiarum non vulgares reponitur quæ cinnamomum
 referunt. Quidam *zarneb* Avisenæ pro carpesio su-
 munt. Sane & *καρπῆσιον* simile esse festucis, ac virgul-
 tis cinnamomi tradit Galenus. Dioscorides corallum
 optimum probat, τῶν πολλοῦζον καὶ κιννάμωμιζον τῶν τύπων
 τῶν *καρπῆσιων*. Cinnamomum igitur, quod toties jam
 diximus, in furculis & virgultis consistebat. Omnis au-
 tem casia *κιννάμωμιζου* etiam in virgultis plenis ac soli-
 dis cum suo cortice adhærescente advehebatur. Cujus
 plura genera recensentur à Galeno. *Xylocasia* hæc pro-
 prie appellata. Altera in nudo cortice complicato in-
 tribulos adferri solebat. Hæc κασία *σειγγίς*, vel *σειγγίς*.
 Potuit itaque ex eadem arbore utraque sumi, hæc ex
 cortice detracto, illa ex furculis & virgultis amputatis.
 Profecto nisi hoc sit, aliud video nihil, quod dici pos-
 sit ut credibile fiat cinnamomum, & casiam ex eadem
 arbore esse, sed diversis ejusdem partibus parari, ca-
 siam ex cortice fieri, cinnamomum ex virgultis & sar-
 mentis amputatis. Rem non eandem fuisse fidem ab-
 undè fecerit nominum differentia, facultatis, formæ,
 coloris, odoris, pretii quod olim utrique fuit. Nomi-
 nibus semper distincta fuere Græcis Latinisque etiam
 vetustissimis κασία & κιννάμωμον. Latini casiam & cin-
 namum junctim nominant. Martialis:

---- Casiaque cinnamome.

Perfius:

---- *ceu spirent cinnama surdum*
Ceu ceraso peccent casie.

Hebræi quoque ea separant appellatione. Cinnamo-
 mi efficacia duplo major quam casia proditur. Cinnamo-
 mum in furculis constabat. Casia in cortice mero.
 Color cinnamomi teste Galeno leucophæus in cæru-
 leum quadamtenus vergens. Optima casia colore pur-
 pureo, ἐγκρίεσθαι, ἐμπέφυγεσθαι. Odor in cinnamomo
 omnium odorum, qui bene olent, flagrantissimus. In
 casia ἀρωματίζων quidem, sed tenuis levisque. Pretium
 cinnamomi immane quantum superabat casia pretium.
 Optima libra non carius emebatur quam denariis quin-
 quaginta. Plinius de casia: *Pretia nulli diversiora. Opti-
 ma in libras * L. ceteris * v.* At cinnamomo olim in
 libras pretium fuisse dicit denarios mille. *Auctum id par-
 te dimidia esse incensis silvis ira barbarorum.* Sic Plinii æta-
 te usque ad denarium duo milia processerat pretium
 unius libræ cinnamomi. Quæ summa denarium in au-
 rum conversa aureos efficiebat quales tunc erant cen-
 tum, nostratium verò ducentos quinquaginta. Ita du-
 plo auro rependebatur cinnamomum: Nam libra
 cinnamomi duplex libra auri fuit, & paulo plus. Pro-
 inde non mirum si vulgo hæc merx minime cognita,
 solis Regum & Imperatorum thesauris reservabatur.
 Galenus etiam tradit solis divitibus eam habere licuisse,
 quod impenso pararetur pretio, vel Imperatorum ami-
 cis, quibus è domo Augusta ultro gratisque daretur.
 Nec sanè magnopere ad usum requirebatur, quum ca-
 sia pondus duplicatum idem efficeret. Quippe in medi-
 cina duæ partes casia unam cinnamomi æquiparabant,
 ipsis prodentibus medicis. Ἀντὶ κιννάμωμος κασία τὸ διπλὸν,
 ἡ καρπῆσιον. De virtute cinnamomi mira hæc in Græ-
 corum commentariis reperi: ὅτι ζέοντος φασὶν ἐν λέβητι
 ὕδατος εἴπερ θίγῃ μόνον τὸ κιννάμωμον ὁδὸς καὶ φύσιν τὸ ὕδωρ,
 καὶ λατρεῖ ἐπεισενεχθὲν δὲ πύρρῳ μεταποιεῖν τὸν ἐν τῷ αἵματι φλο-
 γμὸν εἰς ψυχρότητα, καὶ ἀφανιστικὴ τῶν ἐν φθορᾷ τῶν ζώον-
 των μέρων τῆς φύσιν ἔχον. Ferventem aquam solo tactu
 refrigerat, illatum thermis calentibus, vaporem ea-
 rum summo frigore mutat. Nata ex putredine anima-
 lia, quocunque infertur, exterminat. Hæc magna
 sunt, & maxime indicant auctorem illum de re inco-
 gnita sibi & incomperta id prodidisse. Regio κιννάμω-
 μοφόρος in Æthiopia veteribus geographis in tantum
 celebrata, à qua & parallelus *ἁλὶς κιννάμωμοφόρος* no-
 men accepit, navigationibus Lusitanorum reperta nul-
 la est. An dicemus id in causa esse, quod cinnamomum
 defecerit. Hoc necessario dicendum, siquidem cin-
 namomum non est idem cum casia. Nec magis id mi-
 rum fuerit, quam de *σιλφιοφόρῳ*, quæ hoc quoque
 tempore nulla est, propterea quod silphium illud Cy-
 renaicum jam pridem in rerum natura esse defuit. An
 aliquid tale circa cinnamomum acciderit, aliis æsti-
 mandum & quærendum relinquo. Profecto si cinnamo-
 mum idem cum casia, quod tantopere placet qui-
 busdam neotericis, valde ridiculos fuisse oportet, &
 vanos recentiores omnes Græciæ medicos & pigmen-
 tarios, qui in plerisque compositionibus cinnamomum
 una cum casia ingredi faciunt. Quod ex præscriptio-
 nibus antiquorum videntur retinuisse. Eam speciem
 casia, quæ proximè accedebat ad cinnamomum, &
ισκίνναμον ob id dicebatur, Plinius *daphnitim* vocat, ei-
 que pretium à mangonibus factum scribit ad trecentos
 denarios. Hujus mentio apud Scribonium Largum,
 1, cap. xxxix. *casia daphnitis, cinnami, nardi.* Auctores
 quoque veterinarii Græci passim mentionem faciunt
κασίας δαφνίτιδος. Hoc cinnamum eam dictam volunt
 docti, quod viribus & facultate æquaret cinnamomum.
 Immò dicto ipsa ostendit, ita appellatum à similitudi-
 ne cinnami, ut *ισόπυρον, ισαιρον*, & similia. Et planè
 id probatur testimonio Plinii, qui furculis lauri solitam
 adulterari prodit. Ergo ea in furculis constabat ut cin-
 namomum, non in cortice nudo, ut casia. Galenus
καρπῆσιον genus aromatis memorat, quod festucas ait
 esse tenues furculis summis cinnamomi similes. *Λεπτὰ
 κάρφη παρὰ πλῆστα τοῖς κιννάμωμος ἀκρέμοσι.* Cinnamomum
 itaque in furculis, ut & carpesium quod virtute pari
 præditum facit cum cinnamomo. Ἀντὶ κιννάμωμος καρπῆ-
 σιον. Item: ἀντὶ κιννάμωμος κασία τὸ διπλὸν, ἡ καρπῆσιον.
 Proinde falli constat qui carpesium *cubebam* esse opi-
 nantur

Hoc κισώριον antiquorum. Ita enim vocarunt receptaculum quo continebantur grana fabæ Ægyptiæ, prægrandis instar papaveris capitis, in quo ipsa grana suis quæque loculamentis ac capsis inclusa, paulum supra cellulas suas extantia. Σφηκιόν vocat Theophrastus à similitudine favi vesparum. Dioscorides φουσίον. Dictum & κισώριον vel à similitudine poculi ea forma appellati, quod ab ambitu latiore sensim decrescebat usque ad imum pediculum. Vel poculum ipsum potius ab illo ciborio fabæ Ægyptiæ meruit appellari, ob similem figuram. Quod vocabulum hodieque retinemus eodem sensu. Et notum illud Horatianum: *Ciboria exple*. Ait Athenæus: κισώρια τὰ λεγόμενα σκύφια, ἃς τὸ κάτωθεν εἰς τὸν συνήχθαι, ὡς τὰ Αἰγύπτια κισώρια. Quin & illud ipsum ciborium fabæ Ægyptiæ, granis excussis & membranaceis dissepimentis ejectis poculi vicem & usum præbebat. Et hic sensus est horum versuum Nicandri de faba Ægyptiæ, sicut illos supra explicavimus & emendavimus:

Ἀνθεα μὲν σφάντες ἀνύης, τὰ δὲ πεπηῶτα

Ἀκμάεις κερπτοῖο κισώρια δανυμένιοι

Ἐς χέρας ἡγήροισι πάλαι ποθέσιν ὀρέξης.

Plane dicit exinanita ciboria, fructu maturo ac decussio, præstare poculorum usum. Scyphi formam graphice habes expressam in superiore ciborio. Aliud est quod Strabo & Plinius memorant, ex foliis colocasiæ implexis vasa varia specie formari. Colocasiæ non meminit Theophrastus. Posteriores ejus ætate auctores radicem fabæ Ægyptiæ κολοκάσιον vocari prodiderunt, ut Nicander, Dioscorides, alii. Sed radix fuit alia eo nomine in eadem Ægypto nascentis, quæ nihil ad fabam Ægyptiam pertinebat, nullaque illam cognatione contingebat. Eam radicem subjecerunt cauli fabæ Ægyptiæ, ut pluribus ante ostendimus. Radix illa rotunda, crassa, multis adnatis nucleorum sobolibus sese propagans. Musæ quoque arbor apud Ægyptios talem radicem habet, de qua arbore propterea vulgo jactant Ægyptii, cannam esse saccharinam radici colocasiæ insitam. Radix vero fabæ Ægyptiæ auctore Theophrasto ad instar calami crassioris, & spinis aculeata. Faba illa Ægyptia κολοκάσια etiam appellata videtur à foliorum amplitudine, ut & κολοκάσιον arum. Inde exitit error auctorum utraque passim confundentium. Ceterum nominis utriusque facies usque ad posteros paululum mutata pervenit. Arabes Ægyptiique bulbosam illam radicem ari Ægyptii hodie vocant *culcas*. Garcias vero ab Orta sub nomine *curcas* nucleum ciborii Ægyptii, quem supra exhibuimus, ita describit lib. 11. cap. XXI. *Nascitur in Malavar fructus quidam magnitudine avellana cum suo putamine non tamen adeo rotundus: candidus est, gustu quali sunt tubera cocta: hunc chiviquilenga vocant, id est exiguum inhame.* In Cairo

ubi frequens est, & quibusdam Malavar locis *curcas*, in Cambaya *Carpata*. Dependet ex ramis cujusdam plantæ qua feritur. Non dicit qualis illa plantæ, quomodo fructus ille nascatur, sed tam certum est quam me hæc scribere, de faba Ægyptia veterum debere intelligi. *Curcas* appellari ait in Malavar. Hoc nomen quoque depravatum ex κολοκάσια. Fabam Ægyptiam in India annibus etiam nasci tradit Strabo. Quod *curcas* in Cairo vocari pariter tradit, ubi frequens est, confundit illud *curcas* Indicum cum Ægyptio hodierno *culcas*, quæ mera est radix caule, & fructu carens. Nucleum istum *curcas* ab Indis aliis vocari *chiviquilenga*, & exiguum inhame interpretatur, per hoc indicat majus esse inhame ab exiguo isto diversum. Inhame porro Lusitani Maurique vocant radicem colocasio bulbo parem, quam à Bæticis ajunt vocari *al-coleas*, id est, colocasium. Parvum igitur & magnum inhame *colocasium* olim ab amplitudine foliorum appellatum. Utrumque etiam *culcas*, vel *curcas*. Sed colocasio bulbo nec caulis, nec flos, nec fructus. Faba Ægyptia colocasia, & caulem, & florem edit, & mox fructum in calice, qualem nobis depinxit Garcias. Calicem ipsum supra repræsentavimus. Nucleum illum magnitudine avellanæ esse cum suo putamine, non tamen adeo rotundum. Tales nuclei, vel nuces parvæ, quas supra sub suo calice posuimus. Fabæ Ægyptiæ nucleum *κυσάμον* Græci vocarunt quod esset ἡλίκον *κυσάμον*. Strabo de faba Ægyptia: τὸν καρπὸν ὁμοίον τῷ περὶ ἡμῶν *κυσάμῳ*, μεγέθει μόνον καὶ γούστῳ ἀλλὰ φέροντι. Herodotus scriptor antiquissimus olivæ nucleis similia facit hæc Ægyptiæ fabæ grana: ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκτι παρὰ φουσίῳ ἐκ τῆς εἰζῆς γίνεται κηρίῳ σφηκῶν ἰδέσθω ὁμοιοτάτῳ. Ἐν τῷ τρωκτῷ ὅσον πτερύγι ἐλαίης εἰσγίνεται συχνά. Recentia & cocta mandi solita adjicit. Formam nuclei olivæ plane gerunt nuces illæ, quas supra dedimus. Dioscorides meminit fabam illam, Ponticam etiam cognominatam, & in Asia Ciliciaque inveniri. Mirum adeo ignorari hodie quum tot locis nasci prodiderit antiquitas, cui tam bene fuit nota. Sed magis mirum, quod negant talem reperiri in Ægypto, apud quam solum bulbum colocasium, & nymphæam loton conspici in amne Nilo memorant qui regionem illam perlustrarunt, & moram etiam fecerunt. Atqui ab Ægypto eam cognominarunt veteres. Qui tamen videntur colocasiam hanc fabam confudisse cum colocasio bulbo Ægyptio. Fabam colocasiam puto hodie vocari *culcul*, nomine etiam fortasse corrupto ex Græco *κύνκαλλ*, quod granum magnum, vel nucleum significat, & idem est quod *κύνκα*. Ita fabæ Ægyptiæ nucleum appellarint κατ' ἐξοχλήν. Nam & fabam communem Græci recentiores absolute *κύνκα*, & *κύνκον* appellarunt: pro quo & *κύνκιν* hodie dicunt. Vetus Lexicon: *κύνκιν* ἢ *κυσάμον*. Idem: *κισώριον*, *χλωρὸς κυσάμον* μέγας. *Culcul* in urbe Constantinopoli venale proflare narrat Bellonius lib. 1. cap. LXXXVI. *Hebulben semina venalia habent, qua nobis in usu non sunt quemadmodum nec nux quadam gemini pugni magnitudine parvis granis esui aptis atque avellana instar, dulcibus plena, quam culcul, id est, nucem de culcul nominant.* Nucem vocat, quia multa grana veluti exiguas nuces continebat. Et videtur calicem illum fabæ Ægyptiæ pro dimidiata nuce accepisse. Magnitudo fere convenit. Pugnus geminus junctus non plus habet in circuitu quam pedem unum. Calicem, quem ante apposuimus, novem uncias, id est, duodecim digitos per ambitum habuisse refert Clusius. Majores si forte reperiebantur: & majores, ut par est, sunt adhuc recentes. E Ponto vicino & Asia Constantinopolim hæc nuces deferuntur. Nam & Ponticam fabam vocatam tradit Dioscorides. Alii qui Constantinopoli fuerunt, tradunt grana *coul*, *coul* in deliciis istis esse, præsertim recentia, & ex Ægypto advehi. Mathiolus vult ea grana nasci in Plinii staphylo dendro. Sed non persuadet. Staphylo dendrum Plinius filiquas ferre dicit, & in his nucleos sapore nucis avellanæ. Bellonius nucem esse gemini pugni amplitudine scribit, quæ fert grana *culcul*. Non hæc conveniunt. Serapio *habel culcul* appellat, calidumque & humidum facit. *Habel culcul*, id est, granum *culcul*. Quod est *hab alculcul*, id est, magnum semen *culcul*.

cul. Hæc sane Garciae sententia est, culcul Serapionis idem esse cum Indico culcas, sed vereor ut satis vera sit. Immo fallit. *Hab' alkulkul* Serapionis idem plane cum Avifena *ab alchalchel*. De quo scribit cap. cccix. Gerardus Cremonensis vertit granum *alkilkil*. Idem granum est quod apud Rhazem dicitur *kilkil*. Avifena tradit illud semen esse sicut piper album, majus cartamo, five checi semine, non plene rotundum, & suavis odoris dum frangitur, unctuosumque. Quosdam autem ait dicere semen esse granati silvestris. Bellunensis in Lexico notat *alkalkal*, five *alkilkil* semen esse granati silvestris. Negat id tamen Avifena ipse, & falli asserit qui ita sentirent cap. cccclxvi de *mugalh*, quæ radix est hujus arboris, quæ fert semen *alkakel*, quam etiam quidam tradidere esse radicem granati silvestris. Hoc argumento eos revincit, quod ea radix veneri suffragaretur, & coitum juvarer. Semen quoque ipsum veneri convenit, & valentes in coitum facit. Non dicit tamen Avifena, ex qua arbore, vel frutice, vel herba fuerit illud semen, ut plane videatur nescivisse. Nec proinde mirum, si hodie *coulcoul* ignoratur. Non dubium est autem, quin *coulcoul* Bellonii sit *chalchel* Avifena. Sic saccharum *tabarzed* Græcis recentioribus dicitur *σάκχαρον ταβάρζεδ*. Semen *kakela*, iidem vocant *κόκκλαν* & *τέρπετ*, quod Arabibus *περέδ*. Sed hæc alibi. Facilius igitur pronuntiari potest, quid non sit quam quid sit granum *culcul*. Haud satis certum habeo an *Αιγύπτιος κύαμος*, quo in ponderibus usi sunt antiqui medici, de hac faba Ægyptia sic intelligendus. Notissimum tunc hoc granum fuisse oportet. Nobis antea placuit de vero legumine Ægyptio accipere, quod faba Græce communi majus esset. In ea sententia videtur esse Avifena, qui in descriptione fabæ leguminis, *Ægyptiam* speciem ejus facit. Sed & capite cccclv. lib. i i lupinum fabam esse Ægyptiacam dicit. Bellunensis ex sententia Ebenbitar notat fabam Ægyptiacam vere esse fabam, in qua res viridis invenitur. Hoc quid sit nescio. Nunc addubito. Strabo scribit hanc fabam colocasiam magnitudine differre à communi & gustu. Hinc *Αιγύπτιος κύαμος* in glossis Iatricis Græcorum *μεγάλης κύαμος* exponitur. Andromachus hoc pondus fabæ Ægyptiæ de planta illa palustri Ægyptiaca, & in Nilo nascente plane interpretatur, qualem eam describunt veteres. Ita enim scribit in sua Theriace:

τῆς δὲ κύαμοιο τὸν ἐπὶ τὸν ὄσμιον ὕδωρ
τέλμασι, ἢ πολλοῖς κρυπτόμενον πεζοῖσι
νειλῶς κύαμοιο.

Hæc habui, quæ debere addi judicarem ad exercitationem nostram de colocasia, quæ tamen in medio relinquo. *Γλυκυνάλαμος* est lotos Ægyptius. Cannam saccharinam possumus ita vocare. Tradit Solinus, quæ palustria sunt in India, *harundinem* creare ita *crassam*, ut *fissis internodiis lembi vice vestiret navigantes*, e *cujus radicibus humor dulcis exprimitur ad melleam suavitatem*. Hæc est harundo mambu, super quam concrefcit saccharum mambu, vel *tabaxir*, quod fuit veterum *σάκχαρι*. Non ex hujus radice humor dulcis exprimebatur, sed ex alia minore, cujus humor expressus, & coctione densatus saccharum hodiernum dat. Poëta vetus:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius è lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui succo nequeunt contendere mella.

Cannam saccharitin intelligit, ut supra exposuimus. De hac canna etiam interpretari debemus ferulam illam arboream insularum Fortunatarum, quæ expressa reddebat aquam potui jucundam & dulcem. Ne quis autem fallatur, aliud est saccharum *tabarzed* apud Arabes quam *tabaxir*. De illo videndi Arabes. Charito vocat *σάκχαρ ταβάρζεδ*. At *tabaxir* est saccharum priscorum. Locus hic etiam postulat, ut aliud genus sacchari explicemus, cujus historia non caret ambiguitate, & incerte admodum traditur. Scaliger Julius exercitatione clxv. contra Cardanum inter species sacchari vulgo ignotas & hanc recenset. *Tigala* herbæ nomen esse apud Arabas & Ægyptios, ex qua saccharum exturgescit concrefcitque in minutas grandines. Saccharum illud restinguere sitim, pecto-

A ri accommodum esse, & tussim tollere. Herbam eam *alhusar* vocari ab Avifena, ab aliis *alhofer*. Idem eodem capite velut aliud genus sacchari, & in totum differens ab illo saccharo *alhusar*, ex Serapione commemorat, quod vocatur *hoascer*, ex arbore Indica sic appellata, quæ incisa manat lacte calidissimo & *καυσκωτάτω*. Hujus lactis partem tenuiorem calore densari & concrefcere, gummi modo. Hoc esse saccharum *hoascer*. Alios putare esse manna cadens super ejus folia. Id falsum. Nam erumpere indidem unde & folia. Hæc Scaligeri sententia. Facultates itaque utriusque sacchari multum diversæ. Saccharum *alhusar* sitim sedat, tussim levat, hepati conducit. Cum his facultatibus temperatum quoad calorem, sed humidum in aliquo gradu esse oportet, & easdem habere cum manna vires. At saccharum *hoascer* contrariæ plane virtutis, calidum utpote & amarum siccumque. Quippe concretum lac esse volunt, quod ex planta ipsa exsudat, & coit calore sicut gummi. Lac autem illud, quod ex frutice *hoascer* colligitur, adeo fervidum est, ut eotantur vulgo tantumquam efficacissimo *psilothro* ad coria depilanda. Quæ ad eum modum sunt *καυσκά*, in quarto ordine calida & sicca esse necesse est, si saccharum illud par est ejus lactis, quod ex arbore exit, & calore densatur, nihil aut parum deperdet facultatis ejus quam lac ipsum obtinet. Atque hoc saccharum *hoascer* idem esse cum saccharo *alhusar*, quod ex herba *tigala* resudat, prorsus inter omnes omnino convenit, & eandem esse platam *hoascer*, & *alhusar*. Ergo idem saccharum quod *alhusar* dicitur, & quod *hoascer*, idemque *tigala*. Bellonius lib. i observationum cap. lxxvi, ubi exponit quæ species quibus nominibus in officinis pigmentariorum Constantinopoli vulgo appellantur, pro saccharo *alhusar* *tigala* esse petendum significat: *Ammeos*: *napellus*, *bisch*: saccharum *albasos*, *tigala*: *harmel*, *armala*. Sed ibi legendum, *albasos*, non *albasos*. Ad eum locum alter Scaliger notavit deesse vocem Arabicam *essachar*. Sed male divinavit. Non enim ea Bellonii mens, ut pro saccharo *essachar* requireretur esse dixerit, sed pro saccharo *alhusar* *tigala* nominandum esse, quia non aliter intelligerent quid sibi vellet petens ab ipsis saccharum *alhusar*, quam si *tigala* vocet, quoniam his notum sit duntaxat isto nomine. Quod addit de ammi, vocari *ameos*, Græci quoque recentiores ita punceparunt, *ἀμμο* & *ἀμμο*, & *ἀμμο*. Neophytus: *ἀμμο*, *οἱ ὃ ἀμμο*, *ῥαμμο*, *ἀμμο* *ἀλεξανδρινόν*. In antiquissimo codice Diolcoridis & apud Plinium in scriptis passim scribitur *ἀμμο*, *ami*, non, ut vulgo vocant, *ἀμμο*. Cujus prima etiam syllaba producta reperitur apud medicos poëtas Andromachum & Damocratem, apud quos perperam *ἀμμο* aliquot locis scribitur pro *ἀμμο*. Inde *ἀμμο* genitivus qui in rectum casum transiit. Et *ἀμμο* glossæ iatricæ: *ἀμμο*, *τὸ λαροκύμνον*, id est, *leporinum cuminum*. Idem Bellonius lib. i. cap. xxvi, quo tractat de stirpibus in Lemno insula nascentibus, tradit herbam quamdam *lagochymeni* ab incolis vocari, quæ tractata & gustata verum *ami* referret. Ipse *leporis cubile* exponit. Immo *λαροκύμνο* illi dicunt, quod ipse male scripsit, *λαροκύμνο*, eoque & male interpretatus. Ad saccharum *alhusar* redeamus. Hoc *tigala* etiam dicebatur, non ipsa herba, ut posuit Scaliger. Nulla apud Avifenam *tigala* mentio, sed sacchari tantum *albasos*, quod est *tigala*. Videtur hæc vox facta ex *τὸ γάλα*. Nihil enim aliud est quam lac concretum. Sic *olibanum* dixere pro thure ex Græco *ὀλίβανον*. Non dicit Avifena saccharum *albasos* sedare sitim, sed simpliciter non facere sitim, sicut reliquas species sacchari. Rationem addit quia parum dulce sit. Subamarum esse hoc saccharum omnes tradunt. Stomacho, ut hepati, bonum esse cum Avifena scribit etiam Serapio. Non igitur siti sedandæ est, ut tereniabim, vel trongibim, sed *ἀψῶδες* tamen non est, ut saccharum vulgare. Tussim levare nec dicit Avifena. Hoc ille de manna tereniabim tantum memorat, non de manna *alhusar*. Mannam esse, quæ de cælo cadit super fruticem *alhusar*, inter ple-rosque Arabes convenit. Hic frutex *offar* hodie dicitur

citur ab Ægyptiis. Hinc *saccharum alofar*, vel *alhafsen*, quod super ossar coagulatur. Alii ex ipso frutice prodire volunt, & partem esse lactis, quod indidem manat, calore densatum, quæ Scaligeri opinio est. Sed quum lac illud ossaris adeo sit *καυσικόν*, ut coria eo depilentur, & potum pondere sesquidrachmæ interficiat solvendo & excoriando, ut traditum est, eadem plane aut non multum diversa facultate censeridebet, quod ex eo lacte in frutice ipso cogitur & concrescit. Sic quod, ex cannis saccharinis exit, & densatur calore, ejusdem plane facultatis, immo aliquanto etiam majoris, cum succo ipso cannæ, quo expresso & decocto facticium saccharum paratur. Illud est *saccharum candi* nativum, & longe quidem præstantius illo, quod arte fit. Profecto non video, quomodo lac alhusar inter *καυσικά* principatum obtinere dicatur, & pars ejusdem lactis concreta in ipsa planta sitim sedare, tussim tollere credatur, ut voluit Scaliger. Ideo Arabes non ex ipso frutice oriri, sed de cælo cadere in eam plantam hoc saccharum volvere. Atqui manna omnis dulcis est, hæc vero subamara. Docet idem Avifena mannam omnem assumere naturam ejus arboris, super quam decedit, & de sua adjungere lenitatem ac dulcedinem. Hinc ergo fit, ut manna alhusar aliquantum amara sit, quia cadit in fruticem amarissimi succi. Fructus vocatur *beyd el ossar*, id est, ovum ossar. Prosper Alpinus vocat *beydelsar*, quasi *sar* etiam dicatur ipse frutex. Lac ejus ficcatum corpora supra modum solvere refert, & dysentericos fluxus letales facere. Alii scribunt pondus sesquidrachmæ epotum necare. Nec disparis ad nocendum effectus saccharum ex eadem planta vi solis concretum. Multa tamen sunt, quæ non parem virtutem exerunt intus sumpta & extra, ut silphium quod *ἐξωθεν* esse *σπασκώπερον* veteres tradunt. Exemplo sit & sinapi, quod & ipsum quarto gradu calfacit & exsiccat, inter condimenta sumptum nihil nocet. Extra impositum cutem adurit, unde *σιναιτισμός*. Interpretantur, *ἐν νάπτῳ καὶ τῷ αἵματι*. Doctus interpres Dioscoridis pro intinctu accipit, quo languens stomachus reficitur. Quo sensu hanc vocem nusquam legere est apud antiquos, nec sane potest. *Ὁξύπερον* potius sinapicum dicerent, aut *ἐμβαμμα σινηπιόν*. Latini *moretum*, vel *oxyporum*, vel *intritum* ex sinapi. Hierophilus inter *ἐμβαμματα* recenset *σινηπι*, *ἀλόω*, *κύνινον*, καὶ *οἰνόπερον*. Attici *νάπτου* dicebant. Quod inter condimentaria refertur à comicis:

Καὶ νάπτῳ Κύπειον καὶ σιαμωνίας ἔπον,
καὶ κάρεδαμον Μιλήσιον ἢ κρόμμινον
Σαμοθρίσιον.

Nihil igitur prohibet, quin saccharum alhusar ex ipso frutice manet, quod & disertè testatur Serapio, qui scribit ex oculis ac sedibus foliorum exire. Sic *tigala* & *saccharum alhusar* eadem res, contra ac putarunt ambo Scaligeri. Ex genere tithymallorum esse hanc plantam plerique tradunt. Serapio dicit aliud esse *haoscer*, quod ex genere est tithymallorum. Avifena *alafcir* inter species tithymallorum numerat. Scaliger Julius saccharum ab Indis hodie *jagara* vocari notat exercitatione CLXIV. Sed fallitur. Solam speciem vocant sacchari ejus, quod ex liquore tengæ conficiunt, *jagara*, aut *jagra*, ut fere omnes scribunt. Saccharum in genere appellant *sacar*.

In qua pauxilla ades. Immo legendum: in qua pauxilla ades ignobiliter ad culmen fastigata. Unam tantum ibi ædem fuisse meminit Plinius: *Aliam insulam Junoniam, in ea adiculam esse tantum lapide extructam*. Sic mentem Plinii, ut solet, non attingit Solinus. Ille ædiculam illam lapide tantum structam dicit, hic ignobiliter ad culmen fastigatam. Quid vellet Plinius, non assequutus est noster. Omnium fere ædium sacrarum hæc forma fuit, ut fastigata essent, hoc est, fastigium haberent, vel fastigatum cūlmen, quæ *τετραγωνοειδής* erat *ἐπανάστασις*, de quo supra diximus. Ædificiorum vero communium tecta, non fastigata, sed plana fieri solita.

Tertia huic proximat eodem nomine. Plinius: *ab ea in vicino eodem nomine minorem*. Distingue: *ab ea in vicino eodem nomine minorem*. Ptolemæus insulam illam alte-

A ram Junoniæ vicinam vocat *ἀπὸ Ἰουνῆς*. R. ulla vero ac jocularis Martiani Capellæ hallucinatio, qui apud Solinum hoc loco legit: *Tertia huic proxima, Teodem nomine*. Atque hinc putavit nomen insulæ fuisse *Teodem*. Ita enim scribit, ut omnes habent ejus libri: *Quarum prima Ombrion dicitur: secunda Junonia: tertia Teode: quarta Capraria*.

Quarta Capraria appellatur enormibus lacertis plusquam referta. Ex his insulis Junonia appellata à Junonis æde: *Nivaria* ab aëre nivoso & nebuloso: *Pluviaria* à frequentibus pluviis: *Canaria* à canibus ingentibus, quibus repleta est. *Capraria* unde nomen habere potuit nisi à capris, quæ in ea abundant? Hoc tamen non dicunt, sed lacertis grandibus esse refertam. Plinius: *Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam*. Non convenit hæc res nomini insulæ. An *Saurariam* hanc insulam dicemus appellatam? Ita sane debuit: *Sauras* etiam Latini pro lacertis dixere. Lælius in *Erotopægnio*: *Saura*, illices bicodula. An Plinii error est, qui cum *Καυραία* legisset, vel *Καυραία* pro *Capraria* intellexit. Nam Græcum sigma antiquum in libris eadem figura signatur ut C Latinum. Hoc verum non præsto, sed verisimile ajo, & ceteris Plinii hallucinationibus congruens.

C *Palmeta caryotas feritania*. Ita libri. *Feritare* pro *ferre*, *ἔχειν*. Ut *coquitare*, *habitare* pro coquere, habere, & similia. Plinius: *hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare*. Non de nihilo additum palmeta illa caryotas ferre. Indicare voluit certum palmæ genus. Non communis autem aut vulgaris, quæ fert caryotas. Integrum est *caryota palma*; ut Græcis *καρυώτις φοινῆς*. Scribonius Largus cap. xxxvi. *Palmas caryotas viginti*. Et absolute *caryota*. Ovidius:

Hoc linitur sputo Jani caryota calendis.

Sic Thebaica subaudiendo palmæ. Statius:

Charta, Thebaicaque caricaque.

D Thebaicæ palmæ intelligendæ. Plinius passim ita vocat. Latini *nucatas* etiam vocavere, qui Græcis *καρυώτις*. In veteri inscriptione ita dicuntur. *NUCATÆ DE SELECTIS EX X. L PROFUNDANTUR*. Male scriptum est: *MICATAS*. Nucum sparsionis in dedicationibus statuarum & tumulorum sollemnibus passim fit mentio. Hic *nucatas*, id est, caryotas palmas ex denariis quinquaginta profundi spargique jubetur. Isidorus *nucates* appellat de palma: *fructus autem ejus dactyli à digitorum similitudine nuncupati sunt*. Quorum etiam & nomina variantur. Nam alii appellantur *palmule* similes *myrobalanis*. Alii *Thebaici*, qui & *Nicolai*. Alii *nucates* quos Græci *καρυώτις* vocant. Hæ sunt in veteri inscriptione *nucate*. Ita solent Latini terminare, quæ apud Græcos formantur in *ωτις*. Sic *καρυώτις*, *cera-tum*: *σικωτίς*, *ficatum*. Ætas infima Latii Græciæque omne jecur sic appellavit, cum veteres hoc nomen fecerint jecori anseris fartilis, aut porculi fisis saginati. Hinc *aloe sycotina* recentioribus, quæ *ἡπαρίς*, vel *ἡπατίς* vetustioribus. Et *σικωλίνα* κακία Myrepso pilulæ in quibus aloë indebatur. Ita malo quam quomodo volunt Arabes à *Succotora* insula. Sic igitur & *καρυώτις φοινῆς*, Latine *nucata palmula*, & *nucata*. Nec sane dubium est ita vocatam esse à nucis forma, ut *dactylus* à digiti longitudine, *βέλαν* à glandis. Talis erat fructus ejus palmæ, quæ myrobalano, id est, balano myreplicæ pomum simile gignit. De quo infra. Plinius *καρυώτις* quasi *καρυώτις* dictum putavit, quod capitis gravedinem pariat. Ut solet, nugatur. In errore etiam plerique hodie homines docti medicique, quibus *caryota* nihil aliud significat, quam palmulam quamlibet, sive *dactylum*, qui ad nos adfertur. Hunc errorem jam supra exagitavimus, iterumque heic ventilabimus. Plinius tria genera facit *καρυώτις*, *palmas*, *caryotas*, & *Thebaicas* lib. xv. cap. xxviii.

F *Carne palma placent, crusta Thebaica, succo nova & caryota*. Eandem differentiam & alibi inculcat. *Palmas* vocat communes *dactylos*. Dioscorides quoque tres species recenset, palmulam, quam in Ægypto nasci ait, & *καρυώτις*, & *Θηβαϊκός*. Isidorus nomen generale statuit *dactylos*, quorum tres differentias nominibus distinctas exponit, *palmulas* myrobalanis similes, *Thebaicas*, & *nucates*, sive *καρυώτις*. *Palmulas* vocat quas

Plinius *almas*, easque separat à Thebaicis & caryotis. Dicitur *φοίνικα*, id est, palmulam in Ægypto nasci, & esse περιεμφορόντι τῇ μυροβαλάνῳ. Plinius immo hallucinatione palmam Ægyptiam interpretatur, quæ fert myrobalanum. Apparet itaque περιεμφορόντι τῇ μυροβαλάνῳ accepisse pro φέροντι τῷ μυροβαλάνῳ. Rectius vertit Isidorus: *Palmulam appellant myrobalano similem*. Galenus distinguit *Αιγυπτίον φοίνικα*, palmulam Ægyptiam à palma caryota, lib. 11 de aliment. facult. ἐστὶ δ' ἐν αὐτοῖς ἡ μικρὰ διαφορὰ. Τινες μὲν γὰρ ξηροὶ τε εἰσὶ καὶ σφόδρα, ὥσπερ οἱ Αἰγύπτιοι, πνὲς δὲ μαλακοί, καὶ ὑγροὶ, καὶ γλυκεῖς, ὥσπερ οἱ καρυωτοὶ καλεῖσθαι. Hoc est, quod ait Plinius, caryotas succo placere, ut uvas. Succulentæ ergo & dulces, ὑγροὶ, καὶ γλυκεῖς, καὶ μαλακοί. Ceterum differentia illa, quam notat Galenus inter palmulam Ægyptiam & caryotam, non siccam & recentem discernit, ut putant eruditissimi medici. Satis enim habuisset dicere, saltem debuisset, palmulam siccam adstringentis esse saporis & austeri, recentem vero uvidam & dulcem. Cum distinguat inter Ægyptiam & caryotam, aperte indicat tam siccam quam recentem Ægyptiam sejungere à sicca & recente caryota. Varro apud Agellium palmæ Ægyptiæ palmam dabat supra ceteras in ea latyra, quam πρὸ ἐδεσμάτων inscripserat: *Scari Cilices, nuces Thebaicae, palma Ægyptia*. Optimam facit palmam Ægyptiam. Contra ea Strabo lib. xvi palmam per omnem Ægyptum degeneres & vix edules nasci scribit excepta Thebaide, in qua sunt præstantissimæ. Hæ sunt Thebaicæ palmæ. Eas igitur intelligit Varro, cum palmam Ægyptiam inter palmas principalem asserit. Hoc modo Ægyptia palma à Thebaica non debet discerni. Nam & Thebaica Ægypti. Thebaicam autem illam palmam etiam caryotam facit idem Strabo. Quippe in Thebaide utrumque genus nasci memorat, caryotam & communem palmulam: διττὴς γὰρ ἐστὶν ὁ, περὶ τῇ Θεβαΐδι καὶ ὁ ἐν Ἰουδαίᾳ, ὁ τε αὐτὸς καὶ ὁ καρυωτός. Σκληρότερος γὰρ ὁ Θεβαϊκός, αἰσθὰ τῇ γούστῳ δίστομαίτερος. Duplex itaque palma in Thebaide, communis & caryota. Communis palmula Thebaidis non differebat ab ea quæ per reliquam Ægyptum nascebatur. Caryota vero Thebaica ejusdem generis cum caryota Judææ. Quærendum igitur, cur caryotas à Thebaicis distinguat Plinius, quandoquidem & Thebaicæ caryotæ. Aut cur Ægyptiæ palmulas à caryotis separet Galenus, quum & Thebaicæ Ægyptiæ sint, & caryotæ quoque. Idem Strabo ibidem de Judæa: ἐκείνης πρὸς αὐτὴν φοίνικα καὶ τὸν καρυωτὸν γυνώσκεις. Duo tantum genera constituit in palmæ fructu, communem & caryotam. Idem Strabo sibi ipsi videtur contradicere. Nam lib. xvi de palmeto Judææ loquens, narrat ibi tantum caryotam palmulam inveniri, & alibi nusquam, excepta, quæ Babylone nascitur, & ultra ad orientem: καὶ ὁ φοινικῶν γὰρ ποῖός τε, ἔχων τὸν καρυωτὸν φοίνικα, ἐνθάδε μόνον πάλιν καὶ Βαβυλωνίᾳ καὶ ἐπέκεινα πρὸς τὴν ἑω. Hoc si sit, non erit caryota, quæ in Thebaide gignitur, sed alterius generis. Et sane omnes scriptores Thebaicas à caryotis fecernunt. Non ergo Thebaicæ caryotæ. Quod diserte Strabo affirmat lib. xvi, quitamen aliquod discrimen agnoscit inter caryotam Judææ, & caryotam Thebaidis. Etenim Thebaicam caryotam duriorē esse ait Judaica, gustuque jucundiorē. Hoc est quod Plinius dicit crusta placere Thebaicas, quia parum carnis habent, quæ maxime placent palmulæ communes, & minimum succi: quæ dos est caryotarum Judææ. Ideo & succo eas commendari prodit. De Thebaicis idem ita scribit lib. xiii. cap. iv. *In totum arentes Thebaides atque Arabicae, macroque corpore exiles, & assiduo vapore torrente crustam verius quam cutem obducunt*. Thebaicae Arabiæ termina. Ceterum Arabiæ caryotas etiam dat Diodorus Siculus. Caryotas itaque Thebaicæ & Arabiæ arentes & siccores, crusta verius quam cute obductæ. Hæ sunt Ægyptiæ Galeni, quas ξηρὰς tradit καὶ συνήπας. Non de ficcatis intelligit, sed de recentibus, in quibus parum succi, eoque nomine eas distinguit à caryotis multo succo refertis, & eximias jucunditatis. Et caryotas significat Judææ, quæ per excellentiam proprie sic dictæ. Plinius: *ab his caryota maxime ce-*

lebrantur, & cibo quidem sed & succo uberrima. Galenus ὑγρὰς, γλυκεῖς καὶ μαλακὰς καρυωτὰς vocat. In eodem genere siccores erant Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, eodem Plinio teste. Nicolai ergo etiam ex caryotis, sed amplissimi & minus uvidi. Isidorus Nicolaos eosdem cum Thebaicis facit: Certe & Thebaici καρυωτοί, & minus succosi quam Judaici. Vetus geographus, qui sub Constantio vixit, caryotas Judææ Nicolaos indigetat. De Judæa & Syria. *Hi & omnibus bonis abundant. Nicolaum itaque palmulam in Palestines regione loco, qui sic vocatur, Jericho similiter, & Damascena, & alteram palmulam minorem, & pistacium & omne genus pomorum habent*. Per alteram palmulam minorem eam intelligit, quam Strabo αἰών φοίνικα, & discernit à caryota. De hac ipsa Judæa ita loquitur: πρὸς αὐτὴν φοίνικα καὶ τὸν καρυωτὸν γυνώσκεις ἐπὶ κρείττονα καὶ Βαβυλωνίᾳ. Ex his verbis colligas Judæicam caryotam quadamtenus meliorem fuisse Babylonicam, non tamen multo inferiorem hanc. Plinius certe nobilitatem caryotarum in Judæa censet, copiam & fertilitatem in oriente, id est, Babylonia & Perside. Majores erant Babylonicæ, non tamen meliores. Diodorus Siculus lib. 11. τῆς δὲ Συρίας καὶ τῆς κοίτης οἱ καρυωτοὶ περισσεύουσιν ἡνιόκταις διαφορὰ καὶ περὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὸ μέγεθος, ἐπὶ δὲ τὰς χυμὰς. Τῶν δὲ πικρὰ μείζους καὶ τῶν ἀρεσίων καὶ τῶν Βαβυλωνίαν ὁρᾶν ἐστὶν γινώσκεις. Plinius clarissimas omnium fuisse dicit ex Theophrasto, quas *regias* appellabant, quæ in horto Bagoi eunuchi nascebantur. Corrigendus ex Plinio Theophrastus: σπάνια γὰρ εἶναι ταῦτα λέγει. Σχεδὸν γὰρ ἐν μόνῳ τῷ Βαγῳί καὶ τῷ πελαγῷ πρὸς Βαβυλῶνα. Summa igitur hæc divisio palmarum in majores, quæ caryotæ dicebantur, & minores, quæ communes, & dactyli. Αἰών φοίνικα vocat & distinguit πρὸς καρυωτὰς. Geographus vetus alteram palmulam minorem nuncupat, & pariter aliam statuit à Nicolao & majore quæ est caryota. Ex his omnino constat caryotam palmulam fuisse amplissimam, & à forma nucali sic appellatam. Theophrastus: *δυσφέρειν γὰρ καὶ μέγεθος καὶ χύμα*. Καὶ γὰρ σφαιροειδὲς ἐνὶ τῷ σπινθὶ καὶ τῷ μεγέθει τηλικύτης ὡς τέλειος εἰς τὴν πῆχυν εἶναι. Et figura rotundas esse ait & magnitudinis ejus, ut quaternæ cubitum efficerent. Plinius ita reddidit; & Nicolais hanc mensuram tribuit: *Siccores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ. Quaterni cubitum longitudine efficiunt*. Ita legendum. Paulo post de palmulis in genere: *distant & magnitudine prout multi cubitum effecere. Quidam sunt non ampliores faba*. Scribitur apud Theophrastum: ὥστε τέτταρας εἰς τὴν πῆχυν εἶναι. Ἐπὶ δὲ τῇ πῆχυν δὶπύδας. Αἰών γὰρ μικρὰς ἡλικίας ἐρεθίνδους. Verba illa non agnoscit Plinius, ἐπὶ δὲ τῇ πῆχυν δὶπύδας. Et profecto spuria videntur & expungenda. Præterea mendosa sunt. Scripserat aliquis ad oram, εἰς δὲ πῆχυν, δύο πύδας. Quod postea in textum recepere cum vitio. Cubitus alias duum pedum traditur, alias sesquipedis. Studiosus notaverat ad marginem de cubito bipedali intelligendum esse. Diodorus scribit maximas caryotas sex pedes in longitudine efficere, τὰς μὲν μείζους καὶ τὸ μέγεθος ἐξ ἀκρωλίων ὄντας. Sic quaterni juncti viginti quatuor digitos explent, quæ mensura quidem est cubiti, sed ejus cui pes tantum unus cum semipede tribuitur. Grandiores hujusmodi palmæ, quæ & caryotæ, non hodie ad nos importantur, sed minores tantum, quos vocabant dactylos. Quo magis ignoscendum nostris medicis reor, qui caryotas esse censent quas solas vident, nec alias putant fuisse veteribus cognitatas præter eas quæ afferuntur. Xenophontis temporibus, ne in Græciam quidem majores illæ, & caryotæ invehebantur, sed solæ minores. Quod hæc ejus verba ostendunt in expeditione Cyri, de palmis Babyloniæ, αὐτὰ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἷας μὲν ἐν τοῖς ἑλλησιν εἶναι ἰδὲν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο. Αἱ γὰρ τοῖς δεσπόταις δότωμαι ἦσαν ἀπλεκτοί, θαυμάσιοι τὸ καὶ καὶ τὸ μέγεθος. Per majores & eximias palmulas designat caryotam. Per eas vero, quales in Græcia videri solitas ait, minorem palmulam & communem, quam vulgo dactylum appellarunt. *Caryota palma* de omni palma majuscula: proprie tamen sic vocarunt eam, quæ formam nucis habebat amplissimæ, quæque multo succo

deco abundabant. Nam, ut scribit Plinius post Theophrastum, differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Ergo, quæ nucis instar præferebant, καρῶται appellatae. Improperie tamen & καὶ χερσικῶς palmam omnem majorem sic dixerunt, ut recentior ætas *dactylum* vocavit quamcumque palmulam, licet similitudinem digiti non haberet. Ita Græci βάλανον de omni palmæ fructu dicunt, quum certa tantum species, eaque Ægyptia, glandis figuram ostenderet. Thebaicas Plinius macro corpore exiles fuisse refert. Hæ non possunt de facie καρῶται videri. Strabo tamen καρῶτες in Thebaide nasci testatur. Sed quum ceteri auctores Thebaicas à caryotis segregent, & genus utrumque proveniat in Thebaide, fortassean Thebaicas proprie nuncuparint minores palmulas in Thebaide nascentes, quæ hoc speciale habuerunt, quod sicciore ceteris essent. Plinius caryotas soli Judææ & orienti vindicat, id est, Babylonis & Persidis: *Ab his caryota maxime celebrantur, & cibo quidem sed & succo uberrima. Ex quibus præcipua vina orienti, iniqua capiti unde primo nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Judæa, nec in tota, sed Hierichunte maxime. Quamquam laudata & Archelaide, & Phaselide, atque Liviaide, gentis ejusdem convallibus.* Dalecampius legebat: *ex Cappadocia Archelaide.* Sed tam hebetem fuisse Plinium non par est putari, ut ex Cappadocia Archelaide convallibus Judææ fecerit. Archelaus etiam urbs Judææ, cujus mentio in tabula Peutingeri, non longe ab Hierichunte: *Hierichunte xii. Archelaus xii.* Phaselis quoque Judææ, non tantum Lyciæ, sed φασηλίδας Judææ vocat Stephanus. Φασηλὶς, πόλις Ἰερδαίας ὑπὸ Ἡρώδης κτισθεῖσα. Josephum citat auctorem. At φασηλὶς apud eundem πόλις Παμφυλίας. Livias etiam Judææ, sed & Ἰουλίας. Caryotæ non in tota Judæa nascebantur, quia Judæi non ubivis nasci nec multas sinebant, ut raræ cariores essent, & annonam earum incenderent. Strabo lib. xvii de papyro: *καὶ παύσα ἡ πινὲς τῶν τοῖς περὶ τὸν Ἰερδαῖον ποταμὸν μετὰ τὴν πόλιν Ἰερδαῖαν ἐν τῇ ἐκείνῃ περὶ τὸν ποταμὸν ὅτι ἡ φοίνικος ἢ μάστιξ ἢ καρῶται, ἢ βάλανοι περιέχοντες ὅτι ἡ φοίνικος ἢ μάστιξ ἢ καρῶται, ἢ βάλανοι: ἢ δὲ ἑῶσι πολλαὶ φύεσσι, τῇ δὲ σπάνει πλεῖν ὅτι φέντες τῶν περὶ τὸν ποταμὸν αὐτῶν.* Non in omni palma hoc monopolium exercebant, sed in caryotica præcipue. Orientis nomine Babyloniam intelligere Plinium palam est. Hæc enim magis meridiana quam Judæa. Ideo ad orientem Romanis magis fuit. Qui Indiam designari putant, errant. Caryotam & alteram palmulam communem non fert India. Indica autem palma, cujus fructum Lusitani vocant coccos, non fuit veteribus nota. Id ex eo intelligitur, quod amplissimas palmulas sex digitos longas esse, & quaternas cubitum efficere tradunt. At palmæ cocci binæ facile cubitum expleant. Præterea palmam sibi cognitam veteres pomi & uvæ naturam participare scribunt. Palmæ vero Indicæ fructus nucibus potius adnumerari debet, quam pomis aut uvis. Ideo & *nucis Indicæ* eas vulgo vocant, quod de palma antiquorum sive caryotica, sive alia dicere non queas. Græci recentiores καρῶται Ἰνδικὰ dicunt. Caryotas Lusitani hodie vocant *caryosfos*, vel *caryoces* non obscuris vestigiis prisce nominis immo plenis & expressis. In insulis occidentalibus tales repererunt, ut in insula D. Thomæ. Forma & magnitudine citrii mali ferunt esse, quod *limonium* vulgo vocitant, colore luteo. Plinius in Fortunatis insulis caryotas etiam inveniri post Jubam scripsit. Ad colorem quod attinet, etiam luteas caryotas extare meminit Diodorus: *τῇ δὲ χροίᾳ τὴν μὲν μὲν, τὰς δὲ φοινίκας, τὰς δὲ περὶ τοὺς ἰσθμὸς: alias luteas, alias puniceas, partim vero purpurascences videri.* Xenophon de caryotis palmulis Babylonicis, colorem earum ab electro nihil differre ait: *ἢ δὲ ὅλως ἡλέκτερος ἔσθ' ἐν δέφερε.* Color electri aureus. Et fortean de his palmulis aurei coloris intelligenda Galeni *χρυσόβαλαν*, ignorata nostris medicis. Βάλανος est palmula, χρυσόβαλανος aurea palmula. Ut χρυσόμηλον, aureum malum. Certe hallucinantur, qui de nuce myristica interpretari volunt. Galeni ævo eam incognitam fuisse satis constat. Χρυσόβαλανων porro etiam mentio extat apud Charitonem in xerio cathartico flavæ bilis & nigræ: *λαβὼν μυροβάλανον ξανθόν, ἢ Ἰνδικὸν δαμασκηνόν ἢ χρυσόβαλάνην, πίνουσιν, ἀνὰ σ. ὅτι μόνον Κρητικόν, &c.* Meminit etiam χρυσόβα-

A λάνων Myrepus ex recentioribus. Virtutes autem in chrysobalani non mirum discrepant à facultatibus caryotarum & Thebaicarum. Succum decoctarunt antiqui dabant ad recreandas vires renum, vesicæ & ac viscerum vitis medendis. Stomacho etiam proderant, & internis ardoribus. Non nescivisse Galenum, quid esset χρυσόβαλανος, sciri ex eo potest, quod eam non ignorarint recentiores medici. Fortean & præter ceteras balanos palmarum, peculiaris hæc virtus fuerit balani aureæ, qualem Babylonicam fuisse dicit Xenophon. Verum de his alibi plura. Hæc de majoribus caryotis. Alia multa nomina refert Plinius. *Margaridas, regias, syagros, adelphidas, patetos*, de quibus aliud nihil nosci notarique potest. Ex summa divisione, quæ in caryotas & vulgares palmarum genera dispartit, restat explicanda species minoris & communis palmulæ. Strabo ἄλλον φοίνικα simpliciter vocat. Geographus alteram palmulam minorem. Plinius sic absolute palmam sine adjuncto. Græcos recentiores video δάκτυλον vocasse hanc palmulam, à quibus Latini accipientes dixerunt *dactylum*. Apud veteres Græcos nusquam lego δάκτυλον in hac significatione, qui φοίνικας, & βάλανας & φοινικοβάλανας passim vocant fructus palmarum, nunquam δάκτυλος. Apud Plinium capite de palmis mentio fit *dactylorum*, de quodam genere prælongæ gracilitatis & curvatae, quo tamen loco veteres libri non agnoscunt vocem *dactylis*. Sic enim vulgo legitur: *Suum genus de sicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curvatis interim.* In omnibus libris, quos quidem viderim, absque ulla varietate scribitur: *Suum genus de sicciore turba jacens, prælonga gracilitate.* Ita notant & in suis invenisse viri docti. Quid melius substitui possit, non video. Movet me tamen, quod *dactylorum* nec volam, nec vestigium apud sæculum illud invenio, nec in Græcia, nec in Latio. Sed non dubito quin illi generi palmarum nomen indiderit *dactylorum* sequens ætas Græciæ ab illa prælonga gracilitate. Posset æque convenire, nec remotius esset à veteri scriptura, si legamus: *Suum genus de sicciore turba Ægyptiis.* Prisci *Ægyptiam palmam* hanc proprie vocarunt, quæ postea δάκτυλος nomen nata est. Galenus *Ἀιγυπτίως φοίνικας* ὑπὸ τῶν καρῶταιν ea re discriminat, quod Ægyptiæ palmulæ sicciore sint, caryotæ succo manantes. Dioscorides: φοίνιξ ἐν Ἀιγύπτῳ Ἰουδαίᾳ, de communi & minore hac palma. Dicit quidem ibidem palmulam eam ferre myrobalano Arabicæ similem, sed de eo tempore loquitur quo nondum attigit perfectam maturitatem, quum adhuc in medio cursu est. *Τρυγᾶται ἡ μεσοπρόσθεν τῆς καὶ τῶν ὁπωρῶν ἀκμῆς παρεμφέρων τῇ Ἀφρικῇ μυροβάλανῳ.* Pessime vertunt, *autumno colligi paulo antequam matureseat.* Immo viridem adhuc colligi intelligit, quum in medio tantum cursu maturitas pomi est, quo tempore glandis unguentariæ magnitudinem non excedit, & formam imitatur. Glandem unguentariam avellanæ similitudinem habere alibi tradit. Palmula illa viridis & immatura non major est glande myrepfica. Crescit postea, si finatur maturescere, & grandescit. Tum φοινικοβάλανον fieri & nominari idem asserit: *ἐὰν δὲ ἀφ᾽ ἧς πεπαιγμένης, γίνεται φοινικοβάλανος*, id est, palmæ glans. Vocabantur & βάλανοι simpliciter. Suidas: Βάλανος, ἢ βάλανος φοινικωνοῖον ἐπὶ τῇ βάλανος τῇ ὑπὸ τῇ φοίνικῳ. Pollux de palma arbore: *ὅς τῃ καρπὸς ὁ μὲν ἔσθ' ἄρρενος, ψήν. ὅς τῇς θηλείας, βάλανος*: ἐξ ἧς ἡ κρέμαται οἱ βάλανοι παρ᾽ ἡν. Herodotus βαλανηφόρος vocat palmas feminas, quæ βάλανον ferunt. Ægyptii hodieque maturum palmæ dactylum nominant *bellan*. Quod manifesto corruptum ex *balanus*. Quare omnino legendum apud Plinium loco superius citato: *Suum genus de sicciore turba balanis, prælonga gracilitate, curvatis interim.* Id longe propius assimilat prisce scripturam, quam quod vulgo reposuerunt. *Dactylis* idem plane significat, sed illud nomen vetustius. Plinii ætate *dactyli* inauditi hac notione. Vulgus Græciæ recentioris hoc nomen usurpavit de balanis palmæ. Suidas: δάκτυλοι, καὶ παλαιὸς οἱ βάλανοι τῆς φοίνικος. Ita proprie dicti palmæ communis fructus. Abusive postea quamlibet palmulam sic dixerunt. Ildorus nomen generis facit *dactylos*. Idem in glossis: *Nicolai, dactyli.* Ægyptii hodie arborem, quæ dactylos fert, appellant *dachel*, quod ex δάκτυλος deflexum est. Proprie igitur hujus communis palmæ & Ægyptiæ pomum appellarunt βάλανος

& δάκτυλος. Nam caryotæ palmæ nullo modo convenit hæc appellatio. Glans palmæ exilior & procerior ad instar dactylorum hoc nomen ex merito ferat. Pomum vero caryotiferæ palmæ citrium malum maximum exæquans forma & magnitudine, longe ab hac glandis & dactyli imagine & significatione recedit. Plinius: *Ex reliquo genere plebeja videntur. Syri & Juba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciaque populari etiam nomine à nobis appellantur balani.* Mirum quod hæc legimus *balanos* populari nomine à Latinis vocari dactylos. Græcam esse vocem quis ignorat? Sed locus mendo non caret, quod tamen auxilio librorum frustra postules expugnare. Tunc igitur locus conjecturæ, ubi nulla spes in exemplaribus. Audacter itaque scribe: *Nam in alia parte Phœnices, Græciaque populari etiam nomine à nobis appellantur balani.* Qui in his verbis *Phœnices* pro regione Phœnices Syriæ acceperunt, *Cilicia* etiam pro Græciæ supposuerunt, quia Cilicia vicina Syriæ. Sed *phœnices* hæc sunt *φοίνικες*, id est, palmulæ. Sic enim etiam vocarunt palmæ fructus, qui Græcis quoque *βάλανοι* dicuntur. Vult ergo Plinius *tragemata* à Syris vocari palmulas. In alia parte *phœnices*, id est, *φοίνικας*. Populari etiam Græciæ nomine à Romanis dici *balanos*. Nam *βάλανοι* nomen Græciæ populare, de palmæ dactylis, quod etiam Latini usu suum fecere. *Φοίνικας* autem etiam appellatos fructus palmæ veteribus notavit Athenæus lib. xiv. *Φοίνικα ἢ πὺν κάρπιν ἢ ἑλάνικον κέκληκεν ἐν τῇ ἑλάνῃ ἀναβάσει. ἢ Φόρμις ὁ κομικὸς.* Aristotelem quoque citat ibidem *πῶς φυτῶν*, qui sic appellat, *φοίνικων ἀνόρχων, ἢ πνὲς δυνέχες καλῶσιν, οἱ ἢ ἀπυρλώες.* Hesychius: *Φοίνιξ, τὸ δένδρον ἢ ὁ καρπὸς, καὶ ὁ πυρρὸς τῶν χρώματι.* Quod ait idem Plinius *tragemata* à Syris, & Juba appellari, de Syris Hellenistis id accipiendum. Nam *τεγμήμα* Græcum vocabulum. Libri non agnoscunt *Jubam* hoc loco, sed legunt: *ἐ reliquo genere plebeja videntur. Syris tragemata appellant. An scribendum: ἐ reliquo genere plebeja videntur Syris. Tragemata appellant.* Ceterum non omnis palmæ balanus *tragemata* dicebatur, sed is duntaxat, qui siccatus erat. Nam hoc proprie significat *τεγμήμα*. Xenophon de *balanis* palmarum: *ταῖς ἢ πνὲς ξηραίνοντες τεγμήματα παρετίθεντο.* Fuit itaque cum legerem: *Siccas tragemata appellant.* Hesychius: *Φοινικοβάλανον τὸ τεγμήμα.* Hierophilus in libro *πῶς ὀφείλει διατῆσθαι ὁ ἀνθρώπος ἐν ἐκάστῳ μίῳ*, sub nomine *τεγμημάτων* hæc tantum comprehendit, amygdalas, pistacia, nuces minutas, palmulas, five dactylos siccos, & quæ ex his conficiebantur, coptæ. Ita etiam Alexander Trallianus lib. vii. Apud Myrepsum *ἀντίδοτος ἀπὸ τεγμημάτων* componitur ex uvis passis, nucleis pineis, semine cucumeris, myrtis, semine apii, & palmulis. Quæ post cænam dabantur, partim siti redintegrandæ, partim ad oris suavitatem faciendam, ita vocarunt, sed sicca fere & dulcia. Strabo: *γίνεται ἢ καὶ τὸ κέρσιον, ὁμοίον τῷ πέπῳ τεγμήμα, μικρὸν αὐτὸ μείζον.* Videtur plane cubebam designare. Et plane ita est. In Ægypto tamen non nascitur. Sed hoc putavit Strabo. *κόρσιον* Theophrasto aliud est, radix nempe lori Ægyptii, magnitudine mali cydonii & figura. Hesychio *κέρσιον ἕζα πς.* Diodorus *κορσίον* Ægypti à loto diversum facit. Sed hæc alibi. Agellius lib. xiii. cap. xi. *Nam quæ πέμματα Græci aut τεγμήματα, ea veteres nostri bellaria appellant.* Aliud tamen proprie πέμμα aliud τεγμήμα. *Pemma* compositum quid & coctum. Unde nomen. *τεγμήμα* simplex, & sic siccatum, ut uvæ passæ, caricæ, palmulæ & similia. Hierophilus etiam coptas, five placentas *τεγμημάτων* appellatione complectitur. Sic πέμμα etiam esset. Sane *tragea* nostra inde nomen invenit. *Τεγμήν* à *τεγών*, ut *ἀύξη* ab *αὐξω*: *βλαση* à *βλασῶ*. Recentiores Græci *τεγαγίας* pro *τεγμήν*, ut *ἀκτῖαν* quæ veteribus *ἀκτὴ*, & alia infinita ad hunc modum. *Δεγμζαία* scribitur apud medicos Græcobarbaros, & compositio est pluribus rebus constans. Cum plures alii fructus sicci nomen *τεγμημάτων* habuerint, palmula sicca κατ' ἐξοχὴν sic appellata. Prosper Alpinus tradit in Ægypto dactylum palmæ maturum vocari *bellan*, siccum *tamar*. Procul dubio ut *bellan* factum ex *βάλανον*, ita *tamar* videatur ex *τεγμήμα*, *trama* & *tamar*.

A Non tamen ignoro vocem esse Hebraicam *תמר*, quæ palmam arborem significat. Inde omnibus Arabibus *tamar* pro palma. Inde *tamarindi* dactyli Indici, quos tamen arbor fert nulla cognatione aut similitudine palmam attingens. Hi *tamarindi* veteribus ignoti. Græci infimæ ætatis *ἑξυφοίνικας* appellant, id est, acidas palmulas. Charito *Φοίνικα Ἰνδικὰ* vocat, *palmulas Indicas*. Myrepsus modo *παμαρὶνῆ*, modo *ἑξυφοίνικον* pro eadem re nominat. Glossæ Græcoarabice: *παμαρὶνῆ*, τὸ *ἑξυφοίνικον*, ita *ἑξεία* *ῥοὰ* malum punicum silvestre, quod nunquam maturefcit & semper est acidum. Scribonius Largus cap. v. *Mala granata quibus coriarii utuntur, quia semper acida sunt, nec unquam maturefcunt, ῥοὰς ὀξείας Græci dicunt.* Quæ maturefcit, & dulcis est, *λυκεία ῥοὰ* Hippocrati vocatur. Ita ergo & *ἑξυφοίνιξ*, acidula palmula ad differentiam dulcis. Non tamen, ut dixi, ex genere palmarum est, arbor, quæ dat hunc fructum. Hujus descriptionem apud Garciam vide. Auctor Lexici Græcobarbari, quod extat in scripto codice regio post Apfyrti hippiatrica hunc fructum cum prunis Damascenis eundem facit: *Ὅσφι νίκια ἐστὶ παμαρὶνῆ τὸ λεγόμενον πᾶντα Δαμασκηνά.* Nugæ. *Ὅσφι νίκια* autem pro *ἑξυφοίνικα*. Sic myrobalana Græci recentiores, quæ in genere sunt prunorum potius quam palmarum, nomine eodem quo palmulas vocarunt. Zosimus Papanopolitanus capite *πῶς πηήσας χαλκὸς ξανθὸς*, planis ac difertis verbis *φοινικοβάλανον* vocat τὸ ἐλλίλεγ Arabum, quod est myrobalanum: *καὶ λαβὼν φλοῖον φοινικοβάλανου ἢ λερομύρις ἐλλίλεγ ἐν Ἀραβίᾳ.* Serapio: *Hulileg, id est, myrobalani.* Sed legendum *helileg*, vel *halileg*. Falsum igitur quod asserit Garcias omnia myrobalana ab Arabibus dici *delegi*. Quem jam refutavit vir magnus, qui *halilegi* vocari docet omne myrobalanorum genus. Quod nunc confirmatur auctoritate Zosimi, qui speciem myrobalani vocatam ostendit ἐλλίλεγ ab Arabibus. Sed quod mirum est Græcè *φοινικοβάλανον* indigerat, id est, palmulam. Oportet à similitudine fructus hoc evenisse. Neutiquam enim palmæ arbori similis est, quæ myrobalana edit, sed potius pruno. Hæc similitudo igitur in fructu. Et profecto myrobalanum flavum magnopere simile est palmulæ. Hoc vero est quod Zosimus ἐλλίλεγ vocatum Arabibus dicit, & ipse *φοινικοβάλανον* vocat. Lexicon vetus Græcoarabicum: *χαλilēf, τὰ ξανθὰ μυροβάλανα.* Plane appellat *χαλilēf*, quod est aliis *halileg*, & ἐλλίλεγ Zosimo. Nam *π* & *λ* sæpe invicem mutantur. Sic apud Charitonem *χαρμὲλ* pro *δρμὲλ*: τὸ μῶλον ὅπερ ἐστὶ χδρμὲλ. *Harmel* apud Avisenam. Græcis *ἀρμαλά*. Paulo Æginetæ in antiquissimo codice *ἀρμαλά*, lib. vii. *Μῶλον, ἢ πῆζανον ἀρχειον, ἢ ἄλοι ἀρμανῶν, Σύροι ἢ Βησιόων.* Sic *σάνδανα* quæ aliis *σάνδανα*. Eidem Charitoni *πεχέμ*, quod aliis *behen*. In compositione magnæ tryphæræ: *καὶ πεχέμ λδκὸν ἢ ἐρυθρὸν. Behen album & rubrum.* Posset ex his aliquis adstruere de hoc myrobalano capienda esse verba Plinii lib. xxi. cap. v. *Palma, quæ fert myrobalanum, probatissima in Ægypto.* Sed ne cui hæc imaginatio in mentem cadat, non potest sic accipi. Mera est Plinii hallucinatio, qui *φοίνικα* παρεμφύροντῃ τῇ μυροβάλανῳ interpretatus est immani errore, *palmam ferentem myrobalanum*. Illo ævo nomen myrobalanorum eo sensu, quo hodie nobis nota sunt, prorsus inauditum, ut res ipsa in totum incognita. Vetus interpres Alexandri Tralliani Iatrofophistæ, qui ante sexcentos annos vixit, *myrobalanum* vertit τὸ φοινικοβάλανον, lib. vii. cap. viii. *Ἀλόης ἢ πατὶδὸν ἀκακίας, καὶ κιδῶν, βαλαυσίων, ῥοὰς, φοινικοβάλανος, καὶ τῆς τεγμζαίας.* Ita hæc reddidit ille, quem dixi, vetus interpres, qui in membranis scriptus extat: *Alox hepatica, gallæ Asiæ, acacia, balaustrii, cytinorum rias, myrobalani aut phœnicobalani, cera punica.* Vides hæsitasse utrum *myrobalanum* diceret an phœnicobalanum. Ergo myrobalanum ibi τὸ φοινικοβάλανον. Sed ne Zosimi quidem ætas, recentissimi auctoris, hoc nomen *μυροβάλανον* agnovit, quum tamen ipsius fructus notitiam haberet. Si *μυροβάλανον* tum vocata essent, non ipse vocasset *φοινικοβάλανον*. A similitudine, quam habent cum palmula, sic ea appellavit. Posteriores Zosimo Græci *μυροβάλανον* nominarunt. Quare nescio. Fortasse, ut apparet, à similitudine balani unguentariæ, quæ

quæ Græcis vetustioribus dicta μυροβάλανος. Longe tamen similis palmulæ myrobalanum flavum, quam Myreplicæ balano. Ceterum non assentior García, nec viro illustri, qui putant myrobalanis nomen impositum Latine ab interprete Serapionis & Avisenæ. Longe verisimilius à Græcis factum fictumque hoc vocabulum, quod mere Græcum est. Passim apud Myrepsum occurrit mentio ἡ μυροβάλανος Ἰνδικῆς, κίτρινος, ἐμπλευεῖς, ἐμπληκί. Item apud Actuarius. Qui ab interprete Serapionis non acceperunt. Neophytus in collectione ὕλης iatricæ: μυροβάλανος, τὰ λεγόμενα, ξανθὰ, μέλανα, χριστὰ, τερεπεί. Quo loco minor ab illo τὸ τερεπεί inter myrobalanorum genera recenseri. Id enim est turbith longe distans à myrobalanis. De quo maxima est inter auctores dividia. Et nos alibi. Myrepsus antidoto cLXXX, τὸ τερεπεί junctum posuit cum flavo myrobalano, non tamen ex myrobalanis est. Græci recentiores hunc fructum Græcis veteribus incognitum, ab Arabibus acceptum, quum eum quo nomine appellarent, non invenirent, ab aliqua similitudine, quam visus est habere cum palmula, aut myrobalano, alii φοινικοβάλανον, alii μυροβάλανον, in genere indigerunt, ad species ipsas designandas Arabica nomina retinuerunt aliquantum depravata. Zosimus idem capite eodem: καὶ παθὸν μὲν βελιλέγ ὁμοίως κεκαθαυμένης ἀπὸ τῶν ἐντὸς, ἥτοι τὸν φλοιὸν μόνον. Καὶ ἀμβλέγ ὁμοίως κεκαθαυμένης μ. δ'. Ubi βελιλέγ est myrobalanum, quod vulgo dicitur bellirici. Ἀμβλέγ quod ἐμπληκί, vel ἐμπληκί, vulgo emblicum. Lexicon Græcoarabicum: χαμβλέγ τὰ μυροβάλανος. Melius fortasse χαλιλέγ pro ἀλιλέγ. Ut χαμάμα in eodem Lexico exponitur, πελίσσεω pro ἄμαμα. Columbam Arabicè id significat. Sed πελίσσεω auctor ille exponit. Græci herbam eo nomine vocant, quæ πελίσσειον etiam dicitur. Recentioribus etiam Græcis πελίσσεω. Cujus duo genera faciunt, ἐρβίω πελίσσεω, & ὑπὸ πᾶν. Latini verbenacum dicunt. Verum aliam herbam auctor illius Lexici πελίσσεω nomine intellexit, eam nimirum quam vulgo pedem columbinum nominant, quam & amomum esse quidam propterea existimaverunt, quod Arabes id hamama quoque appellant, corrupta voce ex Græco ἀμομον. Χαμάμα igitur pro hamamah, ut χαλιλέγ pro halileg. Nisi χαμβλέγ scripserit pro ἀμβλέγ, ut χάλκαννα pro ἄλχαννα. Sic enim apud eum legitur: χάλκαννα, τὰ φύλλα τῆς κύπρις. Charito sic numerat nominatque genera myrobalanorum: ξανθὸν μυροβάλανον, χαλιλέγ, κίτρινος, βελιλέγ, ἢ ἐμβλέγ. Sic βερνιζ vocat quod Avisenæ doronicum. Myrobalana χριστὰ non alibi invenio, nisi in alio Lexico, cujus testimonium supra adduxi: μυροβάλανος χριστὸς λόγῳ τὰ λεγόμενα, κοινῶς, μέλανα ἢ ξανθὰ, ἢ χριστὰ, ἢ ἐμπληκί λέγονται. Ita vocantur Græci scissa ac striata divisionibus. Belilegi, si ve bellirica hoc nomine videtur intellexisse Neophytus & ille alter. Nam τὰ ξανθὰ commemorarunt nominatim, de quibus etiam poterat cogitari. Sed magis est, ut emblica hoc nomine vocaverint. Talia enim revera sunt, pulvinatis divisionibus scissa. Atque ita scribendum in Lexico: καὶ χριστὰ τὰ καὶ ἐμπληκί λέγονται. Quæ chepula vulgo vocantur apud Avisenam kebuli, à loco ita dicta sunt: ut casia kebulia apud eundem: & albengi kebuli genus feminis Indici ab urbe Indiæ kebul, vel kabal. Ita dicitur geographo Arabi in octava parte climatis secundi, qui & myrobalanorum kebulensium ibi meminit, qui in montibus illi urbi vicinis plurimi nascuntur. Sunt qui in censum palmarum referant arborem Ægypto familiarem, cui nomen hodie musa. Nonnulli etiam volunt eam palmæ speciem esse, quam Theophrastus in Cypro insula nasci memorat, cui folium quam ceteris latius, pomum rotundius, & oblongum, mali punici magnitudine. Sed hoc genus peculiare Cypri facit. Musa vero in Ægypto abundat, & in India passim gignitur. Alpino manz, vel musa vocatur. Avisenæ manz, vel muzi. Nunc primi docebimus, quod hætenus ignoratum est, musa esse μύξα Græcorum veterum. Heic cachianum multi tollent, quibus persuasum myxa esse, quæ vulgo dicuntur sebesten. Pruni id genus. Expecta paulisper, & quod dicturus sum, specta. Non

A inficias ire possum quin myxa pruna sint sebestena: quin myxa pro prunis quidam ex veteribus usi sint. Isidorus nixa vocat pro myxis, & cum damascenis confundit. Hispanos audio ameyxas prunæ vocare quælibet, voce ex myxis detorta. Nec nego μύξα Paulo Æginetæ non aliter esse sumenda, & quæ Græcis recentioribus memorantur. Glossæ quoque Græcorum iatricæ μύξα passim πέρυνα & δαμασκηνά interpretantur. Nec fortasse alia Plinii myxa, qui eorum cum damascenis meminit, Syriæ peculiaris asserit, & Italiae jam utraque familiaris affirmat. Non nescio illud etiam dici, mucoso & lento succo hunc fructum refertum esse, unde viscum conficitur optimum. Atque inde pruno nomen, μύξα vel μυξάριον. Sed ut in plantis & fructibus infinita sunt Græcis ὁμωνυμία nomina, quorum & plura in præcedentibus exercitationibus notavimus, eadem quoque ὁμωνυμία in myxis deprehenditur. Pruni genus peculiaris Syriæ hoc nomen invenit, à lentore mucii simili. Alia fuere μύξα, si ve μυξάριον Ægypti, quæ sunt ea quibus hodie musa nomen est ex antiquo illo nomine mutatum. Hefychius μυξάριον vocat quæ aliis μυξάριον his verbis: Μυξάριον, ἡ βελιλέγ ὁμοίως κεκαθαυμένης ἀπὸ τῶν ἐντὸς, ἥτοι τὸν φλοιὸν μόνον. Hanc speciem ficis esse similem tradit. Quæro an pruna sebesten aliquid habent cum ficibus simile? Immo pruna sunt, & nucleum habent. Musa vulgaris ficis proxima. Unde Hispani vulgo musa arborem vocant figuera banana, id est, ficum bananas ferentem. Alpinus fructum ipsum parvo cucumeri similem esse scribit, nucleis carentem. Et videtur nomen μυξάριον à forma oblonga adeptus. Nam myxæ lychnorum tales sunt. Unde lychnus bimyxus, trimyxus à totidem myxis. Græci quoque μύξας vocant nares, τὰς μυξωτῆρας. Hefychius: μύξαι, μυξωτῆρες. Qui stupas lychni producit, περὶ τὸν λύχνην dicitur, & περὶ μύξην. Ut apud Plutarchum. Apud Heronem in pneumaticis ratio traditur, qua lychnus fieri queat ἐκ τῶν περὶ μύξην. Cujus ellychnion sponte promoveatur, & producat. Προωθείσθαι ἐκ λύχνην hoc dicit ibidem Aristophanes:

Καὶ ἡ χαμάμα σὺ νυὶ λαβὼν, τὸν λύχνην περὶ μύξην.

Moreti auctor de lucerna.

Et producit acn stupas humore carentes.

Idem intelligit τὸ ἐκ λύχνην περὶ μύξην, περὶ μύξην. Pollux: τὸ ἢ περὶ μύξην τὸν λύχνην, περὶ μύξην λέγουσιν. A longitudine myxæ, si ve ellychnii dictus myxæ fructus Ægyptiæ. Diodorus inter fructus Ægypti peculiare recenset & μυξάριον, quæ vocat βάπα, id est, mora. Cave itaque censeas illa μυξάριον Ægypti eadem esse cum myxis Syriæ, quæ sunt ex prunorum genere. At nulla in re cognata sunt pruna moris, nec sane myxa Ægypti aliis myxis. Verba Diodori lib. i. τὰ ἢ βάπα καλεῖται μυξάριον, συνάγεται μὲν καὶ τῷ δότω καὶ τῷ ποτῷ, ἀλλ' ἢ τῷ γλυκύτητι τῆς φύσεως αὐτῶν ἐν τεργήματι μέρει καταναλίσκεται. Non possunt hæc myxaria eadem videri cum myxis prunis. Βάπα vocat morā, quæ aliis μόρα βάπινα, mora ruborum. Alia etiam mora sic vocantur, quæ συνάμινα Græcis. Athenæus: πέρυνα ἢ ἄβρυνα φησὶ συνάμινα, ἃ καλεῖται ἔνιοι μόρα. Σαλμάντιος ἢ τὰ αὐτὰ τὰ βάπα. Δημήτριος ἢ ὁ Ἰζίων τὰ αὐτὰ συνάμινα καὶ μόρα, οἷον αἰμορρία ἢ σπένον ἀμείνω. Hefychius: βάπινα, τὰ ἄβρυνα, ἢ μόρα. Idem: ἄβρυνα, συνάμινα. Melius itaque legatur, τὰ ἢ βάπα καλεῖται μυξάριον. Hæc myxa Ægyptia alii in genere ficuum reponebant, alii ἐν τῷ μόρῳ. Hinc discant, qui utraque myxa eadem facere parati erunt, ut hætenus ab omnibus factum, quantopere à via veritatis aberrant. Utriusque mentionem apud Plinium extare, sed ab illo, ut ejus mos est, confundi, per facile factum est probare. Lib. xv. cap. de prunis, myxas Syrorum peculiare facit, quas & ipsas Romæ tum nasci cœpisse indicat, insitas forbis. Hæ sunt myxæ sebastenæ, ab urbe Syriæ Sebeste. Hinc sebastena, ut damascena, & kebulā ab urbe Kebul. Inde Arabibus sebesten appellata. Vocant & μυκίτιον. Inde Græci recentiores μυχαίτιον nominant. Charito: ἐκ τῆς Ἰταλίας ζίζυφα ἢ, ἢ μυχαίτιον ἢ ἢ τὰ το βήρα καὶ φέφελ το α. Ubi μυχαίτιον sunt sebastena myxa. Eodem capite per seam Ægyptiam myxis rubentibus similem esse

ait Plinius: *Idem de perseæ diligentiores tradunt, quæ in totum ad hæc, myxis rubentibus similibus.* De fructu myxarum, non de arbore id accipiendum. Hæc myxa rubentia diverſa sunt ab illis myxis Syriacis, quorum paulo ante meminit. Ideo & colore eos discrevit. Perſeæ autem fructus non poteſt ſimilis dici illis alteris myxis. Magnitudinem pyri habet, prælongus eſt, colore herbaceus. Theophrastus: ἐστὶ τῷ μεγέθει ὡς ἡλίκων ἀπὸ τοῦ χήματι δὲ πρὸς μακρότερον, ἀμυγδαλώδης, χερῶμα δὲ αὐτῶν πῶδες. Hæc ad plenum forma eſt fructus muſæ, vel myxæ Ægyptiæ, à qua longe discrepat facies myxæ ſebaſtenæ. Color fructus muſæ aureus eſt. *Rubentem* Plinius vocat, ut *rubens crocum* dicitur. Idem lib. xi. cap. v. e myxis in Ægypto vina fieri prodir. Quod de myxis muſæ intelligi debet, non de ſebaſtenis. Sed ea, ut dixi, Plinius confundit. Paulus Ægineta dicit myxa ſebaſtena prunis eſſe amariora, poteſtate paria. Μύξα δένδρεος καρπὸς ἐστὶ μικρότερος μὲν τῶν κοκκυμύλων, διωάμενος δὲ ὡς ἀπὸ πηλίου. Ita enim omnes ſcribunt libri apud Æginetam etiam antiquiſſimi, non, ut vulgo eſt, μικρότερος. Nec aliter habetur apud Neophytum & alios iatricos glosſographos. At μυξάριον Ægypti Diodoro teſte prædulcia erant, ac proinde tragematum vice ſumebantur. Non igitur poſſunt eſſe eadem cum myxis ſebaſtenis. De muſæ arbore vulgo jaſſitant Ægyptii cannam ſaccharinam inſitam eſſe radici colocasia. Sic de ſycomoro ficum eſſe inſitam moro. Græci recentiores μύσα dixerunt cum Arabibus, quæ priſcis Græcis & Ægyptiis fuere μύξα vel μυξάριον. Myreſus multis locis mentionem habet μύσιν ἑλαίαν & μυσελαίαν, quod ex muſis iſtis factum eſt, ſive myxis. Non intellexit bonus Fuchſius: ea re ſemper in aliud mutat, aliubi ὄσπρον pro eo hariolabundus, aliubi *moſchatum oleum* & *muſcellinum*. Certe hoc *muſcellinum* unguentum Græcorum eſſe recentium *μοσχέλαιον* conſtat, & veterum *βαλάνιον*, ex myrobalano nempe factum, quam & *μοσχόκεκκον* recentiores vocarunt: Πίεσμα μυροβαλάνου, τὸ μοσχέλαιον ἐστίν, ὅπερ ἐστὶ σύνθετον ἐκ ποτῶν μὲν καὶ ὀσπρίων, ἐπὶ δὲ ἐκ τῆς μοσχονόκης, ὅπερ ἐστὶν ὁ καρπὸς τῆς μυροβαλάνου. Sic nucem myriſticam *μοσχονόκον* vocarunt, & *κάρυον μυριſτικόν*, & *μυριſτικόν*, & *ἀρωματικόν*, vulgo *muſcata nux*. Ergo & *muſcata glans* dici poteſt veterum *μυροβαλάνου*. Ex qua *μοσχέλαιον*. Aliud *μυσελαίον*. In antidoto *Ἀφὲ κινάμωμο*, quod ad ſtranguariam & veſicæ mala paratum eſt, etiam *μύσινον ἑλαίον* ingreditur. Avifeſna lib. i. cap. cccxc. i, muſam renibus utilem eſſe & urinam ciere monſtrat. Muſa igitur ex Græco μύξα, ut *ſelica*, vel *ſalica* ex *ἐλυκίη*, & *ſebra* ex *ὀξύπρον*. Arabes ita appellarunt genus tithymalli, quod Græcis recentioribus *ὀξύπρον* dictum eſt. Alii tamen *ſebra* ſcribunt, & *alſebra*, ut apud Avifeſnam. Neophytus: πηδύμαλλον χαρυνίαν εἶδος καὶ ὀξύπρον λέγεται πὺν φλοῖον τῆς εἰζης γαλαυτίδου. Δεῖ γὰρ τὸ πηδύμαλλον καλῶς ἀλαπὶ, βρέχεσθαι ὅτε δριμύτης καὶ ξηραίνεσθαι ἐν σκιᾷ, καὶ εἴτω ὀσπρίων ἐν ἀερώδει καὶ ὑποσκιᾷ πύφω, καὶ ἐν κατὰ χερσὶν. Omnia, quæ ex aceto ſumuntur, aut in aceto ſervantur, Græcis *ὀξύπρον* dicuntur. Inde κατ' ὀξύπρον hoc genus tithymalli *ὀξύπρον* nuncupatum. Arabes detorta indidem voce *ſebra*, vel *ſebra*. Latini *efulam*, quæ dictio idem ſignificat quod Græcum *ὀξύπρον* ab eſu, herba ſcilicet, quæ ex aceto editur. Nam *acetaria* etiam *efcaria* vocarunt. Vetus Lexicon Græco Arabicum: Τιθύμαλλον χαρυνίαν, τὸ ὀξύπρον. Idem: ἑξελαν, τὸ ὀξύπρον. Interpretes Serapionis & Avifeſnæ *ſebra* reddunt *efulam*, de qua non parva eſt inter medicos & herbarios controverſia. Sed de his alibi. Pergamus hanc ſpartam exornare, immo hanc ſportam de palmis pertexere, & omnem iſtam operam præcipue Plinio navare. Sic ille ſcribit: *Nam quos ex his honori Deorum damus, chydaos appellavit Judæa, gens contumelia numinum inſignis.* Peream ſi ſciam quid velit. Græci erant, non Judæi, qui *χυδαίος φοινίκας* nominabant. Sed de Judæis Helleniſtis loqui voluit. Quid tum poſtea? An in contumeliam numinum ita eas vocarunt? Plebeias & vulgares palmas id nomen ſignificat. In Judæa duo genera palmarum naſcuntur, τὰ καρυωτῶν, quod erat rariſſimum cariſſimumque, & commune dactyliferum. Hoc fortasſe *χυδαίων* appellarunt ad differentiam eximii & ſelecti, τὰ καρυωτικῶν.

A Sic Xenophon duo genera conſtituit naſcentium Babylonæ, τὰ δόπολεκτὸν præcipuæ magnitudinis, id eſt, καρυωτῶν, & vulgare, quale per Græciam viſebatur. In Thebaide quoque genus utrumque eximium illud caryotarum, & plebejum dactylorum. Quod etiam ipſe Plinius innuit, ubi de Thebaicis agit: *Thebaicis fructus extemplo in cados conditur, cum ſui ardoris anima in ita fiat, celeriter expirat, marceſcitque non reſoſtus furnis.* E reliquo genere plebeja videntur. Duo heic genera Thebaicarum agnoſcit, quæ in cados conduntur, & plebejas. Hæ ſunt *χυδαίος* Judæorum. Illæ optimæ eximiaeque, utpote quæ & poſſent condi ſervarique. Iſtæ ætatem non ferebant. Ideo ſtatim recentes conſumi expectabant. Theophrastus: *θησαυρίζονται τῷ μόνον δύναντο φαγεῖν τῶν ἐν Συρίᾳ, τὰς ἐν τῷ αὐλῶνι, τὰς δὲ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ, καὶ ὅσας τοῖς ἄλλοις χλωρὰς ἐναλίσκεσθαι.* Plinius: *Servantur hi demum, qui naſcuntur in ſaliſis & ſabuloſis, ut in Judæa, & Cyrenæica Africa.* Non item in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyria. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur. Iſtæ igitur *χυδαίος*, quæ non poterant ſervari, quibus & ſues, reliquaque animalia ſaginabantur. Dioſcorides ſcribit vinum palmæum ex chydaeis maturis fieri ſolitum. Λαβὼν φοινίκας τὰς χυδαίους πεπεῖρας: *cape palmulas chydaas maturas.* De his, quas dixi, capiendum, quæ non poterant *θησαυρίζεσθαι*. Ex his maturis vinum fiebat. Plinius aliter accepit lib. xiv capite quo genera vinorum exequitur: *Primumque e palmis, quo Parthi & Indi utuntur, oriens totus, maturarum quas vocat chydaas.* In optimo Thuanæo legitur: *mitearum quas vocant chydaas.* Palam eſt legi debere: *mitiorum quas vocant chydaas.* Vocat mitiores quæ maturæ ſunt, eaſque vocari chydaas ait, quaſi tum viliores. Sic olivæ maturiores peſſimæ. Oleum ex immaturis & acerbis optimum, ipſæque longe ad uſum meliores, quæ decerptæ inter bonitatem copiamque. Non tamen hic ſenſus Dioſcoridis. Ex his palmis, quæ inveterari ſervarique negabant, aliæ ad cibum ſumebantur, aliæ ad vinum faciendum. Ex quibus vinum fieret, maturas eſſe oportebat. Ex his quæ ad cibum recentes uſurpabantur, quædam viridiores colligi ſolebant antequam matureſcerent. Dioſcorides: *φοινίκας Αἰγύπτῳ χυδαίους: τευράται δὲ μεσοπαρέσης τῆς καὶ τῶν ὀσπρίων ἀκμῆς, χλωρὰς τὸ χερῶμα.* De hoc genere chydaearum loquitur. Addit protinus: *εἰ δὲ ἀφελῇ πεποιημένη γίνεται φοινικοβαλάνου.* Inebriabant tales, & caput gravabant. Tales tamen etiam recentes edebantur. Theophrastus: *τὰς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ ὀξυτέραις, ἀλλὰ σπινθῶδες, χλωρὰς δὲ ἡδὲ εἶναι κατὰ νάλισκον ἔτος.* Virides heic male reddunt interpretes. Nam virides proprie de immaturis. Χλωρὰς vero heic intelligit recentes. Ut *σῆκα* χλωρὰς recentia, quæ ſiccatis opponuntur, *ξηροῖς*: ita χλωρὰς τῶν ῥος, recens caſeus, & mollis, *ξηρὸς* durus & ſiccus. Licet autem immatura palmula colore viridis ſit, id eſt, χλωρὰς, non tamen χλωρὰς acerbam ſignificat, ſed maturam quæ recens editur, non ſiccam. Præſtat igitur ubique apud Theophrastum capite de palmis χλωρὰς φοινίκας, recentes vertere quam virides, aut immaturos. Qui ſervari non poſſunt, ita vocat, & recentes edi debent, quos opponit *θησαυρίσεις* καὶ *ξηροῖς*. Immaturas palmulas eodem capite ὠμὰς vocat. *Ἐν Κύπρῳ δὲ ἴδιον πηλὸν φοινίκων ἐστὶ δὲ πεποιημένη τὸν καρπὸν, ἀλλὰ καὶ ὠμὰς ὡς ἡδὲ σφιδῶδες ἐστὶ.* Sed licet viridis, ſummopere tamen dulcis. Ὁ ὠμὸς opponitur τῷ πεπεῖρω, viridis maturo. At χλωρὰς ξηρὰς, recens ſiccato. Et cap. v. lib. iv. *Ἀπὸ πύργου δὲ καὶ Ἀλεξανδρίας μίτες palmis viridibus ſtrangulati ſunt.* Porro chydaæ palmulæ de communibus dactyliferis exponendæ, quas Romani Græciſque honori Deorum dabant, quibus & victores coronabant. Quas *χυδαίος* Judæi Helleniſtæ vocabant, non ut Deos Gentilium contumeliam afficerent, ut argutatur Plinius, ſed ad differentiam τὰ καρυωτῶν, quæ apud ſe quoque naſcebantur. Vulgaris autem illa & plebeia in Græcia naſcebatur, non item caryotifera. Et fortasſe hæ ſunt, quæ πατητοὶ dicebantur, ex quibus calcatis vinum exprimebatur. Πατητὶ φοινίκων mentio apud Alexandrum Trallianum lib. vi. cap. vii. φοινίκων πατητῶν Γα γ' οἰνάνθης, κηρῶ. Ubi vetus interpret retinuit vocem Græcam: *Dactylipatii* 3. iii. Oenanthis, cerasana l. i. Certe non alio ſenſu *πατητοὶ* πατητοὶ, uva calcata, quibus

quibus vinum exprimitur. An ita vocarunt ficcitas quæ in cadis condebantur & inculcabantur? Ita puto. Sic κρότην de prunis dixit Theophrastus quæ calcata in cados condebantur: *Ἐξ τὴν ἀφθονίαν τὸ δένδρε ξηραίνεσσι τὸν καρπὸν, καὶ τὸν πυρήνα ἐξαίρετες κρότησι καὶ ποῖσι παλάφαις.* Hoc idem & in lori fructu fiebat. Baccas ejus contusas doliis condebant. Polybius: *καὶ χόνδρε κίπτοντες σάτρεσιν εἰς αἰγεία.* Agathocles πατέιν de prunis dixit in eadem re exponenda apud Athenæum. Πατι- τὸν igitur palmulæ sunt contusæ, & in cados conditæ & inculcatæ. Quodcunque sit, ridicule Plinius genus palmularum ex hoc nomine fecit, quæ proprie sic vocarentur. Quod non magis verum videtur, quam si ficus recentes & ficas diversi generis esse dicas, nec ex eadem venire arbore. Quæ calcatæ fuerant, & è quibus vinum expressum erat, ita vocarunt. Idem Alexander ibidem: *καρὲν ἄρδης, φοινίκων πατιτῶν, ἀνὰ δ' αἰσ' οἷνε ἀδριανῶ τὸ αὐτάρκες εἰς τὴν τῶν φοινίκων σποβοχλῶ.* Vetus interpres: *Cera oleo nardino, dactylis patitis tb i. vino Adriano, quod sufficit ad dactylos infundendos.* Planum est intelligere palmulas ficas & in cadum inculcatas aut fane pressas ac calcatas, vino inde expresso. Glos- sa vetus ad illum locum patitis à loco dictos nugatur. Nunc ad alia genera transeamus. Plinius: *Sunt & ca- dua palmarum quoque silva, germinantes rursus ab radice succisa. Dulcis earum medulla in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptoque vivunt, quod non alia. Vocantur autem chamærepes.* Vitium in hoc nomine, quod sic editum Græcum non est. Lege: *chamærepis*, vel *chamærepes*, id est, *χαμαιρέπεις*. Apud Theophrastum, unde hic locus ad verbum expressus, male etiam scribitur, *χαμαιρέφεις*. Lege: *χαμαιρέπεις*. Aliud quippe *χαμαιρέφεις*, aliud *χαμαιρέπεις*, genus hoc palmæ humile & improcerum, & recte dicitur *χαμαιρέπεις*. Dioscorides vocat *χαμαιζήλον*, quod idem est: *οἱ ἐκ τῶν χαμαιζήλων φοινίκων.* Hesychius: *χαμαιρέπης, χαμαιζήλον, ἢ εἰς τὰ γήινα ῥέπων.* At *χαμαιρέφης*, humi ab- jectus, & sparsus. Scribenda igitur sic verba Theo- phraſti: *οἱ δ' χαμαιρέπεις καλέμενοι τῶν φοινίκων, ἔπερόν τι καὶ εἰν ὡς περ ὁμώνυμον: καὶ ἢ ἐξαίρετος δ' ἐκ κεφαλῆς ζῶσιν.* Exempto cerebro vivunt quod cetera non faciunt. Cæfas etiam dicit repullulare. Neoterici de his tra- dunt cerebrum habere in parte, quæ radici proximior est. Quod secus est in aliis palmis. Haud mirum igitur fuerit, si cæfæ repullulant, nec enim læditur earum cerebrum. Aliæ vero palmæ quibus cerebrum in summo trunco, cædi non possunt nisi cum nece ar- boris. Nam summa parte amputata cerebrum etiam simul in his præciditur, in quo tota vis ac vita. Hoc videtur ignorasse Theophrastus, pumilum id genus palmarum juxta radicem cerebrum gerere, non in summitate trunci, sicut habent aliæ. Hæc aliis exa- minanda relinquo. Plinius etiam videtur propriam facere hanc teneram medullam, quæ cerebri nomine censetur, hujus generis palmarum. Scribit enim: *Dul- cis earum medulla in cacumine, quod cerebrum appellant.* Atqui omnes palmæ hoc cerebrum habent, & hanc medullam dulcem. In eodem errore deprehenditur vir eruditus apud Athenæum lib. 11 ad hæc verba Theophrasti ab Athenæo citata de cacto: *τὸ δ' ἐκ κεφαλῆς ἀφαιρέσθαι τῶν παπῶδων, ἐμπερὲς τῆς δ' φοινίκης ἐγκεφαλῶ.* Primum ibi sic vertit: *Detrahitis pappiste- nelliſque seminibus, edulis est gustu, qualis est cerebro pal- marum:* ad marginem notat, *chamæripheon, silvestrium.* Quasi scilicet solæ chamærepes & silvestres cerebrum illud habeant, cui Theophrastus adsimilat medullam cacti detracta lanugine & cortice. Deinde male simi- litudinem illam medullæ palmæ cum medulla cacti in gustu putant constare. Quod falsum est. Medulla cerebri palmei dulcis est, & vespentes inebriat. Nihil tale facit aut sapit medulla cacti. Plinius teneritate simi- lem dixit. Nec id ex mente auctoris, qui simpliciter ἐμπερὲς ἐγκεφαλῶ φοινίκης autumat. Substantiam ita- que in utroque parem intelligit. Dioscorides ἐγκάρ- διον appellat cerebrum palmæ, & album esse ait: *τὸ δ' ἐγκάρδιον δ' πρέμνε λόνδην ἢ αὐτὸ πρὸς σφατον βίβρωσκόμην.* Theophrastus negat palmæ κερδῖαν inesse. καρδία in arboribus ab imo ad summum stipitis extenditur. In palma nulla ejusmodi καρδία. Sed in summo trunco

A cerebrum habet, quod ἐγκάρδιον Dioscorides vocat, quia vis vitalis palmæ in illa parte tota continetur, ut ho- minis in corde. Serapionis vetus interpres *ciphilionem*, & cor in palma eandem rem statuit. De bdellio: *Sed ciphilio est cor istius arboris, & natura ejus est, sicut natura palmarum.* Item de palma: *Et est ciphilio, & est cor pal- ma interius album.* Vocat *ciphilionem* pro cephalione. Ita enim Latini vocarunt recentiores ex Græco κεφάλιον, quod est capitulum. Κεφάλιον, *cephalio*: ut Δαμάλιον, *Damalio*, *Damalionis*. Palladius plantam palmæ *ce- phalionem* vocat, non *cephalonem*. Quia ea parte trun- ci, qua caput est, feritur & plantatur palma. Humi- les palmas & χαμαιρέπεις Siculi hodie vocant *cefalogni*. Cerebrum in capite, quod est totius corporis summum. Ita palmæ cerebrum in summo trunci vertice, quem & κεφάλιον dxere, Latini *cephalionem*, id est, caput. Ve- tus epigramma καράτῃ appellat. De matre sua, & pal- ma arbore ita loquitur Dactylus:

Ἄβρωτος κείνη πάλω καράτος, εἰμὶ δ' ἐγὼ γε
τρωκτὸς ἄπας μένον δ' ἐντερ' ἄβρωτα φέρω.

B Et fane ipsa palma nihil habet edule præter caput, id est, summum truncum, in quo cerebrum. Τὸ αὖν, τὸ ἄκρον δ' φοινίκης Theophrastus semper vocat. Ea pars est, unde rami omnes, & coma palmæ oriuntur, ac sese spargunt. In ea cor palmæ, idemque cere- brum, quod Dioscoridi ἐγκάρδιον dicitur. Male Guil- landinus ἐγκάρδιον quasi ἐγκάρσον dictum putavit, quo nomine veteres cerebrum vocarunt. Quæ summa est imperitia Hellenisini. Plinius lib. xvii. cap. xxiv. *Quibusdam debilitas sterilitatem, non necem adfert, ut si quis pino cacumen auferat, vel palma. Sterileſcunt enim, nec moriuntur.* Theophrastus: *Ἰδὲ δ' τὸ πρὸς τὸν φοινίκαν ἢ τὴν πίτυν: ὅταν γὰρ ἡ κορυφή, ταῦτα σὲν σπόδοντι μὲν: ἀκαρπία δ' γίνεται.* Non dicit Theophrastus, si cacu- men palmæ auferatur sterileſcere, sed si quid ex ea am- putetur & mutiletur. Ceterum de ea tantum palma loqui se profitetur, quæ in Græcia nasceretur. Quod enim ibi tardos & raros fructus ferat, ideo vel modica mutilatione, ne fructificent, impediri posse, quo- niam in solo non suo veniunt. At in illis locis, ubi nasci amant, id fortasse non fieri, nec ramorum mu- tilatione sterileſcere ibidem asserit: *ἐν δ' αἰσὶ οἰκείαις χώ- ραις ἴσως ἐκ ἀκαρπία.* οὐδὲ θανμασθὲν εἰ μὴ ἀκαρπεῖται ἡ κορυφή. In natali solo non sterileſcit recisa & de- minuta. Immo alibi scribit, ubi de cultura palmæ agit, novellas quidem ferro non attingi, sed robustio- res ramos circumcidi. Lib. 11. cap. viii. Hist. *Νέες μὲν ὄντες ἐκ ἀπὸ τῶν, πάλω ἀναδῶσι τὴν κόμην, ὥπως ὀρ- θοφυῖ ἢ ῥάβδοι μὴ ἀπαιρτῶνται, μὲν δ' αὖτῃ πελάτμεναι, ὅπο- ταν ἀδρῶ ἢ δὴ γένῃται ἢ πᾶχῃ ἐχῇ, ἀπολείπεται δ' ὅσον σπι- γήμῳ τῶν ῥάβδων.* Quæ Plinius sic reddidit: *Nec ferro attingunt ibi novellas, sed relizant comas, ut in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia semipedales ramorum relinquentes truncos, qui alibi decisi necant matrem.* Non dicit Græcus auctor ramos gratia crassitudinis de- putari, & ut crassiores evadant, sed tum demum quum crassiores facti sunt: *ὅποτ' ἀδρῶ γένῃται ἢ πᾶχῃ ἐχῇ.* Cum robustior extiterit, & crassior factus sit. Plinius legisse videtur, saltem intellexisse quasi esset scriptum, *ὡς πᾶχῃ ἐχῇ*, ut crassitudinem accipiant. Σπιγῆμῳ hæc pro semipede accipit, quum duodecim digitorum mentura sit. Ita tamen etiam alias σπιγαμῶν *bipedalem* vertit. Alibi rectius *dodrantaletem*. Vides palmæ cacu- men auferri, & comam circumcidi relictis ramorum truncis dodrantalibus tantum, & in culturæ parte hoc poni. Non igitur sterileſcunt palmæ dempto cacumi- ne. Addit Plinius: *Qui decisi alibi necant matrem.* Cer- te si propius summitatem trunci decidantur, ita ut ce- rebrum attingatur, arbor tota emoritur. Duplici ita- que modo cacumen in palma intelligitur, aut de co- mæ cacumine, quod absque perniciæ arboris circum- ciditur ac deputatur, quæ etiam hac deputatione pro- ficat: aut de cacumine trunci, in quo cerebrum est. Quæ sola decacuminatione necem adfert arbori. Hæc est *θπηκοπή*, de qua loquitur Theophrastus lib. v de causis cap. xxiv, quam palmæ exitialem esse fatetur: *περὶ δ' τῆς θπηκοπῆς ἢ τῆς κορυφῆς ἐν ὀλίγοις, ἢ σιέψις, ὀλί- γαι δ' ἐκ φθέρουσι: καὶ μὲν τὴν θπηκοπήν, ἐλάτη, πῶδιον, πίτυς, φοινίξ.* Statim explicat de qua *θπηκοπή* intelligat: *καλῶς*

καλῶς δὲ πικρῶν ὅταν ἀφαιρεθείης τῆς κέλης δπηκόφῃ τις
τὸ ἄκρον. ὅτι comam abstuleris, si summum trunci
cacumen præcidas, hæc δπηκόφῃ perniciofa palmæ, &
interitum fert. Cacuminis vero comæ amputatio ni-
hil illi nocet. At κόλῃς, de qua sequenti capite tra-
ctat, alia est tam ab δπηκόφῃ comæ, quam ab δπηκόφῃ
trunci. Mutilatio arboris ea voce significatur, quum
rami ex trunco arboris defringuntur, & vi avelluntur
vel cæduntur. Ista κόλῃς steriles reddit palmas, sed
in Græcia tantum. Perperam Plinius de hoc genere
καλῶς comam ablatum interpretatus est, quod de ca-
cumine comæ deputato, vel de trunci cacumine præ-
ciso tantum dici convenit. Deputatio comæ arbo-
rem juvat, & culturæ pars est. Præcisio trunci ea par-
te, qua cacumen est & cerebrum, arborem necat. Hoc
est τὸ ἄκρον palmæ, & τὸ ἄνω & κεφαλῇ, vel κεφαλῶν.
In quo ἐγκέφαλον & ἐγκέφαλον. Corrigan heic insignem
eiusdem Theophrasti locum ex lib. i de causis cap. 11:
ubi plures prosequitur modos, quibus palma feratur:
ἢ ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἑλλάδα τέπῃς ἐὰν δοκίμας τις ἄνω φυτῶ-
σι, ἢ βλαστῶν ἐκ δότῃς ἐγκέφαλος μόνον, ἀλλὰ ἢ κατὰθεν
αὐξεν τὰς ῥίζας. Hæc nullum sensum, qui probari pos-
sit, efficiunt. Ait in Græcia præcisio summæ pal-
mam tollere feri. Hæc summa trunci pars est, qua ce-
rebrum continetur, in quo vis vitalis omnis palmæ.
Eoque præcisam plantabant, capite vel cerebro deor-
sum infosso. Ex ima autem illa parte ideo frutica-
bat potius, quia in cerebro virtus genitalis, & ex
eo germina primum pullulant, & virgæ ramique emi-
cant. Scribendum igitur: ἐὰν δοκίμας τις ἄνω φυτῶ-
σι, βλαστῶν ἐκ δότῃς ἐγκέφαλος μόνον ἢ κατὰθεν αὐξεν τὰς ῥί-
ζας. Nihil verius. In Græcia hoc tantum modo fe-
rebatur, trunci ea parte, cui cerebrum inest, defos-
sa. In Babylonia, quæ regio apta palmetis, etiam
tenerrimis furculis plantatis fruticabat. Eodem ca-
pite: ὁ δὲ φοίνιξ δότῃς τῶν ῥάβδων βλαστῶν χωρὰς διέσπῃ
καὶ δὲ φύει, δότῃς δὲ ἐγκέφαλος, ἀλλὰ τῶν ὑποκάτω μακρὸν
ἐστὶν ὄλον. Ἐντεῦθεν γὰρ ἢ τῶν ῥάβδων φύσις. Sed con-
jecturam nostram plane itabit locus ex Historiæ lib.
11. cap. viii: ubi loquitur de φυτεῖα palmæ, quæ trun-
co ipso fit: ἢ δὲ ἀπ' αὐτῆς ἢ ἐκ κεφαλῆς, ὅταν ἀφέλῃσι τὸ ἄνω,
ἐν ᾧ περὶ δὲ ἐγκέφαλος. Ἀφαιρῶσι δὲ ὅσον δῖπῃ χύσαντες
τὸ πῶ, κατὰ ἡθέας τὸ ὑγρόν. Spectas truncum præcidi in
summo, ubi cerebrum est, eumque findi, ac depan-
gi deorsum, in qua parte teneritas & humor cerebri.
Plinius sic vertit: *Seruntur autem palma trunco duorum
cubitum longitudine a cerebro ipso arboris fissuris diviso at-
que defosso.* Ita legendus hic locus ex veteri codice.
Cerebrum ipsum arboris trunci summum est. Trun-
cum præcidunt duorum cubitum longitudine a sum-
mo: id defodiunt cerebro deorsum verso, & fissuris
diviso. Longe corruptissima apud eundem Plinium
eodem capite hæc verba de palma arbore: *Reliquæ te-
retes atque procera, densis gradatæque corticum pollicibus,
ut orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis præ-
bent, utilem sibi arborisque induvitiis circulum mira perni-
citate tum homine subeunte.* Vitium lectionis & ma-
lam manum correctorum testatur vetus scriptura,
quæ sic habet: *Densis tradatisque corticum pollicibus au-
ctioribus faciles ad scandendum orientis se populis præbent uti-
lem sibi arboremque inductis circulum, mira pernecitate cum
homine subeunte.* Palmæ arboris caudex totus scaber est,
& asper densis squamis per gradus dispositis & extan-
tibus. Pollices vocat acutiores Plinius. Ita enim scri-
bendum: *pollicibus acutioribus:* vel certe, *auctioribus:*
id est, grandioribus. Nam *auctiorem* Plinius, Florus,
Solinus pro ampliori ponunt & majori. Pollux:
περὶ δὲ φοίνικος ἑρῆς, ὀρθῆς, ὑψηλῆς, τεταχῆς. Propter
illam corticis asperitatem & eminentes squamarum pol-
lices faciles ad scandendum erant illæ palmæ. E contra
Indicæ palmæ, quia leves sunt, difficiles admodum
scandendo se præbent. Idcirco incisuris per corticem
in orbem factis, & laqueis ad pedes aptatis eas scandunt
indigenæ. Sequitur in verbis Plinii: *Faciles ad scan-
dendum orientis se populis præbent utilem sibi arboremque in-
ductis circulum mira pernecitate cum homine subeunte.* Ita
veteres libri. Scriptum fuit arboreque pro arbori-
que. Inde corruptum a librariis: *arboremque.* To-
tum locum sic scribo: *Faciles ad scandendum orientis*

A *se populis præbent, utilem sibi arborisque inductis circulum,
mira pernecitate tum homine subeunte.* Præter illam faci-
litem, quam præbet scandentibus palmæ caudex ex
illis unguibus squamatis per corticem dispositis grada-
tim, circulum etiam pedibus inducunt homines illi, qui
eas scandunt, non tantum sibi utilem, sed arbori. Quod
cum fecerunt, tum mira pernecitate subeunt: *Inductis
circulum, ut soleam inductus, & Apulejo: pedes soleis pal-
meis inductus.* De circulo, quem pedibus inducunt,
qui palmas arbores scandunt, omnino accipiendum. Et
veram ausim præstare Plinii lectionem. Cetera non
præsto. Vereor quippe ne palmas Indicas cum Judaicis
B & Egyptiis confundat. Iltæ asperæ squamis gradatis
densisque, ideo faciles scansioni. Nam gradus veluti
dispositos habent. Quid igitur opus circulo inducto
pedibus? Illæ contra totæ leves, & propterea admo-
dum ardui & impediti ascensus. Quem ut expediant,
laqueos pedibus inducunt, & corticem incisuris aspe-
rant in circuitu. Indicæ palmæ meminit Plinius, qui
& Indos ex ea vinum conficere tradit. Sed eam ille
non describit, nec quisquam veterum. Immo viden-
tur putasse eandem cum Judaicæ. Quod falsum. Cer-
tum quippe in tota India non nasci palmam dactylife-
ram, nec caryotiferam. Modus scandendi dactylife-
ras longe diversus ab eo, quo scanduntur cocciferæ
Indicæ. Plinius non discrevit. Pergamus in eo ca-
pite illustrando, palmisque demerendis. Plinius:
Mas in palmita floret, femina citra florem germinat tantum
spica modo. Legendum est, ut habetur in melioribus
libris, spica modo. Nihil de spica habet Theophrastus
eo loco, quem heic vertit Plinius, sed ex altero id ad-
texuit, qui extat lib. i de causis, cap. xxiv: ubi di-
cit palmam arborem germen emittere veluti spicam,
cui fructus adpensus: ὅν γὰρ φέρει δότῃς τῶν ἑνῶν ἢ νέων
ἀλλὰ τῶν κυρμῶν περὶ τὸν ὥστερ τὰ σαχυρητῶν περὶ τῶν
ἐμφαίνει. Ἐκ γὰρ τῶν ὁμογῶν ἐμφαίνεται κατὰ περὶ σαχυρῆς, ἢ
ῥάβδου ἔχουσα περὶ ἐαυτῇ κερπὸν. Hic palmæ spicatus
non ex annotinis, aut novellis palmæ ramis emanat,
sed ex vetustis, & primo fructu racemosum torum in-
volvit, deinde sese aperiens in solem prodit, & ejcit.
Hæc ea, quam σπάθῃ & ἐλάτῃ Græci vocant, &
φοινικῇ. Corticem palma Latini appellant hanc elaten,
quod est, corticem palmulæ involucrum, dum in
flore est. Diodorus φλοῖον nuncupat, lib. 11 de pal-
ma loquens: τὰ μὲν γὰρ πάντα τῆς σπάθικας ἔπει περικυρμῶ-
νες ἢ καὶ μέσον ἐκ νέων περικυρμῶν φλοῖς βοτρυώδῃ καρπῷ
ἀνίστησι. Disrupto illo cortice panditur ad solem fructus
palma racemosus. Hesychius φλοῖωδες appellat, & σ-
πένιον notat appellari: Σεπένιον τὸν ἐπ' ἀκρῶ φοινικῇ
φλοῖωδες χρύσῳ. Quidam μασχάλλῃ dixerunt. De eo enim
puto intelligendum apud eundem Hesychium: Μασχά-
λλῃ καλεῖται φοινικῶν, μασχάλλῃ γὰρ ἢ φοινικῇ ῥάβδος. Et
μασχάλλῃ καλεῖται apud eundem. Panopolitano Zosimo τὸ
καβάδιον ἢ φοινικῇ dicitur. Horum καβάδιον palmeo-
rum fumo ad dealbandum utebantur chymici. Zosimus:
ἢ καμίνῃ καλεῖσθαι ξύλοις ἢ λεπτοῖς φοινικῶν, καβάδιον τῶν
φοινικῶν. Et paulo post: ὁ γὰρ καπνὸς τῶν καβάδιων, τῶν φοι-
νικῶν πέντε λαβάνει. Ex cinere etiam foliorum palmeo-
rum, θαλῆς vocat, idem usus: ἢ ἡ σπεία τῶν θαλῶν τῶν φοι-
νικῶν. Paulo infra τῇ θαλίᾳ τῶν φοινικῶν appellat. Polluci
θαλῆς, τὸ φύλλον ἢ φοινικῶν. Nicomedes iatrosophista in Le-
xico: θαλία, τὰ φύλλα τῶν φοινικῶν. Aliud θαλῆς de oleæ
fronde. Egyptiis hodie talla appellatur dactylus recens
enixus & viridis. Cujus involucrum σπάθῃ, vel ἐλάτῃ Gre-
cis veteribus, atque etiam φοινίξ, palmes nempe vel sca-
pus spicatus, cujus usus unguentariis olim fuit ad spissan-
da unguenta, dum clausus adhuc erat, fructu cum maxi-
me florente. Meumian probat Dioscorides: φοινίξ γὰρ ἐννοῖ
ἐλάτῃν ἢ σπάθῃν καλεῖσθαι, παρακάλυμμα ἐστὶ κατὰ τῶν φοι-
νικῶν νέων ἀνθέων. Hæc σπάθῃ & ἐλάτῃ etiam Theophrasto.
Alii σπάθῃ etiam vocant robustiorem ramum, ex quo
G prodibat σπάθῃ, qui aliis σπείδι indigetatur. Apud Hero-
dotum Arabes arcus sibi faciunt ἐκ φοινικῆς σπάθῃς. Hæc
σπάθῃ non est spica illa, de qua diximus, vel involucrum
palmulæ, sed validior ramus, ex quo palmes fructifer exit.
Fructus ipse idem quoque nomen habuit cum spathæ
involucro Dioscoride teste: ἢ ὁ περικυρμῶν ἢ ὁ πᾶσι
καρπὸς ἐλάτῃ καλεῖται, ὅπῃ ἐννοῖ ἢ βόρασος. Transpositum
videtur pro βόρασος. Arabice besser, vel bufsar. Interpres
Avilense

Avifenzæ *bursurum* vocat. Ex Hebraico est *בוסר* *boser*, quod uvam acerbam, vel fructum immaturum significat. Arabes ita vocarunt palmulam nondum maturam. Ceterum à colore palmitis palmei, qui *φοίνιξ* dicitur, color in equis *phœniceus* Latinis appellatus, idemque *spadix* & *badius*. Nam & *σπάδιξ* termes palmæ Græcis. Hic color *φοίνιξ* etiam Græce dictus & equus *φοίνιξ* Homero, qui Latinis *spadix* & *phœniceus*, sive *badius*:

Οἱ τὸ μὲν ἄλλο πόνον φοίνιξ λῶ.

Ita etiam vocat Apfyrus capite *πρόδων* & *μαλακώπιδων*: καὶ οἱ λυκομέτωποι, καὶ οἱ λυκορύγχοι, μάλιστα δ' οἱ φοίνικες, ὅταν πὶ τέτων ἔχωσι, πονηροί. Item Hierocles in procemio: 'Οὐδ' αὐτοῖς *δρακοντέ* μέλας δὲ *φοίνιξ*. Ita legendum non *φοινικῶ*. De coloribus equorum loquitur. Color huic *ομάνυμ* alius Græce quoque *φοίνιξ* appellatus, Latine *puniceus*, qui exsuperantiam, ut loquitur Agellius, splendoremque ruboris significat. Ut diversus hic *puniceus* ab illo *phœnicio*, ita longe aliam habet originem. Utrumque tamen eodem nomine nuncupant Græci *φοίνικα*. *Puniceum* vero etiam *φοινικῶν*. Sed mirum omnibus ferme auctoribus antiquis hos duos colores ex *ομάνυμ* vocabuli confundi quum tantopere distent. Quis enim vidit *puniceos* equos, sive *coccineos*, nativo ac suo colore? At *phœniceos*, sive *spadices*, quos *badios*, vel *baïos* vocamus, passim videre est. Agellius, sive Phavorinus apud Agellium utrumque eundem facit lib. II. cap. xxvi. *ξανθὸς* autem & *ἐρυθρός*, & *πυρρός*, & *φοίνιξ* habere quasdam distantias coloris rufi videntur, vel *augentes eum*, vel *remittentes*. Hic est Græcorum *φοινικῶν*. Latinorum *puniceus*. Hunc ipsum colorem eundem capite cum *spadice* & *phœniceo* eundem esse statuit: Nam *phœniceus*, quem tu Græce *φοίνικα* dixisti, noster est & *rutilus* & *spadix* *phœnici* *ομάνυμ*, qui factus Græce noster est. Exsuperantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmae arboris non admodum sole incocti, unde *spadici* & *phœniceo* nomen est. *Σπάδικα* enim *Dores* vocant *avulsam* e palma *termitem* cum fructu. Ita hæc legenda: Colorem equorum *badiorum*, qui *phœniceus* & *spadix* vocatur, eundem cum *puniceo* & *φοινικῶ* facit. Et male utrumque à colore fructus palmae nondum maturi dictum sciscit. Certe Libanius in comparatione palmae arboris, & mali, palmulam nondum maturam *phœnicei* coloris esse dicit, hoc est, *spadicis*: maturam vero non unius coloris existere. Nam aliæ *puniceæ* sunt, aliæ *succinæ*, aliæ *purpureæ*, aliæ etiam *candidæ*. Οἱ μὲν δ' *φοίνικες* παντοδαπὸν τῷ χρώματι, καὶ τὸ πρῶτον μὲν δ' *τείνοντες* εἰσὶν *ἐπώνυμοι*. Ἐπειτα δ' ὅσοι ἔρρυθρὰίνονται, καὶ πλεονεκτήων *φοινισόμενοι*. Clare distinguit colorem immaturæ palmulæ, qui *φοίνιξ* est, id est, *phœniceus*, vel *spadix*, à colore maturæ rubro & *puniceo* τῷ *φοινισομένῳ*. Non tamen omnes maturæ *puniceæ* evadunt. Immaturas dicit esse & *τείνοντες* *ἐπώνυμους*, id est, nomine *φοινικῶν* dici & reapse esse, *phœniceas* nimirum. Sed errare etiam puto, quod palmulas immaturas primo suo colore *phœniceas* esse vult. Siquidem virides sunt primum, non *phœniceæ*. Fefellit illum vox *φοίνιξ*, qua fructus palmae etiam vocatur. Atqui non sic dicitur quod sit colore *phœniceo* vel *puniceo*, sed cognominis est ipsius arboris, quæ *φοίνιξ* appellatur, ut *ficus* tam arbor quam fructus solet nominari. A palmite igitur palmae colorem *φοίνικα*, vel *phœniceum* dictum constat. *Φοίνιξ* Græce etiam *termitem* palmae significat, vel *σπάτιον*, ut ex Dioscoride constat. Pollux: δ' *μύποι* *φοίνικῶ* καὶ ὁ *κλαδῶ* *ομάνυμ* *φοίνιξ* καλεῖται. Idem ergo & *σπάδιξ*. Unde & *spadix* equus, idem & *φοίνιξ*. Sed & *badius*, quasi *βαδῖ* à *βαῖς*, quæ ramulum palmae significat. Philargyrus: *Spadix* & *phœniceus* est, quales sunt fructus palmarum, neque diluti satis coloris, neque nimium pressi. Hinc tamen apparet *phœniceum* *spadicem* alium esse à *puniceo*. Nam *phœniceum* hic dicit neque diluti coloris esse, neque nimium saturi. At *puniceus* coloris rubri vegetissimi & exsuperantissimi, id est, *ἐρυθρῶ* vel teste Agellio, qui tamen de *phœniceo* hoc tradit, quod unice convenit *puniceo* lib. III. cap. ix de equo Sejano: *Eum equum fuisse dicunt magnitudine invisitata, cervice ardua, colore phœniceo, flora* &

A comanti juba. Sic legendum ex optimo codice. Sub finem capitis colorem eum explicans ita abijt: Hunc equum Gabius Bassus vidisse Argis refert hæc, à credibili pulchritudine, vigoreque, & colore exsuperantissimo, quem colorem nos, sicuti dixi, *phœniceum* dicimus, Græci partim *φοίνικα*, alii *σπάδικα* appellant: quoniam palma termes ex arbore cum fructu avulsus *σπάδιξ* dicitur. In omnibus coloribus suis est vigor, & exsuperantia. Itaque & *phœniceus* equorum color alius est dilutior, alius saturatior, quem vulgo *badium obscurum* nominamus. Sed plane pater heic Agellium de *phœniceo* hujus equi colore idem omnino pronuntiare, quod de illo *phœniceo*, quem in differentiis & gradibus rubri coloris signandis summum tenere locum fecerat. His enim gradibus rubrum colorem Græcis vocabulis percensuit, *ξανθόν*, *ἐρυθρόν*, *πυρρόν*, *φοίνικα*. Atqui hunc *φοίνικα*, *phœniceum* & *spadicem* esse Latine voluit, vigore & exsuperantia rubri coloris ceteris omnibus præstantem. Quod longe secus habet. Quippe hic *puniceus* & *φοινικῶν* Græcorum, quo colore nullus unquam equus natus aut visus est nisi pictus fuerit, haud magis sane quam *coccineus*. Nam *cocci* color *puniceus*, hoc est, coloris rubri acutissimi. Purpuræ quoque rubræ tale lumen ad *cocci* nitorem accedens. Eam purpuram dicit Pollux *φοινισσομένη* ἐν τῷ αἵματι, id est, splendorem *cocci* ex alto recipere dum radiis solis incenditur. Et *φοίνισσαν βαφὴν* vocat Tyriæ purpuræ tincturam. Hesychius: *φοινικῶν*, *πυρρὸν* καὶ *κκινόν*, αἵματιδες. Profecto, ut *puniceam* vestem nemo *spadicem*, aut *badiam* diceret, ita qui *badium* equum *punicei* & *coccinei* coloris traderet, ludos omnibus præberet. Colores fructus palmarum varii sunt: alii lutei, alii *punicei*, alii *purpurei*. Sunt & *candidæ* palmulæ, sunt & *nigræ*. Et, ut Plinius cum Theophrasto prodit, non pauciores palmae quam *fico* traduntur colores. Non igitur, quod quidam putare possent, *puniceus* color & *φοινικῶν* à fructu palmae *puniceo* & rubenti nomen invenit. Alias *candidum* quoque & *nigrum* colorem, sed & *luteum* eadem ratione *φοίνικα* & *φοινικῶν* nuncupare quis posse videatur, quia his coloribus reperiuntur palmulæ. Duo sunt colores *ομάνυμοι* multum diverſi *φοίνιξ* *phœniceus*, & *φοίνιξ* *puniceus*. Ita enim nominibus Latini discreverunt, qui Græce sunt indiscreti, nisi quod *φοινικῶν* frequentius Græci dicunt & præcipue oratores, qui Latinis est *puniceus*. Sed poetæ Græci & antiqui *φοίνικα* utrumque colorem indifferenter appellant, ut *φοίνικι* *φαινόν* apud poetam τῷ *φοινικῷ* χρώματι λελαμπευσμένον. Hesychius: *φοίνικι*, *ἐρυθρῷ* βαμμάτων: & *φοίνιξ* ἵππος, *phœniceus* & *spadix*. Diverſa tamen, sicut supra dicebamus, utriusque vocabuli origo. *Φοίνιξ*, cum pro *phœniceo* & *badio* sumitur equorum colore, à palmulæ *termite* deducitur, qui & *φοίνιξ* & *σπάδιξ*, & *baï* Græce vocatur. Isque color est, aut ei admodum adfinis, quem in aliis rebus, quam in equis *castanatum* nuncupamus, à colore *castaneæ*. Quidam ex Latinis inferioris ævi *castaninum* dixerunt. In capillis præcipue hic color obtinet, qui rufi sunt coloris, non nimium pressi, nec ultra modum saturi. *Φοίνιξ* vero color, vel *φοινικῶν*, qui *puniceum* Latinis dedit, longe aliam habet originem. *Φοινὸς* & *φοίνι*, idem quod *cruentus* & *sanguineus* à *φόν*, quod *cædem* significat. Hinc & *φοίνιον* pro rubro dixerunt. Hesychius: *Φοινὸν*, *πυρρὸν*. Suidas: *Φοινὸς*, *πυρρὸς*, *φόνι*. Idem & *φοίνι*. Hesychius: *Φοίνιον*, *πυρρὸν*, *ἐρυθρόν*. Idem: *Φοινία* κύναρος, *πυρρὰ*. Dosiades: *λεῖα* δεσπιν οἶα κάλχην ὑπὸ φοινίσι πέγλει. Idem & *φοινίης*. A nomine autem *φοινὸς* verbum *φοινίσσω*, quod est *cruento*, & *sanguine* inficio. Homerus:

φοινίσσω δ' αἵματι γαῖα.

Hinc & pro rubro colore inficere passim accipitur. Suidas: *Φοινίξω*, αἵμαξω, βάψω, *πυρρῶσω*, δὲ τὸ φόν, ἢ δὲ τὸ φοίνικῶ, ὅτι *πυρρὸς*. Sed falsum de palma, & errat cum aliis, qui *spadicem* *phœniceum* eum *puniceo* *coccino* confundunt. Præterea verbum *φοινίσσω* non factum est à nomine *φοίνιξ*, sed contra. Nam à *φοινίσσω* *φοινίξω*, *φοίνιξ*. Ut αἰμάσω, αἰμάξω, αἰμύξω: φυλάσω, φυλάξω, φύλαξ, χαρῶσω, χαρῶξω, χάρεξ, & infinita hujus generis. Ergo *φοινὸς* & *φοίνιξ* omnino idem.

idem. Εἰς φοινία, ἐρυθρία, rubigo. Græci quoque veteres eam ὀφείλια partem, in qua purpura optima tingebatur, φοινίαν ab eadem ratione videntur appellasse, & φοινίκας Tyri & Sidonis incolas, unde præstantissima purpura Tyria, quæ & Sarrana Latinis, quia Sar olim Tyrus. Ennius Pænos Sarra oriundos dixit, id est, Tyro. Pæni origine sunt Phœnices, ut satis omnes sciunt. Græci sane veteres φοινίς etiam videntur vocasse populos illos, qui aliis φοινίκες. Nam idem prorsus nomen φοινός & φοινίξ. Inde Phœnices populi quibusdam dicti φοινίξ. Ex quo Pæni, qui oriundo Phœnices. Servius: Pæni κατ' ἀντίστοιχον φοινί. Immo plane φοινί, ut φοινίκεον, pœniceum. In veteri inscriptione: BELLO POENICIO, id est, Punico. Nam Punicum pro Pœnico, ut punio pro pœnio à pœna. Glossæ: Pæni, ἄφροι, φοινίκες. Inde φοινίξ ἀφλέκτος lingua Punica apud Apfyrum cap. 15. πρὸς τὰς βόας συμβαίνοντα πύλην, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰ βοήθημα, ἀεὶ γέγραπται Μάγωνι πρὸς Καρχηδονίᾳ τῇ φοινίξ ἀφλέκτω. A colore igitur tincturæ, quæ ibi primum reperta est, φοινίκας Græci appellavere, ut Αἰθνας & Μαύρας à colore vultus, quod nigri essent. Etenim Αἰθνας antiqua lingua Græca niger, ut & Μαύρος. Sic Αἰθίοψ nomen quoque Græcum idem significans. Sed & Αἰγυπτος. At purpureum dices à puniceo distat, purpureo autem Tyros & Phœnice laudata. Tibullus:

Africa puniceum, purpureumque Tyros.

Africæ proprium facit puniceum & Tyri purpureum. Illud puniceum Africanum coccinum est ex cocco Africæ. Plinius de cocco: Gignitur & in Galatia, Africa, Pisidia. Idem ergo plane puniceum πρὸ φοινίκων cum coccineo. Sed & puniceum in purpura cernitur præcipue Tyria ac rubente. Tyrio latus summa in colore sanguinis concreti, Plinio teste. Sanguinis color φοινίξ vel φοινί. Nam id proprie significat. Apud poetam *velera Tyrios incocta rubores* leguntur. Et Homero *purpureus sanguis* dicitur eidemque terra rubet sanguine: φοινίσει δ' αἶμαλι γαῖα. Hesychius φοινίξ interpretatur αἱματώδες. Præterea purpuræ, quæ colligebantur in orientalibus littoribus, rubri coloris erant. Tales Tyriæ. Vitruvius: Quod vero meridianis regionibus excipitur rubra procreatur potestate, & ideo hoc Rhodo etiam insula procreatur, ceterisque ejusmodi regionibus, quæ sunt proxima solis cursui. Pollux de Tyria purpura φοινίσεσθαι dicit, & φοινίσαν βαφιδίον vocat: ὃ τὴν λυθρὰν ἀρετὴν καὶ χεῖρην καὶ κυνὸς αἱμαξίας ἐφοινίξεν. Et paulo post: ὁ μὲν πόντος Ἡερικλῆς πρὸς τὴν θύραν τῆς βαφίδος τῆς φοινίσεως βαφίδος. Et sub finem capitis de excellenti purpuræ colore, quæ radiis solis percussa splendorem nitoremque cocci acquirit: καὶ ἡ ἀκτὴς αὐτῷ ἀναπυροῦσθαι, καὶ πολλὰ ποιεῖ, καὶ φαιδρὸς ἐκ τῶν αὐγῶν ἐκφοινισομένη ἐκ τῆς ἀνὰ πύρας. Vetus Poëta apud Hesychium: φοινίξ ὁ πόντος, ipse interpretatur ἐρυθρόν. Non dubium inde nomen invenisse φοινίκας, eisdemque antiquitus quoque appellatos φοινίς. Quod satis testantur in Africa Pæni, qui Phœnices fuere, id est, φοινί. Nec moror Græcos, qui ab auctore Phœnice Agenoris filio gentis nomen hujus deducunt. Ita solent in omnibus. Quæ nesciunt, ea fingunt. Eodem modo & κάρχηδία, cuius nominis evidentissime alia causa est, à quodam Tyrio Carchedone conditam voluere. In his commentis priscos imitantur etiam recentiores Græculi, qui Αἰμιμόντων vocabulum mere Romanum ab Aemo monte factum, ipsi ab Αἰμιμόντων quodam eam provinciam tradunt appellatam, qui primus in illis locis regnarit. Zosimus Panopolitanus φοινίκοπάσσελλον nominavit in ea aëris temperatura, quam ποίησιν χαλκὸς ξανθὸς vocat: εἰς λαβὼν δὲ τὸ φοινίκοπάσσελλον, ὃ ἐρυθρὸν, ὃ λεγομένης Νατῆς ἐν Ἀραβίᾳ. Id vocabulum de nomine ipso puniceum pastillum videtur sonare. Nam Græci posteriores πάσσελλον, vel πάσσελλον appellant, qui Latinis pastillus. Videtur ea voce intelligere colorem illum quem vulgo vocitamus *Aurantiatum pastellum*, *orange pastel*, qui croceus est color in rubrum vel coccinum vergens. Alias *pastellum* simpliciter dicimus aliud genus coloris, quo cæruleum tingitur, is conficitur ex herba isatide, quam & ipsum vulgo *pastellum* appellant, quod contusa in pastillos digeratur. Græcis quoque recentioribus πάσσελλον pro isatide ponitur: Græci Veterinarii capi-

A te dxxi i i ad tuffientes equos: ἀφροπὸν γὰρ ἰσώπης κρη-
πὶς γὰρ ὁ πῖς ὁ βολὸν αἰ. καὶ το β. νδρδοσέχων το β. πῖνα-
κα ὁ εἰς το α. πασίπας κεκαυμένης το σ. κιναιμώμε το α. Ubi
πάσσελλον est isatis, quam vulgo Europæi fere omnes
pastellum vocant. Arabes vocant nil, quo nomine &
cæruleum colorem nuncupant. Inde & aliam herbam, quæ simili modo præparata similem colorem efficit, eadem appellatione impertiunt. In Gufaratte, ubi plurimum celebratur hujus herbæ ad tincturam σκιδασία, vocari ferunt gali. Eam rori marino similem de facie faciunt Linscotus & Paludanus: ocimo Garcias ex versione Clusii. Isatis nostra plantagini similia habet folia. Nec dubium porro quin veterum Ἰνδικὸν quod hodie ajunt inexploratae inventionis esse, ex illa herba Indica parari solitum sit. Harundinum Indicarum esse prisci credidere. Nempe nesciebant quomodo fieret, aut unde sumeretur. Ex India allatum, & limo indurato simile, quum viderent, putarunt spumam esse harundinum adhærescente limo. Sic sericum quotidie videbant, atque utebantur, nec tamen ejus conficiendi rationem qualis esset, tenuerunt. Isatidem & Indicum eodem colore inficere ostendit Zosimus, Ἰνδικὸν καὶ ἰσάπιδον εἰζαν. Illud μέλαν Ἰνδικὸν est nil Indicum. Isatis nostras nil. Hoc pastellum cæruleum Narbonensium. Aliud pastellum luteum vel rubrum, quod φοινικοπάσσελλον Zosimo dicitur, Arabibus νάτιφ vocari ait. An ex voce Latina nativus? Latini rubrum colorem κατ' ἐξοχὴν dixere verum & nativum. Ut Græci ἀλγιδόν, unde holovera vestes & verantia rubia. Plinius inter nativi coloris lanas etiam rutilas, id est, ἐρυθρὰς recenset. Epiphonio inter genera hyacinthi ὁ νάτιφ refertur, qui inter roseum est & dilutiorem: ὁ δὲ δότερ ἐρυθρὸς, ὁ τεῖτ ἐν νάτιφ, ὁ τετάρτος ὑδαρῆς τε. Hic proprie color pastelli rubri: δὲ τὸ φοινικοπάσσελλον ὃ ἐρυθρὸν, ὃ λεγομένης νάτιφ παρ' Ἀραβίᾳ. Natif tamen, vel natif Arabibus idem quod pastillus. Apud Avisenam lib. v. Tract. v. Natif aditus dicitur quod Galeno est κοπάσειον βηκίον. Belunensis natif, vel natif interpretatur rem condensam tam in modum dactyli quæ deglutitur. Hoc erit ad verbum φοινικοπάσσελλον Zosimi, id est, pastillus in modum dactyli conformatus. Nam φοινίξ Græcis dactylus, fructus nempe palmæ arboris. Quod nomen hoc sensu tam vetustis quam recentioribus in usu fuit. Glossæ veteres, palmula, φοινίξ. Glossarium Græco barbarum: Νικέλαοι, φοινίκες. Apud Apfyrum & alios Hippiatros Græcos sæpe φοινίκες occurrunt pro palmulis, five dactylis palmarum. Non igitur φοινικοπάσσελλον rubeum significat, sed oblongum instar dactyli pastillum. Ideo φοινικοπάσσελλον ἐρυθρόν vocat Zosimus, id est, pastellum rubrum, qua adjectione non opus fuisset, si φοινίξ in eo composito significaret puniceum aut rubrum. Sic pastilli varia forma facti, rotundi qui τερόχοι, & κυκλίσκοι, & τεροχοειδές αἶσπι. Sunt item oblongi, ut dactyli palmarum, vel ovali figura. Theophrastus ὑπομήκεις κοπάσεις vocat de re Veterinaria. Pemonius in eodem libro; καὶ πόνος καὶ ποίησιν πασέλλας ὡς ἰσά. Hoc idem & turunda ex Græco πυροῦντα, πυροῦντα, quod est placenta caseata. Offas oblongas, quibus farciuntur gallinæ altilis, ita vocat Varro lib. i. de R. R. Farciunt turundis ordeaceis. Cato pro balanis ponit, vel ejusmodi κοπάσεις longis & rotundis, quæ fistulis immitti possint. Cap. CLXVII. Et si fistula erit, turundam introtrudito. Hinc turundæ pro balanis, qui sedi supponuntur apud Marcellum Empiricum. Largus Scribonius turundos, ita enim legendum, non rutundos, similes esse ait illis offis, quas μαγδαλίας Græci vocant. Auctores Veterinarii μαγδαλίας sæpe vocant pastillos, ovi magnitudine & figura, quæ dantur equis transglutiendæ. Glossæ: turunda, κοπάσεις, ἐγκόπας. Confundit more illius sæculi κοπάσεις & κοπάσεις. Græcis κοπάσεις & κοπάσεις, parvi panes, five pastilli. Ocularia medicamenta, five ex metallicis fierent, five ex succis & seminibus, in mortario trita ea forma redigebantur ac servabantur. Anthyllus capite de collyriis: δὲ τὸ πῖθος τὸ καὶ τὸ ἀναπλάσσειν τὰ κοπάσεις ἐν αἰγίᾳ χαλκῷ. Quæcunque ἀναπλάσσειν apud Græcos dicuntur medicamenta, ea in pastillos conformata

mata intelligi par est. Hinc ὀφθαλμικά medicamenta dicta κολλύρια, quod in panes essent formata, vel à colore cineris, quo plerumque obfusi sunt panes. Nam ὀφθαλμικά pleraque oculis proficiunt, & ex his medicamenta ad oculos componuntur. Sed illud nunc magis probo. Sic dicebantur & ἀγκύρια, quæ eadem sunt atque κολλύρια. Etenim ἀγκύριον idem quod κολλύριον, exiguus nempe panis. Dioscorides de ebena: εἰς τὴν κολλύριον ἡ ἀγκύρια, βέλπον ἐνεργήσας. Ita scribendum, non ἀγκύριον, ut vulgo, quod nihili est. Et frustra se torquent medici nostri in ea voce exponenda. Si quis inquit ex ebena trito pastillos fecerit, ad ocularia medicamenta efficacius proderit. Hic κολλύριον proprie dixit pro medicamento oculario. Ἀγκύριον vero est pastillus compositus ex ebena trito in mortario. Similiter hæc vox corrigenda apud eundem Dioscoridem in hæmatite: γίνεται ἢ καὶ κολλύρια ἐξ αὐτῆς καὶ ἀγκύρια, πρὸς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς πάθη ὑπὸ τῆς αἵματός. Alibi dixit ἀγκύρια ex ebena fieri ad collyria, id est, oculorum medicamenta. Hic collyria & ἀγκύρια ex hæmatite confici scribit oculorum malis proficientia. Certe κολλύρια & ἀγκύρια eadem. Ridiculum est quod de aconio medicamento nugantur, ad cotem attrito, quasi peculiari virtute polleant, quæ ad cotem attrita sunt. Sed nec factis scio quid sit ad cotem atterere. Ἀκόνιον Græcis cos est. Ceterum ἀκόνιον etiam pro mortario medicinali passim apud auctores sumitur, terendis collyriis idoneo. Hoc sensu nullum non collyrium dici deberet ἀκόνιον, quia omnia teruntur in mortariis medicinalibus. Galenus in Hippocratem notavit ἀκόνιον eidem Hippocrati significare mortarium, item Theophrasto lib. viii de Plantis: Ἀκόνιον ἐν τοῖς περὶ αἰσθημένων τῶν φαρμάκων ἔσται ἀκόνιον πρὸς τὴν ὀφθαλμικήν, ὡς αὐτὸς καὶ ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν βιβλίῳ. Locus Theophrasti hodie extat lib. ix. Historiarum de ebena: χηρήμον ἢ πρὸς ὀφθαλμίας ἀκόνιον τριβόμενον. Nescio cur placuerit interpretibus vertere: ad cotem tritum. Nimirum intellexerunt ita ebena ad cotem teri debere, ut oculis proficiat, quemadmodum attritu cotis exacuuntur ferramenta. Quod est ridiculum. Reddendum Latine fuit illo loco: *utile est oculorum medicamentis, mortario tritum*. Nec alio sensu censendus posuisse hoc vocabulum Dioscorides, quum de eodem ebena scripsit: τριβόμενα ἢ ἐπὶ ἀκόνιον ὑποκίεθαι γίνεται, id est, in mortario tritum rufescit. Non, ut vulgo vertunt, ad cotem trita, vel in cote. Nec enim Latini cotem eodem significatu usurparunt, ut Græci ἀκόνιον pro mortario. Atqui in ea etiam notione apud Græcos recentiores accipitur. Epiphanius de topazis: ἔχει δὲ ὁ λίθος δοκιμῶν ποιάνδε. Τριβόμενος ἐν ἰατρικῇ ἀκόνιον, ἐν ἑρυθρὸν ἀποδίδωσι καὶ τὸ χεῖμα τὸν γλοιόν: trita in mortario medicinali. Ita enim vertendum. Sic Plinio lib. xxxv. cap. xxii. *Auctoribus cura fuere lapides mortariorum quoque nec medicinalium tantum, aut ad pigmenta pertinentium*. Ubi mortaria medicinalia sunt ἰατρικῇ ἀκόνια. Hoc etiam Plinium fefellit, qui ἀκόνιον apud auctores Græcos ubi mortarium designat, ipse pro cote aquaria accepit, qua gladii acutiantur lib. xxxv. capite de hæmatite: *Experimentum ejus esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succum sanguineum*. In Græco Sotaci fuit: ἐν ἀκόνιον ἐν λίθῳ βασανίτῃ. Ex eo enim lapide mortaria fiebant, ut idem Plinius asserit cap. xxi. ejusdem libri. Idem paulo post de genere quodam hæmatitis: *Tertium genus Arabici facit vix reddendis succum ad cotem aquariam*. In Græco erat: πρὸς ἀκόνιον, id est, ad mortarium, vel in mortario tritum. Ipse accepit pro cote aquaria. Et paulo infra: *Nasci in Africa nigrum, attritum aquariis cotibus reddere ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem, ab altera croci*. Palam est in Græcis Sotaci fuisse: τριβόμενα ἐν ἀκόνιαις, id est, tritum in mortariis. Quod Plinius attritum cotibus aquariis esse voluit. Quod est ridiculum. Aquariæ cotes acuendo ferro erant, quæ aqua adspersi inter acuendum postulant. In his optimæ Naxiæ. Aliæ fuere oleariæ, quæ oleo tangebantur. Omnes attritu ferrum acuunt. Galenus ἀκόνιον & ζύαν jungit lib. ix de simplicibus medicamentis: πρὸς πρῶτων ἐν ἐρω λίθων, ὅσοι τριβόμενοι ζύαις ἢ ἀκόνιαις, εἰς χυλὸν ἀναλύονται. Auctores Veterinarii Græci cap. cccclxxxiii. Καὶ ἀναπλασόμενον ἔτο ποιεῖ καλῶς ἀνιέρμενον ὑδαὶ ἐπὶ ἀκόνιος καὶ ἔσται ἀπαιεφόμενον. Item ca-

pite cccclxxxvii. Καὶ ἀνιέρμενον ἐν ἀκόνιον δὲ ἔτο ποιεῖ ἀπαιεφόμενον. cccclxxxix. Καὶ ἀναπλασόμενον ἐπὶ ἀκόνιος καὶ ἔσται ἀπαιεφόμενον ὡφελῆ. Planum est, ἀκόνιος nomine omnibus his locis mortarium intelligi ex cote lapide factum, vel certe cotem mortarii vice terendis collyriis aptum, ut sunt hodie, ac vocantur marmora, quibus colores suos terunt ac diluunt pictores. Sed & ἀκόνιον pro omni mortario usurparunt. Non tamen etiam Latini. Idem Plinius *corticulas terendis collyriis* alibi nominavit. Quo loco docuimus legendum esse *tuticulas* pro *tudiculis*. Glossæ: Tuticula, τρυφή: tuticulo, τρυφῶ. Aliud tamen τρυφή quam ἀκόνιον vel mortarium. Plinius in Græco auctore legit ἀκόνια fieri ex lapide Thebaico, id est mortariola. Ipse ad verbum vertit corticulas. Hoc verum. Hæc de collyriis, sive acoliis oculariis in mortario tritis, & in panes formatis. Alia κολλύρια certa forma figurata medicamenta, quæ in fistulas introduci possent, ex κολύρος voce facta, oblongaerant & rotunda. Certam eorum fuisse formam ostendit clare Dioscorides his verbis de chalciti: σφαιρῆς ἢ αἰεὶ ἐν κολύριαις σχήματι ἐπιθεμένη. Hoc κολλύριον turunda est Catonis, & diversum ab oculariis collyriis, quæ formam tantum panis vel collyriæ accipiebant, ut fervarentur. At κολλύρια illa locis, quibus indebantur, prodesse non poterant, nisi ea specie facta essent, quæ facile in fistulam immitteretur. Quidam ea κολλύρια σφαιρικά dixerunt, ut distinguerentur ab oculariis collyriis, quæ & ipsa quoque κολλύρια vitiosè appellata. Apsyrtus de re veterinaria capite τζ κολλύρια σφαιρικά. Vegetius vertit *collyria fistularia*, quæ ad mensuram fistulæ, in quam erant immittenda, semper aptabantur. Alia erant ὀφθαλμικά, quæ proprie κολλύρια, diversi generis & formæ. Fistularia coluria formam plane referebant caudæ muris amputatæ, atque inde κολλύρια. Auctores Veterinarii cap. cccxci de coluriis fistularibus: ἀνάπλαττε κολλύρια τὰ μὴ ἐπιμήκη μύσας, τὰ δὲ τροχοειδῆ. Illa ἐπιμήκη & μύσας proprie dicta κολλύρια. At quæ τροχοειδῆ fiebant, similia erant collyriis, quæ vere sunt κολλύρια. Confudere hæc nomina recentiores, & κολλύρια tam oculorum quam fistularum medicamenta appellarunt. Idque ut facerent eo magis invitati sunt, quod recens Græciæ ætas κολλύρια appellavit etiam parvas illas placentulas, sive panes, quæ antiqua Græcia κολλύρας vocabat. Suidas: κολλύρια τὰ κολοβάς ἔχοντα ἔσται. Τὸ δὲ καὶ ἐπὶ αἰσθημένων καὶ ἐπὶ ἰατρικῶν φαρμάκων λέγεται. Manifesto confundit κολλύρια & κολλύρια quæ panes sunt. Idem κολλύρια πύργων ἐπὶ τῶν σφαιρῶν exponit, & κολύρας τὰ μὴ κέρκον ἔχοντα. Et Sidonio lib. ii. Epist. ii. *Magis rotundatis fulta coluriis, quam columnis invidiosa voluminibus*. Ubi omnes libri habent collyriis, scribendi ac loquendi more tum usitato, quo κολλύρια & κολλύρια indiscriminatim dicebant. At κολλύρια, pilæ sunt, & rotunda coluria ex multis lapidibus compositæ rotundæ pilæ, non monolithæ ut columna. Ab ea forma & medicamenta κολλύρια. Idem κολλύριον εἶδος αἰεὶ & πλακύντῃ esse ait quæ & λάλας dicebantur. Et vulgari lingua eadem esse κολλύρια dicit: καὶ δὴ πρὸς αἰεὶς λαλάς τὰ κολλύρια. Ceterum pastilli & turundæ & coptaria eadem, & forma illa longiore & rotunda plerumque fiebant. Ut instar haberent dactyli, vel balani, κολύρας ἐπιμήκεις dicuntur Theophrasto Hippiatro, pro κολλύρια. Hæc φοινικώπαστοι Zosimo, & Arabibus νανήφ. Quod tamen pro certo coloris genere ponitur in speciem pastilli ejusmodi conformato. Sed unde illud nates, aut quid proprie significat Arabibus? Hebræis נטף nataf est stillare. Unde נטף סאקה, quæ ex arbore myrrhæ stillat. Quidam gummi interpretantur. Et sane myrrha concrevit in arbore, sicut gummi. Hinc נטף & in numero multitudinis apud Esaiam cap. lxi. xix. נטפים. Quod alii torques, alii margaritas, alii vasa interpretantur, in quibus stacte reponitur, vel opoballamum. Stalagmia possumus ad verbum accipere, qua forma etiam reperiuntur uniones, velut guttæ aquæ cadentes, & tractim pondus suum sustinentes. Inaures hac facie Græci vocarunt σαλάγμια. Alabastris quoque unguentorum haud longe abeunt ab ea figura. Profecto non male referunt formam balani productioris, vel φοι-

ἡγοῦμαι Zofimi, quod Arabibus dici ait *natef*. David Kimchi ad illum locum Esaiæ, ut me nuper monuit ἐξοχῶς, ut Grotius, notat Arabicam vocem *natef* cum articulo Arabibus esse margaritum purum, aut bdellium purum, *ἡδὴ*. Magis est ut à figura hoc nomen factum sit. Nam bdellium ex genere gummi est, quæ dum guttatim ex arbore fluunt, nunc rotundiore forma, nunc longiore & cylindrata concresecunt. Bdellium in offas convolutum erat, quod ἀδρόβωλον mercatoribus dicebatur. Thus masculinum, quod in rotunda grana suapte natura cogitur & concresecit ab eadem causa vocitarunt Græci *παλμῖον*. Hebræi *nataf* dicerent, Arabes *natef*, aut *alna-tef*. Sane bdellium & margaritas etiam ita nuncuparunt, quæ & ipsæ rotundæ, & forma interdum oblongiore. *Natef* vero apud Avisenam nomen est turundæ, vel coptarii longioris & rotundi ad instar dactyli, vel phœnicobalani. *Νατήφ* quoque eo sensu apud Zosimum, qui φοινικισπᾶλλον vocat, id est, pastillum instar palmulæ. Sed hæc hæc hactenus. Nunc persequamur historiam palmarum ex Plinio. Sequitur apud illum: *Utrisque autem prima nascitur pomi caro, postea lignum intus, hoc est, semen ejus.* Marem in palmite florere: foeminam autem citra florem germinare tantum spicæ modo dixerat planè juxta Theophrasti sententiam. De suo est quod hæc addit: *Utrisque autem prima nascitur pomi caro.* Hoc falsum de mascula palma, nec Theophrasto proditum, cujus hæc verba: *ἡ δὲ φέρουσα τὴν ἀνθήν καὶ τὸ μῆλον ἀρξάντων περὶ τὴν φέρουσαν τὴν ἀνθήν, ἢ τὴν θήλειαν καρπὸν διδύμιον μακρόν.* Nihil ultra memorat, nec primam utrisque nasci pomi carnem ait. Quod nec in mascula verum videtur ex toto. Quippe carnem non facit, utpote quæ nec βάλανον. Ideo Herodotus solas foeminas palmarum βαλανηφόρος appellat. Non ergo & mares. Et quamvis Theophrastus illo capite *καρπῖον* statuatur tam marem quam foeminam, sequenti tamen capite solam foeminam *καρποφόρον* agnoscit: *φαίνεται γὰρ ἀμφοῖν ὅτι ἀρξάνων τῆς θηλείας βοῦνται γίνεσθαι: θήλειαν γὰρ καλεῖται τὸ καρποφόρον.* De palma & ficu loquitur. Sed hic magis in palma obtinet, fructus non ultra florem procedit, aut inutilis est. Major cedrus in duo genera dividitur: quæ floret, fructum non fert Plinio referente, frugifera non floret, sed fructum statim fert. Hæc foemina, illa mascula. Hoc idem & in palmis usu venit. Mas qui floret, infrugifer: foemina citra florem producit fructum. Pollux notat fructum maris palmæ vocari *ψῆνα*, foeminæ *βάλανον* lib. 1. cap. xii. *Ὁ γὰρ καρπὸς ὁ μῆλον ἀρξάνων ψῆν, ὃ γὰρ τῆς θηλείας βάλανον.* Herodotus, à quo habet, non hoc dicit, sed marem palmam in fructu *ψῆνας* habere, sicut caprificum. *Ψῆνες* autem culices: *ψῆνας γὰρ δὴ φέρουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἀρσενες καὶ τὰ περὶ δὴ οἱ ὀλυνθοί.* Ineptum igitur dicere culicem fructum esse maris palmæ, quæ in fructu culices gerit. Hefychius: *ψῆνες, τὰ ἀπὸ τῶν ἀρξάνων φοινίκων: semina mascularum palmarum.* Quid velit nescio, nisi hoc sit. Culices qui in caprifici fructu sunt, ex seminibus ejus nascuntur. Græci *κερχεμίδας* vocant. Theophrastus de caprifici culicibus, qui *ψῆνες* dicuntur: *γίνονται γὰρ ἐκ τῶν κερχεμίδων: σημεῖον γὰρ λέγουσιν ὅτι ἐπειδὴν ἐκιδύωσιν σὺν ἐνθῶν κερχεμίδες.* Ubi ex caprificis exierint culices, nulla in eis semina reperiuntur. Quod signi est ex illis seminibus eos nasci. Hi *ψῆνες* pariter in palmæ fructu gignuntur. Ergo & similia habet semina, quibus isti edantur. Inde Hefychius semina ipsa pro culicibus, qui ex his oriuntur, accepit. Certe Herodotus eodem prorsus modo curari palmas foeminas, ut ficus asserit, & culices evolantes è maris palmæ fructibus inire fructus foeminæ palmæ, eosque ad maturitatem perducere, ac ne decideri fiant præstare, ideo fructum è masculis in arbore foeminæ alligare. Verba ejus ita legenda ac distinguenda ex prima Musa, quæ vulgo non recte habent. De palmis Babylonis loquitur: *τὰς συκίων τρέπον θεράπευσαι τὰ τε ὄλα, φοινίκων τὰς ἀρσενὰς καλεῖται, τῶν τὸν καρπὸν πελιδέει τῇ βαλανηφόροις τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίγη τε σφὶς ὁ ψῆν πλὴν βάλανον ἐδιδύων, καὶ μὴ ὁ ἀρξάνων ὁ καρπὸς ὁ δὲ φοινίκων.* Prorsus eandem rem facit palmam cum ficu, & eodem modo fructum ejus maturefcere vult opera culicum, qui è mare palma egressi penetrant se in foeminæ fructum, præstantque ne decadat, atque ut citius maturefcatur. Theophrastus

A ὁμοιότητι agnoscit, non παντότητι. Ficus quidem beneficio culicum, qui è caprifico exeunt, juvari affirmat, tum ad maturitatem fructus, tum ut tenax sit. In palma vero id perficere sexus rationem, & veluti coitum maris cum foemina. Quod & ipsum tamen ἐλυσθᾶν dicebatur, ob analogiam quamdam. *Ἀλλὰ γὰρ δὴ, inquit, τῆς μὲν συκῆς αὐτῇ βοήθεια: τοῖς γὰρ φοινίκων αὐτὸ τὸν ἀρξάνων πρὸς τὰς θήλεις: ὅτι γὰρ εἰσὶν οἱ ἀπὸ τῆς συκῆς καλεῖται τὴν δὲ οὐκ ἐλυσθᾶν.* Mas palma foeminæ hoc tribuit, ut fructus ejus non labatur, & maturefcatur. Ficus vero hoc dant culices è caprifico. Idem in utroque effectus, non ab eadem causa. Utrumque autem vocabant ἐλυσθᾶν, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος. Sed hæc similitudo in effectu, non in causa. Nulli ergo *ψῆνες* in mare palma, ut in ea caprifico. Nec culices fructum foeminæ palmæ pertundunt & aperiunt insinuandi se gratia. In palmis quomodo id fieret explicat Theophrastus. Abscisso palmite ex mascula dum in flore est, florem ac lanuginem cum pulvere ipso concutunt adversus foeminæ fructum, & eum veluti inspergunt. Quo facto non decidit fructus ac maturefcit: *ὅταν ἀνθὴ τὸ ἀρξάνων, ὁποῦ τὸ πλὴν σπᾶθλῳ ἐφ' ἧς τὸ ἀνθὸς, διδύμιον ὡς ἔχει τὸν περὶ τὸ ἀνθὸς καὶ τὸν κοινὸν καλεῖται καὶ ὁ καρπὸς τῆς θηλείας.* Quæ Plinius ita reddit: *Adeoque est veneris intellectus, ut coitus etiam excogitatus sit ab homine ex maribus flore ac lanugine, interim vero tantum pulvere inspergo foeminis.* Non id tradit eo loco Theophrastus, interdum solum pulverem inspergi. Hoc sane *μίξιν* ibidem vocat. Non defuere tamen, qui caprificos mares esse crediderint, & ficus foeminas, & ficus à caprificis sexus quoque ratione haud secus quam palmas ad fructum perficiendum ac retinendum juvari. Hefychius, *ἐλυσθᾶν, ὁλυνθοί ἢ συκῆς ἀρξάνων.* Idem: *ἐρινός θεός, ἢ σὺν κοινῷ ἀρξάνων.* Quod etiam indicare non obscure videtur Theophrastus de ficu & palma loquens: *φαίνεται γὰρ ἀμφοῖν ὅτι ἀρξάνων τῆς θηλείας βοῦνται γίνεσθαι. Θῆλυ γὰρ γίνεσθαι τὸ καρποφόρον. Ἀλλὰ ἢ μὴ οἶον μίξιν, ἢ γὰρ κατ' ἄλλον τρόπον.* In palmis mare & foemina veluti coitus fit. In caprifico & ficu alio modo idem curatur. Quemadmodum autem Herodotus *ψῆνας* in palma mascula vocat, qui flores sunt, ita è contra quidem caprifici *ψῆνας* qui culices sunt, flores esse voluerunt. Hefychius: *ψῆνες γὰρ εἰσὶ τὰ ἀνθὴ τῶν ἐρινῶν, γίνονται γὰρ ἐκ τῶν φοινίκων ἐρινός.* Fructus palmæ masculæ, qui nunquam maturefcunt, videntur etiam quidam ἐρινὸς appellasse à similitudine, & quod idem facerent, ad maturandum foeminæ fructum, ut ἐρινὸς caprificorum in ficis foeminis. Plinius: *Caprificus vocatur è silvestri genere ficus nunquam maturefcens, sed quod ipsa non habet alii tribuenti.* Quoniam est naturalis causarum transitus atque vis, ut ἐρινὸς trescentibus gignatur aliquid, ergo culices parit. Ita legendum ex vestigiis veteris codicis. Theophrastus: *ὡς περὶ γὰρ καὶ ἄλλων σηπομένων, καὶ ἐν τῷ τοῖς ζωοποιῶν ἢ φύσις.* Ad verbum hæc Græca convertit. Sequitur: *Hi fraudati alimur in matre, putri ejus tabe, ad cognatam evolvunt.* Sic quoque legendum ex optimo exemplari, in quo est: *ad cognatam volant.* Alimento fraudati in matre, quoniam tota intus tabe putrefacta est. Græca Theophrasti: *ἐκ τῶν ἐρινῶν γὰρ τρέφονται, ζητῶντες τὴν οἰκίαν, φέρονται πρὸς τὸν οἶκον.* Plinius mox: *morsusque ficorum crebro, hoc est, avidiore pastu aperientes ora eorum, usque ita penetrantes intus solem primo secum inducunt, cerealesque auras immittunt, foribus adaptatis.* De sole nihil Theophrastus, sed de aëre tantum. Quid sint cereales auras nescio. Græca sic habent: *δοιχθέντ' ὅτι γὰρ μέσας πλὴν ὑπερόπτηται ἐκ τῶν οἰκίων πλεῖον καὶ τῷ ἔξωθεν διόδον διδύσσει, καὶ τὸ ὅλον διπνέσσει πλεῖον.* Libri omnes meliores legunt, *cereales*. Puto scribi oportere: *aerialesque auras immittunt.* Vel certe: *aerialesque auras.* Idque certum. *Aerialis*, ut *sideralis* apud eundem Plinium, *sideralis scientia*. Aliud enim *sideris*. Sic temporalis. Per *aeriales auras* aerem simpliciter intellexit. Non probo etiam qui corrigunt, *aperientes coria eorum*. Libri omnes *ora*. Theophrastus *κορυφαίς* alio loco dixit: *ἐκ γὰρ τῶν ἐκείναις κρεμαννυμένων ψῆνας ἐκιδύομενοι καρποποιῶν καὶ περὶ τὰς κορυφαίς.* Sed ibi scribendum aio *περιβαίνουσι*, id est, pertundunt: à *πειρῶ*, quod est, *κεντῶ περιβαίνω*, ut *πειρῶ*, *φοραίνω*; *πειρῶ*, *τεταίνω*; *πειρῶ*, *περαίνω*: *πυρετῶ*, & similia. Inde *ψηνίζεσθαι* de his qui muliebria patitur, quos *pericidi* Romani dicunt, *ὅσους κομήτης ὅστις ψηνίζεται.*

Metaphora à culicibus caprificorum, qui ficus pertundunt, & ineunt. Nescio quare Turnebo placuerit vertere *caprificari*. Qui *culices rotundos* in versibus Adriani de Floro perperam de his ψησι accipit, quum sint culices tabernarum, ut alibi docuimus. Plinius eodem capite de caprificatione: *Hoc quoque praestat ne decident absumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoso*. Innuit his verbis ficis ea de causa fructum labi ac fluere, quod nimio humore ponderosus sit. Ex verbis Theophrasti male acceptis eam hausit mentem. Philosophus lib. 11 de causis cap. xi agit de arboribus, quæ fructus amittunt ante maturitatem. In hoc censu refert ficum, palmam, amygdalam, malum, pyrum, & diversas omnibus assignat causas. Ficum id pati propter humorum intus conceptum, & spiritus cuiusdam. Aliis id accidere propter nimiam fructus molem, pondusque fragili pediculo appensum, ut malo & pyro. Verba ipsa sic concepta: καὶ ἂν τῶ ἐναπόληψιν ὑγρότητι πινός καὶ πινόμενα ὥστε συχὰ, τὰ δ' ἐπὶ τῶ πρὸς αἰσθησίν ἔχειν ἀσθενή, τὰς δ' ὅσας μέλεις, ὥστε μελέα καὶ ἄπιος. Plinius non consideratis his quæ adjecta sunt, ὥστε μελέα καὶ ἄπιος, quæ præcedunt ad ficum transfuit, quasi propter humorem tenerum & cum quadam fragilitate ponderosum fructus deciduos habeat. At illud de pondere, & fragilitate pediculi amygdalæ mali & pyri proprium facit Theophrastus. Sed talis ubique Plinius. Unum adhuc addam de palmis Plinii locum, quem interpretes perperam sollicitant: *Cetero non sine maribus gignere fœminas sponte edito nemora confirmant: circaque singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu visusque ipso, & pulvere etiam reliquas maritare*. Corrigunt in his postremis verbis: *& pulvere etiam illis maritari*. Poterant melius abstinere. Mens est Plinii, unum marem inter plures fœminas stantem, propiores quidem pæne ipso tactu maritare, quæ pronæ in eum nutant atque incumbunt blandioribus comis, reliquas vero longius scilicet remotas, afflatu visusque & ipso etiam pulvere, quem ventus indidem in eas defert, sibi maritas facere. Rectius etiam legeris ex optimo codice: *Cetero sine maribus non gignere fœminas*. Quas autem Plinius narrat blandioribus comis in marem pronas nutare, eæ sunt quæ in unam partem comas habent totas inclinatas, quas Diodorus eleganter faci comparat eventilatæ, & flatu percussæ, cujus in unam partem tota flamma convertitur: τὰ δ' ὅφ' ἐν μέρος ἔχοντα κεκλιμένα τὰς ὅπῃ τῆς κορυφῆς κέμας, χηματισμὸν δποτελεῖ λαμπρότης ἀπαιγυσομένη. Ubi doctus interpret vertit: *ardentis formam lampadis ostentant*. Atqui si lampas sponte sua ardere sinatur, in rectum surgentem mittet flammam, nec instar efficiet palmæ comas suas in alterum latus nutabundas inclinantis. Λαμπὰς ἀπαιγυσομένη fax est, sive lampas, quam ventus percellit, aut flatus hominis eventilat, ita ut flammam ejus in alteram partem compulset. Hesychius: ἀπαιγυσομένη, ἐπιζομένη. Αἰγύσειν, ἀναείδην. Σοφοκλῆς Σίνωνι. Motu ipso ventilabantur faces, ut magis arderent, & intermortuæ excitarentur. Poëta:

utque solent mota face crescere flammæ,

Quas videas nullo concutienti mori.

Hoc proprie αἰγύσειν & ἀπαιγύσειν λαμπρότης. Hinc illæ loquutiones crebræ apud poëtas, *quater facem, quassare lampada*, quoniam moveri subinde & concuti debet, ne extinguatur. Quo motu ad eventilandam facem facto necesse est, modo in hanc, modo in illam partem flamma flatu pulsa procumbat. Talis forma illius palmæ.

Multa nux pinea, larga mellatio.] Ita reposuimus ex libris, vulgo erat: *Larga mella*. Plinius: *esse & copiam mellis*. Ubi copia mellis, ibi & mellatio. Nam sic dicitur *mellatio*, ut *olivatio* apud Columellam, pro *olivæ* collectione. Græci ἐλαίωσιν dicunt & ἐλαίω, *olivare*, id est, olivas legere, vel stringere. Pollux: πῶ μὲν τοὶ δρέπεσθαι τὸν τῆς ἐλαίας κερπὸν, καὶ τὰς τὸ τοιοῦτον ἐλαωτῆρας, id est, *olivatores*. Sic frondator, qui frondes putat ac stringit. Plinius *mellationem* etiam dixit lib. xi. cap. xvi. *Quidam æstivam mellationem ad Arcturi ortum proferunt*. Et alibi passim. Græci μελίτωσιν dicunt, ut de ipsis apibus, quæ mel prolixè faciunt *δμελίτων*. Theophrastus lib. vi. cap. 11 de thymo loquens: καὶ τὸ τοιοῦτον οἱ μελιτῆρες ὀφείλουσι εἶναι πότερον δμελίτων ἢ ἄλλως ὅδ' ἀπανθήσαντες ἐκ δμελίτων. Ita legendus ille locus.

A Florente thymo magna mellis est copia, pud Atticos, quia ex ejus flore mel colligunt apes. Alias ubi defloruit, non æque felix proventus. Ita illa exponenda sunt verba. Plinius de thymo: *Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & auguriam mellis est*. Proventus enim sperant apiarii large florente eo. *Ευμελίτων* de larga mellis copia, ut *δμελίτων*. Et *δμελίτων*, ut *δμελίτων*, larga mellis annona. At *mellatio*, ἡ μελίτωσις, est vindemia mellis. *Larga mellatio, δμελίτων*.

Pag. 63. F. *Amnes siluris piscibus abundantes*.] Non satis dixit, & perperam omisit, quod ad rem plurimum facit. Plinius: *Papyrus quoque & siluros in amnibus gigni*. Per hoc innuere voluit auctor, eadem omnia in illis amnibus gigni quæ in Nilo. Nam papyrus Nili amnis peculiaris frutex: æque & silurus illius amnis piscis proprius. Idem Plinius lib. v. cap. ix in lacu Æthiopix Nilide pisces reperiri ait alabetas, coracinos, siluros, crocodilum quoque, & eo argumento probatum ostendit ex illo lacu ortum habere Nilum, quia omnes illi pisces Nili familiares. Strabo lib. xvi i inter Nili pisces, quos ἰδιον καὶ ὀπρὶ χῶρον παρὰ τὴν ἑσπέρην scribit, etiam σιλῆρον recenset: ἐν τῷ σιλῆρῳ, κίθαρος, θείσας κερπὸς. Ubi notabis σιλῆρον Græce vocari, quod ita scilicet ab Alexandrinis nominaretur. Dioscorides quoque σιλῆρον Græce dixit. Juvenal. Sat. iv de Crispino Alexandrino:

Nunc princeps equitum, magna qui voce solebat

Vendere municipales Pharia de merce siluros.

Sic legendus hic versus. Antiquum hujus loci mendum est, *Farta de merce pro Faria de merce*. Hinc omnes libri partim *farta* legunt, partim *fracta*, aut *farcta*. Vetus interpret agnoscit *fracta*, & interpretatur *fracta vase sardarum*. Quod est ridiculum. *Faria* merx, siluri, Nili pisces. Eos vocat municipales Crispini, quia is Alexandrinus. Sic eadem Satyra patriam Crispini papyrus vocat, id est, municipem:

Succinctus patria quondam Crispine papyro.

Et alibi Creticas lagenas municipales Jovis appellat Sat. xiii.

--- de littore Creta

Passum, & municipales Jovis advexisse lagenas.

Ita plane hoc loco de Faria merce siluri, *municipes Crispini*. Martialis:

Cadmi municipales ferat lacernas.

Tyrias lacernas intelligit. Plinius lib. ix. cap. xv silurum Nili inter eos pisces amnicos, qui maximi evadunt, numerat. Locus autem sic legendus est, qui distinctis capitibus vulgo secatur ac diducitur, pravaque insuper laborat interpunctione ac lectione: *De singulis alias dicemus*. Nunc enim natura tractantur insignium præcipua magnitudine. Thynnus invenimus talenta quindecim perpendisse. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Fium & in quibusdam amnibus haud minores. Silurus in Nilo, efox in Rheno, attilus in Pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras. Silurum Nili inter pisces fluviatiles ponit, qui in spatium enorme grandescunt. Mirum cur non potius *latum*. Sane & λατὸς Nili piscis, quem in tantam magnitudinem excrescere produnt, ut ducentas pendat libras. Athenæus lib. viii. οἱ δ' ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γινόμενοι λατοὶ τὸ μέγεθος δέονται καὶ ὑπερβαλόντες λίτρας ἔχοντες. Simillimum esse ait ibidem glani Danubii: ὁ δ' ἰχθύς ἐστὶ λατότατος ὢν καὶ ἡδίστος ἐστὶ, ὡς ἀπὸ τῆς τῷ καὶ ἰσχυρῶς γινόμενῳ γλάνιδι. Plinio γλάνις semper vertitur Latine *silurus*. Nam quem Aristoteles γλάνιν appellat, ubique Plinius *silurum* vertit. Sequenti cap. ejusdem libri: *Fluviatiliū silurus canicula exortu sideratur, & alias fulgure sopitur*. Hoc & in mari accidere Cyprino putant. In Rigaltiano codice scribitur: *& alias semper per fulgure*. Scribe: *& alias semper per fulgura sopitur*, id est, fulgurante & tonante cælo. Aristoteles: οἶον γλάνιν, ὑπὸ κύματι μάστιγι διὰ τὸ μετῴρως εἶναι ἀποβλήν τε γίνεται καὶ ὑπὸ βροντῆς νεανικῆς καρδίας, id est, *& a majore tonitru soporatur*. Hæc enim est νεανικὴ βροντή. Eodem capite νεανικὸν νόσημα, gravis & impetibilis morbus. Non igitur quolibet tonitru soporatur glanis, sed vehementiore tantum ac majore. Quod Plinius non reddit. Idem cap. li. *Silurus masculus solus omnium edita custodit ova*,

sape & quæ uagenis diebus, ne absumentur ab aliis. Hoc Aristoteles e glanide tradit lib. vi. cap. xiv. Διὸ περὶ εὐρύου τοῦ ἀγροῦ καὶ περὶ αἰγῶν καὶ περὶ τῶν ἰχθύων. Ergo Græcorum γλάνις Plinio silurus dicitur. Glossæ capite πῆλ' ἰχθύων: silurus, γλάνις. Aliæ glossæ anecdotæ; γλάνις, silurus. Diversi autem σιλῦρος Græcis & γλάνις. Athenæus loco supra citato, ubi meminit Nilotici lati, qui glanidi Danubii similis est, mentionem addit Nilæorum piscium inter quos & σιλῦρον nominat. Silurus itaque Plinii, quem in Nilo maximum existere dicit, latus est glanidi simillimus, quem glanidem semper silurum ille interpretatur. De eodem siluro, qui glanis est, ibidem hæc scribit: *Silurus grassatur ubicunque est, omne animal appetens, equos innatantes demergens, præcipue in Mano Germania amne. Protelis boum in Danubio extrahitur, porculo marino simillimus.* Ita hæc legenda & interpungenda. Vulgo corrigunt: *Et in Danubio mario extrahitur.* Ut mario sit nomen piscis, qui in Danubio extrahitur protelis boum. Sane in optimo codice scribitur: *In Danubio mari extrahitur.* Sed illud mari repetitum suspicor ex sequenti, *porculo marino simillimus.* De eodem siluro loquitur, qui Danubii familiaris, & extrahitur protelis boum. Qui Athenæo ἰσὺς γλάνις confundit, & latum Nili pro siluro accepit, quia similis est glanidi siluro. Diversus porro ab utroque Aufonii silurus in Mosella, innoxium animal, ut hi versus ostendunt:

Hic tamen hic nostra mitis balana Mosella

Exitio procul est: magnoque honor additus amni.

At silurus Danubii, qui est glanis, innatantes equos saepe demergit. Aristoteles glanim ἀγκιστρόφραγον facit, cui & ὁ δόντα σιληρότατον tribuit. Subscribo autem sententiæ doctorum hominum, qui sturionem esse volunt Aufonii silurum. Vox sturio transposita una litera fortasse deflexa ex thursio. Licet non idem sit sturio, qui veterum thursio. Plinius delphinis similem ait: *Delphinosaurum similitudinem habent qui vocantur thursiones.* Distant & tristitia quadam adpectus. Abest enim illa lascivia. Maxime tamen rostris canicularum maleficientiæ assimilati. Sturioni quoque rostrum porrectius. Male phocænam Scaliger putat esse thursionem. Delphinosaurum hic habet similitudinem. Aufonius silurum suum, qui putatur esse sturio, delphini assimilari, & vocat amnicolam delphina:

Nunc pecus aquoreum celebrare magna silure,

Quem velut Aëtao perductum corpora olivo

Amnicolam delphina reor.

Sturionem corium habere significat ita læve, & ejus ferme coloris, quasi si oleo unctum esset. Non tamen delphini similis sturio. Silurum ab Hispanis ajunt *suillo* vocari hodie. Isidorus Hispalensis tradit porculum marinum vulgo appellatum sua ætate *suillum*. Idem nomen est. *Suillum* etiam vocarunt ichneumonem, ut supra ostendimus. Plinius silurum Danubii porculo marino simillimum esse prodit. Diversi tamen silurus Plinii, quem glanim esse constat, à sturione qui silurus est Aufonii. Glanis maleficus piscis rapto vivit. Os illi vastum ac robustis armatum dentibus. Sturioni contra parvum ac pæne nullum, inter pisces maxime innocens. Loco oris exiguum foramen habere scribit Cardanus, quo udum fugit. Scaliger Julius exercitatione cxcviii sturionem veteribus esse dicit oxyrynchum, eo argumento quod Circassi ceterique Mæotidis accolæ oxyrynchum nominent, glutinque quod eo fit, *collaxyrychi* ab illis dicitur. Idem tamen eodem loco assentitur Rondeletio existimanti sturionem esse acipenserem. Sic acipenser idem esset cum oxyryncho, uterque idem cum sturione nostro. ὀξύρυγχος dictus ab eo acumine rostri. Si rostrum tale sturioni, non tamen inde sequitur sturionem esse oxyrynchum. Omnes pisces acuto rostro vocari possunt ὀξύρυγχοι. Hac ratione sturio etiam ὀξύρυγχος. Sed non ille oxyrynchus, qui hoc nomen proprium habuit. Maleficum quippe animal, ut ex hoc versu patet:

--- σὺν ἀδελφὲς ἄλως ὀξύρυγχοι.

At sturio prorsus innox. Scaliger filius vult esse lu-

A cium nostrum. Et ille etiam ὀξύρυγχος, non tamen veterum oxyrynchus sic proprie dictus. Inter pisces Nili peculiare ὀξύρυγχον Strabo & Athenæus recensent. Hoc scimus tantum. De ejus jecore mira tradit Plinius lib. xi. cap. xxxvii. *Jecur vetustatis maxime patiens. Centenis durare annis oxyrynchon exempta prodidere.* Verba illa in vulgatis corruptissima. Sturionem autem non esse veterum acipenserem, quæ Rondeletii sententia est, præter alia argumenta, hoc etiam vinci potest. Acipenser marinus tantum, at sturio marinus & fluviatilis. Plinius lib. xxxii. cap. xi. *Amni tantum ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, perca.* Peculiare autem mari, acipenser, aurata, &c. Præterea quidam veterum ἔλοπα Græce dici acipenserem tradiderunt. Elops autem squamis tectus, sturio corium habet, squamisque caret. Fac acipenserem non esse elopem, & falli qui eundem faciunt, non usque eo tamen processisse hanc hallucinationem putandum est, ut piscem squamolium, & squamis carentem eundem crediderint. Oportet igitur aliquam similitudinem fuisse inter ἔλοπα & acipenserem. Si elops non est sturio, ne acipenser quidem erit. Plinius lib. ix. cap. xvii. *Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unus omnium squamis ad os versis, contra aquam nando meat.* Hæc mendosa, quod ait contra aquam nando meare. Si maris tantum peculiaris hic piscis, in mari si forte locum non habet hoc contra aquam, sed in amnibus magis. Deinde pisces omnes amnium, ut plurimum contra aquam nando meant. Non igitur hoc proprium esset acipenseris unius Omni no legendum, ut etiam in libris habetur: *squamis ad os versis contra quam in nando meat.* Pisces omnes secunda squama natant. Solus acipenser in nando meat contra quam habet squamam. Nam ad os versa est. Nigidii verba de acipensere in mente habuit Plinius, quæ apud Macrobiū extant citante Sammonico: *Cur alii pisces squama secunda, acipenser adversa sit.* Sic idem Nigidius apud Agellium etefias secundo sole flare dixit, qui non flant contra solem, sed ex ea parte unde sol, veniunt. Ita acipenser qui versis ad os squamis tectus est, non secunda squama natat, sed adversa. Rarum inventu acipenserem ætate sua scribit Plinius, & tamen in pretio non fuisse miratur. Cicero raro admodum capi hunc piscem tradit de Fato: *allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur, sed est piscis, ut ferunt, inprimis nobilis.* Martialis quoque rarum facit hunc piscem, & solis Imperatorum mensis dicatum:

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas:

Ambrosias ornent munera rara dapes.

E Non longe ille ab ætate Plinii, immo ferme eadem vixit. Acipenser quantopere tum commendaretur, illi versus indicant. Mirum igitur qui Plinius scripserit nullo in honore fuisse suo tempore. Sammonicus apud Macrobiū testatur præcipuam huic pisci auctoritatem fuisse in convivio Cæsaris, & à coronatis ministris cum tibi cine introferri solitum dicit. Plinii etiam meminit; nec in dubium revocat quin verum sit, quod ab illo dicitur de hoc pisce, parvum ei honorem habitum suo ævo. Verba Sammonici: *Plinius, ut scitis, adusque Trajani Imperatoris venit ætatem. Nec dubium est quod ait nullo honore hunc piscem temporibus suis fuisse, verum ab eo dici.* Apud antiquos autem in pretio fuisse ego testimoniis palam faciam, vel eo magis quod gratiam ejus video ad epulas quasi postliminio redisse. Immo non rediit, sed semper fuit. Diserte quippe testatur Martialis, qui Trajani imperio vixit, hunc cænis imperatoriis ablegandum esse, utpote qui plebei palati non esset, qui & rarum fuisse innuit. At sturio noster minime rarus. Apparet acipenserem parum cognitum vulgo fuisse Plinii temporibus. Dubitatum porro etiam veteribus, quomodo Græce vocaretur Latinorum acipenser. Archestratus apud Athenæum galeum Rhodiensem esse voluit. Lib. vii. *Ἀρχέστρατος δὲ ὁ πρὸς τὴν Σαρδαναντίαν ζήσας βίον πῆλ' ἐν Ῥόδῳ γαλεῶ λέγων, πὺν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων καὶ αὐτῶν καὶ σεφάνων εἰς τὰ δειπνα πειρομένων ἐσεφάνων καὶ τῶν φερόντων αὐτὸν, καλεῖται ὁ ἀκισήσιον.* Ita legendum. *Ἀκισήσιος* est acipensis. Sic vocat Martialis. Ita λαρήσιος apud eundem est larensis: λακήσιος, lucensis: κερκήσιον, circense. Et paulo post: *Ἀπίων δὲ ὁ γερματικός ἐν τῷ πῆλ' τῆς Ἀπικίς τρυφῆς πὺν ἔλοπα καλεῖται τῶν πν*

τὸν φησὶν εἶναι τὸν ἀλιπῆσον. Hunc acipensem esse ait. Duæ igitur hæ veterum opiniones super acipensere Romano, Apionis & Archestrati. Hic galeum esse Rhodiensem, ille elopem. Apionem plerique sequuti sunt. Ovidius:

Et pretiosus elops nostris incognitus undis.

Elops Rhodi optimus, ut & galeus. Plinius cap. LII. Rhombus Ravenna, murena in Sicilia, elops Rhodi. Varro in Satyra πειδισμάτων. Ostrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius. Archestratus elopem etiam commendat Syracusis captum:

Τὸν δ' ἔλωσ' ἐδὲ μάλιστα Συρακούσας ἐνὶ κλειναῖς

Τὸν γε κεραλὶς βόοντο.

Ennius Surrentinum laudat in Hedypatheticis:

Surrentid elopem fac emas.

Cur igitur dixit Ovidius elopem mari Romano incognitum? Hoc argumento Plinius probat elopem non esse acipenserem, lib. xxxi. cap. xi de Ovidiano illo versu: *elopem quoque esse dicit nostris incognitum undis, ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenserem existimaverunt.*

Ελοπὴ quidam Græcorum eundem esse cum anthia, & sacro pisce cognominato volunt, alii diversum. Athenæus sententiam Archestrati non probat censentis acipenserem galeum esse Rhodiensem, quia acipenser parvus sit & porrectiore rostro: ὡς ἔτ' ἢ μὲν μικρὸς ἢ μακρὸς ἢ ὡς ἔτ' ἢ μὲν μικρὸς ἢ μακρὸς, ἐκείνων μᾶλλον. Non igitur potest esse noster sturio, qui facile maximus est omnium piscium amnicorum. Et ex mari venit, unde aquoreum pecus Aufonio dicitur. Acipenser vero marinus tantum piscis, & minor galeis. Cum multa sint galeorum genera, Archestratus galeum alopecian pro acipensere accipiebat, ut hi versus ejus declarant:

Ἐν τῇ ῥόδῳ γαλεὸν τὸν ἀλιπῆκα καὶ δόποθ' ἔσκειν

Μέλις αὖν μήσιν πωλεῖν θέλει, ὀρεπύσσιν αὖν τὸν

Ὀν καλέσσι Συρακούσιοι κύνα πίονα.

Dicit à Syracusanis vocari pinguem canem, hunc galeon. Sane Latini catellos vocarunt γαλεὸς pisces, ut mirer cur Gazæ placuerit mustellos reddere. Optimæ glossæ nondum editæ capite de piscibus: γαλεοί, catelli: γαλεός, catellus: πετρεῖος, saxatilis. Glossæ editæ: rubri, ἐρυθροί: catelli, γαλεοί: oclata, μελάνερος. Item in aliis: γαλεός, ἰχθύς, catella. Ridiculi etiam illi, qui γαλεὸν apud Athenæum Latine verterunt *squalum*. Quod vocabulum nihili est ex Plinii mendoso loco sumptum lib. ix. cap. xxiv de piscibus marinis, qui pro spina cartilaginem habent, his verbis: *quo in numero sunt squali quoque, quamvis non plani.* Turnebus legebat *galei* ex veteri libro, quem dicit habuisse *squali*. Nihil variant nostri, sed tamen scribendum: *quo in numero squilli quoque.* Ita scriptum fuit antiquitus pro *scylli*, οἱ σκύλοι. Sic *Quitini* pro *Cytini*. *Quiticus* pro *Cyzicus*: *triquinon* pro *tricynon* τρικύνον, & *quibarii* apud Arnobium pro *cybiarii* qui cybia vendunt: & alia sexcenta. Scylli, vel σκύλοι sunt galei, quos Latini catellos vocarunt, ut Græci σκύλας. Hefychius: σκύλον τὸν κύνα λέγουσι. Inde diminutivum σκύλαξ, & σκύλακιον. Ita enim libri. Aristoteles lib. vi. cap. x. Hist. Animal. inter genera galeorum numerat & σκύλια. Sed reponendum σκυλῆα, id est, catellos. τὰ μὲν ἔν σκυλῆα ἢ αἰ βαπίδες. Et paulo post: τοῖς μὲν ἔν σκυλῆος ἢ καλῶσι τινὲς νεβελίας γαλεὸς. Sic etiam legendum apud Athenæum, ubi ex eodem Aristotele enumerat species galeorum: Ἀεὶστέλης ἢ εἰδὴ αὐτῶν φησὶν εἶναι πλεῖον, ἀκανθίαν, λαῖον, πικίλον, σκύλον, ἀλωπεκίαν. Atqui alopecian galeon etiam canem, hoc est, σκύλον vocabant Syracusii, κύνα πίονα. Latini omnes galeos catellos dixerunt. Aristoteles loco, quo supra, ἀλωπεκα simpliciter appellat galeon alopecian: τὸν αὐτὸν ἢ τρέπον συμβαίνει ἢ ἡλῆσις καὶ ἢ τῶν ἀλωπεκῶν. Male & ambigue reddunt: *Idem & generandi modus est, & vulpeculis.* Immo: *Galeis vulpeculis.* Squalli vero apud Plinium alio loco leguntur, ubi debeat legi *squali* lib. ix. cap. LI. *Squali circa æquinoctium.* Scribendum: *squali.* Ita libri. Quod jam vidit & Turnebus. Intelligit rhinam Græcorum. Idem Plinius lib. xxxi. Rhina, quem *squatam* vocamus. Atque ita exponunt glossæ. Hi sunt galei, sive catelli, quos acipenses esse Romanorum sanxit gulæ magister

A Archestratus. De acipensere non est dubium, si nomen hoc ab acumine rostri factum esse. Antiqui teste Festo *pesnas* dicebant pro pennis. Et pennam pro quacunque re in acumen desinente. Unde pennata agna pro spicis aristatis. *Aquipesner* igitur primo dicebatur, postea *aquipenser* & *acipenser*. Sic *aquipēs* & *acupēs* ὀξύπες, *acimanus* ὀξύχεις: *agimantum* alii perperam scripserunt. *Aquifolium*, ὀξύφυλλον: *aquifolia ilex*, τῆς φύλλοις ἰσάως καὶ δίζουσι. Quod ad *sturionem* attinet, plane certum, non esse acipenserem. Nomen hoc ipsum videtur corruptum ex *thurione*, licet aliud sit *thurio*. Genus esse delphini simile tradit Plinius. Athenæus θυρσίωνα à Romanis vocari notat partem quamdam salitam caniculæ piscis, quam Græci κερχαρίαν nominant: τὸ ἔγχυτον μέγεθος ἐστὶν ἢ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλεσµένος θυρσίων, ἡδίστος ὧν ἢ τρυφερώτατος. De canicula carcharia loquitur. Vides idem esse nomen. Nam libri apud Plinium *thurionem* plane scribunt, hoc est, θυρσίωνα. Plinius ait hunc thyrionem rostris canicularum maleficentiæ assimilari. Mirarisne Plinium pro frusto caniculæ piscis dedisse nobis pisces integros, qui rostrum habeat caniculæ simile? Hoc profecto non est magis stupendum quam cybium ab eodem Plinio inter piscium nomina referri, quod falsamentum est, & pars piscis in quadram concisa, ac tessera figura. Lib. xxxi. cap. xi.

B *Cybium ita vocatur pelamis, qua post quadraginta dies à Ponto in Maotim revertitur.* Abbreviator Felti *cybium* piscis gentis esse scribit, ita dictum, quia piscantes id genus piscium velut aleam ludant. Atqui κύβιον quadratum falsamenti frustum. Inde κυβιστάκης cognomen Ægyptii Regis turpissimarum fordium. Athenæus lib. iii. Ἰκέσιος ἦ ἐν δούτῳ πρὸς ὅλης πηλαμίδας κύβια εἶναι φησὶ μεγάλα. Quis non ex istis fumeret pelamidas etiam cybia appellari? Pelamis nomen piscis, ergo & cybium. Inde & Plinius errandi ansam arripuit. Sane pelamis ibi apud Icesium falsamentum est, non vivus piscis. Idem Athenæus: Ἰκέσιος ἦ ἰστέρι οὐκ εἶναι δέκεκρίτες ἔτε πελαμίδας ἔτε τὰ ὠρεῖα: τὰ ἦ νεώτερα τῶν θυρίων τῶ αὐτῶ ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κύβιοις. Ut hinc apparet, τὰ κύβια ex pelamide parabantur in formam cubi concisa. Inde πηλαμίδας & κύβια eadem vocat. Hefychius τὰ ὠρεῖα interpretatur περὶ χην, ἢ τὸ ἔαρ συνήθην. Plinius illo ipso capite totum thurianum inter piscium genera recenset: *Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus thurianus, quem alii xiphian vocant.* Hæc mirum in modum stupenda. Xiphias est canicula. Frustum ejus, sive τέρµος concisæ & salitæ pro integro pisce & vivo descripsit. Moris habent Græci partes falsamentorum magnorum eodem nomine appellare quo pisces, unde sumptæ sunt. Sic Icesius κύβια, quæ frustra sunt quadrata pelamidis, vocavit pelamidas. Sic τόμος θυριανὸς frustum caniculæ, quam & ξιφίαν dixere. Meminit hujus θυριανὸς falsamenti Athenæus lib. vi sub finem: ὃ ἦ Ῥηήλιος πρὸς τῶν ἀλιπῶντων αὐτῶν δέλων τελευτῶν μὲν ἔστιν ὅψις, ἢ μάλιστα δὲ θυριανὸς καλεσµένος: μέρος ἦ ἐστὶ τὸ τοῦ γαλεοῦς κύβιος ἔστω καλεσµένος. Thuriannus à populis Thuriis dictus. Canis marinus est ξιφίας ab acumine rostri. Aper ξιφίας in Constantii gemma. Accipiter quoque ξιφίας ab impetu vel rostro. Cæranus & Harpocraton vocant ξιφίον in Lexico de antipathiis & sympathiis: ξιφίος πηλὸν ἐστὶν ἰέρως, ὃ καλεῖται κίρκος. Thyr-

F *sio* quoque pars ejusdem caniculæ salitæ, quam Romanis sic vocarunt à similitudine capitis thyrsi. Omnibus thyrfis globus imponebatur. Frustum falsamenti ea forma concisum θυρσίων dicebatur. Eadem ratione & thymum θυρσίων appellatum à capitulorum thyrsi similitudine. Plinius more suo thurionem nobis finxit pisces rostris canicularum similem, pro frusto caniculæ. Non placent igitur qui pro θυρσίων corrigunt apud Athenæum θυριανὸς. Vocem θυρσίων plane tueretur Plinius cum suo thyrione quem ex genere delphinorum facit. An non eadem prorsus methodo *apolecton* inter genera pelamydum refert, & quidem omnium maximum, quum ἀπολεκτον πύλαξ diceretur pars pelamidis falsamenti selecta? Nam ἀπολεκτον idem quod ἐκλεκτον. Verba Plinii: *Phager, phycis saxatiliū, pelamys, earum generis maxima apolectas vocatur, durior tritone.* Atqui ἀπολεκτον subaudiendo πύλαξ pars grandior & selectior pelamidis confecta. Et recte idem Plinius lib. ix. cap. xv, si scripserat pelamides in apolectos

& partim latim confectas in genera cybiorum dispartiri. Sic enim hic distinguenda: *Pelamides in apolectos, particulatimque insecta in genera cybiorum dispartiantur.* Ergo *δοπέλεκτι* & *οι* grandiores pelamidum partes, quæ in cybia deinde quadrata particulatim concidebantur. Hesychius: *δοπέλεκτον, ἐκλεκτον.* Sic & *δοπέλεκτος πόμῳ*, vel *αἰπόλεκτον τέμαχῳ*, & absolute *apolectus*, vel *apolecton*. Apud Xenophontem *αἰπόλεκτος* φοίνικες, eximie palmulæ. *Μελάνδρυν* etiam sumitur pro segmento falsamenti ex dorso fere, & duriore thynni, vel orcynti carne sumpti. Nam Græcis *μέλαν δρυνός*, vel *μελάνδρυν* mediale roboris significat, quæ pars est firmissima ac nigerrima ligni, alburno dempto. Inde *μελάνδρυν*, vel *μελάνδρυν* thynni pulpamentum durius, cervice, cauda, abdomine & clidio demptis. Plinius lib. ix. cap. xv de thynnis: *Si membratim casi cervice & abdomine commendantur, atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque gravi ructu. Cetera carne plenis pulpamentis salis asservantur. Melandrya vocantur, quercus assulis similia.* Ita scribendum. Assulæ secantur ex mediali quercus. Exitere tamen qui ex frusto falsamenti nomen commenti sunt, quo thynni genus appellatum dixerunt. Athenæus: *μελάνδρυν ἢ τῶν μεγίστων θύνων εἶδος ἐστίν, ὡς Πάμφιλος ἐν τῷ περὶ ὀνομάτων παρέρησι: ἢ ἐστὶ τὴν τεμάχῳ αὐτῆς λιπαρώτερον.* Sed nugatur ille Pamphylus. *Μελάνδρυν* pro thynno dicere idem est, ac si pro sue vivente, *iomaculum* voces, aut *petasionem*. Eadem tamen prorsus ratione ex *spondylo*, vel *trachelo*, quæ pars est in ostreis, speciem ostreæ fecerunt. Hesychius: *τετραχίλης τὰς περὶ φέρας: ἔνιοι τὰς ἀπονδύλους τῶν καρχυλίων.* Immo & pro spondylis conchyliorum formarunt genus conchylii eodem nomine. Utroque sensu apud Plinium legitur; Ubi dicit ostreas debere esse *spondylo brevi & carnoso*, partem ostreæ intelligit. Alibi *spondylum* commemorat inter genera piscium & ostrearum: *Spondylus, smarides, stella, spongia.* Idque etiam usus auctorum confirmavit, ut supra docuimus. Sic *θυρσίον* pars caniculæ marinæ sale durata, à forma thyrsi, qui in summo capitatus est, ut sunt quas vulgo *massucas* dicimus: Græci *ῥοπαλιά*. Inde *ματρηγόθυμῳ* thymum capitatum quod & *θύρσιον* vocabatur. Inde *rhopalici* versus dicti qui à monosyllabo incipiunt, & sensim crescendo per syllabas, in pentesyllabam definiunt, quod est veluti caput *massucæ*. Ut in hoc versu:

Spes Deus aterna stationis conciliator.

Longum itaque segmentum piscis falsi ab una parte crassius appellarunt *thursonem*. Ex eo genus piscis fabricarunt rostrum habentis marinis canaliculis simillimi. Plinii hic fortasse error est. Fieri tamen potest, ut auctorem habuerit, aut vulgus ita usurparit, qui & postea *sturionem* pro siluro appellavit, depravato inde vocabulo. Sed melius *sturionem* ex Gottico esse *stur*. Ita enim hodie vocare ajunt. Potuit etiam Plinius æque in isto errare, ut in cybio & apolecto, quæ pro piscibus reponit. Haud dispar est quod alio loco ex voce, quam mittunt ranæ masculæ, quum in venerem incitantur, ranas ipsas ita vocari asserit. Lib. xi. cap. xxxvii de lingua: *Ranis prima cohaeret, intuma absoluta à gutture, qua vocem mittunt mares, cum vocantur ologyones. Stato tempore id evenit cientibus ad coitum foeminas.* Ita interpungendum ac legendum auctoribus omnibus libris. Aristoteles vero unde hæc sumpta sunt, ita habet: *τὸ μὲν γὰρ ἐμπερσθεν περὶ σπέρματιν ἐκ τῶν ὀστέων, ὃ τοῖς ἀνδρὶν ἀπολείπεται. τὰ δὲ περὶ τὴν φάρυγγα ἀπολείπεται ἢ ἀπέπνικται, ὥς τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν αἰεὶ: ἢ τὴν ὀλοθυγόναν ἢ τὴν γνομυλὴν ἐν τῷ ὕδατι οἱ βάτραχοι οἱ ἄρρενες ποιεῖσιν, ὅταν ἀνακαλῶνται τὰς θηλείας περὶ ὅχρεαν.* Aristoteles ait primorem linguam cohaerere ranis: intimam vero, quæ ad fauces est, solutam esse & explicatam, qua vocem sibi propriam semper mittunt. Certam vero vocem, qua mares ad coitum cient foeminas, & quæ in ipsa aqua fit, vocari *ologyonem*, id est, ululatum. At Plinius vult ranas tantum masculas lingua intuma à gutture absoluta vocem mittere, cum vocantur *ologyones*. Quod longe abit ab Aristotelis mente & rei veritate. Σταλαγμὸς vox est certa, quam corvi edunt, quum aquæ stillantis cadentisque sonum imitantur. Posset dici, & corvos tum vocandos *σταλαγμὸς*, cum illam vocem

A emittunt. Quod est ridiculum. *Ὀλοθυγὼν* autem in prognosticis Arati avis est non rana:

Ἡ τρυφὴ ὀρθανὸν ἐρημαίῃ ὀλοθυγῶν.

Nam apud Theophrastum, ex quo sumpsit Aratus, non aliter potest quam de ave accipi: *ἢ ὀλοθυγῶν ἄδουσι μόνῃ ὑπὲρ ἀκρωρείας, χιμῆρων.* Ranæ quippe in summis montibus non canunt. *Ululas* vertit Avienus:

Si matutinas ulula dant carmine voces.

In Græco epigrammate *ὀλοθυγῶν* avis intelligenda in veris descriptione:

Καὶ λιγυρὸν βομβεῦσιν ἀκαντίδες, ἢ δὲ ὀλοθυγὼν τρυφεὶ τετραχάλεος ἐν ἀλάγγοις βάτοις.

B *Ululam* Latini pro ave nocturna ponunt, quam vulgo *cattam ululantem* appellamus. Inauspicati ominis est avis, ut & bubones. Varro apud Nonium: *saltem infernus tenebrio κακὸς δαίμων, utque habeat homines sollicitos, quod eum pejus formidant quam fullo ululam.* Cur fullo timeat *ululam* explicare conatus est Turnebus, sed longe arcessita & frigida, ita me Deus amet, ratione. In optimo codice scriptum fuit: *quam solis ulula.* Promptum est scribi debere: *Pejus formidant quam soles ulula.* Avis plane lucifuga est, & solem formidans, ut bubo, noctua & similes. Eam avem etiam *ὀλοθυγόναν* Græci dicunt. Glossæ: *ulula, ὀλοθυγῶν.* Non potest tamen de ea accipi in illo epigrammate Græco. Nam pro avicula ibi sumitur quæ in spinis cantillar. Aliquid esset, si pro *βάτοις* legeretur *πάτοις*. Ita vocant Græci saltus, & montes, sive potius calles saltuum, ut Latini *tramites*. Propertius:

— quique meo tramite quaris avem.

Quod in Græco est, unde vertit: *τὴν ἐπὶ δασὸν ὄρνῃ.* Sic in Græco epigrammate *πάτῳ Ἀρκαδίας*, pro saltu & monte Arcadiæ. *Ululæ* vere ineunte canere incipiunt, & in desertis saltibus degunt. *Acredula* Ciceronis eadem videtur cum *ulula*, qua expressit *ὀλοθυγόναν* Arati:

Et matutinis acredula vocibus instat.

Ὀλοθυγῶν sane Theophrasti, quæ in summis jugis sola canit, *ulula* est. *Ulcus* vulgo vocari notat Servius. Isidorus *agredulas* exponit ranas parvas, in sicco, vel in agris commorantes. Ab agris dictas putavit. Alibi *acredulam* lusciniam esse scribit. Nusquam verum tetigit. Hesychio *ὀλοθυγῶν* ζωῦφιον γινόμενον ἐν ὕδατι ὁμοίον ἐντέρῳ. *Acredula* dicta ab acri & acuta voce, quam edit, qualis est mulierum ejulantium, ἢ ἐξ ἑαυτῆς φωνὴ ὀλοθυγῶν. Apud Strabonem inter aquatilia Nili peculiaria numerantur *κοχλίας μεγάλοι φωνὴν ὀλοθυγῶν ὁμοίαν φθεγγόμενοι, vocem mittentes ut ulula.* Sic enim ibi legendum. Vulgo est *ὀλοθυγῶν*. Quod vitiosum est. Apud Aristotelem *ὀλοθυγῶν* vox est ranarum mascularum, id est, *ulula*. Nam & *ululam* Latini pro ululatu posuerunt, ut *resonam* pro echo, vel resonantione. Glossæ: *ὀλοθυγῶν, ulula.* Atque hæc hæc repetamus, & glanin, & *sturionem*, & proprium Nili piscem significare. Juvenalis Sat. xiv silurum pro piscis genere vulgaris, atque non magni videtur posuisse in characterismo hominis deparci:

— nec non differre in tempora cana

Alterius conchem æstivam cum parte lacerti

Signatam vel dimidio putrique siluro.

De Nili siluro hæc non pote accipi. De glanide etiam non pote. Sed nec de siluro, qui *sturio* est. Ingenium magnæ hoc parsimonie indicium esset, ingenium piscem, qualis est *sturio*, dimidium servare in alteram cænam, præsertim in patrefamilias & homine privato. Vetus scholiastes *sardinam* hæc interpretatur: *Fabam coctam qua illi remansit, in alium diem cum sardina servat.* Idem alio loco apud Juvenalem *siluros* quoque *sardas* interpretatur. Sane in hoc versu de exiguuo pisce videtur intelligendum. Hoc enim facit ad exaggerandas sordes hominis ultra modum parci, qui dimidiatos pisciculos minutos in alterum diem servat ac mensæ reponit, ut lacertum vel *sardinam*, cum æstiva conche qui vilis est cibus pauperculorum hominum. Præterea *silurus* ipse, qui *sturio* est, vel *glanis*, non videtur admodum familiaris huiusmodi fuisse mensis quales ibi describit Satyricus, hominum mediocris sumptus & *μικροψύχων*. Recte autem correxerunt in Plinio

Plinio viri docti: *Protelis boum*, & in Danubio extrahitur. Paulo ante pro eodem dixit, *jugis boum*, de Attilo Padi: *Catenato captus hamo, nec nisi jugis boum extractus*. Aliter tamen ea voce usi veteres qui dixissent: *protelo jugis boum extrahitur*. Nec enim *protelum* jugum est, sed tenor in ducendo quidam, tractusque longus, & continuatus. Lucillius:

*Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere protelo validis cervicibus possent.*

Quo loco istud *protelo* abverbialiter positum videtur, & *ducere protelo* idem est atque uno tenore, & continuo tractu ducere. Cato in originibus: *Sed protelo trini boves unum aratrum ducent*, id est, tres boves juncti facili, & continuo tractu unum aratrum ducent. Etenim quæ difficulter trahuntur, non continenter, & uno tenore ducuntur, sed saltuatim, & crebris intermissionibus repetito veluti impetu. Huic contrarium est, *protelo ducere*. Lucillius:

*Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.*

Vides juga mulorum *protelo ducere*, id est, continuatim & uno tenore. Non igitur *protela* juga sunt. Et si recte & ex veterum usu loqui vellet Plinius, ita scribere debuisset, *protelo jugis boum extractus*. Lucretius:

Undique protelo plagarum continuato.

Donatus exponit, *tenore*. Hinc *protelare* verbum pro longe pelleri, vel incessanter persequi. Sic tamen etiam alibi loquutus idem Plinius lib. xviii. cap. xvi. *Protelis binis ternisque sic arant*. Ita libri. Perperam Nonius in verbis Varronis, quæ citat *protelo* legit una voce: *Remotissimum ad discendum formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi, contra delectatio protelo ad discendum*. Non potest hæc locum habere *protelo* eo tenore, quo in superius citatis locis ponitur. Sed omnino scripserat Varro: *contra delectatio pro telo ad discendum*. Quodlibet instrumentum & ὄπλον Latini *telum* dicunt. Ut *magnum telum necessitas*, μεγάλον ὄπλον. Sic *pro telo ad discendum esse delectationem*, id est, pro adjumento & instrumento, Varro eleganter posuit, pro quo perpe-

ram junctim legit Nonius, *protelo*. Eaque illi causa fuit, ut *protelare* exponeret adjuvari. *Protelare*, rursus adjuvare. Non recte viri docti ibi conixerunt *adjuvare*, contra omnium librorum auctoritatem, qui retinent, *adjuvare*. In omnibus porro locis, quæ statim adduxit, in quibus *protelo ducere* positum est, putavit illud *protelo* esse adjumento, quia in verbis Varronis ibidem allegatis ita quoque accipiendum judicavit. Atqui *pro telo* separatim ibi scribendum. Sic aliquis diceret, *parsimoniam non mediocre esse telum ad virtutem*, id est, non mediocre adjumentum. Ita ergo Varroni delectatio *pro telo*, vel *telum ad discendum*. Cicero de Amicitia: *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet, benevolentiam civium*, id est, adjumentum. Apud eundem lib. vii. Epist. ad Trebatium, hic versus ex veteri poeta citatur:

Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum,
D ὄπλον ἰσχυρώτατον. Glossæ veteres *protelum* ἐξαιμῆρον interpretantur, id est, funem, quo currui junguntur ad trahendum jumenta. Sed in hac significatione nusquam *protelum* usurparunt antiqui. Atque hæc hæcenus. Poteram hac eadem tumultuaria opera, & alia nonnulla congerere, quæ in illo capite restant animadversione digna, sed omnia hæc persequi & pulvisculum ipsum corradere non fert animus, nec si esset, tempus id patitur & libri jam nimia moles. Infinita adhuc supersunt in Plinio castiganda, emendanda & illustranda, quæ labor alius exhaustiet OBSERVATIONUM PLINIANARUM, si Deus vitam dederit, aliquando edendarum. In his autem confusis & indigestis EXERCITATIONIBUS ea tantum placuit arripere excutienda, quæ inter eundem obvia facta, dum Solinum sequimur, in conspectum sese nobis, ac pæne in manum dederunt, aut quæ saltem non magno diverticulo commode ex deviiis locis peti posse visa sunt. Sed quoniam longius ire negat ille, quo duce usi sumus, in illo vasto Pliniani operis pelago enavigando, ubi cursum terminavit, ibi & nos portum capere, ac longæ finem navigationis invenire oportet.

Τῷ Θεῷ δόξα.

INDEX

INDEX I.

AUCTORUM,

qui in hoc opere laudantur, illustrantur, aut emendantur.

- A** Ccius. 110. b. B: 176. a. F: 208. a. E: 259. b. C. emendatur & explicatur. 825. a. A.
- Achilles Statius. 804. a. A.
- Achmes. 209. b. C: 237. b. B: 704. b. A. emendatur. 719. b. F. ejus interpretes. 869. a. B. 870. b. C.
- Acron. 112. b. G: 335. b. E.
- Actuarius. 335. a. F. G: 409. a. G: 561. a. C: 813. b. G: 818. a. D. E: 919. a. A.
- Acufilaus. 594. b. D.
- Adamanthus. 689. a. F: 884. a. E: 889. b. A.
- Adelinus. 40. b. A.
- Aelianus. 8. a. E: 98. a. A: 130. a. D: 203. a. B: 223. b. A: 244. a. F: 276. a. B: 316. a. F: 520. a. A: 521. a. G: b. D: 522. a. A: 588. b. D: 589. b. G: 628. b. A: 711. a. B: b. D. F: 858. b. B. explicatur & emendatur. 223. b. A: 519. a. D.
- Aeneas. 406. a. F: 650. b. A. B. G.
- Aeschylus. 78. a. C: 137. a. D: 139. b. A: 206. a. G: b. A: 305. a. E: 600. b. F: 752. b. C: 764. b. C: 850. b. E: 867. a. D: 868. a. C: 889. a. F. emendatur. 42. a. E: 227. b. D: 296. a. A: 471. b. C. explicatur. 96. b. D: 125. a. C: 194. a. C: 471. b. B: 538. a. C. emendatur & explicatur. 168. b. F. G: 169. a. A. D: 418. a. E. ejus interpretes vetus. 206. b. A.
- Aethicus. 225. a. D: 227. b. E: 296. b. B: 297. b. E: 340. a. A: 352. b. D: 587. b. C: 626. b. C: 783. a. F: 818. b. F. emendatur. 227. b. F: 486. a. F: 541. a. F: 580. a. G. hallucinatur. 442. b. G.
- Aëtius. 28. b. D: 161. a. F: 232. b. F: 234. a. E. F: 237. b. F: 241. a. A: b. E: 242. a. E: b. A: 243. a. C: 244. b. E: 258. b. C. E: 306. a. A: 307. a. E: 372. a. D: b. A: 374. a. B. G: 375. b. B: 377. b. F: 420. b. B: 501. b. B. E: 502. a. B: b. G: 517. b. G: 523. b. D. E. G: 525. a. B: 538. a. D: 541. a. B: 560. a. F: b. C: 583. a. C: b. E: 621. b. F: 671. b. F: 673. a. G: b. G: 682. a. A. B: 684. a. D. G: 721. b. F: 726. b. G: 721. a. F. G: 733. a. C: 743. a. A. B. D. G: b. D: 745. b. C. F: 749. a. B. C: 753. b. E. F: 758. b. B: 765. a. A: 772. a. A: 804. a. B: 813. b. E. F: 850. b. E: 884. a. G: 894. b. G: 895. a. A: 921. a. D: 924. b. D. notatur. 374. b. F: 724. b. B.
- Afranius. 19. a. F: 90. b. G: 154. b. E: 421. b. C.
- Africanus. 163. b. B: 327. b. B: 417. a. G: 689. a. F: 847. a. B: 867. a. F: 872. a. E.
- Agatharchides Cnidius. 71. a. B: 169. b. B: 170. a. A: 218. a. A: 267. b. C. E. F: 276. a. B. C: 289. b. A: 343. a. D: 346. a. C: b. A: 348. b. F: 349. a. A: b. A: 353. a. F: b. F. G: 354. a. A. B: 355. b. B: 382. b. E. G: 383. a. A. B. C. F. G: 385. a. D: 409. a. C: 708. b. F: 711. a. C. F: b. B: 757. a. A. B. C. G: b. B. D: 759. b. E: 760. a. A: b. B: 761. a. E: 763. a. A: 777. b. C: 786. b. E: 833. a. C: b. G: 837. a. C: 894. b. C. E. F. emendatur. 322. b. F: 837. a. G: b. B. explicatur. 715. a. G.
- Agathias. 536. b. F: 596. a. D.
- Agathocles. 730. a. A. B. C: 731. a. D: 933. a. A.
- Agellius. 4. b. B: 23. b. C: 31. a. C: 34. b. G: 35. a. B: 53. a. G: 54. b. D: 130. a. F: 134. a. E: 136. a. G: 187. a. D: 228. a. A: 291. a. B: 337. b. D: 414. a. D: 528. a. D: 608. a. A. B: b. B. C: 617. b. E: 627. b. C: 642. a. A: 661. b. B: 708. a. A: 714. a. E: 737. b. F: 739. a. F: 786. a. C: 788. a. B: 819. b. G: 820. a. A: 860. a. B: 875. a. C: 879. a. D. E. F: b. A: 882. a. G: 887. a. D. F: b. A: 888. a. E: 890. a. B. D. F. G: 891. b. F: 892. a. A: 903. a. C. D: 928. a. B. 930. a. F: 935. a. B. C: b. A: 940. b. D. emendatur. 23. a. B: 28. a. A: 34. b. G: 35. a. A. B: 87. b. B: 181. b. C: 189. a. B: 337. b. D: 617. b. B: 812. b. D. E: 852. a. C. F: 857. a. E: 859. b. B: 860. a. G: 868. b. C: 881. a. E: 887. a. E: 889. a. B: 891. a. F: 892. a. A: 894. b. C: 903. a. E: 935. a. C. G. explicatur. 516. b. D. notatur. 887. b. F.
- Aggenus Urbicus. 445. a. F: 471. a. A: 475. a. A: 477. a. E: 485. b. E. emendatur. 480. b. B: 859. b. E.
- Agrimenfor vetus. 471. a. C: 474. a. A: 478. b. F. emendatur. 474. a. C.
- Agrimenfores. 81. a. D: 268. b. D: 521. b. B: 576. b. C: 645. a. E: 841. b. F: 849. a. A.
- Agrimenforiae rei fragmentum. 54. b. G: 471. a. F. G: 473. a. F. G: 479. b. D: 481. b. B: 485. a. D. E: 794. b. C. emendatur. 6. a. E: 118. a. F: 473. b. E.
- Agroecius emendatur. 737. a. F.
- Albertus. 289. a. E.
- Alcaeus. 200. a. F: 665. b. E.
- Alcman. 198. b. A: 679. a. E: 796. a. D.
- Aldelmus. 255. b. E.
- Alexander in Europa. 401. a. D. emendatur. 788. b. E. Aetolus. 572. b. C. Aphrodisæus. 718. a. E: 799. b. A: 804. b. B. Lucerna, seu Lynchnus. 783. b. D. E. Polyhistor. 762. b. G: 763. a. A.
- Alexis. 249. b. F: 645. b. A. D: 686. b. F: 907. b. B. explicatur. 808. a. D. E.
- Alphabetum vetus Græcum. 626. b. F: 627. a. B.
- Ambrosius. 148. b. G: 351. b. F: 762. b. D. E: 834. a. A: 857. b. E.
- Ammianus Marcellinus. 9. b. C: 15. a. G: 28. a. D: 31. b. D: 34. b. E: 35. b. A: 36. a. D: 51. a. F: 55. a. C: 57. a. F: 76. b. C: 77. b. F: 83. a. D: 108. b. E: 121. b. E: 125. a. B: 128. a. B: 131. a. A. C. D. F: 133. a. G: 134. a. A. C: 135. b. B: 136. b. A. B: 148. b. D: 167. a. B: 172. a. B: 173. b. C: 208. a. F: b. C: 226. a. E: 261. a. E: 263. b. G: 264. a. D: 267. b. C: 275. a. B. 288. a. G: 295. b. D: 297. b. C. G: 300. a. D: 306. b. C: 310. a. D: 312. a. A: 313. b. C: 314. b. D: 315. a. A. C: 316. b. B: 317. a. B. G: b. A. C: 322. b. A: 324. b. B. C. D: 325. a. C. D. E: 337. a. D: 338. b. A: 339. b. D: 340. a. D: b. F: 344. a. C: b. F: 345. a. D. 401. a. B. G: 436. a. F: 438. b. F: 489. b. G: 491. a. A: 492. a. C: 536. a. A: 554. b. C: 555. b. D: 556. a. F: 560. a. D: 615. a. B: 617. a. E: 621. b. C: 623. a. B: b. A: 625. a. A: 628. a. B: 637. a. A: 640. b. E: 662. a. G: 691. a. F: 694. b. A: 695. b. C. D. F: 708. b. A. B: 788. a. B: 789. a. G: 796. a. A. C: 798. a. G: 803. b. B: 804. b. F: 833. a. G: 840. a. F. G: b. F: 842. b. B. E. F: 843. b. C. D: 846. a. D: 866. a. E. F. emendatur. 26. b. C: 116. a. E: 131. a. B: 132. a. B: 133. b. G: 148. b. C: 163. a. D: 170. b. D: 206. b. D: 267. b. D: 300. a. C: 311. a. F: 312. a. G: 314. b. A: 316. b. D: 317. b. D: 323. b. B: 338. b. G: 340. b. E: 543. a. F: 556. a. G: 558. b. F: 623. b. C: 695. b. F: 696. a. A: 784. b. D: 796. a. B. C: 798. b. G: 799. b. A. B: 822. a. C. D: b. A: 825. a. B: 827. b. A: 833. b. D: 840. b. F: 841. a. A. B. explicatur. 325. a. D: 339. b. E: 488. b. D. E: 490. b. E: 826. b. D. notatur. 298. b. B.
- Ammonius. 129. a. B: 312. b. F: 788. a. A: 859. a. C. D.
- Lucius Ampelius manuscr. 38. b. E: 199. b. D: 203. a. E: 607. b. A: 610. b. E.
- Amyntas. 717. a. D. G: b. C.
- Anacreon. 157. a. D: 626. b. D: 665. b. E: 737. b. F. emendatur. 604. b. B. D: 737. b. G. explicatur. 826. b. A.
- Anastafius. 232. b. A: 337. b. C: 428. b. E: 647. a. G: 706. b. A: 728. a. F: 857. b. C: 858. a. B. emendatur. 184. a. C. explicatur. 770. b. E. F.
- Anatolius. 365. a. B.
- Andromachus. 819. a. B: b. B: 926. a. D. emendatur. 926. b. E.
- Andron Ephesius. 593. b. B.
- Androstenes. 533. b. F: 783. b. G: 790. b. C: 791. a. D. E: b. F. G: 792. a. A. C: 793. b. B: 795. a. D. F.
- Annubion, seu Annubius. 461. b. D. E.
- Anonymus. 872. b. G: 873. a. B. D. antiquus de mensibus Atticis. 529. a. F.
- Antigonus Carystius. 63. a. B: 65. a. E: 81. b. F: 83. a. C: 105. a. G: 107. a. D: b. B. D: 125. a. C: 152. b. A: 155. b. G: 156. a. F: 157. a. D: 179. a. G: 283. b. C: 337. a. A: 391. a. G: b. B: 471. b. B: 588. a. D. F: 589. b. C. E: 891. a. E. F. G: b. A. ... emendatur. 89. a. E. F: 125. a. B: 137. b. E: 155. b. C: 157. a. D: 173. b. D: 179. b. A.
- Antipater. 502. a. E: 859. a. E.
- Antiphanes. 249. b. F: 427. b. F: 575. a. C: 671. b. C: 677. a. C: 853. a. G. emendatur. 10. a. A. explicatur. 780. a. E. F.
- Antiphilus. 718. a. B.
- Antiphon explicatur. 767. b. A.
- Antonini Itinerarium maritimum. 33. b. A: 67. a. E: 204. a. C: 220. a. G: 272. b. C: 311. a. B. E: 318. a. D: b. B. E: 401. a. F: 441. a. B: 443. b. C: 834. a. B. emendatur. 227. a. B: 321. b. C: 441. a. D.
- Antyllus emendatur. 649. a. F: 750. b. D: 936. b. G.
- Apicius. 161. a. C: 255. b. F: 256. a. B: b. E: 261. a. E: b. B: 358. a. C: 361. b. C: 425. a. B: 583. b. C: 720. b. E: 740. b. G: 750. b. D: 753. a. D: b. E: 823. a. F: 900. a. A.
- Apion. 941. a. A.
- Apollodorus. 10. b. C: 21. a. F: b. A: 42. b. B: 119. a. B: 121. a. F: 264. b. B: 402. a. B. F: 446. a. F: 543. a. B: 594. b. C. E. F. G: 595. a. A. E: 604. a. D: 611. b. C: 618. b. B: 703. a. C. D: 828. b. D. E: 829. a. E: b. D. 833. a. C: 867. a. B. ... Geographia. 495. a. B.

- a. B. Atheniensis. 608. a. F. Cous. 560.
a. A. 5. a. B.
- Apollonius. 114. a. A. 125. a. E. F. b. E.
169. a. E. 79. b. B. 589. a. B. 740. a.
F. 889. a. G. Citiensis. 651. b. B. Dy-
scolus. 705. b. C. Tyrius. 263. b. F.
Rhodius. 14. a. B. 51. a. E. 70. a. C.
102. a. B. 112. b. E. 129. b. B. 151.
b. F. 157. a. D. 219. b. A. 224. a. F.
361. a. C. 482. a. B. 616. a. D. 623.
a. C. b. A. B. 635. a. E. 856. b. B.
C. emendatur. 131. a. D. explicatur.
113. a. E. 156. b. D. 692. a. B. emen-
datur & explicatur. 707. a. G. b. A....
scholiastes. 68. a. G. 88. a. B. 96. a. C.
102. b. B. 125. b. D. G. 126. b. A. 137.
a. E. 145. b. F. 155. b. C. 158. a. G. 203.
b. B. 281. a. C. 304. a. C. 305. a. F.
361. a. C. 402. a. D. 591. b. D. 594.
a. E. b. C. 598. b. C. 602. b. C. 603.
b. B. 616. a. D. 618. b. F. 621. a. B.
623. a. C. 661. b. G. 765. a. D. 856.
b. B. C. emendatur. 102. a. C. 543. a.
D. explicatur. 403. b. F. 404. a. B. no-
tatur. 52. b. A. 156. b. D.
- Appianus. 197. b. C. 202. b. A. 228. a. F.
624. b. G.
- Apollonius. 741. a. F. b. B. 869. a. C. 935.
a. A. 936. a. B. b. D. 937. a. C.
- Apuleius. 8. a. E. 9. a. A. B. 15. b. A.
28. a. D. 35. b. A. 50. b. F. 70. b. E.
84. a. C. G. b. C. F. 85. a. C. D. E. b.
C. 87. b. E. 89. b. B. 91. a. F. 93. a. E.
97. b. D. 109. b. E. 118. a. F. 128. a. B.
129. a. D. 136. a. D. 144. a. G. 158. a. G.
161. b. C. 162. b. D. 178. b. E. 180.
a. D. 184. b. F. 185. b. C. 187. b. C.
207. a. A. 208. a. C. 222. b. D. 232.
b. F. 237. a. C. b. E. 242. a. D. 248.
a. B. b. C. 249. b. C. 251. a. C. b. D.
E. 253. b. A. 255. a. F. 266. b. E.
283. a. C. 285. b. C. 293. a. F. 314. a.
C. 316. a. E. F. G. 323. a. C. 324. b.
F. 392. b. E. 405. a. D. 480. a. F. 498.
b. B. C. 534. b. C. 543. a. G. 553. a.
B. 589. b. E. 613. b. F. 645. b. B.
650. a. B. G. 656. b. C. 659. a. E. 660.
b. A. 661. a. D. 662. a. A. 672. b. E.
697. a. F. 702. a. E. 709. a. D. 713.
a. E. F. b. A. 714. a. C. D. E. 721. a. A.
738. a. B. 765. b. A. 766. b. E. F. 770. a.
B. 790. a. A. 799. b. C. 803. a. C. b. B.
804. a. E. G. b. B. C. 805. a. C. 823. a.
F. 826. b. G. 856. b. G. 873. a. A. 887.
a. A. b. D. 891. a. G. 897. a. G. b. E.
G. 898. a. C. 900. a. B. b. E. 907. a. G.
emendatur. 5. b. E. 9. b. B. 38. b. G.
87. a. A. 89. b. B. 112. b. F. 177. a. C.
D. 180. b. A. 183. b. A. 188. b. B.
207. b. A. 208. a. C. 290. a. D. 299.
b. F. 336. b. F. 398. b. E. 530. b. B.
563. b. B. 659. a. F. 661. b. 662. a. A.
D. b. A. 663. a. B. 706. b. D. 713.
b. A. E. 714. a. A. 726. b. C. 781. b.
F. G. 782. a. A. D. 882. a. C. E. F.
888. a. F. G. 889. a. A. B. b. F. 891.
a. A. 892. a. A. F. 900. a. C. expli-
catur. 404. a. C. 614. a. B. 650. a. A.
B. G. 661. a. D. 726. b. D. emenda-
tur & explicatur. 265. b. B. 709. a. A.
713. b. A. B. notatur. 185. a. G.
714. a. A. 782. a. B. 882. a. C.
F. 887. b. F. herbarium. 162. b. B.
214. a. G. 234. b. A. 287. b. B. 362.
a. D. 363. a. A. 584. a. D. 615. a. C.
679. a. A. 682. a. C. 684. b. C. F.
742. b. B. 764. a. E. 765. b. B. 766.
a. G. b. A. 770. a. A. 895. a. F. G.
896. b. E. 899. a. C. 902. b. A. emen-
datur. 287. a. F. 385. b. C. 897. b.
E.
- Aratus. 65. a. B. C. E. 177. a. B. 304.
a. C. b. E. 305. a. E. 307. b. A. 315.
b. F. 506. a. D. G. b. B. D. G. 509.
a. A. 517. a. A. 521. a. F. G. 523. a.
C. b. C. E. 524. a. A. B. G. b. E.
525. b. D. 526. a. A. B. 578. a. B. F.
586. a. G. 652. a. A. emendatur. 519.
a. B. 578. a. G. 651. a. A. b. E. G. 652.
a. E. F. G. b. 653. 654. explicatur. 416.
b. E. 517. a. A. 651. a. A. B. b.
F. G. 652. 653. 654. 664. b. E. F.
942. b. A. B. D. scholiastes vetus. 305.
a. A. 309. b. A. 310. a. E. 506. a. D.
650. b. C. emendatur. 336. a. C. no-
tatur. 417. a. B. 626. a. F. scholiastes
alius manuscriptus. 626. a. F.
- Arcadius Grammaticus. 85. a. B. 149.
b. E. 423. b. F. 585. a. F. 588. b. G.
678. b. D. F. emendatur. 85. a. A.
- Archelaus. 706. b. B.
- Archestratus. 239. a. A. 367. b. B. 794.
a. A. C. D. F. 940. b. F. 941. a. A. B.
C. b. A. emendatur & explicatur. 238.
a. B. C. 794. a. A. C. D. F.
- Archilochus. 416. b. C. 608. b. B. 663.
a. G.
- Archimedes. 579. a. C. D.
- Archippus. 532. a. G.
- Arethas. 395. b. D.
- Aristanetus. 135. a. A.
- Aristarchus. 608. a. F.
- Aristides. 298. a. D. b. B. F. 300. b. C.
301. a. B. C. 302. a. C. 303. b. C.
304. a. F. 310. b. E. 311. a. A. b. F.
312. a. C. 337. a. C.
- Aristocrates. 671. a. A. b. B.
- Aristophanes. 67. a. A. 101. a. A. 133.
a. C. 163. b. B. 240. b. D. F. 261.
b. A. C. 279. a. E. 309. b. D. 336.
b. C. 358. a. A. B. 378. b. B. 403.
a. B. 423. b. A. 446. b. E. G. 454.
b. E. 455. a. A. 521. a. A. 528. b. E.
529. a. G. 532. b. E. 537. a. A. 559.
b. G. 563. b. D. 576. a. E. F. 599. b.
E. 612. b. C. 628. b. C. 649. b. C.
651. b. E. 653. b. G. 657. a. E. 674.
a. F. 735. b. C. 752. b. A. C. 761. b.
A. B. 764. b. A. 773. b. B. C. D. 808.
a. A. 822. b. F. 907. b. C. D. E. F. ex-
plicatur. 256. a. C. 261. a. F. 447. b.
G. 448. b. E. F. 449. a. C. 654. b. F.
G. 655. a. A. B. 663. a. C. 664. a. G.
705. a. D. 907. b. E. 931. b. D. emen-
datur. 316. a. D. emendatur & explica-
tur. 447. b. C. scholiastes vetus. 168.
b. B. 249. b. A. 252. a. B. 254. a. A.
258. a. G. 297. a. E. 315. b. C. 352.
b. E. 392. a. F. 402. b. E. 447. a. A.
519. b. G. 521. b. A. 585. a. F. 599.
b. E. 609. b. B. 612. b. C. 627. a.
G. 648. b. B. 649. b. B. 656. a. E.
664. a. E. 720. b. E. 721. a. D. 735.
b. D. 740. a. D. 758. b. D. 761. b.
A. B. 764. b. B. 771. a. F. b. A. 773. b. A.
B. 793. a. A. 818. b. D. 819. a. C. 822.
b. F. 907. a. E. b. C. emendatur. 240.
b. E. 256. b. B. 402. b. E. 446. b. E.
626. b. E. 627. a. A. nugatur. 256. a.
C.
- Aristoteles. 6. a. A. 17. b. A. 20. b. E.
G. 21. a. B. D. b. F. 22. a. B. b. C.
D. 24. a. G. 28. a. G. b. C. E. 32. a.
D. 42. a. C. 44. b. E. 47. a. D. 49. b.
B. 54. a. B. 64. b. D. F. 65. b. A. B.
70. a. A. 82. a. E. 84. a. B. 87. b. C.
F. 88. a. F. 99. a. B. 102. b. E. 103.
a. B. E. 105. b. B. 106. b. A. C. D. E.
107. a. A. C. E. F. b. A. D. E.
115. b. F. 116. a. A. 121. b. A.
125. a. A. 127. b. B. 128. a. C. D. 130.
a. C. 134. b. A. B. 135. a. E. 137. b.
F. 155. b. E. F. 156. a. B. b. G. 157.
a. A. D. b. A. 158. a. F. 159. a. A.
161. a. E. 165. a. B. 168. a. F. b. D. F.
F. 179. a. C. E. F. b. A. D. 182. a. G.
189. a. B. b. E. 200. a. E. 203. a. B.
216. b. G. 217. a. A. 220. b. B. 221.
b. C. D. G. 222. b. B. C. E. 223. a.
B. C. E. F. 230. b. G. 231. a. B. C.
232. a. E. 238. a. A. 241. b. C. 244.
a. C. G. 252. b. A. B. 266. b. F. 276.
a. A. b. C. F. 283. b. C. F. 293. a. D.
311. a. E. b. G. 314. a. A. 315. a. E.
b. A. D. 316. a. E. b. F. 322. a. B.
D. 323. a. F. G. b. C. F. 325. a. A. B. F.
G. b. C. E. F. G. 326. b. G. 334. b. D. F.
339. b. E. 391. a. G. 409. b. A. 471.
b. E. 522. a. D. E. b. F. 529. a. G.
b. A. B. 552. a. E. 588. b. D. G. 589.
a. A. B. C. b. A. C. D. F. 590. b. B.
597. a. D. b. A. B. 598. a. G. 599.
b. F. 600. a. D. E. b. B. F. 603. b.
C. 609. a. F. 612. a. E. 613. a. C.
- b. A. E. G. 614. a. A. B. E. G. b. B.
D. 627. b. F. 661. a. F. 693. b. C.
710. b. D. 711. b. D. E. F. 717. b. C.
D. F. G. 766. b. C. 792. a. C. b. A.
797. a. B. G. 798. a. C. 805. a. C. 807. a.
G. 845. b. F. 853. a. G. 868. a. C. 880.
a. E. b. A. 881. a. D. 882. a. A. B.
b. D. G. 883. a. A. E. b. A. F. 884.
a. D. b. C. 887. a. D. E. b. D. 888.
b. F. 889. a. D. E. G. b. B. 890. a.
A. b. E. 900. b. C. 901. a. E. F. b.
B. 906. a. B. 911. b. E. G. 913. b. E.
914. b. B. C. 930. a. C. 939. b. F. 940.
a. A. C. emendatur. 28. a. F. 106. a. A. b.
G. 155. b. B. 168. b. C. 179. a. B.
200. a. E. 224. b. F. 325. a. A. 597.
a. D. 599. b. B. 602. b. B. 603. b. C.
D. 658. b. G. 659. b. A. D. 717. b.
D. 765. b. B. 891. b. A. explicatur.
44. b. F. 101. b. D. E. 159. a. C. 238.
b. B. 314. b. C. F. 315. a. B. F. 660.
b. F. G. 661. a. A. D. 662. b. D.
664. b. C. 693. b. C. 883. a. B. 884.
a. A. B. C. 941. a. F. demundo. 782.
b. A. C. b. A. 880. a. E. 881. b. G.
882. a. A. B. C. 883. a. D. E. b. F.
887. a. C. D. 888. a. B. F. b. D. 889.
a. B. b. E. 890. a. A. emendatur. 882.
a. A. 888. a. F. explicatur. 882. a. D.
Rhetoricorum interpretes. 803. a. C. 810.
b. F.
- Arnobius. 5. b. B. 8. a. E. 9. a. E. 14. a.
E. 43. a. G. 46. a. G. 51. b. B. 60. b.
D. 70. b. B. 90. a. E. 91. b. B. 237.
a. C. 262. b. D. 267. a. F. 288. a. G.
414. b. A. 465. a. D. 515. a. E. 517.
b. G. 527. b. D. F. 528. a. E. 628.
a. A. 637. a. B. 642. a. A. 661. a. D.
758. b. A. 765. b. C. 797. b. B. 861.
b. G. 941. a. E. emendatur. 21. a. C.
b. G. 28. b. F. 37. a. B. E. 41. a. E.
46. a. B. 65. b. G. 90. b. D. 132. b.
F. 137. a. C. 174. a. F. 176. b. A. 199.
b. B. 219. b. F. 232. a. C. G. b. D.
240. a. C. 246. b. E. 268. a. D. 284.
a. C. 297. a. A. 335. b. E. 453. a. D.
492. b. C. 583. b. C. 618. b. E. 774.
a. G. b. A. 804. a. F. 905. a. E. F.
explicatur. 90. b. A. emendatur & ex-
plicatur. 905. a. E. F. hallucinatur.
607. a. D.
- Arrianus. 34. a. E. 66. a. A. B. 129. b.
E. 189. b. D. 210. b. F. 231. b. G.
251. b. F. 272. a. F. 350. b. E. 354.
b. F. 392. a. B. 445. a. G. 489. a. G.
b. E. 491. a. E. 493. b. B. C. F. 494.
a. C. b. D. 495. a. C. F. b. B. 504.
b. E. 547. b. C. F. 549. b. A. 550.
b. F. 551. b. E. 554. a. E. 555. a. A.
E. F. b. A. D. 556. a. C. E. 557. b.
A. G. 558. a. E. 559. a. A. D. F. G.
576. a. D. F. 581. b. F. 618. a. C. D.
619. b. A. B. 623. b. B. 696. a. A.
697. b. C. F. G. 700. a. A. C. 701. a.
F. 707. b. F. 712. b. A. B. D. 713. b.
A. 720. b. A. D. 747. a. A. 794. b.
E. 825. b. B. D. E. F. 828. a. B. C. F.
b. C. D. F. 829. a. A. B. C. 833. a. E.
F. 845. a. C. E. G. b. A. G. 846. a.
E. b. G. 847. a. A. 859. b. C. 866.
a. F. emendatur. 144. a. D. 395. a. D.
555. b. D. 618. a. C. 699. b. B. C.
707. a. B. C. 827. a. C. 828. b.
E. 829. a. E. 833. b. A. 837. a.
D. E. 838. a. C. D. 844. a. B.
explicatur. 210. b. A. B. E. 504. b.
E. 791. a. E. 794. b. E. 847. b. A.
emendatur & explicatur. 707. a. F.
- Arrianus, seu quisquis auctor Periplus
Erythraei. 63. b. A. 64. a. F. 136.
a. B. 91. a. E. 131. a. F. b. A. 136.
b. A. 144. a. B. 151. a. F. 152. a. C.
179. b. F. 349. a. G. 353. b. F. 354.
a. A. B. D. G. b. A. 355. b. B. 361.
a. D. 383. b. E. 394. b. E. 616. a. D.
618. a. A. C. 625. b. C. 698. b. F.
G. 699. a. A. b. B. C. E. 700. b. F.
719. b. E. 736. a. C. 754. a. E. 755.
a. B. C. 762. b. B. 763. b. F. 769. a.
G. b. A. D. 773. b. E. 783. a. D.
b. B. E. 784. a. F. G. 785. b. D. 797.
b. C.

b. C. 810. b. B. 814. b. A. 816. b. B. 874. b. D. 876. a. E. b. A. E. F. 877. b. F. 878. b. G. 879. a. B. 892. b. E. 893. a. G. b. A. 894. a. A. G. 919. b. G. 920. a. B. 921. a. D. E. 922. a. E. emendatur. 347. b. D. 348. b. E. 349. a. A. D. 350. b. D. E. G. 352. b. B. C. 367. a. G. 574. b. F. 701. a. A. C. 754. b. A. E. 755. a. A. B. 781. a. E. F. 809. a. C. D. F. G. b. A. 824. a. C. D. 835. a. A. 878. a. D. explicatur. 376. b. B. 394. b. D. 395. a. D. 687. a. F. 699. a. A. 708. b. D. 754. a. E. b. D. F. 791. b. C. D. 824. a. D. 826. b. A. emendatur & explicatur. 561. b. C. notatur. 755. a. C.

Artemidorus. 62. b. E. 202. a. C. 276. a. A. 293. b. A. 294. b. G. 342. b. E. 343. a. D. 344. a. F. 346. a. A. B. E. F. G. 348. a. B. 349. b. A. 365. b. C. 383. a. B. 487. b. A. 497. a. C. 536. b. E. 538. a. A. 563. b. G. 590. a. D. 750. a. F. 799. b. F. 802. b. C. 869. b. A. 876. a. A. emendatur. 168. b. B. emendatur & explicatur. 590. a. F. hallucinatur. 202. a. D.

Asclepiades. 609. b. E.

Asconius. 347. a. B.

Asdrubas. 612. a. D.

Afinius Quadratus. 492. a. F. G.

Athenæus. 9. b. G. 27. a. C. G. 76. b. E. F. 77. a. A. 84. a. A. 86. b. E. F. 87. a. C. F. b. E. 88. a. E. 89. a. D. E. 105. b. A. E. 106. a. B. E. 107. a. B. b. C. 111. b. A. 122. b. G. 129. a. A. 149. b. E. 150. b. A. 159. b. F. G. 160. a. B. F. b. C. 161. a. B. 165. a. D. F. 178. b. A. 187. b. A. 200. a. D. 227. a. D. 261. b. B. 316. a. C. 326. a. C. 327. b. G. 328. a. A. 329. b. A. 330. b. C. 334. b. A. D. 338. a. C. 357. b. G. 360. b. E. 362. b. G. 375. a. G. 376. a. A. B. 377. b. A. 392. b. A. 394. a. C. 418. a. F. 422. a. G. b. F. 423. b. F. G. 424. b. B. G. 425. a. E. G. b. C. 426. b. B. 427. a. D. b. E. 428. a. F. 429. b. A. 430. a. B. 446. b. A. 448. a. A. 449. b. F. 450. a. B. 451. b. E. 455. a. E. 497. b. D. 498. b. A. C. G. 499. b. B. 500. a. A. 505. b. B. 522. a. A. 532. a. E. 533. b. F. 538. b. F. 569. a. G. 584. b. B. 595. a. E. 596. a. A. G. 598. b. D. 599. b. B. 602. b. B. 603. b. A. 609. a. C. b. F. 612. b. C. 628. a. E. 657. b. G. 666. b. D. 667. a. B. D. 668. a. B. 670. b. C. F. 678. b. B. 679. a. G. b. F. 680. a. A. G. b. E. 682. a. A. B. 685. a. F. G. b. A. F. 686. a. A. D. b. D. F. 688. a. B. b. C. 689. b. C. 703. b. F. 716. a. B. 717. a. D. G. 724. b. C. 726. b. C. 729. a. C. 732. a. B. 733. a. D. 734. b. F. 735. a. A. 736. b. C. 737. a. C. D. 749. a. E. 750. a. F. 784. b. A. 792. a. F. b. C. 793. b. C. D. E. G. 795. a. C. 798. a. C. 817. a. D. 823. b. F. 834. a. A. 838. b. C. 858. a. E. 862. b. B. C. 863. a. A. F. 864. b. B. 897. b. E. F. 924. b. C. 925. a. D. 930. a. C. 931. b. E. 933. a. F. 939. b. F. 940. a. B. b. A. F. 941. a. B. b. C. E. 942. a. B. emendatur. 111. a. E. 159. b. F. G. 160. a. A. 168. b. A. 170. b. E. F. 424. b. D. 425. a. G. 449. b. G. 498. b. D. 499. a. F. 538. a. D. 600. a. C. 611. b. D. 676. b. E. 679. b. A. 704. a. B. C. 708. b. C. 734. a. A. B. 736. b. A. 737. a. D. 858. b. F. 863. b. B. 941. a. D. F. explicatur. 450. a. A. B. 499. b. A. 667. a. D. 738. a. F. notatur. 162. a. C. 422. a. G. 450. a. B. 668. b. C. 671. a. A.

Athenagoras. 199. b. B. 256. a. B. 262. a. A.

Auctor elegiæ in Meccenatis obitum. 838. a. F. G. incertus de origine Urbis Romæ. 7. a. D. 10. b. B. 114. b. E. 294. a. G. de Phœnice. 385. a. G. 386. a. G. b. D. 387. b. A. emendatur. 753.

b. E. explicatur. 749. b. E. notatur. 377. b. B. vetus menforius. 482. a. G. incertus Græcus de incremento Nili. 300. a. A. vetus de casu litterarum emendatus. 177. a. A. vetus synonymorum. 533. b. C. incertus de circo. 167. b. C. 632. b. G. 636. b. E. 638. b. C. D. 639. a. B. 642. b. A. 646. b. D. notatur. 637. a. G. 640. a. B. coronæ pretiosæ. 285. b. A. de Geographia. 226. a. C. 272. b. D. Græcus incertus. 303. b. A. vetus in descriptione orbis terrarum. 693. a. D. Græcus de diebus septimanæ. 506. a. B. 507. a. A. incertus non editus. 915. a. A. de varatione fluminis. 483. a. A. emendatur. 486. a. E. vetus Artis veterinariæ. 916. a. D. anonymus Græcus de vita Alexandri. 633. b. D. F. 734. b. B. 741. b. G. 765. b. C. 788. a. B. 791. a. G. Græce & Latine scriptus, sub nomine Callisthenis. 637. b. G. anonymus de rebus bellicis. 347. a. D. 894. a. G. vetus anonymus. 852. b. E. Græcus *πεὶ ψηφοεικὴς Περικλέους*. 627. a. F. vetus qui orbis *περίγησιν* scripsit, emendatur. 916. b. A. B. C. nondum editi fragmenti de centuriarum quadrum deformatione. 485. a. E. *ἀνέκδοτο*. 872. a. E. vetus *ἀνέκδοτος* de quatuor paradisi fluminibus. 488. a. B. anonymus *πεὶ ὁρίων τῆς γῆς*. 744. b. A. vetus editioni Censorini adjectus emendatur. 507. a. E. incertus de finibus agrorum. 294. b. A. 475. a. G. emendatus. 326. b. D. de lapidibus. 64. a. F. 93. b. A. F. 97. a. D. 289. b. E. 501. b. D. 505. a. F. de limitibus. 157. b. E. 297. a. D. 411. b. D. 473. a. F. 481. a. F. emendatur. 473. a. D. 569. a. B. 664. a. G. de marmoribus. 495. b. C. de coloniis. 477. b. A. 480. b. C. 546. b. D. Græcus de numeris. 297. a. B. vetus ludicri testamenti. 238. b. F. incertus de spe, emendatur. 133. a. A. incertus. 849. a. D. *πεὶ ἐπαρχῶν* vel *πατριάρχων τῆς οἰκουμένης*. 564. b. C. F. *παλαιὰς ἢ νέας λογαριασμοῦ*. 568. b. A. Græcus anonymus. 634. a. B. 635. a. D. E. 637. b. G. 647. b. C. Augustarii. 370. a. B. E. 382. a. E. 907. b. E. 908. a. C. 913. a. D. emendatur. 704. a. C. 772. b. E. 817. a. B. 914. a. B.

Augustinus. 637. a. B. emendatur. 50. a. B.

Avicenna, seu Avifena. 258. b. D. 262. b. F. 673. a. D. 719. a. E. F. 721. b. C. 743. a. C. 778. a. G. b. A. 820. a. B. 921. a. E. 922. b. C. 923. a. F. 924. a. F. 926. a. A. B. C. b. A. F. G. 927. a. B. E. 930. b. E. 931. a. E. F. G. 932. a. D. 936. b. D. 938. a. B. notatur. 923. a. F. ejus interpres. 931. a. A. 932. a. F. 935. a. A.

Aufonius. 110. b. D. 164. a. A. 175. b. E. 184. a. G. 274. b. G. 310. a. A. 425. a. B. 575. b. A. B. 577. a. E. 814. b. B. 940. a. C. D. 941. a. C. explicatur. 633. a. D. 917. b. B. emendatur & explicatur. 386. a. G. b. A. 631. b. D. G. notatur. 575. b. E.

B.

Babrius. 787. a. D.

Bacchylides. 764. a. F.

Balsamon. 659. b. E.

Basilicōn Eclogæ. 762. b. C. 771. a. D.

Basilus. 167. a. A. B. 791. b. D. 839. a. A.

Baton. 456. b. C.

Berosus. 405. b. C. 530. a. B. 520. b. D. F. 530. a. G. b. A. 867. b. A.

Bygoiæ fragmentum. 308. b. G. 664. a. G.

A 2

C.

Cælius epist. ad Cicero nem emendatur & explicatur. 501. a. D. 707. b. C. Aurelianus. 919. a. D.

Cæsar. 164. b. B. D. 165. a. C. 183. b. B. emendatur. 164. b. B. 180. a. C.

Cæsellius. 788. a. C.

Cajus. J. C. 849. b. A. E. 859. b. C.

Calendarium vetus. 204. a. A. 452. a. D.

Callimachus. 114. b. C. 120. b. A. B. C. 121. a. D. 124. b. F. 147. b. A. C. 264. a. C. b. D. 267. a. F. 268. a. B. 270. b. B. 393. a. B. 482. a. C. 601. b. E. 610. a. A. C. 626. b. G. 767. a. D. 858. b. C. 900. a. B. 906. b. B. emendatur & explicatur. 525. b. E. G. 526. a. B. explicatur. 601. b. C. 858. b. C. scholiastes notatur. 270. b. B.

Callinus. 568. b. D.

Callippus. 527. a. A. C.

Callisthenes. 647. a. C.

Callistratus. 521. b. A.

Callixenus. 726. b. C.

Calphurnius. 123. b. B. 277. a. C. emendatur. 167. a. A.

Cantica Cantorum. 285. b. B. 742. b. D. 743. b. F. 744. a. F. 762. b. B. C. E. F. G. 763. a. A.

Caper. 480. a. E. 790. a. F.

Capitolinus. 35. b. A. 134. b. C. 149. a. E. 150. b. F. 157. b. G. 159. b. G. 164. b. A. E. 166. b. G. 175. a. D. 182. b. E. 237. a. C. 336. b. F. 394. a. C. 395. a. E. 401. a. A. emendatur & explicatur. 37. b. G. 196. b. E. explicatur. 791. a. A.

Capitularia Caroli Magni. 647. b. A.

Cassianus in *γνώμων*. 366. a. E. 896. a. D.

Cassiodorus. 387. a. B. 579. a. G. 613. a. C. 633. b. A. 634. b. A. B. 637. b. F. 638. a. A. B. F. b. E. 639. b. A. 641. b. A. B. 643. a. A. G. b. A. 647. a. B. b. B. D. 794. b. C. 849. a. A. b. C. 917. a. B. emendatur. 266. a. B. 474. a. B. 637. b. C. 639. a. D. E. 640. a. F. explicatur. 643. b. A. G. 644. a. D. G. b. F.

Cassius. 608. a. C.

Catenapatrum. 603. b. F.

Cato. 39. a. F. 45. b. G. 228. b. C. 231. b. E. 294. b. D. 365. a. C. G. 411. b. E. 413. a. B. C. 415. b. B. 424. b. D. 429. b. A. 515. a. A. 675. b. B. 739. a. F. 747. b. D. G. 748. a. B. 856. a. B. 867. b. F. 870. b. E. 888. a. E. 936. b. F. 943. a. B. emendatur. 43. a. D. E. 94. a. C. 176. b. A. B. 217. b. B. 219. a. E. 220. a. D. 412. a. A. G. 582. b. D. 676. a. A. 748. a. C. 822. b. G. 823. a. A. Dionisii disticha. 156. a. D. 315. a. F.

Catullus. 9. a. E. 66. b. F. 90. b. B. 97. b. D. 230. a. B. 249. b. D. 314. a. D. 400. b. B. D. F. 447. a. D. 456. b. F. 629. b. G. 644. a. D. 662. a. F. 819. a. C. emendatur. 50. b. B. 127. b. B. explicatur. 765. a. E. 775. a. C. 823. b. G. emendatur & explicatur. 691. b. D. 886. b. G.

Cedrenus. 436. a. B. 634. a. D. 638. a. A. D. 639. b. E. 848. a. D. explicatur. 638. b. F. notatur. 635. a. B.

Celsus. 29. b. E. 379. a. A. 560. b. D. 561. a. B. 664. b. D. 704. b. E. 718. a. B. 741. b. C. 903. a. F. emendatur. 583. a. F.

Celsus Apulejus. 821. b. F.

Censorinus. 13. b. A. D. 14. b. B. 15. b. B. 307. a. A. C. 309. a. E. 388. b. B. F. 389. b. A. 390. b. C. F. 447. b. B. 449. b. B. 454. a. G. 456. b. G. 457. b. B. E. G. 458. a. G. b. C. 604. a. B. E. notatur. 389. b. C. emendatur. 458. b. D.

Censuarium vetus Rhemenſe. 26. a. C.

Chares. 784. b. A.

Charisius Sospater. 40. b. C. 412. a. D. 598. b. G. 702. b. C. 705. a. B. 784.

784. A. C. emendatur. 23. a. D. 52.
a. F. 154. b. D. 583. b. B. 710.
b. C. 710. b. C. D. 790. a. F.
Charito. 285. a. A. D. 327. b. D. 916. b.
D. 918. b. B. 924. a. C. F. 926. a. F.
929. a. G. 930. b. A. D. E. 931. a. D.
b. G.
Chartophylax Geodates. 579. b. E.
Chemici vel Chymici auctores Græci. 758.
a. F. 763. b. F.
Chorinus. 503. b. A.
Chronicon Alexandrinum. 634. a. D. ve-
tus vallis Mauriacensis. 40. a. A. Mo-
nasterii Novaliacensis. 824. b. B... Epi-
tome. 4. b. A.
Chronologi Græci veteris fragmentum.
388. b. C. F.
Chrysostomus. 637. b. E. 638. a. E. b. B.
642. b. D. F. G. 643. b. A. 647. b. C.
726. a. D. emendatur. 631. a. B. 647.
b. C. 726. a. E.
Cicero. 36. a. E. 77. a. E. b. G. 78. a. A. 79. a.
C. b. B. D. E. 86. b. C. 99. b. F. 102. a. D.
132. b. F. 142. a. E. 155. a. E. 156. a. B.
166. a. F. 173. a. G. 176. b. A. 193.
a. E. 208. a. E. 257. a. A. 259. b. D. 274.
a. C. 276. a. G. 287. b. B. 324. a. F. 332.
a. C. 366. a. D. 390. b. E. 416. b. F.
421. b. D. 453. b. G. 470. b. E. 471.
a. E. 481. a. B. 482. a. C. 496. a. C. F. 502.
a. D. F. 506. a. E. G. 513. a. A. 516. b. C.
517. a. B. 523. a. B. 528. b. G. 532. a. G.
563. b. A. 577. a. F. 579. b. D. 589. a. D.
F. 590. b. C. 600. b. A. 615. a. D. 647.
a. D. 658. a. A. 708. a. G. 732. b. G.
735. a. B. 737. b. D. 760. b. E. 761.
a. C. 768. a. F. 780. a. A. 787. a. B.
b. F. 799. b. D. 800. b. G. 801. b. A.
B. E. F. b. F. G. 802. a. D. E. 803. a. D.
b. B. G. 804. a. C. 822. a. E. 834. a.
A. 841. a. A. 858. b. D. G. 940. b. D.
942. b. C. 943. b. C. emendatur. 36.
a. F. G. 46. a. C. 88. a. A. 101. a. C.
404. b. A. 615. a. F. 713. a. G. 749.
a. B. explicatur. 422. a. B. 600. b. A.
736. b. D. E. F. G. 790. b. G. 943. b. C.
emendatur & explicatur. 749. b. C.
766. a. E.
Q. Cicero. 851. b. G.
Claudianus. 116. b. A. 131. a. C. 149.
a. A. 150. b. A. 197. a. B. 207. b. B.
536. a. A. 537. a. G. 789. b. B. emen-
datur. 78. a. E. explicatur. 579. a. D. E.
Claudii Cæsaris fragmentum de coloniis.
477. a. D.
Claudius. 590. a. B.
Claudius Julius. 679. b. E. 680. b. D. 682.
a. G. 683. b. F. 684. a. E. b. B. 685.
a. A. 924. b. D. emendatur. 681. a. A.
684. b. C.
Clearchus. 427. a. F. 428. a. B. emendatur.
427. a. D.
Clemens in Canonibus. 537. a. B.
Clemens Alexandrinus. 10. a. G. 55. a.
E. 90. a. B. b. F. 145. b. F. 456. a. E.
462. a. A. 527. a. G. b. E. 528. b. D.
535. b. A. 537. a. A. C. D. 591. b. A.
B. E. G. 592. a. E. b. C. 593. a. G.
594. a. D. 599. b. D. F. G. 600. a. E.
602. a. C. b. F. 604. b. C. 608. a. E.
671. b. B. 736. b. C. 775. a. A. 777.
b. A. 805. a. C. 807. b. G. 808. a. A.
B. 820. b. D. 877. a. F. emendatur.
528. a. B. 529. a. C. 603. a. G. 629.
a. C. notatur. 593. b. A. 737. b. G.
Cleomedes. 449. a. A. 452. b. A. G. 458. a.
A. 462. a. B. 465. b. G. 521. b. D.
530. a. E. G.
Cloatius. 422. a. D. 426. b. B. 658. b. A.
903. a. C. D. hallucinatur. 423. b. E.
Clytus Milefius. 611. b. D. 612. a. E. G.
Codex Theodosianus. 39. a. A. 204. a. A.
336. b. G. 387. a. B.
Codinus. 266. a. D.
Cæranus. 941. b. E.
Colloquia puerilia Græcolatina. 38. b. F.
46. a. E. 644. a. A.
Columella. 20. a. A. 75. b. A. 81. a. A.
105. b. F. 157. b. G. 159. a. E. b. G.
194. a. F. 195. a. A. 198. a. F. 236.
b. F. 245. a. A. B. 266. a. A. 306. a.
A. E. 307. a. E. 308. a. F. b. A. B.
327. a. B. 363. a. E. b. B. 364. a. B.
C. D. b. A. C. E. G. 365. a. D. b. E.
366. a. B. 367. b. F. 368. a. C. 370.
a. C. D. 409. b. F. 412. a. C. 414. a.
D. 421. a. C. b. D. 426. a. B. C. b.
D. 481. a. C. E. F. G. 483. b. D. 485.
a. A. B. C. b. F. 499. b. G. 500. a. C.
509. a. E. 510. a. C. 511. b. A. E. F.
512. a. A. C. E. F. G. b. C. D. 513. b.
B. D. E. 514. b. G. 516. a. A. G. 517.
a. E. 518. b. C. E. F. 534. b. B. 584.
a. C. 612. a. B. 682. b. B. 703. b. B.
704. a. A. 748. a. E. 770. b. C. 792.
b. F. 820. b. E. 822. b. C. 823. a. D.
E. b. B. C. 860. b. A. B. 865. b. C.
895. b. E. 897. a. F. 898. b. C. G. 899.
a. A. 900. a. D. 902. a. F. 904. b. C.
D. 907. a. C. b. D. 909. a. A. 917.
a. E. 939. a. F. emendatur. 265. b. C.
276. b. A. 426. a. E. 511. b. E. 516.
b. G. 822. b. G. 823. b. A. 861. b. B.
C. 903. b. C. explicatur. 367. b. G.
770. b. C. 820. b. E. 895. a. F.
Comicus vetus. 856. b. C.
Concilium Altriffiodorense. 157. a. F. Bar-
cinonense emendatur. 268. b. F. Braca-
rense. 536. b. D. Carthaginense. 227. a.
C. 546. a. C. 853. a. C. Chalcedonen-
se. 561. a. F. Constantinopolitanum.
565. b. F. Eliberitanum emendatur.
229. a. G. b. A. C. Gangrense. 764. a.
B. 767. b. C. Laodicense. 457. b. C.
Neocæsariense. 767. b. D. Nicaenum.
739. b. C.
Conon. 114. b. F. 125. b. G. 343. a. G.
402. a. A. 404. b. F.
Constantinus. 39. a. A. 136. a. D. 171. a.
F. 184. a. E. 339. b. F. 433. a. E. 565.
a. D. b. A. B. 566. a. B. C. F. b. C.
D. 567. a. A. B. 568. a. B. b. A. 857.
b. E. F. 858. a. A. 870. b. B. C. ex-
plicatur Manasses. 826. a. E. b. A.
857. b. F. emendatur. 857. b. F.
Corneliae Gracchorum matris orationis
fragmentum emendatur. 293. b. A. B.
Cornelius Nepos. 570. a. F. b. F. 876. b.
B. 877. a. B.
Cornelius Severus. 60. a. G. 109. b. D.
Cornificius. 121. b. A.
Crates. 326. b. G. 608. a. E. B. F.
Crateas. 901. b. E. G. 902. a. A.
Cratinus. 559. b. G. 679. a. E. 686. b. F.
734. a. D. 792. a. D. E. 819. a. E. 862.
b. A. emendatur. 733. b. G. 734. a. A.
B.
Creophilus. 569. a. G. b. E. 570. a. A.
C.
Crinagoras. 596. b. G. 597. a. A. 735. b.
D.
Ctesias. 497. a. F. 707. b. A. E. F. 708.
a. C. 709. b. B. C. G. 711. a. B. b. F.
871. b. F. G. 872. a. B. emendatur. 405.
a. E. F.
Ctesias excerpta. 709. b. G. 711. b. C. D.
E. 712. a. E. 713. a. G. 780. a. B.
866. b. E. 871. b. F. G.
Curtius. 231. b. G. 494. a. C. b. B. D.
495. a. D. 520. b. E. 543. a. F. 545.
b. D. 554. a. F. 555. a. A. 556. a. C.
581. b. E. F. 699. b. B. 788. a. G. 828.
a. F. 840. a. F. 843. b. C. 845. a. A.
846. a. B. b. G. 847. a. C. 848. a. A.
emendatur. 341. a. C. 497. a. F. 546. b.
E. 699. a. E. notatur. 545. b. A. B. 555.
a. C. 582. a. A. B. D. 698. a. F.
Cyprianus. 74. b. E. 143. a. C. 536. a. F.
764. a. B.
Cyrilli Lexicon. 743. a. G.
D.
Aimachus. 763. b. F.
Damascus. 750. b. A. 850. a. E.
Damocrates. 895. a. A. emenda-
tur. 926. b. E.
Damoeron. 424. b. B. emendatur. 234.
b. F.
Daniel explicatur. 762. b. F.
David Kimchi. 938. a. A.
Demetrius Phalereus. 178. b. B. 594. b.
A.
Democritus pseudonymus. 516. b. G. 521.
b. E. 525. a. B. F. 527. a. A. 613. b.
E. F. 703. b. A. 704. a. E. 716. b.
B. 725. a. B. 807. a. B. D. 808. b.
C. D. 815. a. A. 817. a. C. b. E. 818.
a. A. b. B. 819. b. A. B. 854. b. C.
916. b. E. 917. a. B. D. 918. a. E. emen-
datur. 916. b. F. explicatur. 815. a. A.
Demophilus. 461. a. C.
Demosthenes emendatur. 550. a. G.
Deuteronomium. 94. a. D.
Dicaearchus. 41. a. B. 100. a. G. 101. a.
E. 104. b. D. 108. a. A. 120. b. D.
129. a. C. 164. a. A. 574. b. F. 577. a.
G. 626. a. G. 863. b. D. emendatur.
100. a. D. E. 103. b. E. 126. a. C.
Didymus. 162. a. E. 404. b. E. 753. b. F.
898. a. A.
Digesta. 365. a. D. 421. a. D. 464. a. D.
510. a. B. 824. a. D. 847. b. B. 849.
b. A. B. 919. a. B. emendantur. 743.
a. B. 755. b. B. D. 784. a. B. b. A.
837. b. D. 891. b. D. E. explicatur.
416. a. G. 849. a. G. 859. b. C.
Dio. 12. a. D. 14. b. C. 15. a. G. 16. b.
B. C. 37. a. E. 67. a. C. 198. a. B. 221.
a. G. b. A. 319. a. A. 320. a. C. 388.
b. D. 802. b. D. 803. a. B. explicatur.
640. a. A. D. b. A. notatur. 321. a.
C... epitome, emendatur. 669. a. A.
Diocles. 422. b. A. C. 423. b. C. F. 424.
b. G. 425. a. G. 902. b. C.
Diodorus. 12. b. F. 73. a. C. b. B. 77. b.
G. 79. a. A. b. A. F. G. 80. a. D. b. A. 95.
b. D. 96. b. A. 101. b. F. 110. b. G.
121. b. A. 126. a. G. 150. a. D. 169.
b. C. 175. a. D. 198. a. B. 199. b. B.
222. a. F. G. 239. a. C. 264. a. C. 267.
b. C. E. F. 269. b. D. 272. b. C. 276.
a. A. 285. b. A. 289. b. A. 292. a. F.
294. b. F. 299. b. E. 303. a. F. 304. b.
G. 306. b. C. 310. a. C. 311. b. A. 314. a. C.
D. 315. a. A. C. 323. a. F. b. D. 324. b.
C. D. 335. b. E. 337. b. A. C. 345.
b. D. 346. a. A. C. E. F. G. b. A. C.
348. b. F. 349. a. A. b. A. 354. a. A.
359. a. A. 365. b. G. 366. a. A. 369. a.
A. 375. a. G. b. C. 381. b. E. 383.
a. A. C. E. G. 387. b. A. 388. a. A. b.
F. 389. b. D. 405. a. A. 407. b. B.
414. b. F. G. 451. b. E. 494. b. A. D.
578. b. C. 585. a. D. E. 603. b. G.
604. a. A. D. b. E. 620. a. C. 665. b.
A. 666. b. D. 677. b. A. 679. b. B. E.
F. 690. b. F. 698. a. C. D. F. 699. a.
B. 700. a. C. 708. b. F. 709. a. C. 715.
a. D. 756. b. B. 757. a. A. B. D. b. B.
D. 759. b. E. 760. b. B. 763. a. A.
764. a. B. 769. a. C. b. F. 782. a. F.
783. b. D. 786. b. F. 788. a. F. 830.
b. E. 833. b. G. 834. b. A. 846. a. B.
850. b. F. 866. b. E. 871. a. B. E. b. F.
G. 872. a. C. 894. b. C. E. 923. b. E.
928. a. F. b. B. E. 929. a. F. 930.
a. E. 931. b. E. 934. b. D. 939. a. D.
emendatur. 44. a. A. 48. a. C. 198. a.
B. 222. a. F. 338. b. G. 394. b. E. 670.
a. B. 698. a. F. 786. a. D. E. 837. b.
G. a. A. explicatur. 144. a. G. 145. a.
b. A. B. C. 337. b. C. 604. a. A. 939.
a. D. emendatur & explicatur. 667. a.
D.
Diodori Siculi *ἱστορίαι*. 227. a. D.
Diogenes in Epigrammatibus. 868. a. E.
Diogenes Laërtius. 98. a. B. 248. b. C.
295. a. B. 445. b. F. G. 447. b. E. 451.
a. E. b. E. 454. b. D. F. 458. b. E. 520.
b. D. 546. b. F. 578. b. A. E. 590. b.
F. 591. a. F. b. F. 592. a. B. E. b. C.
D. F. 593. a. F. b. B. C. 624. a. F. 656.
b. B. 707. a. E. emendatur. 111. a. F.
171. a. A. 261. a. F. b. C. 331. a. C.
D. 370. a. F. 521. b. E. 775. a. G.
Diomedes. 77. a. C. 91. b. E. 120. a. F.
726. a. F. emendatur. 88. a. A. B.
Dionysius Alexandrinus. 229. b. B. D.
Dionysius in Bassaricis. 109. a. B. 546. b.
E.
Dionysius *ῥωμηνίτης*. 45. a. C. 63. b.
A. 73. b. G. 79. a. G. 92. b. B. 99. b.
C. 112. b. D. 131. a. C. 133. b. B. C.
143.

Auctorum citatorum.

5

143. a. A. b. A. 148. a. E. 152. b. D. 158. a. A. 202. a. A. 241. a. G. 283. b. F. 292. b. D. F. 298. b. E. 299. a. F. 310. b. A. 341. a. C. D. 342. a. B. G. 343. a. C. E. F. b. A. 346. b. E. 348. a. E. b. A. 349. b. C. 350. a. F. 353. a. D. b. D. 355. a. F. 385. a. D. 391. b. D. 400. a. F. 401. b. C. 437. b. C. 443. a. A. 487. b. E. 488. a. C. 491. a. E. 492. a. D. 493. a. A. G. b. B. 495. a. A. C. D. 498. a. C. 502. b. D. 504. a. A. 532. a. D. 533. a. C. b. B. 545. a. D. F. b. D. 547. b. B. 548. a. C. E. 549. a. B. C. G. b. D. G. 550. b. E. 551. a. B. b. B. F. 558. b. B. 569. a. A. 620. b. E. 690. b. F. 696. a. A. 698. b. E. 700. a. D. b. C. 701. a. D. 702. a. A. 738. b. A. 739. b. A. 741. a. C. b. D. 765. a. E. 778. a. B. 782. b. D. E. F. 783. a. F. 809. a. C. 829. b. A. B. 831. a. D. F. 837. a. E. 843. b. E. 844. a. A. D. E. 845. a. F. b. D. E. 860. b. F. G. emend. 550. a. D. 553. b. F. G. 607. a. G. 691. a. A. 698. b. A. 700. a. C. 777. a. B. C. D. 829. b. A. 837. b. B. explic. 341. a. D. 342. b. F. G. 343. a. C. F. 466. b. F. G. 467. a. A. B. 490. a. D. G. b. A. F. 531. a. D. G. 532. a. C. 540. a. G. b. A. B. C. 604. a. A. F. G. 605. b. E. 669. b. A. E. 716. b. A. B. C. 742. a. C. 878. a. A. B. 890. b. F. emend. & explic. 342. a. G. b. A. D. 350. b. B. 533. b. D. 782. b. F. 890. b. F. not. 554. b. F. 845. a. F. ejus scholiafles. 783. a. B. Dionysius Halicarnassensis. 8. a. A. 10. b. F. 44. a. F. b. C. 51. a. C. D. F. 53. a. F. b. G. 54. b. D. 55. a. F. 78. b. E. 91. a. C. 114. b. B. F. 119. b. G. 147. b. C. 294. a. E. 353. a. D. 599. b. G. 608. b. E. 632. a. G. 633. b. A. 637. b. D. 638. b. A. 646. a. B. C. 649. a. B. 799. b. F. 800. b. B. D. E. F. 801. a. A. E. b. F. G. 802. a. D. F. 803. a. D. b. G. emendatur. 49. b. D. 99. a. D. Parvus. 790. a. G. Uticensis. 882. a. G. b. A. Diophanes. 192. a. A. Dioscorides in epigrammatibus. 87. b. A. Dioscorides. 5. b. B. 40. a. B. 62. a. C. b. E. 71. b. A. G. 72. a. E. F. b. E. 75. b. F. 76. b. A. 81. b. C. 89. a. C. E. G. b. A. 92. b. A. C. 93. a. E. F. b. B. 97. a. B. C. 122. a. D. E. F. 123. a. B. C. F. b. B. 125. b. A. 134. b. E. F. 138. a. E. 140. b. D. E. 141. b. B. 150. a. E. 154. a. A. F. b. F. 158. b. G. 159. a. B. D. F. b. C. D. 161. a. B. G. 162. a. A. B. 171. b. B. F. G. 171. a. A. C. b. B. F. 173. a. A. C. b. A. B. 175. a. G. 177. b. E. 179. a. C. E. F. b. C. 180. a. A. F. b. A. 182. a. B. F. G. b. B. F. G. 183. a. A. B. b. B. 185. b. F. G. 186. a. B. F. b. E. 190. b. A. B. E. G. 191. a. A. B. E. b. B. C. E. F. G. 192. a. C. D. E. b. F. 194. a. C. F. b. F. 198. b. A. 210. a. G. 211. a. D. 212. a. F. G. b. D. E. 212. b. E. 213. a. A. D. G. b. A. D. G. 214. a. A. D. F. 232. b. G. 233. b. A. D. E. 234. b. A. 241. b. B. E. 242. b. G. 243. a. F. 244. a. E. 245. a. G. b. C. 247. a. C. D. F. b. A. 250. a. B. C. b. C. D. F. 253. b. C. D. 254. b. F. G. 255. a. A. B. D. G. b. C. F. 256. b. D. F. 257. a. C. D. b. A. B. C. 258. a. B. E. b. B. D. 259. a. G. 260. a. E. F. G. b. E. 274. a. C. b. C. 278. a. C. 279. a. A. B. C. b. F. 280. a. A. E. 281. a. A. D. 284. a. A. B. D. b. A. B. E. F. 286. a. A. C. G. 287. a. C. D. E. b. A. E. G. 288. a. A. B. b. C. 290. a. E. F. G. b. A. D. 291. b. D. 322. b. C. D. 326. a. A. D. 327. a. E. 328. a. C. F. b. G. 329. a. E. F. G. b. B. D. F. 330. a. A. b. C. F. 331. a. B. D. G. b. A. D. 333. a. A. E. G. b. A. B. C. 334. a. B. C. E. F. b. A. D. 335. b. B. 344. a. G. 345. a. D. 357. b. F. 359. a. A. 360. b. E. F. 361. a. D. E. b. A. B. E. 362. b. D. 367. a. E. 368. a. D. E. b. A. B. E. 369. a. A. C. G. b. A. F. G. 370. b. C. D. 371. b. F. G. 372. a. B. C. D. b. B. C. 374. a. A. B. E. F. G. b. C. 375. a. A. C. F. b. A. B. D. 376. a. E. F. b. A. F. G. 377. a. B. E. F. 378. a. A. F. G. b. C. E. 379. a. F. b. B. 380. a. B. b. A. 381. b. C. G. 382. a. A. b. A. F. 383. b. G. 384. a. B. G. b. A. C. F. 394. a. B. 409. a. C. E. F. G. b. C. D. F. G. 417. a. D. E. F. 418. a. C. b. E. F. 419. a. D. E. b. 420. a. C. G. b. A. D. G. 421. a. A. G. b. A. 422. a. F. 423. a. A. D. E. b. C. 424. b. G. 425. a. D. 426. b. A. 427. a. E. F. 429. a. B. F. G. 496. b. E. F. 497. a. A. 498. a. C. D. G. 499. a. A. B. C. E. F.

G. 500. a. A. D. b. C. D. 501. a. D. b. B. C. 502. b. A. G. 504. a. D. b. E. 505. b. D. 538. a. C. 539. a. G. b. G. 540. a. A. C. E. b. D. 541. a. A. B. 543. b. D. 544. b. G. 545. a. C. 546. a. A. 560. a. E. F. G. b. D. G. 561. a. B. b. F. 562. a. B. 582. b. B. E. 583. a. A. b. G. 584. a. A. B. D. 590. a. A. C. 619. b. A. D. E. F. G. 620. a. A. B. D. E. b. A. D. F. 621. a. C. D. b. F. 622. a. A. D. b. D. 623. a. A. 660. a. D. 670. a. B. 673. a. G. 674. b. F. G. 675. a. D. G. 677. b. B. C. E. G. 678. a. E. G. b. A. B. 679. a. C. E. 680. a. B. 681. a. E. 682. a. B. b. G. 683. a. C. F. G. b. A. B. F. 684. a. C. D. F. b. A. D. E. 685. a. A. B. b. A. E. 687. a. B. b. D. E. 688. b. B. G. 702. b. D. G. 703. a. A. E. b. A. D. 704. a. D. E. 705. b. E. 708. b. C. 716. b. F. 717. a. A. D. b. B. 718. a. D. 719. a. A. B. C. b. A. E. 721. a. C. 722. a. A. F. b. B. F. G. 723. a. A. E. G. b. B. C. E. 724. a. F. b. A. B. D. E. F. 725. a. C. 727. a. A. B. D. E. G. 728. a. G. 730. b. B. C. 731. a. E. F. G. b. A. 732. a. B. 733. b. G. 734. a. D. G. b. A. 736. b. B. 741. a. C. b. A. C. 742. a. B. b. A. B. 743. a. D. E. 744. b. B. E. 745. a. A. C. 746. a. A. b. A. D. 747. a. B. b. F. 748. b. G. 750. b. F. G. 751. a. B. D. E. b. B. E. 752. a. A. B. C. E. F. 753. a. A. C. 758. b. C. 759. b. B. D. 760. a. G. 763. a. C. b. A. B. 764. a. D. b. G. 765. a. C. 772. a. A. D. 773. a. C. D. 774. a. B. b. B. 792. a. G. 793. a. B. D. 806. a. G. b. B. 807. a. D. b. B. C. F. G. 808. b. F. 809. a. A. B. C. b. D. E. 810. a. A. E. b. B. D. 811. a. b. A. B. C. E. 812. a. A. B. C. F. 813. a. A. C. D. E. 814. b. D. 815. a. G. b. B. D. G. 816. a. A. C. E. G. b. E. F. G. 817. a. A. B. C. D. b. E. 818. a. A. C. b. B. E. G. 819. a. D. E. F. 820. a. F. b. A. 821. b. A. B. F. 823. b. D. 847. a. F. b. A. C. E. 860. b. D. 861. a. A. F. b. A. C. D. 868. a. C. 877. b. B. 894. b. G. 895. a. C. D. F. G. b. A. D. F. 896. b. D. 898. b. B. 899. a. A. B. C. E. G. b. A. C. 901. a. B. E. b. D. E. 902. a. A. B. C. F. G. b. E. G. 903. a. A. b. B. G. 904. a. A. B. E. F. G. b. A. 907. a. G. b. B. 908. a. A. B. D. E. G. b. A. 909. a. A. C. G. b. A. C. E. 910. a. D. E. F. b. A. 911. a. C. D. E. 912. a. D. F. b. A. D. E. G. 913. a. A. D. F. G. b. A. E. 914. a. D. G. b. A. E. 916. b. E. 917. a. F. G. b. A. 918. a. B. 919. a. A. B. C. F. 921. a. A. B. E. 922. a. A. C. E. F. b. D. 923. a. A. 925. a. C. E. b. D. F. 926. b. E. 927. b. G. 928. a. A. 929. b. D. 932. b. B. C. D. G. b. A. 933. a. G. b. A. C. 934. b. F. G. 935. a. F. 937. a. A. D. b. B. emendatur. 75. a. F. G. 76. a. A. D. E. 154. b. B. G. 172. a. B. b. C. D. 181. a. B. 182. a. C. 186. b. B. 188. a. C. D. 189. a. F. G. 191. a. C. 211. b. D. F. G. 213. a. B. 214. b. B. C. 234. a. E. F. 237. a. A. 249. a. C. 260. a. G. 278. b. F. G. 280. b. C. F. G. 281. b. C. D. E. 284. a. F. 286. b. A. B. 322. b. F. 330. b. A. 361. a. B. 362. b. G. 367. a. F. 369. a. D. 378. a. C. 398. b. D. 498. a. E. 539. b. B. 543. b. F. G. 545. a. A. B. C. b. E. 629. b. A. B. 667. b. B. 668. b. G. 675. a. A. 686. b. F. G. 687. b. B. 705. a. B. 719. b. B. 723. b. A. 727. a. B. 733. a. B. C. 734. a. E. F. 739. b. B. 748. b. D. 749. a. F. 754. b. C. 758. a. C. D. E. 759. a. G. 773. a. D. 793. b. A. 805. a. B. E. F. G. 813. a. B. C. F. 816. b. A. 847. b. B. C. 868. a. C. 902. b. C. E. 903. a. B. 906. b. D. 911. a. A. B. 912. a. D. F. G. 913. b. F. 914. b. A. 919. b. F. G. 920. a. A. explicatur. 112. a. D. 330. a. E. 332. b. A. B. 378. a. G. 379. a. D. 505. a. C. 746. a. C. 753. a. B. emendatur & explicatur. 378. a. C. 898. b. D. 901. a. A. D. b. E. F. notatur. 620. b. G. 621. b. D. 683. a. A. G. 731. b. A. 902. a. B. b. B. ejus vetus scholiafles notatur. 815. b. D. 902. a. C. synonymorum auctuarium. 214. b. A. 817. b. G. junior. 923. b. A. Diphilus Siphnius. 422. a. G. b. A. 425. a. E. 426. b. B. 680. b. E. F. 682. a. B. Dirarum auctor. 474. a. A. Distichon vetus explicatur. 777. b. G. Dolabellae fragm emendatur. 479. b. C. 777. b. D. Donatus. 77. a. D. 84. b. D. 96. a. F. 243. a. G. 266. a. D. 269. a. B. 383. b. A. 505. b. E. 532. b. E. 539. b. D. 545. b. D. 596. a. B. 617. b.

B. 648. a. A. D. notatur. 77. a. D. 245. 859. a. A. Dorotheus. 459. b. F. 461. a. E. 867. a. A. 872. a. F. G. b. A. Dosiades. 119. a. B. 935. b. F. ara. 817. b. C. D. Dossennus. 500. a. F. Dracontius emendatur. 317. a. F. Duris. 569. a. E. F. Dynameron magnum. 753. b. G. parvum. 743. b. E. 753. a. E. b. A. 754. a. A. 755. a. G. E. Dictum Ephorum. 85. a. G. Elegia in Maecenatis obitum emendatur. 838. b. F. Emeritus. 154. b. D. Empedocles. 784. b. C. emend. 68. b. E. Ennius. 5. b. G. 21. a. D. 41. a. A. 365. a. D. 404. a. F. 516. b. B. 936. a. A. 941. a. B. emend. 11. a. B. b. D. 81. b. B. 283. a. C. 617. b. C. 794. a. B. C. E. F. b. B. C. D. Ennodius. 417. a. C. Epaphroditus. 588. b. A. ... fragmenta emendantur. 481. b. D. 483. a. D. E. b. A. B. C. ... fragmenta arithmetica. 492. b. C. Ephorus. 878. b. C. Epicharmus Siculus. 76. b. B. D. Epictetus. 707. a. F. Epigrammata Graeca. 31. b. E. 45. b. D. 58. a. B. 78. a. E. 82. b. D. 84. a. C. 134. b. G. 154. b. G. 174. a. B. 245. b. B. 265. a. D. 312. b. G. 336. a. E. 416. a. B. 449. a. B. b. D. 461. b. F. 510. a. E. 537. b. A. 538. b. A. 585. a. C. 595. b. G. 597. b. D. 598. a. A. 652. b. C. 674. b. A. 706. a. A. 735. a. G. 740. a. D. 774. b. A. 776. b. A. 806. b. C. 813. b. A. B. 854. a. B. C. 859. a. D. 933. b. B. 942. b. A. emend. 162. a. A. 163. a. G. 278. b. B. 449. b. D. 376. b. E. 674. a. E. 724. b. G. 868. a. D. explicatur. 206. a. E. F. b. A. 447. a. C. D. 449. b. A. 602. a. A. 644. a. B. 648. b. A. 859. a. F. G. b. A. nondum edita. 19. a. C. 23. a. D. 83. b. A. 193. a. A. 264. a. C. 278. a. F. 340. a. C. 596. b. G. 699. a. G. 733. b. B. 735. b. B. 376. a. C. 745. a. G. 749. a. E. 855. b. D. emend. 73. a. C. D. 98. b. D. explicatur. 597. a. A. 601. b. C. D. 726. a. D. G. b. A. B. Latina nondum edita. 671. b. F. G. vetera Latina. 536. b. F. 635. b. B. 637. b. A. C. 638. a. F. 649. a. B. 790. a. G. explicatur. 639. a. C. D. Epiphanius. 62. b. F. 92. a. G. b. G. 93. a. D. F. G. 95. a. A. C. 129. a. A. 138. a. F. b. G. 141. b. E. 142. a. D. 144. b. D. 167. a. F. 169. b. B. 193. b. A. 229. b. B. D. 244. a. G. 245. b. A. 269. b. F. 270. a. B. 288. b. G. 311. b. D. 313. b. C. 344. b. D. 386. b. A. 387. a. D. 393. b. F. 396. a. F. G. b. A. 398. a. D. 399. a. B. 430. b. F. 431. b. E. 432. a. B. 762. b. F. 764. a. C. 770. b. C. E. F. 778. a. A. C. b. F. 779. a. B. 795. a. C. 894. b. D. 936. b. C. 937. a. D. E. emendatur. 63. a. B. 92. b. C. D. 128. b. G. 142. a. B. G. 196. b. E. 197. a. C. 270. a. F. 289. b. B. 395. b. D. 396. a. C. 779. a. A. 894. b. D. explicatur. 433. a. G. b. G. 739. b. A. B. D. E. 740. a. C. 705. a. E. 777. b. C. emendatur & explicatur. 396. b. F. G. 432. a. F. G. notatur. 128. b. G. 169. b. E. 289. b. C. 394. b. F. Eratosthenes. 81. b. D. 343. a. D. 344. a. E. F. b. C. 345. b. B. 346. a. A. 353. b. E. 491. b. A. 557. a. D. F. G. 594. a. A. 608. a. F. 616. b. A. 782. a. A. 783. b. E. 785. a. F. G. b. A. 869. a. B. 875. b. G. 876. a. B. 878. a. A. Erotianus. 903. a. B. Esaias. 353. a. B. 354. a. A. 463. a. E. 497. a. E. 536. b. G. 937. b. F. Esdras. 504. b. A. Etymologicum magnum. 167. b. A. 206. b. A. emendatur. 856. b. B. Eubulus. 249. b. F. 316. a. C. 455. a. E. 907. b. B. Eucheria. 543. a. G. Eucherius. 750. a. G. Euclides. 482. b. C. Eudemus. 648. b. D. 649. a. C. 669. a. A. 761. b. A. 775. a. C. 851. a. G. emendatur. 761. b. D. Eudoxus. 763. b. E. emend. 313. a. C. D. E. Eumelus. 602. b. E. F. G. 603. a. A. B. emendatur. 602. b. D. Euphorion. 104. b. F. 114. b. C. 584. b. C. D. 601. b. D. 623. a. C. 860. a. F. Eupolis.

Eupolis. 59. a. A: 381. a. A: 559. b. G.
 Euripides. 5. b. F: 83. a. E: 109. a. E: 114.
 b. C: 117. a. C. D: 139. b. A: 240. b. C:
 279. a. D: 291. a. E: 358. a. A: 402. a. B. C:
 600. b. F: 603. b. A: 648. a. D: 673. b. B: 902.
 a. D. emend. 323. b. G: 513. D. emend. C.
 explic. 630. b. E. F. G. 631. b. A: 776. a. A. B.
 Euripidis Scholiastes. 111. a. F: 240. b. C.
 Eusebius. 55. a. E: 98. a. B: 100. b. B: 110. b.
 D: 111. a. A: 114. a. C. E. F: 126. a. E: 206.
 a. C: 228. a. F: b. E: 292. b. F: 391. a. E: 405.
 b. E: 532. a. E. F: 594. a. C: 597. b. F: 599. b.
 G: 600. a. A. D: 608. b. D: 728. a. A: 877.
 a. F.
 Eustathius. 34. a. D: 37. a. F: 87. a. B: 203.
 a. E: 228. a. D: b. B: 241. b. A: 292. b. E.
 F: 342. b. F: 343. a. F: 345. a. A: 348. a. F:
 404. a. G: b. D. E: 440. a. D: 466. b. G:
 489. a. G: 491. b. A: 503. a. F: b. C: 540.
 a. C: 555. b. C: 719. b. G: 795. a. C: 866.
 b. E: 878. a. F. emendatur. 66. b. A: 120.
 a. B: 489. b. A: 502. b. D: 790. b. F. nota-
 tur. 45. a. B: 129. a. C: 228. a. E: 491. b.
 A: 532. a. A: 540. a. G: 546. a. A: 551.
 b. C. D. F: 553. b. F. G: 613. b. D.
 Euthymeres. 608. a. F: b. D.
 Excerpta. 694. a. G: 697. a. F: 754. b. A:
 824. a. C.
 Exodus. 266. a. E: 463. a. G: 775. a. A.
 Ezechiel. 481. a. D.
 Ezechielus vetus poeta Græcus. 385. a.
 G: b. A. C.

F.

F Abianuse emendatur. 189. a. B.
 Faustus. 6. a. F. agrimenfot. 474. a.
 D: 479. b. E.
 Felicitas epistola. 260. b. F.
 Festus. 5. b. G: 11. a. E: 28. b. A: 34. b. E: 40.
 b. E: 46. b. A: 61. a. B. E: 62. a. D: 63. a. C:
 70. b. C: 72. a. F: b. F: 79. a. A: 90. b. D: 91. b.
 E: 127. a. D: 147. b. A: 181. b. E: 190. a. B:
 195. a. F: 219. a. F: 245. b. B: 267. a. F: 276.
 a. G: 294. a. A: 305. a. D: 309. a. A: 365. a.
 F: 412. a. D. G: b. G: 477. b. D: 496. b. A:
 500. b. G: 512. a. B: 513. a. D: 534. a. C:
 576. b. E: 590. a. E: b. B: 612. b. E: 637. a.
 A: 646. b. A: 657. a. B: 661. a. C: 663. a. D:
 705. a. E: 765. a. B: 783. a. A. B: 794. a. G:
 b. A: 799. b. D: 800. a. F: b. C: 801. b. A.
 C: 802. a. F. G: b. D: 803. a. F: 804. a. D:
 812. b. F: 814. b. C: 819. b. G: 847. a. D:
 852. a. C: 856. a. E: 868. a. B: 886. a. F: 191.
 b. A. B: 903. a. D: 941. b. A. emendatur.
 11. a. B: 19. a. F: 46. b. D: 50. a. B: 61. a. D:
 70. b. D: 2. b. F. G: 73. a. A: 127. a. F:
 863. b. C: 217. b. B: 219. b. F: 263. a.
 F: 291. b. E: 337. b. D: 403. a. E: 868. a. B:
 907. a. A. B. explic. 302. a. E. not. 663. a. F.
 Festus Avienus. 63. b. A: 65. a. D: 121. a. A:
 133. b. B: 201. b. C. F: 202. b. E: 259. a. A:
 283. b. E: 285. a. F: 315. b. G: 347. a. B: 349.
 b. C: 401. b. C: 406. b. A: 417. a. A: 465. a.
 D: 467. a. A: 487. b. F: 490. b. B. F: 493. b.
 A: 495. a. A. G: 504. a. B: 506. a. D: b. A. F:
 525. b. C: 531. b. F: 533. a. C. E: 540. b. C.
 D: 548. a. G: 555. a. A: 607. b. A: 669. b. B.
 C: 760. b. A: 783. a. A: 806. a. E: 873. a. D:
 890. b. E: 942. b. A. emend. 202. b. F: 203. a.
 G: 342. b. A: 350. a. F: 488. a. D: 492. b. E:
 549. a. F: b. A: 604. b. F: 652. a. D: 700. a. C.
 D: 783. a. B: 872. b. E: 873. a. D. halluc. 45.
 a. D: 241. a. G: b. A: 285. a. F: 341. a. D:
 342. b. G: 343. a. A: 391. b. D: 517. a. A: 533.
 b. B: 738. a. G: b. A: 742. a. B: 890. b. G.
 Firmicus. 3. a. D: 112. a. E: 119. a. F: 304. a.
 A: 305. a. D: b. G: 307. b. B: 309. a. E: b.
 b. B. E: 388. b. B: 461. b. E: 566. b. B: 693.
 a. E. G: b. A: 739. a. B: 740. b. C: 760. b.
 F: 772. b. B: 787. b. B: 852. b. E: 874. a.
 F. emend. 41. a. C. D: 239. b. E: 460. a. E. F.
 G: 507. a. C: b. B. G: 603. a. F. explicatur.
 460. b. D: 741. a. B. notatur. 390. b. A.
 Flaccus. 478. b. C: 480. a. G.
 Florentinus. 748. b. C: 897. a. C. D. E.
 Florus. 13. a. B: 29. b. G: 59. a. E: 61. b. C:
 66. b. G: 108. a. E: 118. b. B: 175. b. C: 197.
 b. C: 271. a. E: b. E: 302. b. E: 399. b. D:
 412. b. F: 766. b. C: 786. a. F: 839. a. B: 848.
 a. B: 772. a. C: 934. a. F. emend. 18. b. D:
 21. b. C: 42. a. D: 81. b. B: 325. a. D: 438.
 a. G: 542. b. D. explicatur. 302. b. E.
 Florus poeta. 73. a. A.
 Fronto vel Frontinus. 473. b. D: 485. b. B:

546. b. D. emend. & explicatur. 479. b. G:
 480. a. A. B: 485. a. E. F. G: b. 486. a. A. B.
 Frontinus. 58. a. A: 59. b. E: 119. a. E: 471. a.
 A. D: 475. a. A. F: 476. a. D: 477. a. E: 478.
 a. A: 479. b. C. F: 480. a. B. C. D: 483. b. D:
 486. a. D. F: b. C. G: 641. a. G: 804. b. A:
 848. b. G: 849. a. A. C: 859. b. D. explic. 6. a.
 F. fragm. emend. 482. b. G: 483. a. A. B.
 Fulgentius. 34. b. E: 41. b. A: 86. b. D: 848.
 b. E. emendatur. 9. a. A. B: 295. b. G.

G Alenus. 34. b. A: 154. b. C: 160. a. B:
 186. a. F: 194. b. B: 223. a. A: 233. b.
 D: 241. b. E: 250. a. A: 253. a. D: b.
 A: 256. a. D: b. F: 259. a. C: 279. a. C. F: 280.
 b. A: 283. a. A: 291. b. C: 305. b. E: 306. a.
 G: 330. a. D: 331. a. A: 362. b. D: 368. b. D:
 374. a. F. G: b. C. F. G: 375. a. C: 376. b. B:
 378. a. A. B: 380. b. B: 382. a. G: 384. b. C.
 E: 420. b. C: 423. b. B: 426. a. D: 660. b. C:
 561. b. F: 562. a. B: 583. a. C: 616. b. D: 671.
 b. E: 682. b. E: 684. a. E: 705. b. E: 716. b.
 G: 717. a. A: 722. b. C: 731. a. F: 733. a. C:
 744. b. D: 747. a. A: b. A. B: 760. a. E: 784.
 b. C: 790. b. A: 792. b. G: 793. b. B: 804. b.
 B: 808. a. C: 809. a. G: 810. b. C: 811. a. A:
 b. D. E. F: 812. a. A. D: b. F: 813. a. F: b. B.
 C. D: 814. a. A. B: 815. b. C: 819. b. B: 821.
 b. G: 853. b. F: 855. a. 896. b. G: 899. a. B. F:
 902. a. E: 910. a. A. D: 914. b. A: 916. a. D:
 918. a. D: 919. a. F: 920. a. A. B. C: b. A. G:
 921. a. A. F. b. A. C: 922. a. G: 923. a. F.
 G: b. C: 928. a. A. D: b. A: 929. a. F. G: b. A.
 D: 937. a. C. G. emend. 420. a. D: 703. b. E. F.
 Geminus. 465. b. E: 468. a. B. D: 469. b. F:
 521. b. E. emend. & explicatur. 821. b. C.
 Gemma Constantii. 626. a. B.
 Genesis. 432. b. D: 433. a. A: 489. a. F:
 809. b. A. B. C: 841. a. A: 850. a. G.
 Geographia versibus Græcis compositæ
 auctor. 750. a. F.
 Geographus Arabs. 743. b. B: 931. a. F. ano-
 nymus *avéxdoms*. 109. b. F: 322. b. A: 340.
 a. A: 549. b. A: 691. a. B: 868. a. D: 928. b. A.
 Geoponicorum auctores. 192. a. A: 306. a.
 A: 307. a. B: 366. a. E: 424. b. B: 426. b. B:
 428. b. F: 430. a. C: 703. a. G: b. E: 748. b. C.
 753. b. F: 195. b. F: 896. a. B. emend. 371. a. F.
 Germanicus. 307. b. A. D: 506. b. F: 524.
 b. A: 651. b. G: 652. a. A: 653. b. A. C:
 872. b. E. emendatur. 17. a. A: 644. b. B:
 653. b. A. notatur. 517. a. B.
 in Germanici Aratea vetus interpres incer-
 tus. 199. b. C: 307. a. D: 402. a. E: 405.
 b. B: 517. b. E.

Glauco emendatur. 342. b. D.

Glossæ. 6. b. D. G: 8. a. D: 14. a. B: 17. b. D:
 26. a. C: 27. b. E: 28. b. A. F: 31. a. D: 32. a. C:
 39. b. A: 46. a. E: 60. b. C: 61. a. D: 62. b. F:
 63. a. D. F: b. A: 64. b. E: 70. b. C. G: 71. b.
 A. F: 72. a. C: 75. a. B. C. D: 82. a. F: 87. b. E:
 89. b. F: 90. a. A. F: 91. a. A: 92. b. G: 96. a. F:
 100. a. A: 105. b. D. G: 119. a. D: 124. a. C:
 127. a. A. G: 129. a. A: 133. a. A: 134. a. G:
 147. b. A: 150. a. B: b. B. D: 151. b. A. B:
 154. b. D: 157. a. G: b. D: 161. b. D: 163. b.
 F: 165. a. C: b. A: 167. a. A: 169. a. B: 174. a.
 B. E: 175. a. C: 176. b. E: 177. a. B: 178. b.
 E: 180. b. B. F: 181. b. D: 184. a. G: 187. a. G:
 b. D: 118. b. C: 192. b. E: 193. b. A. B: 194.
 a. A: 196. a. F: 198. b. D: 203. a. G: 206. b.
 C: 207. a. A: 213. a. B: 217. b. A: 218. a. A:
 224. a. F: 226. a. C. E: 227. b. A. D: 229. a.
 E: 231. b. D: 232. a. A: b. E. G: 239. b. E:
 242. b. C: 245. b. C: 246. a. G: 249. b. B. D:
 255. b. E: 256. b. G: 258. b. A: 263. b. F:
 265. b. F: 266. a. C: 268. b. C: 269. a. D: 271.
 a. E: 277. a. C: b. C. F: 282. b. B. G: 288. b.
 A: 290. a. A: 291. a. E: b. B. D: 294. a. A.
 C. G: 296. b. C: 297. a. G: 306. a. C: 311. b.
 D: 314. a. D: 315. b. C. F: 316. a. B. D: b. B.
 G: 321. b. F: 322. a. C: 325. a. D: 326. b. A:
 329. a. C: 330. a. B. C. F: b. C: 336. b. C:
 337. a. F: 339. b. E: 340. a. B: 347. b. F: 355.
 a. E: b. F: 357. a. D: 360. a. C. E: b. F: 361. b.
 B. C. D: 362. b. C: 365. a. C. F: 366. a. B:
 370. a. D: 379. a. A: 385. b. F. G: 386. a. D:
 387. a. B: 497. a. C: 403. b. C: 404. a. D. F:
 407. b. D. F: 410. a. F: 414. a. E. G: 415. a.
 a. B: b. C. E: 419. a. G: b. C: 421. a. C: 422.
 a. B: 424. b. D: 435. a. D: 460. b. D: 471. a.
 E: 472. a. A. C: 473. b. E: 474. a. A: 475. b.
 E: 480. b. G: 482. a. F: 485. b. F: 486. b. C:

499. a. C: 509. b. F: 510. a. D: 511. b. G: 513.
 b. C: 514. a. C: 516. b. D: 534. b. E: 536. a.
 F: 538. a. A: 539. a. B: 540. a. G: 541. b. E:
 543. a. A: b. G: 544. b. B: 563. b. A: 569. a.
 B. C: 574. b. C: 576. b. C. D: 583. a. B. G:
 b. A. C. D. E: 590. a. B: 614. a. B: 615. a.
 A: 620. a. D: 628. b. G: 635. a. D: 637. a.
 D: 639. b. F: 640. b. A: 641. b. G: 642. b.
 D: 643. a. F: b. G: 645. a. F: b. A: 649. a. D:
 b. C. D. F: 650. a. B: 651. a. G: 659. a. D:
 660. b. A: 661. a. A. C: 663. b. G: 664. a.
 A. C: b. D: 665. a. G: 667. a. D: 670. b. E:
 677. a. C: 692. a. D: 696. b. A: 704. b. A.
 E: 705. a. F: 706. a. G: 707. b. D: 708. b.
 A. F: 709. a. A: 710. b. E: 712. a. B: 714. b.
 A: 724. b. A: 725. a. A. B: 726. a. C: 735.
 a. C: b. A: 736. a. B: 741. a. B: 748. b. C: 754.
 a. D: 758. b. A: 759. a. A: b. G: 760. a. C: b.
 E: 763. b. B: 766. b. F: 770. a. A: 771. b. C.
 F: 773. a. G: 777. b. C: 778. a. D: 789. b. G:
 791. a. A: b. C. D: 794. b. B. D: 795. a. A: b.
 A: 798. b. B: 799. a. D: 800. a. F: 802. b. B:
 803. a. F. G: 804. b. C. F: 805. a. D: 808. b.
 A: 821. b. F. G: 822. b. B: 824. a. F: b. E:
 833. b. F. G: 846. b. t: 847. a. C. D: 848. a.
 G: 850. a. E: 852. a. D: 853. a. A: 854. a.
 G: 856. a. F: b. A: 858. b. A: 868. b. A: 872.
 a. A: 877. b. B: 888. b. E: 889. b. C: 891. a. F.
 G: b. B. E: 892. a. C: 825. a. B: 897. b. B:
 898. a. A: 900. a. B. D: b. B: 903. a. C: b. E:
 906. b. F: 907. b. F: 909. a. B: 936. a. B. D.
 F: 937. b. A: 940. a. A: 941. a. D: 942. b. E:
 943. b. D. emend. 29. b. G: 38. a. G: 61. a.
 C: 62. a. E: 81. b. A: 86. b. A. C: 87. b. B:
 118. a. F: 149. a. F: 153. b. E: 154. b. E:
 162. b. E: 163. b. E. F: 165. b. A: 181. a.
 D: 193. a. E: 224. a. F: 263. a. G: 193. a.
 E: 337. b. B. C: 362. C: 366. b. F: 370. a.
 D: 582. b. F: 628. b. C: 644. b. C. D. E: 728.
 a. A: 804. a. E: 822. b. C. notatur. 298. b.
 C: 425. b. C. veteres Latine. 750. a. G: 810.
 b. E: 848. b. C: 856. a. B. Græcorum. 210.
 b. B: 817. a. C: 852. a. D: 868. a. B. Gram-
 maticorum. 276. b. F. Auctoris. 163. a. D:
 188. b. D: 192. b. E: 350. b. B: 583. b. A:
 670. b. E: 724. b. A: 736. a. B: 740. b. A:
 774. a. G: 795. a. C: 888. b. E: 898. b. B. ma-
 nuscriptæ. 46. a. F: 232. E: 236. b. C: 848.
 a. G. optimæ. 71. b. B: 72. b. B: 159. a.
 D: 325. a. D: 791. b. E: 817. b. G: 856.
 a. D: 891. a. D. Palatine. 70. b. D: 167.
 a. B. Græco Latine. 232. b. E: 724. b. A:
 191. a. D. Chemicæ. 760. a. C: 820. b. A.
 Græcobarbaræ. 277. a. C: 919. b. E: 936.
 b. D. Græco Arabicæ. 930. b. A. Iatricæ
 & Botanicæ seu Herbariæ. 285. a. D: 753.
 b. G: 770. b. F: 808. b. B: 810. a. F: 820.
 b. D: 861. a. G: 864. b. G: 895. a. C. D:
 899. a. E: b. F: 907. b. A: 908. a. A: 931.
 b. A. Medicæ. 743. b. G: 744. b. E: 746. a.
 F: 748. b. C: 778. a. E: 820. b. A: 861. a.
 D. Medicorum recentiorum. 719. b. D.
 Glossarium vetus. 721. b. A: 823. b. F: 907.
 b. G. Puteani. 162. b. C. Arabicum Latinum.
 209. b. C: 628. b. G. emend. 750. b. C.
 Grammaticus vetus. 643. b. C.
 Gratius. 92. b. F: 135. a. F: 878. b. F. emend.
 710. a. E. explicatur. 702. a. C: 784. b. D.
 Gregorius Magnus. 882. b. B: 886. b. B.
 E. Nazianzenus. 866. a. C.

H.

H Anno Imperator 915. a. D. E.
 Harmenopolus. 869. b. A.
 Harpocrator. 194. a. B: 222. a.
 A: b. A. G: 330. a. G: 604. b. E: 607.
 a. F: 648. a. E: 766. a. E: 767. a. E:
 771. b. D: 778. a. C: 796. a. A: 902. a.
 D: 904. a. C: 941. b. E. Alexandrinus
 in Lexico nondum edito. 796. a. A: 898.
 b. F.
 Hecateus. 504. a. B: 603. b. B: 693. a. D.
 Hedylus Epigr. 27. b. A. emendatur. 449.
 b. E. F.
 Heliodorus. 594. a. D: 858. a. E.
 Helladius. 405. b. C. D: 896. b. B.
 Hellanicus. 377. b. A: 866. a. F.
 Hephæstion. 303. b. F. G: 304. b. A. B:
 306. a. A: 307. a. C: 459. a. C. D: 460.
 a. B. F. G: b. B: 462. a. F: 580. a. F: 583.
 b. D. notatur. 304. a. A. Thebæus. 453.
 b. B. C. D: 839. a. F: 843. b. C. emen-
 datur. 839. a. F.
 Heraclides Ponticus. emend. 132. D. E. F.
 He-

- Herennius Philo. 366. b. E. 867. a. F.
Hermippus. 852. b. E.
Hiero. 149. b. F. 201. a. B. 216. a. G. b.
A. 242. b. E. 347. a. F. 411. a. F. 480.
a. C. 481. a. D. b. D. 482. a. D. 492.
b. D. 712. a. B. 841. b. D. 852. a. D.
871. b. A. D. E. 931. b. D. Geodax-
tes. 481. a. D. b. B. 483. b. D. 712.
a. B.
Herodes. 767. a. D.
Herodianus. 3. a. E. 119. b. E. 183. b.
C. 552. b. C. 585. a. F.
Herodotus. 33. a. C. 68. b. C. D. 81. a. F.
116. b. D. 112. b. C. 114. a. E. F. 132. a.
B. E. F. G. 133. a. A. D. F. G. 135. a. G.
b. D. E. 147. a. E. b. F. G. 148. a. B. 157.
b. B. D. F. 163. a. D. E. 206. a. G. b.
A. D. 212. b. E. 220. b. B. 226. b. E.
247. a. A. 262. a. D. F. 265. a. C. 266.
a. F. 274. a. D. G. b. A. B. F. 273.
a. A. B. b. B. 279. a. D. 283. b. B.
C. F. 285. a. F. 291. a. G. b. C. 292.
a. D. b. G. 293. a. A. b. C. 297. a. E.
298. b. E. 303. a. E. b. A. C. 309. b.
G. 310. a. A. C. 311. b. A. 312. a.
C. G. b. D. 314. a. A. D. b. C. E.
315. a. A. C. 316. a. F. 317. a. D. F. 322.
a. B. 323. a. F. b. B. F. 329. a. B. F. 383.
a. F. 385. a. C. b. C. 388. a. E. G. 389.
a. D. 392. a. A. B. D. E. b. B. 394.
b. A. 448. b. C. 449. a. C. E. 454. b.
C. 489. b. B. D. E. 492. b. G. 543.
a. B. 545. b. E. 581. b. A. D. 584. b.
E. 587. a. B. b. E. 594. a. D. 598.
b. A. F. G. 599. a. A. B. E. 600. a. E.
606. b. A. B. 607. a. B. 608. a. F. 610.
a. F. b. A. 669. b. C. 678. a. D. E. F.
b. A. B. 681. b. D. 683. a. D. 685. a. G.
686. a. A. 688. a. A. b. C. 700. a. B. C.
701. b. E. 702. a. E. F. b. A. 704. b. G.
705. a. B. 706. b. B. E. 708. a. B. 712.
b. G. 725. a. C. 726. a. D. 729. a. E.
G. 745. b. B. 764. a. B. 806. a. E.
832. b. D. E. F. 833. a. B. C. D. 840.
a. B. b. D. 844. a. B. 845. a. A. 846.
b. B. 866. b. E. 867. a. C. 868. b. F.
G. 870. a. C. 871. a. B. C. E. F. b. A.
E. 872. a. C. 919. a. G. b. A. B. 922.
b. D. 925. b. C. 929. b. F. 938. a. C.
D. b. D. emendatur. 147. b. E. 292.
a. B. C. b. C. 580. b. F. 581. b. D.
586. b. G. 678. a. E. 700. a. B. 726. a.
B. 868. a. C. b. C. 833. a. A. 938.
a. F. explicatur. 200. b. B. C. D. 258.
b. G. 259. a. A. 292. a. D. 310. a. D.
316. b. F. 448. a. D. E. 451. b. B. E.
G. 538. a. B. 686. b. B. 702. a. G.
706. b. D. E. 850. b. D. 868. a. D.
870. a. D. emendatur & explicatur. 868.
b. F. glossa. 291. a. E.
Hesiodus. 122. a. E. 161. a. F. 264. b. B.
277. b. A. 402. a. D. 431. b. B. 507.
a. B. 509. b. D. 510. a. E. 513. b. F.
514. a. A. B. C. b. A. 516. a. C. 517.
a. D. 518. a. D. E. G. 523. a. G. b.
A. 525. a. C. E. b. D. G. 526. a. A. D.
F. b. A. 575. a. C. 608. b. G. 609.
b. D. 610. a. D. E. 626. a. E. 751. b.
E. G. emendatur. 103. a. C.
Hefychius. 14. a. G. 33. a. D. 34. a. B.
37. a. E. 47. a. C. 51. a. F. 52. b. B.
56. b. A. B. 57. a. G. 61. a. C. 62. a.
C. b. F. 63. b. A. 64. b. C. 65. b. F.
69. a. E. G. 71. a. A. 72. a. C. F. b.
E. 75. a. B. C. 76. b. E. 79. a. D. 83.
a. B. C. 85. a. B. 87. a. B. E. b. D.
90. a. A. B. 91. b. A. 93. b. B. 94. a.
B. 95. a. E. F. 99. b. G. 103. a. D.
105. a. D. 107. a. F. b. E. 119. a. D.
121. a. A. E. 122. a. E. 123. a. E. b.
E. 125. b. D. F. 126. b. G. 128. b.
D. F. 129. a. C. D. G. b. A. 134. b.
D. F. 136. b. E. 143. a. C. 144. a. E.
b. D. 154. b. D. G. 156. b. B. C. 157. b.
E. 159. a. F. 160. a. B. b. B. 161. a. G. 163.
a. D. E. b. D. 165. a. F. 167. b. A. 168.
b. D. 169. b. B. 170. b. F. 171.
b. B. 172. a. F. b. A. D. E. 173. a. C.
174. a. B. E. b. A. 179. b. E. 181. b.
A. E. 182. a. F. b. C. 186. b. F. 187.
a. B. C. G. b. A. E. 188. a. E. 190.
b. C. 196. a. F. 199. a. B. b. A. 200.
a. E. 203. a. G. 210. a. C. 211. a. A.
216. b. D. 224. a. D. F. G. 231. a. F.
234. b. E. 235. a. C. b. C. G. 238. a.
A. F. 240. b. A. C. 241. a. D. b. B.
C. 242. b. F. 244. a. G. 249. a. F. b.
B. 250. a. F. 253. b. F. 255. a. F. b.
E. 258. b. C. F. 260. b. B. 261. b. A.
262. a. A. 265. a. G. 274. a. F. 277.
a. B. b. F. 280. a. B. D. G. b. A. 282.
a. D. E. b. D. 283. a. A. 284. b. A.
285. a. E. 287. b. G. 288. a. A. 289. a.
C. 290. a. A. b. D. E. 291. a. C. F.
b. D. E. 305. a. F. 306. b. F. 311. b.
D. G. 313. b. G. 315. a. D. b. B. E.
F. 316. a. D. F. 317. a. D. G. 322. a.
C. 323. b. F. 326. a. B. 327. a. F. 329.
b. B. 330. a. D. G. b. E. 336. b. D.
E. 340. a. D. b. B. 347. a. C. 355. a. E.
358. a. B. 361. a. C. b. C. 362. a. F. b.
G. 367. b. A. B. 369. b. D. 375. b. D.
377. a. F. 378. b. C. 380. a. C. 384. b.
E. 385. b. G. 386. a. A. B. C. 391. a.
G. 392. a. E. F. 398. b. F. 402. b. B.
C. 403. b. E. 404. a. C. D. E. 407. b.
F. 414. a. F. 415. b. C. 417. a. B. 418.
a. E. 420. a. E. b. E. F. 421. a. B. 422.
a. A. F. 423. a. F. G. 424. a. E. 426.
a. A. 431. b. D. 446. b. B. D. 448.
b. D. 450. b. B. 456. b. F. 460. b. F.
461. b. A. B. 462. a. F. b. A. 463. a.
D. 471. b. E. F. G. 473. b. F. 487. a.
C. 489. a. F. b. B. 495. b. E. F. 497.
a. F. b. E. 498. b. F. 499. a. B. 500.
b. G. 502. a. E. b. B. E. 504. a. F.
510. a. F. 513. a. D. 514. a. C. b. C.
520. b. F. 524. a. C. 527. a. A. 530. b.
B. 531. b. E. 532. a. E. G. b. C. 534.
a. G. 535. a. A. D. F. 536. a. B. F. b.
B. D. E. 537. a. B. F. 538. a. A. E.
b. A. 539. b. B. 540. b. G. 543. b. F.
G. 544. a. E. 568. b. C. 569. a. F. b.
G. 574. b. D. F. 575. a. A. 580. b. G.
581. a. C. 583. a. B. 585. a. B. C. G.
589. a. C. 591. b. C. 596. a. A. 602. a.
G. 604. b. C. E. 609. a. B. b. F. 610.
a. B. 612. b. A. D. 620. a. C. 622. b. D.
626. b. D. G. 627. a. G. b. C. 629. a. E. F.
G. b. C. D. E. 638. b. A. 645. b. A. D.
E. 648. a. E. b. E. 649. a. C. D. 650.
a. B. 659. a. D. 661. a. D. 662. a. C.
664. a. C. E. 666. b. F. 668. a. B. 669.
b. G. 670. a. G. 671. a. A. 678. a. E.
b. F. 679. b. B. 682. b. D. 683. b. B.
C. 685. a. B. 686. a. B. 687. a. C. b.
C. 688. b. B. G. 692. a. D. 698. a. D.
702. a. F. b. C. 704. a. E. F. b. E. 707.
b. C. 708. a. E. 712. b. G. 713. a. F.
717. b. A. 722. b. D. 724. a. A. b. F.
726. a. B. b. A. 730. a. A. B. 732. a.
D. 733. a. E. b. E. 734. a. G. 737.
a. F. 738. a. F. 739. a. B. 748. a. E.
752. b. B. 756. b. F. 757. a. A. E. 758.
a. F. 762. b. E. 763. a. D. F. 764. a.
C. 766. b. G. 767. a. A. B. E. F. 771.
a. F. 772. a. B. C. D. b. C. 773. b. E.
774. a. A. b. B. 775. a. B. E. b. F. 776.
b. A. C. F. b. E. 790. b. C. F. 791.
b. A. 792. a. B. D. F. b. B. 793. a.
C. 794. a. D. E. b. B. 797. b. D. 805.
a. B. D. 806. a. G. 807. b. D. F.
808. a. E. 810. b. F. 812. a. G. b. C. E.
813. a. D. 815. a. F. G. 817. a. E. b. A.
B. 818. b. D. 819. a. A. B. 820. b. C.
821. b. B. 822. b. D. F. 823. a. A. B.
F. G. b. E. 841. b. D. 842. b. B. 843.
a. G. 846. a. F. b. F. 848. b. A. 850.
a. C. E. b. A. E. 851. a. E. 852. a.
C. b. D. 853. a. A. 855. b. A. E. F.
856. a. C. F. b. E. 857. a. A. C. F. b.
B. 858. b. A. 861. a. F. 862. a. A. 863.
a. F. 864. b. E. 867. a. D. 868. a. A.
D. b. G. 869. a. A. C. 872. a. F. 877.
a. G. 888. b. G. 889. a. D. b. D. G.
891. b. B. 893. a. A. 894. b. D. 896. a.
D. b. B. 897. a. C. D. b. A. B. 900. a. G.
b. B. 901. b. G. 902. a. D. 903. a. A. B.
C. b. E. 904. a. C. G. 905. a. D. 906. a.
C. b. B. 907. a. E. F. b. C. 908. a. C. 911. a.
C. E. 913. b. A. 914. b. D. F. 915. a. A.
919. a. E. 930. a. C. D. E. 931. b. B. C. F.
933. a. D. 934. b. E. 935. a. C. E. F.
936. a. D. E. 938. a. E. F. b. C. 939.
a. E. 941. b. D. 942. a. G. b. D. expli-
catur. 900. b. B. 938. a. E. notatur. 162.
a. D. 241. a. C. 387. a. B. 735. a. C.
792. a. E. b. E. 906. a. A.
Hierocles. 124. a. C. 282. b. A. 746. b.
D. emendatur. 935. a. B.
Hieronymus. 12. b. F. 54. a. F. 94. a. E. 119. a.
C. 192. b. E. 205. a. D. 228. a. F. 232. b. D.
F. 137. a. B. E. 321. b. C. 344. b. D. 392. a.
A. 407. a. D. 408. b. G. 436. a. B. 488.
a. B. 497. a. E. 591. a. A. 593. b. A.
594. a. A. 599. b. E. 600. a. A. 603.
a. F. 608. a. G. 751. a. G. 771. a. E.
817. b. A. 841. b. E. 867. a. G. 872.
a. E. 903. a. B. notatur. 600. a. B.
emendatur. 237. a. C.
Hiophilus philosophus. 746. a. A. B.
907. b. A. 927. a. D. 930. a. D.
Hipparchus. 307. b. B. C. 782. b. B. C.
Hippiatrica auctores. 923. b. G.
Hippocrates. 123. a. E. 154. b. C. 160.
a. B. 182. a. B. 250. a. A. 256. b. G.
258. b. B. 281. a. F. 538. b. A. B. 648.
a. E. 651. b. D. 712. b. C. 739. b. C. 812.
b. A. 902. a. E. 904. a. E. 910. a. D. 914.
b. E. 923. b. C. 930. b. B. emendatur & ex-
plicatur. 910. a. A. B. emendatur. 177.
a. D.
Hippoxax. 568. b. D. 569. a. C.
Hirtius. 854. a. D. 891. b. E. 892. b.
E.
Historia Augusta. 615. a. C. 736. a. G.
Homerus. 68. a. C. b. A. 78. a. F. G. b.
C. 85. b. F. 98. a. F. 105. a. B. 133. b.
B. 136. a. E. 155. b. B. 185. a. C. 186.
b. C. G. 187. a. A. E. b. F. 355. a. F.
404. a. A. 422. a. A. 431. b. C. 448.
a. C. 503. a. F. 526. a. C. 569. b. E.
597. a. D. 601. b. G. 607. a. B. C. D. G.
608. a. A. E. b. A. D. F. G. 609. a. C.
D. E. b. B. C. E. 610. a. D. E. 618.
b. E. 620. a. C. 654. b. A. C. 664. a. E.
665. b. G. 667. a. D. b. G. 670. a. A.
C. D. 767. a. D. 770. b. C. 773. b. B. 787.
b. G. 854. b. F. 858. a. F. 860. b. G. 862.
b. A. 891. b. C. 897. a. D. 935. a. A.
F. 936. a. D. explicatur. 650. b. E. b. F.
667. a. A. 668. a. A. 669. a. E. 670. a.
D. b. A. 889. b. D.
Horatius. 15. a. D. 16. a. G. 23. a. F.
39. b. B. 41. a. C. 60. a. D. 84. a. G. 86. b.
B. F. 90. a. D. 110. a. E. 138. b. D.
150. a. C. 159. b. E. 175. b. D. 243.
b. F. 294. b. C. E. F. 319. a. D. 326.
a. F. 394. a. A. 410. a. A. 415. a. C.
445. a. D. 456. b. G. 482. a. F. 502.
a. F. 531. a. C. 590. b. A. 595. b. G. 599.
a. G. 600. b. G. 601. a. A. 735. a. G. b. E.
747. b. E. 764. a. B. 768. a. D. 848.
a. E. G. 858. b. C. 860. a. B. 892. b.
F. 925. a. D. emendatur. 181. b. D.
216. a. E. 302. a. G. explicatur. 441.
a. D. 480. b. D. 536. a. A. 598. b. D.
E. 601. a. E. F. b. E. F. 664. a. D. G.
737. a. F. G. 742. b. G. 766. b. F. 799.
b. G. 842. a. A. 889. b. E. vetus in-
terpres. 481. a. A.
Hygenus vel Hyginus Gromaticus. 6. a. F.
37. b. F. 40. a. E. 295. a. E. 329. a. C.
479. a. D. F. 480. a. A. B. D. b. D.
481. b. F. G. 482. b. F. 483. a. C. b.
D. 485. b. B. E. 486. a. F. 849. a. B. D.
870. b. E. 871. b. C. D. 872. b. E. F.
G. 873. a. B. emendatur. 63. b. F. 296.
a. C. 387. a. B. C. 481. b. B. 482. b.
F. 484. b. A. 735. a. C. 792. a. E. b. E.
906. a. A.
Hyginus de urbibus Italicis. 39. a. F. 41. b.
D. 285. b. C. E. 287. b. G. 325. b.
D. 903. a. F. emendatur. 795. b. C.
D.
Hyginus. 6. a. A. 42. a. F. 78. a. A. F.
84. a. E. 86. b. D. 91. b. A. 102. a.
C. 114. a. B. 305. a. E. 307. a. F. 518.
a. D. b. A. 581. a. B. 584. b. A. E.
630. b. D. 652. a. C. 903. a. F. b. A.
emendatur. 78. a. G. 98. b. E. 102. a.
A. B. 136. a. D. 903. b. A. emendatur
&

Nero. 10. b. C.
 Neophytus monachus. 73. b. D: 235. b. D: 668. a. G: 670. a. C: 689. a. G: 719. b. B: 720. b. E: 721. a. D: b. B: 722. a. A: 723. a. A: 742. b. C: 746. b. E. F: 748. b. D: 749. b. F: 751. a. A: 752. a. F: 758. b. B: 759. a. F: 760. a. G: 764. a. D: 770. b. G: 771. a. C: 772. a. B. D: 773. a. D. F: 778. a. D. E. F: 792. a. B. F. G: b. A: 793. a. B: 794. b. E: 805. b. D: 807. a. E: 809. b. D: 810. b. E. G: 812. a. D: 814. b. E: 816. b. E. F. G: 817. a. A. B. D: b. D: 818. b. B: 820. a. F: 858. a. B: 861. a. D. E: b. C. E: 863. b. G: 864. a. F: b. F: 865. a. A: b. C: 895. a. C. D. F: b. F: 896. a. A. D: 898. a. A. D: b. F: 899. a. A. C. D. E: 904. a. E: 906. a. C: 907. b. G: 908. a. A. C: 909. b. B. C: 911. a. D. E: 912. a. E: b. G: 913. a. A. B. D: b. B: 914. a. B. D: b. D: 917. a. F: 918. a. D. E: 919. a. D: 920. a. A: 923. b. D: 924. b. D: 926. b. D: 931. a. A: 932. a. B. E. emendatur. 723. a. A: 772. b. F: 793. a. B: 914. a. F.
 Nicander. 37. a. E: 61. a. A: 71. b. D: 113. a. F. G: 124. a. C. D: 150. a. E: 171. a. A. E. F. G: b. A. D. G: 172. a. A. C: 178. a. D: 179. a. C. E: 188. b. E. F: 210. b. C: 242. a. B: 243. a. E: 262. b. F: 316. a. A. G: 368. a. D: 424. a. F: 426. b. C: 427. a. F. G: 428. b. F: 429. a. A. F: 496. a. A: 500. a. A: 548. b. G: 568. b. F: 584. a. E: 603. a. A: 620. a. B: b. E. G: 621. a. B. D: 623. a. D: b. A: 675. b. A: 677. a. G: 678. b. B: 679. a. F: b. F: 680. a. D: 689. a. B: 702. a. F: 733. a. B: 747. a. B. C: 748. b. A. C: 804. b. G: 807. a. D: 815. a. E: 816. a. A: 817. a. D: 818. b. E: 819. a. A: b. B: 845. b. F: 861. b. C. E: 862. b. A: 863. a. F: 864. b. D. F: 892. a. C: b. A: 904. a. B. C. E: 906. b. B: 907. a. D: 908. b. E. F: 919. b. C: 925. a. D. E. emendatur. 172. b. G: b. A: 242. b. A: 621. a. G: b. A: 817. b. B. explicatur. 242. b. A. B. C. E. G: 427. b. B. D: 621. b. D: 818. b. E: 907. a. D. E. F: 908. b. E. emendatur & explicatur. 586. b. C. D: 679. b. F. G: 680. a. F. G. notatur. 178. a. G: b. A... scholiastes vetus. 172. a. E: 178. a. D: 427. a. G: 620. a. B: 671. b. G: 673. a. A: 747. a. A: 748. a. A: b. A: 815. b. E. F: 817. b. B: 818. b. F: 820. b. B: 892. a. C: b. C. F: 907. a. E. emendatur. 823. b. E. notatur. 171. b. E: 496. a. B: 819. a. A. interpres. 61. a. A: 158. a. G: 170. b. E: 193. b. A.
 Nicetas. 167. b. C: 232. b. B: 237. a. E: 322. b. G: 323. a. A: 392. b. C: 639. a. A: 924. b. B.
 Nicocharis Comicus. 97. a. B.
 Nicolaus Damascenus. 119. b. G: 567. b. D.
 Nicomedis Glossæ. 670. a. C: 705. b. F: 719. a. G: b. C: 721. a. D: b. B: 742. b. B. D. F: 772. a. A: 773. a. F: 778. a. F: 808. b. F: 896. a. A: 934. b. F.
 Niger. 745. a. A. B. C.
 Nigidius. 890. a. B. D: 940. b. D.
 Nipsus. 483. b. C. D.
 Nonius. 5. b. E: 9. a. D: 81. a. D: 89. b. G: 99. b. F: 165. a. F: 166. a. G: 176. b. B. F: 224. b. C: 268. a. C: 339. b. E: 365. a. G: b. A: 370. b. G: 412. a. D: 472. a. D: 473. a. D: 482. a. F: 483. b. C: 496. b. C: 511. b. C: 512. a. B: 534. a. D: 535. a. A: 585. a. G: 633. a. A: 635. a. F: 647. a. D: 665. a. G: 726. a. B: 764. b. B: 821. a. D. E: 856. a. D: 891. a. B: 923. a. B: 942. b. B. emendatur. 22. a. E: 165. b. F: 189. a. C: 294. a. A. B: 543. a. A: 585. a. G: 662. b. F. G: 677. a. A: 705. a. F: 755. b. C: 764. b. B. C: 765. a. G: b. A: 838. a. A: 854. b. B: 882. b. F: 943. a. F. emendatur & explicatur. 825. a. A. notatur. 416. a. A. B: 615. a. D: 848. b. C: 943. a. F: b. A.

Nonnus. 539. a. G: 540. a. B: 744. b. B: 750. b. D: 764. b. A: 850. a. B: b. B: 851. a. G. explicatur. 742. a. B. C. D: 744. b. C: 745. b. G.
 Notarum vetus liber. 693. a. G.
 Notitia Imperii. 565. b. C. D. F: 566. a. A: b. G: 567. a. A: 568. a. A. vetus provinciarum Romanarum emendatur. 566. a. A. provinciarum Græca vetus. 488. b. G: 489. a. A... recentiores Græcorum. 333. b. F. recentes provinciarum Ecclesiasticarum. 333. b. F.
 Novellæ. 91. b. D.
 Novellæ Theodosii. 175. a. D.
 Numenius. 815. b. F.
 Numeri. 742. b. E: 758. a. E: 809. b. C: 846. b. C.
 Nummi veteres. 50. a. E: 616. a. D: 641. b. C.

O.

Olympiodorus. 116. a. F: 227. a. D. explicatur. 740. b. F.
 Olympionicarum laterculus a Scalligero editus. 12. b. C: 25. b. B: 27. b. E. G: 28. a. A: 33. a. A: 247. a. C.
 Onofricritus. 697. a. G: 782. a. A: 783. b. D: 785. a. A. B. C. E: 829. b. B: 830. a. D. E: b. B. D: 831. a. F: b. F. G: 832. a. B. C. D: 833. a. F: 837. a. B. C. E: 838. a. B. G: b. A. C: 839. a. B. C.
 Onkelos. 344. b. D.
 Oppianus. 148. b. E: 149. b. C: 316. b. F: 627. b. F: 710. a. D. emendatur. 163. a. A.
 Oracula. 18. b. F: 177. a. B.
 Oribasius. 180. b. A: 182. b. A: 205. b. F: 367. a. G: 374. b. E: 375. b. B: 384. a. F: b. B: 420. b. B: 543. b. E: 589. a. D. E: 689. a. F: 743. a. E: 753. b. F: 813. b. G: 894. b. G: 895. a. A: 914. b. D.
 Orpheus. 92. a. E. G: 94. a. G: b. A. B: 95. a. B. C. D. F: b. A. C: 129. a. A: 169. b. C: 178. a. F: 182. b. B: 295. b. G: 399. a. C. E: 528. a. B. F. G: 671. b. A. B: 764. a. E. G: b. D: 766. a. C. emendatur. 97. a. D: 143. a. A. B: 178. b. E. F: 528. a. A: 763. b. G: 768. b. C. D. explicatur. 238. b. D: 765. a. D.
 Orus Apollo. 157. b. C: 177. b. G: 178. a. E: 267. a. A. B. C: 311. b. D. E: 335. b. G: 336. a. A. C: 387. b. A: 453. b. E. F.
 Oseas. 762. b. E.
 Ofiris in Lex Chemico. 772. a. F.
 Ovidius. 7. a. C: b. B. C. D: 8. b. E: 13. b. D. E. F: 20. a. C: 28. b. F: 29. b. F: 34. a. B: 41. b. C. D: 44. a. A: 45. b. D: 48. a. C: b. F: 53. a. E. F: 56. a. C: 57. a. F: 58. a. F: 59. b. E: 65. a. E: 68. a. C: D: 71. b. G: 73. b. E: 75. b. G: 76. b. C: 77. a. C: 86. b. G: 116. b. F: 128. a. F: 132. b. E: 143. a. B: 153. a. C: 164. a. D: 192. a. D: 197. a. B: 207. a. F: 230. a. A: 243. b. B. 248. a. G: 252. a. D: 277. a. B: 285. a. F: 293. b. B: 294. a. D. E. F: 306. a. E: 309. a. A: 315. a. G: 323. a. G: 328. a. A: 357. b. A: 370. a. E. F: 371. a. D: 412. a. A: 414. b. D: 415. a. C: 487. a. E: 509. a. B: 525. b. A. B: 532. a. G: b. G: 533. a. F: 534. a. D: 535. a. C: 537. b. E: 540. b. C: 552. b. D: 577. b. D: 581. b. B: 584. b. D. E: 586. a. D. E: 601. b. E: 611. b. A. B: 618. b. B: 619. a. D: 634. b. B. D. E: 647. a. A: 745. a. F: 748. a. E: 753. b. C: 766. b. B: 771. b. C: 791. a. A: 819. a. D: 825. a. A: 826. a. E: 858. a. F. G: 860. b. D: 861. b. D: 864. b. C: 909. b. D: 927. b. C: 939. a. E: 941. a. A. B. emendatur. 57. b. D. E: 86. b. E: 152. a. A. B: 179. b. B. C: 276. b. A: 294. b. B: 323. a. F: 414. a. D. explicatur. 203. b. F: 242. a. C: 243. a. A: 308. b. D. E. F: 401. b. A. E: 443. a. D: 496. a. F: 537. a. D. F: 539. b. E: 544. b. B: 579. a. E: b. D: 614. a. D. E: 644. b. E. F. G: 645.

a. A. B. C: 646. a. A: b. D: 648. b. D: 649. b. F: 663. a. A. B: 664. a. G: 714. b. B. C: 748. b. D: 753. b. B. C: 906. b. F. emendatur & explicatur. 753. b. C: 766. a. D.

P.

Pacuvius. 187. b. F: 188. a. A.
 Palæphatus. 403. a. C.
 Palladius. 142. a. D: 187. b. D: 304. b. A: 307. a. E: 447. b. A: 450. a. F: 455. a. G: b. D. E: 457. a. A: 673. a. C: 682. a. A: b. G: 684. b. A: 742. a. F: 759. a. E: 770. b. B: 771. b. D. E: 793. a. A: 824. b. C: 861. b. A: 864. b. D: 865. b. D: 868. b. D: 933. b. A.
 Pandectæ Florentinæ. 328. a. B.
 Pandectarius. 808. b. F.
 Paralipomena. 432. b. C. G.
 Parmenides. 502. a. F. emendatur. 68. b. E.
 Parthenius. 897. a. D.
 Paulinus. 62. a. E: 356. a. D: 647. a. E. F: 853. a. F. G: b. B. C. D. F: 854. a. B: 855. a. F: b. F: 857. b. C. E: 861. b. G. emendatur. 853. a. B: b. A. explicatur. 647. a. F: 706. a. A: 853. b. A.
 Paulus Apostolus. 504. b. B: 748. a. D: 766. b. G: 767. a. B. D: b. F: 768. a. A. B: 189. 193. a. B: 766. a. C. Aegineta. 158. b. G: 161. a. E: 171. b. C: 233. b. D. E: 235. b. C: 237. b. F: 258. b. F: 259. a. B: 322. b. F: 362. b. D: 561. a. C: 583. b. E: 685. a. B: 813. b. G: 819. b. B. F: 820. a. A. B. D: 914. b. A: 931. b. A: 932. a. B. emendatur. 918. a. B: 921. a. D: 932. a. B. Festi ab brevior. 10. b. E: 14. a. C: 281. a. E: 406. b. B: 411. b. G: 534. a. C: 583. b. A: 779. a. E: 792. b. A: 799. a. G: 800. a. A. B: 852. a. A. C. D: 856. a. A: 891. a. C. G: 941. b. C. notatur. 892. a. B. Alexandrinus. 309. b. E. Si lentiarius. 245. a. G: 246. b. A: 396. b. F: 449. b. C: 495. b. G: 735. b. F. G: 853. a. C. D. E. G: b. B. C: 854. a. B: 855. a. G: b. E: 857. b. C. D. E. explicatur. 771. a. E: 851. a. D. F: 858. a. A.
 Pausanias. 25. b. D: 26. b. C: 54. b. B: 55. b. A: 84. a. G: b. A. F: 97. b. G: 98. a. G: 104. a. B. C: b. B. C. E: 116. b. D: 121. a. A: 125. a. G: 143. b. F: 147. b. C: 164. b. C: 192. b. F: 193. a. B: 206. a. C: 212. b. A: 322. b. C: 362. a. C: 408. b. A: 409. a. C: 527. b. B: 528. b. G: 568. a. F: b. E: 570. a. B: 572. a. A: 586. a. F: 598. b. C: 600. a. C. D. F: 601. a. D: 603. a. D: 604. a. G: b. A. B: 609. b. C. D. E: 629. a. D: 633. b. E: 634. a. B: 649. a. A: 660. a. F. G: b. B. C: 670. b. D: 676. a. F: 709. b. G: 711. b. E: 732. b. G: 803. b. C. emendatur. 54. a. G: 84. a. E: 193. b. G: 456. a. F. G: 528. a. B. C. D: 569. a. A: 600. a. D. explicatur. 643. a. B. C. D: 733. a. A. B. C: 734. a. E. hallucinatur. 193. a. G: b. E.
 Paxamus. 274. a. F: 917. a. B. E.
 Pelagius. 706. a. G.
 Pelagonius. 740. a. B: 746. a. D: 936. b. E.
 Perflus. 37. a. E: 150. a. C: 180. a. A: 265. b. E. F: 417. a. C: 459. b. B. C. D: 617. b. D: 705. b. A: 745. a. F: 748. a. F: 804. a. B: 921. b. A. explicatur. 199. b. E. F: 231. b. E: 285. a. G: 326. b. F: 330. a. D: 455. b. D: 628. a. D: 742. b. A: 770. b. D: 800. a. C: 804. a. B. C: 905. a. F: 922. b. F. emendatur & explicatur. 85. b. D. E... vetus interpres. 150. a. C: 741. a. B: 802. a. A. F: 803. b. F.
 Pervigilium Veneris Catullo male tribuitur. 303. b. F: 796. a. B. emendatur. 196. b. B. explicatur. 796. a. E.
 Petronius. 261. b. C: 447. a. D: 536. b. F: 537. a. C: 544. b. C: 669. a. A: 765. b. D: 766. b. B: 850. a. D: 907. b. F: emendatur. 9. b. G: 83. b. B: 676. b. A: 794.

794. a. A. explicatur. 277. b. D. 732.
b. F. 792. b. E. 848. a. E. 849. b. E.
emendatur & explicatur. 868. b. D. E.
Petrus Patriticus, emendatur & explica-
tur. 392. a. C.
Peutingeri Tabulae. 318. a. F. 407. a. C.
D. 436. b. G. 441. a. A. C. 443. b. D.
C. D. G. 444. a. E. b. E. 616. a. A.
b. E. F. 617. a. D. b. A. 619. a. A.
624. b. D. 625. b. B. C. 626. a. C. 833.
b. C. 834. a. D. 835. b. B. 836. a. B.
866. a. A. E. b. B. 929. a. C. emenda-
tur. 580. b. B. 618. a. C. D. E. 834.
a. C. 835. a. D.
Phaedrus. 6. a. A. 22. a. A. 26. a. C. 98. a.
E. 124. b. A. 230. a. A. 231. b. F. 415.
a. A. 502. a. E. 662. a. C. 735. b. G.
843. b. A. 891. b. F. 892. a. A. emen-
datur. 40. b. D. 121. b. G. 289. a. B.
Phalaeus epigrammatibus. 28. a. C. D. 607.
a. E. F. 733. b. A. B. 787. a. D.
Phanias. 684. a. B.
Phanocles epigrammatibus. 28. b. C.
Pharnuchus. 527. a. G. 528. b. A. B. 529.
a. B.
Pherecrates. 536. b. E. 575. a. B. emenda-
tur. 402. b. F. G. 734. a. B. C.
Pherecydes. 543. a. C. 591. 592. a. A-E.
594. b. C.
Phylargyrus. 53. a. B. 71. a. D. 95. a. B.
181. b. C. 189. b. F. 198. a. D. b. D.
E. 387. b. B. 415. b. F. 659. b. F. 663.
a. D. 718. a. B. 856. a. A. 935. a. F.
emendatur. 150. a. A. B. 860. a. C.
Phileas. 100. a. D.
Philemon. 500. a. A.
Philetas emendatur. 186. a. C. D.
Philippus Thessalonicensis. 73. a. C. 596.
a. C. F. 611. a. B.
Philiscus Comicus. 425. a. C.
Philopoeta. 747. b. E. 748. b. C. emen-
datur & explicatur. 747. b. B. C.
Philochorus. 608. a. F. 610. a. B.
Philodemus. 745. b. E. 749. a. E. 850. a.
A.
Philoponus. 603. b. C. explicatur. 771.
a. B.
Philostrorgius. 406. a. D. E. 407. a. B. D.
F. b. A. F. 488. b. A.
Philostratus. 31. a. F. 149. a. D. 205. b.
B. E. 265. a. E. 275. a. G. b. A. B. 392.
a. B. 701. b. F. 775. b. D. emendatur.
749. b. A.
Philotimus. 422. b. A. 425. b. C. emen-
datur. 425. a. G.
Philozenus. 648. b. F. 892. a. C.
Phyllilius. 532. a. F. b. A.
Plegon Trallianus. 12. b. E. 31. a. D. b.
B. 32. a. A. C. 767. a. A. 849. b. G.
858. a. D. emendatur. 54. a. C. G.
Phocus Samius. 461. b. G.
Phoenix emendatur. 708. b. C.
Photius. 336. a. D. 343. a. G. 346. b. A.
383. a. C. 583. b. D. 594. b. F. G.
595. b. B. G. 567. b. F. 598. a. F. b.
A. 599. a. B. C. 604. a. D. 615. b. E.
711. a. B. 775. b. F. 780. a. B. 867.
a. G. emendatur. 402. a. A. B. 595.
b. A. 624. b. A.
Phrynichus emendatur. 519. a. D.
Pindarus. 21. a. G. 46. a. A. 70. a. B. 82.
b. D. 83. b. F. 111. b. B. 585. a. C.
598. a. B. 607. b. A. 609. a. E. F. b.
A. explicatur. 205. b. C. .... scholia-
stes. 25. b. E. 31. a. E. 70. a. E. 82. b.
D. 102. b. A. 120. a. B. F. 205. b. D.
598. a. B. 602. b. C. 603. a. E. 607.
b. A. C. 609. a. A. b. B. 661. b. G.
emendatur. 596. b. A. B. 610. a. B.
Pisander. 440. b. F.
Pisides. 60. b. G. 317. a. E.
Planudes. 206. a. F.
Plato. 22. b. F. 56. b. E. 85. a. G. 205.
b. C. 432. a. D. 433. b. E. 450. a. C.
504. a. F. 601. a. B. 641. a. B. 850.
b. E. 855. b. B. 858. a. D. 860. a. G.
explicatur. 521. b. C. emendatur &
explicatur. 277. b. A. Comicus. 776.
b. E.
Plautus. 5. b. G. 17. b. A. 23. a. B. G.
40. b. A. 85. a. E. 94. a. C. 99. a. A. 112.
a. A. 116. a. F. 157. b. D. 165. a. F. 175.

b. E. 193. a. E. 206. b. E. 218. b. B.
220. a. B. 243. a. G. 249. b. C. 250.
a. C. 264. a. B. 265. b. F. 274. a. A.
b. B. 289. b. F. 356. a. E. 383. b. A.
400. b. E. 411. b. D. 426. a. B. 458.
a. A. B. F. 496. b. A. 499. b. E. 500.
a. B. 512. b. C. 544. b. B. 651. a. C.
656. a. D. 662. b. C. 663. a. A. 691.
b. C. 705. a. E. 706. a. B. 708. b. F.
777. b. B. 788. b. B. 809. b. A. 838.
b. G. emendatur. 30. a. A. 637. a. A.
explicatur. 176. b. F. 276. b. A. B.
499. b. F. G. 500. a. A. 647. a. E. F.
902. b. A. emendatur & explicatur.
270. a. A. C. D. 501. a. B. E.
Plinius fere ubique, emendatur. 10. a.
G. 13. b. A. B. 17. a. C. F. G. b. C.
18. a. A. b. B. E. 19. a. F. b. F. 20.
a. B. E. 21. b. D. 22. a. B. b. A. 23.
b. D. 25. a. E. F. 26. a. A. 28. b. E.
29. b. B. D. 30. a. E. F. b. C. D. 31.
a. A. 32. b. B. 34. a. A. 35. a. C. 37.
b. F. 38. b. B. 39. a. B. G. 40. b. B.
41. a. A. 42. b. E. F. 43. a. D. 45. a.
C. 46. a. A. 57. b. D. 58. b. F. 59.
a. B. b. F. 60. b. F. 61. b. D. F. 62.
a. B. b. C. E. 63. b. E. 64. a. E. 66.
b. A. E. 67. a. C. E. 68. a. C. 69. a.
A. 70. a. E. b. F. 71. a. D. b. E. 72.
a. A. D. 75. a. F. b. D. 76. a. C. D.
F. G. 79. b. F. 80. a. B. b. E. 81. a.
F. 82. b. F. G. 85. b. B. 86. a. E. F.
G. 88. b. A. 89. b. A. D. E. 90. a.
A. 92. a. D. E. b. A. C. E. 93. a. C.
G. b. E. 94. a. B. E. b. E. 95. b. C.
96. a. B. G. 97. a. A. B. F. G. 98. b.
E. 99. a. E. 100. b. F. 101. b. A. 105.
a. B. 107. b. B. F. 108. a. C. D. 111.
b. D. 112. b. B. 115. a. D. E. 116.
a. B. E. b. C. E. G. 117. a. A. B.
C. b. D. 118. a. C. b. C. 119. a. A.
G. b. A. B. 120. a. C. b. F. 121. b.
B. C. 122. a. A. B. F. b. A. C. 123.
a. C. D. b. D. 124. a. E. F. b. G. 125.
a. A. D. 126. a. D. 128. a. D. b. E.
130. a. B. C. 131. a. E. b. C. 132. a.
C. 133. a. B. 134. a. A. 135. a. C. 137.
a. C. b. D. 138. a. A. B. C. b. D.
139. a. C. 140. a. D. E. b. B. G. 141.
b. C. 142. b. A. 143. b. A. B. 144.
a. F. 145. b. E. 146. a. A. E. b. D. F.
147. a. B. C. 148. a. E. b. A. E. F.
150. a. A. F. 152. b. E. 154. b. B. C.
155. a. C. 156. a. D. E. G. b. B. 158.
b. B. C. F. 159. a. D. 160. b. E. 161.
a. F. b. B. C. E. F. 162. b. G. 163.
b. C. 164. b. D. 165. b. D. F. G. 166.
a. C. D. b. D. G. 167. a. F. b. E.
168. a. G. 171. a. B. 172. b. G. 174.
b. A. 175. a. E. 177. b. F. 180. a. D.
E. b. D. E. 181. a. E. F. 183. b. E. F.
184. a. B. b. 185. a. B. E. F. 186. a.
A. 188. a. F. G. b. A. B. C. 189. b.
B. 190. a. B. b. D. 191. a. B. 192.
a. G. b. D. 193. a. C. E. 194. b. E.
196. b. D. F. 197. a. D. b. E. 198.
a. B. 199. a. A. C. 200. b. E. 201.
a. E. b. B. C. 207. a. A. b. G. 208. b.
D. F. 209. b. D. E. 211. b. A. 212. b.
G. 213. a. A. B. D. 215. a. F. b. C.
216. a. B. 217. a. B. 218. a. A. 224. b.
D. G. 226. b. D. E. 227. a. G. 229. b.
F. 230. a. A. D. 231. a. B. C. D. 232.
a. D. 233. b. G. 234. a. A. b. C. 238.
b. A. E. 239. a. D. E. 240. a. D. 243.
b. B. F. G. 244. a. B. 245. b. F. 246.
a. G. b. C. D. 247. b. C. D. E. 248. a.
A. F. 249. a. A. E. F. 250. b. G. 251. a.
A. B. 257. a. E. F. b. D. 259. b. A.
260. b. B. C. F. 261. a. A. 263. a. B. C.
E. b. D. 266. a. G. 269. b. A. G. 270.
a. A. D. E. G. 271. b. A. E. 272. a. A.
273. a. D. 274. b. C. E. 175. a. E. F.
G. b. A. 277. a. A. E. G. b. B. 278. a.
B. C. b. F. G. 279. b. B. C. D. 280. b.
E. 281. b. A. B. C. F. G. 282. a. A. B.
b. B. C. 283. a. D. E. 285. b. G. 286.
a. A. B. C. E. b. B. 287. a. A. B. G. b.
A. 288. a. F. b. D. E. F. 289. a. F. b.
C. D. F. G. 290. a. A. B. C. F. b. A.
F. 291. b. A. C. 295. a. E. F. b. C. E.
296. a. C. G. b. A. D. F. 297. a. G. b.

A. D. 298. a. B. 299. a. B. 301. a. F. G.
303. a. E. 305. a. G. b. A. B. C. F. 310.
a. G. 313. a. A. 314. a. C. F. G. b.
A. 317. b. E. 321. b. F. 324. a. A. 327.
a. A. B. F. G. b. F. 328. a. F. G. b. A.
C. D. E. 329. a. A. E. b. F. 331. b. E.
332. b. D. 334. a. C. D. 335. a. B. 338.
a. C. 340. a. E. b. A. D. 347. a. F. 348.
a. A. b. D. 349. b. C. 352. a. F. b. D. F.
353. a. F. 355. b. A. C. D. E. 357. a. F.
358. b. C. D. 360. a. D. b. E. 361. a.
A. b. E. 362. b. B. 368. b. F. 369. b. B.
375. a. A. E. 376. b. E. 377. a. A. 382.
b. C. 383. a. D. 384. b. C. E. F. G. 385.
a. E. b. B. 387. a. F. 388. b. G. 390. a.
B. D. 391. a. F. G. 392. a. A. 393. a. F.
b. A. D. 394. a. E. 395. b. D. 396. a.
A. 398. a. E. b. D. 399. a. D. E. b. B.
C. F. 400. a. B. G. 404. b. G. 406. b. C.
408. a. A. 409. b. D. 412. b. E. 413. a.
B. C. b. B. D. E. 415. a. C. D. E. 416.
b. A. B. D. 417. a. D. E. b. D. 419. b.
B. C. 420. a. D. E. F. b. A. 421. a. C.
F. 424. a. F. G. 426. a. B. b. C. 427. a.
B. 428. b. D. 429. b. B. C. 432. a. C.
434. a. A. B. 435. a. E. F. G. b. 436. a.
A. b. B. C. D. 437. a. A. F. 440. b. A.
B. 441. a. F. G. b. A. B. 442. a. D. E.
G. b. A. G. 444. b. F. G. 445. a. B. b.
G. 448. a. A. B. 451. a. B. C. F. G. 456.
a. D. 457. a. E. F. G. b. A. G. 458. a.
F. G. 459. a. A. 487. b. B. C. D. 488. a.
C. 489. b. F. 490. a. C. 491. b. D. E.
492. b. C. 493. b. D. E. 495. b. A. 496.
a. D. b. G. 498. a. F. b. B. C. 499. b.
C. D. 500. a. D. b. B. D. 501. a. F. b.
A. D. G. 502. a. B. G. b. A. B. G. 503.
a. A. B. C. F. G. b. A. F. 504. b. G.
505. a. C. E. b. A. 507. a. G. b. A. 508.
a. E. 515. a. B. b. D. E. 516. b. A. B.
F. 517. b. B. F. G. 518. a. A. 521. b. E.
530. a. C. D. E. 531. a. D. F. 533. b.
D. E. F. 539. b. A. D. G. b. A. 541. a.
A. b. B. C. D. 546. b. B. 551. b. F. G.
552. a. A. D. F. 553. a. G. 554. a. B.
557. a. C. F. 558. b. D. F. 559. a. C. F.
b. B. C. 560. b. A. 562. b. E. 563. a.
B. b. E. F. 569. b. A. F. G. 571. a.
E. b. A. B. C. 573. b. D. G. 574. a. A.
B. D. E. F. b. G. 575. a. E. b. B. C.
D. 578. b. E. 580. b. B. 581. a. A.
B. 582. a. C. 583. a. F. G. 586. a. B. b.
A. 588. a. B. b. E. 605. a. B. b. A. D.
610. a. G. b. A. F. G. 613. b. A. 614. b.
G. 615. a. A. E. 618. a. A. b. C. D. G.
619. a. C. 622. b. A. B. 623. b. B. 624.
a. E. b. A. F. 625. a. F. 627. b. A. B.
E. F. G. 628. b. A. 629. a. B. b. F. 633.
a. A. 637. a. G. 642. a. C. G. b. A. 658.
a. C. G. b. E. 659. a. A. 661. a. F. 665.
a. C. D. G. b. A. 667. b. C. G. 669. b.
F. 676. a. B. 677. a. D. E. 679. a. C.
E. 680. a. E. 681. a. G. 682. b. D.
683. b. B. 686. a. G. b. A. 690. a. C.
691. a. D. E. 692. a. F. 693. a. A. B. E.
F. 694. a. A. 695. b. G. 697. a. A. B.
C. E. b. D. E. 699. b. E. F. G. 703. a.
D. E. b. G. 704. a. A. B. 705. a. E. b.
A. B. 706. a. F. b. E. F. 708. a. C. D.
b. E. 709. a. E. 713. a. F. 715. b. C.
717. b. G. 718. a. A. b. E. 719. b. E.
720. a. F. 721. a. A. 724. b. A. D. 725.
b. B. 727. a. E. b. C. F. 728. a. C. D.
b. B. E. 730. b. A. B. 733. a. E. G. b.
A. D. 736. b. B. 740. a. G. b. A. E.
741. a. D. E. 749. a. A. B. b. G. 750. a.
C. D. b. B. 751. b. A. B. D. 752. a. C.
E. G. b. A. 753. a. A. 754. a. C. D. E.
756. a. A. C. D. E. b. E. G. 758. b. E.
759. b. D. E. F. 760. a. A. B. b. E. 761.
b. G. 762. a. D. G. 763. a. B. b. A. D.
G. 764. b. A. E. 768. a. E. F. b. A. B.
D. 769. a. B. D. F. b. G. 770. a. D. G.
b. A. D. E. 772. a. C. 774. a. C. b. D.
775. a. D. 776. a. G. b. D. F. G. 777. a.
B. C. G. 778. a. A. b. E. 779. a. B. C.
780. a. D. G. 782. b. E. 786. b. C. D.
788. b. G. 789. a. A. D. 790. a. C. D.
793. a. C. E. G. b. A. C. E. G. 797. a.
D. E. F. b. A. B. G. 798. a. A. b. B. D.
799. b. E. F. 802. a. C. 804. b. F. 805. b.
B. G. 806. a. C. b. A. 807. b. A. B. C.

809. a. A. B. b. E. 813. a. D. E. G. b. A. 815. a. A. C. D. b. E. 821. a. G. 822. a. A. 823. a. C. D. F. 824. b. E. 826. a. C. 827. a. A. E. b. F. G. 828. a. A. G. b. B. C. F. 829. b. G. 830. a. F. b. A. B. 831. a. C. b. D. E. G. 832. a. A. F. G. 833. b. C. F. 834. a. B. b. D. E. G. 835. a. C. b. C. G. 836. a. G. 837. a. F. b. G. 838. a. A. b. A. 841. a. C. E. 842. b. D. 843. a. F. 844. a. E. 846. b. G. 847. a. E. b. D. E. 848. a. B. 854. a. E. F. b. A. 855. a. B. C. 860. b. C. 862. b. B. D. 863. a. B. G. b. A. 864. a. E. b. A. E. 870. a. B. C. E. 874. b. D. 878. b. B. 883. a. F. 893. a. D. F. 896. b. E. F. G. 897. b. C. F. 900. a. C. E. b. G. 901. A. B. 902. b. B. G. 904. b. E. 905. a. A. B. 906. a. D. E. G. b. A. C. F. 908. b. D. 909. a. E. b. D. E. 910. b. E. 911. a. B. 912. a. A. B. C. b. E. 913. a. B. C. 914. a. A. B. 915. a. B. b. A. C. D. 916. b. B. 917. b. D. E. G. 918. a. A. B. 923. a. A. B. C. D. 928. b. D. 929. b. C. F. 930. a. A. B. D. 933. a. C. 934. a. C. G. b. A. C. 940. a. B. b. C. 942. a. A. B. F. 943. a. A. E. emendatur & explicatur 35. b. E. F. 36. a. A. B. G. b. A. 37. b. D. E. 39. a. D. b. A. 142. a. G. b. A. B. 160. a. D. E. F. 206. b. F. G. 217. a. C. D. b. F. G. 218. a. B. C. 219. b. C. D. 230. b. B. E. 233. a. C. D. E. 236. a. D. G. 239. a. G. b. C. D. 257. a. C. D. 258. a. B. C. 267. a. D. E. 276. b. D. 277. b. B. C. 284. a. D. 310. b. E. F. G. 313. a. B. 331. b. E. F. 332. a. A. 378. b. F. G. 386. b. B. C. D. 393. a. A. B. b. B. C. 397. a. C. G. 412. b. E. 415. b. D. 418. b. B. C. D. 419. b. A. D. 425. b. A. B. 434. a. D. E. 435. a. C. 666. a. G. b. A. B. 757. a. B. E. F. b. B. C. 765. a. F. 779. a. E. F. G. b. B. C. 800. a. D. E. F. 816. b. C. D. 917. b. B. 932. b. C. Plinius Junior. 229. b. G. 694. b. G. 847. b. B. 898. a. F. G. Plutarchus. 8. a. B. 11. a. D. F. b. B. E. F. 12. a. A. 15. a. A. 27. b. F. 29. b. G. 34. a. E. G. 39. b. C. 84. b. E. 85. b. C. 107. b. F. 125. b. F. 141. b. F. 178. b. B. 205. a. F. 222. a. A. C. b. B. C. 293. a. D. 294. a. C. 300. a. B. 311. b. D. 336. a. A. 405. b. D. 429. a. E. 446. a. C. 500. b. B. 517. a. G. 527. a. E. 528. b. B. 576. a. D. 584. b. B. 585. a. A. D. E. 637. a. G. 667. a. F. 673. b. F. 709. a. C. 736. a. B. 741. a. D. 744. a. C. E. F. 753. b. B. 761. a. D. 800. b. A. C. 819. b. E. 820. b. C. D. 858. b. B. 869. a. D. 885. a. F. G. b. C. D. 891. a. E. 898. a. E. 922. b. E. 931. a. D. emendatur. 34. a. F. 129. a. B. 315. a. G. b. A. 852. a. A. B. explicatur. 194. a. A. 206. a. C. D. 328. a. C. D. E. 580. a. A. E. 698. a. F. G. 885. b. A. 916. a. B. emendatur & explicatur. 898. a. F. G. notatur. 293. a. F. Poeta vetus. 43. b. E. 83. a. E. 267. a. G. 766. a. A. 796. a. E. 807. a. F. 810. b. G. 847. a. C. 873. a. C. D. 891. b. C. 926. a. F. Polemon. 360. b. E. Pollux. 22. a. G. 82. b. C. 84. b. F. 85. a. F. b. E. 86. a. A. b. F. 87. a. D. F. G. 88. a. D. E. 90. a. B. 134. b. C. D. 139. b. A. 149. b. E. 150. a. A. b. A. 170. b. F. 187. b. A. 193. b. A. 200. a. F. 205. b. B. 206. b. G. 223. b. B. 237. b. D. 249. b. E. 250. a. E. G. 265. b. D. 277. b. F. 283. a. A. 290. b. E. 291. a. B. b. A. 323. b. G. 332. a. B. 358. a. B. 365. b. A. 378. a. C. 399. b. F. 402. b. C. D. 403. b. C. D. 404. a. D. G. b. D. 415. b. E. 424. a. F. 425. a. F. b. F. 446. b. C. 447. a. A. b. C. 448. a. D. E. b. E. 455. a. F. 456. a. A. 461. b. G. 463. a. C. 464. a. E. 472. a. A. 495. b. F. 497. a. F. 501. a. A. 504. b. G. 527. a. E. 528. b. G. 534. b. B. C. D. 536. b. D. 538. b. E. 539. a. B. 586. a. E. 613. a. D. 642. a. E. 645. b. A. 650. a. E. 651. a. D. 656. a. D. b. B. C. 658. b. G. 678. b. D. 702. a. F. 704. a.

G. 726. a. C. b. A. 728. a. F. 733. b. G. 734. a. A. 743. a. F. 757. a. D. F. b. G. 758. a. C. b. D. 759. a. C. D. E. b. C. 760. a. D. 761. b. E. F. 762. a. A. 763. a. F. 767. a. A. C. D. 793. a. A. 800. a. A. 803. a. C. 806. a. D. 807. a. A. b. F. G. 808. a. A. 810. b. E. 812. b. B. 815. a. F. 847. a. D. G. 850. b. E. 853. a. G. 856. b. C. F. 862. b. A. 869. a. A. 870. a. C. 904. a. D. 911. b. D. 929. b. F. 931. b. D. 934. a. F. b. F. G. 936. a. D. emendatur. 85. a. A. 149. b. F. 155. b. C. 209. b. F. 424. b. F. 500. b. G. 538. a. D. 584. b. F. G. 664. a. D. E. F. 693. b. A. 808. a. A. B. 900. b. C. 904. a. A. D. explicatur. 331. b. D. E. 336. b. C. D. 758. b. D. 761. a. F. emendatur & explicatur. 200. b. E. F. 584. b. B. notatur. 403. a. B. Polybius. 73. b. F. 116. a. C. 200. a. D. 227. b. A. 241. a. D. 334. b. A. B. 472. a. F. G. b. C. 484. a. E. 568. b. G. 650. a. A. 691. b. G. 729. a. C. D. b. A. D. 731. b. A. 732. a. A. 748. a. D. 754. b. C. 803. a. B. 878. a. B. b. B. 933. a. A. emendatur. 754. b. B. Polyhistor. 612. b. G. Pomponius. 72. b. D. 365. a. G. 512. a. B. 583. a. F. emendatur. 585. b. G. explicatur. 907. a. A. Porphyrius. 167. b. B. 309. a. F. 311. b. D. emendatur & explicatur. 291. a. B. 431. a. E. Pofidippus Comicus. 100. a. F. G. 501. a. A. 792. b. D. epigrammarius emendatur & explicatur. 792. b. D. Pofidonius Stoicus. 427. a. E. F. Priapejorum auctor. 180. a. A. 897. a. B. Priscianus. 4. a. A. B. 12. a. E. 46. a. E. 78. b. B. 88. b. G. 112. b. D. 172. a. D. 173. b. C. 241. a. G. 246. b. C. 264. a. C. 323. a. A. 467. a. A. 482. b. F. 490. b. F. 493. b. A. 495. a. A. 531. b. G. 540. b. B. 548. b. B. 553. b. G. 604. b. G. 782. a. B. 809. b. B. 845. b. E. 898. b. E. emendatur. 250. a. D. E. 404. b. A. B. 553. b. G. notatur. 341. a. D. 342. b. A. 491. b. A. 492. a. D. Probus. 858. b. B. Proclus. 452. a. F. 462. b. B. 463. b. F. 465. b. B. 468. a. B. D. 469. b. F. 470. b. C. 507. a. B. 508. a. A. 509. b. E. 510. a. D. F. 514. a. C. F. 517. a. A. 513. a. C. 526. b. C. E. F. 527. b. B. 594. b. F. 596. b. F. 597. b. F. 598. b. A. 599. a. E. b. D. 601. b. B. 602. a. E. 603. a. C. b. B. emendatur. 465. b. E. F. 595. a. A. notatur. 529. a. A. Procopius. 164. a. D. E. 171. a. A. 333. b. E. 343. a. F. 344. a. D. E. F. 345. a. E. b. F. 520. b. E. 690. a. G. 694. b. C. E. G. 695. a. C. 755. a. B. 790. b. B. 795. a. F. 825. a. A. C. D. emendatur. 520. b. E. 694. b. C. Procopius Gazæus. 647. a. D. Propertius. 7. a. C. 9. a. C. 55. a. A. 66. b. F. 176. a. E. 187. b. D. 264. a. A. 367. b. E. 393. b. G. 401. b. D. 402. b. A. 409. b. F. 414. a. D. 474. a. A. 515. a. E. 524. b. C. 617. a. C. 642. a. C. 662. a. F. 745. b. E. 747. a. E. 786. a. A. 795. b. A. 848. a. F. 942. b. C. emendatur & explicatur. 40. b. C. G. 41. a. A. B. C. 189. b. D. 263. a. G. b. A. 765. b. C. G. 766. a. A. B. explicatur. 612. b. G. 613. a. A. 748. b. D. E. 823. b. G. 839. b. B. 905. a. E. Prosper Alpinus. 922. b. B. 923. b. D. 927. a. G. 931. a. G. b. C. Proverbia Salomonis. 742. b. E. 744. a. F. 762. b. E. 817. b. A. 922. b. E. Prudentius. 150. a. B. 766. b. C. D. Pſalmi. 742. b. E. 744. a. F. 762. b. D. Pſellus. 461. a. A. b. C. 818. a. E. 903. a. B. Ptolemæus. 21. b. D. 33. a. D. 57. b. E. 67. a. C. 69. b. G. 70. a. A. 73. b. G. 79. a. A. B. C. E. b. A. E. 105. a. C. 112. a. F. b. E. 113. b. A. D. 116. b. B. 118. a. D. b. G. 120. b. E. 129. b. E. 131. a. A. F. 148. b. A. 152. a. D. 153. a. C. 164. b. F. 171. a. D. 174. b. G. 175. a. A. b. G. 176. a. A. 197. b. C.

D. G. 204. a. E. F. 205. a. C. 212. b. E. 215. b. C. 226. a. D. b. F. 227. b. C. 262. a. E. 264. a. D. 268. a. B. 270. b. A. 271. a. B. C. b. B. 272. a. F. b. D. 273. a. E. 282. b. E. 292. a. A. 293. b. C. 299. a. A. D. 301. a. D. E. b. A. F. 304. a. D. 306. a. B. E. 307. a. B. 308. a. F. b. A. 309. a. D. 311. a. D. 318. a. D. b. A. B. C. E. F. 321. b. C. D. 333. b. D. 338. a. D. b. A. B. C. 339. a. F. G. b. C. D. 342. b. E. 344. a. A. C. b. A. C. 345. b. D. E. 346. a. B. G. b. D. F. G. 347. a. A. b. E. 348. a. E. F. G. b. C. E. 349. a. F. G. b. D. E. 350. a. C. E. b. D. E. F. 351. a. A. B. C. E. b. G. 352. a. B. b. B. C. 353. a. A. G. b. D. 354. a. F. b. B. D. 355. a. C. 376. a. C. 385. a. B. 387. b. D. 392. b. B. 401. a. E. G. b. E. F. 406. a. F. b. C. 407. a. C. 408. b. A. 434. a. A. b. E. 435. a. F. b. A. C. 436. a. G. b. F. 437. a. F. 438. a. E. b. A. D. G. 439. a. A. D. F. b. B. C. E. F. G. 440. a. A. D. b. A. B. D. E. 441. a. C. D. b. G. 442. a. A. B. b. A. B. 443. a. E. b. D. E. G. 444. a. A. D. b. B. C. D. G. 445. a. A. 446. a. B. D. E. 459. a. E. 462. a. F. b. A. B. 466. a. B. 467. b. C. 468. a. F. G. b. D. E. 469. a. G. b. A. B. E. 488. a. D. E. b. G. 491. a. E. b. B. E. 492. a. F. G. 493. a. B. E. b. C. E. F. 495. a. A. B. C. 503. b. A. 518. b. C. G. 519. a. A. 521. a. B. 524. b. C. D. F. 525. a. B. 526. a. D. E. b. D. E. 542. b. D. 545. a. B. E. F. 546. b. E. F. 548. b. E. F. G. 549. a. A. E. F. b. B. C. 550. b. F. 551. a. D. G. b. A. C. G. 553. b. F. 554. a. B. D. b. B. C. 555. a. E. F. b. A. B. C. 556. a. D. E. F. 558. b. F. 559. a. A. 560. a. B. C. 561. a. G. b. D. E. 562. a. E. F. G. 563. a. C. F. 564. a. A. D. b. B. F. 565. a. A. B. C. 566. a. C. 567. a. B. 568. b. B. 580. b. B. 581. b. G. 582. b. A. 587. b. E. 588. b. C. 589. b. B. 605. b. C. 606. b. B. 616. a. G. b. C. E. b. B. 617. b. A. 618. a. G. b. A. B. E. 623. b. C. 625. a. B. b. B. 626. a. C. 690. b. C. 691. a. A. F. G. b. G. 692. a. F. G. b. A. B. E. 695. a. A. b. E. F. 698. a. E. F. b. C. E. 699. a. A. B. b. C. 700. b. F. G. 701. a. B. D. E. 706. b. G. 707. a. C. 720. a. B. 775. b. A. D. 776. a. E. 781. a. A. D. 783. a. D. E. b. A. 784. a. G. 786. b. B. 788. b. E. 809. a. D. E. F. 827. a. A. B. E. F. A. E. 828. a. C. D. E. b. D. G. 829. a. G. 830. a. A. B. 831. a. B. b. D. E. F. 832. a. A. B. F. 842. a. E. F. G. b. E. F. 843. b. B. D. E. 844. b. A. B. E. F. 845. a. B. C. D. E. 846. a. A. D. b. A. G. b. C. 847. b. A. 866. a. A. D. b. A. B. C. 867. b. C. D. 870. a. F. 874. b. D. 875. b. D. 876. a. E. 877. a. D. 878. a. B. C. 892. b. C. 893. a. A. 894. a. B. C. emendatur. 80. a. F. b. C. 131. a. E. 152. a. D. 162. a. F. 164. b. F. 170. a. E. 171. a. D. E. 174. b. F. 175. a. D. 176. a. A. 196. a. E. 197. b. C. 220. b. G. 227. a. B. 271. b. B. 318. b. F. 321. b. B. 338. b. G. 346. a. E. b. F. 347. b. D. 349. b. F. 350. b. G. 352. a. A. 438. b. A. 488. 439. b. F. G. 441. a. F. 444. a. A. 488. a. D. 494. a. D. 542. b. D. 548. b. G. 550. a. F. G. 562. a. E. 567. a. A. E. 568. b. F. 616. b. B. 618. a. E. C. b. G. 606. b. F. 616. b. B. 618. a. E. b. F. G. 625. b. F. 626. a. C. 690. a. E. 783. F. 691. a. B. 700. b. G. 763. a. D. E. 783. a. F. 802. b. B. 827. a. G. 831. b. C. 832. b. A. 834. b. F. 835. a. D. b. C. 840. b. B. C. 842. a. F. b. F. explicatur. 197. b. E. 302. a. A. 306. a. A. 700. b. E. 775. b. C. 791. b. B. 834. a. A. emendatur & explicatur. 338. b. E. F. 339. a. C. b. A. 394. a. C. D. 786. a. G. notatur. 67. a. D. b. A. 96. a. C. 227. b. C. 348. a. G. 556. a. E. F. 588. b. D. 692. a. G. 828. a. E. 835. b. C. 842. a. E. 866. b. C. 867. b. D. scholion vetus. 309. b. A. C. 446. a. D. Publius Syrus. 461. b. B. 615. a. C. emendatur & explicatur. 461. b. B. C. 789. b. D. E. Quintilianus.

Q.

Quintilianus. 5. b. A: 85. a. C: b.
D: 100. b. B: 232. b. E. F: 320.
b. G: 339. b. E. explicatur. 647.
b. F: 736. a. D. E.

R.

Rutilius monumentum. 859. b. F:
870. b. D.
Ruffinus. 566. b. A: 751. a. G: 867.
b. B. in epigrammatibus. 726. b. A.
Rufus. 7. a. G: b. D: 8. b. E. F: 614. a. D.
G: 664. a. D. E: 801. b. D. G: 802. a.
B. E: 866. b. C.

S.

Sallustius. 204. b. A: 536. b. B: 671. a.
E: 891. a. A.
Sallustius. 43. b. B: 69. b. F: 70. a. B:
71. a. F: b. A: 72. b. E: 219. a. F: 244.
b. F: 255. b. B: 288. a. F: 855. b. C: 916.
a. A. B. emendatur. 916. a. B. explicatur
& emendatur. 885. b. D. G: 886. a. A.
Salvianus. 738. a. D. emendatur. 693. a.
D: b. B.
Sammonicus. 110. b. C: 244. b. F: 288. b.
A: 407. b. E: 907. a. C: 908. a. B: 940.
b. C. E.
Sappho. 620. a. C: 665. b. E.
Scaurus. 627. a. B. C.
Scribonius Largus. 376. b. B: 899. E: b. 912.
a. F: 919. a. A: 921. b. F: 923. a. E: 927.
b. C: 930. a. A: 936. b. F.
Scylax Caryandæus. 74. a. E: 112. b. B:
129. b. C. D: 205. a. A: 262. a. E. F:
264. a. C: 503. b. D. E: 548. b. A. D. E:
549. a. A. D: b. C: 550. a. E: b. C: 551.
a. A. C: 552. a. G: 563. b. A: F: 569. b. E:
570. a. A: 587. b. E. G: 616. a. D: 618.
b. B: 624. b. F: 877. b. E. G. emenda-
tur. 95. b. F: 129. b. D: 214. b. G: 264.
b. C: 548. b. F: 612. a. C. D: 624. a. A.
B: 705. a. D: 878. a. A.
Sebofius. 915. a. E. F: b. A. B. E. F. G:
916. a. D.
Seneca. 26. b. A: 41. a. A: 50. b. C: 75.
b. B: 151. b. B: 193. a. E: 266. a. D:
287. b. B: 298. a. E. F: 300. a. B: 310. a.
A: b. G: 312. a. C. F: b. A: 317. b. C.
D: 387. a. D: 535. b. D. G: 642. a. D.
G: 697. b. C: 714. a. F: 718. a. B. C. G:
719. a. A: 736. b. F: 760. b. E: 788. b.
B: 799. b. B. C: 884. b. D: 885. a. A: 887.
a. A. B. C: b. C: 889. b. B: 892. a. G: b. A.
emendatur. 23. b. B: 66. a. F: 313. b. C:
821. a. F. explicatur. 206. a. E: 313. b.
E: 736. a. F: 799. b. B. C: 848. b. F. G:
849. a. E: 909. b. E. Tragicus. 245. a.
F: 517. b. A. emendatur & explicatur.
587. b. A. B. C: 636. a. B. F.
Serapion. 285. b. A: 369. a. B: 384. a. F:
772. a. B: 778. a. G: 810. a. B: 811. b.
C: 814. b. E: 910. b. G: 914. b. C: 923.
a. F: b. B: 924. b. C: 925. b. G: 926. b.
A. F: 927. a. E: 930. b. C. ejus inter-
pres. 922. b. B: 931. a. A: 932. a. F: 933.
b. A.
Sextus Empiricus. 459. a. C. D: 461. b. F.
462. b. C: 769. b. B.
Servius I. C. 64. b. A.
Servius. 6. b. F: 7. a. D: b. D: 8. b. B. D:
9. a. D. F: b. D: 10. b. D. F: 28. b. G:
32. a. D: 40. b. A: 42. b. B: 43. a. F: b.
B. C. D: 44. a. B: 46. a. F: b. C: 48. a.
B. D: b. A: 49. a. D: 51. a. A. C: 52. a.
E: 53. a. D: 54. a. B: b. A: 56. a. C. F:
57. b. B: 59. b. D. E: 65. a. E: 70. a. A:
71. b. A. C: 72. a. D: 73. b. F: 76. a. A: 78.
b. D: 79. b. A: 84. b. E: 86. a. B. C: 87. b.
G: 89. b. G: 90. a. F: 91. a. C: 92. a. G: 97.
b. C: 98. b. D: 99. b. F: 101. a. C: 108.
b. F: 110. a. A: 114. b. A: 119. b. E:
121. b. A. E: 122. b. E: 123. b. B: 125.
b. E: 127. a. E: 133. b. A: 134. a. G: 145.
a. F: 147. b. C: 149. a. D: 153. b. D: 169.
b. C: 173. a. B: 176. a. G: b. A. G: 178.
a. F: 181. b. C. E: 190. a. A: 208. a. E:
219. a. E: 223. b. G: 226. b. C: 228. a.

G: b. C: 238. b. D: 243. b. E: 246. b.
A: 250. a. E: 252. a. G: 256. b. G: 274.
a. F: 275. a. C: 283. a. G: 285. a. E: 287.
b. C: 288. a. F: 294. a. D: b. B: 304. b.
D: 305. b. D: 309. a. C: 316. a. B: 335.
b. E: 343. a. D: 356. a. E: 357. b. C: 363.
a. D: 366. a. B: 370. b. F: 371. b. C: 375.
b. F: 381. a. A: 385. b. F: 390. b. E: 392.
a. G: 400. b. G: 403. a. F: b. C: 411. b.
C: 412. a. G: 418. b. G: 419. a. B: 421.
a. F: 422. a. C: 424. b. F: 425. b. F: 428.
b. B: 477. a. C. E: 480. a. E: 509. a. B.
F: 510. a. A: b. A: 512. b. A: 514. b. E:
521. b. E: 533. a. G: 535. a. C: 576. b.
A: 583. a. E: 590. a. B: 610. b. B: 619. a.
D: 628. b. C. D. G: 629. a. E: 640. b. B. C:
647. a. G: 670. b. D: 672. b. E: 637. a. B:
674. a. E: 679. a. C: 698. a. E: 703. b. C:
705. b. D: 731. b. A: 732. b. A: 751. a. G:
778. a. D: 784. b. E: 785. b. D: 794. a. G:
795. b. G: 800. a. D: 821. b. F: 822. a.
B: 856. a. A. C: 859. b. E: 860. a. D:
862. a. A: 865. a. C: b. F: 882. b. A. C:
891. a. B. D: 936. a. A: 942. b. D. ex-
plicatur. 112. a. B: 120. b. G: 121.
a. A: 127. a. F. G: 474. b. D. emen-
datur. 6. a. B. C: 10. b. D: 27. a. B: 43.
a. C: 44. a. B: 46. a. A: 54. b. G: 57. b.
F: 60. a. C: 61. a. E: 67. a. D: 68. a. E:
b. B: 78. b. E: 137. a. D: 149. a. F: 178.
a. F: 204. a. A: 212. a. C: 264. b. F: 266.
a. C: 283. a. D: 347. a. C. E: 400. b. C:
425. b. G: 491. b. D: 513. a. D: 576.
b. E: 617. a. A. B: 637. a. B: 692. a. C:
803. a. E. halucinatur. 41. b. B: 49. a. E:
54. b. E. F: 60. a. C: 133. b. D: 175. b.
E: 264. b. E: 307. b. C. D: 308. a. C. F:
334. a. A: 349. b. F. G: 370. a. G: 377.
b. C: 380. a. C: 387. b. B: 415. b. F: 475.
a. D: 509. b. C: 512. b. A: 577. b. E. F:
692. a. E: 725. a. D: 730. a. F: 744. a. C:
787. b. D: 860. b. C. E: 885. a. C: 886.
a. C... Glossæ. 662. a. D.
Sibyllæ oraculum. 169. a. D.
Sibyllæ Erythrææ versus. 55. a. G: b. A.
emendatur. 54. a. C. G: 56. a. E.
Siculus Flaccus. 81. a. A: 474. a. D: 475.
a. A. F: 476. b. A. F: 478. b. C. E. G:
479. a. E: b. D: 841. b. G. emendatur.
474. a. G: b. A: 476. a. B: 478. b. B.
Sidonius Apollinaris. 31. a. F: 320. a. C:
766. a. F: b. F: 851. a. A: 886. b. A.
D: 899. a. D: 937. b. E. emendatur.
182. b. A: 397. a. A. explicatur. 633. a.
B. F: 738. a. D. notatur. 321. a. C...
Papæ epistola. 394. a. C.
Silius Italicus. 48. b. F: 49. b. D: 73. a. C:
74. b. C. D: 80. a. B. E. F: 119. b. B:
207. b. B: 404. b. B: 631. b. B: 657. b.
E. emendatur. 75. a. D: 586. b. E. ex-
plicatur. 82. b. B: 633. a. B. C: 635. b.
B. C. G: 636. b. B. C. D. notatur. 82. b. B:
631. b. A. B.
Simmia ovum. 169. b. D: 582. b. B: 610.
a. C.
Simonides. 181. b. E: 194. a. A: b. F: 223.
b. B: 585. b. B. C: 752. b. C.
Simplicius. 126. b. G.
Sifenna emendatur. 785. b. D. E.
Solinus in libris Ponticæ. 111. b. D: 175.
a. F. emendatur. 151. b. C. D... excer-
pta. 177. b. B: 238. b. E: 295. a. E: 299.
a. E. alia versibus reddita. 20. a. F: 25. a.
C. D: 26. a. D: 27. b. D: 32. a. B: 33. a. D.
Sophianus. 549. a. D.
Sophocles. 64. a. C: 104. a. E: b. B: 122.
a. A: 129. b. F: 144. b. D: 161. b. A:
162. a. C: 249. b. E: 291. a. D: 305. a.
F: 308. a. B: 361. a. C: 402. a. G: 600. a.
E. F. G: 612. b. B: 615. b. C: 631. a. B:
641. a. B: 662. a. C: 664. a. F: 665. b. E:
919. a. E. emendatur. 102. b. F. explica-
tur. 585. b. A. B. notatur. 157. a. E.
Sofibius Laco. 608. b. A.
Sotacus. 125. a. F. G: b. A: 197. a. B: 275.
b. B: 937. a. E. F.
Sotades. 70. b. E.
Sotion. 88. b. E: 268. b. D.
Spartianus. 401. a. A: 546. b. D: 697. a. F:
757. a. A: 770. b. B: 788. b. B. expli-

catur. 853. b. D. E.
Statius. 23. a. A: 124. b. D: 125. b. F: 145.
a. B: 313. b. D: 395. a. A: 396. b. C:
496. a. A: 569. b. D: 587. a. E: 631. b.
B: 632. a. F: 633. b. D: 637. b. B. C:
657. a. E: 658. b. A: 712. a. G: 733. b. E.
F: 853. b. E: 919. b. A: 927. b. C. emen-
datur. 109. a. A: 143. b. G: 580. a. E: 632.
b. B. explicatur. 58. a. B. C. D: 145. a.
B: 283. b. D. E. G: 285. a. E: 299.
b. G: 312. b. C: 391. b. E: 632. a. A. B.
D: b. C: 648. a. G: 657. a. E. F: 770. b.
C: 855. a. A. B. emendatur & explica-
tur. 265. a. D. E: 854. b. D. E... vetus
interpres. 702. a. C. emendatur. 425. b.
G.
Stephanus. 4. b. A: 6. a. A: 34. a. G: 41. a. G:
42. b. B: 43. a. E: 45. b. A. B: 46. b. D. F:
G: 47. b. G: 48. a. E: b. B: 49. a. F: b.
B: 50. a. E: 51. b. F: 55. a. F: b. A: 58.
b. A: 65. a. E: 66. a. C: b. A. B: 69. b.
G: 73. b. A. B: 78. a. C: b. B. C: 79. a. D:
b. E. F: 89. a. A: 98. a. F: b. G: 101. b.
F: 102. a. G: b. B: 104. a. A: b. E. G:
105. a. B: 108. a. A: 109. a. A. D. E:
112. b. C: 113. b. G: 114. a. G: 115. a.
B. C: 116. b. B. D: 117. a. D: 118. a.
D: b. F: 119. a. B: 121. a. D: 124. b. E:
125. b. F: 126. a. A: 129. a. G: 133. b. E:
135. a. F: b. A: 136. a. G: 137. b. F. G:
145. b. F: 151. a. F: 169. b. A: 170.
b. E: 171. a. D: 177. b. D: 179. a. F: b.
A: 185. a. G: 199. a. B: 201. a. C: 205.
a. B: 225. b. C: 226. a. A: b. F: 228.
a. D: 237. b. E: 255. a. C: 264. a. C:
265. a. A: 271. b. A. B: 272. a. F: b. C:
273. a. A: 276. a. E: 286. a. D: b. C. E.
F: 287. b. D: 292. a. C: b. C: 293. b. C:
317. b. E: 321. b. E: 333. b. D: 338. b.
A. E: 339. a. E: b. C: 344. b. B. E: 345.
a. F: 346. a. G: b. F: 347. b. E: 348. a. B.
E: b. F: 350. a. D: 353. a. A: b. E: 355.
a. E: 387. b. C: 394. b. A: 401. a. C. b.
C: 402. a. E: 406. a. C. D. F: 408. a. C:
b. F: 427. b. C: 430. b. C: 434. a. A: b.
F: 435. a. F: b. B. C: 436. a. C: b. B. G:
437. a. A: 440. a. E. G: 441. a. E: 442.
a. F: b. A: 443. a. E: 444. a. F: 492. a. B.
C. G: 493. b. E: 503. a. D. F: b. C: 532.
a. F: 536. b. A: 542. b. E: 545. a. D: b.
A: 546. b. E: 549. b. C: 550. b. E: 551.
b. D: 552. a. F: b. B: 554. a. A. D: 555.
b. E: 556. a. G: 558. a. G: b. C. G: 561.
a. G: 563. a. G: 568. b. C: 574. a. F: 576. a.
D: 581. a. B: 582. a. E: 587. b. F: 588.
b. A: 591. b. B: 603. b. A: 606. a. B. E:
607. a. D: b. B: 612. b. G: 616. a. D:
b. A. C: 617. a. D: 619. a. B: 621. a. B:
626. a. C: 627. b. C: 669. b. D: 679. b.
E: 683. b. F: 690. a. G: b. C. E: 691. b.
E: 692. a. F: b. B. C. F: 693. a. B: 698.
a. D: 699. a. F: 700. a. A. C. D: 720. a.
C: 725. a. B: 763. b. E: 774. a. E: 782.
a. B: 783. a. B: 792. a. E: 794. b. A:
817. b. E: 827. a. F: b. B: 828. b. D:
829. a. G: b. B: 833. a. B. C. D: b. B:
836. a. D: 840. a. B. D. E: b. B. D. E.
G: 841. a. E: 842. a. C. D. G: b. E. F:
844. a. B: b. G: 845. a. A: b. D: 846. a. F:
F: b. B. C: 847. a. G: 866. a. A. C. F:
b. A: 867. a. A. C: 874. b. D: 892. b. B:
902. a. D: 924. b. D: 929. a. C. emend.
34. a. D: 44. b. E: 46. b. E: 48. a. B: 49.
b. F: 67. a. C. D: 98. b. F: 99. a. B: 102.
a. G: 110. b. A. C: 112. b. D: 114. a.
A: 118. b. D. E: 129. a. C. D: b. A:
151. a. G: 202. b. D: 214. b. F: 226.
b. G: 227. a. A: 286. a. F. G: 292.
b. D: 342. b. C: 349. b. F: 436. a.
A: 437. a. C: 491. b. F: 532. a. F: 547.
a. A: 550. a. G: 556. a. E: 558. b. A:
561. b. D: 569. a. D: 605. b. A: 618. a.
E: 626. a. C: 681. a. A. B: 691. a. A:
700. b. G: 707. a. C: 762. b. G: 781.
a. B: 783. b. D: 790. b. E. F: 847. b.
A: 866. a. F: b. E: 869. a. B. notatur.
45. a. G: 102. b. B: 105. a. A: 121. a.
B: 137. b. G: 201. a. B: 227. a. C. D:
346. b. D: 437. a. B: b. A: 492. a. B.
C: 493. b. E: 503. a. D: 561. b. A:
588. b. C: 607. b. B: 763. a. D.
Alexandrinus.

Alexandrinus. 773. a. D. Chymicus.
817. b. E. Philosophus. 772. a. F. G.
807. a. C.

Stefichorus. 2. a. F. b. G. 203. a. A.
Stobaeus. 111. b. A. 119. b. G. 144. b. D.
emendatur. 68. b. E. 292. a. C. 316. a.
D. 323. b. G.

Strabo. 13. b. B. 20. a. G. b. A. B. C. 41.
b. F. 42. a. E. b. C. F. 43. a. E. b. E. 44.
a. F. b. F. G. 45. b. C. E. 46. a. A. b. F.
47. a. A. C. E. F. b. B. C. E. 49. a. D.
b. D. 52. a. B. C. D. 55. a. F. 56. a. B.
b. D. 57. b. B. 58. a. B. G. 59. b. D. G.
60. a. B. D. 68. a. A. E. 69. a. A. 70. a.
E. 73. a. C. G. b. F. G. 74. a. A. D. 76. b.
G. 78. b. E. 79. a. A. b. C. F. 80. a. G.
b. A. D. 82. a. D. b. G. 88. b. C. 89. a.
C. 90. a. G. b. A. 92. a. B. 95. b. E. 96.
a. D. E. 98. a. F. b. B. C. 99. b. D. 100.
a. C. b. B. 102. b. B. 103. a. C. F. b. D.
E. G. 104. a. A. C. E. F. b. F. G. 108. a.
C. b. A. 109. b. C. D. 112. b. A. C.
113. a. A. 114. a. A. D. b. D. F. 117. a.
D. b. B. F. 118. a. D. b. B. 119. b. E.
120. a. A. E. F. b. D. 121. a. A. C. 124.
b. E. F. 125. a. E. b. A. C. 126. a. A.
129. a. F. b. D. 136. b. B. 148. b. A. 151.
a. F. b. E. 152. a. A. B. E. F. b. D. 155.
a. E. F. 156. b. A. 166. b. F. 168. a. B.
169. b. C. 172. a. F. 173. a. F. 174. a.
A. E. 177. b. A. E. 178. b. D. 185. b.
B. C. G. 186. a. C. D. 187. a. F. 189. a.
A. 195. a. G. b. D. E. 196. a. F. 197. a.
F. b. A. F. G. 199. a. F. 200. a. A. b. F.
201. a. B. G. b. F. 202. a. B. D. b. F.
203. a. B. 204. a. D. F. b. C. 212. a. F.
b. A. 214. b. F. G. 215. a. A. b. E. 217.
b. D. 218. b. C. G. 220. b. B. 226.
b. D. 227. b. B. 242. a. G. b. D. G. 243.
a. D. 245. b. B. 246. b. E. 252. a. A.
262. a. A. C. G. b. C. 264. b. C. G.
265. a. E. G. 270. a. B. b. D. E. F.
272. b. C. 276. a. A. 285. b. A. 292.
a. E. 293. b. C. E. 298. b. E. 310.
b. E. 311. a. E. 312. a. C. 313. b. A.
316. b. D. G. 317. b. G. 321. b. A. 325.
b. G. 333. b. E. 335. a. C. D. b. D. 337.
a. C. F. G. b. B. G. 338. a. D. E. G. b. G.
339. b. B. 340. a. B. D. b. C. 341. a. E. b.
B. E. 343. a. D. G. b. A. D. F. 344. a. A.
E. 345. a. F. G. b. G. 346. a. A. E. b. D. E.
348. a. D. F. b. A. 349. b. E. 350. b. G. 351.
a. A. F. 353. b. C. 376. a. F. G. 377. a. D.
382. a. D. 383. b. D. F. 385. a. B. 387.
b. E. 389. b. B. C. 394. a. E. 395. a. C.
F. 401. a. B. D. b. C. G. 405. a. C. E.
F. 406. b. D. G. 407. a. C. 408. a. A. B.
b. F. 409. a. D. 411. a. D. E. b. A. B.
414. b. G. 415. a. A. 427. b. A. 432. b. G.
435. a. B. C. 436. a. C. b. A. C. D. F. 437. a.
b. C. E. 438. a. E. b. B. D. 439. a. C. G.
b. G. 440. a. B. C. E. b. C. 441. b. D.
E. 442. a. A. C. E. b. C. E. 443. a. C. 444. a.
E. F. G. b. A. C. D. 445. a. B. C. 464. b. B.
468. a. C. 469. a. A. B. C. F. 487. b. E.
F. G. 488. a. A. C. D. F. G. b. B. E.
489. a. G. b. G. 490. a. A. C. b. 491. a.
A. B. G. 492. a. C. b. B. 493. a. D. F.
b. B. C. 494. a. A. G. b. E. F. G. 495.
a. C. E. 500. a. C. D. b. B. D. E. 504.
a. C. 520. b. E. 542. a. C. F. b. C. D. E.
G. 544. a. B. C. E. F. b. A. D. F. 545. a. C.
E. F. b. C. E. F. 546. a. A. C. D. E. b. F. G.
547. b. A. B. 549. a. A. F. b. B. 550. a.
B. b. D. F. 551. a. A. C. G. b. A. B. C.
E. F. 552. a. B. F. 554. a. A. B. b. F. G.
555. b. G. 556. a. A. C. b. A. B. G. 557.
a. B. D. E. F. b. A. D. F. 558. b. A. D.
F. 559. b. D. 563. a. C. F. G. b. G. 564.
b. B. D. E. 566. a. E. G. 567. b. A. 568.
a. E. b. F. 569. a. D. b. B. D. 570. a. C.
D. E. 571. a. D. E. 572. a. D. 576. a. B.
577. a. C. b. A. 580. b. B. C. E. 581. b.
C. E. 582. a. A. B. D. E. F. b. A. 584.
b. A. E. 586. b. F. 587. a. C. D. E. b. F.
588. b. A. D. 590. a. B. C. E. 594. a. F.
G. b. E. 604. a. F. G. b. A. 605. a. C.
b. C. 606. a. E. b. A. C. F. 610. b. A. F.
615. b. F. 616. a. F. 617. a. D. 619. a. A.
623. b. B. 624. a. G. b. E. 625. a. A. D.
b. A. B. D. 626. a. C. D. G. 629. a. F.

649. a. F. 679. b. B. C. 680. a. C. D. E.
b. A. C. 681. a. C. b. A. 682. a. F. 691.
a. C. b. B. F. 697. a. F. b. B. F. G. 698.
a. C. D. G. b. B. D. E. F. 699. b. C. 700.
a. C. 701. b. F. 705. b. C. 706. b. B. 708.
a. E. 710. a. A. 711. a. E. 712. b. A. C.
713. a. B. 715. a. D. E. b. G. 716. a. B.
D. 718. a. F. b. A. 719. a. B. b. G. 720.
a. B. 724. b. G. 732. b. D. 747. a. D. E.
757. b. A. B. 758. a. C. 759. b. G. 760.
a. D. 761. a. E. 762. b. C. F. 763. a. A.
769. a. C. E. b. D. E. G. 781. a. B. F.
G. b. C. 782. a. A. b. A. 783. b. D. E.
784. a. A. b. D. 785. a. B. F. b. C. F. 786.
a. C. 794. a. G. 805. a. C. 810. b. D.
811. a. A. F. b. D. 812. a. B. C. 813. a.
A. b. C. D. 814. a. A. 815. a. D. 816.
b. B. 817. b. C. 827. a. F. b. E. D. E. 828.
a. C. 829. a. A. D. b. C. 830. a. A. 831. b.
B. 832. a. B. 833. a. F. b. A. F. 834. b.
C. D. 835. b. B. 836. b. E. 837. a. F.
841. b. D. E. 842. a. E. b. C. 843. a. B.
E. F. G. 844. a. C. E. G. b. G. 845. a.
G. b. A. B. 846. a. A. F. G. b. A. C. D.
G. 847. a. A. 850. b. G. 857. a. B. C. D.
858. a. D. 867. a. E. 869. b. G. 875. b.
F. G. 876. a. A. B. 877. a. F. 878. b. A.
887. b. G. 893. a. D. E. b. D. 894. b.
C. E. 908. a. D. 925. a. E. b. A. C. 928.
a. C. F. b. B. 929. a. A. D. b. B. 930. a.
E. 939. b. B. 940. b. A. 942. b. D.
emendatur. 42. a. A. E. F. 44. a. D. E.
b. F. 47. b. G. 48. a. B. b. C. F. 52. b.
B. C. 59. a. B. 78. a. D. 116. a. C. 118.
b. F. 120. b. A. 121. a. D. 185. b. D.
255. a. C. 266. a. G. b. A. 269. b. A.
270. b. G. 271. a. B. 275. b. G. 297. b.
D. 317. b. F. 339. a. B. 342. b. D. E.
350. a. C. D. 405. a. E. 434. b. D. 436.
b. E. 437. b. E. F. G. 438. a. B. 440. a.
G. b. D. 467. b. F. G. 494. a. E. 545. a.
F. G. b. B. 551. b. D. 552. b. B. C. 556.
b. E. 559. b. F. 563. b. G. 568. b. D. E.
570. a. A. C. 574. b. E. 577. a. D. b. B.
580. a. D. b. G. 587. a. B. b. D. 607. a.
C. 611. a. F. 618. a. G. 624. a. A. 627.
b. C. 690. a. E. 701. b. G. 707. a. A.
761. a. F. 781. b. B. 783. a. C. F. 811.
a. B. 827. b. B. C. 828. b. E. 831. a. E.
F. G. 832. a. B. explicatur. 120. a. B.
173. b. E. F. 185. b. E. 376. a. B. C.
395. a. F. 544. a. E. 568. b. D. E. 569.
a. E. F. 606. a. E. F. 667. a. E. 709. a.
F. 738. a. C. 769. b. D. 781. b. A. 785.
b. C. 815. b. D. E. emendatur & expli-
catur. 112. a. C. D. 183. b. F. G. 405.
a. E. 467. a. F. 488. a. G. b. A. 715. a.
G. notatur. 405. a. G. 440. a. C. epito-
tomes auctor. 112. b. A. 114. a. A. b. D.
E. 171. a. F. 265. a. F. 272. a. F. 311. a.
A. 317. b. E. 332. a. B.

Straetis emendator. 664. a. E. F.

Strato Sardianus. 239. b. F. 740. a. G.

Στυλοπνάνια Cyfini templi. 11. a. A.
B.

Suetonius. 4. a. E. 8. a. G. 16. b. B. 17. a.
D. F. b. D. 18. a. F. b. B. C. 26. b. A.
28. b. A. 30. a. G. b. A. B. C. 41. a. E.
43. b. A. 48. b. D. 55. a. A. 73. a. A.
91. a. D. 101. a. D. 112. b. F. 119. b.
E. 137. a. D. 226. b. F. 231. b. F. 232.
b. A. 261. a. E. 288. b. A. 311. a. G.
320. a. A. 330. a. D. 386. b. F. 447. a. G.
496. a. C. D. E. b. A. 663. b. E. 760. b.
E. 803. b. A. 825. a. D. 854. b. E. 859.
a. E. 881. a. C. 882. b. F. emendatur.
19. a. B. 23. b. B. 111. a. C. 848. a. D.
explicatur. 886. b. E. F. emendatur &
explicatur. 392. b. F. G. in vita Juvena-
lis, emendatur. 319. b. B. explicatur.
319. b. B. C. 320. 321. a.

Suevius. 425. a. D. 426. a. A. 677. b. E.
emendatur. 422. a. D. E. F.

Suidas. 76. b. F. 100. b. A. 426. b. B. 472.
b. E. F. 523. b. G. 537. b. C. 568. a. G.
591. a. E. 594. a. B. D. 596. a. D. 608.
b. F. 649. a. F. 661. b. E. 719. b. D.
743. b. A. 767. b. A. 768. a. B. 771. a.
D. 772. a. G. b. A. B. 773. b. C. 775.
a. C. 786. a. D. 791. a. F. 792. b. B.

810. a. A. b. G. 816. a. F. 817. a. G.
848. b. A. B. 859. a. C. 866. a. D. F.
867. a. A. G. 868. a. C. D. 869. a. A. b.
A. B. 872. a. B. D. b. A. 877. b. A.
895. b. G. 929. b. E. G. 935. b. F. 937.
b. D. emendatur. 472. b. D. 761. a. F.
762. b. C. 889. a. D.

Sulpitia explicatur. 824. b. A.

Symeon magister. 794. b. E.

Symmachus. 17. b. A. 81. a. D. 118. a. F.
244. b. E. 533. b. B. 615. a. A. 762. b.
D. E. 798. a. F. b. A. emendatur. 43.
a. F. 50. b. D. E. 176. b. D.

Symposium. 184. a. A. 735. b. E. 771. a. A.
798. b. A. 858. a. G.

Synefius. 495. a. B. 764. a. D.

Synefius Chymicus auctor. 817. b. E.

T.

TAbulae XII. 457. b. A. 891. b. A.
D. F. 892. a. B. C. D.

Tacitus. 11. b. C. 18. b. A. B. 20.
b. B. C. 62. a. D. 135. a. E. 136. b. C.
162. a. F. 165. b. D. 166. a. B. 167. a.
E. 168. a. B. 230. a. A. 310. b. E. 311.
a. F. 387. a. D. b. G. 388. a. C. E. F.
389. a. A. C. E. 391. a. A. B. 407. b.
B. 416. b. A. 417. a. B. 418. b. B. 433.
b. F. 535. b. C. 537. b. F. 573. b. C. 612.
b. E. 614. b. F. 694. a. F. 801. b. B. 852.
a. F. emendatur. 24. a. C. 388. a. E.
430. b. A. B.

Tarquitius Priscus. 371. a. G. emendatur.
430. a. C. D. 582. b. D.

Tarraeus. 125. b. E.

Terentianus Maurus. 70. a. F.

Terentius. 29. b. G. 39. b. C. D. 72. b.
G. 92. b. G. 96. a. F. 133. a. C. 177. a.
F. 200. b. D. 243. a. F. 244. b. G. 340.
b. A. 505. b. E. 532. b. A. B. C. 547.
a. B. 615. a. B. explicatur. 170. b. F. G.
176. a. C. 245. a. B. C. D. 383. b. A.
B. 539. b. D. 648. a. A. D. 649. a. D.
E. b. G. 848. b. D. emendatur & ex-
plicatur. 767. b. F. G.

Tertullianus. 7. a. B. 12. a. G. 70. a. D.
74. a. C. b. E. 94. a. D. E. 102. b. F.
118. a. E. 130. a. D. 141. a. C. 142. b.
D. 162. b. D. 174. b. B. 184. a. C. 192.
a. G. 196. b. F. 199. a. B. 213. a. F. 219.
b. E. 241. b. D. 246. b. G. 276. a. C.
289. a. A. 293. a. A. 295. b. F. 315. a.
C. 399. b. F. 432. b. E. 433. b. F. 456.
b. E. 528. b. E. 534. a. G. b. A. 535. b.
F. 536. a. A. b. F. 537. a. B. 613. a. C.
b. F. 626. b. A. 636. b. E. 637. a. C.
641. a. F. 644. b. G. 645. a. B. 646. b.
D. 647. b. F. 697. a. F. 708. a. D. 764.
b. D. 766. b. A. 769. a. C. 771. a. E.
784. a. D. 792. a. A. B. 796. b. D. E.
807. a. F. G. b. C. E. 888. b. A. 877. b.
A. emendatur. 7. a. A. 94. a. D. 533. b.
A. 534. a. E. F. 537. a. F. 610. b. B. C.
D. 634. a. D. E. 636. b. E. F. 638. a. C.
640. a. A. 645. a. G. 647. b. D. 707. b.
B. 768. b. A. 779. b. D. 780. a. F. 784.
b. A. B. 787. a. E. F. b. A. B. 791. b.
A. 807. a. G. b. E. 825. a. G. b. A. ex-
plicatur. 29. b. E. 183. a. G. 528. b. F.
536. b. G. 539. b. A. 614. b. A. B. 617.
b. E. 643. b. E. F. 645. a. D. F. b. B. E.
G. 651. b. A. 769. a. C. 787. a. E. F. b.
A. B. 789. b. E. G. 861. b. F. 862. a. F.
864. b. C. emendatur & explicatur. 640.
b. E. F. G. 641. b. F. G. 790. a. A. B.
850. a. C.

Theleste. 84. b. G.

Themistius. 597. b. C. D.

Theocritus. 21. a. G. 76. b. B. 86. b. E. 96.
b. E. 156. a. A. 281. b. A. 365. b. D.
585. a. A. B. 607. a. C. 629. a. G. 659.
b. E. F. 660. a. B. C. E. F. 662. a. B. C.
818. b. C. F. G. 819. b. B. 861. b. E.
904. a. C. emendatur. 205. b. B. 660. a.
D. b. C. explicatur. 194. b. G. 205. b.
A. B. 660. a. B. b. D. 851. a. D. 860. b.
F. 868. a. D. E. Scholastes *advēntus*.
156. b. F. interpres. 819. a. C. E.

Theodoridas. 358. a. A.

Theodorus. 25. a. C. 455. b. E. Theodoli

Theodosii Milfi. 58. b. D: 117. b. E: 162.
b. F: 170. a. D: 341. a. C: b. F: 343. b.
A: 345. a. B: 438. a. A: 564. a. F: b. D:
568. b. B. 699. b. B. D. emendatur.
564. a. B. C: 839. b. C.
Theodotion. 763. a. E.
Theognis. 7. a. A.
Theomnestus Hippiatros. 154. b. C: 936.
b. E: 937. b. F.
Theon. 114. b. B: 178. b. B: 508. a. A:
517. a. A: 519. a. A. B: b. D: 521. a. C.
D. E: b. D: 522. b. G: 523. a. B. E. F.
G: b. B. E: 524. a. A. F: b. F: 525. a.
B. D. G: b. F: 530. b. F. notatur. 517.
a. B: 524. a. a. interpretes. 626. b. F.
Theophanes. 728. a. A.
Theophilus. 520. b. C: 811. b. D: 814. a.
A: 818. a. F.
Theopompus. 418. a. F: 590. b. E: 591.
a. E.
Theophrastus. 62. b. B. E. G: 63. b. A:
64. b. E: 69. b. A: 76. a. D: 83.
a. A. C. E: b. D. E. F: 84. b. A:
85. b. A. B. C. E. F: 89. b. C: 92. a. D:
b. F: 93. a. B. E: b. B. D: 94. a. A: 102.
b. F: 112. b. B: 119. b. A: 120. b. E:
121. a. E: b. A: 122. a. D. G: b. C. E:
123. a. A. E: b. D: 126. b. E. F: 127. a.
B: 128. b. F: 137. b. B: 138. a. A. E:
139. a. B. C. D: b. D. E: 140. a. A:
142. a. E. b. F: 153. b. F: 156. a. E: 159.
a. D: 160. a. D. E. F: b. A. E: 161. a.
B. F: b. A. C: 162. a. A. D: b. A: 173.
b. A: 179. b. A: 182. a. D: 185. b. E.
F: 186. b. A. B. E: 188. a. E: 189. b.
G: b. A. E: 190. a. G: b. A. B. F. G: 191. a.
B. F: b. 192. a. C. E. F: 193. b. B: 194. a. B:
b. A. C. D: 209. a. A. B: b. G: 210. a. 211.
a. A. D: 213. b: 214. a. A. D: 222. a. D. E:
224. a. E: 227. b. A: 233. a. A. B: b. E:
234. a. D. E. F: b. B. C. D. G: 235. a.
A: b. B. F. G: 237. a. B: 241. a. F: 247.
a. G: b: 249. b. A. G: 250. a. A. B. C.
G: b. A. B. C. E: 251. a. B. C. D. F.
G: b. E: 252. a. A. C. D: b. C. E. F:
253. a. A. G: b. A. B. C. E: 254. a. C:
b. G: 255. a. A. B: 257. b. E. F. G: 258.
a. D. E. F: b. A: 260. a. B. E. F. G: b.
A: 262. a. C. F. G: b. A. C: 264. a. E:
b. G: 268. b. D: 269. b. F. G: 270. a. A:
b. F. G: 271. a. A: 274. a. G: 276. a. E:
b. B. C. E: 279. a. B. C. D: b. A. C:
281. a. F: b. E: 286. b. C. G: 287. b. D:
288. a. A. C. D: b. B. D: 289. a. C:
291. a. A. E: b. A. B. C: 316. a. B: 326.
a. A. F: b. D: 327. a. C. F. G: b. F. G:
328. a. E. F. G: b. B. D. G: 329. a. A.
B. D. E. b. C. D. E: 330. b. G: 331. a.
B: 333. a. C. E: 334. a. E: b. A. C. E.
F: 347. b. F: 348. a. E: b. B: 352. b. F:
353. a. B: 354. a. B. D: b. E. F. G: 355.
a. A. B: b. A. B. E. F. G: 356. a. A. D:
b. A. B. E. G: 357. a. A. D. G: b. A.
D: 358. a. D. F. G: b. A. B. D. G: 359.
a. C. E. F. G: b. A. C. E: 360. a. B. C.
E. F: b. A. D: 361. b. A. B. D. E: 362.
a. G: b. A. E. F: 363. a. B. G: b. E. G:
364. a. C. F: b. D: 365. a. B: b. D. G:
366. a. F. G: b. A. C. F: 367. a. B. C.
D: 368. a. B. F. G: 369. a. A. B: b. A. C.
F: 370. a. G: b. A. E. G: 371. a. B. F: b.
B. C. E. F: 374. a. C. G: b. B: 375. a.
C. D: b. B. D. F. G: 376. a. B. G: b. F.
G: 377. a. A. C. E. F: 378. b. F. G:
379. a. E. G: 381. a. A. D. G: b. A. D.
E: 382. a. A: b. A: 383. b. D: 396. a.
E: 397. b. E: 409. a. D: b. C. D: 410. a.
C: b. C. E: 411. a. B. C. E. F. G: b.
A: 412. a. C: b. B. C. D. E: 414. b. F:
415. a. B. E: 416. a. C. D. F. G: b. C.
D: 417. a. D. F: b. A. B. C: 418. a. A.
D: 419. a. E. F: b. C: 421. a. B. G: b.
A: 422. b. D. F. G: 423. a. A. B: b. G:
424. b. E: 425. a. A. E: b. C: 426. b. G:
427. a. A. B. C. F: b. F: 428. a. B. D.
G: b. A. B. C. E: 429. a. C. D: b. E. F:
430. a. A: 498. b. A: b. E. G: 504. a. G:
505. a. B: 510. a. G: b. B. C. E: 511. a.
C. D: 514. a. A. B: b. C. E: 515. b. B.
C: 516. a. G: 517. a. D: 518. a. D: 519.
a. C. D: 522. a. C. D. E: b. A. B. D.
F. G: 523. a. B: 524. a. D: b. F: 527. a.

A: 538. b. D: 543. b. D: 545. a. B: 572.
a. C: 573. a. A. B. E. G: 575. a. A: 582.
b. E: 583. a. B. C: b. G: 584. a. A: 605.
b. E. F. G: 619. a. B. D. F: b. A. C. E.
F. G: 620. a. B. D. E. F: b. A. D. F:
621. a. B. D. E: b. A. B. E. F: 629. b.
E. F. G: 645. b. C: 668. a. B. G: 669. a.
F: 671. a. B: b. A: 672. b. B: 673. a. C:
674. b. B. E. G: 675. a. C. D: b. A. D.
E. G: 676. a. A. B. C: F: 677. a. B. F:
b. C: 678. a. E. F. G: b. A. B. C. E:
679. a. A. E. F: b. B. D: 680. b. A. E.
F. G: 681. a. A. G: b. D: 682. a. C: 685.
b. A. D: 686. a. D: 687. b. F: 688. a.
A: 703. a. A: 705. b. C. E: 706. a. B. C.
E: 714. b. G: 615. a. A. F: b. B. G: 716.
a. A. B: 720. a. B. C. D. G: b. A. C.
D: 721. a. A. B: 722. a. E: b. A. B: 723.
a. b. A. C. D. E: 725. a. D. E. F: b. A.
C. E. F. G: 727. a. F. G: b. A. B. C. E:
728. a. B. E: b. A. B. D. E: 729. a. A.
D. F. G: b: 730. a. A. B. D. E: b. B.
D. E. F: 731. a. A. D: b. D: 732. a. B.
C. F. G: b. A. E: 733. a. A. B. C: b. D.
F. G: 734. a. C. D. E: b. F: 735. a. B:
736. a. A: 740. b. C: 741. a. C. G: 745.
b. E: 746. a. D. G: 748. a. A: 751. b. D.
E: 756. b. F: 757. a. F: 775. a. B: b. E.
F. G: 778. b. E: 780. a. D. E: 781. b.
A. C: 782. a. C: b. G: 785. b. A: 791.
a. D: b. B. E: 792. a. B: 793. a. F: b. A:
796. a. A: 804. a. A. b. G: 805. a. A. B.
D. E. F: b. B. F: 806. a. A. B. F: b. A.
B: 807. a. C: 808. a. G: b. B. C: 812. a.
A. F: b. A. C. G: 813. a. D: b. B. E:
814. a. F. G: b. A. C. E: 817. b. F: 819.
a. C: 820. a. E: 822. b. D. F: 823. a. C.
G: b. A: 861. a. A. B: 862. a. D. F: b.
B. G: 863. a. C. F: b. A. C. E. F: 864. a.
A. F: b. A. B. C. F: 865. a. A. B: b. A. C.
D: 869. a. D: 883. b. E: 887. b. D: 889.
a. A. C: b. E: 890. a. E: 895. a. E. G: b.
A. D. F: 896. a. E. F: b. A. F: G: 897.
a. A. B. C. F: 899. a. A: b. A. B: 900.
a. B. E. F: 904. a. A. E. F: b. A. B. E. F.
G: 905. a. C: b. A. F: 906. a. A. E: 908.
a. E: 909. a. B. F: b. G: 910. a. D: b. B.
E. G: 911. a. A. B. C. F. G: b. A. B.
D. F. G: 912. b. B. C: 913. a. F. G: b.
A. D. 914. a. A. B: b. B. C. E: 916. b. E.
F: 917. a. C. F. G: b. A. C. E. F: 918.
a. E. F: 922. a. B. C. D: 923. a. A. E.
D: 924. b. B. D. F: 925. a. C. E. F: 928.
b. D: 930. a. E: 931. a. F: 932. a. A: b.
B. D. E. F: 933. a. A. E. F. G: b. B. E.
G: 934. b. C. F: 935. b. C: 937. a. C:
938. a. B. C. E. G: b. B. C. E. F: 939.
a. A. C. G: 942. b. A. D. emendatur.
69. a. D: 82. b. F: 83. a. D: 85. b. F. G:
123. a. B: 126. b. A. B. C. E: 137. b.
D: 154. a. C: 172. b. B: 182. a. A. B.
C: 186. a. A: 191. a. G: 210. b. G: 234.
a. C: b. F: 250. a. F: b. D: 251. a. F. G:
b. A. B. C: 253. a. C. D: 258. a. C: 260.
a. A: 269. a. G: 279. a. E. G: b. G: 282.
a. D: 329. b. A: 348. a. B. C: 361. a.
E. F: 362. a. E. F: 363. b. C: 364. a. G:
b. A: 366. a. D. E: 368. a. C: 377. b.
G: 379. a. A. B. C: 380. b. B. C: 385.
a. D: 396. b. C: 411. b. F: 416. a. D:
422. b. E: 498. b. A. B. D. E. F. G:
505. a. D: 573. b. A: 574. b. F. G: 575.
a. C. D: 583. a. A: 619. a. G: b. A:
660. b. F: 666. b. D: 667. a. B: 674.
b. A. B: 675. a. F. G: 682. b. D.
E: 683. b. B: 684. a. C: 687. b. B: 696.
b. A. B: 715. a. C: 727. a. C: 728. a. D:
729. b. C: 746. a. D: 751. b. E. F: 773.
b. C. D: 780. a. B. C: 784. a. A: 805. a.
G: b. A. G: 812. b. G: 822. b. E: 848. a.
B: 863. a. A: 888. a. E. F: 890. a. A. 905.
b. B: 908. b. B. 911. b. A. C: 912. a. A. B:
913. b. E: 928. b. C. E: 933. a. C. D:
934. a. B. C. D. explicatur. 139. b. E.
F: 142. b. B. C. D: 154. a. B: 191. b. C.
G: 210. b. G: 250. b. F: 252. b. G: 279.
b. D. G: 361. a. F: 363. b. C. D: 366. b.
D: 367. b. C. F: 380. b. C. D: 414. b.
D. E: 424. a. B. E: 510. a. G: 515. b.
G: 516. a. B: 537. b. C: 573. a. C. D:
575. a. C. D: 663. b. F: 664. b. F. G:
666. b. D: 670. b. E: 681. a. C: 701. b.

C. E: 738. b. B. C: 739. a. A. B. C: 764.
b. D. E. G: 765. a. A. C: 797. a. C.
emendatur & explicatur. 368. a. A. B:
431. a. F: 498. b. A. B: 523. b. D. E:
773. b. D. E: 780. a. B. C: 861. a. C.
notatur. 683. a. G.
Theophylactus. 326. b. C: 335. b. E. ....
Simocata. 303. a. G.
Thespis Tragicus emendatur & explicatur.
629. b. D. E.
Thucydides. 78. b. G: 98. a. F: b. F: 101.
a. A: 104. b. D: 403. b. A: 650. a. E:
901. a. D. explicatur. 889. b. C. ... scho-
liastes. 403. a. A: 649. b. B.
Tiberius. 477. a. F. G.
Tibullus. 53. b. B: 85. a. E: 91. b. F: 323.
a. E: 585. a. A: 651. a. C: b. E: 661. a.
A: 700. a. B. C: 764. b. D: 766. b. A.
B. D. E: 936. a. C. emendatur. 297. a.
C: 492. b. B. F: 840. b. G. explicatur.
747. a. E: 766. b. A. B. D. E: 787. a.
B. C: 792. a. B: 841. a. A: 860. a. E:
906. b. E. emendatur & explicatur. 55.
b. F. G.
Timachides emendatur. 670. b. G.
Timon. 315. a. G. emendatur. 315. b. F.
Tironis & Senecae notae. 543. a. A: 755. b.
C.
Titinnius. 839. a. A. emendatur. 72. b. D.
emendatur & explicatur. 316. b. A. B.
Trallianus. 367. b. B: 819. b. D: 820. a.
D: 930. a. D. b. F: 932. b. G: 933. a.
B. ejus interpretes. 930. b. F: 933. a. B.
Trebati. 412. b. G.
Trebellius Pollio. 35. b. A: 45. b. D: 150.
a. F: 770. b. B: 775. a. C.
Trogus. 866. b. E.
Tyrtæus. 663. b. F.
Tzetzes. 45. a. D: 49. b. B: 253. b. G:
254. a. A: 496. b. D: 507. a. F: 508. a.
E: b. B. C. E. F: 509. a. A. D: b. B. C:
523. b. D: 529. a. F: 592. a. D: 595. a.
E: b. E: 600. a. E: 603. a. B: 643. a. F:
647. b. B: 721. b. B. emendatur. 114.
a. B: 608. a. E. notatur. 648. b. C.

V.

Valerianus. 81. a. A.
Valerius agrimenfor. 474. a. D:
479. b. E. Flaccus. 128. a. C:
238. b. C: 580. a. E: 770. b. C. Probus.
859. b. G. Maximus. 24. a. C: 28. a. E:
34. b. D: 35. a. A: 38. a. A: 39. a. B:
78. a. A. F: 100. a. A: 496. a. C: 528:
b. F: 576. a. B: 577. a. D: 595. b. G.
emendatur. 13. b. B: 34. b. D: 38. b. F:
75. b. D: 78. a. E: b. A: 99. a. A. ex-
plicatur. 101. a. D: 124. b. A. B: 200.
b. E: 386. b. F. G: 590. a. B. C. D: 647.
b. F. G.
Valgius emendatur. 790. a. F.
Varro. 8. a. G: 9. a. D: 10. b. G: 24. a. F:
b. F: 33. b. F: 41. a. B: 53. b. C. E. G:
54. a. A: 60. a. C. E: 71. b. D: 72. b.
B: 91. b. A: 102. a. C: 105. b. F: 112. b.
G: 121. a. A: 153. a. F: 157. b. G: 164.
a. C: 165. a. E. F: 176. b. A. B: 187. a.
D: 196. a. A: 200. b. G: 206. b. E: 212.
a. E: 219. a. F: 227. a. E: 241. a. B: 246.
b. F: 248. a. E: 257. a. G: 278. a. E:
302. a. G: 305. a. D: 339. b. E: 341. a.
B. E: 363. a. C: 364. b. E: 365. b. A:
367. b. E: 371. a. C: 386. b. E: 412. a.
D: 414. a. A. B. E: 421. a. B: 429. b.
A: 430. a. F: 457. b. F: 478. b. C: 481.
a. C: 496. b. C: 509. b. G: 511. b. D. G:
512. a. A: b. G: 513. a. D. G: b. A. D:
514. a. G: b. E. G: 515. b. C: 535. a. B.
575. b. A. B: 576. a. G: 583. b. C: 603.
b. G: 612. b. G: 636. b. E: 640. a. C. E:
646. b. B: 659. a. G: 663. a. G: 669.
a. B: 710. a. D: b. C: 717. b. A: 718. b.
A. B: 737. a. F: 785. b. E: 790. a. F: 798.
a. B: 799. a. F: 800. b. A: 803. a. C: 804.
a. F: 812. a. D: 852. a. E. G: b. G: 870:
b. A: 891. b. G: 907. a. A. D: 928. a.
B: 941. a. A: 942. b. B: 943. a. F. emen-
datur. 22. a. E: 40. b. C: 86. b. G: 90.
a. F: 91. b. B: 96. a. G: b. D: 163. b.
E: 172. b. G: 189. a. C: 196. a. B: 212.
a. C: 294. a. B: 365. a. C: 386. b. D:
414.

414. a. C. 421. a. C. 576. b. A. 612. a. A. b. D. 614. b. F. 627. b. G. 635. b. A. 637. a. F. 677. a. A. 705. a. F. 716. a. D. E. 755. b. C. 765. a. G. b. A. 821. a. D. E. 852. a. C. 859. b. B. 943. a. F. explic. 165. b. C. 246. b. C. 500. a. B. C. 611. b. E. F. 642. a. F. G. 661. a. D. 848. b. C. 867. b. G. 880. b. F. 881. a. A. emendatur & explicatur. 663. b. G. 764. b. B. 943. a. F. G. Atacinus, seu verus poeta. 796. a. E. emendatur. 692. a. C.

Varus. 502. a. D.

Vegetius. 28. b. D. 124. a. D. 154. b. C. 298. b. B. 302. b. B. E. 386. a. D. 419. b. B. 704. b. A. 741. a. E. F. b. A. B. 754. b. B. 875. a. F. 878. b. E. 882. a. G. b. A. 918. b. E.

Velius Longus. 224. a. F. 249. b. E. 261. a. E. 486. a. A. 627. a. D.

Vellejus Paternus. 46. b. F. 49. a. C. D. 52. a. C. 579. b. E.

Vernius 6. b. F. 7. a. D.

Veterinarii auctores Græci. 367. b. D. 914. a. D. 916. a. D. 918. a. D. b. E. 921. b. F. 936. b. A. F. 937. a. G. b. D.

Vibius Sequester. 780. a. A.

Victor. 7. a. G. b. D. 8. b. A. B. G. 11. a. E. 294. b. C. 801. b. D. E. G. 802. a. A. B. E. F. alter emendatur. 496. a. D. E. b. A. uterque. 206. a. A. Uticensis. 225. a. E.

Victorinus. 453. b. G. 463. a. D. 628. a. B.

Virgilius. 6. b. C. 7. a. C. b. C. 9. a. C. b. D. 10. b. B. C. 27. a. A. 40. b. D. 42. b. E. 43. a. A. C. E. G. 47. a. F. 48. a. A. C. 51. a. A. B. E. 53. a. F. 54. a. A. 55. a. B. G. 57. b. B. E. 58. a. D. 59. b. C. 60. a. A. E. b. D. 65. a. A. B. b. B. D. 68. b. A. B. C. 71. a. F. b. F. 72. a. D. 73. a. G. 74. b. E. F. 78. b. D. 79. b. C. 80. b. G. 81. b. D. 86. b. D. 87. a. D. b. G. 88. a. E. b. A. 91. a. F. b. C. E. 97. a. D. 98. a. A. 101. b. G. 103. a. B. 109. a. A. 114. b. A. E. 115. a. F. 121. a. C. b. E. 123. a. F. 133. b. A. D. E. 138. b. D. 149. a. D. 153. b. G. 156. b. C. 161. b. B. 162. b. G. 163. b. D. 169. b. C. 173. a. B. 176. a. G. b. G. 181. a. F. b. E. 196. b. B. 199. b. A. 200. b. D. 203. b. F. 207. a. B. b. D. 208. a. E. 212. a. C. 219. a. A. B. b. A. 220. b. B. 223. b. G. 226. b. E. 228. a. A. 230. b. B. 232. a. A. 252. a. F. 255. b. C. D. 259. b. C. G. 264. b. D. 273. a. F. 274. a. B. F. 275. a. C. 283. b. G. 285. b. D. E. 287. b. C. 288. a. C. E. 289. a. C. 292. a. E. 293. a. B. 294. a. D. b. F. 306. b. A. 312. b. E. 319. a. D. 324. b. D. 332. a. D. 347. a. C. b. A. 353. b. A. 354. a. G. 360. a. F. 363. a. D. F. 364. a. A. 365. a. A. 366. b. A. 367. b. E. 370. b. F. 375. b. E. F. 376.

a. A. 377. a. C. b. B. C. 378. a. E. 380. a. C. 383. b. A. 384. a. E. F. 385. b. F. 387. a. B. 388. a. D. 400. b. C. 402. b. B. D. 403. a. D. F. 404. b. B. 410. a. D. 411. b. C. 413. b. A. 414. b. D. 415. a. B. C. b. F. 421. b. C. E. F. G. 424. a. B. 435. a. D. 448. b. D. 475. a. D. 480. a. E. 505. a. F. 514. a. E. 516. a. A. B. 528. b. E. 533. a. D. G. 535. a. C. b. B. 537. a. B. b. A. 574. b. C. 577. a. F. 580. a. B. 584. b. C. D. 603. a. G. 611. a. D. 614. b. E. 660. b. C. 661. a. A. G. b. A. 665. a. G. b. C. 668. a. C. 669. b. E. 672. a. A. 673. a. B. 692. a. D. 698. a. B. 702. b. C. 703. a. G. b. D. 713. b. D. 725. a. B. 732. b. G. 740. a. E. 748. a. E. b. D. 751. a. G. 766. b. D. E. G. 769. a. C. 781. b. B. 786. b. C. G. 794. a. F. 799. a. C. D. 816. b. E. 856. a. A. 858. a. F. G. b. A. 865. a. C. D. 878. b. G. 881. a. C. 882. b. B. 885. a. D. E. 887. b. F. 888. a. C. 889. b. G. 905. a. E. 936. a. C. emendatur. 47. a. C. 711. b. D. 172. b. A. 198. b. D. E. F. 392. b. A. 509. a. A. 814. b. B. C. explicatur. 65. a. C. D. 175. b. E. 188. a. D. E. 198. b. B. C. 212. a. E. 245. a. C. E. 308. b. B. 381. a. A. 400. b. B. 419. a. G. b. A. 445. a. E. 502. a. D. 506. a. E. F. b. B. 509. b. C. 510. a. E. b. F. 511. a. B. E. G. 512. b. E. F. 513. a. C. 514. b. E. 521. b. B. 577. b. D. G. 578. a. A. 579. b. C. D. 588. a. G. 590. a. E. 619. a. C. 628. a. D. b. B. 645. a. F. 657. b. A. B. 659. b. F. 674. a. D. 679. a. C. 718. b. B. 730. a. F. G. 735. a. D. E. 736. a. D. 738. b. A. C. 766. a. F. 780. b. A. 787. b. C. G. 807. a. A. 860. a. A. D. F. b. F. 891. a. B. emendatur & explicatur. 307. b. C. D. 308. a. C. D. E. 509. a. A. B. .... vitæ auctor. 443. a. D. 609. a. D.

Vitalis emendatur. 569. a. C.

Vitæ Patrum. 119. a. F.

Vitruvius. 12. a. B. 80. a. E. b. A. 81. a. F. 82. a. A. 142. b. E. F. 164. a. A. B. 180. b. F. 193. a. B. b. E. 207. a. C. 236. a. C. 246. b. D. 263. b. A. 268. a. G. b. A. B. C. F. G. 269. b. D. E. 298. b. F. G. 299. a. C. 305. b. A. 316. b. E. 327. b. F. 356. a. E. 357. a. B. 358. a. C. 360. a. D. F. 415. b. G. 416. a. A. B. C. 425. a. D. 445. b. D. 448. a. G. 449. a. F. b. C. F. 450. a. A. D. b. B. 451. a. B. 452. a. B. C. 456. a. C. D. b. C. 457. a. C. 458. a. A. 463. a. C. 471. a. B. C. 473. b. C. D. 476. b. F. 480. b. F. 486. b. B. E. G. 519. b. B. 520. a. C. F. G. b. A. F. 521. b. F. G. 529. b. G. 569. a. F. 571. a. E. G. 572. b. F. 576. a. B. 577. a. E. 604. a. E. 651. a. E. 664. b. A. 727. b. B. C. 728. a. B. C. 760. a. D. 775. a. D. E. F. G. 786. a. A. 802. b. C. 813. a. A. 814. a. A. D. E.

b. C. 815. a. B. 819. b. F. 854. b. F. 855. a. D. E. b. G. 857. a. A. B. D. E. G. 867. b. E. 868. a. A. b. A. B. b. E. 870. a. C. E. G. b. A. B. 871. a. A. 878. b. F. 879. a. F. b. G. 880. a. A. b. D. 881. a. A. B. b. B. 884. b. A. 887. b. B. C. 892. b. A. 913. b. E. F. 917. a. B. E. 936. a. D. emendatur. 59. b. F. 142. b. C. 163. b. G. 164. a. G. 181. a. F. 193. a. F. 246. b. D. 504. b. C. 519. b. D. E. F. 520. a. D. 572. a. E. F. 575. a. F. 708. a. B. 724. b. G. 811. a. A. 854. a. C. D. 855. a. D. 857. a. A. 867. b. D. 868. a. G. 869. b. C. F. 870. a. B. F. G. b. C. E. G. 871. a. A. 888. b. A. D. explicatur. 572. b. B. 651. a. E. F. 771. b. C. 854. a. E. 855. a. E. 856. a. E. 868. b. B. 869. a. E. emendatur & explicatur. 790. b. E. G. 856. b. D. 870. b. E. F. G. nota. Rufi Architectonis vel Epaphroditii fragmenta emendantur. 481. b. D. E. 483. a. D. E. b. A. B. C.

Ulpianus I. C. 67. a. A. 784. a. B. C. 849. b. B. 891. b. E. G. in Arabicis. 344. b. A.

Vopiscus. 23. b. F. 26. a. D. 72. a. A. 87. a. B. 162. a. G. 197. a. C. 569. a. F. 590. b. C. 779. a. C. 816. b. B. 853. b. D. E. emendatur. 239. a. G. explicatur. 330. a. F.

Uranus in Arabicis. 344. b. A. 348. a. E. 349. b. D. 355. a. E. 669. b. D. E.

Vulcatius. 227. a. F.

X.

Xenophon. 334. a. C. 489. b. A. 514. a. E. G. b. B. 517. a. D. 538. b. E. 574. b. B. 577. a. F. 665. b. A. b. D. 824. a. F. b. B. 843. a. G. 928. b. F. G. 929. b. A. 930. a. D. 932. b. A. 942. a. A. emendatur. 678. b. D. explicatur. 425. a. F. 516. a. G. b. B. C. 580. b. E. F. 687. a. E. Lampiscenus. 915. a. D. E.

Z.

Zeno Veronensis. 255. b. E.

Zenobius emendatur. 754. b. B.

Zonaras. 292. b. E.

Zosimus. 7. a. G. 754. b. B. 760. a. C. c. emendatur. 866. a. F. Panopolita. 772. a. G. b. A. D. G. 773. a. A. B. b. E. 776. b. E. 792. a. A. 795. a. A. 806. b. E. F. 807. a. C. 808. b. B. 813. a. A. b. B. 814. a. B. E. F. G. 817. b. E. 818. a. C. G. 819. b. A. B. 820. a. E. 865. a. E. 930. b. C. D. F. 931. a. C. 934. b. E. 936. a. F. b. B. E. 937. b. F. 938. a. B. emendatur. 811. b. C. 816. a. E. F. explicatur. 810. b. A. B.

F I N I S.

INDEX II.

RERUM ET VERBORUM.

- A** in C mutant Latini 170. b. B. in I 414. a. G. in λ invicem Græci 178. b. B: 353. b. E: 502. b. C: 624. a. A: in o Cretes 121. a. B: Aeoles 41. b. B: 231. b. D: 294. a. D.
- A pendice cedri inter officia domus Augustæ. 268. a. D.
- Ab, à Græco ἀβ, sed dimidiato. 627. a. D.
- Abamons, qui Ἀβ. 439. a. C. D: 440. a. D. E: b. E. F: five Capotes. 443. a. B. C.
- Abacus Delphica. 737. a. F. Non semper in abaco paria vasa ponebantur. *ibid.*
- Abaseni Arabiæ Seni. 669. b. D. apud eos *ἰμῖαμα* inveniebatur. *ibid.*
- Abator petra. 312. a. C.
- Abdera condita à Timeſio Clazomenio. 114. a. E. vicina Tindæ. 113. b. D. Tejorum, non Clazomeniorum colonia, quo tempore condita. 114. a. C. ab Abdera Diomedis sorore, vel ab Abdero Herculis delicio, vel ab Hercule occiso Diomede. 114. a. A. B.
- Abderus Hercules delictum, à Diomedis equis discerptus. 114. a. A. aliis Diomedis famulus dicitur, ab Hercule interfectus. *ibid.* B. Ἡλῆος filius. *ibid.* A.
- Abdir, quod & *abaddir*, genus lapidis: βαίτυλ. lapis quem pro Jove Saturnus devoravit, Deus quoque sic vocatur, Pater potens. 809. b. C.
- Abenne mons Barbaris, κυνηγετική Græce. 203. a. E. Abinna eadem cum Abyle Africana. *ibid.* F.
- Abies firmissima in operibus quum recta statuitur. 727. b. F. inter majora maris virgulta, cubitalem magnitudinem non excedit. 805. b. G. *περίσει* Theophrasto inferius nascens & non longe à terra. 806. a. B. pars inferior sapinea dicta. 357. b. B. item pars fluviata. 727. b. D. *ἰσπίνος* Plinio. 357. b. B. C.
- Abiga, chamaepitys. 198. a. E.
- Abila, vel Abyla. 216. a. A. urbs quæ regionis instar fuit, & in regnum contributa sub nomine tetrarchiæ. 406. b. C. D. Pœnis mons altus. 203. a. E.
- Ἀβίλ. & Ἀβιλύκη. 203. a. G.
- Ἀβί. & Ἀβίω. 782. a. G.
- Ἀβλάτεια, innocia, innocentia. 325. b. D.
- Ablaqueare pro ablacuare. 366. a. A. B. lacus & fossas facere. 366. a. A. *πλάττειν*. 365. b. G.
- Ablaqueata, *ἀπορυθέντα*. 366. a. B.
- Ablaqueatio refrigerat radices arborum. 363. a. A. 366. a. A. earadices afflantur & nudantur. 366. b. B. arborum. 363. a. A. B. vitium. 363. a. B. C: 365. b. F. G. myrrhæ fativæ. 363. a. B: 365. b. G: 366. a. A. circumfossio. 365. b. F.
- Abnobamons Plinio, *Ἀνοβα* Ptolemæo. 131. a. B.
- Abœdus pro Ἀβυδ. 170. a. G: 321. b. C: 337. b. D.
- Ἀβόλοι πῶλοι. 471. b. F.
- Ἀβόρας, flumen Mesopotamiæ, Ptolemæo *Ἀβόρας*. 348. a. F.
- Aborigenes 10. b. C. pro conditoribus & originis auctoribus, *πρωτόγονοι* & *γενεάρχαι*. 201. a. F.
- Abortivus fluxus, partus, } 504. a. D. E. vel nixus.
- Abortuum insidiæ.
- Abos. V. Abà.
- Abrahami sepulcrum, vel locus sepulcri spelunca duplex vocatur. 850. b. G.
- Ἀβρομον. 255. b. B.
- Ἀβρυνα, *συκάμιννα*, βάπτα, vel mora. 931. b. F.
- Abrotoninum unguentum. 331. a. D.
- Abry Gallicum pro aprico. 696. b. A.
- Abscessus, *δοσσημα*, quid proprie. 303. a. D. pro excessu. *ibid.*
- Absconſæ stellæ. 507. b. G.
- in Absoluto remanere.
- Absolutum & solutum, } 480. b. C. idem.
- Abusque. 833. b. E.
- Abydos, oppidum, Memnonis regiæ & Osiridis templo inclutum. 337. a. D. G. quæ regia adhuc extabat Plinii ætate. non autem Abydos regia Memnonis. *ibid.* E.
- Abyla, vel Abyle Africana. 203. a. F.
- Ἀκα, fica. 228. b. D.
- Acacia ex femine, vel fructu spinæ Egyptiæ exprimitur. 327. b. D: 374. a. B. G: b. F. & Thebaica spina eadem arbor. 376. b. A. 377. a. B. G. quare sic dicta. 376. a. E. *δενδρώδης* & *ἱαμνοειδής*. 381. b. E. casia, vel cassia, C in S mutato. 382. a. C. D: 923. b. F. G. ex ejus filiquis foliis, & fructu succus multiplicis usus in medicina. 380. a. D: 381. b. B. hodie in totum ignotus. 382. a. B: b. A. proprie *ἐγχύλισμα* spinæ Egyptiæ. 374. b. F. 375. b. A. 721. a. F. ejus usu deperdito, succus prunorum succedit. 721. a. F. spina Egyptiæ, proprie *ἀκάνθη* dicta, forte *ἀδύκη* absolute dicta. 923. b. D. *ἀδύκη ἀκάνθη* Diodoro, alias *ἐυλοκέρας* de filiqua dulci. *ibid.* F. ex ea 18. remedia petuntur. 375. a. F. & arbor & succus qui exprimitur. 375. a. F. b. A. arboris duo genera, nigrum & candidum. 375. b. A: 382. b. A. an spina eadem cum Egyptiæ spina proprie dicta veteribus. 374. b. F: 376. b. F: 377. a. B: b. A: 381. b. E. G: 382. b. A: 923. b. D. in quo conveniunt. 375. b. B: in quo non 375. b. B. C. D. 377. b. F. G: 380. a. D. gummim fundebat. 380. a. D. ejus folia haud absimilia filici. 381. a. G.
- Ἀκαναῖα apud antiquos *ἀκέννα*, acena. 481. a. E. fustis ferro acuminatus, & inde pertica menſoria, & eadem cum decempeda. *ibid.* b. E.
- Ἀκαλυφῆ *ἰερεῖς*, fana sine testio. 604. b. B.
- Ἀκάνθη, spina. 191. a. A: b. F. Egyptiæ. 359. a. A: 743. b. G. tam *ἀκακία*, quam arbor quæ casiam vulgarem fert. 743. b. G. Arabica. 369. b. B. C. D. βασιλική, non eadem cum Babylonica Theophrasti. 910. b. E. Egyptiæ etiam posset dici. *ibid.* F.
- Ἀκάνθη *ἀδύκη*. 369. a. C. F. à leucacanthia diversa Dioscoridi. 370. a. A. proficit à serpente morsis, adversus venenata gestabatur amuleti vice: 162. a. B. *ἀρριονινάρα* dicitur *ibid.* apud veteres de herba tantum. 371. b. F. male de alba spina nostra accepta, ejus descriptio monstrifica ab hujus ævi medicis. 372. a. A. B. tam de arbore quam de spina. (a)
374. b. B. *ξύλα* V. *spinea*: *κναφική*, spina fullonia. 278. b. F.
- Acanthion, alba spina. 212. a. B. ejus *ἀκρον* decedit, & ex lanugine fiunt vestes. 211. b. G: 212. a. C. E: 380. a. C.
- Ἀκανθῖς non est spinus, *σπιν*, aut *σπινθιον*, sed carduelus, seu carduelis. 316. a. A. non est etiam quem *serinum* vocamus. *ibid.* B.
- Ἀκανθ, quæ ante Ἀκανθῶν πόλις. 394. b. B. non longe à Memphi, in latere Libyco, ut Memphis. 376. a. C. quot stadiis à Memphi distans. 376. a. D. alia in Thracia. 376. a. E.
- Acanthos Virgilio & Isidoro, *ἀκανθ* Græcis vel *ἀκανθα*, vel *ἀκανθα* Egyptiæ. 375. b. F: 376. a. D: 377. a. B. C. flores coronariis & medicis conferebat, diuersa ab acacia. 380. a. D. etiam herba Egyptiæ spinosa, quam & Arabicam dixere. *ibid.* E. duo genera veteribus. 191. b. F. *κατ' ἐξοχὴν* absolute dicta Egyptiæ nigra spina. 730. a. F. G: 734. b. B. unde acanthinum gummi ex illa. 729. a. G: 734. b. B. fortasse pro spinoso loti genere, vel paliuro accepit Virgilius. 730. a. G. *ὄξεια*, acanthus silvestris, frutex est, *ἐξυάκανθα* arbor vel *ἱάμιν* *δενδρώδης*. 192. a. A. est *αἰφυν*, & aquifolia. *ibid.* D. alia Græciæ, alia Egypti. 428. a. A. *Ἀιγυπτία* & *ἔξ Ἀιγύπτου*. 375. b. F: 428. a. C. *ἀγρί*, alterum genus, aculeatum. 378. a. C. *ἀγρία ἀκανθ*. *ibid.* G. Egypti arbor, non vimen, nec herba, non odoratus, sed *πεφωμαπκός*: est & topiarius & vulgaris. 377. b. C. genus herbæ topiariæ. 377. b. D. ejusque genus alterum aculeatum, alterum læve, ac sine aculeis. 381. b. C. silvestris, similis scolymo. 378. a. A. diversæ herbæ Acanthus topiaria, & *ἀκανθ* vel *ἀκανθ* *Ἀιγυπτία*. 378. a. B. Egyptiæ duo genera, nigrum & album. 381. b. C. F. adeo alta & crassa arbor, ut trabes 24. vel 30. pedum ex ea fierent. *ibid.* D. figura. 380. herbariorum est branca urſina. 378. a. A. G. 380. a. B. limbus vestium 212. a. E: 380. a. B. differt ab *ἀκανθα*. 370. b. F: 377. b. F. saepe confunduntur. 370. b. G.
- Acanthum melamphyllum & pæderota vocatum scribit Plinius 378. a. C: 398. b. F. sine spinis & aculeis, læve hoc genus dicitur. 378. a. C. mollis acanthus Virgilio *ibid.* D. E. minime *ἀκανθώδης*. *ibid.* F. G. caulis. *ibid.* b. A.
- Ἀκανθώδης *τόπος*. 725. b. D.
- Ἀκανθόφυλλον, aquifolium. 190. a. D.
- Ἀκανθῶνις dicitur carduelis. 316. a. B.
- Acarne, nomen piscis, qui & *ἀκάρναξ*. 794. b. C.
- Ἀκροπος *ὄξυζοιν*. 186. a. B.
- Accaronitarum deus. 10. a. D.
- Accendium, ut incendium. 91. b. G.
- Accessa pro accessione. 204. a. A: 277. a. B. pro accessu. 207. a. D.
- Accessio febrium, *ὑποσημασία*. 516. b. D. maris, Nili. 310. a. A.
- Accipiter *ξίφια* cur dictus, & *ξίφ*. 941. b. E. ex eo cucullum fieri quidam cre-

- crediderunt. 159. a. B. *ἐξωπίασι*, *pas-
sagers*. *πωλοτεφοί*, *nidarii*. 543. b. F.
- Accido antiquis pro accedo. 232. b. A.
- Accitus, us. 891. a. D.
- Ace, sive Ptolemaïs. 436. b. D.
- Acedaria pro acetaria. 265. b. F.
- Acena, V. *ἀκαινα*.
- Acer album, *σφένδαμνον*, & *γλιν*. 359. a. E. b. B. duæ species, album & venis distinctum. *ibid.* b. D. aut tres, si zygiarum, vel carpinum accenseas. *ibid.* b. A. D. Plinius perperam decem genera constituit. *ibid.* B. Ponticum. *ibid.* a. B. F. 360. b. A. Gallicum. 359. a. B. b. B. Gallicum album: Rhæticum, si-
ve Istricum: montanum, campestre & zygium. 359. b. D. in laminas præcipuè fecabatur. 296. b. A. hujus ligni colore testudo secta pingebatur. *ibid.*
- Ἀκηρεσίον*, *ἀκηρεσία κινάμωμα*. 283. a. F.
- Ἀκῆς* & *Ἀκ*, mons, Aca, non Aga. 137. a. C.
- Acetia, urbs. 78. b. D. eadem cum Segesta. *ibid.* 79. a. D. 228. b. D.
- Acetiaei 78. b. D. stipendiarii. 79. b. D. *Ἀκεταίοι ὄχοι*. *ibid.* a. D.
- Acestes idem qui Ægestus. 78. b. D: 79. b. C.
- Ἀκετής*, *fatior*: *ἀκετεία*, *fartrix*. 610. a. B.
- Acetabula, *ὀξίδες* & *ὀξύεα*. 265. b. E. candelabrorum, scyphi. 266. a. D.
- Acetarium vas, *ὀξύεα*. 906. a. C.
- Acetaria, *ὀξύεα*. 906. a. C: 932. a. F. *πρώξιμα*. 265. b. F: 898. a. E. non sunt *ψυχραί τεταίριαι* Plutarchi. 898. a. E. F. G. sunt omnia olera cruda ex aceto sumpta. 265. b. F: 898. a. E. b. C. *escaria*, *πρώξιμα*, & *σέρψις*. 898. b. A. B. de costis etiam quæ ex aceto edi solita. *ibid.* b. B.
- Acetum durum, prævalidum, *fort vinaigre*, *τὸ ὕπνον ὀξ* & *δριμύ*. 244. b. F. 245. a. B. ferum. 244. b. G. *ἡδός* Græcis *κατ' ἐξοχῶν* dictum in condimentis præcipuum locum olim obtinebat. 261. b. A. scyllinum, vel scylliticum. 265. b. C. .... in tabem solvuntur margaritæ. 784. b. F.
- Achæi origine Phthiotæ. 100. b. C. .... statio, discedentium, non bellantium. 117. b. B. C. D. .... nomine Græcos semper intellexerunt Romani. 568. a. E.
- Achæmenes, à quo Achæmenidæ dicti, non antiquior Perseo, pater Cambyfis & Cyri anno antiquior illo qui Darii filius & Xerxis frater fuit. 832. b. E. F. ad Perseum Persei filium genus suum referebat. *ibid.* 833. a. B. Stephano Aegæi filius dicitur & Medææ. 833. a. C.
- Achæmenidæ, *Ἀχαιμενίδαι*. Achæmenides *αἱ* *Ἀχαιμενίδες*, Achæmenia, *αἱ* *Περσίδες*, ubi sedes posuerunt 832. b. C. non populus Perfidis fuit, sed familia, vel tribus apud Pasargardas, patronymicum nomen ab Achæmene, Persei nepote, undereges Perfidis originem duxerunt. *ibid.* E. *φύλος* Straboni, quæ interiora Perfidis colit. quæ *Ἀχαιμενία μοῖρα* Stephano. 833. b. E.
- Ἀχαινα* Græcia, quæ proprie *Ἑλλάς*, 568. a. G. & præcipua Peloponnesi provincia. 100. b. A. D: 568. a. D. G. quam quidam censebant eandem cum Phthia. 100. b. D. tota nunquam Peloponnesus à Romanis dicta. 568. a. B. ejus præfectus, proconsul. 568. a. E. urbs in Aria, quæ Margianæ vicina est, Achæis Plinio, ab Achæo quodam condita, non ab Alexandro, nec ab Antiocho. 691. a. F.
- Ἀχαια*, lanæ molles. 156. b. E.
- Ἀχαιῶν ἀνθος* anchusam significat, in Græcia passim nascebatur, dicitur & *λακχάν*. 808. b. D. E: 817. b. D. E. *Ἀχαιῶς*, ab *Ἀχαιός*. 167. a. G. *Ἀχαιῶναι ἔλαφοι*. 156. b. D. F. unde dicti. *ibid.* F. dicuntur cervi bimuli 158. a. F. Achæis pro Achæia. 45. b. D. *Ἀχαιεύας*, vir Didonis, qui Sicharbas & Sichæus 228. a. A: b. C. Achates puer delictum Arfinoes. 575. b. E. Siciliæ fluvius. 80. a. B. lapis 92. a. D: 396. a. B. Dous cur dictus. 575. b. E. pro magnete apud Ausonium. *ibid.* F. communiter rubentibus & albis venis distinguitur. 94. b. D. Cyprius, Thebæus in Ægypto, Phrygius. *ibid.* E. Indicus, *δενδρίτης*, vel *δενδρίης*, *δενδραχάτης*. *ib.* B. *λεοντοστένης* dictus præstantissimus inter omnes & maxima potentia præditus. 95. a. D. E. F. qui leonis impetum frenare ac sistere poterat. 764. a. E. *μύλινος*. 182. a. D. quomodo politur ac teritur in Germania. 738. b. B. fusorum, crinium globum repræsentat. 537. b. F. *ὑποκτανίζοντες* in admiratione sunt. 95. a. C. & tutelæ & gratiæ est gestantibus. 92. a. G. b. A. unius coloris, invictos reddebat athletas. 95. b. B. quidam minii coloris. *ibid.* C. inter nigras gemmas, habet in medio circulos nigros albos, unde *περικλυκί* dictus. 92. b. D. E. ex ... columnæ fiebant. 394. b. G. Achaz regis solius solarii mentio in veteri testamento, quando regnum inierit. 463. a. E. F. ejus solarium res singularis. *ibid.* b. A.
- Ἀχαιοὶ* *ἑλπίδες* imagines. 574. a. C.
- Acheron fluvius, postea Arcadius nominatus. 623. b. B. C.
- Ἀχερεσία* *ὄχθαι* juxta Heracleam, ubi aconitum nascitur. 621. b. A: 623. b. A. Acherusium promontorium, ... specus, & .... peninsula in eodem loco. 623. a. B. C: b. C.
- Ἀχιλλέον*, Achillis fanum, vel tumulus. 611. a. D. in libris Achillion, à Mitylenæis primo conditum, mox ab Atheniensibus instauratum. 610. a. F. in Sigeo, non in Rhætæo littore situm. *ibid.* G. quidam hoc nomine sepulcrum Achillis appellatum dicunt, non oppidum, Herodotus tamen *Ἀχίλλειος πύλινος* meminit illo littore ubi & Sigeum erat. *ibid.* b. A. oppidum nullum amplius Strabonis ætate, & Plinii. 611. a. D.
- Ἀχιλλέος* ab *Ἀχιλλεύς*. 427. b. D. *κρητή*. 286. a. F.
- Achilli pro Achillis. 543. b. D: 570. a. E. .... ædem aves quidem ingrediuntur, sed nunquam supervolitant. 152. b. A. statua in Sigeo. 610. b. A. ore tantum expressa. *ibid.* D.
- Achilis pro Machlis. 164. b. D.
- Ἀχίη*, spuma maris. 918. a. C.
- Ἀχράδι*, i. pyro silvestri, seu pyraastro similis *ὀξύανθος*, & alba spina. 675. a. E. *ἀχράς* spinis hispidatur. *ibid.* F.
- Acidium, indurata ferri acies, Græcis *σπινωμα*. 407. b. D. 763. b. B. C. inde nostrum *acier*. 763. b. B. Plinio acies 759. a. A. 763. b. D.
- Acidus sapor, *ὀξύς*. 905. b. A.
- Acies perpetua, de dentium acumine. 239. a. E. F.
- Acilifene, *Ἀκισίσηνη* 438. a. B: b. C: 439. b. G: 441. a. A: 442. a. C. E. F: b. A. B. præfectura Armeniæ majoris. 437. b. G.
- Acimanus, *ὀξύχεις*, vel *ὀξύχερος*. 941. b. A.
- Acipenser non est sturio. 940. b. B: 941. b. A. est marinus tantum. 940. b. B. *ἔλαψ* Græce dictus quibusdam, similitudo aliqua inter *ἔλαψ* & .... *ibid.* b. B. non secunda squama, sed adversa natat, rarus inventu, solis Imperatorum mensis dicitur. *ibid.* D. F. huic pisci præcipua auctoritas in convivio Cæsaris. *ibid.* D.
- à coronatis ministris cum tibicine intro ferri solitus. *ibid.* E. parum cognitus vulgo, Plinii temporibus. *ibid.* F. quomodo Græce vocaretur. *ibid.* G. aliis galeus Rhodiensis, aliis elops dictus. 940. b. G: 941. a. A. B. parvus, & porrectiore rostro. *ibid.* B. minor galeo, pro eo galeus alopecias acceptus, unde dictus. *ibid.* b. A.
- Acis fluvius Siciliæ Ætna demittitur. 80. a. B.
- Acithus flumen in Sicilia. 80. a. C.
- Ἀκμή* rerum. 506. b. E.
- Acna, acra recentioribus. V. *ἀκαινα*.
- Ἀκάλασσι*, mulieres. 471. b. E.
- Ἀκάλια*, eadem quæ *κοκκύρα*. 937. a. A. ex hæmatite oculorum malis proficientia. *ibid.* B.
- Ἀκολ* idem quod *κοκκύρα*, exiguus nempe panis. *ibid.* A.
- Ἀκάλιον* pastillus compositus ex ebentrito in mortario. *ibid.* B.
- Acolythi pro acoluthi. 29. a. F: 199. b. G.
- Ἀκόναι* prope Heracleam, vicus Marianodynorum. 619. a. A: C. Heracleæ Ponticæ. 620. b. F: 621. a. D. E. cautes. 621. b. A. *ὄροσκοι*, ubi Aconitum gignitur. *ibid.* B.
- Ἀκόναι* & *τὰ σκιάδη* non possunt in eadem sede morari. 620. b. C.
- Ἀκόνη*. 937. a. C. mortarium medicinale terendis collyriis idoneum. *ibid.* C. D. quod Plinio, ... *ἰατρικὴ*, idem .... ubi mortarium designat, pro cote aquaria, qua gladii acutiantur, accipit. *ibid.* E. acuendo ferro erat, in his optimæ Naxiæ, aliæ fuere oleariæ. *ibid.* F. omnes attritu ferrum acunt: Galenus illi *ῥύον* junxit. *ibi.* G. est mortarium ex cote factum, aut cos mortarii vice terendis collyriis apta, pro omni mortario Græcis, non tamen etiam Latinis. *ibid.* b. A.
- Ἀκώνητον ἄγγεον*. 868. a. C.
- Ἀκόνιστος πητός*. 868. a. D.
- Ἀκονίη*. 26. b. D.
- Ἀκόνιστον* unde dicatur 619. a. C. E: b. B. C. D: 622. a. D. Nicander describit in Alexipharmacis 621. a. A. B: b. A. idem est cum aconito Theophrasti, quod à thelyphono diversum est. 621. a. B. E: b. F: 622. a. D. ab effectu dictum est *μυοκτόνον*, *λυκοκτόνον*, *κυνοκτόνον*, & *παρδαλιονγχεές*, & *κάμμορον*. 150. a. A: 619. b. E. F: 621. a. C. F: b. E. F: ortum e spumis Cerberi 620. b. E: 621. a. E: 623. a. C. hodie luparia vocatur 622. a. A. *σπινκίης δύναμει* 621. b. F. nascitur plurimum in Italia 619. a. D. F. G. in Aconis Ponticis. 619. a. C. E: b. B. 621. b. B: 622. a. D. vere in Aconais cautibus reperitur. 621. a. A. B: b. B. C. primum genus Dioscoridis idem cum thelyphono & scorpio Theophrasti. 619. b. E. F: 620. a. F. duo genera Dioscoridi. 619. a. F: b. F. quoniam alterum in Italiæ montibus Vestium frequens, ac Theophrasti aconitum in Creta & Zacyntho insulis, sed plurimum & præstantissimum apud Heracleam Ponticam, *ibid.* a. G. radices ejus nigre instar cirrurum squillæ. 619. b. A: 620. a. C. instar cammari, sive *κακίδος* 620. a. E. folium *κικωριώδες*. 619. b. A: & ideo plurimum apud Aconas Heracleoticas. 619. b. B. .... figura 622: 623.
- de Aconio medicamento, ad cotem attrito quorundam nugarum: eo sensu collyrium quodlibet dici posset. 937. a. B.
- Ἀκόνια* sunt jacula. non hastæ. 715. b. D.
- Acontias, seu jaculum idem ac *κικωριώδες* Hefychio. 241. a. A.
- Ἀκοπα ἱματία*. 667. a. B.
- Acorna. 369. b. D.

Acorum est legitimus antiquorum calamus aromaticus, non calamus officinarum. 738. b. G.

Ἀκρε, ἀκρόπολις. 580. b. G.

Ἀκρεῖες. 550. a. E. G.

Acra Lepte Drepani sinus prominentia, non Indicum, sed Arabicum, vel Æthiopium promontorium. 875. b. D.

Acragas, nobilis toreuta. 737. a. B. Agrigentum. 78. a. B. urbs maritima & emporium. 79. a. B. ἀκρογαντῖων ἐμπόριον dicitur. *ibid.* C. alii emporium in ora ponunt. Agrigentum oppidum ἐν μητροίῳ. *ibid.* F.

Ἀκραι quid 550. b. C. F.

Ἀκρον κάμψιν de promontoriis. 550. a. B.

Ἀκρολῆα. 154. b. C.

Ἀκροπὼν in coloribus. 244. b. C.

Ἀκροῦ ὀππονῦνται τῶν ὑδατέρων. 189. b. E.

Acrodula Ciceronis eadem cum ulula, quæ ὀλοῦζαν Arati, luscina, ab acris & acuta voce, qualis mulierum ejulantium. 942. b. C. D.

Acres herbæ. 244. b. E.

Ἀκρον & ἄκρε, pro ἄκρον & ἄκρος. 154. b. C. F. 379. b. F.

Ἀκροδὸς δίκωλα. 154. b. A.

Ἀκροδράκοι, populi. 393. a. C.

Acrofolium, V. acufolium.

Ἀκρος, arcs. 6. a. D.

Acris odor, aut sapor, idem, ut δριμύς Græcis, acutus & acris. 905. a. C.

Acrisius pater Danaes, quæ Ἀκρисиῶν dicitur: unde Ἀκρисиῶν. 41. b. C.

Acroathon, Ἀκροάθων, oppidum in summo montis Atho. 129. b. G.

Ἀκροβαφές, summatim tinctum, 165. b. F.

Acroceramni montes. 553. a. A.

Ἀκρόδρυα, baccæ. 430. a. A. fructus silvestres & minores qui a pomis & nucibus separantur. *ibid.* C.

nucis omnis generis, & ii fructus qui lignum habent extra. *ibid.* B. C. ἀκρόδρυα πάντῃ, κάρυα. 429. a. A: b. A:

430. a. D. de omnibus arboreis frugibus. 430. a. C.

Ἀκρόδρυα & ὀπάρες, ut nuces & poma. 429. a. A: 430. a. B.

Ἀκροκνεφαίος stellæ. 507. a. B.

Ἀκροκλίτα. 154. b. C.

Acroma pro Acroama. 129. b. G.

Ἀκρομάχοι. 703. b. D.

Ἀκρον & quod extremum, & quod perfectum & τέλειον. 506. b. E: adultum. *ibid.* G: 507. a. E.

Ἀκρε sunt ἀρχὴ καὶ τέλος, νυκτῶν. 506. a. D: b. G: 507. b. A. νύξ. 506. b. B. C. G. ἀκρόδι νυκτός. 506. a. D. G:

b. A. D. G: 507. a. D. ἀκρόνυκτον. 506. a. C: b. B: 507. a. E. ἀκρόνυκτον. 507. a. D.

Ἀκρωνες. 154. b. C. D.

Ἀκρών. 154. b. D.

Ἀκρόφωγος, summatim fermentatus, 165. b. F.

Ἀκροπόλις, arcs. 6. a. D.

Ἀκρόρρα, meta. 480. a. C.

Ἀκρος, summatim.

Ἀκρόσφορος summatim doctus. } 165. b. F.

Ἀκρόσφιον. 404. a. A. B. D. in eo nomen navis. 403. b. G: 404. a. A. B. D: b. D. E.

Acrotadus insula apud Plinium, pro quo Aradus vel Caccandras legendum, 831. b. G.

Ἀκροθῆγος, summatim tangere. 165. b. F.

Ἀκρονυχὲς oriri. 507. a. B. ἀκρονυχῶς. *ibid.* F.

Ἀκρονυχία. 506. a. C. D: b. G: 507. a. A: 529. b. F. G.

Ἀκρόνυχος. 507. a. B. C. E: b. B: 529. b. F. G.

Ἀκρωτήρια, ὀπίσθια. 550. a. B. Græcorum, pinnacella vulgo, & gyroettes. 879. b. F.

Ἀκρότης, τελειότης. 506. b. F.

Acrus, pro acris antiquis. 426. a. B. apud acta profiteri cogeatur pater factus apud Romanos, natum sibi puerum cum nomine. 504. b. C. D.

Ἀκτῖα pro ἀκτὴ veteribus. 930. a. F.

Ἀκτὴ quid. Acta Zone. 568. b. F. .... vel ἀκτὴς καὶ φοξυλαία. 773. a. F.

Actuarii dicti ab actibus includendis, qui ceteris latiores. 478. b. D. limites 476. a. G: b. 477. 478. a. & linearum iidem. 477. b. F. minores decumano & cardine, lati pedum. 12. 477. a. A. C: b. A. per eos via populo debebatur. 477. a. B. dicebatur quintus quisque a decumano. *ibid.* 478. a. E. & qui primus post decumanum, seu secundus ab eo. 477. a. B: 478. a. B. ab actu dicti. 476. b. G: 477. b. G: 478. a. B. primus centuriam includebat. 478. a. B. non primus agebatur, sed secundus. 477. b. G. pali qui. *ibid.* E.

Actus Latinorum, πλεθρον Græcorum. 482. a. C. longitudo, pro mensura. 477. b. G. apud IC quid, ejus latitudo, & longitudo, legitimo majore ex voluntate constituentium, via duos actus continet. *ibid.* D. E. A. a via differt. 476. b. G: 477. b. E. quadratus. 411. a. G: 482. a. D. duplicatus jugerum faciebat. 411. a. G: 477. b. G. novi, limitum, mensurarum. 476. b. A.

Acufolium, ὀξύφαινον, & πυρραῖον. 582. b. D. E. similis pyro silvestri, ἀπὸ πυρραῖον: Plinianum diversum a cratægo Theophrasti. 675. b. D. E. corrupte acrifolium & aquifolium. 190. a. D: 371. b. E: 582. b. D.

Acuipes & Aquipes ὀξύπους, 941. b. A.

Acumen sterminium. 461. b. E.

Acuipedium, pro quo veteres aquipedium dixerunt. 190. a. D.

Acus crinalis vel comptoria differt a discriminali. 534. a. G. .... anuli comarum in capite fixi continebantur ne fluere. 534. b. F. lascivior. *ibid.* G. a calamistro diversa. 535. a. B. aurea distinguendis & continendis capillis: acus i. acuta, βελόνη. *ibid.* C. discriminalis. 534. a. E: b. A. qua compago anulorum crinium fulcitur, καλαμῖς, ad torquendos capillos. 535. a. D.

Acufilaus ὤει Ἰφικλῆσιον scripsit. 594. b. D.

Acutus color, qui clarus. 244. a. F: b. C. λαμπρὸς, πλανυγὴς, δάνης. *ibid.* ὄξυς. 141. a. G: 244. a. F. odor, aut sapor, idem, ut δριμύς Græcis. 905. a. C. sonus, translaticie: .... proprie, quod tractum pungit, & stimulat. .... vox. 141. a. D.

Acuti Cyprii, i. clavi. 759. a. E. 770. B. D.

Acuus, antiquum ab acuo, ὄξυς. 190. a. E.

Ἀκυλῶ, glans. 194. b. A. G.

Ad everfionem frugum copiosæ. 200. a. A. præfens, & in præfenti, idem. 232. b. A. insidias incisa. 165. a. D. lapidem durus, lanam mollis, morsus bestiarum repugnans curatione, pro æque ac lapis, lana. 847. b. F. horam. 232. a. F. G: 313. b. A. ramenta tenues. 200. a. A. 847. b. F. Scaurum Grammaticus, Fabium Rhetor. Græca locutio. 62. b. A: 184. a. G: 847. b. F. smaragdum virere. 97. b. C: 165. a. D: 169. a. E. smaragdus (42).

pretio. 179. b. G. sterilitatem arida. 184. a. G: 200. a. A. succinum color. 97. b. C: 165. a. D: 179. b. G.

Adadus, vel Adodus, derivat apud Syros. 248. a. F.

Ἀδαμάντιον, τεττόειον. 753. a. A.

Ἀδαμαντὶς herba magica, unde dicta, ejus efficacia. 768. b. D.

Adamas, aut beryllus ubi quæretur. 604. b. F. G. primum obtinet inter gemmas. 755. b. E: 769. b. F: 791. a. C. & secundum locum, 169. b. A. maximi pretii non solum inter gemmas, sed in rebus humanis. 137. b. B. nullus hoc tempore in tota Ægypto, Arabia & Æthiopia effoditur, aut eruitur. 756. b. C. .... fragmentis auro incluis scalpi alias gemmas Plinius ait, hodie .... in minutissimum pulverem contrito ceteras gemmas poliant gemmarii. 774. b. A. genera sex Plinio. 756. a. G: 770. a. F. Solino quatuor tantum. 756. b. A. duo genera excellentissima in auri metallis reperiebantur. 756. b. D. .... intra biennii spatium nascuntur, crescunt ac perficiuntur probatissimi. 784. a. E. de rupe veteri, nulla arte politi, apud Indos in pretio, quos naifes vocant, qui sunt nativi. 794. a. G. ignobiles, diamans d'Alençon. 774. a. A. anancites, ἀνακίτης. 97. a. D: 763. b. G. cur ita dictus. 764. a. A. ejus usus. 768. a. E. non est cognominatus ἀνακίτης, sed galactites dictus ἀνακίτης ἀδάμας, lapidum durissimus in minutissimum pulverem conteritur, dictus etiam hyosciamos. 768. b. D. auri nodus 762. a. F. in auro πὸ ἀνθ' χρυσῶ, puri auri granum. 757. b. G: 759. b. C: 760. a. D: 761. b. D: 763. a. G. dictus quod cum reliqua auro glarea, vel marmore tundi ac comminui non posset 762. a. D. qui in auro reperitur, non est gemma, sed auri flos auro & argento mixtus, & cucumeris semini de colore similis. 770. a. G. χρυσῶ ἀδάμαντος male Plinius pro gemma accepit. *ibid.* b. A. .... per χρυσάιδας λίθους intelligit Diodorus. 145. a. B. & ἀσήπτες dicit, & πολυμέσως βαφύλαι, non omni crystallo ad amissum similis, sed præcipue Arabicus & Indicus. *ibid.* a. C. qui sexangulis lateribus nascuntur, ut crystalus, & colore tralucido non differunt. *ibid.* 769. a. B. invicti sunt ignibus. 145. a. C. eximius ac præstantissimus in crystallo, secundus & illi proximus in auro nasci dicitur Solino, Plinius vero primum & eximium in auro reperiri tradit. 768. b. E. Indicum autem quadam crystalli cognatione nasci. *ibid.* F. 769. b. F. uterque inter cautes nascitur. 768. b. F. crystalus non est matrix adamantis, crystalus discrepat & natura & natalibus, in calidis regionibus & brevi temporis spatium perficitur. *ibid.* G. in quodam crystallo genere invenitur. 769. a. A. genus ferri. 757. a. A. 763. b. C. 773. b. G.

Ἀδανὴς vel ἀδανός: nomen unde proprium Ἀδανὴς vel Ἀδανῶ. 893. a. B.

Ἀδανὴ insula, Adanu. 875. b. E: 876. a. E. 892. b. D: 893. a. A. pro quo male Sadanu apud Plinium. 875. b. E.

hæc Adarca, ὁ ἀδάρεκς, in libris tamen ἀδάρεκς in fœminino, πὸ Ἀδάρεκον, καλαμόχνης, posset etiam dici καλαμόχνη. 918. a. C. Græcis λιμνῆσις aut λιμνῆσις dicitur, Galeno λιμνῆσις & ὤει καλαμῖς, & aliis ἀδάρεκς καλαμῖς. *ibid.* D. .... inter harundines recenset Plinius. 917. b. G. ubi & quomodo nascatur. 918. a. A. B.

Adclivis locus, ὀπὸ ἑσπερίας ἐπικλῖσις, qui adclinatur, ὀπὸ ἑσπερίας. 165. a. C. τὸ ἀναντὴς. 544. b. C.

Adcorporari πρὸς φύεσθαι, συμφύεσθαι. 497. b. G.
 Adcumulatione radices cooperiuntur. 366. b. B.
 Adδανὸς fluvius Carmaniae. 831. a. B.
 Adδανὸς ἡσθ. 893. a. B.
 Adderis vel Abderis pro Diris. 215. b. D.
 Addirdaga piscem magnificum significat. 505. a. D.
 Adelphides palmulae. 929. b. B.
 Adenani animal. 232. b. C.
 Adηοὶ hirci Ionibus dicti. 37. a. F.
 Adης & inferi, & dii inferi. 293. a. B.
 Adfligere & evehere, opposita. 770. a. B.
 Adfligunt pro adfringunt. }
 Adfringere πρὸς σπλῆν. } 216. b. E.
 Ad vocata à barbaris casia δαρδύσις. 284. a. E.
 Adiabas amnis. 492. a. G.
 Adiabene ad Tigrim. 442. a. E.
 Adδελωή vocata Mesopotamia. 492. a. G.
 Adδελωή & Adδελωοί, Adiabene & Adiabeni populi unde dicti. 442. a. D.
 491. b. D. 492. a. G. b. A. 662. a. F.
 Adδελωοί, etiam Σακκώπιδες cur dicti. 662. a. G. b. F.
 Adiantigenus φανκιδές, quod & τριχομανές proprie dictum. 912. b. A. calculos in vesica frangit: unde & calcifraga Latinis & laxifraga. 911. a. F. inter ἑμπετρὸν φανκιδές & ἀδιάντων φανκιδές quae sit differentia. *ibid.* G. b. A. non est topiarius frutex, sed herbula sine caule, duo genera Theophrasto, addit & tertium τριχομανές proprie appellatum. *ibid.* b. B. & quod ab utroque discernitur. *ibid.* C. Diolcorides unicum recenset, & trichomanes, quod illi est alterum, nigrum brevius candido. *ibid.* F. majus Plinio trichomanes idemque cum polytricho. *ibid.* F. folia coriandro similia. *ibid.* unde & quibusdam χέριον ἐνδορὸν *ibid.* G. male Plinius & Neophytus foliis filicis esse prodit. 913. a. A.
 Adjectiva paragogica vim substantivorum obtinent. 583. b. C.
 Adιφα φάρμακα. 122. b. F.
 Adιψο & ἀλιμσο antidotum. 122. b. G. vocata palma Aegyptia. *ibid.* F. G. & aliae quaevis 335. a. C.
 Aditus, εἰσοδοί 643. b. D.
 Admeti currus. 632. b. A.
 Admonere flagello, otium palati, dolore. 21. b. F.
 Adnatari pisce, & conchylio. 52. b. C.
 Adodus, vel Adadus, Deus apud Syros. 248. a. D.
 Adonis χίλγες apud Phoenices dictus, quem lugebant. 87. b. D. Veneris παῖρ-
 ερσο, inter Deos Syros. 199. b. D.
 Adoptatum cognomen. 39. b. B.
 Adorantium conversio à sinistra ad dextram. 657. a. D.
 Adoratus est, pro adoravit. 38. b. E.
 Adoris porio, est cyceon. 232. a. E.
 Adpeccare, πρὸς ἡθίζειν. 224. b. C. 497. b. G.
 Adpetibile, quod appetitur. 614. b. F.
 Adposita fluminibus oppida, non opposita. 618. b. G.
 Adracla arbor. 674. b. D.
 Adrachnen pro arbore, andrachnen pro herba quidam scribendum docent, sed frustra. 674. b. D.
 Adραμιτῶν χάρες. 347. b. F.
 Adεγμύλα, nomen urbis vel loci. *ibid.* in Arabia Felice, ubi thus gignitur. 348. a. B.
 Adriani erga Pancraten poetam munificentia. 685. b. B.
 Adρόβαλον, hadrobolion bdellii genus. 809. b. F. 938. a. A.
 Adρόσφαρον folium ex quo major pilula fiebat. 754. a. E.

Adspargo de liquidiore stercore. 589. b. F.
 Adfuctae frondes, ξηρογενεῖται. 417. a. A.
 Adfittuor, pro statnor ad. 15. b. A. 312. b. E.
 Adtego, vel attego, ἀπὸ καλύπτω. 614. b. B.
 Adventus. 3. a. B.
 Adverso pro adversum. 243. b. F.
 Adversare, adversis premere, cui contrarium prosperare. 770. a. B.
 Adversum pro exadverso. 874. b. B.
 Advolvi genua. 312. b. E.
 Adulari civem δρχαίνω. 66. a. A.
 Adulatio ad impatientiam libidinis spectat. 107. a. F.
 Adultrae. 561. b. A.
 Adulta adolescentia. 506. b. F. nox. *ibid.* A. F. ver, aestas, autumnus, hiems. *ibid.* a. F. b. A. pro extremo & ultimo. *ibid.* b. E.
 Adulter sapor. 246. b. G.
 Aduri aliud quam exuri. 231. b. A.
 Adusque. 833. b. E.
 Adusta, πνεύματα. 590. b. B.
 Adωπαῖν quid. 589. b. B.
 Adυπον, τὸ ὑποκρυφον μέγεθος ἰσχυρ. fæpe subterraneum. 853. a. A.
 Aa, Aia prius dicta, deinde Dioscurias, postremo Sebastopolis. 136. a. G. Eas Plinius diversas facit. *ibid.* B. A.
 Aantion, Aιάντειον, in Rhætæo littore. 610. b. B. 611. a. E. F.
 Achidna, pro quo Achidana. 832. b. A.
 Aeplos, Euboeae oppidum. 124. b. E.
 Aedilium, ut domicilium. 667. b. G.
 Aedificia μερόκωλα. 708. a. B.
 Aedilis pro Aedituo, νεωχέρσο. 765. b. A.
 Aedituus. 34. b. C.
 Aedium omnium sacrarum forma, ut fastigium haberent. 927. a. F. G.
 Aetes & Aloëus filii Solis. 602. b. E.
 Aegæ, Aegia, vel Aegæ. 110. b. B.
 Aegates. 110. b. B.
 Aegæon idem cum Briareo. 125. b. D. E. gigas in Phrygia mortuus... rein divinam faciebant Chalcidenses *ib.* b. E. ab eo Carystus Aegæa dicta est. *ibid.* F. G.
 Aιγαιών & Aιγών idem, & utrumque pro mari Aegæo ponitur. 125. b. F.
 Aegan, Aιγαιών, Aιγών, & Aιγών. 580. a. E.
 Aegesta Hippotæ filia, mater Aegesti, quem Acestor vocat Virgilius: urbs. 78. b. D. eadem cum Aesta & Segesta. 78. b. D. 79. a. A. urbs maritima & emporium. Aιγέτων ἐμπόριον. *ibid.* a. B. ante Aeneæ adventum in Siciliam condita. *ibid.* b. C.
 Aegestani Latinae conditionis. *ibid.*
 Aegestus Trojanus Aegestæ conditor. 78. b. B. 79. b. C. alius dux Aegestæorum Thesprotiae populorum, Numitoris filius. 78. b. B. deum Penatium Pontifex Lavinii. *ibid.* C. idem cum Aeste. *ib.* A.
 Aegæus pater Achæmenis ex Medea. 833. a. C.
 Aegæum mare. 99. b. B. C. 113. a. B. C. D. 564. a. D. 565. b. E. Asiae ceterioris terminus ab Occidente. 564. a. E. b. D.
 Aegia, Aιγία. 110. b. B.
 Aegialos primum vocabatur Sicyon, ab Aegialeo rege. 110. b. B. Aιγιαλός τῶν Ἀχαιῶν. *ibid.* C.
 Aegilium, Igilium, Capraria, alia insula à Capraria. 67. a. E. F. duas eodem nomine agnoscere videtur Plinius. *ibid.* sed una tantum est, dicitur & Aegylum. *ibid.* b. A.
 Aegilops genus quercus, sola fert φάσκον, è ramis & è cortice arentes panni dependentes. 234. b. B. D. in... tantum provenit βρύον quercinum. 723. b. E.
 Aegion, Aιγιον, ad verbum, Caprarium. 67. b. A.
 Aegipanes quomodo pingerentur. 293. b. F. idem Pan & Aegipan. *ibid.* 294. a. A. diversà à Satyris. 293. b. C. F. .... crura ὑπόζυλα & arida, & caprarum familia.

294. a. A. vocari Silvanum dicunt. *ibid.* C.
 Aegophthalmos gemma. 497. b. A.
 Aegre & Aegri, antiquis idem. 23. a. B.
 Aegylodes sinus Peloponnesi. 99. b. A.
 Aegyptiarum Thebarum pars Μεμόνειον dicta. 613. a. A.
 Aegyptii & Mauri hodie Saraceni. 344. a. D. intercalationem semper sunt abominati. 390. a. C. .... annus. 389. b. A. antiquissimus menstruus, vel bimestris. 13. b. A. eorum in conditis mortuorum. 744. b. F. G. 850. b. D. E. περίχλοισ. 745. b. B. ... quales prophetae, tales Assyrii Chaldaei qui & Astrologi. 456. a. E. frequentata traditur χημεία. 772. b. D. ... littus. 461. b. E. mare. 203. b. A.
 Aegyptus pars Imperii Romani. 835. b. B. multas peculiare arbores habuit, quas Graeci ex suarum similitudine denominarunt. 428. a. A. χερσωνυχία. 756. b. B. Beli & Anchinoes filius. 867. a. B. Arabiae rex. 402. a. C.
 Aειθαλή. 364. b. G. 416. a. G.
 Aειφρορος, quid. 687. a. E.
 Aειφύλλον. 416. a. G.
 Aειζωψ, vel αήζωψ. 236. b. D.
 Aelana, Aιλανα, Elana. Aιλανον. 342. b. A. B. Elaniticus sinus. 342. a. A. 345. b. A.
 Aemus mons, à quo Aιμίμοντον vocabulum mere Romanum, Graeci recentiores ab Aιμιμόντω quodam nominatam provinciam falso tradunt. 936. a. F.
 Aenaria ab Homero Inarime dicta, juxta Plinium & Solinum. 68. a. C. distinguitur à Pithecusa. *ib.* a. C. D. non ab Aeneae statione dicta, nam Aenaria dicenda esset, aut potius Aiveia. *ibid.* F. quidam Pithecusam esse censent. *ibid.* C.
 Aeneades, Aινεάδες, urbs ab Aenea condita. 114. b. D. G.
 Aeneatae, Aινεάται, non ab Aeno, sed ab urbe Aiveia, Livius ita vocat incolas urbis ab Aenea constructae. 114. b. E.
 Aeneas & Pater indiges & Pater Deus indiges nominatus post mortem. 51. a. C. variis in locis dum navigaret, Veneris matris simulacra dedicavit. *ibid.* B.
 Aeneae fulloniae, vel enae, ex spinis contextae. 278. a. C. perperam pro inae, vel iniae. *ibid.* E.
 Enigmata dicuntur sirpi ab implicatione. 414. a. D. duo Virgiliana exposita. 860. a. B.
 Enobarbus Domitiorum cognomen ab aenei coloris barba. 817. a. F.
 Enos, vel Enus, urbs. 114. b. E. non condita ab Aenea. *ibid.* F. longe ante condita, ut quae auxilia ad Trojam miserit, ubi sita, Polydori tumultum in propinquo habuit, à socio Ulyssis dicta. *ibid.* C. ad extrema usque tempora Graeciae permansit. *ibid.* G. juxta Hebrum. 115. a. B.
 Eoles Aborigines Romanorum. 458. b. B. seu Latinorum, eorum sollemnes apocope. 627. a. E. trajectionibus gaudent. 33. b. C.
 Eoli domus dicta Strongyle. 96. a. C. b. A.
 Eoliae insulae. 96. a. B.
 Equatae spirant auræ. .... velis procedere: pedibus transmittere. 400. b. B.
 Equae quam, pariter quam. 825. a. C.
 Equi Falisci. 43. b. C. 44. a. B. pedes. 400. b. B.
 Equilibre, æquilibrium. 11. b. F. 12. a. B.
 Equinoctiales horæ. 452. a. A. B. D. duo menses. 450. b. B. pro horizonte. 464. a. A. ... circulus. 468. b. C. quot stadiorum. *ibid.* a. G. & partium. *ibid.* b. D. linea discriminare debet ventos septentrionales à meridianis. 883. a. A. gnomonis umbræ. 452. a. B.
 Equinoctium. 518. b. B. G. autumnus. 517. a. G. quo tempore committatur. 526. a. G. id ostendebat Anaximandri gnomon. 446. a. A. B. .... puncta quando committe-

Rerum & Verborum.

mitterentur ostendebant heliotropia. 447. b. D. E. investigatio. 454. b. D. ratio impedita & ardua. 518. b. A. duorum hieroglyphicum cynocephalus. 453. b. E. F. Equitas aut iustitia cum libra & cornucopiae pro Virgine Astrea plerisque habita. 873. 2. E. ex Equo, ἐξ ἵππου, ἵππῳ ζυγῶ. 843. a. D. G. Era quid. 483. a. B. F. b. A. B. C. Era pro Era. 483. b. B. Erarii praefectus apud quem liberorum ἀπογραφὴ Romae fiebat. 504. b. D. Aerinus color. 399. b. G. idem cum caelino. 143. a. B. 770. b. E. .... oves. 399. b. G. Aeris viriditas caerulea. 399. b. G. Aerius color, liquidus in translucido; veteri scribendi more tam de acrio quam de aereo potest intelligi. 770. b. E. Αερίζον χερῶμα. 399. b. F. ἀερόζωνος ἱαση. 143. a. A. 399. b. F. ἀερίζωνος. 795. b. G. ἀερίζωνος. 399. b. F. Αερίζων, vergens in aerium colorem. 770. b. E. Ero sporta, vel fiscina: à Græco ὁ αἰρών: Græce κείξ. 574. b. C. D. 575. a. B. C. Αεροειδής, caerulea. 244. b. B. Αερόεσσα Iaspis. 143. a. A. 795. b. G. Αερόμελι. 719. a. C. manna dicta: mel aerium apud Aristotelem non est ἀερόμελι recentiorum Græcorum. 717. b. C. E. Ergo. 20. a. A. Es levius & lucidius ferro: ex eo organa chirurgica aptiora quam ferrea. 589. a. D. dum excoquitur, spumam ejicit, florem alii dixerunt. 760. b. C. battutile. 758. b. E. caldarium. *ibid.* D. captum, seu captivum, praedatitium. 35. a. D. Cyprium fundendo vitro admisceri solitum tradit Plinius. 773. b. D. ductile. 758. a. E. malleis obsequitur, primum funditur, deinde ducitur. 759. a. A. felle tinctum, χολόδαφον vel χολόδαφινον. 758. b. F. fixum 479. b. D. 521. b. B. fufum in panibus, fragile mal. 759. a. A. regulate, ἐλατῶν. 758. b. D. F. ... ferruminatio. 759. a. A. flos, est veluti spuma; 760. a. F. χαλκῆ ἀνθός. *ib.* C. quomodo fit, quo pacto adulteratur. 758. a. G. cur ab antiquis vocatur ἡλὼν ψήγμα, vel potius ψήγμα, refrigeratio. 759. a. G. squama & flos quomodo distinguuntur. *ibid.* F. massae, five panes; τροχοί. 758. b. D. panes in clavos ferruminati. *ibid.* C. metalla. 505. a. C. alia spuma, vel flos, alia scoria. 762. a. B. squama quomodo fiat: ἡλίης, clavaria dici potest. 758. b. C. ... abundabat Hispania. 183. b. E. Eschylus tragediam à Thespide inventam ex humili in sublimem exivit, majestatem & pondus veterum sententiarum potius & consuetudinem quam elegantiam. 735. b. B. C. Esculapius, Ἀσκληπιός. 238. b. F. in ... sacello cubabant aegroti. 99. a. A. B. Esculus unum ex quatuor glandiferarum generibus. 359. b. E. alia a fago. 360. a. D. Græcis est αἰγίλωψ, quod V. Aestas primo mense, nova: secundo adulta; tertio praecipue. 506. a. F. .... initium apud Atticos. 222. b. D. Aetiva levitas, ... viaticatus. 319. b. G. .... temporis initium 8. Kal. Julias. 222. b. D. ... pro aestate. 626. b. A. 888. a. G. aurum. 319. b. G. Aetivaria. 206. b. E. ἀναχρύσις θαλάττης. *ibid.* F. Aetius pro calore. 136. b. G. πλημμυρίς, plenitudo. *ibid.* B. C. Aetas matura. 252. a. F. in senibus. *ibid.* b. A. ... legitimae spatium quot annis

determinatum. 787. b. E. perfecta: plures differentiae: virilis matura. 506. b. E. F. Æthale V. Αἰθάλη. Æthiopes dicuntur Garamantes, Trogloditæ, Psylli, Πυρόγαστοι, Nigricæ. 272. a. G. b. F. Barbari, à quibus Barbaria regio dicta. 561. b. C. E. Κηφύες dicti, & Æthiopia Κηφύια. 402. a. F. G. δούρη & εἰῶσι, Hesperii, Occidentales, Atlantes, Orientales. 877. b. D. maritimi cur quaternos oculos habere dicti. 273. a. E. .... crines naturaliter crispi, non arte facti. 535. b. B. Æthiopia extra Imperium Romanum. 835. b. B. dracones generat. 275. b. A. Ægypto à tergo praetenta. 295. a. D. Atlantia. 877. b. C. Hesperia. *ibid.* F. 878. b. D. ultra eam Hispani & Phoenices mercatores non velificabant. 877. b. F. Orientalis seu Eoa. 878. b. D. Troglodytica. 894. b. A. .... populi Memnonei dicti. 612. b. G. regio κατακεκαυμένη & ἀκατακαυμένη. 876. a. D. ebena primas dat Dioscorides, & Indicæ praefert. 274. b. C. Æthiopis poema Arctini. 600. a. A. Aetites κλεπτελεχον. 503. a. A. αἰκνέκιον. 178. a. B. 503. a. A. καπχιον τῶν ἐμῶν. 178. a. B. 503. a. A. quibusdam dicitur Gangites. 177. b. D. E. F. lapis χρυσόλιθος dicitur. 776. b. D. à colore aquilæ candicante cauda. 501. b. F. 502. a. A. diversus ab hoc alius, qui in aquilarum nidis reperitur, unde & nomen habuit. 502. a. A. 505. a. A. cur earum nidis admotus. 177. b. E. F. gemma quæ aquilæ colorem refert. *ibid.* in fluminibus reperitur candidus & rotundus. 178. a. E. subritilis & candidus. *ibid.* F. nihil de igne deperdit. *ibid.* D. prægnans alio intus lapide. 502. b. B. Africanus, Arabicus, Cyprius, Taphiusius, pro quo perperam Taphiusius. 503. a. A. B. Æthæ vertex exundat incendiis: apricus est, & tamen perpetuas nives servat. 75. a. A. Ætoli ex genitivo casu suum nominandi faciebant. 461. b. E. Αἶτωμα fastigium. 853. b. E. Aëllatus marium. 40. a. B. ventorum. *ibid.* G. Affricare, πρὸς τελεῖν. 218. a. C. Affligo, deprimō & opprimo. 216. b. D. ad alia translatus. *ibid.* Africa tertia pars orbis, Libya dicta Solino. 226. a. F. b. A. & Græcis etiam Αἰθῶνη. 225. a. F. 226. a. A. Solino pro tertia orbis parte, & pro illius partis particula. 228. b. G. .... nulla pars nota Homeri tempore. 669. a. D. propior Italiae quam Mediæ. 672. a. G. generaliori nomine sex provincias habebat, 567. a. G. provincia particularis. 226. a. F. sola proconsularis. 567. a. F. G. annonæ praefectum solum habuit. *ibid.* G. proprie vocata, quibusdam eadem cum Zeugitana regione. 225. a. D. minor eadem cum proprie dicta. *ibid.* G. ejus prominentiæ. *ibid.* a. G. b. E. ejus tria promontoria. *ibid.* b. C. ... & Numidiæ longitudo, sub Africa Ptolemæus Numidiæ & utramque Syrtim cum Tripolitana comprehendit. 226. a. D. praefectus praetorio. 567. a. F. vicarius, ei subiectæ quinque provinciae. 567. a. E. Africanæ gallinae in capite tuber five gibbum rutilum habebant: unde gibberæ dictæ eadem cum meleagridibus. *ibid.* F. ex Numidia adportabantur. *ibid.* D. sunt quas guineas vocamus, earum virosus sapor proprius. 612. a. B. non magis palustres quam nostræ Indicæ. 611. b. D. E. Africus ventus Græce λίψ. 880. b. C. 892. a. F. meridianus ventus. 884. a. C. septentrionalibus accensendus. 883. a. (b)

A. non merus meridianus, sed inclinatus ad occasum hibernum. 889. b. B. non magis occiduus quam meridianus. 879. b. D. adversus vulturnum dat. *ibid.* a. B. 880. b. C. adversus Aquilonem. 878. b. G. respondet Aquiloni. 879. a. E. ab æquinoctiali occasu tenet usque ad hibernum occasum. 884. a. C. Agallochum, Græcorum ἀλόχη vel ξυλάχη. 743. a. G. vice thymiamatum adoleatur. 742. b. G. Arbor paradisi videtur vulgo appellata ab excellenti odore. *ibid.* b. F. agalugin Avisenæ dicitur. 743. a. C. pro citro arbore Atlantica, veteribus pro diapasmate. 745. b. D. Αγαλμα non pro simulacro, sed pro ornamento. 135. a. G. Agamemnon cur rex regum dictus. 860. b. A. Aganippe fons. 103. a. A. Agasyllis, arbor hammoniæ. 249. a. C. D. Agathias Smyrnaeus dicitur Μυρανάτης, vel Μυρρίνατος, & Μυρρίνατος Ἀσιατός. 607. b. F. Agathodæmones, ἀγαθοὶ δαίμονες, Innoxia Numina. 275. a. B. Genios vocant. *ibid.* C. Αγάθης δαίμων, major Nili pars dicta. 338. b. F. Canopicus nempe decurlus. 339. a. G. Agathyrri, 133. a. G. cur picti dicantur. *ibid.* b. A. 169. a. A. crines caeruleos à pictura habebant. 133. b. A. quidam de pictura vestis accipiunt. *ibid.* C. notis compuncti & picturati. *ibid.* A. D. aliquo colore fucati. *ibid.* E. eorum ut quisque anteiret, ita propensiore & majore nota pingebantur. *ibid.* F. Agathyrus Geloni frater, Hercules filius. 133. b. D. Αἰβάθνα Stephano quæ Ἐκβάπιννα, quibusdam Mediæ metropolis. 847. b. B. Αγκών quid in fluvio. 438. b. G. Ἀγκύρα Λαοδικήνη, vel Λαοδικήνη ἀγκύρα, in Syriaca anchusa, ab urbe Syriæ Laodicea. 808. b. E. Græci inferiores λαχάν, λαγκών exponunt, Pandetario lacha Arabum, longe tamen diversa lacha Arabum ab ... quæ est Græcorum lachas. 808. b. F. Αἰκνέσι, Ancyra, urbs princeps Testisagum, vel Trocmorum. 615. b. G. Αἰκνέσιολα. 570. a. A. Agelastus Crassus. 25. a. D. Αἰχμον promontorium Erythrææ regionis. 605. b. B. Agenon, vel sāgenon dicitur pæderos ab Indis. 399. b. B. 400. a. G. Agenor ex Neptuno & Lybia natus, Beli frater, Syriam tenuit. 867. a. A. Phineus pater, & Beli. 402. a. C. D. E. Agentes, qui limites agunt, agrimensores. 478. a. A. Ager quomodo fereretur. 513. b. C. arcifinus quis. 479. a. A. citratus, dextratus, sinistratus, ultratus. 476. a. E. electilis, aratilis, subficivus, metatus, pinguis, assignatus. 480. a. F. b. C. limitatus idem qui & colonicus & assignatus. 479. b. A. podismatus. 483. b. D. 484. a. C. quadratus, triquetricus, pentagonus, hexagonus. 483. b. D. .... pedatura. 484. a. C. quadratura. *ibid.* B. intra strigas & scuam diuisa forma. 484. b. B. 485. a. A. scamnati, qui. 478. b. F. assignati soli limitibus continebantur, hodie nulli limitantur, sed omnes terminantur, ut ager arcifinus olim. 479. a. A. privatorum quomodo separantur hodie. *ibid.* b. A. colonici limitibus instituti per centurias, quomodo assignabantur: divisi typus. *ibid.* B. metatio. 577. b. A. C. speciosa designatio. *ibid.* a. C. Agefilaus, Agefilas, Ἀγεσίλαος. 70. a. E. Aggeres, viæ publicæ stratae. 429. b. G. Nili, χάρματ. 306. b. C. Aggestum

Aggestum terræ, tumulus vel *χωμα*. 858. a. E.
Ἀγέρε, cumis. 673. a. E.
 Agi aliquo, *ἀγέρε*, duci & delectari. 271. b. C.
 Agipes perperam pro aquipes. 190. a. D.
 Agitatores, *ἡνίοχοι*. 643. b. D. quomodo & quando occuparent. 633. a. C.
Ἀγλάθηλα. 867. b. A.
 Aglaophotis, herba. 768. b. A.
Ἀγλίτες & *γέλιδες* in alio, ulpico, & similibus. 748. a. A: 822. b. D: 823. a. B.
 Agmen, & gregalium numerus, idem. 217. a. A. aquarum, fluvii. 59. b. C. cogere, quid. 115. a. G. in extremo cogit, dux præit. *ibid.* b. A.
 Agnate apud Americanos quid. 677. b. F.
 Agnæ pennatæ pro spicis aristatis. 941. b. A.
Ἀγνισήλια. 216. a. G: b. A.
Ἀγνώμων, enormis, *ἀνότη* & *ἀλόγιστος*. 471. a. F. .... equi. *ibid.* b. B.
Ἀγμός, fractura, vel ruptura. 692. a. E.
Ἀγνώσκειν. 707. b. B.
 Agnua vel acnua pro acna. 481. a. F.
 Agogæ fossæ. 757. b. E.
 Agon solvebatur donatis palma victoribus. 656. b. F.
Ἀγών ἀμφορίτης. 596. b. C.
Ἀγών quasi *ἀγώνι*. Grammaticis i. sine angulis. 635. a. E.
Ἀγῶνες. 287. b. C. *ἄγυρίτι*, *δωρίτι*, *χηρημαπταί*, *εἰσελασινῶι*, vel *ἱεροί*, *φυλῖτι*, vel *φυλῖναι* dicti, qui & *περιοδοί*, *περίχωροι*, *περικλίονες*. 596. b. A---D.
Ἀγῶνων *ἐκείδ*, seu *κύκλ*. 596. b. D.
Ἀγε urbs Sufianes. 840. b. F.
 Agradatus fluvius Persidis, postea Cyrus dictus à Cyro rege. 845. b. B.
Ἀγέρε de canibus ad venandum incitatis. 223. b. B. *ἀγέρε*. *ibid.*
 Agrariæ viæ. 477. b. B.
 Agredula, rana parva in sicco vel in agris commorans, ab agris dicta. 942. b. C. D.
 Agrestis, pastoralis. 294. b. B. .... & silvestris, *ἀγρί*, *ἀγροικ*, *χωελός*, agricola, in agris & rure versans. 711. a. E.
Ἀγρός Pan vocatus apud Athenienses. & Aristæus apud Arcadas. 294. b. A.
Ἀγρία. 257. b. E.
Ἀγρία πέν Doribus. 192. b. B.
 Agrifolium V. acufolium.
 Agrigentina terra in medicaminibus. 92. a. A.... stagnum ab urbe dictum. 89. a. A.... lacus. 89. a. D: 489. b. G. in eo bitumen liquidum supernat, nandi imperiti in eo mergi non possunt. 89. a. D.
 Agrigentum, *Ἀκρόγας*. 78. a. B: in ditione Carthaginensium. 79. a. B: 89. a. D. urbs inter mediterraneas, emporium ad mare. 401. b. F.
Ἀγριοί *Θεῖες*. 179. a. G: b. A. *Ἀγρίαι*, *Ἀγριοί*, *Ἀγρίεις* & *Ἀγριάνες*. 179. b. A.
Ἀγριοί *τῆς* *ἡμέρας* opponuntur. 574. a. F.
Ἀγριοκινάρε, silvaticus carduus. 161. b. D: quibusdam spina alba, aliis scoly-mos. 370. a. B.
Ἀγριοκλινον, thymelæa. 911. a. E.
Ἀγριοκλον dictum hipposelinum, quasi *ἀγριον*. 895. a. F.
Ἀγριον σέλιον. 71. b. B: 72. b. B.
 Agriophagi, *Ἀγριοφάγοι*. 214. b. F. 393. a. C. eorum rex unum oculum in fron-

te habet. 273. a. F. pantherarum & leonum carnibus vivunt. *ibid.*
Ἀγριορόδον non est salinca. 751. b. D.
Ἀγρί, V. *agrestis*.
Ἀγριοσέλιον, apiastrum. 71. b. C: 903. b. D.
 Agrippa, *Ἀγρίππας*, nomen Græcum. 23. a. D. E.... adversa. *ibid.* b. A. qui sic dicti. *ibid.* a. B. C.
 Agrippina, Domitii Neronis mater. 24. b. G.
Ἀγρωσις, sive gramen, non est frutex, sed herba. 917. b. E.
 Augusta corrupte pro Augusta: unde Famagosta, quæ olim Fama Augusta. 671. a. F.
Ἀγυιάς *διελών*. 577. a. B.
 Agylla. Agyllini. 43. b. C.
 Agyllina, pro Agylla. 43. b. C: 44. a. E. 443. a. F.
 Ahaloth vox Hebræa, unde contractum, *ἄλωθ*, inde Græcorum, *ἀλάδοχον*. 742. b. F.
Ἀ diphthongum in *i* mutant Latini. 67. a. D.
Ἀ *αἱ* floribus hyacinthi inscriptum, nota luctus. 733. b. A: 860. a. F: b. B.
Ἀιάκεια, *ἀμφορίτης* *ἀγών* Æginæ. 596. b. C.
Ἀιάντειον potius nomen Ajacis fani & tumuli quam littoris. 611. a. F.
Ἀίας, Ajax. 226. b. E: 733. b. B. ex ejus cruore flos editus, *ἀπὸ τοῦ αἵματος* dictus. 733. b. B.
 Ajax, *Ἀίας*, regulus Salaminis. 226. b. E: 860. b. A.
Ἀϊαί, Ægæ, unde *Ἀϊαί*. 110. b. B.
Ἀϊαί mons, unde nominatus. 626. a. F.
Ἀϊάων & *Ἀϊών*, Neptunus, vel Briareus. 580. a. E.
Ἀϊάω, Ægiæ, vel Ægææ unde dictæ. 110. b. B.
Ἀϊαίτης, Ægeates. *ibid.* C.
Ἀϊάον, caprarium. 110. b. B. C.
Ἀϊάρε & *Ἀϊάκη* distinguuntur. 645. b. C.
Ἀϊάρε *ἴα*, vel *παρ' αἵμα* *ἴα*. 645. b. C. D. E. spectacula & tabulata juxta eam arborem erecta. *ibid.* D.
Ἀϊάλεια vocata Peloponnesus tota. 100. b. B.
Ἀϊάλοι, maris tractus. 550. a. C. *Ἰππισμοί*. 550. a. B.
Ἀϊάλα *ἴα* *ἴα*. 626. a. F.
Ἀϊάλα Panes, & Silvani, & Satyri. 294. b. G.
Ἀϊάλα perperam pro *Ἀϊάλα*. 292. b. C.
Ἀϊάλα *ἴα* *ἴα*. 79. a. A: 80. b. D.
Ἀϊάλα. 78. b. E: 79. a. D.
Ἀϊάλα, sterilis avena, & sponte proveniens. 153. b. E: 274. a. F. hordei vitium, seu segetis. 153. b. F. G: 154. a. A: 274. a. F. non est cernus. 236. a. B: 360. a. A. sed potius *ἀλφλοῖ*. 236. a. D. in incultis nascitur. 236. a. B. robustissima materia & excelsum, 236. a. B: 360. a. F. ædificiis utilissima: rectissima. *ibid.* Idæis, quæ *ἀσπεῖ* Macedonibus. 360. a. A. æsculus Latinis, tam ex re quam ex nomine. ab *ἀσπί*, *æscilos*, & *æscilus*, & postea *æsculus*. Plinio in manuscriptis *æzops* scribitur. *ibid.* E.
Ἀϊάλα Satyri, & Panes, & Silvani. 294. b. F. G.
Ἀϊάλα Latine parus, Gall. *Mesange*. quod. V.
Ἀϊάλα. 135. a. A.
Ἀϊάλα, capraria, ab *Ἀϊάλα*, parva capra. 67. b. A.
Ἀϊάλα, virgultigenus. 67. b. A.
Ἀϊάλα *ἀκάνθα*. V. *spina*.

Ἀϊάλα Græcum nomen, nigrum significans. 936. a. C.
Ἀϊάλα, *Ἀϊάλα*, *Ἀϊάλα*, *Ἀϊάλα*, eadem urbs. 333. b. E: 342. b. A-D: 343. a. G: 346. a. D. E: 432. a. A.
Ἀϊάλα *ἴα*, etiam *Ἀϊάλα* vocatus. *Ἀϊάλα* *ἴα*. 342. b. C.
 Ailath urbs, quæ *Ἀϊάλα*. 432. a. A.
 Ailenfis episcopus. 342. b. D.
Ἀϊάλα, *Ἀϊάλα* & *Ἀϊάλα*, ab *Ἀϊάλα* urbe. 432. a. A.
Ἀϊάλα. 164. b. F.
Ἀϊάλα, felis, cattus, unde dictus, *Ἀϊάλα* antiquioribus dictus, quasi adulator, cum Æolico digammate *Ἀϊάλα*, unde *Ἀϊάλα*. 710. b. B.
Ἀϊάλα *ἴα* *ἴα*. 244. b. B.
Ἀϊάλα primus rex provincie ab eo nominatæ. 936. a. F.
Ἀϊάλα urbs etiam Æneades dicta, & *Ἀϊάλα*. 114. b. B. in Cherroneſo condita, cui nomen Pallene. *ibid.* B-D. ea dicta Cassander Æneatas Theſſalonica transſulit. *ibid.* B. Græci distinguunt inter *Ἀϊάλα* & *Ἀϊάλα*, Latini confundunt. *ibid.* E.
Ἀϊάλα Veneris ædes. 51. a. B.
Ἀϊάλα, quæ ab Ænea descendit. 41. b. C.
Ἀϊάλα *ἴα*. 892. b. D: 893. a. B.
Ἀϊάλα, lolium. 153. b. E-F. vitium tritici. *ibid.*
Ἀϊάλα, V. *æro*.
Ἀϊάλα, quid. 67. a. D.
Ἀϊάλα, *Ἀϊάλα* & *Ἀϊάλα* Græcis, Ilia Latinis. 67. a. D: 227. b. C. Ptolemæus duas infulas statuit 67. a. D: 227. b. C: 582. a. E. Lemnos quoque dicitur. 67. a. D.
Ἀϊάλα herba. 619. a. E. pars cycli epici. 595. b. D.
Ἀϊάλα, Græcum nomen, nigrum significat. 936. a. C.
Ἀϊάλα, subdivum, *ἐν τῇ αἰθήρᾳ*, sub dio. 314. b. C.
Ἀϊάλα fulicæ Virgilio. 65. a. B-D. mergi sunt. *ibid.* D.
Ἀϊάλα *λαμπίδα*, quid. } 939. a. E.
Ἀϊάλα *λαμπίδα*.
Ἀϊάλα, ædis. 121. a. A.
Ἀϊάλα, 217. a. E.
 Alæ, columnata templorum latera. 857. a. C.
 Alabandis calor non incitatissimus. 145. b. D.
Ἀλάβαστρα, & *Ἀλάβαστρα* *πύρις*, Alabastrum oppidum in Arabica Ægypti parte. 394. a. D: b. A. B. C. dictum a lapide alabaſtrite. 394. b. A.
 Alabaſtri pop. ab oppido Alabaſtro. 169. b. F.
 Alabaſtrites idem cum onychite. 394. b. C: 395. a. C: b. F: 396. b. F. & dicitur *Ἀλφλοῖ* *onyx* 394. a. A. B. Ptolemæo, *Ἀλάβαστρα* *λίθος*, 394. a. D. est lapis candidus, vel mellei coloris. *ibid.* E. in vortices maculosus, optiris. *ibid.* E. in vortices maculosus, optiris. *ibid.* b. C. circa Damascus in Carmania. *ibid.* b. C. circa Damascus Syriæ candidior cæteris *ibid.* F. vilissimus è Cappadocia. 395. a. C. ex eo fiebant non solum potoria & unguentaria vasa, sed etiam columnæ & pavimenta. 394. a. C: b. E.
Ἀλάβαστροι pro Alabaſtrite. 313. b. C.
Ἀλάβαστροι pro *ἀνάβαστροι*, a ferendo quod Græci *ἀνάβαστροι* dicunt. 132. a. A: 362. a. B: 394. a. B. idem quod *Φορβέον* vel *Φορβέον*, vas alicui rei gerendæ, vel sustinendæ aptum. 394. a. B. *Ἀλάβαστροι*, perticæ, vel fustes, seu falangæ gerendis oneribus accommodæ. 132. a. A: 394. a. B.
 Alabaſtri rosæ, pyramides vocantur. 72. a. A.

a. A. unguentorum non male referunt formam balani productioris, vel φοινικηπατέλας. 937. b. G.
 Alabastrum, Ἀλάβαστρα op. } 169. b. F.
 pidum Thebaidis.
 Ἀλαβαστρίδης regio.
 Alabata pisces Nilidis lacus Æthiopiæ, & Nili. 939. b. B.
 Ἀλαλαίς νήσος. 892. b. D: 893. a. B.
 Alalcomenius dictus lacus Copais. 408. b. A.
 ἀλαλίζεν, ἀλαλίζων. 239. b. G.
 ἀλαλῶ puer. } 239. b. F.
 ἀλάλῃς ἀκμή.
 Alanorum apices fastigati. 392. b. B.
 Ἀλας Ἰνδικῶν, dentibus friabile. 916. a. b.
 Alascir inter species tithymallorum. 927. a. E.
 τὰ Ἀλαπῆ, locus in Arabia felice. 348. a. B.
 Alaternus, arbor quæ neque fructum, neque semen fert, & ideo inter infelices. 430. a. D. G.
 Alauda, V. *galerita*.
 Alba longa ab Ascanio constituta. 51. b. C. D. fluvius, Græcis Ἀλβίς. 162. a. G. linea quasi regula directa, & prædicta. 643. b. E. in circo. *ibid.* a. B. C. Calfiodori, quid. 643. 644. .. absolute mediæ Latinitati dictæ margaritæ. 822. a. B.
 Albani ad Hyrcanum sinum. 134. a. D.
 non glauca pupula, sed glauca oculorum acie nascuntur. *ibid.* nomine Scythiæ comprehensi. 625. b. G. non omnes, sed quidam à pueritia cani, & noctu plus quam interdum videntes. 134. a. E. F. Herculem secuti in Italia ab Albano monte, & inde dicti: vel ab Albano flumine. *ibid.* F.
 Albanæ portæ. 562. b. G.
 Albanum mare. 134. a. D.
 Albarii & albi, qui dealbant. } 868. a. A.
 Albarium opus calce mera fiebat.
 Albati equi qui dicerentur. 634. a. F.
 Albi montes in Creta, unde dicti. 120. b. E.
 Albidus, albicus. 72. b. F.
 Albion & Bergion, liberi Neptuni. 42. a. E.
 Albium Latinis sequioris seculi pro alveo, unde Gallicum *auge*. 848. a. A.
 Albaspinum. 371. a. E.
 Albengi Kebuli, genus feminis Indici. 931. a. F.
 Albus, aut albanus de cano Latine non dicitur, homo de cutis colore. 134. a. F.
 Ἀλκή, ἀλκή: alces, alcis. 164. b. A. B. de ea inter se dissentiunt scriptores. *ibid.* B. C. D. retrograditur in pascendo. 272. b. B.
 Ἀλχανα, pro quo χάλκαννα. 931. a. D.
 Alchymia & chymia curdicatur. 772. b. B. C.
 Alcman Lydus origine, Spartæ educatus unde & Spartanus dictus. 579. b. F.
 Ἀλκμάν, Ἀλκμάν. 111. b. D: 580. a. D. E.
 Ἀλκμή, Alcmena. 58. a. G: 238. b. F.
 Alcoleas Bæticis, colocasium, ita vocant in hanc Lusitanorum. 925. b. B. Hispanis colocasia, quæ & mantum nostræ Domina. 682. a. D.
 Alcyonium vituli marini sterces. 744. b. A.
 Aldefcus fluvius Scythiæ. 540. a. G.
 Aleatoria gemma, vel alestorijs jaspis, vel lapillus. 27. b. B. C: 275. a. D: 531. b. D. in ventregalli gallinacei crescit & coalescit. 784. a. D.

Alebre τὸ θρέψιμον. 61. b. B.
 Ἀλεκτρῶν absolute Περσηνὸς ὄνις, dicebatur & Μηδῶ, à tiara seu crista recta quam capite gerit. 612. b. C.
 Ἀλεῖμμα, Æolice ἀλεῖμμα, alumen. 330. a. B. ... εὐφόν, alumen stipum. *ibid.* C.
 Ἀλεῖμματα unguenta quæ, liquida ἀλείφουσι, perfundunt. 330. b. C.
 Ἀλεῖπτον, alutum. 330. a. B.
 Alere, τρέφειν. 61. b. B.
 Aleria urbs. 21. b. C. colonia à Sylla in Corsicam deducta. 68. b. G.
 Ales superba, Phoenix. 919. b. A.
 Ἀλῆς πικροὶ & ὄπινοι. 81. b. B: 244. b. E. vehementer falsi. 244. b. E.
 Ἀλῆς fluvius Colophonem alluit, Plinio Halefus. 604. a. G.
 Ἀληθινὸν χεῶμα, verus color, de rubro & coccino. .... βάπτειν, vero colore inficere: .... παντόν, pannus ruber. 810. b. F.
 Ἀλετῶν, vel ὄν, meta superior molæ lapis. 464. a. E.
 Ἀλετρίσανον. 269. a. B.
 Alevadæ, familia in Thessalia. 607. a. D.
 Ἀλδύρον φύρειν, ἄλδύρον πεφυρμένον. 231. b. D.
 Ἀλδύρον & ἄλφισον quomodo distincta. 231. b. G.
 Ἀλδύρα, farinæ, non furfures. 251. b. G.
 Ἀλδύρα massæ quales fiunt ex farina confersa. 730. a. D.
 Alexander Paris in Ida educatus, ibi in agonalibus certaminibus lauro coronabatur, quæ Ἀλεξάνδρεια ab eo dicta, non ab Alexandro Magno: in iis certaminibus omnes vincebat, ab eo Ἀλεξάνδρεια locus in Ida, ubi iudex sedit inter Deas. 287. b. D. Amyntæ filius quando regnavit in Macedonia. 110. b. G: 111. a. A. dives habitus. 111. a. B. Ætolus τὸ κιναιολογέιον post Sotadem auspatus. 76. b. G. quæ πινά aperuisse dicitur. 551. b. C. F. Termisum cur expugnaverit. *ibid.* E. Caucasum Colchicum, seu Promethei non vidit. 555. a. E. nec in Scythiam penetravit, ubi Alexandri columnas ponit Ptolemæus. *ibid.* F. unde is error natus. *ibid.* G. planitiem angustiarum quos duos sinus separabat intercidere voluit, & duos sinus jungere, & Mimantem circumfundere mari, & Erythras. 605. a. F: b. B. Hypanim non est transgressus cum Indiam subegit. 556. a. B. E: 697. b. C: 698. b. A. F. nec Tanain Sarmaticum vidit. 555. b. B: 556. a. E. quidam usque ad Gangem pervenisse tradunt. 698. b. G. Indiæ ab eo devictæ gentium & populorum numerus. 697. b. A. C. Persæpolim diruit, ab illa adiit Palsargadas. 846. a. B. ... natalis. 570. a. F. G: b. B. D. mors. 570. b. D. E. cornuti effigies. 721. b. D. aræ & terminus. 555. a. G: b. B: 556. a. B. D. E. 560. a. D. itinera intra Tanaim, five Jaxartem. 555. b. B. G. iter in Indiam. 557. a. B. C. D: 559. a. B. G. ejus itineris mansiones. 559. a. D. classis navigatio. 830. a. C. D. E. jactus quomodo expressus. 859. b. A.
 Alexandria plurima in Ida. 287. b. C. peculiaris fructus ex Idæ Troicæ, Pelasgæ & Danaæ cur cognominata. 286. b. D: 287. b. B. cur dicta ὁπποῦ καὶ ὁπποῦ. 284. a. G: b. B. fructum fert in mediis foliis. *ibid.* C. ὁπποῦ καὶ ὁπποῦ, & καρπὸν φύλλον, & φύλλον καρπὸν. *ibid.* a. G. radix in medicina utilis. *ibid.* b. D. & Idæa & hypoglotton & chamædaphne cognominata, à similitudine figuræ, licet speciem differant herbæ illæ. 286. b. E. sic etiam vocatur Daphnoides. *ibid.* b. E. Danae etiam vocata. *ibid.* a. G: b. E. & Daphnitis *ibid.* a. D. E. cur dicta ὁπποῦ καὶ ὁπποῦ. *ibid.* a. G: b. A.

E. folia habet pungentia. *ibid.* a. G. acuminata, unde φυλλοκαυτὸς dicta, ad myrtum silvestrem accedunt. 286. b. B: 287. a. B. lauri tamen aliquando simile habet, nam & laurus dicitur. 287. a. B. non ab Alexandriæ urbe, ubi plurima, sed ab Alexandro Paride nomen accepit. 286. a. F: 287. a. A: b. C. Ἀλεξάνδρεια etiam dicebatur. 286. a. F.
 Ἀλεξάνδρεια alie, alie Ἀλεξάνδρεια πόλεις, & Ἀλεξάνδρεια πόλεις. 558. a. E. F. G: b. B.
 Alexandria ab Alexandro Magno condita, in ultimis Sogdianorum finibus. 550. b. A: 556. a. E: b. A. sub Caucaso. 556. b. A: 557. b. E: 558. a. D. E: 559. a. C: 828. a. G. quando condita. 338. a. B: 576. a. A. duæ, in Sogdiana, ὁξίανη & ἰσάτη. 556. a. G. ἐν Ἀρείοις non est principium Indiæ apud Strabonem 556. b. C. Ariorum diversa ab ea, quam sub Caucaso condidit Alexander. 559. a. B. Ἀλεξάνδρεια diversa ab Alexandria ἐν Ἀρείοις. 558. a. B. in Ariana τὰ ἑρῖα τῆς Ἰνδικῆς statuit Plinius. 557. a. B. Margianæ diruta restituta est ab Antiocho Sotere: eam Syri Antiochiam nominari maluerunt à nomine auctoris. 691. a. D. in eodem climate quo Judæa 335. a. D. ... meridianus. 469. a. A: 576. a. F. tribus tantum canalibus, seu alveis maris adibatur. 340. b. A. B. quinta pars situs regiæ dicata. 577. a. B. viæ polenta sparsa designata. 577. b. A. metatus Dinocrates, vel Dinocrates dicitur. 337. b. G: 575. b. C. D. G. sed ejus architectus fuit Dinocrates, non Dinocrates. 576. a. B.
 Alexandrina urbs pro Alexandria. 341. a. B.
 Alexandropolis, Arachosiæ metropolis, Arachoto amni opposita, in quam mutata Arachosia, five Ἀραχόσις. 828. a. D. Ptolemæo Alexandria dicitur, sed diversam eam facit ab Arachoto oppido, quum tamen eadem sit. *ibid.* b. E.
 Ἀλεξάνδρεια, f. νήσος, V. Ἀραχόσις.
 Ἀλεξίκακοι Dii etiam ὀνειροπομποὶ καὶ πύρεδροι. 248. b. B. Hercules. *ibid.* C.
 Algæ alia genera præter fucum in littoribus leguntur. 797. a. C. maris puniceæ ad fucum usus. 807. b. C. Creticæ color adeo alligatur ut postea elui non possit. 806. b. B. Cretensis color quo lanæ imbuuntur non diu durat, remittit fucum. 807. a. D.
 Algalia. 237. a. F.
 Algense purpuræ pelagiæ genus, circa algam vivit. 797. b. A. C. vilissimum ac floris dilutissimum. *ibid.* C.
 Alhasen seu alhaser saccharum. 926. b. C.
 Alhusar, seu alhosor herba. 926. b. A. lac, manna. 927. b. A.
 Ἀλικάνκαλα, loti fructus unde ita dictus, ἀλικάνκαλας Græcis, & est genus strychni, ejus acini colore & forma cerasum referunt: hinc lotos arborrecentioribus ἀλικάνκαλας, vel corruptius ἀνακάνκαλας, vel ἀνακάνκαλας dixerunt. 732. a. D.
 ἄλιμον dicta herba quod famem sedet. 122. b. F. G: 772. a. C. in Creta plurimum crescit. 772. a. C. deglycyrrhiza quidam interpretantur. 122. b. G: 772. a. C. alii asphodelon exponunt. 772. a. C.
 Ἀλιμον est falsa, vel falsula, quam & ἀλμυρίδα quidam Græcorum appellant. 771. b. G.
 Ἀλιμα herbæ. 772. a. B.
 τὸ Ἀλιμον & τὸ Ἀλιμον differunt. 122. a. D: 772. a. C: b. E.
 Ἀλιμον, falsum, aut maritimum. 122. a. F. quid. *ibid.* D. falsum esse vocaturi Latine aurionem. *ibid.* a. G: b. A. Dio.

Dioscoridis cum adspiratu enuntian-
dum. *ibid.* a. D.
 Alio, pro ad alium. 728. b. C.
 Aliohar Argibus hodie margaritum,
 κατ' ἐξοχὴν. 790. b. D.
 Ἀλῖφλοι genus quercus, φάσκον
 fert nigrum & brevem. 234. b. B: 235.
 b. B. ædificiis inutilissima. 236. a. B. E.
 carbonibus faciendis haud commoda.
 236. a. B. E. crasso cortice. 236. a. C.
 χαυῖος καὶ χαυλὴ. *ibid.* unde dicta. 236.
 a. C. D. inepte falsicorticem quidam
 vertunt. *ibid.* ὄφλοιος etiam dicta.
 236. a. D. non habebant Macedones,
 vel eam nomine ἄσπερος comprehen-
 debant. 360. a. A.
 Ἀλῖς pro multum & valde, ut satis. 236.
 a. D.
 Ἀλίσση ἵππων, quid. 336. b. D.
 Alifaria, Alifier, non est lotos veterum,
 ex genere forborum, sive pyrorum sil-
 vestrium. 732. a. C.
 Alismatis καυλὸς ἡρσείδης. 908. a. D.
 Ἀλίσσα, καλίσσα, & ἐξάλισσα, &
 ἀλινδὴ ἴδρα idem. 336. b. C. D.
 Ἀλιπύη, fons Ephefi, Halitæa. 570.
 a. B. fortasse idem ac Ὑπέλαιος. *ibid.*
 C.
 Alitrophagi perperam pro Anthropopha-
 gis. 695. b. F.
 Alius, ab ἄλλο. 199. a. B: 823. b. B.
 pro altero. 38. b. C.
 Ἀλλογὴ, Cambium, mutatio. 761. a. E.
 Alligari colores qui dicuntur. 797. a. F:
 806. b. D. Græci κατέχεομαι dicunt.
 806. b. B.
 Allia quæ nucleis carent, sed uno capite
 censentur μονοκέφαλα. 823. a. B. ab
 . . . esu veteres gallis gallinaceis pu-
 gnaturis animos faciebant. 907. b. F. ca-
 pita. V. κεφαλαί, caulis non intorque-
 tur sed τῆς μελίδος summa viriditas.
 823. a. E. φύσις. 822. b. F. spica.
 747. b. D. G. stica. 748. a. E.
 Alliana lina semper cruda. 538. b. A.
 Ἀλλωσις feminum, seu permutatio. 904.
 b. E.
 Allui, περιούλιος. 207. a. D.
 Alluvies nimbofa. 713. a. E.
 Ἀλμαίαι, salgama. 898. b. C.
 Ἀλμη δριμύεια, valde salsa. 244. b. G:
 245. a. D. δριμυτημένως ἀλύνη.
 245. a. F.
 Ἀλμύειν. 161. a. B. ἄλμυσις. 161.
 a. C.
 Ἀλμυρίδες περσέαι. 81. b. B.
 Alnatef aut natef Arabibus est bdellium
 purum aut margaritum purum. 938. a.
 B.
 Ἀλοχ quæ nondum peperit, aut quæ
 non parit. 504. a. F.
 Aloe unde dicta. 742. a. E: b. G. dicitur
 inveniri cum piscibus maris. 744. a. G.
 cinnamomum quidam Hebræi lignum
 esse aloes contendunt. 922. b. D. aloe
 odorata cum cinnamomo, seu cinnamo
 jungitur. *ibid.* E. F. nomine duæ plan-
 tæ diversissimæ veteribus notatæ notæ-
 que. 742. a. E: b. D. aromatica Nonno
 κάλαμος Ἰνδικὸς & Ἐρυθροῖος.
 742. a. D: 744. b. D. ejus mentio apud
 Septuaginta. 742. a. D: 745. b. A. myr-
 rhæ junguntur. 745. b. A. in conditura
 cadaverum apud Ægyptios locum ha-
 buit. *ibid.* C. medica & communis, re-
 ste Indica vocatur. 744. b. C. passim
 alibi nascebatur, sed succum de senon
 dabat, ut Indica, quæ Ἀλὸν χλωρὸν
 exponitur ἀλυνία, quæ tamen diffe-
 runt. *ibid.* non alia Aloë quam In-
 dica condiendis mortuis. *ibid.* E. fossilis
 in Judæa supra Hierosolyma. 745. a. A.
 ἀλὸν ἔρυκτῃ. *ibid.* C. an . . . Euange-
 lio, medicamen vulgo notum fuerit, est

ἄρωμα. *ibid.* D. pro ligno aromatico
 frequens mentio apud recentiores Græ-
 ciæ medicos. 742. b. G. & est arbor
 aromatica, non herbæ succus cathar-
 ticus, μυρεψικὸν ἔιδος, tarum myrepsi-
 cum non est. 743. a. A. cathartica opti-
 mæ notæ. 743. a. D. optima Indis hodie
 vel calambac calambas. 744. b. B. βαρυ-
 σμός: ἡπατῆς, amara, non odorata.
 743. a. E. sycotina, vel sycotinum.
ibid. F. arbor ξυλαλὸν, succus ἀλὸν,
 Græcis recentioribus ξυλαλὸν dicitur.
 743. b. B. C. 744. a. C. vinum colorari
 solitum. 744. a. D. E. appellatione non
 unum genus ligni comprehensum, de
 sandalo quidam interpretantur, quod
 ligni genus Aloë vocaretur. 744. a. F.
 Aloëus & Ætas filii Solis. 602. b. E.
 Ἀλοζα absolute de equis. 336. b. C.
 Ἀλόνιον. 144. b. B.
 Ἀλόπη Ephefios ab Homero creditur qui-
 busdam dicta. 569. b. E. alii τὴν ὠρε-
 λαν interpretantur inter Mysiam &
 Cariam & Lyciam, urbs in Ponto, un-
 de Penthesilea. *ibid.* F.
 Alopecias Galeni pro acipensere. 941. a.
 C. ἀλώπεκα simpliciter vocat Aristo-
 teles. *ibid.* F.
 Ἀλωπεκίδης, fœtus vulpis. 200. a. F.
 Ἀλοπήγια salinæ, in quibus sal coge-
 batur. 188. b. E. F.
 Ἀλοπηγοί, qui. 188. b. E.
 Ἀλως area, in oculo quid. 134. b. D.
 Alpheus & Arethusa. 491. b. C.
 Ἀλφι far molitum, sive farina. 231.
 b. C. G. polenta. 231. b. C. G: 232. a.
 A.
 Alscebra, vel scebra, vel sebra Arabibus
 ex Græco ὀξύπρον, tithymalli genus,
 Latinis esula, ab esu. 932. a. E.
 Altare circa mediam januam circi. 633. b.
 F. & aræ quomodo distinguuntur, ἀν-
 τὶ τῆς ὀπίας, pro iis quæ in ara po-
 nuntur. 110. a. A.
 Altrifecus, unica voce, in qua fecus idem
 quod juxta, prope, πλησίον. 770. a.
 A.
 Alter pro alio. 38. b. C.
 Altera Tingi, Pergama, Salamis. 204.
 b. C.
 Altercus Latinis, ὑοσκύαμος, quasi alte-
 ricus, quod mentem alteret & alienet
 μανίσις. 753. a. B.
 Alternum, ἀνταλλάκτον. 786. a. C.
 Altus homo pro longo & procero. 32. a.
 E.
 Aluattes, Alyattes. 136. a. F.
 Alucinari, ἀλύνειν, ab ἀλύνη: Nonius
 cum aspiratione scribit. 903. a. C.
 Alveus auctor. 339. b. E. de fluminibus di-
 citur. 115. b. C. recurrens. 207. a. E.
 solium balneare, μάκτερος. 817. a. A.
 in quem lavaturi descendeant, πύελος.
 847. a. C. ex lapide fiebat. *ibid.* b. C.
 in . . . condebantur cadavera mortuo-
 rum. 847. b. C.
 Alumen, sit ex aqua & limo. 92. a. C. alu-
 ta idem. 180. b. B: 821. b. F. σπτήρια.
 330. a. B. σπτήριον. 330. a. C. duplex
 genus ad tingendas lanas, nigro colore
 tingebat. 180. b. C. Scaiolæ, quid. 773.
 a. B. Catinæ idem cum solda Narbo-
 nensi. 772. a. E. liquidum, limpidi &
 liquidi candoris. 821. b. E. scissile. *ibid.*
 b. A. G. concreti genus. *ibid.* A. πύ-
 ελον. igneum. *ibid.* B. ἄλφι πύρεος.
ibid. E. quod & φασμα, phori-
 mon, cur ita dictum. *ibid.* B. C. βωλί-
 πος vel βωλίτης flos est alumen schi-
 ston Dioscoridi. *ibid.* G. clarus color.
ibid. E. genus quod inficit ut galla, fu-
 scis & obscuris lanis coriisque inficien-
 dis adhibitum. *ibid.* F.
 Aluta, σπυρτακὸν δέμα ἄλει-
 μα. 330. a. B: 821. b. F. σπυρτακὸν
 330. a. C. cur vocata isatis, seu vi-

trum herba. 180. b. B: 821. b. F. pelles
 confectæ, & subactæ. 330. a. C: 797.
 b. F. 821. b. F. μασθλήματα. 707. b.
 F. pelles ἐσσυμμένα. 821. b. F.
 Alyattes Lydiæ rex. 567. b. D.
 Ἀλύνη ab ἀλύνω, quæ & ἀλύνξ, quid.
 903. a. B. χάσμησις. *ibid.* C. &
 ἄλιν, & ἀλυσμός, & ἀλύνη, & ἀλ-
 χή, & ἄση & ναυτία, synonyma ejus-
 dem languoris & anxietudinis, cui me-
 detur origanum. *ibid.* E.
 Ἀλυνή, mare salis, νεκρὰ θάλασσα.
 433. a. F. G. θηλας τῆς ἀλυνῆς. 433. a.
 G: b. B.
 Ἀλυνὸν quod salem redolet. 793. b. G.
 Ἀλυνία V. ἀλὸν χλωρὸν.
 Alzatrec Mauritanis latrunculorum ludus,
 Hispanis axedres, & utrumque à Græco
 ζατείκιον. 795. b. C. D.
 Alzila, vel aquila, Taprobanes incolis
 vocatur aloë. 742. b. G.
 Amalthea Sibylla. 53. b. A.
 Ἀμαμα, hamama, vel hamamach,
 pro quo χαμάμα, περὶ περὶ exponi-
 tur. 931. a. C.
 Amanus pars Tauri montis. 438. a. C.
 Taurus dicitur Amanus. 444. a. F.
 Amantes populi Illyrici, Ἀμαντινοί.
 268. a. A. eorum origo. *ibid.* Hamma-
 nientes Plinio. 268. a. A: 270. b. A.
 Amanus mons, in quo pantheræ reperie-
 bantur. 621. a. F.
 Amaracini unguenti confectio. 331. a. E.
 Amaracinum oleum. 332. b. D.
 Amaracus, herba, cujus succus, i. oleum
 per se unguentum facit. 332. b. E.
 Amare extrema linea, quid. 648. a. A. D.
 non pro amore frui, sed simpliciter
 amare. *ibid.* D.
 Ἀμαράκη V. Anariacæ.
 Amaritudo mera. 676. b. C.
 Amarus pro falso. 80. b. G. alias differt à
 falso. 80. b. G: 81. a. E. sal. 81. b. D. . . .
 sarcina, i. gravis. 141. a. E. in colori-
 bus. 81. b. C: 244. b. D: 245. a. D.
 πικρόν, aliud amarum, aliud falsum.
 132. b. E: 141. b. F. non solum de val-
 de viridi, sed de omnibus saturis & me-
 racis. . . . austerum, & πικρόν idem.
 142. a. A. διεξηκόν. 327. b. A.
 Amasia vicina Cromnæ. 624. b. D. sed
 pro Amastri posita. *ibid.* E.
 Amaseæ mœnia lambebat Iris fluvius. 625.
 b. A.
 Amasis. 389. a. C. D.
 Amastris vicina Cromnæ, ab Amastri ad
 Cromnen, quot stadia, antea Sefamus.
 624. b. E. Sefamos arx, ex quatuor pa-
 gis, composita ab Amastride, Milesio-
 rum dici posset. *ibid.* F. Dionysii tyran-
 ni Heracleæ uxor, Darii soror. 624.
 b. F.
 Ἀμαξίτις Nomades. 343. b. G.
 Ἀμαυρόν in coloribus. 244. a. F. G.
 Ἀμαζώνες Oaractæ Insulæ regulus, cum
 Nearcho Susa migravit, Μαζώνης Αττία-
 no dicitur. 831. a. A. B.
 Ambat, stercus piscium. 744. a. G.
 Ambitio, περιουσία. 174. b. B. cutis, ter-
 gorum, vestis, ὁ ἀμφιασμός. 430. b. B.
 à necessitate distincta, magis rara, ideo
 que cara confectatur. 183. a. G.
 Ambitui populi Phrygiæ. 615. a. E.
 Ἀμβέλιγ, myrobalanum, ἔμπληκτι, vel
 ἔμπληκτι, vulgo emblicum, pro quo
 χαμβέλιγ. 931. a. C.
 Ἀμβών, Æolice ὄμβων, unde umbo.
 495. b. E. venter ampullæ, unde ἄμβω-
 olla: περιουσία οὖρον. 495. b. F.
 Ambracia multos pectines præbet, sed &
 sordibus abundat. 794. a. D.
 Ambula herba, quæ ambulat & proserpit.
 583. b. B. cur dictum intybum. *ibid.* E.
 quidam habent ambuia, unde ambu-
 gia, aliis ambuvia. *ibid.* a. F. G: b.
 A.

- Ambusta, *πυρίκων*. 590. a. A. B. ....
remedia. *ibid.* A.
- Ambustae affulae, circumustulatae. *ibid.* B. ....
quae neque damnatae, neque absolutae.
ibid. a. B. D. .... quos fulmen affavit tan-
tum nec interfecit. *ibid.* D. inde & Fa-
bius ille Ambustus dictus: à quo & Fa-
biorum Ambustorum familia. *ibid.* E.
Phaëthon & Capaneus quorum corpus
ambusserat fulgor, dicuntur. *ibid.* A.
- Ameyxas, nomen proprium, ut Melior.
111. a. F.
- Amellos, fruticosus & *ὠλιδης*. 198. a. C.
- Amellum, *μελισσόφυλλον*, *μελίφυλλον*.
71. b. F. ejus descriptio. 72. a. F. *πῆα-
πον* dictum. *ibid.*
- Amen & amentum, quasi apimentum, ab
antiquo verbo apo. 221. b. B: 414. b. B.
- Amerina mala. 916. b. B.
- Amethysteus, color. 806. b. B.
- Amethyflus *ξανθόπεπλος*, quis. 193. b. A.
- genus pulcerrimum, *πυιδέρως* appel-
latum. 398. b. G: 399. a. C. & anteros
& veneris gemma, seu Aphrodites sphae-
ra, *ἀντέρως*, *πυιδέρως*, & *ἀφροδίτης*
λίθος. 398. b. G: 399. a. A. qui ad vi-
ciniam crystalli descendunt improba-
ti. 399. a. A. .... quinque genera. 399. a. D.
circumferentia albicans è medio sui fū-
dit vinicolorem. 399. a. B. fulgens pur-
pura. 400. a. A. igniculus. 789. b. C.
color, 142. a. F: 167. a. G. inde ex ame-
thysto gemma factum *amethystinum* di-
citur. 170. a. C.
- Ameyxas pruna vocant Hispani. 931. b.
A.
- Ami, *ἀμι*, & *ἀμεον*, *λαγούμιον*,
leporinum cuminum. 926. b. D. E.
- Amictui esse pro amiciri. 752. b. E.
- Amida urbs. 488. b. E. F.
- Amilcar, Amilcar. 199. a. G.
- Amisos Chalybum urbs. 134. a. C. in Gala-
tia Ptolemæus recenset. *ibid.* ejus à Si-
nopo distantia, non eadem ac Pompe-
jopolis, Atheniensium colonia ideo
Περγία olim dicta. 625. b. C. vocabatur
olim *Ενετή*. 624. a. G.
- Ami, *ἀμι*, pro *ἀριθμός*. 227. b. D.
- Amittere pro dimittere, è manibus amit-
tere, *ἀφίεναι*. 250. b. E.
- Amma, nodus, in lucta & pancratio.
206. b. C. *μελαγκράνιον*. 186. a. C.
- Ammodus & *ἀμμοδύτης*. 61. a. C. pro
μύτιον. 189. a. G.
- Ammon *πυλὸς θεὸς ἢ κριόκερας*. 721.
b. D.
- Ammoniace lacrimae duo genera, *θεοῦ-
σμα*, & *φύεσμα*. 725. a. A.
- Ammon *ἀμμον*, arena averfa. 757. a.
A.
- Amnicæ herbæ. 138. a. D.
- Amnis liquidus. 400. a. E. rignus. 415. a.
C. bruma tepidissimus, æstate vix tole-
randi rigoris. 415. a. D.
- Amne secundo, aut adverso natate, quid.
890. a. B. mari repulsi. 436. b. C.
- Amomia quid recentioribus. 285. a. G. in-
de *Momia* & *Mumia*. *ibid.* b. A.
- Amomis & amomum, differunt. 288. a.
E.
- Amomum, inter genera thuris. 284. b. B.
- Amomum veteribus omne aroma sincerum
& inculpatum. .... *λιβάνιον*, thus sin-
cerum, aut *ἀμωμον* simpliciter. 284. b.
B. pro cinnamomo usurpatum, licet sit
diversum. 283. b. G: 284. b. C. quibus-
dam herba pes columbinus dicta. 284.
b. B: 931. a. D. sed non est Arabicum
hamama. 284. b. D: 285. a. A. Assy-
rium, herba suavissimi odoris, Assy-
rium gramen dicitur, pingue amomum.
285. a. E. folia odore commendata,
pretiosissimis quibusque unguentis ad-
debatur, in funeribus præcipue locum
- habebat. *ibid.* F. verum est fragile. 284.
a. D. dum carpitur, statim solvitur &
frangitur, quomodo adulteratum, veri
fragmenta, & partes *βοτρυδίου* similes
manent. *ibid.* b. A. quibusdam vera u-
va ex Indica labrusca, aliis frutex bo-
trotus. *ibid.* a. F. non est rosa Hieroso-
lymitana aut Hiericuntia. *ibid.* b. B.
pulvis, Amomum friatum. 753. b. C.
uva quid, non solum & in uvæ figu-
ra remanens carius vendebatur, *βοτρυ-
δίου*, dissolutum & friatum magis fraudi
obnoxium. *ibid.* D. verum non habent
hodie officinae. 284. b. B. pretium, li-
gnum botrotus, non semen. *ibid.* a. D.
ξύλον ὑπὸ κίρρον, color rufus. *ibid.* B.
ex .... unguenta acutiora, quianares ma-
xime ferunt. 748. b. F.
- Amor matri præreptus, de hippomane.
661. a. G: b. A.
- Amorgos pro quolibet lino vel bysso. 659.
a. E: 792. a. D. quia optimum nasce-
batur in insula Amorgo, inde Amorgi-
num linum. 659. a. E. *Ἀμοργινοὶ χι-
τῶνες*. 793. a. D: *Ἀμοργὸς βρυτήνη*.
659. a. E: 793. a. D. Stephanus coloris
genus esse perperam putat. 793. a. E.
- Amorium inter urbes Phrygiæ magnæ.
567. a. B.
- Ampeloesia urbs regionis instar fuit, &
tetrarchia. 406. b. C.
- Ampelopsia, V. *γρηθιδες*.
- Ampelus urbs vicina horti Hesperidum, à
quo Ampelites, *Ἀμπελίτις*, qui caulem
silphii Delphi dedicant. 265. a. B.
- Amphiarus cum curru absorptus. 104. a.
E. .... *μαντιόν*, seu *ιερεῖον* in Boeo-
tia. 104. a. B. E: b. C. traditum ex
Cnopia Thebaica. 103. b. G. *λετεξ*,
& *πηγή*. 104. b. E. sanum. 103. b. D.
E. F.
- Amphiarus. 103. b. E.
- Amphiclyon Luna. 266. b. D. A.
- Amphidromus, quid, *ἀμφιδρομαστή-
λαια*, *ἀμφιδρόμον*, portus *ἀμφιδρ-
μοί*, i. duplices. 850. b. A.
- Amphidromus, varitus. 664. a. F.
- Amphisbænæ geminum caput. 240. a. D.
nulla notarum varietate commendata.
tractibus serpentis circularis, vel orbicu-
laris. *ibid.* b. A.
- Amphiprotus *φιάλη*. 897. a. D.
- Amphiprotus *κλίνη*. 139. b. A.
- Amphiclyon. 487. b. A.
- Amphiprotus *αἶθρ*, quæ. 856. b. A.
- Amphitus, vel Amphistratus, aurigæ Ca-
storis & Pollucis. 136. b. A.
- Amphora, Romanis quadrant, quot a-
quæ libras pendebat, & sextarios tene-
bat. 163. b. B.
- Amphiprotus *αἶθρ*. 596. b. C.
- in Ampullis condebantur cineres. 848. a.
A.
- Amplustre, V. *aplustre*.
- Amplustre. 436. b. C. quum æstus recedit,
macies aquarum dicitur. 136. b. E.
- Amputare, circumputare. 412. a. C.
- in Amphoris condebantur cineres. 848. a.
A.
- Amphiprotus. 60. a. B.
- Amyclæ, Amundæ. 60. b. E. Amyclæis.
ibid. E. Laconicæ & Italicae. 98. a. D.
- Amygdalæ, calidæ, & cur. 422. b. C:
423. b. C. D. amaræ *διερήλη*, & ci-
bis ingratae. 327. b. A. planæ, & pla-
niores quam castaneæ, ab uno latere
speciem *δυσφύης* habent. 425. a. F.
- Amygdalinum unguentum, metopon di-
ctum. 249. a. D.
- Amygdalinus, quid. 429. b. C. *ἀμυδα-
λός*. 429. b. F.
- Amygdalinus, gens Indiæ monstruosa.
708. a. E.
- Amygdalinus *ἀμυνίας* dicitur. 111. a. G.
(c)
- Amysus, *ἀμύζα*, recte *ἀμύζα*. 903. a. B:
935. b. G.
- Ana aliud significat in verbo *ἀνακαλεῖν*,
quam in *ἀναβάλλειν*. 767. b. B.
- Ana fluvijs. 197. b. E: 289. b. D.
- Anacardium, sursum jacere ac mittere. 767.
b. B.
- Anacardium, *βεγασειν*, de fontibus sca-
turientibus. 724. b. F. *ἀναβάλλου γῆ*,
quæ fontibus & undis scaturit. 725. a.
A.
- Anacardium, pro fonte, quem vulgo *συρ-
γεον* d'ean vocamus. 724. b. G.
- Anacardium, V. *ἀλάβασρον*.
- Anacardium, V. *ἀλκακκαβεία*.
- Anacardium. 257. b. F.
- Anacardium nullum aromaticum, *καρδον*
quibusdam *ἀνακαρδον*, quidam ex re-
centioribus *τὸ ἀνακαρδον* confundere
cum zedoaria, quæ tamen multum di-
stant, Arabes *ἀνακαρδον* vocant *βε-
λέδον*, ita confundunt quidam *βελέ-
δον* cum zedoar. 742. a. A.
- Anacardium *πανκράτιον* pancratium dictum. 206.
a. A.
- Anacardium, quibus substricta corpora, &
tunicæ breves. 693. b. D.
- Anacardium *ὀρχη*. 650. b. G. idem quod
ἀνακαρδον. 651. a. A.
- Anacardium quò tempore floruerit. 737. b. F:
Anacardium *πλω κληῖδα*. 652. b. D: 653. b.
E.
- Anacardium *ὀφείσματα*. 654. b. C. *ἀνακαρ-
δον* Laconicæ claves. 655. a. A.
- Anacardium, discrimen. 534. b. E.
- Anacardium. 597. a. D.
- Anacardium *αἶθρ*, arbuta. 416. b. F: 670.
b. F.
- Anagallis herba. 768. a. G.
- Anagallis *λίθος*. V. *ἀναγώγης*.
- Anagallis, locus carceris, *δεσμωτήριον*.
764. a. B. quibusdam pro caro & pretio-
so. 142. a. D: 183. b. D.
- Anagallis *ζόμλον* quis. 766. a. G.
- Anagallis Græcis quicquid animum suæ
spontis esse non patitur, ut animi *πίψη*,
cum aliquid facere cogimur, aut pati præ-
ter voluntatem. 764. a. A. item quod ali-
cui invito accidit, quod non potest effu-
gere, omnis *κακωχία* quam vitare non
licet, paupertas, sive egestas, item car-
cer, & morbus corporis, unde *σωμαλίσ-
τη ἀνάκη* pro morbo: *ibid.* B. contume-
lia quoque & injuria, ipsa philtrea & a-
matoria. *ibid.* C. limphationes etiam &
vani metus. *ibid.* F. *πηκτός*, seu *πηκτός*.
238. b. D: 764. a. F: *γλυκεία στυμνία*
κυλίκων, de ebrietate, 764. a. F.
- Anagallis *αἶθρ*, qui. 97. a. D: 788. a.
E.
- Anagallis *ἀνδροχ* tyrannus. 764. a. C.
- Anagallis *ἀνδροχ* & *ἀνδροφαγῆν*, alieno ar-
bitrio comedere. *ibid.* A.
- Anagallis, caelata, eminentibus lapillis
expressa. 736. a. C: 737. a. G. non pote-
rant detrahi ex poculis. 737. b. D. inde
anaglyphare, *ἀναγλύφειν*, unde ana-
glyphari calices. 775. a. C.
- Anagallis gemma *ἀναγῆς*, non *ἀναγ-
κίης*, *ἀπὸ ἧ ἀνάγειν*, ab evocandis
Deorum manium imaginibus. 768. a. G.
- Anagallis Cariae regio, cujus *ἐθνή* *ἀναγῆς*.
441. a. A.
- Anagallis, occidere. 200. b. C.
- Anagallis, quid. 200. b. B. pro educare
& nutrire. 200. b. D.
- Anagallis regio. 440. b. B. G.
- Anagallis dea colebatur ab Armeniis. 440.
b. G.
- Anagallis definitio juxta Vitruvium.
520. a. C. D. Hefychium. *ibid.* b. F.
Anagallis

- Analemmata, in suggestis lapideis & columnis deformata. *ibid.* D. differunt ab horologiis. *ibid.* D. E. b. B. eorum usus. *ibid.* a. F. b. A. & formæ. *ibid.* a. F. *ἀλθίνα*, πολλοὶ σιδηροί. *ibid.* b. F.
- Ἀνάλωμα*, impensa, quod impenditur. 709. a. A.
- Ἀναμῖς* Carmaniae fluvius. 831. a. A. 832. a. F. qui *Ἀδανίς*, *Ἀδδανίς*, & Azanius, Hytanis vel Hyctanis, corruptissime. 831. a. B.
- Anancites. V. *adamus*.
- Ἀναπαυσίμῃ* fons Jovis in Dodone cur sic dictus. 96. a. G.
- Ἀναπνέουσα*. 201. b. E. F.
- Ἀναφαλανθίας*, recalvus. 10. b. D.
- Anapis, non Anapius, aut Anapus. 78. a. D. E. & Amphinomus fratres. *ibid.* E.
- Ἀνάπλσις* offerarum conformatio. } 367. a. D.
- Ἀναπλάσσειν* offeras facere. }
- Ἀναποδισμός* stellæ; *ἀναποδίζειν* progredi. 529. b. G.
- Ἀνάπῳς*, macies aquarum. 203. b. F.
- Anariaci populi aliis Nariaci dicti, Stephano *Ἀναριάκαι*, Ptolemæo *Ἀμαριάκαι*, perperam. 691. a. B.
- Anatarcæ veteri, Geographo pro Anariacæ. *ibid.*
- Ἀνατέλλειν* *φανερῶς*. 527. a. C.
- Ἀναθεῖναι* & *ἀναθεῖσθαι* diversæ significationis, ... *φιάλλω* eis τὸν νεῶν quid, inde & *φιάλα* sic posita aut dedicata, *ἀνάθημα* dicitur. 767. a. G. *ψήφον ἀναθεῖσθαι*, quid. 767. a. G. b. A. .... *βίον*, λόγος. 767. b. A. .... dedicare, consecrare, imponere & suspendere. 797. a. A.
- Ἀνάθεμα* ab *ἀνάθημα* differt. 767. a. A. re quidem devotum & maledictum significare potest, sed proprie semotum ac separatum significat: recte igitur *ἀνθι- νῶντος* sumitur. *ibid.* B. b. A. B. Presbyteri remotio & *ἀποτέλεισις* ab ordine & gradu. *ibid.* C. quod quia pro magno malo ducitur, vice imprecationis usurpatum. *ibid.* D. unde & *καταναθεματίζειν*, Anathema sim, solemnibus iudicibus & Christianis in iurejurando formula, poena proposita delinquentibus in Ecclesia. *ibid.* E.
- Ἀναθεματίζειν* non diris defigere ac devovere. 766. b. G. sed ligare & anathematatum vinculis constringere, extra Ecclesiam pellere. 768. a. A.
- Ἀνάθημα* nusquam in malam partem accipitur. 767. a. A. donarium ac res templis dicata, quod & *ὑσσημα* exponitur. *ibid.* B. de illis tantum donis quæ suspendi poterant, aut in excelso loco & conspicuo locari, pro iis tantum quibus templum ornaretur. *ibid.* C. unde & pro quolibet ornamento: nunquam de agro, aut terra, aut ædificio, aut pecore, aut arbore, vel etiam homine diis consecrato. *ibid.* D.
- Anatis fluvius. 215. a. B. C.
- Ἀνατολή* *ἑῷα*. 508. a. F. *ἑσπερία*. *ibid.* b. F. & *ἀνατέλλειν*, distinguuntur ab *ἡλιπολῇ* & *ἡλιπέλλειν*. 509. b. B. *ἀνατολή* ex *ἑσπερία*. 509. b. A. *ἀνατολή* pro iis provinciis, quæ Antiocheno Patriarchæ subiacebant, τῆς ἀνατολῆς ἢ τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως ἐξοχῇ dictus Antiochiæ episcopus. 565. b. G. .... nomine quæ provinciae dictæ. 565. a. E. b. C. D. non eadem cum Asia minore. *ibid.* b. A. B. C. F.
- Anatolica provincia quot provincias habet. 566. b. E.
- Ἀνατολική διοίκησις*. } 565. b. G.
- Ἀνατολικὴ ἡλιποπολι*. }
- Ἀνατολικὴν ἡμεῖς*, minor Asia, seu orientalis provincia, infimis Græciæ temporibus, hodie *Natolia*. 566. a. B. C. 568. a. A. quot Gentibus constet. 566. a. B. *μικρῆς Ἀσίας* nomine veteribus cognitum. *ibid.* a. C. b. D. 567. b. D. à Proconsule administrari solitum. 566. a. C. b. D. respondet Asiae ulteriori. 567. b. D.
- Anave provincia regni Parthici. 843. a. A.
- Anaxagoras naturæ index, vel potius naturæ indagator. 580. a. E.
- Anaximander Thaletis auditor, astrologiæ studio deditus. 462. b. E. gnomonem invenit. V. *gnomonice*. Ejus sententia super occasu Plejadum. 518. a. A. mortis tempus. 446. a. E.
- Anchinoe Nili filia, Danaï & Ægypti mater ex Belo. 867. a. B.
- Anchises fulmine & igni adflatus. 590. a. E.
- Anchora proprie fundamentum navium. 713. b. D. naves fundare dicitur. *ibid.* 786. a. A.
- Anchusa *λάκκη* vocata. 808. a. F. 816. b. C. & *περὺρος* à colore rubræ purpuræ. 816. b. C. Laodicea unde dicta. 808. b. E. præparare lanam dicitur coloribus pretiosis. 807. a. E. ex radice aut radícula Syriacâ unguentum compositum, pæderos dictum. 808. a. F. ex ea solebant unguenta colorari. *ibid.* G. radice olim usæ mulieres ad ruborem genis conciliandum. 807. b. D. 808. a. F. radix *φύκη* appellabatur, & hoc *ἐλκίδιον* eodem nomine cum marino fuso, vetustissimi *φύκος* mulierum & ... distinxerunt, eundem tamen usum præstabant, & par utriusque color, nec dispar in medicina effectus: unde alterum pro altero substituebatur. *ibid.* C. .... & *χεῶμα* fucus seu syriacus in tingendis unguentis junguntur. 808. b. A. B. D.
- Ancillatrum pro ancillatione. 804. a. F.
- Ancipiti omisso: in ancipiti esse. 203. b. D.
- Ancla pro ancilatura. 771. b. A. seu ancillatione. 804. b. A. *ἀντλῶ*. 415. b. D. 583. b. B. Ancilare. *ἀντλῆν*. 415. b. D.
- Ancus Marcius quando obierit. 247. a. E.
- Ancyra, *Ἀγκυρæ*, urbs princeps Tectosagum, vel Trocmorum. 615. b. G.
- Andrachle distincta ab andrachne. 674. b. D.
- Andrachne arbor bifera. 364. a. F. *χοιρδῶτονον*. 742. b. D. cortice lævi & non scabro. 362. b. A. 674. b. B. herba & arbor, Græci vulgares hodie *antrachlam* vocant. 865. b. G. arbor, & herba unius literæ diversitate discernuntur. 361. b. G. ut fit andrachle arbor, andrachne herba. 362. a. A. sed *ἀνδράχνη* utraque vocatur. 362. a. B. 864. b. G. *ἀνδράχλη* Atticum est pro *ἀνδράχνη*. 317. a. D. 351. a. E. 362. a. B. *ἀνδράχνη* Pausaniæ arbor dicitur. 362. a. C. 370. b. G. herba, portulaca dicitur. 361. b. F. 362. a. C. E. *impocacila*, seu potius *pocacila*, Italis *procachia*: dicitur & *pocastrum*, forte pro *porcacinum*, & *pocacila*, vel *impocacila* pro *impocacila*, nam gallis *porcelina*, vel *porcelia* dicitur, Germanis *porcellorum* herba. 362. a. D. arbor Græcis peculiaris. 361. b. F. nomen in Latio non habebat. 361. b. F. 362. a. C. pro qua Plinius unedonem substituit, similis unedoni. 361. b. F.
- Ἀνδρασμίνδης* promontorium, nisi legendum *Παλασμίνδης*. 781. a. C.
- Andriaca, urbs. 551. b. F. 552. a. A.
- Ἀνδροκλή*. 42. b. B. .... & *Ἀνδροκλῆς*, diversa nomina. 21. a. F.
- Androdamas. 398. a. E. b. A. genus quoddam hæmatitis. 774. a. B. unde dictus. 398. a. E. 774. a. B. ferrei coloris. 398. a. E. b. A. vim adamantis habet. *ibid.* b. A. argentum attrahit. 774. a. B. dictus magnes qui colorem argenti præfert, quæ appellatio magis competit magneti qui ferrum trahit. 776. b. B. & argyrodamas idem est cum androdamante qui argenti nitorem habet, inter *περὺρος* lapides reponitur, qui de magnete lapide accipiendus est. *ibid.* C. cur idem dicatur quibusdam cum chrysite lapide. *ibid.* E.
- Andromachus Achæi pater, Laodices regis Seleuci uxoris frater. 691. b. F.
- Ἀνδρομανέσων* mulieres. 471. b. E.
- Andromeda Cephei filia & Joppes. 401. b. G. mater Perseæ ex Perseo. 402. a. A. B. cepto exposita circa Joppen. 401. b. F. rapta & navi asportata quæ ceti figuram habet. 402. b. A. .... proci. *ibid.* a. D.
- Ἀνδρών*. 425. a. D.
- Andronicus Cyrestes numerum & partitionem ventorum instituit. 879. b. D. .... octogoni forma cum nominibus ventorum. 879. b. G. 880. illud octagonum *μηχανικόν* fuit *ἀνδρολόγιον*. 883. b. G.
- Androsamon *ἀνδρόσμων*, de hyperico. 420. a. A. non est quæ perforata herbaris dicitur. *ibid.* C.
- Ἀνέκπλυτος* color, tenax & permanens. 806. b. D.
- Ἀνεμῖα* dicuntur quæcunque diis consecratur. 767. a. D.
- Ἀνεῖναι*, & *ἀφορίζειν*, Hebræis *eluram*. *ibid.* E.
- Ἀνομωνῶν* *ἡερναὶ κάλυκες*. 734. a. D.
- Ἀνεμῶν* *ἀνιπέρσων*. 300. a. C.
- Anensia juga. 289. b. D.
- Ἀνεῖς* sine, *ἀνέω* *ἀνῶ*, fino. 228. b. D.
- Anethi humoris *διωδία* olfactu sentiuntur. 906. a. A.
- Ἀνεπὶ* quæ dicuntur, non *ἀναθέματα*. 767. a. D.
- Ἀνιθόγυλα*, anethi radices quia lignæ. 819. a. C.
- Ἀνηξίς* pro *ἀνῶξις* Græcobarbaris. 723. b. G.
- Ἀνεξίτηλος* color, tenax & permanens. 806. b. D.
- Angerona, seu Angeronia, silentii præses. 6. b. D. E. numen tutelare Romæ. *ibid.* E. unde dicta. *ibid.* F. G.
- Angitia dicta Medea, i. *ἡ Ἐχίς*, ἡ *Ἐχιδναία*. 60. b. B. pro dea habita. *ibid.* B.
- Angiodhan, Avicennæ, & Indis, quod Singudum. 721. b. B. C.
- Ango, *ἄγχω*. 60. b. C.
- Anguis ab *ἄχης*, quod Siculi *Dores* dicebant pro *ἔχης*, addito N à latinis. 60. b. C. .... & serpentes distinguunt Plinius. 324. b. G. sed plerique confundunt. 243. b. E.
- Angulus rectus proprie normalis dictus. 471. a. D. acutus, minus normalis: obtusus plus normalis. *ibid.* E. normaliter cogi quomodo dicitur. 485. a. G.
- Angusticlavii Tribuni. 319. b. E.
- Animæ possint à Magis ab inferis evocari ad oracula respondentia. 787. a. G. b. A.
- Animales dii. 46. a. G.
- Animalia non uno modo cernunt, aut circumspiciunt. 614. a. F. b. C. herbatum *πηφάρα* & *σαρκοφάρα*. 239. a. G. *φθαρτικά* τῶν ἀφελόντων. 156. a. F. .... *περὶ τομαὶ* in prora navis. 402. b. C. silvestrium missio per sexus discretam. 150. b. C. .... cicuribus quæ saginantur potius subduci solet. 229. a. D.
- Anime Lusitanorum non est cancamum, sed bdellium. 808. b. G. 810. a. B. ejus descriptio. 809. a. A. B. tria ejus genera, Arabicum, Indicum, & Petraum, seu potius Bastrum. *ibid.* B. ut sit bdellium Scythicum Galeni & Æginetæ, Scythicum idem cum Indico. *ibid.* C. quæ destillat, arbor est medicis

- diocris. *ibid.* b. D. orientale species quibusdam est charabe seu succinum. *ibid.* F. G. pro Aminæa myrrha quidam accipiunt, sed nulla tamen est Aminæa myrrha, sed Minæa. 810. a. A.
- ab Animo ad sensibilia transferuntur plurima. 141. a. E.
- Anjuden quibusdam silphium, aliis anghiodus, non est nardus Celtica. 721. b. C.
- Ἀντίκας, Hannibal. 199. a. G.
- Ἀντίκοι gens in Serica in montibus ejusdem nominis: Ἀντίκα montes. 695. b. E.
- Anniculi cervi. 156. b. B.
- Annona unius anni foetus, proprie de frugibus, σπιρὸς ἐνιαυτός. 177. a. B. nomen Deæ. *ibid.* E.
- Annularia creta, vel Selinusia. 180. b. D.
- Annulus ἐλὶξ crispatis capilli: unde annularius, vel annellatus capillus, circulus unus ex tota crinium compagine. 534. b. G. .... armariola, lage-næ vini, & cætera χρυσία, signata. 655. a. F. signatorii cum adjuncta clavi. 654. a. G. differunt à clavibus cum annulo. 655. a. F. χρυσοῦχοι. 775. a. C. consecrati. 246. b. A. sibi fecisse primum Prometheum ferunt. 393. b. A. usui magnitudo gemmarum deligebatur. 128. b. F.
- Annus à Numa institutus. 14. a. G. Græcorum, & Romanorum. 15. a. C-F. Ægyptiorum ex 365. diebus & quadrante. 389. b. A. 390. a. F. ἡλιακὸς & κυνικὸς & πέ-τρης, & Ἰεὺς ἐνιαυτός dictus. 390. a. A. F. ... principium apud Ægyptios. 309. a. F. & terminus. 13. b. A. civilis, & naturalis. 389. b. C. D. magnus quot annis constat. 388. a. F. 390. b. E. quibusdam Saturni periodus dicitur. 390. b. F. .... magni conversio. 387. a. D. 388. a. F. G. b. E. παῖδες sæculi. 313. a. E. magni canicularis Ægyptii numerus. 388. b. B. C. D. 390. a. B. eo apocatastasis omnium planetarum fiebat. 388. b. C. ejus ini-planetarum fiebat. 388. b. C. ejus ini-tium. 388. b. F. à Cæsare reformatio. 15. b. B. G. 16. a & b. 17. a. A. parti-tio secundum Hippocratem. 223. a. A.
- Annui motus orbis absolutus. 335. b. G. .... revolutionis finis deprehensus. 336. b. G.
- Ἀνω χώρα. 432. b. A.
- Ἄνω, pars quæ ad ultimas metas, σφενδόνη, comparatur coelo. 642. b. D.
- Ἀνοίγειν ἔξω, ἔσω, quid. 655. b. F. 656. a. C.
- Ἀνοικτὸν, apertile. 174. a. E.
- Ἀνωίς vel ὀνωίς. 279. b. F.
- Ἀνωφερὶς conchæ, πίνωι ὀππολά-ζωσι. 798. a. C.
- Ἄνθ' pro ἀνθρώπου compendiose. 493. b. C.
- Ἀνθεῖλον μόνον unicum βασιλεῖον in in-sula Taprobane. 786. b. D.
- Anser domus custodem ostendebat. 859. a. G.
- Ἀντακαῖοι, ἰχθύες κητώδεις. 132. a. F.
- Antæ, ὠρεαίδες. 856. a. A. F.
- Antæus quo luctandi modo prævaluerit. 205. a. D. pancratio victus ab Hercule. 206. b. C.
- Antecanis, qui & περὶ κύνων dicitur di-versus à sirio, qui περὶ κύνων. 305. b. B.
- Ante diem quartum, tertium pridie Kal. 6. b. C. 15. a. A.
- Antefixa. 856. a. F.
- Ἀντεκλισμός, συνεκμία, compensatio, quando fiat. 708. b. C. D.
- Antepagmenta & antæ differunt, illa li-gnea, hæ lapideæ, ab antæ dicuntur. 856. a. F. veteribus antipagmenta dicta. *ibid.* F.
- Ἀντίκας, æque venustus ut amor. 399. a. B.
- Anterides, columnæ vel lapides eminentiores qui interponuntur ad sustinen-dam structuram, ab ἀντερείδειν, unde & ἀντερείσματ'. 856. a. C. Vitruvio erisinae, ἐρείσματ', Latinis etiam obice-s, & tibicines. *ibid.* D.
- Antes, ordines & εἵχοι priscis Latinis 856. a. A. E. & quidem cujuscunque rei anteriores & qui frontem spectant, unde dicti. *ibid.* B. perperam Gramma-ticis exponuntur lapides eminentiores. *ibid.* C. & quadraturæ, nam antas & antes & anterides confundunt. *ibid.* D. ... vel entes insita. 17. b. E.
- Antevertere, occupare, prævertere, περιλαβῆν. 633. a. A.
- Ἀνθήνα est Ἀνθώνη Anthene. 98. a. F.
- Ἀνθία, Anthia, postea Θερία dicta. 98. b. C.
- Ἀνθιμον idem quod ἄνθος. 762. a. C. τὸ ἐκλεκετὸν χρυσίον, ἡλεκτρον χρυσίον, τὸ καθαρεῖν αὐτὸ χρυσίον, τὸ ἡλεκτρον. 761. a. F.
- Ἀνθι, ἄνθος. 369. b. B.
- Ἀνθίλη in harundinibus quid. 89. b. C. 279. a. E. 705. b. C. πῶγονα interpre-tantur. 89. b. C.
- Ἀνθελικός color 245. b. A.
- Ἀνθρινὰ χρώματα, floridi colores. 167. b. A.
- Ἀνθρινὸν χρώμα de sandarachino. *ibid.*
- Ἀνθρ' color purpureus. 167. b. A. ru-ber. 275. b. A. item ἀνθελικός. *ibid.*
- Ἀνθρ', Græcum nomen, non ἄνθος. 77. b. E.
- Antheſterion mensis. 222. b. B.
- Anthoforos. 733. b. E.
- Ἀνθ' pro colore. 808. b. C. 815. a. E. χρώμα, ὑγρὸν ἄνθος, liquidus color, succum vocat Plinius. 194. a. A. per me-taphoram, quicquid in summo eluce-scit ac emicat. 759. b. B. quicquid in suo genere præstans ac perfectum est. 762. a. C. & quicquid est tenuissimum, pulveris vel farinæ instar, unde ἄνθος κινναμώμης, τὸ λεπτὸν κινναμώμης. 847. b. D. τὸ ἐριώδες, 211. a. E. F. ἀκανθές. 280. a. E. χαλκῆ, & χρυσῆ, quam diversa significatione dicantur. 758. a. C. χρυσῆ, ἀδάμας. 747. a. F. aurum præ-stantissimum. 762. a. C. purpuræ. 244. b. B. 289. a. A. purpuræ lumen, πύρος. 141. a. C.
- Ἀνθερακώμια τῶν ξύλων. 179. b. B.
- ἢ Ἀνθερακία, gemma, & ὁ ἀνθερακίς lapis: anthracis, ἢ ἀνθερακίς, vel an-thracitis. 541. b. D.
- Anthracites hæmatites. 290. b. C. 541. b. D.
- Ἀνθερεῖς ἀντίπης. 269. b. B. λυχνίτης. 777. a. D. ὀξυφοινίκης. 244. a. G.
- Ἀνθερακίς pro ardentibus gemmis, qua-rum principatum obtinet, qui ἀνθερεῖς proprie dictus. 769. b. D.
- Antropophagi. 133. a. G. 393. a. C.
- Anthyllis non fuit herba ex qua sadda-zel solida fiebat. 771. b. G.
- Ἀνθύπατος Ἀσίας, Proconsul Asiæ. 565. a. F.
- Antichthones pedes obversos nostris ha-bent. 782. a. E. cum iis Antichnitæ iidem. *ibid.* F.
- Anticum veteribus ὁ πρὸ δεξιμοῦ, ab an-tis. 856. b. C.
- Anticyra cur pro elleboro. 770. b. C.
- Ἀνιδότον τρεῖς. 740. a. G.
- Antidota ὀξύπερα, vel ὀξύπερα. 265. b. G. 266. a. A. πεπτικά. 266. a. A. muscata vel ὀξυ μίσχυα. 743. a. G.
- Antigenidas Thebanus multiforatilem ti-biam invenit. 84. b. F. 85. a. D. omnis modiperitus modifier. 85. a. D. an-te eum musica simplicitergebantur. *ibid.* b. A.
- Antilibanus Syriæ mons. 349. b. G.
- Antimachus à poetis cyclicis segregatus. 597. b. F. ejus Thebais diversa à The-baide cyclica. 598. a. B. C.
- Ἀντισερανήματα nota compendiarie. 874. b. A.
- Ἀντιώ, pro Antinoupoli. 321. b. C.
- Antinocæ coronæ, unde dictæ. 685. b. A. ἀντινοῦς ἀνθ'. *ibid.* B.
- Ἀντινοῦ & Ἀντιώ, quæ ante Ἀντι-νὸς πάλαι. 394. b. B.
- Antiochia supra Casium montem. 436. a. G. b. B. Oronte amne dividitur. *ibid.* a. F. pro Antiochica vel Antiochena. 626. a. A. provincia. 625. b. G. ejus re-gio Cyrtheſtica. 626. a. A. in Margiane à quo condita. 691. a. C. b. A. Μαργιανή, ut Ἀντιόχεια Πισιδία. *ibid.* a. F. Pisidia, pro Ἀντιόχεια Πι-σιδίας Antiochia Pisidica. 626. a. A. 866. a. A. Syria, Ἀντιόχεια Συρία, Antiochia in Syria, ad distinctionem aliarum. 442. a. G. 866. a. A. quidam perperam eam fuisse Syriæ partem puta-verunt. 866. a. A.
- Ἀντιόχει & Ἀντιόχους, & Ἀντιόχης, ab Antiochia. 442. b. A.
- Antiochus quando devictus. 666. a. E. F. G. b. A. Soter Apameam à nomine uxoris suæ Apames sic dictam condi-dit. 580. b. C. D. 587. a. C. Seleuci fi-lius, & Laodices, cujus frater erat Andromachus pater Achæi. 691. b. F.
- Antipater, nobilis toreuta. 737. a. B.
- Ἀντιπαθὲς, quid, idem quod ἀλεξι-φάρμακον. 661. b. D. gemma Plinio, quæ contra effascinationes auxi-liari putabatur, & corallii genus ab eodem effectu dictum, & hebenus ἀντι-παθὲς, & moly ἀντιπαθὲς proprie vo-catum est. *ibid.* E. dicitur herba aut la-pis. 503. a. A.
- Antiphanes Comicus quando floruerit. 458. a. C. quando scripserit. 671. b. C.
- Ἀντισπέρφον, idem quod ὠρεαίηλον. 708. b. C.
- Antirrhinum, herba magica, ad famam & dignitatem comparandum facit, unde dictum. 752. a. A. B.
- Antitaurus. 438. a. C. 439. a. G. 440. a. B. 444. a. E.
- Ἀντίπμον pro ἀλεξιφάρμακον. 96. b. C.
- Antium. 51. b. B.
- Ἀντλία, sentina navis: ἀντλητήριον, κη-λώνιον, ἄντλ', ancila, γαδλ', ἀντλῆν, ancilare. 415. b. C. D. E.
- Anus frondibus aridis ac caducis ab Ho-ratio comparata. 674. a. B. C.
- Anyſtis, non Anyſtius. 78. a. E. Lacon, Ἄνυσσις. 33. a. E.
- Ἀορν', Avernus. 46. b. D.
- Ἄωροι & βριαροῖνατοι inter se differunt. 787. a. D.
- Ἀορτή, & ἀορτὴς, lorum aut balteus. } 631. a. B.
- Ἀορτῆρες equi, lorarii & fu-narii. }
- Ἀπαμύθεσιν λαμπάδα, } 939. a. E.
- quid. }
- Ἀπαμύθεσιν λαμπάδα. }
- Ἀπάγεις tiaræ. 392. a. E.
- Ἀπαμύθεσις in pugillatu & pancratio. 206. a. D.
- Apalæi Scythæ, & Apellæi. 152. b. E. 639. a. A.
- Ἀπαλαγή, V. transenna. Apamea

Apricitas. *ibid.* a. D. E.

Aprocopis, ab ἀπρόκοπος. 45. b. G. 618. b. F. 693. a. G.

L. Apronius Cæfianus Consul, 390. b. F. ἀπρόσιτος ἦτορ & una ex Fortunatis insulis, 915. b. A.

Aprugineus, apruginus & aprugnus, pro aprino. 322. a. G. 574. a. D.

Aplis five concha. 852. b. G. 853. a. C. 857. b. B. basilicæ similis conchæ cur dicatur. 852. b. F. G. locum sanctuarii significat, & *chorum*, ut hodie vocant, ejus figura. *ibid.* C. tribus concavitatibus intus recedentibus distincta constabat. *ibid.* E. F. G. 857. b. E. τριέλικτος.

ibid. F. G. b. A. 858. a. A. trichora. V. in T. in introitu templi extra narthecem, est Basilicæ camera. 855. b. D. proprie pro sacrario unde .... Ecclesiæ & Basilicæ. 857. b. C.

Απτω, jungo, συνάπτω, à quo apotantum verbum 221. b. B.

Aptus, conjugatus, conjunctus, ἀπτερός, convenienter junctus ab antiquo verbo apo. *ibid.*

Apulia ovibus & lana nobilis, undelana Apula. 46. b. E.

Απυθμύ & Φιάλη. 897. a. D.

Απυρ, seu ἀπυρ & τερφί. 898. a. E.

Απυρλωι Φονίλων. 334. b. C. F.

Απυρ & χεύς. 757. b. A. 762. a. D. b. B.

Aqua per noctem tepidior, subdivialisfereno. 314. b. D. elixorum quum fervet excoqui & decoqui dicitur. 189. a. F. fontis in Sicilia acido & falso sapore. 906. a. B. librari dicitur. 206. a. C. hæret, proverbium. 512. a. C. sub cute. 17. b. D. durata salibus. 245. a. C. pœnales. 666. b. C. amaræ & salfæ. 81. a. F. Sextiæ, Sextiliæ. 66. b. D. agmina, augmina, cumuli, pondera. 306. b. B. scaturiginum seu aquilegum signa exharundinibus. 917. a. A. D. E.

Aquarum marinarum signum, & pluvialium. *ibid.*

Aquarius anni principium Romanis. 309. a. G. .... nota. 871. b. A.

Aquarium, ὑδρεῖον, ὑδραγωγίον, lacus, etiam puteus. 226. b. C. 833. b. F.

Aquatio, ὑδραγωγία. 351. b. E. 833. b. F. G.

Aquifolium spinæ genus. 192. b. B. spinosa arbor. 190. b. G. 191. a. F. 675. b. A. cui

folia aculeata, & æternum virentia, non idem cum aquifolia, quæ est crategus. 191. a. D. 192. a. F. 676. a. A. nec cum ilice aquifolia. 190. a. E. b. A. 192.

a. F. 371. b. C. 675. b. A. ἀκανθόφυλλον, vel ὀξύφυλλον. 190. a. D. scri-

ptum acufolium. *ibid.* a. E. ὀξύφυλλον, non ὀξύκλων. 371. b. C. 941. b. A.

ideo paliurus Græcorum. 192. a. F. 371. b. C. spina alba. 371. b. C. spina

vineta nostra etiam & rubus aquifolius. *ibid.* D. .... seu agrifolium frutex, vel

arbutus, quæ dicitur Gallis *boux*. 371. b. E. F. 675. b. C. D. haud multum ab-

similis ilici aquifoliæ, foliis utraque aculeata, & semper viridis. 371. b. F.

vertit Plinius ὀξύκλων Theophrasti. 190. b. B. G. 192. a. C. 370. b. C.

371. b. B. 877. b. A. alibi de Rhamno videtur accipere. 192. a. D. 370. b. C.

aculeata & pungentia folia gerit. 191. b. F. inter arbores infelices. 191. a. D. 192.

a. D. 371. b. B. cur. 875. b. F. G. pyro-

silvatico simile. 191. a. E. inter ligna pretiosa. 675. b. G. .... baccæ sine succo.

ibid. E. ejus fructus. *ibid.* F.

Aquila fulguris ministra, inter signa militaria recepta & sacrata, cur æd-

culis & aris imposita. 803. a. A. cur cum trochilo inimicitias gerit. 315. a. F.

pedibus lapidem gestans in Hieroglyphicis. 177. b. G. cur nido suo lapidem ætitem infert. 178. a. B.

Aquilex, ὑδροφάντης. 519. a. F. Aquil-

ces sub Aquario nasci dicuntur *ibid.* G.

Aquilo vel Boreas. 881. b. E. μέλας βο-

ρέας, aquilus ventus, i. niger. 888. b. E. .... & Africus, contrarii flant. 879.

b. A. 880. a. E. .... & chorus inter se oppositi. 879. b. A. .... & auster, qui-

bisdam veterum, soli duo venti recepti, ut principales & magistri. 882. b. D. F.

quum semel occiperunt, diutissime dur-

rant & sunt vehementissimi. *ibid.* E. non longius à boreali axe distat, quàm eurus à

meridiano. 881. b. E. æstate ut plurimum flat. 524. b. B. ad lævam Septentrionis. 885.

a. A. 887. b. A. in distributione ventorum ex Favorino æque septentrionalis &

orientalis. 879. b. D. .... concepta-

cula. 137. a. E. quibusdam dicuntur ete-

fiæ. 890. b. A.

Aquilus veteribus Niger. 888. b. E.

Aquipedium, ὀξυπῆδον pro acupedium. 190. a. D.

Aquipes & Acupes, ὀξυπῆς 190. a. D. 941. b. A.

Ara Comitii ex eo loco sublata gladiatorio Julii munere. 802. a. B. C. sub qua de-

fossa Navii novacula, non longè à sacra ficu, & est ad quam enata sacra ficus,

ibi erecta ut monumentum esset tantæ rei. 801. a. A. B. vocatur, quæ Cice-

roni puteal, & quæ foramen habet, pro-

prie dicta puteal. 803. a. D. inscriptæ nominibus deorum quibus consecratæ

erant. 7. a. G. ad sacrificium in eo loco, qui de cælo tactus fuerat. 799. b. F. in

comitio erecta ut sacrum fieret fulguri-

bis condendis. 800. a. C. pro tumulo, aut juxta tumulum mortui 804. a. A. lo-

cis fulguritis vel fulguribus conditis, facella vocabantur, templi sine tecto.

802. b. B. C. foli dicatur obeliscus medius. 639. 6. B. maxima. 7. a. G. b. A. G.

8. a. B. cur sic dicta. 8. a. C. Herculis & Iovis Inventoris eadem. 7. a. D. tres in utra-

que parte Circi, metæ erant cum triplici apice. 639. b. B. .... positis loca sacrabant

quæ honorare aut venerari volebant. 804. a. A.

Arabægyptii. 344. b. C. 345. a. D. ab Heroum oppido ad Meridiem, in Ægypti parte,

& ipsi νομαδικῶς degebant. 345. a. A. vicini Troglodytis Æthiopibus. *ibid.* D.

Arabes. 491. b. D. E. mitrati, intonso crine. 391. b. G. stercoris acri odore fasti-

dium suorum odorem abigebant. 382. b. C. F. 385. a. C. D. F. Ascitæ. 877. b. D. 893. b. D. E. 894. a. B. G. b. A.

Catabanes. 41. a. F. G. 343. a. D. b. B. 345. b. A. 346. a. A. Orei, vel Oroei.

441. a. G. b. A. Scenitæ. V. Scenitæ. Syri vocati. 342. b. E. Esbonitæ. 343. b. C. 346. b. B. G. 347. a. A. fructus. 750.

a. B. C. silvæ odoriferæ serpentibus refertæ. 409. a. C.

Arabia sacra quomodo dicta. 352. b. B. περὶ τῇ ἐρυθρᾷ. 322. b. C. quæ ultra Pe-

lusiæ. 341. a. F. b. B. G. 343. a. E. 344. b. B. 345. b. G. à Pelusiaco ad ru-

brum mare pertinet. 341. b. C. à Cæsare Augusto subacta. 835. b. B. empo-

rium vel maritimus vicus in Arabia Felice, qui & διδάμων Ἀραβία dictus.

252. b. B. .... tres, Petrea seu Petrodes, Deserta seu inferior, & Eudæ-

mon. 341. b. D. 343. a. D. duæ Stephano, una ἀρωματόφορος, inter

Perficum & Arabicum sinum; altera Ægyptiæ & Syriæ vicina. 346. b. D.

Εὐδαίμων Eudæmon. 341. b. B. E. G. ἐ-
γεῖνη dicitur. 346. b. E. superior Ara-

bia, ἡ ἀνω Ἀραβία. 343. a. D. 391. a. D. ejus situs. 341. b. B. C. 342. b. F.

343. a. B. ejus πέλα. 343. a. C. quæ in quatuor pagos dividitur. 343. a. E. 353.

b. E. ἀνχλῶ. 343. a. C. D. ἐχάτη μοίρα. 343. a. D. sinum Arabicum. 345.

a. C. peninsula inter sinum Arabicum & Perficum. 341. a. C. 342. b. G. 348. a. C.

dicitur Ἀραβία χερσόνησος. 348. a. (d)

C. 385. a. D. multa oppidorum nomi-

na in βα definunt. 348. b. D. & in αὐα. 348. b. E. & in ἴα. 348. b. G. Pe-

træa & sterilis. 333. b. B. E. 341. b. F. quæ & Πετρώδης. 333. b. D. Syria

dicitur. 342. b. E. inter Syriam Judæamque & sinum Arabicum patet.

345. a. G. ab .... ad Gades olim navigatum, & contra. 877. a. C. Troglody-

tis vel τρωγλοδυτικῆ. 345. a. C. 375. a. D. 561. b. A. E. gemma, seu lapis

ebori sine macula similis. 398. b. C. D. dentificiis aptus. *ibid.* D. lapides. 144.

b. G. lacrima, de anime Lusitanorum. 809. a. B. litrus. 345. a. B. gummi.

375. a. D. latus sinus Atlantici, & Troglodyticum quibusdam differentis lon-

gitudinis, aliis ejusdem. 875. b. F. 876. b. B. C. mare. 893. a. C. promonto-

rium, τὸ κατὰ Φαεθὸν ἀκρωτήριον. 346. a. F. .... calamus & Syriacus idem. 741.

a. D. sinus. 341. 342. 343. a. b. A. D. 561. b. A. B. F. 720. a. A. 877. a. A.

C. b. F. 892. b. B. D. 893. a. D. ejus longitudo. 893. a. B. μυχός, πό-

ρ & μύχαι. 342. a. F. μέσος πᾶς. 876. a. E. F. angustia. 893. a. C. D.

idem cum Erythræo mari. 343. a. E. 345. b. C. D.

Αραβία herba. 619. a. E.

Αραβία & Αραβία idem. 829. b. B. C.

Αραβίτι, pro Αραβίτι, seu Αραβίτι. *ibid.* a. G. b. A. .... καίμαι, pro Αραβί-
των. *ibid.* a. G.

Αραβία, urbs Susianæ, Aracca vel Areca, Plinio Arecha. 840. b. F. G.

Aracha, V. Aracia.

Arachne linum & retia invenit. 184. b. F.

Arachosia, V. Alexandropolim, regio Ariorum. 690. b. D. provincia regni Parthici. 843. a. A. ab oriente vicina

Indiæ, in ea Choaspa & Arachotos urbes. 493. b. C. a Semiramide condita. *ibid.* E. regio. 828. a. E. F. oppidum.

558. a. F. 559. a. C.

Arachota, & Arachosios distinguit Plinius. 827. b. E. ad orientem flumine Cophete inclusi. 493. b. D. satrapia in

India. 707. a. A.

Arachoti. 557. b. D. E. F. ab iis ad Orto-
spana mensura. 556. b. F. Gedrosi, Arii, Paropamisadæ sub una Ariorum

appellatione comprehensi. 558. b. E. duplices Stephano, alteri Indici; alteri

Massageni vicini. 493. b. F. 827. b. B. qui longe ab invicem distiti. *ibid.* C. op-

pidum & flumen ejusdem nominis, quod quidam Cophen aut Cophena nominant.

493. b. D. urbs in Arachosiorum regione, Κωφλῶ dicta est, longe à Cophene vel

Cophete fluvio aberat. 827. b. G. dicebatur & Αραχῶπι hoc oppidum. 493.

b. E. 827. a. F. Αραχῶπι Ptolemæo, κελών, vel potius Αραχῶτι κελών,

palus, ex ea oritur flumen, utpote quæ fons Arachoti censeatur. *ibid.* G. & Κωφλῶ

vel Κωφῆς, diversi fluvii. *ibid.* E.

Aracia dicta insula Alexandri, fortasse Ὀαρεῖται scribendum pro Αραβία, Ptolemæi eadem cum Arachia Plinii.

831. b. C. D.

Αραβίτιον regio alia ab Αραβίτι. 841. a. A.

Aradia pro qua Aradus apud Solinum 831. b. D. insula Syriæ Phœnicæ. 720. a. B. in Persico sinu, non contra Persidem. 833. b. C.

Αραβί φονίον, onus tollere. 574. b. D.

Αραβίσις quid, unum ex tribus quæ requiruntur in tingendis coloribus. 806. b. D.

Αραβία, urbs Arabia. 348. b. E.

Αραβία urbs India. 707. a. C.

Aranea

- Aranea, quæ textit, & ἡ ἀράχνη: araneum, ἀράχνηον, araneæ textum. 746. a. E. . . . horoscopa. 459. a. A.
- Ἀραῖα urbs antiqua Peloponnesi, quæ postea Φαίης dicta. 671. a. E. F. in eam ab Hercule inlata mala aurea. *ibid.* E.
- Arantium corrupte recentissimis auctoribus aurantium malum. *ibid.* F.
- Arapentis Bæticis, æctus quadratus, vel ἀράπων. 411. a. G.
- Aratilis ager. 480. a. F.
- Aratio quando incipienda. 514. a. E. prima. 511. a. C. 514. a. C. E. F. secunda. 512. b. E. 513. a. A. tertia. 511. a. C. b. B. quarta. 511. b. B. verna, autumnalis & æstiva. 512. b. G. . . . tribus arva subacta. 512. b. F. G. quatuor subactum solum. 511. a. G.
- Aratae sphaeræ fabrica. 578. a. E.
- Arator nisi incurvus prævaricatur. 663. b. G.
- Aratus ex Hesiodi opere, non quod suavisissimum; sed laboriosissimum elegit. 526. a. A.
- Araxes fluvius, fortasse est Ὀρξάντης. 556. a. G.
- Araxes qui ex Paropaniso habet originem, alius ab Araxe Armeniæ. 845. b. G. qui Armeniam à Mediæ Atropatene dividit, & in mare Caspium conditur. 495. a. C. fluvius Persidis, Persæpolis moenia alluebat. 846. a. C. qui à Ptolemæo dicitur *Ῥαζομανίς*, ab Arriano *Ῥαζανίς*. *ibid.* D. qui forte idem cum illo Araxe, nam idem utriusque etymon. *ibid.* E.
- Arbios, ab Oritis ad orientem determinabat Arbis 829. a. D. 838. a. C. F. ultimi Indorum. 829. a. E. 838. a. B. V. Ἀραβίται.
- Ἀρεῖς πόλις. 829. a. G. b. A. fluvius. 829. a. F. G. 837. b. F. G. 838. a. A.
- Arbor adfrictui. 218. a. C. e malva. 206. b. G. . . . & pomum ejus sæpe diversis nominibus insigniuntur. 362. b. F. vitæ quibusdam thya dicitur. 667. b. B. . . . laucia. 355. b. D. . . . ἔλλα proprie quæ sunt sub cortice 356. b. C. in. . . cortex occurrit, deinde lignum sive materia, intima pars, medulla sive mediale. 732. a. F. fere omnes in mares & foeminas divisæ. 359. b. D. infelices quæ & cur dicantur. 371. a. G. 675. b. F. refiniferæ. 356. b. C. quæ fructum amittunt ante maturitatem. 939. a. A. B. nullæ radice carent. 499. a. D. quædam intorti codicis, rectas virgas emittunt. 358. b. G. fulguritæ, fulmine percussæ. 799. a. E. duæ vel plures unum idemque nomen habuerunt apud Romanos, licet ex diversa veniat origine. 903. b. D. juxta Protefilai sepulcrum in Cherroneso plantata, ubi in tantum accreverant, ut illi non possent aspicere, statim inarescebant, & deinde revirescere incipiebant. 610. b. E. Tyli insulæ, vel Persicæ, lanigeræ. 209. b. G. item Indicæ. 210. a. A. E. Serum Sericæ. *ibid.* E. omnes grandes & glandiferæ post unum aut alterum ævum à summo cacumine mori incipiunt, & sic uno alteroque ævo durant. 611. a. C. . . . multarum materies ætate colorem nitoremque acquirit, quem recens casu non habuit. 732. b. B. alia quæ non ætate, sed arte. *ibid.* E. nulla φύλλα καθόλου, sed quædam habent folia aculeata, vel acuta, *Ῥαζομανίον*. 191. a. F. quædam, pro regionum situ αἰφύλλοις, aut φύλλοις. 675. a. E. ordines recti, etiam viæ dicuntur. 577. a. F. directi in quincuncem. *ibid.* F. G. vitalia, quæ cortice veluti cute ambiuntur. 416. b. A. nomina Arabica de Græco. 795. b. D. Latina & Græco. 704. b. G. . . . & fructus veteres Græci sollicitius quam Latini genere distinxerunt. 674. a. A.
- Arborarii, seu arborei proventus, fœtus, fruges. 121. b. A. . . . falces. 414. a. A.
- Ἀρεῖς Ἔολις pro. Ἀρεῖς. 46. b. B. C. Siculis qui ἄρεῖς, unde Arvum. 514. a. B.
- Arbustum, ἀναδεδραῖς. 670. b. F. quasi arboletum, quia proprie. 288. a. F. . . . ager, arboribus confitus. *ibid.* D. major frutex *Ἰαῦν* δένδρωδης, pro arbore usurparunt. *ibid.* . . . φυτὰ λαί, i. vites arbutivæ. 416. b. F. 417. a. B. αἱ ἀναδεδραῖδες. 416. b. F. ex arbore facere. *ibid.* G.
- Arbutus, vel unedo, ejus folia. 674. b. D. *ἡμίανον*, similis Cydoniæ malo. *ibid.* F.
- Arca urbs quæ regionis instar fuit & tetrarchia. 406. a. G. Phœnicia tribuitur à Ptolemæo. *ibid.* C.
- Arcae, receptacula nummorum. 75. b. C. . . . finales pro terminis in agrorum finibus exstuebantur. 848. b. G. 849. a. C. pro sepulcris consecrari solebant. 849. a. D. funebres ligneæ, quibus plebei efferebantur. 848. a. F. b. E. sarcophagus, *πύελος*, folium, *σάρκος*. 847. a. E. sepulcri appellatione censetur. 859. b. C. mortuariæ ex lapide. 848. b. F. seu marmoreæ seu sarcophagi ex uno lapide exsculpti. 849. b. C. ad mensuram ac modulum corporis unius factæ, nec plura recipiebant, à loco & sepulcro separantur. *ibid.* D. 859. b. C. . . . diversa genera. 848. a. F.
- Arcarius. 75. b. C.
- Arcades Eleis vicini. 660. b. B. prius Pelasgi dicti. 43. b. E.
- Arcadia Pelasgia dicta. *ibid.* D.
- Arcadius posterioribus temporibus nominatus Acheron. 623. b. B.
- Arcaturæ, arcum structuræ, pro terminis erant. 849. a. A.
- Arcefilaus, Arcefilas idem, quid. 98. a. E. rex Cyrenæorum Olympicæ & Pythias palmas adeptus. 111. b. B. ex Pitane Æolica, non Laconica, Academicus, non Stoicus, Scepticus, Sophicus, i. philosophus. 98. a. F. 580. a. G.
- Archelais urbs Judææ non longe à Hierichunte, etiam Cappadociæ. 929. a. C.
- Archelaus rex Macedoniæ quando regnarit. 111. a. A. E. amicus Euripidis. 111. a. A. . . . ab Herode Magno relicta dignitas regia cum Judæa, Samaria & Idumæa: *ἰδὲ ἀρχὴς* dictus antequam regium nomen illi ab Augusto confirmatum esset. 406. b. E.
- Archemia & archemistæ, patrum nostrorum ævo. 772. b. B.
- Ἀρχήθρον, janua quæ publicum respicit. 649. b. F.
- Archias quibusdam dicitur Archilochum poetam interfecisse. 38. a. F. Achæus, Syracusarum conditor, Mysceli adiutor in condenda Crotona. 48. b. C. Corinthius Syracusarum conditor circiter olympiadem undecimam. 602. b. F.
- Archilochus poeta floruit sub Tarquinio superbo, interfectus in prælio, a quo 38. a. D. Siculus. 48. b. B. Terpanδρο antiquior, inter eum & Terpanδρῳ medius Lesches. 599. b. G. ejus carmina a rhapsodis etiam cantitata & æditata. 609. a. D. eorum virulentia & acerbitas 280. a. D. ejus scripta *σπάργες μιχαὶ ἀπ' Ὀκτανόδ* dicta. 284. a. E.
- Archimedeæ periodus. 577. b. G. sphaera. 579. a. D. E.
- Archimedes falso dicitur in fabrica sphaeræ circulos, periodi suæ compegisse. 578. a. B. sphaeræ solidæ, seu *κεκωτῆς*, inventor dicitur. 578. b. F. 579. a. C. antiquiores solidæ sphaeræ inventores. 579. b. A. liber de sphaera & cylindro, cuius extant & fragmenta. *ibid.* A. B. ideo sepulcro ejus columella imposita cum
- sphaeræ & cylindri figuris. *ibid.* B. 859. b. A. Cononi familiaris & contemporaneus. 579. b. C. quomodo totum orbem descripsisse dicatur. *ibid.* D. ante . . . nullum horologiorum aut ejusmodi machinarum vestigium. 448. a. F. posterior Scopas Syracusius. *ibid.* G. ex umbrarum incrementis deprehendit quantum arenarum capere posset mundus. *ibid.* b. B.
- Archippe urbs. } 42. b. D.
- Archippus rex. }
- Architas Tarentinus inter eos qui gnomonica invenerunt. 448. b. A.
- Architecton, ex Græco ἀρχιτέκτων, & melius quam architectus. 337. b. D. magister architecton. 337. b. E. F. . . . necessaria gnomonice. 445. b. D.
- Architecturæ tres partes. *ibid.*
- Ἀρχων magistratus nomen. 111. a. F. Arclæ. 172. b. G.
- Arctinus Milesius versificator claruit circa primam olympiadem. 599. b. F. & alius ad tertiam olympiadem, qui Æthiopiadam & Ἰλίσ Πέερσιν composuit. 600. a. A. 602. a. C. sine dubio idem est uterque. 599. b. F. poeta cyclicus fuit, cum Lesche certasse dicitur. *ibid.* E. F. juxta Suidam nona olympiade floruit. *ibid.* F. 602. a. C. antiquissimus poetarum vocatur, Homeri discipulus ab aliis: ergo antiquior Lesche, nec cum illo committi potuit. 599. b. G.
- Ἀρκτόνησος. }
- Ἀρκτοῦ ὀμφαλίσσεως. }
- Arcturi ortus. 529. b. A.
- Arcus magistrat domui intentam significat. 859. a. G.
- Ἀρκος Siculis ἔρκος. 6. a. D.
- Ardea, seu ardia, avis, ἐρωδιός. 41. b. D. 64. b. F. urbs a Danae condita. 41. b. B. ab Ænea incensa, & ex medio cinerum acervo evolavit avis ardea, ab Hannibale incensa denuo, dicta ab augurio. avis ardea. *ibid.* D.
- Ἀρδεῖα, ἡ ὕδρεῖα, aquatio quæ rivis factis ducitur, rigua Latinis. 415. a. B.
- Ardes pro ardore. 189. a. B. C.
- Ἀρδωσὸν ποτὶς, quænam plantæ dicantur, ἀρδωσὸν ποτὶς. 415. a. B.
- Ardidus, ab ardeo, ὁ ἡερμῶς. 189. a. B.
- Ardiolæ sunt ἐρωδιῶν. 64. b. F.
- Arduum pro difficili. 544. b. B.
- Ἀρέα regio χωρίον dicitur Straboni. 690. a. D.
- Area sub divo, ante *πρόναον*. 857. b. A.
- Arecca. V. Aracca.
- Ἀρέθαι, V. Aréthisa.
- Ἀρεῖς philosophus, cujus vitam scripsit Laërtius. 624. b. C.
- Aremphæi, Argimpæi, Ἀεγμπαῖοι, non Ἀεγμπαῖοι, nec Aripheai. 147. b. E.
- Arena aurosa *χρυσῆς ἄμμο*. 757. a. A. sine calce, in muris fruendis nunquam sine calce. 867. b. E. . . . nudæ, ἄμμο. 177. a. B. genus quo marmora in crustas secabantur. 774. b. D.
- Arenatum, calx cum arena mixta. 867. b. E. F. G. ejus vicem bitumen apud Babylonios sustinebat, calx arenatus Catoni, calx arenata. *ibid.* F.
- Ἀρεῶν Σιτακός. 832. a. A.
- Ἀρης, & Ἀρεῖς, & Arius, nominatus Θύρας. 872. a. E. F.
- Arescere hoc. 419. a. C.
- Ἀρεῖς, ars, pro ἀρετῇ. 6. a. D.
- Aréthisa lacus. 487. b. G. 488. a. C. G. 489. b. F. qui & Aréthisa, & Aréthisa & Artisa. 489. b. F.
- Aréthusa & Alpheus. 491. b. D.
- Ἀεζαῖος mons, i. albus, nivibus candicans. 626. a. D. E. b. A.
- Ἀεζαῖος.

Ἀργαλικὸς sinus. 783. a. D.
Arganthonius mons, cui Prusias subja-
bat. 616. b. F.

Ἀργεννον promontorium in Troade, unde
dictum. 626. b. A.

Argentifodinae Atticae. 814. a. E.

Argentea regio, ἀργυρῇ χώρᾳ. 700. b.
D. pocula. 789. b. D. sculpta & cavata.
736. a. G.

Argentum purum, quid. 736. b. E. aureis
caelaturis decorari solebat. 789. b. C.
caelatum, πέρδωμαι, laeve & purum.
ἀπὸ πέρδω. 738. a. C. optimum &
praestantissimum ad caelaturas elige-
batur, unde pustulatum de primae no-
tae argento dicebant. *ibid.* D. fre-
quentius caelabatur figuris extantibus,
aut totis aut dimidiatis. 736. a. G. dum
excoquitur, spumam ejicit quod ipfius
est purgamentum. 760. b. D. 761. a. F.
florem alii dixere. 760. b. D. auri sco-
ria. 759. b. F. 760. a. A. 761. a. F. diffi-
cilius auro liquatur, & magis invictum
ignibus: unde ἀδάμας vocatus. 761.
a. G. ... à Pythea caelati. 737. b. G. in...
alia scoria, alia spuma vel flos. 762.
a. B. quidam tamen confundunt. *ibid.*
C. ... rependi. 417. a. E.

Argestes seu chorus & eurus contrarii flant.
810. a. D. 888. b. B. olympias & sciron
& japyx localiter appellatus. 888. a. C.
dictus cercias. *ibid.* a. F. G. non magis
occidentalis quam septentrionalis. 881.
b. C. quibus & cur japyx nominatus.
888. a. A. Latinis Chaurus, idem.
878. b. G. 882. a. F. 892. a. G. à Sene-
ca & Vitruvio distincti. 892. a. G. b. A.
idem est chorus. *ibid.* b. A. ... i. con-
citatus & velox, ἀργέτης νότος, ἄχως
Hesychio, potest accipi pro leuconoto.
889. b. D. an unus principalium &
ἰσημερινῶν ventorum, cur non est ἰσημερινῶν
ἔφευκός. *ibid.* A. 890. b. E. ab aestivo
occasu fiat. 882. a. D. ad septentriones
metas habet. 884. b. C. contra Indiam
fiat. 882. a. E. F. videntur ceteris. 890.
b. E.

Argi, Argyrippa, post Arpi, dicta Ar-
gos à Diomede condita. 46. b. C.

Argiva Juno, Ἀργολία vel Ἀργολίς.
42. b. G.

Argivi in Siciliam colonias deduxere. 74.
b. D.

Argo navi cedit & locum dat canis. 509.
a. B.

Argolicus sinus Peloponnesi. 99. b. A.

Ἀργόν, quod elaboratum non est, nec
perfectum. 252. a. D. ὀπός, quid. *ib.* A.
melthus, λιθανωτός. *ibid.* C. ἔλαια, γῆ,
argentum, ἐλαίη. 252. a. E. ἡλεκτρος.
ibid.

Argonautae in Apollonia Thyniade aram
Apollini statuunt. 151. b. F. à Pegasæo
portu navem solverunt. 103. b. A.

Argonautica, pars cycli epici. 595. b. D.

Argos, seu Argoa navis instat & incumbit
occidenti cani, extremae caudae canis
jungitur averfa. 307. b. D. ideo aver-
sum astrum dicitur. *ibid.* E. à puppe,
& postica parte in caelo movetur. *ibid.* F.

Argui pro ostendi, proprie ἐλέγχεσθαι.
858. b. C.

Argumentum magistrum. 336. b. F.

Argyrae insula. 700. a. D. ad Gangem.
ibid. b. B. D. extra ostium Indi sita Pli-
nio. *ibid.* a. D. b. D. unde sic dicta,
ἀργυρῇ χώρᾳ dicitur. *ibid.* b. D.

Ἀργυρομοίβης, 761. a. E.

Argyrippa, Ἀργυρίππη. 46. b. C.

Ἀργύριον πωλεῖσθαι, & δὲ πωλῆς
ἀργύριον πωλεῖσθαι, & πωλῆς πωλῆν
ἀργύριον. 418. a. A. B.

Argyrodamas. 398. a. E. differt ab andro-
damante. *ibid.* G. genus lapidis unde di-
ctum. *ibid.* b. A. quibusdam idem cum
androdamante. *ibid.* B. auctoribus tan-

tum nomine tenus notatus, an idem
cum illo, qui argenti nitorem habet du-
bitavit Plinius, nam videtur quasi ar-
genteus adamas dictus. 776. b. C.

Ἀργυροειδὲς quod colore argentei est. 495.
b. B.

Ἀργυρολίθων. 810. a. A.

Ἀργυρολίθος quibusdam χρυσίτης dicitur,
& χρυσόλιθος. 776. b. E. Magneticus
ἀφροσίλλων à argenteo, 818. b. A.

lapis, colore chymistis exponitur, licet
longè diversi sint lapides. *ibid.* a. G.

Ἀργυροχυμίστης, Nummularius, χρυσό-
χης. 761. a. C.

Ἀργυροπύκνους, Nummularius, χρυσό-
χης. 761. a. C.

Ἀργυροπύκνους. *ibid.* b. A.

Ἀργυρῆς mons. 202. b. D. F. G. Argen-
tarius mons. 202. b. E. G.

Aria, provinciae regni Parthici. 843. a. A.

Indiae proxima. 556. b. C. Margianae
vicina. 691. b. G. proxima Paropanis-
dis. 554. b. A. F. 558. b. D. 716. b. B.
827. b. G. cujus oppidum Alexandria
ἐν Ἀείᾳ, 827. b. G. diversa ab Ariana.

558. b. A. strictior, cum Margiana con-
funditur. 558. b. C. & Ariana. 558.
b. C. G. 828. a. A. eadem latius &
strictius sumptae, 558. b. C. D.

Ariane usque ad Indiam pertinet. 558. b.
A. sub Paropamisso & Caucaso sita. *ibid.*
B. ad meridiem Parthiae, 846. b. B. po-
tius dicebatur quam Ἀείᾳ. 690. b. D.

cum Ἀείᾳ, eadem 843. b. C. D. super...
differentiae, diversae auctorum opiniones.
ibid. D. E. F. ... censentur, qui
oram maritimam tenebant à Carmania
usque ad Indi ostia. *ibid.* F. limites. *ibid.*
F. G. regio collimitat Drangianae. 828.

a. D. ad orientem flumine Cophete in-
clusi. 490. b. D. ... Paropamisadae,
Gedrosi & Arachoti continentur. 558.
b. D. 690. b. D. ut & Medi 690. b. D.

Arii satrapia peculiaris ex quatuor, quam
Strabo Ἀρίαν appellat. ... nomine qua-
tuor satrapias comprehendi quibusdam
placet, & ii sunt qui Dionysio dicun-
tur Ἀεριοι vel Ἀεριοι. 842. a. C. 843.
b. E. Ἐρυθραίοι dicti, quod ad mare
Indicum pertinet. 555. a. A. 558. b.
B. 741. b. E. F. 844. a. A.

Ariaspa urbs in confinio Drangianae & A-
rachosiae sita, inde Ἀρίασπη, olim
dicti Euergetae. 828. a. C.

Ἀεῖες male pro Ἀεῖες apud Dionys.
829. b. A.

Aricia, Ἀεῖα. 48. b. B. ... nemus.
... Diana. *ibid.* B. D. E. ab Archilo-
cho locata. 51. b. D.

Ariditas sterilitatis causa, non ariditatis
sterilitas. 184. a. F.

Aridus ab areo. 189. a. B.

Ariena pomum palae arboris medicae. 210.
b. F. 211. a. B.

Arietis fideris nota. 873. a. F. G.

Arima alii in Syria, alii in Cilicia, alii in
Mæonia ponunt. 68. b. B.

Arimaspi unum oculum tantum habere
cur dicuntur. 273. a. E. cur cum grypi-
bus dimicent. 137. a. F.

Arimphaei non ad initium Orientis aestivi.
147. a. F. omni tempore in nemoribus
degunt. *ibid.* b. E. arborum baccis ve-
scuntur. *ibid.* G. succum ex arboribus
succatum & lacte mixtum pro alimento
habent, calvi nascuntur, capillum op-
probrio habent. 148. a. B.

Arion in curru Polynicis apud Statium si-
nister jugalis ex duobus. 631. b. D. G.
632. a. A. B. D. F. pater Cycleus. 98.
a. A. ejus à Delphino vesti historiae
tempus, amatus Perianthi. *ibid.* B. C.

Aripennnis, pro arvipendis, de certo agri
modo. 481. b. A.

Ἀείς, Arum herba, δεικνόντων etiam
dicta, & ἰσάρον, unde ἀείσας pro
ἀείς ἡ ἰσάρον. 919. a. D. similis planta aro-
(d 2)

in Ægypto nascens, vulgo arisarum, etiam
instrumentum fabrilis, ad cuius disci-
men αἰείς herba dicta est arisarum, quasi
ἀείς ἀρον. 685. a. B. amnis qui τὴν Ἀ-
είαν perluit. 558. b. E.

Aristae corbis squalentes. 872. b. F. in
spica frumenti vel hordei velut capilli,
Græcis ἀρίστες & τρίχες. 748. b. C. 8-
ελαχοί dici possunt. 76. a. A.

Aristaeus primus omnium in Sardinia re-
gnavit. 70. a. A. B. in quam transit
cum Daëdalo. *ibid.* B. post Noracem
& Sardum ibi regnavit. *ibid.* A. de Cea
insula in Arcadiam migravit, ibique pro
Jove cultus. *ibid.* B. Arcadia relicta
Ceon tenuit, & ibi Jovi Icmæi tem-
plum statuit. *ibid.* C. antiquior Jolao.
ibid. D. apud Arcades, Ἀρθεύς ἢ Νό-
μιος Apollo dictus. 294. b. B. mellis
& filphii confectioem reperit. 252. a.
B. 254. a. C. post mortem Actæonis
filii Ceam insulam tenuit. 101. b. G. ...
fabula. 603. a. G.

Aristagoras fax belli Jonici adversus Da-
rium, in quo saepe à Pherecyde dissen-
sit. 594. a. B.

Aristarchus Samius inter eos, qui gnomoni-
ca vel organica invenerunt. 448. b. A. ho-
rologium fecit, scaphen, five hemisphae-
rium à forma dictum. 448. b. A. 456. a.
C. 457. a. C. non longe fuit à Beroli aetate
456. b. B.

Ἀρίστερος, sinister 228. b. D.

Ἀρίστερος πῆγος. 94. a. B.

Ἀρίστερος ἵππος equus. 631. b. A.

Aristodemus Aristomachi filius. 12. b. D.

Ἀριστολόγος unde dicta. 504. a. F. G.

Aristomachus Cleodæi filius. 12. b. D.

Ariston à Ptolemæo missus ad exploran-
dum sinum Arabicum usque ad Ocea-
num Indicum, Neptuno Pelagio aram
constituit. 834. b. A. caelator, πέρδωτης.
737. b. E.

Arius pagus, Ἀρίον πεδίον, unde Ἀρίον
πεδίον & Ἀρειοπεδίον. Arcopagita,
Ἀρειοπαγίτης. 101. a. B.

ἰὸ Ἀρμα, hæc harma. 103. b. F.

Βοιωπικόν. 104. a. C. b. E. aliud Atti-
cum. *ibid.* τριπύλον. 632. b. F.

Ἀρμαλα & Ἀρμανα, πὸ μῶλυ. 930. b.
E.

Armamenta Nili funes, ex libro papyri.
785. b. C. ad inclusos cantus sunt ti-
biae. 83. b. E.

Armenia major. 437. a. E. F. G. 438. 439.
a. b. A. B. C. 440. a. E. b. B. C. vicina
Cappadociae. 812. a. C. 813. a. A. a qua
Euphrate dividitur, auspiciatur à Parye-
dris montibus. 625. b. D. minor. 437. a.
F. 439. a. C. 440. a. G. b. A. compre-
hensa sub Pontica dioecesi, Syriae addi-
ta Augusti temporibus usque ad Eu-
phratem. 567. b. B. Asiae minoris ter-
minus ab oriente. 564. b. D. cotes po-
liendis limandisque & scalpendis gem-
mis accommodatae, Cyprias vicere. 774.
a. F. λίμνης ἀλοπύργου. 189. a. A. por-
tae. 562. b. E. F. Pylae dicitur Taurus.
553. b. B. D.

Armeniaca mala & praecocia eadem Dio-
scoridi, aliis distincta, modo prunis,
modo malis accensentur. 426. b. B. C.
nucibus infusa eadem cum praecocibus
Perficis. 426. b. D. terra Galeni an ea-
dem cum rubro armenio, diversa enim
à caeruleo Armenio Dioscoridis. 811. b.
E. 812. a. B. b. A. 813. b. C. D. Ga-
leno quia τὴν χρυσάν ἀχρῆ. *ibid.* F. 812.
a. B. b. A. quod ad colorem non eadem
cum sandaracha, eadem potius, fuerit
cum arsenico rubro. 812. b. F.

Armenii Ciliciam τὴν ἐξω Ταύρων sui juris
faciunt. 542. b. B.

Armenium rubeum quod cum terra Pon-
tica & Attica memoratur. 814. a. A.
χρῶμα

- 680, *καλοκάσιον* dicitur, quod & *συλ-
λοκρόμυον* exponitur. 907. b. E. latif-
sima habet folia, & colocasium potest
dici. 682. b. E. G. & ita vocatum à non-
nullis. 682. b. E. G. 684. a. F. b. C. F.
742. a. F. 924. b. D. Ægyptium mol-
lioris naturæ. 684. b. E. idem cum Cy-
renaico: in eo nec floris, nec fructus me-
minit Plinius. *ibid.* F. .... radix bul-
bosa 682. b. E. 684. b. A. eodem nomi-
ne ac fabæ Ægyptiæ. 688. a. F. genus
culcas seu kulcas. 925. a. G. b. B. co-
locasium idem solao cum faba Ægyptia
sive loto. 684. b. C. 685. a. A. 688. b.
B. radici perperam super impositus cau-
lis loti Ægyptii. 688. a. F. eadem facultas
ac gongylidis & colocasii. 684. b. A. ra-
dix veteribus cocta mandebatur. 682. b.
E. 684. b. F. 687. a. G. vulgare floret,
Ægyptiacum vel Cyrenaicum minime.
682. b. G. cur *δεχρόντιον* cognomi-
natum. V. *Dracontium*. ubique nascens,
cur Plinio inter herbas Ægypti peculia-
res ponatur. 684. b. D. .... caulis quan-
tus. *ibid.* E.
- Arvum quod aratum, nondum satum est.
583. a. A. ab *ἀρῶς* Siculis pro *ἀρός*.
514. a. B. .... genitalia, materna. 16. b.
F.
- Arxregum, domus regum, regia, *βασι-
λειον*, idem. 337. b. B. .... etymon. 6. a. D.
As, *ἄσ*, vel *μονάς*. 656. a. G. 823. b.
F.
- Asa in condimentis ciborum, ut lasar.
255. a. D. 720. b. G. officinarum non
potest esse filphium Cyrenaicum, nihil
enim illo foetidius aut virosius. 255.
a. C. D. b. F. 721. a. F. proculum
ex antiquo *lasar*, pro laser: underecen-
tiores Græci fecerunt suum *λασάρων*.
ibid. E. 721. a. F. an hodierna fuerit la-
sar Medicum, vel Persicum vete-
rum. 256. a. B. E. 720. b. F. offici-
nis Arabibus hodie haltich, lasar Indu-
cum. 721. a. F. alia male olens, alia
odorata Avifene, sed nulla hodie odo-
rata, longe alia à lasare antiquorum. *ibid.*
b. A. .... succus ex planta quæ folia
corylo similia habeat. *ibid.* C.
- Ασβώ, Asabo mons, & promontorium.
350. b. G. 352. b. G. 353. a. A.
- Asachæi. 273. a. D.
- Ασν, satiare. 903. a. A.
- Ασνία pro *Ἀσνία*, Laconice. 56. b. A.
258. b. A. fluvius. 215. a. D. E.
- Asarach, Syriacum nomen, pro luco &
pro luci diolo. 405. a. G.
- Asargida perperam, in libris Plinii pro
Pasargada. 846. b. G.
- Asaron unde dictum, quasi *ἀσπερον*, vel
ἄσπερον, male *δοτὶ ἄσπερον*. 752. b. G.
ἄσπερον, rusticum nardum, Latinis per-
pressa, aliis baccar. *ibid.* a. F. G.
- Asarotos. 854. b. C. D.
- Asbestos fluvius ferri colore. 99. a. E.
- Ασβεστοπι, albarii. 868. a. A.
- Asbestum linum, ex quo fiebant funebres
regum Indorum tunicæ. 701. b. F.
- Ασβύρα urbs unde gentile *Ἀσβύρας*. 292.
b. D.
- Asbyttæ post Nasamonas. 270. b. A.
E.
- Ασβύρας vocatur Triton fluvius, qui in
Cyrenaica. 270. b. D.
- Asbyttæ. 270. b. A. aliter Asbyttæ. *ibid.*
B. lasere eos vivere, absurdum. *ibid.* C.
D. vicini Cyrenensibus, & in Asbytti-
de positi Cyrenenses. *ibid.*
- Ascalabotes Græcorum stellio transmari-
nus, Plinio. 532. b. F. *ἀσκαλάς*. 533. a. B.
& *καλώτης* & *καλώτης*, idem. 532.
b. B. D. *σκαμνίμινος*, diversus à stellio-
ne Italico. 817. b. A.
- Ascalabus variis stellatus corpora guttis.
532. a. F. *καλώτης*. *ibid.* G.
- Ascaliari in manuscriptis pro Ascalian.
213. a. B.
- Ascalon Azoti vicina, lacus. 405. a.
A.
- Ascanius lacus, à quo non procul Prusias.
616. a. F. b. E.
- Ascensa pro ascensione. 204. a. b. A.
- Ascensiones signorum. 452. a. F. 453. a.
C. earum inæqualitas. 453. a. E.
- Ασκήσις genera quædam à Gymnoso-
phistis, Philosophis & monachis facta.
706. a. E.
- Ασκήτι, ascetæ proprie dicti veteres
Monachi. *ibid.* G. 824. b. B.
- Ασχαλίτης, qui Sachalites sinus. 350. b.
E.
- Ascias in intestinis operibus locum habent.
728. a. D.
- Ascii populi apud Indos: ... iis mero me-
ridie sol umbram non facit. 782. a. F.
- Ascitæ Arabes. 877. b. D. 893. b. F. G.
894. b. B. G. b. A. super utribus navi-
gant, rubrum mare incolebant. 877. b.
E.
- Ασκληπείον, Æsculapii templum. 48.
b. C. seu simulacrum. 406. a. F.
- Ασκληπιός, Æsculapius. 238. b. F.
- Ascolimbro hodie Cretes vocant cardui
genus cuius radix & folia edulia, qui
non potest esse alius quam veterum *σκό-
λυμ*, qui recentioribus Græcis
σκόλυμβος vocatur. 908. a. A.
- Ασν, quid. 22. a. G. 903. a. A. E.
- Ασπρ, *ἰππο*, solutus. 752. b. G.
- Ασμμον, *ἄργυρον*, argentum non signa-
tum veteribus. 700. b. E. 761. a. C.
posteriores pro argento usurparunt. 700.
b. F.
- Ασπι, immarcessibilis. 806. b. D.
807. a. C.
- Ashtoreth numen Sidoniorum. 405. a. G.
- Asia, tertia orbis portio, major ad distin-
ctionem minoris, *ἡπειρὸς μεγάλη*,
dicta. 564. b. C. .... majoris tabula. 565.
a. B. peninsulæ instar facit. 564. b. B.
.... duodecim provinciæ. 566. b. G.
orientalis provincia V. *ἀνατολικὴν γῆμα*
infimis Græciæ temporibus. 566. a. B.
b. D. 567. b. C. pars superior, vel ul-
terior eas provincias includebat, quas
habuit Anatolica provincia. 566. b. E.
generali appellatione multas provincias
comprehendebat, quæ Asianam dicece-
sim constituebant. 567. a. G. proprie di-
cta proconsulis administrationi subjace-
bat. 567. b. A. ejus fines. 564. b. E. F. a
proprie dicta secluduntur Lydia, Caria
& Phrygia minor. 566. b. F. ea sub Ar-
cadio cum Helleponto & Cycladibus
provinciam proconsulis faciebat. *ibid.*
G. nomen proprium factum duabus
partibus: citeriori *ἰδιώτων*, quæ à Pro-
consule administrabatur: quas provin-
cias contineret. 567. b. C. minor, *ἡ
ἰδίως καλεσμένη*, duplex Plinio teste
ex Agrippa. 564. a. B. G. 567. b. A.
citerior & superior, partis citerioris de-
scriptio. 564. a. B. 566. b. D. ejus fi-
nes. 564. a. C. D. 566. b. D. 567. b.
A. 568. b. B. longitudo & latitudo. 564.
a. C. superioris descriptio ac fines. 564.
a. F. Ptolemæus sub nomine *τῆς ἰδίας*
Ἀσίας citeriorem partem tantum descri-
bit. *ib.* b. B. Strabo utramque sub appellatio-
ne *τῆς ἰδίας καλεσμένης Ἀσίας* compre-
hendit. *ib.* b. D. minor & proconsularis
olim provincia unde *Θεγκησιανὴ θέμα*
dicta. 567. b. D. 566. b. C. totidem re-
gionibus & forte iisdem composita, qui-
bus *Θεγκησιον θέμα*. 566. b. C. tri-
bus provinciis minuta. *ibid.* F. Procon-
sul. 566. a. D. b. F. 567. a. G. *ἀνδρῶπι-
τον*. 565. a. E. F. quæ provinciæ ei
sub Arcadio subiectæ. 566. b. F.
- Ἀσινς *σενά*, ab Alexandro aperta. 551.
b. B. C. D.
- Ἀσία urbs Sufianes. 840. b. F.
- Asianæ dicecefeos vicarius. 565. b. E. quas
provincias suæ jurisdictioni subjectas ha-
buerit. 566. b. E. F. G. 567. a. dice-
cesis sub dispositione præfecti prætorio.
567. a. G. episcopi Constantinopolita-
num Patriarcham agnoscebant. 565.
b. G.
- Ασισάρχης munerarius sacerdos. 566. a. E.
F. b. A. annuus creabatur. *ibid.* b. A.
quis. 566. a. D. G. b. A. B. ... & Asiæ
Proconsul, non idem magistratus. *ibid.*
a. D. F. .... munus non plures simul ad-
ministrabant, erat munus patrimonii.
566. a. F.
- Asiatica Persica. 426. a. F. b. E.
- Asican dictus primus decanus. 460. a. D.
- Asinaus sinus Peloponnei. 99. a. G.
- Asinaria origanus. 902. b. F.
- Asinarum reditus in mularum partu. 239.
b. C. .... in tutela Panis, Arcadiæ pe-
culiaris. 30. b. B. machinarius. 852. a.
A. .... color gilvus, *ασοδάω*, ci-
nericius. 181. b. E. dosuaria opera, in
arando munifica, & molorum progene-
ratione. 239. b. E. 240. a. E. pullos
epulari instituit Macenas. 239. b. A.
B. C.
- Asius lapis, perperam pro assius. 847. a. G.
- Asiolapidi suus flos. 822. a. A.
- Ασμάτκαμπαι. 85. a. F.
- Ἀσώδης, qui. 903. a. A.
- Asragani perperam pro Astacanis. 706. b.
F.
- Aspalathum *ἀσπάλθον*. 861. a. G. .... uteban-
tur ad unguenta & odores. 280. a. G. ad
stypsim olei decoquebatur. 332. b. A. eam
cum hippophæsto confudit Plinius.
280. a. G. genus spinæ quæ alibi frutex,
alibi arbor justa. 281. b. A. 282. a. A. ali-
bi odorata, alibi inodora, quæ & can-
dida, & pessima. 282. a. B. Plinius per-
peram putavit diversos esse. 282. a. A.
apud eundem cognomina corrupta. *ibid.*
B. iriseptos, diathoos, diaxyros. *ibid.*
a. B. F. *φασγάνιον* etiam dictus ab acu-
mine spinarum. *ibid.* F. frutex spinosus.
371. a. D. 372. b. B. ejus genus alte-
rum candidum, *ἐρίσηππος*. 372. b. B.
- Aspatare populi Sericæ. 695. b. F.
- Aspato per aspalatho. 281. b. A.
- Aspectus pro persona. 461. b. B.
- Aspendus urbs Pamphylia. 548. b. F. 549.
a. b. A. 550. b. F.
- Asperare, asperum sibi & infensum red-
dere. 826. b. F.
- Aspergo lunaris, de rore. 796. a. C.
- Asperi furculorum pro asperis furculis.
106. b. A. 296. a. D.
- Aspernabilis, qui aspernatur: moribus de-
contemptore & fastidioso. 615. a. B.
- Aspernari, *ἀπαναίνεσθαι*, *ἀπαρνεῖσθαι*. 217.
a. G. b. A.
- Asperum tam in gustu quam in tactu locum
habet. 140. a. E.
- Ασφάλπον cognominatur *τεφύλλον* ab
odore, quia odoratum & bitumen resi-
piens. 172. a. G. b. B. perperam Pli-
nius ex epitheto *δρυφύλλων* vel *δρυτε-
φύλλων*, genus unum facit. *ibid.* b. B.
- Asphaltites lacus. 489. b. G. Judææ, in
quo nandi imperiti non merguntur. 89. a.
D. natura dirus; ab eo ebibitur Jorda-
nes. 406. a. E. nullum corpus anima-
lium recipere curdicatur. *ibid.* b. A. B.
nihil generat, nihil vivi sustinet. 433. a.
C. nec pisces nutrit, nec aves aquis sue-
tas. 407. b. B. ex mero bitumine. 433.
a. B. illius aqua bitumine stagnatur.
407. b. C. non est *κρίλας αἰλική*, seu
vallis salinarum. 432. b. B. E. sed vallis
Siddim versa est in illud mare. *ibid.* D.
perperam cum Sirbonide lacu confundi-
tur. *ibid.* G. minime salius. 433. a. C.
cur mare salis, & *νεκρὸν θάλασσαν* dicitur,
& mare mortuum. 407. b. C. F.
lacus mortuus. 432. b. F. G. 433. a. C.
- Ασφάλπος ab *ασφαλίζεν*. 407. b. C. bi-
tumen inter species aromaticas locum
habebat.

- habebat. 500. b. A. Plinio pro *ἀσπάλ-
τος*, vel *ἀσπάλτης*. *ibid.* C.
- Asphodelus, qui *ἀλμος* quibusdam Græ-
cis dicitur est albicium Romanis. 772.
b. F.
- Aspyctos pro aspyctos. 99. a. E.
- Ἀσπίδοι. 386. a. B.
- Ἀσπὶς urbs eadem cum Clypea, Strabo-
ni, Ptolemæus eas separat. 227. b. B. 344.
b. B. 582. a. E. 699. a. B. C.
- Ἀσπίς ἐν Ἀργείᾳ, agor ipse, ἀσπίδα Ἡρώς
qui vicisse dicerentur. 596. b. C. suæ
περὶ τὴν μὴ δicitur *εργολή*, Græcis
etiam *κύκλ*, & *δίσκ*, & *θώραξ*,
Latinis clypeus vel clypeum, in quo so-
lus vultus expressus. 610. b. D. mere
terrestris serpens. 241. b. G. 242. a. B.
E. 316. b. F. Nilo propria. 317. a. B.
ideo Ovidio peregrina, & quod in Europa
non viseretur. 243a. A... ὁμολόγηται.
496. a. B. ... genus facit Solinus, &
in species multas spargit. 241. b. E. Li-
byæ tantum & Ægypti propria. 242. a. F.
244. a. B. C. quomodo dicatur nunquam
egredi fluenta Nili. *ibid.* F. Strabo alias
in aliis locis agnoscit. 243. a. A. terra-
rum incolam facit non aquarum. 242. a.
G. Ægyptiam duplicis generis facit,
magnitudine discreti. *ibid.* b. D. Nican-
der unam tantum describit, cui *μῆκρος
ἐργολή μετρητήν*. *ibid.* b. E. quam Stra-
bro peculiarem Ægypti & propriam
constituit. *ibid.* G. 243. a. A. di-
versa à dipside. 241. b. E. impetus ejus
tardatur fluminis objectu. *ibid.* E. ....
ichneumon cauda in flumen trahit & nec-
cat. *ibid.* & 316. b. D. .... collum in-
tumescit. 243. a. A. quæ est nota ei pro-
pria & peculiaris. 242. a. D. in sacris
Ἰδιδis cum tumido collo caput arduum
attollens circumferebatur. *ibid.* B. ....
aliæ cineræ, aliæ luteæ, aliæ fuligi-
nosæ & nigrae. *ibid.* b. A. *μηλινέσσαι*,
αἰθαλίεσσαι. *ibid.* B. sensum aurium
acutius habet quam oculorum. 244.
a. A. C. ejus visus hebes. 243. b. E.
remedia naturæ adversus tam pestife-
rum animal. 244. a. C. quæ vulgo vocan-
tur, nullam habent communem notam
cum illis quas veteres describunt. 243. a.
A. verissimæ ac maxime pestiferæ inter
serpentes, conjuges semper vagantur. *ib.*
b. C. efferantur adversus interfectorem
comparis sui. *ib.* D. ... omnes *ὀφθαλμοὶ* dici
possunt quod somno afficiunt quos pupu-
gerunt. *ib.* a. E. hæmorrhoids specie diver-
sa ab aspidē. *ibid.* F. ... tres species Aëtio
& Galeno *χερσῶν*, *πυλίδες* & *χελι-
δοναῖαι*. 241. b. E. 242. b. B. *χερσῶν*
in mediterraneis degebant. 241. b. E.
πεφρωδὲς & *ὕποχλωροι*. 242. b. B.
orgyæ habent longitudinem, tri-
bus horis hominem perimunt. *ibid.* E.
πυλίδες unde dictæ. *ibid.* F. *πεφρωδὲς*
καὶ ὑποχλωροι. *ibid.* B. ex ptyadum mor-
su lentior mors consequbatur. 242. b.
E. *χελιδοναῖαι* hirundinum colore. 242.
b. B. C. raro ultra cubitum longitudo
ejus procedit. 242. b. D. *σπιθαμαῖαι* &
ἐξυφάναι. *ib.* Strabo duas tantum species
agnoscit, & *πυλίδας* cum chersæis con-
fundit. 242. b. F. & alias præter Ægyptias
aut Libycas agnoscit. *ibid.* Dioscorides,
aut Nicander unum genus agnoscit. 242.
b. G.
- Asplena medicamenta. 913. b. B. G. dici
possunt herbæ quæ curandi splenis vim
habent. 914. a. B.
- Aspris Macedonum. 236. a. E. non ea-
dem cum latifolia Idæorum. *ibid.* G.
non potest esse ceruus, nullum fru-
ctum fert, aut certe peramarum. *ibid.*
b. A. V. *αἰρίλωψ*.
- Ἀσπὴς *σύραξ* & *χυμάνας* distinguuntur
ut *λιπαρὸς* & *καλαμίτης*: ejus usus in
- confectione moscati. 721. b. F. ἄσπῃ
albus dicitur, & siccus est gummi-
modo. *ibid.* G. utriusque quantitas in
compositionibus, cujus ἄσπῃ, pal-
lidus & subalbidus quibusdam. 722. a.
A.
- Assabinus Deus. 288. b. D.
- Ἀσάκανοι. V. Ἀσάκανα.
- Assarion, ἄσάριον, κλειδόν, quale in-
strumentum. 656. a. F. pro asse, ...
nummus, ὁ μονόκερμῃ. *ibid.* G.
- Ἀσσεδόνες, Alemani, qui Ἰασσεδόνες vel
Ἰασσεδόνες, Europæ Scythiæ populi.
135. a. G.
- Asses five oboli primo libriles. 458. b. B.
- Assia Troadis, regio circa Assum, vel ur-
bis Assi territorium. 847. a. E.
- Assum urbem Mysiæ tradit Stephanus.
847. a. G. idem tres facit ex una, Ἀσος
Ἀσδίας, Ἀσσησίον Ἀτάρνης, nam ea-
dem est Troadis eademque Mysiæ, Pto-
lemæus in Troade collocat, quæ eadem
est, Æolica, quæ Mitylenæorum colo-
nia fuit. *ibid.* b. A.
- Assidere, pro sedere ad. 15. b. A.
- Assignatus ager. 480. b. D.
- Assius lapis, qui & σπυροφάγος, ex quo
πύλοι fiebant. *ibid.* a. E. Plinius ex
Dioscoride describit, & alium facere
videtur ab sarcophago lapide. *ibid.* F.
sed fallitur, & non distinguendus ab as-
sio, nam culpa librariorum est ubicun-
que Assius lapis scribitur pro Assius. *ibid.*
G. podagras linit. *ibid.* b. B. .... flos
instar farinæ tenuis. *ibid.* C. inter cujus
remedia bestiarum morsus non meminit
Dioscorides, ulcera *θηλειώδη*, quæ cu-
rationi resistunt, siccat. *ibid.* E.
- Assula, vel astula, quid: assulæ marmo-
reæ. 356. a. D. E.
- Assyriam cum Syria comprehendebat Sy-
riorum imperium. 867. a. E. .... & Phœ-
nicus Belus idem, ... & Syria Phœ-
nice & uno eodemque nomine Syriæ
appellabantur. *ibid.* F. .... Mesopota-
mia, & Babylonia, tres diversæ pro-
vinciæ. *ibid.* b. B. sub Mesopotamia
comprehensa à Ptolemæo. *ibid.* C. n.
pl. *ἀρχαῖα*, pro singulari. 662. a. F.
& Mesopotamiæ pars Babylonia dicta.
ibid. C. arbor quæ & Medica, & Περ-
σική *μηλέα*. 666. b. E. eadem cum citrea
plerisque veterum. *ibid.* F. 672. b. G.
673. a. C. malus non nisi in Assyria pri-
mo crescebat. 672. b. B. 673. a. C. 677.
a. D. b. D. ingens arbor, quod auran-
tiæ potius convenit quam citreo. 673. a. B.
ejus folium minime aculeatum. 675. a. C.
676. b. C. simile folio lauri vel andrach-
nes. 674. b. D. spinæ quales inoxyacan-
tho & pyro. 675. a. C. semen à Perside
translatum. 677. a. C. .... vestes fericæ.
101. b. C. D. .... non proprie dicun-
tur Parthi & Armeni. 542. b. A. ....
imperium à Nino quidam auspicantur,
alii à Belo ejus patre. 867. a. G. astro-
logi seu Chaldaei, quales Ægyptiis pro-
phetæ. 456. a. E.
- Astaboras, Ἀσάβορας, Nili fluvii bra-
chium. 296. a. G. 298. a. C. ramus aquæ
venientis è tenebris. 297. a. D. E. aliis
est amnis, qui in Nilum influit. *ibid.* b.
E. cum Astabosa Meroen cingit. 298. a.
C. Astroboris Æthico dicitur. 297. b.
E.
- Astaca, Astace, Astacene. 171. a. C.
D.
- Ἀσάκαμπα, vel Ἀσάκαπα. 809. a.
E.
- Ἀσάκανα urbs in Bactriana regione. 706.
b. G. 707. b. C.
- Astacani, Indiæ populi. 706. b. F. G.
pro quo perperam in libris Aspagones,
aut Aspagani, dicti ab urbe Ἀσάκανα.
ibid. F. locantur inter Copheten & In-
dum. 696. a. A. 706. b. G. 707. a. A.
hos cum Nysæis jungit Plinius. 707. a. A.
Ἀσάκωνοι & Ἀσάκωνοι Arriano per-
- peram pro Ἀσάκωνοι & Ἀσάκωνοι.
ibid. B.
- Ἀσάκων, Astacene provincia regni Par-
thorum. 171. a. B. D. 843. a. A.
- Astacenus sinus ab Astaco. 695. a. E.
- Astacum postea Nicomediam appellatam,
cur quidam asserant, alii diversam à Ni-
comedia faciant. 617. a. E. 828. a. E.
quidam Astacum Nicomediam faciunt.
617. a. E. b. A. 866. a. C. D.
- Astæ, Ἀσάι populi Thraciæ. 116. b. C.
D.
- Ἀσάκη, Ἀσάκη, Ἀσάκης, Ἀσάκης
Ἰδωρ. 361. a. C.
- Astathus pro aspalathus. 281. b. A.
- Astapus fluvius distinguitur à Nigri. 297.
a. G. aqua ex tenebris profluens, Æthio-
pica lingua. *ibid.* F. per mediam Æthio-
piam fluit. *ibid.* a. G. b. A.
- Ἀσάρτη Græcis quæ Ἀσάρτη Syris. 405.
a. G. quam confuderunt cum Atargati
vel Derceto, Dea Sidoniorum peculia-
ris, quam alii Lunam, alii Venerem,
alii Matrem Deorum esse voluerunt,
alii Carlestem Carthagenensium. *ibid.*
b. A. ... Ἀτάρτης, & Dea Syria, di-
versa numina. *ibid.* B.
- Astasobas, Ἀσασόβας, brachium Nili
fluvii. 297. a. E. b. D. 298. a. C. cum
Astabora Meroen cingit. 298. a. C. la-
tus aquæ venientis è latebris, Æthio-
pica lingua. 297. a. D. E. aliis est amnis,
qui in Nilum influit. *ibid.* b. E.
- Aster Samius, genus terræ candidissimæ
182. a. F. 533. a. C. multum diversus
ab aphroscelene & καφολίθω. 773. a. F.
eum quidam putant esse πάλιν Arabicum,
quod, & talch hodie vocamus. *ibid.* B.
Ἀτλὸς, flos, cujus φύλλα ἀστέρι
ὀμοία. 533. a. C. ἀστέριον & ἀστέριον
vocatur. 533. b. C. five stella, aliud,
aliud ζώδιον astrum vel sidus in horoscopo.
459. b. E. ... & ἀστέρες dicuntur gem-
mæ ad speciem sideris aut stellæ relucen-
tes, non ἀστέρες. 533. a. C. Ἀστέρες
πῶς, stellæ transcurrentes, φαντασ-
μα. 765. a. D. ὀφθαλμοὶ & πλάγιον. 652. b.
D.
- Astera, gemma, candida & contra solem
radios regegens. 531. b. B. unde dicta.
ibid. C. D. variis stellata guttis: gemma,
vel lapis. *ibid.* a. B. C.
- Ἀστέρας inter ardeolas, à plumarum va-
rietate. 532. a. E. ... & γαλέος ἀστέρας,
inter pisces, qui & πικίλ, γαλέος
ἀστέρας, de ascalabote, ad verbum
stellio. .... γαλέος, stellio notis variatus.
532. a. E. F. b. G. ... ἀστέρες, ἀστέρας
& ἀστέρας, stellis compunctus & va-
riatus. 533. b. D. .... multis veluti stellis
sparsum. 532. a. E. diminutivum, non
ἀστέρας, verum lapidis nomen *στέρον*
recentioribus Græcis. 533. b. C. pha-
langii genus. 532. a. E. 533. a. B. ....
Ἀστέρες πικίλων. 532. a. E. & astrion
inter candidas gemmas & crystallo co-
gnatas. 769. b. F. à fulgore stellæ, ut
ἀσπριον. 533. b. C. hinc ἀστέρον & ἀσπριον.
quidam confuderunt. 531. b. E. 533. b.
C. pro ἀστέρον dicitur poetis ἀστέρας
λίθ. 533. b. C.
- Ἀστέριον, ut ἀστέρας, multis stellis vel
punctis stellantibus micans: Æolice
ἀστέριον, deinde πέρριον, unde stel-
lio. *ibid.* D. E.
- Ἀστέρας unde dictus. 532. a. D. E. gem-
ma, in Carmania, Media, & Perside.
168. a. C. λίθ, stellatus 533. a. C.
de Jaspide fulva & stellis sparsa. 531.
b. G. 533. a. D. E. F.
- Asteris lapis, qui & ἀστέριον & ἀσπριον.
533. b. D.
- Asterius in montibus Pallenes nascitur.
531. b. E.
- Ἀστική στρατιὰ, Astica regio. 116. b.
B.
- Ἀσπριον,

- Ἀσμοί**, gens Indiae monstruosa. 708. a. E.
- Ἀσπαλαθ** dicitur carduelis. 318. a. B.
- Astrantia**, sive ostritium herbariorum, aliis magistrantia & imperatoria dicitur, est verum veterum smyrnium. 899. a. F. b. F. ... & smyrnii comparatio. *ibid.* b. A.-D. quidam hodie herbam benzuini vocant. *ibid.* B. unde. *ibid.* G.
- Ἀσπραπία**, Astrapaea. 541. b. C.
- Ἀσπραπώληκτα** tecta. 799. b. B. fortasse στελαόωληκτα, legendum. *ibid.* C.
- Ἀσπράπτεν**, V. fulgerare.
- Ἀσπεία** ab ἄσπερον, sideratio, vel stellatio, unde ἄσπειωτης lapis, cui multas virtutes in magicis rebus tribuebat Zoroastres. 533. b. E.
- Ἀσεκη**, astrica, scilicet scientia. 525. b. G.
- Astrictus** color, pressus, nubilus, fuscus. 244. a. F. b. C. couleur chargée, βαρυχρῆς. *ibid.* a. F.
- Ἀσελον** quasi parvum ἄσπερον, vel parvus ἄσπερ. 531. b. E. lapis à centro cum stella lucet fulgore lunæ plenæ, ideo στεληνίτης, quibusdam dictus. 532. a. B. 540. a. D. E. nullam cum Lunæ cursu sympathiam habet, unde dicatur, ex candido transluet melleo colore; lunæ imaginem continet. 540. a. E. gemma, in Carmania, Media & Perside. 168. a. C. ... genus lucernarum flammis simile, λυχνίς vel λυχνίτης dici posset. 532. a. B.
- Ἀσφοδία**, morbus arborum, cuius causa ab ortu canis. 416. b. C. sideratio. *ibid.* D. ἀσφελήτης. *ibid.* C. ὑπὸ τῷ κυνὸς βαλλόμενα. 417. a. B.
- Astroboris** qui Astaboras fluvius. 297. a. G. b. E.
- Ἀστρολόγια** Ptolemæo μετεωροσκοπία. 462. b. A. C. ... horoscopus. 459. a. C. E. 462. a. F.
- Astrologi** κανονικοί. 521. b. D. seu Chaldaei Assyrii, quales Ægyptis prophetae. 456. a. E. ... non nisi sero ad Græcos pervenit: eam Berosus à Babyloniis suis in Græciam attulit. 462. b. D. & gnomonicæ quando in Græciam venerint. *ibid.* G. ναυτική liber Samii Phocici 461. b. G.
- Astrolon** pro astolon, idque pro astrulon, ab ἄσπερον, ἄσπερον, parvum sidus. 533. b. A.
- Ἀστρονομία** agricolis & nautis in primis utilis ac necessaria. 461. b. F. partes, μετεωροσκοπική, γνωμονική & διοπτρική. 462. b. B. inventa alia in aliis urbibus frequentata. 448. a. F.
- Ἀστρονόμε** & ἄστρολόγος, idem: veteribus tamen diverſi & recentioribus; sed discrimen non observatur: inde Thales ἄστρολογὴν dicitur qui nullam partem τῆς γνῶσθαι attigit, Pherecydes dictus, qui tantum ἄστρονόμε. Manilii libri astronomicon sunt mere γνῶσθαι λόγος, 461. b. F. G.
- Ἀστρον** Atticis ὁ ἄσπερ. 531. b. E. κατ' ἐξοχῶν, Græcis antiquis sidus Caniculæ, non ita Latinis: ὑπὸ ἄσπερον, sub ortu canis. 416. b. C. averſum. 307. b. D. nascens, ζώδιον ἄστροσκοπῶν. 459. b. E. ... mota, quid. 464. b. F. G. muta. 465. a. A. στίγμια dicta. 305. a. F. ... πεποτισμός, ὑποποτισμός & ἀκρονυχία. ... cedere & recedere dicuntur. 506. a. C.
- Ἀσυλλ** lactuca. 897. b. A.
- Ἀσυλον** ab ἄστυ. 533. b. G.
- Asturici** equi vulgo macula alba frontem insignitam habent, & pedes plurimos albos. 630. a. D.
- Ἀσὺς** pro ἄστυς. 897. b. C.
- Ἀσυσία**, morbus, stupor nervorum. 323. a. E. 897. b. C.
- Ἀσυνίς** lactuca, unde dicta. 897. b. A.
- Ἀσύνφη** nomen Casiae 919. b. G.
- Atabala**, tympana, Mauris usitata, tabala Parthis dicta. 717. b. B.
- Atacoræ** cum simplici T apud Plinium pro Athacoris. 695. b. G.
- Ἀτάραντες**, seu Ἀτράντες, nullum habent inter se proprium vocabulum. 292. a. C. solem detestantur. *ibid.* C. E.
- Ἀτάραντες** & Δερκετὼ dicta à Græcis quæ nomine Syriaco Ἀθόρα. 405. a. F. Hierapoli colebatur. *ibid.* a. A. C. piscis specie, unde illi nomen detortum ab addirdaga. *ibid.* D.
- Ἀτάρνη** inter Mysiam & Lydiam. 847. b. A.
- Atellanâ** Latina in quo differebat à Satyrice Græca. 77. a. G.
- Aterius**, Ἀτρί. 34. b. F.
- Athaci** populi perperam Solino, pro Ἀθασίαι, quod Athacorum gentem dixerat Plinius, pro Athacorum, inde & Athacenum finem dixit Solinus. 832. b. D.
- Athagoræ** populi. 698. a. B. Ptolemæo Ἡθαγόραι, iidem cum Attacoris Plinii. 695. b. F. qui & Athocaræ eidem dicti pertranspositionem. *ibid.* G.
- Athamania** Illyriæ, vel Theſſaliæ. 109. b. B.
- Athare** Damasci regis uxor, cujus sepulcrum Syri pro templo habuerunt: nomen peculiare Damascenorum. 405. a. F. ... forte & Ἀτράντες diversa numina, è Syriaco Asarach, vel Asthoreth, Græci Ἀσάρτην vocarunt. 405. *ibid.* G. V. Ἀτράντες & Ἀσάρτη.
- Ἀθάρης** πόλη. 67. a. A.
- Athenais** una ex duabus Erythraeis Sybyllis, & recentior, vixit Alexandri Magni tempore. 55. a. E. 56. a. G. E.
- Athenæ** sub quo gradu latitudinis, quot gradibus differt à Rhodo. 467. b. C.
- Athenæus** mechanicus horologium hydraulicis rationibus composuit. 449. b. D. Naucratis & Ægyptius oriundo. 679. b. A. 685. a. E.
- Ἀθηναιον**, Minervæ templum. 44. b. D. F. 45. a. A.
- Athenienses** ἀντίχθονες, non γηγῆνες. 119. a. D. gloriabantur fruges apud se inventas, & primum satas. 527. a. G. horologia tardius habuerunt quam Iones: diu sedecim tantum literis Atticis usi, quum Ionicum Alphabetum 24. literarum esset in usu apud Iones. 448. b. B. sementem maturius fecerunt, quod in satioris tempus Eleusinia incidere. 527. b. C. proprii crobili cum cicadis. 535. b. G.
- Athenocles** Mitylænæus inter nobiles toreutas. 737. a. C.
- Ἀθήρες**. 748. b. C.
- Ἀθηνάριος**. 160. b. F.
- Ἀθλον** certamen, ἄθλον certaminum præmium, quod & πᾶλον. 639. b. E. F. ἄθλον, missum. *ibid.* F.
- Athos** mons. 109. b. G. quousque umbram ejaculetur. 129. b. C. F.
- Athragena**, quid. 126. b. B. E.
- Athribis** urbs, Ἀθελίβης πόλις. 339. a. A. amnis. *ibid.* b. A.
- Athyr** Ægyptiis, Atticis Pyanepſion. 523. b. D. 525. b. B.
- Atintanes** populi Macedoniae. 43. a. D.
- Atius** Navius augur, novacula cotem discidit. 800. b. F. 801. b. A. ejus statua ex ære in foro Romano posita. 800. b. D. F. 801. b. F. ejus basis conflagravit ex curiæ vicinæ incendio. 801. b. G.
- Atlantes** duo populi eodem nomine, decem dierum itinere inter se distiti, juxta Herodotum. 291. b. G. qui Garamantibus viciniore sunt, nullum proprium habent nomen, & solem dum oritur detestantur, alii nec somnia vident, & animalibus abstinent. 291. b. G. 292. a. A. de unis iisdemque populis eadem produnt auctores. 292. a. A. & videtur legendum apud Herodotum de prioribus, Ἀτράντες, qui Ἀτράντες aliis vocantur, & ita Atlantes sunt, qui somnia non vident. *ibid.* C.
- Atlantia** Æthiopia. 877. b. C. D.
- Atlantica** arbor fronde similis cupresso. 208. b. E. an fuerit arbor citri tantopere ad mensas commendata. *ibid.* G. multa quibus probatur eam fuisse. 209. a. A. munera Martiali citreæ mensæ. 209. a. B. 668. b. C.
- Atlanticum** mare. 203. a. C. 877. b. D. G. 878. a. A. b. A. C. D. 914. b. F. totum occidentale. 875. a. A. unde incipiat. 874. b. E. F. G. 875. a. A. 877. a. B. sinus. 877. b. C.
- Atlantidum**, seu Vergiliarum occasus. 308. b. B.
- Atlas** à Mauris Diris dictus. 215. b. D. Δύει, cur sphaeræ inventor dicatur. 578. b. A. B. C. sphaericæ rationis coeli inventor. *ibid.* b. D. fabulosissimus mons Africae. 212. b. E. quis eum primus Romanorum transgressus sit. 668. b. C. D. qua parte ad Oceanum extenditur, alius ab ea, qua ad Africam spectat. 207. b. F. G. 208. a. A. fructibus omne genus felix. 208. a. B. mons duplex, major & minor, ad Oceanum uterque. 292. a. B. ... humeri, nivibus operiti, non vertex. 207. b. D. cælum sustinere dictus. *ibid.* E. A. ... superasse viris clarissimis in gloria positum. 209. a. D. ... sinus plenis feris. 215. a. B. ... agitato in curruli certamine. 630. a. C. ejus currus solo Campasi equi nomine intelligitur. *ibid.* D.
- Ἀτμύτη** in thuris historia non est Arabicum nomen, sed Græcum. 725. a. B.
- Atomos**, de thure masculo & Arabico. 360. b. D. 361. a. A.
- Ἀτράκτον**, læve & purum, quod non est cælatum. 738. a. C.
- Atque**, pro simul atque. 313. a. F.
- Atque non**. 106. a. B.
- Ἀτρακτυλ**. 629. b. G. ἄτράκτυλος, πηνίον, fusus. 630. a. A.
- Ἀτρίκτος** ἄττι. 206. a. G.
- Atramentale**, atramentarium. 265. b. D.
- Ἀτράμι**, eadem cum Ἀτράμω. 348. a. D. 349. b. D.
- Atramentæ**, gentis nomen. 347. b. E. Sa-beorum gens. 348. a. A. 354. b. D. in medio fere Felicis Arabiae. 350. a. C. ... & Χατράμιτι, Ἀτράμιτι & Χατράμιτι, Ἀτράμιτι & Χατράμιτι, fortasse iidem. 348. a. F. 349. b. B. 350. a. E. 385. a. F. ... caput Sabota. 348. a. A. 349. a. F. 353. a. B.
- Ἀτράντες** V. Ἀτράντες.
- Atrium**, νάπη. 855. b. F. non est templi πύλος, licet postera Latinitas passim ita vocet, more Romano non habuerunt Græcorum privata ædificia, licet πύλος & πύλας haberent. 857. a. C.
- Atrogi**, pomum Mauri hodie dicitur. 667. b. E.
- Atrophii** propriæ pueri macie confecti.
- Ἀτροφον** piper Dioscoridi. 724. b. E.
- Ἀτρώπη** margarita. 791. a. G.
- Ἀττάκανα** urbs Armeniae, a qua Ἀττάκανοι Ptolemæo, sed omnes fere auctores Ἀττάκωνες & Ἀττάκωνες Indiae adscribunt. 707. b. G.
- Attacenus** sinus. 145. b. G. 695. a. G. Solino pro Atiano. 696. a. F. ab Attacis populis. 695. a. E. F. ... gens in Asia, eadem qua Hyperborei temperie degunt. 145. b. G. 146. a. A.

- Ἀττακόραι**, Attacoræ, non Ἀττακοί, Attaci. 695. a. G. & Attacorum genitivus ab Attacoræ. *ibid.* F. an sint Ὀττακοί Ptolemæi, aliis Ὀττακοί & Ἀττακοί. *ibid.* G.
- Attagen** Græcis, rusticula Latinis, gelinotte Gallis, francolinus Italis. 106. a. B. Ionicus maxime celebris, & sapore commendatus. *ibid.* C. gallina rustica. 105. b. G. 611. b. G. .... nulla avis magis respondet quam rusticula, gelinotte. 105. b. F. 106. a. B. ejus forma & color. 106. a. B.
- Attali** infestatores Chaldaeorum. 343. b. E.
- Attalia** & Corycus vicinæ ab Attalo condita in Pamphylia litore. 545. a. G. quidam confundunt. *ibid.* b. A. D. juxta caractæren. 545. b. D. 549. a. E.
- Attalia** olim, hodie Satalia. 549. a. F.
- Ἀττιανόν, τήγανον**, vasis genus, attanulum denominativum: Ἀττιανίτις panes & placenta. 583. a. A.
- Attegia**, ἡ σκλήη, ἡ καλύβη, ab attego, vel adtego. 220. a. D. 615. b. B.
- Attenuatus** & extenuatus, idem: attenuatæ sortes. 487. a. D. G.
- Atteri** vel poliri, σμήχεσθαι. 774. b. C.
- Atthis** pro Attica. 45. b. D.
- Attica** terra fortasse est ochra, nam ochra .... nominatur cum sinope cocta. 814. a. C.
- Attis** cum pileo acuminato & in frontem inclinato pictus. 392. a. G. nomen Phrygii ephebi quem dilexit Mater deum. 37. a. C. D. Attidem & Attinem & Attin dixerunt Græci & Latini, etiam *Attin* in casu nominandi, & Ἀττίω in patrio casu. 71. a. E.
- Atymnus** Jovis & Cassiopæ filius, a Sarpedone amatus, à Gortyniis cultus & Europæ frater habitus. 121. a. F. G. 543. a. E.
- Ἀτys**, Atys, nomen aliquot Regum Lydiae. 37. a. B. C.
- Avalitæ**. 561. b. A. B. E. sinus. 875. b. E.
- Avarities**, pro Avaritia, ἀρεχαικός. 826. b. B.
- Auceps**, σεβαστοπαις. 543. b. F.
- Auctor** pro ampliori & majori. 872. a. C. 934. a. F. .... pollices. 934. a. F.
- Auctor alveus**, qui vulgo *Magister*. 339. b. E.
- Auctor diva**. 238. a. B.
- Aucupii** præses Pan vel Faunus. 765. b. G.
- Avellana**, πνίχον κάριον. 333. a. D. 423. a. F. b. B. 425. a. E. Διός βάλανοι. 424. b. B. Prænestina & calva cur dicta. *ibid.* C. glandi unguentariae, quæ .... Indica dicta, similis. *ibid.* F. juli, compactili callo. 722. b. C. nec flores sunt, nec pro floribus, sed potius *σεβαστοπαις*. *ibid.* D. putamini & nucleo solida rotunditas inest. 425. b. C.
- Avena** Græca. 154. a. G. pro calamo & stipula frugis, Græcis σίφων, vel σιφώνιον. .... vinum haurire, σιφώνιζεν. 274. a. B. tenuis, tibia ex stipula hordeacea. 88. a. E. non magis nuda quam hordeum. 154. a. B. quomodo à Plinio maxime nuda dicatur. *ibid.* C. D. sativa, avena nostra est, βρόμιος Græcis dicitur sponte nascens, sive agrestis, & quæ vitium est segetis, Græcis αἰγίλωψ dicitur. 274. a. E. G. & σιπώνιος recentioribus. *ibid.* G. Latinis vana, aut sterilis, licet etiam βρόμιος vocata sit, pabulum quadrupedum. *ibid.* F. G. & jumentis hodie datur. *ibid.* b. A. .... sponte ac vulgo nascentes. 153. b. C. iis Oxones victitasse crediti, pulcem ex .... in deliciis habent Germani: ideo in Germania servatur, & in Thracia, provenientes sponte in Italia, nihil frugis habent, *ibid.* D. apud veteres Latinos in vitio frumenti habita, non inter fruges computata. *ibid.* E. G. βρόμιος, & αἰγίλωψ, sive αἰγίλωψ. i. frugifera avena & lolium. *ibid.* E. Plinius utramque confundit. *ibid.* G.
- Aversum** astrum. 307. b. D. ... taurus. *ibid.* E.
- Aves** ἔνδοροι, & πέρδοροι. 316. a. F. G. improprie vocantur animalcula pinnata, ut muscæ, aut papilionæ. 125. a. B. C. fistulis capi, seu decipi solitæ. 156. a. D. quas metentur terras, ex alto despicunt. 115. b. B. .... genus Ægyptiis prius editum quam terra condita. 309. b. C. .... per os ova reddere non potest fieri. 325. b. A.
- Auge**, ex Latino sequioris seculi *Albium*, pro alveo. 848. a. A.
- Augilæ**, vel Augulæ, Ἀυγίλα, vel Ἀυγίλα. 292. b. C. solos colunt inferos. 293. a. A. B. C. iis tribuit Mela, quod Herodotus Nafamonibus. 292. b. C. 293. b. D.
- Augmentum** quid in sacrificiis. 91. b. A.
- Augur**, οἰωνοσκόπος, ὄρεοσκόπος. 312. b. G.
- Augurium** proprie ex avibus sumitur, *ib.* b. G. ad alia tamen transfertur, ut apes, bovis, vulpis. 313. a. A. .... & omen pro eodem. *ibid.* B.
- Augusta** Gaditana. 201. b. B. Rauracorum, Ῥαυρακῶν Ἀυγῆσαι. 131. a. A.
- Augustus** quando natus. 13. a. D. ejus imperii initium. *ibid.* D. E. Triumphus. 17. a. D. E. proscriptioni aliquandiu restitit. *ibid.* F. .... templum in Limyricæ Indiæ inter Tundim & Muzirim. 835. b. B.
- Aulocrene** Plinio mons & convallis & regio, quibus fortasse datum nomen à fonte. 586. a. B. proprie, quid. Solino ex αὐλῶν & κελῶν compositum videtur, quasi vallis & fons. *ibid.* C. sed fortasse apud Plinium vera lectio Aulothrenes, Ἀυλοθρήνης, i. χώρε, vel Ἀυλοθρήνης ὄρε, una αὐλοκρήνη, tibias fons sed Ἀυλὸς κελῶν dici debet, & quare. *ibid.* a. E. mons ubi arx Celænarum sita, ubi victus & cute spoliatus Marfyas. *ibid.* B. .... mons & Celænarum collis, idem. *ibid.* C. quot milibus passuum ab Apamea & Celænis distans. *ibid.* D.
- Aulus** pro tibia, Græca vox, ut auleticus, & aulædus. 82. b. E.
- Aumentum** pro augmento. 740. b. G.
- Aura**, flatus matutinus cum sole oritur, sed non semper à Sole fertur. 890. a. D. .... aerales pro aëre, cereales, fortasse pro aërales. 938. b. F. reciprocare. 130. a. D.
- Aurantia** in plures species dividitur. 972. a. D. nostra vere sunt aurei coloris. 671. b. A. nostra an veteribus incognita, per insitionem minime producta. 672. a. A. .... & citrei malidis discrimin. *ibid.* B. veterum Hesperidum mala, vel Hesperides, vel aurea mala, χρυσῶν μήλα. 671. a. D. pro auratis, & aurans pro aurato, infimæ Latinitati. *ibid.* E. Orange pastel, croceus color, in rubrum vel coccinum vergens. 936. a. G.
- Aurariæ** μετεωρίδας vocabula Græcis nominibus concepta in Hispania. 757. b. E.
- Auratus** pro aureo non recte usurpatur. 653. b. D. fluor. 588. a. F.
- Aurea regio**, χρυσή χώρε. 700. b. D. insula. *ib.* & 701. a. C. D. E. peninsula. 701. a. D. proprie Hesperidum mala. 671. a. G. 673. a. C. gemmata pocula. 789. b. D. .... cælatæ in vasis argenteis. V. emblemata.
- Aureolus**. 815. a. B.
- Aures**, ab audes pro odes, ὠδ. 294. a. E. arrectæ, & micantes animosi equi indicium. 230. b. B. Panotiorum ad talos usque demissæ. 155. a. F. teretes de politis & quasi torno factis. 502. a. E. .... nota compendiarie. 874. b. A.
- Aurichalcum**, ὀρείχαλκον. 269. b. A. 288. b. B. 289. b. C. 293. a. E. chrysolithis subiectum, folii vicem. 289. b. F. in usu gemmarum, diu apud veteres in admiratione habitum, ad includendas gemmas eo auri vice utebantur. 289. b. F.
- Auricoctores**, qui 760. b. B. χρυσόφῆται. 761. a. E.
- Auriga** pro origa. 757. b. D. ... locus in primo temone. 630. b. G. russei aut albi dicti, non equi, & versis pannis agitata. 834. a. F.
- Aurinum** pro aureo. 710. a. E.
- Auripigmentum**. V. arsenicum luteum: est austerus color. 141. a. C.
- Auriscalpium**, ὠτογλύφον. 644. a. A.
- Aurio falso** vertitur halimum. 122. a. F.
- Aurochalca** vasa pro aurochalcinis. 62. b. E.
- Aurologium**, pro quo orologium, Andronici fuit octogonum μηχανισμὸν. 881. a. B.
- Aurora** ortus ex insula Cernæ Lycophroni. 878. b. A.
- Aurosa arena**, aurosus lapis. 757. a. A.
- Aurugo** Latinis ab auri colore, Græcis ἰκπερ, recentioribus χρυσασμός. 812. a. D.
- Auruginosi** non proprie pallidi, sed lutei, qui color & ὠχρὸς & χλωρὸς appellatur. *ibid.* E.
- Aurum** argento mixtum iterum tundebatur ac coquebatur, ut aurum inde eliceretur. 760. a. A. coquebatur in catinis in fornace positis. 759. b. F. 760. b. C. ejus ramenta in aurum spumantia dicuntur Manilio. 760. b. A. 761. a. E. in eo coquendo caminus locum habuit. 759. b. C. mollioris naturæ ad fusuram, & de facili liquatur: ejus fundendi & excoquendi modus. 761. a. G. arugia, vel origa, fossione quæsitum, quod distinguitur à ramentitio, quod σπινθὴν dicebatur, cuniculis effossum. 757. b. D. dum excoquitur, spumam ejicit, quod ipsius est purgamentum. 760. b. D. 761. a. F. florem alii dixerunt. 760. b. D. per utrumque cedit plumbo. 761. a. D. poculorum gemmis intextis ornabatur, & gemmatum dicebatur. 170. a. B. 789. a. C. ejus fodiendi, lavandi, molendi, coquendique ratio. 756. b. B. libra quot aureis constabat tempore Justiniani, Aureliani. 695. a. B. nitor. 732. b. G. .... nodus, πέντερον. 757. a. F. meri massula in metallis reperta, quæ etiam ἀδάμας dicitur. 762. a. F. odium apud nonnullos. 841. a. E. F. G. .... emebant nonnulli ut perderent ac perfunderent, usus interdictus apud Lacedæmonios. *ibid.* F. pallor, inaurata statua pallidior. 819. a. C. puri & ἀπύρως massa in novo orbe, earum mirabilis magnitudo. 757. b. E. massa apud Hispanos inveniuntur selibres, sed in ramentis, in puteis denas excedentes libras. *ibid.* b. B. quæ πάλα dicuntur. *ibid.* C. vena, in metallis, quid. 757. a. A. C. .... cincta, jugata, χρυσωμένη, πτερε μαρμαρίζουσα & σπινθίβουσα, & μάρμαρον. *ibid.* B. F. .... micat in modum marmoris nitidi fulgens. *ibid.* C. .... cincta, jugata, χρυσωμένη, 135. a. G. fluere. 588. a. F. sparsus, χρυσόπασος. 92. b. G.
- Ausensibus** tribuit Herodotus, quæ Mela Garamantibus. 273. a. A. 293. b. D.
- Austanitis regio**. 438. b. C.
- Auster** æstate ut plurimum flat. 424. b. B. ab ipso meridie flat, ἰσημερινὸς dicitur. 884. a. C. V. & aquilo.
- Austeritas** pro vigore fulgoris, qui ex lapidibus, & coloribus in oculos vibratur. 140. b. B. C. inter ... & floridum nulla differentia. 141. a. A. .... colores Plinio. 140. b. B. .... & alacritas in imagine. 140. b. B. .... & vigor lucis pro

pro eodem. 141. b. C. pro coloris & lucis exuberantia metaphora à saporibus ducta, sapor opponitur blando & leni: homo de rigido, & gravi. *ibid.* D. quid in coloribus. 140. a. G. b. B. 141. a. F. G. 244. b. D. 245. a. F. cui opponitur πέρυ. 141. a. F. G. .... amarum, πέρυ, idem. 142. a. A. vinum. 141. b. D. 244. b. D.

Austrinae tempestates, τὰ νότα. 881. a. C.

Autanitis tetrarchia ab Herode Magno relicta Philippo. 406. b. D.

Αυτολάλα perperam pro Αυτολάλα, urbs & insula. 207. b. C.

Autololes, populi. 207. b. B. ultra quos Fortunatae insulae. 915. a. G. Mauritaniae vicini. 212. b. F. G. & Gaetulis. *ibid.* G. per eos iter ad Atlantem montem. *ibid.* F.

Autolia fortasse minor Atlas. 212. b. F.

Αυτομάλακα. 271. a. E. αὐτομάλαξ, & αὐτομάλα 271. a. B. b. A.

Automoli Aethiopes. 212. b. E. 273. b. C. E. ita dicti, quod ex Aegypto advenere. 273. b. C. justitiam colunt, amant aequitatem. *ibid.* E.

Autumnus Φυλόερος. 582. b. D. novus primo mense, adultus secundo, tertio praecipuus. 506. a. F. .... initium apud Atticos. 222. b. D.

Auxacium, αὐξάνια ὄρη in ferica. 695. b. E.

Αἶμα, rumpere unde αἶμα 692. a. D.

Axedre. V. Αλζαρε.

Αἶμα, axinus, αἶμα, axenus. 203. b. A.

Axes gemini pro metis. 638. a. F. 639. a. C.

Axima Perfidis oppidum & habet diem parem & totidem horarum. 466. a. A. meridiani sub quo sita sunt, quot horis diffideant. *ibid.* B.

Αἶμα, quod vili emptum est, πέρυ, ex parte venditoris carum & pretiosum, ex parte emptoris vile. 694. b. F. αἶμα, πέρυ, pretiosior & carior. *ibid.* G.

Αἶμα, V. αἶμα.

Αἶμα, Ptolemaeo, quae Αἶμα Hero-doto. 262. a. E.

Αἶμα, πολύξυλον 361. a. C.

Αἶμα, oppidum Arabiae. 348. a. G.

Αἶμα pro advena. } 3. a. E.

Αἶμα pro Adventus. }

Αἶμα, non Αἶμα, nomen urbis. 292. b. C. unde Αἶμα. 292. b. D. 293. b. D.

Αἶμα, πέρυ, 85. b. C. E. αἶμα, 85. b. E.

Αἶμα. *ibid.*

Αἶμα, regio vel vallis ex duobus fontibus, Maendri & Marfyae. 586. b. E. Αἶμα, catalysis cur facta. *ibid.* a. F.

Αἶμα, Lyrica carmina ad tibiam canebant. 609. b. C.

Αἶμα dictus & νέρυ, 855. b. E.

Αἶμα. 47. a. A.

Αἶμα, πολύκαμπης. 85. a. B. b. A. πολύ, χορδ, πολύτυπος. *ibid.* a. G.

Αἶμα, αἶμα, *ibid.* a. G. b. A.

Αἶμα, plagiauli, 86. b. E. παρ-γένιοι. 87. b. C. παργένιοι, & ἀνδρείοι. *ibid.* C. D. .... έντα de tibiis. 83. b. F.

Αἶμα, subaudi πότις vel χέρυ. 586. a. C.

Αἶμα, mons Ptolemaeo, Abnoba Plinio, unde Ister oritur. 131. a. A. B.

Αἶμα, αἶμα. 369. b. B.

Αἶμα, unde Αἶμα. 292. b. D.

Αἶμα in coloribus. 244. b. C.

Αἶμα γλαυκόν. 245. a. F.

Αἶμα dicti quatuor venti cardinales. 882. b. A.

Αἶμα, Al'heure même. In hora, αἶμα. Illa ipsa hora. Ad horam. 232. a. E. F. G. b. A.

Αἶμα, *ibid.* a. E.

Αἶμα, αἶμα. 269. b. B.

Αἶμα βέλπον, αἶμα εἶμα εἶμα. 410. a. F.

Αἶμα, 76. b. F.

Αἶμα, 119. a. D. λάρνα αἶμα: αἶμα λάρνα. *ibid.* E.

Αἶμα, aliud, aliud γήρυς. *ibid.* D.

Αἶμα. 119. a. E.

B

B & G saepe confunduntur. 223. b. F. in γ Aoles mutant. 46. b. B. 216. b. D. 315. b. B. & M Græcis Latinisque veteribus saepe invicem mutantur. 284. a. C. 923. a. E. & P saepe confundunt librarii. 196. a. G. & Π saepe invicem mutantur. 112. b. C.

Baal vel Beel Syrius Belus dictus. .... & Bal, idem. 867. a. F. .... & Βηλ idem Assyriorum lingua Αἶμα. 872. a. D.

Babuin animal. 232. b. C.

Βαβυλὰς & Βαβυλὼν, propria nomina. 130. b. D.

Babylus puer Delphino amatus. 130. b. C.

Babylon Beli filius, Babylonis conditor. 866. b. E. 867. a. A. Perfici Imperii urbs, μητρόπολις, Σελευκία vocata. 840. a. C. à Nabuchodonosore multis operibus ampliata & illustrata. 867. b. A. à Semiramide condita plerisque dicta. 866. b. E. aliis ab ipso Belo. 867. a. B. Chaldaicarum gentium caput, pro qua Babyloniam recentiores dixerunt. 865. b. F. cur quidam postea Seleuciam dictam tradiderunt. *ibid.* 866. a. C. diversae sunt urbes. 866. a. C. eadem cum Nino quibusdam à qua longe tamen diversa. *ibid.* D. muri altitudo & latitudo. 871. a. D. E. exhausta à Seleucia in vicino condita. 865. b. F. 874. b. C.

Babylonia provincia regni Parthici. 842. b. G. cognomento Seleucia à Seleuco condita haud longe à Babylone, quae Seleucia Babylonia ubique Plinio. 865. b. C. 866. a. A. pro Babylone. 865. a. F. nusquam apud antiquos nisi de provincia. *ibid.* G. .... Assyria, & Mesopotamia, tres diversae provinciae: pars Mesopotamiae, prope dicta quae. 867. b. C. Orientis nomine intelligitur. 928. b. B. 929. a. D. nunquam tota Mesopotamia vel Assyria in nomen Babyloniae transit. 867. b. C.

Babylonica palmula. 928. a. E. Spina. 910. b. C. subit illius incrementi causae. *ibid.* D. Spina regia non eadem cum Babylonica. *ibid.* E.

Babylonii qui & Chaldaei, astricae scientiae & τῆς γρηλιακῆς inventores. 451. b. F. diem in duodecim partes, zodiacum in 12. signa & singula signa in 30. partes, diviserunt. 448. a. E. 451. b. C. F. 452. a. A. mitrati & intonso crine. 392. a. A.

Babytace, pro quo perperam Carbyle vel Barbyte. 846. b. G. urbs Perfica. 841. a. E. vel Barbathace. *ibid.* E.

Bacca proprie quae pruno minor: de minoribus pomis, cerasa & olivae... sunt, frequentiores in silvestribus, non proprie tamen baccae silvestris fructus. 421. b. E. 429. b. F. à pomis differunt sola brevitate, sunt ἀκρόδρυα 430. a. A. non est omnis fructus arboris. *ibid.* D. nux interior, vel prunum quod in Perfica pomis. 429. a. C. de rotundo ac minuto fructu. 375. b. G. 421.

b. F. silvestrium arborum, quae esui non sunt, poma non dicenda. 430. a. F. .... intus lignum, extra caro est. 429. b. C. pro margaritis. 375. b. G. 791. a. B. κόκοι Græcis. 375. b. G. 421. b. F.

Baccari quidam montanae nardi cognomen attribuerunt. 752. a. F. ex .... radice fiebant unguenta, quae βακκαρίδες dictae. *ibid.* b. A.

Βακκαρί pro unguento multis, sed non pro omni, discrimen inter μύρον & βακκαρίν. 752. b. D.

Baccatum monile, margaritis confectum. 791. a. B. κόκοι. 375. b. G.

Bacchari de Bacchis. 765. b. A.

Bacchi ante pedes in scenis fangebatur parva panthera .... in deliciis pantherae, lynces & tigres. 49. b. E.

Bacchiadae, familia Corinthi. 807. a. D.

Bacchica sacra. 733. a. E.

Βακέλας, vel βακέλα vel βακέλα, intestis, Σοφιστος. 580. a. C.

Bacis vocatus qui primus divinandi scientia claruit. 56. b. B. Bacides tres. *ibid.* C.

Βάκτρα, Βάκτροι. 556. b. G. 692. b. C. 698. a. C. & Zariaspae diversae urbes Ptolemaeo, quae sunt eadem. 692. b. B. 828. a. E. inde Bactri. 313. b. C.

Bactriana, regio Ariorum. 557. b. F. 690. b. D.

Bactrii. 554. a. A. Scythis orientalibus vicini. 809. a. C.

Bactros amnis nullus in Bactriana. 692. a. G.

Baculum Jacob. 473. b. D.

Badace oppidum ad Eulæum situm. 494. b. F.

Badichorum perperam pro Badi loco. 837. a. E.

Badius equi nomen in circensibus. 629. a. B.

Badius vel spadix, Græce Φοινίξ. 291. b. D. idem color in equis. 935. a. A. F. .... Bajus. *ibid.* C. quasi βαίμα. *ibid.* F. obscurum, Brungay, vulgo dicimus. *ibid.* b. A.

Βάδισ, χρώμα Phoeniceum 291. b. D.

Bacticae lanæ, rutilæ. 224. a. B.

Bactis fluvius. 201. b. E. G. geminus. 202. b. D.

Bagoi Eunuchi hortus. 928. b. C.

Banguatelles, nugae & jocularia. 791. b. B.

Bagues, mundus muliebris, unde dictae, quae sunt. 791. a. B.

Βάδισ, palmae ramulus, pro missu ludicri circensis. 656. b. F.

Βάδισ & Βάδισ, idem quod σάδισ & σάδισ: Βάδισ & Βάδισ. 291. b. D.

Baise-main, κωϊσμον. 174. a. G.

Βάδισ perperam pro Βηθσαν. 436. a. B.

Βάδισ, vel Βέτις, non est Βαθίλ. } 853. a. A.

Βάδισ, Βάδισ, pro quo perperam Βαθον. 699. a. F.

Βαυτίλοι & Βαυτίλοι. 196. b. F.

Βαυτίλ. V. addit.

Balaenarum ossa cujus magnitudinis. 712. b. D.

Βαλανάγος, clavis. 649. b. E. 650. a. B. D. G. b. A. B. D. G. 654. b. D. 655. b. C. 656. b. A.

Βαλανάγος, solas feminas palmarum appellat Herodotus. 838. a. C. 929. b. F.

Βαλανάγος, 329. b. E. 332. b. F. veterum, & recentiorum μοχέλαιον est Moscellinum unguentum, ex Myrobolano factum. 932. a. C.

Balanitis castanea. 425. b. B.

Βαλανόκη, foramen feræ. 649. b. F. 650. a. G.

Βαλανόφοι arbores. 359. b. F.

Βάλαγ, palmula. 929. a. G. unde dicta. 927. a. F. .... aureae virtus. 929. a. B. palmarum fructus. *ibid.* a. A. Βάλαγ simpliter, Φοινικοβάλανος dicuntur. *ibid.* b. B. E. & δάκτυλ. pomum communis palmae & Aegyptiae. *ibid.* G. nomen Græciae

- Græciæ, populare de palmæ dactylis, quod Latini usu suum fecere. 930. a. C. unguentaria. 332. b. F. 335. a. E. *μυρε-ψική*. 335. a. E. 424. b. G. prosera & glande ferrea, & clave. 654. b. D. 655. b. C. 656. a. E. ... & *ὀχρὸς σιδηρῆς*, idem recentioribus, uterque ferreus & occludendis januis aptus, diversi tamen ex ratione aperiendi claudendique. 649. b. D. ferrum quod in foramen feræ immittebatur. 649. b. E. 650. a. D. locum non habuit nisi in foribus quæ sera vel vesteligneo transverso firmabantur. 649. b. F. injecta in feram sive vectem, januam obserabat. 656. b. A. cochleatim striata intus fuit. 650. a. E. arbor 329. a. B. myrobalanum fert, alia à palma Ægyptia. 332. b. F. ejus folia myricæ familia & heliotropio. 333. a. E.
- Balare, unde balitare frequentativum. 662. b. C.
- Bαλεις χαμμή. 643. a. F. 647. b. E. F. 648. b. E. tam finis quam initium cursus. 642. b. B. 643. b. E. 644. a. E. 648. b. B. ... & *ὁσπληγῆ* à quibusdam confunduntur. 647. b. E. 648. a. E. ab aliis distinguuntur. 648. a. E. b. A. *ὁσπληγῆ* *ὁσπληγῆ*. *ibid.* a. F. b. B.
- Balbus Cornelius major. 271. b. F. G. 272. a. A. alius triumphalis & Garamanticus. 271. b. F.
- Balcia insula, vel Balthia. 153. b. B.
- Baleares sunt *γυμνησίαι*. 198. a. A. 199. a. B. vel Baliares. 199. a. B. *βαλιαρίδες*, perperam Solino Bocchoris regnum. *ib.* a. C. E.
- Balio, verbum antiquum à *βάλω*: unde baliaris funditor. 199. a. B.
- Ballare, *βάλειν*. 148. a. A.
- Βάλλειν dictio polysemos, ut ducere Latinis, *βάλειν* *ἀστυ*, urbem condere. 219. b. A.
- Βαλίστρα, à *βαλίζω*. 281. a. E.
- Balluca à Græco *βαλκεῖ*. 239. b. G.
- Balneum qua hora capefferent Romani. 457. a. A.
- Balsametum, in Phœnicone Hierichuntis. 411. b. A. 415. a. A.
- Balsaminum oleum, succus balsami. 332. b. D.
- Balsamum. 409. a. C. ejus magnitudo, forma, ac species. *ibid.* D. *ἡπάρεγγον*, *ισάεγγον*. 418. a. E. amat colles. 413. b. A. hortis regis in Judæa nascitur. 411. a. C. 413. b. A. pro arbore. 411. a. C. Justino pro succo 411. a. A. ... & xylobalsamum distincta, perpetua copia. 410. a. A. arbor semen tantum fert. 430. a. G. ferro atrectata protinus moritur, non nisi lapide acuto aut offeis cultellis venæ ejus aperiebantur. 417. a. F. ejus tria genera. 469. b. F. 410. a. B. b. C. folium rutæ simile, vel sampsocho. 409. b. C. fructus similis specie ac magnitudine fructui terebinthi. 419. a. E. b. C. luci. 411. b. C. 728. a. G. probatio. 418. b. G. 419. a. A. D. adulteratio. 418. b. G. 419. a. B. C. propagatio. 413. b. A. reditus ad fiscum pertinet. 417. b. D. semen, facile poterat adulterari. 419. b. D. 421. b. A. succus suavitate eximia, sed gutta tenui ploratu. 417. a. D. collectio. 417. a. D. F. G. b. B. C. 418. a. A. G. pretium. 417. b. C. D. E. 418. a. A. C. D. sarmentorum, *ξύλοβαλός* pretium. 418. b. C. D. E. nullæ generum differentia. 410. b. A. arbutum expectat & rastos & falcem. 414. b. D. aquam iis arbutis assidue agerebant: emolumentum tam ex lacrima quam ex amputatione furculorum: *φύλδρον* *τὸ δένδρον*. *ibid.* F. G.
- Baltea præcinctiones. 645. a. G.
- Bamba perperam scriptum pro bamma. 265. b. C.
- Bambax, & bombax. 209. b. C. 211. b. D. 212. b. C. de gossypio, vel lana xyli-
lina, Italis *bambaggio*, Græcis recentioribus *βάμβαξ*, de erioxylo, *mam-*
- bax* perperam pro bambax. 209. b. C.
- Bambothum fluvius. 215. a. D. E.
- Βάμβυλον, vel *βάμπυλον* Græcis recentioribus bambulum, vel parvulum *ὀξύβαφρον*. 266. a. B. F.
- Βάμμα, oleum & acetum, Syracusiis, *τὸ ἔμβαμμα*: acetum, *ἔξω*. 265. b. A. *τὸ ἔλαιον*, *τὸ μύρον*. 265. b. F. pimentum unctiusculum. *ibid.* tinctura, & *σύμμα*. 330. a. B. b. E.
- Banana Figuera, Hispanis vulgo Musæ arbor. 931. b. C.
- Band Perlis & Gallis fascia, ex Græco postremi imperii, *βάνδον*, quod à Latino *bandum*, *παπτάσμα*, hinc pro vexillo, 795. b. A. B.
- Βαρεχή V. Becar.
- Βαφὴ ὑπὸ τῶν θείων. 145. b. A. ipsa tinctura, unum ex tribus, quæ requiruntur in rebus tingendis. 806. b. D. *παρὸ* *ἔξω*. 807. a. B. *ἀγγεῖον*. *ibid.* C.
- Βάπτα Æolice, pro *βάμμα*, & inde *Vappa*. 265. b. A.
- Βάπτειν, conficere. 330. a. F. tingere, vel ungere. 265. b. A.
- Βαπτίζουσι τὰ ἀγαθάμα, quid. 709. a. B. unde *βεβαπτισμένοι* *πὸς ὀφλήμα* *σι*, *τὴν εἰς φορεῖς*. *ibid.* C.
- Barace vel Becare emporium. 836. a. C. D. sinus. *ibid.* E.
- Barba plena. 539. b. E.
- Barbaræ gentes omnes veteribus Græcis, Græca excepta. 561. a. F.
- Barbaria post rubrum mare, usque ad promontorium Rhapton. 561. b. B. Æthiopum Barbarorum regio. *ibid.* B. F. recentioribus Græcis dicta Æthiopia pars mari rubro prætentata. *ibid.* a. E. G. inde *ῥέον βάρεδρον* & *βαρεδρῖον*. *ibid.* E. ... principium. 561. b. D. Troglodytica vicina. 561. a. G. b. E. *ibid.* a. G. b. E. unde & Barbaria dicta Troglodytica. *ibid.* E. ... non idem quod Ponticum. *ib.* a. A. C. Scythiæ emporium. 809. a. D. à quo multæ species Indicæ, vocatæ sunt Barbaricæ. *ib.* F. sinus. 561. b. C. E. 755. b. D. pars Indici maris. 878. a. C.
- Βάρεδρον antiquis *ἡ φωνή*, non *ἡ ἔθνη* sumptum. 561. a. E.
- Barbefola. 240. a. E.
- Barbite, seu Carbile. 841. a. B. C.
- Bardai, Illyrici populi: unde Bardai cuculli: Bardocucullus. 392. b. C.
- Bardana Latinis personata, vel perfolata, vel personata, petasitis. 683. a. F.
- Βαρέως γλαυκόν. 245. a. F.
- Βάρις flumen. 836. a. D. seu Fala, quid. 640. b. A.
- Barones hodie quidam gentilitio nomine vocantur. 892. b. F.
- Barfaliu. 443. b. E.
- Bartietæ, *βαρλήται*: Bartietis, *βαρλήτης*, Bartietarum regio. 828. a. B.
- Βαρύχρον in coloribus. 244. b. F. 245. a. G.
- Βαρύνουσι *ἔξω*. 265. a. C.
- Βαρύς color. 140. a. G. 141. a. F.
- Βαρῆα vox. 141. a. F. *ὁσμή*, Forte *odeur*. 244. a. E.
- Βαρὺ in coloribus. 244. b. C. 245. a. G. ... *βαρύνει*. 17. b. A.
- Baryton & brathy. 670. a. C.
- Βασαλίτης λίθος, qui Plinio basaltis, ferri colore & duritie. 394. a. D.
- Βασὼν perperam pro *βηθσάν*. 436. a. B.
- Βάσσα, *μάσσα*. 923. a. F.
- Βάσσαν, fascinus. 129. a. D.
- Βάσκαπς fluvius Sogdianæ. 556. a. F.
- Bascauda, mascauda. 923. a. F.
- Βασπία, fascia. 129. a. D.
- Βασπία, & infimæ Græciæ *βασπία*, regnatio, regnum, vulgo regne. *βασιλεια*; *σέμμα βασιλεια*, regia man-
- fio. 337. b. C. D. *τῶν ἑργῶν* pro ecclesia. 768. a. B. ampliata in urbibus metandis. 720. a. B.
- Βασίλειον, domus regis vel palatium, Latine regia. 337. b. B.
- Βασίλειος absolute nunquam vocatus Alexander Magnus, sic dicitur comicis & antiquis scriptoribus Persarum. 780. a. E. 910. b. E. & Græcis etiam rex Ægypti. 910. b. F. *ἐνθεσμος* & *πύθωνος* distinguuntur. 352. b. D. dicitur *τροχίλος*, & *πύθωνος*. 315. a. E. b. B. qui ideo cum aquila inimicitias gerit. *ibid.* E. *βασιλεια*. *ibid.* B. Regulus. *ibid.* b. C.
- Basilicæ juglandes, quæ & Persicæ dicuntur, eadem Oppio cum juglandibus. 422. a. F. G. 424. a. C. 425. a. D. E. b. D. ex Perside primum latæ. 910. b. F. habent *ἑξοφύλω* 425. b. B.
- Basilicarum seu templorum culmina apud data. 855. b. D.
- Βασιλικὸν deregibus Persidis. 910. b. E. & Ægypti, pro grandi & magno. *ibid.* F.
- Basiliscus, parva serpens necat frutices affatu. 263. b. B. erectus à medio incedit, ejus longitudo. *ibid.* C. ejus pellis ad fungandas aves & araneas. 264. a. A.
- Basilissene. 437. b. C. 438. b. C. forte eadem ac Xerxene. 440. b. B.
- Βάττα, mora, quæ aliis *μόρε* *βάττα*, mora ruborum. 931. b. E.
- Batæ, *Βάττα* Ptolemæo, pro quo Batæ & Beatæ. 696. a. A.
- Βάττα ad Euphratem. } 846. b. B.
- Βατίνια postea dicta Syriæ Ecbarana. tetrarchia ab Herode Magno relicta Philippo. 406. b. D.
- Βάθμοι, gradus. 643. b. D.
- Βαζὺ in coloribus. 244. b. C. 245. a. G.
- Βαζυχρον in coloribus. 245. a. G. b. B.
- Βάλα. 931. b. F.
- Βάττα, rubus. 192. a. A.
- Battadarum regnum. 254. a. B. C. D.
- Battus primus Cyrenes conditor. 254. a. B. in nummis Cyrenenses insculpti silphium ei offerentes. 253. b. F. ... *σπλῆν*, proverb. 249. b. E. 254. a. D.
- Baubo anus Eleusini pagi indigena. 527. b. G. inter symbola Eleusiniarum. *ibid.* E. aliis *ἰάμεν*. 528. a. D.
- Bautis fluvius in Serica. 695. b. E.
- Βάττα urbs, forte *Παττα* est. 828. b. F.
- Βάττα vado ζ in d. 362. b. E.
- Βδέλλα, bedella Marcello, ex Hebraico *Bedolach*. 809. b. A. C.
- Bdellium optimum, odoratum cum incenditur, pessimum nigrum. 368. b. B. C. Scythicum, & Arabicum, Indicum & Saracenicum. 809. a. G. diminutivæ est formæ. *ibid.* b. A. non lapidis genus. *ibid.* B. inde factum aliud nomen, quo vocantur *μάδαλιν*, Plinius arborem esse ait, Græci *βδέλλαν* ipsum gummi vocant, & *βδέλλιον*. *ibid.* D. cur *βόρυν* quidam appellant, & *mallacem* pro *μαλθακόν*. *ibid.* E. item *μαλάχη*, unde *μαλάχη*, subaudiendo bdella, unde Arabes *molochil*, vel *malachal* fecerunt, *ἀδρόσωλον* etiam Græcis mercatoribus, *ibid.* F. totum aequaliter *ὀνυχοειδές*, & leve instar unguis, *εὐκλές ὄνυχι*. 368. b. D. 810. a. B. D. Ejus descriptio. 809. a. A. præstantissimum genus *βδέλλης*, 368. b. C. D. 810. a. C. in Batiano multi candidi ungues. 368. b. D. 810. a. C. Indicium quomodo adulteretur, quod transluet, 810. amygdala non potest adulterari. 810. a. D. E. Petrarum. *ibid.* E. Scythicum.

- thicum. 809. a. C. ex Binugara Scythica plurimum venale exhibat. *ibid.* G. purum est nates aut alnates Arabibus, ex genere gummium. 938. a. B. cislilio, seu cephalio, & cor, eadem res. 933. b. B. optimi probatio, simile certe cur dicatur, taurino glutini simile. 368. b. E.
- Βδύλω, à βδύω. 129. a. D.
- Bebrus infimis Latinis fiber, unde Gallicum *Beure*. 131. b. D.
- Becace, σκολόπαξ, unde dicta. 106. a. B.
- Becar emporium. 835. a. E. b. G.
- Baeziñ aliis dicitur. 836. a. C. Ptolem. Βαζινη *ibid.* D.
- Beel. V. Baal.
- Been, seu behen, quod aliis Πέχμ. 930. b. E.
- Βελήδορ. V. *anacardium*.
- Belgicae harundines seu calami. 119. b. A.
- Βελιλέγ, myrobalanum quod Bellirici vulgo dicitur. 931. a. C.
- Bellan hodie Aegyptii vocant fructum palmae maturum, quod corruptum ex balanus. 929. b. F. 930. a. G.
- Bellonaria & varica herba, quam sumebant, utentheo spiritu pleni viderentur. 765. b. B.
- Belo Baeticae urbs opposita Tingi Mauritaniae. 204. a. B. Βήλα vel Μήλα Stephano. 205. a. B.
- Βέλφω, Aelice δέλφω, unde vulva. 56. b. B.
- Belui & beluae dictae terrestres hyaenae. 238. a. F. Indicarum magnitudo. 712. b. C.
- Belus Babylonis conditor quibusdam dicitur, Tyrius sive Phoenicius dicitur, sic idem Tyrius & Assyrius. 867. a. A. alii diversos esse volunt, posset & tertius fingi, Aegyptius, quem ex Libya & Neptuno natum in Aegypto sedem fecisse tradunt. *ibid.* B. Assyrii filius Cepheus dicitur, *ibid.* C. b. A. unde Assyrius & Aegyptius idem. *ibid.* C. & Phoenicius. *ibid.* F. Nini pater, idem cum Belo Tyriorum Hieronymo. *ibid.* F. à quo quidam Assyriorum imperium auspicantur. *ibid.* G. Jupiter, Belus sacratissimus Assyriorum Deus. 872. a. C. Saturnum esse alii volunt. 867. a. G. 872. a. C. quidam etiam Martem, aliis Nini Pater. 872. a. D. E. filii Cepheus & Phineus. 420. a. B. Agenoris frater, in Aegypto regnavit ducta in uxorem Anchinoë: Danaï & Aegypti pater. *ibid.* a. C. 867. a. B. oculus gemma. 496. a. D. 497. b. A.
- Belus annis in Syria, Judaico mari illabitur, inter Ptolemaidem & Tyrum. 436. b. B. D.
- Belzoi, vel Benioin non est laser ex India. 256. a. E. sed succus ex arbore in India nascente. 256. a. E.
- Βήμα, passus. 664. a. D. ἀπὸ δὲ, διὰ δὲ. 698. a. B.
- Βημαλίζεν. 484. a. E.
- Βέμιξ, σρόμβος, κώνος, turbo. 907. a. E.
- Besser, dactyli immaturi. 934. b. G.
- Beydel ossar, ovum ossar, Beydel far. 927. a. C.
- Benemagnus, Benelongus, &c. pro valde, ut Bien mauvais. 26. a. B. emere & vendere sunt contraria. 694. a. F.
- Beneficiarii tribunorum aut centurionum. 386. b. F. G. 387. a. B.
- Beneventum, colonia, quae prius Maleventum. 46. b. D.
- Benioin, V. Belzoi.
- Benuino magis convenit bdellii Baetiani descriptio apud Plinium, quam bdellio vel anime, siccum & nitidum, multi in eo unguis candidi, sive maculae insar amygdalarum, unde amygdalinum vocatur, quod ideo amygdala nuce adulterari potest. 810. a. D. non est amarum, genus myrrhae non est, nec idem quod bdellium. *ibid.* E. genus bdellii quod vero nitore sicco est & multis constat unguibus candidis, ac minime est amarum a benivino parum distat, nisi idem sit, & forte veteres sub hoc genere bdellii benivinum cognoverunt, de colore similis est myrrhae quam bdellium. *ibid.* F.
- Benzuini herba hodie a quibusdam dicitur astrantia, multi veterum myrrham putant. 899. b. B.
- Βέρεει ostreum in quo reperitur margarita ab Indis, vel μάργαρι. 790. b. C.
- Berberis seu Spina Vinetta, non est oxyacantha. 191. b. B.
- Berenice uxor Ptolemaei tertii, Hesperidem de suo nomine Berenicen urbem condidit. 264. a. C. b. A. crinis. 534. a. A. regina cui topazium oblatum est in insula. 169. b. G. civitas. 264. b. F. 271. a. A. 301. a. E. 351. b. E. F.
- Bergion & Albion Neptuni filii. 42. a. E.
- Βερίονκκα, praecoca. 426. b. E.
- Βερίς pro Ίερίς, cardamine. 898. a. B.
- Βερίνη, electrum. 809. b. G.
- Beronae vicini Celtiberis Cantabris finitimi. 198. a. A.
- Beronice, Βερενίκη. 108. b. C. portus. 834. b. B.
- Berosus Chaldaeus horologii inventor, astrologia clarus. 456. a. C. Africae disciplinae scholam in Coa insula aperuit. *ibid.* D. à Babylonis suis in Graeciam attulit τὴν γενεθλιαλογίαν. *ibid.* D. 462. b. D. 463. a. C. an idem cum eo qui Babyloniaca scripsit. *ibid.* E. b. A. sacerdos Beli & Propheta: ejus filia Sabba fatidica, & in numerum Sibyllarum relata. *ibid.* a. E. an antiquior Alexandri temporibus. 456. b. C. 462. b. D.
- Berula, sisymbrium, cardamine. 898. a. D. Berla inde factum, pro iberula. *ibid.* B. D. sisymbrium aquaticum. *ibid.* C. est Sion cardamine. *ibid.* D.
- Βήρυξ, γλαυκή optima. 778. a. B. υγρό. 400. a. F. Beronices nomine dictus, sed electrum, sive succinum intelligunt. 778. a. E. fortean quem *ail de chat* vocant. *ibid.* D. quidam *aquas marinas* appellari malunt veterum Beryllum. *ibid.* D. ubi quaratur. 604. b. E. quia viridis ad pocula insignienda trasillatus. 139. b. C. optimi qui puri maris viriditatem imitantur. 138. a. G. 139. b. C. 778. b. G. viriditate similis smaragdo, sed cum pallore. 778. b. G. ejusdem naturae cum smaragdis multis visus. 138. a. G. faciem habet ὁδρεσέρας ὑακίνθου. 779. a. A. Ejus guttae aureae. 778. b. F. hyacinthizantes, αἰεροειδείς, cerini, oleagini, i. colore olei. 779. a. B. κρυσταλλοειδείς. *ibid.* C. cur soliti poliri sexangula forma. 780. a. G. illorum habendorum modi duo diversi. *ibid.* b. E. vitium. 779. a. C. illis praefertur opali. 399. a. F. illos Indi perforant, V. *Cylindri*.
- Besa θεός ἐξ ἡρώων καὶ πεπνός Abydi. 51. a. F.
- Βησαδάμ, Σησαδάμ. 754. b. G.
- Βήσαλον Graecis recentioribus later coctus, ex Latino bessale. 869. b. C.
- Βήσσαι loca cava inter montes. 621. b. B. C.
- Betae pedes: betacei pedes: betaceus absolute, vel betacius, & betacium, pro beta betaceus στέλλον. 583. b. C.
- Βέτης vide βαίτης.
- Bethsan, Βηθσάν, prius vocata urbs quae postea Scythopolis, Βήθσανα Josepho. 436. a. B. C.
- Βεπνίης succus κροκόλινον. 819. a. G.
- Betre, seu tembul apud Indos folii aromatici species. 754. a. D. Ejus folio potius quam Indi folio conveniunt quae de malabathro à veteribus scripta. *ibid.* C. in omnibus Indiae regionibus maritimis nascitur, ideo caro venit in continenti ac interioribus Indiae. 755. a. C. non suismet viribus nititur ac surgit, sed aditis arboribus sese adplicat, & circumvolvit, ejus folium mandunt hodie Indi ad oris suavitatem & bonum halitus odorem. *ibid.* D. folium apud Indos complicatur & in pilulas circumvolvitur, ut malabathrum. *ibid.* E. folium est quod folium ἀντωνομασικῶς Latinis dicebatur, Graecis vetustioribus Malabathrum, aut Malabathri folium. 716. b. A. 754. a. G. 755. a. E. & folium Indum multi ex hodiernis idem faciunt. 755. a. F. convolvuli foliis haud dissimile. *ibid.* B. ejus praeparatio. 754. a. F.
- Biethanati V. aori.
- Βιελία, i. chartae, vel libri, unde dicti. 706. a. C.
- Βιελιοθήκη Apollodori & Diodori, illa μυθική, haec ιστοική, Photii. 604. a. D.
- Bibonensis ager. 59. a. F.
- Bibrissa in Glossis pro Vibrissa. 662. a. D.
- Biche, Gall, Cerva, bifula. 157. a. F.
- Biclus, Viclus, Φάκκ, vitulus marinus. 161. b. F.
- Bicodulae illices, cur dictae. 662. a. C.
- Biculam facere, ludicrum in multis urbibus Galliae. 157. a. F.
- Βιδάωνος Ptolemaeo, qui Straboni Ἰδαίων. 698. b. B.
- Bidental, quid. 799. b. G. 802. b. D. πῶς κεραινοπλήξ, eum nec ingredi, nec calcare fas erat. 799. b. G. multo minus ubi consecratus esset sacro facto, septe batur muro, ut ingressus arceretur, unde & bidental templum dicitur. 800. a. B. 802. b. C. 803. a. C. quia locus sacer erat & conscriptus. 800. a. C. pro conscripto potest accipi, 803. a. C. pro homine quem fulgur occiderat. 800. a. C.
- Bidentes rastro dicti, qui duobus dentibus dentati, & absolute bidentes. 365. b. E. bidentes, ligones & rastro saepe confundunt poetae. *ibid.* C.
- Bieure Gallicum, à Bebro, infimis Latinis Fiber est. 131. b. E.
- Biforis, valvata foris, semel tantum placcatur. 651. a. F.
- Bigarré, Variegatum. 673. b. A.
- Bigarreux V. cerasa.
- Bigerra, quaelibet crassior vestis, à Bigerricis, quae tales erant. 659. a. E.
- Bigis, non quadrigis heroës certamen curule peragunt. 632. a. E.
- Bilingues cur dicti serpentes. 662. a. C.
- Billæus fluvius. 624. b. A.
- Bimo aut trimo major. 714. a. E.
- Bimyxus lychnus. 931. b. C.
- Binarius nummus. 656. a. G.
- Binio à binus, biniones, δινουμοι. 823. b. F.
- Βινιάρα Scythiae Australis metropolis. 809. a. F.
- Βίω Aelicum, pro antiquo μίω, à quo Vio. 174. b. A.
- Bipalium à pala. 365. b. C.
- Bipedalis, σπηγμαί. 933. b. F.
- Bifontes, βίσωντες, βίσωνες. 163. a. A. inter boves feros, seu βοάχρους. 163. a. B.
- Bistones, unde Bistonis, Βισονίς. 109. a. B. stagnum. 113. b. F.
- Bisulcum vestigium. 276. b. B.
- Bithus scriptor Latinus. 3. 20. b. D.
- Bithus gladiator.
- Bitiae pro Bituae. 188. b. C. 232. b. E. Bitor.

Bitortilæ non est Latini κόμματ. 662. a. B.

Βίττ, vitta ab Æolico βίττ. 174. b. A.

Bituæ, δίκροι. 34. a. B. C. b. C.

Bitumen falsum non est, nec falsi naturam habet. 433. a. B. nunquam fuit additum vini condituræ, nec in unguentorum compositione. 500. b. B. C. aqua respersum magis accenditur. 179. b. C. liquidum, naphtha, olei instar in fonte quodam supernat. 89. a. C. ejus scaturigines. 92. a. C. πῆξις & Ἀλάσις. 20. a. G. καπὴ καὶ πῆξις. 20. b. B. fustitu Arabes morbis suis occurrebant. 382. b. G. 383. a. B. E.

Bithyni populi olim Thraciæ, in Asiam commigrarunt. 112. b. C.

Bithynia Augusti temporibus prætoria provincia, ab Asia speciali appellatione separata, ei tunc addita Paphlagonia. 567. b. B. .... agri regii. 481. b. G.

Bithys Jovis & Thracæ Titanidis filius, à quo Bithyni. 112. b. C.

Bizye in Astica regione, non in Cænica, quondam arx regum Thraciæ. 116. b. B. C. invisa harundinibus. *ibid.* D. E.

Βλάτων ἐμπορίον, Cotitaræ metropolis. 836. a. A.

Blandus & languidus color vegeto, & austero oppositus. .... flamma Sandaresorum. 141. b. D.

Βλαστίνειν, germinare. 677. a. C.

Βλάση a βλάσσω. 930. a. F. βλάσησις. 583. b. E. Dorice, seu Æolice βλάττη, unde planta. *ibid.* 906. b. G.

Βλαστήσις νεόφυτοι, novella arborum germina. 416. b. E.

Βλαστολογία. 366. b. G.

Βλάσις idem quod ramus. 260. a. A. B. 328. b. B.

Blatta Byzantia, vel Blattium Byzantium non onyx marinus, sed os naris purpuræ Byzantiæ. 810. a. B.

Blemmyes βλέμνεις, qui inter Libyæ populos, & qui ad mare rubrum, *idem.* 293. b. E.

Blemmyæ. 344. b. F. 345. a. A.

Βλέφαρον, Æolice γλέφαρον, quod V.

Blereau, blerellus, quasi glorellus, glerellus, vel glirellus. 223. b. E. 710. b. C.

Blinca, Cottiana, fortasse pro Elinca. 836. a. A.

Blond, flavum, ξανθόν, luteum dilutius. 812. b. C.

Βλύνειν & βλύνειν, *idem.* 760. b. D.

Βλυσκένιον recentioribus est antiquorum βλήσκων, i. puleium. 899. a. D.

Boa aquatilis serpens, Græcis ὄβρ. 61. a. B. Æolice βύης, pro βύης quod est ὄβρ. *ibid.* C. cryrum tumor. *ibid.* B. ab Æolico βύη pro ὄβρ. *ibid.* B. peculiare alimentum lac bubulum. *ibid.* B. G. in ejus alvo repertus solidus infans. *ibid.* G.

Βόαχοι, boves fer. 163. a. B.

Βώχ, herba à Boccho rege vocata. 199. b. A.

Bocchor & Bocchus regum Mauritaniarum nomina, & Bogus, βόκχ, & Bocchor, Latine. 199. a. F. b. B. 218. b. E. βόκχοις nomen Ægyptiorum regis. 199. b. C.

Bocchorum, τὸ βόκχορον, oppidum. 199. a. D.

Bocchus & Bogus diversa nomina. 199. a. F. .... olim regia Cæsariensis colonia. 337. a. E.

Bœdromion. 127. b. C. ... junctus Pyanepsion. 517. b. A. 527. b. C. 529. a. E. mense conficiebatur æquinoctium, ejus vigesima celebrabantur magna mysteria. 517. b. A. seu Eleusinia sacra. 527. b. D. 528. b. G.

Bœthos nobilis toreuta. 737. a. B.

Bocus, βοῖ, inde βοιωτὲς stadiodromus: & alius, Itoni filius, vel ut alii, Arnes & Neptuni, à quo Bœoti populi. 47. a. A.

Bogud rex Mauritaniæ, unde Bogudiana, Mauritania extima, Bogutiana Plinio. 218. b. E.

Βοιαί, urbs in Creta insula. } 43. b. A.

Βοῖον, urbs Dorica.

Bolbene regio. 438. b. C. 440. b. C.

Bolbicum ostium. 338. a. D. E. F. b. B. C. D. 339. a. E. F. cose Taly fluvius in mare se exonerabat. 339. a. B.

Βόλχ, Æolice, ab ὄλχος pro ὄχλος, unde volgus. 227. b. D.

Bolites lapis, genus aluminis à figura dictum. 822. a. A.

Βωλίης συπληρία, quæ habet glebæ figuram, aut in glebam stringitur, quæ & πλινθίς. 821. b. G.

Βωλίπιδ, vel βωλίς aluminis flos est alumen schiston. 760. a. G. 821. b. G.

Βωλῶδες vel βωλοειδές arsenicum rubrum. 813. a. B. unde bolus Armenius recentioribus Græcis, *idem* cum terra Armenia, luteum fuisse constat, non caruleum, quod hodie venditur pro bolo Armenio est lemnia rubrica. *ibid.* C. b. G.

Βόλ, de rore. 227. b. A.

Bombasin, bombyx. 209. b. C.

Βόμυνες in tibiis, quid. 83. b. F. 84. a. B. βόμυνξ, tibiæ. 85. a. A.

Βομυκία, ἀντὶ τῶν βομυκίων. 101. b. E.

Βομυκίας. 82. b. E. 83. b. B. 84. a. B.

Bombycinum à Serico distinctum postea pro eodem sumptum. 209. b. B. quod ex bombyce Coa. 209. b. A. Bombycinæ vestes virorum, & mulierum promiscue. *ibid.*

Bombyx Assyria. 101. b. B. 102. b. D. E. Coa. 101. b. B. fibri, lana fibrina. 209. b. C. hodie cotton, aliis bombasin, de erioxylo. 296. b. C. mollior, omnis lanæ linique lanugo. *ibid.* B. unde recentioribus facta bombax & bambax, & de gossypio vel lana xylyna proprie usurpata. *ibid.* E.

Βωμοὶ seu ὄβελoi in circo. 639. b. B. 641. a. D.

Bona natura, Vembon-poinet. 539. b. C.

Bonafus, sive bonacus βοναπός, vel βόναος Græcis dictus. Pæonibus μόνωπις 588. b. E. F. G. βίνακος verius quam βόναος, unde ita dictus. 589. a. A. nullus in Lydiæ aut Mæoniæ finibus, sed in Pæonia. 588. b. D. in quo monte nascitur: corium bovis habet cum pilis. 589. a. B. ejus cornua quæ. 589. a. C. G. ejus carnes edules & suaves. *ibid.* G. fimum egerit longa ejaculatione adversus insequentes. *ibid.* b. A. B. C. E. fimum vel sterces ejus pilum canum amburit, seu depeccit. *ibid.* F. G. 590. a. A. D. falsum de interfectione venatorum apud Ælianum. 590. a. A. D. monstrum perperam Solino dicitur. 589. a. G. b. A.

Bonde, σῆμα. 491. a. D.

Bonum os facere vulgo dicuntur, quæ σῆμα. 729. b. D.

Βόρσος, ἑλάτη, fructus palmæ. 934. b. G.

Βόρσος. V. βερσός.

Boreales tempestates, τὰ βόρεια. 881. a. C.

Βορέας & Ἀπαρκτίας *idem* Aristoteli V. Ἀπαρκτίας.

Boreas vel aquilo, ab exortu solstitiali emittitur, vel inter eum & Cæciam interjicitur. 881. b. G. Andronico qui Romanis aquilo, κακίας Aristoteli. 880. a. E.

Boreon stoma, non Boreostema. Βόρειον σῆμα. 131. a. F.

Βορθαγρόσκηνα, Βορθαγρόσκοι. 238. a. F.

Borysthenes Scythiæ fluvius. 540. a. G.

Bos femina Momemphi nutriebatur. 313. b. A. quæ eadem die, qua inveniebatur, & efferebatur, etiam necabatur, Api bovi semel in anno ostendebatur. *ibid.* a. F. Lucas, vel Luca dictus elephas, & cur & à quo tempore. 218. b. A. B.

Bosphori fauces, 221. a. B. ad sacrum Jovis Urii. 618. a. A.

en Bosse, En demie bosse. 736. b. C. pustulatum vel in pustula, En bosse. 738. a. D.

Βόσρυχοι, nodi crinium implexi & intortiti. ἀποκαμοί. 531. a. E. 536. b. E. G.

Βόσρυχιδής, πολυκαμπής. 536. b. E.

Βοτανόλογοι vel ἐξόπμοι. 740. b. C. πημύτριοι. 741. a. B.

Botellus, Φυσίον. 877. b. B.

Botrosus, ὁ βοτρωώδης. 284. a. C.

Βοτρώδιον lauri. 233. a. B.

Βοτρώδες partes & βότρυς. Racemi, Βοτρώδες, partes uvæ. Βότρυς, uva. 284. b. A.

Botrus & botro: aliud βότρυς, aliud βοτρωώδες. 284. a. C. 536. b. F. inde botronatus, capitis ornatus. 536. b. F. G. 537. a. A. comarum compage ex multis granis crinium constans. 537. a. A.

Βοτρωδὸν implexi capilli. 537. a. A.

Βοτρωώδες. 378. b. D.

Botrys in coma. 534. a. G.

Βότρυς V. botrys & botro.

Βότρυς & κρομμύσιον Græcis. 536. b. F. pro quo crispans capillus. *ibid.* G.

Βότρυς. V. βόσρυχ.

Βότρυς & Βοτρώδιον genus inauris. 537. a. A.

Botulus, φύση, & φῆσα, & posca, pro parte qua viri sunt, pro inguinibus, exteriores, quid. 877. b. A. B. a Græco βότρυς. 129. a. D.

Boves Indici similes Æthiopia generat. 709. b. F. 710. a. A. cernui, & licini. 149. a. G. frumentei vel frumentini, coloris helvacei, vel melini. 182. b. C. vari, patales, & patuli, camuri, πελάεις & πέτλοι. 663. a. D. E. unicornes tricornesque Indici. 710. a. B. 711. b. G.

Bouillon, βροσίμα. 725. a. B.

Bovicidia. 8. a. G.

Bourgade Bourg clos, κωμόπολις. 866. b. D.

Boutique, botheca Latinitati optimæ, & jotheca veterum zothea, non ab apotheca, deducitur. 899. a. D.

Βεβλίδες, βεβλίες, & βεβλίδες genus periscelidis & ornamenti muliebris. 163. a. D.

Βεβλίον genus cucumeris silvestris, & membrum muliebre. 163. a. F.

Βεβάλον, quicquid magnum & amplum item βεβαρον: & βεβάλον. 163. a. E.

Βεβάλ, δορκάδιον. 163. a. E.

Βεβασακὴς πύξις. 338. b. E.

Βεκεδάριον male Constantinus interpretatur ἀρτεφύλακα. 568. a. B. θῆμα sextum imperii Constantinopolitani in Asia minore, dictum à militibus buccellariis, Maryandenos & partem Galatiæ occupabat. 568. a. B. C.

Βυκεφάλεια vel Βυκεφάλη, Bucephalea, vel Bucephale. 627. b. C.

Βέκερος dicitur scænum Græcum, à seminis curvatura. 172. b. G.

Βεκονίλη, major cannula, vel major organus, agreste organum. 901. b. F. G.

Βεχρῆς & βεχρῆς apes dictæ. 603. a. G.

Βεχρόνια carmen Eumeli.

Βελάπαθο, pro majori lapatho *idem* ac πλάπαθον. 901. b. G.

Βεπύς grandiusculus puer. 279. b. A. B. πύς.

Βέπαια & Βέβαλα, idem. *ibid.* E.
 Βέφθαλον V. Caltha.
 Βέω 156. b. D. E.
 Βέωπιονόμος, 272. a. D.
 Βέω & ἵππο in compositionibus apud
 Græcos magnitudinem designant. 279.
 b. A. 901. b. F.
 Βεσέλιον pro majore apio: aliis ἵπποσέλι-
 νον, male à Plinio distinguuntur. 901.
 b. F.
 Βέσος vel Έβσος, vel Έβσος, 658. b.
 D.
 Βέσσην, major ficus. 279. b. A. 901. b.
 F.
 Βέσος, cunila agrestis, origanus, unde
 dicta. 901. b. G.
 Βέτμον, Butomon, in aquis pariter &
 in terreno provenit. 702. b. A. idem
 quod βέμασιν. 260. a. A.
 Βεθύσια, Buthysia. 8. a. G.
 Βεγέια male missus interpretantur Græ-
 ci. 639. b. D. E. 656. b. G. singulis
 missibus propofita. 639. b. E.
 Brachia fluviorum. 339. b. F.
 Brachialia, circuli Tertulliano. 780. a.
 F.
 Bracteateloquentia. 4. a. E.
 Branca pedem significat. 378. a. B. urfi
 brachium manus. 224. b. G. esui opti-
 ma. 225. a. A. Branches, brachia arbo-
 rum, Branc pro brachio, veteri Ro-
 manensi Gallorum lingua, Brancolare
 Italici manibus iter prætentare. *ibid.* est
 acanthus topiaria. 378. a. B. an acan-
 thus veterum. *ibid.*
 Branchidarum oraculum. 569. b. C.
 Βερίσμα, ἀτροφον piper. 724. b. E. F.
 763. a. C. 804. b. D. cur sic dictum.
ibid. E. pura puta vox Græca. *ibid.*
 E. 725. a. A. .... bullæ & ampullæ
 aquarum scaturientium, vel etiam a-
 quæ bullientis. 724. b. F. 725. a. B.
 item pustulæ ab igne in pane torrido fa-
 ctæ. 724. b. F.
 Βερισμάται, venti. 804. b. D.
 Βερίσαι, ζέιν, ἀναβάλλειν, unde ἐν-
 βερίσαι, ebullitiones. 724. b. F.
 Βερίν vel Βερίν proprio nomine dicta
 herba Sabina, 260. b. C. D. 669. b.
 G. 670. a. E. usum habet thuris, in
 facris ad suffitus accendebatur. 669. b.
 G. 670. a. E.
 Βερίν pumila arbor, adeo ut herba à qui-
 busdam dicatur. 670. a. D.
 Brathys arbor, pro bruta scribendum a-
 pud Plinium. 667. b. B. 670. a. A.
 Βήν seu θυμάς nomen præcipue me-
 ruit, odor ejus incensæ cedro proxi-
 mus, θύον apud Homerum dicitur. 670.
 a. A. eam cum cupressō, junipero &
 cedro describit Dioscorides, similem
 quæ foliis cupressō facit, unde Cretica
 cupressus dicitur, in Arabia nascitur, ab
 Arabibus petium in Elymaeos, herba
 vocata etiam Εόραθον. *ibid.* C.
 Βέρεν proprie de aqua è puteis hausta
 & manibus infusa: usurpatur & pro ea
 quæ rivis, aut riguis inducitur. 416. a.
 C.
 Βέρεθ, rigari. 414. b. G. decidua aqua
 conspergi. 415. a. A. de iis quæ imbre
 compluuntur. *ibid.* A. E. Βέρεθ γλῶ, *ibid.*
 humum conspergere. *ibid.* A. A. Εέρεθ, *ibid.*
 de aqua quæ portatur & inditur. *ibid.* b.
 A.
 Βέρεθ de catulis animalium. 75. a. B.
 Βερενία pro Βερετία, Bruttii. 227. a.
 C.
 Βερεθ, Bruttii. 196. a. F.
 Brevimus, antiquis pro brevissimus. 175.
 b. F.
 Briareo rem divinam faciebant Carystii.
 124. b. C. 125. b. D. E.
 Briareus idem cum Αἰγῶνε. 125. b. D.
 E. F.

Βρίμ & Βέμ, idem. 760. b.
 D.
 Brifées, i. fractiles. 651. a. E.
 Britanni omnes vitro, hoc est, colore
 cæruleo corpora sua inficere soliti. 180.
 b. D. .... variæ animalium formæ incor-
 poratæ à pueris. 183. b. C. admodum
 levia vestigalia pendebant. 173. b. F. Bri-
 tannia merces, quæ ex Britannia exporta-
 bantur. 173. b. G. .... conjuges tingebant
 corpora sua guasto. 180. a. E. b. C.
 Britannia ἀρχαίως pro Britannia. 662.
 a. F. circuitus. 171. a. G. b. A. populi
 picti dicti. 133. b. A. in .... multa eburna
 gestamina è Romano solo importa-
 ta. 173. b. E.
 Βριτόμαρτις Artemis in Creta. 121. a.
 A. unde Dictynna dicta. 120. b. A. ejus
 etymon. 121. a. B.
 Βρίτι, dulcis lingua Cretica. 121. a.
 B.
 Βρίζα Arriano, Βερίζα Ptolemæo
 in ora Persidis. 832. a. A.
 Brocæ verua. 157. a. G.
 Brocards subulones. 157. a. F. G.
 Βροχή non minima pars cultus, circa bal-
 samum. 414. b. F. 415. a. F. 416. a. D.
 separatur ἀπὸ τῆς ἐξαχίας. 416. a. D.
 F.
 Broches Galli caprearum cornua, ut in
 cervis dagues. 157. a. G.
 Βρόχ V. bdellium.
 Βροχός, humectus, à βρέχω, 809. b.
 E.
 Βρόμος, ἐζέμ. 255. a. F.
 Βρομώδης, quid. 255. a. E. F. G. b. A. D.
 sonorus. 255. a. F. quod in gustu diu ac ve-
 hementer halat. 255. a. E. quod & ἐμ-
 βρομον, eadem res δώδης & βρομώ-
 δης esse potest. 255. a. G. b. F. Βρο-
 μώδης pro malo odore, & viroso. *ibid.*
 C. D.
 Βρώμ perperam pro
 Βρόμος. } 154. a. A.
 Βρόμος.
 Βρόμος, ὁσμή. 255. a. F. b. B. & ἡχος.
 255. a. F. unde: idem quod βρόπος,
 & ab eadem origine. 255. b. D. .... &
 tragos externa Italiae, Græciæ propria.
 154. a. F. quomodo à Plinio diversa spe-
 cies constituatur ab Oriente inventa.
 154. a. D. avena frugifera. 153. b. E.
 154. a. A. cur omnium maxime vesti-
 tum dicatur. 154. a. B. proprie sativa
 avena, & avena nostra. 274. a. F. sed
 tam sativa quam agrestis Græcis .... dici-
 tur: est pabulum quadrupedum. *ibid.* G.
 πολύλοπος. 154. a. C.
 Bromofus. 255. a. F.
 Βροντα, tonitrua. 799. a. E.
 Βρόπι χῶρ, virus. 255. b. D.
 Βροπιδοναίρος, i. juncus cyperus, Ερῶν
 vel Ερῶν recentioribus Græcis est jun-
 cus. 704. b. E.
 Bruma ἡ χειμεριῇ τροφή. 175. b. D.
 Bruma, quasi brevima dies, i. brevif-
 sima, inde breuma & bruma. 175. b.
 E. Romanis hiemis initium, Græcis
 medium. 322. a. F. confecta. 451. a. C.
 D.
 Brundisium, Βρενδέσιον. 196. a. F.
 Brusum & molluscum acris tubera. 296.
 a. D. ex brusco mensæ etiam fiebant.
ibid. E.
 Bruttii. 47. b. D. 169. a. F. 227. a. C. ....
 regio, Bruttium. 227. a. C.
 Βρυάειν, θάλλειν. 422. b. E.
 Βρύην, quid. 760. b. D. florere. 233. a.
 F. 235. a. F. 236. b. G. 422. b. F. ἐλαία
 Ερύση. 233. a. F. 236. b. G. 422. b. F.
 scatere & aliqua re abundare. 235. a.
 G.
 Βρυάδες. 422. b. F. in avellanis fimbria,

quæ corylis dependet. 233. a. E. αἶθος,
 Ερύη simile. 725. b. C.
 Βρύον non quilibet flos, sed condensus &
 constipatus. 235. a. G. arborum, spha-
 gnos, & σφάγιον dicitur. 233. b. E.
 & spagnum, & σφάγις, & φασκός.
ibid. E. F. seu lanuginis muscosæ flos, in
 avellanis vocatur ἔσλον, in piccis κύττα-
 ρον, in lauru Εοτρεύδιον, in quercu pro-
 prie Ερύον, in genere Ερύον vel κάχυν.
 233. a. B. C. 422. b. F. 423. a. B. mu-
 scus. 232. b. E. G. Ερύον ἀρωματικόν.
ibid. a. F. δρωματικόν quid, Muscus
 saxi innascens. 722. b. E. 723. b. C. F.
 φασκός, σφάγις, σφάγιον. 723. b.
 E. in lauro uva est, in populo alba,
 in plerisque aliis, flos oleæ ab eadem
 ratione & forma. 722. b. E. 723. b. B.
 uvam reddit Plinius oleæ similem. 722.
 b. F. odoratum non est muscus, qui in
 arborum superficie lanuginosus apparet.
 235. a. D. non omne est muscus: & lu-
 pulus herba dicitur. 236. b. G. .... odora-
 tum unguentis miscebatur, non pro-
 pter odorem, sed propter εὐψιν, nec
 per se unguentum, aut suffimentum fa-
 cit. 237. a. B. .... & cenanthe junguntur.
 232. b. G. 237. a. C. odoriferum uva
 populi alba Plinio. 723. b. D. δρύινον
 & φασκός idem. 235. a. C. D. & σφάγις.
ibid. C. δρύινον. 723. a. D. habent & pi-
 ceæ, quæ est περῶνθις, quædam
 βρωάδης. 723. a. D. quercinum. 233.
 a. F. Cypri. *ibid.* b. D. sive sphagnos,
 non viride, sed candidum, aut nigrum,
 aut rutilum, in quercu tria sunt quæ
 βρύς nomine uno pariter gaudeant.
 235. b. E. δρύινον & φασκός, rese-
 dem. *ibid.* F. G. in quibusdam arboribus
 instar habet uvæ. 233. a. A. in robore
 speciatim dicitur cachry, & quod pe-
 tris ignascitur. 422. b. E. θαλάσιον
 Dioscoridi est alterum genus φύκας
 Theophrasti, quod ἀπὸ τῆς φύκας
 distinguit Dioscorides, alii θαλάσ-
 σιον & φῶκ idem faciunt, ut re-
 vera est, nam φῶκ alterum Theo-
 phrasti, capillaceo folio, & sine caule
 est θαλάσιον. 805. a. B. φῶκ τε-
 χῶδες est βρύον θαλάσιον Diosco-
 ridis. *ibid.* C. nam in recensendis φύ-
 κας generibus, indifferenter βρύον no-
 men pro eo usurpat. *ibid.* b. B. C.
 herba est, maxime humilis, nam caule
 caret, foliis foliis capillaceis & lanugi-
 nis instar subrectis. *ibid.* F. ad discrimen
 terrestris quod arboribus & saxi instar
 villorum aut lanuginis innascitur. 806.
 a. E. populi albæ. 233. a. A. B. E. ....
 lauri: fraxini albæ. *ibid.* οἰνάνθης. 233.
 a. C. sunt βοτρυάδες. 233. a. B. lanu-
 go candidæ populi foliorum, βρύον
 λῶκινον. 233. a. D. b. B. populi albæ
 maxime expetitur ad unguenta. *ibid.* a.
 G. ubi optimum. *ibid.* b. A. C. myre-
 pficum, βρύον κέδρινον. *ibid.* b. A. im-
 probatum producant arbores insularum,
 & quæ in petris nascuntur. 236. b. E.
 Bryonia genus vitis silvestris. 126. b.
 D.
 Bryari populi contigui Nomadibus Indiae.
 696. b. C.
 Βρύειν & Ερύειν, idem. 760. b. D.
 Βρύτι, echinorum marinarum genus.
 792. a. C. inde Βρύτινον πηκισμα.
ibid. D. E. & αἰμορρῶδες βρύτινης
 linum bryttinum. *ibid.* D.
 Bubali Africae cervina facie, & vitulis
 haud multo majores. 163. a. C. D.
 in Bubalo victor, quid. 630. a. F.
 Bubastiacus fluvius. 338. b. E. F. 339. b. A.
 B. cætrope tantum ab auctore flumine
 Nilo deducta. 338. b. F. dividuus in Bu-
 siticum. 338. b. G.
 Buccina

- Buccina petris tantum adhærescunt, & circa scopulos leguntur. 797. a. D. b. A. opposantur pelagio, purpuræ medicamento, .. longè purpura vilius, centenæ ejus libræ centenis nummis dabantur. *ibid.* E. pelagio miscebatur, solum per se damnatur, quia fucum remittit, pelagio admotum alligatur, ac fucum tenet. *ibid.* F. flore dilutior censetur ut littoralis purpura. *ibid.* b. A. ... *πυθμίνες*. 792. a. F. cirri. *ibid.* b. D. ostrea pars spondylus. *ibid.* E. trachelus. *ibid.* C.
- Bucella panis. 568. a. C.
- Bucellarii milites, V. *βυκελλαρίων θέμα*.
- Bucephala, vel Bucephalea, vel Bucephale, *Βουκεφάλεια* & *Βουκεφάλη*. 627. b. C. Alexandria, vel Bucephalia, in Proclaidis regione. 698. b. C. condita ad Hydaspem amnem, fatis longe à Gandaris. *ibid.* C. D.
- Bucephalus equus. 627. b. C. in circensibus. 629. a. C. ... omnes equi dicti ab inusta nota capitis. 627. a. F. taurini capitis effigies equorum armis ac femoribus imprimi solita. *ibid.* b. A.
- Bucolica omnia carmina in unum corpus congesta. 598. a. A. Virgilii à Rhapsodis cantitata & actitata. 609. a. D.
- Buda, stramentum, vel storea. 706. a. G. de papyro, ex Græco *βύδη*, quod à *βύω*. *ibid.* b. A.
- Budini cum Gelonis à Græcis confunduntur: Budinorum urbs Gelonis. 133. a. D.
- Bulbi five nuclei ad latera colocasiae radicis adnascentes. 688. b. D. paulum extra terram eminent. *ibid.* E. capita, *κεφαλαί*. 684. b. C. 688. b. B.
- Bulla regia. 337. a. F.
- Bumastus uva, à mammis dicta. 259. b. F. 260. a. A. acinos hederæ habet. *ibid.* herba, sic dicta quod à bubus avide expeteretur. 259. b. G. *βέμας* in Græce, & *βεμάνες* & *βέπμων*. 260. a. A.
- Buphthalmum & chrysanthemon prorsus idem nonnullis. 817. a. A. V. *caltha*.
- Bura, vel buris pars aratri inflexa & curva. 576. b. A. B. E. F. aliis urbium, vel urvum, aliis buris pars in temone superior curva, inferior urvum. *ibid.* D.
- Burinum *βύφανον* quo utuntur cavatores gemmarum vel argenti. 735. b. G.
- Burrus, *πύξ*. 49. a. A.
- Busiriticus fluvius. 338. b. G.
- Bussurum, Arabibus *βόραος*, fructus palmæ, pro phœnicobalano. 935. a. A.
- Buteo, *τριόρχης*. 241. a. B.
- Butomon. V. *έβπμων*.
- Butunti, Italiæ populi. 62. a. F. qui & Bitunti, Butuntinus ager. *ibid.*
- Buxei luci. 728. a. G.
- Buxentum, *ό Πυξ*. 47. a. C. 49. a. B.
- Buxosus, *πυξώδης*, buxeus, *πύξιν*. 669. a. F. G. ... lignum. 418. b. F.
- Buxum natura gracile. 728. b. A. rasile. 736. a. A. in aqua pessum it. 732. a. G. cortici similis ebeni cortex. *ibid.*
- Buxus, *πύξ*. 49. a. B. gravissima & spississima ex omnibus arboribus. 728. b. E. semen fert tantum. 430. a. G. .... pallidior. 819. a. D.
- Byblis Phœnices. 129. b. A.
- Byblos, seu Byblis potius vocata Melos insula. 129. a. G. quare sic dicta. *ibid.* A.
- Bygoe. *Βυγή*. 54. b. F. G.
- Byzonia & Vegoia dicta. 54. b. G.
- Byzonia. V. *Εύξειν*.
- Byzonia pro *Εύλει* Græcum non est. 56. b. B.
- Byzonia diminutivum à *Εύσει*, i. *νᾶσαι*. 129. a. D. 311. b. D. & *Εύλαι*, quo fullo. 129. a. D. 311. b. D. & *Εύλαρ*, scarabæus. 311. b. D.
- Byzonia. 129. a. D.
- Byzonia Æolice pro *Εύλει*. 576. b. D. E.
- Byzonia Æoles Boeoti dicebant, quem alii *δύων*. 61. a. D.
- Byzonia, *μύρμηξ*. 923. a. F.
- Byzonia *ἀκρόπολις*, à Didone Tyria tantum condita, ab Jarba instaurata, & Carthago, five *καὴν πόλις* vocata. 228. a. E.
- Byzonia *δέρης*, coriarius. 330. a. E. B. B. *έξ* *Ευροδερμική*. 330. a. E.
- Byzonia *Βυζάντιον*. 226. b. G. pro ipsa provincia, *ή Βυζάντις*: regio Byzacenorum. 227. a. C. foli Stephano urbs. 227. a. D.
- Byzonia, V. *Εύξειν*.
- Byzonia *χώρα*. 227. a. A.
- Byzonia & *Εύξος*. 129. a. D. 258. b. A.
- Byzonia, lini genus, ex arbore colligitur apud Indos, quo vestiebantur honestiores, etiam sericum designat. 701. b. F. cortex texendis linteis aptus. 212. b. A.
- Byzonia *πύξ*, unde botulus. 129. a. D.
- Byzonia. 129. a. D. 258. b. A. *πέλαγος*. 797. b. D.
- Byzonia pro Boeus. 47. b. A.
- Byzonia *χώρα*, eadem ac *Βυζάντις*. 227. a. A.
- Byzonia, provincia sub dispositione vicarii Africae, consularis. 567. a. E.
- Byzonia *πύξ*, populi Africae. 226. b. E. G.
- Byzonia *Εύξειν* Æolice, *Βυζας* in recto, Latine Byrax. *ibid.* E. Latinis Byzax, Byzacis, unde Byzacium. *ibid.* G.
- Byzonia sinus, *χρυσόν κέρας*. 116. B. E.
- Byzonia. 227. a. A. Plinio non urbs, sed regio. *ibid.* B. dictum antea Lygos, Constantina Lygos. 116. b. B.
- Byzonia pro *Byzantinus*, *βυζάντιος*. 28. b. G.

C

- C melius sonat sequente L. 162. a. G. pro H saepe scribitur. 570. a. B. Romani effigies signa Græcum. 627. a. E. in S posterior Latinitas saepe mutat. 382. a. C. 923. b. F. ... & T cognata. 756. b. E. 757. b. C. & T saepe confundunt librarii. 133. a. B. 154. b. F. 196. a. G. 362. a. E. 749. a. B. 756. b. E. 794. b. C. .... in P mutatur. 755. b. C.
- CC. cum linea supra ducta, ducenta milia. 786. b. D.
- Cabana à Græco *καπάνη*. 848. b. C.
- Cabaret, Combretum, seu Cobretum. 752. b. F.
- Καβάρες V. *cavatores*.
- Cabino pro gabino apud veteres. 51. b. A.
- Cabo de la palmas, Lusitanis Hesperu ceras. 915. a. C.
- κακκάθη dicta Carthago. 228. a. D.
- κακκάς, κακκάειν, de voce quarumdam perdieum. 105. b. C. 106. a. D.
- in Caccabis condebantur cineres. 848. a. A.
- Κακκείοντες pro καττακείοντες.
- Κακκείοντες pro καττακείοντες.
- Κακκαρπός pro καττακάρπος.
- Καλχα V. *Caltha*.
- Καλχιδες. 422. b. B. C. 423. b. D.
- Καλχιδες arbores. 422. b. E. 423. a. A.
- Καλχιδες non est pilula. 422. b. F. 423. a. A. καλχιδής. 422. b. G. nucis Heracleoticæ, vel *ισλ*. 423. a. B. generale nomen omnium καλχυ-
- φάρων. 423. a. B. dicitur in robore *Ερύον*, in nuce Heracleotica *ισλ*, in pinu vel picea *κύπαρα*. V. *βρύον*, semen libanotidis. 423. a. C. E. G. rotundum & angulosum, & asperum, unde sic vocetur. *ibid.* E. b. A. ... & καλχιδιον, hordeum tostum. *ibid.* a. F. b. A. est πᾶν τὸ πεφυγμένον, & nescio quid quod in arboribus quibusdam gignitur, unde sic vocetur. *ibid.* a. F. proprie granum hordei, καλχιδιὰς ἄρτος, panis hordeaceus: καλχιδες, καλχυς, καλχιδες καλχιδι. *ibid.* b. A.
- Caci domus. 7. b. E.
- Κακία V. *ἀκανία*.
- Cadus. 160. a. D. E. F. unde hirticacatus. *ibid.* C. Siciliae & carduus Romanorum, idem. *ibid.* E. ... caules, fecundum. *ibid.* G.
- Καδδύση Æolice pro κατταδύση. 620. a. C.
- Cadi, qui tollenonibus suspenduntur, aut trochleis per funes è puteo tolluntur. 415. b. E.
- Cadiana pro Tabiana insula, apud Amman. 833. a. D.
- Cadistus mons, vel Cadisthus. 120. a. G.
- Cadivus à cado, ... poma, pro vili & nullius pretii. 512. b. D.
- Καδμεία dicta Carthago. 228. a. D.
- Καδμεία νίκη. 217. b. F.
- Καδμειώνη quæ à Cadmo descendit. 41. b. C.
- Καδμύη, Τηπία. 719. b. C.
- Καδμοί pro Κάδμο. 860. a. G.
- Cadmus cum literis multa vocabula ex Phœnicia in Græciam intulit. 220. a. E. Europæ frater nunquam Gortynæ resedit. 121. a. F. Agenoris filius, vel Phœnicis, frater Phœnicis, & Cilicis, & Europæ. 543. a. B. mons Laodiceæ: ex eo Lycus fluvius exoritur. 582. a. B. Milesius prole orationis primus conditor. 590. b. D. E. 591. b. F. 595. a. C. 603. a. D. primus historiam conscripsit. 590. b. E. inter primos & antiquissimos historicos. 591. b. F. 594. a. B. ejus character, & oratio. 594. a. F. G. b. A. argumentum. *ibid.* b. B.
- Cadusi populi. 828. a. G.
- Caduceum, ex Græco *καρύκειον*, prima syllaba longa, unde & Caducifer. 824. a. G.
- Caduceatores inter symbola Eleusiniarum sacrorum. 527. b. E.
- Cadurcum proprie cadurica culcita exlino apud Cadurcos nato facta. 659. a. A. 824. a. F. inde pro quolibet stramento. *ibid.* B. C. 824. a. F. violatum quid. *ibid.* D. pro cadurcico. *ibid.* E. male exponunt cucullum, aut tabernaculum, & tentorium. 824. a. G. quibusdam membrum mulieris, membri velamen, & instituta qua lectus intenditur, Cadurcæ fasciæ, lineæ, non institæ. *ibid.* b. A. Cadurcicum linum *ibid.* a. F. aut Cadurcense. *ibid.* a. E.
- Cadusii. 558. b. C.
- Cæcias ventus apelioticus & orientalis. 888. a. F. G. ... seu aquilo, & lips, contrarii flant. 880. a. D. fiat ab solstitiali exortu. 882. a. A. 889. a. A. Aristoteli boreas vel aquilo, menses eidem inter boream & cæciam. 883. a. C. Plinio addititius & spurius ventus inter Boream & æquinoctialem exortum. *ibid.* B. 884. b. C. circa exortum solstialem collocatur. 881. b. G. & inter orientales flatus recensetur. 883. a. A.
- Cæciliana, ceraforum genus. 673. b. A.
- Cæculus. 46. a. F.
- Cælari pro Sculpi. 774. b. B.
- Cælare & Sculpere male distinguuntur. 774. b. E.
- Cælata, ἀνάγλυφα. 736. a. B. γέλυμα, μέλαν.

μέλα, *ibid.* C. vasa aurea quæ dicuntur, 735. a. D.
 Cælatores, qui, 736. b. G. 737. b. E. in arte *ἐμπικτική*, in toreutice, 737. a. A. laboriosi, 738. b. E. *πρόβι*, 737. b. E. iidem & tritores, 777. b. B. eorum est terere & radere, 735. b. G. & tornatores diversi a rasoribus & interforibus, 736. a. A.
 Cælatur lignum pro sculpto improprie, sed poetice, de laquearibus, non ..... dicuntur gemmæ, sed sculptæ aut sculptæ, 736. a. D. .... quæ dicantur, 774. b. F.
 Cælatura, *πρόβικη*, 736. a. F. G. quomodo a sculptura distinguitur, 774. b. G. figuras extantes facit, 736. a. D. G. aurea in vasis argenteis, *ibid.* b. F.
 Cælum a cædo, 738. a. F. recentioribus Latinis cilio, vel cilium, imo & siculum, quod est *σμίλιον*, 735. b. F. γλύνον, *ibid.* a. E. adhuc olere dicitur, quod recens a cælo est, *ibid.* F. aliter terit, aliter tornus, 777. b. B. Phidiatoreuma, 737. a. A. B.
 Cæmentare, lapides inter se in structura necere & ferruminare, 269. a. C.
 Cæmenticius lapis, 268. b. D. paries, 269. a. E.
 Cæmentum veteribus Latinis, quid, 268. a. F. minutus lapis cæsus & æquatus ad structuram ædium: imo cæsuræ, 268. b. B. unde e marmore cadit, *ibid.* filicis fragmentum Plinio: a filice distinctum: cædendo fit, & pars maioris faxi: a cædendo dictum, 268. b. C. pro lapidibus qui inter se ferruminantur, *ibid.* a. E. 269. a. C. pro intrita & ferrumine, *ibid.* B. proprie genus ferruminis ex arena & calce tegulaque tusa compositum, *ibid.* C. veterum, vel cæmenticium saxum, hodie moellon, *ibid.* E. vel instructus cæmentitiæ, 268. a. E. 269. a. C. pro ferruminatione quæ ciment dicitur, 268. a. E. F. ex arena & calce, *ibid.* F.
 Cæna oppidum, quæ postea Flaviopolis, 116. b. B.
 Cæniensis regio, *Κανική στρατηγία*: differt ab Africa, *ibid.*
 Cæpæ, quæ simplex caput habent, nec subolibus adnatis propagantur, *μονοκέφαλα* & *μονόκεκα* Græcis, Latinis rusticis *uniones*, 822. b. B. C. D. 823. b. F. quæ ad semen servantur, *ibid.* C. ab radice alias subinde suboles propagant, 822. b. D. folliculum tallæ, 823. a. A. duo genera, unum condimentariæ, alterum capitariæ, *ibid.* E. unum capitatum, alterum sine capite, *ib.* G. b. D. à tallis quomodo distinguantur, *ibid.* b. D. ex Æolico γήπια, vel γήφου, vel γήφου, *ibid.* a. F. ad libidinem incendit, 682. a. B. tunicatum πολύποιν, 748. a. F. radices λεπτύρδεας, *ibid.* b. A.
 Cæratius fluvius, 121. a. C. flumina Cæratia, *ibid.* Cæratius prius dicta Cnosius, 121. a. D.
 Cærefolium, pæderos dictum, 398. b. F. 808. a. E.
 Cæremoniarum debita conficere, 9. a. E.
 Cæruleum quasi cælinum, 93. a. E. auster color, 140. b. C. e Cypro petebatur, *ibid.* E. pro purpura dilutior, 93. a. E. Armenium est, talis color conchylii, 810. b. D. & in purpura *κνανίζου*, Pollux *κνανιγύ* vocat, *ibid.* E.
 Cæruleus color ad nigrum, & fuscum inclinat, 180. b. C. hyacinthinus, 701. a. G. *κνανί*, 93. a. B. F. 701. a. G. evanidus, quem *morientem* hodie vocamus, 812. a. F.
 Cæruleum vel Cæruleus color, *κνανός*, *λαζαίον*, *Αχρ.* 93. a. D. 142. a. G.
 Cærus nitor, 93. b. A.
 Cæsalis lapis, cæmenticius, 268. b. D.
 Cæsar vox Latina: unde cæsaries, vel cæ-

saria, 23. b. E. vigor & celeritas quod simul legeret, dictaret, scriberet & audiret, 36. a. A. observatio super occasu Vergiliarum, 517. b. D. E. F. à .... annus reformatus, 15. b. B-G. 16. a. B.
 Cæsarea Paneas dicta, & olim Dan, 406. a. D. E. 407. a. B. D. Jubæ regia, non Bocchi, 218. b. D. E. toti provinciae nomen dedit, *ibid.* b. D.
 Cæsariensis absolute pro Mauritania Cæsariensi, 218. b. B. 297. a. D. colonia, Bocchi, olim regia, 337. a. E.
 Cæsim & punctim, 754. b. B.
 Cæso, 23. b. E.
 Cæscandra fortasse pro cassandra, vel Cæscandra, 831. b. E.
 Caicandros insula, vel Caicandrus, 831. b. G. 838. b. A. B.
 Κακίας unde dictus, 888. b. G. 889. a. C. V. cæcias & apeliotes.
 Κακί, Cacus, Mysiæ fluvius, Κακί, apud Suidam, 889. a. D.
 Cailles, coturnices, 127. b. A.
 Καινή πόλις cur dicta Carthago, 228. a. D. *καϊνική στρατηγία*, 116. b. B.
 Καϊνοί populi Thraciæ, 116. b. B.
 Cais manis, in Malaio casiae species, lignum dulce, à Cameia non longe abluat, 919. b. D.
 Καϊσινια Indiae oppidum, 707. a. D.
 Καϊσάρεια βασιλαδοκία, pro Καϊσάρεια, βασιλαδοκίας, vel βασιλαδοκική, 436. b. A. G. 626. a. A. ad distinctionem aliarum, 866. a. A.
 Καϊσάρεια, *πλεκεφαλαία*, 536. b. A.
 Καϊσάρ, βωμοί, 555. b. B. C.
 Caicandros insula, 831. b. G. 833. b. E.
 Cajus Cæsar quando occisus, 13. a. E. Agrippæ, & Juliæ filius veneno subversus, 17. b. G.
 Κάκκελον, V. *ὑσσηλχξ* & transenna.
 Καλαβώτες, 817. b. A.
 Calaita cum unico L. 167. b. F.
 Calainus lapis à colore calaino, 502. b. B.
 Καλακάνθη herba recentioribus, quæ veteribus γλαύνιον, 815. b. D. 820. a. G. *πῆθος* τὰ ὀφθαλμικά præcipue facit, in collyrium ingreditur, 820. a. G. *καλακάνθη* οἰκονομηθεῖσα quid, *ibid.* b. A.
 Calamachus, seu potius calamochus dicitur adarca, 918. a. C.
 Calamanci, pilea rotunda, 392. b. E.
 Calamarium, 265. b. E.
 Καλαμαύλαι, 82. b. D. 84. a. A.
 Καλαμαύλ, idem qui *μένανλ*, 585. a. B.
 Calambac vel calambus hodie vocatur ab Indis optima aloë, 744. b. B.
 Καλάμη de avena, vel frumenti calamo, 585. b. B. C. pro stipula: *καλάμη*, *ἐπατή*, 88. a. E. 585. b. B. C.
 Calamine insula, 88. b. C. F.
 Καλαμίνια *χρῆδια*, 716. a. B. ex arundine scaphæ, 796. b. B.
 Καλαμίς vel *σύεργξ*, genus ornamenti circa crines, 535. a. A. B. D. & *πῆθος* χηλίων χρυσῶν, 535. a. A. male cum calamistro confunditur, 535. a. D.
 Calamistum à Græco *καλάμοσ*, 535. a. A. ex ferro, torquendis & vibrandis capillis, 535. a. B. differt ab acu crinali, & à discerniculo, 535. a. B. E.
 Καλαμίτις styra, vel storax, 383. b. B. C. F. 384. a. B. b. A. B. D. *σῶργξ* & *λιπαρός* distinguuntur, gummi instar habent, 721. b. F. rarior & præstantior, pallidus & subalbidus, qui aliis *ἀσπρος*, 722. a. A.
 Καλαμίτις *ἀδάκη*, 918. a. D.
 Καλαμόκενον ὄζυ dicta Iris communis, vel simpliciter *καλαμόκενον*, 861. a. E. *λθύν* Illyrica Iris dicitur, *ibid.* D. κα-

λαμόκενον quasi arundineum liliū, *ibid.* F.

Κάλαμ, Græcis & harundo, & stipula seu avena, male in fistula pro avenis aut stipulis, 584. b. G. sunt enim harundines vel cannæ, *ibid.* G. 585. a. A. δόνακας Græci vocant, 585. a. A. de stipula optimis scriptoribus: adscribendum ex harundine, *ibid.* C. .... vel δόναξ, *δονακοτρεφὲς* ἐν, 742. a. C. .... & *καλὶμ*, idem, lyrae crepitaculum, etiam lapis qui in utero ætatis sonat, 502. b. C. *Ἐρυθραί* pro calamo odorato male acceptus à quibusdam, 742. a. A. C. est enim Indicus, *ibid.* C. *σιτηρός*, quid, 257. a. A. & *καλάμη*, 256. b. G. *πῆθος* & *κρηλῆς*, 917. a. B. D. præcipuos ad sagittas, 119. a. G. qui & Indicus, 917. a. D. Italicus, Belgicus, 119. b. A. .... *μεσικάλαμ*, ex quibus sagittæ fiunt, 716. b. B. 916. b. E. F. 917. a. B. pleni intus ac solidi, 916. b. E. virgæ ac furculi, quibus hærebant malabathri folia, *πέτροι* etiam dicti, hodie bette, 754. b. D. pro Calainus, 502. b. B. regiorum seu Philetæriorum pedum 10. Italicorum vero 12. 481. a. D. duo genera quibusdam Indicum & Persicum, 741. a. E. Syriacus post quadragesimum diem ficatus, nonnihil flagrare dicitur, *ibid.* G. an idem cum Indico, *ibid.* a. A. nullus videtur fuisse Syriacus calamus: Græcis Arabicus dicitur, potest esse Syriacus & Arabicus, in Syria nascens, cito *πῆθος* ἀμαξί, aromaticum quidam Syriacum esse prodiderunt, *ibid.* b. 747. a. F. Syriacus ad ripas maris Tiberiadis nasci dicitur, 741. a. F. Romanis Alexandrinus, 741. b. C. 747. a. G. aromaticus, Latinis odoratus, 739. a. A. 741. a. C. Græcis *κάλαμος δώδης*, 739. a. A. F. misceri solitus *πῆθος* θυμιάμασι *πῆθος* δώδην, 741. a. C. in lacu proveniebat, *ibid.* D. tota India feritur, & in hortis sativus etiam provenit, 742. a. D. ejus mentio apud Plautum, 666. b. B. optimi probatio, 746. a. C. *Ἐρυθραί* cur quibusdam dicitur ruber, 741. b. C. inter res edules, itaque non est aromatica species, & *Ἐρυθραί*, non ruber, sed Erythræus, *ib.* D. idem qui Indicus, 716. b. B. 741. b. D. Plinio inter calamos sagittis aptos, 917. a. B. sed perperam, *ibid.* C. est acorus veterum, 738. b. F. 918. a. E. *Ἰνδικῶν καλάμων* *σπολελυθμένων* cum corallio apud Theophr. mentio, lapideorum horum mentio apud neotericos, 918. a. E. illorum succum potui jucundum & dulcem fumebant Indi, 716. b. A. cum oxyphœnico jungitur in medicamentis, 924. a. C. .... *γλυκύκαλαμος* idem, & uterque pro casia purgativa, ... manna pro medulla Casiae cathartica, quod de saccharo Mambu accipitur, *ibid.* D. *κάλαμος* Indicus & manna ejus, pro manna, & depulpa casiae purgativæ, *ibid.* E. *μέλας Ἰνδικός*, intra quem manna reperitur, est fistula nigra casiae cathartica, ... & *γλυκύκαλαμος* Græcis inferioris ævi, *ibid.* G. de canna saccharina, *ibid.* F. odoratus minutus est & parvæ harundinis similis, ideo *λεπτὴν ἀρωματικὴν* vocatur, 741. b. G. ad styphim olei decoquebatur, 332. b. A. agrestis, tibia ex stipula hordeacea, 88. a. E. antiquissima tibiarum materia, inde .... pro tibia, tibiis idoneus, idem & fistulis utilis, 917. a. A. tibialis auleticus dictus: ejus duo genera, Zeugita & Bombycia, 82. b. E. aucupatorius, 83. b. B. *ἰξόλη*, 83. b. B. 585. a. C. G. fructus, aucupatorius, & *ἰξόλη*, vel crescens harundo, *σύνθεσις*, structura, 83. b. A. 765. b. D. Eunuchias, 765. b. E. G.

- E. G: 83. b. D. *πυργίαι*, quis. 916.
 b. E. F. ad scribendum utilis, qui mul-
 tum cartilaginis & carnis habeat, Cni-
 dius & Aegyptius ad hunc usum veteri-
 bus probatus. 917. b. A. .... scripto-
 rii scalpello temperati, *Διόγλυπτοι*,
 duos apices ostendebant ut pennae qui-
 bus scribimus, unde *μεσογυδαίς*. 735.
 b. D. .... temperare γλύφειν κάλα-
 μον. 735. a. G: b. A. vel *όξύειν*. *ibid.*
 b. A.
- Calare, *καλεῖν*. 148. a. A: 325. a. B.
 Calathi florum, qui calices. 72. a. A. D.
 Calatia oppidum Italiae, à qua Calatina
 viola. 816. b. D.
 Calautica gemmarum mitra. 392. b. B.
 Calceoli gemmarum stellati coloribus. 533.
 a. G.
 Calces, *ψῆφοι*, calculi, vel minuti la-
 pilli. 496. b. A.
Καλχαίνειν, tingere, *χαλκανθές*. 815.
 a. F.
Κάλχα V. *caltha*.
Καλχανθή & *καλαχανθή* potius glau-
 cium herba quam *χαλκανθή*. 815. b.
 D: 817. a. F. a calcha dicta. 817. a.
 F.
Κάλχη, *κάχλη*. 369. b. E: 423. a. G.
 herba florifera V. *caltha*. genus coloris.
 810. b. D. purpura cyanea, Straboni
 rubra. 816. b. B: 817. b. C.
 Calcedoine Calchedonia gemma, qui Car-
 chedonius fortasse vocari deberet. 270.
 a. G.
Καλχηδών & *Χαλχηδών*. 815. a. C.
 Calcifraga & saxifraga dici potest herba
 quaelibet quae calculi frangendi vim ha-
 bet. 914. a. C. à Romanis vocatur em-
 petron. 912. a. E. *Φακοειδές* interpre-
 tatus est Plinius et si lata inter utrumque
 differentia. *ibid.* G. *έμπετρον* *Φακοειδές*
 est, non etiam calcifraga. *ibid.* b. A.
 Calculense genus purpureae Pelagiae, à cal-
 culo maris, in quo semper nascitur,
 optimum conchylis tingendis. 797. b.
 C.
 Calculosis nocivus salis usus immodicus,
 nec accommoda iis quae falso sapore
 sunt. 914. a. C.
 Calculus qui nascitur in concha in qua na-
 scitur margarita, non est animalis. 784.
 a. C.... vel lapilli littorales, dicti umbi-
 lici, & ocelli, & Nympharum oculi.
 496. a. C. D. saepe gemmae dicuntur.
 784. a. A. *ψῆφοι* Graecis. *ibid.* B. qui
 in corpore sunt, non dicuntur saxa. 912.
 a. F.... ludus. 795. a. B.
 Calicata aedificia. 868. a. B.
 Calendula officinis, depravate ex caltula.
 752. b. G: 809. b. A.
 Calondas quibusdam dicitur Archilochum
 poetam interfecisse. 38. a. F.
 Calida omnia, maxime quae acria & suba-
 mara mordent, exasperant arteriam,
 linguam ac fauces. 423. b. D.
 Calingae populi Indiae, eorum feminae
 quinquennes concipiunt, annum octa-
 vum non excedunt. 708. a. F.
 Calingii. 353. a. F.
 Calipea pro Halitaea. 570. a. C.
 Calippi periodus 60. annorum, sphaera
 astronomica. 578. a. C. D. sententia de
 aequinoctiis & solstitiis. 522. a. G.
 Calix castanearum *έχινάδης*, echinatus,
άμφάκανθος. 123. b. B... sive ciborii
 fabae Aegyptiae ambitus qualis. 925. b.
 F... filicarii. 771. a. G. florum, qui cala-
 thi. *κάλυκες*. 72. a. A. D. *κάλυκες* &
κάληκες vasa. *ibid.*
 Calk vel Chalk comaris, idem cum Cha-
 li. 772. b. G: 773. a. A.
 Callaica & Callaina, subaudi gemma, e
 viridi pallens. 167. a. F. G: b. B. in Car-
 mania. 168. a. C. & apud incolas mon-
 tis Caucasi. *ibid.* E. colore viridis. 167.
 b. B. colore callaico. *ibid.* E. alibi na-
 scitur apud Arabes quam in nidis melan-
 coryphorum. 168. a. E. longe infra sma-
 ragdos, in ea color est smaragdi, fragilis
 gemma, oleo, unguento, & mero
 colorem deperdebat. 169. a. F. topazio
 similis. *ibid.* b. A. callaini coloris, seu
 veneti. 167. b. B. F.
Καλλαινοι: *Καλλάοι*, Callaei. 870. b.
 G: b. A.
 Callaicum aurum, metallum, de auro. 168.
 a. D.
Κάλλαια, quid. 167. b. A.
 Callainus color. 167. a. G: b. E: 170. a. A.
 pro Veneto. 167. b. B. F. *καλλάινον* vel
καλλάικόν *χρώμα* *δοσι* *ε* *καλλάειν*.
 167. b. A.
 Callais gemma, diversa à callaica, & cal-
 laina. 167. b. A. C. D. E. non est tur-
 quesia. *ibid.* D. sapphiro candidior. *ibid.*
 A. smaragdo similis, in ornamentis au-
 reorum poculorum plurima. 139. b. B.
 Calles. 218. a. A.
 Callias Atheniensis primo invenit minium.
 189. b. C.
Καλλικρατής γῆ. 262. b. C.
 Callicratides, aut Callicrates, aut Leo-
 cratides, vel Leofratides, inter nobi-
 les toreutas. 737. a. D.
 Callicratis acies oculorum mirabilis. 33.
 b. E.
 Calliena emporium. 835. a. F.
Καλλιερῆν. 9. a. D.
 Callimachus Elegiaco carmine multa *ισο-
 εικομνητικά* scripsit. 597. b. E. fuit
 poeta epicus. 601. b. F. ejus epigram-
 mata cantata. 601. b. E. opus *αἶψα* in-
 scriptum, Elegiaco carmine scriptum.
 601. b. G.
κάλλιμ, pro *κάλαμ*. }
 Callimus pro Callainus. } 502. b. B.
κάλλιμ, *κάλλισος*. }
κάλλιμ, *λίγος* *πὸ* *ή* *χίον*. }
κάλλιμ & *κάλαμ*, } 502. b. C.
 idem. lapillus ita dicitur
 qui in utero aëtitis.
Καλλίων, & *Καλλιώνδας*. 111. b. A.
Καλλιόπη & *Καλλιόπεια*. 54. b. G: 201.
 a. B: 627. b. C.
Καλλιφεγγής, *λαμπεύς*. 377. a. F.
Καλλιπίδης, & *Καλλιπίδας*.
 Callipodes. 132. a. E. includunt Hypa-
 nim. 132. b. E.
 Callirrhoe & Enneacrunos idem fons. 101.
 a. A. *έννεάκρυν* cur dicta. *ibid.* fons
 calidus. 409. a. A. B.
Καλλιθεῖς, seu callitrichum trichomanes
 dictum. 913. a. B. C.
Καλλιτέχνης, artifex. 737. b. G.
 Caltha, *κάλχα*, luteola. 815. a. B. quae
κάλχα & *κάχλα* dicitur, & *χάλκας*.
 75. a. D: 181. a. G: 816. b. E: 817. a. E.
βήφθαλμον. 816. b. C. D. quod alii
 negant. *ibid.* E: 817. a. E. ejus color lu-
 teus. 815. a. B: 816. b. C. ejus flores
 crocei in rubrum vergentes, Soulsie
 vulgo dicimus, 816. b. D. quidam *χρυ-
 σάνθεμον* Romanis appellari dicunt.
ibid. E.
 Calvae Praenestinae dictae quaedam avella-
 nae. 424. b. D. E. Calva nux e genere
των λεωποκαρύων. 425. a. E.
 Callum Plinius vocat margaritum. 784.
 b. F.
 Calon stoma. *Καλόν* *στόμα*. 131. a. E.
 Calor, *πὸ* *θερμὸν* causa unica salis fasticii
 & sponte nascentis. 189. a. A.
Καλοσρέθιν vel *καλοσρέθιον*, *σρέθιον*
 antiquorum, a pulcritudine alarum
 passeris quam praefert foliorum situ. 820.
 a. E.
 Calpae portus & fluvius. 618. a. B. F.
Κάλπης *λίμνη*, *πόλις* *Βιθυνῶν*. 618.
 a. G.
- Κάλπη*, urceus, *ύδρια*, urna. 203. a. F:
 847. a. B. unde calpar, genus vasis fi-
 stilis. 203. a. G.
 Calpe. 202. a. C. D. E: 203. a. E. unde
 dicta 203. a. F.
 Calpurnius quomodo suas uxores interfe-
 cerit. 622. b. A.
 Calx antiquis dicta quae postea creta in cir-
 co, veteribus locus circi, qui creta praë-
 ductus fuit. 642. a. D. *πὸ* *τέρμα*. *ibid.*
 E. ultimus. 867. b. G... & creta Lati-
 nis ubi stabant ad palmam accipiendam
 post spatia peracta. 642. a. D. candidus
 unde dictus, quia creta. i. albo notatus
 esset, ut creta ultima, .. pro *ή* *άσβεστος*
 foeminei generis: pro *πτέρινα*, utrius-
 que generis, *πέρνα* *πὸ* *έξαπὸν*. 642. a. F.
ή *άσβεστος*, non eundem praebuit usum.
 quem creta. *ibid.* G. cum arena mixta
 arenatum, arena in muris struendis nun-
 quam sine calce. 867. b. E. arenatus
 Catoni. *ibid.* F. G. quibusdam simplici-
 ter. *ibid.* G. in quibus locum habuit,
 nuda, cui non admixta arena. 868. a. A...
 & arena farciebantur olim parietes, ut
 & hodie. 867. b. D.
Καλύβαι. 219. a. E. unde dictae. 220. a.
 D. cellae interiores in plerisque templis
 & praecipue Dearum. 856. b. F.
Καλυπτῆς & *κρυπτῆς* claves. 654. b.
 E.
 Camara promontorium Indiae, *Κομδρα*
 melius scribitur. 916. b. C.
Καμάρα pro sepulchro camerato & sub-
 terraneo. 858. a. D. *είλημοποιή* ea stru-
 ctura factae, & concavos recessus ha-
 bentes, *δρομική* semicylindri forma &
 oblongae, volubiles. 857. b. E.
 Camareni, *Καμδελωσι* Arabiae insulae.
 916. b. B.
 Camaria Italiae, vel Siciliae. *ibid.*
 Camarina urbs. 78. b. B. in ditione Car-
 thaginensium. 89. a. F.
 Cambadene, provincia regni Parthici.
 843. a. A.
 Cambiator, Nummularius. 761. a. E.
 Cambyfes Achaemenis filius, Cyri pater.
 832. b. F. Cyri filius. 833. a. A.
Καμβουλη provincia Parthici imperii.
 842. a. D.
 Camaea, in Malavar appellatur casia. 919.
 b. D.
Καμελάνκια calamanci unde dicta. 392. b.
 E.
 Cameli pro Camellii.
 Camellius, Divi Augusti } 897. b. F.
 medicus. }
 Camellius, nomen Ro-
 manum. }
Καμηλοέσποι Scenitae Arabes. 344. a. D:
 b. C.
 Camelopardalis. 150. b. C. ovis fera dicta.
 221. a. F. unde dicta. 275. b. G. ejus ma-
 culae longae & lineatim ductae, virgatae:
ε *α* *ε* *δ* *ω* *π* *ι* *σ* *ι* *ο* *ι*. *ibid.* F. Barbaris di-
 citur *Ζορῶφιν*, hodie Giraffa. *ibid.*
 G.
 Camelus, animal bisulcum. 693. b. C....
 proceritas cervicis. 164. b. C. dictus à
 populo loci in quo nascitur. 276. a. B.
 apud Plinium, genere foemineo, ut
 Graecis *αἱ κάμηλοι*, tubera *κυστώμα-
 τα*, *ύβοι*, unde & perimina. 693. a. C.
δρομάδες, dromidae, & dromedae.
 219. a. D. 693. b. G. velocitas. 693. b.
 F. mansiones. 351. a. F. G: 352. a.
 A--E.
 Cameus, lapis lacteus nigro & candido
 compositus. 396. b. D. E.
 Camerae lacunar, de reliquo basilice cul-
 mine, quod erat lacuum, ab apside
 distinguit Isidorus, volumen introsum
 respiciens, & laquear quo camera sub-
 tegitur. 857. b. D. dicitur hypogaeum.
 849. b. G. a lacunaribus differunt. 852.
 b. F: 854. a. C. sola culmina arcuata, &
 in fornicem curvata, veteribus. 854. a. C.
 sepulera camerata, hypogaeorum ex
 magnis

magnis lapidibus & quadratis. 858. a. G. D. pingi solitæ. 164. a. D. E. duo genera, quæ ex lapide struebantur, aut quæ ex contignationibus factæ signino opere inducebantur, & albario poliebantur, postea mulsivo etiam ornari cœptæ. 854. a. E. b. G. tessellata ad . translatæ, & mulsivi operis nomine appellata. *ibid.* F. a. G. b. G. vitro quoque ornata sunt. *ibid.* G. 855. a. A. B. C. laqueatæ & tabulis subjectæ ævo posteriori notæ. *ibid.* E. in iis coronæ ex gypso fiebant, in . . . quæ tabulis erant laqueatæ, lacunar & . . . pro eodem usurpata. *ibid.* F. sola specie & materia distabat à sacrarii culminereliquum templi culmen. *ibid.* b. B. . . . species, testudo, fornix & concha. *ibid.* C. Cameriana vel Camerina mala. 916. b. B. Camerina urbs, & palus. 78. b. B. Camerius, nomen Romanum. 897. b. F. Camilli sacerdotum ministri. 897. b. D. Caminus in auro coquendo locum habuit, & in argento. 759. b. G. Cammarus marinus, species caridis: non καμμάρον, sed κάμμορον, dicta aconitri species. 620. a. A. E. Καμμάς Siculis, κεμμάς, unde Latinis dammæ. 75. a. D. Καμμορέν, καμμορεϊν. 629. a. B. Καμμορον, καμόμορον, Æolica vox, pro κατόμορον, aconitum. 620. a. C. 621. a. D. b. A. ab aconito proprie dicto Nicander distinguit. 621. b. B. C. Κάμωνος δάκρυ, scammonia, κάμωνία & σκαμωνία, idem. 733. a. B. Campages. 554. a. B. Campagne, πεδιάς: unde Campania Gallia: & Italia. 543. a. A. Campasius equus currus Atlantis agitatoris. 630. a. D. non Camphasus, καμφασός à καμπάζειν, unde dictus. *ib.* E. Καμπή in fluvio. 438. b. G. Campilapidarii. 42. a. D. in Liguria. 42. a. E. G. Καμφύριον, sciurus. 224. A. G. Κάμπτιν quid. 85. a. E. unde καμπτινόν. 85. a. F. Καμπτήρ pro curriculo & spatio. 638. a. E. meta optimis auctoribus. *ibid.* A. 643. b. B. pro flexu metæ vel recurso, recentioribus. *ibid.* Καμπτός, circumflexus vel recursus, ac etiam meta, recentioribus pro toto circuitu & curriculo. 638. a. B. 643. b. B. Campum eripere. 635. b. G. Camuri boves, qui. 663. a. C. Cana, κᾶνα, canistra. 91. b. C. magmentaria. 91. b. C. D. Canales aquæ, Euripi & Nili. 638. b. A. G. 639. a. G. proprie viæ publicæ veteribus, κανάλη. 339. b. F. Canaria, una ex insulis Fortunatis. 915. b. A. à canibus ingentibus quibus repleta est. 927. b. A. Canariæ insulæ. 390. a. F. 468. b. A. hodiernæ quibusdam videntur fuisse veterum Fortunatæ, situs tamen repugnat. 916. a. B. Canarii Nigri fluvio proximi. 214. b. D. E. unde dicti. *ibid.* E. Canarium sacrificium. 309. a. A. 509. a. B. etiam Θεσπιλακισμός dicitur. 303. a. A. . . . annus, κωνιχὸς ἐνιαυτός. 390. a. A. est Ægyptiacus. *ibid.* A. Κανίστρον canistrum. 535. a. A. Cancamum V. laccæ. Cancellatio limitum. 479. a. E. limitatio, χαράδρα vel χάραξις & ἰθάφης. 794. b. C. Cancellatus ager, delimitatus. *ibid.* Cancelli podii. 645. a. C. . . . transfennæ, idem. 647. a. C. circi non stadii. 648. b. C. pro finibus & limitibus. 794. b. C. . . . & januarum potestates 651. b. A.

Cancellum. 643. a. F.

Cancer non anni principium apud Ægyptios, sed Leo. 309. b. A. . . . fideris nota. 873. b. A.

Canchamum. 255. b. A.

Canchlæi Arabes. 345. b. A.

Candavia, quæ & Scandinavia. 164. b. F. G.

Candelabra veterum quomodo fiebant. 266. a. C. quod unico constabat acetabulo, μονοθάμβελον, quod ex duobus, διθάμβελον. *ibid.* D. E. ἑμβάφια ad excipiendas candelæ emunctiões, θάμβελια dicta. *ibid.* D.

Candelæ ex scirpi medulla interiore, cera circumdata. 705. b. A. 706. a. C.

Candere pro candescere, sic candens vacca, & candens taurus. 798. a. B.

Candida vox translatiue. 141. a. D.

Candidæ & candicantes gemmæ, quarum principatum dat pæderoti Plinius. 769. b. F.

Candidans. 397. b. C.

Candidare, & candicare. 72. b. F.

Candidum promontorium in Africa. 225. b. C. magis est quam album, & λευκὸν λευκότερον. 270. a. A. . . . pingue. 393. b. F.

Candore conspici. 797. b. G.

Cane emporium rubri maris. 349. a. C. D. E. 350. a. E. F. b. A. B. eo thus devehebatur. 349. a. C. E. 350. b. A. in Adramitarum regione. 349. b. A. 350. a. E. b. C.

Canella nostra, seu casia levioris odoris. 922. b. E. nostra non est cinnamomum veterum. 283. b. A. 919. b. E. 923. a. C. sed potius casia veterum. 283. b. B. sed tamen cinnamomi nomine vulgo nuncupatur. 922. b. F. dicta quasi cannula aut cannella, h. e. σπείγγον, nam & casia σπείγγε appellata. 283. b. B. C. 919. b. F. fistula, de casia syringæ. 743. b. F.

Canis quidam à pueris. 134. a. E. quidam cani à pueris & nigri in senectute. 134. a. F.

Κανίχλωμα. 91. b. D.

Canicula canis minusculus. 305. b. A. Plinio δ σπείγγων, sed confundit cum stella majoris canis. 305. a. G. 307. b. F. 309. a. C. nullum vehementius teris exoritur sidus, nec gravius occidit. 308. a. A. horrida in occasu. 308. a. G. & stella in maxilla vel ore canis, & sidus ipsum, quod κωνὸς ἄστρον, vel κών Canis dicitur. 305. a. D. Romanis Sirius, stella lucidissima in ore canis. 309. a. D. proprie σπείγγων. 305. b. A. 307. a. E. qui & canis minor. & minusculus. 305. b. A. ortus. 304. b. B. E. 305. a. G. 306. a. D. E. 307. a. A. F. 308. a. B. 309. a. B. occasus frigidus & pruinofus. 308. b. D. . . . exortu ad alterum exortum Ægyptii spatium anni sui definiebant: eo momento quo oriebatur, oryx vocem emittebat. 335. b. G. ac etiam quum adorasset sternuebat. 336. a. E. F. omnes Libyæ capras in ejus ortu vocem emisisse traditum. *ibid.* A. imo etiam alia pecora ac jumenta. *ibid.* B. in . . . ortu canes necari soliti. 509. a. C. quotannis Cei sacra faciebant. 102. a. C. D. Carcharias piscis. 941. b. B. qui & ξιφίας. *ibid.* D. ejus pars salita thyrsio à Romanis vocatur. *ibid.* F. Caniculares dies matura mellis. 872. b. E.

Caniculum à cano. 91. b. C. 265. b. E. pro atramentario, in quo sacrum encaustum reponabatur, inde . . . præpositus, ὁ πρὶ κανικλείς. 91. b. D. τρυβλίον, μαγίς, à κανόν, seu κανὼν 265. b. E.

Caniculus non est Latinum pro catello. 91. b. D.

Canis curimmolatus divæ Robigini. 308. b. D. liberorum amantem foeminam ostendebat. 859. a. G. rabiose morsui

(h)

remedium. 20. a. C. è Nilo, proverbium. 314. b. G. marinus, seu canicula ξιφίας, ab acumine rostris. 941. b. E. à. non parvum periculum piscantibus margaritas. 825. a. A. B. C. sua nomina agnoscunt. 135. a. E. foeminæ ex tigris concipiunt. 135. a. F. venatici non saginantur. 798. b. A. varis cruribus, ad currendum aptiores & melius pedati. 663. a. G. . . . cedens averso astro, i. Argo, occidit. 307. b. D. 309. a. C. per Robigalia exoritur. 509. a. B. παρθενάτων cancri. 308. b. C. D. & συναπατῶν. *ibid.* D. Icarii, σπείγγων esse à nonnullis existimatur. 307. a. F. major, dicitur à quibusdam canis Orionis, ab aliis Europæ custos. 307. a. G. australior procyone. 309. a. C. ortus. *ibid.* A. circa 19. Julii quibusdam. 836. b. C. occasus. 307. b. F. 308. a. B. F. astrum calidissimum in ortu, frigidissimum in occasu. 307. b. F. 308. b. D. ideo in occasu ejus robigo fegetes occupat. 308. b. F. κωνὸς σπείγγε δύσις. *ibid.* E. vespertinus occasus & ortus. 509. a. B. quando oritur, post se trahit navem Argo. *ibid.* A. B.

Canities durior. 539. a. C.

Canna vox Hebraica aliis calamus aromaticus, aliis canella five casia. 919. b. E. campestris, harundo vineatoria. 917. a. E. an ea quæ in agris serebatur, fuit canna Indica. 918. a. D. fistula. 283. b. B. C. dea Panis, Σπείγγε. *ibid.* C. saccharina radici colocasiæ insita est Musæ arbor. 932. a. C. saccharitis. 926. a. E. . . . quæ saccharum hodiernum gignunt, plenæ sunt, non inanes & cavæ vulgarij modo, calami Indici hodie in insulis Fortunatis nascuntur. 716. b. C. Indicæ veteribus cognitæ, & succus exprimi solitus, ad potum duntaxat, sed ars excoquendi succi, & coagulandi, & in panes cogendi veteribus incompta. *ibid.* D. 718. b. C. in Hispaniola ex quibus & melleus & saccharinus succus educitur, sed coagulari non potest. 716. b. D. σπείγγε: unde casia aromatica cannella vulgo dicitur. 382. b. F.

Cannabis è cortice telæ texuntur. 212. a. G.

Cannif hodie scalprum scribæ, à canna, vel calamo, nam harundine scribebant veteres. 735. b. F.

Canon astronomicus, unde κανονικὸν astrologi. 521. b. D. regula ad quam præducebantur lineæ, χαμμήνης ἰσχυρὸς ἑλμύς. 644. a. B. . . . Κιλητοφύεις. 821. b. D.

Κανόνια pessuli ferrei. } 650. a. B.
Κανόνιον, Veruculum. }

Κανὼν vel κανὼν. 265. b. E.

Canopicum ostium. 339. a. E. F. G. b. B. C. E. idem cum Heracleotico. 338. a. B. G. b. A. diversum à Naucratico: illo Nilus in mare egeritur. *ibid.* a. D. in eo Naucratis sita. *ibid.* G. principalis Nili alveus circa ostia. 339. b. E. 340. a. A.

Canopus insula in Canopico sinu sita. 291. a. G. sonipes turba. 702. a. C.

Κανθαριον, δάκτυλον τῶν ἱερῶν, scarabeus. 311. a. G. b. A. sub lingua Apidis. 311. a. G.

Canthus sinus in quem exit Indus. 699. b. E. sinus. 836. a. D.

Cantica Lyrica, perfecta habebantur initio & fine. 609. b. A.

Cantus inclusi, sunt tibiales. 83. b. E. . . . & herbis ligabant & solvebant magi. 766. b. E. hinc sortilegium nobis dicitur charme, & charmer, quasi carminare. i. carminibus devovere ac defigere. *ibid.* F. Κάνη, κανὼν & κανὼν Græcis recentioribus est saccharum candum. 718. b. G.

Canusina lanæ, rutilæ, rufæ. 224. a. B. Κᾶ.

- Κάπαλ, praesepe & Φάτη. } 848. b. C.
Καπάνη, Cade Cabana.
- Capellare pro scapellare. 40. b. A.
Caper in phiala expressus ωειφανής, non ωεισυπς. 736. b. D.
Capersana vel Capessana regio ad Euphratem. 827. a. A.
Καπεπς εωζας, pro fossa. 858. b. F.
Capillaceum, το τριχωδες. 410. b. B. ... comma. *ibid.* a. E.
Capillus aliud, θεξ, aliud κμυ. *ibid.* b. B. ... δωρεέν & εέν dicuntur, unde ... defluvium. 582. b. C. Castanini, Gallice Chastaignez, qui. 935. b. E. promulsi, remulsi, 534. b. C. ustrina ad φλτρον usurpata à veneficis strigibus. 661. b. G.
Capisa, Κάπισι urbs in Paropamisadum regione. 827. a. A. cis Indum. *ibid.* C.
Capisene regio à Capisa urbe, in montanis à proximis Indo gentibus. *ibid.* C.
Capisterium pro scaphisterio. 40. b. A: 536. a. D. 891. a. C.
Capistrum, V. φορβεία, taciturnum significabat. 859. a. F.
Capitationem omnes pendebant. 195. a. E.
Capita alii, &c. V. κεφαλή.
Capitolii conflagratio. 54. b. F. G. area. 852. a. E. F. quid eam deprimere prohibuerit. *ibid.* E. G.
Capitula unde pendebant perticae perpendicula, extrema chorobatis. 473. b. G. thymi vulgaris, & capitati, diversa, thymbræ & vulgaris thymi similia. 909. a. G. pulvinata. 575. a. F.
Καπνίος genus Jaspidis à fumido colore. 245. b. C.
Capotes mons. 137. a. C: 437. a. F: 443. a. B: C: 554. a. C: 625. a. G. ab eo Euphrates oritur Scythiae proximus. 443. a. B. C.
Κάππα perperam pro κάππα. 627. a. A.
Cappadocia 438. a. D: b. G: 439. a. A. B: b. C. D. G: 441. b. C. F: 442. a. B: F: 444. a. E. G: 625. a. G. plurimis populis superfusa. 625. a. E. Armeniae contermina. 812. a. C: 813. a. A. ejus termini. 625. a. E: b. D. E. gens, quæ multos habet populos. *ibid.* a. E. comprehensa sub Pontica dioecesi. 567. b. B. Caesarea V. Καλαστρίαι. optimos equos gignit. 626. b. C.
Cappadocius croceus sal & Armenicus idem. 813. a. A. minium dictum sinopicum. 747. a. D.
Cappadox, equi nomen in circensibus. 629. a. C.
Cappæ Behearnensium. 392. b. D.
Capparis. 281. b. F.
αππάραι equi, qui. 627. a. E.
Capra suo lacte Jovem aluit in monte Cretae, qui ab eo Αιγάον ὄρος dictus. 626. a. F. candida sepulcrum Homeri indicabat. 859. b. B. omnicaepæ. 261. a. A. ... silvestrium proprium salire per abrupta. 155. b. D.
Κάπρινα, mulier impotentis libidinis. 661. a. E.
Capraria, Græcis Αιγίλ, vel Αιγυλ, vel Αιγίλι. 67. a. E. alia ab Agilio. 67. a. F. insula ex Fortunatis. 915. b. A. C. à capris videtur dicta, laertis tamen grandibus referta dicitur, fortasse Sauraria dicta, à sauris i. laceratis. 927. b. B.
Caprea varietate pellis insignitæ, non capra. 164. b. C. cornua decidunt, ut cervis. 158. b. A.
Καπρίαι, quod ejiciunt sues feminae post initum. 661. a. A. E. male aprias à Gaza redditur, nam de suis dicitur, non de apris, furia melius verteretur, vel furitus: καπρίζεν & καπρίαν, furire, de feminis suis. *ibid.* C. καπρίαι est verres, ubi sues marem admittere coeperunt, ac subinde reputant sues feminae, tunc καπρίαν & καπρίζεν dicuntur. *ibid.* D.
Capricorni nota seu figura. 873. b. B.
Caprificum, εινενόν vocat Plutarchus sub qua Romulus & Remus a lupa lactati. 800. b. C. in ... fructu culices, ex seminibus ejus nascuntur. 838. a. E. eorum beneficio ficus juvantur. *ibid.* G. quidam mares esse putarunt, ficus feminas. *ibid.* b. C. ex ... nulla arte fieri potest ficus. 911. b. B.
Καπρίαι amnis in Tigrim influens. 491. b. E.
Caprugineus. Capruginei lumbi. 323. a. G.
Capsetta. 237. b. G.
Captati, pro cum captassent. 39. a. A.
Captivitas, αιχμαλωσία. 217. a. E.
Capulare cadaver, à capulo, seu arca lignea. ... senex capulo proximus, & jam jam efferendus. 848. b. D.
Capulus, arca lignea in qua mortui efferbantur ad ustrinam. 848. b. C. sarcophagus non est, nec sepulcrum. *ibid.* licet hoc asserat Nonius. 859. b. C. à Græco κάπυλ, ideo cum K scribunt, ut distinguatur à .... ensis, qui à capiando dictus, quod capiatur. 848. b. C.
Caput viride promontorium, non est Hesperion Ceras. 915. a. C. pro monte vel montis vertice. 606. a. C. ... tota rotunditas, πλῆθ dictus a rotunditate, ut & κόγχη: inde & Gallice teste dicitur, & σάφρον. 448. b. E. nota compendiarum in Hippocrate. 874. b. A.
Cara herba, Græci κάρος, ex ejus radice panes facti, congeneris pastinacis, & daucis, semen ejus κάριον. 159. a. B. C.
Carabe Æthiopes thus nominant. 810. a. A.
Κάρελοι, genus insecti. 311. b. G. ex iis gignuntur περσικελίδες. 312. a. A.
Caranitis praefectura majoris Armeniae. 440. a. E. regio Galatiae ab urbe Carana. 440. a. E. G.
Caranus dictus Hercules. 7. a. D.
Carasca Hispanis quid. 676. a. E.
Κάρεαν, Phoenicias a quibusdam dicitur. } 883. b. G.
Carbani Phoenices. }
Καρεάειν, καρικώς λαλῆν. 889. a. E.
Κάρεας ventus Apelioticus, vel Apeliotes ipse, quidam caras eo nomine intelligunt. *ibid.*
Carbasa pro velis lineis aut pro lino. 125. a. F. G: b. C.
Καρεάιναι, genus calcei à Caribus inventum. *ibid.*
Carbile five Barbite. 841. a. E. D.
Carbo metallicus & lapideus, vulgo .... fabricarius, est σπιν, vel σπιλ. 179. b. D.
Carbunculus αῖτις. 269. b. B. vitibus nocet, non frugibus. 308. b. E. .... εἶδος ὀξυφονικόν. 197. a. C. tenuior ignis. 400. a. A. Æthiopici. 269. a. G: b. A. Carchedonii. 270. a. A. qui Garantici. *ib.* A. B. ... & carchedonius lapis idem nonnullis. *ibid.* C. alii diversum faciunt. 270. a. D. sed Carchedonia gemma diversa à Carchedonio carbunculo. *ibid.* E. F. Corinthii. 269. b. F. G. pallidiores. *ibid.* 812. a. G. λιγυρότεροι. *ibid.* D. E. Lysitonii. *ibid.* D. vel λυτίζοντες. *ibid.* E. pingues. 393. b. G. difficulter eruuntur in littore Lusitano. 196. b. D. pyropi ab ignium similitudine vocati, ignes non sentiunt. *ibid.* G: 197. a. A. pretiosorum loca. *ibid.* G. quantum locum in gemmis obtinebant. 169. b. A.
Carcere intimus, ostium primum. 635. a. F. ... V. ἀφειμένη, οἰκήματα. 648. b. D. Circi unde dicti. 643. a. C. ab iis initium
- currendi fumebant quadrigæ. 644. a. E. non à Tarquinio structi in Circo. 646. b. D. duodeni equorum in circo utrinque feni. 633. a. F. unde emittebantur quadrigæ. 642. a. E. duplex ordo. 633. b. F. ad ... unde exierant revertebantur victores, & cursum ibidem terminabant, & coronabantur. 642. b. B. creta non longe à à carceribus. *ibid.* C. ... circi fores eancellatæ, & reticulato opere factæ. 647. a. B. δικτυωτή, vel ἀστρεγμή. *ibid.* C.
Κάρκαι, cancri, ab asperitate testæ. 423. a. G.
Καρκαρίας canicula, piscis, ejus pars soluta dicitur θυρίων à Romanis. 941. b. B.
Κάρχαρ, τραχύς, unde καρχαρόδους & καρκαρίας. 423. a. G.
Carchedon, vel Carthago. 137. b. C: 228. a. D.
Καρχηδών, ut Σαρπηδών. 228. a. G. nomen viri, à quo urbem Καρχηδών quidam falso conditam putant. *ibid.* D: 936. a. E. sed potius ab eo Καρχηδονία vel Καρχηδονί, vocata fuisset. 228. a. F. illum alii patrem Didonis, alii commitem, alii neutrum fuisse volunt. *ibid.* G. urbs Iberiae, quæ & κερνή πόλις dicta, alia Armeniae. *ibid.* D. Carthago à Carthada vel Carthado. *ibid.* C. E. Carchedonia gemma à carchedonio carbunculo diversa. 270. a. D. quomodo invenitur, Calchedoine fortasse vocari deberet. *ibid.* F. vilis erat lapis. *ibid.* G. .... carbunculi, 137. b. C. ... lapis & carbunculus idem. 270. a. C. quidam distinguunt. *ibid.* D. λίθος, carbunculus: cum τῷ Καρχηδονί male confunditur. 395. b. D.
Καρχῶδες, τραχύ. } 423. a. G.
Καρχυς, κάχρυς. }
Carcinias lapis. 501. b. G.
Cardaminaca, cardamon, cardamine fitymbrium, sion, utraque iberis dicta recentioribus, & berula. 898. a. C. quibusdam crescio. *ibid.* D. νεροκαρδάμων *ibid.* E. pro cardamine.
Cardamomum. 284. b. C. hodie nobis ignotum. 923. a. D.
Καρδάμων stimulat venerem, inde δύναμις ἐκκαρδάμου. 322. b. F.
Cardamyle 98. a. F. G: b. A. B. C.
Cardare & Cardatores, à Carduo fullo, κενισαί, lanarii. 281. a. C.
Cardia urbs, postea dicta Lyfimachia. 117. a. C.
Καρδια medulla arboris. 62. b. C. seu mediale. 732. a. E.
Cardinales venti, Dionysio αἰθέραιοι, Vegetio principales. 882. b. A. dictæ quatuor principales virtutes, & Presbyteri & Diaconi Episcopi urbis. *ibid.* B.
Cardo pro momento & articulo, in quo res vertitur, à cardinibus ostiorum. 882. b. B. centuriæ, limes maximus. 445. b. D: 476. b. B: 474. b. E: 575. a. D: 476. a. E: 479. a. C. qui & primus. 476. a. E. F: b. F: 479. a. C. maximus viae transversariae locum obtinebat, ... traversi dicti. 477. a. A. 20. pedum. 476. a. B: b. G: 477. a. A. eo longior & latior decumanus. 476. a. A. in Italia situm qui maritimi. 476. a. D. praefectura in Orientem. 475. a. E. more legitimo in Meridie. *ibid.* F. ... duo primi, etiam minores limites maximo paralleli. 476. b. A. mundi, non quatuor: sed duo tantum. 882. b. C. de plagis caeli. *ibid.* a. G. momenta & puncta in quibus solstitia & æquinoctia committuntur, sol in ... quando efficitur. *ibid.* b. C. in theatris, vel theatri. *ibid.* G. vix per ambitum. 645. a. F. tri. *ibid.* G. vix per ambitum. 645. a. F. separabant praecinctiones, multis versuris

- furis cuneos interfecabant. *ibid.* b. A. *καρδοπόλυφ*, quis. 775. a. A.
- Carduelis, vel carduelus, vel cardelus est *ακαρνθίς*, non serinus. 316. a. A. B. C. rubras in capite pennas habet, in alis luteas, vocatur & *ακαρνθίς*, & *ζωά*, & *αίπραγαλίν*, & *τεργωδίν*: non est *πικιλίς*, ut putant quidam. *ibid.* B.
- Cardus antiquus, vel carduus, chardon. 281. a. B. 671. a. D. *κινάρε*. 159. b. E. 161. b. D. 214. a. C. absolute Plinio sativus & hortensis. 161. b. D. & castus, idem. *ibid.* A. *κατ' ἐξοχῶ* Latinis, hortensis & sativus. 159. b. F. 161. b. D. vulgo articaustus, vel ar. *τίττοκος* vocatus, artichaut. 159. b. F. herbae spinosae genus, quod in plures species dividitur. *ibid.* E. silvaticus Latinis, qui Graecis chamaeleon niger. 161. b. B. caules & folia. 212. a. A. *ἐγκέφαλος*, *κεφαλή*. 162. a. A. *σφαίρε*, pomum vulgo, *μήλον*, malum, semen, pater matris, flos & nuclei. 211. a. E. silvestris mastiche, olim non plebejus cibis. 213. b. F. .... proventus e parvis areis apud Carthaginem. 161. b. F. summum capitulum flos. 211. b. G. fullo-nius, vel pectiniolus, vel pectinalis. 281. a. A. vulgo Virga pastoris vocatur, & quidam diplacon veterum esse putant, ejus usus. *ibid.* B. in quo differt ab hippophæsto. *ibid.* C.
- Caractum, pro cariceto. 288. a. E.
- Carere lanam, *ξάινειν*. 283. a. C.
- Cares *κάρσαι*, nonnullis. 889. a. E. Lydos & Myfos fratrum loco habebant, & sacris admittebant. 588. b. B.
- Careum. V. *κάρων*.
- Caria *Κερυσορέ* dicta. 588. b. C. ab Ionibus tenebatur. *ibid.* E. non sub Lycia, sed sub Asia. 564. b. G. una ex regionibus quae Asiam proconsularem constituiebant. 566. b. C. & Thracensium provinciam. *ibid.* D. vicario Asianae dioeceseos subjecta. 567. a. C. ex citiore Asia. 566. b. F. 567. b. C. à Præsidibus regebatur. 567. a. C. D. Meridianus. 469. a. D. contermina Lydia à meridie. 588. a. C. b. B. .... urbes, postea expulsi ab Ionibus, Ioniae factae sunt. 607. b. C.
- Caricae *καράδες* Plinio, & pro genere minoris ficus. 658. b. G. ficcae ficus & ficateae. *ibid.* a. E. à Caria denominatae, Romanis omnes ficus ficateae & transmarinae. *ibid.* G. etiam dictae Laconicae claves, quod iis Cares uterentur. 952. a. E.
- Carino, à verbo caro, i. carpo. 283. a. C. & carinare pro mordere, & dieterius incescere. 283. a. C.
- Κάρι* Ptolemaeo qui *Κάρ* Straboni, *Κόρι* vel *Κόρι*. 495. a. B. 845. b. C.
- Καρίς*, cammarus. 620. a. D.
- Καρίων*, nomen servi in comœdiis. 559. b. G.
- Carmani à promontorio Armozæis juncti. 838. a. A. omnia hirsuti. 838. a. E. 839. a. B. Persis vicini etiam equestres, equorum penuria afinis usi. 168. a. B. in Carmania plurimae gemmae. *ibid.* C.
- Carmania. 829. b. C. D. G. 830. a. C. .... deserta. 830. a. A. regio Ariorum. 690. b. D. multorum lapidum mater. 170. b. B. Persis cur in provinciis regni Parthici non numerata. 843. a. B. spatium. 836. b. E. populi Ichthyophagorum vicini. 828. a. B. .... lapis onyx. 394. b. C.
- Carne. 121. a. C.
- Carmenta seu Carmentis. 10. b. A. etiam dicta Nicosstrata. 43. b. F.
- Carminare lanam. 283. a. C.
- Carneades. 36. b. B.
- Carni vicini Transpadanis. 166. b. F.
- Καρῶν*, *καρῶν*, herba, cujus semen vocatur *καρῶν* subaudi *σπέρμα*, Latine ca-
- reum. 420. b. B. 740. a. D. ejus radix edulis ut pastinacæ, *κάρ* etiam vocatur. 704. a. D. dicitur & *κάρ* *φυτὸν*, Ætlio *καρῶν σπέρμα*. *ibid.* E.
- Κάρ*, morbus. 383. a. B. E.
- Καρῶν*, genus pastinacæ agrestis, carota Romanis, Gallice Carotte. 704. a. C.
- Carpasium linum, igne non consumitur. 125. a. F. improprie dictum pro metallo aut lapide. *ibid.* b. A.
- Carpasus, vel Carpasia urbs Cypri. 125. a. G.
- Carpathium mare, terminus Asiae citerioris à Meridie. 566. b. D.
- Carpesium, *καρπῆσιον*, aromatis genus, quæ sunt festucae tenues furculis summis cinnamomi similes. 921. b. G. 923. a. F. virtute pari cum cinnamomo præditum, non est cubeba. 923. a. F. hodie nobis ignotum. *ibid.* D.
- Carpere metaphorice. 283. a. D.
- Καρπῆσις* dicta Graecis Carteia. 202. b. A. 204. b. E.
- Carpinus, *ζυρία*. 539. a. D.
- Καρπῆς*, quid, prima pars palmæ Celfo, internodium Glossis. 379. a. A. veteribus medicis pro femine herbarum. 160. b. B. 374. b. E. cubeba. 923. a. F. .... *σπῆραι*. 121. b. A. 183. a. E. 208. a. D. b. C. *γῆνοι* & *ἐγγῆνοι* *γῆνοι*. 183. a. E. *δενδρίτις* b. 121. A. 208. b. C. *ἐγγῆνοι*, *ξύλινοι*, 208. b. C. *λεπτοί*. 208. a. G.
- Κάρφη*, unde Arabicum kerse pro casia, seu cinnamomo. 922. b. D. furculis cinnamomi similia & pari potestate. 923. a. F. furculi, de cinnamomo, *ξύλα λεπτά καὶ ξηρά*. 919. a. G.
- Carrae urbs, quæ Hebraeis Haran seu Charan. 348. a. F.
- Carruba. 327. b. E.
- Cartamum hodie in officinis, Cnecus herba. 629. a. F.
- Carteia. 204. a. E. Iberorum navale. 204. b. E. *Καρπῆσις* & *Καρπῆσις* Graeci vocata. 202. a. G. b. B. 204. b. E. Hispaniae urbs, à quibusdam Tartessos fuit dicta. 202. a. C. D. E.
- Καρτερῆν*, durare, pati. 245. a. D. *καρτερία*, *ὑπομονή*, patientia. *ibid.*
- Carthago dicta *καὶ νή πόλις*, & *Καδμεία*, & *Ὀινέσσει*, & *Κακκάβη*, 228. a. D. nova, quæ. 185. a. F. Africana. *ibid.* G. Hispanica *σπαρτογῆς* dicta. *ibid.* b. A. novam civitatem significat lingua Pœnorum. 228. a. B. & *Καρχηδών*, à Carthada, vel Carthado. *ibid.* b. C. b. C. urbs Iberiae *Καρχηδών*, quæ & *καὶ νή πόλις* dicta. *ibid.* a. D. perperam pro Carchedon. *ibid.* F. nomen proprium viri, quod Graecis *Καρχηδών*. *ibid.* G. quot annos steterit. *ibid.* b. D. E. .... meridianus. 469. a. C. E. ejus distantia ab Alexandria. *ibid.* a. C. F. G.
- Carthagenensis Africa. 225. a. E. Hispaniae Citerioris portio, nec tota spartum tantum ferebat. 185. a. D. G. ejus regionis latitudo & longitudo. *ibid.* E. F. b. A. .... ditio. 89. a. F.
- Καρτὸν* V. porrum.
- Carya Dionis & Iphithæe filia à Libero amata in arborem mutata quæ *καρύα* dicta est. 425. b. F. G.
- Καρύα*, juglans. 424. a. A. 425. a. C. 429. a. A. Nux Plinio & *ἡ καρύα* & *Διὸς βάλαν*. 424. a. A. Nux *κατ' ἐξοχῶ* & juglans, eadem arbor. 424. a. C.

- multum differt a cinnamomo, fruticis amplitudo. *ibid.* b. A.... & cinnamomum non eadem res. 919. a. E: 921. a. F: b. E. ex differentia nominis, facultatis, foetoris, coloris, odoris & pretii. 921. a. G. optimæ color. *ibid.* b. A. odor. 922. b. E. G: 923. a. A. in medicina duæ partes unam cinnamomi æquiparabant. *ibid.* proxime accedens ad cinnamomum, *ισκίνναμον* dicta, furculis lauri adulterata. 919. a. E: 921. b. F. fistula veterum & canella nostra. *ibid.* B. rami seu furculi qui. *ibid.* D. a posterioribus divisa in casiam fistulam & xylocasiam. *ibid.* E. communis ab Arabibus kerfe dicta. *ibid.* D. cathartice arbor filiquas fert longas. 381. b. B. spinis caret. *ibid.* C. aromatica, potius fistula dici debet quam Casia nostra. 283. b. A. B: 382. a. E: b. E: 384. b. E: 918. b. A. nam & *σέλιγγ* Græcis dicitur, Gallice cannelle, i. *συρίγιον*. 744. a. B. Arabice species præstantissima, daphnitis à mangonibus vocata. 286. a. A: 287. b. F: 921. b. F: 922. a. C. Romanorum non est Alexandrina laurus *δαφνίς* appellata. 286. a. A: 287. b. F. Plinius ait nasci in Europa. 287. b. F. daphnitis non confundit cum daphniti herba, sed arborem cum herba vulgari apibus amica. 287. b. F. G: 290. b. F. *δαφνίς*, à dā vocata à barbaris, optima fuit & *ισκίνναμον* vocata. 286. a. C. unde dicta. 286. a. D. E. Ægyptia sub nomine Ægyptii *ἀκάνθης* antiquis Græcis cognita. 923. b. C. pro cacia. 382. a. C. D: 923. b. F. fistula dicta ad differentiam aromaticæ quæ absolute casia dicebatur. 924. a. A. & *γλυκυκάλαμος*. *ibid.* B. quod ratione caret. 918. a. F. solutiva, *σκληρέα*. *ibid.* C. nihil habet commune cum aromatica. 382. a. D: 744. a. A. *κάλαμος*. *Ἰνδικός* etiam pro purgativa. *ib.* D. *μάννα καλάμος* *Ἰνδικός* pro medulla cathartice. *ibid.* D. F. Indicus calamus, & in India reperitur, Ægyptia, & Indica, quæ kebulia. *ibid.* F. lignea, fistula simpliciter, & est *σέλιγγ*, quæ est aromatica. 918. b. D. fistula, seu *αῖλος*, de aromatica. *ibid.* E. F. *κεκαθαυμένη*. 82. b. E. *μέλαινα* etiam dicitur. 919. a. A. quæ nigra cathartica, & nigra aromatica, diversa à xylocasia, seu lignea, quæ *ξύλική*. *ibid.* B. non est calamus. 918. a. G. pro vulgari, quæ filiqua est, non accipienda. *ibid.* b. A. fortasse fuerit acanthi Ægyptiæ alterum genus nigrum, ejus lignum durum, solidum, nigrum. 381. b. E. nigra dicta à ligni colore, quamvis spinis careret. 381. b. G. ejus filiqua olim in nullo usu, quem nunc habet in medicina plurimum, est succus filiquæ è nigra spina Ægyptiæ. 382. a. B. kebuli. 924. a. F. *Μουσλίης*. 361. a. E: 385. a. C. crassior xylocasia dicitur. 743. b. E... & cinnamomum nominibus confundunt Arabes & Græci posteriores. 922. b. D.
- Κάσιον**, diminutivum à *κασίης*. 678. b. G.
- Casiotis regio à Casio monte. 401. b. C: 436. b. A.
- Casius in Arabia. 542. a. B. mons. 341. a. G: b. C: 346. b. B. C. non Arabiæ Felicis, sed Petrææ. 341. b. B. *Περσέως* *Αἰγυπτῶς* καὶ *Πηλουσίῳ*. *ibid.* E. inter Seleuciam & Antiochiam, juxta Orontem fluvium. 436. a. G: b. A. *Κάσιον ὄρος*. 401. a. D. Cassius, in libris. *ibid.* A. E. Ægypti idem cum Arabico. 387. b. F: 401. a. B. C: b. D. Seleuciæ. 401. a. B. in . . . tumulus Pompeji M. *ibid.* F.
- Casmænæ pro Camoenæ. 360. a. E.
- Κάσος** idem quod *σέλιγγ*, mantum vel fagus. 924. b. E. pro veste. 678. b. F.
- Caspium mare. 134. a. D: 152. b. D: 438. b. C: 562. a. D: 563. a. A. C. à Scythico Oceano recipitur ac prorumpit in terras. 148. a. E. Ponticum esse putarunt Macedones vel Mæotim paludem. 560. a. A.... fauces. 136. b. G. portæ. 444. b. F: 556. b. B. E: 557. b. D: 558. a. A. Caucasias dicendæ. 444. b. F. ad Hecatompylon. 556. b. E: 557. a. D.... ad Indos duplex iter 557. a. B: b. B. C. D. Pylæ dicitur Taurus. 553. b. B. D. Caspius mons. 438. a. F. sinus. 553. a. C. G.
- Cassa lignorum, furculorum, cinerum. 177. b. D: 296. a. D.
- Castander Theffalonice condidit, & vicina oppida destruxit. 114. a. D.
- Cassia, *Κάσις* urbs, quæ in Ægypto ad montem Cassium, ad Pelusium, situs parilitate æquat Epidamnum. 401. a. C. Cassiopeia mater Cilicis. 543. a. D. .... & *Κασσιόπη*. 627. b. C. asterismus. 651. b. G: 652. a. F. G: 653. a. D.
- Κάσιον & Κασσιώης** Ægypti. 401. a. E.
- Cassis plebeja, *ἄφαλος*. 387. a. A.
- Cassiterides insulæ. 197. a. D. E. F. *Κασσίτηρ* *Περσέως*. 202. b. G.
- Κασσίτηρ**, stagnum, vel flannum, *σέλιγγ*, vel *σέλιγγον*. 407. b. F.
- Casyta herba *Κασίτης*, in aliena terra nascitur, hodie Cassutha vel cuscutha dicitur. 682. b. D.
- Castabaleses, *Κασταβαίς*, non Castabadenfes. 135. a. D: 136. a. F.
- Castanea balanitis, Salariana, Tarentina. 425. b. A. B. *δυσφύλω* non habent. 425. a. F: b. B. *κάρυα πλάτια*. *ibid.* a. F. G. situ ac facie planæ, non prorsus rotundæ. *ibid.* F. duæ species castanearum, *πλάτη*, & *Κερδιδανόν*. *ibid.* G: b. A.... *ἑυβοϊκὸν κάρυον* dicitur. 424. a. D. E: b. A. corio tegi dicitur. *ibid.* a. E. generi *ἑυβοϊκῶν* adscriptæ, & *βαλάνης* vocant. 236. b. C.
- Castaninus color, castaigne. 935. b. F.
- Casteria pro scasteria, seu chasteria. 40. b. A: 536. a. D.
- Castorea virofa. 255. b. C.
- Castoris testiculi cur *πρόστυς* dicti. 736. b. B.
- Castra fossis circumducta, Hebræis Gad, inde fossata castrorum, *περιφραγμά*, septum. 846. b. C. D. metandiratio *τῆς τακτικῆς* pars. 487. a. C. metari. 580. b. D. .... combinatorum metatio. 472. b. A. metatio. 484. b. D: 576. a. C: 577. a. A. C. nomen in Europa multis urbibus factum. 846. a. E. portæ in conspectu rigoris stellam efficiebant. 472. b. G.
- Casula diminutivum, vestis cucullata. 678. b. F. ostia. 656. b. E.
- Casytas sineradicæ. 910. b. A. cuscutha vulgaris, unde Arabicum casuth. *ibid.* G.
- Κατάβανα**, aliis *Κιτίβανα*. 348. a. D.
- Καταβάνης**, *Καταβάνοι*. 348. a. D: 353. b. E. vitiose *Κλεταβάνοι*. 353. b. E: 502. b. D. Arabes. V. Arabes. pagi. 343. a. D.
- Catabathmos, locus arenosus in Libya. 225. b. G: 226. a. A. B. terminabatur eo Cyrenensis. 326. a. G.
- Catacecaumene Mæonia. 588. a. E. seu Diacecaumene, vel Cecaumene. 335. b. D. E: 895. b. B. insula, propter ardorem deserta, regio Æthiopiæ. 876. a. D. *νήσος* Arabici sinus. *ibid.* E: 893. b. B: 894. a. D. exusta insula dicta. 876. a. D: 894. b. B.
- Κατακέραιον** testum. } 826. b. A.
- Κατίχαλιν**, ære indutum. }
- Κατιχωρίζεν**, quid. 504. b. C.
- Κατχέρι** *πύχοι*. 868. a. B.
- Κατὰ χερσιν**, auro inductum. 826. b. A.
- Κατὰ χερσίν** *θεοί*, dii inferorum. 51. a. D.
- Κατάνιος** *Θύρσος*. 620. a. C: 826. b. A.
- Κατακλείς & κλείς**, idem. 949. b. C.
- Κατακλύζουσι**, *κατακλυσμός*. 207. a. D.
- Κατάνισμον**, comatum, vel comosum. 826. b. A.
- Κατὰ χερσίν** in coloribus. 141. b. E: 244. b. C. *κατακέραιος μέλαν*. 141. b. E.
- Κατὰ δέ δεξιᾶς**, beneficio devinciri ac defigi. 766. a. E.
- Κατὰ δένδρ** *πίπτος*. 620. a. C.
- Κατὰ δεσμεῖν καὶ πῆσαι** de sagis dictum. 766. a. E. *καταδεσμός* pro beneficio. *ibid.* F. veneris nodus, vel ligulæ ligatura, magicus nodus. *ibid.* b. A.
- Καταδυσμοί**, five *καταναΐσται*. 768. a. E.
- Catadupa Nili ad ultimum cataracten, ab iis Nilus & Ægyptus incipit. 298. b. F.
- Catægis. 887. b. C.
- Κατὰ γλῶσσαν**, quæ depressis sulcis & imaginum cavatis lacunis sculpta sunt. 736. a. C.
- Κατὰ γράφειν** describi, de horologiis. 458. a. A.
- Κατὰ γὰρ**, Catæa insula Veneri sacra, Arriani, eadem cum Aphrodisiade Plinii. 831. b. G: 839. b. A.
- Καταλλακτήης**, cambiator, changeur. 671. a. E.
- Κατὰ λοχισμὸς**, quasi *κατὰ πταμόν* vel *κατὰ χωρισμὸς*, pedatura, 504. b. B. F. proprie insidiarum collocatio. 504. b. C. puerperiorum & liberorum census & professio. 504. b. C. E.
- Κατὰ λοχίζειν**, proprie *τῷ λόχῳ* distribuere, in *λόχῳ* tribuere. 504. b. D. E. in insidiis collocare. 504. b. C.
- Κατίλινος**, *κατὰ λύνειν*. 302. a. G.
- Κατὰ μανὰ** urbs Commagenes, aliis *Κατὰ βανα*: unde *κατὰ βανος* dicti videri possent. 347. a. A.
- Καταμάραρος πέπλος**, *καταμάραρος* vestis. 826. b. A.
- Κατὰ μύλια**. 20. b. E.
- Καταμορον φυτὸν**. } 620. a. C.
- Καταμπελον χωρίον** }
- Catana, Catina. 78. a. C.
- Catanance herba magica, ejus usus ad amatoria, herba Theffala Plinio, amandi necessitatem faciebat, *καταναγχα* & *ἀνάγχα*, philtrea & amatoria. 764. a. D.
- Κατὰναθεματίζειν**, quid. 767. b. E.
- Κατάνη**, catena. 170. b. B. Catina. 47. a. F.
- Κατάνιοι** populi. 347. a. A.
- Cataones. 440. a. F: 442. a. E.
- Cataonia. 442. a. E. F: b. B: 444. a. E. præfectura. 442. a. F: b. A. ad Taurum montem. 442. b. B. à veteribus separata à Cappadocia. 442. a. F.
- Καταπειρατής & καταπειρατής**, catarpirater plumbus. 712. b. F. *καταπειρατής* Herodoto. *ibid.* G.
- Καταφλεχτής** *εὐπὶ τῷ κεραυνῷ*, quis. 590. b. A.
- Καταφορετής**, quid. 754. b. B. ei opponitur *ἀφλεχτής*. *ibid.* C.
- Cataphracta, lorica, *φολιδοπὴς*: & in squamam texta è ferro. 315. a. C.
- Καταφυγὰ** 570. a. A.
- Cataplus Niliacus. 444. a. G.
- Cataputia V. *χολοκράκα*.
- Κατίπυρρον** flos aeris. 815. b. D.
- Cataractæ Euphratis. 443. b. A. portarum, quæ cum impetu descendebant. 64. b. D: 298. b. B: 581. b. C. B.
- Cataractes. 548. b. G: 549. a. E. fluvius Pamphy-

- Pamphylia; dictus quod se præcipit. 298. b. A: 581. b. C. super Syenen. 310. b. D. epitheton avium prædatrix, 64. b. B: 298. b. A: 581. b. C. epitheton Diomedæis avibus tribuitur. 64. b. D. .... & κατέλαβεν. 64. b. C. dictus Marfyas fluvius Herodoti ætate. 581. b. A. quod cum impetu descendere. 581. b. B: 587. a. A. tamen & Marfye amnis meminit Herodotus. 581. b. D. E. ὁμῶς præceps imber. 581. b. C. avis marina, minor accipitre. 64. b. D. proprie torrens, Nilus dictus in iis locis quibus ex alto cum impetu & fragore ruit. 64. b. B: 298. b. A: 581. b. C. Nili descensus è montibus. 298. b. B.
- Κατέλαβεν quid. 298. b. A.
- Κατάργηρον, argento inductum. 826. b. A.
- Catarzen regio. 438. b. A.
- Κατασκήδην, faccare, sacco exprime- re. 331. b. C.
- Catasphærum, κατὰ σφαιρον, idem quod σφαιροειδές, de malabathri folio. 755. b. C.
- Κατασπινισμός, κατασπινίζειν. 331. b. D: 332. a. F.
- Κατασπρίφην, mori: κατασπρίφην, mors. 112. a. D.
- Κατέχευον, quid de coloribus. 806. b. D.
- Κατεργασαῖος. 26. b. D.
- Catelli, κατεργασαῖος pisces, non mustelli, aut squalli, Græcis etiam σκυλλοί, & σκυλλία, i. catelli. 941. a. D.
- Catena Patrum, quid. 603. b. F.
- Catenis res mensoria peragitur. 484. a. C.
- Κατεργάζων. 306. b. F: 332. a. B. E.
- Κατεργάζεσθαι. 252. a. A: b. C: 754. a. F.
- κατεργάζων. 252. a. D.
- Κατεργάζων. 846. a. E.
- Κατεργάζων τείχεα. 534. b. C.
- Κατεργάζων, putari, purgari.
- Κατεργάζων, putare vites vel } 412. a. C.
- arbores.
- Καθερσις quibusdam dicta herba Struthium, καθερσις, putatio. 412. b. E.
- Cathea regio, trans Hyarotim. 698. b. A.
- Καθερσις ὑπὸ στροφιῇ in circuitu circi positæ à Tarquinio Prisco, ex iis spectabat populus. 646. a. B.
- Καθερσις, vel καθερσις, monile auro & gemmis variatum: unde Hebræum kethem, vel katham, & cathena. 763. a. F.
- Καθερσις. 216. a. B.
- Καθερσις χαλκῶς. 897. a. E.
- Καθερσις, deorsum mittere. 379. a. D.
- Καθερσις, constituere non sedere. 462. a. D.
- Cathraps, καθραπὸς ποταμὸς ἐκβολαῖ. 832. b. A.
- Cati. 37. b. D. E.
- Catillones, gulones, unde dicti. 90. b. E.
- Catillare, catillatio, catillamen & catillamentum. *ibid.* F.
- Catillus molæ, quid. 464. a. E: 852. a. A.
- Catillus Argivus & ejus fratres Tiburtus & Cora Tibur condiderunt. 44. a. G.
- Catinenses. 79. a. F.
- Catini in fornace in quibus auri ramenta coquebantur, κεραμία ἀργεία dicuntur. 759. b. G.
- Cato Censorius. 37. b. A. B. C.
- Κατωχώρα. 432. b. A. pars in circo, quæ ἀδίκη, aut creta, pro circi principio. 642. b. C.
- Catoblepa, κατωβλέπας, κατωβλέψ, 276. a. B.
- Καπνή, coloris alligatio. } 806. b. D.
- Καπνίμα medicamenta. }
- Καρχῶς, mandalus, pessulus, κλειθρον, καρχῶς & ὀρχῶς, idem. 649. b. C.
- Καρχῶν τῶν ἐμβρύων. 504. a. D.
- Καρχῶς, vicus non clausus. 545. a. G.
- Καρχῶς, vinofus. 620. a. C.
- Κατωμαλίζειν, catomidiare. 107. b. A.
- Κατωμαλίζων. 276. a. B.
- Καρχῶν, in quo videtur. 183. b. G.
- Cattæ Pannonicæ, vulgo martes, de genere felium filvestrium. 710. b. B.
- Cattæ, videre, unde cattus, guetter Gallis, factum ex captare. *ibid.* A.
- Cattizæ, ubi Pygmæi degebant, κατίζα, non sic dicta Gerania, Cattuzon, Cattuzi vocati Pygmæi à barbaris. 115. a. D.
- Catuli pro quarumlibet bestiarum filiis. 75. a. B.
- Cavari lapides dicuntur quum scalpuntur. 138. b. B. C.
- Cavari & curvari invicem ponuntur. 266. b. E.
- Cavatores, cavitarii, καβάτορες, καβιδάριοι, graphatores, graveurs. 33. b. D: 138. b. C: 736. a. E: 774. b. E: 775. a. B.
- Caucasias portæ. 444. b. F: 562. b. G. .... montes. 554. b. C. D: 555. a. A: 563. a. A. C.
- Caucasus, mons montium maximus, quum vocatur Taurus, Indicus, non Colchicus. 554. a. D. E. duplex. 560. a. C. utrumque multi confuderunt. 555. b. E. Colchicus. 554. a. E: 555. a. D. E: 560. a. B. in eo Prometheus fertur vinctus. 554. a. F: 555. a. D: 560. a. B. non visus Alexandro. 555. a. E. F. Indicus. 554. a. E: b. E: 555. a. D. committitur Paropamis & Imao. 555. a. D. Ponticus, ab Indico longe diffusus 554. b. E. à Scythis Craucasus vel Craucalis vocatus. *ibid.* D. E. quare Asiam perpetuo jugo dividere dicatur. 555. a. A. quando appellatur Taurus. V. Taurus... partes cur facit Plinius Imaum, Emodum & Paropamisum. 554. b. A. B. alii Caucasum Ponticum & Indicum. 555. a. B. nomine appellati Macedonibus montes omnes ab Ariis Indiam usque. 554. b. A. F. aversa. 692. b. D.
- Caucasus equus circensis. 657. b. E.
- Caucasus equus funalis, δεξιόδεξος. 631. a. F.
- Caucatus pro Caucus. 496. b. C.
- Caudatum piper. 923. b. B.
- Cauda, codo. 881. a. B. stagni, μυχός. 491. a. D. clemens, immota, leniter mota. 230. b. D: .... agitatio animum leonis ostendit. *ibid.* B.
- Caudex, πύλεχος. 416. a. G. caudicis lignum pro vitalibus. *ibid.* b. A. .... aliud, aliud vimen 358. b. F: 538. b. F.
- Caveæ confessus pro iis, qui in cavea theatri confident, 124. b. B. feratim. 167. a. A.
- Caulæ, quid, eadem cum cancellis. 647. b. A.
- Caulias succus è filphii caule. 251. a. C.
- Caulis spinosus. 675. a. G. ... cacti. 160. a. F. mandebantur cortice detracto *ibid.* b. A. E. detracto cortice subamari, & muria condiri condiquefoliti. *ibid.* E. ceteri non edebantur nisi ἰσχυροί. *ibid.* F.
- Caulonia. 47. b. E: 48. a. G.
- Caunæ quælibet caricæ. 658. a. A. B: 776. b. A: 792. a. E: 813. a. D. .... caricæ pro Cauniis, seu Caunis, primo. 658. a. A: 770. b. C. Chia, pro Chiis caricis. 658. b. A. B: 770. b. C. Chalcidicæ. *ibid.* A. Ebusi, seu Ebusitanæ, pro caricis, seu ficis siccis. 658. b. B: 770. b. C.
- Caunos urbs Cariz. 658. a. G: b. C.
- Caurus vel corus fiat ab occidente, inter occidentales ventos. 875. a. C.
- Causa vincibilis. 615. a. B.
- Cautes, cotés. 881. a. B: 888. b. B. sunt
- (i)
- faxa. 140. a. B. & in collibus, & ex ... colles plerumque. *ibid.* A.
- Cavum opponitur pleno. 266. b. G: 267. a. C. cavitamentis plenis. 267. a. C.
- Cavus æneus, vel æneus. 127. a. E.
- καυλία, junci. 913. a. D.
- Καυλάνια 46. b. G.
- καυλός, caulis. 618. b. F. frutex, πύλακα, fruticosa. 250. a. D. pro tota planta filphii. 249. b. F. G. pro thyrafo, caulis qui è radice exit. *ibid.* G. caulis ferula. 250. b. B. de herbis, non de fruticibus. 372. a. C. νάρθηκῶδης, vel νάρθηξ aliud, aliud καλαμῶσπιγρός. 257. a. A.
- Καυλαίτις. 894. a. B.
- Καυσμομαντεία apud magos μαντεία τῶν καυσμῶν. 179. a. B. differebat à pyromantia. 179. a. C.
- Ceainsula, ἡ κεία, quæ κεία. 658. b. D.
- Cebenna, Gebenna, Cebennini montes, mons Jura, les Cevennes. 170. a. E. ... & Cemenni, idem. 175. a. E: 176. a. A.
- Κέβλη caput.
- Κεβλήνη origani species. } 914. b. F.
- Κέβη, vel κήφη, Cepus. 275. b. G: 276. a. A. unde dictus. 276. a. A.
- Κεκαπνισμῶν χρωμα, fumidus color. 245. b. C. couleur enfumée. 245. b. B.
- Cecaumene, V. Catacecaumene.
- Κηκίς, galla, qua lanæ olim tingebantur, πύλαμα, πύλαμα. 194. a. C: 418. a. F.
- Κεκήγην pro κλήγην. 651. a. A.
- Κεκρύφαλοι ex Carystio lapide. 125. a. F.
- Cedere astra quando dicuntur. 506. a. C.
- Cedraei Arabes, vicini Canchlaeis & Nabatheis. 345. b. B.
- Cedrinon bryon. 233. b. A. C.
- Κεδρόμηλα male pro κετόμηλα. 668. b. F.
- Κεδρωσία regio quæ aliis Γαδρωσία, vel Γεδρωσία. 828. a. F.
- Cedro Italici citreum pomum, veteribus citrum. 669. a. A. major in duo genera dividitur. 938. a. D. uritur tanquam odoramentum. 668. a. B. .... & citrum confundunt quidam. *ibid.* b. D. G: 669. a. A. in ... βρύον odoriferum nasci asserit Plinius. 724. a. A. cum ὅλα confunditur. 574. b. A. .... & juniperus nisi fructus differentia non discernuntur. ... arbores in quibus regionibus maxime nascuntur. 669. E. optimæ. 233. b. D. cypressæa foliatura. 574. b. A.
- Cefalogni hodie Siculis humiles palmæ & χαμαιρόπει. 933. b. B.
- Cefus & cefus, pro κήπος aut κήφη, cepus. 275. b. G: 276. a. A.
- Κερχείας unde dictus, & κερχείας Aëtio diversi serpentes. 241. a. A. .... verius tamen κερχείαν, & κερχεία. & κερχείων, & κερχείων eundem esse. *ibid.* B.
- Κηρχίνης Hesychio τελέχνης, qui tamen diversi, & κερχίνης idem ac κερχείας. *ibid.* B.
- Κερχείας unde dicta, .. & κερχίνης, idem. & κερχίνης, avis à plumarum varietate 240. b. D. cenchris Plinio. *ib.* E. serpens, à squamarum varietate. *ibid.* D. unde dictus. 241. a. A. eadem vocatur κερχίνης, vel κερχίνης. 240. b. D. E.
- Κερχείας.
- Κερχείας gemma. } 241. a. A.
- Κερχῶδες & κερχῶδες idem, τερχῶδες. 422. b. B: 423. b. B.
- Κερχῶδες & κερχῶδες idem in clypeis. 241. a. C: 422. b. B. idem quod σκῶμα. 241. a. C. κερχῶδες & κερχῶδες, idem. 423. b. B.
- Κερχῶδες

- Χαλκάνθη V. καλκάνθη.
 Χαλκάνθιον, æris scoria, pro flore æris.
 760. a. C.
 Χαλκάνθη, quod est quam χαλκός ἄθος.
 760. a. C. multi confundunt tamen.
 815. b. A. C. E. χαλκόν, non viride,
 sed luteum vel aurei coloris, de misy
 accipiendum, non de fori, hodie vitrio-
 lum vocamus. 815. a. B. nihil habet æris,
 ne colorem quidem, & optimis vetu-
 stissimisque auctoribus χαλκάνθης di-
 citur. *ibid.* D. χαλκάνθης enim & χαλ-
 κός ἄνθος longe diversa. *ibid.* E. un-
 de compositum. *ibid.* E. F. 817. a. F. V.
 καλκάνθη.
 Χάλκας & κάλκας & κάχλας. V. Caltha.
 Χαλκή V. χαλκή.
 Chalcedon supra Chrysopo-
 lim. } 395. b. D.
 Chalcedonia jaspis.
 Chalcedonium. *ibid.* E. ejus colores tres.
ibid. F. .. marmoris apud veteres nulla
 mentio, nec gemmæ. *ibid.* C.
 Chalcedonius ab urbe Chalcedone. 395. b.
 C. species jaspidis non multum differt
 ab onyche gemma. 395. b. B. F. non est
 veterum onychites, aut alabastrites. *ibid.*
 A. F. in Germania eruitur. *ibid.* F. nec
 onyx. 396. a. A. vulgo Cassidionias ap-
 pellant. 395. b. G. smaragdus, pro quo
 perperam Carchedonius. 270. a. G. vi-
 lissimus & minimus. 137. b. C.
 Chalcidenfes Euboici. 52. a. A. nec Cu-
 mani, nec Æoles. *ibid.* B. orti Atticis
 Cumas Italicas condidere. *ibid.* C. Tin-
 dam coloniam condiderunt. 113. b. B.
 item Naxon & Tauromenium condide-
 re. 74. a. F. Ægæoni rem divinam facie-
 bant. 124. b. C. 125. b. E.
 Chalcidicæ ficus, quæ à Chalcide adve-
 hebantur. 658. b. A. B. galli gallinacei
 commendati. 612. b. D.
 Chalcis Euboeæ metropolis. 52. a. B. C.
 non eadem cum Carysto. 124. b. C. ad
 Belum in Syria. 436. b. B.
 Χαλκίς avis ὅτι τῆς χάλκης, noctua
 Γλαυξ quibusdam. 817. a. G. eadem cum
 πῶσις. 65. b. A. serpens à colore cæ-
 ruleo dictus: an idem sit cum lacerta
 chalcidica. *ibid.* a. G. σηψ Græcis,
 differt a stellione. *ibid.* b. B.
 Χαλκίς arena ex qua æs fundebatur. 773.
 C. D. χῶρε. 700. b. F. χαλκάνθη
 & χαλκάνθημον, cur dicitur buph-
 thalmum: vel chrysanthemum. *ibid.* E.
 Χαλκοκρήνη, ferruminatus. 771. b.
 F.
 Χαλκοκρίανθον genus thuris vel succini
 ab aëreo colore. 810. a. A. 817. a. F.
 Χαλκοκρήνη & χαλκοφών, idem.
 541. a. C. vocis claritatem servat, tragœ-
 dis ideo gestanda. *ibid.* E.
 Χαλκός ἐλατός. 758. b. D. E. πάλαι με-
 μορητός, æs vetus. 815. b. B. τροχίας,
 qui aliis χυτός. 758. b. D. εἴνημα, &
 λεπτός temere à Plinio confunduntur.
 758. a. F. 759. a. F.
 Chalcosmaragdi qui proprie dicti. 140. a. B.
 Chaldæi, Κηφῆνες appellati. V. Κη-
 φῆνες.
 Chaldæi, qui & astrologi, tales Assyrii,
 quales Ægyptiis prophetae. 456. a. E. ...
 infestatores Attali. 343. b. E.
 Chali frutex est, in maritimis nascitur, fo-
 lium habet pingue, spissum, leve, oblon-
 gum. 772. a. A. vim habet abstergentem,
 & saponem præbet optimum, Arabibus
 axna, vel usne vocatur, in Armenia in
 justam arborem assurgit. *ibid.* B. arenō-
 sis & siccis gaudet locis. *ibid.* C. sapor est
 falso. 771. b. G. est halimum, ubi vide.
 Χάλικες, proprie, silices, vel hilices,
 χαλῖξ, etiam pro cœmento. 268. b.
 C. D.
 Chalileg, χαλιλέγ, quod aliis halileg, &
 ἑλilέγ. 930. b. C. D. 931. a. C. D.
 Chalk, V. calk.
 Χαλωνίτης, Chalonitis regio Mediæ. 488.
 b. C.
 Chalybdicum, seu chalybicum aciarium,
 primum ac præstantissimum, à Chalybi-
 bus Ponti populis. 763. b. E. χαλυβ-
 δινὴν σίμαμα, acies chalybdica. *ibid.*
 F.
 Chalybes, qui & Armenochalybes. 440.
 a. G. Ponti populi. 763. b. E. Paphla-
 gonibus proximi. 134. a. C.
 Χαλυσί σίδηρος pro chalybico ferro pri-
 mum, & χαλυσί absolute postea de quo-
 libet ferro. 770. b. B. 776. a. G. 813. a.
 D. 902. a. E.
 Chama-vocatus lupus cervarius. 276. b.
 F.
 Χαμαιάκη, ἡ μικρὴ κροφουλία, ἀγρία
 ἀκτὴ, & ebulum eadem planta. 773. a.
 F. G. male illum separat ab ebulo Pli-
 nius. 773. a. F.
 Χαμαινεράσια τὰ μιμάκυλα. 362. b.
 E.
 Χαμαινίσσα. } 258. b. D.
 Χαμαίσις.
 Χαμαιδάφη Alexandria laurus vocata,
 & dicta, licet specie sint diversæ, 286.
 b. E. F. cognominibus confunduntur.
ibid. b. F. ejus fructus in tergo foliorum
 adnascens. *ibid.* G. 287. a. E. ejus & to-
 piaria. 287. a. C. duæ species, quæ
 κλημάτης, & vinca pervincia dicitur:
 altera, quæ Alexandria vocatur. *ibid.*
 a. C. b. A. utraque coronarii operis. *ibid.*
 a. B. b. B.
 Chamædracontes humi tantum serpunt.
 243. b. B.
 Chamæleon in Africa multus, in India
 frequentior reperitur, in Syria, Arabia
 & Ægypto hodie invenitur, inter pere-
 grina animalia recensetur. 613. a. A. si-
 milis crocodilis dicitur, in vineis sub
 pampino reperitur. *ibid.* B. ejus figura &
 magnitudo, crocodilo fluviali & Ni-
 liaco similis. *ibid.* D. multo amplior ac
 prolixior cauda quam lacertæ. *ibid.* E.
 G. spina in ejus dorso eminet ac recur-
 vatur, ut piscibus, & hoc distat à la-
 certa, ut & caudæ magnitudine. *ibid.*
 G. b. A. non oculis totis est inconnivis,
 sed pupillis solis. *ibid.* b. G. 614. a. F.
 b. A. corpus asperum, tergus varium
 squamis maculosis. *ibid.* b. E. quadrupes
 tardigrada, agrestis, humilis, aspera.
ibid. F. crura recta & longiora quam la-
 certæ. *ibid.* A. B. rostrum ejus haud ab-
 simile fuillo. *ibid.* B. cauda in vertigi-
 nem torta. *ibid.* C. D. unde colores red-
 dat proximantium rerum. 276. b. D.
 herba. 213. b. A. ἱξίως fert simile po-
 mum cardui pomo. 214. a. B. non ubi-
 que mastichen generat. 213. b. B. albus.
 161. b. B. ex eo viscus vel mastiches
 genus colligebatur. 213. b. B. niger.
 409. b. A. est carduus silvaticus. 161. b.
 B. ... succus est lacrima, seu viscum al-
 bum, seu mastiche. 214. a. F. G.
 Χαμαίπινος, abiga, pinus. 198. a. F.
 herba, ejus tria genera. *ibid.* F. hyperi-
 con dicitur. 420. a. A. D. b. F. ἡρεῖς
 herba. *ibid.*
 Χαμαίρεσις & χαμαίρεσις differunt.
 933. a. C.
 Χαμαίρηλη lactuca V. lactuca.
 Χαμάμα, pro ἄμαμα, hamamach. 931.
 a. D. ὤσειρεων exponitur. *ibid.* C.
 Chambades. 554. a. B.
 Χαμβλέγ fortasse pro ἀμβλέγ. 931. a.
 D.
 Chamælea. 807. b. B. pro Chamæleon-
 te. 213. b. A. 214. a. F. G. Ejus granum.
 213. a. E. succus. *ibid.* F. oleum. 214. a.
 E.
 Chamois, Gall. Camossi, vocantur ru-
 picapræ. 158. a. E.
 Champæ Ægyptiis qui Ionibus crocodili,
 ἰ. ταῦροι. 613. a. F.
 Chandama hodie, quod antea σάνδαλον.
 726. b. G. Lusitanis pro sandama, quæ
 Græco σάνδαν. 727. a. A.
 Chanque pro concha, species conchæ,
 quæ μαργαρίμντες vocatur. 795. a.
 E.
 Charabe, V. anime.
 Χαρχίας calamus, quis, curita dicitur
 idem & Φραγμίτης. 917. a. F.
 Characmoba urbs Arabiæ. 346. b. F. 347.
 b. D.
 Χαροισπασίης. 347. b. D.
 Χάραδρος vel χαράδρα, fossa vel por-
 tus fossitius. 794. a. F. b. B. Cicilia...
 λιμὴν ἢ Ἰππηνειον. .... Ambraciæ pro
 portu dixit Ennius, forte & portus
 Ambraciæ eo nomine vocabatur, can-
 cellus, cancellatio. *ibid.* b. D.
 Charam, five Haran, urbs Hebræis, quæ
 Carrae. 348. a. F.
 Charax oppidum in intimo finis Persici.
 347. b. B. C. 494. a. F. 846. b. E. σπα-
 σίης χάραξ. 347. b. B. 493. b. G. 846.
 b. E. Phrygiæ urbs, ubi Alexander
 castra metatus est. .... Σισύρις nomen
 impositum multis locis, ubi Sesostris ca-
 stra metatus est. 846. b. D. in Caria locus,
 & in Nicomediæ sinu, urbs Parthiæ, urbs
 Palæstinae, quæ & Μάβης χάραξ, χα-
 ράκωβα. *ibid.* E. exercitus vallo inclu-
 sus, aut castra, unde multæ urbes no-
 minatæ. *ibid.* D. proprie Φεγγυός vel
 Φεφραγμα, idem quod 771. *ibid.* E.
 Latinis recentioribus sudatum. *ibid.* F.
 Sudis est, fossa potius quam vallum,
 ὅτι & χαράξαι. *ibid.* F.
 Charibaël, χαριβαήλ, Homeritarum,
 & Sabaitarum, seu Sabæorum rex. 352.
 b. C. 353. b. G. 354. a. E.
 Χαριβαῖ oppidum Arabiæ. 348. b.
 G.
 Charlattans. 739. a. G.
 Charmadas, χαρμάδας, à χάρις &
 χάρις, ut χαρμίδης à χάρις. 36.
 a. G.
 Charme, & charmer, quasi carmen &
 carminare. 766. b. F.
 Χαριέλ pro ἀριέλ, quod est μάλιν...
 apud Avicennam, Græcis ἀριελά.
 930. b. D.
 Charmodara. 443. b. D.
 Charnub Arabibus, carruba Gallis &
 Italis, χάρνβα recentioribus, τὰ κερ-
 νία. 327. b. E.
 Χάρων & χερώνδας. 111. b. A.
 Χάρνβα recentioribus dicta filiqua vel κε-
 ράπον: hinc charruba Gallis & Italis
 filiquæ fructus: & litera inserta ab Ara-
 bibus charnub. 327. b. E.
 Charpie πλῆρες μοτός, carpti, seu carpti-
 tii lintei. 538. b. B.
 ὁ Χάρτης, hæc charta. 500. b. F. 576. b.
 D. 790. b. A. 823. a. A.
 Charta trita, duro mento inhorruit. 278.
 a. E. F. G. mos in evolvendis ... volumi-
 nibus. 278. a. E. virgo, mento non tri-
 ta. *ibid.* F. bonitas, aut deterioritas un-
 de spectatur. 706. a. D. barbata. 278.
 b. A. i. βελία, libri dicuntur quia ex
 interioris corticis phyliris texebantur.
 706. a. C. .... filamenta, inæ. 278. a.
 E.
 Χατραμίς, Chatramitarum regio. 350.
 a. E.
 Chatramitæ quibusdam gens à Sabæis se-
 parata. 348. b. A. Chatramotæ ex gen-
 tibus quatuor. 343. a. D. 348. b. A.
 353. a. D. E. à Climace monte ad Sa-
 chalitem finem pertinerunt, in me-
 dio fere Arabiæ. 350. a. C. 353. a. C.
 b. E. iidem cum Atramitis. 348. a. F.
 350. a. C.
 Chatramotæ. 353. a. D. ab Atramitis
 diversi,

- diversi, Chatramotæ etiam dicti, Pto-
lemæo Chatramitæ, & ab Adramitis,
seu Atramitis separati. Chatramitæ etiam
dicti, & eorum regio Chatramis, vel
Chatramitis. 348. a. E.
- Χατράμωπις χώρα, quæ myrrham mit-
tebat. 348. a. C.
- Χαυλιδόντες. 323. b. C. χαυλῶ, ὅπῃ
ἔχει χαλῶν. *ibid.* D.
- Χαυνοῖα, quartum hyacinthi genus.
779. b. A.
- Χαυνοί, Mediæ populi. 488. b. B. πᾶ
Χαυνοί, nomen urbis: unde χαυνοῖπς
regio, Chauonitis. *ibid.* C.
- Chaurus V. *argestes*.
- Chaus, lupus cervarius. 276. b. G.
- Χεῖμας, hiems. 220. a. B.
- Χεῖμασις, putrefaciendis ac tenuandis gle-
bis. 510. b. B: 511. a. E.
- Χεῖμασθῶα. 511. a. D. E.
- Χεῖρ φονάσι. 223. b. B.
- Χεῖμαζεν. 302. a. F.
- Χεῖρ ζωγράφου, detabula picta. 264. a. B.
- Χερεκμαγεία ex Carystio lapide. 125. a.
F.
- Χειροθεῖς, idem quod χειροεργθεῖς,
ἐπαγῶνα χειροτέχνη, quæ circumcisa
sunt. 739. b. C.
- Χείρεις χειροεργία. *ibid.* B.
- Χειρόκμητα, titulus Democritici com-
mentarii. *ibid.* D.
- Χειρόκμητον, de anulo signatorio. 775. a.
C. F.
- Χειρογράφων quod manu scriptum, &
quod manu sculptum. *ibid.* C.
- Χειρομοχεῖται qui δεινοχεῖται aliis,
templi Dianæ Ephesiæ architectus. 571.
a. C.
- Χειρόμακτρον αἰμόλιον. 538. a. D.
- Χειροπληθία. 360. b. F. G.
- Chelæ. 618. a. B.
- Χελιδών, hirundo. 220. a. B.
- Χελιδονεῖασπιδες. 241. b. E. hirundinum
colore. 242. b. B.
- Χελιδονεῖα quasi hirundi-
nina. } 552. b. C.
- Χελιδονίω, nidus hiru-
dinis.
- Chelidonia aspis, Nili maxime peculia-
ris, inter mysteria Isis picta. 243. a. B.
ubi moratur. 243. a. C. ἐλύδριον. 818.
b. B: 819. b. A. ejus flos & succus, in-
ter colores luteos refertur. 818. b. B.
- Chelidonias. 550. b. C. D: 551. a. B. G.
gemmæ unde appellatae. 242. b. C.
- Chelidonii scopuli. 547. a. C. E. F. b. E.
in Pamphylio mari. 551. a. F. ... sunt in-
fulæ. *ibid.* B. D: 551. a. E. promontorium.
ibid. a. E. F. G. b. A. F. G: 550. a. F. b. A.
B: 551. a. B. C. hodie Capo Celidonia.
551. a. C.
- Chelonia, oculus Indicæ testudinis, in-
ter gemmas numeratur. 837. b. E.
- Chelonates sinus Peloponnesi. 99. a.
G.
- Χελώνη χρυσήσιωλική. 701. a. B.
- Chelonophagi, χελωνοφάγοι populi ubi
siti. 837. a. F. G: b. D. in testudinum
superficie casas tegunt, carne vescuntur.
ibid. b. A. duplices, in ora Carmanias,
& in Arabico littore versus Æthiopiam.
ibid. B. non omnia hirsuta. *ibid.* E.
- Chelydri & chersydri, iidem. 60. b. G: 61.
a. A. distincti à quibusdam. 60. b. G.
χέλιδρῶ unde dictus. 60. b. G: 87. a.
A.
- Χελύνη, testudinis testa. 837. b. E.
- Χήμη, χόσμεσσι, unde & ὄσρεον χή-
μη, & χήμας, piscis, ab hiando,
hiatula Latinis, mensuræ nomen, co-
chlear majus. 772. b. C. forte & χήμη
dicta fornacula seu caminus Chymico-
rum. *ibid.*
- Χήμεια patrum nostrorum ævo archemia
dicta, & archemistæ, chemistæ. 772.
b. B. dicitur ἱερὰ τέχνη, & Pythago-
ras ejus sciens, χρυσὴ πίνσις. *ibid.* a.
F. Ægyptiis maxime frequentata. *ibid.*
G. unde appellata. *ibid.* B. E.
- Chemistæ peculiarem sibi dialectum vin-
dicarunt. *ibid.* b. C.
- Χημένη, χυμένη. 818. a. F. G.
- Χημδουκὴ & χήμεια, χημδουκὴ σύντα-
ξις. 772. b. A.
- Χηλίσκου, cheniscus. 404. a. C.
- Χηλίσκον, de tibicinibus. 87. b. E.
- Χέω, antiquis χύω. 582. b. C.
- Chepula vulgo, Kebuli Avicennæ, à lo-
co dicta. 931. a. F.
- Χήρ χηρὸς, echinus herinaceus. 220. a.
A: 277. a. C. inde Latinum her heris,
& heres. 277. a. C.
- Cherem Hebræis, ἀνάθεμα, à verbo cha-
ram. 767. a. E.
- Cheripo vocant hodie Persæ & Indi Pini-
cum. 795. a. D.
- Chermes vel guermes Arabibus pro coc-
co, seu vermiculo, seu verme. 854. b.
C. granum tingendis lanis aptum, ex
Latino vermis. 676. a. F.
- Chermite lapis, non chernites, χέρμα
enim lapis χαλικώδης, fortasse inde
χερμίτης λίθος, nam χερμάδιον
lapis, χερμίτης, unde dictus. 848. a.
C.
- Cherronesos magna. 262. a. E. Λυκίων.
550. b. E. inter Apolloniam & Thy-
niada. 152. a. E. χέρρον, pro χερρό-
νησιν. 152. a. D. in ..... ex ad-
verso Sigei Protefilai sepulchrum erat.
610. a. E.
- Χερσαῖα aspidēs, 241. b. E. πεφρώδεις
& ὑπὸ χλωροῖ. 242. b. A.
- Chersiphron architectus præsuit fabricæ
primæ templi Dianæ Ephesiæ. 571. a.
C: 572. a. D. melius Crisiphon, vel
Chresiphon dici posset. 571. a. E. F. G:
572. a. G: 573. b. B.
- Cheronesus aurea, χρυσή χερρόνησος.
700. b. G: 701. a. B. E. Pallene dicta.
114. b. B. Thracica. 114. b. C.
- χῆ, novitia litera Jonica unde sic vocata.
891. a. C. in G mutant Latini. 60. b. C.
- Chipro si pronuntiant Lusitani. 727. a. A.
- Chia melus de filiqua silvatica. 326. b. D.
terra in medicaminibus. 92. a. A. ficus.
658. b. A. B.
- Chiani gens. 832. a. A.
- Chiarxamber, vel chiariamber Arabibus,
castia nigra. 924. a. A.
- Chii Homerum sibi vindicarunt, non ejus
tumulum. 126. a. B.
- Chimæra, χίμαιρα. 551. a. A. B: 552.
a. A. D. 563. a. E. F. G: b. E. ejus πύρ
αθάνατον. 173. b. D.
- Χιμένιον, χυμένιον. 818. a. G: b. B.
- Χίμης vel Χύμης propheta minus laudi-
bus celebratus à Chyrcis. 772. b.
D.
- Chinenses Lusitanis pro Sinensibus. 727.
b. A.
- Χιονόκαυτα, quæ à nive usta. 590. a.
C.
- Χιών περαιή. 136. a. D.
- Χιόνι. 686. a. B.
- Chios insula Ionica, & urbs sub Pelinnæo
monte sita. 126. a. B: 607. a. G. Cariæ
urbs eadem cum Ionica. 607. b. B.
- Chirographi thyni, thyni anuli, manu
sculpti. 775. a. C.
- Χιτών πορφύρεος μεσολόκος. 491. a. E. F.
λόκος μεσπορφύρεος. *ibid.* C. σάδιος.
747. a. B.
- Chiviquilenga Indis vocatus curcas. 925.
b. B.
- Χλόη, herba, viriditas, gramen, mu-
scus herba. 419. a. G.
- Χλοερὸν, viride, glaucum virens. 419.
a. G. quod pallet & quod viret.
419. b. A. commune nomen o-
- mnium smaragdorum. 140. a. E. pal-
lentes herbæ, χλοεραῖ. 419. b. A.
- Χλωεῖ, species lacertæ. 810. b. B.
- Χλωροί, recentes, σῦκα .... πύρος ...
Φοίνικες, recentes non virides aut im-
maturi, opponuntur θησαυρίσιν καὶ
ξηροῖς. 932. b. E. .... & quod pallet &
quod viret. 419. b. A: 778. b. D: 812.
b. A. & galbinei vel lutei coloris, unde
χλωροῖς avis & chlorion, qui totus est
luteus, in ovo luteum, eryngii flos aurei
vel galbinei coloris. 419. b. B. idem
quod ὠχρόν. 812. a. G.
- Χνὸς & ἄχνη, idem. 918. a. C.
- Choara, Χοάρα regio, & Χοαρίνη.
690. a. D. satrapiae nomen sub ditione Par-
thorum, Χωρίνη etiam dicitur, & in-
ter Parthiæ regiones numeratur. *ibid.* E.
- Choarene, χωαρίνη, Parthyenes pars,
vel Parthiæ. 842. a. E. provincia regni
Parthici. 843. a. A.
- Choaspa urbs in Arachosia. 493. b. C.
τὰ Χοάσπα dicta fortasse à fluvio Choas-
pe. *ibid.* C. E.
- Choaspes Perficus vel Sufianus. 492. b. A.
B. F. G. qui & Eulæus. 493. a. C: b. F:
494. b. F. 495. a. D. duo fluvii agnomi-
nes, Indicus & Perficus. 845. a. F. ejus
aqua cur dicta regia lymphæ. 492. b. B.
- Choaspis lapis viridis coloris, fulgoris au-
rei. 539. a. F.
- Choatras mons. 554. a. B.
- Choche V. χώχη.
- Chœur, pars templi. 647. b. A. sacra-
rium intimum. 857. b. B.
- Χόης Arriano Choaspes Indicus, nisi scri-
ptum Χόης pro Χοάσπης. 493. b. C.
- Χοίρινα. 793. a. A.
- Χοιροπίθηκος nullus inter genera simiarum.
613. b. C.
- Χολοκοκηγία. V. lathyris.
- Χώμα tumulus, aggestum terræ. 858. a.
E. .... tumuli vel aggeres in Nilio. 306.
b. C.
- Χωματίας, χώμα. 383. b. E.
- Χώνης, χώνη ἐνὶ χῶ. 569. a. G. regio
Chonum gentis OEnotrice. 889. b. C.
Autolyti filia. 42. b. D. inde regio
Chonica, ab urbe Chone, & populi
Chones. 42. b. C.
- Cholæbus Mapharitarum tyrannus. 354
a. E.
- Χολή, unde Latinum fel. 852. b. A. ....
vel χολός, smaragdi genus fellei colo-
ris. 140. a. E.
- Χολέεσσι, canalis, σκολῶ, morbus, vio-
lenta bilis evacuatio. 306. b. F.
- Cholmodara. 443. b. D.
- Χολόβαφον vel χολοβάφινον. 758. b. F.
- Χολόκκα. 742. b. B. catapultiam mino-
rem vocant officinæ Galli espargæ, etiam
ricini grana, catapultia major vulgo nun-
cupatur. *ibid.* C.
- Χώεσσι, ὑπερκεμῆ. 432. b. A: 433. b.
C. profolio. 700. b. E.
- Choraulæ. 87. a. A.
- Chorasmis. 698. a. D.
- Χωρικός V. *argestis*.
- Χωρίον, locus ædificatus, castellum, vil-
la. 543. a. E. regio. 690. a. D.
- Χώριον, membrana five pellicula, qua
involvitur foetus, quamque adeo equa
ante partum projicit, ... & πῆλιον,
idem. 659. b. B. D. ἐνδύμα νεογνῶν
παιδός. *ibid.* E.
- Χωρῆτις δασκων, ὄφεις. 889. a. F.
- Chorobates aut idem, aut simile cum gro-
ma instrumentum. 473. b. C. D. F: 480.
b. F: 485. b. B: 486. a. G: b. B. etiam
aquæ librandæ serviebat. 473. b. D:
486. b. B. regula pedum circiter 20.
473. b. G. unde dictus, ad verbum agri
perambulator, vel metator. 473. b. E.
F.
- Cho-

Cibyrica jurisdictio. } 582. a. C.
 Cibyraticus conventus. }
 Cicadae apud Rhegios mutae. 63. a. B.
 Χίχλαι & σπίννοι saepe junguntur à Co-
 micis. 315. b. C. 316. a. C. inter aves,
 quae mensis commendantur. 316. a. C.
 Cichoreacea, κιχώριον. 583. a. D.
 Κιχώριον, V. intybum. ἀρχία σερπ.
 584. a. A. 621. b. F. Plinius serim di-
 versam facit à cichorio. 583. b. F.
 Cici peculiare Aegypti multis auctoribus.
 686. b. E. in aliis tamen locis sponte pro-
 veniebat. *ibid.* F. b. B. etiam sili & se-
 seli dicebatur, σάλι vel σίλι Hippocra-
 ti. *ibid.* a. F. dicebatur & croto.
ibid. G. 704. b. G. arboreus frutex, ar-
 buscula Hieronymo, sesamum agreste
 dicebatur. 727. a. C. D. male cum cneco
 confunditur à Plinio. 629. b. F.
 Cicones populi Thraciae. 696. b. D.
 Ciconia genitrix tam de mare quam foemi-
 na: dum ova incubat, plumas exuit,
 615. b. D. .. sonus quo crepitat, non est
 oris aut linguae, sed rostri. *ibid.* B. C. saepe
 vulnerantur à serpentibus quas ven-
 nantur. 901. b. B. cura pro fatigatis.
 115. b. F.
 Cicuta herba venenata, Graecis κώνειον,
 etiam herba cathartica. 742. a. G. quae
 libet canna intus cava & inanis, unde
 apud poetas, pro calamis vel cannis pa-
 storum, non est κώνειον, sed lathyrus.
ibid. b. A.
 Cicutaria geranium alterum. 498. b. G. 499.
 b. G.
 Κίον pro κίον. 616. b. B. 624. a. B.
 Ciere proprie inclamare & provocare, ad-
 hortari & incitare, à Graeco κίω. 891.
 a. B. pro vocare, unde frequentativum
 citare. *ibid.* A.
 Κίε, V. Κίον.
 Cifilio pro cephalione. 933. b. A.
 Κιγκλίδες, transenna, κιγκλίδες δικτυω-
 τή θύραι αὐτὰς κίγκλιδες. 651. b. A.
 Cilicia. 442. a. G. b. F. 444. a. D. ejus
 termini. 542. a. A. G. b. A. F. vicina
 Syriae. 746. b. D. E. 930. a. B. duae, pri-
 ma & secunda. 565. b. D. in πελοπόννησος
 & τρέχων divisa. 543. a. A. Trachea.
 542. b. D. 551. b. B. campania ab Iffo
 ad Tarsum extenditur. 543. a. B. ....
 inter alias continebat Asiae pars superior.
 567. b. C. .... portae. 562. b. E. F.
 Cilicia velamenta caprarum pilis texta.
 347. a. B. C. cum centonibus perperam
 confunduntur. *ibid.* a. C. G. Κιλίκια,
 vox Graeca à ciliciis hircis quorum se-
 tae ad texenda cilicia optimae: nautis sunt
 velamina, sed Scenitis Arabibus tento-
 ria. *ibid.* b. A.
 Κιλίκιοι τεταίοι proverb. 347. b. A.
 Cilicium coctum. 194. a. B. E. mare.
 441. b. D. 549. b. E. F. 550. a. A. 551.
 b. B. 565. b. E. remotum ab Euxino
 ponto. 549. b. F. Asiae minoris terminus
 à septemtrione. 564. b. D. sinus. 549.
 b. F. 553. a. E. G.
 Cilices imperium maris diu tenuerunt, &
 piraticam potenter exercuerunt. 542. a.
 C. quis ejus primus est auctor. *ibid.* D.
 Cilio & cilium recentioribus Latinis quod
 veteribus coelum. 735. b. F.
 Cillere, movere. 662. a. D.
 Cillul diminutivum à cinnus. 907. a. A.
 Cilix, quorum filius. 543. a. B. E. ad quae-
 rendam Europam missus. *ibid.* D.
 Ciment pro ferruminatione, bien cimenté.
 268. b. D.
 Cimolia σμηκεῖς γῆ dicta. 897. a. B. 182.
 a. B.
 Κινάδοιον V. ἰνγξ.
 Κινάδοιοι, 79. b. G. multa in numis
 Sophronis. 77. a. C.
 Κινάμον apud nullum auctorem Graecum
 quam Nicandrum. 919. b. C. in Mala-
 var camæa ab Hebraico chanam cinna-
 mum. *ibid.* D.
 Cinara insula, non Cinyra. 160. a. A.

Κινάρες, non κινάρες. 159. b. G. nec
 κινάρι. 126. a. A. cardus, vel carduus.
 159. b. G. torrida. 161. a. E. Graecis
 quae Siculis κάρπος, aliud κινάρες abso-
 lute, aliud κινάρες ἀκαρπία. 160. a. E.
 sativus & edulis carduus. 162. a. B. ....
 & σιόλυμ, diversa. 161. a. E. Grae-
 ciae prorsus ignota. 161. b. A. Cincere
 & cingere pro quinquere & coinquere.
 61. a. F.
 Cincti & discincti opponuntur. 461. b. B.
 Cinctorium, κινκιδάριον, μικρὰ μάχα-
 ρα. 133. a. B.
 Κινδάλη V. κινδάλη.
 Cineas Pyrrhi legatus, non Cyneas. 36. a.
 D.
 Cineres condebantur in urnis, ollis, &
 aliis hujusmodi vasculis. 848. a. A.
 Cinericius color asinorum. 181. b. E. in
 equis deterrimus. *ibid.*
 Κινήσις τῶν ἀστρον, siderum motus. 506.
 a. B.
 Cinis, κένις. 43. b. A. 69. a. F. 450. b. F.
 536. a. E. 814. b. D.
 Κιννάβαρι ἀληθινὸν χρῶμα. 810. b. F.
 Indicum & Libycum, sanguis draconis
 ab Elephanto elisi. 140. b. E. 189. b. C.
 814. b. A. floridis annumerat Plinius,
 Dioscorides austeris, βαθύχεν, βα-
 ρύχεν. 140. b. D. Graeciae recentiori
 καλλιχέν. 808. b. B. minium. 189. b.
 A. 814. b. A. Ἀπικόν Theophrasto di-
 citur fil Atticum. 814. b. B.
 Cinnamominum. 749. a. F. unguentum
 pretiosum, & eximiae fragrantiae. 922.
 b. F. ejus confectio. 331. a. C.
 Cinnamomum. 385. a. B. non est canella
 nostra. 283. b. A. idem quod cinnamum.
 283. b. A. 391. a. F. b. A. etiam κιννά-
 μωμον, vel κιννάμωμ, avis. 283.
 b. C. F. 391. a. G. b. D. fortasse cinna-
 momos apud Plinium pro cinnamolgos.
 283. b. D. 391. a. G. b. A. adeorum
 nidos perveniri non posse ait Solinus.
 391. b. B. ex eorum nidis cinnamum
 sagittis plumbatis decutiebat. 283. b.
 C. F. 391. b. C. & ab Arabibus vende-
 batur. 391. b. C. Phoenicem cum ea ave
 confuderunt quidam. 283. b. D. 391.
 b. C. .... inter genera thuris. 284.
 b. B. ab amomo diversum. 284. a. A. &
 tamen confunduntur. 284. a. A. 285. a. E.
 quasi κιννάμον ἀμωμον. 284. b. C. πῶς
 ὁνομαστέται cum dicitur pro amomo su-
 mitur. 285. a. E. ἀκηράσιον. 285. a. F.
 Μύσολον. 361. a. E. seu Mosyliticum,
 casiae Mosyliticae simile. 919. b. F. ve-
 terum in quo à casia differret. *ibid.* a. E.
 b. B. 920. b. A. in furculis & ramulis
 adferri solebat. 919. a. E. F. 922. a. A.
 cortice suo vestitis. 919. a. G. damna-
 batur cujus cortex abiret, ῥαβδοὶ de
 cinnamomo dicuntur, & ῥαβδοί, &
 κλωνία *ibid.* F. & κάρφεια. *ibid.* G. &
 ἀκρέμονες. 920. a. C. quae virgulta ex ni-
 do certarum avium decuti persuasum an-
 tiquis, etiam è nido phoenicis. 919. b. A.
 cinnamum Hebraeis dicitur, quod à Phoe-
 nicibus habuere. *ibid.* B. qui tamen fre-
 quentiùs κιννάμωμον quam κιννάμον di-
 xere, Scaligeri opinio de cinnamomi
 etymo improbata. *ibid.* C. .... &
 canellam confundunt recentiores Latini
 & Graeci. *ibid.* E. .... genus
 casiae simile, & casia quae .....
 simulet. *ibid.* F. verum in thesauris ser-
 vatum, nec vulgo notum. 920. a. B. G.
 cur rarum & carum. *ibid.* C. G. hodie
 nusquam tale effertur quale à veteribus
 describitur. *ibid.* B. an eadem sit arbor
 ex qua .... & ex qua casia sumitur. *ibid.*
 C. radix magni ponderis, cur hodie ca-
 reamus. *ibid.* F. virtus cur bis major quam
 casiae. *ibid.* G. .... & casia frutes non di-
 versi generis Galeno, ut saepe illa in hoc

transeat, & optima casia non multum
 differt à cinnamomo. *ibid.* b. A. ejus-
 dem fruticis summa sarmenta recisa ve-
 terum .. cortex detractus. casia sive ca-
 nella nostra. *ibid.* B. arbor integra plane
 similis casiae. *ibid.* C. optimi integra ca-
 psa quatuor cubitorum & pedis. *ibid.* C.
 E. praecipua bonitas virgultorum ad
 quam longitudinem. *ibid.* E. .... & casia
 non eadem res. 921. b. E. ex differentia,
 nominis, facultatis, formae, coloris, odo-
 ris, & pretii. *ibid.* a. G. mira de ejus
 virtute. *ibid.* b. C. color, odor. *ibid.* A.
 922. b. E. F. pretium. *ibid.* F. qui-
 dam genere ipso differre putant à xy-
 locinnamomo. 918. b. C. 922. a. F.
 .... species kerse Avicennae quod
 ξυλοκιννάμωμον Dioscoridi. *ibid.* b. D.
 cum casia Arabes & Graeci recentiores
 confundere. 919. b. B. 922. b. D. voca-
 tur darfini, lignum Sinenfe, & Tartzi-
 ni & dartzini. 922. b. D. lignum est,
 vel furculus ligni. *ibid.* F. unde unguen-
 tum cinnamominum. *ibid.* F. odor cur
 masculum virus dictum. 923. a. A. B.
 ex furculis casiae olim sumptum, quod
 hodie non fit. *ibid.* D. lignum vile, cor-
 tex in pretio. 744. a. A. .... sarmenta in
 massas. 828. b. E.
 Κιννάμωμοφόρος regio. 385. a. B. C.
 921. b. D.
 Cinnamum & casia junctim nominantur,
 non eadem res. 921. a. G. quidam vo-
 lunt esse lignum aloes. *ibid.* b. E. ex in-
 fulis desertis & incognitis aves in Ara-
 biam deferunt. 385. a. C. circa Mali na-
 scitur. *ibid.* F. nidis avium decuti, & pri-
 vatim phoenicis, traditum creditumque
 olim. 283. b. B. Syriacum, totum an-
 tiquitati inditum, sed comacum legi
 debet. 923. a. D. in funeribus locum
 habebat. 283. a. F. nullum genus cui
 cortex albidus sit. 288. b. B. .... nidum
 struebat phoenix. 386. b. A.
 κίω, περιώ, & ad ambulandum pro-
 voco. 891. a. B.
 Cio & chio, antiqua verba à χίω, pro
 χίω, aut χίω divido. 891. a. C.
 Cios oppidum à Demetrio solo aequatum,
 & Prusia datum, qui Prusiadem voca-
 vit. 616. a. G. à Prusiade distinctum à
 quibusdam, & utraque à Prusa ad
 Olympum. *ibid.* b. E. amnis Prusiadem
 praefluens, à quo & ipsa Cios olim di-
 cta. 616. a. F. b. D.
 Κί, V. Κίον.
 Cipius κινέρεγκων. 276. a. G.
 Cippus lapideus super tumulo, σήλη
 Graecis. 858. a. F.
 Circa, ἀρχαῖος pro Circe. 58. a. D. 60.
 b. D. 543. a. F.
 Circare. 614. a. B.
 Circe, circa 58. a. D. 60. b. D. Aetæe
 filia. 60. b. D. ejus & Ulyssis filius La-
 tinus. 45. b. G.
 Circeus, Κερκῆς. 60. b. C. D.
 Circense à circo. 635. a. E. 826. b. F. to-
 mentum. 282. b. D. unde dictum. 706.
 a. C. ... ludi. 630. 631. 632. 635. a. E. le-
 gitimi quot missibus peragerentur. 656.
 b. F. alia ratio Olympiae, alia Romae.
 643. a. C.
 Κερκῆσις, Circenses. 567. b. D. 490. b.
 G.
 Circinationes stellarum. 507. b. F.
 Circitare. 614. a. B.
 Circitellus. 14. a. C.
 Circites. 14. a. B.
 Circius vel cercius alius ab japyge, inter
 argesten & thrasciam positus, quibusdam
 idem cum thrascia visus. 887. b. F. non
 idem cum Gallico, quibus dicatur Gal-
 licus, ad latera cauri stat. *ibid.* B. non
 est ventus Narbonensis provinciae, sed
 unus ex principalibus & authenticis.
 888. a. D. ejus etymon, Graecum sive
 Siculum nomen. *ibid.* E. Siculis dictus
 Argestes Κερκίας. *ibid.* F. G. Latinis
 circius, veteribus cercius. *ibid.* E. b. A.
 Circuli.

- κόκκινον. 777. a. E. .... βαφικός; seu κόκκινος βαφική. quid. 192. b. C. 194. a. F. 195. a. A. eimeracus & suffusus color tribuitur. *ibid.* Cilicium. 194. a. B. E. tingendo κόκκινον absolute, & κοκκο-εσφής, quod ex eo tinctum. 194. b. A. tinctorium. 194. a. F. .... color puniceus seu coloris rubri acutissimi, ad quem accedit purpuræ rubræ lumen. 935. b. B. granum, quid proprie. 213. a. E. venenum pro colore. 189. b. G. scabies parvi fruticis, aquifoliæ nempe, & corylion vocatur, βαφικόν sola fert ilex aquifolia. 190. a. C.
- Coccygia, κόκκινος, frutex. 362. a. F.
- Κοκκυνήλαια, seu κοκκυνήλαια prunus, recentioribus Damascena. 362. a. F. 428. b. F. Κοκκυνήλων prunum, non forbum 328. b. D. Δαμασκηνόν. 428. b. F. inter malorum genera. 426. b. C.
- Κόχη vel Χόχη, Coche vel Choche. 866. b. C. eam recentiores omnes eandem cum Seleucia autumant. *ibid.* a. F. Gregorius tamen Nazianzenus diversas facit. *ibid.* G. nec potest esse eadem Seleucia cum Coche. *ibid.* b. A. Seleucia amplissima, à qua longe Coche vicus. *ibid.* a. E. à Ptolemæo in Arabiæ desertæ mediterraneæ perperam ponitur. *ibid.* b. B. C. Parthici imperii urbs celeberrima. *ibid.* C.
- Cochinum hodie, Κόλχοι urbs. 783. b. A.
- Cochlacæ lapides qui, 913. b. G.
- Cochlea, κοχλίας, machina. 416. a. C.
- Cochleæ rōre visitant, interdum succo suo. 798. a. G. illarum cervices. 792. b. D. E. fagina. 798. b. B.
- Cochlearia 96. sextarium implebant. 417. a. G. ex conchis margaritifera fabricantur. 790. b. D.
- Κοχλίτης & κοχλίς, idem. 64. a. B.
- Coclitæ veteribus Latinis dicti cyclopes. ex Græco κύκλωψ, κύκλωπος, coclitis. 77. b. E.
- Cocctæ ficus. 252. b. B. 658. b. G. ... fructus. 252. b. B. ... vindemia. 252. b. B. 658. b. G. uvæ. 658. b. G.
- Coda pro cauda. 881. a. B.
- Codanovia, seu Codanonia, eadem quæ Scandinavia. 164. b. G.
- Κωδία, loti generi utrique tribuuntur. 688. b. B.
- Codicariæ, πακτῶνες. 785. b. E.
- Κοδμήρον, condimentum cur dictum petroselinum Macedonicum. 741. b. A. 895. b. F.
- Κόδιον, corium. 201. a. A.
- Κώδων. 87. a. C. F. κεκλασμένος. 87. a. C.
- Cœbus, pro κύβος. 47. b. A. 337. b. D.
- Coëces, κόϊκες. 574. b. G.
- Cœlestis Carthaginensium, nihil depisce habebat. 405. b. A. disciplina, vertigo. 336. b. A. B. ... pratum. 790. a. A.
- Cæli pro Cælii. 860. a. A. C.
- Cælinus color & aerinus, idem. 143. a. A. .... vestis. 143. a. C.
- Cælius latro. 860. a. B. Mantuanus. 859. b. G.
- Cœlum antiquis covum. 575. a. B. σφαίροειδές quis primus invenerit, sphaera. 578. b. A. B. ... metari, quid, totus orbis dicitur. 577. b. D. 579. b. C. plagæ quatuor, κλίματα, partes, limitēs & regiones. 882. a. F. inferiori Latinitati cardines. *ib.* G. κέντρα Græcis. *ibid.* b. A.
- Cœnæ legitimum tempus apud Atticos. 456. b. E.
- Cœnatus est pro cœnavit. 38. b. F.
- Cœno pro cyno. 321. b. C.
- Cœrcere, coinquere, quinquere lucum. 412. a. B. G.
- Cœrus. 170. a. G.
- Κόρυς de capite. 448. a. E. inclypeo, umbo. 495. b. D. duplex, δωλός dicitur, etiam si unicafit. 696. b. B. πινίς concha margaritifera. 791. b. D.
- Cogere copias, exercitum. 35. b. G. πῆττειν, unde cogi vestimenta apud fullonem dicuntur. 189. a. D.
- Cogitare Italiam. 66. b. G. statum, insulam, secessum. 231. b. A.
- Cognominantia loca, pro Cognominata. 671. a. E.
- Coeo, vel Coeo, vel Coneo. 613. b. F. unde cohivus & conivus. 61. a. D. 613. b. F.
- Cohibere, cohibentia. 239. a. D.
- Cohors, περίβολος, pro villa, unde dicta. 219. a. F. ... nomen in legione unde. 219. a. F. Græce σπείρα. 220. a. C. ... haute & basse court, postea crotæ & curtes. 220. a. B. quingenariæ. 504. b. E.
- Κοίλας, vallis. 433. b. A. 544. a. E. planities quælibet, περίβλον πεδόν. 433. b. A. ή αλυνή. 432. b. B. C. 433. a. F. κοίλας αλών. 432. b. C. κοίλας της αλυνής. 433. a. F. G. b. B. Vallis salinarum, seu salisuginis, quæ. 432. b. C.
- Κοίλη, κόγχη, ab ea similitudine κοίτης ψωμός, & κοίλον της χειρός, & ligula sic vocata. 759. a. B.
- Κοίλη Luna. 266. a. F.
- Κοίλη πλοῖς, navis alvus. } 433. b. A.
- Κοιλία de fluminis alveo. }
- Κοιλώματα quid in oculis. 97. b. A. 290. b. A.
- Coinquino & coninquere. 61. a. D. 412. a. B. G.
- Κοίτη, fluminis alveus. 869. b. B.
- Coitus hieroglyphicon apud Ægyptios. 454. a. F.
- Κοῖξ fiscus sparteus, æro. 574. b. C. D. 575. a. B. Dorice κῆς. 574. b. D. κόϊκες palmae Æthiopicae genus. 574. b. D. 575. a. A. κόϊκες tamen non dictæ sportæ fiscellæ, quod ex coῖce Æthiopico texerentur, sed à κόος, quod captivitatem significat. 575. a. B.
- Κοῖξ & κνῖς diversa. *ibid.* A.
- Κοκκονάγος νῆσι. 892. b. D.
- Κωλα ξύλινα, πανικά. 294. a. A. κωλό-εσθρα: unde colobathrarii. *ibid.*
- Colcas vel culcas, planta Ægyptia. 678. a. B. 681. b. B. 682. b. C.
- Colche inter Oceani orientalis oppida & Indica recensetur, quod est Κόλχοι. 783. a. F. aliis colice. *ibid.* G. hodie colchicum. *ibid.* b. A.
- Colchi, qui olim Κωλινός & Κωλιακοί dicti. 836. a. A. Indorum dicti ut distinguerentur à Caucaiseis. *ib.* B. Ponto vicini. 172. a. B.
- Κολχιδόν, herba. 619. a. E. & Charicon & oleum Medæe non eadem. 171. a. G. nec ἔλς cum Colchico & ephemerio. 171. b. A. B. πρὸς Μηδείας ἀχρό-μυον. *ibid.* E. genus bulbi venenati, in Colchide frequentis, ἔλς etiam vocari scribit idem Scholiastes. *ibid.* B. ... potionis remedia. 172. a. A. nomine Scythiæ comprehensi. 625. b. F. G. in ... cubile solis male collocat Mimnermus. 878. b. A.
- Colchis Indorum, qui sunt Κόλχοι Ptolemæi. 835. a. D.
- Κόλχοι ex Colicis facti. } 783. a. D.
- κολχικός sinus pro Κωλικός. }
- Colchotar ab officinis vocatur calcanthum, quod diminutiva forma Calcantarium dicitur, alii sic appellatum Arabibus chalcitum contendunt. 816. b. A.
- Colere, habitare. 262. b. C. 414. b. A. 642. a. A. γεωργεῖν, & tellurem ἐργάζεσθαι. 262. b. C.
- Coli vel Celici montes. 783. b. A.
- Coliaci in Præsia gente, & totius Indiæ intra Gangem maximè meridionales. 783. a. C. 785. b. A. sunt recentiorum Colchi. *ibid.* E.
- Coliacum promontorium five Cory. 701. a. E. 782. b. F. ab illo dicti Coliaci Indiæ populi, seu potius à Coliacis Coliacum. 783. a. C. duo sinus determinat, Colchicum & Argolicum. *ibid.* D.
- Coliacus sinus vel Colicus. *ibid.*
- Κωλιάς κολώνη, vel ἡ Κωλῖς, promontorium Coliacum. 782. b. E. F. G. 783. b. F. Venus. 782. b. F.
- Celi vel Celici montes. }
- Colice, Κωλική regio, vel Κολικοί. } 783. b. A.
- Κωλικοί V. Κόλχοι.
- Coligo pro domo, seu domicilio. 262. b. D. 414. b. A. 642. a. A.
- Colis Indiæ intra Gangem. 783. b. B.
- Colium à Colo, Lares colio potentes. 642. a. A.
- Colla, gluten. 739. b. B.
- Collaxyryche gluten. 940. a. F.
- Collegia corporatorum. 248. b. F.
- Κόλκσις, ferruminatio, soudure. 771. b. F. 868. b. B.
- Κόλκσις πῆκν, quid. 739. b. B. 902. b. E. φάρμακον. 739. b. B.
- Collicia, eadem cum elicibus: aqua in collicia. 512. a. C.
- Collimare ad scopum, perperam pro collinari. 118. a. F.
- Collimitium, πόντορον, unde collimitari, & collimitaneum. 692. b. F.
- Collis manufactus, χέροποίητος λίθος. 347. b. D. ... ex cautibus plerumque. 140. a. B. & lapidei & terrei. *ibid.* A. balsama sudant, nimis poeticum. 413. a. G.
- Collocare perticam, regulam. 485. b. B.
- Collocationes libræ. 207. a. C.
- Κολλυεῖς. 761. b. C.
- Κολλύρα panis genus. 182. a. F. oculorum medicamenta. 649. a. G.
- Κολλύρα & κολλύρα, parvi panes, five pastilli. 936. b. G. unde dicta dicebantur & ἀκολία, & ἀκολα. 937. a. A.
- Κολλύρα vulgo oculorum medicamenta. 182. a. E. G. unde sic dicta. *ibid.* b. A. differunt a κολλύροις, five κολλύροις. 182. a. G. b. A. 649. a. G. b. A.
- Κολλύριον proprie pro medicamento oculari, ex hæmatite, oclaria in mortario trita, & in panes formata, alia erant certa forma figurata quæ intro- duci possent in fistulas, ex κολλύρα voce facta, oblonga & rotunda, quibusdam σκελετικὰ dicta, collyria fistularia, forma caudæ muris amputata. *ibid.* B. unde κολλύρα dicta. *ibid.* C. Δημήκη & μύρα proprie dicta. *ibid.* D. recentiores hæc nomina con- fuderunt, κολλύρα & κολλύρα. 936. b. F. 937. b. E. rotundata apud Sido- nium, nam κολλύρα, panis & placentæ species, quæ & λαλαγες diceban- tur. *ibid.* E. κολλύρα ὑπμήκη, pro κολλύρα. *ibid.* F.
- Κολλύριον avis genus à cinereo colore. 182. a. F. collyrion genus terræ Samiæ. *ibid.*
- Colobium, tunica monachorum. 751. a. G.
- Κολοπάννοι, breves πάνναι, & improce- ri homunciones. 924. b. E.
- Κολοκασία unde dicta. 678. b. G. quid. *ibid.* a. G. dicta faba Ægyptia. 683. a. A. b. G. 684. a. C. 685. a. C. 688. a. C. & quare. 682. a. D. aliis tamen diversa. 680. b. A. B. 681. b. A. B. C. F. folia. a. C. aliis fabæ flores. 679. a. F. folia. 679. a. B. 682. a. C. bulbos habet pro radice, de bulbo dicitur. 684. b. A. in Nilo nascitur. 689. b. C. unde Nilacum olus.

olus. 682. b. A. 687. a. G. Romamuf-
que perlata. 687. a. G. icon ex recentio-
rum herbariorum scriptis. 683. a. D.
E. ari Egyptii genus, vel ipsum arum
Egyptium. 682. a. E. G. 683. b. G.
684. a. E. G. b. G. 685. a. B. 688. a. G.
& quare. 681. b. F. 742. a. F. aliis di-
verſum. 685. a. D. quæ bulbos habet,
& ea quibus plura capita in ſummitate
caulis nonnullis confunduntur. 688. b.
B. Bæticis Mantum noſtræ Dominæ,
Hispanis Alcoleas. 682. a. D. aliis ra-
dix Egyptiæ fabæ. *ibid.* E. 678. a. D.
679. a. B. F. 680. b. A. C. aliis tota
planta. 679. a. B. 682. a. E. cur dicta
Egypti herba. *ibid.* C. etiam in Italia
ſerebatur. 377. b. D. Egypti peculia-
ris. 377. b. D. 689. b. E. vulgaris eſt
perſicis. 682. a. C. 683. a. A. b. F. 684.
b. D. 685. a. A. Dioſcoridi diverſæ.
683. a. A. ex Africa allata circa rivos in
Luſitania naſcitur. *ibid.* b. F. poſt Egi-
ptum ab Auguſto devictam innotuit. 679.
a. C. partium uſus ex Nicandro. 689.
a. B. radici plures ad latera nucleos ad-
naſci traditur. 688. a. D. eorum ſatio.
ibid. G. calices, V. κίεωρα, caulis
longitudo. 681. a. A. edulis. 680. b. D.
folia arboreis comparantur. *ibid.* b. E.
ex iis implexis vaſa varia ſpecie formata.
680. a. B. C. radix. 688. a. G. in cibis
lauſiſſima. 680. b. E. 682. a. D. ſemen
fabæ communi ſimillimum. 688. a. C.
thyſus mandi ſolitus. 682. b. A. 689.
a. C. σιζοκρέμνον. 907. b. E. 924.
b. D. flores Virgilio. 679. a. C. attribui
potest diverſis herbis quæ laſiſſima ha-
bent folia. 681. b. F. 682. b. G. radix,
culcas, ſeu kulcas. 924. b. C. D. 925.
b. B. ſub ... nomine arum Egyptium
deſcriptum. 924. b. D. Aetii idem cum
vulgari Egyptiaco, quod hodie editur
raporum vel naporum vicem, ſapore ſub
amaro eſt cum acri viſcoſitate, coſtum
ſatis dulce exiſtit. 682. a. A. multum
ſeminis facit, veneri idoneos reddit.
ibid. B. 684. b. A. bulbo nec caulis, nec
ſos, nec fructus. 925. b. B. in Nilo omne
conſpectus. *ibid.* D.
Κολοκασία Minervæ templum, 679. a.
B.
Κολόκυμα, parvum κῶμα, quaſi κολόν
κῶμα. 678. b. G.
Κῶλον, crus, unde μονόκωλον. 708. a.
A.
Colonia Falifca, etiam Junonia dicta. 95.
b. E.
Coloniz territorium, centuriatio dictum.
479. a. D. & limitatio, & metatio, &
pertica. 474. b. C. D. G. 475. a. E. 479.
a. E. deducendæ ratio. 475. a. B. 576.
b. G.
Colophon civitas, in qua Clarii Apolli-
nis oraculum extitit, alii ante urbem lu-
cum Apollinis ſtatuunt. Lucus Apolli-
neus in Colophoniorum agro. 604. a. F.
a Mopſo Mantus filio conſtructa. *ibid.*
b. A. in Aſia minore. 621. b. D.
Color & ſapor differunt. 97. b. B. à ful-
gore in gemma differt. 64. a. A. ama-
rus, auſterus, 81. a. E. F. felleus, 140.
a. E. ruber & ſandaracinus, ſori & ſy-
ricum vocatus, ſil ex ſori, & ſandyci-
nus 814. b. E. permanens, ac tenax,
ἐκρετής, μόνιμος, ἀνέπλωτος, ἀμε-
ταίρεστος, ἀνεξίτηλος. 806. b. D.
triftis & lætus. 141. a. E. herbarum ſuc-
cis tinctus. 807. a. G. una eademque ſpe-
cies alias florida, alias auſtera poteſt ſi-
ri. 141. b. A. primi factionum in circo
qui fuerint. 634. a. G. quibuſdam vene-
tus & viridis, aliis albus & ruſſeus, ſed
venerus & prafinus præcipui, ideoque
primi. *ibid.* b. A. alii clari, alii mera-
cius ſuffuſi. 777. a. F. in .... ὄξυ,
δίαρες, λαμπρόν, hilare, vegetum,
floridum, acutum, clarum, excitatum
pro eodem. 244. b. C. Item βαρύ,
βαρὺ, κατωκορὲς, ἀκρετον, ἀντηρόν, π

κρόν, plenum, ſaturum, meracum,
preſſum, aſtrictum, triſte, auſterum,
amarum, &c. pro eodem. *ib.* quæ interdum
tamen confunduntur. 244. b. D. ab aliis
ſenſilibus ad colores metaphoræ ductæ.
Auſteritas Plinio, λαμπρότης & ὄξύτης,
quæ melius convenit τῇ βαρύτητι.
ibid.

Colofferos, ὁ κολοσέρως, quid. 399. a.
C.

Coloſſus Apollinis Capitolini. 151. a. E.

Κολόσθμος, parvus σελήμιος. 678. b. G.

Colotes pictor à lentiginibus ſtellionis di-
ctus, & Colotes Epicureus. 532. b. B.

κωλώτης, & γαλεώτης & ἀσκαλαεω-
της, idem. 532. b. B. 817. b. A.

Κόλινον, medicamentum rotundum &
oblongum, & altera parte craſſius. 182.

b. A. 649. a. F. caudæ truncatæ compara-
tum. Inde κόλινον, cui cauda curta

eſt. 182. b. A. non eſt diſſimile πεσσοῖς fi-
gura, uſu & loco differt, nomen habet

à columnis dimidiatis vel rotundis pila-
ſtris, quæ κολύερα. 649. a. G. hinc co-
luria pro ſemicolumnis. 182. b. A.

σχόλον. 649. a. G.

Κόλινος, κόλινος ecaudia animalia. 267.
a. E. F.

Κόλινος mutilatio palmæ. 934. a. A.

Κολοσάριον, idem, quod κολοκάσιον,
breve mantum. 924. b. E.

Colpe ſuccellit Archæopoli, & Colpæ
Lebas. 606. a. A.

Κολπική χώρη, κορπιακή Ptolemæo
forte Κορπιακή. 112. b. D.

Κόλπι, ἐνδῶ, reſeſſus. 854. a. B. ſi-
nus, unde dictus 550. a. E. & πελώγι

differt. 99. b. D.

Colthere regio. 438. b. A.

Colubri lactis avidi. 61. a. G.

Columbarum color. 713. b. B. ὀχρεὰ ſæpe
viſa. 325. b. A.

Columella, cippus ſepulchralis; ac πύλη.
859. a. B. C.

Columnæ Herculis. 202. a. E. monoli-
thæ. 937. b. E. in circo ſimulacra dea-
rum ſuſtinebant, non erant ipſa ſimu-
lacia. 640. b. F. etſi plures, nullæ ta-
men metis ſimiles in circo. *ibid.* a. B.

Κολυμβητής, urinator. 806. a. D. E.

Κῶμα contraſtum ex κολιμμά. 52. b. B.

Coma, ἀνθήλη. 279. a. E. dividua ac
diſcriminata, ἐκπνεσμένη καὶ μεμε-
λεσμένη. 536. b. E. 537. a. D. E. Ni-
ſi conſecrata. 246. b. A. nodo religata.

536. a. A. nigræ hyacinthino flori ſimi-
les. 860. b. G. comendæ tres modi. 537.

a. B. pulcræ hyacinthino flori compara-
tæ. 133. b. B. arborum. 410. a. A. in

vitibus. *ibid.* b. B. pro fronde. *ibid.*
a. D.

Comacum, V. cubea.

Comana Cappadocia. 444. a. D. b. C.

Κομαρεῖ, hodie Cumeri, Indiæ pro-
montorium. 781. a. E. 916. b. C.

ἡ Κομαρεῖς, & τὸ κόμαρον. 773. a. B.
V. halimum & calk.

ἡ Κόμαρος arbutus, quæ & οἰτάρε. 362.
b. E. 674. b. E. ejus fructus Græcè

μιμαίνυλον. 362. C. F. & τὸ κόμαρον.
ibid. B. Latine unedo. *ibid.* B. D. E.

antiquis tantum de arbore, non de her-
ba, Apulejus Græcè appellari herbam

fragum teſtatur. 363. a. A.

Combretum propter exilitatem neſteba-
tur tantum. 752. b. E. F. baccari ſimil-
limum. *ibid.* F.

κῶμη, locus ubi ædificia poſita ſunt. 543.
a. E.

Κῶμη V. κωμόπολις.

Κομήτη, comati. 392. a. C.

Κορινθίη pro Κομισήν, quæ 842. a. F.

provincia regni Parthici. 827. a. B. 843.
a. A.

Κορινθίη, quæ perperam Ptolemæo
(l 2)

Κομισήν, Straboni Καμισήν, à Par-
thyene ſeparatur, & ſub Parthia collo-
catur, i. ditione Parthorum. 842. a. F.

Comitare etiam Ovidius dicit, comitare
pro cobitare, Nonius. 825. a. A.

Comites hodie quidam gentilitio nomine
dicuntur. 892. b. F.

Commagene. 436. b. E. 437. b. E. 438. b.
D. 439. b. A. B. 443. b. A. D. E.

Κόμμι, nomen barbarum. 249. b. B.

Commisſus & commiſculus. 149. a. G.

Κομῶδες, pro κομῶδης.

Κομῶδης δάκρυον, gum- } 658. a. F.
mum lacrymæ.

Commodus, σύμμετρος. 841. b. A.

Κόμματος, ἐκ τῆς κόμματος, & ex arbo-
rum lacryma. 717. b. D.

Commotus, ὁ μανεύς ἢ πῶς ἀνεκινηκός.
176. a. C. D. Commotus in aliqua. 176.
a. D.

Communes dicti Principes qui cum priva-
tis ex æquo viverent. 843. a. G.

Κωμῶδοι, 609. a. B. fabulas agebant,
quales à poetis habebant. *ibid.* G.

Comœdia enim integrum carmen, initium
habens & finem. *ibid.* b. A. inventor

apud Siculos Epicharmus Syracuſius.
76. b. D. in Comœdiis veteribus cār-
mina canticorum ad tibiam fiebant. 84.

b. B.

Κωμόπολις perperam à Ptolemæo urbis
nomen proprium, quum κωμόπολις ſit

vicus mœnibus ſeptus. 866. b. C. ab
Bourg clos, aut Bourgade, plus quàm

κῶμη, minus quàm πόλις. *ibid.* D.

Comosum, πολύφυλλον, πολύκομον. 410.
b. B.

Comparativum cum genitivo. 697. a. F.

Comparſit pro comperſit à parco. 72. b. G.

Compellere gregem, idem quod compe-
ſcere. 563. b. A.

Compendium, idem quod interpendium.
708. b. D. E.

Compensatio, συσθεμία, ἀνιλογοισμός.
ibid. C.

Compercere, comparſit. 177. a. F. tempe-
rare & abſtinere. 563. b. A.

Compergunt pro compercutit. 321. b. F.

Compernes, qui junctis genibus & συμ-
βεβηκός. 662. b. F. non poſſunt gran-
dire gradus. 663. a. A.

Compellere, quid. 73. a. A. 563. a. A.

Competit. 130. a. B.

Compilatus eſt pro compilavit. 38. b. G.

Compito pro competo. 130. a. B.

Compitum, concurſus vel competentia.
232. b. A. ἡ συντέχεια, ſemitarum.

130. a. A. concurrentium viarum, quid,
unde dictum, compitum quaſi com-
petum. *ibid.* 232. b. B. pertula. 130. a.
C.

Comproportionales limites. } 477. a. F. G.

Compulſus, pulſus vel adpulſus in eundem
locum cum cetera claſſe, greges in unum

coacti. 786. b. A.

Computans argentum pro computato. 671.
a. E.

Κῶνα, vel κῶνα σρόμετος, βέμβιξ.
907. a. D. E.

Conæ populi, qui Cycones Solino. 696.
b. E.

Conadunare & coadunare. } 61. a. D.

Conaleſcere & coaleſcere.

Conaudium & coaudium.

Concha cluſilis. 795. a. C. margaritifera,
κτῶν dicitur. *ibid.* F. peſtini ſimilis

δραγγλυμμά, i. infecto. 791. b. F.

793. b. B. per tonitrua frequentia & im-
brium effuſionem, magis patet, & plu-
rimum gignitur margaritum. 796. b. C.

maris poma Tertulliano. *ibid.* D. Pli-
nius tonitrua partui concharum officere
dicit. *ibid.* E. 799. a. B. pelagiæ, ἐμ-
βύθιοι, quæ in fundo maris ſedes ha-
bent. 797. a. B. b. D. & fundum non
deſerunt.

deferunt. *ibid.* b. G. duo genera: unum ἐμῶνιοι, quod fundum maris non deferit, alterum ἀνωφερῆς, in superficie aquorū degentes, quæ in summo æquore agitat. *ibid.* 798. a. C. E. F. 821. a. B. quæ se profundis ingurgitat, majus margaritum efficit, quam quæ in superficie maris. 797. b. D. E. 798. a. D. cur in aliis grandior calculus & candidior reperiatur, in aliis turbidus ac rufus minorque conspiciatur. 797. b. E. non verisimile à rorē cœlesti concipere, & pro qualitate roris accepti fœtum edere. 878. b. F. 796. a. G. 797. b. F. sed ut soli propinquius, ita fuscum ac nubilum partui colorem trahit. 797. b. F. gnaræ partum suum solē maculari, & candorem perdere pelago altius merguntur quam ut eo penetrēt solis radii. 798. a. B. 821. a. A. in quibus nascitur μαργαρίτις λίθος, ex genere earum, quas Ἀγροῖς vocant & κοίλας, clusiles & apertiles, & intus concavæ, ita ut dimidiatæ formam disci referant vel lancis, unde & Græci μαργαρεῖς appellasse videntur. 790. b. C. dicuntur habere leve quid & hirsutum lanugine. 792. a. C. crinitæ. 792. a. B. verrucæ Terulliano dicuntur. 784. b. A. quædam aquæ margini propinquæ. 826. a. A. æstatis tempore noctu præcipue oscitare & pandi, per diem comprimi traduntur ab Isidoro. 796. a. F. quæ εἰσοδοῖσι, plurimum & maximum nutriunt margaritum, adeo in profundis marium sedes sibi collocant, ut ad eas exquirendas urinatores sæpe descendant viginti orgyiarum altitudine. *ibid.* b. A. captae sinuntur in carne sua tabescere, ut inde nuclei extrahantur. 825. b. F. evisceratae. 822. a. D. E. in iis reperitur unicus lapis, qui ideo vocatur unio. *ibid.* E. b. A. certum tamen plures calculos in singulis nasci. *ibid.* a. E. sed nunquam duo similes reperiuntur. *ibid.* F. 823. b. G. Erythrææ. 830. b. C. in littore lectæ. 496. a. E. F. b. C. iis lustrabant puellæ. 496. b. C. marinæ, quibus pro calculis olim utebantur ad ferendam sententiam. 792. b. G. χοιρανῶν dictæ. 793. a. A. exuviae & superficies animalis non animal ipsum. 496. a. G. b. A. materia Græcis λίθον. 784. b. C. æquantur censibus. 825. a. E. duplices ac bipatentes claudunt se ac aperiunt quando libet. 795. a. A. unde & μύες ὅτι ἔμυεν dictæ. 794. b. G. saliva. 807. b. F. G. variæ species, in quibus margaritæ gignuntur. 795. a. C. hodie leves & candidæ ad id præstantissimæ. *ibid.* D. sæpe adhærescunt margaritæ adeo indilcreti coloris, ut unum corpus videantur. 784. b. C. major cœli quieti ac pacati, quam maris societas, nam si mare turbetur, non afficiuntur, nec partus earum, ulla qualitate viciosa, tranquillo multum juvantur. 798. b. D. ad si cælum moveatur tempestate, id fœtus earum sentit, atque ex eo colorem refert, nubilum ex nubo, candidum ex quieto. *ibid.* E. pars media μήκων vel μνηκίων, τετραχῆλος ἢ μήκων. 792. b. A. B. ex illis cochlearia, lanculæ & pocula hodie fabricantur. 790. b. D. fulguratione comprimuntur, & minorem fœtum edunt. 799. a. B.

Concha dicta veteribus apsis basilicæ, quod concameratum esset. 852. b. F. sive apsis templi, speluncæ modo camerata. 853. a. A. nec fuit subterranea, sola cameratum habuit culmen non tam altum quam reliquum basilicæ spatium, erat laqueatum. *ibid.* B. camera quartæ partis sphaeræ figuram habebat. *ibid.* E. & ἄψις, idem. *ibid.* D. tribus concavitatibus intus recedentibus distincta constabat. *ibid.* E. F. b. A. B. 857. b. E. culmen templi, quo te-

gebatur sanctuarium vel adytum templi, in formam conchæ structum. 852. b. F. 854. a. G. camerae species, sphaeræ quadrifariam divisæ quartam partem adsimilabat. 855. b. C. Ecclesiæ & sepulchri Dominici comparatio, quod utrumque concameratum esset. 852. b. G. tria cochlearia facit, alii quinque tribuunt. 417. b. A.

Conchylum, è quo purpura inficiebatur varios colores pro littorum diversitate referebat. 193. b. D.

Concolores fluctibus. 124. b. D.

Κόνδαξ, V. κένταξ.

Condimenta liquida & sicca. 265. b. A. ἰζύπορος. 265. b. G.

Condimentaria cæpa. 823. a. E.

Conditum Ulyssi pro ab Ulyssē. 206. b. D. 217. b. B. 866. b. D.

Conditura herbarum & fructuum. 330. b. D. E.

Condus à condo. 88. b. D.

Κονδυλίζον, talare, κονδυλισμός talatrum, veltalitrum. 804. a. G.

Κόνδυλοι τεχνῶν, nodi crinium implexi. 535. a. F. 536. a. D. quicquid in nodum exuberat, in digitis partes, quæ juncturis eminent ut nodi: inde κονδυλίζειν, & κονδυλῆσαι ἐνοιδῆσαι. 535. a. F.

Κωνεῖν pro κρεῖν, κωνήσασθαι πῖστον, picare dolium. 868. b. C. D.

Κώνιδον cicutā, etiam κώνιδος, quævis ferula vel ferulaceus caulis. 742. b. A.

Κωνεία, σπομεία, idem. 907. a. F.

Conela in melioribus libris pro cunela. 907. a. C. à cono dicta. *ibid.* D. F. quod ejus capitula conis vel strobilis similia sint. *ibid.* D. ἢ κωνήλη. *ibid.* G. conicula etiam dicta quod conicam haberet figuram. *ibid.* F. vel, quasi parva cona, unde & conila & cunila, conula etiam Latinis, & cunicula vel conicula, à conico capitulo, thymbra, quoque. *ibid.* G. alio nomine satureia. 900. a. D. 909. a. A.

Κωνηλός idem quod κωνινός vel κωνοδής. 907. a. G.

Coneo, V. coheo.

Κώνησις, Ἀφελισις. 717. b. D. in alveis apum, κέμμωσις, Ἀφελισις ἢ σμήνη. 868. a. C.

Confectum sidus. 302. a. E. b. C. 451. a. C. bruma, solstitium. 451. a. C.

Conficere, βάπην, confectores, pro tinctoribus & infectoribus. 330. a. F.

Confici coria quomodo dicantur. 330. a. D.

Conflugium, confluges, confluio, conflugia fluctuum συνέχουσαι τῶν κυμάτων. 109. b. C.

Confluvium ventorum. 109. b. D.

Conforiare, concacare. 585. a. G.

Confomare. 127. b. A.

Congerminascere, συμφύειν } 22. a. E.
συμ. } 677. a. A.

Congermini, οἱ συμφυεῖς. } 677. a. A.

Congius vini vel aquæ decem pondo habuit, pars octava quadrantal. 417. b. F.

Congreges, & congregi. 55. b. B.

Κωνία, δάχελις. 868. a. C.

Κονία, calx, κωνιάσις vel χρίσις, pro κωνία, cinis, vel σακτὴ unde & κόνις, 868. a. B. σακτὴ, cinis lixivus. 367. b. B.

Κονίασις, ἀσβέσωσις, decalcatio. 868. a. B.

Κονιατὴ tam albarii, quam testores, ἀσβέσωσις ἢ χρίσις. 868. a. B.

Coninquere & coinquere. 61. a. E.

Κόνιον pro κώνιδον. 868. a. C.

Κονιγέτος, argenti despumantis dum de-

coquitur purgamentum, Græcis κωνιγέτος ἀκαθάρσις. 761. b. F.

à Κόνις, cinis. 43. b. A. 69. a. F. 450. b. F. 814. b. D.

Conjuges & conjugi. 65. b. B.

Conjugiorum multiplicitas apud Thracas. 112. a. C.

Conjugus & sejugus tralatitia. 130. a. C.

Conjuncta pro conjunctione. 790. a. A. opponitur insulæ, continens vel continua. 58. a. F.

Conivus V. coheo.

Conlucare lucum non licebat nisi factoprius sacrificio. 411. b. E. non est succidere & evertere sed frondes aut ramos decidere. *ibid.* E. G. 412. a. A. b. G. 413. a. A.

Κένναρον Alexandrina dicitur lotos Cyrenensis. 729. b. E. 730. a. A. b. B. 732. a. A. in secundis mensis plurimum celebrabatur. 729. b. E. δένδρον vocatur ab Agathocle, & non inferior tamen ulmo & picea. 730. a. A. ramos spinulentos habet, fructus similes rotundis olivis. *ibid.* B. cum paliuro Africana. 729. b. E. 730. a. A. eadem sed perperam censetur. 730. a. F. fructus curabatur, & ad cibos condebatur doliis, confusus prius & in massas redactus. *ibid.* C.

Conon, Samius astrologus. 577. b. E. Archimedi familiaris & contemporaneus. 579. b. C.

κῶνον, quid. 385. b. F.

Κώνωπες animalia in igne aeriarum fornacum nascentia, & alia in nive. 125. a. D.

κῶν, σπόμεν & Κῶνα, proprie nuces pineæ. 907. a. D. proprie quod à rotunditate in acumen surgit. 385. b. G.

Κῶνοι, ὄροι: κωνοφόροι, qui ὄρον φέροι. 908. a. D.

Confata. 111. b. C.

Conscientia, συνέδησις. 397. a. C. literarum. *ibid.* a. A. B.

Consecrati anuli ... coma Nisi ... heliotropium ... statuæ. *ibid.* 246. b. A.

Consecrationes nunquam sine carminibus & præcantionibus. 246. b. A.

Consepire pinnis, δειχῶσαι. 803. b. B.

Conseptare. 268. a. B. uno septo includere. 336. a. G.

Conseptum, εἰσολθόν. 8. a. E. G. 104. a. G. quo loco fulgurita circumdabantur. 803. a. C.

Conferentes dii. 46. b. A. B.

Conferere. *ibid.* συνέραπτον, & consertum συνέρξαμεθον. 187. b. D. F. καταφύττειν. *ibid.*

Consortium hereto non cito, quid, unde consortes, quandiu hereditas divisa non erat. 891. a. E.

Κονσάριοι consulares. 568. a. D.

Conspectus, & conspiciendi rigoris frequens mentio apud Agrimensores. 480. a. A.

Conspargere à spargere. 72. b. B. farinam, conspersio farinæ. 231. b. D. conspersa farina, pasta dicta ἢ πασῆ. 231. b. E. pulverem. 231. b. F. humum alveolo ligneo, βρέχον τῷ γλῶ. 415. a. A.

Constantini tempora Neronianis similia, quod uxorem & natum occidisset. 778. a. A.

Constantii gemma. 626. a. B.

Consulares in provinciis, quæ Asiane dioeceseos vicario parebant. 567. a. C. E. non ii provinciarum rectores qui Consules fuissent. *ibid.* C. viæ. 477. b. B.

in Consulium paribus ponendis non semper cognomina & prænomena veteres addunt. 12. b. G.

Consulere Deos, & referre ad Deos, quid. 413. a. E.

Κονία

Κονία Græcis hodie, pro *ἰσός* & prope.

770. a. C.

Κοντοπαύκτις vel *κονδακοπαύκτις*.

alius ac *κοντοπαύκτις*. 726. a. G.

Contactus & *Tactus*. 17. b. B.

Contacta musculis, pro à musculis. 217. b. B.

Κόνταξ, *ἀνδρὶς περὶ πῆς*, parvus contus, qui sine ferro instar pali habet: unde & *κοντάκιον* scapus chartarum vel volumen ad instar baculi. 726. b. B. *κόνταξ* vel *κόνδαξ* genus jaculationis, *κονταγὼν* *κόνταξ*, *κόντακος* pro *κόντακα* *παί-ζω*. *ibid.* a. G.

Contemplatio pro similitudine vel effigie. 541. a. F.

Contignationes citreæ. 670. a. D. *Cyrenarum*. 668. a. E. F. templorum veterum.

ibid. D. ædificiorum non numerantur inter intestina opera. 727. b. F.

Continare, *continari*. 76. b. E. 387. a. E. pro continenter ire, & iter suum continuare. 176. b. D. F.

Continari pro continuari. 176. b. D. proxime & individue comitari. 176. b. E.

Continens terra quid, absolute continens, in continenti facere, continenter sedere. 58. a. F. ... opponuntur semper insulæ. 826. b. G.

Continencia scripta. 600. b. A.

Continua terra. 58. a. F. *Leucas*. *ibid.* G.

Continuari proxime, & individue comitari, Joindre quelqu'un. 176. b. E.

Continuum, pro continuum. 176. b. E.

Κοντομόσολον, saltus cum conto. 726. b. A.

Κοντοπαύκταις *θουματοπιοί* dicti. *ibid.* a. D. F. de iis ænigma vetus, & ejus interpretatio ex Chrysostomo. *ibid.* D. E.

Contornium pro circulo, contour. 738. a. F.

Contra, pro juxta vel prope. V. *κονταί*.

Contra aurum venire. 137. b. G.

Contractus, *συνάπταγμα*, *συνώνησις*.

Contrahere, pro emere. 841. a. G.

Contraria contrariis curantur. 382. b. F. 683. a. B.

Contraversus, non controversus. 208. a. B. C. 225. a. F. 271. a. F. 300. a. C.

Contraversa, contraria. 271. a. F.

Controversum, *πῶς ἀμφισβητήσιμον*, de quo ambigitur. *ibid.*

Contumulator pulveris. 106. b. A.

Convalescere pro crescere. 61. a. D. 314. a. E. 443. a. D.

Convallis, de fluminis alveo ubi exaruit aqua, Nili alveus. 433. b. A.

Conventare. 268. a. B. pro convenire. 336. a. F.

Conversum, pro ex converso. 874. b. C.

Conviciu pro convinci, à convincendo. 287. b. B.

Convivia qua hora Romæ agitari solita. 456. b. E. F. & more Attico, diebus festis maturius inibantur, unde & tempestiva dicta. *ibid.* E.

Conum. V. *apex*.

Κόνυδα *Æolib.* pro *κόνυδα*, unde Romani qui consonantes non geminabant, & F in C mutabant, conylam fecerunt. 903. b. F.

Κόνυζα Plinio est cunila bubula & cunilago, & Hygino. 900. a. D. E. mascula, i. major, cunilago, dicta. 903. b. B. 904. a. A. utriusque, maris & foeminae folia pilosa & pinguis.

903. b. G. altitudo, minime aculeata. 900. b. C. 904. a. B. quidam tradunt minorem dictam esse *λεκανώπιδαν*, ea

λεπτότερον Nicandro dicitur, major mali odoris esse dicitur, utraque gravis odoris. sed foeminae acutiores. 904. a. E. ad fugandas serpentes apta. *ibid.* F.

foemina *αφύλλος* cur dicatur, masculula *αφύλλος*, ex qua stramenta far-

ciebant, & scopas faciebant, imbricum vice etiam testis tegendis utebantur. 900. a. G. ad tegenda tuguria adhibita. *ibid.* b. A. baccaris pro conyza, à quibusdam obtruditur, alii baccharim Montispellensium vocant. 904. b. A. odorata, diversa ab utroque genere Theophrasti quod foetidum. *ibid.* B. .... & origanum à Latinis eodem vocabulo, sed ex diversis fontibus profecto nominata. 903. a. F. herbæ impariles eodem nomine conilæ appellatae. 904. b. B. Græca diversa à cunila five origano. 903. b. A. in marem ac foeminam distinguitur, mascula, cunilago, foedi odoris, radices *ἀχρηστοί*, lignosæ. *ibid.* B.

Κῶσι dicti incolæ & τῆς Κῶς *Caria*, & τῆς Κέω *Atticæ*. 102. b. B.

Coos Asiatica. V. *Κῶς*.

Κόσ, verbum antiquum, quod cavitatem significabat. 575. a. B.

Copaïda, *Κωπαίς*. 82. b. G. 83. a. A.

Copais lacus à circumjacentibus oppidis varia cognomina nactus. 83. a. A. 408. a. B.

Κῶφης vel *κωφῶν*, *Κωφῶν*. 493. b. F. 559. a. C. E. primus Indiae amnis. 493. a. G. 558. a. B. postea *Σάσος* dictus. 698. b. B. etiam urbs. V. *Archotus*.

Coppa vocabatur nota G & 90. significabat. 626. b. G. *ῥῶ* inversum, vel figura Latini q. 627. a. A. E. male postponitur τῶ. *ibid.* B. vice literæ functum olim apud Græcos. *ibid.* B. C. de re nihili. *ibid.* C. quid significaret, ignorunt Græci Grammatici recentiores, & ἀνώνυμον σημείον dixerunt. *ibid.* E.

Κίψαι cavare, *ἀφρέν*. 846. b. F.

Coppatis equi in circensibus. 629. a. C.

Capratas fluvius. 494. a. C. b. E.

Coptæ five *placentæ* *τεγγήματα*. 930. a. F.

Coptaria V. *τυρμυδῆς* & *nates*.

Κόπτεν proprium tinearum. 667. a. B.

Copto & *Ptolemaïde* urbes. 546. b. D. 785. a. B.

Coptos urbs, infra Ombos. 318. a. D. E. F. 785. a. B. 893. b. B. Indorum & Arabum emporium, non Thebæ. 337. a. B. C.

à *Copto* *Berenicem* usque totum iter. 351. b. E. F. 352. a. E. 834. a. B. F.

Coquere, excoquere. 822. a. B.

Coqui, maturefcere, *ἐκπύπειν*. 676. b. E.

Cora, *Corani*. 43. b. B.

Coraceium initium Ciliciæ, Pamphyliaæ adjudicatur. 542. b. C. D. promontorium Ciliciæ. 551. a. F. 553. a. F.

Coracini, pisces Nilidis lacus *Æthiopia*. 939. b. B.

Coracinus color. 615. a. C.

κορῆσιον Straboni promontorium, quod aliis *Coryneon*. 605. a. C. b. C.

Κορῆσιον *ἐρυθρόν*. 741. b. E. *ὄλημα*. 380. b. D.

Coralius fluvius in *Ætolia*. 618. b. C.

Coralli populi *Europæ*, qui usque ad Pontum pertinent. 618. b. C.

Corallia, & *coralla*. 63. b. A.

Κορῆσιον V. *Κορῆσιον*.

Corallium inane & concavum, *πῶς* *σουλ*.

γῶδες de calamis Indicis in lapidem duratiscaesum, & è mari extractum in lapidem durefcit. 732. b. A. *ἀντιπυρρὸς* dictum. 661. b. E.

Coram est pro palam est, *προσπῶν* *ἐστ*, *φανερὸν* *ἐστ*. 709. a. G.

Coras Argivus *Tibur*, & ejus fratres *Tiburtus* & *Catillus* condiderunt. 44. a. G.

Κορῆς, *κέρη*, *κέρης*, *κορῆς*, *κορῆς* *σπον* & *κορῆς* dicta hyperici species. 491. b. G. 492. a. A. D. G. b. D. G.

Corax equus. 615. a. C. 629. a. B. 630. a. (m)

A: 632. b. G. 657. b. D. pro corvo. 46. a. E. 615. a. D. *Rhetor* 615. b. A.

uncinus, repagulum. 649. a. D.

Coraxici montes, five *Henic* *Θη*. 137. a. B.

Corce. 443. b. E.

Corculi. 37. b. D. E.

Corcyra, *Κέρκυρα*. 108. b. C.

κέρη, pupilla. 34. a. A. 134. b. B. 614. a. G. non apparet triduo ante in morituris. 134. b. C. semper nigra. *ibid.* B.

Græcis non tantum punctulum præcipui nigroris quod in medio est oculi, sed totum id quod ab oculi parte candicante discernitur. *ibid.* D. E. pro iride quæ maximam ejus partem facit. *ibid.* E.

pro toto oculo, vel pro ea parte quæ separatur ab albo, *κέρη* *ξανθὸν*, *γλαυκῆ*. *ibid.* G. pro pupilla cum iride. 135. a. A.

Κόρη & *κέρη* idem. 63. b. C.

Κέρη, *Libera*, *Proserpina*, filia *Cereris* 78. a. A.

Κόρη *λεωπικῆ*. 534. b. C. D.

Κορέσθαι pro implere, ut satiare. 295. b. E.

Coriaria, *βυρσοδεψίων*. 794. a. A.

Coriarii, *βυρσοδέψαι*. 330. a. E. *σφυλοδέψαι*. 793. b. F.

Corinthiaca historia. 602. b. E.

Corinthiacus sinus *Peloponnesi*. 99. a. G. b. A. C.

Corinthii in *Siciliam* colonias deduxere. 74. b. D.

Corinthus *Ephyre* antea vocata. 602. b. E.

perperam a *Constantino* metropolis totius Græciæ & *Peloponnesi* dicitur. 568. a. D. nec unquam metropolis Græciæ fuit, *Achaia* caput, Græciæ decus. *ibid.* E. *μητρόπολις* τῆς *Ἑλλάδος* quomodo dici possit. *ibid.* G.

Κόρεον *ἐνυδρον* dicitur *adiantos*. 912. b. G.

Κόρεον *Ptolemæo* fluvius *Carmania*, & *Marciano*. 495. a. A. C. 895. b. C.

non *Κάρεον*, idem cum *Cyro*, dubium. 495. a. B. 895. b. C.

Corium pro crusta & superficie. 870. a. E.

pro crustis & inductionibus tectoriorum, pro pavimenti crusta. *ibid.* F. virus & tetricus odor. 793. b. F. .... depilandis lac ex frutice hoaser efficacissimum. 926. b. B.

Κορμός proprie arboris truncus, vel caudex. 726. b. C. 897. b. B. etiam cippus. 897. b. B. .... *ἐξέρη*, qui aliis *φάλαγγες*. 726. b. C.

Corneola. 396. b. B. 397. b. D. E.

Cornea laterna. 116. a. F. .... color. 396. a. F.

Cornicula, unde pendebant perticae perpendiculari. 473. b. G. plumæ aures vel apices phasianæ & galeritæ, quod instar sint corniculi galeæ cornua. 386. b. C. 387. a. B. illis merere. *ibid.* b. F.

Cornicularia, *Plauti Comædia* unde dicta. 386. b. D.

Cornicularii milites, beneficiarii *Tribunorum* aut *Centurionum*. 386. b. E. F. 387. a. B.

Cornix cauponaria, in taberna cauponis educata, *κορώνη* *πανδοχική*. 858. b. F. .... pullos, & ova comedunt mustelæ. 315. b. B.

Cornu aurei promontorium, *ἡ* *χευσὴ* *κέρως*. 116. a. D. copiae *Virgini* tributum, ut *Cereri*. 872. b. D. G. de *Phrygia* tibia. 86. b. G. *Phrygius* cornus *Varroni*. *ibid.* repandum ad orificium tibiae ex buxo vel osse. 87. a. A. Græcis *κέρως*, dexterum cervorum efficacius ad medelas. 156. a. E. cervorum renascencia & primum nascencia. 156. b. A. 157. b. B. C. nascencia, obtusa in cervis, in oryge acuta. 158. a. A. mira varietas. 157. b. E. F. G. vara. 663. a. D. E. 711. b. A. longæ crinium fertæ. 535.

535. b. E. brachia in fluviis. 339. b. F. 535. b. E.
- Cornus, cognum. 264. a. B. non medullam, sed mediale habet. 166. a. D.
- Korvōs philosophus, cuius vitam scripserat Laërtius. 624. b. C.
- Corocotta, κορόττα V. *Crocotta*. Grunius Corocotta dictus Porcellus. 238. b. F. 239. a. B.
- Corona, tonsa, tonsilis. 703. b. C. interdum ex integris frondibus & intonsis nexæ, quæ nexiles vel plexiles: interdum ex mero folio funiculis suebantur, quæ tonsæ aut tonsiles. *ibid.* D. ... faciebant duæ, aut tres tanxi invicem tortæ, quam vocabant stropium. 263. a. A. B. & sic usi Romani, nondum invento coronas è floribus texere ..... vocabulum tarde communicatum. *ibid.* D. ludicræ, i. agonales. 86. a. B. C. lemniscatæ, 86. a. C. ἐναγώνιος & ἀγώνιος. 86. b. B. in conviviis apud veteres multus usus, & è rosis futilium præcipue. 392. b. F. postea è nardi folio. *ibid.* 751. a. C. & veste serica. 392. b. F. G. aliæ necuntur, aliæ suuntur. 752. b. E. instar flores spinarum Ægyptiarum. 376. a. A. B.
- Coronæus finis Peloponnesi. 99. a. G.
- Κορώνη ὁ δῆμος τῆς ἡμέρας κείνης. 649. a. D.
- Coronia Caltha. 817. a. B.
- Kōrō, Liber, Bacchus filius Cereris. 78. a. A.
- Coros. 832. b. B.
- Corpili, seu Corpilli. Κόπυλοι & Κορπίλοι. 112. b. D.
- Corporatorum collegia. 248. b. F.
- Corpus pro opere. 3. b. C. D. juris Justinianum, Theodosium. 3. b. D. tuberculum sub pedibus. 540. b. G. .... & reliquiarum distinctio. 849. b. C. .... defecto. 230. a. A.
- Corpusculum pro opere. 3. b. C.
- Correctores in provinciis quæ sub vicariis Præfectorum Prætorio. 567. a. D.
- Corrivi, quid. 691. a. F.
- Kōrōi, κρόσι, κρόσι, verticis crines, ut plurimum contorti. 536. a. D. E. F. vel superciliorum aut temporum, unde κροσίδες, tonsor & κροσώτης pro κροσίδες & κροσὶν tondere, Æolice κρόξη, κρόξη Attice pro κρόξη. *ibid.* D.
- Kōrōn, κροσὶν. 423. a. G.
- Corseolis oppidum. 456. b. D.
- Corfica à Sardinia quot miliaribus distat. 69. a. A. B.
- Kōrōton Theophrasto radix loti. 678. b. C. 679. b. B. secernunt à loto Dioscorus, & Strabo. 679. b. B.
- Korōsides, Corfoides, gemma hominis canitie similis. 537. b. F.
- Cortex de palma. 329. b. C. D. πάχη & ἐλάτη dictus, & φοίνιξ. 329. b. E. pro caudice, & trunco arboris. 234. b. G. Φλοιός. 235. a. A.
- Cortes & curtes. 220. a. B.
- Cortinæ fulloniæ. 278. a. B. C.
- Corus, Kōrō vel Kōrō amnis Perficus in Carmania. 495. a. A. B. C. 845. b. C. in Perficum sinum exonerat, confunditur à Strabone cum Cyro. 840. b. A.
- Corusca pro coruscatione. 804. b. A.
- Coruseatio, esclair, claralux dicitur. *ibid.* B. micans, de fulgetro, sæpe cum tonitru: unde utrumque videtur Solinus confudisse, sine tonitru. 799. a. C.
- Corvus unde fellator Martiali dictus. 325. b. D. si gravidæ ovum corvinum ederint, per os partum reddere creditur. 325. b. C. D. E. ore parere nunquam existimatum, sed ore coire. 325. b. D. unde orta opinio, corvos ore parere. 325. b. E.
- Korvōnēan quid. 764. b. A. B.
- Corybantismus, πικρὸς ἀνάγκη dicitur. in eo phantasmata & imagines oculis obversantur, & sonores semper in auribus tinnunt, insomnia maxime laborant,
- & si dormiunt, apertis oculis id faciunt. *ibid.* a. F. G.
- Korvōnēa pro Kōrōnē. 546. b. E.
- Coryceon, V. Κοράκειον.
- Korvōnēon ἀντὶς, Corycius specus. 544. a. A. F. b. D. G. 546. a. D. E. b. A. in ima, partes specus alter. 546. a. D.
- Corycos vicina Olympo. 545. b. E. & Attaliæ. *ibid.* a. G. quomodo Pamphyliæ & Lyciæ, longe remota à Coryco inter Olympum & Phaselida. *ibid.* a. E. Pamphyliæ cum Ciliciæ coryco confunditur. *ibid.* b. A. mons longe à Lycia, & antrum. 544. b. G. promontorium. *ibid.* a. B. E. 545. b. G. 605. b. A. valis ubi. 545. a. A.
- Corydalla, Κορύδαλλοι urbs. 552. a. F.
- Kōrūdō & κορυδαλλίς, avis. 386. b. C.
- Kōrūdō. 404. a. C. b. D.
- Corymbiata patinæ. 737. b. B.
- Corymbium. 536. b. F. 537. a. A.
- Corymbus. 257. b. C. in coma. 534. a. G. 536. a. B.
- Coryna. 605. a. D. E. G. b. C.
- Kōrūnē & κλάδ, idem, ramus, clava. 234. b. F.
- Korūnē, vel κορύνης, κορυνώδης κάρυς. 422. b. F.
- Corynæon V. Κορύνειον.
- Coryphaeus pede signum canendi dabat. 516. b. C.
- Kōrūnē. 536. a. B.
- Kōs, Coa insula, non Cea, κέως. a. 69. F. 101. b. F. κέως κέως, ut κέως κέως, per contractionem, non ex κέως aut κέως, sed ex κέ. 102. b. E. Antiquissimi dicunt ἐν κέω de Cea insula, & ἐν κέω de Coa. 101. b. F. 102. b. E. F. ... Μεροπίς dicta insula Cariæ ad distinctionem Atticæ, quæ & κέως dicebatur. 102. b. A. 697. a. G. perperam metropolis Cynopolitica præfecturæ dicta. 321. b. B. insula in Ægypto. 321. b. C. in Caria. 102. b. B.
- Cos Atti auguris novacula discissa. 800. b. E. F. 801. b. A. in comitio defossa. 801. a. A. b. A. eadem religione defossa & sacra, ac fulgurum reliquiæ vel lapides fulminum. 803. b. G. ... pro cautes. 881. a. B. 888. b. B.
- Græcis αἰκόνια. 937. a. C. sed Latini pro mortario non usurpant, ut Græci αἰκόνιω. *ibid.* D. in quo falsus est Plinius, qui αἰκόνιω quæ mortarium designat, accepit pro cote aquaria, qua gladii acutiantur. *ibid.* E. quæ aqua adspersi inter acuum postulat. *ibid.* D. in his optimæ Naxiæ, aliæ fuere oleariæ quæ oleo tangebantur. *ibid.* F. omnes attritum ferrum acunt. *ibid.* G. mortaria ex cote lapide facta, vel cos mortarii vice terendis collyriis aptus, ut sunt marmora quibus colores terunt ac diluunt pictores. *ibid.* b. A.
- Coscoria Hispanis quid. 676. a. E.
- Cosculum, κοσκύλιον, granum vesicarium more in fruticis cortice extumescens, quod abradebatur ad tingendas lanas. 192. b. D. 676. a. F.
- Koskūlēon, quod est minutias excrecentes præsecare: unde & κοσκύλμα, & κοσκύλμα, præsemina pellium. 192. b. D.
- Kosmikos exortus, vel occasus siderum. 308. a. D. F. b. A. 508. b. E. G.
- Costæ navium ἐγκόλια. 781. b. B. ... altitudo & longitudo. 405. b. F.
- la Coste d'Angleterre, latus Anglicum. 41. a. G.
- Costum, radix, cuius duo genera. 560. a. F. optimum. 255. b. A. πῶς χροῖαν πωξίδες. 418. b. F. in India & Arabia nascitur. 750. a. D.
- Cothonea Eleusini regis uxor, & eorum filius Triptolemus. 528. a. D.
- Cothon Latinis portus manu factus & effossus, parva insula Carthagenensis, quæ vicem portus præbebat, & navalia ha-
- bebat. 794. a. G. facticia insula, & euripto, seu canali manufacto circumdata, forte sic dicta quod rotunda esset instar poculi, Stephano insula non procul à Cytheris. *ibid.* b. A.
- Cothurno Italis perdix rubra. 106. a. E.
- Cotricula Lydia lapidis Heraclii nomine insignita. 776. b. C.
- Cotricula. 740. a. G.
- Cotinusa. 201. a. D.
- Kōpin, oleaster. 911. a. F.
- Cotinus. 362. a. G.
- Cotonacea. 500. a. A.
- Cotoneum κωδώνιον. 670. b. F. malum folia habens minora & angustiora. 674. b. F.
- Cottana, pruna. 335. b. A. genus certum ficorum. 658. a. B. in massis composita. 537. b. B. 717. a. F.
- Cottiana metropolis, Βλάτων ἐμπόριον, pro Cottonara. 836. a. A.
- Cotton, bombyx. 209. b. C.
- Cottonara emporium, regio in qua piper nascebatur. 835. b. G. inde κωτωναράκιον dictum. 836. a. A.
- Kotwāion oppidum. 606. b. F.
- Kotwāion, coxendix. 496. b. D. unde & herba, Latinis umbilicus Veneris. *ibid.* a. F. b. D.
- Coturnix productio nomine ab ὀρενξὶς πυγ, & γ in τ mutato. 267. b. D. cailles ineunte vere in Europam adveniunt. 127. b. E. æstate, non hieme apud nos. 127. b. F. utraque earum migratio. 127. b. B. F. abeuntis prosequuntur glottis, & otus, & cychramus. 128. a. D. & ortygometra juxta Aristotelem. 128. a. B. C. D.
- Courice, ou coriace, σκυλάδες. 793. b. E.
- Courir, avoir cours, de moneta, σκυλάδες. 769. b. B.
- Covum antiquis pro caelo. 575. a. B.
- Kvxi & kvxi diversa. 575. a. A.
- Kvxi, sportæ vel phormiones texebantur ex foliis, & cortice arboris palmæ simili. 574. b. D. unde κέκιννα πλέγμα, *ibid.* E. & κέκιννα φύλλα, κέκιννα Φορον. *ibid.* F.
- Kvxi, nuclei pinei. 160. a. C.
- Kvxi, Quintilis mensis. 66. b. D.
- Coulcoul. 925. b. G.
- Kvxi. 220. a. G.
- Kvxi, fabucus. 773. a. E.
- Kvxi, cuniculus. 200. a. D. E.
- Kvxi, V. ἀφροσύλων.
- Kvxi, quæ & kvxi dicitur. 773. a. G.
- Kvxi, i. rubrum. 396. b. B. antiquis quod kvxi recentioribus, 63. a. G. b. A. C. ὅτι τῆς κέρας, quod ferramento præcidatur, etiam parva kvxi: maxime pupæ. *ibid.* b. B.
- Coxa fluvii, quid. 438. b. G.
- Craca pro Ciaca. 441. a. D.
- Kvxi, πύσιν, quid. 662. a. D.
- Cragus mons. 563. a. F. G. b. E. vel promontorium. 550. b. A. 563. a. F. facit partem Tauri. 547. b. B. in mediterraneo, habet kvxi. 550. b. E.
- Kvxi, caesaries. } 536. b. A.
- Kvxi, capitis crines. }
- Kvxi, lacinia, fimbria. 99. b. F. G. 100. a. A.
- Craspedites sinus. *ibid.*
- Craslivenium, V. *crusivenium*.
- Craffus Agelaustus. 25. a. D.
- P. Craffus, & L. Iulius Craffus quando censores. 666. a. E. F.
- Craffus urbs Siciliæ, Laidis patria. 77. b. E.
- Cratægoni species θηλυγόνον, quæ mulieres θηλυγόνους reddat. 190. b. D. E. non est vocatum satyrion, nec ejus semen testium simile. 190. b. E. F.
- Kvxi, kvxi μεσπύλη. 190. b. B. C. D.

C. D: 191. a. D: b. D: 675. b. D. Plinius
 ὀξυάνθον verterit aquifolium, &
 esse quam κραπιζόν Græci dicunt.
 191. a. B. D. F: 370. b. C: 371. b. E.
 675. b. E. simile folium mespilo habet.
 191. b. D. non est aquifolium. 192. a.
 E. folia pungentia non habet. 675. b. D.
 fructus. *ibid.* E. F. male eam Plinius
 confundit cum cratægono, vel cratæo-
 gono herba Dioscoridis. 90. b. B. spinis
 horret. 191. a. A. B.
 κραπιζάλη. 190. b. C.
 κραπιζόνον, V. κραταίρονον.
 Crataeis flumen, Scyllæ mater. 57. b. A. C.
 Κραταίπεδον. 190. b. C.
 Craterus Monoceros cognomine. 386. b.
 C.
 Crates Grammaticus Mallotes. 119. a. C.
 Attalo Pergami regi suggestit membra-
 narum inventionem. 659. a. F. nobilis
 toreuta. 737. a. B.
 Crates contabulatæ, extitæ, diversæ à
 tabulatis. 894. a. F.
 Craticii parietes. 868. b. E.
 Craucalis vel Craucasus vocatus à Scythia
 Caucasus. 554. b. D. E: 555. b. F.
 Κραυζασις, a κραυζάειν. 630. a. E.
 Crebrata tela. 277. a. G.
 Crecerelle, tinnunculus vel tinniunculus.
 crecerelles, crepitacilla. 240. b. G.
 Cremia, cremiales arbores. 127. a. A: 607.
 a. A.
 Cremonius, Cordus. 612. b. F.
 Creneaux, murorum pinnæ, ππερι &
 πέρυγες. 857. a. F.
 Creni Phrygii regis Marfyæ, à duobus
 fontibus Mæandri & Marfyæ. 586. b.
 E.
 Κρητις ξυλός. 641. b. B. crepido, vel
 margo, vel pulvinus, vel septum è li-
 gno factum, circa quod equi sua curri-
 cula peragebant. 638. b. D: 641. a. E.
 υποβάθρε, σπινθώμα, fori. 646. a. E.
 Tarquinii Prisci opus. *ibid.* B.
 Crepitacillum ligneum, crecerelle. 240.
 b. G.
 Crepuit ostium. 656. a. A.
 Crepus, à κρέφω: unde crepusculum.
 472. a. A.
 Cres Jovis, & Idææ Nymphæ filius. 119.
 a. B. tam gentile quam πρεώτερον.
 606. b. G.
 Crescio, Φρύγης, Φρύγία, seu creffio in-
 finita Latinatim pro ὑπόρσπον, vel ὑπόρ-
 σπον... & berula congeneres herbæ, unde
 & alterius nomen pro ... usurpatum.
 898. a. D.
 Creta unde dicta. 119. a. B. prima mari
 potuit & sagittis. 119. a. G. saltationem
 armatam, πτω ἐνὶ πῶλον ὀρχησιν, &
 pyrrhicein invenit. 199. b. C. D. in.. nul-
 lum animal malesficum videtur. 121. b.
 B. nulli serpentes. *ibid.* 124. a. D. cu-
 pressis abundat. 121. b. B. phalangia in
 ea reperiuntur. 124. a. D.
 Creta vulgo urbium viæ designatæ. 577.
 b. B. argentaria tincta cum purpuris
 purpurissum faciebat. 181. a. E. Selinu-
 sia vel annularia vitro infecta Indicum
 imitatur. 180. b. D. E. in circo dicta
 quæ calx antiquis, ad circum præducen-
 dum usurpata ad victoriæ notam. 642.
 a. D: 644. a. F. λῶκη, *ibid.* b. D:
 643. b. A. C. finis curriculum Cir-
 censium, ad quam terminabatur septi-
 mum ac novissimum spatium. 642. b. E.
 pro circi principio, quæ pars ἡ κάτω
 appellatur, non longe à carceribus.
ibid. b. C. ultima. *ibid.* a. E.
 Crete Hesperidis filia, vel Hesperis, à qua
 Creta nominata. 119. a. B.
 Cretenses in Siciliam colonias deduxere.
 74. b. D. optimi remiges & præstantis-
 simi sagittarii. 119. a. G.
 Κρέτων. 78. a. F.
 Creticus pes. 120. a. F. finus. 260. b. E...
 mare. 225. b. G.
 Κρεῖ dimidiatum Æolice pro κρέμνον. 627.
 a. E.

Κρείον & κερύπνον & , κόραξ. 649. a. C.
κρείκοι, violæ, φάλια. 174. a. B.
Crisinis Latinis non ἡθελίξ simpliciter aut
pilus unus, sed coma plexa, & in plu-
res funiculos divisa, vulgo tresses, Græ-
ce σπράϊ, senis crinibus matronæ olim
ornatæ. 339. b. G: 534. a. B. C. 535. a.
E. F: 536. b. D. pro fluminum brachi-
is 339. b. G: 534. a. B. in gemma. 537.
b. E. ex., nisi obliquo & torto, non
potest nodus fieri 535. b. D.... in no-
dum torti, i. ad speciem nodi vibrati &
intorti. 535. a. G. vel potius in nodum
coacti, aut nodo substricti. *ibid.* b. B.
torti aliter Æthiopum, qui naturaliter
crispi existunt, non arte facti, in fluctum
torti. i. qui instar fluctuum exhibent τῇ
ἐλάτῃ, non effusi & liberi, nulla vit-
ta ligati, sed in morem fluctuum undan-
tium torti & inflexi. 535. b. A. Veneris,
gemma. 248. a. F. effigiem multæ gem-
mæ repræsentant. 537. b. F.
Κρίνον Faba Ægyptia. 686. a. A. μέλαν
quod florem habet purpureum. 908. a. F
ἐξυ, gladiolus à vulgo Græcorum di-
citur, & Iris quoque. 861. a. D. pro un-
guento crinino. 752. b. D: 753. a. G.
Κροκόφοροι νῆες. 402. b. E: 403. a. B. C.
Crisiphon, V. *Chersiphon*.
Crispinus notatur ob insignem mollitiem.
319. b. G.
Cristæ in galeis, pro galea. 385. b. G. gal-
li, λείον & περικεφαλαίας. 386. a. B.
dorsuales delphini. 317. b. D.
Κριθῶν πῶλον. 274. b. A.
κρύβυλον. 536. a. B. proprii Atheni-
ensium cum cicadis. 535. b. G.
Κροκανθές, quod est crocei coloris. 815.
a. E.
Κρόκη, subtemen. 277. a. G.
Croceus color. 687. a. A. B: 812. a. A:
b. D... lutum, τὸ κροκῶδες. 181. b. F.
Crocium unguentum inter luxuriæ deli-
cias, medelis aptum, & naribus gratum.
749. a. E. optimum tertium genus, quod
fiebat cum cera & croco & μυέλω, &
ἐλαίω διπλασιόν. *ibid.* b. B.
Κροκίζουσα μελίλωτος. 687. a. A.
Κροκῶδες, Lycium. 812. a. A.
Crocodilion cognomen chamaeleontis.
214. b. A.
Crocodilus dicitur ὑδροχερσον θηρίον,
terrestre & aquatile animal. 60. b. G:
314. a. B: 317. a. D: 613. a. D: lingua
caret 314. b. B. D. noctibus quiescit per
undas, diebus humi vespicitur. 314. b. B.
C. D: in aqua nihil videt, extra aquam
acerrimi visus. *ibid.* b. E. plenum os hi-
rundinibus refert, quas trochilus repur-
gat. *ibid.* F. 316. a. F. in terra potius
quam in aqua victum quærit. 314. b. G.
quatuor hiemis menses in aqua latitat.
315. a. A. cutis invicta contra ictus,
δέρμα ἀγένητον. 315. b. C. ejus ter-
minus φολεῖωπὸν, λεπιδωπὸν. *ib.* 613. b. E.
Nili à terrestri crocodilo distinctus apud
Hesychium. 313. b. G. Κροκοδείλοι πο-
τάμιοι, χάμψοι dicti Ægyptiis: à si-
militudine lacertæ quæ κροκόδειλον
Græce dicitur, vocati. 314. a. A: 613. a.
F: 713. b. A. duodeviginti cubita ma-
gnitudinis excedit plerumque, nun-
quam ad viginti crescit 314. a. D. E.
quod tamen affirmatur. 613. a. D. ejus
naturalis providentia, vel potius præ-
divinatio in fruendo loco, ubi ovis in-
cubet. *ibid.* G. per menses χμμερωτά-
της φωλάει. 322. a. C. qui sint illi
menses, quaritur. *ibid.* D. E. F. dentes
pectinatum coëunt. 711. b. E. parvi cu-
bitali forma. 322. b. D: 613. a. B. in
fluminibus Mauritanix, in fonte haud
longe à Chalcedone, fluviatiles & ma-
gni & parvi, male parvi confunduntur
cum scincis. 322. b. D. à delphinis Nili
interimuntur, 317. b. B. eos Tentyritæ
(m 2)

extrahebant Romæ visendos, & retra-
 hebant. *ibid.* F. eos infectabantur & ne-
 cabant. *ibid.* G. & detestabantur. 318.
 b. F. infoliculari amant. 307. b. F. ab
 Ionibus dicuntur *σῶροι*. 613. a. E. F.
 illos Ombitæ colebant. 318. a. A. iidem
 in urbe Crocodilorum numinis instar
 habiti, circa Syenen, & Elephantinen
 in summo odio habiti. *ibid.* b. F.
 Crocodilus, Nilidis lacus Æthiopiæ. 939.
 b. B.
 Crocodilorum urbs. 318. b. F.
κροκόλυκ & succus lycii, quo capillos
 tingebant mulieres, & lanæ hodie in-
 ficiuntur, & succus quoque betonicæ
 ita vocatus. 819. a. F.
Κροκόμαγμα 76. a. F. G. utile contra
 suffusiones oculorum. 76. a. G.
Κροκονηπική & *σημονονηπική* artes diver-
 sæ. 277. b. A.
κροκόρασις. 76. a. D: 749. a. A.
 Crocotta, pro corocotta. Græcè *κρο-
 κόττα*, & *κροκόττις*. 58. b. A: 238.
 b. F. è leana & hyæna generatur. 238.
 b. G: 239. a. A: 709. b. B. velut ex ca-
 ne & lupo concipitur. 239. a. A: 709.
 b. B. mixtam e lupo & cane formam
 habet. *ibid.* B. *κυνόλυκ* ideo dicta.
ibid. C: 709. b. B. perniciosissima fera,
 voces humanas imitatur. 709. b. C. acie
 perpetua in utraque parte oris, gingivis
 nullis, dente perpetuo. 239. a. E: 709. b. C.
Κρόκ & *τροχισθεῖς*, qui tritus in parvos
τροχῆς sive *τροχίους* redigebatur, cui
 opponitur *ὁ τροχινός*, qui integer est
 & capillaris. 75 S. b. E.
κροκνιδισμός in phrenitide, floccorum, &
 fimbriarum vestis collectio. 283. a. A.
Κροκνιδίζειν, *Κροκνυλγμός*. *ibid.*
Κροκὶς & *μήρυγμα*, vellus concharum.
 792. a. B.
Κρόκνυδες, flocci, *γνάφαλα*. *ibid.*
 Crocum rubens. 932. a. B.
κροκὺς ξανθὸς. 748. b. C: 812. b. D.
σαρκώδης. 748. b. C. *ἄχρως*, non est
 pallidus, ruber & rubens poetis appella-
 tur. 812. a. A. Centuripinus. 75. a. E:
 76. a. E: 543. b. E. Cyrenaicus. 75. b.
 F: 76. a. D. Ægæus. 75. a. D. Thareus.
 75. b. A. *Κωρύκι* & alius, alius *Κωρυ-
 κιώτης*. 545. a. D. Corycius. 75. a.
 E. F: 76. a. E: 543. b. D. *εἰς φάσμακα*
 magis *χρήσιμ* & in colore plus aureo
 fit. 543. b. D. in specu Corycio, non
 in promontorio nascebatur, in nemore
 secundum Curtium, in monte juxta Plin-
 nium. 544. b. F. Diofcorides primum
 dat croco Corycio, ex monte Coryco,
 secundas croco ex Corycia valle, vel an-
 tro Corycio. *ibid.* G: 545. a. C. Ciliciæ
 vero primum, secundas Corycio prope
 Lyciam. 545. b. E. juvenis, ob cujus
 amorem Smilax versa in florem sui no-
 minis. 733. a. C. F. montanus præstan-
 tissimus, & silvestris. 545. a. B. optimi
 notæ. 543. b. E. flores. 72. a. B. fulgor.
 399. b. G. odor veteribus gratus. 746.
 a. A. usus in theatris. 76. a. D: 749. a. A.
 sinceri & humidi ex adulteratione discri-
 men. 75. b. E. capilli. *ibid.* b. G. spica.
 75. b. G: 76. a. B. fila lutea tanquam
 mucrones, *γλωχίνες*, velut aristæ. 76.
 a. A: 748. b. B. unde spica vocatur.
 b. B. pro crocino unguento. 750. b. A.
 Cromna à Milesiis condita. 624. b. D. V.
Αμαστρίς.
Κρώπιον, securis, vel falx lignaria. 365.
 b. A.
Κρόσι pro *κόρσι*, vestium cirri, vel
 fimbriæ, fimbriæ nodatæ: unde *κρο-
 στωπὶ*, vestes cirtatæ. 131. b. E: 536.
 a. E.
Κροσὴ, *κόρσι*. 423. a. G.
Κρωσσός, urna, *ὕδρεια*, *ἀγκυθ* &
σείμων. 847. a. B.
Κροστην. 76. a. D.

Croto, V. *cici*.
in Crotona condenda adjutus Myscellus
ab Archia Achæo. 48. b. C.

Κρυσιον, Ens Athenis. 101. a. B.

Cruda, immatura, ὠμά, 252. b. B.

Crudaria tela ... filum. 538. a. F. linteum.
ibid. D. E.

Crudum linum, ὠμόλινον. *ibid.* C. D. E.

Crupta, V. *crypta*.

Crusæi barbari. 114. b. D.

Crusta à κρύσταλλον. 144. b. D.

Crustæ & emblemata in vasis & poculis,
detrahi poterant ex aliis vasculis, & aliis
immitteri. 736. b. D. E. 737. b. D.

Crustarii artifices, qui. 737. b. D.

Crustumarium, vel Crustumeria à quo
condita. 51. b. D.

Κρύον apud Græcos recentiores pro cister-
næ testorio, hodie vocant stuch. 773. b.
E. sic etiam vocatus lapis specularis *ibid.*
F.

Κρύον, frigus & glacies, sic etiam ab idio-
tis appellatus lapis specularis. *ibid.* E.

Κρύψις stellæ. 509. a. E. F. G. b. A. B.
529. b. C.

Crypta vocatur Domini nostri sepulcrum.

851. a. B. subterranea, & saxo con-
structa fornice testæ, & foramine quod
lapide cludebatur, aperta, quales omnes
mortuis recondendis, ex rupe excisa il-
la Domini. *ibid.* C. sed ex lapide, qua-
drato & polito structa. *ibid.* E. fuit ex
terra cavata, sed lapide structa & con-
camerata, ut hodie quas vocamus caves.
ib. b. D. loca subterranea, in quibus Ro-
mani corpora non cremata sepeliebant.
hinc .. martyrum, prisci Romæ episcopi
in .. sepulti, propriè subterraneus locus,
vel sepulcrum. 850. a. E. Crupta, βέτης.

850. a. E. 853. a. A. à Crupta, Grotte
pro spelunca, veræ sunt hodie proce-
rum monumenta gentilia. 850. a. E. su-
pra extante ad memoriâ aliqua massa
& inscripta, quod monumentum voca-
tur, Judæorum monumenta ... fuerunt.
ibid. ἀνέλαια Græcis. *ibid.* E. sepul-
crum Abrahami vocatur spelunca du-
plex. *ibid.* G. Lazari sepulcrum ....
... dicitur. *ibid.* E. quæ μνημείον
& ἀνέλαιον apud Johannem. *ibid.* A.

Nonno χόνιον σπέον, i. subterrane-
um specus. *ibid.* b. A. ... fornice conca-
merabantur. 633. b. B. 852. b. G. stru-
ctura, qualis. 851. b. D. ... in corpora
pollicita & involuta linteis jacebant per
ostium supernum demissa, quod & ho-
die fit in hypogæis, & maximè in Italia.
852. b. B.

Κρυπτή cur dictæ claves Laconicæ. 653.
b. F.

CrySTALLINI calices diatreti. 144. b. C. fri-
gidi potus. 143. b. D. 144. a. E. nitidif-
sima ac pretiosissima Veneti vitrarii con-
ficiunt ex cineribus herbæ quæ Kali di-
citur, & Vitraria. 771. b. A. ... pocula e
cristallo. 143. b. F. cælabantur. 144. b.
C. usque veteribus ad potandum frequens,
pulso auro & argento. 769. a. D. Nilia-
ci catapli, quæ adferebantur ex Ale-
xandria, non vera crySTALLA, sed vitra
cristalli similitudine, magno erant in
pretio quæ in Alexandria fiebant, quæ
Romæ, asse veniebant. *ibid.* E. Alexan-
drina non patiebantur aquam calidam.
144. a. E. 769. a. F.

Κρύσταλλοι λίθοι qui crySTALLINA facie. 769.
b. F. Arabici de adamantibus intelli-
gendi apud Diodorum. 145. a. B. b. B.
aut de omnibus gemmis in modum vi-
tri translucidis. *ibid.* a. D. purissimi, qui
& ἀκέντητοι. 144. a. F. quid proprie.
145. b. D. κρύσταλλον ὕδατος de aqua
glaciata ad differentiam κρύσταλλον λίθου.
92. b. C. 145. b. D. 773. b. E. κρύσταλ-
λον ἀσπίδος. 145. b. D. vitrum, quo
adulterantur chrysolithi factitij. 145. b.
B. 769. a. C. unde corporetur. 144. b.
D. frigus potius quam calorem in cau-

sa esse τῆς κρύσταλλου πήξεως. 144. b. E. F.
G. 145. b. D. intercautes nascitur, co-
lore translucido, & laterum sexan-
gulo nitore in mucronem turbinato.
768. b. F. in rigentibus locis, glacie
multis annis durata formatur. *ibid.* G.
nascitur in Scythia. 143. a. F. G. 769. a.
A. in India. 143. b. A. B. 769. a. B.
licet in illa hodie non reperiatur. *ibid.* in
Alpibus. 144. b. F. non in Arabia. *ibid.*
G. 769. b. A. nec Æthiopia. 144. b. E.
fragilis. 145. a. A. causa est nimia duritia.
144. b. B. uniformis nec pluribus co-
loribus imbuitur, frigore & longæva
nive densatur. 145. a. B. similis vitro.
396. a. G. ejus perspicuitas. 399. b. G.
vitia. 144. a. G. b. A. B.

Κτηδόνες, V. ἀσφύδες.

Κτίς κναφικίς. 277. b. F.

Ctesias eodem fere tempore quo Herodo-
tus. 871. b. F.

Ctesibiaca machina. 416. a. B.

Ctesibius Alexandrinus mathematicus quo
tempore floruerit. 449. b. F. 550. a. A.

Κτησίφων. 571. a. E.

Ctesiphon, V. *Chersiphon*. in ripa orien-
tali Tigridis, tertio lapide à Seleuciæ si-
tu ad eam exhauriendam. 874. b. C.
Parthici regni urbs celeberrima. 866.
b. C.

Κλέα, galea vel galerus. } 710. a. F.

Κτίς vel κτίς, γαλήνη. } 710. a. F.

Κτίσι, condere, locare. 543. a. E.

Κτίσι συμφωνίας. 88. b. B.

Cuirdo, in Zeylam appellatur casia. 919.
b. E.

Cubub, & cubab Sini, i. cubabum Si-
nense dicitur comacum sive cumam-
um. 923. a. F.

Cubare in gelidi saxi æquore. 850. a. B.

Cubeba nostra, est comacum fructus vel
semen. 923. a. E. Arabum eadem cum
comaco & cumamo, Græcis antiquis
μυρτίδανον appellata. *ibid.* F. piperis
genus. *ibid.* G. myrtidandum Indicum,
comacum, cumamum, & cubabum.
ibid. b. A. B. est καρπίς, male dicitur
esse oxymyrfinen Dioscoridis, non est
carpesium. *ibid.* a. F.

Cubiculum, κρεβάτιον. 91. b. D.

Cubile, sedes cui imponitur moles. 575.
a. E.

Cubitus habet duas spithamas, & 24. pe-
des. 242. b. D. plerique de ulna intelli-
gunt. *ibid.* E. ... ulna idem. 310. a. G.
314. a. D. ... 4. cum pede uno, 7. pedes
efficiunt. 31. a. E. duo 4. pedes Solino,
aliis 3. tantum. 712. a. B. ... regius, vul-
garis. 871. a. D. Babylonius sive Re-
gius. *ibid.* G. duorum pedum. 860. a. D.
alias duum pedum, alias sesquipedis.
928. b. E. fluvii, quid. 438. b. G.

Cubus, pro quo perperam clibus & dibus.
297. a. B. C. 492. b. C. F. quadrato-
rum numerorum nomen. 297. a. B. quid
in geometria. 297. a. C.

Cuci Ægyptia palmæ similis. 575. a. A.

Cucullunculus ex scirpo factus, τούλ-
lum. 705. a. E. diminutivum a cucullio.
ibid. F.

Cucullus tegmen capitis acuminatum in
summo, a Græco κόκκινος, 392. b. C.
monachorum, lacernarum, seu penula-
rum. *ibid.* D.

Cucullus vere procedit, æstate disce-
dit, quo tempore upupa apparere in-
cipit, hinc creditur à quibusdam idem
cum upupa. 168. b. F. dicitur κίρκος
λεπιδόρος quia accipitri similis. 169. a.
C.

Cucumis, αἶγρος, citrinus, κίτρινος
γυμνός. 673. a. E. anguinus cur erra-
ticus dictus. 584. a. C. D. cerinus. 779.
a. C. pulvere coopertus. 363. b. F. 365.
a. B. ... seminosis dicti melopepones. 673.
b. D. E. illorum conditura. 330. b.
E.

Cucurbitæ præsidium sibi adsciscunt

sciscunt ex adfatis. 911. b. A. Arabum
linigeræ. 210. a. B. Indicæ. 210. a. E.
211. a. C. pulvere coopertæ. 363. b. F.
365. a. B.

Cullucatum, elinca, pro quo blianca.
836. b. A.

Culices qui in caprifici fructu sunt κελύφα-
μίδες vocantur, ex feminibus ejus
nascuntur, dicuntur & ψήνες. 938.
a. E. ... opera fructus palmæ maturefcit,
ut & ... qui e caprifico exeunt, benefi-
cio ficus juvantur. *ibid.* G.

Culcas, V. *colcas* & *colocasinum*.

Culcitæ farciebantur retrimentis & purga-
mentis lanæ. 282. b. B. non Gallorum
inventum. 282. b. B. D.

Culmen, τὸ κτὶ κορυφῇ σημειῶν. 466.
a. D.

Culmus aliud, aliud caulis. 256. b. F.
κάλανος, qui spicam fert, stipula cum
spica, hodie stipula, quæ in segete re-
manfit, e quo defectæ sunt spicæ. *ibid.*
G. unde verbum culmare, de his qui
culmum cum radice evellunt. 257. a.
A.

Culpa magistra. 336. b. F.

Culta loca, ἐργασίμα, opponuntur de-
fertis. 262. b. D.

Cultellare, quid. 485. b. G. 486. a. C. b.
F. 576. b. C.

Cultellatum solido oppositum. 486. b.
D.

Cultellum, μαχαίριον. 644. a. A.

Culter quid in aratro. 576. b. B. C. rectus
incisuris terram notat, unde dicitur in
cultrum collocare, mediæ Latinitati
omnis vomer. *ibid.* C. in cultrum pone-
re. 486. b. E. collocare. *ibid.* F.

Cuma vel cyma coliculatorum summitas.
52. a. E. F. G. Asiatica. *ibid.* D. 53. b.
F. 54. b. A. Phocæa. 606. a. E. b. A.
Æolica. 136. a. G.

Cumæ Campanæ. 54. b. A. Italica à qui-
bus conditæ. 52. a. A. D. b. E. unde
sic dictæ. *ibid.* a. E.

Cumæa urbs dictæ Cumæ Italica, 53. a.
A. pro Cumis. 443. a. F.

Cumæi Æolenses. 52. b. E.

Cumæus, Κυμαῖος, & Cumanus, idem.
52. b. D. 53. a. A. D.

Cumani non alii dicebantur præter Itali-
cos, nulli Chalcidenses Cumani. 52.
a. A.

Cuminum inter ὄσπρια numeratur & ea
quæ suave os faciunt. 746. a. A.

Cumulus, σωρός γῆς, in Nilo. 306. b.
D.

Cumuc hodie in Java dicitur comacum si-
ve cumamum. 923. a. E.

Cunela vel conela, γύνελα, alio nomi-
ne satureia. 900. a. D.

Cuneus adactus, πύργος ἐν γυνέλα
inter remedia arborum quæ fructum
ferre non possunt. 366. a. D. φύλη
θεάτης, ut φύλη, certum πύργος.
645. b. E. ἡ κενὴ δὲ θεάτης, in acie
men definit, *ibid.* A. in theatris sparia
erant in quibus subsellia componeban-
tur, in acie, quid. *ibid.* a. F.

Cunicula, non cunela, est κόρυζα. 900.
b. E. ... & cunila, nomen idem. ... bur-
bula, pro cunila bubula. 901. b. G.
903. b. C.

Cuniculus dictus λεβηλὶς Massiliensibus,
secundum Erotianum. 200. a. A. B. sed
perperam. *ibid.* e foetus, laurix dictus.
ibid. B. ... Græci videntur non agnovisse,
& quare. *ibid.* C. D. E. Hispani nomen
ei dederunt, κενίκαλον Polybio voce
Hispanica. *ibid.* C. δασύπους non est ...
sed lepus. *ibid.* a. E. & improprie vel λα-
à medii ævi Græcis δασύπους vel λα-
γίδας dictus. *ibid.* a. F. b. F. & λα-
γίδας.

- δα*, quia parvo lepori similis est. *ibid.* Plinius dasypoda à lepore distinxit. *ibid.* b. A. ab effodiendis sub terra cuniculis dicti. *ibid.* a. D. *ὑπόνομοι*. 757. b. D.
- Cunila** Marcello Empirico Græcorum *ὄνις*. 903. b. D. Columellæ dicitur satureia, male; nam thymbra capitata seu thymo Græco solum debetur. 909. a. A. nomine duæ herbæ dispariles à Latinis nominatæ, origanum & conyzæ. 903. a. F. 904. b. D. etiam vocata thymbra. 904. b. B. quædam species non omnis in genere, Romana distinguitur Columellæ à thymbra Græca, Plinius ubique .... appellat Græcorum thymbam. 900. b. F. 904. b. D. 907. a. C. capitata Plinio thymum capitatum. 914. b. E. thymo similis & ὁμοία δύνανται, ejus sapor & succus acutus. 159. a. F. & Cunicula in libris indigetur, Græce *κύνιλη*. *ibid.* G. major five major origanum, *βασκύνιλη*. 901. b. F. ... vocabulum pluribus designandis herbis factum, quum non ex uno fonte procedat. 907. a. B. origanum, & *κόνυζα*, & *θύμβρα*, Columellæ certa species thymbra, ea est κεφαλωτή *θύμβρα*, capitata Plinio, à cono cur dicta. 903. b. F. 907. a. C. origanum. 903. b. E. F. 904. b. C. inter herbas quæ *δρυμὸν χυλὸν* habent. 905. b. D. bubula & cunilago Plinio est Græcorum *κόνυζα*. 900. a. D. b. C. G. perperam à Cratæva ligusticum dicitur. 900. a. D. eadem Plinio cum polycnemo. 901. a. A. B. E. alii panaces. *ib.* b. E. ... gallinacea, montana, fativa totidem origani genera. 902. b. A. 903. a. F. fativa pro origano fativo, montana pro montano origano, Græcorum *τεργυρίαν* ejus appellatione describitur. 902. b. C. eadem cum tergorigano. *ibid.* F.
- Cunilago**. V. *cunila*.
- Cupidineus** à cupidine. 89. b. B.
- Cupido** cum Venere metu Typhonis in pisces mutati. 199. b. E. inde pisces cælestes duo Syriæ numina vocati. 199. b. F. Veneris filius inter Deos Syros, ovorum progenies. *ibid.*
- Cupressina** materia cariem non sentit, & diutissime durat. 573. a. A.
- Cupressus** Cretica, herba Sabina: hodie Savinaria. *ibid.* 260. b. E. plurima in Creta. 121. b. B. unde Plinius Cretam ei patriam assignat, Cato Tarentinum agrum. *ibid.* C. succisa in Ænaria insula regerminat. *ibid.* B. teres. 502. a. F. ad perticas, & asseres plantatarum quæstuosissima ratio. 122. a. C. folia. 668. b. E. odor. 208. b. E.
- Cuprum**. V. *cyprum*.
- Curaliachates**. 92. b. E. F.
- Curalium**, *κράλιον*. 92. b. F. ferramento præciditur. 63. b. B. .... non Corallium antiquioribus dictum, Græcis *κράλιον*. *ibid.* A.
- Curationi** resistentia, *ἡμελώδη* ulcera. 847. b. E.
- Curationes** per somnia, divinitatis nota. 248. a. G. b. A.
- Curcas**. V. *colocassium*.
- Curcuma** vel curcuba mediæ & infimæ Latinitati lortum vel funis, ab officinis & Arabibus cypera Indica. 704. a. F. curita vocetur. *ibid.* F. G.
- Curiones** tres oratores. 28. a. C.
- Currere** dicuntur flumina. 491. a. F. venæ in arbore, ut purpura Melibœa in vestis extrema ora, & *χαλκός* circa elypei ambitum. 728. a. E.
- Curricula** albo designata fuisse falsum. 642. a. D. numerabantur ovis ad notas positæ in circo. 640. a. C.
- Currus** pro triumpho. 271. b. E.
- ad Currum** equi hodie aliter juncti, quam apud veteres. 630. b. B.
- Cursivenium**, genus aceris. 359. a. E. 728. a. E.
- Cursus & Cursura**. 176. b. A. æmuli. 642. a. B.
- Curtes & Cortes**. 220. a. B.
- Curtii** lacus in medio foro munimentum. 804. a. A.
- Curvari & Cavari** invicem ponuntur, *κὺλαινεν*. 266. b. E.
- Curvatura** fluvii quid. 438. b. G.
- Cusculium**, quid, *κοσσύλιον*. 676. a. E. F.
- Cuscuta** vulgaris, *κισύτις*, Arabice calsuth. 910. b. G. non est semen quod in spina Babylonica ferebatur, sponte sua nascitur, & non solum spinis, sed aliis herbis & arboribus involvitur. *ibid.* F.
- Cuscuth**. V. *Casyta*.
- Cuspis** hastæ ferrum in ima partē acutum. 650. a. E.
- Κυαμῶνες**, loci fabis confiti. 679. b. C. D.
- Κυαμῶνες** Ægyptii. 681. a. A.
- Κύαμ** à *κύω*. 688. b. A. 689. a. A. *λὼπὸς ἐρδίζων*. 688. b. C. de faba Ægyptia. 679. b. C. 680. b. C. 687. b. E. 688. b. A.
- Κύαμ** & *λὼπὸς*, plantæ diversæ. 679. b. A.
- Κύαμος** Ἀιγυπτιακὸς inter pondera. 327. b. A. 689. a. G. 926. a. C. *μεγάλ* *κύαμ* dictus. 926. a. D. forte Alexandrinis caput Ægyptii loci, & unde. 688. b. F. appellati nuclei radicis colocasie five bulbi. *ibid.* a. G. scapus ipse fabæ, non granum Straboni. 681. a. D. muliebri pudendum. 528. a. C. vel virilistesticulus. *ibid.* D. 688. b. A.
- Κυάνε** cæruleus. 93. a. B. pro μέλας 93. a. C. 95. a. B. 133. b. B. *κυανόν*, *ἐρανοειδὲς χρώμα*. 93. a. E. color à cyano. 142. a. F. ... & *περὶ φέρον* Græci sæpe confundunt. 93. b. B. mare altum. 167. b. D.
- Κυανίζου** purpura, *κυαναυγής*. 810. b. E.
- Κυανός**, cæruleum pigmentum, vel color cæruleus. 142. a. G. *λαζέρειον* recentioribus Græcis, nostris Azur. *ibid.*
- Cyanos** gemma cum Cyano pigmento confunditur à Plinio. 142. b. B. lapis. 93. a. A. D. E. 142. a. F. G. b. A. gemma mascula, *μελαντίες*. 93. a. F. adulteratur tinctura. 142. b. A. lapidem cum .... pigmento plane confundunt Arabes, quum lapidem lazuli vocant. 811. a. E. aut cæruleum è cypro. 140. b. E. pigmentum: ejus tria genera, Scythicum, Cyprium & Ægyptium. 142. b. B. quod Ægyptium adulteratur pictura, Ægyptius factitius ad quid optimus. 142. b. C. item Scythicus. *ibid.* genus floris. 93. b. B. unde sic dictus, *περὶ φέρον*, extra *δραφάνων* album curpositus. *ibid.* C. in mares & foeminas divisio, differentia. 143. a. D.
- Κυάθω** antiquis pro *κύω*. } 689. a. A.
- Κύαθος** à *κύω*,
- Cybiarii**, qui cybia vendunt, pro quo quibiarii. 174. a. F. 941. a. E.
- Κυβισιτήρες**, i. cernui pueri. 628. b. D.
- Cybiium**, *κύβιον*, quadratum salsamenti frustum, 792. b. C. 941. b. C. unde *κυβισακτής* cognomen Regis Ægyptii turpissimarum sordium, 941. b. C. Plinius id inter genera piscium refert, & pelamidem esse falso putat. 792. b. C. 941. b. C. ut & Festi abbreviator, unde erroris ansam arripuerint. 941. b. C. ex pelamide .... parabantur in formam cubi concisa. *ibid.* C. unde & *πελαμίδες* & *κύβια* eadem Athenæo. *ibid.* D. nam & frustra illa *κύβια* quadrata pelamides dictæ Icesio. *ibid.* E.
- Cycëon**. 231. a. B. *κυκίων*, Gr. & *κύν*. (n)
- κύν*, est potio adoris. *ibid.* C. sumebatur in sacris Eleusiniis, ob illum quem hauserat Ceres exhilarata. 528. b. A.
- Κύκας**, pro *κύκας*, & cyces pro coeces. 574. b. G.
- Cychramus** coturnices abeuntes prosequitur. 128. a. D.
- Κύκλα** pro annis. 578. a. B.
- Cyclades & Hellepontus & Asia** proprie dicta proconsularem provinciam constituebant. 566. b. G.
- Cyclaminus**, *κισσέφυλλον*. 773. b. A.
- Κυκλῶεν**. 614. a. B. *κύκλω σρέφεν*. *ibid.* B. G.
- Cycleus** pater Arionis. 98. a. A.
- κύκλια μαθήματα**. 595. b. E.
- Κυκλικὰ & κύκλια** poemata. *ibid.* G. 597. a. F.
- Κυκλικὴ Θησαύς**. 595. b. G. 598. b. A. B.
- Κυκλικὸν ἔπος** non omne poema heroicum. 597. a. G. inter res viles & usu promiscuo tritas. 601. b. C.
- Cyclicus** poeta rem historico more narrat, sine ἐπεισοδίοις & ambitu. 597. a. E. G. quis. 602. a. D. E. b. A. nullus poeta Romanus. 598. b. E. præter eos qui intra cyclum epicum recepti. 595. b. F. 598. a. F. 603. b. B. scriptor Horatio. 595. G. 600. b. G. illorum mos scribendi modusque improbat. 601. b. A.
- Κυκλίσκοι**, pastilli rotundi. V. *pastilli*.
- Κυκλαειδής**, rotunda. 497. b. D.
- Κύκλας**, *αἶσις*. 227. b. D.
- Κύκλ**, in quo celebrabantur ludi. 14. a. A. 635. a. D. novem decemnalis. 521. b. G. non est ullum singulare poema. 597. a. F. totum corpus, non autem singulæ partes *κύκλοι*. *ibid.* C. ἐπισηδίων. *ibid.* G. *ἑπικός*, quid, & unde dictus. 595. a. G. 596. a. E. b. E. 603. b. E. 604. a. E. totus Græcorum, non Latinorum. 598. b. E. Bibliotheca Apollodori. 594. b. G. 595. a. B. Cycli Epici principium, & finis. 594. b. G. 595. b. D. 601. b. B. 603. b. E. G. epigrammatum unde dictus. 596. a. D. E. compositus à Meleagro, Philippo. *ibid.* C. Agathia. *ibid.* D. *ἵσως*. *ibid.* b. F. 597. a. B. τῆς ἱστορίας *σεβαστικῆς*, historia Augusta dici posset 598. a. D. Mythologia versibus scriptus. 604. a. A. νομικός dici posset Juris corpus. 598. a. E. *παιδείας* unde sic dictus. 595. b. D. G. 596. a. B. C. 603. b. F. quis confecerit. 596. b. D. Paschalis. 597. a. E. F. *φλοιδῶν*, totulus, de abiete. 728. a. C.
- κύκλω λέγειν**, quid. 68. b. E. 597. a. C. D.
- Κύκλοι** ἔλικες. 853. b. G. .... *ἀσχοί* & *θώρακες*. 610. b. D.
- Cycones** populi vicini Nomadibus Indiæ. 696. b. E.
- Cydicos** pro Cyzicos. 834. b. G.
- Cydicus**, *κύπκος*. 113. b. A.
- Cydnus** Ciliciæ amnis ex Choaspis alveo perperam derivari dicitur. 543. b. A.
- Cydonea** urbs, *Κυδωνία*, non *Κύδων*, nec *Κυδώνη*, τὸ ἐθνικόν, *Κύδων*. 118. b. B. C. mater urbium. 120. b. C.
- Cydonea** mala. 210. a. A. 499. b. G. 500. a. A.
- Κύδωνες**, Cretenses, non *Κυδωνιάται*, ... tela pro Creticis. 120. b. C.
- Κυδωνίτης οἶν**. 499. b. G. 500. a. D.
- Κύνειν** quid, dicitur & *κύνειν*. 52. b. A.
- Κύνια**, quid. 52. a. E. b. A.
- Cyites** lapis, *κύνις*, intus partum habet i. alium lapidem. 502. b. G.
- Cylindri** gemmæ in formam Cylindri ac tritæ, .. figura non fiebant annulorum *figna*.

- gna. 780. a. F. sunt lapides longiores ac rotundi manufacti, ex uno plures gemmae fieri possunt. 779. b. A. ... Indi ex beryllis fingebant, & perforatos elephantorum seris suspendebant. *ibid.* a. F. ex beryllis facere malebant Romani & Europaeum & Asianum hominum genus, quam gemmas. *ibid.* b. F. 780. b. B. F. .... forma facti lapides, gemmis accensentur. *ibid.* E.
- Κύλινδροι in caveis. 167. a. B.
- Κυλιστικοί pancratiaistae, κυλιστικῶς. 205. b. E.
- Κυλίτρα, volutabra, propria aprorum & suum, sed & equorum. 336. b. C.
- Κυλίσιον ἵππων. *ibid.* D.
- Cyllarus equus, funalis. 631. b. D.
- Cyloniana factio. 593. b. G.
- Cyma, vel Cuma, quid. 52. a. E. foemino & neutro genere. 52. a. E. b. B.
- Κύμα, per synæresim à κύημα. 152. a. E. ἀπὸ τοῦ κύειν. 52. b. B.
- Κυμαί, ἀδελφῶν, mulier praegrans. *ibid.*
- Κυμβάλιον, quia ad instar cymbali. 496. b. E. semper vivo majori simile. *ibid.* F.
- Κύμβαλον. } 385. b. G.
- Κύμβαχον. }
- Cyme, V. Cuma.
- Cyminum inter embammata. 927. a. D.
- Cynaetha urbs Arcadiae. } 126. a. F.
- Cynaetho, vel Cynæthus. }
- Cynæthus Chius dictus Ὀμηρίδης, qui ab Homero genus suum iactabat. 607. b. E. primus fertur ἐκαστὸν ὁμήρου carmina, circa 69 Olympiadem. 609. a. C.
- Κωάλη. 150. a. E.
- Cynamolgi. 71. a. B. 214. b. F.
- Κωάρα, vel Κωάρα ἀκάνθη, decar duo agresti, aut cynosbato. 161. b. B. 162. a. B. D. 409. b. A.
- Κωάροδον. 162. b. A.
- Κυνάλη, Dorice κινδάλη. } 726. b. A.
- Κυνδαλισμός ludus. }
- Κυνδαλοπαίκτης, κυνδαλοπῆκτης, κινδαλοπαίκτης. *ibid.* 759. a. D.
- Κυνέν, ἀσπάζεσθαι. 174. a. G.
- Κυνήσια, venatus, ipse venandi actus. 664. b. D.
- Κυνήσιον, proprie caro animalis vel animal quod homo, vel alia fera venando cepit. *ib.*
- Κυνήσιον, gens Troglodytica. } 894. b. E.
- Κυνήσιος, ἡμετέριος. }
- Κυνικὸν ἔτος, caninus annus. 390. a. A. F.
- Cyno, κυνά, pro Cynopoli. 321. b. C.
- Cynocardamon, cardamon, iberis, nasturtium. 898. a. C.
- Cynocephalus sedens, hieroglyphicon duorum æquinoctiorum. 453. b. E. per æquinoctia duodecies in die urinam reddit, & in nocte, aequali interstitio servato. *ibid.* F. inde Trismegisti conjectura de diei divisione in 12 partes. *ibid.* G. 454. a. A. 463. a. D. horologiis aquariis exculpi solitus. 454. a. A. duodecies die toto æquinoctiali clamorem tollere solebat. *ibid.* C. in genere simiarum. 267. a. A.
- Cynocephali. 707. a. G. b. A. pellibus ferarum vestiebantur, vel aluta vel pelle tenuissima confecta. *ib.* b. F. feri morfu, nunquam mansueti. 267. b. F. rictus caninos habuerunt. 707. b. G. aucupio & venatu tantum vescantur. 707. b. G. 708. a. A. eorum asperus ritus. 708. a. A.
- Κυνοκράμνη, ἀπὸ κυνῶν herba, Dioscoridi ἵππομανές. 660. a. C.
- Κυνοκτόνον, aconitum. 882. C.
- Cynodontes, κυνόδοτες. 24. a. E. F. G. b. A.
- Κυνόλου. V. Crocotta.
- Κυνοπείαι Cynopenae, vel Cynopennae. 707. b. B. C.
- Cynopolis, Κυων πόλις. 321. b. B. C.
- Cynopolitæ vicini Oxyrynchitis. 321. b. A. D. bellum inter eos quod numina vicinorum odisset & occidisset uterque locus. 321. b. D.
- Cynopolitica praefectura. 321. b. B.
- Cynops nulla in censu herbario, pro echinops apud Plinium. 912. a. A.
- Cynorrhoda. 20. a. D.
- Cynorrhodon. 409. b. B.
- Κύνθη, ὀππότης. 307. a. A.
- Κυνόσαυρος. 162. a. E. 409. b. A. etiam ὀξυράκνητα dicta. 192. a. E. ... vel sentis canina, κυνάρα. 161. b. A. 191. b. C. ex ea sepes vivae olim fiebant. *ibid.*
- Κυνὸς κεφαλῇ, non Κυνοκεφαλῇ. 586. a. G.
- Cynosorchis dicta orcheos species θηλυγόνου, satyrion etiam cognominatum. 190. b. F.
- Cynossēma Hecuba, κυνὸς σῆμα, in Cheronese. 117. b. A. B.
- Κυνοσῆμα, non Κυνόσημα. 586. a. G.
- Κυνόσπον, baifemain, labratum, vel ἀσπασινόν. 174. a. G.
- Κυνήξυλον. 162. a. D. 409. b. A.
- Κυνήξος. V. κένταυρος.
- Cynthia & Cynthus, idem. 126. a. F.
- Cynuria regio Argolica à Cynuro urbe dicta. 98. b. F.
- Κύν, canis, vel canicula. 305. a. C. κυνὸς ὀππότης, de Syrii exortu. 305. b. F. 306. a. A. 307. a. B. κύων στείλας, epithetice. 305. a. F. μικρὸς κύων, minusculus canis. 305. b. A. ejus ortus. 306. a. A. E. 307. a. C. & περικύνων, diversum fidus. 305. b. D. multis proferodem. 306. a. A. major canis. 307. a. F. πίων, pinguis canis, dicitur à Syracusanis galeos alopecius. 944. a. C.
- Cyparissus sinus Peloponnesi. 99. a. G. ex lugubri historia. 733. a. F.
- Κύπειον & Κύπερος. 186. a. D.
- Κύπειον, Cyperum. 707. b. C. .... & Κύπερον, idem, illud vestitiorum Græcorum, hoc recentiorum, Plinius distinguit. 369. a. G. 702. b. C. D. 703. a. C. F. 750. b. C.
- Cypera Indica V. curcuma.
- Cyperus Hammoniacus, Rhodius, Theaeus. 703. a. D. E. in aquis pariter & in terreno provenit, in vitilibus locum habet, quidam filer esse dicunt. 702. b. A. sed frustra. 704. b. E. 705. a. B. D. apud Marcellum secunda brevius, longa apud Virgilium. 703. a. F. junci species. 186. a. D. 188. a. E. 702. b. C. 704. b. E. recentioribus βρεχόκυπερον, torquendis funibus idonea. 704. b. D. folia porro similia, sed exiliora, vel κερπὶς ἀφίφουε, i. recens nato. 703. b. A.
- Κύφι, suffimentum Ægyptiacum. 500. b. A.
- Cypirus Plinio est alter gladiolus, qui radicem habet bulbosam. 188. a. E. 702. b. E. F. 703. a. B. C. ejus remedia. 703. a. C.
- Cyprea acus. 770. b. B.
- Κυπρία, Κύπρις, Κυπρωγῆς Venus. 599. a. E. b. D.
- Κυπριακά ἔπη à Lævio Latine versa. 598. b. E. G. 599. a. A. B. D. auctor incertus. *ibid.* 599. a. A. b. C. 603. b. D. Herodoto Iliadis minoris nomine veniunt. 598. b. F. G. 599. a. D. Κύπρια non κυπριακά plerisque appellata. 599. a. B. b. A. B. nihil minus quam Cypri origines prosequantur. *ibid.* a. B. E. b. A. Κυπρία, non Κυπρία ἔπη, scripti illius titulus. *ibid.* C. D. Κυπρία Ἰλίας à Lævio dicta. *ib.* D. E. vel absolute
- κυπρία *ibid.* E. G. ejus argumentum. *ibid.* A. E. F.
- Cypriae cotes scalpendis, & poliendis limandisque gemmis accommodatae. 774. b. E.
- Cyprinus, pro æreus. 770. b. B.
- Κύπρις. 412. b. D.
- Cyprius achates. 94. b. E. F. smaragdus, adamas. 770. b. D. qui nihil aliud fuit quam Cypriæ cotis genus quo gemmae scalpi solebant, & perforabantur. 774. a. F. & quo alius adamas perforabatur ac cavabatur. *ibid.* E. lapis. 125. b. B. quo gemmae adamantes & aliae perforabantur, appellatione adamantis donatus à duritie. 774. a. C.
- Cyprus, vel cuprum pro ære Cyprio, & omni ære. 659. a. A. 770. b. B. E. 776. a. G. b. A. 813. a. D.
- Cyprus intra Pamphylium sinum ponitur à Dionysio. 549. b. E. in ea χαλκίον nobilissimum. 505. a. D. calor non incitissimus. 145. b. D. frutex, pseudocyprus frutex. 704. b. F.
- Κυρβάσαι, apices fastigati. 392. a. E.
- Κυρήσιον antiqua vox Græca, folliculus, vel siliqua. 327. b. D.
- Cyrenæ conditæ. 247. a. D. G. b. A. G. 668. a. F. b. B. 670. a. C. flores laudatissimi. 75. b. D.
- Cyrenæa, pro Cyrenæorum regione more Græcorum, ἡ Κυρηναία. 543. b. D.
- Cyrenaica. 225. a. F. G. b. C. G. Libya. 669. a. E. σκληροφύρος non deserta, nec θηελώδης. 720. b. A. in ... nulli montes, pars interior frugibus bona, in ora arboribus fertilis, mox 30000. passuum latitudine & 250. longitudine laseris modo ferax, a qua pecus abigunt, & circumlocum, ubi nascitur laser, circumferunt ne pecus intrare possit. *ibid.* B. θύον est citrum. 670. a. D. filphium jucundi odoris & gustu suavis. 720. b. D. 721. a. D.
- Cyrenaici pro Cyrenæis. 10. a. D.
- Κυρηναίος ὄψις, σποροδολάσκαρος. 721. a. D.
- Κυρηνή, Κυρηνά, Cyrenæ. 264. a. D.
- Cyrenenses proximi Africae. 226. a. B. in nummis insculpti Batto regnum, & filphium offerentes. 253. b. F. 254. a. B. C.
- Cyreschata, τὰ Κυρέατα, ad Jaxartem à Cyro condita. 556. a. G. b. A. Alexandro destructa. *ibid.* a. G. Cyropolis dicta, περὶ ἐξ ἑκαστῆς Περιόδου sita, ubi Περίης pro Persico imperio accipi debet. 840. a. D. Plinius de Persarum regione intellexit, & in maritima eam posuit, Stephanus recte Κυρέατα & Κυρηνά eandem urbem facit. *ibid.* E. nam utraque in extremis Sogdianorum finibus ad Jaxartem, Ptolemæus diversas urbes statuit, Κυρέατα & Κυρηνά, & illam in Sogdiana, hanc in Media collocat. *ibid.* F.
- Κύριον & Κύρις, idem. 618. b. B.
- Cyrnus, agitator in currili certamine. 630. a. C.
- Cyropolis. V. Cyreschata.
- ἡ Κυρέσια pro ἡ Κυρέσιον, perperam apud Ptolemæum Κυρέσιον, nam à Κυρέος oppido Syriae gentile Κυρέσιον. 625. b. F.
- Cyrrhestica regio Antiochia Syriae. 442. a. G. 625. b. F.
- Κύριον, Straboni cubeba, Theophrasto radix loti Ægyptii, Dioscoro κύριον Ægypti diversum aloto. 930. a. E.
- Κυρτώματα, tubera in camelis. 693. a. C.
- Cyrus imperium Medorum subvertit, & ad Persas transtulit, ejus avus Achæmides, Cambylis pater. 833. a. A. maternus avus Xerxis. *ibid.* D. duos filios habuit Smerdim & Cambysem. *ibid.* A. A. A. ex

ex filia nepos. *ibid.* B... ductus seu itinera intra Tanaim sive Jaxartem. 556. a. D. annis. 153. a. D. 438. a. F. G. in mare Caspium, confunditur à Strabone cum Coro. 494. b. G. 495. a. C. 840. b. A.

Κυρῶς & κυρῶς, pudendum muliebri, à κύω. 258. a. G.

Κύρις. 370. a. F. ... κύριος & κύριος, pro alveo, à κύω. 989. a. A.

κύριος & κύριος. 83. a. C. 815. a. F.

Κύριος pro κύριος. 83. a. D. à κύριος pro κύριος. *ibid.* C.

Cytini, pro quo Quitini. 941. a. E.

Cytifus adfita necat, sed ab halimo necatur. 122. b. B.

Cyturus, unus ex quatuor pagis, ex quibus Amastris composita, à Cytoro Phryxi filio posita. *ibid.* 624. b. F. mons porrigi dicitur à Solino in spatium 63. milium; sed falso. *ibid.* a. C. Plinius dicit eum abesse à Tio 63. milibus. *ibid.* D.

Κύριος, quid. 378. b. A. nucamentum, quilibet concava capacitas. *ibid.* B. in pinu, vel picea dicitur πύριος. 422. b. F.

Cyzicus. 496. a. A. pro quo Quizicus. 941. a. E.

D

D in L mutabant Latini. 903. b. F... & λ saepe confunduntur. 153. a. C. ex ... divulsa perperam factum ci, ut Pecie pro Pede, Pecies pro Pedes, Solicios pro Solidos. 296. a. C.

D. M. Deorum Manium, unde factum Deorum. 768. b. A.

Δάος vel δάος nulli Getis vel Germanis vicini. 560. a. A. sed ad Caspium mare, in Maëotim & Pontum transducti. 559. b. C. 560. a. A.

Dabuh dicta hyæna ab Arabibus. 238. a. G.

Δαχαρῶν. 344. b. E.

Daci Europæi. 559. b. C. ἐξίοντο. 28. b. E. uxores notis compunctæ. *ibid.* C. honoratioribus pileati, viliores vero comati. 392. a. B.

Dacici pro Dacis. 44. a. B.

Δάκτοι non iidem qui δάκτοι antiquis. 560. a. A.

Δακτύλιον ὑπερπεννοικτῶν. 655. a. B.

Δακτύλον ἀναπείνασθαι. 206. a. C.

Dactyli profoporceia de matre sua, & palma arbore. 933. b. B.

Δακτύλοι Ἰδαίοι, Dactyli Idæi, non Dactyli simpliciter. 46. a. B. C.

Δακτύλοι τῶν ἱερῶν. 311. b. A.

Dactyli, communes palmulæ, seu minores. 928. b. C. F. 929. b. G. veteres nunquam ita vocant fructus palmarum, sed recentiores Græci. 929. b. B. Ægyptia palma priscis, quæ postea δακτύλοι dicta. *ibid.* D.

proprie palmæ communis fructus, postea sic dicta abusive quilibet palmula, dachel vocant Ægyptii arborem quæ fert nomine deflexo ex δακτύλοι, βαλανῶ & δακτύλοι proprie pomum communis palmæ & Ægyptiæ. *ibid.* G. non Caryotæ palmæ. 930. a. A. à digitis longitudine dictæ. 927. b. F. ... pes ab Idæis Dactylis inventus. 120. a. E. recens enixus & viridis, thalla hodie Ægyptiis dicitur. 934. b. F. ... immaturi beller & belha. 935. a. A. ... tres differentias facit Isidorus, palmulas myrobalanis similes, Thebaicas & nucleas. 927. b. G.

Dadici. 698. a. D.

Δάδιον, unde thus δαδιῶν. 358. b. B. C. E.

Δαδοκεπῖν, δαδοκεπῖν. 358. b. A.

Δαδοχοί inter symbola Eleusiniarum sacrorum. 527. b. E; 528. b. E.

Δαδῶς. 357. a. B.

Dædala, Cariæ, Μαυρωλῶν. 550. a. G.

Dædalus primus simulacra fecit δαδῶν. κῆρα, i. disjunctis ac distinctis cruribus quum antea indiscretis cruribus ac pedibus fierent. 662. b. F. 663. a. C.

Dagon Azotiorum Palæstinæ, Ceto vel Ceton. 405. a. A.

Dagusa, δαγῶσα, urbs Melitenes ad Euphratem. 437. a. F.

Dahæ populi in Asiatica Scythia. 134. a. C. ... Dah, vel Dai gemini. 559. b. C. virgati. 169. a. A.

Dai Asiatici. *ibid.* C. Europæi. *ibid.* C. F. Mæotici. *ibid.* D.

Δαίς πύκη, τὸ λιπαρὸν ἔχον πινι & πινεῶ. 358. a. F. cæsum ad lumina accendenda & faces, quæ δαίς. *ibid.* G. proprie lampas, verbo δαίειν, quod est accendere. 357. b. G. τὸ λίπος, resina cruda astulis inhærens, quam urebant. 358. b. A.

Dama veterum est, qui nostris ifarus, vel farrius vocatur. 158. a. E. ... vertunt Aristotelis interpretes. 158. a. D. improprie vocantur platycerotes. 157. b. G. 158. a. D.

Δαμάλιον, Damalio. 316. a. D. 933. b. A.

Damascia magistratus. 592. b. D.

Damascena cum nixis seu myxis confundit Isidorus, δαμασκῶν & πέννα dicuntur μύξα, myxorum cum ... meminit Plinius. 931. b. A. prunus, κακισμυλία, species pro genere. 428. b. F. 658. b. E.

Damascus, Decapolitanæ regionis oppidum. 435. a. A. rigua amne Chrysiroha. *ibid.* B. Eupotos riguis, fortasse dicta Plinio ex Græcis, ὄπτου πύς ὀχετείαις, quod acceperit pro epitheto perpetuo ad discrimen alterius. *ibid.* D. G.

Damassius. 552. b. D.

Dammæ, κεμμάδες, Siculis καμμάδες, unde Latini tamma & damma, cum duplici mm. 75. a. D.

Δαμμῶνα Indiæ oppidum. 707. a. C.

Damnare pro donare in manuscr. 216. b. F.

Damnari oculum, locutio Græca. 108. b. C.

Damon & Pythias. 78. a. G.

Dan olim vocata, deinde Cæsarea, postremo Paneas. 407. a. D.

Danaa, pro Danae, ἀρχαῖκῶς. 543. a. E. Acrisii filia. 41. a. C. cognominata Alexandra laurus. 287. b. D.

Danaus Beli & Anchinoes filius. 867. a. B. Libyæ rex. 402. a. C. & Pelasgus, idem. 287. a. B.

Δανσηλῆται, Latinis Denfeletæ. } 112. a. F.

Δανσηλῆται eorum regio. } 112. a. F.

Danubius ex Rhætia oritur. 131. a. C. ... ostia mare per multorum milium spatium reddunt dulce. 131. b. B.

Δάος, Davus. 559. b. E. dicti servi in comædiis à Dais Europæis. 34. b. A. 559. b. F. sed ab Asiaticis & Hyrcanis deduci possunt, post eos ab Alexandro Magno subjugatos. *ibid.* G.

Daphne prope Pelusium, unde Δαφναῖο Stephano. 286. a. D.

Δαφνηφάρι vates unde dicti. 609. b. B.

Δαφνίνη, Plinio Daphnitis, insula in sinu Arabico. 286. a. D.

Daphnis magistri Grammaticæ artis, pretium. 30. a. E. cur Πανὸς ἀγασμα dictus. 30. b. B. fabulis decantatus, fuit Panis delicium. 30. b. A. pro Daphne. 45. b. D. Milesius ædem Milesii Apollinis symmetriis Ionicis instituit. 572. b. A.

Δαφνίτης Apollo. 286. a. D. vocata Xylas. 919. a. C. casia optima, cur, & unde dicta. 286. a. D. 287. b. F. casia (n 2)

species, proxime accedens ad cinnamomum, ejus pretium, cur isocinnamomum dicta. 921. b. F. Plinio, & surculis cinnamomi similis. 286. a. C. 1. b. G. Dioscoridi παχέα & σκευγρῶν πλήρης, quæ sunt notæ veræ casia. 922. a. A.

Daphnoides vocata Alexandra laurus. 286. b. F. licet ab auctoribus distinguatur, sic tamen ut cognominibus confundant: chamædaphne quibusdam eadem cum daphnoide. 286. a. A. b. F. 287. b. A. Pelasgum, & eupetalon, & Alexandri stephanon. 287. a. A. ejus folium lauro simile. 287. a. B. vocata clematis seu vinca pervinca. 287. b. B.

Daphnuns portus Ægypti, inde Δαφνῶν-τις, non Δαφνίτης. 286. a. D.

Δαψιλῆς, τὸ πολὺ, τὸ μέγα, impensum. 709. a. A.

Dararis pro Daritis. 690. b. E.

Daræum castellum & urbs ibi ab Anastasio condita, ejus situs, Δάρεος vocat Procopius, & ab eo Δαρεῶν & Δαρεῶν, Dara Justino dicitur, & Doraon mons Plinio. 690. b. C.

Δαρεῶν urbs Persica *ibid.* E.

Dardana Apulejo dicitur quæ aliis Bardana. 683. a. F.

Dardani populi. 109. a. C.

Dardanidum, τῶν Δαρδανιδῶν, à recto Δαρδανίδα. 832. b. C.

Dare staticulos, motus. 94. a. C.

Δαρεῖος dictus à Græcis Δαρεῖος. 405. a. E.

Dareum, pro quo Direum. 832. a. F.

Daritis Plinii diversa à regione Dareorum & Daræorum, forteon & Ptolemæi Δαρῆτις. 690. b. E.

Dargidus amnis. 153. b. C.

Darius Xerxis pater occisis Magis Cambyssi successit Cyri filio. 832. b. F. G. ... bellum in Ioniam & Græciam. 594. a. B. adversus Indathuram, seu Idanthuram Scytharum regem. 593. a. G. 594. a. C. D.

Δάρπη, σαρκῶν, κέφιον. 755. a. B.

Darlini, Arabice, aloë, Persis casia vel cinnamomi genus. 744. b. A. 922. b. D. Avicennæ cinnamomum Dioscoridis, quod exponunt lignum Sinenfe, dicitur & περὶ ζίνι. 922. b. D.

Δάς V. δάς.

Δάσκον, tescum. 357. b. G.

Δάσκον, Dascusa Plinio. 437. a. F. 441. a. A. B. C. 442. b. F. G. 443. b. B. G. 444. a. A.

Δάσπης V. Cuniculus. Proverb. δάσπης κρέων ἔπηθυμεις. 200. a. F.

Daunia à Dauno rege dicta Apulia. 43. a. F.

Daunus Diomedis focer *ibid.* B.

Dautia antiquitus, lautia, τὰ δάδια. 612. b. E.

Davus, V. δάος.

De die, meridie, nocte, media nocte, medio die, dio, meridie. 456. b. F. G. tenenti, quid. 58. a. G.

Dealbare proprium testorii operis. 868. a. A.

Deba. 443. b. E.

Debitori comparatur seges. 75. b. A. ... censentur homines diis. 9. a. E.

Debris fons nocte fervet, die friget. 271. a. D. F.

Decalecatio, κενίασις, ἀσ- } 868. a. B.

Decalecatum, calce litum. } 868. a. B.

Δεκαμοιρία Ἀγῶν. 460. a. B. G.

Decani tres & tres decurie tricenarum partium uniuscujusque signi. 460. a. A. inde primus, secundus, tertius: necesse igitur, quicumque nasceretur, habere aliquem ex tribus pro horoscopo. *ibid.* B. qui dicitur δεκανὸς ἀροσκοπῶν. *ibid.* B. C. decades quædam Firmico plenæ, in quibus inveniuntur, quædam vacuæ ad quas nunquam accedunt.

dunt. *ibid.* D. primus African, secundus Senacher, tertius Sentacher nominatur. *ibid.* E. 637. b. F. Hephæstion nullas partes vacuas novit, præter *μεσεμβολήματα*, *ibid.* F. nomina alia Hephæstion posuit, alia Firmicus. 460. a. G. b. B. singulorum potestas, & locus officia per denas quasque signi partes. *ibid.* a. G. singulis terna numina attributa, quos *λεπτεργες* vocarunt. *ibid.* C. in quacunque parte signi exoriente constitutus, nam & Decani dei dicebantur. *θεοὶ δεκανοί*, inde & Decanorum nomen. *ibid.* D. & deus, i. Decanus vocatus *ἀροσκόπος*. *ibid.* F. vetustissima observatio, Latinam non habet originem, sed merè Græcam, à *δέκα δεκανός*. *ibid.* G. & ea vox ab astris ad castra descendit, & est qui potestatem in dena capita exercet, postea ad Ecclesiam translatus, figuræ in anulorum sculpturis impressæ, ut amuletum essent. 461. a. A. & varia specie & habitu pingebantur, dicebatur *πρόσωπον* ejus stellæ cui deputatus erat, primus Arietis, dicebatur *πρόσωπον Ἀρεως*. *ibid.* B. C. G. b. C.

Δεκάναμμο, Denarius. 656. a. G.

Decapolicana regio Judææ jungitur, latere Syriæ. 435. a. A. a numero urbium dicta, earum nomen. *ibid.* E. *Τέσσαρες καὶ δέκα πόλεις* dicta. *ibid.* b. B.

Δεκάπεν. 446. b. E. 456. b. E.

Δεκάς, non decima portio, sed decuria. 468. a. A.

Δεκάπυργος turris decem tabulatorum. 857. a. E.

Decedere, mori. 23. a. F. homine, dicitur qui moritur. 788. b. B. magistratu, potestate. 709. a. D. imperio. 788. b. B.

December mensis *χειμεριώτερος*, ante brumam. 322. a. E.

Decempeda 480. b. E. 482. a. E. agrimenforum propria. 481. b. B. 482. a. C. an groma fuerit, seu pertica vel regula 10. pedum. 480. b. F. 482. a. C. architectorum propria ad metiendam fabricam. 481. a. A. metiri magnitudinem solis. *ibid.* C. decem pedum. *ibid.* b. C. E. quibusdam dicitur pertica. 482. a. G. aliis diversa. 481. b. C. 482. a. A. G. ad metiendos agros nulla apud veteres mentio. 481. a. C. 484. a. C. b. D.

Decempedator. 481. a. B. pro mensore. 482. a. C.

Decies centena millia, non decies centum. 35. b. E.

Decimanus unde dictus. 461. a. A. 475. b. A. D. F. præfecturarum in septentrionem. 475. a. E. more legitimo in occidentem agebatur. *ibid.* F. limes. 476. a. C.

Declamata pro declamatione. 790. a. A.

Declivis locus, *κατωφής*. 165. a. C.

Declive, *τὰ κατάντες*. } 544. b. C.

Declivus, *κατὰ βάσιν*. }

Decoquere. 75. b. A.

Decoquere, *ἀφελῆν*. 189. a. F. 251. a. B. decoctum & elixum. *ibid.* decocta, *τὸ ἀφελῆν ὕδωρ*. 189. a. F. 251. a. B.

Decoquere pro coquere. 216. a. E.

Decoratur arbor quæ perdolatur. 727. b. C.

Decrementum incremento contrarium, idem cum detrimento. 31. b. D.

Decrescere, pro crescere. 216. a. E.

Δέκτις, *ἐπίπτις*. } 602. a. G.

Δέκτις *χλαίνα*. }

Decumana porta, opposita Prætoriae. 472. a. G. b. B. C.

Decumani duo primi, etiam minores limites decumano maximo paralleli. 476. b. A. & Cardo maximi ac primi stellam efficiebant, nec centurias claudiebant. 478. a. B. secundi & Cardines,

primi centurias includebant, unde primi dicti. *ibid.* E. limes. 479. a. C. maximus. 474. b. E. 475. b. A. 476. b. G. 577. b. A. via regiae ac militaris locum obtinebat, prorsus dictus. 477. a. A. longior & latior quam cardo. 476. a. A. ejus latitudo, pedum 40. *ibid.* B. b. G. *Δεδέσθαι* & *καταδέσθαι*, beneficio devinciri ac defigi. 766. a. E.

Dedicare, *ἀφιερῶσαι*. 51. b. A.

Dedolare, *δοποπλεκεῖν*. 127. a. G.

Deducere & diducere. 20. a. F.

Defecti dentes, lingua, corpus, senex. 230. a. A.

Defervere. 302. a. F.

Defigere, ad res magicas translatus. 238. b. C. 766. a. B. 768. a. C.

Defigere aliud, aliud defingere. 766. a. D. aliquem diris, incantationibus, maleficis herbis & aliis beneficiis, sagæ dicebantur, i. *πῆξαι καὶ καταδεσμεῖν*, at verba, aut imagines, minime. *ibid.* E. votis. *ibid.* b. E. stupore. 238. b. C.

Defingere, idem quod fingere, nomina cera, cereas imagines fingere. 766. a. D.

Defixio Latinis, quæ Græcis *πῆξις*, vocabulum magicæ vanitatis. 238. b. D. 765. b. B. 766. a. C. de Veneris nodo, seu ligulæ nodo. 766. b. A.

Defixus in suis nuptiis. 766. b. A.

Defluvium capillorum. 582. b. C.

Defomare, *δοποπλεκεῖν*. 127. a. G.

Defrui pro frui. 216. a. E.

Defundere & diffundere, quomodo differant. 332. a. B. 691. b. A. B.

Defusum absolute vinum, quoddam doliis in cados ad servandum fundebatur. 332. a. E. 691. b. A.

Degenerare in activa significatione. 150. b. F. G.

Degere cum aliquo concorditer, & ex æquo differunt. 843. a. D.

Degredi aliud quam digredi. 20. a. F. 332. a. D.

Degrumare vias. 576. a. E.

Δεικηλισταί, *δεικηλον*. 76. b. E.

Deili fratres Palicorum. 73. b. A.

Δείναι, Diræ, N in R mutato, & *δίνος*, dirus. 472. a. A.

Δείν, vas vinarium, unde tina. 165. a. E.

Δεῖρη, promontorium Æthiopie, *τὰ στενὰ τῆς Δεῖρης*, Dires augustæ. 893. a. D. vel *τὰ τῆς Δεῖρης στενά*. 875. b. F. 876. b. A.

Deixerit, antiquis pro dixerit. 766. a. E.

Delatus montem, pro ad latus montis. 604. a. F.

Δελβικαί perperam pro *Δερεβικαί*. 691. a. A.

Delectatio pro telo ad discendum. 943. a. J.

Deliberare pro liberare, deliure de muliere gravis. 22. b. B.

Delicuisse. 302. b. A.

Delineatio, limitatio. } 645. a. A.

Delineatum, limitatum. }

Deliniatum, non delimatum. 118. a. F.

Delirare *ἀπὸ τῆς ληρείας*. 512. a. E.

Δέλφας porcellus & *δελφίν* piscis. 238. a. D.

Delphi longe à mari. 103. b. C.

Delphines Simones, *σιμόες*. 130. a. D. apud Jassum urbem puerum adamavit Babylonem nomine. 130. b. B. C. & alius Hermian. 130. b. E. Nili indigenæ, non peculiare genus, sed qui ex mari in Nilum immanent, crocodilos interimunt. 317. b. A. B. omnium sunt cristæ dorsuales. *ibid.* in circulo cum ovibus juncti. 640. b. E. vomere columnas dicuntur. 641. a. A. B. euripum interfingere dicti. 639. a. E. in medio euripo. 640. b. B. in circulo. *ibid.* D. columnæ in circulo, inter metas. 639. a. E. plumbei. 403. a. A.

Δελφισοφύρετος *ναός*. 402. b. E. *κεραία* *ibid.* b. G. 403. a. A. B. *κεραία*. 402. b. G.

Δελφίς & *δελφίν*. 37. a. D. quale instrumentum navale. 402. b. E.

Δελφιών vel *δελφύς* Pythicus serpens. } 238. a. E.

Δελφύς mulieris vulva.

Delta. 338. b. D. minus. *ibid.* G. tertium, vertex. 339. a. A. meta, *τὸ ὄξύ*. *ibid.* D. E. Ægypti & Judæa in eodem climate. 335. a. D. insula in media Ægypto, ejus cacumen. *ibid.* b. D.

Deludere, ludi finem facere, de gladiatoribus. 302. a. G.

Deludium cessatio à ludo, vel catalysis ludi. *ibid.*

Demetrius Dianæ servus, manum summam templo Dianæ Ephesiæ imposuit. 572. a. F. G. b. A. *ναοποιός*. 803. a. C. Cion & Myrlean vicinam solo æquavit, & Prusiæ dedit. 616. a. G.

Demipho, Demiphonis, & *Δημοφόντος*. 571. a. E.

Democritus Abderites Magorum studiosissimus, nedum contra illos certamina habuerit. 69. b. C. D. in astronomia Ionice scripsit. 591. a. G. ejus *πολογηφία*. 520. b. D. *μέγας ἐναντός*, vel *ἀστρονομίης ἀντιπληγία*. 521. b. E.

Demonefus prope Chalcedonem, in qua *χαλκείον* nobilissimum: hinc *Δημόνησις* *χαλκός* Græcis nobilitatus. 137. b. E. 505. a. D.

Demonicon artifex. 574. a. B.

Demonstrantia. 81. a. C.

Δήμος, populus, *δημός*, idem ac *δῆμος*. 889. a. F.

Denarius facile in scripula resolvitur, nota denarii. 75. b. C. 84. minam constituebant. 361. a. A.

Dendrachates. 94. a. F. b. A. B. *δενδράφυτος* *πέτερος* dicitur & *δενδρήος ἀχάτης*. 94. b. B.

Δενδροβάτης, sciurus, seu nitela. 223. b. G. 224. a. C.

δένδρον *ἐπιπληγνύμενον*. 362. b. A. *φύλλον*, *ἄφορον*. 821. b. C. arbor & frutex grandior. 380. b. D. *γαμνύδες*. 725. b. B. C. F. *ἐλεοφόρον*. 701. b. E. *μονόκλων*. 708. a. A.

Denegare creditum. 75. b. D.

Denique, *πέτερος γυνή*. 271. a. D. E.

Denseletæ, *δενδραλήται*, seu *δανδραλήται*. 112. a. F. Laconico *δανδραλήται*. Strymonem incolunt. *ibid.*

Dentale. 576. b. E.

Dentes canini gemini. 24. b. C. D. ferrati claviculæ. 652. a. A. 653. b. D. illorum major numerus in viris quam in foeminis. 24. b. B.

Dentia pro dentientia. } 224. b. G.

Dentientia ora.

Dentificium. 398. b. E. *δής*, unde *δῆμος*. 704. a. D.

Deorsum, pro devorsum, *κάτω* 553. a. C. *καταβέν*. 72. b.

Deparcere collectaneum, *παμίδειν*. 72. b. G. G. 177. a. F. pro parcere. *ibid.*

Deparcus pro valde parco. *ibid.*

Depavire viam, munire, sternere. 41. b. A.

Depectere. 283. a. D.

δεψήσαι, unde *βυρσοδέψας* & *σκυποδέψας*. 330. b. B.

Depulsorium sacrificium. 412. a. F.

Deputare pro putare. 216. a. E. arborem, ramos superfluos aut aridos recidere, *δοποκαθαίρειν*. 412. a. C.

Depuvio, compositum à pavio. 41. b. A.

δέρεικες & *δέρεικες*, idem populus, licet Ptolemæus *δέρεικας* in Margiane, & *δέρεικας* in media statuatur. 691. a. A.

δέρεικος pro quo *δερεκόσις* apud Dionysium. 829. b. B.

Derbicum medii fines Oxo secantur. 692. a. F.

Derecto, V. *Atargatis*, & Syria *Derecto*.

- Derectum, quod recto contrarium, in...
ire, abire. 839. a. A.
- δερμάτων σύψις. 330. a. B. E. F. b. A.
- δέρματ' ἐς συμμύα: συμμυακὸν δέ-
μα. 330. a. B.
- Derogare, detrahēre & eximere legi. 63
a. E.
- Decenfiones ἐμβάσις. 847. b. B.
- Descobinatum, ὑποκλινθέν. 758. b. A.
- Deserta, ἐρημία, quibus opponuntur τὰ
ἐργάσιμα, culta loca. 262. b. D.
- Desiderare, de fine vel exitu fideris vel
tempestatis, quod desit fiderare... res
dicitur quæ abiit, nec amplius extat.
302. a. G.
- δεσμὸς, ὀχλὺς, μοχλὶς, ferreus vectis
aut obex. 649. b. D.
- Despectare, despiciere. 695. b. B.
- Destinare Achaia. 66. b. G.
- Destinati pro destinantes. } 38. b. F.
- Destinatus, pro destinavit. }
- Desurgere, ὅτ' ἵκεται ἀνίστασθαι. 431. a. F.
- Detinere pro continere, retinere. 36. b. B.
- obtinere, intuentes, oculos afficere &
visum allicere, idem. 400. a. D. locum,
pro obtinere vel tenere. 338. a. A.
- Deucalion. 103. a. D.
- Devincire eum dicimur, quem nostrum
beneficiis ita facimus, ut suus pæne non
sit. 768. a. D. ad res magicas translatum.
766. a. B.
- Devinctus quis dicatur. *ibid.* F.
- Devinctiones magicæ *ibid.* b. A.
- Devoti dicti qui malefica arte defixi Vene-
ris munus implere non possunt. 766. b.
D.
- Devotiones, ἐπιδοαί. *ibid.* F.
- Devovere, diris & imprecationibus defi-
gere ac devincire. *ibid.* 768. a. C.
- Deus, Θεός. 612. b. E.
- Δεξαμενὰ, cisternæ. 226. b. D.
- Δεξιόσπιτις. 94. a. B.
- Δεξιόστρος equus. 631. a. C. F. b. A.
- δεξιόστρος equus. *ibid.* b. A.
- Dexter abire quis dicatur. 657. b. A.
- Dextera firmior læva. 32. b. E. F. illam
rem. 888. b. D. limes, pro, à dextra
limes. 476. b. F.
- Dextratio, quid. 657. a. D. in Circensib.
curriculis. *ibid.* b. A. illa ædem lu-
strare. *ibid.* a. E.
- Dextratus ager. 476. b. E.
- διδέσθαι est βρέχεσθαι. 739. b. E.
- διδυμοβολοὶ πώλοι. 471. b. G.
- Diadicta Naxos insula, & Strongyle, &
Dionysias, & Sicilia minor. 129. a. F.
- διδραίνω, crura aperire & varicare. 662.
a. G. b. G. 663. b. G.
- διδράσθαι. 292. a. F.
- Διδρασις, passaticum infimæ Latinitati.
664. a. G.
- διαδρακίτης qui. 662. b. F. 663. b. F.
- διαδρακίτης, interlucatio. 412. b. B. E.
- Diaccaumene, V. Cataccaumene, pro
Zona torrida. 46. a. E.
- διακερατίζω. 27. b. A.
- Διακρίσις. 868. a. C.
- Diacones, οἱ διάκονοι. 119. a. F.
- διακότη in fluvio. 439. a. E.
- Diacre, Diaconus. 481. a. E.
- Διακρίσις & Διακρίμα, discrimen, or-
natus quo capilli dividuntur ante fron-
tem, arifnum. 534. a. E. b. A. C. D.
E. 535. a. E.
- διακρίσις quid. 85. b. E. ... & πλάσις
opposita. *ibid.* E. G. διακρίσις. *ibid.* F.
- Diadema regium, fascia candida & lata.
292. b. G. Rom. Imperatorum, quales
gemmatum, 263. a. A. ex duplici li-
nea margaritarum: σέμμα βασιλικόν.
ibid.
- διαδοχική. 27. b. A.
- διαδοχική, hastis velitari. 715. b. D.
- διαδοχική pro διαδοχική. 419. a. E.
- διαδρακίτης, δειφάνης, διοπρίτης. 83. b.
E. 419. a. D.
- Διαδρακίτης, insectus, & incisus stria-
turis & rugis. 791. b. F. κτώ. 795. a.
E. Διαδρακίτης, discriptiones. 458.
a. A.
- διαδρακίτης τὸ χῆμα τῆς πόλεως. 576. a. C.
- Διαδρακίτης quid, opposita τῇ κατωφρεσί.
754. b. C.
- Dialeucum crocum. 75. b. F.
- Διαδρακίτης. 69. b. B. 170. a. B.
- Dialucense pro dislucense. 797. b. B.
- Διαμνησμοὶ in re venerea. }
- Διαμνησμοὶ, femora ex- } 664. a. B.
- pandere. }
- Diametra radiatio Solis. 507. a. F.
- Διαμέτρεις nota compendiaria apud veteres
Mathematicos. 874. a. G.
- Διαμνησμοὶ seminum, seu permansio. 904. b.
E.
- Diana Aricina. 48. b. D. ejus templum, seu
nemus. 48. b. D. E. F. Caryatis. 425.
b. G. Ephesiae simulacrum vitigineum.
573. a. F. b. A. G. 574. b. A. alii
ex ebano dicunt. 574. a. D. alii cedri-
num, alii aureum. *ibid.* b. B. templum
ab Amazonibus conditum. 568. b. C.
ter ædificatum. 571. a. D. Scilluntiae
templum, simulacrum. 574. b. B. Scy-
thica. 48. b. C. G. θαυροπόλις. *ibid.*
b. G. fons. 78. b. B.
- Διαδρακίτης vel Διαδρακίτης. 325. a. B.
- Diapasmata. 745. b. D. 752. a. F.
- διδρακίτης, translucidum. 93. b. D.
- Διαφείρεται, περιχέεται, ἐκλήον ἐστιν. 410. a. E.
- Διαφύρεται, pretiosus, excellens. 574. b.
F. 729. b. F.
- Διαφύρεται, pretium. 574. b. F.
- Διαφύρεται habent amygdalæ & basilicæ
juglandes, non autem nuces minutæ aut
castaneæ. 425. a. F. b. B.
- Διαφύρεται, διαζώματα, & κτηδόνες, syn-
onyma Dioscoridi de hæmatite. 290.
a. E. F. 728. a. G. venæ meatum discun-
rentes. 727. a. F. G. venæ in lapide, quæ &
Διαζώματα. 847. a. F.
- Διαπνεύει ἀνδράσι. 27. b. A.
- Διαπνεύει. 664. a. G.
- Διαπνεύει ex papyro texebantur, qui-
bus similis codicaria. 785. b. F.
- Διαπνεύει. 47. a. B.
- Διαπνεύει valvæ, brisées, i. fractiles. 651.
a. E.
- Διαδρακίτης φάλαγξ, quid. 664. a. G.
- Διαδρακίτης, σκέλη, quid. 663. b. F. G.
- Διαδρακίτης, πὺν βέν. 27. b. A.
- Διαδρακίτης, secare & interfluere. 606. a. F.
- Διαδρακίτης. 227. b. B.
- Διαδρακίτης quid. 754. b. B.
- Διαδρακίτης, quid. 869. a. C.
- Διαδρακίτης, aut potius Διαδρακίτης,
a recta via deducere. 664. a. A. crura in
diversum pandere, varicare. *ibid.* A. B.
- Diaspes pro Cuaspes, vel Coaspes. 297.
a. C. 492. b. C.
- Διασπασίς. 32. a. B. C. 352. a. D.
- Διασπασίς. 134. b. D. F.
- Διασπασίς, idem quod Διοξύς. 282. a. E.
- Διασπασίς, V. Διασπασίς.
- Diatreti calices crystallini cælati. 144. b.
C. fores carcerum cancellatæ, & reti-
culato opere factæ. 647. a. D. omne
opus διακτυφίδες & καλκιδωπὸν. *ibid.*
F.
- διαυάξω, τὰσπιν, tornare, pro polire
& terere. 738. b. A.
- Διαυάξω. 27. b. A.
- Διαυάξω pro διαυάξω. 282. a. E.
- Διαυάξω Aspalathum. 861. a. G. idem
quod Διοξύς. 282. a. E.
- Διαυάξω, V. Διαυάξω.
- Διαυάξω candelabrum cum duplici
(o)
- acetabulo. 266. a. D. pro διαυάξω.
ibid. E.
- Dibus pro Cubus. 297. a. C.
- Dicare, ἱερῶσαι ἢ ὀσιῶσαι. b. A.
- Dicendi genus ὀσινές: cui contrarium,
sine nitore & palæstra. 142. a. E.
- δικλὶς pro clave, & pro janua bifore. 653.
a. A. B. 900. quæ. 651. a. D. b. B. e-
jus forma apud veteres. *ibid.* C. D. cui
opus duplici clauistro & duplici clave.
ibid. D.
- δικωλον. 154. b. B.
- διπλοὶ, bituæ. 34. a. A. B. 134. b. F.
614. a. E.
- Δικροίται dicuntur cervi tertio anno. 158.
a. F.
- Δικροίται vestes, bicerres. 536. a. E.
- Δικταῖος & Dictynnaeus mons, idem. 120.
a. G. b. A. quod Strabo negat. 120. b.
A. B.
- Dictamnium Creticum. 383. b. B.
- Dictamnus herba. 158. b. A. B.
- Dictat metas & rigorem Agrimensor, &
dictat absolute. 485. b. C.
- Δίστε inter Albos montes Cretæ. 120. b.
E. male ab Arato prope Idam montem
collocata, quæ mille stadiorum spatium
ab ea distat, in orientali latere insulæ.
120. b. A. D. 626. a. G.
- Dictio pro oraculo, ὁ χρησμός. 110. b.
B.
- Δίκτυς pro δίκτυ, perenallagen. 626. b.
A.
- Dictum deo, quod deus
dixit. }
- Dictum proprie de ora- } 110. b. A.
- culi responso. }
- Δίκτυα, ex Carysto lapide. 125. a. F.
- Dictynia cur dicta Britomartis. 120. b. A.
- Dictynnum promontorium. 626. a. G.
pro quo δίκτυον dicitur Ptolemæo,
corrupto vocabulo pro δικτυαῖον, &
recentioribus Græcis ita hodie vocatur.
ibid. b. A.
- Dictynnaeus mons. 120. a. G. b. A. ad oc-
cidentem, ad mare & promontorium.
ibid. b. D.
- δικτυαῖον, Dictynnae templum in mon-
te Tityro. 120. b. B.
- δικτυοφίδες, reticulatum opus à retis simi-
litudine dictum. 647. a. F.
- δικτυωπὸν, septa. *ibid.* b. A.
- δικτυωπὸν ἱππικὸν θυρεὸν. *ibid.* a. C.
- Διδάσκει ὑποκριτὰς, docet hypocritas.
433. b. F.
- Διδῶ, διδῶν, 228. a. E. vocatā, quasi
virago, quæ potius Elissa vel Elisa.
228. a. D. b. A. D. vocatā etiam
prius Origo. 228. b. B. ejus maritus
quomodo vocatus. 228. b. C. cur me-
rita morte non perisse dicatur. 787. b.
D. E. αὐρὸς & βριαυοθάνατος, πρὸς
ὧρας & πρὸς μοίρας. *ibid.* C.
- Διδῶρος later. 869. b. D.
- Diducere, & deducere. 20. a. F.
- Didymæi Apollinis μαντεῖον, seu oracu-
lum Didymæum. 569. b. C. 570. a. E.
572. b. B.
- Δίδυμοι, gemini, testiculi. 132. a. B. C.
- Διδρακίτης, quid. 754. b. A.
- Διδρακίτης. 846. a. E.
- Διδρακίτης, transfixio. 754. b. B.
- Dies pro tempore Latinis frequens: ante
diem mori, in diem differre, pœnas re-
servare, stat sua cuique dies, nemo mo-
ritur ante diem suum, sed multi ante
diem. 787. b. F. maxima minimam quot
horis superet. 452. b. A. ἐμβόλμοι,
intercalares, ὑπερεβάλλοντες. 14. b. F.
quo nox comprehenditur, 24. partium
five horarum apud Egyptios. 454. a. D.
à meridie incipiens. *ibid.* b. A. pro me-
ridie. 456. b. G. astrologorum. 454.
a. G. ante reperta horologia in 12.
partes

- partes à veteribus æqualiter dividebatur, & postea in 12. horas. 449. a. D. 451. b. B. 453. b. B. 463. a. B. à Babylonis in 12. *ῥόλαι* seu *μοῖραι* distributus. 451. b. F. 456. a. B. 463. a. A. & singulæ *μοῖραι* in 60. *λεπτά*. 451. b. F. naturalis definitur ab ortu Solis ad occasum. *ibid.* G. 453. b. B. 454. a. G. 462. b. F. Æquinoctialis in 12. partes divisus. 451. b. D. 453. b. E. F. 454. b. C. per 12. horas dividendi conjectura Trismegisti. 463. a. D. civilis à meridie ad meridiem apud Ægyptios. 313. b. F. G. & in Umbria. *ibid.* F. magister. 336. b. F. matuta de properata morte & ante diem contingente. 506. b. C. 787. a. B. .... duodecim partes Græci à Babylonis sumpserunt, civilis in 24. partes divisio, & naturalis æquinoctialis in 12. antiquissima res apud Ægyptios & Babylonios. 462. F. partes diu absque nomine. 463. a. A. unius, aut plurium nota. 873. b. A. omni tempore in 12. horas divisum non habuerunt veteres Judæi. 463. b. A. sed recentiores consuetudinem .... per horas computandi à Romanis sumpserunt. *ibid.* B. diffindere, dividere. 96. b. D. *πῦδες* mensis. 313. a. E.
- Δείσις*, quid. 419. a. E. 543. b. E.
- Diefpiter, *Διίπτωρ*. 70. a. A. 423. b. F.
- Diffundere vinum, V. *defundere*. comam, Diffusa res. 332. a. D.
- Digammum, *πὲρ διγαμμία*. 266. a. B.
- Digiti Idæi, *δάκτυλοι Ἰδαῖοι*. 46. a. B. D. Samothracæ. 46. a. B. C. vel Samothracii. 46. a. B. D. sublatio in certaminibus. 206. a. C.
- Digitulus ferreus triobolaris, seu uncinus, quo possunt subaperiri fores. 655. a. A. D.
- Dii à veteribus patres vocati. 70. a. A. D. animales. 46. a. G. conferentes. 46. b. A. B. viales. 46. b. A. indigetes qui. 51. a. C. G. b. A. proprie *δαίμονες ἐνναέτιοι*. 51. a. E. locales *πνικτοί*. 51. a. F. pro Dii Manibus vel inferis. 768. a. F. manes, i. animæ defunctorum. 293. a. C. D. parentis. *ibid.* b. B. *ἐνερπομπί*. 248. a. G. b. B. F. etiam *ἀλεξιάνκοι*. 248. b. C. & *παρέρχοι*. 248. b. B. Syri ovorum progeñies. 199. b. C. F. epitheta aut à locis in quibus coluntur, aut ab attributo rei alicujus. 50. a. A.
- διπτερές Παλάδιον*. 574. a. B. *Ἀρτέμις*. *ibid.* C.
- Dilacinare. 615. b. A.
- Dilinum, quid. 646. b. G.
- Dilucior pro diluore. 181. b. C.
- Diluere pro dissolvere. 132. b. F.
- Dilui, *καὶ ἑκλύεσθαι*. 207. a. D.
- Dilutior color opponitur mero, *ὕδαρ ἐστὶν*. 189. b. E.
- Dilutum vinum, mero opponitur. 189. b. E.
- Diluvies. 690. b. A. 713. a. E.
- Dimovere turbam, Fendre la presse. 217. a. C. D. Dimoto incedere. *ibid.*
- Dinocharès templum Arfinoes inchoavit. 576. b. B.
- διθυροί*, pugillaria. } 651. a. F.
- διθυροί* bifores januæ. }
- Dinoerates, *δαινοκράτης*, architecton Alexandriam metatus est. 337. b. G. 571. a. F. 575. b. E. 576. a. A. B. perperam *Χειρομοκράτης* & Dinecharès dicitur. 337. b. G. templi Dianæ Ephesiæ ædificationi præfuit. 571. a. G. 572. a. D. b. G. 575. b. C. alii, Dinocharès. 571. a. G. 575. b. C. 576. a. B. Ptolemæicæ aulae conditor. 575. b. E.
- διν*, Tina. 357. b. G. 450. b. F.
- δινεμμία*, Biniones. 823. b. F.
- Diocæsarea forte eadem cum Laodicea ad Lycum, quas tamen Ptolemæus diversas facit. 582. a. E. antea Diospolis, post Apameam ponitur à Ptolemæo. *ibid.* G.
- Diocles agitator. 632. b. A.
- Diodorus Tryphon primus auctor piratici dominatus Cilicibus. 542. a. D.
- διοδάρε νῆσις*. 893. a. B.
- Diogenes Cynicus quando mortuus, Stoicus. 36. b. B. .... *ἀσκήσις*. 707. a. E.
- Diomedæ, pro Diomedis. 66. a. C.
- Diomedæ aves dictæ catarractæ. 64. b. B. specie & magnitudine, qua erodii. 64. b. D. erodii similes, *ἀντοχρημα ἐρωδίοι*. 65. a. E. cynis similes. 64. a. E. 65. a. E. candidæ. 65. a. E. lignis scrobes suas contegunt. 65. b. E. F. in illam Diomedis focios fingunt versos post ejus mortem, cum antea nusquam apparerent. 611. b. C. .... Ætolus, falso dicitur Tinden oppidum condidisse. 631. b. B. Bistonum rex, cujus equi vescabantur humanas carnes. *ibid.*
- Dion Laconiae rex, Orphes, Lycus & Caryæ pater ex Iphithea. 425. b. F. urbs Coeles Syriæ, urbs Decapolitanæ regionis. 435. a. F. Eubœæ oppidum, in quo aquæ calidæ. 124. b. G.
- διώναιος ἢ διώνη*. 41. a. C.
- Dioneia Venus. 60. b. D.
- Dionysia dicta Naxos insula, & Dia, & Strongyle. 129. a. E. F.
- Dionysias, fusca, gemma. 505. b. C. si cum aqua teratur, saporem vini facit, ebrietati resistere putatur. *ibid.* G.
- Dionysius Heracleæ tyrannus, cujus uxor Amastris Dani foror. 624. b. F. Milesius, *κυκλοζάφ*. stylo pedestri mythistoriam concinnavit. 595. a. E. *ἑπικὸν κύκλον* soluta oratione dissolutum exposuerat. *ib.* F. Periegetes an sub Augusto vixerit. 292. b. F. Samius. 595. a. F.
- διώπτεα* proprie vitrum, hinc *διωπτερος* lapis & *διωπτήτης* ita appellatus. 771. a. F. speculari, per quod videtur, *διωπτήτης* facit. 183. b. G. aquis librandis, & altitudinibus capiendis accommodata. 473. b. D. grōma. *ibid.* G. etiam baculum Jacob, quadrans Geometricus, & alia. *ibid.* D. usus varius apud Græcos. 577. b. C. Astronomiæ tertia pars. 462. b. B.
- διόρυκτις*, locus, ubi posita urbs Leucas ad Leucatem. 503. b. F.
- διός βαλάνος*. 673. b. B. .... aliud, aliud juglans. 181. b. B. Græcis nux est pontica, at nux juglans Latinis Basilica vel Perfica. 188. a. C. juglans, quasi Jovis glans. 423. b. E. *διός* & ex antiquo *δῖς*. *Δῖς διός*. *ibid.* F. separant Græci *ἀπὸ τῶν Περγικῶν*, nuces sunt Ponticæ i. castaneæ. *ibid.* F. 424. a. D. E. F. b. B. C. E. F. 425. a. A. C. 671. a. B. ex genere *τῶν λεπτοκαρύων*. 425. a. C. & *καρύον* fecerunt. 424. a. B. b. E. Plinius pro utraque nucem tantum posuit. *ib.* a. C. an eadem cum Euboicis nucibus, quæ castaneæ. *ibid.* E. F. 671. a. B. eadem cum Heracleoticis. *ibid.* b. E. 425. a. A. Theophrastus se jungit eas. 425. a. A. *γάλα*, *ἐγκέφαλος*. 673. b. C. *πυρός*, Jovis frumentum. *ibid.* D.
- Diospyron, V. *duracinum cerasum*.
- Dioscorides Plinio paulo antiquior. 290. b. B.
- Διοσκορίδης νῆσις*, Dioscoridis insula. 892. b. D. 893. a. B.
- Dioscuri tutela & parasemon navis qua vectus Paulus Apostolus. 403. b. B.
- Dioscurias, *Διοσκουρίας*, prius dicta Æa, postremo Sebastopolis, Plinius eas diversas facit. 136. b. A. ejus auctores Rhæcius vel Cercius & Amphitus. 136. b. B.
- Diospolis, *Διοπόλις* primo dicta Laodicea. 582. a. E. & postea Diocæsarea. *ibid.* E. G. vitrum murrinum fiebat ad incitationem murrinorum. 144. a. D. duæ, major & minor. 318. a. C. D. magna olim Thebæ. 318. b. C.
- διοξύ*. 282. a. E.
- Diplomum. *τὸ δίπλωμα*. 266. a. B.
- διπλὴν δόξα*. 662. a. C.
- Διπλὴν ῥέχ*. 796. b. B.
- Διπλῆν*, secundo arare. } 509. b. F.
- Διπλῆν γῆν*, terra bis arata. }
- Dipondium, vel dupondium dictum, quod prius duopondium. 475. b. E.
- Δίπτυχα* pugillaria, } 651. a. F.
- Δίπυχοι* bifores januæ. }
- Dipfacon quidam putant esse carduum fulonium. 281. a. B. 750. b. F. ... & Arabiæ spinæ virtutes non multum dissimiles. 374. a. F. caput echinatum, vel echino simile. 123. b. C.
- Dipfacus carduus, cum eo idem factus chamæleon, cognomen chamæleontis. 214. b. A.
- διψαὶ ἀκανθὰ*, spina sitiens, in Arabia supra Copton nascebatur. 374. a. C. E. cur ita dicta, forte eadem ac ea quæ *διψακ* uno verbo dicitur. *ibid.* D. F. & fortasse eadem cum Arabica spina quæ herba est. *ibid.* E. *ἐχίς*, i. anguis. 241. b. G. diversa ab aspide. 241. b. E.
- Diræ, *δῖναι*, N in R. mutato. 472. a. A. ... formula. 292. a. G.
- Dires angustiae V. *δεῖρη*.
- Directarius qui fores effringit ac dirigit, cum latronibus juncti. 839. a. A.
- Directus aries, divisus, dissecatus. 838. b. G.
- Dirigere, *διχοποιεῖν*, in duas partes quales scindere. 838. b. G.
- Diris fluvius, & Nigris & Siris & Giris confunduntur. 299. a. D. E. dictus à Mauris Atlas. 215. b. D.
- Dirus, *δῖνός*. 299. a. D. E.
- δῖς* antiquum, *δῖς πατὴρ*, pro quo *Διὸς* spiter. 423. b. F.
- Discerniculum, quid. } 534. a. D.
- Discriminalis acus. }
- Discidium, *διάσπας*. 32. a. C. à discindo. 642. a. A.
- Disciplina cælestis, temporum. 336. b. A.
- B. siderum. *ibid.* 579. a. F.
- Dicolor, quod non est unius coloris. 797. b. B.
- δίσκος*, V. *κύκλος*.
- Discriptiones, *διεγραφαί*. 458. a. A.
- Discrimen V. *διάκρίσις*.
- Discriminalia & acus differunt. 534. b. E.
- Discriminare crinem. 536. b. C.
- Difemum, *δίσσημον*. 128. b. E.
- Disjungere. } 797. b. B.
- Dillocare, loco movere. }
- Dillocense genus purpuræ pelagiæ, ita dictum quod in variis passeretur locis & vario genere pabuli, & est quod non uni loco additum & alligatum est, sed vagum fertur ac sedes subinde mutat. 797. b. B. C. ad purpuras insipientias optimum & præstantissimum. *ibid.* D.
- Dispar, quod par non est. *ibid.*
- Disparata quadrifluis arbor, *τετραφόρος*. 727. b. E.
- Dispernere, *ἀρχαῖως*. 243. a. G.
- Dispersere. 73. a. A. 563. b. A. B. C. pro dividere & separare. 563. b. A. pro distare, & seorsim esse. *ibid.* C.
- Diffortes de heredibus qui hereditatem diviserant, unde diffortiones, divisiones patrimoniorum inter consortes. 891. b. G.
- Distennere vitiose pro distendere. 59. a. E.
- Distempnitur, *ἀρχαῖως*. 243. a. F.
- Distinctum de longis maculis & lineatim ductis. 275. b. F. quales Camelopardales. *ibid.*
- Distisus, veteribus. 150. a. B.
- Disunire. 797. b. B.
- διπλοὶ* Cameli. 893. a. C.
- Diversus ac divisus in libris. sept. invicem mutantur. 466. a. C.
- Diverticulum, *ἐκτροπή* in via, in fluvio. 339. b. F.
- Divertigium Euphratis. 438. b. D.
- Dives argenti, auri. 71. a. F. pro dividiuus. 176. b. E.
- Dividiuus à divido. 274. b. G. Divi

- Divi, quid. 46. a. G. Divi fratres. *ibid.*
 Agricola quo ordine invocantur. 365.
 a. E. 511. b. D. 512. a. F.
 Divinitatis notæ, somnia, curationes,
 oracula, & *ἑπιφάνειαι* 248. a. G. b. A.
 Dium, *δῖον*, Eubœæ oppidum, ubi a-
 quæ calidæ. 124. b. G. pro dialæ, i. Jo-
 viale. *ibid.* supra Dium Fidium perfora-
 rum templi tectum. 803. a. E.
δῖος, qui bifidos habet venarum cursus.
 727. b. A. nisi legendum *δῖος*. *ibid.*
 728. a. F.
δῶ dimidium, Æolice pro *δῶμα*. 627.
 a. E.
 Doatinus vel Ratinus. 832. b. A.
 Docet hypocritas, *δοκίμους δόκοντες*,
 quid. 433. b. E.
δοκίμους oppidum Phrygiæ, ubi mar-
 mor. 394. a. F.
 Docimites lapis, idem qui Synnadicus, à
 Docimio urbe, candidus sed maculis
 rubris variatus. *ibid.* F. G.
δοκοί, tr abes, *ἀφάλλανγες* sine fustibus
 discernuntur. 726. b. E.
 Doctrina eloquentiæ opposita. 4. a. D.
 Dodecagoni duodecim ventorum figura.
 884. ....
δωδεκάπυλος, *δοκίμους*. 446. b. D. 455. a. B. F.
δοκίμους. 456. b. D.
 Dodone. 96. a. E. F. Dodonæi Jovis tem-
 plum. *ibid.* E.
 Dodrans horæ quot habeat horaria scrupu-
 la. 508. a. C.
 Doga, *δογμή*. 60. b. C. pro euripis seu
 canalibus aquæ. 638. b. A.
 Dolabræ usus. 728. a. D.
 Dolichos adminiculis quidem opus habe-
 re, ut crescat, sed in solo radices ha-
 bet, non in alia arbore. 911. b. A.
δολιχίστη insula, idem ac *Μηκίστη*. 552. b.
 B. C. nam *δολιχός* longum significat,
 etiam *δολυχή* dicitur. *ibid.* C.
 Dolum pro dolatum. 799. a. F.
 Dolonci, vel Dolonæ, *δολοί*, à
 Dolonco fratre Bithyni, Saturni filio
 & Thraces Titanidis. 112. b. C.
 Dolor. 25. a. E.
 Domari oleum dicitur. 330. a. E. b. A.
 Domicilium prius dicebatur domicolium
 à colendo. 414. b. A. 667. b. G.
 Domitianus inhumanus & immanis. 321.
 a. D. ejus. *κλινοπέδιον*. 205. a. G.
 Domitii Ædilis editio munerum. 220. b.
 D. E. in ea tam leones quam urfos dedit.
 220. b. E. cur in ejus nummo potius
 leo quam ursus signatus. 220. b. E. F. ...
 gentile monumentum. 803. b. A.
δομῶ de templo vel æde. 855. b. G. 856.
 b. A.
 Domus pro patria. 248. a. D. 590. b. C. fa-
 nie dapibusque cruentis. 412. b. F.
δομακός, *δοκίμους* καλαμών. 502. b. E.
δομακός *δοκίμους* *δοκίμους* inter instrumenta
 librarii. 735. b. D.
 Donare pro damnare, in manuscriptis.
 216. b. F.
δόναξ, vel *κάλαμος* in lyra, *δόναξ*
ὑπολύει. 502. b. E. F. 585. a. B. 742.
 a. C. vulgaris harundo Theophrasto, in
 aquaticis tantum nascitur, Dioscoridi
 aquaticis tantum & crassius. 917. a. G. la-
 totus concavus & crassius. 917. a. G. la-
 pillus qui movetur in ætite & crepitat.
 502. b. E.
δοναί, *περίσσειαν*, *κινῆν*, *Ἀφροδίτην*.
 502. b. E.
 Dona militaria. 35. a. A. sunt imperato-
 rum. *ibid.* A. B.
 Dora insula. 831. b. E.
δωρεά tria, tres *πυλαί*. 262. b. F.
δωρεά *δωρεά*, eadem cum *δοσάκνεια*, quæ
 Persica est. 427. a. G. *δωρεά* *δωρεά*, transf-
 positis literis *δοσάκνεια*. *ibid.* b. A.
 Dorica, *δάρηκα*, & postea lorica. 612.
 b. E.
δωρεά *δωρεά*. 596. b. B. C.
 Dorius modus. 84. a. D. 85. a. C. gravissi-
 mus. 84. b. B.

Dorsuales cristæ delphini. 317. b. A. B.

Dorum palmus. 869. b. D. F.

δορυλαίον, Phrygiæ civitas, Dorylaeum
 quinqueyllabicum, pro quo perperam
 Dorylaum, & Doryleum, & Dory-
 laeum. 606. b. E.

Dosiades. 119. a. B.

Dossuarii, *νώποφοροι*, de jumentis. 239.
 b. F.

Dotem filix plantare. 122. a. C.

δῶλον, Zotium & lautium. 612. b. E.

δῶρε urbs in Mesopotamia à Nicanore
 condita, Græcis *ἑυρωπῶν*, Ptole-
 mæus in Babylonia recenset juxta Eu-
 phratem, Stephano urbs Mesopota-
 miæ, Ammianus ... oppidi deserti ac di-
 ruti in Mesopotamia meminit, quod est
 Isidori *δῶρε*. 843. b. F.

δρακίον. 344. b. E.

Drachmæ pensum, *δραχμῆς ὀλκή*. 261.

b. E. sex uncia. 824. b. E.

δράκων, minime *πῶρ* τὸ *δράκων* *ἄχ*.
 274. a. C.

δράκων *χωρίτης*. 889. a. G.

Draconis & elephantis pugna. 217. b. E.
 F. G. ... elephantia, qui elephantos ad-
 grediuntur, & sanguinem eorum ebi-
 bunt, arbores etiam inscendunt, & in-
 dese in elephantos injiciunt. 243. b. B.
 ora adeo parva, ut mordere non possint.
 275. a. B. innoxius eorum morsus, quod
 veneno careant, veteribus in deliciis,
ἀγαθοὶ δαίμονες vocati, agathodæmo-
 nes. *ibid.* Dracones Æthiopia generat.
 275. a. A.

Dracontea herba apud Apulejum. 684. b.

Dracontia gemma, vel dracontius lapis,
 aut dracontitis, ἢ *δρακοντί*, vel
δρακοντί. 275. a. D. in capite dra-
 conis crescit. 784. a. C. non gemme-
 scit, nisi viventibus draconibus abscis-
 sa. 275. a. E. F. G. quod fit eorum
 capita defecando. 275. a. G. b. D.

δρακόντιον herba à similitudine. 275. a. D.

δρακόντιον, sive *ἀρί*, *ἰστρον*. 919. a. D.

Dracontii sive Ari *κεφαλαί*, seu bulbi.
 684. b. B. C.

Dracuncululus, *δρακόντιον*, herba, Dra-
 contium Arum, *δρακόντιον ἄρον*,
 & absolute *δρακόντιον*, postea *δρα-
 κόντιον*. 684. a. B. ejus caulis, ra-
 dix, bulbi, radix convoluta draconis
 modo, virtus. *ibid.* B. cum colocasia,
 quæ *κισθάρων* fert & fabam Ægyptiam,
 male confunditur. *ibid.* E. F.

Dragée, *τράχημα*. 334. a. D.

δραγμά, apud medicos Græco barbaros
 pro *τράχημα*, compositio ex pluribus
 rebus constans. 930. a. F.

δραγμά, *δραγμά*. 188. b. D. E.

δραγμά *δραγμά*. 147. b. A. *ἀσπύων*

δραγμά *δραγμά*. 147. b. D.

Drangæ. 557. a. E. G. b. D. vicini Euer-
 getis, & Arachotis. 828. a. B. C.

Drangiana, provincia regni Parthici. 843.
 a. A.

Drapper. 283. a. D.

δρεπάνη insula unde dicta. 220. a. E.

Drepanum. 79. a. G. b. A. promontorium
 Arabici sinus. 875. b. D. in intimo pæ-
 ne ejus recessu ad latus Troglodyticum.
 876. a. F. ... & Lepte acra, diversa pro-
 montoria. 892. b. C.

Drogues, τὰ *δωαμνή*. 740. a. E. V.
ἀρώματα.

δρομάδες V. Cameli.

δρομικὸν νεὺς, quis. 857. b. F.

δρομῶ *ἡμερήσι*, *νυχθημέρι*. 129.

a. E. *ὑπόστροι* de porticibus. 857. b. G.

δροσμέλι. 717. b. C. 719. a. C.

δρόσ *ἀέρις* & Lunæ filia. 796. a. D.

δρόσ *βολαί*, unde *δροσβολαί*. 227.

b. A.

Druentia origo. 59. a. C.

Drungi, hominum globi, in militia. 220.

a. C.

δρυοβάλαν, glans querna. 334. b. B.

Drusianus pes. 481. b. G.

δρυμῶδης πόπος. 725. b. D.

δρυμῶδης φύλλον Ilicis, simile quercino.
ibid. C.

δρυμῶδης, robur. 360. a. C. *χαμαί-
 ζηλ*. 676. a. C.

Ducere muros, fossas. 219. a. A. verbum
 polysemon, ut *βαλκεν*. *ibid.* b. A.

Duces hodie quidam gentilitio nomine vo-
 cantur. 892. b. F.

Duellum pro bellum.

Duis pro bis.

Duidens pro bidens.

Duiginti pro viginti.

Dulcacidum. 81. b. A.

Dulcedo hinnientium de hippomane. 661.
 b. A. 662. b. A.

Dulci opponitur & amarum & falsum. 80.
 b. G.

Dulcitas pro dulcedine apud antiquos. 26.
 a. D.

Dumna insula, Dumnani ejus incolæ. 175.
 a. A.

Dumnoni, *δρυμύνιοι*, Dumnonii. 175.
 a. B.

Duodecima hora, diei suprema hora, qua
 sol occidit. 476. a. A.

Duodecumanus vel Duodecimanus cur
 olim dictus limes. 475. b. F. prius di-
 ctus postea decumanus. *ibid.* a. G. b. F.
 quod negatur. 475. b. F.

Duonum pro bonum. 475. b. F.

Duplex pro duobus. 796. b. B.

Duplicare sarissam, quid. 662. a. C.

Duplum, quod duplicatur. 881. b. A.

Duracina, quibus palmam è Persicis tri-
 buit Plinius. 426. a. F. b. E. à duriore
 carne. 430. a. D. 673. b. B. cerasorum
 genus. 673. b. B. C. à duriore acino. 430.
 a. D. 673. b. B.

Durare, *κατεργεῖν*. 245. a. D. E. 546. a.
 B.

Durata salibus aqua, .. pisces. 245. a. B. &
 cibi. *ibid.* C.

Durias. 59. a. C.

Durius, agitator in currili certamine. 630.
 a. C.

Dufmos pro dumos. 360. a. E.

Duronegi Avicennæ, i. Durovicum, quod
 Charitoni *δερνί*. 931. a. E.

Durus ad lapidem, pro æquæ ac lapidis, pro-
 priè, *ἰσχυροὶ* & *κατεργεῖς*, ut duri agre-
 stes, agricolæ. 245. a. C. ... τὸ *ἔπνον* *ἐδαι-
 μν*. 244. b. F. acetum, *σκληρόν*, cru-
 cium & insuave. *ibid.* G. vinum. 244.
 b. F. 245. a. F. muria. 245. a. C. F. ... de
 coloribus dici potest. 245. a. F.

Dyas lineæ respondet. 492. b. E.

Δύη, quid. 61. a. D.

Δύης, idem quod *δύτης*, Æolicè, Boe-
 oticè *βύης*. 61. a. C.

Δύεσθ dicuntur quæ submerguntur. 806.
 a. C.

Δύμῶ fluvius Sogdanæ, qui in Iaxartem
 incidit. 556. a. F.

Δυνάμεις, & *φάρμακα*. 740. a. E. *ὀξύ-
 ποροι*, quæ. 898. b. D.

Dynamis quadratorum numerorum no-
 men. 297. a. B. quid in Geometria. *ibid.*
 C. 492. a. C.

Δύνειν *φανερῶς*. 527. a. C.

Δύνοντες nota compendiarie apud vete-
 res Mathematicos. 874. a. G.

Δυόμχοι, urinatores. 693. b. A. B. 806.
 a. D.

Δύπης, *δύτης*, *βύπης*, idem. 61. a. C.

Δύρε dictus Atlas. 215. b. D.

Dyris fluvius. Nigris, Siris & Giris con-
 funduntur. 299. a. D. E.

Dyrrhachium, *Δυρράχον*, quasi *Δυρρά-
 χιον*, in aspero & *ἐσχατῇ* littore si-
 tum. 401. a. D.

Dysfaules

Dysaules Eleusiniorum sacrorum. 527. b. E.

Δύσβολος. 39. b. B.

δύσις ἑώα. 68. a. F: b. A. B. D. E: 509.

b. C: 527. a. B. ἐσπέρια. 508. b. E: 509.

a. B. E. ἡλιακή. 509. a. G: b. C.

δύτι pro naufragis male à Plinio accepti.

806. a. C. E. sunt urinatores. *ibid.*

D. E. Polluci non satis honestum. *ibid.*

δυνήν mare. 877. a. A.

E.

E & F crebro confundi solita in ma-

nuscr. 50. a. F. in α mutant Siculi

Dores. 60. a. C. in ο Græci in ex-

oticis nominibus sæpe mutant. 430. b.

C. & Σ in antiquis & grandioribus lit-

teris Græcis nihil fere differunt. 123.

b. A. pro T apud Latinos. 54. b. G:

198. a. C: 743. a. C.

Η, ι, υ, εἰ & οι Græcobarbari indiffe-

renter in scribendo usurpant. 723. b. G.

Eale, equo fluviatili comparata, apud

Æthiopus nascitur 710. b. F. cornua

mobilia, & alternatim in pugna versat.

ibid. G: 711. b. A.

Εανὸν περὶ μαλόν, unguentis & odoribus

perfusus. 669. a. G.

Εαρ, Cypriorum dialecto sanguis, ἐλαίης,

pro oleo. 906. b. A.

Εαρι πλέον de prima aratione. 510. a. D.

Εαυτὸ χεῖρων. 410. a. G.

Εβδομας, sabbathum, vel septimus dies,

non septimana, recentiores de septena-

rio dierum numero. 431. b. A.

Ebenum adversus venena pollere solus tra-

dit Solinus. 734. b. B. oculis proficiens.

937. a. D. materies non durescit in la-

pidem, sed coralli. 732. b. A. niger

splendor. *ibid.* E. nitor natus, non ve-

tustate, aut alia arte adscitus. *ibid.* B.

phalangæ. 726. b. E. in mercimoniis,

aut donis aut tributis, ab externis præ-

beri solitæ. *ibid.* a. A. auctoritas in tri-

butis. 274. b. F: 726. a. B. ex... ἀνάλια

facta ad collyria, & ex eo simulacra

deorum ab antiquis. 733. a. A. hiulco

cortice & reticulato. 732. a. E. F. ar-

bor parva. 726. b. E: 728. b. A. exilis

& tenuis. 726. a. A: 728. b. D. 734. b.

A. ... alterum genus Plinio arbo-

reum & trunco enodi dicitur. 728. b. B.

Æthiopica, unde Meroetica, seu Me-

roitica dicta. 274. b. C: 725. a. C. illi

primas dat Dioscorides & eam Indicæ

præfert. 274. b. C. a Syene ad Meroen.

ibid. E. F. duo genera Theophrasto,

δύσλον & καλόν, alterum φάλλον.

725. b. A. hoc plurimum esse per totam

Indiam ait Theophrastus: at eximium

quod δύσλον & καλόν vocat, rarum.

728. b. A. non sola fert India. 274. b. C:

725. a. B. in ... nihil ligni, cortex tan-

tum & mediale. 732. a. G: b. A. cor-

tex hiulus & reticulatus. *ibid.* a. E. F.

similis buxi cortici. *ibid.* b. A.

Ebriæ lanæ. 189. b. G.

Ebrietas γλυκεῖα ἀνάκη στυορμῶν κυ-

λικῶν dicta. 764. a. F.

Ebudes insulæ. V. Emodæ.

Ebullitio, ἐκβρασµα. 181. a. B.

Ebulum. V. chamæactæ.

Eburna multa gestamina è Romano solo in

Britanniam importabantur. 173. b. E.

Ebusitanæ Caricæ, id est, ἰχάδες. Ebu-

si Caunæ. 658. b. C.

Ebusus insula, vel Ebosea, Græcis Βῆσος

vel Ἐβσος, vel Ἠβσος, Ἠβόσα

ἡσος. 658. b. D. non è Balearibus. 198.

a. A. Straboni una ex Pityusis, utraque

insula Plinio: sola Melæ, qui insulam

& oppidum ita vocari ait: Diodoro Pi-

tyusa cum oppido Ebusa. *ibid.* B. ex il-

la ficus præstantissimæ & amplissimæ

Romam apportabantur. 658. b. E.

Ἠβόσα, ab Ἠβη. 56. b. B.

Ἐκατομβαιῶν, Hecatombæon primus

mensis Atticorum. 222. a. A: b. F.

Ecaudes. 68. a. F: 227. b. C.

Ἐκβάλλειν εἰς θάλασσαν, de fluvio. 562.

a. C.

Ecbatana, caput Mediæ. 450. b. F. à

quo conditum. 846. b. A. Alia etiam

Syriæ quæ & Ἀγβάτανα Stephano,

postea Βατάνεα dicta sunt. *ibid.* B.

Ἐκβολὴ πταµῶ, quid 560. a. C: 562. a.

C. F.

Ἐκχωρήματα 200. b. F.

Ἐκδύνειν dicuntur animalia quæ corium

exuunt. 241. b. C.

Ἐχέωδνές. 356. b. B.

Echetla urbs Siciliae. 70. b. E.

Echinades insulæ. 503. a. E. pleræque de-

sertæ & scopulis & montibus asperæ.

504. a. A.

Echinometræ, majores echini. 687. b. C.

Echinus, χήρ. 277. a. C.

Echini marini lanugine obfiti. 792. a. C.

castaneorum operimenta. 123. b. A. B:

424. b. A.

Ἐχίς, Siculis Dorib. ἄχίς, unde anguis.

60. b. C.

Echites lapis. 501. b. G. vipereas habet

maculas. 505. b. B.

Ἠχώ, Refona. 804. b. B.

Ἠχομένιον, χυμένιον. 818. a. G.

Ἐχθάρηον πύρ. 171. b. E.

Eclipsium Solis Σοπιλέσµατα. 453. b. B.

Ἐκλυσίς σάµατα. 383. a. B.

Ἐκπύγνυσθαι de arboribus quæ gelu læ-

duntur. 362. b. A.

Ἐκπέλεκµα. 356. a. E.

Ἐκπέταλα κέρατα. 663. a. D.

Ἐκφανὴ γῆρῶν. 527. a. C. D. simulacra

quæ dicerentur. 736. b. A.

Ἐκπέπτειν, coqui, maturescere. 676. b.

E.

Ἐκπύπτειν de partu. 504. a. E.

Ecpyrosis ævi. 31. a. B. quomodo fiat.

799. b. A: 804. b. A.

Ἐκρύπτειν. 151. b. B. recte dicuntur de

ἐκβολαῖς. 604. b. E.

Ἐκρηδίζειν, expectorare. 497. b. G.

Ἐκπνισμένη θείξ. 534. b. B.

Ἐκπτορες pro Ἐκτωρ. 860. a. G.

Ἐκπτορ, pro δίχα vel ἔξω. 327. a.

E.

Ἐκτρώσιµοι λόχοι. 505. a. A.

Ἐκτύπα simulacra. 736. b. C. D. imago.

ibid. C: 777. b. B. gemma. 736. a. F. scal-

pura. 774. b. G.

Ἐκτύπωμα, de gemmis cætypis. 736. b.

C: 777. b. A.

Ἐδαφίζειν, solidare. 771. b. C.

Ediffertare. 58. b. A.

Edoni, Ἠδωνοί. Edonus Boreas & Edo-

næ hyemes. 109. a. A.

Ἐδευαῖοι & Ἰδευαῖοι. 346. b. G: 430.

b. C.

Educere pro educare. 200. b. E.

Ἠδὺ ad gustum proprierefertur. 330. b. G.

sed transfertur ad odores, ἡδεῖς ὀσµαί,

suaves odores. 331. a. A.

Ἠδύνειν, πὶ ἀρωματίζειν. 331. a. A.

ἡδυτὴ πίοσις: ἡδυντὸν σῆαρ. *ibid.*

ἡδυνήκα. 332. b. B.

Ἠδυνωῖς, intymborum genus silvestre.

584. a. B.

Ἠδυσµα, condimentum. 330. b. E:

Ἀρτυµα. 332. b. B. præcipua ex li-

quidīs, oleum & acetum, succus olei

in unguentis ἡδυσµα. *ibid.* Dioscoridi

unguentum ad conciliandam odoris sua-

vitatem. 330. b. G: 331. a. G: 332. b. A.

B.

Ἠδυτῆρες sales. 81. b. C.

Ἠερόεις color cæruleus. 815. b. C.

Ἠερόεσσ & contracte ἡερόεσσ jaspis. 795.

b. G.

Ἐγκάρδαµος δύναµις. 322. b. F.

Ἐγκάρδιον, mediale. 166. a. E.

Ἐγκαυσίς θυρῶν. 164. a. A. urigo. 28. b.

F.

Ἐγκανσική. 28. b. F: 164. a. B.

Ἐγκανσά. 164. a. B.

Ἐγκόρηγος structura, opus. 870. b. D.

871. a. A.

Ἐγκόρηγος, ordinaria ædificia ordine

structa. 870. b. D.

Ἐγκώρειοι θεοί, indigetes dii. 51. a. E.

Ἐγκωρος, enchoris. 45. b. G: 119. a.

E: 681. b. F.

Ἐγκυσσά ἄγκυσσος. V. anchusa.

Ἐγκυσσος θεωρία, aureus color. 169. b.

B: 322. b. F.

Ἐγκύλισµα, succus. 375. b. A.

Ἐγκύλια, navis costæ, latera. 781. b.

B: 786. a. C.

Ἐγκρατὴς color. 806. b. D.

Ἐγκυλοὶ de pinguibus. 136. b. E.

Ἐγκύκλιον, ἐγκύκληθρον, translatum.

124. a. G. distinctum à μηχανή. 124. b.

A. ἐγκυκλῆν ἢ εἰσσυκλῆν. *ibid.* ἐγκύ-

κλιοὶ θηροφάται. 124. a. F.

Ἐγκύµαν mulier prægnans. 52. a. E: 111.

b. E.

Ἐγκυμονίτης lapis, vel ἔγκυμονίς,

quod concipere, & parere putaretur.

111. b. F.

Ἐγκυρος, 52. a. E: b. B. ἔγκυμονίς.

52. b. B.

Ἠγεµὼν & ἑγεγὼς differunt. 115. a. G.

Egesta, urbs sine diphthongo. 78. b. G.

Segesta cur à Latinis dicta, in ea fuere

fontes calidi, Ἐγεστῶα dicta, & Ἀ-

γεστῶα. 79. a. A. .... & Ἀγεστῶα eadem

urbs. *ibid.* A. duæ urbes in Sicilia. *ibid.*

b. C.

Ἠγητὴς πείλοσος, quid. 597. a. A.

Ἠγγαγγίς Nicandro γαγγίης λίθος. 178.

a. D: b. A.

Ἠγγιστόκα. 499. a. G.

Ἠγγίνεσθαι. 383. b. D.

Ἠγλύδασειν idem quod γλυκάζειν. 678.

a. E.

Ἠγροφῶν, insculpere de vermibus. 775.

a. B.

Egnatia, five Gnatia. 90. a. D.

Egredi specum. 276. a. C.

Egregia pecora. 767. a. F.

Egressus, Nili. 310. a. F: 314. b. A.

Ἐί, Si, addito S. 906. b. E.

Ἐίδω, V. ἔαρ.

Ἐικῆς, vigesima dies mensis. 431. b. A.

Ἐικέονα. 792. a. B. male pro μήκωνα.

ibid. G: 793. a. B.

Ἐικόσιον, vel Ἰκύσιον urbs. 219. b. A.

Ἐιδος pro colore. 141. b. E. F. 167. a.

Ελεια, lanugo arborum ex qua vestes texunt Indi. 701. b. E.

Εις ὄρθον, in rectum. 727. b. F. *πλήθ*, ad perfectum, ad plenum, id est, *πλείως*. 754. b. G.

Εισπρεσις quibusdam, pro *αραιώσι*, unum ex tribus quæ in tingendis coloribus requiruntur. 806. b. E.

Εισχυκλιν, quid. 124. a. A.

Εισοδ, aditus. 643. b. D.

Ελας fluvius haud longè à Lilæo. 618. a. D.

Ελαον ἀμυδάλινον. 329. b. E. *βαλάνινον*. 329. b. E. 332. b. F.

Ελαίω cum epitheto, apud Homerum, pro unguentis. 665. b. F.

Ελαίων φύσις. 330. a. B.

Ελαίω fluvius, qui perperam *Ελαίω* dicitur Ptolemæo. 618. b. F.

Ελαίω, vel potius *ελαίω*, species *αί-γυλ*. 168. b. A. B. dicitur & *ελέα*, & *ελέας*. 168. b. B. unde dicta *ελαίω*. 168. b. C.

Ελαίωσις, olivatio, olivarum collectio. 939. a. F.

Ελαωτήρ, olivator.

Ελαδν, olivare.

Ελαίτης, unde *Ελαίτης* *κάλπς*. 337. b. E.

Ελانا, ἐν μυχώ sinus Arabici, *Αιλάνη*, vel *Ελάνη*. 333. b. E. 342. b. A.

Ελανίται, populi, & *Ελάνοι*, morotralatio. 342. b. A.

Ελανίτες sinus. 346. a. A. D. G. b. A. *μυχός*, à quo Arabia felix auspicabatur. *ibid.* b. E. *κάλπς*, in sinu Arabico. 348. a. G.

Ελκός, vulnus *ἀπὸ* *ἑλκν*. 355. b. F.

ἑλκω de cervo. 157. a. D. E. 660. b. D. *ἀχαινή*. 156. b. D. E. 157. a. B. D.

Ελαφρολιών cui mensi nostro respondet. 221. b. C. G. 222. b. B. 224. b. A.

Ελάτη, abies. 290. b. D. E. 329. b. B.

Plinius. abietem cum *ελάτη* quam totam arborem palmam esse putavit, confundit.

290. b. E. F. palmæ pars, quæ & *σάδη*, *Εένιον*, *φοινίξ*, & *ελάτη*. 290. b. B.

F. G. 329. b. A. *φοινίξ* *πρώτη* *ἐκ* *φύ*. 290. b. G. integumentum fructus palmarum. 290. b. D. E. 291. b. D. .... & *σάδη* & *φοινίξ* cortex palmæ. 329. a. G. 934. b. D. *ελάτινον* *μύ-ρον*, quod & *φοινίκιον*. 329. a. G.

palmæ corticem involucrum, Latinis cortex palmæ. 934. b. D. quoque dictus ipse fructus. 290. a. D.

Ελατήριον, *ελατήριον* ex silvestri cucumere præparabatur. 660. b. F.

Ελατίτες hæmatites. 290. b. C. à fructu dictus colore phœniceo. *ibid.* phœniceus ab *ελάτη*, quæ eadem cum *σάδη*. 291. b. E.

Ελατenses, *Ελαπίς*, ab urbe maxima Phocidis, *Elatea*. 337. b. F.

Ελαπὶς χαλκός, 758. b. D. F.

Ελαωμόλυοι *μύες*. 14. a. F.

Ελκεοτή flumina dicuntur, 491. a. F.

Ελκωσις *εἰς* *βαδύπερον*, plaga ad vitalia. 412. b. F.

Ελη V. *εἰλη*.

Ελη loca arboribus densa. 224. a. F.

Ελη, σύνδενδροι *πόπι*. 710. b. C.

Ελεας, avis species, & *ελέα*. 168. b. C.

Eleazus rex, odorifera vel thurifera dominus. 354. a. E. G. b. A.

Electilis ager, pars. 480. a. F.

Electra, clavi ex electo, quibus munic-

bantur pedes lectorum. 761. b. B.

Ηλεκτρον, aurum scoria, quod argento mixtum aurum habeat. 760. a. B.

a. F. *ἀπλότυπον χρυσόν*. 761. b.

A. B. aurum flos, & *ἀδάμας* vocatur, aurum nodus Plinio, ut sit *ἔχρυ-σέν κέντρον*, pars in auro durior, veluti

nodus, qui propterea *ἀδάμας* dictus.

ibid. a. F. b. C. aurum & argento mixtum. *ibid.* a. D. apud Dionysium non lapis aut calculus, sed succinum. 540. b.

A. neque etiam crystallus. *ibid.* C. D.

χρυσοπύγης, in ostiis Padi colligebatur.

ibid. C.

Ηλεκτρον *ἔχρυς*, rude succinum. 252. a. E.

Electrum candidum & cereum & fulvum.

778. a. E. succinum; diversum ab eo quod est auri purgamentum. 761. b. D.

βερονίκη recentioribus, gummi genus.

778. a. E. Chemicis auctoribus *πύλινον*

θέρειον vocatur. 795. b. F. in quodam

lacu Africæ gigni quibusdam placet.

612. b. B. Borysthenites crescit &

attenuatur cum luna. 540. a. F. ....

color aureus. 929. a. F. mentio apud

Homerum, non *ύαλς*. 773. b. B. ....

multa gummi genera familia. 809. b.

G. venena deprehendi scribit Plinius.

734. b. C. .... *πυρροφόρον*, quid.

779. a. D.

Ελεγχ, periculum, titulus vel index

ad aliquid declarandum, periculum facere, *ελέχον* *ποιῶν*, *ελέχων*, *ελέχ-*

χεσθ argui, ostendi, *ελέχ*, *ελέχ*, *ελέ-*

χεν, libri titulus vel index. 858. b. C.

Ελεγείον, Elogium, inscriptio monu-

mental. 858. a. F. *ἐπιτάφιον* *ποίημα*,

non tantum versibus scripta, sed quæ-

cunque *ἐπιγραφῇ* sepulchralis, unde &

pro elogio condemnati. *ibid.* b. A.

Elegia, vel *Elegea* Armeniæ, *ελέγχα*.

441. a. E. F. 443. a. E. b. F.

Elegiaci tres amatorii poetæ in unum vo-

lumen compulsi. 598. a. D.

Elegiaco carmine multa *ἱστορικὸν* *θεοῦ* à

poetis antiquis tractata. 597. b. E.

Ελεῖ *μύαρον* *θεόν* placabant. 10. a. E. F.

Ελεῖ *χρυσός* flos. 224. a. E. unde dictus,

elichrysos, non *helichryfos* dici debet. *ib.*

Ελφοί Nymphæ. 224. a. F. *ἐλφόνμοι*. *ibid.*

Ελφός, accipitris species. 168. b. B. mus

arboris. 224. a. F. b. A. unde dictus.

224. a. F. 612. a. G. *glis* vel *sciurus*.

223. b. F. G. 224. a. F. 612. a. G. 710.

b. C. D.

Ελφός *φωλός*. 223. b. E.

Ελεσελινον, recentioribus *νεροσέλινον*,

898. a. E.

Ελελίσφακ à quibusdam dicitur

σφακός *salvia*. 234. a. F. Eam inter len-

tis genera recenset Plinius. 234. a. A. sed

perperam. 234. a. B. dicitur *σφακός*.

ibid.

Elisphacus. 234. a. A.

Ελελίσφακ etiam *σφαγγιον* nominata

& *σφακός*, & *σφαγγ*. 234. a. F.

G.

Ελελίσφακ & *σφακός* distinguuntur.

234. a. C. ejus semen. 234. a. D. agre-

stior *salvia*. *ibid.* ... Dioscoridis, Theo-

phrastris. 234. a. F. G.

Ελένα *Æschylus* dictam ait quasi *ελέ-*

ναυν. 78. a. C.

Ελεός inter aves nocturnas. 168. b. B.

Ελεο *μύες* *διέτι* *ἀπὸ* *τῶν* *εἰλῶν*. 224. a.

F.

Elephantia dracones, non quod elephan-

tiafimo morsu inducant, sed quod perpetuo cum elephantis pugnent, ut eorum

sanguinem sorbant. 243. b. B. ex ar-

(p)

boribus in elephantem se injiciunt.

ibid.

Elephantine urbs. 298. b. F. G. 299. a. A.

ab .... & *catadupis* Nilus & *Ægyptus*

incipit. 298. b. F. .... pro *Philis* acce-

pit Plinius, & e contra. 311. a. B. C.

Θεῖον *Æthiopiæ*, & *Ægypti*, seu *με-*

θέρειον. *ibid.* F. claustrum Romani Im-

perii. 310. a. E. 311. a. E.

Ελεφαντινοί *αὐλῶν*. 87. b. G.

Elephantis insula infra novissimum catara-

cten quatuor millia, & supra Syenen sex

decim juxta Plinium. 311. a. A.

Ελεφαντοφόροι, populi. 393. a. C.

Ελεφαντοθήκη, in *Troglodyce*. 894. b.

C.

Elephas mons. 561. a. G. animal ipsum,

ελεφάντινον ebur recentioribus. 92. b.

D. appellationem nactus ab ejus loci

populo, in quo nascitur. 276. a. B. ejus

& draconis pugna. 217. b. G. intellectus

sermonis patrii, & officii in priorum

obedientia. 216. a. B. C. suffragines non

flecti, falsum. 165. a. B. unde iste error.

ibid. an disciplinam fiderum servant.

216. a. D. b. C. liquore aspersi exortum

Solis saluant. 216. b. B. nec amplius

quam semel gignunt, nec plures quam

singulos. 216. b. G. mares biennio inter-

posito ineunt feminas. 217. a. A. Indico-

rum costarum altitudo seu excelitas &

longitudo. 405. b. G. 406. a. A. B. A.

tergus impenetrabile ad cetras faciendas.

323. b. E. cur boves *Lucæ* dicti, & à

quo tempore. 218. b. A. 221. a. B. pi-

scis ex genere locustarum. 243. b. B.

Εληθερείς. 224. a. D.

Elcus, *tragelaphus*. 162. b. C.

Eleusina, pro *Eleusinia*, & *Eleusinum*

pro *Eleusinio*. 8. a. F. .... *Cereris* templum

apud *Pheneatas* *Arcadiæ*. 528. b. F. *sa-*

cra *Bædromionis* vigesima ab *Atticis*

celebrata, eorum origo. 527. b. D. a.

F. in *Eleusinio* pago fiebant. 528. b. E.

cum *Theismophoriis* sæpe à veteribus

confunduntur. 527. b. D. 528. b. B.

sed longe diversa à *Theismophoriis*. 528.

b. C. licet habuerint multa communia.

529. a. C. Differebant quod *Eleusinia*

virorum, *Theismophoria* mulierum fue-

re. *ibid.* D. solemnitas in stationis tem-

pus incidebat. 527. b. C. symbola. *ibid.*

E. in iis *Jacchus*, *Proserpina*, *Liber* &

Libera cum *Cerere*, ut ejus liberi, cole-

bantur. *ibid.* F.

Eleusinus rex ad quem *Ceres* venit filiam

quaerens *Cothoneæ* conjux, ex qua

Triptolemus peperit. 528. a. D.

Eleusis *Atticæ* pagus in quo primum in-

ventæ fruges satæque. 527. a. G.

Ηλιακὰ ὠροσκήπια. 459. a. D.

Ηλιακὴ, δύσις. 509. a. B. *κρύψις*. *ibid.*

G. b. A. B. species lacertæ. 817. b. B.

Ηλιακός exortus & occasus siderum. 308.

a. D. b. A.

Ηλιακὸς occidere. 508. b. E. oriri. 308.

a. D. 508. b. G.

Elices, sulci aquarii ad ficcandos agros.

512. a. B.

Ελίχρυς, *ελεόχρυς*. 93. b. B.

224. a. A. auripigmentum. 224. a. F.

868. a. F. & *holochryfos* idem flos di-

versis nominibus appellatus. 679. a. E.

Elida, *Ηλιδ*. 83. a. A.

Ελιλέγ, *Helileg*, vel *halileg*, myroba-

lanum. *φοινικοβάλαν* dicitur. 930.

b. C.

Elinca, pro quo *blinca*, hodie celacu-

tum. 836. a. A.

Elingues. 68. a. F.

Ηλιακάντα, quæ à sole usta. 590. a. C.

Ηλικεντεῖς solipuga. 70. b. C.

Ηλικὸν ὑπεράλινον quid. 292. a. D.

Ηλὶς *τέαπεζα*. 273. b. E.

- Ηλίσσις. 510. b. B. 511. a. D. E. F. co-
 quendis ac solvendis glebis. 510. b. D.
 Ηλιωθήναι. 511. a. D. E.
 Ηλιοτρόπιον pro horologio. 463. a. B.
 522. a. A. licet sit proprie vas sciotheri-
 cum. 463. a. D. Metonis. 519. a. G.
 520. a. A. b. G. 521. a. C. E. F. 522.
 a. A. Anaximandri. 520. a. G. b. G.
 Pherecydis Syrii. 522. a. A. 523. a. A.
 520. a. B. C.
 Eliquare verba. 85. b. E. 151. b. B.
 Eliquia. 151. b. B.
 Έλίσσιν de cameris volutilibus. 858. a.
 A.
 Έλίσσιν fluvius Arcadiae à flexuoso
 & incurvo cursu dictus, item alius haud
 longe à Sicyone, ab anfractu riparum
 uterque dictus: Έλίσσιν quibusdam
 vocatus. 587. a. G.
 Έλίσσιν aeris λεπτός, i. squama. 758. b. C.
 759. a. E.
 Έλίσσιν, άπυξ, apsis. 858. a. A. idem
 quod ψαλίσ, infimae Latinitati volu-
 ta, Gallice voule pro fornice, cincin-
 ni & capreoli vitium intorti. Græcis re-
 centioribus ψαλίδες. *ibid.* B. άμπίλας.
 286. a. E.
 Έλινες, κύκλοι. 853. a. G.
 Elixa quæ in aqua coquuntur. 189. a. F.
 & decoctum, idem. 189. a. F. 251. a.
 B.
 Έλκας quondam urbs Thessaliae. 100. a.
 F. condita ab Hellene, appellata tota
 Peloponnesus. V. *Peloponnesus*. Achaia
 nominata. *ibid.* C.
 Έλεβόριον, ebulum exponitur Nicome-
 dis & glossarum auctori. 773. a. F. G.
 Έλεως & άχαιοί pro iisdem sumpti.
 100. b. C.
 Έλεόςζεν filiquare. 327. a. G.
 Έλεόςζεν filiqua. 326. b. A. καρπός έλ-
 λόςζεν, quod in filiqua clusus. 327.
 a. F.
 Έλεόζεν, rationes putare, calculare. 708.
 b. C.
 Ellopi locus in Euboea, quæ & Έλοπία
 dicta. 124. b. F.
 Έλπία, festum Euro-
 pæ in Creta. } 121. a. D.
 Έλπίς dicta à Cretensibus
 Europa. }
 Έλύχων προσωθείδης. 931. b. D.
 Έλύχια ex Carystio lapide. 125. a. F.
 Έλώς pro, non tantum palustris, sed
 & arboribus confusus. 612. a. F.
 Elce Italix ilex. 675. b. D.
 Elogium mortuo plerumque fiebat, nulla
 inscriptione, symbolis aliquot inscul-
 ptis. 859. a. E. F. G. b. A. B.
 Έλοι, poetice κίνδαλοι. 759. a. D.
 Ellops squamis tectus. 940. b. D. Rhodi
 optimus, & Syraculis captus. 941. a. A.
 Surrentinus, cur Ovidius eum mari
 Romano incognitum dicat, ... quidam
 volunt esse eundem cum anthia & sacro
 pisce, alii diversum. *ibid.* B.
 Eloquentia & doctrina opposita. 4. a. E.
 F.
 Έλϙ, σύμφυτος ήπης ή σύνδεσος.
 612. a. G.
 Ηλότυϙ electrum cur sic dictum. 761.
 b. A.
 Έλπίζεν, pro metuere. 826. b. F.
 Elucior, pro elutior. 181. a. D.
 Elucus, languidus, vel semisomnus &
 alucinator, alii pro vitio ipso ponunt,
 Græce ήλυρός, tardus & hebes proprie,
 vel tarditas & stupor, homo, ή έπ-
 σιασμένϙ, ipse affectus, tarditas
 animi quæ alucinantibus sæpe obvenit,
 ab alia tamen origine quam alucinor.
 903. a. D.
 Elumbis. 227. b. C.
 Elusa, Έλσα, urbs Palaestinae tertiae,
 olim Arabiae. 346. b. F.
 Eluvies, à luvies. 690. b. A.
- Elxai & Iexaus fratres Offenis sese adjun-
 xisse dicuntur ab Epiphano, qui tam-
 en nihil habent cum Essais vel Ossais.
 430. b. E.
 Έλύδης pro ένύδης. 201. a. A.
 Έλύδριον, V. *chelidonia*.
 Έλύμα pro urbe Eryce. 79. a. G. Έλυμος
 mons, quialius Eryx. *ibid.*
 Elymaei Uxiis vicini. 492. b. F. 493. a.
 E. inter se bellum gerunt. 493. a. E.
 finum Πηλώδη Persici maris incolere
 dicuntur Marciano. 840. b. B. Persici si-
 nus accolæ. *ibid.* C. Straboni supra Apol-
 loniatin collocati, longe a mari, &
 montana incolentes, Paræacenensis vic-
 ni. *ibid.* D.
 Έλυμαίος λαγώς. 237. b. E.
 Elymais Plinio ad mare posita, quæ flu-
 mine Oroati dividitur à Perside. 840. b.
 B. apud Ptolemæum in Media. *ibid.*
 b. C. septentrionalior, longe distat ab
 ... quæ oram Persici sinus accedit. *ibid.*
 D.
 Έλυμϙ, tibia Phrygia. 86. b. F. G. 88.
 a. E.
 Elymus Tros Segestæ conditor. 79. b. C.
 Emantia pro Imantia. 78. a. F.
 Έλυθρίδιον recentioribus pro ένυθρίδιον.
 810. b. F.
 Έλυτρον, ήψις. 823. b. C.
 Emathia, non Amathia, Ημαθία. 109.
 a. B. 110. a. G.
 Ημαθίη ή χώρη. 110. a. G.
 Emathius, vel Emathion, vel Emathius
 à quo Emathia nominata. *ibid.*
 Έμβαλόν seu Circi spatium πέλαμα dixe-
 runt recentiores Græci. 638. b. F.
 Έμβαμμα, βάμμα Syracusiis. 265. b. A.
 σινηπινόν. 927. a. D.
 Έμβάφιον atramentale, vel atramenta-
 rium. 265. b. D.
 Έμφάφιον unguilla. 265. b. E. τέβλιον,
 bammum, seu bammulum, & unguilla
 Solino, idem. 266. a. D.
 Έμβάφια, vasa. 265. b. D. in cande-
 labris ad excipiendas emunctiones &
 alias sordes candelæ. 266. b. F. βάμ-
 μυλα dicta Græcis recentioribus. *ibid.*
 Έμβασπις έμβάσις, alveus, πύελϙ. 847.
 a. C. b. B. descensio. *ibid.* b. B.
 Έμβάσις & έμβάσις άδϙ, idem. 64. a.
 B.
 Έμβέλιτza myrobalana. 335. a. G.
 Emblema vermiculatum. 192. b. E. pro
 tincto vel miniato. 854. b. C. ... & fi-
 gilla argentea aureis scyphis includi
 solita. 736. b. F. 789. b. C. detrahi po-
 terant ex aliis vasculis, & aliis immitti.
 737. b. D. de signis & sigillis extanti-
 bus. 736. b. D. perperam insertæ di-
 cuntur. 789. b. D. querit Tiberius quo
 nomine dici possent in Latio. *ibid.* F.
 Έμβόλιμα έπη, menses, dies. 14. b. F.
 G.
 Έμβολοι, porticus. 858. a. B.
 Έμβολον. 402. b. C. 403. a. B. b. E.
 Embonpoint, άυξοσέλιων, bona &
 plena habitudo. 539. b. D.
 Έμβρομϙ. 255. b. A. B. έμβρομϙ &
 βρομώδης, idem. *ibid.*
 Έμβρότοι conchæ, pelagiæ: quæ in fun-
 do maris sedes habent. 797. a. B. b. D.
 821. a. B.
 Ημερίς Idæis, quæ έπυμόδους Macedo-
 nibus. 359. b. G. 360. a. A. appellatio-
 ne, non genere differunt. 360. a. A. &
 est utraque quam quercum Latini di-
 cunt. *ibid.* C.
 Ημεροβαπτίσαι unde dicti. 431. b. F.
 Ημερολόγιον. 881. a. B.
 Ημερονομήτιον, figura. 873. b. A.
 Ημερϙ όρμηϙ. 52. a. F.
 Ημεροι άγροίς opponuntur. 574. a. F.
 Ημικερα & ήμικεραία, Migraine. 536.
 b. A.
- Ημιόνιον Theophrasti est ήμιόνιος Dio-
 scoridis, qui etiam ήμιόνιον appellat, ejus
 folium simile δρακοντίω, μύλωνες,
 corniculatum, si habet folium scolopen-
 drii, scolopendrium vulgare est quod
 phyllitis est. 913. b. F. Dioscoridis sco-
 lopendrium etiam ήμιόνιον dicitur ab
 effectus pari potestate, non à similitu-
 dine, lienofos utraque medetur, unde
 & ήμιόνιος, etiam σολώνιον dicitur.
ibid. B. apud veteres ea quæ άσπλωος
 & σολώνιον, non scolopendrium Dio-
 scoridis. *ibid.* C. in saxosis & montosis
 locis provenit, quod asplenium Creten-
 se. *ibid.* G. prope Cortynam plurimum,
 quod capræ & muli rodebant, mulieus
 herbæ appetentissimi, unde & nomen,
 άσπλωον, ut & scolopendrium, unde
 utrumque confuderunt. 914. a. A. ήμιο-
 νϙ etiam dicitur, teucriæ cum.....
 cognatio. *ibid.* B.
 Emicuit pro enituit, apud veteres. 28. a.
 D.
 Ημικυβες. 707. a. G.
 Ημισφαίρια duo coeli. 578. b. B.
 Emodæ, vel Emodes, & Ebudæ, seu
 Ebudes, eadem sunt. 175. a. E. 176.
 a. A. earum numerus. 175. b. G. 176.
 a. A.
 Emodi montes, τὰ Ημωδά όρη. 696. a.
 F. b. F.
 Εμπνευστική τέχνη. 737. a. G. b. B.
 Empneticam facere. 707. b. C.
 Έμπετρον & έπίπετρον, idem ut έπέ-
 τρας, & έπί πέτερος. 912. a. C. ejus
 descriptio, nomen à petris habet, cal-
 cistragam Romanis dicit vocari Plinius,
 quod calculos frangat & expellat. *ibid.*
 D. Dioscorides bilem tantum & picui-
 tas & aquosa trahere dicit, unde Plinius
 hauserit ... esse calcistragam. *ibid.* E. non
 potest venire in numerum earum quæ
 calculum expellunt, cur id, nec illud
 eam vim habere scribit Dioscorides.
 914. a. C. nullæ ex saxifragis cum.....
 Dioscoridis facere videntur. *ibid.* D.
 Saxifraga potest vocari έμπετρον vel
 έπίπετρος, sed non esse έμπετρον Dio-
 scoridis, aut έπίπετρον Aristotelis &
 Theophrasti. *ibid.* E.
 Έμφαζεν pro φαζεν. 22. b. B.
 Έμφαζεν σμύνης, έλιπας, pro έμ-
 φαζεν όσμεν σμύνης. 749. a. G.
 Έμφερος, quid. 687. a. E.
 Έμφυτος, Ingenuus. 274. b. G.
 Έμπιν pro πιν. 22. b. A.
 Έμπινες metaphoricæ. 124. a. D.
 Έμπινες & ένπινες pro nitido & polito.
 589. a. D. 777. b. C.
 Έμπελεσθαι quid. } 869. b. A.
 Έμπελεσθαι, quid. }
 Έμπελεσθαι vel έμπελεσθαι, vulgo Empli-
 cum, mirobalanum άμπελεσθαι dictum.
 931. a. C. έμπελεσθαι mirobalana 931.
 335. a. F. G. 931. a. C.
 Έμπελοκή omnis ornatus capitis mulie-
 ris. 536. b. E.
 Emporetica papyrus. 706. a. D.
 Emporicus sinus à Phænicibus dictus. 204.
 b. G.
 Emungi quidam Persæ nunquam visi.
 25. a. F.
 Έμυς, animal aquaticum, testudini simi-
 le, quod etiam in terram exit, male neote-
 rici τὴν έμύδα interpretantur mulierem
 aquatilem, quasi έμύς & μύς idem sit
 nomen, idemque animal. 794. b. F.
 Έν ώ κνάπτεισι, pro ώ κνάπτεισι. 278.
 b. G. 280. b. F.
 Έν όνείδι, έν όνόμενι vivere. 709. a. F.
 Enæ vel enee fullonia perperam, pro inæ,
 vel inia. 278. b. D. Enæ chartarum
 pro inis. 278. b. C.
 Enallage generis, poetis solemnis. 626.
 b. A.

- 'Εναποχέρεσθαι. 331. a. E.
 Enares simiae. 68. a. F. 227. b. C.
 Enaria (quæ & Enaria) à quibusdam eadem cum Pythecusa censetur. 68. a. D. G. 227. b. C. Hanc putarunt esse eandem, quæ Enarime, aut Inarime, quam fecerunt ex Homérico, 'Εν' Αερίμοις. 68. b. A. Dicta est, quod ab enaribus, i. simiis incolatur. 68. a. D.
 Encaustica pictura. 163. b. G. tria genera. 164. a. B. E. G. tota hodie evanuit. *ibid.* b. A.
 Encausto pingere. 164. a. C. signinum opus camerarum Agrippæ inventum. 855. a. C.
 Encens, Gallicè, Incensum, θυμίαμα, thus. 355. a. E.
 Enchoris, ἑσχωρεῖν. 45. b. G. 119. a. E. 618. b. F. 693. a. G.
 'Ενδαδον. 356. b. A. B. E. 357. a. A.
 'Ενδεσθῆναι. 322. b. F.
 'Ενδία, κλάπι, recessus. 854. a. B.
 'Ενδοσίμων canentibus dare pede percusso. 516. b. C. 702. a. D.
 'Ενέρειν, figere comam. 535. a. A.
 'Ενέτη quibusdam vicus in Paphlagonia, decem schœnis ab Amastris distans, aliis oppidum. 624. a. G.
 'Ενεπι, Veneti, in Paphlagonia vel prope Paphlagoniam: quinam fuerint Homericis. *ibid.* F. post Trojam captam, quum diu deerrassent, in Italiam deventerunt, & Venetiam regioni nomen dederunt. *ibid.* b. D.
 Engadda oppidum. 434. a. A.
 Enhydros, ἐνυδρῶν, quasi aquam intus habens. 541. b. E. Ichneumonis genus Solino. 316. b. D. E. sed perperam. 317. a. C. D. Isidoro. 317. a. E. Enhydros & hydros, serpens aquatilis, ἐνυδρεὺς ζῷον. 316. b. D.
 'Ενίαι φλοῖνας, habent scirpeæ. 706. a. C.
 'Ενιαιὺς σιτηρὸς, πολυγαλγῆς. 177. a. B.
 Enim in principio loquutionis. 553. a. B.
 Enixæ dicuntur quæ à partu sunt. 158. b. D.
 'Ενναέτης propriè Indiges. 51. a. E.
 Enneacrunos & Callirhoe, idem fons. 101. a. A.
 'Εννεακαιδεκαετής. 519. b. F. ... tabulæ astronomicæ in publicis locis propositæ. 521. a. C.
 'Ενοχοι, qui quasi ligati & conficti sunt criminis rei. 767. b. F.
 Enodis. 68. a. F. 227. b. C.
 'Ενόπη Homero dicta, postea γεγλυῖα dicta. 98. b. C.
 Enormis, ἀγνώμων, ἀνέτης & ἀλόγιστος. 471. a. F.
 'Ενωπιοῦται. 155. a. F.
 'Ενωπιοῦται gens Indiæ monstrosa. 708. a. E.
 Enseigner, insinuare. 17. a. E.
 Ensis jaspide fulva stellatus, quid. 533. a. F.
 'Εν(φ)ίασαι, Pollictores. 745. b. A.
 'Εντα αὐλῶν detibiis. 83. b. F.
 'Εντέμνειν ἀκόντιον, quid, translatum à rhotomis. 96. b. D.
 'Εντελῶν, vel ἐντερονία. 166. a. E.
 'Εντελῶν in navi. 781. b. B.
 Entes, vel intes insita. 17. b. E.
 'Εντόπια φορεῖα. 251. b. F.
 'Εντόπιοι θεοί. 51. a. G.
 'Εντοπία simulachra quæ. 736. b. C. ... sculpturæ. 774. b. G. 775. a. B.
 'Εντόπωμα τῆς σφραγίδος. 736. b. C. 775. a. A. 777. b. A.
 'Ενvers pars averfa in pannis. 277. b. C.
 'Ενύδρης, lutra, vel lytra, ab Æolico ἐνύδρης, & ἐνύδρις. 132. a. A. B. 317. a. C. in Nilo multæ ἐνύδρις, vel ἐνύδριοι, quæ sacra apud Ægyptios, non ab enhydro vel lutra conficitur ichneumon. 317. a. D.
 'Ενυδρον aliud, aliud πύγυρον. 316. a. G. aves ἐνυδροὶ & πύγυρτοι, fluviatiles. *ibid.*
- ad Eo aut Eoum, pro ad Auroram. 697. a. A. τὰ ἑῷα. 883. a. B.
 'Εῷα δύσις stelle 508. b. A. B. D. 509. b. D. ἀναπλή. 508. a. F.
 Eodem loco ducere. 173. a. F.
 'Εοικα, Ionice οἶκα, unde verbum εἰκῶ & οἶκω. 273. a. B.
 'Εῶον δύειν, ἡπτεῖν. 527. a. C.
 'Ἡῶτι περ, quod idem ἀνέροτι νυκτὶς. 506. a. G.
 Eoum mare, vel Oceanus. 700. b. A. 701. a. A. 877. a. B.
 Eoufe Gallicè Ilex. 675. b. D.
 'Επαγῶγον propriè pellis quæ supra glandem adducitur, quod Latinis præputium. 739. b. B. C. quod quidam male affectum ea voce tantum significari notat. *ibid.* B. χειροσθέντα, circumcisum *ibid.* C.
 'Επαμεινων & 'Επαμεινώδας. 111. b. A.
 Epaminondæ σῆλη, velelogium, seu periculum. 858. b. B.
 'Επαναίρην, ἡπικύσειν. 200. b. C.
 'Επαναστάς. 648. b. E.
 'Επανθισμός, spuma. 181. a. D. πρῶτον. 655. *ibid.* 759. b. B.
 'Επαφρόδιτος, venustus, non solum formosus, sed etiam felix. 39. b. C. D. propriè εὐχολῶν.
 'Επαυλα, υπάυλα, certaminum præmia. 639. b. E.
 'Ἡπάνα σευκασμήα, vel συνωτά. 743. a. F.
 'Ἡπαῖς vel ἡπαῖς aloe vetustioribus quæ scytina recentioribus. 927. b. E.
 'Εφεβῶν, jactus, quomodo expressus. 859. b. A.
 'Επεισῖδια non damnantur, sed probantur ab Aristotele & Horatio. 601. a. G. b. A.
 'Επιλῖς & αὐτόχθων opposita. 119. a. E.
 Epheus. 46. b. F.
 'Ἡφάιστος, τὸ ἱερὸν 'Ἡφάιστος. 552. a. C. 563. a. E.
 'Εφήμερα vocata omnia præsentaria venena. 171. b. E. dicta & cicuta. *ibid.* B. non est Κολυχιδὲς ἡλῆς ... duo genera, unum venenatum, quod & Colchicum dictum; alterum inter medicas herbas repositum à Dioscoride, quod ἱεῖς ἀγεία dicebatur. *ibid.* C. vocatum oleum Medicum, seu ἑλαμον Μηδείας *ibid.* a. E. b. D.
 Ephesii recusant templi reedificationem ab Alexandro fieri, super eo dictum memorabile. 561. b. E.
 Ephesus Alope dicta, Ortygia. 569. b. G. Amazonum fabrica. 568. b. C. D. condita dicitur à Smyrna Amazone, vel Samorna. *ibid.* C. unde & Smyrna dicta, & Samorna. *ibid.* B. pars oppido ab Androclo inclusa, post circa templum Dianæ in loco cavo ac depresso habitabant usque ad Alexandrum, Lyfimachus urbem in superiora transfudit. 569. a. D. spectata manus Chresiphon. 775. b. A. B.
 Ephippi vigesima sexta. 307. a. C.
 'Εφθὲν tertia species chalcanti. 816. a. G.
 Epica poemata per partes cantillanda sumebant rhapsodi, unde iis nec erat finis, & initium sæpe aliunde pendebat, & ideo rhapsodi iis interdum de suo aut finem aut exordium aduebant. 609. b. A.
 'Επικαίειν, adurere. 590. b. A.
 Epicharmus Syracusius Comædiæ inventor. 76. b. B.
 'Επιχειμάζειν. 502. b. C. ἡπικύσειν. *ibid.*
 'Επικλύζειν. 207. a. D.
 Epinemidii Locri. 48. a. A.
- 'Επικοπή comæ, & trunci palmarum. 933. b. G. 934. a. A.
 'Επιχεῖν vel ἡπικύσειν, pro ὑποκορῖν. 107. a. F.
 'Επικός κύκλος, vide κύκλος ἡπικός.
 'Επικτίσας, Instruat. 6. a. E.
 Epicticus & Epicticalis terminus. 6. a. E. F. G. b. A.
 Epicurus quando natus. 36. b. C.
 'Επιδερμῶν ἱατρικῶν varia genera. 534. a. C. D.
 'Επίγειος harundo. 917. b. E.
 'Επιγερφῆ sepulchralis. 858. b. A.
 'Επιλευκάδοι, urbs postea dicta Leucas. 305. b. D. E.
 'Επίληπτος, morbo caduco laborans. 107. b. E. & qui in eo est ut statim capipossit. 107. b. F.
 'Επιμηλῖς, Epimelis, genus mespili. 362. b. D.
 'Επιών ἐνιαυτὸς, ἡπικύσειν. 83. a. E.
 Epiophoros pro eriophoros. 183. b. A.
 'Επίστροι, clavi linei. 775. b. C. & unde Secundus Sophista, per jocum ἡπικύσειν vocatur, quod fabro patre natus esset. *ibid.* D.
 ἡπικύσειν gemmæ. 497. b. D.
 ἡπικύσειν herba dicta in Parnasso monte nascens, quæ evulsa & paxillo suspensa vivit. 911. b. F. 914. a. F. vocatum quod ἡπικύσειν nascatur, nomen commune omnibus herbis quæ in saxosis & petris proveniunt. 911. b. F. sed peculiare nomen id factum, Theophrasti. idem stat. Aristotelis. *ibid.* G. non est acinus. 912. a. A. potest dici saxifraga, sed non est. Aristotelis aut Theophrasti. 915. a. E. πετραῖον diversum ab alio. inter lentis palustris cognomina, cur ita, φακοειδὲς, aliud illud est ab ἐμπέτρῳ Dioscori, & aliorum ἡπικύσειν. *ibid.* F.
 ἡπικύσειν in somnis divinitatis nota. 248. b. A.
 ἡπικύσειν, epithymum quod supra pheon five stœben inveniebatur, idem ac ἡπικύσειν. 910. a. C. E. G.
 ἡπικύσειν dicta Alexandrea laurus. 286. a. G. ἡπικύσειν. *ibid.*
 ἡπικύσειν λεπιδες, seu conchæ. 821. a. B. ἐπίπυρον, quod. 110. a. A.
 ἐπικύσειν ἀνδαδῶν. 356. b. E.
 Episcopus Ephesus, Ἀσιατικὴ διοίκησις ἐξαρχῶν. 566. b. F.
 ἐπισμαίνειν fidera dicuntur. 516. b. E. F. ἡπικύσειν, βρογτῆ. & c. *ibid.* G.
 ἐπισμαίνειν quid in morbis. *ibid.* E.
 ἐπισμασία, de pluviiis, procellis, febrium accessiones. *ibid.* D.
 'Επισμασία, significationes, pro tempestatibus. 302. b. E.
 'Επίσημον, σημεῖον, etiam in vultu. 763. b. E. & ὡς ἡπικύσειν, idem. 403. a. D. metallum, factum metallum, unde ἡπικύσειν, & ἡπικύσειν νομισματῶν, nota qua nummus insignitus est. 761. a. C. ἀεροτόμια, κλάπι, αἰγίλοι. 550. a. B.
 'Επιστήναι dicitur epithymum quod supra stœben inveniebatur. 910. a. C. E. G. idem ac epipheos. *ibid.* C. G. longe aliud quam hippopheos. *ibid.* C.
 Epistolæ ἐγκύκλιοι, formales Latinis seu tralaticiae. 124. a. G.
 'Επιστροφή quid in fluvio. 438. b. G. 439. a. B. E. F. b. A. D. F. G.
 Epistylia quomodo attollerentur, & supra columnas imponentur. 575. a. F. G.
 'Επιπταμῶν γλαυκός. 245. a. F.
 'Επιπταμῶν. 527. a. A.
 'Επίπλησις μήκων, de cornuto papavere, cuius

- cujus semen τῆλες simile. 747. a. C.
- Epithymum sine radice. 910. b. A. quibusdam pro flore thymi. 909. a. D. b. C. 914. b. C. aliis pro involucrio vulgaris thymi. *ibid.* 909. b. C. seu pro adscitivo vel insertivo epithymo. *ibid.* a. C. utraque opinio mixta, cur involucrium dicatur. *ibid.* b. C. pallioli formae tribuitur. *ibid.* D. thymi involucrium, hippopheos vocatum, id enim involucrium etiam super stœben nascitur & crescit, & dicebatur ἑπισηθεν. *ibid.* F. innascitur & involuitur stœbæ, vel pheospinae vulgari. 910. b. C. casutæ nomine venire potest. *ibid.* G. nulla mentio apud Aristotelem aut Theophrastum, nisi hic sub nomine casutæ intellexerit, quod non est verisimile, in thymo spicato nascitur, at Theophrasti thymum est capitatum, Dioscoridi flos thymi durioris, & thymbræ similis. 914. b. C. cuitamen capitula attribuit, quo errore inductus Oribasius . . . . & thymum capitatum idem esse scribit, hinc inter thymi capitati cognomina, ἡ ἐπισηθεν Neophyto, aliud Dioscoridis, aliud Oribasii, illud flos thymi spicati, hic capitati, diversum ab utroque cuscuta, quod thymo spicato innascitur & circumvolvitur. *ibid.* D. . . . mucrones & cuspides ἑσχατοὶ vel ἑσχατοὶ, capillorum instar. 748. b. C.
- Ἐπισηθεν fluvii, quid. 438. a. G.
- Ἐπισηθεν. 825. b. E.
- Epizephyrii Locri in Italia. 48. a. A. D. G. Hesperii vocati. 48. a. G.
- Ἐποχὰι temporum. 325. a. B. ὑδρόματων. *ibid.* A. B.
- Epoptæ os signabant. 7. a. A.
- Ἐπος proprie Heroicum carmen. 597. b. C.
- Ἐπος ὑφαινόν. 610. a. C.
- Ἐπὶ. 282. a. E.
- Ἐπὶ δυνάμει. 16. b. E.
- Ἐπὶ τὰ πέν σιγῶν, σιγῶν. } 456. b. F.
- Epulari de die.
- Epulent pro epotent. 189. b. F.
- Equitatus Scythiæ vel Scythici gloria. 627. b. F.
- Equuleus non in genere equino. 158. a. C.
- Equa ænea Olympiæ dedicata à Phormide, cui hippomanes inerat, quo equi incitabantur ad rabiem. 660. a. E. in Hispania sine ullo coitu concipiunt ex vento solo. 662. b. D. admiffarios cur Cretes non removerent. 661. a. B.
- Equus multam in oculis colorum differentiam habet. 134. b. B. φοίνιξ, & spadix & phœniceus & badius, idem. 935. a. A. D. F. contra fræna tendens, Prenant le frein aux dents. 628. b. E. in sublime sese erigens, & cadens cernuus. *ibid.* C. frænis patientiam præstans, sæpetamen cespitat. *ibid.* E. interemptorem domini morfu & calcibus conficiens, matrem inire coactus, præcipitio spontivo vitam finivit. 627. b. F. ruere dicitur. 628. b. D. animosi indicium aures arrectæ & micantes. 230. b. C. . . . Sejani. 935. a. G. . . . merere. 386. b. G. . . . unum ex quatuor in currili certamine numerabant agitantes. 630. a. B. Diomedis humana carne vesciebantur. 631. b. B. Græcis & ῥῶα absolute dicuntur, & ἄλογα. 336. b. C. centenarii & ducenarii undedicti. 639. b. F. præstantissimi in Cappadocia, & in Thessalia. 626. b. C. unicornes in India & Æthiopia. 710. a. A. post quod tempus mitterentur ad subolem. 657. b. C. perfecti & pulli nondum maturæ ætatis ad ἵππομαυέες χυτὸν accurrunt superatis montibus. 660. b. C. quatuor in quadriga. 630. a. G. jugales, funales. *ibid.* b. A. hodie ad currum aliter juncti, quam apud veteres. *ibid.* b. B. . . . emissio ex Circo. 643. b. B. . . . in circensibus nomina à diversis rebus indita. 629. a. B. C. 657. b. E. signa inurere, tralatitium, duas præcipue literas Græci imprimebant Sigma & Capra, unde ὑποπαπῆαι & σιγματίαι equi dicti. 626. b. D. hordeum dabant veteres Romani, & Græci. 274. b. A. non 260. tantum sestertia, sed 400. dabantur; legitimum præmium quinque aurei. 639. a. G. saltationibus ad currum provocari prorsus inauditum. 628. a. B. F. Sybaritici ad tibiam saltare soliti. *ibid.* E.
- Era pro Æra. 483. b. B. 574. b. C.
- Ἡερκλεια ab Hercule. 286. a. F. λίθος vocatur magnes Ptolemæo, more antiquissimum Græcorum, qui nunquam aliter appellatur eum, qui ferrum trahit, quem à magnete separant, & sic Ἡερκλεια λίθος iis dicitur quæ posterioribus μαγνήτης λίθος & magnes. 775. b. D. Nostri hodie Herculeum lapidem vocant, imperitissime, non enim ab Hercule nomen habet, sed ab Heraclea urbe, ubi plurimus iste, unde & Ἡερκλεωπικὴ λίθος aliis dicta. *ibid.* E. & Ἡερκλεωπικὴ ὀρίανος, idem, male separantur, absolute, & Ἡερκλειον pro origano. . . . λίθος & Ἡερκλεωπικὴ, eadem. 902. b. B.
- Ἡερκλίων, Herculis templum, Canopo proximum, ab eo Ἡερκλεωπικὸν ostium dictum, Ἡερκλεόπολις tertia urbs ejus nominis juxta Canopicum ostium. 338. b. A. φυτόν. 286. a. F.
- Eradicari de arboribus, ἐξοπομεῖσθαι. 412. b. E.
- Ἡερεῖς νῆσος una ex Fortunatis Ptolemæo, Juba duas ejus nominis esse tradit. 915. b. A.
- Ἡερεῖα, κενώσθαι: ἔρεσις, evacuatio bilis. 306. b. F.
- Erasistratus Κῶος dictus ex Ceo insula oriundus. 102. b. B.
- Erastosthenes Cyrenæus Gnomonicorum inventor. 448. b. A. terræ circuitum quot stadiorum esset invenit. *ibid.* B.
- Erbesus urbs, Erbesenses. 78. b. C.
- Eriscunda familia, quid. 891. b. D. E. forte pro eriscunda, aut eriscunda, aut erici ciscundo. 892. a. C.
- Ἐρμος. 6. a. D.
- Erctum & ertum, & herctum & hertum quod antiqui forctum & horctum, i. bonum. 891. b. C.
- Ἐρκύνιος θρυμὸς, qui aliis Ὀρκύνιος, Herminia sylva. 430. b. C.
- Ἐρεῖα μαλακῆ. 277. a. E.
- Erebinthi satio. 516. a. C.
- Ἐρείδην. 111. a. C.
- Erem tenere. 277. a. C.
- Eresos urbs Lesbii. 386. b. D.
- Ἐρεσος perperam pro Ἐρεσῶ. 198. a. B.
- Eretria, urbs Euboeæ. 52. a. C.
- Eretria terra. 182. a. B. optima, τῇ χροῖα σποδίζῃ. 182. a. D. in medicaminibus. 92. a. A.
- Ἐρευθεδανὸν rubiæ radix. 260. a. C. E. F. à rubra radice. 260. a. F. Ἐρευθεδανὸς ruber. 260. b. B.
- Ἐρζάζεσθαι γῆν. 262. b. C. 416. a. E.
- Ἐρζασία, an maturitas. 252. a. A. b. C. D. quid terræ cultura quæ follione vel aratione peragitur. 416. a. D.
- Ἐρζασίμος, vel Ἐρζασομένη γῆ. 262. b. A. D.
- Ἐρζασί & καπερζασί, putata, purgata, & carminata lanæ. 252. a. C.
- Ἐρζας, facticius. *ibid.*
- Ἐρζον πύξινον, non πύξιδες. 669. a. F.
- Ἐρζα ἄρζα, lanæ rudes & impolitæ. 252. a. C.
- Erice frutex non multum à myrice differens. 421. a. A. D. inde mel apes operari non probatum. *ibid.* B. C. non est spinosa, ut tetraelix, æstate floret. *ibid.* B. peculiaris Euboeæ. *ibid.*
- Ericius, erinus & erinaceus, sine aspiratione pro hericius, herinus & herinaceus. 277. a. C.
- Ἐρικῶσα ἀπὸ τῶν ἐρίων. 68. a. G. 198. b. A. quæ & Ἐρικώδης. *ibid.*
- Eriguare aquas, rivo facto deducere. 415. a. F. 641. b. D. 691. a. F.
- Erinacei cutis, ad poliendum, utebantur fullones. 277. a. E. b. F.
- ἐρινάδες. 938. b. C.
- ἐρινοὶ vocati fructus palmæ masculæ, qui nunquam maturescunt, quod idem facerent ad maturandum scemina fructum, ἐρινοὶ caprificorum in ficis feminis. *ibid.*
- ἐριόφορος δένδρον. 701. b. E.
- ἐριονόληται, lanarum lavatores. 818. a. C.
- ἐρίσ σπασμάτω, tracta lanæ. 792. a. B.
- ἐριόφυλον frutex unde lana Ægyptia. 702. a. B.
- Eripere campum. 635. b. G.
- Eripuit & vicit, de eo qui tertio ostio exit. *ibid.* F.
- ἐρίσηται, & ἐρύσηται, pro ἰρίσηται. 282. a. C.
- Erismæ, ἐρείσματω, quæ anterides, hæc erisma, ut schema. 856. a. D.
- ἐριθαλὲς δένδρον. 364. b. G.
- Erithia à Phœnicibus condita. 204. b. G.
- Ἐρμα ἀφ' ἐτήριον. 648. b. F. G.
- Ἐρμαία vel Θεοξένια, ludi in urbe Pelles, quorum præmium lana. 596. b. C.
- Ἐρμαίων, Ἐρμαίων, Ἐρμαίων Mercurius. 580. a. F.
- Ἐρμειος filius. 606. b. C.
- Ἐρμης πεδῖον, Hermi campi. *ibid.* B. D.
- Ἐρωδὸς avis à Siculis ἀροδῖος dicitur, unde ardeus & ardea avis, latinum. 41. b. D. E. 64. b. F. 65. a. A. Plinio fulica. 64. b. E. Avieno modo fulix, modo ardea. 65. a. D. F. Ἐρωδὸς λευκὴ. 65. a. F.
- Erogare. 63. a. F.
- Ἡρών & Ἡρώνδας. 111. b. A.
- Eronæos pro erones. 574. b. C.
- Ἰρπες Æolicæ, pro ἔριπες, & inde suppus addito. 414. a. F.
- Errantes stellæ, vel absolute errantes. 508. a. E. G.
- Erraticum an idem quod silvestre. 582. b. G. 584. a. F. G. papaver. 582. b. G. 583. a. A. 584. a. G. intybum. 582. b. G. 584. a. G. cicer. 584. a. D. fixo oppositum. 584. a. G. ut stellæ fixæ erraticis. 508. a. G. 584. a. G.
- Ertum, V. ertum.
- Erucina, pro Erycina. & Erucum pro Eryce. 50. a. E. b. G. 51. a. A. Erucina Ihs. 51. b. G.
- Ἡρύα ab Ἡερεῖ. 56. b. B.
- Erumandus fluvius regionis Arachosiorum. 827. a. D. b. A. ex Indo deflexus in Arachosiam labitur, ubi ingenti palude creata quæ Ἀραχὸς ἀπὸ τῆς λέγεται, inde egressus Ἀραχὸς dicitur. *ibid.* b. A. diversus ab Arachoto cui imposita Arachosia. 828. a. A. per Euergetarum fines fluens. *ibid.* B.
- Erymanthus Herculis pugna clarus cum apro Erymanthio. 99. a. C.
- Eryce urbs. 79. a. G.
- Erysimi vel Irii satio. 516. a. D.
- Ἐρύθη, Ἐρύθεια, Erythia. 201. a. B. a. Gadibus distinguitur. 201. a. B. C.
- Erythea, Ἀφροδυσίας & Ἡερεῖ νῆσος dicta. 201. a. C. unde dicta. 201. a. D. E. . . . conditores Tyrri. *ibid.* E. à quibusdam πῖ γὰρ δειρά appellata. 201. a. F. in ea prius fuit oppidum Gadium. *ibid.* Gades & vicinas insulas veteres vocarunt. *ibid.* b. A. . . . recentiores distinxerunt. *ibid.* b. A. . . . vocata. des & Tartessos uno nomine. . . . vocata. 201. a. D. 202. a. A. 203. a. B. male prope Calpen collocata, in agro Tartessiorum. 202. a. D.
- Ἐρύθινος ξανθός. 812. b. C.

Ἐρυθρός pro rubore, *ἐρυθραίνειν*, *ἐρυθρίναι* pisces, *ἔρυθρος* Æolice, unde Latinis rubor 201. b. E.
Ἐρυθρὰ urbs Asiæ, unde dicta Erythrææ lanæ. 830. b. C. *ῥάλασσα*, rubrum mare, unde. 341. a. A. D. quæ. *ib.* b. F. 343. a. G. b. A. 345. a. F. b. C. F. 353. b. G. 830. b. C.
 Erythræ civitas Ionica. 53. b. G. 55. a. F. 56. a. B. 605. a. G. Phrygiæ oppidulum prope Idam montem. 55. a. F. b. E.
 Erythræa insula. 56. a. B. quod Soli sacra esset, Plinius rubentem vertit, & quia nympharum sedes, cubile rubens nympharum vertit, sed *Ἐρυθραία* dicta quod in rubro mari sita. 830. b. C. *Νόσσα* vocata illa Solis insula. *ibid.* D. Sibylla. 53. a. A. 54. a. B. C. G. b. A. B. 55. b. D. *πολυχρονιώτη*. 54. a. F. G. duæ fuerunt, quarum una Athenais. 55. a. E. gemmæ. 784. b. D. conchæ. 341. a. B. 830. b. C. lapilli. 341. a. B. 784. a. A. b. D. 830. b. C.
 Erythræum mare, rubrum. 342. a. C. idem cum sinu Arabico. 342. a. D. 343. a. E. F. 354. a. E. ejus appellatione censetur sinus Perficus. 554. b. G. Oceanus Indicus. 741. b. E.
ἔρυθραῖον, non rutilum aut rubens, sed gentile. 831. b. C.
ἔρυθρον *καλάμος*. 716. b. B. *πόντος*. 341. a. B. 716. b. B. *Ἀργηνοί*. 716. b. B.
Ἐρυθραῖος, Græcis nunquam pro rubro, sed gentile ab *Ἐρυθρῇ ῥάλασσα*. 741. b. D. pro Indico, quod Erythrum mare pars Oceani Indici. *ibid.* E. calamus re pars Oceani Indici non modicum Indicus in proceritatem non modicum surgebat, ejus radices edules propter melleam suavitatem. *ibid.* F.
Ἐρυθρός, Erythras rex, non Erythrus. 341. a. C. D. rex nomen Erythraeo mari fecit, ejus sepulchrum in Oaracta insula fuisse à quibusdam dicitur. 831. b. D. alii portum in insula Ogyride, Strabo in *Τυρρῆιν* insula, sed totus corruptus est. *ibid.* E.
Ἐρυθρόδανον, rubia, quæ & *ἔρυθρόδανον*. 260. b. A. 810. b. F. radix rubra, ex ea radice infecta creta, & ex hyssigino parabatur purpureus color. 193. a. B.
Ἐρυθρόν. 812. b. D.
 Erythronos. 260. a. D. E. genus hederæ nigrae, à rubris acinis. *ib.* F. *ἔρυθρονός* Græcum non est. *ibid.* b. A.
Ἐρυθρός, rufus, *ξανθός*. 419. b. C.
 Eryx mons Siciliæ. 50. a. E. 79. b. A. unde Erycina Venus dicta, seu Erucina. 50. a. E. b. G. 51. a. A.
 Esæ sunt pro ederunt. 78. a. A. 150. a. E.
Ἡσπύον mons Pæoniam à Thracica Pæonia regione disternans. 589. a. B.
Ἐσβῶς, *Ἐσβῶν*, Esbon oppidum. 346. b. G.
 Esca ilex, & dolus pastus invitantis. 240. a. C. *ἔσκα* recentioribus Græciæ medicis vocati fungi arboribus innascentes, quod fomitem usum præberent. 127. a. G.
 Escaria *τρώξιμα*. 265. b. G. 898. b. A. acetaria. 932. quæ & scaria. 898. b. B.
Ἐσχάρα, & *σπῆς*, lignum quod substernebatur ad ignem excipiendum. 126. b. A.
Ἐσχατὰ σώματα, reliquæ & cineres. 31. b. E.
Ἐσχοροδομήτος pro forti & animoso. 907. b. F.
 Espargner ab exparcinare. 177. a. F.
Ἐστέρε, non est nox, sed ingressus noctis. 670. b. F.
Ἐστέρε *ἀναπολή*. 508. b. F. *δύσις*. *ibid.* 509. a. B. D. b. B. *ὑππολή*. 509. b. B.
Ἐστέρε *τὰ θυπνὰ*. 524. a. C.
Ἐστέρε. 883. a. B.
Ἐσπερίδης diis apponi solita apud Laco-

nes. 671. b. B. Reliqua V. incitrum.
Ἐσπερίδων πόλις. 264. b. A.
Ἐσπερίς, Hesperis, urbs Libyæ. 264. a. C. 430. a. G. postea Berenice dicta. 264. a. C. b. A. eadem & *Ἐσπερίδες* dicta. 264. a. D. b. A. 729. a. E.
Ἐσπερίης χώρα dicta ab urbe Cyrenaicæ Hesperide, cujus gentile *Ἐσπερίτης*. 264. b. C. ad Occidentalem Oceanum. 264. b. D.
Ἐσπερὴς κέρας promontorium, Plinio Hesperium, à quo incipit Atlanticum mare. 875. b. F. G.
 Espurge, cataputia minor, lathyrus, à virtute purgandæ bilis. 742. b. C.
 Esqualeo pro squalleo. 132. a. G.
 Esquiliæ montes plures. 12. b. A.
 Esflachar, vox Arabica. 926. b. D.
 Essæi iidem cum Ossæis. 430. b. E. vel Essenorum nominis etymon. 431. b. E. F. G. 432. a. A. B.
 Esse gignendo, solvendo. 436. b. D. nexui, amictui, indutui, extersui. 752. b. E. in fama, in nomine. 679. a. D. 709. a. E. in nota, in æstimatu. 709. a. E. in gloria. 142. b. A. B. 709. a. E.
 Essedones pocula ex parentum capitibus faciunt. 135. b. C. F. parentum capita fabre expolita & inaurata pro simulacris habent. *ibid.* C. qui & *Ἰσπεδόνες*, & Alcmani *Ἀσπεδόνες*, Europææ Scythiæ populi. *ibid.* a. F.
 Esseni, etiam Hessei, & fortasse *Ἐσσωοί* & *Ἐσσωοί* Græcis, *ὑπὸ τῆς ὁσιότητος*, qui & *Ὀσσηνοί* & *Ὀσσωοί*. 430. b. C. juxta mare mortuum Judææ inferiora habitant. *ibid.* E. Deo preces mittebant & priusquam cibum sumerent, & cibo sumpto. 431. a. C. ventris onus egesturi, scrobem effodiebant quo id exciperent, & pallio se operiebant, ne polluerent lucem Dei, ad Deum ut Solis factorem & lucis auctorem, referebant eum honorem. *ib.* D. Sacramentum quod exigebant ab iis qui nomē sectæ dabant. *ibid.* C. Solem pro Deo non coluerunt, licet illi honorem habuerint. 430. b. G. 431. a. A. B. b. A. superstitione tamen Græcanica non caruit is cultus, quo Solem lucemque venerabantur. 431. b. B. in aliis quibusdam, Græcorum opinionibus additi. *ibid.* C. veteres non in omnibus *Ἰσδαῖσι*, sed & *Ἰσσωοίσι*. *ibid.* D. aliquid etiam à Christiana doctrina hauserunt, sed Christiani in totum non fuerunt. *ibid.* E. adeo parçè ac tenuiter visitabant ut in Sabbatis proluuium ventris egerere necesse non haberent. 431. a. G. littora fugisse dicuntur, ne puritati eorum vitæ maritima commercia nocerent, agris colendis additi, omnem negotiationem averfabantur, nihil emebant, nec vendebant. 432. a. C. D. E. sectæ augmentum unde, qui ei adgregari volebant, pudice vivere debebant. 434. a. E. pecuniam nesciebant, palmis visitabant. *ibid.* b. A.
Ἐσκα, Siculis *ἔτκα*. 795. a. B.
 Estatis pro statis. 132. a. G.
Ἐσθῆς φλοῖνη. 702. a. E. G. b. A.
 Estoria pro storia. 132. b. F.
Ἐσυμμήρον, tinctum vel infectum. 806. b. E.
 Esula Latinis, *ὀξύπρον* Græcis, sebra vel sebra vel alsebra Arabibus. 932. a. E. F.
 Etetia unde dicta. 299. b. F. reperiunt descendentem in mare Nilum, & retro agunt. .... Lucanus zephyros appellat. non solum à Septemtrione, sed etiam ab occasu æstivo flantes. 299. b. D. tam zephyri qui ab occidu sunt axe, quam argestæ, qui à septemtrione. *ibid.* F. Septemtrionis, & zephyri. *ibid.* G. 890. b. E. causa efficiens incrementorum Nilii. 304. a. C. D. quando flare incipiunt. *ibid.* C. ab Oceano Ægyptiis non flant.

835. b. A. temperati animis septemtrionis ac zephyri, eos plerique argestes & chauros esse volunt. 889. b. G. ideo & *ἀργέστη* & *βορέαι* dicti. 90. a. A. post solstitium incipiunt. *ibid.* a. A. b. A. post brumam. *ibid.* a. B. cursecundo Sole flare dicuntur. *ibid.* B. D. G. b. B. medii interpositi aquilonis & zephyri, argestæ videntur & chauri, qua ratione zephyri dicuntur. 879. a. A. 890. b. E. cum Sole oriente incipiunt, cadente ponunt. 890. a. E. adverso potius Sole flant quam sunt. *ibid.* a. E. perperam ex alia atque alia parte cœli spirare dicuntur. *ibid.* F. *ἀδύκωνοι* austri. 889. b. D. auræ, flabra, venti. 697. a. B.
 Etchelus lapis inter Porphyritas lapides. 776. b. D.
Ἐθελονθαι, mimi. 77. a. G.
Ἐθιάρχης dictus Archelaus. 406. b. E.
Ἐθνεσος. 78. b. F. 79. a. D.
Ἐπος ἱερόν. 44. a. F. *ἦε*, quid. 389. b. F. 390. a. A. *κωινόν*. 390. a. F. *Φέρε*, *ὅση ἀρετὴ* proverb. 177. a. C.
 Etrusci Falisci. 43. b. G. 44. a. D.
Ἐτρεκαν pro *ἔσησαν*, Dorice. 583. b. E.
Ἐτρεκαν *ἡμετέραν πόλιν*, Dorice pro *εἰς τὴν*. 583. b. E.
Ἐτρία Dorice pro *εἰς*.
 Etymandri populi in Aria. }
Ἐτύμανδρος amnis, à quo } 828. a. D.
 Etymandri populi. }
Ἐτυμόδρος Macedonibus, quæ *ἡμερῆς* Idæis. 359. a. G. appellatione non genere differunt. 360. a. A. utraque est quercus Latinis. *ibid.* C.
Ἐτυμός. 166. a. F.
 Evaginari & Vagari, idem. 512. b. D.
 Evagon Parianorum legatus. 246. b. E.
 Evalescere pro crescere. 314. a. E. 443. a. D.
 Evallare, evannare, & foras ejicere, à vallo quod à vanno. 907. a. A.
 Evallescere, idem quod evallare. 907. a. B.
 Euander literas in Latium invexit. 43. b. E. Herculi aram dicavit. 7. b. A.
 Evarati, qui à recta via deerarunt. 664. b. C.
 Eubœa dicta *Ἐβόπια*. 124. b. F. antea dicta Chalcis. 125. b. D.
 Euboenses, *Ἐβούεις*. 51. b. F.
 Euboica nux, *Ἐβούικον*, vel *Ἐβούικον* *κάρυον* castanea. 424. a. D. E. b. A.
 Eubuleus Eleusiniarum sacrorum. 527. b. E.
 Euctemonis observatio super Vergiliarum occasu. 517. b. D. 518. a. A. b. D. sententia de æquinoctiis & solstitiis. 522. a. F. G. 524. b. E. solstitium & æquinoctium. 518. b. C.
Ἐυδαίμων *Ἀργεία*, & *Ἀργεία*, emporium vel maritimus vicus in Arabia Felice. 352. b. D. 354. a. C. male Æthico diversæ. 352. b. D.
Ἐυδέπης, non *Ἐδύπης*. 419. a. D. 543. b. E.
 Eudoxus quando astronomiam Græcos docuerit. 456. a. C. 462. a. D. astrologiam diligentius excoluit, & ab Ægyptiis ad Græcos totam transfudit. *ibid.* E. vixit annos 53. 313. a. E. octaeteris, parapegma, sphaera astronomica. 578. a. D. mortis augurium. 313. a. C.
 Eventus, *τὸ συμβαῖμα*, *τὸ συμβαῖνον*. 381. a. F.
 Euergetæ Arachotis vicini, olim dicti *Ἀργεία*, vel potius *Ἀελίοπαι*. 828. a. C. vicini Drangis. *ibid.* B.
Ἐυεσπερίς V. *Ἐσπερίς*.
 Evisceratus, cui viscera exempta sunt, unio, è visceribus conchæ extractus. 822. a. C.
 Eulæus fluvius. 830. a. F. in sinum Perficum defertur. 492. a. G. Sufa præterfluit. 492. a. G. 494. a. C. 562. b. C. 830.

830. a. G. ex eo bibunt Parthorum reges. 493. a. A. vocatur etiam Choaspes. V. *Choaspes*. duo fontes adscripti. 562. b. D.
- Eumelus, quo tempore vixerit, *ἔκλυς ποιητής*, cujus poësis dicitur *ἔκλυς* ab Aristotele. 599. b. F. *ἱστοριογράφος* dicitur à Clemente, & prosa oratione opera Hesiodi edidisse pro suis. 603. a. D. quem tertia olympiade ponit Eusebius, quique Bugoniam & Europam scripserat, an diversus à Corinthio, quem recenset ad novæ olympiadis annum ultimum. 602. b. F. G. Amphilyti filius, Bacchiadarum generis, vetustissimus, ejus *συγγραφήν κορινθίαν* citat Pausanias, quod de pedestri sermone accipiendum esset. 602. b. G. sed procul dubio ejus *κορινθιακά* versibus scripta, sed poësis fuit *ἱστοική*, & in catenam *κυκλικῶν* congregata. 603. a. A. Archilochus vetustior, ante vigesimam olympiadem floruit. 602. a. C. inter præcipuos & vetustissimos cyclici poëtas, Titanomachiae auctor. *ibid.* b. B. & Argonauticon, sed id opus Argonautica non inscripserat ad Corinthiaca. *ibid.* C. tam prosa quam versibus claruit. 603. a. D. nihil in poetica ejus *γνήσιον* dici potest præter *πρωτόν* cæcæ cæcæ in Delum, sed inter alios plerosque auctores convenit unum ex cyclicis & historicis poëtis fuisse, *νόσον τῶν ἑλλάνων* scripsisse dicitur. *ibid.* E. quæ fortasse pars fuerit Corinthiacorum Eumeli, Bugonia & Europa ejus poemata. *ibid.* F. G. omnia fere scripta cyclica. *ibid.* b. B. poësis sub nomine *ἔκλυς* ab Aristotele traducta, ejus nomen mutatur in Homeri nomen. *ibid.* C.
- Eumolpidae, familia Athenis. 607. a. D. F.
- Eumolpus Eleusiniorum sacrorum. 527. b. E.
- Εὐνύχ*, seu *ἑνύχ* lactuca. 879. a. F.
- Eunuchi facies lentiginibus maculosa, ut stellionis corium, unde *γαλεώτης γέρων* dicitur. 532. b. B.
- E volans lanugo. 233. b. B.
- Eupatoria Amiso juncta à Mithridate, eo devicto à Pompejo, ambæ in Pompejopolis nomen transiere. 624. b. G. sed verius Amisum à Mithridate ampliatam, & partem quam addidit, à se nominasse. *ibid.* 625. a. A. sic novam urbem veteri adtexuit. 625. a. A. alia ad confluentes Lyci & Iris. *ibid.* a. B.
- Eupetalon dictum daphnoides. 287. a. A. B.
- Euphorbia in monte Atlante inventa. 123. a. C. 212. b. G. succi duo genera. 213. a. C. oculorum claritati prodest, & contra venena efficax, ubi gignatur. 212. b. C.
- Euphorionis epica opera, elegiæ & epigrammata ab omnibus cantata, unde Euphorionis cantores. 601. b. D.
- Euphrates. 187. b. F. 830. a. G. ab Orchenis & accolis præclusus per Tigrim in mare deferabatur. 495. a. D. E. ostia obstruxit Alexander Magnus, & intra ripas suas reduxit. *ibid.* F. Euphrates, tæ. *ibid.* G. unde funditur. 137. a. B. C. .... ortus. 437. b. E. 438. 443. a. A. B. C. cursus. 437. b. E. F. 442. b. A. B. *ποταμιά*. 438. a. A. divertigium. *ibid.* b. D. *ὑπεροφία*. *ibid.* G. 439. 440. 441. b. D. E. 442. a. A. B. b. C. F. 444. b. A. D. *ἐκπεροπία*. 438. a. C. E. 440. a. B. 442. a. A. b. B. C. 444. b. B. D. cataraactæ. 443. b. A. B. cum Tauro dimicatio. *ibid.* a. E. *πλημύρεις* diversis temporibus. 445. a. B. G. nec eadem causæ eorum incrementi. *ibid.* F. b. A. B. & Nilii fontes sub eodem parallelo. *ibid.* b. B. 470. b. G. ad ... ostia à Perside, mensura incerta. 837. a. C.
- Euripides Archelai regis amicus. 111. a. A. ... stilus nimis concinnus ab Aristophane reprehensus. 261. a. F. 735. b. C.
- Euripus. 128. a. E. F. Euboicus. 638. b. G. 639. a. G. septies reciprocatur. 638. b. C. 639. a. F. aquæductus grandes & aperti. 638. b. A. 639. a. G. vulgo canales aquæ. 638. b. A. G. in circo Constantinopolitano qua notione accipiendus. *ibid.* A. 639. b. C. G. ab infimo circo porrectus usque ad ultimum, inter utrasque metas. 639. a. C. b. B. 640. b. B. etiam in medio circi Romani. 639. a. C. totum intermetium, instar crepidinis eligno septum vel munitum. *ibid.* b. C. infimi imperii longe alius ab euripis primi aut medii, à spina diversus. *ibid.* b. A. alius a spina, in novo idem cum spina. 643. b. B. circi Græcorum in medio circo, strictum mare inter duas terras. 638. b. G. nihil aquæ habebat. *ibid.* a. B. 639. a. A. E. ita dictus quod septies circum eum currerent. 638. b. C. in circo Romano lateribus circi circumfusus erat. *ibid.* b. C. *κρηπίς* etiam vocatur, quæ est crepido, margo, seu pulvinus, aliqua ex ligno fabrica per longitudinem medii circi porrecta, circa quam currebant quadrigæ, fortasse ea quæ Latinis spina in suo circo. *ibid.* D. 639. b. A. B. quod & intermetium vocatum. 638. b. E. imago ex veteri nummo. 641. b. C. metis interjacere, quid sit. *ibid.* a. D. præsidere dicitur Mater Magna. 641. a. F. ... interfluere delphini dicuntur. 639. a. D. in plurali antiqui dixerunt, tres enim erant, quia Nerone sublatis. 641. a. F.
- Eurocerias oppositus ad latus Euri. 883. b. F. oppositus cervice. 888. b. C.
- Εὐρόν* 883. a. D. & Phœnicus, idem. 883. b. G. nomen recentius. *ib.* a. F. quibus *φοινικίας* dictus, cum Euro eundem nonnulli faciunt. 888. b. F.
- Europa Agenoris filia, vel ut alii volunt Phœnicis. 543. a. B. Cretensibus dicta *ἑλλώπις*. 120. a. E. historia, cujus auctoris. 603. a. G.
- Ευροφών*, inter eorum & notum situs, *φοινικίας* est Aristotelis. 883. b. F.
- Ευρώπη*, *Ευρώπει*. 201. a. B.
- Europus Sosis filius. 12. b. E.
- Eurymedon fluvius. 548. b. E.
- Eurus idem plerisque cum vulturno, aliis solanus. 879. a. G. 888. b. B. eurus Græcorum, vulturnus Latinorum. 888. b. B. ... seu vulturnus & argestes contrarii flant. 880. a. D. ... live vulturnus non minus putabatur esse meridialis quam orientalis. 881. b. D. non longius a meridiano axe distat, quam à boreali aquilo. *ibid.* E. ... & apeliotes iidem Vitruvio & separati. 888. b. D. cur Romanis dictus vulturnus. *ibid.* E.
- Εὐρον* 883. a. D. *ὁσμή*: *ὁσμον* *χρῶμα*. 269. b. D.
- Eutycheis a 20. liberis rogo illata, qui ex 30. supererant. 16. b. G. 17. a. B. C.
- Eutycus, pro Eutychus. 17. a. A.
- Eutymenis filius in triennio tria cubita crevit. 32. a. D. puber etiam factus, at triennio circumacto subita membrorum contractione absumptus. 32. a. G. b. A. B.
- Euxinus, *Εὐξείν*. 203. b. A. 563. a. A.
- Ex pro cum. 505. b. E.
- ἔξ* 188. *ἔξ* *ἰσοσταθίας*, *ἔξ* *ἰσομείας*, ex æquo. 843. a. G.
- Exadversus & exadversum, adverbialiter. 692. b. D. 827. b. G.
- Ἐξαδιωπεῖν* quid. 589. b. B.
- Exæquare, æquare. 822. a. B.
- Ἐξάλισμα* *ἰππων*, quid. 336. b. D.
- Ἐξάλισμα*, *ἀλίσμα*, *κυλίσμα*, idem. *ibid.*
- Ἐξάλλαγή* femininum, seu permutatio. 904. b. E.
- Exaluminatus, valde aluminatus. 822. a. A. margaritæ, pelles, ut candorem acciperent. 821. b. E. F.
- Ἐξάμπερον*, protelum. 943. b. D.
- Ἐξανέμεινον* quando equæ dicerentur. 661. a. B. 662. b. C. D.
- Ἐξανθεῖ ἀργυρίῳ ἢ γῇ*. 759. b. B.
- Ἐξάνθησις*. 235. b. A.
- Ἐξάπεν* *συχνή*. 456. b. C. F.
- Ἐξάς*. 473. a. C.
- Exasperare, asperum sibi & infensum reddere. 826. b. F.
- Exbromare pro emundare, purgare. 255. a. F. b. E.
- Excelsitas Solino pro altitudine. 340. b. E. 406. b. B.
- Excessus humoris. 310. a. F.
- Excidium ab excido. 642. a. A.
- Excipere, eximere, *ὑπεξαίρειν*. 640. a. G.
- Excipulum quid. 213. a. B.
- Excitare, pro excidere. 268. a. B. puteos. *ibid.* 691. b. B. lapides, aures. 691. b. C.
- Excitare lapides. 268. a. B. 691. b. C. opipida, muros, glebas aratro. 268. a. B. 691. b. B. puteos. 65. b. E. 691. b. B. lapides, leporem. 691. b. C.
- Excitatum in coloribus. 244. b. C.
- Excludere, ejicere. 23. b. F.
- Excoquere, coquere. 822. b. B.
- Excudere, exculpere. 63. a. F. 82. a. F.
- Excuneati qui dicerentur, *ἑλὶ τῶν κερκίδων* stantes. 645. b. B.
- Ἐξερῶν*, effundere. 306. b. F. 332. a. B.
- Ἐξέτελλεν*, vile facere. 230. b. B.
- Exguarati, quia recta via decurrunt. 664. b. C.
- Eximia pecora, quæ à grege eximebantur, ut Deo alicui sacrentur, aut ad sacrificium fervarentur. 767. a. F.
- Ἐξινάξεν*, *ἵνας* extrahere. 754. b. D.
- Ἐξίπασσις* in unguentorum compositione. 331. b. C.
- Exire aquatum, speculatum. 324. b. A. hominem, pro homine. 12. a. F. 276. a. C. 709. a. C. 788. b. B. alinum. 709. a. C. 788. b. B. urbem, pro urbe. 276. a. C. 709. a. C. 788. b. B. potestatem, pro potestate, magistratu. 788. b. B. vitam, fores. 276. a. C.
- Exitus fluminum, ostia. 310. a. E.
- Ἐξοχαῖ* sinuum. 550. a. C. D.
- Exortus de sideribus, non de cœlesti arcu. 718. a. A. mediani. 889. a. B. siderum *ἡλιακός* & *κρημινός*. 308. a. D. G. b. A. D. C. vespertinus stellarum. 507. b. A. B. matutinus. *ibid.* 508. a. F.
- Ἐξοφενίζεν* levefacere. 230. b. A.
- Exparcere, & exparcinare, unde Gallicum *espargner*. 177. a. F.
- Expectare pro spectare. 40. b. C.
- Expectorare, *ἐκσπνέειν*, *ἐκσπνέειν*. 497. b. G.
- Expers *ἄσπερος* & *ἐμπρος*. 14. a. D.
- Expersus pro inspersus.
- Expertiri pro impertiri.
- Expetibile, quod expetitur. 614. b. F.
- Explere, implere, fere idem. 14. a. D.
- Exponere pro deponere. 426. a. E.
- Exposita pro expositione. 204. a. A.
- Exqualleo pro squalleo. 40. b. C.
- Exsortes, *ἀκλήροι*, quasi exhaeredes, unde *exsortium*, *ἀκλήρια*. 891. a. G.
- Exsúdo, exudo, *ἐξιδῶ*. 541. b. E.
- Extā hostiarum prius mandebantur quam reliqua caro. 911. a. B. non solita cremari, aliquando tamen. *ibid.* B. mutata. 465. a. A. reddi & præsecari idem. 91. a. E. F.
- Extenuatæ sortes. 487. a. D. G.
- Extenuatio & domitura palmitum, *ἐκπνέειν*.

Φλωσις τῶν ἀμπέλων. 366. b. B. C. F.
 Extera, τὰ ἔξω. 251. b. F.
 in Extispicina præcipuum extorum jecur, et cetera inspicerent. 91. a. F.
 Extraordinarii. 472. a. F.
 Extricatae margaritæ, defilees. 791. b. A.
 Extuberatus. 243. b. A.
 Exuri aliud quam aduri. 231. b. A.
 Exuviae serpentum superficies, τὸ γῆρας, σῦφαρ, τὸ ὑπερταπν. 241. b. C.
 Ευανθής, floridi coloris. 140. b. D. G. 244. a. F. b. C. 806. b. C. 815. b. E.
 Ευβολῶ. 39. b. D.
 Ευχυλία pro bono sapore, } 905. a. G.
 Ευχυλα & ἐγχυλα.
 Ευλα loca veteribus Græcis quæ, pro quo male, ὠλά. 696. b. A.
 Ευεσία. } 177. a. D.
 Ευεσία.
 Ευεμία, δέπια. 177. a. B. λαοὺς δέπια. 177. a. D.
 Ευεμμία ἀκρεβής. 5. b. B.
 Ευμελιπνὶν de apibus quæ mel prolixè faciunt. 939. a. G. de larga mellis copia. ibid. b. A.
 Ευμελιπία, larga mellatio. ibid.
 Ευμηκες genus balsami, Plinio. 410. a. B. b. B. F.
 Ευπαλή χωρία. 364. a. G.
 Ευρίπιν. 410. a. D. b. A. F.
 Ευθρία cuiuscunque rei. 177. a. C.
 Ευπνεια, elegantia, nitor, orationis. 142. a. E. 589. a. D. F. 777. b. C. translatum à palæstra. 732. b. F. στανιδώμα-το, χαλκῶ. 777. b. C.
 Ευφλοιῶ. etiam dicta ἀλφλοῖ. 236. a. D.
 Ευφραίνεσθ, εὐφροσύνη. 9. b. D.
 Ευπνοῖς intyborum genus silvestre. 584. a. B.
 Ευπτοῖ, ὀπίπτοῖ. 435. a. D.
 Ευρωπὸν Ammianus in Media commemorat, Isidoro Δερεῖ urbs in Mesopotamia. 842. b. E. Ptolemæus ad Euphratem statuit, in partes Syriæ, haud longe à Zeugmate, Isidorus non longe ab eo loco ponit, unde Parthi in Romanum solum trajecto Euphrate transibant, Stephano urbs Syriæ, Isidorus Græcos ait vocare "Ευρωπὸν, quæ aliis Δερεῖ. ibid. F. V. & Ἀρσάκη.
 Ευρυμῖαν saltantibus moderari. 702. a. D.
 Ευσιθία, V. Μαχάρα.
 Ευσπαρετῶ. 187. b. E.
 Ευσθής νάρδῶ, quid Nicandro. 747. a. B.
 Ευσμον, qui fait bonne bouche, bonum ad edendum. 213. b. G. 575. a. D. 665. b. C. 729. b. D. etiam quod ori gratum & sapidum. 214. a. A.
 Ευσύνοπις. 487. b. D.
 Ευπνία in coloribus ἢ ὀπίπνις & exuperantia coloris. 811. a. G.
 Ευπνον musci. 244. b. E. in coloribus, in aceto & muria, Ευπνον, durum, locum habet tam in suavis quam in gravibus. ibid. F.... οἶνῶ. ibid. D. ὠλες. ibid. E. G. ὀσμή. ibid. E.
 Ευπυχῶ, Ευπυχίς. 17. a. A.
 Ευζυλον Plinius pro eo quod esset arborum & enodi trunco accipit. 724. a. F. quum ad ligni bonitatem & præstantiam referendum sit, non ad magnitudinem arboream aut fruticeam. ibid. b. A.
 Ευώδης & βορμώδης res eadem esse potest. 255. a. G.

F.

F & E invicem mutantur in manuscriptis. 50. b. D. 610. b. G.... & V saepe mutantur. 775. a. C.

Faba uno sulco sata. 511. b. A. nomen cur impositum arboribus, quæ nullum fabam ferant. 688. a. D. E. ἀππλάω vel ἀναι. 688. b. E. vascula usum poculorum præbuerunt 680. a. B. in victu pauperum & philosophorum. 326. b. G. communi majus legumen Ægyptium. 926. a. C. Ægyptia κύαμῶ a quibusdam appellatur. 682. b. B. 687. b. F. 689. a. E. 925. b. C. ejus thyrsus mandisolutus, araneosus in mandendo, ubi & quomodo crescit. 682. b. B. duæ plantæ in Ægypto idem nomen ferentes, ... & radix alia cibo expetita, quæ hodie Colcas vel Culcas dicitur, id est, Colocassium. ibid. C. cur κολοκασία dicta, ubi V... cur cum dracunculo confundat Plinius. 684. a. F. nominata ceronia seu filiqua arbor, quæ tam in Ægypto non nascebatur. 924. b. F. inter legumina à quibusdam recensetur, eadem facultate prædita cum faba Græca. 682. a. B. in Nilo tantum nascebatur, aut paludibus quibus Nilus restagnabat, qui circa paludes debebant. 681. b. D. Athenæo lotos dicitur, & idem censetur, solo floris colore discrepantes. 679. b. A. Diodorus utrumque separat. ibid. B. distincta à loto, ejus fructus, flos. 678. a. G. quæ est altera species loti Ægyptii, eadem cum nymphæa lutea. 685. b. F. radix ἐξακανθίζουσα. 688. b. F... lupinum dicitur. 926. a. C... & colocasia descriptio apud Plinium, veluti diversæ stirpes essent. 680. b. B. 681. b. C. 682. a. B. C. descriptio ex antiquis. 681. b. B. 924. b. G. descriptio. 688. b. G. ejus fructus effigies in quo semen inclusum. 925. a. A. κισώριον vocatur receptaculum quo continentur... grana, σφηνία vocat Theophrastus. ibid. C. quæ in ponderibus, verum fuit legumen Ægyptii foli. 688. a. C. 689. a. F. Alexandrina, quo pondere inter Ægyptiam & Græcam. 689. a. F. sed peculiare fabæ genus. ibid. A. duplum pondus ad Græcam fabam, non ex colocasia vel loto Ægyptio provenit. ibid. a. D. in Ægypto nascitur majore semine quam in Græcia. ibid. E. ejusdem facultatis ac faba vulgaris. 688. a. C. grana nulceis olivæ similia, recentia & cocta mandi solita. 925. b. C. Pontica ea cognominata, & in Asia Ciliciaque reperta. ibid. D. forte an quæ hodie culcul dicitur, ex Græco κέκκλῶ, κοκκῶ. ibid. D. communis Græcis recentioribus κέκκλον & κέκκλον, & hodie κέκκ. ibid. E. à radice crocodili refugiebant, quia aculeis hispida. 681. b. D. edulis Ægyptiis fuisse dicitur, aliis caulis tantum. 682. a. E. aliis grana vel nuclei, quæ fabæ sunt. ibid. F. demetebatur Nilo more harundinum, & cæsa renascebatur, cur hydræ ab oraculo comparata. ibid. G. eodem nomine cum radice ari Ægyptii. 688. a. E. ad instar calami crassioris & spinis aculeata. 925. a. F. semen fert eadem forma qua faba communis. 685. a. C. hodie nulla in Ægypto visitur, cur separata à loto Ægyptio. ibid. D... & loton Ægyptium distinguunt, alii eandem faciunt. ibid. E. κισώριον pro ipsa planta, aliis pro fabæ semine seu grano, aliis stirps ipsa radice excepta. 679. b. E. caulis cum foliis & capitibus, Medicis granum fabæ, vetustioribus vasculum quo inclusum est semen. ibid. F. simile vesparum favis. 680. a. A. satio quomodo fieret. 688. a. G. usus ad medelas. 686. b. C. D. Græca, Italica lotos. 731. a. A. B. Græca & Syriaca. 731. a. E. b. A. 732. a. B. Græca Romanorum, non est diospyron Theophrasti, nec cerasus Constantinopolitana. 732. a. B.

Fabius Ambustus, quod fulmine ictus in natibus, pullis Jovis appellatus. 590. a. E.

M. Fabii Ambusti & Quintii Capitolini (q 2)

Consulatus quo tempore. 570. a. F. b. B. D. F. iterum cum M. Popilio, tertio cum eodem Capitolino. ibid. F.
 Fabius Dossennus, non Dossenius, aut Dorfenus. 500. a. E. F.
 Fabii qui Cascis Fovii. 852. a. G. b. A.
 in Fabulis veritas sibi constans non exigenda. 402. a. E. variæ species, antiquitus diversas personas singulæ habebant. 77. b. B. nomen generale, ejus definitio. ibid. a. E. differt à mimo. ibid. F.
 Fabulones à planipedibus distincti. 77. a. D.
 Facere capræ, vitula. 859. b. B.
 Faces è spina nuptiis auspiciatissima, vel è spina alba. 370. b. G. 371. a. A. C. D.
 Faciente contorno, pro facto. 671. a. E.
 Facies pro colore, προσωπίς, ut ἐδῶ. 167. a. E. F. 169. a. C. 178. b. F. 495. b. B. 712. a. C. pro tota figura. 712. a. C.
 Factio tota circi in quatuor colores & greges divisa. 633. b. C. quando & à quo instituta. 634. a. C. D.
 Fæstra, vel felstra, antiquis φαίσερ. 281. a. E.
 Fainēs cum Æolico digammate, pro αἰλός, unde felis, nam sic in veteribus libris, felis. 710. b. B.
 Fagus unum ex quatuor βαλανιφόρων generibus. 360. a. B. lignum fortissimum, alia est ab æsculo, male Grammatici idem esse ajunt quod fagus, Στῆ δὲ φαγεῖν, æsculus, vel esculus ab esca dicantur. ibid. D. in divisione glandiferarum non comprehendit Plinius. ibid. F.
 Falæ divisiones in circo dicuntur. 640. b. C. inter euripum & metas, ut numerum curriculum indicarent. ibid. C.
 Juvenali pro ovis circensibus, turres rotundæ, quarum fastigium ovirefert imaginem, ὠσίδες δημύεργμα. ibid. A.
 Falces arborariæ, rustariæ, lumariæ, silvaticæ, sirpariæ, sirpiculæ, vineaticæ. 414. a. B.
 Falcones ἐξωπίασι, Passagers. παλο-τεόφοι. Niais. 543. b. F.
 Falculæ unguis leonum. 231. a. E.
 Falerii urbs Faliscorum, quæ & Falisca dicta. 44. a. C. dicta ab Halefo, qui olim Falefii. ibid. D. Falefisci, & contracte Falici. ibid. B.
 Falisca Æquorum. 43. b. G. 44. a. D. Etruscorum. ibid. ab Halefo condita. 44. a. B.
 Falisci Æqui. 43. b. G. 59. b. D. viæ Flaminiae. 59. b. D. E. Etruriæ, seu Tusciæ, eorum urbs Falerium & colonia Falisca: Junonem impendio colebant. ibid. E.
 Fallax navigantium. 67. b. E.
 Fallibilis, qui fallit. 615. a. C.
 Famagosta quæ olim Fama Augusta. 671. a. G.
 Familia veteribus pars hereditatis in numero servorum consistit. 891. b. E. οἰκεπία, famulitium, famulia, famulorum turba, à pecunia distinguitur. ibid. F. nobilissima pars patrimonii. 892. a. D. in uribus à suis authoribus nomina perpetuant. 607. a. D... eriscundæ, quid. 891. b. D.
 Fan de cerf Gallis quasi infans, de innuleo. 75. a. C.
 Fanessii pro Panotii. 155. a. C.
 Far & hordeum veteres prius torrebant, deinde molebant, deinde coquebatur, unde far bis tostum pro pane. 232. a. A.
 Farse intrita, mortarium, vel moretarium. 269. a. B.
 Farses Gallorum histrionum, puri puti mihi. 77. b. B.
 Faria merx, pro Pharia. 939. b. C. D.
 Farina & polenta quomodo distinctæ, unde dicta. 232. a. A. ἀλθρον, conspergere, subigere. ibid. E.
 Fariolus ἀρχαῖκῶς postea hariolus. 891. b. B.
 Farreum spicum. 515. a. G. b. D.

Fascia

- Fascia, βασιλιά. 129. a. D... cadurcae, i. lineae. 824. b. A. regales, hoc est, diademata, latæ: sacerdotales, tortiles, & σφόδρα νοσήbantur. 263. a. A.
- Fasoli λοβοί, Dioscoridi antiquis φάσιλοι. 724. b. A. B. filiquæ cum granis mandi solitæ. 326. b. G.
- Fascinus βασιλιά. 129. a. D.
- Fastigium, αέτωμα, Vopisco, quod Spartiano trichorum, Cæsarum domus cum... ædificatæ, quod proprium erat templorum, & sacrarum ædium. 853. b. E. ejusmodi ornabatur simulacris æreis, marmoreis & fictilibus. *ibid.* F. τεύχεον, & τεύχωνοι. 854. a. A.
- Fatidicus, μοιολόγος μάντις. 788. a. B.
- Fatum denuntiativum & conditionale. 787. b. E. 788. a. E. ejus necessitas, μοίρας ἀνάγκη. 764. a. B. .... concedere dicitur qui mortem obit. 787. b. G. V. μοίρα.
- Favissæ, seu favissæ, Græcis θησαυροί, locus subterraneus in area templi. 852. a. C. b. A. cellæ dicuntur. *ibid.* a. C. & cisternæ. *ibid.* a. C. b. A. ἀπὸ κρυφόν μέρος. 853. a. A. .... etymon. 852. a. G. b. A.
- Faunus Latinis, qui Græcis Πάν. 294. a. D. Πάνος Πάνος, α in o mutato, Πόνος, unde Latinum Fonus, & antiquo scribendi more Faunus. 294. a. D. E. aucupii præses, ut & venationis leporum. 765. b. G. .... cum Satyris ponuntur, & ab iis feceruntur. 294. a. E. item diversi à Silvanis, ut Panes ab Ægipanibus. 294. a. F. Fauno in lucis sacra fiebant. 294. b. C. Faunus, Pan, Inuus, & Silvanus, synonyma. 294. a. G. b. E. cum tamen diversi fuerint. 294. b. E. G.
- Favonius ventus, dictus hippalus à primo inventore navigationis alto mari. 834. b. D. 879. a. A. qui & λιβάνος ab Indis dicitur. 834. b. E.
- Febrium accessiones ἐπισημασίαι. 516. b. D.
- Februarius mensis χειμεριώτικος à bruma. 322. a. F. cavus seu κενός dictus. 14. b. B. ejus causa duplex. 14. b. C.
- Fecit, procreavit. 196. b. C.
- Fel à Græco χολή 852. b. A.
- Felare, ab Æolico φῆλαν, pro θηλῶν, i. mammam sugere. 56. b. A. 662. b. B. κακεμφάτως positum, ut inrumare, a felo frequentativæ formæ felito. *ibid.* C.
- Feles veteribus, recentioribus cattus. 710. b. A. glauca oculorum acie præditi, plus nocte cernunt. 134. a. G. pupulam glaucam non habent, sed nigram. 134. b. B. Felinei oculi, i. splendore perfusi. 134. a. G.
- Fellator corvus cur dictus. 325. b. D.
- Felleus color. 140. a. E.
- Feminæ duas pupillas in singulis oculis habentes, & visu nocentes. 134. a. C.
- Fenestra, φανίστρα, a φανίζω. 281. a. E. opere reticulata facta, vel cancellus ante fenestram positus, θυρίς δεδιπνωμένη 657. a. D. .... vitreæ, vitro in tenues laminas fuso obductæ. 771. a. E. ὕληα proprie Græcis, specularia ex vitro. *ibid.* A. E. ex gypso, five speculari lapide decoratæ, vitro diversi coloris decoratæ, ex eo speculari lapide ornatae ut & vitro. 770. b. F. .... specularia indebant veteres ex vitro vel alia tralucienti materia, ad illuminandam domum. 771. a. C. .... lumina valvata. 651. a. F.
- Feræ an mulceantur alloquiis. 230. a. D. .... pelles, iis multi in India velabantur. 707. b. E.
- Ferctum genus libi, quod bonum esset, seu forctum, quod & fertum & strueferctum, seu struefertum. 891. b. C.
- Ferens ventus. 889. b. B.
- Feretrum, à Fero φορεῖον. 804. a. G. νεκροφορεῖον, locus vel locus sarcophagus, nomen Latinum fero. 859. b. E.
- Fermentum. 4. a. E. cognitionis. *ibid.*
- Feronia diva. 60. a. D.
- Ferramentum quid. 473. a. E. F.
- Ferrariæ officinæ opera. 759. a. D.
- Ferrati dentes clavis, obices portarum, haud recte pro ferro. 653. a. D.
- Ferrea instrumenta Chirurgica. 589. a. E. F.
- Ferrum ære validius. *ibid.* E. Parthicum ac Sericum. 763. b. D. temperare, σιμῶσαι, ἑξίνην. 735. b. A. .... vel ferrigenus dictum ἀδάμας. 773. b. G. fusile, hodie fonte, quasi funda, à fundendo. 759. a. B. levatur, cum acuitur. 781. b. E. prius funditur & fragile est: postea in alias fornaces translatum è fragili fit ductile, & incurvatur. 759. a. A. fortean & in regulas rotundas producebatur, quod περὶ σιδήρον dicitur. *ibid.* C. .... variæ ad aciem faciendam temperaturæ, nec omnis differentia in aqua: aliud ex vena ipsa mollioris est complexus, Chemicis ἀπαλόν. *ibid.* B. aliud fragilius, quod θρυπτόν vocant, aliud alio melius ad faciendum aciarium. *ibid.* C. matrix lapis. 774. a. A. vena, σιδηρεῖα terra, spuma. 762. a. A. abundabat Hispania. 183. b. E.
- Ferrumen, σιμῶμα, acies ferri indurata. 759. a. A. σιδηρεῖα καὶ σιδήρης. 759. a. A. 771. b. F. 868. b. B.
- Ferruminare, foulder. 771. b. F.
- Ferruminati panes æris. 759. a. A.
- Ferruminatio æris. 759. a. A.
- Ferruminatio, cæmenta, vel instruices cementariæ. 268. a. E.
- Fertilis, a fercto seu forcto, i. bono. 891. b. C.
- Fertilitas barbara pro copia rerum omnium bonarum. *ibid.*
- Fertum, V. fertum.
- Ferulæ & subulæ in cervis, Gall. dagues, σπάγαι & πάγαι. 156. b. B. 157. a. G. 158. a. A.
- Ferum acetum. 244. b. G.
- Ferula aut firuza nomen gemmæ Persis quæ est nostra turchesia. 795. b. F. Feruzegi Arabicum, quidam interpretantur, quidam sapphirum. *ibid.* G.
- Fescennium subauditur oppidum. 44. a. E. à quo conditum: Fescennia dicitur. *ibid.*
- Festileæ, & festilceæ pro festuceæ. 296. b. B. C.
- Festra, vel fæstra, antiquis φαίσερα. 281. a. E.
- Festuca, vel festuceæ vena in ligno. 296. b. C.
- Feu Gregeois. 173. b. D.
- Fiber à mollicie pili dictus. 131. b. D. αμφιέριον. 794. b. G.
- Fibræ five fimbriæ in vestibus unde dictæ. 131. b. D. E. extremitates jecoris. 91. a. F. 131. b. D. fluminum. 131. b. D. V. & fimbria.
- Fibrum ἀπάλον, τεύχεον. 131. b. D. ab Æolico φεῖρον pro διεῖρον. 131. b. D. E.
- Fibula comædorum & tragædorum. 541. a. E.
- Ficatum. 743. a. F.
- Ficedula, σικάλις. 168. b. E. in quo similis Mesangia nostra. 168. b. D. quando apparere solet. *ibid.* b. E. ex ea melancoryphum quidam fieri putat. *ibid.* D. E.
- Ficetum quod ex ficu Navia propagatum perperam confundit Festus cum sacro luto, qui proximus ficui ruminali. 800. b. C.
- Fictile, de vase fictili. 413. b. E. .... folia, ἐστάντων πύλων. 848. a. B. .... colla vinciendo malleolis. 413. b. F.
- Fictores, qui ex argilla statuas & signa faciebant, Græce πλασται. 737. b. E.
- Fictus & fixus, idem. 356. a. E.
- Ficus tam de arbore quam de fructu. 674. a. A. tenerima arbor, & foliis adprime caducis. 720. a. D. firma si in rectum collocetur. 727. b. G. beneficio culicum, qui ex caprifico exeunt, juvantur. 938. b. A. à caprificis sexus ratione à quibusdam distinguuntur, & caprificos mares esse, ficus foeminas putant. *ibid.* C. Ægyptia Plinii diversa ab ea, quæ συκή Αἰγυπτία dicitur. 326. a. C. 327. b. G. συκαμινός Theophrasto dicitur, σύκομορος Dioscoridi. 326. a. A. Ægyptia à vulgari diversa. 561. a. D. Cypria caudice & ramis fert pomum. 328. a. F. b. C. in ea germen, ex quo fructus dependet, decidit. 328. b. B. D. Indica. 714. b. A. caudicis crassities. *ibid.* D. 715. a. A. rami in terram curvi, & novam propaginem faciunt. 714. b. E. quarumdam magnitudo. *ibid.* b. A. præcipue considerationi obnoxia. 416. b. E. ficus σύκα. 658. b. A. recens, νέον ἢ λαγόν σῦκον. *ibid.* C. Caricæ, Chalcidicæ, Chiæ 658. b. A. aliquid habet falsi, & falsum succum reddit. *ibid.* a. D. .... majores, βέσσικα. 901. b. G. à pomis distinguuntur. 421. b. D. pulla. 674. a. A. C. D. E. coctæ. 252. b. B. 938. e. color auro non admodum dissimilis. 757. b. F. coctæ sunt maturæ de corvi signo. 658. b. F. ficæ & ficatæ Plinio, quæ aliis caricæ, i. ἰχάδες. 658. a. E. laudatissimæ servabantur in capsis. *ibid.* F. lac, συκής σικτή. 747. a. E. ὁπότε. 329. a. E. virentibus detrahitur cutis in ficcis maxime grata. 658. a. C. recens eam caleo vice salis. *ibid.* D. in massas conditæ à spalathis junceis afferuntur. 537. b. A. Ruminalis enata ad aram in Comitio erectam ut sacrum fieret fulguribus tio erectam ut sacrum fieret fulguribus moriam ejus quæ mammam præbuit Remo ac Romulo. 800. a. E. quum Navia diceretur à Navio augure, in comitio non erat antequam Navio procurante sponte eo transisset. *ibid.* F. tamen in eo loco sita Livii tempore, ubi umbram præbuit Lupo Romulum & Remum lactantem, in Tiberis litore. *ibid.* b. B. 801. b. D. nec loco mutata, teste Varrone. 800. a. A. caprificum fuisse vult Plutarchus, non longe ab ea facer lucus fuit, ὕλη βαφέα. *ibid.* C. vixit super 840. annos. 801. b. B. Navii auguris monitu sacra habita, & coli coepit à Romanis, ubi exaruerat, rursus ferebatur à sacerdotibus. 801. b. A. Ruminalis & Navia diversus situs, quæ pro eadem quidam habuere. 800. b. C.
- Fidenæ ab Albanis conditæ. 51. b. C.
- Fides qua creditur, ab Æolico πίστις. 906. b. G. quæ tenditur, à φιδός, pro σφιδός, quæ chorda est. 907. a. A.
- Figere gromam, ferramentum. 473. a. D. E. ut Græcis πῆξαι, pro devincire ac ligare & immobilem præstare. 755. b. C. avem strueto calamo, columbam, dammam, aut tigres. *ibid.* B. E.
- Figlinum opus. 854. a. D. E.
- Filix dotem plantare. 122. a. C.
- Filicarii calices. 771. a. G.
- Filicatæ patinæ. 737. b. B.
- Filicla vel filicula V. trichomanes.
- Felix à Græco πῆλις. *ibid.* Pilix & Felicata vel à πέρει, nam Felix & Felicata opera dicebant veteres. 381. a. F. ex... exustæ cineribus, admixta folda, conficitur vitrum, sed vilius. 771. a. G.
- Filum crudarium. 538. a. F. candidatur. *ibid.* G. margaritarum. 646. b. F. 791. b. A. plenum. 539. b. E. .... extremæ lineæ, quibus circumscribuntur corpora. 464. a. C. D. circulorum. *ibid.* C. pro lineamentis. *ibid.* D.
- Fimbriæ coryli, ἑλός, juli vel βεῖα ἑλός.

λάδι. 722. b. C. ... & fibræ incisorum
foliorum extremitates, unde fimbriata
folia, ... omnis extremitas, *κεράτειον*,
lacina. 99. b. F. franges, diver-
sæ à cirris. 536. a. C. G.
Fio, unde suffio, & suo ab Æolico φύω
pro φύω. 355. a. D.
Firula V. Ferula.
Fissum proprie jecoris, Gr. πύλη. 91. a.
G.
Fissus, fissus, idem. 356. a. E.
Fistula, V. casia *σύνεργη πολυκάλαμος*,
ἀντοχέδον. 584. b. E. F. Latinorū
varietas in reddenda illa. *ibid.* G. dispa-
ribus cannis juncta, *ἡ σύνεργη*. 88. a. E.
pastoritia pro sibilo. 156. a. B. *πολυκά-
λαμος*, quæ propriè *σύνεργη*, inven-
tor Marfyas. 584. b. B. *μονοκάλαμος*,
flustes douces, antiquorum *αἱ σύνεργες*,
non adeo longæ, & septenis ordinibus
calamorum compactæ, hodiernæ lon-
ge alia forma. 382. a. F. dulces. 156. a. D.
aves capi, seu decipi solitæ. 156. a. C.
locus in aucupio crescentis arundinis.
156. a. C. D.
Flaccus, flaccidus. 637. a. A.
Flamen Dialis. 804. a. E.
Flamma, φλέγμα, Æolice φλέμμα,
Sicule φλάμμα. 69. a. C.
Flammeum Flaminiae pallium à flammeo
colore dictum. 190. a. A. 812. b. B. idem
& Venenatum dicebatur. 190. a. A. B.
Flammeus color. 190. a. A. luteus, Atti-
cis ξανθός. 812. b. B.
Flare sine capistro. 585. b. A.
Flatum omnem à sole ferri quidam putave-
runt. 890. a. C. D.
Flaviopolis quæ antea Cæna. 116. b. B.
Fligi à φλίγω Æolice pro θλίβω. 46. b.
C.
Florere de gemmis. 289. a. A. pro lucere
& fulgere. 141. a. C.
Floridus color, εἶδος, εὐανθής. 140. b.
B. G. 141. a. F. G. ... definitio. 140. b.
B. quos dominus pingenti præstare te-
neretur. *ibid.* F. sex tantum numerat Pli-
nius. *ibid.* C. in coloribus. 244. b. E.
Flos ætatis, & in herbis & in homine. 364.
a. A. æris V. χαλκῆς ἀνθός, farinæ. 847.
b. D. narcissi. 71. b. G. rosæ. 72. a. A.
croci. 72. a. B. purpuræ, lucis. 289. a.
A. ... cognomines licet diversi gene-
ris, ab auctoribus sæpe confunduntur.
865. a. B. aureus rosæ. 72. a. A. ferme omnes
medio calice rosæ. 72. a. A. ferme omnes
habent lugubres fabulas. 733. a. F. qui
nectantur, aut suantur. 752. b. E. ... va-
rietas & mixtura in coronis nectendis.
263. a. C.
Fluctuatus est pro fluctuavit. 38. b. F.
Fluere dicuntur venæ in arboribus. 728. a.
E.
Fluitare, ἀρχαῖκως fluvitare, unde flu-
vius. 407. b. G. 726. a. A.
Flumentis, pro fulmentis. 165. a. G.
Flumina quo pauciores exitus in mare ha-
bent, eo abundantioribus magis obno-
xia. 299. b. A. ... parciore, aut largior flu-
vus. 303. a. F. G. ostia dicuntur exi-
tus. 310. a. E. ... adposita oppida, non
opposita. 618. b. G.
Fluviatur arbor, quæ venis }
distinguitur. } 727. b. A.
Fluvii, venarum cursus in }
arboribus. }
Fluviorum torrentium natura. 59. b. A.
Fluxi nifus crurum, ... corporis, i. mol-
lities & υἱρότης: .... corpore, υἱρῶ
& lento. 295. a. A. ... abortivus. 504.
a. D.
Focalati, ægrotantes focale circa fauces
habentes. 909. b. E.
Focaris lapis, V. πυρεῖον.
Fodare & fodere idem apud antiquos. 40.
b. G.
Fœniculi humoris ὄσδια olfactu sentitur.
905. b. F.
Fœnum Burgundicum, seu sanctum fœ-

num videtur esse herba Medica. 172. a.
F: b. E. F. ejus similitudo cum ea her-
ba. 172. b. E.-G. Græcum *κεράτις*,
& *βυκέρως*, filicula vel filica appella-
tur à seminis curvatura. 172. b. G. 173.
a. A. & τήλεις. 331. a. E. 978. a. 1060. c.
1325. b.

Fœta, plena. 189. a. C.

Fœtificare. 177. b. F.

Fœtificum tempus. 65. b. D.

Fœtus arborei, fructuarii. 121. b. A. vi-
nearii & arborarii. 183. a. E.

in Foliati paratura & cera & crocum indi-
tur. 749. a. B.

Foliatum unguentum malabathrinum. 750.
a. E. multo in usu Romanis. 749. a. C. ...

& Nardinum idem Plinio. 749. b. G.
750. a. D.

Foliora pro folgora in antiquis. 43. a. G.
137. a. D.

Folium capillaceum. 410. a. A. B.

Folia quæ necerentur aut fuerentur. 752.
b. E. ... *ἐξείν* & *σπορέειν* dicuntur. 582.

b. C. multarum arborum non decidunt
in multis Græciæ calidioribus locis, ut

Ægypto, quæ alibi decidunt. 191. b. E.

E. ... differentia in arboribus. 191. b. E.

F. ... five malabathrum, cur herbæ pa-
radisi vulgo dicta. 742. b. F. præcipuam

autoritatem habet inter mirifica suavi-
tate olentia, quæ mittit India. 746. a.

F. absolute dictum Romanis pro nardi
folio plerisque veterum, de tota nardi

planta, Plinio. 749. b. E. 750. a. E. prop-
rie Latinis appellatum, est malaba-

thrum, five malabathi folium ubi V.
Barbaricum, quod aliis Indicum. 755.

b. D. 809. a. F. catasphærum idem cum
malabathro veterum. 755. b. D. Indi-

cum distinctum ab eo folio quod con-
volvebatur. *ibid.* B. in fasciculos colle-

ctum advehitur. *ibid.* C. licet multis si-
milibus notis cum folio betre censea-

tur, in totum tamen diversum, nulla
ejus mentio apud antiquiores Græcos,

plerique ex hodiernis scriptoribus cum
folio betre & cum veterum malabathro

confuderunt. *ibid.* a. F. hodie ipsis
tamalabatra dicitur, unde *μαλάβα-*

θρον Græcis. 716. a. G. 755. a. G. b. A.

Follis ab Æolico φύλλος pro φύλλος. 56.
b. A.

Folus antiquis postea holus. 891. b. B.

Fomare, defomare, confomare. 127. a.
G.

Fomites. 126. b. G. 127. a. A. G. assulæ
securibus excussæ, *τὰ πελεκίσματα*.

127. a. G.

Fons irriguus. 415. a. C. qui fures arguit,
& sacramenti fidem probat, in Sicilia.

73. b. A. in Sicanis acetum ferens, quo
in cibis utuntur, salinacidus ideo dictus.

89. a. E. in ditione Carthaginiensium
oleo manans, non Carthagine. 89. a. F.

in Sicilia, cui bitumen instar olei su-
pernatat. 89. a. D. b. A. in Dodone

Jovis. 96. a. E. *ἀναπανόμην* unde di-
ctus. 96. a. G. sacerdotum, vel sacer,

quo post statum ævi spatium mersus Ap-
pis necabatur. 312. a. A. Phiala locus

ille dicebatur. *ibid.* B. cur dictus fons sa-
cerdotum. *ibid.* b. B. in littore maris

rubri, qui ὕδωρ ἐρδρῆς & μυλῶδες
in mare mittit. 341. a. E. in Sicilia aqua

acido & falso sapore. 906. a. B. oleum
adversus jumentorum morbos, & sca-

biem valet. 89. a. E. b. C. ... calidi & fa-
lubres in Sicilia, non in Sardinia. 73. b.

A. pellucidi laudantur, splendidiore vi-
tro. 138. b. D. salinacidi. 81. a. G. ri-
vus. 89. b. A. ... sacrorum canales & sa-

lientes *λεοντόμορφοι*. 306. b. F.

Fonta, V. *ferrum fusile*.

C. Fonteius Capito consul. 319. a. E.

L. Fonteius Capito consul. 319. a. F.

Forba antiquis Latinis quæ Græcis φορβή,
recentioribus herba. 891. b. B.

Forctum & fortum, ab antiquo foro, i. fe-
ro pro bonis & hereditate. *ibid.* C. pro

(r)

bono, fortis, bonus & frugi, pro quo-
sequens ætas Latii fortem dixit, à for-
cto fortunus, id est, bonus, unde for-
ctuna, i. bona. *ibid.* A. recentioribus
absolute fortuna, de bona, & fortunæ
pro bonis, etiam horctum antiquis. *ibid.*
B.

Forda ἀρχαῖκως, horda. 891. b. B. ab ac-
cusativo τὸ φορβῶν. 713. a. C.

Fordicidia. 8. a. G.

Forense, à foro. 826. b. F.

Foria, de stercorebus liquidioribus. 585.
a. G. 821. b. C.

Forinfecus unica voce, in qua secus idem
quod juxta, prope, *παλησίον*. 770. a.
A.

Foris clauistro intus munita. 655. a. G. ... ob-
dere. 656. b. B. ... Laconica duplices, ve-
sti ita claudebantur, ut non extra sed in-
tus aperirentur. 655. b. E. valvæ, *ῥυ-*

εσσι *ἀλγῆσι*. 651. a. E. b. B. cancel-

latæ ac reticulatæ apud veteres folidis
foribus præpositæ. *ibid.* A. duabus se-

ris, *μοχλοῖς* muniri minime follenne.

650. a. A. duobus pessulis occludeban-

tur ab iis qui intus erant, sed & aliud ef-

se oportebat, quo ostia intus occlusa

aperirentur, ab aliis qui foris veniunt.

ibid. C. interiorum conclavium sera fir-

matæ. 649. b. G. præter pessulos, alios

obices ferreos habebant. 650. b. E. om-

nes olim clauistro & sera munitæ, sed tam

à foris quàm ab intus patefieri poterant.

ibid. B. postea extra & forinfecus mu-

nitæ. *ibid.* C. commode unica sera per

transversum obducta claudi possunt. 651.

a. D. quæ intus clauduntur, non ne-

cesse est ut intus aperiantur. 655. b. E.

multæ intus obserari solitæ, foras ver-

sus pandebantur, & è contra, quomo-

do mediæ Græciæ temporibus aperiren-

tur. 656. a. B. ... claudendarum *Ἰσωνύ-*

μα. *ibid.* b. B. ... obseratis etiam signacu-

la apposita. 655. a. F. præductum clau-

strum. 652. a. A. 653. b. E. aperire, quid,

655. b. F.

Forma pro statura. 31. a. A.

Formacium, vel formatum, paries è ter-

ra, unde & casei vulgo formages. 269.

a. D.

Formales epistolæ. 124. a. G.

Formus, calidus ab Æolico φερμός. 56.
b. A.

Fornax idem quod caminus. 759. b. G. ...

ærariæ & ferrariæ in Eubœa. 125. a. B.

Forovibiensium ager. 59. a. F.

le Fort, saltus quid. 155. b. C.

Fortitas pro fortitudine. 26. a. D.

Fortuna cum gubernaculo & cornucopiæ
in nummis & anulis. 873. a. A. eam pro

Virgine quidam in astra retulerunt, non

ea quæ cæca & sine capite fingitur. *ibid.*

B. sed quæ felicitatis & abundantie ha-

bet significationem, quæque eadem cum

Iside & Cerere, qui etiam cornucopiæ

& gubernaculum tribuitur, principa-

lis, & Regia & Augusta exsculpta. *ibid.*

E. absolute... pro bonis. V. *fortum*.

Fortunate insulæ. 197. a. E. b. F. ultra Au-

tololum. 915. b. G. Juba eas sex nu-

mero esse tradit: Ombrion, duas Juno-

nias, Caprariam, Nivariam & Cana-

riam. *ibid.* b. A. ac Ptolemæus *Ἀφροδί-*

την νήσον, *Ἡρᾶς νήσον*, *Πλαδισαλίαν*,

Καπρίαία, *Κενταρία*, sed potius *Νι-*

καρία, & *Κανάρια*, Sebosus meminit

Fluvialæ & Caprariæ Junoniæ, sed

eas à Fortunatis separant, Fluvialis ea-

dem cum Ombrion. *ibid.* B. quam ab ea-

rum numero segregat Sebosus, Juba &

Ptolemæus iis adnumerant; duæ tan-

tum insulæ præcis agnitæ, & duas tan-

tum Sebosus agnovit. *ibid.* D. E. hodie-

nas Canarias quibusdam placet fuisse ve-

terum Fortunatas, sicut tamen repugnat,

nam præcis Fortunatæ longè magis meri-

diales. 916. a. B.

- cus in castris medius, haud longè à Prætorio. *ibid.* F. Boarium. 7. b. D. 3. b. A.
- Forus, τὸ καὶ ἱερὸν μῦ. 786. a. C. .... navium. 646. b. A. 786. a. C. Circensium, quæ τὴν ἱερίαν, & θεωρεῖαν, & spectaculū dicuntur. 646. b. A. publici, quid apud Livium, ἱερίαν, non πιστάδες ὑποστρέφοι. *ibid.* a. G. in Circo primum facti sub Tarquinio Prisco. *ibid.* a. E.
- Fossa ῥωγὰς κακεπὶς & ὑπόγυμνον ὁπὴ dicitur. 858. a. F. ... pro limitibus agrorum. 577. b. C. ... ducere, & φρεσολεῖν. 219. a. A.
- Fossata castrorum. V. castra.
- Fossio & pulveratio, idem. 363. a. E. F. 365. a. D. quia fossione vineæ pulvis excitatur sicca tellure. 363. a. E. ultima vineæ. *ibid.* b. B.
- Fostia, hostia. 389. b. B.
- Fostis, hostis. 389. b. B.
- Foudre, fulmen, à fulgure. 799. a. E.
- Fovii dicti postea Fabii. 852. b. A.
- Fovissa, V. favissa.
- Fovo, cavo & folio, antiquum verbum, à quo fovea, à Græco χῶω & Æolicè χῶω. 852. b. A.
- Fræna domus moderatricem indicabant. 859. a. F.
- le Frain prendre aux dents, de equis. 628. b. E.
- Fraga, μιμῶνιλλα, terrestria. 362. b. C. Apulejus etiam comaron Græce appellari testatur. 363. a. A.
- Franciæ nomen pro regno Francorum & pro speciali provincia, in qua confederunt Franci. 842. a. C.
- Frassargida perperam in libris Plinii pro Pasargada. 846. b. G.
- Fraudius vel frudus, φρεσίδιον. 136. b. B.
- Fraxinus alba fert βρύα, sicut laurus. 233. a. A.
- Fricare carnes. 150. a. A.
- Frigida, seu frigidae mensæ. 858. a. F.
- Frigidaria maltha. 771. b. D.
- Fringilla, vel fringillus, Græcis πιλίνα, Itali Fringuello, Gallicè Pinçon. 315. b. D. 316. a. D. quidam pro regaviolo accipiunt, qui est regulus, sed perperam. 315. b. C. nam tantum æstivis mensibus canit, hieme silet, & state in calidissimis locis degit, hieme in maximè rigentibus. *ibid.* D. a. φρυγίλλιον. 415. b. E. ... Latini reddunt πιλίνα & σπινον. *ibid.* F. dicta Festo, quod frigore cantet, & vigeat. *ibid.* D.
- Friscingæ, pernae. 323. a. A.
- Fritilla avis. 50. b. A. B. C.
- Fritillus, vel fritillum, à pyrgo differbat. 50. b. A. B.
- Fritinnire, fritinnus. 50. b. A.
- Fron dator, qui frondes putat ac stringit. 274. a. A. 939. a. G.
- Frondes, folia, & rami, sive brachia arborum. 274. a. A.
- Frons pro pronao apud Vitruvium. 857. a. B.
- Fruentarii proventus, οἱ σιτηροὶ καρποί. 77. b. F. 121. b. A. 183. a. E. 208. a. D. b. C. foetus. 121. b. A. 208. a. D.
- Fruentus à fruer. 208. b. C. ... & arbores Græci veteres exquisitius quam Latini genere distinxerunt. 674. a. A. apud Romanos constat pomis & baccis, & frugibus, Arabibus vero radice, frutice, cortice, succo, lacrima, ligno, fusculo, flore, folio, pomo. 750. a. B. C. ferre, gestare. 676. b. B. arborarii. 77. a. F. 121. b. A. πάλισθον dicitur, quum maturefcunt. 252. a. F. b. B. ὡς ῥοῖοι & ὡς ῥοῖοι. 252. a. F. cocti. 252. b. B. ... infinita nomina homonyma Græcis. 931. b. A. ὡς ῥοῖοι.
- Frugalitas incerta rumoris bonis, quæ commendatur ab his, culpatur ab aliis. 789. b. E.
- Fruges à fruer. 208. b. C. à frumentis distinctæ, minutæ. 208. a. E. majusculæ, minutæ tam frumenta quam legumina, majores sunt arboreæ. *ibid.* F. de frumentis & leguminibus solis. *ibid.* G. à vinariis & arborariis proventibus distinctæ. 183. a. E. 208. a. G. arboreæ. 121. b. A. sponte nascentes. 208. a. G. b. A. B.
- Frumentum pro fulmento. 165. a. G. dicitur μέλινον καὶ ῥοῖον à colore melino. 182. b. B. ... genus aristatum trimestre. 515. b. B. granum inter pondera. 327. b. A. apud nos satio, quæ. 515. a. F.
- Frutectosum Plinio, quod Theophrasto θαμνώδες & ex θαμνῶν genere. 706. a. F. 725. b. F.
- Frutectum, fruticetum; θαμνώδης τόπος. 288. a. E. Solino pro frutice. *ibid.* F. φυτόν θαμνώδες. *ibid.* G. θάμνον, vel θάμνοι. 706. a. F.
- Frutex, θάμνον, vel φρύγανον. 198. a. D. 257. b. B. exiguus, ὁ φρυγανώδης. 194. a. F.
- Fruticosum pro frutectoso. 726. a. A. quod multo frutice abundat. 725. b. D. G. opponitur uniuersali. *ibid.* G.
- Frutinal pro Erucinal. 50. a. F.
- Frutis Venus. 49. b. G. 50. a. A. -- G. b. A. -- G.
- Frygum, in manuscriptis pro frugum. 199. b. G.
- Fucini lacus inundatio. 42. b. D. E. F.
- Fucus Latinis tinctura omnis à fucio marino tingendis vestibus idoneo. 807. a. F. pro colore, χροῖα, de omnibus coloribus. 804. b. F. 808. b. A. color est rubeus, & quadamtenus puniceus. 804. b. F. unde fucari, pro rubescere, vel rutilari. 804. b. F. 820. b. F. φύκος ex Græco, qui φοινίσσον, herbæ genus qua vestes tinguntur, Græcis φύκος. *ibid.* G. quod tam marinum quo lanæ tingebantur, quam terrestre ex radice Syriaca, quo genas fucabant mulieres, rubrum fuit ac puniceum. 820. b. F. marinus non omnis tingendo aptus, sed Creticus solus. 806. b. A. eo purpuræ inficiuntur, i. purpureus color. *ibid.* D. eo tæniæ, lanæ & vestimenta tinguntur, colore pulcriore quam purpuræ, colorem retinet, non remittit. *ibid.* B. alius marinus paulo longior & colore quadamtenus puniceo. *ibid.* C. Cretensis, θανθής, φοινικῶν φύκος, & φοινίσσον dicitur. 807. a. D. alga rubra Plinio, βερόν ἐρυθρόν Neophyto, tingebantur eo lanæ, sed evanescente tinctura & fugiente, conchyliis subternitur. *ibid.* E. non ultimum locum obtinuit inter herbas tincturæ, unde & fucus pro tinctura, & fucare pro tingere vel inficere: alga maris punicea utas esse mulieres ad fucum quidam existimarunt, quos reprehendit Dioscorides. *ibid.* b. C. & radicem esse ait quo mulieres ruborem genis conciliabant. *ibid.* D. ex Syria veniebat, Συρίας ἀνθος dictum, quibusdam dicitur ὡς ἔχουσα Λαοδικήν. 808. b. D. genus quoddam lactucæ folia similia habet, quomodo & anchusa, hinc Laodicensis anchusa quibusdam vocata. *ibid.* E. mulierum, φέκαρον vel φεκάριον infimæ Græciæ. 807. b. D.
- Fugela vitiose dicitur urbs Pugela, τὴν Πύγελα, & falsum etymon. 70. b. B.
- Fugitans litium. 67. b. E.
- Fuit, non amplius esse significat. 611. a. D.
- Fulciri stipendiis. 111. a. C.
- Fulgerare est ἀσεργίαν, pro quo & fulgere dixerunt antiqui. 799. a. D. differt à fulgurare, illud ἀσεργίαν, hoc κεραυνώσασθαι. *ibid.* E. est tamen ἀσεργίαν apud Plinium, nec pro fulmine percutere reperitur, sed fulgurire, quod tamen videri posset dictum pro fulguratum. *ibid.* F.
- Fulgere pro ferire. 799. a. G.
- Fulgetræ & coruscationes sæpe sine tonitru. 799. a. C.
- Fulgetrum & tonitrum pro uno accipit Solinus. *ibid.* B. sæpe coruscatio cum tonitru, ideo quandoque confudit. *ibid.* C. à fulgeo dicitur. 804. a. F.
- Fulgur pro fulgore. 799. a. D. est κεραυνός. *ibid.* F. 804. a. F. non ferit, cum pro coruscatione sumitur. *ib.* b. A. ... condendi mos. 799. b. E. F. 803. b. C. F. reliquæ conditæ & in urnam positæ sub aram defodi solitæ. *ibid.* D. G. privata & publica. 803. b. F. ... conditis lapidis imponebatur in medio foramen habens, quod veluti templum, vel ara fulguri fuit. 803. b. G.
- Fulgurales libri. 799. b. D.
- Fulgurium, fulmine ictum. 799. a. E. ... corpora non cremabantur apud Romanos. 803. b. G. luci arbores succidere quandoque licitum. 413. a. A.
- Fuligo ex stibia, ... oculos illinere. 807. b. E.
- Fulica Plinio ἐρωδιός. 64. b. E. 65. a. B. G. eam ab ardea distinguit Virgilius. qui αἰθρία reddidit fulicam. *ibid.* B. aliis λάρξ dicitur, diversum genus ab ardea aut gavia. *ibid.* G. & fulix dicta, Græcis φωτίζ. *ibid.* b. A.
- Fullo à Græco βύλων, addensator. 129. a. D. albis guttis dicitur scarabeus quidam. 311. b. D. diversus à pilario. *ibid.* & vetera vestimenta interpolabat, & novos pannos poliebat, & depecebat. 277. b. F. ... tria in poliendis vestibus propria. *ibid.* D. τὸ πλῶν, τὸ συμπληρῶν, & τὸ κνῶπτεν. *ib.* D. E. unde dicti. *ibid.* b. E. 705. b. F. antiquitus a cervo spinarum contorto vestes vellicabant, & ζωρόν vocabant. 280. b. B. C.
- Fullonia cortinæ. 278. a. B. C. spinæ, aenea, vel enæ. *ibid.* b. E. ... instrumentum idem quo pettitur linum & vestes, sed illud è ferro, hoc è spinis. *ibid.* a. D. ... carduus. 281. a. A.
- Fulmen à fulcio, quod est fulmentum. 165. a. E. 804. a. b. B. 799. a. G. à fulgeo, Diale. 804. a. E. ... ignes dispersi quomodo colligi dicuntur. 803. b. E. evocandi mos. *ibid.* A. excussit natura. 804. b. A. B. ... ictus locus statim erat religiosus, at sacer fiebat, ara extructa, & sacrificio facta. 799. b. F. à fulgure quomodo distinguatur. 799. b. A. B.
- Fulmenta lectum scandunt. 165. a. E. socorum. *ibid.* F. divinæ artis advocare, l'appuy. *ibid.* G. ... & fulmen, pro fulcimen. *ibid.* b. A. ... & Fulmenta. *ibid.* a. E.
- Fulvileones, πυρροί. 95. a. F.
- Funalis θρησκεύς. 632. b. C. dabat toti quadrigæ nomen. 631. b. C. G. & victoriarum titulum solus ferebat. *ibid.* C. honoratior & primus numerandus. *ibid.* F. dextri in curru potissimi, in circensibus sinisteriores. *ibid.* a. C. mares. 630. b. E. 631. a. C.
- Funda, anuli pala, σφενδόν. 289. b. G. 637. b. E. in circo. 637. b. E. facies. 466. b. G.
- Funditores, Baliares, γυμνήτες. 199. a. B.
- Fungi in arboribus nascentes pro fomitibus in usu fuerunt, & escae vocabantur. 127. a. G. ex interiore cortice sive libro papyri. 706. a. C. Nili armamenta, quibus Ægyptii & Syriæ reges diu non aliis usi quam ex libro papyri textis. 785. b. B. ... res menforia peragitur. 484. a. C.
- Funiculus in circo prætensus cohibendis equis. 643. a. C. E. ... usus in mensurandis agris. 481. a. F. b. A. 484. a. C.
- Fuo, V. fio.
- Furfuraculum forte dictum, quod fursures ligno perforando faciat, i. scobem fursuri similem, diversum à terebris. 774. b. A.
- Furfures pro farinis Plinio. 253. b. B. fures ruffi. *ibid.*
- Furinalia

Furinalia sacra Deae Furinae. 50. a. G.
 Furoris morbus, ἡμανία. 283. a. B.
 Furorem furere. 617. b. B.
 Furti alligari. 766. b. F.
 Fusca vox, translaticie. 141. a. D.
 Fuscina, fouine, est meles, etiam est tridens piscatorium instrumentum, Gallie etiam fovine. 237. a. E: 710. a. D. foveam utriusque idem, sed origo diversa, à fusco pilo dicta. 710. a. E.
 Fuscinum pro fusco infimae Latinitati. 710. a. E.
 Fuscus color multum distat à rufo & rutilo. 804. b. F.
 Fusilia igniaria. 505. a. F.
 Fusio magna, pro magna copia. 383. b. E.
 Fusterna superior pars abietis, quia nodosa ut solent esse fustes vel baculi. 357. b. B: 727. b. D.
 Futilis, à futus, χυτός. 852. b. A.

G

G & B saepe confunduntur. 223. b. F. in β mutatur. 46. b. B: 899. a. D. pro C antiqui librarii saepe usurpant. 170. b. B. & I saepe in libris invicem mutantur. 153. a. C. in σ mutant Latini in Graecis. 23. a. G. in τ Latini mutant in Graecis. 267. b. D. passim confundunt antiqui librarii Graeci. 498. b. F. pro κ, in Alphabetis Graecorum post Π sequebatur, Coppa vocabatur, & 900. significabat, 626. b. F. loco ῥω inversi pingebatur q. pro quo forma non clausa picta G. 627. a. D.
 Gades, vel Gades oppidum Palaestinae, quod mercium gratia petebant Arabes, urbs Galatie, urbs Syriae. 350. a. D.
 Gabale. 840. b. E.
 Gabbava, 9. pedum & totidem unciarum longus. 31. b. A.
 Gabe, urbs quae regionis instar fuit, & Tetrarchia. 406. b. C.
 Gad Hebraice exercitus, unde Gadad, copias cogere. 846. b. C.
 Gaddir eadem cum Tartesso. 202. b. B. unde dicta. *ibid.* C: 492. a. B.
 Gades. 876. b. A. non ad Calpen, sed juxta fretum in Oceano. 202. a. E: b. E. Gades, insula in capite Baeticae, à Punico, vel Tyrio Gaddir. *ibid.* b. C.
 Gader, septum vel περίφραγμα, exercitus vallo inclusus vel castra, graecis χαράξ. 846. b. C.
 Gades. 876. a. D: b. A. B. D. G. a. .... in Arabiam navigatum, & contra. 877. a. C. à Phoenicibus conditae. 204. b. F. & Erythia, distinctae. 201. b. A. Tartessos & Erythia uno nomine Erythiae appellatae. 201. a. D: 202. a. A: 203. a. B. .... oppidum prius in Erythea. 201. a. G.
 Gadir, Gades dicta. 201. a. D. five Gaddir Pœnis significat sepem. 201. b. C. Tartessus fuit dicta. 201. b. C. D: 202. b. E. diversa a Carteja. 202. b. A: 204. b. E.
 Gaditana Julia, Augusta. 201. b. B.
 Gaditanum fretum. 203. a. C. D.
 Γαδρωσία regio quae aliis Γεδρωσία, aliis Κεδρωσία, & Codrusia. 828. a. F.
 Γαδρωσιος Arriano, Gedrosii, longe à Gange, & cis Indum. 699. b. C.
 Γάγυι urbs Lyciae. 177. b. D. E: 178. a. D. quae & παλαιὸν πύχον, & Παλαιόπολις. 178. b. B.
 Gaggae, Γάγαι, urbs montana. 552. a. F. G.
 Γαγάμας. 226. b. E.
 Γάγας locus, vel fluvius Lyciae, ad quem gagates reperitur. 177. b. E: 178. a. E: b. C.
 Gagates & gangites, ὁ γαγάτης, ἢ ὁ γαγίτης, differunt. 177. b. D: 178. a. G: b. A. unde dictus. 177. b. D. E. fugat

serpentes. 177. b. E: 178. a. G. optimus qui facillime accenditur, ac etiam igne consumitur. 178. a. D. G. ut in pulverem teri possit. 178. a. G. niger & lucidus. 179. a. A. ardet aqua, oleo restinguitur. 179. a. A. C. attritu calefactus adplicata detinet. 179. a. A: 180. a. A. quod tamen experientia refellit. 180. a. A. deprehendit fonticum morbum. 178. b. D. utuntur magi in caufimomantia. 179. a. B.

Γαζατόςκη. 180. a. B.
 Γάργυι urbs Lyciae, quae & γαγίς. 178. a. D.
 Γαργίτης λίθος in Mesopotamia reperitur. 177. b. E.

Γάλα, Lasepicii succus. 253. a. B.
 Γαλαῖον pro zibettico odore. 237. a. E. γαλαῖον, five ζαπέλιον, & μόχον, juncta. *ibid.*

Galactites. 96. b. F. G: 97. a. A. e Nilo & Acheloo. 97. a. A. cum galaxia male à Plinio confunditur. 96. b. G: 97. a. E. λουξία & λουκοχαφίς dictus. 97. a. A. & σμηκίς, vel σμηπίς, vel σμηκίτης. *ibid.* B. ἀνακίτης dictus, quod deorum mentem inflecteret, & pacatam hominum sacrificiis redderet, & ἀδάμας ab invicta vi ac virtute quae pollet. 768. b. D.

Γαλαῖζεν & γαλαῖον. 167. b. F.
 Γάλανος Aelice, pro βάλανος, unde glans. 6. a. D: 41. b. E: 46. b. D: 224. a. G: 226. b. E.

Galatia inter Sardiniam & Africam. 272. b. C. Asiae citerioris terminus ab oriente. 564. a. D. Paphlagoniam comprehendit. 565. a. B. sub jurisdictione Proconsulis non erat. 566. b. E. sub Pontica dioecesi comprehensa. 567. b. B. .... qui populi nomen dederint. 615. b. G. duodecim tetrarchiae, gentes tres. *ibid.* E. tres praecipuae gentes, & civitates. *ibid.* G. contermina Phrygia ab Aquilone. 588. a. C. rubens granum. 213. a. F.

Galatici ruboris superjectio. 174. b. B.
 Galaticus coccus praestantissimus, rubor pro coccino. 192. b. G. .... grani color, seu ὄσπης. 193. b. D. galaticum ad purpuram Tyriam magis vertebat. *ibid.*

Γάλατος proprium nomen Siculum, ut & γαλάτεια Nymphae nomen. 47. a. G. γάλατος & γαλάτης, albus, inde Galatae dicti Galli. *ibid.*

Galaxias lapis. 96. a. G: b. A. C. dictus morochthus, & leucographis & leucogaea & σμηκίς. 97. b. C.

Galbanum, χαλβάνη. 60. b. C: 375. a. F. vocatum μετώπον, seu μέτωπον. 249. a. C. D. succus, vel ferula, metopium. *ibid.* a. D. βαρύτερον, ἢ φαρμακώδες, in Syria provenit, sed minime odoratum. 739. a. A.

Galbulus, ὁ πυλὼ, recentioribus valvulus. 899. a. D.

Γαλή ἀργία: V. κίς.

Γαλή, mustela. 315. b. A.
 Galea dicta navis quae Ovidius vestitus in Pontum, à parafemo. 403. b. A. E. triremes & Liburnae vocatae. *ibid.* E. absque cono & apice, cum cono & apice, sed sine cristis & pennis, cum utroque. 386. a. A.

Galaei & Galeotae, genus vatium in Sicilia. 532. a. G.

Γαλεώτης V. ἀσκαλαβώτης.

Galeri, & galeae pro pileis. 392. a. C. ex pelle viverrae seu mustellae. 710. a. E.
 Galerita avis parva, sic dicta ab apice corniculato, ὁ κρόδος Graecis & κροδάλης, deinde alaunda. 386. b. C.

Γαλῆς, mus. 237. a. E.

Galeus Rhodiensis quibusdam dictus acipenser. 940. b. G: 941. a. A. B. Rhodi optimus. 941. a. A. quidam acipen-

serem negant esse. *ibid.* B. .... multa genera, plures species, ... alopecias pro acipensere acceptus, qui pinguis canis vocatur à Syracusanis. *ibid.* C. catelli vocantur Latinis γαλεοί pisces. *ibid.* D. E. perperam mustelli redduntur, & squali, pro squilli, i. scylli. *ibid.* D. γαλεοί σκύλλοι Graecis, ut Latinis catelli dicuntur & σκυλία, dicitur & σκύλαξ, & σκυλάκιον. *ibid.* E. alopeciae, vulpeculae. *ibid.* F.

Γαλεοί pisces. 532. b. D.

Γαλεός ἀσπερίας, de ascalabote, i. notis compunctus. *ibid.* a. F. G.

Gali herba in Gufaratre vocatur, ubi plurimum celebratur hujus herbae ad tincturam σιδασία, rori marino alii similem quidam faciunt, ocimo alii. 936. b. A. Ἰνδικὸν veterum ex illa parari solitum. *ibid.* B.

Galia. 237. a. F.

Galilaea trans mare mortuum. 333. b. G: 334. a. A. lacus dictus γάλασσα Γαλιλαία. 433. a. B. pro tetrarchia relicta Antipae five Herodi ab Herode M. 406. b. E.

Galitus pro Galatus. 47. a. F.

Galla, Galla nigra. 194. a. B. ea utebantur ad lanas tingendas. *ibid.* .... συπλή. 330. a. B.

Gallaei a Graecis καλλαιῶν dicti. 168. a. D. pro Callaieis. 170. b. B.

Gallantes de Gallis matris Idaeae vel Deae Syriae sacerdotibus. 765. a. G.

Galli antea dicti murmillones. 29. a. E. matris Idaeae vel Deae Syriae sacerdotes. 765. a. G.

Gallia ab occidente Italiae. 476. a. E.

Gallica, Persicorum species. 426. a. E.

Gallici & Decimani limites iidem. 476. a. E.

Gallicus ad laevum latus septemtrionis, non idem cum circio, aut in Gallia circius, Gallicia populi, qui eum ex Gallia excipiebant. 887. b. B. ex parte Galliae Hispaniam infestat. *ibid.* B.

Gallinae, ἔρνεες. 612. b. A. dum ova incubant, plumas exuunt. 615. b. D. tria genera Varroni, villaticae, rusticae, & Africanae, quae Graecis meleagrides. 611. b. F. Guineae eadem cum Africanis. 612. a. B. nostrae Indicae similes meleagridibus. 611. b. D: 612. a. D. B. E. cur Indicae vocentur. 611. b. E. in lacu vivere non possunt, nec sunt νηξίπδες, seu remipedae, ova pariunt punctis rubris notata. 612. a. F. .... sapor non virosus, sed idem qui communium & villaticarum. 612. a. A. in iis insigne corporeum veluti clavus rotundus exit acapite. *ibid.* C. Medice non sunt eadem cum nostris Indicis, ex genere communis, sed generoso & magnitudinis non vulgaris, galline inde praecipue ad seminum expetebantur. *ibid.* b. C. quae Melice veteribus Romanis dictae, hoc est Melicae. *ibid.* D. .... Numidicas Graeci parum noverunt, Romanis magis cognitae, velut ex propinquo allatae. *ibid.* a. C. Persicae à Perside in alias orbis partes translatae. 611. b. C. rusticae Graecis αἰγανῆες. 105. b. D. G: 611. b. G. forsitan cinerea perdes ita vocatae. 105. b. D. in Italia frequentes, & ideo viliores. *ibid.* E. sunt quas Galli vocant gelinotes, & Columella gallinas silvestres. *ibid.* F. Tanagrica. 612. b. D.

Gallinaria insula in mari Tusco à gallinis rusticis dicta. 105. b. F.

Gallus Gallinaceus φωνικολόφος. 334. a. G. vigilantem indicat. 859. a. F. in summis aedium fastigiis & templorum obeliscis ex aere imponitur, rostro converso contra ventum flantem, cauda ejus latior. 879. b. E. absolute dicebatur. Μηδον, quamvis non esset Medici generis, & Περσικὸς ἔρνεος, à tiara seu crista recta capitis. 612. b. C. .... pugnatu

pugnaturis animos faciebant veteres ab allieſu. 907. b. F.

Γαμηλιών Atticorum menſis cui reſpondeat. 222. C. A. C. D. b. B. 223. a. D. 224. b. A.

Gamma fluvii, quid. 438. b. G.

Γαμφάσις. 226. b. E.

Gamphaſantes nudi, armorum ignari, nullo externo congregantur. 272. b. F. G. praeliorum expertes. 293. b. B. iis aſſignat Mela, quæ Herodotus Garamantibus. 293. b. D.

Γάνδαρι, urbs, & Γανδαρίδαι, ſeu Γανδαρίοι populi, qui Gangarides Latinis, vocati ſunt & Γανδαρίαι & Γανδαρίοι, Γανδαρίοι Herodoto, & ſub imperio Perſico junguntur, quorum regio Γανδαρίκη & Γανδαρίτις. 698. a. C. D. G.

Gandaræ, Γανδαρίαι inter Suaſtum fluvium & Indum. *ibid.* b. B. D. eos quidam eodem faciunt cum Gandaridis & Gandaricis. *ibid.* B. . . & Γανδαρίδαι iidem populi, ut eſt nomen idem, ſed diſſimulatum iſſitum varii auctores aſſignant. *ibid.* a. G. b. B. F. G. 699. a. A. unde hæc auctorum diſcordia. 699. a. A. B. apud Plinium diverſi à Gandaris Indiæ & Gangaridis quos cum Choraſmiis nominat. *ibid.* C. vicini Peucelaitis. 698. b. E.

Gandarides populi Solino, pro Gandaridæ οἱ γανδαρίδαι, ex gignendi caſu Gandaridum, pro Gandaridarum. 832. b. C.

Γανδαρίς trans Aceſinem & Hyarotym iſtaſtitur à Strabone inter Hypanim & Hyarotim. 698. a. G. Pori ab Alexandro deviſti regio inter Hypanim & Hyarotim conſtituta, regio τῶν Γανδαρίδων. *ibid.* b. C.

Γανδαρίης Straboni alia regio à Gandaride, nam per eam Choasphem fluere dicit qui in Copen exonerat. *ibid.* D. Gandaris autem ad Hypanim. *ibid.* E.

Gangaridæ, Γανδαρίδαι, Indiæ populi. *ibid.* a. B. dicti non a fluvio Gange. *ibid.* E. 699. a. A. ſed ab oppido vel emporio Gange. 699. a. A.

Gangavia quæ & Scandinavia. 165. a. A.

à Gange ad Colida non procedit Orientem verſus. 783. b. B. oppidum vel emporium ad oſtium Gangis. 699. a. A. . . latitudo. 697. b. G. altitudo. 698. a. A. ulterior ripa Orientalis. *ibid.* F. a. . . ad Indum intercedunt tricies centena milia ac triginta. 699. b. D.

Gangeticus ſinus. 701. a. B.

Gangites V. *Gagates.*

Γανῶ. 407. b. D.

Γανῶ diſta hyæna. 238. a. A.

Garama oppidum Garamantum. 272. b. F.

Garamantes matrimoniorum expertes. 272. b. F. obvios fugiunt. 272. b. G. praeliorum expertes. 272. b. F. ἐν τῇ θηριώδει habitant, ἐν τῇ αἰκνῇ. 293. b. C. ἐθνῶν μέγα dicuntur, . . . aſſignat Mela, quæ Herodotus Aufenſibus, & quæ . . . tribuit Herodotus, Mela Gamphaſantibus. *ibid.* D. Æthiopes. 272. a. G. . . . armenta obliquis cervicibus paſcuntur. *ibid.* B. C. eorum βῆς θηπρόνομοι. *ibid.* D. carbunculi. 270. a. B.

Garganus ſinus à Gargano promontorio dictus, ab Japygiæ ſinu diſfert. 887. b. G.

Γαρινδανῆς, qui & Γαριντῆς. 346. a. G.

Γάργῶ pro γάρῶ. 498. a. C.

Gaſtum, vel quaſtum Gallorum idem cum iſatide ſativa. 182. b. G. 183. a. A.

Gavia λάρῶ, à κύνῃ, ſeu κύνῃς κύνῃ, & in quarto caſu κύνῃς 65. a. G.

Gaulea inſula. 272. b. D.

Gauloe, vel Gaulos inſula, Γαυδῶ

Straboni, Κλαυδῶ Ptolemæo, Κλαυδῶ Lucæ, Κλαυδῶ Athenæo. *ibid.*

Gaulos inter Sardiniam & Africam, νῆσος πρὸς τῇ καρχηδόνι. 272. b. C. Straboni, quæ aliis Gauloe, vel Gaulos, vel Κλαυδῶ, Κλαυδῶ, vel Κλαυδῶν. *ibid.* C. D. 800 miliaria diſtat a Melite Africana. *ibid.* C.

Gauratæ. 832. a. A.

Gauſapa, quorum in caſtris uſus, non eadem cum tomentis, vel ſtramentis. 282. b. C.

ὁ Γαυσίπης, hæc gauſapa. 500. b. F.

Gayaci lignum. 381. b. F.

Gaza. 352. a. F. in mediterraneo, portus in ora maritima. 401. b. E.

Gazæ ad Chatramotitas quadageſimo die perveniunt. 350. a. C.

Gazella diſfert ab oryge. 157. b. A. 237. a. D. dorcadis genus, vel ſilveſtris capræ. 237. a. D. bina cornua habet in ſe recurrentia. 157. b. A.

Γῆ ἀργός, καπεργός. 252. a. D. γεωργήσιμος. 262. a. C. ἀδονόζωτος, μελάνζωτος. 728. a. F. λοχία. 504. b. A. τεῖλος, δῖπος. 514. b. D. ὀμφαλός, herba. 496. b. F.

Γέβαλα, aliis γέβανα.

Gebanitæ, aliis Gebalitæ. } 351. a. E.

Gebenna, Cebenna. 170. a. E.

Gedroſi Indiæ populi. 374. b. C. γαδρῆσσι Arriano longe a Gange, & cis Indum. 699. b. C. ad orientem flumine Cophete incluſi, ex quatuor Satrapiis. 493. b. D. 558. b. E. 707. a. A. 827. b. F. poſt Oritas mediterranea intus incolunt, infra eos ad mare Ichthyophagi. 828. b. C. E. ſub Ariorum appellatione comprehenſi. 558. b. E.

Gedroſia. 829. b. D. regio Ariorum. 690. b. D. aliis γαδρωσία, aliis κεδρωσία. 828. a. E.

γηγενής, genuinus terræ. 110. b. A.

γηγενής aliud, aliud ἀντόχων. 119. a. D.

γείρ, magnus fluvius, qui per Garamantas Æthiopus fluit. 215. b. C. 299. a. D. E. & ſub terram abſconſus Nubam paludem efficit. 299. a. D. ipſe Giris dicitur, vel Gris. *ibid.*

Gela urbs à Gelone diſta. 89. a. A.

γελδῶς de allis quæ ex uno capite in plures nucleos dividuntur. 823. a. B.

γέλη Æolice pro ἔλη. 224. a. G.

γελείος Æolice pro ἑλείος, unde Latinis Glis. 224. a. F.

γέλγια, γέλγη. 63. b. C.

γελγίς nucleus allii vel capræ. 822. b. E.

Gelinotte, Ruſticula. 105. b. F.

Gellianus. 42. b. E.

Gelon Dinomenis filius, Hieronis frater, quando obierit. 660. a. E. F. fons, à quo Gelonium ſtagnum diſtum videtur. 89. a. A.

Geloni, olim ἑλῶνες fuere. 133. a. F. piſci cur dicantur. 133. b. D. E. urbs apud Budinos. 133. b. D.

Gemini, ἰδιόμοι, teſticulari. 132. a. B. geminis abſtractis, i. caſtratus. 132. a. C. . . nota. 873. b. B.

γέμμα Æolice quicquid ad ornatum induitur. 69. a. B. ab ἔμμα, Æolice ἔμμα, & addito digamma γέμμα, πὸ γέμμα, hæc gemma. 69. a. C. major ceteris, qui ad ornatum deſtinatur, cautes potius dicitur. 69. a. B. D. ut lapis aliquis ſit, quid opus ſit. 396. a. B. ut ſignum anuli ſignificat, diſtat a Cyandro. 780. a. E. ἀναſκίς anancitis, vel potius ἀναγωγίς, anagogitis, ab evocandis Deorum manium imaginibus. 768. b. E. varie fulgent & relucent in variis poſituris. 539. a. E. . . alius color, alius fulgor. 63. b. G. 539. a. E. 778. b. A. Conſtantii. 626. a. B. Solis. 501. a. G. a lapillis diſtinguuntur. 269. b. E. totidem

ſtellæ, unde ſtellantes & ignes dicuntur. 533. a. F. auro pretioſiores. 289. b. G. proprie quæ Græcis σφεργίδες. 64. a. G. 393. b. A. 736. a. F. 775. a. B. 779. b. B. G. 780. a. A. B. 784. a. E. ad ſignandum ſcalptæ impreſſas habent figuras, non expreſſas, ἐν τῷ ὀνόματι τῆς σφεργίδος dicitur, at cum ceram ſignant, imaginem in ea exprimunt, quod eſt ἐκ τῷ ὀνόματι. 777. b. A. cælatæ non dicuntur, ſed ſcalptæ aut ſculptæ. 736. a. D. 774. b. B. F. quæ mares dicuntur, colore aſtutior, ac nigrior quam ſcæminæ. 93. a. C. ſcæminæ dilucioris coloris quam mares. 397. b. E. fluctibus concolores. 124. b. D. virides auro decorando impenſe conveniunt. 169. b. B. 170. a. B. eas præcipue poculis aureis includebant. 170. a. B. quædam perforabantur, ut filo ad monilia inferi poſſent, 674. b. F. 784. b. E. multæ candidæ, non ſolæ margaritæ. 784. b. E. ad pocula tranſlatæ. 396. a. D. multæ aureis guttis ſtellatæ, 533. a. B. quæ ad ſpeciem ſideris aut ſtellæ reſcent, non ἀſτέρια, ſed ἀſτέρες aut ἀſτῆρες dicuntur. *ibid.* C. non poliebantur arena quæ ſiebat è poro lapide. 774. b. D. poliendis limandiſque vero & ſcalpendis Cypriæ & Armeniæ cotes erant accommodatæ. *ibid.* E. . . aliæ adamantis fragmentis auro incluſis ſcalpebantur, hodie adamante in minutiffimum polve die adamante in minutiffimum polve rem contrito, ſmiri etiam. 774. b. A. in pretio apud Taprobanitas. 790. a. E. quas partes corporis ornare ſolent. 826. a. D. omnium colorum. 822. a. B. ſæpe dicuntur lapides, lapilli & calculi. 784. a. A. ψῆφοι Græcis, & an B. cur à margaritis diſtinguantur, & an diſtingui debeant. 783. b. F. 784. a. B. plurimæ naſcuntur apud Rubrum mare, & in India Arabique. 784. a. B. in matricibus ſuis creſcere & coaleſcere non eſt dubium. *ibid.* D. proprie λίθος ὁ γαφάνης. *ibid.* b. A. Arabibus per excellentiam aliohar, aut alioſus far dicitur. *ibid.* D. . . à lapillis differentia. 64. a. D. 69. a. C. origo. 393. a. G. b. A. pauca nomina Arabica, quæ à Græco detorta non ſunt. 795. a. D. honos & pretium. 169. a. G. ignes & igniculi. 789. a. C. magnitudo deligebatur, ut ad anulos aptari poſſent. 128. b. F. poſitura ac repumicatio, in vitibus. 366. b. C. E. ardentes, candicantes, & cryſtallini coloris mittit India, inter quas primatum obtinet adamas. 769. b. E. intextis ornabatur aurum poculorum. 789. a. C. cavatis pocula olim facta. 396. a. B. vigor excitatur vel igne vel ſole, vel etiam lucernis accenſis. 777. a. A.

Gemmatum aurum, poculum, quid. 170. a. C.

Gemmeus, nitidus ac lucens. 178. b. G.

Gemmeus poculum, quid. 170. a. C.

Gemurſæ, tubercula ſub pedibus, corpus aux pieds. 540. b. G.

Γενάρχαι, Aborigines. 201. a. F.

Γεγενῆς. 55. a. E. 573. a. E.

Generatio viris in annum 80, mulieribus in 50, ὡς θῆτι πὸ πολὺ. 20. b. F. G.

Γενεθλιακῆς intelligitur θεός aut δεκανός. 460. a. A. non niſi ſero ad Græcos pervenit. 462. b. D. inventores Babylonii ſive Chaldaei. 451. b. F. . . à Babyloniiſ ſuis in Græciam attulit Berofus. 456. a. D.

Genetta vel ginetta in Hispania frequens, non eſt zibetta. 237. b. G. non eſt thos. 238. a. A.

Genevæ lacus & Lemanus & Lauſanæ, idem 408. b. A. C.

Geniſta ad ligandum & vinculorum uſum bona, non retibus neſtendis idonea. 186. b. E. torquendis teſtibus. 186. b. B. bus idonea σπαργίον vocatur. 186. b. B. & σπαργίς ὡς τῆς ἀμπελὸς δεσμῶς. 186. a. F. ad differentiam Hispanici ſpartis ligandis

- ligandis vitibus inservit; σπαρτίον Dioscoridi, non spartum, nam id Latini de solo Hispanico, vel Africano sparto usurpant. *ibid.* σπαρτίον etiam Græci dicere, quia vinculi præstaret usum. 186. a. G. b. A. 188. a. A. B.
- Genita Mana generationis dea, non mortuorum, aut Lemurum. 293. a. F. Mana, & Genita bona, Genita, dea genendi. *ibid.*
- Genitales notæ, ingenitæ & ingenuæ. 311. a. G. genitivæ Suetonio. *ibid.*
- Gennesara, vel Gensara. 408. a. A. Ταρχία dictus, quod plures Τερχίαι, i. falsuras haberet. *ibid.* B. C. lacus Tiberiadis, quod Tiberias oppidum ab occidente ejus situm. *ibid.* E. F. G. aquas calidas habuisse non verisimile. *ibid.* F. dicebatur & lacus Taricheæ, quod à meridie Taricheam haberet; Ταρχίαις λίμνη. *ibid.* b. A. B.
- Γενίδες, vel Γεννητίδες. 111. b. F.
- Gens in multos populos dividitur: ut in Galatia tres gentes, 195. vero populi. 625. a. E. 697. b. A.
- Genuinus terræ, γηγής. 110. b. A.
- Geodates, i. agrimenfor. 481. b. B.
- Geographia partem facit gnomonice, ei duo maxime inserviunt, geometricum & meteoroscopia. 445. b. E.
- γεωρυχίδες talpæ. 200. a. D.
- γίφαιοι, γεωπίναι. 707. b. C.
- Gephyra, in Seleucide. 436. b. A. 445. a. A.
- Ger fluvius, γέρις. 215. b. C.
- Gerania, 115. a. B. C. D. unde contra Pygmaeos veniebant græves. *ibid.*
- Gerania mons, γερίνεια alia à γερλίαι. 98. b. C.
- Geranion cum myrrhida confunditur, odoris jucundi. 498. a. F. Theophrasti an idem sit cum geranio Dioscoridis. *ibid.* G. Theophrastus ait tuber quibusdam vocari. *ibid.* b. A. G. Plinius illi simile esse. 499. a. A. alibi distinguit à geranio. 498. a. B. 499. a. A. Dioscoridis prius cum rotunda & eduli radice, videtur esse Theophrasti, quod *ερωστίων* καὶ *εργασίων* generi adscribit. 499. a. F.
- Geranites lapis. 501. b. G. à colore gruis. 502. a. A.
- Geraria, nutritrix. 30. a. A.
- γῆρας, exuviae serpentis. 241. b. C. & superficies χελωνῶν. 241. b. C.
- γέρσας, Gerasa, Decapolitana, seu περσασσενδεκαπόλεως. 435. b. B.
- Γερνία quæ antea Ένότη dicta. 98. a. G.
- Gerania. 98. b. C.
- Germalus vel Cermalus, locus ubi expositi Remus ac Romulus, Palatio conjuncti, ibi ficus Ruminalis fuit, longe à comitio. 800. b. A.
- Germani non magis equestres quam pedites. 168. a. B. à Latinis multas voces acceperunt qui eas habuere cum Græcis, & multa quoque è Græco mutuati. 795. b. E. crines non calamistris inusti aut alio modo ornati. 535. b. A. sed ex ipsa coma satis longa nodum faciebant. *ibid.* B. crinem obliquabant, & nodo substringebant. *ibid.* C. D. proprii cirri, seu crines in nodum torti vel ducti. *ibid.* F. G. 536. a. D. G. quos crebro lavabant saponibus. 535. b. E.
- Germania pro Carmania, & Germanicum pro Carmanico. 170. b. B. C. pauca gignit animalia. 155. b. A. in .... perraræ gemmæ. 168. a. B.
- Germen, φυτόν. 677. a. C. σπορά, in seminibus pars genitalis, pregnans furculus. *ibid.* C.
- Germinare, βλαστάνειν. 677. a. C.
- Geruli de hominibus tantum. 239. b. E.
- Gerulæ, vasa vini. 163. a. G. Gerlæ apud rusticos Burgundiones. 163. b. A.
- γέρων δπηλίσμων καὶ βερεδύς. 714. a. F.
- Geryonis armentum. 202. a. F. 203. a. A.
- Gestamina, φορήματα, φορεσίαι. 63. a. F. G.
- Getae servorum nomina in comædiis. 34. a. G. 560. a. A. .... virgines sub hastaveniebantur. 112. a. D.
- γῆρυχίδες, γῆρυχίδες. 823. a. G.
- γῆρυχίδες, ciboulles quasi capulle, αἰετογῆρυα dictæ, & ἀμπελοπέσσαι, quidam eas faciunt easdem cum capitatis, alii cum getiis, & similes ampeloprasidis. *ibid.* b. E.
- γῆρυ, Æolibus γῆρυ & γαῖρυ, unde Latinum cape. *ibid.* a. G. quæ capitata non sunt, cives dicuntur voce detorta ex cæpa. *ibid.* b. E.
- Gidgad locus à quo castrametati sunt Israëlites. 846. b. C.
- Gigeria, τὰ ἀνθρώπων. 154. b. D.
- γῆλας, quid. 88. a. F.
- γῆλας Adonis à Phœnicibus dictus. .... & γῆλας αἰλός, γῆλας, γῆλας, & γῆλας αἰλός. 87. b. D.
- Gignitum pro genitum. 166. b. A.
- Gilvus color, quis. 181. b. D. E. F.
- Gindara, γίνδαας, γίνδαας in Seleucide Syria, in confinio Seleucidis & Commagenes. 436. b. A. 445. a. A.
- Ginetta, V. genetta.
- Gingiber radicem esse arboris piper ferentis, falsum. 717. a. D.
- Gingrinæ tibie. 87. b. D.
- Gingritor tibicen. 87. b. E.
- γίλριδες. 748. a. A.
- Γίρειρ, casia species barbarum nomen. 920. a. A.
- Giraffa dicitur hodie Camelopardalis. 275. b. G.
- Giris fluvius, Nigris, Giris, Diris, & Siris confunduntur. 299. a. D.
- Glaciari opponitur πῶ inarescere. 62. a. D.
- Glacies æstiva pro sale. 690. b. A.
- Gladiatores Samnites unde dicti. 29. a. E.
- Gladiatoria arma & vasa è ludo erant composita succino. 167. b. G.
- Gladiolus est ἱερὸς ἀγρία, vel ξύρις, vel ξίρις Græcis. 188. a. C. 861. a. A. b. A. differt ab eo ξίριον vel φασγανίον. *ibid.* D. E. 861. a. A. 865. a. B. qui etiam ἱερὸς appellatur. 861. a. B. florem habet purpureum, in medio rubrum & puniceum, inde purpurei & rubentes hyacinthi dicuntur, venarum discursu veluti literarum ductu variatur. *ibid.* C. formam lilii non male refert, unde κείνον ὀξύ vulgus Græcorum hodie vocat, ut & iridem cui similis est iris .... nomine dicta. *ibid.* D. hyacinthus fabularis est ξυρίς Dioscoridis & .... Romanorum, hic .... a veteribus hyacinthus vocatus, ... in summis muris nascitur, quibus aliquid terreni subest, feritur in hortis, qui est hyacinthus, & sponte provenit passim. 865. a. B. .... ex floribus confusis, chartæ pinguntur purpura eleganti. *ibid.* E. Plinius hyacinthum Gladioli dat comitem. *ibid.* b. C. is est, ξίριον Theophrasto vocatur, diversum à ..... Dioscoridis, quem ξυρίον vocat, & cum xiphio jungit, hyacinthus diutissime durare dicitur, quod hyacintho gladiolo convenit, qui hoc nomen invenit a similitudine foliorum .... hoc est ξίρις vel iridis. *ibid.* D. .... duo genera, unum ξίρις, quod & φασγανίον & μαχαίριον dicitur, aliud ξυρίς, & ἱερὸς ἀγρία, ita hanc speciem Romani proprie vocarunt, alteram speciem, Κύπειρον, i. Cypirum. 702. b. E. F.
- Glaefaria, Glesfaria. 165. b. D. dicta a glafo, vocata a Germanis Austravia. 165. b. D. E.
- Glaesium, glesum, glasum vitrum, succinum. 165. b. D.
- Glandiferarum arborum quatuor genera Latine facit Plinius, quercum, robur, æsculum & cerum. 359. b. E. Robur, quercus, æsculus & fagus Latinis. 360. a. B. Idæi quinque genera constituiebant, & Macedonici quatuor: ex omnibus Plinius tredecim glandium genera constituit. *ibid.* A. duæ divisiones, altera Idæorum, altera Macedonum. 236. a. E.
- Γλάνις, Latine silurus. 939. b. F. 940. a. A. B. Danubii simillimus lato Nili 939. b. E. vehementiore tantum tonitruo soporatur. *ibid.* G. Diversi tamen Græcis. 940. a. A. Niloticus Latus .... Danubii similis, seu .... Siluro. *ibid.* B. in patentes equos sæpe demergit αἰκιστοφάγος: ejus dens σκληρότατος. *ibid.* E. os illi vastum, & robustis armatum dentibus, maleficus piscis, rapto vivit. *ibid.* F.
- Γλάνη hyæna dicta. 238. a. A.
- Glans unguentaria. 329. b. D. 333. a. E. 929. b. E. ejus interius, hoc est, nucleus tunditur, & oleum exprimitur. Hinc ἔλαιον βαλάνινον. 329. b. E.
- Glandes corio, vel crusta testæ. 424. a. E. in India nullæ. 714. a. C.
- Γλάφα & γλάφω, idem. 33. b. C. 421. a. C. 637. a. D. 736. a. F.
- Glastum perperam pro guastum. 180. a. E.
- Glaucium, herba, cujus succus croceus oculorum medelis conducibilis, & olim lanæ .. tintæ luteæ, unde & glaucina pallia glaucio infecta, inter herbas quæ luteo inficiunt, 820. a. F. καλάκανθα recentioribus. 815. b. D. 820. a. F.
- Γλαυκόν, αἰσθητός, βαρέως, ὀπτεῖται μύρις. 245. a. F.
- Glaucus color cæruleus, i. subviridis albo mixtus, & quasi clarus. 181. b. B. idem quod λόνος, φαιδρός, λαμπρός. 181. b. C. à γλαυώω i. λάμπω 181. b. A. oculorum felineorum proprius. 778. a. D.
- Γλαυκότης πικρὰ καὶ ἀγεῖται. 141. b. F.
- Γλαυκωπί, 134. b. B.
- γλαυκὸς φθαλμοί. 134. b. E. 135. a. A.
- γλαυξ, noctua: γλαυκὸς αὐλίστηρ. 315. a. G. 817. a. G.
- Gleba & laterculi eadem figura. 821. b. G.
- γλήχων antiquorum est recentiorum βλυσκόν, pulejum. 899. a. D.
- γλέφαρον Æolice pro βλέφαρον. 46. b. B. 216. b. D. 226. b. E. 899. a. D.
- γλεῦκον. 499. b. G.
- γλίτ, V. acer album.
- Glis, ἔλει μύς. 224. a. F. 612. a. G. μυζός Græcis vocatus, & μύς δεινρότης, & δεινρότης. 710. b. D. E. quibusdam sciurus ἰπασσρος. 224. a. F. 710. b. E. non est taxo. *ibid.* B.
- Globi, in militia. 220. a. C. thyrsis impositi in monumentis. 908. a. E.
- Globosum, σφαίροειδές. 502. a. G.
- Glocestra. 175. a. A.
- γλώσσα ἡ οἱ δέδεται. 768. a. D.
- γλωσσόμα. 850. b. E.
- Glossopetra cælo cadit deficiente Luna, 505. b. G. 506. a. A. 531. a. A. quomodo Lunares motus excitare dicatur. 530. b. G. 531. a. A. B. C. in Perfide non nascitur. 531. b. A.
- Γλώττω in tibiis, quid, & Γλώττω. 85. a. A.
- Glottis coturnices abeuntes prosequitur. 128. a. D.
- Glycera, quam Pausias amavit, viatrix coronarum, τεφανηφόρος. 174. a. G. b. A.
- γλυκυνάλαμος. 918. b. F. G. Græcis recentioribus quod harundinis genus, non est harundo Indica saccharina, nec casia purgans. *ibid.* a. F. λωπός. 743. b. G. 924. a. G. b. B. 926. a. E. cum oxyphœnico jungitur. 924. a. C. .... & κάλαμος Ἰνδικός, idem. *ibid.* F.
- γλυκύεξις, quæ aliis συνθήκη. 88. b. F. 123. a. A. 173. b. A. eas Plinius diversas facit. 88. b. F. 123. a. A.
- Glycyrrhiza, Scythica radix dicitur. 561. a. B. an sit συνθήκων ἔξυλον. 819. a. C. D. radices πυξώδεις ὡς περ γλυκάνης, an ejus succo veteres lanæ aut capillos tinxerint, incertum, illud certum, aquam in qua sit decocta Scythica radix, luteo colore infici, συνθήκων unica voce dicebatur, quod in Scythia circa Maxotim paludem plurima nasceretur. *ibid.* D. αἰμὴ appellata. 122. b. F. simul αἰμὴ & αἰμὴ. 123. a. A. b. D. à αἰψὸν & αἰμὴ. 123. a. C. .... male Theophrasto γλυκεία ἐξίς. 123. a. C. .... Plinius

- Plinius inter aculeatas recenset. 123. b. D. ejus folium caret aculeis, lentisco simile, *χύνω* non *ἐχύνω*. *ibid.* C.
- Γλύφανον, Celum. 735. a. E. F. ad verbum, scalprum, nam γλύφειν est scalpere. *ibid.* F. G. scalpellum quo calami ad scribendum olim aptabantur ac temperabantur. *ibid.* G. b. F. improprie tornum reddidit Virgilius. 736. a. B. non est idem cum graphio. *ibid.* b. E. est & instrumentum, quo lapides sculpebantur. *ibid.* F.
- Γλύφειν κάλαμον, acuere & efficere aptum ad scribendum, temperare, tailler une plume. *ibid.* A.
- Γλυφεῖς, sculptores marmoris. 737. b. E. 774. b. E.
- Γλυφὸς & γλυφίς, & γλυπτήρ, dicebatur scalpellum quo calami olim aptabantur & temperabantur. 735. b. A.
- Γλυφή tam ea quæ ex plana superficie extantes sculpsit effigies, quam quæ intus incidit, & cavat: unde γλυφὴ δακτυλίων & σφραγίδων, & ars quæ id efficit, γλυπτική σφραγίδων, quæ ἐν τυπῇ, non ἐκ τυπῇ: unde & κερδοπύργου qui mortaria excavat. 775. a. A.
- Γλύφειν aliud, aliud περιέειν. 289. a. C. 736. a. A. 738. b. B. C. quæ interdum confunduntur. 289. a. C. 736. a. A. aliud σμήχειν. 774. b. C.
- Γλῆφω & γλάφω, idem. V. γλάφω, Γλυπτὴ de anaglyphis & cataglyphis. 736. a. C.
- Γλυπτὴ lapides sculptiles. 738. b. B.
- Γλύξις, vel γλεῦξις. 261. a. G. b. A.
- Γῆ II. M. II. genera duo, medicinae duæ. 278. b. G.
- Gnævus, & gnæus. 28. b. A.
- Γναφαῖα purgamenta, quæ spinis adhærebant pectinis fullonii .... tomentum, quod ex illis γναφαῖοις tomenta farciabantur. 282. b. B.
- Γναφαῖον herba, centunculus. 282. b. B. cur vocata *σειβή*. 910. a. B.
- Gnasia seu Egnasia. 90. a. D.
- Γνωματὶς, cognoscere, indicare, probare. 577. b. C.
- γνωμὴ βασιλική. 482. a. F.
- Γνώμων, norma, vulgo esquierre. 471. a. E. b. D. .... & πλότῳ junguntur. 448. a. D. E. in horologiis sciothericis indicabat horas. 447. a. E. stilus horologii sciotherici, qui & umbilicus. *ibid.* b. G. 471. b. G. 487. a. C. & κέντρον, 471. b. G. 487. a. C. unde gnomonici, & ars gnomonica, machina dioptrica ad agros limitandos. 471. b. G. .... prima institutio ad horas indicandas. 448. b. C. æquinoctialis solius umbras respiciebant gnomonici in horologiis ad solis cursum factis. 452. a. B. b. C. E. & diversi regionum situs, non per umbræ æquinoctialis cognomen. *ibid.* a. C. nullus usus absque divisione in duodecim partes. 451. b. B. .... & πλότῳ Græci à Babyloniis sumpturunt. 462. b. F. dens in equis qui ætatem indicat. 471. b. B. D. 472. a. A. γνώμα & γνώσις. 472. a. A.
- Gnomonice quando in Græciam venerit. 462. b. G. a μεταωροσκοπική distinguitur. *ibid.* B. limitibus disponendis utilis, architectis necessaria, architecturæ tertia pars. 445. b. D. geographis expetenda, partem geographiæ facere dicitur, ad illam pertinent instrumenta sciothera. *ibid.* E. ejus inventor Anaximenes. 445. b. F. G. 446. a. A. 451. b. C. 457. a. D. E. 462. b. G. vel, ut alii Anaximander. 445. b. F. G. 446. a. A. 451. b. C. 454. b. D. 457. a. D. E. 458. b. E. 462. b. E. G. 518. a. B. 520. b. G. nihil facit ad horologiorum inventionem. 462. b. F.
- Gnomonici, qui. 445. b. C. 471. b. A.
- de similibus parallelis ac meridianis optime ex arte sua judicant. 463. b. D.
- Gnomonica de horologiis accipiunt auctores. 463. a. C. instrumenta. 520. b. B. .... vasium usus apud Babylonicos & Ægyptios. 463. b. C.
- Goerare & gurare pro gyrare. 790. a. F.
- Goeri, guri, & guiri, pro gyris. 170. a. G. 337. b. D. 790. a. F.
- γώγαν. 832. a. A.
- γούσος, à γούζειν. 630. a. E.
- γούρτζι, oppidum Arabiæ. 348. b. G.
- γούφιντις, θυμίαμα Διευκὸν, hammoniacum, quod & φύσμα. 670. a. F.
- γονατῶδες pro γωνιοειδές. 280. a. A.
- Gongylides, ad libidinem incendunt. 682. a. B. 684. b. A.
- Gordyæi montes. 438. a. E.
- Gorgades insulæ. 878. b. C. 914. b. G. aί γοργάδες, quæ & γοργίδες, nam à γοργῷ, γοργῶς & γοργίς, earum incolæ fuerunt miræ pernecitatis. 915. a. A. scemina, veloces. *ibid.* B. E. .... αἰαῖδες, cita navigia. *ibid.* A. B. à γοργός, citus, celer. *ibid.* A. fortasse eæ insulæ sunt quas à Gorgonibus habitatas finxit vetustas. *ibid.* B. contra promontorium Hesperu ceras observat, bidui navigatione à continenti distantes. *ibid.* D. magis ad septemtrionem, quam Hesperides. *ibid.* E. ab insulis Gorgonum Hesperides 40. dierum navigatione ad meridiem distant. *ibid.* G.
- γοργείη, γοργία, Gorgonia. 63. b. D.
- γοργός amnis in Tigrim influens. 491. b. E.
- γορηνόι. 432. a. A.
- γόρτυς, Gortyna, dicta Ἐλκωπία. 121. a. D. ἐν τῇ γορτυναίᾳ platanus, quæ nunquam folia dimittit. 121. a. E.
- γόρτις ἡρώς, à quo dicta γόρτυς. 121. a. D.
- γορυνός, γούλῃς. 823. b. C.
- γορυνόν, σγορυνόν. 263. a. F.
- Gossypium præter candorem & molliem lini habet etiam τὸ πᾶχον, ... nux trifariam divisa. 209. b. F. Arabicum, erioxylon. 211. b. A. arbor vel frutex, à cuius lana vestes habebant sacerdotes Ægyptii. 702. a. B.
- Gotheca Latinitati ultimæ, veterum zothea, nostrum bothea. 899. a. D.
- Gothicorum Regum crinis sparsus. 536. b. C. .... ab origine Scythæ, spargendi capilli morem à quibus retinuerunt. *ibid.* A.
- Gouret Lotharingis, quod Gallis Boulle. 790. a. F.
- Grada, & gradus, à gradior. 294. a. C. per Gradus fieri. 539. b. A. lævos opponere, de agitatore, quid. 636. b. C.
- Græcæ filiquæ, τὸ κεράτῃα Columellæ. 327. a. B. .... corpora defunctorum non cremabant, sed condebant. 847. a. E. Latinæ voces ad Græcam formam & sonum sæpe defleunt. 426. b. E. in nominibus ea fingunt quæ nesciunt. 936. a. E. .... sepultura. 744. b. F. 745. a. F. structura. 268. b. A. .... potius Latini imitati, quam Latini Græci. 747. b. D. Græciæ pro Græcia. 66. b. F. mythicum tempus. 603. b. G.
- Græcobarbari indifferenter η, ι, υ, ε, & οἱ in scribendo usurpant. 723. b. G.
- γερῖα, urbs. 105. a. B.
- Gralla diminutivum à grada. 294. a. C. .... crura lignea, πανικὰ etiam vocantur. 294. a. A. quibus gradimur, h. e. crura & pedes, à grallis quibus gradiuntur grallatores, quæ sunt perticæ lignæ, distinguuntur. 294. a. B. .... κάλον naturale, sive ligneum. 294. a. C.
- Grallatores pantomimi. 294. a. A. grallas lignas sumebant ad effingenda Panum crura. 294. a. C.
- Gramen. αἰγώσις. 917. b. E. ab animalibus appetitur. *ibid.* G. .... aquatica viridissima. 138. a. D.
- γράμμα seu γράμμαλον pendebat ἑρμῆς tres, κερσπῖα, vel κέρσῃα sex. 327. b. B.
- Grammaticorum levitas, & inconstantia. 413. a. A.
- γραμμὴ. 5. a. E.
- Granam facere. 536. b. C.
- Granarium, grania, vel granea locus, ubi fruges in spicis reponuntur. 536. b. B.
- Grandire gradus. 663. a. A.
- Grani Gotthorum, 536. b. A. C. τὰ σπέρματ᾽, de capillis sparsis ac discriminatis. *ibid.* B. exprimit capillus in fine rotatus. *ibid.* C. .... demittere. *ibid.* D.
- Granis, vel Granus fluvius Plinio, Arianus γρανίς. 832. a. A.
- Granum, cocci, pro grano Cnidio, non est fructus chamæleæ Dioscoridi. 213. a. E. F. ilicis coccifera. 676. a. C. F. tingendis lanis aptum, chermes Arabibus. *ibid.* F. rubens Galatiæ. 213. a. F. 24. in scriptulo. 823. b. F. semina, δσάορ, δσπῆς, pro capite, unde Migraine. 536. b. A.
- Graphatores, V. cavatores.
- γράφειν, pingere: γερφεῖς, pictores. 5. a. E.
- Graphiones, bigarraux, cerasorum genus, γερπῖα vel κατῖερφα κέρσῃα. 673. b. A.
- Graphium stilus ferreus, ab una parte acutus, ab altera planus, γερφεῖον. 644. a. A. 858. a. F.
- γράφω scribo. 263. a. E.
- Graphometra. 482. b. B. E.
- Γράψαι, ξύσῃ, χαράξαι. 775. a. B.
- Gravari aliquid, τετᾶ. 265. a. D. E.
- Gravatim. 67. a. B.
- Grave pro precioso & caro. 17. b. A. .... odor, fætidus, metaphorice. 141. a. E. .... levibus oppositi. 244. b. F. 255. b. B. fortes odores .. odor pro malo. *ibid.* sonus, translatitæ, proprie, quod tactum contundit & premit. Sic gravis vox. 141. a. D.
- Gregalium numerus, & agmen, idem, qui ex eodem grege. 217. a. A.
- Gregarium, pro gregalium, in manuscriptis. *ibid.*
- γείολον, dictum hipposelinum, quasi ἀγείολον. 895. a. F.
- Groma, gruma. 472. b. C. à γῶμα, γνώμων N in R mutato. 472. a. A. b. D. 487. a. C. 576. b. B. 577. b. C. in medio spatii cujus erat mensura capiendâ. *ibid.* a. B. in tetrantem poni dicebatur. *ibid.* B. D. E. 473. a. C. D. in castrorum ratione utebantur, locus prope Prætorium. *ibid.* B. in medio castrorum. *ibid.* D. 577. a. A. machina dioptrica. 473. b. E. 479. b. C. 482. b. B. 577. b. C. pertica vocatur. 473. a. G. 479. a. F. b. E. mensuræ genus. 482. a. F. fila seu funiculos ac pondera habuit. 473. b. A. eadem cum chorobate, ubi vide, ex regulis seu normis componitur. 485. b. A. metatur. 482. a. E. pro decempeda. 480. b. E. 482. a. F. Romanorum castrorum propria. 472. b. E. aliud, aliud ferramentum. 473. a. E. superponitur ferramento. *ibid.* F. 485. b. B. habuit ancones normaliter factos. 473. b. F. non eadem cum parva è ligno machina gnomonica apud Plinium. 487. a. C. veterum hodiernæ dissimilis. *ibid.* A. præcipuus usus. 480. b. F. 482. b. A.
- Gromaticus liber de limitibus constitutendis & de castrametatione. 480. b. D. veteres non solum gruma, sed & pertica sive decempeda usi, seu funiculis, seu quocunque alio mensurarum genere. 487. a. A.
- γρόμφαινα, scrofa. 661. a. D.
- γρόνιον, scrinium. 263. a. F.
- Grues alte volant, non ad despiciendum, sed

H.

H dimidiati nota *H* pro adspiratione à veteribus usurpata. 489. b. F. *η* chet & *η* saepe invicem mutantur. *ibid.* 930. b. D.

Hab elculcul, i. semen culcul. } 925. b. G.

Habel culcul, i. granum culcul. }

Habet fugiendum, certandum. 229. b. F.

Habitatum Syphaci. 866. b. E.

Habitum sermones pro habuisse. 78. a. A.

Habitus impudicè, *ἀναγνώσας ἔχων*. 78. b. B. pudice. 541. a. D. E.

Hadrianus Imperator varius in omnibus. 320. b. E.

Hadrosphaerum folium, ex quo major pilula fiebat. 754. a. D.

Hæmachates. 94. b. C. D.

Hæmatites oculis, & jecori mēdetur. 290. a. C. in judiciis multum potest, & peti-
turos aliquid à rege commendat. *ibid.*

nullas habet venas. 95. a. C. 290. a. E. in adulterato apparent *δυσφύσας* & *κτι-
δόνες*, quibus caret sincerus. 290. a. E.

miltites, anthracites, elatites, phœni-
ceus & spadix. 290. b. D. ex genere ma-
gnetum, & is præcipue qui pari virtute
pollebat, ex magnete fit. 774. a. B. 776.

b. B. ex ... acolia & collyria fiunt, oculo-
rum malis proficientia. 937. a. B.

Hæmorrhoids specie diversa ab aspidē. 243. a. F.

Hæmus mons. 109. a. D.

Halesus Argivus Faliscæ conditor. 43. b. F.

Halesus vel *ἄλῆς* fluvius. 604. a. G.

Halicaccabus, *σπύχυν*. 193. b. F. radi-
cem sumebant qui volebant aspici fure-
re, quasi ab aliqua numinis inspiratione,
quia id pertinebat ad religiones con-
firmandas. 765. a. F. G.

Halileg, V. *Chalileg*.

Halimon, *πῶ ἄλμιον*, quid... & alimus,
ἢ ἄλμιον differunt. 22. a. D. adfita
necat, atque adeo cytisum. *ib.* b. B. cur
cysis valentius. *ibid.* C. succus falsus
ceteris plantis virus est. *ibid.* D. folia
cocta edulia sunt. *ibid.* E. veterum vide-
tur fuisse herba, & qua folda, vel solida
fieret ad crystallina conficienda. 771. b. F. G. falsum est, & *ἄλμιον* dicitur Græ-
cis. *ib.* G. frutex est, in maritimis & juxta
ripas aquarum falsarum nascitur, unde &
ἄλμιον Græcis, h. e. *πῶρρα θαλάσσιον*,
folium habet pingue, spissum, leve, ob-
longum. 772. a. A. radix dentibus cando-
rem & nitorem corpori facit, ex illa fit
sal chali, & alumen catinæ, quod idem
est cum folda Narbonensium. *ibid.* E. 773. b. A. *Ἐρμῆ βάσις* à prophetis vo-
catur, quod eo fixum suum Mercurium
redderent Chymistæ, & *ἡλῆς σέφαν*,
quod eo uterentur ad commutandum ar-
gentum in aurum. *ibid.* E. & *ἰερὸς κλά-
δος*, quod ad sacram artem conduce-
ret. *ibid.* F. est frutex chali, ab auctori-
bus Græcis *κέρμας* & *κέρμαρ* voca-
tur hæc planta. 772. b. F. ampullacia vo-
catum Romanis, forte quod ampullæ
fractæ solidarentur & maltharentur. 772.
b. E. 773. b. B.

Halitæa fons. 570. a. B.

Haltith. V. *asā*.

Hamama, vel hamamah, *ἡμαμα*, pro quo
χάμαμα, exponitur *περίστερων*, i. co-
lumba, sed *περίστερων*, etiam herbam
significat, quæ & *περίστρα* & *περίστειον*
dicitur. 931. a. C. Latine verbenaca,
aut *περίστειον*, herba quæ vulgo pes
columbinus, quam & amomum quidam
existimarunt, quod ab Arabibus ... vo-
ce corrupta ex Græco *ἁμωμον*. *ibid.* D.

Hamilcar, *Ἀμιλκας*. 199. a. G.

Hammanientes, qui Solino Amantes. 263. a. A. 270. b. A.

Hammochyfos lapis. 501. b. E. F.

Hammodytes idem ac *ἡλῆς* Helychio.

241. a. A.

Hammodytæ colorem terre præferunt, in
qua delitescunt. 243. b. A.

Hammonis cornigeri effigies in nummis in-
sculpta. 253. b. G. 254. a. D. cornu,
gemma. 248. a. F.

Hammoniaca Libya. 669. a. E.

Hammoniacum, *ξηρίον*. 719. b. D. *λεον-
πύλας*, lac leonis. *ibid.* 795. b. F. un-
de dictum. 249. a. B. arbor agasyllis.

ibid. C. D. aliud *θερυσμα*, aliud *φύ-
σμα*. 719. a. A. cur Libycum *θυμια-
μα*, aut *θυμίαμα* dictum, & *γυμφίτης*,
& *φύσμα*. 670. a. F.

Hannibal, *Ἀννίβας*. 199. a. G. à Prusia
hospitio exceptus, Prusiam Olympicam
condidit potius vel in honorem Prusiæ
nominavit. 616. b. B. longe antiquior
Prusa Olympica. *ibid.* C.

Hanno non usque ad Arabiæ finem cir-
cumactus. 877. a. C. longè ultra Cer-
nen processit. 878. b. C. Pænorum Im-
perator Xenophonte Lampfaceno vetu-
stior. 915. a. D.

Hoascer ex genere tithymallorum. 927. a. E.

Hariolus & *ἀρχαῖκός* fariolus. 891. b. B.

Haran seu Charan urbs Hebræis, quæ Car-
ræ. 348. a. F.

Harma, hæc, *πῶ Ἄρμα*. 103. b. E. ubi fa-
num Amphiarai. 104. b. F. in ... At-
tico Oropiis vicino fuisse fanum, & ora-
culum, & *λετρά*, & *πηγύλω* Amphia-
rai. *ibid.*

Harmoge. 5. b. C.

Harmozon promontorium Carmaniæ. 830. a. D. unde dictum. 832. a. F.

Harmozusa urbs Carmaniæ, *ἀρμόζουσα*,
Hormus hodie volunt esse. 830. a. B. C.

Harpagus Cyri præfectus Abderam &
Phocæos expugnat. 114. a. D.

Harpali vetus octaeterica periodus. 519. a. G.

Harpe avis marina. 65. b. A. 414. b. A.

Harpocratis simulacra. 7. a. A.

Harundineta in Nilo. 681. a. C.

Harundo crescens. 83. a. G. b. A. B. vi-
neatoria, quæ, canna campestris Co-
lumellæ, Vitruvio harundo simpliciter,
vulgaris & communis. 917. a. E. ... aule-
ticæ. 82. a. G. ad omnem tibiærum so-
num accommodatæ. *ibid.* b. A. Indica,
quæ dulcem & melleum liquorem radi-
cibus præferebat, an magna arbor. 716.
a. C. eam confuderunt cum ea quæ fert
saccharum veteribus notum. *ibid.* F. te-
nera Lucano. *ibid.* b. A. C. mel gene-
rat absque apum opera, diversa ab aliis
Indicis, quarum radices dulci humore
turgescunt. 718. a. G. ... humor ille ex-
primebatur ad potum. *ibid.* b. A. C. &
eæ sunt ex quibus pressis hodie saccha-
rum nostrum educitur. *ibid.* A. proceri-
tas & crassitudo. 715. 3. B. C. E. 716. a.
A. Italica, Belgica & Cretica. 119. b.
A. textæ, structi calami. 765. b. D. tam
magnæ ut cymbæ fiant quæ binos ac ter-
nos etiam vehant. 718. b. D. ... Mambu
amplitudo. 916. b. D. 917. a. D. at In-
dica, unde Saccharum, multo minor,
nec vacua aut concava. 916. b. D. In-
dici calami, *μεσοκάλαμοι* dicuntur,
... plena & inanis, utriusque meminit
Theophrastus & Democritus. *ibid.* E. ...
quædam *χαμακλινείς*, per terram fusæ
incrementum capiunt. 715. b. F. 917. b. F.
antiquitus tibiærum materia. 82. b. E.
aliæ mares, aliæ foeminae, quidam spa-
dones. 83. b. D. ... scribebant veteres,
non penna. 735. b. F. comæ & capilla-
menta, dicuntur paniculæ. 89. b. C.
ἀνθήλη, lanugo, barba, *πῶλων*, *φύση*.
ibid. tempestiva ad tibiærum cælio. 85. b.
A. ex ... aquilicum indicia capiuntur.
917. a. B. D.

Hasta, *δέρυ* Græcis, 715. b. D. major ja-
culis,

- culis, 715. b. D. raffles, vel tornatiles. 323. b. F. G.
- Haud, ligni odorati genus, i. linum, diversum ab Callocho Avicennae, ξύλο-χον vel ξυλοχία Græcorum, perperam sub nomine xylaloes recensetur. 743. a. C.
- Haultbois, altibuxia. 87. a. E.
- Haustra, modiolis rotis affixi, quibus aqua hauriebatur ac fundebatur. 416. a. A.
- Hausum esse pro hausisse. 78. a. A.
- Hebdomadam libri Varronis. 575. b. A.
- ab Hebes, hebetari, non hebetescere. 778. a. A.
- Hecataeus inter primos qui soluta oratione scripserunt. 591. a. D: b. F. inter primos & antiquissimos historicos. *ibid.* b. F: 594. a. B. quando claruit, cum Aristagora vixit. 594. a. B. Protagoræ discipulus dicitur à nonnullis, sed Protagora antiquior videtur, & Pherecyde Atheniensis. *ibid.* C. ἡγεαλογίας composuit. *ibid.* E. oratio ejus nihil aliud quam metrum lege solutum. *ibid.* G. b. A. nobilis toreuta. 737. a. C.
- Hecatombæon. 222. b. F.
- Hecatompilos caput Parthiae quot stadiis absit à portis Caspiis. 557. a. D. quot ad Alexandriam ἐν Ἀρίοις. 756. b. F.
- Hecubæ tumulus. 117. b. A. in Cheronæso. 117. b. B.
- Hedera, 257. b. G: 258-260. Græcis Κιττός, ex lugubri historia nata, 733. a. F. candida δροπενδρῆται. 260. a. B. pul- la. 674. a. C. præsidium sibi adsciscit ex adfatis. 911. b. A. necat adfata vinciens. 122. b. B... tria genera, nigrae, candidae, & quæ vocatur helix, 260. a. B. nigrae duo genera, erythranos & chrysocarpos. 260. a. F. corymbi. 258. a. C. mammae, proacinis. Græcis μαστός. 259. b. F... coronabantur poetæ, Liber quoque & Silenus in Græcia corona in sacris Bacchicis. 733. a. D.
- Hederaciæ patinæ. 737. b. B.
- Hedysmata, ἡδύσματ' olei genera. 330. b. D. ἡδύσμα condimentum, quo condiuntur odores. *ibid.*
- Hegeſias Archon. 570. a. E. κυπέλων au- ctor à nonnullis existimatus. 599. b. C.
- Helbesus fons. 78. b. C. fluvius. 79. b. G.
- Helenæ historia. 599. a. A.
- Helichryſus flos, non holochryſus, aut heliochryſus. 93. b. C. in usu Alexan- dri ætate. 93. b. B: 679. a. D. etiam χρυσάνθεμον dictum. 817. a. C.
- Heliogabalus primus gemmatum diadema usurpavit. 263. a. A.
- Heliopolis Ἡλίου πόλις. 387. b. C. F. He- liopolitana præfectura in Arabia. *ibid.* E. ἡκάτω χῶρε. 391. a. D.
- Heliopolitæ Egyptii. 388. a. G: 389. a. C.
- Heliotropium gemma præcantatoinibus consecrata. 246. b. A. dicta, quod ra- dios solis mutet sanguineo percussu. 245. b. F. vel quod naturam solis quasi mutet & invertat, fulgorem ejus accen- dens in aquam missa, sine fulgore eum o- stendens extra aquam. 246. a. A. stellis pu- niceis superpersa. 245. b. D. E. sangui- neis venis distincta, in quibus locis na- scitur. 244. a. D. machina denotandis solstitiis. 447. b. D: 448. a. A. ex polo & gnomone composita. 448. a. B: 450. b. E. ad cuius instar postea facta horo- logia. 448. a. B. in Achradine Syracu- sarum ab Archimede positum. 454. b. E: 522. a. A. ad formam horologii descri- ptum, illius forma, & horologium æ- quinoctiale vocari potest. 454. b. E. sed non horologium, nec horis monstnan- dis factum. 454. b. G: 522. a. A. solis Mathematicis usui erant. *ibid.* nec popu- lo, nisi ad solstitiorum & æquinoctio- rum notitiam, ideo publicis locis pone- batur. *ibid.* G. Pherecydis in insula Sy- ro statutum. 447. b. F: 522. a. A. Me- tonis Athenis ἐν Πύκκῃ. *ibid.* 454. b. E.
- in iis ad formam πύλῃ factis, fuit γνώμων five umbilicus æneus, quo ostendeban- tur ἡλίου τροπῆ. 447. b. G. & quo die æstivum solstitium. 454. b. E. ut in Sciotheris Anaximandri. 448. a. A.
- Heliutrapeza, Ἡλίου τραπεζα, non Ἡλίου τραπεζα. 586. b. A.
- Helix κιστῶδης quæ in hederam evadit, δροπενδρῆται. 159. a. D. 260. a. B. alia πῶδης, genus hederæ. *ibid.*
- Hellas Græcia Latinis dicta. 100. b. E. Græcis Ἑλλάς unde incipiat, quo pro- tendatur. 100. a. C. G.
- Hellen, Ἑλλῶ, rex à quo Ἑλλῶες no- minati. 100. a. F: 108. a. A. Æoli fi- lius, vel Prometheus & Pyrrha, vel Deu- calionis & Pyrrha. 108. a. A. vel Phthii & Chrysippes. 108. a. B. condidit Ἑλ- λάδα urbem Thessaliæ. 100. a. F.
- Hellespontus. 117. a. D. E. Asiæ citerio- ris terminus ab occidente. 564. a. E. cum Cycladibus & Asia propriè dicta, proconsulare provinciam constitue- bant. 566. b. G. inter alias continebat Asiæ pars citerior. 567. b. C.
- Helvaceus color. 72. a. E. inter rufum & album. 909. a. E.
- Helvetiorum gens in quatuor pagos divi- sa. 348. a. A.
- Helvus colore est melinus, boum color in- ter album & rufum, inde helvolæ uvæ. 182. b. C. color, qui inter rufum & al- bum. 72. a. E: 181. b. E. multum dif- fert à melino. 181. b. F. Helvaceum πὸ κροκῶδες vertit Plinius. 72. a. E: 181. b. E.
- Helvine herba cervæ post partum purgan- tur. 158. b. F. etiam fideritis vocatur. 158. b. G. Plinio, quæ ἐξέτη Theo- phraſto. 213. b. F: 214. a. B.
- Hemina Regia, eadem cum Capitolina & urbana, diversa ab Italica & castrensi, dimidia pars sextarii. 481. b. F.
- Hemisphærium est πύλ. 451. a. A. ita vocant Architecti non supini & inversi figuram, sed quæ instar habet illius quod supra nos est. 450. b. G: 451. a. A. te- studinea differentia apud Architectos. Horæ in extuberante ejus facie quàm in- cava monstrari poterant. 451. a. A. in- verso, hoc est, scaphæ similis recentio- rum horologia, & scaphæ etiam vocan- tur. *ibid.* B. ab Aristarcho Samio pri- mum factum. 456. a. G: 457. a. C.
- Heniochi Colchis vicini, & Caucaſi acco- læ. 692. a. F.
- Heniochii montes, five Coraxici. 137. a. B.
- Hennenses, Ennenses. 77. b. F.
- Hephæstia urbs Chimææ monti proxima, Hephæstion Plinio. 563. a. E. ἱερὸν Ἡφαιστῆ. 552. a. C: 563. a. E. contra Chelidonia in parte Pamphyliæ, 563. a. F. longè à Cragi monte, in jugis fla- grantibus positum. *ibid.* Scylax prope Phaselidem ponit, Chimææ proximum. *ibid.* E.
- Hephæstii montes. 552. a. F: 563. b. E. quibus impositum Hephæstion. 563. b. F.
- Heptaporos fluvius. 492. a. C.
- Herhexis & Heres, à χῆρ' χηρὸς. 220. a. A: 277. a. C. & inde hericius, herinus, & herinaceus: quæ & sine aspiratione ericius, erinus, & erinaceus. *ibid.*
- Heraclea unde dicta. 42. a. C. vocata & Siris, & Policeon. 41. b. F: 42. a. A. vi- cina Metapontio. 41. b. G. sita ad Si- rim fluvium. 42. a. C. Lyco flumini ad- posita, Pontica dicitur, à Lyco flumine viginti stadiis remota. 618. a. G. ab A- lexandro condita, inter Scythiam & Ἰνδὸν. 691. b. E. Lydiæ urbs, à qua Heracleus lapis vel Heraclius cognomi- natus. 776. a. D. Tium quot stadia. 623. b. C.
- Heracleotica nux & Pontica eadem. 424. b. E: 425. a. A. C. male ab Oppio secer- nuntur. 424. a. A: b. E. pro castaneis cur
- quibusdam acceptæ. 425. a. A. cum Διὸς βαλάν. eadem. *ibid.* b. G. solidum ac densum putamen. 425. a. E.
- Heracleoticon ostium, idem Plinio cum Naucratico, Canopicum vocatur, non proximum Canopico. 338. a. G. prin- cipis Nili alveus circa ostia. 340. a. A.
- Heraclidæ, pro Heraclidis. 66. a. C. ... descensus. 608. a. F.
- Heraclitus Σκωπεινὸς dictus. 591. b. A. ejus opera obscura, Magnes, civis Magnesiæ, Magneti comparatus. 776. b. A. lapis Latine dicendus, non Herculeus. 775. b. E. Μάγνης absolute dictus, qui lapis est Magnesius. 776. a. D. ejus nomine coti- culam Lydiam insignivit Plinius, quod debetur alteri lapidi Lydiæ qui est Ma- gnes. *ibid.* C. qui ferrum trahit, & Ma- gnes, idem ac non idem. 775. b. G. ab Heraclæa Lydiæ urbe vocatus est. 776. a. D.
- Herba, antiquis ferba, a φέρβη Ἑολίκοις pro φερβή. 280. a. D. cinaræ, lapathi. 159. b. E. paradisi cur dicatur vulgo folium five Malabathrum. 742. b. F. Sabina. 260. b. C. D. eadem cum bra- thy arbore. 260. b. C: 670. a. B. hodie favinarium. 260. b. E... pleræque alie- nis stirpibus innascentes sunt sine radice. 910. b. A. in solo sedem non habent. 911. a. G. acres, herbes fortes. 244. b. E. amnicæ viridissimæ. 138. a. D. co- gnominæ, licet diversi generis ab au- gtoribus sepe confunduntur. 865. a. B: 903. b. D. cacumine suo terram rum- punt. 912. a. G. ... omnes appellationes Latine a Græcis. 704. b. G. pauca no- mina Arabica, quæ ex Græco detorta non sint. 795. b. D. conditura. 330. b. D... quibusdam tum loca tum homines a fascino defendi, stultum est credere. 751. b. F... plerasque Ægypti peculia- res facit Plinius, licet in aliis nasceren- tur locis. 686. a. E.
- Herbarii Firmico, οἱ ἐξ ἱερῶν Græcorum vel βοτάνολογοί, qui medicas herbas legebant, ac vendebant. 740. b. C.
- Herbaticus, ab herba. 248. a. E.
- Herbessus, urbs, unde Herbessenses. 78. b. C.
- Heretum, V. eretum.
- Herculanum, πὸ Ἡράκλειον, prope Pom- pejos. 42. a. D.
- Hercules ἀλεξίκακ. & ἐνερπημύτης. 248. b. C. Somnialis apud Romanos cul- tus. 248. b. C. Σοτῆμύτης à Romanis cultus. 10. a. G. Recaranus & Caranus dictus. 7. a. D. Silvanus, seu Rusticus, à Silvano deo diversus, licet sint σύμ- βωμοι & σύνναιοι sæpe ponantur & in inscriptionibus. 294. b. C. Triumphalis & victoris ædes, idem. 8. b. D. G. Victoris ædes duæ. 7. b. E: 8. b. D. ædes in foro Boario. 8. b. G: 10. a. G. περὶ εὐπύρ. Iphicle. 21. b. A. septem pedes proceritatis habuisse dicitur. 31. a. E. proceritas quomodo collecta à Py- thagora. 455. b. F. aram Jovi inventam dicavit. 7. a. C. D: b. A. B. C. alteram sibi ipsi. 7. a. C. in... sacris perpetuæ epulationis mos institutus. 9. a. C. cum Antæo certamen. 205. a. E. pugna cum Liguribus, adversus Neptuni li- beros. 42. a. F. unica filia Pandæa in In- dia, quum multos mares generasset, ab ejus comitibus Sibæ populi Indiæ descenderunt. 700. a. B. columnæ. 878. b. A. itinera intra Tanaim five Jaxar- tem finita. 555. b. G: 556. a. D. Her- culi, pro Herculis, & χαϊνώ. 8. a. G: 570. a. E. Salios tribuit Virgilius. 88. b. B. a. ab Euandro dicata. 7. a. C. ab oraculo monstrata herba ad sananda ejus ulcera ex hydræ morſibus accepta. 684. a. A... ubi combustus. 607. a. A.
- Herennius Philo, Bybliensis, professione Grammaticus, Consul factus Olym- piade. 220. annum 78. agens. 866. b. F. Heretum.

Heretum, oppidum Ἡρετῶν. 48. b. A.
 Hermias puer fluctibus exanimatus a delphino relatus. 130. b. E.
 Hermiona, ἀρχαῖκως, pro Hermione. 543. a. E.
 Hermulæ è stadio in Circum traducti. 643. b. B: 648. b. G... quis inventor in stadio ad laxandam ὑπάλινα. 648. b. F.
 Hermus amnis. 605. b. E. auro fluere dictus. 588. a. G. fulius describitur. 606. a. E. F. G: b. A-D.
 Herodæ pro Herodis. 66. a. C.
 Herodes Atticus, Herodis Hercules dictus, quod octo pedes longus esset. 31. a. F. Magnus Salomæ sorori tres urbes assignavit, Azoton, Jamnium & Phæfælidæ. 406. b. E. quatuor regni heredes instituit, quorum unus ἐθνάρχης seu βασιλεὺς, duo πετερχαί, quarta quæ soror fuit, aliquot urbium habuit πεπερχίαν. 407. a. A. Philippo reliquit Paneada, Trachonitum, cum Batanea & Auranitide, ut eas haberet nomine Tetrarchiæ. 406. b. D. & Antipæ seu Herodi Galilæam & Peræam. *ibid.* E. Cæsaream condidit quæ antea Stratonis Turris dicebatur. 407. a. B. & Σεβαστήν in Samaria. *ibid.* C.
 Herodotus quando vixerit. 448. a. D.
 Heroes Argivi & Græci quot curribus in ludicro ἱππικῶν certarent. 635. a. A. apud Homerum bigis, non quadrigis certamen curule peragunt. 632. a. E. F. trigis ut plurimum usi. *ibid.* G: b. A... ævo meta etiam sinistro gyro circumiri solebat. *ibid.* a. C.
 Heroum oppidum. 333. b. E: 342. a. F: 346. a. B: 875. b. F: 876. a. B.
 Heroici carminis auctores raræ & reconditæ lectionis. 601. b. D.
 Heroopoliticus sinus. 342. a. A. 345. b. B. 346. a. B. G.
 Herophile Mermessia oriundo. 55. b. G. Phœbo grata, cur. 56. a. A. nomen Delphicæ Sibyllæ, vel, ut alii, Samiæ. *ibid.* E. nomen Trojanæ Marmelli filia. 55. b. F.
 Heroftratus templi Dianæ incensor, Alexandri natali die. 572. a. D.
 Hesiodus ὁκτὶ ἔχωντος ἀοιδῶν. 526. a. C.
 Homero æquævus secundum nonnullos. 608. a. B. F: b. D-G. verius tamen Homero fuisse antiquiorem. 608. a. E: b. E: 610. a. D. primus ἐκαστὸν ἑκάστην à nonnullis putatur. 609. a. C: 610. a. D. à nomine κυκλῆος segregatus. 597. b. F. cum cithara pictus, sibi à Musis datum ait ex lauri ramo baculum, tanquam vati futurorum præscio. *ibid.* b. D. sed alii id accipiunt de virga laurea, cum qua veteres poetæ carmina sua recitabant. *ibid.* E. carmina à Rhapsodis etiam cantitata, & æditata. 609. a. D. ὅτι ἐκαστὸν. *ibid.* a. E: b. C. Astrologia, ἡ ἀστρολογία. 725. b. F: 728. a. D.
 Theogonia. 597. b. G.
 Hesperica & Medica malus, eadem arbor dicitur sed toto orbe divisim regionibus nascuntur. 671. a. C... vel Hesperidum malum. citrum à Romanis non à Græcis nominatum. 671. b. D.
 Hesperides Nymphæ Atlantis filia. 264. a. F: b. E. vel Hesperii. 264. b. E. nunquam Ἑσπερίδες dictæ. 264. b. G... Nymphas cum Hesperidibus urbe confundit Plinius. 264. a. G. & alii. 265. a. C. insulæ νοτιώτεροι Gorgadibus. 915. a. F. ab iis 40 dierum navigatione ad meridem distant, ab iis ad Hesperu ceras unius diei cursus, versus meridiem tendenti. *ibid.* E. quæ mala aurea habuerunt, sub custode dracone circa Oceanum collocatæ. 264. b. A. ab aliis ultra Oceanum. 264. b. B. ad Oceanum Atlanticum. 265. a. C... mala aurea, non arbores. 207. a. C. mala, diis apponi solita. 671. b. B. mala aurea inter symbola & initia Dionysii mysteriorum, prius nota Græcis quam Medica vel Citrea. *ib.*

A. sunt Aurantia nostra. V. citrum. malis Medicis similia, imo forte eadem quæ natali solo tantum differrent. 671. b. D. ab ... investa in Græciam ab Hercule. 670. b. D: 671. a. B. à loco Africae ubi nascebantur dicta. 670. b. B. eadem cum Citrea & Media malo. 672. a. G. horti ad Oceanum haud longè à Lixo oppido. 264. a. F: b. E. ad Oceanum à Virgilio locati. 264. b. D. F. circa Berenice & Syrtis positi. 264. b. F. vicini urbi Hesperidum in Pentapolitana Libya, confusi cum hortis fabulosarum Hesperidum. 264. b. B. C. in Cyrenaicam translati. *ibid.*
 Hesperii sunt ubicunque sol occidit. 466. b. A. Æthiopes occidentales. 877. b. D. Africa vicini. *ibid.* E.
 Hesperis olim dicta, ἑσπερίς, postea Berenice, urbs Libya. 264. a. C. Hesperia Melæ dicitur, in Cyrenaica. 264. a. D. Theophrasto, non herba est, ut perperam putat Plinius, sed malum citreum, sive Hespericum, odore veteribus commendatum. 670. b. F: 671. a. A.
 Hesperu Ceras, ἑσπερος κέρας. 116. b. A. promontorium quod vulgo vocant Cap verd. 878. b. D: 915. a. C. aut potius quod Lusitani vocant Cabo de las Palmas, Hesperion ceras Solino. 915. a. C.
 Heth Hebræum sæpe mutatur in χ, sæpe in molliorem spiritum, & pro Hé ponitur. 348. a. F.
 Hetrusci. 43. b. G: 44. a. A. C.
 Hevila regio, quæ fert Bedelach & Onychem, alii de Arabia, alii de India interpretati sunt. 809. b. C.
 Hexecontalithos cur dicta. 292. b. B.
 Hiattula, ostreum, χύμη. 772. b. C.
 Hiberni menses tantum tres. 322. a. D. quatuor maxime hiberni & frigidissimi. *ibid.*
 Hibernum, hiems, unde Gall. hiver. 74. b. E: 626. b. A.
 Hiberno pro hieme. 888. a. G.
 Hiems, χύμης. 220. a. B. in tres partes divisa ab antiquissimis Græcis. 223. a. A. 506. a. F. .... initium apud Atticos. 222. b. A.
 Hiera, ἱερά, ante Therasia. 96. a. B. acra. 552. a. F. Sycaminos ad Orientem. 318. a. F.
 Hieracites lapis. 501. b. G: 502. a. A.
 Hierapolis Syriae urbs. 404. b. G.
 Hierapoliticum marmor. 395. a. F.
 Hierichus falso dicitur caput Judææ post Hierosolyma. 408. b. D. F. ab Artaxerxe subacta. *ibid.* E... vallis. *ibid.* G: 411. a. D.
 Hiericuntia rosa non est amomum veterum. 284. b. B.
 Hieronymus presbyter Æthicum Histriae sophistam compilavit. 580. a. G.
 Hierophanta inter symbola Eleusiniarum sacrorum. 527. b. E.
 Hierosolyma caput Judææ, Vespasiano excisa. 408. b. D. Hierosolyma, Ἱεροσόλυμα & Hierosolymæ. 98. a. D.
 Hilaris & hilarus. 293. a. D: 426. a. B. in coloribus. 244. b. C.
 Hilex vel Silex, χαλκίς. 268. b. C.
 Himantopodes. 295. a. A.
 Himera ab Hannibale capta & deleta. 80. b. C. D. vicina Selinunti. 80. b. B. D.
 Himerææ Thermae. 80. b. D.
 Himeræum flumen pro Himeræ. 108. b. F: 341. a. D... fluvius. 80. a. D: b. A: 81. a. F.
 Himeræ fluvius in duas dividitur partes. 80. a. C. ejus ἐκβολαί. 80. a. C: b. A. diversarum ejus qualitatum causæ. 80. a. D. E.
 Hinnientium dulcedo, de hippomane. 661. b. A: 662. b. A.
 Hinnulei νεῦροι dicuntur cervi primo anno. 156. b. B: 158. a. F.
 Hippace pro herba male accepta à Plinio. 122. a. F. lac equinum concretum significat, quod Scythæ sedandæ siti hauriebant, vel in duodecimum diem. 123. a. E. F.
 Hippalus ventus, non hypulus, ita dictus favonius ventus à quodam Hippalo gubernatore, ventus is λιβανός ab Indis vocatur. 834. b. E. F: 879. a. A. B.
 Hipparchus astronomiæ apud Græcos primus & præcipuus auctor. 462. b. D. dioptricum inventor. 577. b. D... sententia de æquinoctiis & solstitiis. 522. a. G.
 Hippo, Διάρρυτος, Diarrutus Latinis. 227. a. G: b. A. B.
 Hippicus male pro Ibyco. 38. a. F.
 Hippo Regius. 227. a. G: b. A: 337. a. F.
 Hippocentaurus equum hominem vomere quomodo dicatur. 641. b. A.
 Hippocrates Κῶς Cous ex Co Meropide oriundus. 102. b. B.
 Hippucrene, non Hippocrène, Ἴππος κρήνη, non Ἴπποκρήνη scribi debet. 586. a. G.
 Hippoglotton, pro hippoglosson. 286. b. B.
 Hippolyta, ἀρχαῖκως, pro Hippolyte. 543. a. E.
 Hippomanes, virus quod effluit ab inguine equarum, quando in venerem incitantur. 659. b. A: 661. a. A. & tuberculum quod innatum fronti pulli equini de ventre afferunt, & à matribus statim præroditur: utrumque ad veneficia & amatoria facere existimatur, sed præcipue πρὸς φίλτρα quærebatur caruncula illa. 659. b. A. tertium apud Aristotelem, quod καπρία vocatur. 660. b. G. magnitudine caricæ, paulo minus quam ἰσάρις. 657. b. G: 658. b. G. cur vero nomine dici Virgilius scribat. 659. b. F. herba Theocrito. *ibid.* E.
 Hippodion, perperam pro Hippos Dion, apud Plinium. 435. a. F.
 Hipponium, Ἴππωνίον, urbs Bruttiorum, Vibo Valenia dicta à Latinis, à Locrensis condita. 49. a. A.
 Hippopee, hippophaes, hippophye, hippope, hippopas, hippophas, hippophaes, pro hippophaes, vel hippopheos. 278. b. G: 279. a. A: b. B.
 Hippophaes, spinæ genus, qua utuntur fullones ad vestimenta polienda. 280. b. A. B. ... & Hippophæston pro eadem herba. 279. a. B: 281. a. F: spinis geniculatum. 280. a. A. μυρσίνανθρον, spinam habens incurvam hami instar. 280. a. B. C. φορέη, i. herba σκολιόθελος dicta. 280. a. D. flores habet racemosos, ut hedera: in corollis locum habebat, ejus radix incisa succum fundit. *ibid.* E. ... & hippophæston utrumque spinosum, nihil habens ὁμοιογενές, sed nominis eadem origo. 281. a. D. ejus non meminit Theophrastus. 281. a. A: b. E. etiam dictum hippopheos, Dioscoridi, qui σπείρω & ἵπποφάεισιν seorsim describit, & virtutes utriusque diversæ. 910. a. D. Galenus ἵπποφάεισιν interpretatur, & satis belle congruit descriptio apud Dioscoridem cum descriptione scæbes recentiorum, *ibid.* E. duo genera Plinio, hippophaes & hippophæston. 278. b. G: 281. a. F. ἄνθος ἀκανθές. 280. a. E. spinæ inter folia ἐξηγεῖται, ὑπόλοιποι, γωνιοειδείς. 280. a. A.
 Hippophæston, ἵπποφάεισιν, Græcis spinæ species, quæ & quibusdam ἵπποφάεισιν, cognomine hippophai, eundemque usum præbens fullonibus, & in iisdem locis nascens. 910. a. F. à Plinio accipitur pro eo epithymo quod alibi vocavit hippopheon. *ibid.* G. ... descriptio ex Plinio & Dioscoride. 280. b. F. ejus capitula echinata, fullonibus usum præbuerunt ad pectendam vestium mollietatem. 280. b. A. B: 281. a. A. in spinis fulloniis

lis, ac μετέωρον subinde patitur, quocunque ferunt vestigia. 465. a. B. transit per polos mundi in Sphæra recta. 463. b. G. in Sphæra stante æquinoctialis est pro Horizonte iis qui sub polis ipsis degunt. 464. a. A. duo genera. *ibid.* E. αἰθέριος, i. sensilis. *ibid.* F. G. b. A. 465. a. F. b. C. 470. a. B. & λόγος θεῶν, qui mundum in duas æquales partes dividit. 464. a. F. G. b. A. B. 465. a. C. F. 470. a. B. quomodo differant. 470. b. C. D. ... unum genus tantum agnoscit Manilius, eumque terrestrem facit, & terrestrem vocat. 465. b. B. C. & terris mutari dicit. *ibid.* C. variantibus Meridianis variantur, non è converso, sub eodem Meridiano plures & novi fiunt. *ibid.* D. mutatio, quæ fit ad Septentrionem aut Meridiem, climata non mutat. *ibid.* E. diameter non plus tenet spatii quam 380. stadia, vel 2000. 470. b. B. definitio. *ibid.* D. metapto- lis. 465. b. E. 470. a. D. G. b. A. πνεύματι in quamcunque mundi partem 464. b. E. 469. b. G. ... cum meridianis & parallelis variant. 470. a. B.

Hormus hodie volunt esse urbem quæ antiquis ἀρμόζουσα. 830. a. C.

Horologium primum Romæ constitutum, in quo loco. 447. a. E. primum è Sicilia Romam quando deportatum. 448. a. A. F. 458. a. D. ... Romæ quando visum. 450. b. D. ... Siculorum initium. 458. b. B. & Græcorum. *ibid.* C. E. aliud à Siculo, & diligentius ornatum à M. Philippo Romæ positum. *ibid.* a. E. ab Aristarcho Samio primum factum, hemisphaerium vel scaphium, vel scaphæ à forma. 456. a. C. 457. a. C. cur Varroni dicitur Andronici octogonum, seu machina explorandis notandisque ventis tantum facta. 880. b. G. 881. a. A. videtur positum pro aurologio. 881. a. B. sciothecici inventio non adeo antiqua ut ad Anaximandrum aut Anaximenem ferri possit. 445. b. G. differebant ab analemmatis. 520. a. C. E. F. b. B. ... fuere apud Ægyptios tam solaris & gnomonica, quam aquaria & ὑδαγωγικά, inter symbola astrologiæ. 462. a. A. Athenienses tardius habuerunt quam Iones. 448. b. B. Romæ non tantum brumalia, vel æstiva, vel æquinoctialia, sed menstrua & diurna. 449. a. D. non solas horas monstrabant, sed horarum incrementa ac decrementa per singulos menses & poene dies. *ibid.* F. G. 450. a. E. b. A. & ea solaris diebus tantum usui erant, aquaria vero horas noctium ac dierum dividebant cum notis & indicibus incrementi ac decrementi. 449. b. A. quæ solaris hydraulica, passim postea usurpata. *ibid.* C. D. primo usi Romani ex Ctesibii inventis. *ibid.* E. 450. a. B. C. sciotherica etiam poli dicuntur. 448. a. B. brumalia. 449. a. D. 450. b. B. C. D. æstiva. 450. b. B. C. æquinoctialia. *ibid.* C. neotericorum hemisphaerio inverso, i. scaphæ similia. 451. a. B. eodem artificio olim facta, atque hodie videntur. 447. a. B. multi in Græcia inventores ante Archimedem. 458. b. C. sed non multo ante Alexandrum Magnum. 456. b. C. 458. b. C. primus meminit Baton unus ex novæ Comædiæ auctoribus, sed viatoria & pensilia, recentioris inventi, apud Athenienses sero recepta observatio horarum ex horologiis ad Solem factis. 456. b. C. neque Atticistæ mediæ ævi unquam diem per horas computant, sed per σιχαῖα. *ibid.* D. ... rectæ rationes. 520. a. B. usus quando proditus. 456. a. A. inventores. *ibid.* C. in solaris, menstruarum tantum linearum meminit Vitruvius. 458. a. E. in sciothericis gnomon sive stilus æneus indicabat horas. 447. b. G.

Horoscopa vasa Plinio, τὰ ὠροσκόπια. 458. b. G. Tertulliano τὰ ὠρολόγια, unde araneorum Horoscopa. 459. a. A.

.. hieroglyphicum. 462. a. B.

Horrea Sulpicia. 461. b. E.

in Horreis Imperatoris res raræ, & non usitatae reponebantur. 31. b. B.

Horribilis, φοβερός, δεινός, ventus, morsus, liber, tenacitas. 314. a. D.

Horridus juba. 276. a. E. ... sidera. 308. b. E.

Hortator signum dabat pertica remigandi. 516. b. C.

Hortensius, Ὁρτήσιος. 12. a. D.

Hortus a Græco χόρτος. 219. a. G. pro villa apud veteres. 219. a. G. b. C.

Hostiæ diis aut totæ concremabantur, aut partes earum defectæ. 90. a. F. b. B. idque ex Magorum instituto. 90. a. G. b. B. C. à Prometheo originem duxit. partem hostiæ comburendi mos & partem ad vescendum servandi. *ibid.* a. B.

Hostia, fofia. } 891. b. B.

Hostis, fofis. }

Hostimentum, hostorium. } 24. a. C.

Hostus.

Humor putredinis amicus. 252. b. D. F. pro aqua. 303. b. E. pro sanguine arboribus. 906. b. A. ex arido, vel ardido congelatus defale. 690. b. A.

Hunnisci pro Hunnis. 44. a. B.

Hyacinthinus color. 167. a. G. ab hyacintho. *ibid.* color purpureus. 193. a. C. qui & hyssiginus. 193. a. D. E. cæruleus. Græci κυανέος ὑακινθῆος vocant. 701. b. A. ... flori similes comæ, sunt cæruleæ, κυανέαι & μέλαιαι 133. a. B.

Hyacinthus, Jacinthus. 737. b. G. .... & Vaccinium diversa Plinio cum tamen idem sint. 193. a. D. F. 865. b. B. 903. a. G. duplex fabula. 733. a. F. G. 860. b. B. altera quæ sanguine Ajacis florem asserit editum, cuius & nomen foliis inscriptum præfert, altera quæ notas esse luctus narrat ob Hyacinthi interitum, dilecti Apollini pueri. 860. b. B. nec mirum si hæc quæstio à pastore pastori proposita sit pro inexplicabili, quum ipse flos ignotus sit hodie plerisque *ibid.* C. .... quem vulgo sic vocant, & is qui sub hoc nomine recensetur à Dioscoride, idem non est, plures ejus species recensent herbarii neoterici, in nullo eorum venæ discurrentes reperiuntur, quæ ductu linearum literas illas αἰ αἰ efficiunt ... veteres lilii formâ describunt, colore tantum distare. *ibid.* D. quod nullus hodie dicit, veteribus quasi lilium rubrum, omnes vulgares cærulei sunt coloris, sed dilutioris, fabularis niger dicitur. *ibid.* E. communis est ut plurimum coloris ex cæruleo pallidi, vel ex cinereo purpurascens. *ibid.* F. in nullo flore hæc omnes notæ inveniri possunt quam in nostro & Romanorum gladiolo, qui ξυελὶς vel ξυελὶς Dioscoridi. 861. a. A. rubens & purpureus poetis. *ibid.* C. fabularis, est ξυελὶς Dioscoridis, & gladiolus Romanorum à veteribus vocatus Gladiolus. *ib.* b. A. à Columella dictus cælestis nominis, est illud genus quod iridis nomen habuit. *ibid.* B. nam cæleste nomen est Ἰεῖς. *ibid.* C. ... de fabulari vetustissimorum Græcorum scripta intelligenda, non de vulgari & Dioscorideo, Theophrastus inter agrestes flores recenset, unde & ἀργεῖα Ἰεῖς vocabatur, ut à fativa distingueretur, Dioscorides cum Xiphio ξυελίδα descripsit. 865. a. A. passim nascitur in muris & maceris quibus aliquid terreni subest, postea duo genera facit ὑακινθὸς ἀργεῖος & παρῆς, in hortis feritur, & sponte provenit passim, uterque confunditur. *ibid.* B. Servius qui lilium rubrum vocat, quod de antiquo accipiendum, languentem exponit, quod non sit nimis acuti coloris, quod de vulgari intelligendum, qui flos.

rem habere dicitur πυρρὸς δὲ. *ibid.* C. antiquus, sive ξυελὶς, habet colorem purpurascens, Vaccinium Græcis ... fabularis niger & colore a purpuræ infectus, gladiolus noster non vulgaris ... qui purpureo colore nisi admodum pallescente non potest tingere. *ibid.* D. hic est quo chymici utuntur ad tingendas vitreas gemmas hyacinthino colore, & hyacinthos faciendas. *ibid.* E. vestes servitiorum vaccinio tingi ait Plinius, quod hyacintho fabulari, non Dioscorideo convenit, eos tamen confundit Plinius, Vaccinia aquosis gaudere ait, at hyacinthus Theophrasti montana amat, & est τῶν ὀρέων, & vaccinium est Dioscoridis ὑακινθῆος, quò mangones utebantur ad pubertatem venalium coercendam. *ibid.* b. A. C. sed quo in Gallia hyssiginum inficitur, vel purpura tingitur, gladiolus est, & cælestis nominis. 193. a. D. 865. b. B. neque enim vulgari hyssiginum tingi potest, Plinius hyacinthum gladiolo comitem dat. 865. b. C. ille gladiolus ξιφίον, Theophrasto vocatur, diversum à gladiolo Dioscoridis quem ξυελίδα vocat, & cum xiphio jungit, at ξυελὶς Theophrasti est hyacinthus Dioscoridis, diutissime durare dicitur, quod communi non convenit, sed hyacintho gladiolo, qui hoc nomen invenit à similitudine foliorum gladioli, h. e. ξιφίς vel iridis. *ibid.* D. ... proprius violaceus color. 288. b. G. virtus, ut violaceo fit nec nimis diluto & aquatico, nec nimium presso & obscuro. 288. b. E. flos Ajacis nomen inscriptum foliis præfert, αἰ αἰ. 860. a. F. primum genus Ἰακισσῆος, proximum ἰσθλῆος, unde robinum fecit infima Latinitas, & rubinus est veterum Hyacinthus, quem Persæ & Arabes hodie vocant Yacut, voce detorta ex Ἰακινθῶ. 779. a. A. quartum genus, ὑδαρῆς qui & χαυνία. 288. b. G. 779. a. A. gemma ex genere ardentium ex India mittitur. 769. b. E. ναπέ. Epiphania. 936. b. C. natus, manu & arte non elaboratus, vel à nativo colore. 795. a. G. genus quintum ὁμαλῶς dicitur. 399. b. B.

Hyæna unde dicta. 238. b. G. γλάν. nominata, aut potius γάν. 238. a. A. veterum non est zibetta. 232. b. B. 237. a. G. in genere luporum 232. b. B. odore notabili prædita. 232. b. C. non est muscus. 232. b. D. lupo similis, ... coitu læna Æthiopica parit crocottam. 709. b. B. terrestres dictæ beluæ, & belui. 238. a. F. Jese Turcis dicitur & Afris, Dabuh Arabibus. 238. a. G. πῆξιν facere dicitur ei animali quod ter lustraverit. 765. b. B. 766. b. C. ... magica potestas à veteribus tributa. 238. b. E. nodus pro magico impedimento ac defixione quam facit. 766. b. B. umbra contactus homo, aut canis obmutescit. 238. b. C. piscis, qui & ὕς. 238. a. B. C. b. G. diversus a delphine. *ibid.* D.

Hyænetta, Ienetta. 237. b. G.

Hyænius lapis, in oculis hyænæ inventus. 238. b. E.

Hyagnis Phryx primus ἐν τοῖς μυθωτοῖς cecinit. 87. b. A. Marfyæ pater. 84. b. E. 584. b. A. primus duas tibus uno spiritu animavit. 84. a. C. b. C. 584. b. B. inventor obliquæ tibie. 84. a. C. Hyagnidis nomi Phrygii & Lydii tantum. 85. a. C.

Hyalinus color, id est, vitreus, pro cæruleo. 180. a. G.

Hyarotis fluvius. 698. a. G. b. A.

Hyccara urbs Siciliae, Laidis patria, ut quidam volunt, Ὑκκαρὰ καὶ ἀνδραγαθὸν dicitur. 77. b. E.

Hyctanis Carmanie flumen. 831. a. A. D. Hydaspes

- Hydaspes Indicus fluvius. 492. b. F.
 Hydraulica horologia. 449. b. B. C.
 Hydraulis tibiæ genus, vel fistulæ, cuius inventor Celsibius Alexandrinus. *ibid.*
 E. ex occasione horologii nocturni, quod fabricaverat Plato. 450. a. A. B.
 Hydreum, ὑδρεῖον, locus aquaticus. 833. b. F. G. novum, καὶ νὸν ὑδρεῖον, mansio prope Berenicen, ad differentiam veteris, quod in deveticulo erat duum milium. 834. a. F.
 Hydri marini V. *Oaractem.*
 in Hydromantia φαντασίαι vel φαντάσματα deorum, i. imagines apparebant. 768. b. B.
 Hydromylæ. 416. a. B.
 Hydruntum, ὁ Ὑδρῶν. 47. a. C.
 Hylæ inelamatio cum annua cursitatione in montibus. 617. a. A. puerum qui ab ephebis excessisset, omnes comitabantur, & tertio inelamabant nomen Hylæ. *ibid.* B. & in fontibus, & in montibus thiasii instituti tripudiantium clamantiumque ejus nomen; locus ubi raptus est. *ibid.* C.
 Ὑλῶ Græcis ichneumon. 238. a. B.
 Hyllus Herculis. 12. b. D. amnis Phrygiæ in Hermum illabatur, Phrygiā à Caria determinat. 606. b. D. Straboni prius appellatus Phrygius. *ibid.* G. 607. a. A. Plinius Phrygem ab Hyllō separat, & Phrygio nomen dedisse ait, sed prius ille amnis dicebatur Ὑλῶ vel Ὑλῶ, ἀπὸ τῆς ὕλης. 606. b. G.
 Hymetti montes in Attica duo. 605. b. F.
 Hyoscyamos à quibusdam αἰδάμας vocatus. 768. b. E.
 Hypanis flumen. 81. a. F. Scythicus & Indicus, Hypasis Plinio dicitur. 493. b. A. Arriano Ὑφασίς, Ὑπανίς Straboni & aliis. *ibid.* 495. a. D. 556. a. A. 697. b. F. ultimus Indiæ fluvius, ad quem accessit Alexander. 556. a. A. 697. b. B. 698. b. G.
 Hypate insula. 203. a. B.
 Hyperborei, Hyperboreus Apollo. 10. b. E. F. pone Riphæos montes incolebant. 145. b. F. ab aliis in Asia, ab aliis in Europa positi. 145. b. G. apud eos mundi cardines creduntur. 146. a. B. semestrem lucem habuerunt, & semestrem noctem. 146. a. C. G. b. A. B. .... regio tum a se felix erat temperiei & fertilis, tum omni noxio flatu carebat. 146. b. D. victus illis in dies subministrari quomodo dicitur. 146. b. F. non tædio vitæ, sed satietate mortem accersiebant. 147. a. A. maxime senes, epulati dilibutique. 147. a. D. non præteritiva, aut primitias frugum, nec spicas Apollini Delio missitabant, sed ἱερῶν ἀπαρχάς. 47. b. A. innexas stipula frumenti. 147. b. B.
 Hypericum. 126. b. C. inter olera & sativa non habet locum, κόριον, & κορίσιον dicitur. 420. a. E. κορίς, Plinio, coras. *ibid.* G. non absimile semen terebinthi. 419. b. E. 421. b. A. filiqua est, lenticulæ formam præfert, & refinam olet. 419. b. F. in filiqua quæ in rotundo oblonga, hordei magnitudine. *ibid.* G. quatuor species Dioscoridi: prima proprie hypericon dicitur, & sola filiquam habet, tum ascyron & androsæmon, quarta κορίς dicebatur, quæ & hypericon a quibusdam nominata. *ibid.* G. hinc Plinius duas tantum species ponit, primam & postremam. 420. a. A. λευκὴν florem similem habet, sed luteo, & genitæ flori. *ibid.* G.
 Hyperis, vel Superis. 832. a. A.
 Hyphear & viscum fert ilex. 190. a. C.
 Hypius mons, Ὑπιος ὄρος, & Hypium flumen, Ὑπιος ποταμός, 616. a. D.
 Hypnale, ὑπνάλη, aspidis epitheton, non species. 242. a. A. E.
 Hypocistis. 258. b. E.
 Hypogæa monumenta. 850. a. C. 852. b. A. apud Græcos. 849. b. F. 850. a. C.
 fornicata erant, unde & καμῶσι dicta. 849. b. G. sub solo templorum ædificata, in quæ dimittuntur cadavera linteis folis involuta. 852. b. B. Græcorum, camerata. 858. a. C. camera autem ex magnis lapidibus fiebant, & quadratis & monolithis. *ibid.* B.
 Hypogium, ὑπόγειον, Tertulliano locus subterraneus in quo latuit Pythagoras. 850. a. C.
 Hypoglossa Plinio, τὸ ὑπόγλωσσον. 286. a. G. b. A. folia habet figura silvestris myrti & comam spinosam. 286. b. B. quidam Alexandream laurum vocaverunt. *ibid.*
 Hyrcani & Tapyri vicini. 690. b. F. usque ad Oxi fluminis ostium pertinebant. 148. b. A. colendi agrorum leviores habent, quia glebæ macies internecet sementes. *ibid.* D. provincia regni Parthici. 843. a. A. ubi terminatur. 148. b. A. fertilitas. 515. a. D.
 Hysge & coccus idem frutex Pausaniæ, Hylginus color à coccino distinctus. *ibid.* 193. a. A. G. inter coccinum & purpureum *ibid.* A. 717. a. F. coccino purpura superintincto fiebat. 193. a. B. ex eo & ex Creta infecta erythrodano purpureus color parabatur. *ibid.* ut fieret, cocco tincta rursus Tyrio tingebant. 193. a. A. b. D. alii pro cocco, alii pro purpura usurpant. 193. a. B. magis ad purpuram inclinabat, quam ad coccum. 193. a. C. b. D. in Gallia hyacintho tingebatur. 193. a. D. non id quod hyacinthus & vacinium, hysge & hyacinthus, diversa, quamvis ..... & hyacinthinum sint affines tinctura. *ibid.*
 Hystrices in India & Africa, & Æthiopia. 277. a. A. tergus, testa. 277. a. B. vel testa spinea, erinaceorum genus. 277. a. A.
 Hytanis. 831. a. B.
- I.
- I. & G. sæpe in libris mutantur invicem. 43. a. G. 153. a. C.
 Iacchus puer à Cerere matre ductus ad filiam investigandam, Baubus pudendis manum admovit. 527. b. G. ideo in Eleusiniis sacris una cum Cerere colebatur, & conjuncti leguntur, Δημήτηρ & Κόρη, & Ἰακχῶ. *ibid.* F. Mamosa Ceres ab Iaccho cur dicitur, à quibusdam Baubus filius & Attici soli indigena heros existimatus, & lacte suo à Cerere educatus. 528. a. B. F. κυαμῖτις à fabæ satione cognominatus, vel à muliebris membri contrectatione. *ibid.* C. fortasse Triptolemus, vel alius puer regis Eleusini. *ibid.* E.
 Iacere moenia, πιχοβολεῖν. 219. a. A. B. salutem. 219. a. B. aggerem. 219. b. A. Iactante denario, pro lactato. 671. a. E.
 Iacula, ἀνέλικα. 715. b. D.
 Iagara aut Iagra Indis sacchari species quod ex liquore Tengæ conficitur.
 Ἰάμνις, Ἰαμνία, Iamnia & Iamnea, oppidulum Phœnicæ. 401. b. D. in mediterraneo. 79. a. D. una ex tribus urbibus Salomæ assignatis. 406. b. E. duæ Plinio, qui portum Iamnitarum alteram urbem facit. 401. b. D.
 Ἰανθὴς violæ colorem præferens, quod & ἰανθον, unde janthinæ vestes. 815. a. G.
 Ianitores & cancellarii, i. ostiarii. 651. b. A.
 Ianua seu ostium medium, sedes Consul. 633. a. F. b. F. fenos carceres fornicatos utrimque habebat. *ibid.* a. F. altare vel prora responderet. *ibid.* b. F. biforis an una sera in traversum ducta claudi possit. 651. a. D. eadem & intus occluditur fera, & aperturam in publicum projicit. 655. b. E. F. oppellulata, verrovillers. 649. b. C. & cancellorum potestates. 651. b. A. 927. a. E. F. V. & fores.
- Ianuarius mensis Ἰανουάριος à bruma. 322. a. F.
 Iapon, qui Iarbas. 228. a. A.
 Iapidiapars Venetiæ. 43. b. A.
 Iapyges Apuli, ab Iapyge Dædali filio. 43. b. A. dicti ipsi Tarentini. 887. b. G.
 Iapygia. 43. b. A. acra in ore sinus Tarentini, qui & Iapygiæ sinus ea parte vocatur, qui à Gargano sinu differt. 887. b. G. sinus, à quo iapyx in Calabros flabat, male quidam de Gargano sinu intelligunt, melius de Iapygiæ promontorio. *ibid.* F. ab ore argestes in Calabriam ferebatur, qui propterea iapyx Calabris nuncupatus. 888. a. A.
 Iapyx, V. argestes... ora Timavi. 43. b. A.
 Iarbas Maurusium rex Virgilio. 228. a. B. Maxitanorum Justino, qui Μαζυες, Mazuces, vel Mazices. *ibid.* sine aspiratione Iarbas. 228. a. A.
 Iason Lycius, Iasus Lycius. 35. a. D.
 Iaspachates. 92. a. E.
 Ἰασπίς in fœminino genere apud Epiphrazium. 92. a. F. ἀερίστα, & cælina, eadem quæ turkesia nostra. 143. a. C. 795. b. G. 796. a. A. Chalcedonia, turbida, ejus varii colores. 395. b. E. & gratiæ & tutelæ gestantibus. 72. b. A. amuletum fuit. *ibid.* præcipue adversus phasmata. 92. b. B. ἀνὰ φασμάτων, ὑδατίεσσα, κρυαδιώδης. 92. b. C. cognatio cum smaragdo. 976. a. A. species nulla stellata, aut guttis stellantibus aspersa, male ἀστέριον λιβὸν Avienus stellatam Iaspidem exponit. 553. a. D. fulva stellatus ensis cur dicitur Virgilio. *ibid.* D. E. pro pluribus. *ibid.* F. genus, καπνίος à fumido colore. 245. b. C.
 Iasponyx. 92. a. F.
 Iaspopallius. 92. a. G. unde dictum. *ibid.*
 Iassus urbs Cariæ. 130. b. B.
 Iaxartes fluvius. 692. b. E. Arriano Ὀξάντης. 555. b. D. Macedonibus dicitur Tanais. 555. b. F. 556. a. F. 560. a. B. ad illum τὴν Κυρέζατα condita à Cyro & Alexandria ultima ab Alexandro. 556. a. G. haud longe ab illo Alexandri ara, ut & Herculis, Liberi Patris, Semiramidis, Cyri. 555. b. G. nomen Tanais imposuere Macedones. 845. b. G.
 Iberi. 440. a. F. b. D. nomine Scythiæ comprehensi. 625. b. G.
 Ἰβέρης, cardamine, Βερὶς pro Ἰβέρη, λεπίδιον & ἀγέρον καὶ ἑδάμον vocatur in agris incultis nascens, quod folia καὶ ἑδάμων similia habeat. 898. a. B.
 Iberus, agitator in curili certamine. 630. a. C.
 Ibi, pro in eam. 68. b. F. 227. a. E.
 Ibi ejectus, ibi convolant. 45. b. C.
 Ibicum proprium salire per abrupta. 155. b. D.
 Ibis, πελαργῶδες ὄρεον, serpentes habet gratissimum pabulum. 901. b. C. avis Ægypti peculiaris. 324. b. F. sacra, amabilis & innocua. 325. a. D. anguium pinnatorum examina devorat. 324. b. D. E. ore patere, nec vulgi quidem opinio. 325. a. E. b. F. G. per os ova reddere, impossibile. 325. b. B. ore coire à quibusdam dicitur. 325. a. F. b. B. in Alexandria refertæ plateæ his avibus cicuribus. 325. b. G.
 Ἰβὼ male pro Σίβει apud Diodorum. 700. a. C.
 Ibycus poeta à latronibus interfectus. 39. a. G.
 Icarus Erigones pater ab agrestibus Atticis interemptus. 102. a. A.
 Icarii canis περὶ κύνων à nonnullis dicitur. 307. a. F.
 Ἰκαρος insula in Persico sinu, quæ Ἰχάρος Ptolemæo. 720. a. C. 831. b. E. flumen. 153. a. A.
 Ichneumon aspidem cauda raptam in a quam

quam trahit & necat. 241. b. F. 316. b. G. 317. a. A. bellum adversus aspidem gerit. 241. b. G. 316. b. G. 317. a. A. υλος dictus, & quare. 238. a. D. 317. a. F. & Latine fullus, & cur. 317. a. F. fluviæ animal fuisse videtur, vel saltem amphibium ex Strabone, & Vitruvio colligi. 317. a. B. Solinus duo genera facere videtur ενυδρον & χερσαιον. 316. b. E. Strabo ipse alibi inter terrestria numerat. *ibid.* & Plinius inter felles, similiter parit, & iisdem vescitur, quibus canes & feles, parvo cani similis, murem Pharaonis appellari recentiores ferunt, non mus Indicus. 316. b. F. ejus naturalis solertia. 317. a. A. etiam ενυδρις dictus, quod rostrum quærat, & investiget. 317. a. F. G.

Ιχθυογενεία, quid, Gallice le plan. 377. a. D.

Ιχθυοφάροι, populi. 393. a. C. 829. b. C. ferarum pellibus pro vestibus utebantur. 707. b. G. Oritæ vocantur Plinios, alii eos separant. 828. b. G. 829. a. A. inter Troglodytarum gentes, 894. b. A. perperam velut diversas nationes recenset Solinus. *ib.* B. oram Arabici sinus accolebant. *ibid.* A. perperam à Solino dicuntur montanas regiones tenere, maritimam oram Persici sinus accolunt, & longe ab Indis distant, Carmaniae populos vicinos habent. 828. b. B. 839. a. C. infra Gedrosos ad mare, post Oritas. 829. a. A. *οριταί*. 829. a. B. propria & sua non Indorum lingua locutus scribit Plinius ..... Oritas, quod de Oritis intellexerunt antiqui. *ibid.* C. populi non uni fuere, Arabici sinus ora in parte Troglodytarum quosdam habuit, ab ora Carmaniae ac Gedrosiae usque ad intima sinus Arabici tenuerunt, quidam ad ostia Indi colunt. 830. b. E. omnia hirsuti quibusdam dicuntur. 839. a. C. littus inter Oritas & Carmanios. 838. a. D.

Icidii dii, θεοὶ οἰκίδιοι. 46. a. D.

Iconium Lycaoniae oppidum. 567. a. B.

Ἰκίοπον vel Ἰκίοδιον urbs. 219. b. B.

Ἰκρία V. fori.

Ἰκπρῖ insula Plinio Vectis, alii Vecta, & Ουικπρῖ, & Μιςτῖς. 175. a. D.

Ida inter Albos montes Cretæ. 120. b. E. ante solis ortum solem videt. *ibid.* F. Troica in Asia minore. 621. b. D.

Idæa radix. 561. a. B. etiam dicebatur Alexandria laurus. 286. a. E. b. C. E. diversa ab Alexandria Dioscoridi. 286. b. C. Ἰδαία ῥίζα, Idæa herba. *ibid.* folia oxymyrsinae figura. 286. b. D. radix in medicina utilis. 286. b. E. βάπτῖς, idem rubus, non est fragaria herba. 362. b. C.

Idæi Daetyli invenerunt pedem daetylum. 120. a. F. in Creta feseo colore pollicem humanum expriment. 124. a. E.

Idæus mons, Idæ pedes & valles. 621. a. G.

Ἰδανθῆρας, nomen Scythici regis, Ἰδανθῆρας forte Herodoto, Jancyrus Justiniano. 594. a. D.

Idicus lapis, magnes. 776. b. B.

Idonei auctores neotericis oppositi. 145. a. E.

Idumæa. 401. b. B. & Judæa Samaria cum dignitate Regia relicta ab Herode M. Archelao. 406. b. E. satis longe distita à mari mortuo. 432. b. G. Idumæi in valle Salinarum a Davide profligati. *ibid.* C. E. 433. a. A.

Jecur extorum nomine intellectum. 91. a. F. extremitates, fibræ. *ibid.* fissum, πύλη. 91. a. G. rite probatum in ara ponebatur. 91. b. A. anferis aut porculi ficiis passis antiquis in deliciis habitum, & σκωπὸν dictum. 743. a. F.

Jesef dicta hyæna à Turcis, & Afris. 238. a. G.

Ἰερα, Hiera, antea Therasia, Vulcano

sacra. 96. a. B. ἀκαλυψῇ, fana sine te-
cto. 604. b. B. ἄκρα, Tauri promon-
torium. 551. a. G. 552. a. A. B. E.
δράμα. 147. b. A. ἱερὸν ἀπαρχαί.
147. b. A. proficiat. 147. b. C. νόσος.
178. b. D.

Ἰεράρχαι. 566. a. E.

Ἰεραξ, Ἰπιδεσμος ἱατελῆς, ac forma
qua accipitres caput redimitum habent.
534. a. D. ἀπειρίας. 533. a. B.

Ἰεραχῆς planities est montibus in theatri
faciem inclusa, ejus palmetum. 411. a.
D. nomen vallis tantum non oppidi
apud Strabonem & alios. 408. b. G.
411. a. D. E. Ptolemæo inter urbes Ju-
dææ recensetur, subversa à Jesu, & in-
staurata ab Oziam de Bethel, hanc Do-
minus noster sua prædicatione dignatus
est. *ibid.* capta, ac destructa à Romanis
eo tempore, quo Hierosolyma oppu-
gnabatur, pro tertia ædificata quæ ho-
die permanet. 409. a. A.

Ἰεροὶ ἀγῶνες, qui. 596. b. A. B.

Ἰερομένημονες. 566. b. B.

Ἰερὸν pro loco sacro & refacra, ut Sacrum
Latini. 91. b. G.

Ietæ capra candida Manibus Homeri pa-
rentabant. 859. b. A.

Ἰγαιῶνες, Inguæones non Ingævones,
vel Ingevones. 162. a. F.

Igidii pro Icidii. 46. a. D.

Igilium, & Ygilium, Ægilium. 67. a. E.

Igniaria, fusilia. 505. a. E.

Igniarii lapides, Pierres à feu. *ibid.* E.

Igniarium, πυρεθόν. 126. b. B. 127. a. A.

Ignifer lapis pyrites vulgaris dictus. 505. a. F.

Ignis ingenuus, πῦρ ἑμφοπν. 274. b. G.
liquidus. 400. a. E. eliciendi modus apud
veteres. 126. a. G. b. A. B. F. G. 127. a.
A. inventio pastoribus & castrorum ex-
ploratoribus asserta. 127. a. B. reparandi
Vestilibus usitatus. 127. a. D. gem-
marum veteribus de splendore ac luce,
quam fundunt gemmæ. 789. b. B. inde
igniculata gemmis pocula, igniculis
gemmarum insignita. *ibid.* C.

Ignitabulum, ὑπὸ κκαυμά. 127. a. E. πυ-
ρὸστροφον, πυρεθόν. 126. a. G. b. B.
F.

Ἰλαί, in militia. 220. a. C.

Ἰλαρωδία eadem ac ἱλαροτεργωδία. 77.
a. A. nihil aliud quam Rhintonica fa-
bula. 77. b. A.

Ἰλαρωδοί. 77. a. A.

Ilex, Galliseuse. 675. b. D. nigra, non
arescens, sed pulla. 647. a. D. in-
ter glandiferas. 676. a. C. ....
solo cocco provocat omnes roboris
dotes, fert præterea viscum & hy-
phea. 190. a. C. diversa ab aqui-
folio. *ibid.* E. aquifolia ὀπιθησκῶς
dicta, quod aculeata habet folia. 190. a.
D. 192. a. F. Græcis πτεῖν. 190. a.
C. 192. b. B. ... duo genera Plinius facit.
192. a. F. b. A. glans utriusque brevior. 192.
b. A. coccifera de genere aquifoliarum,
sed est frutex parvus. 676. a. C. frutex
coccum fert, non fructum, sed tan-
quam scabiem fruticis. 194. b. D. mi-
nor inter frutices pastioibus apum ac-
commoda, prolixior improbatur, κέκ-
κησι βαφικῇ Græcis, Galatis ὄσχη vo-
catur, quæ fert κέκκον βαφικόν. 195.
a. A. arbor præter glandem, etiam
κέκκον πινὰ φοινικὴν producit, non
eundem cum cocco baphico. 190. a.
C. 192. b. D. 194. b. A. B. C. grana
punicea. 194. b. B. multis in locis
pumila, ac frutici similis: sed in ma-
gnam arborem evadit, cum solum ac-
commodum nacta est. 192. b. C.

Ilia navis τὰ ἐκ οἰλίας. 786. a. C.

Ilias κυκλική, Græcum poema non La-
tinum. 598. b. D. μικρὰ, non κύ-
κλῳ, sed κύκλῳ pars. 595. b. B. 600.
b. G.

Ilias μικρὰ & Κυπριανὰ non ejusdem
carminis & operis inscriptio. 598. b. E.
Lefches auctor existimatus. *ibid.* F. 600.
a. D. ἐλάττων seu min⁹ Oula, quam
apud Thestoridem Homerus composuif-
se dicitur, differt ab ea cui μικρὰ Ἰλιάς
titulus fuit, ejus nomine τὰ Κύπρια in-
telligit Herodotus, ea etiam Home-
ro juxta quosdam vindicata. 598. b.
G. V. & κυπριανὰ ἐπὶ. Homeri in nu-
ce inclusa. 33. b. B.

Ilienses Trojani, perperam pro Iolenses. 70.
a. D.

Ilium Phrygiæ minoris. 567. a. A.

Ilii Persis, perperam pro Ilii everfione, seu
excidio, est enim Ἰλῖς πέρις, non Περσῖς.
600. a. A. B. C. Ἰλῖς πέρις & Ἰλιάς
μικρὰ, diversæ, Pausanias ex parvâ
Iliade testimonium producit sub nomine
Ἰλῖς πέρις. *ibid.* D. sed parva Ilias
decantabat Ilii excidium, & ita potuit
inscribi. *ibid.* E. per Ἰλῖς πέρις quam
ex parva Iliade propagatam dicit Aristo-
teles, intelligit tragicum drama. *ibid.* F.
cur δὲ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος ab Aristo-
tele distinguatur, titulus tragiœdîæ ex
parva Iliade desumptæ. *ibid.* G.

Ἰλισός Atticæ fluvius, quasi Ἐλισός,
à recurvo & flexuoso cursu. 587. b. A.
par glaciæ, per inæquales agros piger
meare curdicatur. *ibid.* B.

Illæsus. 325. a. D.

Illinc homines. V. Inde.

Ἰλθαῖνες. 164. b. F.

Illustres, Græcis Ἰλυστρί. 66. b. D.

Illuvies, ἀλυσία. 665. a. G.

Illyriæ δὲ χαῖκῶς, pro Illyria. 66. b. F.

Illyrica rebellio, Illyricum bellum. 16. a.
B. C.

Ilva Latinis quæ Ἀιθιάλη, vel Ἀιθα-
λία, vel Αἰθαλία Græcis. 67. a. D.
96. b. A. 227. b. C. sed illas ut diver-
sas ponit Ptolemæus. 96. b. A. 227. b.
C. 344. b. B. 582. a. E. ex Græco
Ἀιθιάλη, mutato θ in β, & α in ι.
Ibla & per transpositionem Ilba & Ilva
67. a. D.

Ilycias pro Glycias. 43. b. A. 137. b. D.

Imaginosum solere, μαίνεται, φρενιζῶν,
imaginibus laborare. 765. a. E.

Imago pro colore. 495. b. A. εἶτυρα. 736.
b. C. 777. b. B. in cera ex anulo ex-
primitur, non imprimitur. 777. b. B. ...
ἀχρῆσποιήτοι. 574. a. C. cereæ, quas
veneficæ fingeant, sagis nostris hodie
etiam cognitæ. 766. a. D. somnurnæ.
764. b. C. D. & nocturnæ. *ibid.* D. ap-
paritio, signum legitimæ insanîæ. *ibid.*
E.

Ἰμαντιλῖμος, lusus apud Græcos. 613.
b. D.

Ἰμάθον φοινικέλεχον. 334. b. A. σιπό-
κο. *ibid.* ἀκοπα. 949.

Imaus Caucafi pars. 594. b. A. V. Ταμ-
νός.

Imbecillum vinum austero oppositum.
244. a. D.

Imber signum ferendi. 516. b. C. nempe
qui Vergiliarum occasum sequitur. 517.
a. C.

Imberbis. 200. b. A.

Imbricatus, σωλλωσιδής. .... unguis si-
miarum. .... folium. 900. b. A.

Imbrices, tegulæ, καλυπτήρες, seu πε-
ραστήρες, σωλλωσιδής & tabulatio. 900.
b. A.

Imbridus, imbricus. 72. b. F.

Ἰμερσία ὕδατι, non Ἰμερσία. 80. a.
D. Ἰμερσία θερμαίς. 80. a. F. b. D.

Ἰμερσί. πταμὸς, ὁ Ἰμερσί. 341. a. B.
unde Himeræum flumen. *ibid.* D.

Imitus ab imus. 663. a. B.

Imæ vel Ime, Ἰμμα in Seleucide Syriæ,
Emma dicitur. 436. b. A. 444. b. G.
445. a. A.

- ἡλαεσέρον, innocia, innocentia 178. a. C.
- Innus, ἰνν, unde diminutivum Innulus, vel Innuleus, ἰνν, παῖς, ἰνν, πῶλος ex equo & asino: ἰννη, ἡ κόρη. 75. a. B.
- Inoσπίκιον. 138. a. C.
- Inoσχοχον genus acoris. 359. a. E: b. C.
- Inquit, pro inquinat. 412. a. D.
- Inscripta votum. 173. a. F.
- Inscripti, οἱ στήματα, ergastula, gagate, γαγάτη. 180. a. B.
- Inscriptio monumentalis super tumulo. 858. a. F.
- Insecus, unica voce, in qua secus idem quod juxta, prope, πλησίον. 770. a. A.
- Insemitare, in semitam redigere. 41. b. A.
- Insepire idem quod sepire. 29. b. D: 51. b. A.
- Inferre fenestras. *ibid.*
- Inferere, ἐνέσπειν. 187. b. D. acu comam. 534. a. F.
- Inferre, quid. 789. b. D. E.
- Incisa Græcis recentioribus ἱσικα. 869. b. C.
- Insignita corpora. 560. b. A.
- Insinuare, enseigner. 17. a. E.
- Inspidus, ἄχλος, ἄσπιο, χυμίζω. 906. b. G.
- Inspiens, ἄφρων, ἄσφοδς, Latine sapus. 906. b. G.
- Instita, πῆ μφντα, entes, vel antes. 17. b. F: 416. b. D.
- Institor deus agricolæ, vel sator, qui sationi præsidebat. 509. b. F.
- Infolliculari, εἰληθερεῖν. 696. b. B.
- Inspicare faces. 75. b. G: 748. b. D.
- Instar, similitudo, ὁμοίωμα, facies & figura. 207. a. A.
- Instructæ arcæ. 6. a. G.
- Instructura pro structura, ὀπικπεις Græcis. 6. a. E: 268. a. D. fabricæ. 269. a. D.
- Instruere pro struere. 268. a. D. dicitur paries. 269. a. C. ὀπικπεις inædificare. 6. a. E.
- Instruicis cæmentitiæ. 268. a. E: 269. a. C. E.
- Instrumenta vineæ colendæ. 414. a. A. sepulcro imposta sæpe artificem declarabant. 859. b. A.
- Insuasus color, vel suusus, quis. 245. b. B.
- Insula portum efficit. 103. a. B... semper opponuntur continenti. 826. b. G. promontoria sæpe nominantur. 836. a. F. multæ ab hominibus denominatæ. 892. b. D. aut ab Alexandrinis mercatoribus aut gubernatoribus seu ducibus. 893. a. A. πελαγίαι quæ in alto mari longe à continenti distant. 797. a. B. Beatorum ultra Oceanum Occidentalem, piorum animabus à Græcis sedes assignatæ. 431. a. C. Nympharum in Lydia saliares. 88. a. C. Occidentales, ut D. Thomæ. 929. a. E.
- Insulense ab Insula. 826. b. G.
- Intentare. 240. a. B. Intentatio. *ibid.*
- Interamenta navis. 166. a. E. 781. b. B.
- Interamnæ urbes ac regiones. 295. a. E: 492. a. F. Græcis Μεσλώαι & Μεσσωαί. 492. a. F.
- Interamnium, πῆ μεσσωάμιον. 295. a. E.
- Intercalatio Græcorum & Latinorum. 14. b. F. G: 15. a. C. F. Cæsariana. 15. b. 16. a. b. omnem semper abominati sunt Egyptii. 390. a. C.
- Intercisivi limites. 100. a. A: 477. a. E. F: 512. b. D. intercisuris assignatus ager. 100. a. A.
- Intercolumnium. 460. a. F.
- Interficere pro adimere, antiqua elegantia. 97. b. C. D.
- Interficibilis, aptus interficere. 615. a. C.
- Interim, pro interdum. 229. a. E.
- Interjocatis pro interjugatis. 136. a. C.
- Interior pro sinisteriore. 657. a. G.
- Interlucare, quid. 412. b. G.
- Interlucatio, τῶν μερῶν ἀφάρεσις. *ibid.* C. G.
- Interlui, μετὰ πλὴν ἑοδῶν. 207. a. E. unde interlucies. 176. a. B: 207. a. F.
- Interlunium, συμμηνία, i. conlunium. 708. b. D... tempore majores æstus maris. *ibid.* E.
- Intermetium. 460. a. F: 638. b. E: 639. b. C.
- Internodium, καρπός. 379. a. A.
- Interpendium. 708. b. D.
- Interpolare de veteribus vestimentis. 277. b. G.
- Interpolis vestis, ἡ ὀπινγνῶφος, iterum polita, inde interpolare, ὀπινγνῶπειν. *ibid.*
- Interpres quid proprie. 708. b. F.
- Interpretatio pro etymo. 166. a. F.
- Interpretium, ὀπινγνῶλον. 708. b. A. G. quid apud Ammianum. *ibid.* B.
- Interratores vel ratores diversi à cælatoribus & tornatoribus. 736. a. A.
- Interfignia, μεσεμβολήματα. 460. a. F.
- Intertrimentum. 708. b. E.
- Interversura. 482. b. G. omnis angulum facit. 483. a. A.
- Intestina opera, quæ. 717. b. E: 728. a. A. ex nuce facta. 732. b. D... locum habent asciæ, runcinæ & planæ in aliis dolabræ. 728. a. D.
- Intractio, tractio. Intractio linguæ. } 29. b. D.
- Intrahere pro trahere
- Intrico, intricino. 177. a. F: 512. b. D.
- Intrita, materia. 269. a. A. genus cibi, moretum, farce, mortarium. *ibid.* B. pro arenato, vel luto acerato, mortier, ... panis, cibus. 870. a. D. ex sinapi. 927. a. D.
- Intus, tam ἔσωθεν quam ἔσω, tam ἔνδον quam ἔνδοθεν significat. 655. b. E. fores intus apertæ. *ibid.* A. Aperire intus, i. ἔνδοθεν. *ibid.* a. B.
- Ἰνυβολάχανον Latine πῆ κιχώριον. 583. a. C.
- Intybum erraticum. 584. a. E. κιχώριον. 583. a. B. C: 584. a. E. tam silvestre quam sativum. 583. a. C: 584. a. A. cur ita vocatum. 583. a. D. cur ambulum vel ambula. *ibid.* F: 584. a. B. pedes. 583. b. C. idem cum lactucis. 584. a. B. satis officiant. 583. a. E.
- Invenustus cum infelici jungitur, ὁ δὲ σβαλῶ. 39. b. C. D.
- Invetari, ἀποθῆναι. 161. a. B.
- Inviare, ἐνοδίζειν. 41. a. G: b. A.
- Inundationes. 151. a. D.
- Inurere notam. 28. b. F.
- Inuus. V. Faunus.
- Iocarium & Iocale, pro gemma, unde vox Arabica detorta, Aliohar, unde hodie vocamus Joyaux, omnem supellectilem gemmariam, & joalliers gemmarios. 790. b. D.
- Iocarius pro jugarius. 136. a. D.
- Ioci non in verbis & dictis facietis tantum, sed omnis ludus sic vocatur. 791. a. A.
- Iocula, τῶν παιγνίων, quibus pueruli jocantur, & quibus maxime delectantur mulieres. 791. a. A.
- Jocularare, ὀπινγνῶσι, ὀπινγνῶσι, unde nostrum jongler. 791. a. A.
- Ioculum veteribus id omne ex quo aliquis voluptatem taperet, Græcis παίγνιον, vel παίγμα. 790. b. D.
- Iōdes, viridis quidem ac prafini coloris, sed remissioris. 778. b. C.
- Iolindre quelqu'un, continuari. 176. b. E.
- Iolā Iuba condita, instaurata, & pro regia accepta, & Cæsarea vocata. 218. b. D. E: 337. a. F.
- Ἰόλαια, & Ἰόλαια. 70. a. E.
- Jolenses, Ἰολῆς, dicti ab Iolao. *ibid.*
- Iolaus, Iolas, Ἰόλας, & Ἰόλεως, unde Violeus dictus. 70. a. F.
- Iolao antiquior Aristæus. 70. a. D.
- Ἰον μέλαν, rosa nigra. 126. b. E.
- Ione Autolyti filia una ex Nereidibus. 42. b. B.
- Iones à Trojanis expulsi. *ibid.* a. B. Sirim expugnant quam Trojani tenebant. 42. a. A.
- Ionía, una ex regionibus quæ Asiam proconsularem constituebant, & Thracensium provinciam. *ibid.* D. pro μεκωνία apud Dioscoridem, 792. a. C. urbes in Caria sitæ, Ionum tamen & Ionicæ dicebantur. 607. b. C.
- Ionicum Alphabetum 24. literis constans diu ante Athenienses habuerunt Iones. 448. b. B.
- Ionius. 42. b. B.
- Ἰονος, varus. 664. b. B.
- Ἰόπη, oppidum, non Ἰόπη, Jamniæ vicinum. 401. b. C. D. Æoli filia, Cephei uxor. *ibid.* D.
- Iope regni Phoeniciæ sedes. 405. a. B: 867. a. C. non longe ab Azoto. *ibid.* A. circa hanc quæ de Andromeda ceto exposita fabulantur accidisse quidam prodidere. 401. b. F. qui eam Cephei patris Andromedæ regiam fuisse volunt. *ibid.* G.
- Iordanes σερχηλάτης τῆς ἀνατολῆς. 565. b. A. à quo tempore vixerit. *ibid.* C. annis unde ortus. 406. a. D. E: 407. a. F. non recto cursu petit lacum Asphaltitem à quo ebibitur. 407. a. E.
- Ios insula non de Cycladibus, sed de Sporadibus. 126. a. B. in ea fuit Homeritumulus, non in Chio. 126. a. A.
- Ἰός μέλας, florem habens purpureum. 908. a. F.
- in Iosephi A rimathienfis horto monumentum fuit quod suis exstruendum curaverat, in quo Christi corpus depositum. 851. b. B.
- Iotheca Latinitati, zotheca veterum. 899. a. D.
- Ἰσικαία πεδῖον, juncarius campus in Hispania citeriore. 185. b. D. differt à spartario campo, σπάρτοφορος. 186. b. D. E.
- Iouglans prius dicebatur, deinde juglans, jovis glans. } 423. b. F.
- Iovis a Ζῶς.
- Ἰσλῆς urbs fuit τῆς κείω. 102. a. G: b. B.
- Ἰσλος dicitur ἱσσωπῶν, σκρέφη, clauspore. 919. a. D.
- Ἰσλον juglandis. 233. a. C.
- Ἰσλῶ dicitur cachrys nucis Heracleoticæ. 422. b. E. corylorum, avellana. 722. b. C.
- Ioupater prius dicebatur, deinde Iovis pater, pro quo Iupiter. 423. b. F.
- Ἰφίς commune utriusque sexus. 24. a. B.
- Iphithea mater Orphes, Lycus & Caryæ ex Dione Lyconiarum rege. 425. b. F.
- Iphitus Ἡρακλείδης, non Herculis filius. 12. b. C. Æmonis, seu Praxonidæ filius, Eleus Lycurgi cognatus. *ibid.* E.
- Ἰππαρέσις, carceres. 643. b. C: 649. a. B. D. φοιδωπῆ, cryptæ & porticus fornicati. 633. b. B.
- Ἰπφῶ Æolice pro Ἰπφῶ. 263. a. F.
- Ἰπποκρέα emporium Indiæ intra Gangem. 786. b. B.
- Ἰπποδρόμοι, Circenses. 643. b. C.
- Ἰππογλωσσον, perperam pro ὑπὶ γλωσσον. 286. b. A.
- Ἰππογνώμων θυμός. 471. b. B. D. F.
- Ἰππολάπιδον, λαπάδον. 279. b. A... & βελάπιδον, idem, pro majori lapatho. 901. b. F.
- Ἰππομάεθρον, μάεθρον. 279. b. A. majus μάεθρον. 910. a. C.
- Ἰππομανές φυτὸν Arcadiæ. *ibid.* G. cur ita dictum. 660. a. A. ejus herbarum nulus meminit præter Theocritum. *ibid.* B. qui-

- B. quidam *φυν*, non herbam, sed *φύμα*, i. tuberculum interpretantur, Dioscoridis, *σπικω* herba, quæ & *κυνοκράμη*. *ibid.* C. ....
χυν pro *φυν*, legendum videtur apud Theocritum. *ibid.* D. equa ære fusa est Olympiæ dedicata à Phormide, cui potestas indita mares equos ad rabiem coitus incendendi. *ibid.* E. effectus. *ib.* F. apud Theophrastum quod ex tithymallo herba fiebat, laudatissimum in Tegea Arcadiæ urbe. *ibid.* b. D. sed spectus mendi locus ille, & pro *ιππομανές*, legendum *ο έπος μόν*. *ibid.* F.
Ιπών, *ιπώνιον*, Vibo. 49. a. A. B. 60. b. E.
Ιπώνες urbes in Africa, 49. a. B.
Ιπωνιάτης, Vibonensis sinus. 49. a. A.
Ιπποφάες. V. *Hippophæes*.
Ιππο Hippo, urbs. 435. a. F. in compositis rem facit majorem. 279. b. A. 901. b. F. *η* .... Doribus de masculo equorum genere. *ε* .... communi Græciæ equus femina. 660. b. B.
Ιπποι στέφφοροι & *στέφοι*. 95. a. F.
Ιπποσέλιον, vide hippofelinum .... & *βυσέλιον*, idem, pro majori apio, male à Plinio distinguuntur. 901. b. F.
Ιπποτέφ *γη*. 262. b. C.
Ιππε κελών, hippucrene, non *Ιππο κελών*, hippocrene. 586. b. G.
Ιππε sciurus. 224. a. F. 710. b. E. non Hippuros vel Hippuras, portus. 786. b. A.
Ιε, victimæ. 147. b. B.
Ire in maciem, emaciari, in senectutem, senescere. 706. b. D.
Irii vel erysini fatio. 516. b. D.
Irinum unguentum, oleum. 332. b. D.
Iris Amasææ mœnia lambebat. 625. b. A. celeste nomen, unde & *εργία* dicta. 861. a. C. eadem putatur cum colchico & ephemera. 171. b. B. *αργία*, ephemeron inter medicas herbas repositum, ephemeron minime deleterion. *ibid.* C. herba, cujus succus, id est, oleum per se unguentum facit. 332. b. E. etiam appellata *ελες*. 188. a. C. E. 861. a. C. *κρίνω* *όξ*, similis, vulgo *κρινόν* *όξ*. *ibid.* D. gladioli nomine dicta. 702. b. E. 861. a. C. commune *καλαμόκρινον* *όξ* vocatur, Illyrica *καλαμόκρινον* *λδον*. *ibid.* D. *σασίνη* *Ιε* exponitur, & *σασίνον* unguentum pro irino, *σδσον* autem lilium, fusiana hodie vocatur quæ florem habet candidum, sed venis nigris & lineis intercurrentibus distinctum, Illyrica *Iris* candidi. *ibid.* E. omnium colorum dicitur Dioscoridi, & *Αλφ τω ποικιλίαν* arcus celestis sic dicta, & *καλαμόκρινον* recentiores vocarunt, quod similis sit lilio, & quod folia harundinea habeat. *ibid.* F.
Iris equa jugalis in Admeti curru. 632. b. B.
Ιεω, *Iris*, circulus qui pupillam ambit. 134. b. A. 614. a. D. colorum differentia in iride, non in pupilla. 134. b. B. C. exterior iridis circulus album contingens. 134. b. D. G. iris maximam iridis partem constituit. *ibid.* D.
Ιελοσηπία, loca, & frutices quibus iris incubuit. 282. a. C. 718. a. A.
Ιερόδρομοι sunt *πιδρόδρομοι*. 648. b. F.
Irpices quasi *irpices*, rastro quibus stirpes herbarum serpentium eruebantur. 513. a. D. E.
Irrigare, quid. 641. b. D.
Irriguus fons, ... aqua. 415. a. C.
Irrumare, *κακεμφάτως* positum. 662. b. B.
Is *ιν*, *ιν*. V. *Ina*.
Isaia prophetae monumentum monolithum & volubile. 858. a. D.
Ισαλ recentioribus Græcis *Ιξαλ*. 158. a. E.
Ισέγγρον *βάλσαμον*. 418. a. E.
Ισέρον herba aro similis. 919. a. C. 921. a. F. *δεσνήλον*, five *δρς*, unde & *αέλοπρις*, pro *αέλις* *η* *ισέρον*. 919. a. C.
Isarus à nostris vocatur, vel *sarrius*, veterum *damma*, sumptum à Græco *Ισαλ*, *ισκλον* recentiores dicunt. 158. a. E.
Isatis Græcis, *aluta*. 821. b. F. Latine vitrum, Gallis *guastum*, nunc *guesdum*, vel *castellum*. 180. a. G. 182. b. G. ulcera putrescentia quæ serpunt fatiat. 180. a. D. tæruleo colore inficit. 180. b. A. similis *lapatho silvestri*. 180. a. E. 182. b. F. ea infectores utuntur. 180. a. E. F. 182. b. F. tinctoria sativa est. 180. a. F. 182. b. F. *ημερ*, Dioscoridi. *ib.* qua tinctoria utuntur, cur inter genera lactucarum silvestrium à Plinio relata. 182. b. E. herba Græcis recentioribus *πείσλο*. 936. a. G. vulgo vocatur *pastel*. *ib.* F. quod confusa in pastillos digeratur. *ibid.* G. Arabibus Nil vocatur. *ibid.* b. A. B. in *Gusarat* gali vocatur, eam *Rori* marino similem quidam faciunt, alii *ocimo*. *ibid.* b. A. nostra *plantagini* similia habet folia 180. a. F. 936. b. A. & *Indicum* eodem colore inficere. *ibid.* B. *αργία*, agrestis. 182. b. F. sativæ per omnia similis. 183. a. B.
Ιστιάδες *χρώμα*, vitreus color, species viridis quæ prafino subest. 182. a. D. viridis quidem ac prafini coloris, seu remissioris. 778. b. C.
Isauria sub Pamphylia. 565. a. B. ex quinque gentibus constat *ανατολικόν* *θέρμα*. 566. a. B. sub jurisdictione Proconsulis non erat. 566. b. E.
Ιχαλον & *ιχαλέον*, *το λεπτόν η* *ξηρόν*. 658. a. A.
Ιχάς Græcis non idem ac Plinio *carica*. 657. b. G. pro *ιχάς*. 658. a. A. *νέα χλωρά η* *ξηρά* Polluci, proprie siccatam significat, caricam vertit Plinius, pro genere minoris ficus ponit, quasi carica paulo minor sit vulgari fico. *ibid.* b. G. laudatissimæ servabantur in capsis. *ibid.* a. F.
Ιστίον, simulacrum *Isidis*. 406. a. F.
Ισίοιον, *Isidis* templum. 48. b. C.
Isiaca tabula. 242. a. b. C. 243. a. C.
Isis, Ceres, Venus & Luna pro eodem nomine *Erucina* *Isis*. 50. b. F. dea, & tutela, & *parafemon* navis. 403. b. B. in casto matronæ concubitu abstinebant. 659. a. B. quidam voluerunt esse *Virginem* quæ inter astra ... spicæ datæ in simulacro, & gubernaculum. 873. a. A.
Ismaëlita sunt *Scenitæ* Arabes, intonsocrine, vitta caput redimitum habent. 392. a. A.
Ισμάνης *Memnon*. 337. b. B.
Ισφ *ζυγ*. 843. a. G.
Ισπινναμον vocata *Casia* *δαφνίς*, 286. a. C. 919. a. C. E. 922. a. A.
Isodomos structura. 871. a. A.
Ισπυρον herba, à similitudine tritici. 919. a. C. 921. b. F.
Ισάπρον, multipeda, cur dicatur, Græcis *ισαλ* *κατενίδι* *όν*, clauspor-te Gallice. 919. a. D.
Ισθε, vir divinus. *ibid.* C.
Ispina & *hispina*, pro *spina*. } 281. b. G.
Isqualleo, pro *squalleo*. }
Ισθηδόνες, V. *Effedones*.
Islicus sinus. 469. a. B. 548. a. F. b. A. B. etiam *Pamphylus* dicitur. 549. b. F. per *Phœnicium* mare significatur, & *Cilicium*, *Pamphylum* & *Lyciacum* comprehendit. 553. a. G.
Ister ex monte *Abnova* multis ultra Alpes milibus oritur. 131. a. B. C.
Isthmi spatium, ab angustiis incipere *Hel-*

lada. 100. a. C. duo, pari latitudine. 117. a. A.

Ισδορομειν, velificare navis dicitur, cum plenius velis currit. 781. b. D.

Ιστοπεπιμηχαι *φάλας*. naves. 781. b. C.

Ισως *κύκλ* in *Geographia*, *η* *πείρη* *σις*, vel *πείρησις*. 597. a. B.

Ισολομυδικα multa ab antiquis poetis Elegiaco carmine scripta. 597. b. E.

Ισος *άσπαρτος*. 187. b. E.

Ισρός. 325. a. A.

Italia inter duo maria. 476. a. D. .... longitudo & latitudo. 58. b. B. E.

Italicæ harundines, seu calami. 119. b. A. B.

Ιταλός, unde vitulus. 129. a. D. 848. b. D.

Iterare, secundo arare, quod & redarare, Græce *διπλαιν*. 509. b. F. secundo sarrire. 513. b. B. C.

Iteratio quæ aliis tertiatio. 512. b. A. secunda quæ obliquis & transversis sulcis agitur, male à Servio cum autumnali confunditur. *ibid.* F. instar occasionis, post occasionem. 513. a. B. fit fato semine. *ibid.* b. A. secunda folio. 513. b. C.

Iteratum, *παλισταφέν*. 513. b. C.

Iter diurnum viginti millibus passuum definitum. 351. a. G. b. G. mensura ab Athenis Lacedæmonem. 33. a. C. maritimi mensura à Lilybæo Carthaginem. 33. b. D. mensura per passus. 484. a. D.

Ιθική *Νηριτή*, non *Νηρική*. 503. b. C.

Ithacæsiæ insulæ, *Ithacæsiæ*. 68. a. B.

Ιθαρχαίς quatuor venti tantum Aristoteli, qui sunt quatuor priores & cardinales. 884. a. D. opponuntur nothis, qui venti locales & certarum regionum peculiariter. *ibid.* E. 889. b. A. cives naturales & *αυτόχθονες*, quibus opponuntur *εισέστροφοι*, & civitate donati. 889. a. G.

Ιπν, *Iton*, Thracicum. 498. b. C. D. E. diversum ab *Ægyptio* *Oete*. *ibid.* E. tubaribus simile. 499. a. F.

Iturea. 433. b. C.

Irys in passum conversus. 315. b. E.

Iubæ regia, V. *Iol*.

Iubæ, grandissimæ comæ. 89. b. D.

Iubatus cervicem. 276. a. E.

Iudæa. 414. b. G. ejus idem clima cum Delta *Ægypti* & *Alexandria*. 335. a. D. est *Palestina* tertia. 333. b. D. & Syria *Palestina*. 333. b. F. pars *Petræa* quibusdam dicitur. 333. b. G. *Petræa* *Iudæa* trans *Jordanem*. *ibid.* cum dignitate regia relicta *Archelao* ab *Herode* Magno. 406. b. E. *palmetum*. 928. a. E. *caryota*. *ibid.* F. G. *καρπώσι* magis succosi quam *Thebaici*. *ibid.* b. A. meliores *Babylonicis*, nobilitas. *ibid.* B.

Iudæi maturius *gnomonicorum* habuerunt notitiam. 463. a. E. veteres non habuerunt diem omni tempore in 12. horas divisum. 463. b. A. sed recentiores consuetudinem diei per horas computandi à Romanis sumferunt. *ibid.* B. corpora mortuorum non condierunt, sed plurimis unguentis & aromatibus sepeliebant, eodem more quo Græci & Romani. 744. b. F. .... sepulcra quali forma. 850. b. C. corpora aromatis non condiebant. *ibid.* D. defunctorum corpora, solis interis taniatim scissis operta & amicta inferebant monumento, cadaver tradebatur in cavis in pariete monimenti cavatos, apud *Judæos* & Græcos pollingendorum corporum non diversus mos fuit. *ibid.* C. *Iudaicus* lapis & *Syriacus* & vesicæ sedat, idem, renium dolore, cadaver tradebatur calculis fractis. 501. b. D.

Iugariæ equæ. 630. b. E.

Iugales equi in quadriga qui. 631. a. C. *ζύγιοι*. 630. b. A. minoris dignationis quam *funarii*. 631. b. D.

Iugere milvorum proprium, inde & *tibiæ* *jugere* dicuntur. 87. b. E.

Iugerum

Iugerum habet duo *πλεθρα*, Philetærios pedes 200. in longum, centum in latum. 411. a. F. faciebant duo actus quadrati. 411. a. G. 477. b. G. longitudo. 712. b. B. E.

Iuglans est *Διός βάλαν*. 423. b. E. Iovis glans. 424. b. F. nec D. prætermisum est, ut sit quasi diuglans. 423. b. E. latinis basilica, vel Persica Græcis, nux pontica. 188. a. C. nucis atque olive rotundæ majusculæ eadem forma. 729. b. D.

Iugum maris aliud, aliud jugum mari imminens. 134. a. B. consponsæ factionis. 136. a. D.

Iuga, pro jugalibus. 631. b. G. Iulia Gaditana. 201. b. B. Traducta. 204. a. F. G. b. C. D. à Iulio non à Claudio Cæsare. 204. b. C.

Iulias, urbs Iudææ. 429. a. C. Iulius Cæsar circi arenam euripis circumdedit. 639. a. G.

C. Iulius Hyginus Polyhistor. 4. b. A. Iumentis avena hodie pro pabulo. 274. a. G. Hordeum à veteribus Græcis Romanis. *ibid.* A.

Iunceæ, tenues & pallidæ. 539. b. D. Iuncina, juncæ herbæ. 177. a. A.

Iuncus aridi soli. 185. b. D. res marina & in palustribus nascens, *ἐν τοῖς ἐνυδροῖς* recensetur à Theophrasto, qui tria ejus genera facit. 185. b. E. ad multa utilis, & iunces ex eo torquebantur. 185. b. F. 186. b. A. ad stygium olei decoquebatur. 332. b. A. marinus *σαρκώδης* etiam dictus. 186. b. A. 188. a. B. inter res odoratas, quæ in Syria nascuntur. 739. a. A. mariscus pro majore. 186. a. D. 793. b. D. caules tenuissimi, *καυλίστα* & *ῥαβδοί*. 913. a. D.

Iunio, dissyllabum apud Juvenalem. 319. a. C. Q. Iunius Rusticus Consul cum Hadriano. 319. a. D.

Iuniperus & cedrus non discernuntur nisi fructus differentia, similis foliatura cedri. 668. b. D. diversos fructus non edit, piperis arbor itaque non potest ad similitudinem, fructus diversos edere, nec similes ..... arbores quæ piper gignunt. 722. a. D. neque folia utriusque familia, piperis femina à ..... distant. *ibid.* E. .... gummi hodie vernicem vocamus. 809. b. G.

Iuno Argiva. 42. b. G. 43. a. A. Samiæ templum in quo pavones alebantur. 611. b. C.

Iunonia insula, à Iunonis æde dicta, altera Ptolemæo dicitur *ἀπὸ ἑσπέρης*. 927. b. A. duas inter Fortunatas recenset Iuba, unam Ptolemæus. 915. b. B.

Iupiter, i. Jovis pater, *Ζεὺς πάτωρ*. 70. a. A. 423. b. F. pro Iou pater, Iovis pater. 423. b. F. tutela navis qua asportata Europa, parafemon taurus. 403. a. E. in Argæo monte Cretæ educatus clam Saturno. 626. a. E. Ammon cum barba pingi solitus, *πλοῖος θεὸς* & *κεροκέρων* Ammon. 721. b. D. Belus. 872. a. C. *Σάμμυος* ab Eleis cultus. 10. a. G. .... Dodonæi templum. 90. a. D. ejus fons. 96. a. E. Jomæi templum ab Aristæo in Arcadia statutum. 70. a. C. Inventoris ara. 7. a. B. D. E. b. A. B. C. .... *Παρθένος* Trapezunte cultus. 10. b. C. Piseus, *ὁ Ζεὺς Πισαῖος* ex ebore factus à Phidia, ejus simulacrum ex ebore factum. 747. b. B. tonans & fulgurans, *ὁ Ζεὺς βροντῶν* & *ἀστράπων*. 804. a. D. Triphylia templum in Panchaia regione. 387. b. B. Oriti sacrum. 618. a. A. fanum in Corycio specu. 546. a. F. frumentum. 673. b. B. C. ortus matutinus. 508. a. C. sepulcri titulus. 120. a. A.

Iovis nota, prima litera ejus nominis, Z, *Ζεὺς*. 874. a. C.

Iura mons, *Ἰερεὺς ὄρος*, hic Iura, *ὁ Ἰερεὺς*. 170. a. E.

Iuris corpus *κῆρυξ νομικῆς* dici posset. 598. a. E.

Ius, *ζωμῶς*, tinctorium decoctum. 806. b. F. virgarum. 272. a. A.

Iusta funera. 387. a. F.

Iustidium. 13. b. F.

Iustinianus Rhinotmetus. 656. b. F.

Iustitia vel Æquitas cum libra & Cornu copiae pro virgine Africa plerisque habitata. 873. a. E.

Iustitium. 13. b. F.

Juvenalis præfectus cohortis in extrema parte Ægypti quæ est Syene, Oasæ legatus, vel Pentapolim. 319. a. A. Satyras in loco exilii, i. in Ægypto scripsit, & ibi decessit, juxta quosdam. 319. a. B. missus eo sub Domitiano, quod Paridem pantomimum læsisset: sed Romæ vixit post Domitianum, etiam Hadriani tempore Satyram xv. scripsit. 319. a. C. & xi. 319. a. D. imo quatuor postremas. 319. a. F. reliquas forte sub Trajano, certe post mortem Domitiani. *ibid.* propter Paridem Domitiani, non Claudii Neronis, pulsus. 319. b. A.

Juvenici non in genere buccero. 158. a. C. Juvenulæ ab Horatio myrto & hederæ comparantur. 674. a. C.

Ἰζαλός αἰζ, *πιθηνική*, *ἰσάλος* recentioribus. 158. a. E.

Ἰζίας chamaeleon candidior dictus, *ἰζίας* Dioscoridi, quæ *ἰζίνη* Theophrasto. 213. b. C.

Ἰζωπὸς κάλαμοι. 585. a. C.

Ἰνυξ omne in quo est aliquid *ἐλκυστικόν*, ab avicula *τῶν φθερμακίδων*. 662. a. B. illex, bicodula cur dicta. *ibid.* C. *στυπυρίς*, & *κιναιδοῖον*, quæ est motacilla, quasi muttocilla. *ibid.* D. b. A. Aristotelis alia à motacilla. *ibid.* b. D. motacillæ duo genera, alia *πιμυρίς*, alia *πλωτερία* dicitur. *ibid.* E. b. A.

K

K & T invicem mutantur apud Siculos. 75. a. D.

Kabel vel Kebul, urbs Indiæ. 924. a. F. 931. a. F.

Kali herba exurebatur ad vitra conflanda, ita vocatur ab Arabibus, in Ægypto & Syria plurimum nascitur, ex ejus cineribus cum quodam silicum genere mixtis pretiosa ac nitidissima crystallina conficiunt Veneti vitrarii, crevit etiam in Narbonensi provincia, vitraria ibi nomen habet, hujus cineres in lapidem ferruminantur, & vocant *soulde* quasi solidam a solidando. 771. b. A.

Kematia Arabice calamus aromaticus. 919. b. E.

Kebuli Avicennæ, vulgo chepula, à loco dicta, ut Casia Kebulia, Albrenge Kebuli, ab urbe Indiæ Kebul vel Kabel, Myrabalana Kebulensia. 931. a. F.

Kerfe, communis casia, etiam pro qualibet Arabibus. *ibid.* Kerfa à Græco *κάρφη*. 922. b. D.

Kethem, margarita fulgens. 762. b. E.

Paz, aurum optimum, *λιθία χρυσίς*, vel potius *λιθία πάζ*, gemma ex loco Paz. 763. a. D. aurum, margaritæ gemmæ, corona, diadema insigne. Hebræis pro nota vel signo, unde ..... Paz, *ἡπίσημον χρυσίον* vertitur. *ibid.* E. Græcæ originis *κάθεμα*, .. Ophir, monile ex auro vel gemmis Ophir, & .... Paz ex lapidibus Paziis vel Topaziis. *ibid.* F.

L

L litera Normæ formam repræsentat. 471. a. C. & A. sæpe invicem mutantur in veteri scriptura. 353. b. E. & A. sæpe confunduntur. 153. a. C.

(x)

& Græci in multis confundunt. 351. a. E.

ex LL labdis duobus abbreviatis factum U. 704. a. B.

πὶ Λάβᾶ, oppidum Arabiæ felicis. 348. b. D. 352. b. F.

Labor proprie de cælatura. 738. b. D. unde laboriosi cælatores dicti. *ibid.* E.

Labrum Veneris, cognomen Chamæleonis. 214. b. A.

Lac fici, *σακτὴ συνῆς*. 747. a. E.

Lacca non est cancamum. 810. a. F. pro eo... Arabes obtrudunt. 808. b. F. 810. a. F. non est simile myrrhæ, a veteribus ignotum. 810. a. G. aliud erat quod... appellat infima Græcia, nempe anchusa. *ibid.* 808. b. E. 817. b. E. quæ appellatio Lacchæ a Græcis ad Arabes transiit, Græcis ita dicta radix quæ rubro ac sanguineo colore inficit, unde Arabes ceraginem illam quæ circa ramos certarum arborum congesta invenitur & a formicis elaborata, eodem donarunt nomine, quia rubrum colorem efficit, etiam hodie vocatur ab insectoribus cocci & brasiliæ sæx qua pictores rubro fusciore pingunt, recentiores Græci *λαχάν* & *λαχίον* vocarunt genus coloris purpurei & obscuri, quod fit apud insectores ex flore nigro vel spuma purpuræ quæ supernatat cortinis tinctoriis, Indicis veteres appellabant. 810. b. A. *λαχανάς* τὸ Ἰνδικόν, Indicis insectorum etiam Laccha Græcis, ut hodie quod ex coccini & verizini sæce paratur, Lacchia Indica apud suos Trec vocatur, Persæ, Arabes, & Turci Lac vel Loc nuncupant, vocabulo ex Græcis arcessito, quod colorem rubrum significat. *ibid.* C. Græcum est, ex *κάλλη* factum, unius literæ transpositione. 810. b. D. 816. b. B. 817. b. D. sed *ὁ λαχᾶς* dixerunt. 817. b. D. *Ἀχαιᾶς* ἀνθῶ vocatur, cum Syriaco colore jungitur. *ibid.* E.

Λάκκη *χρωμάτις*, genus vestis coloris. 816. b. B.

Lacedæmonii pugillatum & pancratium improbabant. 206. a. C... auri usus interdictus. 841. a. F... marmor. 395. a. A.

Lacernæ Cadmi municipales, i. Tyriæ. 939. b. D.

Lacerta, *σαῦρος*, Ionice *κερονίδειλος*, ab Ægyptiis Champsæ dicitur. 613. a. E. V. *chameleon*. Chalcidica an eadem cum Chalcide serpente, dubium, sed certum lacertæ genus quoddam samiamiton appellatum non esse eandem cum ea. 817. a. G. illud genus in muros reptans & muscas captans, ... tria genera a colore *ἢ ἡλιακή*, *ἢ χαλκή* *ἢ ἡ χλωρά*. *ibid.* b. A.

Λαχανητός. 257. b. E.

Λαχαντή, Ἰνδικόβαφοι. 810. b. B.

Lacina vestis & lacinia, lacinam viam facere. 99. b. G. alacino. *ibid.* 615. b. B.

Lacinare & dilacinare, a *λακᾶ*. 99. b. G. laciniosa vestis, ... sarcinæ, in ... in assignati agri. 100. a. A.

a Laconibus signacula prodita, & anulo rum usus signatoriorum, signa ex vermiculatis lignis. 654. b. E.

Laconice, & Laconis, & Laconia. 97. b. G. .... sinus Peloponnesi. 99. a. G.

Λάκη *ῥάκη*. 99. b. G.

Lacrima *τὸ λιπαρὸν τῆς ἐλάτης*. 330. a. A.

Lacrura e Græco *δάκρυον*. 903. b. F.

Lactuca *ὑπωπικὴ* *ἢ ἀνώδην*. 584. a. B. tria genera præter candidam. 896. a. E. laticaulis. *ibid.* F. agrestis, brevi folio, & lacte plurimo abundat. *ibid.* b. A. ejus succus *φαρμακώδης*. *ib.* D. sola *ὀπίστη*, ejus succus olim servatus

- servatus ad medelas, a Plinio cum meconio confunditur. *ibid.* F. *ἀδοκκαυ-
λοιτέρε, πλατύκαυλος, στρογγυλόκαυλος.*
896. b. C. D. *ἀκαυλός.* 897. a. E.
Laconicum genus. *ibid.* G: 897. a. A.
fessilis. 896. b. G: 897. b. B. sedens,
χαμναίη 897. a. B. candida, &
fessilis redditur cura & cultura. *ibid.* C.
E. non omnis, sed major & *πλατύ-
φυλλος.* *ibid.* E. fessiles etiam *φιαλω-
τὴ* dictæ. *ibid.* C. amaræ, *πικρίδες,*
cœur de laictue. 896. a. B... edere vete-
res Romanos religioni habuisse ante Au-
gusti tempora, falsum. 897. b. D....
ope Augustus ex valetudine ancipiti
convalluit. *ibid.* F. postea earum tanta
commendatio fuit ut repertum sit eas
oxymeli condire. *ibid.* G.
- Lacuatum pro laqueato, veteribus. 853.
a. C.
- Lacuna aliud, aliud lacunar. 853. a. C....
cavationes. 138. b. B. oculorum, *οι-
λώματα.* 290. b. B.
- Lacunar five plinthion ad horas invenien-
das invenit Scopas Syracusius. 448. a.
G... & laquearia, quæ lacnibus quadratis
distincta erant, tecta plana tabulis la-
queata. 855. a. E.
- Lacus, *ὕδρεον, λάκκος.* 226. b. D.
grandes maria dicebantur, ut Hebræis,
& *θάλασσα* pro lacu, Lucas *λίμνη*
vocat quam alii *θάλασσαν.* 407. b. F.
433. a. B. habent sua *σύματα* & suos
μυχούς. 491. a. C... & lacusculi in ab-
laqueationibus. 366. a. B.
- Lada, herba ex qua Ladanum fiebat. 257.
a. C. Leda etiam, *λήδον.* *ibid.* & 258.
b. F.
- Λάδανον Arabibus dictum *λήδανον.* 258.
b. G: 259. a. A. conficiebatur ex succo
distillante, & barbis hircorum adhære-
scente. 258. b. G: 261. a. B. non ad
usum mensuram. 261. a. E. lada herbæ
pingue. 257. a. C. E. *κισθὴ θυμιάμα,*
1. *κισθὴ,* nam... ex cistho. 669. b. E...
& silphium diversa. 249. b. A. facti-
tium. 252. b. D... confectio in Syria &
Africa. 257. a. F. colligendi duo modi.
257. b. A. vis, *ῥύον,* cur κατ' ἐξο-
χῶ dictum, 669. b. C. distinctio in
terrenum & factitium, in friabile & len-
tum. 257. b. B: 259. a. E. genus stobol-
ion, vel stabalon, non strobol. 260.
b. B.
- Ladi, *Λαζοί.* 113. b. A: 362. b. F: 834. b. F.
Λαδικίνη ὄρχουσα, vel *Λαοδικινὴ,*
Syriaca. 808. b. E.
- Λάδων herba. 258. b. F. fluvijs Pane cla-
rus ob Syringa. 99. a. C.
- Lælius, vel Lævius Ἐρωτοπατριῶν scri-
ptor, dicitur & Livius. 661. b. B.
in Laertii historia philosophica defectus in-
juria temporis. 624. b. C.
- Læva firmior dextera, sed id ex frequenti
exercitio. 32. b. F.
- Læva dextraque zonam. 604. a. E.
- Lætus color, metaphoricè, qui Gallice
gay. 141. a. E: 244. b. C. Læte viren-
tes fegetes. 141. a. E.
- Lagæa, urbs Alexandrina, subaudiend-
um urbs: ... Nilus. i. Ægyptius, ...
juventus. i. Ægyptia. 443. a. F.
- Lagenæ Creticæ, municipes Jovis. 933.
b. D. vini anulo obsignatæ. 655. a. F.
- Λαγύριον. 63. a. A.
- Lagi regia, pro Alexandria, ... moenia.
443. a. F.
- Λαγιδῆς γαιάρχοι. 200. a. D. *λαγιδῆς*
est foetus leporis. *ibid.* F.
- Λαγονύμινον, leporinum cuminum, *ἀμμι.*
926. b. F.
- Lagocira, laguina, & laguna a Græco
λαγύνη. 790. a. G.
- Λαγωνοὶ ἑλυμαῖοι, Μόχοι vel Μόχοι.
237. b. E.
- Lais unde oriunda. *Ἰκκαεμένη ἀνδράπο-
δον* dicitur. 77. b. E.
- Λαλαίγρια, *καλλεία,* panis & placentæ
species. 937. b. E.
- Λαλεῖν pro καλεῖν apud Græcos recentio-
res. 126. a. A.
- Lalifio, vellalifo, infans dicitur. 239. b.
G.
- Lambero a lambo. 799. a. D.
- Lamina vel lamnæ viliori ligno è pre-
tiosiore superinducebantur. 296. a. E:
b. E. lectorum è mollusio aceris rube-
re. *ibid.* D. ex testudine secta. *ibid.* F. te-
rebinthus, citrum & acer in laminas præ-
cipuè secabantur. *ibid.* b. A. vitreæ gypso
committebantur, nunc plumbo. 771. a.
C.
- Lampades inter cornu lucentes. 116. a. F.
- Lampon equus præcipuus de quadriga Cyr-
ni agitatoris. 630. a. C.
- λάμπρος, lucidus, unde limpus & lim-
pidus. 777. b. E.
- Λαμπρός, ὀξύς, acutus color & clarus. 244.
a. F: b. C: 245. a. G... *πεφύρται.* 244.
a. F.
- Lampfacus sub rege Persarum. 780. a. E.
- Λαμπτήρ per quem transit lumen, pro spe-
culari five vitreo, aut laterna ex pelle
pellucida facta. 771. a. B.
- Lana, *λῶν.* 450. b. F. mollis. 277. a.
E. coacta. 278. a. A. xylina, non so-
lum mollis & candida, sed spissa etiam.
209. b. E. arborum instar Serici pretio-
sa. *ibid.* G. Indicarum, lini nomine cen-
sebatur. 701. b. C: 702. a. A... carere,
carminare, & carinare. 283. a. C. alu-
mine inficiebantur colore claro. 821. b.
E. Betice rutilæ. 224. a. B. & Canusinae,
Hispanicæ & Pollentinæ, nigræ. *ibid.*
ebriæ & saturæ. 189. b. G. in toinenti
usum quomodo veniant. 277. b. G: 278.
a. A. putari & purgari dicebantur. 282.
b. G.
- Lanarii, *κπινισαί,* cardatores. 281. a. C.
- Lances in sacrificiis, saturæ vocatæ. 91.
b. E.
- Lanculæ ex conchis margaritifera fabri-
cantur hodie. 790. b. D.
- Lanugo in harundinibus. 89. b. C: 279. a.
E. faxorum. 236. b. C. populorum. 233.
a. C. F. *βρύον* & mucus. 233. a. F.
- Laodice uxor Antiochi. 582. b. F.
- Laodicea, V. Diospolis.
- Λαοὶ unde dicti. 103. a. D.
- Λαοὶς δέληα. 177. a. D.
- Λαοτόμοι, lapidum cælatores & sculpto-
res. 735. b. G... & *λαοτόποι,* iidem.
851. a. F.
- Λαοξύς & λαξύος. 851. a. F.
- Lapathi herba. 60. a. D. *Λαπάθον, ἱππο-
λάπαθον.* 279. b. A: 901. b. F. silvestre.
183. a. A. succus acidus, unde &
ὄξαλις & ὄξωλις Græcis dicitur, &
ὄξωλάπαθον 906. a. C.
- Lapilli perlucens, gemmæ, quas Græci
λίθους διαφανείς vocant. 760. b. G... &
gemmæ distinguuntur. 64. a. D: 69. a. C: 269.
b. E. sæpè gemmæ dicuntur. 784. a. A. pro-
priè non *διαφανείς.* *ibid.* b. A. Ery-
thræi pro margaritis. *ibid.* a. A: b. D. na-
tivi, calculi vel gemmæ natura tantum,
non arte politæ, in spongij. 795. b. A.
Opfiani, Veientani. 269. b. E. teretes
in littore lecti, sunt umbilici. 496. a.
E. F.
- Lapis aurosus, *λίθος χρυσίτις,* in auri me-
tallis, auri vena micabat, & *κέντερος* ha-
buit. 757. a. A. Cyprius quo adamantes
ac reliquæ gemmæ scalpebantur, ada-
mas dictus videtur à duritie, ut ferrum
ipsum *ἀδάμας* ab eadem ratione di-
ctum. 774. a. C. ex cotium genere, aut
coti similis, & ex Armenia adfertur.
ibid. D. quod lapidem lazuli vocant
Arabes plane confundunt Cyanum la-
pidem cum cyano pigmento. 811. a. E.
metallicus. 757. a. F. Siphnius. 738. b.
C. nullus qui non in fornace vi ignis
liquefcat excepto marmore. 505. a. B...
ex aqua terere, quid. *ibid.* b. D... scul-
- ptiles, tornatiles, & ferratiles. 738. b.
B. veri à factitiis distinguuntur. 138. b.
C... tinctura. 806. b. G. distinctæ aucto-
ritates & pretia. 137. b. A. omnium ma-
res nigriores. 143. a. D. E. multi aliter
in umbra refulgent, aliter in soleradiant,
& aliter contra lucernas vibrant. 139. a.
A. ordinarius, *ἐγχώρηγος.* 869. a.
E. F: 870. b. B. cæsalis, cæmenticius.
268. b. D.... centuriales. 476. b. A:
484. a. D. milliarum. 484. a. D. parien-
tes. 111. b. F. quadrati a cæmentis di-
stincti. 268. a. G. quadrati. 858. a. D.
E. speculares. 771. a. F. igniarii, foca-
res. 505. a. E.
- Laquear, V. *lacunar.*
- Lares *οἰκίδιοι,* vel *κατοικίδιοι* Græci.
46. a. D. E. familiares, iidem cum Le-
muribus vel Diis manibus, eorum duo
genera, quorum alii lares, alii larvæ:
bonigenii: curam posteriorum suorum
fortiti. 293. a. E. domuum præfides, un-
de & familiares ac domestici cognomi-
nantur, *θεοὶ κατοικίδιοι,* colio poten-
tes. 641. b. G.
- Λαρήσιος, Larenfis. 567. b. F: 940. b.
G.
- Larix Plinio *πένκη.* 357. a. C.
- Λάρναξ σπός vel *κισθός.* 848. b. B.
εἰς ἐκκομὴν τῶν νεκρῶν. *ibid.* A.
arca funebris ex ligno. *ibid.* C. *πεφύ-
ρται,* arca Porphyretici marmoris in qua
corpus Indicum repositum. *ibid.* a. D.
- Λάρξ, fulica quibusdam. 65. a. F. five
gavia. 65. a. F. G.
- Larvæ, alterum genus Larium, mali ge-
nii & noxii, nullis bonis sedibus erra-
bant. 293. a. E.
- Larunda, quæ & Mania, Larium mater.
293. a. F.
- Larymna in regione Bæotorum, altera
in Locris. 103. a. F.
- Lafaris radices, pro silphii radicibus. 256.
b. E.
- Lasar, in libris veteribus laser, ὁπὲρ abso-
lute Græcis. 249. b. D. E: 256. b. E:
261. b. G... longe alius ab asæ. 721.
b. A. Indicum, cujus herba in mon-
te Oseobagi nascitur, Arabibus ho-
die haltith, officinis asæ *ibid.* a. G. an
... Medicum vel Persicum veterum
sit asæodierna. 256. a. B. E: 720. b.
F. in condimentis ciborum, ut asæ. 720.
b. G... præparatio. 721. a. A.
- Lasaratus hædus, porcellus. 256. a. B.
- Lafaris, vel asæ quæ ab Indis adfertur duo
genera Medicum & Syriacum *βρομο-
δέσπερον.* 255. b. F: 721. a. C. odore
porrum non referens. 721. a. D.
- Laser, ex Perside, Media & Armenia ad-
vehebatur, extincto Cyrenaico. 256. a.
B. .... aut ὁπὲρ recentioribus est Me-
dicus aut Armeniacus, non Cyrenai-
cus. *ibid.* etate Dioscoridis non am-
plius ex Cyrenaica advectus. 250. a.
B. nec Plinii ætate. 255. a. D. Sa-
peno adulterabatur. 253. b. D. La-
serpicii caulis in nummis suis a Cy-
renensibus insculptus. 253. b. F. G: 254.
a. A-D.... ex voce recentioribus
cium. 249. b. D. Græcis recentioribus
λασπερον & *λασπίριον,* & *λασπερον.*
249. b. D: 261. b. G.... Cyrenaicum
odoris suavissimi. 255. a. D. *ἀβρομον.*
255. b. B.... Cyrenaicum, Medicus aut
Persicus. 253. b. C. ex India, seu In-
dicum, nihil de eo veteres. 256. a. F...
Medicum acrioris ac virosioris flagran-
tiæ quam Cyrenaicum. 255. a. E. succus
σπέρυρος καὶ Ἀφρογής. 253. b. C...
magnificum in medicamentis pondere
argenti denarii datum. 261. b. D. E.
pretiosum quidem & *πολυπύρρον* Sil-
phium, sed non adeo ut libra laserpicii
libra argenti contra venderetur. 261. b.
E. F. multus usus in condimento apud
veteres. 261. a. E.
- Laserata

Laserata V. αλφισωτά.

Laserpiciferae regionis situs, 262. a. C. G. 270. b. C. E. F. G. 271. a. A. .... regio vastata. 270. b. C. sub ditione Cyrenaica. 270. b. D.

Laserpicium, quasi lac serpicium. 249. b. B. D. i. ὅπως σιλφίς, non planta, a σερφί, seu serpe, quod est silphium, postea pro ipsa planta usurpatum. 249. b. E. unde Laserpicifera Cyrenae, σιλφισφόρος. 249. b. D. Laser est ὅπως, laserpicium, ὁ καυλός, Velio laserpicium flos, laser caulis dicitur. 249. b. E. Theophrastus recenset ῥίζαν, καυλόν, φύλλον καὶ σπέρμα, quod μάγδαριν vocat. 249. b. G. .... folia purgando & faginando pecori optima, caulibus hominibus edulis. 251. a. A. D. succus e radice, qui ῥίζας, & e caule, qui καυλίας. 251. a. C. utriusque eliciendi modus & temperamentum. 251. a. E. uter melior & praestantior. 251. a. G. conservando utrumque opera adhibita. 251. b. D. ad exportandum merces in ultimas & transmarinas regiones. 251. b. B. D. G. tam Medicum quam Cyrenaicum praeparatur. 252. a. A. succus ex Cyrenaica factitius, hoc est ἐργασθέν exportabatur, ἄργος putrescebat. 252. a. C. .... succus concutitur, donec ex admixta farina colorem candidum trahat. 252. b. E. 253. b. B. inde & colorem assumebat, & ficitatem, & conditum ad vetustatem perdurabat. 252. b. F. quae causa pene, aut penitus pessumdederit atque extinxerit. 262. a. B. b. E. .... Cyrenaiici, & Medici five Armeniaci differentia. 720. b. D. Parnassium. 255. a. A. Persicum. 253. b. C. in monte & plurimum nascitur, sponte proveniens. 720. b. A. agreste & culturae inimicum, Cyrenaiicum, circumfodi solitum & culturae patiens. *ibid.* G. .... & smyrnium non idem, etsi nonnulla similia in utroque, sed plura dissimilia. 899. b. D. .... culmus non proprie dicitur, sed caulis, spicam, aut spicæ simile nihil habet. 256. b. F. plantæ figura ex codice vetustissimo Dioscoridis Græco. 254. b. C. D. E.

Later testaceus, πλίνθος ὀπτή. 870. b. A. crudi super cratibus ad solem siccantur. 869. a. B. 870. a. A. igne cocti non opus habent siccescere & areferi. 869. a. B. .... forma & magnitudo. *ibid.* b. C. διδωροι. *ibid.* D. Lydius, a Lydiae populis, πυχυαίον, pechyæus, vel pechyus. *ibid.* E. ducendorum modus. *ibid.* F. 870. a. E. crudis ædificia facta apud Græcos & Latinos. 869. b. F. ex cocto structi Babylonis muri, in Iberia qui in aqua fluitant. *ibid.* G.

Laterculi & glebæ eadem figura. 821. b. G.

Latericia. 869. b. B. structura proprie ordinaria. *ibid.* a. F. 870. b. A.

Laterna cornea. 116. a. F.

Λάθρος, Lathyrus, non Lathyrus, unde dictus. 877. a. F. maxime violentus. *ibid.* G. Ptolemæus λάθρος, rex Alexandriæ. *ibid.* b. B.

Lathyrus cum cocco Cnidio & chamælea confunditur, quia eadem virtute prædita bilis purgandæ & phlegmatis. 742. b. B. caulem habet ferulaceum, & concavum inanemque, unde & cicutâ dicitur. *ibid.* A. .... granum, χολόκηλον, ipsa χολόκηλον. 773. a. E.

Laticlavii Tribuni. 319. b. E.

Latifolia quercus, πλατύφυλλος. 190. a. E. Idæorum, ædificiis inutilis, nec ad carbonem utilis, non est eadem ac aspris Macedonum. 236. a. E. non potest esse cernus. 236. a. G. b. B.

Latini potius Græcos imitati, quam Latinos Græci. 747. b. D. vocem Græcam alia significatione quam Græci usur-

pant. 224. a. G. 425. a. D. 576. b. F. omnium literarum formas & nomina è Græcis expresse, dimidiatas tantum eas offerebant, quod & in vocibus fecerunt. 627. a. D.

Latinus tuber. 243. b. A.

Latinus filius Ulyssis & Circes, pater Prænesti. 45. b. G.

Latmus, Latmicus sinus. 13. b. B. Latmiorum rex. 13. b. B. C.

Lato Λατώ pro Latopoli. 321. b. C.

Λατομείν, lapides ex lapidicina cedere, unde λατομίας, lapidicini. 851. a. E.

Λατομικὸν monumentum. *ibid.* b. A. ἐκπέττας sepulchrum Lazari, & sepulchrum Domini nostri. *ibid.* a. D. b. B. 852. b. B.

Λάτομος, etiam qui lapides quadrat & polit ad ædificandum. 851. a. E.

Latopolis. 318. b. A.

Λάπης, quæ ante Λατῆς πόλιν. 394. b. B. supra Tentyra. 318. b. A. contra illam mansio. 318. b. A. C.

Λάπης, latus, Nili piscis, qui in tantam magnitudinem excrescit, ut ducenas pendat libras, simillimus glani Danubii. *ibid.* F. Niloticus, Silurus est Plinii. 940. a. B.

Latruncolorum vel calculorum ludus Græcis Ζατρίκιον. 795. b. B. inventio Græcis debetur, à Græcis ad Persas res cum nomine transit. *ibid.* C.

Latus Anglicum, Aremoricum, &c. la coste d'Angleterre, &c. 41. a. G.

Latera sexangula. 770. a. A.

Laterum portuosa, Græca locutio. 41. a. G.

Latura. 239. b. F.

Laturarii, de hominibus. 239. b. E. F.

Lavario & laver dicitur Sion. 898. a. D.

Lavendula nostra vel spica non est cneoros candida. 288. a. C. nardi species quæ pseudonardus dicitur Plinio. 750. b. F. Lavinianisene præfectura. 443. b. E.

Lavinium, Λαονίνιον. 49. b. E.

Laumedon pro Laomedonte Latinis. 889. a. D.

Laureæ novæ. 13. b. F.

Laurix, V. λεβηρίς.

Laurocerasus. 729. b. D. non est posterior species Lori Theophrasti. 732. a. B.

Laurus Alexandrina vel Alexandria, V. *Alexandrea laurus.*

Lauri βοτρυόδιον. 233. a. A. B. & βρύον, idem. 723. a. E. .... virgam circumferabant pro lyra. 609. b. G. .... gestabant & admordebant, qui vaticinandi scientia callere volebant, unde δαφνηφόροι vates. *ibid.* D. E.

Laufannæ & Genevæ & Lemannus lacus, idem. 408. b. A. C.

Lautium ex Græco δαίλιον. 612. b. E. 901. b. F. quicquid ad epulas pertinebat. 612. b. E.

Λαξόδον, pro struere & ædificare. 851. a. F.

Λαξόνηλον, instrumentum struorum. 851. a. F.

Λαξόπιν monumentum. 851. a. G. .... μνήμα, monumentum ex lapide polito atque quadrato structum. *ibid.* F. 852. b. B.

Λάξος proprie qui lapides polit ac levigat. 851. a. F.

Lazari sepulchrum, crypta vocatur, μνημείον & σπήλαιον, ἀπὸ χθόνων, i. subterraneus specus. 850. b. B.

Λαζοί, V. Ladi.

λαζέριον, κυανός, Azur. 142. a. G.

Lazurii color est cyaneus. 93. a. D.

Lea pro Leæna, veteribus dicta. 151. b. A. 709. b. A. D.

λεβηρίς Massiliensibus cuniculus Latinis, lepusculigenus, inde laurix, foetus cuniculorum, λεβηρίς, λαβηρίς. 200. a. (x 2)

Λαβηρίς, antiquis Græcis exuviae serpentis, vel fabæ folliculus. 200. a. C. b. G. unde Proverbium: γυμνότερος λαβηρίς. 200. a. C. contra vacua. 200. b. G. perperam de cuniculo animalis. 200. a. C. cuniculi foetus, in lautissimis cibis. 200. b. F.

Lebesticum hodiernum planæ diversum à veterum ligustico, sive libustico. 899. a. E. idem cum acro olere veterum & Dioscoridis hipposelino. *ibid.* F.

λεκάνας pelves. 847. a. B.

Ecce pro lege apud veteres. 51. b. A.

Lechæum. 99. a. F.

λεχών Attic. ἡ λοχὸς, puerpera, quæ in lecto puerperiales obfudet ferias. 504. a. F. unde ita dicta. *ibid.* G.

λεχοί, puerperæ, non οἱ λοχοί. 504. b. G.

λεκτή χλαῖνα. 602. a. G.

λεκπκή ἡδρη. 534. b. D.

Lectulus, κλίνη, de singulorum cadaverum theca vel arca, mortualis locus. 850. a. A. in ... condebantur cadavera mortuorum. 848. a. A. in ... efferebantur Romæ honestiores ad rogam, toros vocat Martialis, farciebantur papyro, scirpo, & alia materia combustibili, multis odoribus differti imponebantur pyrae, ibique cum corpore cremabantur. *ibid.* E. .... solidi, pro solidis lectis. 296. a. D.

Leda, herba, V. Lada, & Ladanum.

Leges figere aut refigere. 521. b. B. & plebilcita coacta. 892. a. D.

Legitimæ viæ latitudo. 477. b. C. E.

Legumina dictæ minutæ fruges. 208. a. E. G. in victu pauperum. 327. a. A. .... satio agrum recreat ac reparat effectum. 516. a. B.

λειάνειν, liare.

λειαντήρ, liaculum. } 868. a. F.

λείθηρος, κρήνη λειθηρία, ἡ λειθηρία. 108. b. F.

λείμαξ de prato. 734. a. C.

λειμωνία aliud, aliud λειμώνιον. 161. a. F.

λειώ, Lio. 868. b. A.

λειώματα, non lomenta, sed politiones sive inductiones e pictura in parietibus, ἀνεργάτες, quæ meracioris & saturi coloris, ὕδαρές, quæ dilutioris. 142. b. C.

λειόφλοια. 498. b. A.

λείον, livium, λίον, idem. 868. b. A.

λειώσι, levificare, acuire. 781. b. F.

λειωνόν lillii effigie. 734. a. D.

λειωνός pro ἡλιός. 734. a. C.

λείριον, lilium. 381. a. G. 814. b. D.

λειτεργαί, munifices numina decanis, attributa. 460. b. D.

Lelantus campus, ubi calentes aquæ fuerunt. 124. b. E.

Leleges Locri dicti. 103. a. B. E. quasi λογάδες & λεκπ, ex precipuis & egregiis lapidibus formati. *ibid.* D.

Lemnia rubrica hodie pro bolo Armenio venditur. 813. a. D. F. .... terram cum ea confundit Plinius. *ibid.* b. F. Rubrica vera fabris utilis. *ibid.* a. F. quia sigillabatur à Plinio cum lemmia rubrica confunditur, sacra vocabatur, & à solo sacerdote tractari solebat, qui & signum Dianæ imprimebat, aut αἶγος, juxta Dioscoridem, sed αἶγος illud non habet liber optimus. *ibid.* & simpliciter vocabatur σφεγγίς, non αἶγος. *ibid.* E. rubricæ colorem habet, sed ex pallida & ἐκλωύς, tractantium enim manus non inquinat, in medicina hoc tantum laudabatur: ideo γῆ ἱερός nuncupabatur. *ibid.* F. in medicaminibus. 92. a. A.

Lemnon usque an umbra montis Atho pervenerit. 129. b. C. D. E.

Lemures,

- Lemures, five leniuril, Dii Manes, Lemuralia, 293. a. E.
- Lene tam in gustu quam in tactu. 141. a. D. 244. b. G.
- Λιμοί, quibus cadavera condebantur à Græcis. 847. a. D.
- Lens palustris. 912. b. A. in visu pauperum & philosophorum. 327. a. A.
- Lentis granum inter pondera 327. b. A.
- M. Cornelii Lentuli & P. Licinii Consulatus. 388. b. G. 989. a. A. B. G.
- Leo cani similis. 709. b. B. nobilior, & rarior fera, quam ursus. 220. b. F. hieroglyphicis literis magnopere celebratus, anni principium apud Ægyptios. 309. b. G. adversus neminem suspiciosus. 231. a. F. limis aspicit. 231. a. E. F. propensæ voracitatis animal. 229. a. D. cum plus iusto satiavisse, biduo aut triduo abstinet. *ibid.* D. E. F. in fuga saltu non utitur. 231. a. D. .... animum ostendit caudæ agitatio. 230. b. B. C. immota cauda clemens. *ibid.* D. generositas in periculis quomodo deprehendatur. 230. b. F. de resistendo potius quam de fugiendo cogitat. 231. a. A. .... picto representabant Ægyptii τῶν ἀνθρώπων Nili. 306. b. E. & λεοντομόρφες canales fontium sacrorum fabricabant. *ibid.* F. .... adamantide herba admota resupinantur hiatu laxo. 764. a. E. Syriatici. 230. a. F. primum visum, nequam à Romanis Numidici urfi appellatum. 221. a. B. cum gravantur cibis, carnes insertis in ora unguibus extrahunt. 229. b. E. ex eo senes probantur, quum dentibus deficiunt, ... longa vita argumento dentium. 229. b. E. 230. a. A. .... catuli quot. 230. b. F. G. dentatum genus. 229. a. A. Leones ἀμφώδοντες, & καρχαρόδοντες. *ibid.* unguis, falcule Plinio. 231. a. E.
- Leocrocotta, unde dictus. 239. a. A. bestiae nomen, non leucrocotta, quod non est Græcum. *ibid.* D. .... nulla mentio in Græcorum libris, forte id nomen à Plinio ex errore confictum. 709. b. C. eam Solinus inter Indicas feras recenset, Plinius inter Æthiopicas. *ibid.* F. non est nomen Græcum, nam diceretur potius λεοντοκροκώτις, ut λεοντοκροκόν, λεοντομύρμηξ, λεοντοπόφον, perniciosissima fera, voces humanas imitatur, dentium locis os perpetuum habet, quæ & crocotta conveniunt. *ibid.* C. exlea & crocotta gignitur. *ibid.* A. crocotta ex hyæna & leæna gignitur apud Plinium, crocotta igitur & .. eadem. *ibid.* B.
- Leontophonæ capte & exustæ cinere carnes aspersæ leonem necant. 231. b. A. 232. a. D.
- Leontopodium solvendi potius quam ligandi potestatem habet. 764. a. E.
- Λεοντοπύλαι achates. 238. b. D. qui leonis impetum frænare ac sistere poterat. 764. a. E.
- Leopardus, vox Latina non Græca, 151. b. A. 709. b. A. .... λεοντοπάρδαλις etiam Græcis, sed non absolute leo. 151. b. A. .... etiam pardi dicti. 150. b. D. expardo & leæna geniti. 149. b. D. 150. b. E. 229. a. C.
- Leostratides, vel Leocratides, vel Callicratides, aut Callicrates, inter nobiles toreutas. 737. a. C.
- Lepetymnas mons. 522. a. C. ex quo Mnictas speculatus. 526. b. B.
- Lepidus Tribunus, Triumvir. 17. a. D.
- λεπτός χαλκός, λεπτόφύλλομα, λεπτόπνογμα. 758. b. B. 759. a. F. ... laminae. 758. a. E. λεπτός, aliud, aliud λέπος, proprie squamæ piscium, λέπος, quilibet φλοιός. *ibid.* F.
- λέπος pro νέπος Æolice, lepus. 201. a. A.
- λέπη αἰκή, } 568. b. F.
λεπρόν, asperum, }
- λεπτά 60. cujusslibet, μόλες seu partis signi, & diei. 451. b. F.
- λεπτή ἀκρῆ non Inidicum promontorium, sed Arabicum vel Æthiopicum, Drepani sinus prominentiæ, in parte Troglodytarum. 875. b. D. Indiæ promontorium. 892. b. B. 894. a. D.
- Leptines auctor parvæ Iliadis. 33. b. B.
- Leptis magnâ, una ex tribus urbibus quæ Tripolim constituebant. 227. b. F. 351. b. G.
- λεπτοκάρυν, una ex quatuor nucum speciebus. 425. a. A.
- λεπτοκάρυν & κάρυν μέγала, distincta. 429. b. B.
- λεπτολόγος. 526. a. C.
- Leptopsephos, dicitur Porphyrites. 397. a. A.
- λεπτός & πικρός opponuntur. 203. b. G.
- λεπτεργία, ars minutiaria, memuiserie. έντεχνον, opus intestinum. 728. a. A. 855. a. E.
- λεπτοεργός, faber lignarius. 728. a. A.
- λεπτόριον ὑπὸ πένιν quomodo intelligendum. 194. b. G.
- Lepus, λαγώς, δασύπους. 200. a. E. .... excitare. 691. b. C. .... superfœtatio. 200. b. A. -E.
- Leros Ionici generis insula. 594. a. E.
- λήξος, limbus vel lorum in extremitate vestis, ex alia materia ad ornatum. 512. a. E.
- Lefches cum Arctino contendisse carmine dicitur. 599. b. E. quod negatur. *ibid.* F. G. μικρός Ἰλιάδος auctor. 598. b. F. 599. a. G. 600. b. B. etiam citatur, ἐν Ἰλίᾳ πέρσι. 600. a. C. D. F. medius inter Archilochum & Terpandrum. 599. b. G. quo tempore vixerit. *ibid.* E. F. G. ab Horatio scriptor cyclicus dicitur. 600. b. G. 601. a. A. Æolica lingua scripsit Iliadem parvam. 601. a. B. circiter trigessimam olympiadem vixit. 602. a. C.
- ληθαῖος ποταμός, Lethæa flumina, ληθαῖος, ληθαῖος. 121. a. C.
- Letuna, accessus maris. 204. b. A.
- Leuce spatium aliæ provinciæ majore modo, aliæ minore definiunt. 841. b. E.
- Leucacantha etiam λεάανος vocatur. 369. b. A. de phalangio herba, melius λευκανθός diceretur, à flore albo, λευκανθέμ, οἰνάνθη etiam λευκανθός dicta. *ibid.* B. alba spina. 191. a. C. inter herbas aculeatas e carduorum genere. 369. a. F. inter herbas quæ pro foliis spinas habent, & spinosa capitula. *ibid.* b. C. dicitur & spina alba. 370. a. D. noxas pellere dicitur, maleficia averruncare. *ibid.* E. εἶμυ non est quæ alba spina vulgo dicitur. *ibid.* G. rhamni duo genera: ejus fructus, folia. *ibid.* b. A. apud veteres de herba tantum. 371. b. E. 372. a. D. recentiores Albam spinam Latinorum λευκανθήαν reddiderunt. 371. b. F. huic similis Arabica spina. 372. b. C. figura. *ibid.* D.
- Leucadia tota peninsula dicta. 503. b. B.
- Leucarus Acarnan primus έντεχνός pan-cratio decertavit. 25. b. E.
- Leucas erat ad fretum, quod Leucadii fecerant perrupto isthmo, postea aggerentibus arenam ventis, portus obhumatus est, & locus qui olim perfoffus, repletus. 503. b. C. F. hinc & Διορυνκῆς vocabatur, ibi posita urbs Leucas ad Leucatem. *ibid.* F. .... oppidum, Leucadia insula, Leucates mons vel promontorium. *ibid.* a. G. Straboni λευκάτες promontorium, sed tam urbs quam insula λευκάς, λευκάς ἀκρῆ. *ibid.* b. A. πῆχτη λευκάς, egressos sinu Ambracico excipit Leucadium litus & promontorium Leucates, eam insulam aliquando reddiderunt incolæ perfoffo
- isthmo, & πρὸς μὲν ejus loco fecerant qui ponti junctus erat, translata urbe sua quæ prius Nericon appellabatur & Leucade appellata a Leucate promontorio. *ibid.* B. Scylax olim vocatam fuisse Ἐκὶ λευκάδιον dicit, & non ad mare transductam, sed mare ad eam ductum, perfoffo isthmo in quo sita erat, & mari immisso, unde & portus ipsa urbs facta, quæ antea non erat. *ibid.* E.
- Leuceria, Leucesia. 44. a. B.
- Leucoion, luteum & album. 420. a. C.
- Leucolla, λευκόλλα, portus, promontorium in Pamphylia, in Lycio mari insula cum oppido. 178. b. D.
- Leucones pro Lingonibus. } 282. a. E.
Leuconici pro Lingonicis, }
- Leuconicæ lanæ. 282. a. F.
- Leuconoeus pagus tribus Leonidis. 519. a. D.
- Leuconoti post brumam flare incipiunt, non tam continui ut etesiæ. 890. a. A. potest exponi ἀργέτης νότος, non est nomen peculiare venti, austri sunt quæ si anniversarii, qui certa stataque anni tempestate spirant. 889. b. D. nubila detergunt, albus notus, αἰθέριος ac serenifcus ἀπὸ τῆς λευκάνειν τὸν ἑρῶν. *ibid.* E.
- Leuctræ & Leuctra. 98. b. D.
- Levis odor, suavis & blandus, metaphoricè. 141. a. E. gravi opponitur. *ibid.* 244. b. F. 255. b. B.
- Leucosia insula, non Leucasia, λευκασία. 49. b. D. -E. scopulosa, secundæ brevis, poeticalicentia. *ibid.* E. una ex tribus Sirenibus, Æneæ consobrina. *ibid.* C.
- Levi tactu vincere, sudore. 26. b. C.
- Levecticum hodiernum Græcis λιευστικόν. 899. a. C.
- Levificare, idem quod levigare, acuerè. 781. b. E.
- Levefacere, ἐξῆθενεῖν. 230. b. A.
- Lex colonica. 476. b. G. Mamiliæ. 477. a. D. E.
- λέξις λέξιν, ad literam. 894. b. D.
- λεξιθήραι, λεξιθηρεῖν. 894. b. C. D.
- Λόκα ὄρη in Creta. 120. b. E. 626. a. E.
- λόκαία, 97. a. B. spartum Latinorum. 538. b. F. 567. b. G. 645. b. C. D.
- λόκατης & λόκαίς, idem. 64. a. B. 790. b. B.
- λόκη, i. creta pro circi principio. 642. b. C. 644. a. F.
- λόκετις, Lutetia. 181. a. G.
- λόκακαυλ, lactuca. 897. a. F.
- λόκαζαία, 97. a. A. B.
- λόκογεφός dictus galactites lapis, & galaxias. 97. a. B. b. A. herba non reperitur. *ibid.* a. F. perperam inter lapides a Plinio relata. 181. a. A.
- λόκτιον. 191. b. F. 409. a. E. b. C.
- λόκλινον, linum aqua maceratum & lavacro candidum factum. 538. a. C. b. C.
- λόκον primigenia notione significat, λαμπερόν a verbo λάσσω, i. video, quod e longinquo videtur, & multa luce splendet: hinc Latinis candidum, quod candeat. 181. a. G. λόκον πὶ λαμπερόν, omnis color eximie splendens. *ibid.* b. A. fortasse de colore ruffo dilutior ac lucidiore, unde lutum, & luteus color. *ibid.* B. oculi in omnibus animalibus simile. 134. b. A.
- λόκοροδ non est salinca. 751. b. D.
- λόκος amnis in Tigrim influens, fortasse idem qui παρθενίας. 491. b. E. se nex, persona Tragica. 539. a. B.
- λευκῶσα, λῶκωσις, inde λευκῶσα, λῶκωμα. 49. b. E.
- λευωνοί, 164. b. F.

Laculum λακτύς. 142. a. D. b. F. 868. a. F. ... subactiones. 142. a. D.
 Liare à λειώται, cisternas. 142. b. D.
 Λιβάδιον, pratum. 481. b. B.
 Λιβάδιον ἀμωμον, thus sincerum. 284. b. B.
 Libanochrus lapis. 497. b. E.
 Λιβανον, i. thus, & ὅς separat Dionysius. 669. b. E. .... ξύλα in Bibliis dicuntur arbores quæ in monte Libano nascuntur, perperam quidam Græculi pro thuris arboribus accipiunt & in Libano monte nasci tradiderunt. 744. a. B.
 Λιβανοφόρος χώρος. 349. b. G. 353. b. C. 354. a. D. a. σμυρνοφόρος separata. 350. b. F.
 Λιβανωτός, ros marinus. 283. b. F. 288. a. C. E.
 Λιβανωτός, thus. 283. b. F. 288. a. C. E.
 Libanotidis semen, cachrys, ex tribus ejus generibus una καρχηνοφόρος dicitur, cujus semen κάχρυ, non κάλχρυ. 423. a. C. .... duo genera, ἀκαρπον & κάρπιμον. *ibid.* hujus duo genera, alterius fructus vocatur κάχρυς, quare ita vocetur. *ibid.* D. semen urendi vim habet & commanducatum os incendit, arteriam ac fauces exasperat. *ibid.* b. C.
 Libanus Syriae mons. 349. b. G.
 Libella seu libra, niveau. 486. b. F.
 Liber pater in Arabia Felice natus & educatus. 391. b. C. & Libera, ut Cereris liberi cum ipsa colebantur in Eleusiniis sacris. 527. b. F. Bacchus filius Cereris. 78. a. A. & Silenus in Græcia coronati hedera. 733. a. D. ... nutritrix Nisa, à qua urbem vocavit Nysam, deinde Scythopolim dictam. 435. b. D. G. itinera, vel ductus inclusit Tanais, sive Jaxartes. 555. b. B. 556. a. D.
 Libera, ἡ ἑρη, Proserpina filia Cereris. 78. a. A.
 Liberare debitorem, sacra. 9. a. B. angustias, pro transire, pro eo quod dicimus franchiri. 9. b. A.
 Liberi sunt κῆροι. 78. a. A. .... publica ἀπογενομένη apud Alerii præfectum Romæ fiebat. 504. b. D.
 Libethrus fons, κελών λεβητεία, fons Libethra, τὰ λείβητρα, Libethris, λεβητείας Libethris. 108. b. F.
 Λιβόνιος. 883. a. D. ventus Indis, qui Hippalus dicitur. 834. b. F. 879. a. A. ad sinistram Noti flat, Corus Vegetio dicitur. 875. a. F. 878. b. F. qui aliis λιβ. 879. a. A. nomen recentius, ab aliis λιβοφοίνιξ vocatus. 883. a. E.
 Libra, à lipra, quod ab Æolico λίπτα pro λίττα. 458. b. B. certus agri modus. 481. b. A. .... fideris nota. 873. a. G.
 Librata planities, aqua. 262. a. C. 486. b. B. .... collocationes. 206. a. C.
 Libri vel cortices arborum nullis populis pro veste. 702. a. E. ab Æolico λίπερ, unde delibrare, ἀπολεπίζειν δένδρον. *ibid.* F. plexiles. *ibid.* b. A. βιβλία dicuntur, quod ex interioris corticis philyris texebantur. 706. a. C. barbari ob integumenta ex pannis parata. 278. a. G. .... umbilici, Græcis ἑμφαλαί. 495. b. D. umbones vel umbunculi vocari possunt. *ibid.* E.
 Liburnæ sculptæ. 402. b. D.
 Liburni naves suas loris suebant. 187. a. E. 188. a. A.
 Libya pro Juba. 230. a. B. Cyrenaica & Hammoniacæ. 669. a. E. Mareotis, quæ & Marmarica, inter Ægyptum & Cyrenensem sita. 225. b. F. 226. a. G. Pentapolitana. 225. b. E. F. Tripolitana. 226. a. C. Græcis etiam Africa dicta. 226. a. A.
 Libyci urfi. 221. a. B. male de leonibus intellecti apud Martialem. 221. a. D. G.

Λίβυες à nigrore, nam λίβυς nigrum significat. 47. a. G. 936. a. B.
 Libyphœnices. 227. a. B.
 Libyssa, λίβυσσα, κώμη, vel φάριον Bithyniæ, Livissa dicitur. 23. milliaris à Nicomedia distans. 617. a. D. à Chalcedone Libyssam, a Libyssa Nicomediam ibatur. *ibid.* E.
 Libysticum hodiernum non est smyrnion, loca humida amat. 899. a. B. est hodiernum levesticum, idem quod λιγυσκέν. *ibid.* G. à recentioribus nominatum olustrum priscorum. *ibid.* F.
 Libysticus, vel Ligusticus lacus. 202. b. C. D.
 Libystis urfa perperam de leæna intelligitur. 221. a. B.
 Licini boves. 149. a. G.
 Licinius Mutianus. 573. b. C.
 Liduna accessus maris. 204. b. A.
 Ligandi & solvendi potestas quam Dominus Apostolis dedit, quæ, illa propter aliquod peccatum ab Ecclesia deiciebantur, qui solvebantur peracta legitima penitentia. 768. b. A.
 Ligare & solvere contraria, cantibus & herbis utrumque fiebat. 766. b. E. analogi, ut solvere & aperire. 768. a. B.
 Ligaturæ. 238. b. D.
 Ligea una ex Sirenibus. 45. a. F. b. B. insula. 45. a. F. G.
 Lignum traversarium. 648. b. E. .... teretia. 502. a. F. vermiculata, θελπίερωτα & θελπίδια, pro signaculis. 654. b. F. 655. a. C. à vermiculis pertusa. 655. a. C.
 Lignorum cassâ, cassâ ligna. 65. b. E. 106. b. A. 148. a. C. 296. a. D.
 Ligo unde dictus, μακίλη, πλαπία δίκτυα, marra etiam dicitur. 365. b. B. Græcis etiam λίσκος, ... rastros, bidentes poetæ sæpe confundunt. *ibid.* C.
 Ligula, μέτρον, ἀπὸ τῆς μέτρῃ, μνάκιον, κελύκη. 795. a. A.
 Ligulæ ligatura, seu noïer l'esguillette, dici potest nodus Veneris, seu nodus magicus, defixio, & κατάδεσμός. 766. b. A.
 Liguria etiam lyngurium. 62. b. F. λίγυριον. 62. b. G. 63. a. A.
 Ligurrio, pro ligurio. 316. b. C.
 λιγυσκέν V. λιγυσκέν & cumilago.
 Λίγξ, urbs. 214. b. F. G.
 Lilæum pro λίλιον. } 618. a. C.
 Lilæus fluvius Bithyniæ interioris. }
 Lilium, λείλιον. 381. a. G. 814. b. D. ... diversorum colorum reperiuntur. 685. b. C.
 Lilybæum oppidum Lilybitani promontorii decus & Lilybæi sepulcrum Sibyllæ. 74. b. B.
 Lima terit vel atterit. 777. b. B. .... citreorum species. 672. a. D.
 Limbus vestis, περιπόδιον. 802. b. B.
 Λιμὴν πανόρμου, portus legitimus. 570. a. A.
 Limes, recturæ longitudo rationalibus cum aliqua latitudine, hinc pro linea vel rigore. 479. b. A. omnis publico itineri servire debebat. 476. b. G. Tertulliano, quæ linea Ovidio. 645. a. B. F. 646. b. D. proprius circo. 645. a. A. B. idem ac linea ... iidem cum mensurali & finitima linea, minores lineæ vocantur, eorum latitudo, lineares, ductis fossis vel sulcis agebantur, iidem quod fossa aut sulcus. *ibid.* A. proprie via cava, hinc inde extantibus marginibus. *ibid.* D. quicquid in longum porrigitur, circo Tertulliano. *ibid.* E. actuarius. 476. a. G. b. B. unde dictus. *ibid.* b. G. 477. b. E. 478. a. B. publico serviens nullus minor 8. pedibus. 477. b. E. pro linea. 479. b. A. 645. b. A. G. .... præripere, occupare. 633. a. B. 636. a. A. .... quid distent a terminis, ter-

minis distinguebantur, soli agri assignati ... continebantur. 479. a. A. a notis differunt in gemmis. 64. a. C. per quos iter populo præbebatur, totidem publicæ viæ fuere. 477. b. ... perpetuo rigore incedunt. 645. a. F. decussatim se secabant. 479. a. E. ... & regiones cœli. 882. a. G. in circo, quia versuras non facerent, sed perpetui ac recta serie currebant. 645. b. A. circo, quid apud Tertullianum *ibid.* a. B. D. agrorum sulcis agebantur, unde & fossæ & sulci sæpe vocantur. 577. b. C. proportionales seu compositionales. 477. a. F. G. intercivivi. 100. a. A. 477. b. A. 512. b. D. lineares. 477. a. C. D. 512. b. D. maritimi, montani, Gallici. 476. a. D. maximi decumanus & cardo. 445. b. D. 475. 476. maximi, primi. 476. a. E. 479. a. C. primum a maximo quidam male distinguunt. 476. a. F. decumani, linearii. 479. a. C. subuncivi, kardines. 479. a. C. portionales. 477. a. F. G. sextanei. 476. a. D. nonarii, decimani, undecimani. *ibid.* C. dicuntur incedere. 485. b. E. actus. 476. b. A. mensura. 484. b. C. .... disponendis & constituendis utilis gnomonice. 445. b. D. ab illis limitatio. 479. a. E.
 Limfatici, vel limphatici. 20. a. C.
 λιμνάειν. 407. b. D.
 λιμνὴς μυχὰ, vel μυχός. 490. b. C. G. 491. a. A. F.
 λιμνῆς aut λιμνῆς vocatur Adarea & λιμνηρον. 918. a. D.
 λιμνοθάλατται paludes. 491. a. D.
 Limpidari dicuntur lapides pretiosi. } 777. b. D.
 Limpidum pro polito ac levigato. }
 Limyra, urbs. 551. b. G. 552. a. B. G. b. A.
 Limyrica Indiæ regio quam petebant mercatores. 836. b. B. Scythia. 835. a. D.
 Linea, funiculus, σπέρτ, σάβμη, quod ex lino nestatur, σπρά, ὀρμιά, ἀφ' ἑκῆτης. 187. a. G. apud agrimensores varie sumitur, quomodo tendi, aut extendi, aut intendi dicitur. 485. b. E. in pictura, quid. 4. b. D. G. 5. a. A. E. b. A. B. C. penicillo notata, aut in solo, ducta. 643. b. E. præducta. *ibid.* F. 644. b. B. ἀφ' ἑκῆτης. 644. b. B. Lineis eisdem dimicare, in ... eadem gradum colligere, ad ... stare, ... insistere, ultra ... vagari, quomodo intendi ac prætendi dicatur, aut præduci. 643. b. F. ad regulam præducebantur, qui Græcis κανόν. 644. a. B. vel plumbo. *ibid.* B. apud Ovidium, quid. *ibid.* b. E. F. G. 646. a. A. alba in circo, ejus usus, pro repagulis vel foribus carceris. 643. a. A. B. Cassiodori, quid. *ibid.* b. 644. dives, quid apud Martialem. 646. b. D. F. σπέρτ. *ibid.* F. περιπόδιον. 487. b. B. normalis, perperam Solino. 471. a. A. E. b. A. mensuralis Aggeno. *ibid.* A. quid proprie, unde dicta. *ibid.* b. C. ad normam erigitur quæ πρὸς ὀρθῶς. *ibid.* B. & in rectum. *ibid.* C. stadii longinqua ac remota, prima propior & interior, prima amare, quid. 648. a. C. extrema in stadio ἀνερχομένη. *ibid.* D. theatralis unde sumpta. 644. b. C. E. .... redde, βαλὲς ἀπὸ δῶ, ad ... pedem pone, ἡς πίδα, πίδα, polcere. 647. b. F. .... propinquioribus aut longinquis aliud facere. *ibid.* F. metaphora a stadio, primæ & propiores, longis & longinquis lineis fieri quid. *ibid.* G. extrema linea amare, quid. 648. a. A. D. pro horis. 455. b. D. E. menstræ tantum in horologiis solariis. 450. a. G. b. A. a punctis differunt in gemmis. 64. a. C. extremæ circulorum, seu fila. 465. a. C. de horizonte. *ibid.* D. de circulo solstitia

- sticiali. *ibid.* D. & de æquinoctiali. *ib.* C. qui & hodie nautis. dicitur. *ibid.* D.
- Lineamentum, seu liniamentum. 5. a. A. D: 132. b. D.
- Lingua lig^o eis dicitur, quibus libertas loquendi quæ volunt, non conceditur, γλώσσει δὲ οἱ δέδεται. 768. a. D... usu carere aliud, aliud linguam non habere. 314. a. B. defecta. 230. a. A... nota compendiaria in antiquis Græcorum libris Hippocratis. 874. b. A. pro promontoriis. 57. a. E. F. cervina vulgo dicitur scolopendrium nostras. 913. b. A.
- Lingulaca, piscis. 793. a. C: 823. b. C.
- Lingonicum tomentum quid. 282. b. D... fagis rasa vellera. 282. b. E.
- Lingulæ in tibiis ad flectendos sonos faciunt. 86. a. A.
- Liniare pro exprimere & effingere. 5. a. E.
- Lingeri Ægyptiorum sacerdotes. 702. a. A. non tantum ex lino Ægyptio vestes habebant, sed & e lana fruticis vel arboris gossypii, linum Ægyptium vix sufficiebat iis vestiendis. *ibid.* B.
- λινον, vox πλύσμη, & funiculus, & linea. 538. b. D. reftis, ac rete, πλῆρον, ἡ δέμα, ἡ στέγας. *ibid.* E. σπαρατόδεσμον. 824. a. F. ἔρον. 210. b. C.
- Λινόςπαρον non quo lintea, aut carbasa texerentur, sed crassius linum, aut canabis, quo funes tantum torquerentur. 186. b. B. E. fortean Theophrasti, quod σπαρτέλιον Dioscoridi. 538. b. C. D.
- Lintea vestes pretiosæ, i. λινέαι ex arborum lana. 701. b. E.
- Linteum crudarium. 539. a. C. deterfui. 218. a. C. lanuginosa. 539. b. B... texta ex arborum Indicarum lana. 702. a. A... carpti, carptiles charpie, rasiles. 538. b. B.
- Linum, pro arborum Indicarum lana. 701. b. C: 702. a. A. Lineæ Indorum vestes ex arborum lana texebantur. 701. b. D. Arabes & Indi ex arboribus colligunt, aliud non habuere Indi præter lanam illam arborum. *ibid.* E. in quo fallitur Mela. 702. a. A. ἐλχάριον Indorum. 701. b. F. in fabulosis feritur. 184. b. A... seges campum urit, majoris est cibi, & pingue fabulum requirit, e lino velorum inventio. 184. b. C. in iuria sui, & audacia summa orbem ultro citroque portat. 184. b. E... & retia invenit Arachne. 184. b. F. Carpasium. 125. a. F. G: b. C. maceratum, λολόλινον, cui opponitur ὠμέλινον. 538. a. B. E... secandi, macerandi, & candidandi modus. *ibid.* E. Hispanicum tenuissimum & candidissimum. 185. a. A. velis & carbasis impensum, vix funibus faciendis, ex illo rudentes navium tortos fuisse non credibile. *ibid.* B. in Hispania citiore nascebatur. *ibid.* D. in aridis & effectis regionibus Hispaniæ nascitur. *ibid.* A. crudum. 538. a. E. G. asbestum, ex quo fiebant funebres regum Indiæ tunicae. 701. b. F. ἄβυσον vel asbestinum vocatum, ejusdem cum Cyprio & Carystio lapide virtutis, Indicum, ex eo texta ignibus resistebant. 125. a. B. C... e cortice telæ texuntur. 212. a. G. ex ... armamenta navium olim fuerunt. 185. a. C. margaritarum, pro linea cui intricatae sunt ac insertæ. 791. b. A... absolute dicuntur retia, quod ex... fierent. 187. a. A. inter instrumenta piscatoria. 187. b. A. alliana semper cruda. 538. b. A.
- λίπαρ, quæ ledæ, seu ladæ herbæ insidet. 257. a. C.
- λίπαρον, σιλβον, quicquid nitet & splendet. 589. a. C.
- λίπαρος σύεξ, distinguitur a calamite,
- pinguis & resinofus, & lentum humorem emittit, colore flavo. 721. b. F. Isidorus notas confudit λίπαρ & καλαμίτη. 722. a. B. chymatiæ usus in confectionibus bis aut ter alterum tantum de χυματίη quam de ἄσπερῳ inditur. 722. a. A.
- Λιπαρόνι equi. 471. b. B.
- Λιπιδερμοὶ ἐκ πελοπύης. 739. b. C.
- Λίπος, vel λίπαρ, pingue. 257. a. C.
- Liquari. 151. b. B.
- Liquens natura, quid. 579. a. B.
- Liquidæ gemmæ, ... amnis, ignis, smaragdus. 400. a. E.
- Lira à λῆρ dicta. 517. a. E. quid. *ibid.* A. .... & porca idem. 511. b. F. quando fieret. 512. a. A... fulcus major qui ducebatur ad ficcandos agros. *ibid.* B.
- Lirare. 512. a. A. arare jacto semine. 509. b. F: 512. a. A. labeas. 512. a. B.
- Liratio & tertiariorum pro eodem. 511. b. D.
- Liris fluvius. 42. a. D.
- Λίσκος Græcis, ligo, inde λισάριον. 365. b. C.
- Λίσκος τῆς Φαιστιάδος. 118. b. F.
- Λισός urbs à Lycto diversa. 118. b. G.
- Λιθέρηρ, scoria, flos & spuma argenti. 760. a. C. F: 762. a. C.
- Litari dicuntur hostiæ, sacra, & exta. 9. a. D. G. & dii. 9. b. A.
- Λιθία simpliciter gemma, σφραγίς insignita & scalpta. 763. a. F. de amplioribus & grandioribus lapidibus. 395. a. E. ὀνυχίη, ὕαλη, *ibid.* F: 773. b. E. πικίλη, de marmoribus variis & maculosis, de lapidibus pretiosis tantum quibusdam, ut Gallice pierrerie. de lapidibus cæmenticiis Josepho. 395. a. F. χρυσίς, lapis pretiosus, σφραγίς, λίθια aliis, λίθια γλύφαι. 762. b. D. μαρμαριτῶν, ἀνθεκίων, χρυσίων. 784. b. D. πολυτελής τῶν χρυσίων quid. 769. b. F.
- Λιθίζοντες carbunculi qui. 69. b. B: 269. b. D. E.
- Λιθόκλα quid. 69. b. B: 128. b. F: 139. a. E. F. G: b. A.
- Λιθωρίτης. 712. a. B.
- Λιθόρρινοι κήρυκες. 784. b. C.
- Λίθοι, Græcis & gemmas & lapillos continent, absolute gemmæ. 69. a. B: 269. b. E: 395. a. E: 783. b. F... χρυσίς, lapis qui aurī vena micabat κέντρα habuit. 757. a. A. πετραπέδικ. 870. b. C. dicitur vitrum. 773. b. E. etiam πέτρα dicitur. 851. a. D. .... lapilli tam pellucidi quam cæci. 64. b. A. σφραγίς λίθι, gemma. 64. b. A: 69. b. B: 760. b. G: 783. b. G: 784. a. A. σύννομοι, lapides quadrati, πέτριμοι, λογάδες. 858. a. D. .... σμικτή & σιλωτῇ, qui πναροποιοὶ Epiphania. 142. a. E: 589. a. D.
- Lithostrea, λίθστρεα. 784. b. C.
- λίθστρεα. 164. a. B: 854. b. E.
- λίτρα Siculo obolus, Æolibus λίτρα, unde Romanis lipra, deinde libra. 458. b. B.
- λίτρον Attice, pro νίτρον. 132. a. A: 362. a. B.
- ad Literam, πρὸς λέξιν. 894. b. D.
- Literæ ἔξωθεν. 789. b. F. .... forma & nomina à Græcis expresserunt Latini, & eas dimidiatas tantum efferebant. 627. a. D. conscientia, quid. 397. a. A. B. .... secreto mittendi plures modi. 848. b. B.
- Literare, γράφαι, cui contrarium obliterare, διαγράφαι. 118. b. A.
- Littorales purpuræ pelagiis opponuntur. 797. a. C.
- Littoralia, πρὸς ὠχίαι. 120. b. G.
- Littus arenas habens fundendo vitro inter Acen & Tyron. 436. b. D. Ægyptium.
461. b. E... portuosa. 65. b. E. inhumana. 129. a. F: 296. a. D.
- Lixos Mauritaniae urbs, φοινίκων πόλις. 205. a. A: 214. b. G.
- Lixus, fluvius, λίξος. 214. b. F.
- Livia Augusti neptis, ex Agrippa & Julia. 17. b. F. adulterii convicta. *ib.* F. G. in insulam relegata. *ibid.* F. Lucium & Cæsum Cæsares veneno subvertisse suspecta. *ibid.* G.
- Livias, urbs Judææ. 929. a. C.
- Livedineum a livedine, Livedinei, lividi, vel invidi. } 89. b. B.
- Livere pro invidere.
- Livonia. 562. a. D.
- Livum, λείον, parietis, pro tectorio. 868. b. A.
- Λοβός pro leguminis siliqua. 326. b. B.
- C. generale nomen de quacunque siliqua, ætate Plinii si forte de fastiolis usurpatum. 724. b. A. δολιχοὶ ... nominati, ... ἐξαιρέτως vocati, quod cum siliqua mandi solerent, sed Dioscorides Φασιάδης vocat, ubi de iis agit, igitur apud eum non siliquæ phasiolorum sed siliquæ simpliciter. *ibid.* B. .... aliud, aliud λόβος. 154. a. C.
- Locar, locarium. 165. b. B. C.
- Locare pro condere, κπῶ. 543. a. E.
- Locarii, qui sedes in theatro locabant. 165. a. B.
- Locatim, κομμηδόν, per pagos. 99. a. A.
- Λοχία, ἡ ἑ πεκύν θημέλεια. 504. b. G: 505. a. A.
- λοχοὶ ἐκτεώσιμοι. 504. a. E.
- πρὸς λοχία sunt secundæ, αἱ λοχίαι, partus. 498. a. E: 504. a. F.
- Λοχός, idem quod λοχία vel λοχισμός. 504. b. F. a λοχός, λοχία, ἡ μήτηρ, obstetrix, quæ λοχίῳ adfuit, ἡ λοχίς puerpera, dicitur Attice ἡ λοχία. *ibid.* a. F. pro partu, unde & λοχίαι, secundæ, λοχίαι γῆ, fertilis. *ibid.* b. A. πύγμα στρατοῦ, certus numerus militum ut quinquaginta. *ibid.* D. insidiæ, δολοὶ ἡ λέχες. *ibid.* a. G.
- Locri Cauloniae vicini. 48. a. G. in Græcia Ozolæ, Opuntii. & Epinemidii. *ib.* 103. a. A. in Italia Epizephyrii. *ibid.* F. Narycii à Virgilio vocantur. ἐσπέραιοι. *ibid.* A. Leleges dicti. 48. a. A. Eorum dux Locrus. 103. a. E.
- Locrus urbem condidit, ubi morsus ὀπί κύνος ξυλίνης. 162. a. D.
- Locus, κομή, vel φρέλιον, oppidum. 99. a. A: 617. a. D: 624. a. D. re gio. 690. a. D. gromæ, tetrantis. 486. a. F. rignus. 415. a. C... culta opponuntur desertis. 262. b. D. soluta, relicta. 480. b. B. quæ præbebantur legatis. 612. b. E... & sepulcrum discernuntur a I. C... generalior appellatio quicunque locus sepeliendo & condendo destinatus, sive in agro, sive in ædificio. 859. b. B. C. monumenta ipsa, aut spatia monumentis deputata, in terdum pro loculo ipso vel sarcophago in quo effertur cadaver, Latini feretrum dicunt, Græcis νεκροφορεῖον. *ibid.* E. F... nomina ex duobus substantivis composita, integra duo nomina retinent. 856. a. F. ad id, pro per id tempus. 70. a. C.
- Locustæ bicures. 154. b. A.
- λογάδες. 103. a. D.
- λογαρική νέα ἢ παλαιά. 568. b. A.
- λοσχίτης herba. 913. b. D.
- λόγος ἀναθέσται. 767. b. A.
- Lollia neptis M. Lollii. 826. b. D. .... tunica ex margaritis quam æstimata, c smaragdis etiam. *ibid.* a. B. C. E.
- Lollius cur sibi mortem consciverit. 826. b. C. E.
- Lomentum

Lomentium est *πλύνμα*, non *λείωμα*. 142. b. D.
 Longævus. 23. a. F.
 Longe, cum accusativo junctum. 604. a. E.
 Longinqua magna, pro longinquitatibus, vel longinquis spatiis. 297. b. F.
 Longitas pro longitudine apud antiquos. 26. a. D.
 λοφία, juba equina. 386. a. C.
 Λόφος, φαλός, idem, apex. 386. a. B. cervix jumentorum. *ibid.* C. χειροπητοί. 520. b. F.
 Loquendi usu nihil *πυρηνικώτερον*. 736. b. B.
 Loqui pro vocare, ut *καλέειν* pro *καλῆν*. 126. a. A.
 Loramentum, λώρωσις τῶν πύλων. 340. b. B.
 Lorica, antea dorica, θώρηκα. 612. b. E.
 Loripedes, qui mollibus & lentis, ut lorum est, nisibus crurum serpunt. 295. a. A. Syrtæ dicti, ἀπὸ τοῦ σῦρειν, quod traherent pedes. *ibid.* B.
 Lorum, servorum castigatricem ostendebat. 859. a. G. ... ἐρίφοι. 263. a. A.
 Λώνοι τεφανοί cum μελιλωίνοις iidem censentur ab Athepæo, quasi lotos Egyptius & melilotus idem fuerit. 679. b. A.
 Lotometra a quibusdam nymphæa dicitur, sed ea tantum quæ in Ægypto nascitur. 687. b. F. cur dictus lotus Ægyptius. *ibid.* C. E. ex ejus semine milio similibant panes ab Ægyptiis. *ibid.* D. ... & lotos in quo differant. *ibid.* E.
 Lotophagi, & eorum arbor. 729. a. E. loto suo vescabantur, λωτόεσσαν φάλον, quid. 683. b. C.
 Lotos, nomen Græcum, & ita Romæ appellatur, cum in Africa ubi nascitur, ab indigenis nominetur celtis, ab aliis faba Græca dicitur. 728. b. F. Africa fructum fert myrti modo, non cerasti. 729. a. A. ... peculiare genus lotophagorum, cujus duo genera, nucleis carens, & cum interiore ossiculo. *ibid.* B. vinum e loti baccis expressum. *ibid.* C. nigra pro ebano venum exposita, ejus materies ebenum imitatur & proxime accedit. 734. b. A. fata, ἡμερος. 687. b. D. spississima. 728. b. E. ἐσθλὸν. 688. b. C. 689. b. C. faba est Ægyptia. 685. b. B. quam V. ut & nymphæa, connarus, κύαμος, nabca, colocasium, arum.
 Λωτός pro quolibet flore & coronamento. 687. a. D. pro tibia, quod ex loto plagioli fiebant, & ideo λωπνοὶ αὐλοὶ dicti. 86. b. E.
 Λοζή in Græco pro insulæ proprio nomine accepta. 782. a. B.
 Λοκὴσις, Lucensis. 940. b. G.
 Λόκις & λῆκίς, idem. 618. b. B.
 Λόμιξ Græcishodie, Latine rumex, agrestis lapathum. 906. a. C.
 Λοπιώλια pro lupinis. 898. a. B.
 Λοτήρ, lunter. 60. b. E.
 Luca urbs. 605. b. D.
 Lucani scarabæi, qui vulgo cerfs volans, quod plurimi in Lucanis. 311. b. E. urfi 220. b. G.
 Lucar pro locar, πρὸς τὴν ἐκκλῆσιν. 165. b. B. G. 797. b. C.
 Lucas bos vocatus elephas, 218. b. A. B. 220. b. E.
 Lucernæ veterum habebant ἐμβάφια, 266. a. F. ... funiculi, πρὸς ἐκκλῆσιν, ex Carystio lapide torquebantur, quæ non consumebantur ardendo. 125. a. G.
 Luci pro loci. 797. b. B.
 Lucis flos. 289. a. A.
 Lucius Cæsar, Agrippæ & Juliæ filius veneno subversus. 17. b. G.
 in Lucta præcipuum, stare inconcussus, & non cadere. 205. b. C. .... ratio ad

vicloriam in subvertendo adversario, finis, καταβάλλειν. 204. a. G. de ... & variis ejus modis & generibus. 205. a. D. - G. b. 206. in ... nemo victus nisi ter cecidisset, τρία πώματα. 206. b. B.
 Luctatores ἐκ σκελέων ἐδρῶσφοι, eorum proprium supplantare, & subvertere. 205. b. B.
 Luci improprie de fruticetis & arbutis, ingentium tantum arborum, & fere alicui numini sacri & incædui. 411. b. C. 413. b. G. dicti quod ibi lumina accenderentur causa religionis, Silvani. 411. b. C. ἄλσος & ἄλσι, περὶ ἧς. *ibid.* D. silva religione sacra. *ibid.* D. 412. b. A. balsami, 413. a. F. 728. a. G. buxei. 728. a. G. roborum, δρυμοί. 413. a. G. in agro capto sacrificio piacularis porci coinquendi. 412. b. A.
 Lumariæ falces, à lumis. 414. a. B.
 Lumen à luceo. 799. a. G. lustre, σίλψις. 806. b. E. ... puncta, pupillæ. 614. b. B. ... Nympharum, littorales calculi. 496. a. G. b. A.
 Luna, Ceres, Venus & Isis pro eodem numine. 50. b. F. quibusdam dicitur Ἀσάριτι, dea Sidoniorum, aliis Syria dea. 405. b. A. masculus deus, & Lunus deus Carrenis. 311. b. C. ex illo, & bove femina Apim conceptum putabant Ægyptii. 311. b. B. ἐλινθεϊδής. 530. b. C. minor ceteris errantibus. 508. a. D. novissimum sidus, familiarissimum terris. 531. a. F. cava. 266. b. B. - G. 267. a. A. B. C. cornuta. 266. b. B. E. F. nova. 266. b. C. F. μινωειδής. 266. b. B. corniculata. 266. b. C. E. vetus. 266. b. B. recta, utrinque gibbosa. 266. b. C. ἀμφικυρτός. 266. b. C. E. curva, in orbem sinuata. 266. b. E. media. 266. b. F. κρήνη, cavatur, διχότομος, dividua. *ibid.* plena. 266. b. G. 267. b. C. ἡ ἐν τῇ συνόδῳ. 267. a. B. cavum sidus quando dicenda. 266. b. C. deficientes, crescentes, novæ. 531. a. B. C. συνόδῳ. *ibid.* C. spiritus sidus. *ibid.* F. ideo illi æstuum maris causam quidam assignant, & ventos ex ea manare putant. *ibid.* D. quando in coitu, πρὸς ἀλλήλιν quando facere dicitur. 530. b. E. & Solis revolutio fit 532. annis. 390. b. D. curfus ætates quatuor. *ibid.* a. B. abscessus à sole, plures motus, unus ἡ μήνη, alter ἡ πλάτῃ ἢ ὕψος ἢ περὶ ὠμα. *ib.* G. alius circa centrum suum. *ibid.* b. A. Chaldaei pilam esse censebant, parte fulgidam, parte obscuram. *ibid.* B. ἡ μίμινος σφαῖρα. *ibid.* C. spumare in herbas & lapides veteribus creditum, unde ἀφροσελλῶς nomen, à spuma Lunæ, & Lunare virus quod magicis cantibus affecta despumavit. 773. b. A. gradus & numeri, modulationes mensuræ, χρηματισμοί. 539. b. A. mota sidera. 302. b. E. F. 303. a. B. anni spatio Phœbum volantem comitatur. 302. b. G. nota. 873. b. G. alia in antiquis Græcorum libris Hippocratis. 874. b. A. promontorium. 289. b. D.
 Lunares motus. 506. a. B. 530. b. G. glosopetra excitari quomodo dicantur. 530. b. G.
 Lunaris aspergo, imber, de rore. 796. b. C.
 Lunter, λυτήρ. 60. b. E. antiquis pro linter. 9. a. D.
 Luparia hodie dicitur aconitum verum. 622. a. A.
 Lupata equorum. 704. a. G.
 Lupercal à Lupercis. 50. a. G.
 Lupini, philosophorum cibus, maxime Cynicorum. 327. a. A. ... inter pondera, pendebat duo κεράτια. 327. b. A.
 Lupus, λύκος. 227. b. D. cervarius. 61. b. G. plurimi in Gallia. 62. a. C. non sunt quos θῶας Græci vocant. 62. a. A. 276. b. E. à Gallis raphius, aut

raphius vocatus, aliis chaux, & chaux, & rufinus. *ibid.* G. ... guaratores vel guarosi, lous garoux, qui cæterorum fugiunt consortium, & soli incedunt, quo nomine homines societatem & cœtum fugientes solent appellari, ejusmodi lupos μοναπέρας vocat Aristoteles quos ait humanis carnibus lubentius vesci quam ferinis. 664. b. C. Italici in quo cæteris non similes. 61. b. C. D.
 Lurcor, lurcinor. 283. a. C. 412. a. D.
 Luscinia & luscinius. 41. b. E.
 Luscinioli vulgo pro digitulis ferreis seu uncinis. 655. a. A.
 Lusitana, ceraforum genus. 673. b. A.
 Lusitania. 195. b. D.
 Lustre, lumen, σίλψις in vestibus. 806. b. E.
 Lutare antiquis pro litare, idem quod solvere. 9. a. D. G. ... & luere sacra, idem. *ibid.* E.
 Lutenſe genus purpuræ pelagiæ, in luto semper hærens, utilissimum, & floris dilutissimi. 797. b. C.
 Lutetia, λουκετία. 181. a. G. urbs Parisiorum, aut Parisiensis civitas. 44. a. C. urbis epitome ab Sequana invito relinqui videtur. 407. a. E. F.
 Luteola caltha. 815. a. B.
 Lutea Aurora, κροκόπεπλος. 181. a. G. ... in ovo χλωρόν. 419. b. B. ὠχρῶν, sive μέλινον, sive χερυσίνον. 812. a. C. dilutius, Doribus ξανθόν, Latinis flavum, Gallice blond. *ibid.* b. C. .... est κακόχρους, mali coloris. *ibid.* a. E. flammeus Atticis ξανθός, qui & πυρρός. *ibid.* b. C. à luteo, μήλιον. 181. b. B. D. 182. b. C. à luto herba, ex Græco λουκόν. 181. a. G. b. A. B. C. unde μήλινος dictus. 687. a. B. ejus qui iſtero laborat, auruginem ab auri colore Latini, Græci recentiores χρυσασμών vocant. 812. a. D. in flammeis nuptialibus usitatus, flammeolæ calthæ dicuntur, & flaventes, quæ luteolæ Virgilio. *ibid.* B.
 Lutra, sive lytra, ab Æolico & Attico ἐλύδρης, pro ἐνύδρης. 131. b. G. 201. a. A. 317. a. C. D. ... ἀμφίβιοι. 794. b. G.
 Lutum, λῦτῃ. diversa herba ab ilati seu vitro. 180. b. A. lutea herba. 181. a. F. cæculum inficientes chrylocollam imitabantur. 181. a. E. croceum Virgilio herba est. 181. a. G. .... vice bitumen in muris faciendis. 868. b. C. subactum & paleis mixtum in parietum instructuris pro calce & arena; τέλμα, .. & palea satius paries. *ibid.* D.
 Luvies, unde eluvies, diluvies, proluvies. 690. b. A.
 Lux pinguis. 393. b. F.
 Luxus serius. 147. a. C.
 Lyxo mentem vincere. 768. a. D.
 Lycabettus mons. 522. a. C. 526. b. B. ex quo Phainus & Meton speculati. 526. b. B.
 Lycaon Indici lupi genus versipelle. 276. a. E. Indiæ peculiaris Plinio, aliis Æthiopiæ. 276. a. C. diversus à lynce. 276. a. D.
 Lycaonia. 588. a. D. ex quinque gentibus quibus constabat ἀνατολικὴν θῆμα. 566. a. C. finis Phrygiæ magnæ, à Præside regebatur. 567. a. B. sub jurisdictione Proconsulis non erat, vicario Asianæ dioceseos subiecta. 566. b. E. Asiæ ceterioris terminus ab oriente. 564. a. D. 566. b. D. 568. b. B. ulterioris ab occidente. 568. b. B. ἡ κατακεκαυμένη. 582. b. A. .... inter alias continebat Asiæ pars superior. 567. b. C.
 Lycas, canis venaticæ nomen. 223. b. B. λυχνάψια. 506. b. C. λυχναν ἀφή. 457. b. C.
 Lychnides & lychnitæ. 64. a. B.
 λυχνήφλοξ, lucernaris flamma. 532. a. C. λυχνίς

λυχνίς ex ardentibus, & ἀστέρας, diversi lapides. 531. b. F.

Lychnites lapis. 533. b. D.

λυχνίτης & λυχνίς, idem. 64. a. B. .... an λυχνίτης dicendum. 790. b. B. lapis unde dictus. 777. a. A. varia ejus nomina: λυχνός, λυχνά, λυχνίς, λυχνίτης, λυχνίτης, & λυχνίτης. *ibid.* C. lythenis perperam pro lychnis apud Isidorum, Lychnis Indica remissior carbunculus dicta, Græci ἀνθεκία exponunt λυχνίτην, quia luceat ut lucerna accensa vel ignis. *ibid.* D. gemma ex rubentibus & igneis est, nec quicquam cum asterio commune habet. 532. a. D... & σπλιώτης, diversi lapides, cur a quibusdam confunduntur. 532. a. A. duo genera Solino, quatuor Plinio, Indica, Ionia. 777. a. F.

Lychnitæ. 396. a. B.

λύχν, lychnus. 58. b. A.

Lychnus aureus Minervæ consecratus Athenis, cujus ἡ θρυαλλίς ex Carystio lapide, vel ex Carpasio lino. 125. a. F. bimyxus, trimyxus &c. 428. b. E. 931. b. C.

Lycia λυκία. 549. a. C. à præsidibus regebatur. 567. a. C. vicario Asianæ dioceseos subjecta. *ibid.* D. Asiæ anterioris terminus ab oriente. 564. a. D. 568. b. B. λυκία præcipue κολπώδης, unde incipiat. 550. a. E.

Lyciacus sinus. 550. b. B. Lycianus. 553. a. E... sinum Ilicus comprehendit. *ibid.* G. mare. 548. a. E. 550. b. B... montes. 552. b. A.

Lyciarchæ, λυκιάρχαι. 566. a. G.

λυκιδής, foetus lupi. 200. a. G.

λυκίων χερρόνησος. 550. b. E.

λύκιον pro λυκίον. 409. b. C. dicta πυλάκων. 173. b. B. 191. b. D. 409. a. E. spina quædam in Lycia nascens, quæ & πυλάκων. 427. a. E. arbor priscis spinosa in Lycia præcipue. 819. a. D. E. corticem habet pallidum & coloris buxæ. *ibid.* E. Lycium etiam ejus succus, coloris crocei, quo capillos tingebant mulieres, hodie lanæ elegantissimo colore hac planta inficiuntur, κροκόλυκον vocarunt recentiores. *ibid.* F.

Lycium mare junctum Pamphylia. 550. a. A. b. A.

λυκώ, ὄρεφ & καρύα, Dionis & Iphithæ filia. 425. b. F.

Lycostomum aconitum. 620. b. E. 622. a. A. curita dictum. 622. a. B.

λύκων πόλις quæ postea λυκώ. 394. b. B.

λυκισάνθηροι. 62. a. C.

Lycophthalmos, λυκοφθαλμός gemma. 497. b. A.

λύκος, lupus. 227. b. D. & λύκαινα. 238. a. B. & μονόλυκος, distincta apud Theophrastum. 664. b. G.

λύκοι μονοί. *ibid.* E.

Lyctii. 47. a. E.

Lyctus urbs Cretæ. 47. a. F.

Lycurgus Prytanis filius, Iphiti συζυγός. 12. b. E. Lacedæmonius. 12. b. D.

Lycus auctiorem Mæandrum reddit. 581. a. G. 582. a. D. ex monte Cadmo exoritur, qui Laodiceæ supereminet. 582. a. B. longe diversos ac divisos fontes habet a Marfyæ nec per Apameam transit. 581. a. G. perperam a Curtio cum Marfyæ confunditur. 582. a. D. ad eum posita Laodicea, seu Laudicia quæ ad Lycum dicitur. *ibid.* C. Laodiceam alluit vel interfecat. *ibid.* D.

Lyda urbs Lyciæ, Cariæ attributa. 550. a. F.

Lydi fratrum loco Caribus habit. 588. b. B.

Lydia una ex regionibus quæ Asiam Pro-

consularem constituiebant, & provinciam. 566. b. C... vicina Phrygia ab exortu Solis. *ibid.* a. B. Cariæ contermina a meridie. *ibid.* C. Mysiæ collimitanea ad septentrionem, fines. *ibid.* D. vicario Asianæ dioceseos subjecta. 566. b. G. 567. a. C. seclusa ab Asia proprie dicta. 566. b. G. Tmolitis. 588. a. E. Consularibus regebarur. 566. b. F. 567. a. C. inter alias continebat Asiæ pars citerior. 567. b. C. cotricula, lapidis Heracli nomine insignita. 776. b. C.

Lydii Tyrreni. 87. b. G. ... tibiæ sunt Tyrrenæ. 88. a. C. modi Marfyæ .... harmonia, ὀξεία & apta ad fletum. 586. a. E.

Lydius lapis cognominatus magnes, qui ferrum trahit. 776. a. E. qui dictus est heraclius lapis quo aurum probatur, in Tmolio Lydiæ amne primum repertus. *ibid.* F. duo itaque .... diversissimi generis, ut duo magnetes. *ibid.* G. later. 869. b. E. modus. 84. a. C. D. G. b. A-D. acutissimus. 84. a. G. b. C. D. querulus, ὀξέφωνος. *ibid.* a. G.

Λυδός, servi nomen in Comædiis. 559. b. G.

Lygdamis pancratiastes, non Lygdamus. 25. b. A. 26. b. C. 78. a. E. proceritudine Herculem æquasse creditur quibusdam qui templum Dianæ incendit. 25. b. B.

Lygdinus lapis ad unguentaria vasa expetitur, ex Arabia prius avehit solitus. 394. b. D. Λύδης, & lapis Parius. *ibid.* D.

Λύδης, Parium marmor, Παρία λίθος. 129. a. A.

Λυγδυνήσιοι, Lugdunenses. 567. b. F.

Λύγροι, quilibet λύκρος. 62. b. E.

Λυγρόριον & λυκρόριον. 62. b. F.

Lygos antea dictum Byzantium, Constantina Lygos. 116. b. B.

Λύγος. 174. a. D. E.

Λυγρόριον. 62. b. F.

Λύγξ, & λυγξώ, λυγξώ, urbs. 214. b. F. Lynxo. 214. b. G.

Lympha & Lymphor. 906. b. E.

Lymphæ Latinis, νύμφαι, & Æolice λυμφαι. 132. a. A.

Lymphatici, quos nymphatum species visæ in furorem adegerunt. 132. a. A. 765. a. B.

Lymphationes, ἀνάληψις dictæ. 765. a. F.

Lingurium, λυγρόριον, λυκρόριον, & λυγρόριον, & λυγρόριον, & λυγρόριον. 62. b. F. G. cum succino confunditur. 62. b. G. attrahere proximantia. 62. b. D.

Lynx in luporum genere. 61. b. G. 62. a. A. à lycæone differt. 276. a. D. vulgo vocatur Once. 276. a. E. urina utrum frigore concresecat an calore. 62. a. D.

Lyricorum omnium opera uno volumine comprehensa, quod Λυρικῶν πύχον dictum. 598. a. A.

Λυρῶδοι, qui. 609. a. B. lyrcædi, cantica ad lyram canebant. *ibid.* G.

Lyrnessos Ciliciæ urbs juxta Corycon Pamphylia male à Curtio in Cilicia Corycon posita. 543. b. A. in Troade ab Achille everfa. *ibid.* B. deinde à Troicis Cilicibus ejectis in Pamphylia ora condita, unde & .... in Pamphylia recenset Plinius. *ibid.* C. inter Attalicum & Phaselida ponitur à Strabone. *ibid.* D.

Λυσισμάχια. 286. a. F.

Lyfis κιναιδολός. 76. b. G. unde Λυσισμάχιο dicti. *ibid.* iidem cum Magodis. 77. a. A.

λυθείδιον recentioribus pro εὐθείδιον. 810. b. F.

λυπός, languidus, unde λυπίζω. 269. b. E.

M & B invicem permutantur in scribendo. 284. a. C. 923. a. F. & N literarum mutatio frequens. 605. a. B. 727. a. A. 824. b. C.

Macæ post Asbystas. 270. b. A. C. 271. b. A. inter Carmaniam & Arabiam sita. 271. b. B. 831. a. B. b. F. 832. a. G. b. A. ad ipsas fauces Persici sinus positi. 350. b. A.

Μακεδωνήσις. 119. b. C.

Μάκαρος, μακάριος. 46. b. E.

Macedo Jovis & Thyiæ Deucalionis filius, maternus Deucalionis nepos, à quo Macedonia dicta. 110. b. A.

Macedonum somni tempora artiora quam noctis. 788. a. G.

Μακεδονίστιον non est petroselinum Macedonicum, μακεδονήσια intuba, vel amaræ lactucæ, πικρίδες. 895. b. G.

Macero, corrupto loquendi usu pro macero, τήκω. 637. a. D.

Maceronium officinarum non est smyrnion. 899. a. F.

Maces ab incolis vocatum promontorium Ammiano, aliis caret nomine, & πῆμα Μάκας ἀρωγῆς dicitur. 833. a. G. μάκας ἀρωγῆς dici posset illud oppositum est Carmania promontorio, adeo brevi spatio inter utrumque, ut unum ab altero cerni possit, 50. milibus passuum illud intervallum taxatur. *ibid.* F.

Μαχαιρίον, cultellum. 644. a. A.

Μαχαιρίων gladioli species, quæ & ξιφίον & φασγάνιον. 702. b. E.

Macharus, secunda arx Judææ ab Hierosolymis. 408. b. E. F.

Machina, pro thesauro subterraneo, pro catasta in qua servi inclusi profabant. 851. b. G. Livius vocat δίκημα κατὰ γῆν, totum molæ machinamentum, unde machinarius asinus, qui machinam circumagit. 852. a. A.

Machlis Scandinavia insulæ bestia retro graditur in pascendo. 164. b. B. D. 272. b. A.

Maciari pro siccari, ξηραίνεσθαι. 203. b. E.

Macies aquarum, ξηρασία, ξηρότης, ἀμπωπς, siccitas. 137. b. E. 203. b. E. in maciem ire pro emaciari. 706. b. D.

Μακροδόξα, oppidum Arabiæ Feliciæ. 348. b. D.

Macrobii Æthiopes. 273. a. C. b. E. iustitiam colunt, amant veritatem. 273. b. D. dicti quod longevi sint. 273. b. C. non iidem cum Automolis. 273. b. B. C. ex adverso Meroes in parte Asiat. 273. b. C.

Μακροκέφαλος, non κεφαλόμαχος. 155. a. D.

Μακρόν πύχον, Macron Teichos. 117. a. C.

Μάκτες proprie alveus in quo farina conspergitur & subigitur pani faciendo, pro alveo balnei, vel solio balnearii. 817. a. A.

Macus, magis auctus. 91. b. B.

Macula in longum ducta, linea est, sicut cumducatur coronam efficit. 262. b. F.... instar punctorum vel granorum, σπῖλοι, maculæ. 727. a. F. rotundæ & in vortices sparsæ pantherarum. 275. b. G. oculis similes, & superpersæ, camelopardalis longæ & lineatim ductæ virgatæ. *ibid.* F.

Μάδαλλον, V. Bdellium.

Μάδδα Æolibus pro μάζα. 903. b. F.

Mæander ripis recurrentibus sinuosus. 587. a. F. b. C. cur bicornis apparere dicitur. *ibid.* b. C. per Ioniam ultimo de fluens mari illabitur, vel per Cari

Ionum, inter Miletum & Priēnem. *ibid.* a. D... ortus ex arce Celēnarum. 586. b. F. G: 587. a. A. B. Plinio ex lacu qui est in monte Aulocrene, .. & Marfyæ fontes in eodem loco, ex eodem fonte fluere dicti. 587. a. A.

Mædi & Pæones contermini. 179. b. A.

Mæles, seu Meles veterum, quis. 719. b. A. Taxus aut Taxo non est. *ibid.* a. C. G: b. B. est Cattus putosus, seu puteus, aut ea quæ fuscina, Gall. foliine dicitur. *ibid.* D. foelis sive cattus silvestris. *ibid.* G.

Mamaſterion. 127. b. C: 222. b. F. G.

Mæonia Catacecaumene. 588. a. F. una ex regionibus quæ Aſiam proconſularem conſtituebant, Thracenſium provinciam. 566. b. C.

Mæoticus lacus Caſpio, ſive Hyrcano ſinu oppoſitus. 553. a. G.

Mæotis. 562. a. C. D. E: 563. a. A... paludem Caſpium mare eſſe putarunt Macedones. 560. a. A.

Mageus, Μαγαί, vel Μαγῶ, hodie Maeu, pro eo Μωσαι perperam apud Ptolemæum. 494. a. D. annis inter Eulæi & Tigridis oſtia aliis Μωσαι dicitur. 493. b. G. Magei D. oſtia. 494. a.

Mag, quid. 220. a. D.

Magaleb arbuſcula ſignum flavum. 193. b. A.

Magalia, Magar. 219. a. E. F: 220. a. D. E. Magal. 220. a. E.

Μάγαρον aut μέγαρον. 220. a. E.

Μαγάρων, μαγάρ, μάγων, unde mago. 34. a. F.

Μαγάνεια, μαγανδέν. 649. b. B.

Μαγανον, σιδηρὸς ὀχθὲς, & ὑπληγὲς, quid proprie, machina, ... πολεμικὰ, machinæ bellicæ. 649. b. B. τῆς κλειδώσεως, instrumentum claudendarum januarum, absolute ac proprie βάλανος, vel ὀχθὲς. *ibid.* C.

Μαγδαλαῖα οἶα, paſilli, ovi magnitudine & forma, quæ dantur equis tranſglutienḁ. 936. b. F.

Magi πρῶτοι ἡμίθεοι ab Orpheo dicti. 95. b. A... inſtituto nunquam holocaustum ex hoſtia faciebant. 90. a. G. proprium Deos elicere & evocare, ſed in alio genere quam necyomantia. 768. a. G. aglaophoti herba utuntur quum volunt Deos evocare. *ibid.* b. A. an... imperio animæ ab inferis iſtis evocari poſſent ad oracula reſponſanda. 787. b. A.

Magicus nodus, ... devinctioes, & devotiones. 766. b. A. B.

Μαγίς, oſſa. 537. b. E.

Magiſter architecton. 337. b. E. equitum & peditum per orientem. 565. b. C. militum per orientem. 565. b. C: 568. a. A. B. memoriæ inter oſſia domus Auguſtæ. 859. a. E. oſſiciorum in domo Auguſta, nunc dicitur noſtrorum Regum Major domus, ὁ πρῶτος τῶν βασιλικῶν Παλαιῶν ταμμάτων. *ibid.* B.

Magiſter dies, ... culpa, vita. 336. b. F.

Magiſtrum flumen, de Nilo, maiſtre fleuve. 338. b. D. argumentum. 336. b. F.

Magiſtrare, pro docere. } 336. b. F.

Magiſtratio, pro ſchola. }

Magiſtratu decedere. 709. a. C. exire. 788. b. B.

Μάγλα vel βάλλα, caſiæ ſpeciei nomen barbarum. 919. b. G.

Magmentum quid, & unde dictum. 91. b. B. Magmentaria cana. 91. b. C.

Μάγνης pro Magnetico lapide. 902. a. E... duo diverſiſſimi generis, ... absolute dictus eſt lapis Heraclius, qui lapis eſt Magnetiſus, Μάγνης λίθος pro Magnetiſiaco, poſtea ... appellatus omnis lapis huius generis, etiam ſi patriam non haberet Magnetiſium, ut Æthiopicus. 776. a. G. ingenta vi ferrum attrahit. 575. b. F.

eo lapide concamerata erat teſtudo templi Alexandriæ, & Arſinoes ſimulacrum ex ferro factum ab illo ſurſum tractum in medio aere ſuſpenſum manebat. *ib.* D. lapis qui ferrum trahit, ſiderites dictus. 774. a. A. B. Μαγνῆτις λίθος aliis, ab inventore Magnete quidam dictum putant, nam & Μάγνης nomen proprium. 776. b. A. verum non ab inventore, ſed à patria Magnetiſia id nominis invenit hic lapis, qui colorem argenti præſert, ex qua Magnetiſia veniret, incertum, androdamas ab aliis cognominatus eſt, quæ tamen appellatio magis convenit ... qui trahit ferrum. *ibid.* B. σιδηροδαίμας. 398. b. B. ... quædam navigia retinentur, ſi quæ clavos habeant è ferro, ideo naves compaginandæ ſubſcudibus ligneis, Heraclius lapis in India naſcens apud Anonymum. 775. b. A. Ἡρακλεια λίθος vetuſtiſſimis Græcis, qui nunquam aliter appellanteum lapidem qui ferrum trahit, eumque à ... ſeparant. *ibid.* D. E. noſtri hodie Herculeum lapidem vocant, imperitiſſime, non enim ab Hercule nomen habet, ſed ab Heraclia urbe, ubi plurimus iſte, unde & Ἡρακλεῶπις λίθος aliis dicta, ... vel Μαγνῆτις λίθος longe alius lapis ab eo qui ferrum trahit, ita vocatur lapide argentei nitoris & argento adeo ſimilis ut plerumque pro argento imponderet. *ibid.* E. Multi tamen exiſtimarunt eundem eſſe Heraclium lapidem & Magnetem, idem eſt, ac non idem. *ibid.* G: 776. a. C. Theophrasti colorem habet argenti, & tornatur in vaſcula, & Heſychius eos lapides diſtinguit. 775. a. G... σμίον. 100. a. E. ſub Sipylo, & aliorum ſub Mæandro vana diſcretio. 606. a. D. E.

Magnetiſia incipiebat, ubi definebat Theſſalia. 100. a. E. ... duæ in Aſia, una ad Mæandrum, quæ πρὸς Μακάνδρῳ dicitur, altera ſub Sipylo, quæ πρὸς Σιπύλῳ dicitur, utramque in Lydia ponit Ptolemæus. 776. a. E.

Magnificare. 781. b. F.

Magnitas pro magnitudine antiquis. 26. a. D.

Magnopolis & Pompejopolis, idem nomen. 624. b. G: 625. a. B. V. Ευρατορία, forte poſtea vocata Σεβαστήα. 625. b. B.

Magnum promontorium. 195. b. C. D. F. ... ſinus. 701. a. B. C.

Magodia laſcivior, & obſcœnior quam comœdia, ... argumenta. 77. a. B. C: b. A. mimo propior quam ἱλαρωδία, αὐτοχρημα minus. *ibid.* b. A.

Μαγδάρις, ſemen laſerpicii. 250. a. B. D: 253. a. D: 255. a. A. caulis ſilphii. 249. b. G. ſuccus, radix. 249. b. G: 255. a. A.

A. Theophrasto fruticis genus, quod in Syria naſcitur. 250. a. F. G... & πικρὸν φύλλον, idem. 253. a. G. proprie Syriacum laſerpicium. 254. b. G. in Syria & Parnafſo, non in Libya naſcebatur. 255. a. A. planta illa, licet ſimilis laſerpicio, tamen diverſa, & eſt Syriacum laſerpicium. 255. a. B. non habet ſuccum. 255. a. C.

Mahometh, & Μαχόμεθ, idem. 348. a. F.

Μαῖδα, Μαδική, Μαδοί. 179. a. F.

Majeſtas pro divinitate, absolute poſitum non legitur. 434. a. C.

Μαμακτιέων menſis. 222. a. E. F. G: b. A. F.

Μαῖνα pro μῶν. 823. a. G.

Μαίνεσθαι ἐπὶ λυγρῇ, quid, ἐπὶ φυχῇ, quid. 660. a. A.

Major Aſiæ, pro Major Aſia. 697. a. F.

pullo, qui pulli ætatem exceſſit, bimo aut trimo, qui bimatum aut trimatum exceſſit. 714. a. E. ... domus ſervi qui prius in familia habebant, πρῶτος quod poſtea tranſlatum ad palatia noſtrorum Regum pro Magiſtris oſſicio-

(3)

rum, urbis πρῶτοι. 859. a. B.

Μαῖςλιον vel μαρέλιον, recentioribus Græcis pro ſativa lactuca. 896. a. D.

Μάλα Æolice μήλα. 46. b. E.

Malabathrum. 332. b. D. Græci ab Indica voce tamalabathra formarunt. 754. a. A: 755. b. A. & nomine tenuis notiſſimam habentes folii Indici, id nomen attribuerunt alteri generi folii, nempe berre, quod iſtis notiſſimus erat. 755. b. A. V. berre.

veterum idem cum folio cataſphæro. *ibid.* C. Syrium. 747. a. F. cur herba paraſiſi vulgo dicta. 742. b. F. inter illa mirifica ſuavitate olentia præcipuam auctoritatem habet. 746. a. F. proprie ſic dictum Romanis. 750. a. E: 753. b. B.

F. G: 755. a. E. unguentum, ſoliatum. 750. a. E. ligno & folio utile, unde & φύλλον & ξυλόφυλλον dixere. 743. b. D.

... folia cur à foliis Indiciſtis diſtincta à quibuſdam. 754. a. A. complicata demptis nervis ac fibris ex India advehi ſolebant. *ibid.* b. A. in pilulas convoluta olim venum ibant, & in Europam advehebantur. *ibid.* C. Folium hadroſphærum, meſoſphærum, microſphærum. *ibid.* D. ex ſingulis foliis ſingulæ pilulæ fiebant, ſeu ſphæræ. *ibid.* E. calami, virgæ aut ſurculi. *ibid.* D. colligendirationo fabulis proxima, non veram notiſſimam ejus habuerunt veteres. 755. a. C. folium aquis innatat ſine ulla radice, linguæ ſubjectum commendat oris odorem. *ibid.* D... ineſt viſ ſtomachi corroboratrix, complicatum convolutumque ex India adferebatur. *ibid.* E.

Malacæ maritimum, ibi piper naſcitur. 720. a. F.

Malaca gummi bdellii arboris juxta Plinium. 809. b. D.

μαλάχην. 867. b. A.

μαλάκιον. 537. b. A.

μαλακοπύλωσι. 334. b. D.

Malade, qui male ſe habet, ζῆχαιος, malatus. 789. b. G.

Malamantus amnis. 698. b. E.

Malavar, ibi piper naſcitur. 720. a. E.

Μάλαχος contracte à Μαλίχας vel μάλιχος, rex Nabatæorum, cognominatus Porphyrius Philoſophus, alius vitam Pythagoræ ſcripſit, à Petro exauriculatus. 892. b. E.

Μαλκός, imbellis, imbecillis & ignavus, 637. a. D.

Maldacon an pro μάλακον, quod molle eſſet gummi bdellii inſtar malaxata cera. 809. b. E. idem ſignificat μάλαχην vel μαλάκη, ſubaudiendo βδέλλα, unde Arabes ſuum fecerunt melochili vel malachali, quod bdellium ſignificat. *ibid.* F.

Maleventum colonia à Diomede condita, poſtea Beneventum dicta. 47. b. C. D. E: 49. a. C: 60. b. E.

Mali Arabiæ regio. 385. a. F.

Maliche inſula. 892. b. C: 893. a. A.

Malichu inſula, Ptolemæo Μαλίσχης pro Μαλίχης, qui duas inſulas hoc nomine facit. 875. b. D: 876. a. F.

Malicorium συπικόν. 330. a. C.

Malina reſceſſus maris. 204. b. A.

Malitas pro malitia. 26. a. D.

Malleatores. 196. a. G: b. A.

Malleoli plures in vite ferenda. 413. b. C. à malleolis digèritur vitis. *ibid.* B.

Μάλλεως emporium. 892. b. D.

Μαλλός, σικυδός. 536. a. B. cirrus. *ibid.* G: 786. b. G. vellus. 536. a. G.

Mallus, mallo. 671. a. D.

Μαλλωτοί veſtes. 277. a. F.

Μαλός, urbs à Diomede condita, & Μαλοέντος, Ætoli vero ὁ Μαλόντος, & Μαλοέντης, dicta ὑπὸ τῶν μάλων, Æolice, i. μήλων, Apollo in inſula Leſbo cultus, unde ſic dictus. 46. b. E.

Mal-

Maltecoræ, Indiæ populi, incolæ montium, & perpetuo tractu oræ oceani prætent. 699. b. G.
 Malthæ compositiones variæ, quæ res fractas componebant & malthabant, quod & solidare dixit infima Latinitas. 771. b. B. usurpatum & de malthatione tenaci & obsoleta, quæ farsciebantur corrupta tectoria in balneis & piscinis fontibusque, succum vulgo vocant. .... verbo usus Plinius. *ibid.* C. qui & e calce recenti fieri tradit, vino restincta, mox tusa cum adipe suillo & ficu, quo nihil tenacius esse asserit, ut duritiem lapidis antecedit, frigidaria, piscinarum, cisternarum & puteorum rimæ ac lacunæ farsciebantur & solidabantur, alia fuit caldaria quæ loca in balneis scissa & corrupta reficiebantur, omnibus ejus generibus calx admiscebatur, Græcis mollita ac subacta cera, unde Latinum Maltha. *ibid.* D. cera albâ in compositionem .... caldariæ, & pix addita, unde & *πισσικηρ*, Italis hodie smalto, nihil ad picturas. *ibid.* E.
 Μάλμη Græce κηρός μεμαλαμένη. 809. b. E.
 Malthare, solidare, farscire ruinas. 771. b. A: 868. b. C.
 Malvaceus f. pes, pro malva. 583. b. C. & Malvacium. 899. b. E.
 Malva. 206. b. F.
 Malum, antiquis de certa specie, & Pomum de omni genere fructuum. 422. a. B. Citrium, Limon. 929. a. F. Medicum, quod & Persicum, & Assyrium. 666. b. D... aurea, quæ & Hesperidum dicta sunt, diis apponi solita apud Lacedæmonios. 670. b. G. & Medica, & citrea, & *εσπερίδες*, idem genus pomi. 672. a. A. citria *εσπερίκα* & *εσπερίδων μήλα* dicta. 265. a. C. Indorum lanifera. 210. a. A: b. A. verna, pommes de paradisi. 210. a. G. Punica cur rubra, uvida & vinosa. 905. a. F... conditura. 330. b. E. in generibus plures species sub uno genere. 672. a. C.
 Malus, arbor: malum, fructus. 674. a. A. Medica, quæ & Assyria, & Persica. 666. b. F.
 Mamay, arbor: America. 677. b. F.
 Mambu facar, succus nascens in harundinibus dictis mambu, & amyli modo crassum & fragile. 718. b. D: 916. a. F.
 Mana genita, i. est bona, non à manando, Cerus manus creator bonus. 293. a. F.
 Manare, fluere, *ῥεῖν*. 297. b. G. flumina dicuntur. 491. a. F.
 Mancupare pro capere, proprie *ἀνδραποδίζειν*. 165. b. C.
 Mancupium, *ἀνδραποδον*. 165. b. C.
 Μάνδαλ, pessulus, *κλειθρον*, mandalus, *καπχός*, vel *όχός*. 649. b. C.
 Mandra in ludo calculorum, *ζατείκιον*. 795. b. C.
 Maneige, strigarium, vel trigarium. 40. a. E.
 Manere pro cubare. 351. b. A.
 Manes & Lemures idem. 293. a. E. pro inferis. 293. a. B. pro diis. 293. b. A. i. boni, dicti defuncti, ut ab Arcadibus *χερσί*. 293. a. D. mortui, Dii ... defunctorum genii. *ibid.* E. nihil aliud quam imagines & umbræ, *εἰδωλα καμόντων*, in necromantia evocantur, non imagines Deorum. 768. b. A.
 Mango, *μάγαν*. 34. a. F: 193. a. E.
 Mania, quæ & Larunda, Larium mater. 293. a. F. furoris morbus, differt a phrenitide. 283. a. B.
 Maniatum pro manuatum. 188. b. C.
 Maniolæ insulæ vel Masuiolæ in India. 775. b. B.
 Manipuli, *παῖραι*. 220. a. C.
 Manis, & manus antiquis bonus. 293. a. C.
 Manna alhusar. 926. b. G: 927. a. C. *δροσίμελι* & *αἰρόμελι* dicta, Aristoteli

incognita, mel aereum apud eum non est *αἰρόμελι*, nec manna, qualis ad medicinæ usum colligitur hodie & circumfertur. 717. b. C. magis ad bdellii colorem aut thuris accedit quam ad margariti, aut alterius gemmæ. 809. b. C. unde & parvæ thuris micæ, quæ instar haberent granorum Græcis *μάννα λιβάνα* dictæ. *ibid.* D. ex rore matutino qui in quibusdam locis coit ac densatur, & pro .. colligitur. 718. a. C. ros notabilis ac manifestus qui deprehenditur in foliis harundinum, idem est mel calaminum, & saccharum Dioscoridis & Plinii. *ibid.* D. Indici calami Græcis recentioribus saccharum, vulgaris distinguitur ab ea. 916. b. D. *καλάμιν* *Ἰνδικόν* pro medulla cassiæ cathartica, de saccharo mambu. 924. a. D. & illud saccharum manna. *ibid.* E. Persicum, & *Σικελικόν*, quæ videtur esse Manna Calabra. *ibid.* F. thuris, *λιβάνα μάννα*. 360. b. F: 719. a. A. .... quæ colligitur in Libano monte, & sacchari mambu similia & dissimilia, potius *φουρξή* quam *θεραυσή*. 719. a. A. nostræ conveniunt quæ de saccharo suo prædicant veteres, longe aptius quam saccharo nostro. 717. a. C. Manna tamen non est, sed saccharum quod tunc solum ex India habebant, ... Indicæ genus esse putarunt, Plinius & Dioscorides nullam mentionem faciunt, non dubium tamen quin illis fuerit cognita. *ibid.* D. ... descriptio, ex Amynta apud Athenæum, qualis hodie nobis in usu est, maxime ea quæ dura & concreta est, per Indiam hodie venalis ex provincia Usbeque circumfertur in magnis globis, admixtis foliis. *ibid.* E. in massis quoque affertur ex Calabria. *ibid.* F.

Mansio, *παῖδος* locus ubi per noctem quiescebant confecto itinere. 351. b. A. plurium pro unius diei itinere. *ibid.* D. ... camelorum. *ibid.* a. E. F: b. E. F. G. viginti millia pro singulis mansionibus. *ibid.* b. G: 352. a. B. communes. 351. a. F. modo plures, modo pauciores in eodem locorum intervallo. *ibid.* b. B. quot mutationes in unam mansionem. *ibid.* C. necessario disponuntur aquisitionum ratione. 833. b. F... intervalla. 351. b. A.

Μαντεῖον, fanum & oraculum. 569. b. A. Colophoniorum, *Διδυμάων*. 569. b. C. est oraculum clarii Apollinis, quæ distinguit Plinius. 569. b. B: 604. b. A. Mantelia & mappæ ex filamentis laneis Carystii lapidis in ignem mittebantur, ut à sordibus nitidarentur. 125. a. E. e cute capitis hostium. 133. a. F.
 Mantichora in India nascitur, non in Æthiopia. 709. b. G: 711. a. B. aliis *μανήχορα*, aliis *μαρπήχορα*, & *μαρπήχορα*. 711. b. C. ejus triplex ordo dentium. *ibid.* D.

Mantifolium cur vocata personata. 679. a. A: 682. a. C.
 Manto Clarii Apollinis fanum construxit. 604. b. A.

Mantum, parva lacerna. 682. a. D.
 Manua, manipulus fœni, *δέσμη*. 188. b. C.

Manuale, *εγχειρίδιον*. 278. b. A.
 Manuales fâces. 188. b. D.

Manuatum in acervo spartum, in manuales fasciculos colligatum. 188. b. D.

Manus concavum, *μυσίλη* vel *μύστα*. 795. a. A. Ephefi spectata. 575. b. B. Apellis, pro pictura. 264. a. A. opera artificum, ut Græcis *χέρ*. 264. a. B.

Μάννα, quid. 823. a. B.
 Mapalia. 219. a. D.

Μαφαρίτης *νέσεν*, qui Mapharitis populis imperitabat, quorum regio Save. 352. b. C.

Μαφορίτι. 352. b. D. Cholæbo tyranno subditi. 354. a. E.

Mappa, nappa recentioribus. 428. b. E: 605. a. B: 824. b. C. quid. 647. a. B. missa, *μαππαίς σημειον*. *ibid.* A: b. B. C.

Μαππάρη, mapparius, qui officium sustinebat mappæ mittendæ. 647. a. C. in Constantinopolitano circo, quis, in medio ostio sive janua constabat. 633. a. E.

μάργιδον pro *μαρμαρίδιον*. 40. b. B: 315. b. E.

Maranita, *Μαρανίς*. 346. a. F. qui postea Pharanitæ. *ibid.* G.

Marathon. 101. a. E.

Μάρμαρον, *ιππομαρμαρον*. 279. b. A: 910. a. C.

Marceo, marcesco, marcerō, a marcus. 637. a. D.

Marcidare, & Marcerare. } 637. a. C.
 Marcidus & Marcer. } D.
 Marcidus } a μαλκός.

Mare pro mari. 206. b. E. fluctibus agitata sæpe navigantes ad portum aliquem ejicit. 434. a. E. salis, & mortuum, idem. 433. a. C. mortuum, V. *Asphaltites*. sole concretum, pro sale, *αἰνιμαῖτες*. 690. b. A. inflatur. 203. b. E... æstus. 436. b. C. causam Lunæ quidam tribuunt. 531. a. D. afflatus. 40. a. A. B: 175. a. G. tubera, ostrea. 796. b. D... adspirata terræ. 151. b. D. allui. 175. a. E. nantes. 173. a. G... dicebantur grandes lacus. 407. b. F. & sinus differunt. 99. b. D.

Mareotica ebenus pro Meroetica. 274. b. D.

Mareotis Libya. 225. b. F: 226. a. G.

Μάρμαρα vel βέρερα concha. 790. b. C.

Margarides palmulæ. 929. b. A.

Μαργαρίτης, i. mater perularum, major cheripo, & parte exteriori scabra & impolita & rugis infecta, quando nominatur pro concha, hæc pectini similior quam pinna. 795. a. E.

Margarita *χάλαζα* recentioribus Græcis, 505. b. B. fœminini, & neutri. 790. a. F. quod nonnulli negant. *ibid.* b. A. gurofa, pro gyrofa, *σφαιράδης*. *ibid.* a. F. non est nomen animalis, sed lapidis, non enim concha, sed lapillus qui reperiebatur in concha, Græcis *ο μαργαρίτης* *λίθον*, unde latinum, hæc margarita. *ibid.* b. A. an *μαργαρίτης*, aut *μαργαρίτης* melius dicatur, frustra disputatur, Iones qui *λίθον* in fœminino genere pronuntiabant, *μαργαρίτην* eodem genere dixere, qui in masculino *λίθον* dicebatur & *η μαργαρίς*, Procopio *μαργαρίον*. *ibid.* B. margaritum Græci inter lapides censuerunt, integra *η μαργαρίς*. *ibid.* C. candore, magnitudines. *ibid.* a. orbe ac levore commendantur. *ibid.* a. F: 822. a. G. piscium oculis similia. 496. b. C: 533. b. F... concha, aliis pectina, aliis pecten, aliis pinna, aut pectini similis dicitur, in conchis quas myas ni similis dicitur, in conchis in nostro orbe appellant reperiri tradit in nostro orbe Plinius. 793. b. B. nates vel alnates *Αραβί* bibus vocatæ, quæ & rotundæ & for-

ma oblongiore. 938. a. B. *λίδια* nomine veniunt Græcis, fulgens, Kethem in Hebræo. 762. b. E. non in uno genere concharum nascuntur. 595. a. C. pinna, pectines, & myaces, diversæ veteres rum species, in quibus eas gigni veteres prodiderunt, & hodie non una concha lapidem illum generat, conchæ leves & candidæ ad id præstantissimæ, & ex sunt pinna antiquorum, aut pinnis similis. *ibid.* D. in conchis e celestis roris infusione concipiuntur, ac formantur, ac candorem illum acquirunt. 796. a. B: 798. a. B. & gemmæ separantur a Latinis. V. *gemma*. Tertullianus conchæ verrucas vocat. *ib.* b. A. Græci omnes *λίθον* vocant, &

& lapis est potius quam os, ejusdem ferme materiae cum ipsa concha, sed purioris ac pellucidioris. *ibid.* B. saepe conchis adhærescunt, adeo indiscreti coloris ut unum corpus videantur. 784. b. C. 805. b. E. lapides & lapillos saepe vocat Solinus. 784. b. C. Arabes aliohar, vel aliofar vocant, quod idem est ac si absolute gemmam vocarent; Strabo *Λιβύαν μαργαριτῶν* vocat. *ibid.* D. acceto in tabem solvuntur. *ibid.* F. solis radiis maculantur & ruborem contrahunt. 821. a. A. grandiores, quæ unionum, i. caeparum figuram referebant, vocatæ uniones, tympana dimidiata rotunditatis forma tympani. 805. b. F. 824. a. A. longiores elenchi. 824. a. A. hodie pyra vocantur quæ pyri effigiem referunt, sed uniones, i. caepæ, eæ quæ non sunt absolutæ rotunditatis, sed caeparum instar habent, quales sunt plerumque majores. *ibid.* B. Græcis recentioribus *μοναχοί* dicti nam *μονάχον*, ut singulare, pro eximio. *ibid.* C. non nigrescunt Solis radiis, sed rufescunt. 804. b. E. senectæ flavescunt, in iis candor præcipue requiritur. 821. a. G. exaluminatæ, quæ & claræ. *ibid.* b. A. 822. a. B. in pretio Taprobanis, eorum margaritæ præstantiores & grandiores Romanis. 790. a. E. usque ad centum viginti in una concha inventæ. 824. b. D. paucae inventæ quæ semunciae pondus exceßerint scriptulo uno, nam & semunciales inventæ, & ultra semunciales. *ibid.* E. .... immane pretium & res omnes superans. 791. a. C. 825. a. G. in profundo marium locatæ, metu polyporum & aliarum maris belluarum ab hominibus tutæ. *ibid.* b. A. retibus etiam capi dicuntur, duces præcipuo studio petuntur ab urinatoribus. *ibid.* B. nam illis captis ceteræ sine luce palantes facile in plagas incidunt. 825. b. C. pondus. 824. b. F. Majores in sinu Persico reperiuntur, quæ & candore & magnitudine ceteris anteferuntur. *ibid.* G. quæ partes ornari solent. 826. a. D. Plinii ætate nullæ tunicis aut vestibus mulierum gemmæ aut margaritæ intertextæ, vestium & gemmis & margaritis confertarum mentio in historia Augusta. *ibid.* E. *καὶ μαργαροὶ πέπλοι*, margaritis opertæ vestes, ita *μαργαρίπιδες* sindones. *ibid.* b. A. proprium fecerunt Arabes vocabulum omnibus gemmis commune, per excellentiam, quia inter omnes lapillos pretiosos, præcipuo sunt in honore & pretio, & hodie mundum muliebrem qui in gemmis consistit, bagues vocamus, à baccis quæ sunt margaritæ. 791. a. B. auro rependit solitæ, ut libra margaritarum libra auri fuerit. *ibid.* D. sed id intelligendum de locis ubi capiuntur, & unde adveniunt, Arrianus ait apud Indos margaritam triplo auro rependi. *ibid.* E. ad unciam venales habentur tantum quæ inæquales & asperæ, nec absolutæ rotunditatis, eæ plerumque vel contra quadruplum aurum veneunt, cornutas vocant. *ibid.* D. si quæ rotundiores sunt, non aliud iis ponitur pretium, quam quod libido constituit & infania mulierum. *ibid.* E. hoc tempore in locis ubi margaritæ capiuntur unciam & libratum etiam venire ajunt, quo modo mercatores pretium illis faciunt, per diversa instrumenta majoribus aut minoribus foraminibus pertusa. *ibid.* F. vilissimæ sunt quæ præ parvitate perforari non possunt, *ἀτέρητοι* Græcis quæ pertusæ non sunt, non perforatis monilia fieri non possunt. *ibid.* G. extricatæ apud I. C. eæ quæ in linea non sunt, sed fuerunt, vulgo defilées. .... filum & linum, pro linea cui intricatæ sunt ac insertæ. *ibid.* b. A. duplex genus, unum *ἐμβύθιον*, alterum *ἀνωφερές*. 797. b. F. usus aut notitia Romanis cir-

cæ Syllana tempora. 824. a. A. partus pro qualitate roris aut candescit, aut turbidus est, aut pallefcit. 796. a. D. linea, filum. 846. b. F. .... secundus locus inter gemmas datus: 137. b. B. 169. b. A. piscantibus non parvum à canibus marinis periculum. 825. a. A. captura earum difficilis & periculosa, non propter quod conchæ manum & urinatoris absceindant. *ibid.* B. .... in senectute crascescere conchisque adhærescere, nec his avelli posse nisi lima tradit Plinius. 796. b. E. Isidorus vero nutriti & grandescere quandiu conchæ adnexa est: deinde carne subnascente ad ipsam radicem, non amplius augmentum capere, sed lucidiorem fieri & levorem acquirere. *ibid.* F.

Μάργαρον pro lance. 793. b. B.

Margi. 575. b. B.

Margiana Ariæ vicina. 691. b. F. regio

χωρίον dicitur Straboni. 690. a. D.

ἡ Μαρμαρινή, ejus amplitudo. 691. a.

B. provincia regni Parthici. 843. a. A.

Margus fluvius. 691. a. C.

τὰ Μαμαράσα, oppidum Arabiæ felicitis.

348. b. D. 352. b. F. metropolis Sabæorum. 349. b. A. 353. a. E. Plinio

omnium qui sub Sabæorum erant imperio regia, & eidem Calingiorum metropolis. 353. a. F.

Mariana colonia à Mario in Corsicam deducta. 68. b. G. fossa. 66. b. B. regio

Sabæorum. 348. a. A.

Mariandyni 619. a. B.

Marices. 226. b. F.

Μαρίχη. 842. b. E.

Μαρίλη, quid. 179. a. D.

Μαρίμαζα, oppidum Arabiæ. 348. b.

G.

Mariscæ ficus majores & masculæ. 793. b.

D.

Mariscum infimæ Latinitati pro palude.

407. b. F.

Mariscus, *ὑποκρησικῶς*, à mas, juncus

qui & masculus pro majore. 793. b. D.

Maritima commercia puritati vitæ nocent;

mare *πνεροδιδάσκαλον*. 432. a. D.

Maritus imber, ros. 196. b. B. 796. a. B.

Ventius. 196. b. B.

Marmarice Libya. 226. a. A. B.

Μαρμαρίζον. 814. a. G.

Μάρμαρ, de auri vena. 757. a. B.

Μαρμαρίσσω. 164. a. B.

Marmor testudini simile, aut testudineum

non reperitur. 790. a. C. solum ex lapidibus in fornace vi ignis non liquefcit.

505. a. B. in pretio & usu apud Taprobanicas. 790. a. E. Carystium viride,

fluctibus concolor. 124. b. D. Parium.

129. a. A. B. *ἡ Περία λίθος*, & quæ

λύδ. 129. a. A. .... quodam arenæ genere in crustas secabantur, poliebantur

arena quæ ex poro lapide. 774. b. D.

hodie quibus pictores terunt ac diluunt

colores suos. 937. b. A. .... varia genera. 395. a. F.

Marmorinum pro marmoreum. 710. a. E.

Μαρινάν lingua Cretica virgo, ait Stephanus,

Gazaem numen. 121. a. B.

Marox populi Indiæ, montium accolæ,

& perpetuo tractu oræ Oceani prærenti.

699. b. G.

Maronia *Μαρώνια*, urbs non regio. 113.

b. D. G.

μαρέλιον vel *μαρίλιον* Græcis recentiori-

bus læticia, *θρίδαξ* & *μαρέλιον*,

idem. 896. a. A. B. .... pluragenera.

ibid. B.

Marpeffus mons Pari. Inde Marpeffium

marmor, & Marpeffia cautes. 55. b.

G.

Marra ligo, *μάρεον*. 365. b. C.

Marrain, Materialmen. 329. a. C.

Marrubii circa Fucinum lacum. 42. b. E.

Marrubium nigrum, *μέγα περίσπον*. 72. a.

F.

Mars Silvanus nonidem cum Silvano pa-

(72)

træ, est rusticus, vel silvestris. 295. b. C. idem fortasse cum Hercule Silvano & Hercules apud Pontifices idem habitus, & ab utriusque sacris Salieres arcebantur. Marspiter, i. Mars pater, qui in sacris, quæ ad agros lustrandos fiebant, invocabatur, nonidem cum Silvano patre. *ibid.* D. .... domicilium in Scorpio. 461. a. E. ortus matutinus, & vespertinus occasus. 508. a. C. planeta *Θέρ* vocatur. 872. a. F. G. 874. a. A. sideris nota, ejus asterismus. 874. a. A.

Μαργονόν, mons Pæoniæ à Thracicæ Pæoniæ regione determinans. 589. a. B.

Μαργονία Pæoniæ oppidum, quod *Μαργονία* Ptolemæo. *ibid.*

Marsias Lydorum rex Archippes urbis conditor. 42. b. E.

Marspiter, Mars pater. 70. a. A. 295. b. D.

Marsulmus, marsollin, dicitur porcus

marinus, quasi maris filius. 238. a. D.

Marsya amnis *καταρράκτης* cur dictus. 581.

b. A. C. 587. a. A. ex arce Celænarum

descendens mediam urbem interluebat.

580. b. E. 581. b. A. F. .... fons forte di-

ctus *αὐλὴ καρλίον*. 587. a. E. rectæ ri-

pæ. 581. b. G. declives, *κατωφε-*

ρὲς πὲρ ἑδµα. 587. a. F. à Curtio

Λύκ vocatur a rapacitate & vio-

lencia *ἡ ἑδµα*, quod responderet

appellationi *ἡ Καταρράκτης*. 581.

b. F. sed fallitur Curtius quum Mar-

syam cum Lyco eundem putavit. 582. a.

A. D. Apameam adluit vel interfuit.

ibid. D. oritur ex monte, mox condit-

tur, deinde emergit ac redditur, paulo

post iterum conditur, ubi in Mæandrum

cadit. 581. a. A. E.

Marsyas Olympi filius, vel Oeagri, vel

Hyagnidis, quibusdam pater Hyagnidis

dicitur. 584. b. A. geminas tibias

uno spiritu inflare primus docuit. 84.

a. D. 584. b. C. fistulam *πλυκαλά-*

μον, seu *σίριχα* invenisse etiam dicitur,

fistulam ex pluribus calamis com-

pactam. 584. b. C. prudentissimus & fo-

lertissimus suo sæculo & apud suos habi-

tus, fistulæ *πλυκαλάµ* sonos æmu-

latus, in tibias totam earum harmoniam

transulit, tibiarum geminarum inven-

tor, ut & *πλυκαλάµ*. 585. a. D. ejus

querela de iniquitate iudicii in Apollinem.

ib. & Apollinis repêrcussio, etiam

φορβείας inventor. *ibid.* E. in valle quæ

Ἀυλοβελῶης dicitur, ab Apolline vi-

ctus, corio execto pependit. 586. a. E.

b. B. ex platano secundum Plinium, ex

pinu, juxta alios. *ibid.* b. B. C. fortasse

natus & sepultus apud Celænas, juxta

Hyginum ab Apolline victus Scythæ

traditur, qui eum membratim separa-

vit, quum alii eum *ὑποσυνδίστη* dicant

Apollinem. 581. a. B. C. ab Apolline

victus, quod Phrygium dumtaxat mo-

dum caneret, nec ad alium convertere

poterat. 84. a. D. .... modi in tibicinio

Phrygii & Lydii tantum. 586. a. E. Si-

lenus vel Satyrus, fistulam *ἀντοχέδιον*

invenit. 584. b. B. C. capistrati figura.

585. b. C. cum cauda porcina, auri-

bus Satyricis, *δαοκίαι χοροί*. *ibid.* D.

Martès, cattæ Pannonicæ, de genere fæ-

lium silvestrium. 710. b. B.

Martiorum fratrum responsa fatidica. 54. b.

G.

Martius vates, apud Romanos nomen

proprium viri divinandi scientia clari.

56. b. C. mensis non *χαµελεώπη*

Decembri. 322. a. E. à ... mense auspi-

catiannum Romani veteres. 13. b. D.

Martures, Martres. 237. a. E.

Μάρτυρ, *μαρτύρ*. 46. b. E. pro *μάρ-*

εργ. 591. b. C.

Μαρίτις lingua Cretica pro *μαρίτις*. 121. a.

B. .... non *μαρινάν* virginem significat apud

Cretenses. *ibid.*

Μαρεοί

- Mareotis palus in Ægypto Alexandriae vicina, pro qua Mareoticam paludem in India perperam locat Isidorus. 725. a. C.
- Μάσση quærere. 259. b. G.
- μάσση, βάσση. 523. a. F.
- Mascauda, Bascanda. 284. a. C. 923. a. F.
- Μαχαλή, μάχαλ & χιτών, corticem palmæ involucre. 934. b. E.
- Masculina Græca in &, Latini sæpe per femininum extulerunt. 450. b. F.
- ex Masculo mortali & femina immortalis nihil gigni posse affirmabant Ægyptii. 311. b. C.
- Masicytus mons. 551. b. A. F. G. 552. a. A. Plinio Masicytes. 551. b. F.
- Masius mons. 438. a. C. D. F.
- Μάσπετον folium filpii. 250. a. B. C. b. B. Dioscoridi caulis. 250. a. B. G. Helychius caulis succus. 250. a. G. ejus etymon. 250. b. A.
- Masque, προσωπον, persona, vultus, aspectus. 461. b. A.
- Massa, μάζα, φύεσμα. 500 B. E. ... five panes aris, τροχός, rotunda, κατὰ σιδάσμα τροχιδής. 758. b. D.
- Massada castellum, Plinio, Masada, & Straboni Μοασάδα. 434. b. D. Ptolemaeo Μέσδα, fortasse pro Μάσδα. ibid. E. non longe ab Asphaltite lacu. ibid. C.
- Massagetæ. 152. b. D. insulenses vestiebantur libris arborum. 706. b. B.
- Massepains, placenta κυπταί. 629. b. B.
- Massilia, Massalia. 78. a. B. 131. a. A. à Phocæis ab Harpago expugnatis in Viennensi condita. 114. a. F. ... quo tempore, condiderunt Phocæenses, non Phocenses. 66. a. C.
- Massuca in summo capitata. 942. a. D.
- Mastaura Lydiae oppidum interfluit amnis χερσορέα. 588. b. A.
- Μασῆρες, ἐρδνηται, μασῆς, quæsitio. 259. b. G.
- Mastiche myrrhæ non absimilis ex spina Indica. 374. b. A. B. cardui chamæleontis velixines. 214. a. A.
- Mastramella oppidum à stagno cognominatum. 66. b. B.
- Masturbare, pro Manstrupare. 165. b. B.
- Mastusia Cherronesi. 117. b. A.
- Mastyra, aut Mastia oppidum, de quo nihil invenitur in Milesiorum regione. 889. b. D.
- Mater deorum quibusdam dicta Ἀπίστη dea Sidoniorum. 405. b. A. aliis Syria dea. ibid. B. E. tutela navis Æneæ. 403. a. D. ... seu Idæa, non simpliciter Mater. 46. a. D. avium. 68. a. B. urbium μητρόπολις. 626. a. D. gutta, Mere-gaurte. 338. b. D. ... præreptus amor, de hippomane. 661. b. A.
- Materia, ferruminatio ex arena & calce ad faciendos parietes. 268. b. G. farina aqua conspersa & subacta, vulgo paste, Plinio intrita. 269. a. A. de arboribus, vel potius de earum ligno & trabibus dicitur. 381. a. B.
- Materies, τὸ ξύλον. 328. b. G. potius quam materia. 329. a. A. recentiores id discrimen neglexerunt, pro longa trabe, vulgo marrain. ibid. C. à ligno distincta, nam non nisi de magnis arboribus, unde sequiori Latinitati pro trabe, quinquagenariæ pro trabibus 50. pedes longis. 728. b. C.
- Μαθήματα ἐγκύκλια, seu κύκλια, quæ, τὰ ἐξωμαθήματα quæ. 595. b. F.
- Mathumannus. 20. b. G.
- Matiani, Ματλιοί, populi Mediæ. 489. b. C.
- Matricetas astronomus, ex monte Lepetymno speculabatur. 522. a. C. 526. b. B.
- Matta veteribus teges. Gallis Natte. 428. b. E. 605. a. B. 824. b. C.
- Mattea, ματτήν. 54. b. G. 231. b. D.
- Ματῆνης & Πῆρης, Pæonum fratrum nomina. 489. b. E.
- Matulata pro Matula. 496. b. C.
- Maturitas, quid. 251. b. G. 252. a. E. ... tempus fert, resubi attigere, perfectæ censentur, deinde ab illo gradu perfectionis decidunt, ad ... perducunt. 252. a. A. F.
- Matura ætas, virgo. 252. a. F. b. A. poma. 252. a. G. Maturi ævo senes. 252. b. A. ætas in senibus. ibid. lux. 252. a. F. nox. 506. b. A. B. dies. ibid. B. C. senectus, virilis ætas, adolescentia. ibid. F. mors. ibid. B.
- Maturare, idem quod properare, licet Grammatici distinguant. 787. a. B.
- Mature, pro cito. 252. a. A. F. moritur, qui properata morte obit. ibid. B.
- Maturum pro extremo & ultimo. ἄκρον. 506. b. E. G. ex vulgi consuetudine pro cito & festinato, quum propriè significet quod suo tempore fit. 787. a. C.
- Matutina claritas. 798. b. E. ... stellæ erraticæ. 507. b. A. ... exortus, occasus. ibid. 508. a. E.
- Ματῆκη & ματῆκιον Græciæ vulgo, clava sive baculus in summo capitatus, Gallice Massue. 908. a. D.
- Ματῆκιδιον thymum capitatum. 942. a. D.
- Mauræ silvæ filia citri arbor dicta. 209. a. B. 668. b. C.
- Μαῦρος à colore vultus, quod nigri, μαῦρος enim antiqua lingua Græca niger. 936. a. B.
- Mauri confines Atlanti arborem citri ferunt. 668. b. C. ex tergo elephantorum cetras impenetrabiles faciébant. 217. b. C. potius quam Phœnices Tingitani & Zelitani. 204. b. G.
- Mauritani voces pæne innumerabiles è Græco ac Latino in suam linguam traduxerunt. 795. b. D. ... regum nomina Bocchor & Bocchus. 199. a. F. regulos suos pro diis colebant, ut Jubam. 199. b. B.
- Mauritania, quæ prius Bocchi, ab Augusto Cæsare data Jubæ. 218. b. D. E. montuosa ab Oriente. 215. a. F. Cæsariensis, Tingitana. 218. b. B. 876. b. F. illa ut & Sitifensis sub dispositione vicarii Africæ, præsidiales provinciæ. 567. a. E. F. tempore Homeris nondum notæ. 669. a. D.
- Maxilia, Μαξίλια, i. Hispania. 871. a. F. G.
- Maximus pro maximus. 9. a. D.
- Maxutani, vel Maxytani, vel Maxitani. 228. a. B.
- Μαυσλοί, Cares. 550. a. G.
- Μάζα quid, polenta pro μάζα, ματῆν. 231. b. E. offa, item massa, φύεσμα. 315. b. E. 500. b. E. 537. b. D.
- Mazaca τὴ Μαζακὰ Græce, urbs Capadociæ, quæ & Καπάρεα, & Ευσέ. Εἶσα dicta & Καισαρεία Καππαδοκία, 626. a. C.
- Μαζώνης Arriano dicitur Oaractæ insulæ regulus, qui Ἀμαζώνης Straboni. 831. b. A. dux navigationis Macedonibus usque ad Susa. ibid. B.
- Μάζικες, Mazices. 228. a. A.
- Μαζιον, quilibet acervus & cumulus, vox pura puta Græca. 537. b. D. ... σύνων. 717. a. F.
- Mazax, μάζαξ. 209. b. D. 226. b. F. 228. a. A.
- Meatus avium. 276. b. G.
- Μηχανή & ἐγκύκλιον distinguuntur. 124. b. A.
- Μηκίστη insula eadem ac Δολιχίστη. 552. b. C.
- Μήκων antiquis Græcis femininum, inde ... ῥοῆς vel ῥοῖς, genus papaveris. 582. b. B. 584. a. G. capillitium pinnarum & muricum, unde & ... vestes byssinæ. 792. a. F. 793. a. C. in buccino, partes fibrosæ in medio buccini. 792. a. F. 793. a. A. inter τράχηλον & μήκωνα flos, succi tinctorii hæret, pars media in conchis. 792. b. A. in polypis μέγ & πῶν ἐν ποσὶν ἐπὶ τῇς κεφαλῆς, μέγ & πινγών, καὶ τῶν ὁμοίων, canles in plerisque. ibid. B.
- Μηκάνιον, μηχανή, seu μηχανὴ herba multo lacte manans, quam Plinius confundit cum lactuca agresti. 896. b. G. quæ nullâ est. ibid. F.
- Μηκάνια, τὰ δὴ τῶν κηρύκων ἢ περὶ τῶν, καὶ τῶν πινγῶν μέσαι. 792. a. G. partes buccinorum & purpurarum, ut & τράχηλοι. ibid. b. E.
- Meconites lapis. 533. b. D.
- Μηκωνιώται, papaveres sparsa. 261. b. C.
- Medamna, Mesopotamia, vel potius Mediamna. 492. a. D.
- Medea Æteæ filia, Angitia, seu Angicia ab Italis vocata, & à Murfis & Marubiiis culta. 60. b. B. quod potestatem in serpentes habet. 60. b. C. ejus & Ægei filius Æchaménides vel Perfes. 833. a. C. ... oleum. 171. a. A. E. νάφθα. 171. a. E. ἐφῆμερον. 171. a. E. b. B. F. ejusdem cum naphtha potestatis ac virtutis. 171. b. A. falso ab interprete Nicandri dicitur idem cum colchico & Pharico, unde iste error. 171. b. E. F. compositum & factitium. 171. b. D. 172. a. A. herba nascent in Ponto infici solitum. 172. a. B. quomodo paretur, non ἀπὸ χηρῆμα naphtha, sed ex oleo communi herba infecto compositum, cui addebatur naphthas. 172. a. C. πῶς apud Nicandrum male de oleo Medico vel Medæ interpretantur. 171. b. D. Nicander inter herbarum venena recenset. 171. b. E. & Colchicum ephemereum intelligit venenum ardens & causticum Medæ Colchicæ. 171. b. F. Μηδείας Κολχηίδος πύρ. 172. a. A.
- Medi olim sub Ariorum nomine comprehensi. 690. b. D.
- Media superior provincia regni Parthici, Rhagiana, provincia regni Parthici inferior. 843. a. A.
- Mediale, quid. 166. a. D. & medianum, τὸ μέσον. 275. a. A. & medulla idem arboribus, in aliis differunt. 166. a. D. E. tantum ligni fumebatur ad opera instamina & minutiaria. 728. a. B. pars instamina arboris, Græcis μήτρα, καρδιά & μυελός. 732. a. E.
- Mediani exortus. 889. b. B.
- Mediante eo, διὰ μέσων αὐτῶν, Parson moyen. 462. a. D.
- Medica arbor & citrea, ubi. V. herbanon est, qua oleum Medicum conficitur. 172. a. F. 173. b. C. & μῆ. διον. 619. a. E. τὸ Κολχηόν. 172. a. F. videtur esse quam scenum Burgundicum, aut sanctum scenum vulgo vocamus. 172. a. F. b. F. G. Helychius dicit ab aliis τσίφονον, ab aliis λωπὸν vocari. 172. a. F. b. E. sed differunt. 173. a. A. dicta & μινναρῆς. 172. a. G. b. B.
- Medicæ gallinæ maxime expetebantur ad femininum, & non sunt Iudicæ nostræ. 612. b. C. ... galli gallinacei præstantissimi. ibid. D.
- Medicamentarii qui medicamenta componebant, à quibus emebant medici. 740. b. F.
- Medici à seplasiariis medicamenta emebant, apud quos omnis ὅλη ἰατρικὴ prostabat, eorum munus olim fuit, non præscribere remedia, sed manu facta emplastra tamen & collyria jam facta plerique mercabantur a pharmacopolis. 740. b. D. tabes mercium quærebantur medicis illis, veras & sinceræ species emere poterant è stolo Alexandrino. ibid. E. non hodie atque heri abstinent à conficiendis medicaminibus, quod nunc pharmacopœis reliquere, præscribere

- bere ipsi contenti, *ῥεῖοδδ. παλ.* 596. b. E.
- Μηδικὸν μῆλον* & *Περσικὸν* veteribus, citrium malum recentioribus. V. *citrium*. oleum. 171. a. A. B. E.
- Medius, puriore aëro, ὁ μεσότης, qui aliis Mediator. 462. a. D. E. orbis, ὁ ἰσημερινός, five æquator. 465. a. A.
- Μέδουα*, *μέδαμα*. 47. b. F.
- Μήδος*, Medus & *Περσικὸς ὄρνις*, absolute dicebatur gallus gallinaceus, à tiora seu crista capitis. 612. b. C.
- Medulla arboris καρδία tralaticie. 62. b. C. abietis relinquitur, quæ feculis, optima ad intestina opera. 727. b. E. 728. a. B.
- Megalinae pelles pro mygalinis. 54. b. G.
- Μεγαλάποι*. 155. a. E.
- Megaricus sinus. 99. b. B. qui & Satonicus. *ibid.* C.
- Μεγαλοπολίτις* est regio, quæ Magnopoli attributa est à Pompejo. 625. b. B.
- Μεγάρεις περυσισγῶμφοι* dicti, apud quos plurimum allium nascebatur. 822. b. F.
- Μέγας* aut *μάζαρον*. 220. a. E.
- τὰ μέγιστα καὶ τὰ ὕψη*. 735. b. C.
- μεγίστη*, Megiste insula. 552. b. D.
- Melaerium apud Aristotelem non est ἀέρο-
μελι recentiorum, sed ros pinguis & melleus, qui de coelo cadit, ex quo apes mel suum conficiunt, imo ne... qui dem meminit Aristoteles. 717. b. C. sed ros ille excipitur ab apibus & in favos refusus mel purum putum est. *ibid.* E. apum ex humore roscido qui venit ex aere conficitur, hinc... Virgilio quod ex aeris rore factum est. 718. a. B. calaminum non ros cælo deciduus, sed humore ex ipsa arbore pinguior manans. *ibid.* F. & veterum manna, & saccharum Dioscoridis & Plinii, & ros in harundinum foliis, idem. *ibid.* D. saccharum antiquorum. 916. a. F. tria genera, & triplex generatio, quam apes conficiunt, quæ ex aere cadit, seu manna liquida recentiorum, & ea quæ est mel calaminum. *ibid.* G. incertum veteribus utrum ex harundine prodiret, an de cælo in eam decideret, vetus auctor de coelo originem habere innuit, & mannam putavit, unde & eadem illi virtutes attribuunt plerique veterum, quas mannæ ætas posterior. *ibid.* b. A. ex ipsa harundine generari hodie comperitum est, & aliud esse à manna. *ibid.* C. commune *καρυσόμαχον*, contra saccharum quod erat mellis Indici genus, *ῥεῖοδδ. παλ.* 717. a. A. indicum minime ἀψώδες. 717. a. A. crudum, ἀργόν, 752. a. B. harundinaceum. 719. b. G. Hyblæum Hymettio lenitate proximum. 75. a. E. confectio ab Aristæo reperta. 252. a. B. 254. a. C. 256. a. C.
- Melancoryphus & melancorythos, idem, *μελαγκόρυφος* & *μελαγκόρυθος*. 168. a. F. quidam defecula fieri tradunt. *ib.* 169. a. E. aliidiversas species faciunt. 168. a. G. ... nidi. *ibid.* E.
- Μήλα ιατρικά*. 210. a. A. 211. a. C. *κυνά-
νια* sunt *χήμενιά*, *αἰετα*, *μικρά*. *ibid.* G.
- Melana promontorium. } 618. a. B. C.
- Μέλινια ἄνερα*. }
- μελαγκρανὶς* *χοῖν*, & *μελαγκρανίας*, & *μελαγκρήνη*, inde *μελαγκρήνιον* quod ex junco melancrano factum. 186. a. C.
- Melampus apud Græcos nomen proprium viri divinandi scientia clari. 56. b. C.
- τὸ μέλαν* oculi, quid. 134. b. A. in coloribus. 244. a. G.
- Μέλαν δρυός*. 360. a. C. ... vel *μελάν-
δρυα*, mediale roboris. 942. a. A. thynni pulpamentum durius, ex eo tamen quidam thynni genus commenti sunt, & *μελάνδριον* vocarunt. *ibid.* B. *Ἰνδικὸν*, Nil Indicum. 936. b. B. *ἴον*, rosa nigra. 126. b. E. 908. a. F. ... *μέλας ὑάκινθος μέλαν ὅμιον κείνον* quæ florem habent purpureum. 908. a. F.
- Melancrania, *μαλακρογνία χοῖν*. 186. a. C.
- Μελάνιον* pro *μελάνιον*. 253. a. C.
- Μελανόφθαλμοι*. 135. a. A.
- Melanthium perperam Plinio pro *μέλαν ἴον*. 126. b. F.
- Melanthius nobilissimus pictor. 4. b. G.
- Melas fluvius Bœotiae. 105. a. E. Ciliciz finis antiquus. 542. b. C. E. Capadociz. *ibid.* F.
- Melynda pro Nelcynda. 835. a. C.
- Μέλη πολυκαμπέα*, & *δυσκολόκαμπέα*. 85. a. F.
- Μηλέα*, malum. 670. b. D. arbor, ex qua *μήλον*, malum. 422. a. A. 674. a. A. Græcis pro quavis arbore. 249. a. A.
- Meleagrides aves ex mulieribus factæ quæ mortuum Meleagrum lugebant. 611. b. C. circa tumulum Meleagri pugnabant in Bœotia. *ibid.* B. Bœotii soli indigenæ aves, Ætoliz peculiare avitium. *ibid.* C. ex Ætolia vel Bœotia in alias terras transportatæ, ut describuntur, Gallinis similes videntur quas Indicas vocamus. *ibid.* D. Bœoticæ generi gallinarum Africa adscribit Plinius, novissimæ omnium avium peregrinarum in cibos receptæ, propter virosiorem saporem. 612. a. A. eadem cum Numidicis gallinis. *ibid.* B. videri dicuntur circa quandam paludem in Africa proprie dicta, nec alibi reperiri, nisi inde advectas. *ibid.* C. & intelliguntur Africanæ gallinæ, quidam eas Africæ adjudicant, & inter adfuetas paludibus ac lacubus aves numerant. *ibid.* D. & nutritas in loco palustri in Lero insula, quod si esset, non eedem cum nostris Indicis gallinis essent. *ibid.* E. sed eas a palustribus secludit Aristoteles, & nugantur quicquid paludicolas censent. *ibid.* F. gramine pasci amant. *ibid.* G. & in arboribus libenter cubant, non magis palustres quam vulgares gallinæ, *ὄρνεις* dictæ, i. gallinæ, Athenis in arce nutriebantur ubi nullus lacus, nonnulli in Indiam vel ultra Indiam relegant. *ibid.* b. A. alii in lacu Africæ vivere dicunt, quæ pro Africanis gallinis sumptæ ab auctoribus, unde fabula Sophoclis de iis ultra Indiam electrum lacrimantibus, nullum dubium quin sint nostræ gallinæ Indicæ. *ibid.* B.
- Μέλημα*, cura, sollicitudo. 526. a. A.
- Μελήρον* quod curam adfert. 526. a. A.
- Μέλης* fluvius, Smyrnam circumfluit, unde Homerus *Μελησιγῆρης*. 606. a. E.
- Μηλιάς* terra, *Μηλία*, Melina. 182. a. B.
- Melicæ gallinæ, veteribus Romanis, quæ Græcis *Μηδικαί*. 612. b. C. 903. b. F.
- Melichrysi colore aureo sunt, melleo colore tranfluent. 539. a. F.
- Μελιλάπνοι* *σέφαροι* iidem censentur ab Athenæo cum *λωπίνοι*. 679. b. A. 686. b. E.
- Μελίλων* *αἰέφωρος* apud Cratinum, quid. 686. b. F. 687. a. E. est fertula Campana, in Attica plurimus nascebatur & præstantissimus. 686. b. F. 687. a. D. ejus plurimus ad coronas usus, non flore tantum, sed & foliis expetitus. 687. a. D. Chalcidica inter laudatas. *ibid.* G. *κροκίνα*, *μηλίζα*. 687. b. A. & (44)
- λωπίς* idem fere nomen, diversas tamen quam vis lotum sativam pro meliloto accipiant herbarii hodierni. *ib.* C. Naucratidis, qui lotos. 685. a. F. 686. b. D. neutro genere, in Italia laudatissimum. *ibid.* C. flores æstate *ψυκκώτα-
τοι*. 686. b. D. Ægyptium a Græcanic. multum diversum. *ibid.* E.
- μήλιν*, luteus color. 181. b. B. D. F. 182. b. C. 242. b. D. 778. b. D. non a melia terra, aut melino pigmento, sed a colore malorum dictus, *ὑπὸ τῶν μήλων*. 181. b. F. 182. b. B. 687. a. B. pigmentum candidum, five album erat. 181. b. F.
- Melior nomen proprium ut *Ἀμείνων*. 111. a. E.
- Μελίσφυλλον*, seu amellum dictum *πράσον*. 72. a. F.
- Meliphylla pro meliphylla, metri gratia. 71. b. D. 172. b. A.
- Μελισσόφυλλον*, apium, seu apiastrum. 742. a. E. 903. b. E.
- Μελίτωνα*. 71. b. B.
- Melite Africana. 272. b. D. inter Africam & Siciliam. 272. b. C. Malta dicitur, ut & hodie. 272. b. C. D. alia quæ inter Epirum & Italiam, Malta quoque dicta. 272. b. D.
- Melitene. 438. a. C. 441. a. C. D. E. 443. b. B. G. 444. a. B. E. F. G. b. A. D. legio. 492. a. D. b. A.
- Μελίτωμα χερσῶν*. 891. b. C.
- Μελίτση τρέμιλων*, placentæ extriumstri vel trimeno frumento. 861. a. C.
- Μηλίζων μελίωτος*. 687. a. A.
- Mellaria. 204. a. D. E. 205. a. B. Græcis *Μηλαρία* & *Μενλαρία*. 205. a. B. C.
- Mellatio larga, *δμελίτια*, *μελίτωσις*, vindemia mellis. 939. b. A.
- Melleus color, vel mellis decocti. 167. a. E.
- Melline, Græce *μελίνη*. 71. b. E.
- Melodiz tria genera. 85. a. D.
- Melofos, pro melopos. 248. b. G.
- Μήλον*, ut Pomum, aliquando de omni genere fructuum, aliquando de certa specie quæ ex arbore *μηλέα*. 422. a. A.
- Melones nostri melons, an antiquis incogniti, *μηλοπέπτες* sub cucumerum genere ab antiquis comprehensi, antiquis Græcis *σικυὸς σπερματίας*. 673. b. D.
- Melops, aut melopos, fictum a Solino nomen arboris hammoniæ, quæ metopon Plinio. 248. b. G. 249. a. A. B. C. G.
- Melos, *μήλος*, antea *Μιμάλης* dicta, oppidum, & insula. 129. a. G. Byblis vocata, & Zephyria, & Mimalis. 129. a. G. b. A. & Memblis. 129. b. A. Belo dicitur Stephano, vel *Βήλ*. 205. a. B.
- Membrum voluptatis. 5. b. A.
- Memnon in Æthiopia regnavit, ejus regia ibidem, quæ domus Memnoniæ dicuntur a Propertio. 612. b. G. *Μεμνόνιον* *αἶον* etiam dicebatur Susa Persidis, quod à Memnone condita, & pars quoque Thebarum Ægyptiarum in Libyco litore, ubi Memnonis statua, unde & Memnoniæ Thebæ. 613. a. A. ... regia, i. ædificium domus regis in Abydo oppido. 337. a. E. *Μεμνόνιον βασιλειον*. 337. a. G. Memnonium Thebæum. 337. b. A. *Ἰμάνδης* Straboni statuarius. 337. b. B. aliis fortasse *Ἰοσμάνδης*. 337. b. C.
- Μέμνονες* Æthiopiæ populi. 612. b. G.
- Memnoniæ aves, Memnonides, à Memnone, non à foliis Ilienibus ita vocatæ. 611. b. A. circa tumulum Memnonis confligendo parentabant. *ibid.* B. post obitum Memnonis primum visæ. *ibid.*

- ibid.* C. omnes undique ad regiam Memnonis conveniunt. 612. b. G.
- Μεμορηώς παλαι χαλκός. 815. b. B.
- Memoriae in C. m. constituere. 848. a. C. fit mortui, mentio vivi, Latinis proprie de mortuis, sepulcra quoque sic vocarunt, unde... martyr, ut μνήσις, memoria pro tumulo, sed & de vivis. 859. a. D. hinc memoria pro commentario rerum gestarum, vel vitae ephemeride, ... magister inter officia domus Augustae, inde & . cippus vel columna tumulo mortui imposita, in qua elogium ejus inscriptum visebatur. *ibid.* E.
- Memoriales, Μεμοριάλιοι qui ad Memoriae officium apparebant. 859. a. E.
- Memphi pro Memphitæ. 313. b. B. aut Memphi pro in urbe Memphi. 313. b. C.
- Memphitæ Babylonii cepum colunt. 276. a. A.
- Memphiticus κτηλικόν, Memphites ἐθνικόν. 313. b. B.
- Menander quando obierit. 446. b. A.
- Menandru. 892. b. D. Thais. 287. a. A.
- Μένδης Labyrinthum struxisse fertur, & Οσυνμάνδης diversi, Μάνδης, Straboni μάινδης, vel Ίσμανδης. 337. b. C.
- Mendesi unguenti mixtura. 331. b. D.
- Mendesium ostium. 339. a. F. b. D. Sebennytico derivatur. *ibid.* a. G.
- Mendites, Menditis, Μενδίτης, Μενδίτης. 112. b. F.
- Menelaus, Menelas. 70. a. E.
- Μενιανθίς perperam pro μινυανθίς. 172. a. G. b. A.
- Menippus Pergamenus insignis Geographus. 597. a. B.
- Μενλαρία pro Mellaria. 205. a. B. C.
- Μλωσιδής luna. 266. b. B. F.
- Μλωσιδής, corniculatum, seu lunæ corniculatæ figura. 913. b. A.
- Menogenes histrio, M. Messalæ vultu simillimus. 29. b. B.
- Μλωλίζιον 881. a. B.
- Μένθ᾽ Æolice pro μόνθ᾽, unde merus, Nin R. mutato. 472. a. A.
- Μλωδός nota compendiarie apud veteres Mathematicos. 874. a. G.
- Menstinctoria. 133. a. A. vincire Lyæo, ac corporis officia impedit vinum plus æquo potum. 768. a. D.
- Meniæ frigidae. 898. a. F. secundæ. *ibid.* b. A. nucinae oleo unguntur, & fricantur ut niteant, olim in pretio præsertim ex nuce montana, etiam apud Romanos, priusquam citreæ in notitiam luxuriæ venissent. 732. b. D.
- Menses πῦδες anni. 313. a. E. τριακοθὴ μεροί. 389. b. D. ὀρεγνίσι, ἐμβόλιμοι, intercalares. *ibid.* F.
- Menses decrementum horarum cum mensibus, quibus horæ crescunt, compositi. 450. b. E. quatuor χειμεριώτικοι qui dicendi. 322. a. D. E. F. Hieroglyphicon apud Ægyptios. 454. b. D. Atticorum ordo. 529. a. F. tantum habita ratio in metiendis umbris ad horas deprehendendas. 450. a. F.
- Menfores, metatores dicti. 481. a. C. 579. b. D.
- Mensurae lineæ tantum in horologiis. 450. a. E. F. G. b. A.
- Mensura in trimatu dimidia futura. 31. a. A. .... inconstantia non fiebat in eadem regione, alia apud alios mēsurarum nomina, sed quod idem mensuræ nomen, alii majore, alii minore mensura aestimarent. 841. b. B. ratio apud antiquos. 484. a. C. pedalis divisio. 485. a. A. actus. 476. b. A.
- Mensurare, mensuratio, mensurator. 486. a. A.
- Mensurnus à mense. 848. b. D.
- Mentastrium. 903. b. D.
- Mentiens propinquitatis. 67. b. E.
- Mentor nobilis toreuta. 737. b. B.
- Menuthias Μενυθίας insula Æthiopie recentioribus, in Barbarico sinu, ad Prusum promontorium, vulgo Madagascar, à Lusitanis insula S. Laurentii 878. a. C. insula occidentalis, alia à Cerne. *ibid.* D.
- Μήποτε, nunquid. 775. b. C.
- Mera amaritudo .... rubor. 676. b. C.
- Meracum in coloribus. 189. b. E. F. 244. b. C.
- Mercus ad ultera, εἰς περσῖα. 721. b. A. ab emporiis æque ac solo natali denominationes accipiunt. 747. a. D. nullæ facilius aut libentius emuntur, quam quarum penuria laboratur. 769. b. E.
- Mercurium numen. 461. b. F. .... compactus ex loculis ebeninis, non bacillis. 726. b. E. .... à Sole abscissus. 530. a. E. ortus matutinus, & vespertinus occasus. 508. a. C. promontorium in Africa. 225. a. F. G. b. E. nota, ex duabus primis literis nominis Σπλῆων, quo Mercurius vocatur. 847. a. F.
- Merere corniculo, equo, pedibus. 386. b. G.
- Mergi impendio, βαπίζεσθαι πρὸ ἀναλώματι 709. a. C. Tributis, τῆς εἰσφορῆς. *ibid.* D. 188. b. A. ....
- Mergi κεωφοί Virgilio. 65. a. D.
- Mergites. 147. b. C. D. à mergo. 88. b. A.
- Mergus ærarius, qui. 709. a. D.
- Meridianum mare. 877. b. F. .... navigatio. 876. b. E. F. .... Oceanus. *ibid.* F. G. 877. a. D. captabatur gnomone & sciotheris Anaximandri. 446. a. D. circulus per polos mundi transit. 884. b. E. .... & horizon, duo ex maximis circulis, mundum in tetrantem dividunt, seseque invicem ad rectos angulos secant. 463. b. D. duo & paralleli duo quadratum includunt. 471. b. A. omnes in omni sphaera per polos mundi transeunt. 463. b. F. .... πρὸ ἀναλώματι, & αἰσθητὴ διαφορῇ, paralleli non sunt αἰσθητοί, sed λόγῳ θεωρητοί. 464. b. C. 470. a. B. mutatio in 300. stadiis. 468. a. B. D. 469. b. B. F. vel in 500. 468. a. D. 469. b. B. varietas. 465. b. D. 466. a. E. F. G. b. 467. 468. mundum diverso culmine signant. 466. a. D. .... variantibus variantur horizontes, non è converso. 465. b. D.
- Meridiani. 96. a. G. b. D. τὸ μεσημέριον καθευδέν. 96. b. E.
- Meridionale vix Latinum, nec enim meridid dicitur, meridiale rectius. 881. b. A.
- Μήμενθος, σπαρτήν. 187. b. B. 643. a. F.
- Mermessia Sibylla. 55. b. G.
- Mermessus urbs Phrygiæ. 55. b. D. unde oriunda Erythræa Sibylla, Ἐρυθρῇ dicta, quia ἐρυθρόχρωμος. 55. a. F. b. A. B.
- Meroe Cephea. 402. b. A. metropolis Æthiopum. 273. b. D. 274. b. D. Μερόπης gentile, non Μερολώς, Merocēus, inde Meroëtica ebenus. 274. b. A. D. 725. a. C. ἄσπις sub Cancro & Leone. 300. a. G. b. A. deco diversæ opiniones. 300. b. A. G. 301. à Syene quinque milibus stadiorum abest. 300. b. B.
- Mersus, & mertus, idem. 23. b. C. 356. a. E. 771. a. F.
- Merula & merulus. 41. b. E. .... candidæ. 99. a. D. os landaracium. i. luteum. 812. b. F.
- Merum vinum diluto opponitur, & color dilutiori, ἀκρεπτος. 189. a. E.
- Μήρυγξ & κροκίς, concharum vellus. 792. a. A.
- Mesabatane. 493. a. E.
- Μεσάτιτον νεώς, interamenta navis. 781. b. B.
- Μεσμερίη Arriano locus Perfidis in ora maritima. 840. a. E.
- Mefange, Latine parus, Græce ἀγρῆνός. 168. b. A.
- Mefangia quæ caput nigrum gerit, plumas habet viridis olivacei, vel quod olivas edat, ficedulæ prope similis nisi quod caput habet nigrum. 168. b. C.
- Mefani montes à Pharan ad Judæam. 344. b. C. 346. a. D.
- Μέση persyncopen, ἡ Μέση & Μεσίνη, χώρη, quæ Μεσίνη. 492. a. F.
- Μέση νύξ, & μεσσηνικόν. 506. a. C.
- Μεσεμβόλημα, interstitium, locus horoscopi inter duo signa. 460. a. C. F. in eo nulli inveniuntur decani. *ibid.* F. qui hunc locum pro horoscopo habet, ab omni parte infelix censebatur. *ibid.* C. F.
- Μεσημερίη nota compendiarie apud veteres Mathematicos. 874. a. G.
- Μεσσηνία regio quæ inter duo Tigridis ostia interjacet. 492. a. E. oppidum. *ibid.* D. male cum Mesopotamia confunditur. *ibid.* D. G.
- Μεσσηνοί populi τῆς μεσσηνίας χώρης. 492. a. D.
- Μεσσηνίαν, negotio se medium interponere. 462. a. E.
- Μέσης, inter boream & cæciam. 883. a. E. five inter cæciam & aparctiam. 883. b. A.
- Μεσσηνίαν χιτῶν. 497. a. E. F.
- Mefomelas. *ibid.* G.
- Μεσσηνίαν. 333. a. D.
- Μεσσηνίαν. 497. a. E.
- Mesopotamia. 439. a. C. 440. a. C. b. G. 443. a. B. 487. b. F. ἡ μεση ποταμῶν. 491. b. F. 492. a. D. provincia regni Parthici. 843. b. G. .... ubertas. 515. a. D. & Assyriæ pars Babylonia appellata, ... Assyria, Babylonia, tres diversæ provinciae. 867. b. B.
- Μεσσηνίαν folium. 754. a. E.
- Μεσσηνίαν, nota compendiarie apud veteres Mathematicos. 874. b. A. .... κεντῶν. 292. b. B.
- Μεσσηνίαν ἀνακαίθους 190. b. G. .... Μεσσηνίαν genus, aculeatum & folia πυρρακάθου, similia habent. 191. a. A. F. mile foliis τῇ πυρρακάθου 191. a. D. G.
- Μεσσηνίαν, μεσσηνίαν 362. a. C. 370. b. G. & τὸ Μεσσηνίαν. 362. b. G. 674. a. A. quæ folia habet incisuris characta, & quæ folia habet incisuris characta, apio similia, figuram refert foliorum albæ spinæ nostræ, aliud genus in Italia nascens, σπινθίον vocatum, malo arborei de folio simile, melius ad nostram melpilum facit. 191. b. D. .... Græci pyrorum generi adscribunt. 191. a. B. σπινθίον 499. a. A.
- Mesabatane. 493. a. E. 949. a. E. 74. a. E.
- Messana Rhegio Italiæ opposita. 74. a. E. F.
- Μεσσηνίαν mons Pæoniam à Thracica Pæoniæ regione determinans. 589. a. B.
- Messenii. 79. a. F.
- Messie tot decæ quot messes. 641. a. A.
- Mellis tempus apud Græcos. 525. a. C. E.
- Μεσσηνία, Messia, pars urbis Sparte. 580. a. D.
- Μεσσηνίαν. 916. b. D. F. 917. a. B. E.
- Μήσωρ, Μνήσωρ. 33. a. A.
- Μεσσηνίαν, quid. 540. a. A.
- an Meta eadem septies lustranda, an meta septem. 637. b. F. septima in qua videtur. 635. b. C. pro septimo metae flexu. 637. b. F. 638. a. A. quæ alius spatia, curricula, orbes, viæ, κύκλοι, διαμετρήματα. 637. b. G. ultima cur spatia. 637. b. C. 639. b. C. 641. b. E. finis. 637. b. A. 642. b. A. loca donabanductus, ubi corona & palma donabanductus. *ibid.* B. duplici gyro circumflectenda. 632. a. C. b. D. ad sinistram circumflectenda. 631. a. D. .... interiore gyro stringere. 632. b. D. non circumflectitur dextratione, sed sinistatione. 637. b. A. sin.

- A. singulae trinas summitates in circo sustinebant. 639. b. B. *καμπήρες*, pro curculis. 643. b. C. in numero multitudinis cur dicantur, primæ, ultimæ, murciæ. *ibid.* 641. a. D. etiam in circo Constantinopolitano, gemini axes pro metis. 638. a. F. quæ infra & supra Euripum, metis Romanis similes. 639. b. C. in acumen desinunt, instar turbinis, non ovalem in speciem factæ. 640. b. A. nullæ medianæ in circo. 637. a. G. tantum in principio & in fine curculi, primæ non ad ornatum, sed necessariæ. *ibid.* b. A. semper duæ, nondum constitutis circis, & circa utramque current, nam ex ultima reverli primam quoque circumibant. *ibid.* B. Murciae unde dictæ, primæ & Murciae eadem. 635. b. A. 636. b. E. etiam intimæ. 648. a. C. bases ad instar palæ annuli factæ, in quibusdam nummis quadratæ videntur, ultima tantum in Circo Constantinopolitano ea forma fuit. 641. b. E. .... summis seu .... apicibus non ova addita, sed pilæ vel sphaeræ. 640. a. D. *σημεία*. 576. a. D. unde aspiciebantur metiri. 579. b. D. in limitibus agendis. 479. b. F. cum signis eadem videntur. 480. a. C. *σημεία*, terminus ad instar metæ turbinatus, a spatula diversa & diversa forma facta, metæ, non metæ in manuscriptis. *ibid.* D. pars inferior molæ, superior mola. Gracis *ὀμό*. 464. a. D. *Μεταβώ* antiquum pro *μεταβάνω*. 47. a. C. Metabus, Sisyphi nepos, à quo Metapontum conditum. 46. b. F. G. 47. a. A. non Metapontus vocatus. 46. b. F. *μεταβός* & *μεταβός*, dictus, & inde *μεταβός* ab incolis dictus. 47. a. B. *μεταβός* unde dictum. 47. a. C. *Μεταχέμασις*. 320. b. D. *Μεταχίνιον* mensis. 222. a. D. E. b. F. Metallum Cyprinum vitiosum pro gypfino, gypsinum, specular ex gypso live speculari lapide, quo fenestrae erant decorate. 770. b. F. gypsinum. 84. a. C. factum nummus, signatum, *ὑπὸσημον*, factum perutrimque, i. æs vel argentum utrimque signatum. 761. a. C. .... fere omnia nomen nata à locis, ubi proveniunt. 189. b. E. in Judæa nascuntur. 745. a. C. *Μεταπείς*, *εντος*, & *μεταπέντος*, *έντος*, *Μεταπένιον*, *Ματαπένιον*. 47. a. B. Metapontus *κτίσμα* Πυλίων. 46. b. E. Metari, eligere. 480. a. E. pro metiri. 482. a. B. a metiri differt. 482. a. E. proprium Gromaticorum qui & metatores dicti. *ibid.* D. castra. 576. a. C. 577. a. A. urbem. 576. a. C. D. 577. a. A. ærem. 576. a. D. cælum. 577. b. D. 579. b. D. tam de castris quam de agris. 474. a. C. Metatio a metis. 479. a. E. *ὑπογεσφῆ* urbium vel edificiorum. 577. a. D. .... quæ stellam efficiebat, forma. 472. b. C. Metatores, mensores. 481. a. C. 579. a. D. Metatus ager. 480. b. D. Metelis urbs non longe ab Alexandria. 339. a. E. *Μετώρα*, non tantum quæ infra cælum, sed & stellæ & quæ in ipso cælo. 462. b. A. *Μετωροσκοπικά* & *σημεία* quomodo distinguantur, sed *σημεία* quadamtenus sunt *μετωροσκοπικά*, nam & solis ortus & meridiani per ea deprehenduntur. *ibid.* B. *Μετωροσκοπική* & *γνωμονική* distinguuntur. 462. b. B. *Μετωροσκοπίων*. 445. b. E. *Μετωροσκοπία* Ptolemæo tam *ἀστρολόγια*, quan *σημεία*, quæ idem *ἀστροσκοπία*. 462. b. A. *Μήτις* *μήλων*. 68. a. B. Metici, *μέτιοι*. 46. a. D. 566. a. A. Metiri, quid. 480. a. E. Metita. 443. b. E. Meton eodem anno & solstitium æstivum observavit, & heliotropium suum erexit. 521. a. C. prior Callippo, posterior Phaino. 519. b. E. auditor Phaini. *ibid.* F. à Phaino solstitii observationem accepit. *ibid.* a. C. Atheniensis ex pago Leuconæo. *ibid.* D. primus Athenis statuit *ἡλιοτρόπιον* *θερόν*. 447. b. F. 449. a. C. 450. b. D. E. 454. b. E. quando floruerit. 450. b. D. aquilex, & astronomus. 519. a. E. .... annus. *ibid.* a. A. enneadecaeteris. *ibid.* B. 521. a. E. enneadecaeterica periodus. 578. a. B. parapegmata. 578. a. D. E. heliotropium, seu *ἀστρολογικὸν ἀνάθημα*, 19 tantum annorum astrologiam inscriptam habebat. 521. b. A. solstitium, æquinoctium autumnale. 522. a. E. b. D. tabulæ ab Atticis auctoribus postea observatæ. *ibid.* a. D. *Μεθώνη*, Mothona. 108. b. C. *Μετώπιον* & *νετώπιον* unguentum idem. 824. b. C. succus, & non arbor Dioscoridi, & galbanum ita vocatum. 249. a. D. 749. a. F. olei genus ex pluribus speciebus compositi, Plinio amygdalinum unguentum. *ibid.* F. quod in eo galbanum admisceretur, *μετώπιον* Aegyptiis dictum. *ibid.* G. arbor hammoniaci Plinio. 249. a. A. D. *Μήτρα*, mediale arboris. 732. a. F. *ἐν ὀξείᾳ ὡμῶ*, vulva laesata & acetata. 261. b. B. in navi, *τὰ ἐν ἡγλία*. 781. b. B. .... *ὀλισθηγῆ* 504. a. E. *τὰ Μητῶα*, sacra Matris deum. 87. a. G. *καταυλεῖν τὰ μητῶα*. 87. b. A. Metrodorus Atheniensis philosophus. 36. b. C. Epicuri discipulus, Scepstus. 448. a. C. & ille quo tempore vixerit. 36. a. E. arte mnemonica claruit. *ibid.* b. C. Μέτρον, modus. } 841. b. A. Μέτριον, modicus. } *Μητρόπολις*, mater urbium. 826. a. D. Metus mentem maxime alienat & extenuat, qui mentibus immitti ab aliquo numine irato credebantur, *ἀνάγκη* dictæ. 764. a. A. qui à Corybantibus fieri putabantur, *πηκτός ἀνάγκη* Orpheo. *ibid.* F. Miccus, ὁ μικκός, miccidus, unde miccidior, i. minor. 637. a. A. 777. b. E. *Μικρόκοσμος* cur homo dicatur. 32. b. C. *μικρόσφαρον* folium, unde minor pilula fiebat. 754. a. E. F. Micropsychus pro micropsychus. 99. a. E. *Μίκτις*, Mictis insula, quæ Ictis & *Ὀυίχης*. 175. a. E. *Μιδάρον* oppidum. 606. b. F. Midas Phryx plagiauli inventor. 86. b. D. oblique tibi inventor. 84. a. C. Migraine, ἡ μίκερνα, & ἡ μικερνά. 536. b. A. *Μίλαξ*, V. *σμίλαξ*. Milefii oppidum condiderunt, cui nomen *Μιλησίων πειχῶ*, inter Bolbitinum & Sebenniticum, per Bolbitinum in Canopicum transeuntes condidere Nautratim. 338. a. E. Apollinis templum. 572. b. B. Miletus Cariæ urbs. 587. b. E. quæ tamen Ionie caput fuit. 607. b. C. *Μίλια* miliaria, non stadia. 272. a. C. Miliaria avis, non est cenchris. 241. a. B. Miliaria agitantes, qui. 639. b. F. (a a 2)
- Miliarium aureum, *μύλιον χρυσόν*. *Μιλιόδρομειν*, quid. 542. b. E. *Μιλιόδρομία*. *Μίλιον* locus Constantino poli. Militaris via ac regia. 477. a. A. b. B. Militem tenere. 319. a. A. Milium apud Assyrios arborefcit. 727. a. C. .... satio. 515. b. C. vescabantur Indi. 716. b. B. Mille familiarum, medimnium, nummum, passuum. 355. b. C. Miliare quot stadiorum. 100. a. C. seu mille passus efficiunt octo stadia. 642. b. F. *ὀκταστάδιον*. 215. a. A. 544. b. A. Miliaria, milia passuum, lapides. 484. a. D. Miliaria mille sunt decies centena milia pedum. 177. b. C. Milo Crotoniensis, vel Crotoniates. 27. a. C. G. cum eo Titormus contendit uter bovem uno prandio citius ederet. 27. a. G. A. B. quando coronatus. 27. b. G. 28. a. B. Milon, veteres, quod Græci *Μίλων*. 28. a. D. *μίλον* flos *τῆς μίλας* inter flores coronarios. 733. b. F. Cratino non pro arbore, sed pro flore ejus fruticis qui Dioscoridi *μίλαξ*, Theophrasto *σμίλαξ* dicitur. 734. a. E. *μίλον* & *σμίλον*, quantum ad nomen pertinet, non differunt. 733. a. B. 734. a. D. sed una eademque appellatione *σμίλας* & *σμίλας* arbores & frutices longe diversi generis nuncupantur. 734. a. D. Miltites hæmatites, coctus & ustus fit miltites ruber, à rubrica. 290. b. C. *Μιλιτοπάροι νῆες*. 189. b. C. *Μίλτος Λημνία*, Lemnia rubrica. 813. b. B. rubrica differt à minio. 189. b. A. jam in honore tempore Homeri. 189. b. B. *Μιλιτοφυεῖς κανόνες*. 821. b. D. Milvinæ tibie. 87. b. E. *Μιλούας*, *Μιλούαι*. 551. b. D. *Μιμαίκυλον*, fructus, vel pomum arbuti, *κέρμαρος*, arbor ipsa. 674. b. F. *Μιμαίκυλα*, fraga. 362. b. C. D. terrestria fraga, propter similitudinem sic dictus fructus *τῆς κέρμαρος*. *ibid.* C. *μιμαίκυλον*, unedo, *μιμαίκυλα* dicta *χαμαικεράδης*. *ibid.* E. *μιμαίκυλον* de arboris & herbæ fructu. 363. a. A. Mimalis, quæ postea Melos dicta. 129. a. G. Mimallida, pro Mimallis. 337. a. D. Mimarii. 693. b. B. Mimas mons, unde incipiat, & ejus excurrentia. 605. a. C. b. A. *Μιμήσις* genus. 76. b. E. Mimica cavillatio. 76. b. C. Mimilogiæ variae species & nomina. 76. b. E. Mimnermi carmina à Rhapsodis etiam cantitata & actitata. 609. a. D. *Μίμος*. 5. b. G. .... in locum comædiæ successisse. 77. b. A. sunt quas hodie agunt, & vocant Itali comædias, quas Gallici histriones farcias vocant, puri puti mimi. *ibid.* B. .... definitio, etymon. *ibid.* a. C. centunculis amicti. 77. a. D. Planipedes dicti Latinis. *ibid.* D. F. Mina ex 84. quatuor denariis Rom. constabat. 361. a. A. Minæi, Arabiæ populus. 350. a. C. 352. a. G. Minas perperam pro Mimas. 605. a. B. Minerva, tutela navis qua Ovidius vestus, parafeon galea Minervæ. 403. b. A. unde *Κολοκάσια* dicta, ejus templum Sicyone. 679. a. B. signum cælo lapsum. *διπτερές*

- opposita *μοναχὴ τῇ συγκματόνῃ*, *ibid.*
 D. F. *πορεῖα*, quid. *ibid.* b. B.
Μοναχῇ, adverbium. 824. b. B.
Μοναχοί Græcis recentioribus, unio-
 nes, unio enim idem quod *μόνη* vel
μοναχὴ. 824. a. C. ... *μονοβελών* est unio
 plumbei coloris, dictæ margaritæ gran-
 diores, pro eximio Græcis, ut Latinis sin-
 gulare, quod idem *μόνον*, inde *μονοί* ap-
 pellati ascetæ, qui etiam monachi. *ibid.*
 B.
Μόναυλοι. 82. a. D: 83. b. G: 88. a. A.
 Ofiridis inventum. 88. a. E. singularis
 tibia ante Marfyam. 584. b. C.
 Moneta, dea monendi. 293. a. F.
 Monetarius. 761. a. B.
Μονοί λυκοί, 664. b. E.
Μονοβάμβλον, candelabrum cum uni-
 co acetabulo, pro *μονοβάμβλον*. 266.
 a. D.
Μονόβλον, simplex saltus. 726. b. G.
Μονοκάλαμος *σύριγξ*. 584. a. C.
Μονοκαυλον. 725. b. G.
Μονοκέφαλον σκόροδον, unio. 748. a. A:
 822. b. D: 823. a. E: b. F.
Μονοκεκα, uniones in veteri glossario,
 carparum non margaritarum, unico con-
 stantes nucleo. 748. a. A: 822. b. B. C:
 823. a. B.
 Monochromata, crayons. 4. b. E.
Μονόκλινα πετρίδια. 850. a. A.
 Monocoli vel monoculi, pro quo perpe-
 ram monosceli, unum crus habentes. 708.
 a. A.
Μονόκωλα δένδρα quæ. 708. a. A.
Μονόδοντες. 24. a. D.
 Monolinum, quid. 646. b. F.
 Monolithum. 858. a. D.
Μονόλυκος. 664. b. E. ... & *λύκος* distincta
 apud Theophrastum. *ibid.* G.
Μονόμματοι, qui *μονόφθαλμοι*. 155. a. E.
 gens Indiæ monstruosa. 708. a. E.
Μονομνηστῆρ, doctrina. 460. b. B.
Μονόνημος, affarius. 656. a. G.
Μονόφθαλμοι. 155. a. E.
Μονωπὶς vel *μονώψ*, qui unum tantum
 oculum habet. 588. b. F.
Μόνος, Æolicè *μῦος*, unde merus, n
 in r mutatio. 472. a. A.
Μονοσελεχέες. 725. b. G.
Μονότροποι homines. 664. b. C.
Μονότροποι. 155. a. E.
Μονόζωον, quæ simplicem habet vena-
 rum cursum, nisi legendum *μονόζωον*.
ibid. 27. b. A.
 Mons Sacer in Hispania. 196. a. A. Sora-
 tis. 70. a. C. Tagrus. 196. a. A. ... um-
 bo. 495. b. G. ... in laudibus Italiae. 39.
 b. F. ... pedes, suræ, dorso, juga, sca-
 pulæ, verticēs. 39. b. G. altorum com-
 mune est de nebulis supervolantibus fu-
 turæ tempestatis qualitatem significare.
 605. b. E.
 Montani, *ὄρσπιζαι*, fringilli. 315. b. D.
 Monumentum, sed generalis *θήκη* omnium
 ejusdem familiæ, & arcæ seu sarcopha-
 gi singulorum, in sepulturis aut sepul-
 cris observanda. 849. b. E. non unius
 generis aut formæ, apud Græcos hypo-
 gæa & subterranea, ubi corpora integra
 condere cœperunt, fornicata erant, un-
 de & *καμάσιον*. *ibid.* F. Romanorum
 monumenta supra terram extruebantur,
ὑπερῶς, ratio diversitatis. 850. a. D.
 quid proprie vocetur. *ibid.* E. ... arcæ.
 848. b. F. finalia pro terminis observari
 solita, unde. 848. a. C. proprie habet
 hominis nomen. 858. a. G. quod servan-
 dæ memoriæ gratia existit. 859. a. C. se-
 pulchri, totum spatium quod sepul-
 cræ sacratum, muro clausum. 859. b. F.
 hypogæa. 852. b. A.
Μόψον *ἐστὶ*, non *Μοψοεστία*. 586. a. G.
 Moratim. 67. a. B.
 Morbus articulorum, *ῥεθελῆς*: furoris,
μανία: laterum, *πνέμωνις*: pulmo-
 num, *πνέμωνις*: sapientiæ, *φρενίτις*.
 283. a. B. corporis, *ἀνάκη*, unde
σωματικὴ ἀνάκη. 764. a. B. impetibi-
 lis. 614. b. G. fonticus. 178. b. E.
 Moretum oxyporum. 266. a. A: 898. b.
 C: 927. a. D.
 Morge dicta Ephesos nusquam invenitur.
 569. b. F.
Μόρια 12. dici. 462. a. A.
Μοεγυρίωνες.
Μόρμυρος piscis, mormyres. } 29. a. E.
μοροχθίς, morochthis, gemma, *λδοκ-*
γεφθίς & *γαλαξία* Dioscoridi dicitur
 & Plinius galaxiam morochthide
 alium statuit, & *λδοκγεφθίδα* inter
 herbas recenset. 541. a. A. *μοροχθόν*
 vocat Aetius *λδοκγεφθίδα*: quo ute-
 bantur ad dealbanda lintea, colore vi-
 ridis, Plinio porracea dicitur, & lacte
 sudare, lacteo succo sudat. *ibid.* B. ejus
 usus in delineandis pannis, qui in vestem
 caduntur. *ibid.* C. vesicæ dolores sedat.
 501. b. B. lapis galaxius dictus & leuco-
 phragis. 197. a. C.
μόρον tam de arbore quæ *σκάμινος*,
 quam de rubo qui *βάπης* appellatur, ru-
 bi fructus, *βάπης* & *βατάδης*, hæ-
 rentia mora rubetis, Latini producent
 syllabam, quæ brevis Græcis. 328. a. A.
 Morfus horribilis, perniciosus. 314. a. C.
 Mortarium pro rudere pinfito & subacto.
 269. a. A. hodie mortier, arenatum cum
 calce, alveus in quo arenatum subigitur,
ἀλετριανόν, quasi moretarium, in quo
 subigebatur moretum, seu intrita, vul-
 go farces etiam, vel moretarium cibus
 ipse, rudus ipsum. *ibid.* D. ... ad pi-
 gmenta pertinentia sunt *ζωγράφων* *θύ-*
ναι. 741. a. A. medicinalia, terendis
 collyriis apta. V. *ἀκόννη*.
 Μόρτι V. *μοίρε*.
 Mortier. V. *mortarium*.
 Μορτίς, homo, *μορτίς* mulier, unde *μορ-*
ποβάτης *ναῦς*, ἡ *ἀνθρωποβάτης*. 121. a.
 B.
 Mortui corpus terra conditum non in-
 quietandum. 849. a. G. Jurisconsultorum
 ævo plerique etiam ex gentibus condi-
 se integros morte obita malebant quam
 comburi. *ibid.* b. A. lecti papyro & scir-
 po farti cum quibus comburebantur.
 704. a. G. noctu efferebantur cande-
 lise papyro cera circumdatis. *ibid.* b. A.
 sepulcris inferebantur resculæ, quibus
 in vita usi aut delectati, aut una com-
 burebantur. 847. a. F. ... sepeliendi mo-
 res varii. 744. b. F.
 Morum, *σκάμινον*, interspissa & dura-
 bilia ligna, vetustate nigrorem nitorem-
 que contrahit. 727. a. C. polenta illi-
 tum. 328. a. D. ... *βάπης*, *βάπης*,
 ruborum, alia etiam *σκάμινον*. 931. b.
 E. cruenta & sanguinea. 328. a. D. ...
 succus sanguineus. 906. b. B.
 Moruni Indiæ populi. 699. b. G.
 Morus arbor & fructus arboris *σκάμινος*
 antiquis. 328. a. A. Ægyptia, *sycomor-*
 us. 906. b. D. diversa à moro aliorum
 locorum. 561. a. D. inveterata pro ebe-
 no venum expositum, ejus materies ebe-
 num imitatur & proxime accedit. 734.
 b. A. ... lignum ætate colorem nitorem-
 que requirit. 732. b. B.
 Μωσαῖος Ptolemæo dicitur, qui *Μα-*
γαῖος vel *Μαγαῖος* melius vocatur,
 hodie Macus, & inter Eulæum & Ti-
 grim ponitur, in latere Sufianæ meri-
 diali se Perfico mari infinuit, *Μαλαῖος*
 Marciano dicitur. 493. b. G.
Μόσχας, *μοσχέλαια* & *μοσχόμυες*.
 237. b. F.
 Moschatum oleum. 932. a. C.
Μοσχέλαιον, quid. *ibid.* D.
 Moschi montes. 438. b. A.
 Moschici. *ibid.* D: 439. a. B: 440. a. A: 554.
 a. D: 625. b. D.
Μώχοι λαγωί, vel *Μώχοι*. 237. b.
 E.
Μοχοκέκον, fructus my-
 robalani. } 932. a. D.
Μοχοκάρυον nux myristica.
Μόχοι populi Armeniæ, à quibus Mo-
 schici montes. 237. b. E.
Μόχοι, novellæ fruges. 416. b. E.
Μόχος, muscus, & *μοσχάτι* compo-
 sitiones, quæ ex eo fiunt. 232. b. F.
 Mostellum, diminutivum ab antiquo mo-
 strum & mostellaria. 92. b. B: 274. a. A.
 Mosyliab emporio Mosylo dicti. 561. b.
 A. E.
 Mosylicum emporium. 385. a. C. pro-
 montorium & portus Mosylicus. 874.
 b. D: 875. b. E: 893. a. C. ...
 ... sinus Arabici usque ad Gades per-
 petuo navigari vento uno eodemque
 coro flante, falso scribit Plinius & So-
 linus. 875. a. B. Gades petentibus præ-
 ter Mauritanias navigari, falso scribit
 Plinius. *ibid.* E: b. A. B. ... sinus an-
 gustiæ. 893. a. D. ... casia. 361. a. E:
 385. a. C: 919. b. F. ... cinnamo-
 mum. 361. a. E: 919. b. F.
 Motacilla, Græcè *κινάδων*, ita dicta qua-
 si mutocilla. 50. b. B: 662. a. D.
 Mothona, *Μεθώνη*. 108. b. C.
 Μυτίστρατον oppidum ditionis Carthagi-
 nensium. 89. a. F.
 Μωτά, nomen barbarum speciei Casiæ.
 920. a. A.
Μοτί *ἀμολίνοι*. 538. b. A. ex linteis ut
 plurimum crudis, duorum generum,
πλῆτι & *ξύσι*. *ibid.* B.
 Motus quis naturalior. 657. a. F. pro sal-
 tationibus. 628. a. D. pro ventis. 531. a. F.
 Moveri pro saltare. 628. a. D.
Μεχάτι, V. *μυχάτι*.
Μέδισ, V. *Μέδισ*.
Μενόκωλα ædificia. 708. a. A.
Μέσα Græcis recentioribus & Arabibus
 quæ priscis Græcis & Ægyptiis *μύξα*
 vel *μυξάλα*. 931. b. B.
Μέχος, muscus. 232. b. E: 237. b.
 E.
Μέσινον *έλαιον*, vel *μυσέλαιον*, quod
 ex musis vel myxis factum. 932. a. C.
 Muccus. 92. b. C.
 Mucianus Vespasiano in capiendi imperio
 adjutor, literis mandavit quæ in Asia
 memoratu digna. 573. b. C.
 Mucro, ipsum acumen, quod nullos ha-
 bet angulos, nec sexangulus recte dici-
 tur. 769. b. G: 770. a. A.
 Mugil & delphin, soli ex piscibus in Ni-
 lum è mari immanent. 317. b. C.
 Μυκεία Arabibus & Sebasten appellata
 myxa Sebastena. 931. b. G.
 Muli hemionii appetentissimi. 914. a. A.
 Muliebris ornatus crinium. 534. a. C. D.
 E. quomodo a virginibus distingueban-
 tur. *ibid.* E. F.
 Mulier usuraria, propria. 176. a. F: b. A.
 quasi fundus: in ea proprietatem habet
 maritus, interdum alius usum. 176. a. F. ...
 ejulantium vox acris & acuta. 942. b. D.
 Mulsam bibitur absque aliorum odorum
 conditura. 499. b. F.
 Mumie sepulcrorum in Ægypto reperiun-
 tur. 744. b. F.
 Mundus pro cælo, & mundi militia, mili-
 tia cœlestis. 109. a. F. animal, cujus
 mares in profundis oceani, causa æstuum,
 accidentium recedentiumque. 175. a. F.
 ... cardines. 146. a. B. natalis quando
 ab Ægyptiis constitutus. 306. b. G:
 307. a. B: 309. a. A. B. C. ... muliebris
 qui in gemmis consistit, bagues voca-
 tur. 791. a. B.
 Municipis Crispini cur filuri dicti, Io-
 vis Creticæ lagenæ, Cadmi lacernæ.
 939. b. D.
 Muoxus,

Muoxus, hodie Voxus vel Voxofus. 710. b. E.

Murcia, non Murtia aut Murtis, scribi debet. 637. E. F. dea marcoris & ignaviae, murcorum & murcidorum, i. ignavorum dea. *ibid.* A. C. unum ex Veneris cognomentis. *ibid.* B.

Murcus, murcidus, i. ignavus. *ibid.* A. & murcidus ab Aelico *μύλκ* pro *μαλκός*, vel potius à *μύλκ*. *ibid.* D.

Mures vocatae silvestres bestiae, ut martures & fuscinae. 237. a. E. marini male apud Arrianum exponuntur *μύες θαλάσσιοι*, quum sint mittyli marini, vel myes. 794. b. E. non sola distinctio est *θαλάσσιον ὅτι τῶν χειρσάων*, etenim in omnibus quoque reperiuntur, imo & in rivulis. *ibid.* E. sed errore Plinio mus ille dicitur quæ est *μύς*. *ibid.* F.

Muria dura, liquidissima. 244. b. G. acerrima & falsissima, ejus confectio. 245. a. A.

Muri Babylonii altitudo ac latitudo. 871. a. D.

Muros ducere. 219. a. A.

Murices. 784. b. C.

Muricida, *μυοκύν*. 637. a. B.

Muriculi, parvi murices. 794. b. D.

Murmillo vel murmilio. 29. a. D. E.

Murra, *μύρρα* Græcis, lapis, unde pocula murrea & murrina, *μύρρινα* fiebant. 143. b. F. 144. a. C. quæ ex onychiis gemmis non factitata. 144. a. A. B.

Murreus onyx.. pocula. 748. b. F. murrina, vel murrhina, non à murrha, sed à Græco, ὁ *μύρρινος*. 500. a. G. b. F. 501. a. A. E. veteres comici meminere. 499. b. E. 666. b. B. inter dulcia a priscis ponitur. 501. a. B. D. E. coacta. 189. a. D. frigidi potus esse Plinius, calido potui convenire Martialis asserit. 144. a. E. calido potui quam frigido magis apta. *ibid.* F. vinum odore murrhæ conditum. 499. b. E. pocula non ex onyche gemma conflata. 396. a. A. b. A. sub terra densata. *ibid.* b. A. antiqua, porcellana nostra. 144. a. B. factitia ad imitationem verorum in urbe Diospoli. 64. b. E. 144. a. C. 769. a. G. quomodo fieret veteribus ignotum. 144. a. F.

Murta, vel myrtus, arbor: murtum, vel myrtum fructus. 674. a. A.

Mus, *μῦς*. 237. a. E. pellicula. 237. a. F. b. D. agrestis, *ἀγροῦ*, mulot. 224. a. A. colorerubeus, rutilus. 224. a. C. mulotum Galli dicunt. *ibid.* A. Ponticus *φωλδῆς*. 223. a. B. C.

Musa, Augusti medicus. 897. b. F.

Musa, arbor Aegyptio familiaris. 925. b. F. 939. a. G. & in India passim gignitur. 939. a. G. quibusdam videtur esse palmæ species quam Theophrastus in Cypro nasci memorat, sed illud genus Cypri peculiare. *ibid.* F. Albino mauz vel musa vocatur, Avicennæ mauz, vel muzi est *μύξα* Græcorum veterum. *ibid.* G. canna saccharina radici colocasiae infita. 925. b. F. 932. a. C. renibus utilis, & urinam ciet, ex Græco *μύξα*. 932. a. D. vulgaria ficis proxima, unde Hispanis vulgo arbor fignera banona, i. ficus bananas ferens. 931. b. C. Aegyptiæ fructus forma, longe aliæ a febastenis, fructus color aureus, rubens Plinio. 932. a. A. e. ... vina fiebant. *ibid.* B.

Muscæ proprie aves aut *ὄρνιθες* & *οἰωνοί* dici non possunt. 125. a. B. C. volucres quidem dicuntur. 125. a. B. olympiam advolabant. 10. a. E.

Muscata nux, nux myristica, *μοσχολάρον* vocata, & *κάρυον μυρισκόν*, & *μυρεψικόν*, & *δρομαλικόν*, veterum *μυροβάλαν*, confectio. 932. a. D.

Muscellinum unguentum, est recentio-

rum Græcorum *μοσχέλαρον* & veterum *βαλάνιον*. 932. a. C.

Muscum Latinis illud bryon tantum quod in saxis nascitur, unde muscosi fontes, musco circumlita saxa, & muscari. 236. b. E. G. *δωδία* fragrantia. 232. b. D. E. ... etymon unde extrahatur. 237. a. D. ... & zibettum juncta. *ibid.* E. qui in arborum superficie lanuginosus apparet, & quo petrae obducuntur, non est *φάκ* quercinus, neque *βρύον*. 235. a. D. qui in saxis, *βρύον* dicitur, quasi sit flos peculiaris qui saxis efflorescit. 235. a. G. arborum circa cortices villosæ lanuginis, viridis. 235. b. E. ante Hieronymum nominavit Arnobius. 232. b. D. 237. a. C. Apulejus. 232. b. E. 237. a. C. venerabilis musci. 232. b. D. ... & *enanthe* junguntur 232. b. G. *δωδία* & fragrantia. 232. b. D. 237. a. C. odoramentum noverrunt, si non ipsum animal, quod muscum fert. 232. b. E. quidam censent non esse ullius animalis *άρωμα*, sed odoratum muscum, quod *βρύον* Græci vocant. 232. b. F. non est hyæna. 232. b. D. non *βρύον*, sed *μύσχ*, aut *μύσχος*. 233. a. A. 237. a. C. cujus *τὸ σπινον* sanguinem e naribus elicit, adeo jucundum non est. 244. b. E. marinus, *βρύον θαλάσσιον*, lana marina. 805. a. C. 806. a. E. nihil aliud quam villosa lapugo petris innascens. 806. a. E.

Musculi, *πὶ μύδια*, muscilli. 217. b. B. Muscæ morem antiquum Romani diu retinuerunt in theatris. 84. b. B. simplicis usus ante Antigenidem. 85. b. B.

Musivo ornari coepit camera. 854. a. E. G. ... opus in solo pavimento dicebatur, & tessellatum opus. *ibid.* b. A.

Mustela domestica mures venatur. 532. b. D. cornicis ova & pullos edit. 315. b. B. ore coire & parere dicuntur. 325. a. G. ore eas coire non creditum, licet ore parere existimatum. 325. b. B. fabula de partu earum per os unde nata. 325. b. C. cum serpente pugnatura se ruta munit quam preguistat. 901. a. G.

Mustum somniculosum. 242. a. A. ... conditura. 499. b. F. G.

Muta astra, *τὰ ἀφανῆ*, exta. 465. a. A.

Mutationes veredorum in singula sex milia, quot in unam mansionem. 351. b. C. tum loca mutandis equis destinata, tum equis ipsis *ἀπαγὰ* & *ἀπάγια*. *ibid.* D.

Mutilatum solido oppositum. 486. b. D.

Mutli pro mutulis ædificiorum. 795. a. C. Mutonus vel Muttunus, quid. 219. b. E. F. G. Mutronius. 220. a. A. *μυτρίς* & *μυτρίων*. 219. b. E.

Mutrosus pro butrosus, vel botrosus. 284. a. C.

Murtus, mutus, *τὸ αἰδοῖον*, quod & mutto, Græcis *μυτρίς*. 662. a. D.

Mutunus Tutunus, numen *πελαπῶδες*. 219. b. E. F. G.

Muza emporium Arabiæ. 354. a. D.

Muziris urbs sita ad fluvium distans à Tyndi emporio 50. stadia. 836. a. G. b. A. portus eodem quo oppidum nomine, in ostiis fluminis *ψαδοσύμυς*. *ibid.* B. emporium negotiationibus maximè celebre, non abundare mercibus ait Plinius, contrarium testatur Periplus auctor. 835. a. B. emporium Plinio, non expectandum propter vicinos piratas, qui dicuntur *Νιτρίαι*, non nimium longe emporium Nitriæ à Muziri emporio. 834. b. G. portus Indiæ, pro quo Zimirim supposuit Solinus, quæ est Plinio Aethiopiæ regio. *ibid.* C. Ptolemæo *Μέδρεας* pro *Μέδρεας* dicitur, qui & *Μέζρεας* & *Μέδρεας*, ... pro *Μέζρεας* dixerunt Latini. *ibid.* F. ex ... plurimæ margaritæ afferebantur. 838. b. D. *Μυάκανθον*. 280. a. A.

Myaces vel myes, ostrea, quæ nihil commune habent cum muribus. 744. b. E.

Μυάκιον pro ligula, ex myace. 795. a. A.

Μυάρε, Myagrus. 9. b. E.

Μυάξ, *κρίχη κρίλη*, V. *μυσίλη*.

Mycalus mons. 547. b. F.

μύκη, vel *μύκη*, nucer, nuceris, antiquis. 429. b. A. amygdala, vel *μυγάλα κάρυα*, nuces juglandes. *ibid.* B.

μυχαίτη Græcis recentioribus, vel *μυχαίτη* Sebastene myxa, Arabibus *mu-keica*. 931. b. G.

Μυχός, recessus, de sinu maris. 342. a. F. *τὰ ἔγκατα*. 490. b. D. *λίμνη*. 490. b. D. 491. a. B. F. *ἡ κολῶνα*. 345. b. E.

490. b. D. ... & *περὶ μὲς*, differunt. *ibid.* F. G.

Μύδξ θαλάσσια infima Græcia dixit pro *μύδξ*. 794. b. E.

Μύειν. 7. a. B.

Μυελὸς arboris, mediale. 732. a. F.

Μύες conchæ, *ὅτι ἔμύν*, quod claudant se & aperiant quando libet. 794. b. G. 795. a. A. in quibus margaritas reperiuntur in nostro orbe tradit Plinius, inter conchas, quarum quidam *σικιδῶδες* dicuntur, & ii sunt mituli.

myscæ minores sunt, quæ hirtæ sunt, Athenæus distinguit inter *τὰς μύας* & *τὰς μύας*, majores illos facit, has minores. 793. b. C. generalis appellatio ostrei, qui majores, *μύακες*, qui minores, *μύσκοι* & *μύσται*, musculos qui vertunt nugantur, mytili Latine dici possunt, mirum ab Ennio mures dici. 794. a. A.

Mygalinæ pelles, megalinæ. 54. b. G.

Mygdonia. 588. a. C.

Μυκάριος deus. 10. a. E. F.

Μυάρε, Myiagrus deus. 9. b. E.

Μυάδης locus, deus. 9. b. E. F.

Myiscæ, *μύισκα* legendum pro *myscæ*. 793. b. D. & est diminutivum ab *αἰ*.

μύες, ubi V.

Μύσκ. 24. a. B.

Μύλη, os genu, *ἑπιγονάτις*. 280. a. B.

Μύλη, *μολύκρε*, *μολόσπε*. 17. a. E.

Μυλίας & *μυλίας*, molatis lapis, qui

& *πυρομάχ* & *πυρίτις*, *μυλίας* ad *πυρομάχον* conjungit Theophrastus, ad

focum optimi, quippe qui igne non dissoliant, in fornacibus tamen liquefcunt. 505. a.

Μυλάκανθον vel *μυλάκανθον*, quod spinam habet incurvam instar hami, *ὅτι*

ἔμυλ quod incurvum, *σκολιόν*, *καμπύλον*, non *ὅτι τῆς μύλης* quæ os ge-

nu significat. 280. a. D.

μυλοσφῆς sphaera fians cur dicta. 464. a. C. D.

Μύλ, inferior pars molæ, ... *τεγ*

πέζα, molæ catillus. 464. a. F.

Μύεις. 325. a. A.

Μυξάρεα Hefychio *μυξάρεα*, species

ficis similis. 931. b. B.

Myra, urbs. 551. b. G. 552. a. A.

Μύρε oppidum Lyciæ. 649. b. A.

Myrice V. *tamarix*.

Μυρίνα V. *Smyrna*.

Μυρίνα, *Μυρίνη*, non Myrthine, *Μυρίνη*. 129. b. B. in forum .. Athos mons

umbram ei aculatur, quantum distent, oppidum Lemni insule. *ibid.* C.

Μυρίνης οἶν, unguento temperatus, vel cui superfundebatur unguentum.

500. b. F.

Μυρίς scribi debuit pro *μυρίς*. 498. a.

C. F.

Μυρίσκον κάρυον, nux myristica. 932. a. D.

Μυρίσκον κάρυον, myristica nux. 932. a. D.

Μυρίσκον, non *μυρίσκον*, dici debet lapis, ab unguento. 498. a. C. myrrhæ colore & nardi suavitare. *ibid.* A.

Myriza

Myriza vel myrrhiza, pro myrizufa, *μυρρίζα*. 498. a. E.

Myrlea Cio vicina à Demetrio solo æquata, & Prusie data, qui eam Apameam vocavit. 616. a. G.

Μυρμηκία, verruca, *ἰδρυμα* & *ἰξάνθημα* *ἰδρυμα*. 540. b. G.

Μυρμηκία, nidus formicæ, 552. b. C.

Μυρμεκίας, myrmecias, gemma. 540. b. G.

Myrmecides. 33. b. D.

Μυρμηκίων, qui tubercula sub pedibus habet, seu gemursas, vulgo corps aux pieds. 540. b. G.

Myrmecites. lapis. 501. b. E: 533. b. D: 540. b. F.

Myrmex dialecticus philosophus, quis, ex oppido Eneto Paphlagoniæ. 624. b. C.

Myrmillo gladiatoris genus. 29. b. D. E. F. myrmillones, myrmiliones. *ibid.* F.

Myrobalanus, balanus myrepfica. 927. b. F. unde dicta. 332. b. F. Arabica. 333. a. C: b. B. Syriaca, Petrea. 333. b. C.

glans unguentaria, non palmæ fructus. 333. a. A: 335. a. E. F: b. A. nec flava myrobalanus officinarum, quæ palmulæ similis. 335. a. F. in prunorum genere. 335. a. E: b. A. recentioribus Græcis cognita. 335. a. F. eorum plures species, alia nigra, alia flava. *ibid.* *ἑμπαλίζα*, emblica, cepula & belliraca. 335. a. G. nigra vulgo Inda, sunt absque nucleis. 335. b. A. in genere potius prunorum quam palmarum, nomine eodem quo palmæ à recentioribus vocatæ. 930. b. B. D. *πὲρ ἑλὶν* Arabum idem, *φοινικόβαλον* à quibusdam dicitur. *ibid.* C.

quod à similitudine fructus venit, flavum simile palmulæ, quod *χαλιδόν* vocatur. *ib.* D. nomen, ætate Plinii, & sensu quo nunc accipitur, prorsus inauditum, Tralliani interpres dubitavit an aut phœnicobalanum, nec Zosimi ætate agnitum quum ipsorum fructus notus esset. *ibid.* F. posteriores eo .... nominarunt, fortasse à similitudine balani unguentariæ, quæ vetustioribus .... *ibid.* G. flavum longe similis palmulæ, quam balano myrepfica, nomen à Græcis impositum, quod merè Græcum est. 931. a. A. genera. *ibid.* b. D. mirum *πὲρ τρεπὲρ* inter ea recenseri, quum longe distet à myrobalanis. *ibid.* B.

Μύρον absolute *κατ' ἐξοχὴν* de myrrha dictum. 499. b. A. *μύρον* & Æolice *μύρρον*, unde & *μύρρον* *σύνθετον* dixerunt. *ibid.* B. *νάρδος πισκίης*, unguentum ex vera nardo. 750. a. F. & *βόανκαρις* ab Athenæo distinguuntur. 752. b. B.

Μύρε, *σακκί*. 367. b. B.

Μύρον *σύνθετον*. 330. a. E.

Μύρρον dicitur Cinyre filia, quæ aliis Græcis *Σμύρνα*, Latinis Myrrha. 499. b. C.

Μύρρον, V. *murra*, non est Græcum pro myrrha. 368. a. C. Æolicum, unde Latinum. 498. a. B: 499. b. B. Græce *σύνθετον* dicitur herba, & *μύρρον*, unde dicta. 367. a. D: b. G: 438. a. C. D: 499. b. A: 501. b. A. Achaica Columelle est smyrnium, *σμύρνον*, quod olus atrum quidam vocant. 367. b. G. sativa gaudet rastris & ablaqueatione. 363. a. C: 365. b. F. idque culture ratione. 366. a. A. sativa & silvestris, ex utraque exprimitur stacte. 368. a. E. alia *σακκί*, alia *θυμιατή*, alia dura, alia liquida. *ibid.* F. omnis *θυμιατή* quæ non est *σακκί*, & quæ aridior, ea *θυμιατωτέρε*. 368. a. G: 384. a. G. & ea est quæ odoraria Plinio, ejus pretium, optime probatio. 368. a. G. arbor in montibus. 413. a. G. arbor humilis, ultra quinque cubita non assurgit, similis spinæ Ægyptiæ. 381. b. E. arbores quæ silvestres, quæ sativæ, *πελάστμος* *σύνθετον*. 361. b. E. non parum amara, & errant qui ....

genus putant esse benivi. 810. a. E. candidis unguibus distincta, ... similis de colore beniuum quod. V. dulcibus potionibus non admixta, notus ejus amaror, vinum myrrha conditum cum pipere, iride & anetho, medicamentum potius quam vinum. 501. a. D. propriè lacrima arboris, ex hac collecta & contusa, pars liquidior vocata *σακκί*, pars altera *πλάσθ*. 367. a. D. ex smyrnio distillare quidam scribunt, & è .... satum provenire, ea est troglitis recentiorum Græcorum, qui *πετροσέλινον* eam exponunt, à multis benzuinum creditur. 899. b. B. liquor & stacte, *σμύρνη*, madentes crines. 745. b. E. concrevit in arbore sicut gummi. 937. b. F. facticia. 252. b. D. nec ut ab arbore manarat, advehebatur. 367. a. C. Atramitica dicitur, eam apud Chatramotas nasci ait Strabo. 348. b. C: 385. a. F. eadem Atramitica & Chatramitica. *ibid.* D. Indica. 374. b. A. Minæa, à Minæis Arabiæ populo, non autem Arminæa, pro qua perperam accipiunt quidam anime. 810. a. A. in contracta venæ apparent sicut unguis candidi. *ibid.* B. aroma est. 745. a. D. contorto caudice. 358. b. G. ac thuris arbores multi simili forma describere, & ex eadem arbore utrumque manare. 354. a. D: 359. a. D. similis lentisco. 359. a. D. in massa afferebatur, & in pellibus hircinis & faccis. 383. b. C. non ad nos satis sincera advehitur. 384. a. G. in funeribus locum habebat. 285. a. G. fumus noxius. 382. b. F: 383. b. A.

Myrrhina pocula à myrrha aromate deducta, quæ *σμύρνα* Græcis dicitur. 143. b. F.

Μύρρην Æolice pro *μυρσίνη*. 536. a. E.

Μύρρην, V. *murra*.

Μύρρην, Myrrhitis, gemma.

Myrsinitis, *μυρσινίτις*, gemma. } 541. a. A.

Myrtea Venus, *Μυρτιά*. 637. a. F. G.

Myrtidanum, V. *cubeba*.

Myrtoum mare. 99. b. B.

Μύρρον fructus, vel bacca myrti. 674. a. A. F.

Myrtus, ἡ *μυρσίνη*, frutex ipse. 674. a. F. pulla, viridis, ἡ *μελαινα*, cujus folia etiam quum maxime virent nigra sunt. *ibid.* D. nata ex lugubri historia. 733. a. F. silvestris, *κεντρομύρρην*, & *ὄξυμυρσίνη*, Latinis ruscus dicitur. 287. a. A. *ἑπικυβόκαρπος*. 286. b. G. .... duo genera album & nigrum, ex foliis. 375. b. A. virga pro lyra in conviviis circumferebatur. 609. b. G.

Mysnobilistoreutes seu cælator. 737. a. B.

Μύς *ελεός*, nitela. 224. a. D. *ελεός* *μύς*, aureæ nitelæ. 224. a. E.

Myrcellus. 47. b. E. ab Achæo adjutus in condenda Crotona. 48. b. C.

Myrcus pro musco. 232. b. E.

Myria, una ex regionibus quæ Asiam Proconsularem constituiebant, & Thracensium provinciam. 566. b. C. inter alias continebat Asiæ pars citerior. 567. b. C.

Μύραξ, Siculis *μύραξ*. 795. a. B.

Μύραξ, & *μύραξ*, panis cavatus ad excipiendum & hauriendum jusculum, & manus concavum sic vocarunt, Siculi etiam sic *μύρα* vel *μύρακα* concham vocitarunt. 795. a. A. sed consuetudine loquendi *μύραξ* dixerunt, idem quod *μύραξ*, & *μύς*, & ab eadem origine. *ibid.* B.

Μύρρον, Æolice *μυρσίνη*. 219. b. G. à *μύρα* est clusilis. 795. a. B.

Μύρρον pro ligula, *σπὸ τῆς μύρας*, quod ex illa ligula fierent. 795. a. A.

(bb 2)

Mythicum tempus quo deductum à Varone. 595. a. D.

Mythistoricam historiam plures pedestri stilo concinnarunt. 595. a. D.

Μύρον ὑφάινειν *ὑπὸ τῇ ῥάβδῳ*. 610. a. C.

Μύρα, V. *murra*.

Μύρρον, unde *μύραξ* *πὲρ ῥάβδον*. 480. a. D.

Μύρρον, *μυρσίνη*. 219. b. G.

Μύρα arboreadem cum pruno quæ veteribus *κεντρομύρα*, recentioribus Damascena. 428. b. F. .... pomum. *ibid.* D. ex genere prunorum, vel prunis admodum simile. *ibid.* E. pruna Sebasten, vel Sebestena, veteres quidam pro prunis usurparunt, unde & ameyxas Hispani vocant, Glossæ Medicæ *πέρνα* & *Δαμασκηνά* exponunt, & eorum cum Damascenis meminit Plinius, quæ Syriæ peculiaris facit, fructus hic mucoso & lento succo refertus, unde viscum conficitur optimum. 931. b. A. unde pruno nomen *μύρα* vel *μυράρα*, est pruni genus Syriæ peculiaris, alia fuerit *μύρα* vel *μυράρα* Ægypti, quibus hodie *μουσα* nomen, Hesychio *μυράρα* qui aliis *μυράρα*, & speciem suis similem tradit. *ibid.* C. Ægyptiæ fructus à longitudine myxæ five ellychnii dictus. *ibid.* D. Ægypti mora, non eadem cum Syriæ quæ sunt ex prunorum genere. *ibid.* E. in genere ficuum *ἐν τῇ μύρῳ*, Syrorum peculiare de prunis apud Plinium, quæ & Romæ nasci cœperant, forbis instar. *ibid.* F. *μυράρα* sunt, mukeitæ. *ibid.* G. quæ diversa à myxis Syriacis, forma fructus à qua longe discrepat facies myxæ Sebastenæ. 932. a. B. è .... Sebastena prunis amariora, potestate paria, non eadem cum .. Ægypti quæ prædulcia sunt. *ibid.* B. *Μύρα* Græcis recentioribus & Arabibus quæ priscis Græcis & Ægyptiis *μύρα* vel *μυράρα*. *ibid.* C. .... lychnorum, unde lychnus bimyxus, trimyxus, etiam naves, *μυράρα*. 931. b. C.

N

Græci plerumque à nominibus Latinis detrahunt, contra Latini nominibus Græcis addunt.

12. a. D. in A mutabant Æoles, 201. a. A. & Attici. 201. a. A: 317. a. C. & A Græci in multis confundunt. 351. a. E. & M literarum frequens mutatio.

605. a. B. & R in veteribus libris crebro mutantur. 147. a. C: 472. a. A: 795. a. D.

Nabathæa, five Nabathis regio. 433. b. C.

Nabathæi vicini Canchlaeis, & Cedreis, Scenitis & Catabanis. 345. b. A.

Nabca vel œnoplia. 732. a. B. ejus descriptio, fructus & ossa non respondent fructibus & ossibus connari, ex bacis exsiccatis nusquam in Ægypto farina est facta. *ibid.* E. hodierna Ægyptia eadem cum veterum connaro sive loto Cyrenaico. *ibid.* a. F.

Nabuchodonosorus Babylonis urbes multis operibus ampliavit & illustravit. 867. b. A.

Nabum, Nabis. 275. b. E.

Νάκ, animalis tergus. 589. a. A.

Νάκ, *νάκτις*, fullo. 129. a. C: 277. b. E: 347. a. D. coactilia. 129. a. D. & *πλωτ*. idem. 347. a. D.

Νάκτις, uxor fullonis apud Apulejum. 347. a. D.

Νάκτις *θώρηξ*. 347. a. D.

Nævus. 28. b. A.

Νάκτις veteribus loculi vel armariarum quibus imagines reponebant. 803. a. B.

Naifes Indi vocant adamantes de rupe veteri, nulla arte politos, qui Latinis nativi. 795. a. G.

Nantes

Nantes mari. 173. a. G.

Nāōs aedes ipsa veterum Græcorum, quæ & δῶμα, ædium harum alia forma quam Basilicarum Christianarum. 835. b. G.

Nāōs εἰλητός, V. εἰλημαλικά.

Nāōi ἀργυροὶ parvæ effigies argenteæ quæ templum Divæ Ephesiæ repræsentabant, templorum εἰκονιστοί, fiebant ex ligno & alia materia. 803. a. B.

Ναοποιοί, parvulorum templorum fabricatores. 803. a. C.

Nāōs ἐν πωδείσῃ. 856. a. A. F. 857. a. D.

Napata urbs Africæ, inter Syenen & Meroen. 302. a. B.

ἡ Νάφθα ἡ καὶ τὸ καὶ ὁ ἄφθας, καὶ ἡ ἄφθα, Naphta nigri & candidi fontes in Babylonia. 171. b. F. G. 488. b. E. oleum venæ naturalis, quod quidam bituminis liquidi generi adscripserunt. 171. b. A. 179. a. D. aqua resperfus magis accenditur. 179. a. D. profuit in Astaceno Parthiæ, ἐλαιον Μηδείας Græcis. 171. a. E. addebatur oleo communi herba infecto, ex quo componebatur oleum Medium. 172. a. C. fontes in Sufiana, unda perhospita dicitur. 840. b. G. liquidum bitumen. 841. a. A.

Nappa. V. mappa.

Νάπυ Κύπριον inter condimentaria. 927. a. D.

Naracustoma, Ναρέκυσ σόμα. 131. a. D.

Narbonensis, absolute, Narbonensis regio vel provincia. 170. a. D. 543. b. D. campi thymo referti 908. b. C. E. 909. a. B. ejus longitudo & latitudo. 170. a. D.

Ναρβωνησιοί, Narbonenses. 567. b. F.

Narcissus flos ex lugubri historia. 733. a. F. calix, flos. 72. a. A. B. C.

Nardinum unguentum inter ea quæ valetudini conducunt. 748. b. G. etiam foliatum Plinio. 749. b. G. 750. a. D.

Nardus pro nardino unguento. 367. b. F. 752. b. D. 753. a. G. & νάρδος σαχὺς tanquam species diversæ in compositionibus. 753. a. E. σαχὺς βελίξ. 76. a. B. Κελίκη. 255. b. C. 721. b. B. 753. a. E. flores profert luteos, in Istria & Liguriæ Alpibus nascitur. 750. b. G. cembul rumi Arabibus dicitur, spica Romana, quæ fortasse pseudonardus seu spica nostra. 751. a. A. Gallicum quomodo fasciculis alligetur in charta. alligantur fasciculi, sed solo ponuntur. 753. a. B. non in charta substrata humidis eharta. *ibid.* C. Ἰνδική μαλά-εαθρον. *ibid.* E. Indica & Syriaca eadem. 746. a. F. spicæ proprie nomen habuit, Syriaca dicitur, non quod in Syria nasceretur. *ibid.* G. cujus perridicula ratio à Dioscoride affertur. *ibid.* G. cujus perridicula ratio a Dioscoride affertur. *ibid.* b. A. B. Συρία νάρδος Meleagro, perpetua Indicæ nardi nota, σαχὺς βελίξ. *ibid.* B. sola spicam habet, in Cilicia Syriæ vicina nascebatur quæ & montana dicta est, & in Syria quoque, sed nec σαχὺς βελίξ aut spicata, ut quæ nec caulem haberet, nec semen ferret, nec florem, duplicem oportet fuisse, alteram in monte India, qua parte Syriam spectat, alteram in Syria ipsa, Pelagonio duplex genus fuit. *ibid.* D. Plinius post Indicam, Syriacam laudari affert, Cilicium non meminit, sed Syriaci nomine comprehendere videtur omnia genera. *ibid.* E. Neophytus Indicam νάρδος σαχὺς appellari dicit, & de Syriaca σαχὺς appellari. *ibid.* F. quæ caret spica. *ibid.* G. Indicæ cur caulis spica dictus. V. spica. radix quidem, sed quæ caulem e solo erigat, aliquando plures ex una radice

aristatis foliis ac densis vestitos. 749. b. D. aristæ, sunt folia, tenuia admodum, & in acumen desinentia, τριχόφυλλα. *ibid.* E. Plinio dicitur gemina dote, spica & folio. *ibid.* E. 750. a. C. atqui folium est quod spicam facit, sed error communis veterum plerorumque, qui folium absolute dictum Romanis putabant esse nardi folium. *ibid.* F. 750. a. E. meruit sola νάρδος nominari. *ibid.* F. radix cur ἡλακώσσαι dicatur Nicandro, & Dioscoridi ἡλακίλῃς, & Galeno πηρίτης. 747. a. A. 751. a. E. b. A. δῶμα. 747. a. B. nulla præter Ciliciam. *ibid.* C. pro Cilicia obrepfit. *ibid.* D. radix plerisque veterum dicta. *ibid.* b. A. ἐλίζα ψδδάνυμῳ vocata, quod de Cretica nardo intelligit Galenus, sed de Indica exponendum. *ibid.* B. cum revera sit radix, falso tamen nomine Νάρδος σαχὺς Græcis appellatur. Syriaca nulla est, aut cum Indica hoc nomen meruit, aut eo nomine notata nardus montana, quæ in vicina Syriæ Cilicia, vel in Syria ipsa nascebatur, Celtica alia est, & distinguitur à Syriaca. 751. a. B. Cilissā adeo brevi folio, ut vix necti queat, Indicam luxur coronis adhibuit. *ibid.* C. indigenam Syriæ intelligit Meleager, Gallicum non multum ab Indico differt, Syriaco tamen levius est. *ibid.* D. Syriaca Dioscoridi duplex, montana in Cilicia & Syria nascitur. *ibid.* E. V. *salimica*, signa omnia conveniunt, *δισμαχος*, stomachi *πνιδματώσεις* cohibet. 753. a. B. baccar, quod. V. *πισκή*. 284. b. B. 717. b. E. 750. b. A. Nare, *ἀπὸ ἑνὸς*. 325. a. B.

Nares canalis. 569. a. F.

ἡ Νάρηξ ἡ ὁ νάρηκ, νάρηκιον σόμα Ptolemæo. 131. a. E.

Νάρηξ, vel νάρηκίδης καυλός aliud, aliud κάλαμῳ ὀπίσθιος. 257. a. A. & ὄρησις, idem. 213. a. A. in Græcorum templis opposita sacrario, tota templi longitudine interjacente, ad occidentem 855. b. D. .... fores aliæ à templi foribus, qui intra illum stabant, extra templum consistere censebantur, locus audientium, & secundi gradus pœnitentium, post .... πύλῳνες Ecclesiæ, cujus introitus, finis erat .... αὐλῶν etiam vocata. *ibid.* E. & σά, cur νάρηξ dicta, Latini paradisus, voce Græca, & atrium *παραδῶς*, *πρό-σο*, & *πρόσολ* & *πρόδομ* antiquæ Græciæ. *ibid.* F. 857. b. B. *πρόδομ* locum obtinebat in templis Christianorum. 857. b. A.

Narycii. 48. a. G. b. A. Locri idem cum Opuntiis. 48. a. A. B. Ajax. 48. a. C.

Naryx urbs Opuntiorum, patria Ajacis. Locri, qui Opuntiis imperavit. 48. a. B. νάρηξ, νάρηκη & νάρηκ. 48. a. C.

Nāōs pro νάος Dorice. 78. a. C.

Nāsamones à Naryciis oriundi. 48. b. A. Pphyllorum regionem occupaverunt. 247. a. A. 293. b. C. iudem cum Pphyllis. 293. b. C. locum Augila ventitabant palmarum fructus decerpituri, quod de iis tradit Herodotus; Mela de Augilis. 292. b. C. 293. b. C. juxta Herodotum solos colunt inferos. 292. b. C. D. G. Iovis contemptores. 292. b. E. cur a Romanis deleti. 292. b. E. F. & quando. 292. b. F. G. dejerabant per manes fortissimorum, & manes proavorum suorum consulebant. 293. a. A. C. Deos inferos non colebant. 293. a. B.

Νάσις & Νίσις & Νέσις dicta. 430. b. C.

Nasidieni, tetrasyllabum apud Horatium. 319. a. C.

Nāōs, quid. 540. a. A.

Nasturcium inter herbas, quæ *δριμύ* habent *χυλόν*. 905. b. D. G. Natari pisce. 52. b. C.

Νάτιφ Arabibus pastellum luteum vel rubrum, quod Zosimo *Φοινικοπέπλον*. 936. b. C. res condensata in modum dactyli quæ deglutitur. *ibid.* D. 938. a. B. pro certo genere coloris in speciem pastilli conformato, fortasse ab Hebræo natat, quod est stillare, unde natat *σακτὴ*, vel gummi, vel torques, aut margaritæ, aut vasa in quibus stacte reponitur vel opobalsamum. 937. b. F. Stalagmia ad verbum possunt accipi, vel Alabastri unguentorum, non enim male referunt formam balani productioris vel *Φοινικοπέπλου* *ibid.* G. cum articulo Arabibus est bdellium aut margaritum purum, potius à figura nomen hoc factum est. 938. a. A. ad tussim, *καθάρσιον βηχίου*. 936. b. D.

Nativus hyacinthus. 795. a. G. 936. a. C. adamas. 95. a. G. lapilli, tophus, torus. *ibid.* b. A. & verus color κατ' ἐξοχὴν Latinis de rubro colore, Græcis *ἀνθη-νός*, inter ... coloris lanas Plinius rutilas, i. *ἐρυθρὰς* recenset. 936. b. C.

Natolia, Ἀνατολή Asiæ pars magis orientalis. 566. a. B. 568. a. A.

Natrix boa. 61. a. C.

Natta V. matta.

Natura & qualitas idem in lapidibus, ἡ φύσις, ποιότης φυσική. 179. a. A. bona, l'embonpoint. 539. b. D. liquens, quid. 579. a. B. propensior, i. enotrius pudendum. 37. b. G.

Naturalia faxa.

Naturalis, genitalis, } 63. a. D. 121. b. C. vel natalis.

Natus, ὁ γέννηθείς. 23. b. B.

Naucle. 172. b. G.

Naucraticum ostium Plinio idem cum Heracleotico & diversum à Canopico. 338. a. C. sed perperam: nam idem est cum Canopico. 338. a. D. b. A. cum Bolbitino quibuldam. 338. b. A.

Naucratis urbs, unde *ἐθνικὸν ναυκρατίας*, & *κρητικὸν ναυκρατίας*, Naucraticus. 338. a. C. D. ad occidentum latus Canopici ostii. 338. a. D. a Mileiis condita ad Bolbitinum ostium. 338. a. E.

Navigatio Indica. 785. a. A.

Navis Eneæ in tutela matris Deum, pro insigni habebat ejus leones in prora. 403. a. D. G. Europæ navis tutela Jupiter, taurus parafemon, tutela & parafemon aliquando differunt. *ibid.* E. interdum parafemon numinis in cujus tutela erat navis, ponebatur. *ibid.* G. interdum una eademque res erat tutela & parafemon navis. *ibid.* b. A. inde Grammatici confundunt tutelam & parafemon. *ibid.* b. A. *ἐπεριών*, in *ἐπείλῃ*, *μήτε*, *ἐπεριών*. 781. b. A. teramenta, *τὸ μεσάτιον*. 781. b. C. B. 786. a. C. pars templi. 855. b. C. 857. b. B. *πελάγῳ* ἐμπλέειν. 797. a. B. quæ in alto mari velificant. 797. a. B. Nili papyraceæ. 706. a. C. 781. b. C. 785. a. A. E. F. b. A. B. *Φαλαγ*, *ἰστοπεποιημέναι*. 781. a. E. F. G. 785. a. E. futiles apud Homerum lino, non sparto suebantur. 187. a. A. E. ideo *τὰ σπάρτα* Plinius non de sparto aut genista, sed de lino vult accipi. 187. a. A. ab insignibus nominatæ. 403. a. B. nominata à picturis tutelarum, cum tutelæ & insignia eadem sunt. *ibid.* b. C. nomina erant inscripta in prora, ubi & parafemon. *ibid.* 404. b. B. C.

Naustamus portus. 699. b. E.

Ναυσία & αὐτὴ & ἀλύκη, &c. synonyma ejusdem languoris & anxietudinis. 903. a. A. E.

Νάζαι, quid. 129. a. C. D. Nazarei, iudem qui Nazareni, ab oppi-

do Nazaret, Græcis *Ναζαρεθ*, unde *Ναζαρεθ* & *Ναζαρεθ*. 432. a. A.
 Naxos, quæ postea Tauromenium, juxta Plinium & Solinum. 74. a. E. F. alii diversum faciunt à Tauromenio. 74. a. D. utraque à Chalcidensibus condita. 74. a. F. inter Sporadas à quibusdam, ab aliis inter Cycladas recensetur. 129. a. C. ejus etymon. 129. a. C. E. insula, & oppidum. 129. a. F. *Ναξός* unde dicta. 129. b. A.
Ναός *πανροφόρος*, *κροφόρος*, *δελφινόφορος*, *λεοντοφόρος*. 402. b. E.
 Neacridon V. *Νεακύνδα*.
 Neapolis. 45. b. B. ab Augusto nomen non accepit. *ibid.* E.
Νεασίμη. 510. a. B.
Νεάσις, quæcunque aratio, qua terra novata fit. 510. a. F. duplex, prima hiberna, *χειμερινή*, secunda æstiva, *θερινή*. 514. b. D. G. b. A. novalis. *ibid.* a. B. iteratio. 513. b. F. 516. a. B.
Νεάσις quid Proclo, novalis. 514. a. C. 516. a. C. prima aratio quæ vere fit, qua novatur ager, & proscinditur, vervactum dicitur. 509. b. E. 510. a. A.
Νεάσις de terra quæ prima aratione novatur. 510. a. A.
 Nebridae, familia in Ceo insula, non recte ab Arnobio in Attica collocatur. 607. a. D. E. *νεβρίδας* gestabant in Eleusiniis mysteriis ministri & Bacchæ. *ibid.* E. F. a Nebro dicti, non ab ullo *νεβρίδι*. *ibid.* F.
Νεβρίδις.
Νεβρίς.
Νεβρίσμις. } 607. a. F.
Νεβρί hinnulei anniculi cervi. 156. b. B. 158. a. F.
 Neceps Decanos novit. 460. b. G.
 Necessarium usui homini proximum, & obvium natura posuit. 183. b. D.
 Necessitas pro necessitudine. 26. a. D. pro egestate, necessitate, *ανάγκη*, fati. 764. a. B. ab ambitione distincta. 183. a. G.
 Necromantia vel Necomantia. 768. a. F.
Νεκρόπληα, lutosæ voragine, Gallice mortuæ. 433. a. E.
Νεκροφορέον, *νεκροφορέον αἰγῶν*, arca lignea seu sandapila. 848. a. G. b. A.
Νεκροθηκαί, *νεκρῶν θήκαι*. 850. b. F.
νέον, νήγεα, unde Latinum nare. 325. a. B.
Νεῖς ποιεῖν, novales & vervacta facere. 514. a. G.
Νελκύδα, aut *Νελκύνδα*, emporium negotiationibus maxime celebratum. 835. a. B. *Νελκύνδα* dicitur auctori Periplus, *Μέλλυδα*, Ptolemæo, ejus veteri interpreti Melcynda pro Nercynda, Plinio Necanidon, vel Necridon, Neachyndon. *ibid.* C. in tabula Peutingeri, Nincilde pro Nilcinde vel Nelycndæ, portus *ibid.* D. Plinius gentis nomen esse vult Neacyndas vel Nelycndas, quorum portus Becare. *ibid.* D. 836. a. C. portus ipsius nomen, & diversum a Becares vicino alteri emporio, regnabat ibi Pandion. 835. b. E. emporium flumini Baris adpositum, sed longius a mari quam Barace. 836. a. C.
Νέμος apud antiquos Græcos nemus. 48. b. D. dictum Aricinæ Dianæ templum. 48. b. D. E. unde & Nemorensis dicta Diana, & templum Nemorensis. *ibid.* D. Solino pro arboribus poetice. 676. b. F.
νεοκατάχειρσις, recens dealbatus. 868. a. B.
 Neocores, *οἱ νεώκοροι*. 693. a. G. pro neocori. 119. a. F. æditui, qui & edilis. 765. b. A.
Νεόφυτοι βλαστήσις, novella arborum germina. 416. b. E.
Νέον ἐργάζεσθαι. } 514. a. G. b. B.
Νεοποιεῖν. }
Νεός sequi quid, novalis, *νέον ἐργάζεσθαι*. 514. a. G. b. A. D. E. *τέτελος*. *ib.* b. A.

Νεός μικρός apud Dionysium parva templi effigies lignea, supra Aquilam imposita. 803. a. B.
Νεοσπίς *Νεός*, recens avulsa talea. 291. a. D.
Νεότης novitas. 685. b. B.
Νεῶν, de terra quæ prima aratione novatur. 510. a. A. E.
 Nepos Cornelius quando obierit. 877. a. E. & neptis de omnibus descenditibus. 826. b. B.
Νέπυς, qui velociter pedibus it. 200. b. G. inde *νέπυδες* pisces à velocitate natus. 201. a. A. *Æolice λέπυς λέπυδος*, lepus leporis. 201. a. A.
 Neptuni simulacrum in pompa per Circenses ludos cum aliis deorum simulacris circumlatum. 634. b. E. .... Pelagio aræ ab Aristone consecrata in eo loco Arabici sinus, *Ποσειδών* appellatur. 834. b. A.
 Nerancio Italicum, unde. 671. a. G.
 Nerantium pro inaurantio vel inaurante pomo, est aurantia nostra, non citrum. 673. a. A.
Νεραντζιον, unde & quid, *νεραντζια* arbor ferens mala aurea, *Νεραντζιον*, *Μηδικόν* *μηλον*. 671. a. G. 673. a. A.
 Nericon, *Νηρικον*, urbs Leucadiæ, Neriton, *Νηρικον*, mons Ithacæ, quidam confundunt & Neriton pro Nerico ponunt. 503. b. B. Dionysius montem Ithacæ *Νηρικον* vocat, qui *Νηρικον* est. *Νηρικον* *Ἰθάκην* aut vocat quæ est *Νηρικον*, Nericon urbs Leucadiæ translata ad fretum manu factum & Leucas appellata, Epileucadii antea dicta. *ibid.* D.
 Nerisenses Celtici. 195. b. E. Nerii Tarraconenses. 197. b. E.
 Nerion, *Νηρικον*, à stagnis. 916. a. D. promontorium. 197. a. E.
 Nero ob crudelitatem *πυλὸς αἵματι πεφυεμένος* dictus. 328. a. D. ex Circo Euripos sustulit, & loca equitibus addidit. 641. b. E.
Νεροκάρδαμον, seu nasturcium aquaticum pro cardamine. five berula, male aquam nasturcii aut apii quidam exponunt. 898. a. E.
Νερόν & *νηρόν* antiquis pro aqua. 777. a. F. 916. a. D. *νερόν*, locus aquis irriguus, *νερόν* *ἁλὸς*, alii *Νερόν*, quasi à Nerone. *ibid.* Neroniana gemma, a Nerone artifices ac lapidum politore. 916. a. D. smaragdus à Nerone Imperatore vel à quodam artifice lapidaneo ejus nominis. 142. a. B.
Νηρόν *πόρος*. 916. a. D.
Νεροσέλιον, aquaticum apium, quidam *σόν* interpretantur, quod tamen diversum est, *ἐλφοσέλιον* antiquis. 898. a. D. E.
 Nertobriga. 197. b. C.
 Nervia, quid. 473. b. B.
 Nervorum stupor *ἡ αἰσία*. 323. a. E.
Νησαῖα *πεδῖον*, & *Νησαῖα* *ἵπποι*, campus ille inter Sufianen aut potius Sandianam & Bucirianen. 842. a. G. Catastigena vocabatur lingua indigena, quod Græce interpretatur insula, quod undique aquis circumclusus, Ammiano in Media, Ptolemæus etiam in Septentrionalibus Ariæ regionis agnoscit, qui iidem cum Nisæa quam in Margiane recensuit. *ibid.* b. B. Isidorus Partheniæ tribuit, ut & Plinius, equi nobiles. *ibid.* C.
 Nefapus, *ἄφρων*. 906. b. G.
Νήσι *πλοῦδες*. 88. b. E.
 Nessus, *νεσός*, fluvius Macedoniam, & Thraciam diffeminans. 112. b. A. fortasse fluvius Thracicus. *ibid.* B.
 Nestus fluvius Illyrici, à quo regio Nestis, *Νεσίς*, & populi *Νεσί*. 112. b. A.
Νέτωπον, vel *μέτωπον*, vel *μετώπον*. 249. a. F. G.

Neuri. 132. a. F. 133. a. D. E. ultimi Scythiæ populorum. 133. a. D.
Νηξίπυδες, remipedæ aves. 612. a. F.
 Nexus, *συμπλοκή* in pan. 205. b. E. 206. b. B.
Νέξος *τὰ αἰδοῖα*. 323. a. E.
 Nicæa urbs, cujus *ἐθνικόν* debet esse Nicaënum, *Νικαλὼν*, pro quo perperam Nicaënum, & deterius Nicenum scribitur, unde concilium Nicaënum vel Nicenum, *Νικανὰ σὺν ἡ χαλκᾷ* apud Epiphanius. 66. a. D. 606. b. E.
 Nicander Colophonius 621. b. D. poema, *Εὐρώπεια*. 603. b. B.
 Nicephorion fluvius, urbs. 491. b. E.
 Nicepota pro vica pota. 287. b. B.
 Nichili, pro nihili. 560. b. B.
Νικέλαοι, *φοίνικες*. 936. b. D. caryotæ Judaicæ, ficiores sed amplitudinis præcipuæ, iidem cum Thebaicis Isidorus, ... mensura. 928. b. A.
 Nicolaus Damascenus Herodis regis *ὑπογῆς*. 567. b. D.
 Nicomedia V. *Ἀστυον*.
 Nicostrata dicta Carmenta, seu Carmentis. 43. b. F.
 Nidificare. 178. a. B.
 Nidus proprie avium. 314. a. F.
 Nil Arabibus herba quæ ifatis & pastell Europæis dicitur, eodem nomine & cæruleum colorem vocant, eadem appellatone & aliam herbam impertunt, quæ similem colorem efficit, in Gufaratte vocari gali dicitur. 936. b. A. Indicum, *μέλαν Ἰνδικόν*, ifatis, nostras Nil, quod pastellum cæruleum Narbonensium. *ibid.* C.
Νίλῳ, *Νίλῳ*, *Νίλῳ*, unde *Νίλῳ*, qui *Νίλῳ*. 215. b. B. C. 297. a. F. 299. a. B. C. V. *Nilus*.
 Niger Sextius. 214. a. F.
 Nigricolor, *μελαγχρόν*. 64. a. B.
 Nigris fons. 226. b. B. fluvius. V. *Νίσις* & *Nilus*... & *Νίλῳ*. 489. a. G.
 Nigrorum rex unum oculum in fronte habet. 273. a. F.
 Nihil boni, magni. 563. b. D.
 Nilis lacus Cæsareæ, & Nili origo creditus, ejus pictura a Iuba in templo Isidis dicata. 295. b. C. papyrus procreat. *ibid.* D. Æthiopiarum lacus, ex quo ortum habere Nilum probatur, ex eo quod omnes pisces ejus lacus sint Nili familiares. 939. b. B.
 Nilus Lagæus, i. Ægyptius. 443. a. E. ... aquæductus grandes & aperti. 638. b. A. 639. a. G. vulgo canales aquæ. 638. b. A. G. omnes decursus canalibus & fossis manu factis inter se juncti. 338. a. F. nivibus Æthiopiarum regelatis intumescit. 296. a. A. *ἐπάρης*, five *ἐπάρης* septemfluvius. *ibid.* B. multas magnasque insulas ambit. 297. b. C. *καταρῆς*. 298. b. A. Siris ab Æthiopicis vocatus. 298. b. C. D. E. 299. a. B. à catadupis & elephantine incipit. 298. b. F. quamvis multis faucibus in mare sese exoneret, Ægypti terras auctu magno certis diebus inundat. 299. b. B. vocatur Nigris ubi Æthiopiam ab Africa dirimit. 297. a. G. 298. a. A. 310. b. A. deinde Astapulus, ubi medius Æthiopia secatur. 297. a. G. b. A. ubi ad Meroen venit, eam diversis brachiis amplexus, altero Astaboras, altero Astobas vocatur. 297. a. G. b. D. 298. a. C. mox junctus iterum Nigris vocatur, & postremo Nilus. *ibid.* 298. a. D. alii Philistibunt, quod de Meroe dicitur. 298. a. E. F. Philæ Nilo cinguntur. 298. a. E. ab ultimo cataraete totus est. 298. a. F. 310. b. B. papyrus procreat. 295. b. D. ad septentrionem Ægyptio mari excipitur. 299. a. E. F. quando revocatur, & refidet. 309. b. E. 310. a. C. ... incrementa & detrimenta. 309. b. G. 310. a. B. E. estate minus siccatur. 303. a. F. b. A. abundantia causa in Solem à plerisque collata.

- collata, 303. a. G. non semper eadem mensuraegreditur & crescit 314. a. G... egressus, evagationes, excessus, exitus, *αἰ ἐκβάσις ἀναβάσις*, 314. b. A. Canopico ostio in mare egeritur, 338. a. D. ex Astabora & Astapode junctis fit, 562. b. B... prima divisio tripartita, 339. a. E. *ἀναβάσις* quomodo ab Aegyptiis representata, 306. b. E. anabaseos tempus, 303. a. E. b: 304. 305. a. per gradus crescit, 304. a. A. diverticula, magnorum amnium instar obstinere, & alia nomina in decursu, alia in exitu & ostiis habuerunt, inde Canopicum, Heracleoticum, Bolbitinum, &c. 338. b. C. Bubastiacus fluvius, & Pelusiaticum ostium. *ibid.* F. ipse ad occasum tendens *μέγας ποταμός* vocatur, seu magistrum flumen. *ibid.* D. fons & pater Nigris fluvius, 272. a. G. fons Phialus, 300. a. D: 312. a. B. fontes incerti, cur, 295. a. F. G. ejus origo Nilides lacus creditur, 295. b. C. fontes & venę inter Syenen & Elephantinen, 312. a. B: b. C. Gurgis etiam dictus, 312. b. C. fons fiderum motibus excitari quomodo dicatur, 530. b. G. incrementorum causę, & tempus, 303. a. C: 445. a. C. F. G. latitudo non est 4000. passuum etiam ubi totus fluit, 310. b. F. omnia ostia præter Canopicum, non naturalia, sed manu facta, 339. b. E. rigua, i. rivi & *δάρυγες* e Nilo ductę, 414. a. B. venę, *πηγάδαι* Neilę, 312. a. D. montium obiectu pressus, & cur, 312. a. E. F. ad... sitę urbes Aegypti, fere totidem erant insulę, 317. b. G.
- Nimbosa alluvies, vel diluvies, 713. a. E.
- Ninus Beli filius, alius cui successit *Θάρας*, 872. a. D. primus Assyriorum rex 542. a. B: 867. a. G.
- Ninus urbs, Assyriorum caput, à Medis everfa ac diruta, *Νινώδαι* in sacra Scriptura dicitur, à Ptolemæo perperam in Assyria recensetur, 866. a. D: 867. b. D.
- Ninyas Nini filius & Semiramidis, *Ζάμης* dicitur, & Thurę pater, 872. a. F.
- Nioba, Niobe, 60. b. B. in monte Sipyllo conversa in saxum, ibi lacrimis stillare fingitur, 606. a. B. in montibus Phrygiis saxum petit, 604. b. D.
- Nisaea in Margiane recensetur, alii Medię attribuant, & *Νησαίαν* scribunt, 842. a. G.
- Nisitę, ternum & quaternum oculorum viri, 273. a. E.
- Nitela mus, 223. b. G: 224. a. A. B. C: b. A. pulveris, *ἀμμὸς λαμπυρίζου*, 189. a. F... & sciurus distinguuntur à Plinio, cum tamen idem sint, 240. b. F. per hiemem dormit, 224. a. D.
- Nitelina salix, rubens, 224. a. G.
- Nitor in vultu & corpore, *πὶ ὄχρυν*, in palęstra bonus color, pro minio, 732. b. F.
- Nitrię, Nitrię, emporium in regione quam obtinent *ἄνδρες πειοχταί*, ab eo non longe emporium Muziris, 834. b. G.
- Nitron, *λίτρον* Attice, 132. a. A: 351. a. E: 362. a. B. crystalli vitium, est sal in crystallinis, 144. b. A... flos, *ἀφρόνιτρον*, 760. a. D. rubrigenus, *βερενικάειον* dictum à Beronica, Electro, quod esset simile fulvo succino, 778. a. F. suus flos, 822. a. A.
- Nivaria insula, ab aere nivofo & nebuloso, 927. b. A. una ex insulis Fortunatis, perperam *Κενταύρια*, 915. b. A.
- Niveau, libra seu libella, 12. a. A: 486. b. F.
- Nix maxime utilis hibernę novationi, 511. a. F... plumę quod pinnis fimiles, *πτεράειν χυών*, 137. a. D.
- Nocere aliquem, noceri, 22. a. A.
- Noctiluca male pro noctipuga, }
Noctipuga, quid, *νοκτίπικεντρον*, } 70. b. D.
Noctua, *γλαυξ, γλαυκίς*, 817. a. G. in Creta non est, & si qua inventa sit, emoritur, 124. a. E. & *ὀρχίλ* invicem inimica, 657. b. D. quod *ὀρχίλ* noctuę ova comedat, 315. a. E. etiam minores aves infestę, & infestę de die eam mirabundę circumvolitant & velunt, 315. a. F: b. F. unde & genus aucupii à pipatu avium eam circumvolitantium, quod vulgo dicitur pipęe & piper pro decipere, 315. a. F.
- Nocturnus à nocte, 764. b. D: 848. b. D... imagines, de somniis, 764. b. D.
- Nodus pro qualibet remora & impedimento, 766. b. C. inlucta & pancratio, 206. b. C. magicus potest dici ea quę vulgo ligulę ligatura, seu notier l'elguillette dicitur, seu nodus Veneris, 766. b. B. hyęnę pro magico impedimento ac defixione quam facit hyęna, magica *πῆξις*, *ibid.* B. C.
- Nodi Germanorum peculiares, 535. b. G. Rheni. *ibid.* a. G... *ἐλίτης*, *ibid.* b. A.
- Nola à Thuriis condita, 51. b. E.
- Nolani Chalcidensium coloni, 51. b. F.
- Νομάδες, Numidę, iidem, 78. a. C: 219. a. C. D: 220. a. E. unde dicti, 219. a. E: 584. a. E. urfi, 221. a. A. in fœminino populi, 582. b. B. Arabię, à Mesopotamia usque ad Syrię Palmyrenas solitudines, 344. b. G. non in Arabia tantum & Aegypto, sed & in Scythia & Parthia, 345. a. E.
- Νομάδων ἐρπύλλον, 584. a. E.
- Νόμω, urbs Judę. }
Nombai populi Judę, } 350. a. A.
- Nomen, *ὄνομα*, 330. a. B. agelli pro agro: Sardi maris pro Sardo mari: Virginis pro virgine, 73. a. G.
- Nomentum a quo conditum, 51. b. D.
- Nomine Opuntem, 1857. b. D. lequum Centareti ducis, 657. b. D: 711. b. C. mantichora, 711. b. C. barbara Latini *ἐαρεδρι-κάπρον* enuntiabant quam Gręci, 199. a. G. gentium apud veteres *ὑπονομιστικῶς* concipi solita, 44. a. B. Gręca in *ᾠδῆς* aliquando copiam significant, aliquando similitudinem tantum, 725. b. D. duo ubi occurrunt urbis aut loci, Latinum & Gręcum, Ptolemęus duo loca diversa constituit, 227. b. C. in... componendis mos Gręcorum, 155. a. D.
- Nomi citharędici, perfecti initio & fine, 609. b. A.
- Nominativus Latini faciunt ex accusativis Gręcorum, 713. a. C.
- Νομισματικὸς ὀπίσημον, nota qua nummus insignitus est, 761. a. C.
- Νομισματοπώλης, κολλυβιστής, nummularius, 761. a. C.
- Νόμοι Φρύγιοι ἢ Λύδιοι, 584. b. A.
- Non videtur, *τῶν ἀθεάτων ἐστίν*, non usitatum est, 413. a. D. vilis pro caro, 92. a. D.
- Nona inter legitimas orationis horas, post... ingruerat vespere, 457. b. C.
- Noni pro Monis, seu Monachis, }
Novis pro Monis, } 824. b. C.
virgo Monialis.
- Nora, *Νῶρα*, 69. b. G.
- Norax Sardinie rex, 70. a. A.
- Norma, Esquierre, quid, a Gręco *γνώμων*, 471. a. E. ex angulis rectis composita, *ibid.* F... formam representat L. litera, *ibid.* C.
- Normaliter, in rectum, *ὡς ἐστίν*, ad angulos rectos, 471. D. cogi anguli quomodo dicuntur, 485. a. F.
- Normalis linea, *ἡ ὀρθὴ ἀγλή*, vel mensuralis, ... lineę, quid proprie, 471. a. A: b. A. proprie Latinis dicitur rectus angulus. *ibid.* D. minus normali, acutus, plus normali, obtusus. *ibid.* E.
- Normis, normalis, 471. a. F.
- Noscentia pro notitia, 81. a. D.
- Νόσημα νεανικόν, morbus gravis & impetibilis, 939. b. G.
- Νόσος ἰερός, 178. b. E. *τῶν ἐκ λῶν*, quale opus, & cujus auctoris, 603. a. E.
- Note à limitibus differunt in gemmis, 64. a. C.
- Νότοι ἀνεμοί, locales & certarum regionum peculiares, iis opponuntur *ἰθαγλῶν*, 884. a. G.
- τὰ Νότα tempestates austrinę, 880. a. C: 882. b. F: 883. a. B. C.
- Notificare, 781. b. F.
- Notus qui ab ipso meridie fiat, *ἰθαγλῶν* dicitur, 884. a. C. a meridiano cardine proficiscens, 889. b. B... anniverfarii post brumam fiunt, 890. a. A.
- Novaclam, vel novaculam levificare, i. acuire, 781. b. F... cotem discidit Actius Navius augur, 800. a. G: b. F. defossa in comitio, 801. a. A: b. A. cui puteal impositum, vel ara. *ibid.* a. A: 802. a. D. ut monumentum esset tantę rei, factum factum in ea defodienda, 801. a. D.
- Novale quid, 514. b. G. qui novus locus, 515. a. A. idem quod vevactum, 510. a. C: 514. a. G... opponitur subactum & purum, 510. a. C. terra profcissa, *νέαςις* Gręce, opponitur rudi, *ibid.* C: 514. a. C.
- Novari, *νεῖν*, 510. a. E.
- Novellę arbores, *οἱ μίσχοι*, 416. b. D... arborum germina, *νεόφυτοι βλαστήσται*, *ibid.* E.
- November mensis *χρήμελιώτατος* antebrum, 322. a. F.
- Novum ver, ... æstas, ... autumnus, ... hiems, 506. a. F: b. A.
- Nox pro media nocte, 456. b. G. adulta, 506. b. A. C. F. matura, *ibid.* A. C. D. F. præcepis, præcipitans, *ibid.* a. E. F... unius aut plurium notę, 873. b. A.
- Nucamenta, *κύπια*, 378. b. A.
- Nucate, *καρυωτοί* Gręcis, caryotę palmar, 927. b. D. *καρυωτὸς φοινίξ*, nucata, à nucis forma, *ibid.* F.
- Nucina ligna arte colorem nitoremque capiunt, 732. b. C. hodie mensę & alia intestina opera è nuce facta unguntur & fricantur ut niteant, olim in honore præsertim ex montana, etiam in honore apud Romanos, prius quam citreę in notitiam luxurię venissent, *ibid.* D.
- Nuciperfca, Perfca præcocia nucibus insita, 426. b. D.
- Nucipruna, 426. b. F.
- Nucleus, 425. a. B. pineus, *κέκκαλ*, 160. a. B... five bulbi ad latera collocati radicis adnascentes, 688. a. F: b. D... fige radicis adnascentes, 688. a. F: b. D... forma quadrata, edules, *ibid.* b. D. collocati cum nucleis calicis in loto Aegyptio, & cum leguminis Aegyptiis fabis confusę, *ibid.* E. *κεφαλαί*, capita, *ibid.* B. paulum extra terram eminent, *ibid.* E.
- Nugę, res omnes muliebris mundi, nugivendi qui eas vendebant, 791. a. B.
- Nullis cervicibus aurum portare, pro non portare, nullas acies, explicare permiffi pro, non permiffi, nullus dixit, venit, 640. b. E. legi, audiui, vidi, 275. a. B.
- Numen Mercurium, 461. b. E.
- Numerus par mali ominis habitus apud Romanos, 15. a. A. impar, plenus & faustior, 15. a. C. multitudinis curulurpatus pro singulari, 641. a. A.
- per Numeros fieri, 539. b. A.
- Numidę, V. *Νομάδες*.
- Numida trans Tuscam, 226. a. G.
- Numidię & Africę longitudo, 226. a. C. D.
- Numidici urfi, 220. b. B. minime a Latinis leones dicti, 220. b. C. F. G: 221. a. A. G: b. A... Gallinę Gręcis parum notę, aut Meleagrides ob similitudinem ab iis vocatę

cata, Romanis magis cognita, ut è propinquo allatae. 612. a. C. guttatae. 629. b. B. ... marior. 395. a. A. Nummularius, κολλητής. 761. a. C. Nummus affarius, binarius, quinquarius. 656. a. G. Cyrenensium, quorum in altera facie Hammon corniger, in altera filiphii caulis impressus est. 253. b. F. G. ... Cyrenaeorum argentei pictura. 254. a. E. F. veteribus dicebatur etiam festerium, & festerius nummus, pro certo genere pecuniae, & pro qualibet pecunia. 263. b. F. ... in quibus urbes, & provinciae flores, aut fructus regibus, aut ducibus benefactoribus suis offerentes. 254. a. B. nomina Romani à Siculis habuerunt. 458. b. A. Nuncam perperam pro nunquam. 188. b. A. Nundinatio vetusta peragebatur permutatione. 175. a. C. Nuntios secreto mittendi plures modi. 848. b. B. Nutrix geraria, vel potius toraria. 29. b. G. Nux absolute Latinis μέγα κάρυον. 425. a. C. à pomo distincta. 421. b. C. D. 422. a. C. D. Persica. 422. a. D. 425. a. D. mollusca. 422. a. D. 426. a. B. Basilica. *ibid.* F. Pontica. 425. a. D. E. 672. a. D. Latinis quae & juglans arbor, Plinio nux, & ἡ κάρυα & ἡ δρύς βαίλαν. 424. a. A. B. b. F. 425. b. C. Heracleotica, i. avellana. 422. b. F. arbor, res antiqua in Graecia. 426. a. A. minuta, quae λεπτοκάρυον, *ibid.* non habet. 425. a. F. ... species praestantissima & maxima ex Perside in Graeciam allata, unde Graecis Περσικὴν & βασιλικὴν dictum est. 677. b. D. postea genus totum huius speciei nomine appellatum, unde Περσικὰ & βασιλικὰ καὶ nuxes juglandes, apud Macrobius dicitur haec species primum Graeciae cognita Alexandri temporibus, quamvis multo antea in Europa fuerit nota *ibid.* E. vulgaris duplicem habet divisionem, at gossypii triplicem. 209. b. F. ... compactili ornamento clausa. 425. a. E. pineae proprie κώνοι, Nicandro σπύργοι. 907. a. D. σπύργου. 499. a. A. ... quatuor species, τὸ κάρυον, τὸ λεπτοκάρυον, τὸ αὐμύδαλον, & τὸ κασάνιον. 425. a. A. alii castaneas excludunt, & glandes admittunt, & nucleus dicitur quod intus est, Aufonius qui quinque genera facit, pineam nucem adjungit. *ibid.* B. majores, ut μεγάλη κάρυα, sparsio in dedicationibus statuarum & tumulorum sollempnibus. 927. b. D. Νυχθημέρις quadrantem efficiunt sex hora. 466. a. B. 468. b. F. Νυκτικόν. 70. b. D. Νηδύς de fluminis alveo. 433. b. A. Νύμφαι, lymphae. 132. a. A. Νυμφαί ἐλαίοι, ἐλφνομοί. 224. a. F. insulae in Lydia saliares. 88. a. F. b. D. cubile, seu sedes, seu ὄνη νυμφῶν. 830. b. A. C. Nymphaea lotos in amne Nilo conspecta. 689. b. D. 925. b. D. vera Egyptii amnis est lotos Egyptius. 687. b. G. florem habuit niveum, non caeruleum. 686. a. B. foliorum amplitudine collocatum dicta. 689. b. C. 742. a. F. 743. a. D. duae species. 689. b. C. alba eadem cum loto Egyptia. 683. a. G. b. D. utraque seorsum à Dioscoride descripta, vocatur quae nascitur in Graecia, lotos in Egypto, inter radices dulces, semen ejus esitatum à Boeotis. *ibid.* b. A. cur ἑσπελον dicitur, ejus flos lilio similis. *ibid.* B. Egyptia, λωτὸς Ἀιγύπτου, unde vocata: ejus flos pulcherrimus & coronis expetitus, huius semine, caule ac radice vesciebantur Egyptii. *ibid.* C. communis in quo differt à loto qui est Egypti. *ibid.* D. Nilotica

dicitur lotos. 924. b. C. ... caules crudi ab Egyptiis mandi soliti, dulces & humidi, valde refrigerant, & humectant. 686. b. E. ... folio simillima folia collocata & fabae Egyptiae. 682. a. D. dicta etiam melilotus, & Egyptius lotus, à meliloto Attico diversus. 687. a. A. E. flore candido in Elide nascebatur. 685. b. F. hodie in Nilo plurima crescit, multi usus apud Egyptios, flore luteo in amne Peneo nascebatur. *ibid.* G. ... duae species, alterius flos candidus, altera cujus flos luteus, alba est eadem cum Loto Egyptiaco veterum. *ibid.* C. lutea eadem cum faba Egyptia quae est altera species loti Egyptii. 685. b. F. secunda species est faba Egyptia, lotus Egyptius altera, utraque λωτὸς nomine censetur Athenaeo. 686. a. A. lutea loti alteri speciei respondet. 688. a. C. semen ab altera diversum habet. *ibid.* D. ... Graecanicarum & lotorum Egyptiorum diversitas. 686. b. B. vulgaris usus ad medelas. *ibid.* C. folia cavitatem exhibent poculis idoneam. 680. a. C. F. perquam similia foliis ari. 682. b. E. albae radix nigra, alterius aspera & alba. 686. a. C. utriusque radix longa & aspera, & baculi instar. 688. b. F. Nymphaeum in Chalonitide, in Apolloniade Mesopotamia, in Apolloniatarum finibus. 488. b. C. E. in Calaminis infulis. 88. b. C. D. E. Lydiae stagnum. 88. b. F. ... crater. 88. b. D. Νύμφης commune nomen utriusque sexus. 24. a. B. Νυμφόληποι, Lymphatici. 132. a. A. Nymphæus amnis. 488. b. E. Νυός, nurus, interferta consonante. 65. b. A. Nysa liberi patris nutrix, à qua Nysam urbem vocavit, quae postea Scythopolis. 435. b. D. G. Νύσι, Nyfi, Νύσι, pro Nyfiis, Indico typo ac more. 783. b. B. Nysæos & Aftacanós conjungit Plinius, regionem inter Copen & Indum tenebant, ideo eos ab India excludebant, qui Indiam ab Indo aspiciantur. 707. a. A. Νύξ μέση. 506. a. C. ἀκρο. *ibid.* D. 10-κτὸς ἀκρό. *ibid.* D. F. b. A. D.

O

numeri nota. 627. a. A. in A mutatum. 852. b. A. 906. b. E. & Cretes O in A & contra. 121. a. B. Ω in I mutatum. 814. b. D. Ωάννης, Oannes Beroi, idem videtur nonnullis cum Oē. 405. b. D. Oaracta, insula in Persico sinu, vicina ac proprie juncta. 831. a. C. D. E. b. F. ea sepulcrum Erythrae regis, qui Erythraeo mari nomen fecit. *ibid.* a. D. in sinu Persico, Persidi non adjacet, Carmaniae adjacere dicitur. *ibid.* E. sola extribus habitabilis. *ibid.* a. D. Οαείων & Ωείων, idem. 692. a. B. Oaxas vel Oaxes in Creta nomen oppidi vel loci praerupti, non fluminis, Virgilianus an idem cum Oaxo vel Oxo. 692. a. C. fluvius Scythiae Orientalis, qui aliis Oaxus & Oxus, nullus in Mesopotamia, Cretae rapidus cur dicatur. *ibid.* E. Οαξίς γῆ, poetica parenthesi Οαξίς. 692. a. B. Oaxus amnis. 692. a. A. idem quod Oxus, Graecis Οαξίς & Ωξίς, Oxis veteribus. *ibid.* F. Ob id, perperam pro obit. 606. b. A. Obarare, semen adarare. 511. b. D. Obbae fessilis. 897. a. A. D. Obducitur claustrum & sera. 651. a. C. Obeliscus in medio circi centro positus inter utrasque metas. 637. b. A. tres ab

unabasi surgentes in singulis metis. *ibid.* F. in medio circi meditullio, circum quem currebant agitatores. 638. a. A. medius, ara soli dicata. 639. b. B. apici in campo Martio pila addita. 451. a. D. G. tres superioris metae vel ultimae, Saturno, Jovi & Marti dedicati, tres inferiores vel primae, Mercurio, Veneri & Lunae, medius, qui maximus est & singularis, Soli consecratus erat. 641. a. E. Οελοί. V. βωμοί. Obhumare, περιχῶσαι. 118. a. E. Obices, ἀντήριδες. 856. a. D. ferrati portarum. 653. b. D. ... & praeducta foribus claustra. *ibid.* E. Obire pugnas, certamina. 27. b. C. F. Oblata pro oblatione. 790. a. A. Obligare & defigere. 766. a. G. verbum artis magicae proprium quid sit. 768. a. C. etiam dicimus aliquem beneficiis, ita nostrum facere, ut suus pene non sit. *ibid.* D. caput votis. 766. b. F. Oblinari, oblinere, & delere. } 118. a. E. Oblimare, limo obducere. } Obliterare, διαχεῖν, cui contrarium literare, γέγειναι. 118. b. A. Obnoxius. 23. b. A. B. Oboli sive asses primo libriles. 458. b. B. Ωόν pro ώόν. 661. a. D. Obpavio compositum à pavio. 41. a. A. Οεμῶ & βεμῶ, idem. 760. b. D. Obrussa, ὄβρυζα. 181. a. D. 537. b. D. 760. b. D. Οβρυζον aurum, quod saepius despumavit & coctum est, ab ὄβρυζεν, quod idem ac βρύζειν, non quasi ophirifum, dictum ab auro Ophir, sed ab obrussa, quae est auri experimentum quid igne sumitur. 760. b. D. ejus nulla mentio apud veteres Latinos, sed auri ad obrussam probati. *ibid.* E. Obscurare, pro devovere, diris & imprecationibus defigere. 766. b. F. Obscrare à sera, ostium intus. 649. b. F. Obsidianae fragmentis gemmas caelari solitas ait Cardanus, nusquam id invenitur, de fragmentis ostracitae id scripsit Plinius. 774. b. B. sed veras gemmas obsidianae fragmentis non scaritari. *ibid.* C. ... lapilli. 64. a. D. ... factitia unde sic dictus lapis. 64. a. E. Obsidius repertor Obsidiani lapidis. 64. a. E. Obsolidatum. 771. b. C. Obstipus compositum à stipus ... cervix ... caput. 330. a. D. Obstrigilla foccorum, crepidarum. 41. a. B. Obstrigillare, obstare. 41. a. A. 821. a. D. F. Obstrigillator, qui praevia aliorum progressus impedit, perperam obstrigillator legitur, nec à strigilibus deducitur. 821. a. E. Obstrigillum, anuli pala. 41. a. B. 290. a. A. 821. a. F. focculorum vinculum. 821. a. F. Obtusus angulus, plus normali dictus, quia excedit recti normam. 461. a. E. Obversari. 324. b. C. Ocacia V. Ocelis. Occa, rastrum. 363. a. D. Occare, βωλονεπείν. 363. a. D. 513. a. A. Occasus vulgo κρύψις & ἀφανισμός. 529. b. C. duplex siderum. *ibid.* E. vespertinus. 507. b. C. D. E. 509. a. D. ejus definitio. 507. b. A. matutinus. *ibid.* E. 508. a. D. G. b. A. B. 509. b. C. Occatio. 363. a. D. 364. b. E. quasi occaecatio, quod ea occaecarentur frumenta i. occultarentur. 512. b. B. 513. a. A. satis demum frugibus fiebat. 512. b. B. an duplex. 513. a. A. rastrum vel crate peragitur. *ibid.* A. B. apud Romanos comminuendis ac caedendis glebis adhibita. *ibid.* b. C. E. ante iterationem. *ibid.* a. C. nulla in usu veteribus ante tertiam arationem. *ibid.* b. E. ... non

non indiget bene subactus ager. *ibid.* a. B. .... circumlocutio. *ibid.* C.
 Occator, deus occationis. 365. a. E. 512. b. C.
 Occidens æquinoctialis & oriens æquinoctialis, folis potius cardines quam mundi. 882. b. C.
 Occultum. 67. a. B.
 Occultum reptat. 71. a. F.
 Occupare, & primatum obtinere, idem. 635. b. D. E. de primi ostii vel loci agitatore dicitur, cæteros antecedere. 636. a. B. forte, quid, *πρὸ κλήρω* *πρὸ λαμ-βάνειν*. *ibid.* D. E. & vicit, de primo ostio missis dicebatur. 635. b. E.
Ὠκεανὸς sed *Ὠκεανίτης* insula omnis & Oceano sita, nulla proprio nomine. 701. a. A.
 Oceanum mare, ... æstus. 273. a. F. unde intumescat. 303. a. C. in ..... profundis nares mundi. 175. a. E. Azanius. 342. a. C. 343. b. A. Eous. 700. b. A. 701. a. A. Erythrus, *Ἐρυθραῖος*. 341. a. C. 343. b. A. meridianus, qui in Indicum & Æthiopicum dividitur cum Occidentali & Hesperio, qui est Atlanticus, conjungitur. 876. b. C. Indicus est, ad Occidentem regyrabat, & unum fiebat cum Hesperio mari. *ibid.* E. Scythicus sive Sericus. 700. a. F. b. A. 701. a. D. Æthiopicus. 203. b. C.
 Ocelis finus. 839. a. C. Arabiæ portus, *Ὠκελῖς*, in quibusdam libris Oceli & Ocelia, Ptolemæo *Ὠκελῖς*. 834. b. C.
 Ocellati, littorales calculi. 496. a. C. b. B. D. subaudiendum calculi, pro oculi. *ibid.* b. C. oculi specie nitentes vel in formam ocelli facti. *ibid.* a. C. b. B. Nympharum. *ibid.* G. b. B.
Ὠχρία cervorum, lerut. 529. b. A.
Ὠχρίς, vel *Ὠχρίς* *σιδηρῆς*. 649. b. C. 652. a. B. *σιδηρῆς* & *βάλανος*, idem recentioribus, uterque ferreus & occludendis januis aptus, diversi tamen ex ratione aperiendi, claudendique. 649. b. D. & *κατοχρίς*, idem *μοχλῖς*, *δεσμός*, ferreus vectis aut obex. *ibid.* C. ferrei obices seu pessuli. 650. b. F. Arato quæ *κλήεις* Homero. 651. a. A. Homero, qui *σιδηροῖ μοχλοῖ* aliis. 656. a. C. numero multitudinis cur apud Aratum pro clavi. 651. a. C. D. b. E. i. claves, vel clavis dentes. 652. a. B.
Ὠχρῆς pro clavis ferreis Arato, vel dentibus clavis, aliis pro pessulis ferreis, & *ἐπίπτεον* januæ quæ feris percutitur. 656. a. D.
Ὠχλός, transpositione literarum *ὄλχος* & addito digammatē, *βόλχος*; unde Latinum volgus. 227. b. E.
 Ochra, austerus color. 141. a. C. Attica. 814. a. C. pro fili Attico, Vitruvii ætate non amplius inveniebatur. *ibid.* D. nomen ab *ὠχρῆς*, quæ *μηλιν* *δὲ ὄλκ* debet esse. 812. a. A.
Ὠχρῶς de coloribus palleſcentibus ac dilutis non dicitur, sed *ἐκλινόν*. 812. a. E. & *κροκῶδες*, idem. *ib.* A. in urinis luteum. *ib.* B. & *πυρρῶν*, vicina. *ibid.* B. b. B. .... æruginosi meracoluteo occupatam cutem habent. 811. b. G. ... etiam luteus color, crocus. 812. a. A.
Ὠχρῶν, ripæ dicuntur, quum additur annum nomen. 604. b. C. G. sed quum absolute nominantur, rupes cautesque & saxa significant. 605. a. A. 778. a. C.
 Ochus, *Ὠχός*, fluvius, in Oxum influit. 153. a. B.
 Ocimastrum. 903. b. D.
 Ocime pro ocillime. 175. b. F.
 Ocinum, *Ὠκίμων*. 605. a. B. 763. a. F.
 Ocrista mater Servii Regis. 46. a. F. b. A.
 Ocistachorum templum, quid. 857. b. E.
Ὠκτώδυμοι. 16. b. E.
 Octaeterides. 522. a. B.
Ὠκτῆς. 473. a. C.

Ostogemini. 16. b. E.
 Oculum Aristoteles dividit, *εἰς τὸ λαδύνειν* & *τὸ μέλαν*. 134. b. A. multa in oculis hominum præcipue & equorum differentia, quæ est in iride, quæ pars est *ἐν μέλανος*, non in pupula. *ibid.* B. glauci plus noctu cernunt quam interdiu; .... acie glauca nasci Albanos. *ibid.* a. G. *γλαυκῶπες* Græci vocant. *ibid.* b. B. moriturorum. *ibid.* C. emissicii. 614. b. B. puellarum. 471. b. C. virginum, modestia dejiciantur, aliarum vibrantes & flagrant. *ibid.* C. .... acies per planitiem non ultra 180. stadia penetrare potest. 470. a. C. b. B. E. orbis pro oculis, *ὀφθαλμῶν κύκλοι*. 614. a. D. nota compendiarie in antiquis Græcorum libris Hippocratis. 874. b. A. .... afficere, visum allicere, & detinere intuentes, idem. 400. a. D. circulare, aliud quam circumferre. 614. a. B. puerorum cæcios veteres nigros reddere conati, qui color pulchrior est habitus. 134. b. E. G. .... Beli gemma. 496. a. D. 497. b. A.
Ὠκύποδες, gens Indiæ monstruosa. 708. a. E.
Ὠκυπόκιον. 503. a. A. 504. a. D.
Ὠδῶν ῥάπτειν, quid. 610. a. C.
 Odo, & postea olo, ab *ὄζω*, ζ in d. 362. b. F.
 Odones populi Thraciæ, unde Odonis, *Ὠδονίς* mulier. 109. a. B.
 Odor levis & gravis metaphorice. 141. a. E. 244. a. F. 255. b. B. .... blandi & suaves in ore non diu durant, nec sensum sui multum exhalant, aciores contra. 255. a. E. blandi & lenes vehementia sua nec docent, nec dispiciunt. 255. b. B. suaves, cum nimii aut nimis acres, ingrati & graves, ut muscus. 244. a. F.
 Oea, una ē tribus urbibus quæ Tripolim constituebant. 227. b. E.
 OEchardes, *Ὠχάρδαι*, fluvius in Serica, a quo populi OEchardi. 695. b. E. cum Oeenſibus bellum gestum initio imperii Vespasiani. 271. a. G. b. D.
 Oenæa insulæ, non Oonæ, unde dicitur. 153. b. B.
 OEnanthe coronaria. 126. a. E. V. *Ὠνάνθη*.
 OEnopides Chius Astrologus æneam tabulam Olympiæ dedicavit. 521. a. G.
 Oēs, *Ὠς*, quidam dicitur ē mari rubro ascendisse capite & manibus pedibusque humanis, cetero corpore piscis simili, qui astrologiam & literas docuerit, nonnullis *Ὠάννης* Berosi, *ὃς ἐκ πεσπορόνης* *αἰ*, i. ovo primogenio natus. 405. b. C.
 Oetum Ægyptum ab Ito diversum, *εἰπὼν* & vitum. 498. b. E.
 Offa, *μάζα*. 90. a. A. 257. a. G. 500. b. E. ex Græco *ὄμμη*, Æolice *ὄππη*, latine offa. 90. a. B. 257. a. G. saporata. 509. a. E. .... *παλάθην*, propriē globi farinæ conspersæ. 537. b. C. ex aromaticis in musti vasa deſcendæ. 500. b. D. per peram Plinius offas præter aromatica in mustum vult deſc. *ibid.* C.
 Officium. 216. a. C.
 Offringi dicuntur arva. 510. a. F. 512. b. A. F.
Ὀφει, *πόροι*. 383. a. E.
 Ogenus, *Ὠγνός*, deus quidam antiquus, idem *Ὠγνός*, & *Ὠγνός*, & *Ὠγνός*, & *Ὠγνός* pro *Ὠγνός*, & est Oceanus. 591. b. B. C.
Ὠγνός insula, in qua sepulcrum Erythræ regis. 831. a. E. F. b. A. C. insula deferta, ē qua Mithropastes in Oaracta vicinam confugit. *ibid.* b. B.
 Ogygus & Ogyges: *Ὠγυγός* & *Ὠγυγῆς*, intervallum annorum inter eum & Deucalionem. 26. a. E.
Ὀ, & *υ* sæpe mutantur. 575. a. A. 582. b. C.

Ὀίαξ poetica parenthesi pro *Ὀαξίς*. 692. a. C.
Ὀικα Ionice pro *ἔοικα*, unde verbum *εἰκῶ* & *οἰκῶ*. 273. a. B.
Ὀιχομήλιον dictum *θαψία*, quod colorem luteum ex pallido efficeret, qualis in morientibus cernitur, *ἐν τοῖς οἰχομήλοις*, 820. b. B. fortasse verum *χρῶμα* *χρῶμα* nomen, pro *οἰχομήλιον* *θαψία*. 819. b. B.
Ὀικία, domus, habitaculum, etiam pro familia, & numero habitantium sub eodem testo. 837. b. C.
τῆς οἰκομήτης quæ olim forma. 576. a. G.
Ὀινάνθη labrusca flos, non labrusca, pro tota vite, ... *κλήμα*. 126. b. C. D. .... *βρύα*. 233. a. C. .... & muscus, *βρυον* & .... jungitur. 232. b. G. 237. a. B. pro ... unguento. 237. a. C.
οῖνα, *οῖναρος*, vitis folia. 258. a. C. 366. b. F.
Ὀιναιζίν, *φυλλοζογείν*. } 366. b. F.
οῖναρος, pampinatio. }
οῖναρος dicitur *ἡ κέμηρος*. } 362. b. E.
Ὀινίζων καρπός, *τῆς κομάρας* pomum. }
Ὀινοκλός. 42. b. B.
Ὀινάδης οἶνος, *ὄππενος*. 244. b. B.
οἰνόζαρον inter *ἐμδάμματα*. 927. a. D.
οἶνος *αἰπίτης*. 269. b. B. *κυνδωνίτης*. 499. b. G. 500. a. D. *μηλίτης*. 500. a. D. *μυρίνης*. 666. b. B. ... solus, unde unus. 362. b. E.
Ὀινέσσα dicta Carthago. 228. a. D.
Ὀλέα vel *Ὀλεῖν*, Olba, urbs Ciliciæ, à qua *Ὀλεῖν* & *Ὀλεῖν*. 437. a. B. C. *Ὀλέα* τῶν Σολομῶν dicitur Stephanus, quam confundit cum *Ὀλεῖα*, & cum *Ὀλμεία*. *ibid.* b. A.
 Olbia, *Ὀλεῖα*, urbs Pamphyliae, postea præfectura sive *ἑμέα* Seleuciæ. 437. a. B. 548. a. D. E. 549. a. E. 551. a. G. b. A. 552. a. F. urbes plures. 21. b. C.
Ὀλκάδες machinis bellicis instructæ. 403. a. B.
 Olea, *ελαία*. 911. a. F. *βοτρυώδης* dum floret, flos ejus instar *βότρυος*, & *ἐρπον* in hoc genere idem quod *βότρυος*. 723. a. E. non potest fieri ex oleastro. 911. b. B. .... *βρύειν* dicuntur, quæ solo rent. 422. b. E. *ἀπύρλωτοι*, quæ solo cortice constant, dicuntur *τέμφωλα*, 327. a. F.
 Oleagineum, ex olea factum. 574. a. D.
 Oleaster, *ὀλέπενος*. 911. a. F. deputatus aut translatus olivas fert *φαινίλας* dictas. *ibid.* b. C.
Ὀλένη, à quo Latinum ulna, *πῆχυν*. 872. a. A.
Ὀλενοτέφρος. 29. b. G.
 Oleum nona parte levius vino, ... congius novem librarum. 417. b. G. domari dicitur. 330. a. E. b. A. ex immaturis & acerbis oleis optimum. 932. b. B. *ἐκ ἐλαίης*, sanguis olivæ. 906. b. B. caryinon. 425. a. C. *ἐνυμμήσιον*. 331. a. D. F. Medicum. 170. a. G. pro oleo Medæ. 171. a. E. *μύστιον*, vel *μύστιον*, *μοσchatum*. 932. a. C. acre, *ὀμφάκινον*, viride, quod ex acris, & amara olea premebatur. 140. a. D. palæstritarum. 142. a. E. nardi pistici. 750. b. A. falco. 745. b. D.
 Olibanum pro thure, ex Græco *ὀλίβανος*. 926. b. F.
Ὀλίγον *ἔοικε*, *ὀλίγον* *ἔοικε*. 196. b. E. *διεθλασέντο*. *ibid.* C.
 Olisipone oppidum. 546. b. D.
 Olisiponenſis promontorium. 195. b. E. F.

- E.F. quod & magnum. 195. b. C. D.
 F. non idem cum Artabro promontorio.
 195. b. C.
- Oliippo. 195. b. C. E: 196. a. B. Ὀλι-
 πποῦ. 196. a. E.
- Olivæ a pomis distinctæ. 421. b. E. F. li-
 cet aliquando sub pomorum nomen re-
 vocentur. *ibid.* G. baccae sunt. *ibid.* E.
 maturiores pessimæ. 932. b. C. majores
 rotundæ, Φαυλίας. 729. b. C: 730. a.
 B. rotundæ majusculæ & juglandis nu-
 cis eadem forma. 729. b. D.
- Olivatio, olivarum collectio,
 ἐλαιώσις Græce.
- Olivare, olivas legere, ἐ-
 λαιῶν.
- Olivator, ἐλαιωτής.
- Ὀλμία, Holmia, prius dicta est Seleu-
 cia Ciliciæ, Trachiae. 437. a. A: b. A.
- Ὀλμυς & Ὀλμω alii vocarunt qui eam
 habitabant, in Seleuciam migrare jussi.
ibid. a. A.
- Ὀλοκέντρεις, Solipuga vel Solpuga. 70. b.
 C. F: 481. a. G.
- Ololygon, ολολυγών, ululatus certa vox
 ranarum, qua mares ad coitum cient
 feminas, perperam Plinius putat eas vo-
 cari tunc .... 942. a. G. apud Aratum
 & Theophrastum non est rana. *ibid.* b. A.
- ulula, acedula Ciceronis eadem cum
 ulula, quæ Arati ολολυγών, animal-
 culum quod nascitur in aquis simile
 ἐντέρω. *ibid.* B.
- Ὀλόχρον genus ἐλαίας χροίνε. 186. a.
 A. B.
- Ὀλοσίδηρον, soliferreum. 70. b. C.
- Olufatracium, pro olufatro, unde factum
 nomen Ostracii vel Afranii. 899. b. E.
- Olufatrum. V. hippofelinum.
- Olympias prima ab Iphito numerata. 136.
 a. E.
- Ὀλυμπέιον, V. Ὀλύμπιον. 406. a. F.
- Ὀλύμπιον, templum Jovis Olympii.
 8. a. F.
- Olympus Pater Marfyæ dicitur, aliis Mar-
 fyæ discipulus & delictum, aliis filius,
 geminas tibias uno spiritu inflare docuit,
 juxta nonnullos. 584. b. A. nomi Phry-
 gii & Lydii tantum. 85. a. D. Lyciacus,
 ubi crocum optimum, & Corycos lo-
 ca vicina. 545. b. E. in Olympo ara, in
 quam exta illata vento non diffantur.
 110. a. B. inter magnas Lyciæ urbes.
 545. b. F: 563. b. G. postea Φερέιον
 seu castellum, & arx Zenicetæ latro-
 nis ab Isaurico everfa, an diversa fue-
 rint hæc urbs & castellum illud. 564. a.
 A. Macedonico Piericus, Myfus vici-
 nus Idæ. 359. a. F. nomine non duo
 montes fuere, sed hunc alii Thessaliæ,
 alii Macedoniae adscribunt. 108. b. A.
 B: 109. b. F. oppidum. 552. a. F.
- Ὀλυμπιάζειν, quid, ἐκ τῆς ὀμολότητος.
 938. b. A.
- Omana, emporium Persicum. } 352. b. G.
- Omanitæ, ὀμανίται.
- Ombi pro Ombitæ. 313. b. B. prope
 Syenen. 318. a. B. D: b. F. in Arabia
 & Orientali parte. 318. a. B... & Ten-
 tyra urbes longe diffatæ. 318. a. B-G:
 b. ab... ad Coptum 160. passuum milia.
 318. a. F. ejus incolæ, crocodilos co-
 lebant. V. Crocodilus.
- Ὀμβων Æolice, ἄμβων, unde umbo.
 495. b. E.
- Ombra fluvius. 581. a. G.
- Ὀμβριμον & βερβόδες de malo odore
 & viroso ostrearum & fassamentorum &
 carniū. 794. a. A.
- Ombria insula ex Fortunatis Jubæ. 915.
 b. A.
- Ὀμβροί, ὀμβροί, ὀμβρινοί. 49. a.
 E.
- Omen proprie ex avibus sumitur. 312. b. G.
 ὀμηνεία, Homeridæ, familia Chiorum.
 607. a. C.
- Ominosus. 14. a. D: 88. a. B.
- Omisso ancipiti, dubio. 203. b. D.
- Ommas, quando dictus Euphrates. 441.
 a. G.
- Omne pro totum. 839. a. B. hirsuti, τὸ
 πᾶν δασύς, perita. 838. b. F. ....
 ... mari nantes. 74. b. A. ... opimus, can-
 didus, felix. 208. a. A. plaga esse ad vi-
 talia, pro, plagam habere ad vitalia.
 412. b. F. ... pro omnes. 267. b. E.
- Omnipotens. } 838. b. F.
- Omniscius.
- Ὀμοβύρσινον lorum. 707. b. D. F.
- Ὀμογέροντες. 252. b. A.
- Ὀμοί Φοίνικες, immature palmulæ, op-
 ponuntur πεπείροις. 932. b. E.
- Ὀμόλη, & Ὀμόλη, per enallagen. 626.
 b. A.
- Ὀμόλινον, linum crudum, nondum ma-
 ceratum. 538. a. C: b. A. ex quo funes
 fiebant, & lintea, cui opponitur ἀλκί-
 λινον. *ibid.* a. C: b. C. ... τὴν, quid.
ibid. a. C. lineum quo sudorem exci-
 piebant in balneis, χειρόμαντρεον, La-
 tine crudarium. *ibid.* D.
- Ὀμπη. V. offa.
- Ὀμφακίων. } 365. a. A.
- Ὀμφαξ, vertejus.
- Ὀμφαλόεντα ὄρεα. 496. a. A. ὀμφα-
 λόεσσα ἀσπίδες, Ἀρκτῶ. *ibid.* B.
- Ὀμφαλῶ, umbo togæ, & librorum
 umbilicus. 495. b. E. clypei, & quod
 in medio placentarum instar umbonis,
 vel umbilici extumescens fiebat. *ibid.*
 E.
- Ὀμφαλός γῆς. 496. b. F.
- Onagri, silvestres afini. 163. a. B: 239.
 a. G... veteres vesciebantur. 239. b. A. B.
- Ὀναρος Siculi Dores pro ὀνερος dicebant.
 60. b. C.
- Once, lynx. 276. a. E.
- Ὀνεροι θεόπεμπτοι, θεοί. 248. a. G.
- Ὀνίτης ὀνίτην. 902. b. F. Asinaria,
 unde dicta. *ibid.* a. G.
- Ὀνοβρυχίς. 369. b. F.
- Onocardion, cognomen chamæleontis.
 214. b. A.
- Ὀνόγυρος, pro ἀνάγυρος. 294. a. D.
- Ὀνομα, nomen 330. a. B.
- Onomacritus non fuit ἡ κύκλις poeta. 602.
 a. C. auctor τῶν ἐρφικῶν, quando vi-
 xerit. 671. b. B.
- Ὀνωίς etiam ἀνωίς dicitur. 279. b. F. in-
 ter spinas, quæ secundum spinam ha-
 bent folium. *ibid.* E.
- Ὀνέπεδον } 369. b. F.
- Ὀνόπυρις, herba.
- Ὀν καπικίδι, σκεῖφη vel σκεῖφη,
 Gallice Clausporte. 919. a. D.
- Ὀν vel ἀλετών Græcis, meta Latinis,
 superior lapis molæ. 464. a. D.
- Ὀνυχίνη λιθία. 144. a. B.
- Ὀνυξ, ὀνύχιον, gemma, ὀνυχίτης λίθος,
 marmor de utroque, à corneo unguis
 candore utrinque appellatum. 396. a. F.
- Onychites lapis varius. 397. b. E.
- Ὀνυχίτης λίθος V. αἰαλασεῖτης, &
 chalcædonius.
- Ὀνοχοειδὲς ἀφύσας. 810. a. B. ....
 ὀνυχι εἰκὼς, de coloris tantum aut fa-
 ciei similitudine. *ibid.* B.
- Ὀνυξ non simpliciter de onyche marino,
 sed ὀνυξ θαλάσσι. 810. a. C. un-
 guis, & gemma unguis colore. 368. b.
 C: 393. b. B. proprie vas unguenta-
 rium ex onyche lapide. 748. b. E. ab-
 solute pro quolibet alabastro, murreus
 e murra factus, vel murrinus. *ibid.* F.
 pro gemma, femineigenis, de mar-
 more, masculini. 396. b. B. C. Arabi-
 ca, candidis & fuscis lineis interstineta.
ibid. b. C. nigra candidis zonis cingenti-
 bus. *ibid.* D. nulla absque zonis vel ve-
 nis candidis in corpore nigro, corneo,
 (dd)
- igneo & flavo. ... falsum veterum esse
 nostram corneolam vel cornalinam.
 397. b. D. gemma, onychites marmor.
 144. a. A. B. gemma lapidis admodum
 parvus, & vere gemma. 396. a. A. ex
 ea factitata fuisse murrina veterum pocu-
 la, falsum. *ibid.* & b. A. Indica plures
 habet varietates. *ibid.* b. F. tam rubra
 quam alba, hodie corneola dicitur,
 quum ita dici debeat tantum quæ cornei
 coloris. *ibid.* B: 397. b. D. E. lapis,
 candidus vel mellei coloris, in vortices
 maculosus. 394. a. E. lapis Carmaniae
 dicitur. *ibid.* b. C... quoddam genus,
 chrysolithi colore, ejus ξανθὴ χροία,
 i. rubra. 396. b. A. θαλάσσι. po-
 tius... marinus, quam unguis, nam &
 lapis... non unguis. 810. a. C. veterum
 multicolor & versicolor. 397. b. F. par-
 vus, murreus, flexus. 396. b. C. mar-
 moris genus, à candore unguis humani.
 368. b. C. marmor ab onyche gemma
 distingui debet, pro unguentario vase,
 de lapide, vel marmore, non de gem-
 ma. 393. b. G. alabaster, de genere mar-
 morei lapidis. 394. a. B. αἰαλασεῖτης
 dictus quod ad vasa unguentaria cavare-
 tur. *ibid.* B. inde ὀνυχνοὶ σκεῖφοι, ...
 vasa, & crustæ. *ibid.* C: 396. a. B. non
 inter præstantissima marmoris genera.
 395. a. B. candidus & pallidus, qui vi-
 lissimus. *ibid.* C.
- Ὀσειδὴ δημιουργήματα in circo. 640. a.
 b. A. tempus. *ibid.* b. B.
- Ὀν, pro quo ὠν. 661. a. D. ovum.
 28. b. B: 55. b. E.
- Opalium sola India mittit. 399. a. E: b. A.
- Ὀπάλιον πυδέρας. 399. a. C. quem opal-
 lum vocant. 92. a. G... vitium. 93. a. E.
 quartum locum in gemmis obtinebant.
 169. b. A. in gloria pretiosissimarum
 gemmarum, compositi inenarrabilem
 difficultatem dederunt. *ibid.* b. A. qui-
 dam pæderota vocarunt. *ibid.* A. B: 398.
 b. F: 399. b. A. tot colores habet, ut
 dubitetur in quo colore numerari debeat.
ibid. C. in quo à pæderote differat. *ibid.*
 F. G: 400. a. A. multum præferuntur
 beryllis, cedunt smaragdus. 399. a. F.
- Ὀπὴ τῆς ἡμέρας & ἡ μοχλῆ, diversæ,
 quid utraque. 650. b. D. ἡμέρας, fora-
 men immittendæ clavi. 656. b. C. ὀπὴ
 γαῖα, pro fossa. 858. b. F.
- Opera virtutis languent. 13. a. F.
- Ophas apud Danielelem, quæ Paz in Can-
 ticiis. 562. b. F. ὀφιδίτης quibusdam di-
 cta videtur. 563. a. A.
- Ὀφείλη ab ὀφείλω. 760. b. D: 903. a. B.
- Ὀφιδίτης. 325. a. A.
- Ὀφιδίτης πέτρας Dionysio, intra quam be-
 ryllum ait reperiri. 241. a. F. malè Avi-
 enus arcem Ophietida vertit. 241. b. G.
- Ophiogenes in urbe Hellepontii Pario,
 non insula Paro. 246. a. C. F. eorum ta-
 ctu suætuve percussu sanantur. 246. b. D.
- Ophiophagi nudi, serpentibus vescentes.
 393. a. C. non in Arabia Felice, sed in
 Ægypto. *ibid.* E.
- Ὀφίρ χαλκίτης. 889. a. F.
- Ὀφιδία una ex Pityusis Straboni, ...
 Plinius Colubrariam à Pityusis distin-
 guit 198. a. B.
- Ophir, ὀφείρ, aurum Ophir, quod ex
 regione Ophir veniebat, Kethem de mar-
 garitis inde allatis. 763. a. D.
- Ophites Thebanus apud Lucanum genus
 marmoris Ægyptii serpentium maculis
 simile, male pro serpente acceptus Isi-
 doro. 241. a. E. lapis, marmor à ser-
 pentium maculis, poetice ὀφιδίτης. *ibid.*
 a. B. serpentis maculas habet. 505. b. B.
- Ὀφθαλμοὶ ὕδατος. 400. a. E. in navi. 403.
 b. F.
- Ὀπανή. 558. b. A.
- Opimii consulatus, eo consulatu vina dif-
 fusa. 331. b. E. F.
- Opinabilis, qui opinatur. 615. a. B.
- Opinarius

Opinari, πὶ φημίζειν, male loqui. } 101. a. D:
Opinatio mordax, mala } 105. a. E.
lingua. C.
Opinatus pro viro probo, & bonæ existimationis. 101. a. D.
Opinio pro fama, in opinione esse, bonæ, & malæ opinionis homines, ὀνόματι & δυσνόματοι. 101. a. C.
ὀπίσκ. 24. a. B.
Ὀπίς nomen commune utriusque sexus. 24. a. B.
Ὀπισθοδρομ. 855. b. G. templi posticum, seu posticum. 856. b. A. non in templis Christianorum. 857. b. B.
Ὀπίξεομαι, incidi, ut succus inde effluat. 235. a. B.
Ὀπλᾶ, armamenta, sunt funes vel rudentes nautici, ex stipula, cannabe, & sparto fiebant, non solum ex lino. 187. a. B. .... κρίσις, Tragediæ Æschyli titulus. 600. b. F.
Opobalsamum, ὀπobάλαμον, de succo proprie. 410. b. G. Justino de arbore. 411. a. A. B. 256. b. F. Theophrasto, ὀπὸς & βαλσαμ. 1411. a. B. ejus collectio. 417. a. D. G. b. A. B. C. ejus pretium. 417. b. C. G. 418. a. A. E. probatio. 418. b. G. arbores. 409. a. D.
Ὀπίεις, Ὀπῆς, unde Ὀπένινοι. 47. a. B. Opuntum. *ibid.* C.
Ὀποπᾶνᾶξ, ὀπὸς τὴν πανακίαν. 411. a. B.
Ὀπόφυλλον. 256. b. D.
Ὀπώρε, pomum. 422. a. B. discrimen inter ὀπώρεν & ἀκρόδρυα. *ibid.* C. 429. a. A. 430. a. B.
Ὀπωροφυλάκιον, pomarium. 422. a. B.
Ὀπὸς V. χυλὸς de succo σιλφί. 250. a. A. lafer Persicum, vel Medicum. 262. a. A. .... mentio inter condimenta opsoniorum. 256. a. B. pro ipsa planta. *ibid.* E. δρόπος, ἐργασίς. 252. a. A.
Opotos rigus ex amne Chrysorrhoea fertilis. 435. a. B. illud urbis nomen non reperitur apud auctores, fortasse Eupotos fuerit, quasi ὀπόπτος. *ibid.* D.
Oppellulæ januæ, verrouillées. 649. b. C.
Oppida multa Indiæ ultra & cis Indum terminantur in ana. 707. a. C. maritima sæpe pro insulis veniunt, præcipue quum pæne tota mari cincta sunt. 818. b. E.
Oppidatim. 67. a. B.
Opponentes, effundentes. 636. b. B. D. 657. b. B.
Opupa. 157. b. D.
Ὀφείτης, ferusator. 514. a. B. 517. a. D. 583. a. B.
Ὀφειανὸς λίθος, non ὀφειανός, dictus. 64. a. E. 145. a. D.
Opisiani lapilli. 296. b. E.
Ὀφισανθές. 172. b. B.
Opfidianum vitrum imitabatur lapidem opfidianum in Æthiopia inventum. 144. a. D.
Opfidiani lapilli. 64. a. E.
Ὀψις pupilla. 144. a. E. 614. b. A. ἡδεῖα, jucundum spectaculum. 681. a. B.
Ὀψισπερ. 515. b. F.
Optumus pro optimus. 9. a. D.
Opuntii Locri. 48. a. A. C. 103. a. E. *ibid.* cum Epinemidiis. 48. a. A. E. dux Ajax. 48. a. E. Narycii vocantur à Virgilio. 48. a. A. C.
Opuntius sinus. 103. a. F.
Opurocarra Ammiano, quæ aliis Ὀπυροκάραι, forte pro Ottoracorra. 695. a. C.
Opus, Ὀπῆς, Epinemediorum Locrorum metropolis. 48. a. A. Opuntiorum metropolis. *ibid.* b. A.
Opera intestina, terrena. 727. b. E. .... albarii & tectorii differentia. 868. a. A.
τὰ ὄρεα, urbs, à qua Ori populi. 828. b. C. D.

Ora, annis offia. 300. a. A.
ὄρεα, nomen Græcum. 463. a. A. pro diei particula nusquam apud veteres antiquissimos scriptores. 446. a. G. 447. b. B. 451. b. D. 459. a. F. pro diei particula, & pro anni tempestate sumitur. 881. a. C. pro tempore. 459. a. F. G. pro momento, pro puncto temporis, ὁ χρόνος in horoscopo. *ibid.* A. & γαμῖν, & φολᾶειν. 223. a. G. b. C. τὴν πᾶσαν ὄρεν. 428. b. A. de vere. 660. b. C. .... χειμεριώταται, quæ. 322. a. E.
Ora maritima, ἡ πωρελία. 121. a. A.
Orages. 554. a. D.
ὄρεα & ὄρεα, ab ὄρε. 252. a. F.
Oratim, per oras. 67. B.
Oratio soluta non omnis poetica posterior, sed ea quæ arte constat. 591. a. C.
Orbiculi, σφραγίδες pantherarum. 149. b. C.
Orbis totus pro caelo: medius, pro medio caelo: vel medius coeli & tener de caelo. 579. b. C. medius, ἰσημερινός, five æquator. 465. a. A. lævus. 657. a. F. latitudo ac longitudo quomodo optime capta. 467. a. C. .... radio describere quid. 577. b. D. 579. b. D. mythologiæ. κύκλος ἐπικρῖς, disciplinæ & scientiarum, κύκλος ποιδείας, vel ἐγκυκλοποιδείας, virtutum, pro omnibus virtutibus. 595. b. G. patulus & vilis apud Horatium de cyclo. 601. a. F. sinister & interior ad metam, dexter exterior & longius à meta. 657. a. F. .... peragere, i. ἐπιδόξον, de iis qui potentiores salutabant. 596. b. E. de certo annorum numero & conversione. 577. b. G. absolute pro annis, ut Græcis κύκλα. 578. a. A. oculorum pro oculis, ὀφθαλμῶν κύκλοι, in oculis, ἑλῆς, ὁ περὶ τὴν κόρυν κύκλος, qui variorum est colorum, pro pupilla. 614. a. D. rigidus, pupilla qui non movetur. *ibid.* E.
Orbitæ. 79. a. F.
Orca, ab accusativo τὴν ὄρυζα. 713. a. C.
Orchades 3. quibusdam, aliis 40. aliis 30. & aliis 23. 176. b. C.
Ὀρχηστὴς ἐὸς πᾶσι. 119. b. E. F. G. 120. a. B.
Orchestopolarii pro Orchestopolis Firmico, Ὀρχηστέπλοι, quid, Ὀρχηστέπλοις, ὁ Ὀρχηστέπλος, in libro veteri Notarum. 603. a. F. G.
Ὀρχίλος, avis, quæ σιλπιγῆς, & σιλπιγκτῆς. 315. a. D. E. .... & γλαυξ, noctua, invicem inimica. 315. a. E.
Ὀρχι sic dicta quod ejus radix gemina sit, & geminorum speciem referat, species ἀργερόζον, altera θηλοζόν, quæ cynosorchis dicitur. 190. b. E.
Orchivus thesaurus 852. b. A.
Orchomenius lacus Copais vocatus, in quem influit Cephissus. 82. b. G. 408. b. C. etiam Haliartius dictus. 83. a. A. .... harundo. 82. a. G. b. E.
Ὀρεκύνι δρυμὸς qui aliis Ἐρεκύνι, Hercynia silva. 430. b. C.
Ordinaria structura. 869. a. E. .... lapis. 861. a. F. .... filices. *ibid.* E. .... ἐρεχθίηται, ædificia ordine structa. 870. b. C.
Ὀρη αἰγίβατα. 626. a. F. περσικὰ, αἰετῶνες. 495. b. F.
Oresonare, de avibus. .... canora avium. 615. b. C.
Ὀρελάσια θιασύνειν, quid. 617. a. A.
Ὀρεχάλκον, aurichalcum. 263. b. A.
Ὀρεον. 916. a. D.
Ὀρεῖται ab Oreo urbe Eubææ, aliis, Ὀρεῖται. 828. b. E.
Ὀρέται urbs; cuius ἔθνη Ὀρέτης. 348. a. D.
Oreste populi Macedoniæ ab Oreste Orestis filio dicti. 109. a. D.

Oresteum Ὀρέστον urbs Arca-
diæ,
Orestia, Ὀρεσία dicta ab O-
reste. } 109. a.
Orestis regio, ἡ Ὀρεσία. } D. E.
Orga flumen, recipitur à Marfyā, priusquam in Meandrum influat, confunditur à Curtio cum Marfyā. 581. a. G.
Organa, insula Oroactæ vicina, Ptolemæus longo relegat, & prope Sachalitem sinum ponit. 831. b. C.
Organa pneumatica. 416. a. B.
Ὀργαῖ quatuor faciunt 24. pedes. 589. b. C. .... sex pedes continet. 481. b. C. 698. a. A. è ligno. 481. b. C. facit quatuor cubita. 242. b. E. F. 712. b. E. 871. b. F. manuum extensio & expansio, Latini vertunt ulnam. 242. b. E. 872. a. A.
Ὀργωμῆροι. 872. a. B.
Ὀρεα, stellarum fines. 459. b. F.
Ὀρεαῖον Ἀφροδίτα, δρόμημα de hora æquinoctiali. 453. b. D.
Ὀρεχάλκον, aurichalcum. 294. a. F. 889. b. C.
Oriens, ἀναπλή, pro provinciis, quæ Antiocheno Patriarchæ subiacebant. 566. a. A. æquinoctialis & Occidens æquinoctialis, Solis potius Cardines quam mundi. 882. b. C. provinciæ, per .... Magister militum. 565. b. D.
Origanum, V. cumila & panaces.
Ὀριγῶ, Origo prius dicta, quæ deinde Dido. 228. b. B.
Origo, pro urigo, apud Arnobium, prurigo coitus. 628. a. A.
Orinus, recentioribus pro aurinus vel aureus, unde Gall. orin, & oriniscus saphirus. 93. b. A.
Ori, seu Orionis cadaver. 46. cubitorum. 31. b. F.
Ὀρίων, contracte ab Ὀαρίων. 326. a. C.
Orionis exortus. 519. a. A.
Ὀρίων & ὄροι, idem. 698. a. G. 829. a. B. ab urbe Ora. 828. b. D. .... genus quædam maritima, quibusdam omnibus hirsuta dicitur. 839. a. C. ab Arbis se parabat flumen Arbis. 828. b. E. 829. a. D. 838. a. C. F. Gedrosis & Carmanis & Ichthyophagis vicini. 828. b. D. E. horum alii ad mare, alii intus, quos τὰς ἀνω ὀρείων vocat Arrianus, male ὀρείων pro ὀρίων. *ibid.* E. V. Ichthyophagos.
Ὀρμαξέομαι. 112. a. D.
Ὀρμῆς, quid. 52. a. E.
Ὀρμῆς forte pro reti Plinio. 538. b. F.
Orna, pro ornatura. 804. b. B. quæ ornata, de limbo vestis. 583. b. B.
Ornamenta gladiatorum, } 26. b. A.
τὰ ὄπλα.
Ornatura.
Ornatus,
Ὀρεῖς, idest, gallinæ. 612. b. A.
Ὀρεῖτες, ὀρεῖτες aquid Siculos. 75. a. D. Φοινικολόφοι. 334. a. G.
Oroandes qui Ὀρόντης. 554. a. D. pro quo Ὀροάτης fluvius. 494. a. A. F. G. *ibid.* male apud Marcianum Ὀροάτης ab A. D. ex Uxiis oritur, & Persidem ab Sufiana determinat, eo finitur Persis latera Sufianæ. *ibid.* E. 841. a. A. est Tigris five Pasitigris Assyrio homonymus. *ibid.* G. Zarotis Plinio, vel Oritis, Straboni & Ptolemæo Ὀροάτης. 832. a. B. illo Elymais ad mare posita dividitur à Perside. 840. b. B. ejus ἐκβολὴ in Perside. 841. a. A.
Ὀροβίαι, thus minutum. 361. b. B.
Ὀρονίμους, ὀρολόγιος & ὀροσκόπος. *ibid.* b. F.
Orontes fluvius Cassii montis pedes lambens. 436. a. F.
bat, eo amne dividitur Antiochia. 436. a. F. ὀροσκόποι Ἀθηνῶν ἐπὶ ἡρώων. 104. b. D.
Oropus urbs, cui vicinum Amphiarai templum. 103. b. D. G. 104. 105. A. D. in potestatem Atheniensium redacta. 104.

104. b. D. quot stadiis à Tanagra distaret. 104. b. G. *Γεγία* Homero dicta. 105. a. B.
ὠροσκόπων ab horoscopo deducitur, & *ὠροσκόπος* ὁπὸ τῆς ὠρεῖς. 459. a. F. .... de horologiis accepta. 463. a. C. dicuntur horologia sciotherica & aquaria, quod eorum ope horoscopus in diurna genitura caperetur. 462. a. F. ab horoscopo indagando dicta, non ab horis inspectandis. *ibid.* G: b. A. C. .... & *σιόθηες* distinguit Laertius. 459. a. B. Anaximander Lacedaemone statuisse dicitur. 458. b. E. Plinius vasa horoscopa vocat, & de horologiis gnomonicis accipit. *ibid.* b. G. sed proprie sunt instrumenta quibus horoscopus deprehenditur. 459. a. C. E: 462. a. F.
ὠροσκόπος apud Aegyptios inter officia sacra. 461. b. G: 462. a. F. dictus decanus, vel Deus, qui nascentiae praeerat. 460. b. F: 462. a. F. pars signi emergens aliquo nascente, quæ & *μοῖρα ὠροσκοπείσα*, & *ζώδιον ὠροσκοπῶν* dicitur. 459. b. D. E. nota compendiaria apud veteres Mathematicos. 874. a. G.
ὠροσπίζαι, vulgo Montani, collo cyaneo. 315. b. D. genus fringillorum, qui *σπίζαι* Græcis. 315. b. C.
ὠρεφίη, Dionis & Iphithec filia. 425. b. F.
Orpheus prope Pimpleam natus. 112. b. E. à Pipla Thraciæ loco Pipleres vates dictus. 112. b. F: 113. a. A. apud Sithonos natum alii dicunt. 113. a. A. ex Pieria Zonen usque attraxit nemora. 113. a. C. D.
ὠρφινον in coloribus. 244. a. G.
ὠρεφίς *ὠρεφίς*. 471. a. B. C. D.
ὠρεφία *πύλη*. 206. a. A: b. B.
ὠρεφάγων. 246. b. E.
ὠρεφραφία & *σιλωφραφία*, quid. 577. a. E.
ὠρεφίλη. 206. a. A.
ὠρεφίλη equus quid, sternax. .... & cernuus invicem contrarium. 628. b. B. C.
ὠρεφίλης, non *τελχοφίλης*. 155. a. D.
ὠρεφίλης, quid. 238. a. E. F.
Ortophana. 556. b. F: 557. a. F: b. A. B. C: 559. a. C. .... trivium erat quod Baetra ducebat. 557. b. F.
ὠρεφίς, *ὠρεφίς*, producto nomine coturnix, & γ in τ mutatio. 267. b. D.
Ortus stellæ vespertinus. 507. b. G. matutinus. *ibid.* 508. a. A. B. C. heliacus. 508. b. E: 509. b. A. B. præposteri. 23. b. B.
Ortygia juxta Ephesum, in ea adyton fuit, in ea peperisse fertur Latona. 569. a. D. inde & Ortygia dicta Ephesos. *ibid.* F.
ὠρεφίτης, *ὠρεφίτης* *ὠρεφίτης*. 128. a. C: 687. b. C. gregem ductitans. 128. a. B. eam Aristoteles diversi generis avem facit, quæ coturnices abeuntes comitatur. *ibid.* C.
ὠρεφίτης *φαιμπίης*, fossor. 238. a. C.
ὠρεφίτης, partes montium eminentes, quæ cautibus attolluntur. 621. b. C.
ὠρεφίτης, *ὠρεφίτης* *χρυσός*. 757. b. D.
Oryges subulones, vel sublones. 157. a. G: b. A. animal unicomne, differt a gazella. *ibid.* b. A. *Oryges* dicuntur Herodoto, quomodo ab Aegyptiis depictus, excepto eo nullum *κτῆν* *ἀσθήμιαν* edere licebat. *ibid.* C. dictus quod unum cornu in capite quasi *ὠρυγία*, i. subulam habeat. *ibid.* D. E. .... caprea colore similis. 157. b. F: 335. b. G. major caprea, 150. b. F: 462. a. C. animal minus quam bubalus. 157. b. F: 217. b. C. ab aliis in genere caprearum censetur, ab aliis in cervorum. 157. b. F. veterum mensis receptus. 158. a. F. instrumentum fossorium & acutum,

opopa exponitur. *ibid.* b. D. & subula, eam eo momento quo Canicula oriebat, vocem emittere tradebant Aegyptii. 335. b. G: 336. a. A. ac etiam in ortu solis & lunæ, sternuente ea ortum caniculæ deprehendebant Aegyptii. 336. a. C. eam in exortu caniculæ contra stare, & contueri, & velut adorare cum sternuerit, tradit Plinius. 336. a. C. E. F. oriente Sole aut Luna clamorem edit. 462. a. B. hujus ope Solis ortum certo cognoscebant Aegyptii, & caniculæ exortum comperiebant. *ibid.* E.
ὠρυγες Straboni quæ Latinis orcae. 713. a. C.
ὠσανα Indiæ oppidum. 707. a. D.
Oscitatio in partu letalis. 22. b. C. eorum qui simili tenentur languore animi, indicium vagi animi & alucinantis. 903. a. C.
Oscorum Atellanæ. 77. b. A. Picentinus ager. 43. a. A.
ὠσφινίδια pro *ὠξυφινίδια*. 930. b. B.
Osiris exponitur a Chymistis plumbum & sulphur. 772. a. F. *μόναυλον* & *πλάγανυλον* invenisse dicitur. 88. a. D. .... i. foli dicatus Apis. 311. b. A.
ὠσμή *βαρεῖα* & *δῖπον*, forte odeur. 244. b. E. *δῖπον*. 269. b. D.
ὠσρόνης & *Χοσρόνης*, Osroene & Chosroene, idem. 348. a. F.
Ossa pro catenatione ossium spinæ quæ a capite ad caudam porrigitur. 406. a. A. monstri ex Ioppe Romam asportata. 405. b. F.
Ossæ V. *Essæi*.
Ossar, vel sar frutex. 927. a. C. super quem saccharum alhossar vel alhoffer coagulatur. *ibid.* A.
ὠσλωῖ V. *Esseni*.
Ossipagina. 73. b. D.
ὠσων, odorum genus incognitum. 669. b. E.
ὠσά *λδκά* de margaritis. 784. b. A.
in Ostentis, omnia majora & auctiora videre, lætum ac prosperum judicatur, triste, si minora solito. 487. a. E.
Ostium, fores ipsæ vel velamenta, non ἡ ὀπή. 656. b. C. crepuit, ... apertura. *ibid.* A. .... pessulum obdere. 649. b. G. .... pessulis occludere. 650. a. A. unde emitbantur quadrigæ. 642. a. E: 647. a. B. in circo, non omnia paris conditionis. 633. a. C. medium inter duodena ostia ad medium spatium patuisse dicitur *ibid.* E. sena sinistræ partis an supervacua. *ibid.* b. D. ad dextram mediæ ostii. *ibid.* a. F. cur sex semper solita aperiri, sola necessaria mittendis quadrigis. *ibid.* b. B. duodena in circo Romano simul pandi solita. *ibid.* A. quatuor prima ex senis quæ ad dextram, quatuor quadrigas emittebant. *ibid.* C. .... primum. 633. a. C: 635. a. F. idem intimum, qui carcer intimus Varroni. 635. a. F: b. A. secundo missus succedebat ei qui primo ostio exierat. *ibid.* b. D. tertio missus, de eo dicebatur, eripuit & vicit. *ibid.* b. F. quarto missus raro vincebat in Circensi certamine, ideo pro magno ponitur, eum vicisse. 636. a. A.
Ostia fluminum exitus. 310. a. E.
ὠσῶν *Περσικῶν*, πὲ *κάρυον*. 429. a. A.
Ostracine, oppidum vel vicus, eo finitur Arabia. 401. a. G: b. A. B.
Ostreæ, maris tubera dicuntur. 796. b. D.
Ostreum, *χίμη*, quasi *χάσκουσα*, ab hiando, hiacula Latinis. 772. b. C.
Ostracia vel ostracites lapis, ejus fragmentis gemmæ scalpi solitæ. 774. b. C.
ὠσραν *λεῖον* *καὶ* *δασύ*, testa levis & hirsutum conchæ margaritifera tribuitur. 795. a. D.
Ostritium V. *astrantia*.
Ostrum propter caritatem ex floridis coloribus unus esse debet. 140. b. F.
(dd 2)

ὠπῆ, audes pro odes unde aures. 294. a. E.
ὠθόνια, *λίθα* *μαρία*. 824. a. C. Indici due species, ἡ *μοναχὴ* *ὠθόνια*, καὶ ἡ *σαγμαπογνή*, *μοναχὴ* singularis ex lino vestis, vel tunica, opponitur τῇ *σαγμαπογνῇ*, vel potius *σαγμαππῇ*. *ibid.* D. an *σαγμαποπνή* linteum in sarcina, corpus ipsum linteæ telæ, une piece de toile de lin. *ibid.* E. ex qua τὰ *σαγματα* γίνονται, ex qua stramenta fiunt. *ibid.* F.
ὠπογλύφον, auriscapium. 644. a. A.
ὠπορύνες urbs Serum, & mons, Ammiano Opurocarra. 695. a. G.
Otus coturnices abeuntes prosequitur. 128. a. D.
Ovatæ cassides, pro quo vulgo obbatæ vel obatæ. 392. b. E.
Ovidii carmina cantata & saltata à populo. 601. b. E.
Ovis fera dicta camelopardalis. 221. a. B. .... pellibus multi velabantur in India. 707. b. E.
Ovum primigenium, ὡν *πρωτόκιν*. 405. b. C. D. rerum omnium generationis initium. *ibid.* D. .... alia forma, alia sphaerica. 640. a. D. in circo ab Agrippa metis imposita, ne erraretur in metis, sed ultima eorum indicio monstraretur, falsum est. 640. a. B. veluti notæ fuerunt, quibus curricula numerabantur, ad notas curricula numerandis, ante Agrippam reperta & usitata. *ibid.* C. fuere *ὠσειδῆ* *θημηγεγίμα*, fabricæ ex ligno ovali figura factæ. *ibid.* D: b. B. septem statuta, totidem curricula numerandis, & singula singulis curricula peractis auferebantur. *ibid.* E. aut singulis peractis spatiis unum producebatur in medium. *ibid.* F. .... exemptionibus exprimebantur curriculum circuitus. *ibid.* G. falsæ a Juvenale dicuntur. *ibid.* b. A.
ὠξάλις lapathum silvestre dicitur. 906. a. C.
ὠξάλη. 81. b. A: 906. a. B.
ὠξῆς V. *Oaxes*.
ὠξῆς purpuræ, i. claræ. 777. a. E.
Oxines fluvius inter Heracleam & Tium. 623. b. D.
ὠξῆς in condimentis præcipuum locum olim obtinebat. 261. b. A.
ὠξωπῆ & *σιλωπῆ*. 261. a. F. G: b. A.
Oxus V. *Oaxus*, ... fluminis ostia. 148. a. G: b. A. in extremitatibus Hyrcaniæ. 148. b. B.
ὠξυάνθη arbor, vel *θῆμος* *δενδρώδης*. 192. a. A. acutifolium. 371. b. E: 582. b. D. albaspinia, κατ' *ἐξοχλῶ*. 409. a. F. G: b. B. pyro silvatico similis. 192. a. B: b. A: 192. a. E: 675. a. F. ejus fructus qualis. 191. b. B. *πυρήνη* & *πυράνθη*, auget spinosæ & aculeatæ arboris significationem. 91. a. A. lignum ad rubrum colorem inclinat. 191. a. C. diversa à cratægo. 191. a. E: 676. a. B. & ab agrifolio Italarum, spinis hispida, sed nullis aculeis in foliis. 676. a. B. à Theophrasto vocatur, quæ alibi *ὠξυάνθη* nominatur. 671. a. C. Theophrasti eadem cum Dioscoride, uno excepto. 675. a. D. .... folia non decidunt, *ὠξυπλήσι* *ἀχρεῖδι*, i. pyrastris. *ibid.* E. epithetum omnium arborum quæ spinis inhorrescunt. *ibid.* E. & *ἀχρεῖαν* *μέσπλον* cur eandem esse crediderit Plinius. 190. b. G. V. *aquilifolium* & *spina*.
ὠξυβάφιον V. *βάμφυλον*.
Oxyblatteum, oxypaderotinum, oxyporphyrum, oxyphoeniceum, &c. 140. b. A: 197. a. C: 244. a. F.
ὠξυχίς, acimanus. 941. b. A.
Oxydra

Oxydracæ, Ὀξυδράκη, Ptolemæo Ὀξυδράκη. 692. a. F.
 Ὀξύη, V. *oxurus*.
 Ὀξύραλα. 266. a. A.
 Ὀξύραρον, quod ex aceto & garo, acetarium, oxyporum moretum. 266. a. A. B.
 Ὀξύγλυκον. 81. b. A.
 Ὀξύγκρινον. 777. a. E.
 Ὀξύλαπιδον, V. *όξαις*.
 Ὀξύμυρτινη, myrtus silvestris. 286. b. C. V. *cubeba*.
 Ὀξύωτης καλάρμων de scalpello. 735. b. A.
 Oxypæderotinus color in vestibus. 808. a. F.
 Ὀξύφολινον. 777. a. E. in medicamentis cum calamo Indico jungitur, & cum casia fistula purgativa. 924. a. C. *είδος*. 197. a. C.
 Ὀξύφολιζ acida palmula, ad differentiam dulcis. 930. b. A.
 Ὀξύποδια, aquipedium. }
 Ὀξύπυς, aquipes. } 190. a. D.
 Ὀξύποδιν.
 Oxyporum sinapicum. 927. a. D. acetarium. V. *acetarium & tithymallum*.
 Ὀξύρεγμία, quid. 903. a. A.
 Oxyrynchitæ Cynopolitis vicini. 321. b. A. eorum inter se diffidium & bellum, quod numina vicinorum odisset, & occidisset uterque locus. *ibid.* D.
 Ὀξύρυχοι dici possunt omnes pisces acuto rostro, piscis sic dictus, maleficum animal. 940. a. G.
 Ὀξύ, quod est acie ita temperata, ut scindat. }
 Ὀξύειν, aciem temperare. } 861. a. G.
 Ὀξύς color, acutus. 140. a. G. 141. a. F. G. 244. a. F. 245. a. G. Ὀξύςαι προφύρα. 140. b. A. 244. a. F. tam in saporibus quam in coloribus intensiorem seu *ὑπέρτατον* significat, *δριμύς*, *όξύς*. 906. a. C.
 Ὀξύχρον *Θ* semen nigrum fert. 186. a. A. nec *μελασχροῦς* dicitur, *όξύχρον* & *όλόχρον* duo genera *ελέας χροῖν*, *όξύχρον* duo genera, *ἀκαρπός* & *μελασχροῦς*. *ibid.* B.
 τὰ ὄνα pro ταῖα. 615. b. G.
 Ὀυανδαβάνα inter Caucasum & Imaum. 554. b. D.
 Ὀυατα περὶ, aures teretes. 502. a. E.
 Ουκ ἐχάτος, qui inter primos. 526. a. C.
 Ὀυεπασσιανός, Βεσπασσιανός. 616. a. A.
 Ὀυεστία ὄρη, Vestini montes. 619. a. F.
 Ὀυίβαν ἢ Ὀυαλενία, Ὀυίβοαλενία. 49. a. D.
 Ὀυίπης & Ἰκλῆς eadem insula. 175. a. D. E. fortasse & *Μίκλῆς*. 175. a. E.
 Ὀυίπην, vitum, quod & oetum, ab ito diversum. 498. b. E.
 Ὀυλωθεῖται τείχεα, ἔλη θείξ. 534. b. C.
 Ὀυμβροί. 49. a. F.
 Ὀυνοί, Hunni, & Chuni, Χῆνοι, & Θῆνοι idem sunt. 112. b. D.
 Ὀυφδρ Ἐολίκε pro ὄφας suber. 241. b. D. 243. b. A.
 Ὀυπώδρα quæ aliis Σέφρα. 786. b. B.
 Ὀυερχοί, *ελεαχοί*, idem. 76. a. A. 748. b. C. 909. b. A.
 Ὀυραγός & ἡγεμών differunt. 115. a. G.
 Ὀυρανία dicta Iris. 861. b. C.
 Ὀυρανοειδὲς χρῶμα. 143. a. C.
 Ὀυρανὸν κύτταρον. 378. b. B.
 Ὀυρῆρ, uber. V. *ἔφαρ*.
 Ὀυξία regio inter Sufianen & Persiden. 494. a. D. E.
 ουξιοί, Uxii. 492. b. F.

ὄζω, odo, ζ in d, & postea olo. 362. b. F.
 Ozolæ Locri. 47. b. G. 48. a. A. C. F.
 ὄζον Herculis clava appellata. 234. b. F.

P

Π in F mutatum. 65. b. B. & B sæpe confundunt librarii. 112. b. C. 196. a. G. in β mutatum. 49. a. A. pro C sæpe in manuscriptis. 755. b. C. 913. a. G. in F sæpe mutatur. 704. a. B. & R in veteribus libris sæpe confunduntur. 36. b. F. 113. a. C. 122. a. B. & T in manuscriptis sæpe confunduntur. 11. a. B. 198. b. D. 276. a. F. 279. b. D. 495. b. A. 748. a. F. pro T sæpe scribitur. 570. a. B. 706. a. F. 823. b. A. & T invicem mutabant *Æoles*. 77. b. E. 219. b. G. 458. b. B.
 Pachynus promontorium. 79. a. F. à quibusdam austrum, ab aliis orientem spectare dicitur. 73. a. G. b. F.
 Παχὺς & λεπτός opponuntur. 203. b. G.
 Πακτιὲς & πηκτιὲς, τὰ ἐκ ποτῶν ξύλων τεταμμένα, unde *πακτώσιν*. 785. b. C.
 Paetolus aurato fluore incitus, imo auro fluere dicitur. 588. a. F. qui ideo *χρυσόχρους* dicitur, juxta Solinum, alibi non invenitur ita dictus, nisi forte ob vicinitatem amnis cujusdam Lydiæ ita dicti, olim arenis suis auri ramenta traxisse dicitur. *ibid.* G.
 Paeton, *πακτῶν*, scapha ex pluribus fustibus vel lignis inter se alligatis composita. 785. b. C.
 Pactye urbs. 117. a. C.
 Πάδαρχος flavius. 832. a. A.
 Παδαῖος V. *Pandæi*.
 Padi origo. 59. a. C. D. .... quamvis torrentior non nocet agris. 59. b. A. B.
 Pædare, *παιδῶσιν*. 504. b. B.
 Pædatura, καταλογισμός vertitur, *λόγος* τῶν παίδων, quasi *παίδωσις*. 504. b. A. B.
 Pæderos quibusdam vocatur opalos, ubi V. & candidarum dux dicitur. 399. b. C. 769. b. F. est & privatum genus, quem Indi *sagenon* vel *agenon* vocabant, & hic non solum in India, sed & Ægypto, Arabia & Ponto nascitur. 399. b. B. in eo coit & congruit translucida crystallus. & aer suo modo viridis, & purpurea. *ibid.* E.
 Pæderotinus color. 167. a. G. 808. a. F.
 Pædopyles, *Παιδοπύλης*, vel *Παιδοπύλης*. 623. b. B.
 Pæonas fratres, eorum sororis causa à Dario in Asiam transportati. 567. b. E.
 Pæonides mulieres Dianæ sacra facientes. 147. b. B.
 Pæonites à Pæonia Macedonia. 111. b. G. medetur parturientibus. 111. b. E.
 Pæones & Mædi contermini. 179. b. A.
 Pæoniæ artes, medicæ. 111. b. F.
 Pæsamarci Celtici. 195. b. E. Tarracoenfes. 197. b. E.
 Pæstum, Πωσσιδωνία, Pæstani, Πωσσιδωνιάτης. 47. b. D. per contractionem à Πωσίδων. 47. b. D. 49. a. C. à Sybaritis conditum. 47. b. D.
 à Pagasæo portu navem solverunt Argonautæ. 103. b. A.
 Pagatim. 67. a. B.
 Παγχεῖται, liba. 891. b. C.
 Paginæ valvarum, τὰ σπινδιώματα τῶν θυρῶν, τὰ πύματα. 727. b. G.
 Παγίς τῶν λύκων, decipula luporum, in ea lignum quod repente laxatur ac decidit, ad instar ἀφελείας ὑψηλῆς, *ἐνπύρον*. 649. a. C.
 Pago, pagino, unde pagina. 283. a. C.
 Pagus, *παπαρχία*, præfectura regionis. 347. b. F. vicus. 350. a. A.
 Pagi quatuor τῆς ἐχάτης μοίρης, unde mons Arabiæ. 343. a. D.

Παικτὴς à πῆζω. 156. a. B.
 Παιδέρως acanthus dicta herba in operibus topiariis, & cærefolium, & unguenti genus, & amethysti genus. 398. b. F. ad conciliandum buccæ ruborem iis quæ ex pallido erunt vultus colore, acanthus *παδέρως* cognominatus, sed nulla in eo vis vel succus rubore inficiens. 808. a. D. cærefolium etiam pæderos Plinio, neque hic rutilando aptus: meminist Hesychius *παδέρως* αἰείμαπος. *ibid.* E. quod unguentum ex radice anchusæ, aut ex radícula Syriaca compositum, ab elegantia & gratia coloris dictum ut herba *παδέρως*, & gemma. unguentum illud appellatum à pædero te colore vel purpurisso quod genis indebant mulieres præscæ. *ibid.* F. quicquid eximia gratia commendatur. 398. b. F. æque venustus ut amor, quasi *πῆζ* ἔρω, puer amabilis æque pulcher ac amor. 399. a. B.
 Παιδῶσιν, liberos gignere. 504. B.
 Παιήων, deus medendi, qui & Παιήων. 111. b. D. Παιήων. *ibid.* F.
 Παιήναι, vel παῖσιν, jocola, *Æolice* παῖματα. 790. b. E.
 Παιωνία, herba. 111. b. F.
 Πῆς περὶ ὄχρους. 399. a. C.
 Πῆσιν pro παῖσιν. 903. b. F.
 Pala, vel palea, vel paleda, vel paleta, σφενδόνη & δακτυλὶς, *πυελίς*. 290. a. A. 847. a. D.
 Pala, arbor Indica, ejus pomo vescuntur Indorum Sapientes. 210. b. F. lata, in terram pangebatur. 365. b. C.
 Palacæ, propalatae, Græcis *παλάται*, sic massæ vocantur. 757. b. C.
 Palæsimundu oppidum, in quo ducenta milia plebis urbanae, *πῆρσιλειον*, in Taprobane. 786. b. D. non amplius Regia erat temporibus Ptolemæi, sed & tota insula vocabatur ætate Plinii ab illo oppido insulæ clarissimo & regia. Ptolemæi ævo dicebatur Salica. 781. a. D. 786. b. E. amnis insulæ Taprobanes, Plinio. 781. a. C.
 Palæstina tertia. 346. b. F. quæ Syria Palæstina. 333. b. F.
 Palæstrita magis commendatur, qui arte vincit, quam viribus. 206. a. A.
 Πάλα, vel πῆλα est sphaera. }
 Πάλας, globi vel glæbæ rotundæ. } 757. b. C.
 Παλαῖοπολις urbs Lyciæ, quæ & Γάλας & παλαῖον τέχον. 178. b. B.
 Παλαιωθῆναι, 161. a. D.
 Παλαυσῆν. 205. a. G. tres, duodecim digitis. 262. b. F.
 Palangæ Latinis, quæ *φαλάγγες* & *φάλαγγα* Græcis, fustes teretes. 726. a. B.
 Palangarii qui aliquid oneris fustibus transvehunt, phalangarii in glossis dicuntur. 726. a. C.
 Pálanthe, Palantho, *Παλανθῶ*. 10. b. D. G.
 Παλάθη, globus vel massa, ficuum, carvotarum, prunorum Damascenorum, caricarum aut cottanorum, quæ ex regionibus in regiones ferebantur. 537. b. A. 717. a. F.
 Παλάθιον & *σπαλάθιον*. globus crinium in metam congestus. 537. b. E.
 Πάλη ὀρθία. 206. a. A. b. B.
 Πάλλω, *πῆρσιλειον* & *αἰδῶς*, *Æolice* *πῆλλω*. 231. b. D.
 Palestris pro palustris. 848. b. D.
 Pali ætuarii qui defigebantur inter 120. palos. 477. b. F.
 Παλιβορε. 698. a. C. 706. b. E. 783. a. F. b. A. B. 828. a. D. urbs Praeforum. 699. a. E. ad Gangem. *ibid.* a. E. aliis Παλιβορε. *ibid.* a. E. iidem populi. Παλιβοροί & Παλιβορεῖωσι, iidem populi.

puli. 842. a. C. aliis παλίμβοθοι. 169. b. F. 699. b. C.
 Palicenus Siciliae fons. 73. b. C.
 palici Deilorum fratres. } 73. b. A.
 palicorum lacus.
 paliurus, V. ὀξύανθη. ... & connarus
 similes & congeneres fructus. 729. b. E.
 non vulgaris Græciæ, sed Africae pe-
 culiaris, ... Cyrenaici sive Libyci fo-
 lium simile Græco paliuro, sed fructu
 differt. *ibid.* F.
 πάλα, Æolice πάλλα. 530. b. B.
 pallacopus fossa ex Euphrate aperta. 495.
 a. E.
 palladia silva pro oleis Virgilio. 676. b. F.
 παλλάδιον διοπτές. 574. a. B.
 pallene Cherfoneus. 114. b. B. D.
 πάλας, pallas, Euandri avus, gigas a Mi-
 nerva occisus, unde dicta pallas. 10. b. B.
 pallantium, παλλάντειον. 10. b. A. B.
 99. a. B.
 παλλάντιος Iupiter. 10. b. C.
 pallet aliter ruber color qui dilutus est,
 aliter luteus pallescens, aliter cæruleus
 evanidus, seu moriens. 812. a. F. pallet
 mortuus & quomodo. 811. b. F.
 pallidum Latinis quod Græcis ὤρεον καὶ
 πῶλον. 812. a. F. ... adamas, &
 chrysoberillus vel chrysoprasus, qua ra-
 tione dicuntur. 778. b. E. color quis,
 811. b. F.
 palliolarum ægrotantes qui pileo tectum ca-
 put habent. 909. a. E.
 palliolum pro pileolo. 909. a. D.
 παλλόραψος, pollio. 530. b. B.
 palma absolute de palmis minoribus. 929.
 b. B. ... arbores ἀγκόραποι. 220. b. D.
 carne placent in Ægypto. 658. a. B.
 χαμαιρέας, quæ. 933. a. C. D. ho-
 die a Siculis cephalogni vocantur. *ibid.*
 b. B. cæsæ repullulant, cerebrum
 habent in parte quæ radici proxi-
 mior, aliæ cerebrum in summo trun-
 co habent, quæ cædi non possunt sine
 cæde arboris. *ibid.* a. D. tenera me-
 dulla, cerebri nomine censetur, quam
 omnes habent. *ibid.* E. medulla ce-
 rebri palmei dulcis est, & vascen-
 tes inebriat, nihil de facit medulla ca-
 sti. *ibid.* F. cerebrum ἐγκάρδιον dici-
 tur, & album, κερδαία nulla in hæc ut
 in cæteris arboribus. *ibid.* G. ... unde
 quinquaginta genera Plinius fieri scri-
 bit. 334. b. G. sed duæ ῥηκώαται
 differentia, caryotarum & commu-
 nium. 334. b. G. 335. a. D. commu-
 nis dicitur absolute φοίνιξ, palma: altera
 φοίνιξ καρυώα, palma caryota. 334.
 b. G. 335. a. A. alibi plinius unum
 genus addit, Thebaicarum. *ibid.* A. li-
 cet ab aliis genere non differant. *ibid.* B.
 Thebaicæ & Arabicæ crustam pro cute
 gerunt. *ibid.* A-D. Thebaicæ ad vi-
 res recreandas & sitim sedandam, *ibid.*
 C. Thebaica σιληροτέρα, & gustu sua-
 vior Judaica, ... steriles in tota Ægypto
 præter Thebaidem, circa Delta & Ale-
 xandriam fructum ferunt ὅτι ὀξέωνται.
ibid. D. Ægyptia non sola adiposus, sed
 & aliæ, nec sola unguentis addita, non fe-
 runt myrobalanum. *ibid.* C. E. ... duo genera
 nascentium Babylone, πῶλον καὶ πῶλον, &
 καρυώα, in Judæa, πῶλον καὶ πῶλον, rarif-
 simum carissimumque, & vulgare dacty-
 liferum, quod fortasse χυδαῖον dictum,
 ad differentiam eximii & selecti. 932.
 b. A. divisio secundum Plinium. 927.
 b. F. & Dioscoridem, & Isidorum.
ibid. G. quæ servari negabant, alia ad
 cibum sumebantur, aliæ ad vinum fa-
 ciendum. 932. b. D. mas in palmite flo-
 ret, femina citra florem germinat tan-
 tum spicæ modo. 938. a. B. mascula
 carnem non facit, nec βάλανον, fœmi-
 na sola βαλανηφόρος, seu καρποφόρος.
ibid. C. mas qui floret, infrugifer: fœ-
 mina citra florem producit fructum,
 perperam Pollux notat fructum maris

vocari φῆνα, fœminæ βάλανον, He-
 rodotus ait marem palmam φῆνα, i.
 culices habere sicut caprificum. *ibid.* D.
 Helychius femina ipsa pro culicibus qui
 ex his oriuntur, accepit, Herodotus
 eodem curari fœminas, ut ficus, as-
 ferit, & culices evolantes e maris palmæ
 fructibus inire fructus fœminæ palmæ,
 eosque ad maturitatem perducere, ac ne
 decidui fiant præstare. *ibid.* F. atque ut
 citius maturecant, *ibid.* G. Theophrastus in
 palma id perficere ait sexus rationem, &
 veluti coitum maris cum fœmina, quod
 & ipsum ὀλυνθιάζειν dicebant, ob ana-
 logiam quandam, & ὀλυνθιάζειν ἐν
 τῇς ὁμοιότητι. *ibid.* b. A. nulli φῆνες
 in mare, nec culices fructum fœmi-
 næ pertundunt & aperiunt insinuandi
 se gratia, abscisso palmite ex mascu-
 la, dum in flore est, florem ac lanu-
 ginem cum pulvere ipso concutiunt ad-
 versus fœminæ fructum, & eum veluti in-
 spargunt. *ibid.* B. in palmis mare & fœmina
 veluti coitus fit, Herodotus φῆνας in
 palma mascula vocat, qui flores sunt,
 palmæ masculæ fructus qui nunquam
 maturescunt quidam a similitudine ἐρ-
 νῆς vocarunt. *ibid.* D. Mas unus inter
 plures fœminas stans, proprios quidam
 pæne ipso tactu maritat. 939. a. C. lon-
 gius autem remotas, afflatu visuque &
 ipso etiam pulvere sibi maritas facit, il-
 læ blandioribus comis in marem prone
 nutant, quæ in unam partem comas ha-
 bent totas inclinatas, quæ faci eventila-
 tæ & statu percussæ comparantur.
ibid. D. plantam Cephalionem vocat
 Palladius, ubi V. nihil habet edule
 præter caput, i. summum truncum in
 quo cerebrum, πῶλον, πῶλον
 Theophrastus vocat. 933. b. B. in ea
 parte cor palmæ idemque cerebrum,
 sterilescent si quid ex iis amputeretur aut
 mutiletur. *ibid.* C. quod de ea tantum
 intelligendum quæ in Græcia nascitur,
 non de iis quæ in suo solo, novellæ fer-
 ro non attinguntur, sed robustiores ra-
 mi circumciduntur. *ibid.* D. non steri-
 lescent palmæ dempto cacumine, nisi
 propius summitatem trunci decidantur,
 ita ut cerebrum attingatur, cacumen du-
 plici modo intelligitur, aut de comæ ca-
 cumine, cuius deputatione proficit. *ibid.*
 F. aut trunci, in quo cerebrum, quæ
 decacuminatio sola necem adfert arbori,
 & hoc Theophrasto ὀλυνθιάζειν dicitur,
 palma exitialis. *ibid.* G. κέρως, seu
 mutilatio palmæ, steriles reddit palmas,
 in Græcia tantum. 934. a. A. præcisio
 trunci qua parte, arborem necari, hoc est
 πῶλον, & πῶλον, & κεφαλή, vel κε-
 φάλιον, in quo ἐγκάρδιον & ἐκκεφάλιον.
ibid. B. Ægyptia. 329. b. D. G. 333. a.
 b. A. non sola nullum intus lignum ha-
 bet, sed omnes palmæ juxta Theophra-
 stum. 334. b. C. b. F. quædam tamen
 sine osse intus. 334. b. D. nihil pecu-
 liare habet præter Syriacam & Cy-
 priam. 334. a. E. F. b. G. distin-
 cta a Thebaica. 376. a. E. 689. b. A.
 omnes ἀδύοι, nec earum fructus in un-
 guentis locum habet. 329. a. F. sed cor-
 tex, ... florescere incipientium. *ibid.*
 a. G. b. G. myrobalanus myrobalano
 similem usum in unguentis habet. 332.
 b. F. sed nunquam dicitur myrobalanus.
ibid. Indica, cuius fructus, coccos,
 veteribus incognita. 929. a. D. caryota,
 ubi V. ... fructus ξανθοὶ dicuntur qui
 rubentes sunt. 812. b. C. serendarum
 modi varii. 934. a. C. D. E. caudex to-
 tus scaber est & asper, densis squamis
 per gradus dispositis. & faciles illæ ad
 scandendum, Indicæ vero, quia le-
 ves, scandendo admodum difficiles.
ibid. F. circulum etiam pedibus indu-
 cunt, quiscandunt. *ibid.* b. A. dactyli-
 feram, nec caryotiferam, in tota In-
 dia non nasci, certum est. *ibid.* B. mo-
 (66)

dus scandendi dactyliferas, longe diver-
 sus ab eo quo scanduntur cocciferæ In-
 dicæ, germen emittit veluti spicam, cui
 fructus adpensus. *ibid.* C. palmes spica-
 tus ex vetustis ramis emanat, primo fru-
 ctum racemosum totum involvit, dein-
 de seaperiens in solem prodit, πῶλον &
 ἐλάτη & φοίνιξ Græcis vocatur, Lati-
 nis cortex & est corticeum involucrium,
 dum in flore est, φλοιὸς etiam dicitur.
ibid. D. & φλοιῶδες, στένιον, μα-
 γάλη, μάχαλα, χιτάν, κωβάθιον &
 φοίνικος, cuius fumo ad dealbandum
 usi chymici, ut ex cinere foliorum, quæ
 ἡλοὶ & ἡλίκια dicebantur. *ibid.* E.
 Palma pro missu. 656. b. G. ... totidem,
 quot missus. *ibid.* G.
 Palmities in palma arbore inter ramos, &
 ex ramis prodeuntes cum suis pomis,
 & in vite etiam a quibus pendent race-
 mi. 291. b. B. σπῆλαι in palma sunt.
ibid. C. ... extenuatio & domitura,
 in vitibus. 366. b. C.
 Παλμός, salisatio. 50. b. C.
 Palmula nondum matura, phœnicei colo-
 ris esse dicitur, hoc est spadici, matu-
 ra vero non unius coloris, 935. a. D.
 immaturæ primò suo colore non sunt
 phœniceæ, sed virides. *ibid.* E. ...
 φοίνικες, palmæ fructus, qui Græcis
 βάλανοι, à Syris vocantur τερήματα.
 930. a. B. majores, caryotæ diceban-
 tur, minores, communes & dactyli.
 928. a. C. mensura in genere. *ibid.* D.
 E. ... vocat Isidorus, quas Plinius
 palmas, easque separat à Thebaicis &
 caryotis, Dioscoridi in Ægypto myro-
 balano similis, Plinius perperam expo-
 nit, quæ fert myrobalanum, Galenus
 distinguit Ægyptiam à caryota. *ibid.* A.
 quod de utraque ficca & recente intelli-
 gendum. *ibid.* B.
 Palmus quatuor digitorum Vitruvio. 869.
 b. D.
 Palmyrenæ solitudines. 343. b. E.
 Palus, & petra contraria. 914. a. F.
 Παλύναι, παλύνειν.
 Παλιωτή, Æolice παλιωτή, } 231. b. D.
 unde Latinum Polenta.
 Πῶμα pro πῆμμα. 194. a. E.
 Pamma pro Pampa. 318. b. E.
 Pampa vicus vicinus Tentyris, quæ &
 Παμπανίς dicitur. 318. b. E.
 Pamphilæ inventum, quemadmodum fœ-
 minas vestes denudaret. 101. b. A. C.
 F. 102. b. E.
 Pamphylia, ex quinque gentibus quibus
 constabat ἀνατολικὴν ἥμα. 566. a. B.
 Asiæ ceterioris terminus ab oriente. 564.
 a. D. 568. b. B. & ulterioris ab occi-
 dente. 568. b. B. Pisidiam & Isauriam
 complectitur. 565. a. B. sub jurisdictio-
 ne proconsulis non erat, vicario Asia-
 næ dioceseos subiecta. 566. b. E. ...
 ora maritima. 548. b. B. ... contine-
 bāt Asiæ pars superior. 567. b. C.
 Pamphylus sinus. 548. a. C. D. E. b. D.
 549. b. E. 550. a. A. b. B. 553. a. E. in-
 ter Cyprum & Ciliciam. 564. b. E.
 Pamphylicum mare. 548. a. E. 549. b. E.
 Ægyptio oppositum 547. b. E. inter
 Taurum montem & Chelidoniā. *ibid.* F.
 Pampinatio, ὀιναισμός. 366. b. E.
 Pampinus, πῶλον ἀμπελον ... etiam
 vitium claviculæ, & capreoli, qui in-
 torquentur, ἑλικες. 286. b. D.
 Pampre, Pampinus. 481. a. E.
 Pan ὑποκρηστικός Paniscus. 294. a. F.
 793. b. D. facie phœnicei coloris. 283.
 a. G. plagiauli repertor. 86. b. D. Sy-
 ringa amavit. 294. a. D. media sui parte
 capræ similis, ideoque videtur idem qui
 Ægipan. 293. b. F. quidam distinguunt
 ab Ægipane. 294. a. C. F. ... sacra
 ex Arcadia in Italiam translata ab Euan-
 dro. *ibid.* D. ab Arcadibus Τλαῖος
 dictus, θεὸς ὑλαῖος. *ibid.* G. rusticus
 deus, agrestis, ovium custos, Ἀχέδης
 ἄγρῳ

- apud Athenienses vocatus. *ibid.* b. A. V. *Silvanus* & *Faunus*.
- Panacea, vel Panaccs Heracleoticum origanum vocatum, ut & Ligusticum, duplex, Heracleoticum proprie sic dictum & origanum Heracleoticum. 902. a. A. non tamen *πάνανκες* aut *πανάνκειον* cognominatum origanum, sed *Πανάνκτον* & *Πανάνκτον*. *ibid.* B. vocatum quibusdam polycnemon, quod contra serpentes valeat, cunila bubula aliis dicta, sed de ligustico intelligendum. 901. b. D. agrestis origanum. *ibid.* G. ab indigenis *Λευσικόν* vocatur, Heracleoticum Ligustico radice & caule simile, & pari virtute, Heracleoticum à Romanis *o-lusatrum* majus vocatum. 899. a. E.
- Πάνανκος* oppidum in Attica. 902. a. D.
- Πάναξ*, seu *πάνανκες* ab omnium morborum medela. 900. a. A.
- Panchatis equi nomine curus Iberi agitatoris intelligitur. 630. a. D. 631. a. G.
- Panchia longe ab Ægypto. una ex insulis quæ in Indico Oceano contra Arabiam Felicem. 387. b. A. non est regio Arabiæ Felicis, nec gens Sabæorum, in ea ut in Arabia thus nascebatur. *ibid.* B.
- Pancrates poeta Alexandrinus. 685. b. A.
- Pancratistes eiam solo prostratus pugnat. 205. b. A. 206. a. B. *ὑπὸ πύκνῳ* affebat. 205. b. C. D. 206. a. C.
- Pancratium, *πικρὸς πόνος*. 205. a. F. b. B. E. F. 206. a. D. Lacedæmonis improbatum. 206. a. C. una species è lucta pugillatuque constans. 205. b. B. F. male alterum genus constituitur, quod volutatorium dicitur. 205. b. E. in . . . artis erat succubuisse. 206. a. B. usque ad *ἀπαγρόδωσιν* certabatur. *ibid.* D.
- Panda gens, *Πάνδαι* Stephano gens Indica, horum regio *Πανδαίη* Arriano, ab Herculis filia Pandæa, quam unicam habuit in India, quum multos mares peperisset. 700. a. A. Pandæa Martiano, principalis Sogdianorum urbs, quæ vocatur Pada in libris, iidem videntur Pandæi Indici, & *Πανδαίοι* Herodoti. *ibid.* B.
- Πανδαεΐδαι* pro *Γαλαξειδαι*. 698. b. A.
- Pandataria, Pandateria, *Πανδαταρία*, *Πανδατηρία*, vel *Πανδαπερία*. 67. a. C.
- Πανδέκτις* liber. 4. b. A.
- Pandura à recentioribus dicitur *σύελγξ* ὁ πολυκάλαμος, quum antiquis sit *ἐνταπὴν ὄργανον*, non *ἐμπνέον*. 584. b. B.
- Pandion rex Nelcyndæ, tempore Plinii, non omnes reges loci ejus . . . vocati. 835. a. E.
- Paneas urbs in qua fons Jordanis oriebatur ex geminis alter, qui & Paneas dictus. 406. a. C. E. 407. a. D. à simulacro vel templo Panis dicta. 406. a. F. Josepho urbs dicitur, instaurata à Philippo Tetrarcha, quæ *Καισάρεια* dicta, & *Πανείας* provincia. *ibid.* G. 407. a. D. aliis etiam *Πανείας* regio appellatur, nec ulla est ratio differentie. 406. a. G. . . . Phœniæ tribuit Ptolemæus, Philippo relicta ab Herode Magno *ibid.* b. D. de urbe, quæ tetrarchia fuit separata cum regione quæ circa urbem. *ibid.* E.
- Πανειον*, simulacrum vel templum Panis, 406. a. F.
- ὁ *Πάνος* ὁ *Πάνος*, & mutato *α* in *ο*, *πόνος*, unde Latinum *Fonus*, & *ἀρχαῖως* *Faunus*. 294. a. D. E.
- Panhydri montes, aut Panthydri, aliis Panedri, aut Paryedri. 626. a. B.
- Πανικά*, lineæ perticæ cum furculis. 294. a. A. *πανικά φορβόντι* Grallatores. *ibid.*
- Panicæ, paniculæ, in milio & harundinibus. 89. b. C. E. F. 90. a. A. 279. a. E.
- Panici satio. 516. a. E.
- Panim, Hebr. facies vel vultus, *πρόσωπον*. 461. a. F.
- Panis in furno, duplo major factus, regnum Macedonia portendit Perdiccæ. 487. a. F.
- Pannus, *ράκη*. 234. b. D. . . . arentes ægipolis. *ibid.* C. ruber, *πανίον ἀλγιδόν*. 810. a. F. . . . an tonderentur apud veteres. 277. b. D. pelagii potius dicendi quam marini. 806. a. G. . . . recta pars, L'endroict, versa, L'envers. 277. b. C.
- Πάνορμος* λιμὴν, legitimus portus. } 570. a. A.
- Πάνορμος* urbs Siciliae. }
- Panotii, *Πανώησι*, *Πανναπὶ*. 155. a. C. D.
- Πανταδῶσι* nomen recentiorum herbariorum, quo *ὀνάνιδα*, vel tribulum vocant. 279. b. G.
- Πάνθης*, poeticum. 149. b. G. . . . mas: *πάρδαλις*, femina. 149. b. D. 150. b. C. *πάνθης* quasi *πανός θῆρ*, idem quod *πάρδαλις* & panthera. 149. b. G. . . . quæ proprie dicantur, earum a pardis distinctio. 149. b. C. 150. a. G. in Asia quidem, sed in Amanò & montibus Ciliciæ versus Syriam, in Idæo monte nulla. 621. a. G. *τῇ Ἀφροδίτῃ κενόντι*, ex aconito carnis mixto, alii dicunt angina ex eo perire. 150. a. A. . . . orbiculi, seu *σφραγίδες*, mensæ citrea. 149. b. C. . . . vestes inter Satyricas. 149. b. E. pelles raræ, earum loco textiles. 149. b. F.
- Panticapes fluvius Scythiæ. 540. a. G.
- Pantomimi grallatores. 294. a. A.
- Panus, *πλύντη*. 89. b. E. punici *Φέξη*. 89. a. F. tramæ involucrum. *ibid.* G. & inguinum tumor, longa offa. 90. a. A. C.
- Panyasis à poetis Cyclicis segregatus. 597. b. F. 601. a. D.
- Papaver erraticum & silvestre quid, rhoas. 582. b. B. *ἡ μήκων ῥόας*. *ibid.* G. non idem ac silvestre, sed in segetibus nascitur, medium genus inter sativa & silvestria. 583. a. A. quod lineis præcipuum candorem conciliaret, quid. 793. a. D. . . . radix *κωδύα* dicta. 747. a. C. quædam species *βυλακίης* dicta, alia *πιθίης* & *ἐπιήλης*. *ibid.* B. . . . *μηκωνωτά*, inter condimentaria semina. 261. b. C.
- Papaveraca vestis, *ἡ μηκωνίης*. 793. a. D. pro tenui ac delicata, ut *μήκων* Græcis, delicata & byssina vestis *μηκωνίης*. *ibid.* C.
- Paphlagonia, V. *Galatia* & *Bithynia*.
- Παφλαγγίον*. 29. b. E.
- Papyraceæ naves ex papyro textæ, quales in Nilo navigando habuere Ægyptii. 785. a. A. b. C. 706. a. C.
- L. Papyrius Cursor, ædem Quirini dedicavit. 457. b. D.
- Πάπυρος*, papyrus, scirpus, non semper pro planta Ægypto peculiari. 706. a. F. similitudine & usu scirpus, i. *φλέξ* dicitur, *πάπυρος*, *φλέως*. 705. b. B. emporitica. 706. a. D. in summo comam habens fastigatum thyrsi modo cacumen includere dicitur, *χαίτην ἐπ' ἄκρον*. 908. a. D. vulgaris, qui scirpus est & *φλέως*, perperam de Ægyptio capitur. 705. b. F. pro charta, de Ægyptia papyro: in candelis ad lumina & funera, de communi papyro, i. scirpo. *ibid.* G. . . . tegetes, vela & vestes texebantur, & ex vulgari quem *φλέω* Attici dicebant. 706. a. A. extimus cortex scirpo similis. 706. a. D. indigena Græciæ Italiaque est *φλέως*, i. scirpus. *ibid.* E. quo toros & stramina faroiebant pauperes. *ibid.* G. radix. 379. a. C. D. E. usus veteribus ad componendas amphoras. 705. b. D. . . . farciebant lectos mortuorum, cum quibus comburebantur, ex . . . & scirpo alimenta quærebant ad cre-manda corpora, candelæ . . . cera circumdato quibus prælucentibus mortui noctu efferebantur. *ibid.* b. A. scirpi interior pars mundi . . . usum præstat. *ibid.* B.
- Παρά τιλὸν ἀκάνθαν* ἔχοντες φύλλον, quæ præter spinam folium habent, & *φυλλοκάνθα* distinguuntur. 279. b. D.
- Parabolari *παραβολαῖον*. 504. b. B.
- Parachoatras, *παραχοάτρας*, mons. 554. a. B.
- Παραχρημα*, V. *ἀνθωρεῖ*.
- Παρακλειδόν*, clavis falsa & adulterina. 655. a. F.
- παρακρονίζειν*. 290. b. A.
- Paradisus Latinis, qui Græcis *νέσος*. 855. b. F. . . . arbor cur dictum agallochum, herba cur dictum folium, seu malabathrum, poma, aves. 742. b. F.
- Parætacene V. *Sacassene*.
- Parætaceni Ptolemæo Persidem incolunt, qua Media contigua est, ab Herodoto Mediæ recententur & Stephano. 840. b. D.
- Parætaci, qui iidem cum Parætacenis inter Medos & Persas collocantur. 846. b. B.
- Parætanium. 226. a. A.
- παραγέρφειν*, Præducere. 606. a. F.
- παραγέρφω*, qui præducit ac præscribit lineam. 644. a. B.
- παραγέρφω* præductile. 644. a. A.
- τὰ παραλία*, littoralia. } 120. b. G.
- ἡ παραλία*, ora maritima. }
- παραλάβειν* facere quomodo Luna dicatur. 530. b. F.
- παραλλήλον*, Interpendium, & Interpretium. 708. b. A. alternum, idem quod *ὁμοιον*, *ἴσων*. 786. a. C.
- Parallelus Rhodiensis. 468. a. G. b. A. E. a parallelo stadiis 400. distat, vel 500. juxta alios. 467. b. C. sub eodem . . . habitantes, diei exordia & exitus non eodem habent tempore. 465. b. G. pares habent dies & totidem horarum, sed non eadem hora. *ibid.* G. Hispani & Persæ sub eodem parallelo. 466. b. A. . . . duo & Meridiani duo quadrantem includunt. 471. b. A. . . . *αἰσθητὰ παρὰ τὸν ἥλιον*, & *αἰσθητὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου*, non sunt *αἰσθητὰ*, sed λόγῳ θεωρητὰ. 464. b. C. cum . . . mutantibus se solis umbræ, ac climata variant. 466. b. D.
- παρανατέλλοντες* astra, eadem ac *συνανατέλλοντα*. 308. b. C.
- Parandrus pro tarandrus. 276. a. F.
- παραόροι* equi. 630. b. B. 631. a. C.
- Parapegma, tabula in qua describatur canon ortus & occasus siderum, perperam pro ipso canone. 520. b. F. 521. b. C. . . . astronomica anathemata. 521. b. A. 604. a. B. tabula ænea quæ columnæ adfigitur. *ibid.* B. 604. a. B. appendix. 268. a. D.
- παραπλάσματα*, frustula ex cera quæ antiqui Critici locis dubiis, aut notabilibus adfingebant. 775. a. E.
- παραφύαδες*. 89. b. F.
- παραφυκισμός*. 820. b. D.
- παραφύρον* alumen liquidum, ab inficiendo, non *παραφύρον*. 821. b. D.
- παραψημέναι τεύχεα*. 534. b. C.
- Parapsis, pro *παρόψις*. 209. b. B. 852. b. A. 906. b. E.
- παραρρέειν* V. *πρæfluere*.
- παραρρέειν*. 484. b. C. in aliis provinciis majores, in aliis minores. 841. b. D.
- παραρρέειν* equi. 631. a. C.
- παρασημεία*, adulterata signacula. 655. a. F.
- παρασημον* & tutela navis, diversa interdum interdum eadem. *ibid.* b. B. C.
- Parasitus edax cornici cauponariæ comparatus, *παρασίτων*, antecambulo canis dicitur. 858. b. F.
- παρασίτες*, V. *αντα*.

Parata infimè Latinitati pro paratione vel paratu. 789. b. G. 790. a. A. unde parate pro ostensione & φαντασία. 789. b. G.

παράτεμνεν, oblique incidere. 251. a. E.

παράθεσις ποδῶν. 25. b. C.

παράτερον, infimè Græciæ limbus quo vestis paratur, i. conatur. 790. a. A.

Paratus pro decore & ornamento. 789. b. G. 790. a. A.

Paratura pro paratu, apud Tertullianum. 789. b. G.

Parcere linguam. 73. a. A.

παρδαλιγγή, angina pardorum. 150. a. E.

παρδαλιγγή aconitum. 150. a. A. E. b. C. 619. b. F. 620. a. B. 621. a. C. F. b. A. E. F. 622. a. A.

παρδαλι, dicta a populo loci in quo nascitur. 276. a. B. V. πινθηρ.

παρ ἡμῖν, in nostro orbe, i. in imperio Romano. 835. b. A.

παρεμφέρειν, referre. } 333. b. A.

παρεμφέρων, ὅμοιος. }

παρῖος, equus. 632. a. G. b. B.

Paria semper in Delphica, σύνδύο. 737. a. F.

Parianorum saliva contra ictus serpentium. 246. b. D. gentile tam à Pario urbe quam ab insula Paro. *ibid.* E. .... serpentigenæ. *ibid.* F.

Pariare vela. 400. b. B.

Παρίκασις Persica gens, oppidum Παρίκασις. 706. b. F.

Paries luto satiatus & pascua. 868. b. D. E. cratitius. *ibid.* E. cespititius. *ibid.* D. ... camentitii. 269. a. E. testorio solidati. 870. a. B.

Paris Alexander ἐν ἀγῶσιν omnes vincebat. 287. b. C. .... iudicium. 599. a. E. Pantomimus Domitiano gratiosus à Juvenale in Satyra læsus. 319. a. B. b. A. 320. b. B.

Paristorum urbs Lutetia, aut Parisiensis civitas. 44. a. C.

Pariter quam, æque quum. 825. a. D.

Parium Hellepontis urbs, ex qua Ophiogenes. 246. b. E. Parii, pro in urbe Pario. *ibid.* C. κήσμα τῶν Παρίων insularum. *ibid.* F. marmor. 129. a. A. B. 394. b. E.

Parmulæ, i. remi, πῆρεθ. 713. b. B.

Παρνοσός seu Παρνησός contractum ex Περνοσός, quod contractum ex παρνοσός. 553. b. G.

παρδο βαφή, quæ non retinet fucum, quasi transitoriam & volaticam dicas. 807. a. B.

Paropamisadæ. 557. a. F. b. C. E. à quo latere Caucasum prospectent. 554. b. C. Bactrii vicini. *ibid.* a. A. Ariorum nomine comprehensi. V. Ariene & Arii.

Paropamisus Caucasus pars, V. Caucasus & Taurus.

Paros insula & oppidum, distat ab Delo insula 38. millibus passuum. 128. b. A.

Parfi, pro Peperi. 72. b. G.

Parus, Græce αἰγυθαλός, Gall. Mefange. 168. b. A. unde parum, ab Æolico πανός, pro πάν. 576. b. B.

παρηνίας & λωκῆς fortasse idem. 491. b. E.

Parthenius Elegiaco carmine multa ἰσομετρικῶς scripsit. 597. b. E.

Parthenius portus. 44. a. E.

Parthenope una ex Sirenibus. 45. a. F. b. D.

Parthenopis & Parthenope insula. 45. b. D.

Parthi. 698. a. D. & Parthyeni, diversi. 827. b. E. Ciliciam & Cappadociam trans Euphratem occuparunt. 542. b. A. .... ditio à meridie terminabatur Perside & Carmania. 843. a. C. nec recte Parthorum imperium mari Rubro à Plinio terminatum. *ibid.* D. duodevinti regna Plinio sunt provinciæ regni

Parthici. 842. b. G. earum nomina. 843. a. A. Parthici regni mansiones Isidorus recenset. 842. b. G. Ἰπικροπία, Imperium Parthorum Parthiæ nomine aliquando intelligendum, non particularis provincia in qua Parthi indigenæ residebant, sic Isidori παρθίας πειρηνηκὸν, & παρθίας σάθμοι. *ibid.* a. B. nec minus Parthia dicta est priva ac propria Parthorum regio, quæ & παρθυσία & παρθυσίον, & falluntur qui hæc distinguunt nomina, nam πάρθυσος & πάρθυσος iidem populi. 171. a. D. 842. a. C. foetidus halitus. 665. b. B.

Parthiæ septem inferiora regna ab ortu Arios habent, à meridie Carmaniam & Arianos, idem tradit Ptolemæus. 843. b. B.

παρθίας σάθμοι, mansiones Parthici imperii. 840. a. C.

παρθυσία, V. Parthi.

Parthyene provincia regni Parthici. 843. a. A. .... σάθμοι, mansiones Parthiæ regionis proprie ac specialiter sumptæ. 840. a. C. fines. 842. a. G.

parthus equi nomen in circensibus. 629. a. C.

Partilia fata, μοῖραι. } 788. a. C.

Partiarius, μορπίτης. }

Partim hominum venerunt, & Partim hominum venit, ἑρχάσμενος. 228. a. A.

παρῦδρον aliud, aliud ἐνυδρον, aves παρῦδροι, quæ aquas amant. 316. a. G.

Paryedra montes Plinio, οἱ παρυσάδραι, non Paryadri dicendi. 626. a. C.

Paryadres mons. 438. b. D. 439. a. B. 440. b. B. D. E. 443. a. C. 626. a. B. C. Paryadres. 440. b. E. Tauri pars. 554. a. C. .... situs. *ibid.* D.

παρῦσις dicta à Græcis φάρσις. 405. a. F.

Pasargadæ, πασργάδαι. 494. b. G. non longe à persepoli. 495. a. B. 832. b. A. 846. a. A. quorum familia vel tribus Achæmenidæ, & Perseidæ. 832. b. D. Anaximeni περσῶν στρατῶν, ibi enim Medi & Astyages à Persis victi, Gad Hebraice exercitus. 846. b. C. vel à Gader, quæ septum vel περσέω σημα significat. *ibid.* D. pro Pasargadis Solinus Phydarchida supposuit, aut Sidarchida. *ibid.* F. in libris Plinii mendose Frassargida, aut Asargida, sed πασργάδαι, vel πασργάδα urbs Persidis in qua Cyrus sepulcrum. *ibid.* G.

Pasco & pascor, indifferenter dictum. 563. b. B.

Πασίκανα Indiæ oppidum. 707. a. D.

Pastigris dicitur Tigris ubi in mare effunditur. 494. a. B. alius qui ab Uxia regione oritur. *ibid.* B. C. 830. a. G. non alius quam Orontis. *ibid.* A. C. b. F. G. Arriano & Curtio qui Tiselas Diodoro Siculo. 494. b. A. F. diversus à Tigride. 830. a. G.

Passa à πῆσα, pro quo Æoles πῆσα dicebant. 315. b. E. Itys in .... conversus. *ibid.* E.

Passare, infimæ Latinitatis pro ambulare & transire. 664. a. D.

Passaticum infimæ Latinitati ἡ πασάσις. 664. a. G.

πάσσειν, παλύνειν. 231. b. E.

Passer. V. passa.

Passerinus nomen equi in Circo celebris. 629. a. D. 630. a. G. funalis sinister erat, .. nomine quadriga intelligitur. 360. a. G.

Passiolus, λοβός. 724. b. C.

Passus, πῶβημα. 664. a. D. G. fit quinque pedibus. 725. a. B. .... duodecim milia, stadia centum. 311. a. E. 112. milia sunt 90. stadia. 625. b. C. sexaginta milia efficiunt 450. stadia. 871. a. B.

per Passus mensura itinerum, Passuum milia. 484. b. C.

Pasta, farina conspersa, ἡ πασῆ. 231. b. E. 269. a. A.

πασῆς etiam appellata πῆσις. 856. b. A.

....., & πῆσις idem. *ibid.* C. etiam in ædibus procerum & principum. *ibid.* D. duas habet antas hinc inde, quæ sunt πῆσιδες, unde dicta. *ibid.* E. & πῆσις etiam πῆσις. *ibid.* G. in .... dextra & sinistra cubicula erant posita in Græcorum ædificiis, πῆσις & πῆσις. *ibid.* G. dicitur. 857. a. A. .... ὑπόπεροι etiam dicuntur, à Tarquinio Superbo posite in circo. 646. a. B.

pastel orange, πῆσις color croceus in rubrum vel coccinum vergens, alias .. dicimus simpliciter, colorem quo caruleum tingitur, qui conficitur ex herba isatide, quem vulgo .... vocamus, quod confusa in pastillos digeratur. 936. a. G.

Græcis recentioribus qui Latinis, pastillus, unde φοινικῆς πῆσις Zosimo puniceum pastillum videtur sonare. *ibid.* F.

pastilli varia forma facti, rotundi qui πῆσις, κυκλίσκοι, πῆσις ἀρπύιοι, & ἀρπύιοι, alii oblongi, ut dactyli palmarum, vel ovali figura, quod idem & turunda. 936. b. E. καρύδια, sive καρύδια, parvipanes, sive pastilli. *ibid.* F. quæcunque ἀπὸ πῆσις dicuntur medicamenta, ea in pastillos conformata. *ibid.* G. .... & turundæ & coptaria eadem, forma longiore & rotunda, ut instar haberent dactyli vel balani. 937. a. F.

pastinaca erratica cur dicatur. 584. a. E. καρότον, carota Romanis, Gallice carote, κέρας à quibusdam vocata. 704. a. C. utraque apibus grata, σίκαρον Græcis, fortasse etiam Eubæensibus σίκαρον. 421. a. C. pro .... pastinaceus, s. pes, αψυλῶν. 583. b. D.

πῆσις, velum variegatum plumario opere, quod thalami vel cecis foribus prætendebatur. 856. b. E. F. unde & πῆσις templorum atria in quibus ejusmodi vela prætenta essent, vel quod is locus, destinatus esset mansionibus τῶν πῆσις, qui certus coetus fuit sacrorum hominum in templis Isis & aliarum Dearum, ab eodem πῆσις. *ibid.* F.

πῆσις coetus eorum, vel locus in quo manebant circa templum. 856. b. F. unde atrium templi quibusdam. *ibid.* F.

Pastus pro pingui. 26. a. B. .... pro pinguibus gallinis. *ibid.* C. imbris fluvius. 299. b. C. invitantis dolo, & esca ilice idem. 240. a. C.

Πατῆς χώρεθ, χώρεθ. 340. b. D.

Patalene insula. 829. b. D. regio Scythiæ Australis intra Indi ostia. 809. a. D.

Patales boves, qui dicuntur. 663. a. D.

πατῆνη, patena. 170. b. B.

Patara urbs & portus. 550. b. E. promontorium. 548. a. F. 550. b. C. D. Lycia. 549. b. E.

πατῆνης ἀκρῆς, Iflici sinus ad occidentem terminus. 550. b. D. portus. *ib.* E. petra. 548. b. A.

Patrensis portus. 550. b. C.

Patera aurea. V. phiala.

πατῆνη φοίνικες, qui .... αψυλῶν, vna calcate, quæ. 923. b. G.

Πάθη animi dicuntur ἀνάγκαι. 764. a. A.

Pathmiticum vel Phatmiticum ostium, παθμιτικόν, vel παθμιτικόν. 338. b. G.

Pati V. Durare.

Patinæ corymbiatae, hederaciæ, & filicatae. 737. b. B.

παπί, saltus & montes, seu calles saltuum, ut tramites Latinis. 942. b. C.

Patres à veteribus dii dicti. 70. a. A.

πάτρων & πατρωνῶν diversa nomina. 21. a. F. Opuntius. 48. a. B.

πατῆλαι, cervi bimuli. 157. a. F. 158. a. A. F.

ἄτταλ@, 157. a. F: 158. a. A. ἐνὶ ἡλ-
μῳ, cuneus adactus. 366. a. D. κί-
δαλ@, ἡλ@. 759. a. D.
Patuli boves, qui dicantur. 663. a. D.
Paviculae, à pavimento. }
Pavicare, ἰδαφίζειν. } 41. b. A.
Pavimentum, 41. b. A. arte atque emble-
mate vermiculatum. 854. b. C. olim mu-
sivo ornatum. ib. a. G. ex tessellato ope-
re factum. ibid. F. χυνδοβολίας ἰδα-
φ@, ψηφολογήπεν ... lithostrota ex-
pulsā, deinde ex humo mota in cameras
transiere. ibid. G. Musivum opus in solo
dicebatur, & tessellatum opus. ibid. b.
A. tessellata, & lithostrota, & secti-
lia. ibid. E. ad librā sive libellam exi-
guntur. 48. b. E.
Pavio. 41. b. A.
Paulinus Suetonius. 209. a. A. C.
Pavones è Samo in alias orbis partes trans-
lati, in templo Samiae Junonis aleban-
tur. 611. b. C.
Paupertas, sive egestas, quae vulgo Ne-
cessitas, ἀνάγκη. 764. a. B.
Pausias optimus cerarum ἱεραυτής. 164. a.
C. D.
παζ, nomen loci. V. Kethem.
πιθήχη@ scriptor Chymista. 816. a. E.
Peccatorum σπρά, quia quemque ligant
peccata, animum veluti mancipium vin-
ctum retinent peccata, nec suae spontis
est. 767. b. F.
πεχέμ, quod aliis behen. 930. b. E.
πῆχυς λιθικός, ξυλαπελαστικός. 712. a. B.
Pecie pro Ped. 196. a. C.
Pecora eximia, egregia. 767. a. F.
Pecten ἀγλυππαι, rugis ac striaturis in-
sectus est & asper. 795. a. F. plurimus
Mitylenae, & in Ambracia. 794. a. C...
marinae conchae ex ostreorum genere,
quibus fordere è capite decutiuntur. ib.
D. ἀργυρομήμενοι, πεαχυόσπρητοι.
ῥαδωπῆ. 795. a. E.
Pectis tellus dicitur, pectita tellus. 534. b. B.
Pectinalis carduus. 281. a. A.
πηκτών V. πακτών.
πηκτών, secunda species chalcanti, per-
peram cum ἰφθῶ tertia specie confun-
ditur. 816. a. F.
Pecuarie comprehendunt oves, pecus equi-
tium, & bucerum. 40. a. D.
Pecunia Romanorum & Caesaris parem
modum habens ponderis, licet à pluri-
bus & diversis facta. 786. b. C... solven-
dae duplex ratio. 75. b. C.
Pedalis mensurae divisio. 483. a. A.
Pedare, ire vel ambulare. 664. a. C.
Pedarii, pedicularii, ποδῆκτυπι, ποδό-
ψοφοι. 702. a. C.
Pedatum, τὸ βῆμα, aut στέλισμα, pro-
verbium, tertio pedatu, alii πῆδημα
exponunt. 664. a. C.
Pedatura, spatium quodlibet in quo quid
posi locare potest, castrorum, muro-
rum, singulorum militum. 504. b. B. F.
pro laterculo, vel tabula, vel albo. ibid.
C. agri, ποδισμός. 484. a. C.
pedestris fermo, πεζός λόγ@ posterior
poetico. 591. a. C.
πεδιάς Sicilia, & πεδῆνοι, qui eam in-
colebant, Campani Latine dici possunt.
543. a. A.
pedicae cervorum & aprorum, etiam retia
dicuntur, earum laqueus & vincula ex
genista. 538. b. E.
pediculus. 154. b. E.
pegasus parafemon trieris, unde nomen in-
ditum trierarchi filio. 403. a. E. equus
dexter jugalis 631. b. D.
πήγμα, pendix & pendigo. 268. a. D.
πηγνυμένη spuma argenti quae. 761. b. G.
πήγνυδ@ de arboribus dicitur, quae gelu
laeduntur. 362. b. A.
πειρετώ populi, undedicti. 834. b. G.
πειρώ, κεντώ, περαίνω. 938. b. G.

πειρατοὶ pro πειρατοί. 520. b. E.
pelagia purpura succum nigrum gerit, in alia
genera dividitur, pabulo & solo discreta.
797. b. A. purpure omnes vocat, quarum
plura genera facit Plinius ib. a. D. dictae
quod in alto mari caperentur. ib. B. D. flo-
rem nigricantem ut plurimum habent. ib.
G. ἐμβύθιοι, quae in fundo maris se-
des habent. ibid. C.
πελαγία insulae, quae in alto mari longe à
continenti distant. 797. a. B.
pelagii panni potius dicendi quam marini.
806. a. G.
πελάγιον ἐμπόλειον dicuntur naves quae in
alto mari velificant. 797. a. B. φύκ@
πῆλον, quod in alto mari, non in lit-
toribus colligitur. 797. a. C. 806. a. G. a
θαλασσίω differt, & est quicquid in al-
to crescit, & longe à littoribus. 806. a.
F. pro purpurae medicamento Plinio,
cui buccinum opponit, ... centenae
librae 500. nummis veniebant. 797. a.
E. .... miscebatur buccinum, adli-
gatur ac fucum suum tenet. ibid. F.
pelagonia. 109. a. C.
πέλαγος, à πελάζειν, Latine Venilia.
310. a. A.
πελαγός βυθός. 797. b. D.
πελάγη & κέλοι differunt. 99. b. D.
pelagus pro horizonte. 303. a. B.
pelamis, V. cybium.
Pelasgi ex Thessalia. 43. b. D. Agyllinae
in Thracia conditores, juncti cum Ab-
originibus, bellum Siculis fecere. 44. b.
C. ex Arcadia, literas in Latium inve-
xere, primi in Italiam advenerunt. 43.
b. D. è Græcia ad Sabinos migrarunt.
717. b. A... cognominata Alexandria
laurus. 287. b. D... dicta Arcadia. 43.
b. D.
πελαγίτις una ex quatuor partibus Thef-
saliae. 43. b. D.
pelasgum vocatum Daphnoides. 287. a. A.
pelasgus & Danaus, idem. 287. a. B.
πελάζειν, accedere. 310. a. A.
πελικάν, vas, aut pelvis. 83. a. A. B.
πελακάνια, vel πελεκανία loca lacus pro-
fundiora. 83. a. A. B.
πελιδόν, 812. b. E.
pelii montis altitudo. 544. b. E.
pelinna, seu Pelinnaeus mons insulae Chii.
607. a. G. b. B.
πελινναῖον ὄρος, non autem
πελινναῖον.
πελινναῖον, oppidum Thef-
saliae, ibid. b. A.
πελινναῖ@ Ζεὺς ἐν Χίῳ.
πελέκῃσι, perdolatio, quae est arboris
sive materiei decoratio. 727. b. C.
πελεκίσματα, fomites: & πελεκίζω, do-
lo, lomo. 127. a. G.
pelinum unguentum pro telino. 276. a. F.
pellis à φελός, quod est σφῆρ. 241. b.
D. aluta vel aluminata. 330. a. B... ex-
aluminatae, ut candorem acciperent.
821. b. A. vermiculatae, coccineae. 192.
b. E... leonis, apri, urfi, induti he-
roes. 221. a. A.
pellucidum, idem quod translucidum.
δῆφανές. 93. b. C.
πέλμα, i. folium Græcis recentioribus
spatium circi sive πέμβαδον. 638. b. F.
πηλώδης κόλπος, qui Σηλωά κόλπος.
494. b. A. 840. b. B. ταξίας Marcia-
no dicitur. 840. b. B.
πέλοπος pro πέλοψ. 860. a. G.
pelopide. 43. a. B. C.
peloponensis pro Peloponensis. 21. b. A.
495. b. A.
peloponnesus laciniatim sinibus alluitur
quampulurimis. 100. a. A. tota dicta Aegia-
lea. 100. b. B. ἰθαῖα appellata recentio-
ribus Græcis. ibid. a. D... regio cum
Græcis Achaia dicta. V. Achaia. de-
cem sinus. 99. a. G. b. A. D. quinque
maria. ibid. b. A. E.

Peloriadis situs. 73. b. F. G. 79. a. F. G.
Peloritana ora. 74. a. F.
Pelorus, sinister equus, funalis in circen-
sibus. 631. a. E. 657. b. E.
Pelta non Amazonum, sed Thracum pro-
pria, ... Amazonicae peculiarem for-
mam habebant. 715. a. G.
Pelves, λεκάναι. 847. b. B.
Pelusium. 401. b. B. urbs, unde πηλο-
σικόν σῶμα. 338. b. E. Pelusiaceum o-
stium. ibid. F. 339. a. E. primum à qui-
busdam dicitur. 339. b. C.
πημύτις@, qui hodie pharmacopola,
vel apothecarius. 740. b. F. 741. a. B.
πημύτον infimae Græciæ, vel πῆμύτον,
idem quod pigmentum. 740. b. F. 741. a.
A. B. non solum aromaticas & exoticas
omnes species quæ condimentis serviunt,
sed omne genus herbarum ac seminum
condimentariorum significat. 740. b. G.
Πέμμα@, placentae. 790. b. F. Græcis,
quæ veteribus Latinis bellaria, compo-
situm quid, & costum, unde nomen.
930. b. F.
Pendere non de ponderibus tantum dici-
tur. 481. b. A.
Pendix & pendigo, τὸ πῆ-
γμα.
Penticæ cedri, inter officia
domus Augustae, ὅπῃ ἔ-
πῃματος.
Πνελόπη, Πνελόπεια. 201. a. B. ....
aves sunt aquaticae anatibus similes.
612. a. E.
peneus per Tempe Thessalica defluens.
108. a. D. amnis Thessaliae ἀργεῖος
cur nominatus. 846. a. F. ostium. 100. a. E.
Πλώκη. 89. b. E. G.
Πλώον. 101. b. E.
Πλώια, fusi. 629. b. G.
Πλώισμα βρύθινον. 792. a. D. E.
Penna, quaecunque res in
acumen desinens. } 941. b. A.
Pennatae agnae, pro spicis
aristatis.
Pennere pro pendere. 59. a. E.
Πλώ@. 89. b. G. 824. a. E.
Pensare, σιτίζειν. 708. b. C.
Pensio tributi alia capitis, alia soli, capi-
tis omnes erant obnoxii, non soli. 195.
a. E. pauperum, coccus. 195. a. E. F.
herbae quae in hortis. ibid. F.
Pentapolitana regio, sive Cyrenaica. 225.
b. C. E.
Penthesilea ex urbe Alope in Ponto. 569.
b. F.
Penthilus Orestis filius. 52. a. C.
πέπαντις in fructibus πέπας quaedam. 252.
b. B.
πέπειροι de valde senibus. 252. b. A.
πεπτομῆλα quae ὅπῃ τε σπῆλαις colorata &
saturata, Latine sua & insua: πεπ-
τομῆλας ὅπῃ τε καὶ ὅπῃ. 245. b. A.
πέπερ & πεπελῆς differunt. 288. a. E.
πέπερ Græcorum & barbarorum pepelis
Persas ab Indis hoc nomen sumptissime tra-
dit Galenus. 249. b. B. 722. b. C. à
voce Indica pimpilim. 754. a. A.
Πεπλήγη pro πηλήγη Homero. 651. a. A.
Πεπλημῆλαι τείχες. 534. b. C.
Πεπλήσω verbum à πεπλήγη. 273. a. B.
Peplium, seu portulaca agrestis. 265. b.
G.
Πέψις. 252. b. B.
Peradulescens. 841. a. A.
Peræa ab Herode Magno relicta testa-
mento Antipæ seu Herodi. 406. b.
E.
Peræque. 761. a. C.
Peræternum, ὀλιωκός. 274. b. G.
περαία Iudæa, nomen ambiguum. 333. b. B.
G.
τὰ Πέργον, τὰ περαία, ultra. 251. b. B.
Perarte. 413. b. E.
Perastrus. 841. a. A.

Περσική φερτία merces peregrinae. } 251. b. F.
 Περσικὸς λίβανος. }
 Περσάων βασις. 364. a. E. b. A.
 Perciti audacia. 321. b. F.
 Perdiccas rex Macedoniae. 487. a. F. primus a quibusdam dicitur, ab aliis quartus. 110. b. D. dux Temenidarum. 110. b. E. 487. a. F. ejus regni initium. 110. b. E. 111. a. A.
 Perdices in Boeotia quales. 105. a. F. juxta Plinium & Solinum in Attica non esse. *ibid.* a. F. G. quod falsum esse probatur. *ibid.* a. G. b. A. Atticorum, & Boeotorum differentiae in vario sono. *ibid.* b. A. 106. a. D. alii κακκαρίζουσι, alii πτηνίζουσιν, perdrix rouges & grises. 105. b. A. gallina rustica. *ibid.* D. leucophæe palmam de gustu tribuunt gulones, rubrae rariores in Italia, eoque cariores. *ibid.* E. ut Boeotiae in Atticam non transeunt, ita nec Atticae in Boeotiam. 106. a. F. clanculo ad ova sua reverti. 106. b. A. non ova transferre alio. *ibid.* B. D. adea ova, quae in conspectu maris ediderint, nunquam accedere. *ibid.* C. non in eodem loco pullos suos fovere solitas, quo ova ediderunt, & incubarunt. *ibid.* E. F. G. mares αφροδισιαστικὰ ζῶα 107. a. B. ova frangi a maribus intemperantia libidinis. *ibid.* a. C. feras a cicuribus non solum iniuri, sed & verberari. *ibid.* b. A. rubrae Graecicae a Gallis rubris quomodo differunt. 106. a. D. mares χῆροι circa connubium dimicant. 107. b. A. si ventus a masculis flaverit foeminas fieri praegnantem odore. *ibid.* b. B.
 Perditus. 321. b. E. perditus audacia: perditus audacia, perditus, πανώλης, αἰπεγνασμός. *ibid.* F.
 Peregre & peregridem antiquis. 23. a. B.
 Περητεία, quia. 447. a. G.
 Perfectio τελείωσις corruptioni, & putrefactioni contraria. 252. a. F.
 Perferre partus. 21. a. B.
 Perfici maturitate fructus dicuntur. 252. b. B.
 Perforaculum, τρύπανον. 774. a. G. b. A.
 Perforare de gemmis, τρυπᾶν. 774. a. G.
 Perfundi de lacubus dicitur, de fluvio. 616. a. B.
 Perga ad Cestrum fluvium. 549. a. A. E. in maritimis. *ibid.* B. ad fluvium cataracten. *ibid.* F.
 Pergama altera. 204. b. D.
 Pergamenum membrana, quod primum Pergami repertae membranæ. 659. a. E.
 Pergamum pro omni pergamenò, seu membrana. 659. a. E. G. frusta vermiculata. *ibid.* F. membranæ sub Eumene Pergami reperta, ab eo nostrum parchemin pro membrana. *ibid.* G.
 Pergiti pro perciti. 321. b. F.
 Perhospita. 841. a. A.
 Περιακτῶ, translatus. 224. b. A. B.
 Περιακτον, translatus. 224. b. B.
 Perianther quando mortuus, quando tyrannidem obtinuit, quot annos vixerit. 98. a. B.
 Periandyni. 619. a. B.
 Περιακτῶν, vel περίακτα, amuletum. 370. a. F. corona Plinio. *ibid.* A.
 Περύβολος, sacellum, conscriptum cohors. 8. a. D. 104. a. G. 219. a. F.
 Περικαλαμπίς, Aduria. 918. a. D.
 Περικαλῆπον vox πολύσημος. 160. b. A. quid. 160. b. B. C.
 Περικεφαλῶν tam de galea quam de galero. 392. a. D.
 Περύχωροι ἀγῶνες. 596. b. A.
 Periclitari, periculum facere, experiri. 553. a. B.
 Περικλυσις pro limbo, de chryso clavo. 728. a. F.

Περικλόνες ἀγῶνες. 596. b. B.
 periculum, pro sepulcri titulo. 858. b. B.
 ἔλεγχος, index vel titulus, ad aliquid declarandum, unde... facere alicujus rei, ἔλεγχον ποιεῖν. *ibid.* C. magistratum, tabellæ ex quibus sententiam dicebant, periclitari pro explorare & cognoscere. *ibid.* D.
 Περλοδοθεὶς κολλητικοῖς. 740. a. C.
 Περλόδομοι, deambulationes in circuitu, circum tabulata singula facta tabulis provolantibus & extra projectis eminentibusque quod est περὶ πτερον. 857. a. G.
 Περληγεῖσσι quid, περληγῆσι, περληγῆν, ζωρεσθῆν. 68. b. C. D. περληγῆσι χιτῶν. *ibid.* D. περληγῆσι rotundus. *ibid.* E.
 περληγῆσι, dicitur ἵστω κύκλος in Geographia, multi scriptores. 596. b. G.
 περληγῆσι unde dictus Dionysius, περληγῆσι ἡγήτης. 597. a. A.
 περληγῆσι τείχεσι. 534. b. C.
 περληγῆσι, qui in eo statit, ut statim comprehendi possit. 107. b. F.
 perileucos Plinio gemma est, at ab Epiphania confunditur cum achate. 92. b. E. inter genera hyacinthi ab eodem ponitur. *ibid.* D.
 Πέρσης & περσία tyrannus, diverse scribitur. 502. b. D.
 Perinde. 761. a. C. similiter, παρὸς πλησίον, ὁμοίως. 175. b. C.
 Perinteger. 841. a. A.
 περλοδοτικὴ, V. pharmacopola, athletæ. 27. b. E.
 περλοδοτικοὶ σέφανοι. 596. b. A.
 περλοδοτικὴν. 27. b. E. 596. a. G. b. D. facere dicuntur, qui potentiores mane salutabant. 596. b. E.
 περλοδοτικῆς. 596. b. D.
 περλοδοτικὴ κύκλος, ἀγῶνων. 596. a. G. b. D.
 Periodus magna Ægyptia ex totidem annis, quot diebus constabat major. 390. a. C. Ægyptiaca, diebus & annis, ab ortu caniculæ ad alterum ortum. 389. b. C. 390. a. B. Archimedeas, Olympica. 577. b. G.
 περλοδοτικὴ τρίτη, tertia vice, ἐν τρίτῃ. 664. a. C.
 Perior antiquum verbum, unde compositum ex potior. 858. b. D.
 περλοδοτικὸν δένδρον. 362. b. A.
 περλοδοτικὸν. 407. b. D.
 περλοδοτικὴ & ἐκφανῆ simulacra, quæ en relief. 736. b. A. περλοδοτικῶν opponuntur. *ibid.* C.
 περλοδοτικὸς, teres. 377. a. G. 499. a. B. 502. a. G.
 Περύβολοι in itinere maritimo, eorum multi scriptores. 596. b. G.
 περλοδοτικὸν, limbus vestis, περλοδοτικῶν recentioribus Græcis. 802. b. B.
 περλοδοτικοί, circitores. 450. b. F.
 περλοδοτικὸν. 404. a. E. de æde quæ non solum in antico & postico, sed etiam ad latera habebat columnarum ordines & deambulationem circa cellam ædis. 857. a. E. quid apud Vitruvium, πῆνθος ἐξέχον, ἢ σέση ἐχέου ἐξοχλῶ, ναὶς, in circuitu deambulationes habens. *ibid.* E. F. G.
 περλοδοτικὸς, circumspergi. 216. a. F. b. B.
 περλοδοτικὸς ἀντήλια. 216. a. F. 852. a. D.
 περλοδοτικὸς χρώματος. 728. a. E.
 περλοδοτικῶν, circumfodere. 365. b. F.
 περλοδοτικὸν, lineam circumdare. 287. a. D.
 περλοδοτικὸς βίος. 456. b. B.
 περλοδοτικῶν, V. hamata.
 περλοδοτικὸν Dioscoridis, quod folia habet ἐν τετραμήνῳ, ὁρῶν περλοδοτικῶν dicitur. 817. a. B.

(ff)

περλοδοτικὸν, puteal, operculum putei. 802. b. A.
 περλοδοτικὰ ἔαπτα. 609. a. F.
 περλοδοτικὸς νόμος. 747. a. A. 747. a. E.
 Perjurii poena, quæ. 73. b. B.
 Permutatio pro permanfione. 904. b. F. peragebatur vetusta nundinatio. 175. a. C.
 Peroriga pro proriga. 627. b. G.
 ad Perpendicularum in cultro collocare, seu ad perpendicularum cultellare, idem. 487. a. A.
 Perpensum ferramentum, vigor. 486. a. E.
 Perpressa, V. ἄσφαρον.
 Per se, i. sponte sua. 295. b. B.
 Persæ olim Κηφῶνες dicebantur. 442. a. F. 867. a. C. postea Πέρσαι à Persæ filio Persei. 867. a. C. sub Parthis fuerunt, restitutum imperium sub Alexandro Macedonia. 839. b. F. apud Plinium non strictè de Persidis regione, sed lata appellatione, de populo dominante, pro Persarum imperio. 840. a. B. eo sensu Σέρσαι, & Βαβυλωνίων περσικῆ πόλιν dicuntur, distinguuntur περσικῆ πόλιν, & πόλιν περσικῆ, hæc sunt urbes Persidis, illæ Persicæ dominationis. *ibid.* C. Græci περσικῆ nunquam ponunt nisi de particulari Persarum regione. *ibid.* D. suum semper habuere regem etiam dominantibus Parthis, qui tamen humilis agebat & Partho addictus, itaque Regi Persarum Persidis regio & Carmania & Susiane parebant; & reliquæ provincie in ora maris Indici. 843. a. B. semper rubrum mare accollere. *ibid.* C. piligeri. 392. a. B. multas voces à Græcis acceperunt. 795. b. E. & Hispani sub eodem parallelo, dies apud utrosque par, & totidem horarum. 466. a. A. cadavera sua non cremabant. 847. a. B. quidam qui neque spuebant, neque emungebantur. 25. a. F. 4. horis maturius Solem renascentem excipiunt quam Hispani. 466. a. A. exercitiis ac sudoribus assueverant. 665. b. C. genti se debet unguentum, sobrietas, ac victus frugalitas. *ibid.* σίτων μετρίότης. *ibid.* a. G.
 persæpolis ad Araxem amnem. 846. a. B. in Perside. 840. a. B. C. 846. a. B. D. 866. a. E. ab Alexandro diruta. 835. b. E. 840. a. A. 846. a. B. 866. a. D. 867. b. B. inter regias Persidis numerata à Ptolemæo. 835. b. E. eam quasi extantem facit Ptolemæus. 840. a. A. 867. b. D. & Ammianus. 866. a. E.
 Περσία & Περσῶν vetustissimis Græcis, quod recentioribus περσικῶν, & Latinis Persica arbor, & mala Persica, male cum perseæ Ægyptia confunditur. 427. b. E. persica arbor, hujus duo genera, commune & Ægyptium. 666. b. D. non à Perside, sed à Persæo. 427. b. D. veteribus vocata, postquam Persica dicta à mediæ ævi auctoribus, Persææ appellatio in Persæ Ægyptia remansit. 428. a. C. arbor Ægypti peculiaris. 426. a. C. in Alexandria solum visa. *ibid.* D. in Ægypto tantum & Æthiopia nascitur. 427. a. G. b. A. ex Æthiopia igitur in Ægyptum translata. *ibid.* & b. D. 666. b. E. Nicandro è Cephei regione in Græciam advecta. *ibid.* B. Ægyptia myxis rubentibus similis Plinio. 428. b. D. 931. b. G. non potest dici similis myxis Syriacis, ejus forma. 932. a. A. cum communi male confunditur. 427. b. G. 561. a. D. Persicæ quedam species, folia non amittit, fructus ejus oblongus. 677. b. B. & coloris herbacei. 429. a. C. 677. b. B. ejus folium lingue simile. 429. a. E. 677. b. C. Ægypti peculiaris à similitudine Persææ five Persicæ, quam Persæ ex Æthiopia, vel Perside, in Græciam attulit, inde Persica recentioribus. 429. a. E. à Persæo sata Mycenis. *ibid.* F. veterum

pexa vestes. 277. a. E. F. b. F.
 πῆλαι, ut figere Latinis pro devincire
 ac ligare & immobilem præstare. 765.
 b. C.
 pexitas. 277. a. F. G.
 πῆλις, prima, quo conformata sunt astra.
 309. b. B. posterior, qua terra com-
 posita est. *ibid.* C. vocabulum magicæ
 vanitatis, defixio Latinis. 765. b. B.
 hyæna πῆλιν facit omni animali quod
 ter lustraverit. *ibid.* 766. b. C. ....
 quum aliquis veluti defixus, he-
 ret in vestigio, stupore defigi, περι-
 γὰς ὑπὸ θαύματι, admiratione defi-
 xus. 765. b. B.
 Πύκη, picea. 356. a. A. 357. b. A. larix
 Plinio. 357. a. C. b. A. aliquando pi-
 cea. *ibid.* b. A. modo pinus, modo tæ-
 da. 358. a. E. δάς, vel λαμπάς. *ibid.*
 F.
 πύκεδανόν. 356. b. B.
 πύκελαῶν regio, Peucelaitis. 559. a.
 C.
 πύστινοι dicebantur Athenis corpus mi-
 nistrorum publicorum seu licitorum, πύ-
 στιναι etiam dicebatur, & Σκύρι. 581.
 πύξος λόγος, pedestris sermo. 591. a.
 D.
 Φαῖος, φαῖος ἐλεῖα, ... cum σφακῶ
 confundit Plinius. 234. a. A.
 phaethon. 630. b. E. G. ambustus,
 καὶ φλεχθεὶς ὑπὸ τῆς κεραυνῆς. 590.
 b. A. Phaethon pro Phaethonte Latinis.
 66. a. D. 889. b. C.
 Phagedænas sanat ifatis, seu vitrum, seu
 vitraria. 180. b. A.
 Φαίω & φαίω, idem. 281. a. D.
 phainus primus Athenis solstitium obser-
 vavit, ex Elide fuit. 519. a. C. prior
 Metone. 519. b. E. Metonis præce-
 ptor. 721. b. E. ex Lycabetto specula-
 batur. 526. b. B. ... enneadecaeterides.
 521. a. E. periodus decem & novem
 annorum. 578. a. B. parapegmata, seu
 tabulæ. *ibid.* F.
 Φαίεσσι Æolice pro σφαίεσσι. 315. b. E.
 Φαίεσσι pro σφαίεσσι. 40. b. B. 891.
 a. C.
 Φαίεσσι Æolibus pro σφαίεσσι. 536.
 a. C. 903. b. E.
 Φαίος, perspicuus. 281. a. D.
 Φαίεσσι ἡ ἡμέρα, per quam lux admittitur.
 281. a. E.
 Φαλαγγίον & σφαλαγγίον. 537. b. B.
 proprie solipuga. 124. a. C. musca ve-
 nenata, cantharidibus similis & in legu-
 minum segetibus reperitur, in Creta re-
 peritur. *ibid.* D. ... plura genera, alia in-
 noxia, alia δηληνῆ. 70. b. G. 71. a.
 A. simile araneo. 70. b. G. 71. a. A.
 B. in Italia non reperiuntur. 71. a. B.
 phalangæ ebeni. 726. b. C. Φαλαγγίον
 ἐβένος sæpe nominantur in mercimoniis,
 aut donis, aut tributis. *ibid.* a. A. cen-
 tenas ab Æthiopibus pensitatas regibus
 Persidis, trecentas dono missas Alexan-
 dro a Candace Regina Æthiopiæ. *ibid.*
 B. bacilli sive fustes teretes inodici. *ibid.*
 B. a. C. phalangæ Latinis. *ibid.* a. B.
 κυρτοὶ ἐβένος, quæ aliis Φαλαγγίον. *ibid.*
 b. C.
 Phalangitis herba λούκανθος dicta, quod
 florem haberet candidum, dicebatur &
 λούκανθου. 369. b. A. 815. a. G. b.
 A.
 Φαλάνθη. V. Palanthe.
 Phalanthus ab Hercule octavus Tarenti
 conditor. 42. a. C.
 Φάλαξ. 386. a. D.
 Φάλοι ανελάξ. 386. a. C. in summa par-
 te galeæ. *ibid.* A.
 Φανέρωσιs fideris, vulgo ortus dicitur.
 529. b. F.
 Φανίσρα, fenestra, à Φανίζω. 281. a. E.
 Φαντασία, pro facie vel effigie. 541. a. F.
 proprie της μανίας. 765. a. A. signum

legitimæ insanias. 764. b. E. οὐκ
 ἀληθῆς, quam efficit radix strychni in vi-
 no potæ, drachmæ pondere. *ibid.* G.
 Φανερῶν dicitur. 765. a. A. ....
 Φανερῶν φάσματα, vanæ species,
 imagines conspicuæ. *ibid.* C. D. ἐν πη-
 κτῇ ἀνάσκει, terculamenta ex vanis
 speciebus, quæ ex magica devotione vel
 alicujus numinis præsentia immitti cre-
 debantur. *ibid.* b. B. vanæ & frivolæ ima-
 gines, qua terrores ineptos incutiunt,
 de stellis transcurrentibus. *ibid.* a. D.
 Φαντασιῶν ἀπελαστικὸς ἱατρὶς, & ἄλλος
 earundem. *ibid.* E.
 Φαντασιοκοπέω, falsis per-
 suasionibus laborare,
 Φαντασιοκόπος, qui semper } 765. a. A.
 quod vult verum esse pu- }
 tat.
 Φαντάσματος, Φαντασίαι Φανερῶν, &
 φάσματα differunt ab iis. 765. a. D.
 Φαρά. } 170. b. E.
 Φαράκός. }
 Φάραγξ, vallis, κοιλάς. 544. a. E.
 Pharan in intimo recessu Arabici sinus. 344.
 b. C. 399. a. E. oppidum ab Ismaelitis
 conditum. 344. b. B.
 Pharanitis regio haud longe à Saracenis.
 344. b. D. postea Μαργῖν. 344. b. E. 346. b.
 F. G. amethysus, unde dicta, 399. a. E.
 Φάραθρα, oppidum Arabiæ. 348. b. G.
 Pharasii comites Herculis. 295. b. A. B.
 Pharia volucris pro phœnice. 391. b. E.
 Pharicon ἐφήμερον. 171. b. A. B. Nican-
 dri interpres vult esse idem cum Colchi-
 co & oleo Medææ, ejus erroris ratio.
 171. b. A.
 Pharicum venenum. 170. b. D.
 Pharius nomen gentile urbis Creticæ,
 quæ Φαρά dicta. 170. b. E.
 Pharii liquores, qui apud Statium. 283. b. F.
 Pharisæi, unde dicti. 431. b. F.
 Φάρμακα vocantur διωάμεις, composita
 etiam remedia. 740. a. E. Græcis veteri-
 bus herbæ omnes ac species virtute ali-
 qua aut potentia præditæ, seu juvaret,
 seu noceret ac necaret. *ibid.* D. σύνθετα.
 741. a. B. ἑπὶ χρεῖα. 330. b. C.
 Φαρμακῶδες πέποι, loca in quibus plantæ
 aliqua facultate medica pollentes nasce-
 rentur. 740. a. D. plantæ, quæ medi-
 cinæ conducerent, ἀνθὸς spinæ Ægy-
 ptiae. *ibid.* E.
 Φαρμακῶν in Æthiopia, corpore vene-
 nato. 34. b. C.
 Φάρμακον pro βάμμα, ut } 189. b. G.
 venenum pro colore. }
 Φαρμακῶν, τὰ βαφῆα. }
 Pharmacopolæ hodie, qui non tantum
 simplicem institutam exercent, sed ex
 præcepto medicorum remedia confi-
 ciunt, nulli olim erant earum tantum
 mercium institores, quæ ad medicinam
 facerent. 739. a. E. nam antiqui non
 erant similes nostris, nec simplicium
 medicamentorum erant propolæ, mi-
 scebant ipsa remedia, ac venditabant,
 contra venena præcipue ac δηλητήρια
 opem atque operam suam pollicebantur.
ibid. F. illis simile Medicorum genus,
 quos Græci φειδοδωτῆς vocant, hodie
 charlattans, & saltinbanci. 596. b. E.
 739. a. G. hi circumforanei & circula-
 tores qui medicos imitantur, thesiao-
 rum propolæ, vel ut vulgus loquitur,
 vendeurs de theriaque vocantur, ut ve-
 teribus Φαρμακοπώλαι. 740. a. D. &
 qui simplicia ac composita remedia po-
 pulo vendebant. *ibid.* D. F. hi in foro
 totos dies desidebant cum suis vasculis,
 pyxidibus & cistis, & sero domum re-
 vertebantur. *ibid.* F. Medici olim non
 solum præscribebant remedia, sed etiam
 manu faciebant. *ibid.* b. D. quod nunc
 Pharmacois relinquit, præscribere
 (ff 2)

ipsi contenti. *ibid.* F. pimentarii vocan-
 tur ubi. V.
 Φαρμακοτεῖλαι, quia tebant & misce-
 bant antidota. 740. a. F.
 Φαρμάσσειν, tingere, βάψαι, venena-
 re. 189. b. G.
 Pharmuthi mensis. 524. b. A. 525. a. G. b. B.
 Pharos insula, in qua ejusdem nominis erat
 turris, de qua faces noctu accendeban-
 tur. 340. a. C. ἀκρωτήριον ἢ νήσος, ἐν-
 ναλίη χοιρῆς, πέτερος, περικλυστῆς, ...
 turres in portibus ad prælucendum na-
 vibus. *ibid.* D.
 Pharphariades. 554. a. C. inter Tauri mon-
 tis nomina. 626. a. C.
 Phasaelis una ex tribus urbibus Salomæ
 assignatis. 506. b. E.
 Φασκός, bryon quercinum. V. bryon. ....
 candidi maxime probati. 235. a. D. ni-
 gros ἀλίφλοιος gerit. 234. b. B. 235. a.
 D. erant & rutili. 235. b. E. non in
 cortice modo nascitur, sed & e ramis
 pendet. 234. b. G. e cortice nascitur in
 inferioribus ramis. 235. a. A. nec flos
 quercus, nec pro flore habendus. *ibid.* a.
 B.
 phaselis. 551. b. A. 552. a. A. C. E. F. Pha-
 selitarum regio. 563. b. E. Pamphylia
 urbs. 545. a. E. alii Lyciæ tribuunt. 548.
 a. D. 552. a. D. E. 929. a. C.
 Φάσηλος. 724. b. C.
 Φασγάνιον dictus aspalathus. 282. a. E. ali-
 ud à Latinorum gladiolo. 188. a. C. D.
 702. b. E.
 phasiani Colchici. 106. a. C. cornicula api-
 cem ejus faciunt. 386. b. C.
 phatmiticum vel Phatmiticum ostium,
 Φατμηκόν vel Φαθμηκόν στόμα. 338.
 b. G.
 Φατμηκόν στόμα. 338. a. D.
 Φατνώματα, quæ cæcata non sunt. 855.
 a. D.
 Φαυλίας, olivæ majores rotundæ. 729. b.
 C. 730. a. B. pessimum olivarum genus,
 quod & nomen ipsum sonat, αἱ φαύ-
 λοι, κοινὰδες ἐλαῖα Polluci. 911. b.
 D. ex deputato vel translato oleastro gi-
 gnuntur, eas Plinius perperam inter stir-
 pes retulit, quibus in alieno natales. *ibid.*
 E.
 Φαυλίον, πᾶν δρόν, unde Φαύλια μήλα,
 Hesychius exponit τὰ μεγάλα, alii ta-
 men Φαυλίας exiguas interpretantur.
 730. a. B.
 Φηγός inter glandiferas à Macedonibus po-
 sita. 360. a. A. βελανοφῶρ perperam
 dicitur æsculus à Grammaticis. *ibid.* D.
 Φειδός, Φείδωλος. 5. b. G. 383. b. B.
 Φηλαῖν Æolice pro φηλαῖν, felare. 36. b. A.
 61. b. B. 662. b. B.
 Φειδοδωτῆς, perpetuam obtinet frondem.
 675. a. E.
 Φείδωρος, Phellus. 551. b. G.
 Φειδός, idem quod σφῆρα. 241. b. D.
 phengites lapis, domus ex illo structa. 184.
 a. B. specularis. 771. a. C.
 pheos V. hippophaes, & φλεῶς.
 Φέρεν, herba, Æolice, pro φορέν:
 inde ferba antiquis, & deinde herba. 280.
 a. D.
 pherecydes unus Syrius, & alter Atheni-
 ensis Eristheni, sed male. 594. a. A.
 D. Atheniensis Historicus ac χροναλό-
 γος. 590. b. G. 594. a. A. D. b. F.
 proflam orationem primus instituit. 591.
 a. B. 594. a. A. & primus historiae au-
 ctor nonnullis dicitur. 591. a. B. E. 594.
 a. D. quando floruerit, posterior Syrio.
ibid. E. Atheniensis, opus γεωργία,
 & universa, μυθιστορία. *ibid.* b. E. 594.
 b. C. 595. a. A. secundus historiarum
 scriptor. 594. a. A. D. inter antiquissi-
 mos & primos historicos. *ibid.* B. potius
 Leriis, quam Atheniensis, scripsit Ioni-
 ca lingua. *ibid.* E. ejus oratio nihil aliud
 quam metrum lege solutum. *ibid.* G. Sy-
 rius

rius profæ orationis primus conditor. 590. b. D. vixit Cyri ætate. *ib.* E. Pythagoræ præceptor fuit. *ib.* E. 592. b. G. de Theologia librum scripsit. 590. b. G. de natura ac Diis primus omnium, profæ oratione, & Ionica dialecto. 591. a. E. ἀσρολόγος & θεολόγος, sapiens habitus, ultimus eorum qui σφοῖ dicti sunt. 591. a. A. quo tempore floruerit. 591. a. A. C. E. 593. a. A. Syrium & Atheniensem sæpe veteres confundunt. 591. a. A. theologus, non historicus. 592. a. F. Thaletis præceptor, juxta quosdam, discipulus & auditor, juxta alios, sepultus à Pythagora in insula Delo. *ibid.* F. pediculari morbo perit. *ibid.* G. 593. a. C. E. astrologus dictus, qui tantum astronomus. 461. b. G. historici operis argumentum, quousque perduxerit mythologiam suam. 595. a. B. epistola ad Thaletem. 591. b. D. an vera aut commenticia. 592. a. B. D. 593. a. C. theologandi genus involutum ænigmati & allegoriis. 591. b. A. E. 592. a. A. F. ejus operis Θεολογία. 591. b. D. primus profæ orationis conditor existimatus. 592. a. A. astrologi ἡλιότροπον. 447. b. E. 593. a. F. quo tempore vixit. *ibid.* F.

Φῆρες Æolice pro θῆρες. 56. b. A. 61. b. B.

Φερμός pro θερμός Æolice, unde formus, i. calidus. 56. b. A. 131. b. D.

Φέρουσα γαστέρα & Φορός. 585. a. G.

phiala fons Nili idem cum fonte sacro, vel fonte sacerdotum, in quo post statum ævi spatium Apis necabatur. 300. a. D. 312. a. B. b. B. 313. b. C.

φιάλη patenti & plano sessilique fundo. 897. a. C. patera. *ibid.* D. argentæa victoribus data in Marathone. 596. a. C. ἀναστῆναι, quid. 767. a. G. φεβραί, φεβοί. 131. b. D.

phidias, non vascularius, sed primus toreuticen aperuit. 736. b. G. 737. a. A. b. E. nec à Phinio inter claros πρώτους nominatur, sed à Martiale Phidiacum cœlum dicitur, quia toreutemata primus aperuit & demonstravit. 737. a. B. quo tempore floruit. *ibid.* b. F.

phidippides, φειδιππίδης, non Philip-pides, cursor. 33. a. B. C.

philadelphia Decapolitanæ regionis oppidum. 435. a. A. fertilis. *ibid.* C.

philæ Nilo cinguntur. 298. a. E. paulo supra novissimum cataracten. 208. a. F. 311. a. A. insula habet in ambitu quatuor milia passuum. 310. b. F. G. non est ex adverso Syenes. 310. b. E. 311. a. A. B. D. sed supra Syenen, pro Elephantine accipit Plinius & contra. 311. a. E. in Arabico latere Nili. 311. a. C. in Ægypto celeberrimæ. 499. b. C.

Philænorum aræ. 226. a. B. terminus Africae & Cyrenaicæ regionis. 226. b. A. in Philtrorum generibus τὰ ἀψυχὰ τὰ ζωόφυτα & τὰ ζωὰ recensentur. 662. b. A.

Philetærius pes à Philetæro rege Bithyniæ. 481. b. F.

Philippensis proscriptio. bellum 17. b. B.

Philippus oculus damnatus. 108. b. C.

φίλιος. 24. a. B.

Philistides Mallōtes. 119. a. C.

Philolaus Tarentinus, inter eos qui gnōmonica invenerunt. 448. b. A.

Philonides Alexandri cursor. 33. a. D.

Philtia & amatoria ἀνάσκει & κατ'ανάσκει vocatæ. 764. a. C.

φινείδαι à Phineo, tribus vel familia. 832. b. D.

Phineus Beli Assyrii filius. 402. a. C. 867. a. C. Cephei frater. 401. b. G. 402. a. D.

Phinice pro Phœnice. 566. a. A.

φίντις, φίνπερος, & φιντίς, pro φιλτίς, φιλπερος, & φιλτίς apud Siculos. 78. b. A.

φιντίας, Siculum nomen, & scæminum

φιντίς pro φιλτίας & φιλτίς. 78. b. A.

Phirsimus, flumen, vel Phrymus. 832. a. A.

φίς φιδός, à σφίς σφιδός, chorda, unde fides quæ tenditur. 907. a. A.

φίτρον pro herbæ caule. 897. b. B.

φλάμπυλον pro φλάμμελον, flammulum. 266. a. E.

φλεμός, sanguis, αἷμα φλεμός βραμύω, de vino. 629. b. E.

φλέως, herba palustris sine spinis. 279. a. D. 702. b. B. scirpus, vel papyrus, ex quo ut plurimum stipæ fiebant. 869. a. C. à phœ multum diversa φέως vel ἰπώφως. 279. a. C. 869. a. D. 909. b. F. perperam confunduntur à quibusdam, cum fere semper cum cypero jungit Theophrastus. 702. b. B. 705. a. D. & inter frutices & herbas recenset quæ nascebantur in Orchomenio lacu. 702. b. B. ex illa fiebant testæ quæ fistilibus oleariis circumponebantur. 910. a. A. .... papyri panniculæ tomentis inculcandis serviebant. *ibid.* B. non meminit Plinius. 705. a. E. ad vitilia & nexus utile. 279. a. E. 702. a. A. verbasco, i. phlomo simile. 279. a. E. & papyraceum. *ibid.* F.

ἀνθήλων habet, i. panniculam. 279. a. E. 705. b. C. ea utebantur stipæ vice ad componenda vasa fistilia. 279. a. F. 705. b. C.

φλόγανον χρώμα infectorum simile Armenio lapidi. 814. a. A. à tinctoribus ὑπερῶδες à medicis, à Galeno φοινίκης dicitur in urinis. 811. b. D. E.

Phlogites, φλογίτης, lapis, } 541. b. C.

Phlogitis, φλογίτης, gemma. }

φλοῖναι ψάφτι, scirpeæ tegetes. 702. b. A. 705. a. F. 706. a. C. b. B. non tamen φλέως idem quod teges. 702. a. G. ἐσθής. 279. a. D. 702. a. F. b. A.

φλοιός & φλοιώδες, palmæ corticeum involucreum. 934. b. E.

φλόμος non idem ac φλέως. 279. a. F.

φλός pro φλοιός. 706. b. B. .... φλοός, pellis extimæ cutis, vel vertex. 586. b. D.

φλύακες. 76. b. F. 77. a. G.

φλυαγογεφία. 77. a. A. G.

φλυασείν. 77. a. G.

φλυκτῖναι, tubera. 499. a. B.

φόρβη in harundinibus. 89. b. D. juba Latine. *ibid.* E.

Phocæa, φωκία & φωκίη, juxta eam Hermus in mare evolvitur. 606. b. B. urbs Asiæ. 66. a. C. Ionica urbs. *ibid.* F.

Φωκαῖς. V. Phocæenses.

Phocæna non est thursio. 940. a. D.

Phocæenses seu Phocæi Asiatici Massiliam condiderunt. 66. a. C. 114. a. E. & colonias in Corsicam deduxerunt. 66. a. F.

Phocaica laurus, pro Par-nassia & Phocica } 66. a. E.

Φωκαῖος à Φωκίῳ. }

Phocari pro Tochari. 696. a. A. pro Phicari. *ibid.* B.

φώκη, vitulus marinus. 162. b. F.

Phocenses, Φωκείς, Φωκίῳ. 66. a. C.

Phocis, regio circa Parnassum. 66. a. C.

Achaia regio. *ibid.* F. pro Phocæide. *ibid.* D.

Phocaicum pro Phocio. }

Phocaicæ pro Phocicis. }

Phoclis inter Arachosiae urbes diversa ab urbe Arachoto. 827. a. E.

Phœnice maritima quæ olim Συρία φοινίκη. 333. b. F. Libanensis, quæ Συρία Κοίλη, Syria & Assyria, uno nomine Syriæ continebantur. 867. a. F. .... urbes totidem regna. 406. b. D. populi quibusdam dicti φοῖνοι, ex quo Pœni qui oriundo Phœnices. 936. a. A. By-

blii. 129. b. A. frequentes coloniae in Mauritania, pro Pœnis non accipien-di. 205. a. A.

Phœnicias. V. ευρονότος & Κάρεαν.

Phœniciati equi. 629. a. D.

Phœniceus color à palmæ fructu, qui φοῖνιξ dicitur. 290. b. E. F. Græcis ξανθός. 291. a. E. in equis, V. badius, & puniceus diversi colores, qui sub uno nomine Græco, quod est φοῖνιξ comprehenduntur, & ab omnibus fere auditoribus confunduntur. 935. a. B. .... equus Sejani quomodo accipiendus apud Agellium. *ib.* G. admodum similis ei cha-staigne vocamus, qui in capillis præcipue obtinet, qui rufi coloris, non nimium pressi, nec nimis saturi. *ibid.* b. E.

Phœnicus sinus. 553. a. C.

Phœnicusa. V. φοινικῶσα.

Phœnix Agenoris filius, pater Cephei & Phineï. 402. a. E. frater Cadmi, Cilicis & Europæ, ex Telephasia. 543. a. B. pater Cadmi & Cilicis secundum quosdam, falso antiquior Jove, & terræ alumnus dicitur. *ibid.* D.

Phœnix purpureus totus excepto collo, quod auri colore, & cauda carulea, pectus purpureum & collum croceum, cauda χερσὶ περὶ φρενῶν. 385. b. C. ales amica Deo dicitur. 283. b. E. 391. b. E. ales superba. 919. b. B. & Pharia volucris, cum cinnamomo ave quidam confuderunt. 391. b. D. E. quando visus in Ægypto. 389. a. A. B. E. 390. b. B. G. in Solis urbem rogos suos desert. 387. a. G. b. C. nidum suum. 283. b. E. 387. a. F. nidum sive rogam in terris suis struit. *ibid.* G. ovum ex myrrha faciebat, & inclusos cineres pristini corporis in urbem Solis claudibat. 388. a. C. falsus tempore Claudii in urbem allatus, verus qui sub consulatione Plautii & Papinii in Ægypto apparuit, multis creditus. 391. a. A. qui & falsus tamen multis æstimatus. *ibid.* B. .... ætas. 387. a. C. D. 388. a. F. a pex. 385. b. E. 386. b. A. capitis corona radiata. 386. a. G. radiatus tempora, nidum cinnamidis sternere solitus, inde ales cinnamomeo nido dictus. *ibid.* b. A. .... nido decuti virgultâ cinnamomi, antiquis persuasum. 919. b. A.

φοινίκη Syriæ pars in qua optima purpura tingebatur, unde dicta. 936. a. E.

φοινίκης ὄπλον, ἔρμυρον. 936. a. E.

φοινίκεον, puniceum. 228. a. B.

φοινίκες Pœni. 228. a. B. Tyri & Sidonis incolæ. 936. a. A. à colore tinctorum quæ ibi reperta. *ibid.* B. antiquitus φοῖνοι appellati. 936. a. A. non à Phœnice Agenoris filio dicti. *ibid.* E.

φοινικία Ἰνδικά. 930. b. A.

φοινικιστῆρας. 566. a. G.

φοινικίδες vestes. 244. b. B.

φοινικινόν μύρον palmæ unguentum, à cortice palmulæ, qui & φοῖνιξ & ἐλάτη & παρὰ δὲ dicitur. 329. a. G.

φοινικώδης una ex Æolis, quam & φοινικῶσαν dixere. 198. b. B.

φοινικῶν palmetum in Hiericuntis plantie. 411. a. D. b. A. 415. a. A. in valle Hiericuntis. 411. a. D. locus maritimus palmis confitus. 344. a. E. 346. a. B. vicus, vel palmetum. 346. a. C.

φοινίκης. V. φλόγινος.

φοινικῶσα ὁπὸ τῶν φοινίκων. 68. a. G. 96. b. C. 198. b. A.

φοινικεῖς ἑλάαντοι, fructus palmarum. 334. a. F. G. b. A. B. 929. b. B. pro φοινικεῖς βάλανος non est Græcum. 334. b. A. 335. b. B. sed proprie palmulæ maturæ: distinctæ à viridibus & siccis. 334. b. A. κεφαλαγαίς, & inebriant. 335. b. B.

φοινικεῖς ἑλάαντοι, V. ἐλάτης. φοῖνι-

Φοινικέλεον ἰμάτιον. 334. b. A.
 Φοινικολόφοι ὄρνιθες. 334. a. G.
 Φοινικοπάσσελλον, V. Νάτηφ.
 Φοινικώπερος avis. 334. a. G.
 Φοινός & Φοίνις, cruentus & sanguineus
 à Φόνις, cædes, unde & pro rubro.
 935. b. F.
 Φοινίσκος à nomine Φοινός, cruento, &
 sanguine inficio, item rubro colore in-
 ficio. 935. b. F.
 Φοινίξ, corticeum palmæ involucrium.
 290. b. E. 934. b. D. puniceus co-
 lor. 935. a. B. fructus palmæ. 333. a.
 G. 935. a. E. 936. b. D. non quod
 sit colore phoeniceo vel puniceo,
 sed cognominis ipsius arboris quæ
 Φοινίξ vocatur. 935. a. E. F. a palmite
 palmæ, dictus, termes palmæ, vel
 σπάθη, & σπάδιξ. 290. b. E. 935. a.
 F. b. E. de utroque colore & phoeniceo
 & puniceo indifferenter, Φοινικί Φα-
 νός, i. Φοινικῶ χρώματι. 935. b. D.
 ἐρυθρόν βάμμα. *ibid.* F. color, vel
 Φοινικῆς, & puniceum Latinis dedit;
 descendit, a Φοίνις & Φόνις,
 quæ V. non tantum ἀκρόκρομα, sed
 etiam ἀκρόκαρπος. 291. b. A. κα-
 ρωτός. 335. a. A. nucata palmula, &
 nucata. 927. b. E. pro phoenicino un-
 guento. 367. b. F. instrumentum mu-
 sicum. 157. b. B. pro phoeniceus,
 πυρρός. 290. b. E. ἰσάνην. 707. a. F.
 ..... palmulæ, palmæ fructus qui
 Græcis βάλανοι. 930. a. B. Σπίλεκτοι,
 palmulæ eximiae. 942. a. A. χυδαῖοι.
 932. a. F. b. B. ὠμοί, χλωροί. *ibid.* E.
 ὀνύχοι, ἀπύκλωτοι, μαλακωπύκλωτοι.
 334. b. F. πυρλωδῆς. *ibid.* D. καρπὸς
 ξανθός, i. rubens. 396. b. B.
 Φοινός & Φοινίξ, *idem.* 936. a. D.
 Φοινός, V. Phœnices.
 Φωίξ, V. Fulica.
 Φωλή, cuneus theatri. 645. b. F.
 Φωλεία, Φωλίδην, Φωλίδις, Φωλιδῶν vel
 Φωλιδῶν, vel Φωλεῶν de urbis. 221. b.
 D. E. 223. a. D. G. b. A. E.
 Φωλεῖν, & Φωλίδην, transmittere, me-
 lius, latitare. 322. a. B.
 Φωλεόν, ferarum specus & spelunca. 322.
 a. C.
 Φωλῶνται animalia non omnia in specu-
 bus latitant, sed quædam sub saxi, alia
 alibi. 322. a. B.
 Pholoe equa jugalis in Admeti curru. 632.
 b. B.
 Φωνῶν de avidis cædis. 223. b. B.
 Φωνάριον καμπυλικόν 85. a. F.
 Φονία, ἐρυσίη, rubigo. 936. a. A.
 Φορβή, V. Φέρβη.
 Φορβῶν, capistrum, quo tibicines os sibi
 & buccas obstringebant. 585. a. E. F. b.
 B. σμῖς αὐλητικῇ & χειλωτικῇ Hesy-
 chio. 585. a. G. ejus inventor Marfyas.
ibid. a. E. Φορβεία per ei, & ὀξύ-
 νος. *ibid.* F. aliis Φορβῶν scribitur.
ibid. G. genus medici ὀπιδεσμῶν, ejus
 duæ species, μονομερῆς & διμερῆς. *ibid.*
 b. E. plures. 586. a. A. διμερῆς figura.
 585. b. F.
 Φορβίς ἰπποῦ. 657. b. F.
 Φορβῶν, βόρβορος. V. foria.
 Φορβίσια, φορβίμα. 63. a. G.
 Φορίμη, alumen liquidum. } 821. b. B.
 Φόριμον alumen, δένδρον. }
 Phormias equus, vel Phormiæ equus. 657.
 b. F.
 Phormis Arcas, ex Arcadia in Siciliam
 migravit. 660. a. E.
 Φορμός δὸς δὲ Φέρειν, }
 Φορμοφόροι, laturarii. } 575. a. C.
 Φορῶν, Φορῶν 938. b. G.
 Φορῶν pars cyclopeici, 595. b. D.

Φορός ἀνεμος. 889. b. B.
 Φορτία περὶ κῆκᾶ, merces peregrinæ, quæ
 ex transmarinis advehuntur, ἐν πῖπᾶ
 quæ in locis ipsis nascuntur. 251. b. F.
 Φορῦτος & Φορῦσσειν, inquinare. 585. a. G.
 Φωσφόρος dicta Venus Græcis & Ægy-
 tiis. 874. a. C.
 Phosphorus equus circo nobilis. 631. b. C.
 primus quadrigæ, & sinister funalis. *ibid.*
 D. F. ab Augusto amatus. *ibid.* C.
 Photii liber, vera bibliotheca. 604. a. D.
 Φηκαρον vel Φηκάριον infimæ Græciæ
 pro fūco mulierum. 807. b. D.
 Φήσα, posca. 877. b. B.
 Phraates Mardos erroneus coëgit, unde
 χάρξ urbs Parthiæ dicta est. 846. b. E.
 Φραγκίον. 649. a. C.
 Φραγκίτης calamus, quis. 917. a. F.
 Φρέαρ, puteus. 65. b. G.
 Φρενίς, sapientiæ morbus Plinio, cui
 vestium plicaturas & fimbriarum curam
 tribuit, & μανία differunt. 283. a. B.
 Φρεξός à Φρεξῶ 820. b. C.
 Φρέδιος, Phrudius, vel Fraudius. 136.
 b. B.
 Φρέριον, castellum. 564. a. A.
 Φρέροι Dionysio, qui aliis Thuri. 696. a.
 A.
 Φρυγανικά. 257. b. E. 258. a. A.
 Φρυγανῶδες vel Φρυγῶδες χωρίον. 607. a. A.
 Phryges, gens effeminata, capillos cala-
 mistris inurebant, & ferro calido infle-
 debant. 535. b. B.
 phrygia, ex quinque gentibus ἑλῶναπλι-
 κῆ θῆμας. 566. a. B. Lydiæ finitima
 ab occasu solis. 588. a. B. ab aquilonia
 parte collimitanea Galatiæ, meridianæ
 fines. *ibid.* C. magna Asiæ citerioris ter-
 minus. 564. a. D. 566. b. D. & ulterio-
 ris ab occidente. 568. b. B. sub jurisdic-
 tione Proconsulis non erat. 566. b. E.
 vicario Asiæ diceceos subiecta. *ibid.*
 F. minor, una ex regionibus quæ A-
 siam proconsularem constituiebant. *ibid.*
 C. & Thracensium provinciam. *ibid.*
 D. vicario Asiæ diceceos subiecta.
ibid. E. seclusa ab Asia proprie dicta.
ibid. G. Troas dicta, ejus incolæ Thracen-
 sium themati vindicantur. 567. a. A.
 utraque comprehensa sub Asia. 565. a.
 B. prima & secunda, vel minor & ma-
 jor, quæ aliis Pacatiana & Salutaris di-
 cta. 566. b. E. 567. a. B. ab Asia pro-
 prie dicta secluditur in vetere Notitia.
 567. a. A. & sic olim fuit una Phrygia
 magna. *ibid.* B. à Præsidibus regēbatur.
ibid. C. .... inter alias continebat Asiæ
 pars citerior. 567. b. C. .... & Troadem ve-
 teres distinxerunt recentiores Troadem,
 parvam Phrygiā vocarunt, & ma-
 gnā eam quæ Phrygia proprie olim di-
 cta. 587. b. G.
 Φρύγιά, cremia, fomites, Φρύγανα. 126.
 b. G. 127. a. A. 607. a. A.
 Φρύγιά montis Cretæ locus ubi Hercules
 combustus, locus inter Atticā & Bœo-
 tiam. 607. a. A.
 phrygius achates. 94. b. D. .... vel Syn-
 nadicus lapis. 394. b. C. modus. 84. a.
 D. F. G. b. A. F. 586. a. E. Dorio acu-
 tior, Lydio gravior. 84. b. B. quam
 vim inter concentus haberet. 84. a. F.
 Φρύξ, nomen servi in comoediis. 559. b.
 G. 606. b. G. fluvius, V. Hyllus.
 Pthiam quidam putabant
 eandem esse cum Hel-
 lade & Achaia. } 100. a. C.
 Pthiotæ erant origine A-
 chæi. }
 Phthiophagi ab orientali latere fluvii Rha.
 562. b. C.
 Phthius Achæi filius, Hellenis pater. 108.
 a. B.
 Phu, agrestis nardus. 255. b. A.
 Phycari populi. 559. b. B.
 Φύκᾶ dicta radícula, tam marinum quo
 lana tingebatur, quam terrestre ex Sy-

riaca radícula, quo genas fucabant mu-
 lieres, rubrum fuit ac puniceum, inde
 nomen Latinum fucus. 820. b. F. Pli-
 nius ait Latinum nomen non habere.
 804. b. G. nam algam potius significare,
 φύκος autem esse fruticem .... alterum
 genus apud Theophrastum plane herba
 est, non frutex. 805. a. A. quod
 βρύον θαλάσσιον vocat Dioscorides, ubi
 V. est alga, vel fucus marinus. 806. a. E.
 F. absolute Theophrasto algæ omne ge-
 nus quæ non longe a terra in marina
 scuntur, ... πύλον eidem species quæ-
 dam marini fuci, quia in alto nascitur,
 & longe a littoribus. *ibid.* F. θαλά-
 σσιον Dioscoridi, ut distingueret a ter-
 restri quo mulieres utebantur. *ibid.* G.
 807. b. C. inter colores φούκτες ἡσθί-
 μις, Φοινικῶν ..... Dioscoridi di-
 citur fucus marinus Cretensis quam
 δ'ανθῇ vocavit, Nicandro Φοινίσσον.
 807. a. D. aliis βρύον ἐρυθρόν, tinge-
 bantur eo lanæ, sed evanescente tin-
 ctura ac fugiente, Plinius ait θαλάσσιον
 conchyliis subfieri. *ibid.* E. ex Creta
 non ultimum locum obtinuit inter her-
 bas tincturæ aptas. *ibid.* b. C. radix an-
 chusæ quam V. χρώμα absolute dictum.
 808. b. A.

Φυκόβελξ πέτεσ Matronis, cui innatum
 est Φύκᾶ τελεχῶδες, quod est βρύον
 θαλάσσιον. 805. a. B.

Phycus, Φυκῆς, urbs & promontorium
 in Pentapolitana. 225. b. C. five Cyre-
 naica. *ibid.* E.

Φυλακή a Φυλάσσω. 903. a. b.

Φυλάκων, sub. κώμη, quod ibi præsi-
 dium excubaret. 834. b. B.

Φύλακᾶ, Φυλάκας. 294. a. D.

Φυλάκαινα, & πῶς τὴν ἀκανθάν ἐχον-
 τᾶ φύλλον distinguuntur, spinis foliata.
 279. b. D.

Φυλάσσω, φυλάζω, unde φύλαξ.
 935. b. G.

Φύλκας Æolice pro φύλκας, unde follis,
 56. b. A.

Phyllitis V. scolopendrium.

Φυλλόκαρπον. 286. a. G.

Φύλλον vocatum semen filphii. 250. b. C.
 256. b. C. Ἀιδοποιην, Αἰδουκῆν, Ἰν-
 δικῆν. 256. b. F. ὁ φυλίνης, unde
 Φυλίνης ἀγῶνες. 500. b. G. pro ma-
 labathron, κατ' ἐξοχλή. 753. b. B. ...
 μάσπε. 253. a. F. G. b. A.

Φυλόρρειν arbores dicun-
 tur. } 582. b. C.

Φυλόρρεῖ οἶνος autumnus.

Φύμα, vomica, tuber, verruca, a verbo
 φύω. 52. b. B. 499. a. B.

Φύω Æolice pro φύω, inde Latinum suo
 & fio, & compositum suffiso. 355. a.
 D.

Φύπης Æolice pro φύπης, unde popa vi-
 timarius. 56. b. A.

Φύσμα, μάζα. 537. b. D. genus am-
 moniacæ lacrymæ. 725. a. A.

Φύρειν ἄλδρον : Φύσμα : πεφυρμένον
 ἄλδρον. 231. b. D.

Φυρίμη, non Φορίμη, }
 de alumine. } 821. b. D.

Φύρω, inficio.

Φύση, botulus, κολιά, pars illa, qua
 fumus viri. 877. b. A. B.

Φυσία fabæ Egyptiæ.
 Φυσίον, idem quod χύ-
 σις. } 689. a. A.

Φυσίον Dioscoridi, σφηκίον Theophrasto,
 κιζάριον seu receptaculum granorum
 fabæ Egyptiæ. 925. a. C.

Φύσιων ventriosus, cur ita dictus Ptole-
 mæus. 877. a. G.

Φυσίμα.

pirum silvaticum inter arbores infelices. 675. b. F.

pisae Italicae à quo conditae. 43. a. B. C. pisaeus Jupiter ex ebore factus à Phidia. 747. b. B.

pisander poeta epicus. 601. b. D. à cyclis segregatus. 597. b. F.

pisces annuum ut plurimum contra aquam nando meant, secunda squama natant. 940. b. C. linguam habent, sed linguae usu carent. 314. a. B. sale durati. 245. a. B. C. liquefacti in muria. *ibid.* C. sideris, nota. 873. b. C.

pisidæ Solymi prius dicti. 437. b. A. pisidia, 588. a. C. sub Pamphyliis. 569. a. B. C. ex quinque gentibus, quibus constabat *ἀνατολικὸν θέμα*. 566. a. B. sub jurisdictione proconsulis non erat. *ibid.* b. E. vicario Asianæ dioceseos subiecta. *ibid.* F. à praesideregebatur. 567. a. C. Antiochia, pro Pisidica. 626. a. A. D. Antiochia. 866. a. A. non bene dicetur pro Pisidica Antiochia. *ibid.* b. C. inter alias continebat Asiae pars superior. 567. b. C. montes. 552. a. E.

pisorum genus hodie notum, quorum siliquae cum ipsis manduntur granis. 724. b. B. cuiusdam generis siliquae cum granis mandi solite. 326. b. G.

Πισσάκη maltha. 771. b. E.

pistacia perperam putat Isidorus dicta quod cortex ejus pomi odore ut pistici nardi referat. 750. b. D.

pistice, non est nomen proprium, sed epithetum omnium unguentorum, quae adulterata non sunt. 750. b. C. *φαλισμένη* *νάρθη*, eodem errore apud Nonnum. *ibid.* D. *νάρθη* sine dolo & minime adulterata. 284. b. C. 750. a. F.

Πισσάκη pro *πίσος*. 750. a. F.

Πισσάκη fideliter. 750. a. F.

pistis pro pistice, genus aromatis. 750. b. C. *πίσις* *πίσις* Aelice fides qua creditur. 906. b. G.

Πιστὶν τέκνον, vera proles. 750. a. F.

pisturnicia pro spinturnicia. 267. b. D. pitane urbs. 580. a. G. Laconica, Aelica. 98. a. E. b. B.

pithecium, *πίθηκη* & *πίθηκιον* de homine & muliere deformi. 267. b. B.

Πίθηκος lingua Etrusca *αἰεμοί* dicti. 68. a. E.

pithecusa. V. *Enaria*, Typhoeo ingesta. 68. a. F.

πίθηκος *νάρθη*. Pithepus pro pithecus, in antiquis. 543. a. A. 755. b. C.

Pittacus *οὐραπίης* & *οὐραπῶ* cur dictus. 295. a. B.

Πιτύσσα pityusa, frutex pineus. 198. a. C. b. C. praeter folia piceae similis cetera thymalus, herba lactaria Latinis. 198. b. C.

Pityula, *πιτυλά*, insulae. 198. a. B. C. undae dictae. 198. a. B. C. b. A. V. *Ebusus*.

Pix, *πίσσα*. 357. b. A. liquida ex picea & pinu collecta. *ibid.* E. colligendae diversa ratio. *ibid.* a. B. & resina condiebantur musta. 500. b. B.

Pivonia nostra non est veterum ficedula. 168. b. F.

Placentae ad solvendam alvum, *καπτή*, ut quos macarones aut massapanes dicimus. 629. b. B.

placere, *πλαίσι*. C. in S. 382. a. C. *πλαχὺ* aliud, aliud *πλατύ*. 922. a. E.

plaga, *ἐντομή*, quomodo differt a vulnere. 355. b. F. artifex. 417. a. C. ad vitalia, *ἡ ἐλκωσις εἰς τὸ βαθυπύρον*. 412. b. F. folititialis de ortu aestivo, vel oriente. 215. a. F.

plagiæ. 570. a. A. pagiaulos, i. Libyca tibia codonem habebat. 86. b. E. 87. a. D. G. adunco cornu tibia. 87. a. D. e loto aut buxo fieri

folita. 86. b. E. 87. a. G. Osiridis inventum. 88. a. E. vel Midæ, aut Pannos. 86. b. D. diversa à tibia Phrygia, quæ & curva, sive obliqua, *φάληγξ* etiam dicta. 86. b. E.

planæ in intestinis operibus locum habent. 728. a. D.

planaria una ex insulis Fortunatis. 915. b. F. Planasia Græcis dicta. 67. b. C. etymon. *ibid.* E. in mari Massiliotico. 68. a. A.

πλανάζειν, *πλανασία*, *πλάνης*. 67. b. E. Planesia circa Carthaginem. 67. b. E. 68. a. B.

Planetarum motus. 302. b. E. *πρόδοι*, *τροπαί*. 302. b. F.

Planipes, mimus. 77. a. D. unde dictus. *ibid.* G. ejus partes. *ibid.* E. planipedia à mimis perperam distincta. *ibid.* D. a fabulionibus distincti. *ibid.* F.

Planities librata. 207. a. C.

Planta arboris V. *βλάστη*, pedis *πλάτη*. 583. b. E. 907. b. G. *ὁμώνυμοι*, licet *ασύμφυλοι*, a veteribus auctoribus confunduntur. 899. a. C. pleræque in Ægypto nascentes, licet in Græcia nascentibus congeneres, diversi generis constitutæ. 686. a. E. pleræque innascentes alienis stirpibus sunt sine radice. 910. b. A. in solo sedem non habent. 911. a. G. novellæ in vasis fictilibus satæ, deinde transferuntur. 677. a. A. infinita *ὁμώνυμα* nomina in Græcis. 931. b. B.

Πλάσις cantus. 85. b. C. F. *φώνης*. *ibid.* D.

Plasma pro voce molli & eliquata. 85. b. D.

Πλάση potius *θυλαμα* quam *μυρόν*. 367. b. F. dicta pars myrrhæ quæ remanserat & unde *σπκτή* expressione eliquata fuerat, quod in offæ modum convolveretur. *ibid.* a. D. b. A.

Πλάση, fictores. 737. b. E. eorum proprium plures cito facies fingere, quas eodem typo exprimunt. 771. b. F.

Plataea insula, *Πλατῆα*. 270. b. G. 271. a. A.

Πλατῆα σύριγξ, lata & plana, non rotunda. 922. a. D. non est *παχέα*. *ibid.* E.

Platon apud veteres, *Πλάτων*. 28. a. D. de navi egredientem Dionysius honoravit. 38. b. D. horologium nocturnum veluti clepsydra magna, non fuit horologium, nec hydraulica ratione factum, sed clepsydræ magnæ instar, *τῆς ὥρας* nomine nunquam usus pro diei parte. 450. a. C.

Platonica Græcis hodie *ἡ περὶ* 158. a. E.

Πλατόκαυλον genus lactucae. 896. b. C.

Platycerotes inter capreas. 157. b. G. aliis cervi palmati vocantur, majores capreis, minores cervo, damæ improprie vocantur vulgo. *ibid.* 158. a. D. in genere cervorum. 158. a. C.

Πλατύφθαλμον altera sibi appellatio, a dilatandis ac porrigendis oculis. 807. b. F.

Πλατύφυλλον, lato folio. 805. a. G.

Πλατύφυλλον lactuca. 897. a. E. inter glandiferas a Macedonibus posita. 360. a. A. non est æsculus, ea est latifolia, quam ab æsculo separat Plinius, in edificiis pessima post haliphæum. *ibid.* F.

Plaustrum & plostrum, idem. 888. b. B.

Plauti, pro Plautii.

Plautianæ comædiæ pro Plautinis. 860. a. A.

Plautius poeta comædiarum.

Plautus quando floruerit. 458. a. C. E.

Plebeia castis, *ἀφάλη*. 387. a. A. mulier. 640. b. D.

plebes simiarum. 265. a. E.

Πλεκταίναι, cirri, in sepia & polypto. 536. a. D.

Πλεκτὴν, vitile. 174. a. D.

de pleiadum occasu diversæ sententiæ. 518. a. A. D.

plena luna, *ἀνδροσέλλω* de muliere. l'embonpoint. 539. b. C. D.

πλήμη vel *πλημμυρίς*. 203. b. F. 436. b. C.

Plenitudo pro crassitudine. 203. b. G. & macies aquarum opposita. 203. b. F. G.

Plenus macilento opponitur, de pingui & crasso. 203. b. F. G. opponitur cavo. 266. b. G. 267. a. C. mensis cavis. 267. a. C. de coloribus. 244. b. C. de pingui & crasso, filum. 539. b. D. barba. *ibid.* E.

Πληροσέλλων. 532. a. B.

Πλέθρον Græcorum, æctus Latinorum. 482. a. C. jugeri pars dimidia. 411. a. F. Latine æctus quadratus, Bæticis arrennis. *ibid.* G.

Πληθυντικὰ μεγαλοῦ ἡμονέστερον ἢ αὐτῶ *δοξοπῆντα τῷ ἀεὶ μῶ*. 641. a. B.

Πλόμων pro *πινύμων*. 132. a. A. 201. a. A.

Πόμονις, morbus quo pulmones ægri sunt. 282. a. B.

Πλόρα τῶν σπέρμων ὀργάνων. 646. a. B.

Πλόρις, morbus quo latera ægra sunt. 283. a. B.

Pliadis ortus & occasus. 518. a. D. 522. b. D. 523. a. B. F. b. A. B. C. 524. a. A. b. G. 525. a. B. C. E. F. b. E. 526. a. D. 527. a. C.

πληράδες quid, a verbo *πλίσσιν*, *μυρῶν* *δύο* *αἰσ*. *ibid.* E.

Plinius & Periplus auctor eodem tempore vixerunt. 835. a. C. F. G. quando historiam scripserit. 573. b. B. 835. a. F. quot annis post Theophrastum scripserit. 247. b. E. F. Dioscorides paulo antiquior. 290. b. C.

πλινθίς *συπληρία*, quæ habet laterculi figuram, quæ & *βωλίης*, quæ glebæ. 821. b. G.

πλινθὶ *ὀππὴ* & *ὠμή*. 869. b. G. *ισόδομοι*. *ibid.* a. E.

πλινθελαίην, *πλάττειν*, lateres fingere. 870. a. D.

πλίσσιν, crura aperire & divaricare. 664. a. E.

πλίσσιν *τὸ βῆμα*. 946. passus. 664. a. E. D.

πλίσσιν perperam pro *πλίσσιν*. 713. a. B.

πλοκάδες, mulierum crines. 536. b. E.

πλόκαμοι crinis muliebris plexus & discriminatus. 535. a. E. F. 536. b. D. 537. b. F. fumi convolutiones. 536. b. D.

πλόκος, de crine muliebri. 536. b. E.

πλόκος *χωρίσις*. 889. a. G.

πλόκος *ἡμερώσις*. 129. b. D. *πλοκασιδίου*. 129. b. C. D. *φορός*. 129. b. E.

Plumbum; *μόλιβδος*, quo præducebantur lineæ. 644. a. A. rotundum fuit, tenui lamina in rotundum formata. *ibid.* D. & sulphur exponitur osiris a chymistis. 772. a. F. per utrumque cedit aurum, i. pondere & facilitate materiæ. 761. a. D.

plumbus Catapirater. 712. b. F.

plume bien taillée de polira & ornata oratione, tailler une plume *καλαμὸν γλύφειν*. 735. b. E.

plus, plurior, plurimus. 175. b. F. minus. 617. b. E. quam sanctus, *ἀγιώτατος* quam pius, *δισέβειος* quam igneus, *θερμώτατος*. 215. b. D.

plutei, *περσέματα*. 65. b. F.

pluvialia una ex insulis Fortunatis, *Πλευταία* apud Ptolemæum pro *πλευταία* legendum. 915. b. B. 916. a. C. D. Sebosi eadem cum Jube Ombrio. 915. b. B.

pluvii humores pro pluvia. 110. a. D. rores. *ibid.* E.

pluvisse pro pluuisse, *ἀεχαιώς*, à pluvo pluvia.

pluvia. 42. b. A: 407. b. G: 726. a. A.
 πλύνειν pro λαιδοῦν. 280. a. F. pro car-
 pere, decerpere. 283. a. D. lavari. 277. b. D.
 Πλύνειν fuliginis. 277. b. E.
 pneumatica organa. 416. a. B.
 Ποάξεν τῷ χρώματι. 138. a. E.
 pocacla. 362. a. D.
 pocastrum, fortasse pro porcastrum. 362.
 a. D.

populum pro populum in antiquis. 543. a.
 A: 755. b. C. gemmeum, & gemma-
 tum, diversa. 170. a. C... ex conchis
 margaritiferae hodie fabricantur. 790. b.
 D. penes potiores populos praecipua
 ornamenta. 136. a. D... duobus junctis
 & combinatis simul bibere. *ibid.* C. ar-
 gentea scalpata & cavata. 736. b. E. ar-
 gentea, & gemmata aurea. 789. b. D.
 electrina. *ib.* D. aurea gemmata. 128. b. F.
 maxime aurea. gemmis inligniebant vete-
 res. 139. b. B: 170. a. B. inde λιγ-
 κωξ, & διαλίθη & χρυσωμένηται.
 139. b. A: 170. a. B. gemmas viridan-
 tes in iis oculandis plurimum adhibe-
 bant. 139. b. B. crystallina. 144. b. A. D.
 C. murea, vel murrina. *ibid.* a. A. D:
 748. b. F. vitrea. 144. b. A. onychina,
ibid. A. diatreta. *ibid.* C. lignea, si in-
 versa statuuntur, clibani formam refe-
 runt. 717. b. B. potiones, ποσώματα,
 diminutivum a potus. 323. a. C. scinci
 carnibus infestat. *ibid.* a. D.

ποδῶν idem quod πῆς, pro limite, α-
 σκῆ utris pediculus. 297. a. E.
 πόδες ποσάδες. 582. b. B.
 Podia circi. 644. b. A. 645. a. B. C.
 Podismis adaeatur area. } 483. b. C.
 Podismare, quid.
 Podismatus ager. 683. b. D: 684. a. C.
 ποδίζεν 484. a. E.
 ποδισμός, pedatura. 484. a. C.
 ποδοκτύποι, pedicularii & pedarii. 702. a.
 C.

ποδοφόροι. 88. b. C: 702. a. C.
 Poemata κυκλικὰ, seu κύκλια. 595. b.
 G.

Poenales tenebrae, aquae, claustra. 666.
 b. C.

Poeni. V. Φοίνικες.

πηφάξα, herbatia animalia. 239. a. G.

πηφάγειν, populis vivere. 177. a. E.

πηφόρα. 262. b. D.

Poesis posterior oratione soluta. 591. a. C.

Poesis pro poenae. 360. a. E.

Poetae cyclici rem historico more narrant.

597. a. E. eorum mos modusque scri-
 bendi improbat. 601. b. A. epici au-
 ctiores sua carmina cum virga & lauro in
 manibus pronuntiabant. 609. b. C. G.

non id moris habent, ea ponere quae in
 rerum natura non sunt, aut quae fieri non
 possunt. 860. b. A. antiquiores histori-
 cis & πεζολόγοις 591. a. B: 594. b. B. C.

F. .... scripta praecipue amatoria a po-
 pulo cantari solita. 601. b. E.

Poetilius, Ποίλιος 338. a. A.

Poetili pro Poetilio. 860. a. G.

Ποικίλη, Picile. 46. a. D.

Ποικίλις non est carduelis. 316. a. B.

Ποικίλος, varius. 664. b. B. αστερίας.
 532. a. F.

Ποικίλις, genus ὀψών. 662. a. E.

Ποίνος, Poenius Dianae servus & ulti-
 mam manum aedificationi templi Dianae
 Ephesiae imposuit. 572. a. F. G: b. A.

B. aedem Milesii Apollinis symmetriis
 Jonicis instituit. *ibid.* b. A.

Ποῖω, ποῖω Æolice.

πίς & πῆς Æolice pro πῆς. } 41. b. B.

πολεῖν, vertere. 450. b. F: 752. a. D.

Πολαῖος, in circulum moveri & circumagi.
 693. a. G.

Πολέμων philosophus, cuius vitam scrip-
 serat Laertius. 624. b. C. Zenonis Rhe-
 toris filius regio nomine donatus ab An-
 tonio, deinde ab Augusto, Laodiceam

urbem suam ampliavit & ornavit, & in
 gratiam Augusti Διοκασίαν appellavit,
 quae prius Διοσπολις dicebatur. 582.
 a. G... austeritas & gravitas in sermoni-
 bus laudata. 261. a. G.

πόλις Æolicum, a πῆς, unde polen
 & palen. 231. b. D.

polenta pro μάζα. 231. b. E. quid. 231.

b. B. F: 232. a. A. ἄλφιτα-
 λῶκα. *ibid.* C. D. F. Graeco πα-
 λωτή, Æolice πολωτή, ab aspergen-
 do. *ibid.* D... & farina quomodo distin-
 ctæ, tosta. 232. a. A. cibus suis & carni-
 bus inspergebant veteres, forsitan &
 moris 328. a. D. urbium condendarum
 situs delineatus. 231. b. F.

πολίτης poetice pro πολίτης. 244. b. B.

Πολιοι cani. 537. b. G.

Πόλιον & πολιδόν diverse herbe mutato tan-
 tum accentu. 742. a. F.

polire, κνῆπεν. 277. b. C. verbum fullo-
 num. 347. a. D... ager dicitur quando
 occatur, & hæc erat veluti summa ma-
 nus agro exercendo, vestimenta dicun-
 tur, cum pestine vel spina fullonia rade-
 bantur. 365. a. D... aliud, aliud scalp-
 illud σμήχεσθαι pro γλύφεσθαι. 774. b.
 D.

πόλις unde dicta. 11. b. G: 576. a. F. G: b.
 G.

πόλις ἑσπερίων. 264. b. A.

politia de coloribus. 142. b. E. agrorum.
 365. a. D. miniaea, cyanea. 142. b. F.

politura, ἡ γναψ... ars 277. b. C.

polium πόλιον vestibus inferebatur odoris
 gratia. 751. a. D. ad tineas enecandas,
 πόλιον & τετραπόλιον perperam confundit
 Plinius, herba Hesiodi laudibus indu-
 ta, non est πόλιον, sed τετραπόλιον. *ibid.*
 E. non est inter herbas magica potesta-
 te praedita, contra venena & serpentes
 ingenta vi valet & odoris gravitate,
 quod vestibus interjicitur est, πόλιον,
 non τετραπόλιον, nec colorem mutat. *ib.*
 F: 752. a. D. idem quod incanum, &
 nomen herbae, sic dictæ quod canitie
 similem habeat capillaturam 752. a. D.
 vel a πῆς quod floris colorem sapius
 mutet. 751. b. F: 752. a. C.

Polla veteribus pro pila, ex Æolice πόλα
 pro πόλα. 530. b. B.

Pollen. V. πῆς.

Pollentinæ lanæ, nigrae. 224. a. B.

Pollictores, sunt perlictores, &
 perligatores, οἱ ἐν τριφασί. } 745. b. A.

Pollingere, fasciis involvere.

Pollio, παλοῦράφ. } 530. b. B.

Pollit, pila ludit.

πολοφία. 520. b. D.

πόλος an veteribus ὠρολόγιον. 446. b. G:

447. a. A: 457. a. B: 463. a. C. aliud
 quam ὠρολόγιον. 447. b. C: 448. a. D:

449. a. C... machinae in quibus ostende-
 bantur ἡλίου τροπῆς. 447. b. D: 449. a.

C. horologium sciothericum. 448. a. B.

horologii vas in quo gnomon. 448. a. D:

457. a. B. horologii formam habebat,
 & gnomonem, & lineas quibus discer-
 nebantur umbræ. 457. a. C. V. & helio-
 tropion. pila. 536. a. E. Graecis axis bo-
 realis, μεσημβρινός. 882. a. B. apud
 veteres cælum ipsum. 448. b. D: 450. b.

F. hemisphaerium, quod V. δῆρυνος.

discus vel missorium, in quo 12 signa
 calata. 449. a. B... μετρεῖν, metari 579.

b. D... sunt axes extranei circa quos cœ-
 lum vertitur, ut rota circa axem. 463. b.

F. circulus. 576. a. F: 593. a. G: 752.

a. D. Graeci à Babylonis sumpserunt.
 462. b. F.

πόλος κελῶν. 274. b. A. Doribus de ma-
 sculo equorum genere. 660. b. B... dictæ
 mulieres ἀνδρομανῶσαι, quasi πόλοι
 Ἀφροδίτης. 471. b. E.

πόλος, puls. 6. a. D: 224. a. G.

πολυανθής, colorium. 815. a. E.

πολυβίη νῆος. 892. b. D.

πολυκάλαμος σύλξ & κηρόδενος, non
 diversæ, calami plures cera conjuncti,
 Virgilio. 584. b. C. Pani non Marfyæ
 ejus inventionem multi tribuunt. *ib.* D.

πολύκαυλα, fruticosa. 250. a. D.

Πολύκεσσον, πολυκέντητον. 163. b. F.

Polycletus non vascularius, sed toreuti-
 cem artem à Phidia inventam consum-
 mavit. 737. a. A: b. G.

Polycnemom. V. cunilam.

Polycratis Sami tyranni gemma, non fuit
 sardonix, sed smaragdus. 393. a. E. non
 prima in orbe Romano luxuriæ faciem
 excitavit. *ibid.* F. G. ejus tempore plu-
 rima gemmarum auctoritas apud Gra-
 cos. *ibid.* G.

Polydori tumulus juxta Ænum. 114. a. G:

b. A. C. G. mors. 117. b. C.

Polyhistores multi cognominati. } 4. b. A.

Πολυήσως liber.

Polymestor. 114. b. C. ab Hecuba oculis
 privatus. 117. b. C.

Πολυμήσως, πολυμήσως, puer vicin
 stadio puerorum. 33. a. A.

polynices apri pelle indutus κάπρος di-
 ctus. 221. a. A.

πολωτή V. polenta.

polynyxoi lychni, pro πολύμυχοι. 428.
 b. E.

πολύπορον δένδρον. 329. a. E.

polypodium, ex iis quæ in solo sedem
 non habent, sed in aliis arboribus cre-
 scunt. 911. a. B: b. A. folia majoris fi-
 licis habet. 913. a. F.

polypus unde colores proximantium re-
 rum reddat. 276. b. D... cirri, πλε-
 κτάναι 536. a. D.

πολυσφαιον, valde munitus, quondam
 dicta urbs Præneste. 46. a. A.

πόμα vocata palma Ægyptia viridis. 334.
 a. C. F: b. A. D.

Pomarium, hortus, locus consepitus, &
 arboribus confitus. 714. b. A.

Pomona, pomorum proventus. 177. a. E.

dea. *ibid.* E.

πομπή, pompa. 643. b. C.

in Pompejano victor, quid. 630. a. F.

Pompejopolis, V. Σίλοι, Amisus & En-
 patoria.

Pomum, non solum de omnibus arboreis
 fructibus, qui edules sunt, sed quicquid
 vice pomi manderetur, boleti, tubera,
 rapa. 430. a. E. modo latius, modo stri-
 ctius acceptum, sed nunquam pro se-
 mine arboris aut fruticis. 421. b. B. di-
 stinctum a nuce ficibus & uvis. *ibid.* D.

olea quoque & olivis. *ibid.* E. olivas
 sub ... nomen revocat Plinius. *ibid.* G.

pyra, quæ ... nomine comprehendun-
 tur, a... sejuncta Virgilio, ut Graeci
 μῆλον interdum de omni genere di-
 ctum, & interdum de certa specie di-
 cunt, ita & Latini, Alcinoi de certa
 specie quæ Graecis μῆλον, ex arbore
 μηλέα. 422. a. A. Gallice Pome de
 sola specie, quam malum proprie dice-
 bant Latini. *ibid.* B. & Pomum πῆς τῆς
 παντοίας ὀπωγός. *ibid.* B: 429. b. B...
 matura, quæ nec acerba nec putrida.
 252. a. G. acerba, humidiora matura,
 ficciora, putrida. *ibid.* G. in pomis
 maturis & color & ficitas. *ibid.* b. E.
 paradisi vulgo cur dicta. 742. b. F. ....
 nomine quidam & nuces comprehen-
 dunt. 429. b. A. semen intra pomum
 conclusum. 430. a. G. improprie pro
 semine.

- femine. 419. a. E. filiqua in ceratia ar-
 bore. 429. b. B.
 Pomus arbor, .. fructus. 674. a. B.
 Poncires, quasi poma cerea, citreorum
 species. 672. a. D.
 Pondera aquarum. 306. b. C. ... nomina a
 Siculis habuerunt Romani. 458. b. A.
 Ponere, condere, κτίσαι. }
 Positiones, κτίσις, aedi- } 543. a. F.
 ficia. }
 Pons pro pontili stratu vel }
 tabulato. } 894. a. E.
 Ponte utres sternere. }
 πόνιλα pro tabulatis. }
 Pontium alvei, quid. 664. b. A. ex utri-
 bus factorum usus apud antiquos. 894.
 a. F.
 Πίντια ῥάκη, & πόνια, σπίζοι, spon-
 giae. 806. a. G.
 Pontice pars Augusti temporibus prae-
 toria provincia, ab Asia speciali appel-
 latione separata. 567. a. B. Asia mino-
 ris terminus a septentrione. 564. b. D.
 radix, Rha vel Rheon. 561. a. B. terra
 γῆ πόνικη est sinopis vel rubrica Ponti-
 ca. 814. a. B. victoria Pompeji primum
 ad margaritas gemmasque mores urbis
 inclinavit. 393. a. G. ... chrysolithi. 290.
 a. A. genere diversae. 132. a. C. inter
 sacras habentur sanguineis, aut aureis
 guttis stellatae. *ibid.* a. D. b. A. B. amu-
 leti vice gestari solita. *ibid.* b. B.
 Ponticum mare. 564. b. B. 565. b. E. Asia
 minoris terminus a septentrione. 564.
 b. D. Phoenicio oppositum. 553. a. G.
 dulcius quam cetera, & cur. 131. b.
 B.
 Ponticus sinus. 553. a. C.
 πόνιλα vel πονίλιον, pon-
 tilis stratus, vel pons. }
 πονιλιώται recentioribus Gre- } 894. a. E.
 cis, quid. }
 πόνιον seu πελάγιον, & θαλάσσιον diffe-
 runt, quicquid in alto crescit, & longe
 à littoribus. 806. a. F.
 πόντος de mari Indico. 828. a. F. Ἐρυθραῖος
 pro Indico. 716. b. B.
 Pontus Polemoniacus, sub Pontica dice-
 celi comprehensus. 567. b. C.
 πώδη. 257. b. E. 258. a. A.
 ποώδες χρώμα, viride, herbaceum, 182.
 b. D.
 Popa, victimarius ab Aelico φύτης pro
 ῥύτης. 56. b. A.
 ποπυλίων, Populonium, πόλις Τυρρηνῶν.
 574. a. E.
 Popularis. 29. b. A.
 Populus Gangarides, ut populus Roma-
 nus, Tarentinus, &c. 698. a. C. ... &
 Gentium inter se differentia juxta Pli-
 nium. 697. b. A. feri. 148. a. C. pro
 poculorum in manuscriptis. 755. b. C. ...
 tot in unaquaque gente quot civitates.
 625. a. F.
 Porca. V. lira.
 Porcacia & porcellia, quae portulaca, seu
 rectius porculata, χοιροδόκον, por-
 cellia, vel porcellina Gallis. 362. b. D.
 742. b. D.
 Porcellanea V. murrina.
 Porcelliones V. clausportes.
 Porcellus marinus fuillus ab Hispanis vo-
 catur, silurus Danubii illi simillimus.
 940. a. E.
 Porcere, prohibere. 511. b. G.
 Porcus marinus, maximus piscium apio
 dicitur, & vocatur orthroriscus. 238.
 a. E. φαμμίλις ὀρύκτης dicitur, mar-
 fouin quasi maris sus, circa guttur os
 habet ut delphines, sed non est delphin,
 nec de eorum genere. *ibid.* E.
 Porco piaculo facere, i. porcum piacula-
 rem mactare. 412. a. B.
 πόροι, ὅγιοι. 383. a. E.
 πόρος μύχας. 342. a. F.
 πώρος, marmoris genus, ex quo opera
 multa quae πώρινα dicta. 128. a. B.
- Poro lapide gemmas caelari solitas notat
 Cardanus, nusquam id reperitur. 774.
 b. B. arena quae ex poro lapide fiebat
 poliebantur tantum marmora non gem-
 ma. *ibid.* D.
 Pori regnum inter Acesinem & Hydaspem
 Straboni, alterius ab Alexandro devi-
 cti regio Γανδαρίς eidem appellatur, &
 inter Hyarotim & Hypanim constitu-
 ta. 698. b. D.
 πορφύρεα ξανθή. 193. b. A.
 πορφύρας κηκίς ισάγγυρος, purpuræ fu-
 cus auro contra carus, ισάσιος πρὸς
 ἀγγυρον. 418. a. F.
 Πορφύραι λαμπραὶ, ὀξείαι. 244. a. F.
 Πορφύρεα λάραξ, arca Porphyretici mar-
 moris. 848. a. D.
 Πορφύρεα θῆες, purpuræ colorem habens.
 815. a. E.
 Πορφύρεον & κυάνεον Græci sæpe con-
 fundunt. 93. b. B. 167. b. D.
 Porphyreticum marmor. 848. a. D. ?
 Πορφύρεον mare, altum, βαθύ. 167. b.
 D.
 Πορφύρεα χιτῶν, vel πορφύρεα. 497.
 a. E.
 Πορφύρεα dicta anchusa a colere rubrae
 purpure. 816. b. C.
 Porphyrites marmor. 395. a. A.
 Πορφύροειδὲς purpurascens. }
 Πορφύρεον purpureum. } 865. a. C.
 Porraceum, πορρίνον vel ὑπέχλωρον.
 244. a. E. 541. a. C. summi viroris &
 austeri, non pallidi, πορρίνον χρώμα
 & πορραειδὲς, color ad plenum & me-
 race viridis ac sature. 778. b. C.
 Porro pro longe, πρὸς Græcis. 176. b.
 G.
 πρὸςθεν ἀφοδδέν. 589. b. E.
 Porrum, πρᾶσ. 244. a. E. ... duo ge-
 nera, capitatum & scitile, quod &
 scitum dicitur. 703. b. A. F. 823. b. D.
 tonfile, scitile & scitivum. *ibid.* B.
 Græcis καρπὸν. *ibid.* A. B. capitati sa-
 tio. 704. a. A.
 porta, pro porca. 362. a. E. 919. a. D.
 Πορθμός, os maris. 342. a. F.
 porticus, ἔμβολ. 858. a. B. decem-
 pedis arctata. 480. b. E. 481. a. A. tri-
 stegæ & triplices circi maximi non a
 Tarquinio Prisco conditæ, sed a Cæsare.
 646. b. B.
 portulaca V. ἀνδράχνη.
 portuosa littorum. 41. a. E. G. 106. b. A.
 Portus duplices, ἀφίδυμοι. 850. b. A.
 legitimi. 570. a. A. naturales sub litto-
 rum prominentiis positi, ἀκραι vocan-
 tur. 550. b. C.
 Ποσειδών, Ποσειδών, Ποσειδών. 111. b. D.
 580. a. D.
 Ποσειδών cui mensi nostro respondeat.
 222. a. A. G. b. A. G. sequitur Mema-
 sterionem. 529. a. F.
 Πωσιδωνία, Latinis Pæstum. }
 Ποσειδωνιάτης, Pæstianus. } 47. b. D.
 Ποσειδών & Ποσειδώνιον idem. }
 Ποσειδών, Posideon canalis, ita dictus à
 Neptuni templo. 340. a. E. F. b. D. u-
 nus ex alveis quibus Alexandria adiba-
 tur. *ibid.* C. D.
 ποσειδών, locus Arabici finis, ubi Ari-
 ston Neptuno Pelagio aram constituit.
 834. b. A.
 Posideon promontorium in mari Rubro.
 345. b. D. G. 346. a. A. ἐν μυχῶ sinus
 Arabici, circa Heroum oppidum. 346.
 a. B.
 Posidonius Ephesus inter nobiles toreutas.
 737. a. C.
 Posita grama. 473. a. C. ... ferramento. *ibid.*
 D. ... mortui. 86. a. G.
 ποτή, ποδών, Aelice: ποτῶν. 219. b.
 G. 877. a. G.
 Posticum, ἐπιστόδομος, πῶς, πῶς,
 πῶς, πῶς. 856. b. A.
- Postmodo pro postmodum. }
 Post principia. } 243. b. F.
 Postremo, ultimo. 41. a. D.
 Postvorsa, vel postvorta }
 dea. } 23. a. C.
 Postvorsus, vel postvortus.
 ποτ. pro ποταμός. 152. a. D.
 Pota, dea potus. 293. a. F.
 ποταμία Euphratis, i. alveus. 437. b. G.
 438. a. A.
 ποτῆ, aliquando, olim. 780. a. E.
 Poterium, cardui genus. 212. a. B.
 Potiri auras etefias, comoda patria. 697.
 a. B.
 Potitii. 9. a. C.
 ποτίζειν, ἀρδδέν. 415. a. B. γλῶ, ri-
 gare terram. 435. a. D.
 πόνια, ποτῖα. 104. b. A.
 Potus ficticius vinum imitans quod ex hor-
 deo fiebat. 154. b. G. subducitur anima-
 libus cicuribus quæ saginantur. 229. a. D.
 πικνός Aelice pro πυκνός. 315. b. B.
 πῶς idem cum χαλακίδι. 65. a. A. vel
 πῶς, mergus. 65. b. A. B.
 Præ videre, ire, i. ante. 656. b. E.
 Præbenda pro præbitione πρερχῆ. 892. a.
 E.
 Præcantatio, ἐπωδή. }
 Præcantrix, ἡ ἐπαιδός. } 247. a. G.
 Præceps æstas, ver, hiems, autumnus,
 nox. 506. a. F.
 Præceptio, ἐξαίρετος δόσις. }
 Præceptus, ἐξαίρεσις. } 39. b. A.
 Præcipere ἐξαίρειν. }
 Præcipuus ἐξαίρετος. }
 Præcipitat, pro præcipitatur. 563. b. C.
 Præcoca, præcoqua, Græcis βελεμοκκα.
 426. b. E. Persica, nucibus insita, vo-
 cantur nuciperfica. *ibid.* D. F. è Persico-
 rum genere, exiguu malo, quæ æstate
 maturefcunt. *ibid.* a. G. Armeniaca
 Dioscoridi, prunis adnumerata. *ibid.*
 b. A. B.
 Præcones, κήρυκες, intersymbola Eleu-
 siniorum sacrorum. 527. b. E. 528. b.
 E.
 Præducere, πῶς, πῶς. 606. a. F.
 Præducta linea, πῶς, πῶς. 644. b.
 B.
 Præductal, vel præductale, vel præducti-
 le, filius ferreus præacutus, vel plum-
 bum, quo lineas præducebant scriptu-
 ram directuras. 643. b. G. πῶς, πῶς.
 644. a. A. D.
 Præductum claustrum foribus. 644. b. B.
 652. a. A. 653. b. E.
 Prærogare, pro quo prærogare. 628. a. A.
 Præfectura, secunda assignatio, vel quod
 adjungebatur primæ, i. perticæ. 474. a.
 G. E. dicta à præfectis militis juri di-
 cundo. *ibid.* F. ... digramma. *ibid.* b. B.
 Præfectus prætorio. 567. a. C. D. F. ejus
 vicarii, qui in multis provinciis quæ alios
 speciales habuere rectores. *ibid.* C.
 Præfiscine & præfiscini idem antiquis. 23.
 a. B.
 Præfluere, πῶς, πῶς. 606. a. F. 828. a. B.
 Præfluus amnis, πῶς, πῶς. 606.
 a. G.
 Prægnans & prægnas. 218. b. B.
 Prægrandis, valde grandis. 664. a. A.
 Præludere & proludere, idem. 90. a. E.
 Præmetiva, præmetivum, & præmetium,
 ἱεὺς δράματι Callimacho. 147. b.
 A.
 Præneste, aut Preneftis, urbs. 45. b. G.
 unde dicta. 45. b. G. 46. a. A. πολυτέ-
 φαν. quondam dicta. 46. a. A.
 Prænestina avellanæ, quæ & calvæ. 424.
 b. C.
 Prænestus Latini filius. 45. b. G.
 Præpastus, pro præpingui. 26. a. C.
 Præpetes aves. 240. a. D.
 Præripere limitem. 633. a. B. 636. a. A.
 idem quod occupare. 636. a. A.
 Prærogare. 63. a. E.

Prærupta, *ἀπὸ κρημνῶν, ἀπὸ ἐξώμας, ἀπὸ κρημνοῦ πῶσι*. 692. a. D.

Præficia & præficia, } 90. a. F.
Præficare & proficere.

Præfiderare, *προϋφιστάμεν*. 302. a. E.

Præsides in provinciis quæ Asianæ dioceseos vicario parebant, 567. a. C. & in iis quæ sub vicariis præfectorum prætorio, ... provinciæ fere omnes sub dispositione vicariorum. *ibid.* E. F.

Prætendere.

Prætenta castra.

Prætenturæ in castris, quid. } 295. a. D.

Præter, pro extra, ... casam, i. longe à casa. 617. b. E.

Præterpropter, pro circiter, vel plus minus. 617. b. C. D. E.

Præterque, & *πρὸς γὰρ* 208. b. D. E.

Prætor mappa signum dabat emittendarum quadrigarum, *ἀφ' ἧς* dictus. 516. b. C.

Prætoriana porta, illi opposita decumana. 472. a. G. .... viæ. 477. b. B.

Prætorium semper in medio castrorum. 472. a. F: 577. a. A. C. Consulium. 492. b. A. B.

Prævaricare, ultra modum varicare. 664. a. A. *ὑπερβαίνειν*, vel potius *ὑπερβαίνειν*. *ibid.* A. B. in officio suo. *ibid.* B. non recta incedere, sed oblique. 663. b. C.

prævarus, valde varus. 664. a. A.

prævertere, occupare, *προλαβάν*. 633. a. A.

præurica qui præesturigini equorum, pro quo corrupte præoriga & proriga. 628. a. A.

πρῶτης Æolice pro πρῶτης. 78. b. G.

πρῶτης. 45. b. G: 78. b. G: 79. a. D. pramnii vini austeritas commendata. 261. a. G.

πρῶτες in Perræbica. 112. b. C.

prasiagens, *οἱ πρᾶσιοι*. 699. a. E: 784. b. F. ad Gangem, in confluentibus Gangis Erannoboæ, ab Indo ad Gangem pertinet. 699. b. D.

Prasiane insula inter Indi ostia. 699. b. D.

πρᾶσια, area. 869. a. A.

prassii, pro quo Parrhasii. 699. a. E. ad Gangem. 698. a. F: 699. a. F: 785. b. A. ab Indo incipiunt. 783. b. B. 785. b. A.

πράσινον, *ὑάλινον ἢ καλαῖον* vitreus color etiam *ἰσχυρὸς* Græcis. 182. b. E. V. *porraceum*. cui favebat terrestris & agricola populus. 634. b. A. chrysolleæ, smaragdi .... factio, gemma 138. a. E: 244. a. E.

πράσιον dictum amellum, seu meliphylum, *μέλα πρᾶσιον* dictum marrubium nigrum .... & πρᾶσιον differunt. 72. a. E.

πρασινέειδες gignuntur è carabis. 312. a. A.

πρασινέειδες *χρῶμα*. 495. b. B: 778. b. C. πρᾶσιον, porrum. 244. a. E. *καρπὸν*, festivum porrum, quod & absolute *καρπὸν*. 823. b. D.

prassum promontorium, hodie Mozambicum. 878. a. C.

praxibulus Archon quando. 247. b. C: 248. a. A.

praxiteles, qui circa Pompeji ætatem vixit, nobilis toreuta. 737. a. C.

precatio sacrificii ad consulendas arbores. 412. a. A: 413. a. C. sine .... non cedebantur victimæ, nec consulebantur Dii, aut referebatur ad eos. 413. a. E. F. .... diversa verba. *ibid.* F.

prelum à premo. 738. a. F.

πρελών idem quod πρελών & πρελών. 568. b. G: 569. a. A: 713. a. B.

πρελών idem quod *φυσήσιν*. 713. a. A.

πρελών pro πρελών, Æolice. 46. b. B: 216. b. D: 315. b. B.

pressum in colore, *σποπινόν, ἀμαυρόν*, nubilum, fuscumque. 244. a. F: 814. a. C.

πρηστής & πρηστής, idem. 713. a. A.

priantes, *Βρίαντες*. 112. b. C.

priapus urbs. 130. a. B.

πρᾶσιον & πρᾶσιον, idem. 760. b. D: 904. a. B.

priene urbs Cariæ. 587. b. D. E.

primanus, primus. 461. a. A.

primarius & primus, idem. 478. a. F.

primatum obtinere, & occupare seu *προλαβάν*, idem. 636. a. G. non semper qui occupaverat, primatum suum ad finem perferere. *ibid.* b. A.

primitiæ frugum. 147. b. A. à primitiis sacrorum diversæ. *ibid.* D.

primitus, à primus 663. a. A.

primus & Cerealis. 848. b. A. B.

primi, pro prime. 23. a. B.

princeps, nomen tibicinis, hodie gentilicium nomen. 892. b. F. .... Asiae *Ἀσιάρχαι*. 566. a. F. sacerdotum. *ibid.* b. B.

principia, principalis porta. 295. a. E.

πρῶτον 190. a. C: 192. b. B: 194. a. G.

priola urbs prope Heracleam. } 621. a. B.

priolas rex Mariandynorum. } 621. a. B.

prius mons, & pion mons. 568. b. E. F.

πρῶτον ξυλοπρῶτον, *λεπτοπρῶτον*. 712. a. B. locus Carthagine. 568. b. G. collis jugum eminens. V. *πρῶτον*.

πρῶτος, pro πρῶτος, vitium scripturæ, non enim à πρῶτον, à scindendis fluctibus 713. a. B.

Pristes inter instrumenta chirurgica. 589. a. F. ducentorum jugerum. 712. b. B. Indici Oceani. *ibid.* A: 713. a. A. in Indico mari, & in Gallico & Hispanico Oceano. 713. a. C. navis, quæ in prora pristim habebat. 402. b. B.

Pristix, *πρίστις*. 200. a. B: 226. b. E.

πρίστι lapides, ferratiles. 738. b. B.

Privi, peculiares 61. b. A. singuli, unde privata, *πρῶτον*. 313. a. C.

πρῶτον præparatio specierum ad recipiendum colorem. 806. b. G.

πρῶτον πρῶτον. 311. b. F.

πρῶτον nullo adjecto sunt cautes. 605. a. A. *ἀναύρων*, præcipia torrentium. 241. b. A: 604. b. E. G. *κρίλων*. 550. a. D.

πρῶτον, promulcis. 218. b. A.

πρῶτον λυχνον. 931. b. C.

πρῶτον λυχνον. 931. b. D.

πρῶτον pro processus. 205. a. C: 529. b. E.

proceres pro optimatibus. 57. a. B. C. & pro eminentibus trabibus, *πρῶτον*. *ibid.* C.

Proceritas quid. 57. a. A.

Proceritudo. 30. b. G.

Procerum, quid. 57. a. A. C.

πρῶτον. 302. a. E: b. B.

πρῶτον, de mercibus, proprie de moneta, quæ in usu promisco est, quam vulgo dicimus *courir & avoir cours*. 769. b. B. C.

proclais. 698. a. B. regio Gandararum Ptolemæo, sita inter Suastum & Indum. *ibid.* b. B. C.

procles Aristodemi filius. 12. b. E.

πρῶτον, & πρῶτον, diversa nomina. 21. a. F.

proconnesis, pro Proconnesensis. 21. b. B: 495. b. A.

proconnesium vel Proconnesense marmor. 495. b. A. C. in candido venas habet nigras. *ibid.* C. *μεσσημελάν*. 497. a. D. *ibid.* a. G.

proconsul Africae. 567. a. G. Asiae. 564. b. F: 565. a. F: 567. a. C. G... & A.

σπᾶρχης, non idem magistratus. 566. a. D.

qui proconsule provincias regebant, non

semper necesse fuisse consules. 567. a. E.

proconsulares provinciæ nullæ sub dispositione vicariorum. 567. a. E.... Asiæ. 564. b. E.

procul, cum accusativo junctum. 604. a. E. *ἀρχαίως* prope. 96. a. F.

procyon iisdem omnibus adnumeratur, quibus & major canis, cum cancro exoritur, Aratus cum leone oriri putat. 307. b. A. septentrionalior cane majore. 309. a. D. *μικρὸς κύων*, minuscule canis. 305. a. G: b. A. D: 306. a. F: 309. a. C. Plinio canicula dicitur 305. a. G: b. B. C. D. F: 306. a. C. undedictus. 305. b. B. ejus ortus quando. 305. b. B. E: 306. a. E: 307. a. A. F. illa stella quæ in ore canis est. 305. b. E. canicula Plinio, non minuscule canis, sed ea stella quæ in ore canis, quia ante canem oritur & occidit. 305. b. D. G. & eam confundit Plinius cum fidere quod *προκύων* dicitur. 305. b. E: 306. a. D: 307. b. F. *προκύων*, qui firius est, diversus a fidere antecanis; qui & *προκύων* dicitur. 305. b. F.

πρῶτον. V. *νάρθηξ* & *anticum*. producere stupas. 931. b. D.

πρῶτον Æolice *πρῶτον*, & *πρῶτον*, & *πρῶτον* pro *πρῶτον*. 57. a. B.

πρῶτον. 402. b. C: 403. a. B: b. D. *προσηρόσιον* sacrificium præsementinum. 517. a. F.

profluvium genitale. 20. b. E.... muliebris effectus. 19. a. G: b. 20. a. B. A. D.

profunda, i. maria. 552. b. G.

progredi, *προποδίζειν*, de stella. 529. b. G.

πρῶτον. 172. b. B.

πρῶτον, sementiva. 515. b. F. *πρῶτον*, antevertere, occupare, prævertere. 633. a. A. *τῷ κληρῷ*, sorte occupare. 636. a. D.

Proludere & præludere, idem. 90. a. E.

Proluvies, à Luvies. 690. b. A.

πρῶτον πρῶτον. 427. b. D.

Prometheus primus sibi annulum fecisse traditur. 393. b. A. Caucaso affixus, vulture jecur redivivum tondente nunc quam dormiebat. 764. b. C. a. .... originem duxit mos sacrificii, quo pars hostiæ in ignem conjiciebatur, pars vero ad victum servabatur. 91. a. B. de... vincio & ab Hercule soluto fabulæ Paropamislo five Caucaso affixæ. 554. a. F.

Promiscus, aut promiscuus. 176. b. E.

Promontorium magnum, Olisiponense dictum. 534. b. C: 196. a. B. C. prominentia in mare saxa, quæ prominentia & prominentiæ dicuntur. 550. b. G. quicquid prominet in æquor. 116. a. F. G. *κέρτα* saepe dicuntur. *ibid.* G. insularum nominibus plerumque veniunt. 836. a. F. sinus faciunt. 152. a. B: 550. a. A. D. & ab illis nomina fere semper accipiunt. 887. b. F.

Promptuaria signari solita. 655. a. D.

Promulsi capilli. 534. b. C.

πρῶτον λυχνον. 931. b. D.

πρῶτον. 855. b. F. G. ejus diversæ species & modi, primum in antis dicebatur. 856. a. A. antas habet tantum in fine parietum qui cellam antarum duas concludunt, & in medio antarum duas. F. lumnas, supraque fastigium. *ibid.* F. 857. b. A. frons ædis cum columnis & fastigio, qui plerumque major ædis cella, ... voce utitur Vitruvius. 857. a. B.

alibi frontem & posticum vocat *πρῶτον* & *ὀπισθῆμον*. *ibid.* C.

Pronomus Thebanus tibias primus invenit quæ ad omnimodam modulationem versarentur. 84. a. E.

πρῶτον, reduvia. 316. b. B.

πρῶτον Græcis servus major domus. 859. a. C.

πρῶτον

- πρὸς αὐτοὺς, qui ante tempus moriuntur. 787. a. D.
 πρὸς αὐτοὺς ἐκλύχων. 931. b. D.
 πρὸς αὐτοὺς ἐστὶ coram est, palam est. 709. a. G.
 Prope, cum accusativo junctum. 604. a. E.
 Propedes, οἱ πρόπεδες, funes quibus pedes veli alligantur. 400. b. D.
 Propensior, major, prolixior, largior. 37. b. F: 133. b. F: 144. b. B: 164. b. E. cura, nota... irrigari. 780. a. F. unde traducta metaphora. 708. a. G: b. A.
 Prophetæ quales Ægyptiis, tales Assyriis Chaldaei, qui & Astrologi. 456. a. F.
 προφάσει. 574. b. D.
 Prophethalia Drangarum 557. a. E: 559. a. C. Ariasparum oppidum, in Drangiana. 828. a. C. a. ad Arachotas mensura. 556. b. F.
 προωδίζειν progredi. 529. b. G.
 προωδισμός stellarum. 506. a. C: 529. b. G.
 Propola pro ipso venditore Latinis. }
 προπώλης qui venditori emptorem conciliabat. } 708. b. G.
 Propontis Augusti temporibus prætoris provincia, ab Asiæ speciali appellatione separata. 567. b. B... pars, Asiæ ceteris terminus ab occidente. 564. a. E.
 προπρότης, interpres. 708. b. G.
 Propria mulier, vel uxor, non est quæ promiscue patet adultero, fit non tantum contractu, sed affectu. 176. a. F. G: b. A.
 Propter, pro juxta. 617. b. E.
 Propulsus est pro propulit, vel propulsavit. 38. b. G.
 προπυλαία, seu πυλαίων. 857. b. A.
 Prora media vel altare januæ Consulium respondebat. 633. b. F.
 πρώτος, πῶς πρῶτον, extremitas partis anterioris navigii. 404. b. C. ....
 παρὰ καὶ πρῶτος. ibid. a. D.
 Proriga, V. præoriga.
 Prorogare, pro prærogare. } 628. a. A.
 Prorogator, dispensator. }
 Prorumpere aratro. 512. b. E.
 Prorsus, pro provorsus. } 23. a. C.
 Prorsadea. }
 Prorsum, pro provorsum, ὀπίσθεν, ἀντικρυς, ἔμπροσθεν. 277. b. C: 553. a. C.
 πρὸς Μιλήσια μαλακότητι. 169. a. F.
 Prosa, tunica, oratio. 277. b. C.
 Proscia, 111. b. C.
 προσβάλλειν ἰχθύων pro ὀσμὴν ἰχθύων, pisces olere. 749. a. G: b. A. μύρα, γυναικός. ibid. b. A.
 Proscindere, de prima aratione quæ vere fit. 509. b. E: 510. a. D. facere, vervatum, Græce ἄρχειν. 509. b. F: 510. a. E.
 Proscissio, prima aratio. 510. a. A: 512. b. E.
 προσκλύζομαι. 207. a. D.
 πρόσλα loca quæ veteribus Græcis. 696. b. A. pro quo male πρόσλα. ibid. B.
 προσλήν, jungitur cum σμῶσαι. 795. a. C. ferruminare in clavos. ibid. D.
 Proserpina etiam in Eleusiniis sacris cum Cerere colebatur. 527. b. F... raptus allegoria, cum thesmophoria paratragœdiabant. 529. a. B. depompabant. 528. a. D.
 proficare, præficare } 90. a. F.
 proficiæ, præficiæ. }
 πρόσωπις, qua mulieres vultum tegunt, masque. 461. b. A.
 πρόσωπον, V. decanus, nunquam pro ἀξιωμα aut ἀξιωμα πόν. 461. a. F. G. sed pro persona aut larva. ibid. G: b. A. C. fictus vultus. ibid. C.
 ὀφθαλμὸν πρόσωπον. ibid. A.
 πρόσωπις, & πρόσωπι, vel πρόσωπις,

idem. 461. b. B. pro colore. 169. b. C.
 προσπατῆσαι δύνειν σίδηρον, ferruminare in clavos. 759. a. D.

prosperare, & adversare, contraria. 770. a. B.

Προσπύς, V. πρόσδομος.

Προσάδας habuere Græcorum privata ædificia, quæ tamen Atria more Romano non erant. 857. a. C.

Προσθήμα. 664. a. E.

Πρόσπε. 855. b. F: 856. b. A. quasi dicas Anteporticum. 857. b. B.

Πρόσπυ. 855. b. F. ædes quæ contra antas duas columnas angulares habuit, & supra epistylia, & dextra ac sinistra in versuris singulas. 856. a. G.

Προσφύειν. 331. a. G.

πρόστυπα simulacra quæ dicerentur. 736. b. A. B. En bosse, vel En demie bosse. ibid. C... & πρὸς φανῇ opponuntur. ibid. B.

Πρόστυπι testiculi Castoris. 736. b. B.

Profum, idem quod profum. 277. b. C.

Protelare, longe pellere, vel incessanter persequi. 943. a. E.

Protelum, quid. 943. a. A: b. C. D. Protelo, adverbium, ducere, i. continuatum, & uno tenore. ibid. B. .... binis arare. ibid. E. perperam apud Varronem una voce, pro pro telo. ibid. F.

πρωτηρότης. 517. a. E.

πρωτεσιλάον, Protefilai fanum vel sepulcrum. 611. a. A. in Cheroneo ex adverso Sigei, ubi arbores, quæ in tantum accreverant ut illum possent aspicere, statim inarescebant, deinde rursus revirescere incipiebant. 610. b. E.

Proteus rex. 389. a. D.

πρόσθεσις de mortuo posito. 86. a. G.

Προθύρον. 425. a. D.

Πρόπμοι λιθοί. 858. a. D.

Πρωτοβίλοι πάλοι. 471. b. G.

Protogenis & Apellis certamen de linearum subtilitate. 4. b. E. F.

Πρωτογόνοι, aborigines. 201. a. F.

Προτομή, ἀσπίς στρογγύλη, κύκλος, δίσκος & θώραξ, clypeus vel clypeum, in quo solus vultus expressus. 610. b. D. animalium in prora navis, quæ navi nomen dabant. 402. b. C: 403. b. E.

Proventus arborarii, fructuarii. 121. b. A.

Provinciam citius nominant auctores in qua locus aliquis situs est, quam eam cui vicinus. 544. b. G.

Provolantia tabulata. 233. b. B.

Πρόξ, aliis πλατύκρωτος. 158. a. E.

Proximare. 74. a. C.

Proxime, cum accusativo junctum. 604. a. E.

Προσπύς vocati cives Prusidis, quæ & Cios dicta. 616. b. D.

Prudens, πρῶτος. 12. a. D.

Pruna, myxa. V. μύξα, cerina. 779. a. C. Damascena in offas & πάλαιας condita à Syria veniebat. 717. a. F. exsiccata Ægyptiorum. 730. a. D. silvestria spinæ prunelles, succo abundant & quidem συπικνωτάτω. 371. a. C. ....

Prusa ad Hypium. 616. b. F. Olympiaca à Plinio cum Pruside confunditur. ibid. C. & ab Eusebio. ibid. E. longe antiquior Hannibale, eam Stephanus à Pruside quæ Cius olim fuit, distinguit. ibid. C. ab aliis sub Hypio monte, ab aliis ad Hypium flumen ponitur. ibid. a. C. in Bithynia duæ, una sub Olympo monte, altera sub Hypio flumine. ibid. a. C. in Bithynia ab utraque Prusa diversa, olim Cios dicta, haud longe ab Ascanio lacu. ibid. a. E: b. D. Arganthonio monti subjacens, Hyla flumine vel Cio alluebatur, & Cios dicta à præfluente amne. ibid. F.

Prusias Ziela filius, cui Demetrius Cion & Myrleam vicinam à se solo æquatam dedit, ipse deinde eas urbes à solo restituit, & Cion Prusidem, Myrleam de uxoris nomine Apameam vocavit. 816. a. G. ille est qui Hannibalem hospitio excepit, & in ejus honorem forte Prusias ab Hannibale condita & nominata. ibid. b. B.

Prytanis Europi filius. 12. b. E.

Ψ Græcorum Latini plerumque in S mutant. 306. a. E.

Ψάγδας V. σάγδας.

Ψάλια, viriolæ, & fræna equi. 173. b. G: 174. a. A. B.

Ψάλιον de fræno, ψέλιον de viriola inter Grammaticos. 174. a. A. B.

Ψαλς, V. ἑλιξ.

Psambares Solino qui Sambri Plinio. 273. a. C.

Ψαμμίης ὀρύκτης. 239. a. B.

Psebo, Ψεβώ, regio Æthiopis. 269. a. G: b. A: 782. a. A.

Ψήχον, radere & pectere }
 vel destringere. } 589. b. F.

Ψήκτρα, strigil.

Ψήγμα, ramentum. 589. b. F: 759. a. G.

Pselchis, pro quo male Spelchis. 618. a. E. in occidentali latere Nili. 311. a. D. .... & Syene in eodem latere. 318. a. A.

Ψήνα vocari fructum maris palmæ Pollux scribit, Herodotus ait marem palmam in fructu ψήνας habere, ut caprificum. 938. a. D. sunt calices, in fructu palmæ nascuntur. ibid. E. in mascula palma, flores quibusdam, & aliis ψήνες, caprifici qui culices sunt flores. ibid. D.

Ψήνειν pro coquere Græcis recentioribus. } 746. a. B.

Ψήνιθρον, decoctum. }
 Ψήνιζομαι, pericli. 938. b. G.

Ψήφοβόλος. 50. a. A.

Ψήφον in oculo, pupilla, & τὸ μέλαν. 497. a. C.

Ψήφοι, pretiosissimi lapilli. 396. a. B. ἀναθήματα, quid. 767. b. A.

Ψήφος Græci gemmas dicunt, ut Latini calculos. 784. a. B.

Ψευκὰ quæ fucum remittunt, & fugiente colore tincta sunt. 807. a. B.

Pseudisodomon. 869. a. G: 871. a. A.

Ψευδοκασία cujus cortex nimis adhaerebat mediali. 288. b. B.

Ψευδοχρυσόλιθοι. 145. b. A. fiunt tincto crystallo. 769. a. C.

Ψευδοχρυσόσι. 145. b. B.

Ψευδοκινάμων, Arabibus Dursini. 744. b. A.

Ψευδοκρήνη. 534. b. D.

Pseudolus, Ψευδολος. 5. b. C: 383. b. A.

Pseudonardus. V. lavendula.

Ψευδοσύμπος, flumen, in cujus ostiis Μάστιγος. 836. b. B.

Ψίλιον flumen & oppidum. 618. a. B: F.

Psilis, ψίλις. 618. a. A. B.

Ψίλοι, γυμνήτες. 199. a. B.

Ψίλον, tenue, ψιλή, exilis, ψιλέα de arboribus cum foliis nudantur. 366. b. F.

psilon stoma, ψιλὸν στόμα. 131. b. G: a. A.

Ψιμμοθισμός. 820. b. D.

Ψιτάνος & σίττανος, idem. 497. b. D: 713. a. G. glande vesci falsum est, in India nascitur & inde venit. 714. a. C. descriptio ex Apulejo. 713. b. A. nulli cum quin in pede digitis visuntur. 714. a. C.

Ψοφὸς ἵμερ. 656. a. A.

Ψυχραι τράπεζα. 898. a. E. F. G.

Ψυχροβαφής purpura, quæ cui opponuntur vellera Tyrios incocta colores. 807. a. A.

Ψύγμα,

848. a. A. alveus in quem lavatum descendebant. 847. a. C. ligneum vel lapideum vas, in quo mortuorum corpora ponebantur, melius sarcophagum vel arca quam solium. *ibid.* D.
Πύραργοι, capre silvestris genus. 163. a. D.
Πυγμαχοι εἰς γαῖαν περὶ πόντους, pan-cratiastæ. 205. b. B.
Pygmæi a gruibus pulsi. 115. a. A. Catizi a barbaris vocati, vel Cattisi, vel *Κίττιοι*. *ibid.* C. D. qui montana tenent India a Solino distinguuntur ab Oceani accolis, in montanis Praeforum degunt. 699. b. F.
Πυλίων, seu *Περύλαια*. 857. b. A. βασιλική, Latinis Regiæ. *ibid.* B. Ec-clesiæ post *νάρεθκα*. 855. b. E. 857. b. B. vestibula & ingressus templi. 857. b. B.
Πύρ ἀφ' ἡνίκαν montis Chimaræ. 173. b. D. ὕψος Græcorum, seu Gregeois. 173. b. D. ὕψος. 400. a. E. ξανθόν. 193. b. A. 812. b. B.
Πυρκαῖα, quæ & *πυρίνα*, & ὀξυ-καῖα 191. a. A. C. quasi ignea & val-de urens spina. 191. a. A. V. ὀξυκαῖα-ζα.
Pyralis animal pennatum, non multo majus musca, quod in ærariis Cypri for-nacibus vivit inter ignes, inveniebatur etiam in Carysto in ferrariis fornacibus, pyraustes etiam vocatur. 125. a. A. A-pyres non proprie dici possunt, sed volu-cre. 125. a. B.
Pyramides, qui alabastris. 72. a. A. .... sphaeræ vel pilæ impositæ, non ova-sphaeræ. 640. a. D. ... dimensus Thales ex umbra. 451. a. E.
Pyraustes, *πυραυτής* a quibusdam dicitur ἢ *πυραυτής*. 125. a. A. etiam papilio-nis genus, quod cum sua perniciæ lu-cernas accensas circumvolitat, inde *μω-ρός πυραυτής* μίρ. 125. a. C.
Πυρεῖον, ignitabulum. 126. a. G. b. B. vel igniarium. *ibid.* b. B. a quo & ubi inventum. *ibid.* a. G. *πυρεῖον* dictum, *πυρίτης*, flex. *ibid.* b. F. *πυρεῖον* ὁ-λῶ, focaris lapis, vel petra. 505. a. E. 804. b. B.
Πυρρῶ, arborum laniferarum. 210. a. D. 211. a. D.
Pyrenæus saltus. 196. b. D.
Πυρρῶδες φοίνικες. 334. b. F.
Pyrgus africillo differebat. 50. b. A.
Pyriadris. 554. a. C.
πυρίας, vel *πυρίας*, nigrum }
 habet verticem, & rufum } 168. b. C.
πυρίας, aut *πυρίας*, aut }
πυρίας, non *πυρίας*. }
πυρίαν, V. *ambusta*.
πυρίαν alumen, διὰ τὸ πυρῶδες. 821. b. B.
Pyrites gemma, *πυρίτης*, dicta quod di-gitos adurat, si arctius prematur. 505. a. A. G. lapis. *ibid.* A. lapidem & gem-mam confundit Isidorus. *ibid.* G. alius similitudine æris, ex quo æs conficitur, & est ærei coloris, ejus usus ad ignem eliciendum in machinis sclopetariis. *ibid.* C. *Pyritæ* etiam vulgaris igniarii lapides vulgo focatoire. *ibid.* E. vulga-ris, qui vivus lapis dicitur, ex quo igniaria fiunt, lignifer Latinis dictus. *ibid.* F. ex molaris lapidibus. 63. b. F. masculini & feminini generis. 505. b. C. vulgo marcaffita, venam habet æris, aliquando etiam argenti admixtam 804. b. B. unde & interpretantur per ἐπίστον, ex quo fit æs, aureus appella-tur, alius ab hoc *πυρίαν* ὁλῶ, *ibid.* a. C.
Πυρίαν & *πυρίαν*. 938. b. G.
Πυρίας dictus Mars. 874. a. A.

Πυρομάχ, dictus quod igni resistat, nec enim igni solvitur aut rumpitur, in fornacibus tamen liquefcit. 505. a. B.
Pyropi, *πυροπὶ* vocati carbunculi ab ignium similitudine. 196. b. G. 197. a. A. B. C.
Πυρὸς τριμύλον. 861. a. C.
Πυρόστροφον, ignitabulum. 126. a. G.
Pyrrpole unde, & cur dicta.
Πυρπολῆν, ignem accen- } 126. a. F.
 dere. }
Πυρρῶ ἀφ' ἡνίκαν, V. ὀξυκαῖα.
Πυρρῶ ἀφ' ἡνίκαν, V. 272. b. F.
Πυρρῶ ἀφ' ἡνίκαν & *πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν, Diony-sio, *Πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν & *Πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν. 498. a. C. 526. a. C.
Pyrrhites pro pyrites, lapis, ab igne di-ctus. 498. a. C.
Πυρρῶ ἀφ' ἡνίκαν species αἰγυπιαῖς. 168. b. A. *πυ-ρίας* & *πυρίας*. 168. b. C.
Pyrrhicha, quæ & à quo inventa. 119. b. D. G. 120. a. B. C. unde dicta. 120. b. C. Cretica. 120. a. C.
Pyrrhichius pes 120. a. C.
Pyrrhichus Cretensis *Pyrrhichus* inventor. 119. b. F. 120. a. A.
Pyrrhus Achilles filius *Pyrrhichæ* inven-tor. 120. a. C.
Πυρρῶ ἀφ' ἡνίκαν, burrus. 49. a. A. fulvus. 505. a. A. rufus. 419. b. C. ξανθός. 812. b. C. quidam supra ξανθόν ponunt, alii infra, *πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν vicinum φοίνικι. *ibid.* E. ... & ὀξυκαῖα, affines odores, & quos Græci sæpe confundunt, nam luteus si inten-datur, fit rufus, rufus quum ex acuto remittitur, luteus existit. *ibid.* A.
Pyrum silvaticum, ἀπὸ *πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν. 582. b. E. 675. a. C. .... à pomis se-juncta, licet pomorum nomine compre-hendantur, sed à pomis, quæ *μήλα* Græcis, ex arbore *μηλέα*. 422. a. A. ... conditura. 330. b. E. semen inter pyrum conclusum. 430. a. G.

Pythagoras Theologia allegorica & my-stica usus. 581. b. A. in Italiam re-versus, discipulos suos aut extinctos, aut dispersos reperit, & inedia & mœ-rore periit, Pherecydi Syrio æquævus. 593. a. A. quo tempore floruerit. *ibid.* B. F. quando mortuus. *ibid.* A. quando natus. *ibid.* b. G. .... *χημείας* scien-tem volunt fuisse, & ab eo cognomina-tum halimum *ιστρὸν κλάδον*. 772. a. F. ... nomen factione Cyloniana in Italia ex-tinctum. 593. b. G.
Pytheas nobilis toreuta, binæ uncix ar-genti ab eo cælati viginti venierunt. 737. b. C.
Pythias pro *Pinthias*, & *Phintias*. 78. a. G. b. A.
Πυθμῆες buccini, quid. 792. a. F.
Πυθακῶ ἀφ' ἡνίκαν spinæ genus in Lycia prove-niens, quæ inde *Λύκιον* vocabatur, di-cta quod folia haberet similia buxo. 191. a. D. male pro *πυρρῶ* ἀφ' ἡνίκαν. 409. a. E. F.
Πυθόκο ἀφ' ἡνίκαν. 139. b. A.
πυθῶδες. 418. b. F. non dicitur quod ex buxo factum est, sed *πυθῶδες*. 669. a. F.
Πύξ, buxus. 49. a. A.
Πύξ, Buxentum. 47. a. C. 49. a. B.
Pyxurates unde & quando dictus Euphra-tes. 442. b. E.

Q

ut veteres Latini pingebant, & I quod figura C & V confusum præfert. 627. a. D. quod est ve-luti circulus caudatus, non in usu apud antiquissimos Latinos, sed q scribebant. *ibid.* b. C. D. apud vetustissimos Græcos ἔω inverfo, quæ forma est Latini q quod extulerunt veluti dimidiatum no-men recentioribus paulo aliter picta, non

(ii)

clausa, sicut G, in alphabeto Latinorum eodem ordine quo *κappa* in Latino, nempe post Π. *ibid.* A. C.
 Qua de agitur. 542. a. A.
 Quacunque. 324. b. E.
 Quadrans, in anno Ægyptiorum. 389. b. F. τέτταρον. 390. a. A.
 Quadrantal, amphora. 163. b. B.
 Quadrantale 80. libras pendebat. 417. b. F.
 Quadrare. 12. a. C.
 Quadrata saxa a cæmentis separata, a cæmenticio saxo. 268. b. A. σύντομα, σύν-δρομα, ἰσδρομα, pierre de taille. 268. b. B.
 Quadratum geometricum. 482. b. C.
 Quadrifluis disparata arbor. 727. b. E.
 Quadriforis valva, πὸ δίσυρον 651. a. F.
 Quadriga ad Capitolium profilit. 657. a. A. ... fictiles. *ibid.* C. quod in fornace cre-vissent, felix omen. 487. a. E. missio. 634. a. A. antiquarum non eadem ratio cum nova. 632. a. B. certantium nume-rus non certus. 633. b. D. in ... curru apud antiquos immutatio. 630. b. B. C. 632. a. B. ... nomine unius equi inter quatuor celeberrimi designabatur, quifnam ex iis ad victoriam plurimum conferre crederetur, equi quatuor, quorum duo ju-gales, duo funales. 630. b. A. carceri-bus effusæ. 636. a. F.
 Quæstoris locus in castrorum metatione. 577. a. C.
 Qualitas & natura in lapidibus idem. 179. a. A.
 Quantum pote, pro quantum pote est, quantum potest, quod potest, quam potest. 275. b. C.
 Quaquæ. 324. b. F.
 Quaternio, ἢ τετράς, à quaternus. 823. b. F.
 Quatuor gemini. 18. b. E.
 Quaxare pro coaxare. 61. a. E.
 Quercus inter *καρχύφορος*. 233. b. C. per-petuum non obtinet frondem. 675. a. E. latifolia secundas tenet τῇ ὁρθοφύῳ ἢ τῇ μήκει, ædificiis inutilis, carbo-nibus faciendis haud commoda. 236. a. B. viridis, chesne verd, ilex glandife-ra. 676. a. G. inter majora maris virgul-ta, cubitalem magnitudinem non exce-dit. 805. b. G. *περὶ σκη* inferius na-scitur & non longe à terra, aliud genus in alto nascens Theophrasto, duas spe-cies confundit Plinius littoralem & in alto nascentem, *περὶ σκη* ἢ *πυθῶ*. 806. a. B. unum ex quatuor glandifera-rum generibus Latinis. 359. b. E. 360. a. B. ... & robur contundunt sæpe au-ctores, maxime poetæ, diversæ tamen apud architectos species, & materie dif-ferunt, etiam glande quæ in quercu gran-dissima. 360. a. B. ligni quercini mediale firmissimum & robustissimum, dicitur μέλαν δρυός, proprie ἢ ἡμερῶ, vel ἡμερῶ, vel ἐνυμῶδες, ejus lignum durissimum post fagum. *ibid.* C.
 Quibarii pro cybaniis. 174. b. F. 941. a. E.
 Quilibet, ὁ πυχῶν, non quilibet, pro præcipuo. 173. a. E. 323. a. B.
 Quinarius numerus 656. a. G.
 Quincuncis nota. 577. a. G. directi arbo-rum ordines in quincuncem. *ibid.* F.
 Quinegium pro cynegium. 174. a. F.
 Quinquennales ludi Isthmici cur instituti juxta Solinum. 99. b. D.
 Quinquere pro coinquere. 61. a. E. 412. a. C.
 Quintanus, à quintus 461. a. A.
 T. Quintii Capitolini & M. Fabii Ambu-si primus consularis quo tempore. 570. a. F. b. B. D. F. alter *ibid.* b. F.
 Quintilis mensis. 14. a. A. 66. b. D.
 Quintus, & quintarius limes, idem. 478. a. F. G. b. A. D. 479. a. C. qui quintus à primo centurias includeret. 478. b. F. G. b. C. D.
 Quirina nomen sororis porcelli, quasi *χοιρίνη*, à *χοίρη*. 239. a. A.
 Quisquid.

Remissa pro remissione. 204. a. A.
 Remoria, remuria. 11. a. E.
 Remulca pro remulcus; apud Nonium. 785. b. D.
 Remulcare, ῥυμλκᾶν, remulco trahere. 785. b. E.
 Remulcus, ῥυμλκός. 198. a. C: 785. b. D.
 Remulsi capilli. 534. b. C.
 Remus ac Romulus à virtute dicti. 5. b. G. à lupa lactari. 800. a. E. G. in fluminis alluvie expopositi, in Germalo, seu Cermalo. *ibid.* b. A.
 Remus, ῥυμός. 198. a. C: 785. b. D.
 Renavigare. 836. b. C.
 Renodatus crinis. 536. a. A.
 Repagulum, ῥεπαγῆ. 649. a. D: b. D. .. ὑπολήψεις, laxare. *ibid.* a. A. versatilia, clatri, rutili σποφῆς & κύλινδροι in caveis, idem. 167. a. B. non lignea, sed ferrea ac brevia μοχλία σιδηρᾶ & ὀχῆς. 654. b. E.
 Reparare vela. 400. b. A. G.
 Repatriare. 230. a. B: 400. a. G: b. G.
 Replum, quod replicatur. 881. b. A.
 Repromittere pro promittere. 827. a. A.
 Repugnans curationi ad morsus bestiarum, quod æque repugnat, ac morsus. 847. b. F.
 Repumicatio & politura gemmarum. 366. b. E.
 Res ubi certum statumque floris sui cacumen ascenderunt, retro feruntur. 506. b. E. loqui. 145. a. F. adversa, aut secundæ. 890. a. C.
 Refecrare, solvere obsecratione, ac devotione liberare. 766. b. F.
 Referrare, a fera. 649. b. F.
 Refidere. 21. a. D: 436. a. D. E.
 Refina stillaticia, σικτή. 367. b. B. collectio ex picea, & aliis arboribus. 556. b. C-G: 537. a. b. E. flos crudus cum astula excisus, δᾶς est. 356. b. C.
 Refidere & pigrescere differunt. 310. a. D.
 Resistere, stare & a cursu cessare. 116. b. F: 207. a. E: 436. a. E.
 Refona, ῥηῶ, quæ resonat. 583. b. B.
 Restare pro perstare & resistere. 21. a. C: 515. a. E. & pro simplici stare. 21. a. C.
 Restibilis ager quis. 515. a. C. E. G. opponitur vervaco. *ibid.* b. C.
 Retentare. 268. a. B: 336. a. F.
 Retentura. 295. a. E.
 Retia succino nodata, nodosa. 166. b. G.
 Retiolum colligens comam. 536. a. C.
 Revolutio solis & lunæ fit 532. annis. 390. b. D.
 'Ρῆξαι, quid proprie in lucta. 205. a. G.
 'Ρῆξιν φλοῖα in arbore. 362. b. A.
 'Ρῶματι quid in oculis. 97. b. A.
 Rha fluvius, radix. V. 'Ρᾶ.
 Rhama & Rhamna. 103. b. F.
 Rhamnus, pagus Atticæ. 103. b. E.
 Rhamnus, spinosa arbor, ex ea sepes viæ fiebant, non est alba spina, folium repugnat. 191. b. B. inter αἰφύλλια. *ibid.* E. aquifolium dici videtur, malas noxas à foribus pellit, ἀλεξιάρη. 192. a. D. duo genera, album & nigrum ex foliis. 375. a. G.
 in Rhamunte signum Phidiacæ Dianæ. 105. a. C.
 Rhapton. V. 'Ραπτόν.
 Rharius ager Eleusinis à Cerere primum constitus. 527. b. B.
 Rhecius vel Cercius & Amphitus aurigæ Castoris & Pollucis, Diofcuriadis auctores. 136. b. A. B.
 Rhenus ex Rhætia originem capit, haud longe à Rauracis. 131. a. C. nodi. 535. a. G: b. F.
 Rhianus poeta Epicus. 601. b. D.
 Rhina Græcorum squatus. 941. a. G.
 Rhinthon Tarentinus φλυαροῦς αἶψα. 76. b. F: 77. b. A.
 Rhintonica fabula à mimo distabat. 77. a. G.
 Rhoas dicta Laodicea ad Lycum, 'Ροῖας,

vel 'Ροῖας. 582. a. E. ob frequentes terræ motus. *ibid.* b. A: 584. a. G.
 Rhodanus. 66. b. C: 490. b. A.
 Rhodia insula, ἡ 'Ρόδος. 658. b. D.
 Rhodiaceum mare Asiæ ceterioris terminus ab occidente. 564. a. E: 566. b. D.
 Rhodiensis parallelus. 468. b. A. C. D.
 Rhodinum unguentum. 331. a. E.
 Rhodiopolis, urbs. 552. a. B.
 Rhodus sub quo gradulaturitudinis. 467. b. C. .... meridianus. 468. b. G. nullo non die sol conspicitur. 74. b. E.
 Rhoe. 618. a. B.
 Rhoeum litus. 610. a. C. dictum litus in quo tumulus vel fanum Ajacis Αἰάν-
 τειον, à promontorio vel oppido. 611. a. G. Ajacis sepulchri in .... tantum meminit Mela, non etiam oppidi, .. & Sigæum diversa littora. *ibid.* b. A.
 Rhombi spatium, de amplissimo rhombo. 714. b. B.
 Rhopalici versus qui. 942. a. D.
 Rhuncus pro Rhucus, 'Ροῦκος. 12. a. D: 60. b. F.
 Rhus coriariorum, ῥῆς. 330. a. E.
 Ricinus arboreus frutex. 727. a. C. lignum concavum tam ramis quam caudice. *ibid.* D. grana χολόνηκα Græcis, à virtute bilis purgandæ. 742. b. C.
 Ricta, labia. 72. b. C.
 Rictus, quid, à ringendo, pro labiis ipsis, & pro toto ore. 72. b. C.
 Rigare, proprie de aqua quæ rivo ducitur. 415. a. E.
 Rigidus orbis. 614. a. E.
 Rigor, quid. 480. a. A. dictari quando dicatur. *ibid.* C. limes dicitur. 479. b. A. .... incedere dicuntur. 485. b. D. τῶν νεύρων πᾶσιν. 281. b. E.
 Rigua, rivi. 641. b. D. aquarum, aquæ .... flumen, ... fons, amnis, locus. 227. b. A. B: 415. a. B. E.
 'Ρίγη, lima, scobina, } 758. b. A.
 'Ρίγημα, ramentum. }
 Ringi, quid. 72. b. C.
 'Ρινέχος, .. τῆς ῥίνας, 569. a. F.
 Ripariolæ harundines. 116. b. E.
 'Ρίπες & ῥίπες sunt πλέγμετα. 414. a. F. ἔδαφος πρὸς ἡδίτῳ, tegetica, Ἄο-
 lice ῥίπες. 414. a. F.
 Riphæi montes, 'Ρίπηα. 145. a. G: b. F: 147. a. G: b. F.
 'Ρίπιζας. 179. b. B.
 'Ρίπης, ῥίπιδον. 179. b. C.
 'Ρίσκων ζύγος. 171. a. A.
 Riscus, ῥίσκος, arca vel cista, δερμάτι-
 νος. 170. b. F.
 Rifus infantium. 25. a. A.
 'Ρίτκος, erinaceus Græcis recentioribus, voce corrupta ex ericius. 277. a. C.
 Rivus fontium. 89. b. A. riguus. 415. a. C. .... claudere. 415. a. B.
 'Ρίξανα Indiæ oppidum. 707. a. C.
 'Ρίξαιον pro Syriaca radícula fucando ap-
 pta. 820. b. D.
 'Ρίξας succus ex radice silphii. 251. a. B. vilior quam qui ex caule. 251. a. B. C.
 'Ρίξιον, V. Radicula.
 'Ρίξοποιός, eradicari, de arboribus. 412. b. E.
 'Ρίξοποιός qui simplicia tantum medicamina vendebant herbarum ac radicum quas ipsi conquirebant ac colligebant, φαρμακωπῶλαι juncti à Theophrasto, qui simplicium herbarum potestatem descripserunt, libros suos τῶν ῥίξοποιῶν inscripserunt, Herbarii Firmici, ῥίξο-
 ποιός Græcorum vel βοτάνολογός. 740. b. C.
 'Ροῖς genus vitis, quod cito folia amitte-
 ret. 582. b. C.
 Robigalia. V. Rubigalia.
 Roborari stipendiis. 111. a. C.
 Robur, à ῥώεος. 5. a. G. unum ex qua-

tuor generibus glandiferarum. 359. b. E: 360. a. C. .... & quercum poetæ maxime confundunt, diversæ species apud Architectos, & materie differunt, etiam glande quæ in robore parva. 360. a. B. fortissimum habet lignum, est quercus silvestris, ὄρεος ἄγρια. *ibid.* C. .... luci, ὄρεοι. 413. a. G.
 Roc in ludo latrunculorum Persis Rocca. 795. b. E.
 'Ροδάκινεα, V. δωδεκηνεα.
 'Ρωδῶδες, secundum genus hyacinthi. 779. a. A.
 ἡ 'Ροδίων περὶ αἶα. 551. a. E.
 Rhodiopolis. 552. a. B.
 'Ροδίζων λωπῆς. 685. b. A. B: 688. b. C: 689. b. C.
 'Ρωγάδες, κρημνοὶ διερχομένοι. 846. a. E.
 'Ρωγανίς, V. Araxes.
 'Ρωγᾶς κόπτεος pro fossa. 858. b. F.
 Rogatus pro rogatione. 891. a. D.
 'Ρωγή, ῥήξις, ruptura, fractura. 846. a. E.
 Rogorum lustratio in decursionibus funebribus. 657. a. E.
 ὁ 'Ροῖας ὁ 'Ροῖς putavit esse Plinius, quum Rhœan dicit. 582. b. B. quum dicere debuerit, Rhœada, vel Rhœadem. *ibid.* C. V. 'Ροῖας.
 'Ροικίας, 51. b. E.
 'Ροῖκος, V. Rhuncus.
 Roma quadrata. 11. a. B-G: b. 12. a. A. B. C. quando condita. 12. b. B: 570. b. A. quotannis post Ilium captum condita. 608. a. A. .... nomen proprium vulgari nefas erat. 6. b. E. urbs. 264. b. A.
 Romana urbs, pro Roma. 341. a. B.
 Romani viciniore Africæ quam Græci. 668. b. C. bellum non intulerunt cuiquam ob religionem. 292. b. E. prisci rudes in plerisque nominibus è Græco deducendis. 670. a. G. .... mos in sepeliendis mortuis. 745. a. F. .... sol oritur, quum Indis meridiem est. 466. a. G: b. A. & Romani meridiem habent quum Indis Sol occidit. *ibid.* C.
 'Ρώμη, Roma, urbs, Æsculapii filia. 6. a. B.
 'Ρώμος & ῥώεος. 5. a. G.
 'Ρώμος, 'Ρωμύλος. 5. b. G.
 T. Romulio dies dicta à Sicio. 35. a. E. condemnatus ob rem militarem male actam in imperio. *ibid.* E. F.
 Romulus primus Romæ quadrigam ostendisse dicitur. 34. a. D. F. nec tamen ab ipso colores & factiones circensium instituti. *ibid.* G. à .... extructum primo circum cum 12. ostiis falsum. 635. a. C. V. Remus.
 'Ρόπαλον, massuca. 942. a. D. cur dicta Nymphææ. 683. b. B.
 'Ρωπὴν omnes merces mixtæ & minutæ quæ medicis, tinctoribus, pictoribus & myrepsis conducunt. 739. a. E.
 'Ρωποπῶλης, Espicier, qui ῥωπὴν vendit. 739. a. D.
 'Ρώπτεον τῆς παρὰ δ. 649. a. C. janua quo foris percutitur, ὄχως. 656. a. D.
 Ros, lunaris aspergo dicitur, ὄρεος Alcmaui aëris & lunæ filia, humor quem luna sudat. 796. a. D. unde rorisua luna, lunaris imber Solino dicitur. *ibid.* E. non potest à lunari aspergine manare, nec lunaris imber dici. *ibid.* F. apud Indos manifestus ac notabilis in harundinum foliis, & est veterum manna, & mel calaminum, & saccharum Dioscoridis & Plinii. 718. a. D. pinguis & mel-
 leus, qui de cælo cadit matutinis temporibus, & ubique, ab apibus colligitur, & in favos refusus mel purum putum est. 717. b. C. E. in grumulos coit ac densatur, & pro Manna colligitur. 718. a. C. Syrius de myrrha. 745. b. F.
 Rosa Hierosolymitana aut Hiericuntia, non est amomum veterum. 284. b. B. diversorum colorum. 685. b. C.
 Rolaria,

Rosaria, coronarium è rosis erogatis in convivio. 393. a. A.
 Roscidum, pro pingui roscido. 257. a. F.
 Rosmarinus est *λεωνωρίς* coronaria. 288. a. C.
 Rostra tridentia. 402. b. D.
 Rota qua ex puteo hauritur aqua, non est *τεροχάλια*. 415. b. E. Plinius describit cum tympano, altius aquam tollebat quam tympanum, plaustrorum ex radiis contextæ, tympana ex solidis tabulis. *ibid.* F. haustoriae machinæ quæ versabantur hominibus calcantibus, his aqua è puteis extrahebatur, aliæ erant quibus è fluminibus aqua hauriebantur. *ibid.* G. fluminis impulsu affixas circa earum frontes pinnas percipientis, haustora sunt modiolis aquam in rota haurientes & in summum referentes. 416. a. A. molendinorum ab iis diversæ. *ibid.* B. ... instar vertitur: cælum in sphaera recta. 464. a. A. D.
 Rotundus pro globofo & σφαιροειδῆ, à rota, *τεροχάλια*, *ωρίτεροχ*. 502. a. F. .... & teres differunt. *ibid.* C. E.
 P^o folia *συπληνά*. 330. b. A.
 Ruber color qui dilutus est, aliter, pallens: luteus. 812. a. F. ... coloris differentia & gradus. 935. b. B.
 Rubia Verantia. 936. b. C. .... radix. V. *ερδεδανόν*.
 Rubigalia. 307. b. F. 308. a. G. b. F. diva. 308. b. F. cane victima placabatur. *ibid.* b. G.
 Rubigo corripit ferrum. 20. a. A.
 Rubinus, gemma ex genere ardentium ex India mittitur. 769. b. E. jacut vocatur. 795. b. A. unde dicatur. 779. a. A.
 Rubor merus, quid. 676. b. C. ab Æolico *έρυθρος*. 201. a. E.
 Rubrica austerus color. 141. a. C. Ægyptia & Africana fabris utilissima, quia maxime forbetur picturis, tincto funiculo dirigebant ligna secanda fabri. 813. b. A. in ferrariis metallis nascitur, ex ochra exusta fit, diversæ igitur *Λημνία μέλας* & *Λημνία σφεγγίς*. *ibid.* B. V. Lemnia.
 Rubrum mare, V. *Erythraeum*.
 Rubus, sive batus aculeos foliis præfert. 192. a. E. V. *oxyacantha*.
 Rustare quidam nunquam visi. 25. b. A.
 Rudentes spartei. 644. b. C.
 Rudistera, nunquam proficissa, opponitur novali. 510. a. B.
 Rufus, *έρυθρός*, *πυρρός*, *ξανθός*. 419. b. C. .... & rutilus multum à fusco distant. 804. b. F. dilutior, *ξανθός*, idem cum luteo dilutiore. 812. a. B. idem qui antiquis Latinis rufus & rufus, Græcis *πυρρός*, hodie rufum cum Italis dicimus colorem luteum vel flavum. *ibid.* b. B.
 Ruina equi, & ruere equus dicitur. 628. b. C. de simplici equi casu. *ibid.* F.
 Rullus diminutivum à rurus. 663. a. D.
 Rumex, Græcis hodie *λέμιξ*. 906. a. C.
 Rumis, *αρχαῖως*, mamma, aliis rumia. 800. a. F.
 Ρυμοτομία, viarum sectio & directio, unde urbes quæ in ea parte laborabant, *καὶως ἐρύμοτομημέλαι* dicebantur, quid ad eam requireretur. 577. a. G.
 Runcina in intestinis operibus locum habet. 728. a. D.
 Rupes à rupo, pro rumpo. 692. a. D.
 Ruphius vocatus lupo cervarius. 276. b. G.
 Ruplum pro rutlum. 198. b. D. 570. a. B.
 Rupicapra. 158. a. D. quibusdam hodie vocantur camostis, aliis yfardi. 158. a. E.
 Ruscus, myrtus silvestris. 286. b. C. 287. a. A.
 Rustare pro rustare. 276. a. F.
 Rustadium promontorium. 215. b. F.
 Rustati equi, unde dicti. 634. a. F.
 Russeolus vel ruffulus, pro rufus. 816. a. B.
 Russeus, V. *rufus*.

Rusticula, V. *attagen*.

Rut, *όρχεα* cervorum. 529. b. A.

Rutaber, idem quod rutabulum, vel rutabulum, ab eruendo. 365. a. C.

Rutellum, lignum quo cumulus menturæ deruitur. 365. b. A.

Rutilus comas perperam fūco imbutas interpretatur Solinus. 787. a. A.

Rutilus, *σποφός γαλαγός*. 167. a. A.

Rutrum aliud, aliud rastrum. 365. a. D.

σκαπάνη vel *σκάφιον*. *ibid.* F. b. A.

Rutula ligna versatilia. 167. a. A.

Rutuli, clatri, & versatilia repagula. 167. a. A.

Ρυάς. } ab antiquo *ρύω*. 582. b. C.
 Ρυάξ. }
 Ρύδην. }

Ρύχθ. 72. b. D.

Ρυμυλακίον, V. *remulcare*.

Ρύσις ab antiquo *ρύω*. 582. b. C.

Ρυπὴν aut *ρύπον* vasis genus cornui simile, Græce *κέρας*, ejus forma. 663. b. C. cur in eo pedes lavare posse dicantur, qui crura exterius inflexa habent & cornibus similia. *ibid.* D.

S

Σ addebant Æoles & Siculi. 33. b. C. 124. a. C. 360. a. E. & E in antiquis & grandioribus litteris Græcis nihil fere differunt. 123. b. A. & R confunduntur in veteri scriptura. 81. a. C.

Σάβα oppidum. 348. b. D. vel regio. 353. 355. a. B. b. C. b. B. metropolis Sabæorum. 349. b. B. 354. a. A. b. B. 355. a. A. in monte condita. 349. b. B. regina, quæ ad Salomonem venisse dicitur, unde venerit 355. a. C. D. apud vetustissimos auctores, desit esse, & in ejus locum successit *Μαριάβα*. 786. b. E. *Λιμύ*. 349. b. E.

Sabadus pro Sabazius. 834. b. F.

Sabæi. 353. 354. in multas gentes sive pagos divisi. 347. b. G. 348. a. A. gens amplissima & celeberrima, porrectis ad maria gentibus. 348. b. B. una ex quatuor præcipuis gentibus Arabiæ odoriferæ. 348. b. A. 353. a. D. b. E. juxta rubrum mare sita. 353. b. E. thuris ligno cibum coquere soliti, thurifera regio à quibusdam statuta. 354. a. E. etiam in Æthiopia, qui *σάβαιο* Ptolemæo. 355. a. C. .... perperam inter Libanum & Antilibanum montes collocati. 744. a. C. *σάβαιο*, sed non vagantur. 343. b. G.

οι Σάβαιο pro Sabæis ab oppido *σάβα*. 349. b. C. urbs amplissima Rubri maris, unde Beronice *η Σάβας*. *ibid.* D. populi in ora Carmaniae maritimæ. 837. a. E.

Σαβαίτης possessivum à gentili *σάβαιο*. 349. b. E.

Sabatha Plinio oppidum in ora maritima rubri maris, vel in sinus Arabici littore, Ptolemæo *μεσσηνία* urbs, supra Canen emporium rubri maris in mediterraneo. 349. a. B. quo thus omne camelis vehebatur. 353. b. B. 354. b. A. urbs regia & metropolis thuriferæ. 354. a. G. productione nominis à *σάβα*. 349. b. B. ab urbe Sabbathæ, à *σάβαιο*, οι *σάβαιο*, *σάβαιο*. *ibid.* C.

Sabba Berosi filia, fatidica, in numerum Sibyllarum à quibusdam relata. 456. a. E. F.

τὰ Σαββαία caput regionis thuriferæ, in mediterraneo, à Sabæis longe diffita. 354. b. A. B.

Sabbathi observandi tempus Judæis notatum ex umbris jam inclinatis. 463. a. G.

Σάβη, mysterium, unde *σάβαιο*, *όρμαζεν*, *βακχίζειν*. 352. b. E. Ptolemæo diversa à *σάβη*. 348. b. E. *σάβα* Theophrasto & Stephano *σάβας*, à qua

Sabæi. *ibid.* D. 352. b. F. etiam τὸ *σάβας* dicitur. 348. b. F. dicitur etiam *σάβας* *ibid.* 353. a. A.

Sabina herba. V. *brathus*.

Σάβωβα, productione nominis, à *σάβω*. 349. b. B.

Sabota & Sabatha eadem, Plinio diversa. 349. b. C. Atramitarum caput seu metropolis. 348. a. A. 349. a. F. 353. a. B. dubium quin sint id oppidum quod Σάββα Ptolemæo & Arriano dicitur. 349. a. G. in excello monte condita. *ibid.* b. A.

Sabis Carmaniae fluvius Plinio, Ptolemæo oppidum. 832. b. B. 837. a. D. *Βάβης* Arriano Carmaniae locus. 837. a. D. forte Σάβη scripserat. *ibid.* E.

Sabis deus in oppido Sabotis colebatur. 349. b. B. 355. a. A.

Σάβη loca orgiis delicata, & ipsi *βάνχοι* appellati. 352. b. E.

Sacæ. 559. b. B. dicti orientales Scythæ. 809. a. C. Indiæ controversos habent fines suos. 827. b. C.

Σακαπήνη pro Σακασηή vel Σακασηή. 840. b. E.

Sacapene regio. 438. b. A. 440. b. C.

Sacar Indis Saccharum. 927. a. F. V. *Mambui*, Tenga facitium ex liquore quondam palmeo. 718. b. D.

Sacaene regio & Paræacene eadem Isidoro. 840. b. E. 846. b. C. Sacarum Scytharum regio, ad montem Paryedrem locatur à Ptolemæo, Straboni regio Albanie vicina & Cyro fluvio, longe ab ea Sacæ Scythæ degunt, longe ultraque provincia à Paræacene Ptolemæi. 840. b. E.

Σάκκην, saccare, sacco colare. 148. a. A.

Σάκχαρ, veterum, tabaxir, Indica harundine olim non fiebat, sed aqua dumtaxat exprimebatur ad potum, mambu ab Indis vocatur harundo ea quæ veteribus cognitum fert. 916. a. F. veteres in harundinibus colligi tradunt, longummis concretum & candidum, longum aliud ab eo quod hodie in usu est. 716. a. E. & diversum ab eo humore dulci & melleo qui ex arundinibus Indicis exprimebatur, licet canna utriusque sine eadem, expressione ex harundinibus succus elicitur, deinde desatur, & saccharum dicitur. *ibid.* F. .... priscorum Isidori idem facit cum aërio melle, quæ manna est nostra. V. manna & mambu veterum aliud à recentiorum Græcorum & Arabum, hoc facitium, illud nativum. 718. b. C. internis & externis arboribus convenit, & biliosis febribus dysentericisque. 916. b. A.

Σάκχαρον Dioscoridi, Σάκχαρον Arriano, aliis Σάκχαρ, recentioribus Græcis Σάχαρ & Σάχαρ, Σάχαρ. 719. b. E. candum non est veterum saccharum, artetantum paratur. 718. b. F. non à candore dictum, nec à canna. *ibid.* G. canna, unde Indi succos inde exprimebant. 716. b. A. tabaxir, tigala, alhufar, sive alhofo, hoafcer, seu hoafcer quæ. V.

Saccharum, succus ex cannis expressus & igne spissatus atque concretus. 716. b. D. Plinius ait ad medicinæ usum tantum haberi. *ibid.* C. & ejus virtutes ad medicinam utiles recententur, quod sit *δινγίλιον*, quod oculorum obsecratum abstergeat, quod renes & vesicam juvet exulceratam, quæ in hodiernum cadere non possunt. *ibid.* F. nostrum sit tim facit. *ibid.* G. veterum *δινγίλιον*, non *δινγίλιον*. 717. a. A. vulgari utuntur ad serapia & zulapia conficienda, sed propter ullam medicam facultatem, sed ad amara condienda, & species conferendas, & ad delicatioris vitæ voluptatem. *ibid.* B. quæ de Saccharo suo prædicant veteres, longe aptius quadrant in nostram mannam quam in Saccharum. *ibid.* C.

Saccire,

Saccire, ſaiſir, C in S. 382. a. C.
 Σακκισμοί, minuti progreſſus, à ſacco paulatim evacuato. 367. b. C.
 Σακκίζειν, vel κατὰ σακκίον, ſaccare, ſacco exprimere. 331. b. C.
 Sacellum. 6. b. C: 8. a. G: 104. a. G. V. templum.
 Sacer lucus, ὁ ἀγῶνας, proximus ficui Ruminali. 800. b. B.
 Sacerdotes deorum miniſtri, ſape luſci, matris Deum fortasse κέρως dicta. 580. a. B. Aegyptiorum linigeri, 702. a. A. B. munerarii. 566. b. A. principes. *ibid.* a. D. penes... intercalandi poteſtas. 16. b. A.
 Sachalites ſinus, cui præſenta regio thurifera. 349. a. E: 350. a. C. E: 353. a. B: b. B: 354. a. D: 355. a. A. B. C: 831. b. F: 894. a. C.
 Σαχαρεὺν vel σαχαρεπικὸν γλύκυμα, placenta vel dulcia ex ſaccharo facta. 719. b. F.
 Sacricola. 6. b. C: 9. b. C.
 Sacrificium depulſorium, impetritum. 413. a. F.
 Sacrum pro ſacrificio & re divina, tralaticium. 91. b. G, in agro habebatur, quod monumento ſerviebat. 859. b. D. promontorium. 196. a. B. ſollemne dicitur Apis natales. 312. b. B. Tentyritarum, & Ombitarum per ſeptem dies agitur. 313. b. E.
 Sadanu inſula haud longe ab anguſtiis ſinus Arabici. 875. b. E.
 Sadducæi unde dicti. 431. b. F.
 Saffarium, atrium templi. 856. b. G.
 Σαλαασις Ciliciæ regio. } 437. b. A.
 Σαλαασις urbs Piſidiæ. }
 Σαλαασις ἑξυλα, pro Σαλαασις. 726. b. F.
 Saganas Ptolemæo, Plinio Siccanas, pro Siganas, vel Saganas. 832. a. F.
 Σαγαρι & Σαγαρις, Σαλαασις. 618. b. A. F.
 Sagaris, Ajacis Locri filius. 47. a. E.
 Σαῖδας vel ψάδας, ſagda vel pſagda, idem, lapis & unguento. 497. b. D. de... multa miranda refert Solinus, quæ Plinius nec alii ſcripſerunt. *ibid.* E.
 Sagina pro cibo vel pabulo. 798. a. G: b. A.... cædere, eſt cibum cedere & comedere, de glandibus. *ibid.* b. A. alias veteribus eſt σιτόσις, fartura σίταια, cochlearum, ἡ σιτόσις, quæ altilis facit cochleas. *ibid.* B.
 Saginatus humore ſupero fons. 299. b. C.
 Sagittarij nota vel figura. 873. a. F.
 σαγμα, ſarcina, onus, πῶς ἀπὸ τῆς σαγμῆς. 824. a. F... tomentis ſarciuntur. 701. b. G.
 σαγμαπὸν ὁδὸν, quæ corrupta eſt pro σαγμαπὸν ὁδὸν, ut ſint lineæ ex quibus ſagmata & ſtragula fierent, ſeu culcitæ, aut ſtragula veſtis, a qua μοναχὴ diſtinguitur, aut linteum, in ſarcina corpus ipſum relictum, quod pluribus veſtibus faciendis ſufficeret, une piece de toile de lin. 824. a. E. σαγμαπὸν, legendum. *ibid.* F.
 σαγμα, idem quod καὶ σῶμα, mantum vel ſagum. 924. b. E.
 Sainct foin. 172. a. F: b. E.
 Sais urbs metropolis. } 338. a. E: b. B.
 Saiticus nomus. }
 Σαίικον, poſſeſſivum, σάικος, gentile. 338. a. D.
 Saiticum oſium. 339. a. F.
 Sal acer. 81. b. B. ſuavis & ſalfus, oppoſita, amarus, ἡ δυντὴρ dictus. *ibid.* C. Agrigentinus. 81. b. D. E. F: 82. a. D. Armenicus crocini coloris, qui & Cappadocius dictus. 811. b. C: 812. a. D: 813. a. A. æquoreus pro mari æquoreo. 151. b. D. Atticum, auſterus color. 141. a. C. Centuripinus, purpureus. 82. a. D. tranſlucidus in Cappadocia, Gelous.

82. a. B. Tragafæus, Achanthius. 81. b. D. E. tenuis. *ibid.* E. coactilis, ἀλὲς πικρὸς. 188. b. F.... ſole ſiccati, & coacti ſive denſati nulla differentia. 189. a. A. cogendi mos. 188. b. E. F: 189. a. E. factitius, cujus varia genera. 188. b. F... tam factitii quam ſponte naſcentis gemina cauſa, unica cauſa calor. 189. a. B. concreſcit ἐξικμάσσει καὶ ἀπὸ τῆς ὕδατος. *ibid.* a. D. cur eſtiva glacies dicatur, & mare ſole concretum, & humor ex arido vel arida congelatus. 690. b. A. carnem conſervat. 825. b. G... ſuus ſlos. 822. a. A... nitrum vocabant, Græci ἀλόνιτρον. 144. b. B. durata aqua. 245. a. B. & piſces. *ibid.* B. C... mare, & mare mortuum idem. 433. a. C. D. terra, i. deſerta & deſolata, amarus, inde pro amaritudine, lacus. *ibid.* E.
 Σάλας, incolæ Taprobanes inſulæ, quæ σαλικὴ dicebatur, quum antea Παλαμ-σινὸν diceretur. 781. a. A.
 Salamandra animal ſtellatum. 532. a. A. Salamin & Salamina, idem. 32. a. D. Salaminicus ſinus. 99. b. E.
 Salamis altera, ambigua. 204. b. D. σαλαμίνης Ptolemæo, Saraparæ Plinio, Oxi amnis incolæ. 692. a. G.
 σαλινότατος. 539. a. C.
 Saleſii. 47. a. E.
 Salgama, olera quæ ſale & aceto condita ſervantur, ἀλμαίαι Græcis. 898. b. C. eorum conditura. 330. b. E.
 Saliæ inſulæ, ὁρμηγεῖς, χορηγεῖς. 88. b. A. C. F.
 Salica vel ſelica ex Græco ἑυλική. 932. a. D.
 Salica Ptolemæi tempore dicebatur quod ante Palæſimundu. 786. b. E.
 Salichach, vel Salica, vel Salicha, vel Salica, vel Selicha, ἑυλικὴ καὶ αἰαία. 922. b. A. B.
 Salictum pro Saliceto. 288. a. E.
 Salinæ nullæ nec circa Aetnam nec circa Ennam. 82. a. A... metalla non circa Agrigentum & Centuripas, ſed in India. 82. a. C. & Uticæ. 82. a. E.
 Salinarum vallis, V. lacus Asphaltites. Salinaceum, vel ſalinacium. 81. b. A. Salinaciæ, non Salmaciæ. 81. a. G: b. A. Salinacides aquæ. 906. a. B.
 Salinacidus, ἀλμυρός. 81. b. A.
 Salio ab ἀλῶ. 199. a. B.
 Saliva pro guſtu, meri, quid. 905. a. D... movere. *ibid.* E. concharum, ſalivare lentorem, ἀφίεσθαι γλῆκος τῆς λῆναι μὲν ὡδὴ, purpura lenta ac cetacea non inficiebantur veſtes, ſed ſucco florido qui in mediis faucibus purpuræ. 807. a. G.
 Saliunca, nardum montanum, & ſigna omnia conveniunt, vomitiones ſiſtit, ſtomachum corroborat. 753. a. B. herbæ genus, quæ orci tunica dicitur, ipſiſſima montana nardus. 751. b. A. ἑυλακίης, & non Celtica. *ibid.* B. non eſt κυνὸρδον, nec ἀγελὸρδον, & λυκὸρδον. *ibid.* C. puniceis roſis humilis Virgilio, unde pro roſa agreſti perperam accepta eſt, veſtibus interpoſita odoris gratia. *ibid.* D.
 Salius, ὁρμηγῆς, a ſalio. 88. b. A. κατ' ἐξοχὴν dicti Martis ſacerdotes. *ibid.* B.
 Salix latifolia non eſt filer, non habet ſemen quod habet Siler. 704. b. F.
 Sallentini a quibus conditi. 47. a. E.
 Salluſtiani horti. 31. b. B.
 Salmacis. 81. b. B.
 Salmandæ pro Salinaciæ. 502. b. B.
 Salomæ Herodis ſorori tres urbes aſſignatæ. 407. b. E.
 σαλοπύριον, ſolopugium. } 50. b. B. C.
 σάλω, σαλίζειν.
 Salpaga pro ſolpuga. 209. b. D.
 σαλπικτὴ a σαλπίζω. 156. a. B.
 σαλπικτὴ, σαλπίζειν, σαλπικτὴς. 156. a. (kk)

A. avis, quæ & ὀρχίλῳ, & σαλπικτὴς. 315. a. D.
 Salpica Baticis, Solipuga vel Solpuga. 70. b. E: 481. a. G.
 Salsa, Salſi. 832. a. F.
 Salsamentorum magnorum partes eodem nomine appellantur quæ piſces, unde ſumuntur. 941. b. D.
 σαλσικὰ recentioribus Græcis, Salcicia. 869. b. C.
 Salsula vocantur chali herba. 771. b. G.
 Salsum & amarum differunt. 80. b. G: 81. b. D: 132. b. E.
 Saltatio armata ἐνόπλιος ὀρχησις quæ, & à quo inventa. 119. b. C. G: 120. a. A. B. C. ad bellicæ rei uſum condu- cens. 120. a. D. E.
 Saltuarius, ὁρεοφύλαξ. 361. b. D.
 Saltus montes ſilvis opaci. 361. b. D. in agris publice diviſis, quid. 478. b. C. cubile & luſtrum cervarum, σαθμός καὶ δύνῃ. 155. b. C. præruptum ſaxum. *ibid.* D. locus editus, & arboribus, fruticibusque condensus. *ibid.* F: 196. b. D. pro ſaliendi actu. 155. b. D: 277. a. A.
 Salvaticum & ſelvaticum inſime etati, unde Gallicum ſauvage. 150. a. F.
 Salvia, ἐλελιόφανος & οφάνος Græce, δῶδης & ἐμμερμῶς. 255. a. G... agreſtis duo genera, non unum. 234. a. D.
 Salubriter emere. 694. b. G.
 Saluvii Latinis, qui Græcis Σάλυες. 66. b. E.
 Σάμ & Σάν Aoles pro ſigmate dixerunt. 626. b. D. E: 627. a. E.
 σάμα Dores vocabant literam ſigma. 627. a. E.
 σαμάρια urbs in Samaria, quæ poſtea Caſarea, & Σεβαστή dicta. 407. a. C.
 Samaritæ vel Samaritani, unde dicti. 431. b. F.
 Sambri Plinio, qui Pfambres Solino. 273. a. C.
 Sambucus plurimam habet medullam. 106. a. E.
 Σαμυλολ. 344. b. E.
 Sammiamentos V. aſcalabotes.
 Samia Sibylla. V. Herophile. terra. 182. a. A. B. ἑγχυλῳ & pinguis. *ibid.* C. candida. *ibid.* D. & cinerea. *ibid.* E. duo ejus genera collyrion & aſter. *ibid.* B. F. oculorum medicamentis miſcebatur. 92. a. A: 182. a. E. F. propter pinguedinem ea pictores non uſi. 182. a. A... lapis efficax ad oculorum rheumata. *ibid.* F.
 Samnites gladiatores. 26. a. E. F. G: b. A. unde dicti. *ibid.* F: a. F.
 Samnium, regio Samnitum, Stephano σάμνιον urbs. 727. a. C.
 Samorna vel Smyrna dicta Amazon quæ Epheſon condidit. 568. a. C. ipſa Epheſos. 568. a. C: 569. b. F. Epheſi portus. 570. a. A.
 Σάμῳ equus circenſis. 657. b. E.
 Samofata. 443. b: 444. a. B. C. F.
 Samothracii dii. 51. a. E.
 Samphoræ equi in circenſibus. 629. a. C. qui σάν ὅν inuſtum habebant. 626. b. D. F.
 Sampsæi quibuſdam Eſſeni dicuntur, quod Solem adorarent, ut Eſſeni. 430. b. G. dicti ab urbe Sampsæ Arabiæ. *ibid.* F. Oſſenis vicini, quibuſdam appellati quaſi ἡλιασγί. *ibid.* F. nec plane Judæi, nec ἑβραῖοι, ſed nec Chriſtiani. 431. b. E.
 Σάν pro ſigno quod Dcccc ſignificat, Græcis Aolicis erat tantum σίμα, compoſitum ex Sigma & Πι 626. b. F.
 Sancxerunt pro ſanxerunt in antiquis manuſcriptis. 14. a. A.
 Sanctum ſcenum. 172. a. F: b. E.
 Sandaces rex Callienæ emporii. 835. a. F.
 σανδαλίον, V. ἀπλή.
 σανδαλιῶν, prius dicta Sardo. 69. b. G. σανδαλιῶν

σάνδανα pro σάνδαλα. 626. b. G. 930. b. E.
 σάνδαλον vox Græca. 726. b. G. exponunt
 quidam aloes lignum, rubrum, quod ex
 India fertur colore inficit, & gustu
 dulce est. 744. a. F.
 Sandapila, feretrum mortuorum, locu-
 lus in quo plebeiorum corpora porta-
 bantur ad rogam, νεκροφορεῖον. 848.
 a. G. Glossæ: sandapila quasi sine dapila;
 imo est ex tabulis compacta arca. *ibid.*
 b. A.
 Sandapilarii, qui arcas ligneas compinge-
 bant, seu sandapilas. 848. b. A.
 Sandaracha, auster color. 141. a. C.
 V. *sandyx* & *armenium*.
 Sandaresus gemma, in numero pellucida-
 rum. 93. b. E. .... gemmam ex genere
 ardentium, emitit India. 769. b. E.
 Sandaster gemma, hyadum numero & di-
 spositione stellata. 533. a. D.
 Sandycinus color vel sandaracinus. 814. b.
 E.
 Sandyx Hesychio frutex qui coeco fimi-
 lem colorem facit, Plinius ex sandara-
 cha usta admixta rubrica fieri ait, ut ex
 .... & sinopide mixtis syricum, quod
 rubrum esse constat, syricum & ....
 eundem colorem statuunt recentiores,
 σῶρος & συρικόν, herba tincturæ apta
 quam vulgus varantiam vocat, hodie
 garantiam infectores, qui colo-
 rem rubig sic appellant. 810. b. E.
 rubra quocunque modo accipitur, ἡρώ-
 μα κέκκινον, ... & sandaracha eadem
ibid. G. Sandaracha autem rubra, fit
 cremata cerussa: sandaracha fastitia &
 .... fastitia, idem. 811. a. A. San-
 daracha filifilis & nativa eadem cum ....
 metallica, quæ ab aliis sandaracha vo-
 catur. *ibid.* B. V. *Armenium*.
 Sangarius, V. *Sagarius*.
 Sanguinus, arbor quæ sanguinea frutex
 dicitur, vel sanguineæ virgæ, inter in-
 felices numeratur. 430. a. D.
 Sanguis pro humore arborum. 906. b. A.
 olivæ de oleo, uvæ de vino. *ibid.* B.
 ἔαρ, vel ἔαρ, Cypriorum lingua. *ib.* A.
 Σανίδες, tabulæ quibus operitur πύλα-
 σμα januæ. 651. a. F.
 Σανίδιον. 404. a. B. E.
 Σανιδώματα, fori, κρηπίδες. 646. a. E.
 .... δένδρα. 777. b. D.
 Santalina ligna, tota India celebratissima,
 quorum non unum genus. 726. b. F.
 Σαντίλας mentio apud recentiores Medi-
 cos Græcos. 726. b. F. quod nomen à
 Græcis ad Arabas pervenit. *ibid.* G.
 Sapa humor arborum vere & autumnæ
 abundans. 906. b. D. E.
 Σαπῆσι Thraciæ populus, etiam Ptole-
 mæo populi in Æthiopia. 355. a. C.
 σάπφαρος. } 348. b. E.
 σαπφάρειν. }
 σάφαρ. }
 Sapientes septem quo tempore dicti. 592.
 b. D. E.
 Sapientiae morbus, φρενίτις. 283. a. B.
 Sapinea, inferior abietis pars. 357. b. B.
 Sapinus, quid, distinguitur à sappino vel
 sapio. 357. a. E. F.
 Sapia, χυμίζω, cum ad gustum refertur,
 à sapa deducitur. 906. b. F. φρονῶ a
 σφῶ. Latine sapis. *ibid.* G.
 Saponaria hodie dicitur struthium & cur.
 818. b. B.
 Sapor forte ab ὀπὲρ, vel à sapis χυμῖς,
 ex succo & humore, pro succo. 906. b.
 E. χυλός, qui expressione colligitur
 non incisione manat. *ibid.* F. .... & col-
 or differunt. 97. b. B. sentitur ac perci-
 pitur, Græcis χυμός. 905. a. D. san-
 guinis falsus, alius à sapore acido & vi-
 rioso mali punici .... discrimina ea di-
 versis fructuum succis. *ibid.* a. F. Sapo-
 ratoria sunt succulentiora. *ibid.* G. sin-
 gulis suas figuras Democritus adstrue-
 bat. 906. a. D.
 Saporata offa, sanguis, succus .. 905. a. E.

σαπφεινή insula Arabici situs, in qua
 eruebantur sapphiri, potius σαπφείρ,
 vel σαπφείρ ipsius nomen. 763. a. D.
 σαπφείρ, gemma, sappir etiam dictus
 ille lapis. 763. a. D. quibusdam videtur
 fuisse secunda gemma in primo ordine
 pectoralis. *ibid.* C. χρυσόπηνος, βασι-
 λικῆς, diu in pretio fuit. 92. b. G. 93.
 b. F. 143. a. F. inter cyanum & ... par-
 va; differentia. 94. a. A. quibusdam
 feruzegi Arabicum. 795. b. G. di-
 sta & cyanos & Turcica gemma. 142. b.
 G. raræ sine purpura: sed aliæ totæ
 cæruleæ & purpureæ, aliæ punctis au-
 reis collucent. 93. a. A. cyanæ mares
 sunt, nigriores. 93. a. C. E. F. 143. a.
 D. cæruleæ blandiores & remissius co-
 loratæ. 93. a. D. nusquam pellucidas
 cur Plinius dixerit. 93. b. C.
 Sar olim dicta est Tyrus, & Sarra Ennio.
 936. a. A.
 σαρκ, Arabicum, λησῆς. } 344. b. E.
 σαρκια urbs. } 430. b. F.
 Saraceni Scenitis μεσημεριώπριοι, in
 septentrionali Arabiæ Felicis latere, se-
 parati ab Arabibus. 344. b. B. tamen
 multi eos cum Scenitis Arabibus con-
 fundunt. *ibid.* C. b. B. recentioribus
 Scenitæ Arabes vocati. *ibid.* C. quia
 σιλωίται & Nomades, hodie Mauri &
 Ægyptii vocantur. *ibid.* D. 354. a. D.
 habitant littus Arabici sinus ubi urbs
 Elana, circa montana Arabiæ Felicis
 habitabant. *ibid.* E. b. C. .... memi-
 nerunt Plinius & Dioscorides. *ibid.* G.
 & alii vetustiores Ptolemæo. *ibid.* b. A.
 à regione quæ Saraca dicebatur, nomi-
 nati, perperam à Sara uxore Abrahami
 quidam deducunt, alii à voce Arabica
 Sarak. *ibid.* E. regio ad occidentum latus
 Melanorum montium versus Ægyptum
 prætendebatur. *ibid.* C. haud longe
 à Pharanitide. *ibid.* E. Ismaelitæ
 olim dicti. *ibid.* D. postea dicti om-
 nines σιλωίται & νομαδῆς Arabes &
 Æthiopes. 345. a. E. eorum gens ab
 Assyriis initium capit & ad Nili catara-
 ctas porrigitur & confinia Blemiarum.
 344. b. F. 345. a. A. etiam dicti Troglody-
 tæ Æthiopes. 345. a. A. populus A-
 rabiae Nabathææ vicinus. 344. a. G.
 σαρκυλὼν δάκρυον vocantur anime Lu-
 sitanorum. 809. a. B.
 Saraganus rex Callienæ emporii. 835. a.
 σαρκυλὼν & σάρκαπρος cur dictus Pittacus.
 295. a. B. b. A.
 Sarcocolla, 213. a. C.
 σαρκόφαρος, V. *Assius lapis*.
 σαρκότυπη. 54. a. E.
 Sarcueil Gallice pro qualibet arca sepul-
 crali à sarcophagulo. 847. b. G.
 Sarcum, σαλῆς. 644. a. A.
 Sarda a Græco σάρδιον. 393. b. B. cur δίσ-
 μος dicta. 69. b. A. rubra. 396.
 b. B. in Sardinia potius quam in Sar-
 dibus reperta. 128. b. C. terra, ho-
 mo, ager à Sardinia, gemma σαρδῶ
 & σαρδόνιον dicta, & σάρδιον. *ibid.* D.
 hærens in saxo, cordis modo reperta.
 241. a. F. interardentes gemmas. 197. a.
 B. piscis, Græce πηλαμύς, 128. b. G.
 129. a. A.
 Sardachates. 92. a. B.
 Sardi collectanea aquæ imbricæ deparce-
 bant. 72. b. F.
 Sardonianica punicea & coccinea. 244. a. G.
 Persarum vestimenta. *ibid.* F.
 Sardonium κάρνον castanea. 425. a. A. de
 optimis. *ibid.* B. .... omnium optimæ,
 figura rotundiores. *ibid.* A.
 σάρδεις Ionice pro σάρδις. 37. a. B.
 Sardinia Græcis dicitur σαρδονία νῆσος.
 69. a. F. 71. a. G. σαρδῶ & σαρδῶν.
 69. a. F. 128. b. D. 228. a. E. Sandalio-
 tis. 69. a. F. b. F. insalubris & pesti-
 lenti aëre famosa. 73. a. E. .... & Si-
 cilia, iisdem temporibus factæ pro-

vinciæ Rom. 73. a. F. tota multis &
 gravibus avibus tenebatur, quum Ari-
 staus in eam transiit. 70. a. B. quor
 milliaribus à Corsica distat. 69. a. A. B.
 .... herba. 71. a. F. batrachii secunda
 species. *ibid.* b. B.
 Sardinæ, θείοναι. 129. a. A.
 Sardi lapis. 93. a. D. .... color. 539. a.
 A.
 Sardonianæ esu contrahuntur labia. 72. b.
 C.
 Sardonyche. 368. b. C. 539. a. D. Indica,
 tralucebat, reliquæ cæcæ. 393. b. C. 398.
 a. C. Arabiæ, Armeniæ & Indiæ.
 393. a. E. 397. a. D. b. C. Polycra-
 tis. 393. a. E. mellæ aut sacculentæ
 improbantur. 397. b. G. Arabiæ nullum
 habent sardæ vestigium, radicē nigra, vel
 cæruleum imitante. 393. b. E. ex sarda,
 quæ Græcis σάρδιον, & ὄνυξ, i. un-
 guis, vel gemma unguis colore, vel un-
 guis carnibus impositus. *ib.* B. 397. b. G.
 etiam μολοχᾶς Epiphania. 398. a. D.
 Σαρδοπάτωρ, id est Sardus
 pater. } 70. a. A.
 Σαρδοπάτωρ celeberrimum
 fanum in Sardinia.
 Sardous, Sardo herba. 71. a. F.
 Sardus Sardiniae rex. 70. a. A.
 Σαρζάνη. 755. a. B.
 Sari frutex palustris, sed Ægypti peculia-
 ris, non est papyrus quo toros ac fra-
 mina farciebant pauperes. 706. a. E.
 Sarissam duplicare, quid. 662. a. C.
 Sarmagina, σαρκάρινα. 558. b. F.
 Sarmatæ. 135. b. B.
 Sarmaticus Oceanus. 562. a. D.
 Sarmenta, furculi amputati, à sarpendo,
 i. putando. 414. a. G. .... balsami, seu
 xylobalsami pretium. 418. b. C. D.
 Saronicus sinus. V. *Megarius*.
 Sarpedon Atymnum amabat. 121. a. F. pro-
 montorium Ciliciæ. 551. a. F. 553. a. F.
 Σαρπηδόνες pro σαρπηδών. 860. a. F.
 Sarpere, i. putare. } 414. a. G.
 Sarpiculæ. }
 Sarpta vinea. }
 Sarrana purpura præstantissima. 936. a. A.
 Sarritio sequebatur occasionem. 512. b. C.
 Sarritor, deus sarritionis. 365. a. E. 512.
 b. C.
 Sarthæ pro Satarchis, & pro Sarmatis. 135.
 b. B.
 Σαρξίφαρος pro σαρξίφωρος. 914. a. D.
 E.
 Sata, sunt segetes. πὶ σπέρμα. 417. a. A.
 Satalia hodie, quæ olim Attalia, hodie
 Vecchia. 549. a. F.
 Σατάλινα ligna. V. *Santolina*.
 Satarchæi, σαρκάρι. 135. b. B. 693. a.
 A. B.
 Satiare, pro implere, imbuiere ad plenum.
 295. b. F.
 Satiata imbribus Mauritania. 296. a. A.
 Satiare dicere. 295. b. G.
 Satibarzanis defectio Alexandro causa fuit
 exercitum circumducendi. 557. b. F.
 Satio præcox ac festinata quæ, matura &
 ordinaria. 529. b. B. à Vergiliarum oc-
 casu incipiebat, ferotina circa brumam.
 517. a. D.
 Satis pro multum & valde. 236. a. D.
 Satrapæ quatuor, Gedrosi, Arachotæ,
 Arii, Paropanisdæ. 827. b. F.
 σάτριν, 701. b. G.
 Saturæ lances. 91. b. E. 142. 189. b. G.
 purpuræ. 777. a. E.
 Satureia, ἡμύξ. 900. a. D. & sativa;
 est thymra sativa, quæ fert spicam. 909.
 a. A.
 Satureius à saturo, qui saturat. 907. b. D.
 Saturnus. V. *Belus*. .... sideris, nota. 874.
 a. E. ex duabus primis litteris sui nomi-
 nis. *ibid.* D. ortus matutinus. 507. b. E.
 508. a. C. periodus quibusdam magnus
 annus vocatus. 390. b. F. Satureus

Saturus in coloribus. 244. b. F. 245. a. G.
 Satyra Græca in quo ab Atellana Latina
 differebat. 77. a. G. b. A.
 Satyri. V. *Aegipanes* & *Pan*, cum cauda
 porcina. 585. b. D.
 Satyrica signa dicendi mos pro amuletis in
 horto & foro, i. in villa & urbe. 219. b.
 C. D. E. 220. a. A.
 Satyricum drama nihil aliud quam *ιλαρο-*
τραγωδία. 77. a. G. b. A.
 Satyrion non est cognominatum eratægo-
 non. 190. b. E.
 σατυρότης. 149. b. E.
 Saturantius dicere. 295. b. G.
 Sauræ, lacerti, unde fortasse Sauraria in-
 fula. 927. b. B.
 Saurix, vel forix, avis, quæ inimicitiam
 habet cum ardeola. 64. b. E. Græcis
πίπτος, *πιπάλις*, vel *χαλχίς*, etiam
σαύρος. 64. b. G. 85. a. A.
 Sauvage Gallice. V. *Salvaticum*.
 Saxa quadrata a cæmentis separata, Græci
 non utebantur structura e quadrato la-
 pide. 268. b. A. *σύντομον λίθον* vocant
 Græci, vulgo Pierre de taille. *ibid.* B.
 Saxifraga, quod e saxis erumpat, & ea ve-
 lutirumpat. 912. a. G. dici potest her-
 ba quælibet, quæ in saxis nascitur, aut
 calculi frangendi vim habet. 914. a. C.
 nulla ex ... cum empetro facere videtur,
 plures herbae & diversi generis ... dictæ,
 quædam Neophyto & aliis auctoribus,
 quam *σαρξίφρων* omnes vocant more
 suo. *ibid.* D. illa est forsitan ea quæ vul-
 go salvia vicia dicitur. *ibid.* E.
 σάχη, Save, non Sabe, oppidum a quo
σουλωσί, melius *σούα* dicitur. 348. b.
 D.
 σαδρῶ, V. *lacerta*.
 Scabillon. 702. a. C.
 Scæna V. *σκηνή*.
 σκάλα & Ἔολις pro *ἀσκάλας*. 533.
 b. E.
 σκάλης, sarculum. 644. a. A.
 Scalpellum, *σμίλιον*. 361. b. B. 644. a.
 A. quo calami ad scribendum olim apta-
 bantur ac temperabantur, *γλύφανον*.
 735. b. A.
 Scalpere & sculpere ejusdem significatio-
 nis. 33. b. C. 637. a. D. 736. a. E. 774.
 a. F. ab Æolicis *σγάλπω* & *σγάλω*.
 33. b. B. frequentius tamen scalpere pro
 cavare, & sculpere pro cælare sigillis
 eminentibus. 774. a. F.
 Scalprum, *σμίλη*. 361. b. B. ad verbum
γλύφανον, tamen de cælo argentario-
 rum vix Latinis dicitur, sutorum propria,
 Horatio. *ibid.* G.
 Scalptores proprie qui gemmas cavant. V.
cavatores.
 Sculpturæ & sculpturæ differentia. 736. a.
 D.
 Scalpurigo, a scalpurio. 316. b. C.
 σκαλσις minoribus facis prodest. 363. a.
 G.
 Scamander fluvius circa Segeſtam. 80. a.
 A.
 σκαμῆς, varus, *ιονθός*, *σκέλη*. 663.
 b. D. 664. b. B.
 Scamnati agri, qui. 478. b. F.
 Scamnum in agris quod latius quam lon-
 gius in agris dividendis. 40. a. G. 478. a. F...
συνά. 40. b. E.
 σκαμνία & καμνία, idem, *δάκρυ*
κόμων pro Scammonia. 733. a.
 B.
 Scandinavia insula, *σκανδία* Ptolemæo,
 in Codano sinu. 164. b. G. eadem vo-
 catur Scandinavia, Scandia, Candavia,
 Gangavia & Codanovia seu Codano-
 nia. 165. a. A. male a Scandia Plinius
 eam diversam facit. 164. b. G.
 σκαπάνη, V. *rastrum*.
 Scapellum, bacillum. 40. b. A.
 Scaphæ testaceæ, quibus utebantur in Ni-
 lo Ægyptii. 785. b. F. ex arundinibus

circa Gangem nascentibus, *χεδία κα-*
λαμίναι. 716. a. B.
 Scaphe vel scaphium vel hemisphaerium
 dictum horologium ab Aristarcho Sa-
 mio primum factum. 448. b. G.
 σκαφεία *χαλκή*. 127. a. D.
 σκάφιον *διδέσμε* *ιατρικόν*. 534. a. D.
 pro capite, ut & *πύλος*, idem quod ad
 formam. 448. b. F. V. & hemisphaerium.
 σκάφιον, V. *rastrum*.
 Scarabæus apud Ægyptios soli sacer. 311.
 b. A. maxime is, qui pilas volvit ab
 oriente in occidentem. *ibid.* C. *βύλα-*
ρον vocat Epiphanius, qui pedibus fi-
 mum subigit & in pilas cogit, fullo di-
 citur Plinio, licet a pilario alium fa-
 ciat. *ibid.* D. taurus etiam *κάνθαρος*,
 i. scarabæus, *πυρόειδης*, *δικερως*,
 Lunæ sacer apud Ægyptios. *ibid.* E.
 non idem cum Lucanis qui vulgo Cerfs
 volants vocantur. *ibid.* E. F. *κέρμενοι*
 & *κέρμενες*. *ibid.* F. neque cum ge-
 nere insecti quod Aristoteles *καράβες*
 vocat. *ibid.* G.
 Scarificare, & scarificatio, non scarificare, &
 scarificatio, legendum. 416. b. B.
 Scariola, intyba erratica & agrestis seris.
 898. b. B.
 σκαριῶν, rado, scindo, scalpo,
ξύω, *σκάπω*, *χαφω*, } 416. b.
σκάριφος, *ήξέσις*, *ή γεσφή*. }
 Scaritès lapis. 501. b. G.
 Scaturire pro scaturire. 311. b. C.
 Scebra, vel sebra, vel ascebra Arabibus,
 genus tithymalli. 932. a. D. E.
 σκέλη *ξύλινα* furcæ Livio dicuntur, ar-
 rectaria, quibus imposita iuga vel sedilia.
ἀλδρά τ' πασιμων ὀργάνων. 646. a. A.
 σκέλισμα, *δέρμημα*. 664. a. C. peda-
 tum, pedum vel crurum apertio. *ibid.*
 D. pro *σκέλισμα*. *ibid.* C.
 σκελίξιν, quid. 664. a. A. B. C.
 σκελίξιν quid. 664. a. A. C.
 σκελός, *σρελός*, pandus, scambus, tor-
 tus, grappus. 664. a. C.
 σκλωαῖον. 892. b. G.
 σκωλή, unde scænā, sed *σκαιά* dicebat
 dialectus. 823. a. G. *οἰκία*, *οἰκημα*,
 domorum. 577. a. E.
 Scenitæ Arabes. 341. a. E. F. b. A. B. 343.
 b. D. G. *σκωλίτις* epitheticus. 343. b.
 B. Mesopotamiae & Euphratis accolæ.
 344. b. G. inter Felicem Arabiam &
 Petream desertamque. *ibid.* a. D. non
 Ægypto propinqui. 343. b. D. diversi
 à Nomadibus qui usque ad solitudines
 Palmyrenas pertingunt, ipsi tamen vo-
 mades. *ibid.* F. in Mesopotamia cen-
 sebantur. *ibid.* G. alii ab iis qui Felici A-
 rabia. 344. a. A. ciliciis tentoria metiun-
 tur. 347. b. G. V. *Saraceni* & *Noma-*
des.
 σκωνοχαφία, scenographia }
 quid. } 577. a. E.
 σκωῶ, corpus humanum.
 σκωασόν, Laser. 252. a. B.
 σκώη *γεγλυμμένα*, cælata, *ξύρωται*,
 strigata, *πεδύται*, tornata. 736. a. C.
 Schedia in majori flumine & Canopico o-
 stio haud longe ab Alexandria. 338. a.
 F.
 χεδία *καλαμίναι*, V. *scaphæ*.
 Schema, hæc & hoc. 52. b. B. 69. a. C.
 472. a. D. 656. a. D.
 σχήμα *πρὸς τὸ σημαντικόν*. 665. a. D.
 Scheva pro Holem usurpant Hebræi &
 contra. 430. b. C.
 Scichri, Æthiopum lingua Nilus. } 299. a.
 Schicor Hebræis Nilus. } E.
 Schistos, quibusdam in genere hæmatita-
 rum ponitur. 290. a. D. venis distinctus,
 unde illi nomen. *ibid.* E.
 σχισὸν alumen. 330. a. C.
 σχίζιν de prima ac verna aratione. 510. a.
 D. E.

Schoenas, vel Schœnus fluvius, cui adja-
 cet Maronea. 113. b. E.
 χοῖνον, funiculus, quo arva metiebantur.
 481. b. A. 484. a. C. *δεκαοργαῖον*,
δωδεκαοργαῖον. 481. b. B. 841. b. E.
μεμιλωμένον apud Athenienses. 644.
 b. G.
 χοῖν, ὁ ἐν, *μελαγκραῖας*, & *με-*
λαγκραῖας, & *μελαγκραῖας*. 186. a. B.
 juncus. 185. b. E. 186. b. E. 287. a. D.
 704. b. E. *ἐλαῖ*, juncus marinus.
 185. b. E. F. 186. b. B. D. E. funicu-
 lus. 287. a. D. *ἐξυχοῖν*. 186. a. B.
 in aliis provinciis majore, in aliis mino-
 re mensura æstimatus. 841. b. C. F. quo
 ad mensurandi intervalla de urbe in ur-
 bem in amne Nilo navigantes uteban-
 tur, quo terras metiebantur. 484. b. C.
 841. b. F. quibus itinera metiebantur,
 quibus terras, confundit Solinus. 841.
 b. F. quum non sint mensuræ nisi itine-
 rum & navigationis. 842. b. A.
 σκιά & *σοιχίον*, idem. 455. b. B. 456. a. A.
ἐπὶ ἄπες, *ὀκτίπες*, *ἐνάπες*, *δεκάπες*,
ἐνδεκάπες, *δωδεκάπες*, &c. de diei par-
 tibus ab umbræ mensura pedibus admen-
 sa. 446. b. D. 455. a. B. F. 456. b. E.
 520. b. C.
 Sciographia perperam pro scenographia.
 577. a. E.
 σκιάπδες populi, non *σκιόπδες*. 708. a.
 C. in Lybia ponuntur ab auctoribus,
 Æthiopiarum vicini, non Indiæ, non lon-
 ge a Troglodytis. *ibid.* D. non in India,
 sed in Libya vel Æthiopia, *ἔθνος πλά-*
τύπεν ἐν Αἰθιοπία. *ibid.* E.
 σκιδνοκρόμμυον, *κροκοσσόν*. 906. b. E.
 σκιδνώδης pro *σκυλώδης* vel *σκυλνώδης*.
 793. b. E.
 Scincus, terrestris crocodili species. 613.
 a. B. terrestre animal, non aquaticum. 322.
 b. A. ex Ægypto afferebatur, sed non
 è Nilo capiebatur, male à Niceta *ζῶον*
Νελαῖον vocatur: nascitur circa Nilum,
 non in Nilo. *ibid.* B. *ζῶον χερσαῖον*,
 sed non idem cum crocodilo terrestri.
ibid. C. D. E. nascitur in Ægypto, In-
 dia, & ἐν τῇ *εὐρυθρῇ*, maximus Indi-
 cus, deinde Arabicus. *ibid.* C. neque
 perna, neque pes. *ibid.* G. sed animal
 crocodilo simile quod in potu ad exti-
 mulandam venerem. 322. b. F. G. 323.
 a. D. F. hodie scincum vocant. 323. a.
 A. carnes inditæ in potiones. *ibid.* C.
 Scioessa mons Achaiae. 97. b. E. F.
 Sciotherica instrumenta. 520. a. G. ....
 usus. 455. b. D. *πόλοι γνωμονικῇ*, &
ἡλιοτρόπια, eadem erant. 454. b. F. ad
 gnomonicem spectant. 455. b. E. ea in-
 venit Anaximander cum gnomone, ad
 æquinoctia tantum & solstitia designan-
 da. *ibid.* F. 446. a. B. E. non autem
 horologia sciotherica. 446. a. E. organa
 mathematica. *ibid.* B. C. *σκιόθηρον* apud
 Ptolemæum, quid, forte diversum à
 sciotheris Anaximandri. *ibid.* D. V.
μετεωροσκοπία. de horologiis accipiunt
 auctores. 445. b. G. 446. a. A. 463. a.
 C.
 σκιοθήρης gnomon. 894. b. C.
 Scipio Æmilianus. 37. b. A. E. Serapion.
 29. b. A. B.
 Sciron peculiare nomen argestæ five chau-
 ri. 888. a. B. C.
 Scironia saxa. 100. b. F.
 Scirpeus, *φλόιν* .... ratis, *φλόινη*.
 706. a. B.
 Scirpus, juncus, illo nihil rectius & eno-
 dius, unde proverbium nodum in scir-
 po quærere. 314. a. E. V. *πάπυρος*.
Σκίρρος, durities omnis, aut durus tu-
 mor. 536. a. C.
 Scissima, fictum à Gaza, pro ea quæ ὁ-
ξύη est Græcorum. 728. b. E.
 Sciurus, *σκίερ* etiam *ἐλαίς* dicitur. 223.
 b. F. 612. a. G. 710. b. D. *δενδροβάτης*
 dictus

- dictus quod in arboribus degat, & saepe quiescat. 223. b. G. perperam distinguit Plinius. 240. b. F. nitela dictus Latinis. 224. a. A. C. pilum pilum habet. 224. a. B. σκληράχλω, obfipō capite. 330. a. D. Scobina, lima, ῥίνη. 758. b. B. Scolecinus, σκωλήκιν, vermicularis. 194. b. E. σκωλήκιν Græcis, coccum seu vermiculum. 854. b. B. σκώληξ pro cocco, vermis etiam Latinis dictus. 854. b. C. σκώλιν. 536. a. B. σκολόπαιξ, Becacia Gallis, unde dictus. 106. a. A. colore attageni similis. *ibid.* B. Scolopendra, Latinis centipeda, ab ea, scolopendrium dictum. 913. a. F. in ἑρπετοῖς. *ibid.* b. D. Scolopendrium calcifraga, quia calculos rumpit. 912. a. F. Dioscoridi πέρυξ vocatum, unde factum ceterach, quo hodie genus .. vocant officinae. 913. a. F. hemionii folium simile. ... vulgare, quod phyllitis est, hemionitis folium habet, etiam hemionitis dicta. *ibid.* B. propria virtus, lienis curatio, unde & ἀσπληνός & ἀσπλίων dicitur, Dioscoridi λοφύλλιν etiam dictum, Theophrasti longe distat à Dioscoridis & nominis etiam ratio in utroque diversa. *ibid.* C. Theophrasti & nostrum est φουλίτις, à curandis moribus scolopendra, σπλήνιον dicitur à curando splene. *ibid.* D. in commissuris parietum ex lapillis rotundis factis. *ibid.* F. asplenon in ipsis saxis & muris, asplenon, hemionion asplenon, unde & utrumque confuderunt. 914. a. A. etiam πύκλον dictum. *ibid.* B. posset dici saxifraga. *ibid.* E. Scolopendria quæ hodie appellatur, multum diversa à scolopendria Dioscoridis, eadem tamen cum scolopendrio Theophrasti. 913. a. G. vulgo enim lingua cervina dicitur. *ibid.* b. A. σκόλοψ. 106. a. B. σκόλυμβος recenti Græciæ, qui veteris σκόλυμος. 907. b. G. Cretes hodie genus cardui ascolimbron vocant. 908. b. A. σκόλυμος agrestis, non carduus, aut hircactus. 161. a. D. à cinara differt. *ib.* E. ἀρχιόκιννα quibusdam dictus. 370. a. B. eum cum spina alba multi confundere, ejus cauliculi edules. 161. a. F. 370. a. B. Græciæ notissimus. hoc florente mulieres libidinis avidissimæ. 161. a. E. eum in cibis Græcia receperat. *ib.* F. σκόλυμος βολεός, herba tenella vescendo est decocta. *ibid.* G. Scopadæ, familia in Thessalia. 607. a. D. Scopas Syracusius. 456. a. C. plinthion, five lacunar ad horas inveniendas fecit. 448. a. G. 458. b. C. is & Scopinas à Syracusis dicitur. 448. b. A. 458. b. C. & multas res organicas & gnomonicas invenisse. 448. b. A. ærificus & marmoriarius sculptor. 571. b. G. quando floruerit. 571. b. G. 572. a. B. columnæ 36. ab eo cælatae in templo Dianæ Ephesiæ. 572. b. E. Tegeatis templum Minervæ architectatus est. *ibid.* a. A. σκόπελος, meta, in metæ acumen subrectus. 480. a. C. Scordalus, audax, ferox. 907. b. F. σκόρδον aliud, aliud σκορδολάσκαρον. 721. b. A. σκώρεια ferri. 759. b. D. quod subsidit *ib.* C. 760. a. B. ὑποσάμνη. 760. a. B. de lithargyro quæ est spuma argenti. *ibid.* C. in ferri metallo ἀναλογεῖ auri flos. 760. a. D. de omni metallo dicitur. 759. b. D. viciū purgantis se materiæ. *ibid.* C. in ferro id quod in auri flore ἀδάμας, in argenti spurcitie κέρχιν, in aliis metallis quod è camino, in auro argentum. 759. b. F. σκόροδον μονοκέφαλον, quod non plures nucleos habebat. 684. b. C. 822. b. E. quale in Ægypto nascebatur. 822. b. E. κεφαλή, unio veteribus Latinis. 684. b. C. σκωρπίον & θηλυφόνον, alterum aconiti genus. 619. b. C. G. dictum quod radicem scorpii caulæ similem habeat. 620. a. E. 621. b. E. σκωρπίον, in pueris. 536. a. B. Scorpii, signi nota. 873. b. C. Scorpites lapis. 501. b. G. Scortaci Persæ dicuntur Scythis, aliis Chorlaci. 692. b. G. σκωρπίον, in colore, pressum, astrictum. 244. a. E. σκόρος pro cæcitate 73. b. E. Scottobrigantes picti. 133. b. E. σκωρπίον. 496. b. F. Scrotum, vel scrotum, quid. 263. a. F. Scribo, γράφω. 263. a. F. Scrinium, σκρῖνιον. 263. a. F. 814. b. D. unguentis refertum ab Alexandro Magno repertum in Darii regis apparatu. 665. a. B. C. b. G. Scripta votum. 173. a. F. Scripulum, vel scriptilum differt à scripulo, tria in drachma, octodecim in uncia, novem in semuncia. 823. b. E. in Scripulo grana 24. *ibid.* B. Scrofa, γέμφαυα. 661. a. D. V. clausportis. Scruta, ab Æolico σκρῦτα pro γρύτα. 124. a. C. 263. a. F. Sculptere V. scalpere. Sculptiles lapides, γλυπτοί. 738. b. B. Sculptores γλυφεῖς, qui ex marmore signa & statuas faciebant. 737. b. E. exsculpunt & insculpunt non tornant. 289. a. D. 736. a. B. Sculptura V. calatura. σκυδιστής, Scydifes, mons. 443. a. C. 554. a. B. Scylaceum, Σκυλάκειον, & Scylacium, idem. 47. a. C. D. 57. b. A. idem cum Scylletio. 57. b. D. longe à Scylla & Scyllæo oppido. *ibid.* A. C. σκύλαξ, catulus. 57. b. B. Scylla, Phorci & Crataeidis Nymphæ filia 57. b. A. C. G. Scyllaceæ regio. 57. a. G. b. A. C. Scyllæum oppidum. 57. a. G. b. A. C. E. F. σκύλλειν, trahere. 57. b. B. Scylletium, σκυλλήπον. 57. b. B. D. Scylli, σκύλλοι, pro quo squilli, sunt galei, qui Latinis catelli, dicuntur & σκυλλία, & σκυλλάνες, & σκυλλάνια. 941. a. D. Scyllias urinator. 806. a. E. Scyllion, Σκυλλιον, mons Cretæ cuius accolæ, Scyllii, Σκυλλιοι, & Jupiter Scyllius ibi cultus. 118. b. E. Scyllites vinum. 265. b. D. Scylliticum, vel Scyllinum acetum. 265. b. C. Σκυλάδες carnes quæ cum difficultate manduntur, & inter dentes trahuntur, ut coria, unde & nostrum couriace. 793. b. E. Σκυλάδες de malo odore qualis ex coriis. 793. b. G. Σκυλοδέψης coriarius. 793. b. F. Σκδλον, spoliū. 57. b. F. corium. 793. b. F. Scyphi candelabrorum, acetabula. 266. a. E. ex argento & emblematis decorati. 771. a. D. aureis emblemata argentea & sigilla includi solita. 736. b. F. Σκύφον Æolice pro σκύφον. 263. a. E. Scyricum, austerus color. 141. a. C. Scyrium marmor. 395. a. F. Scyrus Pelasgica unde dicta. 126. a. C. contra Eubæam, Cycladum & Sporadum extrema, inter Sporadas numeranda. *ib.* D. Scytale serpens unde sic dicta. 240. a. F. facie amphispænam refert. *ibid.* G. nulla notarum varietate commenda-
- ta, non vario tergi refulget nitore. *ibid.* A. B. exuvias hieme ponit. 241. b. B. baculum, σκλήνη. 240. a. G. σκνταλίδες, codicariae ex codicibus pluribus junctæ, similes δ/ε πολοκίνες, τα τεaux, vel radeaux. 785. b. E. σκυλίον. } 496. b. F. σκυτρίον. } Scythæ ab origine Gotthi, eorum mos in capillo spargendo. 536. b. C. comas alunt, non ornant. 535. b. A. sitim in duodecimum usque diem tolerant, radice scythica, vel glycyrrhiza, & hippace. 123. a. E. interiores ex capitibus inimicorum expoliebant pocula. 135. b. E. ossibus victimarum adolent ignes. 133. a. E. à Libero deducti Schythopolim. 435. b. D. G. munus olim facere carnificinam, unde σκοπυθίσση, pellem detrahere. 581. a. C. ex capitibus hostium pellem cum pilis detrahere, & mantelia inde facere, unde proverbium, σκυθιστή χερσέμακτρον. *ibid.* D. ministri publice Athenis, qui immodeste se gerentes coerccebant, qui & πύξοι & Πύξοι dicebantur. *ibid.* D. orientales Sacæ dicti, quibus vicini Bactriani. 809. a. C. aroteres. 114. b. G. 115. a. A. B. Scythia, fruticum inopia, paucissima gignit animalia. 155. b. A. Seges, quod in arvo feritur frumentum. 259. b. C. terra ipsa. 259. b. C. D. Seleucia Libera Pieria appellata, urbs Πιερία σελεύκεια, ἢ ἐν Πιερίᾳ, hand longe ab ostiis Orontis amnis, ad mare prope ostia broutis. 437. a. E. F. G. b. E. σελεύκεια Πιερίᾳ, pro Pierica. 626. a. A. Pieriæ, dicta σελεύκεια Πιερίᾳ. 866. a. A. Seleucia Trachea, Τερχεῖα, vel Τερχεῖα in Cilicia. 436. b. F. 437. b. C. 445. a. A. pro Seleucia Trachea, vel Cilicia Trachea. 436. b. G. ἢ Ἰσχυρίαν, dicta Ἰγία. 437. b. C. cui vicina Corycia valis. 545. a. B. Mesopotamiae tribuitur Commagenæ. 436. b. F. Seleucis aut Seleucena, σελεύκεις χῳῆς, Seleuciam quatuor insignes urbes habet, Seleuciam Pieriam, Antiochiam ὅτι Δάφνη & Laodiceam, juxta Strabonem. 436. a. G. b. A. at Ptolemæus tres urbes in Seleucide ponit Gindaron, Gephyram, & Ἰμμαν. *ibid.* b. A. Selica, V. Salichach. σέλιχα Saracenicis vocabulo, filiqua, pro calia syringe. 743. b. F. σέλιον, apium. 742. a. G. ἢ ἰπποσέλιον. 279. b. A. σελινένια ὕδατα. 80. a. G. Selinus oppidum. 80. a. G. b. A. Ephesinæ regionis fluvius, duo .. fluvii aut lacus. 570. a. D. in ditione Carthaginensium. 89. a. E. Selinusia creta, vel annularia. 180. b. D. terra in medicaminibus. 92. a. A. Σέιδας, vel Σίδας. 492. a. A. Selvaticum. V. salvaticum. Σῆμα Atticis, & μνήμα, tumulus cum cippo ad memoriam defuncti impositus. 858. a. F. σήμερον & σφεγγίς, idem. 128. b. F. σήμερις, pretiosi lapilli. 396. a. B. metæ, ἡγεῖναι τὴν πόλιν, urbem metari. 576. a. D. Semela, Semele. 58. a. D. Semeleia proles, σεμελή. 60. b. D. Semen satum in fistilibus vasis, dum ex longinquo affertur, potest radices agere. 677. a. B. ... ἀπορίωσις. & ἐξαλαγή, permutatio, δ/ε μόνον, permanens, φθέρει, corruptio. 904. b. E. Sementis absolute hiberna sementis, tempus circa Vergiliarum occasum. 525. b. G. tempus hieme ingruente. 525. b. E. tempus presumptum ab Atticis. 527. a. F. Semen-

Sementiva, *πρωτοσπέρμια*. 515. b. F.
 Semestre aurum. 319. b. F.
 Semiliterium, *ἡμιπλίσιον*. 870. b. E.
 Semipater pro semone patre. 70. a. A.
 Semiramis Ninī uxor, Babylonem condidisse à quibusdam dicitur. 867. a. F. .... itinera seu ductus intra Tannaim sive Jaxartem. 555. b. B: 556. a. D.
 Semissis, cujus ad instar factus tressis. 881. b. A.
 Semistrigium. 40. a. F: 870. b. E.
 Semuncia est 9. scriptulorum. 824. b. E.
 Senacher, secundus Decanus. 460. a. E.
 Senaculum, parvus senatus. 323. a. C.
 Senelles, semen herbae quae alba spina dicitur. 372. b. A.
 Senex defectus. 230. a. A.
 Sensibile longe, de odoribus, ut Gallice sentir bon. 676. b. D.
 Sensus laticiae dicitur rufus. 25. a. A. proprietates suas communicant. 141. a. D.
 Sentacher tertius Decanus. 460. a. E.
 Sentino, à sentio. 283. a. C: 584. a. C.
 Sentia pro sententia. 224. b. G.
 Senum, vas vini, pro fino. 165. a. F.
 Sepia cirri, *ἀλεκτίναι*. 536. a. D.
 Σηπιδες. V. *Sipuntum*.
 Sepias fraus. 740. b. E.
 Sepiarius, *παντοπώλης*. 739. a. D.
 Sepis tabificus aspis. 243. b. A.
 σήψις. 252. b. A. F.
 Septem fratres, juncti Abylae, sic appellati à simili altitudine, in septentrionali latere. 215. b. F. G. pedes proceritatis habuisse Herculem ajunt, qui modus summus adolescenti humani corporis dicitur. 31. a. E.
 Septemgemi. 18. b. E.
 Septentrio medius inter aquilonem & thra-
 sciam. 858. a. A: 887. a. B.
 Septentrionalis Oceanus. 701. a. D.
 Septipes homo.
 Septipedes Burgundiones. } 31. a. F.
 Septum vel conseptum, quo loca fulgura circumdabantur. 803. a. C. .... frigaria, trigaria. 40. a. G: b. A. ad tutelam adhibita, unde, virtutibus, & pin-
 nis. 803. b. B.
 Sepulcrum capax plurium arcarum, ab arca separatur apud J. C. idem quod monumentum. 849. b. D. .... familiaria, quae quis sibi familiaeque suae constituit. *ibid.* E. .... insculpta artis instrumenta saepe artificem declarabant. 859. b. A. .... aedificata non omnium erant, sed vilis turba cadavera facta scrobe defodiebat, & aggesta desuper humo tumulabat. 858. a. E. Judaeorum quali forma, & Graecorum. 850. b. C. & Aegyptii corpora sepulcris non condebant, sed inclusa ligneis thecis vel loculis asservabant *ibid.* D. .... Domini nostri tale, quale & Lazari, in crypta & specu defosso, utrumque ex structura factum. 851. a. B: 852. b. B. non monolithum, aut ex uno lapide cavatum. 851. a. G. nec ex rupe *ib.* a. C: b. E. crypta. 852. b. E. vocatur & *σπηλαιον* quod V. comparatio cum Ecclesiae concha, nulla alia similitudo quam quod concameratum erat. 852. b. G. volubile & fornice tectum & sub terra constructum. 858. a. C. V. *arca* & *monumentum*. .... locum saepe excipiebat, qui fundum vendebat, ut fecerat Caelius Mantuanus. 859. b. G.
 Sepulture finales. 849. a. C. tres modi, qui cremabantur, qui terra obruebantur, & qui in lapideis arcibus cum melle condebantur. 850. a. B.
 Sera, *μοχλός*. 649. b. F: 650. b. A. D. .... vestes vel claustra, *κλῆθεσ*, lignea claustra quibus in transversum obductis fores firmabantur. 654. a. D.
 Serapion suarii mancipium. 29. b. A. B.
 σέρη, idem quod σέρη. 95. a. E.
 Serena pro serenitatibus. 74. b. E: 297. a. F.
 Serendi modus apud Gallos. 513. a. F.
 Serere, fertum, aliud a serere, fatum.

187. b. B. jungere aliquid &nectere una ferie, unde series, ferti flores: rosa ferta, ferta, *τὴν σέρματ*, Sertare, *σερᾶν*, ferta, funiculus, restis. *ibid.* D.
 Seres omnium hominum coetus fugiunt, nec a quoquam aspici patiuntur quam a Taprobanitis. 789. a. C. Taprobanitis advenis occurrant quum reliquos advenas avertentur & refugiant. *ibid.* D. excedunt hominum magnitudinem. *ibid.* D. E. de genere Scythico & βορείω. *πρὸς*. *ibid.* E. .... Romani petebant propter sericum. *ibid.* F. quomodo merces mutabant cum aliis gentibus. *ibid.* G.
 σέρης. 79. a. D.
 Sergii fortia facta. 35. a. G: b. A. D.
 Seria in Turditanis. 197. b. C.
 Seria recta, pro series. 569. a. C.
 Serica regio. 700. b. B. tuburum genus alterum. 409. a. E. zizyphorum duo genera, candidum & Sericum, ... vel Syricum idem quod rutilum. *ibid.* F.
 Sericae, vel Serum arbores. 210. a. E: 211. a. G. vestis institura cessante, ejus rei cura thesaurorum praeposito mandata, qui longe carius quam opifices per suos divendebat, ita .... annona ad antiquum suum pretium rediit. 695. a. A. & .... libra auri libra fuit, nam uncia sex aureis vendebatur, itaque sub Justiniano eodem pretio venditum, quo Aureliani tempore. *ibid.* B. .... qui ante fieret, & quomodo proveniret, veteribus ignotum. 144. a. C. a bombycino distinctum, tempore Plinii. 209. b. A. foemini tantum aetate Plinii gestatum, postea in promiscuo usu virorum ac foeminarum esse coepit. 209. b. A: 604. a. F. Dionis aetate solae foeminae divites gerebant, decretum Senatus, ne vestis serica viros foedaret. *ibid.* F. eo tempore subserica sericorum nomine, non *ὀλοσσεμὰ* intelliguntur. *ibid.* G. nobiles soli olim ... usi. 694. b. F. *σεμνὰ ἰσχυροὺς νήματα* Romae usque ad Justiniani tempora, deinde allatis per monachos vermium feminibus, texti coepta in imperio Romano. *ibid.* C. Justiniani edictum ne libra pluris quam octo aureis veniret. *ibid.* E. pro vestibus e bombyce. 209. b. B. .... ratio veteribus ignota, qui arborum esse lanuginem crediderunt. 209. b. B: 808. b. G. de ... tres veterum diversae sententiae. 212. b. B. C.
 Sericus oceanus. 700. a. F: b. A: 701. a. D.
 Serilia, *σπέρτα*, à sero, quod est jungo & necto. 187. b. G. sunt *σέρτα* νεών, sparteae. *τὰ σέρτα ἐκ τῆς σέρτης χοινοπολικῆς*. .... perperam navigia Istrica, & Liburnica Verrius interpretatur, quae lino, ac sparto condensantur. 188. a. A.
 Serinus, non est *ἀκανθίς*, aut carduelis, nec *σπίν*. 316. a. A.
 Seriphium pro ferrum. 113. a. D.
 σέρης, quid. 895. b. G.
 σέρης non est ex genere lactucarum. 897. b. G. quidam tamen *σέρης* interpretantur *πικρομαρῆλαι*, qui *πικρὶδα* lactucam cum *πικρὶδα* cichorio confundunt. 898. a. A. V. *intybum* & *cichorium*.
 σέρηδον vel *σερὶδον*. 238. b. D.
 Serius luxus. 147. a. C.
 Serpe, à σέρφι, quod *σίλφιον*. 249. b. B.
 Serpentes & angues distinguit Plinius. 324. b. G: 325. b. D. omnes lactis avidae. 61. a. B. an cantu mulcerentur. 230. a. D. vere exuvias hiemales ponunt, aut autumno aestivas. 241. b. C. pinnatae ab Arabibus storacis combustione fugatae. 383. a. F. .... feminis capita subtiliora, aliis tumidiora. 243. b. E. plerisque acutissimus visus. *ibid.* F. .... quas iratas faciunt, poetarum colla tumida tribuunt, sed propria haec nota & peculiaris aspidis. 242. a. D.
 σέρφι V. *Serpe*.
 Serpillum, cicer erraticum, *νομῶδες ἐρπύλλον*. 584. a. D. adminiculis quidem opus habet, ut crescat, sed in solo radices habet, non in alia arbore. 911. b. A.
 Serra, non à serrae figura, sed à sera, *πριών ἢ μοχλός*, mendose pro seria, & pro sacra. 569. a. B.
 Serratiles lapides, *πριόλι*. 738. b. B.
 Serrium promontorium. 113. a. D. G.
 Serta. V. *Serere*, corollae, à ferendo. 596. a. C.
 Serticum, vel fertile, *σάρετον*. 187. b. E.
 Serticulum, *δρέπανον χορτοσπικόν*, serpiculum, vel sirpiculum. 414. a. E.
 Sertula Campana unde dicta melilotus, *σερτάμα*, cur Campania dicta. 686. b. E.
 Servilia mater Remi & Romuli. 11. a. A.
 Servi laus propria, *τὸ πικόν*. 859. a. A. pretium. 30. a. D. G: b. C. D.
 Servitutum servire. 617. b. B.
 Servius Rex, creditus laris familiaris filius & Oerisiae captivae. 46. a. F. G: b. A.
 Sefamine phalanges, ... saepe venditari pro ebano propter similitudinem. 727. a. A. ligna & phalanges ejusdem arboris, ... oleum in regione Indica Syra-
 strene, lignum ex quo *σησάμινα* ξύλα ebano similia pro ebano venum ibant, longe diversum, Auctor Periplus *σησάμινα* *φάλαγγας* nominat cum ebeni phalangibus. *ibid.* B.
σησάμινα, sesamo sparsa. 261. b. C.
 Sefamum inter condimentaria semina. 261. b. C. agreste idem quod cici, quod V. Sefamus arx. V. *Amastris*.
 σεσαρ- vel *σισαρ- ἄγει*. 183. b. A.
 Sefcla pro sextula a sextla. 162. a. G.
 Sefeli expetebant cervae ante partum, ut facilius eo defungerentur. 158. b. D. E. V. *cici*.
 σεσηρῆναι. 72. b. C.
 σεσιδηρῶμεθον & *σιδηρῆν*, diversa. 653. b. D.
 Sefostris. 389. a. A. C. D.
 Sefliae dea tot quot sationes. 641. a. A.
 Sefilis obba. 897. a. A. D. lactuca. *ibid.* B. C.
 Sefstii ampli & minoris differentia. 263. b. E. G. aetate Solini pro qualibet pecunia, nullo usu amplius extante sefsterium nummum. 263. b. F. in eorum locum folles successerant: Sefstertia aurea, aurea nomismata: Sefstertium, qui & nummus, veteribus de certa specie nomismatis. *ibid.* Ampliore sefsterio, pro ampliore pecunia, vel pretio. 263. b. G. quinque efficiunt pondo argenti duodecim cum dimidio. 737. b. C. trecenta, vel trecenta milia ... nummum quod efficiant monetæ nostrae. 30. a. D. septingenta milia sefsterium & septingenta sefsteria quid efficiant. *ibid.* G. .... sena milia. 150. aurei circiter. 161. b. F. septingenti, idem quod septingenta milia sefsterium nummum. 418. b. D. quingenties, i. quingenties centena milia. 385. a. E.
 Setae captiva Trojana. 6. a. C.
 σηπκοπα ἰμάτια. 667. a. B.
 Setofus colla. 276. a. E.
 Sexta hora pro meridie. 476. a. A.
 Sextanea pars limitis. 476. a. C.
 Sextanei limites qui ad meridiem spectant. 476. a. A. D.
 Sextarius 32. conchas valebat. 417. b. A. sex congiuntum constituunt. *ibid.* A. F. alii tres libras, alii duas, alii 20. alii 15. tribuunt: 120. drachmas. *ibid.* F.
 Sextiae aquae, à Sextio denominatae, ex calentibus factae tepidae, imo frigidae. 66. b. D.
 σεξτίλιον, non est Sextilius Latine, sed Sextills, aut Sextius, Sextilis mensis. *σεξτίλιον*. 66. b. D.
 Sextius Niger. 734. a. E.
 Sextula. 162. a. G.

σγῶρον, pro γῶρον. 263. a. E.
 σάλαμα in scutis idem quod κέρχινωμα,
 vel κέρχινωμα. 241. a. C. D.
 σάλειν, sputum. } 241. a. D.
 σάλα, sputum.
 Sibacene regio. 440. b. B.
 σίβα, Sibæ, populi Indiæ, pro quo ma-
 le legitur & σίβοι, & σάβα, ab Her-
 culis comitibus descendisse dicti, indicio
 clavæ & pellium 700. a. B. C.
 σίβη Æolice pro σίδη. 56. b. B.
 Sibilare proprie de fistulis. 155. b. G. pro
 fistulare accepit Plinius, in palma, quid.
 156. a. C.
 Sibilus fistularis, & qui ore solo editur.
 155. b. G. hoc quidam omne genus can-
 tilenas modulatur, hoc mulcentur cer-
 vi. 156. a. A.
 Sibus, σῖφ. 241. b. D.
 Sibyllæ etymon. 56. b. A. B. nomen pro-
 prium primæ divinatricis. *ibid.* B. facel-
 lum, tres statuas juxta rostrum. 155. a.
 D. Cumana longæva sacerdos. 53. a.
 E. decem secula vixisse dicitur. 53. a. F.
 Cumæa, & Cumana, eadem. 52. b.
 D.-G. 53. a. A.-G. 56. a. B. ejus sepul-
 crum. 74. b. B. eadem & Erythræa. 53.
 a. A. b. E. 54. b. A. B. 56. a. B. D. E.
 Babylonia Berofii filia. 54. b. A. 56. b.
 E. Cumana quibusdam Demo vocata
 fuisse dicitur, Justino martyri Babylonia
 Berofii filia, quæ ex Babylonia Cumana
 Italiæ commigravit. 456. b. A. tan-
 tum unam agnoscat Plinius. 56. b. C. &
 Erythræam intelligere videtur. 56. b. D.
 F.
 σιδῶνα. 54. a. B.
 Sibyllini libri Tarquinio oblatis, num a Si-
 bylla Cumæa, aut alia muliere. 53. a.
 B.-G. b. A.-D. 56. b. F. ubi fuerint
 asserati. 54. a. E. F. G. 55. a. A.-D.
 Sica, σικα. 228. b. D.
 Sicamborum crines in nodum torti. 535.
 b. A.
 Sicani Italia pulsi Siciliam occupant. 446.
 A. B.
 Sicanus Sicanie nomen fecit. 74. b. B.
 Sicca. 161. a. C. & succo carentia, nec
 edulia, nec sapida. 905. b. A.
 Siccanas, pro Siganas vel Saganas. 832. a.
 F. G.
 Siccarum ejus hoc est. 329. a. C.
 Siccupro macilento & exsucco. 203. b.
 F.
 σικελός, Siculus. 196. a. F.
 Sicharbas, vir Didonis, qui Sichæus,
 ab Ἀχάρεας. 228. b. C. D.
 Sicia gens & Siciuia. 34. b. F.
 Sicilia dicta à Siculo duce Sicanorum. 44.
 b. B. quicquid gignit, proximum opti-
 mis. 75. a. E. minor dicta Dia insula,
 & Dionysias, & Strongyle & Naxos.
 129. a. F. ... & Sardinia iisdem tempo-
 ribus factæ provinciæ Rom. 73. a. F. ...
 circuitus. 95. b. D. *τελικωλ*. *ibid.* F.
 in ... Græci varii colonias deduxerunt.
 74. b. D.
 Siculum, quod est σικίλιον, dicitur ce-
 lum, item cilio & ciliura, inde ficilati
 lapides, qui sculpti sunt, & ficilare pro
 sculpere vel cælare, quod Gallis cize-
 ler. 735. b. F.
 L. Siciuius Dentatus, vel Sicius. 34. b.
 D. E.
 Siclus pro situlus à sitlus, unde Siclonas.
 162. a. G.
 Sicula ora orientalis. 79. a. F. à nomina
 ponderum & nummorum habuere Ro-
 mani. 458. b. B. ... mare. 99. b. B. ... fre-
 ti Meridianus. 469. a. D. E.
 Sicut, ως καὶ. 111. a. D.
 Sicyon cur ἑλκας vocata dicatur, & Sicyo-
 nii ἑλκασκοί, urbs Achajæ. 100. b. A.
 primum Ægialos vocata ab Ægialeo re-
 ge, deinde à Sicyone altero rege. *ibid.* B.
 Sicyopepon. 673. b. F.
 Siddim. V. *Asphaltites*.
 Side urbs Pamphylia. 384. b. F. in ea pi-
 ratia ὀρμητήριον Tryphon constituit.

542. a. B. 548. a. E. 549. a. F. ... por-
 tus. 548. a. C. b. B. D. 549. b. D.
 Sideralis scientia. 938. b. F.
 Sideratio, ἀστροβολία. 416. b. D. ....
 obnoxia maxime ficus & vites. *ibid.* E.
 Sidere dicuntur anchoræ quæ in fundo fixæ
 hærent, naves, quæ in vadis hærent,
 ὅτι βραχέων κατ' ἐξέως. 786. a. A.
 Siderites, vel sideritis ferro similis. 541. a.
 F. Plinio dictus adamas, quod ferrei
 sit splendoris, non quod legatur in fer-
 rariis officinis. 773. b. F. inter gemmas,
 ferro similis, litigia & discordias quo-
 cunque inferatur facientem, qui potest
 idem esse cum ... adamante. *ibid.* G.
 774. a. B. dictus etiam Magnes lapis,
 qui ferrum trahit. 774. a. B. lapis, ex
 quo ferrum funditur, matrix nempe fer-
 ri lapis, λίθος, γῆ, ex qua ferrum.
ibid. A. terra, seu ferri vena. 762. a. A.
 σιδηροδάμας magnes. 398. b. B.
 σιδῆρς κόπησις, ferrumen. 759. a. A.
 Sidodone vicus. 831. b. F.
 Sidus κατ' ἐξοχὴν de sole. 216. b. C. nun-
 quam Latinis absolute pro canicula. 416.
 b. D. horæ nascentis. 459. b. E. ....
 συνανατέλλοντα & συγκαταδύοντα. 308.
 a. C. b. C. ἀφ' ἑνατέλλοντα. 308. b. C.
 ἡλιακῶς & κοσμικῶς exoriri dicuntur.
 308. a. D. b. A. B. Sol facit ut ea vi-
 deamus dum abscedit, & rursus non vi-
 deamus dum advenit. 308. a. E. hor-
 rida, quæ. 308. b. E. .... quomodo
 dicantur moveri. 302. a. D. F. b. E. F.
 308. a. B. C. 309. a. B. 506. a. B. ....
 pauca nomina Arabica, quæ à Græco
 detorta non sint. 795. b. D. ortus &
 occasus ab aliis aliter observati. 526. a.
 G.
 Sierra Hispanis mons, fortasse à Græco
 πειῶν, qui est mons & ferra. 569. a. B.
 Siga, clausura, vel certe à ferra, id est,
 cum Siphacis esset, opulentissima, po-
 stea deleta. 218. b. G. 219. a. A.
 Σιγαλοίς, ὁ πικίλος. 241. a. E. εἰματῶ.
 pulcra & auro sparsa. 667. a. A.
 σιγαλωμα, σιγαλωμα. 241. a. E.
 σιγανα, urbs Indiæ. 707. a. C.
 Sigeum, σίγον, oppidum in Sigeo litto-
 re situm, in ... Achilles statua, aurem fora-
 tam habens, & elenchum inde penden-
 tem. 610. b. A. 611. a. G. imaginem
 solum ore tantum expressam ibi fuisse a-
 lii ajunt. *ibid.* E.
 σιγῶδον, Tzetzæ σίγονδον. 721. b. B.
 Sigilla & signa Ciceroni, quid, Græcè
 ζωδία. 736. b. D.
 Sigillatim, diminutivæ formæ à singula-
 tim. 821. a. F.
 Sigma inversum, signum numeri 900.
 626. b. G. antiquum ut C Latinum.
 927. b. B.
 Signacula appensa foribus, ligni corrossi
 figura impressa. 655. a. B. E. à Laconi-
 bus prodita, adhibita à veteribus ad as-
 servandas res iis cariores, è lignis vermi-
 culatis. 654. b. E. F. etiam opposita fo-
 ribus obseratis, adulterata, ἀποσημεία.
 655. a. F. .... nulla fraus adhiheri po-
 test, perfringenda sunt. *ibid.* D.
 Significantia. 81. a. D. 166. a. F.
 Significatio pro etymo. 166. a. F.
 Significationes, ὀπισθημασίαι, pro tem-
 pestatibus. 302. b. E.
 Signinum opus. 854. a. D. Agrippæ in-
 ventum. 855. a. C.
 Signum à meta differt, capiebatur, aut
 ponebatur. 480. a. A. vulgo talons. *ibid.*
 B. ingenum, nota ingenta. 408. a. E.
 fatyricum, virile, subrectum. 219. b.
 D. .... uniuscujusque tricenæ partes
 in tres decurias ac tres decanos tributæ.
 460. a. A. in .... 12. zodiacus divi-
 sus à Babyloniis, & singula signa in 30.
 partes seu μοίραι, & unamquamque
 partem in 60. λεπτά. 451. b. F.
 σίγω pro σίγω. 259. a. D.
 Sil Plinius limus est. 814. a. C. F. ....

genus μαρμαρίζον, à marmoris nito-
 re, quasi marmorea arena, quæ non
 male refert τὴν λαμπυρίαν αἰμῶν,
 .. & minii color non differebat. *ibid.* G.
 Atticum Romanorum. *ibid.* F. rubrum
 fuit. *ibid.* C. F. Sil genus, tertium, quod
 alii Scyricum vel Sydicum potius, vo-
 cant. *ibid.* C. Theophrasto dicitur Ἀτ-
 τικὸν κιννάβαρι, non idem cum ochra
 Attica. *ibid.* b. F. pigmenti nulla mentio
 apud Græcos, unde apparet Latinum
 nomen fuisse. *ibid.* b. C. Sil Atticum sua-
 etate non amplius fuisse tradit Vitru-
 vius. *ibid.* D.
 Silatum vinum, quod fili conditum jejuni
 bibere dicuntur, non à file Attico, sed
 à fefeli, quod etiam fili dicebatur. 814.
 b. C.
 Silenus in Græcia coronatus hedera 733.
 a. D.
 Siler quidam cyperum interpretati sunt,
 aquis gaudet, molle & flexibile ad viti-
 lia opera, frutex, ex quo bacula gesta-
 bantur adversus serpentes. 702. b. C. an
 id genus fruticis quod Græcis σῖλι vel
 σέλι. 705. a. A. non est cyperum. 404.
 b. E. 705. a. D. non est latifolia sa-
 lix, nec recensetur à Plinio inter salices
 704. b. F.
 Silex, & hilex Latine, Græce χαλῆς,
 naturaliter reperitur, nec ex alio avelli-
 tur, aut exciditur. 268. b. C. Græco-
 rum structurae .... & duro lapide. *ibid.*
 A. tam .... quam cæmenta, parvi lapi-
 des & structuris accommodati. *ibid.* D.
 unde ignis excutitur, πυρίτης Græce.
 126. a. G.
 Sili, V. cici.
 Silis à Scythiis vocatur Tanais, qui & Iá-
 xartes, & Tanais verus. 555. b. A.
 Silicernium senex extremæ ætatis, à Sili-
 cernio, quod est prandium funebre,
 quod conficiebatur circa filicem, i. se-
 pulcrum mortui. 848. b. D.
 Silicurnus à Silice, pro quo Silicernum di-
 xere, pro Silicea. 848. b. D.
 σιλικυρία unica voce, σέλι vel σῖλι,
 704. b. G. 705. a. B.
 Silicula vel Silicla appellatur scenum Græ-
 corum, pro parva siliqua. 172. b. G.
 Siligo. 154. a. E. 250. a. E.
 Silimnus. 174. b. F.
 Siliqua, κέρας vel κεράλον, fructus ar-
 boris quæ κερασία & κερανία &
 κερωνία dicitur. 326. a. F. b. A. man-
 debatur, semina esui inutilia, cortex
 prædulcis & edulis. *ibid.* a. F. unde
 ξυλόγλυκα dicta. *ibid.* b. A. & legumi-
 num integumentum, & fructus arboris
 ceroniæ siliquaceus. *ibid.* B. κερασία,
 quæ comedunt porci, sunt siliquæ, ex
 quibus erat expressus succus, nam ex
 quibus erat expressus succus, pro te-
 ..... in Syria vinum faciebant: pro te-
 nui victu. *ibid.* E. pro victu philoso-
 phorum. 326. b. F. G. 327. a. A. no-
 mine legumina ipsa significantur pabulo
 potius pecorum quam hominum legumi-
 na. 326. b. F. in quibusdam solent. *ibid.*
 G. absolute de pomo arboris ceroniæ.
 327. a. B. Græcæ & Syriacæ. *ibid.* B.
 D. eas à communibus distinguit Plinius,
 Græcæ & Syriacæ peculiare aliquid ha-
 buerunt in medicina. 327. a. C. Græ-
 cis recentioribus χαρῶσα. *ibid.* b. D.
 V. ceronia.
 Siliquare, ἐκδορίζω siliquari. 327. a. G.
 P. Silius Nerva, & Ap. Junius Silvanus
 Consules sub Tiberio. 135. a. E.
 Silla fortasse pro silicla. 173. a. B.
 Silliis pro silvis. 296. b. B.
 Sillinæ insulæ. 174. b. F.
 Σιλίων, σιλίων. 549. b. C.
 Sillybus de genere carduorum. 161. a. G.
 Σιλῆς Alexandrinis vocatur, Pharia
 merx, Nili pisces. 939. b. C. municipi-
 pes Crispini, apud Juvenalem cur di-
 cantur. *ibid.* D. Σιλῆς.

Σιλιφιοφόρος γῆ, vel *χώρα*. 262. a. A. B. D. b. B. C. 265. a. B. ejus termini. 270. b. C. E. F. G. hoc tempore nulla, quod Silphium Cyrenaicum esse desit. 921. b. E.

Σιλιφιοπῆ & *ἑξωπῆ*. 249. b. E. 261. a. F. G. b. A.

Silphium a Ladano differt, radix odorata, ad usum menfarum, & medelas. 249. b. A. a Cyrenensibus *σίρφι* aut *σίλφι* vocatum, unde Latini sirpe, & silpe, Græci *σίλφιον*, & *σίλπιν*: dictum etiam *σέρφι*, unde serpe, & lac serpicium, unde laserpicium. *ibid.* B. aliquando pro succo ipso, Græcis tota planta, ut in proverbio, *βάτῃς σίλφιον*, & Sophocli *σίλφῃς λειμών*. *ibid.* E. 679. a. B. aliis pro radice laserpicii, *καυλός* pro tota planta. 249. b. E. F. G. siips, quæ tota fere in radice consistit, & ideo radix totius plantæ nomine vocatur. *ibid.* G. 250. a. A. caulis ferulaceus, semen foliaceum, folium apio simile quod *μάσπετον* vocatur. 250. b. B. 721. b. D. vocatum *φύλλον*. 250. b. D. vere deciduum Plinio, vere produci Theophrasti. *ibid.* E. ejus foliis pecora purgantur & saginantur, caule ipso homines vescuntur. *ibid.* G. confectio ab Aristæo reperta. 252. a. B. 256. a. C. septem annis ante Cyrenas conditas inventum in illis locis. 270. b. E. Avicennæ, & hodie Indis anjudes. 721. b. C. Cyrenaicum *ἡδύσμων*. 256. a. C. F. ... caulis excalefactoriam vim habet, & status excitat, *βδύλων πονηρός*. *ibid.* D. medicum erat in gustu odoris virosioris. *ibid.* E. ... nomine duæ plantæ. 721. b. A. ... tria genera. *ibid.* C. caulis pictura, 254. b. B. --E. 721. folia & semen, præter succum, caulem & radicem, utilia medicinis. 256. b. B. succus ex radice, & caule tantum, non ex foliis educi solitus. *ibid.* C. *ὁπὸς καρπὸς* pro semine silphii. *ibid.* E. radix cubitali major. 253. a. E. succus naturalis, *αἶρος*, coloris modice rufi. 253. b. C. de ... natura duæ opiniones. 720. a. G.

Silva de herbis. 381. b. E. aspera, *τετραχέα ὑλήματα*. 382. a. A. breve ac spissum nemus. 381. a. A. magnarum arborum. *ibid.* C. interdum pro frutice, pinea. 198. a. C. pro arboribus ebeni. 728. a. G. montium propria. 361. b. D.

Silvanus a Pane diversus. 294. a. C. F. b. A. G. aliis cum Pane idem. 294. a. G. amavit cupressum. 294. a. D. Romanis est, qui Græcis *Αἰγίπιον*. 294. a. C. b. C. E. Ejus statua Romæ ante ædem Saturni. 294. b. E. *θεὸς Ὑλῶν*. 294. a. G. omnis possessio Silvanum colit, quod primus in terra lapidem finalem posuit, tres Silvani, domesticus, agrestis, & terminalis, qui proprie Silvanus. *ibid.* b. A. Mars Silvanus non idem cum Silvano patre. *ibid.* b. C. Hercules silvanus, five Rusticus, diversus a silvano deo, plerumque tamen & *σύμβωμοι* & *σύνναοι* ponuntur, sed Hercules silvanus & Mars silvanus, idem fortasse, Mars piter, non idem cum silvano patre, qui est *Αἰγίπιον*. *ibid.* D. silvanus, & Pan diversis insignibus pingebantur. *ibid.* E. silvani, Panes & satyri diversi, sed omnes *αἰγίποδες* & *αἰγίχαιται*. *ibid.* b. G. ... lacte piabant. *ibid.* E.

Silvaticæ falces. 414. a. B.

Silvestria omnia urbanis, fere minora. 198. b. F.

Silvestris V. *agrestis*. .. mitibus opponuntur. 574. a. F.

Silures, *σίλυρες*. 174. b. G.

Silurus Nili piscis proprius. 939. b. B. C. inter pisces amnicos qui in spatium enorme grandescunt. *ibid.* D. E. V. *glanis*, *latus*, *fluvio*.

Simiæ tristes, quum luna splendorem amittit, renascentem, & in exortu suo no-

vam exultatione adorant. 267. a. A. tam feræ quam mansuetæ, mire catulos suos amant, eosque gestant, & cicurate, omnibus demonstrant, & tractari gaudent. *ibid.* E. ... plebes. 265. a. E. ... capiendi modus. 265. a. F. 266. a. F. G.

Simius quasi simus dictus. 68. a. D.

σιμωδοί. 76. b. G.

Simois fluvius. 80. a. A.

Simones, *σιμοί* delphines. 130. a. D.

Simonides Archon. 573. a. B. quando. 247. b. A. G. 668. b. B.

σιμός eis *τέλ*. 754. b. G.

Simplex pro uno vel unico. 796. b. B.

Simulatrices. } 583. b. B.

Simpulones. }

Simpulum & simpulvium. }

Simul, pro simul atque. 313. a. F.

Simulacra hominum solita alicui numini consecrari, at numinum minima. 49. b. F. ante Dædalum fiebant indiscretis cruribus ac pedibus, quæ Dædalus primus fecit *δυσβελήματα*, i. disjunctis ac distinctis cruribus. 662. b. F. 663. a. C. deorum ex quibus materiis fierent ab antiquis. 732. b. G.

Simus *κιναιδολόγ*. 76. b. G.

Σιμυρά & *Σιμυρ*. Simyra, urbs Syriæ. 437. a. F.

Sinæ, in Taprobane insula, seu Zeilan. 781. a. E. ... metropolis. 468. b. A. regio. 701. a. B. C. D.

Sinapi inter herbas, quæ *δρυμὸν* habent succum. 905. a. D. quarto gradu calfacit & exsiccat. 927. a. C. inter condimenta sumptum nihil nocet, extra impositum cutem adurit. *ibid.* D.

Sinapicum *ἑξυπυρον*, aut *ἑμβαμμα*. } 927. a. D.

Σιναιτισμός, quid.

Sinara urbs. 439. a. C. una Armeniæ minoris. 440. a. A.

σινδη urbs Lyciæ, aliis Cariæ, non maritima. 550. a. G.

σινδόμωνα Indiæ oppidum. 707. a. D.

Sindones *μαργαρίπιδες*, margaritis confectæ, *καταμαργαροί*. 826. b. A.

Sine, *ἀνε*: sine *ἀνέω* *ἀνῶ*. 228. b. D.

Sinense lignum. 922. b. D. ... malabathri folia quomodo colligant, & præparent. 754. b. F.

Singæ, Indiæ populi incolæ montium, & perpetuo tractu oræ Oceani prætenti. 699. b. G.

Singularis pro eccellente & magno. 823. b. G. velocitas, margarita. 824. a. A. pernitas. 823. b. G. tunica quæ in synthesim compositæ non essent, id est, *μοναχά*, quæ distinguuntur a synthesin. 824. a. D.

Sinister *ὑπερσός*. 228. b. D.

Sinistra illam rem. 888. b. D.

Sinistratio. 657. a. F. ... metæ circumibantur. *ibid.* b. A.

Sinistratus ager. 476. b. E.

Sinope a Milesiis condita. 625. a. B. distat 27. milibus a Pompejopoli, & 1100. radiis ab Amiso, vel 120. milibus passuum. *ibid.* b. C.

Sinopsis inventa primum in Ponto cui nomen a Sinope urbe, inde *σινωπὶς* & *σινώπη* generale nomen rubricæ, pro rubrica Sinopica. 813. a. D.

Σινός, Sinthus fluvius, Indiæ hodie nominatur, unum ex ostiis Indi Ptolemæo. 699. b. E. in insula Taprobane seu Zeilan. 781. a. E. est Indus, non oritur ex illis maritimis partibus Scythiæ Australis, sed ibi in mare conditur. 809. a. D.

σινπία, *σινπῆ*. 179. a. E.

Sinuatur arcus qui curvatur, vela, quæ curvantur & inflantur. 266. b. D.

Sinus & maria differunt. 99. b. D. lacinia maris in terras exeuntis, 550. a. A. faciunt promontoria. 152. a. B. portibus & promontoriis finiuntur. *ibid.* b. D. a

promontoriis nomina sæpe accipiunt. 874. b. F. 887. b. F. aut regionibus adjacentibus. 874. b. F. ex majori mari deductus habet os & recessum. 342. a. F. craspedites. 100. a. A. Arabicus, Perficus. 720. a. A. Barbaricus. 755. b. B. magnus. 701. a. B. Peloponnesi. 99. a. E. F. G. b. A. E.

Sion, laver & lavario dicitur Plinio, cardamine dicitur berula, quibusdam *νεροσίλινον*, quod tamen est diversum. 898. a. D.

σίος. 56. b. A.

σίος pro *θεός*. 56. b. A. 258. b. A.

σίφων vel *σιφώνιον*, avena. } 274. a. C.

σιφώνιζεν τὸν οἶνον, calamo vinum haurire. }

Sipuntum, *σηπῆς*. 49. a. C. 60. b. F.

Sipylum Phrygiæ vel Maconia mons, in quo Niobe in saxum versa. 604. b. D. E. quia subintelligitur oppidum, Græcis *ἡ σίπυλ* *πῆλῖς*. 696. a. B. Meconia caput. *ibid.* C. at Sipylus mons, Græcis *τὸ σίπυλον ἱερ* & *ὁ σίπυλ*. *ibid.* B. olim dicta Tantalus. .... substituta Archæopolis. *ibid.* A.

Si quid boni, magni. 563. b. D.

σιρηνίαι. V. *Servilia*.

Sirenides insulæ, vel Sirensæ. 45. a. A. promontorium. 44. b. D. F. unde dictæ 45. a. F.

Sirenum nomina. 45. a. F. fanum. 45. a. B. petra. 45. a. C. D. E. 58. a. A. D.

Siris urbs & Polieon & Heraclea vocata. 41. b. G. 42. a. A.

Siris fluvius. 42. a. D. V. *Nilus* & *Nigris*.

Sirites Libyn primum inventorem tibicinæ artis vult Duris, & *τὰ μητέω* primum *καταλῆσαι*. 87. a. G.

Sirius & *πρωκύνων* & canicula eadem stella Plinio. 306. a. C. *σίρις* Græcis, *σῶσις* Aegyptiis. 303. b. G. 304. a. G. oritur in prima parte Leonis juxta quoddam. 304. a. A. ejus ortus. 304. a. G. 307. a. C. b. B. ex ejus colore in ortu suo indicabant Aegyptii qualis esset futura Nili cenabasis. 303. b. F. 304. a. G. b. A. 306. b. F. ortus Solem accendit & excitat. 306. b. B. ardor. 306. b. A. .... ortus calores Solis excitat & accendit, oritur Sole Leonem ingredientem. 531. a. A.

Sirpare, *τὸ πλέκειν*, colligando implicare. 414. a. F.

Sirpea in plausiro, *τὸ πλόξιμον*. 414. a. D.

Sirpeæ *πάρπιναι*, vel *πάρπη*, *παρζάναι*, aliis *δάρπη*. 755. a. B.

Sirpiculæ falces. 414. a. F. parvæ sirpeæ. *ibid.* D.

Sirpus, non *χοῖν*, sed *πλέγμα*. 414. a. E. F. eorum usus in vinea, dicta ænigmata ab implicatione. *ibid.* C. D.

Sisara erice dicta Eubœensibus. 421. a. B.

σίσαρον & *σίσερον*, idem. 421. a. C.

σίσαρ vel *σίσαρ* *ἀρρι*, fiser. 183. b. A.

Siser, vel siseræ, pastinacæ genus gratum apibus. 421. a. C.

Sisymbrium. V. *cardamine*.

σι(α)νή. } 832. a. A.

Sitiogagus. }

σίτοι σίτηροι καρπῶ. 208. a. E.

σιτισπιλ, quasi *σίπις* *σπιλ*, macula & vitium frugis, recentioribus Græcis dicitur *αἰγίλωψ*, avena sponte nascens. 274. a. F.

σίτικα. V. *ψίτικα*.

Situlus, sitlus, siclus. 162. a. G.

Situs, collocatio membrorum, Solino pro altitudine & statura, improprie. 288. a. G. pro regione. 690. a. D.

Smaragdi Chalcedonii. 128. b. F. Baetria. *ni*. *ibid.* illis secundus locus datur. 139. a. C.

- a. C. eruuntur etefiis flantibus. 139. a. C. D. E. b. D. E. Chalcedonii coloris incerti erant. 138. a. A. vilissimi & minimi. b. C. erant carnosii & venosi. 138. a. B. Laconici in Taygeto monte, & alii in Sicilia, proprie Scythica gemma, & κατ' ἐξοχὴν. *ibid.* C. nihil tam viride, quod illi comparatum virere dici queat. *ibid.* E. excellentissimus Neronianus. 142. a. B. 777. b. F. G. Perfici non translucidi. 93. b. D. Aegyptiis tertius locus datur. 137. b. C. eruuntur circa Copton. 139. b. E. optimi in Scythia. 137. a. F. b. C. 138. a. C. inveniuntur etefiis flantibus. 139. b. E. tertia inter lapides dignitas quando assignata. 137. b. A. B. C. simplici smaragdo non Scythico data. 137. b. C. concavi quare non sculpebantur. 138. b. A. proxima & longinqua tradunt oculis viridi colore infecta. *ibid.* E. tam globosi quam concavi figuras reddunt, utique corruptas. *ibid.* F. plani & extenterum imagines æmulantur, non concavi. *ibid.* G. πείσινοι λίθοι dicuntur κατ' ἐξοχὴν, quia illis nihil viridius. 244. a. E. tribuitur color maris. *ibid.* a. F. G. 400. a. A. 778. a. D. optimi teneorem fulgoris eundem semper servant. 139. a. B. usus plurimus ad pocula insigniendi. *ibid.* b. B. C. oleo meliores fiunt. 142. a. B. liquidi. 400. a. E. 12. genera enumerat Plinius. 140. a. C. inter. vicia enumeratur æris color. 140. a. D. austeri, i. acriter virides laudantur. *ibid.* G. cedunt opali, i. tertia auctoritas post adamantas & margaritas. 399. a. F. vicia quæ in corpore apparent, alia coloris. 779. a. D. cum Jaspide cognatio. 796. a. A.
- σμάραγδον χρώμα. 778. b. C.
- σμήχεον, Poliri vel atteri. 774. b. C.
- σμηκταί λίθων. 142. a. E. 777. b. B.
- σμηκτις γῆ, aut σμηκτις, aut σμηκτις. 97. a. B.
- Smerdis Cyri filius. 833. a. A.
- σμίλα δονακέλυφον inter instrumenta librarii, unde σμιλῶν γράμμα pro eleganti scripto, quod exaratum calamo bene temperato, à calamo σμιλῶν dictum. 735. b. B.
- σμίλα aut σμίλια, scalptra futorum. 735. a. G.
- Smilax virgo in florem sui nominis versa propter amorem Croci juvenis. 733. a. F. pro μίλαξ. *ibid.* G. ζμίλαξ. 796. a. A. genus ilicis apud Arcades Theophrasto. 733. a. B. μίλαξ παχέα Dioscoridi, folio hederaceo, caules habet spinosos, Plinius eam inter hederas recenset, eam alii σμίλον, alii μίλον vocant, infausa omnibus sacris & coronis, ait Plinius. *ibid.* C. cuius rationem frivolam addit. *ibid.* D. idemque sui oblitus principatum in coronamentis folio smilacis & hederæ asserit. *ibid.* E. corona in sacris Bacchicis æque usitata ac frequens ut vitis ac hederæ. *ibid.* D. & σμίλον quantum ad nomen pertinet, non differunt, sed una eademque appellatione σμίλα & σμίλακον arbores & frutices longe diversi generis nuncupaverunt. 734. a. D. ex qua fiebant coronæ, de taxo arbore Hefychius accipit quæ & dicebatur. 733. b. E. sed fallitur, nam coronaria, frutex fuit hederæ similis, non taxus. *ibid.* F. ex qua imagines deorum olim factitæ, taxus est arbor quæ Theophrasto μίλος, Arcadia non est taxus, sed arbor ex ilicum genere, quæ Theophrasto σμίλαξ. 734. a. E. & milacem distinguit Plinius, 733. b. C. Arcadibus vocatæ ilices folio minime aculeato & oleis simili. 192. b. A.
- σμιλῶν ματῶν ἔργων, διαλύματα. 735. b. D.
- σμίλη & σμίλιον, scalprum. 361. b. B. 644. a. A.
- σμιλιωπὼν thus. 361. b. B.
- σμίλον & μίλον, idem. 733. a. B.
- σμίλον & σμινύη, bidens. 240. a. G.
- σμίλει non σμίλει legendum, & hodie quoque id nomen habet, & eundem usum exhibet, esmery, non est porus, & tamen antiquis fuit cognitus. 774. b. B. lapis quo gemmæ teruntur, & poliuntur. *ibid.* B.
- σμοχερός Æolice pro μοχερός. 124. a. C.
- σμοχερός, Æoles, & Siculi. 33. a. C. 124. a. C.
- Smyrna. 605. a. E. b. D. Μυρίνα, etiam dicta, teste Eusebio, verius τὴν σμύρναν recentioribus ἡ πόλις φησὶν nominatam σμύρναν, & inde Μυρίναν vel Μυρρίναν. 607. b. E. unde & Agathias Smyrnæus sæpe appellatur Μυρρινάϊος vel Μυρρίναϊος, & Μυρρίναϊος Ἀσπιδος vocatur, ... in Europam nulla. *ibid.* F. Τρωλῆς, Τρωλοδυνκῆς 894. b. F. G.
- σμύρνα Græce, Æolice μύρρα, ubi V. Τρωλῆς, ubi V.
- Smyrnæus sinus. 605. a. F. b. D. .... campos non secat Hermus. 606. a. F. b. C.
- σμυρναῖον κλάδοι, ... σκλή. 363. a. G.
- σμύρνη de myrrhæ liquore, & σκλή, ... αἰλῆς μίγμα ad perungendum corpus Domini. 745. b. E. divisa in σκλή, quæ est μύρον, & ἀλασην, quæ σμύλαμα. 368. a. F.
- σμύρνη, V. ἰπποσέλιον & petroselinum.
- σμύρνης conditura. 745. b. D.
- σμυρνοδόχον infimæ Latinitati dictum petroselinum. 895. a. D.
- σμυρνοφόρος & λιθανοφόρος separata. 350. b. F.
- σμύρον, σμύρνα, 238. a. B.
- σμός Æolice pro μύς. 33. a. C. 124. a. C.
- Soamus fluvium Indum exonerat, ex Capisæ montanis oritur. 827. a. C.
- Soanas fluvius. 562. a. D. 579. b. E. 712. b. E.
- σώκαριον, funiculus. 481. b. B.
- Socotora, insula Indiæ. 743. a. G.
- Socrates, oraculo cunctis prælatus. 37. b. E. .... νῆσος. 892. b. C. 893. a. B.
- Sodomæ & Gomorrhæ subversio. 433. a. A.
- Sogdiana. 557. b. F. montana. 556. a. A. .... Indiæ controversos habent fines suos. 827. b. C.
- Sogdii. 698. a. D.
- Sol sérios dicitur. 305. a. E. chymistis aurum est. 772. a. E. apud Persas mithra ubi V. non alio tempore propior terris, quàm ubi ad pendiculum supra caput stat. 302. a. C. Romanis in ortu, quum Indis supra verticem. 466. a. F. G. eis καίτην stans. 303. a. D. à septentrione recedens. 303. a. E. ὑπερέαλλεν, quid. 292. a. D. G. b. A. .... peculiaris cultus ab Essenis quos V. contra .... non mingere. 431. b. B. operum similitudo in scarabæo. 311. b. C. .... sacer scarabæus. *ibid.* A. occasus, ubi olim ortus, ubi nunc oritur, quater olim occidit. 337. a. A. infusio ad certam lineam, sæpe meridiem ostendit. 457. a. G. inter Rostra & Græcostalin radiatum lumen mittens, meridiem denotabat. *ibid.* F. in Leonem introitus. 307. a. A. motus τῆς μήκῃς. 530. a. G. radiatio diametra. 507. a. F. nota. 873. b. E. 874. b. A. perpendicularis statio super verticem colligitur ex umbrarum defectu. 300. a. E. & igni divino tributa causa cur in locis calidioribus animalia, aves, lapides, magis coloribus variata nascantur quam in frigidis. 145. b. C. pulcher habitus. 479. a. C. .... secundo stare quid, ... omnem flatum à .. ferri
- quidam putarunt, i. secundo. 890. a. C. D. b. B. .... duplex cursus, quotidianus & annuus. *ibid.* b. A. cubile in Cerne insula male locat Lycophron, ut & Minermus qui in Colchis. 878. b. A. insula, Ἐρυθραία νῆσος. 830. b. C. Νόστος contra ostia Indi fuisse scribit Mela. *ibid.* D.
- Solani porio, drachmæ pondere diversa ab ea quæ fit duarum drachmarum. 764. b. E. F. G. 765. a. A. B.
- Solarium primum Romæ quando statutum, & unde advectum. 448. a. A. regis Achaz res singularis, & visendæ raritatis gratia constitutum. 463. b. A. B. ab Achazo rege positum, gradus Hebraice cur vocetur. *ibid.* a. E. non in promiscuo usu tempore regis Achaz. *ib.* F.
- Solda soulde, quasi solida à solidando. 771. a. G. b. A. quibusdam creditur esse lapis, sed non est. 773. a. B. .... nomine veniunt cineres vitrarum herbarum; quo nomine nota fuerit herba ex qua hodie fit ad crystallina conficienda. 771. b. G.
- Soleæ, V. ἀπλῆ.
- Σώλα-άνη τῶν Σόλων. 546. b. E.
- Σωλήτες, imbrices. 900. a. G.
- Σολῶς gentile Solorum Ciliciorum. } 546. b. F.
- Soli oppidum, vel Solos oppidum, τὴν πάλιν Σόλων. }
- Solicios pro solidos. 296. a. D.
- Solida, solidatio. 771. b. A.
- Solidare, soulder, sarcire lacunas testorum. 868. b. B. recentiori Latinitati pro malthare antiquiori. *ibid.* C. 771. b. A. veteribus nihil aliud quam indurare, unde solida aquæ, concretæ & glaciæ constrictæ, ἔδαφιζεν, usurparunt & de malthatione tenaci & obfoliata, qua sarciebantur corrupta testoria in balneis & piscinis fontibusque, stuccum vulgo vocant. *ibid.* C.
- Solidati testorio parietes. 868. b. B. 870. a. B.
- Solidilectorum, pro solidis lectis. 296. a. D.
- Solidum opponitur cultellato. 486. b. C. vel potius mutilato. *ibid.* D.
- Soliferreum, ὀλοσίδηρον. 70. b. C.
- Solifugæ pro solipugis. 70. b. B. C. earum etymon. 70. b. C.
- Solini Collectanea, vel Polyhistor, vel Memorabilia. 4. a. A. recentior Plinio. 271. b. D.
- σόλιον, gentile ab urbe Cypri quæ vocatur σόλοι. 546. b. F.
- Solipuga id in Sardis agris quod serpens in aliis locis. 124. a. D. ἡλιοκέντης, sed potius ὀλοκεντής, ejus etymon. 70. b. C. 481. a. G. salpuga Bæticis dicta. 70. b. E. 481. a. G. formicarum genus dicitur, & aliis μήλας εἶδος. *ibid.* quod Græcis φαλάγγιον, & φαλάγγιον δηκτικόν. 71. a. A. D. in Italia non reperitur. *ibid.* A.
- Solis urbs in Arabia, colonia Aegyptiæ. 283. b. E. 387. b. D. E.
- Solis urbis. 283. b. E. 387. b. C. Soli amicus phoenix. 283. b. C.
- Solium, duo proprie significat, aut sedile, aut alveum lavandi causa institutum. 847. a. C. b. B. .... fistilia, ὀφρακίνας πύλοι, arcæ fistiles condendis mortus. 848. a. B. ex lapide chernite facta. *ibid.* C.
- Solia fortasse altera ex duabus insulis Fortunatis quas Sebosus agnovit. 915. b. F.
- Sollicito, pro Sublicito. 165. b. B.
- σόλοι urbs in Cypri, quæ & σόλος forte vocabatur. 546. b. F. ἐν Κιλικίᾳ, & Soloe Cilicii, ad differentiam τῶν Κυπρίων. *ibid.* G. Ciliciæ, dicta. 547. a. A. staurata, & Pompejopolis dicta. 547. a. A. Solon.

Solondius & Solonnius. 59. a. E.
 Ὀλυνθίς regio, ab urbe Solonte quæ Ὀλυνθίς.
 542. b. D: 546. b. E.
 Solstitialis plaga, de ortu æstivo, vel oriente. 175. b. E: 215. a. F. herba. 175. b. E.
 Solstitium. 13. a. G: 300. b. B. G: 301. 304. a. F. G: b. A. F. G: 305. b. C. τὴν τροπὴν ἡ-
 ἡμῶν vocabant. 175. b. D: 222. a. D. sol-
 stitia pro æstivibus. 175. b. E. æstivum, &
 brumale. 175. b. D. F. hibernum quan-
 do. 222. a. D: b. G. ... dies. 519. a. A.
 observatio. *ibid.* C. ... ostendebat gno-
 mon Anaximandri in sciotheris consti-
 tutus. 446. a. A. B. quo tempore com-
 putantur. 526. a. G. ... investigatio. 454.
 b. D. ratio impedita & ardua. 518. b.
 A. puncta quando committerentur,
 ostendebant heliotropia. 447. b. D. E.
 Solvo, pro subluo. 165. b. B.
 Solum, λειπιδόρριον, ἔρημον. }
 Solus locus, ἔρημος, .. terræ, } 547. a. B.
 ἔρημος.
 Soluta loca. }
 in Soluto remanuisse dicun- } 480. b. B.
 tur.
 Solutum idem quod absolutum. 480. b. C.
 Solvunt, pro solvuntur. 543. b. C.
 Σάμα pro reliquiis corporis & cineribus,
 in ampulla vitrea intra massam lapideam
 & operculo clausam recondita. 849. b. C.
 Σαμαπικὴ ἀνάγκη. 764. a. B.
 σωμαίων de opere. 3. b. E.
 Somnialis Hercules, seu ἐνερποπομπός. 248.
 b. C. F.
 Somnia prædivina, ὄνειροι θεοί, θεό-
 πεμπτοί. 248. a. F. veracia, quæ aliis
 immitti credebantur quos ἐνερποπέμπες
 vocabant. *ibid.* a. G: b. B. C. ... immit-
 tendorum potestate donati, quibus di-
 vinitatem aliquam majorem attribue-
 bant. *ibid.* a. G: b. A. & hunc unum de
 præcipuis divinitatis effectibus puta-
 bant, divinitatis nota, & curationes
 per somnia. *ibid.* b. A. quum divus ap-
 parere visus per somnum remedia dabat
 aut præscribebat, quæ συνταγὰ dice-
 bantur. *ibid.* B. unde sæpe in monumen-
 tis somnio monitus. 99. a. B: 248. b. B.
 de fulmine. 590. a. F. in ... omnia
 majora videre, lætum ac prosperum; mi-
 nor, triste. 487. a. E. G.
 Somnurnus, a somno. 764. b. D: 848. b.
 D. ... imagines, visa nocturna, & somnia,
 ἐνύπνια φαντάσματα. 764. b. C.
 Somnus meridianus multis veterum fre-
 quentatus, tempora artiora quam no-
 ctis Macedonibus. 788. a. G.
 Sonipes turba Canopi, ποδόκτυπος. ...
 qui pede scabillum sonabant, οἱ ποδο-
 δόφοι. 702. a. C.
 Sonticus morbus, ἰερεϊ νόσος. 178. b. D.
 Sonus flexanimus. 85. a. A. ... acuti &
 graves, translatitæ, βαρεῖς καὶ ὀξεῖς.
 141. a. D.
 Σωφεία, quæ olim Σφεία, & postea
 Σελήνη, & ἡρυσὴ χώρα, regio in
 India ubi lapides pretiosi & aurum. 763.
 a. E.
 Σωφλὼν, Sophene regio. 438. a. B. E:
 b. E: 439. a. E. F. G: b. A. B: 442. a.
 B. E: b. A. B: 444. b. B. provincia
 Parthici imperii. 842. a. D.
 σωφλωτοί populi τῆς σωφλῶνς χώρας.
 492. b. A.
 Sophicus pro philosopho. 98. a. E.
 Sophocles multum delectabatur τῷ θηκῷ
 κύκλῳ, inde multarum tragediarum sum-
 psit argumenta. 600. b. E: 601. a. E. ... mor-
 tis tempus. 38. b. A. tumulocur insculpta
 Antigones vel Electra statua. 579. b. B.
 Sophron Syracusanus mimorum inventor
 apud Siculos. 76. b. D: 77. b. B. non
 primus scriptor, vel actor. 76. b. E.
 Sophus Latinis pro philosopho. 98. a. E.
 Soraetis mons. 264. b. A.
 Σορέτης, capularis senex, Σορὴ τῆς σορῆ.
 848. b. D.

σῶμα & Syricum, V. Sandyx.

Sori, σῶμα non σῶμα ἔσώρεος. 814. b. E.
 quod est cyaneum, non potest esse viri-
 de. 815. a. A. ... & Syricum dictus color
 ruber & sandaracinus. 814. a. E. idem esse
 Græci & Arabes voluerunt, ... plane
 nigrum vel cæruleum. *ibid.* E. G. ... al-
 terum genus λαμπυρίζον, dum fran-
 gitur, quod non ejusdem naturæ, nec
 coloris cum altero, non tamen rubrum
 dicitur, sed λαμπυρίζον, ut μίζω,
 quod est aurei coloris. *ibid.* F.
 σπορητοί, qui sandapilas, seu arcas li-
 gneas faciebant. 848. b. A.
 σπός pro sene decrepito. 848. b. D.
 σπός, σπῆς. 280. a. G: b. A. B.
 σπός, arcæ mortuales, σπέρμα φάροι, quod
 ex alio lapide sarcophagi fierent. 847.
 b. C. quibus cadavera sua Græci con-
 debant. *ibid.* a. D. ex tabulis & asseri-
 bus compactæ. 848. b. A.
 Sorte occupare, quid. 636. a. E. F.
 Sofingites lacus. 488. b. D: 489. b. G:
 490. a. A. E.
 Sofirate. 260. b. F.
 Sofus Proclis filius. 12. b. E.
 σῶμα Græcus auctor ex antiquissimis,
 qui de lapidibus scripserat. 275. b. B.
 Sorates primus τὸ κινωδολοεῖν auspicatus.
 76. b. G.
 σῶμα τῆς τύχης. 238. a. D.
 σῶμα ὁ θηκοπότης. 306. a. A: 307. a. C.
 σῶμα, Suastus, amnis Indiæ, qui ve-
 teribus Cophes vel Copen. 698. b. B.
 σῶμα pro successus. 205. a. C.
 Soulie caltha proprie vocatur. 816. b. D.
 σῶμα, suber. 243. b. A.
 σῶμα, V. σῶμα.
 σῶμα, quæ Ὀυπὸς alii. 786. b. B.
 σῶμα alia, alia Περσὶς Ptolemæo. 840.
 a. A.
 σῶμα ἰρις, V. iris.
 σπῆς & σπῆς pro eodem, σπῆς
 κύριος. 291. a. D. E.
 Σπῆς palmæ termines cum fructu. 291. a.
 C. D: 935. a. A. poetica vox. 291. a.
 B. ita κατ' ἐξοχὴν dicitur, nam σπῆς
 διὰ τὸ ἔσπῆν. *ibid.* F. rubea radix
 juxta quosdam. 291. a. E. etiam σπῆς,
 robustior ramus, ex quo prodibat pal-
 mes fructifer. 934. b. F. G. equus est
 phoeniceus, badius. ubi V.
 Σπῆς.
 Σπῆς.
 Σπῆς, eunuchus, Σπῆς
 ἔσπῆν. } 291. a. D.
 Spalai. 693. a. A.
 σπῆς & σπῆς Ἄεolicæ pro ἄσπῆς
 λαζ & ἄσπῆς. 533. b. E.
 Σπῆς dici queat, quicquid evellitur. 291.
 a. C.
 σπῆς, unde σπῆς, Ἄεolicæ πῆς,
 Latine Patus, unde Parum. 576. b. B.
 Sparsum, τὸ ποικίλιον, quid. 536. b. B.
 Sparso ore dicuntur lentiginosi. 536. b. B.
 puella, φάσψις, lentiginosa. 92. a.
 G.
 σπῆς & σπῆς, quicunque funis ex
 juncis & genistis factus. 187. a. F: 188.
 a. A. σπῆς vocat Strabo juncum ma-
 rinum, vocarunt & genistam σπῆς,
 187. a. F: 188. a. B: 538. b. F. & her-
 bam, quæ funiculis texendis usum exhi-
 bet. 186. a. E: b. E: 187. a. F: 188. a. A.
 σπῆς πολυτελής. 580. a. C.
 σπῆς, qui funes necit. 187. b. A.
 σπῆς, linum, unde τὸ σπῆς sunt
 funis, vel funiculi, est λινέσπῆς
 Theophrasti. 186. b. B: 538. b. C. D.
 Spartopolios. 537. b. G. σπῆς, qui
 canis aspersum habet caput, qui &
 σπῆς & μίξοπῆς. 539. a.
 (m m)

A. B. male de dura canitie. *ibid.* C.

σπῆς νεῶν, funiculi e lino vel cannabe,
 quibus suebantur naves, vel junco. 187.
 b. F. ferilia, vel ferulia Pacuvio. 188. a. A.
 Homerus non de armamentis navis, aut
 rudentibus dixit, sed τὰ ῥάμματα intel-
 lexit, quibus sutæ naves. 187. a. B. C. E.
 inter instrumenta piscatoria. 187. b. A.
 F: 538. b. D. linea piscatoria. 187. b.
 B. quicquid vinculorum usum præbet,
 & ad nexus aptum est. 186. a. F: b. A:
 187. b. B. inde & Hispanica herba, ex
 qua funes neciebantur, σπῆς vocata.
 186. a. G. nusquam meminit Theophra-
 stus. 186. b. A. utpote non cogniti ejus
 tempore. 185. b. E. ἀσπῆς 538. b.
 E. funiculus, vel linea, qua colore aliquo
 inlita lignum, aut lapidem dirigebant
 τέκνες, unde proverbium, πῆς ἄσπῆς
 σπῆς ἄσπῆς, vocabatur & ἄσπῆς,
 linea Latinis. 187. a. G. ἄσπῆς, ἄσ-
 κῆς a candore. 538. a. A: 644. b. C. alit
 Hispania. 184. a. G: 185. a. A. D: b.
 A: 186. a. D. sponte sua proveniebat,
 non satione. 185. b. B. in omnes gentes
 exportatum præcipue in Italiam. 185. b.
 B. in arido & sterili proveniens. 185. a.
 A: b. C: 186. a. D: 188. a. B. juncus
 aridi soli dicitur. 185. b. C. σπῆς
 πῆς quasi ῥοιζόντα interpretatur
 Strabo. 185. b. C: 186. a. E. Spartarius
 campus in Hispania citeriore. 186. a. D.
 differt a juncario, ut juncus & spartum.
ibid. vox mere Græca, non Punica, vel
 Latina. 186. b. A. Latini de solo Hispa-
 nico, vel Africano usurparunt. 186. a. F.
 Hispanicum non notum Homeri tempo-
 re. 187. b. G. convellere laboriosum.
 188. b. A. quando vellatur. *ibid.*
 B. candorem maceratione & tusione
 acquirebat. 538. a. A.
 Spafines rex Arabum. 347. b. D. σπῆς
 χάρεξ, σπῆς χάρεξ V. Charax.
 Spatale, nomen Nymphæ, non Spatha-
 le. 537. a. G.
 σπῆς, genus comendæ comæ. 537.
 a. B. C. unde dictum. *ibid.* F: b. A.
 σπῆς, luxus, deliciae. } 537. a. G.
 Spatalocincedi. }
 σπῆς palmes, seu termes unde fructus de-
 pendet. 291. b. A. B: 934. b. F. G. V.
 ἑλῶτη, radius textorius, lana involu-
 tus. 156. b. G: 158. a. A.
 σπῆς, Spathæ vel gladii, Dagues, bi-
 mulorum cervulorum cornua. 156. b. C.
 F.
 σπῆς, cervi, Σπῆς τῶν σπῆς. 156.
 b. C: 158. a. A. F.
 Σπῆς, genus echinorum, marinorum.
 792. a. C.
 Spatiofus taurus pro magno, planta, An-
 dromache. 714. b. C.
 Spatium pro crassitudine vel magnitudine.
 714. b. B. elephantis, plantæ. *ibid.* C.
 lateris, rhombi, caudicis. *ibid.* D.
 Spatia, καμῖποι, καμῖπρες. 638. a. F.
 à stadiis differunt, pro metis seu curri-
 culis. *ibid.* D. albo notata fuisse, falsum.
 642. a. D.
 Spatulæ & Metæ diversæ, & diversa for-
 ma factæ. 480. a. D.
 Specia pro spica. } 749. a. C.
 Σπῆς, spicatum. }
 Specarius, espicier, qui omne genus spe-
 cies vendit. 739. a. D.
 Species, ut εἶδος, inferiori Latinitati,
 pro droga. 739. a. C. hodie, strictius
 sumitur de acibus & morsicantibus. *ib.*
 D. idem quod spectrum, & ab eadem
 origine. 765. a. C.
 Specimen, πῆς, ... maturitatis ha-
 bere. 430. b. A.
 Σπῆς τὸ φῆς ἑλῶτη, vitrenum ex
 speculati lapide. 770. b. G: 771. a. D.
 pro specularibus. 771. a. D. Spectacula

Spectacula pro spectatoribus. 124. b. B.
 θεωρεῖα, fori. 646. b. B.
 Spectasse aliud à vidisse. 94. a. F.
 Spectatio, meritum, ἀξίωσις, ἀξίωμα, δοκίμωσις. 399. b. D.
 Specular corneum. 184. a. C. (διόπτρον) per quod videtur speculum, quo videtur. 183. b. F. G. ἀφ' αὐτοῦ facit, speculum ἐμφασι. 183. b. G. quod fenestris obducebatur ad translucendam lucem admittendam. 184. a. B. 771. a. A. ex speculati lapide, qui φεσγίτης est, aut ex vitro fiebat, aut alia translucida materia. 183. b. G. 771. a. A. dictum non quod ex speculati lapide factum esset, sed quod visum transmitteret ac per id speculati liceret ac prospicere. 711. a. A. idem quod vitrium. 184. a. A. 770. b. G. 771. a. A. Græcis νέλιον. 770. b. G. 771. a. A. de eo ænigma. 771. a. B. .... & speculum confunditur, ut σπέκλον *ibid.* C. ex gypso five speculati lapide, quo fenestræ erant decoratæ, gypsum metallum. 770. b. F.
 Specularis lapis unde dictus, διόπτρον ἢ ἀφ' αὐτοῦ. 771. a. A. κρύον ab idiotis vocatus, & κρύον. 773. b. E. materia quæ ἀφ' αὐτοῦ habet. 771. a. A.
 Speculum V speculari. crystallina vel vitrea quæ soli exposita paleas & similia accendunt. 773. b. C. ... veteres inducebant parietes conclavium ad ornamentum. 771. a. C. ... ex argento & emblematis decorata. *ibid.* D.
 Specus quid. 322. a. C.
 σπειρεῖς funis involutus. 187. b. E. F.
 σπείρειν cohortes unde dictæ. 220. a. C.
 σπείρειν, ῥάπτειν, & partes inter se condensare & jungere. 187. b. D.
 σπείρω Græcis duo significat, necere & semen terræ mandare. 187. b. E.
 σπείρον, ῥάκ. 187. b. F.
 Σπήλαιον dicitur sepulcrum Lazari, & Dominicum. 852. b. F. .... cryptæ, monumenta. 850. a. F. ἀφ' αὐτοῦ, τὰ διπλά, quæ duplicem habent aperturam, & ex duabus partibus ingressum, speluncæ duplices. *ibid.* b. A.
 Spelcis pro Pselcis. 318. a. G. 610. a. E.
 Spelunca, ab accusativo πλὴν σπήλυθα. 713. a. C.
 Spera pro sphaera recentioribus. 40. b. A.
 Sperare, pro metuere. 826. b. D.
 Σπέρχτα urbs in Phthiotide. 113. a. B.
 Spherchium, aut Spherchinum promontorium. 113. a. B. C. D.
 Σπέρχης Æolice pro πέσχυς. 315. b. D.
 Spernari pro aspernari. 217. a. G. spernantur videri pro recusant, vel nolunt. 217. b. A.
 Spes segetum, uteri. 504. a. D. extrema pro extremo metu. 826. b. D.
 Pseudothoma, pro pseudothoma. 131. a. G. σφαῖς. V. βρύον & ἐλέλις σφαῖς.
 Sphaera Archimedis. 77. b. D. materialis, solida, περιὰ κεκλωτή. 579. a. A. minime inventa ab Archimede. 578. a. C. 579. a. C. globus suspensus in aere clauso, ab Ovidio dicitur. 578. b. G. 579. a. A. B. hodie quoque globe. 579. a. B. solos habet circulos five circites. *ibid.* A. B. circitatis dici potest, vel annularis, male armillaris redditur, ex ære ut plurimum fiebat. *ibid.* A. ænea, hiatus & intervalla habet. *ibid.* C. recta. 463. b. G. 464. a. A. B. μυλοειδής θεου. *ibid.* A. ... primus composuisse dicitur Anaximander, & quare. 462. b. E. 578. b. A. in terrantem dividunt horizon & meridianus. 464. a. E. ... Barbaricæ & Græcicæ observationes ab auctoribus mixtæ. 309. a. E. maximus circulus in 60. tantum partes, non in 360. divisus. 464. b. E. nota compendiarie apud veteres Mathematicos. 874. b. A.
 Sphaerica formalia, ovalia. 640. a. D.
 Spharotheca. 465. a. E.

Sphaerulæ flos. 257. b. C.
 σφαῖνον & σφαῖς. V. βρύον.
 σφαῖροειδής, globosum. 502. a. G.
 σφαῖς, σφαῖροειδής. 502. a. F.
 Σφαλαῖνον, Æolice pro φασαῖνον. 33. b. C. 124. a. C. 537. b. B.
 σφένδαμνον, V. acer.
 σφενδόνη cur dicta meta ultima. 637. b. C. D. 638. a. G. 639. b. C. 641. b. E. annuli pala. 289. b. G. 637. b. E. 641. b. E. comparatur caelo. 642. b. D. μελαγκράνη, τειχίνα & νεφρίνα. 186. a. C. σφηνίον. 925. a. C.
 σφίγγς producto nomine spinturnix. 267. b. D.
 Sphinges alatas Græci pingebant, quas Ægyptii sine alis. 267. b. A. in aridis Ægypti nascuntur, & locis Æthiopiarum vicinis. 267. b. D. villosæ omnes, i. omni corpore. 267. b. E.
 σφίς σφιδός, chorda. 907. a. A.
 Sphondylus. V. spondylus.
 σφονδυλοφύλαξ, πυλῆς, obstrigillum Latinis. 290. a. A.
 σφραῖς, gemma proprie Latinis. 69. a. E. 396. a. D. 736. a. F. 775. a. B. 780. a. A. B. 784. a. E. certa annulorum seu σφραῖδων & stata magnitudo. 69. b. B.
 Σφραῖς & σήμειον, idem. 128. b. F. .... ἐκτύπωμα, ἐκτύπωμα. 777. b. A. simpliciter dicta Lemnia terra; ubi. V. ... usum præbebant quedam gemmæ. 736. a. F. orbiculi pantherarum. 149. a. C.
 Σφύρε, & σφύρανα. 163. b. E. F. 238. a. B. b. G.
 Spica in libris pro flica. 748. a. E. 823. b. A. .... & spicum, 747. b. G. alii, ulpici. *ibid.* a. D. .... nomen cur croco inditum, & caulimardi Indicæ, & nardo ipsi. 749. b. C. V. nardus.
 Spicatum unguentum. 743. a. C. 750. a. D.
 Σπίζα, V. passa.
 σπλάς, σπλάξ. 179. b. E.
 Spilon, pro psilon. 131. a. G.
 σπλά, carbo metallicus & lapideus. 179. b. E. F. macula. 727. a. F.
 Spina absolute Plinio ὀξύακανθος. 370. b. D. 371. a. B. quænam sic κατ' ἐξοχὴν dicta. 370. a. F. 371. b. A. illius baccis usi coronarii. 371. a. B. agrestis ἀκανθὸς ἀγρία. 191. b. G. Ægyptiæ. 369. a. A. similis myrrhæ. 368. b. G. eam cum Arabica spina quidam male confundunt. 369. a. B. 374. a. B. b. C. 375. a. B. licet Arabica spina etiam Ægyptia dici queat. 374. a. C. b. F. ejus virtutes. *ibid.* b. D. Theophrasti arbor, nec de minimis, Arabica & Ægyptiaca herba est. 375. a. C. eadem cum Ægyptiaca acantho Theophrasti. *ibid.* D. alba erat & nigra. *ibid.* G. vere spina, humilis, similis myrrhæ arbori. 381. b. D. .... nigrae filiquam V. in casia non eadem cum acacia, ubi. V. candida est ea quæ proprie & absolute Dioscoridi ἁγυπίακη ἀκανθή dicitur, aliis ἀκανθία, nigra autem videtur casia arbor fuisse, utraque fert filiquas prelongas, nec multum distimiles. 381. b. G. duo genera, ex illis humilior & repressior alba, inutilis ædificiis, quod minus forma & facile putrescens, nigra vero ἱγυρὰ & ὀσηπία, navigiorum costis utilissima, ex ea sumebantur trabes. 30. pedum. *ibid.* E. F. ἀκανθία absolute dicta. 734. b. B. flos medicamentis utilis, fructus olim coriis perficiendis gallæ vice fiebat, qui postea ad medelas conversus. 382. a. A. Galeo herba, Dioscoridi spina Arabica vocatur, Plinio est arbor & eadem cum spina Arabica, Theophrasto arbor, quam in duo genera dividit, nigra & candida, Strabo spinam Ægyptiam videtur secernere à Thebaica, & utram-

que facit arborem. *ibid.* b. A. pro ebe-
 num venum exposita, ejus materies ebe-
 num imitatur & proxime accedit. 734.
 b. A. Arabica similem naturam habet
 τῇ λευκῇ ἀκανθῇ, ejusdem generis cum
 carduo qui spinæ albæ nomen habet, ma-
 le definitur frutex albæ spinæ, quæ est
 λευκὴ ἀκανθή, similis. 371. b. G.
 Dioscoridi est herba aculeata. 369. a. B.
 371. b. F. 374. a. A. similis spinæ albæ.
 369. a. C. non arbor, aut frutex. 369. a. D.
 374. a. A. figura. 373. genus διψάδον,
 sitientis in Arabia supra Copton nascens.
 374. a. D. virtutes non multum distimi-
 les. *ibid.* F. Indica ex qua mastiche. *ibid.* B.
 b. A. non eadem cum Arabica. *ibid.* B.
 ebeo similis. 727. a. D. F. 734. b. B.
 pro ebeo venum exposita, ejus mate-
 ries ebeum imitatur, & proxime ac-
 cedit. 734. b. A. V. nardus. Thebaica.
 376. a. C. G. b. A. in nigram & al-
 bam dividitur. 377. a. D. V. acacia.
 alba, ὀξύακανθος. 675. a. D. cur
 βέπμων reddatur. 371. a. F. cardui fil-
 vestris genus. 161. b. D. Columelle in-
 ter frutices qui poma vel baccas populo
 idoneas ferunt. 370. a. C. forte quæ
 Galli aubespine, & fructus fenelles.
ibid. D. 372. b. A. ῥάκ. quibusdam
 putatur. 370. a. D. tristes noxas à foribus
 pellere dicitur. *ibid.* E. F. spina alba una
 vote dicitur, ut Græce λευκὴ ἀκανθή.
ibid. D. herba, ejus flos purpureus. 372.
 a. C. aculeatus in vertice capitulum.
 123. b. B. omnes faustæ felicefque. 371.
 a. G. figura. 373. nigra semper infusa-
 rum numero habita, inter infelices ar-
 bores censita. 370. a. G. ejus baccæ ni-
 græ. 371. b. A. nigra, prunus silvestris.
 377. a. C. vinetta, V. oxyacantha, sul-
 loniæ. 278. a. B. baccæ sine succo. 190.
 a. G. in circulo. V. κρηπίς.
 Σπίν, V. fringilla.
 Σπινθελίς, vel σπινθηελίς incendiaria avis.
 267. b. A.
 Σπινθηελίς, σπινθηελίς, corusca-
 re scintillantibus stellis. 541. b. D.
 Spinturnicium, nomen quadrupedis, tur-
 pis figuræ. 267. b. A. π σφίγγιον.
 267. b. B. spinturnicium de homi-
 ne, aut muliere deformi: spinturnicia,
 τὰ σφίγγια. *ibid.*
 Spinturnix veteribus Romanis dicta
 Sphinx. 276. a. G.
 Spinus, genere masculino, prunorum ar-
 bor, quæ prunella vulgo dicuntur, à
 spina differt, ut ἀκανθὸς & ἀκανθή.
 370. b. F. interdum confunduntur. *ibid.*
 B.
 Spiritus, ventus. 531. a. F. controversus,
 adversus flatus. 300. a. G.
 σπινθήκη pro sesquipede, quum 12. digi-
 torum sit, alias σπινθαμαί. bipedalis
 exponitur, alibi rectius dodrantalis,
 933. b. F. ... longitudo tres palmas,
 & duodecim digiti. 242. b. D.
 Σπυλαγχιδουδι, quid. 91. a. E.
 σπυλαγχιδουσις. } 91. a. F.
 σπυλαγχιδων ἀπαρχαί. }
 σπυλαχίων V. scolopendrium.
 Σπυδαί, gilvus, talis asinorum color,
 σπυδιή εν. 181. b. E.
 σπύδα, pleraque oculis proficiunt, ex his
 medicamenta ad oculos componuntur.
 937. a. A.
 σπύδιον proprie everrimentum caminorum
 metallicorum cum scintillis & carboni-
 bus cineribusque mixtis, tabaxir perpe-
 ram vertitur, σπύδης & tutia perperam
 confunduntur. 719. b. B.
 σπύγγης qui spongas urinando expiscan-
 tur, qui & σπύγγος κολλυμῆται. 806.
 a. G.
 Spolia, provocatoria. 35. a. B.
 Spondæus. 88. a. B.
 Spondæus, σπονδαύλας. 88. a. A. σπονδαύλας

σπονδαύλιον μάλ', Spondaulium. 88. a. B.

σπονδαί, σπονδαίαν, σπονδαίαν, 216. b. A. 852. a. D.

Spondiacæ tibiae. 88. a. A.

σπονδοφόροι, in sacris Eleusiniis. 528. b. E.

Spondylus pars conchylii, unde formantur genus conchylii eodem nomine.

942. a. C. σπόνδυλοι, οἱ τεράχνηλοι.

pars ostreae Plinio, qui tamen alibi velut quoddam piscis genus facit. 792. b. B.

per se alligatus collo medetur tertianis. ib. C. ostrearum cervices, Hesychio

σπονδύλιος vocat, & τεράχνης interpretatur, & apud Latinos etiam legere

est sphondylos pro spondylis. ibid. E.

non est speciale conchae genus, sed pars ostreae, multi tamen pro speciali genere

conchae posuere. ibid. F. quod non apud vetustissimos Graeciae scriptores reperias,

calculi ex ære facti, ad formam parvarum concharum marinarum, quo antiqui

utebantur ad ferendum sententiam, quæ

χωρίσαι dicebantur. 793. a. A.

Spongia e spuma ferri oriuntur, in quas

ferrum frangitur. 762. a. B. in alto, unde

& σπένια ῥάκη dicuntur. 806. a. C.

Spontivus a sponte. 61. b. E.

Sposita pro expositione. 204. a. C.

Spuere quidam Perse nunquam visi. 25. b. A.

Spuma, ἐπανθισμός. 181. a. A.

Spuma & flos, idem. 760. a. F. & scoria

eadem. V. lithargyron. argenti duplex,

κερχνίς & πυγνυμύλη. 761. b. G.

762. a. A. ferri, alia vitri instar splendet,

alia candida, levis, foraminosa. 762. a. A.

supernatans, dum coquitur ac sese purgat,

nihil ferri habet admixtum, altera proprie σκωρία est,

cui & aliquid ferri admixtum est. ibid. B.

vitium jam purgatæ materiae, quod in

summo innatat. 759. b. C.

Spycharion pro psycharion. 99. a. E. 131. a. G.

318. b. A. 618. a. E.

Spylleum pro Psylleum. 618. a. E.

Spylli pro Psylli. 131. a. G. 618. a. E.

Squadra menforum plane groma est. 483. b. F.

484. a. B.

Squama æris ἡλίης. 759. a. E.

Squatus, rhina Græcorum. 941. a. G.

Squilli pro Scylli. 941. a. E.

Stabalon, vel stobolon, σόβολον Æolice,

ladani genus. 260. b. B.

Σπάχ', V. nardus. Æolice σπάχης

unde Latinum spicus, vel spica. 747. b. F.

Stactachates lapis. 94. a. F. G. 497. b. E.

Stacte, πέλαιρον τῆς σμύρνης. 94. a. G.

747. a. F. ros Syrius. 747. a. F. V.

nales, myrrha, storax.

Staculum, idem quod stabuluma. 323. a. C.

Stadiasmus uniuscuiusque diei. 352. a. D.

σάδ' ἔιν. 484. a. E.

σάδεις, stadii cursores. 648. a. G.

σάδην nardus cur dicta Nicandro. 747. a. A.

σάδονδρομοι sunt ἰσάδονδρομοι. ibid. b. F.

σάδ' ἔιν, quid. 747. a. B.

Stadium quot pedes habeat. 201. a. B. in

... nulli carceres aut ædificia. 648. b. C.

penes ... cursores, qui sorte occupabat,

sepe victoriam sequentibus tradebat. 635. b. C.

per passus Græci metiebantur. 484. b. C.

a spatiis differunt, τὸ μίλιον,

de septem spatiis, vel curriculis,

totus decursus circi, κύκλ' ἑλλήνων.

Græce. 638. a. D. quot milia passuum

efficiant. 557. a. E. quot singulis diebus

ad justum iter. 351. a. F. 352. a. D. septem

cum semisse unicuique milliario tributa.

351. a. G. octo milia efficiunt, i. passus.

642. b. F. 24. efficiunt duo milia

passuum & quingentos. 544. b. A. B.

12. mille & quingentos passus, ibid. D.

90. sunt 112. milia passuum. 625. b. C.

centum duodecim milia passuum. 311. a. E.

450. efficiunt passuum 60. milia.

871. a. B. 500. sunt 62500. passuum,

seu 15. leuca. 467. b. C. 1500. sunt milia

passuum ducenta. 33. b. A. ... duo milia efficiunt. 25000. passuum. 227. a. A.

σάγ' ἔιν. 361. a. B.

σάγ' ἔιν, pro σάγ' ἔιν, stannum. 407. b. E.

Stagnare pro munire, a Græco στεγανώσαι

vel στεγνύναι. 407. b. D. E.

Stagnum, λίμνη, a Græco σῆλόν, Siculis

σῆλόν. 407. b. E. ... habent sua σῆματα,

& suos μυχούς. 491. a. C. ab urbibus nominantur. 89. a. A. ... cauda. 491. a. D.

Stagnense a stagno. 826. b. F.

σάγ' ἔιν, guttur. 249. a. E.

σάγ' ἔιν, thus. 360. b. D. E. 361. a. A. B.

367. b. E. vocatum masculinum. 249. a. E.

Arabicum. 361. a. B. in thuris differentiis,

non est Arabicum nomen, sed Græcum. 725. a. B.

χαλκάνη. 249. a. E.

σάλακτον species chalcanthi. 816. a. A. B.

οὐ σαλαγγίας, quod & λογχωτόν.

quod idem cum stalaçio. ibid. D.

Stalagmia, etiam in aures. 937. b. G.

σαλαγγίς vox quam corvidunt, quum

aquæ stillantis sonum imitantur. 942. a. G.

Stamen, & statumen in charta } contextenda, in pulpa ligni. } 296. b. E.

Staminea vena in ligno. } 296. b. E.

σάμναι, σάμνοι, σάμνισκοι, vasa. 331. b. D.

Stangare, pro stagnare, vel stancare, στεγνύν,

lister. 407. b. E.

Staphylodendron. 925. b. G.

Stare in choro. 94. a. C.

Stasius Cyprius, cui τὸ κύπελλον ποιήματα

donaverat Homerus, pro suis edidit. 599. a. C. b. B.

σάσις, χορός. 94. a. B.

σάβμη, funiculus vel linea, qua colore

illita lignum aut lapidem dirigebant antiqui

τέκτονες, quæ & σπάρει' dicitur, & linea

Latinis, proverbium, λούκη σάβμη ἐν

λούκῳ λήθω. 187. a. G.

σάβμειζεν, pensare. 708. b. C.

σάβμους, saltus. 155. b. D. mansio. 351. b. A.

Staticuli, chori vel saliares motus. 94. a. B.

Staticulum pro statumine, ligni in cruce. 94. a. E.

statuæ. 94. a. D.

Stationes. 570. a. A.

σάτ' ἔιν, 761. a. C.

Stativa, dies quibus iter non fit. 351. b. F.

Statis in agone Capitolino certavit. 319. b. C.

nec vicit, utpote in Thebaide sua totus occupatus. ibid.

poeta Paridis cur vocatus. ibid. C. 320. a. D.

semestribus militiis tumens, Tribunus semestris. 319. b. E.

Agaven Paridi vendidit. 320. a. E.

Statuæ consecrandæ. } 246. b. A.

Statua Memnonis magice consecrata. } 246. b. A.

Statuarii fusores, qui ex aro statuas & signa faciebant. 737. b. E.

Statura, seu forma hominum in dies minor, & cur. 30. b. G.

31. a. b. A. G.

Status, positura & situs corporis in pugna, .. demovere, .. componere, cogitare. 231. a. A.

Status locus, modus, dies, gurgis. 313. b. D.

... diebus. 132. a. G.

Στεγανόπος, non ποδοστέγανος. 155. a. D.

Steganos, unus ex tribus alveis maris, quibus tantum Alexandria adiutur, curita

dictus. 340. b. A. homo στωπελός. ibid. a. B.

Στεγανώ οἰκός. } 340. b. B.

Στεγανόν vas. } 340. b. B.

Στεγανώματα. } 340. b. B.

Στέγη στέγας, an recte nestrata Vi-

(m m 2)

truvio. 857. a. D. .... tabulata, unde δεκάστος turris decem tabulatorum. ibid. E.

Σπένω, stagno, quod στεγνύναι significat, σφίξαι, πυκνῶσαι. 407. b. E.

Στέβεν, fullonum proprium. 705. b. E.

Στέρε. 404. b. B.

Στήλη, cippus qui imponebatur tumulo. 858. a. F. G. 859. a. A.

Στελεχῶδες opponitur τῷ θαμνώδῃ. 725. b. E.

Στέλεχος de fruticibus non de herbis. 372. a. C.

truncus in palma arbore. 291. b. B. 416. a. G. 897. b. B.

Στελὶς genus vilci. 897. b. A.

Stellæ erraticæ matutinae, vespertinae. 507. b. D.

synodicae, absconditæ. ibid. G. errantes, vel absolute errantes. 508. a. E.

transcurrentes, ἀστέρες, φαντασίαι dicuntur. 765. a. D. ....

à sole abscessus τῷ πᾶν ἀσέσημα, τῷ

τεργῶν, τῷ περὶ τῶν καὶ ἐξ ἑλίων, τῷ

ἀσέμετον vel ἐξ ἐναντίας. 530. a. F. .... in gemmis, quid, aliud

à venis. 245. b. D.

Stellare, & stellari, quid, & quomodo differunt. 533. b. A.

... ensis jaspide. ibid. a. D. F.

calceoli gemmarum coloribus. ibid. G. derotundis maculis & in

vorticibus sparsis. 275. b. F.

Stellio, ad verbum ἀστέρας, ubi V. diversus à stellione Italico. 817. b. A.

qui præter rorem etiam araneos vescitur. 553. a. A.

eorum morsus venenatus, dictus quibusdam quasi virus stillit, varium

tergus non habet. ibid. B. muscas & araneos venatur. 532. b. D.

... eubilia in tecto domus aut camera. ibid. F.

Stelios sinus, Πηλώδης κόλπος Ptolemæo. 494. a. A.

Στέλψις, lumen, Gall. lustre, quarum ex quibusdam additum ad tingenda corpora necessarium. 806. b. E.

σημοιηλική & κροκνηπική artes diversæ. 277. b. A.

σέμφυλα. 327. a. F.

σέναι. 345. b. E. F. G. .... quæ aperuisse dicatur Alexander. 551. b. C. F.

Stenon Roma. 131. a. G.

σέφανη τολόκη, vitrix coronarum. 147. b. A.

σέφανωμά. 257. b. G.

σέφανωμά. 257. b. E. G.

Stephanos Alexandri, σέφανος Ἀλεξάνδρου, dictum Daphnoides. 287. a. A.

B.

σέφανος epigrammatum à Meleagro compositus, similis postea à Philippo. 596. a. C.

σέφανος σέλοδινος. 596. b. A. urbium muri. 46. a. A.

ππερὶ in galea. 386. a. A.

σέρομετρίον. 297. a. C.

Stergethron, στέγηθρον, herba, umbilicus Veneris. 497. a. B.

Sterilefacere. 230. b. A.

Sterilitatis causa ariditas, non ariditatis sterilitas. 184. a. F.

στέριον recentioribus Græculis pro ἀστέριον. 533. b. C.

Sternax equus. 628. b. C.

Sternuens ab aliis salubatur, etiam Deum sibi propitium precabatur & adorabat. 336. a. E.

... oryx in ortu caniculæ. ibid. C. E. F.

Sternuere, Sternumentum. 21. b. E.

στέφ', Æolice στέφ', unde tergum. 707. b. F.

Στέργιον ab ἀστέριον Æolice pro ἀστέριον. 533. b. E.

Stertinum acumen. 461. b. E.

Stefichorus Himeræus. 82. b. B.

στέιν & στέιν, idem. 240. b. A.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

στέιν, fullones. 705. b. F.

Σπεῖς hodie vocatur à Græcis recentioribus σπεῖς, vel σπεῖς. 909. b. F.
 Stibii fuligo στίβιον, pulvis. 807. b. E. altera appellatio σπασίον, etiam sibi dicitur, σπασίον, cur dictum. *ibid.* F.
 Stica tunica, à Græco σιχή. 748. a. D: 822. b. G. tunica, folliculus alii, nucleus suo folliculo involutus. 748. a. A: 823. b. G.
 σιχάριον & σιχόν pro tunica recentioribus Græcis. 748. a. E.
 σιχῆς propriae vitium, vites ἢ σιχῆς positæ, licet & de quincunce arborum, ἡμερῶν σιχῆς. 416. b. E.
 σιχῆσι pro σιχῆσι. 748. a. E.
 σιχῶ, V. σιχῶ.
 σικτή πέρων. 169. b. C. D.
 Stigmata militum Romanorum. 28. b. D. uriginis notæ. *ibid.* F.
 σιληδών, splendor, nitor. 732. b. E. nitela, lapidum, auri. *ibid.* G.
 Stilbii flos id quod innat. 759. b. C.
 σιλῶν Mercurius. 874. a. F.
 σιλῶσι lapides. 738. b. A.
 σιλῶσι λίθων, πινυροποι. 142. a. E: 738. b. A: 777. b. B.
 Stillatitium, σικτή. resina, σικτή. 367. b. B.
 Stilum vertere, unde dictum. 735. b. E.
 σιμῆς μελαίνα ὀμματοχάρος. 807. b. F.
 σιμῆς μελαίνα ὀμματων.
 Stipa, σιλή. 705. b. D: 910. a. B. amphoris interponebatur, excirpo vel papyro. 869. a. C: 910. a. A.
 Stipula, pro tibia ex stipula hordeacea. 88. a. E.
 Stipus & Hypus, σφός. 330. a. C.
 Stiriaticus, à stiria. 260. b. F.
 σθαζίν, χορδόν, & λοιδορέν. } 280. b. A.
 σθός pro maledicto & convitio.
 Stoechas capitata, non spicata, comam habet thymo similem. 908. b. A.
 Στοιβάειν, V. σθαζίν.
 στίβη, σπός, κνάφ, λοιδορία. 280. b. A. C. herba. 279. a. C. F. quibusdam φλέως dicitur. 279. a. C. F. G: 280. a. F. ἰππόφως. 279. b. B: 280. a. G. & στίβη. 279. a. C: 280. b. A. V. hippophaes, hippopheos & φλέως.
 Stoica, ἡ στικῆ, absolute, ἡ σθα. 580. a. F.
 σιχῆον ἐπλάπην. 446. b. E: 456. b. E. δαδὲ καὶ πέν. 455. a. D. F. ἐξάπην. 455. a. G: 456. b. G: 457. a. A. B. εἰς πέν. 455. a. F: 456. b. D. δαδὲ πέν. 446. b. E: 455. a. B: 456. D. E. & σιμῆον & σιμῆον pro eodem. 455. b. B: 456. a. A. umbra in longum porrecta. 456. a. A.
 σιχῶ vel σιχῶ, series rerum inter se junctarum, & continenter invicem cohaerentium. 748. a. D.
 σιχῆν, adherere alicui & conjungi. 748. a. D.
 σιχημα pactum, conventum cui necessarium standum. 748. a. E.
 σιλῶ, ὁ ἐμολῶ τῆς νεῦς. 403. b. D. G: 404. a. B. in prora non in puppi, inter rostri & summam proræ partem. *ibid.* D. supra rostrum & σιχῶν. *ibid.* D.
 Stulus Alexandrinus, unde veras & sinceræ species emere poterant Medici. 740. b. E.
 σῶμα. 345. b. E. os, de sinu maris. 342. a. F. Ἀλμυρ. 491. a. C. D.
 σωμαλιναι paludes. 491. a. D.
 σῶμα, capistrum. 585. b. A. .... ἀλμυρική *ibid.* a. G.
 σῶμα, ὁ ξύλινος & ἀκρῶν. 763. b. A.
 σῶμα, V. aciarium, ἀκρῶν. 763. b. D. ... genera quorum primum Chaly-

lybicum, seu Chalybicum, tum Sinopicum, & Lydium, & Laconicum. 763. b. E.
 σμῶσι, indurare. 407. b. D: 763. b. C. temperare ferrum. 735. b. A.
 Storax, servus, ab odore, στέρις Græce. 383. b. A. alius θυμιατός, alius χεῖς, qui liquidus & remissus. 384. a. D. G. liquido capillos perfundebant. *ib.* E. perse odoratus & suavis cum incenditur, eo thymiamate utebantur in caeremoniis deorum. 382. b. D. ejus odor non multum ab odore myrrhæ differt, Styrax liquidus cum stacte, i. myrrha liquida confunditur. *ibid.* F. diutissime odorem suum servat. 283. b. B. hodie in vesicis aut in massa adfertur. *ibid.* C. calamita, in officinis. 384. b. A. B. hodie sic vocatur lacrima. *ibid.* A. .... acris odore Arabes & Sabæi abigebant suorum fastidium, i. thuris & myrrhæ. 382. b. B. F: 383. a. D. Solinus falso scribit Arabes insanabiles fere morbos ex fumo thuris contractos cremati storacis odore sanari, sed morbos illos bitumine cremato, aut hircinæ barbæ suffitu curabant. 382. b. B. F. G: 383. a. E. vulgarior, & magnam habet cum myrrha affinitatem. 384. b. A. optimus è Pamphylia afferebatur in calamis, Pamphylieus acrior dicitur Plinio. *ibid.* C.
 στρόβη, lignum quod substernebatur ad ignem excipiendum. 126. b. A: 127. a. A. B. D.
 Strabo, Ἀμασῆς fuit. 625. b. A. totam Egyptum peragravit. 680. b. A: 681. b. A. quidam acutissimi visus, qui per 13000. passuum videbat, è Lilybetana specula numerum navium Carthagine exeuntium dicebat. 788. b. F.
 στράγες, guttæ, ἢ στράγας, guttatim. 280. a. E.
 Stramentum, ὑπόσρωμα, στέας, χορτοσρωμα. 659. a. D. ... mulierum θεομοφορεῖσθαι apud Athenienses herbis ac foliis facta erant, qui castitati conducere æstimarentur. *ibid.* C.
 στρατηλάτης non est ἀνθύπατος. 565. b. A. sed magister militum. *ibid.* B. C.
 Στράωνήκη in Lydia seu Mæonia, alia in Macedonia ... & στραωνήκη, eadem, urbs prope Jovis χρυσοπέως templum, Καροκή, Macedonum colonia, alia ad Taurum montem. 588. b. C.
 Stratonicus Scymnus nobilis toreuta. 737. a. B. ex cælatoribus. *ibid.* b. A.
 Strautum, V. scrautum.
 pro Stricta in antiquis scripta. 542. b. G.
 Stricturæ, ferri massæ à stringendo & colligando, in ... cogi. 762. a. F.
 Strictus, ἐσφινγμένος coartatus, coercitus. 543. a. A. ensibus per viam fuit, pro strictos enses habuit. 412. b. F.
 Striga quid. 40. a. E. F: 41. a. A. C. in agris dividendis. 40. a. F. castrensis. *ibid.* E. ψήκτα, vel ξύστα. unde strigosus equus, cimolia. *ibid.* F.
 Striga, semistrigium. 870. b. E.
 Striga in agro longior quam latior. 40. a. F: 748. b. F.
 Strigare, pro stringere. 40. b. G: 821. a. E.
 Strigari dicuntur equi. 40. b. F. & strigare quum interquiescunt. *ibid.* C. Strigare etiam de hominibus dicitur. *ibid.* G.
 Strigarium. 40. b. B. F. ... septa. *ibid.* A.
 Strigiles vel Stringiles, quibus sudor defringitur. 762. a. F. Strigiles auri massæ parvulæ. *ibid.* G. auri Hispanici nativæ. *ibid.* b. A.
 Strigillare diminutivum, à strigare. 41. a. A.
 Striglata vasa, ξυστραπὶ σιδῆ. 40. b. F: 736. a. C.
 Strigo, antiquum pro stringo. } 40. b. F.
 Strigula & strigla, ἡ ξύστα. }
 Stringere de auro quod igne conflatum in unam massam conflatur & coit. 762. b. A.

Stringile πὸ σφικτῆν. 762. a. F.
 Strobos ex Carmania. 383. a. D.
 Strobos recentioribus ladanum Arabicum. 257. b. B: 260. b. B.
 στρογγύλη, strongyla, ἡ ὀσπίς sive περὶ πρὶν, in qua solus vultus expressus. 610. b. D. genus aluminis à figura dictum, non autem à Strongyle insula. 822. a. A. .... nuces, mespila. 499. a. A. teres, περὶ φεγγῆς, rotundum. *ibid.* B: 502. a. G.
 στρογγυλὸν καυλὸν secundum genus lactuæ sativæ. 896. b. C.
 σρωμαπὸδεσμον λίνον. 824. a. F.
 σρωμῆα, i. capitella thymbræ. 906. a. D: 908. b. F.
 σρωμῆος idem quod κῶν vel σρωμῆος, pro nucibus pineis, quæ & κῶνοι. 906. a. D. puerorum turbo vel turben. *ibid.* E.
 Strongyle insula Æolo dicata. 96. a. C: 129. b. A. dicta Naxos, & Dia, & Dionysias. 129. a. E. F.
 σρωφῆς in caveis. 107. a. A.
 σρόφιλος & σρόβηλος, pro σρόβηλος. 315. a. D: 316. a. G.
 Strophila. 263. a. C. E.
 σρόφιον, σρόβηλος ζώνη. 263. a. E.
 σρόφια, proprie fasciæ sacerdotales, & simplex σρόφῆ. 263. a. A. B.
 Stropus, forte ab Æolice σρόφῆ, pro σρόφῆ. 263. a. E. tænia vel vitta cor-tilis. 263. a. B. F: 535. b. F.
 στρόμπα recentioribus Græcis, στρόμπος, vel στρόβηλος, turbo. 906. a. E.
 στρόβηλα mala & κνδάνια confundit Nican-der. 178. b. A.
 στρόβηλον antiquorum hodie καλοστρόβηλον, non χυμένη, unde καλοστρόβηλον vocatur. 820. a. E. lanas tingentibus preparabat, quod perperam Plinius confundit cum Radicula vel ῥίζα. 817. b. F. radix lanaria dicitur, non radícula, aut ῥίζον. *ibid.* G. γνῶριμον, in cibos nunquam receptum. 818. a. A. succum tingendo aptum nullum habebat, nec enim βαφικὴ herba, sed colorem conciliabat lanis non fucum, hodie quibusdam vocatur saponaria, & lanæ στρόβηλα duntur, quum lavantur radice struthii. *ibid.* B. καθαρῆς dicta, non eadem cum χυμένη vel χυμῶ. *ibid.* C.
 στρόβηλοι Attice de struthiocamelis, pro omni genere avium minutarum. 211. a. A.
 στρόβηλος, auceps. 543. b. F.
 Structura Græcorum. 268. b. A. tria genera vulgarissima. 870. b. C.
 Strueferctum, vel struefertum, quasi strues bona, genus libi compositum. 891. b. C.
 Struere & instruere. }
 Struice non strue. } 268. a. D.
 Struices cæmenticiæ. }
 Struices & instruices. }
 Struphion pro struthion. 291. b. E.
 Struthea, mala στρόβηλα, 500. a. A. luteæ. *ibid.* B.
 Struthiocamelus dictus passer marinus. 221. a. B.
 Struthii radix. 280. b. E.
 Στρυχνῶν, haliaccabus. 193. b. F.
 Στρυχνῶν & τρύχων, idem. 733. a. B.
 Strychni potio, drachmæ pondere, diversa ab ea quæ fit duarum drachmarum pondere. 764. b. F. drachmæ pondere potus ἀλαβῆς. 765. a. A.
 Strymon fluvius. 109. a. C.
 Stuc, Stuccum. 771. b. C.
 Stuch hodie, κρύον Græcis recentioribus de cisternæ testorio. 773. b. E.
 Stupas producere. 931. b. D.
 Stupor nervorum, ἡ ἀσπῆ. 323. a. E. sic enim Sturio ex Cottico flur. 942. a. E. sic enim transposita una litera, fortasse ex thur-
 fio. 940.

- fib. 940. a. D: 941. b. A. non tamen
 flurio qui veterum thursio, ... ro-
 strum porrectius. Aufonius silurum suum
 qui putatur esse . . . . vocat amnicolam
 Delphina. 940. a. D. . . . corium laeve,
 & ejus coloris, quasi oleo unctum,
 non tamen similis Delphinis. *ibid.* E.
 parvum os ac pæne nullum, inter pisces
 maxime innocens, oris loco exiguum
 foramen habet quo udum fugit, non
 idem ac oxyrinchus piscis. *ibid.* F. qui
 dici posset ab acumine rostri. *ibid.* G.
 non est lucius noster. *ibid.* b. A. non est
 veterum acipenser. *ibid.* b. A. marinus
 & corium habet, squamisque caret. 940.
 b. B. minime rarus. *ibid.* F. maximus
 omnium piscium amnicorum. 941. a. C.
 Sturnorum proprium catervatim & glo-
 batim volare. 128. a. A.
 σῦλη, V. σῦλη.
 σῦλις. 404. b. A.
 σῦλισσι. 404. a. G.
 σῦλοπινάκιον. 521. b. B.
 σῦλος caudex & truncus. 897. b. B.
 σῦμα pro σῦμμα. 194. a. B. E: 330.
 a. B. G: b. F. G: 331. a. D. E. G.
 b. B. C: 333. b. A. C.
 σῦμμα pro medicamento quo aliquid tin-
 gitur. 806. b. E.
 σῦφειν aliud, aliud σῦφερχν. 331. a. G.
 σῦφεος, proprie adstringi & alligari, ve-
 teres pro tingi vel infici usurparunt.
 330. a. G: 806. b. E.
 σῦφός, qui vim adstringendi habet, &
 σκληρός. 330. a. C.
 σῦψαι, adstringere, τὰ σῦψικά. 330. a. G.
 σῦψις, κλέσεις, in unguentis spissandi
 significationem tantum habet. 330. b.
 A. unguenti crassitudo. 330. b. B.
 olei. 330. a. B. δερμάτων, aliud
 ελαίων. 330. a. B. E. F: b. A. μυρών.
 330. a. E. non omnis tinctura, sed ea
 qua simul tingitur & alligatur color.
 806. b. E. pro καποχῆ, unum ex tri-
 bus quæ in tingendis coloribus requi-
 runtur. *ibid.* E. tinctura nisi . . . alliga-
 ta, non potest esse diuturna. 807. a. A.
 σῦψηρία, V. alumen,
 σῦψηκά infectoria medicamenta, quæ con-
 sciendis coriis inserviunt. 330. b. A.
 σῦρξ, arbor & succus. 551. a. A.
 Styx Plinio, σῦρξ Græcis, veteribus
 Latinis storax. 383. b. A. καλαμίτης,
 quid. *ibid.* B. C. F: 384. a. A. B. præ-
 stantissimus, rarissimus. 384. a. A. χυ-
 ματίας. 383. b. E. F: 384. b. D. λιπαρός,
 liquidus, diversus à stacte myrrhæ. 721.
 b. F: 747. a. F. ab Arabibus incensus ad
 serpentes pinnatas abigendas. 383. a. F. . .
 rami exenterati à vermibus calamis si-
 miles intus evadebant. 384. b. E. V.
 ἄσπευς & storax.
 Styx fons in Arcadia. 99. a. D: 105. a. E.
 σῦξ Ὠχλῆ. 591. b. C.
 Sualus color, vel Insufus, similis luteo,
 sed obscuro. 245. b. B. non est ὁ κάπνιος
 color, sed ὁ πεπισμένως κακάπνισ-
 μέν. 245. b. C. & sic omnis color qui
 fit inficiendo vocari potest. 245. b. D.
 Sub, à Græco ὑπὸ sed dimidiatum. 627.
 a. D.
 Subacta politionibus. } 142. b. E.
 Subactiones liaculorum.
 ὑβας, λαγός. 661. a. D.
 Subcutaneus morbus. 17. b. D.
 Subdivum, ἡ αἰθερία, ἐν τῇ αἰθερίᾳ, sub
 dio. 314. b. C.
 Suber, σῦφαρ. 241. b. D: 243. b. A. φελ-
 λός, ὁ ὑπερταπὸς φλοιός. 241. b. D.
 Subfulmen, idem quod subfulcimen. 165.
 b. A.
 Subhastari, sub hasta vendi. 112. a. D. E.
 Subire, Subire onus. 388. a. C. D.
 Subla, ὑπὸ ἡπὶον. 644. a. A. pro subula.
 157. a. G.
 Sublaqueare, ὀρύττειν. 165. b. B.
 Sublaqueum oppidum vulgo Sullacum.
 366. a. B.
 Sublimitas pro longitudine, seu proceri-
 tate, vel altitudine. 32. a. E.
 Subliniare os. 118. a. F.
 Sublones, oryges. 157. a. G.
 Sublucare arborem. 412. b. G.
 Submoto incedere. } 217. a. C.
 Submovere verbum licetorium.
 Subnascentes fructus. 208. b. B.
 Subrigenda ὑμωρία. 892. a. E.
 Subruncinare, idem quod subruncare. 512.
 b. D.
 Subruncinator, deus qui runcationi vel
 subruncationi præest. 512. b. C.
 Subruncivi limites. 477. b. A: 479. a. C.
 512. b. D.
 Subsellia in theatro per cuneos distincta.
 644. a. F. in cuneis composita. *ibid.* G.
 ὑπόπαρα paraverat Tarquinius Priscus,
 quibus ultimam manum imposuit Tar-
 quinius Superbus. 646. a. B.
 Subsicivum. 471. a. A. B: 480. b. A. . . .
 duo genera. 480. a. F. G.
 Subsidere in profundum. 821. a. A.
 Subsolanus. 879. a. F.
 Substitutivus. 515. a. C. pro substitutivus.
ibid. E.
 Substernuntur colores ut alii superimpon-
 untur, hodie garancia & guastum & an-
 chusa. 807. a. E.
 Subtemen in charta contexenda. 296. b. E.
 μαλακώτερον flamine. 277. b. B.
 Subterraneum. 850. a. C.
 Subula, & oppopa, instrumentum fossio-
 rium, ὄρυξ. 157. b. B. . . & ferula in cer-
 vis, Gallis dagues, ἀράται & πείτα-
 λοι. 157. a. G.
 Subulones. 157. a. G: b. B. D. E: 158. a.
 A. E.
 Successit & vicit, de secundo ostio missis
 dicebatur. 635. b. D. E: 636. b. A.
 Successus, ὑκένσος. 205. a. C. argenta-
 rii. 111. a. B.
 Succidi arbor dicitur, quæ funditus cædi-
 tur & evertitur, ἐκκόπειν. 411. b. E.
 Succinum, ἡλεκτερὸν ἡδυνάης. 540. b.
 A. quod ex arboribus sudat βίγυα &
 βερονίκη Græcis recentioribus. 778.
 a. E. in lapidem densatur. 165. b. G.
 inter vada & in littore legitur à Germa-
 nis. *ibid.* A. frigore in lapidem coi-
 re mavult Aristoteles. *ibid.* C. è me-
 diali arboris, non è medulla. *ibid.* E.
 ex Germania in Illyricum pervenit, &
 inde ad Transpadanos. *ibid.* b. C. liqui-
 dius vel charabet quidam putarunt esse
 anime orientale, similia multa gummi-
 um genera, quod & ipsum gummi esse
 arboris, vel populi multi putant, sed
 & eodem nomine quo . . . alia gummi-
 um species appellatæ. 909. b. G. rude.
 252. a. E. . . crines. 540. b. C. tredecim
 milia librarum à rege Germaniæ Neroni
 dono missa, gleba allata tredecim libra-
 rum. 67. a. C. Indicum nascitur rude &
 corticosum. *ibid.* D. ferri ramenta attra-
 hi. 62. b. B. oleo additum. 62. b. B. C.
 capilli. *ibid.* D. . . succinus pro succineus,
 . . . annuli . . . gemma. 162. a. E.
 Succus cocci, ἄνθος. 194. a. A. non ar-
 borum, sed pomorum & nucum intelli-
 gitur, vinosum uvis inesse perperam neg-
 at Plinius. 905. b. A. . . . tinctorii flos
 in purpuris inter τεράχην & μήκωνα,
 vel in mediis faucibus. 792. b. A. sin-
 guli unguenta sæpe faciunt. 332. b. C.
 . . . . . differentia in fructibus maxime
 cernitur. 905. a. C. . . ex rebus quæ man-
 duntur, exprimit manducatio. *ibid.* D.
 Suculæ, parvæ fues, porcalæ, quæ Græ-
 cis ὑάδες. 670. b. A.
 Sudarium quo caput defuncti involveba-
 tur, quid. 852. b. D. καψιδρώπιον un-
 de dictum, quibusdam à sudore, ὥδω
 εἶον an eo sensu reperiatur quo Græcis
 ὑδάριον. *ibid.* E.
 Sudarii qui ex palæstra Veneria sudant.
 852. b. E.
 Sudatum. V. ὑάδες. ☉
 Sudena & sudis, genus piscis. 163. b. E. F.
 Sudis ὑάδες, pro caula porcorum in le-
 gibis Longobardorum, quod vocabu-
 lum Galli retinent. 846. b. F.
 Suffetula urbs Byzacii. 227. a. C.
 Sufflamen. V. suffulmen.
 Suffio, à Fuo vel Fio, quod à Græco
 φύω Æolice pro φύω. 355. a. D.
 Suffulmen, non sufflamen. } 165. b. A.
 Suffulminare pro sufflaminare.
 Suillus perperam pro sullus, ὑει, ut
 suilla caro. 238. a. C.
 Sulco uno. 511. b. A. quarto. *ibid.* a. G:
 b. A. B. tertio, altero. *ibid.* b. C. . . .
 pro limitibus agrorum. 577. b. C. . . .
 signa. 511. b. G.
 Sulla cognomine Felix, ἐπιφρόδιτος. 39.
 b. B.
 Sullus, parva fus, ab ὑά. 238. a. C.
 Sulphurata vitreis mutata. 771. b. B.
 Sulphuris ardens flamma. 400. a. B.
 Sulpicia horrea. 461. b. E.
 Summa curæ, naturæ. 679. a. D. mira-
 culi. 574. b. C. voti. 574. b. C: 679. a. D.
 Summatim, ἀκρως, κεφαλαιωδῶς, do-
 ctus, ἀκρίστως, tangere, ἀκροδι-
 γῶς, fermentum, ἀκροφυρος: tinctum
 ἀκροβαφές. 165. b. F.
 Summitatum metiendi, pro summitatum
 metiendarum. 471. a. G.
 Sunium promontorium. 103. b. B. C.
 Super omnia, Plinio, præsertim & cum
 maxime. 762. a. E.
 Superans pro alto, Superantissimus pro
 altissimo. 554. a. D.
 Superbior patris, pro patre superbior.
 697. a. G.
 Superi pro Diis superis. 292. a. G.
 Superjacere pro superare &
 vincere. } 714. a. F.
 Superjaci, ὑπερβάλλειν.
 Superjactus, supersparfus. 272. b. D.
 Superjectio Galatici ruboris. 174. b. B.
 Superlui, ὑπερκεύεσθαι. 207. a. D.
 Supernatica, Persicorum species, quæ è
 Sabinis veniebant. 426. a. G.
 Superponere. ὑπερτίθειν. 229. a. F.
 Superpositio pro jejunio, ὑπερτίθειν. 229.
 a. F: b. A. Jejuniorum superpositio,
 est dilatio. 229. a. G.
 Superspersum de rotundis maculis, & in
 vertices sparsis. 275. b. F.
 Superspicere. 33. a. G: b. A.
 Superstitio Græcanica in cultu Solis & lu-
 cis, contra Solem non mingere, nec
 noctis tempore pudenda aperire. 431. b.
 B.
 Supplicia in diem. 324. a. F.
 Suprema, reliquæ, τὰ λείπανα. 18. b.
 D: 31. b. D: 38. a. G. pro obitu. 18. b.
 D. tempestas respondet tempori inter no-
 nam & vesperam. 463. a. G: 457. b. C.
 olim de sole qui jam occidit, postea de
 Sole jam inclinato ad vesperam. 457. b.
 B. ante solis occasum. *ibid.* A. . . sequitur
 vespera. *ibid.* b. B: 463. a. G. pronun-
 tiabat accensus. 457. b. A.
 Surculus majoris incrementi, ὁ θάμναδης.
 194. a. F. . . . asperi, furculi asperi.
 65. b. E: 148. a. C.
 Surdus color. 141. a. G.
 Surgeon d'eau, ἀναβολή. 724. b. F.
 Suria, vel furitus recte ver-
 ti posset καπτίας. } 661. a. C.
 Surire καπτεῖν & καπτεῖσθαι,
 de suis.
 Surrentini montes. 58. a. A.
 Surrentinum villa Pollii. 58. a. B.
 Sursum, pro susvorsum, ἀνω. 553. a. C.
 Suis testiculi περὶ σπιν. 736. b. B. . . tor-
 tuosam habent caudam. 323. a. G. & si re-
 ctam habent, eam intorquent. 323. b. A.
 Sus pro sub, ἀνω. 553. a. C.

Susa cur *Μεμνόμενον* dicta. 613. a. A. in mediterraneo Persidis. 830. a. F. ad Eulæum sita. 492. b. G. 493. b. G. 494. a. B. 830. a. G. primum Sufianes, Persidis nobilissimum oppidum, imo Sufianes, nam Sufiane a Perside distincta. 840. a. A. in Sufiane posita, Persarum vetus regia, *Περσική πόλις* dicitur, imperii Persidis urbs. *ibid.* B. olim regia Persici regni, non Persidis metropolis, non autem nobilissimum Persidis oppidum, ut vult Solinus, Ammianus dat Sufianis, non Persis. *ibid.* b. F.

Suscitare, idem quod excitare. 691. b. C. Sufiana. 493. a. D. b. G. 494. a. A. non est vicina Bactrianæ. 842. b. B. a Perside distincta. V. *Susa*. Persis provincia cur in provinciis regni Parthici non numerata. 843. a. B.

Susque deque *άνω καὶ κάτω*. 553. a. C. 617. b. D.

non Sustinet dicere, *ἐχ' ὑπομένει*, & *καρτερεί*. 546. a. C.

Susum pro Sursum. 277. b. C.

Sutiles. } 174. a. E.

Sutile quid, *τὸ ἑαπτόν*.

Sutor.

σάδες parvæ fues. 670. b. A.

Syagros promontorium primum sinus Sarchalitæ. 350. b. D. E. 353. a. B. b. B. 354. a. E. 361. a. D. 894. a. C. Arabiæ portus. 830. a. D. *ἀποθήκη λιάνων*. 361. a. D. quoddam thuris genus. 350 b. E. palmulæ. 929. b. B.

σῶν & *σῶν*, subare, de } 661. a. D.

σῶξ, pro *σῶξ*, ὁ *σῶξ*.

Sybaris olim dictum Thurium. 51. b. E. à quibus condita. 47. a. D. b. E. fluvius. 51. b. E.

Sybaritæ. } 628. a. E.

Sybaritici equi.

Sycallides V. *ficedula*.

συκάμινον, morum. 328. a. A. B. 931. b. E.

ἀλφίτω πεπασμένον, quid. 328. a. D.

συκάμινον antiquis morus arbor & fructus arboris, *ἀγρία*, rubus, ejus fructus *μόρον*. 328. a. A. *Ἀγροπία*, a mori similitudine aliis *συκάμινος*, aliis *σική*, quod fructum edat ficui similem, unde & composito nomine *συκέμορος* dicitur, appellatur in pandectis, apud Lucam est simpliciter morus. *ibid.* a. B. caudice tantum & non ramis fructum fert. *ibid.* b. C. alia vulgaris, alia Ægyptia quæ & *συκέμορος*. 428. a. A. V. *figus*, *morus*, & *ceronia*.

συκομορέα in Judæa etiam nascitur. 326. a. E. diversa a *sycamino* vulgari. 328. a. B.

Sycomoros, morus Ægyptia. 906. b. D. etiam ramis fructum fert. 328. a. F. & caudice. *ibid.* b. E. V. *figus* & *ceronia*.

Sycotina Aloerecentioribus, quæ *ἡπατὶς* vel *ἡπατὶς* vetustioribus. 743. a. F. G.

Συκωτὸν pro jecore Græcia infima dixit, antiqua jecur anseris vel porculi ficiis pasci, unde *ἡπατὶς* στυκασμένα, quæ & *συκωτὶ*, & Latinis ficatum, & Galis, foye. *ibid.* F.

Sucotora insula ex qua vera hæc aloë. 743. a. G.

Syedra, *Σύεδρα*, urbs Ciliciæ Tracheæ. 542. b. D.

Syene. 298. b. D. 299. a. A. C. finis Æthiopiæ; & initium Ægypti. 298. b. E. *ἄσινον* sub cancro & leone. 300. a. G. de eo diversæ opiniones. *ibid.* b. 301. cancro torrerit dicitur. 300. b. G. infra novissimum quadrantem viginti quatuor milia. *ibid.* B. 311. a. D. opposita Elephantinæ. 311. b. B. claustrum Romani Imperii. 310. b. E. 311. a. E. in Arabico latere Nili, i. orientali. 311. a. C. oppidum, in quo sub solstitio, horologiorum gnomones umbram non jacu-

lantur. 468. a. C. Meridianus, ejus ab Alexandria distantia. 469. a. A.

Συλῳίτης λίθος, Syenites lapis, non statuarius Memnon. 337. a. A.

Συγκατεργάστομαι. 26. b. C.

Συλκαῖος, Sichæus, vir Didonis. 228. b. C.

Συλχαφὴ de historia pedestri sermone conscripta. 602. b. G.

Sylla cur dictus *συκάμινον ἀλφίτω πεπασμένον*, morum polenta sparsum. 328. a. D. non primus ita cognominatus. *ibid.* C. nomen familiæ a Græco ductum, *ὑλκαῖος*, *ὑλκαῖος*, Sulla, crudelitas Sullæ tacta. *ibid.* D.

Συλλικαῖος. 762. a. F.

Συλλογὴ epigrammatum. 596. a. E.

Συγκαταδύοντα sidera. 308. a. C.

Συγκαταδύσει. 308. b. C.

Συγχροσται. 220. a. B.

Συλχοχῶς, aurilegulus. 761. a. E.

Symæthus flumen in Sicilia. 73. a. D.

Συμβαιὼν, *σύμβαμα*, eventus, ...

πᾶθος arboris, quid. 383. a. F.

Symbola aliquot insculpta pro elogio mortui, nulla inscriptione. 859. a. E. F. G. b. A. B.

συμμίλια, quasi conlunium, interlunium. 708. b. D.

συμπατήση, unum e tribus fullonis munieribus. 277. b. F.

Symphonia cantus. 88. b. F.

συμφυῖς, congermini. 677. a. A.

συμφύεσθαι, adcorporari. 497. b. G.

συμπλοκαῖ, nexus pancratistarum. 205. b. E. 206. b. B.

συναλλάσσειν, contrahere, permutare. 841. a. G.

Συνανατέλλοντα sidera. 308. a. C.

Συνανατολαί. 308. b. C.

Συναποβρέχειν. 331. a. G.

Συναποθνησκόντων dimicatio. 217. b. F.

Συνδρομάδες θυραί, quæ. 651. a. D. F.

Σύνδυο. 136. a. E.

Συνελιγμός. 613. b. D.

Συνεψήφισμένον, *Συνεχθῆναι*. 331. b. B.

συνεσκεπέναι, quid. 278. b. B.

Synnadicum marmor. 394. b. F. 395. a. A. simile alabastricæ lapidi. 394. a. F. lapis candidus sanguineis interfectionibus variatus. 394. b. F.

σύνολον *λίθος*, quadratum saxum. 268. b. D. 858. b. E. 871. a. A.

σύνολον, par & æqualis. 871. a. B.

Συνοχίς, synochitis gemma, a retinendis Deorum manium imaginibus quæ evocata sunt. 768. a. F.

Σύνορον, collimitium. 692. b. F.

Συντάγαι remedia a diis somnio data aut præscripta. 248. b. B.

Συντέλεια dicitur de opere absoluto & consummato. 572. a. D. *Συντελεσθέν*. 573. b. B.

Synthesinæ tunice a singularibus distinctæ, per syntheses vestimenta sua componebant septenario ut plurimum constantes numero. 824. a. D.

Συνήθεος, quid. 327. a. E.

Σύντρις. 136. a. E.

Σύφαρ, *γῆρας*, exuvia serpentis, Latinis veteribus suber, pellem & exteriorem corticem significat. 241. b. C. inde arbori nomen quæ tota est cortex, *Φελῶς* unde fellis. *ibid.* D.

Σύφον, fibus. 241. a. D.

Syraculis & Rhodi nullo non die Sol conspiciunt. 74. b. E.

Syræ, pro Suræ. 29. b. C.

συρασελίω a regione Indiæ. 746. b. C.

σύρεσθαι flumina dicuntur. 491. a. F.

Syri. 440. a. F. etiam vocati Arabes. 342. b. F. ovorum progenies. 199. b. C. D. E. 405. b. B.

Syria dea, ἡ θεὸς *Συρία*, sic κατ' ἐξοχὴν nominata, peculiare numen fuit Hiera-

politianorum, alii Junonem, alii Venerem, alii Matrem deum esse tradunt. 405. b. A. ovo piscis natam quidam prodidere. 199. b. C. D. 405. b. B. fabula de ejus seu Veneris genitura. 405. b. D.

Syria pro Arabia Petraea. 342. b. E. a regibus alienata. 542. a. E. F. nomine regio omnis ab ora ... maritima usque ad Babylonem. 867. a. D. a Babylonia usque ad Illicum finem, & Assyriam comprehendebat Syrorum imperium a Parthis eversum. *ibid.* E. Phœnice & Assyria, idem. *ibid.* F. tres veteribus, *κοίλη*, *Φοίνικη* & *παλαιστίνη*. 333. b. F. ad finem Arabicum extensa. 346. b. E. Antiochia, ubi V. addita miror Armenia usque ad Euphratem Augusti temporibus. 567. b. B. vicina Cilicia. 746. b. D. E. 930. a. B. coele, pro quo Syria cile. 566. a. A. Syriæ pro Syria. 66. b. F. 662. a. F. in .... nihil odorum nascitur, præter calamum & juncum. 746. a. G.

Syriaca radícula. V. *radicula* ... filiquæ. 326. b. D. E. *παλάμη*. 717. a. E. .... mare. 441. b. D. color. V. *radicula*.

Συελάρχαι. 566. a. G. b. A.

Syriaticus, *ἰθύνειν*, & *συνελάττει*. 29. a. C.

συνελακὴν V. *σῶελ*.

Syricum. 40. b. E. V. *σῶελ* & *sandyx*.

συρίκτις, Doricum à *συρίκτω*, non à *συρίττω*. 156. a. B.

συρίστρια Casia. 919. a. E.

συνελαγὰ καλαμοί, qui & cur ita dicti. 916. b. E. G. 917. a. E. fistulatorii Plinio, toti concavi instar fistulæ. 916. b. G. ex iis etiam fistulæ compactæ. 917. a. A. Dioscoridi carnosæ, Theophrasto carne & medulla vacui. *ibid.* a. G. huic suffragatur nomen ipsum quod concavum significat, Dioscorides fortasse intelligit faciendis fistulis optimum, & *τὸν κοῖλον δὲ τὸν συνελαγὸς* distinguit, qui multum habet cartilaginis & carnis ad scribendum utilis. *ibid.* b. A.

συνελαγὴ, fistula. 382. a. F. G. canna. *ibid.* F. fistula disparibus cannis juncta. 88. a. E. 155. b. G. 156. a. B. proprie fistula *πολυκάλαμος*, pandura recentioribus. 584. b. B. .... & *κηρόδετος* non diversæ. *ibid.* C. *αὐτοχέδιος*. *ibid.* F. *πλατεία*, lata & plana, non rotunda. 922. a. D. E. non est *παχεῖα*. *ibid.* E. genus ornamentum circa crines. 535. a. A.

Syrii postea Assyrii dicti.

Syrius Belus idem qui *As*. } 867. a. E.

Syrius.

σῶελ *αἰλός*. 88. a. D. *κύβος* & *Πέρσης*, idem ... *ἄρμα* pro Assyrio vel Persico. 867. a. D.

Syriscus pro Syris. 44. a. B.

συνελαγὴ, fistulator. 156. a. B.

συνελαγὴν de pastoralis fistula accepit Plinius, de sibilo qui solo ore editur, non de fistulari. 155. a. G.

συνελαγὴ & *συνελαγὴ* differunt. 156. a. A. B.

pro *συνελαγὴν* accepit Plinius. *ibid.* A.

συνελαγὴν, *συνελαγὴν*, V. *συνελαγὴν*.

σύρνα, Syrne, urbs Caria. 606. b. D.

Syromedi *ἐν τοῖς ἐχθροῖς* *Περσίδος*. 840. a. G.

Syromedia Persidi prætenditur. 840. a. F.

σύρον, V. *σῶελ*.

σῶγος insula. 814. a. D. una è numero Cycladum. 126. a. E. nomen servi. 34. a. G. Ionica insula. 591. a. F.

Syrtæ dicti loripodes *δὲ τὸν* *σύρην*, quod trahant pedes, & repant potius quam ambulent. 295. a. B.

Syrtidis gemmæ color melleus in croceum fulgorem exit. 539. a. F.

Syrtis. 262. a. D. E. F. major. 225. b. C.

226. a. C. minor. 226. a. C. Syrtites

Syrtes lapis. 64. a. A. B.
 συρτήμα, compensatio. 708. b. C.
 σύστημα ἐν χροῖσι. 187. b. E.
 σύστροφαι in militia. 220. a. C.

T

T saepe effigie minoris gamma pingi
 folita. 726. b. E. & C saepe con-
 funduntur. 196. a. G: 749. a. B.
 & C cognata. 757. b. C. & γ passim
 confundunt antiqui librarii Græci, &
 ex duobus τ postremum in γ mutant.
 498. b. F. & K invicem mutantur apud
 Siculos. 75. a. D. & λ non multum dif-
 ferunt. 897. b. C. & P in msc. saepe con-
 funduntur. 11. a. B: 748. a. F. invicem
 apud Æoles mutabantur. 77. b. E: 198.
 b. D: 219. b. G: 276. a. F.

τάβαι promontorium in Arabico sinu.
 700. b. B.

τάβαινι poculi genus lignei in quo man-
 na dissolvatur, male à quibusdam pro
 populis accepti. 717. a. F. ab Hebræo
 Theba, quod est arca, perperam dedu-
 cunt. *ibid.* b. A.

Tabala, V. atabala.

τάβαλις scyphi lignei appellatio, quod
 essent instar τάβων. 717. b. B.

Tabarzed saccharum aliud quam tabaxir.
 926. a. E.

Tabaxir Persis & Arabibus saccharum illud
 ex arundinibus mambu collectum, est
 veterum Græcorum σάκχαρον. 719. a.
 E. unde dicitur. *ibid.* b. C. nihil debet
 arti. 718. b. G. vel saccharum mambus,
 super harundinem Mambu concrevit.
 926. a. E.

τάβια, Tabia, quæ & τούα, & τάζον,
 quod est τάβιον & τανία. 615. b. G:
 616. a. A.

Tabis, promontorium Oceano Serico five
 Scythico incumbens. 134. a. A. B: 700.
 a. E. Tabis & Tamos non possunt idem
 esse. *ibid.* F. nec mutandus Tamos in
 Tabin apud Melam, Scythicum pro-
 montorium. *ibid.* b. A.

Tabula, σπῆδς vel ἐχάραξ. 126. b. B:
 127. a. D.

Tabulara, in quibus stantes spectabant in
 circo, ea furcis sustinebantur. 646. a. A.
 tabulæ junctæ & stratae. 894. a. F.

Tacapa urbs. 208. b. A.

Tachas pro Tachos, Ταχώς. 290. a. D.

Tactices pars castra metandi ratio. 487. a.
 C.

Tactus & contactus. 19. b. B.

Tæda est πένκη. 356. b. E. quid Plinio. 357.
 a. B: b. B. à Græco δαῖς δαῖδς δαῖδα,
 tæda, in libris antiquis, non tæda. *ibid.*

b. G. quid proprie, δαῖς & λαμπάς,
 pro picea usurpatur Latinis, quia πένκη
 maxime ἐν δαδ. 358. a. C. D. inde
 pro navi. *ibid.* C. Plinius perperam sex-
 tum genus arboris facit, à picea diver-
 sum. *ibid.* D. si quæ fuit arbor dicta, non
 potest alia esse quam πένκη, non ex una
 arbore, sed ex omnibus δαδφόροις.
ibid. E.

Tæniense genus purpuræ pelagio, in tæ-
 niis maris colligitur, luteni & algeni
 melius, sed vilius ac dilutius calculenfi.
 797. b. A. C.

Tæniis coronabantur ἱερωνίαι. 263. b. A.

Tafros. V. Taurus.

Τάσμα pro corpore aut collegio. 432. a.
 B.

Tagus mons. 195. a. C. E. auro fluere di-
 ctus. 588. b. G.

Tailler une plume, κάλαμον γλύφειν. 735.
 b. E.

Τανία, maculae tigrum. 148. b. D.

Taxon. 223. b. F.

Tala arbor Indica. 210. b. F: 706. b. F.
 ejus cortice vescebantur Indi. 210. b. F.

Talac & talc vocatum κέμαρον ab Ægy-
 ptiis & Persis traditur. 773. a. B.

Talare, talo percutere, κεντυλίζειν:
 inde talatrum, aliis talitrum, ὁ κενδυ-
 λισμός. 804. a. G.

Τάλη & Χάλη, Aphroselenon & Co-
 maris quibusdam distinguuntur. 773. a.
 A. V. *Aster Samius.*

Talea vel Thalia, à θαλός. 199. a. B.

Talla Ægyptiis hodie vocatur dactylus re-
 cens enixus & viridis. 934. b. F. cana.
 823. b. A. B. C. V. *capre.*

Talmæ in occidentali latere Nili. 311. a.
 C.

Talpæ γεωρυχίδες dictæ. 200. a. D.

Taly fluvius per Bolbitinum ostium in ma-
 rese exonerans. 338. b. C.

Tamalabathra hodie Indi vocant Folium
 Indicum. 716. a. G: 755. a. G: 923. b.
 G.

Tamale urbs cum portu & promontorio in
 India extra Gangem. 701. a. E.

Tamar, ficcus palmæ dactylus, ex τρά-
 γημα factum videtur. 930. a. G. licet
 Hebraica vox tamar palmam arborem si-
 gnificet, unde Arabibus tamar pro pal-
 ma. *ibid.* b. A.

Ταμαρένη, ὄξυφοίνικα 930. b. B.

Tamarica. 421. a. D. F.

Tamaricum. 421. a. F.

Tamarindi dactyli Indici, ab Hebræo ta-
 mar, quæ est palma arbor, quos tamen
 arbor fert nulla cognatione aut similitu-
 dine palmam attingens, hi veteribus igno-
 ti, ὄξυφοίνικες Græcis infimæ ætatis,
 Charito φοινίκια Ἰνδικὰ vocat, Myre-
 psus modo τμαρένη, modo ὄξυφοίνι-
 κεν pro re eadem. 930. b. A.

Tamarix, μυρένη, non ἐρένη. 411. a. A.
 D. F. ne semen quidem fert, inter infe-
 lices. 430. a. G. folium amittit. 675. a.
 D.

Tamarus mons vel Tamorus. 96. a. D. E:
 b. E.

Tamos promontorium Eoi vel Indici ma-
 ris, ad eum Mela insulam Chrysen scri-
 bit esse. 700. a. F. G: b. B. non potest idem
 esse cum Tabi. 701. a. E. V. *Tabir.*

Tanagra quot stadiis distet ab Oropo. 104.
 b. G.

Tanagricæ gallinæ ..... galli commendati
 ad seminum. 612. b. D.

Tanais. 563. a. A. dicitur Jaxartes, ubi V.
 duplex. 560. a. C. uterque è Caucaso
 oriri dicitur. 555. b. D. uterque Scythi-
 cus, sed longe invicem distiti. *ibid.* F. G.
 utrumque confundit Aristoteles. 87. b.
 G. & Stephanus. *ibid.* E. ad quem condita
 Alexandria ultima, longe diversus à Sar-
 matico five Pontico. 555. b. E. Sarmati-
 cus è Riphæis jugis ortus in Mæotidem
 paludem elabitur. *ibid.* B.

Tanatis insula, hodie Tenet, Thanatos di-
 cta Isidoro. 175. a. D.

Tanis urbs.

Tanitica præfectura. } 400. a. G.

Taniticum ostium. }

Τανίτης, gentile, Τανιτικός, possessivum.
 338. a. D. pæderos, λίγος. 400. a. G.

τανταλὶς urbs, unde dicta. 606. a. B. C. D.
 olim dicta Syphilus. *ibid.* A. B.

Tantalus mons, Niobæ pater. 606. a. B.

Tantum quod, ὡς ἂν. } 162. b. D.

Tantummodo, ὥς πῶς. }

Ταννηκὲς, longam habens } 805. a. E.

aciem. }

Ταννιδὲς à verbo τανύνω. }

τανύσις à spicæ longitudine. 912. a. C.

τανύπεδον, ἢ τανύω. } 805. a. E.

τανύπλες, à τανύνω. }

τανύπλες 912. a. C.

τανύπερος à τανύνω. 805. a. E.

τανύσφραξ, 912. a. C.

τανύτελες, prolixis capillis, à τανύνω.

805. a. E.

τανύτον, V. τάλια.

ταπινίτη infra Nasamones siti in Libya

(nn 2)

interiore, eos pro Tabaitis populis qui-
 dam male accepit. 717. a. G.

Tapetes tonsiles brevibus ac tonsis villis,
 ἀπρόμακτοι. 703. b. D. ① ②

Taphæ in occidentali latere Nili. 311. a. C.

Taphiæ plures insulæ inter Achaïam &
 Leucadenon, ita dictæ à Taphiis popu-
 lis. 503. a. D. ... & Echinades non mul-
 tum inter se distitæ, sed diversis duci-
 bus subditæ, olim Τηλεβοῶν. *ibid.* E.

Ταφίως, V. Taphiusa.

Ταφιασός, Taphiasus, mons prope
 Naupactum. 504. a. C.

Taphii, Cephallenæ, & Teleboæ; non
 iidem. 503. a. C.

Ταφιασάω, gentile à Ταφιασά. 715.
 a. A.

Taphiusa, ταφισάα vel ταφισάα,
 urbs Cephallenæ Stephano, sed male:
 nam Taphos (quæ postea vocata Ta-
 phiusa) & Cephallenia, diversæ insulæ
 Strabonis. 503. a. C. Ταφιας Stephani
 eadem cum ... Strabonis. *ibid.* D. F.
 olim dicta τάφω. *ibid.* D. F. insula an-
 te Leucadiam, ad orientem Leucadiæ
 sita. *ibid.* G: 504. a. B. mons dicitur
 Plinio, quæ alibi insula. 503. b. G. par-
 va, deserta & scopulis montibusque
 aspera insula, ideo mons appellatum &
 saxum. 504. a. A. ad dextram navigan-
 tibus ad Leucatem. 503. a. B: 504. a.
 B. forte dicta mons Taphiasii. 504. a.
 C.

Taphiusus ætites. 503. a. B. F.

Tapiusius pro Taphiusius. 503. a. C.

Taprobane. 700. a. G. insula dicta olim
 Παλαισιμύδα. 781. a. D: 892. b. D.
 περὶ πλεῖστον, σποδύλη πρὸ γήματι.
 783. b. D. ejus longitudo, latitudo &
 magnitudo. *ibid.* E. ἡγεμόνος. *ibid.* E:
 788. b. E. ejus pars septentrionalis culta &
 frequentata, Indiæ obversa, & Co-
 liacum promontorium prospectat. 783.
 b. F. inter Ascios Indiæ regiones, &
 populi ejus ἄσσιοι. 782. a. G. à conti-
 nenti Indiæ quot dierum navigatione di-
 stare credita. 785. a. A. B. C. Ptolemæi
 ætate σελίκη, & alias σάλαι, antiqua
 Taprobane est insula quæ Zeilan appel-
 latur ex σάλη. 781. a. D. non major
 pars, quam feræ sibi vindicarunt, quæ-
 dam pars insulæ, in qua elephantī,
 ἐλεφάντων νομαί Ptolemæo. 788. b. D.
 incolæ rutilis comis. 786. b. F: 788. a.
 E. hominum magnitudo longa, pro-
 cerior humana. 786. b. F. olim pro con-
 tinente terra habitam fuisse, nemo ve-
 terem tradidit. 782. b. A. ante Alexan-
 drum vel nomine tenus ignota fuit, per
 ejus præfectos patefacta est, & cognitum
 simul insulam esse. *ibid.* B. insula gran-
 dis admodum, aut pars orbis alterius
 Hipparcho dicta. *ibid.* B. C. Κωλιάδος
 νῆσος, i. Veneris insula perperam credi-
 tur. *ibid.* D. nam Κωλιάς κωλώνη est
 promontorium Coliacum, cui ex ad-
 verso respondet promontorium Tapro-
 banes quod Βόρειον dicitur. *ibid.* E. in
 ... insulam Romani negotiatores com-
 meare non solebant ante Annii Libertī
 in eam adventum. 783. a. F.

Taprobanitæ dicuntur falso à Solino de
 montium suorum specula Sericum latius
 prospicere, quæ sint intervalla. 788. b. F.
 ad meridiem prorsus siti, ipsis Indis, το-
 πῶπροι. 789. a. E. Romanos cum Annii
 Plocami liberto hospitaliter excepere;
 eorum rex ad Cæsarem & Romanos mi-
 sit ad amicitiam eorum petendam. *ibid.*
 b. A. longævitas. 788. a. F. somnium
 noctis in diem non extendebat. *ibid.* F.
 ergo ante diem evigilabant, nec per
 diem dormiebant, aut interdiu, somno
 nempe meridiano. *ibid.* G. ... gemmæ &
 margaritæ in pretio & honore. 789. b. G.
 aurum & argentum. 790. a. C.

Tapyri & Hyrcani vicini, Τάπυροι &
 Τερκανοί, Straboni inter Hyrcanos &
 Derbicas

- Derbicas. 690. b. F. Ptolemaeo ex Latina appellatione. *ibid.* G. & tamen diversos facit *Ταπύρες* & *Ταπύρες*, illos in Media in Margiana. 691. a. A. pro quo *Ἀπυροι* apud Dionys. 829. b. A.
- Tarandrus pro tarandus. 276. a. F. hirsutovillo. *ibid.* b. D.
- Tarandus, *τάρανδρος*, Scythiae proprium. 276. a. E.
- Tarantini ab Heraclidis conditi. 42. a. C.
- Tarentinae avellanæ, *δὲς βάλανος*. 425. a. C. castaneæ. 425. b. A.
- Tarentum, *Τάρεντος*. 49. a. C. 60. b. E. Herculeum cur dictum. 42. a. C.
- Ταρίχη ὠρεῖα*, quæ. 941. b. D.
- Tarichea V. *lacus Gennesara*, urbs Judææ ad Gennesaram, multæ urbes hoc nomine dictæ. 408. a. B. *Ταριχῆαι* dici deberent urbes, sed ad distinctionem ita obtinuit. *ibid.* G.
- Ταριχῆα* & *Ταριχῆαι*. 408. a. C. 436. a. C.
- Ταριχῆαίης*, gentile. 408. a. C.
- Ταριχῆαι*, conditura piscium. 408. a. C.
- Ταριχῆαι*, *τήκεν*, *Ταριχῆον*, *τηκτόν*. 245. a. C.
- Ταρίφη*, de arca funebri. 848. b. A.
- Ταρπίνας* quæ aliis *ταρπαι*, sirpeæ vel tegetes. 755. a. B.
- Tarquinius Priscus qua Olympiade mortuus. 28. a. B. quamdiu regnavit. 54. b. D. circa arenam circi *καθῆδρας ὑποεῖρας* parari curaverat, sed opus illud imperfectum absolvit Tarquinius Superbus. 646. a. A. B. imperio sibi quisque spectacula faciebat fortuito opere, Superbus foros in circo faciendos curavit publica impensa publicos & mansuros. *ibid.* F. primus in circo carceres extruxisse dicitur. 633. a. D. ejus temporibus recentius factionum & colorum in circo inventum. 635. a. B. euri-
pos circo maximo non circumfudit primus. 639. b. A.
- Tarquinius Superbus qua Olympiade regnum iniit. 27. b. G. 546. b. D.
- Tarracina, *ταρχινῆ*. 58. a. G.
- Tarraconensis provincia. 195. b. D. 197. a. F. Celtici. 97. b. E.
- Tarrutius, *Ταρχύτιος*. 12. a. D.
- Τάρσις* pro *Ταρσίς*. 546. b. E.
- Ταρσία* promontorium. 831. b. G. vel *Ταρσίη ἄκρη* Arriani idem cum Themistea promontorio Plinii. 832. a. E.
- Ταρσί*, viminea texta, vel crates arundineæ super quibus ficcabantur casei. 868. b. G. *καλάμων*, texta cannicea ad continendam structuram, interposita lateribus. *ibid.* F. G.
- Ταρσίς* unde dicta. 869. b. B. Ciliciæ. 564. b. B. à Perseo condita. 543. a. F.
- Tartessos Bætis fluvius dictus. 201. b. E. inter duo ejus ostia urbs eodem nomine. *ibid.* C. quæ postea à Tyriis Gadir vocata, & quare. *ibid.* & 202. a. F. insula amne Bæti circumflua. *ibid.* F. à quibudam *Ἐρῆδα* vocata. 203. a. B. perperam cum Gadibus confunditur. 202. a. G. b. E. ad Bætim à Phœnicibus condita. 204. b. F. Græcorum à Tyriis colonis nomine mutato Gaddir dicta. 201. b. C. D. 202. b. E. V. *Gades*.
- Tartessus dicta Carteia secundum quosdam. 202. a. C. 204. b. E. longe diversa à Carteia. 202. b. A. 204. b. E. duæ, Carteia & Gaddir confusæ. 202. b. G.
- Ταρτζί* vocatur Cinnamomum. 922. b. D.
- Tarum Plinianum non est aloë aromatica. 743. a. A. Aëtius in compositione myreplici thymiamatis interpretatur *ξύλον χίαν*, non agallochum. *ibid.* B.
- Tatius. 11. b. D. ejus decessus. 12. a. E.
- Tavium, V. *Ταβία*.
- Tauri Æthiopici cornua in pugna firmiter hærent. 711. a. G. b. A. silvestres in Æthiopia. 709. b. F. 711. a. B. apud Tro-
- glodytas Æthiopus reperiebantur. *ibid.* C. color fulvus. *ibid.* D. agrestes Plinio, *ἀγροίκοι* & *χωμενοί*, in agris & rure versantes, *ἀγροίκοι*. *ibid.* E. scarabæi terrestres. 311. b. F. *ταύροι κύν-
δοι*. *ibid.* E. alii a genere infecti quos Aristoteles *καρχῆες* vocat. *ibid.* G. sideris nota. 872. b. B. 873. a. F.
- Tauromenion, V. *Naxos*.
- Taurus mons. 487. b. F. G. 488. a. A. B. C. b. G. 489. a. A. b. D. 490. a. A. B. 491. b. C. longe attollitur à Tabi. 700. a. G. ab Eois littoribus exurgit. *ibid.* b. A. nec in Caspium, vel Hircanum, nec in Ponticum, nec in Phœnicium sinum per prominentias exit. 553. a. C. sed in Cilicium & Pamphylum & Lycianum sinum. *ibid.* E. proprie dictus Caucaſo Colchico non jungitur. 555. a. E. partem nonnulli faciunt Caucaſum utrumque, Ponticum & Indicum. .... & Caucaſo totam Asiam dividi ait Curtius. *ibid.* E. partem & segmentum Caucaſi Arrianus putat. 552. b. E. 555. a. E. 720. a. E. mari penetrato terras continuas volvit, sed oppositis profundis radices suas extendere prohibitus. 552. b. G. promontorium in Lycia. 553. a. F. contra Chelidonias. 548. b. A. B. 551. a. B. 552. a. B. G. exordium & terminus. 547. a. C. G. b. 548. b. C. 552. b. E. F. G. 553. 563. a. A. varia nomina. 553. b. B. G. 554. cognomina a gentibus. 554. a. C. 562. b. G.
- Taurus, unus ex tribus maris alveis, quibus tantum Alexandria aditur, aut quod bifariam scissus ut tauri cornua, aut pro *ταύρος*, quod esset *ὀρυκτός*, fortassis is est quem *κισῶν* Strabo vocat. 340. b. C.
- Tauri portæ. 562. b. E.
- Taxeæ vel taxia, arvina vellardum. 90. b. G.
- Τάξιλοι*, qui perperam *Τέξιλοι*. 700. a. C.
- Taxo, V. *glis*.
- Taxus lignum haud aliud habet præter medullam. 732. b. A. materies durissima, nigra & punicea in Arcadia, in Ida monte flava & cedrinae similis. 733. a. B. ita ut pro cedro venderetur. *ibid.* C. 734. b. A. infauſta coronamentis habita, arbor nempe minime virens gracilisque, tristis ac dira, baccis & umbra letalis. 733. b. F. V. *σμίλαξ*.
- Ταυροβόλια*, Taurobolium. 8. a. G.
- Ταυροκόλλα* *ἀδελκὴ* *τῆς* *Δελφίης*. } 368. b. E.
Ταυροκόλλωδες. } 809. a. A.
- Ταυρόεις*, *ταυρόεντων*. 47. a. B.
- Ταυροφάροι* *νῆες*. 402. b. E. 403. a. B. C.
- Τέβη* vel *θέβη* Æolibus cumulus terræ, vel colliculus. 717. b. A.
- Τέχνη* *ρυψεμωπλαστική*. 771. a. C. *ἱεργὴ* dicitur *χημεία*. 772. a. F.
- Τεκμήσις*, Tecumessa. 58. b. A.
- Tecolithos solutus & haustus renium & vesicæ dolores levat fractis calculis, si teratur ex aqua, & inungatur partibus circa vesicam & pudenda depilatis, calculos vesicæ liquefacit & comminuit. 501. b. C. D. & Syriacus lapis & Iudaicus, idem. *ibid.* B.
- Teſta, teſtio, ἡ κάλυψις, spinea, ἀμφάκωντον δέμας. 277. a. B.
- Teſtores dicti quod parietes tegerent ac solidarent. 868. b. B.
- Teſtorium omne opus non est album, sed id quod nuda calce constat, arenata calce fit vel marmoreo, omne opus albarium. 868. a. E. .... solidari parietes. 870. a. B.
- Teſtoſages partem Cappadociæ uberri-
mam tenuerunt. 615. a. G. una ex præcipuis gentibus Galatiæ. *ibid.* b. G.
- Teſtum *κατακείμενον*. 826. b. A. .... plana laqueabantur tabulis in varias figuras coelatis. 855. a. D.
- Tegetes ex phleo fiebant. 702. a. G. ex ſcirpo. 705. a. F. è papyro Ægyptia factæ. 706. a. A. ex ſcirpi cortice textebantur. 706. a. C.
- Tegilla, cuculli vel petasi ex ſcirpo facti. 705. a. E.
- Teji, ab Harpago expugnati in Thraciam trajecerunt. 114. a. D. Chalcidenſes & Clazomenii vicini. *ibid.* G.
- Τήιον* pro *Τειον*. 624. a. A.
- Teisſes Cyri filius dicitur qui tritavus Dario patri ejus fuit. 832. b. G. falsum est fuisse filium Cyri, qui duos tantum reliquit, Smerdim & Cambysem. 833. a. A.
- Τελαμώνες* fasciæ quibus corpus pollingitur. 745. b. A.
- Τηλαυγής*, *ὀξύς*, acutus color, qui & clarus. 244. a. F.
- Teleboides dictæ insulæ plures inter Achaia & Leucadiam, a Telebois populis qui eas tenebant. 503. a. D.
- Τέλειον*, perfectum. 506. b. E.
- Τελεῖσθαι*, de fructibus. 252. a. F. & *τελεσθῆναι*. 252. b. C.
- Telinum. 331. a. E.
- Τήλιν*, V. *fanum Græcum*.
- Τελίς* & *Τελίς*. 37. a. D.
- Τέλμα*, lutum. 868. b. D.
- Telmessus Lyciæ, initium Asiæ minoris. 564. a. G. portus, *ἀκρὸς πόλις καὶ λιμὴν*. 550. b. D. *ὄρος τῆς* *Λυκίας*. *ibid.* a. G. urbs Lyciæ ultima. *ibid.* F.
- Telum a tego, *τὸ ἀμυνόμενον*. 738. a. F. quodlibet *ὄπλον* & instrumentum. 943. a. G. b. B. C. crebrata. 277. a. G.
- Τεμαρχένη*, *τὸ ὄξυφολινον*. 930. b. A.
- Temo unus in curru. 630. b. C. duplex. 632. a. B.
- Tempe Theſſalica. 108. a. D. *ὀνδεδεγμένη* *χωρεῖα*, Theſſalica maxime celebra. 911. a. B.
- Temperare pro abstinere & comperere. 563. b. A. calamum, unguis, ferrum, pro acuire. 735. b. A. 763. b. E.
- Temperies pro temperiei.
- Temperiem subministrat aeris } 696. a. B.
clementia, non contra.
- Tempestatis futura prognostica, ab altis montibus. 605. b. E.
- Templum sine teſto, sacellum vocatur, sed & Templum dicitur, quod est sine teſto, & foramine aperto patet, *σημὸς ἀκαλυψῆς* Sophocli. 802. b. C. locus omnis sacer & conſeptus, Grammatici distinguunt a sacello, quod sacellum sit, sacer locus conclusus, sed sine teſto, etiam antiquis locus augurii aut auspicii causa quibusdam conceptis verbis factus, locus palis clausus, modo sacer sit, templum dicitur. 800. a. B. seu La Nef du temple, cum alis suis utrimque. 857. a. D. bidental, ara vel puteal, imo & figmentum ligneum quadratum templi instar, *νέως μικρὸς* Dioni. 802. b. D. octachorum, quod aspitem haberet octo sinuatum recessibus, *ἐλλημαπινὸν* dicebatur. 857. b. E. in antis. 856. a. F. 857. a. D. .... conſeptum. 8. a. E. quomodo circumiri deberet. 656. a. D.
- Temptare & tentare idem. 47. b. C.
- Tempus anni. 451. b. E. *ἐποχά*. 352. a. B.
- Temſa urbs Italiæ, *Τεμέση*. 47. b. B. C.
- Tenere aliquem donis. 111. a. C.
- Tenites pæderos. 400. a. G.
- Tennitur, *ἀρχαίως* pro tenditur. 243. a. F.
- Τέντυγος*, vel *Τέντυγος* urbs Ægypti. 317. b. E. 318. a. B.
- Tentyri pro Tentyritæ. 317. b. E. vicini Ombitarum secundum Iuvenalem. 318. a. B. G. V. A. quod refellitur. 318. a. B. G. V. *crocodilus*.
- Tenuatur Nilus, vel Nili alveus. 487. b. A.
- Tenuia.

- Tenuia, trisyllabum apud poetas. 319. a. D.
Teodem insulam perperam Marcianus recenset. 927. b. A.
Terebinthi lignum oleo ungi solitum, & sic pulchrius nitidiusque factum. 732. b. E. lignum ex quo fiebant laminæ lectorum, huius colore testudo secta potissimum picta. 296. b. A. Syriacæ lignum spississimum ac nigrum adeo ut vel eburnum ipsam nigredine superet. 734. b. C. frutex linio similis, in olea nascens, ex iis stirpibus quæ sedem habent in aliis arboribus ac plantis *ibid.* diversa à thymelæa. 911. a. F. arbor Syriæ peculiaris in olea non nascitur, nec est ex iis plantis quæ in aliis nascuntur. *ibid.* C. folium amittit. 675. a. D. fructus similis fructui balsami. 419. a. E. b. C. D. 421. b. A. & semen quoque. *ibid.* b. D. 241. b. A. & jucundi odoris. 419. b. F. fructus edulis Dioscoridi, qui unum genus facit, at Theophrastus duo. 421. b. A. semen hyperico non ab simile. 419. b. D. 421. a. G. b. A. eo adulteratum balsami semen. 419. b. D. 421. b. A. multæ in Petra Arabica, & indeterebinthinaresina optima. 419. b. E. sceminarum alia fructum fert specie lentis, altera fabæ. *ibid.* F. incisio. 356. b. D. G. 357. a. B. Terebra est *περετρον*, differt à furturaculis, vel perforaculis. 774. b. A.
Tereniabin hodie liquida manna. 719. a. D. 926. b. G.
Terere, i. tornare, de torno. 289. a. B. C. 502. a. D. commune omnium tornatorum, sculptorum, cælatorum & rasorum. 735. b. G. jaspidem, pro polire, lapides ut niteant, quod improprie tornare dicitur, V. *tornum*.
Teres ac rotundus totus de viro bono. 502. a. F. differunt... i. in oblongo rotundum. *ibid.* C. τὸ δὲ πᾶν σφολύγον. *ibid.* F. a verbo tero, de his proprie quæ torno trita sunt ac rotundata. *ibid.* D. cupressi, digiti, rami... ligna. *ibid.* F. auri, de politis & quasi torno factis, res. *ibid.* E.
Terginum locum, ὠμοῦ ἑρσίνον, ex crudo corio factum. 707. b. E. F.
Tergum pro tergore. 707. b. D. 711. b. B.
Tergus non proprie pellis ferarum. 707. b. D. F. nam & boum dicitur, & pro tergo. *ib.* D. ab Æolico *τῆρος* à *τέρεος*. *ibid.* F.
Terina. 45. a. G. b. A. B. 47. b. D. E.
Terinaeus sinus. 45. b. A.
Terra Græcis, Latinis calx, ubi consistebant quadrigæ, cursu legitimo peracto. 642. a. F.
Terminus inter Deos qui templi tegmine nolebant integri, ideo pars superna testi sub qua positus, aperta fuit. 803. a. E. limites distinguiebantur, hodie nullus ager limitatur, sed omnes terminantur. 479. a. A. monumentales. 849. a. C.
Termissus, *τερμισσός*, urbs Pisidica; ab Alexandro expugnata. 551. b. B.
Terpæ Æolice, pro *περῶ*, & *περὸς* pro *περὶ*, unde teres. 502. a. D.
Terpander quo tempore floruerit. 600. a. A.
Terra in sphaera pilæ instar habet. 579. a. C. secundum Ægyptios posterius creata quam cælum, astra. 309. b. C. tertio die terræ forma imposita. *ibid.* D. celsus & inarata. 516. a. A. vix unquam locuples, oneratur profundo. 825. a. F. & sponsoris & debitoris vicem obtinet, unde & femina reddere cum scenore & respondere & audire, ut bona nomina dicitur. 121. b. F. colendæ duplex modus, eorum qui hieme arare incipiebant, & eorum qui vere. 510. b. A. super... profcindendæ tempore variæ sententiæ. 514. a. D. arabilis mensura. 481. b. B. amaræ, falsæ. 80. a. G. 81. a. A. plurimæ in medicaminibus. 92. a. A. bitumen eructantes liquidum. *ibid.* B. alia. 67. a. A. pro agris, Gallice etiam terres. 841. b. G.
Terracina. 58. a. E.
Terrena opera, quæ. 727. b. E.
- Τερσίνεος de fructibus qui siccabantur expositi solibus super crate aut vimineo texto. 869. a. B.
Tertiare & occare, diversa. 513. b. D.
Tertiatio, V. *Iteratio*.
Tertio, pro ter. 697. a. B.
Terribilis, qui terret. 615. a. C.
Tescum, *τάσιον*. 357. b. G.
Τεσσαρεσκαίδεκάπολις pro Decapolitana regione, nisi legendum *χώρα δεκάπολις*. 435. b. B.
tessellatum opus. 854. b. E. pavimenta. *ib.* F.
Tesserulæ, vel tessellæ. 854. b. A.
Testa purpuræ. 792. a. F.
Testaceæ scaphæ, quibus utebantur in Nilo Ægyptii. 785. b. F. later, ὀπή πλίνθος. 870. b. A.
Teste, Gall. unde dictum caput. 448. b. E.
Testudo origanum comedit comesta vipera. 901. a. F. cutem suam origano fricat. *ibid.* b. C. simile marmor non reperitur. 790. a. B. C. inter instrumenta luxuriæ, Taprobanitis in pretio, & Romanis... in laminas sectis lecti & repositoria operiebantur. *ibid.* D. E. superficie calis tegere Chelonophagos & carne vesci ait Plinius, imo capaci testa untur pro casis. 837. b. A. piscatio tam in Æthiopia quam India celebris, ex utroque latere Romanis veniebant, hinc Æthiopica & Indica mentio. *ibid.* D. species cameræ, hemisphærii instar referebat. 855. b. C. picta. 296. b. A.
Τετρήλαττα, quæ. 897. a. E.
Τεθνωμένα vestes unguentis perfusæ. 665. b. F.
Τεθνωμένον. 669. a. C. à *θύν* deducit Plinius. 665. b. G.
Tethys, τῆθύς, Latinum antiquum Tethys & Τηθύς. 612. b. D.
Τετράκην Siculis, quæ Atticis *Τετράκην*. 896. b. B.
τετράδυμοι. 18. b. E.
Tetraeteris. 522. a. B. Ægyptiaca. 390. b. E. Eudoxi. *ibid.* B. D. E.
Tetragnati phalangiorum genus *πτεράλαιοι*. 71. a. D.
Terralinum, quid. 646. b. G.
Τετράλιξ, herba spinosa, potius dicenda *πτεράλιξ*, æstate floret. 421. a. B.
Τετράρορον ἄρμα. 631. a. C.
τετραπύδιον ἄλδιον. 870. b. C.
Tetrarchæ dicti quod quatuor essent in unaquaque gente, quartam regni partem tenentes. 406. b. G.
Tetrarchia non est quatuor provinciarum aut oppidorum principatus, nam in Phœnicæ ac Syria singulæ urbes fuere Tetrarchiæ, proprie tamen quaternorum simul in una eademque provincia vel gente principatum, ut singuli dicantur Tetrarchæ, & singulorum administratio Tetrarchia. 406. b. F. huiusmodi habuit Galatarum natio, in tres populos divisa, singuli in quatuor partes distributi, quarum unaquæque habuit suum *Τετράρχην*. 406. b. G. 615. a. E.
Τετράς, quarta dies mensis 431. b. A.
Τέτρας τετράντοι. 473. a. C. in .. poni, quid. *ibid.* D. non idem quod groma, non idem quod quadrans. *ibid.* C. locus. 486. a. F.
Τετράζον, quæ quadrifidas habet venarum cursus, vel binas utrinque *κτιδόνες*, nisi legendum *πτεράρον*. 727. b. A. 728. a. F.
Teucer Babylonius de Decanis scripsit. 460. b. G. crustarius. 737. b. D.
Teutana, locus Sicyonix, & Τεύτανιον. 43. a. E.
Teutani, ex Peloponneso, Pisarum in Italia conditores. 43. a. E.
Teuthea, urbs Elidis Τεύθια, & Τεύθια.
Teutha in Italia quæ postea Pifa.
Teutheas fluvius in Peloponneso.
- Teutisci pro Teutis. 44. a. B.
Teutobodiaci, populi. 615. a. G.
Teutones Germaniæ populi. 43. a. D.
Θ in b mutant Latini. 67. a. D. Sculi in χ. 228. a. C. in φ Æoles. 56. b. A. 216. b. D.
Θακδέν, sedere ad ventrem exonerandum. } 431. a. F.
Θάκσι, sunt latrinæ.
Θαίς, ὀπιδεσμός ἱατρικὸς, quod Thais eo caput ornaret. 534. a. D.
Θαλαμαί proprie delubra Dioscurorum, etiam omnium deorum: unde *Θαλαμηπόλιν* Πείης. 312. b. G.
Θάλαμος proprie νυμφικὸς οἶκος, unde *Θαλαμὸν* παρέδωκεν. 312. b. F. θυώδης. 669. a. F. interiores cellæ in plerisque templis & præcipue Dearum, unde & *Θαλαμηποιοί* eorum sacerdotes. 856. b. F.
Θάλασσα prolacu. 407. b. F. πονηροὶ δασυαλῶ. 432. a. D. Ἐρυθραία, pro Indica. 716. b. B. Γαλιλαία, lacus Galilææ, τῆς Τιβεραδῶ, lacus Tiberiadis, νεκρὰ, lacus Asphaltites. 433. a. B.
Θαλασίον, quod in mari nascitur propius terram aut littora. 806. a. F.
Θαλασίτης, primum genus hyacinthi. 779. a. A.
Thales Græcorum primus astricæ scientiæ studuit, solis eclipses & solstitia deprehendit. 454. b. D. 462. b. F. & ei à quibusdam adscribitur ἀστρολογία ναυπηγία. 462. b. E. primus σφοδρὸς dictus. 592. a. G. Pherecydis Syrii discipulus juxta quosdam. *ibid.* b. E. F. Cretensis primus Creticis rhythmis usus. 120. a. E. primus πᾶσι *ὑπερχηματα* composuit. *ibid.* G. sententia super occasu Pleiadum. 518. a. A. & super Vergiliarum occasu. *ibid.* B. scripta. 592. a. B. obitus tempus. 462. b. E. 592. a. C. G. 593. a. D. b. E. quando natus. 592. a. F. b. A. B. quando floruerit. 592. a. E. b. A. E.
Thali vicini Sauromatis. 136. b. C.
Θαλία vel θαλία pro risco, vel cistula, pro sacco vel marsupio. 170. b. F.
Θάλλειν V. *pubescere*.
Θάλλος proprie termes olivæ, de ramis aliarum arborum usurpatur. 823. b. B. 934. b. F. ab eo talia, Latinum. 199. a. B. 823. b. B.
Θαλοί, & θαλία, folia palmea. 911. b. D. 934. b. F.
Thaluctæ. 699. a. D. E.
Θαμνώδης. 706. a. F. arborebenus Theophrasto dicitur, Plinius de altera specie ebeni intelligit. 725. a. E. *Θαμνώδης* δένδρον ebenus, id est, in fruticum potius quam in arborum numero reponenda. *ibid.* b. B. C. opponuntur τῷ δένδρῳ, *ibid.* C. *Θαμνώδης* brevior & pumilior, & fruticum generi prior. 729. b. G.
Θάμνον, quid. 257. b. B. 706. a. F. 725. b. G. alii *δεφωδῆς*, alii *Φευγανώδης*. 194. a. F. εἰλεῖς ξύειν. 324. a. A.
Thamnum, non tamnum vel tamum. 159. a. C. G. genus oleris vel herbæ, quod sale condiebatur & servabatur ad cibos. *ibid.* E.
Thanatos dicta Tanatis insula. 175. a. D.
Thariades dux Antiochi Magni. 440. a. F.
Tharibaël rex. 835. a. F.
Θάρα insula in Persico sinu, quæ Δάκκα Stephano dicitur. 720. a. C.
Θάρος, θεγός. 423. a. G.
Θαπύα, urbs Arabiæ. 348. b. E.
Thapsiæ flores lutei, ... tingebantur lanæ & capilli colore lutei. 818. b. C. 819. b. A. non usi veteres ad tincturam... lignum aptum tingendo, quasi sit arbor aut frutex, coloris aurei lignum illud

illud, unde & χρυσόφυλον vulgo vocatum, & dicebatur etiam Σκυθικόν ξύλον, Scythiae peculiarem nullus scribit, & Θούρις à Thapso Africae oppido maritimo nomen accepisse, herba ferulacea. 818. b. D. Θαψόν vocat Nicander quæ θαψία est, & Θειανίλλω vocat quasi Siciliae peculiarem. *ibid.* E. intelligens quasi cum θαψώ eadem fuerit, cui concolores valde pallidi, aliter hic color thapsinus accipitur à Scholiaste Nicandri, qui succo .... faciem inungunt, ut videantur morbofi & mali coloris. *ibid.* F. quod verisimile non est, quum succus sit adeo vehemens ut etiam noceat colligentibus nisi prius cerato faciem illinant, & pallidæ & morbosæ mulieris similis .... color dicitur, non ipsa succo inuncta. *ibid.* G. à Thapso flumine appellatam scribit Hesychius, sed de Thapso vel Scythico ligno loquitur. 818. b. C. sunt autem diversa thapsos & thapsia. 819. a. A. quæ tamen temere confundit idem Scholiastes & ipse Hesychius. *ibid.* B. σκυθίαν appellatum. *ibid.* E. τώπων dicta quod fugillata sanaret. 913. b. D. à chymicis diserte numerata inter herbas quæ βαφικόν ζωμόν ad luteos colores conficiunt. 820. b. B. succus valet ad reficienda præputia recutitorum natura. 739. b. C. V. οίχορμόν.

Θαψινάει mulieres, quæ luteo colore decolorantur. 818. b. C.

Thapso oppidum Africae maritimum. 818. b. D. insula ex Sporadibus quibusdam, sed forte Thapsus pro Taso. *ibid.* E.

Θάπτον ἢ βιάδω fugientes. 663. b. F.

Θαυμαστοί, dicti κρητοπαϊκται. 726. a. D.

Θαυμαστοποιητικὴ τέχνη. 693. a. F.

Θέα, theatrum. 76. a. E.

Theanus dictum. 529. a. D.

Θέβα urbs Boeotiae & κισσίων. 717. b. A. postea Diospolis magna dicta. 318. b. B. numero portarum nobiles, Ægyptiæ hecatompylæ. 337. a. D. Thessalæ, & Boeotæ. 108. a. C. Ægyptiarum pars in Libyco littore Μεμνόνιον dicta, unde Memnoniæ poetis appellantur. 613. a. A. in agro Sabino clivus appellatur. 717. b. A.

Thebe urbs juxta Corycum Pamphyliae male à Curtio posita in Cilicia prope Corycon. 545. b. A. in Cilicia Hypeplacia prope Trojam ab Achille everfa. *ib.* B. deinde à Troicis Cilicibus ejectis in Pamphyliae ora condita. *ibid.* C. inter Attaliam & Phaselidem ponitur à Plinio. *ibid.* B. in .... lapide auri gemmæ micant. 757. a. C.

Thebaida pro Thebais. 337. a. D.

Thebais Ægypti. 928. a. C. Arabiae contermina. *ibid.* F. .... nomi. 318. a. C.

Θησαῖς pars epici cycli. 595. b. D. κυκλική. *ibid.* G. omnium optima post Iliadem & Odysseam. 598. b. D. Antimachi diversa ab illa quæ inter κύκλῳ poemata recensita est. *ibid.* b. A. B. .... incertus auctor. *ibid.* C.

Θήκη, locus vel loculus, in quo defuncti corpore effertur. 850. b. D. 859. b. F. etiam monumenta hypogææ & fornicata. *ibid.* E. F. νεκρῶν θήκη. *ibid.* F.

Θεὸν χαλκῆς dicitur. 728. a. E.

Θεὸν, Deus unus verus & summus. 431. a. B.

Θηλαμῶν, τσός, .. κνακῶ, vaccæ albæ vel rufæ. 629. b. D.

Θηλαῖν, mammam fugere, Æolice φηλαῖν, unde felare Latinum. 662. b. B.

Thelygoni fructus. 237. a. A. 722. b. F. G. uvæ similes oleæ, ejus & arsenogoni semina differunt. 723. a. B.

Thelyphoni & Scorpii Theophrasti, sive primi aconiti generis Diolcoridis figu-

ra. 622. V. aconitum, cammaron & scorpiion.

Θέμα, regio aut provincia. 566. a. C. 690. a. D. 767. b. A. πρὸς Θέμάτων, de provinciis. 566. a. C. ἀνατολικόν. 566. a. A. B. 568. a. A. Βυκελαίων 568. a. A. B. C. Θερκησίων. 567. b. D. G. 568. a. C.

Themiscyra Amazonum campus. 564. b. B. campus Amisenæ regionis, 60 stadiis ab urbe distans. 625. a. C.

Thensaurus, Θεσούριος. 12. a. D. 60. b. E. Theocritus quando vixerit. 660. a. F.

Theodorus Samius torneutices inventor. 738. b. B.

Θεογονία pars cycli epici. 595. b. C. Pherecydis credi posset, omnium librorum titulus quibus historiam fabularem complexus est. *ibid.* a. C. sed peculiare opus fuit. *ibid.* D.

Θεοὶ ἐλχόμενοι. 51. a. E. F. ἐνέπιοι. 51. a. G. ἐννεαέται. 51. a. E. χθόνιοι. 51. a. D. F. 293. b. A. κατὰ χθόνιοι. 51. a. D. 293. a. G.

Θεόπεμπτοι ὄντοι. 248. a. G.

Theophrastus, quo tempore scholam suscepit. 247. b. F. 573. a. B. quando ejus opera scripta sint. 574. a. B. 668. b. A. B. 679. a. D. quot annis ante Plinium. 247. b. D. G. 248. a. A. D.

Θεωρεῖα, fori, spectacula. 646. b. A. B.

Θεωρεῖα pro colore. 169. b. B. ... ἐλχόμενοι. 169. b. B. 322. b. F. vel θεωρεῖα receptionibus Græcis pro specie, vel similitudine, ut contemplatio & visio Latinis. 541. b. A.

Θεός, Deus. 612. b. E. fol. 390. a. A. ut Deus. 391. b. D. ... ἔτος, annus solis. 390. a. A.

Θεοξένια, vel Ἐρμῶα, ludi in urbe Pelene, quorum præmium lænæ. 596. b. C.

Thera insula una Sporadum. 75. b. A.

Theræi coloniam in Africam deduxerunt, & Cyrenas condiderunt. 670. a. A. antea alium locum incoluerant. 668. a. E.

Θεράπεια, remedia. 366. a. F. δένδρων est arborum cultus, curam vertit poeta. *ibid.* G. ... quæ illis nocet si nimia sit. 412. b. C. ... ἢ ἐργασίᾳ distinguuntur. 416. a. F. male remedia reddit Plinius, qui cultum debuerat. *ibid.* G.

Θεραπευτικὴ νόσων. } 366. a. G.

Θεραπευτής medicus. }

Therapia prius dicta Hiera. 96. a. B.

Therata, Θεραται, gens } 894. b. E.

Troglodytarum. }

Θηρατής, κυνηγέτης. }

Θήρες, Æolice φήρες. 216. b. D. 241. b. D.

Thericlei calices à Thericle dicti. 734. b. D. fuere fictiles, ad quorum imitationem è terebintho fieri solebant adeo similes ut vix à fictilibus dignoscerentur, è terra nigra & summi nitoris. *ibid.* F.

Thericles calicibus ex terebintho faciendis torno inclaruisset dicitur Plinio. 734. b. D. nec iste à poculis ex ligno per tornum faciendis famam invenit, qui figurus fuit. *ibid.* E. F. tempore Aristophanis vixit, paulo antiquior Theophrasto. *ibid.* E. primus ea forma calices è terra facere instituit, illorum forma postea è ligno tornatiles & ex argento cælatiles fieri coeperunt. 735. a. A.

Θηριώδη ulcerum curationi resistentia. 847. b. E.

Θηρίον & terrestre & aquatile animal dicitur, in mari & fluminibus, belua, non animal. 314. a. B.

Θερισμός à θέρω, idem quod αἰμητός. 525. b. E.

Θερισόν. 416. a. C.

Thermæ urbs. 80. a. F. G. b. B. D. ... subaud. aquæ. 80. b. D.

Θερμός, Æolice φερμός. 131. b. D. 216. b. D.

Thermuthiacus fluvius per Sebennyticum ostium evolvitur in mare. 338. b. B. 339. a. A. b. A.

Θηρολέξης, λεξιθήρης. } 894. b. C. D.

Θηροθῶν gens Troglodytarum. }

Thesaurus, Σπέρκρον μέγθ & πέρς. 853. a. A. orchivus. 852. b. A. ... templorum sub terra quales. *ibid.* a. B. C. b. A.

Θησαυριστοὶ φοίνικες & ξηροὶ opponuntur χλωροῖς. 932. b. E.

Θησαυρίζειν, ἐν ὧλμῃ. 160. b. E.

Θησαυρίζομενον & παλαιόμενον, idem. }

Θησαυρίζονται ac reconduntur quæ vetustatem ferre volumus. }

732. b. C.

Θησαυρός, V. σπονδαῖα.

Θησεῖδαι à Theseo tribus vel familia. 832. b. D.

Θησις pars cycli epici. 595. b. D.

Θέσις regionis est situs & positio. 566. a. C. 690. C. D.

Thesmophoria, raptum Proserpinæ depompabant. 528. b. D. mense Pyanepsione agitabantur. 527. b. D. in urbe fiebant, solæ mulieres ea celebrabant, iisque initiabantur, unde Θεσμοφορίαῖς Aristophanis. 528. b. E. V. Ἐλευσινία.

Θεσμοφορίαῖς per totos sacrorum dies stramento in templo incubabant. 657. a. C.

Θεσμοφόρος Ceres dicta quod inventis frugibus leges acceptæ sint. 529. a. A. vel à frugibus conditis. *ibid.* B.

Θεσπεῖς pro Thespia. 45. b. D.

Thespis Tragediam invenit, quæ ex humili in sublime evecta ab Æschylo. 735. b. B.

Thessalia definebat ubi incipiebat Magnesia. 100. a. E. ... Helladis nomine non censendam quidam putarunt, alii id ei magis convenire, quod ἐκείνη urbs Thessalæ quondam fuerit. *ibid.* F.

Thessalonice à Cassandro condita, qui Ἀντισσιν oppidum diruit. 114. b. B. D. F.

Thessalorum σύμιον. 100. a. E.

Thestorides Ludimagister sibi datam ab Homero ἐλάτωνα Iliadam pro sua vendidit. 599. a. D.

Θιασδένον ὀρυβάσια, quid. 617. a. A.

Θίβη, quid. 717. b. A.

Thibii Pontici duplicem pupillam habentes, & visu nocentes. 34. a. C. E. F. G. à Thiba, seu Thibis. 34. a. D.

Θιβρός, ἀπαλός, τρυφερός. 131. b. D. καλός & φιλόκοσμος. 131. b. E. Ἔο-lice φιβρός, unde fiber. 131. b. D.

Thile pro Thule. 322. b. D.

Θίνα est Sina, alii σίνας vocant. 754. b. F. metropolis Sinarum. 701. a. B.

Θλίβω, Æolice φλίγω, unde figo. 216. b. D.

Thoe equa funalis in Admeti curru. 632. b. B.

Θῶες, feræ. 894. b. C.

Thoes non Æthiopici, aut Africani lupi vocandi, quasi nusquam alibi reperiantur. 276. b. E. lupi cervarii ab iis dicitur. 62. a. A. 276. b. E. F. thoom versu. 276. b. F. thoom ple-quinque genera. 276. b. F. thoom ple-rique vertunt lupum cervarium, aut cervalem. *ibid.* & cur id? non est genetia, 238. a. A.

Thomna Gebanitarum regia, θύμνη. 351. a. E. 352. a. F.

Thonitis palus. 468. a. C. G. 489. b. G. 490. a. A. C. F.

Θοός, ὅς ἐστι χημία, non solum velox & citus. 282. a. E.

Θωοθήρη. 894. b. C. θωοθήρη,

- θάλασσαι, δίοισι, vel εὐκλῶι. 610. b. D.
 πηληποι, νακτοι, θωρακίνακτοι. 347.
 a. D.
 Thoracomachus perperam pro Thoraco-
 nactus. 347. a. D.
 θωρακίνα, θώραξ. 29. b. F. G.
 θώρακα, dorica, & postea lorica. 612. b.
 E.
 θωσπία urbs. 488. a. E.
 θωσπίλις praefectura. 488. a. C. F.
 Thospites lacus. 488. a. C. D. b. A. 489.
 b. G. 490. a. A. F. G. b. A.
 θωράκτης Aelice pro θυράκτης. 315. b. C.
 θάλη, Thyle, Thule. 175. b. B. 877. a.
 F.
 τὰ θέματα, locus in Arabia Felice. 348.
 a. B.
 θέα; Suidæ, qui βῆλα, Nisio Beli fi-
 lio successisse dicitur, idem Belus &
 Mars dicitur. 872. a. D. & vocatur
 Ἀρειός, seu Arius, qui est Ἀρης idem ac
 θεός. *ibid.* E. violentus & impetuosus,
 & sæpe vocatur Martis planeta a Doro-
 theo, alibi ὁμηλικῶς dicitur θεός
 Ἀρης. *ibid.* F. aliis θέα, sed substan-
 tive melius dicitur, pro Marte, & in
 planetam Martis transcriptus. *ibid.* A.
 θέρεις, λαγνός. } 877. b. G.
 θέρης, ἀφροδισιατικός.
 θεία, Thuria. 98. a. F. G. b. B. olim
 Ἀνθεία. 98. a. F. θείατος κόλπος.
 98. b. C.
 θειανός πύμα, frustum caniculæ, quæ
 & ξιφίας dicta, ejus mentio apud Athe-
 næum, dicitur à populis Thuriis. 941.
 b. D. E.
 θήριοι, Thuri, non Thyrii. 175. b. B.
 877. b. F.
 Thracæ Titanis mater Bithyos ex Jove, &
 Dolonci ex Saturno. 112. b. C. rigen-
 tissima, βορέης ἐρεσσύριον dicta. 137. a.
 E.
 Thracensium praefectura. 567. b. C. 568.
 a. A.
 Thraces ex Asia in Europam traducti sub
 Alyarte Lydiae rege. 567. b. D. F. cri-
 stam habent in capite, πελτασταί.
 169. a. A. 511. a. D. notis com-
 puncti, & varias vestes gerebant. 169. a.
 A. D. apud .... conjugiorum multipli-
 citas. 112. a. C.
 Thraces auxiliares, cohortes, alæ. 568.
 a. A.
 θρηνησίαι, vocabulum admodum recens,
 non Græcum, sed ex Latino, Threcen-
 ses factum. 567. b. F. dicta à Constanti-
 nopolitanis qui Thraces erant, ea pars
 Asiae citerior quæ sibi, id est, Thraciæ
 propior. *ibid.* G. aut ab aliqua cohorte
 vel ala Thracum auxiliari Thracensium
 praefectura dicta. 568. a. A. θέμα &
 ἀναπληκὸν θέμα, minoris Asiae nomi-
 ne vocata. 566. b. C. 567. b. D. utrius-
 que provincias comprehendebat Asiana
 dicecesis, unde dictum quæ olim minor
 Asia & Proconsularis provincia fuit.
 567. b. D.
 Thracia vestis variis picta liciis. 169. a. A. ...
 adversa Bithynia ad Orientem. 616. a. B.
 Thracius lapis accenditur aqua, oleo res-
 tinguitur. 179. a. C. G. Θρακίας,
 Θρηνησίου λίθος. *ibid.* C. aqua accenditur,
 & flabellatione restinguitur, non oleo,
 juxta veteres, excitatus flabellato restingui-
 tur. *ibid.* b. C. flabellatione simul &
 oleo idem restinguitur, odorem bitumi-
 ni similem reddit cum accenditur. *ibid.*
 D.
 Θρακίαι 883. a. E. unde dictus, ignotum.
 889. a. D. medius inter argesten & apar-
 ctian. 884. a. A. vicinus argestæ, nonnullis
 dictus Cercius. 887. b. C. F. ad latus dex-
 trum Septentrionis. 885. a. A. 887. b. B.
 Senecæ cur summus dicatur. 885. a. A.
 887. a. B. contra Indiam stat. 882. a. F.
 Θρηνησά πανπυρία. 169. a. A.
 Θρηνησά genus unum hammoniæ la-
 crymæ. 725. a. A.
 Threiciæ mulieres Dianæ sacra facientes.
 147. b. B.
 Θριδακίνα ἀλγία. 896. a. A. μαύλα.
 896. a. D.
 Θριδακίνη Atticis eadem quæ cæteris
 θριδαξ, veteribus Medicis proprie la-
 ctuca agrestis. 896. b. B.
 Θριδαξ & μαργάριον, idem. 896. a. A.
 Θριχάσση, conspire pinnis. 803. b. B.
 Θριπίδες. } σφραγίδα pro } 654. b. F.
 Θριπύρω. } signaculis. } 655. a. C.
 Θρισαι, Sardinæ. 129. a. A.
 ἡ Θριναλὶς lychnus aureus Minervæ con-
 secratus ex Carystio lapide, ex Carpa-
 sino. 125. a. F.
 Θρύσι. }
 Θρύμι. } V. thymus.
 Θρύμιον. }
 Θρύμιον. }
 Thucydides pro Thucydidis. 66. a. C.
 Thunni, θύννοι, Sarmatæ, vicini Caspiis.
 Chuni dicti & Hunni Χύννοι, ὄνοι.
 112. b. D. dextra ripa intrant, exeunt
 læva. 130. b. F.
 Thuri vicini Athagoris Dionysio Φρέροι.
 696. a. A.
 Thuria, V. θεία.
 Thurifera, sine aspiratione, in veteribus
 codicibus, antiquitamen aspirant, ut
 à Græco θύω. 355. a. D. ... post Sya-
 grum promontorium ad Sacchaliticum
 sinum. 355. a. C. situs. 350. a. C. b. 351.
 a. 352. b. G. 353. propria Sabæorum.
 354. b. A.
 Thuri, Thuri. 51. b. E. F. V. Θύριοι.
 Thuriæ oppidum, θύριοι, Sybaris olim
 appellatum. 51. b. E.
 Thurfio, V. θυριανός πένος... Plinius piscis
 genus esse dicit simile delphini. 941. b. A.
 & rostris canicularum maleficientiæ assi-
 miliari. *ibid.* B. quum sit pars salita, seu
 frustum caniculæ carthariæ. 941. b. B.
 942. a. E. sic vocatum à Romanis à simili-
 tudine capitis thyrsi, qui in summo capi-
 tatus. 942. a. D. omnibus thyrsis globus
 imponebatur, frustum fassamenti ea forma
 concisum, θυρσίον dicebatur, eadem
 ratione & thymum thyrsion vocatum.
 941. b. F.
 Thus à Græco θύω. 355. a. D. 669. b. A.
 E. Græcis θυμίαμα elicitur κατ' ἐξο-
 χλῶ, pro thure, unde Gallicum en-
 cens. 355. a. D. in arbore, non arbor
 inciditur, ut formam accipiat. 361. a.
 G. .... Thus σμιλιωπὴν. 361. b. B.
 procreatrix planta, arbor dicitur, non
 virgultum, πλούλαδον, arbor non
 magna sed arbor tamen. 355. a. G. ar-
 bor æstate incisa, ut autumno metere-
 tur, aut hieme incisa, ut vere metere-
 tur. *ibid.* b. D. duplex vindemia, quo
 tempore fieret. *ibid.* E. in ejus incisio-
 ne, cortex tantum laxatur & aperitur
 plaga, non adimitur. *ibid.* F. arbor spi-
 næ Aegyptiæ neutiquam similis, non
 spinosa. 369. a. A. lentisci speciem habet
 359. a. A. 369. a. A. arbor humilior myr-
 rha, Aegyptiacæ spinæ albæ instar ha-
 bet. 381. b. E. .... & myrrhæ arbo-
 res multi simili forma describere, & ex
 eadem arbore utrumque manare. 354. a.
 D. 359. a. A. ἄμωμον. 284. b. C.
 Indicum arte efficitur, Arabicum minime.
 252. b. C. D. ἀγρόν, i. nativum, & qua-
 le ex arbore fluxerat. 252. a. C. 367. a. B.
 δαδιστόν. 358. b. B. E. refina adultera-
 tum. *ibid.* b. C. rufum à colore refinæ
 dictum. *ibid.* D. καρφωπὴν. *ibid.* D. E.
 dictum. 360. b. B. 810. a. A. in ro-
 tunda grana concrevit. 938. a. A. mam-
 mosum. 360. b. B. C. gutta vel lacrima.
 (902)
ibid. C. 376. b. F. glebæ mantum im-
 plentes χερσὶ πληθιαίοι. 360. b. D. F. G.
 361. a. C. moles & pondus. 360. a. G.
 Indicum. 360. b. D. 361. a. A. C. E.
 Arabicum. 360. b. E. 361. a. A. B. D.
 b. A. stagonias, & atomos. 360. b. D.
 938. a. A. micæ, manna dicta. 360. b.
 F. 809. a. D. pollen, minutum, λιβα-
 νωπὶς λεπτός. 360. b. F. Sabæum. 355.
 a. A. b. B. 385. a. F. in .... historia &
 differentiis, παγονίας, ἀτμης, &c.
 non sunt Arabica nomina, sed Græca.
 725. a. B. fumus noxius. 382. b. B. fla-
 vi & coloris aurei genus χαλκωλίανον.
 810. a. A.
 θύα, & θύον, citrus quæ nomen dedit
 citreis mensis. 667. a. C. cupressio simi-
 lis foliatura, ramis, caudice & fructu.
 668. a. C. in Græcia tempore Homeris
 non passiva, apud Hammonis fanum &
 in Cyrenensi agro tantum nascitur, ex
 ea contignationes factæ templorum ve-
 terum. *ibid.* D. quod Theophrastus de
 urbe Cyrenarum prodit. *ibid.* E. ἀρά-
 ματα. 739. a. B.
 θύαν de sceminis. 661. a. D.
 θύειν pro suffire, Aelice Φύειν. 355. a. D.
 proprie odores incendere, odoribus ac-
 censilis Deos propitiare, postea de victi-
 mis cæsis abusive dici ceptum. 668. a.
 B.
 θύια, citri arbor. 209. a. A.
 θύια ζωγερῶν, mortaria ad pigmenta
 pertinentia. 741. a. A.
 θύια ligna, i. citrea ad men-
 sas faciendas. } 689. a. A.
 θύιναι τράπεζαι.
 θύινον, citreum.
 θύινος ἐστὶ μύρον. 744. b. B.
 θυλακία radix nardi Ciliciæ, five Sy-
 riæ, cur dicta Nicandro, unde & Dio-
 scoridi θυλακίη, & Galeno πηλὴς di-
 citur. 747. a. A.
 θυλάκιος ὑποδαχῆς, calcis calceari. 265. a.
 G.
 θύλας, θύλακον, γορτύς, ἔλυτρον.
 823. a. B. b. C.
 θυμάτων ἀπαρχαί, proficere. 147. b. B.
 θύμερα, pro θυμεραία, locus in quo
 plurima nascebatur thymbra, unde &
 θυμεραία & θυμεραία Hippocrati,
 quæ aliis θύμερη, & θυμερίη. 902. a.
 E. V. cymila & thymum.
 θυμεροφάτοι & θυμεροπιδόπνοι rustici
 in Attico solo dicti, θυμεροφάτοι expo-
 nitur ἀγροικίης, & θυμεροπιδόπνοι
 θύμω similis. 907. b. C.
 Thymelæa herba. 659. a. C. .... folium
 proprie vocatum κνέωρον, κνηπὸν & κνη-
 σπον. 214. b. A. 287. b. G. 288. a. A.
 659. a. C. & planta ipsa κνέωρον quoque
 dicitur, dicta quod folia ejus oleaginea.
 288. a. C. thymelæa linum vocatur.
 186. b. B. 911. a. C. quia frutex lino
 similis ab olea nomen accepit. 911. a.
 C. E. Hygini casia. 287. b. G. 288. a.
 C. oleum. 214. a. E.
 θυμίαμα, incensum, thus κατ' ἐξοχλῶ.
 355. a. E. 669. b. E. λιευκόν, cur di-
 ctum hammoniæ. 670. a. F. de certa
 odoramenti specie, apud Abasenos. 669.
 b. D. muscatorum & unguentorum. 745.
 b. D.
 θύμιον pro μύλον. 734. b. F.
 θυμός ἰπποσίμων. 571. b. B. à θύω,
 Aelice θυμός, unde fumus Latine
 πύον, ἀήρ. 355. a. E. thymum, etiam
 θρύμις, vel θρύμιος dicitur, & θύμερη,
 907. b. A. eo ceu condimento veteres
 utebantur. *ibid.* B. D. eo sales condie-
 bant, unde & θυμὸν ἄλς, inter te-
 nues victus & agrestes cuppedias comme-
 moratur. *ibid.* D. sunt & qui bulbos &
 cæpas agrestes exponant, Helychus

πὸ σπέρματι. radix lignea, & non edulis, arum etiam vocatum. *ibid.* E. forte allia & capra θυμόν vocata ab animosa acrimonia, sed θυμόν apud Aristophanem prima brevi, quæ longa in voce θυμός, .. vocat hodie Græcia omnis θυμός, & θυμόςιον & θυμόςιον. *ibid.* F. G. quod non confundendum cum thymbra. *ibid.* G. θυμόςιον speciem agrestem voluit esse θυμόν recentiores Græciæ Herbarii. 908. a. A. apud nonnullos θυμόν & θυμόςιον, i. thymi & thymbræ, sit sepe junctim mentio, thymbra nulla alia capitata præter thymum Græcum, quod Latini thymbram capitatam vocarunt, ut distinguerent à thymo sibi noto, quod non erat capitatum, thymbra capitata, seu κεφαλωτή eadem cum thymo Attico. *ibid.* B. quod capitula in summitate habet, in quo multum differt a thymbra vulgari quæ spicam habet, ideo Græci κεφαλωτὸν θυμόν vocant, ματζικόθυμόν, seu ματζικόθυμόν dictus a Græcis recentioribus, quod caput instar massucæ haberet, quod & θυρόσιον appellatur. *ibid.* C. E. 942. a. D. capitatum apud Dioscoridem intelligendum. 908. a. D. cui & flores purpurei, Græci dicunt etiam λωκὸν θυμόν vocari capitatum. *ibid.* E. Theophrastus in duo genera dividit, candidum & nigrum, utrumque genus capitatum, nigrum a floris colore ex purpura nigricantis. *ibid.* F. quod non differt specie a candido. *ibid.* G. Dioscoridis capitatum, non spicatum, Græcum quale. *ibid.* b. A. quod est Atticum Theophrasti. *ibid.* B. D. quod est capitatum. *ibid.* E. an non vivat nisi in afflatu maris. *ibid.* B. C. D. 909. a. B. ideoque in Arcadia nasci non possit. 908. b. B. Narbonense aliud a Græco & capitato, in Gallia passim visum sponte nascens & sativum, quod appellamus thym, & est thymbræ similis. *ibid.* E. 909. a. A. 914. b. E. quod in duo genera dividitur λωκὸν & μέλαν. 914. b. E. quod florem habeat purpureum, dictum μέλαν. 908. a. F. spicatum simile thymbræ, quæ ἄλχων habet, θυμόςιον vocatum vetustissimis Græcis θυμόν, & θυμόςιον transpositis literis dixerunt, θυμόςιον τρομερία. 908. b. F. veteres Græci θυμόςιον appellarunt, recentiores θυμόςιον, simile thymbræ, spicatum non capitatum. 909. a. C. durius & sativæ simile, diversum a capitato. *ibid.* D. & utriusque capitula diversa. *ibid.* G. vulgaris flores purpurei. *ibid.* b. B. Græcum & capitatum, sub appellatione thymbræ capitatæ Romanis cognitum, universæ Galliæ ignotum, in Hispaniæ maritimis nascens. *ibid.* a. B. .... humoris δελμύτης olfactu sentitur, non gustu percipitur. 905. b. F. V. *epithymum*. Thyni chirographi, anuli, manu sculpti. 775. a. C. Thynias promontorium Apolloniæ Europæ vicina. 151. b. G. θυάδης θαλάμος, .. ξύλα, ligna citrea, pro θυία. 669. a. F. deducit Plinius a θυόν. 665. a. G. θυώδες, citrosium. 669. a. C. odoratum. 668. a. B. 669. a. E. lignum aliud, aliud opus θυώδες. 669. a. F. θυόεν, citreum. 668. a. B. 669. a. C. θυόεντα, θυόδοκα & θυώδη, templa, aræ, loca sacra. 669. b. A. θυώμα πὸ μύρον, πὸ ἄρωμα. 665. b. G. ex aromatis conditum. *ibid.* b. G. θυόν, V. thus, genus ligni odorati a thure diversum, ladanum vertit Avienus. 355. a. E. F. de genere odoramenti in Arabica nascentis. 669. b. E. omne odoramentum Græci dicunt. 670.

b. A. non fuit odorifera, apud Homerum non est citrus Libyca, sed odoramentum. 669. a. E. 670. a. D. apud Homerum, citrum esse non odoramentum statuit Plinius, genus ligni, quod citrum est, duo significat odoramentum & citrum arborem. 668. a. A. ex eo in sacris convolutum nidorem vel odorem Græci vetustissimi novere. 670. a. E. a Cyrenæis nuncupatum, quod haberet folia similia θυώ, i. brathy, vel herbæ Sabinae, longe differunt tamen. *ibid.* D. V. citrum.

θυωνάει a θυάνη. 41. b. C.

θύωτης caseus. 629. b. E.

θύεα δίκλις, V. δίκλις.

θύραν ψοφῶν, ἰκπτεν. 656. a. A. περσ.

πθέναι. *ibid.* b. B. .. tabulæ quibus operitur πὸ χάσμα januæ. 651. a. G. circi principium. 638. a. G. ἱερὸς ἢ ἰωπικὸς ἢ δίκτυαται, valvæ. 651. a. G. Ἀλ.

πέναι, fores valvatæ. *ibid.* a. E. ἰπ.

πικὴ δίκτυαται. 647. a. C. D. F.

συνδρομάδες, quæ. 651. a. D. F. π.

θησικασμέναι & κείμηναι 573. a. B.

Thyrea pro Thuria. 98. b. A. B.

Thyreatici belli tempus. 99. a. A.

θυρεπανοικτὴν δατύλιον. 655. a. B.

θυριάτης κόλμα. 98. b. C.

θυρεσιδὴς κεφαλὴ Acanthi,

καυλὸς ἔχων κεφάλαια.

θύρεσι, κώνοι.

θύρεσφόροι, qui κωνοφόροι.

θύρεσ & νάρθηξ, idem. 213. a. A.

Thyrus, seu scapus fabæ Egyptiæ, καυ.

λὸς & ῥάβδος etiam dicitur. 681. a. C.

κατάκιστοι, hedera testii. 826. b. A.

in gracilitatem conii instar fastigati. 379.

a. F. ... conii impositi in monumentis. 908.

a. E.

θύς, idem quod veteribus ὕς. 661. a. E.

τι, præne. 823. a. G.

Tiara, quid, pileum Persicum. 392. a. D.

ἀπαγῆς, & πεπηγμέναι, rectæ & in-

curvæ. *ibid.* E. Περσικὴ περικεφαλαία,

galea Persicæ pileum vel galerus, .. ac-

uminatæ a τήρη, quod ἐξὺ significat.

ibid. F. Phrygia. *ibid.* G. sub mento re-

ligabatur. *ibid.* b. A.

Tiæra, de apice Phœnicis. 486. b. A.

Tiæra, λόφος, apex. 392. b. B.

Tibarani vel Tibareni, populi ad Pontum

... chrysolithi. 290. a. A.

τιβάρ, servi nomen in comœdiis. 559. b.

E.

Tiberiadis lacus idem cum lacu Gennefara.

408. b. B. dicitur θαλάσσει τῆς Τιβε-

ριάδος. 433. a. B. θαλάσσει, dicitur

aliis λίμνη, improprie nam urbs hoc

nomen habebat. 408. b. A.

Tiberias urbs aquis calidis salubris. 408. a.

E.

Tiberius Nero. 18. a. B. G.

Tibia, instrumentum maxime ὀργανιστικὸν

& παθητικόν. 87. b. F. ex stipula hor-

deacea, tenuis avena, & calamus agre-

stis, & stipula Virgilio 88. a. E. olim ex

harundine, postea ex argento & buxo,

ollibusque bubulis & loto. 86. a. B. Li-

byca, plagiaulos. 87. a. D. ex loto.

87. a. G. Lydiæ, quæ & thurariæ, sa-

crificæ Thulcorum: ex buxo, ex ebore

etiam. *ibid.* b. G. spondiacæ. 88. a. A.

Phrygia. 86. b. G. ex osse vel buxo,

cui ad orificium cornu repandum. 87. a.

A. C. unde Phrygius cornus dicitur Var-

roni. 86. b. G. similis tubæ Tyrrhenicæ,

quantum ad formam. 87. a. B. diversa a

plagiaulo licet curva & obliqua. 86. b. E.

ἔλυμ & dicta. 86. b. E. 88. a. E. ludi-

cre, sunt agonales. 86. a. B. præcen-

toriar, sacrificæ. *ibid.* b. A. multifora-

tilis, Diodori Thebani, aut Prodromi,

aut Antigenidæ inventum. 84. b. F. hu-

jus foraminum multitudinis effectus.

ibid. G. inspirari & inflari dicuntur. 82.

b. E. quarum inventor Marfyas, θεὸς
νηλεῆς, sonus omnis querulus & læti-
ficus. 586. a. E. curvæ inventio. 87. b.
A. ante Pronomum ad omnimodam mo-
dulationem comparatæ. 84. a. E. G. ...
& tibicinandi artem invenisse Marfyas
dicitur. 84. a. C. 584. b. B. agere. 87.
b. F. dexteræ & sinistræ. 84. b. A. D.
pares & impares. 84. b. C. antiquæ pau-
cis foraminibus apertæ, sinistræ plura
foramina quam dextræ habebant. *ibid.* E.
pares, Lydiæ sunt Tyrrhenæ. 88. a.
C. Serranæ, i. Tyriæ, Syriæ, Co-
rinthiæ, Ægyptiæ. *ibid.* D. geminæ
implicatæ in sacris Matris Idææ. 87. a.
E. ... materia, prima a Minerva facta ex
ossibus hinnuleorum. 82. b. C.

Tibicines, ἀντήρες. 856. a. D.

Tibii ex Tibio Phrygiæ loco veniebant.

34. a. G. servi emptitii. *ibid.* A.

τίβι, nomen servi apud comicos. 34. a.

G.

Tibur oppidum a quibus conditum. 44. a.

G.

Tieron, dictum oppidum Τίον. 616. b.

B. pro quo perperam Τήιον & Τίθιον.

624. a. A.

Tigala ex genere Tithymallorum. 927. a.

E. vox ex τὸ γάλα, nihil aliud quam

lac concretum. 926. b. C. D. herba apud

Arabas & Ægyptios, ex qua saccharum.

926. b. F.

Τίβρα, Plinio Suigara. 444. b. G.

Τιβρανὴς Armeniæ rex .... Achæmenides

Medorum dux. 489. b. B.

Tigris, equi nomen in Circensibus. 629.

a. B. 630. a. F. ejus nomine quadriga in-

telligitur, erat in ea funalis sinister. 630.

a. G.

Τίβρις & Τίβρις. 272. a. F. 489. a. G. V. Πίβρις.

Tigrix, in veteri inscriptione. 200. a. B.

Tigris flumen, diversus à Pasitigri. 830. a.

G. statim ab exordio non nominatur.

489. a. B. Diodoro Siculo, qui Pasiti-

gris Arriano & Curtio. 494. b. B. E.

alius ab Assyrio. *ibid.* E. dictus à popu-

lis locorum in quibus nascitur. 276. a. B.

Ponticus & Persicus. 493. b. B. amnis

Paphlagonicus, tres ejus nominis fluvii,

diversi ex partibus originem habentes.

489. b. B. .... fons, ortus, seu origo

438. a. D. b. D. 439. a. F. 487. b. B. ...

D. F. G. 488. a. A. E. b. F. G. 489. a.

A. unde dictus. 487. b. G. 489. a. F. b.

E. ejus cursus. 489. a. F. 494. a. G. b.

C. animal, ῥοῖς ὀδόντων. 489. b. B.

virgatæ ... maculæ. 148. b. D. ... ve-

locitas. 148. b. E. F. 489. b. B. rabies

præ dolore amissorum catulorum. 149.

a. B. E. ejus cernuatio. 149. a. C. D.

foetus raptorum technæ. 148. b. G. 149.

a. A. b. B.

Tilia folium amittit. 675. a. D.

τιλὸι μοτὶ ex filis linthei carpti, vulgo

charpie. 538. b. B.

Timens non luteus evadit, sed subalbidus,

proprie pallidus dicitur. 812. a. E.

Timæi mathematici de Nili incremento

opinio. 300. b. D. G. 301. 302. a. A.

303. a. C. b. B. 304. b. C.

Τιμαχὸς νῆος. 892. b. D. 893. a. B.

Timotheus citharædus, vixit Euripidis

ætate. 572. b. C. condemnatus quod

veterem Musicam corrumpere. 85. a.

F.

Tinæ, vasa vinaria. 165. a. E.

Tinctoria, gladii, mens, cruenta & cæ-

dibus gaudens. 133. a. A.

Tinctura, lapidum, purpuræ. 806. b. G.

V. ὑψί.

Tinda, Τίνδη, urbs Thraciæ. 113. b. B.

Abderæ vicina. 631. b. B. a Chalci-

densibus condita. 113. b. B. quando

condita. *ibid.* D. ubi Diomedis equo-

rum stabula. 631. b. B.

Tingi, Cæsarea. 204. b. A. Mauritaniæ po-

pidum. 204. a. D. b. C. 217. b. D.

Tingitani, potius Mauri quam Phœnices.

204. b. G. ex Mauritania in Bæticæ urbem tranſducti à Romanis, 204. a. F. G.
 Τίνα & τίνα, idem. 281. a. D.
 Tinnunculus, crecerelle. 240. a. G. unde dictus, fortasse idem & hippiunculus: columbis amicus, *ibid.* idem cum cenchride, ejus vocem & aspectum fugiunt accipitres, 241. a. A.
 Tinus semper florida. 198. b. D. lauri species, pro quo pinus in libris, ubi V. lauri silvestris genus, semper virens & minor lauro. 198. b. D. G. 199. a. A.
 Τίον oppidum, etiam Τίειον dictum. 616. b. D.
 Tirida. 113. b. A. B. D. Diomedis oppidum. 113. b. D.
 Τισφών, 571. a. E.
 Titæa pro dea in Africa culta. 199. b. B.
 Τίτλωνες, 580. a. E.
 Titana, locus Sicyoniæ. 43. a. E.
 Titanes Titææ filii. 580. a. E.
 Titanomachia auctor. 602. b. B. pars cyclopici, 595. b. C.
 Tithymallus sive lactaria herba, caustica vi prædita. 660. b. D. ex . . . succus colligebatur. *ibid.* E. . . genus, Græcis δέξυπρον, Arabibus sebra, vel scebra, vel alsebra dictum, esula Latinis. 932. a. E. F. . . species haoscer, & alascir, & Tigala. 927. a. E.
 Titanus pro Tutunus. 232. b. E.
 Τίτω, ἡτρώων. 938. b. G.
 Τίτωβι, ἡτρώβιζεν, de qua voce quarundam perdicum. 105. b. A. C. 106. a. D. & de hirundinibus. 105. b. C.
 Titulus, elogium. 32. b. G. proprie lapis inscriptus, vel ipsa lapidis inscriptio, cippus, στήλη, lapis quoque dictus, pro elogio condemnati. 858. b. A. τίλος, στήλη de sepulcri titulo. *ibid.* B.
 Tityros mons Cydoniæ in quo templum Dictynnae. 120. b. B. D.
 ad Tium ab Heraclea quot stadia. 623. b. D.
 Tlepolemus Lyciis equo singulari vicit. 131. Olympiadem. 648. b. G. Myrensis Hermulorum inventor. *ibid.* F.
 Τμάδος, mons Dodonæus, olim Τύμα. 36. a. E. b. E.
 Tmolite Lydia. 588. a. E.
 Τμώλῳ, olim Τύμωλῳ. 588. a. F.
 Tmoris Lydia, in quo primum repertus Lydius lapis. 776. a. F.
 Tochari populi. 559. b. C. vicini Athagoris, aliter Phocari. 696. a. A.
 Toga, tam pro tecto, quam pro veste quæ corpus tegitur. 678. b. F. ter quaterque lota. 277. b. D.
 Toga pro toga in libris. 43. a. G. 137. a. D.
 Τόχῳ ἐξωάρετος. 869. b. A.
 Toleno, vel tolleno κηλάνιον, machina quæ sursum tollebat, ac deorsum mittebatur, cui alligatus situlus vel cadus hauriendæ aquæ. 415. a. C. tollonum hausus *ibid.* E.
 Tolistobogi, populi Phrygiæ. 615. a. E. gens una ex tribus præcipuis Galatarum. *ibid.* G.
 Tollere pro educare, vel nutrire. 200. b. D.
 Tolosbici, & Tolosboci, & Tolosbi, pro Tolistobogis. 616. b. A.
 Τολύπη. 89. b. E. G. 90. a. A. 210. b. B. 211. a. F.
 Tomentum circense, unde dictum. 282. b. F. Lingonicum, quid. *ibid.* E. ex novissimo lanarum purgamento. *ibid.* F. ex floccis derasis interpectendum. 227. b. G. 282. b. A. γνάφαλλον. *ibid.* B.
 Tomerus fluvius, circa quem Pasiræ, male apud Plin. Tuberus. 828. b. F.
 Tonitrua crebra cum imbris genituræ

margaritarum proficiunt, & tuberum. 796. b. C.
 Tonitrum, à tono tonis. 804. a. F. V. fulgurum.
 Τόνος, torus. 472. a. A. 576. b. B. 889. a. C. vigor. 269. b. D.
 Tonsa corona, idem quod tonsilis, oliva 703. b. C. villi. *ibid.* D.
 Tonsile porrum, festile & festivum, Græcis καρπὸν .. ferra quæ, coronæ. *ibid.* b. B. E. tapetes. *ibid.* D.
 Tonsus est pro totondit. 38. b. G. 150. a. E.
 Τόντος urbs Thraciæ. 152. a. D.
 Τοναρχία dicuntur tres urbes assignatæ ab Herode Salomæ sorori, Judæa cis Jordanem in decem . . . divisa, quæ & σιωδρία vocantur. 406. b. F.
 Τονάρεν pro quærere merè Græcum est, conjectura aliquid colligere & indagare. 763. a. B.
 Τονάση urbs Indiæ. 762. b. G.
 Topazion callaicæ similitudine propius quam auctoritate & pretio. 169. b. A. 170. a. A. similis colore callaicæ, suo vires genere, colore recentis olei. 169. b. A. gemmam rubentem supra carbunculos perperam facit Epiphanius. *ibid.* E. amplissima gemmarum, χρυσόπετρος cautes revera, & petrâ potius, quam gemma, apud Alabastrum Thebaidis nascitur. *ibid.* G. hyalini coloris, seu vitrei. 169. b. C. 170. a. A. gemma ab insula Arabiæ, ubi reperiebatur. 762. b. F. & Πάζιον appellabatur. *ibid.* G. χρυσίδες σπολάμπει φέρος, viridi & aureo fulgore resulget. 169. b. C. duo genera quorum alterum χρυσόπετρον, vel potius χρυσόπετρον dicebatur. *ibid.* C. D. secunda gemma in primo ordine petoralis quibusdam dicitur. 763. b. C. sextum locum in gemma obtinebat. 169. b. A. . . . inventio. 289. b. C.
 Topazios insula, unde erecta primum Topazion, Berenicæ reginæ oblata. 169. b. G.
 Topazos Arabiæ insula, quæ & Πάζιον & Τονάζιον dicebatur. 762. b. F.
 Τονέον, Topium. 858. a. F.
 Τόπι φαρμακώδης. 740. a. D.
 Topiarium opus. 122. a. B.
 Toranius magno. 29. b. F. C. . . . D. Augusti tutor. 30. a. A.
 Torarius, bajulus. 30. a. A.
 Torcollum, ἰνυγξ unde dicta. 662. a. D.
 Τόρεα, calatura, & πρέσια, tornatura differunt. 738. a. G.
 Τόρεν, cadere, πέμνει. 738. a. F.
 Toreuma improprie de quovis poculo vel scypho. 738. a. A. proprie de argento calato sigillis exsculptis & expressis. 735. a. C. 737. b. E. 738. a. A. C. opus sculptum. 736. a. G. improprie Latinitatis infimæ auctoribus pro toro vel torali. 738. a. D. . . . cum πινύμα, perperam confusa. *ib.* E. & πρέσια & πινύμα, unde πινύμα vasa tornata, aut toro facta interpretantur, magno errore. *ibid.* a. E. dicta fistilia vasa, sed eantum quæ signis calatis erant aspera. *ibid.* a. C. . . . significationi nihil tam contrarium quam quod læve, ac sine ulla inæqualitate, quam πινύμα præstat. *ibid.* B. δερμάκια, calata fistilia, urcei fistiles & alia vasa cum figuris extantibus & pressis, ut & vitrea calatis imaginibus aspera, lævia & puro nullo modo possunt dici πινύματα. *ibid.* C.
 Τορῶν, cælo. 736. a. B.
 Τορῶν, V. calatores.
 Τορῶν ἡ ἀρς, V. calatura, . . . & πινύμα artes diversæ. 735. a. C. 738. a. E. vocabulorum similitudo artes eas & opera confundendi causa. 735. a. B. . . . initium dedisse ac viam aperuisse Phidiam parvis signis faciendis ait Plinius. 737. b. E. quem ait floruisse Olympiade LXXXI,

at Anacreon Olympiade LXXI. floruit, longe igitur antiquior ars toreutice atate Phidiæ & Policleti. *ibid.* F. duo modi methodique: una quæ argentum in ipso corpore scyphi excideret & sigillis eminentibus exsculperet. *ibid.* G. quo referendus Satyrus in corpore phialæ ex eodem argento calatus. *ibid.* b. A. & corymbiata, & hederaciæ, & filicatæ patinæ. *ibid.* B. altera quæ sigilla seorsum ficta argento vel auro includeret, atque illigaret per artem quæ ἐμπυστική dicitur, quæ anaglypta vel anaglypha dicebantur. *ibid.* a. G. b. B. offendit Plinius, consummavit Polycletus. 737. a. A. 738. b. B. Theodorus Samius. 738. b. B.
 Τορῶν ἡ ἀρς improprie de eo qui gemmas in annulo scalpit. 737. b. G. Latine cavator & scalptor dicitur, non cælator, non πινύματα cavit in gemma, sed ἐκτυπώματα excitat. 738. a. A.
 Tormen & tormentum à torqueo. 165. b. C.
 Tornatiles lapides, πινύματα. 738. b. B.
 Tornatores diversi à rasoribus & interrasoribus, exsculpunt & insculpunt ligna non vice-versa tornant sculptores, strias & sulcos in ligno tornatili facere possunt, figuras & sigilla torno exprimere nullo modo queunt. 736. a. B. dici possunt γλύψαι, non tamen è contra. 735. a. F. 736. a. A.
 Tornatum, πινύματα, . . . pocula, πινύματα, vasa, σιδῶν πινύματα, 736. a. B.
 Τόρεν in ligno præcipue operatur. 735. a. F.
 Τορῶν ἡ ἀρς etiam γλύψαι & . . . ἐκτυπώματα in libris pro πινύμα. 737. a. D.
 Τορῶν ἡ ἀρς, V. γλύψαι.
 Τορῶν ἡ ἀρς, πινύματα, πινύματα, in orbem terere & sculpere. 289. a. D. πινύματα & γλύψαι confunduntur, licet sint diversa. 289. a. C. πινύματα lapides, quæ tornantur, etiam sculpuntur in orbem nam tornus exsculpsit. 289. a. D. . . . aliud ξύμα vel ξέμα, aliud γλύψαι. 736. a. A.
 Τορῶν ἡ ἀρς instrumentum ferreum, quo teruntur ligna in torno. 736. a. A.
 Tornum instrumentum, in quo teruntur ligna circumagendo. 738. a. F. inde infima Latinitas tornare pro gyrare ac vertere, & tornum pro gyro, & contornum pro circulo, τέρνος, ἐξ αἰθέρος πικτικόν, quo ligna in teretem formam rediguntur, abusive usus Avienus. *ibid.* G. pro terere, & polire, quod improprie dixit, quia quæ torno fiunt, etiam teruntur & lævigantur. *ibid.* b. A. unde torno terere Virgilio, at torno gemmæ non poliuntur, in Germania rotis aquariis versantibus. *ibid.* B. facili superaddita vitis, quomodo intelligendum. *ibid.* C. D. improprie γλύψανον reddidit Virgilius. 735. a. a. F. aliter terit, aliter cælum. 777. b. B. . . . operantes etiam lignum sculpunt & cavant, raduntque ac texunt, haud secus ac sculptores. 735. a. F.
 Τορῶν, Æolice τέρνος, . . . τέρνος, ἀκεί-
 Ές, τέρνον. 502. a. E.
 Torrens Vergelli. 70. a. C.
 Torulus non cortex, sed ea pars ligni quæ ambit medullam, toruli vice, ejicitur perdolatione, vel runcina. 727. b. E. 728. a. B. qui Theophrasto φλοιώδης κύκλῳ, de abiete, ex . . . arbore ejicere. 728. a. C.
 Torus, αἰλένη. 29. b. G. V. πινύμα & λε-
 Εύλος . . . antiquitus è stramento. 282. b. D.
 Totum licet, fuisti, vicisti. 788. b. B.
 Τοξόται, corpus ministrorum publicorum seu listorum Athenis. 581. a. D.
 Τρεπείτ. V. myrobalanus.
 Trabes quibus tecta sustentantur, ab intestinis operibus diversæ. 727. b. F.
 Trachali. V. spondyli.

- Τερχία**, vel **τερχία**. V. *Seleucia*.
Trachonitis Tetrarchia ab Herode Magno relicta Philippi. 406. b. E.
Τερχύ genus balsami Plinio. 410. a. F. b. A. D. F.
Τερχυνοσπί pectines. 795. a. E.
Tractus pro lineamentis vulgo. 5. a. D.
Traducta, vel **Transducta**. 204. b. C. D.
Tragea nostra à **τράχημα**.
Τεργαία recentioribus pro **τράχημα**. 930. a. F.
Τράχη à **τράγω**.
Tragelaphus, Eleus dictus, visus Lutiæ. 162. b. B.
Τεργήματα palmæ ficcæ, sitim provocant. 334. a. C. D. 930. a. D. palmæ à Syris vocantur. 930. a. B. C. non omnis palmæ balanus, sed is qui ficcatus erat, sub .... nomine quæ comprehenduntur. *ibid.* D. quæ **πέμμα** aut **τράχημα** Græcis, Latinis bellaria, discrimen inter **πέμμα** & **τράχημα**, coptæ tamen seu plantæ **τεργήματα** dicuntur, sic **πέμμα** essent. *ibid.* F.
Τεργωδίν dicitur carduellis. 316. a. B.
Τεργωδοί, qui. 609. a. B. vocis claritate maxime affectabant. 541. a. D. ideoque venere abstinebant, fibulam peni imponebant. *ib.* E. fabulas agebant, quales à poetis habebant. 609. a. G.
Tragedia à Theipide inventa, sed ex humili in sublime everta ab Æschylo. 735. b. B... argumentum melius ex vulgata **μυθοποιία** sumitur, quam novum fingitur. 601. a. E... argumenta ex opere epico ut plurimum sumi solita. 600. a. E. 601. a. E. G. forma qua poetæ tragici ab epico cyclo dramata secernebant. 600. b. B. ex Homeri Iliade & Odyssæ, duæ tantum tragediæ fieri possunt, sed ex parva Iliade, & Cypriis, plures duci possunt. *ibid.* a. D.
Tragopan, avis. 283. a. E. F. sic dictus quod cornua habeat hircina. *ibid.* F. faciem vero phœnicei coloris, ut Pan pingitur. *ibid.* G.
Τεργίς **πώγων**, herba. 383. a. A.
Τράγοριζανον. V. *cunila*.
Tragula, jaculum, pro trahula, vel parva trahea.
Tragum pro trahum verriculum. 163. b. E.
Trahere ægros, litem.
Trahi alicui, pro ab aliquo. 776. b. G.
Tralaticium, vel **translaticium** quid. 124. a. F. G. b. A. D.
Tralucidæ fores. 647. a. E.
Tramites. 942. b. C.
Tranquilla pro tranquillitate. 297. a. F.
Tranfenna, machina capiendis turdis reticulato opere facta, ut crates. 646. a. E. F. **κρίκελον**, **ὄπληξ**, **κρίκλις**. 643. a. F. 646. a. C. ad theatrum non pertinet sed est circi propria. 647. a. A. **ἀπιδά** **γῆ** dicta. 646. b. G. 647. a. A. B. a transfundo dicta, quod per eam transfret ad spectus. 647. a. E. non simpliciter fenestra, sed cancellus ante fenestram positus, vel fenestra opere reticulato facta. 643. a. F. 647. a. D. F. G. non est proprie funis. 643. a. F. nec est mappa, sed **μαπωαίς** **σημείον** quia transfennæ aperiebantur signo mappæ misso. 647. a. A. B.
Transfretare. 325. a. B.
Translatum in scena Latina, **τὸ ἐκκύκλημα** & **ἐκκύκληθρον**. 124. a. G. qua machina Dii in scenam transferuntur. 124. b. A. B... pro Diis qui transferebantur. *ibid.* b. A.
Translatitio more loqui. 124. b. A.
Transmittere in specu. 321. a. A.
Transpadanarum agrestes, **Transpadanæ**. 166. b. E. iis æque guttura infectantur ac vicinis Carnis, propterea succinum gestant, *ibid.* F.
Transnatate. 325. a. B.
Transvaricare, **παρεβάινειν**. 663. b. G.
Trapedia, **τερεπεία**. 113. b. A. 834. b. G.
Τρεπεία **ψυγεία**, quæ. 898. a. E. F. G. b. A.
Τερεπεία, craticium textum, super quo ficus & casei siccati solebant. 869. a. A.
Transversare pro trajicere & varare flumen dixit infima Latinitas. 664. b. B.
Traversaria via, Traverse, hodie debet esse 20. pedum, ejus locum obtinebat rarolimes. 477. a. A.
Traverso, **παλαίως**. 243. b. G.
Τρηχία locus Ephesi, unde & urbs ipsa **τρηχία** appellata. 569. a. C. pars ab Androclo oppido inclusa. *ibid.* D. mons. 570. a. A. in quo Ephesi colebant, priusquam in plana descenderent, hinc **Trichia** inter nomina Ephesi. 569. a. G.
Τρηματική à **τρημακτική**. 156. a. B.
Tremissis, vix Latinum pro triente, quod ad instar semissis formatum. 881. b. A.
Tremuli, **οἱ περὶ τὰ νύκτα πεπονθότες**. 281. b. E.
Τρία **πρώματα**. 206. a. E. F.
Τριακάς, trigesima dies mensis. 431. b. A.
Τριάρχοι sunt Triumviri. 406. b. G.
Τριαρχία. 877. b. C.
Τριάς. 473. a. C. principium numerorum. 492. b. F.
Τριάξαι, vincere. 206. a. G.
Τρίβειν **ἀντίδοτον**. 740. a. G.
Tribules, ex eadem tribu, numerus, & tribus, idem. 217. a. A.
Tribulus inter spinas quæ secundum spinas habent folium. 279. b. D.
Tribunatus semestris, equitibus conferebatur. 319. b. E.
Tribuni laticlavii, & angusticlavii. 319. b. E.
Tributum duplex, alterum capitis, alterum soli, capitulare sive capitationem omnes pendebant. 195. a. D. F.
Τριχάδες, quid. 409. b. G. 410. a. B. C.
Τριχόμανες. V. *adiantum & polytrichon*.
Τριχόφυλλον, longo & capillaceo folio. 410. a. B. 749. b. E. 805. b. A.
Trichorum proprie quod tribus loculis distinctum est. 853. b. A. C. de camera non potest accipi. 853. b. G. 854. a. A. altare. 853. b. A. C. 854. a. A. apsis. 853. b. A. B. C. 854. a. A. templorum fastigium, & domuum Regiarum. *ibid.* D. E. F.
Tricino, ab trico. 283. a. C.
Τρίκνον, trina salutio. 174. a. F. pro quo triquinon. 941. a. E.
Τρίλιπτος **ἀψίς**. 853. a. F. b. G.
Trientis nota. 577. a. G.
Trigarium, V. *strigarium*.
Trigis ut plurimum usi heroes, in iis vinculo adnexus erat duobus sub jugis alius equus, qui **παρήγορ** dicebatur. 632. a. G... in curuli certamine mentio in veteri inscriptione. *ibid.* b. A.
Τρίγωνοειδής **ἐπιναέσις**. 927. a. G.
Trigonometra, perperam trigometra. 482. b. B. eadem cum veterum gruma. *ibid.* C.
Trilinum, quid. 646. b. G.
in Trimatu dimidia mensura futura. 31. a. A.
Τρίμυλον **πυρός**. 861. a. C.
Triopas fame affectus ob excisum Cereris nemus. 150. a. D.
Τριόπον unde dictum. 150. a. D... Herodis. *ibid.* C.
Triorchus de genere accipitrum, Romanis buteo. 241. a. B.
Τρίωροι partes quaternæ diei. 453. b. B.
Tripolitana Libya. 226. a. C.
Triphylus Jupiter. 387. b. B.
τὸ τρίφυλλον substantivè nunquam trifolium pratense vocat Dioscorides, sed aut **λωπὸν** **τρίφυλλον**, aut **πῖαν** **τρίφυλλον**, sub. **πῖαν** **λωπὸν**, aut **πῖαν** **τρίφυλλον**, sub. **πῖαν** **λωπὸν**. 172. b. E. non idem cum medica herba, nec cum loto. *ibid.* a. F. absolute est odoratum & bitumen resipiens. *ibid.* G. unde **ἀσφάλπον** nominatur, dicebatur & **μινυκυθές**, & **ὀξύφυλλον**, & **κνήκιον**, errat Plinius qui ex tribus epithetis ejusdem herbe tria genera facit. *ibid.* b. B. **τρίφυλλον** pratense & vulgare trifolium, quod **λωπὸν** **τρίφυλλον** Dioscorides vocat. *ibid.* C.
Τριπόλιον, herba Hesiodi laudibus incluta, non **πυλόν**. 751. b. E. quæ perperam confunduntur a Plinio. 752. a. C. **τρίπολιον**, non **πυλόν**, inter herbas magica potestate præditas, quæ corporibus & domibus amuleta præstant adversus fascinum. 751. a. F. ad omnia utilis prædicatur, maxime a famam & dignitatem. *ibid.* G.
Tripolis ex tribus urbibus constituta. 227. b. F.
Tripolitana sub dispositione vicarii Africæ præfidiæ provincia. 567. a. E.
Τρίπολον **ἀρμα**. 632. b. F. b. D.
Τρίπολον **ἀρμα**, tertio arata. 450. b. F.
Τρίπολον **ὕδαρ** & **μεθ' ὕδατος**. 305.
Triptolemus Celei filius, missus à Cerere per orbem universum, ut usum frugum omnibus indicaret. 527. a. F. G. quibusdam Eleusini regis & Cothone filius. 528. a. D. inter symbola Eleusiniorum sacrorum. 527. b. E.
Τρίσκελες, tricurium. 95. b. E.
Trismegisti conjectura ad dimetiendum diem per 12. partes. 463. a. D.
Τρίσφυλλον metri gratia pro **τρίφυλλον**. 172. b. A.
Tristis color metaphorice. 141. a. E. 244. b. C. succus. 142. a. A.
Tristitia, tristis soli habitus. 81. a. D.
Trita vestis pexæ opponitur. 277. a. E.
Tritannus gladiator, & ejus filius. 25. b. F. G. 26. a. A. D. G. b. A.
Triton fluvius, & Tritonis, **Τετάνις** palus in Cyrenaica prope Berenice. 270. b. D. æneus in fabrica Andronici. 869. b. E.
Tritores V. *calatores*.
Τρίτορας. 94. a. B.
Tritum argentum, cælatum. 289. a. B. 502. a. E. 735. b. G.
Τρίτριν, de voce certæ speciei perdicum. 105. b. C.
Triumphalis & victor, idem. 8. b. D.
Triumviratus collegium. 17. a. E.
Troas dicta Phrygia minor... & Phrygiæ veteres distinxerunt, recentiores parvæ Phrygiæ nomine appellarunt. 567. a. A.
Τροχάλια, non est rota qua ex puteo hauritur aqua, ejus quidem usus ad hauriendam aquam ex puteis, male à quibusdam **τροχάλια** scribitur, Latine trochlea dicitur, Gallice poulie. 415. b. E.
τρόχλος avis quæ dentes crocodili expurgat & exscalpit. 314. b. F. 316. a. E. non omnino id facit, sed qui dicitur **κλαδάροφρυγχος**, non fluvialis avis, **ἐνυδρ**, sed **πυδρ**, aquas amans. 316. a. F. parva avis, rex avium in Italia, inde regaviolus, & regaviolus, & regaliolus dicta. 315. b. C. dicitur & **πείρεως** & **βασιλός**. 315. b. A. B. cum eo bellum gerit aquila, non trochilus cum noctua. *ibid.* a. E. Solino **σπόφιλος**. 315. a. D. 316. a. G.
Τροχίστοι, pastelli rotundi. 936. b. E.
Τροχιστοειδής **κρόκος**, cui opponitur **οἱ τράχινος**, qui integer & capillaris, **τρίχης** enim fila croci. 758. b. E.
Τροχοειδής **κατασπασμα**. 758. b. E.
ἀρπυ pastilli rotundi. 936. b. E.
Trochus, **τρόχος**, rota **Φαεσμίων**. 661. alio nomine **ἐρόμβος**, **τροχίσπιον**. 661. b. G.
Trocmi,

Troemi, gens una ex tribus præcipuis Galatarum. 615. a. G. Mæoniæ Paphlagoniæ populi. *ibid.* a. F.
 Τρωήνη & τρωάλη, idem. 894. b. F.
 Τρωάλην etiam dicti Troglodytæ. 894. b. G.
 Τρωάλης genus passeris, unde dictus, dici potest & τρωαλοδύτης. 316. a. E.
 Troglotis myrrha, seu Troglodytis, pro optima. 895. a. A. B. cur ffordida & barbara dicatur Plinio, quæ δ'αυγής Dioscoridi, πέτροσελίον interpretantur nonnulli. *ibid.* C.
 Troglodytæ. 763. a. B. Æthiopes vicini Arabægyptiis. 345. a. D. Νομάδων, *ibid.* B. oram Arabici finis accolebant. 345. a. C. 561. b. B. E. 894. b. A. inde Arabes dicti. 345. a. B. C. à septentrione Pharan oppido terminata, ab occidente, Nilo. 345. a. C. Σκλωπίη & Νομάδων, aliis Arabes, aliis Æthiopes dicti. 561. b. F. nullarum opum domini, serpentibus vescuntur. 272. a. B. dicti Saraceni. 345. a. B. ... armenta. 272. b. A.
 Troglodytica, τρωαλοδυτική, quæ. 561. a. G. b. E. ... dicta Barbaria ob vicinitatem, alii eam Æthiopiam, alii Arabiam vocabant. 561. b. F. multas gentes comprehendebat. 894. b. B. ... latus Arabici finis, & Arabicum quibusdam differentis longitudinis, aliis ejusdem. 867. a. A. B.
 Troia, seu Troiæ lusus, quis. 119. b. E. F. G.
 a Troiæ excidio ad exortum urbis Romæ quot anni. 12. b. F.
 Trojani Iones expellunt. 42. a. B.
 Trongibim. 719. a. D. 926. b. G.
 Τροπαι Metonica. 522. a. E. veterum Græcorum Aristotelis & Theophrasti. *ibid.* D. E. planetarum. 302. b. F. 9ελαι, confectæ. 302. b. F. 304. b. G. pro quatuor anni tempestatibus. 302. b. F.
 Τροφή ἄπυρ. 898. a. F.
 Τρόποι, ἱμάντες τῶν κωπῶν. 263. a. F.
 χαμαι in lueta. 205. a. D. E. F. b. A. D. F.
 Τρώξιμον, lactuca. 898. a. A. acetaria. *ibid.* E. b. A. B. escaria, vel scaria. 265. b. G. 898. b. A. λαχανα. 265. b. G.
 Trucidatio arborum, annua inutilissima, vivorum, non mortuorum. 412. b. B.
 Trulla insula. 350. b. C.
 Τρύβαιον, ἐμβάσιον, acetarium, bammum seu bammulum, & unguilla Solino, idem. 265. b. E. ἰξέν, unguilla visci, ὀξύδαφιον. *ibid.* a. G.
 Τρυχίνη ἰσθμὸς. 234. b. E.
 Τρυχὸς ὁ θοῖς. 234. b. D. E.
 Τρυγός, Æolice τρύγος, Latine Tur-tur. 267. b. D.
 Trunculi. 154. a. C.
 Τρυπῶν, de gemmis, perforare. 774. a. E.
 Τρύπενον, lignum ad eliciendum ignem. 126. b. A. perforaculum. 774. b. G. 775. a. B.
 Τρυπήματα, in tibiis quid. 84. b. F.
 Tryphoni Diodorus primus auctor Cilicibus piratici dominatus, ab Antiocho Demetrii ad mortem coactus. 542. a. D.
 Tryzenii pro Troezeniis. 47. b. A.
 Tuba Tyrhenica similis tibiæ Phrygiæ. 87. a. B.
 Tuber V. geranium. a. τύφας, quod est τύφος. 243. b. B. non nisi de rotundo & globoso, radix rotunda, an plane ἄγριζον. 499. a. C. malorum genus. 409. b. E. tumor vel abscessus e corpore in rotundum erumpens, sed terræ fecum non simpliciter tubera, sed tubera terræ appellant. 499. a. C. .... imbribus autumnalibus ac conitruis crebris nascuntur & grandescunt, conchas

Tertullianus maris poma vocat. 796. b. D. in cornibus cervorum. 156. b. B.
 Tubera V. Tomerum.
 Tubures, nuciperfica, pefches noix. 409. b. E. usuf. 429. b. F. G.
 Tudicula, πρύνη, illis collyria terebantur. 740. b. A. pro quo tuticula. *ibid.* a. G.
 Tulipæ diverforum colorum reperiuntur. 685. b. C.
 Tumor pro mole aquæ. 303. b. F.
 Tumultuari sermone, πειφλάζειν. 29. b. E.
 Tumulus, quid. 62. a. D. 306. b. C. χῶμα, aggestum terræ, super illo cippus lapideus. 858. a. E. cum cippo ad memoriam defuncti dictum μνήμα vel σῆμα, nomen habens Ovidio dicitur. *ibid.* F. quod est τύμβος ἢ σῆμα, sine nomine τύμβος merus est qui σῆμα caret. *ibid.* G.
 Tumuli arenarum. 106. b. A.
 Tundis, τύνδω. 835. a. D.
 Tunica colobium, dicta, quæ, monachorum, sine manicis, ejusdem cum sacro figuræ. 751. a. F. G. purpurea, clavis candidis intertexta. 497. a. E. induitui. 218. a. C. margaritides. 826. b. A. nullæ gemmæ aut margaritæ inferebantur ætate Plinii. *ibid.* E. singulares, ubi V. in frumento, in tilia. 748. a. F.
 Turbith, V. τερβίτη.
 Turbo, vel turben, σπόμενος, κῶνος, vel κῶνα, βέμβειξ, recentioribus Græcis σπόμενα. 907. a. D. E. inter cælum vertitur in sphaera stante. 464. a. B. C.
 Turchesia est Persis feruza, aut firuza nomen gemmæ. 795. b. F. sed ex Græco sumptum vocabulum, jaspis ἀερόεσσα, vel ἡερόεσσα, & contracte ἡερόσα. 143. a. A. 765. b. F. unde Perficum nomen firuza. 795. a. F. non eadem cum cyano. 142. b. G. cælo autumnali similis, Borea a Græcis vocata, felix hodie habetur & boni ominis, olim pro amuleto eam gestabant. 143. b. A.
 Turduli Celticis contermini, in Bæturia Bætica. 197. b. A. C. D. prope Lusitani. *ibid.* D.
 Turgescere minime convenit spinis aut aculeis. 676. b. B.
 Turpe, πᾶσχαρὲν, turpitudine. 231. a. D.
 Turris ab Æolico τύρρις, pro τύρρις. 536. a. E. in circo extrui solitæ ad tempus. 640. b. B.
 Turtur ab Æolico τερρός. 267. b. D.
 Turunda, panis caleati sive libi genus, τυρόεντα, τυρόεντα, .. hordeaceæ, & offa pro qualibet massa, vel globo. 257. a. G. nomen natef apud Avicennam. 936. b. D. pastilli, ex Græco τυρόεντα, τυρόεντα, quæ est placenta caleata, offæ oblongæ Varroni quibus fariuntur Gallinæ altilis. *ibid.* E. Catoni pro balanis, vel καλαρίοις longis & rotundis quæ fistulis immittuntur, hinc pro balanis qui sedi supponuntur, .. similes offis quæ μαγδαλίσαι Græcis vocantur, .. καλαρίοι & καλαρία. *ibid.* F.
 in Tusci victore victor, quid. 630. a. F.
 Tutela, τῦξισμον, ἀσφάλεια. 403. b. C. V. τῦξισμον.
 Tutelina dea, quam nominare sub testamento nefas erat. 640. b. F. ejus simulacrum sustinebant Delphini in circo. *ibid.* G. 641. a. A.
 Tutia & σπιδός, diversa est cadmia. 719. b. B.
 in Tuto, quod tutum. 480. b. B.
 Tutunus, Mutunus, numen Πελαπῶδες. 219. b. E. F.
 Τύχη σωτήρ. 238. a. B.
 Tydeus urfi pelle indutus, ἄρετος dictus. 221. a. A.
 Tygris fluvius, Τίγρης. 272. a. F.
 Τύλος, tubera, quæ in corpore erumpunt.

499. a. B. tubera in camelis. 693. a. C.
 Τύλος urbs Indiæ Stephano. 720. a. C. Arabia insula, in Persico Sinu, juxta Ptolemæum, vel Arabico, juxta Theophrastum, Indiæ insulam perperam Solinus putat. *ibid.* A. Τύρος a recentioribus vocatur. *ibid.* B. insula, arbores. 209. b. G. 210. a. B. 211. a. C. ferunt lanam. 209. a. G. 210. a. B. D. cucurbitas. 210. a. B.
 Τυμολόγρον, capularis senex. 848. b. D.
 Τυμολός καὶ σῆμα, tumulus nomen habens, tumulus sine nomine, τύμβος merus, qui σῆμα caret, communia omnium qui humabantur, proprie est aggesta supra corpus. *ibid.* D.
 Tymbre, vel tympre, tympanum. 481. b. E.
 Tympanum in cultro collocatum, opponitur plano. 486. b. E. ex solidis tabulis contexta, male quidam exponit testā vehiculorum. 415. b. F. melius alii rotas ex solidis tabulis, haustoriæ machinæ quæ versabantur hominibus calcantibus. *ibid.* G.
 Tymphaica terra. 182. b. A.
 Tyndis emporium maritimum, distans à Muziri quingenta stadia. 836. b. A. Limyrces Indorum regionis margaritis quæstuosum. 838. b. E. insula Plinio. *ibid.* D.
 ex Typhæ pannicula concisa fiebant. 706. a. C.
 Typhonis antrum vel cubile in Jovis fano in specu Corycio, alio ab eo qui sacer erat. 546. b. A.
 Τυπίας χαλκός. 758. b. D. E.
 Τύποι ξύλινοι ἀνθρωποειδές Herodoto loculi quibus Egyptii includebant cadavera condita. 850. b. D.
 Τύψις ἐλάμ, pro σῦψις. 330. b. A.
 Τύραννος & ἐπὶ θεσμοῦ βασιλεύς distincti guuntur. 352. b. D.
 Τυρός Æolice pro τρυρός. 267. b. D.
 Tyria purpura præstantissima. 936. a. A. D. suspectu ruborem nitoremque cocci præferebat, cocco tincta rursus Tyrio tingebant, ut fieret hylginum. 192. b. C.
 Τύρος αἰλός. 88. a. D.
 Tyros recentioribus dicta insula Arabia eodem nomine quo Phœnices urbs. 720. a. B.
 Τυρόλην apud Strabonem dicitur insula ubi Erythræ regis sepulcrum. 831. a. E. sed locus est corruptus, & pro Ogyride ponitur. *ibid.* F.
 Τύρρις Æolice, pro τύρρις, unde turris. 536. a. E.
 Τύρρις, ædificii genus. 340. b. B.

V.

V ex duobus labdis abbreviatis. 704. a. B. in Y facile mutatur. 21. a. A. crura disjuncta modo in i & l, modo in l & i degenerant. 296. b. B.
 Vaccinium, V. Hyacinthus sed μυθικός qui niger est, & colore purpuræ atræ infectus, ejus usus apud veteres, & est gladiolus. 865. a. D. eo hyacintho Chymici utuntur ad tingendas vitreas gemmas. *ibid.* E. .... nigra cur dicantur. 908. a. F. cur mampis sata. 865. b. A.
 Vacivus & vacuus. 294. b. G.
 Vado, βάλλω in d. 362. b. F.
 Vadus, ὁ βαπὶς πόπος, vadum, πᾶ βαπὶς 121. a. A.
 Vagari & evaginari, idem. 512. b. D.
 Vagor, à vago. 412. a. D.
 Valentia Roma. 5. a. G.
 Valesii postea Valerii dicti. 40. a. B.
 Valetudinaria locus in castrorum metatione. 577. b. A.
 Valetudo. 6. a. A.
 Valgi, qui dicantur ... de obtorta & obliqua

- liqua re, quod recto contrarium est. 663. a. G.
- Vallefacti, vappati, seu evan-
nati, vel evallati. } 907. a. B.
- Vallesit pro vallescit.
- Vallis, φάραξ ἢ κοιλάς. 544. a. E.
- Vallus diminutivum à varus. 663. a. D: 907.
a. A. pro vanno, diminutivum à van-
nus, pro ridica. 907. a. A.
- Valvæ unde dictæ, à foribus distinguun-
tur, Ἀφπεισι, brisces, i. fractiles. 651.
a. E. templi Dianæ Ephesiæ quot an-
nos duraverint. 573. a. C: b. A... pagina.
727. b. G. ex intestino opere. 728. a.
A.
- Valvatæ fores, Ἀφπεισι θυρεοὶ... fene-
strarum lumina, Ἀφπεισι 651. a. E.
- Vappa ab Æolice βάππα. 265. b. A.
- Varæ, ponticuli, χεδία. 664. b. A.
- Vara sequitur vibiam, proverb. 664. b.
B.
- Varantia. V. sandyx.
- Varatio quid, Ἀφφασις, fluminis. 664.
a. G.
- Varex & varus differunt. 663. a. E.
- Varia, πάρδαλις, ποικίλη. } 150. b. B.
- Varia curdicti pardi mares. }
- Variari pro varare, perperam scriptum. 664.
b. B.
- Varica mulier quomodo ingentes gradus
facere queat, apud Ovidium, quid. 663.
a. A.
- Varicare crura, quid. 663. a. B: b. E. pro
transire. *ibid.* b. G: 664. a. D.
- Varices, quid. 536. a. E: 663. a. E.
- Varitus, ἀμφιπλήξ. 663. a. B: 664. a. E.
... stare quid. 663. a. B.
- Varius ποικίλος. 664. b. B.
- Varronis machinamentum. 881. a. A. li-
bri hebdomadum. 575. b. B.
- Varus quis dicitur. 663. a. E. G. proprie
palus in summo furcillatus. 663. a. C:
907. a. A. .... boves qui dicantur. 663.
a. D. ῥαυτοί, firmiores, quam qui va-
tiis aut valgis. *ibid.* G. cornua. *ibid.* &
711. b. A.
- Vasca, παγιάουλ. 86. b. C. curva,
obliqua. *ibid.* D. unde dicta. 87. b. B.
- Vascula feminum involucria. 376. b. C.
- Vascularii, qui. 736. b. G. cælatoribus
distinguuntur. *ibid.* F: 737. b. D.
- Vatiz, Græce βλαυσί, 663. a. G: b. B.
ut plurimum compernes.... in pueris
corrigi vult Varro, non varos, *ibid.* b.
B.
- Vatrachites, pro Oroates apud Ammia-
num. 841. b. B.
- Uber, V. ἔφαρ. foli, glebe. 183. a. D.
- Ubi pro quo. 68. b. F: 227. a. F.
- Udini Scythiæ populus. 134. a. D.
- Vecors. 26. a. B.
- Vestes & claustra. 653. b. F. aquifolii,
laurei, ulmei. 676. b. A.
- Vectis insula Plinio, aliis Vecta, Ἰκπς &
Ουίκπς, eadem. 175. a. D. E. &
Μίκπς. *ibid.* E.
- Vegetum in coloribus. 244. b. C: 269. b. D.
- Vegoia, βυρόφα. 54. b. G.
- Vegrandis. 26. a. B.
- Veientani lapilli. 269. b. E.
- Veis colonia. 546. b. D.
- Velificare, quid. 781. b. D.
- Velificari pro favere & suffragari. 781. b.
E.
- Velificatus Athos.
- Velificus navium cursus. } 781. b. D.
- Vellejus quo tempore scripserit. 608. b. C.
- Velum quod Ægeus Theseo dedit, cocci-
nei coloris ex ilice aquifolia. 194. a. A.
repariare, pariare. 400. b. A. G. cum
æqualiter tenduntur prospera navigatio.
ibid. B. vertere. 112. a. A. è papyro
Ægyptia fiebant. 706. a. B. C.
- Vemens. 26. a. B.
- Vena pro metallo. 269. a. F. staminea in
ligno, quid, non est, quæ magistra ve-
na vocatur. 296. b. D... in gemmis,
quid, aliud à stellis. 245. b. D. à zonis
gemmarum distinctæ. 397. b. D.
- Venalitii magones, } 192. a. E.
- σωματέμποροι.
- Venalitarius pro ve-
nalitius.
- Venatio, κυνηγέσιον.
- Venatus, κυνηγεσία, } 664. b. D.
- ipse venandi actus.
- Venenare, tingere, φαρμάσσειν. 189. b.
G.
- Venenatum, pallium infectum quo Flami-
nica operta esse debebat unde dictum.
190. a. A.
- Venenum pro colore, ut Græcis φάρμακον
pro βάμμα. 189. b. G... ex herbarum
pigmentis confecta, σύνθετα φάρμακα.
741. a. B.
- Veneti, Ἐνετοί, Italiæ ex Henetis Pa-
phlagoniæ orti. 624. a. E.
- Venetus color pallide virens. 167. b. B... &
vitreus affines. 170. a. A. maris, cui fa-
vebat nauticus populus. 634. a. A.
- Venilia. 310. a. A.
- Ventosi spiritus pro ventis. 110. a. E.
- Ventralis, κοιλιόδεσμος fundo. 582. b. F.
- Ventus Auster, aquilo. 524. b. C... tem-
pora variant. 881. a. C. ex... alicujus
peculiari ac locali appellatione consue-
tudo sæpe nomen generale facit. 888. a.
C. duplici nomine duo venti confecti à
Vitruvio, & aliis. *ibid.* b. D. à... uno
protectus omnes flatuosas mutationes &
flexus fluxusque pro totidem ventis nu-
merarunt recentiores, quibus & sua no-
mina imposuerunt. 884. b. D... duode-
naria recentioribus tripla edita, in qua
36. venti, unus antiquis latus coeli
quamlibet extantum possidere creditur,
qui inclinationibus ac flexibus alias at-
que alias, fecerat varietates statuum.
ibid. B... peculiare alicujus regionis di-
stinguendi à peculiaribus localibusque
principalium denominationibus. 888. b.
A. occidui, quia frigidiores, accedunt
septentrionalibus, orientales, quia ca-
lidiores, meridianis. 882. b. G. plures
à septentrione quam ab ulla alia coeli re-
gione, meridiani duo tantum notus &
africanus. 884. a. C. duo soli ab antiquis
quibusdam recepti auster & aquilo,
reliqui accessionum vice habiti, &
septentrionales, aut meridiani vocan-
di. 882. b. E. octo soli ab antiquis
cogniti. 879. a. D. G: 880. a. E: 881.
a. D. prima & antiqua partitio qua-
tuor ventos habuit ex quatuor partibus
mundi. 881. a. D. E. F: 882. a. F. eam
Homerus novit. 881. a. D. & ii primi
vocatorum. *ibid.* E. & cardinales. 882. b.
A. quibus additi quatuor secundi, & sic
octo facti. 881. a. E. F: b. A. C. postea
adjecti tertii quatuor & duodecim facti.
881. a. E: b. B. Aristoteles duodecim
novit. 882. a. A... duodecim figura.
885. a. B. ex luna manare quidam tra-
dunt. 531. a. D... spiritus, motus. *ibid.*
F.
- Venus, Ceres, Isis & Luna pro eodem nu-
mine. 50. b. F. amoris dea. 637. a. B.
metu Typhonis in piscem mutata. 199.
b. E: 405. b. B. ex ovo genita. 199. b.
C... Ἀνείαδ. ædes posuit Æneas in
Leucade & Ætio. 51. a. B. calva. 637.
a. B. Κυπερία. 599. a. E: b. A. Eryci-
na, seu Erucina. 50. a. E: b. G. Eruci-
cis, vel Ἐρυκίς. 49. b. G. Genitrix in
sacris veterum indigetata, Frutis. 50. b.
G. Gnidia, Paphia, Idalia, Zephyritis,
Colias, Viscata, Verticordia. 50. a. A:
637. a. B. Placida, Lubentina, Vi-
atrix. 50. a. A. Murtia, Μυρτιά unde
dicta. 637. a. F. Myrtea. *ibid.* G... V.
Astarta & Dea Syria... crines gemma.
248. a. F: 533. b. G. nodus, V. nodus,
vincula. 766. a. F. umbilicus, herba
quæ. 496. a. F: b. D. F: 497. a. A. B...
in talorum jactu invocabant veteres.
39. b. C. felicissimus jactus dicebatur
ibid. D. ortus matutinus, & vesperti-
nus occasus. 508. a. C. domicilium in
tauro. 461. a. E. à sole abscessus. 530. a. F.
sideris nota, prima ejus nominis nota,
quæ φασφός Græcis. 874. a. D.
- Venustus, ἐπαφρόδιτος, non solum for-
mosus, sed etiam felix. 39. b. C... ple-
nus fortunato jungitur. *ibid.* D.
- Ver novum, adultum, præceptus. 506. a. F.
sacrum. 44. a. F... initium apud Atticos.
222. b. E.
- Verantia tinctura. 810. b. F.
- Verare, ἀλγῆσαι. 810. b. G.
- Vercelli torrens. 60. a. D.
- Vergant, pro vergere faciant. 128. a. B.
- Vergiliæ Eoæ, Vergiliarum exortus, oc-
casus matutinus. 509. b. C. D. V. Plia-
dis.
- Vermeil, Vermillon. 192. b. F: 194. b. F.
- Vermen, ὁ σρόφ, à verro. 165. b. C.
- Vermiculatum quid. 192. b. E: 854. b. B.
C.
- Vermiculum & coccum, idem. 192. b. F.
854. b. B. quando notum Romanis. 854.
b. B.
- Vermiculi in nive nascentes. 125. a. D.
- Vermiculis scatent grana cocci. 192. b. E:
676. a. F. pro ipso cocco. 192. b. E.
- Vermis, pro quo barbare guernis, unde
Arabicum chermes. 676. a. F... Gange-
tici, unde dicti, aquatici, branches ha-
bent, eorum longitudo. 712. a. C.
- Vernice gummigenus, unde dictum. 778.
a. F.
- Vernum pro vere. 74. b. E: 626. b. B:
888. a. G.
- Verruca, μυρμηκία. 540. b. G: 784. b.
A.
- Verfa, seu versificata oratio. 277. a. C. pars
in pannis, l'Envers. 277. a. C.
- Versari, ἄστειν, διαγνῖν. 314. b. B.
- Versoria, qua velum vertitur. 112. a. A.
- Versorium tenere. 112. a. B.
- Versura fluvii, quid. 438. b. G.
- Vertebrae. 406. b. B.
- Vertere, pro invertere. 128. a. B. pro
verti. 543. b. C: 563. b. C.
- Vertex, ὁ πῖλος. 448. b. D.
- Verticulus, pro articulis. 406. b. B.
- Vertigo celestis. 336. b. A.
- in Vertiginem flexus, tortus. 368. b. E.
- Vertobriga. 197. b. C.
- Vertragum & Vertrahum. 163. b. E.
- Vervactor unus ex Divis agricolis. 509. a.
F.
- Vervactum, gnetet. 510. b. C. E. proprie
arvum vere proficuum. 510. a. C: 514.
a. F: 515. a. B. pro agro requieto. 515.
a. C. pro novali. 510. a. C. quasi vere
actum. 509. b. E... facere pro scindere.
510. a. E: 514. a. F. restibili oppositum.
515. a. C.
- Veruculum, κανόνιον, verrouils. 649. b.
C: 650. a. B.
- Verus color de rubro & coccineo. 810. b.
F.
- Vesanus. } 26. a. B.
- Velsus.
- Vesper, ἑσπερος. 49. a. C.
- Vespera, quid. 463. a. G. post supremam.
457. b. B: 463. a. G. inter legitimas
orationis horas. 457. b. C.
- Vespa, guespe. 514. a. F: 664. b. C.
- Vespe opifices. 222. b. E.
- Vestalis ignis extincti refuscitandi mos.
127. a. D. in... araignis quando novatus.
13. b. E. ea novis laureis velata. *ibid.* F.
- Vestigia pro odore. 155. b. F.
- Vestimenta Tyria, sed semel lota. 277. b.
D.
- Vestis βαμβακευδής, vel potius βαμβυ-
κοειδής. 211. b. D. E... bicerres, cirtatæ,
κροσσταί. 131. b. E. bombycinge. 101.
b. A. B. Sericæ Assyriaque. 101. b. B.
C. pexæ, quæ. 277. a. F: b. F. μάλ-
λωπί, tritæ pexis opponuntur. *ibid.* a.
F. epapyro Ægyptia texebantur. 706.
a. A. C.

- a. A. C. *Φλοῖνα* Indorum, i. scirpae: *ibid.* B. b. B. in .... tres colores principales. 193. b. C.
- Vettonica live cestros. 908. b. A.
- Veturi, populi Phrygiae. 615. a. G.
- Veturius Romulii collega condemnatus: 35. a. E.
- Vexillationes comitatenfes, de equitibus proprie dicebantur. 568. a. B.
- Via legitima latitudo. 477. a. C. b. C. E. publicae totidem quot limites. *ibid.* b. B. magistra. 339. b. E. .... in theatris. 645. a. F. cardines cur dictae, iis separabantur cunei. *ibid.* G. discrimina popularium per proclivum. *ibid.* b. E. .... sectio & directio praecipue spectata in delineatione urbium condendarum. 577. a. F. quae Graecis *ἐννομήσια* dicitur. *ibid.* G. à Romanis aratro delineata, creta designari solita, sed Alexandriae, polenta sparsa. *ibid.* b. B.
- Viales dii. 46. b. A.
- Viaticus, à via, ... benedictio. ... munus. 260. b. F.
- Vibienfis ager. } 59. a. F.
- Vibiforum. }
- Vibo Valentia, *Βοβαλεντία*. 49. a. A-B: 60. b. E.
- Vibonensis ager. 59. a. F. sinus, *ἰππωνία*. 49. a. A.
- Vibrissa, *σισπηρίς*, unde dicta. 662. a. D.
- Vica Pota, dea quae victoriis praesidet, à vincendo & potestate. 287. b. B.
- Vicia, Gallice vesse. 924. a. A. uno sulco sata. 511. b. A. .... dicti continentes, quod se vincant & doment. 287. b. B.
- Vicinales viae. 477. b. B.
- Vicissitas pro vicissitudine. 26. a. D.
- Vicius pro vitulus, sive vitulus. 162. a. G.
- Victa, dea victus. 293. a. F.
- Victus Herculi pro ab Hercule. 39. a. F: 206. b. D: 217. b. B.
- Vidisse aliud à spectasse. 94. a. F.
- Viennensis, absolute, ... regio vel provincia. 543. b. D.
- Viere, *ωλέειν*. 174. a. D.
- Vilefacere, *ἐξωτερίζειν*. 230. b. A.
- Villus diminutivum à vinnus. 907. a. A. .... abjicere, omnibus animalibus invidentibus naturale. 62. a. E.
- Vimen, quid, aliud à caudice. 174. a. D: 538. b. F.
- Vinacia. 326. b. E.
- Vinca pervinca, etiam vica pervinca dicitur. 287. b. B. Pervinca, pervanche hodie, & venca vocatur. 287. a. E. T. *chamaedaphne* & *daphnoides*.
- Vincere levitactu, sudore. 26. b. C.
- Vincibilis causa, quae vincere potest. 615. a. B.
- Vincire mentem Lyæo. 768. a. D.
- Vindemia tempus in calidioribus locis. 364. b. D.
- Vindemiator, tetrasyllabum apud Horatium. 319. a. C.
- Vinum, *οἶνος*. 49. a. C: 624. a. F. uvae sanguis. 906. b. B. plus aequo potum mentis ac corporis officia impedit. 768. a. D. colorare quidam aloë soliti. 744. a. D. e loti baccis expressum. 729. a. C. palmeum ex chydais. 932. b. B. e filiqua in Syria fiebat. 326. b. E. austerrum, fort & robuste, opponitur diluto & leni & imbecillo. 244. b. D. durum. *ibid.* F: 245. a. F. murratum vel *ἐσμυρ-νισμύρον*. 501. a. E. conditum myrrha 500. a. G: 501. a. D. cum pipere, iride & anetho, medicamentum potius quam vinum. *ibid.* D. & pomorum odore. 500. a. D. calamo, cydoniis. *ibid.* E. myrtites, scyllites. 265. b. D. Pramnium. 261. a. G. .... fulgor. 399. b. G. nitor. *ibid.* E. .... levius oleum. 417. b. G. unguenta adhibita ad condienda ea, 331. a. A.
- Vio, a Graeco *μῖω*. 174. b. A.
- Viola Calatina. 816. b. D. .... nigrae. 908. a. F.
- Violaceus color ... nubilum. 288. b. E.
- Violantius, & Violantia, Violantilla *ῥο-νολανθόν*. 70. a. F.
- Violaus pro Jolaus & Violeus, Joleus, *Ἰόλεως*. 70. a. F.
- Viperæ viventis capite dissecto lapis eximebatur. 275. a. F: b. E. tempore *φω-λαίας* sub faxis conduntur. 322. a. B.
- Vipio, *πιπίων*. 240. a. A.
- Vopifanus, Vipifanus, Vipifanus, Vipifanus, Vipifanus. 33. a. F.
- Vir de equis. 196. b. B.
- Virens & venetus color affines. 170. a. A.
- Virga lauri vel myrti pro lyra in conviviis circumferebatur. 609. b. F. thuris. 358. b. F. pastoris vulgo dicitur carduus fulonius. 281. a. A. B.
- Virgatæ tigres. 148. b. D. .... Dahæ. 169. a. A.
- Virgili Bucolica à Rhapsodis cantitata & actata. 609. a. D.
- Virginal. 23. b. C.
- Virginis quæ inter sidera, nota vel figura 872. b. D. eam quidam Isidem, alii Cererem esse voluerunt. *ibid.* E. .... spica Manilio dicitur. *ibid.* G. tres spicas terens, & cornu Amaltheæ. 873. a. A. .... pro Fortuna, quæ felicitatis & abundantiae habet significationem, pro justitia & æquitate cum libra & cornu copiae. *ibid.* E. .... apud Getas sub hasta vendebantur. 112. a. D. cirtatæ 534. a. E. 536. a. A. quomodo à mulieribus distinctæ, ornatum capitis muliebris affestantes. 534. a. F. G. castæ & intactæ quomodo ab aliis discernantur. 471. b. D. E. F.
- Virgultum quasi virguleum, locus fruticibus confitus, pro frutice usurpatur. 288. a. F.
- Viridis color, verd gay, & verdbrun. 141. b. B. terræ. 634. a. A. .... duo genera. 245. b. A. .... de immaturis. 932. b. E. viriditas puri maris cæculo & glauco temperata. 778. a. B.
- Virilis ætas matura. 506. b. F.
- Viriolæ, V. *ψάλλια*.
- Viritim. 67. a. B.
- Virofa castorea. 255. b. C. D. quædam odoris mali qualitas. *ibid.* C.
- Virtus de viribus corporis & robore. 5. b. G: 6. a. A.
- Virus pro malo odore & foetore. 255. b. E. succus salus. 122. b. D. salugo, item herbarum succus & virtus naturalis, malum & bonum virus dixeret veteres. *ibid.* E. pro succo & *δυναμὴ* herbarum. 923. a. B. *ἡ γονή* animalium, & *ἰός ἐξιδύνη*. 661. a. A.
- Vis caustica, *πυρωλική* ephemero Colchico. 171. b. G.
- Viscera, quid. 91. a. D: 155. a. E. humana Anthropophagorum cibi. 133. b. G.
- Visceratio. 9. b. C: 155. a. E.
- Viscum pro viscere, pro visceratione. 265. b. B. in aliis arboribus crescit. 911. a. G: b. E. .... & hyphear fert Ilex. 190. a. C.
- Visendus fons. 59. a. E.
- Visio pro specie vel similitudine. 541. b. A.
- Visus acutissimi exemplum. 788. b. E.
- Vita curriculo circensium comparata. 635. a. G. decrevit, *ὁ εἶος κέλευεν*. 230. a. D. quibus præter propter vivitur. 617. b. C. .... satietas aliud, aliud tædium. 174. a. A. C. .... vivere. 617. b. B.
- Vitalia arboris. 412. b. F. quæ cortice veluti cute ambiantur. 416. b. B.
- Vitex herba, Graecis *λύγος*. 174. a. F. *αἶ-στος*, stramenti vice. 659. a. C.
- Vitile, quid. 174. a. D. E. .... ex scirpi cortice texebantur. 706. a. D.
- Vitiginæum, ex vite factum. 574. a. D. quale Dianæ Ephesiae simulacrum. 573. a. F: b. G.
- Vitis coronâ in sacris Bacchicis. 733. a. E. .... tenere, gestamen centurionum. 319. a. A. ferendi luxuriosa ratio. 413. b. C. D. expectat & rastros & falcem. 414. b. D. circa Memphim perpetua coma virefcit. 191. b. E. mitis, quatenus exire & surgere finitur. 574. a. G.
- Vitium pro humore peccante vitiato, vix Latinum. 251. a. A.
- Vitor. 174. a. E.
- Vitrageo helxine appellata, & quare. 180. a. G. Vitraria Apulejo. 180. b. A.
- Vitraria herba, quæ Arabibus kali, ejus cineres in massam lapideam indurata nomine soldæ vel solidæ veniunt. 771. b. A. anthyllidem fuisse eam nonnulli putarunt, imo fuit halimum veterum, ut sit eadem cum chali. *ibid.* G.
- Vitrarii Veneti. 771. b. A.
- Vitreum proprie viride. 182. b. D. .... ab herba vitro tam viridis quam cæruleus dici potest. *ibid.* E. color, seu hyalinus pro cæruleo. 180. a. G. .... calices calidis aquis non vitiabantur. 769. a. F. .... in fenestris dicuntur. V. *specularia*. fenestras, vitro in tenues laminas fuso obductæ. 771. a. E. testæ. 855. a. A. laminæ gypso committebantur, hodie plumbo. *ibid.* C. vasa. 143. b. F.
- Vitriolum seu vitreolum, quid, pro vitreo. 815. a. B.
- Vitrix, *ἡ ἀλεκτηρία*. à ligando. 174. a. G. Veneris cognomen. *ibid.* b. A.
- Vitrum à video, proprie *ἀόπτρον*. 771. a. F. herba. V. *isatis*. .... ex herba conficere inventum in Græcia, quod hodieque fit ex cineribus filicis exusta, verres de iou chere hodie vocamus. 771. a. G. simile crystallo, ejus color & perspicuitas. 396. a. G. pro crystallo accepit Plinius, *κρυσταλλοφανές* pro crystallo. 769. a. C. F. tincto olim ut hodie gemma adulterabantur, unde & .... gemma pro falsis, absolute de falso lapide. *ibid.* C. erat *κρυσταλλοφανές* *ibid.* C. F. ejus usus ad potandum veteribus magnopere frequens, pulso auro & argento, *κρυσταλλοφανή* etiam crystallo dicta, quæ in Alexandria conficiebantur, & magno erant in pretio, quæ Romæ fiebant, asse veniebant. 769. a. D. usque in Indiam ferri solitum. *ibid.* b. D. crystallinum ac candidum, caloris imparius. *ibid.* a. F. ex quibus ætate Plinii fundebatur, ad illud conficiendum quædam urere solebant. 773. b. B. conficiendo idoneum arena *ὕλη* dicta, fundendo æs Cyprium admiscere solitum. *ibid.* D. factum quomodo sulphura poscere dicatur. .... factis permutebantur sulphurata. 771. b. B. murrinum, Opfidianum. 144. a. D. sigillatum. 738. a. B. .... mentio inter merces Indicas, in India non conficiebatur. 769. b. A. faciendi ratio ætate Theophrasti, & Aristophanis, auctores sæpe *ἀθρον* vocant. 773. b. D. ali *ἰσθία* *ὕλη* .. *ὕλη* *ἀέριον* & *κρυσταλλον*, glaciem & nos quoque glaciem. *ibid.* E. .... quoque camerae ornatae. 854. b. G: 855. a. A. B. C.
- Vitulus, vitulus, viclus. 162. a. G. à Graeco *ἰλάος*. 129. a. D. absolute pro vitulo marino. 162. b. F. non in genere bucero 158. a. C.
- Vitrum, *εἶπν*, quod & oetum Ægyptium, ab ito diversum. 498. b. E. pro viso dicebant veteres. 771. a. F.
- Vivaria Graecis *ζώροισι* & *ζώροισι*. 850. b. G.
- Vivere, absolute, *πῆζω* 665. b. A. pro degere. 271. b. G. pro genio indulgere. 447. a. C. illud nostrum. 419. a. C.

Viverra seu mustella rustica. 710. a. F.

Vix vix. 149. b. A.

Ulna, quibusdam πῆχυς, cubitum. 242.

b. E. 288. b. A. 310. a. F. 314. a. D.

860. a. A. 872. a. A. B. ab ὀλένη,

quæ & πῆχυς, quibusdam utriusque ma-

nus extensio, quæ Græcis ὀρνια. 872.

a. A. hodie longe cubito major, cujus

pro locis modi sunt diversi. *ibid.* B.

Ultra pro ultione. 277. a. B.

Ultimo, postremo. 41. a. E.

Ultratus ager. 476. b. E.

Ultrō citroque. 617. b. E.

Umbilicus Veneris, V. κυτυλιδῶν, gem-

mæ. 495. b. D. 497. a. C. b. C... li-

brorum. 495. b. D. dici possunt umbo-

nes & umbunculi. *ibid.* E. foli, τὸ μέσον.

486. a. F... parvi & rotundi calculi lit-

torales. 496. a. C. F. b. C. E.

Umbo ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.

495. b. B. in gemma, quid. 496. a. B.

779. a. C... & umbilicus, idem, scuti

vel clypei. 779. a. D. aurei cylindrorum.

ibid. E. clypei. 495. b. D. E. 496. a. A.

montis. 495. b. E. ὀμφαλὸς in toga.

ibid. D. librorum, montium supercilia.

ibid. E.

Umbunculus gemmæ. 497. b. C. 797. b.

D.

Unica est 18. scriptulorum. 824. b. E.

Uncinus, κέγχρξ. 649. a. D. 650. a. B.

digitulus ad subaperiendas fores. 655. a.

A. D. lusciniolus vulgo. *ibid.* A.

Undatum, oleum... patella. 265. b. E.

Uncus cuculli apex. 392. b. C. immittitur.

650. a. B.

Unxerunt, pro unxerunt, in antiquis

manuscriptis. 14. a. E.

Undedomo. 77. b. C.

Unedo pro andrachne. 361. b. F. 674. b.

B. quia... similis. 361. b. E. 674. b. B.

proprie, quid. 362. b. B. fraga & ....

congeneres fructus, & eodem nomine

μυμῶνυλα Græce vocantur. *ibid.* C...

etymon. *ibid.* E. cortex lævis. *ibid.* a.

G. 674. b. B. myricæ similis. 362. a. G.

Unguen pro oleo. 265. b. E.

Unguentum ex palma Ægyptiaca. 332. b.

F. κινναμώμινον, Mendesium, nullum

ex Casia. 922. b. F. muscellinum, quid.

932. a. C... mentio extat in scriptoribus

longe Alexandro antiquioribus. 665. b.

E... βαλάνια. 233. a. A. quis primus

invenerit, & unde primum ad Roma-

nos transferit. 665. a. C. E. 666. b. A. B.

ne quis inveheret, P. Crassus & L. Cæ-

sar edixerunt. 666. a. C. B. F. quæ ceram

sapiunt graviora, quam quæ crocum. 749.

a. B. D. b. B. minus luxuriosa minusque

delicata. *ibid.* a. D. acutiora ex costa &

amomo, crassiora gravioraque myrrha,

utiliora medicinae croco, omne genus

in medicina usum habere, non volupta-

tis tantum, sed & valetudinis causa un-

gebantur veteres. 748. b. F. ... vario-

rum compositio. 330. b. 331. χρεῖσμα-

τα, alia ἀλείμματα, liquida per-

fundunt, ἀλείφει. 330. b. C. refer-

tum, scrinium ab Alexandro Magno

reperit in Darii regis supellectile. 665.

a. B. C. b. E.

Unguilla, bammum sive bammulum.

ἐμβάφιον & τρύβλιον, idem. 266. a.

B. C. visci. 265. a. D.

Unicum pro eximio & egregio. 823. b. G.

Unio pro affe vel affario. 823. b. F. jactus

qui Græce Χῖτος, quomodo expressus.

859. a. A. veteribus Latinis σκρόδον

μονοκέφαλον, 684. b. C. 748. a. A. mar-

garitarum, μονόκοκκον. 748. a. B. si-

milis grandini suum, in carne ostrei re-

peritur. 791. b. G... Græcis recentiori-

bus μοναχοί. 824. a. C. propria signi-

ficatio. *ibid.* A. hodie omnis cæpa 822.

b. C. Solino dicti, quod singuli in con-

chis singulis nascantur. *ibid.* a. E. b. A.

certum tamen plures calculos in singulis

nasci. *ibid.* E. b. A. sed nunquam duo

similes, aut indiscreti reperiuntur. *ibid.*

a. F.

Uno pro uni, ἀρχαῖον. 14. a. E. 328.

b. E.

Unus ab οἶος. 362. b. E.

Vocabula quæ penes Latinos veteres & Ita-

los aspirantur, Galli sine statu pronun-

tiant, & e contra. 675. b. D. Latini à

Græco mutuati in alia significatione su-

munt. 709. a. A. in ... alienis, quæ sua

fecerunt, Arabes & Hebræi, ut & Græ-

ci recentiores in Latinis origines apud

se quaerunt. 922. b. C.

Volcanal, à Volcano. 50. a. G.

Volentia, à Volens, pro voluntate. 436.

a. D.

Volga hodie, qui olim Rha, 'Ρα fluvijs.

562. a. D.

Volgus ab Æolico βόλχος. 227. b. E.

Voli, βόλοι. 28. b. B.

Volturnum oppidum, mare. 388. b. F.

Volturnus annis.

Volturnus ventus, V. curus.

Volucres dicitur quicquid est pinnatum,

etiam quadrupes, τὸ πτερόν. 125. a. B...

pro mobiles. 466. a. E.

Volucris, equi nomen in circensibus. 629.

a. B.

Volumina fortis humanæ. 17. a. C. came-

ra. 857. b. D.

Volupia facellum, ara. 6. b. B.

Voluptatis hieroglyphicon apud Ægy-

ptios. 454. b. F.

Volutabra propria aporum, suum, equo-

rum. 336. b. C.

Volutilia & volubilia templa, monumen-

ta. 858. a. B.

Vomer præfixus dentali. 576. b. F.

Vopisci ἔτυμον. 24. a. A. B. C.

Vota pro devotionibus magicis. 766. b. G...

caput obligare, ligare se, ligare, solve-

re victimis. *ibid.* F.

Voto antiquis pro veto. 891. b. C.

Vox, ὁπλῶς, λαμβάνουσα πλάσιν.

85. b. C. acuta & gravis translaticie.

141. a. D. assa, quando flectitur. 85. a.

E. fusca & candida, translaticie. 141. a.

D. G... missa, insignia. 638. b. F... duas

similes de proximo incurrentes librarii

in unum coalitas sæpe confundunt. 331.

b. E. è Græco traductæ aliter usurpatæ

à Latinis quam à Græcis ipsis. 181. b. B.

188. a. B.

Voxus, vel voxosus hodie, μυρξίς, mu-

oxus. 710. b. E.

Upupa, ἔπυψ, immutari in aliam avem

creditur. 168. b. F. eadem esse cum cu-

cullo, mutata pro tempore forma &

colore. 168. b. G. 169. a. B. ejus plu-

marum variegatura comparatur vesti-

Thraciæ. 169. a. C. D. cristam habet in

capite. *ibid.* A.

Urbare, quid, πλεῖν. 576. b. F.

Urbicaria, absolute Urbicaria regio, vel

provincia. 543. b. D.

Urbs ab orbe. 11. b. G. Romæ. 264. b. A. in

aerē condendæ εἰκονισμός. 576. a. E. con-

tuendarum mos vetustus. *ibid.* F. 577.

a. A. F. etymon. 576. a. G. b. A. con-

condendæ ambitum aratro circumducebant

Romani, & vestigia murorum sulco im-

primebant, non creta notabant. 577. b.

B. in ... condendarum delineatione ac

descriptione quid præcipue spectatum.

ibid. C... metari. 576. a. C. D... regiæ,

quæ. 337. a. E. nomina casu sexto pro-

lata, & indeclinabilia. 196. a. E. 546.

a. C. in iis enallage generum & nume-

rorum à veteribus frequentata. 98. a. D.

227. b. D. 264. a. D. F. 580. b. B. ty-

pus apud Græcos, Byzacium & Samni-

um, Latinis pro regionibus. 227. a. D.

Indicarum & Persicarum typus. 706. b.

F.

Urbum, V. ηρῡμ.

Uredo dicta rubigo & canicula. 308. b. F.

Urere caloribus. 28. b. F.

Uri inter boves feros, seu βοάρεες. 163.

a. B. boves Germaniæ, qui à vulgo bu-

bali vocabantur. 163. a. C. ferocitate

& formæ magnitudine præcipui dicti

βόεαλοι. 163. a. F.

Urica ab uro, idem quod urigo vel ὀρχία.

627. b. G.

Urigo, ἔκτασις. 28. b. F... notæ, σῆμα-

τα. *ibid.* E. pro quo origo. 628. a. A.

Urinator, 806. a. D... corpus profundo

immersum sæpe pariter exquirunt ac

præda ipsa. 825. a. D... manu conchas

capiebant, & petris adhærescentes avel-

lebant, unde & periculum non parvum

incurrebant. *ibid.* b. E.

Urna non recte exponitur πύελος, in

... proprie cineres & reliquiæ corporum

combustorum reponebantur, ad eam

formam factæ fictiles urnæ vel æneæ.

847. a. B.

Urfa Libyftis, perperam de leana intelli-

gitur. 221. a. A.

Urft in specubus tempus τῆς φωλαίας

transmittunt. 322. a. B. frigidioribus lo-

cis gaudent. 221. b. A. an in Africa fue-

rint. 220. b. B. mense Decembri ve-

nere incitantur, eorum coitus 15. dies

durat, postea absconduntur per 40.

dies, foeminae Martio mense pariunt.

224. b. A. B. multi ante Ænobarbum

Romæ in circo dati. 225. b. A. Li-

byci perperam pro leonibus interpre-

tati, apud Martialem. 221. a. D. G.

Lucani. 220. a. G. b. A. oculi unde he-

betantur. 224. b. E. coitus, ὀρχία, quo

tempore. 221. b. C. D. F. 223. a. B. D.

partus. 221. b. C. 223. a. G. b. D.

φωλαία. 223. a. F. b. B. E. 224. b. C.

D.

Ursinus color. 276. b. B.

Urticæ genus corticem telæ faciendæ bo-

num habet. 212. a. E.

Urvum, vel urbum, pars aratri inflexa &

curva, quæ buris vel bura vocatur, alijs

... inferior pars curva in temone, buris

superior. 576. b. A.

ex Usbeque provinciæ annona circumfer-

tur in magnis glebis, admixtis folijs.

717. a. E.

Ufio pro usu, antiquis. 176. b. A. B.

Ufnes vocat pro frutice Chali. 235. a. E. F.

772. a. B.

Ufta, πύελαντα. 590. b. B.

Ufu etiam apud veteres nuptiæ fiebant.

176. a. G.

Usura pro usu. 176. b. A.

Usuraria uxor, seu mulier. 176. a. E. F.

b. A.

X

X nota denarii. 284. a. D... VIII. i. denarii octo. 385. a. A.
 XXXXIII. XXXVI. D. P. quid significent. 351. a. F.
 Ξανθοῦ lana dicitur.
 Ξανθὴ τέχνη.
 Ξανθεία.
 Xanthi, vel Xuthi plebeia gemma. 290. a. B.
 Ξανθὸς pro rubro, seu rubente. 396. b. B.
 Ξανθός, rufus. 419. b. C. pro rubro & rufio. 193. b. A: 291. a. E... πῦρ, πρὸς, Ξανθίζετον, rubescit. 193. b. A: 812. b. B. Ξανθόπερσος αἰμίνος qui vineo colore est, vocat Theophrastus fructum palmarum, Plinius virentem. 193. b. B. Atticis πρῶτον, at Diores de luteo pallido & dilutiore acceperunt, Gallice blond, luteus Atticis. 812. b. C... & πρῶτον vicini sunt, idem cum rufo dilutiore. 812. a. B. a quibusdam supra πρῶτον, ab aliis infra ponitur. 812. b. E.
 Ξανθὸς crocus. 812. b. D.
 Xatrec Perfica vox. 719. b. C.
 Xatrec, V. ζατρεκίν.
 Ξανθὸς. 203. b. E.
 Ξερὰ μέλινα, vitium folia jam sicca & arida.
 Xerampelinus color.
 Ξερὰ & ξηρότης. 137. b. E.
 Ξηρόν τέλειον dicitur de electo. 795. b. F. Græcorum, at Xer vel Xir Perficum, proprie medicamentum aridum. 719. b. C.
 Ξηρὸς avis a crurum macie. 203. b. E.
 Xeroliby, Ξηρολίβη, inter Pentapolim & Tripolim. 226. b. C.
 Xeron fortasse mansio Aristonis in Arabico sinu, a loci ariditate. 834. b. B.
 Ξηρὸς de macro. 136. b. E.
 Ξηροῦ χεῖρας. 245. a. C: 440. a. G.
 Xerene. 440. a. G. provincia Parthici imperii. 842. a. D. forte eadem ac βασιλειῶν. 440. b. B.
 Xerxes Darii filius. 832. b. F.
 Xerxi, pro Xerxis. 570. a. E.
 Xiphias, V. θύριαντος πύμης. canis marinus ab acumine rostri, aper, accipiter. 941. b. E.
 Ξίφιον vel Φασγάνιον aliud quam Latino-rum gladiolus. 188. a. C. D. V. gladiolus.
 Ξίφος dicitur accipiter. 941. b. E.
 Xir Perfis lac, sed non omne 795. b. F.
 Xirquest aut Xircaft Perfice mannæ genus. 718. a. F: 795. b. F. convenit cum Saccharo veterum & melle harundineo. 718. a. G. lac arboris Queft. 719. b. D.
 Ξυδός, e fulvo candicans. 291. b. E.
 Ξυλαλόν non nisi de odorato aloes ligno. 743. b. A. Ξυλαλά recentioribus. ib. C.
 Ξυλική κασία, Xylocasia. 922. a. E.
 Xylinum, lana Ægyptia ex arbore vel frutice gossypio. 702. a. B.
 Xylobalsamum. 410. b. D. E. de ligno proprie. ibid. G... & Balsamum distincta. 743. b. D... pretium. 418. b. C. D.
 Ξυλοκαρυόφυλλον. 743. b. D.
 Xylocasia, quid. 743. b. E. V. casia.
 Ξυλοκέστον de filiqua dulci, Arabibus charuba. 923. b. E.
 Ξυλοκέστον Ξυλόκηκα, V. & haud.
 Xylochla V. tarum.
 Ξύλον idem quod ξύλον 743. a. D.
 Ξυλοκινάμων, lignum cinamomi, quod erat utile. 744. a. A. non de ligno cinamomi, sed ligneum cinnamomum, & ξυλῶδες, virgultis longioribus & ro-

bustioribus. 922. a. E. F. a κινάμωνος differentia. 918. b. C.
 Ξυλόκηκα, τὰ κέρατα in ponderibus, dicuntur a recentioribus ξυλοκέστον. 327. b. B.
 Ξυλῶδες. 430. a. C.
 Ξυλόγλυκον & κέρατον, idem. 326. b. A: 327. b. B.
 Ξυλογραφία. 857. b. F.
 Ξυλολίβανον, quid. 744. a. B.
 Ξυλομάκρ & μάκρ, quid. 918. b. C.
 Ξύλον Theophrasto, quid, ἰσχυρόν, σερεόν, πυκνόν, μαλακόν κέρον, &c. 725. a. G. .... τὰ ἀνθεκκόμενα. 179. b. B. in arbore quæ sunt sub cortice. 356. b. D.
 Ξυλόφυλλον & ξύλον, cur dictum. 743. b. D.
 Ξυλοπείτης πείων. } 712. a. B.
 Ξυλοπείτης πήχυν. }
 Ξυρὶς vel ξιρὶς, V. gladiolus.
 Ξυρόν idem quod ὄξύ. 282. a. E: 861. a. F. inde .. novacula. 861. a. G.
 Ξυσός. 425. a. D.
 Ξυσόν aliud, aliud xystum. 181. b. B... & ξυσόν, idem, δρόμοι, & absolute ξυσσί. 323. b. G. μοτοῖ ex rasa lanugine linearum crudorum. 538. b. B. absolute pro ἀκύνιον, ἀκύνια δόξα. 323. b. F.
 Xyθος pro xuthos. 291. b. E.

Y

Y in E sæpe mutant Latini. 54. b. G: 198. a. C: 231. b. D.
 Υακινθίζον χεῖμα. } 378. b. D.
 Υακινθώδη φυλλοειδία. }
 Υακινθώδεις.
 Υακινθός Græcorum, vaccinium Latinis. V. hyacinthus.
 Υαcut V. rubinus.
 Υάδες, V. fucula.
 Υαινα. V. hyena.
 Υάλη ἀργός, λιθία. 252. a. D. μυρρίνη in Ægypto, λίθος, σκῆλη. 769. a. G.
 Υαλον, humectum, a verbo υἱν, etiam pro lucido sumitur, υαλον, λαμπερόν, πῦρον, ἢ λίθον τίμιον, deinde hoc nomen proprium vitri factum, lapis specularis. 771. a. F.
 Υαλός λίθος ἢ καλὴ δόξα φανής, ... nulla mentio apud Homerum, sed ἡλέκτες. 773. b. B.
 Υαλότυπον χρυσόν electrum quasi vitreum aurum. 761. b. C.
 Υαλουργοὶ Romani. 769. a. E.
 Υάρωλι fl. Straboni, Arriano υδράωπι. 493. b. C.
 Υβοί, tubera in camelis, unde vox Latina gibbus, ex Æolica γόβος. 693. a. C.
 Υβος est ἀνακλή. 764. a. C.
 Υκκαρινόν ἀνδροπόδον. 77. b. E.
 Υδάτης, Βιδάτης Ptolemæo. 698. b. B.
 Υδαπετέροις opponuntur ἀκράτα. 189. b. E.
 Υδον. 498. b. A. B. radix ωειφερής, nil nisi radix. 499. a. E.
 Υδωρ ἀσκατος, aqua glaciata & concreta. 396. a. D. ἀδικτην, tinctura admirabilis. 814. a. B.
 Υδραλέτη. 416. a. B.
 Υδραυλός. 88. a. A.
 Υδρεῖον. 226. b. C. D. & locus aquaticus. 833. b. E.
 Υδρεία, i. aquatio. 414. b. G: 833. b. F. in arborum cultu generale nomen, τὴν βροχίαν & τὴν ὑδρίαν comprehendit. 415. a. A.

Υδρέμα Græcis posterioribus pro loco in quo erat aquatio. 834. a. B. ipse aquandi actus. 833. b. G. aquatitæ. 351. b. E: 833. b. F. V. hydreuma.
 Υδρία, urna. 847. a. B.
 Υδροχερσον, ἀμφίβιον. 60. b. G.
 Υδροφάντης, aquilex. } 519. a. F.
 Υδροφασική ars. }
 Υδροφόροι. 20. a. C.
 Υδροσκοπική. 519. b. A.
 Υδρόσιον vel υδρόσιον, pro quo crescio vel creffio. 898. a. D.
 Υειν madidare, & humectare, βρέχειν, υδραίνειν. 771. a. F.
 Υέλιον, specular. 771. a. C.
 Υελίης arena. 773. b. D.
 Υελῶδες idem fere quod υδρῶδες. 213. a. C.
 Υελός δόγη, devitro. 773. b. E.
 Υγρόν πῦρ, ... ὀφθαλμοί, gemmis attribuitur. 400. a. E. βήρυλλος. ibid. F.
 Υγία. 6. a. A.
 Υγρομετρο. 367. b. B.
 Υγρότης, humor arborum & hortensium, & ejus differentia. 905. b. E: 906. a. F.
 Υλη de arboribus, fruticibus & herbis. 381. a. A. ligna caesa & surculi. 106. a. G. minorum arborum. 413. a. G. ἡμερο, mitium fructuum silva. 546. a. C. ἔνδεδρο, δένδρωτης. 322. b. F. παντοδαπή. 259. a. A. καλάμης. 742. a. B.
 Υλημα, quid. 381. a. D. apud Theophrastum quicquid non est arbor. 805. b. F. .... frutices. 413. a. G.
 Υλισμα, υλισματώδες. 213. a. D.
 Υλώδη χωρία, frutices. 413. a. G: 607. a. A.
 Υλοφάρος. 262. b. D.
 Υλός vel Υλός amnis. 607. a. A.
 Υλός. υλός, Sulla. 328. a. D.
 Υλός. V. ichneumon.
 Υνις, Æolice βωίς, vomer, Gallice, le coulre. 576. b. B.
 Υώση, liberos gignere. 504. b. B.
 Υπανις fl. qui & Υφασις. 493. b. B: 594. a. C: 556. a. A.
 Υπέλαιος fons unde dictus, fortasse idem ac Ἀλιτιμία. 570. a. B.
 Υπέρ της θαλάσσης, supra mare, id est longe à mari. 545. b. G.
 Υπερβάλλειν ὄρε. 292. a. E.
 Υπερβάλλον ἡλίος, quid. 292. a. D. G: b. A. B.
 Υπερβόλις. 545. b. F.
 Υπεργὰ & supra terrarum ædificata conditoria mortuorum. 850. a. D.
 Υπερεια vel Υπέρη, urbs & fons Siciliæ, item urbs Phæacum. 421. a. G.
 Υπερειν unde dictum. 421. a. F.
 Υπερπέδοι. 152. b. A.
 Υπερπείσι. 229. a. G: b. A. C.
 Υπερπύθηναι ἡμέραν. 229. a. G: b. B. C.
 Υπερρυθρός color in urinis. 811. b. D.
 Υπερρυθρον. 812. b. E.
 Υπήπον, subla. 644. a. A.
 Υφαίνειν ἔπος, μῦθον, ὅτι εἰς δὲ μῦθον 610. a. C.
 Υφασμα πιννιέν. 792. a. E.
 Υφάσματα ἀνακράσι. 654. b. C.
 Υφάμιον in tibia quid. 85. a. A.
 Υφαστός, quid. 231. a. E. F.
 Υφορμαί. 570. a. A.
 Υπιον ὄρος, non Ἰππιον, aut Ἰππον, aut ὑππιον ὄρη. 616. a. D: 618. a. C. ὑπιοπαταμός, non Ἰππιός, aut Ἰππός. 616. a. C.

- ὑπνάλη ἀσπίς, somniculosa, epitheton
 aspidis, non species. 242. a. A.
 ὑποβάθρον, ὑψηλόν. 646. a. E.
 ὑποβλέπειν, limis aspicere. } 231. a. F.
 ὑποβλέπεσθαι, suspicari.
 ὑποχρῶν. 812. b. E.
 ὑποκίσις. 258. b. E.
 ὑποκύνισις vinearum apud Græcos. 363.
 a. G. b. 365. a. G. res separata à fossione.
 363. a. G. quando facienda. *ibid.* b. A.
 distinguitur ὑπὸ τῆς σκαπάνης. *ibid.* C.
 differt à pulveratione Latinorum. *ibid.*
 F.
 ὑποκυανίζον pro nigro. 95. a. B. C.
 ὑποδύμα σιδηρῶν. 702. a. D.
 ὑποδύμενον, pro urinatoribus. 693. b.
 A.
 ὑπογαιῶν ὅπαι pro fesso. 858. b. F.
 ὑπογῆα. 499. a. E. 850. a. C.
 ὑπογλαυκῶ color eorum quos vipera
 momordit, ἡρώεις color. 816. a. A.
 ὑπογλωσσόν folia habet myrto silvestri si-
 milia, hypoglossa Plinio. 286. b. A.
 ὑπογλωττον vocata Alexandra laurus.
 286. b. B.
 ὑπογρόμματα ἐφθαλμῶν. 807. b. F.
 ὑπογραφή, metatio urbium & ædificio-
 rum. 577. a. D.
 ὑπολυσία δόναξ 502. b. E.
 ὑπόφως forte epithymi genus quod sub
 phœo vel stœbe nascetur, quod cum
 hippopheo confundit Plinius. 910. a.
 C.
 ὑποφαιόσον quadamtenus rufum. 805. a.
 F. leviter puniceum. 806. b. C.
 ὑπόπινον ἐρυθρόν. 913. b. E.
 ὑποπιδισμός stellarum. 506. a. C.
 ὑπόπυρρον. 812. b. E.
 ὑποσκηκίζον τὴν ὁδόν, minuto gradu viam
 corripere. 767. b. C.
 ὑποσκάπτειν, fodere. 365. b. F.
 ὑποσυνφή, præparatio ad recipiendum co-
 lorem. 806. b. F.
 ὑπόστρωμα, substratum, radix. 397. a.
 D.
 ὑπόξανθον. 812. b. E.
 ὑπὸ πιασμοί pancratistarum. 205. b. C. D.
 ὑρία, Hyria dicta Seleucia Trachia Cili-
 ciæ. 437. b. C.
 ὑσκητοί, obstrigilla. } 41. a. B.
 ὑσκητοὶ ὑποδύματα.
 ὕσκη, V. *hysge* & *hysginum*.
 ὕσκηον φυτὸν, ξανθὸν τὸ ἑλκὺς.
 μακρὸν, i. rubrum seu rufum. } 193. b. A.
 ὕσκηον ἑλκὺς vestimenta.
 ὕσκη, quid, non ostium aut cancellum,
 sed repagulum, vel regula lignea. 647. b.
 E. βαλῆς Atticis. 647. b. E. 648. a. E.
 πιασμός. 649. a. D. ... & ἀσπερσία
 communis stadii & circi, quid in stadio,
 quid in circo. 649. a. A. sub quam po-
 sita βαλῆς, regula quæ ruit. 648. a. F.
 G. æquum limen submittere quando di-
 catur ... κατὰ πείρασον, transversum re-
 pagulum. *ibid.* b. A. pro regula vel re-
 pagulo, pro linea. *ibid.* B. machinatio
 qua circi 12. ostia simul aperiebantur.
 649. a. B. V. βαλῆς & *transenna*.
 ὕσκη confunditur cum echino marino. 277.
 a. B.
- Z
- Z** in D mutatur Latinis 362. b. F. 834.
 b. F. pro S, vitio librorum,
 ante M scribendum debet. 898. b.
 E.
 Zacharias Babylonius, Ζαχαρίας. 290.
 a. C. D.
 Zadoar vel zedoaria confunditur à qui-
 busdam cum beledor, seu anacardio.
 742. a. A.
 Ζάκλη urbs, à Ζάκλῃ, falx. 220. a.
 D.
 Zagrus mons. 488. b. C.
 Zamardus Arabibus smaragdus. 795. b.
 G.
 Ζάμης, V. *Ninyas*.
 Ζαπείον five θαλασσίου & μόχθου juncta.
 237. a. F.
 Zarangæi. 557. a. G.
 Zaria spa oppidum Bactrianorum, à fluvio
 Zariaspædictum, postea dictum est Ba-
 ctrum. 692. b. A. Ptolemæo diversa op-
 pida, quum eadem sint. 692. b. A. 828.
 a. E.
 Zaria spa populi in Bactriana. 828. a. D.
 Ζαριάσσης fluvius Bactrianæ, Ptolemæo
 Ζαριάσσης. 692. b. A.
 Ζαρέα urbs Armeniæ majoris. 491. b.
 B.
 Ζατέριον Græcis recentioribus ludus cal-
 culorum, vel latruncolorum, eaque di-
 ctio est origine Græca, idem namque
 Ζατέριον quod Ζατέριον vel Ζατέριον,
 quidam tamen illud deducere maluerunt
 a Perlico xatrens vel xatrang, qui
 est latruncolorum ludus. 795. b. B. ver-
 rissimilius est illud xatrens a Græco de-
 ductum, nam ... est dictio mere Græca,
 ut probatur ex vetere lexico, & est man-
 dra in ludo calculorum apud veteres.
ibid. C.
 Ζεῖξ, album, λευκόν, unde quibusdam
 κινεῖ Ζεῖξ, lac album. 629. b. C.
 Zeg rubeum, i. rubeum aramentum, de
 fori apud Galenum. 814. a. F.
 Zeilam. V. *Taprobane*.
 Zelis. 205. a. A.
 Zelitani potius Mauri quam
 Phœnices. } 647. a. F.
 Zelosia, Jalousies, Cancel-
 li.
 Ζῆν pro vita. 223. b. C.
 Ζῶα dicitur carduelis. 316. b. B.
 Zengebil, Indica vox 754. a. B.
 Zenicetæ latronis arx Olympus. 563. b.
 G.
 Zeno Rhetor Laodiceam ampliavit. 582.
 a. F.
 Ζηνοβία νῆσις. 892. b. D. 893. a. B.
 Zephyrus ab æquinoctiali occasu exit. 883.
 a. B.
 Zephyria dicta Melos insula. 129. a. G.
 τὰ Ζεφυρία. 883. a. B.
 Zephyrium promontorium Italiæ. 48. a.
 A. D. F. unde nuncupatum. *ibid.* F.
 Zephyrus & Achates puer delictum Arfi-
 noes. 575. b. E. ... occiduorum statum
 tantum ἰθαλῆς, ab occasu æquinoctiali
 manat. 884. a. D. ab æquinoctiali
 usque ad occasum æstivum metas habet.
ibid. b. C. ἰθαλῆς, occiduus ut ab
 occasu æquinoctiali spirans. 889. a. A.
 890. b. C. plage æquinoctiali propior.
 892. a. F. ... eteliæ. 879. a. A. 890. b.
 E. pro chauro. 890. b. E. 891. a.
 A.
 Ζῆν in horologiis. 447. a. C.
 Zethis urbs Carmaniæ, fortasse & fluvius.
 832. b. B.
 Zeugitana regio, aliis Africa proprie di-
 cta censetur. 225. a. C. aliis inter Afri-
 cam & Numidiam ponitur, Zeugita-
 nus pes pro limite Zeugitano. *ibid.* D.
 ... & Carthagenensis, eadem, ... &
 Proconsularis, eadem. *ibid.* E. pars
 provinciæ Proconsularis. *ibid.* F.
 Zeugma. 842. b. F. oppidum in Euphra-
 te, in Commagene cis Euphratem. 436.
 b. E.
 Ζεῦτις calamus. 82. b. E. 83. a. F. b. B.
 G. 84. a. A.
 Ζεῦς de duobus. 136. a. D. in tibiis,
 quid. 83. b. E. F. 84. a. B. C. b. A.
 Ζεῦ πάτερ, Jovis pater, Juppiter. 70. a.
 A.
- Ζεῦς, Æolibus, Ζεῦς, & inserto digam-
 mate Ζεῦς, unde Latinum Iovis. 423.
 b. F. Ἡλῆος. 519. b. D. Σκύλλης.
 118. b. E.
 Zibeta, in felium genere, Ζαπέτι Nicetæ
 vocata, & unguentum ex ea Ζαπέτιον.
 232. b. B. ejus non meminerunt anti-
 qui. *ibid.* D. non est hyæna. 232. b.
 B. 237. b. G. sed potius genetia, vel gi-
 netta. 237. b. G.
 Zibetium, odoramentum, ex sudore ani-
 malis similis feli, catti zibettici, zi-
 bettum & muscum, juncta. 237. a.
 D.
 Ζιγγίβερις, zingiberi. 561. b. F.
 Ζίγνις, vel ζίγλας χαλκή σκεῦος. 817.
 b. B.
 Zimara. 437. a. E. F. 439. a. C. 440. b.
 A. 441. a. A. B. 443. b. G. inter urbes
 Armeniæ minoris. 437. a. F.
 Zimiris apud Plinium regio Æthiopiæ,
 quæ Solino pro Muziri portu Arabiæ.
 834. b. C.
 Zingiber, Græca vox, ab Indica zengobil.
 754. a. B.
 Zinzolin, hysginus color inter coccum &
 purpuram. 193. b. B.
 Zizypha, serica, vel Συρκία. 409. b.
 E.
 Zizyphos rutila videtur esse lotophagica
 lotos, ejus nomen ignorarunt antiqui,
 & sub λοῦθ appellatone delituit, zizy-
 phum loton appellarunt. 730. b. D.
 alba & rutila, duo genera, candidum
 & sericum. 409. b. F. rutilæ fructus.
 730. b. E. ... convenit descriptio loto-
 phagica, arbor, folia, fructus, paria
 in utroque. 731. a. A.
 Zmaragdus veteribus Latinis. 368. a. E.
 smaragdus. 898. b. E. nomen equi cir-
 censis. 898. b. F.
 Zmilanthi vel Zmilanti gemma. 495. a.
 G. pro quo Zmilampis & Zmilaces,
 ἢ Ζμιλανθίς. *ibid.* b. A. lapis marmori-
 proconnesio similis, in medio venas glau-
 cas præfert. *ibid.* C. 497. a. D. lapis
 non de minimis, nec pellucidis gem-
 mis, aream habet candidam, medio
 colore glauco est, qui niger in Procon-
 nesio. 497. a. D.
 Ζμίλαξ herba pro σμίλαξ. 796. a. A. 898.
 b. E.
 Zmiris pro Zymiris, Indiæ emporium.
 834. b. C.
 Zmyrna, zmyrneum, veteribus Latinis.
 898. b. E. F.
 Zodiacus a Babylonis in 12. signa divisus.
 451. b. F.
 Ζώδιον ὠροσκοπῶν, astrum nascens, μοῖρα
 ὠροσκοπῶσα, Ζώδιον, astrum vel sidus
 aliud, aliud ἀστὴρ five stella, in horo-
 scopo. 459. b. E.
 Ζώδης, signa & sigilla 82. a. F. alia ἐκτυ-
 πα, five ἐκτυπῶν, alia ἐκτυπῶν.
 736. b. D.
 Ζωγερῶν θύα, mortaria ad pigmenta
 pertinentia. 741. a. A.
 Ζώγεια & Ζώγοι, caveæ quibus inclu-
 duntur aviculæ, & septa includendis
 animalibus, Latini Vivaria. 850. b.
 G.
 Ζώμα cingulum ab antiquo Ζώω, cingo.
 728. a. F.
 Ζωμός, jus, tinctorium decoctum, tri-
 bus ... diversis tria fiebant, ut uno jure
 præpararent species ad colorem reci-
 piendum, quod περὶ ζωμῶν & ζω-
 σιφῶν dicebant, altero tingerent eas
 colore cupito, tertio colorem alliga-
 rent, quidam una decoctione hæc tria
 simul parabant. 806. b. F. G.
 Zona torrida. 893. b. B. G.
 Zonæ Orionis exortus. 518. b. G.
 Zone a venis gemmarum distincta. 397. b.
 D.
 Zone acta, Ζωναία ὄρη de eadem. 568.
 b. F.

b. F. promontorium, quo usque canen-
tem Orpheæ secutæ sunt arbores, quæ
in eo stant plantatæ. 113. a. E. F.
Záw, antiquum verbum, cingo, unde &
ζώνυμι & ζώνω & ζώνη. 728. a. F.
ζών, aliud, aliud ζών. 314. a. C. ...
absolute de equis. 336. b. C.
Zoraxades. 163. a. D.
Zoroanda, vel Zoranda, vel Zomada.
491. b. B.
Zoroastres. 25. a. B.
Zorus & Carchedon Carthaginis condito-
res. 228. a. F. 335. b. E. F. 533. b. F.

Zotheca veterum Latinitati ultimæ iothe-
ca & gotheca. 899. a. D. jungitur cu-
linæ, & pro cellula in qua saginaban-
tur viva animalia ad sacrificium. 850. b.
G. unde & Gallis zothecarium sedile in
quo cubant gallinæ, & zothecare eo
modo cubare quo perticis suis impositæ
cubant, postea pro quolibet οἰκονομ
& parvo conclavi, zotheculæ pro arma-
riolis vel librorum Sidonio, vel pro ipso
conclavi & bibliotheca. 851. a. A. pro-
prie Atticorum οἰκονομ, οὐκονομ
φάον ex ponitur, idem quod cella in qua

saginabantur viva animalia. 850. b. G.
Zumum, olla, à ζύμα. 266. a. B.
Zυγή recentioribus Græcis pro pari, in-
aurium, incedere dicuntur qui bini in-
cedunt. 36. a. D. E.
Zυγία, carpinus. 359. b. C. aceris ter-
tium genus, montana. *ibid.* B.
Zύγι & ἰπώ Græcis, non ζύγι ab-
solute. 631. a. A. ἀεσπεός. 632. a. B.
Zύγιοι jugales equi. 630. b. A.
Zynzolin nostris ab hysgino vel hysgino,
193. b. B.

F I N I S.

U L T R A J E C T I,

Apud ERNESTUM VOSKUYL,
MDCLXXXVIII.

E R R A T A

operarum, quæ, quamvis pauca, irreperunt tamen, ad hunc modum corrigenda.

PAg: 12. a. 3. *ὄρεσσιν*: 45. *Περφυρίων*: 13. 45. locum: 20. b. 46. speculorum: 32. b. 15. extinctum: 43. b. 48. viii. *Æn*: 44. b. 49. *πεπεπωκός*: 51. b. 8. *dele ges*: 78. b. 2. *φίλαδς*: 80. b. 13. in ora: 82. a. 56. *ἐπὶ τρεῖς*: 85. a. 35. dextris Dorius: 88. b. 37. & cvii: 95. a. 22. *μέλαν*: 70. est: 97. a. 20. *χωάντων*: 109. a. 6. Boreas: 18. Bistones: 115. b. 22. Pontum: 125. b. 1. *dele apud*: 127. a. 16. Ferrea: 128. a. 69. *dele eam*: 129. a. 79. *νήσος μία*: 148. a. 3. inf: *αὐτὰρ*: 155. b. 30. Ita legenda: 164. b. 69. *Ἰλειαίωες*: 167. a. 13. *ἐνδεικνύμενα*: 171. a. 71. *πηγαί*: 172. a. 42. *dele βασιλῆ pro πρέσβεια*: 173. a. 39. Flos: 200. b. 22. *ἀμέλγεσσι*: 203. a. 76. Barbaro: 226. a. 30. inf: *μέχες*: 228. a. 8. *Cæterum*: 229. a. 55. solitæ: 234. a. 54. *ἐπιμηκέσσεσθ*: 237. a. 40. non: 238. a. 65. *ὀρθογόμενοι*: b. 62. corocottæ: 69. *Ἀλκηνήνη*: 240. b. 41. *κείχη*: 242. a. 34. quoullis inanibus: 292. b. 31. *Ἀγίλα*: 298. a. 18. *dispercit*: 307. b. 27. *αὐτῶ*: 342. b. 42. *ἑλανά*: 348. b. 19. *re-giones*, quæ: 349. b. 4. *ἐν ἧ*: 354. b. 68. *ἀρειήνπ*: 377. b. 5. *Ægyptiacis*: 402. a. 75. *Χαλδαῖ*: π: b. 63. Machinamentum: 413. b. 48. *parte*: 424. b. 8. *ἀνάκοντος*: 425. a. 42. nucum: 494. b. 26. stadia: 502. b. 57. Hinc: 504. a. 71. *ὅταν πέσῃ*: 517. b. 11. æqua: 521. b. 65. defectuum: 525. b. 52. Græcis: 528. b. 78. *Δημήτεια*: 535. b. 46. ingenti: 541. a. 24. est: 544. b. 66. mare: 545. a. 61. *ἐ ἧ*: 551. b. 73. *Μασίκυπτος*: 554. b. 77. *ἐκιδόασιν*: 558. a. 14. *miscuit*: 559. a. 34. post oppidum infer: ab occidente jam ad orientem: 565. b. 57. jurisdictione: 569. b. 62. *Λυκίας*: 574. a. 60. verum: 599. b. 50. *κε*: 602. a. 9. *dele &*, & L. aliud: 35. *κύκλς*: 604. b. 51. *ἐγκείμενοι*: 56. *βηρύπες*: 607. a. 61. *ἀμφιδέρς*: 613. a. 29. *σώματος*: 616. b. 27. *Ζήλας*: 629. a. 1. ante vulgo infer: contaminatus habetur, quum tamen insignis sit. Ita: 631. b. 76. Loquutio: 639. a. 22. inferiori: 645. a. 72. spectacula: 647. a. 21. *τύπον*: 660. b. 46. *σπεδάξεσσι*: 662. a. 43. vibranda: 696. a. 18. temperiei: 708. b. 49. *τὴν*: 709. b. 18. cui: 710. a. 65. *ὅμοιον*: 738. a. 20. *dele de*: 746. a. 2. libro: 756. a. 6. ruo: 758. b. 56. confectio: 768. b. 2. evocare: 801. b. 63. fuit: 806. b. 78. *χροιάν*: 824. b. 21. quos: 829. b. 2. *κώμαι*: 832. b. 2. *Ἀνδανίς*: 833. a. 68. ut: b. 14. dicuntur: 837. a. 57. *πρωῖ*: 848. a. 20. foliis: 25. *ἧ*: 877. b. 16. Moschopulio: 880. a. 14. habent: 887. b. 2. suboluit: 914. a. 78. *παρὰσσιδές*: 920. b. 5. differat: 921. a. 2. *πιαῦται*: 926. b. 30. plantam.

CLAUDII SALMASII

EXERCITATIONES

D E

HOMONYMIS

HYLES IATRICÆ

nunquam antehac editæ,

U T E T

DE MANNA ET SACCHARO.

TRAJECTI AD RHENUM,

Apud JOHANNEM vande WATER, JOHANNEM RIBBIUM,
FRANCISCUM HALMA, & GUILIELMUM vande WATER, Bibliop.
M. D. C. LXXXIX.

D E D I C A T I O.

lam naturalis Historiæ Partem pertineat, quæ in Herbariæ rei ac remediorum cognitione versatur. In qua, quæcunque nobis a veteribus tradita & relicta sunt, ea plurimis ac periculosis erroribus expurgata, retinendi certam rationem liber hic ostendit. Quem ut splendore Vestro non indignum esse mihi persuadeo, ita nullo magis celebritatem adepturum esse confido, quam quod Vobis consecratus & acceptus prodeat. Quippe tanta est Illustrissimæ ac Potentissimæ Reipublicæ claritas, tanta gentis vestræ & patriæ, rebus bello & pace, terra marique gestis, hominum fortitudine & industriâ, doctrinâ & sapientiâ insignium, quos protulit, copiâ, propensâ erga bonas artes & litteras voluntate parta & ubique terrarum diffusa gloria, ut non arctioribus ævi & temporum, quam locorum & Regionum metis definiri unquam posse videatur. Quare nullum a me patris optimi memoriæ luculentius officium præstari posse existimavi, quam si eum, dum viveret, beneficiis Vestris ornatum, mortui scripta & nomen Vobis in pretio & commendatione fuisse notum facerem. Itaque hoc quidquid est muneris, Illustrissimi ac Potentissimi Domini, Vobis gratum & acceptum fore, sperare fas est: quod, ut cæteræ causæ abessent, vobis jure optimo deberetur, pro singulari humanitate ac propensâ voluntate, qua nos nuper excepistis, postquam ad Vestros portus delati sumus, qua jactati benignitatem, ac potius pietatem Vestram experti sunt ii, quibus patriâ ac fortunis omnibus potior fuit purior Dei cultus. Cujus Supremum Numen supplex oro & veneror, ut Rempublicam Vestram, communem omnium gentium patriam, totius humanæ societatis vinculum, religionis, virtutis ac bonarum artium certissimum perfugium, diutissime conservet, augeat, tucatur. Hagæ Comitum
M DC LXXXVIII. J o.

JOANNIS BAPTISTAE LANTINI

Senatoris Divionensis

AD COMMENTARIUM

DE HOMONYMIS HYLES
J A T R I C Æ

P R O L E G O M E N A.

Uodnam sit hujus operis propositum, quæ materies, qui tractandi modus; jam ante aliquot annos innotuit eâ ipsius auctoris Præfatione, quam nos, Doctissimusque & Nobilissimus Senator PHILIBERTUS de la MARE, nobis Reique publicæ & Litterariæ nuper ereptus, Divione typis mandari curavimus. Cujus editione factum est; ut summâ omnium eruditorum expectatione, multis undequa-

que poscentibus; tandem liber hic in publicum prodeat. Huic autem, etsi eadem auctoris Præfatio præposita sit, supersunt tamen nonnulla, quæ hîc præmittere operæ pretium esse duximus, tum circa ipsius operis editionem, tum ad ejus commendationem spectantia. Atque ea quidem, quæ ab auctoris nomine celeberrimo, partâque editis doctissimis & præstantissimis voluminibus famâ commendatio duci poterat, minime necessaria videtur esse: Cum nemini docto ignotum sit, quantum in omnibus doctrinis, ac in iis maxime, quæ ad rerum antiquarum cognitionem pertinent, SALMASIUS excelluerit. Nec vero quibus eum, dum viveret, scriptis impetere studium fuit, laudes ejus deterere potuerunt; nec, si quæ alii post ejus obitum protulerunt ad tanti viri non responsuri gloriam imminuendam, ea sunt ejusmodi, ut qui eam sartam tectam volunt, de iis refellendis magnopere laborent. Etenim (quod me ipsæ de quibus hîc agitur plantæ admonent) quemadmodum vix ulla in sylvis arbor eximia nascitur, cujus incremento non obstitura videatur veriprium ac virgultorum adnascentium copia, quæ tamen exscindere aut etiam extirpare inutilis labor fuerit, surgente & obumbrante arbore sponte suâ interitura nec impeditura quidquam, quo minus suam proceritatem assequatur & retineat: Sic SALMASIO, qui, ut neque aliis, quibuscunque supra cæteros eminere contigit, defuerunt unquam obrectatores, non efficient, quin honos illi suus constet, scriptisque & famâ, levibus adversariorum libellis superstes, floreat apud posteros, quamdiu vigeant bonarum litterarum studia, artesque præclaras a Græcis Romanisque profectas nobis retinendi cura, & in pristinam superiorum ætatum barbariem & ignorantiam relabendi metus adfuerit.

Verum enimvero, ut pauci sunt qui eum in his litteris Principem non agnoscant; Ita plurimos hodie reperias, quibus, conversis ad Philosophiam naturalem ingeniis, totum

JOANNIS BAPTISTÆ LANTINI.

tum hoc rerum antiquarum studium, anxiam in scriptis veterum intelligendis atque emendandis curam, omnique in antiquitate investigandâ labor, negligenda videntur, putantque in *αυτοψία* rebusque ipsis in se considerandis, melius operam collocari. Jam fere ubique refrixit ardor ille, quo ad Criticam, priore sæculo & hujus initio, multa maximaque ingenia ferebantur. Nunc abjectis veterum libris experimentis incumbitur. Quorum is (fateor) successus fuit, multa ut pulcherrima utilissimaque inventa nostrâ ætate prodierint; ideoque minus de commutatâ studiorum ratione conquerendum existimo. Attamen, qui spretis iis quæ ad nos a priscis scriptoribus transmissa sunt, novam Philosophiam moliuntur, non absimiles iis hominibus videri possunt, quibus cum hæreditas a majoribus obvenerit ampla quidem & locuples, sed litibus & negotiis implicata, malint ingenti spe ducti, suo Marte & industriâ, incerto exitu rem quærere; quam relictam ut explicent & augeant operam sumere. At qui tueri parta quam nova quærere non minoris virtutis esse ducunt, tutiorem sane viam inire merito censendi sunt, ejus nempe periculi expertes, ne veluti canis *Æsopicus*, amittant quod habent, dum quod non habent sectantur. Quam multa & quam præclara in omni disciplinarum genere, quam uberem & copiosam in Historiâ præsertim naturali, materiam & suppellectilem, nobis veteres reliquerint, sciunt omnes eruditi. Quæ quamquam sæpe non satis diligenter, imo & nonnunquam falso tradita, vetustate etiam & librorum depravatione obscura, diversis præterea doctorum sententiis & altercationibus incerta & involuta habeamus; nihilominus tanti sunt momenti, ut ii non solum qui receptas artes colunt & exercent, sed etiam qui eas, aut de novo procurdere, aut novis inventis augere certant, illis carere nullo modo possint. Itaque præclarissimè Academia, & Societas Regum Maximorum auspiciis & munificentia ad promovendas scientias institutæ, ut historiam naturalem integram & rerum naturæ partem conficiant, non modo remotissimas regiones lustrari & quæcunque huic operi conducunt illinc transferri & explorari curant, sed & quidquid ab omni retro antiquitate, quod ad hanc rem pertineat, litteris proditum est inquirere & perpendere instituto suo consentaneum existimant. Quin & ipsa novarum rerum & artium inventio, quam sibi maximè proposuisse videntur Londinenses Philosophi, nullâ re magis adjuvare queat, quam fidâ & integrâ, qualem desiderabat Princeps eorum Franciscus Bacon, omnis generis artium, totiusque rei litterariæ historiâ. Tenuis quosdam & exiles tractatus habemus de Rerum inventionem & artibus; quod argumentum, si quis tractasset, eâ facultate instructus, qua SALMASIUS fuit, jam nihil eorum nos lateret quæ de artium omnium origine, progressu, mutationibus, variisque instrumentis & exercendi modis apud varias gentes diversisque temporibus sciri possunt. Fuit enim horum, tum in minimis, tum etiam in maximis artibus supra modum peritus, quod nos, & quibus ejus consuetudine & colloquio famulari frui licuit, sæpius olim mirati sumus, & variis sparsim locis ejus scripta testantur, tum etiam apertius ostendent, *de Militia Romana* & *de Re Vestiaria* commentarii, brevi, ut spero, prodituri. Quanta autem sit utilitas excolendis perficiendisque artibus & disciplinis ejus, quam dixi Historiæ litterariæ, atque adeo, qui ad illam necessarii sunt, librorum veterum, planum fiet Historiâ Medicinali quam Dodartius parat; doctissimus Medicus, & in Academia, Augustissimi & Christianissimi Regis nostri non minus gloriæ, quam humani generis commodis infer-viente, ad artem suam promovendam & illustrandam jure merito delectus. At qui neque libris veterum uti licet non intellectis, nec eos plane intelligere absque Critices ope plurimis in locis corruptos, nec adhuc superioris sæculi industria, doctorumque virorum laboribus, penitus emendatos, quod ex hoc, cui hæc præmit-timus,

PROLEGOMENA.

timus, opere perspicui poterit. Verum ea, non modo Critices, sed & linguæ, quæ veteres Philosophi scripserunt, major vulgari cognitio defuit maximis nostra ætate Philosophis; quorum alter, unam de veteribus Philosophorum sectis revocare, cæteras illustrare aggressus, quæ Judicii erant, subactique in rebus Philosophicis ingenii, tum etiam variæ & multiplicis lectionis & experientiæ, abunde præstitit, in his, quæ a linguæ & antiquitatis Græcæ notitia pendent longe se ipso inferior deprehenditur: alter summo ingenio & Sectatoribus celeberrimus cum a Græcarum literarum studio cæteros deterreret, ipse earum peritus videri voluit, dum in Geometria sua Galliæ edita, ad Pappi Alexandrini Problema Paginæ CCCIV ad oram hæc scriberet. *Latinam versionem hic potius cito, quam textum Græcum ut facilius intelligar*: quasi Græca Pappi vidisset, quæ nondum edita latent in pauculis Bibliothecis, inter Manuscriptos Codices, quorum se lectioni non admodum operam dedisse ipse profitetur. Sed hæc illum negligere siverit sua, quam instituit Philosophandi ratio. At quibus propositum est Philosophiam condere, quæ Naturali Historiæ innitatur, necessario pervolvenda sunt monumenta veterum, cum in cæteris Physicæ partibus, tum in hac præcipuè, quæ hoc libro tractatur, *Hyle Fabrica*.

Totum rei Herbariæ studium, cæterarumque, ad remedia utilium, eo præcipuè debet tendere, ut earum potestates cognoscere, cognitæ ad usum medendi, & alios quibus vita indiget, adhibere possimus. Has, postquam, in multis, longissimo temporis decursu, per fortuita experimenta casus ostendit, reliquarum, quæ longe plures sunt, effectus ut prænoscerent, veteres novique Medici & Philosophi plures vias ac methodos excogitarunt, variis signis & conjecturis usi sunt, partim ab odore & sapore ductis, cæterisque adjunctis, seu (ut vocant) secundis qualitatibus, quas primarum, quibus omnia Galenici tribuunt, indicia volunt esse, & alii a signaturis, sive herbarum cum certis humani corporis partibus similitudine, nonnulli chymica per ignem resolutione, modisque aliis pluribus, ac iis imprimis, quibus Galeno teste, veteres Emperici utebantur. Quo successu hætenus & quam tuto, non omnino constat. Illud in comperto est, plurima in hoc genere utilissima certissimaque, rudi experientiæ & indoctorum observationibus deberi. Quis Theiæ, quæ veterum *Alimo*, de qua Proclus ad Hesiodum, pares ad inedia tolerandam vires obtinet? Quis corticis Peruviani, tam præsentis adversus febres remedii, facultates a medico vel Philosopho quopiam detectas fuisse commemorat? Innumera sunt alia, è plantis cæterisque rebus petita medicamina, quorum inventio nulli arti aut industriæ adscribi potest, solo casu reperta, sola traditione quæ in libris habetur conservanda, quibus, sive ut certis & cognitis uti velis, sive ea novis experimentis explorare, maximus ac pene immensus occurrit labor, multiplex errandi occasio & periculum; dum una eademque planta pluribus nominibus indigetata pro pluribus habetur, aut plures ac diversæ idem nomen habentes pro una eademque accipiuntur. His difficultatibus subvenire, duplici scripto SALMASIUS instituit, quorum uni de *Synonymis* alteri de *Homonymis Hyles Fabricæ* nomen fecit. Primi quidem, si modo extaret, is usus esset, ut irritò labore Botanici levarentur, quo herbas jam notas pergunt quærere, quia sub alio nomine aliæ esse videntur. Sed ejus operis, de *Synonymis* præter paucula quæ in Præfatione allata sunt, nihil superesse arbitror, sive animo tantum auctoris conceptum fuerit, sive cum aliis ejus scriptis, quorum multa desideramus, perierit. Alterius vero de *Homonymis*, qui nunc prodit, quanta sit utilitas facile est intelligere. Qui hodie medentur, plerique herbarum vires, quas ad remedia usurpant, non propria experientia cognitæ habent, sed Dioscoridis, Galeni, Plinii cæterorumque antiquorum, & qui ab iis acceperunt recentiorum fide & autoritate receptas: quibus si homonymia de-

JOANNIS BAPTISTÆ LANTINI.

ceptis, aliud pro alio sumere contigerit : quod sæpe contigisse liber hic evincet ; necesse est non rere inutilia pro utilibus, noxia pro salutiferis, imo etiam aliquando venena pro remediis ægrotantibus præbeantur ; Cui rei abunde fidem facient allata hic exempla, in *eryngio, elleboro, radice Behem & Chameledæ*. Verum hujusmodi errores quantum periculosi noxii, tantum in iis detegendis corrigendisque difficultatis reperitur. Qui eo munere digne defungi valeat ; huic adsint ea omnia oportet quæ in Præfatione auctor enumerat ; *judicium acerrimum, ingenii præsens acumen, lectio assidua, linguarum ac totius antiquitatis summa cognitio, naturalis præterea quedam ἐντομία, ac ea maxime Critice, quæ adjuncta scientiarum omnium comprehensione judicium exercet in omnibus disciplinis*. Quæ quidem si in uno quopiam mortalium conjuncta mirari decuit, is certe Salmasius fuit, quod & præstantissima viri volumina testantur, & facilius inveniet fidem, si quædam de studiorum ejus ratione, quæ ab ipso audiui, retulero.

Erat illius institutum hujusmodi. Quidquid superest de veterum libris cæterisque monumentis, diviso in certa spatia omni ævo, ætatum & temporum ordine pervolvere, initio ab antiquissimis ducto, ita ut omnes unius ætatis scriptores prelegeret conferretque, donec illius sæculi linguam, mores, ritus, artes, & quidquid ex iis, quæ restant monumentis colligi potest, in numerato, & sub uno aspectu posita haberet : Inde ad consequentia tempora, ad usque ultima, simili ratione progredi solitus, & observare quodcunque novi in linguis, artibus cæterisque prædictis, succedens ætas invexisset, quidquid a prioribus posteriores scriptores acceperant, id assecutus est, nihil ut illum fugeret, quod ad historiam omnis generis spectare posset & unam antiquitatis cognitionem professus, omnes artes & disciplinas complecteretur. In omnibus autem & singulis nihil æquè curabat, ac rei gestæ & facti veritatem pernosce ; quod ab ejus ignorance omnes fere errores apud vulgus omnesque inter doctos controversias ortum habere diceret ; Ad hanc factorum scientiam singularem & eximiam, qualem ejus scripta exhibent, sine his, quæ dictæ sunt, tum naturæ dotibus, tum artis, laboris & industriæ præfidiis pervenire non potuisse manifestum est. Quibus mirum in modum munitus & instructus, cum se ad rem herbariam tractandam contulisset, quid in hoc opere præstiterit, judicabunt harum rerum periti. Dolebunt, credo, non exhiberi opus integrum, cum auctor ipse testatus sit, nullam esse plantam alicujus in medicina usus, cui discutiendæ operam non dederit, pluraque desiderari, tum ex aliquot ejusdem libri locis conjicient, tum è titulorum numero suspicabuntur ; quæ tamen pauciora sunt, cum sub uno titulo de pluribus egerit. Illud etiam requirent forsitan & objicient, quod sæpe ὁμωνυμία & errorem ostendere sat habuerit, quænam sit planta hodie cognita quæ antiquo nomini respondeat, non edoceat, Botanicisque negotium faceffat & spinas ferere videatur ; dum quod se scire putabant, erroris admonitos iterum jubet quærere. At non parum est, qua in re fallantur, indicasse, & industriam ad amplius quærendum acuere ; Illud vero maximum, eam compluribus exemplis aperuisse viam & complanasse, qua possint ad veram quæsitæ plantæ notitiam pervenire : quam qui tenuerit longam licet, & ut ipse ait, laciniosam, non solum quæ hic desunt supplere poterit, sed & alia plurima nunc ignota, de quibus apud veteres mentio, feliciter investigare & eruere. Neque tamen sperandum est, posse omnia *vetera deperdita* præsertim in hoc genere quantâvis peritiâ aut industriâ ad notitiam nostram revocari. Obstat enim primo, librorum & veterum monumentorum interitus & quamquam unus fere omnia Plinius collegerit, quæ ab antiquioribus prodita erant, tot tamen tantisque partim suâ, partim librariorum culpâ scatet erratis, ut illi penitus emendando plures Salmasii vix suffecturi essent ; cum eorum scriptis, a quibus sua accepit, penæ omnium destituamur. Ipsæ præterea notæ, ab odore & sapore grato vel ingrato plantarum

PROLEGOMENA.

tarum ductæ, quibus sæpe uti necesse est, ad comparandum quæ tradita sunt, cum his quæ hodie visuntur, adeo temporum decursu mutatis hominum sensibus, immutatae sunt, ut qui nunc suavis, *mali citrei* succus & odor, tristis olim & teter. *Assæ* autem, quam *fœtidam* vocamus, odor priscis jucundus fuerit, quod pluribus in *citrea* & *silphio* Salmasius ostendit, & aliis exemplis confirmari posset. Facultates quoque simplicium medicamentorum quas hodie obtinent, si quis ad ejusmodi comparisonem velit expendere, fortasse non easdem usquequaque reperiet, quibus olim prædita censebantur; cum multa a prioribus medicis commendata, posteriores usu edocti respuerint; sive ea mutatio cæli & regionum diversitati, mutatisve hominum temperamentis & victus rationi tribuenda sit; sive, ut in morbis, sic in remediis, nova quædam molienti Naturæ. Quin etiam fieri potest ut plures plantæ priscis cognitæ hodiè frustra quærantur a Botanicis, quia earum nihil præter nomen superest in libris, ipsæ in rerum naturâ perierint: quamvis id absurdum videatur illis, qui rerum species æternas esse volunt, & sapientissimi rerum conditoris providentiæ minime consentaneum, qui mirabili artificio, cuncta quæ creavit, iis instruxit omnibus, quibus se & genus suum tuerentur & conservarent. Verum hæc sententia probabili tantum rationi innititur. Neque enim prohibet quidquam, quo minus quædam rerum species conditæ sint ad certam usque temporis metam permansuræ, donec a causis aliquibus externis destruantur: nec si quæpiam animalium genera funditus ubique terrarum deleta essent ab hominibus, quomodo leonum genus defecit in Europâ, teste Dione Chrysostomo; luporum in Britannîâ; Idcirco minus suspicienda foret summi artificis in fabricandis ejusmodi animalibus sapientia. Sed hæc Philosophis disquirenda relinquantur. Quibus, qui nullius in verba addicti, rerum naturam consulunt, Historiamque naturalem, omnium gentium & omnis ævi experimentis locupletare student, hunc librum præcipue commendatum esse cupio. Unde hoc illis præter cætera commodi accedet; ut perspectis veterum, & imprimis Plinii, erratis & oscitantîâ, recentiorumque credulitate, summa cautione & diligentîâ in laudatissimis ceptis perficiendis versari pergant. Cæteris vero, qui humaniores litteras tractant, Philologis, Antiquariis, linguarumque studiosis quid referam? quam multa legentibus occursura sint scitu utilia & jucunda, quibus in suis quique studiis proficiant, multa quibus adjuvari queat, si quis Historiam translationis plantarum scribere velit, non minus utilem Philosophis futuram, quam jucundam Philologis, quam a quoquam scriptam nondum comperi, cum tamen in multis regionibus, vites, fruges, permultasque alias herbas & arbores adventitias esse constet, nec pauciores plantarum, quam gentium transmigrations: quam multi ritus antiqui, multarum vocum incompertæ prius etymologiæ. Plurima item variorum omnis generis scriptorum loca emendata, aut explicata & illustrata, aut etiam è Manuscriptis Codicibus eque Bibliothecarum forulis, ad communem usum litteratorum producta. Horum unum Dicæarchi in Fragmento *ἐν πελοῖς* de Monte Pelio, quia insignem utilitatem continet, & Græcè solum citatur a SALMASIO in *Ligno Colubrino*, & in ejusdem autographo transpositione aliquot voluminum laborat; hic etiam Latine, sublatâ transpositione emendatum, referendum censui.

Γίνεται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ βοτάνη ἐν τοῖς χειρῶν δένδρεσι μάλιστα χωρίοις, καὶ ῥίζα δένδρεα, ἢ τις τῶ ὄφειων δίσμαται ἰαταί, τὰς μὲν ἐν τῇ χερσὶ, ἐν τῇ πέφυκε μακρὴν ἀπέλαντ, τὰς δὲ ἐγγίστασιν αἰχραιοῖ κάρον ὀπιχέασα, τὰς δὲ ἀφαιμέ-
 νας αὐτῆς ἀναρεῖ; τῇ ὁσμῇ πικρῶν πικρὰ δυνάμει δοκεῖν ἔχειν ὀπικίνδυνα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἡδεῖα κατὰ φανείαν. τῇ
 τῇ γύμνῃ καὶ ἀνθρώποις ἡ ὁσμὴ ὀδυρπλήσια. τὰς δὲ δειχθέντας ὑπὸ ἑποτρὸν ὀφειας ἐν ὄνῳ δαδῆσα ὑγιάζει.

Nascitur autem in ipso (Pelio) & herba in locis maxime incultis, & radix arboris quæ serpentium moribus medetur; hos quidem a regione, in qua oritur, procul abigit, qui accesserint torpore infuso alligat, qui autem ipsam tetigerint occidit; talem vim odore habere videri potest; homini-

JOANNIS BAPTISTÆ LANTINI.

hominibus autem suavis videtur, thymi enim florentis odorem refert, istos autem a quocunque serpente sanati in vino præbita.

Mira hæc & salutifera potestas non difficilis creditu, si vera sunt quæ de fraxino scripsit Plinius libro XVI capite XIII. *Folia earum contra serpentes succo expresso ad potum & imposita ulceribus opifera ac nihil æquè reperiuntur. Tantaque est vis, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras, cum sunt longissimæ, serpens attingat. Experti prodimus, si fronde ea claudatur ignis & serpens, in ignem potius quam in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquam hæ prodeant florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.* Quæ Plinio prodente & experto nostri auctores referunt & vulgo ut certa narrantur, haud scio tamen, an experimento recentiore comprobata. Certè Dioscorides eadem habet de succo foliorum fraxini expresso ad potum, de cæteris tacet. De herbâ vero & radice, quæ in monte Pelio, aliisque salutaribus plantis, quarum ferax esse ab eodem Dicæarcho perhibetur; perviâ nunc victricibus Venetorum armis Græciâ, nostris medicis inquirendi & experiendi facultas erit.

Tot perspectis utilitatibus, quæ ab hoc libro proventuræ essent, nos ad ejus editionem promovendam & adjuvandam impulit communis boni studium, tum etiam privati officii ratio. Cum enim ad me pervenisset testamento Præstantissimi juvenis CLAUDII SALMASII, auctoris Filii, quo Virum Clarissimum D. de la MARE, meque honoris & amicitiae causâ libris suis donatos voluit; id mihi negotii incumbere censui, pro eo munere, proque eâ, quæ mihi cum ejus Fratre nobilissimo LUDOVICO SALMASIO intercedit, necessitudine, ut eorum parentis, quem pro summis virtutibus & incomparabili doctrinâ maximè semper colui, scripta quâ possem vindicarem ab interitu, & publica luce donari curarem. In quâ pridem versaretur hic commentarius, si nostri in Gallia typographi ullo pacto adduci potuissent ut Latina, nedum Græca aut Arabica prælo subjicerent. Tandem apud Batavos, eodem LUDOVICO SALMASIO sedulo procurante, typis excuditur. Quod ad me attinet, eum laborem suscepi longum sanè & operosum, sine quo nulla unquam editio, aut omnino incondita, futura fuisset, ut folia Sibyllæ colligerem, hoc est, ut sparsa nullo ordine & disjecta volumina (in quibus auctor, more veterum, non ut nos, expansâ chartâ scribere solitus erat) in eam seriem digererem, quæ aptissima, & ipsius proposito maximè convenire visa est: nec tamen præstare ausim, eundem me in omnibus, quo SALMASIUS scripsit, ordinem esse assecutum. A quo si forte in paucis quibusdam aberravero non admodum in re herbariâ versatus, haud magni referre arbitror; cum ipse in *myrobalano* scripserit, *nullum in his sequimur ordinem*, & eorum quæ hic tractantur ea natura sit, ut posteriora minime a prioribus pendeant. Cæterum in reliquis ejusdem sive operibus sive operum fragmentis, quæ penes nos sunt, recensendis, & ut edi possint parandis, eandem operam & diligentiam, quantumvis interpellantibus aliis curis & negotiis, impendere constitui; nihil ab instituto meo alienum putans, quo & amicos de-mereri queam, & eruditos bonarumque artium cupidos juvare, & qui potissimus studii litterarii fructus est, humanis commodis consulere.

CLAUDII SALMASII PROLEGOMENA

I N

L I B R U M

D E

HOMONYMIS HYLES IATRICÆ.

UI primi nomina in Græcia plantis imposuerunt, ut non una eademque ætate hoc ab illis factum (nec enim omnes simul in hominum notitiam pervenere) sic non unam eademque rationem in illis denominandis sequuti sunt. Nec enim omnes plantæ, exempli gratiâ, à proprietate ac facultate sua naturali appellationem sortitæ sunt. Sed nec omnes à loco, unde primum allatæ sunt, nominatas constat. Quid etiam apertius, quam omnibus pariter haud fuisse inditum nomen à figura folii, floris, feminis, nec etiam ab odore aut colore horum trium? Certè nunc hoc, nunc illud

in illis nomine suo signandis observarunt, qui primitus eas invenerunt, cum & plerisque nomen inventoris sui hæserit. Quædam à loco, ubi primum repertæ sunt, nomen acceperunt, ut Λύκιον, Μήδιον, Σκυθίον, Περσίον, Περσικόν, Ἰδαία ῥίζα, ῥίζα ῥοδία. Aliæ à loco, ubi nasci gaudent, ut λειμῶνη, κηπάια, ποταμογείτων, ἐρείζανον. Nonnullæ ab odore ut μυρρῖς, λιβανώτις, ἡδυσμον. Sunt, quibus nomen assignavit foliorum figura, ut βέγλωσσον, ξιφίον, πλατύφυλλον, ἵπποκριν, πικρῖς, μυρὸς ὤτις. Aliis hoc dedit numerus foliorum, ut τριφύλλον, πεντάφυλλον, χελιδόνιον, μυριόφυλλον. Multæ etiam à colore floris vocatæ, ut λυχνίς, λευκάνθεμον, χρυσάνθεμον. Una à varietate colorum, ut ἰεῖς. A seminum forma, λογχίς, ἔχιον. A colore feminis μελάνθιον. A duritie λήθιον. A succo viscoso ἰξίς vel ἰξίνη. A succi sapore γλυκύρριζα. A tempore, quo prodire incipit, χελιδόνιον, quia cum hirundinibus apparet, cum his abeuntibus deficit. Ab usu, quem tinturæ præstant, nonnullæ dictæ sunt, ut ἐρυθρόδανον & κόκκον βαφικῆς. Plures verò ab usu, quem habent in medicina, variis morbis aut leniendis, aut curandis, βίχον, ἄσπληνον, ἀριστολόχια. Ab omnimoda medela, πανάκεια. Quædam, quod appetantur certis animalibus, ab iisdem nuncupatæ sunt, ut μελισσόφυλλον & ἐλαφόβοσκον. Quæ ab inventoribus suis appellationem induerunt, plures ex numero sunt, ut Λυσισμαχία, Γενπανή, Ἀχιλλεῖον σιδηρίτις, τηλέφιον, Εὐφρόσιον, & aliæ, quæ nunc non succurrunt. Longe verò major est earum copia, de quibus non constat, quare ita appellatæ sint, propterea quod ab imperitis aut rusticis ea nomina primum excogitata sunt, ac nulla ratione data, quæ eruditi Herbarum nihil oscius retinuerunt. Multa præterea, ut solet fieri, temerè ac fortuitò indita. Quorundam, ac fortasse plurium imponendorum certam fuisse auctoribus suis rationem non negaverim, sed nobis prorsus incompertam, vel quod antiquissimis Græciæ temporibus, cum alia lingua uterentur, imposita sint, vel quod dialecto solis illis populis peculiari, apud quos nascerentur ipsæ plantæ, concepta fuerint earum nomina. Quod non solum in plantarum appellationibus, sed etiam animalium usu venit, ut alias eas usurpaverit vetus Græcia, alias recens. Τρόσκον antiqui Græci dixerunt, teste Varrone, quem recentiores χοῖρον. Item λέπρις Æolibus appellatus vetustioribus, qui λαγῶς postea dictus. Quam multa porro extant in scriptis Hippocratis herbarum nomina, in quibus explicandis laborarunt antiqui γλωσσόγραφοι ac medici, & frustra quidem laborarunt? Non hodie atque heri disputant, utrum ἐλοκωνίτις, an ἐρρικωνίτις apud eum legendum sit, & quod genus sit herbæ. De cammaro similiter non inter se conveniunt antiqui ejus interpretes, utrum de aconito, an cicuta intelligi debeat; vel alio quo ultra modum refrigerante medicamento. Etsi verò in multis, quid velit, intelligatur, certum tamen est, ea legi apud illum nomina herbarum, quæ penitus ab usu recesserant, quo tempore ad eum commentarios, aut glossarum expositiones scribebat Galenus. Ut cum ἐχέτωσιν vocat quæ Galeni ætate dicebatur λευκή βερωνία. Sic βοάνθεμον illi est, quæ Græcis posterioribus βουφάλλος nomine venit. Et διδύμη ῥίζα, gemina radix, quam ὄρχιν, aut κυνόσπεριν Neoterici appellarunt. Certè & διδυμοί Græcis appellati testiculi. Atque inde διδύμη radix illa Hippocrati dicta. Sic idem σκύνωνιν indigetat, quæ aliis ἀρχία καλοκύνθη, vel unico nomine καλοκύνθη. Nesciretur hodie, quid appelleret ἔκτομον, nisi veteres Glossographi nigrum elleborum ita ab eo vocari docerent. Quid intellexerit nomine Ἰνδικῆ, dubitarunt olim doctissimi ejus interpretes ac Medici, dum alii zingiber, alii radicem piperis, quidam etiam peculiarem plantam Indiæ putant, cujus fructus vocaretur μυρτίδανον, piperi simile. Quod κάχρεον nuncupet, quæ sequenti Græciæ æνὸ dicta est λιβανώτις, divinandum esset nobis, nisi veteres indicassent. Non est minus obscurus, cum κακὴν ῥίζαν appellat dracontii radicem. Alia omitto plurima, ne longior sim in re non nimium diffi-
cili.

PROLEGOMENA.

facili. Quæ res *πλυννυμῖαν* ac *συνωνυμῖαν* plantarum peperit, non solum veteribus, sed etiam nostris Herbariis sæpe inextricabilem. Horum *συνωνυμῖαν* triplex differentia est. Aut enim uno eodemque sæculo, variæ civitates eadem lingua usæ, unam eandemque plantam variè vocitarunt: Aut diversâ sæcula ejusdem plantæ diversas habuere appellationes: Aut gentes lingua differentes, suo quæque idiomate aliquam plantam insignivit. Sic *ισαλῖς* Græcis est, Latinis *vitrum*, Gallicis *glastum*, & Arabibus *nil*, una eademque herba, qua cæruleus color tingebatur, quam hodie *guadum* dicimus. Secundæ differentiæ exempla supra habuimus, cum Hippocratis Glossas excuteremus. Primæ etiam plurima dari possunt exempla, sed unum aut alterum sufficiet. Græci cæteri *πῆζανον* vocabant, quam majoris Græciæ incolæ ac Siculi dixerunt *ῥύτλιν*. Inde Romanorum *ruta*. Idem Græci Siculi *κονίτλιν* appellarunt, quæ reliquis Græciæ populis *ῥείζανον*. Trina scitia nimirum rerum ipsarum, ac differentiæ vocabulorum, quibus eas Græciæ diversi populi, aut Græci Latinique scriptores, aut etiam prisca ac recentiores expresserunt. Hinc enim sæpe factum, ut eandem herbam, ex Græci ac Latini vocabuli diversitate, putaverit quoque diversam, & seorsim utramque retulerit. Hyacinthum & vaccinium veluti diversas herbas recenset, cum certum sit vaccinium vocasse Latinos, qui Græcis est *ὑάκινθος*, & deminutivâ formâ *ὑακίνθιον*. Æoles porro scribebant *ὑακίνθιον* & *ὑακίννιον*. Nam litteram *τ* per *σ* efferebant, ut *φῆσαι* & *φῆς* pro *φύς* & *φύσα*, *θεράττης* pro *θηράττης*, & similia. Præterea Grammatici veteres consentiunt, vaccinium esse hyacinthum; atque ita Virgilius reddidit *ὑακίνθον* Theocriti. Ebulum Latinorum, & *χαμαιάκυν* Græcorum eandem esse, neminem latet: Plinius, quasi aliæ essent, diversis locis eas reddidit. *Æram* & *lolium* quoque diversis, cum satis liqueat *αἶραν* Græcè dici, quod Latinè *lolium*. *Cunilambulam* Romani appellarunt, quam Græci *οείζανον*. Plinius ipse non uno loco ita vertit, ut in *symphyti* petræi descriptione lib. xxvii. cap. vi. *Alum nos vocamus, Græci Symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ*. In Græco est, *ὁμοιον οείζανω*. Item lib. xxvi. cap. vii. *Halus, quam Galli sic vocant, Veneti cotoneam, similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo*. Vide *ἀελεψίαν*. *Halus* ea Gallorum similis cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, idem prorsus cum illo *alo* Romano, quod pariter simile esse tradidit cunilæ bubulæ, & cacumina thymi habere. Hoc symphytum est petræum, quod Gallis *halum* quoque nominatum meminit Marcellinus cap. xxxiii. *Symphyti ratione & genere*. Nam in indice de posteriore sic habetur: *Halus sive cotonea*. De priore sic, *alum quod Symphyton petræum*. Atqui utraque eadem, ut ex descriptione & facultate constat. *Cunilam* quoque bubulam perperam ab origano sejunxit lib. xx. & divisit capitibus de utraque tractavit. *Colocasiam* & *fabam Ægyptiam* separatis quoque libris, tanquam hæc illa non esset, commemoravit. An non pari hallucinatione *φύκον* *θαλάσσιον* Theophrasti, cujus nomen aliam linguam non habere autumat, diversum facit à *fuco marino* vel *alga marina* Dioscoridis? Sic locis diversis Scythicam herbam & glycyrrhizam veluti duas differentes herbas posuit. Atqui isto nominerecentioribus nota fuit, ut Dioscoridi: illo antiquioribus ut Theophrasto. *Phæniceam herbam* Græcis à puniceo spicæ colore sic appellata. Facile ignosco Plinio, quod nesciverit, eam esse antiquorum Græcorum *ἀγχύρωπα*, & quod hujus *ἀγχύρωπα* mentionem ex Theophrasto habeat, ignarus eandem cum Phænicea alibi ab ipso relata. Sed corruptum hujus nomen apud Theophrastum lib. vii. cap. viii. *ὄιον ἀφάκη καὶ τὸ τῷ κύρωπα*, legendum *ἀχύνωψ* vel *ἀγχύνωψ*. Ita enim vocatur in veteri codice. Similiter corrigendum in Plinio lib. xxi. cap. xv. *Æquinoctio nascens aphace, anchynops*. In indice habetur: *apace acynopos*. Volebam aliquando *echinopus*. Sed propius ad veritatem *achynops* vel *anchynops*. Dioscorides in vetustissimo codice: *φοῖνιξ, οἱ δ' ἔξιν, οἱ δ' ἀγχύνωπα καλεῖται*. Atque ita etiam apud Neophytum scribitur, qui notat Græcos vulgari lingua *ἔξισπέχυνον* vocare, id est, ruffam sive puniceam spicam. Dixere & *φοινικόπτερον*. De ea capienda hæc Hesychii verba, *φοινικὶς ἑίδον ἀνεμώνης ἢ πῶα πς*. Videamus alia. *Ixias*, chamæleon albus Dioscoridi indigeratur, quod in quibusdam regionibus viscum circa radices funderet. Hoc viscum pro mastiche mulieres usurpabant, ad oris suaveolentiam commendandam. Theophrastus *ἀκάνθων ἱξίνων*, vocavit hunc carduum. Idem quippe est *χαμαιλέων ἱξίας*, & *ἀκάνθη ἱξίνη*. Plinius hæc pro diversis habuit, & *helxinen* pro *ixine* substituit, cum illam *ixinen* ignoraret. Alio item loco herbam quamdam recenset ab utraque quasi diversam, radice folia emittentem & carduum similem malo, de qua incisa lachrima erumpat tam similis mastichæ, ut discerni non queat. Atqui hæc herba, quæ mastichen dat, prorsus eadem est cum *ἱξίνη ἀκάνθη* Theophrasti, & cum chamæleonte *ixia* Dioscoridis. Sic *Σκυθικὴν ἱξίαν* Theophrasti diversam facit à glycyrrhiza recentium Græcorum, cum eadem prorsus res sit, non uno nomine nota. Hæc planè omnia *συνώνυμα* sunt, quæ & *πλυννύματα* vocari Grammatici ostendunt, quod ut ipsi definiunt pluribus loquelis una res significetur. De his nos alio tractatu. Nunc de Homonymis nobis agendum est, quæ contraria ratione, ac *συνώνυμα* dicuntur. Hæc enim locum habent, cum res diversæ una loquela signantur. Inter eas porro labe ac vitia, quibus obnoxium se in magno opere magnus præbuit Plinius, quæ genere numeroque pæne infinita sunt, frequentiora nulla occurrunt, quam ex *ἑμωνυμῖα* nata sunt. Quod erroris genus plerosque etiam transversos abstulit hodiernorum Herbariorum. Sed in Plinio id nunc animadvertendum. Ut autem antea docebamus, res easdem cum diversis notatas vocabulis, idcirco diversas etiam credidisse, ita è contra res quamplurimas toto genere invicem distantes iisdem signatas nominibus easdem passim habet traditque. Quod in aliis fecimus, etiam heic faciemus, ut quo clarius id sit, pauculis subjectis exemplis hanc commissorum speciem atque indolem demonstremus. *Ἀδάμαντα* Græci vocarunt spumam auri, quam ex-puit, dum excoquitur, *ἀνθος χρυσοῦ* alii dixerunt. Ea quod ex auro argentoque plurimo mixta sit, Electri colorem habet, & secundum quosdam ipsissimum Electrum, magnitudine interdum cucu-meris

meris feminis nec dispari colore, interdum & milii grano non majore. Adamas etiam gemma notissima. Plinius ex illo adamante, qui flos est, & spumâ auri pretiosissimum genus adamantis gemmæ condidit, in auri tantum metallis inveniundæ, quique non amplior sit cucumeris semine, nec colore dissimilis. Aliud genus in Arabia reperiri milii magnitudine, eoque κέλερον appellatum. In quo animadvertenda summa absurditas in sensus communis capacem vix casura, ut adamas pretiosissimus & in summa olim dignitate habitus, grano milii non fuerit amplior, & colorem habuerit cucumeris feminis, quod ὡχρόθυμον esse constat, id est, luteum albo dilutissimum. Κυανός gemma est ex genere ut quidam olim rati sunt, sapphirorum. Κυανός item pigmentum, quod Latini cæruleum dixerunt. Arena ea est cærulei coloris, partim nativa, partim factiva ex invento cujusdam Regis Ægyptiorum. Plinius gemmam cum pigmento confudit, & quæ hujus sunt propria, transcripsit illi. *Lydiū lapidem* dici quo probatur aurum, à nemine ignoratur. Lydius etiam lapis dicebatur Magnes, qui ferrum trahit. Hic *Heraclius* proprie appellatus. Inde Plinius *Lydiū* illum lapidem, quo auri probatio fit, *Heraclium* etiam cognominatum tradit, quod est cognomen Lydii lapidis Magnetis. βέπεσις genus est animalculi cantharidi similis, quod si forte comederit bos, inflatur protinus & moritur, atque inde nomen. βέπεσις etiam oleris species, Hesychius βέπεσις, λαχάνη εἶδος. Sic dictum hoc olus, non quod boves eo inflentur, sed quasi magna πέσις, quod nomen etiam oportet esse oleris nescio qua de causa sic appellati. Ita βελάπαθον magnum lapathum; & βεσέλιον, magnum apium; & βέσυκα, grandiores ficus. Plinius non diversarum rerum putavit unum hoc esse nomen, sed Græcorum inconstantiam demiratur, qui βέπεσιν nunc pro cibo laudent, nunc tanquam venenum describant. lib. xxii. cap. xxii. *Buprestis magna inconstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est, boum certè venenum esse, quos dissilire degustat à fatentur.* Miranda hic potius Plinii incogitantia, qui Græcorum in hoc nomine inconstantiam exagitat. Buprestis, quæ venenum est boum, longe diversa ab ea bupresti, quam in cibos receperunt Græci. Hoc olus est, illud animal venenatum. Cum igitur remedia produnt, tanquam contra venenum, de animali intelligunt; cum vero in cibis commendant, de herba vel olere accipiunt. Idem quidem nomen est, sed non eadem res, nec idem fortasse nominis Erymum. Et clare utramque buprestim iidem Græci distinguunt, quorum sunt hæc verba: βέπεσις πότε ζών τὴ καὶ θαλάσσι ἴμοιον, ἐπὶ δὲ τὴν ἀλάχωνον ἀχρίον. Interdum non tantum, quæ ὁμώνυμα vere sunt, confundit, sed etiam in quibus modo est aliqua nominis similitudo, aut quæ solo accentu differunt. Sic ἀδιδαντὸν herbam esse topiariam tradidit, cum ἀκκιδαντὸν cogitaret. Ἐλξίνω herbam eandem cum ἐξίνῃ Theophrasti statuit. Et alia hujusmodi infinita. Τὸ ἄλιμον *halimum*, quod est olus falsum, idem cum *alimo* facit, qui famis sedandæ habet significationem. In quo sola est accentus differentia. Ubi de halimo tractat, asphodelon ab Hesiodo *alimon* id est, ἄλιμον, appellari quosdam existimasse refert, idque falsum arbitrari ait; esse enim halimon, suo nomine, non parvi & ipsum inter auctores erroris. Sic τὸ ἄλιμον quæ herba est sui nominis ac generis, putavit eandem cum τῇ ἄλιμῳ Hesiodi, quo nomine constat veteres appellasse asphodelon, quod adversus famem valeret. Ἄλιμος proprie compositio est adversus famem faciens. Ex malva & asphodelo talem ἄλιμον compositam habuisse Epimenidem Crerensem asserit Plato in legibus, quæ ipsum à fame & siti diu vindicaret. Sed & ipsa asphodelus ἄλιμος propterea appellata, ut scimus Hesychii doctissimi Grammatici testimonio. Τὸ πόλιον, & τὸ πολίον solo accentu distant quod ad nomen attinget. cæterum genere ipso in totum differunt. Τὸ πολίον cum accentu in ultima, à cana corymborum sive capitellorum, quæ in summo habet, capillatura dictum est. At πόλιον, cujus prima acuitur, idem ac πόλιον, sic appellatum, quod floris colorem ter in die verset. Plinius utrumque *polium* appellat, & quæ alterius sunt propria, in alterum transfert. *Tiniariam* Latini vocarunt, ut ex Scribonio Largo discimus, id genus polii quod à canitie appellatum est. cap. xx. *Ad sanguinis eruptionem prodest & herba, quam Græci πολίον, vocant, nos, ut opinor, tiniariam.* Hoc non affirmat, sed opinari se dicit. Apud Neophytum, Apulejum, Auctuarium Dioscoridis non reperio Latinè sic vocatam. Causa tamen nominis in aperto, quod tineas necaret vestibus interpositum. De polio id narrat Theophrastus: τὰ ποτὶ τὴν περὶ τῶν ἐν τοῖς ἱματίοις ἀσάν. Glossæ: *Tinia*, σῆς. Inde *Tiniaria herba* τὸ πολίον. Interponi vestibus solitum tradit idem Plinius, ut & saluncam lib. xxi. cap. vii. mox subjungit, *folia ejus mane candida, meri die purpurea, sole occidente cærulea aspici.* Quæ ad polion pertinent, quod ἀπὸ τῶ πολίον habet nomen, & τριπόλιον vel τριπόλιον etiam dicitur, ut Hesychio. Addit statim ibidem: *folia canis hominis similia, à radice protinus nunquam palmo altiora.* Hæc alterius polii propria, non tripolii. Sed & illud falsum, folia habere canis hominis similia, à radice protinus. Capitula in summo habet cum capillatura canis hominis simili. Non folia ipsa herbæ talia. Quæ major potest aut imperitiæ propior reperiri hallucinatio, quam qua malum punicum cum papavere rhæade confusum exhibet. Quia enim malum Punicum εἰσὶα dicitur & μήκων εἰσὶα, ex utroque monstrum confinxit noster Punici silvestris, cujus radicis cortices rubri, denarii pondere poti somnos faciant. Lib. xxi. cap. v. *Est & silvestre Punicum, à similitudine appellatum. Ejus radices rubro cortice, denarii pondere, ex vino potæ somnos faciunt. Semine poto. aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali punici corticis fumo culicēs fugantur.* Papaver erraticum dicitur Græcis μήκων εἰσὶα. Nam τὸ μήκωνα illi plerumque isto genere enunciant. Unde & εἰσὶα μήκων. Plinius papaver *rhæan* perperam appellavit quasi εἰσὶα diceretur. Inde & cum εἰσὶα, quæ Punicum malum significat, errore nominum idem statuit. Est ἀγρία εἰσὶα malum Punicum silvestre. Est & ἀγρία μήκων quæ & εἰσὶα, quæ Plinio *rhæa* etiam vocatur. Hinc illæ lacrimæ. Ita etiam in aliis passim solet perpetuo more. Neotericorum porro errata ex ὁμονύμων confusione orta, hoc opere passim castigamus. In quo notabit lector à nobis in classē Homonymorum etiam referri aliquando, quæ sub eodem nomine veteres ac recentiores aliter retulerunt, etiamsi revera ὁμώνυμα non sint. Sed descriptio parum accurata ab his aut illis tradita, ὁμώνυμα eā plane facit videri. Quo in genere sæpe coacti sumus veterum interdum, in imo & recentiorum non rarò, præcipue Arabum negligentiam incusare. Quis non diceret Euphorbium, quo hodie utuntur, ex alia planta capi quam quæ olim eam tulit appellationem. Res insignis est. Euphorbium Dioscorides esse succum δένδρου ναρθηκεῖδος, arboris speciem

speciem ferulæ habentis. Plinius similiter ex nostra emendatione, *specie thyrſi*, hoc est, *νάρθηκος* esse dicit, sed herbam vocat, non *δένδρον*. Præterea folia habere acanthina: *specie thyrſi*, *foliis acanthiæ*. Quo sensu vocet *acanthina*, nescio. Si spinis horrida intellexit, Latino vocabulo id exprimendum fuit. Non enim *acanthinum* dicunt pro spinoso. Folia acanthi sive topiarii sive agrestis possunt designare Latinè, nec aliud possunt. Dioscoridem de foliis taciuisse miror. Ambos tamen ab eodem fonte hausisse constat. Juba volumen extabat de Euphorbio. Idem invenerat eam in monte Atlante. Cui potius credendum de hac herba quam Juba inventori ejus? Ab illo, ut verisimile est, tam Dioscorides quam Plinius accepit. Unde igitur illa primum diversitas, ut alter herbam faciat, alter arborem: folia acanthina hic illi tribuat, ille de his nihil dicat? Sed hæc parva sunt præ his, quæ sequuntur. Jubam Mauritanæ Regem optime cognitam perspectamque hujus herbæ faciem ac naturam habuisse, plusquam credibile est, utpote in regno suo nascentis, & quam invenerit ipse. Sed Mauritano opponemus Mauritanum, antiquo neotericum, ut vetustatem destruat novitas, vel hanc illa. Is est Johannes Leo Africanus, qui de Euphorbii plantæ facie longe alias narrat historias. Silvestris cardui similem esse scribit, spinosam totam: fructum inter folia gignere cucumeribus ad latus enatis propagari usque ad vicanos aut vicanos quinos numero. Ergo fructus illi pro caule est oblongus, & cucumeri similis. Atqui paulo ante dixerat, inter folia fructum gerere, hic ait è terra ipsa exire protinus & habere instar caulis, qui alios similes caules à lateribus subinde producit quamplures. Ubi maturuerint illi fructus, ferro aperiri, & lacteum humorem manare, qui utribus conditur. Si vera est illa Euphorbii effigies, quam Dodonæus & Lobelius proposuere, multa habet cum hac descriptione similia, quæ partim eam adstruunt, partim destruunt, sed quod mirabile est in hac varietate, patrocinium sibi ad veritatem invicem commodent. Quod Leo Africanus habet pro fructu, folium est. E radice erectum angulos angulos duplici spinarum ordine rigente ab imo ad summum. Ex his foliis ferro incisissimus liquor defluit lactis in morem, qui facile concrevit, acerrimæ mordacitatis. Folia ejusmodi terræ mandata radicem agunt sicut opuntia herbæ, & sic nascitur planta. Præter folia fructum etiam gignere dicitur in trifido folliculo trinis conjunctum loculamentis. Hunc fructum confudit Leo cum ipso folio, quod & ipsum veluti instar fructus obtinet, quia rotundum est, cucumeris effigie. Hæc vera descriptio Euphorbii plantæ. Nec aliam fuisse ausim dicere, quam Juba reperit. Sed specta negligentiam veterum auctorum. Aut Juba ipse in culpa est, qui parum diligenter eam herbam posteris tradidit: aut incusandi qui ab eo acceperunt, quæ exactè ille exequutus fuerat, non pari fidelitate & cura referentes. Euphorbium *νάρθηκος* esse *δένδρον*, non puto, scripserat Juba. Sed folium ipsum, quod pro thyrso est & caule, intus fortasse ferret & aculeis duplici serie per singulos angulos horrentibus. Quod male acanthinum Plinius reddidit, cum *ἀκανθινον* Græcè dixisset Juba pro *ἀκανθώδες*, id est, spinosum. Nunc aliud occurrat, de quo monere dignum duximus circa hanc eandem herbam. Inventionem ejus omnes tribuunt Juba Regi, quem & illi hanc appellationem volunt indidisse de sui medici nomine, fratris Musæ, qui medicus Augusti. *Euphorbus* itaque illi medico nomen fuerit, quod est Græcum proprium *Ευφορέος*, à quo *Ευφόρεον*. Plinio *Euphorbia herba* dicitur. *Euphorbium* illum medicum quidam perperam vocant. Sed majus est, quod heic inferam. *Ευφόρεος ἀκανθίνης* culis illum antecessit Meleager, æqualis Menippi Cynici, qui in poemate inscripto *Στέφανος*, in quo poëtas antiquissimos, ex quibus collectionem Epigrammatum compilavit, singulis floribus singulos comparat; is, inquam, *Ευφόρεος ἀκανθίνης* meminit eo versu, quo Archilochi poemata Euphorbio videtur comparare.

Εν ᾧ καὶ Εὐφόρεος σκολιότρεχον ἄνθος ἀκανθίνης,
ἀρχιλόχε σμικρὸς σφίγγας αἰὼν ὠκεανῷ.

Ita liber antiquissimus legit. Quam tamen lectionem alibi inquietare sum conatus, quia non videretur ejus temporis Euphorbium, quo Meleager vixit, siquidem hoc nomen accepit ab Euphorbo Juba medico. Sed nunc ægre aliter senserim quam non de Euphorbio accipiendum, ut prisca scriptura maneat in sua sede. *Ευφόρεος ἀκανθίνης* spina est Euphorbii. Quam bene hæc interpretatio constet, quæ superius notavimus, arguunt. Cæterum quid Euphorbium, dixeris, ad coronas? Alias ibi species externas numerat, quæ parum coronis idoneæ, sed aptæ ad genium poëtarum exprimendum, quos suæ coronæ intexuit. Præcedenti disticho Anacreontis poematum suavitatem cum nectare in æquo ponit:

Εν δὲ αἶψ' Ἀνακρείοντι πὸ μὲν γλυκὺ καὶ μέλισμα
Νέκταρ, εἰς δὲ ἑλέγες ἄσπορον ἀνθέμιον.

Melica ejus poemata nectar esse dicit. Sic jucundum canticum Phanodemus *μεῖρον* vocat, πὸ γλυκὺ μέλ. Item in Græco Epigrammate, *νέκταρ αἰετόμυλον* de jucundo carmine quod canetur. Quæ omnia asserunt veterem in Persio lectionem.

Cantare credas Pegaseum nectar.

Pro quo hodie contra legem versus & syllabæ modulum, legunt ac defendunt, *Pegaseum melos*. Sed hæc obiter. Ut nectari comparat suavissima Anacreontis mele, ita contra virulenta & mordacia Archilochi carmina Euphorbio exæquat, spinosæ plantæ & succum fundentis mordacissimâ acrimoniâ. Eodem fortasse spectant & *σφαίγες*, quia stillatim fluit ille liquor; & αἰὼν ὠκεανῷ, quod in Atlante prope oceanum hæc herba legi succusque ex ea colligi solet. Sic alios ex poëtis, quibus

quibus coronam Epigrammatum contexuit, nardo, alios myrrhæ, alios schoeno Aromatico adsimilat. Archilochum igitur Euphorbio vel Euphorbæ spinæ, quam & σκολιάτεια vocat. Et certe spinæ in Euphorbio incurvæ apparent. Εὐφώρειν autem ipsa planta potius dicenda sicut est apud Meleagrum, Succus vero Εὐφώρειον. Sic μήκων herba, μηκώνιον succus. De ætate Meleagri non est dubitandum, quin aliquot sæculis Jubam præcesserit. De auctore poematis, quin Meleager sit, nullus dubito. De veritate lectionis & explicatione, quam posuimus, ambigi non posse cenfeo. Quæ cum ita se habeant, manifestum est, ea fidem derogare receptæ de Euphorbio persuasioni, quam veterum fundavit auctoritas, de inventore Juba & medici sui nomine hanc herbam appellante. Hæc merito in magna me admiratione constituunt. Sed expertus tam multis rebus fidem veterum fallacem esse, plurimum remitto de illa pertinacia, qua quidvis illis credendum arbitrantur. Potuit fieri ut medico Jubæ, fratri Antonii Musæ, Euphorbus nomen esset, idque etiam nomen multo ante fuerit Euphorbæ spinæ καὶ συγχερίαν quamdam, ut & in aliis sit. Cum ejus usum Juba maximè celebrasset, edito de ea volumine, non alienum est videri voluisse e se inventam & de nomine medici sui nuncupatam. Mauritanum hæc vanitas non dedecet. Sic Themiso medicus, quod usum plantaginis præconio suo præcipuè commendasset, etiam edito libro tanquam ejus inventor videri voluit. Plinius: *celebravit & Themiso medicus vulgarem herbam plantaginem tanquam inventor, volumine de ea edito.* Hoc idem Jubam circa Euphorbium fecisse, non est supra fidem. Certe auctoritatem ejus magnopere elevat Democritus apud Athenæum lib. III. *Εἰς τῶν ἰσχυρῶν, χαλεπῶν Διευκρίσι βίβλοις, ἐπὶ τῇ τῶν Ἀννῶν παλάναις.* Græcis recentioribus ut & Arabibus Εὐφώρειον dictum pro Euphorbium. Glossæ Nicomedis: Εὐφώρειον, Φέρειον. Aliis Εὐφώρειον, vox non intellecta doctis in Hieracosophio Demetrii, Φολέειν, καὶ σμύρνης. Item apud Georgium Logothetam in Chronico: καὶ Φολέειν τῶν αἰώνων ἐνέβαλλον. Hæc & alia multa ad hunc modum examinata documento sunt & viam sternunt, qua pergendum sit rectè rem sibi procedere volentibus in herbarum inquisitione, quæ hæctenus quam plurimis tentata, paucis successit, & ausim addere nemini. Plerosque magno animo hoc propositum ingressos pro terriculamento objecta quasi quoddam μωρολογικὸν veneranda veterum auctoritas à recto itinere deflexit, dum ignavis assensibus seducti verentur non credere, quidquid temerè tradidit antiquitas. Quam multos egit transversos Plinius, qui nimia erga illum fiducia occupati, quæcumque dixit, totidem esse oracula, sibi primum, deinde aliis persuasum voluere. Nos tam magna ejus, tam multa, & in rebus non parvi momenti peccata ostendimus, ut pro disciplina & præceptis haberi possint ad reliquos ejus cavendos errores, qui infiniti sunt. Nulla fere est planta alicujus usus in materia medica, aut inter doctos controversiæ, cui discutiendæ operam non impenderim, nec eam ut spero inutilem. Multis etiam quasi in tuto positæ & quarum notitia dubia non videbatur, status controversiam movimus ac de certis incerta reddidimus. Quam partem esse scientiæ non minimam eruditi fatentur, certo scire, te nescire id, quod ignores. Si quis enim putet se tenere, quod non teneat, non putem ego aliquod genus ignorantæ gravius aut expugnatum difficilius posse reperiri. Procliviores quippe sumus omnes ad discendum quam ad dedicendum. Sed totam hanc nobis curam, quæ spectat herbarum naturam, intra sola ὁμῶνυμα hoc opere consistere volumus, tam ea quæ tempus invexit longo vetustatis abusu, quam quæ ex vario diversarum gentium sermone nata sunt. Hæc enim maximè causa præstitit, ut Plinius noster sese in laqueos inextricabiles passim induerit, qui & posteros parum caventes iisdem vinculis impeditos attinuerunt. Hæc eadem ὁμῶνύμων ratio, ut jam diximus ante, non rectè nec quibus decuit distinctionibus provisa, viros sæculi hujus doctissimos pariter & antiquiores in fraudem induxit. Ad hæc porro discernenda & perite distinguenda quam mihi facultatem comparavi, non ex ulla herbariæ rei scientia, quam nec præ me fero, adhæsisse velim existimari, sed ex aliis præfidiis quæ conatus sum acquirere, sine quibus incassum huic labori incubuisse multos sæpe ipse cognoveram. Profecto ut meam ipsemet in his negotiis inscientiam palam profitear, nec agros unquam pererravi, nec prata rimatus sum, nec profunda valium scrutatus, non collium denique clivos ereptavi, aut in montium prærupta enisus sum, ut nascentes passim herbulas & radículas eruerem, explorarem, coramque cernerem. Postremo nec in longinquas me penetravi regiones, eo solo studio accensus, ut ignotas nostris stirpes atque invisitatas species inde referrem. Unde igitur, inquires, hæc tanta in te incessit confidentia, ut judicandi de his tibi licentiam sumas, quorum cognitionem vel modica minorem, & usum nulum te habere ipse agnoscas? Quo magis hoc ita esse mireris, addam etiam non solum concedere me, sed etiam contendere, in herbarum & satorum exploranda natura solam αὐτοψίαν dominari. Quam cum mihi deesse fatear, non ea gratia sinam eripi simul potestatem arbitrandi, quid rectè in hoc genere, quid secus à veteribus relictum sit. Sane nec illi majore hujus rei scientia præditi accesserunt ad componenda de his volumina, quæ non minus ignorabant, quam ego aut alius æquè imperitus. Hoc ipsum est quod in disceptationem mihi dari postulo, an id cognoverint de quo scripserunt. Si possum id præstare, cur quisquam à me præstari nolit? Si non posse aliquis pertendit, hoc ipsum exploret, & sic judicet. Namque & illud mihi permisi exquirere, an quod ipsi in scriptis veterum eandem continentibus stirpium tractationem ad examen revocarunt, rectè perpensum sit & satis spectatum. Ut sciatur, quali facie sit hæc aliqua vel herba vel arbor, qua de quæritur, eam oculis usurpasse, manibus etiam tractare opus esse, dederim non coactus. Nisi satis habeas, alienis oculis videre, & aliena fide, quod non videris, referre. Quo uno contentos plerosque veterum, qui de herbis tractarunt, fuisse constat, & Plinium in primis. Verum non adeo necessariam αὐτοψίαν mecum sentiant omnes necesse est, ubi hoc solum agimus, ut in contendendis veteribus herbarum nominibus cum nostris laboremus. In quæstione est, hæc herba hoc nomine hodie vulgata, quod

nominis habuerit apud veteres; vel conversa disputatione, quæ tamen eodem recidit, quo nomine nobis hæc planta dicatur, quæ sic antiquitus vocabatur. Quærenda itaque inter nostras nobisque nunc cognitæ, quæ omnibus rebus respondere queat illi alicui, quam prisci tradunt. Longum esset ire per omnes hortulos, campos omnes perambulare, ut similis aliqua & omnibus concinens notis cum illa vetere reperiatur. Cum omnia feceris, vix tandem hoc extricabis. In rem præsentem ubi veneris & disquisitionem ingressus fueris, multa te fallent. Ex parte antiquitatis meram semper habes descriptionem, interim falsam, interim nec tibi satis intellectam. Ex tua præstas id quidem, quod utique ad plantam cognoscendam necessario debet adhiberi: eam oculis subjicis, inspicis, etiam in manus sumis. Sed instituta comparatione, tum plurima ibi claudicant. Sæpe cum plura indicia conciliaveris, in uno offendes. Interdum ex una simili & conveniente nota, de tota similitudine & facie pronuncias. Quod legis in libro, & quod vides in horto, non similiter afficit. Magis ex æquo rem gerere mihi videntur, qui descriptionem cum descriptione comparant, recentem cum vetere. In pari lance hoc examen cernitur. Rem ipsam spectantes oculi nihil prævalent legentibus tantum. Signa utrimque prodita consideranda sunt, ea conferenda invicem. Hoc iudicii opus, hic labor; quod & ipsum nisi adhibeatur acerrimum, nihil agit, aut non omnia. Atque ut tale sit, quale exigimus, multæ aliæ res subsidio venire debent, ingenii præsens acumen, lectio assidua, linguarum ac totius antiquitatis summa cognitio, & quæcumque alia iudicium, si natura desit, faciunt; si adsit, augent ingenitum firmantque. Hoc quidem in omnibus regnat, sed illa adjumenta etiam per se ac singula multum efficiunt. In inveniendis herbis quædam explicabit ingenii ἀρχή. Non pauca eruet auctorum lectio, notitia sermonis quo descriptæ sunt, quis dubitet, quin pleraque quasi illata face illuminet? Antiquitatis autem scientiam non parum collaturam huic instituto, solis inficiari imperitis permiserim. Qua forma fuerint olim thyrsi bacchantium arma, qui ignorabit, quomodo utiliter versari poterit circa illas plantas explorandas, quibus θυρσίδην κεφαλὴν tribuunt antiqui Herbarii Græci? Ex hujus rei imperitia pro vero alismate, quod capitulum, quale fuit antiquis thyrsis, habere debuit, aliam stirpem hujusmodi carentem capite nobis supposuerunt. Berulam esse, quæ σημόδα dicitur Theophrasto, non sustinerent affirmare, si quid esset καρύα scirent. Cirsion florem habere in summo purpureum non dicerent, si vim vocis Græcæ ἀκροπορφύρεον tenerent, quæ leviter & summatim purpureo colore imbutum significat. Pluribus exemplis id evincere superfedeo, quæ infinita promi possent, si locus hic exigeret reponi denuo, quod in superioribus abunde præstitum. Sic ex falsis interpretationibus non veræ productæ herbarum notæ, laborem quærendi pariunt irritum, dum id quod non est in rerum natura, magnis opibus & sudoribus investigandum sibi putant. Dici vix potest, quantum & quoties non satis exacta linguæ Græcæ peritia Plinium falsa & inconcinna de plerisque herbis pronunciare adegerit. Duplicatus porro nostris Herbariis labor ex utriusque loquelæ necessaria eruditione, quam multi promittunt, pauci exhibent, satis beati, si alteram mediocriter consequantur, quam sine altera certum est obtineri non posse ad plenum & perfectum modum. Alia insuper ars est, quam in illis requiro, qui hætenus professi sunt rei plantariæ prudentiam. Ea adeo ex toto deficiuntur, ut nec polliceri audeant, plerique etiam contemnant, qui assequi desperant. Critice est, quæ solo iudicio exercetur, invicemque id exercet, adjuta scientiarum omnium comprehensione, absque quarum ope vix opus suum perficere posse postulet: ea, ut in aliis disciplinis, sic in natura plantarum exquirenda pensitandaque multiplicem habet usum & latissimè vagatur. Nunc dissocianda sunt, quæ ex nominum unitate indiscreta errorem facere possunt; nunc redigenda in unum ac veluti compellenda, quæ variis appellationibus idem exprimentibus diducta sunt atque dispersa. Operosum sane negotium, quod circa ὁμωνύμων & συνωνύμων rationem torum expenditur, superius ostensam tantum, sed uberius alibi prosequendam. Utcumque in his tamen conatus suos multi mihi adprobarunt, etsi multa adhuc desiderem. Quod reliqui est, plus est, quam quod effectum. Tota vero pars illa Critices, quæ in veritate sinceræ lectionis, partim ex libris, partim ex ingenio asserenda versatur, ita hætenus spreta jacuit ab Herbariis nostris, ut non alio magis argumento inutilem existimasse videantur, quam quod nusquam ejus utantur auxilio: ceterum nullo evidentius utilitatem ejusdem monstrarim, quam ex erroribus prope innumeris, quos committunt ab hujus unius industriæ defectu. Quam si in consilium advocassent, non hodie quærent de arbore bruta apud Plinium, de codiamino, de aurione herba, & aliis nominibus, quæ nusquam sunt nisi in vitio, & corrigi potius quam explicari debent. Profecto in percurrendis Theophrasti, Dioscoridis & Plinii voluminibus nusquam securus ambulabis sine hac comite, vel etiam duce, quæ vias exploret, salebrosa complanet, corrupta reficiat, hiantia expleat, difficilia enodet, & per singula deducat inoffenso pede. Laudes ejus atque utilitates non extollam prolixius, quia satis patent vel una opera, quam in Plinii scriptis castigandis atque illustrandis posui. Cui Viro si quisquam ex antiquitate in hoc numero, certe hæc de qua agimus Critica maxime defuit. Adeo nullo iudicio usus est in his, quæ tractavit ad rem Herbariam pertinentibus. Nec melius illi successit in aliis, aut magis dictæ Divæ literæ peccata emicuere, quia fusior ac difficilior est, & etiam nunc, quæ peccavit in isto genere, conspicua sunt ex comparatione auctorum à quibus accepit, quorum libri hodie extant. Integra Theophrasti de plantis opera, sive quibus historiam narravit, sive quibus eorum causas aperit, quæ tota Plinius in opus suum Latine conversa transtulit variisque locis disposuit, beneficio fortunæ nobis conservata lætamur. Etiam Dioscoridis eadem de re tractatus salvi supersunt ex naufragio edacis omnium temporis, qui reliquorum in eo argumento jacturam levius ut feramus efficiunt, immo vel soli sarciant, atque etiam si verum dicere liceat, ut ne quidem desiderandi sint, præstant. Ut enim post cæteros, qui eidem curæ incubuerant, prodiit ejus labor, nec quisquam post eum extitit ex Græci generis hominibus

hominibus qui accuratius de his tradiderit, non immerito maximam ei diligentiae laudem, cum pari scientiae experientiaeque testimonio conjunctam, summo consensu veteres tribuerunt. Nihil autem ferme in libris ejus habetur, quod non in Plinio Latinis verbis expressum conspicitur, adeo ut quidam inde credere inducti sint, aut Plinium ex Dioscoride aut Dioscoridem ex Plinio transcripsisse. Nihil his responsum velim, qui Dioscoridem ex Plinio furatum esse quæ scripsit, arguunt. Refelli non merentur & tantam imperitiam produnt, ut digni sint misericordia potius quam reprehensione. Ne illis quidem accedo, qui Plinium ex Dioscoride volunt sumpsisse, quamvis majorem hanc videam turbam numero minantem nos cogere, ut in suam concedamus sententiam. Habemus his quod respondeamus, & rationem in solutum accipere possunt, quia ratione solvunt. Non ut depellam furti crimen à Plinio, idcirco nego Dioscoridem ab eo compilatum. Hoc vertere crimen esset, non avertere. Si furtum non fecit Dioscoridi, alii factum oportuit, à quo id omne quod habet, accepit. Sed furtum non est, inquit, cum nominatur auctor. Dioscoridem nusquam nomine laudavit, cum ab eo omniasumeret. Itaque ergo insimulatur. Sed nihil causæ esse perspicio quamobrem tam sedulo ceteros omnes scriptores, per quos profecit, laudaverit, uno Dioscoride præterito. Cur candorem hoc solo suum desiderari voluerit quem in aliis adeo ingenue declaraverit, rationem aliquam probabilem dici mihi vellem. Quod enim audio jactari, sic illi placuisse facere, ut nomen Dioscoridis taceret, quia recentior esset, nullo modo satisfacit. Vitruvium & Celsum inter suos auctores recenset, qui Dioscoride non multo antiquiores esse potuerunt. Servilium Damocratem nominatim citavit in mentione hiberidis herbæ, cujus descriptionem ab eo mutuatus est, quem tamen nuper scripsisse autumat. Alios plures omitto Græcos Latinosque, quos aut Dioscoridis æquales, aut non longo tempore anteriores non est dedignatus allegare, & in numero ponere eorum auctorum quibus se adjutum profitetur. Scio plerisque veterum hoc in more fuisse, ut in citandis pro testimonio auctoribus eos solos nominarent, qui vetustate aliquam sibi demum auctoritatem comparassent. Reliquos qui nondum inveteraverant, si quando eorum allegationibus utendum haberent, nominatim non appellarent, sed *incertos & dubios* auctores vocarent. Sic Nonius quoties Agellii testimonio utitur, quod sæpe facit, nunquam eum nominat, sed *incertæ dubiæque auctoritatis scriptorem* semper appellat. Hinc apud Servium & alios Grammaticos antiquos *idoneis* auctoribus neotericos opponi legimus. Ut ad Georgicôn quartum: *Sane hic cucumis, hujus cucumis declinatur, sicut agriis secundum idoneos. Nam neoterici hujus cucumeris dixerunt.* Nempe *idoneos* appellarunt probatos & receptæ auctoritatis scriptores, ut *idonei* testes dicuntur, qui & *locupletes*. Et apud Ciceronem in libro 11. offic. *idonei homines*, *locupletes* & qui gratiam referre possunt, apud quos recte beneficium ut nomen locatur. Nam *idonei* proprie qui solvendo sunt, quos *ἀξιόχρεοι* Græci vocant, quibus tuto pecunia credi potest, bonæ fidei nomina. Inde testes & auctores *idoneos* vocatos constat τῶν ἀξιωματικῶν. Pro talibus duxere vetustiores, & qui ætatem tulerant, digni vel ob hoc fide habiti, quod jam multi fidem illis habuissent. Quippe credibile est, qui in mendacio deprehensus non sit per aliquot sæcula, cum veritatis eorum, quæ dixerit fiducia, transire ad posteros debere. At Plinius idoneos habet tam recentes quam veteres, eorumque auctoritatibus indifferenter utitur, quem nec piguit sententias referre illorum, qui nuperrimè scripserunt, ut facit lib. xxxvi. cap. xx. de hæmatitis: *Hæc est sententia eorum qui nuperrimè scripserunt. Sed Sotacus è vetustissimis auctoribus, quinque genera hæmatitarum tradit.* Quæ fortasse de Dioscoride intelligenda, ut aliquando opinati sumus. Certè quæ de remediis hæmatitis ibi explicat Plinius, non secus habent quam si expressa essent ex illis quæ Dioscorides eadem de re perscripsit. Sed in indice illius loci eum non nominavit. Et potest fieri ut de alio loquutus sit. Nec ab re est ut Damocratem designarit, de quo & alibi sic loquitur in iberide: *Invenit & nuper servilius Damocrates è primis medentium.* Scripserat ille omnem *ὅλην ἰατρικὴν*, & multa remedia ab eodem versibus jambicis composita apud Galenum reperire licet. Quin & apud Aëtium sub nomine Damocratis, aëtitis lapidis historiam iisdem prorsus verbis relatam invenio, quibus à Dioscoride refertur, ut proinde necesse sit alterum ab altero honesto furto mutuatum. Sed cum Plinius Damocratem nominare veritus non fuerit, aut æqualem Dioscoridis aut etiam ævo inferiorem, non videre me fateor, qua religione impeditus Dioscoridis nomini parserit. Damocratem autem Dioscoride posteriorem arguit iberidis herbæ historia quæ inventa traditur à Damocrate, non memorata cernitur à Dioscoride. „Nam quæ de iberide herba apud Dioscoridem habetur mentio, non est germana auctoris, sed ex Neophyto adtexta est, & alieno loco posita inter arbores. Atqui non prætermisurus fuit tam notabilem & in re medica commendabilem herbam Dioscorides, si aliquis ante illum ejus meminisset. Quo solo argumento probari fortasse non nimis incredulis possit, Dioscoridem vixisse ante Damocratem, vel certè circiter eadem tempora. Ceterum alium potius quemlibet quam Dioscoridem sumptum Plinio, quem exscriberet in materia medica perscribenda, non pauca sunt quæ fidem possunt adstruere. Inter alia illud validissimum telum, quod ex descriptionibus ejus quamplurimarum specierum sæpe abit diversus à Dioscoride. In aloës historia narranda, fuisse, qui traderent, ait, metallicam ejus naturam in Judæa supra Hierosolymam, sed nullam magis improbam esse, neque aliam nigriorem & humidioram. Nusquam de aloë hoc traditum Dioscoridi, sed Sextio Nigro, quem isto nomine carpit Dioscorides in præfatione sua, quod putarit, aut ita existimantibus assensus sit, fossilem in Judæa aloën reperiri. Si Dioscoridem in ponenda aloës descriptione sequutus fuisset Plinius, aut nihil omnino de aloë metallica & fossilia dixisset, aut falsitatis admonuisset exemplo Dioscoridis. In Euphorbio commemorando, cum pleraque habeat cum Dioscoride communia, illud privum habet quod foliis acanthinis esse facit, de quibus nihil Dioscorides: illud etiam melius quam ille, quod herbam vocat, quæ Dioscoridi

di δένδρον. Galenus spinosam esse plantam Euphorbium scribit. Unde apparet ex eodem haussisse scriptore quo Plinium, qui folia ei dat *ἀκάνθινα*. Ubi de Euphorbio tractat, addit etiam succum similem in Gallia fieri ex herba chamelæa, qui tamen multum sit infra Euphorbii succum. De chamelææ succo nihil Dioscorides in Euphorbii mentione, sed in præfatione reprehendit Nigrum, quod Euphorbium in Gallia ex chamelæa fieri prodiderit. Sextium itaque Nigrum potius quam Dioscoridem in Euphorbii historia æmulatus videatur Plinius. Descriptis alyssi forma & remediis, subjicit noster: *mirum est quod additur, saniem, conspecto omnino eo frutice, siccari*. Hoc additum nimirum legit apud eum, cui acceptam refert eam alyssi historiam. Apud Dioscoridem nihil tale. Non is est igitur. Scribit quidem ille vel conspectum Alyssum singultus sedare, qui sine febre accidunt. Sic enim legitur in optimo codice: *ἡ νεκρὴ δὲ ὁ φθὲν τὸ αὐτὸ δρᾷ*, in vulgatis extat, *ἡ ὁσφρανθὲν*. Coccum baphicum ex ilicē noster capi dicit, cum ilicis nusquam meminerit Dioscorides in tradenda fruticis illius historia, qui coccum tingendo subministrat. Fruticem illum *κύννον βαφικὴν* vocat, cujus nullum apud Plinium extat vestigium ea facie, qua describitur ab illo auctore. Sexcenta hujusmodi in manu sunt, quæ producerem, si vellem, & nisi æque ex his paucis solidam probationem quam si plura afferrem, consistere crederem. In externis quoque tam multa mutat à Dioscoride, ut nemo sanus ex illo mutuata suspicari sese existimari velle debeat. Malabathrum Plinius, quod alii *folium* absolute vocabant, esse folium nardi Indicæ scripsit. Qui in ea sententia essent, errare Dioscorides affirmat, lentis modo aquaticæ stantibus aquis innatare idem asserit. Cujus opinionis mentionem ullam apud Plinium non reperias, qui alio loco memorat arborem esse in Syria convuluto folio, idque malabathrum haberi, de quo magnum apud Dioscoridem silentium. Amomum Plinium ait uvam esse, quæ carpitur ex Indica labrusca, alios vero scribere, fruticem esse botryosum, hoc est, implexum, involutumque racemi modo. Priorem de uva sententiam non posuit Dioscorides. Cypron Plinius zizyphi folia habere refert, Dioscorides oleæ similia facit. In hoc cursu ad metas nunquam venirem, si omnia, in quibus dissentiant invicem alter ab altero, sublegere ac notare constituerem. Multa hic habet, quæ apud illum non leguntur, & contra. Multa aliter hic quam ille narrat. In exoticis præcipue ac peregrinis in diversa uterque abeunt. Caryophyllorum meminit Plinius, quæ nulla extant in illius scriptis. Quis porro toleret sibi persuaderi quædam ex hoc, alia ex aliis decerpisse, cum liceret ex uno hæc omnia? Atqui plures excerpserit. Verum hoc quidem est, ac scio ita se habere. Sed si Dioscoridem evolvisset, si ex eo adnotasset quæ in opus suum transferret, non in illis ipsis quæ videri possunt ex Dioscoride sumpta, & adeo similia sunt, ei auctori quem sequitur, & in eadem narratione contrarius irer. In quamplurimis ita esse observavi, & quivis alius hoc idem poterit observare, cui tanti fuerit. Aliud etiam habemus argumentum longe fortissimum, quo omnes victi nobis concedant oportet, ex Dioscoride, quæ composuit de herbis, Plinium non accepisse. Ordo est, quem in his exponendis ambo diversum sequuti sunt. Dioscorides reprehendit priores, quod malo usi essent ordine in stirpium naturis exequendis, quorum alios species junxisse ait inter se, quæ toto genere dissiderent, nonnullos qui per seriem litterarum eas descriperant, multum etiam hoc modo conturbasse rationes earum, disparatis ac dijunctis quæ unius erant generis. Plinius in utrumque incidit vitium, dum partim eas alphabetico ordine prosequitur, partim ex remediorum facultatibus tradit, quo pacto & congeneres plerasque separavit, & quæ genere divisæ sunt, ut essent ex ipsa loci vicinitate affines, perfecit. Quod factum ab illo videtur imitatione antiquorum, à quibus divertit Dioscorides & propriam sibi viam secuit, quæcumque *ὁμογενεῖς* visæ sunt, aliqua naturæ affinitate inter se junctæ, eas invicem scripture quoque jungendo. Quem si Plinius ordinem à quoquam monstratum scisset, non dubium est, quin & imitatus esset. Nisi velimus ex illorum ingenio eum æstimare, qui meliora vident, & sequuntur deteriora. Quod in illum hominem non cadit, etsi in graviore inciderit culpas, vel humani ingenii imbecillitate, vel occupationum multitudine, vel etiam nimia festinatione. Nihil horum possit eum excusare, tantulo parcentem labori, quem tantum deligendus ordo melior exigebat. Sed dum per varios tramites circumducimur, aliam adhuc viam prospicio, quæ nos breviori compendio ducat, quo volumus pervenire. Quis tam iniquus Plinio, qui tali persuasione de illo possit imbui, ut alios habuerit auctores, alios habuisse dixerit? Qui tanta cum cura omnium scriptorum nomina studuerit declarare ac profiteri, quorum opera adjutus in scribendo fuit, ut librum primum operis huic fermè rei dederit, an credibile sit, eundem silentio oblitterasse, si quem unum præcipue ex tanto numero ambiit, cui omnia, quæ de herbis medicis in litteras misit, referret accepta? Sextium scilicet Nigrum nominaverit, aut Julium Bassum, aut Diodotum, Petroniumve, ex quorum libris nihil omnino aut parum videatur hausisse, quod ad *βοτάνικὴν πραγματείαν* pertineat, unum Dioscoridem totum transcripserit, eumque solum ex omnibus dimiserit illaudatum? Nescio an cuiquam hoc fiat verisimile, mihi sane non fit, nec cuiquam temere credulitatem meam id affirmanti commodavero. Auctores supra scriptos neotericos recenset Dioscorides quos non fraudat testimonio accuratæ & exactæ circa plantarum historiam eruditionis & scripture, sed laudem eis detrahit remediorum probe cognitorum & cum cura traditorum, utpote quæ in transcurso tantum attigerint, nec medicas herbarum facultates ad districtum magistræ experientiæ examen revocarint: *τοῖς μὲν τοι νέοις ἡ συγκαταθετόν, ὧν ἐστὶ Βάσις, ὁ Τυλαῖος, ἡ Νικήρατος, ἡ Πετρώνιος, Νίγερ, περὶ καὶ Διόδοτος Ἀσκληπιάδαι πάντες*. Per Nigrum intelligit Sextium Nigrum, qui de medica materia Græcè scripserat, quamvis Romanus esset. Eum inter suos auctores omnibus libris, qui de herbarum scientia tractant, indicat Plinius. Huic & palmam super cæteros, qui eodem argumento inclaruere, defert Dioscorides: *ὁ γὰρ διαπεπὴς δοκῶν εἶναι ἐν αὐτοῖς Νίγερ*. Eum etiam commendat cum primis Galenus. Alius ab eo Petronius, ut male Ruellius in versione sua reddiderit: & Petronius Niger.

Niger, & Diodotus, Asclepiada omnes. In Indice lib. xxv. cum auctoribus Romanis, qui Græco scripserant sermone ponitur: *Sexto Nigro qui Græcè. S. Julio Basso qui item. Petronio, Diodoto qui item. Antonio Castore, Cornelio Celso.* In aliorum tamen librorum indicibus Petronius ac Diodotus recensentur inter externos & medicos auctores. Πετρώνιον sæpenumero citat interpres Nicandri verus. *Julium Bassum* scripta Plinii exemplaria Indicis ferè semper scribunt. Semel autem tantum *Tullium*, quam in partem tamen magis inclinât scriptura Dioscoridis Βάσος ὁ τυλαῖος, τὸν Τύλλου. Sed Julius etiam Bassus vocatur Scribonio. Hi fuere præcipui ex recentibus Herbariæ rei scriptores, quos *véss* vocat Dioscorides. Et sane vixisse omnes in confesso est post eversam Rempublicam & Julii dictatoris necem, sub imperatoribus qui successerunt, ut non multo tempore videantur antecessisse ætatem Dioscoridis aut Plinii. Non ab aliis credendum auctoribus accepisse Plinium, quæcumque de Herbarum medicinis commentatus est. Quod si in plerisque ea incurrunt similitudine cum his, quæ tradidit Dioscorides, non alia potest assignari causa, quam quod & ipse Dioscorides ex iisdem fontibus sua derivavit. Eos quidem ille carpit ac vitii hujus insinuat, quod alia pro aliis sæpe retulerint & multa confuderint, & pravo ordine institutum suum prosequuti sint. Demus hoc illi, ut judicio limatiore, & ordine meliore versatus sit in eodem argumento pertractando, & quædam addiderit quæ usu experientiaque propria didicerat, cetera omnia verbis ferme iisdem quibus ab illis prodita sunt, composuisse videtur, circumcisis tantum quæ improbabat. Ut in Euphorbio, quæ de chamelææ succo adjecerat Niger: in aloë, quæ de fossitio aloës genere idem adscripserat. Quæ tanquam falsa comperta recidit Dioscorides nec memoriæ mandare voluit. Non curo, quid ille de se prædicet. Res ipsa clarius loquitur. In multis fabulas etiam veteres illum recoctas posuisse & incomperta sibi digessisse, item falsa in litteras retulisse alibi ostendimus. Quæ de Malabathro & Nardo Syriaca in monte Indiæ nascente qua parte Syriam prospectat, quid in ceteris potuerit proferre nugarum, indicio sunt. Quod scriptum reliquit de pipere longo & nigro in eodem frutice nascentibus, ex eadem veniunt incuria. Nam Theophrastus tanto antiquior auctor duplex genus piperis agnoverat longi & nigri, ex diversa ut puta arbore. Mirum tamen posteros omnes suam fidem addixisse Dioscoridi nec ab ejus orbita discessisse. Magis etiam mirum, nec illi contradixisse Arabes & bona conscientia hæc quoque illum expressisse. Etenim & Avicenna & Rhasis in eadem sunt opinione de pipere longo, primum nempe esse fructum arboris, qui ad terram cadit, ut ferme solent corylorum fimbriæ. Ex veteribus, qui in plantarum scientia scriptis prodenda enituere, Cratevæ Herbario ac Andreæ medico primatum dat idem Dioscorides. Quos etiam scriptores in suis auctoribus habuit Plinius, cum aliis plerisque ne Dioscoridi quidem ipsi nominatis. Quos tamen visos ac lectos compilatosque etiam Dioscoridi, nullus dubito. Quippe cum & Nicandrum multis locis soluta oratione sæpe ad verbum in sua transtulerit, sæpe etiam nec intellexerit, ut in Aconito luce liquidius demonstravimus. Andreæ, quem tontopere laudibus effert cum Crateva, fidei ac diligentia exquisitæ nomine circa disquisitionem ac traditionem plantarum, non magnopere Galenus laudat, sed mendacem arguit, & propterea vitandum monet medicinæ studiosis. Sextium vero Nigrum, quem parum commendat Dioscorides, atque etiam vellicat, ut probatum auctorem & magni in re Herbaria ac medicina nominis prædicat Galenus: Plinius vero etiam ornat elogio diligentissimæ medicinæ auctoris. Libros ejus de medicina inscribit, ut sæpe in Indice: *Sextio Nigro, qui de medicina Græcè scripsit.* Pleraque ex illo Sextio sumpsisse Dioscoridem, etsi dissimulet, unica historia fidem faciam. Recepta erat vulgo fabula castorem sive fibrum, cum premeretur à canibus, ipsos sibi testes avellere solitum & jacere evadendi gratia, quia sciret eos expeti venatoribus & medicinæ utiles esse, ac propter eos se peti. Dioscorides id falso jactari asserit. Quod enim substrictos adhærentesque corpori habeat testiculos castor, non posse fieri, ut eos sibi morfu demetat. Μάτην γ, inquit, τὰ τοῖς ἰσχυρίσιν, ὅτι διωκόμενον τὸ ζῷον σκοπῶν τὰς διόδους καὶ εἰσὶν. Ἀδύνατον γάρ εἶναι ἀψαδῶς αὐτῶν πρὸς τὰς ἐνὶ τῷ ὥσπερ ὕδρι. Hoc ipsum ex Sextio refert Plinius, qui ante Dioscoridem hanc opinionem vulgi damnaverat. Lib. xxxii. cap. iii. *Sicut & fibris, quos & castoras vocant & castorea testiculos eorum. Amputari hos ab ipsis cum captantur, negat Sextius diligentissimus medicinæ, quinimmo parvos esse substrictosque & adhærentes spinæ.* Ita legenda hæc verba. Nam vulgo male legitur, cum capiuntur. Hæc tamen differentia in Dioscoridis & Sextii observatione. Negabat Sextius testiculos sibi amputare castorem, quod eos sibi adimere non posset absque vita, quoniam substricti, & adhærentes spinæ forent. Atqui hoc facere credebatur, ut redimeret se à venatoribus projecta ea parte, propter quam captabatur. At Dioscorides ideo negabat id fieri, quod suos sibi testiculos morfu contingere non daretur castori utpote nimium adhærentes corpori, nimiumque substrictos. Puto tamen nec fineratione interpretamentum illud esse Plinii *absque vita animalis.* Certus quippe sum, scripsisse tantum Sextium, falsum esse castorem sibi testiculos dentibus præcidere, quia parvi essent substrictique & adhærentes spinæ, nec adimi possent. Quam sententiam Sextii planè expressit Dioscorides. Sed & vocem πρὸς ὕπνους de testiculis castoris non dubito, quin pariter eam usurpaverit Niger, quod ex Plinii versione colligitur, qui *substrictos* reddidit. Sed quod addidit Plinius idem *adhærentesque spinæ*, valde vereor, ne hoc sit ex eadem ejus interpretatione, qua finxit, testiculos adimere sibi ipsi non posse castorem absque vita. Immo hæc ex illa dependet. Nam si spinæ adhærent testiculi castori, certum est non posse inde avelli absque certa animalis perniciæ. Animalia quibus testiculi spinæ adhærescunt eos intus habere dicuntur Aristoteli, ἐνὶ τοῖς ἐχθρῶν. Atqui non ea mens Sextii fuit, qui simpliciter dixit castorem πρὸς ὕπνους habere testiculos, id est, substrictos & conjunctos corpori, non pensiles, ut sunt equo, asino, homini. Sunt etiam πρὸς ὕπνους sui, ut castori. Quod & Dioscorides recte adjecit: πρὸς ὕπνους ὡς περ ὕδρι. Atqui sus non habet testiculos adhærentes spinæ. Philosophus testiculos suis συνεχεῖς ἐκ τῆς κοιλίας καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς κοιλίας esse docet, hoc est, conjunctos & adhærentes à posteriori parte nec pendentes. Πρὸς ὕπνους tales sunt. Cujus vocis cum vim minime perciperet

peret Plinius, apud Sextium *adhaerentes spinæ* interpretatus est. Atque ex eo in falsum sensum prolapsus est & sententiæ Sextii contrarium, castorem ideo sibi testiculos non amputare, quia sine vita adimi non possent, utpote adhaerentes spinæ. Non hoc ille voluit, sed quod *πρόσπι* essent atque non pensiles, idcirco dentibus eos non posse apprehendere, recedentes & nimis posterioribus adplicitos. Atque ita rectè cepit Dioscorides. *Πρόσπι* quid essent in fictilibus & alibi diximus, extantes *ἐκτυπαι*, magis eminentia simulacra. Ut *πρωφανή* erant, quæ tota erant expressa & conspicua. Plinius alio loco in historia animalium persuasionem vulgarem de castore sequutus fuerat, lib. viii. cap. xxx. *Easdem partes sibi ipsi Pontici amputant fibri periculo urgente, ob hoc se peti gnari.* Primus itaque Sextius de hoc errore monuit. Post eum cum idem admonuerit Dioscorides, non potest fugere quin credatur ab illo habuisse; & quia non eum nominat, unde habuit, ne hoc quidem fugerit, quin candoris habeatur non nimium sinceri, sed loliginis succo perfusi. Ex uno crimine disce reliqua. Ubi cumque igitur Dioscoridem ac Plinium concordēs in aliqua describenda planta convenire animadvertes, tuto credere potes ab eodem fonte hausisse utrumque, sive hic sit Sextius, sive Diodotus, sive Julius Bassus, aut quicumque alius veterum recentiorumve. Nunc alia superest movenda quæstio, & fortassean solvenda, de ætate qua vixere Dioscorides & Plinius, uter alterum anteivit, & an eodem tempore fuerint aut scripserint. Nihil pro certo in re obscura statuere volumus, sed conjecturæ fieri possunt. Et sic inquirendum est. Tres fuisse Dioscorides comperio alicujus nominis in arte medicandi aut herbarum scientia. Primum Alexandrinum, secundum Anazarbensē, tertium his duobus juniorem, quem à patria cognominatum non reperio, sed à scriptionis genere dictum *γλωττόγραφον*, quod glossas composuisset ad rem medicam aut herbariam pertinentes, & sæpe alterutro cognomine citatur à Galeno in Lexico Hippocratis, *Διοσκορίδης γλωττόγραφος*, aut *Διοσκορίδης νεώτερος*, hoc cognomine ætatis adjecto distinguitur ab alteris duobus Alexandrino, & Anazarbensi, quorum etiam meminit idem Galenus, cum alibi, tum in eodem Hippocratis Lexico. Verustiores igitur illi, atque etiam professione, ut apparet, medici. Quod non videtur fuisse hic tertius, ideoque *γλωττόγραφον* indigerat, quoniam Grammatici studio, glossas in antiquorum scriptis medicorum repertas, libro expedito explicasset. *Διοσκορίδης*, inquit, *ὁ νεώτερος* τὸ Ἰνδικὸν φυτὸν φησὶν εἶναι ἐν Ἰνδῇ πρὸς ἀπὸ τῆς πεπερεως, & ὁ κρητὸς ὀνομάζεται μυρτίδανον, ὃς μύρτω ἔοικεν. Alibi *γλωττόγραφον* appellat. Hujus Indici mentionem in libris Dioscoridis qui extant nusquam invenias. Et certe *Ἀναζαρβέας* vocat hunc nostrum Galenus in voce *Μυρτίδανον*: οἱ πολλοὶ μὲν τὸ πέπερι, Διοσκορίδης δὲ Ἀναζαρβέας ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς ἄλλης ἐπιφύσει ἀνώμαλος καὶ ὀχθῶδης καὶ τὴν μυρσίνης πρέμνον. Locus hodie hic extat apud Dioscoridem qui vulgaris est, in libro primo καὶ ἄλλης cum eadem myrtidani explicatione & iisdem verbis, quæ à Galeno relata sunt: τὸ Ἰνδικὸν λέγουσιν ἐπιφύσει εἶναι ἀνώμαλος καὶ ὀχθῶδης καὶ τὴν μυρσίνης πρέμνον. Jam hinc nullum potest intervenire ambiguum, quin Dioscorides, cujus opus habemus καὶ ὅδης ἰατρικῆς, domo Anazarbensis fuerit, de quo frustra dubitant quidam. Nam & in omnibus antiquis exemplaribus Græcis, & omnium antiquissimo Regio, hoc nomen patriæ appositum legitur: *Πεδυγνίς Διοσκορίδης Ἀναζαρβέας καὶ ἄλλης λόγος*, *πρώτος*, *δύτης*, *τρίτης*, atque ita deinceps. Hic igitur est ille medicus celeberrimus Anazarbeus, de quo Stephanus in oppido *Ἀναζαρβῶν*, ἀφ' ἧς ἦν Διοσκορίδης ὁ δισσημότατος ἰατρὴς, χρηματίζων Ἀναζαρβέας. Alius fuit Alexandrinus, quem aliquoties etiam nominat nominat Galenus & Διοσκορίδην Ἀλεξανδρεῖα vocat. Vixit hic Cleopatraz illius tempore, quam Augustus ad voluntariam adegit mortem, cui & convixisse dicitur, cognomento *Φακῆς* ab ore lentibus sparso. Eum tamen Suidas eundem facit cum hoc noc nostro Anazarbeo, magno errore: Διοσκορίδης Ἀναζαρβέας ἰατρὴς, ὁ ἐπικληθεὶς Φακῆς ἀπὸ τῆς ὀφθαλμοφάνειας, συνῆν δὲ Κλέοπατρας δούλης Ἀντωνίας. Γέγραπται αὐτῷ βιβλία καὶ τὰ πάντα ἰατρικὰ καὶ ἐμβόλια. At qui hic Ἀλεξανδρεὺς fuit, non Ἀναζαρβέας, cui & cognomentum *Φακῆς* quod ore esset lentiginoso, quos & *Φακῆς* Græci dicunt. At noster *Πεδυγνίς* cognominatus de nomine fortasse patris, qui mos fuit plerisque Græcis, ut Ἀπικῆς Ἡρώδης, quem *Herodum Atticum* Latini vocant. Sic *Apion Plinios* Agellio, qui *Plistonice* habuit patrem, & *Apollonius Molon* Suetonio & Quintiliano qui Ἀπολλωνίου Μολωνος Græcis, utpote Molonis filius. Ita ergo & *Πεδυγνίς Διοσκορίδης*, quem alii *Πεδυγνίον Διοσκορίδην* vocarunt cui pater *Πεδυγνίς* dictus. Ut ut sit, diversus hic ab Alexandrino Dioscoride, qui in Cleopatraz contubernio medicinam fecit. An & diversæ ætatis, videndum. Haud longe à Plinii ævo abfuisse Anazarbensē crediderim: ultra an citra, incertum. Possem colligere, post Plinii tempora scripsisse, eo maxime argumento, quod inter auctores suos non illum numerat. Atqui tam celebris auctor & diligentia in tradendis medicis herbis singularis, non illi ignotus fuisset, siquidem ante scripsisset. Nec dicere possis, auctoritatem ejus aspernatum esse quod recentior esset. Huic objectioni jam supra occursum est. In Plinio hanc non valere vel ex eo scias, quod viventium adhuc auctoritate non abnuerit uti. Antonium Castorem sæpe nominatim laudat, & inter suos auctores omnibus librorum indicibus qui de herbis agunt, recenset. Atqui eum suo ævo vixisse & ejus operâ herbas plerasque medicas se contemplatum esse testatur lib. xxv. cap. ii. Nobis certe, inquit, *exceptis admodum paucis contigit reliquas contemplari scientiâ Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas aiebat, centesimum ætatis annum excedens.* Satis scio, & omnes hoc mihi donabunt, non temperaturum fuisse Plinium à Dioscoridis mentione, si aliquod nomen habuisset in hac scientia. Nec sine nomine tum fuisset, si scripta ejus in ea materia prodissent. Certe Plinium ea non vidisse plusquam certum, nec de nomine auctorem notum habuisse. Potuit fieri, ut circa idem tempus scriptioni uterque vacaret, ac proinde Dioscoridis opus Plinio non potuerit innotescere. Non longe alterum ab altero ævum agitaſſe, alia etiam colligas via. Cratevan Dioscorides inter scriptores antiquos commemorat, qui de herbis medicinæ utilibus aliquid ediderant. Cratevan autem illum Herbarium, Mithridatis ac consequenter Pompeji Magni temporibus fuisse constat ex Plinio, ubi *Mithridatiam* herbam à Crateva de nomine Mithridatis vocatam dicit lib. xxv. cap. vi. *Ipsi Mithridati Cratevas adscripsit unam, Mithridatiam vocatam.* Hic Cratevas, qui Mithridatis & Pompeji

Pompeji ævo in vivis erat, non antiquus foret nec ita diceretur, illi Dioscoridi, quem Cleopatra & Antonio volunt convixisse. Longe itaque infra hæc tempora propius ætatem Plinii accessisse, aut etiam paulo infra descendisse oportet hunc Dioscoridem Anazarbensem, qui antiquioribus Cratevan adnumeravit. Profecto quocunque tempore vixerit aut scripserit, non visa Plinio, quæ scripserit, indubitatum est. Cratevan Græci *ρίζοτμοι* vocant & à medicis segregant, ut Dioscorides fecit, *Κερατῶδες ῥίζοτμοι* ἢ *Ἀνδρείας ἰατρῆος*. Plinius tamen eum retulit in censum & album Medicorum. Non ipsi quidem medici, sed medicis subserviebant, herbas medicas secando, & radices eruendo, quarum tempus colligendarum noverant. Nam aliæ aliis temporibus anni quæri debent ac legi. Nicander :

Ῥίζοτμοι ὃ δέισσμαι ἀνδράσιν ὥρην.

A nobiliori autem & utiliori herbarum parte dicti *ρίζοτμοι*. Theophrastus: τῶν ὃ ῥίζων πλείους εἰσὶν αἱ δυνάμεις καὶ πρὸς πλείω. Quos Latini dixere *herbarios*, ita Plinius vocavit lib. XXI. cap. XX. de xyride: *Scelus herbariorum aperietur & in hac mentione. Partes ejus servant, & quarundam aliarum herbarum, sicuti plantaginis: & si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusque opus querunt, partem eam, quam servavere, eidem loco infodiunt; credo, ut vitia quæ sanaverint, faciant rebellare.* Hi sunt Græcorum *ρίζοτμοι*, de quorum fraudibus & imposturis etiam conqueritur Theophrastus, qui cærimonias & superstitiones plerisque herbis legendis adstruebant, ut artem facerent commendatiorem religione arcessita. *Ἐπιθέτως* hoc ab illis fieri dicit, voce non intellecta interpretibus, quæ imposturam significat. Cum enim aliquid extra rem arcessitur ad fucum faciendum hominibus, id omne *ἐπιθετον*. Lib. IX. cap. IX. de rizotomis: *Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὥστερ ἐπιθετον ἢ πρὸς ἑωθεν, Et sub finem capitis: Ταῦτα μὲν ἐν ἐπιθέτως εἰσὶν ὥστερ εἰρηται. Τρέπον δ' εἰς εἰς τῶν ῥίζοτμοιῶν, πάλιν εἰς ἐπιθετον.* Simplex illa ratio *ρίζοτμοίας*, id est; herbarum ad usum medicum legendarum, præter quam non dari aliam dicit Theophrastus, consistit in tempore captando, quo aptæ sunt legi, & aliis modis observandis, qui pro genere herbarum, quæ leguntur, necessarii sunt, ut averso vento quasdam secandas, alias nondum orto sole & similibus. Quæcumque alia inducuntur ab herbariis magis mystica, *ἐπιθετε* omnia pronuntiat Philosophus, ad fucum faciendum fieri solita, ut imponant imperitis. Ut cum præoniam præcipiunt noctu eruendam. Nam si interdiu quis eruens conspiciatur à pico Martio, periculum oculorum incurrere, si semen colligat; aut sedes illi procidet, si radicem effodiat. Hæc *ἐπιθετοι*. Multa alia ibi similia narrat, quæ paratragædiabant tunc locorum *ρίζοτμοι*. Hæc *ἐπιθετοι* sunt. Hesychius *ἐπιθετον* *σπικῶ* interpretatur. Quod nempe interponitur vasis fictilibus, ne invicem atterenda colliderentur. Quidquid extra rem, sic vocarunt. Sed & quæ imponunt & fucum faciunt, quia nihil ad rem pertinent, propter quam fiunt, sed accersuntur & veluti imponuntur illi, quem decipere vis. Hinc *ἐπιθετος* impostor, *ἐπιθεσι* *impostura*. Et notum illud veteribus objectum Christianis pallatis, *ἐπὶ τῷ Γραμῶς ἐπιθετος*, Græculus impostor. Hoc sensu *ἐπιθετως* capiendum apud Theophrastum, quod fit imponendi ac fallendi animo. Ex eo genere est quod tradit ibi Plinius de xiride herba, *Strumas & panos eam discutere, sed præcipi, ut ad hos usus eruatur, colligentesque dicant, cujus utique causâ hominis eximant.* Hoc *ἐπιθετον* Theophrasto & præter legitimum herbas eruendi modum. Plinius tamen occasionem inde accipit invehendi in fraudes herbariorum, quasi parum in hac radice effodienda observarent, quod præciperetur. *Partem, inquit, ejus servant & aliarum herbarum, & si parum mercedis se tulisse crediderint, rursus infodiunt eam partem quam servavere.* Quorsum hoc attineat nescio, nisi quia sic duplex ferunt pretium ex una radice, quæ nec vim eam habere potest quam recens eruta. At xiris hoc modo suum etiam effectum idcirco non habet, quod non ad hoc eruitur, nec dicitur, *cujus hominis causâ eximatur*, sicut præceptum est. Nugæ istæ sunt, quas heic probare videtur Plinius, & ineptum est quod addit, *credo, ut vitia, quæ sanaverint, faciant rebellare.* Quorum verborum quis sit sensus aut quo pertineant, non percipio. Hoc video, ad herbarios illos recurri solitum, ut herbarum haberentur ad medelas utiles. Eas legebant, servabant, vendebant, profitebanturque ipsi, quem ad usum sumendæ forent, quando, & quomodo. Quod & *ρίζοτμοι* veteres facitarent. Firmicus lib. VIII. *Quod si Mercurius hunc locum viderit, herbarios faciet, qui scilicet herbas sollerti arte collectas ad medelam laborantium servet.* Ratione itaque non caruit Plinius, cum Cratevan *ρίζοτμοι* inter medicos locavit. Sæpe *ἐξ ἑκῶς* & *Φαρμακοπώλας* conjungit Theophrastus, sed hoc discrimen erat, quod isti componebant medicamenta ex herbis, quas accipiebant à rhizotomis vel herbariis. De utrisque alibi diximus, quæ non heic repetam. Herbarios Latini à toto, *ρίζοτμοι* à parte præcipua Græci vocarunt. *Βοτανιστῶν* alii sunt Græce, ii nempe qui malas herbas è segete vellebant. Unde & *βοτανιστῶν* runcare: quod & *πάζειν* dicebant. Unde *πάζειν* mulieres, quæ hoc munere fungebantur. *πίας* vero Græci rhizotomi appellabant non quaslibet herbas, sed eas tantum, quæ ex foliis succum ad medicinam idoneam præberent. Theophrastus *φυλλώδεις δυνάμεις* vocat: *Σχεδὸν δὲ τὰς φυλλώδεις δυνάμεις, τὰς πίας καλεῖσιν οἱ ῥίζοτμοι.* Hoc titulo etiam fuit una ex tragædiis Sophoclis, quam Latine dixeris Herbarios. In ea inducebat Medeam herbas potentes secantem ad maleficia sua. De qua videndus Macrobius. Plerique veterum Græcorum, qui de herbis medicis scripsere, libros suos inscribere soliti sunt, *ὡς ῥίζοτμομένων*, aut *Ῥίζοτμοικῶν*. Ut Amerias Mæcedo apud Athæneum lib. XV. citatur ἐν τῷ *Ῥίζοτμοικῶν*. Eumachus Cyrenæus ἐν *Ῥίζοτμοικῶν*. Latine liceat vertere *herbarium*. Ita enim in veteribus libris, *Herbarium Apulei Madaurensis Platonici*, inscribitur. Miccionis *Ῥίζοτμοίμην* memorantur Plinio lib. XX. cap. XXI. Petridius qui *Ophiaca scripsit, & Miction, qui Rhizotomumema*. Lege *Petrichus & Miccion*. Uterque in indicis libro locum habent. *Μικκίων & Πίτταχ*. Nicandri scholiastes vetus *Πίτταχον ἐν ὁφιακῶ* citat, qui hic est. Hi vero, qui non tantum eam partem tractarunt, quæ ex herbis remedia conquirunt, sed etiam ex animalibus, lapidibus, metallicis, titulum fecere *περὶ ὕλης*. Quo nomine comprehenderunt universam materiam medicinæ competentem. Hicestus citatur Athenæo *περὶ ὕλης*. Qui unus ex auctoribus Plinii.

Libri quoque Dioscoridis in antiquissimis exemplaribus solum hunc habent titulum *ᾠδὴ ὕλης*, nec additum *ιατρικῆς*. Eam ὕλην Plinius totam complexus est libris octodecim, ex variis concinnatam auctoribus, quorum plurimi singulas ejus partes executi fuerunt. Hæc longe maxima pars est Naturalis Historiæ, quæ à nonodecimo libro incipit & desinit ultimo. Ab eodem nonodecimo verus Apulejus exorsus erat libros suos *de Remediis Salutaribus* inscriptos, quostotos Plinii verbis contexuerat in Epitomen redacti. Grande fragmentum hujus Apulejani tractatus penes me est, in antiquissimis membranis descripti litteris majusculis, quod nobis magno usui fuit ad veram eruendam lectionem in aliquot Plinianis pæne desperatis, & quæ nec ipse sanasset Æsculapius absque hujus fragmenti ope. Ita sinceriorem ubique scripturam conservavit codex ille, quam Pliniana exemplaria, quia vetustior est omnibus Plinianis exemplaribus. Apulejum de arboribus etiam laudat Servius, quod opus illius non dubitarim verbis ejusdem Plinii pariter compositum fuisse, & ex illis libris sumptum, qui arborum naturam exponunt, quales sunt decimus quartus, & sequentes usque ad decimum octavum, qui τὰ γεωργικὰ continent. Duodecimus autem & decimus tertius, qui peregrinas etiam arbores fruticesque cum odoribus & unguentis commemorant, ad materiam quoque Medicam spectare videntur, quamvis remedia in alios libros reservavit. Sanè tractatus de arboribus, quem Apulejus ex Plinio mutuatus est, ab ipso libro duodecimo initium capere videtur. Libri quidem illi omnes, partim ex medicis, partim ex aliis, qui non erant medici, compilati sunt. Hujus ὕλης, quæcumque medicinæ subjecta est, nobilissima pars, saltem antiquissima, ἡ ῥιζοπομικὴ vel herbaria, cujus si quis majorem adfuisse notitiam, aut usum magis peculiarem Plinio putat, quam aliarum, quæ de animalibus, de lapidibus, de metallis medicinas exposcunt, nã is multum fallitur. Nec est quod quisquam objiciat, sicut jam fecere quidam, in horto Antonii Castoris omnes eum herbas, de quibus scripsit, paucis exceptis, contemplatum esse, quod ipse de se narrat. Non illi hanc fidem abnuam, quia vult sibi credi, & velim ego credere, nec animum ei nec causam fuisse mentiendi. Restamen ipsa indicat, quid profecerit illa αὐτοπικὴ contemplatione. Sic enim eas vidisse plantas apud Castorem auguror, ut pueri nondum legendi gnari litteras in libro vident. Formas earum intuentur, non tamen ut sciant, quid valeant singulæ, quid invicem junctæ efficere possint, quomodo jungendæ, efferendæ, pronuntiant. Syllabam unam inde conficere, ac dicere nequeunt, quantumvis paginas volvant ac revolvant. Talis ad animum mihi occurrit Plinius hortos Castoris perambulans, & singulas stirpes contemplans, quarum nec naturas nec effectus aliunde noverat, sed nec facies alibi in spexerat. Quantum sane progressum fecerit in herbaria scientia ex illa hortulorum inambulatione nescio, sed illud scio, nihil ex hortis illis in libros suos transfudisse. Quæcumque enim commentatus est de herbaria, ex Græcis ea scriptoribus transtulit, & verbis eorum in propriam linguam conversis descripsit. Ita parum profuit illi αὐτοψία plantarum, quas in horto alebat Castor. Duobus tamen aut tribus ad summum, si bene memini, locis Castoris mentionem nominatim facit, & herbarum ab eo demonstratarum. Quod ex libris ejus potius quam ex horto traxisse videtur. Nam & Castor ille Antonius medicus, qui hortum habuit salutaribus herbis quam plurimis confutum, idem & de earum natura ac remediis libros conscripserat. Lib. xx. cap. xvii. *Piperitis, quam & filiquastrum appellavimus, contra morbos comitiales bibitur. Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri.* Demonstrabat, inquit, aliam piperitin Castor præter vulgarem, quæ dicebatur filiquastrum. Sed utrum in horto, an libro? In libro potius. Fortasse & in horto etiam. De libro ut accipiamus, suadet locus, qui infra habetur cap. xxi. *Castor marrubii duo generatradit, nigrum, & quod magis probat, candidum.* Prodit in his maxime ignorantiam suam in re herbaria Plinius. Nam Castoris divisio marrubii in nigrum & candidum non ipsius est peculiaris, sed ab aliis etiam tradita fuit. Theophrastus ex antiquis duo marrubii genera facit. Posteriores quoque Græci omnes πέρσιον & μέλαν πέρσιον ponunt, quod nigrum est Castoris marrubium. At candidum, vulgare est πέρσιον, quod & ipse Castor magis probabat. πέρσιον, ἡ μὲν ἐστὶ τὸ πρὸς μίαν ῥίζαν πολυκλαδόν, ἡ δὲ ἄλλη, λευκὴ. Hoc candidum marrubium. Alterum βαλάντη Græce dicebatur & μέλαν πέρσιον. Dioscorides: βαλάντη, οἱ δὲ μελαμπέρσιον καλεῖσι, καυλὸς ἀνίησι τετραγώνος, μέλανας. Ita hæc legenda. Quod adeo Plinius ignoravit, ut seorsim balloten à marrubio in librum vigesimum septimum rejecerit, & μελαμπέρσιον Latine verterit *nigrum porrum*. Sic enim omnes codices eo loco legunt, cap. vii. *Balloten alio nomine nigrum porrum Græci vocant.* Quod etiam confirmat index manuscriptus, in quo legitur: *absinthium maritimum sive seriphium. Ballote sive nigrum porrum.* Immo nigrum est marrubium τὸ μελαμπέρσιον, genus alterum marrubii ab eodem Plinio notati ex Castore lib. xx. cap. xxi. Nescivit etiam, piperitin illam Castoris alteram lepidium esse Græcorum, quod ipsa descriptio abunde monstrat. Notandum denique hoc de Plinio, si quando aliquam plantam oculis usurpavit, non id involvere silentio, sed diligenter indicare consuevit, ut de lithospermo, & de moly radice in Campania effossa & sibi allata. Ubique igitur de visu proprio nihil affirmat, intelligendum, id habere de libris & auctoribus, ut fere omnia. Quod etsi nullus monerem, satis clarum res ipsæ testimonium dicunt. Profecto hæc consideranti mihi, succurrit verissima cogitatio, medendi scientiam & herbariæ rei, eundem apud Romanos exitum habuisse, ut ipsæ fermè sunt adeo cognatæ res, & sic junctis passibus incedunt, ut illa sine hac propemodum sit nulla. Vetus certe medicina quærebat ex herbis prope solis, unde hominum salutem constantem retineret, & amissam reficeret. Hinc doctissimus poetarum, cum medicorum artem designare vellet ac definire, scientiam herbarum eam esse pronuntiavit cum usu medendi conjunctam:

Scire potestates herbarum, usumque medendi

Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Et præposuit quidem herbarum scientiam. Quia autem multi potestates herbarum tenent, quibus tamen nullus medendi usus, ut sunt ῥιζοτόμοι & herbarii, ideo experientiam remediorum adjunxit, & sic totum medicum instruxit. Ut enim usus medendi nullus absque herbis per quas explicatur, sic

hic vana est cognitio potestatis herbarum absque manu medica & usu remediorum. Inde alibi sic cecinit:

Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis.

Sed quare *mutas artes* appellare poetæ libuerit medicinam & rem herbariam, Grammatici ibi quaerunt. De vetere loquitur medicina, quæ in opere tantum consistebat & manu sola agebat. Unde & χειρουργική omnium antiquissima medendi ratio. Herbas legere, succum ex his parare, ægro propinare, vulnera deligare, sanguinem sistere herbis impositis, urere, secare, & quæcunque alia manu fiunt, munus olim medici unius fuit, artem suam non lingua exercentis, sed opere. Postea muta illa & elinguis scientia, loquax admodum facta, & in varias divisa sectas, λογικὴ sive κλινικὴ, μεθοδικὴ, ἐμπειρικὴ, χειρουργικὴ, ιατρογραφικὴ. Sic ab antiqua illa ratione discessum est, paulatim, ut Plinii verbis utar, usu efficacissimo rerum magistro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque descendente. Sedere namque his in scholis auditioni operatis gratius erat, quam ire per solitudines, & querere herbas, alias aliis diebus anni. Hæc medicinæ ars solos habuit Græcos auctores & professores, etiam cum Romanis recepta fuit. Sero fuisse ab illis receptam testatur idem Plinius, quinetiam damnatam ab expertis. De quo illustria sunt apud eum verba Catonis posita, heic etiam ponenda, ut illis medicinam adhibeam male sanis, ut vulgo concepta sunt: *Dicam de istis Græcis suo loco, Marce Fili, quid Athenis exquisitum habeam: & quod bonum sit litteras eorum inspicere, non perdiscere, vincam. Nequissimum & indocile genus illorum. Et hoc puta vatem dixisse. Quandocunque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, si medicos suos huc mittet. Furarunt inter se, barbaros necare omnes medicina. Et hoc ipsum mercede faciunt, ut fides his sit & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos quam alios, Opicos appellatione fœdant. Interdixi tibi de medicis.* Explicat deinde Plinius ex suo sensu, quid Cato urbi timuerit à medicis, eumque se non deserturum profiteretur, cum ex his verbis ejus allatis objectum invidiæ tam ambitiosæ artis præsentiat. In patrociniū Catonis non se arrepturum dicit artis crimina, testamentorum insidias, adulteria, venena, quæ hominum esse, non artis vitia videri possunt. Quid igitur ex medicina Romanis suis metuebat Cato? *Non sint, inquit, artis ista, sed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, quam Reginas.* Testamenta supposita, venena propinata, adulteria medicorum deprehensa non timuit Cato. Quid ergo? *Reginas.* Quænam, malum, istæ Reginæ fuere, propter quas tantopere Cato ille timere visus est, ne Græcia medicos suos Romam mitteret. Ut nihil boni ex istis Reginis feceris, ita nihil mali ab illis Catoni metuendum fuit. Cur non potius Reges eum terrebant? Sed cur Reges in medicis? Vidi tamen, qui in ea lectione sensum aliquem captarint, viros doctissimos. Atqui mutatio unius litteræ *Reginas* istas decollabit, & eas efficiet, quas ex parte medicorum expavit Cato, nempe *resinas*. His resinis, ex præcepto medicorum paratis, instituta depilatio parum virilis, atque inter molitiei & morum effœminatorum argumenta præcipua semper habita, & vitio data. Hinc *resinata juvenus* apud Satyricum, resinis depilata, & vulsa. Hunc sensum Plinii fuisse atque ita scriptisse ipse clarissime ostendit verbis, quæ paulo post sequuntur: *Illæ autem, quæ timuit Cato atque providit, innocentiora multo & parva opinatu, quæ procures artis ejusdem in semetipsis fateantur, illa perdidere imperii mores: illa quæ sani patimur, luctatus, ceromata ceu valetudinis causâ instituta, balinæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus validus exiret, obedientissimi vero efferrentur. Potus deinde jejunorum ac vomitiones, & rursus perpotationes ac pilorum eviratio instituta resinis eorum. Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita est profecto. Lues morum, nec aliunde major quam è medicina, vatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis esse Græcorum ingenia inspicere, non perdiscere. Timuit itaque Cato resinis medicorum, id est, evirationem institutam resinis eorum. Nam πτωσεις, ἀρρωπιαί, & δρωπαιες, quorum omnium modos methodosque docent medici & scriptis suis produnt. Cum medicinâ igitur simul & illa invec̃ta, quæ mores perdidere, & viros effœminarunt. Inde est, quod in eorum hodieque libris rationem traditam invenimus medicamenti faciendi, quo pili optimè vellantur ex omnibus corporis partibus. Hic illi tituli ἀπὸ δρωπικῶν καὶ πτωσέων, qui auctores Archigenas & alios celeberrimos olim artis illius procures inscriptos gerunt. Præcipiunt quoque eorum disciplinæ, quomodo conficienda sint smegmata, saponēs, fuci, diapasmata, unguenta, & aliæ hujusmodi deliciarum ac mundi muliebris illecebræ, quæ vitam enervant, & luxui velificantur. Ceterum ut vehementer ad medicinam pertinet herbaria, quasi quæ materiam illi subministraret, ita non melioribus auspiciis ad Romanos deducta, nec ab his majore studio culta fuit. Desertam dicerēs, si bona fide recepta unquam fuisset, ipso Plinio fatente, minus quam par erat celebratam hanc scientiam à suis Romanis, qui alias omnium virtutum & utilitatum rapacissimi essent. Hæc non jungit medicinam ab herbaria, additque, *Catonem primum, ac diu solum, paucis eam attigisse, bonum etiam medicinâ non omis̃sâ.* Simplicem illam intellexit medendi rationem, quæ herbis ubique nascentibus & ad manum paratis usæ, præsidia sanitati conciliabat, quam privatus quisque propriis olim experimentis aut alienis edoctus, sibi faciebat ac suis. Hæc est medicina, qua Cato se & conjugem usque ad longam senectam perduxerat, professus & commentarium sibi esse, quod *medebatur filio, servis, familiaribus*: hæc adeo conjuncta cum herbaria scientia, ut eadem sit. Nec divelli fane possunt. Ad hoc enim celebratur herbarum cognitio, & potestatis earum disquisitione, ut in remedium convertatur, quod inde excerpterit. Sic nata medicina. At ea quam damnabat Cato, & cujus resinæ urbi metuebat, ars est, quæ quæstum facit ex hominis vita, ægros habet in reditu, fata sub titulum pendentia nundinatur, & pretium doloribus ponit. Quæ non contenta temediis indigenis & inventu facilibus, officinas capturæ suæ instituit, & instruit, petitis ex Arabia atque India mercibus, insalubri annona præstinandis, quo carius homines pereant, quibus non licet jam mori gratis. Rudiorē illam & antiquam medendi methodum, quæ simplicibus constabat*

bat medicamentis & parabilibus, nec compositiones & mixturas externorum inexplicabiles agnoscebat, eandem ubique Plinius constituit cum herbaria, & distinguit ab illa quæstuararia arte, quæ per morbos & mortes salutem sibi petit. De hac pluribus agit lib. xxix. cap. i. & docet, quo primum tempore medici è Græcia Romam venerint. De illa loquitur lib. xxv. cap. ii. & Pompeji Magni ætate hanc scientiam ad Romanos primum pervenisse ostendit, Asclepiadis de medicina voluminibus per Pompejum Lenæum, Magni libertum, grammaticum, translatis in Latinum sermonem jussu ejusdem Magni, qui eorum exemplaria inter reliquam prædam Mithridatis Regis in urbem detulerat. Sed miror Plinium hæc discevisse. Nec enim libri illi Asclepiadis Mithridati Pontico Regi dedicati, & à Lenæo Pompeji liberto in latinum conversi, de alia medicina pertractabant, quam quæ Catoni & illius temporis Senatui damnata est. Jam tum venerat ad summum ars illa, nec multum postea progressa est. Quod enim in plures sectas procedente ævo dilapsa est, non diversam videri facere id possit. Alioquin & fons non esset idem, qui in plures rivos carptus & diductus iret, & aquas non uno eveheret alveo. Ab antiqua simplicitate & sola herbarum medela passim provenientium jam tum quoque desciverat, adscitis in usum peregrinis & externis. Quæ & ipsa adsumptuosiore, atque etiam, ut ita dicam, pompatoriore, non tamen aliam. Ut alia mulier non est, quæ omni ornatu caret, & quæ gemmis suis auroque onerata incedit. Profecto res herbaria utrique medicinæ communis est, antiquæ illi ac simplici, & isti ambitiosæ sumptuosæque. Sed illa præter herbas, soli sui cœlique proprias, nihil noverat: ista in Arabia & India petiit, quæ adderet arti & quæstui. Profecto herbariæ rei ratio, sicut eam tractat medicus, non potest sejungi à medicina. Tolle suas herbas illi aut quibus utitur herbarum loco, artis κατέλυσιν eidem imperabis. Nec secus id erit quam si coria subtrahas coriario, aut ligna fabro lignario. Ego vero herbarum inquisitionem à mendendi professione non separaverim, quatenus hanc ipsam profiteretur quoque, nec sine hac munus suum tueri porest. Sed ita rem istam tantisper à medicis abductam seorsim ac per se considerabo, quatenus & eam suscipit considerandam philosophus, & quicumque alius naturæ curiosus est. Ut hujus excellentiam in omnibus admiratur, in singulis rimatur, ita etiam in herbis eam contemplatur. Nec faciem earum inspicere tantum, sed etiam effectus scire desiderat, non ut ad usum eum revocet, quem poscit medicus, sed ad finem suum. Ab effectibus inquirat in causas, quas plerumque medicina negligit, cui abunde est solas facultates exploratas habere, quia præter usum nihil aliud quærit. Sic ultra pergit medicinæ professor, in partes Philosophi invadit, & tanto quidem melior, sed hoc ab eo non requirit ars sua. Satis est, si in morbis id præstat, quod in herbis etiam præstare conandum est Philosopho. Hinc illa præclara Theophrasti volumina, quæ extant, *ἡ ἐν φυτῶν ἰσότης & φυτικῶν αἰτιῶν*. Quibus simile nihil unquam procuderunt Romana ingenia. Plinium sat scio fore, qui excipiant: quos ne habeam iratos, hoc vicissim mihi concedant interim, solum posse excipi. Hoc mihi tamen non magnum videtur, quod egit ille, functus ubique interpretis officio, ac sæpius mali. Nec Theophrasti libros tantum, quibus tractatum herbarum peregit, ut deiecit Philosophum, sed omnium etiam aliorum, qui idem egerunt, sicut medici solent, libris suis infudit. Deus bone! quam male hæc omnia, quam confuse, quam indigeste! Sed huic reprehensionem, quæ hominem tangit, jam satis supra fecimus. Pergamus hæc generatim persequi, quæ rem herbariam spectant, & quam male habita sit incultu & incuria hominum Romanorum, ostendere. Eam, ut dixi, non solum Philosophi Græci, separatam à medicina, indagandam sumpserunt contemplationis gratiâ, & ob secreta naturæ hæc quoque parte curiosius pernoscentia, sed etiam recepto jam olim in Græcia more, rhizotomi, id est, herbarii, & medici officia divisa sunt. Sic *ἡ ῥιζοτομικὴ* distincta ab *ἡ ἰατρικῇ* non re, sed munere. Hæc ab illa mutuabatur herbas, quibus medicamenta componeret. Indidem fumebant & pharmacopolæ, qui & medicos ipsi imitabantur, quæ prædicanda & vendunda sua mercimonia populo. *Ἐπιδρακτοὶ ἰατροὶ* Græci eos vocarunt, quasi dicas *cellularios medicos*. Contra venena præcipue suam opem promittebant. Atqui *ἡ ῥιζοτομικὴ* ne à mendendi quidem arte officio diversa est, ubi medicus hanc etiam exercet. Quod primis temporibus solemne fuit, ut etiam medicus herbas quæreret salutes, quibus remedia ipsemet conficeret. Postea tempus extitit, quo non solum de rhizotomis illas fumerent, sed etiam pleraque medicamenta composita de pigmentariis emere non dubitarent. Qua de re conqueritur alicubi Plinius. Ad extremum eo pervenerunt, qui mos hodie obtinet, & satis diu est, cum id pervulgatum, ut præscribant remedia, apud pharmacopolam sive pigmentarium terenda ac miscenda. Pharmacopolas autem nostros esse constat diversos à veterum Græcorum pharmacopolis. Idem quippe cum pigmentariis Romanorum, qui omnium rerum institores erant, quæcumque ad medicinam pertinet. Herbas medicas colligebant, condiebant, servabant, succos ex his eliciebant, medicamenta etiam plerumque componebant, quæ medicis venderent. Largus Scribonius *institores pigmentarios* vocat cap. iii. *Verum adjicere oportet, quod ex lacte ipso sylvatici papaveris capitum fit, non ex succo foliorum ejus, ut pigmentarii institores lucri & compendii faciunt.* Ita hæc legenda. Glossæ veteres *pigmentarium* exponunt *φαρμακοπωλὴν*. Item & Firmicus, *pigmentarios seu pharmacopolas*. Sed de his alibi. Ceterum præter medicos & philosophos, quorum isti scientiæ gratiâ; illi sanitatis, naturam herbarum investigant, alii etiamnum extitere, qui alio fini quam utrique supradicti, stirpes ad victum tantum utiles exponendas arripuerunt. Ad quod propositum non modo attinuit naturas dicere, sed etiam culturas arborum, fruticum, herbarum. Cujus operis promissio titulo τῶν γεωργικῶν impletur. In quibus exequendis non utilitatis tantum, sed etiam voluptatis habenda ratio. Nam & τὰ κηπευκὰ sive hortensia partem agricolationis faciunt. Quæ dividuntur rursus in duas partes τὰ ἰδαιστικά & τὰ τετρανωματικά: Latini veteres *pomalia* & *floralia* dixere. Pomalium nomine, quidquid esui esset idoneum, comprehendentes. Nam & Plinius in papyris & ferulis & spina alba cauliculos, qui manduntur, *poma*

poma appellavit, & in siliquis, id quod editur. Varro sub titulo servandorum pomorum, rapa complexus est. Martialis tubera vocitavit poma. Nicander γεωργικῶν nomine genera illa omnia ad agriculturam pertinentia descripserat. Quem frustra sequutos esse Virgilium & Macrum bonus auctor Quintilianus asserit. Speciale opus Macri videtur fuisse de herbis, & πῶς ἰατρικὸν potius quam πῶς γεωργικὸν spectabat, ut auctorum testimoniis cognoscimus.

Quæque nocet serpens, quæ juvat herba, Macer.

Ergo τὰ μελακὰ & ἀλεξιφάρμακα Nicandri potius quam γεωργικά expresserat. Nam herbarum vires, hoc est, πῶς δυνάμεις tradiderat. Quod medici est proprium. Catonis disticha:

Herbarum vires Macer tibi carmine dicit.

In hoc nomen ac titulum operis invasit nescio quis ante aliquot sexcentos aut quingentos plus minus annos, qui adeo voluit verus videri Macer, ut versum illum Catonis pro exordio operis sui adumbraverit:

Herbarum quasdam dicturus carmine vires,

Herbarum matrem, justum puto, ponere primam.

Cui Græcus sermo facit artemisia nomen.

Atqui meminit Strabi Galli sive Strabonis, qui vel longe recentior est auctore illo, qui carmen de moribus composuit quod hodie extat Catonis sub nomine. De aliquot herbis hortensibus ille Strabus scripsit. At Macer pseudonymus librum suum de herbis bipartitum fecit, de Herbis & Speciebus. Ita enim in codice antiquo scriptum est: *Explicit tractatus Herbarum, incipit de Speciebus*. Et per species intelligit aromatica & externa. Hoc quippe sensu hanc vocem illud sæculum usurpavit, atque etiam paulo vetustior ætas Græca & Latina. Inde in Glossis: *Chironium ὁ ποπύναξ, ἑίδι*. & apud Hefychium, οἱ δὲ ἑίδι πὶ τῆς Λιβύης πὶ σίλφιον λέγουσιν. Absolute ἑίδι & speciem vocarunt arborem quamcunque vel herbam. Postea ad solas species aromáticas & externas id restrictum. Ut in Macri nomen infulsit se quidam recentioris sæculi scriptor, ita in Apuleji alius, cujus Herbarium extat. Et judicium requiro in Viro docto, qui Apuleji Celsi esse hoc scriptum sibi persuasit. Si Madaurensis non potuit videri genuinum opus, multo minus tribuatur Apulejo Celso qui aliquot sæculis Madaurensi fuit antiquior. Eum Scribonius præceptorem suum & Valentis fuisse dicit. Atque is Vectius Valens, quem Neronis temporibus medicinam fecisse discimus ex Plinii ea declamatione, qua in Medicos invectus est lib. xxix. Falsa omnino illa inscriptio hominis fallacis, qui latere voluit sub umbra magni nominis. Similes multos impostores extitisse meliore atque etiam antiquiori ævo, & in rebus quidem majoris momenti, nos alibi patefaciemus. Potuit etiam contingere, ut culpa non penes auctores ipsos hæserit, sed in librarios conferenda sit, qui tractatus illos de Herbis sine nomine inventos, auctores illis adscripserunt quorum scripta in fama erant sub simili titulo. Sed de his alibi. Distinguenda autem hæc Plinio fuere in tanta auctorum turba, quos citavit, quique de herbis commentati sunt, quinam ex his πῶς ἰατρικὸν & πῶς φυσικὸν litteris mandarint, qui πῶς ἰατρικὸν & πῶς δυναμικὸν, qui ultimo πῶς βίόχρηστον & πῶς γεωργικὸν. Hoc ultimum genus non parum multi ex Romanis in litteras miserunt. Reliqua duo priora vel duo vel nemo. Et quod de medicina ipsa narrat Plinius, solam hanc artium non exercuisse Romanam gravitatem, & paucissimos Quiritium attigisse & ipsos statim ad Græcos transfugas, hoc ipsum & de herbaria dici convenit medicinæ appendice, vel parte præcipua silvæ medicinalis. Quod si aliquis Celsum nobis objicit, reperiendus erit hoc responso, ἰατρικὰ illum scripsisse, qui prorsus esset ἀνιάτρολόγητος, quod arguunt innumeri errores, quos incurrit, dum Græca in suam linguam traducit. Idque etiam de Plinio verissimè potest dici, qui universam rei medicæ materiam componere agressus est, cum herbarum & omnium aliarum rerum, quibus illa constat, esset imperitissimus. Utinam extarent Lenæi illius opera, qui Romano sermone transtulit Asclepiadis de medicina commentarios. Quantumlibet fuerit artis grammaticæ doctissimus, haud scio an hac arte sola consequi poterit, ne infinitis erroribus versionem suam refertam daret. Nec dubito partem aliquam ei debere imputari eorum, quos admisit Plinius, dum ejus auctoritatem sequitur. Nam & hic inter auctores Plinianos, quem ait non minus vitæ profuisse versione illa, quam Pompejum Reipublicæ victoriâ, qua liberos Asclepiadis potitus est, Romamque attulit. Præter hos, inquit, *Græci auctores medicinæ prodidere quos suis locis diximus. Ex his Evax Rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit, Cratevas, Dionysius, Metrodorus.* De Evace illo Rege Arabum nihil legi. Et mirum, nullum in indice & laterculo auctorum, quibus usus est Plinius, fieri mentionem. Totâ hæc clausula desideratur in antiquis libris. Et vero abesse velim, quam pulchrè scio non esse legitimam. Scribunt omnes libri: *Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus: Ex his Cratevax, Dionysius, Metrodorus.* Quæ verissima est scriptura, *Cratevax* pro *Cratevas* veteri & vitioso scribendi more, sic *Tigris* in antiqua inscriptione pro *Tigris*. Ex illo *Cratevax* inepti correctores suum illum Arabum Regem eduxere, cujus etiam meminit Mardocheus de Gemmis, sed liber nunc ad manum non est. Orationem autem illam de Evace adtextam fuisse, satis indicat impura loquutio *de simplicium effectibus*, quæ nec Pliniana est, nec illorum temporum, sed infimæ ætatis sætutinas olet, qua *simplicia* vocarunt absolute omnes herbas medicas, subaudiendo medicamenta. Quæ Græcis dicuntur ἀπλὰ φάρμακα. Græci quippe φάρμακον appellant, etiam unamquamque herbam quæ vi aliqua pollet medica, non medicamenta tantum composita. *Droguam* vulgo dicimus usitato fermè toti Europæ nomine, quod ex Persico factum videtur, quo *drog* fraus & impostura vocatur. Nulla quippe in re fraudes & adulteria magis sollemnina. Hinc Homerus Ægyptum ferre dixit, φάρμακα ποδά λυγρὰ καὶ ἐσθλὰ, multas bonas herbas & malas. Grammaticis, φάρμακον ἢ βοτάνη. Non simpliciter est βοτάνη, sed βοτάνη ἰατρικὴ, ut alii appellant, vel φαρμακώδης βοτάνη, ut Theophrastus vocat, cui & φαρμακώδης πέποι & πολυφάρμακον, in quibus hujusmodi medicinales herbæ nascuntur plurimæ. Item Dicæarchus in fragmento ἀνεκδύτω de

de Pelio monte, πολυφάρμακον eum nuncupat: τὸ δ' ὅριον πολυφαρμακόν τε ἐστὶ καὶ πολλὰς ἔχον καὶ παντοδαπὰς δυνάμεις. Ubi etiam notabis δύναντι dici herbam quamlibet medica facultate pollentem. *Potentes herbas* Latini poetæ appellant.

Consulta manu medici Phœbique potentibus herbis.

ταῖς δυνάμεισι. Nam ut ait Servius, *in herbarum natura vis est, quæ δυνάμει dicitur*. Hinc herba ipsa vi aliqua salutarī prædita, δυνάμει dicta. Quo sensu & apud Theophrastum aliquando accipi, notavimus alibi. Idem Dicæarchus de quadam in Pelio monte nascente: ταύτην δ' τὴν δύναντι ἐν τῶν πολιτῶν ὀδῷ γένεσθαι, ὃ δὲ λέγεται Χείρωνος ἀπογονὸν εἶναι. ὡς δὲ δίδωσι δ' καὶ δεικνύσι πατὴρ καὶ ἔτι καὶ ἡ δυνάμει φυλάττεται ὡς ἔδει αἰνῶσι οἱ δὲ τῶν πολιτῶν. At δυνάμει etiam apud Græcos medicos significat medicamentum ex pluribus mixtum & compositum. Unde πεπληγὴ δυνάμει Dioscoridi medicamenta concoctionem adjuvantia, & νεφεληγὴ δυνάμει Paulo, medicamenta ad renum dolorem efficacia. Et apud Galenum τετραφάρμακος δυνάμει, medicamentum tetrapharmacum, ex quatuor generibus compositum. Hinc δυναμικὸν Græcis recentioribus medicis pro libro, qui continet medicamentorum & antidotorum mixturas & compositiones. Quod Latini barbari *antidotarium* verterunt. Ita enim vocatur, quod ab illis translatum est ex Græco opere Nicolai Myrepsi, quod inscribitur μέγα δυναμικόν. Sic δυνάμει & φάρμακον tam de singulis herbis medica potestate præditis, quam de synthesi medicamenti sumitur. Ex eo ἀπλὰ φάρμακα herbæ medicinales appellatæ sunt ad distinctionem τῶν συνθέτων φαρμάκων, quæ medicamenta sunt composita. Inde Latini barbari *simplicia* absolute dixerunt herbas ἰατρικαί, quæ medicamentorum simplicium instar singulæ obtinent. Quod vocabulum hac notione longè ab ætate, qua vixit Plinius, usu ac sermone abscedit. Ceterum Cratevas, Dionysius, & Metrodorus lepida ratione herbas tradiderant, referente Plinio. Pinxerant enim effigies herbarum subscriptis effectibus. Et sane Cratevæ multa leguntur apud Neophytum, quibus potestates tantum & effectus herbarum proponit, non etiam facies. Quia nimirum in libro eas picturâ curaverat exprimendas. Vetus hic mos plantarum effigies graphicè delineandi cum descriptione, aut sine descriptione, ut instar ejus habeat pictura. In codice Dioscoridis Græco ante mille annos scriptas herbarum omnium icones pictura ostendit, elegantius tamen quam verius expressas. Ex verbis quippe Dioscoridis adumbratæ ab antiquario potius constar, quam ex ἀντιγραφῇ ad fidem exhibitæ. Hanc consuetudinem apud Sineses in quibus characteres multarum herbarum erant representati in ea regione nascentium. Quanta autem negligentia Latinorum circa herbarum scientiam fuerit, vel ex eorum antiquis grammaticis colligi potest, qui in illarum expositione eam ubique imperitiam produnt, ut omnia misceant & indiscreta habeant. Quod præcipuè faciunt, cum Græca nomina florum per Latina quæ respondeant interpretari conantur, aut cum in Græcia quærent vocabula, quibus Latinæ appellationes conveniunt. Inde est, quod veterum glossarum auctores *ligustrum* exponunt κυνέροδον aut λευκέροδον, cum sit κύπερος; *vaccinium*, ἀσχισαν, cum ὑακινθός; *saliuncam*, rosam agrestem, quæ nardus est montana sive Celtica. *Ebulum*, quam Græcè χαμαιάκην esse constat, & ἀγχουσαν & ἐρίκην & ἀσφόδελον explicant. Servio probatissimo grammatico *ligustra* flores sunt papaverum. Acanthus topiaria herba est in Ægypto nascens, eadem nimirum cum acantho Ægyptia: Amomum genus est floris. Casia herba apibus grata eadem cum casia aromatica. Hyacinthus poëticus & fabularis, lilium rubrum. Et talia infinita, prodentia inscitiam temporum illorum circa rem herbarum. Sic non majore peritia plantarum Sosipater Charisius κύπερον Græcorum, *siler* esse putavit. Quem sequuti sunt reliqui veterum glossarum compilatores, quibus κύπερον *siler* exponitur: κύπερον, βοτάνη, *siler*. Argumentum etiam eorum imperitiæ maximum duci potest ex herbario Apuleji, cui chamæla & chamæleon eadem planta: petroselinon Macedonicum idem cum petroselino Smyrnio: heliotropium quod est intybum silvaticum, cum heliotropio scorpiuro: diversa splenii genera lonchitis & hemionion pro eodem habentur, & alia hujusmodi, quæ hîc libens prætereo. Non minore inscientia in commemorandis herbis versati sunt Græci recentiores, ut ex Neophyto, & auctore Synonymorum, quæ Dioscoridi inserta sunt, constare potest. Pro synonymis plerumque habent, quæ homonyma sunt, & pro homonymis synonyma passim proponunt. Quibus duabus rebus longe maximos & plurimos errores in historia plantarum admissos ab antiquis pariter & neotericis docuimus. Sed putet aliquis Arabes multum contulisse in hanc scientiam. Si quis ita arbitrat, ab opinione faxo deduci se sinat, ubi scierit quæcunque de herbarum generibus aut remediis scripta reliquerunt, ea de Græcis auctoribus omnia, paucis exceptis, transtulisse, quibus de suo cumuli vice multos aggrefferunt errores, dum Græca non adsequuntur, & dum ex una aliqua nota sæpè judicant in conciliandis plantarum Græcis nominibus cum suis Arabicis. Proinde halucinantur non raro, & ὁμωνυμίας præterea decepti diversissima genera in unum sæpius compellunt genus, ut κισθον & κισθὸν hederam & cisthum, quia utrumque describunt sub eodem nomine *kissus*. Item chamæleontem & chamælæam exitiali errore pro eadem planta tradunt, vocantque utramque *mazerium*. Quod etiam peccatum admisit cum aliis sexcentis inutilis auctor, qui sub nomine Apuleji herbarium conscripsit. Quid vero magis ridiculum quam quod iidem Arabes distinguere nescierunt inter οἶσυνον & ὑόσωπον Græcorum? Ecquid enim tam genere diversum? Ne ulla quidem in his duabus vocibus est ὁμωνυμία; quæ profecto esset, si utrumque diceretur οἶσυνον aut ὑόσωπον. Atqui ipsi utrumque vocaverunt *elzuz*. Quo nomine propriè hyssopum herbam indigerant. Non audio, qui deceptos putant libroriorum veterum errore ὑόσωπον, quæ erat οἶσυνον, scribentium. Nec enim in melioribus libris & illa quidem scriptis ætate, qua Arabes scripserunt, hoc vitium offendas, sed in recentioribus, & qui post Arabum ætatem exarati fuere. Certe & Græci, qui ab illis sumpserunt, hunc quoque errorem cum illis errant. Nam & Nicolaus Myrepsus ὑόσωπον ὑγρὴν & ὑόσωπον ξηρὴν nominat similiter, cum Arabibus per *hyssopum humidam*, τὴν οἶσυνον intelligens, per *hyssopum siccum*, herbam hyssopi. Ita quippe Arabibus distinguere his notis utrumque placuit,

placuit, & ὁμωνυμίαν vitare. Quæ ineptissima distinctio. Cur enim hyssopum humidam de œsypo dixerunt, aut cur siccam de hyssopo? Οἰσυπος proprie sordes sunt, quæ villis adhærent ovium lanæ. Non lana sic dicitur, ut viris doctis ferè persuasum video, sed lanæ sordes. Hanc vero his sordibus coinquinata, Græcis vocatur οἰσυπὴρὸν ἔλαιον, Latinis *succida lana*, quasi succo fordido imbuta. Non tamen humidum illud œsypum, sed etiam aliquando siccissimum, adeo ut vix velli queat ab ipsa lana. Sed compositionem habuere Græci medici antiqui, quam ὑγρὸν οἰσυπον vocarunt, quæ alia quædam simplicia pharmaca recipiebat, & cum his etiam εἰλῶν ῥυπαρῶν uncias sex. Meminit Paulus Ægineta hujusmodi ὑγρὸν οἰσυπον πρὸ φαρμάκου σκευῆς lib. VII. quem vide & ex eo discite, quomodo humidum fieret illud medicamentum. Ὑγρὸν illud οἰσυπον in errorem induxit Arabes, qui pro simplici œsypo sive lanæ sordibus acceperunt, & œsypum simul cum hyssopo confuderunt. Quia autem hoc humidum, ideo alterum, quod idem nomen gerebat, ut discerni possit, siccum dici oportuit. Sic etiam schœnum aromaticum congenerem fecerunt junco palustri, cum quo nihil habet commune nisi nomen. Hinc Abensina duo genera junci facit, alterum palustrem, *agiami*, alterum aromaticum. De quo nos in hoc libro pluribus. Ideo enim & hîc plura parcam exempla Arabum ἀκευσίας & ἀβλεψίας in negotio plantarum adferre, quia passim toto hic opere occurrunt. Aliquot ὁμώνυμα in plantarum historia attigit Theophrastus. Sed tam multa tunc temporis non erant. De dictamno Cretico, quod pulegio simile est cum tradidisset, aliud dictamnium huic ὁμώνυμον, æquè Creticum, adscribit, genere diversum, ut facie. Ἔστι δ', inquit, ἕπερον δικτέμονον ὡς περὶ ὁμώνυμον, ἔτε τὴν ὄψιν ἔχον, ἔτε δύναμιν τὴν αὐτῶν. Si nec facultatem eandem habet nec faciem cum priore, sane & genere toto ab illo distat, ideoque ὁμώνυμον. Quæ causa igitur fecit, ut idem illi nomen imponeretur? Ratio ὁμωνυμίας in plantis non ubique reddi potest, cum incerta sit, & ab imperitis ac rusticis plerumque nomina profecta fuerint, qui nullo certo consilio aut fixa ratione, sed ad libitum suum eas appellationes indiderunt. Aliquando tamen apparet, cur hoc factum sit, ut plures plantæ genere dispares, par nomen tulerint. Ecce enim duæ plantæ virtute ac forma diversæ, in una aliqua tamen ex pluribus qualitatibus convenient, odore ut puta, vel floris colore aut specie, aut alia re simili. Sic quatuor plantæ nomen nardi gessere, ac nardo Indicæ cognomines exitere, cum tamen nihil haberent cum illa nardo simile nisi odorem, salianca, neris, phu, & asarum. Prima ex his *Celtica nardus* appellata, secunda *montana nardus*, duæ sequentes *agrestis nardi* appellationem nactæ sunt. Quatuor etiam herbæ ἐπερογενεῖς nomen habuere apud Græcos παρθενίς, ἡ ἀνθεμὶς, ἡ ἐλξίνη, ἡ λινόζωσις καὶ τὸ ἀμάρακον. Sic multis herbis τὸ λευκανθέμου, aut χρυσανθέμου nomen inditum à flore candido & luteo, cum cetera tamen genere discreparent. Ita etiam à ξίφει non unius generis Græcis proditæ, ob acumen foliorum gladii aciem referentium. Hinc φασγάνιον, μαχαλειών, ξίφιον, ξιφίδιον synonyma, quæ unico nomine gladioli Latinis appellata sunt, pluribus herbis specie differentibus attributo. Nam ξυεῖς Græcorum diversa ab eorum sparganio, ac ξίφι & iride; quibus omnibus tamen à folii figura *gladioli* nomen impositum. Sæpe etiam accidit, ut Herbarii aliqua similitudine inducti, dum plantæ alicujus à se repertæ nomen ignorarent, id ei ponerent, quod jam alteri plantæ datum scirent, cui suam similem esse volebant, & fortasse eandem. Ex hac causa multas quoque ὁμωνυμίας prorepisse certum est. Sic ἐλένιον Ægyptium Cratææ diversum à Græco Dioscoridis. Sic ὀξύανθος Theophrasti longe alia ab oxyacantha Dioscoridis. Myrtidanum quoque, quod habet Dioscorides, non est idem cum myrtidano Hippocratis. Sexcenta talia afferri possunt: sed & causæ quoque longe plures ὁμωνυμιῶν fingi ac statui præter eas, quas retulimus. Cæterum nos his, quas posuimus, erimus contenti, ut ad ὁμώνυμα ipsa discutienda pergamus, atque errores circa hæc commissos castigandos. Ab herbis ad arbores progrediemur, quæ in nostro orbe proveniunt. Deinde ad Exotica & aromata gummiūque genera alieni orbis: postremo Metallica persequemur. Non unius autem modi homonyma. Nec enim herba tantum herbæ cognominis, frutex frutici, arbor arbori, lapidique lapis deprehenditur, sed etiam herbæ arborem ὁμώνυμον invenire est. Quod genus apud Græcos veteres frequentissimum. Ideo ab hoc incipiemus, & proximum primumque caput huic rei dabimus. Nam & inde non rara peccandi veteribus occasio.

CLAUDII SALMASII

DE

PLINIO JUDICIUM.

UNC de Plinio primum dicere aggrediar quid iudicii nostri sit, cuius gratia hic omnis incœptus labor & opera sumpta, ut de Solino similiter reddidi. Tum de instituti nostri ratione quam paucissimis potero, absolvam. De Plinio multa sunt præfanda, quæ non possunt expediri paucis, quia partim inquirendum est in sæculi veteris memoriam, partim præsens ætas instrui, ac veritatis honos contra antiquitatem asseri debet. Quod si repetimus usque à principio renascentium litterarum (nec enim altius possumus, propter eas quas infra exponam causas) ab illo tempore diversa semper hominum doctorum de Plinio, ac Naturali ejus Historia iudicia extitisse deprehendemus, eoque homines in duas ferè tantum classes distribui posse. Una est eorum, qui Plinium summo opere admirantur, & maximam scriptis ejus auctoritatem adstruunt, quæcunque ab eo dicta sunt, haud secus ac si ab oraculo profecta essent, pro veris ac certis habent. Altera est in contrariam partem discedentium, qui hunc auctorem adeo contemptim conterunt, ut infra omnes etiam infimos scriptores ponant: quod ad fidem attinet rerum earum quas narrat, eam omnimodis elevent, mendacissimum omnium bipedum esse, nihil veri scripsisse autument. Adeo rari sunt qui in medio consistant, ut propter eos tertia aliqua classis constituenda videatur. Si qui tamen sunt, in his nomen profiteor meum. Si non sunt, eum me esse palam testor, & tam ab his quam ab illis dissentire profiteor, qui in extremis utrisque resederunt. Longe tutius, mediâ viâ incedere. Non omnia condemnare, nec omnia rursus adprobare rectissimum est. Difficillimum porro factum est hoc iter sic insistere, ut nunquam aberres. Ingenio acutissimo opus est, iudicio exactissimo, doctrinâ perfectissimâ, ad ea discernenda in Plinio, quibus nigrum theta præfigendum est, & quibus faventia plaususque dandus. Non est cujuslibet, fidem falsis ejus derogare, vera defendere, & hæc ab illis distinguere. Infinita vero sunt, in quibus nemo unus hoc præstare queat. Examen utcunque patiuntur illa, quæ ab auctoribus illis mutuatus est, quos fortuna nobis reliquos fecit. Ad auctorem ipsum ut ad fontem licet recurrere, ut sciri possit, quæ causa turbidum rivuli haustum fecerit. Hæc obrussa est, ad quam exigui convenit plumbum illud, quod pro auro nobis plerumque obtrudit, dum pro genuino auctoris sensu falsam ac depravatam interpretis sententiam ex verbis alioversum acceptis recipere cogimur. Ubi melior monera præsto est, deterior hanc refutare facile est. Græcâ Theophrasti, aut Aristotelis, aut Dioscoridis, quæ in promptu sunt, cum Plinianis comparata, quid in istis mendosum tinniat, quid subæratum sit, aut adulterinâ formâ percussum, vel primo oculorum conjectu intuentem & intentum advertunt. Multi quidem hæc falluntur, & rarus est in hoc genere probi ac sequioris nominis idoneus spectator. In tuto tamen sic veritas locari potest, ubi vel unus aliquis reperitur, qui latentem eruat, atque in lucem protrahat e tenebris. Hæc ratio probatioque tanquam obrussa, facile à periculo falsi approbandi vindicat, sed in his dumtaxat auctoribus, quos superesse voluit temporum injuria, vel iniquitas fari. In cæteris, qui interciderunt, non arduum tantum negotium, sed omnino inexplicabile. Ab ista parte cæca omnia & incerta, nihilque penitus lucis admittentia, sed quæ interim suspicioni doctiorum pateant, interim credulitati imperitorum obnoxia sint. Quod illos spectat, quibus ingenium natura dedit, aut doctrina fecit, magnum esset, si quis mediocriter intelligens credere posset, Plinium meliori fide aut majori diligentia usum fuisse, dum exciperet ac verteret auctores, qui desiderantur, quam usus est in his, quorum scripta extant. Adversum hos & illos eundem prorsus se gessisse oportet, nec alios adjecisse oculos, aut aliam mentem intendisse, cum hos quam cum illos legeret. Qui igitur non ignorant, quali fide versatus sit vertendis in Latinum scriptorum locis quos habemus, in reliquis quos desideramus, parem negligentiam ac supinitatem ejus fuisse, merito suspicari coguntur, ac parem sententiam de omnibus ferre. Hæc profecto magna crux docto & acuto lectori, ubique cum diffidentia in opere illo ambulanti & nusquam securo, nisi cum pedem fert per explorata & cognita. In aliis quæ adhuc sunt incomperta, qualis major pars est, non tutum sese sperat, nisi suspensio gradu incedat, semper vada prætentans, & fossas latentes explorans, aut cæcorum more manus sæpe obtendens, ne capite in parietes incurrat, aut crura descobinet, aut in præcipitium aliquod inscius labatur. Cum omnia fecit cavitque, vix tamen effugere potest, quin in errorem aliquem incidat, & post plures

plures inoffenso vestigio præteritos casus ex tot circumstantibus, in unum tandem maximè pœnitendum præceps devolvatur. Si necesse est talia multa accidere Plinium legentibus, etiam cum cura & examine, quid illis usu venturum putamus, qui ad eum evolvendum accedens absque illa suspicione, quæ stultam credulitatem ab errore & lapsu defendere calleat? Atqui hæc longè maxima turba est. Hi sunt qui Plinium in amoribus & deliciis habent: quorum in numero me haberi sane non nolim, sed ea conditione, ne unus existimer eorum amantium verè amentium, qui faciem quamcunque semel deperire cœperunt, egregiam eo ipso ducunt, & omnibus pulcritudinis atque venustatis numeris absolutam. Nihil vident in ea, nisi quod placet: ad alia omnia cæci sunt. Quod amo, id amare volo, etiam cum suis nævis. Hic amor cultu optimus, qui non oculos excæcat, nec nævos ex amato vultu subtrahit, sed amabiles reddit. Nemo perfectus est. Ergo nemo amandus est. Hoc non procedit. Ipsi qui amant, non carent vitiis, nec propterea semetipsos oderunt. In his qui amantur, vitia ipsa si non amanda sunt, certè toleranda sunt. Sic adversus Plinium animatos esse oportet, qui magnum eum virum fuisse non ideo desinent credere, quia multa peccasse in Historiis Naturalibus deprehendere incipient. Sic planè erga illum affectus sum. De opere hoc ejus generatim id debet statui, quod olim alter Plinius nepos ejusdem pronuntiavit, *opus esse diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsam naturam.* Atqui hæc ipsa natura sæpe abortus facit, sæpe monstra gignit. Non minus tamen in his quæ perficit, & quibus suam & ordinariam formam reddit, admirabilem undiquaque se prodit. Volumina illa Plinii, quibus rerum naturam explicavit, suis & ipsa scatent monstribus, & plurimos ostendunt abortivos fœtus. Quod si nihil aliud haberent stupendum præter prodigia & carcinomata, propter hæc sola profecto nec amorem nostrum illiceret, nec admirationem provocaret. Sed alia sunt infinita, quibus magnus occurrit, & merito suspiciendus ac fovendus. Hoc solo nomine gratiam meretur præcipuam, quod deperditis auctoribus unde accepit, diligentia illà suà legendi ac colligendi, qua omnes vicit, res innumerabiles nobis transmisit, quarum memoria hodie omnis, absque illo esset, funditus intercidisset. Operis ipsius conceptio, ac conformatio dispositioque tota, grandis & capacis ingenii opus. Idque eo grandius & magnificentius existimari par est, quod nemo unquam ex omni ævo præter eum repertus sit, nè apud Græculos quidem illos loquaces & otiosos, qui universam Naturalem Historiam unius laboris & operis monumento consignavit. Alius scripsit *περί κόσμου*, & *περί μετεωρολογικά*. Alius *γεωγραφικά* composuit. Alius *περί φύσεως ἀνθρώπων*. Alius *περί ζώων*. Alius *περί φυτῶν*. Sunt qui *μεταφυσικά* scripsere: sunt qui *κηπουρικά*. Alii *γεωργικά*. Quidam *περί λίθων*. Nonnulli omnem *ἑλκω ἰατρικῶ* libris editis comprehenderunt. Plures plura ex his simul, & singula seorsim, scriptis voluminibus condidisse constat. Nemo unus hæc omnia. De stili ipsius, quo ista condidit, elegantia, gravitate, granditate tacere satius puto quam parum pro dignitate ejus ac merito dicere. *ἐν τῷ ἰσθμῷ* planè regnat, & in parte, quæ meliores, non doctiores dimittit. Ita efficacibus exemplis vitam commonefacit, utilibus præceptis instruit, vibrantibus sententiis extimulat, ut videri non possit aliter vixisse, quam dixisse, qui hoc modo vivendum esse monstrat. Nullam occasionem dimittit medicinam faciendi moribus. Quocunque loco, & sermone id facit, qui convenienter ad rem potest inseri. Bonos ubique inculcat, atque imprimit; pravos deprimit & gravat. Quoties in luxum perorat, in libidinem, & alia animi mala, tam potenter hoc agit, ut vitia ipsa pudeat non erubescere, quæ verecundiam primam de homine exterminant. Nemo acerbius reprehendenda coarguit, nemo altius laudanda evexit. Nemo disertius, quæ simpliciter exponenda fuere, narravit. Atque utinam, sicut huic parti satis superque ab illo esse factum videmus ita reliquas impleisset, haud minus necessarias ei, qui studuerit omnium rerum divinarum, atque humanarum vim, naturam, causasque animo comprehendere, & oratione persequi. Quorum alterum abunde habuit ac præstitit, ut rerum magnitudinem, & varietatem, quas tractandas sumserat æquaret eloquio: In altera adeo infra mediocritatem substitit, ut potius inter infimos consistere jure censeretur. In scientiis dico, & cognitione earum artium, quas pertractat. In his usque adeo rudem, ac tironem ubique se fatetur, ut manifesto appareat, eum ante ad scribendum de his, quam ad cognoscendum venisse. Hoc illi commune cum veterum plerisque fuisse miror, quos ea litteris mandasse sæpe constat, quæ ipsi nescirent. Sane inter omnes ferè convenit, Aratum de cælo stellisque scripsisse, cum ignarissimus Astrologiæ esset. Nicandrum similiter aiunt, nulla rei rusticæ scientia præditum, ad Georgicôn libros versibus componendos se contulisse. Possem & alios recensere non paucos è Græcis Latinisque scriptoribus, qui res eas artesque memoriæ prodiderunt, quarum notitiam nullam perceperant. Quæ fieri id pote, inquires? Immo potest. Nihil quippe facilius more illo pervagato ac tralaticio veterum, quo alii alios magna cum libertate impune exscribebant, & alienum laborem pro suo venditabant. Si imperitus itaque è perito sumat, qui de aliqua re prius tradiderit, & quod ab illo traditum sit transcribat, ut fecere multi; nimirum hic quod ipse ignorat, præcipit, & docere alios vult, quod nunquam didicit. Qui post Dioscoridem universam rei medicæ materiam, herbarumque vires & naturas è Græcis memoriæ tradiderunt, in verba ejus ita videntur jurasse, ut ab his latum unguem non discedant. Magni tamen illi Viri, & Medicinæ apud Græcos principes, Galenus, Oribasius, Aëtius, Paulus Ægineta, & alii. Dioscoridem quoque ipsum omnia ferè ab anterioribus accepisse certa apud me fides, ut Sextio Nigro, Tullio Basso, & aliis plerisque. Quamvis enim multam operam huic studio dedisse se jactet, & Sextium Nigrum in quibusdam reprehendat, quod ex aliorum relatione, non ex propria experientia & *ἀντιψία* herbas cognosset, infinita tamen illum ex eodem mutuatum esse video. Quod ex Plinio facile conjectare est, qui cum in omnibus ferme Sextii Nigri scrinia compilarit, in plerisque plantarum descriptionibus, quas è Sextio haufit, pares eas omnino cum his habet, quæ apud Dioscoridem habentur earumdem herbarum historiæ, iisdem verbis descriptæ. Sed de hac furtorum apud Græcos licentia & impunitate dicam infra suo loco.

De

CLAUDII SALMASII

D E

P L I N I O J U D I C I U M.

UNC de Plinio primum dicere aggrediar quid iudicii nostri sit, cuius gratia hic omnis incœptus labor & opera sumpta, ut de Solino similiter redidi. Tum de instituti nostri ratione quam paucissimis potero, absolvam. De Plinio multa sunt præfanda, quæ non possunt expediri paucis, quia partim inquirendum est in sæculi veteris memoriam, partim præsens ætas instrui, ac veritatis honos contra antiquitatem asseri debet. Quod si repetimus usque à principio renascentium litterarum (nec enim altius possumus, propter eas quas infra exponam causas) ab illo tempore diversa semper hominum doctorum de Plinio, ac Naturali ejus Historia iudicia extitisse deprehendemus, eoque homines in duas ferè tantum classes distribui posse. Una est eorum, qui Plinium summo opere admirantur, & maximam scriptis ejus auctoritatem adstruunt, quæcunque ab eo dicta sunt, haud secus ac si ab oraculo profecta essent, pro veris ac certis habent. Altera est in contrariam partem discedentium, qui hunc auctorem adeo contemptim conterunt, ut infra omnes etiam infimos scriptores ponant: quod ad fidem attinet rerum earum quas narrat, eam omnimodis elevent, mendacissimum omnium bipedum esse, nihil veri scripsisse autument. Adeo rari sunt qui in medio consistent, ut propter eos tertia aliqua classis constituenda videatur. Si qui tamen sunt, in his nomen profiteor meum. Si non sunt, eum me esse palam testor, & tam ab his quam ab illis dissentire profiteor, qui in extremis utrisque resederunt. Longe tutius, mediâ viâ incedere. Non omnia condemnare, nec omnia rursus adprobare rectissimum est. Difficillimum porro factum est hoc iter sic insistere, ut nunquam aberres. Ingenio acutissimo opus est, iudicio exactissimo, doctrinâ perfectissimâ, ad ea discernenda in Plinio, quibus nigrum theta præfigendum est, & quibus faventia plaususque dandus. Non est cujuslibet, fidem falsis ejus derogare, vera defendere, & hæc ab illis distinguere. Infinita vero sunt, in quibus nemo unus hoc præstare queat. Examen utcunque patiuntur illa, quæ ab auctoribus illis mutuatus est, quos fortuna nobis reliquos fecit. Ad auctorem ipsum ut ad fontem licet recurrere, ut sciri possit, quæ causa turbidum rivuli haustum fecerit. Hæc obrussa est, ad quam exigi convenit plumbum illud, quod pro auro nobis plerumque obtrudit, dum pro genuino auctoris sensu falsam ac depravatam interpretis sententiam ex verbis alioversum acceptis recipere cogimur. Ubi melior moneta præsto est, deteriorem hanc refutare facile est. Græca Theophrasti, aut Aristotelis, aut Dioscoridis, quæ in promptu sunt, cum Plinianis comparata, quid in istis mendosum tinniat, quid subæratum sit, aut adulterinâ formâ percussum, vel primo oculorum conjectu intuentem & intentum advertunt. Multi quidem hæc falluntur, & rarus est in hoc genere probi ac sequioris nominis idoneus spectator. In tuto tamen sic veritas locari potest, ubi vel unus aliquis reperitur, qui latentem eruat, atque in lucem protrahat è tenebris. Hæc ratio probatioque tanquam obrussa, facile à periculo falsi approbandi vindicat, sed in his dumtaxat auctoribus, quos superesse voluit temporum injuria, vel iniquitas fari. In cæteris, qui interciderunt, non arduum tantum negotium, sed omnino inexplicabile. Ab ista parte cæca omnia & incerta, nihilque penitus lucis admittentia, sed quæ interim suspicioni doctiorum pateant, interim credulitati imperitorum obnoxia sint. Quod illos spectat, quibus ingenium natura dedit, aut doctrina fecit, magnum esset, si quis mediocriter intelligens credere posset, Plinium meliori fide aut majori diligentia usum fuisse, dum exciperet ac verteret auctores, qui desiderantur, quam usus est in his, quorum scripta extant. Adversum hos & illos eundem prorsus se gessisse oportet, nec alios adjecisse oculos, aut aliam mentem intendisse, cum hos quam cum illos legeret. Qui igitur non ignorant, quali fide versatus sit vertendis in Latinum scriptorum locis quos habemus, in reliquis quos desideramus, parem negligentiam ac supinitatem ejus fuisse, merito suspicari coguntur, ac parem sententiam de omnibus ferre. Hæc profecto magna crux docto & acuto lectori, ubique cum diffidentia in opere illo ambulanti & nusquam securo, nisi cum pedem fert per explorata & cognita. In aliis quæ adhuc sunt incomperta, qualis major pars est, non tutum sese sperat, nisi suspensio gradu incedat, semper vada prætentans, & fossas latentes explorans, aut cæcorum more manus sæpe obtendens, ne capite in parietes incurrat, aut crura descobinet, aut in præcipitium aliquod inscius labatur. Cum omnia fecit cavitque, vix tamen effugere potest, quin in errorem aliquem incidat, & post plures

plures inoffenso vestigio præteritos casus ex tot circumstantibus, in unum tandem maximè pe-
nitendum præceps devolvatur. Si necesse est talia multa accidere Plinium legentibus, etiam cum
cura & examine, quid illis usu venturum putamus, qui ad eum evolvendum accedens absque
illa suspitione, quæ stultam credulitatem ab errore & lapsu defendere calleat? Atqui hæc longè
maxima turba est. Hi sunt qui Plinium in amoribus & deliciis habent: quorum in numero me
haberi sane non nolim, sed ea conditione, ne unus existimer eorum amantium verè amentium,
qui faciem quamcunque semel deperire cœperunt, egregiam eo ipso ducunt, & omnibus pul-
critudinis atque venustatis numeris absolutam. Nihil vident in ea, nisi quod placet: ad alia
omnia cæci sunt. Quod amo, id amare volo, etiam cum suis nævis. Hic amor cultu optimus,
qui non oculos excæcat, nec nævos ex amato vultu subtrahit, sed amabiles reddit. Nemo per-
fectus est. Ergo nemo amandus est. Hoc non procedit. Ipsi qui amant, non carent vitiis, nec
propterea semetipsos oderunt. In his qui amantur, vitia ipsa si non amanda sunt, certè toleranda
sunt. Sic adversus Plinium animatos esse oportet, qui magnum eum virum fuisse non ideo desinent
credere, quia multa peccasse in Historiis Naturalibus deprehendere incipient. Sic planè erga illum
affectus sum. De opere hoc ejus generatim id debet statui, quod olim alter Plinius nepos ejusdem
pronuntiavit, *opus esse diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsam naturam.* Atqui hæc
ipsa natura sæpe abortus facit, sæpe monstra gignit. Non minus tamen in his quæ perficit, & qui-
bus suam & ordinariam formam reddit, admirabilem undiquaque se prodit. Volumina illa Plini-
i, quibus rerum naturam explicavit, suis & ipsa scarent monstris, & plurimos ostendunt abor-
tivos fœtus. Quod si nihil aliud haberent stupendum præter prodigia & carcinomata, propter
hæc sola profecto nec amorem nostrum illiceret, nec admirationem provocaret. Sed alia sunt in-
finita, quibus magnus occurrit, & merito suspiciendus ac fovendus. Hoc solo nomine gratiam
meretur præcipuam, quod deperditis auctoribus unde accepit, diligentia illâ suâ legendi ac col-
ligendi, qua omnes vicit, res innumerabiles nobis transmissit, quarum memoria hodie omnis,
absque illo esset, funditus intercidisset. Operis ipsius conceptio, ac conformatio dispositioque
tota, grandis & capacis ingenii opus. Idque eo grandius & magnificentius existimari par est,
quod nemo unquam ex omni ævo præter eum repertus sit, nè apud Græculos quidem illos loqua-
ces & otiosos, qui universam Naturalem Historiam unius laboris & operis monumento confi-
gnarit. Alius scripsit *περί κόσμου*, & *περί μετεωρολογικά*. Alius *γεωγραφικά* composuit. Alius *περί φύσεως*
ἀνθρώπων. Alius *περί ζώων*. Alius *περί φυτῶν*. Sunt qui *μετεωρικά* scripsere: sunt qui *κηπουρικά*. Alii
γεωργικά. Quidam *περί λίθων*. Nonnulli omnem *ἡλίου ἱστορίαν* libris editis comprehenderunt. Plures
plura ex his simul, & singula seorsim, scriptis voluminibus condidisse constat. Nemo unus hæc
omnia. De stili ipsius, quo ista condidit, elegantia, gravitate, granditate tacere satius puto
quam parum pro dignitate ejus ac merito dicere. *ἔν τῳ κτίτῳ* planè regnat, & in parte, quæ
meliores, non doctiores dimittit. Ita efficacibus exemplis vitam commonefacit, utilibus præceptis
instruit, vibrantibus sententiis extimulat, ut videri non possit aliter vixisse, quam dixisse, qui hoc
modo vivendum esse monstrat. Nullam occasionem dimittit medicinam faciendi moribus. Quo-
cunque loco, & sermone id facit, qui convenienter ad rem potest inferi. Bonos ubique inculcat,
atque imprimit; pravos deprimit & gravat. Quoties in luxum perorat, in libidinem, & alia ani-
mi mala, tam potenter hoc agit, ut vitia ipsa pudeat non erubescere, quæ verecundiam primam
de homine exterminant. Nemo acerbius reprehendenda coarguit, nemo altius laudanda evexit.
Nemo disertius, quæ simpliciter exponenda fuere, narravit. Atque utinam, sicut huic parti satis
superque ab illo esse factum videmus ita reliquas impleisset, haud minus necessarias ei, qui stu-
duerit omnium rerum divinarum, atque humanarum vim, naturam, causasque animo compre-
hendere, & oratione persequi. Quorum alterum abunde habuit ac præstitit, ut rerum magnitu-
dinem, & varietatem, quas tractandas sumserat æquaret eloquio: In altera adeo infra mediocri-
tatem substitit, ut potius inter infimos consistere jure cenferi debeat. In scientiis dico, & cogni-
tione earum artium, quas pertractat. In his usque adeo rudem, ac tironem ubique se fatetur,
ut manifesto appareat, eum ante ad scribendum de his, quam ad cognoscendum venisse. Hoc illi
commune cum veterum plerisque fuisse miror, quos ea litteris mandasse sæpe constat, quæ ipsi ne-
scirent. Sane inter omnes ferè convenit, Aratum de cælo stellisque scripsisse, cum ignarissimus
Astrologiæ esset. Nicandrum similiter aiunt, nulla rei rusticæ scientia præditum, ad Georgicôn
libros versibus componendos se contulisse. Possem & alios recensere non paucos è Græcis Latini-
sque scriptoribus, qui res eas artesque memoriæ prodiderunt, quarum notitiam nullam percepe-
rant. Quis fieri id pote, inquires? Immo potest. Nihil quippe facilius more illo pervagato ac
tralaticio veterum, quo alii alios magna cum libertate impune exscribebant, & alienum laborem
pro suo venditabant. Si imperitus itaque è perito sumat, qui de aliqua re prius tradiderit, & quod
ab illo traditum sit transcribat, ut fecere multi; nimirum hic quod ipse ignorat, præcipit, & do-
cere alios vult, quod nunquam didicit. Qui post Dioscoridem universam rei medicæ materiam,
herbarumque vires & naturas è Græcis memoriæ tradiderunt, in verba ejus ita videntur jurasse, ut
ab his latum unguem non discedant. Magni tamen illi Viri, & Medicinæ apud Græcos principes,
Galenus, Oribasius, Aëtius, Paulus Ægineta, & alii. Dioscoridem quoque ipsum omnia ferè ab an-
terioribus accepisse certa apud me fides, ut Sextio Nigro, Tullio Basso, & aliis plerisque. Quam-
vis enim multam operam huic studio dedisse se jactet, & Sextium Nigrum in quibusdam reprehen-
dat, quod ex aliorum relatione, non ex propria experientia & *αὐτοψία* herbas cognosset, infinita
tamen illum ex eodem mutuatum esse video. Quod ex Plinio facile conjectare est, qui cum in omni-
bus ferme Sextii Nigri scrinia compilarit, in plerisque plantarum descriptionibus, quas è Sextio hau-
sit, pares eas omnino cum his habet, quæ apud Dioscoridem habentur earumdem herbarum historiæ,
iisdem verbis descriptæ. Sed de hac furtorum apud Græcos licentia & impunitate dicam infra suo loco.

De Celfo celebre in primis fertur celeberrimi viri Quintiliani iudicium, quo eum de omnibus scientiis & artibus conscriptis libris, dignum vel ipso proposito dicit, ut omnia illa scisse crederetur. Dignum nempe intelligi vult ea scisse, quæ nesciret, quia de omnibus scripserat. Plinium iure optimo in hac turba numerare vel principe loco licet, quæ ex aliorum suppellectili convasare & converrere, quod in sinum vertat, & unde suum aliquod opus condat atque concinnet. Enimvero dicat hæc aliquis, cum nihil de suo præbeat, sed omnia sua aliis debeat, professusque hoc ipsum sit, peculiari Indicis libro adscriptis nominibus omnium, per quos profecerit, si quid titubavit, cur alienam culpam sustinere eum volumus, quæ conferenda est in auctores suos? Perfecto vel id ipsum tenebitur præstare, quod malos male sequutus sit. Quorsum enim eos elegit, aut eorum recepit auctoritatem, quos debuit scire rejici posse, & fidei sublestæ condemnari? Si nesciit & falsus ipse est, hæc ejus quoque culpa fuerit. An non hoc erit, quod diximus, tradidisse illum posteris, quæ ignorabat, quæ perspecta nunquam habuerat, & in quibus prorsus cæcus erat? Ceterum non in hac tantum parte peccavit, quod eorum fidem sequi ausus sit, qui ipsi peccassent. Derivemus ab eo hunc errorem in eos, qui ipsi auctores ac duces fuere. Longe alia sunt, & ea quidem innumerabilia, quæ suo nomine præstabit. Ligna, lapides, cæmenta, lateres, arena, aliorum sunt. Iudicium, & spectatio nonne penes ipsum, qui meliores materias assumere ad hoc ædificium debuit? Sed illud majus. Ipse architectus, ipse ædificator, ipse inspector operis fuit. Planities aræ non recte librata, non bene jacta fundamenta, perperam locata cæmenta, nimis parvæ farti parietes, tectoria rimosa, lumina non suo loco aperta, longitudo ad lineam non respondentes, altitudines ad perpendicularum, anguli ad normam non exacti, & quæcunque alia in fabrica parum emendatâ cernuntur, fabrum respiciunt, & imperitiam ejus arguunt. Etiam in minimis artificis ingenium & prudentia elucescunt. Plinio in summa operis constituenda nec ingenium fortasse, nec sollertia defuit. Materia etiam perbona usus est, & instrumentis ad ædificandum probis & idoneis. Universa totius ædificii figura satis decentem & convenientem habet speciem. At in singulis membrorum partibus non pauca claudicant, nec respondent ad summam suæ symmetriæ. Interiora præcipue laborant, multa in his dissonant, multa vitium sonant. Quamplurima perverso ordine collocata, plurima inversa, & contrario situ resupina. Interdum ibi fores sunt, ubi fenestræ esse debent, columnæ Doricæ pro Ionicis statutæ. Lecti cubitorii sedem occupant tricliniarium: mensa pro abaco strata, abacus positus loco mensæ. In universum consideratus hujus fabricæ conspectus, sumptuosus, magnificus, & ingeniosus ostendit architectum: per partes vero ad spectandum sumptus, magnum in eo iudicii doctrinæque defectum ubique prodit. Nec sane mirandum est unum aliquem hominem, qualis extitit Plinius, non omnia exhibuisse, quæ desiderabantur ad tantam illam molem, quantum animo conceperat, perficiendam, cui digne & ex merito consummandæ vix multorum talium suffecturam industriam nemo non agnoscat. Tot scientias, quot libris illis concludere voluit absolutas, non unum pectus capit, vix una plurium ætas percipit, vix plura sæcula perficiunt. Summus vir in plerisque earum fuerit, quod non negamus, non in omnibus fuit; certè homo fuit, quod nemo potest negare. Fuisse diligentissimum credimus, sed eundem occupatissimum quoque fuisse discimus, districtum impeditumque, qua officiis maximis, qua amicitia principum; deinde nec vitam illi contigisse longam. Postremo cogitandum, non hæc sola volumina, quibus omnes naturæ partes & opera scrupulosè exposuit, sed alia innumera hominem alias occupatum & ævi brevis absolvisse. Non hæc tot ac tanta peragere, quin interdum nimis properaret, & nimia festinatione propositum urgeret, potuit. Quod illi sæpe fraudi fuisse, præcipue in his de Natura historiis, animadverti passim datur. *Super cænam*, inquit ejus Nepos, *liber legebatur, adnotabatur & quidem cursim*. Ex adnotationibus hujusmodi cursim & properanter excerptis hos libros Naturalis Historiæ compositos liquet. *Post cibum*, sæpè, ut scribit idem Nepos, *astate, si quid otii, jacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatque*. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Viderur igitur, priusquam manus admoverit institutæ scriptioni, quidquid ad eam rem pertinere intelligeret, quam in animo & cogitatione formatam præceperat, ex variis auctoribus id adnotasse, excerptisse, & in opistographos commentarios sive Adversaria retulisse, sub certis titulis digestum: ex quibus postea quod voluit sumpsit, quasi materiam paratam ad illud ædificii corpus excitandum, quale nunc videmus extare. Ad hunc usum Adversaria nota veteribus, in quibus tumultuariâ & confusaneâ operâ perscribebant omnia, quæ memoriæ suæ subsidio esse volebant, eo consilio, ut eadem postea in ordinem digererent, & in tabulas aut alias chartas referrent. Adversaria enim propriè chartæ etiam in averfa parte scriptæ, cum de more esset chartas in altero tantum latere scribi. *Aversaria* itaque potius quam *Adversaria* debere dici crediderim, quod in averfa etiam parte notari solerent, quæ Græcis ab eadem ratione *ἐπιστόγραφα*. Multis autem locis apud auctores librariorum culpa, *adversum* pro *averso* legere est. Non igitur *Adversaria* dicta, quod advertant memoriam, ut placere video viris doctissimis; sed *Adversaria* erant opistographæ chartæ & commentarii, studiosis præcipue usitati, ut essent in quibus excerpta ex auctoribus, quos legebant, adnotarent. Qualia confecisse Plinium verisimile est earum materiarum, quas selegerat ex varia scriptorum lectione, condendis ingentibus de Natura voluminibus destinatas. Hujusmodi opistographos Electorum commentarios, usque ad centum sexaginta, sibi reliquisse Avunculum suum tradit Plinius, & minutissimè quidem scriptos. Hæc erant veterum *Aversaria*. Sub certis posuisse titulis in *Aversariis* suis, quæcunque lectirasset ac notasset, uno sed illustri exemplo patefaciam. Theophrastus lib. ix. de Historia Plantarum cap. ix. morem superstitiosum tangit in certis colligendis herbis apud medicamentarios & herbarios usitatum, præsertim in panace Asclepieo, & xyride. De his hæc verba scripsit: *οἷον τὸ πανακὲς Ἀσκληπιδίου τέμνοντες ἀντεμβάδην τῇ γῇ παγκαρπίαν μελιτῶταν: ὅταν δὲ πλεῖν ξύριν, τριμήνους μελιτῶτας ἀντεμβάδην*

βάλλειν μισθόν. Τέμνειν δὲ ἀμφὴν ξίφει περιχάσαντες εἰς τρεῖς. Ratio & similitudo superstitionis in utraque hac herba legenda solemnis, postulare videbatur, ut locus non divelleretur, sed totus & integer afferretur. At Plinio dividuum facere, ac scindere placuit. Alteram partem, quæ de panace est, retulit lib. xxv. cap. iv. Alteram de xyri exposuit lib. xxi. cap. vii. ubi de xiridis herbæ generibus, ac differentiis agit, & in verbis Theophrasti τὴν ξίριν pro ξίριν legit. Sub titulo igitur de iride, verba Philosophi de modo evellendæ xiris adscripsit. Sub titulo de panace, locum illum alterum, qui methodum legendi panacis continet, reposuit. Nullum tamen hæc Plinii peccatum, quod discerpfit quæ sententiæ morisque quadam cognatione cohærebant, sed quod sensum ex eadem sententia diversum elicit. Nam in panace id aliter interpretatus est, quam xiride, cum res eadem sit. De panace ita posuit: *Hæc evulsa serobem repleti vario genere frugum, religio est ad terræ piammentum.* Hæc mens utcumque Græcorum est, nisi quod non vario genere frugum serobem repleti simpliciter dicunt, sed placenta ex vario frugum genere facta. Hæc παγκαρπίας μελιτῆτα. Sic enim in Græcis legendum. Παγκαρπίαν Grammatici exponunt πανσπερίαν. Plinius ita accepit, quasi παγκαρπία tantum ibi legeretur. In serobe igitur, unde effossa fuerat radix panacis Asclepiei, quasi ad terræ piammentum, placenta ex vario frugum genere composita, vice ejus reponeretur. Hoc est proprie ἀντεμβαλλέν, nimirum in locum alterius aliquid injicere ac substituere: unde ἀντεμβαλλόμενα Medicorum. Eadem planè consuetudo ac religio in effodienda xyri invaluit, & similiter placentas in effossæ locum poni superstitio suavit. Idem verbum ἀντεμβαλλέν pariter & in hac Auctor usurpavit. Hæc tantum in utraque differens, quod placenta quæ in serobem evulsi panacis injiciebatur ex omni frugum genere composita erat: placenta vero illa, qua replebant effossæ xiridis locum, ex trimestri frumento fiebat. Verba Theophrasti: ὅταν δὲ τὴν ξίριν, τριμήνου μελιτῆτος ἀντεμβαλλέν μισθόν. Ubi corrigendum constat, τριμήνου μελιτῆτος, id est, *placentas ex trimestri semine.* Plinius tamen longè alium his sensum dedit, quam dederat superioribus. Ita enim reddidit: *Ἐ fossuri tribus ante mensibus mulsâ aquâ circumfusâ, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscripto mucrone gladii orbe triplici.* Atqui non fossuri, sed postquam effodissent hoc facere soliti. Nec mulsam aquam circumfundebant, sed mellitam placentam imponebant loco, ubi fuerat xiris, atque unde eruta erat. Μελιτούταν sanè aquam esse mulsam nemo Græcè peritus dixerit, nemo legit. Sed Grammatici omnes μελιτούταν exponunt, μάζαν μέλιτι δεδωμένω, & παλακοῦντα. Ridiculum etiam illud, quod τριμήνου μελιτούταν, Latine vertit, *aquam mulsam quæ cribus ante mensibus circumfunderetur* Τριμήνον nemo nescit genus esse frumenti, quod *trimestre* Latini dixere, cujus etiam apud Theophrastum aliis locis occurrit mentio. In paucis verbis vides plura peccata. Si μελιτῆτα hæc aquam mulsam significat, profecto & in superiore membro idem significaverit, ubi μελιτούτα παγκαρπίας dicitur. Si ἀντεμβαλλέν hæc positum pro circumfundere, ut accepit Plinius, illic quoque eundem significatum recipere debeat. Cur ergo tam diversè utrumque expressit, quod eundem utrobique sensum habebat, & in eadem quidem periodo? Non poterat istuc offendere, si totum locum, sicut est apud auctorem, oculis suis subjecisset. Sed eum disparatum se junctumque diversis libris & capitibus, sicut in Aversaria eum regesserat, diversis quoque temporibus relegit, cum ad scribendum se comparavit. Ideo quando de panace scripsit, oblitus jam erat, quid de xiride dixisset. Magis mirum in re eadem, quam bis descripsit, hoc ipsum incurrisse, ut alio sensu alibi reponeret. De valvis templi Dianæ Ephesiæ tradidit idem Theophrastus, eas jacuisse reconditas τέτταρας γενεάς. Plinius lib. xvi. cap. xl. *quadringentos annos* vertit, quia multi γενεάν centum annis determinarunt. Ubi etiam falsa interpretatione colligit, templum illud Ephesiæ Dianæ quadringentis annis peractum fuisse, totâ Asiâ extruente. Quæ sententia ab auctoris mente maximo distat intervallo, ut alibi docuimus. Idem alio libro, τέτταρας illas easdem γενεάς Theophrasti pro centum viginti annis accepit, quod γενεάν rursus quidam Græcorum triginta tantum annorum spatio circumscripserunt. Notavi mihi parem ejus in aliis inconstantiam, & præcipuè in nominibus mensurarum ex Græco expressarum. Σπυθαμένη in aristolochia quatuor digitorum longitudinis facit. In trago, helioscopio, tithymallo, & elatine semipedalis altitudinis constituit. In agerato duum palmorum, quod idem est. Alibi reddit dodrantem. Nusquam sibi constat. Apparet ex tumultuariis illis commentariis, quibus materiam ad scribendum destinata commiserat, omnia illa deprompsisse, quæ postmodum misit in litteras. Hinc factum, ut multa ordine turbato temerèque congesserit, dum ad fontes non revertitur, sed titulis interdum malè conceptis fidit, interdum aliena sede positis. Quinimo verba auctorum plerumque dimidiata, locata sub his aut lemmati non respondentia, immemorem jam, quid sequeretur, quid præcederet, in falsas & absurdas sententias ire coëgerunt. In his quæ per seriem Alphabeti digesserat, βράβυλα nomine tenus commemoraverat, adjecto spissandi vim ea habere cottonei mali modo. Cum ea ex Aversariis repeteret, nec meminisset, arborne esset, an herba, inter herbas illa reposuit, additque nihil amplius de ea tradere auctores. Atqui βράβυλα veteribus Græcis pruna sunt, quæ alii Græci κοκκύμηλα & δαμασκηνά vocarunt. Rhodiensium præcipue & Siculorum eam esse vocem Grammatici adnotant, & silvestria pruna esse quidam volunt. Hesychius βράβυλον κακοῦ φυτοῦ εἶδος esse dicit. Theocritus:

Ὅσον μῆλον βραβύλοιο ἦδον.

Videndus de his Athenæus. Galenus quoque τὰ βράβυλα commemorat, & spissandi vim habent, suntque Dioscoridis ἀγριοκοκκύμηλα. Florentinus in Geoponicis, βραβυλον propriè dici asserit arborem, quæ provenit ex osse Persici. Leucographidem similiter idem Plinius inter herbas quas per seriem litterarum disposuit; numerat, quam tamen esse lapidem constat, & alibi locum ei inter lapides dedit. Sed cum nomen λευκογραφίδος sic nudè positum ex auctore aliquo, qui inter lapides eam recensuerat, in commentarios retulisset, oblitus esse lapidem, voluit esse herbam. Leucographis, inquit, qualis esset, scriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur san-

sanguinem excreantibus. Immo reperisti, sed in Averfariis nomine ejus solo invento eum facultatibus, quas in medicina habet, pro lapide herbam somniaſti. Auſtor vero ille, unde ſumſit, in laterculi lapidum vi medica præſtantium ſcripſerat: λευκογραφὶς παρεμπλάσσει, ἀρμόζουσα ἐπὶ αἰμοπτοικῶν καὶ κοιλιακῶν. Atqui ea ipſa eſt leucographis; quam & galactiten alibi vocatam aſſerit, & inter gemmas ordine alphabetico recenſitas ponit: Galactites, ſive leucogæas, ſive leucographis, ſive ſmectis. Ita legenda verba Indicis manu exarati. Ex eadem cauſa & origine manavit error, quo loton Ægyptiam, quæ ſpecies eſt nymphææ, confundit cum loto communi. De illa vulgari loto agens lib. xxii. cap. xxi. ita ſubjunxit: *Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cujus ſemine ſimili milio panes ſunt in Ægypto à paſtoribus.* Lotos illa, de qua apud eum præceſſit, eſt λωτὸς ἡμερῶν Dioſcoridis, quam & Homerus inter herbas ſubnaſcentes Deorum voluptati, primam nominavit. Atqui ex illa loto ſata neutiquam fieri poteſt lotometra Ægyptia, quæ frutex in totum diverſus, & paluſtris ex nymphæarum genere. Fit illa lotometra, ex loto Ægyptia ſata. Auſtor Græcus, à quo hæc tranſtulit, herbas in Ægypto naſcentes tractabat, & inter eas loton paluſtrem fruticem Nili memorabat. Ex ea porro loto, quæ ſata eſſet, lotometram fieri dixerat, id eſt, grandioſam loton, utpote quæ ſatu major exiſteret. Hæc enim hujus nominis ſignificantia, ut echinometra, & ortygometa. Inſignem hæc Plinii ablepſiam liceat animadvertere, qui loton iſtam faciāt eandem cum trifolia loto: ſed & inconstantiam non minorem, quum alibi rectè diſtinxerit. Lib. xiii. cap. xvii. de arbore loto: *Eſt autem eodem nomine & herba & in Ægypto caulis paluſtrium genere.* Reſidentibus enim aquis Nili riguis, provenit ſimilis fabæ, caule foliſque denſa congerie ſtipatis. Et hoc loco geminus error prior. Loton Ægyptiam ſimilem eſſe dicit caule, & foliorum congerie, fabæ. Hoc falſum de faba communi, à qua toto genere diſfert lotos illa Ægyptia. Scriptor, unde hæc exſcripſit, agebat de fruticibus & herbis Ægyptii ſoli peculiaribus. Inter eos & faba fuit Ægypti propria, quam & colocasiam dixerat. Huic ſimilis lotos. Immo & fabam illam, loti alterum genus tradidere quidam. Κύαμον igitur auſtor ille neſcio quis ſimpliciter nominarat, & Ægyptium intelligebat, quia res Ægypti ibi erant in narratione. Quod non poteſt apud Plinium intelligi, nec datur aliter ſumi, niſi de faba vulgari. Palam eſt itaque ex commentario ſuo, in quo præceptum auſtoris locum adnotaverat, hæc verba tranſtuliffe, non ex auſtoris ipſius libro. Ecce alia non ferenda incogitantia ex titulo, ut apparet, malè locato, & ſubjecta materia ad rem tituli non faciente. Lib. xix. cap. xi. ita ſcribit: *Nam quod ad permutationem ſeminum attinet, quibusdam ex iis firmitas major eſt, ut coriandro, betæ, porro.* Permutatio eſt ſeminum, cum alia ſpecies in aliam degenerat ac permuat, ut frumentum in lolium, & ſimilia. At firmitas dicitur, qua diu incorrupta durant ſemina. Hæc διαμονὴ in Græco ſcriptore vocatur, illa ἀπόλοις, & de utraque tractat eodem capite. Plinius ſtupendâ μετεωρολογίᾳ, cum de altera propoſuiſſet, de altera exemplum attulit, mirabili prorfus ἀπολώσει. Non difficile mihi eſſet hujus generis alia producere, ſed crimine ab uno cetera damus noſcenda; quæ etiam perire poterunt, cum ex his Exercitationibus, tum ex Obſervationibus, quas in eum dabimus. Profecto verum magis eſt quam veriſimile, dum ſequitur calorem & impetum ingerendi chartis, quidquid occurreret inter legendum excerpti dignum, & quod faceret ad inſtitutum, ordinis ſæpe præ feſtinatione non magnam habuiſſe curam. Hanc illi fuiſſe ſylvam ad deſtinatum opus. Mox dum eam repetit, ut componeret ac ſtilo indueret, quæ nuda notaverat, nonnulla quidem meliori ſitu ac ſerie diſpoſuiſſe, ſed magnam partem, ſicut erat in excerptis, indigeſtam & inordinatam reliquiſſe, oratione modo perpolitam & verborum ſplendore illuſtratam. Cui parti eum magis attendiſſe quam rerum veritati, indubitata fides. Præterea quod erat neceſſe in tanto labore & tam operoſa tot rerum coacervatione, alienâ operâ uſum eſſe, credi par eſt. Proinde ſæpiſſime conſtat deceptum ab his, quibus aliquid quærendum injunxerat. Aliquando etiam video illum non rectè audiſſe, quæ pronuntiarat Anagnoſtes, atque ex aurium vitio non raro prolapſum in plures pœnitendos errores. Tales ſanè frequenter commiſit, in quos non poterat cadere, ſi oculos ſuos lectioni ipſe commodaffet. Sed & ex Plinio nepote diſcimus, Lectori ſolitum illum dare operam, quo legente ipſemet excerptebat adnotabatque, quæ ad propoſitum facerent, & memoratu digna viderentur. Sic dum non legit, ſed legenti præbet aurem, ἀσφαλτον pro ἀσπάλαν perperam audiſſe, & bitumen loco aſpalathi in compoſitione vini aromatitidis addidit. Ita enim codices omnes ſcribunt lib. xiv. cap. xvi. *Aromatiten quoque invenio factitatum tantum non unguentorum compoſitione, primo ex myrbâ, ut diximus, mox & nardo Celtico, calamo, bitumine.* Alibi ὑπερὰ φύκα ἀντὶ τῶν λιπαρῶν accepit ex mala auditione, & ſordida folia pro pinguib. reddidit. Ex harundine Indica prodigioſæ magnitudinis, cujus fiſſa internodia, ſingula lembum dabant vel trium hominum capacem, jacula fieri apud Indos inde commentus eſt, quia ἀκόντια, non ἀκάσια lector non bene intellectus auribus ejus inſinuaverat. Ex eodem genere eſt καὶ τὰ ἀλμυρὰ perperam, vel pronunciatum, vel auditum pro καὶ πάλμυρα. Hinc illa hallucinatio lib. xv. cap. vii. *Sponte naſcitur in ſyriæ maritimis, quod Elaomeli vocant.* Nimirum putavit Lectorem dixiſſe, ἐλαϊόμελι καὶ τὰ ἀλμυρὰ τῆς ſυρίας. Apud Dioſcoridem habetur, καὶ πάλμυρα τῆς ſυρίας. Atque ita legit, aut legere utique debuit Anagnoſtes, quem non aſſequutum eſſe manifeſto pignore probatur. Sic alibi folia glycyrrhizæ ἐχίνω ſimilia audiſſe, Anagnoſte legente ὁμοία ἐχίνω. Atque hanc ſolum habuit cauſam, cur eam herbam inter ſpinofas referret, quam ſpinis carere conſtat. Aurium etiam ejus culpa eſt, quod εἰς τὴν ἐλαιὸν quodam loco legi putavit pro εἰς τὴν ἐλαιὸν. Quod reddidit Latine ad domandum oleum, cum ſententia flagitet oleum ſpiſſari, non domari. Ex ſimili errore deſcendit, quod florem ſmilacis lilium olere ſcripſit. Auribus utique ſuis id imputabit, quæ λέρινον pro κρινὸν ſuggeſſerunt. Florem ſmilacis vernum eſſe & veris tempore prodire Græca indicant, non lilium olere. In quo ſignificatu non poſſe capi λέρινον, ſcire potuiſſet, ſi Græcè ſciſſet. Unguentum λέρινον, ut ζουσινὸν, & κριόνιον Græci dicunt. At quod lilium

lium oleat, nunquam λειανον dixerunt, sed λειωδιες τῇ ὁσμῇ, aut τῷ ὁσμῷ λειωδιῃ ἔχον. Præ-
 termis de genere hoc ceteris, quæ numerus non capit (adeo multa sunt) quæque ad manum
 prompta, unum adhuc adferam notabile in primis, in quo hæc illi ratio imposuit. Theophras-
 tus inter herbas, quæ in alieno sedem habent, polypodium quoque meminit ἐπὶ τοῖς δένδροις,
 in quibusdam arboribus nasci. Plinius male purgatis auribus ita cepit, quasi dictum esset, ἐπὶ
 τοῖς συνδένδροις. Græci Tempe vocant τὰ συνδένδρα χωρία, Hefychio & aliis Grammaticis exponen-
 tibus τέμνη, τὰ συνδένδρα χωρία. Quia autem ex locis hujusmodi celebratissima Tempe Thessa-
 lica, ea re Plinius, cum locum illum Theophrasti converteret, polypodium dixit circa Thef-
 salica Tempenasci. Vix fieri poterat, ut istuc offenderet, si librum ipsum consulisset, ac non
 oculis alienis credidisset. Sed ne sic quidem errandi ex eo occasionem cum venia traheret, si re-
 rum intellectum ullum, quæ legebantur, habuisset. Muneris ejus fuit, Lectorem corrigere non
 rectum tenentem cursum: si quid dubitationis ex prava lectione oriretur, cogere ut relegeret. Sed
 tanta parsimonia erat temporis, ut amicum vehementer aliquando increpuerit, quod lectorem
 quædam segniùs pronuntiantem coëgisset relegere. Non mirum itaque, si isti properantiæ mul-
 ta objecta, quæ lentè festinans non incurrisset. In postremo certè exemplo citra excusationem
 probabilem lapsus est. Si scisset, quid esset polypodium; si attendisset, qua de re ibi ageretur
 apud Philosophum, talis hallucinationis moram non habuisset liberam. Nempe ibi loquitur
 Theophrastus de herbis in aliena sede nascentibus, ac viventibus. Exemplum inter cetera affert
 de polypodio herba quam ἐπὶ τοῖς δένδροις nasci ait. Et certe eam in vetustis quercuum truncis ac
 multo musco circumlitis crescere tradit Dioscorides. Quid igitur in mentem venit Plinio di-
 cere polypodium circa Tempe Thessalica nasci, etiam si centies audisset ὅτι πρὸς συνδένδροις, pro
 ὅτι τοῖς δένδροις? Ex absurditate rei suspicari debuit, perperam oculis suis usum esse bellum illum
 Analekten, & ex ea suspicione jubere ad locum male lectum reverti, vel ipse librum inspicere.
 Tale est, quod eodem capite scripsit, hippophæston nasci in spina fullonia. Unde hoc sum-
 ptum? Hippophaës, spina fullonia. Huic adjungit hippophæston Dioscorides, spinam & ipsam
 adæque fullonum usibus servientem, quam & iisdem locis provenire memorat, quibus hip-
 pophaes: φέρεται ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, ἐν οἷς καὶ τὸ ἵπποφαές. Plinius ita videtur hæc accepisse, quasi
 hippophæstum in hippophaë spina fullonia nasceretur. Certe etiam hippopheos alibi recenset,
 quod cum epithymo idem esse prodit. Sed hippopheos idem quod hippophaës, diversum om-
 nino ab epithymo. Epipheos autem epithymi vel casytræ genus, quod in ptheo spina sive stœbe
 innascitur. Alii vocant ἐπισοίβην. Illud epipheos confundere imperite Plinium cum hippopheo,
 alibi docuimus. Quibus omnibus & aliis innumeris paulo post exponendis, clarius luce liqui-
 dâ sit, nihil eorum, quæ litteris mandavit, arte aliqua aut scientia sibi ab aliis traditum, vel
 experienciâ propriâ compertum tenuisse, sed omnia quæ in scriptis aliorum reperit, qua Græ-
 cis, qua Latinis, in sua transtulisse. Ac de Græcis quidem eo difficilior, & operosior ei fuit
 sumendi ratio, quod convertenda fuere. Non igitur hæc scientia rerum percipiendi modo ad
 plenum fuit, ut nihil peccaretur, sed etiam lingua examussim perdiscenda. Duplex sane la-
 bor. Neutri satisfacisse Plinium, faciam planum. Scientiæ singulæ sua habent vocabula τεχνικά,
 quæ nisi artis peritis, vix aliis quantumvis in eodem sermone doctis, nota sint. Durum esset
 exigere, ut in his Noster rectè vertendis aliquantum saperet, quandoquidem rerum ipsarum,
 quibus exprimendis facta sunt vocabula, cognitionem ei omnem jure meritoque abstulimus. Fer-
 rem itaque libenter eum, si in his τεχνικοῖς duntaxat aliquid admisisset, quod reprehendi pos-
 set. At quis ferat vel patientissimus, quod non in remotis tantum ac reconditis, quibus artium
 arcana constant, sed in protrititis & obviis, vulgique sermone atque usu promiscuis, sæpissime er-
 rat. Propter quæ nec fautoribus ejus spes ulla relinquitur ad obtinendum, ut ne Græcæ linguæ
 imperitia ei impingatur. Rationem ducamus, & sedeamus ad calculos. Ἄκρον Græcis idem
 quod ἄκρον, summitas cujusque rei vel apex. Hoc sensu non solum usurpata hæc dictio Hippo-
 crati, Theophrasto, aliisque veterum, sed etiam Dioscoridi, & Galeno, & quibusdam recen-
 tiorum. Avenæ semen bifidis apicibus divisum in summo, quæ dicuntur Dioscoridi ἄκρεα δίκωλα,
 in his verbis: καρπὸν ὃ ἔχει ἐπὶ ἄκρῳ ὥσπερ ἄκρεα δίκωλα. Quasi bicrures pediolos liceat vertere. Pli-
 nius locustas esse maluit, quasi ἀκρίδια scriptum esset. Quomodo hodie ediderunt ex auctorita-
 te Plinii contra librorum fidem. Nihil ego in avenæ semine video, quid sit parvis locustis com-
 parandum. Nemo ignorat, λιθόκοχα Græce dici vasa gemmis intexta, quæ & λιθοκόχη vocan-
 tur, ut χρυσόκοχον idem quod χρυσοκόχητον. Theophrastus narrat, Bactrianas smaragdos intexi
 solitas calicibus & vasis, quæ gemmata Latine appellantur, id est, λιθόκοχα, οἷς ὃ ἐν τοῖς λιθόκοχα
 χεῖνται ἐν τῇ Βακτριανῇ εἰσι πρὸς τὴν ἐρήμῳ. Colligi vero eas in arena tradit, flantibus maxime etesi-
 is, quia venti illi arenas movent, & internitentes tellure deterfa smaragdos aperiunt: Συλλέγουσι
 δὲ αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ἐτήσιας ἰσχυρῆς ἐξιοῦντες. Τότε γὰρ ἐμφανεῖς γίνονται κινουμένης τῇ ἅμυν. Plinius λιθόκοχα
 illa commissuras saxorum interpretatur, & in his inveniri smaragdos Bactrianas refert: Proximam
 laudem habent, sicut & sedem Bactriani, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur, etesiis flanti-
 bus tunc enim tellure detecta nitent, quia iis ventis maximè moventur. Si non vis verbi, saltem sen-
 sus communis debuit abducere Plinium ab ea sententia, quam loco illi tribuit. Quippe si in are-
 nis reperiuntur, quas vis ventorum moverit, certè in commissuris saxorum inveniri non potuit
 dicere. Utrumque vult, & arenas motas eos ostendere, & tamen etiam in saxorum rimis hæ-
 rere. Quod nescio, an conveniat. Certe non hæc est mens Græci scriptoris. Deinde non ait
 ille, ἐν τοῖς λιθόκοχαῖς inventi, sed οἷς χεῖνται εἰς τὰ λιθόκοχα, quibus utuntur ad vasa gemmata, quos
 illigant & intexunt poculis. Cui Græce docto poterit persuaderi, λειώματα esse lomenta, sicut
 Plinius reddidit, cum sciat, sic dici colores tritos, & dilutos ad tabulas pingendas, aut indu-
 cendas tectoriis? Politiones ipsas tectoriorum ita vocare possis. Nam & liare Latini dixerunt
 facto

facto inde vocabulo, quod est, tectorio inducere: τὸ λειοῦν. Sed apud Theophrastum λείωματ' sunt colores triti, & ad pingendum præparati. De cærulei pigmenti generibus: βέλπτος ὁ Ἀιγυπτίος εἰς τὰ ἀλφειώματα. Meraci coloris cæruleum ita vocat. Ὁ δὲ Σκυθικὸς εἰς τὰ ὑδαρῆσερα. Ut vinum ὑδαρῆς opponitur τῷ αἰράτῳ, ita quoque colores meraci dilutioribus. Nam vini color, qui aqua temperatur, ex austero colore remittitur. Inde metaphora ad colores intensiores & remissiores, ut illi meri, hi diluti dicantur. Plinius vero sic reddidit: *Scythicum hoc diluitur facile*. Non vult Theophrastus Scythicum cærulei genus facile dilui, sed optimum esse ad colores dilutiores temperandos, ut contra Ægyptium melius temperaturis austerioribus. *Lomentum* paulo post interpretatur, τὸ λείωμα Theophrasti. At λείωμα proprie quod teritur ac diluitur, ut colores pictoribus. Unde λείωσις. Hesychius: λεικάνητος, ἡ λείωσις, κόπης διαλελυμένη. Lomentum vero est σμήγμα. Ut lomenta balneorum. Lomenta & aphronitra apud Ciceronem in Epistolis. Explicare id etiam voluit Plinius & λείωμα κυανοῦ lomentum quod ex cæruleo fit, lavando terendove perfici dixit. Apparent, quid λείωμα significaret, non intellexisse. Ne illud quidem Græce intelligentis fuit, quod φόνικα παρεμφέροντα τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ, palmam exposuit, *ferentem myrobalanum*. Nec uno tantum loco prodere contentus fuit, palmæ Ægyptiæ genus esse, quæ ferret myrobalanum, quam & *palmam myrobalanum* propterea indigetavit. Inde nostris herbariis obiecta cura quærendi de genere illo palmæ apud veteres, ex qua myrobalanum nasceretur, & quod genus esset myrobalani. Quis vero tam imperitus in Græcis literis, qui non videat Græcum scriptorem loqui de palma quæ fructum gestit myrobalano Arabicæ similem? παρεμφέρων idem quod παρεμφέρης, similemque, non feracem designat. Huic simile est, quod διαφέρειν multis auctorum locis, ubi excellentiæ ac præstantiæ habet significationem, Noster hic idem pro differentiæ ratione positum putavit. Ut apud Dioscoridem de balsamo, ubi narrat, balsami arborem διαφέρειν αὐτὸ ἐαυτοῦ τραχύτητι καὶ μὲν καὶ ἰσχύϊ, hoc est, præstare & semetipsam vincere, quæ asperitate, proceritate, & gracilitate excelleret. Plinius tria genera balsami ex illis verbis constituit, unum tenui & capillacea coma: alterum scabro aspectu, quod τριχὺ appellaretur: tertium ἑνμυκες, quod reliquis esset procerius. Nec cepit usitatissimum loquendi genus Græcis de re, quæ ad summum, quo possit ire, excellendi finem pervenit, διαφέρειν αὐτὸ ἐαυτῷ dicunt. Hominem etiam, qui in aliquo negotio ac functione semetipsum superat, ut nunquam talem se præstiterit, nec unquam quidquam tam bene egerit, αὐτὸν ἐαυτῷ κρείττονα in eo fuisse ferunt. Quam multa inde in illa historia falsa & absurda exierunt ex una perversa interpretatione? Tres esse balsami species inde finxit: & unam quidem capillaceo folio. Quod hausit ex sequentibus æque male acceptis: λέγει γὰρ τὸ λεπτὸν καὶ τριχὺδες ὁ Ἰάμνος Θερασός. Non capillaceam comam ulli generi balsami tribui inde certum est, sed virgulta tenuissima & pæne capillaceæ gracilitatis dici Θερασά, quod ea tonderi solita essent. Haud scio, an ex hac Pliniana expositione Justinus Trogi abbreviator balsami arborem piceæ arboribus similem esse tradiderit, propter illam nimirum capillaceam comam, qualis in piceis. Certe folium τριχόφυλλον piceæ dat Theophrastus, & idem Plinius *capillata pino folia* esse alibi scribit. Alias nihil tam dissimile, quam picea & balsami arbor. Quid notius Græcè scientibus, quam ἀτέραμνα vel ἀπεράμνα appellari legumina prædura, & quæ percoqui non possint? Alii δυσέψανα vocant. Ut contra τέραμνα, quæ facile conquuntur. *Coctilia* vulgo, nescio quare vertunt. Nam *coctile* est τὸ ἐφθόν, quod coctum est: ut *coctilis later*, qui coctus est, non qui coqui potest. *Coquile* vel *coquibile* potius Latini illo sensu dicerent, si dicere fas esset. Ergo circumloquendum est. Magis mirum in vocabulo vulgaris notionis id nescisse Plinium, quod nemini liceret nescire. Lib. xviii. cap. xvii. *Circa Philippos ateramnon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur*: *teramnon, qua in macro, cum udam quidam ventus afflavit*. Hic locus ex Theophrasto, immane quantum delirante sententia. Si caput integrum consulisset cum hæc scripsit, facile hunc errorem declinasset. Pauca verba in averfariis adnotaverat, ex quibus compulsus est in hanc hallucinationem. Verba ea videamus: Μαρτυρεῖ καὶ τὸ περὶ Φιλίππου συμβαῖνον περὶ τοῦ κυάμου. Ἐκεῖ γὰρ σφόδρα ψυχὸν πνεῦμα, καὶ ἀπεράμονες πνέες γίνονται. Circa Philippos fabas existere ἀπεράμους, id est, ad coquendum difficiles propter auram quamdam frigidam, qua locus adflatur. τὸ πρὸς κυάμους συμβαῖνον interpretatus est Plinius, de herba circa fabas nascente, quæ ipsas enecaret. Quod est maximè ridiculum. Δ' ἢν ἀτέραμνα γίνονται, μαρτυρεῖ καὶ τὸ πρὸς Φιλίππου συμβαῖνον πρὸς τοῦ κυάμου. Inde hariolatus est herbam illam in faba nasci, & fabam circumligando se necare, quæ *ateramnon* appellaretur. Quâ inscitia non scio, an alia major fingi queat. τὸ ἀτέραμνον vitium quidem fabæ, quo evadit coctu difficilis, sed non eodem modo vitium est ejus, ut lolium tritici, ciceris & ervi orabanche, hordei ægilops, & similia, quorum alia complexu suffocant, partim aliis modis nocent. Præterea τὸ ἀτέραμνον non fabæ tantum peculiare vitium, sed aliorum etiam leguminum, ut lentis, & pisī. Cæterum si ἀτέραμνα legumina deteriora, oportet meliora utique existimari τὰ τέραμνα, tenera nempe, & coctioni non contumacia. At Plinius tam *teramnon*, quam *ateramnon* inter vitia fabæ numerat, istud in pingui solo venire, illud in macro. Herbas postremo facit ad perniciem fabæ nascentes, cum ipsa faba pro soli natura, in quo feritur, aut ἀτέραμνος aut τέραμνος evadat. Ex eodem genere est, ac de eadem inscitia nota (nec enim Theophrastum possum nominare) quod *Adonium* finxit nomen herbæ pro hortis Adonidis, in loco Theophrasti perperam intellecto. Lib. xxi. cap. x. de abrotono sic loquitur: *Seritur autem semine melius, quam radice aut surculo: semine quoque non sine negotio, plantaria transferuntur. Sic & Adonium utrumque æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole nimio læduntur*. Theophrasti verba sic habent de eodem abrotono: μάλλον ἀπὸ ῥίζης καὶ παραπλάθ' βλαστάνει, ἢ ἀπὸ σπέρματος. Χαλεπὸς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος περιμειχρόμενον ἐν ὁσράκοις, ὥστε οἱ Ἀδωνιδῶν κῆποι. τοῦ θέρους δὲ σπείρεται. δύσριγον δὲ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπικηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει. Seri radice, aut surculo abrotonum melius quam semine prodit Theophrastus, contrarium Plinius. Sed hoc leve, præut illud est de Ado-

nio. In indicis libro ita scripserat, quæ ad hunc locum referri debent: *Abrotonum Med. xxii.* *Adonium genera ii. ipsa se propagantia. Leucanthemum Med. i.* Nescisse prorsus videtur, quid essent Adonidis horti. Ideo ex his *Adonium* herbam miro commento fabricavit. Abrotonum ex semine difficulter ait surgere Philosophus, & prius solere feri in testaceis vasculis, ut mos erat, illas herbas; quas sic satas vocabant Ἀδωνιδῶν κήπες. Serebatur itaque semine in testis, donec ibi germinaret, & cauliculum fecisset; deinde transferebatur. Hoc est προμοχδόν. Sic enim in illis verbis scribendum, non περιμοχδόν, quod nihil est. μοχδμάτῃ sunt plantaria vel tenera sata, quæ transferuntur, ubi in cauliculum surrexerunt. Nam μόχθῃ etiam herbæ cauliculus. Lactuca autem ut plurimum, aut fœniculum in illis testis, quibus nomen *Hortorum Adonidis* imposuit Græcia, serebatur. Grammatici: Ἀδωνιδῶν κήποι, ἐκ θριδάκων καὶ μαράθρων, ἅπερ κατέσπειρον ἐν ὀσράκοις. Plinius jam imbiberat, *Adonidis hortos* fuisse revera hortos quosdam magnificos & spatiosos, ut erant Alcinoi, & Hesperidum, decantati veteribus. Quod constat ex lib. xix. cap. iv. his verbis: *Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est quam Hesperidum hortos, & regum Adonis, & Alcinoi; itemque pensiles, sive illos Semiramis, sive Assyriæ Rex Cyrus fecit.* Qui igitur sibi persuaferat, jamque scripserat, Adonis hortos comparandos esse Alcinoi, ac Semiramis, & Hesperidum hortis, non potuit hæc imaginari illos Ἀδωνιδῶν κήπες aliquot fuisse lactuculas, quibus vascula fictilia terræ plena confita essent. Adeo non magna res fuit, ut proverbium de his factum sit, frivola & non diu duratura negotia indicans, quia satæ in his hortis testaceis herbulæ non altas radices agerent, nec diu viverent. Facti vero ad hoc hujusmodi hortuli, ut in pompa Adonidis transferrentur, sollenni ejus festo. Theocritus in Ἀδωνιαζέσας, talaros argenteos hortulorum Adoniorum vicem præbuisse canit, de pompa in Adoniis sacris transferri solitâ loquens:

Πάρ μὲν οἱ ὤρια κείτῃ ἔζα δρυὸς ἄκρα φέροντι,
Πάρ δ' ἀπαλοὶ κᾶποι, πεφυλαγμένοι ἐν ἑλαρίκοις
Ἀργυροῖς.

Adonis hortos intelligit, in calathis argenteis compositos. Lactuculis ut plurimum moris fuit conferi, quia fama erat Adonin à Venere in lactucis reclinatum post mortem fuisse, ut testantur Grammatici: ἐκ μαράθρων καὶ θριδάκων περιμοχδμάτῃσιν αὐτῷ κήπες καὶ γὰρ ἐν θριδάκιναις αὐτὸν κατακλινθῆναι ἔω' Ἀφροδίτης φασίν. Inde & lactucam Ἀδωνιάδα Græci vocarunt. Hesychius: Ἀδωνιάς, ἡ χελιδών, καὶ ἡ θριδάκινη. Sic legendum. Herba vero Ἀδωνιον Plinii, ex hortis Adoniis ab eo producta, prorsus inaudita veteribus. Epitherum igitur lactucæ Ἀδωνιάς, non peculiaris herba. Forte etiam scribendum in verbis Hesychii superius allatis, Ἀδωνιάς χελιδόνιον, καὶ ἡ θριδάκινη. Anemomen ex sanguine Adonis natam narrant fabulæ, vel ex lacrimis Veneris Adonidem complorantis, ut Moschus. Quidam autem χελιδόνιον nuncuparunt anemomen, teste Athenæo. Nonnulli neoterici *Adonidem* nominant pro agresti anemone, quibus auctoribus, incertum habeo; nondum enim id reperi. Omnes porro hortuli, qui hodie ponuntur in fenestris testaceis vasculis, possunt æquiparari priscorum Ἀδωνιδῶν κήποις; quos adeo pervulgatos miror Plinio non fuisse notos, ut tam absurda & inaudita pronuntiarit. Non minus ineptum, quod pro herba passerem substituit, ubi dixit, papaver cognomine aphrodes folia habere, si procul adspiciantur, speciem passerum repræsentantia. Græcus auctor dixerat, folium illi esse, οἷον σπέρτος, ὃ τὰ ὀθόνια λευκαίνεισι, id est, similia strutho, quo dealbantur lintea. Per hæc indicavit aperte Theophrastus, de herba loquutum esse se, quæ σπέρθιον etiam vocaretur, Latinis *radix lanaria*, qua linteis candorem, lanisque conciliabant. Σπέρθος autem de herba idem quod σπέρθιον: ut ξίφῃ & ξίφιον, φλόξ & φλόγιον: ἡμιόνῃ & ἡμιόνιον. Plinius de passere intellexit, & virtutem illam dealbandi lina, quia ad passerem non poterat, ad papaver ipsum transfudit, nec uno loco id prodere satis habuit. Alibi etiam quasi magnum repetiit, genus esse papaveris, è quo candorem splendoremque traherent lina. Quid quod *eucleam* herbam fecit ex nomine Græco *εὐκλεία*, quod gloriam significare apertum est. Theophrastus lib. ix. cap. xx. aliquot herbas enumerat magicas, quæ in amuletis efficaces creditæ ad propulsanda ab homine non tantum, sed etiam à domo averuncanda mala. Inter has ponit & tripolium, Hesiodi & Musæi carminibus celebratum. Quasdam etiam refert, quibus ea potestas à magis attributa, ut ad gloriam acquirendam, & nominis celebrationem multum facere persuasio receperet: Καὶ τὰ περὶ τὴν εὐκλείαν ἣ καὶ εὐδυσίαν ὁμοίως καὶ μάλλον· εὐκλείαν γὰρ φαζὶν αἰεὶ πλεῖν τὸ ἀντιέριζον καλέμενον. Supra reddiderat de his, quas magi tradebant, efficere gestatas, ne quis malo medicamento aut effascinatione lædi posset: esse item alias addit, quæ *εὐκλείαν* facerent, & nominis gloriam propagarent, ut antirrhizon vocatum. Plinius illa ita vertit: *Similiter ea, quam eucleam vocant, traduntque eâ perunctos commendationis esse famæ.* Lib. xxv. cap. x. Sic enim ibi scribendum, non *eupleam*. In indice ad illum locum, *euchiam* inter herbas rettulit: *Anarrhizon sive lychnis agria. iii. euchia. i.* id est, *εὐκλεία*. Idem Theophrastus genus harundinis Indicæ, quæ per humum serpit nec in altitudinem attollitur, ἐπίγειον φέρεσθαι dicit, quod per terram sparsum emittat caulem, non erigat in aërem nec attollat: γένῃ δὲ πκαλάμῃ φέρεται καὶ ἐπίγειον, ὃ ἐκ εἰς ὄρθον, ἀλλ' ἐπὶ γῆς ἀφίησι κανλόν. Plinius nomen proprium hujus harundinis fuisse censet ἐπίγειον, atque ita vertit: *Est & obliqua harundo, non in excelsitate surgens, sed juxta terram fruticis modo spargens. Vocatur à quibusdam epigea.* Sic genus anemones; quæ λειμωνία dicitur Theophrasto, id est, pratensis, Latine *limoniam* dictam asserit, & proprium hoc esse nomen ejus autumat. Similiter & ὄρεον anemones genus, cujus & apud Theophrastum mentio, *orium* pro montano vel silvestri tanti habuit reddere. Herba est osiris, ramulis tenuibus & validis & satis foliosis, ex qua scopæ fiebant. Scopas Græci κορήματα vocant & κάκωτες. Plinius hanc vocem pro smegmate sumpsit, quo mulieres cutem polibant ac lævigabant, ut formosiores viderentur. Galenus ex osiride κορήματα fieri solita tradit; alius appellavit κάκωτες. Frustra dubitant viri docti, an & medicamentum corpori condecorando & extergendo,

eo vocabulo venire queat. Omnem dubitationem tollit Dioscorides qui *πίερα* nominavit: *πίερα* ἢ *κη* σπέρμα ἐξ αὐτοῦ. Quæ verba desiderantur in vulgatis omnibus codicibus, restituenda ex antiquissimo illo exemplari, cujus toties facimus mentionem in Exercitationibus. Σάρα esse scopas nemo, opinor, dubitat. Κοζμήματα & καλλωτεῖς Græci exponunt, quia decoratur atque ornatur his; dum verritur, pavimentum. Plinius *smegmata* interpretatus est lib. xxvii. cap. xii. de Osiri: *smegmata mulieribus faciunt ex his*. Osirim porro *linariam* esse, quia lino folia habeat similia, nullum est dubium. Hujus hodieque usus ad scopas. Moventur ad dubitandum, quod tria aut quatuor foliola ei tribuat Dioscorides. Sed mendosi hac in parte libri vulgares, quos verus ille codex coarguit & corrigit, sic legendos: Ὅσπερ φρυγανίον μέλαν, λεπτόραδον, δύστροπον καὶ πάλιν αὐτὸ φυλάττει ὡς πτερὰ λίνου. Quam lectionem etiam confirmat Plinius: *Osiris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in his folia nigra ceu lini, semenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens*. Nihil de semine Dioscorides, qui de folio hæc prodit. Sane ex uno eodemque auctore Dioscoridem & Plinium accepisse hæc constat. Et fortasse apud Dioscoridem reponendum quod deest: σπέρματα μέλανα κατ' ἀρχαίς, μετὰ βαλάντιον ἢ ὑπερθεῖα γίνεται. Dictionem σπέρματα ex verbis Dioscoridis excidisse, planum facit Plinius. Cujus & aliud censoriæ virgulæ obnoxium, hæc notabimus. Silphium apud Theophrastum folium emittit vere ineunte: ἄμα μὲν ἔν τῳ ἔλει τὸ μάσσινον ἀφίησι. Hoc vult esse amittere, contraria significatione, & folium laserpirii, vere deciduum esse fabulatur. Hoc vero stupendum, ut folia prius decidant, quam prodeant in plantis. Omnium ferme hoc proprium, ut verno tempore folia producant. Nulla sane est, quæ tum perdat. In eadem historia lac sirpiciū certo modo præparari, hoc est, καταπραοδύσαι dicit idem Græcus auctor, ut possit inveterari & in longinqua ferri. *Ad maturitatem perducī* hoc vocare Plinio placitum, nulla plane ratione. In elleboro nigro effodiendo cavendum esse monebant Herbarii veteres, aspectum aquilæ tam à sinistra quam à dextra. Periculum quippe imminere secanti, si subito apparuisset aquila, & moriendum etiam illi eodem anno, si prope advolasset. Theophrastus: αἰετὸν ἢ φυλάττειν καὶ ἐν δεξιᾷ καὶ ἐν ἀριστερᾷ. Cætera vide. Eadem habet Dioscorides circa superstitionem hanc legendi ellebori nigri; scribitque, inter legendum vitari maximo opere aquilam, & caveri, ne locus, unde effoditur, ab ea adspiciatur: ὅθεν ὁ οὐρανὸς ἴσται τὴν πρὸς τοὺς χόμλους ἀπόλων καὶ ἀσκληπιοῦ, φυλάττειν αἰετὸν ἐφ' ἡπιασθῆναι γὰρ σὺν ἀκινδύνως. Plinius non distinxit, cum illa verteret, inter φυλάττειν, & φυλάττειν. Qui elleborum colligebant, cavebant, ne aquila in eo opere occupatis interveniret, & propè advolaret. Hoc est φυλάττειν αἰετὸν. Cave canem, φυλάττειν κύνα. Plinius scripsit: *dein, qui succisurus est, ortum spectat, & precatur, ut id liceat sibi concedentibus Diis facere, observatque aquilæ volatus*. Augures observabant volatus avium, & quid boni malive portenderent, conjiciebant. Hoc est φυλάττειν ἐρνέων πῆσιν, observare & considerare eorum volatum, οἰανοσκοπεῖν. At qui elleborum effossuri, cavebant à volatu & conspectu aquilæ; quod est φυλάττειν. Latini veteres plerumque *servare* dicebant pro eo, quod est cavere & φυλάττειν. Horatius:

En rupes maxima, serva.

φυλάττειν: quod vulgo dicimus, *garde*. Item apud Comicum in Adelphis. *Hem. Serva. Geminabit, nisi caves*. Monet Æschinus lenonem, ut caveat, ne iterum vapulet Parmenoni, qui jam illi colaphum impegerat. Hoc sensu posset etiam legi apud Plinium, *servatque aquilæ volatus*. Sed omnino φυλάττειν ibi accepit pro φυλάττειν. Medici Græci præcipiunt de bulbis, φυλάττειν δὲ ἐν βρώσει αὐτῶν τοῦ πλεονέκτητος, cavendum esse copiam eorum in cibis. Nemo sic loqueretur, ut dicat, observandam esse copiam bulborum. Sic iidem de squilla admonent, φυλάττειν ἢ καὶ αὐτῆς τὴν δόσιν δέει, ἐφ' ᾧ ἂν ἔλκυσίς τις ἐστὶν ἐν τῷ: cavendum nempe, ne his detur, qui ulcus sentiant; non observandum, quomodo detur. Ita ergo & φυλάττειν τὸν αἰετὸν, aquilam cavere significat, non observare. In elleboro albo περιφλοῖσθαι reddit *cortice convolari*, quod in contraria significatione positum est pro corticem in orbem detrahi. Omitto, vel potius ignosco, quod in alsine, quid esset σκυωνίζειν, ignoravit. Ea contrita dicitur σκυωνίζειν, id est, cucurbitam olere: ἀρετὴ φέρεται ἢ σκυωνίζει. Plinius σκυωνήν ἀντὶ τῆς σκύης sumpsit; *cum teritur, odorem cucumeris reddit*. At σκυωνή est cucurbita. Helychius: σκυωνέα, κολοκύνθη. Hippocrati σκυωνή sæpe ponitur pro colocynthide. Erotianus in Lexico τὴν ἀργεῖαν σκύην interpretatur, silvestrem cucurbitam. Sic enim legendum. Athenæus notat, Megalopolitas Arcadiæ appellasse cucurbitam σκυωνέαν. Ebur hordei succo, quem Græci ζύρον dicunt, perfusum tractabilius in opere fieri scribit Dioscorides: ὁ εὐρὸς καὶ τοῦ ἐλέφαντος γίνεται βρεχόμενος αὐτοῦ. Quis hoc condonaverit Plinio, ut elephantem ibi pro ebone capiens tolerandus sit, & proinde elephantem feroces captos hordei succo mitigari tradens? Græci certe ἐλέφαντα tam de ebone quam de animali dicunt, sed εὐρὸς ἐλέφαντος de bestia viva non potuisse dici, cujusvis erat intelligere. Nec etiam illud ferendum in mediocriter linguæ Græcæ perito, quod μικροψύχους confudit cum μικροψύχοις. Pusilli animi & præparci homines Græci vocant μικροψύχους, ut contra liberales & prodigos μεγαλοψύχους, Latini *animosos* & *magnanimos*. Hinc lemma epigrammatis apud Martialem in *Novium micropsychum*, de sene arido ac deparco. At μικροψύχους appellant, quibus minutus ac pusillus pulsus, ut est animo deficientium. Μικρὸς σφυγμὸς Medicis vocatur. Inde μικροσφυκτοί, qui καὶ βροσόντων. Plinius lib. xxi. cap. xxv. de aqua mulsa: *Hunc potum bibendum alsiosus: item animi humilis & præparci, quos illi dixere Micropsychos*. Ut venia dignum putemus, audisse dicemus legente anagnoste μικροψύχους pro μικροσφυκτοῖς. Sed illud ridiculum, aquam mulsam prodesse hominibus animi humilis & præparci, ut scilicet evadant animosiores, & ad sumptum faciendum promptiores. Seneca avaros vulgo dicit appellari pusilli & præparci animi homines, id est, μικροψύχους. De quibus nos alibi. Si de his, quantum ingeri potest, congerere vellem, citius me anni exitus deprehenderet, quam finem facerem. Ea tantum excussimus, quæ memoria fortuito suggessit hinc inde arrepta, aut quæ in magna absurditate versari mihi visa sunt. Cujusmodi cave putes pari

esse apud illum rara. Singulis paginis talia multa occurrunt. Satis hæc sint igitur de his, quæ pari filo texta; nunc ad alia transeamus. Interdum operæ habet, obscuriora vocabula in auctoribus explicatione illustrare, & præcipue Græca, si quæ expositione indigent, ut puta nude proposita, aut breviter indicata ab auctore. In his nunquam eum vidi scopum tetigisse: semper aberrat, & præter casam fugit. Exemplis quoque id paucis in clara luce ponendum ex his, quæ in memoriam subito venient, & in manum nec inquisita sedabunt. Theophrastus *ἑσπερίδα* noctu melius quam de die olere affirmat. Hoc ille tantum. Plinius, ut novi aliquid diceret, addidit nomen inde invenisse. Omitto quod hesperidem inter herbas recensuit, quæ pomum est. Certe patet, ignorasse quid esset, & unde nomen haberet. Non indignor, id nescisse; sed non tulerim, quod *ἑσπερίαν* putavit esse noctem, quod est principium noctis & finis diei, quam *supremam tempestatem* Casci Latini nominarunt. Si dicta hæc herba, quod noctu magis oleret, cur *νυκταλὶς* vel *νυκτερίς* non potius appellata? Ita profecto debuit. Sed nec auctorem hujus sententiæ habuisse illum censendum est. *ἑσπερίς* est malum Hespericum * * * * *

Nec dubitarim, qui pari modo, prævaricante intellectu, somniarit, arborem piperis in Italia vivere. Quod quasi parum esset semel posuisse, bis repetit. Adeo verum hoc illi visum est. Id erit fortasse, quod divinabam. *Μυρτίβανον* Hippocrates vocat genus piperis Indici, cujus granum piperi simile, quod sequuta ætas *cumamum* & *cubabum*, Arabes vocant *cubebe*. *Μυρτίδανον* aliud est Dioscoridi, aliquid nempe in vulgari myrto nascens, ut tuberculum circa ejus corticem. Plinio *myrtidanium* myrtum silvestrem esse placuit. Hoc porro *μυρτίδανον* Græci ex veteribus quidam dixerunt esse *Ἰνδικὸν φυτὸν τῆς ἀφρικανικῆς πενέρεως, ἃ ὁ καρπὸς ὀνομάζεται μυρτίδανον, ὅπερ μύρτω ὅμοιον*. Plures vero τὸ *πέπερι* interpretati sunt, ut testimonio Galeni scimus in Lexico Hippocratis. Hinc Plinius, qui sibi persuaferat *μυρτίδανον* esse myrtum silvestrem, idemque cum piperis arbore ex aliorum sententia, propriam ex eo composuit opinionem, qua adstruxit arborem piperis jam Italiam habere, myrto majorem nec absimilem. Secundum hæc alio etiam loco scripsit, myrti baccas apud antiquos piperis vicem supplevisse. Scire licet, myrtidanium pro myrti baccis accepisse. Hoc sequutus Serapio apud Arabes, *cubebas* in oxymyr sine sive myrto silvestri gigni prodidit. Quas cubebas myrtidanium Hippocratis esse alibi probamus in Exercitationibus. Avicennæ interpretes falso carpesium esse credidit. Oxymyr sine apud Herbarium Arabum Dioscoridis exponitur, *Asberri*. Idem myrtus agrestis. Myrtidanium autem Dioscoridis ab Avicenna vocatur *bunch*. Idem Plinius thuris arborem in Lydia vixisse finxit, cum *δενδρόλιβανον* in aliquo auctore legisset vel *λίβανωπίδα*, quam pro thuris arbore accepit.

22

CLAUDIUS SALMASIUS

D E

H O M O N Y M I S

H Y L E S I A T R I C Æ

C A P U T P R I M U M.

Ἀπὸ herba & arbor. Item Φοῖνιξ.

Axima seges est τῶν ὁμωνύμων in diversis generibus idem nomen gerentium. Ἀπὸ est pyrus arbor: ἄπὸ herba. Hesychius: ἄπὸ ἢ ἰχθὺς καλεῖται βοτάνη. Ita legendum: aliis ἰχθὺς. Causa nominis heic saltem apparet, quod radicem habeat pyri figurā. Ἀνδράχνη arbor arbuto similis:

ἀνδράχνη herba portulaca. Et frustra heic Plinius, qui arborem ab herba, unā mutatā litterā distinguit, quasi ἀνδράχλη dicatur de arbore. Nomen hoc Atticum tam de herba quam de arbore usurpandum. Nam ἀνδράχλην illi pro vulgari ἀνδράχνη solent dicere,

A ut λίπτον vocant, quod aliis est νίπτον. Æque falsus Galenus, dum ἀφρόνιπτον & ἀφρόλιπτον nomine discernere satagit. Ἀνδράχνη herba est, quæ Latinis portulaca, vel etiam porcaca, quasi à porcis. Unde & Græcis recentioribus χοιροβότον dicitur. Nobis vulgo vocatur pourpier. Quod dici deberet poulpied, quasi pulli pes. Sic enim infima Latinitas appellavit. Macer subditivus de herbis:

Andrachne Græcis, qua portulaca Latinis
Dicitur, hac vulgi pes pulli more vocatur.

B Sic multis aliis herbis nomen inditum, pes alaudæ, pes corvinus, pes columbinus. Φοῖνιξ, arbor palma; Φοῖνιξ, herba lolio similis, quæ vocatur bordum murinum Latinis. ****

C A P U T I I.

De acantho herba topiaria & acantho Ægypti.

A Canthos herba est topiaria. Acanthos arbor Ægypti, quæ ἀκανθός Αἰγυπτία Theophrasto, vel ἀκάνθη ἐξ Αἰγύπτου. Spinosa est arbor, quam miror acanthum Latinis dictam, quæ spina sit. Nam ἀκανθός idem quod ἀκανθός. Miror magis, consulam plerisque cum acantho topiaria. Isidorus ex antiquo auctore ponit, myrrham Arabia arborem altitudinis quinque cubitorum, esse similem spinæ, quam acanthum dicunt. Hæc est ἀκανθός vel ἀκάνθη Αἰγυπτία, cui similem tradunt myrrhæ arborem Diodorus Siculus & Dioscorides. Idem Isidorus scribit, acanthum herbam esse Ægyptiam, semper frondentem, spinis plenam, flexibili virgulto. Scilicet acanthum topiariam cum acantho Ægyptia arbore eandem facit. Quo in errore Servius. Acanthos autem Ægyptia, qualis Theophrasto describitur, atque in duo genera dividitur, longe alia ab acantho Virgiliana, quam inter arbores peregrinas recenset:

Quid tibi odorato referam sudantia ligno.

Balsamæque & baccas semper frondentis acanthi?

Quid nemora Æthiopum molli canentia lanâ?

Acanthos Ægyptia Theophrasti siliquas habet pro fructu, Virgiliana baccas. Docemus alibi, acanthum Virgilii loton esse Cyrenaicam, quam Herodotus similem tradit acantho sive spinæ Ægyptiæ. lib. 11. de Ægyptiis loquens: Τὰ δὲ διὰ τὴν πόλιν ἐστὶν πορτι- γένει, ἐστὶν ἐν τῇ ἀκάνθῃ πιδύμενα, τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἐστὶν ὁμοιωμένη τῇ Κυρηναίῳ λωτῷ. Hinc multi Cyrenaicam lorum etiam ἀκανθόν vel ἀκάνθη dixere, quod spinis esset hispidis. Hoc genus loti etiam in Ægypto frequens, ut in Cyrenensi agro. De his spinis capiendus Deme- trius apud Athenæum lib. v. ubi res Ægyptiacas nar-rans, inter alia scripserat: Ἐξ δὲ τῆς ὁκάτω ποτὸς ἡ ἀκανθὸν λανὰ, δένδρον, ὃ τὸν καρπὸν Φέρει σπογγύλον διὰ τῶν κλωνίων περιφερῶν. Hinc baccas acanthi vocat poeta. Nam

C bacca proprie καρπὸς σπογγύλος. Servius rectè accipit acanthum Virgilii, qui notat, in Cercinna insula hanc abundare & ἀκανθόν dictam, quod spinosa sit. Certe & acanthium gummi Latini vocarunt, quod ex spina Ægyptia colligitur; & acanthina folia Euphorbii Plinius, quæ spinosa esse constat. Acanthus, qua abundat Cercinna insula, loti species spinosæ, quam Κυρηναίῳ λωτὸν vocat Herodotus, ac simillimam acantho Ægyptiæ memorat. Prorsus ea est, quam Arabes appellant sadar, cujus fructus nabac. ذبق. Lo-

D ton arborem Dioscoridis hoc nomine descripsit Avicenna. Interpretes scribunt, alsadar arborem esse, quæ fructum nabac producit. سدر. Alii ficum interpretantur vel arborem magnam. Serapio quoque sadar vocat, & loton Dioscoridis sub hoc titulo commemorat. Hæc est, quam napecam appellat Bellonius in observationibus & cenopoliam à Græcis vocari docet, quam ex semper virentibus arboribus esse admonet. Prosper Alpinus in libro de plantis Ægypti, nabecam indiget, & spinosam arborem tradit: Quamvis compertum sit & genus alterum reperiri non spinosum. Leo Africanus lib. 111. capite de Zarfa, rabich nominat pro nabich vel nabac: spinosa arbores, quarum fructus rabich vocantur Arabicè, cerasis minores, zizyphis fere sapore. Certum est, de eodem fructu debere intelligi. Fortasse mendum sit scripturam ذبق, pro ذبق. vel Mauritanii Arabes rabic di-

F xerint, quod Orientalibus est nabac. κόναγον esse Agathoclis apud Athenæum, descriptio ipsa manifestum facit. Spinis quippe attribuit illi arbori, & alia omnia, quæ prorsum respondent fructui nabac. Ex siccatis baccis farinam fieri etiam scribit: Καὶ τῶν γενη-
A 12

ἐπὶ χλωρὸς ὁ καρπὸς καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ, πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ἀλδύρεα, καὶ πατέοντι τῷ αὐτῷ ἐμῶντες, ἐπὶ τῷ αὐτῷ δόοντες, ἀπὸ φαύλης οὐσίας περικλυμένη. Hoc uno præcipue averti se fatetur Alpinus; ne napecam eandem credat cum Agathoclis connaro, quod in Ægypto minimè adverterit ex fructu fieri farinam. Non magno certe obice credulitas ejus inhibetur. Quod si legisset, apud recentiores Græcos passim mentionem haberi τῶν ἀλφίτων ναβάκ, scisset ex baccis nabacinis sive lotinis, ubi siccae sunt, etiam postremis temporibus farinam factam ad usum medicum. Quod in Ægypto non vidit fieri sua ætate, imbecille argumentum, ut quis probet nunquam factum. Charito in pulveris καλίου καὶ compositione, qui etiam facit ad sistendum vomitum: Λαβὼν τὰ ἀλφίτα καὶ ναβάκ καὶ τῆς γαστέρας καὶ ὑποκύδα καὶ ξυλονάκ καὶ Σακ. Hæc omnia astringentis sunt facultatis, qualem esse fructum loti, omnes sciunt. Γαστέρας sunt guberae Avisenæ, Latine corna. Alibi vocat Γαστέρας idem Charito. Antiqua expositio Arabiborum nominum Suc interpretatur Galiam muscatam. De qua nos alibi. Idem Charito alio loco: Ἀλφίτα ναβάκ, καὶ ἀλφίτα τῶν βδέλλων καὶ γαστέρας in trochisco parato ad coeliacos & dysentericos. Hæc ἀλφίτα ναβάκ Avisenæ dicunt سويق المنبق. Sarich Al-

nabach. Nam سويق Sarich vel Suich significat hordeum fractum & torrefactum, quod Græcis ἀλφίτον. Strypticum esse hoc sarich nabac, ut & ipsum fructum. Fructus & ossa nabacæ non videntur Alpino respondere fructui & officulis connari. Quia os nabacæ rotundum, at connari oblongum instar olivæ. Ita enim scribit apud Athenæum Agathocles: Γλυκὺς ὁ πίνυς ὁ καρπὸς, μέγας καὶ φαυλὴν ἐλαίην, καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸ ὅσπερ αὐτῇ περικέκελον. Non advertisse visus est, de qua oliva loqueretur Agathocles, qui non simpliciter ἐλαίην adduxit, cui compararet nucleum connari, sed φαυλὴν ἐλαίην, quæ rotunda est oliva. Polybius in descriptione loti Africanæ, quæ eadem est cum connaro, fructum ejus consimilem statuit τῷ μεγάλῳ τῷ στρογγύλῳ ἐλαίῳ. Alpinus nabecam dicit, instar acaciæ esse spinosam: hoc est, quod Herodotus perhibet, spinæ Ægyptiæ de facie simillimam videri lotum Cyrenaicam. Spina enim Ægyptia Ἀκανία posteriorum. Hæc igitur acanthus Virgilii, semper frondens & baccas ferens, peregrina Italiæ arbor. In eodem quoque genere Africanus παλίσρον. Theophrastus cum loti generibus recenset & παλίσρον, Africanam scilicet, quam θάμνωδέτερον esse dicit loro. Κοννάρες & παλίσρες jungit Athenæus: πρὸς κόνναρων καὶ παλίσρων. Hesychius: Κόνναρος δένδρον, καρπὸς ὁμοίος παλίσρων. Etiam Agathocles κόνναρον spinas habere prodit. Et paliurus quoque spinosus: nam & spinæ genus in Græcia sic vocatur, Polybianaque etiam lotos spinis horrida apud Athenæum: Ἐστὶ τὸ δένδρον ὁ λαπὶς ἐμὲγα, τερχυὶ καὶ ἀκανθῶδες. Loquitur de Libyca loto. Eam esse constat, quam Leo Africanus vocat rabich, eandemque cum nabac. Nam frequens N literæ cum R permutatio. Inter loti genera quæ commemorantur Theophrasto, nullum meminit esse hispidum spinis, excepto paliuro, qui nomen hoc duxit ex similitudine Græci paliuri. Nec dubitatum itaque, quin ille paliurus Africanus lotus sit spinulentus, & Arabicum sadar, cujus fructus nabac. Ejus duæ species, spinosa & spinis carens. Et spinosa quidem liquet esse paliurum, & connarum, & acan-

tum Virgilii, Demetriique ἀκάνθω' Αἰγυπτίαν. Quod ad loton Lotophagitin Theophrasti attinet, ex descriptione apparet, esse rutilam zizypham. Quod ad loton communem spectat, quem in Italia nalcii Plinius asserit ex Africa translatum, sed solo mutato factum degenerem, non alia potest esse, præter azadarat Herbariorum, quæ Avisenæ. ***** Nulla quippe hodieque in Italia loti species præter hanc reperitur, quæ & umbræ causa expetitur & ex magnis est arboribus. Fructum habere similem nabac scribit Avisenæ & magnam esse arborem. Priscis pro loto acceptam & sic vocatam non dubitandum puto, eamque intelligi, cum λαπὶν μέγα δένδρον & διμέγετες esse dicunt. Nam vera lotos non nimium magna. Hæc vero procera & vasta præcipue, foliis latissimâ umbrâ expatiantibus, & in vicinas domos, teste Plinio, transilientibus. Romanis fabæ Græcæ & Syriacæ nomine veniebat. Et certè in Græcia & Syria plurima nascitur. Lotos, inquam, hæc communis. Alteram Plinius vocat transmarinam, quæ in totum Italiæ externa. Hujus fructus cum cerasis non sit minor, mirum est, Dioscoridem in magnitudine ejus designanda, piperis comparatione uti. Καρπὸν δ', inquit, φέρει μείζονα πέπερος. Hoc non quit intelligi, nisi de magnitudine, quæ piperis granum pauxillo tantum excedat. Mirum etiam, cum tot sint loti genera, unius tantum facere mentionem: Sed hoc illi solenne, multas species sub una generis appellatione temere involvere. Falluntur autem gravissime & Avisenæ interpretes, qui de loti arboris fructu interpretantur hab almenen apud Avisenam cap. cccv. quod granum esse dicit pipere majus & eodem ferme colore. Quin etiam ad marginem adscribunt, repeti cap. pxx. Quo loco nabac describitur arboris, nempe loti, bacca. Omnino hæc diversa. Arabes raro usurpant hab de arborum fructibus, sed semina herbarum sic frequentius vocant. Non ignoro tamen & hanc vocem de pinu, de lauro, de terebintho & glande unguentaria apud Avisenam legi. Cæterum de nucleo potius interiore, quam de toto fructu ea dictio ponitur: ut in malo vel pyro non fructum integrum dicerent hab, sed semen, quod intus est. Non nucem pineam appellant حب المنود. hab alsunbar, sed nucleum pineum. Hæc semina sunt, quibus satis arbores proveniunt, quæ respondent seminibus herbarum. In loto bacca est ceraso similis, cum pulpa editur. Hoc περικάρπιον Græcis. Officium, quod intus habet, nucleus propriè καρπὸς Græcis, Arabibus حب. Nihil prohibeo, quin Hab almenen de hoc nucleo loti bacce accipi possit. De integra bacca, quæ editur & nabac dicitur, id non potest. Granum almenen siccum & calidum in secundo esse vult Avisenæ. Nabac autem humido & sicco temperatum. De nucleo loqui in almenen manifesta res, cum dicit pipere majorem esse, & facilius frangi & à medulla scindi, quæ vehementer alba sit. Quicunque alii arborum fructus sola hac medulla unctuosam censentur, rectè appellari vocabulo illa Arabico hab, non ambiguum duxerim; ut lauri baccas, glandem unguentariam, terebinthum & similia. At quæ carne constant eduli extra & nucleo intus, in his nucleus, qui seminis instar habet, propriè hab appellatur, Græce καρπὸς & πυλὼν propriè, unde ἀπίγνα, quæ carent nucleo.

C A P U T I I I.

De Acanthis.

"Aκανθὸς Græcè spinam, vel carduum significat, idemque quod ἀκανθα. Quod generale nomen est, ad omnes spinas & carduos extendens: sic ὀξύακανθὸς & ὀξύακανθα eadem. Theophrasto ἀκανθὸς Αἰγυπτία arbor est in Ægypto spinosa,

quam alibi passim ἀκάνθω' Αἰγυπτία vocat. Proprium factum hoc vocabulum apud Græcos herbæ topiaræ, quam & Latini acanthum, servata Græca appellatione, passim nominant: & flexi tacuissimè vimen acanthi. Et

Et alibi multis locis. Hæc tamen acanthus spinis caret, topiaria præsertim & hortenſis. Nam ſilveſtre genus ſpinolentum, ἀκανθὸν ἀγέλα dicitur. Ἀκανθάν etiam abſolutè Græci dixerunt, quem Latini carduum, cui caput ſimile pineo pomo & edule eſt. Pollux: κινάρε, ἔτω γὰρ ἢ τοῖς Δωριεῶσι ποιηταῖς ἐνεσιν ὄρεϊν καλεμὲν τὸν ἀκανθάν. Latini quoque carduum κατ' ἐξοχὴν vocarunt. Hinc in veteribus Gloſſis cardium κινάρε. Ex hac ὁμωνυμίᾳ Dioſcorides ſub nomine ἀκάνθου, quem & ἀκάνθου vocant editiones, tam acanthum topiariam, quàm carduum, notis utriuſque confuſis, videtur deſcripſiſſe. Conſtat inter noſtros herbarios, acanthum veterum brancam urſinam hodie dici. Dioſcorides acantho topiariæ caput θυρσοειδὲς tribuit. Atqui evidens eſt, in branca urſina nullum tale caput conſpici, quale in carduo, vel cinara conſpicitur. Cinaram non deſcripſit Dioſcorides. Nam falluntur, qui putant σκόλυμον eſſe. Scolymi radix Theophrasto tantum edulis. Dioſcorides cauliculos incipientes eſui eſſe dicit: at carduus, ſive cinara in pineæ nucis figurâ id habet, quod manditur. Hæc θυρσοειδὲς κεφαλὴ, ut poſt paulò explicabimus. Cum igitur legiſſet ἀκανθάν habere κεφαλὴν θυρσοειδῆ, quod de carduo cinara erat accipiendum, id interpretatus eſt de acantho topiaria, quæ & ipſa ἀκάνθου dicitur abſolutè. Hoc magis Dioſcoridi ignoſcendum, quod fortaſſe carduum non noverat. Et enim diſertè Theophrastus tradit κάρπον, (ſic carduum appellat) in Græcia non naſci. Magna autem ſimilitudo inter acanthum & carduum, præcipue illum, qui ſine ſpinis naſcitur. Columella de cinara ſive carduo:

Nunc ſimilis caſto ſpinisq; minantibus horret,

Pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.

Similitudine iſta deceptus, & præterea ὁμωνυμίᾳ, Dioſcorides acantho θυρσοειδῆ κεφαλῶν tribuit, quæ propria eſt ἀκάνθου, ſive cardui. Peculiarem eſſe hunc Dioſcoridis errorem indicio eſt, quod Plinius in acantho deſcribenda nuſquam meminit, caput eam habere thyrfi. Quo etiam probatur, ab alio accepſiſſe auctore acanthi hiftoriam, ut reliquarum herbarum, quàm à Dioſcoride, cum tam conſpicuam & illuſtrem notam præteriſſet indiſtam. Dioſcorides de acantho: Σπέρμα ὑπόμηκες, μῆλινον, θυρσοειδὲς ἢ κεφαλὴ. Ut ſciatur, acanthum non habere capitulum, quale in thyrfi eſt, ac tale habere ſcias carduum illum, quem vulgò articoccum vocamus, explicandum, quid κεφαλὴ θυρσοειδὲς. Thyrfus baculum Bacchicum, cuius in ſummitate pineæ nucis inſtar cum faſciola nodo ſtriſta & utrinque dependente. Eâ figurâ thyrfos plerumque exhibent antiquæ ſcripturæ. Pineam nucem revera eſſe, quæ ſummo thyrfi imponebatur, auctores aſſerunt, præcipue Græci, qui κώνον vocant, & κωνοφόρος θύρσος. Epigramma, quo dedicantur inſtrumenta Bacchanalium:

Καὶ θύρσος χλοερὸν κωνοφόρος κάμακα,

Κωνοφόρος θύρσος, qui κώνον in ſummo haberet, id eſt, nucem pineam. Grammatici: Κωνοφόρος, θυρσοφόρος. Κώνος οἱ λέγουσι τὸ βοτρυοειδὲς ἢ στροβίλος καρπός, ἐν ᾧ φέρονται γυναῖκες βαπτίζουσαι ἐν ταῖς τῷ Διονύσῳ τελεταῖς, ὡς περὶ ὁμοίων τῷ ἄλῃμα τῷ κώνῳ τῇ ἀνθρώπων καρδίᾳ. Ἐπιπείτῃ δὲ φαίνονται ἔθνη τῶν ἀνθρώπων καρδίας τὸν Διονύσον οἰκίαν ἐν μυſτηρίῳ τῶτο ἐπιτείν. De re hinc conſtat, ratio nugatoria eſt. Sacra Bacchica cognata erant ſacris matris Deūm. Eadem utriſque initia & ſymbola. Hinc Bacchus in Tragœdia Bacchis Euripidis ita loquitur: Πένθε μὴ τρεῖς ἔμαθ' ἐν νηματαί. Pinus autem ſacra matri Deūm. Unde & quotannis in ſanctuarium ejus ſtatis diebus intromittebatur. Arnobius libro v. Quid non ſibi vult illa pinus, quam ſemper ſtatis diebus in Deūm matris intromittitis ſanctuarium? Hoc fiebat die undecimo Kalendas Aprilis, ut notatum in calendario Romano Conſtantini Magni ad illum diem: Arbor intrat. Quod de arboris pinus intromiſſione in ſanctuarium matris Deūm intelligendum. Qui enim ſequuntur dies, variis ſolemnitatibus ejusdem matris Deūm erant dedicati, ut Sanguinis dies notatus ad nonum Kalendas Aprilis in eodem calendario, Hilaria ad octavum, Requies ad ſeptimum, Lavatio ad ſex-

tum. De quibus alibi. Nuces pineas poëta poma Cybeles vocat: poma ſummi Cybeles. Eadem pinus ſacra etiam habebatur Libero. Πίνος ἔστι θονύσος ἢ Πασιδάνι, apud Artemidorum. Quin & ſtrobilus ſive nux pinea inter jocula & crepundia, quibus deceptus infans Bacchus a Titanibus, ab Orpheo in ejus myſteriis memoratur:

Κῶνοι ἢ ῥόμβοι παίγνια καμπεσίγυα,

Μῆλα περὶ χεῖρας, καλὰ, περὶ ἑσπερίδων λιγυφάνων.

Hæc fuiſſe ludicra puerilia, quibus Bacchum infantem occupatum avocarunt, ut diſcerperent Titanes, allatis his Orphei verſibus probat Clemens in Protreptico: qui etiam docet omnia illa πάγνια recepta poſtea pro Symbolis in myſteriis Bacchicis: καὶ πὲρ δὲ ὑμῖν τῆς πελετῆς τὰ ἀχρεῖα ἐκ ἀχρεῖον εἰς κατὰ γνώσιν ὡς θεοῦ, ἀσέβηται, σφῶρε, στροβίλος, μῆλα, ῥόμβος, ἑσπῶτρον, πικρὸν. Quibus verbis στροβίλος Clemens interpretatur, qui in verſu Orphei ſunt κῶνοι, id eſt, nuces pineæ. Arnobius perperam, cum illa verba redderet libro v. στροβίλος & κῶνός τινες turbines expoſuit: cuſas rei teſtimoniumque fortuna ſuis prodidit in carminibus Thracius, talos, ſpeculum, turbines, volubiles rotas, & teretes pilas, & virginibus aurea ſumpta ab Heperidibus mala. Certe στροβίλον & κῶνον, ut & ῥόμβον, Græci etiam uſurpant pro ludicro puerili, quem Latini turbinem dicunt; ſed illo loco nucem pineam ſignificare certum eſt, ut rectè vetus ſcholion in optimo codice regio adnotavit: κῶνοι οἱ στροβίλοι, ἢ οἱ θύρσοι. Ὁ Διογενιανός. Atque hæc ſunt nuces pineæ, ſymbola initiorum Bacchicorum, quas in ſummo thyrforum Bacchæ gerebant. Hæc θυρσοειδῆ κεφαλῶν faciebant, qualis viſitur in antiquis monumentis. Inde θύρσος grammatici interpretantur κώνος, quia conos ſive poma pinea ſummitate affixos habebant. Heſychius: κῶνος, οἱ θύρσοι, ἢ στροβίλοι. A dhanc formam ſunt plane capitula in carduis, in turbinatum mucronem & conum aſſurgentia, foliis ſquamatiſ digeſtis compacta. Columella de cinara:

--- Nunc pinea vertice ſurgit.

Hic carduus θυρσοειδῆ κεφαλῶν habet, non acanthus, quæ ſi branca eſt urſina, ut eſſe nemo dubitat, ab iſta pineæ nucis imagine multum diſcrepans caput oſtentat, quin immo ne caput quidem ullum gerit. Nullum igitur dubium, quin ἀκάνθου proprie dicte, & ἀκάνθου notas miſcuerit Dioſcorides. Illius eſt θυρσοειδὲς κεφαλὴ, quæ pineæ vertice ſurgit, non iſtius. Multæ aliæ herbæ inſignitæ, thyrfi capitulo traduntur ab antiquis, quæ hoc indicio dignoſcuntur, non illæ eſſe, quas voluere hodierni herbarii. Dioſcorides de aliſmate: Καυλὸς λεπτός, ὡπλός, ὑπὲρ πῶχων, ἔχων κεφαλίον θυρσοειδὲς, (ita hæc legenda verba) caulis gracilis, ſimplex, cubitum excedens altitudine, in ſummo capitulum habens thyrfi. Quem locum doctiſſimi interpretes miſere interpolant, dum quid ſit θυρσοειδὲς κεφαλίον ignorant. Ex eadem inſcitia eas herbæ pro aliſmate ſupponunt, quæ illo inſigni carent. Rectè Plinius de aliſmate & ex mente Dioſcoridis, quamvis non ab illo ſumpſerit: Canle ſimplici ac tenui, cubitali, capite thyrfi. Quærenda itaque ejuſmodi planta, cui capitulum thyrfi, quale depinximus aliſma, ut verum eſſe aliſma poſſit. Thymum Græcum, quod κεφαλωπὴν cognominatum eſt, capitulum thyrfi geſtat, unde & θυρσίον Græcis dicitur. Cirſii quoque capitula θυρσοειδῆ, & propterea thyrficuli vocantur Apulejo, id eſt, κώνια. (nam θύρσος, κώνος) Herba cirſion thyrfi eſt bicubitali, trigono, inferius ſummitate rotunda cum thyrficulis purpureis atque caneſcentibus. Hæc nota indicat cirſium vel criſſion non eſſe Leonicieni bugloſſum, cui ad hanc faciem nulla ſunt capitula. Herba impia Plinio lib. xxiv. cap. xix. thyrfi modo veſtita atque capitata. Notabis inde thyrfos non modo capitatos, ſed etiam veſtitos. Proſectò ſcapus thyrfi ut plurimum hedera redimitus erat. Unde θύρσοι βρέμοντες κατὰ κίονας ὑπὸ κῶμοις apud Anacreontem hiſ verſibus:

Ἵπὸ βαρεσίῳ ἢ κῆρα
κατὰ κίονας βρέμοντας
Πλοκάμοις φέρονται θύρσος
Χλιδανόσφορος χορδαί.

Nihil frequentius in libris auctorum ac præcipue poetarum occurrit, quam thyrfos hedera velatos & frondibus amictos, quod de ſcapo, ſive haſtili thyrfi hedera foliis induto

accipiendum liquet. Plinius lib. xvi. cap. xxxiv. de hederâ: *Alexandrum verò ob raritatem ita coronato exercitu victorem ex India redisse exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornat thyrsos, galeasque etiam & scuta, in Thracia populis in solemnibus sacris.* Vides thyrsos hederâ adornatos, quod adeo tralaticium & obvium apud poetas, ut *κισσὸν* pro thyrso hederâ vestito epigrammatis Græci auctor posuerit de Bacchante, quæ catalysin faciebat & arma sua dedicabatur:

--- *ὡς ἐξέφασκε δὲ κισσὸν*

Χῆρος παρὸς Φίλῳ χρυσόδετῳ σπατάλῃ.

Anacreon in epigrammate, cum *θύρσον* prius nominasset ἢ τὸν *θύρσον* ἐχούσ' *ἐλικωνιάς*, paulo post *κισσὸν* reddidit pro eodem

--- *Διωνύσω δ' Φέρεισι*

Κισσὸν δὲ σφυλῶ.

id est, thyrsum hederâ ornatum. Apud Euripidem in Bacchis *κισσίνον βάκτρον* pro thyrso:

--- *αἶψ' ἔσπε μοι κισσίνε βάκτρον μέτα.*

Ita *κισσίνος* *θύρσος* vocat:

--- *ἐκ δ' κισσίνων*

Θύρσων γλυκεῖαν μέλιτος ἔσπεζον ῥοαί.

Thyrsos hederâ coronatos & adornatos fuisse hi verus indicant ex eadem tragœdia sic legendi:

Αἱ μὲν αὐτῶν θύρσον ἐκλελοιπέτε

Κισσὸν κομήτετε, αὐτὸς ἐξανέσπερον.

Aliæ, inquit Baccharum thyrsos suos, de quibus hederâ exciderat, de novo ornabant, & hederam aliam reponebant. *Θύρσος* ἐκλελοιπὸς *κισσὸν*, à quo abiit hederâ, ut *ἱματῖα κρέκην ἐκλελοιπέτε* apud eundem, vestes decutes ac defloccatæ. Passim in eadem tragœdia thyrsus vocatur, *κισσίνον βέλτε* & *κισσίνον κλάδε*. Poëta:

Et foliis lentas intexere mollibus hastas.

Thyrsos intelligit hederâ foliis intextos & indutos. Unde & *sutiles thyrsi* in Priapejis, qui sutilibus hederâ foliis intexti erant:

Liber sutilibus committit praelia thyrsis.

Sutis invicem hederâ foliis thyrsi velabantur. Sic *sutiles rosæ*, ex quibus coronæ sutilis. Hæc ideo pluribus egimus, quia scio Viros hodie non vulgariter quidem, ut videri volunt, doctos, quibus persuaderi nequit thyrsos hederâ vestitos fuisse, quoniam in suis gemmis & monumentis antiquitatis eos sine hederâ reperiunt scapo levi & nudo capite pineæ nuci simili, tænia hinc inde dependente. Contra tot auctorum testimonia niti paucis lapidibus testibus, non video qualis sit prudentiæ. Nihil sane ineptius illo genere Antiquariorum, qui per lapides tantum sapiunt, sive litteratos, sive cælos. Quidquid lapides non habent nec uspiam extare credunt. Hæc imperitorum, sed curiosorum literatura est. Poterunt & eadem viâ negare, ullos esse thyrsos cum mucrone hederâ obiecto, quia tales non ipsis suggerunt sui lapides. Ecce tamen eorum mentio passim in libris veterum, quæ vera sunt ac certa antiquitatis monumenta. Macrobius, ut a levioribus incipiam lib. i. *Colitur etiam apud Lacedæmonios simulacrum liberi Patris hasta insigne, non thyrsos. Sed & cum thyrsus tenet, quid aliud quam latens telum gerit, cuius mucro hederâ lambente protegitur?* Videtur hinc sentire Macrobius, thyrsus nihil aliud fuisse, quam telum, cuius mucro hederâ tegebatur. Profecto & hac forma fuisse thyrsos constat, sed multum diversos ab his, quos ante explanavimus, quibus addita in summo baculi pro capite nux pinea. Quin illa hasta, quam pro insigni habuit simulacrum Liberi patris Lacedæmonie cultum, thyrsus ejusmodi fuit cum mucrone hederâ involuto. *Λογχοὶ* *θύρσοι* vocabantur & unica voce *θύρσολοχοι*, thyrsi nempe præpilati, quorum pilum latebat intra hederâ involuta. De his Justinus Martyr: *ὡς περ αἱ βάκχαι διὰ ἀγῆματος εἰρηνικῆς τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις παρὲς φέρουσι.* Proprie *λόγχη* ferrum hastæ significat vel spiculum. Unde *λελογχωμένα* *αἰκένια* præpilatæ hastæ, sive pilo cuspidatæ. Alio sensu præpilatas legere est τὰ ἐσφαρωμένα à pila, non à pilo, quibus per ludum velabantur, quod pilam mucrones præfixam haberent. Vidi viros doctos heic hære ac labi. In Græco epigrammate, quo Bacchantis arma renunciantis arti dedicantur:

--- *ὃς τὸ δῖον*
Τέτο τὸ λογχῶν δὲ τὸ παρὸς Φύριον.

A Hoc geminum hastile præpilatum. Hoc par thyrsorum pilo præfixorum. In Asterismis apud Proclum Centaurus *θύρσολοχον* tenet. Ptolemæus simpliciter *θύρσον* vocat. Inter arma minantia Deorum & metum mortemque ferentia Strabo *θύρσολοχὰ* ὅπλα numerat lib. i. *Κεραυνὸς δὲ ἢ αἰγὴ ἢ τεύχονα, ἢ λαμπάδες, ἢ δρεκόντες, ἢ θύρσολοχα τῶν θεῶν ὅπλα μῦθοι.* Duplicis igitur generis thyrsi, quibus *λόγχοι* & mucro aderat, isque hederâ vestitus, ne appareret, & quibus pomum pini impositum. Illi *θύρσολοχοι*, isti *καυφόροι*. Utrique hederâ ornati. Verus epigramma:

Καὶ θύρσος χλοερὸν καυφόρος κάμακα.

B Viridem thyrsi scapum ob hederâ folia, quibus obvolutus erat, appellat. Innocii est thyrsi & sine ferro. Hinc Euripides Bacchas suas in tragœdia cognomine inducit, *χεῖρὸς ἀσπίδης μέτα* taurorum corpora discerpentes ac dissipantes. Quod non dixisset, si thyrsi earum ferro præfixi fuissent. Aliquando etiam simplex baculus, hederâ circumdatus, pro thyrso fuit. Talis pingitur in Achate illo nobilissimo, qui Bacchi orgia sculpta exhibet, quem Scaliger & Casaubonus explicarunt. Baccha mulier ibi conspiciatur, pro thyrso baculum tenens hederâ fronde redimitum. Qui negaverit hoc thyrsus esse, nugasegerit.

C Atqui nec capitulum habet *καυνοειδές*, nec mucronem hederâ obiectum. Interdum & pro thyrso vitis ac tæniis velabantur thyrsi. Athenæus lib. v. de pompa quadam bacchanalium: *Ἐἶχεν δ' ἐν τῇ ἀμύρῃ θύρσον ἐσπεμμένον μέτρας.* Nullæ gemmæ aut lapides talem representant, nec unquam me vidisse profiteor pictum in parietibus. Cæterum, cum *θύρσοι* *κεφαλῇ* nominatur ab auctoribus, & certarum stirpium capitula huic assimilantur, de thyrsis id intelligi par est, cui pinea nux in vertice adfixa. Quæ pervulgatior erat thyrsorum forma. Talis probe expressa in carduo spectatur, non in topiaria acantho, quam cum acantho proprie dicta, id est, carduo confudit Dioscorides. De papyro Ægyptia, cui similiter thyrsi caput assignat Plinius, non adeo expectata quæstio est: Coma papyri, ut etiam depinxerunt, qui viderunt, nihil præfert, quod alludat ad hanc imaginem. In conicam figuram turbinatam non surgit: immo contra ab imo acutior in latitudinem magis panditur. Si quis vidit crassum nodum fimbriatum, quam vulgo *Ἡοῦραν* dicimus, vidisse se putet papyri comam. Huic etiam simile ex multis virgis contextum instrumentum, quo pulvis decutitur è vestimentis sordidis. Strabo de papyro simpliciter dicit: *ῥάβδος* *ψιλή* *ἐστίν*, *ἐπ' αὐρῇ* *ἐχούσῃ* *χαίτην*. Qualis sit, non exprimit. Expressit Plinius his verbis: *Decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigatum thyrsi modo cacumen includens.*

D En papyri cacumen, thyrsi modo in gracilitatem fastigatum. Tò *αἶκρον* intelligit & τὴν *χαίτην*, quam ἐπ' αὐρῇ gerit. Atqui falsissimum, eam in cacumen definire thyrsi modo acuminatum, & conicum. Nec succurrit dicere, viros doctos, qui Ægyptum iustrant, plantam papyri delineandam curasse, qualis habetur, cum perfectam adepta est formam, expansis & apertis comæ capitulis, quæ clausa prius fuerint ad instar coni conniventia. Ut ex figura apparet, protinus expansam incipere liquet, ut in umbelliferis ferme omnibus videre est. Nam ab ima parte gracilior spargit se in summo. Contra se habent, quæ prius connivent, deinde maturitate aperiuntur, ut flores carduorum. Quin & Lobelius disertè tradit comam papyri, quæ flos ejus est, non cyperi modo spargi, sed compressam magis esse more ferulæ. Plinius historiam illam de papyro ad verbum convertit ex Græcis Theophrasti, quæ sic habent in vulgatis: *Κόμην* *ἐχούσας* *ἀχρεῖαν* *αἰσθητὴν*, *καρπὸν δ' ὅλως* *σθένει*. Plinius hæc sic reddidit: *In gracilitatem fastigatum thyrsi modo cacumen includens semine nullo.*

E Cum viderem Latina ex Græcis expressa, & Græca manifesto esse corrupta ex Latinis, & tentabam emendare legendo: *κόμην* *ἐχούσας* *ἀνέραν* *θύρσιν*. Nec sane aliter potuit occurrere ad mentem cogitantis, Plinium non malè sententiam auctoris sui reddidisse. Nunc non tam bene de Plinio sentio, sed de veritate melius, cui minime concinit id,

F Ut ex figura apparet, protinus expansam incipere liquet, ut in umbelliferis ferme omnibus videre est. Nam ab ima parte gracilior spargit se in summo. Contra se habent, quæ prius connivent, deinde maturitate aperiuntur, ut flores carduorum. Quin & Lobelius disertè tradit comam papyri, quæ flos ejus est, non cyperi modo spargi, sed compressam magis esse more ferulæ. Plinius historiam illam de papyro ad verbum convertit ex Græcis Theophrasti, quæ sic habent in vulgatis: *Κόμην* *ἐχούσας* *ἀχρεῖαν* *αἰσθητὴν*, *καρπὸν δ' ὅλως* *σθένει*. Plinius hæc sic reddidit: *In gracilitatem fastigatum thyrsi modo cacumen includens semine nullo.*

G Cum viderem Latina ex Græcis expressa, & Græca manifesto esse corrupta ex Latinis, & tentabam emendare legendo: *κόμην* *ἐχούσας* *ἀνέραν* *θύρσιν*. Nec sane aliter potuit occurrere ad mentem cogitantis, Plinium non malè sententiam auctoris sui reddidisse. Nunc non tam bene de Plinio sentio, sed de veritate melius, cui minime concinit id,

id, quod Plinius dixit de papyri coma, thyrsi modo in gracilitatem fastigata. Si Theophrastus idem tradidit, nec veritati ille litavit. Sed quandoquidem ejus verba non sana esse liquet, provocaret ad sinceram & suam scripturam, si ex Plinii versione, aut ex editione sua condemnaretur. Puto illum scripsisse, *κέμωλον* *καρθηκίνωλον*, pro eo quod est *ἀλγεινὸν αἰδένωλον*. Ut omnia facias, non veriore exsculpes. Plinius ipse ostendit ita ab eo scriptum, cui perpetuum ac solemne est, *νάρθηκα* pro thyrso sumere. Clarum exemplum in Euphorbio, quod Græcis traditur *δένδρον νάρθηκειδες*, Plinius vertit: *specie thyrsi*. Hoc loco in Græcis papyrus habet *κέμωλον νάρθηκίνωλον*. Plinio placuit esse, *thyrsi modo fastigatum in gracilitatem cacumen*. Immo debuit reddere, siquidem rectè voluisset, *comam ferulaceam* *νάρθηξ* Græcis gestamen Bacchicum, ut & *θύρσος*. Hinc *νάρθηκοφόροι* *βάκχοι* & *θύρσοφόροι*. Sæpe alterum pro altero ponunt auctores, *νάρθηκα* *βακχίδειν*, & *θύρσος* *βακχίδειν* frequens apud Græcos. Proprie *νάρθηξ* est baculus vel virga ex ferulæ frutice. Magistri manum discipulorum ea verberabant, unde *ferule magistrales*. Quia levis & fungosus frutex ac sine perniciæ ictum inferens, ideo delectus castigandis pueris discipulis, qui & *ferula manum subducere dicti* Satyrico. Pro qua libet etiam virga usurpatur feriendo apta. Quâ notatione etiam *θύρσος* dici potest. Nam & *θύρσος*, interdum simplex baculus. *Βάκχον κλάδον* vocat Euripides & *κλάδον κλάδον* baculum hedera redimitum. Hefychius: *θύρσος*, *ράβδος*, *βακτηρία* *βακχική*, ἡ *κλάδος*. Idem & *νάρθηξ*, sed propriè ex ferula frutice. Plinius lib. xiii. cap. xxi. de ferula tradit, nulli fructicum levitatem esse majorem: ob id, quod gestatu facilis esset, baculorum usum senectuti præbuisse. Solent præcipuè induci vetuli satyri in comitatu Bacchi cum ferula. Hi sunt *νάρθηκοφόροι*. Bacchæ magis cum thyrsis, qui & ipsi etiam *νάρθηκες* dici possunt, si ex ferula, ut contra & ferulæ thyrsorum habere nomen in sacris præsertim Bacchi gestatæ. *Thyrsi* herbarum caules Latinis etiam dicti, qui & *νάρθηκες*, si modo inanes intus & concavi, ut sunt arundines & omnia ferulei generis. Utrumque igitur Bacchantium gestamen *νάρθηξ* & *θύρσος* eo facilius alterum pro altero sumi potuit. Differunt tamen non parum. Thyrsus interdum hasta Bacchica cum ferreo mucrone hedera convoluta & recto. Hic *λογχωπὶς* *θύρσος*. Alias baculus itidem amictus hedera, aut etiam sine hedera, cujus in summo pinea nux quæ inter symbola Bacchica. Hic *κωνόφορος* *θύρσος* à quo *κεφαλὴ θύρσοειδής* in plerisque plantis. At *νάρθηξ* planta ipsa, quæ Latinis ferula. Hæc Baccho sacra ideo gestabatur a Bacchantibus. Plinius lib. xxiv. cap. i. *Ferula asinis gratissima in pabulo, ceteris vero jumentis presentaneo veneno: qua de causa animal Libero patri assignatur, cui & ferula*. Quod ignis in ferula servari solet, idcirco sacram Baccho Græci tradunt. Nam & vinum igneæ potestatis esse. *Οἶνος τῷ πυρὶ ἴσον ἐχέμεν*. Græcus Tragicus:

Νάρθηκος ἀπὸ πυρὸς ὃ θηρῶμαι πυρὸς

Πηγὴν

Hefychius: *τὴν ἐν νάρθηκι θησαυρίζουσαν, παρὸς τὴν νάρθηκα ἐκείνην. ὅθεν τὰς ἐκ τῆς νάρθηκος τῆς πυρὸς, ὅθεν ἡ τῆς Διονύσου οἰκιστικῆς αὐτῆς, διὰ τὴν ἐν τῇ θύρσῳ τῆς δένδρων ἀφάει, ἡ δὲ οἰκιστικὴ ἐστὶ φύσις ὁ οἶνος καὶ πυρὸς. Nota est fabula Prometheus ignem, quem furatus in cælo fuerat, in ferula occultatum deferentis ad homines. Hinc ille dicit apud Tragicum, venari se ignis fontem in ferula latentem. *Θηρῶμαι πυρὸς πηγὴν νάρθηκο ἀπὸ πυρὸς*. Male vulgo est, *πυρὸς ἀπὸ πυρὸς*. Alii alias rationes afferunt, cur Baccho hunc fruticem consecrarit antiquitas. Levis & inanem esse plantam; ea re optime convenire levi & semper ebrio numini: τῷ μεθύσει καὶ ἔτιος ἐλαφροῦ Διονύσου. Bacchus ipse hanc gestat in Bacchis. Euripides: ὁ *Βακχὸς* δὲ ἔχων πυρὸς ἀπὸ φλόγας πίνους, ἐκ νάρθηκος αἰσῶν. Vertunt interpretes: *gestans ignitam faciem piceam, quæ ex ferula emicat*. Quod est ridiculum & absurdum. Ignis in ferula reconditur ac custoditur, non ex ferula emicat. Unde *νάρθηξ* *πυρκαϊκὴ* in epigrammate, in quo ignis servatur ac conditur. Mens poetæ est Bacchum tædam simul & ferulam ferentem exilire. Faces quoque, id est, αἱ πῶκα in orgiis Bacchicis*

A usitata, ut & thyrsi ac ferulæ. Inde & *θύρσος* quidam *λαμπάδας* exponunt, quomodo alii & *νάρθηκας* pro thyrsis exponunt. Hefychius: *θύρσοι*, *κλάδοι*, *λαμπάδες*, *λύχνες*. Tria hæc diversa Bacchantium arma, thyrsi, lampades & ferulæ: *θύρσοι*, ἢ *λαμπάδες*, καὶ *νάρθηκες*. Idem Euripides in tragœdia Baccharum *θύρσοι* & *νάρθηκας* aperte distinguit his verbis:

Θύρσον δὲ τίς λαβὼς ἐπαισεν εἰς πέτρην,

ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ ὕδωρ.

Ἀλλ' ἢ νάρθηκα εἰς πέδον καθύκε γῆς

καὶ τῇδε κρήνην ἐξάνηκε δὴν θεός.

B Alia saxum thyrso percussit, & aqua manavit: alia ferulam terræ impegit, & vinum inde deus emisit. Apud poetam Silvanus ferulas cum liliis quassare dicitur:

Venit & agresti capitis Silvanus honore,

Florentes ferulas & grandia lilia quassans.

Quod de vero ferulæ frutice accipiendum. Bacchus quoque ἐκ νάρθηκος αἶσαν apud Tragicum veram ferulam concutit, quæ ipsi sacra erat. Unde & *νάρθηκοφόροι* in sacris ejus, ut & *θύρσοφόροι*. Notissimus proverbialis versus:

Πολλοὶ μὲν νάρθηκοφόροι, παυροὶ δὲ πὲρ Βάκχοι.

C Quia etiam *θύρσοφόροι*, hinc multi *νάρθηκας* ἀντὶ *θύρσων* interpretati sunt. In his Plinius, qui *νάρθηκίνωλον* *κέμωλον* papyri pro ea accepit, quæ thyrsi capitis similitudinem haberet. Atqui de ferulæ fruticis cacumine id dixerat Philosophus. Ferulas autem lugimagistrales ex ferula frutice factas, clare ostendit Martialis hoc distichum:

Invisa nimium pueris grataque magistris

Clara Prometheo munere ligna sumus.

Quod & Græcum epigramma indicat, quo supellex ludimagistri describitur, post catalysim artis ab ipso dedicata.

Σκήπτρον ἀποδοῦναι, ἱμάντα τε καὶ πυρκαϊκὸν

νάρθηκα, κρατῶν παλαίονος νηπιάρχων.

D Sic correximus *πυρκαϊκὸν* *νάρθηκα*, pro eo quod erat in membranarum *πυρκαϊκὸν*. Apud Suidam legitur *πυρκαϊκὸν*. Eleganter sic vocat ferulam, in qua ignis conditus ac custodiendus jacebat. Ex eadem ferula medicorum malleus *νάρθηξ*, qui postea ex ebore factus priscum nomen retinuit. Martialis:

Artis ebur medicæ narthecia cernis habere.

E Glossæ: *Malleus*, *νάρθηξ* *ιατρικὸς*. Inde cum flagris & ferulis ea narthecia junxit Martialis. Inde *ναρθηκισμός* apud Dioscoridem, qui referendus ad illam *διήκρυν*, qua mangones venalium partes extenuatas & nimis graciles ad pristinum statum revocabant, frequenti ferularum incussione. Hic *νάρθηξ* *ιατρικὸς* glossarum, qui malleum reddunt. Non puto tamen hoc sensu capienda Martialis narthecia, quamvis statim de flagris & ferulis sequantur lemmata. Immo *νάρθηξ*, sive *νάρθηκον* vasculum significat, vel scrinium ex ebore, quo unguenta reponerantur. Atque ita plane accipiendum, mens Poetæ testatur. Cernis, inquit, narthecia eburnea medicæ artis habere munera, quæ vellent parcius sua esse, id est, unguenta. Hinc veteres medici sæpe hoc nomine libros suos inscripserunt in quibus de medicamentis tractabant. Galenus lib. v. de compositione medicamentorum *κατὰ γένη* cap. i. i. ὁ μὲν *Ἡράκλεις* ἐν βιβλίῳ ἐπιήκοιτο τῶν φαρμάκων συνθέσεως *διήκρυν* *φόμενον* *νάρθηκα*. Mentio etiam apud eundem Galen. *κροτῆρας* *νάρθηκος*, qui liber erat de synthesisibus. Sorani quoque *νάρθηξ*, ut citatur ab Aëtio. *νάρθηξ*, ut dixi, myrothecium. Inde Homeri poetæ editio correctior, quam ἐκ νάρθηκος cognominabant. Ratio appellationis, quod eam Alexander Magnus in scrinio unguentorum pretiosissimo reposuerat reperto in suppellectile Darii. Strabo lib. xiii. *Φέρεται γὰρ ἡς διόρθωσις* *τῶν ὁμηρικῶν ποιήσεων*, ἡ ἐκ νάρθηκος λεγομένη, ἢ *Ἀλεξάνδρου* *μὲν* *τῶν* *καλλισθένους*, ἢ *Ἀνάρχων*, ἐπελθόντος, καὶ σημειωσαμένου *ἰνὰ*, ἐπειτα *καταθέντος* εἰς *νάρθηκα*, ὃν ὄρεν ἐν τῇ Περσικῇ γαζῇ *πολυτελῶς* *κατεσκευασμένον*. Sic vocat, quod Plinio dicitur scrinium unguentorum auro, gemmisque pretiosum, cui inter spolia regis Darii capto commissam esse librorum Homeri custodiam dicit, ut pretiosissimum humani ingenii opus quam maxime diviti opere servaretur. Non bene Scaliger in quadam epistola *νάρθηκον* illud, cui mandata est ab Alexandro emendatæ Homericæ

poeseos custodia, quæ dicta est *δοτὶς νάρθηκος*, repositorium sanctius interpretatur, in quo gemmæ conduntur: immo in quo unguenta. Cur scrinia unguentorum sic *δοτὶς* sint, nescio, nisi à forma ferulæ, ut scrinium rotundum ita appellarint. Nam ferula concavum lignum & inane, ut arundo *καλαμῶδες φύλον*. Quinimmo odoratæ, plerumque species in fasciculos coactæ intra calamos & ferulas condebantur, ne odor expiraret, ut de dictamno testatur Theophrastus lib. ix. cap. xvi. *τίθασσι δὲ καὶ τοῖς δεσμίδαις ἐν νάρθηκι, καὶ καλαμῶ πρὸς τὸ μὴ σκοπνέειν*. Inde improprie quodlibet repositorium ac scrinium unguentis servandis, ap-

pellatum *νάρθηκιον* & *νάρθηξ*. Hoc verissimum. Aliud etiam *νάρθηξ* apud medicos, pro stabilimento delegationis. Est & *νάρθηξ* porticus vel atrium in templis & basilicis veterum Christianorum. De quo nos alibi. Hæc fuere explananda, quæ ignorata hætenus tenebras offuderunt rei herbariæ in illa *συνοψίδις* κεφαλῆς significatione. *Κώνιον* à grammaticis *νάρθηξ* exponitur, non quia *νάρθηξ* & *κώνιον* sit idem, ferula & cicuta: sed, quia hæc ex ferulaceorum genere. *Κώνιον* Græci, vel *κώνιον* dixere, quod ejus umbella, ubi ex flore in fermen ire incipit, in vertice turbinatur & conicam figuram efficit. Et hoc addendum fuit.

CAPUT IV.

De loto arbore & herba.

Λωτὶς arbor est nec unius generis. Λωτὶς etiam herba plurium generum, & præterea palustris frutex Ægypti peculiaris ex genere nymphæarum, vel nymphæα *ἀντίχημα* Nilotica. Atque inde Plinius hunc Nili fruticem cum loto herba confudit, dum lotometram Ægyptiam ex loto communi satâ nasci tradit. Omnes Græcorum Glossæ iatricæ & aliæ λωτὶν vulgo γλυκυκάλαμον dici adnotatum habent. De quo genere loti id accipi melius esset, disputavimus alibi. Nicetas loton, quæ tenuit socios Ulyssis vocavit γλυκυκάλαμον. Herbam, five gramen fuisse Homero debemus credere. Quintilianus lib. v. cap. viii. *Neque aliter, quam ii, qui traduntur à poetis gustu cujusdam apud Lotophagos graminis & Sirenum cantu delinxisse, voluptatem saluti prætulisse*. Λωτὶν ἐρέποντες μελιδέα. Quod de gramine intelligendum. Vetus Onirocriticum ἀνέκδοτον cap. cc. γλυκυκάλαμον junxit cum lino & lupinis *πρὶ χωρεφίς ἐσθραφίς λινάρις & χωρεφίς ἐκ θέρμων καὶ ἐχοντες γλυκυκάλαμον*. Ubi in confesso est γλυκυκάλαμον de herba, vel frutice capi. Et in ipso textu sic habetur: *Ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι εἴχῃ γλυκυκάλαμον ἀσυνήθως*

δέρσῃ πλεον ἡδυν καὶ μερσίον & γενήσῃ τε ἀναλόγως τῇ καλῶς. Si ager ille præter morem constitutus fuerit γλυκυκάλαμος, jucundas divitias significat, & in clientela potentis aliquis futurum pro ratione ac modo calami. Sin ex illis agris fuerit, qui ferre dulcem calamum consueverint, minores opes denunciat id somnium. Eadem fere habentur & in Onirocritico Achmetis vulgato cap. cxxi. γλυκυκάλαμῶνα habet & καλαμῶνα. De loto pratensi, vel hortensi possumus accipere. Nullus enim alius lotus, graminis vel herbarum instar se gerit. Magis tamen appositum videatur de saccharina canna interpretari, hoc quidem in loco. Veteris Antidotarii interpres cassiam fistulam reddit γλυκυκάλαμον Myrepsi. Ea filiqua est Ægyptia καβαρική. Quidam vocarunt κάλαμον μέλανα. Alii κασίαν μέλαιναν. De qua nos alibi. Myrepsus in Drosato quodam Bacchico γλυκυκάλαμον cum manna ingredi facit: *Ἐκβαλε ἐν αὐτῷ μάννα εἰς ἡμισυ, γλυκυκάλαμον ἐγκλιν μέλαν*. Quod videtur de filiqua illa, quæ cassia fistula vulgo dicitur, exponendum. Certè non una res in hoc nomen adoptata est à recentioribus Græcis.

CAPUT V.

De comaro & unedonibus.

Κόμαρος Theophrasto, quæ Latinis arbutus. Hujus fructum unedonem esse Plinio placet: at Latini Plinio anteriores arbuta passim vocare amant fructum arbuti, ut pyrum est fructus pyri; malum, mali. Virgilius:

— *arbuta sacra*
Desicerent sylva.

Varro lib. ii. de R. R. cap. i. *Ut ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad usum*. Et sane unedonem Galenus & Paulus Ægineta non arbuti pomum esse, sed à rusticis Italis ita vocari asserunt fructum *ἐπιμηλίδος*, quæ arbor longe differt ab arbuto. Paulus Ægineta: *Ἐπιμηλὶς ἢ τις καὶ ἐνέδων πρὸς τοῖς Ἰταλικοῖς ἀρχαίοις καλεῖται*. Ἐστὶ δὲ οἶον ἀρχαία μηλέα. Servius ex Plinii sententia notat unedonem appellari fructum arbuti. Indidem glossæ μεμαίκυλον unedonem exponunt. Et certum est, fructum κόμαρος, five arbuti ita Græcis appellari. Κόμαρος præterea herba est, quæ fraga fert humi nascentia. De herba, non de arbore debent accipi ista Theocriti:

Καὶ χέριν πατέοντι καὶ ἐν κομαίροις κέοντι.
Capræ & oves non possunt dici jacere in arbutis, quæ arbores sunt, sed in herba recumbunt. Idem Eidyllio ix. juvencas κόμαρον pasci canit:

— *τίς μοι αἰπάσκει*

Αἰψ κόμαρον ἡρώλους δοτὶ σκοπῆς εἴληξε.
Herbarum fructum Latini fraga dixerunt. Juvenalis Sat. iv. fraga videtur dixisse pro arbutis, ubi victum veterum agrestium ex arboribus sponte in silva nascentibus decerpi solitum innuit:

— *quamvis*
Plura domi fraga & majores glandis acervos
Adspicerent.

Varro ad significandum agrestem illum priscorum pastorum victum, glandes similiter & arbuta junxit. Glossæ: fraga, μεμαίκυλον. Paulus Ægineta comari arboris fructum μεμαίκυλον Græcis appellari docet. Alibi vero καρπὸν esse κερινέας (cornu Latini vocant) mavult: *μεμαίκυλος ὁ καρπὸς ὡν τῆς κερινέας εἰρηται καὶ πικρὸν*. Ibi tamen tradit esse κόμαρος. Plura de hac κομάρη notavimus, erroremque super eo Plinii indicavimus. Qui etiam in eo erravit non mediocriter, cum quinquefolium, herbam esse tradidit, quæ fraga fert. *Quinquefolium*, inquit, nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Hoc falsum. Quæ fraga gignit herba, tribus tantum foliis constat, quæ similia quinquefoliis. Plinium sequitur Marcellus Empiricus, qui eum inter auctores nominat, quibus usus est in colligendis medicamentis ac remediis, in cap. xi. in quinquefolio fraga nasci autumat: *Quinquefolium, in quo fraga nascuntur, obducitur ex aqua marina*.

C A P U T V I.

De Aloë herba & arbore.

Aλόη arbor Indica, cujus lignum odoratum dicitur ξυλαλόη, idemque cum agallocho. 'Αλόη herba est æquè Indica, sed in aliis quoque locis nascens, cujus succus ad cathartica commendatissimus amaritudinis præcipuè causa. Ex eo plerosque auctores vetustos neotericosque, aromaticam aloën cum cathartica videmus confudisse. Agallochum ex Hebraïco אלוֹת *abaloth*. In eadem significatione inveniri tradunt & masculinum, אלוֹת cujus plurale. אלוֹת. Inde αλόη Græcum. Quo vocabulo plurimum usi sunt posteriores Græci, qui & ξυλαλόη dicunt. Vetustiores αράδοχον magis frequentant. Αράδω tamen norunt aromaticam Septuaginta. Cathartica αλόη Syris ܐܠܘܝܢ. Inde Græcum factum. Arabibus ܥܒܪܐܝܬ. *cebar, sebar*. In veteri glossario Græco arabico scriptum est, *σάπες, ἡ αλόη*. Male apud Serapionem editum *laber* pro *saber*. In perverusto glossario Latino arabico expositum legitur: aloë. سرو *Seru*. In eodem: سرو, *seru* est cupressus. Apud Avisenæ quoque interpretem *seru* est cupressus. Pro aloë odorata veteris illius glossarii auctorem putasse illud سرو. In vetustissimo exemplari Dioscoridis, cui adscripta sunt Arabica, ad vocem αλόη habet adpositum cum articulo ܐܠܥܒܪܐܝܬ. *Alcebar*. Unde Hispanicum *acera*. Quod ad odoratam aloën, sive agallochum attinet, duo ejus genera faciunt Græci recentiores, ab Arabibus mutuati, αράδοχον 'Ινδικόν, & αράδοχον Σινφι. Ita nimirum apud Charitonem medicum reperio; Αράδοχον Σινφι, αράδοχον 'Ινδικόν. Apud Serapionis interpretem male est *seisi* pro *sensi*, vel *sinfi* ܥܒܪܐܝܬ. Ab insula Indiæ, quæ vocatur ܥܒܪܐܝܬ. *Sinf*. Sinficum tamen & Indicum dictum agallochum differunt, quamvis utrumque ab India veniat. Sed quod *Indum* dicitur proprie a colore potius, quam a patria denominatur. Nigrum enim hoc nomine vocarunt, quod cæteris præferunt. Sic ex variis generibus myrobalanorum omnibus Indicis, unum tamen propria appellatione Indi donatum est, quod nigrum. In aliis etiam rebus hanc appellationem Indici pro nigro fa-

Agam memini observare. Indi etiam agallochi mentio apud Avisenam in litera A, ubi plura recenset genera ex diversis Indiæ locis, ut Mundalicum, Cumericum, Cataicusem, Sinensem & alia. Eo capite *hand* Arabicè vocat ܥܘܠ, quod lignum communiter significat apud Arabes, & in numero multitudinis ܥܘܠܐ, *liga*. *Hand* etiam tibiam illis signat. Hodie quoque nobis tibia lignum dicitur, *Hautbois*. Quod fortasse ex Arabico, & ipsius interpretatione compositum. At agallochum ܥܐܬ' ܥܝܠܘܬ' vocatum *hand*. Et propria hæc ejus appellatio apud Arabes. Garcias ab Horto in Decan & Guzarate, qui Gedrosii veterum putantur, *Ud* appellari agallochum refert. Quod ex Arabico desumptum arbitratur. Fortasse ex illo Arabicum. In Lusitanorum scriptis vocatur *udo*. Idem prorsus nomen cum *hand*. Nam & Arabicè pronuntiatur *hend*. Præstat igitur quod Arabes vocant ܥܘܠ ܥܘܠ, *hand hend*, agallochum Indum reddere, quam lignum Indum, ut eruditi viri faciunt. Perperam in expositione Andreæ Alpigi legitur *Hendeen*, id est, lignum aloës Indum. Lege: *Hend tien*, vel *Hand Hend*. Quod ex *Hand Hendi*. In Græcis lego: 'Ηαυδχέντι, ut *Ἐμαρχέντι*, pro *tamarbendi*. Sic ܥܘܠ ܐܠܥܒܪܐܝܬ *hand alcumeri* apud Geographum Arabum non est lignum Comaricum, sed agallochum Comaricum. Ut αράδοχον Σινφι apud Charitonem ܥܘܠ ܥܘܠ. *Hand Sinfi*. Alias etiam **D** vocatur Arabibus ܐܒܐܠܘܝܬ, *Agalugi*, quod depravatum ex Græco αράδοχον. Legitur etiam apud Avisenam ܐܒܐܠܘܝܬ *Agallugun*. Græci recentiores ξυλαλόη frequentius nominant, non respicientes ad significationem vocis Arabicæ, sed discriminis gratiâ, ut distinguatur ab altera aloë, quæ succi dote tantum commendatur, non etiam ligno. Plura de utraque aloë vide in Exercitationibus. Non sunt δμάνυμα κραταιός sive κραταίγων arbor, & κραταίγων herba. Idem quippe non est nomen. Plinius tamen non discrevit *cratægon* à *cratægono*. Hesychius: Κραταίγονον βοτάνη, μεθ' ἧς πλέγουσι. Κραταίγος δένδρον.

C A P U T V I I.

De Cistho & Cisso.

Posset utcumque excusatus haberi Plinius, quod κίσθον & κισσὸν sine discrimine usurparit, & ex cistho hederam fecerit. Scripturæ hæc culpa antiqua. Nam certum est κισσός pro κίσθον in libris Theophrasti jam ætate ejus scriptum extitisse; immo constat non aliter Theophrastum scripsisse: Καὶ τὸ κισσὸς δύο γένη διαφέρει, τὸ μὲν ἀγρὸν, τὸ δὲ θῆλυ. Quæ cistho, non hederæ conveniunt. Et paulo post: καὶ τὸ αἰθρὸς θηπερφυέζον, αἰμφω δὲ ὁμοίᾳ τοῖς ἀγροῖς ῥόδοις, τὴν ἐλάτῃ καὶ αἰσμά. Ita enim vetus liber legit, cum vox ῥόδοις desit in exemplaribus vulgatis. Plinius heic fortasse obtinere veniam dignus, qui hederam vertit, & *florem purpureum hederæ agnovit silvestribus rosis similem*. Cæterum si peritum rei herbariæ mihi dederis, non erit hoc ei ignoscendum, quod ullum hederæ genus extare crediderit, flore purpureo & rosis silvestribus simili, in quo color tantum delectet, odor autem absit. Statim quippe vidisset cistho hæc tantum, nequaquam hederæ convenire. Non diu itaque hæsitasset, sed κίσθον ibi intelligen-

dum, aut legendum esse statim scisset. Κισσός Theophrasto est κίσθον: idque ex dialecto manavit, quæ θ in σ mutat, ut quæ Ἀσίναν dicit, quæ aliis Ἀσίννα, & Σέον, qui communi lingua Θεός. Lacones, Cretes, Cyprii & aliæ Græciæ gentes plurimæ hac dialecto utebantur. Æoles etiam quidam volunt σέως appellasse, qui θεοί sunt aliis Græcis. Κισσός igitur pro κίσθον Theophrast. At Κιστὸς eidem est hederæ Attico more, quam alii κισσὸν appellant. Hoc usque ad infima Græciæ tempora manavit, quæ κισσάρον & κισσάρον indiscretim scripserunt de hoc cistho: & χαμαικισσάρον etiam vocarunt, qui chamæcisthus est. Ex eo alii κισσάρον & κισσάρον etiam de hederæ dixere & utrumque confudere. Paulus Ægineta, ut ex serie litterarum constat, Κισσὸν scripsit pro cistho. Theophrasti verius non de hederæ, sed de cistho capiendus:

---- Καὶ ὡς ῥόδα κισσός ἐπαινεῖ.

Hedera non floret, ut rosa, sed cisthus. Unde & rosam caninam Latini cisthum vocarunt, quo nomine Græci

Græci silvestrem rosam nominant, nempe *κισσός* ῥόδον. Hoc vidit & Scholiastes Theocriti vetus, qui & *κισσός* ibi legit, & de cisto interpretatus est, his verbis sic legendis: *Κισσός* εἶδος βοτάνης ἀνθώδους εἰκίνας ῥόδου. Florem rosæ tantum habet similem. Ἐστὶ δὲ καὶ αὐτὴ τῶν θάμνων, γλυκῶδες ἀνθος περιεμένη, καὶ ἡ τὴν ῥόδα τῶν τρώων καὶ τὸν πῶνονα πῶσσειται. Hæc in alium fruticem quadrare, non queunt, nisi in cisthum, quem *κισσόν* ibi vocavit Theocritus. Scribit Plinius: *Ladanum etiam in Cypro fieri ex succo, qui hircorum barbis genibusque inhaeret, sed hedera flore derofo, pastibus matutinis, cum est rorulenta Cypros.* Planum est in auctore Græco, à quo hæc habet, *κισσός* ἀνθος legisse, sed intelligendum esse de cistho, non de hedera. Rufus quoque Ephesius apud Galenum, ut alibi observamus, *κισσόν* vocat pro *κισθῶ*, & capras summa ejus folia ac germina depalci tradit:

Κισσὸς ἀνθήεντα ἐπὶ δόρυμα ἀκροῦ πέτῃλα,
τὸ δὲ λαχνηέντος ἀνέπλησθησαν αἰλοφῆς

A *Ἄλγες* καὶ λαστοῖσι γενέσονται.
hoc est, quod Plinius dicit, *hedera flore derofo*. Ἀνθήεντα *κισσόν* appellat. Inde & interpretes vetus Theocriti εἶδος βοτάνης ἀνθώδους *κισσόν* esse ait. Sic enim emendandum pro ἀκανθώδους. Legitur in glossis Hesychii: *Κεσσός* βοτάνης εἶδος. Quod de hoc cistho, qui etiam *κισσός* dictus, videtur accipiendum. Arabes quoque utrumque genus, hederam scilicet ac cisthum, sub uno titulo ac nomine tractarunt, quod ex Græco sine ulla mutatione mutuati sunt. Nam hedera illis vocatur *κισσός* cistus. Quo nomine tam hederam, quam cisthum herbam comprehendit ac descripsit Avicenna, quia scilicet apud Græcos utrumque *κισσόν* invenit appellatum. Idem in voce *Laden* *لال* (sic vocant *ladanum*) in pilis caprarum barbisque colligi ait, ubi pastu carperunt plantam, quæ nominatur *κισσός* id est, *κισσός*.

C A P U T V I I I.

De scilla & lentisco.

Pauci omnino sunt, qui nesciunt *σχίνον* appellari lentiscum. Non multis notum est, eodem nomine & squillam dici apud Atticos scriptores. Inde *σχινόκεφαλον* antiqui comici Periclem per iocum nominabant, quod caput haberet scillæ bulbo vel capiti simile. Cratinus in Trattis ita vocaverat. Aliter tamen Hesychius: *σχινόκεφαλον*, εἶδος φυτῶ. Caput scillæ ita vocatum ostendit. In tantam plerumque amplitudinem id evadit, ut capite humano majus existat. Non mirum proinde, caput hominis comparari capiti scillæ. Nulli ex bulbis amplitudinem esse majorem, quam ei scillæ scribit Plinius. Quod capite oblongo esset καὶ ἀσυμμέτρῳ, Pericles ita vocabatur à comicis sui temporis. Talis quippe forma scillæ, τὴν γὰρ σκίλλαν, ait Plutarchus, εἶσιν, ὅτι καὶ σχίνον ὀνομάζουσι. Non omnem scillam sic putò vocasse, sed edulem duntaxat. Epicharmus apud Athenæum inter edulia numerat, *θερίδακα*, *ἐλάταν*, *σχίνον*, *ἐραφανίδας*, *κάκτους*. Ubi *σχίνον* est scilla edulis. Non omnis scillæ radicem in cibis usurpatam fuisse ostendit Theophrastus, sed ejusmodi quæ diceretur *Ἐπιμυιδέας*: καὶ ἡ τῆς σκίλλης εἰς τὰ ἐδάδιον, πλὴν οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς Ἐπιμυιδέας καλεσμένης, ἡ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα ἐκ τῆς περὶ σκίλλαν. Epimenidea hæc scilla à quodam Epimenide, quia eā plurimum utebatur, ἡ Ἐπιμυιδέας σκίλλη. Male Plinius *Epimenidium* absolute reddit lib. xix. cap. v. *Epimenidium* vocatur, angustius folio ac minus aspero. Solum hoc genus cibis gratum esse tradit. In optimo codice legitur *Epimendu*. Forte *Epimenidu*, ἡ σκίλλη Ἐπιμυιδέας: sed potest subaudiri genus. Hæc erit scillæ species, quam Attici proprie *σχίνον* nuncuparunt, arbori lentisco cognominem: Hesychius: *σχίνον*, ἡ σκίλλη, καὶ εἶδος φυτῶ. Per φυτὸν intelligit arborem lentiscum. *Σχίνον* autem esse squillæ genus edulis probatur & verū Theopompi comici apud Athenæum:

Ὅτι *σχίνον*, εἶδος ἀσπέρου, εἰς δάφνης κλάδοι.

De squilla potius, quam de lentisco intellexerim *Σχίνον* mentio apud Theophrastum hoc sensu, ubi perperam etiam de lentisco interpretantur lib. v. de causis cap. vii. Ὅσα δὲ ἐν σχίνῳ φυτῶσιν ἡ σκίλλη πάντα τῆς δόξας ἐνεκα καὶ ἀτροφίας φυτῶσι. Vertunt interpretes, *meliora esse, quæ lentisco aut scilla inserta mandantur terra*. Quæ affinitas lentisco cum scilla? Aut quis legit, vel fando audivit, aliquid insertum lentisco latius provenire ac celerius crescere? At de scilla hoc memorant, quod & de *σχίνῳ*, quæ scillæ species, jure dicatur. Vereor, ne & vetus error ex hac ὁμωνυμία originem duxerit, quod traditum est lentisci triplici foetu tria tempora arandi demonstrari. De scilla id etiam memoriæ proditum est, ter florere & trinæ sationis

C tempestivatem indicare: immo & colligi qualis futura sit messis, si bene aut secus floreat, idemque indicium capi ex largiore aut parciore proventu baccarum lentisci. Aratus in *Διοσμείσις* de lentisco:

Τελεία δὲ σχίνον κύνει, τελευτᾷ δὲ καὶ ἀνθῶσι
τίνονται καρπία.

D De scilla non minus hæc dici queunt: de lentisco an verè ferantur, nescio. Ter florere & ter fructum fundere non posse putem, si vera sunt, quæ de eo scribunt neoterici, florem exire Aprili mense, fructum non maturefcere ante Octobrem ac Novembrem. Nihil est quod facilius sciri contingat, nascantibus passim lentiscis in tota Hispania, Italia & Narbonensi Gallia. Aratus sationis eventum parem prænunciari è flore scillæ atque e fructu lentisci prædicat:

Ὅσα δ' ἐπὶ χίνας ἀροτῆς ὅππῃ φέρεται καρπῶ,
τόσα καὶ ἐν σκίλλῃς τεκμαίρεται ἀνθῶσι λούκῳ.

Si ter floret scilla, ter etiam fructum dat. Nam fructus sive semen sequitur florem. Idem Aratus:

Ὅπως δ' ἀνθέειν τελεθῇ σκίλλης ὑπεραρθῆς
σήματ' ὅππῃ φέρεται ὁμοῖον ἀμύθοιο.

E Quam admodum autem Theophrastus *σχίνον* ἡ σκίλλη inserta semina celerius surgere & latiora provenire dixit, ita omnino arbitror ex τελεθῇ ἀνθέειν σχίνον, ἡ σκίλλη triplicis sationis successu augurium captari scripserit. Fortasse & τριπλῶν καρπορέων σχίνον & ἀνθῶσιν σκίλλης nominarat, ubi *σχίνον* non de lentisco, sed de genere scillæ fuit capienda. Aratus, qui omnia illa ferè *Διοσμείσις* de Theophrasto transcripsit, perperam *σχίνον* lentiscum accipit. Atticorum enim propria dictio *σχίνον* pro scilla, quæ & cæteris Græcis lentiscum tantum significavit. Galenus in lexico: *σχίνον* εἶδος τῶν θάμνων φυτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σκίλλη, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς πάσης σκίλλης πᾶν βολέον. Theophrastus pro specie scillæ videtur posuisse, quia scilla distinxit: ἐν σχίνῳ φυτῶσιν ἡ σκίλλη. Ita ergo & alibi in illis libris, qui non extant ex *σχίνῳ* & σκίλλῃ triplici foetu vel flore prænunciari triplicis sationis proventum scripserat. Quod Aratus de lentisco malè interpretatus est. Ἄροτον apud eundem sationem propriè significat, ut alibi probavimus. Non bene igitur Cicero locum illum sic reddit:

G *Ter fruges fundens tria tempora monstrat arandi.*
Sed & de lentisco falsum, ter fruges eum fundere, utpote qui Aprili florere incipiat, à Novembri mense demum fructum producat. Quod εἰς φανῶν Atticis diceretur brassica, cæteris autem Græcis raphanus, quas turbas hæc ὁμωνυμία Plinio dederit, alibi ostendimus.

H Y L E S I A T R I C A E.

C A P U T I X.

De elate arbore & herba.

Eλάτη arbor, quæ Latinis abies, & ἐλάτη genus oleris. Hesychius: ἐλάτη λαχάνης εἶδος, ἢ κώπη ξεστή, ἢ αὐτὸ τὸ δένδρον, αἴφ' ἢ κώπη. De hoc olere intelligenda Epicharmi verba superius allata, quæ perperam emendanda putant viri docti: Θείδακα, ἐλά-

A τῶν, ὄζων, ἐαφανίδα. Fortasse eadem sit, quæ ἐλα-
τῆν alius nominata. Ἐλάτη etiam involucrum palmulæ
tantum quod pubescentis, ad unguenta expetita.
Hanc ἐλάτῳ Plinius pro abiete accepit, ac genus quo-
que palmæ inde finxit, quæ diceretur ἐλάτη Græcis.

C A P U T X.

De melia arbore & fruge.

Aliud adhuc addamus. Melia plura significat, & inter eas voces id nomen numerat Theophrastus, quæ æquivocâ notatione diversa genera stirpium complectuntur. Μελία arbor est, unde jacula fiebant. Latinis fraxinus. Hinc μελία pro jaculis ac sagittis apud poetas. Μελία etiam genus seminis, quod aliter dicebatur μελίη, panico simile. Quidam & cum panico confuderunt. Μελίας σῖτον hoc semen vocavit Theophrastus. lib. viii. cap. ultimo: ἐν οἷς ἢ οὐ μελίας σῖτος καλέμεθα. Apud Suidam est, σῖτος

B δὲ μελίνης. Diocles panicum ita vocaverat μελίας σῖτον, aut μελίνης σῖτον, id est, frugem ex melina vel melia. Plinius *mel frugum* Latine reddi posse putavit, pessima certè interpretatione lib. xxi. cap. de medicinis ex frugibus: *Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. Effectus habet, quos milium.* Fortasse μέλι σῖτων audivit legente anagnoste pro μελίνης σῖτον, vel μελίας σῖτον. Quod valde mihi veri simile. Nec enim tam fuisse parum intelligentem velim credere, ut si legisset ipse με-
C λίας σῖτον, mel frugum significari ea voce posset putare.

C A P U T XI.

De milace arbore & milace frutice.

Mίλαξ arbor & μίλαξ frutex. Hæc in genere hederarum, illa taxus Latine. Nec audio Dioscoridem & Galenum, aliosque Græcos posteriores, qui herbam vocant μίλακα, arborem vero σμίλακα, quasi aliquid intersit, utro modo scribatur hoc nomen. Μίλαξ idem, quod σμίλαξ, ut κένυζα & κένυζα, σμάραγδος & σμάραγδος, σκαρδίνημα & κερδίνημα, καρδαμύσσειν & σκαρδαμύσσειν, & alia, quæ modo carent. Quin & μίλαξ Theophrasto vocatur arbor, at Cratino comico μίλαξ flos est coronarius, qui aliis μίλαξ, vel σμίλαξ. Apud eundem autem Theophrastum σμίλαξ hederæ genus, quæ in coronis solita usurpari. Festivus vero noster Plinius, qui infaustam omnibus coronis & sacris asserit eâ gratiâ, quod lugubris sit, virgine ejus nominis in hunc fruticem mutata propter amorem juvenis Croci. Hoc si esset, nullus flos coronarius non videri posset lugubris, cum omnes ferè ejusmodi mutationes & funera suis historiis præferant. In sacris Liberi patris nulla usitatio corona, quàm è smilace. Euripides in Bacchis:

D Βρύεπε βρύεπε χλοηεὶ σμίλακι καλλικάρπῳ.
Idem de Bacchis:

Εἴη δὲ ἔθεντο κισσίνες
Στεφάνες δρυόσε, μίλακ' ἢ ἀνθεσφόρου.
Hic est milax anthophorus Plinii. In pompa Bacchica apud Athenæum, lib. v. Bacchæ inducuntur coronatæ, αἱ μὲν ἴνες ὀφείσιν, αἱ δὲ σμίλαξι, ἢ ἀμπέλω ἢ κισσῷ. Ridiculus igitur noster, qui pronuntiat, *vulgum ignorantem plerumque festa sua polluere, dum coronatur smilace, hederam existimando.* Sicut in poetis, inquit, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino nescit, quibus coronentur. Immo ex his, quæ hic posita cernis, liquere potest solitos illos coronari smilace. Quin etiam ipse Plinius lib. xxi. smilacem folio admitti in coronamentis tradit & cum hedera conjungit: *Folio coronant milacis & hedera, corymbisque earum obtinent principatum.* Sic ille locus legendus. Sed milacem ibi vocant libri, quem à smilace diversum facere videtur. Sic etiam vocat libro xxi. ubi differentias ejus explicat. Atqui μίλαξ & σμίλαξ idem nomen.

C A P U T XII.

De Diospyro & Diosporo.

Literâ etiam differunt Διόσπυρος & Διόσπορος, sed re magis distant. Vulgaris tamen librorum scriptura sine discrimine utrumque nominat Diospyron. Apud Plinium inter cognomina vel synonyma lithospermi legitur Diospyros lib. xxvii. cap. xi. Inter omnes herbas lithospermo nihil est admirabilius: aliqui agonychon vocant, alii Dios pyron, alii Heracleon. In textu ipso veteres libri pro agonychon habent exontycon. Apud Dioscoridem in antiquissimo codice scriptum reperio: Διόσπυρον οἱ δὲ ἐξώνυχον, οἱ δὲ ἐξώνυχον, οἱ δὲ Διόσπορον, οἱ δὲ Ἡρακλῆαν Διόσπυρον τῶν περὶ τὸ σπέρμα ἰχθυὸν κα-

G λῆσι. Certum est scribi debere Διὸς σπέρμα, id est, semen Jovis. Alii vocabant Ἡρακλῆος σπέρμα, alii Ἡρακλῆαν, à duritie nempe seminis ac firmitate. *Exontycon* quoque in Plinio reponendum ex libris, quod est Dioscoridis ἐξώνυχον, & exteriorem unguem significat, qui durior semper interiore: inde cognomen lithospermi, quod & αἰώνυχον appellatur à duritie unguulæ caprinæ. Quod enim capræ in petris ac saxis plurimum versantur, induratas ex eo habent ungulas ac ceteris animalibus firmiores. Aliud est Διὸς πυρὸς genus cerasi, quasi Jovis frugem dicas. De qua abunde in Exercitationibus.

CAPUT XIII.

De amaraco, & sampfuchō.

Nunc ad alia transeamus. Subit amaracum. obvia enim ac sese ingerentia carpinus, non remotiora & ex angulo extrahenda confectamur. Ἀμάρακος Græcè non unius herbæ nomen. Sampfuchum ita vocari sunt qui velint, & ex his non exiguus auctororumque minimè levium numerus. Mirum est, cum Dioscorides συμψύχον (ita nimirum scribunt libri) à Cyzicenis & Siculis ἀμάρακον nominari prodiderit, eundem tamen συμψύχον & ἀμάρακον unguenta tradere diversa. Sed has instantias notavi familiares Dioscoridi. Hesychius: συμψύχον, πλεῖστη γίνεται ἐν Αἰγύπτῳ. ἄλλοι δὲ ἀμάρακον καλεῖσιν αὐτήν. Sed ecce ex antiquissimis Meleager, qui συμψύχον & ἀμάρακον diversa facit in eo poemate, quo singulos poetas cum singulis floribus comparavit:

Τῇ δὲ ἄμα καὶ συμψύχον ἀφ' ἡδυπνόοιο Ῥιανῆ,
καὶ γλυκυῖ Ἡρίνης παρθένης ἡρώτα κρόκον.

Et paulò post:

Ἐν δὲ ἄρ' ἀμάρακον ἦκε Πολυεράτης ἀνθος αἰοιδῶν
Φοίνισσαν τε νέκην κύπερον ἄψ' Ἀνπιπύτης.

Galenus quoque & Paulus Ægineta diversis capitibus de sampfuchō & amaraco tractant. Quod non facerent, si unum idemque esset amaracum & sampfuchum. Qui Dioscoridis auctoritate moventur, ut unum putetur, quantum ei tribuendum sit, ignorant. Nec verò intelligunt, ut ejus verba sonant, non eò pertinere, ut destruant aliorum sententiam, qui diversa hæc adstruant. Immo, si rectè capiantur, non minimum adjuvant. A Siculis & Cyzicenis amaracum vocari ait, quod est aliis sampfuchum. Hoc non facit, ut revera sit idem. Ipse aliud esse aperte indicat, cum μύρον συμψύχον & ἀμάρακον distinguat. Diocles apud Athenæum ἀμάρακον, ὃ πνεύσιν συμψύχον καλεῖται. Exemplo id firmandum. Græcorum quidam πικρίον etiam λείριον vocarunt, auctore ipso Dioscoride & aliis multis. Nec hoc prohibuit, quin alii de narcissō dixerint. Et sanè plures hanc vocem λείριον pro narcissō usurpasse constat, quam pro lilio, quod Græcè dicitur κείριον. Aliquid tamen fortius in amaraco. Græcum hoc esse hujus plantæ vocabulum volunt, Ægyptium autem & Syriacum συμψύχον. Plinius: amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria sampfuchum. Græcum ergo nomen est ejusdem herbæ ἀμάρακον, Syriacum συμψύχον. Indoles hæc nominis videtur planè Syriaca aut Ægyptia. Nam Σάμψυρα urbs in Ægypto, & Σάμψα in Arabia vicus, & Σάμψατοι in Syria Judæa, quos ἡλιανῆς interpretantur, & σάμψα ἡλίον, unde & Βάσαιμψα in Arabico sinu, quod Stephanus οἶνον ἡλίου exponit. Notum est, Hebraicè solem dici שמש. Quod etiam apud Arabes idem

habet nomen شمس. Ἀμαράκης mentio habetur in scriptis Theophrasti, nusquam συμψύχης. Frustra itaque sunt, qui trahunt illum in numerum tradentium sampfuchum idem esse cum amaraco. Non dubitarim, quin amaracum Græcis dictum sit, quod sampfuchō Ægyptiorum respondet, sed aliud etiam quàm sampfuchum hoc eodem nomine Græci vocarunt. Cyziceni, apud quos plurimum ac laudatum nascebatur sampfuchum, id vocabant ἀμάρακον, item Siculi. Non omnis tamen alia Græcia consensit in nomine. Nam ἀμάρακον alii dixerunt parthenium, de quo Dioscorides: Παρθέριον, οἱ δὲ ἀμάρακον, οἱ δὲ λευκάνθημον & τέτυ καλεῖται. Sic legendum ex antiquissimo libro. Corrigenus & Plinius in hac voce lib.

Axxi. cap. xxx. Parthenium, alii leucanthen, alii tamnæcum vocant. Scribe: alii leucanthemon, alii amaracum vocant. In indice scribitur: parthenium, sive leucanthes, sive amanacus. Idem λευκάνθης, quod λευκάνθημον. Addit Plinius: Celsus apud nos, perdicium & murarium. Confundit, ut solet, duo parthenia. Parthenium aliud est, quod etiam perdicium dicitur, & murarium, quod in muris nascitur. Ridelus & Plinii error in eo, quod sequitur: flore albo, odore mali, sapore amaro. In Græcis quæ transtulit, fuit: ὄνη λευκὰ κύκλω, τὸ δὲ μέσιν μύλινον, ὁσμὴ ὑπόβρωμον. Plinius μύλινον ὁσμὴν, ὑπόβρωμον, & odore mali reddidit. Quod absurdissimum. Floris folia in circuitu esse candida voluit auctor Græcus, media calyce luteo. Hoc parthenium non nascitur in sepibus aut muris, sed alterum, cui nomen ἐλξίνη. Quæ & ipsa helxine cognominis est alterius helxines nominata κισσαμπέλη & ἀμερόσιν, quæ species est convulvi. Parthenium helxine, sive murarium Celsi, officinis hodie parietaria vocatur, antiqua admodum voce. Constantinus Trajanum herbam parietariam vocabat, quod nomen ejus multis operibus publicis inscriptum legeretur. Herbam parietinam appellat Ammianus. Auctores Hippiatrics cap. cccxc. σκώρον Γαλλῶν κατάνησον καὶ σιδηρίην περδικίον τὴν πρὸς Ῥωμαίοις λεγόμενὴν παρετέλειαν εὐπύλιν, & cap. cccxcvi. καὶ φύλλον βοτάνης σιδηρίπιδος, ἣν Ῥωμαῖοι παρετέλειαν καλεῖται. & cap. DLXII. & περδικίαν βοτάνην σιδηρίην, ἣν Ῥωμαῖοι καλεῖται παρετέλειαν. Atque ita alibi passim. Quia autem plura sunt genera, quæ nomen hoc

Bsideritis gerunt, ideo addunt de ea intelligendum, quam Romani parietariam dicunt. Paulus Ægineta: ἐλξίνη, οἱ δὲ περδικίον, οἱ δὲ παρθέριον, οἱ δὲ σιδηρίην, οἱ δὲ Ἡερίκην, δύναμις δὲ αὐτῆς εὐπύλη. Hæc eadem & urceolaris Latinis, quod ea urceos & vasa vitrea extergerent. Hippiatri Græci cap. dxx. πρὸς ἀνάπνοισιν ἢ τοῖς βήχα. βοτάνην, ἣν Ἐλξίνης μὲν περδικίον, Ῥωμαῖοι δὲ ἐρκειολάρεμ ὀνομάζουσι. Item Pelagonius: βοτάνης περδικιάδος, ἢ Ῥωμαῖοι ἐρκειολάρεμ καλεῖται. Vitreolam hodieque Itali nuncupant ab usu, quem præstat in vitreis poculis abstergendis. Auctor verus Arabs, qui nomenclaturas Arabicas apposuit in antiquissimo Dioscoridis codice, hanc helxinem vocat, حبش بار لجاج hasjis alzagagi, id est, herbam vitri, quod ejus usus esset abluendis vitreis vasis. Adjicit ibidem, speciem esse لبالب le-

Cbleb, id est, convulvi. Sic eam confudit cum altera helxine, quæ adfita scandit. Cæterum helxinem eundem usum præstitisse antiquis Græcis, vitri abluendi nomen indicio est, quo vocatur κλύεαπε δὲ καὶ κλύζειν τὰς βάπτις vel καθαίρειν: ita enim Apuleian pateræ genus vel poculi. Male apud Perdicium ulciolaria, pro urceolaria scribitur cap. de Perdiccal. Plinius xxii. cap. xvii. Perdicium helxinem aliam facit à perdicio urceolari. Helxinem, inquit, alii perdicium vocant, quoniam perdicem eā præcipue vescantur, alii sideritin, nonnulli parthenium. Deinde medicinas ejus subjicit. Mox veluti de alia herba iterum sic incipit: Perdicium, sive parthenium (nam sideritis est) a nostris herba urceolaris vocatur ab asteriscis in tegulis, parietinisque. In indice quoque eas separavit: Helxinē xii. Perdicion, sive parthenio, sive sideriti, quæ urceolaris, sive artericum xi. Ex duobus auctoribus hæc hausit, ideo & diversa credidit. Eadem enim helxine Græcorum cum urceolari, quam & abstergum dixere (sic enim utrobique legendum) quod

quod urceis abstergendis adhiberetur. Helxine apud Dioscoridem, quæ & parthenium, folia habet familia Mercuriali, λινόζωσι. Parthenium, quæ urceolaris Plinio, foliis similis est ocimo. Eadem res: nam λινόζωσι, sive mercurialis folium habet ocimo simile. At Plinius helxinem habere tradit folia mixtæ similitudinis plantagini & marrubio. Quid ita? Quia sane helxinem sideritin confudit cum alia sideriti Heraclia, cui folia marrubio paria sunt. Parietaria, urceolaris, abstergium, perdicium & herba muralis Celsi, sunt ejusdem herbæ synonyma, quæ Græcis altera est ἐλξίνη, cujus hæc cognomina apud Dioscoridem habentur ex antiquissimo codice ita concipienda: ἐλξίνη, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῆλην, οἱ δὲ Ἡράκλειαν, οἱ δὲ ὑριέντιον ἀρξίαν, οἱ δὲ κλυδαίν, οἱ δὲ πολυνύμον καλεῖται. Φύεται ἐπὶ θρίκτοις ἢ τοῖχοις. Causa nominis ἐλξίνη, quod aspera circa cauliculos semina gerat, quæ vestes trahant, iisque adhærescant. Lappacea capitula vocat Plinius: Semina in capitulis lappaceis, adherentia vestibus, unde helxinem dictam voluit. Videtur lappaceum appellare, quidquid attrahendi & adhærescendi habet significationem. Dioscorides: ἀσέριμα τερχία ἀνπλαμεινόμενα ἢ ἱματίων. Altera ἐλξίνη in alio prorsum genere ita dicta est, quod quibuscunque sese applicat, ea scandere soleat, iisque adrepere & circumvolvi: ἐλξίνη, οἱ δὲ ἀμερσίαν, οἱ δὲ κισσάμπλον, φύλλα ἔχει ὅμοια κισσῷ, ἐλαττω δὲ, ἢ κλώνια μακροῦ περιπλεκόμενα, ὅπως ἀνὰ τοῖχοις. Græci, ut mos est illorum, sine discrimine quod alterius est, ad alteram helxinem transferunt. Parthenium amaracum omnino etiam aliud à parthenio helxine, sive murali, quæ tamen Plinius indistincta dat, nihil præter solitum levis. Nemo igitur heic persuadere mihi conetur, cum aliquam habuisse rei herbariæ scientiam, qui in herba vulgarissimæ notitiæ, qualis est parietaria, tam ignarum se præbuit. Ceterum duplex etiam amaracum, alterum aliter vocatum parthenium, alterum sampsuchum nomine Ægyptiaco, an Syriaco? Vix tamen censeam, Galenum & Paulum, cum sampsuchi & amaraci descriptiones separarunt, de hoc parthenio amaraco sensisse. Longè minus probaverim, quæ quorundam sententia est, unguentum amaracinum, quod aliud est à sampsuchino apud Dioscoridem, ex hoc parthenio amaraco fieri solitum. Nam herba est virosi odoris. Præterea, cum de amaracini confectione loquitur Galenus, id amaraci genus intelligere innuit, quod in Cyzico erat laudatissimum, quodque patrio nomine συμψυχον vocabat Ægyptia gens. Atqui Neophytus sub amaraci nomine descripsit parthenium Dioscoridis, eique facultates attribuit ex Galeni verbis, quas ille suo dedit amaraco, quod à sampsucho sejunxit: Ἀμάρεκον οἱ δὲ ἀνθεμῖς, οἱ δὲ λουκάνθεμον, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ χαμαίμηλον, οἱ δὲ χερσοκαλῆς, οἱ δὲ μαλάβαθρον, οἱ δὲ αἰθος πεδινόν. Ῥωμαῖοι Σῶλις ὀκύνουμ, οἱ δὲ μιλιφόλιαμ, ὅθεν καὶ καυτάρ. Deinde subjicit ex amaraco Galeni: Γαληνὸς ἀμάρεκον θερμὸν μὲν τῆς τέρτης τάξεως, ξηρὸν δὲ τῆς δυνάμεως. Verum illis Græculis jampridem apud me constitui parum fidei habendum arbitrari. Credi mihi debet experto, non illis esse credendum. Plures ibi flores, qui ne congeneres quidem sunt, quasi sola appellatione differentes uno fasciculo conclusit. Nihil receptioris monetæ videri decet clarissimorum ἱατροσοφιστῶν opinionem, quibus placet, Galeni & Pauli amaracum non esse sampsuchum Dioscoridis & Plinii; sed esse maron. Quasi vero non amaraci simul & mari distinctè meminerit Galenus in compositione unguenti Hedychus. Ubi & marum docet vehementioris esse odoris, quam amaracum. Tres, inquit, hæ sunt species Galeno differentes, sampsuchum, amaracum & marum. Plinius etiam lib. xiii. cap. i. clavis verbis sampsuchinum unguentum aliud ab amaracino condit: Optimum, inquit, sampsuchinum in Cypro & Mitylenis, ubi plurima sampsuchus. Paulò post eodem cap. amaracini velut diversi seorsim meminit: Singuli quoque succi nobilia unguenta faciunt, imprimis malabathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus. Vides sampsuchum

A in cypro plurimam, ex qua sampsuchinum, amaracum in Cyzico, unde amaracinum. Hoc liceat heic dicere, amaracum heic debere intelligi marum. Nam eodem capite in quibusdam compositionibus amaracum & maron simul ingrediuntur: Telino amaracum & maron pariter adduntur. Regale quoque unguentum, cum aliis speciebus quamplurimis amaracum etiam & maron recipit. Incogitantia sunt & inconstantia Auctorum istæ putandæ, qui ex diversis fumentes locis, quod in sua scripta transferrent, plerumque nescierunt distinguere, quæ discernenda erant; eaque discreverunt, quæ pro iisdem haberi debebant. Extra dubitationem sit, sampsuchum ejusdem generis esse cum amaraco, diverso nomine; hoc Græco, illo Ægyptio. Sed ad nominis differentiam altera fortasse accesserit ex folii proprietate. Nam sæpe idem genus in Græcia nascens alio habitu & forma existit, quam quod in Ægypto Syriave nascitur, ut in cypro & ligustro observare est, aliisque non paucis. Ita etiam aliquid fuerit ex solo natali coeloque inter sampsuchum & amaracum discriminis. Sampsucho patriam assignat Ægyptum Columella, & inter peregrinas herbas recenset:

Nataque jam veniam hilari sampsucha Canopo.

Nicander ἀμάρεκον à συμψυχον hoc uno discriminat, quod amaracum in Græcia nascatur, sampsuchum externum sit. Inter remedia adversus serpentium venenum efficacia, seorsum amaracum & sampsuchum commemorat. De amaraco ita canit:

— μάλα δὲ ἀνὰ ἀμάρεκον εἶν

Χερσιμήης, πρᾶσις τε ἐν ἀνθήροισι χλοάζων.

D Per hæc indicat de eo se amaraco loqui, quod in areis hortorum ac pulvinis vulgo proveniebat. Sic alibi nasturcium medicum à vulgari ad hunc modum distinxit:

— ποτε φύλλον ἐναλιδόμυρον πρᾶσις

Καρδαμίδος, Μῆδον π.

Communem cardamidem vocat, quæ in hortis passim crescit, eoque nomine discernit ab ea, quæ afferebatur ex Media. Locum illum nec novi nec veteres interpretes intellexerunt. De quo fusius infra. Amaracum igitur Græciæ proprium, & ubique in hortis nascens Nicandro dicitur. At sampsuchum paulò post, tanquam diversum ab amaraco, inter remedia venenatorum ponit:

— ἡδὲ καὶ ἄκτις

Καυλὸς ἡνεμόεντος, ἰδὲ πτεροῦ πικρὰ ἐν ἀνθῇ

Σαμψύχου.

Nulla ratio nisi hæc edi potest, cur ea distinxerit. Alienigenam Græciæ esse plantam sampsuchum nomen ipsum testatur. Sic igitur auctores conciliandi, qui modo sampsuchum idem cum amaraco, modo diversum struant. An non simile est, quod ligustrum idem cum cypro quidam volunt, alii nolunt? Diximus alio loco. Cyprus ligustrum orientale, ligustrum cyprus communis. Non tamen parum differunt facie & odore. Qui amaracini unguenti σκευασίαν descripserunt, qualis Cyzici parabatur, ubi ἀμάρεκον nomen habuit, ἀμαράκινον etiam id unguentum nominarunt. Qui autem Ægyptiacam ejusdem unguenti compositionem litteris mandarunt συμψυχον μύρον id vocarunt, quia in Ægypto συμψυχον appellabatur. Alii has diversas σκευασίας in libros suos transcripserunt sub titulis diversis. Quod fecisse Dioscoridem clarum est: qui tamen alio loco agnoverat ἀμάρεκον & συμψυχον eadem esse sed sola dialecto distare. Hinc Galenus, eumque sequutus Paulus, ea disparant ac seorsum recensent tanquam diversa. Miror etiam eundem Galenum ac Dioscoridem, quod amaracino unguento amaracum addi solitum scribant. Atqui ψευδονόμεον hanc amaracini appellationem asserit Theophrastus in commentario de odoribus, quia nihil amaraci in eam compositionem soleret admisceri.

amaracum ex omnibus odoratis, quod in unguenta non adderetur à myrepis: τόδ' ἀμαράκινον τὸ χρεῖσθαι ἐν τῷ βελτίων δαρυμάτων συνήθειᾳ χωρὶς ἀμαράκων, τὴν δ' ἔχοντα μόνον ἀρωμάτων τὰς μυρεψίδας εἰς ἐν μύρον. Ex præstantissimis odoribus componi ait amaracinum excepto amaraco, quod nec in unguentum hoc nomine vocatum, nec in aliud quodquam addi consueverat. Ἄλλὰ ψύδωνύμῳ, inquit, ἢ ὀπύκλησις, amaracinum vocatur, quod prorsus caret amaraco. His concinunt, quæ Servius notavit ad tertiam Æneida, *Amaracum puerum fuisse unguentarium regium, qui casu lapsus dum ferret unguenta, majorem ex confusione odorem creavit.* Unde optima unguenta amaracina dicta. Ergo a puero Amaraco amaracinum appellatum, non ab amaraco herba, quæ nullum in hoc unguento locum habuit. Amaracinum ex costo fieri tradit Theophrastus: δὲ τὸ ἐξ ἑλῶν ὅτε ἴρινον καὶ νάρδιον, καὶ τὸ ἀμαράκινον ἐκ δ' ἑκάστων, τὴν γὰρ ὀνομάζεισιν τὴν ἑλῶν. Hac ratione sane unguentum amaracinum sampfuchino diversum foret. Sed æque amaracum amaracino addi, ut sampfuchum sampfuchino, auctores sunt Dioscorides & Galenus. Pro quibus hoc saltem responderi potest, aliam eorum ætate fuisse in usu amaracini unguenti confectionem, aliam Theophrasti. Quid Plinio faciemus, qui ex solo amaraco, nullis aliis admixtis odoribus, unguentum fieri dixit? Dicemus hallucinatum esse. Et certe contrarium hunc sensum elicit ex verbis his Theophrasti: τὴν δ' ἔχοντα μόνον τῶν ἀρωμάτων τὰς μυρεψίδας εἰς ἐν μύρον. Ipse vel perperam legit, vel perversè legentem audivit: τὴν δ' ἔχοντα μόνον τῶν ἀρωμάτων ὅδε εἰς μύρον. Theophrastus tamen idem, qui negat in conficiendo amaracino adhiberi amaracum, τὸ μάρον admisceri in ea compositione adfirmat: τὸ δ' ἔχοντα καὶ τὸ χρωμα τὸ εἰς τὸ ἀμαράκινον ἐμμιγνύμενον θερμαντικόν. Et videntur eamdem habere originem τὸ μάρον, & τὸ ἀμαράκινον. Hoc ab illo deductum, μάρον, μάρανθον & ἀμαράκινον. Species igitur ejusdem generis, ut apparet ex nomine. Ut hoc ex illo per productionem deflexit, ita & bonitate decessit ac præstantia. Melius itaque & odoratius maron amaracino; de quo inter omnes convenit. De sampfuchino vel amaraco id certum est, eam esse aromaticam herbam, quam vulgò majoranam dicimus: infima Latinitas ita eam nuncupavit ad differentiam, si forte, minoris amaraci, quod μάρον vocabatur. Nec aliud discrimen quærendum inter amaracum & maron. Græci recentiores σάμψυχον interpretantur μαῖωθεν, quæ est major amaracus, ut marum, minor. Hoc flagrantioris & acutioris esse odoris tradit Galenus, & sane est. Francam majoranam vulgò vocamus. Fortasse tamen ex Arabico id nomen depravatum, de quo paulò post. Ἰσόβρυον Græcè etiam dictum, quod multis ac minutis foliis tanquam βρύον amictum esset. Dioscorides: Μάρον, ἢ ἰσόβρυον. Sic legendum. Recentiores Græci ὀρειανίδα nuncupant. Neophytus: Μάρον, οἱ δ' ὀρειανίδα, πῶς φρυγανώδης. Calamintham etiam quidam ὀρειανίδα dixere, cui calaminthæ simile sampfuchum tradit Dioscorides, saltem τῇ λεπτοφύλλῳ. Nicandri scholiastes sampfuchum hyssopo simile esse dicit. Hyssopum quidam interpretati sunt casiam, ut Neophytus, qui à Romanis κασιόλαν vocari scribit ὁσων: Ῥωμαῖοι ὁσων, οἱ δ' ἁπλῶς, οἱ δ' κασιόλα. Nonnulli & sampfuchum Latine exposuerunt casiam. Glossæ: Σάμψυχον, sampfuchum, casia. Raræ olim hæ herbæ, nec ubivis nascentes. Marum Plinius inter frutices peregrinos recensuit, in Lydia & Ægypto nascentis. At Dioscorides πᾶν γνώεμον esse scribit, quæ plurima in Lydia proveniret. Vulgaris apparet in Asia fuisse notitiæ, unde fuit Dioscorides, qui Anazarbensis origine. Adeo Romanis tum ignota, ut Plinius grandem inde fecerit fruticem cum cyprio & aspalatho memorandum: In Ægypto, inquit, nascitur ὁ maron, pejor quam Lydium, majoribus foliis, ac variis. Illa brevia ac minuta ὁ odorata. In quodvis pignus quemlibet vocare sum paratus, ni maron illud Ægyptium majoribus foliis & minus odoratis idem sit cum sampfuchino vel Ægyptio amaraco. Maro quippe brevia ac minuta folia & magis odorata, quam sampfuchino, quod marum etiam aliqui vocarunt. Sampfuchum in Ægypto plurimum.

A Unde & ναυκεράτιον εἶφανον apud Anacreontem de sampfuchino veteres Critici exponendum docuerunt. Athenæus: Παμπύλας ὅτι οἶδα λέγοντας ἐκ τῆς σαμψύχης εἶφανον εἶναι τὴν ναυκεράτιον, πλὴν ὅτι τὸ ἀνθὸς τὸ πρὸ τῆς ἀνθοῦσης. Dioscorides marum plurimum nasci dicit circa Tralles & Magnesium, quæ Lydiæ sunt urbes. Phrygii amaraci inter flores coronarios mentio apud Theophrastum, qui idem cum Cyziceno. Amaracum se in Italia vidisse testatur Galenus, non item marum. Rarius igitur tunc locorum amaraco marum. In antiquissimo Dioscoride notatur sampfuchum Arabice dici مرزنجوش. marzangius. Marum autem τὸ μάρον:

B صورمارخ, marmarbauz. Apud Avisenam scriptum مرزنجوش. marmarbauz. Nam certum est sub hoc nomine describi ab eo marum cap. cccclxv. editionis Latinæ. Verus interpres marmacor pro eo scriptum, quia scilicet legebat خ pro د & ر pro ز. Punctum unum δεκελίον transpositum, hoc discrimen scripturæ dedit. Ab illo marzangius majoranam suam, quasi marzangianam exculperunt Barbari. In utroque Arabico vocabulo vestigia videre est vocis μάρον. Diversas mari species signatas suspicari liceat duabus illis dictionibus. Capite præcedenti Avisena herbam quandam mari vocatam recensuit, inter cujus species & una invenitur marmabuki, nominata. Bellunen-
C fis in lexico suo notavit marmacor, seu marmarbauz esse herbam, quam vulgares Veneti appellant herbam sancti Joannis, hujus semen dici semen mari. Atque marmarbauz etiam maron Græcorum appellatur Avisenæ, ut ex descriptione patet. Quod mari autem apud eum vocatur, cujus species marmabuki, aliud est. Herbam sancti Joannis vulgò dictam asserit esse Alpagus. Baccharim veterum sic
D appellari ab Italis, Leonicens voluit. An verum sit, nescio. Sed illud certum, remedia pleraque, quæ de almaru tradit Avisena, bacchari convenire. Ex generibus mari unum esse affirmat, quod simile sit linguæ bovis, sive buglossio herbæ, immo esse buglossum. Quin & cap. cccxxxvi. ubi de buglossio agit, disertè tradit, folium habere sicut almaru. In antiquissimo codice Dioscoridis λιθανωτίς exponitur
E جزر المرو bezer almaru, semen mari. Inter ge-

nera libanotidis, speciem quandam ex Theophrasto recenset Dioscorides, quæ folia habet similia agrestis lactucæ: Θεόφραστῳ ὅτι ἰσορεῖ μὲν τῆς ἐρείκης λιθανωτίδα θείδαν ἀγρίαν τῇ πικρῇ ὁμοίαν φύλλα ἔχουσαν, εἰζαν δὲ βεργίαν φύεται. Locus Theophrasti extat libro ix. cap. xi i. de libanotide sterili: ἡ δ' ἀκρωτίς ἔχει τὸ φύλλον ὁμοίον θείδαν καὶ πικρῶς, τετραγύτρων δ' ἢ ὅσπερ, φύεται δ' ὅπερ ἐρητύω πλείων. Huic loco insedit insigne vitium, quod auctoritate Dioscoridis eluendum est. Sic enim illum legisse liquet in illis Theophrasti verbis: φύεται δ' ὅπερ ἐρείκη πλείων, nascitur autem
F ubi plurima erice. Hoc est quod Dioscorides dixit, μὲν δ' ἐρείκης φύεται hanc libanotidem. Hæc plane libanotis est, quam Avisena generibus almaru adnumerat, & linguæ bovis adsimulat. Quod enim buglossio suo recentiores Græci produnt. Neophytus: βύγλωσσαν φύλλα μὲν ἔχει ἐξ, ἡ ὀκτώ μῆκος ἀνθρακίς, ὡσανεὶ ἀλείας θείδαν, πλάτος δακτύλων δύο ἢ ἑλάνθον. Diversum hoc buglossum ab illo antiquo Græcorum, cujus folia φλόμφ comparat Dioscorides; at idem ferè cum nostro. Folium minus latum quàm duo digiti longitudine. Græci quidem infimæ ætatis βύγλον appellarunt, quod veteribus βύγλωσσαν fuit, Barbari borraginem, de qua alibi. Ex his ergo appellat partim baccharim, partim libanotidem appellat
G tione almaru comprehensam ab Avisena. Alibi reponit libanotidem sub titulo scegiar mariem, id est, arboris mariæ. Quam & بوزعرجم buchur mariem dicit appellatam, id est, thymiana maria. Quod de coronaria libanotide accipi velim, quam rorem mari-

num Latini dixere. Avisena tamen de altera accipit, quæ in tria genera dividitur. Male faciunt, quibus hæc censetur roris marini appellatione, cum unum tantum genus sic vocatum sit, quo & ad coronas & ad suffimenta, atque etiam unguenta usi sunt veteres. Multa etiam in his libanotidum generibus ὁμω-
νυμια, ut paulò post attingam. Baccharis in antiquo Dioscoride toridem pene litteris Arabicè nomen habet. *بخاريس* Baciharis. Hujus nulla, quod sciam, in

Avisena mentio. Sed partim ex hac, partim ex libanotide historiam *almaru* contexuit, quam volunt esse herbam sancti Joannis vocatam vulgo. Variis tamen herbis hoc nomen additum. Quod Arias gentes: & plures certè cum religione colligunt superstitiosæ mulierculæ in pervigilio Divi Joannis. *Hypericum* notat Fuchsius à Germanis suis herbam Divi Joannis appellari. Alia est, quam rustici nostri hoc titulo laudant. Alia denique, quæ eodem ornatur nomine apud Venetos & Ferrarienses.

C A P U T X I V.

Libanotides.

Lιβανωτίδων apud Græcos non minus ambigua & vaga denominatio. Nihil incertius nec ὁμω-
νυμώτερον. Dioscorides duplex genus facit, frugiferum & sterile: Λιβανωτὶς διαστῆ, ἡ μὲν κάριμος, ἡ δὲ ἀκαριμος. Totidem genera ponuntur Theophrasto libro IX. cap. XII. τῶν δὲ λιβανωτίδων δύο γὰρ εἰσιν, ἡ μὲν ἀκαριμος, ἡ δὲ κάριμος. Putes eadem genera ab utroque describi: multa est dissensio. Frugifera libanotis Dioscoridis, folium fœniculo simile habet, crassius tamen latiusque. Theophrastus folio eam facit apio palustri simili, sed majore: semine candido, aspero, oblongo. At Dioscorides semen illi dat album sphondylion simili, rotundum: κάριος πολὺς, λευκός, εἰοικώς σφονδύλιω, περὶ φερής. Nihil simile. Uterque tamen hunc fructum κάριον vocatum dicit, & inde λιβανωτὶς hæc κάριον φέρει. propriè dicta & κάριον ὀνόματι. Sterilem similem tradit frugiferæ Dioscorides. Folia igitur fœniculi gerit latiora tantum ac crassiora. Theophrastus sterilem dicit habere folium lactucæ agrestis amaræ. Hanc saltem differentiam animadvertit & ex Theophrasto notavit Dioscorides, qui debuit etiam illud addere, λιβανωτὶς κάριον ἄλλαν aliam quoque tradi ab eodem Theophrasto; nec in radice tamen consentiunt. Theophrastus: εἰζαν δὲ μεγάλην καὶ παχέαν, λευκὴν, ὅζον ὡς περὶ λιβανωτῆ. Dioscorides: εἰζα δὲ λευκή, ὀμβρῆτης, ὅζον λιβανωτῆ. Tertium genus adjicit Dioscorides, fructum ferens & ipsum ac per omnia prioris facie, excepto, quod semen habeat πλαντὸν, μέλαν ὡς σφονδύλιον, δίδωδες. Atqui in priore frugifera semen dissimile, cum semine tamen sphondylii similiter comparavit: ἐφ' ὃ κάριος λευκός εἰοικώς σφονδύλιω, περὶ φερής. Album illud semen, rotundum & sphondylii simile: hoc nigrum & planum, ejusdem sphondylii similitudine. Quomodo sibi hæc consent ac consentiant, non video. Semen sphondylii latum & candidum. Sed sic similis sibi deprehenditur Dioscorides. An non ille est, qui de nardo montana scribens dixit, caulem habere eryngio similem, & tamen eandem nec caulem, nec semen, nec florem habere ibidem adjunxit. Tria autem illa genera libanotidis Avisena commemorat cap. LXIX. sub titulo *شجر مودم scegiar mariem*, id est, arbo-

Bris maria: additque etiam vocari *bachur mariem*, quod est *thymiamaria*, quod ad suffitus ea uterentur. Id tamen rorimarino magis convenit, quàm huic generi libanotidis. Eam male interpretes rorem marinum reddit, cum in totum alia sit, quæ hoc nomine vocatur Romanis. Nec melius Gaza vir doctissimus, qui λιβανωτὶς Theophrasti roris marini appellatione designavit, quæ libanotis toto genere distat ab illa libanotide κάριον φέρει. Vox Arabica *bachur* omnino facta ex Latino *vapor*. Glossarius vetus:

C *Thymiamaria, incensum, odor, بخور bachor, idem quod vapor*. Nam & vaporem pro suffitu usurparunt Latini, & vaporare pro suffire. Lampridius in Helio-
gabalo: *odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas jussit incendi*. Arabes pro Π semper ponunt Φ. Quod & ipsum tamen non rarò mutant in X & K. Ut σφονδύλιον, *schundulion*: σύμφυτον, *sucutum*. Ros marinus igitur dictus *bachor mariem*. Non alia genera libanotidis, quæ Dioscorides descripsit. Roris marini olim usum fuisse thuris vice ad vaporandum, ex scriptoribus Latinis notum est. Hoc Græci posteriores *δενδρολίβανον* dixere. Immo etiam veteres. *Arborem thuris* Plinius vertit, qui ex nominis errore falso sibi persuasit, thuris arborem in Lydia olim vixisse. Quod de libanotide *rore marino*, non de vera & Arabica thuris arbore fuit intelligendum. Glossæ: Λιβανωτὶς, πὸ δένδρο λίβανον. Mentio apud Myrsinum in Drosatis cap. III. *περιγίης καὶ δένδρο λίβανος τῆ αἰθνης*. Quod de ista libanotide accipias oportet, quæ ros marinus Latinis. Virgilius in culice:

--- & rores, *priscorum thura, marini*.

Hoc nomine Græci recentiores etiam styracis arborem dicunt, ut infra docebo. Arabes *scegiar mariem* quoque vocant eodem, quo libanotidem, nomine, quia *bachur mariem* styracem vocant, teste Alpago. Cyclaminum sic etiam appellatum invenio, nescio quare. Nihil enim habet, quod odoribus faciendis idoneum sit, nihil odorati. Inter genera conyzarum λιβανωτὶς etiam recenset Plinius, a thuris odore sic dictam, quæ est *ἐνώδης κόνυζα* recentiorum, incognita veteribus. Sed de his alibi.

C A P U T X V.

De Helenio.

Proximum in homonymorum classè locum fam-
pſucho & libanotidi occupabit Helenium, nec parvi & ipsum erroris inter veteres scriptores. Quid enim tam diversum, quàm Helenium Dioscoridis & Theophrasti. Huic ἑλένιον inter ea coronamenta recensetur, quibus breve admodum folium, cum serpyllo, mentha & sisymbrio, tota stirpe odoratum, caule, folio, flore. Polluci quoque inter coronis idoneos flores numeratur: τὰ δ' ἐν πῶς σεφά-
νοις ἀνθῆ, ῥόδα, ἰα, κρίνα, σισύμβρια, ἀνερμῶναι, ἔρ-
πιον, κρόκον, ὕακινθον, ἑλένιον, ἡμεροκαλλῆδες, θρυαλλίς, ἀνθεσίον. Theophrastus lib. VI. cap. I. μικρό-

G φυτόν hoc Helenium coronarium facit, ut sisymbrium, serpyllum & abrotanum: Ἀπαντα γὰρ ταῦτα ἐν-
λώδη καὶ μικροφύλλα, διὸ καὶ φρυγανικά. At Dioscorides Helenium foliis verbasco similibus, radice tantum odorata, quod multis locis in caulem assurgat. Quare nec φρυγανικόν est, nec ἐνλώδες. Hoc Helenium est, quod Latinis *Inula* dicitur ex Græco deflexum. Nam prototypum in multis herbis nomen obtinuit, ut *ερεψίς*, ἡμίονος, κήληθον, & similia: ita ergo & ἑλέ-
νιον. Unde Latinum ex transpositione εἰ in u, *Enula*, vel *Inula*. Sic ἑνελῶ antiquum Græcum, *Inulus*. Hesychius, ἑνελῶ, νεβρός. Inter condimenta est a-

apud Apicium : *sampsuchum, inula, silphium, cardamomum*. Columellæ *tristes inula*, quia amara earum radix. Quis non mirandum in primis ducat incognitum Dioscoridi fuisse Helenium Theophrasti & aliorum Græcorum? Nec enim de alio Helenio capiendus hic versus apud Nicandrum ex eo loco Georgicorum, quo *ἡ ἑλένη* *μαλινὰ* exsequebatur :

Πᾶς δὲ τις, ἡ ἑλένη, ἡ ἀσέγγει φωνίζοντα.

Δρέψας εἰνοδοῖσι θεῶν περικαλλέα λεσηγίς.

In Græcia passim indicant nasci hoc genus Helenii; cuius etiam obiter meminit Dioscorides ex Crateva, & peculiare Ægypti facit: *ἑλένιον ἄλλο ἰσχυρὸν Κρητικῶς γεννᾶσθαι ἐν Αἰγύπτῳ. πᾶς δὲ ἐστὶ κλώνας ἔχουσα πηχέως δὴ γῆς ἐξ ἑμιμύχης ὥσπερ ἐρπύλλον, φύλλα δὲ τὰς 3 φανῶν μοῖαι*. Hoc plane Græcum Helenium & coronarium. De quo Plinius ex Græcis scriptoribus hæc habet sumpta: *Helenium ἐκ lacrimis Helena dicitur natum & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens, do-drantibus ramulis, serpyllo folio simili*. Inter ea coronamenta ponit, quæ folio & ramis odorata sunt. ibidem: *& ramis autem & folio odorata sunt excepto serpyllo*. Immo & serpyllum unum facit Theophrastus exiis, quæ folio & ramis odorata sunt: *τῶν δὲ καὶ οἱ κλώνες, καὶ τὰ φύλλα, & ὅλως ἡ πᾶσι φύσις δὲ δόσμος, οἷον ἐρπύλλου, ἑλένης, σισυμβρίου, & ἄλλων*. Pro οἷον ἐρπύλλου auditur ἀνθὶ ἐρπύλλου. Falsum etiam, quod eodem loco scriptum reliquit Helenium ut Jovis florem & hemerocalles & amaracum folio tantum coronare: *& tantum folio coronant Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotanum, sisymbrium, serpyllum, omnia furculosa rosa modo*. In paucis his verbis multa monstrant. Quis nescit hemerocalles & Jovis florem, quod Græcis *Διὸς ἄνθος*, flore tantum coronare, non etiam folio? Diserte hoc de Jovis flore traditum Theophrasto, qui universam *σεφαναμαλινὴ ἄλλῃ* in duo genera dividit, quæ flore coronat, & quæ folio. Quæ florem præbet coronis, etiam in alia duo genera partitur, cuius flores odorati, & cuius non: *τῶν μὲν τὸ ἄνθος χρησίμων μόνον, καὶ τῶν τὸ μὲν δόσμον, ὥσπερ ἰόν, τὸ δὲ ἄνθος ὥσπερ Διὸς ἄνθος, φλόξ*. Ergo flore tantum coronat Jovis flos, sed inodoro. Flore tantum viola, sed odorato. Alia esse addit, quorum ramuli & folia, & tota stirps naturâ odorata sunt, in his serpyllum, Helenium, sisymbrium & cætera omnia huiusmodi, non flore tantum, sed etiam folio in coronas admisso. Quod hæc omnia furculosa esse ait rosæ modo, falsum etiam & absurdum. Theophrastus enumerans generatim, quæcunque coronamenta sativi ac mitioris sunt generis, ita ea complexus est: *ὥσπερ γὰρ ἐν πῶς σεφαναμαλινῶς ἐστὶν, οἷον ῥόδωνιόν, ἰωνιόν, Διὸς ἄνθος, ἀμάραντον, ἡμεροκαλλῆς. ἐν δὲ καὶ ἐρπύλλον, σισύμβριον, ἑλένιον, ἀβρότανον. ἀπαντὰ γὰρ ταῦτα ἐν ῥόδῳ, καὶ μικροφύλλῳ, διὸ καὶ φρυγανικὰ*. Cum hæc postrema referenda sint duntaxat ad illas quaternas species quas ultimo loco numeravit, serpyllum, helenium, sisymbrium, abrotanum, quæ & lignosa sunt & brevi folio & in genere *φρυγανικῶν*; ad omnia illa, quæ præcesserunt, retulit, quorum princeps est rosa. Hinc dixit, hæc omnia furculosa esse rosæ modo. Nihil fal-

A sius ab ipso dici poterat, aut imperitius. Quis enim violam cuius in illis Græcis mentio, dixerit esse furculosam & lignosam. Merito itaque violam ex hoc albo sustulit. Sed profecto nec hemerocalles, nec Jovis flos, nec flamma, furculosa sunt aut lignosa. Habemus jam duplex Helenium, alterum alteri nulla ratione cognatum & compar. At Plinius eodem lib. ubi medicinas ex Helenio colligit, utriusque Helenii remedia miscuit, & notas. De radice Helenii loquitur: *Est autem succi pradulcis: prodest & orthopnoicis radice ejus in aqua jejunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino*. Hæc partim ad Helenium Theophrasti, partim ad Inulam, sive Helenium Dioscoridis pertinent, partim etiam falsa sunt & ex mala interpretatione nata. Helenium, sive Inulam quidem, *alum vel alam* vocavit inferior Latinitas ætas. Isidorus capite de oleribus aromaticis: *Inula, quam rustici alam vocant, radice aromatica, odoris summi*. Fortè quasi *halam*, ab halando:

--- Sertisque recentibus halant.

Hispani hodieque Inulam vocant *allam*. Macer in herbario: *Enula, quam vulgus alam vocat, Heleniumque dicitur à medicis*. Marcellus Empiricus cap. xi. *Inula rustica, quod alum vocant*. Aliud est alum apud Plinium lib. xix. cap. vi. de alio sylvestri: *Allium est & in arvis sponte nascens, alum hoc vocant*. Aliud etiam alum pro symphyto, petræo. Plinius lib. xxvii. *alum nos vocamus, Græci symphyton petræum*. Ita hoc nomen scripsit se Plinium absque adspiratione ostendit series litterarum. Alibi sub nomine Hali Gallici idem symphyton petræum describit lib. xxvi. cap. vii. Marcellus quoque duobus aut tribus locis symphyton petræum Gallicè vocari *halum* notat. Hæc omnia ab halitu acris odoris arbitror dicta: Nam & symphyton valde odoratum. Idem porro *alum*, quod *halum*. Nam & alare scripserunt pro halare. Glossæ: *Alat, πνεῖ*. Sic *ἀρτεμισία πνεῖσσι* apud veterinarios Græcos, *artemisia odorata* cap. lxi. *Ἀρτεμισίας πνεύσεως ἐστὶν ἰατρικὴ μίαν*. Ita & *πνεύσαν σμύρναν* dixere de præstantissima & optimi odoris. cap. cxxxix. *σμύρνης τρωαλίδος σμύρνης περσικῆς*. Alibi vocant *σμύρνην ἡδυπάτω* cap. ccclii. *σμύρνης ἡδυπάτης, ῥόδου Συριακῆς*. Hæc est, quam Hebræi per excellentiam nominant: *מור מור mor deror*, myrrham aromaticam, vel *ἀρωματίζουσαν*. Helenium Arabice vocatur *rasen*, à Græco *ῥασόν*: quod est unum è synonymis Helenii. Veterinarii scriptores cap. cccclxvii. *ἑλένης ῥίζης, τεπέτι, ῥάση*. At symphyton eisdem *succinum*. Quod ex Græco similiter depravatum. Fortasse tamen ὁ pro ω scriptum: ut integrum sit Græcum *σύνωον*. *suffutium*. Antiquus herbarius Arabs in veteri codice Dioscoridis ad utrumque *σύνωον* adscriptum *رومي رومي* *Rumi* & *رومي رومي* *Nava mi Rumi*. Quo speciem ac plantam in Romano solo nascentem indicat esse, ac nomen in Arabica lingua nullum habere.

C A P U T X V I.

De smyrnio.

I N hoc albo τῶν ὁμωνύμων reponendum est & σμύρνιον. Duplex hoc nomine herba in generibus differentiibus, aliud saxis & sicco gaudet, unde & *πετροσίλιον* dictum: aliud humidis & opacis. Atque inde Plinii error non distinguentis inter smyrnium illud, quod est olus atrum Romanum, & aliud verum smyrnium, quod est petroselinum Cilicium. Hinc scripsit, credidisse veteres smyrnium loca petrosa amare, cum posteriores deprehenderint repastinato feri debere. Atqui de altero smyrnio id veteres tradidere, non de atro olere, quod smyrnium est in repastinato & humido ferendum. Ætas posterior hoc exemplum secuta, hæc etiam nomina indiscreta habuit & invicem permutavit.

Nam ostrucium, vel ostricium appellavit petroselinum smyrnium, facto vocabulo ex olusatricium, quod nomen competit alteri smyrnio. Macer vulgaris in herbario *caulem agrestem* vocat hoc smyrnium, quasi dicas olus agreste & ostricium. Post Ligustici descriptionem sequitur titulus *de caule agresti*. Deinde hi versus subiunguntur:

Struthion, ostricium quod vulgi more vocatur,

Vim calidam siccamque tenet, radix fugat ejus

Cum vino morbos iccoris.

Ex nominum vicinitate confundit *σπύριον*, id est, radicem lanariam cum ostricio. Remedia omnia, quæ ibi adscripta, τῷ σπύριῳ congruunt ex amussim, ut ex Dioscoride

scoride colligere. Ostricium vero officinarum omnibus notum, tam facie quam effectu deprehendi varie cum smyrnio petroselinio. Auctor ille putavit, idem esse ostricium & struthion. Quod falsum est. Hodie ignorant nostri herbarii, qualis herba sit *στρουθιον*, quam olim notissimam liquet fuisse. Inter spinosas eam numerat Theophrastus, quâ unicâ notâ non possit videri eadem cum ostricio, ut alia omittam. Alii *astrantium* nominant, corruptâ sanè voce ex olusatrum, quod Græci modo *αλυσανθρον*, modo *αλυσανθρον*, & *αλυσανθρον*, & *αλυσανθρον* dixere. Dioscorides ita ea distinxit, ut alterum *ιπποσελινον*, alterum vocaverit propriè *σμύρνιον*. At Theophrasto *ιπποσελινον* dicitur, quod est verum Dioscoridis smyrnium, ex quo sinceram & optimam myrrham colligi dixit radice incisa. Hanc myrrham, quæ è smyrnio colligebatur recentiores Græci *σμύρνιον τρωγλιν* vocarunt, cum apud veteres hoc nomen habeat myrrha Troglodytica, de qua in Exercitationibus. Neophytus *σμύρνιον τρωγλιν*, *τὸ πετροσελινον*. Hoc smyrnium intelligit, quod & *σμύρνιον* propterea vocatum Græcis recentioribus. Nam succus ejus vera myrrha, ne optimâ quidem deterior. Glossæ Iatricæ: *σμύρνιον τὸ πετροσελινον*. Hinc persuasi plerique antiquorum myrrhâ satâ hanc herbam provenire. Inde Arabes eodem nomine eam appellant, quo myrrham ipsam. In antiquissimo codice Dioscoridis, *σμύρνιον* Arabicè expositum legitur per vocem

جور مور, quod myrrham significat. Veteres quoque Latini Græcique myrrham appellarunt hoc smyrnium. Columella in horto:

Et lacrimas imitata tuas Cinyreia virgo,

Sed melior stacte, ponatur Achaica myrrha.

De smyrnio accipiende esse docemus in Exercitationibus. *Achaicam* vocat & *meliolem stacte*, id est, veræ myrrhæ liquore. Quis jam dubitare post hæc audeat, quin *βοιωπική σμύρνα* Dioscoridis eadem sit cum Achaica

A myrrha Columellæ & smyrnio antiquorum, cujus radix incisa myrrham fundebat: *ἡ δὲ βοιωπική σμύρνα ἐστὶ δένδρεον ἐν βοιωτίᾳ γεννωμένη ἐξ αὐτῆς τῆς μύρνης. ἐκλέγεται τὴν ἐμφερέτην σμύρνην καὶ τὴν ὁσώδιαν.* Hoc nesciv. Ipse Dioscorides, & diversis locis retulit *βοιωπικὴν σμύρναν* & *σμύρνιον*, quia ex diversis auctoribus hæc hausit. Atqui certum est, smyrnium esse vel hippofelinum Theophrasti, ex quo Bœotica illa myrrha, vel Achaica eliciebatur. Nec obstat quod δένδρον appellet Dioscorides. Antiquissimi Græci sæpe hanc vocem usurparunt de majoris incrementi fruticibus vel herbis. An non hic ipse Dioscorides Euphorbii plantam δένδρον *ναρθηκοειδές* indiget, quam Plinius passim Euphorbiam herbam. Diocæarchus in fragmento inedito de vita Græciæ, de stirpibus Pelii montis agens, δένδρον non veretur appellare, quæ cubito altior a terra non surgeret: *φύεται δὲ τὸ δένδρον πρὸς μετέθεσι μὲν ἐπὶ πάλειον ἢ πύχυνται. ὁ δὲ ὑπὲρ γῆς φαινόμενος, τῇ δὲ χροῇ μέλαν. ἡ δὲ ῥίζα ἔπερον τοσούτον ἐστὶ καὶ γῆς πεφυκία.* Josephus lib. viii. cap. ii. δένδρον appellatione hyssopum etiam complexus est: *καθ' ἑκάστην εἰδὴν δένδρεα καὶ ἑσθλὰ ἐπὶ ἀπὸ ὑδάτων ἕως κέδρε.* Sic δένδρον quod Bœoticam myrrham sudat smyrnium, quod *ιπποσελινον* veteres Græci dixerunt, quasi majus apium.

C Hoc *جور مور* proprie Arabibus, quia myrrham sudat. Alterum genus, quod æquè *σμύρνιον* quidam ex Græcis vocarunt, ab odore myrrhæ, Latini verò olusatrum, iidem Arabes nominant *خرفس دری*

cherases berri, id est, apium agreste, vel apium ex deserto. Græci quoque *ἀγρίον σέλιον* & *ἀγρίολον* dicunt. Noli autem mirari in Dioscoride, quod *σμύρνιον* *βοιωπικὴν* & *σμύρνιον* diversis locis recentuerit, quæ eadem sunt. Hoc enim illi solemne in aliis, quæ passim observavimus. In agarici descriptione velut differentes sententias recitavit, quæ agaricum in fetinis arboribus, & quæ in cedrinis nasci prodit. De quo infra.

C A P U T XVII.

De lepidio.

Nunc commemorabimus & aliam plantam, cujus nomen commune aliis factum est, licet & minimè congeneres sint. Hoc *λεπίδιον* est. Sic etiam vocatum gingidium, nec facie similis, nec ejusdem generis herba. Dioscorides: *γινγίδιον, οἱ δὲ λεπίδιον*. Gingidium istud quidam doctissimi herbariarum rei idem esse cum chærefolio vulgariter dicto opinantur. Fuit hæc & veterum quorumdam opinio. Glossæ: *cerepulium, γινγίδιον*. Quærendum jam illud superest, an sit idem cum chærefolio, quod hodie id nominis habet. Nomen indicio est idem esse, cui non perpetuo fidentum. Hoc ipsum corruptè profertur vulgo, & ridiculi primarii in his litteris Viri, qui chærefolium arbitrantur dictum a foliorum luxuria, quasi foliis gaudens, ex Græco ac Latino composita appellatione. Sic nec Græcum esset nec Latinum. Glossæ *cerepulium* vocant. Libri Pliniani *cerepollum* pro *chærepolium* in his verbis lib. xix. cap. viii. *ariplex, malva, lapathium, cerepollum, quod Græci paderota vocant.* Indicat Latinum esse nomen *cerepollum* vel *cerepolium*, & Græcè vocari *paderota*. Columella *cerepolum* in versu dixit:

Et breve cerepolum & torpentis grata palato

Intuba.

Non aliam patitur versus lectionem, quam & adstruunt libri. Ergo *cerepolum*, vel *cerepolium* hujus herbæ vera appellatio, cujus originem in Latio non quæsissem frustra, si invenissem. Græcum esset *χαίρεπλίον*, quasi versatâ gaudens terrâ. Quod tamen non arridet. Cerepolium Columella diversum facit à gingidio. Nam de hoc intelligendum, quod post paulò subjicit:

Assyrioque venit qua semine radix.

Lepidium quoque aliquot infra versibus exposuit, veluti cerepolio & gingidio diversum:

Ponitur & lactis gustum qua condit herba,

Delectura quidem fronti data signa focorum,

Kimque suam idcirco proficitur nomine Graio.

E Palam est *λεπίδιον* designari, cujus usus non nisi cum lacte, ut Plinius refert. *Λεπίδιον* inter edulia Syriæ peculiariora ponit Ulpianus & ipse Syrus apud Athenæum lib. viii. *ὀξύλιπαρον δὲ τὸ ἐστὶ πάλιν, εἰ μὴ καὶ ὑπόπλανα ἡμῶς καὶ λεπίδιον, τὰ πάτερμα με νόμιμα βρώματα ὀνομάζον μέλιτε.* *Peregrinum fuit & lepidium*, inquit Plinius. *Seritur à favonio.* Jam tum ergo in Italia serebatur. *Exire in cubitalem altitudinem, foliis laurus mollibus* ibidem refert. Longè itaque à gingidio diversum, cum tamen quidam gingidium etiam vocarent lepidium & contra. Neophytus & alii Græci recentiores gingidium notant vocari a Romanis *βιττάκτον*, id est, bifacutum. Quod cerepolio vulgari convenit à corniculis post florem in summo prodeuntibus & aculeatis. Paulus scandicem Græcorum similem facit gingidio. Idcirco & Dioscorides eas in opere suo conjunxit. Vulgus Græcorum hodie *σκανδικὰ* vocat *βελονίδα* à similibus corniculis rectis & instar acus acuminatis, quæ ex floribus prodeunt. Neophytus: *Σκάνδιξ ῥωμαῖοι ἐξέσαν καναρίαν, οἱ δὲ ἀνέκταν, καὶ οὗτοι δὲ βελονίδα καλεῖται.* Plinius lib. xxi. cap. xxi. *Scandix quoque in holere silvestri à Græcis ponitur, ut Opion & Erasistratus tradunt.* Propria itaque hæc Græcorum herba. Cur igitur eam Ægyptiis vindicat lib. xxi. cap. xi: & inter herbas sponte nascentes reponit, quas maxime in cibis recepit Ægyptus. Cur ibidem eam quoque vult eandem cum tragopogone, à quo plurimum distat? Ita enim scribit: *Reliqua vulgaria in cibis apud eos herbarum nomina, condrylla, hypocheris & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab aliis tragopogon, vocatur, foliis croco simillimis.* Nulla herbarum, quæ ibidem recensentur tanquam Ægypti peculiæ, non etiam passim in Græcia nascitur. Immo Theophrastus hæc ipsa nomina prodit nascentium passim in Græcia oleum, & eodem ferme ordine. Præterea scandix non est tragopogon. Sed dum præperat noster, omisit fortè in eo albo alterum tragopogonis nomen, quod est

est κόμη Sic enim cogitabat scribere: *Anthriscum*, *scandix*, *come*, quæ & *tragopogon* vocatur. Theophrastus, à quo hæc περὶ λέξιν transcripta: Καύκαλις, ἐνθερίον, σκάνδις, καὶ κόμη, ἐν οἷς ἐκ κόμης, ἢν τραγοπόδων καλέσιν. Sic legenda ea verba. Enumerat ibi Philosophus omnes herbas agrestis ac sponte nascentis generis, quæ Græci in cibis vulgò usurpabant & λάχανα vocabant. Plinii ipsius peccatum esse, non librarii, ostendit index, qui sic habet in scriptis codicibus: *Caucalis*, *anthriscum*, *scandix eadem & tragopogon*. Hesychio ἐνθερίον dicitur λάχανον καλεῖται ὁμοίον. Malè apud Theophrastum ἐνθερίον. Alio loco apud eundem Hesychium ἀνθερίον, quod idem est, ut ἀλγισσα ἔχουσα. Male etiam ἀνδρουλά in Theophrasto legitur pro χονδρύλη. Hesychio, χονδρύλη ἀρειον πὶ λάχανον. Ceterum scandix adeo non est Ægyptii soli proprium olus, ut Euripidis mater σκανδικωπώλητις ab Attico Comico objecta sit, quod ipse Plinius alio loco non prætermisit, de hac eadem scandice loquens: *Hæc est, quam Aristophanes Euripidi poeta objicit joculariter, matrem ejus ne olus quidem legitimum vendidisse, sed scandicem*. Ne istud quidem scio, quid vocet Plinius *legitimum olus*. Nec differentia facta legitimi oleris & scandicis à Comico, dum matrem ejus scandicem vendidisse illi objectat. Per contemptum sanè σκάνδικα videtur potius nominasse, quam aliud olus, ut λαχανωπώλητις indicaret. Quia scandix olus silvestre ex viliori genere. Grammatici λάχανον ἀρειον, ὀτελής. Hoc igitur voluerit Plinius. Ad lepidium redeamus, quod utique à gingidio diversum fuisse constat, siquidem gingidium idem cum cerepolio, aut non multum dissimile. *Laurifolius* id esse Plinius significat. Longè ab hac forma absistunt gingidii folia. Iberis herba fuit à Damocrate medico inventa, quam Galenus ex notis ab ipso Damocrate indicatis, lepidium esse Græcorum argutatur. Verba ejus hæc sunt ex lib. x. *Φαρμάκων καὶ πίπας compositionis*: Ἐν Ἰβηρίᾳ φησὶν ἰατρὸν ἵνα φίλον ἑαυτῷ γε θεράπευθῶμαι ἀφ' ὧν βοτάνης, ἢν ὡς ἐφ' ἑφ' αὐτῷ δαμοκράτης, Ἰβηρίδα καλεῖ μαθὼν μὲν αὐτοπικῶς τὴν βοτάνην, ὀνομαζέμεν δὲ ἀπὸ αὐτῆς, ὅτι μὲν οἱ διδάσκοντες ἡπίσταται. δι' αὐτὴν δὲ γεῖν γινώσκων, εἰς κε τὴν ὑπὸ τῷ Ἐπιδόκλειον ὀνομαζομένην λεπίδιον Ἰβηρίδα καλεῖται. ἀφ' ὧν γεῖν, ἐν ἧς θεράπευθῶμαι ἐπύχευ ὁ φίλος αὐτοῦ. Paucè Galeni dixerim, multa opponi possunt & valida quidem ad destruendum, quod astruit de Iberide Damocratis, eam esse lepidium commune. Damocrates herbâ illâ, quam Iberidem nominavit, quod aliud nomen nesciret, curatum amicum in Iberia carmine professus est, quo & descripsit illius herbæ faciem & effectum. An credimus Damocratem, qui eam herbam ipse viderat, non potuisse per se augurari, eandem esse cum lepidio Græcorum? Aut illud utique confitendum fuerit, Damocratem penitus ignorasse, quali facie esset lepidium in Græcia visitatum. Quod non est verisimile. Nunc γινώσκοντες illa spectemus, ex quibus colligi posse putavit Galenus, Iberidem esse lepidium. Damocrates Iberidem plurimam ubique & sponte quidem nasci canit, præcipuè juxta vetusta monumenta & parietes & itinera olim maximè trita, sed desita calcari:

Φύει δὲ ποτὶ πᾶσι περὶ τὰς, μαλίστα δὲ
Παρθένους παλαιὰς μνήμασιν πύργοις τε,
καὶ τῶν ὁδοῦν τῶν παλαιὰν περὶ μὲν ὁδῶν,
Παρθένους γεωργὸς λήϊ' οἱ ἤρσαν.

Plinius hæc vidit & rectè reddidit hoc modo: *Invenit nuper & Servilius Damocrates è primis medentium, quam appellavit Iberida, quamquam ficto nomine inventioni ejus assignato carmine. Nasceatur maximè circa vetera monumenta, parietinasque & inculta itinerum*. Vocat eleganter inculta itinerum, quæ olim fuerè culta, postea desierunt. Nec enim in tritis & cultis itineribus quidquam nasci possit. ὁδὸς τὰς πάλαι περὶ μὲν ὁδῶν vocat Damocrates, per quas tamen agricola nunquam aratrum duxit. Sed quid sibi volunt illa Plinii; *quamquam ficto nomine inventioni ejus assignato carmine*. Hæc nullus intelligo, & vitiose concepta mihi videntur, & sensum ex re idoneum effici posse, si legatur: *quamquam ficto nomini inventioni ejus assignata carmine*. Invenit, inquit, Iberida herbam Damocrates, quamquam inventioni ejus ficto nomini assignata carmine. *Fictum nomen*, cui inven-

tionem Iberidis carmine suo Damocrates assignavit amicus ille est non nominatus Damocrati, à quo sibi monstratam Iberidem prodidit, qui eâ sanatus. *Fictum nomen* appellat Plinius, quia fortasse finxisse, eam sibi ab aliquo offensam, Damocratem credidit, cum ipse revera invenisset. Veram præstamus, quam reposuimus scripturam, quam & libri ex parte asserunt. Iberis illa Damocratis passim nascitur juxta monumenta vetusta & parietinas & in viis incultis. At lepidium commune, peregrinum olim Europæ fuit teste Plinio, & Syriæ peculiare. Hinc fata tantum in Italia proveniebat, & ad cibos vel condimentum lactis ferebatur. Jam videamus idèαν ejus apud Damocratem:

Ἀεὶ δὲ θάλλει φύλλ' ἔχουσα καρδάμυα,
Ἐαρεῖ γε μὲν εἰ ἀνθεῖ τε, μήτε βλαστῶν.
Καυλῷ δ' ἄρ' αὐτῆς ὄντι μῆκος πύχυνος,
Μικρῷ τ' ἐλαττον, καὶ πάλιν μικρῷ πλέον.
Θέραι περὶ καὶ λεπίδι φύλλα, μέγιστος ἂν
Κρύβας γενομένης φρυγανώδης πύλλα μὲν
Τὰ φύλλα γ' ἀποβάλλει τε καὶ μαγεῖνε,
Πρὸς τῇ δὲ ἔστιν ἀποσπένδυκα ἵνα.

Ita legendi hi versus. Ex semper virentibus hanc herbam facit, folio nasturcii, quæ tamen vere nec flores nec folia emittat, prodeuntia demum æstate circa caulem minuta, usque dum hiemis adventu alia quidem omnia decidant & flaccescant, alia verò juxta radicem denuo exeant. Sic semper viret. Hic sensus versusum supra scriptorum. Plinius ex illis verbis Damocratis scribit de Iberide: *floret semper, folio nasturcii, caule cubitali*. Non potuit brevius; in tam paucis etiam tamen falsus est. Florere semper dicit, quæ semper folia obtinet. Θάλλειν hoc Græci vocant, unde ἀειθαλής, semper viridia. Aliud est ἀνθεῖν. Interdum tamen etiam θάλλειν pro florere usurpant. Hoc nostrum fefellit. Sic alio loco ex Theophrasto vitem θάλλειν pro flore acceperit, quæ aliter debuit sumi. Damocrates suæ Iberidi folia brevia tribuit & nasturcii similia. Ex quo perspicuum est, quid rationis habeat Galenus, qui lepidium esse ex descriptione intendit. Fugit sanè eum ratio. Lepidio folia, qualia lauri, & multò majora quidem. Paulus lib. i. cap. lxxvii. de lepidio vulgari: *Ἡ δὲ παρ' ἡμῖν φερομένη θαιμνώδης, ἀφ' ὧν πύλλα καὶ μέγιστα πύλλα*. Quibus paria tradere Plinium de lepidio ante ostendimus. Non videtur rursus hoc lepidium idem cum lepidio Dioscoridis, qui βοτάνιον γινώσκοντες esse dicit. At hic Paulus, herbam θαιμνώδην vult esse. Ut sit, Iberis Damocratis non eadem cum lepidio, quæ in tantum formâ distat. Tanquam herbam hæcenus incognitam eam descripsit Damocrates, & tum primum sibi monstratam ab aliquo, cui vis ejus comperta, facies cognita, nomen verò incognitum. Nec sanè verisimile, ignoratum fuisse lepidium Damocrati, cum notissimam herbam esse scribat Dioscorides antiquior Damocrate, vel certè æqualis. Notat idem Galenus, Archigenem hanc Iberida vocasse lepidium: *ὡς τῆς Ἰβηρίδος τῆς ἀρχαίας λέξ' ὀνομαζομένης λεπίδιον*. Archigenes posterior Damocrate. Nec aliter poterat habere cognitionem Iberidis. Vocavit eam lepidium. Non inde sequitur, esse lepidium. Quod tamen Galenus arripuit, quem certum est eam herbam non vidisse; idque manifesto ex verbis ejus colligitur. Archigenes Ἰβηρίδα Damocratis nominavit λεπίδιον. Nempe hoc nomen fecit herbæ fictum nomen habenti, à pari effectu, quem habet cum lepidio, non ab ulla formæ similitudine. Λεπίδιον à vi caustica dictum, quæ corpus exulcerat & λεπίδας, id est, squamas incute excitat. Quis vetat, ei simile nomen impositum simili virtute prædita? Quàm multis herbis symphyti nomen inditum ab eadem potestate vulnerum conglutinandorum? Hippuris σύμφυτος appellata, quam ideo cum symphyto petræo confudit auctor veterinarius. Ἰβηρίς ergo λεπίδιον ab urente effectu, & ἀσθενέστερον à facie nasturcii. Idem Galenus ex Hipparcho: *βοτάνιον Ἰβηρίδα, ἢν ἴβης καλεῖται λεπίδιον, ἢ ἀρειον καλεῖται*. Idem habet Paulus. Caput αὐτῆς Ἰβηρίδος falsò adtextum Dioscoridi ex Neophyto & recentioribus Græcis, alioque prorsus loco inter arbores. Dioscorides paulò

anterior Damocrate, vel eodem ferme tempore vixit, nec iberidem cognovit. Quia similis nasturcio, Græci recentiores, quibus omnia miscere cordi est, etiam nasturcium sic vocarunt. Neophytus: *Κάρδαμον*, *οἱ ἡνωκάρδαμον*, *οἱ ἡίβης*. Apulejus de nasturcio: *Græcorum alii cardamon, alii cynocardamon, alii iberida, alii cardaminacam*. Quin & *καρδαμίνω*, sive *sifymbrium aquaticum* quidam etiam nominarunt iberidem, Latine *iberulam* & *berulam*. Marcellus Empiricus: *Herba, quæ in aqua jugis decursu nascitur, quam Latini iberulam, Græci cardaminem vocant*. *Καρδαμίνη* proprie significat herbam cardamo sive nasturcio similem. Talis *ἡίβης*. *Sifymbrium aquaticum* etiam simile cardamo, unde & *καρδαμίνη* quoque nominatum. Inde quod in aliis sexcentis similiter factitatum, alterius cardamine appellatio in alteram transiit, & aquatica cardamine iberula, vel *berula* dicta nomine *ἡίβης* & *καρδαμίνης*. Inde nostra *berla*, quæ crescioni congenera. Græci quoque recentiores *βερίδα* pro *ἡίβης* dixere. Hesy-chius: *καρδαμίνη πένσιον, ὃ ἐστὶ ἐμφερές καρδάμω, γεννᾷ δ' ἐν δασί*. Ita legendum. Hæc est *berula* sive *iberula* Marcelli, hoc est, *ἡίβης* & vulgaris *berla*. Alia *iberis cardamine*, quæ & *lepidion*. Neophytus: *ἡίβης ἢ καρδαμίνη, vel καρδαμίνην*. Quod Latinum est *cardaminaca*, idem quod *καρδαμίνη*. Herbarius Arabs apud Dioscoridem *λεπιδιον*

interpretatur Arabice *شجيرة* *scitaregi*. Hoc nomine

Avisena non lepidium Dioscoridis ac vulgare Græcorum descripsit, sed iberidem Damocratis, quam eandem cum lepidio esse voluit Galenus, licet plurimum differat. Nasturcio simile esse dicit Avisena; odore autem ac sapore cordumeni, effectu quoque par. Ita vertit vetus interpres Gerardus Carmanensis retenta voce Arabica

القر دمانا *alcardamena*. Andreas Alpagus ad margi-

nem notat, esse nasturcium. Quod non potest obtineri. Nam eodem capite duobus locis meminit nasturcii, cujus foliis comparat *scitaregi* sive lepidii folia. Et

nasturcium ibi vocatur *حرف* *harf*. Sic *καρδαμον* a-

pud Dioscoridem exponit herbarius Arabs. Aliud igitur cardumen, quam nasturcium. Græca omnino vox

est *καρδαμίνη*. *قر دمانا* *cardamena*, vel *cardamene*. Ca-

put extat integrum de hac apud Avisenam in littera

kaf, quod est CLIX. Latine editionis. *Cardamomum*

interpretatus est vetus interpres. Et sane videtur car-

damomum Dioscoridis tradere sub eo titulo Avisena.

Serapio autem disertè citat Dioscoridis verba de car-

damomo, quod ipse vocat *cardamena*. Atqui cum

fatis manifestum sit, cardamenam purum putum esse

Græcorum *καρδαμίνη* non potest videri idem cum *καρ-*

A *δάμωμον*. Quin etiam, ubi de *scitaregi* sive lepidio tractat Avisena, & ait gustu, odore & effectu parem esse cardaminæ, non debet, nec vero possit de cardamomo accipi. Lepidium illud iberis est, quæ & *καρδαμίνη* Græcis dicta à similitudine *καρδάμης*, id est, nasturcii. Sifymbrium quoque aquaticum *καρδαμίνη* Græcis vocatur à sapore & gustu nasturcii: non dispar quoque effectus ejus à cardamomo in cienda urina & lentigine cæterisque cutis vitiiis emendandis. *Καρδάμωμον* Græcorum non noverunt Arabes, ut nec Græci recentiores, qui *καρδαμώμης* vocabulo abusi sunt pro *καρδάμης*. Nam nasturcium passim *καρδάμωμον* indi-

B getant, ut infra notabimus. *Κάρδαμον* autem etiam *καρδαμής* & *καρδαμίνη* dicitur iisdem recentioribus Græcis. Ex his fumentes Arabes sub nomine *καρδαμίνης* tam *καρδαμον*, id est, nasturcium, quam *καρδάμωμον* Græcorum, sibi tantum appellatione tenuis cognitum proposuerunt. Certè ubi de lepidio agit Avisena, quod

cordumeni de gustu & odore adsimilat, non potest ibi aliud esse cardamena, quam Græcorum *καρδαμίνη*; quo nomine & *ἡίβης* appellarunt, quam eandem volunt esse cum lepidio. Quin & iberulam, sive berulam dixerunt posteriores Latini alteram *καρδαμίνω*, quæ est

C sium vel sifymbrium aquaticum Græcorum. Avisena vocat *سجيرة* *sr*. Quod fortasse corruptum pro

سجين, id est, *sin* ex Græco *σίον*, Arabes tamen non

raro usutpant R. pro N. ut in nabac & rabac supra notabamus. Ipse Avisena illud *sr*, vel sium aliter

vocari Arabice indicat *قوة العين* *kare alhain*.

Apium aquaticum exponit vetus interpres. Hoc sium Græci quoque nominant *υδροσέλιον*, quia fo-

lium habeat simile apio silvestri. Diversum est ab altero sio, quod *καρδαμίνω* Græci vocant, sive *σσύμ-βριον* *ένυδρον*. Alterum crescionem dicimus, alterum

berlam ex berula vel iberula. Illud *kare alhain* sonat

D *pupillam oculorum*. Ex Græco *κρήνη* vox illa *قوة*

care vel *core* depravata. Quare sic appellaverint hanc herbam Arabes, incertum. Quod attinet ad cardamena Arabum, quæ est *καρδαμίνη*, omnes Arabes in-

terpretes tradunt esse carvi silvestre *حراويا دري*, *carvia bari*. Ipse ille Serapio, qui Græcum *καρδάμωμον* sic vocat, ita etiam interpretatur. Atqui hæc similitudo

E carei nec cum cardamomo, nec cum cardamine convenit. Mirum etiam novumque cardamomi genus describit Neophytus: *καρδάμωμον φύει εν ενυδραιο ποιοις έχον φύλλα ὁμοια σελίνω, καρπὸν ἡ ὁμοιον ἀγρίω κυμίνω, πῶλῳ μακρότερον ἢ μεστέρον. συνάγεται ἡ τ' ἀπὸ ἑμά τε καὶ τ' ἁλυσσον.*

CAPUT XVIII.

De cabareto.

Cabaretum vocamus detorto parumper vocabulo ex antiquo *cobretum*. Ita enim veteres libri

apud Plinium scribunt, quod in vulgatis legitur

cobretum. Non eodem tamen sensu *cabaretum* dici-

mus, quo olim dictum *cobretum*. Sic vulgo appellant

antiquorum asarum. At *cobretum* simillimum bac-

chari, teste Plinio. Baccharis autem magnopere di-

versa ab asaro, si figuram spectes. Officinæ tamen ho-

die bacchar vocitant, quod est asarum, quem veterem

errorem esse constat. Neophytus: *ἄσπερον, οἱ ἡνάρδος*

ἀγρία ῥωμαῖοι πεπτεῖσσαν, οἱ ἡ βάνχαρ. Plinius: *Bac-*

char in medicina usu perpressam ab aliquibus vocatum sug-

gerit. Quin etiam alio loco nardi rusticæ nomine

venisse dicit. Quæ sunt asari cognomina. Non mi-

rum proinde, si cabaretum ex nomine cobreti factum

pro asaro usurparunt, cum & bacchar asarum ipsum

F appellarint. Cobretum autem asaro simillimum, ut idem Plinius asserit his verbis malè hæcenus intellectis de bacchari: *Simillimum ei cobretum appellatur, foliorum exilitate usque in fila adtenuatâ & procerius, quam*

bacchar, nexui tantum. Ita legendum docuimus alibi. Innuat tam exilia esse folia cobreti, ut fili instar

tenuia sint. Adtenuata *ἰσχνόθεν*. Capillaceæ gracilitatis ea esse indicat: nec aliter licet capere. Ideo ad coronas neci tantum, non sui dicit. Atqui, si talia sint

G cobreti folia, jam non queant per hoc videri bacchari similia, cui folium magnitudine inter verbasum & violam tribuit Dioscorides. Hinc viris doctis placuit illa sic interpretari, ut non de folii capillaceæ, vel filaceæ gracilitate accipiantur, sed de ipsa substantia adeo tenui, ut

texturæ filamenta omnino appareant. Nam & exilia plenis opponi apud Plinium in epistolis. Vix tamen hunc

C sensum

tenfum admittunt verba illa Pliniana. Exilitate eâ cobreti folium esse vult, ut in fila usque adtenuatum sit. Quid aliud hæc significant, quam instar fili esse tenuia & exilia. Sic balsamo tenuem & capillaceam comam dat, quam *ἰχνίτης* vocavit Dioscorides. In fila adtenuata folia, id est, instar filorum, non usque ad filamenta. Sic alibi passim loquitur in farinam molere, in ramenta secare & similia. Exilis ex Græco *ἐξινος*. N. in L. mutato. Sic *ὑπεραν* supra modum evacuatus & exilis factus. Theophrastus lib. ix. cap. xiv. de elaterio: *Φασὶ δὲ μόνον μάστιγι ὑπερανόν ἀνὸς ποιεῖν τὸ φαρμάκον*. Ubi vulgo scribitur *ὑπὲρ ἰνῶν*. Locus nec interpreti, nec Plinio intellectus, qui ideo omisit, cum reliqua de elaterio indidem sumeret. Sensus est, ex omnibus medicamentis elaterium maximè ac validissimè per superiora purgare. Exilis alias apud Plinium, qui in teretem longitudinem gracilis est ac tenuis, ut lib. xxi. cap. vii. de

A iride: Proxima in Macedonia, longissima hæc & candidans & exilis. His ita se habentibus non assequor, qui putari possit simillimum cobretum bacchari, quod Plinius astruit. Sed Plinium cogitanti nihil mihi mirum videtur. Is est, qui lib. xxi. cap. xii. descripto amomo & amomide subjicit: *Simile his & frutice & nomine cardamomum, semine oblongo*. Ex descriptione ipsa nulla similitudo apparet inter amomum & cardamomum. In nomine utriusque non magna est affinitas: major est in *καρδάμω* & *καρδαμώμω* appellatione, quæ tamen multum inter se differunt stirpe. B Viderint igitur de cobreto herbarii. Quod nostri muneris est, hoc loco effecimus, ut ostenderemus cabaretum ex cobreto per corruptionem ortum, & cum idem sit vocabulum, non eandem habere nunc & olim significationem, integrum & depravatum: Cobretum, cabaretum, ut caltula, caletula, & calendula.

C A P U T X I X.

De hyssopo.

N E hyssopum quidem, cui nomen hoc vulgo est, si veterum descriptioni attendamus, idem erit cum illorum hyssopo, quicquid contra nitantur viri naturæ herbarum experientissimi. Hyssopum veterum corymbos habet, ut ex Dioscoride constat in chrysocomes historia: *Χρυσκόμη, οἱ δὲ χρυσόπιν, ἑσθδίων ἐστὶ σπηλαιαῖον, κόμην ἔχον κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὄσάκῳ*. Frustra apponunt argutationem, comam ibi debere accipi de foliis & ramusculis, non de floribus & corymbis. Scimus aliquando ita folere capi: hic non potest. *Κόμην* vocat κορυμβοειδῆ, comam corymborum. Atqui *κόρυμμοι* semper de summis apicibus & capitulis florum in formam corymbi. *Κόρυμμος* cacumen & quicquid est summum significat: tiaras, pileos, capitula, montium vertex, crinium spiram summo vertice collectam. Sed & *χρυσκόμη* appellationem inde nata est ab aurea corymbi coma, non à foliis. Plinius: *Chrysocome, sive chrystis palmi altitudine, comantibus fulgore auri corymbis*. Corymbos illos comantes aureo fulgore similes habet hyssopo. Ergo & hyssopi tales corymbi, quantum ad formam. Non datur hinc effugium. At hyssopum vulgare, id est, herba illa, quam pro hyssopo obtrudunt, non corymbata est, sed spicata. Hyssopum habere corymbos, clare etiam ostendit Dioscorides de origano Heracleotico: *Φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὕσώπῳ, σιαδίων δὲ τεροχοειδές, αἰὲν ὡς διηρημένον*. Foliis esse similibus hyssopo dicit: umbellam vero non in rotundum collectam, sed velut sparsam ac dissipatam habere. Non obscurè innuit hyssopi umbellam utcumque compactam esse & confertam. Alias loquendum sic habuisset: *Φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὕσώπῳ. Σιαδίων, δὲ τεροχοειδές, αἰὲν ὡς διηρημένον*. Clarius hoc idem significat post paulò in origano oniti, quam similiorem hyssopo esse ait, & semen congestum in corymbis densis ferre: *Ἀδοκοτὲρ πῶς φύλλοις ἐστὶ καὶ μάλλον ἰοικύει ὕσώπῳ, καὶ τὸ σπέρμα ὡς περ κορύμβους συνεχεῖς διηρημένους ἔχει*. Quidam sunt, qui hyssopum officinarum referendum putant ad symphytum petræum Dioscoridis, nec isti in recta via sunt. Symphytum quippe petræum cacumina habet thymi capitati: hyssopum commune pro capitulo spicam gerit. Non etiam respondet symphyto petræo figura, quam pro eo representant. Certe capitula thymi non præfert. Quam pro origano oniti dant, ne rectè quidem hoc nomen fert. Nam spicas gestat, cum capitulum vel corymbos gestare debeat. Unde & *κεβλήνιν ὀρίζανον* & *κεφαλοειδῆ* vetustissimi Græci vocarunt. At origanum vulgare, quod quarto loco depictum est apud Dioscoridem Matthioli, pro oniti origano depingi debuit. Hæc similis quantum ad caput hyssopo veteri, cui chrysocome porro corymbos similes ostendat, ut

C testatur Dioscorides. Chrysocomæ illi, sive chrystis non invenio florem hodie, qui melius queat respondere, quàm elichrysi Cretici effigiem aut orientalis. Non malè etiam ad hoc exemplum expressa est stœchas citrina. Nullum certè ex his elichrysum Dioscoridis fideliter exhibet. Etenim in *ἐλ. χρύσω* Dioscoridis, umbellas rotundas & circulares videmus, ut hæc ejus verba sonant sic legenda: *Κόμην κυκλοπερῆ, σιαδὲς χρυσόφανῆ, περὶ φερῆ, ὡς περ κορύμβους ἐστὶν*. Præterea folia elichryso, abrotoni æmula, per intervalla prodeunt. Elichryson orientale, quale delineatum est ab eruditissimis herbariis, planè convenit cum chrysocome Dioscoridis & Plinii. Virga est palmi altitudine, raris foliis: ideo *ἑσθδίων* vocavit Dioscorides. Nec radix quenkum abstergere debet, quam in chrysocome cyperum equare tradunt vulgares Dioscoridis libri, ut in versionibus suis docti interpretes posuerunt, *radice hirsutâ, veratri nigri modo tenui, cyperum aquante, gustu non injucundo, ex dulci austero*. Parum certe fideliter, cum Græca cyperi similitudinem non ex forma, sed gustu trahant: *Γλυκύμυρρον ἐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴστω ἕσαν*. Cur igitur hæc transposuere? Sed ne sic quidem Græca sincera sunt, quæ ita leguntur in antiquissimo codice: *Γλυκύμυρρον ἐκ ἀπηνῆ, κυπέρησσον ὑποκόψαν, ἐν τῇ γλυκείᾳ ὑποαύστειρον*. Pronum est rescribere *κυπέρησσον ὑποκόψαν*: *Gustui hand iniucundam, cypressum quamdamienus redolentem, in dulci subaustera*. Eleganter *ὑποκύνειν κυπέρησσον*, quæ cupressum respicit. Alibi *ἐμφαίνειν* & *παρεμφαίνειν* pro eodem dicit. Tralaticium autem Græcis antiquariis *ὑποκόψαν* pro *ὑποκύνειν*, ut contra *συβή* & *συχὰς* apud eundem Dioscoridem pro *συβή* & *συχὰς*. Neophytus habet: *Κυπέρησσον ποιεῖσιν*. Qui non est assequutus veteris scripturæ vitium. Græci recentiores notant, eam chrysocomen Jovis barbam ab Italis vocari. Auctor, qui Aristotelis libros de plantis in Græcum transtulit: *ἐστὶ καὶ ὅπερ φέρεται φυτόν ἀνδρὸς καρπὸς καὶ φύλλον, ὡς ἡ λεγομένη χρυσκόμη ἢ χρυσόπις*. Ad hæc verba idem ille interpretis hanc notam adscripsit: *τὴν χρυσκόμην Διὸς γένεα καλεῖσιν οἱ Ἰταλοί, ἵνα μὴ τὰ χαλκῶσιν ὑβείζων τῇ ξυρῶσιν τὰς πάγωνας, λέγῃσι τὸ αἰεζών τὸ μέγα Διὸς ὀφθαλμὸς, τὸ δὲ ἡχίλκειον ὄφρῳ Ἀφροδίτης*. Quod ait chrysocomen ab Italis vocari Jovis barbam, sempervivum autem majus Jovis oculos, id etiam confirmat Neophytus: *Ἀεζών μέγα Ῥωμαῖοι Ἰοῦς ὀκτάλως*. De chrysocome idem notant Jovis barbam: *Χρυσκόμη, οἱ δὲ χρυσόπις, οἱ δὲ χρυσόπιν, οἱ δὲ αἰμαίρετον, οἱ δὲ Διὸς πῶγον, Ῥωμαῖοι Ἰοῦς βάρβα*. Alii sunt rursus, qui sedum majus hoc eodem nomine insignitum dederunt. Nam Galli Jovis barbam vocitant. Quod ex hac nominum abusiva per-

va permutatione evenit. Etenim & sempervivum cognominibus chrysocomes & elichrysi propriis ornaverunt & χρυσῖνον & χρυσάνθεμον & ἀμύρανον appellantes & ὀλὸχρον. Quo postremo nomine quidam nuncuparunt elichrysum. Inde etiam & Jovis barbam dixere sedum majus, quod aliis fuit proprium cognomen chrysocomes. Sic etiam chrysocomen Græci, cognominibus confuderunt cum elichryso; ut ne mireris elichrysum orientale hodie haberi à quibusdam, quæ est vera ac legitima chryscome. Alia porro est Jovis barba Romanorum veterum, id nomen usurpantium de quodam frutice topiario, opere tonsili & in rotunditatem spisso, folio argenteo, de quo Plinius lib. xxvi. cap. xviii. Notandum autem quod liber de plantis, Aristoteli inscriptus, chrysocomen absque foliis, solo constantem cauliculo & umbella faciat. Sanè nec foliorum ejus meminit Dioscorides, qui ῥαβδὸν simpliciter nominat. Quod rara habeat folia, hoc ideo illum dixisse putem. Sic comysam masculam ἀφύλλον vocat Hesychius, & genistam æque Dioscorides ἀφύλλον, quas tamen foliis non carere certum est, sed breviter habere ac rara. Neophytus φυλάκεια chrysocomæ tribuit, cum tamen cetera, quæ de illa scribit, à Dioscoride sumplerit: ῥαβδὸν ἀσθαμειῶν, φυλάκεια μικρὴ πᾶσι γινώσκου. Vel hinc liquet chrysocomen esse elichrysum, quod vocatur orientale, cui ad hanc formam folia assignant. Hujus coma κερμβοειδής & hyssopo similis Dioscoridi traditur. Inveniendum itaque hyssopum, quod habeat talem, ut sit legitimum & antiquum. Interpres Nicandri amaracum ὁσώπω similem tradit. Septem hyssopi genera facere Judæorum Rabbinos observatum jam doctis. Inter illa est, quod abraham vocant. Quod esse abrotonum plusquam verum est, vel ex judicio nominis. Abrotonum & abrahamum barbari dicunt. Auctor lexicæ Græco-arabici hyssopum appellat Arabum ushen, quo fullones lavabant vestimenta: Ὀσσανὴ καὶ ὕσαν ὁσώπων κίτρινον, ὃ πλύνουσι τὰ ἱμάτια. Ushen, vel ushan asafir, id est, fullonum, Arabes appellant eam herbam, de qua fit alkali. Eo mulieres lavant pannos, & utuntur saponis vice. Album esse interpretes Arabum scribunt. Hic citrinum facit. De herba kali, sive ushen, cujus plures traduntur species, nos alibi. In eodem lexico reperio: Τζωάννη Κέρμαχ ὁσώπων κρινόν, ὃ πλύνουσι τὰ ἱμάτια. Cum igitur hyssopi nomen incertum fluctuaverit circa varias plantas, quærendum, an aliqua ex his conveniat loco Joannis, quem veteres novique vexarunt interpretes, quique invicem ipsos vexavit, ubi spongia hyssopo circumdatur & ori Domini crucifixi admovetur: Πλήσαντες σπόγγον ὄξος, καὶ ὁσώπων περιθέντες. Pro quo apud Matthæum habetur: Σπόγγον πᾶντος ὄξος καὶ περιθέντες καλάμῳ. Hyssopum Joanni eundem præbet usum sustinendæ spongiæ, quem Matthæi canna vel harundo. Labor omnis frustra sumitur in alia sollicitanda expositione. Quicquid præter hoc ad interpretationem illius loci excogitaveris, semper aliquam contradictionem recipiet, aut absurditatem impinget. Pessima omnium conjectura, quæ novissima exiit, quamvis à magno Viro sit, qua ὁσώπων pro οἰσώπων intelligitur. Ætas Evangelistæ hoc respuit, quod deterioris & corruptæ Græciæ vocabulum duntaxat fuit. Ubique in scriptis Græcorum ὁσώπων scriptum occurrit pro οἰσώπων, scias id esse ex idiotismo & corruptelâ linguæ vulgaris, ab imperitis librariis usurpatum. Ceterum illud audenter affirmaverim, in antiquioribus & fideliter scriptis Græcorum libris nusquam inveniri ὁσώπων, ubi sensus οἰσώπων poscat. Oculupa dactylicum, est apud Ovidium, τὰ οἰσώπων: unde οἰσώπων ἔλεον. Ex illo depravato ὁσώπων pro οἰσώπων Arabes, quasi idem nomen esset diversæ rei, cognomine addito alterum ab altero distinxerunt, lanam succidam appellantes hyssopum humidam; herbam autem hyssopum siccam, Utrumque eorum linguâ jusa dicitur. Quæ vox proprie illis hyssopum herbam significat, ex Hebraico deflecta ῥαβδὸν.

A zob: unde & Græcum ὁσώπων factum. Sed cum ὁσώπων lanam succidam in recentiorum Græcorum scriptis eodem quo herbam nomine appellari viderent, eandem & ipsi appellationem pro oesypo usurparunt, adhibita distinctione sicci & humidi. Rabbi David hyssopum in Arabico appellari notar ῥηγ, shatar, & Latine origanum. Non dissimile hyssopo origanum supra docuimus, hinc & pro illo sumptum. Arboremcentem hyssopi speciem in Judæo requirunt viri docti, ut aptari possit verbis Evangelistæ. Frustra illi quidem. Etsi altam fuisse crucem domini velint veteres, non tamen tam grandis fuit, ut unus homo ferre eam humeris non potuerit. Sanè & Dominus crucem suam tulisse usque ad locum supplicii traditur: sed nec tam excelsa aut sublimis erat, ut non hominis manus extenta ei, modico adjumento protentior facta, ad os cruciarum pervenire quita sit. Frustra igitur longam arundinem imaginantur, cui affixa sit spongia, & Domini pendens in cruce ori admota. Καλάμῳ Græcè etiam quamlibet virgam & modicum bacillum designat: hinc virgæ aucupatoriæ, ἰσθμιοὶ καλάμοι: viscetas virgas Latini dicunt. Juncorum etiam cauliculos, & stipulas tritici Græci sic nuncupant: C cannas fistulæ, καλάμοι tam Græci quam Latini, quas admodum parvas & breves constat fuisse. Arabes quoque cannas passim nominant virgas tenues stirpium, ut thymi, serpylli, hyssopi & origani. Omnes autem hujusmodi stirpes, ut origanum, serpyllum, hyssopum veterum, ligneas habent virgas satique firmas, eoque sustinendæ spongiolæ aceto intinctæ plusquam idoneas. De longitudine nihil laborandum: vel pedalis virgula, dum satis firma sit, manu hominis protenta, ad os affixi cruci quin pertingere potuerit nullus dubito. Summâ itaque hyssopi virgâ præfixam spongiam porrexerunt ei, & pendens ori admoverunt. Matthæus καλάμον vocavit, quem de virga hyssopi intelligi par est. Ut contra ὁσώπων apud Joannem Arabs interpres pro virga vel bacillo accepit, eamque dictionem posuit, quæ cannam vel bacillum denotat; ex hyssopi nempe thyrsi. Eodem nomine quippe solet Avisena & fruticum virgas culmosque vocare. In tam varia appellatione hyssopi & circa tot plantas vagante, fieri vix potest, quin de aliqua sit capiendum, quæ virgam vel thyrsulum habuerit, usum ac vicem baculi præbere idoneum. Frutex kali vocabatur etiam hyssopus, qui in arborem plerumque evadit. Alii origanum, alii abrotonum pro hyssopo tradidere, etiam Judæi magistri. Utrumque ex fruticum genere. Et abrotonum qui dem Dioscoridi ῥαβδὸν δένδρον. Sanè & Rabbini inter hyssopi genera numerant & abraham, quod esse abrotonum diximus. Nec desunt, qui vocabulo Hebraico ῥαβδὸν, quo hyssopum significatur, libanotidem fruticem exponant sive rorem marinum in Judæa frequentem, quo etiam nunc Judæi traduntur uti ad aspersiones, quasi ex majorem instituto; cui interpretationi non refragatur, fortasse, quod de hyssopo narratur, lib. i. Regum de Salomone, qui historiam omnium arborum exposuerat à cedro usque ad hyssopum. In Hebræo est ῥ. Quod lignum vel arborem designat, & à maxima arbore ad minimam tradidisse Salomonem significat. Ergo & minima hyssopus, sed inter arbores. Ex fruticum igitur genere, quos ῥαβδὸν Græci vocant, & ῥαβδὸν sunt. Πῶς aliud est. Josephus dixit κατ' ἐκαστον εἶδος δένδρον, ὅτι ὁσώπων ἕως κέδρον. In vulgata: Et disputavit super lignis à cedro usque ad hyssopum: sed adjungitur, usque ad hyssopum, quæ egreditur à pariete. Quod non convenit hyssopo à Græcis sic propriè nominatæ: nec enim in parietibus nascitur. Ad parietariam herbam vulgo vocatam potius hoc pertinet, quam Græci ἐλξίνω & περικιον vocant. Hinc colligitur non certam fuisse aut fixam in una aliqua planta hanc hyssopi appellationem penes Hebræos & Græcos. Quodcumque feceris & licet in omnia tete veritas, probabilem aliam verbis evangelistæ explicationem accommodare non possis præter

præter eam, quæ ὕσσωπον pro calamo vel virga hyssopi, cui alligata erat sponsia Christo porrigenda, accipit. Ibi ὕσσωπον locum planè occupat καλὰμυς, cujus eadem ad rem usus apud alium Evangelistam. Ut mirer, placuisse erudito Viro contra omnium librorum & ho-

A minum antiquorum auctoritatem: ἀλλήσαντες ἀπὸ τῶν ὕσσων καὶ οἰσῶν πλεθέντες. Sed hæc alibi fufius. Quod hic probare intendimus, jam puto satis probatum est, alia notione hyssopum hodie vocari, quàm olim Græcis pariter Latiniſque vocatum sit.

CAPUT XX.

De stæchade.

S Tichada, vel stæchada, citrinam vulgò vocant officinæ, quia nihil habet simile antiquorum stæcadi. Legitimam verè στιχάδα cognomine etiam distinguunt & volunt stichada esse Arabicam, quasi congeneres sint herbæ solo cognomento discernendo. Adeo autem hæc nominum confusio, usu an abusu, invaluit, ut etiam galangam sic voca-

B verint quidam. Nam in glossis Græcorum mihi repertum est: στιχάδου, ὁ γαλάνγας. Nam stichados officinis dicitur veterum stæchas. Stæchadem autem illum citrinam quidam vocant amaranthum luteum, quos ratio fugit. Nam amaranthus luteus est elichryſus ab hac stæchada citrina plane diversus.

CAPUT XXI.

De heliotropio, vel solsequio.

S Olsequium, vel solsequium postrema Latinitatis tempora dixere, quod responder Græcorum heliotropio. Atque ita expositum vidimus in antiquo glossario Saxónico? quod penes Marquardum Freherum fuit. Solsequium hodie vulgariter in idiomate suo Francoceltæ vocant caltham Latinorum: quæ tamen plurimum distat ab heliotropio Græcorum, cujus duo genera faciunt, majus & minus. Etſi non defuere doctissimi hac tempeſtate medici, qui contenderent, heliotropium majus esse caltham: quod jam aliis recte refutatum est. Folia, flores, omnia repugnant. Heliotropio majori flos ſcorpī effigie inflexus; unde & σκορπίον Græce, καὶ τὸ περὶ τὸν ἀνδρὸς ἀνέματος. Verrucariam Plinius Latine appellari ſcribit, quod verrucæ succo ejus tollantur. Hodie ſic Etrurſcis audio vocari in officinis verrucis ſanandis, quas μυρμηκίας Græci vocant. Inde error Plinii qui μύρμηκας, id eſt, formicas pro verrucis interpretatus eſt lib. xix. cap. x. ubi docet, efficaciffimè heliotropiam herbam formicas necare. τὰς μυρμηκίας αἰεὶν legerat in Græcis. Mirum porro, quod huic heliotropio caruleum florem tribuit Plinius idem, quem Dioſcorides λευκὸν καὶ πορφυρὸν facit, id eſt, candidum ſubflavum. Ita enim optimus codex, non ὑποπόφυρον: & αὐτοψία monſtrat, hujus heliotropii florem colore eſſe citrino, & ſubrufo. Plinius lib. xx. cap. xxi. Heliotropii miraculum ſepius diximus cum ſole ſe circumagentis, etiam nubo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu vero deſiderio contrahit caruleum florem. Deinde hoc idem heliotropium in majus ac minus dividit, ſed minus σκορπίον ait cognominatum, quod eſt majoris proprium: nec floris hanc figuram eſſe vult, ſed feminis. Quod pertinet ad σκορπίον Dioſcoridis, cui ſemen ſcorpionis caudæ facie: Σκορπίονδες, βοτάνων φύλλα ἔχον ὀλίγα, καὶ ἀνέματα ἔχον σκορπίον ἐμφερέ. Sequitur Plinium Apulejus falſo nomine inſcriptus, & minoris heliotropii ſpeciem ſemina ferre prodit, ſcorpī caudæ effigiem referentia; Naſcitur locis concavis, foliis rotundis, ſemine pendenti in caudæ ſcorpionum ſimilitudinem. At heliotropium minus Dioſcoridis, ſemina gignit rotunda, pendentia verrucarum inſtar: καρπὸν ſποδύλον δοκροειδέα, ὡς ἀνδροχορδόνος. Dubitari igitur poteſt, an heliotropium majus Plinii idem ſit cum heliotropio majore Dioſcoridis. Immo non dubito jam, non eſſe idem. Flos præcipuè obſtare videtur, ne ſit: in illo caruleus, in iſto ſubluteus. Quin & alio loco, ubi luxuriam inceſſit, quod veſtibus eos flores provocari, qui colore commendantur, conchylii, id eſt, conchyliatæ veſtis colorem in heliotropio ſpectari arguit: Tertius eſt, qui propriè conchylii intelligitur multis modis: unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerumque ſaturatior. Vides conchylium æmulari flores heliotropii colore caruleo ſaturatior. Apulejus quoque ψαλ-

C δώνου florem heliotropii purpureum facit: Cum flore in ſummitate tenui & veluti purpureo atque uncato in ſimilitudinem caudæ ſcorpionum. Atqui flos uncatus non eſt caruleus, aut purpureus, ſed candidus ex rufo pallidiore. Circumrodendum non eſt, quod utique jam devoratum oportuit: Heliotropium Plinii, intybum eſt ſilveſtre ſive cichorium, cujus flos caruleus conchyliatæ veſti plane concolor. Quod etiam oſtendit Apulejus ſubditivus, qui inter heliotropii Latina ſynonyma intybum ſylvaticum recenſet: Itali vertanum, alii mulcetram, alii intybum ſylvaticum. Ex uſu vulgi heliotropium illud genus intybi vocaſſe videtur & Plinius ea re, quod & cum ſole etiam circumagatur. Sed in eo hallucinatus eſt, quod idem hoc heliotropium exiſtimaverit cum illo heliotropio, quod in majus & minus dividitur. Ineptè etiam falſus Apulejus, qui heliotropii ſcorpīuri florem veluti purpureum eſſe dicit, quod eſt proprium illius heliotropii, quod ipſe intybum ſylvaticum ab Italis nominari monuit. Cauſa nominis heliotropio, quod ſolem ſequatur, & omnibus horis eum intueri amet, ad curſum ejus ſe circumagens: καὶ τὸ συμπεριτρέποντι τὸ φύλλον τῆς ἡλίου κλίσεως. Ita Dioſcorides. Hic etiam fortasſe conveniat heliotropio intybo, quod experimento ita ſe habere in illo videmus. Aliam hujus nominis rationem ſignat Nicander in heliotropio ſcorpīuro:

Ἡ καὶ ἡλίοιο τροπὴς ἰσώνυμον ἔρνε,

Ἡ καὶ ὑπεριόνειο παλιρρέοντι κελεύθῳ

Τεκμαίρετ' γλαυκοῖσιν ἴσσην πεδίλοισιν ἐλαίῳ.

F Heliotropium non dicit ex eo dictum, quod ad ſolis inclinationes ſe vertat, ſed quod ſolſtitia ſolis, ἡλίου τροπῆς oſtendat, converſione nimirum foliorum ad inſtar oleæ arboris. Hoc enim facere oleam creditum vulgò, foliisque converſis brumas & ſolſtitia indicare. Par-tem nempe foliorum inferiorem atque occultio-rem, eam ſuperiorem facit & ad oculos ſolemque convertit. Vide Agellium lib. ix. cap. vii. Non rectè hoc expreſſit Plinius de olea lib. ii. cap. xli. Olea & populus alba & ſalices ſolſtitio folia circumagunt. Folia plantæ floresque ſuos circumagere dicuntur, quæ tota die ſolem inclinatione ſequuntur, & ad ejus aſpectum eos obvertunt, ut heliotropium intybum, & malvam, & alia multa videmus. De his Theophras-tus: αἱ συμπεριφέρουσι τὸν ἥλιον νότον καὶ ἐκκλινόντα πρὸς αὐτὸν. In intybo ſolſequio ſive caltha flores ſunt, qui ſic circumaguntur; in malva folia. Rationem addit ibidem Philoſophus exſuctionem humoris à ſolis calore: ἡ δὲ ἀνέξασθαι θερμαίνων ὁ ἥλιος, ἐν τῷ τῷ ἡλίου. Hæc foliorum florumque ad ſolem circumactio συμπεριφορά & συμπεριτροπή, fitque per omnes totius anni dies & omnibus diei horis. At converſio foliorum oleæ ſolſtitiali die &

& brumali aliud est. Circumactio hæc dici non potest. *Στροφῶ* vocat idem Theophrastus in oleæ, & tiliæ, & ulmi foliis, quæ similiter per solstitia convertuntur: *ὅσον ἐπέφην τὰ φύλλα τῶν φιλόθεν, ἢ τῶν ἐλαιῶν, ἢ τῶν πελέων τῆς τροπῆς τῆς θερινῆς*. Post paulò *Ἰπποφῶ* vocat: *τὰ δ' αἶμα τῶν Ἰπποφῶν μόνον λαμβάνει*. Hæc conversio fit, cum pars prona foliorum supina statuitur & contra. Agellius dicit, *inferiorem partem supra fieri, atque exponi ad oculos & ad solem*: sed oleam ille *brumali & solstitiali die converti* memorat. Theophrastus *τῆς θερινῆς τροπῆς* tantum, id est, solstitiali die. Ratio, quam affert Theophrastus hujus *Ἰπποφῆς* solstitio convenit, non etiam brumæ. Plinius temerè *τῶν Ἰπποφῶν*, quæ per sola solstitia accidit, confundit cum *συμπεφορῇ*, quæ totius anni res est & in totum alia est à conversione & in aliis plantis. Nicander non circumactionem florum, sed conversionem in solstitiis heliotropio tribuit, & oleæ hac in parte comparat. Theophrastus non plura heliotropii genera, sed unum, idque *αἰθουῶν* tradit. Heliotropio scorpiuro folia decidunt: item intybo. Neutrum igitur erit heliotropium Theophrasti. Planè liquet mihi, nostrum esse heliotropium sive solsequium. Hoc enim *αἰθαλῆς*. Hinc Itali *florem omnis mensis* vulgò appellitant. Hoc poeticum heliotropium, conversâ in hunc florem & puellâ, quam Ovidius canit in lib. Formarum mutatarum. Sic tres habentur herbæ sub uno nomine, ideo veteribus indistinctæ: quod ex Isidoro etiam patet in his verbis: *Heliotropium, quod solis motibus folia circumacta convertat. Unde & à Latinis solsequia nuncupatur. Ipsa est, quam Latini intubum sylvaticum vocant. Hæc & verrucaria, quod extinguat verrucas. Primum circumagere & convertere folia pro eodem sumit: deinde*

A tria heliotropia pro uno habet. *Solsequia* nomen dedit calthæ nostræ. Intubum sylvaticum Plinii heliotropium est, cujus color cæruleus. *Verrucaria* Latinum nomen est illius heliotropii, quod *σκορπίον* Græci, dicunt, estque heliotropium majus Dioscoridis. Plinius quoque in heliotropio tria genera miscuit. Nam, cui *cæruleum* colorem dat, intubum sylvaticum intelligi debet: illud verò, cui *verrucaria* appellationem Latinam impertit, heliotropium accipitur scorpiurum. At cum *semen ejus messibus in folliculo colligi* scribit & *pingui tantum solo cultoque nasci*, non de alio possit heliotropio sumi, quam de solsequia nostra, sive caltha. Hujus semen corniculatum, vel falcis modo reflexum, in folliculo continetur. *Helioscopium* proprie appellatum dicit hoc genus, quia solem semper intuetur, & ad motus ejus flores suos inclinat. Sic tithymalli genus hoc eodem gaudet nomine ab eadem naturali proprietate solis, quocumque se vertat, inspicendi: *Helioscopium tithymallum nomen accepit, quoniam capita cum sole circumagit*. Hoc est, quod voluit Isidorus: *Tithymallum vocabulum inde sumpsisse, quod foliorum comam ad radium solis circumacta convertit. Nam Græci solem τῆτινα vocant, μάλλον comam*. Nugæ. Non omnis tithymallus hoc facit, sed species quædam, quæ propterea nomen *ἡλιοσκοπῆς* meruit. Quod vocabulum sic rectè factum de his herbis, quæ foliis *συμπέχουσι*, semperque eum intueri cupiunt. At *ἡλιοτρόπιον* aliam habet significationem, nomenque accepit *ἀπὸ τῆς ἡλὸς τροπῆς*. Sic *ἡλιοτρόπιον* Græcis machinamentum, quo solstitia ostendebantur, non quo horæ indicabantur. Hæc tamen confuderunt, & pro *ἀερολογίᾳ* etiam positum voluere quidam. De quo nos alibi.

C A P U T XXII.

De hyacintho.

Non minor *σύνχυσις* orta ex Hyacinthi duplicis nomine uno. Poëtæ alium ac suum habent Hyacinthum: suum aliumque medici & naturalis historiæ indagatores. Antiquissimi quique scriptores poeticum etiam illum & fabularem Hyacinthum agnoscunt, qui flos est, in quem conversum fuisse fabulæ narrant dilectum Phœbo puerum, quem & ex Ajacis sanguine postea editum volunt. Hunc Hyacinthum lilio similem tradunt purpuræ nigræ colore imbutum, lineis distinctum, vel notas luctus, vel primas litteras nominis Ajacis referentibus. Iridi similem vult Nicander in Georgicis, & *Ἰακὴν ὑάκινθον* vocat:

Ἰακὴ δ' ἐν ῥίζῃσιν ἀγλαΐας, ἢ δ' ὑάκινθον

Ἰακὴν ὡς ῥοδοίκε.

Nullus iri similior flos, quam xyris, proptereaque *Ἰακὴν* Græci eam nuncupant. Latini Dioscoride teste gladiolum. Hic igitur hyacinthus est, quem Palladius *irim* & *gladiolum* appellatum refert; quem & Columella *caelestis nominis hyacinthum* vocat. Ex omni hoc genere nulla est species, quam gladioli appellatione notatam Romanis signanter expresserit Dioscorides præter hanc. Hoc nomen hodièque servamus & *gladiolum* vocamus pro gladiolo, extrita de medio consonante, ut solemus in omnibus fere Latinis vocibus. Hyacinthus Ajacis similis iridi in Nicandri versu. Da florem alium, qui propius ad similitudinem iris accedat, & eum pro hyacintho admisero. Nam qui liliū rubrum esse putant, ut nihil gravius dicam, nugantur. Hyacinthus veterum nomen etiam Iridis habuit, & gladioli. Ergo xyris est, quæ & *iris agrestis* Græcis dicta, & *gladiolus* Latinis. Vera veterum iris odorato flore & versicolori. Hyacinthus sive gladiolus, inodorus, quin potius foetidus & colore purpuræ nigræ tinctus: radix tamen odorata, quam & cineribus lixiviorum indunt mulieres nostrates, ut odorem lintea contrahant. Quæ proprie iris appellata olim, ea versicolor. Atque inde nomen. Aristoteles

in commentario de coloribus: *ἐν τῇ μάλλον τῇ τῇ ἐστὶν ἐπ' αὐτῶν ἀνθῶν φανερόν: τῇ δ' αὐτῇ φύλων τὸ μὲν ἐστὶ μέλαν, τὸ δ' φοινῖκον*. Hoc in Hyacintho fabulari, sive xiride apparet. Folium ejus partim nigrum, partim puniceum: unde & *μέλας ὑάκινθος* ab aliis vocatur, ab aliis *πορφύρεος*, ab aliis vero *φοινῖκός* & dulce rubens. Addit Philosophus: *ἐκ ἧκιστα δὲ τῶν φανερόν ἐστι δὴ τῇ τῇ ἐστὶν, πολλὰς δ' ἐκτὸς ἢ τῶν τῶν ἐν αὐτῇ πικρίας*. In eodem folio has varietates colorum præfert iris, quæ proprie sic appellatur antiquis. Plinius: *flores diversicolori specie, sicut arcus caelestis, unde & nomen*. Ita hæc scribenda, non ut vulgo est, *diversi coloris specie*. Dioscorides nigro, candido, cæruleo, luteo & purpureo varium iridis florem tradit: sic enim capienda ac legenda hæc ejus verba: *ἀνθὴ δ' ἐπὶ καυλῷ ποικίληται θηκαμπῇ, πικρία, ἢ δ' λευκά, ἢ ὠχρεά, ἢ μέλαινα, ἢ πορφύρεα, ἢ κυανίζοντα ὁραται*. Malè in vulgatis disjunctiva particula inferitur: *ἢ γὰρ λευκά ἢ ὠχρεά*, quæ contrariam efficit sententiam. Omnes simul illos colores in eodem folio floris conspici vult, quod vulgata scriptura destruit. Ita legit in Dioscoride Avicenna; saltem ita accepit. *Flores, inquit, in eo varij ex albo & cæruleo & purpureo compositi*. Quidam ex malè intellecto Dioscoridis nec melius lecto loco, varietatem illam iridis non in floribus singulis, sed in variis generibus considerari volunt; quos refellit nomen & similitudo iris, id est, arcus caelestis. Hæc sola iris diversicolor hoc nomine veteribus insignis. Nec plura genera quoad colores agnoscit Dioscorides. Plinius tria commendavit, *Illyricam laudatissimam*, deinde *Macedonicam* & *Africanam* non specie differre, sed patriâ facit. Dioscorides Illyricam præfert Macedonicæ, quæ sola est soli differentia. Meminit & Libycæ. Theophrastus quoque rationem reddit, cur Illyrica iris sit melior Macedonicâ, in eodem nempe genere. Illyricam tamen Plinius in duas species dividit: *Illyrica duorum generum est, raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrufa*. Tam sæpe fallitur.

litur & fallit Plinius, ut prudentia sit, nihil illi affirmanti credere. Quæ enim ratio est, ut aliqua radix dicatur *rhizotomus*? Scripserat auctor, unde accepit, magis probari *ῥιζοτόμος* ἢ *ὑπόκιρρον*, id est, subrufam. Hoc ille sic intellexerit, ut *ῥιζοτόμος* appellata sit; quæ subrufa. Dioscorides: *ἢ ἐν ταύταις αἰεσίῃ ἢ πυκνότερῳ, ἢ ὑποκόλοσθ, ἢ δύσθερος, ἢ ὑποκίρρον*. Videntur appellasse *ῥαφανίην* non à similitudine, ut divinat Plinius; sed quæ facile frangeretur raphani more: cui opponit *δύσθερον* Dioscorides. Xirin ibidem pro iride accipit. Hodie infinitæ pœnæ species iridum producuntur ab herbariis habitu, facie, colore, natura dispares, quæ aut incognitæ veteribus aut neglectæ, solas, quæ ad medicinæ usum optimæ essent quærentibus. Gladiolus noster non fuit illis iris, sed hyacinthus, idemque *ῥίσις* & *ἀρρία* ἱρις. De qua plura in Exercitationibus. Ab hoc toto genere diversus hyacinthus Dioscoridis, quem quare hodie *orientalem* vocemus, nescio, cum Orienti nesciatur. Apud Arabes sanè nomen non habet. In Dioscoride perantiquo, in quo plantæ omnes Arabicis nominibus expositæ leguntur, ad hyacinthi mentionem adpositum est. *رومي*, id est,

rumi. Sicut in aliis factum, quas in orbe tantum Romano nasci & nomine carere apud Arabes auctor indicavit. Ad oram tamen etiam adscriptum est ibidem *سوسن* *avachsus*: quod vocabulum apud Avise-

A nam quoque extat pro hyacintho, idque corruptum ex alio corruptiore *βάκκας*, ut Neophyto & aliis recentioribus vocatur pro Latino *vaccinium*: *ὑάκινθος*, *οἱ δὲ πρὸ φραγῆς*, *οἱ δὲ ἑλικωνιάς*, *ῥωμαῖοι βάκκου*. Medicinam dicit Avifena cabrusiam esse, quæ sumitur ex re ostraco simili. Ita interpretes Latinus. Apparet Avisenam nescisse prorsus, quid esset hyacinthus.

Ostracum vertit interpretes, quod in Arabico est *مدني*

sadaf. De purpura id intelligendum, sive murice; quæ & *cochlea*. Servius: *murex, cochlea similis conchylis, unde tingitur purpura*. Græcis quoque *κοχλίας* & *κίχλ*: de purpura enim *αἷμα κοχλίας*. Democri-

B to inter colores diversa genera sunt purpurarum *κοχύλιον*, *κοχλιοκοχύλιον* *Διευκόν*, *κόγχ* *Ἀιγύπτιος*, *Συριακός*. De quibus alibi. Cum igitur *avachsus*, hoc est, *vaccinium*, similem cochleæ dixit Avifena, *τὸ πρὸ φραγῆς* expressit. Nam & alibi *sadaf* posuit pro cochlea, unde tingitur purpura. Mirum est, quot modis *vaccinium nigrum* apud poetam exposuerunt veteres Grammatici. Alii *ἰον μέλαν*, alii *ἀνέμων*, alii *ἀγγύσαν* esse volunt. Cur non ipsi poetæ fidem habuerunt, qui Theocriti *ὑάκινθον* ita vertit, quem & *χαππὶν* & *μέλανα* facit, nigram & lineis scriptum, qualis est hyacinthus poeticus? Idem prorsus cum gladiolo nostro. Utut sit, ex iridum genere esse constat & purpureum. Strictim hîc attigi, quæ alibi latius persequimur.

C A P U T X X I I I.

De xiphia, vel gladiolo.

Gladioli nomen hæc me submonet, ut etiam ejus *ὁμώνυμα* tangamus. Cypirum Romani sic vocarunt, Scribonio Largo & Plinio testibus.

Arabice, *سوسن*, *sad*. Gladiolus iisdem auctoribus dicitur, de quo ante diximus: iris nempe silvestris, sive xiris, sive hyacinthus Ajacius. Alius etiam gladiolus, quod Græci *ξίφος*, vel *ξίφιον*, & *φασγάνιον*, & *μαχαίριον*. Plinius Græcum vocabulum in hoc describendo retinet, quia Romanis fortasse gladioli nomine fuit incognitum. Neophytus tamen etiam *gladiolum* vocatum Latinis adnotavit. Ut omitteram Dioscoridis descriptionem, quæ omnibus in promptu est, verba hæc Harpocratonis producam, quibus eum describit ex lib. nondum edito. *ἡ δὲ φύσις αὐτῆς ἐστὶν ὁμοία ἱρίδι, πλὴν ὀπίμνηκτερά. φύς δὲ ἐν ἀέρι ἐστὶν ὅμοια ἱρίδι, ἢν ἴνες μαχαίριον καλεῖσιν, ἐνίοι δὲ φάσσανον, εἰς ὁρδὸν ἀναβαίνουσα ἐν τῇ γῆς ὡς τὸ πῆχυον ἔνα. ἐστὶν δὲ μονόκλων, ἔχουσα αἶθος κυάνεον, δίσκμον, ὑποπύρφυρον. ταύτῃ οἱ πύμνους ἀλέξαντες εἰς σίφανον ἔαρε ὄντος φέρουσιν. Addit de duabus ejus radicibus altera super alteram fidentibus, quarum superior in vino pota venerem excitat, inferior extinguit. Sed quod ibidem subjicit, unguentum ex ea parari appellatum *σάσινον*, non discernit ab iride, ex qua *σάσινον* μύρον fieri tradit Neophytus, idemque *susinum* cum *irinò* esse vult. Iris autem etiam *gladiola* penes infimam Latinitatem dicta. Neophytus de iri: *ῥωμαῖοι μούρινα, οἱ δὲ γλαδιόλα*. Strabus in Horto *gladiolam* vocat, cujus radix odorata, & similem hyacintho de colore ac nigræ violæ facit. Capitis Lemma de gladiola. Versus deinde hos subjicit:*

*Te neque transferim, Latia cui libera lingua
Nomine de gladii nomen facundia finxit:
Tu mihi purpurei progignis floris honorem,
Prima æstate gerens viola jucunda nigella
Munera, vel qualis mensa sub Apollinis alta
Investis pueri pro morte recens Hyacinthus
Exiit & regis signavit vertice nomen.*

Sub mensa Apollinis occisum dixit Hyacinthum, qui occisus disco. Discus autem lanx, vel patina, in qua

cibi mensæ inferuntur. Alius ille discus, qui Hyacinthus interfecit. Gladiola illa Strabi, gladiolus est vulgaris eademque cum hyacintho fabulis celebrato: quod ignorasse cum venia Strabus potuit, ignoratum omnibus usque adhuc. Τὸ ξίφιον Græcorum aliud. Addit de xiphio Harpocraton ab Assyriis vocari *σεσάν*, in regione Melanide *σάσιν*. Rîdicule istud, quasi diversa sint nomina, *susan* & *suson*. *καὶ δὲ τὴν τῆς Ἀσσυρίων χώραν καλεῖσθαι σεσάν, καὶ τὴν τὴν Μελανίδα γῆν σεσάν. αὐτὴ ἡ βοτάνη δύο ἔχει ῥίζας, ἡ μία ἐπὶ τῆς μᾶς καθεζομένη. Palam est ξίφιον ab eo describi, cui folia iridis. Σεσάν vocari dicit Assyriorum lingua. Hoc nomen in Arabico*

E commune liliorum & iridum generis. *سوسن*,

susen vel susan. Species distinguuntur cognominibus ad-

jectis. Hoc ipsum xiphion in antiquissimo Diosco-

ridis exemplari Arabicè dictum invenio *سوسن بري*

susan barri, quod iridem deserti, hoc est, iridem

agrestem significat. Sic *cherases barri* supra notaba-

mus apium agreste. Hoc eodem vocabulo in illo

codice *xiris* interpretata legitur, quæ Græcis *ἀρρία*

ἱρις. Idem ergo *susan barri*, quod *ἱρις ἀρρία*; sic

susan est iris. Glossa vetus Arabica: *susen*, id est,

ireos. De lilio tamen etiam dicitur: nam & iri-

dem quidem Arabes *lilium caelestis coloris* appellant,

الوسن السما زخوني. Non igitur *susen* pro-

priè iris, sed cum adjuncto coloris. Avifena sub

nomine *susen* lilium commune candidum proposuit:

ايرسا. Iridem verò sub appellatione *aierfa*.

Quod fortasse vocabulum factum ab *ايار*, *aier*.

Aërem exponit vetus glossarium Arabico-Latinum.

Aëri, sive cælini coloris flos. Fortè etiam deprava-

rum ex *ἱερεως*. ita enim etiam in antiquissimis fere

semper scriptum reperitur pro *ἱερεως*. Ex hoc lectio-

nis vitio Hermolaus iridem *hierida* dictam notavit, Nugæ

de & *consecratrix* appellata sit apud Latinos. Fecerunt

Ex obliquo illo casu *ἱερεως*, Barbari suum fecerunt

ireos: sic enim appellant iridem. Ex illa porro ambigua

usurpatione vocabuli *suseu* apud Arabes pro lilio & iride, Græci recentiores promiscuè *σάσιν* de iride & lilio: item *σάσινον μύρον*, de irino unguento, & de eo, quod ex liliis albis compositum est, usurpant. Quin & iridem vocant *κρίνον*, id est, lilium. Et *κρίνον* *πορφύρεον* appellant, quia *caelestis coloris lilium*. Arabibus dicitur iris. Neophytus: *Ἰρις Ἰβουρακή, ἡ εἰς αὐτὴν πορφύρεον κρίνον*. Item *σάσινον* & *κρίνον* *κρίνον*, & *κρίνον* *κρίνον*, & *κρίνον* *κρίνον*. In glossario Græco Arabico *Ἰρις* exponitur *κρίνον* & *ἄρκευ*. Vulgus Græciæ *κρίνον* ὅθεν vocat iridem à foliorum acumine. Item *καλαμόκρινον*, quasi lilium arundinaceum, quod folia habeat arundini similia. Vides *κρίνον* tam de iride, quàm de lilio dici, ut à *σάσιν* communis appellatio est lili & iridis. Hinc & *ξίφιον* & *ξίφειον* etiam in consortium hujus nominis adscita, ut *ξίφειον* etiam in consortium hujus nominis adscita, ut ante ostendimus: quorum illud simile folium habet iridi, hæc iris agrestis etiam nominata, quam eandem cum fabulari Hyacintho asserui; quem etiam lili appellacione donarunt multi. Lexicon vetus: *ὁ κρίνον τὸ κρίνον τὰ μέλανα*. Hesychius: *Κυνόροdon, κρίνον τὸ κρίνον τὸ κρίνον*. Proinde mirum videri non debet, si Ovidius hunc hyacinthum formam habere lili dicit excepto colore. Vox *σάσιν* ab origine antiquissima, Persicam esse vel Assyriam, notarunt Græci; sed non tam latè vagantem significationem ei attribuunt, intra lili proprietatem eam coercentes. Inde *Susa* Metropolim Persidis convenit appellatam à multitudine liliorum. Græci veteres *σάσινον μύρον* de solo unguento, quod fit è liliis, non de irino dicunt. Galenus *κρίνον* interpretatur. Hesychius: *σάσινον τὸ κρίνον μύρον*. Theophrastus in lib. de odoribus, *σάσινον* ex lilio, id est, *κρίνον* fieri docet ac distinguit ab irino. Græcos veteres de solo lilio candido posuisse, paulo post probabimus. Hebræi vocant *קיש*. Quod magistri eorum putant dictum à numero foliorum sex *קיש*. Invenitur & *קיש* *susan* in lib. Regum &

A alibi pro lilio. Stephanus de Sufis: *κρίνον* ὃ δὲ τὸ κρίνον, ὃ πολλὰ πέφυκε ἐν τῇ χώρῃ ἐκείνῃ, σάσιν τε αὐτὰ καλεῖσιν οἱ Ἑβραῖοι. Recte ille *σάσιν*. Quæ pura puta vox Chaldaica, ab Hebræis & Arabibus frequentata, etiam Græcis veteribus, qui *σάσιν* terminatione propria dixerunt & unguentum inde *σάσινον*. Sed non tam laxè apud hos, quàm apud Arabes paruit hujus vocis notio, qui eam ad liliorum omne genus & iridum significandum extenderunt. Habent aliud vocabulum, quo lilium vulgo appellant, incerti vagique & ipsum significatū. *زنبق* *zanbac*. Unde *الوادي زنبق*

B *zanbac aluadi*, lilium convallium. Turcæ quoque *zanbac* appellant omne lilium. At veteres Arabes doctioresque hoc nomine vocarunt *ياسمين*, à qua *ياسمين* *jasmin*. Quod nulla mutata littera hodie retinemus, ut *magazin*, *cotton*, *serbin*, quæ sine ulla mutatione ex Arabico in nostram linguam sunt deducta. Malè in lexico vulgari *ياسمين* exponitur *sambucus*.

C Immo *sambucus*: ita enim Latini barbari nominant *jasmen*. Unde *sambacium* oleum apud Constantinum, & in antidotario. Glossarium Græco Arabicum: *زامباق, τὸν ياسمين*. Vetus Glossarium Latino-Arabicum *jasmin* interpretatur florem candidum & *ligustra*. Græci posteriores *ياسمين* dicunt esse τὸ ἀνθὸς τὸ λευκὸν ὃ ἐστὶν. Sanè & *ligustra* quidam veterum pro viola alba acceperunt. Glossæ: *Ligustrum, ἵον λευκόν*. Sanè Græci ne *ياسمين* quidem pro genere floris agnoscunt, sed pro unguenti compositione, quæ fit ex albis violis. Ita enim scribunt: *ἢ ὃ καλεῖται ياسمين* *Πέρας σιδάρεται ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν ὃ ἐστὶν*. In antiquo quoque lexico *زامباق* non flos est, sed oleum. Florem tamen esse, certum est, non rarè hodie notitiæ & nominis pervulgati.

CAPUT XXIV.

De liliis.

Lilium ex Græco *λείριον*. Quod tamen Græcis suis non lilium tantum, sed etiam Narcissum designat, & frequentius quidem hoc, quàm illud, præsertim antiquis. Sane Theophrastus non aliter vocem *λείριον* frequentat, quàm pro Narcissi genere. Erotianus in Lexico: *Νάρκισσος ἐν τῷ περὶ ὕλης, Φησὶ καὶ τὸν Νάρκισσον παρ' ἐνίοις λείριον καλεῖσθαι*. Hoc sensu semper in Theophrasti scriptis sumendum, qui lilium vocat *κρίνον*, ut omnes alii posteriores Græci. Plinius, cum hoc minimè advertisset, in eam incidit hallucinationem, in qua ubique perseverat: cui persuasum semel fuit, *λείριον* Theophrasti esse lilium Latinorum: quod apud eundem Theophrastum vocatur *κρίνον* *σάσιν* & *λείριον* diversum, pro lilio rubro id accipere institit, & semper sic accipit. Inde non dubitat, in explananda liliorum differentia affirmare lilium rubens Græcis dici *κρίνον*: Est & rubens, inquit, *lilium*, quod Græci *crinon* vocant, alii florem ejus *crinorhodon*. Frustra hunc locum sollicitant viri docti, & virii suspectum habent, qui bene habet. Ipsum auctorem potius habere suspectum debuerunt. Duo sunt diversi flores in Theophrasto *λείριον* & *κρίνον*. Plinius, qui *λείριον* pro lilio albò accepit, *κρίνον* de alio genere interpretari debuit. Nihil propinquius aut verisimilius illi visum est, quàm de lilio rubro dictum putare. Apud Dioscoridem item ita reddidit, *κρίνον* ὅμοιον lilio rubro similem. At cui liceat nescire *κρίνον* Græcorum esse lilium album? Theophrastus lib. vi. de causis cap. xxi. *Ὅσα ὃ ἀνθρώπων μὴ δύναται καὶ ἐν τῷ ὁσμῶν ἐμφάνει γὰρ ἡνὰ βαρύνει, καὶ αἰσθάνεται τὸ κρίνον καὶ τὸ λείριον*. Plinius hunc locum reddens utrumque lilium Latine dixit, candidum nempe ac rubrum lib. xxi. cap. vi. *Qua verò ex acutis succo carent, eorum omnium odor gravis, ut in lilio utriusque generis*. Hoc ex placita semel interpretatione sumpsit.

E Atqui *λείριον* Theophrasto non est lilium, sed narcissus, *κρίνον* autem lilium. Verti igitur debuit: *Ut in lilio ac narcisso*. Ex illa semel infessa persuasione duo genera lili constituit rubeum & candidum. Libro, quo supra, cap. xi. de florum tempestivitate: *Succedunt illis æstivi lychnis, & jovis flos, & alterum genus lili*. In Theophrasto unde hæc accepta sunt legitur: *ὃ ὃ λείριον τὸ ἔπερον, καὶ ὃ κρόκος*. Quod erat vertendum: *Et alterum genus narcissi*. Paulo ante inter vernos flores retulerat *νάρκισσον* τὸ καὶ λείριον: ita enim ibi scribendum. Nunc inter æstivos alterum genus reponit. Alibi tamen & Narcissum inter serotinos flores numerat, qui circa æquinoctium autumnii prodeunt: quod sequutus poëta dixit:

— *Ἔσπερα comantes*

Narcissos.

F Fatendum est, parum sibi constare toto in illo tractatu Theophrastum. Hoc tamen constat, *λείριον* ab illo ubique usurpari pro Narcisso, non pro lilio. *Κρίνον* nomine Græci veteres ad alium florem non leguntur usi, nisi ad lilium album. Nec sanè *lilium* dicere solent, nisi de hoc vulgari & candido. Non plura genera *κρίνος* apud Theophrastum & Dioscoridem constituuntur. Hoc tantum ambo ferunt traditum, purpureum genus inveniri. Non vidisse dicunt nec describunt. Lilli rubri nullam mentionem faciunt. Plinius: *τὸ κρίνον* Græcè putavit appellari lilium rubrum. Hæc duo illi genera: tertium addit purpureum, quod tamen cum Narcisso confundit. Rarum illud antiquis lilium purpureum, & famâ duntaxat cognitum. Ideo utriusque tantum lili apud Plinium aliis locis fit mentio. Assiduus Plinii lector Tertullianus de corona militis dixit: *Ἔς utrisque liliis coroneris*, id est candido & rubro. Sed nec rubrum, ut

ut dixi, vetustioribus Græcis hoc nomine notum fuit. *Ἡμεροκαλλὲς* vocabant eum florem, quem Plinius lilii rubentis, aut rubri cognomine insignivit. Hoc idem & *κρινάνθηρον* appellatum, quod florem haberet lilio similem. Duo genera sunt: alterius folia tantum in radice longissima & harundinacea, flos lutei coloris, sed obsoleti; alteri folia prorsus, ut lilii circa caulem, floris color luteus, sed vegetissimus. Hoc est, quod describit Dioscorides, & σφόδρα ὡχρὸν appellat. Neophytus in eodem, *διανθὲς*, id est, floridum & vegeti coloris. *Ἡμεροκαλλὲς* dictum, quod cum die oriente pulchritudinem sui floris expandit: nam noctibus marcescit & clauditur.

A Unde & *Ἡμεροκατάλακτον* vocatum. Dioscorides: *Ἡμεροκαλλὲς, οἱ δὲ Ἡμεροκατάλακτον.* Hæc tantum vetustissimus codex. Rationem etymii aperit Athenæus lib. xv. *τὸ δὲ Ἡμεροκαλλὲς τὸ καλεῖται αἰθερ, ὃ πλεονάζει νύκτι μαραινέται, ἀμα δὲ τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι φαίνεται.* Auctor Arabs ad Dioscoridis *hemerocalles* notat esse lilii speciem his verbis: *نوعمي السوسن* *naubami alsusen*, species de liliiis. sic alio loco *Ε-lichryson* interpretatur *نوعمي الاقحوان* *naubami alakahuan*, species parthenii, sive matricariæ.

C A P U T XXV.

De rosa.

Rosa sequatur, quæ præcedere debuit. Silvestrem Græci *κυνόρροdon* vocabant. Putes steterisse in hac significatione hoc nomen? Immo etiam vagatum est. Ecce tibi, qui lilium rubrum ita appellavit. Plinius: *Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant; alii florem ejus cynorrhodon.* Non credis Plinio? Crede Hesychio ita exponenti: *κυνόρροdon, κρίνον ὁμοιον δακύνῳ.* Hæc alio loco exposuimus. Theophrasto *κυνόρροδα* sunt rosæ silvestres. Plinius verò in eo errat, quod rubens lilium propriè Græcis *κρίνον* dici arbitrat. Quod ex ea persuasione hausit, qua putavit commune lilium Græce esse *λείριον*. Nam ita ubique vertit. Atqui aliud est *λείριον* Græcis, aliud *κρίνον*, ut observamus supra. Alius est frutex *κυνόσβατον*, quem quidam cum *κυνόρροδῳ* eundem esse pertendunt. Plinius rosam etiam in rubo nasci tradit, & silvestrem intelligit: per quod etiam manifestum facit, sese *κυνόσβατον* de eo rubo accepisse, in quo rosa nascitur. lib. xxi. cap. iv. *Rosa nascitur spina verius, quam frutice, in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angust.* Rubus ille, in quo nascitur rosa, non alius potest intelligi, quam *κυνόσβατον*. Sed ridiculum etiam, quod ibi ait, in quo rosa provenit spinam esse verius, quam fruticem. Quid verat, fruticem esse spinosum, *ἀκανθώδη θάμνον*? Spinæ aliæ sunt in herbarum genere, aliæ in fruticum: quin & *κυνόσβατον* Theophrastus inter fruticem & arborem esse scribit: *μεταξὺ θάμνης καὶ δένδρεως.* An inde Plinius arripuit, non esse fruticem, sed spinam, in quo nascitur rosa, utpote quæ in rubo quoque hujus generis nascatur, qui nec sit frutex, nec arbor? Nihil memini nugacius aut magis ridiculum legere. Idem lib. xxiv. ubi de ruborum generibus ac differentiis agit, ita scribit: *Alterum genus rubi est, in quo rosa nascitur: gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis.* Alia est *cynorrhoda*, quam proximo dicemus volumine. *Cynosbaton* alii *cynospaston*, alii *neurospaston* vocant. *Folium habet vestigio hominis simile.* Fert & *uvam nigram*, in cujus acino nervum habet, unde *neurospastos* dicitur. Multa heic consideranda & animadvertenda. Rubum esse vult, in quo rosa nascitur, non fativa, sed agrestis. Diversum tamen eum esse docet à *cynorrhodo* & à *cynosbato*. Quis igitur erit ille rubus, qui rosam fert? Certè rubus est *βατόν*. Dicit rubum illum pilulam ferre castaneæ similem præcipuo remedio calculosis. An non hæc rubi pilula castaneæ similis, eadem omnino est cum spongiola *cynorrhodo*, cujus meminit libro sequente? Alias apud auctores *cynorrhodi* una medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis spinis ejus nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. Ex quibus verbis notavit doctissimus Medicus, nihil aliud fuisse *cynorrhodon* apud veteres, quam spongiolam illam, quæ in mediis silvestris rosæ ramis oboritur, idque Plinium scribere. Non ea mens auctoris: sed narrat eo loco, servatum quandam ex morfu canis rabiosi monstrata radice in somnis silvestris rosæ, quam Græci vocant *cynorrhodon*; cognitumque postea tali

experimento, efficax id auxilium esse adversus rabiem è morfu canis hydrophobi supervenientem, cum antea ex *cynorrhodo* sive silvestri rosa nihil aliud ad medicinam expeteretur præter spongiolam, quæ in mediis ejus spinis nascitur. Hæc eadem est pilula similis echinis castanearum, quæ in rubo rosæ silvestris gignitur. Idem itaque rubus ille, in quo rosa silvestris nascitur & *cynorrhodos*. Utrumque mutuatus ex diversis auctoribus, eo diversum putavit. De *cynosbato* sequitur: *Cynosbaton, alii cynospaston, alii neurospaston vocant. Folium habet vestigio hominis simile.* Hic *cynosbatos* idem plane est cum *cynosbato* Theophrasti & Dioscoridis. Quod ait *cynospaston* ab aliis vocari, hanc vocem arguunt mendaces veteres codices, qui habent *cynapanxin*. Omnino emendandum *cynacanthin*, id est, *κυνανθίνω*: ita enim vocarunt *κυνόσβατον*. Scholiastes Theocriti de *cynosbato*: *φυτρίον δὲ κυνόσβατος, ὁμοιον ῥόδῳ ἔχον τὴν καρπὸν. ἐστὶ δὲ μεταξὺ θάμνης καὶ δένδρεως. παρόμοιον ῥοαῖς, ἢ ῥοδέαις, ἀκανθώδες ὡς φησι Θεόφραστος. ἐστὶ δὲ κυνόσβατον.* Sic etiam reponendum apud Dioscoridem: *Κυνόσβατον, οἱ δὲ κυνόσβανθον καλεῖται.* Mentio δὲ *κυνανθίνης* apud Aristotelem. Hæc est *κυνόσβατον* ἀκανθώδης, vel *ἀκανθώδης*, quæ in oraculo *κυνός* *ἑλληνος* nomine indigetatur. De qua nos alibi. Folium eam habere canit Plinius vestigio hominis simile. More negligentis suæ hoc fecit, ut male audisse contentus non quæsierit, an malè legisset *A-nagrostes*. *Ἰχνοῦδες* igitur pro *ἀγνώδες* aut ille perperam pronunciavit, aut Dominus ita pronunciari parum attentis auribus hariolatus est. *ἔχει δὲ τὸ φύλλον ἀγνώδες.* Ita legunt omnes libri scripti Theophrasti & Athenæi. Eam scripturam confirmat Dioscorides, qui tradit *κυνόσβατον* folia ferre *πληρὴ πλάττης* *μυρίνης*. *Vitex latifolia talis.* Theophrastus formā *cynosbatum* esse tradit inter fruticem & arborem mediā. Id explicat Dioscorides: *θάμνον ἐστὶν ἑλάνθον, δένδρῳ δὲ φέρει.* Frutice majorem esse conveniant, & instar habere arboris. Hactenus conveniunt. Cetera disparia. Theophrastus: *τὸ δὲ κυνόσβατον τὴν καρπὸν ὑπερῶδρον ἔχει καὶ παρόμοιον ῥοαῖς.* Athenæus ex Theophrasto: *καὶ τὴν καρπὸν ἔχει ὑπερῶδρον, πλεονάζον τῇ ῥοαῖ;* Fructus *cynosbati* similis malo punico. Dioscorides longè aliter sentit, qui tribuit ei *καρπὸν ὀσμυρῆν, πυρρὸν ἐλαίῳ εἰσὶν ὡς, ἐν τῷ πεπλεγμένῳ πυρρὸν, τὸ δὲ ἐν τῷ ἐλαίῳ.* Fructum rosæ graphicè nobis depingit, oblongum, dum maturefcit rubentem, & intus lanugine sive tomento plenum. Scholiastes Theocriti planè etiam refert *cynosbati* fructum esse *ὡς ἀπλήστον ῥόδῳ*. Ita sanè est, sicut describitur à Dioscoride. Sed morem ille suum tenet, quem in pluribus apud eum observavi, ut duas res una descriptione confundat. Sic duo *glycyrrhizæ* genera miscuit, sic duo echii æquè in unum contraxit. Ita ergo *κυνόρροdon* & *κυνόσβατον* miscellâ & indiscreta historiâ exposuit. Magnitudo pænè arboris, fructus punico malo similis, *cynosbati* sunt: flos candidus, fructus oblongus, & ruber maturefcens, tomentoque lanuginosè refertus, ad *cynorrhodon* pertinent. Rosa canina de silvestri:

filvestri: unde & κυανάνθω & κυώσθων videntur A
quidam etiam vocasse quæ rosam caninam ferret,
quandoquidem & rubum dici Plinius asserit, in quo
nascitur rosa filvestris. Scribonius Largus, cisthum
caninam rosam à quibusdam appellatam ait, cujus flo-
rem ἀρκεῖος ῥόδου, quæ sunt κυώσθων, similem esse
prodit Theophrastus cap. XXI: *Hypocisthidos, qui est suc-*
cus rose silvaticæ, quam quidem caninam vocant. Theo-
critus:

Ἄλ' εἰ σύμβλητ' ἐστὶ κυώσθων, ἢ ἀνεμώνων
πρὸς ῥόδον, τῶν ἀνδρῶν παρ' αἰμασιαῖσι πεφύκει.

Secundum versum non capiunt Interpretes. Dicit, cy-
nosbaton & anemonem flores ferre nequaquam com-
parandos rosis: τῶν ἀνδρῶν παρ' αἰμασιαῖσι πεφύκει, quorum
areolæ juxta macerías & hortorum septa muralia insti-
tuuntur. Quod hodieque fit. Juxta macerías hortorum
plantaria rosarum digeruntur. Hesychius ἀνδρῶν, πρὸς
αὐτῶν & ὁχεῖς τὰ φράγδα exponit. Pulvinaria hortorum
& eminentes areas ea voce designari, certum est. Ap-
paret in eo versu κυώσθων pro κυωσθῶν, vel rosa fil-
vestri posuisse Theocritum, cujus flores non esse con-
ferendos cum rosis sativis, quæ nascuntur in cultis &
directis areis prope sepes murales hortorum. Hinc in-
terpres utrumque κυώσθων confundens cum hæsitati-
one scribit, πρὸς τὴν ἑστὴν εἶναι ῥόδον ἢ ῥόδου. Cynosba-
tum simile malo punico; cynorrhodon, rosæ. Vir-
gilius, cum eam comparisonem Siculæ Musæ imi-
taretur, ita posuit:

Quantum puniceis humilis salinca rosetis.

Inde grammatici veteres salinncam de rosa silvatica in-
terpretari voluerunt: *Salinca, ἀρκεῖος ῥόδου, ἀρκεῖος ῥόδου.* Item:
ἀρκεῖος ῥόδου, salinca. Alii anemonem esse maluerunt,
quia ἀνεμώνων cum rosis confert Theocritus. Servius
eam herbam esse vult, quæ vulgo *orci tunica* dicere-
tur. Neophytus anemonem à Romanis *orci tuni-*
cam vocari affirmat: ἀνεμώνων ἢ φοινίκων, οἱ δὲ ἡνέμιον,
οἱ δὲ μηκάνιον. Ρωμαῖοι ὀρτζένικαν. Docuimus in his
Exercitationibus, *orci tunicam* esse *nardum monta-*
nam, quam Græci *ῥυλακίτην, πηλὴν & ῥυλακίτησαν* nar-
dum vocaverunt. *Salinncam* ipsammet esse patet ex
descriptione, quæ apud Plinium habetur. Ea nec cau-
lem, nec florem fert, ut de nardo montana asserit
Dioscorides, qui tamen nardum Celticam à Roma-
nis salinncam nominari asseverat: quæ fuit sententia
Scribonii Largi, cap. CIII. *Spica nardi denarium*
P. V. Celtica, id est, salinca * P. X. Hunc secu-
tus est Marcellus Empiricus. Sed de Nardo infra.
Nunc persequamur per rubos ac fenticeta Plinium no-
strum. Cynosbati fructus apud Theophrastum simi-
lis est malo punico: apud Dioscoridem rosæ. Plinius
uvam nigram ferre dicit. Ex quo manifestum est eum
rubum similem, quem Græci *χαμαῖσθων* dicunt pro
cynosbato accepisse, ex male distinctis Theophrasti
verbis: ὃν δὲ καλεῖται πινὲς χαμαῖσθων, πὶ δὲ κυώσθων.
Hæc junxit Plinius & sic interpretatus est, quasi cy-
nosbatum & chamæbatos eadem essent. Non solum hu-
milis rubi, sed etiam alterius fructus niger, cum matu-
rus est. Rubus Idæus punicea mora fert, quæ ruba
Propertio:

Et dare puniceis plena canistra rubis.

Nobis hodie *Francus rubus* dicitur, id est, verus & ger-
manus rubus: *framboisier*. Neurospasti cognomen non
cynosbato, sed rubo sive chamæbato convenit. Plinius
argutatur more suo ita appellatum, quod nervum
in acino habeat. Non hæc tantum mora rubi, sed
etiam arboris mori nervum habent intus ligneum, quæ
tamen arbori suæ, *νδροσπαστος* cognomentum non ad-
didit. Sed *χαμαῖσθων* etiam *νδροσπαστος* vocatus vide-
tur, quod tendiculæ sive nervi modo per terram
extensus & utraque parte infixus, sæpe ambulantium
pedes trahat & trahatur ipse. Sedeamus jam ad calcu-
los & computemus, quot in una historia delicta noster

admisit. Rosam rubi primum pro vera rosa dat, cum
auctor Latinus, unde accepit, florem rubi ita vocaf-
set. Sic florem cisthi *rosam* etiam *caninam* Latini appel-
larunt: & *rosam Græcam*, quæ Græcorum est lych-
nis. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat.
Mora capillum tingunt, cum omphacino oleo. Au-
ctor, à quo hæc mutuo sumpsit, per rosam ruborum
nihil aliud intellexit quam florem ruborum, πὶ ἀν-
θῶ & βάτῃ. Plinius, cui de vera ac filvestri rosa pla-
ceret accipere, multa inde falsa commentus est & αὐτο-
ποιῶ. Hunc rubum, qui rosam ipsam ferret, distinctit
à rubo vulgari: hunc tamen ipsum noluit eundem esse
cum cynorrhodo. A cynosbato rursus separavit. Que-
rendum igitur reliquit, de quo genere rubi intellexe-
rit, ut inventum iri spes non sit, quod est nusquam.
Cæterum alius etiam frutex dictus cynosbatus, quæ
capparis aliis vocatur in totum differens ab eo cynosba-
to, de quo heic egimus. Quod heic in numerum ἢ
ὁμωνύμων procedere volumus. Gal. II. de alimentis,
κυώσθων à rusticis edi scribit: ἐσθίεισι δὲ ἐν αὐτῶν οἱ ἀρχοῖ-
νοι πολλὰκις ὀλίγῳ τροφῇ δίδονται πρὸ σώματι, ἢ καλεῖται κυ-
ώσθων. De rosæ agrestis bacca hoc intelligendum
est, quæ hodie nostratibus rusticis manditur, estque
aciduli, non ingrati saporis. Theophrastus tradit cy-
nosbati fructum secundo vento colligendum, id est,
à tergo flante, ne adversus eum in os inferat, & pe-
riculum oculis creet. Ita enim interpretor καὶ ἀνεμόν.
Navis καὶ ἀνεμόν fertur, quam ventus à puppi, id est,
à tergo prosequitur: καὶ ἀνεμόν δὲ ἢ δὲ κυωσθῶν τὴν κα-
πὴν συλίσαν. εἰ δὲ μὴ κινδυνῶν εἶναι τὸ ὄφθαλμῶν. Quæ
ostendit κυωσθῶν hunc, alium esse à rosa filvestri.
Nullum enim periculum oculis ab ejus fructu, dum
legitur. Rosa Latinum & ῥόδον Græcis unius olim
floris nomen notissimi. Posteriores ad alia etiam tran-
stulerunt. Florem malvæ sic vocarunt Græci. Har-
pocraton οὐκ φυσικῶν δυνάμεων de althæa: αὐτὴ ἐστὶ τὸ
ῥόδον, ἐξ ἧς τὸς σφάντες πλέκεσιν Ἑλληνες ἐν τῷ ἐορταῖς τῶν
θεῶν, φύλλα ἔχουσι ὅμοια μαλαχῆς ἡμέρας. Nicomedes
latrolophista: Ἀρχεμάνη, ῥόδον ἀληθινόν. Sæpe occur-
rit mentio apud Myrepsum ῥόδων ἀληθινῶν, quas veras
rosas accipiunt, cum sint rubræ vel coccineæ: hoc enim
ἀληθινόν Græcis recentioribus. Sic *κιννάμωμον ἀληθι-*
νόν iisdem, quæ κασία κινέω veteribus. Dioscorides *πυρ-*
ρῶν vocat, qui etiam meminit generis cujusdam cin-
namomi *ὑποκινέως*. Hoc *κιννάμωμον ἀληθινόν*, rubens
cinnamomum. De quo infra. Sic ῥόδον ἀληθινόν rosa
rubra. Rosæ genus est vegetissimi ruboris, cujus in
medicina frequentior usus & ad odores quàm commu-
nis, quæ ex rubro pollet. *Anemones* flori, rosæ no-
men etiam dederunt. Avisena rosam esse vehementer
rubentem dicit. Turcas quoque audio & papaver
& malvam & anemoneu alioque flores! quampluri-
mos rosæ appellatione nuncupare, quam vocant *gul*.

Arabicè tamen rosa dicitur ورد *vard*, unde وردی
vardi. Phoeniceus in antiquo Glossario: *angul*: Tur-
cæ rosam, quasi Venerium florem. Nam *Gul* Arabes
Venerem appellant. Unde Adiantum, quod vulgo
capillus Veneris, Arabibus شعر الغول *far algul*.

Rosam Veneri dicavit omnis antiquitas. *Gul catamer*,
rosam pleno flore dicunt, quod & de papavere, ane-
mone & malva usurpant. *Catamer* pro حامل *ca-*
mel, quod plenum & integrum est. Sic fortasse tamen
totum illud corruptum pro *gula camel* غولة حامل *gula camel*.

id est, Venereo flore pleno. Sic حمام *hamam*, co-
lumba. حمامة *hamama*, columbaria herba πὶ οὐκ ἐστὶ
εἶναι. Sic *gulab*, flos Veneris.

De chelidonio.

Xελιδόνιον quidam veterum pro anemone dixerunt. Notavit id Athenæus & Hesychius: Χελιδόνιον ἢ Ἀδωνιάς. Anemone dicta Ἀδωνιάς Græcis, quod ex sanguine Adonis nata proditur, vel ex lacrimis Veneris extinctum eum lugentis. Ovidius anemonen circumlocutus est:

----- brevis est tamen usus in illis:

Namque malè hærentem & nimia levitate caducum
Excitant iidem, qui perslant omnia, venti.

Etymon ἀνεμώνης alludit, & de flore loquitur edito ex Adonidis cruore. Græci ἀνεμώνην exponunt, πᾶν φύτον ὡς ἔως δὲ ἀνέμων φθιρόμενον. Plinio placet dici, quod vento flante flos sese aperiat. Meleager anemonas ita expressit:

----- ἀνέμοις ἀνθεα φύόμενα.

Mirificum porro genus anemones coronaria fabricatus est Plinius bulbosi generis, de quo nulla apud veteres mentio. Et frustra sanè alibi quærat, ut puta quæ natales suos debeat imaginationi Plinii. Sic igitur ille lib. xxi. cap. xi. ubi coronarios flores ex Theophrasto recenset, & tempus, quo quisque nascitur, indicat: in Græcia tardius etiam anemone. Est autem hac sylvestrium bulborum flos, aliaque, quam quæ dicitur in medicinis. Quis hoc genus anemones fando accepit ex genere bulboso? Imo vero id accepit Plinius ex Theophrasti verbis, in quibus fit mentio sylvestris sive montanæ anemones, & bulbi lanati. Hos duos flores Plinius in unum compegit, & bulbosam anemonem inde confecit. Verba Theophrasti sic jam olim legenda docuimus ex Athenæo: ἐπιστα Νάρκισσον, καὶ λείριον, καὶ τὸ πλεον ἀνεμώνης γένος τὸ καλέμενον ὄρειον, καὶ τὸ τῷ βολεῖ καίδιον. Ex his duobus exit Plinio anemone illa, quæ sylvestrium est bulborum flos. Docuimus etiam herbarios, βολεῖ καίδιον esse eriophoron bulbum sive lanatum, cujus flos coronis olim receptus. Hanc speciem anemones coronariam cum commentus esset Plinius, nec huic similes inveniret illas anemonas, de quibus tractant, qui silvam medicam conscripserunt, coactus est alias facere coronarias à medicis cap. xxi. ejusdem libri: Anemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt, qui phenion vocent. Quod est maximè ridiculum & falsum. Immo non diversæ anemonæ medicæ à coronariis. Nam illæ ipsæ, quæ inter coronamenta, admixtæ ad usum quoque medicinæ, valuerunt effectu non spernendo. Libri omnes habent apud Plinium: Sunt, qui frenion vocent, ut in indice frenion. Ita enim scripti: Anemone coronaria sive frenion med. x. φρόνιον dictum poterium: Dioscorides & Paulus Ægineta: ποτόριον, οἱ δὲ φρόνιον. Nescio an huc nihil pertinens cognomen ex alia herba in anemonas transcripserit. Φαινίδα dici anemonen à Laconibus ex Sosibio notat Scholiastes Theocriti: Σωσίβιος δὲ τὴν ἀνεμώναν ὡς Λάκωνσι φαίνιδας φησὶ καλεῖσθαι. Antiqua Græcia φαίνον appellavit τὸ λαμπρόν, τὸ φωτεινόν. Inde φαίνις ἀνεμώνη, multa luce micans. Nicander:

----- ἀνεμωνίδες ἀσέβηται

τηλόθεν ὀξύτερησιν ἐφελκόμεναι φίλα χροαῖς. Expressit φαίνιδων etymon. Distinxit eas à chelidonio. Alii idem faciebant. Athenæus: ἐκ τῶν ἐπὶ δὴλον γίνεται, ὅτι ἑπὶ τὸν ἐστὶ τὸ χελιδόνιον τὴν ἀνεμώνην. πινὲς γὰρ ταυτὸ εἶναι φασί. Ineptè. Nemo sanè tam absurdus, qui chelidonium idem esse cum anemone affirmavit. Sed ἀνεμώνην quidam appellarunt χελιδόνιον, quod cum hirundinibus flos ejus exiret. Quæ ratio nomen etiam dedit illi herbæ, quæ sibi illud proprium vindicavit. Eam nemo unquam dubitavit ab anemone esse diversam. Hinc tamen apparet, ex ambiguitate vocabuli confudisse quosdam. Dioscorides de chelidonio majore: χελιδόνιον μέγα, οἱ δὲ

A ὀθόνναν καλεῖσιν, οἱ δὲ κείνον. καυλὸν ἔχει πηχυαῖον. Ita est in vetustissimo codice. Hoc cognomen κείνον non huic chelidonio, sed alteri anemonæ attributum. Nec enim ea hujus chelidonii floris forma, ut lili nomen potuerit adoptare. Χελιδόνιον ita reperit dictum Dioscorides, sed de eo chelidonio intelligendum fuit, quod idem cum anemone. Sed in omnibus talis Dioscorides, qui tamen in hoc genere putatur regnare. Hoc fortasse sequutus Plinius, κείνον apud Græcos rubens liliū significare dixit, quia κείνον de flore anemones puniceo etiam usurpatum.

B Quod ille de lilio rubro accepit. Non tamen ita debuit accipi apud Theophrastum & Dioscoridem omnibus locis. Anemone in Dioscoride vetusto Arabice explicatur, الحسكافى alfakak. At chelidonium

majus in eodem codice Arabice dicitur حروق.

المصبجين harnu alsubagin, id est, fibræ, vel radiculæ

infectorum: quia scilicet tinctorum radicibus chelidoni majoris uterentur tingendis croceo colore lanis,

C quæ succum κροκάδην reddunt. Ita etiam vocatur Avicennæ cap. dcccxxxvii. Latinæ editionis. Minus autem chelidonium non aliter exponitur in vetusto illo exemplari, quàm species harnu alsubagin. Græci recentiores majus vocant ἐλύδριον, & inter herbas numerant, quæ tingendo aptæ habentur. Glossarium

chymicum: χελιδονία ἐστὶ τὸ ἐλύδριον. Item: χευσζώμιον καὶ ἐλύδριον, καὶ χευσσοκογχύλιον, καὶ ἰὸς ἀσπίδος θείον λευκόν ἐστὶ. Democritus Pseudonymus in

D Physicis has herbas & res nominat, quæ colorem faciunt croceum: κρόκον, κνήκον, καὶ οἰχυμύλιν ἀνθόν, καὶ ἐλύδριον, καὶ κροκάμαγμα, καὶ φελισολόχην: addit & radicem rhapontici. Zosimus in iisdem referendis

χελιδονίαν pro ἐλύδριον dixit, qui tamen alibi passim ἐλύδριον nominat, & cum croco jungit ad colorem luteum efficiendum, & eam tincturam, quam ἐλύδριον appellant. Cap. περὶ σαθμῶν ξανθώσεως: ὅθεν πῶς ἂν ἀγαθοδαίμων ἐμνημόνευσεν, ἔχῃ ἵνα σαθμὸν διδάξῃ, ἵνα κρόκον καὶ ἐλύδριον τὸ διαλάσσειν τὸ αἰθῶν πᾶν βαλεῖ.

E Atque ita alibi passim. Item herbas luteo inficientes enumerans: καὶ ἐν βοτάναις κρόκον καὶ κνηκόντιον καὶ ἐλύδριον καὶ κνήκον. Ἐλύδριον est chelidonium majus. Ex his apparet ratio, cur Arabes vocarint radicem

tinctorum eam herbam. Κέρκμα Græci recentiores etiam vocant, ut Myrepsus & alii, voce & ipsa ex Arabico sumpta, quam tamen Arabes ex Græco translulerunt, قورقوم curcum. Quidam crocum sic

interpretantur, alii quascumque radicales crocei coloris, & croceum reddentes siccum, quas vocant صففر عروق fibras vel nervulos citrinos à no-

F mine صففر, quod æs & ærumentum in antiquo Glossario Latino-arabico exponitur. Idem est igitur safar, vel safara, quod χαλκόχρως. Inde ergo & chelidonium curcum dictum à croceo colore. Glossarium Saracenicum: κερκμα τὸ χελιδόνιον. Officinæ

sic etiam vocant crocum Indicum, quod veteribus cyperum Indicum: de quo infra. Et fortasse chamcum pro churcum corruptè apud Avicennæ interpretem cap. cxcix. quod ille interpretatur chelidonium majus. Apud Serapionem legitur corruptius charroc,

G id est, curcuma. Videntur legisse قورقوم churroc pro قورقوم. Avicenna de chelidonio tradit, nervos sive radicales esse croceas, & putare quosdam, esse membram, alias zardegins. زردحوش. Sic vocarunt crocum

crocum Indicum. De quo infra. In antiquissimo Dioscoridis exemplari chelidonium minus, non tantum dicitur esse species chelidonii illius, quod vocatur *haruch subagin*, sed etiam adpositum aliud interpretamentum antiquiore manu, *ماميران*.

memiran : Paulo Æginetæ, *Μαμειρι*, quod tamen aliud à chelidonio minore. Sed Arabes nihil habent indistinctum, quod modo aliquam similitudinem, quamvis non proximam, præferat.

C A P U T XXVII.

De violis.

IN violis hæc *ἑμωνυμία* manifesta conspicitur. Violas quippe Latini ut Græci *ἰα*, eos flores appellarunt, qui nulla inter se generis cognatione continentur. Quid enim, quæso te, simile habent luteæ violæ cum purpureis illis sive nigris, quibus à Martio mensē fecimus nomen? Nec facie, nec effectu, nec re ulla inter se conveniunt: utræque tamen violæ sunt & dicuntur. Ex ea violarum indistincta appellatione locum Horatii insignem ab omnibus interpretibus, qua antiquis, qua neotericis non bene hæcenus explicatum constat:

O quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus violâ pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat.

Quæsitum satis est usque adhuc, cur pallorem amantium violâ tinctum dicere Poëtæ libuerit. De viola communi omnes accipiunt, à qua violaceus color. Cum enim violaceum dicimus, non luteum aut ceruleum colorem, sed violæ sic propriè & καὶ ἐξοχῶν dictæ intelligimus, ut in hoc versu ejusdem Poëtæ:

Lana Tarantino violas imitata veneno.

Inde violacea purpurea. Acro ad eum locum notat, *amœnitati floris comparari pallorem amantium*. Non video, quid sit amœnitatis in vultu pallido & morbofo. De viola utique purpurea atque, ut ita dicam, violacea amœnitatem illam floris accipi voluit. Non alio argumento moti sunt, quàm versûs hujus falsa interpretatione, qui avorum nostrorum ætate singulos colores singulis affectibus dicarunt. *Elenchum colorum* vulgo vocitant. Hi violaceum amantibus assignarunt. Fateor me perspicere non posse, quomodo pallor amantis violaceo tinctus videri queat. Hoc si est, erunt etiam violæ colore tincti agrotantes quartanarii, auruginosi, & denique mortui. Proprius pallor amantium ex desiderio rei amatæ tabescentium. Unde *pallidum in aliqua puella esse* poëtæ dicunt de eo, qui de puellam deperit. Hinc amatorius Poëta:

Palleat omnis amans, color est hic aptus amanti.

Colorem *θάψινον* amanti dat Theocritus: ita enim apud eum loquitur amans puella:

Ἡ μὲν χεὶρ μὴ ὅμοι' ἐρίνετο πιδάκι θάψιν.

Plutarchus *θάψινον χεῖρα* & νεκρῶδες in æquo ponit. Pollux de personis tragicis: ὁ δὲ πάρος ποσειδῶν πρὸς οἴῳ ὁ Πάγχρης ἀχρεῖα δὲ ὡς νοσητῶν ἢ ἐρίων δὴλῶν. Persona pallida in tragædia vel comedia, aut ægrotum, aut amantem designat. Qui multum pallorem in vultu præfert, ex eo vehementiam amoris indicat. Quod plurimum facit ad flectendum animum duræ puellæ, cum videt præ nimio sui amore ac desiderio tabescentem & impallescentem juvenem. Ideo scribit Horatius de duræ & im-misericoe, quod nec precibus moveatur, nec pallore amantium tincto violâ. Pallorem expressit intensissimum, ut qui luteo & buceo colore imbutus sit, qualis est ictero laborantium: in quem affectum plerique incidunt ex amore. Sic *tinctus violâ pallor*, est buxeus, vel luteus à lutea viola, quam in suo genere præcipuam habent Græci. Hi longè rectius, quàm Latini flores omnes, quibus violæ no-

B men inditum, in duo *γένη γενικώτατα* dividunt: quorum alterum *μελάνιον*, alterum *λευκόιον* appellant. Non à floris colore hoc discrimen appellationum factum, sed à foliis. Etenim si *λευκόιον* à flore candido nomen invenisset, non in plura genera coloribus distincta iterum divisum foret. Tres quippe species *λευκῆς* ponunt, *μήλινον*, *λευκόν*, καὶ πορφυρεῶν. Leucoium luteum aut purpureum ineptè diceretur, si quidem à flore candido sic vocatum esset. Quin immo *λευκόιον* absolute de viola lutea posuit Dioscorides de genista loquens, cujus flores lutei: *ἀνθὸς μήλινον ὡς περ λευκῆς*. Ita Horatius violam heic καὶ ἐξοχῶν pro lutea dixit. Hæc præcipui utûs in medicina. Ideo *λευκόιον* per antonomasiam de luteo intelligitur. Hippocrates *λευκόιον μέλαν* de purpurea in hoc genere: quæ utique diversa est ab altera purpurea viola, quæ in diverso est genere, quod *μελάνιον* dicitur à folio nigro. Pari modo rhamnus nigra & candida discernitur, & aliæ multæ plantæ. *Μελάνιον* igitur, quæ folium nigrius habet ex viridi saturatiore & obscuriore. Sic *ilex nigra* Poëtæ, & *myrtus nigra* & similia. At *λευκῶν* folia pallidiora & viridis dilutioris. *Μελάνιον* absolute *ἰον* Græcis appellatum. Plinius: *Solaque Græco nomine à cæteris discernuntur, appellata ἰα*, & ab his *janthina vestis*. Falluntur, qui Plinium scripsisse mallent, appellata *melania*. In hoc genere non plures species coloribus discretæ. Theophrastus:

C *ἔνια δὲ τὰ ἀνθῶν ἐδεμῶν διαφορὰν ἔχει, ὡς περ τὸ μέλάνιον. ἢ δὲ ἔχειν δοκεῖ τῷ διαφορῶν, ὡς περ τὸ λευκόιον*. Hoc leucoium, ut dixi, quod generis alterius nomen est, in tria alia genera colore differentia dispartitur, in luteum, album & purpureum. Latini nomen non habent, quo genera illa *μελάνια* & *λευκῆς γενικώτατα* invicem distinguant, sed utraque violas indiscreta appellatione nominant.

D Inde obscuritas. Plinius: *Violis, honos proximus, earumque plura genera: purpurea, lutea, alba, plantis omnes ut olus satia*. Hæc sunt *λευκῆς* genera tria, quæ plantâ feruntur. In altero porro genere τὰ *μελάνια* etiam purpureæ, quod confusio-nem parit. Nam purpureæ in diverso genere. Sed de aliis sequitur, quæ *μελάνια* & *ἰα* propriè dicta: *Ex his verò, quæ sponte apricis & marinis locis purpurea, latiore folio, statim ab radice carnosæ exeunt, solaque nomine à cæteris discernuntur, appellata ἰα*, & ab his *janthina vestis*. Ita legendus hic locus. Tò *μελάνιον* genus his descripsit: solas discerni nomine à cæteris ait, & appellari propriè *ἰα* cum cæteræ dicantur *λευκῆς*. Hinc *ἰον* seorsim descripsit Dioscorides & separatim *λευκόιον*. Idem fecit Nicander in Georgicis, qui ea genera distinxit, quomodo Plinius, in sativa & sponte nascentia. *Λευκῆς sativa: μελάνια* sive *ἰα*, sponte nata. De sativis, quæ *λευκῆς* sunt, duo genera facit:

Ἄλλα δὲ τὰ μὴ στείροις τε καὶ ἀρετῶν φυτῶσις

Ἀνθὸν λευκῶν τε, γένη γε μὴ ἴασι διασά,

Ὡχρόν τε χευσῶν τε φυλὴν εἰς ὧπι ἰοικός.

E Hoc ultimo versu luteum leucoium expressit. Fortasse desideratur sequens, quo descriperat purpureum aut album. Nam duo tantum genera agnovit. At illo versu unicum tantum memoratur. Idem quippe *ὠχρόν* & *χευσῶν*. Græci & de aureo colore *ὠχρόν* dicunt: & aurum ipsum *ὠχρῶν*.

F *Ἄλλα δὲ τὰ μὴ στείροις τε καὶ ἀρετῶν φυτῶσις*
Ἀνθὸν λευκῶν τε, γένη γε μὴ ἴασι διασά,
Ὡχρόν τε χευσῶν τε φυλὴν εἰς ὧπι ἰοικός.

G Hoc ultimo versu luteum leucoium expressit. Fortasse desideratur sequens, quo descriperat purpureum aut album. Nam duo tantum genera agnovit. At illo versu unicum tantum memoratur. Idem quippe *ὠχρόν* & *χευσῶν*. Græci & de aureo colore *ὠχρόν* dicunt: & aurum ipsum *ὠχρῶν*.

ῥαχρόν & χλωρόν. Unde inauratâ statnâ pallidior Catullo. An ῥαχρόν pro viola alba Nicander dixit ac distinxit à lutea, quam similem auro de colore facit? Non puto. Nāquam enim Græci ῥαχρόν nisi de luteo ponunt. Crediderim magis scribendum:

Ἀχρῶν τε χρυσοῦ τε φύλῳ εἰς ὧπα εἰσὶν

Hæc sunt duo genera λευκῆς Nicandro, qui plura non agnoscit, album & luteum. Ἀχρῶν propriè, quod sine colore est & proinde album intelligitur. Ne mireris de poëta hoc etiam legere: est positum à Theophrasto lib. vi. cap. vii. ubi florem πύρον duplicis generis faciens, alterum colore hyacinthi esse dicit, id est, purpureo, alterum sine colore, id est, album: ἔτι δὲ ἐστὶ διπλὸς. ὁ μὲν ἔχων τὸ ἀνθὸν ὑακινθῶ ὁμοίον, ὁ δὲ ἔτερον ἄχρως, λευκῆς. Quo loco suspicor & vocem λευκῆς ex glossa additam. Versum illum Nicandri verbum verbo vertit Columella in Horto; atque ita quidem, ut appareat legisse, quomodo correximus:

Tum quæ pallet humi, quæ frondens purpurat auro,
Ponatur viola.

Duplicem illam violam expressisse patet ex hoc Nicandri versu:

Ἀχρῶν τε χρυσοῦ τε φύλῳ εἰς ὧπα ἰδέσθαι.

Longè tamen abscedit à poëtæ Græci sententia. Duplex genus leucoji, ubi ille describit album & luteum. Columella de leucojis albis paulò ante locutus est:

Pingit & in varios terrestria sidera flores

Candida leucoia & flaventia lumina calthæ.

Heic violas purpureas & luteas exequutus est. Tum quæ pallet humi, viola est purpurea, quæ non ex λευκῶν genere. Humi pallere dicit, quia non assurgit, sed humi jacet foliis, sine caule. Unde & χαμηλῶν Græci vocitant. Huic opponit luteam, quæ frondescit, quia caulem & frondes habet & in altum attollitur. Eam purpurare auro dicit, id est, nitescere, ac fulgere aureo colore. Id enim eo loco significat purpurare; non, purpurea luce florere. Sic purpurea & aurea Venus eodem sensu. Πορφυρεῆς & χρυσεῖς aries Phryxi poëtis. Potest tamen & legi, si quis eam figuram abnuit: quæ frondens fulgurat auro. Nihil tamen ego mutarim. Constat igitur, Columellam ἄχρῶν ἰὼν apud Nicandrum de viola purpurea ac nigra accepisse & quam propriè Græci ἰὼν appellant: quin & pallentem violam ad verbum reddidisse, prorsus ex eorum sententia, qui pallorem amantium violâ tinctum in Horatii versu de hac ipsa viola intellexerunt. Quod omninò absurdum. Ἀχρῶν ἰὼν rectè quidem transferri possit pallida viola, sed non item de purpurea & humili, quæ caulem non habet, ut fecit Columella, quem insigniter hallucinatum heic constat. Hanc violam, quæ humi repit & purpurâ nigrâ tincta est, cujusque adeo coloris austeritati nihil tam contrarium, quàm pallor, Nicander idem paulò post inter sponte nascentes recenset his versibus:

----- ὅσα τέ χ' οἶα

Ἀσπορεῖ νεομύροις πόποις ἀνεδρέψατο λειμῶν

Κάλλια, βέφθαλμον τε, καὶ δῶδες Διὸς ἀνθῶ,

Κάλλιας, σὺν δὲ ὑακινθῶν, ἰωνιάδας τε χαμηλαῖς,

Ὀρφνοτέρες αἷς τῷ μετ' ἀνθεσι Περσεφόνεια.

Per ἰωνιάδας χαμηλαῖς ὀρφνοτέρες planè significat τὰ μελάνια Græcorum, quæ & χαμαῖα & ἰα absolute dicebantur. Χαμαῖα autem appellantur, quod statim ab radice folium emittant, nec caulem habeant. Græci itaque ut plurimum hæc nominibus discernunt, τὰ ἰα, & τὰ λευκῆα. Latini violas vocant omnes indifferenter. Virgilius in Culice:

Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
Et viola omne genus.

Quod imitatus Tertullianus de corona militis: Et utriusque liliis & omnibus violis coroneris. τὰ ἰα & τὰ λευκῆα comprehendunt. Plinius de lychnide, quæ rosa Græca Latinis dicebatur, dicit eam habere violæ magnitudinem. Non τὸ ἰὼν vult intelligi, sed τὸ λευκῶν

A ἰὼν. Nam ita Dioscorides de lychnide: ὁμοίον λευκῶν. Pauper admodum in his differentiis signandis Latina lingua, nec habet verbum, quo λευκῶν Græcorum explicet. Si albam violam diceret, non genus totum discerneret, sed in altero genere eam speciem denotaret, quæ florem habet candidum. Græci rectè dicunt λευκῶν μῆλινον & λευκῶν πορφυρεῶν. Latinis non licet esse tam disertos, nec possunt dicere violam albam purpuream, aut violam albam luteam. Ideo Columella Græcam vocem retinuit, candida leucoia dicendo. Poëta pallentes violas vocavit, ut τὰ λευκῆα exprimeret, à foliis viridi pallidior sic appellata, ut pallentes herbe eidem dicuntur. Nec tamen negaverim pallentes & pallidas violas posse accipi luteas, quomodo pallidum aurum vocatur:

Et fulgore magis quam sæpe expalluit auri.

Ita & tinctus viola pallor apud Horatium luteo imbutus, à viola lutea, quæ primas in suo genere tenuit. Plinius: ἐστὶν αὐτῆς μέγιστος αὐτορῆς αὐτορῆς. Sativa vocat τὰ λευκῆα. Nam ἄσπορος sunt τὰ μελάνια. Auctor Arabs in antiquo Dioscoridis codice λευκῶν interpretatur

C خيرى chiri. Quasi bona scilicet & electa viola. Nam

خير chair, probus & eximius. At viola nigra,

quæ Græcis ἰὼν μέλαν & ἰὼν absolutè ab eodem exponitur

καὶ εὖ benefeseg. Lutea porro leucoia in tria alia genera idem Plinius dividit Tusculanum, marinum, & Calatinum ab oppido sic dictum. Male calathiana leguntur vulgò, & à calathis interpretantur appellata, atque inde φυλακίτη

D sompniat & campanulam. Sed hæc alibi. Falsi itaque qui putant, latius patuisse apud Græcos τὸ ἰὼν appellationem, multosque flores complexam, cum sola viola, quam dicimus Martiam, eo ipsis nomine fuerit nota. Inde ἰανθῶν, & ἰανθῶνα de vestibus purpureis; & ἰοδὲς, & ἰοπλόκαμος. Quibus omnibus purpureus & nigricans color indicatur, nunquam albus aut luteus. Quod argumentum est, Græcos nunquam ἰὼν de viola alba aut lutea dixisse. Priusquam ad alia pergamus homonyma, obiter heic consignabimus, herbarios nostros temere leucoium bulbolum commentos esse ex depravatis Theophrasti verbis, ubi enumerat λευκῶν inter bulbosa, lib. vii. cap. xiii. Πλεῖον ἢ καὶ τὰ βολεῶδη, καὶ ὅσα ἐλάττω. ταῦτα δὲ καὶ περὶ τὸν λευκῶν, καὶ βολεῶδη, καὶ ὀπῆων, καὶ καὶ τῶν πινὰ τὸ σπυρίγγιον. Plinius, cum ad verbum hunc locum verteret, non meminit leucoji vel violæ albæ, sed ita prorsum extulit nominibus Græcis servatis, quæ veteres omnes codices ad hunc modum exhibent scripta: Græci genera hæc fecere bolbinen, setanion, pythion, cocoygian, agilopa, sifrinchion. Quæ nos alibi expendimus. Nullum autem hic inter βολεῶδη sedem habere τὸ λευκῶν, vel ipsius Theophrasti testimonio convincitur, qui non aliud genus λευκῶν agnoscit præter illud, quod omnibus est notum. Sed & lib. vii. cap. ix. τὸ λευκῶν inter ὑπναυλοφυλά

F λα recenset, quæ caule nempe foliata sunt: At bulbosa illa leucoia, quæ tanquam legitima Theophrasti nobis apponunt, caulem à mediis foliis exeuntem præferunt. Eximendum igitur è numero bulbaceorum leucoion, sed prius ex verbis Theophrasti, cuius auctoritate permoti sunt ad id quaerendum, quod invenire non potuerunt. Scio moly, quod è bulbis est, vocatum nonnullis tradi λευκῶν ἄχρῶν: sed λευκῶν simpliciter dictum, qui pro bulbo, aut bulboso mihi ostendit in aliquo probato auctore absque ulla mendi suspitione, vicerit me favente quoque. Violæ sativæ luteæ, quam Græci λευκῶν, Latini etiam violam absolutè nominant, proximam esse concolori amplitudine caltham Plinius memorat. Idcirco & caltham quidam τὸν λευκῶν interpretati sunt. Glossæ: λευκῶν caltha, viola. Docuimus alibi caltham illam, quam candelulam hodie vocant officinæ, ex Græco καλχῶ defluxisse: quod tamen commune nomen est florum duorum. Dioscorides βέφθαλμον etiam κάλχῶν appellari ait. Atqui

Atqui certum est buphthalmum, quale ab eo depingitur diversum esse à caltha Romanorum. Sed ecce tibi Nicandrum in Georgicis, qui disertè κάλχαν & βύφθαλμον separat :

— βύφθαλμόν τε καὶ δῶδες Διὸς ἄνθος

Κάλχαν, σὺν δὲ ὑάκινθον.

Grammatici rursus aliam κάλχην exponunt βοτάνιον ἀνθοφόρον, ἐξ ἧς περφόρε βάπτει. Sed κάλχην passim purpuram esse tradunt, & καλχαίνην, περφόρε βάπτειν. Quæ κάλχη, quam & χάλκην vocant, non possit eadem esse cum κάλχα, quæ Latinis suam donavit caltham, quæque aut buphthalmum aut caltha est. Nutrius enim color purpureus nec ex utraque potest tingi purpura. Κάλχην pro metallico pigmento videtur posuisse Strabo, ubi sandycem fossiticam, quod ἁρμύριον χρώμα vocabatur, κάλχη similem esse tradit: ὃ δὲ ἁρμύριον χρώμα καλῶσιν ὅμοιον κάλχη. Sandyx illa Armenia pigmentum est metallicum, quod non rectè flori comparetur de colore. Ergo κάλχη, cui simile traditur, pigmenti genus sit oportet, & quidem notissimi. Numenius hoc idem pigmentum χάλκην vocavit in his versibus, qui citantur à scholiaste Nicandri:

— τότε δὲ αὐτὸ μολίβδῳ ἐναλίγκιον εἶδον

Ἀμφὶ δὲ κυδαίνει χάλκη ἴσση.

Notat ibidem scholiastes χάλκην esse ἄνθος αὐτὸ τὴν περφόρεν ἀνθόμασεν. Nescias, utrum florem an pigmentum intelligi velit. Utrumque Græcis ἄνθος. Grammatici illi, qui κάλχην & χάλκην exponunt βοτάνιον ἀνθοφόρον, ἐξ ἧς ἡ περφόρε βάπτει, videntur τὸ ἄνθος intellexisse de flore herbæ cuiusdam. Sed melius ἄνθος accipiendum de colore & pigmento. Alii enim simpliciter χαλκῶ esse περφόρεν dicunt, ut Hesychius: χάλκη, περφόρε. Numenius illis versibus, quos ante attulimus, de his loquebatur, quos vipera pupugit, quorum cutis varios assumit colores. Modo enim cæruleo & aëriino occupantur, modo plumbeo, interdum & purpureo, quæm vocant χάλκην. Nicander eandem rem commemorans ita scripserat:

Χροῖόν δὲ ἄλλοτε μὲν μολίβδῳ ζοφοδέει ἰχθὺς

Ἄλλοτε δὲ ἡρώεις, τότε δὲ ἄνθεσιν εἴσωτο χαλκῆ.

Admonet vetus interpres in aliis exemplaribus scriptum reperiri,

--- τότε δὲ ἄνθεσιν εἴσωτο χάλκης.

Quam solam veram esse lectionem opinor. Male vero idem scholiastes χαλκῆ ἄνθεα ibi de æris flore accipit. Numenius quoque tres hos colores in morsis à vipera existere scripserat, τὸν ἡρώεον, τὸν μολύβδινον, & τὸν χάλκην, id est, purpuræ. Sic autem versus ejus legendi, qui vulgo pessime corrupti sunt:

--- ἐπὶ ἰχθὺς

Ἡρώεις τότε δὲ αὐτὸ μολίβδῳ ἐναλίγκιον εἶδον

Ἀμφὶ δὲ κυδαίνει τότε δὲ αὐτὸ εἴσωτο χάλκη.

Dioscorides pro his tribus coloribus unum tantum nominavit in his, qui à vipera icti sunt: τὴν χροῖαν ἢ ὑπόλευκον. Ubi fortasse legendum ὑπόλευκον. Sed colorem χάλκην qualis fuerit, nihil est quod melius indicet, quem χάλκην metallicum à colore χάλκης ita appellatum, ut ἴανθον violaceum, à colore violæ. Χαλκανθὲς vocant Strabo & Dioscorides in antiquis codicibus. Ut ergo περφόρεν, quod purpuræ colore tinctum est, ita & χαλκανθὲς, quod χάλκης. Chalcant-

um autem istud vulgo vitreolum nuncupant à colore vitreo. Dioscorides κύανον esse vult: χάλκη igitur color cyaneus vel purpureus. Nam & cyanum florem Meleager περφόρεν κύανον vocat, & Strabo, qui ἁρμύριον χρώμα simile esse κάλχη tradit, de vulgari Armenio pigmento intellexit, quod cærulei coloris esse Dioscorides & alii prodidere, quodque proprie ἁρμύριον ζωγραφικὸν dicebatur, & absolute Armenium. Sed unde κάλχη, aut χάλκη pro purpura, vel purpureo colore? Κάλχη & κάλχη idem quod κόχλη unde & κάχληξ. Helychius: Κάχληξ τὴν κόχλη. Conchylum ita vocaverunt κόχλον, & αἶμα κόχλης faniem illam, quæ purpureo colore inficit. Uranius in Arabicis de Abafenis: Γεωργεῖσι ἢ καὶ περφόρεν πλὴν ἐπέλην αἶμα τὴν πυρὸς κόχληο. Atque ita alii passim. Servio cochlea. Arabes purpuram vocant ساف safaf, id est, cochleam. Vide quæ supra notata. Idem κάχλη, vel κάλχη, & per transpositionem χάλκη: unde περφόρεν simpliciter exposuere quidam. Nicander χάλκην inter conchylia recenset:

--- εὐρώων τε πολὺ πλεόν ἢ ἐπὶ κάλκης

Κηροφίδον, πίνης τε καὶ αἰθέρης ἐχίνε.

Ex his nihil jam dubii reliquum est, quin χάλκην purpuram dixerint à concha purpuræ. Et conchylum præcipue ita videntur vocasse, cujus Plinio teste color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Sanè color χάλκης, ut ex multis constat veterum testimoniis, huic adamussim responderet. Græci recentiores κογχύλιον passim pro purpura marina ponunt. Neophytus: Θαλασσία περφόρε, ἢ λεγομένη κογχύλη. ἔστι ἢ εἰδὼν θαλασσίαν κογχύλην. Vetus auctor κογχύλης ἐφόρε τὴν Herculem tradit, quam in eadem historia Pollux vocavit περφόρεν. Inde κογχυλευτής in glossis, muri legulus. Frustra sunt itaque Grammatici, qui χάλκην herbæ florem esse nobis persuadere conantur, quo purpura tingeretur. Vocis ἄνθος ambigua significatio eos fefellit, quæ modo florem, modo colorem & pigmentum notat. Hoc etiam in fraudem illos induxit, qui ἄνθεα χάλκης & χαλκῆ de æris flore interpretati sunt, cum de colore purpuræ aut æris accipi deberet, ut in Heraclea Rhiani:

--- φύλιν δὲ ἀπέλαμπε φαεινὴ

Ἄλλοτε μὲν κύανε, τότε δὲ ἄνθεσιν εἴσωτο χαλκῆ.

Nulli ibi flores æris imaginandi. Interdum colorem cæruleum, interdum æreum squamam ejus exhibere innuit. Sic ἄνθεα μίλτε Dionysii de differentibus terrarum coloribus:

Ἄλλη δὲ ἄστυρῆς ἐναλίγκιαν ἄνθεσιν μίλτε.

Ita vetus liber. Diversa igitur κάλχη, quæ purpuram significat, à κάλχα, quæ caltham vel buphthalmum. Epicharmus: ἑαδινὰν πετάλοισι κάλχαν. Ex qua tamen voce sequentes Græci λακχάν fecerunt per transpositionem de colore rubro, ut alibi pluribus indicavimus. Καλάκανθον pro chalcantho metallico legitur apud auctores hippiatricōn etiam in vetustissimis libris. Apud Geoponicōn verò scriptorem καλάκανθον herba est, quæ fugandis muribus ex domo sufficitur ex Paxamo: Καλακανθὲς ἢ καὶ οὐρανὸς καὶ σελὴν ἀπέρματος, καὶ μελανθὲς θυμωμὸς φέρονται. Glossæ Nicomedis καλάκανθον interpretantur γλαυκίον, de qua herba Dioscorides & alii. Hoc igitur & inter ὁμωνυμίας numeretur. Sed à floribus nondum discedamus.

C A P U T XXVIII.

De flammis & phlogis.

Flammæ appellamus, quæ sunt veterum irides vel gladioli. Nihil habent, quare sic merito appellentur, nec in specie nec in colore. Græci veteres φλόγα appellarunt floris genus à flammeo fulgore. Hesychius: φλόξ ἢ τὸ πυρὸς, καὶ ἄνθος. Meminit Theophras-

tus, & odore carere dicit, qui φλόγον etiam nominat, id est, flammulam. Perperam flammæum vertit Pinus & de flammeo violæ genere accepit, quasi scriptum esset φλόγον. Corrigendus Nicandri de ea versus in floribus coronariis:

D 3

φλόξ

Φλόξ ἢ Ἰεὺς αὐγῆσιν ἀνερχομένης ἰσοῦσαι.
De colore similem facit exorientis solis luci. *Aurora* colorem nostrates vocant mulieres. Caltham esse frustra volunt. Quidam. Alia est *flammula* herbariorum ex clematidum genere, sic dicta ab urente folii acrimonia. *Jovis flammam* vocat Plinius & alium florem, cujus meminit lib. xxvii. cap. vii. de ampelo agria: *viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam appellavimus in violis.* Nulum memini florem ab eo vocatum hoc nomine in violarum mentione. Sic tamen hic omnes libri. Capite de violis, quo earum differentias explicat, meminit floris, qui φλόξ Græcè dictus est, quam pro viola flammea temerè accepit: *postea, quæ ion appellatur & purpura: proximè flammeum, quod vocatur silvestre duntaxat.* Ita legendum eum locum alibi docuimus. Τὸ φλόγιον apud Theophrastum pro flammeo interpretatus est, cum sit flammula, idemque floris illius nomen ἰωνοειδὲς, quem alibi φλόξ appellat. Quod inter violas ejus meminerit Theophrastus, non tanquam violis congeneris, sed, quia circa idem fermè tempus floreat, putavit Plinius epithetum esse generis violæ, è colore sic vocati. Verba Theophrasti: ἡ μὲν ἰὼν, ἡ μικρότερον τὸ ἴσπερον καὶ τὸ φλόγιον καλεῖται τὸ ἄριον. Absolutè Græ-

A cis ion appellatur purpurea viola. Hoc est, quod Plinius ait: *Postea, quæ ion appellatur, & purpura.* proximè hanc violam floret flammula, ἡ φλόξ, τὸ φλόγιον. Perperam Plinius *flammeum* quod vocatur. Hæc est, quam in violis Jovis flammam se appellare hæc dicit. Atqui *flammeum* simpliciter appellasse videmus. An legendum: *Qualiter flos, quem ion flammeum appellamus in violis,* id est, violam flammeam? Certè eodem illo capite mentio ab eodem fit & alius floris, quem *Jovis florem* nominat. Hic Græcè Διὸς ἄνθος. Sed diversus ille à flammula, quæ φλόξ. Et nullus Græcis aut Latinis flos, qui Διὸς φλόξ aut Jovis flamma dicatur. An memoriâ lapsus dicemus, & cum duum ibi florum mentionem haberit, *flamma & Jovis floris,* ex duobus unum fecisse, quem Jovis flammam vocavit, dum memoriâ nimis fidit. Hoc etiam possit esse: sed non video, cur *viticularum* silvestris vitis colorem *rubentem* comparare debuerit floris colori. Nihil enim aliud vult his verbis: *Viticulis rubentibus, qualiter flos, quam Jovis flammam appellamus.* At doctissimos herbarios hæc sic accepisse nollem, ut putarent, florem dictum *Jovis flammam*, ab eo statui inter genera viticularum & clematidum agrestium.

C A P U T XXIX.

De œnanthe.

Quoniam in floribus versor, adjungam his & œnanthen, cujus modo mihi in mentem venit, quæ indiscretæ cum altero flore appellationis non negligendos in sevit errores in veterum scriptis, nunc per me revellendos & ex neotericorum animis, qui eos altius in pectus demissos receperunt. Οἰνάνθη flos labruscæ, quæ alteram habet οἰνάνθην cognominem, genere disparem. Hesychius: Οἰνάνθη, ἡ ἀνθῆσις τῆς ἀμπέλης. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον φυτόν ἔτιω λεγόμενον. Herba est œnanthe, quam Theophrastus inter coronamenta, quæ floribus constant, & ad coronas ferri solitam scribit: Σπείρεται δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη, καὶ γὰρ καὶ τὰ πᾶν ἀνθώδες. Plinius: odor ei, qui germinantibus uvæ, atque inde nomen. Hoc ipse de suo Plinius commentus est. Nam dictam Theophrastus autumat, quod florem habeat racemosum: Τὸ δὲ ἄνθος βοτρυώδες καὶ λευκόν. In Græcia sine odore est. Non igitur ab odore sic appellata. Nicander:

ἡ δὲ ὅσα χαύνης

Οἰνάνθης βρύα λευκὰ καὶ φήχεται νομῆες.

De hac œnanthe herba intelligendum. Notum est autem, omnes hujusmodi flores botryosos βρύα Græce dici, & propriè in olea: inde & βρύον dicitur, cum floret, ut & vitis labrusca. *œnanthe* in unguentis olim laudatissima: sed ambigitur, utrum illa, quæ flos est labruscæ, an quæ herba est. Theophrastus œnanthen esse herbam, ex qua unguentum fieret, clare decedit in libro de odoribus. Quin etiam non flores, sed folia ejus ad unguentum olim expeti solita myrtinum, colligimus haud dubiè ex his verbis: Ἀπὸ δὲ τῶν φύλων, οἷον τότε μέλινον καὶ τὸ οἰνάνθινον. αὐτὴ δὲ ἐν Κύπρῳ φύει ὁρενὴ καὶ πλούσιον. Σπὸ δὲ τῆς ἐν Ἐλλάδι ἢ γίνεται ἀπὸ τὸ ἀόδμον. *œnanthen* Cypriam in montanis nasci & odoratam esse, ex ejus foliis unguentum confici œnanthinum, quod non sit ex Græcanica, quia odor abest, planè significat. Quæ non possunt de labruscæ flore accipi. Nam ibidem commemorat quænam unguenta ex floribus fierent, & sola nominat Rhodinum, leucoinum & Sufinum. Præterea, cum dicat œnanthen in Græcia prorsus inodoram esse, de labruscæ flore non quit explicari, quem certum est, in quacunque terrarum nascente labrusca, bene olere. Certè ubicunque florentis odori nulla suavitas conferenda est. Recentis præcipuè summa est flagrantia: siccam nihil aut

D parum flagrare comperi. Adeo cito suavis ille spiritus evanescit. Dioscorides tamen œnanthinum ex labruscæ flore siccato parari scribit & optimum haberi, quod œnanthen ipsam olet. Ad medicinæ fortasse usum hoc œnanthinum conficiebatur. Ut sit, profecto aliud ab œnanthino Theophrasti, quod ex foliis œnanthes herbæ odoratæ, qualis erat Cypria, fiebat. Plinius, ne quid de more suo perderet, ex utraque œnanthe fecit miscellanea lib. xii. cap. xxviii. Eodem & œnanthe pertinet. Est autem vitis labrusca uvæ. Colligitur cum floret, id est, cum optimè olet. Siccatur in umbra substrato linteo atque in cados conditur. Præcipuè ex Parapotamia, secunda ab Antiocchia atque Laodicea Syria, tertia ex montibus Mediciis. Hac utilior medicina. Quidam omnibus illis præferunt eam, quæ in Cypri insula nascitur. Hæc œnanthe Cypria, quæ præfertur cæteris ad unguenta, non est labruscæ flos, sed herba. Parapotamia illa, quam ibi nominat, ex qua præcipue œnanthe labruscæ commendatur, non frequenter occurrit. Urbs Phocidis hoc nomine apud Stephanum recensetur: sed eam non putem hic habere locum. Parapotamia Straboni regio est Apamensibus Syriae vicina ad orientem, quam vocatam dicit Φυλαρχῶν Ἀραβίων Παρραποταμίαν. Eam hic intellexerim. Dioscorides œnanthen labruscæ tribus è locis laudat, Syria, Cilicia, & Phœnice. Apollodorus apud Athenæum, quæ quibus in locis unguenta omnibus aliis præstantia fierent, exponens; œnanthem Cypriam & Adramythenen ante omnes commendat: Οἰνάνθη δὲ Κύπριος καὶ Ἀδραμυττήνη: ἀμαρῶνιν δὲ Κῶν. Ubi οἰνάνθη vocat ipsum œnanthinum unguentum ex œnanthes Cypriæ foliis compositum, ut νάρδιον dicitur & κύπριον pro nardino & cypriano. Verba Apollodori Herophilii medici integra adferam, ut apud Athenæum citantur lib. xv. quia Plinius ea ad verbum Latine reddit, ut comparari invicem possent: Ἰεὺς μὲν ἐν Ἠλίδι χρηστότατη καὶ ἐν Κυζίκῳ. Ρόδιον δὲ κερῶδες ἐν Φασίλιδι καὶ τὸ ἐκ Νέας δὲ πόλεως καὶ Καπύης: Κρόκινον δὲ ἐν Σέλοις τῆς Κιλικίας καὶ Ρόδιον: Ναρδίον δὲ ἐν Τάρσῳ. Οἰνάνθη δὲ Κυπρία καὶ Ἀδραμυττήνη. Ἀμαρῶνιν δὲ Κῶν καὶ μέλινον. Κύπρινον δὲ περικέλευται τὸ ἐν Αἰγυπτῷ, δαύπερον δὲ ἐστὶ τὸ Κυπριακόν, καὶ τὸ ἐν Φοινίκη, καὶ ταύτης τὸ ἐκ Σιδωνός: τὸ δὲ Παναθηναϊκόν λεγόμενον ἐν Ἀθήναις. τὸ δὲ Μετώπιον καὶ Μενδύσιον καλεῖται ἐν Αἰγύπτῳ.

οὐκ οὐκ (εἰ). Nunc subjungamus verba Plinii ex istis Græcis expressa: *Irinum Corinthi* diu placuit, postea *Cyzici*: simili modo *rhodinum Phaseli*. Quam gloriam abstulere *Neapolis*, *Capua*, *Præneste*, *Crocinum* in *Solis Cilicia* diu maxime laudatum, mox *Rhodi*. *Oenanthinum* in *Cypro*, post *Adramyttio*. *Amaracinum* in *Coo*, postea in eodem loco pralatum est *melinum*. *Cyprinum* in *Cypro*, deinde in *Egypto*, ubi *Mendesium* & *Metopium* gratius factum est. Mox hac abstulit *Phœnice*, & *Cyprini* laudem *Egypto* reliquit. *Panathenæicum* suum *Athena* perseveranter obtinere. Fuerat & *pardalinum* in *Tarso*, ejus etiam compositio & mixtura oblitterata est. Vele ex unico hoc loco judicari licet, quo genio Plinius versatus sit in transferendis Græcis, quæ plerumque interpolat, insertis ad rem non pertinentibus, aut etiam contra rem facientibus interpretationibus. *Apollo* dorus hic ἐπὶ μύρων commentarium scripserat, quem & Plinius in hoc ipso libro auctorem sequutus est, ut ex indice apparet, ubi ejus nomen inter alios positum, quorum testimonii usus est: *Apollodoro*, qui de odoribus. Obiter igitur hoc expendamus. *Irinum Corinthi* diu placuit, postea *Cyzici*. Non hic Græcorum sensus, sed uno eodemque tempore *irinum* in *Elide* ex *Cyzico* factum, quod laudaretur. In sequentibus ubique hæc sic interpretatus est contra apertam auctoris mentem. *Amaracinum* in *Coo*, postea eodem loco pralatum est *melinum*. Ἀμαράκινον κῶον ἢ μύλινον: in *Coo* *amaracinum* simul & *melinum* præstantissima fieri indicat. *Cyprinum* in *Cypro*, deinde in *Egypto*, ubi *Mendesium* & *Metopium* gratius factum est. Mox hac abstulit *Phœnice* & *Cyprini* laudem *Egypto* reliquit. At Græca *Apollodori* significant *cyprinum* optimum in *Egypto* esse: secundæ notæ illud haberi, quod in *Cypro* fiebat & *Phœnices Sidone*. In eadem *Egypto* optime confici *Mendesium* & *Metopium*. Et sanè cum *cypros* *Egyptia* omnibus aliis præstaret, unguentum quoque *cyprinum* cæteris antistabat, quæ in aliis locis conficiebantur. *Pardalinum* *Tarfi* unguentum, unde explicatus sit Plinius nescio: inauditum in omni antiquitate & inditum hoc unguentum. Pro eo habetur apud *Apollo* dorum: νάρδιον ἢ τ' ἐν Τάρσῳ. *Pardalinum* illud ex *Pliniana* officina prodiit. *Oenanthen* repetamus. Οἰνάνθηα & Οἰνανθήα unguenta posteriores vocarunt, quæ ad delicias tantum & voluptatem suavitatis comparabantur, quibus & vestes & mensas perfundebant. Unde & apud *Lampridium* in *Heliogabalo pallia de oenanthio fundari*, sicut olim reposuimus & exposuimus. *Oenanthia* tamen illa nullam admittebant οἰνάνθη: non illam *labruscæ*, nec illam, quæ herba est. οὐχ, οἰνάνθη δέχεται, τὴν οἰνάνθηα περισηρομένη: ita *Paulus*, apud quem videndi plures modi conficiendorum οἰνανθίων. Sic priscum nomen in hoc unguento remansit, modus οὐκ οὐκ mutatus est. Adeo verò ignota fuit recentioribus Græcis οἰνάνθη illa priscorum herba, ex cujus foliis componebatur *oenanthinum* in *Cypro* optimum, ut *Paulus* in descriptione *oenanthes labruscæ* floribus, enarratis ejus in medicina facultatibus, ad finem hæc addiderit: ὅ ἢ Διοσκουρίδης ἐτέρεον ὑπογράφει τὴν ἐνανθίαν τὴν διώκωμιν ἐχέουσαν, ὅθεν δὲ πτερεῖ φησι καὶ σπαραγγεῖαν καὶ ἵκτερον ἰατρῶν. Hæc *oenanthe* herba est à *Dioscoride* lib. III. relata, quæ nullam habet cum *oenanthe labruscæ* nisi nominis cognationem. *Oenanthe* illa herba ad coronas usi sunt antiqui. *Meleager* tamen in *Pancarpia* corona, in quam omnia fere florum nomina in coronas antiquitus receptorum connexuit οἰνάνθη pro flore vitis, non pro herba videtur posuisse:

Καὶ νέον οἰνάνθης κλήμα Σιμωνίδειον.

Frustra hodie quærent hanc *oenanthen* *Herbarii* nostri, quibus in locis certum est eam minimè nasci: sed frustra magis sunt, qui putant se eam reperisse & persuadere nobis volunt esse *filipendulam* vulgo dictam. In pratis & herbosis locis cum hanc nasci consentiant, an non vident eo ipso non posse credi *oenanthen* veteres. *Dioscoridi* ἐν πτερεῖ φησὶ. *Theophrasto* ὁρίσθαι dicitur. Scientiæ pars est nescire fateri, quod nescias. Quod longè abest à nostris *herbarum* indagatoribus. Nihil volunt videri ignorare. Quæ fiducia ducit ad

A omnium rerum etiam notissimarum ignorantiam. Quid ille *Botanicus* egregius, qui in versione *Athenæi* ex Græco οἰνάνθη fecit herbam *oenanthen*? *Corvos* & *canes* inebriari, si herbam *oenanther* degustent: Hoc modo etiam solere *corvos* capi in aucupio. Quis meminit veterum, hanc inesse vim *oenanthæ* herbae? Ne id quidem possit *oenanthæ labruscæ* aut flos vitis. οἰνάνθη offa est vel placenta ex vino subacta. *Grammatici* μάζαν οἶνω δεδωμμένην interpretantur. Sic μελιτῆρα melle conspersa placenta. *Athenæus* lib. x. καὶ τ' τῶν κορχικῶν καὶ τ' κυνῶν γένος μεθύσκει τὴν οἰνάνθηα καλεσμένην φασγόνται. Addiderunt *βοτάνην*, qui, quid esset οἰνάνθη, nesciebant. Paulo post: Διὸ καὶ τὰς θύρας πύον τῶν πηθήκων καὶ τῶν κορχικῶν μεθύουσιν τῶν μὲν οἶνω, τῶν δ' τῇ οἰνάνθῃ. Hodie quoque *coryi sturnique* cicures, ut ludos præbeant, offis vino maceratis solent inebriari. Hæ sunt οἰνάνθη. Qui de herba *onothera* dicta accipiunt, planè suaviludii sunt. Radice ejus in potu data feras mitigari apud *Dioscoridem* legi: apud *Theophrastum*, mores conciliare mitiores in vino sumptam, & hilaritatem afferre. Non ex eo sequitur, *canes* inebriari eadem herba posse, & *corvos* inebriatos capi consueffe. In antiquissimo codice *Dioscoridis* οἰνάνθη & οἰνάνθη & οἰνάνθη tribus his nominibus appellatur. Apud *Plinium* quoque lib. xxvi. tam in indice quam in ipso textu libri, *onotheram* scribunt & *oenan* pro *onagra*. Eandem herbam veluti diversam recenset lib. xxiv. inter magicas herbas ex *Crateva* sub nomine *oenotheridis*. Quo loco index pariter manu exaratus, & antiqui codices *onothuridem* legunt: *Cratevas onothuridem*, cujus adpersus è vino feritas omnium animalium mitigaretur. Non dubito tamen, quin verius concipiantur hæc omnia ejus nomina ex vino οἰνάνθη, οἰνάνθη, οἰνάνθη, & οἰνάνθη. Ratio nominis, quod ejus radix, ubi siccata est, vinum oleat, & eandem quam vinum hilaritatem pota faciat. Alia fuit herba οἰνάνθη, quam videtur *Plinius* cum οἰνάνθη confusam dedisse. Sic vocatam *silvestrem malvam* docuit *MeHarpocratio* in *Lexico* ἐπὶ φυσικῶν δυνάμεων his verbis: Οἰνάνθη βοτάνη, ἣν οἱ μὲν οἰνάνθη, οἱ δ' οἰνολόχην καλεῖσιν. Esse quam *αἰθαίαν* Græci dicunt, ibidem adjicit, quæ alia est ab *oenotheride*. *Oenanthen* porro, quæ herba est, herbarius *Arabs* in antiquo *Dioscoride* vocat *λαυδία*

basilia. Quod ideo norandum duxi, quia nulla ejus mentio apud *Avisenam* aut alios *Arabes* mihi reperta. *Oenanthen labruscæ* eo nomine appellant, quod vitis fructum florentem significat. Cæterum hanc *oenanthen*, quæ ex vite *labruscæ*, nihil ad unguenta pertinuisse existimo, sed florem herbae illius odoratæ. Qui contra sentiunt ex veteribus, decepti videntur, ut in aliis, ὁμωνυμία. *Montanam* *oenanthen* ad unguenta maxime probat è *Cypro* insula *Theophrastus*, quia in aliis locis inodora: αὐτὴ δ' ἐν Κύπρῳ φύεται ὁρμητὴ καὶ πολυόσμῳ. Hæc agrestis & sponte nascens laxosis locis. *Dioscorides*: φύεται ἐν πέτραις. In reliqua Græcia, ubi ferebatur in hortis ad coronas, sine odore erat, nec unguentis apta. *Oenanthen labruscæ* etiam è montibus peti solitam laudatissimam ostendit *Plinius* in præfatio nelibri. xxi. Laudatissima in Syria, maxime circa *Antiochia* & *Laodicea* montes: & lib. xii. *oenanthen* ex *Medicis* montibus tertio loco bonitatis asserit. *Dioscorides* de compositione *Oenanthini*: Οἰνάνθη τὴν ἐν σφυλῆς διὰ δὴ μαργάνας. Eligendam præcipit ad unguentum eam *oenanthen*, quæ odorata est. Hoc in herba *oenanthe* præcipiendum fuit, quia non omnis odorata. At flos vitis nullus non odoratus. Idem lib. v. ubi genera ac differentias vitium ac vinorum recenset genus esse *oenanthes* tradit, quod flore tenuis tantum procedit nec acinos gignit: ὅς ἂν τῆς ἀνθήσεως ἀγὰ τὴν λεγομένην οἰνάνθη. Nulla est *labrusca*, quæ non floreat defloreatque & acinos saltem pariat. Hoc de *oenanthe* herba duntaxat dici queat, quam & χαύνην propterea vocitat *Nicander*, χαύνης οἰνάνθης βρύα λευκά. *Oenanthen labruscæ* ex his regionibus ad medicinas laudatam asserunt veteres, quæ nunquam *oenanthini* unguenti compositionibus celebres fuere. *Dioscorides* *oenanthen* medicis utilem commendat in Syria, Cilicia & Phœ-

Phoenice nascentem. Plinius ex alio auctore nominat Parapotamiam, Seleuciam & Medos montes. Ceterum compositione cenanthini maxime celebrata Cypros insula & Adramyttium, ex quibus locis οινάνθω ad medelas expeti quasi præstantissimam non meminere. Quod argumentum habes, cenanthinum veteribus cognitum, non ex labruscæ flore, sed ex herbæ cenanthes foliis fieri solitum. Plinius in præfatione lib. xxiii. *Omphacio coheret cenanthe, quam vites silvestres ferunt, dicta a nobis in unguenti ratione.* Obiter & illud de omphacio castigandum, quod in unguentorum ratione Plinius habere locum voluit, nihil ad eandem rem pertinens. ὀμφάκιον & ὀμφάκιον ex nominum similitudine confudit, & alterum pro altero sumpsit. ὀμφάκιον succus est uvæ acerbæ ὀμφακῆ, qui exprimebatur, eoque modo, quam Dioscorides narrat, præparabatur ac servabatur ad usum medelarum. ὀμφάκιον verò subintelligendo ελαιον, oleum est ex oliva immatura & viridi factum, odoribus plerumque accipiendis servandisque serviens. Plinius *omphacium* oleum vocavit, quod est ὀμφάκιον; & *omphacium*, qui succus est uvæ acerbæ, ad unguentorum mixturam transtulit, cui rei oleum omphacinum debebatur. Dioscorides: *Ελαιον ἀέλσον πὸ αἰμοτελεῖς, ὃ καὶ ὀμφάκιον καλεῖται. χρῆσιμον ἢ πὸ τοῖσιν ἢ εἰς τὴν τῶν μύρων κατασκευὴν.* Plinius lib. xii. cap. xxvii. ubi exequitur rationem unguentariam: *Oleum & omphacium est ex olea & vite.* Ridicule. Oleum est *omphacinum*, quod ex olea fit. *Omphacium* verò absolute πὸ ὀμφάκιον, quod ex uva exprimitur, nec oleum dicitur. *Omphacium* mox ita describit: *E vite sit psythia aut Amminea, cum sint acini ciceris magnitudine, ante canis ortum. In prima lanugine demetitur uva ejusque melligo; reliquum corpus sole coquitur.* Duas etiam hic res misere confudit. *Omphacium* fit ex uva, cum adhuc acerba est, & necdum colorem mutavit, μήπω περὶ αἵματος τῆ σαφούς, hoc est, quod heic ait noster, cum sint acini ciceris magnitudine. Aliud est, quod protinus sequitur, *in prima lanugine demetitur uva.* In prima lanugine demetitur uva, cum in flore est. Flores enim tanquam lanugo uvæ. Inde & *pubescentem uvam* alibi dixit pro flore. Hoc igitur ex Adversariis traxit, in quibus similiter notaverat confectionem vini ὀμφάκτου, quod ex uva pubescente & in prima lanugine demessa conficitur. Dioscorides vocat τῆ ἀμπέλης πὸ αἵματος βρώσις. *Pubertatem uva* idem Plinius dixit lib. xxiii. in præfatione, ubi ad hunc locum respexit: *Omphacium qua fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco docuimus.* Hic est locus, ubi hoc docuit: *Uvarum pubertatem* dici res ipsa postulat, quæ jam defloruit acinosque ad plenum formatos habet, nondum tamen variatos. *Vitem pubescere*, cum in eo statu est, alibi offendimus. Atque *lanugo uvæ* non potest aliud significare, quam florem ejus *pubescentis*, id est, *floris*, ut idem locutus est lib. xiv. in præfatione. *In prima lanugine demetitur uva, ejusque melligo.* Nolo vivere, si scivit ille, quid scriberet. Melliginem alibi passim usurpavit pro succo concreto & densato, qualis est πείπλις Græcorum, ut lib. xi. cap. vi. *melliginem* è lacrimis arborum, qua glutinum pariunt. Dioscorides in conficiendo omphacio succum, qui expressus est ex uvis viridibus, in vase æris Cyprii positum, & linteo operculatum, tamdiu ad solem manere monet, donec totus concreverit & coagulatus sit: & subinde versandum esse quicquid concrevit, miscendumque eum eo, quod nondum coactum est, ut unà incorporaretur & similiter tenore univèrsum condenseretur: Δεῖ ἢ πρὸς κυνὸς ἐκθλίβοντα τὸ χυλὸν ἡλιαίνειν ἐν χαλκῷ ματρί ἐνδρῷ σκεπασμένον ὁθονίῳ, μέχρις ὅς συσφύσῃ, ὅλον αἰεὶ τὸ πεπιπνυμένον μίσγαντα τῷ ὕδατι. An Plinius τὸ πεπιπνυμένον hoc *melliginem* dicemus Latinè reddere voluisse? Voluerit sane, sed nihil in tota illa oratione cohæret, nihil aptè contextum est. Verum omnino est, quod diximus, duas illum res miscuisse. Οινάνθω & ὀμφάκιον junctim descripsit Dioscorides, quarum illa colligebatur ad usum medicum, dum adhuc in flore esset labrusca: hoc vero ex immatura uva exprime-

A batur. Ad omphacium illa pertinent, quæ priore loco posuit: *E vite sit psythia aut Amminea, cum sint acini ciceris magnitudine, ante canis ortum.* Ad cenanthen ea, quæ sequuntur: *In prima lanugine demetitur uva ejusque melligo. Reliquum corpus sole coquitur. Nocturni rores caventur. In fictili condita melligo colligitur.* Oenanthe flos est uvæ, qui in prima lanugine demetebatur unà cum ejus melligine. Ita vocare Plinio libuit humorem roscidum floribus vitis silvestris insidentem, qui simul cum flore colligendus. Contrarium tamen monet Palladius, cenanthen sine rore colligendam. De cenanthe: *Silvestres uvas, cum florent, sine rore colligimus & expandimus in sole, ne quid restet humoris, & flos ad excutendum seccior appareatur.* Sequitur apud Plinium: *Reliquum corpus sole coquitur.* Solum florem demeti cum rore videtur intellexisse; corpus autem uvæ relinqui, ut sole coquatur, & mature-scat. Nam *coqui uva* dicuntur, & *sole coqui vindemia*, quæ ad maturitatem procedit. Hæc ridicula sunt. Uva ipsa florens demetebatur cum rore ipso: οινάνθη καλεῖται ὃ τῆ ἀρχίας ἀμπέλης καρπὸς, ὅποτε ἀνθῆ. δὲ πρὶν θεοῦ ἢ δὲ εἰς ἀκρότην ἀγγεῖον ὀρεάκιον συλλέγοντας, καὶ ξηραίνοντας ὅπῃ ὁθονίς ἐν σιγῇ. In fictili componebatur. Quod in sole coqui reliquum corpus dixit Plinius, id ad omphacium referendum est, ac legendum: *reliquum corpus sole coquitur*, hoc est, quod Dioscorides de omphacio tradit, in sole ponendum esse, donec cogatur; & subinde movendum, quod concreverit, ut miscetur cum eo quod liquidum adhuc mansit. Hanc lectionem & expositionem id confirmat, quod sequitur: *nocturni rores caventur.* Prohibent quippe succum omphacii concrefcere. Ideo noctu è subdivo tollitur: *νόκτωρ ἢ αἶθεν δὲ πρὸ τῆ ὑπαιθέλης. καλύπτει ἢ αἱ δρόσι τὴν σύσπιν ἀνθῆ.* Ergo melliginem vocaverit succum illum omphacii concretum & sole coactum. Optima, qua rufa acriorque & aridior. Dioscorides de omphacio suadet, eligendum esse πὸ ξανθὸν, πὸ δεινῶτον, ἢ πὸ δάκνον τὴν γλῶσσαν. Ex eo clarum est, melliginem vocasse Plinium omphacii succum concretum ac sole coactum, similemque melligini propriè dictæ, quæ est πείπλις, ceræ genus, qua pro glutine utuntur apes. Atqui paulò ante uvam in lanugine demeti cum sua melligine volebat, & reliquum corpus sole cogi. Qui mihi illum heic defenderit, næ ille magnus orator fuerit: multò minus in hoc excusandus, ubi omphacium illud in unguentis aliquem usum habere credit. Hoc disertè heic tradidit. Deinde lib. xiii. cap. de unguentis, in multis unguentorum compositionibus πὸ ὀμφάκιον nominatim abhibet cum aliis speciebus aromaticis. Ut de metopio: *cui addidere omphacium, cardamomum, juncum, calamum, mel, vinum.* Item de Rhodino: *Itaque simplicissima Rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio, flore rosa.* Atque in sequentibus passim, ubi pro omphacio debuit esse *omphacinum*; ac de oleo viridi, non de succo acerbæ uvæ concreto id accipi, cujus nullus usus in unguentis. ὀμφάκιον nomine caret apud Latinos. Succum ex viridibus uvis expressum liquidumque, cui in condimentis hodie tantum locus est, *viride jus* vulgò dicimus. Græci recentiores ἀγγελδόζωμον vocant. Le-est, jus immaturæ uvæ, quam ἀγγελῖδα dicunt. Lexicon Iatricum: *ἀμιναία ἢ ὀμφαξ ἢ ἀαρεῖ σαφύλη, ἐξ ἧς καὶ ἀμινάιον γλῶσκα πὸ ὀμφάκιον, ἢ πρὶ ἀγγελδόζωμον.* Veterum omphacium ad medicinam duntaxat parabatur, succo similiter ex uvis immaturis expresso & solis calore densato. At ὀμφάκιον ελαιον Græcorum, suum habuit apud Latinos vocabulum. Quippe *viride oleum* dicebatur. Glossæ: *Viride oleum* ὀμφάκιον. Non culpà itaque vacaret Plinius, si pro viridi oleo Græcè dixisset *omphacinum*. Sed *omphacium* pro omphacino in ratione unguentorum substituit, quod in Latina lingua non habet vocabulum. Viride autem oleum ad condiendos odores olim multi usûs fuit. Inde oleum *conditum* πὸ ἡδυσμῆον, cui odores incocti fuerant, cujus in condimentis nulla gratia, quam præcipuam in cibis habuit viride. Hinc notata Cæsaris à magnis scripto-ribus

ribus indifferentia circa victum, cui cum hospes in Gal-
lia oleum conditum ad asparagos pro viridi apposuisset,
non id aspernatus sit, sed etiam largiter ederit. Condi-

A *tum oleum* vocat Suetonius τὸ ἡδυσμύον, cui ἡδύσματι ad-
dita. Plutarchus μύρον nominat in eadem re narrata. At
viride oleum τὸ ὀμφάκινον.

C A P U T X X X.

De asparagis.

I N illis asparagis, quoniam heic eorum incidit men-
tio, quam largiter errat noster ex similitudine no-
minum! Græci ἀσπάραγον vocant herbam sui gene-
ris ac nominis, cujus lautissima inter hortenses cura:
ἀσπάραγον iidem præterea appellant brassicæ cymam,
& quemcunque teneriorem cauliculum olerum pri-
mitus è terra exeuntium. Græcis ὀρμύον vocatur. Un-
de πάντα τὰ ὀρμύα, quæcumque è terra prodeunt ac sur-
gunt, ἀσπαράγες vocant. Inde asparagus brassica pro
brassicæ cyma, quod κύμα Græcis & κύημα κρέμεις,
idemque κρέμεις ὀρμύον, & unica voce κρεμβοσπάρα-
γος in Glossis: cyma, ἀσπάραγος, κρεμβοσπάραγος. Ita le-
gendum. Idem etiam ὀρμύον Atticis. Athenæus: Δι-
φίλου δὲ φησιν, ὡς ὁ τὸ κρέμεις ἀσπάραγον λεγόμενον
ἰδίως ὀρμύον, ὡς μαχώπερος ἐστὶ καὶ δύκελιώπερος, ὅθεν
ἢ βλαπτικὸς. Ἔστ' ἢ δειμύς καὶ ἐρελικός, καὶ ἀδικεῖ νεφρὸς καὶ κύ-
στις. Hæc omnia in cymam, vel asparagum brassicæ
conveniunt, quæ & oculorum claritati officit, & ve-
sicam renesque exulcerat. Plinius ad asparagum sic
proprie dictum transtulit lib. xx. cap. xi. *urinae cient*
utilissime, præterquam quod vesicam exulcerant. Hoc pro-
prium asparagi brassicæ, non asparagi ἰδιωτὸς. Addit
deinde: *silvestrem asparagum aliqui corrudam, aliqui Li-*
bicum vocant, Attici orminum. Ita enim libri. Et in indi-
ce manu exarato: *Corruda sive Libycos, sive ormino.* Aliud
tamen ὀρμύον, aliud ὀρμύον. Sed Plinius eundem fa-
cit. Orminum alibi descripsit: Venerem excitat. Inde
fortasse asparagi *ormenum Venerem quoque stimulare* dixit.
Hefychius: ὀρμύον ὀσπρόν. Idem oculorum albugi-
nes & maculas deterget. Ex eo etiam Plinius, *aspara-*
gum oculis claritatem asferre, videtur adstruxisse. Nisi
potius ad brassicam referendum sit, quam πρὸς ἀμελω-
πῆσι βοηθεῖν docet Dioscorides. Hinc & Plinius inter
brassicæ laudes exequendas hoc etiam ponit, quod ci-
bus ejus oculorum claritati conferat. Atque Diocles &
alii Græci oculis nocivam tradunt. Unde & κρέμειν,
quasi κρεμβέλλω grammatici dictam argutantur. Co-
lumella in Horto:

Nunc veniat quamvis oculis inimica coramble,
namque salutarè properet lactuca sapore.

Suidas: κρέμειν, ὅσον κρεμβέλλῃ πρὸς ὄσιν, ἢ ἀμελωπῆσι τὸ
διοσπρόν. Mirum porro, cramben hîc reponere Colu-
mellam, cum paulo genera omnia & differentias bras-
sicæ explicarit; & magis mirum vocare κρεμβέλλω ex
nugatorio grammaticorum etymo. Fortasse per co-
ramblen non brassicam, sed coriandrum intellexerit,
quod κρεμβέλλω etiam dictum nugantur Grammatici.
Hefychius: κρέμειν, τὸ κρεμνέειν, ἢ μάλιν κρεμβέλλω.
De brassica autem oculorum claritatem adjuvante &
impediente conciliabunt alii. Nos enim heic concilia-
turis non insistimus. Plinius lib. xix. cap. viii. etiam
silvestrem asparagum *orminum* dici docet: *Hunc silve-*
stem intelligo asparagum, quem Græci orminum aut mya-
canthum vocant, aliisque nominibus. Aut perperam heic
scriptum *orminum* pro *ormenum*, aut Plinii error est ὀρμύ-
ον accipientis ἀντὶ τῶ ὀρμύον. Et hoc verius putabit, qui
Plinium noverit. De ormino non satis convenit inter
eruditos herbarum, quid sit, & quid vocetur hodie.
Dum illi litigant, doceamus perperam in fativum &
agreste distinguere vulgatos Dioscoridis codices. Nul-
la ejusmodi differentia in antiquissimo libro, qui ὀρμι-
νον unum agnoscit, fativum nempe, sed duplicis gene-
ris semine tantum differentis: Ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ σπορῷ δὸν ὀ-
ρμύον φαίον, ὅπῃ ἢ τῷ ἐτέρῳ ὀρμύον καὶ μέλαν. In uno
reperitur semen nigricans & rotundum, in altero ni-

B grum & oblongum. Legitur vulgo: ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ σπορῷ.
Antiqua lectio confirmatur à Plinio lib. xxi. cap. ul-
timo de ormino: *Duorum generum, alteri semen nigrum*
& oblongum, alteri candidum & rotundum. Non candi-
dus in altero, sed minus nigrum. Mentio apud eum-
dem lib. xxvi. cap. x. *ormini agrii*, sed ibi scriben-
dum: *ormenos agrios.* Quod de asparago brassicæ ac-
cipiendum, cui opponitur ὀρμύον ἢ μέρον. Male igitur
in editionibus Dioscoridis conceptus titulus, ὅθεν
ὀρμύον ἢ μέρον. Quod tamen etiam apud Neophytum
habetur, quem decipit ἑμάνυμια illius ormeni agrestis
& fativi. Orminum, si quis hoc desideret, Arabicè

C dicitur جالبن *gulben*. Non ab illis dissentio, qui
putant esse, quod vulgo vocatur *orvale*. Nomen ipsum
eo ducit: nam Græcis hodie dicitur ὀρμύα & ὀρμύα.
Qui Gallicas appellationes in historia plantarum Fuch-
sii adposuit, *silvestrem asparagum* indigetat, cum orme-
no imperitè confundens: quod & Plinius fecit. Qui
etiam in eo peccat, quod asparago corrudæ proprium
hoc nomen adscribit, quod de brassicæ asparago sive
cyma dicebatur. Nam ὀρμύον teste Diocle proprie
ἢ τὸ κρέμεις ἀσπάραγον. Hefychius ὀρμύον exponit:
τὸ κρέμεις τὸ ἐκπρὸς κύμα. Sic legendum. Idem tamen
addit silvestrem asparagum à quibusdam sic vocari. Pol-
lux ἀκανθίαν vocat ἀσπάραγον, (mitiorem vero τὴν ἀπὸ
τῶ κρέμεις. lib. i. ἀσπάραγος μέντοι ὁ ἀκανθίας λέγετο). Hic
est silvestris & spinosus asparagus. Ὁρμύον ἢ ὁ ἡμέρον
ἀπὸ τῶ κρέμεις καλέμενος. Hic est asparagus brassicæ,
sive cyma. Apparet utrumque asparagum miscere.
At lib. vi. ἀκανθίαν vocari notat ὀρμύον his verbis: ἀ-
σπάραγον ὁ ἀκανθίας ὀρμύον, ἡμέρος ἀσπάρατος. Distin-
guit inter ἀσπάρατον & ἀσπάρατον: hac voce mitiorem & fa-
tivum asparagum significari, illà silvestrem & spinosum
ὀρμύον. Apud Græcos ὀρμύον id omne significat, quod
in caulem exiit, ἀπὸ τῶ ὀρμύον. Hefychius: ὀρμύον, ὀρμύον,
ἐκκεκαυλημένα. Ita scribendum. Suidas: καὶ ἀπὸ τῶ
λαχάνων ὀρμύον περὶ τῶ ἀσπάρατος καλεῖται. Cauliculos o-
mnes omnium olerum incipientes, & qui vere primum
exeunt ἀσπαράγες & ὀρμύον Græci vocarunt. Inde ἐξορ-
μύον apud Sophoclem pullulare, in altum surgere:

Ἐξορμύον, καὶ ὅσα ὀρμύον αἰετῶν

βλάστη.

Tollit se in auras incessanter pullulans.

Germen.

F Inde ὀρμύοντα λυκαψὸν Nicander dixit, & grammati-
ci interpretantur αἰετῶν incremento majori in cau-
lem asurgentem. Talis lycapfos. Frustra igitur il-
le, qui ὀρμύον asparagi à Venere stimulanda dictum o-
pinatur eruditus Herbarius. Sosipater Charisius Græ-
cos ὀρμύον dicere, quod Romanos *cyma* adnotat, & sum-
mos cauliculos interpretatur τὸ κύμα. Athenæus sub no-
mine ἀσπάρατος, tam brassicæ *cymas* quam *asparagos* pro-
priè appellatos complexus est absque ulla discriminis
distinctione. Quod moris habent in omnibus ferè ho-
monymis veteres scriptores. Asparagum Arabes vocant

G اسفراج. Avilenæ vocatur هليون *helium*. Quod
& ipsum purum putum est Græcum ἑλεον. Nomen
speciei pro genere. Et species illa præstantissima ἑλεος
ἀσπάρατος, quem & unica voce ἑλεος ἀσπάρατος dixerunt.
Pro quo *λεος ἀσπάρατος* apud Hierophilum philosophum.
Iisdem Arabibus brassica *karumb* قرومب quod item
ex Græco κρέμειν.

De brassica.

HÆc brassicæ mentio, in quam incidi, advertit hic me, ut aliam proponam ex ejus nomine, non illo quidem vulgari, sed Attico antiquo ὁμωνυμίαν, quæ Plinium quoque falsa scribere adegit & aliena à proposito. Attici ῥάφανον appellarunt brassicam, quæ aliis Græcis κρεμμύνη. Ceteri verò Græci ῥάφανον nominarunt, quæ Atticis ῥάφανος dicebatur. In scriptis itaque Atticorum, ut Theophrasti & aliorum, ubicumque ῥάφανος occurrit, ea brassica est: quæ dicitur illis ῥάφανος, aliorum est ῥάφανος & sequentium Græcorum. Hæc distinctio non observata, quæ tamen in promptu erat vel mediocriter linguæ Græcæ intelligenti, Plinium egit transversum, ita ut de raphano ea scripto prodiderit, quæ ad brassicam pertinent. Ut lib. XIX. cap. V. *Genera raphani Græci fecerunt tria foliorum differentiâ, crispâ atque levis, & tertium silvestre.* Hæc raphanus Attica, non communis; quæ brassica est, non raphanus. Theophrastus, unde has differentias raphani sumpsit: τῆς ἥ ῥάφανος τετραχὴ δριγερμύνης, ἡ λεπτοφύλλης τε, ἡ λοφύλλης, ἡ τριτῆς δ' ἀργίας: ubi legendum ἑλοφύλλης τε, ἡ λεπτοφύλλης. Athenæus ex Theophrasto: τῆς ἥ ῥάφανος κρεμμύνης λεγώ, ἡ μὲν ἐστὶν ἑλοφύλλης, ἡ ἡ λεπτοφύλλης, ἡ ἡ ἀργία. Subjicit ibidem Plinius discrimina raphani ex Latinorum observatione petita, quæ communem raphanum spectant: Hæc radix Latine. Glossæ: Radix, ῥίζα δένδρεος καὶ ῥάφανος. Isidorus: *Raphanum Græci, nos radicem vocamus.* Neophytus: *ῥάφανος, ῥωμαίοις ῥάδιξ νόσεως.* Burgundi quoque mei vocant radicem, quæ est raphanus. Latini nihilofecius & raphanum dixere: unde fluxit Italicum hodiernum raphano & Hispanicum raphano. Plinius multis aliis locis hanc raphanum de Attica ῥάφανος interpretatur, quæ illis brassicam designat, ut lib. XVII. cap. XXIV. *Quorundam natura non necat quidem, sed ledit odore aut succi mixtura, ut raphanus & laurus vitæ.* In Græcis Theophrasti, unde hæc sunt expressa: ἔνια ἡ ἡ φτερίδι, χείρω ἡ πικρὴ δυνάμει τῶν χυλῶν καὶ τῶν ὀσμῶν, οἷον ἡ ῥάφανος καὶ ἡ δάφνη ἡ ἡ μπελον. Theophrasto, qui Attice loquutus est, ῥάφανος non raphanum significat, sed brassicam. Alias nihil notius quàm brassicam viti esse inimicam. Hesychius: *ῥάφανος καὶ ῥάφανος διαφέρει πρὸς τὴν Ἀττικὴν: ῥάφανος μὲν γὰρ ἡ κρεμμύνη, ῥάφανος δ' ἡ παρ' ἡμῖν ῥάφανος.* Ergo & ῥάφανος apud Theophrastum est vulgaris raphanus: ῥάφανος verò brassica. Raphani five radicis duo tantum genera: sativum & agreste. Mitiorum, quæ sativum venit, Græci τρωξίλλω dicunt, Latini veteres panariam, quia cum pane ederetur cruda, præcipuè à rusticis. Galenus lib. II. de ciborum facultate: ὁ μὲν μὲν ἐν ἐσθίσειν αὐτῷ μόνον τέπιπαι οἱ καὶ τὰς πόλεις ἀνθρώποι, πρῶτον ἐν ἀπάντων μετὰ γάρ, ὅλοι οἱ καὶ ὁ δὲ ὀσπρίων, οἱ δ' ἀργεῖος καὶ μετ' αὐτοὺς πολλοὶς προσφέρων) ἀναπαύσει τὰς αἰσθήσεις ἀποφύσει φύσιν. Inde raphanus panaria dicta. Auctores veterinarii cap. CXXXI. *ῥάφανον παναρίαν συντελεσθῆ.* Quod & alibi occurrit. Dicitur & τρωξίλλω apud eodem, ad differentiam τ' ἀργίας. cap. LIX. *ῥάφανος τ' τρωξίλλω.* Agrestem raphanum Latini dixere armoraciam. Plinius lib. XIX. cap. V. *Etiamnum unum silvestre, Græci agrion vocant, Pontici armon, alii leucon, nostri armoraciam.* Alibi tamen sativam facit lib. XX. cap. IIII. *Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant.* Sibi ipse igitur contradicit. Sed librarii in culpa, vel correctores. Scriptum in libris: *est usus in Italia.* legendum itaque: *est ejus usus in Italia.* De raphano silvestri loquitur in iis, quæ præcedunt. Glossæ: *Armoracia, ῥάφανος.* Ita vocarunt posteriores raphanum silvestrem ἡ ῥάφανος: mitem autem & sativam, ῥάφανον. In iisdem glossis arboracia exponitur καὶ δένδρεος. Et videtur sanè idem nomen arboracia & armoracia ex cognatione litte-

rarum M. & B. & permutatione invicem. Raphanus aspectu interiorem arboris medullam planè refert. Idem Plinius ῥάφανος Theophrasti Latine napos transtulit, cum sint raphani. At napi sunt βενιάδες Græcè. Ea re id videtur existimasse, quia βενιάδες, id est, napi apud Theophrastum nulla est mentio, idcirco ῥάφανος illius auctoris pro raphanis accepit, & ῥάφανος pro naps. Veteres autem Critici censent, Theophrastum nomine masculæ γογγυλίδος (nam id genus in masculum & feminam dividit) comprehendisse napum, id est, βενιάδες. Galenus parum interesse dicit, utrum quis βενιάδες dicat, an γογγυλίδος, cujus hæc verba sunt ex lib. II. de ciborum facultatibus: *ἔτε γογγυλίδος καλεῖν ἔτε βενιάδες βέλοιο τὸ φύτον τῆς.* Sane γογγυλίδος propriè dicitur, quæ rotunda est ac globosa: nam id Græcè γογγύλον significat. Unde γογγυλίδος ἐπειρώδες Nicandro: & γογγυλίδος parvæ pilulæ. Græci: γογγυλίδος τὰ μικρὰ κατὰ πόλιν; ἔρηται δ' ἀπὸ τῆς καὶ τὸ χυμὸς ὁμοιοῦται. Cyclamini radicem, quæ rotunda est, similem γογγύλῃ tradunt scriptores. Alia est figura napi, siquidem id sit, quod hodie vocatur. Longa quippe ac teres, non globosa. Βουναίς tamen idem ferè sonat appellatione, quod γογγύλη: sic enim dicta est, quod in tumulum ac veluti globum collecta sit. Græci antiquissimi ῥάπυν vocarunt, quæ βουναίς fuit dicta posterioribus, id est, napus, ut iidem Critici volunt. Speusippus: *ῥάφανος, γογγυλίδος, ῥάφανος.* Quod Latine liceat vertere: *Raphanus, rapum & napus.* Nam γογγυλίδος, ῥάφανος est Latinorum, qui tamen ex ῥάφανος, vel ῥάπυν fecerunt suum rapum. Athenæus: *τῶν δ' ῥάφανος γλαυκὸς ἐν τῷ ὀψοδονικῷ, ἀπὸ δ' π' ἡλῶς καλεῖ ῥάπυν. τῆς πρὸς δ' ἐδὲν αἰσθῶ ἐστὶν ὁμοίον, εἰμὴ ἡ νῦν προσκαυομένη βουναίς.* Hesychius: *ῥάπιν est γογγυλίδος, id est, rapa.* Idem ex Tryphone: *τρωξίλλω δ' ἐστὶν ὁ δένδρεος τὰς μικρὰς ῥάφανος λέγεσθαι, τὰς δ' μεγάλας ῥάφανος.* Ergo Doricum ῥάφανος, unde Latium rapa, ut προσφύγει purpura. Ex his utique constat, nomine γογγυλίδος etiam napum intellectum Theophrasto. Hæc vox facta ex νάπυ, quæ Atticis τὸ τῆς denotat. Quidam etiam rapum sic vocarunt ex antiquis Græcis. Hesychius in glossis: *Σινάπυξ γογγυλίδος.* Hæc nominum permutationes non olim tantum, sed etiam hodie pervulgatæ. Rapa vocant Parisienses, quæ in provinciis radices vocantur, id est, raphani. Alii rursus napi aliorum rapa. Plinius lib. XX. cap. IV. *Buniada, quam alteram napi speciem facit, rapo & raphano similem memorat.* Columella Græcas voces in horto retinuit, quo napum & rapum expressit:

Gongylis, illustri mittit quam Nursia campo,

Quaque Amterninis desertur buniæ arvis.

Animadvertendus etiam heic par ceteris ejus peccatis Plinianus error & ex simili causa, quo βένιον & βουναίς sub idem genus refert, quæ penitus genere disparata sunt: *Naporum duas differentias & in medicina Græci servant, angulosos foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant: alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile.* Longe major inter βούιον & βουναίς differentia est, quam inter ῥάφανος & ῥάφανος Atticorum, id est, brassicam & raphanum, quæ tamen in eandem familiam & cognationem compelli non possunt. Multo minus βένιον & βουναίς congeneres existimandæ. Unum tantum genus buniadis five napi agnoscit Dioscorides, de quo agit lib. secundo. At lib. quarto βένιον & ψάδοβένιον inter cacaliam chamæcisum locavit. Quis sibi persuaserit congeneres plantas ab eo tanta locorum intercapedine disjunctas fuisse? Plinii tamen auctoritas clarissimos Dioscoridis interpretes impulit, ut βένιον napum Latine verterent, & napum silvestrem esse vellent. Quasi verò, si ita esset, napo sativo non subjunxisset descriptionem

nem hujus agrestis napi, ut in raphano, brassica, pastinaca & aliis similibus facere consuevit. In antiquissimo codice Dioscoridis βένιον invenio scriptum pro βένιον hoc modo: Βένιον, οἱ δ' ἄκρον καλῶσι. βένιον fortasse verius. Aster Atticus *bubonium* cognomine fuit, quod inguinum remedio efficax esset. ἄκρον vero corrigendum pro ἀκρων apud Galenum & Paulum in hujus herbae cognominibus: & videtur ἄκρον & βένιον appellata, quod ἐν ἀκρῶν & βένιον nasceretur. Tumulos terræ & extantes verrucas collesve ita Græci vocant. Ἄεoles δένον, inde *dunum* verus Gallicum. An βένιον herba, quod ex ea stramenta fierent? nam βένιος etiam stramentum herbis aut alia re factum. Quidquid in tumorem exsurgit, ita vocant. Unde & βένιον, id quo mulieres sunt, appellatum, & corruptè apud recentiores Græcos μένιον. Ex eo Ἀργυμενιάκην tributi genus, quod solvere debere debent in Chio viduæ, quia pars illa earum feriat. Hefychius: βένιον, πῖας εἶδος. De hoc bunio intelligit. At βένιος naps dicta à radicis tumida amplitudine, quamvis amplior sit rapa. Alterius semen in alterum transire, & pro rapo nappum & è contra existere sunt Auctores rei rusticæ veteres, qui tradant. βένιον vero Neophytus & synonymorum Dioscoridis auctor, Latinis *scopam regiam*

A nomen habere asserunt. Scribonius Largus oxymyrinen Græcorum *scopam regiam* esse vult cap. xxxix. *Oxymyrine scopam regiam* dicitur. Eadem & ruscus Latine. Glossæ σιδηρίην interpretantur. *Scopam regiam* σιδηρίης βοτάνη. Mentio scope regie apud Plinium lib. xxi. cap. vi. inter violas & calthas, sed ex quo non possis colligere quod genus floris aut herbae fuerit. Est enim gravis caltha, non levior, quam scopam regionam appellant; quamquam folia ejus olent, non flores. In indice, qui spectat ad hunc locum, regium florem inscripsit: Ia, caltha, regius flos, bacchar med. xvii. ita scribendum. Ergo regius flos & regia scopam idem. At lib. xxv. cap. v. inter sideritidas herbas eam, quæ latissimo est folio, *scopas regias* à Romanis vocari tradit. Hoc sequutus auctor glossarii, qui σιδηρίην *scopam regiam* interpretatur. Fortasse helxine, quæ σιδηρίης etiam appellata est, in societatem venerit hujus nominis ab everrendis vitreis poculis: Unde & *abstergum* dixerunt. De nulla alia sideriti hoc Latinum nomen factum putarem. Ceterum non mirum pluribus herbis hanc inditam appellationem, quæ scoparum usum præbuerint. Scopam regiam, oxymyrinem & ruscum tria hæc ejusdem stirpis συνώνυμα, pro tribus distinctis generibus Plinius descripsit.

C A P U T XXXII.

De casia herba & casia aromate.

Non minorem porro rusticitatis & inscitiae notam merito incurrisse censendus est, cum pro brassica raphanum lectoribus suis apposuit & βένιον pro buniade, quam, cum casiam herbam apibus gratam, pro casia aromate Indico obtrudere laboravit. Quid enim putamus aliud voluisse hac sententia, quæ de casia Indica agens, eam feri in Romano orbe scribit, & juvare in alvearibus apum satam? Quod profecto non est alius modi, quam, si quis hortense balsamum idem esse contendat cum balsamo frutice Judaico. Casiam illam & balsamum in hortis Europæis solita feri junxit Columella in horto suo:

Fert calathis violam & nigro permista ligistro

Balsama cum casia nectens croceosque corymbos.

Qui casiam festinabit heic pro aromate accipere, idem censeat per me licet & balsamum pro vero balsamo positum esse. Hujus balsami hortensis etiam meminere Geoponicæ compilatores lib. xi. τὸ σάμφυχον ἐν σπέρματι σπέρει καὶ μετὰ φυτὸν Ἀπειδίω καὶ Μαίω, ὡσπύτως κῆρος, καὶ βάλαμον αὐτὸν ῥίζα Νοεμβεῖω μηνι φυτὸν τε, δῶδὴ ἐν τῷ ὄσφρησιν. Ubi etiam notabis costum inter hortenses & odoratas herbas. Balsamum porro illud non est *balsamita* vel *balsamina* officinarum, de qua consulendi sunt Herbarii nostri. Βαλσαμίνω etiam reperio apud Græcos recentiores, sed bupthalmum hoc nomine vocatum docent. Βύφθαλμον, οἱ δ' βαλσαμίνω καλεῖσι. Nomen factum, ut καρδαμίνη, ab odore vel facie cardami. Sic βολεῖνη, bulbo similis. Latini in *aca* hæc terminant, ut *cardaminaca*, quæ Græcis καρδαμίνη Apulejo teste: *Securicla* à similitudine securis, quæ Græcis πελέκιν.

D Ubique corruptè hoc nomen efferunt herbarii ex vitiosa scriptura, quæ in libris Plinii pervulgatur, *securidacam* vocantes. *Securicla* est πελέκιν. Ut *filicla*, circuli & similia, inde *securicla*, aut *securicla* herba, ut *personata*. Sed & *portulacam*, & *lingulacam*, & *verbenacam*, & *proserpinacam* dixerunt. Latini *verbenam* vocant omnem herbam, quæ sacris adhibetur, ex Græco ἱερὰ βοτάνη, quæ Æolibus βιεγέταινη: inde *verbena*. Festus *herbas puras* interpretatur, quæ ex loco sacro sumebantur, coronandis facialibus foedera facturis aut bella indicturis. Item omnes herbae sacratae festæque frondes, quibus aræ coronabantur, ita dictæ: Ex ara fume hinc verbenas tibi. Menander μυστίνης κλάδης dixerat. Glossæ: *verbena*, θάμνα. Ex eo *verbenaca* herba sic proprie appellata, quam Græci θελετέριον vocant & ἱερὰν βοτάνην. Scribonius Largus: ἱερὰ βοτάνη, quam nos *verbenacam* dicimus. Male est in editis *vettonicam*. Sed hæc obiter. Sic igitur βαλσαμίνη à balsami odore vel virtute. At *balsamum* etiam hortense, τὸ βάλαμον, genus herbae odoratae. Charito βάλαμον κηπὸν vocat. In Antidotario veteri & aliis Lexicis Iatricis legi, *sifymbrium* hoc nomine appellatum. Sane & rustici nostri menthae genus vocant balsamum. Sifymbrium autem simile menthae fativæ. Costum quoque tale aliquod genus in hortis nascens & ab aromate Indico dispar. De casia hortensi, quam frustra nolunt esse thymelæam, cum sit κνέωρον, nobis alibi dictum. Quidam hysopum, alii sampluchum interpretati sunt ex antiquis Grammaticis. Hæc Servio eadem cum Indico aromate, ne Plinium indigneris, aberrasse sine comite.

C A P U T XXXIII.

Acorum.

Quod pro acori radice vendunt officinæ, & plerique præscribunt Medici, ab aro antiquo longissime distare; quin imo & contrariis facultatibus præditum esse jam constat. Butomum esse, quod sumitur hodie pro acoro, quibusdam placet, non mihi. Folia liliacea tribuunt Veteres butomo. Democritus in Excerptis Geoponicis lib. ii. cap. αὐτὸν φαντασθῆναι

G ita de eo scribit: Βάτομον γίνεται ἐν τοῖς ἔλεσι, φύλλα δ' ὁμοίως φέρει λελίοις, οἱ δὲ αὐτῇ ἡδέως εὐσκοπῶν, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐκ μιᾶς εἰζης, καὶ ἐν αὐτῇ ὡς θάμνοι. Vulgare acoron iridis magis habet folia, quam lili. Longius etiam aberrant, qui volunt, majorem galangam esse legitimum acorum. Major galanga in India tantum nascitur, veteribus prorsus incognita. Acorum veteribus è Ponto, Galatia Colchide

Colchide atque etiam Creta peti solebat. Sed ne descriptio majoris galangæ usquequaque cum acori effigie convenit. Haud scio etiam, an Græcis recentioribus credendum, qui ἀκορον interpretantur καλαμὸν ἀρωματικόν. Hinc plerisque oborta suspicio, id quod vulgò pro calamo aromatico usurpatur, acorum esse verum. Eodem argumento posset quis pertendere, schœnum odoratum idem esse cum sio, quia Græci similiter τὸ σίον vocant ῥοῖνον ἀρωματικόν.

Sed hæc alii viderint. Acoron Arabes vocant *بردي* *urgi vel vegi*. Qui nec videntur plantam habuisse cognitam. Serapio verbis eam Dioscoridis describit, nec ullos citat Arabes auctores, qui descriperint. Avifena acoron radices esse dicit plantæ similis papyro, hoc est, *البردي* *alburdi*. Sic vocant Ara-

bes Niloticum juncum, qui papyrus veteribus. Nihil autem habet simile acorum veterum cum papyro. Mucronata quidem utrique folia, sed figura dispari. Multa alia dissonant. In lexico tamen Granatensi *burdi* etiam exponitur *acorus*, *gladiolus*. Quod aquatica sit & palustris planta acorum ita videntur appellasse. Nam & πῆπυρον Græci non solum Ægyptiam plantam, sed & φλουῖν sive *scirpum* vulgarem hoc eodem nomine nuncuparunt. Et antiqui Lexici La-

tino-arabici Auctor *بردي* interpretatur *juncum biblon*. In aquis ac fluentis nasci suum illud acoron scribit Avifena. Apud Neophytum & Auctuarium Dioscoridis in antiquis libris, reperio vocari πεπεργίον. Quod fortasse scriptum pro πεπεργίον, ut *papyraceum* Latini vocarint hoc acoron à similitudine papyri. Ex simili aliquo auctore ac nomine videtur eam sententiam hausisse Avifena, qua scripsit acori plantam esse sicut papyrum. In antiquissimo exemplari Apuleji de herbis legitur *piperapium* unica voce, quod esse volunt disjunctum *piper apium*: quia mox perhibet, ne apes examinent ac diffugiant, herbam Veneriam (sic acoron appellat) in vase apum suspensam haberi. Non tamen putarim, eam esse rationem nominis. Et *piperapium* omnino scriptum censeam pro *piperacium*, ut habetur apud Neophytum. Sollemnis hæc antiquis libris consuetudo P pro C ponere. Sic hodie *diptamnum* barbari vocant pro *diptamno*: *cercopithepus* in notis Tyronis ac Senecæ etiam antiquissimi libri scriptum præferunt pro *cercopithecus*. Nec dubito, quin *piperacium* dictum sit acorum pro *papyracium* à papyri similitudine, ut astringit Avifena; qui & virosi tatrique odoris esse acoron prædicat. At è contra veteres omnes non ingratum odore esse tradunt. Dioscorides de radicibus acori: Δειμίας τῇ γεύσει καὶ τῇ ὀσμῇ σὺν ἀνδρείς. Idem Plinius,

A Galenus, & ceteri omnes. Aliam igitur herbam pro acoro accepisse videtur auctor ille. Fortasse quæ spathula foetida vulgo vocatur, pro acoro sumpserit. Ea similiter ut acoron folia iridis habet, sed minora & angustiora. Interpretes quoque Serapionis acorum exponit *spathellam*, quod idem est cum spathula, & gladioli significationem habet, quo nomine acorus dicitur in lexico Gratanensi. Et *gladiolum aqua vulgò* nominant acorum commune. *Spathula* tamen foetida non provenit in aquis, sed circa sepes ac dumeta. Apulejus pseudonymus acorum in hortis ac locis cultis pratique crescere dicit. Diversum igitur à vero acoro, quod in aquosis nasci amat ac paludosis. Et sanè non unam rem nomine acori vocarunt veteres. Tradit Plinius, radicem oxymyrines à quibusdam acorum fuisse appellatam lib. xxv. cap. xiii. Nec non inveniuntur, qui oxymyrines radicem acoron vocant, ideoque quidam banc acorion vocare malunt: ita legendus ille locus. Ad distinctionem ac ne confunderentur, alteram quidam vocabant ἀκορίον, alteram ἀκρον. In indice scribitur: *Acoron, sive acorion. Lege Acoron, sive acorion.* De acoro agno, nugæ. Apuleji itaque acoron constat non esse verum acoron, quod in aquosis nasci etiam Plinius testatur. De radicis tamen colore non consentit cum Dioscoride. Hic *ὑποκόκκινος* facit, Plinius nigras: *Acoron iridis folia habet, angustiora tantum & longiore pediculo; radices nigras minusque venosas.* Germanum acoron ostendit ac describit Clusius lib. ii. Historiarum, cui & radices adscribit candidas. Caulem habet in imo quasi triangularem, ut papyrus: panniculam sive nucamentum pro flore gestat, julis corylorum initio similem: aquosis gaudet. Eum omnino vide. Rarò inveniri acoron suum dicit Apulejus, nec sciri posse nisi cum stocculum emiserit. Optimum in Colchide & Galatia inveniri narrat Dioscorides, quod *splenium* vocabatur ab effectu splenis minuendi. Ita enim corrigendum apud Dioscoridem: *τοῖσιν δὲ ἐστὶ τὸ ἐν Κολχίδι καὶ τὸ ἐν τῇ Γαλατίας ἀπλήνιον λεγόμενον.* Ita etiam habet Neophytus: *τοῖσιν δὲ ἐστὶ τὸ ἐν Κολχίδι καὶ ἐν τῇ Γαλατίας ἀπλήνιον λεγόμενον.* A liene sanando *splenium*, ut thapsia *ὑπόπικον* à sugillatis emendandis. Plinius de acori radicibus: *Optima Pontica, dein Galatica, mox Cretica; sed prima in Colchide.* In antiquo codice habetur: *Optima de specie Galatia.* Forte corrigendum: *Optima de specie Galatica.* Optimas esse ait radices de specie, quæ nascitur in Galatia. Alpinus notat

cyperum in Ægypto vocari *hodueg*: id esset, *عودج*.

E quod sonat lignum acori. Hoc mirum: nam cyperum Arabibus *ساج* *sabud*.

C A P U T XXXIV.

De papyro.

Longè major est homonymia in papyri appellatione vulgari. Ibi saltem species pro specie abusive sumpta est: hic totum genus mutatur. Nec simplex facta κατάχρησις in hoc nomine, sed geminæ. Prima est, qua papyrus vocamus pro charta: nam charta ex papyro fiebat. Deinde eo vocabulo abutimur ad rem significandam, quæ nihil ex papyro habuit. Papyrus, ut notum, palustris planta Ægypto peculiaris. Charta, in qua scribebant, ex ea conficiebatur veteribus. Modum conficiendæ docet Plinius, & nos alibi explicavimus. Nunc papyrus dicimus, quæ charta esse debuit; quæ tamen non ex papyro fit, sed ex linteis conceptis, contusis, & in pulvem redactis, in formula extensis, & ad solem siccatis. Molendinaria ad hoc fuit. Chartæ saltem germana significatio in hoc mansit, quod non simplicem plagulam sic hodie

F vocamus, sed quicquid ex pluribus veluti foliis compactum & conglutinatum est, ut sunt *charta insularia*, & *chartones*. Ita olim fiebat charta ex pluribus papyri phyliris junctis inter se glutino & contextis. Quod hodierna servat appellatio in chartis; quibus tamen non scribitur. At papyrus vocamus, quæ charta dici non quit, quia simplex est: chartæ verò compositæ. Multò minus papyrus est, quia proprie papyrus planta est Ægyptia, non res aliqua factitia, sicut papyrus noster. Abusus ex eo videtur originem sumpsisse, quod Poëtæ sæpe papyrus pro chartis & libris usurpant, quia ex papyro fierent. Inde vulgaris usus, quicquid scribendo factum fuerat, papyrus vocavit, etiam si ex papyro non esset. Aliquot vidi monumenta in antiqua charta ex vera papyro scripta, quæ vulgus perperam accipit pro corticibus arborum: Instrumentum securitatis

tatis pupillaris tutelæ extat in Regia bibliotheca sub Justiniano scriptum, quod in vera charta cubat, ex papyro antiqua composita: Aviti Viennensis fragmenta in bibliotheca Puteanorum charta vetus exhibet, è papyro Nilotica contexta, non ex arboris

A cortice, ut vulgo opinantur: Sergii Papæ constitutionem, quæ in monasterio Divi Benigni servatur, pariter in charta veteri perscripta, quam habent inde monachi pro cortice arboris.

CAPUT XXXV.

De cucumeribus & melonibus.

Qvis neget, alio significato *citrullum* appellare Parisienses & Latinos barbaros? Siquidem isti cucumerem hoc nomine vocant, illi cucurbitam. Rectius, quibus est cucumis. A colore sic vocatur. *Citrus* & *citrulus* idem, coloris nempe citrini; ut rufus & rufulus. Cucumerum citrinorum meminit Plinius, qui tamen in veteribus libris *cerini* sunt, ut alibi diximus. Scaligero pœnas dat Cardanus, quod citrulos & angurias confundat: sed ita loquuti sunt plerique recentiorum, ut *anguriam* vocent cucumerem quemcumque. Scio, genus quoddam ita proprie appellatum aquoso intus liquore scatens, alias prædulci, alias subacido, restringendæ sit per calores adprimè opportuno. Sed Græci, qui postremi imperii temporibus scripsere, *ἀγγύρια* passim vocant, quem vetustiores *σίκυον*. Atqui *σίκυον* antiquis Græcis noster cucumis vulgaris. Actius *σίκυος* explicat *ἀγγύρια*. Suidas: *Σίκυα τὰ πετάγυρα*. Non distant autem *ἀγγύρια* à *τετραγύρις*, nisi magnitudine. Hæc quippe majora: unde apud Achmetem in conjectandis somniis, *τὰ τετραγύρια* amplius quid protendunt, quam *ἀγγύρια*: εἰς *τετραγύρια*, *μεῖζων ἢ πέντε* & *πενήντα*. Tria ibi genera facit *πέπωνας*, *ἀγγύρια* & *τετραγύρια*. Ergo *ἀγγύρια* cucumeres communes ibi esse debent, qui præcis *σίκυος*. Nam & ipsi distinguunt *πέπωνας* & *σίκυος*. Constantinus de imperio castelli cuiusdam meminit vocati *τετραγύρια*, quod parvum esset sicut *ἀγγύριον*, id est, cucumis: *τετραγύριον ἢ καλεῖται*. *Δὲ τὸ εἶναι αὐτὸ μικρὸν διὰ τὴν ἀγγύριον*. Adeo parum differunt, ut alterum exponat per alterum. Simeon Sethi de facultatibus educationis: *ἀγγύρια τὰ λεγόμενα σίκυα, καὶ κινῶν ἢ τετραγύρια*. Apud Charitonem medicum unum ex Græcis recentioribus *κίτταγυρον* reperio pro *τετραγύριον* aliquot locis, ut in compositione trochiscorum ad rejectionem sanguinis facientium: *Σπέρμα κίτταγύριον κεκαθαρμένον καὶ ἀνδράχνης*. Item in trochiscis *Δὲ τετὰν σπινθάλων* cognominatis: *Σπέρμα ἀγγύριον καὶ κίτταγύριον*. Nihil aliud est *κίτταγύριον*, quam *κίτταλον ἀγγύριον*, id est, citrinus cucumis. Ex qua voce Latini barbari fecisse videntur citrangulum, quod tamen non pro cucumere citrino, sed pro citreo malo usurparunt. De quo alibi. Idem igitur *κίτταγύριον* Charitonis cum citrulo Latinorum: certè idem nomen est. Alibi idem Charito *ἀγγύριον* & *τετραγύριον* conjunxit, ut in trochiscis ex camphora factis: *ἀγγύριον καὶ τετραγύριον*. Vocem *anguria* Latini Græcis debent, ut infra dicam. Scaliger Julius *anguriam*, quatenus apud Italos stricta appellatione accipitur de aquoso illo genere, in cuius cavitate continetur copiosus liquor & suavis, putat eandem esse cum *batheca*. Apud Avisenam cap. xci. *batheca* videtur pro pepone usurpari, ita quippe accipit Interpretes. Eo cap. *batheca* distinguitur à citrulo & melone. Atqui *citrulus* est communis cucumis. *Melo* idem cum melopepone. Sic *batheca* erit pepo. Ita enim apud Græcos hæc tria distincta reperiuntur, *σίκυος*, *πέπωνας* & *μηλοπέπωνας*. Idem Avisenam cap. clxxix. tres species commemorat diversis vocabulis *cheta*, *chaiar* & *barbiech*. Per *cheta*, fativum & vulgarem cucumerem intelligi volunt, qui *σίκυον* & *ἡμερὸν* Dioscoridi dicitur. Difficulus in stomacho corrumpi ait. Quod proprium cucumeris, quem vivere haustum in stomacho dicit Plinius, & durare in posterum diem. Adeo est morosa digestionis. Interpretes *alcheta* exponunt cucumerem intortum, & oblongum, qui vulgo citrulus dicitur: iidem tamen *chaiar* etiam esse dicunt usitatum cucumerem. Alia habent vocabula, quibus has spe-

B cies distinguant. *Alzachi* vocant eam speciem, quæ proprie *anguria* quibusdam Italiæ populis appellatur, aqua multâ prædulci intus abundans & sedandæ siti in primis faciens. *Cucumis* Etruscis vocatur; qui *citrullum* vocant, quem aliæ Italiæ gentes cum Gallis nostris & vetustis Romanis, *cucumerem*. In viatico Constantini multis locis tres has species commemoratas conspicio, *citrullum*, *cucumerem*, & *melonem*, ut lib. III. *Semen melonis, cucumeris, citruli, cucurbitæ*. Item: *semen melonis, cucumeris, citruli, cucurbitæ*. In Græco, unde translatus illud viaticum fuisse suspicor: *Σπέρμα μηλοπέπωνος, ἀγγύριος, τετραγύριος σίκυος*. Si per *citrullum* interpretes ille communem cucumerem intellexit, ut vulgo loquuntur Etrusci, palam est cucumeris nomine *anguriam* proprie appellatam designari voluisse, quomodo & eam Etrusci nominant. Ita ergo & *ἀγγύριον* Græcorum lumpfisse videtur. At *τετραγύριον* pro citrulo, sive vulgari cucumere. Sanè & Simeon Sethi τὸν σίκυον, id est, cucumerem vulgari Græcorum dialecto *τετραγύριον* dici notavit. Nihil intricatius istis appellationibus, cum apud veteres, tum apud hujus ætatis nationes: usque adeo turbata omnia nominum permutatione. Summa duo genera apud Palladium nominantur, cucumeres & melones, quæ hodieque divisio generalis obtinet, atque eadem etiam, ut quidem opinor, significatione. Frustra enim sunt, qui *melones*, quos sic vocamus, diversos putant à *melonibus* Palladii. Idem autem illi sunt cum veterum Græcorum melopeponibus. Auctor Georgicarum Eclogarum Græcus similiter horum generum divisionem inter hæc duo consistere facit nomina τὰς σίκυος καὶ τὰς μηλοπέπωνας. De melonibus suis scribit Palladius odoratos fieri, *seorum semina multis diebus inter rosa folia sicca mergantur*. Florentinus de melopeponibus patria tradit: *τὰς ἢ μηλοπέπωνας πηλοῦς ῥόδα πνέιν, ἐὰν τὸ ἀέριμα αὐτῶν μεταξὺ ῥόδων ξηρῶν σποθήμεν καὶ φυράσας, φυτῶσας*. Loco arenoso gaudere melones idem Palladius dicit. Nostri quoque arenis delectantur maximè. Melopepones siti sedandæ ex febre ardenti, vel ardoribus solis conceptæ aptissimos esse Florentinus narrat: *δύανθ' ἢ καὶ δίσαν τὴν σπο καύσων κατακαίειν*. Vetus poëta restringendo calori, quem Augustus mensis facit, melones adhiberi canit hoc versu:

Augustum penitus torret Phœihontius ardor,
Quem recreat fessum cillo, fabilla, melo.

F Sed *melo* correpta priore dixit, quasi μέλων Græcè dicatur & non μήλων à pomi similitudine. Sanè & *μηλοπέπωνας* scribunt optimi libri in Eclogis Georgicis non *μηλοπέπωνες*: tanquam si hoc nomen haberent à mellea suavitate, non à rotunditate mali cottonci, quam præferunt. Profectò non omnes rotundi sunt. Tales *μηλοπέπωνες* vocari debent. Reliqui pepones sunt, vel *σικυοπέπωνες*, ut vocari debere, quosdam Galenus ait contendere. Græcis antiquioribus *σίκυος πέπων* duabus vocibus. Ii etiam vocari possunt *μηλοπέπωνες* à mellea suavitate, cui nec mel potest comparari. Inde & πέπων νεκτροσαγής Aristophanis quem cum vino ἀνθοσμίας jungit, ubi dicebat Athenienses non delectari poetis, nec vinis austeris ac duris:

Συνάγεις τὰς ὀφρύς τε, καὶ τὴν κεφαλάν,
Ἄλ' ἀνθοσμίας καὶ πέπωνι νεκτροσαγής.

G Temerè vir magnus & irritò conatu πέπωνα νεκτροσαγῆ explicare satagit, *nam maturam, ex qua stillat in torculari nectar merum*. Nusquam legi πέπωνα absolutè pro

uva matura, sed πέπων nihil aliud potest significare, quam peponem, ita etiam vocantibus Atticis. Theopompus: μαλακώτερα μοι πέπων καὶ σίκυς γέρονε. Dicebant & σίκυον πέπων. Nam πέπων adjectivum, quod ut in aliis multis, ita & heic transit in substantivum. Duas res suavissimas jungit Comicus, alteram edundo, alteram bibendo, vinum anthoimian & peponem: quem cum vocet νεκροσάγι, palam est ea voce non posse aliam rem designari, præter melones nostros, quibus nulla suavitas comparanda. Σίκυος generale nomen Atticis, quod & propriè de cucumere usitato sumebatur: cognomine adjecto ad distinctionem dicebatur σίκυος πέπων species ista dulcissima, à teneritudine ac mollicie. Qui postea etiam absolutè πέπων nominatus est. Idem etiam dictus σίκυος σπερματίας, à numero semine. Athenæus lib. 11, "Οπ τὰς πέπωνας Κεράϊν καὶ σίκυας σπερματίας κέκληκεν ἐν Ὀδυσσεύσι. Versus Cratini:

σίκυον μέγιστον σπερματίαν ἀνέμεινον.

Qui rotundiores in hoc genere & mali cotonei formam referentes, dicti, μηλοπέπωνες. Hesychius: σίκυος σπερματίας, ὃν ἡμεῖς μηλοπέπωνας. Species hæc una tantum σίκυος σπερματίας. Nam & πέπωνες & σίκυοπέπωνες altera species. Pompones, & melones vulgo nuncupamus, qui Græcis πέπωνες & μηλοπέπωνες: sed per abusum melones etiam vocamus, qui pepones potius vocandi sunt, quia faciem mali nullam præferunt. Summa igitur hæc generis distinctio vetus pariter ac recens in cucumeres ac melones, ut habet Palladius. Ut Græci faciunt, eis σίκυας καὶ μηλοπέπωνες. (ita enim Eclogæ Georgicæ) ut alii antiquiores tradunt, eis σίκυας καὶ πέπωνας. Diphilus apud Athenæum medicus antiquus: ὁ πέπων δὲ χυλότερός ἐστι καὶ ὁπικερατικός, σίκυος κακοχυλότερος δέ. Hoc non potest cadere quod de pepone scribit, nisi in nostrum peponem sive melonem. Boni succi esse ait, & ὁπικερατικός. Ita Græci medici vocant, quicquid malignos humores temperat bonitate sui succi. Talis & melo noster habetur: è contra cucumis mali succi & nocentis. Columella in horto hanc differentiam cucumeris & peponis scitè explicat. De cucumere primum hos versus fecit:

Lividas at cucumis, gravida qui nascitur alvo,
Hirtus, & ut coluber nodoso gramine tectus
Ventre cubat flexo semper collectus in orbem,
Noxius exacuit morbos astatu iniqua.

Τὸ σίκυος τὸ κακοχυλὸν hæc designant. Sequuntur deinde versus, quibus exprimere voluit peponem, & succi ejus bonitatem commendare:

At qui sub trichila manantem repit ad undam,
Labentemque sequens nimio tenuatur amore,
Candidus & foeta tremebundior ubere porca,
Mollior infuso calathis modo lacte gelato:
Dulcis erit rignoque madescit luteus arvo,
Et feret auxilium quondam mortalibus agris.

Per hæc laudat τὸ εὐχυλὸν καὶ ὁπικερατικὸν & πέπων. Præterea qui siti ex febre, vel alio ardore laborant, hoc magnopere recreari solebant, teste Florentino. Duobus autem illis versibus, quibus & tremebundior rem esse dicat ubere foetæ porcæ & molliorem lacte coacto calathis recens infuso, τὸ πέπων & erythrum aludere voluit, satis equidem improprie. Πέπων sane Græcis quicquid molle, delicatum, ac tenerum, metaphorâ ductâ à fructibus nimia maturitate molli- bus. Sed, ut maturitas etiam suavitatem percoctis fructibus conciliat, inde etiam τὸ πέπων quicquid gustui dulce est. Athenæus: καρπὸν δὲ τὸ πρὸ σίκυων πέπωνά τε καὶ γλυκύν ἔχει. Hæc res ista appellatione magis distingui fecit σίκυον πέπωνά à communi, quam quod molliorem haberet carnem, quamvis & hoc quoque sit. Inde auctores ad nomen allusione factâ πέπωνος μαλακώτερον dicunt. Amica etiam & adulans compellatio præcipuè fenum apud Græcos, qui sunt ætate maturi & blandi, ὡς πέπων. Quæ de cucumeris & peponis discrimine scripsit Columella, videtur à Græcis hausisse; & fortassean ea sumpsit è Georgicis Nicandri. Columellæ atate non magnam habuisse peponis notitiam videntur Romani. Id ex eo colligas, quod ne Plinii quidem ævo satis noti fuerunt. Unum tantum genus agnoscit & cucumeres vocat, nec ul-

lis discernit differentiis, nisi magnitudinis & coloris: In Italia, inquit, virides & minimi; in provinciis quam maximi, & cerini aut nigri. Ergo solos tum vulgares cucumeres Italia noverat, qui immaturi virides sunt, maturi nigri aut cerini, quos Græci σίκυας simpliciter vocant. Meminit quidem & pepo- num, sed ut appareat, non aliunde eos habuisse co- gnitos, quam ex libris auctorum: in Italia virides & quam minimi, in provinciis quam maximi, aut cerini, aut nigri placent. Copiosissimi in Africa, grandissimi in Asia, ubi cum magnitudine excessere, pepones vocantur. Ita legendus ille locus lectione vulgo & interpunctione depravatissimus. Dicit, placere tantum in Italia cucumeres, dum adhuc virides sunt & parvi: in provin- ciis vero eos non ante expeti, quam ubi maturi- tate cerini aut nigri facti fuerint. Hodie quoque multi gustum habent antiquorum Italorum, nec probant cucumeres istos promiscuos, nisi dum adhuc sunt im- maturi & minimi. Quod longè secus est de peponi- bus, consentiente omnium palato. Nihil enim sa- piunt, nisi perfectè maturi. Et fortasse inde nomen invenerunt πεπόνων, quia, ut grati sint, debent esse πέπωνες. Alii contra virides meliores & minus noxii. Adjicit Plinius: grandissimos in Asia nasci, ubi, cum ma- gnitudine excessere, pepones vocantur. Ignotos Italiâ fuisse tum pepones vel hinc liquet. Putamus idem ge- nus esse cum his, qui virides in Italia mandebantur, sed sola magnitudine differre. Etenim grandissimos in eodem genere Asiam habere, ubi cum excessissent amplitudine, vocabantur pepones. Illud ubi nos ex scripto codice addidimus. Quæ sequuntur in pepones non conveniunt. Vivunt hausti in stomacho in postero- diem, nec perfici queunt in cibis. Hoc de cucumeribus verum est. Addit, non insalubres tamen: peponibus id congruit. Sic historiam illam mirè involvunt pe- ponum & cucumerum, quia pepones etiam σίκυοι Græcis dicti, sed cognomine adjecto σίκυοις πέπωνες. Hi majores cucumeribus sive σίκυοις propriè appel- latis. Inde Plinius, qui eos ignorabat & σίκυους πέ- πωνας legebat vocatos, eò existimavit in eodem ge- nere sic appellari, qui essent grandissimi. Per illa tem- pora adeo rara notitia Romæ fuit peponum, & adeo infrequens alibi usus, ut Plutarchus Sympotiacis qua- stionibus asserat plurimos se vidisse senes, qui de pepo- ne gustare non possent, ut nec de pipere, nec de ma- lo citreo. lib. 1x. cap. 1x. Σίκυον δὲ πέπωνος, καὶ μή- λου μηδικῆς, καὶ πεπέρως πολλὰς ἰσμεν ἐπὶ τῷ περὶ εὐτέρων γευσάσθαι μὴ δυναμένους. Ex quibus etiam intelligas, quam non plebejus sapor fuerit peponis, utpote qui non ad omnium gustum faceret. Quod in no- strum melonem sive peponem unicè quadrat; at in vulgarem cucumerem nullo modo, cujus sapor adeo communis, ut gustus omnium circa esum ejus indiffe- rens debere esse videatur. Ita nihil præfert novum aut extraneum plebejis palatis. Nam aquosæ cum ha- beat qualitatis succum, recipere potest quemcumque velis ex condimento saporem. Ideo & sine aceto nun- quam sumitur, sive coctus sive crudus edatur. Sic quem de se nullum pene habet, de alieno mutuatur gu- stum. At σίκυος πέπων, qui pepo noster, nullo condimen- ti fuco debet adulterari, sed propria suavitate sapit. De illo itaque intelligendum, cum veteres scribunt, cu- cumerem peponem semine in melle macerato exi- stere dulciorem. Nulla arte possis perficere, ut cucu- mis dulcis evadat. Dulcior verò sit pepo sive melo, si grana ejus in lacte aut melle macerari finas antequam teras, quia naturâ suapte jam dulcis est. Huc valde per- tinet historia, quæ à Plutarcho narratur de Democrito, cui cum appositus esset in diversorio prandenti cucu- mis mirè suavitatis, novitate permotus postulavit ab an- cilla sibi indicari locum, in quo talis cucumis natus esset, ut ex foli natura causam insitæ tantæ illi cucumeri dul- cedinis indagaret. Risisse ancillam dicit, ubi cogno- vit quamobrem id desideraret, eique insinuavit semen, ex quo editus foret prædulcis ille cucumis, in vase, quod mel habuisset, repositum fortè jacuisse. Σύ- κων vocant editiones. Et delicato stomacho pro cu- cumere ficum acceperunt Interpretes. Σίκυον ibi debe- re rescribi certum est, & σίκυον πέπωνά intelligi. Memi-

Meminit ibidem Plinius & melopeponis tum maxime, cum illa scriberet, in Campaniâ cepti provenire ac videri. *Ecce, inquit, cum maxime nova forma eorum in Campania provenit mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum.* Ridiculum, quod putavit, fortuitò ita natum unum ex semine vulgaris cucumeris: & fallum, quod audivit. Ex semine è Græcia allato in Campaniam fatum oportuit natumque id genus, tunc temporis Italiæ novum. Atque ut scias, melopeponis illos non esse diversos à nostris melonibus, notæ omnes, quos adscripsit, id evincunt: *mirumque in his, præter figuram coloremque & odorem, quod maturitatem adepti, quanquam non pendentes, à pediculo recedunt.* Nulla ex his nota est, quin ad amissum respondeat in melone nostro. Color à vulgari cucumere differens, odor huius proprius, qui in cucumere nullus, figura rotunda: item illud peculiare, quod ubi maturitatem attigere, recedunt à pediculo. Adde etiam postremo & istud, quod non pendunt hi, sed humi rotundantur. Hæc omnia & in pepones five σικύας πέπωνας accidunt exceptâ figurâ, qua differunt à melopeponibus. Peculiares etiam adhuc duæ sunt utriusque notæ, quibus à cucumere propriatim discernuntur, sapor dulcis & feminis copia, propter quod & σπερματῖαι appellati. Pollux: *Σίκυος καὶ σίκυος πέπων, ὃν καὶ σπερματῖαν ὀνόμαζον.* Hesychius. *Σίκυος σπερματῖας, ἡμῖς μηλοπέπων καλεῖται.* Ergo σίκυος πέπων & μηλοπέπων idem, sed figurâ tantum distant, quæ in melopepone vel melone mali effigiem cotonei exhibet. Quatuor sunt præcipua ac propria, quæ melonem hodie usitatum præcipua ac propria, quæ cucumere distinguunt, odor, sapor, semen numerosum, & forma: colorem adde, si vis quintum. Hæc cum omnia reperiamus in antiquis melopeponibus ac peponibus, nemo jam tam duri capitis inveniatur, qui inficiari possit, quin melopepones veterum ac nostri iidem sint. Facultas etiam huic rei non leve præbet argumentum. Cucumis insalubris à veteribus traditur, pepo five melopepo salubris. Columellæ cucumis morbos ætatis exauit: is, quem pro pepone describere vult, ægris utilis. Quædam tamen in ea descriptione miscet, quæ non congruunt peponi; quod aquas diligit ac sequatur & riguis delectetur, & sub trichila repit. Contraria hæc omnia peponi, five melopeponi: quæ ostendunt Columellam nullam ejus, nisi ex scriptis Græcorum, habuisse notitiam. Ea autem de illo poetice scripsisse, quæ in cucumere propriè convenirent, quia videbat Græcis vocari σίκυον πέπων, ideo & illi aptavit poetica illâ descriptione, quæ in σίκυον communem quadrare visa sunt. Nihil verius. Theophrastus ex tribus cucumeris generibus, quæ posuit, unum tantum riguis gaudere dicit: *Τῶν δ' ὁ μὲν Λακωνικὸς ὑδροδόμῳ βελτίων, οἱ δ' ἑτεροὶ ἀνύδρευτοι.* Reliqui duo apud eum Βοιωτῖος καὶ σικυαλῖος. Hic à forma, ille à patria. Plinius cum hunc locum exscriberet *Scytalicum dixit*, quasi ex hoc quod nomen à loco patrio factum esset, ut in reliquis duobus generibus Laconico & Boeotio. Atqui σικυαλῖος à figura appellatus, quod oblongus esset instar σικυαλῆος. Cucumis etiam quidam à figura dictus *δρακοντίος*, id est, *anguinus*. Ath. lib. III. *Εὐθρόδημος δ' ἐν τῷ πρὸ λαχάνων, εἰδὲ σικύων εἶναι τὰς περὶ μαρδομῆος δρακοντίας.* Hæc Plinius cum in Græcis sic posita legisset, genitivum illum σικύων non à σίκυος deduxit, sed à σικύα, & pro cucurbitis accepit: inde illa sunt apud eum de cucurbita: *Crescit quâ cogitur forma, plerumque & draconis intorti figurâ.* Hoc de cucumere *δρακοντίος* dictum, id est, σικύος; non de cucurbita, quæ est σικύα. *Anguinum cucumerem* Latini vocarunt qui Græcis *δρακοντίας*, quem Plinius eundem esse vult cum cucumere agrestis, quod non puto. Nam cucumer agrestis, quem *asininum* vulgò vocant, glandis oblongæ similis esse dicitur Dioscoridi: σικύα autem genus cucurbitæ. Hellespontii teste Athenæo longas vocabant σικύας, rotundas κολοκύνθας. Attici σικύαν Ἰνδικῶν nominabant cucurbitam, quod semine ex India allato in Græciam esset propagata. Rotundas

etiam σικύας probarim magis dictas. Nam inde σικύας medicinales. *Ventosas* vulgo dictitant. Latini Medici etiam *Cufas*, quæ καφαί σικύαι Græcis: Σικύα καφη. Male scribitur, σίκκα. De his alibi. Σικύας mentio apud Theophrastum multis locis, ubi hæc tria junguntur σικύα, σίκυος & κολοκύνθη. Diverſa ergo σικύα à κολοκύνθῃ. Gaza semper σικύαν vertit cucumerem, σίκυον peponem. Perperam idem Theophrastus lib. II. de causis, cap. xxv. σικύαν inter ea numerat, quæ adminiculis nituntur, ut superiora ascendant. Quod cucurbitæ magis proprium, quàm cucumeris, ut ibi reddit Gaza. Et in cucurbitarum genere hoc maxime facere amat, quæ sessilis aut lagenaria dicitur: & forte eam sub σικύας nomine intellexit Theophrastus, quam ubique distinxit ἀπὸ τῆς κολοκύνθης. An pepo-nem sub uno ex tribus generibus cucumerum comprehenderit idem Philosophus, quæri posset. Antiquiores eo & Attici quidam auctores σικύας σπερματῖας meminere, qui est pepo, ut Cratinus comicus. Anaxilas nominatim σικύας πέπων meminit, Theopompus πέπων. Aristophanes πέπωνα νεκταροπαγῶ vocavit. Quis igitur credat, fuisse Theophrasto incognitum? Alterum ergo fuerit ex duobus illis generibus, quæ riguis minimè delectari scripsit, quæque ἀνύδρεα meliora esse dixit. Duo illa, σικυαλῖος & βοιωτῖος: forte σικυαλῖος de pepone, quæ longior & crassior; βοιωτῖος de melopepone. Utrique certè ἀνύδρεοι βελτίονες; eoque pluvio anno longè deteriores evadunt. Restat de ἀνγυρίῃ, ut aliquid dicamus, quæ huic observationi initium & causam dedere. Nusquam in generibus cucumerum apud antiquos descriptis reperio genus ullum, quod huic respondeat. Nomen ipsum, ut Græcum est ἀγγύριον & ἀγγύριον, ita recens videtur. Antiquiorem non habeo, qui eorum meminerit, præter Aëtium. Atque is σικύας interpretatur ἀγγύριον. Sanè & quidam hodie populi Italiæ cucumerum propria appellatione eas impertiunt, ut Etrusci. Alii melones nuncupant, cum adjuncto de aqua, ut Neapolitani. Quia scilicet aquam intus contineant prædulcem, & siti restinguendæ aptissimam. Nec melones tamen sunt nec cucumeres, & ab utrisque satis longule distant. Græci ἀγγύριος & ἀγγύριον videntur appellasse, quod veluti inter vas quoddam aquam fervarent inclusam. Hoc enim significat ἀγγύριον, quod in vase servatur, vel quod vas servat. Græci recentiores, postquam ipsis hæc species innotuit, semine ex Perside aut aliunde advecto, indifferenter hoc nomen & de aliis cucumeribus communibus usurparunt. Video tamen eos distinxisse inter ἀγγύριον & πετράγγυρον. Achmes in Onirocritico, cap. CCXLIII. quatuor genera facit πέπωνας ὡρείους, πέπωνας κρινέας, ἀγγύριον & πετράγγυρον. Per pepones communes intelligere melopepones videtur, qui virides sunt; quos sanitatem in somniis significare ait, quia salubris eorum usus. Per πέπωνας ὡρείους peponas sic vulgo nuncupatos designavit; qui quoniam lutei sunt coloris, morbum indicant, ἀπὸ τοῦ χροῖμα αὐτῶν. Nam ut ibidem pronunciat, omnis ὁπῶς citrini coloris, εἰς νόσον κρίνεται. Per ἀγγύριον non aliud opinor significari, quàm angurias vulgares in propria appellatione dictas: quas etiam cucumerum nomine Hetrusci vocant, quod tamen generale est. Græcis è contra de anguriis appellationem fecerunt generalem ad omnes cucumerum species declarandas. Hinc τὸ σίκυα veterum passim ἀγγύριον interpretantur vulgari linguâ. Cæterum, ubi species singulas suis propriis nominibus designare volunt, ἀγγύριον vocant, quæ anguria propriè dicitur. Κιτράγγυρον autem & corrupto inde vocabulo πετράγγυρον, vel πετράγγυρον quasi citrinam anguriam, qui absolute σίκυος Græcis antiquis; Latinis verò cucumis appellatus est, quem Latini recentiores *citrulium* dixerunt ab eadem ratione coloris. *Anguria* sic propriè nuncupata, coloris est herbacei. Hinc κιτράγγυρον appellarunt vulgarem cucumerem, qui luteo est colore, quasi citrinam dicas anguriam. Nam, ut dixi, anguriæ nomen generi dederunt; ut contra alii cucumeris appellationem propriam, anguriæ donaverunt, ut Hetrusci se-

sequuti in eo Latinitatem infimæ ætatis. Unde in libris Medicorum Latinorum *cucumis* & *citrulus* separantur: & *cucumis* quidem pro anguria propriè sumpta, *citrulus* verò pro cucumere veterum, quem *κίτρυλλον* appellat Charito, alii *κεράγγερον*, alii etiam *πετάγγερον*. Apud Myrepsum sæpe mentio occurrit *πετάγγερος*, qui cucumis est communis. Citruli vulgo nuncupati à citrino colore. In veteri Onirocritico nondum edito Regiæ bibliothecæ, in quo plurima similia cum Achmetico, bis in titulo scriptum est, *κίτρυλλος*, in textu *πετάγγερος*, ut vel hinc liqueat, idem esse *κίτρυλλον* & *πετάγγερον*. Titulus cccxxiv. sic habet: Περὶ ὁπώρας παντοίας δένδρων καρπῶν καὶ πέπωνων ὡρίμων καὶ ἀγύρων, καὶ ἀγύρεως, καὶ κίτρυλλος. Ubi *πέπωνας ὡρίμους* vocat, qui maturi sunt: *ἀγύρες* immaturos. Ita enim dicuntur vulgari Græciæ linguâ, qui antiquâ vocarentur *ἄωροι*. Hinc *ἀγυρεδύζωμον* vocant succum uvæ acerbarum, quod veteribus *ἐμφάκιον*: nos viride jus vocamus. Fortasse inde corrigendum & in vulgari Achmetis somniario: ἐὰν δὲ πέπωνας ἀγύρες διήσῃσι ὕγριαν: pro quo est in editis, *πέπωνας κοινές*. Nam & similiter *ὡρίμους* ibi *πέπωνας* vocat maturos, quos hic noster *ὡρίμους*, & simile iudicium de utriusque profert. Maturi pepones morbum denunciant propter colorem, qui luteus est, qualis esse morbosus solet. At virides adhuc & immaturi fanitatem: ἐὰν δὲ πέπωνας ἀγύρες, διήσῃσι ὕγριαν. Male igitur in edito vulgatur: ἐὰν δὲ πέπωνας κοινές. Tria genera recenset: *πέπωνας*, *ἀγύρεως* & *κίτρυλλος*, id est, pepones, angurias & citrulos. Si cum veteribus loqui volumus, dixerimus, pepones, anguria, cucumeres. Alii tamen hæc confundunt & nomina permutant, ut cucumis ipsis sit, qui plerisque anguria: & vicissim anguriam & citrulum pro eodem habeant. Non minor apud antiquos confusio in nominibus *πέπωνος*, *σίκυος* & *μηλοπέπωνος*. Angurias enim non noverant. Sed, qui aliis *σίκυος*, is aliis *πέπων*: & contra. Hinc factum est, ut parum sibi constent auctores in tradendis horum generum facultatibus, atque alii ab aliis diversi abeant. Galenus libro secundo de Colorum facultate, *πέπωνας* præmisit, tanquam si esset nomen generis; *σίκυον* ultimo loco recensuit, & videtur *σίκυος* nomine nostrum peponem intellexisse. Nam *σίκυος* minus humidus facit, quàm *πέπωνας*, & frigidiore hos etiam statuit, quàm cucumeres. Ita enim de *σίκυος* loquitur: Οὐρητικὸν μὲν ἔχει σὶ καὶ θάλασσαν, οἱ πέπωνες, οἱ δὲ ἡπτόν ἐκάνων, τῷ καὶ πῶς εἶσαν αἰσθάνονται ὕγριαν εἶναι. Dioscorides τὸν σίκυον, id est, cucumerem *δυσμάχον* esse prodit. Atqui id potius convenit peponi sive melopeponi. Diocles antiquus medicus de pepone ita scribit apud Athenæum lib. ii. Ὁ πέπων δὲ ἐστὶν ἀκαρδιώτερος καὶ ἀπεπτότερος, ἐφθός δὲ ὁ σίκυος ἀπαλός. Peponem commendat tanquam stomacho accommodatiorem & coqui faciliorem. Vetus auctor Latinus, qui opus de Re medica scripsit, quod falso adscribitur Plinio lib. iv. cap. xv. *cucumerem stomacho esse accommodatum* scribit. Atqui verus Plinius in Naturali historia scriptum reliquit, *cucumeres etiam in posterum diem in stomacho durare nec perfici posse*. Ceterum idem ille auctor de re medica, melonis usum esse quidem gratiorem memorat, *verum difficile coqui propter naturalem rigorem*. Φυσικῶς ψυχρότητα ita vocat. Melonem nostrum intelligit, cuius longe major gratia in cibis quàm cucumeris. Sed illud falsum, quod difficile coquatur, cum dicat cucumerem facile perfici. Addit paulò post: *Peponem in cibo levioresse, nam detracta cute, ac semine abjecto, esui datum, stomachi compescere ardore*. Innuit peponem edi solitum abjecto semine, ac detracta cute. Ita etiam sanè eduntur pepones, sive melopepones nostri. Sed Galenus hoc argumento melopepones à peponibus distinguit: quod pepones abjectis feminibus eduntur, melopepones non item: τῶν δὲ πεπόνων, inquit, οὐκ ἐσθίουσιν οἱ ἀνθρώποι τὸ τὸ σαρκὸς ἐνδόν, ἐν ᾧ σπέρμα, τὸ δὲ μηλοπέπωνων ἐσθίσι, καὶ τῶτο αὐτοῖς σιωπελεῖ πρὸς διαχώρησιν. Phaniæ antiquissimus Physicus peponis & cucumeris pulpam simul cum semine mandi tradebat, dum adhuc teneri sunt: ubi verò maturuerint solam carnem detracta semine. ita enim legendus

A est hic locus apud Athenæum: Βρωτὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀπώρας σίκυος καὶ πέπων, πεποιημένων δὲ τὸ *πελάκρον* μόνον. Vocat *ὀπώρας* semen ipsum cum carne, quæ illud ambit: *πελάκρον* verò pulpam, quæ semen ambit. Quod insertum est in verbis Phaniæ ἀνδρὸς σπέρματος ἐκ γλώσσης videtur satum, ut explicaretur illud *πελάκρον μόνον*, id enim est, ἀνδρὸς τῶ σπέρματος. Ut hoc tandem concludamus: *σίκυος* nomen generale & commune his tribus generibus apud Græcos, peponibus, melopeponibus & cucumeribus. Nam & *σίκυος πέπων* species appellata adjecto cognomine, quem alii *πέπωνας* absolute dixerunt: cujus altera species *μηλοπέπων* ab effigie mali. Τὸ σίκυος verò propria appellatio mansit & in certo genere. *Cucumerem* pariter Latini vocarunt. Permutatio nominum ab aliis facta, & κατ' ἐξοχὴν præstantissimam in illo genere speciem appellarunt *σίκυον*, qui aliis *σίκυος πέπων*. E contrario *πέπωνας* nominarunt, qui nonnullis *σίκυος*. Psellus in versibus politicis, quibus medicorum glossas explicavit: Καὶ πέπων ὁ σίκυος γε. Hinc illæ loquutiones tritæ proverbio *pepone insulsiore* apud Tertullianum in lib. de anima. At *σίκυος* ille Democriti prædulcis apud Plutarchum, non est vulgaris cucumis, sed *σπερματίας* sive *πέπων*. Apud Dioscoridem *σίκυος*, id est, cucumis, ἀνακηδὲς λειψομένων ἐσπεριόμην, odore suo revocat animo deficientes: quod cucumeri vulgari, qui odore nullo eximio præstat, non congruit, sed peponi sive melopeponi. Sic etiam puleium olfactum reficit eos, quibus animus linquitur: ἀνακτῶται τὸς λειψομηνώσας τοῖς εἰσὶ σπερματίων. Ita explicandum Græcum hoc distichum non intellectum doctissimo Brodæo, quod in deparcum factum est:

Ὁ γλήχων Κρίτων ὁ φυλάκων, ἀλλὰ διχάλη
Λυτὸν ἀποσπερίει θλιβομένην σμαρτῶν.

Auctores veteres, quibus unum fuit studium in suos libros transferre, quod alii ante dixerant, dum has nominum permutationes non confiderant, aliud pro alio plerumque suggerunt & turpissime labuntur. Exemplum habemus perquam simillimum in vocibus *πίτυς*, & *πένη*: quæ cum genera pinus significant, alterum pro altero passim substituunt scriptores, quia aliis *πίτυς* dicta est, quam alii *πένη* vocarunt; & contra. Ζεῖα Theophrasto longè alia est à ζεία Mnesitheï, & sic de cæteris quàm plurimis. Theophrastus tradit, placuisse quibusdam & *σίκυος* plura genera non dari, sed in eodem genere partim esse meliores partim deteriores: quod ipsi non probatur. Speusippus in similibus τὸν *πέπωνας* vocaverat *σίκυος*, quæ genus est curcubitæ sessilis Græcis antiquioribus. Contra Diocles medicus *πέπωνας* dixerat, quam plures *σίκυος* vocabant, teste Athenæo: ut hinc scias non unam speciem peponis nomen habuisse. Levi tamen argumento utitur, quo id probet Athenæus: quia *σίκυος* non alibi nominat Diocles, nec Speusippus *πέπωνας*, putavit δὲ *σίκυος* nomine apud Speusippum intelligi peponem debere & apud Dioclem τὸν *πέπωνας* designare *σίκυος*. Arabes multa vocabula habent, quibus hæc genera distinguant. Hinc apud Andreæm Bellunensem *melones Indos habes*, & *melones Palaestinos*, & *melones alraki*, & *melones alachi*: qui & melonis abutitur vocabulo pro appellatione generali cucumerum, ut plerique alii recentiorum, qui & *angurias* & *citrulos* pariter pro quolibet cucumere usurpare norunt. Ex illa porro non minus errore Cornelius Celsus *cucumerem* inter cibos mali fucci, & inter eos quoque qui bonum succum pariunt, pariter retulit. Lib. ii. cap. xix. inter res boni fucci recenset, *malvam, cucumerem, cucurbitam*. Sequenti capite, ubi enumerat quæ res mali fucci sunt, inter eas reponitur *asparagus, beta, cucumis*. Atqui eadem res boni malique fucci esse non potest. Sed apud diversos invenit *σίκυον δυχύλον*, & *σίκυον κακὸν δυχύλον*, qui diversi sunt cucumeres. G *σίκυος*, qui refertur inter cibos *δύχλους*, *πέπων* est sive *σίκυος πέπων*, quem quidem *σίκυον* per excellentiam, nonnulli etiam absolute *πέπωνας* appellarunt. Diphilus: ὁ πέπων δυχυλόπερος ἐστὶ, καὶ ὀπκραστικός, ὁ σίκυος κακοχυλόπερος. At cucumis mali fucci propriè *σίκυος*.

De marrubio.

Marrubium Græci vocant *περάσιον*. Plinius porrum aliquando vertit, quasi *περάσιον*, & *περάσιον* idem esset: Aliud *περάσιον* origanum asinarium, quæ Græcè *ὀνίτις*. Plinius: *Onitium vel prasinum appellant non dissimile hyssopo*. Apfytus vocavit *ὀνοπεράσιον* capite CCCCLVIII. de tussi: *Ἡ τ' ὀνοπεράσιον, ὃ καλεῖται κεφαλῶτον*. Hoc *κεφαλοειδές* *ὀνιζάνον* Hippocrati. Helychio, *κεβλήνη ὀνιζάνου*. Ita dictum, quod corymbos habeat, sive capitula, quibus alia carent genera. Ne *περάσιον* quidem suo caruit *ὀμωνύμῳ*, cum quo nomen ita participat, ut unum sit, genere in totum alio. Marinas algas & fucos etiam *περάσιον* vocarunt. Helychius: *Περάσιον, τὰ βρύα, τὰ φυκία*. Item: *φύκη, ὅπερ ἐνίοι καὶ βρύον καλεῖται*. Mentio *περάσιον* in hac significatione apud Theophrastum. Hoc nisi teneas, non possis rationem reddere, cur Galenus & Paulus Aegineta *ἐμπέτρον* maritimum *περασειδές* etiam appellatum dixerint, pro quo apud Dioscoridem legi debet: *Ἐμπέτρον, οἱ δὲ φυκοειδές*. Nam perperam in omnibus codicibus scribitur *φακοειδές*. Viam ex hac emendatione certissima munivimus Herbariis nostris ad inveniendum illud empetrum. Plinius *calcifragam* Romanorum esse prodidit falsò, quod calculos in vesica frangat; qua

A facultate id genus empetri valere traditum nemini. Videndum etiam, an *Ἐμπέτρον* Theophrasti, quod nunquam floret, & *Ἐμπέτρον* Aristotelis, quod avulsim etiam vivit, idem sit cum hoc empetro. Sempervivum etiam eradicatum vivere notum est, & scillam suspensam. Semina, quandiu incorrupta durant, vivere intelligi testatur Plinius. Marinum *φύκη ἁσπηλον διαμύρειν* Dioscorides ait. Quod ad colorem ejus perperam Plinius retulit, cum è contra fuci marini color remittatur ac tempore fugiat, auctore Theophrasto. Ut igitur *φύκη* illud non marcescit exemptum è loco natali, ita nec *ἐμπέτρον* *φυκοειδές*. Non unum genus nomine *saxifraga* donatum est. Persuasum habent ita dici, quod calculos è corpore pellant, rumpantque. Hoc de *calcifraga* concesserim. *Saxifragam* verò propriè vocari credam, quæ perumpat, è quibus enascitur; cui notioni affine est vocabulum Gallicum *percepierre*. Græci tamen hoc nomen Latinum more suo perverterunt, & *σχεξίφαγες* fecerunt de certo herbæ genere, quæ calculos rumpit. *Τὸ σχεξίφαγες, τὸ σχεξίφαγες* declinatum legitur passim in Galeni libris, Pauli Aeginetæ & apud auctores veteres rei veterinariæ. *Τὸ σχεξίφαγες διαρηπνὸν ἐστὶ καὶ λίθων τετυπνόν*. De variis saxifragis videndi hodierni Herbarii, & nos alibi.

C A P U T X X X V I I.

De bryo & musco.

PArum etiam aut nihil discrepant, quin *ὀμωνύμων* numero adscribi debeant *σφακός* & *φακός*, hæc lenticula, illa salviæ species. Plinius tamen *salviam σφακόν* inter lentularum genera retulit. Græci nihilo sunt excusatiores, qui *φασκόν* & *σφακόν* passim indifferenter usurpant, alterius nomen pro altero ponentes; cum *σφακός* salviæ significat, *φακός* verò muscum quendam villosum in certo genere quercuum provenientem. *σφάγγον* etiam salvia idemque cum *σφακός*, quod vocabulum pro bryo odorato perperam posuit Plinius: Bryon apud Græcos, cum multas habeat significationes, in eadem arbore tres differentes species designavit. *Βρύον* in quercu vocatur id quod floris instar habet & una cum foliis prodit, ut est julus in nucibus, & aliis ejusmodi: hoc *βρύον δρύϊνον* Theophrasto nominatur. *Βρύον* etiam muscus est, villosa nempe lanugo, quo operiuntur non solum quercuum trunci ramique, sed omnium etiam ferè arborum. Est & *βρύον* odoratum certis locis in quercu, populo, & cedris innascens. Præterea *φασκός* in certo quercus genere vocatur, qualem Theophrastus describit, quem vix potem eundem esse cum *βρύω* odorato. Nam *αἰγίλαπτος* tantum facit proprium hunc *φασκόν*, & veluti longa fascia est dependens ex illa arbore. *τρίχες* ipse appellat: Plinius *pannos arentes*. Atque inde fortasse vox *fascia* Latinis. Nam *φασκός* & *φασκία* dicebatur, ut *ἰξός* & *ἰξία*. At *βρύον* odoratum non generis illius quercui modo peculiaris, sed populi ac cedri. *φασκόν* tamen illum pro *βρύω* *ἀρωματικῶ* passim usurpant, & quod magis indignandum est, etiam *σφακόν* & *σφάγγον*, quæ salviæ significat; quæ & ipsa in unguentis olim habuit locum & *σφακόν* *εὐώδη* appellat Eupolis, quem Plinius pro *φασκῶ* & bryo aromatico perperam sumit. Qua in re nescio an habuerit auctores suos. Nullus certè ex his, qui extant *σφακόν* de bryo odorato dixit. Notavit quidem Helychius quosdam *σφακόν* posuisse pro bryo, qui quercubus innascitur eosque reprehendit, cum *φασκός* illi bryo nomen sit: sed de illo genere intellexit, quod Theophrastus ægilopi quasi proprium assignavit, qui in haliphæo etiam reperiri tradit, sed breve nigrumque. Nusquam autem meminit Theophrastus

D hunc *φασκόν*, quod in certo quercus genere invenitur, odoratum esse aut expeti ad odores. Plinius *φασκόν* istum, quem fert ægilops, pro bryo odorato accepit, quod in quercubus nascitur certis locis. Atqui ut dixi, bryon odoratum non certi generis quercuum proprium, sed in certarum regionum quercubus nascitur, ut etiam nasci constat in cedro apud quasdam nationes. Tres præcipue arbores numerant auctores Græci, in quibus invenire est bryon odoratum, populum nempe, quercum & cedrum. Dioscorides: *Βρύον δρυλοκόμῳ δὲ τῶν δένδρων κεδρίων, ἢ δρυϊνῶν, ἢ δρυϊνῶν*. Paulus Aegineta *πέυκας* etiam addit. Arabes non plures arbores nominant, super quibus inveniantur bryon odoratum, sed tam Avisenæ interpretes, quàm Serapionis, pro populo nucem ponunt. Prorsus persuasum habeo id ex errore manasse ipsorum interpretum, qui in Arabico perperam legerint *جوز* *giauri* pro *جوز* id est, *hanzi*, quæ est populus. Ita enim scribitur pro *جوز* *hanz*. Unius tantum puncti in utroque descriptum est. Certe Serapio Dioscoridem ipsum citat, qui non supra nucem, sed supra populum bryon illud gigni perhibet. Præterea non *φασκόν* aut *σφακόν* Græci nuncupant istud bryon, sed *σφάγγον*. Ita in omnibus libris Dioscoridis, Aëtii & Pauli Aeginetæ scriptum offendi, non *σφάγγον*. Aliud igitur *σφάγγον*, aliud bryon odoratum, quod dicitur *σφάγγον*. Paulus Aegineta in compositione cyphi heliaci aperte *σφάγγον* & *σφάγγον* discernit. Ubi *σφάγγον* est bryon aromaticum: *σφάγγον* autem salvia, quæ & *σφακός*. Ea porro etiam diversa cum re, tum nomine à *φασκός*, quod non est odoratum bryon, sed ægilopis proprius muscus. Arabes vocant *كاس* *asne*. Quod alii legunt *asne* quasi scriptum esset *كاس*. Græci recentiores, ut Aëtius aliique, hoc bryon nominant *σπινόν*, unde fortasse Arabica vox deflexa est. Ex his patet Plinium quatuor diversas species pro una habuisse, *φασκόν*, *σφακόν*, sive *σφάγγον*, *φασκόν* & *σφάγγον*, id est, lentem, salviæ, phascum sive ægilopis muscum, & bryon odoratum.

F

CAPUT

De dictamis & homonymis.

NEc putandus suæ mentis fuisse, dum *cunilam*, quæ thymbra est; *cunilam*, quæ est κένυζα; & *conilam* origanum, tria hæc nomina diversis ab originibus venientia ad unam eandemque plantam significandam facta credidit. Plura talia ex nostris Exercitationibus colliget, quibus otium erit aut cura talia perquirendi. Nos ideo multa hujus generis huc congestimus, quia plura in hac re peccata Plinii, quam in alia qualibet materia. Ea tantum ferè attigimus, in quibus aliqua ejus insignis halucinatio sine animadversione non visa est prætereunda. Ceterum res ista difficillimam ex difficili confecit herbariam scientiam non solum Plinio, sed etiam Neotericis plantarum indagatoribus, qui ante annos hos centum huic curæ incubuerunt: ista inquam, ὁμωνύμων & συνωνύμων multitudo. Sed præcipuè eos turbarunt ὁμωνυμία. Etenim, qui huic studio operam suam tempusque impenderunt, vix tamen ab his se expedisse videntur: ne jam miremur de Plinio non hoc ipsum agente & tam multis occupato, si toties in eos sese laqueos induit; quos non evitasset, etiam si abundasset otio, & hoc unum egisset. Aliquot ὁμώνυμα in plantis attigit Theophrastus: sed tam multa tunc non erant. De dictamno Cretico, quod pulejo simile est postquam tradidit, aliud dictamnium ὁμώνυμον æque Creticum adscribit, genere diversum, ut facie: ἐστὶ δ', inquit, ἔπερον δικταμνον ὡς περὶ ὁμώνυμον, ὅτε πλὴν ὅψιν ἔχον, ὅτε διώαμιν πλὴν αὐτῶν. Vocat ὁμώνυμον, quod nomine idem est, non idem genere. Hoc ἔπερον εἰδὼ δικταμνον Dioscoridi, qui facie quidem differre ab altero, sed effectum non disparem præbere ait: πικρὸν δὲ τὸ πρὸς ὅσον καὶ ἡ πρὸς αὐτῆς. Atqui diserte tradit Theophrastus, diversæ utrumque esse potentia. Ex priore dictamno folia tantum, non ramulos aut fructus ad usum medicinae quaeri idem scribit: unde colligitur & florem habere, siquidem & fructum gerit. Dioscorides vero clarè nec florem nec fructum ferre dicit: "Οὐτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸν φέρει. Quæ verba male sollicitant doctissimi Herbarii, quasi ad hunc modum corrigenda: "Οὐτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸς συμφύει. Ut velit, nullum esse floris usum aut fructus, licet adsit. Testari possum non aliter extare scriptum in antiquissimo Codice, quàm est in excusis. Præterea Plinius non aliter legit, qui ad verbum vertit: flos nullus ei, aut semen, aut caulis: sed de caule mentitur ac de suo hoc addit. Virgilium contra hæc in testimonium citant flores dictamno tribuentem:

*Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo.*

Dici potest, quod in aliis sexcentis herbarum homonymis usu videmus evenisse, ut miscerentur descriptiones duorum. *Caulis puberibus foliis*, ad prius dictamnium pertinet; *flos purpureus* ad alterum. Dioscorides alterum dictamnium, quod è Creta quoque afferebatur foliis sisymbrii esse, flore nigro, id est, ex purpura nigricante. Sic ἰὼν μέλαν, μέλας ὑάκινθος. Non potest itaque idem esse cum albo dictamno, ut placet Herbariis nostris, cujus flores ex purpura albicant, ut in malva. Qui color μέλας Græcè non appellatur. Dictamnium igitur, quod hodie ex Creta adfertur, secundum esse dictamnium liquet, non primum. Florem hujus origano silvestri similem facit Dioscorides. Talis plane flos dictamno, quod hodie notum est. Rarum admodum primum illud dictamnium fuisse apud se, veteres ipsi fatentur, quia non spaciosus esset in Creta locus, ubi nasceretur, capræque vulgo id depascerentur. Pubera dictamni folia apud Poëtam interpretantur prisca Grammatici adulta, ut pubentes herba. Nugantur: pubera folia sunt lanuginosa à similitudine lanuginis, quæ pubescere incipientibus erumpit. Talia dictamni folia. Dioscorides: "Ὅμοια γλήχωνι, μεῖζον δ' καὶ γναφάλοις δὴ τὰ φύλλα ἔχει καὶ ἐλαδὴν ἵνα δὴ τὸ φύλλον.

A Sic *pubertatem uvarum*, & *pubescentem uvam* vocavit Plinius de florente, quam alibi in lanugine esse dixit, à lanugine floris ejus. Inde βαίπον dictamnium istud veteres vocarunt ἀπὸ τῆς βαίτης, quæ villosam pellem significat. Ita autem legenda verba Dioscoridis ex antiquissimo exemplari: Δικταμνον, ὃ καλεῖται λινὲς γλήχωνα ἀγρίαν, οἱ δ' βαίλον. Hefychius: Βαίλον, βοτάνη ἐμφέρης δικταμνῶ, ἢ γέν γλήχωνι. Alio loco δικταμνοειδὲς exponit γλήχωνα, & verum dictamnium in rerum esse natura negat: Δικταμνοειδὲς, γλήχωνα λινὲς. ὅτι ἐστὶ τὸ βοτάνη δικταμνῶ. Ex quibus apparet, quàm fuerit rarum illud dictamni genus, quod erat simile pulejo, ita quidem ut reperiri prorsum quidam negaverint. Alii pulejum agreste hoc nomine donaverunt, quod δικταμνοειδὲς dixerunt; ut vice versa δικταμνον ipsum nonnulli γλήχωνα ἀγρίαν nuncuparunt: inde & βαίλον, non dictamnium, sed herbam dictamno similem esse Hefychius vult. Sic appellatur à puberibus ac lanuginosis foliis: ita & bulbum triophorum βολεὶς κώδιον Theophrastus nominavit, quia κώδιον pellis est lanata. Neophytus de dictamno: Καὶ ἐπιώδη πινὰ δὴ τὸ πρὸς φύλλον ἢ πρὸς μακρῶν τῶν. Clarum igitur ex his, genus illud dictamni, quod hodie in Italiam ex Creta adfertur, secundum esse dictamnium, folio sisymbrii, flore origani silvestris, purpureo. Alterum illud dictamnium plerisque veterum creditum fabulosum, quod pulegio simile est hodie, non inveniri certum est, nisi sit pulegium silvestre, ut persuasum nonnullis antiquis, qui eadem omnia præstare dicunt hoc pulegium silvestre, quod dictamnium appellarunt, cum sativo. Dictamnium vetus Herbarius Arabs apud Dioscoridem interpretatur

Arabice مشكى طر مشيا mexetramaxiah. Cor-

ruptè apud Garciam scribitur mexquetera mexir cap. xxxi. ubi refert, se aliquot plantas apud Nizamoza observasse, quibus Goæ carent, ut *eupatorium*, *mexquetera*, *mex melissophyllon*, *buglossum* &c. Unica est dictio. Mirum verò, cur non dictamnium potius dixerit. Mirum etiam Viros doctissimos nescisse mexetramaxiah esse dictamnium, cum aperte ita interpretatus sit Gerardus Carmonensis. De dictamno & pulejo exposuit, quasi duæ sint plantæ, quæ una est, dictamnium nempe quod pulejum agreste quidam nuncuparunt, ipse vocat *mescatramescir*. Antiquum Lexicon Græco-arabicum: μεξτετραμέξιρ. Apud Serapionem cap. ccc. legitur *mescatremephir* vitiose pro *mescatremexir*: quod de dictamno posuit. Scaliger legebat, *meschtera* - *maschique*, tanquam duæ voces essent. Sed in fine Gain litteram positam putavit. Alii pro *He* & *Re* invicem colligato acceperunt, unde & *xir* ultimam syllabam enuntiarunt. In antiquo codice Dioscoridis & apud Avisenam penultima est *Elif* jugatum cum littera *Ha*, per medium cujus transit & ad extimum cornu conjungitur hac figura ع ح:

quam alii videntur accepisse pro ع ح, alii pro ع ح, quidam etiam pro ع ح, quod est ع ح & simul ligatum.

Rectè itaque in contextu ipso Latino Avisenæ scriptum *mescatramesiah*. Serapio docet dictamnium etiam dici pulejum Arabicum, aut pulejum agreste.

عَلِنْجَن بَرِي *halnagen Arabi*, aut *halnagen bari*. Herbarius Arabs in vetusto Dio-

G scoride pulejum notat vocari عَلِنْجَن *chalnagen* vel *halnagen* absque apice in littera ع, ut alibi reperi. Apposuit & aliam puleji Arabici appellationem: فودج بري *fudenegi bari* quod

quod sonat origanum agreste. Nam Arabes origanum vocant *فودنج* *fudenegi*. De altero igitur dictamni genere id accipiendum, quod florem habet agrestis origano similem. Malè Interpres Avisenæ Arabicam vocem *satar* *ساطر* reddit origanum capite dxxxiii. cum *thymbram* significare lectio capitis o-

stendat, eâ maxime parte, qua dicit paris esse cum thymo potestatis. Alibi etiam scribitur *ساطر*. Apud Dioscoridem Arabicum *θυμβεξ* exponitur *الساطر*, *alsatar*: & *ساطر* *شواب الساطر* *serab alsatar*. Corrupta vox & truncata ex Latino *satureia*.

C A P U T X X X I X .

De moly.

DEferendum & in hunc *ὁμωνύμων* censum moly Homericum. Omnes antiqui interpretes Homeri exponunt *πύζανον ἄγριον*. Quia rutam nimirum silvestrem apud se nascentem Cappadoces & Galatæ sic vocarunt, diversam tamen in totum à moly illo Homérico, quod in Arcadia etiam tum reperiri prædicat Theophrastus folio scillæ, radice bulbi. De quo attendenda hæc sunt Plinii verba è lib. xxv. cap. iv. *Lautissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putant moly, & inventionem ejus Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrationem. Nasci eam hodie circa Pheneum & in Cyllene Arcadia tradunt specie illa Homericæ, radice rotunda nigraque, magnitudine capæ, folio scilla: effodi autem difficulter.* Vide sis tibi, ut historias permisceat ac turbet. Hæc Theophrasti sunt, qui moly in Arcadia nasci narrat simile Homérico, ea facie, quam ibi describit; de cetero non difficulter erui, ut Homerus canit: *Ὁν μὲν ὄρνιθιν γε εἶναι χαλεπὸν, οὐ μὲν ὄρνιθιν γε εἶναι χαλεπὸν, οὐ μὲν ὄρνιθιν γε εἶναι χαλεπὸν.* Contrarium noster arripuit ex Homeri sententia, cui non concinit Theophrastus, quod tamen inferuit ac subjecit descriptioni Theophrasteæ. Hoc videtur fecisse, ut constaret idem esse moly, quod in Italia etiam reperiri contendebant periti quidam herbarum medici, quos id sibi persuasisse proficitur Plinius, quique adeo testatur allatam tum ad se nuper è Campania effossam inter difficultates saxearum radicum triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abrupta. Vel ex uno hoc argumento collige quam peritus herbarum fuerit noster, qui putare potuit moly illud à Theophrasto descriptum folio scillæ, radice rotunda & nigra, capæ simili, idem esse cum ea radice quam sibi è Campania allatam vidit, quæ triginta pedes longitudinis habuit, ac ne sic quidem integra fuit, parte nimirum extremâ intersaxa relicta; quæ non erui quita est. Quî rogo te scire poterat radicem eam tam longam, quam nec vidit totam, è bulborum genere fuisse? Immo nec bulbolam fuisse compertum est, quæ sic longa esset. Solam effodiendi difficultatem habuit similem illa radice cum Homérico moly. Atqui hoc ipsum negat in moly Arcadiæ fuisse Theophrastus, quamvis cetera simile foret Homérico. Plinius verò, ut radix illa sua Campana concordaret cum Theophrasti moly, difficulter illud erui, contra mentem auctoris sui, ex alterius auctoris sententia confirmavit. Adjicit mox de eodem moly: *Græci auctores florem ejus luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit.* Nescio quos auctores Græcos intelligat. Nemo illorum, qui hodie extant prodidit: nec puto differentiam hac in re ullam traditam. Quin & rutam agrestem *μῶλυ* quidam vocarunt, à similitudine, quam quadamtenus habet cum vero moly, radice nigra & flore lacteo: *Ἐπειδὴ καὶ πῶς οὖν σώζει τὸ πρὸς τὸ μῶλυ ἐμφέρεται, τῇ εἰς μέλαν καὶ τῇ ἀνθὲι λευκὴν ὑπάρχον.* Multum igitur

Btur abest, ut quisquam luteum florem moly fecerit. Id Plinius auguratus videtur ex adscriptis non solidis, sed truncatis auctoris sui verbis, quæ in adversaria ita retulerat: *Μῶλυ τὰ μὲν φύλλα ἔχει ἀργεῖται ὁμοία, ἀνθὲι λευκοῖς ὁμοία.* Omiserat ea, quæ sequuntur *χαλακὰ ἔχοντα*. Cum autem Græci *λευκὸν* absolute sapenumero, ut notatum supra, vocitent violam luteam, hinc *ἀνθὲι λευκοῖς ὁμοία*, flores luteos interpretatus est. Auctor Priapejorum, qui non est Virgilius, hunc sequutus videtur de moly.

C---- de qua flos aureus exit.
Vide quam rectè expresseit illud Homericum de flore moly.

---- *χαλακὴ δὲ εἶκελον ἀνθὸς*.
Risi sæpe concertationem Virorum duorum in re herbaria doctissimorum, qui de *μῶλυ* Hippocratis, an esset *μῶλυ*, inani jurgio disputarunt. *Μῶλυ* vel ut alii scribebant *μάλυ*, caput est allii apud Hippocratem, nec quicquam pertinet ad supra dictum moly. In libro i. de muliebribus: *Μάλυζαν σκερδόν* *ἔσται*, id est, capite allii derafo. Galenus utramque scripturam in Lexico notavit his verbis, quæ sic legenda sunt: *Μάλυζα σκερδόν ἀπλῶς ἢ κεφαλῶς ἔχον καὶ μὴ ὀφθαλμοῦ εἰς ἀγλῆταις, ἡνὲς ἡ μάλυζα.* Vulgo perperam editur, *ἡνὲς ἡ μῶλυ*. Helychius: *Μάλυζα ὀφθαλμοῦ σκερδόν, ἡνὲς ἡ μάλυζαν.* Psellus de verbis medicinæ antiquis: *Μάλυζα αἰ τῶν σκερδόν κεφαλῶς.* Apud Erotianum scribitur *μῶλυ* pro *μάλυζα*. Duorum igitur generum moly; immo genere diversum Capadocicum sive Galaticum, & Homericum sive Arcadicum. Hic est *ὁμωνυμία*. Capadocicum quidem vocarunt rutam agrestem. Ipsi Capadoces *μῶλυ* nominabant. Dioscorides. *καλεῖται πινὲς πύζανον ἄγριον καὶ τὸ ἐν τῇ καππαδοκίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἡ' Ἀσίᾳ Γαλατικῇ λεγόμενον μῶλυ.* Hoc idem Syri vocabant *βησίον*, alii *ἄρμαλα*: idem Dioscorides: *καλεῖται δὲ πνευαὶ τὸ ἄρμαλα, Σύροι βησίον, Καππαδόκαι ἡ μῶλυ.* Ab illo ἄρ-

F*μαλα* Arabicum *حرميل* *harmel*: quam tamen appellationem herbarius Arabs alteri moly adaptat. At moly Capadocicum interpretatur Arabicè *ساطر*

G*ساطر* *satar bari*, id est, rutam agrestem. Diversa tamen ruta agrestis sic propriè dicta ab hoc moly, quamvis nonnulli & hoc donaverint rutæ silvestris appellatione. Avisena lib. iv. Fen vi. tract. iiii. cap. xxxiii. rectè distinguit *harmel* à ruta agresti. Nec enim *harmel* rutam esse silvestrem, sed genus rutæ silvestris. Rectius igitur fecissent Interpretes, si lib. ii. cap. cccxxviii. Arabicum illud *hermel* Latine reddidissent Cappadocicum moly quam rutam silvestrem.

De panace.

Post moly sequitur apud Dioscoridem πάνακες. Multis herbis salutaribus impositum apud Græcos hoc nomen ab efficacia sanandi morborum omne genus. Alia genera transeo. Speciem unam ex numero agmine idem nomen gerentium extraham, quæ eodem cognomine diverſe tamen ab antiquis traditur. In quo est ὁμωνυμία, quam conquirimus. Chironium panaces à Dioscoride describitur foliis amaraci, flore aureo: φύλλα δ' ἔχει ἀμαράκω ἐμφερῆ, ἀνθ' ἡ χρυσεῖδ' ἔλξαν δ' λεπτὰ καὶ βραχέα. Nican-drum iuum, ut iolet transcripſit, qui de hoc panace ita scripſit in Theriacis,

Τῆς δ' ἀμαράκωσα χυτὴ πεδεδόρωμε χαλκή,
Ἄνθεα δ' χρυσεῖα φαίνει, ἥ δ' ὡσεὶ αἴης
Ῥίζα καὶ ἐνδοῶσα Πελεθρόνιον νάπ' ἔχει.

Plinio, qui Theophrastum sequitur, longe alia chironii panacis faciès. Folium quippe lapathi ei tribuit lib. xxv. cap. iv. quo genera panacum exequitur: *Tertium panaces chironium cognominatur ab inventore. Folium ejus simile lapatho, majus tamen & hirsutius.* Theophrastus lib. ix. cap. xii. ἔχει δ' τ' μὲν Χειράνιον φύλλον μὲν ὁμοῖον λαπάθῳ, μείζον δ' καὶ δασύτερον, ἀνθ' ὃ χρυσεῖδ' ἔλξαν δ' μικρά. Cetera similia sunt, excepto folio, quod immane quantum discrepat. An legendum in verbis Theophrasti dicemus, φύλλον ὁμοῖον ἀμαράκῳ: quod perperam Plinius audivit λαπάθῳ. Nisi hoc sit, dicendum, aliud chironium panaces à Theophrasto designari posterioribus Græcis ignotum. Meminit idem Theophrastus panacis in Syria nascentis, quod absolute vocat πάνακες nullo addito cognomine, libro, quo supra cap. x. καὶ ὁ ὅπως ὡσεὶ ἀλῶν π, καὶ τὴ πάνακες. Hujus radicem unguento irino etiam misceri tradit ob fragrantiam, & in Syria gigni: Χρήσιμη δ' καὶ πρὸς τὸ εἰλὸν μύρον Ἀλ' ἡ δωδία. ἰχυρότερον δ' τ' πέρμα δ' ἔλξαν γίνετ' ὃ περὶ Συρίαν. Capite deinde xii. ubi differentias panacum explanat, præter hoc Syriacum panaces, quod absolute sic vocavit, tria alia genera producit cognominibus distincta, Chironium, Hera-cleum, & Asclepieum. Plinius hunc panacem Syriacum retulit sine cognomine inter peregrinas species unguentis fervientes, lib. xii. cap. xxv. de Syria loquens in hæc verba: *Panacem & unguentis eadem gignit.* Hic panax Syriacus Theophrasti, cui πάνακες dicitur non adjecto cognomine. At descriptionem illi accommodat eo loco Plinius panacis Heraclæi, qualis habetur apud Dioscoridem paucis demutantibus. Atqui diserte testatur Theophrastus Syriacum panaces, cujus usus ad unguenta, diversum esse ab Heraclæo: Πανάκη δ' καλεῖται, πρῶτον μὲν τ' ἐν Συρίᾳ περὶ ἡ μικρῶ πρῶτερον εἴρηται, ἀλλὰ δ' τελεῖα, τ' μὲν Χειράνιον καλεῖται, τ' δ' Ἡράκλειον, τ' δ' Ἀσκληπιέιον. Heraclium autem panaces Dioscoridis idem cum Heraclæo Theophrasti, quod ostendit folii faciès. Theophrasto id μέγα καὶ πλατὺ καὶ τελασθήμερον πανάκη. Rotundum hæc esse indicant, quandoquidem undique tres palmos latum est. Dioscoridi folia Heraclii panacis χλωρὰ πρὸς τὴ τ' συκῆς, ἐν τῇ περὶ φερῆ ἐπερχομένη. Magna ac lata esse & quidem rotunda, sed in

A rotundo quinquefariam divisa, res ipsa clamat. Plinius Syriacum suum panaceum, quem eundem cum Heraclio facie describit, foliis ampla magnitudine rotundis; in cacumine vero oleagineis, semine in muscariis dependente, ut ferula. De foliis in cacumine oleagineis nihil Dioscorides: & sanè ab alio accepit hæc Plinius, qui tamen panaces Heraclium, non Syriacum tradebat. Folia, quæ circa caulem sunt, exigua admodum esse tantum dixit Dioscorides: καὶ φύλλα περὶ ἀνθ' ὃν μικρότατα. Ita in optimo codice, non μικρότερα. Oleaginea sane minima respectu ficulneorum, qualia sunt in panace illa, quæ in terra jacent. Muscaria vocat Plinius τὰ σκιάδια, quod muscaria veteribus eâ formâ fiebant, qua sunt umbellæ.

B Muscarium proprie τ' μυσοσβιον. Glossæ: Muscarium, μυσοσβιον. Muscar à muscar bubulum in lemmatis Martialis scriptum habent veteres libri: inde & muscarii clavi Vitruvii, quibus umbellæ forma pro capite. De succo hujus panacis, qui Græcè ὀππανᾶξ, ita Plinius: *Laudatur candor ejus coacti: sequens pallido statera. Niger color improbat.* Quid sit hic statera nulus intelligo. De pretio ac æstimatione opopanacis agitur. Candidus, optimus; sequens qui pallet, deterior: improbandus verò niger. Quid heic facit statera? Certè eodem pondere niger & candidus vaneunt, sed pretio diverso. Omnino scripſit Plinius: *Sequens pallido stat ara.* Scriptum quippe fuit, ut semper à librariis, ara. Hæc ara non tam recens vocabulum, quam quibusdam visum est. Pro computatione ac calculatione, quæ æreis calculis ducitur, propriè posita. Inde hæc ara pro calculis neutro genere apud Lucilium: *Hæc est ratio per versa ara, summa & subducta improbè.* Nonius aram in eo versu fœmineo genere accepit. Quod argumentum est, jam ejus ætate sic usurpatam aram. Notam numeri interpretatur. Apud Plinium hoc loco æstimationem significat: *Sequens pallido stat ara.* Lege paulo: *Pretium optimo in libras x. bini,* id est, denarii bini. De ara vide amplius in Exercitationibus. De illo Syriaco Theophrasti panace, quod ab Heraclio diversum est, viderint herbarii. Panaces Herbarius vetus Arabs

Dioscoridis explicat شجر الجاوشير segar algiauxir,

E id est, arborem algiauxir. Apud Avisenam جاوشير, algiauxir, est opopanax. Xir Arabicè, Persicà tamen voce, succum coactum & concretum significat شير. Ex Græco ξηρον est, ut alibi notavimus. Ita ergo giauxir, ut tabaxir طباشير. Hoc saccharum mambu, de quo alibi. Hic giauxir est xir gian. Panacem appellarint hoc nomine oportet, cujus succus coactus, جاوشير ὀππανᾶξ. Æque enim xir gian dici potest, ut giauxir. Sic xir cast genus mannæ, ex quodam arbore cast nuncupata خاست: vulgo dicitur xiracost. In antiqua expositione Arabicorum nominum gesir est opopanax.

De scilla.

Sillam, quam nunc vocant, non esse scillam, qualis tradita est ab antiquis, notæ in totum dispares, tum effectus minimè respondentes, satis produnt. Hanc, quam habent pro scilla vera, nihil præfert, quod agnoscere possis pro genuino scil-

Glæ indicio. Ne illa quidem Hispanica, cujus iconem post ceteros tanquam legitimæ se dedisse putavit Clusius, id nomen ex merito ferat. Folia illi liliacea tribuit & minora, quam pancratio. Atqui contra est. Folia pancratio lili figurâ, scillæ verò latissima

latissima & aloës foliorum effigie. Sanè Dioscorides & Plinius, aloën folium habere scillæ simile, scriptis prodiderunt. Si aliam vis similitudinem, ecce tibi, quæ prorsus evincat scillam vulgarem à scillæ veteris forma longe divertere. Orchim latifolium (de ea enim accipiendum) scillæ folio juxta quosdam donat Plinius, & quidem minore. Lib. xxvi. cap. x. *Quidam*, inquit, *folio scillæ esse iradunt leviores ac minores, caule spinoso*. Theophrastum intelligit, cui orchis in majorem ac minorem dividitur. Majori folium esse dicit *σπιθαμίδες*, *λείοτερον ἢ τὴν ἑλαττον*: sic enim alibi corrigendum docuimus pro *σπιθαμίδες*. Hæc est orchis latifolia Herbariorum nostrorum, cui folium elleboro albo magnitudine non cedens tribuunt. Caulem spinosum nulla habet orchis, earum saltem, quas in libris observaverim. Plinius ita reddit ex illis hodie depravatis Græcis Theophrasti: *Τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιωτάτων ἀπὸ ἀπύρου ἢ τε ἀκάνθου*. Haud scio an scripserit Auctor *ὁμοιωτάτων πυρακάνθου*. Pyracantha non unius spinæ generis nomen. Herbæ ac frutici commune reperi: de quo alibi. Plinius contentus fuit reddidisse, *caule spinoso*. Sed certam spinæ speciem videtur intellexisse Theophrastus, cujus folia tantum spinosa, non etiam caulis; cujusque spinæ vel cardui cauli simillimum tradiderit orchis latifoliæ caulem. Alii inquirunt. Plinius alio loco folium scillæ latum assignat: *Asphodelus oblongum & angustum habet folium, scilla latum & tractabile*. Quid est, quod ait, scillam folium habere tractabile? An legendum, *intractabile*? Certè folium asperum scillæ & urentis mordacitatis haud secus atque urticæ. Theophrastus eo loco, quem Plinius reddidit, ita habet: *Ὁ μὲν αὖτε φώδελες μακρὸν καὶ τεύπερον, ἐπὶ γλίχρον ἔχει τὸ φύλλον, ἢ δὲ σπιθαμὰ πλεονέχον διδιδάρετον*. Plinius *διδιδάρετον* vertit *tractabile*, contrario planè sensu; non illo sanè, quem voluit auctor. Quæ lentore aliquo prædita sunt, eò etiam difficilius rumpuntur, ac dividuntur; ut contra sicciora, magis fragilia magisque dividua. Folium asphodeli lentum, *ἐπὶ γλίχρον*, atque ideo frangere ac dividere volenti contumax. Scilla contra folio minime γλίχρον, minimeque tenaci ac tractabili, sed *διδαίρετον*, quod facillè nimirum tactu tactuque ipso rumpatur: sic radices & caules lenti, ac γλίχροι, *δυσδιαίρετοι*. & contumaces dividi. Idem Theophrastus paulo ante de cichorii caule: *Ἐν δὲ γλίχρον, καὶ δυσδιαίρετον*. Huic igitur contrarium τὸ *διδαίρετον*, quod non est γλίχρον. Tale scillæ folium, quod etiam latissimum & longè majus latiusque folio pancratii. Scribunt tamen de pancratio, longe majore

re esse amplitudine quam scillam, & folia habere ampliora longioraque. Ex quo apparet nec scillæ nec pancratii notitiam ullam eos habere. Adeo enim pancratium amplitudine infra scillam, & quædam pusillæ scillæ nomine id appellarint olim. Plinius: *Pancratium aliqui scillam appellare malunt, foliis albi lilii longioribus crassioribusque*. Scilla veteribus cognita folio aspero atque ita urente, ut non possit tractari absque noxa: qua in re comparatur urticis. Dioscorides de his qui Ephemerum biberint: *Παραπολεθεὶς κνησμὸς καὶ ὅλον τὸ σῶμα, ὡς ἀπὸ σπιθῆς ἢ κνίδος ἐρεθίζομενός*. Scillæ cæsus haud minorem uredinem sentiebat, quàm si urticâ verberatus esset: & moris erat subverbustos etiam scilla fieri. Theocritus eidyll. vii.

μη τὴν ἡ πύθες

Ἀρχαδίης σπιθαμῶν ἐπὶ πλεονέχας τε, καὶ ἄλλας
Τανίκα μαρτυροῦν.

Nec folia tantum scillæ mordacia, sed etiam tuniceæ multiplices, quibus radix vestitur. Nicander in The-
riacis:

ἐνδυθὶ κνησμὸς

Ὅσα τ' ὅπῃ νιφέντι κράδης, ἢ τευχέει κνίδη
Χρῶτα μαινόμενῳ, ἢ καὶ ἀπειρώδει κέρση
Σκίλλης, ἢ τ' ἐκπαγλα νέλω φοινίξαςτο σῆμα

Inde explicandus Theocritus eo versu, qui nec veteribus nec novis interpretibus intellectus est ex Eidyll. v:

Σκίλλας ἰὼν χαίρας ἀπὸ σάματος αὐτίκα πύθοις.

In contentione illa pastoralis, quo invicem sese incessant & laceffunt duo pastores, sic mandat antagonista unus suo, ut id faciat, quod scit illum non posse facere absque gravi sua noxa, ut ex proximo tumulto protinus evellat veteres scillas. Ut veteres urticæ longè mordaciores novellis & puncturæ acrioris, ita etiam scillæ. Nulli hic lucumones & nulla opus purgatione, quam scilla pollicetur. Alter ut contra redhostiat & par pari referat, quo æmulum suum mordeat, rem æque laboriosam illi injungit, ut Alentem profectus, qui satis longè distabat ab urbe, cyclaminum effodiat: *Ἐνθὼν πῦν κυκλάμινον ὄρουσέ νιν ἐς τὴν Ἀλέντην*. Præterea suum etiam venenum inesse cyclamini radici narrat Plinius: sed eo respexisse Poëtam non puto. Postremo scillam suam Veteres ter in anno florere scriptum reliquerunt. Quod illa non facit, quæ hodie hoc habet nomen. Ex his omnibus clarum est, veram scillam non hodie extare qui cognoscat, nec in libris Herbariorum nostrorum uspiam comparere germanam ejus imaginem.

C A P U T XLII.

De althæa.

Circa althæam non minus falluntur ipsi, falluntque nos, dum scire eam credi volunt: eo ipso quod vulgarem herbam nullisque non cognitam asserunt, longè se abesse ab ejus cognitione fatentur. Græci contra, qui in reconditis adhuc ac pluteariis jacent libris, raram admodum inventu esse herbam, & nonnisi in Asia reperiri & Sicilia affirmant, quorum verba non gravabor heic adscribere: *Ἡ μὲν ἀλθαία ἔσθλας δέλεισκεται φυομένη ἐν τοῖς τῷ Ἀσίᾳ τοῖς, ἢ Σικελίᾳ, δέλεισκεται ἢ ἐν τῇ Σμύρνῃ ἐν τῷ σχελίῳ πῶμα*. Raram quoque esse innuit Theophrastus, qui apud Arcades inveniri eam scribit & ab ipsis vocari *ἀλθαίαν μαλαάχην*, cum medicorum filiis dicatur *ἀλθαία*, à virtute scilicet medica, qua pollens est. Lib. ix. cap. xv. de Arcadibus herbisque apud eos nascentibus: *Καὶ ἡν οἱ μὲν ἀλθαίαν, ἐκείνοι δὲ μαλαάχην ἀλθαίαν*. Ad hoc talem describit, qualem nondum sibi visam fateri coguntur, flore nempe luteo: *Ἐστὶ δὲ ἡ ἀλθαία φύλλον μὲν ὁμοίον μαλαάχῃ, πλεονέχον καὶ δασύτερον, τὸ δὲ καυλὸς μαλακὸς, ἀνθος μῆλινον*. Dioscorides *ῥοδοειδὲς* dicit: rosæ effigie accipere licet, ut coloris fuerit lutei. Florem althææ *rosam* appellari Harpocraton ait in libro *περὶ φυσικῶν δυνάμεων*, incertum à colore, an forma: *Ὀνόμυρσις βοτάνη ἐστίν, ἡ*

οἱ μὲν ὀνόμυρσιν καλεῖσιν, οἱ δὲ ὀνόμολόχῳ αὐτὴ ἐστὶ τὸ ῥόδον, ἐξ ἧς τὸς τεφάνης πλέκεσιν Ἐθνητες ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν θεῶν, φύλλα ἔχουσα ὁμοία μαλαάχης ἡμέρας. Ταύτῃ Ἐθνητικῶς καλεῖσιν Ἀλθαίαν. Sed magis est, ut *ῥοδοειδὲς* de colore interpretari debeamus. Sic enim *περὶ σπειδὲς*, quod prasinum est coloris. Et *ῥοδοειδὲς* metallicum, quod colorem habet roseum. In sequenti althææ descriptione florem ejus rosæ similem statuit: *Ἄνθος μικρὸν ἐμφερὲς ῥόδῳ*. Ergo *ῥοδοειδὲς* de colore intellexit: quod & antiquarius Dioscoridis expressit, florem althææ pingendo roseum. Hoc si est, de alia omnino quam de vera althæa locutus sit Dioscorides, cum germana florem ferat luteum. Censentibus esse arblutylon Avisenæ, nescio unde hæc obveniret suspicio. De sua arblutilo Avisenæ hætenus tantum, ut dixerit esse plantam similem cucurbitæ. Adjiciunt Interpretes Arabes, arblutylon non foliis tantum referre cucurbitam, sed etiam fructu; qui oblongus est, non rotundus. Eam reperiri in civitate Gazæ. Hæc longe distare vides ab althæa Græcorum. Dioscorides *ebiscum* quibusdam vocari refert: *ἀλθαία, ἡ ἐνίοις ἐβίσκον καλεῖται*. Cur non dixit Romanos, ut sæpe alias loqui solet. Non enim alii sunt, qui althæam vocaverunt *ebiscum*, vel *ibiscum*. Veterinarii veteres Græci ea parte, quæ desideratur

tur in editis: *Δέρεται μὲν ἀλθαία, ὑπὸ πνῶν ἢ μολόχῃ, Ῥωμαῖσι ἢ ἑβραίοις, ὡς Σαρματίαις ἢ ἡ Γέτας ἢ Θρηξίν, ἀραβίς. Neophytus: Ἀλθαία ἢ Ἀλθίσκον, οἱ ἢ μαλάχῳ ἀγρίῳ, Ῥωμαῖοι ἑβραίοις. Glossæ: ἀλθαία, *hibiscum*. In aliis glossis absque adspiratione: *ibiscus*, *herba mollis*: inde *malvanisco* Italicum, pro *malva ibisco*. Quod nos Galli dicimus *Ibisco-malvam*. Inde enim nostrum *Guimalva*. Nimirum ponimus ante, quod Itali post. Barbari *bismalvam* vocant; quod omnino ex *ibisco-malva* depravatum constat. Plinium non miror, quo loco hibisci meminit, non meminisse althææ; ut nec hibisci mentionem habere, ubi althæam commemorat. Liquet diversas putasse: quod illi in aliis solenne est. Sed illud in illo absque admiratione transire non potui, quod hibiscum inter genera pastinacæ reponit, & similem videtur velle pastinacis, idque non uno loco. Lib. xix. cap. v. ubi de pastinacæ generibus agit: *Hibiscum à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicina utile est: & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam Gallicam vocant; Græci vero daucon*. Sola vult gracilitate à pastinaca differre hibiscum, ut nimirum gracilius sit hibiscum: cetera pastinacæ simile. Quod & repetit alio loco, nempe lib. xx. cap. iv. *pastinaca simile hibiscum, quod molochen agriam vocant, & Caliqui pistolochiam: quam malvæ omnes similem tradunt, & malvæ genus agrestis esse*. Id vero quomodo pastinacæ simile queat videri, nullus ipse video. Etiam de pistolochia mirum. Nam eam alibi inter aristolochias metatur & quartum genus facit. Quod attinet ad similitudinem hibisci cum pastinaca, quam Plinius adstruit, videor videre unde eam extuderit. Apud auctorem Latinum legerat, hibiscum genus esse malvæ silvestris, & molochen agriam Græcè a quibusdam vocari, non distare à pastinata nisi gracilitate. Per *pastinacam* malvam intelligebat ille hortensem & quæ pastinato feritur. Omnia fativa ampliora agrestibus. Hinc ergo & agrestis malva gracilior fativâ & pastinatâ. Damnatum cibis hibiscum dicit, id est, agrestem malvam: sane hortensem constat olim in cibos receptam. Plinius igitur aliud agens *pastinacum* accepit pro pastinaca. Profecto quod ad rem non parum facit, vetustissimi codices eo loco *pastinata* diversè scriptum habent; *hibiscum à pastinata gracilitate distat*, cum ceteris locis *pastinaca* nomen absque vitio repræsentent. Auctor, unde Plinius id mutuatus est, sine dubio scripserat: *Hibiscum, id est, agrestis malva à pastinata gracilitate distat*. Omisit illud *agrestis malva & pastinacam* interpretatus est pro *pastinaca*, ut hæc duæ litteræ in vocibus sic formatis sæpe invicem mutantur, securiclata, securiclaca; lingu-lata, lingulacâ; personaca personata, ἢ *περσωπίης*, quam & alii *personaciam* dixere. Glossæ: *Pastinatio, φυτὶ*. Non dubium itaque, *pastinacam malvam* rectè dici τὴν φυτὸς εἶσιν, fativam & hortensem. Ex eo errore passim alibi scribit, hibiscum similem esse pastinacæ. Fuit etiam, cum putarem nomine hibisci intellexisse alcæam Græcorum, quæ & ipsa ex genere agrestium malvarum, quam & quidam confudisse certum est cum althæa. Etenim Neophytus sub althææ nomine alcæam descripsit, cui folia tribuit *ἐπεχόμενα* πρὸς τὸ εἶδος βοτάνης. Existimabam igitur, hanc incisuram foliorum in alcæa, quam pro althæa sumpsisset, ad similitudinem pastinacæ retulisse Plinium. Sed certo certius errorem inde illum hausisse, unde diximus. Althæam alibi idem Plinius ita exponit inter malvas: *Ex silvestribus, cui grande folium & radices alba althæa vocatur ab excellentia effectus, ab aliis aristol-**

thæa. Non rectè scriptum esse hoc ultimum vocabulum indicat vetus scriptura, quæ habet: *Ab aliis pistolochia*. Ex quo legendum apparet: *Pistolochia*. Nam ita etiam in Indice manu exarato: *Malva althæa, sive pistolochia*. Item alibi hibiscum dixit vocari ab aliis *pistolochiam*. Forte sic dictam opinari est, quod trahendis secundis, quæ *λοχία* Græci vocant, optime faceret. *Pistolochiam* idem Plinius ceteris aristolochiæ generibus quartum genus accenset, quæ & *πυλὸς* appellata est. Ita enim in Indice manuscripto: *Aristolochia, sive climatiis, sive Cretica, sive pistolochia, sive lochia polyrrhizosque, quæ malum terra*. xxii. Ita hæc legenda. Nullibi tamen apud Græcos hoc *πυλολοχίας* nomen lego: & vereor, ne ex prava lectione, vel Plinii vel Anagnostarum ejus manarit, qui in libro Græco litteris majusculis scripto perperam properantibus, ut sit, oculis, pro *APICTOΛΟΧΙΑ* legerit *ΠΑΙCTOΛΟΧΙΑ*; quod à veritate non procul recedit, nec à Plinii genio alienum est. Certe hujus nominis nullam invenio rationem. Quod enim id in *pistolochiam* mutarunt, libros omnes habent contrarios. Sed nec perspicio, quæ sit hujus vocabuli *πυλολοχία*, ratio. Altum verò silentium apud auctores de althæa dicta *pistolochia*, vel *aristolochia*. Ex verbis Theophrasti male lectis & male interpunctis id etiam auguror duxisse Plinium. Herbas medicinales in Arcadia nascentes enumerans ita tradit: *Καὶ ἡ μὲν ἀλθαία, ἐκείνοι ἢ μαλάχῳ ἀγρίῳ, καὶ ἡ ἀριστολόχια, καὶ τὸ σέτελι*. Plinius ita legit vel accepit, quasi legeretur; *ἐκείνοι ἢ μαλάχῳ ἀγρίῳ, καὶ ἀριστολόχῳ*. Ubi enim fortasse legit, vel legentem male audivit, καὶ *πυλολοχίαν*. Ridiculum etiam illud Plinii, quo *μολόχῳ* & *μαλάχῳ* distinguit: ita enim apud eum emendari debet lib. xx. cap. xxi. de malvis: *Duo genera earum amplitudine folii discernuntur. Majorem Græci molochen vocant in sativis: alteram ab emolliendo ventre dictam putant malachen*. Atqui *μολόχῳ* Atticum est, aliorum *μαλάχῳ*. Ita veteres grammatici faciunt. Potius crederem *Æolicum* esse *μολόχῳ*. Eorum quippe est A in O mutare, ut *ὄνος* pro *άνων*, *βόης* pro *βάνης*, & similia sexcenta. Quod propositi nostri est nunc absolvamus. Quæ vulgò *malvanisco*, aut *ibisco-malva* dicitur, non est Græcorum althæa, licet Latini veteres eam *ibiscum* vocarint. Althæa vera hodie nostris Herbariis incognita, cum passivæ sit notitiæ, *bismalva*, quæ est *hibiscum Romanum*. Fortè nec ipsi Romani veteres legitimam althæam cognoverunt. Nam, quam hibiscum vocarunt, non alia est, quàm quæ vulgò dicitur *malva ibiscum*. Et hoc est indubitatum. Althæa quamvis similis sit malvæ silvestri, mirum tamen, non cum malvis locum illi assignasse Dioscoridem, quasi genere scilicet ab illis differenti. Etenim malvas communes libro secundo describit, & althææ mentionem in librum tertium distulit. Quæ sic disparavit, non ea videtur congenere existimasse, quamvis dicat althæam speciem esse agrestis malvæ. Alia est *ἀναδενδρομαλάχῳ*, cujus Galenus facit mentionem, quam nonnulli perperam cum ibisco vel althæa eandem faciunt. Auctores veterinarii: *ἔστι ἢ ἐπὶ βοτάνῃ λεγομένη ἀναδενδρομαλάχῳ, ὑπὸ ἰνῶν σαρκίης ἔστι τὸ φύλλον πλατύτερον πάντης, πλεονάζον ἀσπύτως σκιδάρονται καθὼς ἐπάνω γέγραπται γέγραπται*. Puto esse quæ *ἀλκαῖη* dicitur Dioscoridi. Quod etiam nomen indicat, ut apparet, depravatum *σαρκίης* pro *ἀλκαῖη*. Non meminit alcææ Galenus, sed videtur eam intellexisse appellatione *ἀναδενδρομαλάχῳ*.

C A P U T XLIII.

Bettonica.

Inter herbas medicas non postremæ auctoritatis *Bettonica*, nec parvæ quoque ambiguitatis propter nomen idem aliis herbis tributum. *Bettonica* esse debet à *Vettonibus* Hispaniæ populis dicta, sicque Plinio nominatur.

Dioscorides unius tantum generis *vettonicæ* meminit, quam & *κίτρον* & *ψυχρότερον* Græce nomen habere innuit, ut Latine *vettonicam*, vel *rosmarinum*. Ita enim scriptum in antiquissimo codice: *κίτρον*

κέσρον τὸ καλέμενον ψυχρότερον, ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς ψυχροτέροις δὲ ἴσως ποῖσι, ὁ ῥωμαῖος βεττονίκην καλεῖσιν, ἢ ἔστι μαρίνα. Ita vetus auctor in libello inscripto de bettonica, quam Anthonio Musæ quidam attribuunt: *Romani bettonicam, aliqui ferratam nonnulli rufmarinam*, Plinius vettonica nomen Gallicum esse scribit, eam herbam sic vocantibus Gallis; Romanum autem esse *ferratulam*. Græci quoque πετονίην dixerunt. Folia quercina ei tribuunt per ambitum divisuris striata: ὅμοια δὲν, τὴν περιφέρειαν ἐχισμῶνα. Hæc foliorum forma longè magis *ferratula* vulgò nuncupatæ competit, quam *bettonica* vulgari. Auctor libelli de bettonica: *folia quercus profert*. Nemo omnium est, qui dicere ausit folia bettonicæ utriusvis quercinis similia esse. Hæc igitur erit veterum *ferrata*, sive *ferratula*, quæ hodie sic vocatur, diversa utique à bettonica; cum tamen veteres omnes eandem perhibeant cum bettonica *ferratam*. Plinius, ut de illo Apuleio *ψιδανύμω* nihil dicam: *Vettones in Hispania eam, quæ vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ferratula, à Græcis cestron aut psychrotrophon*. Deinde idē ejus ita profertur: *Exit anguloso collo cubitorum duum à radice, spargens folia lapathi, ferrata, semine purpureo*. Mirum quàm diversa ista à Dioscoride, qui non folia lapathi bettonicæ suæ dat, sed quercus. Idem vero Dioscorides *Britannicam* herbam, quæ sequitur, folia lapathi silvestris habere dicit, quam & quidam cum bettonica statuunt eandem. Apulejus: *Bettonicam, sive Britannicam, Græci cestron & prioniin*. Auctor quoque Synonymorum Dioscoridis in ea sententia: *Βρεταννική, ἢ βεττονική*. Atqui nec *ferratula* vulgaris: nec bettonica folium habent simile lapatho. Et Britannica herba ab utraque diversa, & ab aliis inventa & nominata populis, aliasque ad medelas idonea. Ipse Plinius alio loco eam Britannicam descripsit foliis oblongis & nigris: talia lapathium habet. Neophytus sub nomine bettonices, in herbario suo tam Britannicam Dioscoridis, quàm bettonicam vulgarem commemorare videtur his verbis: *βεττονική, φεγγυοί βεττονική, οἱ πολλοὶ τὸ ἀνθρώπων ἀνδρακαβότανον, πᾶσι ἐστὶν ἔχουσι φύλλα ὅμοια λαπάθω ἀγροῖω, ἢ μέϊονα, ἢ μᾶλλον ἡδυόσμη ἡμέρη, τετραχέα τῇ ἐν σφόνδα τῇ γόσει καυλὸν ἀνίστησιν ἐ μέγαν, ἀνθὴ τῶ ἀκρῶν πεφυρεῖ, μικροί*. Hæc contexit partim verbis Dioscoridis ad Britannicam pertinentibus, partim propriis vulgarem bettonicam designantibus. Folia menthæ sativæ & aspera designant bettonicam, quæ de suo interjecit Neophytus. Et rectè: nam folia lapathi nihil ad bettonicam, sed ad Britannicam, quam tamen cum bettonica ex similitudine aliqua nominis eandem constituerunt. Plinius quoque vel auctor, unde accepit, pro bettonica volebat dicere Britannicam, cum folium lapathi ei assignavit. Bettonica porro & ferrata sic proprie dicta differunt, quos tamen prisca auctores sub uno

A nomine, nulloque descrimine litteris tradiderunt. Bettonica folio est menthæ sativæ asperoque, semine ut thymbræ spicato, ferrata foliis quercinis striatis per ambitum. Dioscorides, ut in sexcentis aliis fecit, atque ut alii etiam fecere, bettonicam & ferratam eadem descriptione includunt. Dioscorides: *φύλλα μακρά, μαλακά, ὅμοια δρυὶ, τὸ σπέρμα ἐσχυρὸν μῶρον ὡς περ θυμύρεος*. Folia ferratam indicant: semen spicatum, ut thymbra, bettonicam vulgarem. Et clare Plinius bettonicam & ferratam eandem facit herbam, hoc nomine Romano, illo Gallico. Alibi tamen aliam tradit ferratam, quæ eadem sit cum chamedrye Græcorum: *Chamedrys herba est, quæ Latinis trixago dicitur*. Aliqui eam *chamedropem*, alii *teverion* appellaverunt. Folia habet magnitudine menthæ, colore & divisura quercus. Alii ferratam, & ab ea ferram inventam esse dixerunt, flore pæne purpureo. Hæc ferrata: quæ folia habet magnitudine menthæ, colore & divisura quercus, videtur eadem cum bettonica, cui similiter φύλλον ἡδυόσμη ἡμέρη tribuit Neophytus, in circuitu ferratum quercini folii more. Dioscorides simpliciter dicit, *chamedryn* sive trixaginem folia habere parva, τῶ ἀγρίω καὶ τῇ γόσει δρυὶ ὅμοια. Alia igitur ferrata, nec eadem cum trixagine. Trixago quidem etiam ferrato folio, etiam Vettonica; sed neutra appellata est proprio nomine *ferrata*. Sola sic vocata, quæ hodie *ferratula* dicitur, diversa à trixagine & Vettonica. Præter hanc Vettonicam, quæ Græcis κέσρον vocatur, aliam etiam agnoscit Paulus Ægineta, quam primo loco descripsit: *βεττονική λεπτόκλωνός ἐστι πᾶσι ἀσθενήσι καὶ τοῖς κλῶνα τοῖς τῶ γλήχων ἐχέουσι φύλλοις ἢ μάλλιστα ἐν πετρώδεσι τοῖσι, ἢ χερῶντι καὶ ἐν τοῖς νεφελικαῖς διωάμοις*. Deinde aliam subjicit ex Dioscoride, quam Græcè κέσρον, Romanè Vettonicam dicit ait: *Ἔστι τῇ καὶ τῇ ῥωμαίοις ἀπὸ τῆς βεττονικῆς καλεσμένη, ἣν ὁ Διοσκουρίδης κέσρον ὀνομάζει, ἀπὸ τῆς ψυχρότερον, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ψυχροῖς ποῖσι*. Quærendum peritis herbarum relinquo, quænam sit illa Pauli Vettonica, quæ in faxis nasci amat & additur nephreticis medicamentis. In montibus quidem herbosis etiam nascitur vulgaris Vettonica & renibus prodest. Vettonica Dioscorides, quæ ψυχρότερον, Serapioni dicitur *castura*, quod corruptum ex Græco κέσρον. Sed melius legas *castaron*. Ita enim habet vetus Herbarius

Arabs Dioscoridis *قسطرون, castarum*. Idem Britannicam interpretatur speciem lapathi silvestris *ذوع من الحماض البري navamin alhamad albari*: Quia scilicet folia habet similia lapatho silvestri. Avisenæ dicitur Græco nomine servato *برطانيقي britaniki*.

C A P U T XLIV.

De polygono.

Post Britannicam, folia interjecta lysimachia, polygonum Dioscorides describit, maris & fœminæ qualitate discretum. Præter duplex illud polygonum è Dioscoride notum, aliud insuper invenio in scriptis veterum Veterinariorum, quod referri debet ad tertium vel quartum genus equiseti Mathioli. Eam ita describunt, (nec enim parcam verba adscribere, quæ nondum sunt edita) *Ἀντὶ χλωρὰ μὲν ἐστὶν αἰεὶ, πᾶσι τῇ βοτάνῃ ἀφικνῶν βλαστάνει, τὰς τῇ κλάδους χροινὴ δίκλων ἐκκρεμῆς ἔχει, λεπτότερον καὶ δημηκεστέρων ἀκέρων παρεκκρίστας· ἔχ' ἕτω τῇ πρὸς δεξιὴν ὡς ἀκέρων διπλῶν πολυγονάπων· τῇ τῆς τῇ χειρὸς τῇ δηλημαχάνων αἰτῶν ὅσα τῇ γονάτων ἀφίσταται· ἢ φέιδε· τῇ καὶ τῇ πᾶσι καὶ τῇ δένδρων ἀγγίζον φύεται*. Convenit planè descriptio cum equiseti quarto Mathioli: rami longi junceæ proceritatis & sparto sive genistæ similes, foliis carentes, multis geniculis divisi, qui manu tracti sta-

F tim rumpuntur, eoque inutiles vinculis faciendis. Potest tamen & in primum genus equiseti Dioscoridis quadrare. Ramuli juncei dependentes χροινὴ δίκλων ἐκκρεμῆς, de prima hippuride Dioscoridis intelligi posse arguunt. φύλλα χροινῶδη vocat Dioscorides, quos auctor ille κλάδους χροινὴ δίκλων ἐκκρεμῆς, λεπτότερον καὶ δημηκεστέρων ἀκέρων παρεκκρίστας. Inde Plinius magno errore utrumque veluti rem diversam adscribit equiseti, folia nempe tenuia & exigua, ac ramulos junceos geniculatos. lib. xxvi. cap. xiii. Traduntque juxta arbores nasci & scandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut est equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. G Ramuli illi geniculati circa caulem inhaerent & foliorum instar obtinent junceorum. Dioscorides de priore equiseti: *καυλὸν κενὰ ὑπερέχον, καὶ τῇ αὐτῇ φύλλα χροινῶδη, πυκνά, λεπτά*. Quis non videt & κλάδους χροινῶδους ἐκκρεμῆς in hippuri apud veterem auctorem eisdem esse cum his

his foliis junceis. Nulla certe habet folia præter hos ramulos hippuris. *Græcorum*, inquit Plinius, *varia circa hanc opinio. Alii pinus foliis similem nigricantem eodem nomine appellant.* Hoc polygonon fœmina Dioscoridis, cui circa genicula veluti folia eminent *φυλλοεις πίτυος ὁμοία*. Plinius *πίτυν* ubique pinum vertit. Polygonum id genus quidam ex Græcis videntur & *ἰπποκρίδα* vocasse. Sane & Neophytus polygonon fœminam similem esse equiseti scribit: *Πόλυγονον θήλυ μόνικλωνον, τευφερόν, ὁμοίον ἰπποκρίδι*. Minima hippuris polygono similis: quin & hippuris etiam *πολύγονος* nomine Græcis aliquando venit, ob geniculorum crebritatem. Auctores veterinarii cap. DLXXXVI. *Βοτάνη τις ἐστὶν ἐν τοῖς τέχαις καὶ τῶν πέτραις γεννωμένη, ἣν ἰατρῶν παῖδες πολύγονον ὀνομάζουσιν, Ἡπείρω τὴν ἰδιῶται σὺμφυτον, Μακεδόνες ὀσέοκλον, προφήται δὲ παλάντιον αὐτὴν καλεῖσιν, ἣν καὶ φασὶν ἐφορμύλῳ διαμεμοισμένους κρέας ἐν αὐτῇ, διὸ καὶ σὺμφυτος, ὀσέοκλον δὲ καλῶς καλεῖται, ἐξ ὧν ὀνομασίαν ἔχουσι.* Protinus his subiungit descriptionem ipsam herbæ, quam superius posuimus, quæ hippuridi sive equiseti prorsus convenit. Ea hippuris vim quoque habet non parvam conglutinandi vulnera, & sanguinem sistendi. Unde & *σὺμφυτος* rectè appelletur. Nam & symphyto petræo ex ea re

A nomen, & helenio cognomen & multis aliis *δοτὶς σὺμφύου*, quod faciat, ut vulnera in cicatricem coeant & *σὺμφυή* fiant. Hierocles cap. cccxlviii. ad orthopnæam: *Σὺμφυτον, ὃ καλεῖσιν ἰπποκρίδα*. Equisetum autem vel Dioscoride teste tuffientibus & orthopnoicis utile: sed vereor ne symphytum petræum cum symphyto hippuro auctor ille confuderit. Et sanè ita est: quod ait *ἐν πέτραις γεννωμένη*, id symphyto petræo planè congruit, non symphyto hippuro. Omnia quippe equiseti genera aquaticis locis & umbrosis gaudere certum. Unde & *ἰπποκρίδα* Græcis. In aquis & scrobibus nasci dicit Dioscorides. Ea verò nota propria symphyti, quod carniū partes una costarum adunet & conglutinat: *ἣν καὶ φασὶν ἐφορμύλῳ διαμεμοισμένους κρέας ἐν αὐτῇ*. Dioscorides de symphyto petræo: *Καὶ τὰ κρέα τῇ σὺμπήτῃ ἐφόρμυον σὺν αὐτοῖς*. Italegendum, non ut vulgo est *σὺμπήτῃ*. Item de alterius symphyti radicibus: *καὶ τὰ κρέα τῇ σὺννεφομένῃ καλεῖται*. Ossibus etiam fractis medetur symphytum petræum, ex quo *ὀσέοκλον* ritè nomen habeat. Neminem esse putato, qui non miretur auctores medicinam professos ex duabus herbis immanè quantum discrepantibus genere ac facie, unam compegiſſe ob id solum, quod fuerint cognomines & virtute utcumque non dissimiles.

C A P U T XLV.

De hippuride.

Q uia hippuris *σὺμφυτος* etiam appellata quibusdam à virtute, quam habet corporum conglutinandorum, ideò eam fecerunt eandem cum alia herba, cujus hoc nomen proprium factum est ab effectu pari. Hæc Plinium venia dignum præstant; quam laudem meruisse crederem, si his abstinuisset, quæ nesciebat. Inter cognomina hippuris anabasin, vel anabasion dictam lego à scandendo, ita enim lege in Plinio: *Alii hippurin, alii ephrodon, alii anabasion vocant.* Potest legi & *anabasin*. Dioscorides in antiquissimo codice: *ἰπποκρίδα, οἱ δὲ ἀναβάσιον, οἱ δὲ ἰπποκρίδα καλεῖται*. Corrigendum unius litteræ mutatione *ἰπποκρίδα*. Nam ita apud Plinium in libris scribitur *epedron vel ephedron*. Putaret aliquis melius legi *ἰπποκρίδα*, quia sequetur statim; *φύει ἐν ἰπποκρίδαις*. Sed illud rectius. Ita dictum apparet, quod arboribus insidat *δοτὶς ἰπποκρίδα* in *πῶς δένδρῳ*, ut *anabasis* quod eas scandat. Hesychius: *Ἐφένδρα πῶς τις, ἣν καὶ ἰπποκρίδα καλεῖται*. Rationem mox reddit, cur *ἀναβάσιον* dicatur: *traduntque juxta arbores nasci & scandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut est equorum cauda, geniculatis ramulis.* Græca eadem fuisse, quæ apud Dioscoridem leguntur: *Ἀνέπτυται δὲ εἰς ὕψος ἀναβαίνει εἰς τὰ ὀρεα κείμνη σελήνη καὶ κατέκρημαται περικεχυμένη κόμης πολλῆς μελαίνης, καὶ ὥστε ἰπποκρίδα ἐστὶν*. In quodvis pignus contendere ausim, eandem esse herbam, quæ *ephedra* & *anabasis* eidem Plinio dicatur libro eodem cap. VII. sicut ex descriptione subjuncta apparebat: *Caucos, quæ & ephedra, ab aliis anabasis vocatur, nascitur ventoso fere tractu, scandens arborem & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt geniculati.* Ex alio auctore cum Plinius hæc transcriberet, putavit aliam esse hanc anabasin ab hippuri anabasi, quam infra cap. XIII. ejusdem libri depinxit, Primum ibi rectè legitur *ephedra*. Nam & in hippuris historia vocatur *ephedron*, & Hesychus *ἰπποκρίδα* vocat. *Caucos* autem ille in vitio jacet. Libri habent: *caucos ephedra, ab aliis anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu*. Scribendum in præcedentibus: *Acoron jocinori medetur, thoraci & præcordiis quoque ephedra, ab aliis anabasis vocata: nascitur ventoso fere tractu*. Ex corruptela vulgari nescio quem *caucos* herbam & *ephedram* imaginariam commentum sint herbarii nostri, quæ unà cum arboribus attollitur, quamlibet proceræ sint, earumque summum cacumen scandit. Non nego tego talem reperiri stirpem, sed *ephedram* esse Plinii, id vero pernego. *Caucos* etiam nomen herbæ,

D ut & *caucalis*, sed nihil ad hunc locum pertinet. Hesychius: *Καυκὸς καυλίον, καὶ ἄρειον λάχανον*. Puto sic vocasse quosdam, quæ aliis *καυκάλις*. In Indice ad hunc locum nulla mentio *cauci*, sed *ephedra* tantum hoc modo: *Ephedra, sive mabarhis*. Legendum esse patet: *Ephedra, sive anabasis*. Hæc igitur hippuris arbores scandens. Nunc examinemus & comparemus cum hippuris descriptione hujus ephedræ picturam. *Ventoso fere tractu, scandens arborem*: hoc dicit propter inanes equiseti cauliculos, quibus arborem scandit. *Καυλίον κενὸν ὑπερθε*. Ventosum & inane idem. Sic Nicander *ἀκτὴς καυλὸς ἠνεμοέντης*, caules ventosos sambuci ventosos vocavit, quia concavi & inanes. Inde & *ὑπὸ νύκτι* ova. Democritus in Georgicis excerptis lib. III. de hippuride: *Ἀυτὴ δὲ ὁ καυλὸς ἐστὶν κενὸς ὡς ὁ κάλαμος ἔχων τὰ ἄρθεα διηρημένα*. Addit noster: *Et ex ramis propendens, folio carens, cirris numerosa*. Hoc est, quod de hippuri tradidit, *dependere comis junceis multis nigris*. Dioscorides: *κατακρέμαται περικεχυμένη κόμης πολλῆς μελαίνης*. Cirros illos in ephedra juncos geniculatos memorat Plinius; idemque de hippuri narrat, *geniculatos ramulos habere*. *Τελωδὴς φύλλαδας* vocat Democritus in Eclogis geponicis de hippuri loquens. Medicinæ etiam ex utraque pares. *Ephedra datur ex vino nigro ad tussim, suspiria, tormina*. Hippuris quoque in vino pota tussim sanat, orthopnæam & dysenterias. Addit Plinius de hippuri: *Semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa nasci, in arbusculis maxime*. Frustra fortasse laboraret, paratus quærere, unde exuderit semen illud in hippuri, quod nullum habet. Ex aliqua alia id planta collectum, quam sub eodem titulo temere in commentariis regeſſerat, in hanc transfudit. Quænam illa sit, non possum ad præſens conſicere. Polygonaton non dissimile semen gerit, quod cum polygono idem esse voluit Noster, cum multum distent. Polygonon etiam hippuris appellatur auctori veterinario, à geniculis crebris, quibus est distincta; unde & Græcorum vulgari lingua *πολύκρονον* dicitur, id est, multinodia. Nam *κόμης* nodus. Neophytus: *ἰπποκρίδα καὶ πολύκρονον*. Vix possit exprimi quam turbatè explicarit historiam polygonorum lib. XXVII. cap. XII. *Tertium genus orcon vocatum facit in montibus nascens, arundini tenera simile, uno caule, densis geniculis & in se infartis, foliis autem picæ*. Hoc polygonum alterum, sive femina Dioscoridis, quod prope aquas nasci ait, *φύεται περὶ τοῖς ὕδασι*: tam procul abest, ut montanum dici queat. Hi natales proprii polygonato,

des: Πολυγόνατον φύει ἐν ὄρεσι. Atqui hoc ipsum polygonum libro superiore inter hippuridis genera recensuit, foliis pini simile, φυλλαίου πίνου. Et notanda interim inconstantia, qui πίνου modo pinum, modo piceam reddat in re eadem. Sequitur apud eundem quartum genus polygoni, silvestre appellatum, *pene arido frutice, radice lignosa, stirpe ephedri rubicundo, ramis sparti binum palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisque.* Huic ergo spissandi natura, odor mali cotonei. Ita hunc locum restituimus, partim ex libris, partim conjectura. Odor mali cotonei ad polygonaton respicit, quod Dioscoride teste, γενομένην ἔμοιον ἢ μήλων καδωνίων ἢ φοῖβ. Cetera descriptio quartum Matthioli equisetum delineat. Frutex est pene aridus, radice lignosa, stirpe ephedri, id est, equiseti (sic enim rectè reposuimus pro cedri) ramis sparti geniculatis. Hoc genus πολύγονον etiam dictum veteribus à frequentia geniculorum. Sic impeditissima illa τῶν πολυγόνων historia apud Plinium: qui nec reliquas melius explanavit, quando potius hoc sibi solum negotii incumbere credidit, ut omnia intricaret, nihil expediret. Qua in re præcipuè eum adjuverunt ὁμωνυμία καὶ ἐπεροχία, quæ liberalem ei suppeditarunt copiam eundi, quæ præceps eum rapiebat festinatio cum magna securitate involvendi, quæcunque evolvere se non posse videbat. Observavi & speciem hippuris illum quasi ex Castoris auctoritate sub nomine potamogetonis abscondisse lib. xxvi. cap. viii. ubi de potamogetonis facultatibus agit: *Castor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis fetis, thyrsi longo & levi, in aquis nascentem.* Vix crediderim, Castorem nomine ποταμογέντον appellasse hanc herbam, cui folia velut equinæ setæ, & thyrsus longus & levis. Hæc enim planè describunt secundam hippuridis speciem, quæ & in aquosis nascitur. Frustra etiam magni nominis Herbarii hunc Castoris ποταμογέντον esse myriophyllum aquaticum Dodonæi. Nascitur hoc in aquis ipsi, potamogeton Castoris in aquosis, id est, ἐν πῖσι ἐφύδρσι. Aliud πῖς ὕδατος, aliud τῷ ἐφύδρσι. Utriusque generis equisetum in aquosis nascitur, non in aquis. Diosco-

A rides dixit ἐν πῖσι ἐφύδρσι. Præterea Plinium boni illi Viri non noverant. Castor in prædicandis virtutibus potamogetonis scripserat, eum refrigerare & spissare adæque ut polygonum, quod folia habet equinis fetis similia, thyrsus longum & levem, & in aquosis similiter nascens, ut potamogeton. His verbis ἰπποκράτης πολύγονον Castor describebat. Nam sic etiam vocabatur. Ea vero Plinius retulit ad ipsum potamogetonem. Gemino prorsus errore & papaver aphrodes usum præstare alicubi scripsit dealbandis lintheis, cum Theophrastus tradidisset papaver illud simile esse struthio, quo dealbantur linthea. In multis aliis ad hunc modum lapsus est. Polygonum Dioscoridis, quod in masculum & feminam dividitur, Herbarius Arabs vocat *عصا الراعي bassa alrhai*. Quod sonat *virgam pastoris*. Et masculum quidem polygonum nominat *عصا الراعي ذكور bassa alrhai dheker*, id est, *virgam pastoris masculam*. Alterum vero *عصا الراعي اناث* id est, *virgam pastoris feminam*. Alia est *virga pastoris*, quæ hodie hoc nomen possidet apud vulgus herbariorum. Sic enim vocant Græcorum *διψακον*. In lexico Arabico ita exponunt vocem *بظباط batbat*: *virgam pastoris, διψακον*. Atqui Avicenna in dictione *بظباط alrhai*, qua polygonum Dioscoridis explicat, hoc dicit esse *البظباط albatbat*, & in marem ac foeminam dividit. Longè distat à dipsaco Græcorum, aut *virga pastoris* officinarum. Hippurida, vel equisetum idem Herbarius nomine Arabico idem significante appellat *اذناب الخيل adeneb alohail*, id est, *caudam equi*. Apud Avicenam scribitur *اذناب deneb*.

CAPUT XLVI.

De Scolopendria.

Scolopendria nostra nulli ignota est. Sed scimus omnes quoque, non posse eam videri, quam veteres Græci σκολοπένδριον vocarunt. Dioscoridis σκολοπένδριον folium à similitudine vermis scolopendræ, quam centipedam Latini dicunt: Nobis nota scolopendria ni-

E hil habet simile. Phyllitis potius sit, aut hemionitis Veterum. Scolopendrium vulgare lingua cervina etiam dicitur à similitudine. Jam Medici nostri tenent scolopendrium Dioscoridis, id est, quod Arabes vocant *ceterach*. In Lexico Græco-arabico: *Κίτρινον τὸ πετάσκατον*.

CAPUT XLVII.

De dracunculo seu dracontea.

Dracunculum nostri passim nominant Herbarii, quod Græcis δρακύντιον dicitur: quasi hoc nomine significetur parvus draco. Atqui δρακύντιον heic adjectivum est & draconinum significat. Hinc δρακύντιον Græci recentiores dixerunt, subaudientes βοτάνιον Veteres autem dicendo δρακύντιον subintelligebant ἄρον: sed Plinio fortasse auctore peccaverunt, qui *dracunculum* quoque vocat, cum tamen ibidem doceat *dracunculum* Latinis vocatum differre à dracontio Græcorum. Idem nihilo secus alio loco vocat *dracunculum* viperinis maculis insignitum, quod est δρακύντιον Græcis auctoribus notum. Sic duo apud Plinium dracunculi diversi. Alius porro ab his dracunculis, hortensis vulgo sic nominatus, virtute non dispar ab eruca, qui cum oleis & lactucis estur. Hæc explicanda. Duo distincta capita habentur apud Neophytum δρακοντίας μεγάλης, & δρακοντίας μικρῆς. Quæ utraque perperam Dioscoridi donata sunt & adtexa, cum aliis nominibus utrumque genus pertractarit. Δρακόντιον Dioscoridis idem omnino est cum δρακοντία μεγάλη Neophyti. At δρακοντία μικρῆ Neophyti eadem plane cum ἄρω Dioscoridis, ut ex comparatis invicem descriptionibus pla-

F num fiet. Quæ de ἄρω scribit Dioscorides, eadem fere omnia & iisdem verbis de dracontea minore commemorat Neophytus. Inter alia, radicem dracontæ minoris minus esse amaram, eoque edulem. Hoc ἄρον ἐδάδιμον Theophrasto. Duo itaque ἄρα genera vetustissimis Græcis, ἄρον ἐδάδιμον & ἄρον δρακύντιον. Glaucias non longe hinc abit, qui arum à dracontio satù discernebat, Plinio teste, ut dracontium esset arum silvestre. Sic ille distinguebat inter ἄρον ἡμερον & ἄρον ἄλσειον. Silvestre arum dictum δρακύντιον à caulis varietate maculosa. Hinc alii δρακύντιον ari caulem esse dixerunt, ut idem Plinius ait. Erotianus in Lexico: *Δρακύντιον ὁ καυλὸς τῷ ἄρῳ*. Posteriores Græci alterum ἄρον absolute, alterum δρακύντιον dixere. At recentiores hoc δρακοντίαν μεγάλην, illud δρακοντίαν μικρῆν appellant. Neophytus, qui his nominibus usus est, nullam habet ἄρον aut δρακοντίαν mentionem, quia, ut dixi, nomine δρακοντίας μεγάλης dracontium intellexit, & per minorem draconteam, arum. Adeo autem verum est arum à Neophyto sub nomine δρακοντίας μικρῆς descriptum fuisse, ut in titulo quidem scripserit *δρακοντία μικρῆ*: in tota vero historia distinguat

distinguat à majore dracontea, sed à dracontio, sic propriè dicto, ut de *ἀρον* facit Dioscorides: *Δρακοντέα μικρά, φύλλα ἀνίστασι πῶς τὸ δρακοντίος ὁμοία, ἀσπίλωτα πᾶσι καὶ ἐχσμήνῃ καὶ νενδυνέῃ ἢ ἀντεμπεπλεγμένα ὡς ἀνεί γλωσσάια, ἀλλὰ τετραγωνοειδῇ ἢ ἄνω νόοντα.* At dracontea majoris folia ita representata: *φύλλα δὲ ὡς λαπαθοειδῇ ἐχσμήνῃ, ἀντεμπεπλεγμένα ὡς βόσρυγες λασίης πρὸς γλῶννενδυνέται ἐξ ἀκρὸς κορυφῆς.* Dracontea illa minor foliis triangularibus erectis, non scissis, nec implexis arum plane referunt. Et nihil verius, quàm *δρακοντέα μικρά* Neophyti, arum esse Dioscoridis. Ceterum in vulgatis Dioscoridis versionibus dracunculus minorem nobis proponunt, folio hederacio. Quod de dracontio propriè dicto scripsit Dioscorides: *Δρακόντιον ἔχει φύλλα κισσοειδῇ μεγάλα.* Atqui paulo ante docebamus, *Δρακόντιον* Dioscoridis esse *δρακοντέα* Neophyti. Hæc autem in foliis differentia est, quod *δρακοντίω* Dioscorides folium attribuit *κισσοειδές*: Neophytus dracontea majori *λαπαθοειδές*, præterea *ἐχσμήνῃ, ἀντεμπεπλεγμένη ὡς βόσρυγες λασίης.* Dracontea hæc major foliis divisis & implexis, rumici similibus, in terram nutantibus, omnino constat esse polyphyllon dracontion recentiorum, quod folium habet sic divisum scissumque, ut in uno quasi plura videantur folia. Hic etiam major dracunculus Matthioli, non ut postrema editione exhibuerunt perverso ordine, minor. Cum foliis differant dracontion Dioscoridis & dracontea major Neophyti, in ceteris sunt similia. Neophytus de dracontea majore: *καυλὸν δὲ ἔχει λεῖον, ὀρθὸν ὡς διπληχῆιον καὶ παχὺ ὡς βακτηρίαν, πικρὸν καὶ χροῖαν, ὡς εἰκέναι δράκοντι.* Dioscorides de dracontio: *καυλὸν δὲ ὀρθὸν διπληχῆιον, πικρὸν, ὀφιοειδῇ, δρεπύρον πῶς ἀπλοῖς, βακτηρίας τὸ πᾶσι.* Theophrastus quoque inter notas dracontii ari ponit τὸ ὀφιοειδές καὶ πικρὸν τὸ καυλῷ. Claudius Julius in descriptione ari *Ægyptii*, quod idem facit cum colocasio, ὀφιδέες esse τῷ πικρῷ dicit. Maculæ illæ, quibus varius est caulis dracontii, purpureæ sunt. Neophytus de dracontea majore: *ὡς πλεονάζειν ἐν πῶς δρεπύροις ἀπλοῖς.* Plinius arum *Ægyptium* iisdem ferme coloribus ac notis depingit, quibus *δρακοντέαν* Neophytus, lib. xi. cap. v. Hæc inter genera & quod in *Ægypto* aron vocant, scilla proximum amplitudine, caule recto duum cubitum, baculi crassitudine. Ita & majoris dracontea caulis ὀρθός, διπληχῆς τῆς βακτηρίας πᾶσι. Julius Claudius arum etiam *Ægyptium*, quod & colocasium dicebatur, idem prorsus cum dracontio aro statuit. Scillæ proximum amplitudine facit Plinius. Græci pariter *καλοκάσιον* interpretantur *σιλδοκρόμνον*. Idem alio loco arum illud *Ægyptium*, de quo inter bulbos dixit verbis quæ ante rettulimus, magnæ cum dracontio litis esse affirmat, adeo ut quidem eadem esse voluerint. Certe utrumque dictum est *ἀρον* sed cognominibus distinctum. Alterum quippe *ἀρον* ἐδάιδιμον, alterum *ἀρον* *δρακόντιον*: alterum *ἀρον* ἡμερον, alterum *ἀρον* ἀγγεον. Unum denique *ἀρον* absolute, alterum *δρακόντιον*. Hoc *δρακοντέα* μεγάλη, illud *δρακοντέα* μικρά. Et utraque quidem etiam *ἀρον* appellata. Neophytus: *δρακοντέα* μεγάλη, οἱ δὲ *ἀρον*. item: *δρακοντέα* μικρά, οἱ δὲ *ἀρον*. Hæc summa, ut dixi, apud veteres pariter ac recentiores Græcos divisio ari fuit. Arabes similiter duo genera faciunt. *lus* simpliciter dictam & *lus* serpentis. Avisena: *Lus* quid est? alia est plana, alia est crispa. Sed crispa est calidior & existimatur, quod sit ea, quæ dicitur *lus* serpentis. Λύφα Syriacum est pro aro, teste Neophyto, qui parvam draconteam, id est, arum ita ab Syris nuncupari notat: οἱ δὲ Σύροι λέγουσιν. Inde Arabicum *lus*, arum. Et *lus* serpentis, quod Græcis antiquis *ἀρον* *δρακόντιον*. Crispam eam speciem vocat Avisena à foliis implexis. Tale est dracontium absolute dictum, vel dracontea major Græcorum recentiorum, cui folium *λαπαθοειδές, ἐχσμήνῃ, ἀντεμπεπλεγμένη, ὡς βόσρυγες λασίης*. Altera plana, quæ teste eodem Neophyto, φύλλον ὅτε ἀντεμπεπλεγμένη ὡς ἀνεί γλωσσάια καὶ βόσρυγες λασίης habet. Minus autem scitè Græci recentioris ævi arum propriè dictum vocarunt *δρακοντέαν* μικράν. Unicum quippe genus hanc meruit appellationem, quod caulem distinctum haberet, maculis Serpentis ru-

A bri. Atque hoc arum *δρακόντιον*, id est, serpentinum. Alterum *ἀρον* simpliciter, cui caulis subrutillus totus, absque maculis. Hoc enim inter alia descri-men arum separat a dracontio. Dioscoridis porro *δρακόντιον*, cui folium *κισσοειδές*, diversum tam ab aro dracontio, cui folia lapathi & implexa, quam ab aro simpliciter appellato cui folium *τετραγωνοειδές*. Herba illa quam pro arifaro latifolio posuit Clusius, dracontion planè est *κισσοειδές* Dioscoridis. Nam folia hederæ aut smilacis fere habet, inter quæ caulis emergit multis rubris maculis notatus. Quo uno indicio dracontii generibus debet adnumerari, *ἀρὶ τὸ πικρὸν* hoc nomen habentibus. Non potest esse *ἀρὶ*, quæ parva est herbula Dioscoridi, *μικρὸν βοτάνιον*. Utriusque porro ari supra à nobis explicati radix bulbosa, nec multum differentis inter se figuræ. Dioscorides de aro: *ῥίζα λευκή πρὸς τὴν τὸ δρακοντίος*. Ergo similis ari radix dracontii radici, excepto, quod illa candida, ista nigra. Diversa itaque illa dracontii genera, quæ Plinius sibi demonstrata refert. lib. xxiv. cap. xvi. Id autem, quod Græci *δρακόντιον* vocant, triplici effigie monstratum mihi est, foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo, hoc est, simili aro. Alii radice longa veluti signata articuloaque monstravere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit, folio majore quam cornus, radice harundinea. Nullum ex his tribus generibus dracontii, præter quæ nullum apud Græcos propriè vocari *δρακόντιον* existimare Plinius videtur, verum dracontium refert. Dracontio aro, quod genuinum est Græcorum *δρακόντιον*, bulbosa radix. Duobus generibus Plinii postremis radix, partim arundinea & nodis geniculata, partim longa & signata articuloaque. Primum ex tribus, cui folium betæ esse dicit, Latini videntur *betam leporinam* appellasse, si fides est Neophyto, qui *δρακοντέαν* μικράν à Romanis ita vocari scribit: *ῥωμῶν βῆτα λεπορίνα*. Atqui eam draconteam minorem non betæ folia habere dicit, sed dracontio similia. Et sane dracontea minor illi arum est. Sed hæc nomina confudit, quia betam illam leporinam quidam ex Græcis *δρακόντιον* fortasse dixerunt. Nec dubito, quin sit major dracunculus depictus in libris nostrum Herbariorum. Multum tamen ejus facies ab utroque aro separ, dracontio, & altero. Accedo Eru-ditorum sententiæ, qui putant tertium genus Plinii illud esse, quod quidam indigetarunt dracontion aquaticum. Ari, ut diximus, duo tantum genera antiquis notata: dracontium à serpentium maculis, quibus caulis ejus distinctus est, ita dictum est; alterum *ἀρον* propriè appellatum. Ex bulborum genere utrumque. Cetera omnia genera impropriè in possessionem hujus nominis venerunt. Multo magis ineptè omnes dracunculum nominant, qui Græcis dicitur *δρακόντιον*, cum sit *δρακόντιον* *ἀρον*, id est, serpentinum vel dracinum arum. Sic *κένταυρον, γλαύκειον, σμύρνον* veteribus, quæ posteriores Græci *κενταύριον, γλαύκειον & σμύρνον* extulère. Ineptus tamen esset, qui Latine *centauriscum, murrulam, & glauculum* verteret, cum *centaureum, smyrnecum & glaucum* Latini veteres dixerint. Unde apud Columellam.

----- succoque salubri.

Glaucæ.

F Quæ *γλαύκη* sunt antiquis, recentioribus *γλαύκη*. Sed auctor erroris Plinius, qui dracunculum Latinis suis eundem esse putavit cum Græcorum *δρακόντιον*: & pro dracontio Græcorum nescio quæ genera sibi demonstrata asserit, nihil pertinentia ad dracontium arum, quod legitimum fuit *δρακόντιον* Græcanicum. De dracunculo ita ille scribit: *aliqui radicem aron appellaverunt, caulem dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui modo apud nos dracunculus vocatur.* Græci *ἀρον* & *δρακόντιον* adeo ambiguae similitudinis esse voluerunt, ut quidam ex his radicem unius stirpis *ἀρον*, caulem *δρακόντιον* vocaverint. Nonnulli satum tantum ea discreverint, alii vero eadem prorsus censuerint. Utrumque sanè tam *ἀρον* quam *δρακόντιον*, radice bulbosa, & rotunda, ut loquitur Plinius, in latitudinem. Hæc tantum differunt, quod ari radix alba est, dracontii nigra. At Plinius, dracunculum Latinorum, quem dubitat an sit Græcorum *δρακόντιον*, magnopere differre ab aro censet, & hoc utitur argumēto: Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam

dam habet, multoque majorem, & qua manus impleatur: dracunculus vocatus subrutilam, & draconis convoluti modo, unde & ei nomen. Vel hinc disci potest, dracunculum non esse δρακόνιον Græcorum, quod à radice convolutâ draconis instar nomen ei dicat hæsisse, cum omnes omnino Græci suum δρακόνιον appellationem invenisse velint à maculis rubris, quibus variatur ejus caulis. Præterea dracontii Græci radix nigra est, non subrutila; & quem αρον ibi vocat Plinius, αρον est δρακόνιον, radice nigra. Et ita alibi, Arum ubique vocat pro dracontio ac serpentino aro. Toto igitur genere diversus Latinus dracunculus à Græco dracontio. Radicem dracunculi subrutilam tradit. Certè & Neophytus dracontæ minoris radicem intus albam, foris subrutilam constituit: εἶσα ἐνδον λευκή πρὸς τὴν τῷ δρακόντι, ἔξω δὲ σπομένη. Atqui sub dracontæ minoris vocabulo arum Dioscoridis exponit, cui simpliciter radicem albam ille assignat, dracontio similem. Et miscuisse videtur Neophytus dracunculum Plinianum cum aro Dioscoridis. Apulejus quoque Pseudonymus draconteam suam habere radicem dicit draconi similem, in quo convenit cum dracunculo Pliniano. At dracontii veri Græcanici radix, bulbosus est, sive βολβοειδής: ideoque aron & dracontion Dioscoridis inter βολβοειδῆ recenset. Addit Plinius: quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo, tantumque inesse ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. Ergo & notus Græcis iste dracunculus, quibus alio nomine non potuit notus esse quam δρακόνιον. Quinimmo & de suo dracontio hoc ipsum Græci narrant, semen ejus fervens esse & mordax, tantumque virus ei inesse, ut olfactum foetus conceptos abigat. Atqui δρακόνιον illud Græcorum quod has vires habet idem prorsus cum aro Plinii. Theophrastus lib. vii. cap. xi. ἡ δὲ τῷ δρακόντι εἶσα (καλεῖται γὰρ ἡ δρακόνιον

A αρον αἰετὸς τὸν καυλὸν ἔχειν πικρὸν ὡς ἡ αἰετὸς καὶ φαρμακώδης. Diversum esse ab hoc dracontio dracunculum illum Plinii, fidem ipse facit alio loco, ubi dracunculum alium commemorat, qui omnino est idem cum dracontio Græcorum aro. Hæc enim ejus verba sunt lib. xxv. cap. ii. In eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quam quos in priori volumine ejusdem nominis diximus. Hic dracunculus δρακόνιον planè est Græcorum, sic dictum, quod ὀφιδέες esset τῷ καυλῷ, multis nempe viperarum maculis variegatum. Quem cum dicat alium esse ab iis ejusdem nominis, quos in præcedente volumine nominaverat, hinc scire est dracunculum prioris voluminis esse δρακόνιον. Tria ibidem recensuit dracontii genera, quæ prorsus alia ab hoc viperino dracontio sive dracunculo. Hodie dracunculus vocatur herba hortenſis, qua vulgo utuntur in acetariis cum oleribus & lactucis, facie in totum diversa ab illis dracunculis Plinianis. Targontem vulgo vocant: olitores nostri estragonem, corruptâ fortè dictione ex draco. Volunt esse eandem quam Arabes tharcum dicunt. Nativam non esse hanc herbam quibusdam placet, sed fieri arte insertis lini feminibus in caepe rubrum. Videndum, an dracunculus Plinii, cui radix subrutila & convoluti draconis modo, quæque in totum diversa est à dracontio Græcorum, possit eadem videri cum hoc dracunculo hortenſi. Nec mirum, Plinium eos confuisse errore nominum, qui tamen & planè sensit distinguendos esse. Sed isti dracunculo, quem fatetur esse diversum ab aro & dracontio, ea non verius est attribueri, quæ propria sunt dracontii. Si hic non sit (nec enim id affirmo) quærendum de illo dracunculo radice subrutilæ, & convolutæ draconis instar.

CAPUT XLVIII.

De echii generibus & arcii cum illo confusis.

Herbas nec cognomines, nec nominis sono admodum similes, sed satis dissonas confundit, ut ἔχιον & ἀρκιον. Non magna hîc nominis vicinitas. Puto igitur deceptum ab Amanuensi, qui ipso dictante regerebat in commentarium loca auctorum, vel aures sane propriæ ipsi imposuerunt, vel aliter legens Anagnostes, aut si bene legit, aliud agenti utique Plinio imposuit. Lib. xxv. cap. ix. cum duo genera echii posuisset prorsus juxta veterum sententiam, subjungit ibidem protinus: Quidam echion personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ita enim omnes libri eò loci scribunt. Non ignoro hodie legi ex correctione doctorum hominum, quidam arcion personatam vocant: sed illud item scio, hanc scripturam contra Plinii mentem manumque venire. Verum quidem est, personatam appellari ἀρκιον (& sanè inter omnes constat Græcorum ἀρκιον Latinè vocari personatam) sed notandum Plinium dicere, quosdam ita vocare. Non igitur de arcio intellexit, quam certum est ab omnibus vocari personatam: nec ita scripsit, sed quomodo omnes libri habent, echion. Inde est quod in Indice tria genera echii inscripsit, ut ex vetustissimo libro cognoscimus, qui ita habet eò loco, qui huic responderet descriptioni: Echios genera III. Med. II. Ergo & echion illud, quod & personatam à quibusdam vocari dixit, tertium genus adjunxit duobus aliis generibus apud Auctores pervulgatis. Eodem capite, quod unice mirandum, persollata meminit & à nemine ignorari ait, esseque Græcorum ἀρκιον: Persollata, quam nemo ignorat (Græci arcion vocant) folia habet majora etiam cucurbitis & hirsutiora. Planè vides persollatam ab eo distinguî à personata. Cum eodem capite utriusque mentionem posuerit, & circa nomen variaverit, alteram persollatam, alteram vero personatam vocando. De persollata clarè testatur omnibus notam esse, & Græcè nominari ἀρκιον. Personatam verò quosdam refert vo-

care ἔχιον, & ex eo duobus echii generibus vulgatis veluti tertium genus accenset. Atqui descriptio personata, quam sub tertii echii nomine recensuit, eandem esse arguit & personatam, licet paulo aliis verbis utramque descriperit. Personata, inquit, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferens. Hæc omnia τῷ ἀρκίῳ alteri Dioscoridis conveniunt. Hæc eadem & personata, quam paulo post folium majus cucurbitæ habere scribit. Quod ait grandes lappas eam ferre, hoc etiam notandum. Vocare videtur lappas capitula personatæ hamis aspera, quæque in vestem coniecta tenaciter adhærescunt uncinis suis. Idem Plinius lappam Latinè reddidit Theophrasti ἀπείλην, quæ & ipsa vestibus adhærescit. Lappas & tribulos apud Virgilium Servius interpretatur res, quibus lana decerpitur. Plinius ipse lappas, tribulos, carduos & rubos inter terræ pestes potius, quam inter frugum morbos numerari debere censet. Neophytus, ἀρκιον personatam & lappam Latinè dictam esse ostendit: Ἀρκιον, οἱ δὲ πρὸς ὁπώραν, οἱ δὲ ἀπείλην, ῥωμαῖοι περσονακίαν, οἱ δὲ λάππαν. Sed male, quod etiam ἀπείλην cum personacia vel personata eandem facit. Præterea ἀπείλην lappa est, non ἀρκιον. Hodie tamen officinæ hoc retinent, & lappam vocant quæ personata est veterum, non aparinen. At Plinio & vetustioribus ἀπείλην lappa est. Hesychius: Ἀπείλην, φυτὸν ἐν τῇ ἐνὶ τῇ ὁροβάκχῳ. Quæ latissima habet folia inter herbas, ea est personata, quam recentiores Latini personaciam dicunt, eademque cum persollata Plinii, licet diversas velit. Sed persollata dicenda est. Persona, πρὸς ὁπώραν: persolla, πρὸς ὁπώραν. Ut vannus vallus: cinus, cillus: vinus, villus. Quin & persolla pro hujus herbe nomine scribitur apud Plinium lib. xxvi. cap. ix. Persolla radix, ut in strumis. Ita enim ibi legit optimus liber. Et persolla propriè, ἡ πρὸς ὁπώραν, ἡ πρὸς ὁπώραν parva persona. Quo nomine Græci hanc herbam donaverunt; quod

quod tam grandia essent folia, ut personæ sive persollæ ad vultum totum operiendum usum præstare possent. Idem porro nomen *persolla* & *persollata*, ut *persona* & *personata*. Sic *matulata* eadem quæ *matula*: & *matellata*, quæ *matella*. Glossæ: *matellata*, *σαμνίον*. *Matulata*, *δρύπαινα*. Sic *cancatus* & *cancus* idem, & plura alia, quæ nos alibi notavimus. Hæc cum ita sint, Plinio tamen libuit distinguere *persollatam* à *personata*, & illam esse *ἐχον* voluit, hanc vero *ἀρκιον*, prorsus nec dicendo errore. Apulejus *ψευδώνυμ* personacæ adversus morsus serpentium facultatem tribuit medicam. Sic *ἐχον* dici posset. Certum quoque est ex Dioscoride, *ἀπαρίνην*, quam nonnulli cum *personata* eandem habuere, prodesse efficaciter *πρὸς ἐχονδῆκπιν* & *φαλαγγὶ δῆκπιν*. Profecto omnes herbæ, quæ contra morsus viperarum & aliarum serpentium remedia ex se præbent, *ἐχια* nominari possent. Eodem modo & *clematis* quædam *ἐχίης* vocata, quæ morsibus medetur aspidum & aliarum serpentium apud Plinium lib. xxiv. cap. xv. quo loco tamen veteres codices non habent *echiten* sed *æciten*, hoc modo: *Sed Græci clematidas & alias habent, unam quam aliqui æciten vocant, alii laginen, nonnulli tenuem scamoniæ.* In indice vero ita scriptum est: *Clematide sive ethyne, sive lacine.* In contextu ipso *æciten* veteres omnes præferunt & *lacinen*. Apud Neophytum *ἐπιπίης* legitur de cognomine alterius *clematidis*, quod ad hoc nomen accedit: *κλημαῖς ἐπέχ*, οἱ δὲ *ἐπιπίης*. Pro *lagine* vel *lacine*, forte scribendum sit *elatine* vel *lasine* vel *alsine*: sed de his paulo post. Illud sanè constat, *echiten* ibi locum non habere. Duo tantum *echii* genera sic proprie nuncupati, quibus tertium accudit Plinius de suo *personatam*, quæ est *ἀρκιον*, non *ἐχον*. Duo priora *echii* genera Pliniana perperam doctissimi Herbarii de illa *clematide echite* subdititia & de altera *daphnoide* interpretantur: Quod prorsus caret ratione. Verba videamus: *Echios utriusque generis pulegio similis, foliis coronata; item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt.* Apparet describere in animo habuisse utriusque generis *echium*, quod à Nicandro describitur in Theriacis his versibus:

Ἐνθα δὴ εἶδα πικράσκεο. τῆς δὲ τὸ μὲν πρ
 Ἀρχὸν περὶ τοῦ ἐχίου ἀκάνθη πετάλειον.
 Παῦρον ἐπὶ τυτθὲν τε, καὶ ἐν χθονὶ πυθμῶα τείνει.
 Ἡ δὲ ἐτέρη πετάλοισι καὶ ἐν καλύκεσι θάλειαι
 Τψηλῇ, ὀλίγω δὲ πέρει προφύρεται ἄνθει.
 Βλάστη δὲ ὡς ἐχίου, σφεδανὸν δὲ ἐφύπερθε κάρηνον.

Alterum genus *echi* Pliniani capitula gerit viperæ similia, quod ex postremo hoc versu Nicandri sumptum est de altera *echio*:

Βλάστη δὲ ὡς ἐχίου, σφεδανὸν δὲ ἐφύπερθε κάρηνον.

Sed in eo falsius Plinius, quod eam speciem *echii*, quæ capitula præfert viperæ similia, lanugine spinosa distinguere scribit. Atqui hoc proprium prioris generis, cui *ἀκάνθη πετάλειον* tribuit Nicander. Præterea nescio, quid sibi voluerit Plinius, cum *pulegio* similem utramque *echion* facit, & foliis coronatam. Priorem *anchusæ* simile folium habere tradit Nicander, nisi quod spinis obsitum sit; alteram vero longe lævi folio ceteri, & flore purpureo non multo, altius vero asurgere quam priorem. Nicander paucis ante versibus priorem ita descripsit:

Ἐοδὴν δὲ Ἀλκίβις ἐχίου περὶ φέρειο ῥίζαν,
 τῆς καὶ ἀκάνθη βόλῃ μὲν αὖ περὶ τρυφερά χεῖρτι,
 Δείλα δὲ ὡς ἰα πικρὰ περὶ σέφει, ἢ δὲ βαθεῖα
 καὶ ῥαδινὴ ὑπὲρ φέρειο αἰετὶ ῥίζαν.

Ex illis verbis, *δείλα δὲ ὡς ἰα πικρὰ περὶ σέφει*, foliis eam coronari Plinius interpretatus est. Atqui de floribus loquitur Nicander. Poëtarum more *δείλα* omne genus flores appellantur. Multis floribus, violis similibus eam circumcingi & coronari dicit: è contra alteram *ὀλίγω ἄνθει προφύρεται*, non multo flore abundare, qui & ipse purpureus. Radicem tenuem & altam huic priori generi dat:

---- ἡ δὲ βαθεῖα
 καὶ ῥαδινὴ ὑπὲρ φέρειο αἰετὶ ῥίζαν.

A Idem & sequentibus tradidit in hæc verba:

---- καὶ ἐν χθονὶ πυθμῶα τείνει.

Altam agere radicem intelligit, quam *πυθμῶα* vocat. Priori igitur generi folium *anchusæ*, sed paulo minus & spinosum: *ἀρχέσης ἀκάνθη* πετάλειον παῦρον ἐπὶ τυτθόν. Hæc est *echios*, quam etiam vocarunt *Ἀλκίβιδιον* vel *ἀλκίβιον*. Nicander *ἀλκίβις ἐχίου* vocat:

Ἐοδὴν δὲ Ἀλκίβις ἐχίου περὶ φέρειο ῥίζαν.

Anchusa quoque dicebatur *ἀλκίβιδιον*. Huic similis *echios* idem cognominis meruit. Dioscorides: *Ἐχίων οἱ δὲ δείλα, ἐνιοὶ καὶ αὐτὴν ἀλκίβιδιον καλεῖσι.* Sic legit vetustissimus liber. Hoc eò dicere palam est, quia paulo ante de altera *anchusa* scripserat, eam à quibusdam vocari *Alcibiadium*: *Ἀλκίβιδιον ἐπέχεν ἐνιοὶ ἀλκίβιδιον ἢ ὀνομαζέσθαι ἐκάλεσαν.* Hæc est *anchusa*, cui folia dicitur habere similia primum genus *echii*, quæ & ipsa *ἀλκίβιδιον* appellata. Pro *δείλα*, sicut habet vetustissimus codex, Neophytus legit *δωρίδα*. Atque ita scribendum. Paulus Ægineta vocavit *δωρίδα*. Dioscorides autem utrumque *echii* genus confudit, & ex duobus unum fecit. Cujus verba sic corrigenda sunt ex optimo exemplari: *τὸ μὲν φύλλον ἐχὶ περὶ μένη, τεραχέα, ὑπολεπία περὶ τὰ τῆς ἀρχέσης, ἡ τῆς ἰα πικρὰ, ἀκάνθη λεπτὰ ὀπκίμια, καὶ δασύνει τὰ φύλλα.* Hæc est *spinosa lanugo*, quam secundo generi adscribit Plinius, cum primo conveniat. Quæ sequuntur, ad secundum genus pertinent: *τὰ δὲ ἄνθη περὶ τὰ φύλλα περὶ φέρειο, ἐν οἷς ἐστὶν ὁ καρπὸς κεφαλὴ ἐχίως ὅμοιοι.* De secundo genere hoc canit Nicander:

Βλάστη δὲ ὡς ἐχίου σφεδανὸν δὲ ἐφύπερθε κάρηνον.

Plinius alteri huic generi, ut & Nicander, capitula viperis similia tribuit. Dioscorides unum duntaxat genus facit, cui flores purpureos assignat, & in his semen capiti viperino simile. Hæc inter se non satis conveniunt: sed nec puto cum Nicandro ipso, cujus mentem neuter percepit. Non enim ille dicit, capitula aut semina alterius *echii* viperinis capitibus haberi similia, sed priorem quidem foliis *anchusæ* descripsit, minoribus tantum, lanugine spinosa obsitis; alteram vero *ἐν πετάλοισι καὶ ἐν καλύκεσι θάλειαι*, ὑψηλὴν. Quæ verba non rectè cepisse interpretes constat. Per hæc significat, folia & flores secunde *echii* minimè asperos & spinosos esse, ut prioris; sed læves, & à spinis puros. Hoc enim *θάλειαι* significat. Hesychius: *θάλειαι κατὰ τὸν σφῆρα.* Hoc sensu altera *echios* Nicandro, *ἐν πετάλοισι καὶ ἐν καλύκεσι θάλειαι* dicitur, id est, tam foliis quam fructibus integumentis a spinis libera. Prioris quippe *echii* semen folliculis inclusum est hirsutis spinosisque: Alterum vero *echium* semen habet in vaticulis hyoscyami figuram representantibus. Καλύκας vocat Nicander, Dioscorides *λοβὸς περὶ ἀπλοῦς ὑποκλάμω*. Sequitur apud Nicandrum de hac secunda *echii* specie:

Βλάστη δὲ ὡς ἐχίου, σφεδανὸν δὲ ἐφύπερθε κάρηνον.

Hic versus est, ex quo Plinius interpretatus est, alteram *echion* capitula habere viperis similia. Nihil minus quam hoc voluit auctor. Nec enim *ἐχίου* hic pro *viperâ* intelligendum, sed nomen est ipsius herbæ. Ex duobus *echii* generibus, quod primo loco descriptum est à Nicandro, τῆς ἐχίως nomen proprie ac jure vindicat. Sic in omnibus aliis fere generibus, quod prius est, nomen generis quasi proprium possidet. Nicander *ἐχίου* dixit herbam ipsam ut supra:

Ἐοδὴν δὲ Ἀλκίβις ἐχίου περὶ φέρειο ῥίζαν.

Vocat *ἐχίου* *ἀλκίβις* illud *ἐχίου*, quod cognominatum est *ἀλκίβιδιον*. Idem igitur *ἐχίως* & *ἐχίου* de herba ipsa. Sic *σπῆρας* & *σπῆριον*, herba lanaria: *ἡμίονος* & *ἡμίονος* alplenum. Scribit igitur Nicander, secundum *echii* genus *βλάστην* quidem habere *ἐχίου*, id est, caulem vel thyrsum hujus *echii*, quod sic proprie appellatum est: *σφεδανὸν δὲ ἐφύπερθε κάρηνον*, capitulum vero in summo habere definens in acumen. *σφεδανὸν κάρηνον* est acutum capitulum, quod in summo extat cauliculi secundum *echii*, in quo semen inclusum est. Hac forma sunt illa capitula: à latiori & capaciori laxitate, in angustias definunt. Hoc *σφεδανὸν* Græce significat, id est, ὀξύ, ut Hesychius exponit. Sed ab

De scamonia.

Scamonia nota est. Eam Arabes *scamonia* quoque A
appellant Græco nomine *scamunia*.

Alia est, quam Ægyptii hodie *baccadem* appellatione donant. *Scamone* quippe vel *scamonea* vocitant herbam quamdam ex convolvulorum genere, quæ arboribus sese adplicat implicatque. Eam Prosper Alpinus depingit foliis longis seseleos Æthiopici simillimis sed majoribus, candidis floribus ut styracis, è quibus exeunt filiquæ longæ ac crassæ albâ lanugine refertæ. Succum ex ea planta manare dicit flavum & causticum, qui tenuēs humores valenter purgat. Ab hac facie plurimum distat descripta veteribus scamonia, quam etiam vocant Arabes *ascamunia*,

& Græci recentiores *ασκαμωνια*. Lexicon Nicomedis Iatrosophistæ: *Δακρυδον*, ἢ *ασκαμωνια*. Absolutè vocarunt *δακρυδον* scamoniæ succum, quod nomen omnibus herbarumque succis convenit. *Δάκρυ κάμων* Nicandro. Inde & Latinis *acridium* scammonia. Isidorus: *Scamonia*, quam Latini *acridium* vocant. Inde compositio *diacridium* vel *diagridium*, quæ ex scamoniæ succo paratur (vulgo dicitur *diagredi*) quam dici oportuit *Διά δακρυδίου*. Interpres Avisenæ de scamonia sic habet: *Scamonia succus volubilis cujusdam*. In Arabicis statim ab initio citatur Dioscorides & verba ejus producuntur, qui non dicit esse speciem volubilis sive convolvuli, sed folia habere hederæ aut helxinæ similia, quam Arabes vocant *lebleb*, id est, convolvulum, vel ut Barbari dicunt, *volubilem*. Et ipse Avisenæ eo loco in verbis Dioscoridis *ἐλάτνην* sic reddidit. Pro hederâ perperam le-

gitur *القشور* pro *القشور* *alcissus*. Speciem tamen esse convolvuli constat scamoniam & arboribus eam convolvi. Hinc & genus clematidis, quæ & ipsa arboribus adfita sese adplicat, *tenuem scamoniam* dixere, quæ & *ιασίνη* Græcis vocata. Plinius lib. xxiv. cap. xv. *Sed Græci clematida & habent unam, quam aliqui elxinen vocant, alii jasinen, nonnulli tenuem scamoniam. Ramos habet pedales, foliosos, non dissimiles scamonia, nisi quod minora nigrioraque sunt folia*. Sic legendus ille locus. Malè apud Plinium scribitur *lagine*. Quod & aliis locis apud eum corruptum. *Lagine* autem pro *jasine*, ut *regina* alibi pro *resinis*, quas urbi sua timuit Cato. Theophrasto *ιασίνων* pro *ιασίνη* perperam dicitur in editionibus. Et alio loco *άσίνη* pro *ιασίνη*, ut infra ostendam. Tenuem scamoniam vocarunt hunc convolvulum, cum propter aliam similitudinem, tum etiam à floris simili specie. In scamonia calathi habes imaginem. Dioscorides: *ἀνθη λευκά, περιφερή, κοίλα ως*

οι κάλαθοι. Avisenæ reddidit *القراطاة* *alcartala*. Quod

pluralis est numeri à singulari *القراطال* *alcartal*, ex

Græco *κάρετα*, quod & fiscinam aut calathum significat. Hesychius: *Κάρετλον*, τὸ πλεκτὸν ἀγχείον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς κλωβός. Glossæ Servii: *κάρετα*, *fiscella*. Talis forma florum lilii, effigie calathi resupinis per ambitum labris: verba sunt Plinii. Eadem etiam facies floris in convolvulo, ut idem testatur ibidem: *Et flos non dissimilis illi in herba, quam convolvulum vocant*. Nascitur per frutecta nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti natura rudimentum lilia facere condiscens. Hic est convolvulus, quem *ιασίνη* vocavit Theophrastus & Plinius supra, qui quatuor locis hujus jasines meminit quasi herbarum differentium, quæ una est. Lib. xxi. cap. xvii. *Jasine unum folium habet, sed ita implicatum, ut plura videantur*. Vulgo legitur *jasione*. Sed libri habent, *jasine*

pro *jasine*. Quod folium unum habere dicit, de floris folio id intelligendum, qui folia distincta ac divisa non habet, sed unum quasi folium est, in quo tamen delineationes sunt veluti plurium foliorum. Theophrastus lib. i. cap. xxi. *Ἐνια δὲ ἡ μονόφυλλα φύεῖ δακρυδὸν ἔχοντα μόνον τῶν πλεόντων, ὥστε τῆς ἱασίνης*. Mentem Auctoris sui non est assequutus Plinius. Subjicit Theophrastus: *ὃ δὲ κεχάραται τῇ ἐν τῇ ἀνθῇ τῇ φύλλον ἔκαστον, εἰδὲ καὶ μέγεθος, ὡς ἐστὶν αὐτῶν ἀποφύσεις γωνιώδεις*. Non discriminata nec

divisa singula in flore folia, sed in summo per angulos veluti implicata, ut plura videantur folia, cum unum sit. Parum belle sententiam hanc Plinius expressit, quin potius implicavit. Idem lib. xxii. cap. xxii. *Et jasine olus silvestre habetur in terra repens cum lacte multo: florem fert candidum, concilium vocant*. Et heic veteres libri habent *jasine* pro *jasine*. Editum est in vulgaribus *jasione*. Vereor tamen, ne idem genus sit cum superioribus. Edi quidem dicit, ut olus; quod & de clematide *jasine* prodidit. De utraque etiam pariter tradit, *stimulare*

coitus, & lactis ubertatem facere. Concilium vero flos hujus jasines vocari videtur, quod folia habeat conciliata ac sic indistincta, ut unum esse videatur. Sic concilio rostri Ciconia sonitum facit apud veterem Interpretem, & conciliari lana apud fullonem Varroni, quæ premitur ac condensatur cogiturve. Ut multa sunt convolvulorum genera, ita incertum de quo genere hæc aut illa accipienda sint. Majorem, minorem, ac medium convolvulum nominant Herbarii. Theophrastus *ιασίνη* inter eas herbas enumerat, quæ adminiculo egent, & adfita adprehendunt, quibus sustineantur. lib. ii. de causis cap. xxv. *ταῦτα γὰρ τὰ περὶ ἐπερὶ δὴ καὶ κατὰ τὸν ὅτι κατὰ καὶ ἡ σμίλαξ, καὶ αἱ ἄλλαι καὶ τὰ ἐλατίνων ἐρπυλλόν καὶ ἱασίνη*. Perperam legitur in vulgatis, ἡ *ιασίνη*. Omnia ista convolvulorum genera, quæ florem habent calathi effigie, *campanulas* vocavit infima Latii ætas, quia eadem ferme campanæ formâ & calathi repandis per ambitum labris.

Talis & *κώδων* apud Græcos, quæ figura etiam tibix tubæque ea parte qua exit spiritus; quam propterea *κώδων* quoque iidem Græci appellant. In scamonia flos adhuc instar, quæ & ipsa ex convolvulorum genere. Scamonium Avisenæ, hoc est, scamoniæ succum, eum maximè probat, qui varii est coloris vel cinerei ad album tendentis. Vocat *alazarac*

الازرق. Dioscorides taurino glutini simile esse vult: *ἔστι καλὸς ὁ διαυγὴς, ταυροκοκκώδης*. Taurocollam autem eam probat, quæ est *λευκή καὶ διαυγὴς*, candida ac tralucida: Avisenæ tamen etiam de bdellio colorem *ταυροκοκκώδη* reddidit *alazarac*, id est, cinereum, ut infra notabimus. Serapionis Interpres de scamonia colorem eum vocat *caelestem*, qui cæruleus est ex habix; Et melior scamonia est alba, *vergens ad colorem caelestem*. In Arabico *alazarac* legi planè mihi

persuadeo: *ابيض الى الازرق*. Scammonium elici capite radice reciso, & ipsâ subcavatâ in rotundum restitudinis specie scribit Dioscorides: *συμπέρεται ὁ ὅπως τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τῆς εἰζης ἀφαιρουμένης καὶ τοιοῦτος πινυμένης εἰς κοιλότητά*. Miram exhibet lectionem antiquissimum ac fidelissimè scriptum exemplar: *καὶ τοιοῦτος ἐκρομίζομεθα εἰς κοιλότητά*. Nisi fallor, innuit incisionem fieri rhombi figurâ, & cavari in rotundum ad instar testudinis vel fornacis. Hæc forma scutellæ, quæ & ipsa in rotundum excavata est. Nam *scutella* diminutivum à *scutula*; unde *scutulatus* textus, & *scutulata* vestes, quæ virgatæ sunt ac distinctæ figuris *ρομβοειδῶς*. De quibus nos alibi. Sensus igitur Dioscoridis, incidi quidem radicem *ρομβοειδῶς*, sed excavari *τοιοῦτος*, ut est cameræ cavum.

cauum. Plinius simpliciter dixit: *Radix circa canis
ortum excavatur, ut in ipsam confluat succus.* Isido-
rus: *Scamonia herba succi plena, qua colligitur sub ca-
vata radice.* Denique terram rotunda cavitate fodiunt:
tum suppositis aut cochleis aut natis foliis excipitur succus.
Non supponuntur cochleæ, sed ubi succus confluit
in scrobem, colligitur cochleis: ἀναλαμβάνεται εἰς μύ-
κας. Malim vertere *cochlearia* quam *cochleas*. Nam
μύκας vel μύκων Græcis pro ligula vel majore co-
chleari. Glossarium: μύκων, ligula. Avifena vertit:
قوي صدف: sed corruptum puto pro صدف;

quod plurale est à صدف *sadaf* & cochleam significat.

Scrobs autem nucinis foliis subternitur ad excipien-
dum succum, qui colligitur postea cochleariis. Ita Dio-
scorides & ceteri Græci. Το δολοειδὲς Dioscoridis rectè
expressit idem Isidorus, *rotunda cavitate*. Avifena dixit

pro eo in verbis Dioscoridis: على استدارة. Forte il-
lud *astadera* ex Latino *statera*, & bilancis scutellas intel-
lexit, quæ rotundam habent & δολοειδὴ cavitatem. Ra-
dicem scamoniæ Dioscorides ait longam esse, & crassam
cubitali magnitudine: ἡ παχὺ αὖ οὖν πῆχυς. Cubito lon-
gitudinem metiuntur potius quam crassitudinem. Re-
gè itaque in optimo codice scriptum: καὶ παχὺ αὖ οὖν
βραχίον. Quod & confirmat Avifena, qui vertit

غليظ صدى البرص, *crassa ad instar brachii, brac-*
chiali crassitudine. Nam صدى *sabid* est brachium:

Ad verbum ea vox significat adjutorium, à verbo
صاع, quod operam conferre & adjuvare denotat;

quo nomine censentur brachia ob operam & adju-
mentum, quod ab illis præstatur. Interpres Sera-
pionis in verbis Dioscoridis radicem scamoniæ polli-
cari crassitudine tradit. *Sabid* perperam pro pollice
sumpsit. Scamonia, quæ vulgo dicitur Herbariis
monspeffuliaca, radicem habet digiti minoris crassi-
tudine; sed ea longè alia à veterum scamonia, foliis,
flore, & rebus aliis planè dispar. Radicem scamoniæ
crassam, madidam, & nauseosam tradit Plinius. Per
nauseosam intelligit βερύσμον. Sed non omnia βα-

εύομα nauseosa sunt. Forte scripsit, *nauseosam*. Nam
& *nauseam* pro malo & gravi odore usurpant. Glof-
sæ: *nausea, ὀσμὴ βύρως.* Parum tamen refert, quo-
modo legatur. Ineptè etiam *madidam* dixit τὴν πολυ-
πὺν, multo lacte turgentem, succo abundantem: ἐπὶ
μεσὴν Dioscorides vocat. At madidus proprie ὑγρό-
χος. Scamonium potissimum laudant veteres Colo-
phonium, Pyrenense, & Myfiacum ex Asiæ. Myfia: da-
mnant vero Syriacum atque Judaicum, quod adultera-
ri solebat tithymalli succo, & ervi farina. Plinius: *Hoc
evenit & adulterino, quod sit ervi farina & tithymalli ma-
rini succo fere in Judea.* Quod etiam strangulat sum-
ptum. Nemo omnium est, qui dixerit, scamonium
strangulare sumptum. Sed nec tithymallus hoc fa-
cit. Immodica solutione utrumque perimit, si ultra
modum, intra quem sine noxa dari potest, sumatur.
Fefellerunt fortasse Plinium aures suæ ut sæpe, & le-
gente Anagnoste, ὅπερ γίνεται πηχυαῖα μίγνους, au-
divit ac putavit legi, ὅπερ πνίγεται, & accepit pro πνί-
γεται. Nisi ad hunc modum sexcenta peccasset, nec il-
li hoc impingerem. Pro locorum diversitate in qui-
bus nascitur, ita etiam minori aut majori facultate
prædita dignoscitur scamonia, quod etiam admonet
Avifena. Duodecim grana aut quindecim data hodie
vehementius alvum cient. Dioscorides drachmam
dari præcipit, ut phlegma & bilis educatur, quæ gra-
na sunt duo & septuaginta. Solvendæ autem alvo
duos obolos sufficere dicit, hoc est, grana viginti
quatuor. Ad efficaciorē purgationem præscribi
simul addit nigri ellebori duos obolos, & aloës drach-
mam unam, cum tribus scammonii obolis. In optimo
tamen codice legitur: ἑὶ αὐτὸς δράχμης μίαις, non αὐτὸς
Quod confirmare videtur Plinius de scamonio: *dede-
dere & per se ex aqua mulsæ & sale quaternis obolis.* Qui
tamen & vulgarem ibidem stabilire videtur lectionem
in his, quæ sequuntur: *sed utilissimè cum aloë, ita ut
incipiente purgatione mulsam bibatur.* Salem autem ven-
tri emolliendo facere tradit Plinius alibi. Quod scam-
monium tithymalli succo adulteratur, hinc quidam ex
Græcis recentioribus scamoniam de succo tithymalli
& characiæ interpretati sunt. Neophytus in Lexico:
Σκαμωνία, ἢ δακρυδιὸν τῆς χαρκείας, πηχυαῖα, ἢ γὰρ
τῆς γαλατζίδος ὀπὶς.

B

C

D

CAPUT L.

De elleboro.

NOtissimus de nomine hodie elleborus cum ni-
ger, tum candidus. Sed si quis putat in utro-
que genere eundem haberi elleborum, quem
veteres ista appellatione noverant, is se ipsum frustra-
tur. Ne ipsi quidem antiqui Auctores certa & com-
perta, aut sibi constantia de hoc prodidere. Quo ma-
gis faciendum hic videtur, ut historiam hujus veneni sa-
tis involutam evolvamus. Siquidem nulla in re ma-
gis vitæ interest lucem obscuris dari, quam ubi disci-
men salutis agitur. Exemplum præbet in hoc elle-
boro satis nobis nobile, quod in Urbe nostrâ accidit an-
te aliquot annos, cum ibi viverem. Degebat in vicinia
juvenis ex primaria familia, & quod præcipuum nunc
est, in re admodum lautâ. Quod mentis esset commotio-
ris, elleboro curandum medico tradidere propinqui
& affines. Medicus certum modum præscribit, quem
is de mane biberet. Affertur potio, sumitur ab in-
felici juvene, qui duabus vix horis ab epoto medicamen-
to animam agere coepit. Causa mortis tam subitæ in-
poculum (nec alio poterat) conferebatur. Hinc al-
teratio medici & pharmacopolæ. Contendebat hic,
à medico præscriptum immodicum ellebori modum:
ille in defensionem arguebat pro elleboro aconitum à
pharmacopola subditum. Interea periit, quem ne-
scio an servare hoc pacto voluerint. Ita saluum ma-
luisse non dubito, qui hæredes illi proximi. Nunc
ellebori utriusque faciem ex veterum scriptis propona-

E

F

G

mus, ut comparatâ eâ cum vulgaribus, quantum in-
ter se distent, dijudicetur. Theophrastus ex anti-
quissimis Græcorum duas refert opiniones. Una erat,
quæ album ab atro elleborum nulla alia re differre cen-
sebat, nisi radicis colore: οἱ δὲ τὸ ὁμοίως εἶναι, πλὴν τῆς χρο-
ματὸς μόνον διαφέρειν. τὴν δὲ εἰζάντ' ἢ μὴ λευκὴν, τὸ δὲ μέλαν αὖ.
Altera longe dissimiles effigie agnoscebat: & nigri
quidem folium lauro simile esse, candidi potro trade-
bat; radices vero solo colore dispare: οἱ δὲ ἢ μέλαν αὖ
τὸ μὴ φύλλον διαφινῶδες, ἢ ἢ λευκὴ πρὸς τῶδες. τὴν δὲ εἰζάντ'
ὁμοίως πλὴν τῆς χρωματὸς. Hodie frustra quæras in scri-
ptis Herbariorum nostrorum tale elleborum, quod
folia habeat laurina aut porracea. Nullum quippe ad
hoc exemplar exhibent. Hæc fuit eorum sententia,
qui ἐκείρους ὁμωνύμους faciebant, ut vult Theophra-
stus: nam ubi facies & effectus diversi, nomen
idem, ibi demum ὁμωνυμία, ut in elleboro nigro &
candido: εἰ δὲ ἐκείρους ὅτε μέλας ἢ λευκὸς ὡς πρὸς ὁμωνυμίας
φαίνονται. Altera videtur communior fuisse senten-
tia, quæ utrumque genus ellebori, cætera simile inter
se, solo radicis colore distare confirmabat. Hi faciem
ejus ita describebant, Theophrasto teste: Caulis, qua-
lis est albuci, sed admodum brevi, folio lato divisuris
scisso, ferulaceo, oblongo, statim à terra prodeunte
ex radicibus. Tam nigrum quam album elleborum
hac formâ fuit. Sola in eo differentia inter utrum-
que, quod album dictum candidam haberet radicem,
nigrum

nigrum nigram. Tertia his accedit Dioscoridis opinio, qui elleborum album describit foliis plantaginis aut betæ Clvestris, brevioribus tamen & nigrioribus: φύλλα ἔχει ὁμοία τοῖς τῆ ἀνέρογλάσσης ἢ τῆς αἰγύλης, βραχύτερα δὲ καὶ μελάντερα καὶ ἐρυθρὰ τὴν χροίαν. Sed nigra simul & rubra non possunt esse iisdem partibus. Neophytus habet: ὁμοία τοῖς τῆ ἀνέρογλάσσης, καὶ αἰγύλης, γαστρίας ἔχοντα ὡς τὸ ἀνέρογλάσσον, καὶ τῇ εἰσὶ ἐρυθρὰ. Lege igitur apud Dioscoridem καὶ ἐρυθρὰ τὴν εἰσὶν. Quod & Plinius confirmat qui vertit, *canalium dorso rubescentia*, ubi *canales* vocat vias per medium currentes folium plantaginis; quarum pars exterior, quæ prominet, dorsum ab eo vocatur. *costas* vulgò dicunt. Ab alio accepit hæc quam à Dioscoride: nam hic plantaginis foliis aut betæ agrestis similia dicit folia albi ellebori, Plinius betæ incipientis. Beta fativa dum surgere incipit, minora habet folia quam quæ tota surrexit; talia sunt & betæ silvestris. Tria igitur hic habemus ellebori albi genera veteribus prodita, unum folio plantaginis vel betæ, alterum porri, tertium, cui folium est simile elleboro nigro. Etenim qui elleborum album non differre ab atro dixere nisi colore radicis, cætera cum atro similia habere omnia censuisse intelligendi. Ex his tribus ellebori albi generibus, unicum tantum nostris Herbariis video esse cognitum notatumque, illud nimirum quod habet folia plantaginis: cætera non magis illis nota constat, quam si non essent. Plinius more suo, partim Theophrasti verbis, partim recentiorum, quos secutus est Dioscorides, historiam ellebori contexuit, & ex diversis unum cinnam fecit, nec cum his nec cum illis satis convenientem. Præterea quæ de nigro ab Auctoribus dicta sunt, ea de albo tradit, & verè, quod dicitur, nigra in candidum vertit. Prima, inquit, duo sunt genera, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Hoc ex priore Theophrasti opinione: οἱ μὲν ὁμοίως εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι τῶν ῥιζῶν μόνον διαφέρειν. Adjicit continuò: alii folia nigri, platani similia, sed minora nigriora que, pluribus divisuris scissa: albi, betæ incipientis. Hæc quoque nigriora & canalium dorso rubescentia. Hæc posterior de elleboro apud Theophrastum sententia, quam tamen verbis Theophrasti non refert, sed ex aliorum relatione concinnavit, qualis à Dioscoride prodita est. Nam posterioris apud Theophrastum opinionis auctores, quibus placuit tota facie elleborum nigrum à candido discrepare, non dixere, albi folium betæ esse simile, sed porri; nec nigrum habere folia qualia platani, sed ferulæ. Sic ille omnia miscuit. Theophrastus nigrum elleborum ubique nasci scribit, album rarum esse inventu: φέρεται δὲ μὲν μέλας πανταχῶς, ὅδε λευκὸς ὀλιγαχῶς. Id genus albi palam est intelligere Philosophum, quod ab atro non differt nisi radicis candidæ colore. Plinius cum cætera omnia illius loci de Theophrasto exscriberet, adtexuit pannum à Dioscoride, & mentem Theophrasti infuscavit, cum tamen simul abierit longius à Dioscoridis sensu. Nec album, inquit, facile colligitur caput aggravans, maxime nisi præsumatur allium. Non dixit Theophrastus de albo, difficile illud colligi, sed raro inveniri. Si difficile inventu, non utique & illud sequitur, ut difficulter colligatur. Sane nec Dioscorides hoc de albo prodidit, quod non facile colligeretur caput aggravans, maxime nisi præsumeretur allium; sed de atro, ut malè Theophrastum ex Dioscoride explicaret, hujus sententiam pervertit, nec illius mentem aperuit. Nec melius eam attingit in his, quæ ibidem habentur, ubi bonitates ex patria æstimat: tertio loco Eleaticum quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico. Hæc ex Theophrasto, cujus mentem nullus assequitur. Ubi laudavit Philosophus elleborum Oetæum, Ponticum, Eleaticum, & Massiliense, palmam defert Oetæo ut omnium optimo ad usum medicum: ἀριστος δὲ πάντων καὶ τέτων καὶ τῶν ἄλλων ὁ Οἰτῆος. Subjicit protinus Parnassium & Ætolicum non in usu commendari, quod nimis dura essent, & difficilem purgationem darent: ὁ δὲ Παρνασσῆος καὶ ὁ Ἄιτωλῆος (γίνονται γὰρ ἐν ταῦθα πηλῶς, καὶ αἰνένται καὶ πωλῶσιν ὅτε

A *ειδότες*) πηλῶς τε καὶ ὥραν πεπισκευῆς. An potius ita vocat ab indomita vi: nam & πεπισκευῆς φέρεται Sophocli contumax animus & flecti nescius: ita potius censuerim. Longè hæc alia ab eo sensu, quem extulit Plinius, qui est absurdissimus. Quatuor omnino genera recensuit ellebori Theophrastus, quibus vulgò uterentur Medici: Ponticum, Eleaticum, Massiliaticum, & omnium præstantissimum Oetæum: βέλυσσι δὲ καὶ οἷς χειρῶνται πείσαστες. Parnassium & Ætolicum ab usu medico relegat. Plinius Massiliense genus præterit, & quartum genus tribus cæteris addit Parnassium, quod adulterari dicit Ætolico tantum ex vicino. ita enim veteres libri scribunt: Quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico ex vicino, nigrum ex his melampodium vocant. Corrigendum est: quod adulteratur Ætolico ex vicino. Nigrum ex his melampodium vocant. Vides rem absurdam. Optimæ quæque & rariores merces adulterantur deterioribus ac vilibus. Quæ ratio esset adulterandi Parnassii ellebori, quod ipsum ex pessimis fuit, quod omnino in usu non fuit; immò quod nescientes elleborum esse, vulgò vendebant emebantque. Errat & in eo Plinius, quod omnia illa genera patriæ nomine à Theophrasto laudata, putavit de albo tantum elleboro accipienda. Atqui de nigro debent accipi, & forsitan de utroque. nam ita subjicit Auctor: τὰ μὲν ἐν ὁμοίᾳ τοῖς μορφαῖς ὄντα δύναμεισ' ἰδίας ἔχουσι. Profecto & Parnassium & Ætolicum, quod ibi plurimum proveniebat, nigrum fuit. Et Dioscorides probat maxime nigrum ex Parnasso & Ætolia & Helicone. Theophrastus contra maxime improbat. Ita etiam ex Theophrasto perperam reddita: Nigrum ex his melampodium vocant, quo domos suffiunt purgantque, spargentes & pecora, cum precatatione solemnī. Et heic Dioscoridem vel auctorem, unde sumpsit Dioscorides, cum Theophrasto junxit ad unam sententiam efficiendam, nullo judicio & contra auctorum mentem. Verba Theophrasti sic habent: καλεῖται δὲ τὸν μέλανα λινὸς ἐκ τῆς ἑμῶν καὶ αἰνένοντος μελαμπόδιον. καθεύρουσι δὲ καὶ τὰς αὐτῶν καὶ πρὸς βατὰ σιωπεύοντες πᾶσι ἐπιπρὸν. De illa purgatione intellexit Theophrastus, quæ potione data fit. Plinius accepit de alio purgationis genere magico, quod sparsione administratur. Idcirco eò retulit, quod de nigro elleboro scribit Dioscorides: περιέχουσιν δὲ καὶ οἰκίας αὐτῶν, καθεύρουσιν ἐν νομίῳ. Aliter purgantur domus asperione, aliter pecora potione ellebori. Utrumque Plinius conjunxit hoc modo: Nigrum ex his melampodium vocant, quo & domos suffiunt purgantque, spargentes & pecora, cum precatatione solemnī. De hac purgatione magica, quæ pecora adspergebantur aquis lustralibus, sensisse videri posset Theophrastus propter illud, quod additum est de precatatione vel incantatione, τῇ ἐπιπρὸν. Capite tamén præcedente dicit, radicem ellebori superiorem & crassam suisbus propinari, ut purgentur: καὶ διδόναι τοῖς ὄσι, ὅταν βέλωνται καθεύρειν. Nec obstat, quod hoc eodem capite memorat, nigrum elleborum equos boves & fues necare, eoque pasto ejus abstinere. Aliud est, cum præparatur ad poculum medicum. Et cum homines sine noxa sic paratum purget, quidni & fues ovesque? Quin & Plinius ibidem tradit, capras purgari pasto melampodio elleboro, quod nigrum est: Ab hoc appellatum ellebori genus melampodium. Aliqui pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse Prætidæ furentes. Scribit ibidem Noster, utrumque elleborum caule ferulaceo esse: Utrique caule palmi ferulaceo, unum tunicis convolutum, radice fimbriata caparum modo. Ita hæc legenda. De caule utriusque ferulaceo, unde hauserit, nescio. Candidum elleborum Theophrasto per omnia simile nigro, excepto radicis colore. Nigrum autem caulē habet ἀνθεμνώδη, folium verò νασθηκοειδές. De caule fortasse accepit ὁμοίον τῷ τῆ νασθηκῆς, μῆκος ἔχον ἐμύκηες. Atqui de folio hæc dicuntur. Caulis ellebori albi cavus à Dioscoride traditur palmi altitudine, Atqui illud elleborum longè diversum à Theophrasti elleboro albo, quod per omnia simile est nigro. Deinde quæcunque cavum

cavum habent caulem, non propterea ferulacea. Verba Dioscoridis de albo elleboro : καυλὸν ἔχει παλαιστῶν, κοῖλον-περιφλοῖζόμενον, ὅταν ἀρξῇται ξηραίνεσθαι. Illud περιφλοῖζόμενον pessimè Plinius interpretatus est, quasi corticeis tunicis circumvolutum ac vestitum, bulborum more. Ita enim vertit : *caule ferulaceo, bulborum tunicis convoluta*. Quod est ineptissimum & à mente Auctoris alienum. Περιφλοῖζειν non est cortice circumvelari & convolvi, sed corticem in circuitu detrudere : Nam φλοῖζειν simpliciter corticem demere significat, ut ὄνυχίζειν ungues demere. Inde περιφλοῖζεσθαι dicitur, cui cortex in circuitu detrahitur. Theophrastus de casia arbore, cui τὰς ῥαβδὰς ἰσάδεις tribuit καὶ οὕτω εἶναι περιφλοῖσται. Adeo fibrosæ, ut decorticari circum non possint. Ellebori itaque albi caulis περιφλοῖζεται ὅταν ἀρξῇται ξηραίνεσθαι, cum marescere incipit, corticem in circuitu dimittit. Postremo falso de utroque genere ellebori pronuntiat Plinius, quod de altero traditum tantum. Plura possem promere, quæ peccavit in historia ellebori, si id agendum hoc loco putarem. Verum hoc agimus, ut ostendamus elleborum non esse, cui id nominis hodie datur. Elleborum album Dioscorides primas ferre dicit Anticyricum. Ita enim legendum ex optimo codice : πεπωπύει ἢ ὁ Ἀντικυρεὺς. Galaticum & Cappadocicum candidius ait esse καὶ χροῶδες : quod vertunt *pulverulentum* & *pulvere oblitum* : ὁ ἢ Γαλατικὸς καὶ Καππαδοκικὸς λευκότερος καὶ χροῶδης καὶ πνιγνότερος. Nescio an huc referri possit, quod apud Sextum Empiricum legitur in Pyrrhonis lib. 1. elleborum χροῶδη sumptum strangulare : καὶ ὁ ἐκείσεος λεπτός καὶ χροῶδης περὶ σφερέμενος πνιγμὸν ὁμοίῃται, κελευσῶδης ἢ ἄν, οὕτω εἶναι. Ita Dioscorides scribit, elleborum χροῶδη esse πνιγνότερον. Sed hallucinatum oportet aut Sextum aut Dioscoridem. Longe quippe alio sensu χροῶδης ἐλέβερος huic quam illi dicitur. Sextus sensit comminutum in tenuissimum pulverem elleborum strangulationem inferre : at si crassioribus frustris sumatur, hoc non facere. Χρῶς vel χροῶς tenuissimum est ramentum ; κέλευσος crassius granum, ut est hordeum, vel hordei farina corpulentior. Notum quid sit κέλευσος & κελευσῶδες apud Medicos veteres. At Dioscorides intelligit, elleborum Galaticum & Cappadocicum naturâ suâ χροῶδες esse, & vim suffocandi habere majorem. Pulvere oblitum reddunt. Mallem, lanuginosum aut lanugine oblitum dixissent. Sed falsi damnatur hæc lectio à vetustissimo exemplari, in quo scriptum est, λευκότερος καὶ χροῶδης, id est, candidius & junceum. Quæ sincere est scriptura, quam etiam Neophytus confirmat, & multo magis Dioscorides ipse, qui paulo ante optimi ellebori notas has voluit esse, ut sit carnosum atque minimè acutum & junceum : εὐθραγύς ἢ καὶ σκευῶδης, οὕτω ἄπτερος ἢ καὶ χροῶδης. Deterioris igitur notæ Cappadocicum & Galaticum, quod est junceum. Nullum hodie tale profertur elleborum album, quod sit ἄπτερον καὶ χροῶδες. Potuit & istic decipi Dioscorides, qui cum apud antiquos legisset, ἐλέβερον λεπτὸν esse πνιγνόν, ibi λεπτὸν acceperit ἀντὶ τοῦ χροῶδους, gracile nempe instar junci. Atqui λεπτός significat eo loco minutum & in tenuissimum pulverem redactum. Primatum dat elleboro Anticyrico Idem, pro quo libri editi habent Κυρηναϊκόν. Neophytus vero Ἀντικυρεὺς his verbis : πεπωπύει ἢ ὁ Ἀντικυρεὺς, εἶτα ὁ Γαλατικὸς καὶ καππαδοκικὸς. Atqui Ancyra urbs Galatiæ. Certum omnino est, scripsisse Dioscoridem : πεπωπύει ὁ Ἀντικυρεὺς. Sed hæc quæstio fieri potest de Anticyrico elleboro, cujus ad purgandum celeberrimus olim usus, utrum album fuerit an nigrum. Album fuisse vult Dioscorides. Contrarium colligas ex Theophrasto, qui Ἀντικυρεὺς ἐλέβερον, quibus purgabant in Anticyra, videtur nigrum facere. Dioscorides ipse ellebori nigri semen simile esse cneco & sesamoides appellari dicit, quo in Anticyra utuntur ad purgationes : ὃν καὶ αὐτὸν καλεῖσιν οἱ ἐν Ἀντικύρῃ σισαμοειδῆ, χροῶδης οὕτως τὰς καθάρσεις αὐτῶν. Theophrastus nigrum ellebo-

rum ubique provenire scribit, in Bœotia, Eubœa & alibi. Anticyra urbs Bœotiae ad sinum Maliacum & Oetam montem. Alia Phocidæ eodem nomine. In Phocide Parnassus, ubi & elleborum nigrum optimum nascitur, auctore Dioscoride. Colligas tamen etiam non obscure ex Theophrasto, Anticyricum elleborum album fuisse. Id legi ait ex Oeta monte, & unico in loco Oetæ provenire circa Pyram : μοναχῶς δὲ φύει τῆς Ὀίτης περὶ τὴν Πυρρίν. De albo loquitur. Nullam in illis locis Pyram invenio. Unde fit, ut suspicer emendandum, μοναχῶς ἢ φύει τῆς Ὀίτης περὶ Ἀντικύρεως. Quod non dubito esse verum, licet vulgatæ favere videatur Plinius : *plurimum autem nascitur in Oeta monte & optimum uno ejus loco circa Pyram*. Immo circa Anticyram. Nec dicit optimum ibi nasci Theophrastus, sed album ibi tantum nasci. Strabo lib. ix. de Anticyra Phocidis : εἶτα Ἀντικυρεὺς ὁ μόνον τῇ καὶ τὴν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὴν Ὀπιν καὶ δὴ φασιν ἐκεῖ τὴν ἐλέβερον φύεσθαι τὴν ἀσπίον : ἐνταῦθα ἢ σκευῶδης βέλπον, καὶ ἀπὸ τοῦ σισαμοειδῆ δόξο πολλὰς καθάρσεις καὶ θερμότητας χάσιν· γίνεται γὰρ ἡ σισαμοειδὲς φάρμακον ἐν τῇ Φωκίῃ, μετ' ἧς σκευῶδης τὴν Ὀίτιον ἐλέβερον. Insignis omnino locus ac lucem totâ fenestrâ admittens, ex quo discimus album elleborum purgationibus tantopere celebratum nasci quidem in Oetæa Anticyræ, sed parari solitum in altera Anticyra Phocica, quod ibi nasceretur sesamoides, medicamentum quo elleborum Oetæum temperabant. Concurfus itaque ad Anticyram Maliacam non erat, sed Phocicam. Nulli hæc tam clarè distincta reperias. Immo confusa ex errore duarum urbium cognominum, & pariter elleboro celebrium. Dioscorides album elleborum maximè commendat Anticyricum. Idem etiam nigrum laudatissimum ex Anticyra dicit afferri : καὶ ἐστὶν ἀριστὸς ὁ ἐν τῶν πύτων λαμβανόμενος χωρίων, οἷος ἐστὶν ὁ ἐξ Ἀντικύρεως, καὶ τὸ μέλας καὶ καλῆς ἐν αὐτῇ γενῶς. Distinguendæ Anticyræ. Nigrum prætantissimum in Anticyra Phocica proveniebat ; album vero in Maliaca. Hoc non discrevit Dioscorides. Album Anticyræ Oetææ rarum admodum fuisse inventu testatur Theophrastus, & uno tantum illo nasci loco affirmat. Atqui illud est elleborum album, quod cætera simile nigro excepta radice, quæ candida est. Non igitur idem cum Dioscoridis albo elleboro, quod folia plantaginis habet vel betæ incipientis. Elleborum illud album hodie prorsus incognitum. An nigrum sit notius, sic considerandum. Ex tribus ellebori nigri generibus, quæ producuntur à nostris Herbariis, nullum est, quod in omnibus concinere reperiam elleboro nigro veterum. Non est, quod sibi nimium placeant, aut alios, qui dictatis suis non assensu fuerint, revincere postulent. Suum illis oppono Dioscoridem, qui cum ellebori nigri flores racemosos esse disertim prædicet, si tales ostendunt in ullo genere ex tribus, quæ pro vero elleboro venditant, tum de illis, ut nisi volens sequar, nolentem trahant in suam sententiam. Verba Dioscoridis ut in omnibus excusis & scriptis antiquitus concepta sunt : ἀνθὴ ἢ λευκὰ, ἐμπόρνεα, τῷ ἢ γήματι βοτρυοειδῆ, καὶ ἐν αὐτῷ καρπὸς κνήκω ὡς ἀπλήσιος, ὃν καὶ αὐτὸν καλεῖσιν οἱ ἐν Ἀντικύρῃ σισαμοειδῆ. Ita legitur in vetustissimo codice : ἐν Ἀντικύρῃ. Duas Anticyras designavit elleboro nobiles, alteram nigro, alteram albo ; hanc albi natalibus, illam præparatione. Elleborum nigrum, quod pro genuino à Neotericis ponitur, florem habet non racemosum, sed roseum. Elleborus niger legitimus Clusii, flore est albo amploque simplicis rosæ instar, qui marcescens purpurascit. Alterum genus, quod secundum est Dodonæi, flores præfert herbacei coloris, sex foliis constantes. Neophytus pro legitimo etiam elleboro agnovit illud genus, quod florem habet roseum. Nam elleborum nigrum ita describit : ἀνθὴ ἢ φέρει ἐμπόρνεα, τῷ ἢ γήματι βοτρυοειδῆ, καὶ ἐν αὐτῷ καρπὸς κνήκω ὁμοίως. Ubi ridiculam rem admittit. Cum enim in verbis Dioscoridis substituerit βοτρυοειδῆ pro βοτρυοειδῇ, & de altero genere ellebori loquatur, quod ignoravit Diosco-

Dioscorides: notas illi tamen tribuit proprias elleboro Dioscoridis, qui florem uvæ instar habent. Semen cneei in elleboro floris rosei nullum comparet. Quo magis etiam teneas, Veterum elleborum nigrum in totum distare à nostro. Theophrastus caulem asphodeli illi assignat, folia è radice statim à terra erumpentia. Ut liqueat ex illis plantis esse, quas *ἐπιχειρόφυλλον* vocat. At elleborum nigrum Herbariorum folia gerit in summis cauliculis. Pseudo-elleborum vero, quod aliqui elleborum tenuifolium appellant & pro germano etiam obtrudunt, non est *ἐπιχειρόφυλλον*, sed *ἐπικαυλόφυλλον*. Elleborum nigrum Theophrasti caule est asphodeli, sed brevissimo, foliis latis, longis, profunda divisura scissis, ferulæ similibus, statim è radice emergentibus, & in terram sparsis. Græca sic sonant: *καυλὸν ἔχει ἀνθερωσκώδη βραχὺ σφόδρα, φύλλον δὲ πλατὺ, χιτὼν, ὅμοιον τῷ δὲ νάρθηκει, μήκῃ ἔχον ὀμμήκει. ὅθεν δὲ ἐκ τῆς εἰζης ἡρτημένον τε καὶ ἐπιχειρόφυλλον*. Hanc imaginem compareret aliquis cum figuris recentiorum, & videbit quid intersit. Nunc videndum, an Theophrasti nigrum elleborum idem sit cum Dioscoridis nigro. Illud ante omnia debet constare, elleborum nigrum, quale à Theophrasto describitur, esse Anticyræ Phocicæ: sesamoides, quod admiscebatur albo elleboro Anticyræ Oetææ in purgationibus. Nigrum illud Elleborum non solum radice, sed etiam semine purgabat, quod erat sesamo simile. Theophrastus capite eo, quod præcessit descriptionem ac differentias utriusque ellebori: *ὁ δὲ ἑλεβορός ἐστι ταῦτα τῇ τε εἰζῇ καὶ τῷ καρπῷ χρήσιμος. ἅπερ οἱ ἐν Ἀντικύρῃ, καὶ ὅπερ Φασί, τῷ καρπῷ κατὰ τὴν φύσιν. ἔχει δὲ σισαμώδη τέτυον*. Hoc elleborum non aliud esse potest ab eo, quod sequenti capite descripsit. Elleborum, inquam, nigrum quod vel teste Dioscoride optimum nascebatur in Anticyra Phocica, quodque ibi *σισαμοειδὲς* nominabatur, à semine sesami. Hoc erat sesamoides, quod ad purgationes solebant admiscere elleboro albo ex altera Anticyra allato. Plinius: *Drusum quoque constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Etenim ibi tutissimè sumitur, quoniam, ut diximus, sesamoides admiscet*. Nunc vide incogitantiam Dioscoridis. In ellebori nigri descriptione clare significat, id elleborum optimæ notæ nasci in Anticyra, semen habere cneco simile, *σισαμοειδὲς* ab Anticyræis appellari, eo semine uti ad purgationes: *ὅν καὶ αὐτὸν καλεῖσιν οἱ ἐν Ἀντικύρῃ σισαμοειδὲς, καὶ ὁμοίως τοῖς κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ*. Cum hæc ita sint, quis non dixerit, hoc elleborum nigrum quod ab Anticyrensis vocabatur sesamoides, idem omnino esse cum illo majore sesamoide, cuius tamen historiam alibi reponit Dioscorides; præsertim cum ibi asserat illud *σισαμοειδὲς* elleborum etiam dici Anticyrensis? *Σισαμοειδὲς τὸ μέγα ἐν Ἀντικύρῃ ἑλεβορόν καλεῖσιν ὅθεν τὸ μίγνυσθαι ἐν πύρι κατὰ τὴν φύσιν καὶ ἐκ βόρῃ*. Hujus sesamoidis descriptionem subiungit statim post ellebori albi mentionem. Deinde interjectis aliquot herbis, ut cucumere agresti, pedicularia, thapsia, genista, fillybo, bulbo vomitorio, glande unguentaria, narcisso, hippophaë, hippophaësto, cici, tum demum locavit historiam ellebori nigri, cui subiungit *σισαμοειδὲς τὸ μικρόν*. Hic ordo est in veteribus libris, & illo omnium antiquissimo. In editionibus vulgatis vicina & juncta loca possident utrumque elleborum, & sesamoidis utriusque genera combinata. Si Dioscoridi igitur credimus, dicendum sit, in Anticyra duo diversa genera fuisse eodem nomine: *σισαμοειδὲς*, quod elleborum vocabatur; & elleborum nigrum, quod ab iisdem Anticyræ incolis etiam *σισαμοειδὲς* appellatum. Sic duplex ibi elleborum, & duplex *σισαμοειδὲς* fuerit. Quod nec verum est, nec verisimile puto. Theophrastus absolute ac simpliciter *ἐλεβορόν* vocat, cui semen fuisse dicit *σισαμώδης*. Eum fufius describit capite, quod proxime sequitur. Elleborum nigrum tale adstruit. Dioscorides quoque Elleborum suum nigrum (nec enim plura genera facit) *σισαμοειδὲς* vocatum in Anticyra affirmat. Non aliud igitur fuit elleborum,

A
cujus semen admiscebant elleboro albo Anticyrenses, præter istud sesamoides, nec aliud porro sesamoides, cuius semine ad cathartica utebantur, præter hoc elleborum nigrum. Jam videnda est descriptio *σισαμοειδὲς* à Dioscoride tradita, an convenire possit cum Theophrasti elleboro nigro, & cum ipsius Dioscoridis nigro item elleboro: *εἰσὶν ἡ πᾶς ἡλεβορόν ἡ πᾶν, φύλλον μακρὸν, ἄνθος λευκόν, εἰς αἰχρὴν, ἀπαικτὸς, σπέρμα ὅμοιον σισαμῷ*. Plinius lib. xxii. cap. xxv. *Est etiamnum aliud sesamoides Anticyra nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant, cetera simile erigeronti herba, de qua suo dicemus loco, grano sesama. Datur in vino dulci ad detractiones, quantum digitis tribus capiunt*. Sic legendum ac distinguendum. Hoc *Ἀντικυρὸν* dicebatur absolute, ut recte notatum Plinio, prætermisum Dioscoridi. Hesychius: *Ἀντικυρὸν, ἐλεβορός*. Hic elleborus niger Theophrasti. Folia longa illi tribuit, *μήκῃ ὀμμήκει*: Dioscorides, *φύλλον μακρὸν*. Hic *πίαν* vocat. Id nomen convenit proprie humilibus herbis, quæ caule alto non attolluntur. Tale elleborum Theophrasti, cui caulis admodum exiguus ac brevis, folia in terram sparsam, ac protinus ab radice emicantia. Folii similitudo æquiparatur senecioni vel rutæ. Sane ruta præcipuè silvestris vel montana foliis est multifidis, & tenuissima divisione scissis, ut non malè folium ferulæ referat, quale elleboro suo dat Theophrastus. Senecionis quoque folium oblongum, laciniatum profundis divisuris; præsertim senecio major, quam *jacobeam* quidam vocant, nec malè ad hanc formam accedit. Radicem tenuem *σισαμοειδὲς* & inutilem prodit Dioscorides. Profecto & *λεπτὸς εἰς αἰχρὴν* ellebori nigri facit Theophrastus, sed in primis utiles. Qua in re dissentit à Dioscoride, qui semen tantum sesamoides in catharticiis usurpari vult. Theophrastus tam radicem quam semen usui esse; *τῇ τε εἰζῇ καὶ τῷ καρπῷ χρήσιμον*. Illud saltem confirmat, superiorem & crassam ellebori radicem inutilem haberi; imas vero, quæ tenuissimæ sunt ac breves, ad usum legi ac servari: *οἷον δὲ ἐλεβορός τὰς κάτω τὰς λεπτάς. τὴν γὰρ αὐτὴν τὴν παχεῖαν, τὴν κεφαλῶδη φασὶν ἀχρεῖον εἶναι*. Ex his sane omnibus liquidum esse arbitror, *σισαμοειδὲς* μέγα Dioscoridis & nigrum elleborum Theophrasti non posse fieri, quin eadem res sit. An idem cum utroque videri possit elleborum nigrum Dioscoridis, sic quærendum. Certe elleborum nigrum ab Anticyrensis etiam *σισαμοειδὲς* vocatum ostendit, quod non esse diversum ab ejus sesamoide majore docuimus. Si quid in descriptione discrepat, scias id auditoribus imputari debere, qui aliter exposuerunt ejus effigiem. Ab alio sumpsit *σισαμοειδὲς* descriptionem, ab alio nigri ellebori. Hinc diversa putavit & suo ipsius testimonio revincitur, quo clare professus est, elleborum nigrum in Anticyra optimum provenire, semine ejus uti Anticyrenses ad cathartica, *σισαμοειδὲς* ab iisdem nuncupari. Folii platani similitudo & sphondylii non multum abludit à folio ellebori Theophrasti. Breviora magisque multifida nigro elleboro suo quam platano aut sphondylia folia esse, disertè scribit. Quod pæne paria facit cum facie folii quam suo elleboro Theophrastus adstruit, quod *πλατὺ, χιτὼν, ὀμμήκει, & νάρθηκειδὲς* esse dicit. Sic ex his omnibus constare palam est, sesamoides magnum, & elleborum nigrum Theophrasti & Dioscoridis idem prorsum esse. Sesamoidis majoris nullam iconem proferunt Herbarii nostri, quia nec verum elleborum nigrum cognoscunt. Anticyras igitur navigant, ut reportent inde utrumque genus. Pro sanis utique non faciunt, cum vulgare elleborum pro vero veratro satagunt obtrudere, tot indicibus adversantibus & præcipuo uno de racemosis floribus. Certum tamen est, recentiores Græcos vulgare elleborum, quod flore est rosæ simile, ut ex purpureo, pro genuino elleboro nigro habuisse, ut ex Neophyto notabamus ante. Monebimus & illud obitu veteribus proditum, elleborum, quod est venenum homini, coturnici gratissimum esse & innoxium cibum. Solinus noster de coturnicibus: *gratissimos habent cibos semina venenorum, quæ ob causam eos damna-*

vere prudentium mensa. Habet à Plinio: coturnicibus veneni semen gratissimus cibus. De elleboro Græci omnes id tradunt. Hesychius: ἑλέβορος, βοτάνη ἣν ἐσθίσουσιν οἱ ἔρπυγες. Galenus lib. 11. de ciborum facultatibus: καὶ μὴν καὶ τὸν ἐλέβορον οἱ ἔρπυγες, ὡς περὶ καὶ οἱ ψάρεις τὸ κώνειον ἐσθίσοντες, ἔδεν βλάπτουσι. Hoc quidem minus miror; sed illud me movet, quod Arabes id ipsum de napello scribunt, coturnices eo cibari. Avisena capite de napello: *seman vero ex eo cibantur, & non moriuntur.* Andreas Bellunensis notat, *seman* genus avis penes Arabes esse, quæ *qualea* vocatur apud Venetos. Plane esse coturnicem inter omnes ferme convenit. An igitur napellus, veterum ac verum elleborum? Non putem. Napellum Arabes vocant *bis*: elleborum vero *charbech*. Napellus non multum diffimilis aconito Lycostono. Nec dubitem genus esse aconiti. Dioscorides elleborum nigrum folium habere dicit *πλατάνω ὁμοιον*, hoc idem de aconito memorat lupario: *φύλλα δ' ἐχὶ ὁμοία τοῖς δ' πλατάνω*. Napellum, ut dixi, Arabes appellant *bis*. Alii interpretes cicutam exponunt. Sic κώνειον & αἰκνίτον nonnulli Græci confuderunt. Stephanus in *ἀκνίται*: λέγει καὶ αἰκνίτον δηλητήριον φάρμακον, ὡς Ἀθήναιος ἐν τῷ τρίτῳ Δημοσοφιστῶν, ὅτι *προφάργοντες τὸ πύρινον μὴδὲν πύρινον ἐκ δ' κώνειου*. Vide κώνειον & αἰκνίτον indifferenter poni. Sane & in verbis Athenæi idem observes. Cum enim dixisset: καὶ αἱ τοῖς πλείστοις ἐδίδον κώνειον πῖναι, sequitur protinus *πίνοντες τὸ αἰκνίτον*. Nec placet Viri eruditi observatio, notantis κώνειον simpliciter pro venenato poculo usurpari. Idem possis dicere de aconito. Erotianus in Lexico ex Diodoro Grammatico & Zenone Hierophileo notat, κάμμορον apud Italios significare cicutam, τὸ κώνειον: Διόδορος δ' ὁ Γεγραμ-

A πκός καὶ Σηωνὶς ὁ Ἡεροφίλειος τὸ Κάμμορον φασὶ καλεῖν τὸ κώνειον τὸ ἐν Ἰταλίᾳ Δωριέας, οἷον κακέρμορον π. Et apud Hippocratem κάμμορον est ~~cicutam~~ Alii tamen plerique de aconito pardalianche id nomen usurparunt, ut Nicander & Dioscorides. Theophrasto elleborum nigrum folia habere dicitur *νάβηκι ὁμοία*, ferulæ similia. Cicuta five τὸ κώνειον apud Dioscoridem, φύλλα ἔχει *νάβηκι ἑμφερῆ*. Idem Dioscorides statim post descriptionem aconiti subnexit historiam cicutæ, id est, κώνειου. Elleborum nigrum à foliorum incisura dictum fuit Græcis veteribus *ἐκτομον*. Ita enim rescribendum apud Plinium: *Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon*. Malè etiam apud Dioscoridem scribitur *ἐκτομον*. Sic ergo corrigendum ex veteri codice: *ἐλέβορος μέλας, οἱ δ' μελαμπόδιον, οἱ δ' ἐκτομον, οἱ δ' πολυρρίζον καλεῖσι*. Erotianus in Lexico: *ἐκτόμος*: Διοκλῆς ἔτω φησὶ καλεῖσθαι τὸν μέλανα ἐλέβορον. Galenus item in Lexico Hippocratis: *ἐκτόμος, ἐλέβορος δ' μέλανος*. Inter synonyma Latina ellebori nigri Neophytus *κονσιλικήν* etiam recenset, quæ Romanorum est *consiligo*: *ῥακῶς βερύτταν, οἱ δ' κονσιλικήν, οἱ δ' σίρεκα*. Quo fit, ut non invitus accedam doctissimorum Virorum sententiæ, qui elleborum nigrum, quod in communi versatur usu, cui flores herbacei sunt, consiliginem esse putant. Hoc idem recentioribus Græcis creditum perspicimus, qui elleborum nigrum, cui flos *ῥοδοειδής*, idem faciunt cum consiligine quam vocant *κονσιλικήν*, vel *κονσίλιγιν*, ut *siliiginem* appellarunt *σίλιγιν*. Unde *σιλιγίτης ἄρτος*. Verrucariam herbam elleborum vocari invenio in glossis veteribus: *Herba verrucaria, ἐλέβορος*. Sane verrucas etiam tollit elleborum cum squamis aeris & sandaracha. Sed alia est verrucaria.

CAPUT LI.

De thapsia.

SEqui faciam thapsiam, quæ & ipsa ob hanc eandem ὁμωνυμίαν magnas turbas dedit in veterum scriptis. Hæc quoque inter venena & radices δηλητήριες relata ab auctoribus. Θάψος Andromacho dicitur & Nicandro. Θάψος idem & θάψια, ut ἔξος & ἔξια, κερπύς & κερπύσια. Non repetam hic, quæ alibi dixi. Quod ad rem facit, illud est, aliam esse θάψον, à qua color θάψινος Græcis, de morbo ac mortali lure. Lignum esse tingendis lanis & capillis luteo colore quidam ex Græcis tradunt, & *χευσιζυλον* vulgo appellari. Lycium esse haud vane forsan suspiceris, cuius hodieque usus in Creta ad pannos ipsos inficiendos luteo elegantissimo. Αὐτὰρ vulgo vocant. Lycio quoque olim tingi capillos solitos narrat Dioscorides. Color ipsius ligni luteus pallidus: unde pallorem vultus luridum θάψω comparant Poëtæ: Καὶ μὲν χεῦς μὲν ἔμοιγε ἐγίνετο πωλάκι θάψω. Grammatici *χλωρόν* ἢ *ξανθόν* interpretantur; & addunt, θάψον esse ξύλον πὶ ὃ καλεῖται σκυθίαιον ἢ γεν σκυθικὸν ξύλον, ὃ τὰ ἔλαια βάπτει καὶ πῖσι μήλιν, καὶ τρεῖς ξανθίζουσι. Hæc in thapsiam vulgo notam ex Dioscoride & aliis non conveniunt. Nicander quoque, ut è buxo, ita & thapso comparationem arcessit palloris. De buxo ita:

Πωλάκι καὶ πύξοιο χλόον κατεχόωτο γόοις.

Item è thapso ducit:

Τῶν ἡδὲ θέραις μὲν αἶγι χλόον ἤντε θάψω.

Pallorem corporibus inducit ceu thapso. Hic ipse Nicander θάψον alibi appellat, quam alii Græci θάψιν. Quod autem σκυθίαιον vetus Scholiastes Theocriti exponit, de Scythica radice id accipi par est, nec aliter potest. Luteo succo hæc quoque inficit, ut & lycium, & colorem præfert luteum. Græci vul-

E gares succum Lycii *κροκώλον* vocant, quod sit croceus. Succum etiam glycyrrhizæ ita vocant. Glossarium Græco-arabicum: *κροκώλον*, ὁ χυλὸς τῆς γλυκύρριζης. In aliis reperio & apud Neophytum *λύκιον*, τὸ ποτὶ τοῖς ἰδιώταις λεγόμενον κροκώλον. Addit mox idem Scholiastes de thapso: *Ἀσκληπιάδης δ' οὖν πὶν ἢ χλωρόν, ὅθεν καὶ τὴν θάψιν πρὸς τὰ ὑπόπια: βαπτέσθαι δ' ἐκ τούτης τὰ κροκώδη*. Tria heic omnino confudit, *Lycium*, quod *χευσιζυλον* dicebatur: *Scythicum lignum*, five glycyrrhizam; & thapsiam, cuius succus *υπόπια* emendabat. Tria hæc sunt, quæ θάψιν vel θάψια nomine veteribus intellecta, Lycium, Scythica radix, & thapsia. His quartum etiam addat *herba rubia*, quam Græci *βοτάνην χερυσιζουσαν* vocarunt. Paulus Aegineta, item Alexander Trallianus in compositione fuci, quo crines aurei efficiuntur, θάψον five θάψιν nominant herbam, quam à Romanis *ερβαν ῥωβίαν* appellari volunt, quod ipsi interpretantur *βοτάνην χερυσιζουσαν*. Vetus Interpres Nicandri ad eum versum, quem paulo ante retulimus, θάψον interpretatur *ἐδθ βοτάνης χλωρῆς*, ἢ *προσεικάει τὴν χροάν δ' κάμινος*. Hanc ipsam intelligit herbam auream vel luteam dictam. Zosimus auctor chymicus θάψιν recenset inter eas herbas, quæ luteo inficiunt colore, atque ita vocat eam, quam *εἰχομήριον* Democritus subditivus, *ὡεὶ φυτικὸν* vocaverat. Nam citat eum auctorem, & quam ille dixit *εἰχομήριον*, dum easdem enumerat species ad tingendum idoneas, θάψιν hic nuncupavit. Græci recentiores *χυμικήν* hanc eandem herbam indigerant, cuius hodie plurimus in Græcia usus ad inficiendas lanas luteo fuco. *Lutum*, & *luteam herbam*, hanc Romanis veteribus dictam alibi asseruimus. *Herba*

robia Paulo Æginetæ & Alexandro Jatrofophistæ, quæ diversa utique à rubia radice quæ rubro tingit, quam Græci πρῶτον ἐρυθρὰ δακνόν dicunt, posteriores ἐρυθρεῖδα, infima vero Græciæ ætas λυθείδον vocitavit. Luteam istam herbam priscorum & θυσίαν sive θυσίον Æginetæ, Romani hodie appellant herbam rossam, alii corniolam. Auctor, qui vulgo Macri nomine inscribitur, quique de herbis ante hos quingentos plus minus annos scripsit, corniolam cum isatide, quam & gaisdam appellat, eandem facit magno sane errore. Utraque herba tinctoribus utilis, sed isatis sive guesda tingendis cæruleo pannis; corniola vero luteis. Titulus ita concipitur in antiquo codice: De gaisda, id est, corniola.

Isatis à Græcis est vulgo gaisda vocata,

Nec modicum questum præbet tinctoribus herba.

Similiter erravit Scholiastes Græcus in antiquissimo codice Pauli Æginetæ, qui isatim interpretatur χυμύνην. Eadem sane χυμύνη, quæ Latinorum recentium corniola, sed utraque ab isatide æque diversa, ut cæruleus color à luteo distat. Hoc ne in istis mirer, facit vulgaris Apulejus, quem in eodem errore deprehendo, ubi isatim tradit à Romanis vocari lutum. Sic enim tandem constituenda ejus verba conjecturis aliorum meisque jam satis jactata: Græcis isatis, Propheta apisi, Romani lutum appellavere. In scriptis legitur alumia vel aluta pro lutum. Ita dicta est herba Romanis, à qua color luteus nomen accepit. Unde ille versiculus verus:

Sus immunda luto gaudet, meretricula luto.

Idem autem hoc lutum sive lutea herba, ut eam vocant Vitruvius ac Plinius, cum corniola Latinorum & χυμύνη Græcorum, sed isatis alia est. Græci quoque recentiores in ea quoque sunt sententia. Neophytus: Ἰσάτης ἡμερῶν, οἱ δὲ αἰγείον, οἱ δὲ ἀλάαν, ῥωμαῖοι λέγουν. Ita vocat lutum vel luteam Romanorum, aliam ab isatide. Adeo autem fixas actenaces egit radices in variis gentibus hic error, ut Burgundiones etiam mei hodie quadum vocent herbam luteo colore inficientem. Quod nomen idem est cum guesdo vel gnasto, quo isatis appellatur cæruleo tingens herba. Quidam etiam struthion cum isatide eandem faciunt, alii struthium χυμύνην Græcorum esse volunt, quæ χυμύνη eadem cum lutea. Quæ omnia falsa esse alibi docemus. Corniola autem illa sive herba lutea Veterum, quæ & luti nomine antiquis venit, folia habere traditur lino similia, sed longiora; florem vero genistæ. Unde apparet, eandem esse cum flore tinctorio Germanorum, ut cum Fuchsius describit. Nec etiam immerito liceat suspicari, quas vocet tinctorias genistas Plinius, pro hac herba lutea esse capiendas. lib. xvi. cap. xviii. Sanguinei frutices, ilex, tingendisque vestibus nascentes genista. At communes genistæ, quæ Græcis ἀράβια, non tingunt. Ad differentiam igitur communium istas sic discrevit, quas tingendis vestibus nasci dixit. Genistas autem appellavit, quod florem haberent genistis similem. Tinctorias genistas hodie quoque quidam nominant. χυμύνην sive οἰχομύνην Græcorum recentiorum esse ac veterum θυσίαν sic colligo. Bellus Honorius χάσκησεν Creticam, quæ herba est amatoriis serviens, dicit habere folia similia χυμύνη; sed χυμύνην ille perperam eandem cum struthio facit, & χάσκησεν cum phyteumate. Certe φύπωμα Dioscoridi simile folium habet struthio: sed nec struthium est χυμύνη, nec φύπωμα idem cum recentiorum χάσκησεν. Quam hodie Cretes & reliquæ Græciæ vulgus χάσκησεν vocat, ea est veterum antirrhinon, cui folia lini tribuit Plinius. Hujus antirrhini sive chascusæ folia rectè cum chymenæ foliis comparari testatur Bellus Honorius. Unde nullum dubium est, quin χυμύνη Græcorum eadem sit cum lutea herba Romanorum. Hæc eadem & tingens genista & θυσία. De struthio sive herba lanaria veterum hoc obiter addendum, non hodie cognosci. Non nemini placet esse Arabum condisi کندرس. Ita enim interpretes Avisenæ & Serapionis vertunt. Quin & ipse Serapio sub illo Arabico nomine procedere jubet descriptionem σπείδις, qualis habetur apud Dioscoridem. Avisenæ quoque

A titulo de condēs subjecit historiam struthii ex Græcis Dioscoridis. Ex quibus scias oportet, non minus ignotum fuisse verum struthium Arabibus, quam est nostris Herbariis. Putarunt enim illi struthium sive radicem lanariam suam esse condēs. Quod falsum esse arguit descriptio condisi apud Alpagum ex libris Ebenbitæ de Simplicibus. Scribit condisi radicem esse in Syria notitiæ communis, pollicis magnitudine, de qua nec Galenus nec Dioscorides quidquam scripserint. Atqui de struthio omnes Græci tradunt. Præterea struthio radix magna, Plinio teste. Quamvis ille radiculam semper nominet pro radice lanaria, quia cum radícula Syriaca eandem facit, magno errore, quem animadvertisse debuerant nostri. Addit idem Alpagus ex Isacheben Hamram, plantam, cujus est ista radix, similem esse carduo alchencher sive alharfese, qui est κάκτος vel σκόλυμα Græcorum. Ex his clarum, radicem lanariam non posse esse condēs Arabum, quod hætenus creditum est. Reperisse tamen videor, quomodo Arabes vocaverint struthium, quo lanas lavabant Græci. Avisenæ lib. ii. cap. lxi. de artanita tractat, quem cyclaminum interpretantur. Facies sicut depingitur, nihil respondet cyclamino, sed leontopetalon Dioscoridis præsentat. Remedia cyclamini sunt. Vidit errorem Avisenæ & in translatoem rejicit. Unde apparet, libros Dioscoridis jam eo tempore in Arabicam fuisse translatos, quibus usus Auctor ille videtur, non Græcis ipsis Dioscoridis. Ait igitur speciem, quæ cognosceretur illo ævo artanitæ nomine, cognationem aut similitudinem nullam habere cum illa artanita Interpretis, quæ leontopetalon prorsus refert. Suâ autem ætate, quæ diceretur artanita, spinam esse brevibus ac frequentibus aculeis, cujus radice lanæ lavantur. Hoc plane σπείδιον Græcorum, cujus radice lanæ lavantur, ex quo & lanaria appellata est. Spinosa esse post Theophrastum Plinius testatur. At vetus ille Interpretis Arabs, qui libros Dioscoridis in Arabicum sermonem converterat, appellatione artanitæ donaverat Dioscoridis λεοντοπέταλον. Sanè in antiquissimo Dioscoridis codice, in quo Arabica expressa sunt, ad vocem λεοντοπέταλος adscriptum vocabulum Arabicum interpretationis vice hartanithæ. Vetus

ille Interpretis Arabicus sub nomine hartanithæ, leontopetali herbæ adspæctum dederat, & effectus cyclamini subdiderat. Unde hoc? Suspicor duo capita Dioscoridis in unum contulisse, quæ conjuncta sunt, struthii & cyclamini. Nam in antiquissimis libris nulla lemmata capitibus singulis imposita, nec ullâ aliâ distinctione capita dividuntur quam rubricâ, quâ nomina herbarum, à quibus caput incipit, depicta sunt. Quod plerumque tamen omisum negligentia librarii, & sæpenumero duo capita in unum confusa habentur. Hoc est in struthio & cyclamino, quarum descriptiones contiguæ videntur accidesse. Struthion est hartanitha: qua appellatione complexus est sequentis in proximo cyclamini historiam. Pro cyclamino tamen subjecit leontopetalum ob similitudinem. Nam leontopetali radix æque ut cyclamini nigra & rapo similis. Flos cyclamini purpureus: In leontopetalo anemonæ, purpureus, quam & ipsam rosæ nomine impertunt Græci recentiores & Arabes. Pro cyclamino leontopetalon substituisse illud fidem facit, quod remedia, quæ subtexit, ad cyclaminum pertinent, non ad leontopetalon. Si hoc non est, tum dicendum erit, duas herbas Arabibus eodem vocabulo signatas, leontopetalum & struthium. Quod illis non est novum. Cyclaminum ipsi vocant أدريونه, adriune, &

G غورمریم, buchurmariem. De qua voce infra. Sunt quibus placet, quæ vulgo saponaria dicitur, eam esse Veterum radicem lanariam. Multis plantis hoc nomen inditum, quæ nihil habent simile struthio. Hyssopum σπινθίδα Græci dicunt, & anagallidem, & quæcunque aliæ herbarum saponis ac nitri aliqua virtute censentur ad detergendum. Quam pro saponaria

ria describunt, lanariam radicem de facie non exhibet. Quod ad thapsiam attinet, è qua digressi sumus, ne ipsam quidem videntur Arabes novisse. Græcâ voce pænè retentâ nominant *قاسية* *tasasie*. Gummi rutæ montanæ interpretantur: alii grana rutæ silvestris. Nempe ignorarunt, ex qua planta

A colligeretur ille succus, quam Græci *ῥαψία* vocant. Avifena. cap. cccii. *gentum* vocat & dicit esse gummi rutæ montanæ: Auctor, qui Arabica *ῥαψία* sit in perverusto codice Dioscoridis, *ῥαψία* sic exponit: rutam vero *سذاب* *seriab*. Apud Avifenam legitur *سذاب* *sedab*.

C A P U T L I I.

De thapsia.

⊖ *ῥαψία* qualis esset herba supra docuimus, multaque ambiguitates solvimus circa hoc nomen occurrentes, quod alias herbæ, alias frutici diversi generis assignatum est. Ab illis porro generibus alius est, quem *thapsium barbatum* vocant officinæ. Ita quippe vulgo nominant Græcorum *φλόμον*, Latinorum *verbasum*. Italis *tasso barbato*. Sed in libris medicis ante ducentos aut trecentos annos scriptis, *thapsium barbatum* reperio vocari hanc plantam, non *barbatum* aut *barbasum*. Quod sine dubio corruptum est ex *verbasum*. Sed cur thapsi nomen illi præpositum sit ignoro. Glossa vetus ad versionem antiquam Alexandri Iatrosophistæ (ita enim indigerant, qui nobis est Alexander Trallianus) id genus phlomi, quod stipitem habet magnum, & florem croceum, *thapsi barbati* nomine appellari vulgo annotat. Hoc est verbasum agreste Dioscoridis, *ῥαψία* ὁ ὅστις φέρει καὶ δένδρῳδες, ἀνθὸς μῆλινον. Capilli eo tingebantur in flavum colorem. Idem & ibidem: ἡ ἢ χρυσείδης ἢ ἀνθὸς τριχὰς βάρπαι. Galenus: *φλόμος* ἀγρία χρυσείδης ἐστὶ καὶ μηλίζου τοῖς ἀνθρώποις. Et paulo post: καὶ τοῖς χρυσείδης τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς τριχὰς βάρπαι. Neophytus *χρυσήμλινον* vocat hujus florem. Pro certo affirmare mihi sit fiducia, ideo *thapsium verbasum* id genus nominasse posteriores Latinos, quia colore luteo esset ut thapsus, & similiter crines tingeret. Notissima enim herba Græcis *ῥαψία* inficiendis luteo lanis capillisque. Θάψον & θαψία passim vocant ad hunc usum etiam infimæ Græciæ scriptores, ut chymici. De quo nos alibi. Ad distinctionem igitur aliorum verbasci generum, *thapsium verbasum* hoc appellarunt, cujus flos thapsinus & aureus. Quod postea corruptè pronuntiatum est, *thapsium barbatum* ac postremo *barbatum*. Nescio, an idem sit hoc genus verbasci, quod coronis admiscere, & *φλόμον σεφανωμαλικόν* vocarunt. Cujus mentio apud Dioscoridem in descriptione chry-

B fogoni: ὁ ἢ ῥαψία ἐστὶ πυκνὸς, ἀνθὸς ἢ ὡς ἀπὸ λήσιν τῷ σεφανωμαλικῷ φλόμῳ. Certe chryfogonum illud inter duas herbæ locavit, quæ florem habent luteum. Inter chryfocomen nimirum & elichrysum. Mirum, non meminisse coronarii phlomi Dioscoridem eo loco, ubi ex professo genera ejus ac differentias exequutus est. Ex quo colligo magnam partem, quæ litteris mandavit de hac materia Medica, aliis auctoribus ea debere, non propriæ scientiæ. Nicander *σεφανωλίδας* inter floris coronarios numerat, quæ phlomi species est ab agresti diversa. Tertiam *φλομίδαν* eam speciem facit Dioscorides, quæ & *λυχνίς* dicta, quod usui fuerit ad lucernas stupæ vice. In Lexicis Græcorum verbasum invenio etiam appellari *νέκεια* vel *νεκύαν*. Glossæ Medicæ non editæ: *Νέκεια*, φλόμος. Quærenti mihi hujus vocabuli rationem indicavit Harpocraton in libro *περὶ φυσικῶν δυνάμεων*. Ita enim scribit: *Νέκεια* βοτάνη ἐστὶ φλόμος. ταύτης ἢ ἔσθῃ εἰσὶν ἑπτὰ λεγόμενα ὧν, ὅτι ἀναβαίνει καὶ φύλλα ὑπὲρ πύλων ἕνα, ἃ καίουσιν ἐν τοῖς λυχνίοις ἀντὶ ἐκχυμένης ἐπὶ τῇ τῆτο κατέχουσιν ἐν τοῖς νεκυσκαῖς μαρτυρίας τῆς ἀλφειανῆς γινομένης, ὡς περὶ οἱ περὶ σπονδῶν εἶπον, καὶ ἀλφειανῆς τῆτο νέκεια ἢ βοτάνη καλεῖται. Neophytus lucernare verbasum *νεκύαν* dici memorat: *φλόμος* ἔπερ, ὅτι ἢ *λυχνίς*, οἱ ἢ *θρυαλλίς*, οἱ ἢ *νεκύαν*, οἱ ἢ *Ἑρμῆς ῥαβδόν*. Romanis *φελουσιλὸν* vocari ibidem docet. Quod esset *fulusculum*. Sed quid sit nescio. *νεκύαν* autem dici Græcè existimarim non à lecanomantiis mortuallibus, sed quod funeribus serviret, ut & scripi, è quibus detracto cortice candelæ luminibus ac funeribus, Plinio teste, servientes fiebant. Eundem usum præbuit & verbasum. Lecti quoque mortuorum, ut firpis & papyris, ita etiam verbasco lucernali faciiebantur, quo citius ignem conciperent ac comburi possent facilius. Inde igitur *νεκύαν* appellata. Sed hæc obiter. Non enim id agimus nunc, ut differentias & cognomina varia phlomi sigillatim explicemus.

C A P U T L I I I.

De chamæleonte ixia.

N On minus notabilis error circa chamæleontem *ixiam*, & venenum *ixiam*: quas voces, ex vocabuli ὁμωνυμίας confuderunt cum Plinio etiam veteres Medicinæ Auctores. Non tamen ὁμωνυμία hic plena ac perfecta cernitur. Generis quippe distinctio est in his vocabulis. Chamæleon albus dictus est *ἰξία*, quod certis locis circa radices ejus genus gummi viscosi invenitur. Ergo ὁ *ἰξίας χαμαιλέων* cognominatur ab illo visco. Ut Theophrastus *αἰκάνθη ἰξίνην*, eundem carduum similiter nuncupavit, ut sit ἡ *ἰξίνη αἰκάνθη*. Utrumque igitur *ῥαψία* dictum. ὁ *ἰξίας χαμαιλέων*, & ἡ *ἰξίνη αἰκάνθη*. At venenum *ἰξία* per se ita nominatur & generis est feminei, ἡ *ἰξία*, idemque significat quod *ἰξός*. Utenim *ῥαψία* & *ῥαψία* idem, *καρπασός* & *καρπασία*, ita *ἰξός* & *ἰξία*. Commune quoque viscum Theophrastus *ἰξία* vocat, τὴν *ἰξία*. Plinius venenum quoque, cui

F nomen *ἰξία*, viscum Latine vertit lib. xx. cap. iv. de raphano: Et contra viscum quoque dari duo *Apolodori* jubent, id est, contra venenum *ixiæ*. In Græco fuit *πρὸς τὴν ἰξία*. Item lib. xxvii. cap. vii. de absinthio: adversatur fungus ex aceto: item visco & cicuta ex vino. Dioscorides de eodem: *πρὸς τὴν ἰξία* μνηστῶν πνιγμὸς ἀρμόζει σὺν ὀξεί πινόμενον, σὺν οἶνῳ ἢ *πρὸς ἰξία* καὶ κώνειον. Arabes quoque hoc venenum eodem vocant nomine, quo viscum solent. Avifena lib. iv. Fen vi. tractatu i. quo venena exequitur, cap. xxxiii. *ἰξία* appellat, *الدَّق* *aldebac*, viscum. Sic alibi appellat lib. ii. cap. pccvii. Latine editionis, *دَق*, *debac*. *ἰξία* Dioscoridis ita planè etiam exponitur Arabica voce, quæ ad oram verustissimi codicis adscripta est. Chamæleontis autem cognomen

ἰξίας non viscum sonat, sed viscidum aut viscosum chamæleontem designat. Rectè itaque apud Paulum Æginetam in catalogo simplicium δηλητηρίων scriptum est, ἰξία. quod est ἡ ἰξία, sive viscum, non ὁ ἰξίας, quomodo cognominatus est chamæleon albus. Hæc cum ita sint, antiquorum tamen plerique chamæleontem ἰξίαν cum deleterio ἰξίᾳ confuderunt. Scribonius Largus cap. lx. de venenis: ἰξία, quam quidam chamæleonta vocant. Solus chamæleon albus dictus est ἰξίας, ut dixi, quod quibusdam in locis viscum gignat album sub alis foliorum. Eo visco quasi mastiche utebantur priscæ mulieres ad oris suavitatem. Non igitur venenum hoc viscum. Sed nec inter δηλητήρια habitus chamæleon albus, qui hanc mastichen fundit, utpote quem adversus interaneorum vermes, hydropem & dysuriam solitum propinari utiliter & absque ulla noxa passim Veteres tradant. Quibus in locis viscum ceu lacrimam emittit, quo mulieres usæ olim in os sumpto, quis credat venenum fuisse? Placet tamen hodiernis Medicis, lacrimam chamæleontis albi mortiferum ac præsentaneum esse venenum. Unde hoc expiscati sint nescio, cum altum super eo sit apud Veteres silentium. Immo contra summa inter antiquos consensus est, ex duobus chamæleontis generibus nigrum esse fugiendum tanquam venenum; album, ex quo mastiche colligitur, esui jucundum esse. Nicander in Theriacis de albo:

Μέσση δ' ἐν κεφαλῇ φύεται πεδύεσσα μολοβρή,
ῥίξα δ' ὑπαργήεσσα, μελίζωρ δ' ἢ πύσσοδι.
Τῶν δὲ κυάνεον μὲν ἀναίνεο.

Paulo ante ita eos distinxit:

Φερέο δ' αἰγλήεντα χαμῳλεον, ἡ δ' ἐρεβεννόν.
Δοιοὶ δ' ἀμφὶς ἔασσι.

Ita hæc legenda. Nam vulgo corruptissimè ἡ δὲ ὀρενόν. Unde montanum chamæleontem fecerunt Interpretes. Duo sunt genera, albus & niger. Album vocat αἰγλήεντα: nigrum ἐρεβεννόν, & versu sequenti ῥοφοείδελον, quod est idem atque ἐρεβεννός. Galenus lib. ii. de antidotis, ex Asclepiade inter remedia, quæ adversantur τῇ ἰξίᾳ veneno, chamæleontem etiam recenset: πῶς δ' τὴν ἰξίαν πεπωκῆσι βοηθεὶ ἀψίνδιον πινόμενον. Paulo post dandum etiam præcipit his, qui ἰξίαν biberint, πηγάς δεσχυμῶς 5. ῥήτινης δ. κασσιέος β. χαμῳλέοντος γ. de albo chamæleonte accipiendum. Si bibitur adversus ixian venenum, non utique idem cum ipso veneno. Atqui chamæleon albus propriè ἰξίας nominatus à visco sive mastiche quam fundit. De nigro non possis capere. Omnes quippe consentiunt, chamæleontem nigrum diversum esse δηλητήριον ab ixia. Quodcunque horum non sit, illud certum esse debet, ixiam, quam in venenis recensent præci, non esse viscum chamæleontis albi. Præterea Paulus Ægineta ixiam venenum inter mortiferas radices numerat, non inter gummium aut succorum genera: ῥίζων δ' χαμῳλέων, ἀκόντιον, θάψια, ἰξία, καὶ ἐπέβορ. Radix igitur venenata ixia, non gummi aut viscum. Chamæleon autem, quem ibi inter radices perniciem adferentes ponit, de nigro chamæleonte intelligendus, quem lethiferam habere radicem auctor est Galenus. Ixia itaque cum ibi sit radix venenata, non potest esse chamæleontis albi radix. Multo minus erit succus vel lacrima ex albo chamæleonte. Sed nec fuerit chamæleontis nigri quidquam, utpote cum diversam statuatur hanc radicem ixiam à nigro chamæleonte. Dioscorides quoque in præfatione libri sexti sub finem, ubi venena in classes distribuit, tam ἰξίαν, quam chamæleontem in censu radicum lethiferarum computat: ῥίζων δ' χαμῳλέων, ἀκόντιον, θάψια, ἐπέβορ, ἰξία. Chamæleon ille niger est non albus. Ixia quæ radix est, nec pro chamæleontis nigri radice sumenda est, ut pote quam diversam statuatur, nec pro visco chamæleontis albi, cum inter radices eam reponat. Quid igitur erit? Hoc quærendum. Sed notandum interim, non ipsum sibi constare Dioscoridem, qui alio loco clarissimè videtur ixiam venenum de chamæleonte nigro intel-

A xisse. Ita enim in chamæleontis nigri historia: ὁ δ' ἰξίας ἐν ἐνίοις ἐλοφόνον, ἡ ἰξίαν, ἡ κυνόμεζον, ἡ ὠκίμοειδὲς ἐκάλειον, καὶ αὐτὸς πῶς φύλλοις σπολύμω εἴκεν. Hæc sola verba Dioscoridis legitima esse fidem facit antiquissimus codex, qui reliqua pro spuris rejicit & explodit. Oribasius quoque hæc sola, quæ posuimus, agnoscit, ex Dioscoride sumpta. Sed apud eum perperam legitur κυνόμεζον & ὠκίμοειδὲς. Plinius etiam lib. xxi. cap. xviii. nigrum chamæleontem & ulophonon & ixian & cynozolon dictum ostendit. Hinc initio capitis utrumque chamæleontem indifferenter ixian appellatum asserit: Chamæleontem aliqui ixian vocant. Duo genera ejus. Candidum scilicet & nigrum. Quare falluntur, qui album tantum à Dioscoride ixian appellatum volunt, cum & nigro pariter idem hoc cognomen ad hæsisse tam clarè pronuntiet, & præterea ἐλοφόνον & ὠκίμοειδὲς. Ex quibus constat ixiam venenum ex chamæleonte nigro sumi existimasse quosdam, & in ea sententia fuisse Scribonium Largum, Plinium, & Dioscoridem ipsum; qui tamen alio loco sibi ipsi contradicit, & in venenorum classibus digerendis ἰξίαν à chamæleonte nigro distinguit, & utrumque inter radices venenatas commemorat. Quin & viscum ubique Latinè reddit πῶ ἰξίαν Græcorum venenatam. At ἰξίας chamæleon non est viscum, sed viscosus, vel visculentus, aut viscarius. Nicander in Theriacis venenum ixiam ita describit:

ἰξίον δέ σε μήν δόλω παρὰ χεῖλεσι πῶμα
οὐλοφόνον λήσειεν, ὅτ' ὠκίμοειδὲς ὀδῶδα.

Hæc cognomina sunt chamæleontis nigri apud Dioscoridem, ἰξίας, ἐλοφόνον, & ὠκίμοειδὲς. Idem inter remedia venenorum non meminit chamæleontis, sed tantum ἰξίας, quasi voluerit eundem esse ixian cum chamæleonte. Ideo & τὴν ἰξίαν videtur nominasse, quod est δηλητήριον chamæleontis: ἰξίας δ' ὅς καὶ ἐλοφόνον καλεῖται, ὁμοίον π' ὠκίμῳ καὶ πῶ ὁσμῇ καὶ τὴν γένειν ἐμφαίνει. Ex eo & ὠκίμοειδὲς & ἰξίας & ἐλοφόνον ejusdem rei cognomina, nempe chamæleontis nigri. Paulus autem Ægineta, qui chamæleontem nigrum in censu venenorum separat ab ixia, rectè τὴν ἰξίαν dixit, non τὴν ἰξίαν. Ita enim in antiquissimo libro titulus habetur apud eum conceptus περὶ τῆς ἰξίας. Et mox sequitur: ἰξία δ' ἥτις καὶ ἐλοφόνον καλεῖται, ἐν τῷ πινέσθῳ εἶον τὴν ὠκίμην καὶ τὴν ὁσμὴν καὶ τὴν γούσιν ἐμφαίνει. Illa ἰξία, quæ viscum absolutè significat, non potest esse viscum chamæleontis albi, nec cognomentum est nigri chamæleontis, quod debet esse ὁ ἰξίας, subaudiendo χαμῳλέων. Video non constituisse inter veteres quid esset ἰξία. Illud constabat venenum esse. Alii aliud genus voluere. Interpretes Nicandri veteres animal ex genere blattarum esse tradunt: ἰξία γένος ἐστὶ τῆς σάλφης. ἐστὶ δ' τῇ χροίᾳ μέλας, τῇ δ' ὁσμῇ ἐν τῇ πύσσει ὁμοίον ὠκίμῳ σπέρματι. Non ab ullo viscoso aut lento succo sic dictum affirmant, sed quod vias omnes excrementis clauderet, eaque impedita retinet ut viscum: ἰξία δ' καὶ βάπτεισσι σιλφῶν εἶδη μελαινῶν πινόμενα δ' τὴν τροφὴν κατέχει ὡς ἰξός. Lexicon Græco-arabicum: ἰξίον θανάσιμον φάρμακον ἀνόμεζον ἐπεὶ δὴ τὰς ἐντὸς τροφὰς κατέχει ὡς ἰξός. Nicander ἰξίον πῶμα dixit παρὰ φερεσικῶς τὸν ἰξόν vel τὴν ἰξίαν. Actuarius cap. cclv. florem esse scribit cujusdam spinæ, quæ ἄξος vocatur. Ita enim in libris veteribus: ἰξία δ' ἂν δ' ἐστὶ τῆς ἀκάνθης τῆς λεγομένης ἄξος. Quæ sit ista spina, nescio. Hæc videtur ex Dioscoride transluisse lib. vi. sub finem, ubi nulla commemorat, quæ natura non sunt venenata, sed interdum periculum afferunt, eoque non negligenda sunt. Inter ea numerat ἄξον florem spinæ, quæ vocatur ἄξος. Ita enim vulgati codices legunt: καὶ τῶν μὲν δοκούντων ἐπ' ὀλίγον βλάπτειν, ἐνίοτε δ' κινδυνὸς ἐπιφερόντων σὺν ἀμελητέῳ, ὃν ἐστὶ τὸ ἄγελον πηγαῖον καὶ τὸ μελάνδιον καὶ οἱ νεαροὶ παγετοί. Deinde sequitur alterum caput περὶ ἄξος cum hac definitione: Ἄξος ἂν δ' ἐστὶν ἀκάνθης τῆς καλεσμένης ἄξος. Actuarius eandem lectionem in suis libris invenit, sed pro ἄξον vocavit ἰξίαν. Idem tamen cap. ccvi. de ixia veneno eadem refert, quæ à Paulo Ægineta relata

relata sunt *ἐξ ἱξίας*, ἥ τις καὶ ἐλοφόνου καλεῖται. Verba autem supra citata Dioscoridis palam est non esse sincera, sed ex Paulo Aegineta, qui ea in libros suos transtulit & veram scripturam conservavit, sic corrigenda jam alii viderunt: ὅν ἐστι πηγανὸν ἀγριὸν καὶ τὸ μελάνθιον καὶ οἱ νεαροὶ πάπποι· ἀνθὴ δὲ ἐστὶν ἀκάνθης τῆς λεγομένης κακτὸς ἐφ' ὧν ἔμετ' ὁ μόνος παλαιόφθεις σκοπεύει τὰς λαμβάνοντας. Cactus est carduus, cui pineum caput. Medulla ejus edulis, dum tener est, detractis pappis. Παππώδη σπερμάτια vocat Theophrastus. Noxam afferunt, si edantur. Ideo νεαροὶ πάππους Dioscorides & Paulus cavendos monent, quia nullum à jam vetustis periculum. Nemo enim eos edit. At dum tenera adhuc novelli capitis medulla manditur, imprudenti ac nimium avido, ut pappos ipsos simul voraret, contingere potest. Ceterum *ἱξίαν* venenum aliud esse ab *ixia* chamæleonte abundè probavimus. Arabes ipsi hoc confirmant, qui aliis nominibus utrumque chamæleontem appellant; alio *ixiam*, quæ pro veneno est. Avifena cap. cci. *Chamalalum* vel *chamalium* vocat ***** Græcorum chamæleontem, & de utroque ibi agit. In antiquissimo Dioscoridis codice, qui Arabicas appellationes antiqua manu adjunctas habet, chamæleon albus vocatur, *مازريون ابيض*, *mezeriun abiat*. Et chamæleon niger, *مازريون اسود*, *mezeriun asud*, id est, mezeriun album & mezeriun nigrum. Mezeriun autem in eodem codice absolute chamelæa dicitur. Nam hoc adpositum legitur interpretamentum ad dictionem *χαμέλαια*. Et sanè Avifena cap. cccclxv. sub nomine *mezeriun* chamæleontem album nigrumque & chamelæam simul exequitur, sequutus in hoc errorem Græcorum recentiorum, quibus *χαμέλαια* & *χαμυλέων* immani hallucinatione pro eodem nomine transit. Malè in Lexico Raphelengii chamæleon albus Arabica dictione exponitur, *باداورد*, *bada-vard*. Id enim propriè *ἀκανθὰν λευκὴν* Græcorum significat, quæ alia est è chamæleonte albo. In Dioscoride perverto, hoc Arabico nomine *ἀκανθὰ λευκή* redditur. In Lexicis Græco-arabice, in quibus Arabica Græcè expressa sunt, *βαδεβέρδ* appellatur. Sed hæc alibi. *ἱξία* vero iisdem Arabibus, ut ante dicebam, appellatur *debach*, quæ vox viscum apud eos propriè notat. Cum igitur in Græco, Latino & Arabico pariter *viscum* ea appellatione designetur, cur non volumus id esse, quod nomen ipsum sonat? Videamus an hoc possit obtineri. Sed quis inter venena, inquit, viscum retulit? Hoc certè nescio: Sed scio Galenum *ixiam* comparare thapsiæ in eo, quod non primo impetu excalfaciatur, sed mora indigeat ad effectum suum prodendum: *ἐστὶ δὲ σκληρὸν διὰ τὸν θερμαινόντων φαρμάκων μετὰ τὴν πρῶτην ὀπίσθιν, αἰκνὰ χρόνον. δεομένην ὥστε ἢ θάψισι*. Notum porro & thapsiam inter venena reponi, non præsentanea quidem & quæ statim necent. In eorum quippe numero est, quæ profunt simul ac nocent, prout sumpta sunt. Quæ & medicamenta & venena possunt esse ex æquo. In his & agaricum & elleborum & alia quædam. Quidni & inter hæc numerari possit *ἱξία* sive viscum? Præcipuum ejus nocumentum, quod viscera veluti conglutinet, & viam excrementis potius cibique sepiat. Hoc lentiore ac tenaciore glutini sui naturâ præstare viscum nihil vetat, præsertim si immodicum sumatur. Διαφορεῖν quidem illud ac *μαλασσειν* tradit Dioscorides, discutere & emollire, sed foris impositum. Et notandum, nullum ex visco remedium ab antiquis præferibi, quod ore sumendum sit. Tumores emollit & discutit, strumas siccatur, ulcera etiam commandacatum impositumque efficacissimè sanat. Nusquam editur. Calefaciendi virtutem habere, sed non promptam dicit Galenus, nec protinus vim suam ostendere μετὰ τὴν πρῶτην ὀπίσθιν. Hoc arguit ex illis esse medicamentis, quæ imponuntur. Hac in re thapsiæ illud confert, quod effectum non statim exerat. Dum *ἱξὸν* describeret, non meminit venenum esse Dioscorides. Nec aga-

ricum describens, quicquam tale de eo memoravit. Nihil fecius inter venena recensuit. *ἱξίαν* inter radices numerant. Agaricum quoque, quod tamen arboribus innascitur veluti fungus. Miræ intricatio Veterum in his tradendis. *ἱξία* venenum est eo, quo diximus modo. Hoc viscum. Nec aliter Latine potest reddi. Chamæleon quoque niger, quem aliqui *ἱξίαν* cognominarunt, cum sit proprium hoc cognomen albi. Inde illa orra confusio viscerum chamæleontis cum visco, τὸ *ἱξίον* cum τῇ *ἱξίᾳ*. Nicander *ἱξίαν*, quod ipse vocat *ἱξίον πῶμα*, etiam ἐλοφόνον dicit cognominatum. Hoc epithetum chamæleontis nigri, non τῆς *ἱξίας*. Sic autem appellatus, quod gingivis impositus dolorem dentium sedaret, pro ἐλόφινου, quod faceret ad gingivarum dolores. Nihil impedit tamen, quin & ἐλοφόνου sit dictus ab exitiali facultate. Chamæleonti tamen hoc convenit, non τῇ *ἱξίᾳ*. Nicander addit de *ixia*:

----- ὁ δὲ ὠκίμοιδὲς ὁδωδε.

Basilici odorem habere *ixiam* innuit. Male inde Dioscorides τὸ ὠκίμοιδὲς inter cognomenta chamæleontis posuit. Si ὠκίμοιδὲς cognomen chamæleontis, ita dictum oportuit, quod ocimo esset similis. Atqui Nicander non ὠκίμοιδὴ vocatum tradit, sed ὠκίμοιδὲς ὄζειν, ocimi odore esse. Profecto certum est, Nicandrum *ixiæ* nomine nihil aliud intellexisse præter chamæleontem nigrum. Nam chamæleontis nigri inter simplicia venena nullam alibi mentionem habet. Pro uno igitur habuit τὴν *ἱξίαν* & τὴν *ἱξίαν χαμυλέοντα*. Quem sequutus Dioscorides ut in aliis ita etiam in hoc. Chamæleon tamen niger, non *ἱξίας* dictus, sed albus, quod quibusdam in locis viscum emittat. Theophrastus lib. ix. Hist. cap. xiii. chamæleontis nigri & albi differentias explicat, nec visci in eo meminit. Alibi *ἱξίην ἀκάνθην* nominat, quæ eadem prorsus videtur cum chamæleonte albo sive *ἱξίᾳ* posteriorum. Ita enim mos est, illius philosophi, eandem rem diversis locis reddere diverso nomine. Quod sæpe observavimus. Idem Theophrastus lib. ix. cap. i. meminit *ixias* Creticæ, quæ lacrimam sive gummi fundit. Doctissimi Medici pro chamæleonte *ixia* eam *ixiam* accipiunt, prorsus absurde: *ἔχει δὲ δάκρυον καὶ ἡ ἱξία ἢ ἐν κρήτῃ*. Viscum Cretense intelligo. Nec enim alio sensu τὴν *ἱξίαν* solet usurpare Philosophus quam pro visco. Eodem præterea capite tribus ante lineis ἀκάνθης τῆς *ἱξίης* καλεμένης mentio apud eum extat, quæ eadem est cum chamæleonte *ixia*. Alia igitur ἡ *ἱξία*. Hoc sanè constat, aliud esse τὴν *ἱξίαν*, aliud τὴν *ἱξίαν χαμυλέοντα*. Venenum est, cum fæminino genere dicitur, & viscum significat. Nam *ἱξία* & *ἱξὸς* idem, ut θάψισι & θάψος. Aliam tamen sententiam in medium adducam, quæ fortasse plures habitura adstipulatores. Chamæleon albus. *ἱξίας* dictus a visco, quod ab eo exit certis regionibus. Radix ejus etiam *ἱξία* potuit dici adjectivè, id est, viscaria. Nam ab *ἱξὸς ἱξίον*. Hinc folium chamæleontis albi *ἱξίον* Hippocrati. Galenus in ejus Lexico: *ἱξίον, φύλλον τὸ λευκὸν χαμυλέοντα*. Fæmineum *ἱξίη* vel *ἱξία*. Sic radix ejus appellata, ut folium *ἱξίον*. Aliquid habere δηλητηρίον vel ex eo constat, quod canes & sues interficere proditur. Theophrastus: *ἀναρῶ δὲ καὶ κύνα καὶ σὺν*. Minus quidem letifera quam chamæleontis nigri radix, in venenorum tamen censu habita. Nec obstat, quod mastiche ex eo suavitatem oris mulieribus commendabat. Non edebant eam mastichen, sed in ore tantum retinebant. Multa præterea venena suapte naturâ non sunt, quæ venena sunt, si nimia dentur, ut agaricum, thapsia, & alia. Ex his tamen nolim videri, esse radicem albi chamæleontis. Quæ canes & sues interficit, id non facit sine veneni naturali & insita vi. Hæc est igitur, quam absolute *ἱξίαν*, id est, *ἱξίην* vocant auctores, subaudiendo *ἱξίαν*: ut *ἱξίον* Hippocrati folium ejusdem chamæleontis. Qui τὴν *ἱξίαν* in re venenorum à chamæleonte nigro separant, per *ἱξίαν* intelligunt radicem chamæleontis albi. Diverfus utriusque veneni effectus & disparia symptomata. Non enim eadem radices amborum vis. Theophrastus: *αἱ δὲ δυνάμεις τῶν ἱξίων καὶ αὐτὰ δὲ αἱ ἱξίαι ποῖς εἰδὲσι διάφοροι*. Radicem

dicem albi ibidem tradit albam esse, dulcem & crassam, καὶ ὁσμὴν ἔχουσαν βαρεῖαν. Ocimum olere canit Nicander. Hinc rectè Auctores τὴν ἰξίαν inter radices recensent fetiferas. Est nimirum chamæleon-tis albi radix. Chamæleontis quoque nigri radix venenata, sed non ille ἰξίας, nec ejus radix ἰξία. Qui ita vocarunt, cognomine alterius abusi sunt. Hi vero sunt, qui unum tantum chamæleontis genus, & quidem nigrum inter δηλητήρια locum habere voluerunt. Hoc verissimum præstare audeo, quo & cete-

A ras difficultates omnes tolli certum est. Plinius inter hæc neutiquam tecto latere discedit. Errat quippe non mediocriter, cum ubicunque occurrit, τῆς ἰξίας veneni mentio, semper viscum Latinè reddit. Fefellit eum ἰμωυμία substantivi ἰξία, quod pro visco absolute Græci usurpant, & adjectivi ἰξία, ut subintelligatur ἰξία. Quod de viscaria chamæleontis radice accipitur. Arabes etiam falsi, ne Plinius inco-

B mitatus iret, viscum τὴν ἰξίαν in sua lingua interpretati sunt.

C A P U T L I V.

De doronico.

Doronicum Latini vocant, ejus radicem similem esse zedoariæ omnes Arabum glossæ ostendunt. Quam ita describit Avisena, ut in Arabico codice habetur: *Doronicum frustum est ligneum radicale ad instar nodi, & citrinum aut candidum interiori parte, & cinerei coloris ab exteriori, duriusculum simul & grave.* De forma Interpres scribit: *cujus quantitas est nodus pollicis usque ad extremum unguem.* Nihil horum in Arabicis comparat, sed simpliciter dicunt

frustum illud radicis, instar habere nodi مقدار العقد. Ex quibus verbis nescio an elicere potuerit Interpres eam sententiam. قدر Kadar, mensuram quidem & pondus denotat, unde مقدار migdar spa-

tium loci, quantitas: sed nihiloscus & exemplar, similitudinem, formam significat, sicut exponitur

in antiquo Lexico Latino-arabico. عقن, huchad

nodus vel ligatura: à verbo عقن, quod est ligare,

nectere. Dicit igitur, doronicum unius tantum nodi instar habere, non pluribus nodis geniculatum esse. Græci κονδύλης vocant hujusmodi nodos in radicibus, ut Paulus in Mamira. Sic dicuntur & digitorum nodi. Hinc fortasse Interpres vetus hausit expositionem suam de doronico, quod dicit instar habere, quantum est spatium nodi pollicis usque ad extremum unguem. Sed κονδύλον quemlibet nodum appellant, ut κονδύλον τριχῶν & similia. Quod cinerei coloris ab exteriori parte, in hoc etiam similatur zurumbedo five zedoariæ vulgari, quæ teste Avisena cinerea est extra, intus alba. Citrinum autem aut album interius esse doronicum, testatur idem Avisena. Hoc nomen esse Græcum placuit Braslavolo. Atqui Græci ipsi cum hujus herbæ meminerunt, nusquam δωρόνικον nominant, sed δερωνιζή aut δερωνιζή, ex barbaro nempe & Arabico durunegi. Sic myrobalana, quæ Arabibus emblegi, Græcis ἐμβλιζή & ἐμβλιζή vel ἐμβλιτζή: quæ belilegi, βελιλιτζή. Ita & χαυλιζήν dixerunt Arabum chaulungen; & quod Arabibus geduar, ipsi vocarunt ζεδόαρ. Ita semper z. pro g. ponere amant. Latini vero c. posuerunt in illis omnibus vocabulis. Nam & emblica & bellirica dicunt: Ita ergo & doronicum, quod Arabibus durunegi, & Græcis recentioribus δερωνιζή. Ab illis enim acceperunt hoc nomen. Ferè semper cum zedoaria jungitur in medicamentis apud Neotericos Græciæ Latineque medicos. Viaticum Constantini lib. 111. Spica, cinnamomi alithini, zedoar, doronici. Ad cardiacam pas-

tionem illa præcipiuntur. Item lib. vii. nucis muscata, castorei, zedoar, doronici. Atque ita alibi. Quod sic Charito δερωνιζή & ζερωνιζή in medicamentis corroborantibus: καὶ δισσαμοὶ τὴν καρδίαν, ζερωνιζή καὶ δερωνιζή. Alterum quod ad institutum nostrum facit, illud est, doronicum vulgare nullo naturæ aut potestatis affinitate cognatum esse doronico Arabum: ut contendentes utrumque patebit. Doronici Arabici radix non pluribus nodis protuberat, sed veluti unus nodus est, hac in parte similis zedoariæ, ut omnes Glossatores Arabes tradunt: & præterea quod etiam magis illam cum zedoria similitudinem consignat, interius alba traditur, exterius cinerea. Dulci gustu est. Nihil horum doronico communi competit. Officinæ aconitum pardalianches minus appellant doronicum. Multa alia doronici genera recensent Herbarii nostri, omnino aliena cum patriæ figurâ ac facultate ab Arabico durunegi. Multo magis accedit ad mamiræ similitudinem officinarum doronicum, quam ad Avisenæ. Radix enim est tenuis, multis nodis five tuberculis geniculata, qualis describitur doronici vulgaris radix. Avisena mamiran dicit esse lignum sicut nodum عقن. Ubi eadem

E voce usus est, qua supra in definienda doronici forma, quod & pariter nodi effigie esse dixit. Sed plures habere nodos mamiran narrat Paulus: Μαμύρας οἶον εἶδον π πῶς ἔχον ὡς αὐτὸν κονδύλης πυκνῆς. Avisena

vocat मामिरان mamiran; qui & unci instar nodi eam habere significat, ut & doronicum. Mamiras nodosa radix Alpago. Ergo & plures in ea nodi. Quidam pro chelidonio eam acceperunt, non alia ratione, quam quia plures quoque radices in una congestas quasi nodos habet. Mamiras nigri coloris Avisenæ, doronicum cinerei. Cæterum tametsi formâ non differant mamiras & doronicum Pharmacopæorum, eadem tamen esse affirmare nollem. Multo minus sit doronicum Avisenæ, quod hodie vocatur doronicum. Sed omnium maximè absurda Guilandini sententia, qui carnabadium censet esse doronicum. Καρναβάδιον recentioris est Græciæ vocabulum, quo alii careum semen, alii cuminum Æthiopicum indigerunt. Glossæ Nicomedis Iatroscopistæ: Καρναβάδιον, τὸ κύμινον Ἀιθιοπικόν. Myrepsus ita etiam interpretatur. Hierophilus philosophus in libro, cui titulus est, πῶς ἐφέλει διατρώγη ἀνθρώπων ἐν ἐκάστῳ μηνί, inter semina condimentaria meminit καρναβάδιον ἀναπλικόν, carnabadii orientalis, quod est vel cuminum Æthiopicum vel careum: δρῦματα δὲ καρναβάδιον ἀναπλικόν ἢ πεπύρεως ἢ ἀρπυμάτων. Utut sit; καρναβάδιον semen est, doronicum radix.

CAPUT LV.

De strychnis.

Persequamur ὁμώνυμα nostra, in quibus σρύχνον est, a Theophrasto non prætermisum, sed nominatim in hoc album relatum. Latini *solanum* dicunt, barbari *solatrum*. Duo genera Theophrastus *σωάνωμα* facit, somniculosum & insanum. lib. ix. cap. xii. *σωάνωμα* ἢ καὶ οἱ σρύχνοι καὶ οἱ πύμαθοι. Appellat *σωάνωμα*, qui sub eodem genere sunt eodemque nomine, quo descriptionem subjicit, *soporiferum* & *insanum* vocans ὑπνωτικὸν καὶ μανικόν. At lib. vii. cap. xiv. tertium his addit ὁμώνυμον, non *σωάνωμα* strychnon, in cibis olim commendatum, eoque in hortis feri solitum: ὥστε ὁ σρύχνος ὁμώνυμος τῇ πανπελῶς εἰλημμένη, ὁ μὲν γὰρ εἰσάδιμος καὶ ὥστε ἡμερον καρπὸν ἔχων ἐαυτὸν ἔπειρο δὲ δύο εἰσιν, ὁ μὲν ὑπὸν, ὁ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δυνάται. Quod saporem facit & quod insaniam, synonyma sunt strychni genera. Solum hortense & sativum strychnum homonymum, nominis duntaxat cum cæteris duobus generibus particeps, nullo generis consortio. Magni operis esset distinguere velle hæc genera apud Plinium, quæ ille perturbavit, dum ex diversis auctoribus acceptas sententias in unum compingit fasciculum. Conabimur tamen extricare, quæ multis modis intricavit, eademque operâ etiam emendare, quæ corruerunt ejus correctores. Lib. xxi. cap. xxxi. *Trychno*, quem quidam *strychnon* scripsere, utinam nec coronarii in *Agypto* uterentur, quos invitat *hedera* florum similitudo in duobus ejus generibus. Ita legendum. *Τρύχνον*, aliis *σρύχνον*; ut *μίλαξ*, aliis *συμίλαξ*. De furioso strychno invenio scriptum apud Dioscoridem *σρύχνον*. In cæteris *σρύχνον*, quasi sic distinguere ea voluerit. Quod est frivolum. Theocritus idyll. ix.

..... οἱ μὲν πόδες ἀσράγαλοι τὸς

Ἄ φωνὰ ἢ τρύχνα.

Vocem suavem & jucundam comparat trychno. De eduli & hortensi intelligendum. Ibi interpret *λαχανον* vocat: *τρύχνον* ἢ καὶ ἡ τρύχη ἢ κραιώες λεγόμεναι ἀγρομελιντζάναι. Græci recentiores strychnum vocarunt *μελιντζάνιον*, ut constat ex auctoribus Veterinariis, apud quos pro *σρύχνω*, quod est in veteri codice, in recentiori habetur *μελιντζάνων*. Italicum est *melenzana*, ex quo est Græcum *μελιντζάνιον*. Fructum quemdam ita vocant ex frutice, quem alii strychnum pomiferum fructu oblongo appellant: alii mandragoræ maris esse poma censent. Mandragoræ porro masculi mala esui fuisse pastoribus diserte prodit Dioscorides, ut verba ejus scripta sunt in antiquissimo codice de malis mandragoræ alterius: τὰ ἢ μῆλα διπλάσια κραιζόντα τὴν χροάν, δυνάμει μετὰ βαρὺς ἡνός, ἃ καὶ εἰδίσιν οἱ ποιμένες, πικρὸς δὲ ὑποκαρπύεται, quæ pastores quidem comedunt, sed ex eorum esu quadamtenus soporantur. Dubium esse posset, utrum ex Italico Græcum, an ex Græco Italicum derivatum sit. Sed verius ex eadem origine utrumque deductum, nempe ex Arabico *berengian* *باننجان*. Ita vocat Avifena. Inde suum

μελιντζάνιον Græci fecerunt, atque Itali *melanzana*. Germani quoque sic vocant. Et frustra sunt, qui sic dicta putant quasi mala insana. Falsum hoc etymum. Barbari *melongena* appellant quasi *bedengiana*. Nam *m* & *b* invicem mutari notum est, ut *l* & *d*. Græci autem perpetuo *Gjim* Arabicum efferunt per *τζ*: ut *gedoar*, *τζεδόαρ*, & in aliis sexcentis. De quo infra. In Lexico Granatensi *berengenes* *verangenes* vocantur hi fructus, ut poma amoris vulgò. Vocabula autem illa Hispanica, quibus explicatur Arabicum *brengenet*, id esset

برنجانة. Quod plurale est. In numero singularitatis. *برنجان* *brengen* vel *berengen*. Quod

A etiam scribitur *berengian*. Idem proflus quod *bedengian* vel *bedengen*. Andreas Alpagus in Lexico suo notat arbores, quæ ferunt nucem *metel* folia habere similia melongenæ, & apud quosdam Arabes appellari *berbengine*, quasi similes melongenæ. Puto scribendum *berbengine* aut *berberengine*. *بربرنجانة* *barberengine*, id est, agrestia melongena. Nam *بر*

desertum & inculta regio. Unde *بري* *bari*, agreste ac silvestre. Planè videntur esse, quæ Græci barbari *ἀγρομελιντζάνια* appellant. Voces *μελιντζάνον* & *ἀγρομελιντζάνον* sæpe apud Myrepsum occurrunt, non intellectæ Fuchsi. Adversus febres ardentes & sitim immodicam semen *μελιντζάνου*, & silvestris *melenzani* præcipit cum aliis refrigerantibus. Quod de istis melongenæ Italicis & barberenginis intelligendum Arabicis. Quod enim *σρύχνον* antiquæ Græciæ his vocabulis bene reddi credunt Græci recentiores, sanè falluntur. Sed aliam plantam non habuere cognitam, quæ magis responderet strychno. *Solanum pomiferum* hodie quoque Herbarii neoterici vocant, cujus poma sicut ista *μελιντζάνια* Græcorum sive melongena. Et duo genera faciunt, unum fructu oblongo, alterum orbiculato. Poma aurea vulgò dicunt. Quod igitur pro strychno eduli Græci barbari passim usurpant vocem *μελιντζάνιον*, quæ melongenam significat & *berengian* vel *bedengian* Arabum, sciendum est plurimum differre. Sed nec mandragoræ poma sunt, ut quidam opinati. Arabes nominibus ista distinguunt. Strychnum edule vel hortense vocant *الحالب* *hanab althaleb*. Ita

D interpretatur Glossa Arabica *τὸ σρύχνον κηπάιον* Dioscoridis. Id sonat Latine *uvam vulpis*. Reperio etiam dici *lupinam uvam*. Glossæ Latinæ veteris versionis Alexandri Tralliani: *Strychnum*, id est, *solatrum*, *uva lupina*, *morella*. Græci *λυκοσάφυλον* pariter vocitant. Neophytus & Glossæ Iatricæ: *σρύχρον κηπάιον*, οἱ δὲ ἡμερον, οἱ δὲ *λυκοσάφυλον*. *Morellam* dixere à nigris acinis. Macer in Herbario:

Herbam, quam Græci strychnon dixere, Latini Morellam dicunt.

E Forte & *morellæ* nomen fecere, exprimere volentes *τὸ μώρον* Græcorum. Plinius etiam strychni soporiferi genus *marion* refert appellatum, quod est cognomen alterius mandragoræ, qui mala fert pastoribus dulcia, sed soporem inducentia. Mandragoram

Arabes vocant *اللحاح* *allusa*. Ita habet Glossator Arabs Dioscoridis & Avifensæ. Idem *jabruha* appellat radicem mandragoræ silvestris *جبروح* & esse dicit

F *اصل اللحاح البري* *asel allusa albari*, radicem mandragoræ agrestis. Diversa igitur melongena sive *berengian* à mandragora & strychno eduli. Ut ad Plinium nostrum redeamus, ille nollet coronarios in *Agypto* uti strychno, quos fatetur ad hoc invitatos *hedera* florum similitudine. Quis illi dixit, aut unde didicit, solos *Aegyptios* admisisse strychnum ad coronas? Tam verum est hoc, quam quod alio loco strychnum inter eas herbas numerat, quas *Aegyptii* vulgariter in cibis usurparent. lib. xxi. cap. xv. *Parthenium*, *strychnum*, *corchorus*. Quæcunque ibi enumerat herbarum nomina, veluti in cibis apud *Aegyptios* vulgarium, à Theophrasto sumpsit, qui non *Aegyptias*, sed Græcas herbas edules totidem nominibus recenit; cujus & locus, quem hæc ad verbum vertit Plinius, ita legendus, vulgò insigniter mendosus: καὶ τὸ λάπαρον, καὶ ἡ ἀκαλήφη,

ἀκαλήφῃ, καὶ τὸ παρθέριον, τὸ δὲ σπύχρον καὶ ὠμόν ἐδίσ-
σιν καὶ ἐφθόν, καὶ ἐπεὶ δὲ πλείω τέτων. ἐν οἷς καὶ
παροιμία ζουχὺς ἐστὶ Διὸς πικρότητα κέρχορε. Nemo o-
mnium dicit, κέρχορον Aegyptii foli peculia-
re olus fuisse. Sed nec aliud quidquam illorum,
quæ ibi commemorantur. Edules omnes sunt in
Græcia herbæ, quæ ab illis λάχανα vocantur. In
his & strychnum, & corchorus, qui locum etiam
fecit proverbio Græco: καὶ κέρχορε ἐν λάχανοις.
Quo indicatur nihil adeo vile & contemptibile re-
periri, quin aliquando alicui sit tui ut corchorum,
cui locus etiam in oleribus, licet amara & ingrata
herba. Plinius adeo permanfit in recepta semel
persuasionem, ut lib. XXI. cap. XXI. Corchorum Ale-
xandrini cibi herbam esse voluerit. Demus & Ale-
xandrinis gratam cibo & usitatam fuisse, non pro-
pterea Aegyptii aut Alexandria propria; non magis
profecto quam strychnon, & alia quæ ibidem re-
feruntur, quorum omnium nomina formâ Græcâ
perculsa. Strychnon halicaccabum in coronamen-
ta venisse scribit Dioscorides, non apud Aegyptios,
sed apud Græcos; non flore, sed fructu. Verba
ejus sic habent de strychno halicaccabo: καρπὸν δὲ
ἔχει ἐν θυλακίοις περιφερέσιν ὁμοίως φύσας, πύρεθρον, πε-
ριφερῆ, λεῖον ὡς ῥάχα σαφυλῆς, ὃ καὶ οἱ τεφανηπόλοισι
χρῶνται καὶ ἀπέναντες τοῖς τεφάνοις. Coronarii acinos
rubentes strychni halicaccabi sive vesicalis intex-
bant corollis. Cur nollet Plinius hoc strychnum
adhibitum coronis? An quia soporiferum, aut le-
thale, aut ad insaniam faciendam accommodum
putavit? Nihil horum. Etiam si tale aliquid esset, ni-
hil noceret in corona. Hoc genus strychni, quod ἀλι-
κάκκαον vocarunt, cujusque acini coronis addebantur
a coronariis, innocens ad usum fuit. Memini me pue-
rum sæpe aliquot acinos devorasse animi gratiâ.
Et vidi, qui plures deglutirent absque noxa ulla
vel saporis vel insaniam. Quin immo eandem vim
in medicina habere, & eundem usum ad saluta-
ria præbuisse dicit Dioscorides ac strychnum hor-
tensem: Διώριον δὲ ἔχει τὴν χρεῖαν τὴν αὐτὴν τῇ περι-
εργίᾳ κηπευτῶ σπύχνης ὡς βιβαρώσπιδος. Inno-
xium prorsus per hæc esse indicat, & eo tantum
differre ab hortensi & sativo, quod vulgo cibis non
expeteretur, sed comederetur tantum, ut esset sa-
lutare. Comprehendisse & hoc strychni genus vi-
detur Theophrastus sub strychni edulis genere, ut
pote qui præter edule strychnum duo tantum alia
genera agnoscat, soporiferum & furiosum: ὁ μὲν
δὲ ἐδώκετο. ὁ ἄλλος ἡμερον καρπὸν ἔχων ῥαγώδη. For-
tasse & hoc strychnum intellexit, cui fructus qua-
si mitior & ῥαγώδης, id est, instar acini uvæ. Dio-
scorides ὡς ῥάχα σαφυλῆς. De strychno hortensi in-
nuit idem Dioscorides, herbam ipsam esui fuisse:
ἀβλαβὴς δὲ ἡ βοτάνη πρὸς γένειν. Unde λάχανον, id est,
olus hoc strychnum vocat Scholiastes Theocriti. No-
tum, quas herbas Græci dicant λάχανα. At ex stry-
chno halicaccabo fructum edi solitum significat Theo-
phrastus, quem καρπὸν ἡμερον appellat, & crudum
mandi alibi testatur. Hujus itaque strychni acini co-
ronis texti prorsus innoxii. Et malè metuit hic Pli-
nius, ne quid ex illis fraudis fuerent coronarii. Ni-
hil aliud quæsierunt in his quam fructus gratiam,
levis, rotundi, rubentis. Quem in coronamentis
placuisse Græcis non mirabitur, qui meminerit scri-
ptum Theophrasto, oxyacanthæ sive albæ spinæ no-
stræ fructum rubentem coronis aptatum ab anti-
quis coronariis, de quibus sic loquitur: χρῶνται δὲ
τῶν ἀλφίων τῷ τῆς οὐρακάνθης καρπῷ ὡς τῷ ἀνθὶ τῆς σμι-
λακῆς. Quomodo igitur stabit, quod scribit Pli-
nius, coronarios qui strychno utuntur, ad coronas
invitari ederæ florum similitudine? In strychno ha-
licaccabo nulla florum ederæ similitudo. Nec flores
in coronas veniebant, sed fructus, id est, acini. Im-
mo nullum strychni genus est, qui floreat ut hede-
ra. In strychno quidem hortensi baccæ racematim
dependent rotundæ. Cæterum non hujus strychni,
sed illius, quem proprie ἀλικάκκαον nominarunt, acini
coronis intertexti, sicut singuli suis folliculis inclu-
si habentur. Foliorum hederæ, non florum simili-

A tudinem in strychno apparere libri Pliniani asserunt:
quos invitat hederæ foliorum similitudo in duobus ejus gene-
ribus. Hoc etiam falsius quam prius. Utrique ge-
neri strychni folia hederæ tribuit. Quænam illa duo
genera? Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi
folliculi, halicaccabon vocant, alii callion. Scribendum:
quorum alterum, cui acini coccinei, granosi in folliculis. Vo-
cat folliculos τὰς φύσας, in quibus acini sunt strychni
halicaccabi. Ita enim eas appellat Dioscorides. In-
de φυσάλλιδας hoc genus dixerunt Græci recentiores.
Neophytus: φυσάλλης, οἱ δὲ σπύχρον, οἱ δὲ ἀλικάκκαον,
ῥωμῶσι βιασκαλῆς. Plinius addit: Halicaccabum vo-
cant, alii callion, nostri vesicariam, quoniam vesica & cal-
culis prodest. Hoc Plinius de suo adfuit interpreta-
mentum: Nam vesicaria dicta, quod folliculus, qui
acinos halicaccabi ampectitur, vesicæ similis sit. Dio-
scorides: καρπὸν δὲ ἔχει ἐν θυλακίοις περιφερέσιν ὁμοίως φύ-
σας. Antiqui Græci κύστιον ab eadem ratione hoc stry-
chnum dixere. Nam κύστις est vesica. Hesychius: κύ-
στιον, τὸ ἀλικάκκαον, κύστις ἡ φύσα. Descriptionem sub-
jicit Plinius, quæ partim pertinet ad hoc halicaccabum,
partim ad strychnum soporiferum: Frutex est surculosus
C verius quam herba, folliculis magnis laxisque & turbinatis,
grandi intus acino, qui maturefcit Novembri mense. Gran-
dis acinus, folliculi magni laxique & turbinati, perti-
nent ad halicaccabum sic proprie dictum. Quod di-
cit fruticem esse surculosum potius quam herbam, id
spectat soporiferum strychnum, quod quidam etiam
ἀλικάκκαον appellarunt. Dioscorides: Σπύχρον ὑπνω-
τικόν, οἱ δὲ ἀλικάκκαον, οἱ δὲ κακκαλίαν καλεῖσι, ῥωμῶσι
ἐστὶ κλάδους ἔχων πικρὰς, πυκνὰς. Utrumque halicacca-
bum pro uno accepisse vel ex eo patet, quod non duo
posuerit, & utriusque appellationem descriptionem-
que confuderit. Secundum halicaccabum κακκαλίαν
etiam vocatum liber optimus adstruit. Atqui ita etiam
D legendum in Plinio: Halicaccabum vocant, alii cacca-
lian. Forte quod caccaliae baccas similes haberet. Nam
caccalia, auctore Plinio, sive leontice vocatur semen mar-
garitis minutis simile, dependens inter folia grandia. Quo
loco melior videtur lectio, quam suggerunt libri, Ca-
calia sive leantice. Atque ita reperio in antiquis libris
Dioscoridis: κακκαλία, οἱ δὲ λεανπικὴν καλεῖσι. Nominis
hujus ratio ὅτι δὲ λεαίνειν, quod arteriam exasperatam
molliat ac leviget, τὰς τεραχίτιδας τῆς ἀρτηρίας διεσπείρει.
Hæc flores habet in antiquo codice, non quercui aut
oleæ similes, sed bryoniæ: ἀνθος ἔχων εἰκοὺς βρυονίης.
E Longè igitur absunt ab ejus cognitione diligentes
herbarum inquisitores. Ad strychnum ut reverta-
mur, jam ex Plinio tenemus duo genera ab ipso pro-
posita. Unum, quo coronarii utebantur; alterum ha-
licaccabum vocatum. In nullo horum folia aut flores
hederam similitudine aliqua attingunt, ut voluit Pli-
nius. Addit de tertio his verbis: Tertio folia sunt ocimi,
minimè diligenter demonstranda, remedia non venena tra-
stanti: quippe insaniam facit. Hoc est μανικὸν σπύχρον,
quod & tertium Theophrasto ponitur lib. VII. cap.
xiv. Nam posito eduli, duo præterea narrat esse
genera, ὃν δὲ μὲν ὑπνον, ὃ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δυνάται.
F Hoc strychnum folia crucæ habere Theophrasto &
Dioscoridi dicitur. Cur Plinio libitum sit vertere oci-
mum, quod in Græcis est ὄζωμον, plane nescio: ni-
si dicas deceptum similitudine Græci nominis ὄζωμον
cum Latino ocimum. Magis etiam mirum est, quod
eodem capite paulo post tertium hoc strychnum in ci-
bis commendari prodit, quod paulo ante dixerat face-
re insaniam: Commendetur & in cibis tertium genus licet,
praferatur hortensium saporibus, & nihil sit corporis malo-
rum, cui non salutare trychnos Xenocrates prædicet, non
tamen auxilia eorum tanti sunt. Sic legendus hic locus
ex vestigiis veteris scripturæ, & de edulibus atque
G hortensibus trychnis capiendus, qui in totum distant
genere ab aliis cognominibus, somnifero & furioso.
Non igitur tertium genus cibis commendatur, si mo-
do tertium est, cujus paulo ante meminit, cum his
nominibus ad hunc modum corrigendis: Hoc est vene-
num, quod innocentissimi doctores simpliciter dorycnion ap-
pellavere, ab eo quod cuspidem in praliis tingerentur illo pas-
sim nascente: qui parcius inspectabant, manicon nomina-
vere: qui nequiter occultabant, anhydron aut pentodryon,
aut

aut ut nonnulli perissem, ne cavendi quidem causâ curiosius dicendum. Nomina hæc pessimè corrupta vulgo in Plinianis editionibus, quæ partim ex libris ejus scriptis, partim ex antiquissimo Dioscoridis codice restitimus: τρύχον manicόν, ὃ ἐνίοι πέριστον, οἱ δὲ περιστόν, αἱ δὲ ἀνδροί, οἱ δὲ πεντόδενον ἐκάλεσαν. Hæc sola legitima, cætera spuria sunt. Capite illo libroque superscripto Plinius, ut dixi, genera strychnorum prosequutus est consuetâ turbatione, τὸ ἐπερογενὴ μίττειν, & minimè cognata jungens in unum. Solani vero toto illo tractatu nusquam meminit. Atqui Celsus tradidit, Romanos vocare solanum, quod Græcis, σρύχνον diceretur. Id Plinius noster alio loco reposuit, quasi solanum illud strychnumve diversum foret ab illo strychno, de quo egit capite superscripto. Solanum, inquit, Græci strychnon vocant, ut tradit Cornelius Celsus. Huic vis reprimendi refrigerandique. Hæc habentur lib. xxvii. cap. xiii. Faxo jam & aliud ejus peccatum in hac eadem re inspicias. Strychni hortensis historiam alibi exequutus est sub nomine cucubali. Putavit nempe diversum hoc cucubalum à strychno hortensi, de quo loquutus est lib. xxi. Verba ejus sic habent, ut legenda sunt lib. xxvii. cap. viii. Cucubali folia trita cum aceto, serpentium iestibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, Græci strychnon. Acinos habet nigros. Hic est strychnus hortensis, quem & strumum quidam ex Latinis vocarunt, quod strumis mederetur, alii cucubalum. Neophytus: Στρυχὸν κηπήδιον, οἱ δὲ ἡμέρον, ῥωμαῖοι κηκάλον. Nescio unde fictum sit id nominis, nisi corruptum ex κήκαλον. Unde & ἀλικάκκαλος genus strychni simile fativo, & æquè innocens, quod ejus folliculi figuram ollarum haberent, τῶν κακάλων. Loti arboris fructum Græci etiam sic vocarunt à similitudine fortasse, quam habet cum

A acinis strychni vesicalis, five halicaccabi. Hesy-chius: ἀλικάκκαλος ὁ ὃ λωτὸ καρπὸς καὶ πᾶς εἶδος. Inde hodieque lotus arbor à Græcis vulgaribus vocatur cacavia. Acinos halicaccabos, quædam niles sunt cerasis, Græci iidem vulgares χαμωκέρατον vocant. Neophytus: φυσαλλίς, οἱ δὲ σρύχνον, οἱ δὲ ἀλικάκκαλον, ῥωμαῖοι βιοστικαλὶς, κρινῶς χαμωκέρατον, ἄλλοι τῆς καλῆς κύρας ἀνθος. Cæterum strychni quoque genus est, quod Italis vulgo appellatur bella donna. Græci quoque, ut ex Neophyto constat, καλῆς κύρας ἀνθος, id est, flos bellæ dominæ: sed diversum est ab halicaccabo strychnum illud, & solanum majus nuncupant Herbarii hodierni. Fructum autem loti, quem ἀλικάκκαλον etiam Græci vocarunt, cerasis similem esse tradunt veteres juxta ac recentes. De loto enim intelligenda, quæ scribit Leo Africanus capite de Zarfa: sunt & ibidem spinosa muka arbores, fructu minore quam cerasi, sapore ferme ziziphorum, Arabes vocant rabich. Vide, quæ supra notamus. Notum est autem strychnum hali-

C caccabum vocari ab Arabibus ككك kekengi: ex illo κήκαλον vel κακάλειον, & cum articulo

ككك kekengi. Plinius strychnum manicum dorycnion etiam nominatum tradit: Hoc est venenum, quod innocentissimi auctores simpliciter dorycnion appellaverunt, ab eo quod cuspides in praliis tingerentur illo passim nascente. Dioscorides quoque, ubi simplicia venena recenset lib. vi. dorycnion ab nonnullis vocari dicit σρύχνον manicόν. At lib. iv. ea distinguit ac seorsim de utroque scribit. In Lexico Græco-arabico δορύκνιον invenio interpretatum χανάβ θαλῆς, id est, uva vulpis. Quod etiam cognomen est solani hortensis five strychni, & fativi.

C A P U T L V I.

De cammaro.

I Nter synonyma mandragoræ κάμμαρον etiam legitur. puto scribendum κάμμορον. Hoc nomen circa multa venena occupatur. Hippocrates inter remedia refrigerantia ponit: πὺν πυρετὸν ψυκτηρίῳ φαρμάκῳ ἐπιθεῖν ἢ καμμόρῳ ἢ ἄλλῳ τοιούτῳ. Quid esset κάμμορον eo loco Hippocratis, satis quæsitum ab antiquis Criticis ac Medicis, quorum opiniones refert Erotianus in Lexico. Diodorus Grammaticus & Zenon Hierophili sectator scripsere, Dorici generis Italio-tas ita vocare cicutam, quasi κακμορον. Et sane nihil verius, quam κάμμορον idem esse Dorice & Ætolice, quod κακμορον. Quidam legebant κάμαρον, ut Lycus Neapolitanus, qui τὸ ἀλειπτήριον exponebat, id est, instrumentum ungendo aptum, ὅπῃ τῆς καὶ τὸ πηλῆσον καμμαρῶν σιδοασίας, à figura arcuata. Κάμμορον etiam appellatum Theophrasti thelyphonum, à lethali perniciæ. Ex quo primum genus aconiti fecit Dioscorides: Ἀκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχεῖς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλύφονον. Nonnulli de hoc cammaro locum Hippocratis accipiendum censuerunt. Erotianus ad eum locum: Διοσκουρίδης ἐν τῷ εὖ τῶν ὑλικῶν φησὶ τὸ ἀκόνιτον εἶρησθαι ἐκ τῶν κάμμορον, ὡς θηλύφονον. De hoc aconito negat posse intelligi verba Hippocratis Galenus, qui κάμμαρον legit pro κάμμορον; & esse animal dicit squillæ parvæ marinæ simile, cujus

E figuram quia referret radix hujus aconiti, dictum esse κάμμαρον. Hæc ejus verba sunt: κάμμαρον τῆ σμικρῆς καρίδι εἰσὶν ὁμοίως ζῶον καὶ ὁπὸ τῆς τοῦ τῶν εἰζῶν ὁμοιότητος τὸ ἀκόνιτον. Cammarum intelligit. Nam & sic Latini vocarunt τὴν καρίδα. Sed nihil falsius illâ Galeni sententiâ super hac lectione & ejus etymo. Non enim κάμμαρον, sed κάμμορον dictum hoc genus aconiti, id est, κακμορον. Præterea non illud aconitum, quod κάμμορον appellatur, radicem habet similem cammaro, sed scorpii caudæ. At genus alterum, cui radices cirris marinæ squillæ similes, nusquam legitur vocatum κάμμορον, vel κάμμαρον. Proprius hic igitur error Galeni. Nam Erotianus antiquior ipso, in commemorandis variis veterum expositionibus super hoc Hippocratis καμμόρῳ, non hujus meminit. Germanam huic prorsus hallucinationem objectam Plinio circa nomen καμμόρος aconiti docuimus in Exercitationibus. Quidam & mandragoram sic vocarunt. Aut igitur hunc aut cicutam Hippocrates intellexerit oportet, cum τὸ κάμμορον inter ψυκτηρία φάρμακα retulit. A venenis ad fruges laudandas transimus. Quæramus ergo in his eventilandis ὁμωνυμίας. Nec longè sunt. Ecce enim in promptu ac sub manum.

De zea.

Zea inter cognomina five συνώνυμα potius libanotidis recensetur à Dioscoride: Λιβανώτης διοσκόρου, ἢ μὲν τις κάρπιμος, ὡς ἐνίαν δὲ ζέα, ἢ καμψάνεμα καλουμένη: ἢ δὲ καρπὸς κάρπυς καλεῖται. Non dubitandum, quin hæc sint Dioscoridis, ut pote quæ vetustissimus ac fidelissimus liber etiam agnoscat. Sed vereor, ne ὁμωνυμία vocis κάρπυς illi imposuerit, quam & quidam posuere pro genere tritici. Hesychius: in dictione καρχύδιον: καὶ βοτάνη ἢ λιβανωτὶς καὶ τῆς πύκης ἢ βλάστησις καὶ πυρὸς πνεύς. Zeam ita appellasse videntur, quod genus inter triticum & hordeum Veteres constituunt: κάρπυς autem propriè de grano hordei tosto Græcis dicitur. Hesychius πυρὸς πνεύς, etiam appellari eo nomine notat. Sic zeam vocarunt, quam ἔροφιμώτερον hordeo tradit Dioscorides. Arabes *herthaman* *هراثمان*. Eam Avisena facultate hordei præditam; & medium quid inter hordeum & triticum esse dicit. Pro ea κάρπυς etiam Græci dixerunt, quo nomine & λιβανωτὶς appellatur. Non tamen λιβανώτης ζέα. Si non fallus & Dioscorides, ὁμωνυμία oportet fuerit ζέα pro libanotide, & ζέα pro tritici genere, ut κάρπυς res diversas significat & utrumvis horum. Hoc ipsum ζέα, cum de tritico sumitur, non unam habet significationem, & multum variat ac vagatur circa plures tritici species. Græci recentiores ζέαν in suis Lexicis interpretantur σπέλταν. Glossæ Iatricæ Nicomedis Iatrosoφιστῆς: Ζέα, σπέλταν. Hæc est quam *speltam* vulgò dicimus, veteri & ipso vocabulo. Profecto ζέα sicut à Dioscoride describitur, non dubium est esse *speltam*. Duo genera facit, μονόκοκκον ac διόκοκκον, quæ in duplici folliculo conjunctum habet granum. Glossæ Latinæ: *Spelta* ζέα. Theophrasti quoque ζεία eadem videtur cum *spelta*, cujus semen κεφόσταιον esse scribit, καὶ περισφιλῇ πᾶσι τοῖς ζώοις. Si levissima est ζέα ex sententia Theophrasti, non potest videri eadem cum zea Mnesitheï apud Athenæum, qui panem ex ea fieri gravissimum & concoqui difficilem, si nimius ingeratur stomacho, eoque non salubrem esse vescentibus. Vide Athenæum lib. III. quo loco Vir doctus adnotat, hoc ita audiendum, si panem ex zea cum pane, qui fit ex tipha, compares. Immo nullam comparationem admittunt verba Mnesitheï, quæ leguntur integra apud Athenæum lib. II. de alimentorum facultate, ubi docet non assuetos panem ex zea facto, ne si modicum quidem sumpserint, posse perficere: adeo concoctioni adversatur & stomacho gravis est. Τὸν δὲ, inquit, τῶν ζειῶν ἄρτον ἀδὴν μὲν ἐδίδων ἐδὲς ἀνὴρ γαίνοι, τῶν δ' ἀσυνήθων τῆς ἐδωδὸς ταύτης ἐδ' εἰ πάντ' ἄπαντα σιν ὀλίγον· ἐπὶ δὲ βαρὺ καὶ δύσπεπτον. Ex his satis liquet, zeam Mnesitheï non posse eandem esse cum zea Theophrasti & antiquorum Græcorum. Quin immo addit ibidem Mnesitheus, qui regionem colunt frigoribus obnoxiam & caterarum frugum impatientem, ferere istam, & vesci eā coactos, quia validum sit hoc genus tritici, & adversum frigora resistat: cæterum multum laborare, ut assuescant panem, qui inde fit, & per gradus id facere, dum primò parcius sumunt, deinde largius, & sic diuturno usu ac sæpe edendo familiarem sibi cibum reddunt. Talem se vidisse frugem refert ibidem Galenus, qualem describit Mnesitheus sub nomine ζείας, quæ panem arum faceret, & mali odoris: γίνεται δὲ, inquit, αἶρεται ἐκ σπέρματος τῆς δυσώδους τε καὶ μέλας. Hæc non conveniunt cum pane, qui fit ex zea quæ *spelta* est: candidissimus quippe est, ac levissimus. Sed unicè quadrant, quæ de illa zea narrantur, cum *secale* de qua Plinius: *Secale Taurini sub Alpibus asiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem utile, fecundâ sed gracili stipulâ, nigritia triste pondere præcipuum. Admiscetur huic far, ut mitiget amaritudi-*

A nem ejus; & tamen sic quoque ingratiſſimum ventri. Quin & vocabulum Taurinorum asia videtur corruptum ex Græco illo ζεία. Quocunque solo nasci illud *secale* Plinius addit, idque etiam rectè cadit in zeam Mnesitheï, quæ locis nascitur ferre aliam frugem negantibus ob frigoris injurias. Zeam sunt qui cum olyra eandem faciant. Herodotus de Ægyptiis: ἀπ' ὀλυρῶν ποιῶνται τὰ σιτία ὥς ζείας μεπέεπροι καλεῖται. Hesychius: Ζεία οἱ μὲν σίτην εἰδότες, οἱ δὲ τὰς ὀλύρας. Ecce rursus, qui ὀλυρας de *secale* interpretantur. Nicomedes: ὀλύρα, σίτη λέγεται σκαλῆς. **B** Plinianum *secale* intelligit. Dioscorides olyram ejusdem generis esse cum zea tradit. Atqui ejus zea *spelta* est. Non igitur ejusdem ὀλύρας eadem cum *secale*: nec enim idem genus cum eo constituit. Sed commode occurrit idem Mnesitheus apud Athenæum, qui ὀλύρας separat ἀπὸ τῶν ζειῶν & eadem statuit cum tiphis: οἱ μὲν γὰρ τίφας, οἱ δὲ ὀλύρας καλεῖται μετὰ ζειῶν δὲ ζείας καὶ κίγχοι. Zea Mnesitheo aut *secale* est aut *secali* simile, & multum ab olyra distat: ideo diversas facit. Cæterum olyra illa, quæ juxta Mnesitheum diversa est à zea, quam describit, eadem est cum zea, qualis à cæteris describitur. Sic omnino diversas esse liquet zeam Mnesitheï & zeam Dioscoridis. **C** Hæc vel eadem cum olyra, vel ejusdem generis; illa vel eadem cum *secale*, vel ejusdem generis. Profecto quantum inter *speltam* & *secale* interest, tantum distat zea Dioscoridis a zea Mnesitheï. Inde Auctores de zea tradunt, quæ sub eandem speciem cadere non possunt. Zeam Mnesitheï, quæ *secale* est, δυσωδέστατη, id est, multis tunicis vestitam Galenus asserit. Quod zea, quæ *spelta* est, egregie convenit; non item *secali*. Hoc facillimè de folliculo vel gluma exit; illa difficillimè & duplici velata tunica ad hoc factas molendinas exigit, ut exteri queat. Quod *secale* vocat Plinius. Liber censuum Ecclesiæ Rhemenſis ab octingentis hinc annis scriptus, ut certo pignore codex ipse probat, compositum se clamans, anno incarnationis Domini DCCCLXI. Episcopatus autem Domini Hincmari XVII. Sigillum appellat, & tria hæc tritici genera in Rhemenſi territorio feri solita nominat, frumentum, sigillum, & *speltam*: Sunt ibi adspicientes inter majores & minores campi XLVI. continentes mappas c. ubi possunt seminari de frumento modii XXIV. de sigillo modii XXX. de *spelta* modii LXXXV. Et ita alibi passim. Ubi sigillum est *secale*. Quod hodieque nomen retinemus. Frumentum ibi vocatur pro certa specie quam Romani triticum, Græci πυρὸν dicebant. At frumentum veteris Latinitatis generalis erat appellatio omnium triticeorum, πάντων τῶν σιτηρῶν. Græci σίτον vocant. Hodie ut plurimum sigillo mixtum triticum serimus, quod *mixtale* appellatur in illo censuum Rhemenſi codice, & sic quoque nunc vocamus. Hoc est, quod etiam Plinius dicit, *secali* far admisceri ad mitigandam ejus amaritudinem. Sed in pane tantum conficiendo, non in serendo semine eam fieri mixturam intelligit. Hodie fit inter seminandum. Vulgatissima hoc tempore in Gallia frumenti genera, quæ seminantur, triticum quod frumentum dicitur, *secale* quod sigillum, & *spelta*. Plinius vulgatissima apud Romanos suo tempore genera refert in Italia feri solita, far quod adonum veteres appellavere, sigillita, triticum. Hæc explicanda & cum nostris Græcisque pariter comparanda. Verum est, quod idem Plinius pronuntiat, nec eadem genera ferri que, nec ubi eadem sunt, iisdem nominibus ferri. Illud constat, quod frumentum vulgò vocitamus, Latinorum esse triticum, Græcorum πυρὸν. Quæ nobis *spelta* est, placuit plerisque Græcis ζέαν appellari. Sed distinguendum de ζέα. Docuimus enim aliam esse Mnesitheï, aliam Dioscoridis, ut illis contenti sumus, qui

qui rem medicam tractarunt. Zea Dioscoridis, ut eadem sit cum spelta nostra, nihil video quod refragetur. Sed quærendum, quam dicimus *speltam*, quo nomine antiquis appellata. Ut duo hodie notissima frumenti genera *tritium* & *spelta*, ita Romanis *tritium* & *far*. An ergo far Romanorum spelta nostra? Certè *ζέα* Græcorum plerique omnes veteres Grammatici sic exponunt, quam docuimus esse speltam. Latini quoque in eadem sententia. Glossæ optimæ: *Far*, *ζέα ὀλυγα*. Glossæ Servii: *far*, *farris*, *ζέα ὀλυγα*. Far illud *adoreum* dixerunt, & ador idem cum farre. Certe *ador* factum ex *olyra*. Nam *alor* prius videntur dixisse: & mutatio hæc tralaticia. Sic ex Græco αἰλῆ Latinum mutuatum *adeus*. Et *Melice* Gallinæ pro Medicis. Ador etiam *ζέα* exponitur. Glossæ: *ador*, *ζέα*. *Ador*, ὀλυγα. Eandem porro esse ὀλυγα ac *ζέα* testimonio Herodoti supra probavimus. Si *ζέα* spelta est, ut plerisque placet, certè spelta erit far. Plinius dicit *zeā* uti, qui far non habent, sed *zeam* à farre distinguit. Esse hanc Italiæ in Campania maximè memorat, semenque appellari. Hoc habet, inquit, nomen res præclara, ut mox docebimus, propter quam *Homerus* *ζείδωρ* & *εὐρα* dixit, non ut multi arbitrantur, quod vitam donaret. Plinio parum credo. Potest fieri ut semen Campania appellaret per excellentiam, quod Romanis far appellaretur? Sed quæ dixit Plinio, id quod semen Campania vocitabat, esse Græcorum *ζέα*? Vidimus contra, omnes Latinum far Græcè *ζέα* interpretari. De farre adjicit idem, ex omni genere durissimum esse far, & contra hiemes firmissimum, patique frigidissimos locos. Hoc etiam de spelta verum est, quam locis etiam frigidissimis nasci certum. In Germaniæ rigentibus regionibus optima nascitur, & pulcherrimum ex eo panem conficiunt. De *zea* hoc itidem scripsit *Mnesitheus*, μάλιτα ἀντέχειν τοῖς ψύχεισι. De *zea* tamen ingrata ventri, & nigrum ponderosumque panem dante loquitur, quæ alia est ab hac *zea* Plinii, quam pulcherrimam rem esse dicit. Certè & fecale, quod docuimus respondere *zeæ* *Mnesithe*i, etiam contra hiemes firmum est, & frigidiorum locorum patiens. *Homerus* ex antiquissimis præcipua duo ac veluti summa genera frumenti recenset, *πυρρὸς* & *ζείας*:

Πυρρὸς πε ζείας πε, ἐ καὶ λυγόν.

Per *πυρρὸς* quin *tritium* intelligat, nemo dubitat. Per *ζείας* fortasse speltam sive far *adoreum* Romanorum. Hæc enim duo genera frumenti plurimis terris communia, ut ipse Plinius disertè testatur, qui tertium genus adjicit, *siliginem*. Sed quænam illa filigo, quæ diversa traditur tam à farre quam à tritico? Quædam veteres Glossæ ὀλυγα exponunt: Sed ὀλυγα ador est vel far. Aliæ Glossæ *σεμιδαλιν* interpretantur: *siligo* *σεμιδαλιν*. Sed *σεμιδαλιν* frumenti genus non est, sed ex frumento fit. Græci tamen huic expositioni suffragantur in his Glossis Iatricis: Σίλιγινος ὁ καλὸς ῥωμῶν, ἢ Ἑλληνιστὶ σεμιδαλιν ὀνομαζομένη. Si cui parum certa hæc videtur auctoritas, dabo certiorē, quam fortasse non revocabunt in dubium. *Galenus* est, qui de panum differentiis agens *σιλιγνίτην* quidem discernit *σοῦ* & *σεμιδαλίτην*, sed ita ut appareat per *siliginem* non intelligere genus frumenti. Verba ejus subjiciam: ὁ καθαρώτατος ἀρτος καλεῖται *σιλιγνίτης*, ὁ δὲ ἐφεξῆς *σεμιδαλίτης*, ἀπὸ ἢ μὲν σεμιδαλιν Ἑλληνικὸν πε παλαιόν, σίλιγινος δὲ ἔχει Ἑλληνικόν. ἐτέρως δὲ αὐτὴν ὀνομάζειν οὐκ ἔχω. Satis bellè asserit *σίλιγινος* non esse Græcum vocabulum, sed miror non addidisse, è Latio venire. *Σίλιγινος* depravatum ex *siliginis*. Dixere & *σιλιγνιον*. Unde *σιλιγνίς* ζύμη apud Veterinarios. Glossæ: *σιλιγνιον*, *siligo*. Inde *σιλιγνίτης* ἄρτος, qui Latinis *siliginæus*. Nitidissimum panem sic vocarunt Glossæ Servii: *Siliginæus* panis, καθαρός ἄρτος. Hinc & *siliginæus* *Priapus* Martiali in lemmate, ex *siligine* factus. Hic *σιλιγνίτης* ἄρτος *Galen*i, qui καθαρώτατον exponit: quo loco non panis differentias explicat, quæ ex diversis frumenti generibus, sed quæ ex variis procedunt panificii modis & farinae qualitate. Προφίμωτος δὲ, inquit, ὁ *σιλιγνίτης* αὐτῶν, ἐφεξῆς δὲ ὁ *σεμιδαλίτης* καὶ τριτὸς ὁ μέσος ἐ συγκομιστὴς ὁ δὲ αὐτοπυρίτης, ἐφ' ᾧ πέτρως ἐστὶ τὸ τῶν ῥυπαρῶν εἶδος, ὡν

ἔχεται ὁ πυρίτης, ὅς δὲ καὶ ἀποφύεται ἐστὶ. Hi sunt gradus, quibus descenditur à primæ notæ pane ad deterrimum. Per eosdem numeros licebit ascendas à pessimo ad optimum. Ultimus *πυρίτης* panis ὁ πυρίτης furfuraceus, qui ex meris furfuribus conficitur; nec ad hominum usum, sed canum. Sequens conditio est τῶν ῥυπαρῶν: atros panes & fordidos Latine dixeris. Ater panis Terentio. Comœdia Græcā Φαῖς ἄρτος dixit, ut *Alexis*, qui candidis eos opposuit: Δούκας μὲν ὀκτῶ, τὴν δὲ Φαῖων τὴν ἴσος.

De panibus loquitur. Hi plus furfuris quam farinae habuere, non tamen mero furfure constabant. Tertia fors eorum, quos αὐτοπυρίτης Græci appellant. E farina confectos licet intelligere, qualis adfertur à mola, è puro tritico, cui nihil furfuris demptum est. Hoc nomen αὐτοπυρίτης sonat. Idem & συγκομιστὴς vel συγκομιστὴς dicebatur, quod scilicet è frumento fieret, quale collectum esset. Συκομιδὴ est fructuum collectio. Unde *συκομιστήρια* sacrificium, quod moris erat fieri ob fructuum collectionem, ὅτι καρπῶν συγκομιδὴ. *Diphilus* apud Athenæum συγκομιστὴν exponit, ἐξ ἀσπιδίων ἀλδύρων, ex farina non excussa. Post hunc ad meliora procedentibus occurrit *σεμιδαλίτης*. Hic jam purior ac nitidior panis, ex purgata farina & cribro excussa factus, *σεμιδαλιν* Græce dicitur, Latine *simila* vel *similago*. Glossæ: *similago*, *σεμιδαλιν*. Eadem: *simila*, *σεμιδαλιν*. Ex omni genere frumenti potest fieri, sed laudatissima è tritico, ut asserit Plinius. Martialis in lemmate, *Simila ex tritico*:

Nec poteris simila dotes numerare nec usus,
Pistori toties cum sit & apta coquo.

Ex ea ergo pistoria omne genus opera, placentæ, crustula, libæ. Coqui etiam quæcunque ad culinam usus erat, ex ea parabant. *Pollux*: σοῦ δὲ σίτη, σεμιδαλιν ἐ χόνδρῳ. *Isidorus* *similam* interpretatur subtilissimam farinam. Quam subtilis esset, Plinius indicat; qui justum esse dicit, Africi tritici è modis farinae redire semodios *similaginis*. *Similago*, inquit, è tritico fit laudatissima. Ex Africo justum est è modis redire semodios & pollinis sextarios quinque. Delicatissimam oportet fuisse *similaginem*, si quidem ex modio farinae sive farris moliti non plus quam semodius *similaginis* educeretur. Hodie panis candidus apud pistores fit, quibus ex sedecim sextariis farinae, legitimum est decem *similaginis* sextarios redire. Aliquando plus, aliquando redit minus. Et gradus recipit res ista pro candore panis, qui conficiendus est. Ad quam rem non tantum pertinent cribri genera delicatiora, sed etiam farinae ratio, prout crassiore modo aut delicatiorē molita est. Certum quippe est longè minus *similaginis* reddere, quæ crassius molita est, & panem ex ejusmodi *similagine* esse candidiorem. Furfures nempe solidi remanent, & sola transit purissima farina. Cribrorum tamen facies diversæ hoc faciunt. Cribri pollinarij mentio apud *Plautum* & *Plinium*, quo pollinem succerni moris fuit. Habuit itaque & suum cribrum *similago*, quo succerneretur. Hoc *farinarium* cribrum *Plinio* dicitur, quod Græcis ἀδρότερον. Panes plebei & proprio cribro, non illo delicatissimo, purgabantur, cuius meminit *Satyrus*: & populi cribro decussa farina. Alia hodie fiunt ex setis equinis, alia ex lino, alia etiam ex laneo panno. Quæ ex setis facta sunt, *sassos* vocamus, & *sassare* cribro ejusmodi farinam transmittere. Id ex Latino venit *squassare* pro excussare vel exquassare. Ut *spofita* pro exposita: *sceptoria* pro exceptoria, & *similia* sexcenta, de quibus alibi. Gallorum inventis adscribit *Plinius* cribri genus ex setis: *cribrorum genera Galli è setis equorum invenere*. Durant hodieque. Hispani è lino excussoria & pollinaria. Σησιὰ. Inde fortasse *sassi* nomen. *Tamisos* vocamus, quæ ex lino vel lana, quasi *tramissos* à transmittenda farina. Addit *Plinius*: *Aegyptus è papyro atque junco*. Hoc genus proprie *κρόκινον* Græci vocarunt, si *Polluci* credimus: τὸ δὲ ἐργαλείον ἐν ᾧ τὰ ἀλδύρα διεσπέντο, τὸ μὲν ἐκ χοιρῶν ἀλέγμα κρόκινον. *Aegyptii* è papyro, sed Græci è junco texta habuere cribra: Idem vero dixere ἀλδύροτησιν cribrum ex linteo. Grammatici: εἰ δὲ τὸ κρόκινον κύκλῳ ἀντὶ τῶν χοιρῶν λινὸν τὴν σινδόνιον εἴη ἐξηρητημένον ὡς ἀκελεῖς ἐστὶν πὶ ἀλδύρων καθαίρειτο, ἀλδύροτησις ἐκαλεῖται. *He*

sychius: ἁλδρότης εἰς ἣν ὁ ἁλδρεὶς ἐξορίσθαι. Rectè sanè. Nam unicuique farinæ generi suum fuit dictum cribrum. Delicatus molitæ delicatior etiam cribro accuti molæ erat. Tale est ex linteo. Suis etiam nominibus vocabantur farinæ, quæ alio & alio modo molitæ essent. Subtilius comminutam molâ dicebant ἁλδρον: crassius frensam, κείνον. Inter utramque modicè molitam ἁλφρον. Galenus: ἁλφρον πέντε ἀληγεσμός κατὰ τὸ σύμμετρον τῷ μεγέθει δραχμῶν ὀνομάζεται. τὰ μὲν γὰρ μείζω κείνα, τὰ δὲ ἐλάττω ἁλδρεα. Inde ἀρτὸ ἁλδρότης, qui ex minutissima farina, χονδρότης qui ex crassiore. De quo infra. Κρησέρε etiam cribri genus ex laneo texto. Pollux: κρησέρε ἐξ ἐρίδ. Suidas παρὰ βόλαιον κοσκίνων exponit. Ita corrigendum pro κόφινον. Pro generibus etiam frumenti varia extiterit cribrorum genera. Alia ad hordeum purgandum, alia ad triticum facta. Unde κόσκινον κρησπιδόν in Δημοκρίτῳ apud Pollucem, & κόσκινον αἰρόπινον Aristophani, eodem citante. Helychius legit αἰρόπινον & exponit κόσκινον ἐν ᾧ πυροὶ σήθονται. Diversa sanè cribra fuere, quibus solidum granum purgabatur, & quibus farina molita decutiebat. Cribrum propriè hodie vocamus, quo frumenta solida succernuntur. Ex pergamento fit crebris foraminibus pertuso, quæ fordes transmittunt & vitiosa grana ut lolium, puro intus, ac sincero tritici grano residente. Inde αἰρόπινον κοσκίνον & κρησπιδόν. Quibus autem farina excutitur ac cernitur, σῆσος & ταμῖσος nominamus. Latini cribrum de utroque genere dixere, ut Græci κόσκινον. Cerniculum etiam nuncuparunt. Glossæ: Cerniculum, σύγκρισις. Item: incerniculum, τηλία. Græcis τηλία propriè circulus cribri. Sed hæc obiter. Similaginis subtilitas ac puritas non tantum molæ discrimine constat, sed etiam cribri. Hæc Græcè σιμιδάλης, & inde panis σιμιδάλης. Non hic tamen panis purissimus. Adhuc habuit, quo progredereetur. Sed Galenus videtur caruisse Græco nomine, quo exprimeret id genus, qui candidior nitidiorque semidalite fuit. Σιμιγάντην itaque Latina voce nuncupavit, id est, *siligineum*. Ergo *siligo* Latinis non genus tritici, sed veluti flos similaginis. Certè σιμιγάντην ita Græci accepere. Et ratio nominis hoc planè vult. Constat quippe, candore ac nitore præcipuum panem Latinis dictum *siligineum*. Si de aliquo tritici genere vox hæc esset intelligenda, fordidus atque ater panis æque posset hoc vocabulo designari, quam nitidus ac mundus. Nec enim ex tritico exempli gratiâ unius modi aut generis fit panis. Et ater & candidus ex eodem genere confici potest, qui tamen ex æquo triticeus appellari mereatur. Cur enim σιμιδάλης ἀρτὸς triticeus potius quam αὐτοπυρίτης, si uterque ex tritico compositus? Immo hunc magis jure suo vocaverim triticeum, qui solo solidoque constat tritico, cui nihil dempsisset cerniculum. Idem de filigine dici convenit, siquidem filigo genus sit tritici. Siliginem panem non eum duntaxat dixerō, qui ex subtilissima farinæ filigineæ parte confectus sit, sed etiam qui ex tota filigine, quæ furfuribus constat & farina. Nec juvabit dicere, quod adstruit Plinius, siliginem candorem esse sine virtute, sine pondere. Quantumlibet candida sit, suos utique habebit furfures, si tota adhibeatur pani faciendo. Nitidissimus autem ac mundissimus esse ac dici non poterit panis, cui furfures admixti. Atqui omnino & filigineus est, qui ex filigine integra factus, non separatim nec secretis à farina furfuribus. Latini tamen non de alio pane quam de mundissimo ac delicatissimo appellationem *siliginei* sumpserunt. Siligo itaque farinæ subtilissima pars, ex qua panis tenerimus ac purissimus. Quæ de filigine tradit ipse ille Plinius, ostendunt, non aliter usurpari posse hanc dictionem. *Siliginem*, inquit, propriè dixerim tritici delicias. Candor est, & sine virtute, sine pondere. Hæc definitio siliginis in florem farinæ tenuissimum, potius quam in tritici aliquam speciem conveniat. Quod enim quæso triticum, sine virtute, sine pondere? Non video quam bona queat ex illo tritico elici farina, quod nullâ sit virtute, nullo pondere? Imaginarium prorsus hoc triticum solo candore æstimatum, cui nec virtus nec pondus. Scio & siliginem apud Columellam legi pro frumenti

A genere. Hoc saltem Plinium excuset, quod sine auctore non erraverit. Invitus dicam, errasse Columellam. Res tamen ipsa cogit me, ut ita sentiam. Quin & eodem capite filiginem pro subtilissima farina posuisse Plinius apertè convincitur: *Iustum est è grano Campana, quam vocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis: præterea floris semodium.* Siliginem genus frugis facit, ex grano Campanæ molito è modio quatuor sextarios redire siliginis dicit, & floris semodium. Ergo hæc *siligo* pro farina cribro succreta. Quam hæc *siliginem* vocat in tritico dixit, *similaginem*. Et pro flore pollinem. Verba hæc sunt: *Similago è tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modis redire semodios, & pollinis sextarios quinque.* Ita autem appellant in tritico, quod florem in filigine. In tritico pollinem appellari testatur, qui flos dicitur in filigine. In illa ipsa filigine, quæ frumenti est species, *siliginem* quoque vocat id, quod *similaginem* in tritico dixit. Ergo non tantum significat frumenti genus, sed etiam ex illo frumento farinam, quæ respondet tritici similagini, ut ejusdem flos respondet tritici pollini. Hinc est quod Glossæ optimæ *siliginem* exponunt σιμιδάλην, quæ eadem est cum similagine. Hinc σιμιγάντης ἀρτὸς Galeno, ex tenuissimo flore farinæ factus. Idem Plinius: *è Pisana autem siliginis sextarios quinque: cætera paria sunt.* Et hæc *siligo* pro similagine, vel eo saltem, quod exæquatur tritici similagini. Quis enim dixerit è modio tritici, ubi molitum est & cribro decussum, redire sextarios tritici quinque? Plinius hoc planè significat, è modio siliginis Pisanae redire sextarios quinque siliginis. Siligo igitur duas res denotat, frumentum ipsum, & frumenti farinam vel farinæ medullam, quæ *similago* in tritico. Apud Varronem inter frumenti genera nulla mentio siliginis. Far tantum nominat & triticum. Farre Campaniam nobilem jactat, tritico Appuliam: *Quod far conferam Campano? quod triticum Appulo?* Notavimus ante, far esse zeam, eamque speltam hodiernam. Zeam in Campania Italiae maximè provenire idem Plinius ait, semenque ibi appellari. Non dubito, quin illud semen Campanum sit illud far laudatissimum Campaniæ, quod ipsi Campani dicebant *semen*. In eo farre *siliginem* Romani nuncuparunt, quæ in tritico *similago*. Inde & *siliginem* abusivè quidam vocasse videntur ipsum far Campanum. Hæc est Campana filigo Plinii, quæ siliginis dat quatuor sextarios & floris semodium, ut triticum reddit similaginis semodium, & pollinis sextarios quinque. An non eodem modo χονδρόν Græci quidam pro specie frumenti posuerunt, quod granum erat certo genere molitum? De quo paulo post, ut & de trago, quod & ipsum cum sit factitium, frumenti tamen esse genus ipse Plinius voluit. Quod *siligo* diceretur propriè ex farre, ut *similago* ex tritico; hinc factum, ut & *siliginem* pro farre usurparint nonnulli. Quod magnis auctoribus imposuit, qui siliginem quasi diversam à farre speciem acceperunt. Hæc nominum diversitas ubique Plinium fefellit, ut in *arinka* Galliarum propriâ. Difficulus eam exteri prodit, & esse quam *olyram* Græci dicunt. *Arinka* Galliarum, spelta est nostra, far antiquorum Romanorum, Campaniæ *semen*, ζεα Græciæ vel ὄλυρα. Eam intelligo zeam, quæ eadem cum olyra vel ejusdem generis. Difficillimè exteri speltam notum est, & supra notavimus. Idem Plinius in recensendis frugibus Græciæ peculiaribus, *zeam, olyram & tiphen* numerat. Atqui zea non debuit nominari, quæ juxta quosdam eadem cum olyra, juxta alios eadem cum tiphe. De filigine ita scribit idem Plinius: *E filigine lautissimus panis, pistinarumque opera laudatissima.* De simila hoc idem Martialis:

Nec poteris simila dotes numerare, nec usus;

Pistori toties cum sit & apta coquo.

G Quid enim hæc aliud significant, quam à simila laudatissima ac lautissima fieri pistinarum opera? Videtur autem simila delicatior ac subtilior etiam fuisse quam *similago*. Ut enim *cerago* non est vera ac sincera cera, *lappago* non germana lappa, atque ita de aliis idem nomen habentibus, quæ plura sunt; ita *similago* non

non protinus est simila, sed aliquid minus, quod tamen æmulatur simillam. Simila itaque eadem cum filigine, delicatior subtiliorque quam similago. Certè & σιλιγίνην ἄρτον Galenus puriorem facit quam σιμιδαλίτην. Ille quippe uno gradu præcedit: ὁ μὲν καὶ πρῶτα ἄρτος καλεῖται σιλιγίνης, ὁ δὲ ἑφεξῆς αὐτοῦ σιμιδαλίτης. Iste ex similagine, ille ex filigine. Similago itaque & filigo in eodem genere tritici, sed hæc prior potiorque. Certè & simillam ex tritico elicit Martialis, ex quo etiam similago. Simila vero eadem cum filigine. Sed Galenus, qui σιλιγίνην voce Romana vocat panem candidissimum, an Græcam non habuit, quibus id exprimeret? Immo habuit: potuit enim γυρίτας dicere. Diphilus Medicus apud Athenæum, quem ab ipso Galeno citatum inducit, eodem ordine progreditur in bonitate panis distinguenda, & per gradus disponenda: "Ἀρτοι φησὶν ἐν γυρίων εἶσι πολυτροφώτεροι καὶ δυνάμενοι μᾶλλον καὶ πᾶσι κρείττονες. Εἰς οἱ σιμιδαλίται, μεθ' ἐς οἱ ἀλδελῖται, εἰθ' οἱ συγχομισοὶ οἱ ἐξ ἀσπῶν ἀλδελῶν γινόμενοι. Perperam legitur in verbis Diphili: ἄρτοι οἱ ἐκ πυρῶν κελθῶν εἶσι πολυτροφώτεροι, καὶ κρείττονες, εἰθ' οἱ σιμιδαλίται. Non bene hæc comparatio procederet à genere frumenti ad genus farinæ facta. Meliores tritici panes hordeaceis, deinde semidalitæ. Atqui semidalitæ etiam ex tritico, & quidem ex tritici medulla, optimaque ejus ac præcipua parte. ἀλδελῖται quoque & συγχομισοὶ ex eodem tritico, quos & αὐτοὶ γυρίτας dixere. Scribendum igitur ἐν γυρίων, id est, ex polline. Inde, γυρίται ἄρτοι. Delenda autem & expungenda vox κελθῶν, quam adtextam liquet ab eo, qui legerat πυρῶν, & comparisonem fieri ab eo, qui legerat panes cum triticeo. γυρίων pollen, similagine etiam subtilior. Plinius in tritico pollinem vocari tradit, quod in filigine florem. Sed filiginem ibi accipit pro tritici genere. Aliis filigo eadem cum polline, & similaginis subtilissimo flore. Glossæ: pollen, γυρίων. Græci vocant & πάλιν. Quod interpretantur, τὸ λεπτότατον τῶν ἀλδελῶν. Florem quoque farinæ vulgò appellamus τὸ λεπτότατον. Potest etiam legi in verbis Diphili: ἄρτοι οἱ ἐκ πυρῶν σιλιγίνῃ εἶσι πολυτροφώτεροι, εἰθ' οἱ σιμιδαλίται. Sed γυρίται panes iidem cum filigineis ex mero polline facti. Galenus Romano vocabulo usus est, quia tum notius. Ut autem filiginem pro frumenti genere Plinius posuit, quæ medullæ tritici flos propriè fuit: ita & τεύχον pro semine sumpsit Orientis peculiari: Adjiciuntur his genera βρόμος & τραγός, externa omnia, ab Oriente inuenta, ὄρυζα similia. Immo tragos, facticia res, ut alica. Eodemque jure posset aliquis alicam inter genera frugum recensere quam tragum. Τεύχον πίνης, ut χόνδρος & πλοῦνης, tractatur in Geoponicis excerptis lib. III. Ex tritico Alexandrino fiebat. Alicæ similis erat, sed minus alibilis, quia multum ex gluma retinebat. Τεύχον apud Dioscoridem non est de frumenti specie accipiendus, sed de genere quodam facticio, ut est χόνδρος. Verba ejus hæc sunt ita legenda: Τεύχον τὸ γῆμα μὲν ἀπὸ πλοῦνης τῶν χόνδρων εἰσιν, ἀπὸ φώτερον δὲ πλοῦν, καὶ τὸ πλοῦν ἔχει τὸ ἀχρῶδες. Malè hodie in editionibus scribitur, ἀπὸ φώτερον δὲ πλοῦν. Hinc doctissimi Medici arripeunt τεύχον Dioscoridis genus esse tritici, quod zeæ comparatur. Χόνδρος est alica. Ita enim interpretantur Glossæ: Alica, χόνδρος. Quomodo fieret, Plinius sic explicat: Alica fit è zeæ, quam semen appellavimus. Tunditur granum ejus in pila lignea, Nam lapidis duritiâ conteritur. Nobilius ut notum est, pilo, vinetorum pœnali operâ. Nihilo plus sensûs in istis verbis quam in Nævii Buttubattis. Optimus liber sic legit: tunditur granum ejus in pila lignea ve duritiâ lapidis conterat. mobilis ut notum est pilo. Non hæc sanè conjectura. Quid pila distet à pilo notum est. Pilon mobile, pila immobilis. Pilon est τὸ ὑπερον, id quod tunditur; pila mortarium, in quo tunditur. Glossæ: pila, ὄλμος: pilon, ὑπερον. Alibi hanc differentiam

A adstruximus. In pila lignea ideo tundeatur granum zeæ ad faciendam alicam, non in lapidea, ne lapidis duritiâ contereretur. Non erat autem conterendum, sed tantum deglubendum: eouque enim tundeatur, donec excussæ omnes essent tunice. Excussis tunicis iterum pilo concidebatur, medulla nudata. Tria ejus genera fiebant, minimum, secundarium, & grandissimum. Hoc apherema, inquit Plinius appellant, ἀφαίρεμα. Cui scilicet solæ ferme tunice corticæ detractæ essent, grano solido manente nec confrecto. Hic propriè Græcis χόνδρος; cujus tria genera traduntur. Sed grandissimum optimum. Geoponicæ Eclogæ: ἐπὶ τῇ αἵμα ὀππιδίῳ, καὶ κίτῳ κοκκινάειδω ἀδρότερον καλλίς δὲ ὁ πρῶτος σηδεὶς γίνεται χόνδρος, δρότερον δὲ ὁ δεύτερος καὶ ἐλάττω ὁ τρίτος. Idem dicit quod Plinius, sed clarius hæc eadem expressit paulo post, ubi de Alexandrinæ alicæ confectioe agit, his verbis: posteaque gypsi pars quarta inspargitur, atque ut cohasit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, excepticia appellatur, & grandissima est: rursus qua transit, artiore cernitur; & secundaria vocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Græca Georgicorum clarè his explicantur. Quæ excepticia in editis vocatur, in libris est exceptica. Omnia no debet esse: Sestica appellatur. Σηστική: sic vocata καὶ ἐξοχήν, quæ prima cribro excussa est latiore, quod farinarium vocavit Plinius, Græcus auctor ἀδρότερον. Ex his patet χόνδρον Græcè dici, quæ Latinis alica. Ideo autem Græcè χόνδρος, quia crassioribus fragmentis tusum, non in farinam molitum. Sic χόνδρος ἀλῶν, micæ salis, & χόνδρος λιβάνος micæ thuris. Hinc πυρὸς χονδρώδης crassius molitum far apud Athenæum: ἐλεκίαν δὲ καλεῖσθαι ἄρτον τὸν ἐξ ἐρηρειγμῆς καὶ ἀσπῶς πυρὸς γινόμενον καὶ χονδρώδης, qui ex fracto tantum contusoque, non commolito frumento factus esset. Inde & χονδρείτης ἄρτος ex tritico grandioribus micis fressio, qualis est χόνδρος. Huic simile tragum & pari modo fiebat, tusum in pila granis, donec detriti essent utriculi. Plinius eodem capite sub finem: è zeæ pulcrus quam è tritico fit tragum, quamvis id alica vitium sit; candorem autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert. Ita legendus ille locus cum in editis habeatur: è tritico fit granum. In Rigaltiano legitur: fit granum. In optimo Thuanæo: fit tragum, manifesto pro tragum. Mirum est potuisse Plinium imaginari aliud esse τεύχον, cum masculino genere enuntiatum: aliud, tragum neutro. Τεύχον illi inter genera frugum externa reponitur: tragum de grano usurpatur tuso ac præparato, quod simile esset alicæ five χόνδρος. Tragum alicæ vitium dicit. Minus certè bonum quam alica traditur. Hesychius: χόνδρος, τεύχον ἢ ἄλιξ, ἢ παχύς ἢ μωρός. Adeo simile tragum chondro five alicæ, ut alterum explicetur altero. Græci etiam voce ἀλιξ usi sunt, quam ex Latino alica fecerunt. Dioscorides in elleboro albo: διδοται δὲ νήσσι καὶ ἐαυτὸν καὶ μετὰ σισύμβῃ καὶ θαψίας χυλῇ ἢ ἀλικῇ ἢ μελικεράτῃ. Ita vetus codex. ὁ ἀλιξ, bac alica. In Glossis Nicomedis lego: ἀλιξ ἢ σιμιδαλίη. Certè & apud Hesychium legere est χόνδρον explicatum σιμιδαλιν: & χονδρίτιν, παχείαν σιμιδαλιν. Sed & χονδρένης exponitur, σιμιδαλιν ποιῶ. Diversi tamen panes χονδρίτιν & σιμιδαλίται. Philistion apud Athenæum dicit τῶν χονδρίτων τὰς σιμιδαλίτας ποιεῖς ἰσχυρὰ μᾶλλον πεφυκέναι. Nec dubito tamen, quin crassior semidalis five similago, χονδρίτης & χόνδρος appellata sit. Etenim tam χόνδρος quam σιμιδαλίς, medulla tantum erat, tritici vel farris moliti fursuribus purgata. Sed σιμιδαλίς tenuior, χόνδρος crassior. Hæc enim χόνδρος proprietas. Χόνδρος ἀλῶν sunt παχείας ἀλῆς Hesychio. Ita & χόνδρος σίτων grana tritici crassiusculis fragmentis concisa, non minutim contrita. Latini alicam dixere ab alendo. Græcè χόνδρος, ab ea quam diximus causa. Cum hæc ita se habeant, sunt nihilo minus, qui χόνδρον inter frugum genera quasi tritici speciem retulerunt. Paulus Ægineta χόνδρον σίτης πῖδος. Et Galenus lib. I. de Alimentis: τὰ γένεα τῶν πυρῶν εἰσιν ὁ χόνδρος, ἰκανῶς τεοφίμων τε καὶ γλίσχρον ἔχων τὸν χυμὸν. Addit ab antiquis Medicis

dicis τῇ ἀποσπαστικῇ appellari πυρόν. Quis non miretur tantam inscitiam in tanto viro. Hippocratem citat, qui dicit ἐκ τῶν χόνδρων κατεσκευασμένους ἀγρυς, τοφίμους μὲν εἶναι, ἀσπιδωρεῖν δὲ ἤτιον. Non de illo frumenti genere hoc tradit Hippocrates, sed de certa farinae qualitate, quam crassioribus fragmentis molitam sic proprie vocarunt. Panes, qui ex tali farina fierent maxime alibres dixit. Hi χόνδρον appellati, ut σμιδαλίτην qui ex semidali. Quæ nec ipsa inter frumenti genera, sed farinae genus. Galeni ætate χόνδρον Græci non amplius pro alica usurpabant, sed Latina voce utebantur depravatâ ἀλιξ. Ideo ignotus illis antiquorum χόνδρον. Ideo & pro genere tritici id interpretati sunt. Græci recentiores in eadem sententia, quia priores sequuntur. Neophytus: χόνδρον οἱ δὲ διόσκουρον καλεῖσιν, οἱ δὲ ζέα, ῥωμαῖοι δὲ φάριον, οἱ δὲ χόνδρον γίνεσθαι μὲν ἐκ τῆς καλαμῆς διόσκουρον ζέας. Priorum & posteriorum Græcorum opiniones miscuit. Apud antiquos χόνδρον facticium quid ex zea, quod Romanis alica. At recentioribus χόνδρον genus tritici, far nimirum vel zea. Arabes sequuti sunt istos, qui Græcum illud χόνδρον de tritico Romano accipiunt ac dant. Avisena vocat خندروس. Latine legunt chondarus. Sed totidem literis potest legi chondros. Interpretatur الحنطة الرومية, albantha alrumi, id est, triticum Romanum. In Alpagi expositione Arabicorum nominum perperam scribitur, candarusum esse genus frumenti Romani. Quod in Lexicum vulgare cum hoc vitio translatus est. Scribendum enim: candarus Rum, idem quod candarus Rumi, خندروس

روم, ut haur Rum populus, Romanica vel Romanensis. Nequis ergo jam miretur de filigine, quæ cum farinae medulla sit tenuissima ac purgatissima, in speciei transit appellationem apud Latinos, eodem plane exitu ac fato, quo χόνδρον & τζαρος apud Græcos. Plinium & qui pariter cum eo errarunt, filiginem sumentes pro genere tritici, videntur in hunc errorem induxisse antiquiores male intellecti, qui filiginem cum tritico sæpe numerant. Hi vero ita acceperunt, quasi tritici genus non ex tritico esset. Celsus Plinio anterior clarè filiginem posuit non pro genere tritici, sed pro certæ qualitatis ex tritico farina, lib. II. cap. XVII. Firmius est triticum quam milium, id ipsum quam hordeum, & ex tritico firmissima siligo: deinde simila, deinde cui nihil ademptum est, quod αὐτόπυρον Græci vocant, infirmior est. Ex polline infirmissimus panis cibarius. Sic filiginem cum simila componit ex tritico utrumque, ut σιλιγνίτην ἀγρυς Galenus cum σμιδαλίτη. Ergo simila Celso eadem cum Græcorum σμιδαλίτη. At siligo purior erat, ex qua purissimus panis conficiebatur ac primæ notæ. Eadem denique serie procedit Celsus in assignandis panis gradibus ac differentiis, ut Galenus. Σιλιγνίτης ἀγρυς maximi alimentum. Is ex filigine. Σμιδαλίτης ex simila, qui secundam obtinet dignitatem. Tertio loco αὐτόπυρον, cui nihil demptum. Quartum possidet ὀξύπυρος. Celsus cibarium vocat ex polline. Sed cibarium panem ex polline factum non possum mihi persuadere, panem nimirum pessimum ex tenuissimo farinae flore. Scribendum auguror apud Celsum: Ex omnibus infirmissimus panis cibarius, vel ex omni. Forte etiam scripserit: excusso polline infirmissimus panis cibarius. Αὐτόπυρον panis, cui nihil dempsit cribrum, in quo farinae cum furfuribus solidæ. Post eum est cibarius, qui secundarius, ex ea factus farina, unde pollen excussus est. De secundario pane paulo post. Heic filiginem videmus à Plinio inter frugum genera relatum, quomodo & tragus, quod est sine chondro, inter externa frumenta & Orientis propria recensuit Idem. Alicam ab eo inter fruges numerari frustra quidam opinantur ex uno aut altero vitioso loco, qui obiter heic emendandi. cap. XI. Sed inter prima dicatur alica ratio præstantissima saluberrimæque, quæ palma frugum Italiam contingit. En inquit alicam appellatam palmam frugum! Non certè si locus purgetur, qui in veteri Thuanæo,

A cui reliqui consentiunt, sic conceptus est: Sed inter prima dicatur & alica ratio præstantissime saluberrimæque palmam frugum indubitata Italia contingit. Fit sine dubio & in Egypto, sed admodum spernenda. Pauxillo negotio sanari sic potest, ac reduci in integrum: Sed inter prima dicatur & alica ratio præstantissima & saluberrima: in qua palma frugum indubitata Italia contingit. Fit sine dubio in Egypto, sed admodum spernenda. Alica non frugis genu, sed ex fruge fit. Ex eo argumentum ducit Plinius palmam frugum indubitatam Italiae contingere, quod in ea provincia optima fiat alica. Non enim fieri laudata potest alica nisi ex fruge præstantissima. In Egypto quoque conficiebatur alica, sed admodum, ut idem ait, spernenda. Ergo vel inde constare debet, meliores esse fruges Italicas Egyptiis. Ex zea præcipue conficiebatur alica. Eam docuimus esse speltam. Quod & à Plinio colligas, ubi exequitur alicæ conficiendæ rationem apud Egyptios: pisunt cum arena, & sic quoque difficulter deterunt utriculos. In tritico nulli sunt utriculi deterendi, sed in sola cute labor est. Utriculos autem vocat Plinius in zea glumam ipsam sive folliculos, qui admodum difficulter in spelta deteruntur, adeo ut in area tribulis exteri non possint, sed molendinis propriis opus sit. Ἐλυττα vocat Dioscorides in zea, quos Plinius utriculos. Glossæ: gluma, ἔλυττον. Tunicas alibi dixit de alica Campana, sed cutem ipsam videtur intellexisse: excussis inde tunicis iisdem armamentiis nudata conciditur medulla. Græcus auctor in Alexandrino tragico ὑμῖας vocat: ἄγρης δὲ οἱ τε ὑμῖνες δὲ οἱ τε ἰνῶδες δὲ ποπέσι. Sed per ὑμῖνας planum est dicere velle cutem ipsam tritici ac veluti interiorem tunicam. De tritico loquitur, ex quo fieri docet illud tragus. In tritico autem nihil aliud exterendum præter membranaceam cutem, quâ medulla tegitur interior. In zea sive spelta οἱ τε ὑμῖνες δὲ οἱ τε ἰνῶδες δὲ ποπέσι. Sed ex tritico fieri docet illud tragus, ut χόνδρον ἐκ τῆς ζέας. In tritico nihil aliud exterendum præter membranaceam cutem, quâ medulla interior tegitur. In zea sive spelta utriculi etiam exterendi, & præterea tunicæ illæ membranaceæ. Certe utriculos apud Plinium non possis aliter capere quam de folliculis zea, quos admodum difficulter deteri certum est. Tunicas etiam vocat alibi exteriores folliculos sive utriculos frumenti: Tunica frumento plures, hordeum maxime nudum, & arinca, sed præcipue avena. Ex Græcis Theophrasti, qui χιτῶνας appellat ac λοπῆς: μάλα δὲ γυνοσπέρματι καλεῖται, πολύλοπον δὲ καὶ ἡ δίφρη καὶ ἡ ἔλυττα. Idem de tritico dicit, esse ἐν χιτῶσι πολλοῖς. Vocant etiam ὑμῖνας, unde οἱ τε ὑμῖνες, qui multis ejusmodi folliculis est vestitus. Hoc Plinium fefellit. Est alius locus apud eundem, quo manifestius quam priore alicam videtur inter fruges ponere, cap. VII. Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Verna ibi alica non potest morari. Si aliquid frumenti genus potuit appellari alica, id merito debuit, ex quo alica fiebat. Hæc zea est, quam nemo locus apud eundem repofuit. Scribe in illis verbis: Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, aliqui appellant. Zea propria materia conficiendæ alicæ. Campanam maxime laudat Plinius. Idem & filiginem campanam commendat. Sed & far Campanum optimum Varroni habetur. Hæc tria idem sunt. Hinc alicam quidam etiam far dixerunt, quod ex farre, id est, zeâ fieret. Glossæ: far, farris, χόνδρον. Græci recentiores φάγον appellant, quem alii à chondro sive alica sejungunt. Siligo proprie ex zea, id quod simila ex tritico. Lautior panis ex zea quam ex tritico fieret, idcirco & filiginem similagini prætulerunt. Quidam etiam filiginem pro flore ac polline acceperunt. Ut σιλιγνίτης ἀγρυς in eodem genere præstantior ac mundior, quam σμιδαλίτης apud Galenum, qui σιλιγνίτην vocat, id est, filigineum, quem Diphilus γυλίτην, id est, polineum. Duplum filigini pretium ad similaginem: Plinius cap. X. Panes è modio similaginis cxxii. è florismo-dio cxvii. Panes è similagine sunt, qui σμιδαλίτην Galieno: è flore οἱ γυλίτην καὶ σιλιγνίτην. Addit Plinius: Pretium huic annonæ mediâ xl. asēs. Similaginis pretium huic annonæ mediâ in modios farina xl. asēs, similaginis castrata du-plum

plum; octonis affibus amplius filiginis castrata. Ita legenda hæc auctoritate vetusti codicis & ratione addicente. Ex variis ista compilavit auctoribus, & temere in unum congescit, quæ plerumque diffidebant. Mediâ annonâ farinæ modius vænibat quadraginta affibus, similaginis castratæ duplum. Sic vocat *similaginem castratam*, ut *filiginem castratam* hoc ipso loco, & paulo ante: ubi tamen de filigine castrata ita loquebatur tantum quam frugis ipsius appellatio hæc esset: *justum est de grano Campana, quam vocant castratam, de modio redire sextarios quatuor filiginis*. Non possum satis in his admirari Plinii inconstantiam ac levitatem. ibi *filigo castrata* granum ipsum, & grani quoddam genus Campani, ex quo redibant de modio filiginis sextarii quatuor. Siligo nempe ex filigine redit, ut triticum de tritico. Nugæ. Duo quoque eod loci genera filiginis facit: unum castratæ quam reddere dicit de modio quatuor sextarios filiginis; alterum gregalis sine castratura, quæ reddebat sextarios quinque. De grano ipso ac fruge loquitur, quam in castratum & gregalem, quæ sine castratura erat, distinguit. At hic filiginem appellat castratam ut similaginem castratam, & de ea filigine intelligere palam est, quæ farinæ tenuissima ac delicatissima pars. Nam & similago propriè medulla farinæ absque furfure. Farina dicitur, quæ utrumque contineret, medullam & furfures. Hujus pretium mediâ & communi annonâ fuit quadraginta assium. Duplum similaginis castratæ. Siliginis autem castratæ octonis affibus amplius. Sic modius similaginis castratæ octoginta affibus vænundabatur, filiginis castratæ octoginta octo. Non igitur filigo castrata de grano ipso, sed de farina: ut nec triticum dicitur castratum, sed similago de tritico. Castratam autem vocari puto similaginem leviter tantum cribro decussam, nec tantum subcretam, quantum poterat succerni. Colligo id ex ipso Plinio, qui filiginis castratæ quatuor duntaxat sextarios de modio redire ait, cum gregalis quinque redirent: *vel de gregali sine castratura sextarios quinque*. Palam est gregalem vocatam quæ ad plenum perfectumque subcreta esset, absque castratura. Castratam contra parcius excussam. Hæc melior pauciorque. Nam plus redibat de modio gregalis quam castratæ. Gregalem vocat sicut communiter excuti solebat, & perinde vulgarem ac vilem. Sic *gregale testum* Senecæ in epistolis. Græci eo sensu ἀγελαιον & χυδαῖον nuncupant. At castrata selectior. Ut *castrata sacco vina*, in Quærolo non Plautino pari significatione legimus sacco transmissa & liquata. Fuit cum putarem, dici castratam, de qua sumptus esset flos vel pollen. Alio ducunt Plinii verba, Siligo in zea sive spelta, quod similago in tritico. Et similiter utraque castrata eodem sensu. Siliginis pretium octo affibus in singulos modios superabat pretium similaginis. Ex modio farinæ non solum similago redibat, sed pollen interdum sumebatur. Plinius: *Clusina Aretinaque etiamnum sextarios filiginis adsciunt, in reliquis pares; si vero pollinem facere libeat xvi. pondo panis redeunt, & cibarii tria, furfurumque semodius*. Per panem intelligit filigineum de zea, vel similagineum de tritico, quem a cibario distinguit, qui & secundarius dicebatur. Ita vocabant purgamenta castratæ filiginis vel similaginis, quæ iterum excutiebantur. Ex ea farina, quæ secundò fuerat excussa, panis secundarius sive cibarius confici solitus erat. Cum enim castrata similago parcente manu decussa foret, iterum eam farinam, unde excussa fuerat, cribro trans mittebant angustiore & quod inde transmissum erat, panem secundarium faciebant, qui & cibarius. Plinius: *Et cibarii, quod secundarium vocant, sextarios quatuor*. Ita planè vocant non ipsum panem cibarium, sed id quod iterum subcretum esset, & secundarium dictum quasi secundò cretum, ut *alica secundaria*, secundò subcreta. Hodie vocamus in idiomate nostro, *regretale* quasi *recretale*, id est, iterum cretum. Et panem de regretali vocant, qui Romanis *cibarius*. Celsus vocat cibarium, unde pollen excussus. Vide supra. Ex modio igitur farinæ hæc quatuor redibant, similago, flos sive pollen, secundarium, & furfures. Plinius ita capiendus in his verbis: *similago de tritico fit landa-*

A *tissima*. Ex Africo justum est redire semodios, & pollinis sextarios quinque; praterea, secundarii sextarios quatuor, furfurumque tantundem. Habes in totum ex omnibus unum & viginti sextarios. At modus tritici & decem sextariis constabat. Sed idem molitum in viginti & unum ampliusque interdum sextarios ibat. Notum quippe est, non eadem mensura capi posse farinam, qua triticum capiebatur. Rarus ac derutus tritici modius sæpe plus quam cumulatam farinæ reddit. Discrimen ad plus & minus ex molituræ modo pender. Quin etiam certum est suspensa ac parcente mola fractam potius, quam ad minutiem extremam redactam, panem efficere candidiorem. Talis erat propriè σμιδαλιν vel simila Latinorum. Hinc & σμιδαλιν quidam cum χόνδρον eandem faciunt, quæ crassior est, & veluti in grumos tantum conesa. Ita & filigo fiebat; sed hæc ex zea, ut simila vel similago de tritico. Corruptissimus longè locus in Plinio sequitur ita vulgo excusus: *Est & alia distinctio: similago L. pollin autem xvi. pondo panis reddere visa, tritici xxx. cum triente, & secundarii panis quinas selibras, totidem cibarii & furfurum sextarios sex*. Si quis hæc aliquid boni sensus percipit, gratum fecerit, si poterit facere, ut & ipse percipiam. Conjecturæ doctorum hominum vix hæc sunt tolerabiles. Reddemus veterem lectionem & ex ea conjecturam nostram. Sic igitur habet Thuanæus omnium optimus: *Est & alia distinctio semel temp. L. pollinatam xiv. p. panis reddere visa xviii. tercia. xix. cum triente, & secundarii panis quinas selibras totidem cibarii, & furfurum sextarios sex*. Nec longè ab hac scriptura abeunt diversi cæteri codices. Loco desperatissimo salutem restituas si scribas: *Est & alia distinctio, semel nempe pollinatam xiv. pondo panis reddere, bis xviii. tercio xix. cum triente & secundarii panis quinas selibras, totidem cibarii, & furfurum sextarios vi*. Plures ante distinctiones retulit, quot sextarii similaginis & filiginis, pollinis, secundarii ac furfurum de modio redirent: quot pondo panis farinæ filiginæ modius redderet in Gallia & Italia: quot denique numero panes de modio similaginis, atque de modio floris fierent. Nunc aliam esse distinctionem docet, quot nempe pondo panis de semel pollinata farina reddantur, quot de secundò pollinata, quot tertio. Legitimum erat, bis tantum pollinare. Unde secundarium dictum quod redibat de farina secundo excussa, idemque cum cibario, quia ex eo secundarius panis fieret. Hæc ubi ter pollinari ostendit, secundarium a cibario separat, & secundarium quidem pro secundò subcreta ponit, cibarium pro ea quæ tertio decussa est. Verbo pollinari hæc latè usus est pro subcernere, & cribro excutere, non propriè pro eo quod est pollinem facere. Dicit igitur semel pollinatæ farinæ modium quatuordecim pondo panis reddere, bis pollinatam decem & octo. Quæ tertio pollinatur novem ac decem cum triente, & secundarii panis quinas selibras totidemque cibarii, & furfurum sextarios sex. In ea quæ semel pollinatur, duæ tantum res sunt, furfures, & similago sive pollen. Nam & pollen pro similagine ponitur, ut similago pro polline, ubi scilicet non fieret seorsum pollen & similago. In secundò pollinata tres simul res sunt, similago sive pollen, secundarium & furfures. In ea rursum, quæ tertio pollinatur, quatuor habentur rerum differentia, pollinis, secundarii, & cibarii quod tertiarium licet dicere, & furfurum. Aliquando pollen & similago distinguebantur, & pollen pro tenuissimo flore triticeæ farinæ sumebatur. Nam florem dicebant in zea sive spelta, qui pollen erat in tritico. Flos autem ille non de similagine sumi solitus, sed ex farina cribro proprio decussa quod dicebatur *pollinarium*, aliud a farinario quo similago cerni solebat. Mentio pollinarii & farinarii cribri apud Plinium eo capite: & farinarium quidem vocat, qui in Græco auctore unde sumpsit, dicitur ἀδρόπεος & χόνδρινος. Ad filiginem quod attinet, certum est medullam zæ sic propriè quibusdam appellatam, ut *simila* & *similago* vocabatur tritici medulla farinario cribro transmissa, ac decussa. Hinc & filiginem impropriè pro ipsa zea dixerunt. Ut & χόνδρον, qui ex tritico fiebat, pro ipso

ipso tritico. Ita & *τρίτων* Plinius pro genere frumenti accepit. Siligo Galliae eidem Plinio est *arinca*. Siligo Campaniae est *zea*. Haec spelta est hodiernae. Idem perpetuam *ζεάν* *ἀπὸ τῆς ζέας* distinguit, & & *ziam* illam vocat, istam *zeam*. Ita enim scribit cap. x. *Apud Gracos est ζία, traduntque eam ac tithen, cum sint degeneres, redire ad frumentum*. Sic cyperum & cypirum alibi discevit cum idem sit aliis *κύπερον* dictum, aliis *κύπερον*. Eo autem modo siligo, tragus, & chondros pro frumenti generibus usurpantur, quo apolecton, cybium, tomus thuriænus & thyrso pro piscibus ab eodem Plinio sumuntur, quæ partes sunt piscium majorum sale duratæ. Ita ergo & siligo quæ pars est zeæ vel zea molita ac cribro excussa, pro ipsa specie venit. E siliginis modio filiginis quatuor sextarios redire dicit. Per hanc filiginem in promptu est debere intelligi farinam tenuissimam: per illam granum ipsum. Sed & quod ante monstravimus filiginem in zea respondere similagini triticeæ, contrarium plane apparet ex proportionem, quæ traditur inter similaginem & triticum. E modio quippe tritici semodium similaginis redire scribit. At ex modio grani filiginei quinque tantum vel quatuor sextarii filiginis redibant. Pollini itaque potius siligo respondet quam similagini. Nam pollinis quinque sextarios unum modium tritici Africi reddere idem affirmat. Atqui idem asserit pollinem appellari in tritico quod florem in filigine, è tritici modio semodius similaginis redibat, qui sunt octo sextarii, pollinis autem sextarii quinque. At è modio grani filiginei refert idem justum esse, ut quinque sextarii redeant filiginis non castratæ, & præterea floris semodius. Non ego perspicio, quomodo plus redire possit floris quæ tenuissima farina fuit quam filiginis. Si flos in filigine idem quod pollen in tritico, eadem proportio debet esse floris è filigine redituri & pollinis è tritico. Contra videmus servari similem proportionem similaginis in tritico, & floris in filigine. Nam justum esse dicit è modio tritici redire semodium similaginis, ut è modio filiginis, semodium floris. Hæc non conveniunt. Siliginem pro flore farinæ, vel polline quidam posuerunt. Unde *σλιγίνης ἄρτος* Galeno idem qui *γείτης* Diphilo. Ex eodem quippe genere confici *σλιγίνην* & *σεμιδαλίην* prodit, sed filigineum esse purissimum. Alii rursus filiginem usurparunt, pro similagine zeæ. Alii pro ipso filigineo grano, id est, zea, ex qua siligo educebatur ut ex tritico similago. Plinius qui ex diversa lectione illa omnia congeffit, quæ de pisturis & panis faciendi ratione habet, nihil horum digessit nec distinxit, sed pleraque inter se pugnancia velut concordantia miscuit. *Siliginem* apud Latinos auctores passim ponitur pro mundo, qui ex polline fit ac

A flore mero farinæ. Acro in Horatium de pane secundo loquens eum esse ait, qui non sit *siliginem*, non *primus*, non *postremus*, sed *dispensatorius*. Vocat *siliginem* panem ex mero polline factum, quem *σλιγίνην* Galenus. Primum autem è similagine, id est, è farina semel tantum excussa. Hic *σεμιδαλίης* Galeni. Secundus panis illi idemque *dispensatorius*, qui ex secundario fiebat, id est, ex bis pollinata farina. Postremum appellat, qui ex tertio pollinata constabat. Hoc plane convenit cum illa distinctione Plinii quam ante exposuimus. *Panis mundus*, & *panis sequens* invicem opponuntur in Historia Augusta. Ut apud Lampridium: *panis mundi pondo xxx. panis sequentis ad donandum pondo l.* ubi *panis mundus* idem cum primo, ex primaria similagine: *sequens* vel *secundus* ex secundaria vel secundario transmissa. At mundissimus erat siliginem ex mera filigine vel polline. Quatuor heic habemus panum gradus ac differentias à mundissimo ac filigineo ad ultimum ad deterrimum descendentes, totidem quot apud Galenum, qui & *πυρίαν* addit quintum & extremum, qui canum potius panis est quam hominum. Comparemus itaque Galeni Græcas appellationes cum Latinis veteris Horatii interpretis. *Siliginem* hujus panis, Galeni sit *σλιγίνης*. *Primus*, *σεμιδαλίης*. *Secundus*, *συγκομιστός* ἢ *ἀυτοπυρίης*. *Postremus*, *ὁ ἐμπύρος*. Hic enim ultimus panis eorum, qui vulgo homini sunt edules. Quintum adjicit Galenus *πυρίαν*, cuius non meminit ille vetus interpres, ut nec Plinius in illa sua distinctione, quæ farinam ter pollinat & furfures è panibus separat, quia non ex his panis fieret. Panis autem *secundarius* ut vinum *secundarium*, Græcè *δευτερίας οἶνον*, maceratis aqua vinaceis. Ut *secundarius* panis, Latinis idem *cibarius*, ita vinum *secundarium* dicebatur Græcis *πικνός* absolutè, quasi *potarium* dicas. Dioscorides: *ὁ ἡ καλὸς καὶ δὲ δευτερίας ὁ ἐνίοις πικρὸν καλεῖται*. Et quomodo panis *cibarius* vocatus etiam *dispensatorius*, qui servis & operis plebique dispensaretur, ita & vinum *secundarium* hodie dicimus *dispensatorium* quod datur operariis servisque. *Dispensam* vulgus appellat. Veteres Romani *operarium vinum*, Plinius de secundario sive lora: *Sed tamen inter operaria vina numeratur*. Panis è similagine, est quem *primum* vocatum diximus veteri Horatii interpreti, panis è flore quem *siliginem* ille vocat. Sed hæc alibi de panum differentis, pondere & proportionem latius. Hic ostendere libuit, quanta ævo labente permutatio nominum contigisset, & quantum errorum contingeret ex *ἑμῶν νομίσαι*. Zeæ triticeæ *ἑμῶν νομίσαι* altera zea quæ est Libanotis, nisi falsus Dioscorides. Eam etiam *καμψανέμαν* dicit a ventis flectendi vel frangendi potestate. De qua viderint Herbarii. Certè & Neophytus *ἀνεμοδάκτυλον* dictam asserit.

C A P U T LVIII.

De rhu Syriaco & condimentario.

Tritici mentio heic mihi revocat in mentem lili genus quod *murinum* Latini dicebant. Græce dicitur *φοίνιξ*. Dioscorides *ἔσθ* etiam appellatum docet: *φοίνιξ οἱ δὲ ἔσθ*, οἱ δὲ *ἀγρίων πα*. Timeo ne falsus sit. *ῥῆς ἐρυθρὸς* Græcis vocatur semen fruticis coriarii. Idem etiam quibusdam dictus videtur, *ἔσθ* *φοίνιξ*. Nam idem quod *ἐρυθρὸς*. Hinc putarint *φοίνικα* herbam etiam *ἔσθ* nuncupari. Si verum dixit, in his vocabulis *ἑμῶν νομίσαι* est. Dubitare etiam video eruditos atque inter se disputare de rhu frutice utrum plura ejus genera sint, an duntaxat unum. Causa dubitandi, quia plura nominantur in veterum scriptis Medicorum, eaque cognominibus distincta. Alium vocant *ἔσθ* *μαχαλὴν*, alium *βυρσοδεψικὴν*, alium denique *ἔσθ* *Συελακὴν*. Posset aliquis dicere, tres esse has diversas appellationes ejusdem rei, sed ubi in eadem synthesi hæc omnia simul genera legimus addi, vix

A liceat hoc dici. Sexcentis porro locis apud Myrsipsum hæc tria simul mixta in eodem medicamento observare est. Unum aut alterum locum exempli gratia adducam. In Emplastro *ιιι. κινάμωμον, σιδῶν, ἔσθ* *μαχαλὴν, ἔσθ* *Συελακὴν, ἔσθ* *βυρσοδεψικὴν*. Item in Emplastro ad coeliacos & dysentericos: *ἔσθ* *δαν, πὸ ἀλδύρον, ἔσθ* *δ. ἔσθ* *μαχαλὴν, ἔσθ* *Συελακὴν, ἔσθ* *βυρσοδεψικὴν*. In aliis passim Emplastris & compositionibus medicamentorum hæc tria genera simul juncta semper legas. Quibus omnibus locis *ἔσθ* *μαχαλὴν* libri veteres omnes scribunt. Hoc argumento motus Fuchsius non immerito nec sine ratione totidem genera rhois, quot essent cognomina putavit. Validum tamen contra ejus sententiam telum suggerit Dioscorides, se rhun obsoniorum quem *μαχαλὴν* alii nominant, semen esse rhois coriarii affirmat: *ἔσθ* *ὁ δὲ πὶ ὄψα ὁ ἐνίοις ἐρυθρὸν καλεῖται, καρπὸς ἐστὶ τῆς καλῆς βυρσοδεψικῆς*.

rufus, cur ῥῶς ἐρυθρός Græcè dicatur hoc semen nescio: satis esset dicere ῥῶς. Multi ad distinctionem fruticis semeris ῥῶς vocarunt ῥῶν ἐρυθρόν. Plinius subrutilum esse fruticem dicit, & manifesto ῥῶν ἐρυθρόν pro frutice accepit, quamvis paulo post scribat ῥῶν, qui erythros appellatur, semen esse fruticis coriarii. Olim, ut dixi, foliorum tantum usus fuit ad perficienda coria, hodie surculi cæduntur quotannis ubi cubiti magnitudinem attingere, deinde siccantur, & in pulverem conteruntur, & sic coria perficiunt. Apud Græcos recentiores in Lexicis eorum medicis reperio ῥῶν μαρμαίον, ῥῶν ἐρυθρόν & ῥῶν Συριακόν pro eodem poni, & Σμακίον vel Σμακίον exponi. Neophytus: ῥῶν Συριακόν ἔστιν ἐρυθρόν ἢ μαρμαίον, τὸ Σμακίον ῥῶς συνήτως τὸ ῥῶν. Idem inveni in alio Lexico iatrico: τὸ μαρμαίον τὸ σμακίον, ῥῶ βυρσοδεψικόν, τὸ ῥῶν. Ergo Σμακίον proprie de rhoe rubro & culinario, quod semen est: ῥῶν vel ῥῶδον de coriario. Alibi tamen hæc confunduntur. Nam legi etiam Σμακίαν de rhoe frutice coriario. Et sane Arabes *sumac* vocant ipsum fruticem qui Græcis ῥῶς سماق. Præterea ῥῶν vel ῥῶ-

δον, quo nomine proprie appellant coriarium. rhun, diminutivum est à ῥῶς, ut μνέδον à μνῆς; βῆδον à βῆς. Glossæ: *pluma*, μνέδον. In aliis: *pluma*, πνέδον, μνῆς. Ita legendum. Ergo ῥῶδον idem quod ῥῶς. Profecto ῥῶν Συριακόν non putem differre genere aut specie à communi, sed bonitate. Et fortasse ex Syria semen afferebatur tanquam condimentis optimum. Quod ad *sumac* Arabicum attinet, non frustra crediderim ex Latino detortum esse sæculi sequioris, quo *summari* pelles dicebantur pro perfici & consummari. Nam *summare* est πλεῖν. Inde *rhun summacium*, coriis summendis, & perficiendis idoneum. Glossæ: *summare*, πλεῖν, κεφαλαῖον, summam & ultimam manum alicui rei imponere significat. Postremum autem hoc in coriis subigendis, ac veluti summa manus, cum tinguntur. Quod & perficere Latini dicunt. Theophrastus de hoc ipso rhoe: βάλῃσι τὸ τέτυκ ἢ οἱ συνδέψαι τὰ λυκά δέματτα. Plinius vertit: pelles candida conficiuntur his. Alibi de hoc eodem rhoe: *cynus aridis foliis ut malicorio coria perficiuntur*. Hoc recens Latinitas dixit *summari*. Quod fortasse & proprium fuit verbum ac πλυνόν coriariarum. Inde σμακίον Græcis recentioribus pro σμακίον, & frutex ipse σμακία. Arabibus *sumac*. Avisena hujus duogenera facit. Aliud vocat *corasceni*, aliud *femi*, quod minus esse dicit corasceno, rubrum lentis similitudine. Hoc Syriacum, illud Ponticum. Nam & Ποντικῆς ῥῶς meminit Galenus शाम est Syria vel regio

A Damasci. Quod alii scribunt शाम & pronuntiant quidam *Xam*, quidam *Sciam*. Interpres Avisenæ Sem Aliquando legitur & pro שן Cananæ regione. In Arabicorum nominum expositione Bellunenſis legitur interpretatum *Curascie*, id est, ex mari rubro. Alii Armeniam volunt intelligi. Falluntur. Pontus est, خراشان *Coraxen*. Fortasse à Coraxis populis Ponti olim notis, à quibus *Coraxici* montes. Idem Avisena Ponticum absinthium vocat الخراشاني *alcoraxeni*. Interpres ibi etiam notat Avisenam de sumac loqui capite cccxxx. At illo capite non de sumac tractat auctor, sed de *Hesargiesan*, cujus fructum similem esse dicit botris & eo uti præparatores coriorum. هرارجشان non est sumac vel rhus, ut etiam ibi vult Interpres, sed vitis alba, ut ipse auctor explicat cap. cclxix. & aliter vocat فاشر *fesser*.

C Hæc ἀμπέλῳ λόκη Dioscoridis sive βρουνία, quæ fructum habet instar uvæ, quo depilantur coria. Dioscorides: καρπὸν ὃ ἐστὶν βορυνώδη, πύρρον, ὃ φιλεῖται τὸ δέρμα. Unde & φίλωθρον quidam & μάδον eam vocarunt. Multum in hoc differt à sumacio, quo non in depilandis ac præparandis coriis, sed perficiendis ac tingendis utebantur. Vitis autem illa etiam dicebatur Arabice *hesarchasen*. Utrumque nomen dicebatur depravatum ex Græco δρχεζών. Nam sic appellabatur ab implicandis & cingendis arboribus & fruticibus quibus adfita est. Neophytus: βρουνία λόκη, οἱ ὃ μάδον, οἱ ὃ ἀμπέλῳ λόκη, οἱ ὃ φίλωθρον, οἱ ὃ μήλωθρον, οἱ ὃ ὀφιοκύλον, οἱ ὃ δρχεζών, οἱ ὃ κέρωσιν. Addit ibidem appellationes ejus Romanas, *nauteam* & *herbam coriariam*. Ρωμαῖοι νοτίαν, οἱ δὲ ἔρβα κοριαία. Quod eā depilarentur coria. Νοτία pro νατία. Notea pro *nautea*. Festus: *Nautea*, herba gravis nigris qua coriarii utuntur. Glossæ: *Nautea*, ὁσμὴ βύρσης. In Plauti *Casina*: Tibi pro scorio supponetur hircus unctus *nautea*. Hæc prima coriorum ac pellium paratura. Ungebantur *nautea* ut depilarentur Tum sordissima sunt, & graveolentia. At scortum proprie est corium jam subactum perfectumque. Unde [nomen meretriculis. Neophytus Græce νοτίαν scripsit pro νατίαν, quia si hoc modo scripsisset, more tum usitato in Græcia pronuntiaretur νατίαν. Cui pro scorto supponitur hircina pellis uncta *nautea*, pro pelle subacta ac confecta eam habet, quæ paratur ac depilatur, qua nihil est foedius ac tætrum magis. Atque hæc hæcenus de rhois coriarii, & ῥῶς, quæ est lolii species, homonymiā.

C A P U T L I X.

De cinara & cynara.

A lolio ad spinas & carduos transcamus, in quibus τὸ ὁμάνυμον κάκτος spinæ genus Siculæ ab auctoribus traditur. Sicut eam describit Theophrastus, apparet esse quem *carduum* Latini dixerunt, vulgo *articochium* dicunt. Sed Hippocrati veterinario κάκτος est tragacantha spina cap. cccclxxviii. in remedio ad equi tussim: ἐὰν βήσῃ ἵππος, κάκτος ῥίζης, ὃν καλέει πνὸς τετρακάκθον, ὡς λεπτότατα κατὰ πτερε. Et sane τετρακάκθον ad tussim etiam facere proditur. Sed κάκτον eam dici non alibi legeram. Gummi tragacanthæ Arabes vocant كثريرا *chathira*, Barbari dicunt, *draganthum*. Spinam ipsam Herbarius Arabs in vetusto codice Dioscoridis appellat, شجر السكثيرا *segiar alchathira*, arborem *draganthi*. Hanc etiam κάκτον vulgus Græciæ olim appellavit. In editione Latina Avisenæ cap. ccxxiv. *draganthum*

F dicitur esse gummi *alcathad*. Καθὰ legi in Græco-Arabico. Avisena hoc gummi vocat cathira in Arabico in littera Kef serie xi. Longe alia κάκτος Theophrasti, quam eandem cum carduo Romanorum descriptio ipsa loquitur, & Athenæus confirmat; sed ridicule mutatione litterarum κάκθον à Romanis quasi κάκτον dici autumat: ἀλλὰ γὰρ τὸ δύο χαμαμάτων κάκθον ἢ κάκτος ταυτὸν ἀν εἶη. Latini autem *cardum* dixerunt pro *carduum*, ut alibi docuimus. Alio nomine κινάρεν eam Græci nuncupant. Quod & ipse Athenæus testatur: τίς δὲ ἐστὶν τῆς περὶ τὸν ὄντα καλέουσαν, κάκτον εἶναι ταυτὴν τὴν τὸν Ρωμαίων μὲν καλεῖσθαι κάκθον, ἢ μακρὸν ὄντων τῆς Σικελίας, περὶ φανῶς δὲ τὸν ἑλλήνων κινάρεν ὀνομαζομένην. Atqui non alii Græci hunc *cardum* nominarunt κινάρεν quam Siculi, & Italio-tæ Dorici generis teste Polluce, cujus idonea auctoritas: θειδακίνη, κινάρεα. εἶτω γὰρ ἢ περὶ τῆς Δωδεκανήσου τῆς ἐνέστιν ὀρεῖν καλεῖσθαι τὴν ἀκανθάν. Ubi notandum τὴν ἀκανθάν absolute nuncupari Polluci, quem *cardum*

carduum vocant. Sic *κινάρε* & *κάντ* synonyma sunt cardui, & ex eadem gente. Columella tamen *cinaram* & *cactum* distinguit, cujus versus heic affertur emendatos, quibus eam luculenter explicat:

Hispida ponatur cinara, qua dulcis iaccho

Potanti veniet, nec Phæbo grata canenti.

Differentias deinde ejus ita exponit:

Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo,

Myrtolo modo crine rubet, deflexaque collo.

Nunc adaperta manet, nunc pinea vertice pungit.

Sic legenda hæc & distinguenda. Modo, inquit, purpureo corymbo recta surgit, nunc collum habet inflexum, & cornam myrteam sive rubram ostendit. Nunc manet adaperta & expansa, nunc pineam nunc conico vertice & pungente imitatur. Sequitur alia differentia spinosæ & aculeis carentis, quam his versibus pandit emendandis ad hunc modum:

Nunc simili casto, spinisque minantibus horret,

Pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.

Perperam hodie legitur in priore versu, *nunc simili calathos*. Quod ad sensum quem postulat mens auctoris, ineptum est. Alia, inquit, est similis casto & spinis horrida. Alia lævis, & acanthos imitatur, qui aculeis carent. *Tortos acanthos* vocat, quos Virgilius *flexos*, quia torquentur & flectuntur ad opus topiarium. Carduos esse qui spinis careant, & tales etiam arte fieri testantur Georgicon scriptores, eamque artem docent quæ non magna est. Ex his Columellæ docemur, quid distet cactus à cinara. Videtur horridior, & spinosior cactus, lævior & mollior cinara. Illa ergo agrestis, hæc hortensis. Unde

τερχέει καντοι, apud Epicharum, qui & inter olera eos recenset. Silvestrem esse cactum vel hinc constat, quod auctores tradunt hinnuleos, quos spina cacti pupugerit, inutilia tibiis præbere ossa. Grammatici: *κάντ* ἀκανθα ἢ ἡ ἐν πλεονεξίᾳ νεβρός ἀχρεῖα ἔχει πρὸς εἰς αὐλῆς. Hinc collige silvestrem esse carduum. At *κινάρε* hortensis & sativus, quam Athenæus perperam cum *κινάρε* confundit. *Κινάρε* vel

κινάρε ἀκανθα canina spina, eadem cum *κινάρε* quæ & *κινάρε* ἀκανθα. *Κινάρε* vero Doricum nomen pro carduo hortensi. Galenus quoque admonet plerisque sua ætate, quo doctiores viderentur, *κινάρε* scribere pro *κινάρε*. Confundebant & illi diversas spinas. Nec eos hoc nomine reprehendit Galenus, sed quod vitarent communem loquendi usum. Ergo & ipse in eodem errore. Verba ejus hæc sunt de cinara in secundo de ciborum facultate: *καλῶς δὲ αὐτὴν οἱ πάντες φέροντες τὸ σύνθετον δὲ ἀπὸ τῆς καλῆς τὴν πρῶτην συλλαβὴν ὀνομάζοντες, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς καλῆς*

A Velle videtur Galenus consuetudinem scribere *κινάρε*, rationem vero poscere scribi *κινάρε*. Sed falsum. Poeta Dorici generis *κινάρε* nominavit, ut Pollux docet. Sopater Paphius, qui Alexandria Magni temporibus vixit, *κινάρε* quoque dixit, nunciente Athenæo. Item Ptolemæus Evergetes, qui Aristarchi discipulus fuit, in quodam scripto *κινάρε* scripsit. Diversæ itaque spinæ, & diversum habent etymum *κινάρε* & *κινάρε*. Illa spinam caninam designat, hæc fortasse à loco sic dicta. Nam & *κινάρε* insula quædam. *Caclum*, quæ est carduus, negat in Græcia provenire Theophrastus. Frustra igitur sunt, qui contendunt *σκόλυμον* Dioscoridis esse Romanorum carduum. Omnes tamen in hac sententia. Scolymus quidem inter carduos edules, sed non ut cinara vel cactus. Caules adhuc incipientis edebant. *Λόλυβρον* hodieque Græci vulgares appellant. Dioscorides de chamæleonte albo apertè *σκόλυμον* & *κινάρε* separat. Item Galenus lib. 11. de alimentorum facultate, his verbis: *τὸ δὲ οὖν ἀκανθῶδη μετὰ τὸ εἶναι δίστομαχον τὴν καὶ σκόλυμον ἐστὶ καὶ ἀτρεπτικὴ καὶ καλὴ μὲν ἀδύκακτος, διψακὸς τε καὶ κνήκη, καὶ τρεχάλας ἢ τε πεπιμμένη μεζόνως ἢ περὶ σπινῆς κινάρε*. Vides

B heic & tragacantham numerari inter edules carduos sive spinas quam & ipsam *κάντ* dixere, alium tamen à cacto Theophrasti. Cibis admissam fuisse tragacantham non meminit Dioscorides. Forrè eo deceptus Galenus, quod tragacantha etiam *κάντ* communi loquela diceretur. *Κάντ* autem edulis, sed alius à tragacantha, quæ non ubique nascitur, credita olim nascitantum in Creta insula. Addit Theophrastus & in Achæide Peloponnesi reperiri, tum alibi & in Asia circa Mediam. Non vulgaris itaque planta nec edulium ex numero. Siculi hodieque *cacozole* vocant carduum illum, qui veteribus ejusdem insulæ incolis dicebatur *κάντ*. Arabicè vocatur

C *حرف* *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

D *حرف* *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

E *حرف* *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

حرف *harses* vel *harses*. Herbarius Arabs *σκόλυμον* Dioscoridis ita reddit. Avifena quoque sic interpretatur. Ab illo Arabico *harses* videndum an descendit vulgaris appellatio cardui qui nobis *artichau*, aliis *harcoccus*. Pronuntiatione melius apparet similitudo. Diversus tamen scolymus ab hoc carduo, cui pineæ nucis caput. Tradunt hodie apud Persas in cibis plurimum laudari carduum *harses*, qui caules ejus teneros & primulum surgentes libenter edunt. Quod scolymi proprium. Nos adhuc unam in hoc genere carduorum *ὀμωνύμια* aperiemus, quæ vetusto auctori fraudem piaculari obtulit in re non pusilli momenti.

C A P U T L X.

De eryngio.

E RYNGIUM satis ex Dioscoride & antiquis notum est. Sed aliud est apud Arabum interpretes iringium, quod *secacul* ipsi vocant. Radicem exponunt similem zingiberi, quæ ex India affertur, & Venerem stimulat. Serapionis Interpreti, *secacul* est iringi. Glossarium Græco-Arabicum: *Σηκανθὺν*. Apud Razem *secanchur*, est stincus. Ita scincum appellant Barbari, quod est genus terrestris crocodili ad excitandam Venerem in primis faciens. Avifena dicitur *alschanchur*, quod depravatum ex *σέλιχ*. Nam & *schanchur* alibi vocatur. Pharmacopæi hodie eryngii radices saccharo condiunt, ut sint Veneris irritamenta, quasi idem sit cum *secacul* Arabum quod *iringium* interpretes vertunt. Vim calefaciendi inesse eryngio prodit Dioscorides, non tamen ut Veneri suffragetur. *Ἡρύγη* dicitur & *Ἡρύγιον* Dioscoridi. Ita enim in præstantissimo libro scriptum est: *Ἡρύγη, οἱ δὲ κάρυον, οἱ δὲ Ἡρύγιον καλῶσι*. Cætera synonyma ridicula & spuria. Plinio quoque, clara in primis aculeatarum eryngie est sive eryngium. Hesychius: *Ἡρύγη, οἱ καμπυλόπτης τῶν σκε-*

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης*. Vulgo est apud Aristotelem, *ὅταν τὴν μίαν τῶν αἰγῶν*. Quæ lectio longè alium sensum efficit, qui placuit interpretibus, & talis est: Si quis nempe unam caprarum villo eo qui è mento dependet, apprehendit. Induxit illas in hanc expositionem Plinius, qui *ἡρύγιον* villum esse putavit in illis Aristotelis verbis caprarum mento dependentem, quia ipse Aristoteles explicat, *ἐστὶ δὲ οἷον ἡ θελίξ*. Nihil tam contra Aristotelis men-

λῶν, καὶ πίας ἐστὶν. At *κάρυον* dicta est, quod caput habet nuci simile, *σφαιροειδές*. Dioscorides: *ὡν δὲ τὰ ἀκρὰ κεφάλια ἐστὶ σφαιροειδῆ*. Memorabile est quod de hac spina traditur certatim ab antiquis, si capra summum ejus capitulum in os sumpserit, totum stare gregem haud secus ac stupore defixus foret. Primus Aristoteles hoc scripsit lib. ix. cap. 111. de Hist. Animal. *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μίαν τὴν λαβὴν τὸ ἄκρον τῆς ἡρύγης, ἐστὶ δὲ οἷον θελίξ, αἱ αἰχμαῖ ἐστὶν ὥστε μεμωρημένα καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην*. Ita legendum atque ita legisse apud Aristotelem Antigonus Carystius fatetur in Admirabilibus cap. cxv. Ita scribens: *τῶν δὲ αἰ*

tem quam non vidisse Plinium liquet, & qui illum sunt sequuti. Verba Plinii lib. vii. cap. l. de Capris: *dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant. Hoc s[ic] prehensam ex grege unam trahat, cetera spectantes spectant. Id etiam evenire, cum quamdam herbam aliqua ex eis momorderit. Quænam illa herba? Certe h[er]yngi[um].* Quam vocem alibi pro herba, alibi pro villo accepit. Apud Aristotelem de villo interpretatus est, quia ipse exposuit, *ἐστὶ δὲ οἶον θείξ.* At in aliis auctorum locis non poterat capi de villo, ut apud Theophrastum in Excerptis Photii: *Ἀπὸ τῆς αἰγῆς ὅταν λάβῃ τὸ ἥρυγγιον εἰς σῆμα μὲν δὲ, καὶ τὰς ἀλλὰς ἰσχυρῶς ποιεῖ.* Cur capra sumpto in os eryngio resistit ipsa, & ceteras facit, ut resistant? De capra quæ prehenderit eryngium, non cuius eryngium, id est, villus apprehensum sit, hæc intelligenda. Quis porro credat aliter ab Aristotele quam à Theophrasto hoc traditum miraculum? Sanè nec aliam apud illum quam apud hunc recipit explicationem, apud quem constat legi debere, *τῶν δὲ αἰγῶν ὅταν μὲν τις λάβῃ τὸ ἀκρον τῆς ἥρυγης, ἐστὶ δὲ οἶον θείξ.* Ex herba villum fecit Plinius: *ὃ ἥρυγγι.* Aristoteli, quod aliis ἥρυγγιον. Ut ἄψινθος, ἄψινθιον, σπῆρδος, σπῆρθιον, φλόξ, φλόγιον. Aliis dicta est ἡ ἥρυγη. In omnibus ejusmodi carduis, quæ caput habent, τὸ ἀκρον pro capitulo fumitur. Sic de

A acanthio Dioscorides: *ἐπ' ἀκρῶ τῆς ἀκανθῶδους ἐξοχῆς.* In aliis ἡρυγὴν vocat & κεφαλὴν. In summitate autem capituli eryngii, ut reliquorum carduium, coma veluti capillacea. Hoc est quod Philosophus dixit, τὸ ἀκρον τῆς ἥρυγης esse οἶον τρίχα. Quæ verissima est verborum ejus expositio, quam omnes antiqui comprobant. Plutarchus variis locis hoc de eryngio spina affirmat. Ut in Quæstionibus Sympotiacis & alibi. De fera numinis vindicta: *Ἀγὼς τὴν ἥρυγην λαβούσης εἰς τὸ σῆμα, ὅλον ἐφίπῃ* τὸ αἰπόλιον ἄχρῃς ἂν ἐξάγῃ. *παρασπῶν δὲ αἰπόλῳ:* Capra eryngem si momorderit, totus grex stat defixus, donec accedens upilio de ore extrahat. Ab hoc effectu, quo pollere creditum est eryngium, sistendi ac defigendi gregis caprarum, sumptum ab una in os, ἡρυγγιον etiam appellatum. Neophytus: *ἥρυγγιον, οἱ δὲ ὀρύγγιον, οἱ δὲ ῥογγιον.* Certe scriptum apud Antigonum τὸ ἀκρον τῆς ὀρύγης pro ὀρύγγι. Harpocraton in libro περὶ φυσικῶν δυνάμεων, ab eadem facultate ut, apparet, vocatum ῥογγόρηνχον asserit: *ἥρυγγιον βοτάνη ἐστὶν ὡς καλαμῶδης φυσικῆς, ἀκανθῶδης, ἢ ἡ ῥογγόρηνχος λέγεται.* Quidam aloën etiam ἥρυγγιον appellarunt, ut est apud Neophytum, & auctorem Synonymorum Græcum: *Ἀλόη οἱ δὲ ἀμφίθειον, οἱ δὲ ἥρυγγιον.*

C A P U T L X I.

De ptheo & hippopheo.

S Pinā est, quæ spinosam infixit curam eruditibus Herbariis ex ambiguitate vocabuli, quod habet cum aliā herbā commune in vulgatis editionibus Theophrasti. *Φλέως* inter spinarum genera recensetur, quæ & *σειβή* dicitur. Alia est apud eundem palustris herba eodem nomine, quam & *φλέων* Ionici generis homines vocabant. Nos eam ambiguitatem removimus ex scriptis Theophrasti & Plinii, docuimusque spinæ nomen ita concipi debere, *φλέως*: at herbæ palustris *φλέως*. Eiusdem autem cum spina ptheo generis, aliam spinam haberi *ἰππόφωας*, quasi majus *φλέω*. Hæc quidem indubitata esse, certis argumentis demonstravi. Sed alia adhuc restat *ἀμφιβολία* in altera appellatione quā utraque herba vocatur. Pheos aliquot locis apud Theophrastum *σειβή* etiam vocata quibusdam memoratur. Quod de spina intelligendum. Apud alios porro etiam reperi, palustrem pheum *σειβήν* quoque appellatum. Hesychius: *φλυσις σειβή, οἱ δὲ φλέως.* Medicinæ veterinariæ vetus Auctor cap. dccxi. *σειβήν, ἐστὶν δὲ φλέως, ἢ ῥῶν* τὴν εἰς τὰ σῆματα ἰσχυρῶς ποιεῖ τὴν ὀπτηγέμενα πῶς νωποφύουσι ζώοις. Herba palustris *φλέως*, quo ad tomenta utebantur & farcientis stramentis. Hæc proprie *σειβή*. Quidquid enim infercitur & stipatur, hoc nomine Græci appellant. Herbam quoque gnaphalium, *σειβήν* dixerunt, quod foliis ejus mollibus ac lanosis pro tomento uterentur. Glossæ Herbariæ Græcorum: *γναφάλιον, σειβή.* Stipa quoque, quæ componendis fictilibus vasis interjiciebatur in hoc, ne invicem colliderentur, sic appellata. Inde etiam fortasse spina *φλέως*, meruit appellari *σειβή*, quod ejus folia carnosia sicut sunt ac mollia, tomenti præberent usum. Nisi quis malit, quod etiam voluimus, ita dictam, quia spinis ejus in acervum collectis & compositis fullones vestes depecterent. Nam *σειβήν* & *γνάφον* & *σωρὸν ἀκανθῶν* Grammatici veteres id vocant, quod erat fullonibus usui ad eam rem, quam diximus. Hippophaës vel hippopheos, quæ spina fullonia est Dioscoridi, Galenus *κνάφον* & *σειβήν* vocari adnotat in Lexico Hippocratis. *φλέως* & *ἰππόφωας* Theophrasto spinæ genus ὁμογενές, qui & *φλέως* multis locis *σειβήν* ab aliis ostendit appellari. Junctim ea duo

D genera meminit lib. vi. cap. v. *καὶ τὴν καρπὸν ἔχει ὡς πῆρ οὗ φέως καὶ ἰππόφωας.* Et sane non major fuisse videtur differentia inter *φείων* & *ἰππόφωας*, quam inter *μάραθρον* & *ἰππομάραθρον*. *φείως* *σειβή* Theophrasto: *ἰππόφωας* *σειβή* Galeno. Dioscorides tamen *ἰπποφάεις*, quod idem cum *ἰππόφωας*, & *σειβήν* seorsim longe disjunctis invicem locis reposuit, veluti res toto genere dissitas. Et sane virtutibus censentur plane contrariis. Stœbe adstringit, eo-que dysenterii medetur. Hippophaës contra solvit, & bilem detrahit. Stœben autem inter spinas non recenset, cum certum sit spinam esse. Et forte cum phleo stœbe eandem censuit, quod tamen non affirmarim. De stœbe quasi de herba omnibus notā, aut in totum incognitā sibi loquitur, utpote cujus nullam adposuit descriptionem. Spinam *σειβίδα* hodie vocant in Creta insula, quam omnino puto eandem esse cum *σειβή* veterum. Nam Neophytus *σειβήν* Dioscoridis vulgari Græcorum linguā *σειβιον* & *σειβίδα* appellari ait. Eam *σειβίδα* Creticam descripsit Honorius Bellus, cujus descriptio ex parte congruit cum hippophaë, vel hippopheo Dioscoridis. *Στοιβίς* flores habet parvos, carnosos: pluresque simul congestos. Hippopheos Dioscoride teste habet, *ἀνθὴ κορυμβοειδὲς εἰσὶν ὅτις ὡς βοτάνης πλεονέκμενα ἀπὸ ἀλῶν, πλὴν μικρότερά καὶ μαλακὰ μετὰ δὲ λῶν καὶ φοινίσκων ἐν μέρεσι.* Nihil est quod conveniat magis. Plinius Græca ista de flore hippophaïs ita reddidit suo more hallucinans: *Hippopheos in sabulosis maritimisque nascitur, spinis albis hederæ modo racemosa, candidis ex parte rubentibus acinis.* Non acinos eam habere dicit Dioscorides, sed flores hederæ modo racematim congestos. Eos flores in stœbide Cretica ex viridi rufescentes faciunt, qui color quoque congruit in hippophei floribus ex parte rubentibus & candido mixtis. Folia non usquequaque in utroque concordant. In stœbe Cretica traduntur esse similia pimpinellæ sanguisorbæ. Dioscorides in hippophaë tradit esse longa, oleagineorum formā, sed angustiora & molliora: *μακρὰ πρὸς τὴν ἑλαίαν, στενιώτερα δὲ καὶ μαλακώτερα.* Quod si divisuram adderes, non male responderet hæc foliorum facies foliis stœbes Creticæ. Quod fortasse omisit Dioscorides. Totius fruticis

fruticis forma & natura in utroque non dispar. Στοι-
βή & planta in orbem diffusa, furculosa, cubiti al-
titudine astringens, cui spinæ inter folia acutæ cre-
bræque. Hippopheos Dioscoridi; ἵπποφωσ φρυγανίδης, πυ-
κτοί, ἀμφιλαφής & inter folia spinas habens ξηρός,
ὑποδάκνους. Vides similitudinem stæbes & hippophei,
quæ ad hoc saltem facit, ut rectè eas junxisse vi-
deatur Theophrastus. Plinius quoque eas junxit lib.
xxi. cap. xi. sed nulla ibi capitum divisio, & post
stæben sequitur hippopheos. Idem utriusque usus ad
fullonicam rem, idemque nomen. Nam ut στοιβή
φωσ, ita ἵπποφωσ στοιβή. Galenus in Lexico: ἵπποφωσ,
τὸ πρὸς τὸν ἵππον φάσκει ὀνομάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ κνέφου, καὶ
στοιβή. Idem apud Hippocratem στοιβή κατὰ τὸν inter-
pretatur ἵπποφωσ ἀπὸ τῆς στοιβῆς. Eadem igitur στοιβή cum
hippopheo. Theophrastus lib. vi. cap. i. καὶ ὁ φῶσ
δὲ πινες καλεῖται στοιβήν. Sic enim ibi scribendum.
Hæc cum ita sint, non minima heic occurrit mi-
randi occasio, re ac nomine adfines spinas, ac pro-
pe easdem, tam contraria inter se vi constare, ut
altera adstringat, altera solvat. Quo vereri cogor,
ne Dioscorides adfinitate nominum ductus ex altero
hippopheo vires, ex altero effigiem traxerit, & sic
unum effecerit ex duobus. Supra spinam φῶσ nasci-
tur, epithymi sive cuscute, ut hodie vocant, ge-
nus, quod στοιβήν etiam dixerunt. Nam φῶσ &
στοιβή idem. Hoc genus etiam θηψέως videntur qui-
dam appellasse, ut θηψέωσιν. Immo etiam ἵπποφωσ
quasi quod pheon scanderet, eique inequitarer. Certè
Plinius disertis verbis, ubi de epithymo agit, id
quosdam hippopheon vocare tradit. Deinde eas illi
facultates attribuit, quas Dioscorides suo dat hip-
popheo vel hippophai. Simili etiam virtute pollet
epithymum in salvo solvendâ ac detrahendâ bile &
pituitâ. Duplex itaque hippopheos, alterum quod
idem est ac majus φῶσ, ut ἵπποσέλιον majus apium:
alterum quod est epithymum pheii sive cuscute, su-
pra pheon nascens eique inequitarer. Hujus hippo-
phei facultates alteri transcripsit hippopheo Diosco-
rides. Nec hoc magis mirum videri debet, quam
eundem Dioscoridem, quid esset θηψέωσιν, igno-
rasse. Nam θηψέωσιν suum sub ea facie proposuit,
ut appareat putasse, genus esse thymi durioris ac
thymbræ simili. Quin immo & multi alii, qui cum
sequuti sunt, θηψέωσιν pro altero genere thymi thym-
bræ simili ac minimè capitato posuerunt. At vir-
tutes illi thymo adscripsit, quæ propriæ sunt epi-
thymi, quod supra thymum nascitur; estque ge-
nus cuscute, quæ supra pheon sive stæben quoque
involucris modo nasci consuevit. Στοιβή igitur φῶσ
eadem fermè aut ex eodem genere cum hippopheo
spina, quæ & ipsa quoque στοιβή dicta est. Aliud
ἵπποφωσ pheii sive στοιβῆς involucrum, quod est epi-
thymi genus & pari cum epithymo facultate præ-
ditum. Alius etiam φλέωσ palustris herba, quæ στοι-
βή etiam appellata, quod tomenti usum præstiterit
ad farciendos & implendos toros, & strata sive sag-
mata animalium. Atque inde illi nomen. Nam
φλέωσ est γέμειν. Ex eo φλέωσ, & φλέω. Et φλεώδης
ἀνὴρ Longino tumidus & inflatus, pro quo perpe-
ram φλοιδῶσ scribitur, ut apud Hesychium & Ve-
terinarios φλοιδῶσ στοιβή pro φλέωσ. Quod ad Hippo-
phei attinet, Neophytus aliique Græculi recentio-
res lappaginem à Romanis vocari affirmant. Atque
ita Gaza apud Theophrastum ubique interpretatur.
Haud scio an vera sit hæc sententia: immo falsam
scio. Hippopheos spina est. Nec lappa nec lappago
spinæ sunt. Lappaginem Plinius docet similem esse
anagallidi, nisi esset ramosior & pluribus foliis aspera.
Videtur esse ἀπαείνη vel genus ἀπαείνης. Hoc sic
colligo. Dioscorides antirrhinum dicit simile esse
anagallidi foliis & caule. Theophrastus simile ἀπα-
είνη facit. Plinius verò lino his verbis: Antirrhinon
vocalur sive anarrhinon sive lychnis agria, similis lino,
radice nullâ, flore hyacinthi, semine vituli narium. Primi
in hac herbaria doctrina Viri censent Theophrasti
& Dioscoridis codices mendosos esse. Immo sani illi
sunt, sed diversum Plinii antirrhinon à Theophra-
steo, quod idem cum illo Dioscoridis. Dioscorides

A antirrhinon suum flore albæ violæ esse scribit, pur-
pureo, sed minore; unde & lychnis agrestis cogno-
minata est: πῶς ἐστὶν ἰμφορῆς ἀναγὰλιδι φύλλοις καὶ καυλίῳ,
ὅς τῃ ἀνθῇ λυχνίῳ ὅμοιος, διὸ καὶ ὀρία λυχνίῳ καλεῖται.
Ita legenda hæc verba. Hoc dicit, quia lychnis flo-
rem quoque similem habet λυχνίῳ & purpureum.
At Plinii Antirrhinum flore est hyacinthi. Multum
specie differunt, flos leucoii & flos hyacinthi. An-
tirrhinum porro, quod florem habet hyacinthi, non
potest dici λυχνίῳ ἀγρία, sed illud tantum, cujus
flos similis leucoio. Plinius tamen miscuit hæc va-
ria antirrhini genera. De hyacintho autem com-
muni non est intelligendum, cum florem antirrhini
comparat flori hyacinthi; sed de fabulari & poetico,
qui similis est iridi. Flos antirrhini Pliniani utcu-
que figuram refert hyacinthi hujus sive gladioli.
Nec dubium est secundum & quartum genus an-
tirrhini, quale apud Matthiolum depingitur, idem
esse cum antirrhino Pliniano, lini folio, hyacinthi
flore. Χάσκουσιν hodie in Creta vocari observat Ho-
noriu Bellu, quam mulieres usurpant ad amato-
ria. Is putat, esse φύτνμα Dioscoridis, quod si-
mile σπείδιω dicitur. Atqui antirrhinum est, cujus
usuf olim plurimus ad philtia, idque χάσκουσιν ap-
pellari vulgari Græcorum linguâ adnotat, & κυνοκέφα-
λον. Verba ejushæc sunt: Κυνοκέφαλον, οἱ τῇ ἀντιρρήνῳ,
οἱ τῇ κυνόρροδον, οἱ τῇ λυχνίῳ ἀγρία, οἱ τῇ χάσκουσιν. Bel-
lus hanc χάσκουσιν similem tradit struthio. Hoc de
phyteumate scribit Dioscorides. Sed notandum,
illud Belli struthium esse χυρμύνην Græcorum recen-
tiorum, quæ nihil minus est quam σπείδιον antiquo-
rum. Tinctoria quippe est herba, quæ lino folia
similia gerit vel genistæ potius, sed longiora. De
qua supra diximus. Non malè ergo dicatur, an-
tirrhinum sive χάσκουσιν habere folium simile χυρμύνη,
quæ longè alia est à struthio Veterum. Cæterum
antirrhinum Theophrasti aparinæ simile est, Diosco-
ridis anagallidi. Certè tertium antirrhinum Mat-
thioli folia fert non multum absimilia aparinæ. Pli-
nius vero lappaginem similem statuit anagalli-
di. Quod non convenit cum iis generibus ana-
gallidum, quas observarunt nostri Herbarii. Pli-
nius ipse alio loco ἀπαείνην Theophrasti lappam ver-
tit, non lappaginem. Ut in his verbis Theophrasti,
quæ sic legenda sunt lib. vii. cap. xiv. de aparine:
ἐν τέτρω τῷ ἐγγίνετῃ τῷ τετραχῇ τ' ἀνθῇ & περὶ ὄν, & τῇ
ἐμφαίνον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεττῶδον καὶ ἀπερμονοειδῆ,
ὥστε παρόμοιον εἶναι τ' συμβαίνον, ὥστε ὅτι τῶν γα-
λεῶν ἐκπιδόν' ἐκείνα περὶ ἐν ἑαυτῷ ὁποικῶσιν τε ζωογονεῖ,
ἢ αὐτὸ τ' ἀνθῇ ἐν ἑαυτῇ κατέχευα & πέτρεα κατὰ το-
κῆ. Plinius hæc sic breviter reddidit verbis pari-
ter emendandis ad hunc modum lib. xxi. cap. xvi.
Notabile & in lappa qua adhærescit, quoniam in ipsa
flos nascitur, non evidens, sed inus occultus, & intra
se semen dat, velut animalia qua in se pariunt. Lo-
cus vulgo satis vitiosè scriptus. Hic lappa est ἀπα-
είνη. Alibi lappaginem pro eodem posuit. Ubi duo
ejus genera numerat, molluginem dictam & asperu-
ginem. Alibi lappa boaria & lappa canaria meminit.
Certè lappago, ut ex nomine ipso indicium, debet
esse similis lappæ. Non tamen hippopheos Græco-
rum est, ut Neophytus censuit, nisi quatenus hip-
pophaës spina est fullonia depectendis vestibus, &
vellicatim deradendis. Lappam vero, quidquid
deradit & vellicat asperitate suâ, Latini vocarunt.
Unde & lappa Servio, id quo lana decerpitur.
Omnia femina aspera & vestes retinentia, lappa di-
cuntur Plinio. Unde lappa minuta de tenuibus &
asperis feminibus. Et lappa grandes de personatâ,
quæ capitula fert grandiuscula, & vestibus adhæ-
rescentia. Addam & hoc, longè eos falli, qui
στοιβήν credunt esse quam vulgo vocamus scabiosam.
Nec minus errant, quibus persuasum, hanc her-
bam Veteribus incognitam. Ψωρελὴν πῶσαν Græci vo-
carunt, quod est ad verbum scabiosam. Pelagonius
cap. ccc. ad scabiem jumentorum & hominum:
βοτάνην ψωρελὴν, τὴν λεγομένην ῥοδόθενδρον, ἥτοι ῥοδόδα-
φνῇ, καὶ βοτάνην περδίκιον τὴν ἐν τοῖς τοῖχοις, ἥτοι σι-
δηρίῳ τὴν πῶσαν Ῥωμαίοις λεγομένην περδίκιαν. Aë-
tius

tius *ψωρον* vocat. Græci recentiores nomine Latino *καμπύσαν* aut *σκαμπύσαν*, vocem non intellectam Fuchſio apud Myreſum. Atqui nihil aliud ſignificat quam ſcabioſam. Nam *μπ* Græci recentiores uſurpant pro *B* Latino. *Νηρόν καμπύσης*, aqua ſcabioſa. Cujus hodieque apud foeminas, quæ familiaria

A medicamenta componunt multa commendatio. Sed hæc alibi. *Ἰπποφάες* apud Dioſcoridem Herbarius Arabs interpretatur Arabice *شوك القصار* *shuk alkasar*, id eſt, ſpina fullonis, *κναφική ἀκανθα*.

CAPUT LXII.

Lappa & ambrosia.

Lappam vulgò hoc tempore appellatam in officiis audimus, quam veteres Græci *ἀκρίον* & *περσωνίδα*, Latini *personatam* dicebant. At lappa ætate Plinii in Latio vocabatur ea herba, quæ in Græcia *ἀπαρίνη*. De ea dictum eſt ſupra.

Ambrosia non eadem penes infimam Latinitatem ac penes antiquam vel teſte Strabo, qui in Hortulo ita canit:

*Haud procul ambrosiam vulgo quam dicere mos est,
Erigitur laudata quidem, sed an ista sit illa.
Cujus in antiquis celeberrima mentio libris,
Fit dubium ex multis.*

Ambrosium Plinius vagi nominis eſſe dicit, & circa alias herbas fluctuati. *Βότρυ* herbam etiam ſic vocarunt quidam. Inter *σεφανωμάκη* eam recenset Dioſcorides & Cappadocas eâ coronari ſolitos ſcribit: *κα-
τὰ πλέκη* & *ἐν Καππαδοκίᾳ σεφάνοις*. At Nicander am-

B broſiam coronamentariam de lilio quibuſdam vocari canit:

*Ἀκρίνα, λείλα δ' ἄλλοι θηροφύλον ἀοιδῶν,
οἱ δ' ἀμβροσίην.*

Athenæus ipſe lib. xv. *ἀμβροσίαν* ita interpretatur apud Caryſtium in Hiſtoriis commentariis: *ἀμβροσίαν δ' ἀνθὸς π' ἀναρχαφὶ καρύσιθ' ἐν ἰσοραιοῖς ὑπομνή-
μασι γέγραπτον ἔτιος· ὁ Νικανδρὸς φησὶν ἐξ ἀνδριάντος τῆς κεφαλῆς Ἀλεξάνδρου τὴν καλεσμένην ἀμβροσίαν φέρονται ἐπὶ Κῶ*. Nicandri ambrosia coronaria in Georgicis, lili-um eſt. Haud ſcio tamen, an ita par ſit hoc loco intelligi. Ambrosia etiam ſedum majus dictum eſt, Dioſcoride teſte his verbis, quæ ſic legenda ſunt ex antiquiſſimi codicis auctoritate rejectis cæteris cognominibus, quæ ſpuria eſſe conſtat: *ἀείζων μέγα ὠνό-
μασται Διὶ τὸ αἰεθάλει τ' Φυλῶν, οἱ δ' βεφθαλμον, οἱ δ' ζωόφθαλμον, οἱ δ' ἀμβροσίαν καλεῖται*.

CAPUT LXIII.

De lupulo.

Lupulum vulgarem herbam Herbarii noſtri à Græcis recentioribus *βρύον* appellari in doctiſſimis commentariis, quos de plantarum naturâ compoſuerunt, docent. Nondum in eos Græcos incidi, qui id tradiderint; nec verum opinor. Unde enim lupulus *βρύον*? Sed ſuſpicor illos, cum ſcriptum eſſet compendio *βρυωνία*, id quaſi *βρύον* legeretur, accepiſſe. Et ſane ita eſt. Vidi Græcos recentiores, qui bryoniam ſive vitem albam de ea herba interpretarentur, quam noſtri vocant *lupulum*. Scholium vetus in antiquiſſimo codice Pauli Æginetæ *ἀμπελον λυκήν*, quæ & *βρυωνία* vocata eſt, exponit *χρυμελοτό-
τινον*. Ita Græci vulgari linguâ vocant herbam cerviſiæ conficiendæ aptam, quæ *χρυμὴ* ipſis dicitur. Hæc alia non poteſt eſſe quam lupulus noſter, qui tamen non eſt bryonia. Sed quia aliam herbam in Veterum ſcriptis non inveniebant, cui melius de facie comparari poſſet, *βρυωνίαν* eſſe dixerunt. *Lupu-
li* etiam nomen non ſincere Latinum, ſed corruptum. Vera vox antiqua *upulus* vel *opulus*. Inde *hublonem* noſtri finxerunt perpetuo ſuo more aſpirandi, quæ à Latinis mutuati ſunt vocabula. Ut contra ſine adſpiratione pronuntiant, quæ in Latio adſpirantur. Huic ſi attendis obſervationi, veriſſimam deprehendes. Gloſſæ veteres: *Opulus*, *κισσόφυλλον*. Hæc expoſitio pertinet ad alteram *βρυωνίαν*, quæ vitis eſt nigra, cujus folia hederæ ſimilia. Sic vides *opulum* alios de bryonia alba, alios de nigra interpretatos. Neutri verum attigere. Neophytus in ſynonymis bryoniam nigram Romanis etiam dictam vitem albam di-

E cit: *βρυωνία μέλαινα ῥωμαῖοι ἔσα ταμίνα*, οἱ δ' βατάν-
τα, οἱ δ' βίπης ἀλθα. Plinius *opulum ſaliſtarium* vocat, quia ſalices ſcandant & alliger. Lib. xxi. cap. xv. præter has paſtinacam prætenſem, *opulum ſaliſtarium*, eaque verius oblectamenta quam cibos. Malè editur: *lupum ſaliſtarium*. Hujus opuli vel upuli ſaliſtarii mentionem etiam factam comperi à Catone, ſed locus hodie in vitio ſepultus veram lectionem diſſimulat. Sic enim legitur vulgò de R. R. cap. xxxvii. Ex ſegete vellito *ebulum*, *cicutam*, & *circum ſaliſta* herbam altam *ulvamque*: eam ſubſternito ovibus, bubuſque frondem prætidam. Ulva illa nihil ibi facit, nec ad rem eſt. Omnino ſcribendum: & *circum ſaliſta* herbam altam *upulum*. Eam ſubſternito ovibus. Plinius hunc Varronis locum citavit lib. xvii. cap. ix. quo loco legitur in omnibus libris, *herbam altam ulvamque*. De ulva certum eſt, ibi locum non habere. Nec minus deberi eam ſedem opulo herbæ, quæ circum ſaliſta agitur & creſcit. Ex eo loco *opulum* ſuum ſaliſtarium Plinius expiſcatus eſt. Nec dubium, eſſe noſtrum *hublonem* manifeſto nominis argumento. Nam *oplonem* pro opulo dixere recentiores, ut *manipulum* pro manipulo, *ſitulum* pro ſitulo. Cardonem præterea & omnino noſtro adſpirationem & voci adjecimus & omnibus aliis de Latio acceptis. *Opulum* videntur veteres Latini appellaviſſe, quod epulis idoneus eſſet, quas *opulas* antiquitus dicebant, ut voto pro veto, voſter, pro veſter, & ſimilia. *βρυωνίαν* falſo Græci recentiores nuncuparunt.

CAPUT LXI.

Linozosis.

UT Græcos quoque intermiscam, aliter λινό-
ζωσιν sumit recens Græcia, aliter vetus. Mer-
curialem herbam Latinorum ista sic vocat. Glof-
sæ: *Herba mercurialis*, λινόζωσις, βοτάνη. Sic legen-
dum. At hodierna Græcia λινόζωσιν nominat, quæ
podagra lini vulgo vocatur quibusdam. λινόζωσιν hac
notione usurpavit Græcus interpret librorum Aristot-
elis de plantis: πῶτε ἂν γεννᾶται ἡ λεγομένη λινόζωσις. Ad
oram ipse se explicat his verbis: αὐτὴ ἡ λινόζωσις λέγεται
πρὸς τὸ ἰσχυρὸς ποδάγρας λίνε. Quod linum cingat & am-
biat, factum illi nomen. *Anginam lini* nonnulli ap-
pellant. Hujus generis est & epithymum, quod su-
pra thymum nascitur, ut λινόζωσις lino innascitur.
Avisenæ dicitur *kesluth* vel *kesuth*, ex antiquo Græ-
co κασούτης apud Theophrastum & Plinium. Κοσέθην
& κασέθην vocat Charito. Quidam corruptè *cuscen-*
tam; de quo nos alibi. Vereor ut possit probari
Herbariis nostris, *ἑπίθυμον* Dioscoridis non esse
vulgare Græcorum epithymum, sed thymi spicati
& communis florem. Nihil tamen verius, & plu-
ribus id alibi à nobis confirmatum est. Si non cre-
dunt mihi, credant ipsi Dioscoridi, qui in alypi
mentionem scribit, semen illi tribuit, quale est epi-
thymi: ἀνθος μαλακόν, κέφον; εἰς αὐτὸν σπέντεται μετὰ
ὁπὲ δελμῆος, σπέρμα ὡς ἑπίθυμος. Qui verba hæc ab

A Oribasio non agnosci adnotant σπέρμα ὡς ἑπίθυμος, non
propterea persuadebunt delenda hinc esse, quoniam a-
gnoscentur ab omnibus antiquis Dioscoridis exempla-
ribus. Epithymum, quod involvitur supra thymum,
& est species casytæ, non habet semen. Ergo *ἑπί-*
θυμον Dioscoridis thymum est vulgare ac durius,
thymbræ simile. Quod enim *θυμόν* appellatur ac de-
scribitur ab eodem Dioscoride, thymum est Græcum
capitatum, ut fusius in Exercitationibus demonstra-
vimus. Oribasius non aliter accepit *ἑπίθυμον* apud
B Dioscoridem, quam pro altero thymi genere, thym-
bræ similiori. Nec aliter interpretatus est Avisenæ,
qui *elthymum* vel *althymum*, corrupto nomine ex *ἑπί-*
θυμόν, vocat, & semen esse ac florem dicit. Cum
certum sit, semen non habere epithymum, quod
thymo adnascitur eique circumvolvitur. Græci Bar-
bari *αὐθυμόν* & *αἰθυμόν* nuncupant ex Arabico, Le-
xicon verus: *ἄθυμον*, πρὸ *ἐπίθυμον*. Animadversio-
ne tamen dignum est, quod observavimus, Diosco-
ridem *ἑπίθυμον*, quod pro flore alterius thymi spicati
posuit, confundere cum epithymo casytæ. Fa-
cultates sunt epithymi casytæ, formæ descriptio res-
C picit thymum alterum, partim etiam verum epi-
thymum. Sic in aliis solet, ut sæpe perspexi-
mus.

CAPUT LXV.

De picea & pinu.

IN arboribus eandem licentiam nominum permu-
tandorum ac de alio genere in aliud genus transcri-
bendorum temporibus partim investam, partim
inscientiâ vulgi introductam, pauca exempla subje-
cta clare testabuntur. *Platanum* in Gallia vocamus,
quæ à vera platano tam longè distat, quam quod lon-
gissimè. *Aceris* speciem esse constat, cui nomen pla-
tani fecimus. *Sycomori* vocantur in Italia, qui sy-
comori non sunt, & maxime absunt ab hujus appel-
lationis merito. Siquidem hæc arbor est, quæ lotos
potius Italica antiquorum censeretur debet, quamque
adeo Avisenæ vocat *azadareth*, & fructum ferre simi-
lem *nabach* dicitur, id est, loto. *Sapinum* Gallia
omnis vocat abietem priscorum. At quam *sappinum*
veteres Latini dixere, non eadem est cum abiete. Sa-
tivam piceam Plinius aliquot locis eo nomine appel-
lari docet. Temere proinde Matthiolus Bellonium
nostrum insectatur, quod Gallorum suorum idio-
ma sequutus, arborem quamdam ex picearum ge-
nere abieti similem, *sapinum* olim vocatam affirma-
verit. Ipse vero Matthiolus nullam per se arborem
sic vocatam contendit, sed partem abietis à terra eno-
dem ex Plinii auctoritate ita dictam defendit. Sanè
ex Plinii errore ipse incidit in errorem. Non enim
pars inferior abietis *sappinus* appellata, sed *sappinea*,
ut disertè testatur Vitruvius, à quo id Plinius acce-
pit; quod nimirum *sappino* similis esset, & pariter
enodis. At superior *fusterna* à nodorum frequentia,
qualis est in fustibus. *Sappinum* piceam sativam Pli-
nio haberi, uno & altero loco planum faciemus lib.
xv. cap. x. de nucum picearum generibus: *Tertium*
sappini picea sativa, nucleorum cute verius quam putami-
ne, adeo molli, ut simul mandatur. Sic eum locum
correximus ex vestigiis veteris scripturæ, quæ habet:
Tertium Appinia picea sativa. Idem lib. xvii. cap.
xii. in genere piciferarum à quibusdam *sappinum*
propriam fieri dicit his verbis, quæ sic legenda sunt
ex veteribus libris: *Inter hæc genera propriam quidam*

D fecere *sappinum*, quoniam ex cognatione harum feritur, qua-
lis dicta est nucleis, ejusdemque arboris imas partes tadas vo-
cant, cum sit illa arbor nihil aliud quam picea feritatis
paulum mitigata sit: *sapinus* autem materies cæsa regenerere-
fiat. Hæc in primis notanda. *Sappinum* & *sapi-*
num plane distinguit. *Sappinum* cum duplici p ni-
hil aliud vult esse quam piceam sativam, quæ feritur
nucleis, quales dixit loco superius allato, ubi ter-
tium genus illis in nucibus pineis dedit. *Sapinum*
E autem cum simplici p specie differre à picea, & mate-
riem ejus cæsam regnere fieri, id est, ἀναελασίνειν,
cum picea cæsa non regeneretur. Hic sensus & hæc
vera lectio illius loci. Vetus quoque Glossarium
juxta illam Plinii sententiam *sapinum*, & *sappinum* se-
parat, & *sapinum* πῖτω interpretatur: *sappinum*, pi-
ceam. *Sapinus*, πῖτος. *Sappinus*, πεύκη. Hoc plane
ex Plinii mente. Nam πῖτος cæsa regerminat, πεύκη
non item. Ergo cum *sapinus* repullulet, eo ipso ex
genere potius pinuum. *Sappinus* contra è picearum.
F Theophrastus: πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεῖσιν τῶν εἰζῶν ἀνα-
ελασίνειν, τὴν πῖτω δὲ φασὶ λῦες ἀναελασίνειν. Sed
de radicibus ustis ibi loquitur, non de cæso cacumine.
In libro de causis plantarum tam πῖτω καὶ πεύκην
inter eas numerat arbores, quæ cæsa non repullu-
lant, sed pereunt. Apud Herodotum habetur Musæ
sextæ, solam ex arboribus pinum, ubi cæsa sit, ramos
postea nunquam regenerare, sed funditus interire: ἐλ-
πίτους μὲν δένδρεων πάντων ἐκκαυθεῖσιν βλάστην εἰδέναι μετέπει-
τα, ἀλλὰ πινωλέθρους ἐξαπύκνυν. Hoc idem abieti contingit
& piceæ. Ecce rursus, quam πῖτον vocat Theophra-
G stus, ubi ait eam ustis radicibus repullulare, Plini-
us, piceam reddidit: τὴν δὲ πῖτον φασὶ λῦες ἀναελασίν-
ειν, ὥσπερ καὶ εἰς Λέσβον ἐμπησθέντες ὁ Πυρραῖος ὄρεος δὲ
πινωδὲς. Plinius: *Larix* ustis radicibus non repulla-
lat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrheo. Sed
verba illa in omnibus desiderantur, picea repullulat.
Forte scripserat auctor: *Larix* ustis radicibus non re-
pullulat, ut pino in Lesbo accidit. Ceterum nihil Plinio
in-

inconstantius in illa historia picem gignentium arborum. Fecit hoc horum nominum *πίπυς* & *πέυκη* invicem mutatio ac turbatio apud Græcos, nec Viris hujus ætatis doctissimis satis percepta. Romano ista iudicio se discrevisse jactat Plinius. Non tamen ipse sibi constat, & modo hoc, modo illud sequitur in vertendis Græcis. Pertendunt viri eruditi per *πέυκη* apud Theophrastum debere intelligi *pinum*, per *πίπυ* autem *piceam*. Sanè hoc verum ex sententia Macedonum, qui ita vocabant, quam ibi refert Philosophus. Verum aliter hæc genera distinguebant ac nominabant Arcades, ut ibidem memorat Idem. Namque eam quam Macedones *πόκη* ἡμερον dicebant, ipsi *πίπυ* magis videri volebant, ac sic ipsis nuncupabatur: οἱ γὰρ πάλιν Ἀρκάδιαν, ἔπε τὴν ἀκαρπὸν λέγουσιν ἔπε τὴν ἡμερον πέυκην, ἀλλὰ πίπυ ἐναί φασι. Hæc pinus domestica, quæ Macedonibus *πέυκη*, Arcadibus *πίπυ* vocata. Quapropter secundum dialectum Arcadum *πίπυ* erit Latinorum pinus, non picea. Siquidem negant piceam ullam conspici, quæ sit urbana. Profecto Evander Arcas hanc nomenclaturam Latio intulit. Etenim ex nomine Græco *πίπυ*, descendit Latinum pinus. Ut ex *πέυκη*, picea. Æoles quippe & Arcades *πέυκη* & *πέυκη*. Inde *picea*. Nam calci Latini non geminarunt consonantes. Multi etiam Græciæ populi consenserunt idiomaticum Arcadum in his nominibus usurpandis. Theophrastus *σρόβιλον πέυκης* vocat, quæ nux est pinea, edulis illa & omnibus nota. Non debet hoc de piceæ nucleis accipi, quos edundo non esse satis inter omnes convenit. Atqui hanc ipsam nucem *πιπίδα* Græci passim vocarunt, & proinde *πίπυ* nomine, Latinorum pinum intellexere. Diocles Carystius antiquus medicus *πιπίνα κάρνα* vocavit, ut Alexander Myndius *πιπίνας κώνες*. Unde apparet eadem significatione *πίπυ* eos usurpasse, ut Latinos *pinum*. Athenæus: Μνησίθεος ὁ Ἀθηναῖος ἱατρός ἐν τῇ παρ' ἑδραίων, ὁρακίδας καλεῖ τὴν κώναν τῆς πυρήνας, ἔπε γὰρ κώνες. Διοκλῆς δὲ ὁ Κάρυστος *πιπίνα κάρνα*, ὁ γὰρ Μυώδης Ἀλέξανδρος *πιπίνας κώνες*. Θεόφραστος γὰρ τὸ δένδρον πέυκην ὀνομάζει, τὸν γὰρ κάρπον κώνον. Vides Alexandro Myndio & Carystio Diocli *πίπυ* dici, quæ *πέυκη* Theophrasto ex qua *nuclei pinei* edules Latinorum. Antiquissimus quoque scriptor Herodorus fructum *πίπυ* *σρόβιλον* & κώνον à posterioribus Græcis vocatum asserit in vita Homeri *κάντα* αὐτῷ ἀναπαυομένῳ τὴν νύκτα ὑπὸ πίπυ κάρπος τῆς πίπυος ὃν γὰρ μετέξτερος *σρόβιλον*, οἱ γὰρ κώνον καλεῖσσι. Deinde versus recitat quos è vestigio fudit Homerus, cum illa nux pinea ipsi decidit in caput; in quibus *πέυκη* appellat, quæ Herodoto *πίπυ*:

Ἀλλὰ τίς σε πέυκη αἰμένονα κάρπον ἴησιν.

Ἰδὼς ἐν κορυφῇσι πολυπύχῃς ἡνεμόεσσι.

Sic *πέυκη* Homero pinus est, quæ nucem fert, pineam Latinis dictam, Græcis *σρόβιλον* & κώνον. Herodoto eadem dicitur *πίπυ*, estque Latinorum pinus. Hinc passim poetæ Latini *pinum* Pani amatam Arcadico deo indigetant, nunquam piceam. Hæc quoque Græcis *πίπυ*. Unde illud ænigmaticum in Syringæ Theocriti de Pane: αἰὲν ἡ Πιπίτης, αἴθε πάρος ποτὶ τὴν πέυκα σάκας. Nam *πίπυ*, id est, pinus amata Pani. Cui si tollas *π* litteram, remanebit *ίπυ*, quæ clypei extimas oras significat. Sic alii Græcorum *πίπυ* vocarunt pinum, alii *πέυκη*, idque ex varia dialecto Macedonum & Arcadum. Hæc permixtio nominum adeo Plinium turbavit & intricavit, ut modo his, modo illis adhæreat, & mirificis modis totam illam rem impediatur. Communior tamen usus Græcorum *πέυκη* dixit, quæ Latinis *pinus*. *Πόκη* est Theophrasto, quæ plurimam facit picem & tædam maximè præstat. Unde *πέυκη* Græcis poetis lampades ac faces & *πυκίδες*. Latini *pineas tædas* vocant, & *pineas faces*, & *pinum* absolute pro lampade. Picea autem, nec pice abundat, nec multam tædam subministrat. Hæc cum ita sint, Plinius scribit, piceam plurimum resinæ fundere, & pinum minimum. Quod contra est. Nam *πόκη*, quo sensu dicitur Macedonibus, maximè ἐνδεδυγμένη & *πιπίδα*. Hæc quippe Latinis *pinus*. Vice versa *πίπυ*, qua notione sumitur apud Arcades, pluri-

um resinæ fert, & multam tædam præbet. Præterea pinus est, quæ laborat tædâ nimia, non larix. Ea *πέκη* Theophrasti. Non larix, ut Plinius vertit, sed pinus. Glossæ veteres: *pinus*, *πίπυ*, *πέυκη*. Rectè hoc iste auctor. Nam *πόκη* & *πίπυ* idem juxta diversam dialectum. Quæ diximus, eo non pertinent, ut putare debeamus, cum *πόκη* sit pinus, *πίπυ* esse piceam. Nihil tale consequens est. Et tollenda hæc opinio ex animis hominum doctorum, quibus alii homines docti id persuadere potuerint. Sanè vel doctissimos omnes in hoc video errore conspirare, ut quia *πόκη* de pinu apud Theophrastum sit intelligenda, *πίπυ* consequenter ac necessario de picea intelligi credant. Paucis sed certis argumentis contrarium probavero. Si *πόκη* ἡμερον Macedonum pro picea debet accipi apud Theophrastum, sanè & *πίπυ* Arcadum eodem intellectu sumi necesse fuerit. Nam Arcades id *πίπυ* vocabant, quod Macedones *πέυκη*. Atqui *πέυκη* Macedonibus pinus. Ergo & Arcadibus idem erit *πίπυ*. Male igitur *πίπυ* vertunt piceam. Quod si rectè illos ita vertere concedimus, tum concedant oportet, etiam *πόκη* significare piceam. Quæcunque apud Theophrastum explicantur de *πόκης* ac *πίπυ* differentiis, non piceæ ac pinus discrimina constituunt, sed inter pinum & pinum distinguunt. *Πίπυ* Arcadibus certum *πόκης* genus, id est, certa pinus species: Macedones *πόκης* nomine omnia genera comprehendebant, eaque inter se distinguebant, folii, fructus, ligni formæ, natalium differentiâ. Arcades *πόκη* ἡμερον Macedonum, hoc est, pinum domesticam & urbanam nominabant *πίπυ*. Item *πόκη* ἀκαρπὸν hoc eodem nomine donabant, quæ tertium genus faciebat ex silvestribus pinis. Οἱ γὰρ ποτὶ τὴν Ἀρκάδιαν, ἔπε τὴν ἀκαρπὸν λέγουσιν, ἔπε τὴν ἡμερον πόκη, ἀλλὰ πίπυ ἐναί φασι. Ergo excerpta domestica *πόκη* & tertia specie agrestium, cætera genera *πόκης* appellatione retinuerunt Arcades. domesticam & agrestem ἀκαρπὸν vocarunt *πίπυ*. Theophrastus ipse in sequentibus *πίπυ* absolute vocat, agrestem: κωνόφορον vero, quæ Macedonibus ἡμερον *πόκη*. Expositis aliquot differentiis *πίπυ* generatim à *πόκη* differre dicit, quod *πίπυ* sit minus procera minusque recta, magis tenuia habeat folia, minoremque conum. De cætero ambo esse *τελχοφύλλα*. Ergo quod ad folii formam attineat, parem obtinent *πίπυ* & *πόκη*, nempe capillatam. Collige jam ex his *πίπυ* à *πόκη* non eodem modo differre, ut differt pinus à picea. Nam piceæ coma in totum figurâ discrepat à pinea. Pinus quippe *τελχοφύλλον*, longis, prætennibus, & subrectis, undique ex ramo surgentibus foliis, capillaturæ instar. In picea ordine disposita folia, veluti pinnata habentur, aut pectinis modo infecta. Talia sunt & abietis. Plinius lib. xvi. cap. xxiv. *Folia capillata, pino, cedro* (Theophrasti *τελχοφύλλον* expressit) *infecta pectinum modo, picea, abietis*. Alibi *pinnatum* vocat abietis folium ex Theophrasto. Cum igitur tam *πίπυ* quam *πόκη* Theophrasti capillata habeat folia, sequitur necessario *πίπυ* non esse piceam, quæ non est *τελχοφύλλον* & longè diversam obtinet foliaturam à pinea. Idem Philosophus, ubi abietis formam edisserit, solam ex cognatis arboribus pecuarii specie præditam dicit ramorum recta dispositione & pinnato foliorum ordine: ἔχει γὰρ πτέρυγας τὸ φύλλον ἐπὶ ἑλαττον, ὥστε τὴν ὅλην μορφὴν εἶναι κυκλοφῶν ἐπαρόμοιον μάλα τῆς βοιωτικῆς κυνέας. ἢ βλάστησις ἰδιαίτη τῶν ἀλκας ἐμὸν τῶν ἐχέσσι. Hæc præter alias eam habere dicit, pullulandi certum ordinem. Quod alibi explicavit. Plinius de abiete ex illis Theophrasteis: *arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat*. Idem lib. xvi. cap. xxx. *Quibusdam ramorum ordo, sicut picea & abietis*. Hæc cum ita sint, formam abietis Theophrastus cum *πόκη* comparat, quam pinum apud eum significare non dubitatur. Atqui potuit, certum debuit ex proximiori similitudine, eam cum pinea componere, ut ex collata facie utriusque, quæ in

quâ in re differrent aut similes essent, melius appare-
ret. Hoc sine dubio fecisset, si *πίτυς* eidem picea
esset. Quis enim nescit, piceam simillimam abieti
esse? Quod nec Plinius ignorare nos voluit: picea
rami pene statim ab radice modici, velut brachia, la-
teribus inbarent, similiter abieti expetita navigiis. Si
πίτυς igitur picea est, ut esse volunt apud Theophras-
tum, longè major ratio illi fuerat conferendi abie-
tem cum picea quam cum pinu, ad formæ ejus ac
naturæ discrimina indicanda. Atqui cum pino eam
confert: *τὸ δὲ μέγεθος καὶ μένος καὶ πολὺ τῆς πένκης δὲ-
μικέστερον*. Et passim in his, quæ sequuntur, *πέν-
κη*, id est, pinum assumit, ut edoceat, quibus re-
bus cum ea similis aut dissimilis sit abies. Quid ter-
giversamur? *Πίτυς* Theophrasto picea non est: alio-
quin eam cum abiete, cui simillima est, composuisset.
Πένκη etiam apud eundem pinus est. Quo-
igitur nomine dicemus notam illi fuisse piceam?
Hoc sanè quæramus. Sed nullum interim mihi du-
bium est, quin eam cognoverit & descripserit sub
altero ex abietis generibus. Adeo indiscretæ simili-
tudinis piceam & abietem esse fabri lignarii sciunt,
ut sæpe alteram pro altera capiant. Abietem Theo-
phrastus in foeminam ac marem dividit. Foemina erit
picea, mas abies. Si omnia exquiras, non aliud
invenias. Sanè nec *πίτυς*, nec *πένκη* pro abiete Theo-
phrasto. Diximus ante *πίτυν* absolutè apud eum
positum pro pinu silvestris certo genere, quæ fru-
ctum non fert. *Ἀκαρπὺν* vocat: Idque ex sententia
Arcadum. At *πένκη καὶ ἑξοχὴν* pinum domesticam
significat eidem. Hinc inter agrestia fere semper *πί-
τυν* recenset, quæ *ἄκαρπὸν* *πίτυς* intelligenda; in
cujus nucamentis nulli nuclei reperiuntur edules. *Πέν-
κη* vero etiam in silvestrem & fativam distinguit.
Cujus *πένκης* species silvestris etiam nucleos edules
dat. Plinius vero magno errore ac confusione no-
minum, *πίτυν* in Græcis Theophrasti vertit piceam,
πένκην autem laricem. Ut in hoc loco: *ἡ δὲ πίτυς
δοκεῖ τῆς πένκης διαφέρειν, τῷ λιπαρότερόν τε εἶναι καὶ
λεωποφυλλοτέρῳ καὶ τῷ μέγεθος ἐλάττω καὶ ἡττον ὄν-
του*. Plinius in his Latine vertendis, & aliis
deinceps toto capite, *πίτυν* pro picea accepit, *πέν-
κην* pro larice. Sed vide inconstantiam. Alibi *πί-
τυν* & *πένκην* apud Theophrastum, *pinum* & *piceam*
reddidit reddidit. Verba Theophrasti lib. III. cap. VI.
*πένκη δὲ καὶ πίτυς περιέρχεται τῇ βλαστῶσει μικρὸν ὄν-
των πενταχδεκά ἡμέραις*. Plinius lib. XVI. cap. XXVI.
hæc sic reddidit: *Pinus autem & picea præveniunt
germinatione quindecim diebus*. Sic *πένκη* hoc loco illi
pinus, *πίτυς* picea. Cur igitur alibi *πένκην* expo-
nit laricem? *Πένκη* & *πίτυς* sæpius junguntur, ut
cognatæ arbores & congeneres. Magis differunt
picea & pinus. Loca auctorum, quæ superius pro-
duximus, abundè arguunt *πίτυν* esse pinum vel
pini speciem. Græco Epigrammate *ὄξυτις* vel *ὄξυ-
πός* *πίτυς* de pinu, non de picea cujus rotundior
facies, non in acumen cacumine procedens, inter-
pretari postulat. *Πένκη* autem non esse piceam, sed
pinum multa testantur: & illud imprimis quod
Plinius laricem frequentius reddit, quæ in pinum
potius genere quam picearum. Glossæ veteres:
Πένκη, larix, pinus, tæda. Optimæ ac vetustissimæ

A Glossæ de arboribus: *Πίτυς, pinus. Πένκη, sappinum*.
Plinius piceam fativam interpretatur. Ea est *πένκη
ἡμεῖς* Macedonum, & *κωνόφορος* Theophrasti. De-
buit igitur vertere, *pinum domesticam* vel *fativam*. Eam
vult esse *sappinum*, quam à *sapino* diversam facit,
quia cæsa repullulet. Hariolatur. *Sapinum* alio loco
dixit appellari partem inferiorem abietis, & quæ à
terra enodis est. Sed *sappinum* ibi etiam scribunt
optimi libri. Hoc tamen illà distinctione voluit in-
ter *sapinum* & *sappinum*, hanc piceam esse fativam
quæ cæsa non regerminat: *sapinum* esse abietem,
quæ cæsa regeneretur, ut alibi se dicturum polli-
cetur. Id vero dixit lib. XVI. cap. XXX. quò loco
scribit, *abietem totis detruncatis cacuminibus durare*.
Jam docuimus, non *sappinum* sed *sappineam* eam abie-
tis partem vocari à similitudine *sappini*: atque ita
vocatur Vitruvius à quo Plinius sumpsit. Meminit
idem & *sappine* materiæ, quæ ex *sappino* ducitur,
de larice loquens: *tractabilis ad intestinum opus, non
minus quam sappina*. Ita vetustissimus legit codex.
Sappinum porro scribi debere & genus pini esse, no-
men ostendit. Puto contractum id vocabulum ex
saparinus. Ut ex *solipuga*, *solpuga*, ita ex *saparinus*, *sappi-
nus*. Sic vocasse videntur domesticam pinum, quia
plurimo abundaret succo. *Ὀξέον* vocat Theophrastus
de *Idæa* pinu, quæ eadem cum domestica & fativa.
*ἑψηθεῖσα δὲ χειρὶν ἐκβαίνει ἅλῃ τὸ πλὺν ἔχειν τὸν ὄξ-
έον*. Latini *sapam* dixerunt, *πὺν* ὅπῃ arborum & ὄξ-
έον illum, quem intellexit Theophrastus. Inde igitur
saparinus, & *sappinus* de pinu domestica. Et rectè
quidem Plinius, nihil aliud esse *sappinum* quam pi-
ceam satu mitigatam autumat. Sed male *πένκην ἡμε-
ρον* de picea accepit, quæ pinus est. Eam, ut dixi,
πένκην ἡμερον Arcades *πίτυν* vocare malebant, & esse
constat *pinum* Romanorum. Inde & *sappinea* nuces
edules, ut & *pinæ*: ex pino nempe fativa, non ex
picea, ut Plinius voluit. Quippe satis liquet, pi-
ceam non habere nucleos, qui sint edules aut cibis
commendati. Quartum genus nucleorum pineorum
è *pinastris*, qui sunt silvestres pini, sumi tradit idem
Plinius & *πιτῶδες* propriè appellari: *Quartum pi-
dia* vocant è *pinastris*, singulari remedii adversus tussim.
Atqui Græci *πιτῶδες* & *πιτῶδες* appellant quolibet
nucleos pineos: atque ut Dioscorides scribit, tam
πίτυς quam *πένκης*. Quod improprie fieri etiam
notat Galenus: nam propriè sunt *πίτυς*, quæ spe-
cies est *πένκης*, id est, pini. *Pinastros* autem illos
ab Italis dicit vocari *tibulos*. Ita enim omnes anti-
quissimi libri eo loco scribunt, de *pinastris*: *easdem
arbores alio nomine esse per oram Italia, quos tibulos vo-
cant, plerique arbitrantur*. Hi sunt, qui hodie dicun-
tur voce modicum deflexa *cirmulo*, & frequentes
proveniunt in Tridentino agro. *Sappini* igitur pro-
priè Veteribus pinus domestica, & *tibuli* pinus sil-
vestres sive *pinastri*. Quod autem hodie *sappinum*
vocamus abietem in idiomate nostro, id contra ve-
tustatis auctoritatem. Nam abies similior piceæ quam
pino. Vetus tamen hic error & abusio. Nam ætate Ser-
vii jam hoc invaluerat, ut ex verbis his ejus colligitur:
*Est enim abies species apta navibus, quam sappinum vulgò
vocant*. Id fortè ex eo manavit, quod partem in abiete
maximè rectam & enodem vocarunt prisca *sappineam*,
quod *sappinum* eo æmuleretur.

C A P U T LXVI.

Siler.

Siler eadem Latinitas infimæ ætatis vocavit anti-
quorum *sefeli*. In Viatico, & Antidotario, &
Glossis medicis, passim legitur absolutè positum
pro *sefeli*. Alii *siler* montanum nuncupant quasi
ad distinctionem alius *sileris*. Sanè *Siler* aliud pris-
cis Latinis, sed in totum distans ab hoc *silere*. Unde
apud Poëtam: *molle siler*. Hic Grammatici vete-

G res *κώπειρον* interpretantur. Non esse, multis vinci
potest. Difficilius est dicere, quid sit. Fruticem
aptum ad vitilium nexus, ex mollitie virgulti,
quam ei tribuit Poëta, colligimus. Inter arbutos
sponte nascentes & ubique, præcipue in aquo-
sis recenset; ut notitiæ communi obvium tunc
esset:

L 2

Namque

Namque alia, nullis hominum cogentibus, ipsa
Sponte sua veniunt, camposque & flumina late
Curva tenent, ut molle filer, lentaque genista,
Populus, & glauca canentia fronde salicta.

Plinius quoque ut notissimum fruticem cum salicibus,
alnis, populis, ligustris, quæ amant aquosa loca,
enumerat. Quo magis mirum, cum ignorare po-
tuisse famosum Grammaticum Charisium Sospitrum,
qui κύπερον esse vult: cui omnia repugnant. Molle
etiam cyperum & vitilibus idoneum, unde κύπερον

A γροῖα Græcis. Sed quidquid ligare potest & viere,
non erit filer. Suspicio esse, quam nostrates vernum
vocant, fruticem plane aquaticum & passim circa
fluminum ripas proveniente cum salicibus. At
filer, quod est seseli, corruptum puto ex antiquo
vel file. Ita enim Plinio vocatur seseli, ut antiquo-
ribus Græcis & inter eos Hippocrati σίλι. Crotonem
sive ricinum ita etiam vocarunt: σίλι κύπερον. Quod
esse filer, aliquando leviter volui. Nunc prorsus
B nolo.

C A P U T LXVII.

De citro, unde mensa citrea.

Citrus arbor, ex qua citrea mensa veteribus in
pretio, cognominis citri arboris, quæ mala fert.
Illam Græci ζῖον vel ζῖαν dixerunt. Hanc μη-
λέαν Μηδικήν, quidam etiam κίτρειον. Docuimus ζῖαν
Theophrasti esse illam citrum, quæ citreas mensas da-
bat Romanis inter lautissima opera, ne aliam thyan
quærant amplius nostri Herbarii. Ab ea ζῖαν Græ-
cis, quæ Latinis citrea. Hæc alibi in Exercitationibus
explicata fufius. Ex nominis affinitate quidam hanc
citrum pro cedro acceperunt. Vitruvius τὴν κέδρον
apud Aristotelem de citro intellexit, quia sermo erat
de Carthaginensibus & Africa, ubi plurima citrus.
Verba Aristotelis in admirandis: πρὸς δὲ τὸν πόντον
πρὸς κρήνην ἐλαίης φασὶν εἶναι, τὴν δὲ ὁσμὴν ἔχειν ὅτι κέδρος τοῖς
δοσιπείσμασιν ὁμοίαν. Locum illum in Carthaginen-
sium ditione ponit. Vitruvius κέδρον, citrum vertit:
item Carthagini fons est, in quo natat insuper oleum, odo-
re uti scobe, citreo. Quæ Aristoteli sunt δοσιπείσματα
& κέδρος; citreum scobem hic vocat. Nec aliter legitur
in optimo ac vetustissimo codice. Rerum Maurita-
nicarum hodierni scriptores tradunt, circa Atlantem
& in insulis Africæ vicinis cedros reperiri cupressis si-
miles, ex quibus mensæ fiunt & arcæ aliaque opera
lautissima. Hujusmodi cedrus non alia potest esse
quam citrus sive ζῖα, quam etiam Theophrastus, &
ex eo Plinius similem cupressi describunt, foliis, ra-
mis, & caudice. Et cum Vitruvius lib. i. cap. ix.
arbores cedri similes cupressæ foliaturæ esse dicit, de
citro potius quam de germana cedro videtur cogitasse,
quæ nequaquam similem habet cupressi foliaturam.
Fortasse casci Romani citrum dixerunt, quæ Græcis κέ-
δρος. Atque ita vocarunt eam Mauritanam arbo-
rem, quam putarunt esse cedri genus vel cedrum.
Nominum vicinitas hoc credibile facit. Sic Arabes
kīran appellant picem ex cedro, quæ κεδρία Græcis,
& alkiuran. قطران. Contrariâ ratione Græci La-
tinique recentiores κεδρόμηλα & cedromela dixerunt,
τὰ κεδρόμηλα mala citrea ab altera citri arbore. Neo-
phytus & Isidorus ita vocant. Lexicon Latino-ara-
bicum ante octingentos annos scriptum: citria, cedro-
mela, Medica arbor, أدراج. De variis cedri gene-
ribus ac nominibus apud Hebræos, Græcos, & Ara-
bès non est hic tractandi locus. Quod ad hanc citrum
attinet, quæ mala fert citrea, quam & Malum Me-
dicam & Assyriam veteres Græci dicunt, à cedro
quoque dictam autumat Athenæus, sed ineptè, κί-
τρειον quasi κέδριον. Cedrus, inquit, spinas habet cir-
ca folia, æque & citrus. Ergo κίτρειον quasi κέδριον.
Nihil potuit fingi ineptius. Non omnis cedrus spinas
habet, sed ea tantum, quæ inde dicitur ὀξύκεδρος.
Nec necesse est, quod citrus spinosa sit, ideo nomen
hoc invenisse à cedro. Affinitas nominum, quam
supradicebam, hanc extorsit argutiam. Nomen ci-
tri de Medica arbore haud satis scio an Latinum. Pri-
mus ex Græcis Juba κίτρειον in libris suis posuerat, ap-
pellatione ut apparet Romanis usitata. Μηλον ἐσπε-
ρὸν ab Afris vocari dixerat. Ἰόβας Μαυροσίαν βασιλίδος
ἀνὴρ πολυμαθὴς, ἐν τοῖς περὶ Διόνης αὐτοβιβλίου, μνη-

μονδίων ἔκτερε, καλεῖσθαι φησὶν αὐτὸ πρὸς τοῖς Διόσι μῆ-
λον ἐσπερὸν, ἀφ' ὧν καὶ ἡ ἑσπερία κομίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα
τὰ χρύστα ἀφ' τὴν ἰδέαν λεγόμενα μῆλα. Aurea mala
C. Hesperidum, quæ Hercules Græciæ intulisse prodit-
tur, quæ & ἐσπερικά μῆλα Græcis, & ἐσπερίδες. Ro-
mani ab Africa id genus habuerunt, unde & mensas
citreas. Atque ut sæculum rude tum fuit, videntur
existimasse, eandem arborem Libycam mala illa gi-
gnere, & lignum mensis nobile dare. Utramque
ergo eodem nomine appellarunt, quia ex iisdem locis
afferebatur, hoc lignum & illud malum. Plinius cum
de citro mensarum, quidquid sciebat, dixisset, ad-
dit: Alia est arbor eodem nomine malum ferens, execra-
tum aliquibus odore. Hæc malus Assyria, quam nul-
lo discrimine cum malo aurea vel Hesperica veteres
D commemorant Græci Latinique. Atqui multum
diversæ. Nomine saltem discretas fuisse liquet, non
minus quam patriâ. Malus Medica vel Assyria se-
rò admodum Græcis cognita fuit, ex Media & Assy-
ria allata. Unde Περσικὴν & Μηδικὴν dixerunt. Non
multò ante Alexandri ætatem id contigisse constat.
Mali Hespericæ antiquior notitia, & ab alio orbe.
Herculem volunt à Libya in Græciam ea attulisse.
Aurea vocat ab aureo colore. Quod hodieque no-
men retinent. Romanis indidem primum fuisse ad-
vecta. Sed citria ea vocarunt, & arborem citrum.
E Quæ appellatio postea etiam indita malo Assyriæ, &
illi velut propria remansit. Arabes hæc genera no-
minibus quoque discrevere, quamvis ea confundunt,
& nomina ipsa permutent more Græcorum Latino-
rumque. Citrium vocant أدراج atrag. Ita in
veteri Glossario Latino-arabico vocatur. Quod &
Chaldaicum est, אדרג. Atque inde fortasse Græ-
cum κίτρειον vel κίτρειον. Avisenæ dicitur cum articu-
lo, الادرج, alatrugi. Reperitur etiam scriptum
أدرنج, atrungi. Vix dubium habendum, quin
F inde fluxerit vocabulum κίτρειον. Nam vocabulis ex
peregrino ductis, etiam à leniter aspiratâ vocali inci-
pientibus, tam Græci veteres quam Latini interdum
κ, interdum χ solent præponere. At aureum ma-
lum sive Hespericum iisdem Arabibus dicitur نارنج
narange. Græcis barbaris, νεργάντιον vel ναραντίον.
Quod plerique omnes citriam malum etiam interpre-
tantur. Latini posteriores inaurantia dixerunt pro inau-
rantis. Inde illa corruptela Græci & Arabici nominis.
Quæ hodie est inter aurantia, & citrones differentia,
ea semper fuit. Et eandem credendum fuisse inter
G ἐσπερικά μῆλα veterum, ac μηδικά. Denique eadem
aurea mala, & citrea; quamvis primâ origine eadem
Romanis citrea fuerint, quæ & Hesperica. Ut di-
versæ hæc species, ita & colores dispares, citrinus &
aurantius. Hic color, qualis obryzi auri; ille flavus
dilutior. Colorem narangi vocant Arabes نارنجي:
nos aurangiatum. Color citrinus vel citronis alius.
Non aliunde melius quam ex hac observatione rum

rum negligentia elucescit, qui cum tot sint genera citriorum, tot aurantium, hæc omnia sub unius citri nomine complexi sunt; nec aliter hæc distinguunt, quam si unicum citreum malum notum ipsis fuisset. Saltem duo summa hæc genera distinctè exponere debuerunt; Hespericum malum sive aureum, & Assyrium sive citrium. Diligentiores putant quam

A fuerunt, qui ex eo, quod indistinctæ & confusæ hæ species in eorum scriptis inveniuntur, sibi persuadent unicum tantum genus citreorum eos esse, aurantium autem nostra, avorum tempore infusione primum nata, & sic genus factum. Hos homines alibi retudimus, nimium diligentes in excusanda supinitate antiquorum.

C A P U T L X V I I I.

Persica & Persea.

Persicam & Perseam differre omnes sciunt. Monuit Plinius & alii ex antiquis distinguunt. Nulla itaque ὁμωνυμία hinc timenda, ubi differentia est in nomine. Non omnibus tamen animadvertum quam Περσικὴν posteriores dixere, eam Περσείην dictam antiquioribus. Ὁμώνυμον igitur hoc vocabulum de Persica communi malo, & de Persea Ægypti peculiari. Nec temperavit Plinius quin errorem hunc incideret ex nomine dum Perseam accipit pro Persica; qui tamen alios admonuerat, ut caverent. Persicam arborem circa Thelas inveniri dixit. Ea Περσέα Theophrasto vocatur: καὶ δρυὸς μέγας καὶ τὸν Θηβαϊκὸν νόμον, ἔπερ καὶ δρὺς καὶ ἡ περσία πλείστη, καὶ ἡ ἐλαία. Plinius: Circa Thebas hæc, ubi & quæritur & Persica, & oliva. Quia cum vulgaribus ibi jungitur arboribus ex eo putavit communem esse Persicam. Idem lib. xvi. cap. xxvi. scribit, Persicas arbores in rhodo florere tantum. Hæc est Περσέα ἡ Ἀιγυπτία: Quæ Theophrasto auctore in Rhodo non floret: τὰ δὲ βλαστάνει μὲν, ἀναρτὰ δὲ γίνεται καθάπερ ἡ Περσέα Ἀιγυπτία καὶ Ῥόδον. Nicander in Alexipharmacis inter auxilia quæ, cerussæ epotæ succurrunt, Περσείης κάρυα recenset.

Καὶ πὲρ κατὰ τὴν φθίνουσαν μετ' ἀργήν τε ἐλαίαν
Σκληρὸν δὲ Περσείης κάρυα βλάβει οἶον ἐρύξει.

Quænam illa Persea? Quam Perseus è Perside detulit in Græciam, & Mycenis plantavit:

Περσεύς ἦν ποτὲ ποσσὶ λιπὼν κηφίδα γαῖαν
Ρεῖα Μυκηναίῃσιν ἐνηέξῃσιν ἀρέεσι.

Diximus alibi quomodo Cepheiam vel Cepheniam regionem alii de Babylonica ac Perside, alii de Æthiopia interpretarentur. Hanc Περσείην Dioscorides de Persica accepit in antidotis cerussæ. Nec sanè aliter potuit, utpote quæ in Græcia crescat & fructum ferat. Περσικῶν τὰ ὅσα dixit quæ Περσείης κάρυα Nicandro. Alia Περσείη Ægypti peculiaris apud eundem Nicandrum in Theriacis, ubi animalia Ægypti foli propria commemorat, qui κεχρονοκόλαπτι dicebantur, & sub foliis Perseæ reperiebantur:

Φράζο δ' Ἀιγυπτίῳ τὰ πὲρ τέφει ἐλοὺς αἶα
Κνώδαλα φαλαίην ἐναλίγκια.

Ubi formam ejus descripsit, sub foliis Perseæ delitescere ait.

Τῷ ἱκελὶ Περσείῳ ὑποτέφεται πετάλοισι.

Interpres vetus ad eum locum: ὁ κεφαλοκρέτης ἐν τοῖς φύλλοις τῆς Περσείας τέφεται. Dioscorides κεχρονοκόλαπτι vocat, & in Persea quoque Ægyptia inveniri, narrat: Περσέα δένδρον ἐστὶν ἐν Ἀιγύπτῳ, ἐφ' ᾧ δὲ λεγόμενα κεχρονοκόλαπτι φαλαίγια δέσονται. Puto scribendum, ἐφ' ᾧ αἱ λεγόμεναι κεχρονοκόλαπται φαλαίγια δέσονται. Non enim aranei formâ animalculum illud, sed φαλαίγη quæ circum lucernas volitat, & seipsam incendit. Ut peculiaris ille cranocolaptes Ægypti, ita & arbor in qua nascitur, & educatur. Duas igitur heic habemus Περσείας apud eundem auctorem, diversissimi generis, nulla tamen discretas nota, utramque de Persei nomine dictam. Quid ergo? Perseam alteram quæ Persica est ab Æthiopia aut Perside in Græciam transtulit Perseus; alteram vero quæ Persea quoque est, in Ægyptum ab eodem Perseo translata de Perside liquet, vel ut alii volunt de Æthiopia. Utrique idem nomen, idem

B auctor, sed una Ægypti peculiaris, altera etiam Græciæ communis. Atque hæc Persica propriè ἡ Περσικὴ μῆλεα, posterioribus Græcis appellata, illa vero Περσέα. Atqui utramque Περσείην vel Περσέαν vetustioribus dictam docuimus. Hinc stupenda apud auctores veteres circa hoc nomen confusio, nullo modo alteram ab altera distinguentes, sed sicut utriusque eadem est appellatio, ita idem de utraque dicunt. Sostratus in libro περὶ βλητῶν ἢ δακείων scripsit, Περσείας ab Æthiopia in Ægyptum translata: τὴν Περσείαν ἦν καὶ Ῥοδακινέαν καλεῖσιν, φησὶν δὲ Ἀλκιπλάσις εἰς Ἀιγύπτον μεταφύλασθαι. Hæc erit Persea Ægypti, quam tamen Ῥοδακινέαν fuisse appellatam dicit, quod est cognomen Persicæ, ut docebimus infra. Suidas: Περσέα, Ῥοδακινέα. Neophytus: Περσεία, ἡ Ῥοδακινέα. Περσικὰ μῆλα τὰ Ῥοδακινέα. Eandem expositionem apud omnes Glossographos Græcos reperias. Et Ῥοδακινέον transpositum pro Δωρετικόν, ex Latino Duracinum. Quo nomine Persicum malum Latini nuncuparunt. Persicam communem ab Ægypto primum in Rhodum insulam transfuisse scribit Plinius, & fero admodum Græciæ cœpisse innotescere. lib. xv. cap. xiii. Persica arborescens & cum difficultate transire, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium. Hoc ipsum de Persea Ægypti scriptum reliquit Theophrastus, eam in Rhodo non fructum perferre, cum tamen ibi cresceret ac viveret. Una est Περσέα apud Theophrastum eaque Ægyptia, quam Plinius modo Perseam vult esse, modo Persicam. Addit idem: falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni & panarum causâ à Regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit.

D Mirum est heic Plinium dicere de Persea id à diligentioribus tradi, cum quod ipse dicit de Persica, Theophrastus de Persea prodiderit. Ait Perseam extra Orientem nasci nolle. Non aliud de Persea tradit Theophrastus, in Rhodum nempe translata fructum non gignere. Polus quoque Democriteus de Persea idem scripserat, quod eam pœnarum causa quasi Ægyptios necaturi è Perside, ubi venenata erat in Ægyptum transtulissent Persarum reges, sed nactam mitius solum vim nocendi deposuisse, & edulem immo & dulcem faciam. Scholiastes vetus Nicandri: πάλῃ δὲ ὁ Δημοκρίτης ἐν τῷ περὶ συμπαθῶν ἢ ἀνιπαθῶν, Πέρσας φησὶν ἔχοντας θανάσιμον φυτὸν εἰς Ἀιγύπτον πέμψαι ὡς ἐν τῇ περὶ μελόντων ἀναιρήσεσσι, τὴν δ' ἀγὰρ δόξαν εἰς τεναγίον μεταβαλεῖν, πεισὶν δὲ τὸ φυτὸν καρπὸν γλυκύτατον οἷον ἔσθῃ νῦν. Cum Περσέα duas arbores significet Perseam Ægypti, & Persicam, difficile esset statuere, de qua intellexerit Polus nisi addidisset, οἷον ἔσθῃ νῦν. Quibus verbis pater de communi Persica loqui voluisse. De ea similiter ita canit in Horto Columella:

----- Ἐς pomis quæ barbara Persis
Miserat ut fama est, patriis armata venenis:
At nunc exposito patriæ discrimine læta,
Ambrosios præbent succos ignara nocendi.

G De Persicis loquitur, cujus arbor Περσέα Græcis antiquis vocata. Diodorus Perseam à Cambyse in Ægyptum ex Æthiopia traductam tradit, quo tempore regionem illam sub ditionem misit. De nomine sanè constat idem utriusque esse. Clearchus Solensis

sis apud Athenæum Περσέα dixit pro malis Persicis communibus:

ὄν, ἐρέειν, σείμη, κρητή, βότρυς,
ἰχάς, ἄπιν, περσεία, μήλ', ἀμύγδαλα.
Ficus, pirum, Persea, mala, amygdala.

Legere etiam liceret, Περσεία μήλα, ἀμύγδαλα, id est, Persica mala. Περσέον quoque dixerunt pro eodem, quod omnino est idem ac Περσικόν. Posidonius Stoicus tertio Historiarum; referente Athenæo lib. xiv. Φέρει ἢ καὶ τὸ Πέρσιον ἢ Ἀραβία καὶ ἡ Συρία καὶ τὸ καλέμενον Βισαίον. Ubi Πέρσιον est Persicum malum cujus arbor Περσεύη. Idem porro Πέρσιον quod Περσικὸν μήλον. Sic glycyrriza, quæ Theophrasto Σκυδική ῥίζα appellatur, aliis unica voce dicitur Σκυτόιον. Dioscorides, οἱ ἢ Σκυτόιον καλεῖται. Sic Μήδιον herba quod illi natale solum Media, quam & propterea quidam Μηδικήν vocarunt, licet alia sit à Medica. Galenus Πέρσιον vocavit malum Persææ vel ipsam, potius Persæam Ægyptiam. lib. ii. de facultate ciborum, καὶ Περσίς. Idque nomen invenisse patet à Persis, apud quos venenatum fuisse ferebant. Quin immo constat inter omnes à Perside in Ægyptum translata. Galenus ibidem: ἰσχυροὶ ἢ πὶν καὶ πὶν αὐτῆς μοχθηρὸν ὅπως ὑπάρχειν ἐν Πέρσῃς ὡς ἀναίρειν τὰς φαρμάκους. εἰς Ἀγρυππὴν ἢ νομισθὲν ἐδώδιμον γενέσθαι ὡς ἀπλησίως, ἐσθιόμενον τε τοῖς ἀπείροις καὶ μήλοις ὡν καὶ τὸ μέγεθος ἐστὶ. Ibi igitur τὸ Πέρσιον est Περσικὸν δένδρον, ut Λύκιον arbor spinulenta in Lycia nascentis. Nonnulla ex his & ferè variis Exercitationum locis jam observata repeti necessario hæc opus fuit, quia præstruenda sunt novæ animadversioni, quæ sine his vix consisteret. Si Persæa sui generis arbor in Ægypto, quæ nasci alibi recuset, cognomine aliquo utrique discernenda sit à Persæa, cui nomen idem Persææ fuisse apud veteres Græciæ sæculum demonstravimus. Non duorum generum Persæa apud Nicandrum. In Theriacis Περσεύη ubi nominavit, eam explicat, quam Perseus ab Æthiopia in Græciam transfudit. Communis ergo hæc Persica. In Alexipharmacis Idem καρυοκαλάπτην, peculiare Ægypti malum, in arbore Persæa inveniri refert, nec distinguit de genere Persææ aut propriatim exponit, quænam illa sit Περσεύη, sed simpliciter Πέρσις πύλλον vocat, ut innuat arborem quæ à Persæo nomen accepit. Nec hilum obstat quod καρυοκαλάπτης Ægypto tantum proprios vindicat. Non hoc satis ad efficiendum, ut etiam Persæa videri queat Ægypti tantum peculiaris. Id peculiare quidem habuerit in Ægypto Persæa, ut bestiolas venenatas in foliis suis nutriat, non ex eo sequitur, & arborem ipsam nusquam alibi terrarum præterquam in Ægypto natales habere. Sed gravissimi auctores testimonio suo nos premunt, evincuntque esse aliquam Persæam, quæ non alibi nascatur quam in Ægypto, aut Æthiopia. Strabo lib. xviii. de Ægypto: ἢ ἢ Περσεία ἐκταύθῃ μόνον καὶ παρ' Αἰθίοψιν. Idem de Æthiopiis: πλεονάζει ἢ τὸ φυτὸν, ὅτε φοινῖξ καὶ ἡ Περσεία. Posidonius etiam Arabiæ adjudicat: Φέρει ἢ καὶ τὸ Πέρσιον ἢ Ἀραβία, καὶ ἡ Συρία τὸ καλέμενον Πισαίον. Ita legenda hæc verba. Plinius Persæam extra orientem nasci nolle testatur. Hi omnes Περσέαν nomen faciunt arboris proprium, quæ propria sit Ægypti aut Æthiopiæ. Quid igitur illis fiet auctoribus æque vetustis atque idoneis, qui Περσέαν quoque nominarunt in Græcia nascentem? Qui à Persæo dictum dixerunt, & ab eodem ex Æthiopia in Græciam transplantatam prodiderunt? Aliqua ergo Græciæ fuit Persæa. Et hanc ipsam quidem Græciæ Persæam aliunde importatam constat. Quidam ex Æthiopia, quidam ex Perside volunt, unde duplex ei nomen, Περσεία vel Περσεύη & à Persæo, & Περσική à Persis. Vetus illa appellatio, hæc recentior. Nihil de Persæa Ægypti proditum est ab auctoribus, quin hoc idem in promiscuo commune factum sit alterius Persææ Græcicæ sive Persicæ. Quin & Græciam ab Ægypto primum allatam sunt auctores, qui asserunt, cum in Ægyptum prius inducta fuisset à Perside, vel etiam Æthiopia. Alii contra rectà ab Æthiopia vel Perside in Græciam migrasse contendunt, Persæo curante. Concedamus magnis

A auctoribus Persæam fuisse Ægypti ex Æthiopia peculiarem, qualis ab illis describitur. An non est monstri simile, quod lustratæ & excusæ regiones illæ hodiernis temporibus nullam talem arborem ostendunt? In Æthiopia eam abundare scribit Strabo. In Ægypto sic familiaris erat ac frequens, ut nulla magis. Visam sibi & in urbe Alexandria Galenus affirmat. In Arabia etiam provenire Posidonius asseverabat. Post illa tempora quas in terras abiisse dicemus id genus, cum ibi nusquam compareat hodie, ubi sedes natales habuit olim, nec ullas habuit alias? Interisse hinc speciem, & à natura rerum exterminatam non concedent, qui nullius speciei interuersionem dari contendunt. Qui ante mille annos scripsere Græci, non aliam novere Persæam præter Græcam, & vulgarem, quæ Persica dicta est. Hinc Ῥοδακινέα omnes interpretantur, quæ Persicæ generalis est appellatio, & Ῥοδακινὸν malum Persicum. Quod ipsi nomen inverterunt transpositis litteris pro Δωδακινόν, quo Latino nomine generatim alii Græci omne malum Persicum vocarunt, ut paulo post dicemus. Ne ipsi quidem Arabes, qui ante annos sexcentos vixere, quique loca ea, in quibus Persæa nascebatur familiaria habere debuerunt, Persæam illam novisse videntur. Avifena, ubi Persæam Ægypti ex Dioscoride proposuit, nescire quid sit fatetur. *Albegi* vocat. Quo nomine vulgo genus Persici nuncupamus, *albegias*. Ipse autem scribit, à quibusdam tradi esse arborem *al-sadar*. Ita vocant Arabes arborem loton, cujus fructus *nabach*. De quo supra. Inter omnes fere convenit, hanc ipsam Persæam de Perside venisse, ibi venenatam fuisse, in Ægyptum traductam vim veneni perdidisse, naturā melioris soli mitigatam. Hoc de Persæa refert verbis Dioscoridis Avifena qui cum fuerit oriundus Persæa, & in Perside ævum transegerit, mirum quid tam nobilem arborem non habuerit cognitam. Nec minus mirandum, hoc tempore in Perside nullam conspici arborem, quæ formā referat illam Persæam Ægypti, cum tamen istic habeantur Persica omnis generis & Armeniaca, qualia sunt vulgaria. Non longius circumagendus est lector. Rem operosam aggredimur, sed veram, quamvis incredibilem, quando confidimus probare Persæam Ægypti non aliam fuisse à Persæa vulgari, quæ Persica est. Dubitandi occasionem ex his, quæ diximus, jam dedimus satis magnam. Nihil dubitationis relinquent, quæ dicturi sumus. Quod in pendentem ut esset effecimus, quæ apud omnes inconcussa stabat opinio, eam hæc totam impellemus. Meminisse nos oportet eorum, quæ ex Plinio paulo ante notabamus, quæque sunt verissima, serò admodum in Græciam venisse Persicas arbores. Eate Alexandri Magni nondum eas noverat Græcia. Ea causa est, quæ obrem nulla earum mentio apud scriptores, qui circiter illud ævum vixerunt. Theophrastus nusquam hujus meminit arboris in Græcia nascentis. Nulla apud eum vestigia occurrunt Armeniacorum, quæ & ipsa ex Persicorum genere. Tam nobiles fructus, & tamque delicatos non omisit, si in utroque promiscuo, & notitia tum fuissent per Græciam. Unius Persææ mentionem fecit. Intra Ægyptum adhuc arbor ea latebat. In Rhodo tamen conati erant habere. Veniebat ibi satis feliciter, si fructum tulisset. Hoc de Persæa Ægypti dixit Theophrastus, quia nulla tunc temporis alia cognita. Hoc Plinius de Persica interpretatus est. Atqui non plura genera Persææ commemoravit Theophrastus. Quam negat fructum in Rhodo ferre cum tamen læta ibi surgeret arbor, ea Persæa Ægypti est, idque disertim aliquot locis testatus est. Plinius de Persica accipere maluit. *Persica*, inquit, *arbores sero & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium.* Cum Περσέαν hanc nominet Theophrastus, & quidem ἐξ Αἰθιοπίας, nescio cur Plinio placuerit eam à Persæa Ægyptia distinguere quam alibi plenè descripsit idem Philosophus. Ut lib. iii. ὡς αὖτε ὅτι τὴν Περσέαν ἔχει καὶ τῶν φοινίκων, ἢ μὲν ἐν Αἰθιοπίᾳ καὶ πρὸς τῶν ἀπλησίων τόπων ἐν Ῥόδῳ δὲ μέγιστον ἐξ Αἰθιοπίας νομόν ἀφικνεῖται. Lib. ii. τὸ Πέρσιον ἐξ Ægypti cat. Ita Galeno dicitur Persæa hæc ipsa Ægyptia. Non igitur putandum, quod & Περσέαν & Πέρσιν alibi nominet, differre à Περσείᾳ. In libris de causis Περσέαν

Περσέαν Ἀιγυπτίαν appellat quæ in Rhodo nihil fert. καὶ ὅτι ἡ Περσέα καὶ Ῥόδον. Aut utraque igitur Persica est, aut neutra est. Nec differt hæc Persea quæ in Rhodo fructum non ferebat, ab ea quam ex professo descripsit Theophrastus inter arbores Ægypti peculiare. Nulla itaque ratione hanc Perseam Plinius, illam Persicam voluit habere nomen. Persica idem in totum peregrina etiam Asiæ Græciæque esse ex nomine ipso apparere ibidem dicit, atque è Perside advecta. Quo tempore in Græciam & Asiam advecta sunt non facile constat. Illud tamen certum est nondum in Græcia feri solita temporibus Alexandri: è Perside in Ægyptum prius allata convenit. Ab Ægypto, Asia & Græcia excepit. Primi Rhodienses tentaverunt apud se ferere. Hoc primum hospitium Persicæ ab Ægypto deductæ fuisse Plinius ait. Hæc Persea Theophrasti, eademque nunc communis Persica. Quare in Rhodo fructum non tulerint, cum lætæ alias ibi provenirent, & hodie ubique fere frugiferæ sint, nescio causam, etsi plures possunt afferri. Per initia translatae arboris hæc scribebat fortasse Theophrastus, quo tempore nondum tulerunt. Aut culturam ejus non norant, aut in solo idoneo non posuerant, aut tempestates anni commodas non senferant. Etiam ubi maximè nasci gaudet hæc arbor, non tamen fert omnibus annis. Plures anni sunt quibus flore tantum tenuis exeat. Nec ulla est arbor quæ frigoribus aut coeli injuriæ magis fiat obnoxia. Talia multa fingi possunt quamobrem non ferret Persea Ægypti in Rhodo, ætate præsertim Theophrasti, & tum maximè cum illa te litteris mandaret. Profecto illud pro certo tenendum hanc primam fuisse Persæ ad Græcos deductam quasi coloniam. E Perside in Ægyptum translata primò, postea ex Ægypto in Rhodum, & sic per omnem Asiam, Græciam, & postremo universam Europam didita. Quo tempore in Ægyptum è Perside advecta sit aut qua de causa non satis constat inter auctores. Diodorus Persas primum ab Æthiopia in Ægyptum transtulisse, cum Æthiopas Cambyfes subegisset, tradidit: καὶ τῶν αἰ. μὲν ὀνομαζομένην Περσίδα καρπὸν ἔχει διὰφορον τῇ γλυκύτητι μετενεχθέντων ἐξ Ἀιθιοπίας ὑπὸ Περσῶν τῶ φυτόν καὶ ὃν καὶ ῥὸν ἐκείνησιν ὁ Καμβύσης ἐκείνων τῶν πόων. Alii à Perseo volunt, solo ut puto adducti nomine, quasi Περσέα vel Περσείη à Perseo magis denominata videatur. Nonnulli à Regibus Persarum illatam in Ægyptum, ut supplicia de Ægyptiis sumerent venenatam arborem & vitæ exitialem ad eos transfereundo, cujus fructu vescentes necarentur. Alii aliter, sed omnes de una eademque arbore, quæ partim Περσέα Græcis & Περσία & Περσίδα ac Πέρσιον, partim etiam Περσική dicebatur. Sed hæc recentioris ævi appellatio. Ætate Theophrasti non alio fuit nomine Græcis nota quam Περσείας, quo tempore in Ægypto tantum & vicinis locis propagabatur. Cæterum alia fuit arbor cui Περσικῆς μηλέας nomen dabant Græci in illo ævo. Eadem nempe quæ & Μηδικὴ μηλέας dicebatur. Hinc apud Theophrastum μηλον Μηδικὸν & Περσικὸν idem, quod sequens ætas κίτερον & citreum malum appellavit. lib. iv. cap. iv. καὶ Περσὶς αἰχματεῖ ἔχει πλείω καὶ τὸ μήλον τὸ Μηδικὸν καὶ Περσικὸν καλεῖσθαι. Frustra est quisquis aliam Persicam quaerit in scriptis illius philosophi. Meminit & alterius Περσικῆς quod de juglande nunc accipendum est, vel Περσικῆς καρπῷ. Athenæus lib. i. sub nomine Περσικῶν confudit Περσικὰ κάρνα & Περσικὰ μήλα ut observamus alibi. Horum etiam origo à Persis, & paulo ante Theophrasti ætatem in Græciam è Perside advecto semine feri & haberi coeperunt. Præter hoc Persicum malum idemque Medicum, & Persicam nucem, nulla alia Theophrasto nota Persica arbor. Ea re aut dicendum est Theophrasti sæculo Persicam in Græcia nec de nomine quidem compertam extitisse ullam, aut si quæ fuit, eam sub Περσείας appellatione ab eo descriptam. Atqui non plurium generum Περσείας in ejus scriptis reperitur, sed una duntaxat, eaque tum soli Ægypto peculiaris, quia in Græciam nondum transierat, nisi

A si forte ad Rhodienses, qui habere ex Ægypto curaverant, & plantare apud se coeperant. Adstruam hanc nobis & stabilitam sententiam, una res est quæ itate securam vetat, descriptio nempe Persæ ab eodem Theophrasto exposita, qua non Persicam vulgarem delineatam exhibere, sed aliam in totum arborem, clarius cernitur quam lux in mero meridie. Hanc si difficultatem amolimus nihil officiet amplius, quin rem factam habeamus. Arbor ipsa describitur eidem magnitudine pyri, & forma, foliis, flore, ramis, & toto habitu. Fructus item pyri magnitudine, sed oblongus amygdalæ instar, colore herbaceus & qui nucem intus habet pruni modo sed minorem mollioremque. Verba ipsa audiamus: ὁ καρπὸς ἐστὶν ἡλικὸν ἄπ' αὐτοῦ, καὶ ἡλικία τῇ περσικῇ ἀμυγδαλῆς, καὶ ὁ χρώμα αὐτοῦ πᾶσι, ἔχει δὲ ἐν τῇ κάρνῳ ὡς περ τὸ ἡκανύμηλον, πλὴν ἑλαττον πολὺ καὶ μαλακώτερον. Ubi κάρνον vocat officulum quod intus habet pomum Persæ sive Persicæ, item pruni & aliorum similium. Sic apud Nicandrum σκληρὰ δὲ Περσείας κάρνα, quæ Dioscorides interpretatur Περσικῶν ὅσα. Et in Geoponicis Excerptis ὅσα Περσικῆ dicitur. Nucleum Græci vocant ἀμυγδαλήν, hodieque sic vocamus. Eadem Georgica Excerpta de Persico: βρέζον δὲ δὺ ἡμέρας τὸ ἐστὶν, καὶ ἡμέρα ἀνοίξον καὶ τὴν δὲ εὐκαρμένην ἐνδοθεν ἀμυγδαλήν ἐπιγερῶσιν. Plinius pessimè illum Theophrasti locum de Persæ fructu intellexit ac reddidit, dum quid sit κάρνον ignorat. Carnem ipsam Persæ quæ circa officulum est, prædulcem idem Theophrastus affirmat ac concoqui facilem. Forma fructus & color, & qualitas ad Persicum malum non male potest referri. Sunt enim & in Persicorum genere oblongæ adinstar amygdalæ, quibus color herbaceus. Plutarchus in libro de Iside & Osiride cordi similem tradit fructum Persæ Ægyptiæ: τὰν δ' ἐν Ἀιγύπτῳ φυλῶν μάλιστα τῇ θεῷ καθιερωμένη λέγεται τὴν Περσίδα ὅτι καρδία μὲν ὁ καρπὸς αὐτῆς, γλαττὴ δὲ τὸ φύλλον ὅσιν. Et hanc figuram cordis referunt Persica quædam oblongiora & in mucronem definitia. Non sicut vulgo pingitur cor, sed sicut revera est. At torius arboris facies, ut à Theophrasto ponitur, plurimum dissidet ac mutat ab arbore Persicæ. Magnitudo, forma qualis pyri est, flos ac folium pyri. Reliqua etiam non parum discrepant, quod folia non amittit, & quod fructum fert omni tempore. Hæc omnia erunt amolienda si volumus efficere, ut Persea Ægyptia non differat à Persea Græcorum vulgari, quæ Persica est. Quod ad figuram arboris attinet, certum scimus Theophrasto descriptam esse, præcocium Persicorum arborem, quæ Græci Περσική κα appellaverunt ex Latina voce *præcoqua*. Arbor est pyri magnitudine & aspectu, foliis & floribus similibus. Ex Persicorum eam genere esse veteres tradiderunt. Columella postquam de Persicis dixit, ita adjicit:

Quin etiam ejusdem gentis de nomine dicta

Exiguo prope rat mitescere præcoqua malo.

Persica præcoqua intelligit, quæ alii etiam *Armeniaca* dixerunt. Nulla horum apud Theophrastum mentio, ut nec Persicorum. Causa non alia potest afferri, nisi quod in Græcia tum minimè erant cognita. Ut de externa igitur ac peregrina arbore loquitur, & quæcunque de illa scribit, ex aliorum relatione accepit. Quod in aliis ergo fecit externis, & sola auditione compertis, hoc & in Persea fecisse deprehenditur, ut duo ac tria genera unica descriptione involveret. Non solus ex veteribus hac parte peccavit Theophrastus, nec hic semel tantum. Exemplum habemus & in illo ipso tractatu quo plantas Ægyptias persequitur. Sub αἰκάνθῳ Ἀιγυπτίᾳ nomine duas arbores diversissimas complexus est, *casia* quæ nunc dicitur Ægyptiæ arborem, & *acacia*. Sub finem sequentis capitis ait fruticem in Ægypto esse cui folium pinnis simile, quod statim marcescat contactum ac decidat. Fruticem cum spinosum esse totum. Forma fruticis foliorum, & spinæ conveniunt acaciæ. Eventus ipse foliorum marcentium statim atque manu rami tacti sunt, in aliam herbam

herbam videtur quadrare quam αἰχνομήνην Græci veteres dixerunt, quod appropinquante manu folia contraheret. Talem hodie describunt *herbam vivam* vulgo *νενοπατά* in nonnullis Asiæ locis nascentem, cujus folia similia polypodio priori, quæ si quis apprehendere velit, ea protinus contrahit, & sub ramulos recondit, contacta vero marcescunt. *Sulu* ab Arabibus & Turcis, & à Persis *suluque* appellari notat Christophorus à Costa. Anonymam hanc plantam facit Garcias ab Horto, qui eam nasci scribit in Malavar, & folia habere polypodii. Notum est, polypodio folia esse filici similia. Unde & *filiculam* recentiores Latini vocarunt, & Græci *πείριδα*. Talia sunt & acaciæ Ægyptiæ, quæ spinosa est. At herba hæc æschynomene spinis caret. Sic ex relatione acceptam utramque confudit Theophrastus ob foliorum similitudinem. Quid apertius autem illo veterum errore, quo fabam Ægyptiam colocasium, arum, & loton palustrem Nili in unum compegerunt, & ex tribus plantis diversis unam confecerunt, quasi trigeminum monstrum? Plura ejusmodi alibi attulimus exempla. Ita in describenda Persea Ægypti Theophrastus trium arborum mutuatus est *ἰσουλαν*, ut unicam extunderet. Arboris facies præsentat præcociorum plantam, cum foliis ac flore. Fructus exhibet Persici mali effigiem. Quod semper virentem facit & fructus omni tempore ferentem, id Persicæ *μηλέας* proprium, quæ sic tum vocabatur, id est, *Μηδικῆς*, quæ citrea malus posteriorum. Duæ igitur arbores idem ferè nomen tunc tulerunt, citrea malus quæ *Περσική* vocabatur ætate Theophrasti, & Persica hodierna, quæ illo tempore *Πέρσιον* vel *Περσία* nominabatur. Quam sequens ætas etiam *Περσικήν* dixit. Et sanè *Πέρσιον*, ut ante & alibi notamus, idem quod *Περσικήν*, ut *Σκύθιον* pro herba Scythica, *Λύκιον* pro arbore Lycia, *Μήδιον* pro herba Medica. Sed quid facies, inquiet hic aliquis, illis auctoribus, qui *Περσία* & *Περσικήν* distinxere, antiquis omnibus & fidei non dubiæ. Jam repperi, quid illis faciendum sit. Homines puto fuerunt. Humanum autem errare. Theophrasti ævo nulla in Græcia *Περσία*, sed intra Ægypti tantum fines hærebat. Sæculum illud *Περσικήν* recentiorum ita vocabat. Una tantum Persea Theophrasto memorata, pluribus generibus in eandem descriptionem coalitis. Eam Perseam Ægypto ideo propriam vindicavit, quia extra Ægyptum nondum nascebatur. Posteriores Theophrasto scriptores, qui vixerunt, Persea jam per totum orbem propagata cum non amplius *Περσία* sed *Περσική* vocaretur, dum ad sæculum suum respiciunt, repertam in veterum scriptis *Περσία* eamque Ægypto propriam attributam, putarunt diversam esse à Persica tum vulgari, præsertim quod & diverso nomine censeretur. In his Dioscorides & qui eum secuti sunt, ut Galenus alique. Perseam Ægypti peculiarem fecerunt, quia in auctorum priscorum libris ita inveniebant. Atqui non cogitarunt, quo tempore de Persea id scripserunt veteres auctores, nullam fuisse in Græcia Perseam: nondum quippe migraverat Ægypti fines hæc arbor. Argumentum hinc cape, non aliam fuisse Perseam à Persica, quod eam quam faciunt Ægypti peculiarem, nusquam describant. Dioscorides: *Περσία δένδρον ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ καρπὸν φέρον ἐδάδιμον*. Cur quali facie arbor esset, non adscripsit? Cur id Galenus tacuit, qui arborem illam Alexandriæ se vidisse dicit? Sciremus ex descriptione, an eadem esset. In arbore rara & diversi orbis hoc prætermitti non debuit. Qui propiores Theophrasti ætati vivere, inter *Περσία* & *Περσικήν* non distinguunt, ut Nicander. Is *Περσία* nominat, non *Περσικήν*. In Alexipharmacis à Perseo in Græciam ex Æthiopia translata prodit. Perseam Æthiopiæ & Ægypti eandem esse constat inter auctores. Falsus tamen in hoc Nicander, quod Perseam, id est, Persicam à Perseo in Græcia satam voluit. Non tam vetus Perseæ apud Græcos notitia fuit. Rectius illi, qui ab Æthiopia aut Perside in Ægyptum à Perseo traductam scribunt. Errorem fecit Κηφνία regio ex qua Perseam advexisse dicitur Perseus. Æthiopiam alii, Persidem alii, vel

A Chaldæorum regionem interpretati sunt. Rursus Persarum reges transfulisse Perseam in Ægyptum quidam tradunt. Nonnulli sub Cambyse transfuisse volunt. In tanta varietate sententiarum unum hoc non ambigitur è Perside primò in Ægyptum, deinde ab Ægypto in Græciam pervenisse. Nicander idem, qui in Theriacis dicit sub Perseæ foliis in Ægypto *κεχνοκαλάπην* inveniri, non de alia intellexit Perseam, quam quæ ab ipso in Alexipharmacis hoc nomine dicta est. Atqui ea Persea jam Græciæ, id est, Persica. Nunc probandum testimonio vetusti poetæ, *Περσία* illam Ægypti de genere Persicarum fuisse. Is erit Callimachus, qui & ipse vixit in Alexandria Ægypti sub Ptolemæis Philadelpho & Euergete, & non longè abfuit à Nicandri temporibus, ipso tamen antiquior. In quodam poemate commemoratis duobus Persicæ mali generibus, de tertio intulit:

Καὶ τρίτῃτη Περσείῳ ἐπώνυμῳ, ἥς ὀροδάμνης
Ἀιγύπτῳ κατέπηξε.

Hæc *Περσία* est quam vult à Perseo denominatam, in Ægypto satam, quam generibus Persicæ tertiam adnumerat. Quænam duo piora genera? Quæ propriè dicta est *Περσική*, & *Ἀρμενική*, quam postremam etiam Persicarum generi adscripserunt veteres. Hæ duæ omnino hæc genera constituunt Persicorum, τὰ *Περσικά* propriè dicta, & τὰ *Ἀρμενικά*. Tertium reddit genus τὴν *Περσίαν* Callimachus Persei cognominem. Atqui hanc eandem cum Persica multi veterum, quantum ad nomen attinet, fecerunt. Denique plerique τὸ *Πέρσιον* vocarunt hanc Perseam Ægyptiæ quæ vox nihil aliud sonat, quam Persicam arborem, ut τὸ *Σκύθιον*, Scythicam herbam. Postremo inter omnes convenit, è Perside in Ægyptum allatam. A Persis itaque nomen invenit potius quam à Perseo. Multi *Περσικήν* nominant, quod à *Πέρσις* deductum est. Ita vocatur in antiquis Strabonis codicibus. Galenus de Armeniacis & præcociis: ἐν τῇ *Περσικῇ* γῆτι ταῦτά ἐστι δρεφορέν λινα αὐτῶν ἔχοντα πρὸς τὸ βέλ-
πον. Persea Ægypti etiam teste Callimacho in Persicorum genere, cujus auctoritate tria habebimus Persicorum genera, τὰ *Περσικά*, τὰ *Ἀρμενικά*, & τὰ *Περσία* sive Perseæ mala. At plerique, ut dixi, veterum *Περσία* vocarunt vulgarem Persicam, ut Nicander. Quin & *Περσία* recentiores Græci passim *Ῥοδάκιναν* exponunt, & *Περσικά*, *Ῥοδάκινα*. Hodie *Περσεάμ*, corruptè pro *Persea*, genus quoddam Persicorum vocamus, quibus carnis callus durior, & ossi intus adhærescens. *Duracina* Latini vocarunt. Græci absolutè τὸ *Περσικόν* sic appellarunt, voce è Latino mutuata. Quam alii ut Græcior videretur, ut sexcentas alias immutaverunt, ac dixerunt *Ῥοδάκινα* transpositis litteris pro *Δωρεκινά*. Falluntur qui hæc distinguunt. Apud Alexandrum Iatrosophistam passim τὰ *Ῥοδάκινα* legere est ἀντὶ τῶν *Περσικῶν*, quæ aliis *Δωρεκινά*. In Geoponicis excerptis τὸ *Δωρεκινόν* idem est quod *Περσικόν*. Ex quibus colligimus id malum, quod absolutè Græci dixere *Περσικόν*, genus illud fuisse, quod Latinis *Duracinum* dictum. *Perseam* vulgo indigetamus quasi *Perseam*. Cujus & plura genera. Nam & quædam carnis callo sunt magis albo, alia luteo, quæ *μυροcottonea* nominantur vulgo. Sunt & in eo genere, quæ *alberica* vocantur. Gallicè *alberges*, corruptâ hac appellatione ex Arabico *allebegi* vel *albegi* *الجب* vel *الجب*. Apud Avi-

senam ita scribitur, ut legi possit *allebach*. *الجب*.

Vetus interpretes scripsit *allabuch*. Quoquo modo legatur, certum est hinc nomen invenisse *alberica*.

G Vulgare Persicum vocant *خوخ chauch*. De Persea accipiendum constat locum Aristotelis de plantis lib. 1. in his verbis: *βελόνιον ἢ τὸ δηλητηριώδες γινόμενον ἐν τῇ Περσίᾳ, μετὰ φυτενόμενον ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ γίνεται βρώσιμον*. De Persea ibi loquebatur Philosophus, quæ ejus ætate nondum terminos Ægypti & Syriæ excefferat, ut nec Theophrasti. Auctor Arabs qui libros illos de Græco in Arabicum tran-

stulit sermonem, pro Persea posuerat *albegi* vel *albenzi*. Qui de Arabico in Latinum convertit Valfridus, *belengi* fortassean corruptè pro *albenzi* scripserat. Ex quo Græcus *βελέγιον*, vel *βελέγιον*, posuit. Nam Græca, quæ hodie habemus, ex Latina versione Valfridi sumpta esse compertum. Vitiosè igitur *βελέγιον* pro *βελέγιον* editum est. Idque depravatum pro *αλβεγιον* vel *αλβεγιον*. Hæc sunt indubitata. Certum quippe est de Persea ibiegisse Aristotelem, quam Avicenna vocat *albegi*. Ex *albegi* porro sic *albericum* pomum productum, ut ex *belilegi*, myrobalana *bellirica*. Andreas Alpagus in Lexico Arabico notat ex Ebenbitar *albegi* esse radicem, quæ affertur ex India, quæ colore est rubro. An & *albegi* hoc genus Persica, quod rubeant? Hoc quaerunt peritiores Arabismi. Certè & *ῥοδακινέα* Græci videntur vocasse quasi à colore roseo. Est *albacham* Arabibus ligni rubri genus. *القم*. Quidam

verzinum esse volunt, quod Hispanis *brasillum*. Judæi magistri tradunt idem esse cum Hebraico *אלבקי* *almugkim*. Geographus Arabs in octava parte climatis tertii, lignum *bakam* rubrum esse scribit, & frondem foliatamque prorsus habere rhododendro sive laureandro similem. Ad hoc nomen propius accedit scriptura *albach* vel *allebach* pro Persea. Nec contra facit quod scribitur per *ח* id est, *beth* cum puncto. Quod Judæi magistri sæpe efferunt per *ב* raphatum. Sic Arabicum *خروب* *charub* scribunt plerumque *כרוב*, & *כבק* pro *כבק* quod Arabicè *خبق* David tamen Kimchi *Albakam* per *coph* scribit Hebraicè, *אלבקם*. In voce *allebach* videtur prima syllaba pro articulo, ut purum sit *lebach* à rubore compositum vocabulum. Sic in per-

vetusto Glossario Latino-arabico *خبق* *chabach* colocasia vel dracontea exponitur, quæ radicem habet subrutilam, & fructum cum maturus est puniceum. Ut ut sit ex Plinio colligitur Perseæ fructum rubescere, qui myxis rubentibus eum similem tradit. Inde & *ῥοδακινέα* Græci vocare maluerunt Perseam à roseo colore. Profecto & *alberica* nostra carnem habent rubram & omnium minima sunt, & ante cetera maturescunt. Quare haud scio an sint præcoqua Persica Columellæ:

Quin etiam ejusdem gentis de nomine dicta

Exiguo properant mitescere præcoqua malo.

Quippe ante jam meminit Armeniorum prunorum:

Armenisque, & cereolis, prunisque Damasci.

Per Armenia enim pruna certum est ab eo intelligi τὴν Ἀρμενιάκην. Sed distinxit Columella Armeniaca & præcocia ut quidam faciebant, præcocia minora, Armeniaca vero majora. Utrumque genus eodem nomine hodie appellamus, à præcocium appellatione deflexo. Quidam ex veteribus distinxerunt. Galenus lib. II. de Alimentorum facultate: ἐστὶ μὲν ἡ ἀμείνω τὴν βερίκοκκα καλέμεθα τῶν Ἀρμενιάκων, ὅσοι δὲ φέρουσι τὴν τῶν βερίκοκκων προσωρεάν, Ἀρμενιάκην μὴ καλεῖται ἀμφοτέρω. Ἰνὲς δὲ Ἀρμενιάκην πρῶτον συλλαβῶν, ἡ δὲ Ἀρμενιάκην. Columellæ Armenia sunt τὴν Ἀρμενιάκην & inter pruna recenset. Præcocia vero vel præcoqua Persicorum generi accenset. Immo & præcoqua Persica appellata clarè dicit: *eiusdem gentis de nomine dicta*. In genere prunorum, & Persicorum, sua fuere præcocia; quæ inde nominata sunt quod præcocem fructum haberent. In prunis Armenia vel Armeniaca appellata, quæ priusquam cætera in eodem genere matura evaderent. Hæc nostra abricotia. Quæ Græcis βερίκοκκα, Latinis præcocia vel præcoqua, tubaudiendo pruna. Glossæ: βερίκοκκα, pruna. Suidas: κοκκύμηλα, εἶδος ὁπωρῶν τὴν παρ' ἡμῶν λεγόμενα βερίκοκκα. Democritus in Geoponicis lib. x. κοκκύμηλον ἐστὶν ὁ καλεῖται Δαμασκηνὸν, Ἀρμενιάκην τὴν βερίκοκκον. Dioscorides recensitis Persicis de Armeniacis subjungit: τὴν δὲ μικρότερον καλεῖται Ἀρμενιάκην, ῥωμαῖοι δὲ περικόκκην & σμαχάκην τῶν προσωρημένων εἰσὶν. Unicum tantum

A genus agnoscit Armeniorum, quæ facit eadem cum præcocibus, & minora ea dicit ad discrimen Persicorum, cum quibus comparantur. Orma & facit: illa minor, hæc melior. At præcoqua Columellæ, non possunt eadem esse cum Armeniis. Immo apertè ea separat, & Persica etiam vocata ostendit. Armenia vero vel Armeniaca, ab Armeniis dicta, non à Persis. Galenus quoque Ἀρμενιάκην & περικόκκην distinguit, meliora præcocia Armeniis asserens: ἐστὶ μὲν ὁ αὐτὸς ἀμείνω τὴν περικόκκην καλεῖται τῶν Ἀρμενιάκων. Adjicit utraque pariter Armeniaca quibusdam vocari vitantibus præcocium nomen, quasi barbarum apud Græcè ac purè loquentes. Falluntur, qui magnitudine ea discernunt; ut magna sint præcocia propriè dicta, minora Armenia. Μικρότερον quidem Ἀρμενιάκην dicit Dioscorides, sed in comparisonem Persicorum. Columella Armenia pruna vocat, præcoqua autem mala:

Exiguo properant mitescere præcoqua malo.

Exiguum vocat malum præcocium comparatum Persicis. Immo & ab eadem gente venire ea scribit, & eodem censerì nomine. Persica igitur hæc præcocia, non Armeniaca. Plinius inter Persica mala ponit præcocia ita absolutè vocata. In prunorum vero generibus, Armeniaca. Ita enim de duracinis loquitur: *Post autumnum maturescunt, æstate præcocia intra triginta annos reperta, & primo denariis singula venundata*. Duo ibi Persicorum genera agnoscit duracina, & præcocia. Palmam dat duracinis, quæ post autumnum maturescunt: *Sed Persicorum palma duracinis*. Hæc in duo genera dividit, Gallica, & Asiatica, quæ post autumnum maturescere refert. De his enim hoc intelligendum. Columella:

Frigoribus pigro veniunt Asiatica sæva.

At Gallica venire tempestiva ibidem monet. Non mirum igitur, si δαρκινὸν Græci absolutè pro Persico comparant. Hæc est Persea nostra sive Presa. Alia Persica præcocia à duracinis distincta & minora, quæ ideo exiguo malo properare maturitatem canit Columella. Hæc etiam in duas species partitur Plinius, in *supernatia* & *popularia*. Illa è Sabinis mitti, hæc undique. Capite sequenti in prunorum differentiis ac generibus explicandis meminit Armeniorum sive Armeniacorum: *sunt & nigra, & laudatiora cerina, atque purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, qua sola & odore commendantur*. Hæc pruna sunt, illa mala. Hæc ex Armenia, illa ex Perside. Hæc Armeniaca postremo, illa Persica dicta. Cum itaque tot gravissimi auctores Armeniaca à præcociis discernant, atque ipsa etiam nomine magis ac patria discernantur, quaerendum qua in re sit, & quomodo procedat differentia. Tantum certè non est discriminis inter minora & majora abricotia, ut altera quidem prunis contribui, altera malis debeant. Non igitur hæcenus differunt Armeniaca a præcociis, ut magnitudo faciat id quo differunt. Dicam quod res est. Persica mala præcocia sunt, quorum præcox maturitas. Sunt & pruna præcocia. Talia Armeniaca. Utraque appellata præcocia. Sed in Persicis alia, alia in prunis. Columellæ & Plinii præcocia de Persicis intelligenda. Armenia eorundem de prunis. Ea Armenia præcocia etiam Latini vocarunt, quod præcociis essent maturitatis. Dioscorides: καλέμεθα δὲ Ἀρμενιάκην, ῥωμαῖοι δὲ περικόκκην. Diversa hæc præcocia Armenia pruna à Persicis malis præcociis. Prævaluit tamen præcociorum appellatio in Armeniis prunis. Inde enim βερίκοκκα Græcorum de Armeniis accipienda. Ex eo enim abricotia nostra, non Persica, sed Armenia. Quod ex odore & colore constat. Armeniaca, inquit, Plinius, *qua sola & odore commendantur*. Hoc abricociis nostris convenit. At præcocia Persica alia sunt. Vulgo vocantur ante-persica. In eo genere ponenda alberica, quæ circa festum D. Johannis maturescunt. Exigua sunt & rubentia intus; & planè respondent Columellæ & Plinii de Persicis præcocibus narrationi. Hic æstate ea maturescere dixit, ille exigua mala appellat:

Exiguo properant mitescere præcoqua malo.

M

At

At Armeniaca, præcipuè quæ grandiora sunt, haud minora videntur Perficis. Malis autem potius quam prunis adnumerata videntur, quia duriores habent carnis callum. Contra Armeniaca prunis meliori jure adscribenda quam malis propter pulpæ molliem ac teneritudinem. Veteres *Duracina* præcipuè in Perficis commendarunt, quæ sola nomen generi apud Græcos fecerunt, ut docebamus ante. Hinc *Δωρεκινόν* & *Ροδακινόν* pro Perfico. Corona pretiosa: *Ροδακινόν*, *malum Perficum*, *μῆλον Περσικόν*. Legimus tamen apud Athenæum in verbis Diphili medici: *Περσικὰ λεγόμενα μῆλα, ὑπὸ πινυ τῇ Περσικῇ κακὸν μῆλον*. Quod & alibi notavimus. Sic Perficæ ex veteribus alii in prunorum genere, alii in malorum posuere. Ita & Armeniaca pruna, quæ nostra sunt *abricocæca*, quidam mala vocarunt, & *Ἀρμενιακὴν μῆλεα* dixerunt. Vetus interpres Avisenæ *chrysomela* dixit pro Armeni-

niacis quæ in Arabico *مشمش*. In antiqua expositione nominum Arabicorum: *Mismis*, id est, *chrysomela*. At priscis Græcis auctoribus Latinisque *χρυσόμελα* sunt in genere cottoneorum, ab aureo colore dicta. Serapionis interpres pariter ut Avisenæ *chrysomela* pro Armeniacis dixit, quæ & ipso coloris aurei. Pro *mismis* apud Serapionem Latinum corruptè scribitur *mermex*, vel *mirmix*, pro *mismix* (nam & ita legi potest) vel *mismisc*. Quibusdam in Perficorum genere habita, præcocia pruna appellata, non tamen eadem cum præcocibus Perficis. Nec dubium porro, quin Theophrastus horum arborem cum Perseæ five Perficæ arbore miscuerit, & ex utriusque descriptione unam concinnarit plantam. De Perseâ vero hanc litem tandem decidimus, eandem esse cum Perfica. Quod enim cordi similem fructum producere dicitur, nihil est quod æque adpositè cadat in Perfica cujusdam generis, quæ oblonga sunt, & cordis figuram referentia. Os quod intus est, tenerius esse quam prunorum idem Theophrastus asserit. Quædam quoque Perfica adeo tenerum habent illud os, ut in dividendo pomo simul frangatur, & nucleum exhibeat. Perseæ Ægyptiæ fructus, quia tunc erat Ægyptia tantum, ab eodem Theophrasto herbacei coloris traditur, qui communis est color nostrorum Perficorum. Plinius au-

tem Perseæ illius, quam extra Orientem nasci posse negavit, fructum similem rubentibus myxis tradit: id enim de Perseâ diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis. Profecto & quædam Perfica rubent. Sed hæc contrarius Theophrasto cernitur in colore Perseæ assignando. Observamus alibi & duos fructus diversos *μύζων* nomine veteribus venisse. *Μύζα* & *μυζάερα* pruna quædam Damascenis minora, illis cognita, quæ vulgo *sebastea* dicta ex Arabico. Apud eosdem Arabes fructus *nabac* fertur minor *sebesten*. *Nabac* vocant loti fructum quem exiguo malo similem tradunt, magnitudine ut plurimum cerasi. Myxa pruna majuscula sunt. Si his myxis Perseæ pomum simile & pariter rubens, haud dubium est, quin Perseâ Plinii sit *alberica*, quæ Avisenæ dicitur *albegi*. Et sanè sanè ipse Avisenæ ex quorundam

sententia *albegi*, id est, Perseam dicit esse *السدر* *alsadar*; quæ arbor est fructum ferens vocatum *nabac*. A similitudine igitur fructus quibusdam existimata *alsadar*. Hæc optimè conveniunt. Sed rursus hac in parte Plinii Perseâ diversa à Theophrasti qui fructum eam ferre dicit, *σεβμακρον*; Galenus æqualem piro vel malo magnitudine. Tale vulgare Perficum. Sed & pavæ vulgo vocantur oblongiores ac rubentes, cordis figuræ non abimiles, carnis duriores callo & adhærescente ossi. Alia *μύζα* vel *μυζάερα* antiquis nota, quæ *musa* hodie dicuntur, Arabicè *موز*.

Fructus est oblongus, colore, dum maturus est, subflavo. *Βαζι μυζάερα* vocat Diodorus. Ut Theophrastum cum Plinio conciliarem, putavi aliquando Plinium de his myxis accipiendum, ubi dicit Perseæ pomum rubentibus myxis esse similem. Sed nunc minimè incertum habeo, quin de prunis myxis sit intelligendus. In tot Perficorum generibus tantisque differentiis, mirum quam negligenter hæc veteres explicarint: qui ne explicare quidem quicquam existimandi sunt, quatenus nomina permutant, & genera multa sub una appellatione exponunt, & omnia confundunt. Quod in cucumeribus, citreis malis, & aliis quam plurimis eos fecisse animadvertimus.

C A P U T L X I X.

Zizyphus arbor.

Zizyphus quæ nunc vocatur, non esse quæ olim vocabatur, facile est ostendere. Plinius lib. xii. cap. xxiv. *Cypros in Oriente est arbor zizyphi foliis, semine coriandri, flore candido, odorato*. Hæc est cypros quam eandem cum Italico ligustro quidam voluere. Plinius dubitat. *Quidam inquit, hanc esse dicunt arborem, qua in Italia ligustrum vocetur*. Item lib. xxiv. cap. x. *Ligustrum si eadem est arbor, qua in oriente cypros, suos in Europa usus habet*. Ita ille locus legendus. Hodie quoque variæ super eo sunt sententiæ, aliis eandem contendentibus, aliis aliam. Placerent mihi, qui medium sequerentur. Non est dissimilis ligustro occidentali orientalis cypros. Eandem tamen esse aut prorsus similem nemo dicere ausit. Differentia fortasse inter utramque non alia, nec alius generis præter eam quam solet afferre cœli folique natalis diversitas. Ut brevius dicam, ligustrum *ψαδόνωρος* nuncupari merito queat. Atque ita nisi fallor Plinius, si locus qui apud eum mendo laborat, sanetur lib. xvii. cap. xiii. *ocissima omnium cyprus & pseudocyprus frutex: protinus enim floret, semenque profert*. Malè in vulgatis censco scribi: *cyprus & pseudocyprus*. Pseudocyprum ibi ligustrum esse opinor. Quod non videtur tamen intellexisse Plinius, qui ab alio hæc hausit, nec sensit eandem esse hanc cyprum de qua alibi traiecit, aut pseudocyprum eandem cum ligustro. Hebraicè dicitur *כפר*, *copher*. Unde Græcum *Κύπρος*, & *βότρως Κύπρος* in Cantico canticorum. Nam fru-

ctus hujus fruticis, ut & flos, *βοτρωάδης*. Dioscorides de cypro: *ἀνθη λευκά, δάδης, βρωάδης*. Apud Oribasium, *βοτρωάδης*. Quod idem est. Nam *βρύα* & *βοτρωάδης* in hujusmodi floribus racemosis Græci indifferenter usurpant, ut alibi declaravimus. Nonnulli etiam ex antiquioribus Judæorum interpretibus, illud *copher* in Canticis, partim de camphora, partim de cypero exposuerunt. Sed neutri convenit canticorum *כפר הכרם*. Quod *βότρως κύπρος* Græcè redditur, quod illi, qui *albanna* Arabum esse pronuntiant, quod alii dicunt *alchanna*. Græcis recentioribus *χηναία*, ut apud Neophytum: *Κύπρη εἶδος ἐστὶ δένδρου ἐν Κύπρῳ τὸ ἄνθος αὐτῆς ἐστὶ λεγόμενον χηναία* ἕτεροι δὲ φασὶ τὴν σιζυφαίαν. In Lexico Græco-arabico: *χηναία, τὰ φύλλα τῆς Κύπρου*. Neophytus zizyphæam aliquibus dictam docet, quia nimirum folia zizypho similia haberet, ut disertè apud Plinium legitur. Nunc videndum an zizyphus, quæ nunc gaudet hac appellatione, foliis sit cypro sive ligustro similibus. Nihil sanè minus. Per ambitum serrata sunt ei arbori quam habent pro zizypho, ut alia mittam discrimina. Nam & latiora sunt, & tribus nervis distincta & magis firma quam oleæ tum dissimilia. Ligustrum sive cypros Dioscoridi oleæ habet folium simile. *Φύλλα ἐχὼ ἐλάει παρὰ πᾶσι*. Plinius zizypho similia dicit. Ergo zizyphus Pliniana non discedit similitudine ab oleæ folio. Eadem est & zizyphæa Neophyti, quam & quidam pro *albanna* vel cypro acceperunt ex folii vicinitate. Hæc est omnino

omniñō zizyphus, quam Matthiolus sub oleæ Boehemicæ nomine proposuit & videri vellet esse *ελαιαγρον* Theophrasti, nisi fructus obstaret, quem nullum fert elæagnus. Rauwolfius in itinera hanc zizyphum circa Halepum & in Libano sponte nasci prodit, & ab incolis *Scisefun* vocari. Sane & in optimis quibusdam exemplaribus *σιουφον* legere memini pro *ελαιαγρον*. Aliquando & *δίζυφον*. Ut in Epigrammate Græco vetustissimæ membranæ præferunt: *Δίζυφον μοι δει*. Ex Syria venisse in Italiam novissimis Augusti temporibus narrat Plinius lib. xv. cap. xiiii. *Æque peregrina sunt zizypha & tubures; quæ & ipsa non pridem venere in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria.* Nempe tubures ex Africa, zizypha ex Syria. Per Sextum Papinium utraque primum allata mox dicit, Divi Augusti novissimis temporibus, quem Papinium consulem se vidisse refert. Non alia sunt ea zizypha, quæ ex Syria Romam tum attulit ille Papinius, præter ea quæ hodieque in Syria sponte veniunt & hoc eodem nomine ab incolis vocantur. Atqui hæc zizyphus est, cujus folia oleæ similia, cuique adeo comparavit folia cypri Orientalis. Non alia videtur novisse zizypha Plinius. Et cum loco supra citato tubures in duo genera dividat, zizypha relinquit singularia: *Tuburum duo genera, candidum, & à colore sericum dictum.* Non duo ergo genera zizyphorum. Nec enim omisit. Illo saltem loco id dicendum fuisset. Quin immo divisionem illam zizyphorum, non tuburum plerisque esse placet. Nam & quæ *serica* dicuntur à colore, Plinio de genere tuburum, ab aliis zizypha sic appellantur. Verum autem nomen *Σύελλα* pro quo perperam *serica* apud Plinium. *Syricum* genus pigmenti rubrum. Unde & *Syrica carpenta* Propertio miniata: *Syrica nam taceo volsi carpenta nepotis.* Inde ergo & *serica* genus tuburum Plinio à colore, ut & candidum. Quod alii zizyphorum proprium contendunt. Et sanè Glossæ omnes Græcorum veterum & recentium in *Σύελλα* interpretantur *σιζυφα*. Neophytus: *Σύελλα, τὰ σιζυφα.* ita in aliis omnibus reperitur. Frustra igitur sunt qui dubitant an Galeni *Σύελλα* sint *σιζυφα*. Sed corruptè etiam apud eum *Σύελλα* pro *Σύελλα*. Præterea mentio apud Columellam rutilæ atque albæ zizyphi. Quod convenit ei divisioni, quæ fit in Syricum & candidum genus, quam Plinius tamen tuburibus, non zizyphis attribuit. Quid igitur dicemus ad hæc? Nonnulli tuburibus mendolos esse Plinii codices, & ad eum modum debere sanari affirmant, ut quod de tuburibus dixit, restituatur zizyphis. Mihi non placet. Plinius non hæc tantum, sed ubique unum tantum zizyphi genus agnoscit, & ejus quidem zizyphi quam hodieque in Syria cum hoc nomine sponte provenire constat. Ea est alba zizyphus. Nec alia arbor in Syria, & reliqua Asia cognita fuit hac appellatione. Sepes agrorum his constare in Asia Bellonius testatur, & fructum ejus à Græcis appellari *ζίζυφια* cum vænalem clamitant. Similem porro esse rutilis zizyphis excepto colore. Non dubito hæc esse Cappadocia zizypha Plinii, quorum meminit lib. xxi. cap. ix. *Florem esse dixerim genistas. Namque & his decerpitur luteus: item rhododendron: item zizypha, quæ Cappadocia vocantur.* His odoratus similisque olearum floribus. Ita hæc legenda. Cum dicat hæc zizypha, quibus flos oleis similis, vocari Cappadocia, ad discrimen sic videntur appellata aliorum zizyphorum. Atqui Plinius unam tantum genus novit, cui folium cypri vel oleæ. Hæc sanè sunt Cappadocia sive Asiana zizypha quæ ex Syria Romam docuit allata extremo Augusti imperio. Oportet & altera fuisse. Non alia sint quam rutila hæc hodie nota & sola in possessione nominis zizyphorum, vel ut loquuntur vulgo, *juubarum*. Verior itaque illa fuerit distinctio Columellæ, quæ zizyphum arborem in albam & rutilam partitur, quam Plinii qui tubures sic dividit: præsertim cum *Syrica* quæ pro altero genere tuburum Plinius posuit, zizypha ab aliis vocentur, & alterum zizyphorum genus, puta rutilum constituent. Non absit

A igitur à vero, quin Plinii errori sit imputandum, quod legimus hodie apud illum duo genera tuburum candidum & Syricum. Hoc utique ad zizyphum pertinebat. Ut varios noster compilavit auctores, vetustiores recentioresque simul, ita necesse fuit illum varias de una re pronuntiare sententias. Nullo quippe judicio usus est in discernendis aut conciliandis eorum scriptorum, quos allegabat, opinionibus. Auctor ille, ex cujus sententia scripsit cypron arborem similia folia zizyphi habere, unam duntaxat agnovit zizyphum, quæ vulgaris est Asiæ zizyphus oleæ folius, quam & *ζίζυφια* Græci hodierni vocant. Item cum libro quintodecimo zizypha ex Syria in Italiam primum allata scripsit, de his ipsis albis zizyphis Syriæ peculiaribus intellexit, & auctorem sequutus est, qui de his tantum erat loquutus. Nec opinor sine teste misisse in litteras eam tuburum divisionem quæ candidos & Syricos statuit. Cæterum fuisse putem, qui Syricos tubures, id est, rutilos, zizyphorum etiam nomine appellaverint, propterea quod fructum habent veris, zizyphis similem. Hi sunt qui zizyphum in albam & rutilam diviserunt. Hi sunt etiam, qui *Cappadocia* zizyphum vocarunt quæ alba est, ad alterius rutilæ distinctionem, quæ ex Africa fuerat allata. Vera itaque zizyphus fuit Cappadocia sive Syriana alba. Huic fructu similis, colore dissimilis Africana, quam alii *zizyphum*, alii tuburem appellarunt. Hinc auctorum dividia nata, qui zizypho adscripserint quod erat proprium tuburis, & qui contra. Appellatio zizyphorum de utroque genere obtinuit præcipuè apud Græcos, quibus visum est nomen tuburum barbarum, & mox etiam apud Latinos ipsos, qui verebantur *tubures* vel *tuberes* cum iis confundere quæ pæne nomen idem habent. Tubera quæque ipsa quoque ex Africa afferri solebant. *Σύελλα* Galeni sunt zizypha Africana, vel Latinorum *tuberes*. Ea Syrica Avifena non duum generum facit, ut adstruunt viri docti, ut alia sint rutila, alia alba: sed in majora tantum & minora distinguit. *Hanab* vocantur Arabicè. Majora dicit esse meliora. Tubures porro illi sive zizypha Libyca, sive Syrica non habent, quo melius referri possent, quam ad lotophagicam loton Theophrasti. Immo tuburum arbor sive zizyphus rutila, non alia est quam lotos lotophagica. Ex Africa Romam inducta sunt, & primum lata sub extremum Augusti imperium. In his & apyrinum genus, quod sine nucleo. Martialis:

*Non tibi de Libycis tubures & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.*

Dicit non amplius in Africam petenda esse apyrina & tubures, utpote quæ jam in Italia proveniant. Item sequenti disticho:

*Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et verna tubures. Quid tibi cum Libycis?*

Non meminit ille zizyphorum qui tubures illi sunt zizypha, ex rutilæ nempe zizyphi genere & Africano. Plinius autem zizypha & tubures separavit, quia per zizypha intellexit Cappadocia vel alba, quæ ex Syria mittebantur: at per tubures, Libyca zizypha. Quod ex eo clarissimè patet, dum speciem eorum alteram *Syrica* dicit à colore appellari. Quo nomine certum est zizypha rutila fuisse ab aliis vocata. Plinius zizypha & tubures junxit, quia similia erant quantum ad fructum. Unde & tubures quidam dixere zizypha. In genere tuburum apyrina fuere, hoc est, tubures *ἀπύρινοι*. Inter species quoque lotophagicæ loti *τὸ ἀπύρινον* fuit. Theophrastus: *ἰδίαν δὲ ἀπύρινον ἐστὶν καὶ τοῖς πρὶν γένος.* Hæc sunt apyrina Martialis, id est, tuburum genus *ἀπύρινον*. Lotos lotophagica est Theophrasto sui generis arbor, & multum diversa à loto communi. Hanc igitur esse zizyphum rutilam posteriorum alibi docuimus. Nunc primum docemus & tubures esse. Nec miræ videri debent istæ nominum novationes ac permutationes. Ut loton hanc arborem veteres Græci nominarunt, ab aliqua similitudine cum loto communi; ita & sequuta ætas zizyphum dixit, quod haberet fructum non multum dissimilem ei zizypho, quam norant.

Tuburem porrò Latini nescio qua de causa. Quæ olim propriè dicta zizyphos à Græcis, ea vix hodie cum non nunquam obtinet apud nos. *Oleastrum* sunt qui appellant alii *oleam Bohemicam*. Quidam etiam ex Græcis Κύπριν, quod folia similia habeat cypro sive ligustro. Nunc autem vice inverfa zi-

A zyphi nomen ea sola possidet, cui mutatio inditum fuit, ex similitudine fructus veræ ac germanæ Zizyphi. Χρυσελαίαν invenio etiam Græcis dictam zizyphum rutilam, quod fructum ferat olivæ magnitudine & figura. Neophytus: Χρυσελαία ἢ ζίζυφαία.

C A P U T L X X.

De Cocco tinctorio.

Fruticem qui granum fert infectorium, ex ilico genere esse hodie in confesso est. Nec diffidentur plerique veterum. Acui folia ilicis genus esse Plinius dicit. Acui folia ilex ἢ ἀκανθόφυλλον. Quidquid enim foliis pungit, Latini vocant, *acui folium*. Ut *acui pes*, ὁ ὀξύπυς. Hunc ipsum fruticem qui est ilex, quidam tamen quercum viridem vulgo nominant. Cum aliud sit quercus, aliud ilex. Alii etiam *fagum* vocitant, ut Narbonenses teste Quinquerano. Sic species pro specie. Melius ac magis propriè Græci recentiores qui *πελινόκκων* dixere, id est, ilicis coccum. Unde *πελινόκκων*, quod cocco tinctorio est. Glossarium Græco-arabicum: κόκκος βαφικός, τὸ πελινόκκων. Apud Myrepsum *πελινόκκων* μέλας, vel *πελινόκκων*, quod cocco infectum est. Græci quoque antiquissimi hanc ilicem coccoferam, & tingendis vestibus claram cognoverunt. Simonides teste Plutarcho velum, quod Theseus ab Ægeο acceperat, ut rediens in salutis signum id protenderet, non candidum fuisse dixerat, sed puniceum, ὃν πεφυμένον πέντε ἀνδρῶν ἐλαιοῦς, id est, liquido colore infectum ilicis, largiter florentis. Ἀνθὸς hoc loco color est, non flos. Non propterea tamen Latinus Poëta *nigram ilicem* dixisse censendus pro rubra, ut vir eruditus putat, quomodo Græcus poëta αἶσπος ὀνιον, vinum nigrum quod est rubens. Ilex poëtæ nigra dicitur à foliorum colore, ut *myrtus nigra*, *rhamnus nigra* & similia, quibus folia viridia quidem, sed obscura, & viridis atri. Nigrum enim Latini ut Græci μέλαν, de omnibus coloribus saturationibus, & obscuris usurpant. Sic nigra viola, ἰὼν μέλαν, hyacinthi nigri, qui in cæruleo austeri sunt. Et Ἰνδικὸν μέλαν quod cæruleo colore inficit. Μέλαν etiam appellant, quidquid obscurius rubet. Item quod viride est, sed nubilo infucatum saturatione. Præterea ilicem illam nigram sub qua ruminare juvencam poëta canit, de communi ilice intelligendam clarum est, non de coccoferâ quæ parvus est frutex. At vulgaris ilex coccum quidem profert puniceum, sed tingendo inutilem. Cum vetustissimi Græci juxta ac recentissimi *πένιον* vocent fruticem illum, qui vestes cocco tingit, quique revera ex ilico genere est. Mirum in hujus fruticis descriptione id præterisse Dioscoridem. Qui diligentiam ejus in re Herbaria ac Medica tantopere prædicant, saltem fateri cogentur tantam hæc eam non esse, quantam volunt videri. Coccum baphicum describens, quali facie sit aut ex quo arborum vel fruticum genere non meminit, sed simpliciter dicit, *κόκκον βαφικὸν ὅν μόνον ἐστὶ μικρὸν, φρυγανώδη, ὃ περὶ σκηνῶν κόκκοι ὡς φακοί*. Lenti simile granum coccoi facit. Cæteri omnes pisco communi, interim rotundum, interim oblongum. Pausanias strychni sive solani baccis granum illud adsimilat: Ὁ δὲ αὐτῆς κόκκος ὁμοίῳ τῷ καρπῷ τῆς ἐρύχνης. Baccæ solani juniperinis facie ac magnitudine fere pares. Καρπὸν in cocco infectorio improprie vocat Pausanias. Nec enim fructus est, sed veluti scabies fruticis, ut verè Plinius loquutus est. Vesicularum quippe instar sunt ramis innascentium & cortici adfixarum & inhaerentium, quæ vermiculos intus pariunt, ex quibus illa preciosa fanies. Non ineptè tamen *καρπὸς* ea mente vocari posset, quod fructus arboris in his consistat. Non minus improprie Hippocrates *καρπὸν λιθανωτὲ* dixerit

B grana thuris, ut quidem interpretatur Galenus in Lexico. Sed illi fidem non habeo. Nec crediderim unquam Græco cuiquam usu venisse in scribendo, ut *καρπὸν* arboris nominaverit, gummi quod ex ea refudat. Falsum itaque putem Galenum, & Hippocratem per *καρπὸν λιθανωτὲ* non aliud intellexisse quam verum fructum arboris thuris baccaque ipsas, quas lentisci bacca similes tradit Theophrastus lib. ix. cap. v. *ἀποὶ δὲ πνευτὸς μὲν ἔστι λιθανωτὲ δένδρον ὁμοίον εἶναι φασὶν ἄλλω, ὃ τὸν καρπὸν τῆς χυμῆς*. Hic omnino fructus arboris thuriferæ, quem intelligit Hippocrates, baccæ nempe ipsæ: quas miror vetustissimis Græcis in notitia ac usu fuisse, cum posterioribus Græcis penitus incognitæ fuerint. Hæ sunt baccæ thuris quos & *πυρήνας* λιθανωτὲ vocavit idem Hippocrates, quas tamen idem Galenus de thuris granis æquè malè exponit: *πυρήνας τὰς χυμῆς ἐστὶν ὅλην λιθανωτὲ*. Immo *πυρήνας* de thure non alios heic accipiendos censeam quam de thuris arboris baccis, quem *καρπὸν λιθανωτὲ* alibi dixit. Sed ad rem. Coccum in tinctoria ilice non est fructus, sed excrementum arboris. Fungos arboribus innascentes nemo *καρπὸν* propriè loquuturus vocaret. In communi ilice, quæ grandem interdum arborem facit, *κόκκος* fructus est, & hic puniceus, verum tinctoriæ ineptus. Theophrastus de ilice arbore: *φέρεται δὲ καὶ ὅλη τὴν βάλανον κόκκον ὡς φοινικῶν*. At *κόκκος* in ilice frutice cinerei coloris. Nimium itaque indefinite pronuntiat Plinius, ilicem solo cocco omnes dotes roboris provocare. Debuit dicere ac distinguere, de qua ilice, & de quo genere cocci. Nam & arboris illius, quæ propriè ilex dicitur, duo sunt genera, unum folio spinoso, alterum aculeis carente. Ilex frutex quæ coccum gignit tinctoribus, ex genere est acui foliarum ilicum. Immo & nonnulli Græcorum fruticem sui generis malunt, cui folia ilici acui folia similia. Pausanias nomen fruticis τὴν κόκκον esse vult, cujus folium excepto quod nigrius sit & mollius, cætera simile ilici: *ὅμοια δὲ μελάντεσσι μὲν ἢ μαλακώτεσσι ἢ ἢ πένιον* τὰ μέντοι ἄλλα εἰκότως ἐστὶ πένιον. Sic enim locus ille legendus. Ubi etiam habes, quare ilex nigra Poëtæ appelleretur, à foliorum scilicet atro-nubila viriditate. At nigriora etiamnum ilici, quæ coccum dat tinctorium. Cujus appellatio ἢ κόκκος juxta Dioscoridem & Pausaniam, ut ἢ μέσσιλον, ἢ πένιον. Latine similiter liceat dixisse, *hæc coccus*, ut hæc prunus. Cujus granum, hoc *coccum*. Hinc Plinio *cocci granum*, ut coccus sit nomen fruticis. Idem Pausanias ὕσγην à Galatis hanc coccum vocari perhibet, locali appellatione. Optimum inter cætera habitum coccum Galaticum consentiunt auctores, ut deterrimum Hispanicum. Nescio tamen an verum de ὕσγῃ dicat. Græci distinguunt τὸ ὕσγιον χεῶμα & τὸ κόκκινον, ut patet isto versu antiquissimi Epigrammatarii:

Τὰ κ κόκκοιο βαφέντι καὶ ὕσγιονο χεῶμας.

G Latini quoque coccinum & hysginum discernunt. Plinius lib. ix. cap. xli. coccum Tyria purpura tinctorum coloris hysgini fieri asserit: *Quin & terrena miscere coccoque tinctorum Tyrio tingere, ut fieret hysginum*. Ergo hysginum magis ad purpuram accedit, & medius inter coccinum, & purpureum. Idem Plinius in Galia vaccinium hysgino vestes fervorum inficere dixit. At vaccinium purpureum & color hyacinthinus. Vi-truvius lib. vii. purpureum colorem fieri testatur infecta creta rubiæ radice & hysgino. Ergo hysginum purpu-

purpureum. Et Plinius lib. xxxv. cap. vi. ait Pu-
teolanum purpurissimum laudari potius quam Tyrium
aut Gætulicum aut Laconicum: *Causam esse, quod hyf-
gino maxime inficeretur, rubiamque cogeretur sordere.* Sic
hyfginum purpura inficit. Græcus tamen Scholia-
stes Nicandri *ἡ ὕψινο βαφῇ* interpretatur *ξανθῶ*, id est,
rubentia. Et *ὕψην* herbam esse quæ *ξανθῶ* χρώματι tin-
git, id est, rubro. Quod non est alienum nimis ab eo,
quod Plinius refert coccum Tyrio tinctum efficere
hyfginum. Tyria purpura ex omni genere maxi-
me rubet. *Φολίωςαν* eam Græci vocant. Quin im-
mo & *Φολίως* populos ab illo colore denominarunt,
cujus primi inventores. Sic *Γαλάτας* à lacteo cando-
re Gallos appellant, *Μαύρος* & *Λίβυς* & *Ἀιθίοπας*
ab atro. Rosæ poëtis aliquando coccineæ, interim
purpureæ vocantur. *Περφύρεον ῥόδον* & *ῥόδον περφυρέας*
κάλυκας passim decantant Græci vates. Alii contra
coccineas & coccum commendant à rosæ colore. U-
trumque verum est. Tyria purpura coccinea, &
rosarum maximè æmula. Plinius lib. xxi. de princi-
palibus vestium tribus coloribus: *Ut rubentem in coc-
co, qui à rosis, migrante gratia, hic trahitur suspectus* &
in purpurâ Tyrias, dibaphasque ac Laconicas. Sic nunc
eum locum confituo auctoritate optimi codicis Thua-
næi. Tyriæ igitur purpuræ suspectu coccineum
colorem præferunt, *ἐκφοινιστόμεναι ὑπὸ τῷ ἄνω πυρρός*,
ut Græci loquuntur. Hic proprius rosæ color. Si
hyfginus color est coccinum Tyrio tinctum, eximius
is rubor fuerit, qui nonnihil traheret de purpura Ty-
ria, quæ & ipsa suavissimè rubebat, præcipuè cum su-
spiceretur. Talem colorem potuit efficere Galatiæ
coccum, quod erat in maxima laude. Et videtur ideo
cæteris præstitisse, quod mixtus Tyrio cocci rubor in
eo emicaret. Credamus igitur interim Pausaniæ Ga-
latas *ὕψην* appellasse indigena voce, qui cæteris Græ-
cis *κόκκῳ*, Græci Grammatici hoc tantum de *ὕσχη* ex-
ponunt esse *ἑίδῳ βοζίνης* tingendo aptæ. In antiquo
Lexico manuscripto vocatur, *ὕσχη*. Atqui *κόκκῳ*
frutex. Sed hæc sæpe confundunt. Plinius quoque
si veteribus libris credimus, *gramen* vocat Galatiæ coc-
cum. Ita enim scribunt: *Coccum Galatia rubens gra-
men, ut dicemus in terrestribus. At circa Emeritam in ma-
xima laude est. Verum ut simul peragantur nobilia pigmen-
ta, anniculo graminis languidus succus: idem à quadrimo
evanidus. Ita nec recenti vires nec senescenti.* Ita omnes
quotquot extant Pliniani libri, scriptum præferunt.
Et sanè videtur non de grano ipso, sed de frutice vel
herba ipsa intelligere, cum dicit anniculo languidum
esse succum, à quadrimo evanescentem. Nam quotan-
nis granum colligitur. Sed cum planta est annicula, vi-
res grani languidas esse innuit. Cum quadrimatum
excessit, evanescere. Huic traditioni consentaneum
quod hodie tradunt, in Hispania hujusmodi fruti-
ces quadrimis majores succidi & uri solere, ut pro-
ximo anno tenelli regerminant, & coccum idoneum
gignant. *Gramen* vertit Plinius, quod in Græco aliquo
auctore *βοτάνην* reperit appellari. Nam & *ὕσχη βοτάνη*
passim exponitur, quæ est *κόκκῳ* auctore Pausania.
Granum ipsum quo succus ille nobilis exprimitur,
vermiculorum multitudine scatet, quorum sanguis

A tincturam illam molitur. Inde *vermiculus* pro ipso
cocco. Vulgaris versio Bibliorum *vermiculum coccum*
semper indiget. Quasi in singulis granis *vermiculi*
sint vermiculi. Quod affirmat Pausanias: *γίνεται δὲ
τοὶ ἐν τῷ καρπῷ τῆς κόκκῳ βεβρυχθῶν.* Et paulo post:
*νῦν δὲ πρὶν ἢ τὸ ζῶον ἐκκηνηθῆναι συλλέγουσι τῆς κόκκῳ τὴν
καρπὸν καὶ ἐστὶ τῶν ἐλπίσιν ἢ βαφῇ, τὸ αἶμα τὸ ζῶον.* Græci
σκολήκιον dixere, quasi & unus esset in singulis vesicis
vermiculus, cum vermiculos potius deberent dicere.
De isto scolecio capiendus Plinius lib. xxiv. cap. iv.
*Coccum ilicis vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Est
autem genus ex eo in Attica fere & Asia nascent, celerri-
mè in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant
improbanique.* Nesciebat Plinius quod scriberet. Gra-
num Galatiæ videtur facere diversum à cocco ilicis,
quia ilicis quoddam coccum aliud quam tinctorium,
ut *κόκκῳ φοινίκῳ* περὶ Theophrasti. At coccum Ga-
latiæ tinctorum gignitur ex ilicis genere; quod & ilicis
coccum heic vocat Plinius, ut Græci recentiores *περι-
νοκκῖν*. Omne autem coccum *βαφικόν* in vermiculum
se mutat, & *σκολήκιον* etiam dicitur. Sed tum de-
terius est, cum evolavere vermiculi. Ideoque prius
id colligit, quam vermiculus exierit. Pausanias de
eo vermiculo: *τὸ πρὶν αἰφύκοιτο εἰς τὸν αἶερα πεπαιγμέν-
τον τὸν καρπὸν, πέπειται αὐτὸν καὶ κῶνωπι φαίνεται ἄν.*
Legerat noster in Græco scriptore *σκολήκιον* impro-
bari, ubi ex eo vermiculus evolasset. Inde ille arri-
puit certum genus propriè ita vocari, quod celerri-
mè in vermiculum se mutaret. Atqui omne coc-
cum in vermiculum se mutat, & *σκολήκιον* nuncu-
patur, ut Latine *vermiculus*. Glossæ: *κόκκῳ, granum
vermiculus.* Hinc *vermiculatum*, cocco tinctum.
Democritus Pseudonymus de purpuræ tinctura in
Physicis & Mysticis: *φυλάσσειν τὸ δυπλὸν, σκολήξ ὁ
περφύρεος, ῥόδον τὸ ἰταλικόν. Ἐὖτα τὰ ἀνθὴ περτελλήμην-
ται.* Et paulo post: *ἐστὶ δὲ ὁ τῆς Γαλατίας σκολήξ, καὶ
τὸ τῆς Ἀχαιῆς ἀνθὸς ὁ καλεῖται λάνχαν.* Vermis Ga-
latiæ idem quod Galatiæ granum, & ilicis coccum,
& *σκολήξ* vel *σκολήκιον*. Quod ignoravit Plinius.
Inde Arabicum *chermes* ex *vermis* corruptum. Cæte-
rum non unum vermiculum singula grana continent,
sed legionem. Ut mirer, unde hic processit usus lo-
quendi, *vermem* aut *vermiculum* pro cocco ipso vel
grano dicere. Ut *περινοκκῶν* Græci dicunt, quæ
cocco ilicis infecta sunt, ita & *σκολήκῳ* quæ ver-
miculo tincta, & vermiculata. Atque inde flu-
xit appellatio vulgaris *Scalatta*. Grana autem simi-
liter ex America adferuntur tingendis sericeis, colore
kermesino, quæ cimum quibus demptum caput
est, referunt figuram. Et in arbore reperiri ajunt,
haud absimili ficui Indicæ nuncupatæ, pari modo at-
que in cocco baphica circa foliorum aut ramorum
exordia inhærentia. *Cochinillam* nominant nostri
vulgo. Antea ad eundem colorem efficiendum tu-
mebantur quædam tubercula ex pipinellæ radicibus,
quæ *Kermesino* inficiebant. Cætera ad hanc rem
pertinentia variis locis posuimus in Exercitationibus.
Hæc nota eo tantum pertinet, ut pervulgatam no-
minum mutationem indicet, qua quercum pro ilice di-
cimus, alii fagum.

C A P U T LXXI.

Betulla.

Betulla arbor nomine Gallico antiquo, ut ex Pli-
nio colligere licet his verbis: *Gaudet frigidis for-
bus, & magis etiam betulla. Gallica hac arbor,
mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratum
virgis. Eadem circulis flexilis, item corbium costis.* No-
men hoc adhuc servat Gallia, sed in alio genere ar-
boris. Quod ne mirabile sit, superius notata præ-
stant. *Bouleau* vocatur, quod & ipsum virgis facien-
dis aptum. Non tamen candorem illum habet, quam
in betulla prædicat Plinius. Immo magis sanguinei

G coloris est. Et fortasse *sanguineus* sit potius cui vetus
hoc & suum nomen restituumus apud Macrobiū in
Fragmento Tarquiti Prisci de Arboribus infelicibus.
Alaternum, Sanguinum, Filicem, Ficum atram. No-
men retinet in Italia, ubi *Sanguino* vocatur. Mentio
ejus in legibus Longobardicis. Inde *sanguinei fru-
tices*, Plinio, quos etiam cum betulla jungit lib. xvi.
cap. xxxvii. *Si quidem & genista & populi & ulmi
& sanguinei frutices & betulla, & harundo fissa, recissi-
que aculeis rubi alligant.* Ubi sanguinei frutices sunt

ex sanguino, à colore sic dictus hic frutex sanguineo. Nam *sanguinus* idem quod sanguineus. A *betulla* itaque nomine isto qui *sanguinos albos* faciunt. Ita ajunt vocari in Gallia, quos *alaternos* vetus vocavit Latium. Betullæ etiam cortex albus, & proinde non potest idem esse cum nostro *betullo*. Longissimè vero aberrant, qui putant *σημύδα* esse Theophrasti. Videamus descriptionem: *Σημύδα ἡ τοῦ φύλλον ἔχει ὅμοιον τῇ λεγομένη καρύα, πλὴν μικρῶ σενώτερον, πὲν φλοῖον δὲ πικρίλον, ξύλον δὲ ἑλαφρόν.* Gaza *betullam* vertit. Cæteri id sequuti sunt. Quam rectè, judicium esto vel imperitiorum. Satis sanum fuerit. Semyda folium habet simile nuci juglandi, nisi quod angustius paulo. Betulla folio est nigra

A populo haud absimili. Semyda corticem habet varium, betulla candidum. Semydæ ligno quod levissimum esset, utebantur ad bacula, *οἱ βακτηρίας*. Betulla quod lentis ac flexilibus esset virgultis, virgas præbebat magistratibus, & vimina vitori bus corbium. *ἡ λεγομένη καρύα*, cujus folia sed angustiora habere dicitur. *Σημύδα* est nux juglans. Hoc addo, quia ignorare se professi sunt viri doctissimi, quid esset *καρύα* hoc loco. Ad distinctionem sic absolutè vocatur aliarum nucum. Nam aliqua *καρύα* *Ἡερικεωπική* vel *Πονική*, alia *Περσική* vel *Βασιλική*; quam tamen alii eandem volunt cum *καρύα* simpliciter appellata. In eo genere speciem esse præstantissimam alibi docuimus.

C A P U T L X X I I.

De cotino.

Cotinus, inquit Plinius lib. xvi. cap. xviii. in Apennino frutex vocatur ad lineamenta modo, *conchylii colore insignis*. *ὁμώνυμ* hic frutex cum Græcorum cotino. Græcis enim & *κότιν* dicitur olea silvestris. Ad vitandum ex homonymia errorem viri in plantis contemplandis ac describendis solertissimi, fruticem illum Apennini cognominarunt cotinum coriariam. Frustra. Nihil metendum tale in vocibus apud varias gentes ac diversa lingua usurpatis. Quis Latinorum cotinum pro silvestri olea dicit? Hoc Græcorum proprium. Nam Theophrastus *ἐλαίαν* & *κότινον* duo genera nominat, silvestre ac mitius, hoc est, oleam & oleastrum. At *cotinus* Latinum vocabulum de illo frutice Apennini, cujus loco superscripto meminit Plinius. Scotano hodie ab Italis vocari ferunt. Unde idem esse cum Græcorum *Σκυθικῶ ξύλῳ* quidam nimis temere sibi persuaserunt, quod & *Σκυθίαιον* Græci recentiores appellant. De quo nos alibi. Sed uno argumento eoque maximo refelluntur, quod Scythicum illud lignum croceo vel luteo colore tingit: unde & *χρυσέυλον* iidem Græci hoc genus ligni nuncupant. Cotinus vero, teste Plinio conchylii colore inficit. Scotanum autem, ut Anguillara auctor est, radice usum habet lanis pannisque colore rubro tingendis. Ex quo & dubitari possit, an idem cum scotano cotinus, siquidem conchylii color non parum à rubente distat. Scio & purpuram aliquam rubere, ut Tyriam quæ ad coccinum vergit, & *suaverubentia* aliquando Poëtis dici quæ sunt purpurea: sed Plinius semper conchylium à purpura distinguit, qui pro coloribus hæc nomina usurpat, ut alibi in Exercitationibus docuimus. Ut cum dicit lib. xxii. de coloribus ex herbis loquens: *Transalpinam Galliam herbis Tyrium pingere atque conchylium, omnesque alios colores.* Ubi *Tyrium* vocat quam alibi propriè purpuram. In hoc autem conchylii colore definiendo parum ipse sibi constare videtur. Nam alibi vocat *laudatum pallorem saturitate fraudata*. Ut per conchylium videatur dilutam ac pallidam purpuram intelligere. Alio loco, *austerum in glauco & irascenti similem mari colorem* esse vult. Sic venetum colorem saturum, quem viride marinum vulgo vocamus, conchylium esse innuit. At lib. xxi. cap. viii. tres gradus conchyliaci coloris facit: primum & maximè dilutum, qui in heliotropii flore cernitur. De quo heliotropo intelligat, obscurum. Nam plures plantæ hoc nomine. Plinius ipse cichorium sic appellat, cui florem cæruleum dat. An hic istud genus accipiendum est? Verum heliotropium Dioscoridi florem habet candidum, *ὑπόπυρρον*, id est, subrubrum. Dodonæus heliotropii minoris, quæ *verrucaria* vocatur, succo purpureo quo lintea tinguntur, & *tornisolinum* Gallis meis appellatur, hunc conchylii coloris gradum à Plinio comparari putat, sed fallitur. Secundum conchyliatæ tincturæ modum in malva conspici ait, ad purpuram inclinantem. Malvæ flos dilutè purpureus est,

aut subrubri coloris ad purpuram vergentis. Tertium in viola ferotinâ considerari dicit qui conchyliorum vegetissimus est, ac summus gradus. Eam violam intelligit quæ in genere *λεοντῶν* purpurea dicitur, & Matronalibus à quibusdam appellatur, quam ferotinam Plinius nuncupat respectu Martiæ. Nam ista mense Junio potissimum floret ac toto etiam anno flores edit. *Caryophyllatam rubram* vulgo dicimus. Ea ex rubro dilutè purpurascit. Hic est igitur color conchylii, quem in cotino insignem esse Plinius idem asserit. Hæc si eadem est arbor cum scotano Italorum, eam Matthiolus ramis subrubere tradit: Dodonæus, obscurè purpurei sive punicei coloris. Nam quod Plinius cotinum colore conchylii insignem perhibet, de corticis colore id accipiendum, qui ex rubro pallet, hoc est, subrubet, ut loquitur Matthiolus, qui color est conchylii. Verba enim illa Plinii perperam viri docti ad tincturam referunt, qua lanæ pannique ex eo ligno imbuuntur. Radix, inquit Dodonæus, *ad tincturam, ut refert Anguillara, utilis, rubente colore lanæ pannosque inficiens.* Quod Plinius haud ignoravit, *ad lineamenta modo conchylii colore insignem fruticem hunc, radice nempe, referens.* Haud vidi unquam pejus alicujus auctoris verba accepta, aut in alieniorem sensum detorta. Cotinus, inquit Plinius, *frutex est ad lineamenta modo, conchylii colore insignis.* Ergo radice utilis est ad tincturam rubram pannorum ac lanarum. Quis unquam sanus hunc sensum ex illis verbis Plinii eliceret. Radicis nulla in eo mentio. Sed nec lineamenta lanæ sunt aut panni. Quin ne illud quidem dicit auctor, tingendo hunc esse fruticem. Colore conchylii insignem esse prodit. Ergo ita ipsum coloratum esse indicat, non colorare. Non dubito tamen, quin cotinus sit scotanus Italorum: nec opus est scribere scotinus, ut quibusdam placet. Nam hoc sollempne est Italis, multis vocabulis Latinis *sigma* in principio reddere. Sic *scongiglio* dicunt pro veterum conchylio, *sphalangio* pro phalangio: & alia sexcenta. Ita ergo & scotinum vel scotanum dixere, qui Plinio ac veteribus cotinus: *Roso* etiam ab Insularibus appellari ait Matthiolus, hoc est, *rubrum*, qui materiam ligni adeo flavam esse memorat, ut insectoribus maximè expetatur, ad lanificia luteo nimirum colore inficienda. Quod si ita est, cortex ligni subrubet, & conchyliati coloris; at materia lutea. Possit itaque esse is frutex, quem *ῥάψον* Græci vocarunt, cuius lignum tingendis flavo lanis & capillis idoneum esse passim scribunt. Hesychius: *ῥάψον τὸ ξανθόν, ὃν τὰ ξύλα τῆς ῥάψης ὁ βάπτει, ᾧ ξανθίζουσι τὰ ἑλα καὶ τοῖς κεφαλαῖς.* Hoc lignum vocarunt etiam *Σκυθικόν*, ut ibidem subjicit: *τῆς, inquit, Ἰνδίας καλεῖται.* Potuerunt dicere & *Σκυθινόν*. Atque inde etiam alii *Κοθινόν*. Sic enim Græci solent ex multis vocabulis *sigma* initiale detrahere. *Μίλακα* quippe dicunt & *μίλον* quidam, qui aliis *σμίλαξ* & *σμίλ*. Sed & *μάεγγυδ* etiam scribitur à nonnullis pro *σμάεγγυδ*. Quin & *κότινον* legi

scriptum in antiquissimo codice Dioscoridis uncialibus litteris exarato, inter synonyma glycyrrizæ, quam alii σκῦδιον nuncupant, & σκυθικήν εἶσαν. Interpres Theophrasti vetus: θαψός ἐστὶ ξύλον πὶ ὃ καλεῖται σκυθῆλον ἢ γὰρ σκυθιὸν ξύλον ὡς φησὶ καὶ Σαπφώ· τέτω δὲ τὰ ἑλεια βάπτισι καὶ ποῖσι μήλινα καὶ τὰς τεύχας ξανθίζουσιν· ἐστὶ δὲ τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον χρυσόξυλον.

Vetus igitur illius fruticis nomen σκυθῆλον, aut σκυθικός vel σκυθινός θαμνός. Unde aliis σκυθινός nuncupatus, & Apennini montis incolis cotinus pro cutinus vel scutinus. Hæc probabilia fortasse, non tamen vera opinor. Nam & alia multa in Græcia ligna esse potuerunt tingendo apta, quæ lutea essent efficienda. De thapso etiam nos alibi plura in hoc ipso opere. Non bene autem Anguillaræ cum Matthiolo convenit: cum iste dicat ligno ipso luteo colorari lanas, ille perhibeat radice rubrum colorem parari. Sic tamen conciliari poterunt, ut verum ambo dixisse videri queant, & frutex iste tam radice utilis sit rubræ tincturæ quam ligno flavæ. Quod alii examinent. Nunc restant verba Plinii excutienda, an id dicant, quod eum volunt dixisse docti Herbarii. Utum cotini ad tincturam inde elicere & adstruere satagunt, quem nullum in ejus verbis deprehendo. *Cotinus frutex ad lineamenta, modo conchylii colore insignis.* Quæ sunt ista lineamenta? An ad picturam colorem ex eo fumi intelligit? Certè lineamenta & lineæ etiam in pictura, colores etiam locum habent. Immo omnem penicilli colore imbuti ductum per tabulam lineam & lineamenta dixerunt. Dioscorides cinnabari vix pictoribus sufficere scribit· εἰς τὴν ἐν ταῖς γραμμαῖς πικρίαν, ad varias in picturâ lineas ducendas. E lignis tamen aut herbis tinctoriis non usurpari colores tinctoriis, sed fere tantum ex metallicis. Aliud itaque quærendum. Lineamenta hæc esse lineas, quibus fabri signant ligna exæquanda & læviganda, vel etiam ferra secanda possit aliquis putare. Lineam Latini vocarunt quam Græci σαθμὴν vel σπάτην. Unde proverbium alba linea signare de his qui discrimen non faciunt. Nam linea nisi sit colore imbuta, nihil signat, neque discrimen facit: aut si cerussata sit vel cretata sit, sed signandæ albæ quoque materiæ adposita. Quod Græci dicunt λευκὴν σαθμὴν ἐν λευκῷ. Locus ex Satyris Lucillii quem viri docti citant, ita legendus est: *Et amabat omnes: nam ut discrimen non facit, qui signat linea alba, sic Socrates in amore & in adolescentulis meliore paulo facie signat nihil, quod amaret.* Ita rectè convinxerunt hæc duo loca quæ dispersa leguntur apud Nonium. Sed male vulgo editur ac citatur: *Nam ut discrimen non facit, neque signat linea alba.* Immo: *discrimen non facit qui signat linea alba.* Agellius: *Alba ut dicitur linea, sine cura discriminis.* Funiculus erat, quem rubrica sive minio illinebant. Μιλποφυρή χοῖνον vocat Epigramma fabrorum in Anthologiæ sexto:

----- μιλποφυρήτε

Σχοῖνον ὡς ἀκρονόχον φαεινολόγον κείνοιν.

Extensa linea per longitudinem trabis, ita ut utrimque hæreat firmiter, in medio duobus summis digitis attracta ac repente dimissa, colorem quo imbuta est, ligno imprimit. Persius:

----- Scit tendere versum,

Haud secus ac si oculo rubricam dirigat uno.

Σπαθμὴν ὁρτύνειν dixit Aristenæus. In lignis ferra secandis aut ascia lævigandis etiam hujusmodi linea ex rubrica ducebatur ad dirigendam ferram aut asciam, ne exorbitaret. Unde in Epigrammate Græco fabrorum:

----- ἰσχυρόν τε

Περίονα μιλτεῖον βάμματι περφόρον.

Serram rectè incedentem quæ sequitur ductus lineæ miniatos. Nonio amissis est regula fabrorum, quam architecti cum opus probant, rubrica illinunt. Hodie atramento utuntur fabri nostri lineis suis illinendis. Sed & aliquando rubrica. Numquid igitur pro rubrica conchylii colore, qui ex cotino frutice conficiebatur, usos esse fabros ad lineamenta sua noranda significat Plinius? Hæc omnium videtur optima sen-

A tentia, quæ tamen haud mihi magis probatur quam cætera. Primum *lineamenta* absolute dici pro lineis quæ ex colore ducuntur à fabris signando ligno vel lapidi qui secatur aut lævigatur, non placet. Deinde tinctura ex cotino illitis funiculis id fieri haud scio quam bene possit. Fila quidem aut lanas cotino tingi posse concedam, sed an filum ea tinctura illitum possit eundem fucum ligno imprimere qui permaneat, valde dubito. Minio aut atramento vulgo ad hoc utuntur, qui sunt colores pictorii, non tinctorii. Illi vel statim illiti manent plerumque lapidi vel ligno. Igne opus est ac diutina mora, ut hi possint imbibere à lana aut lino. Ligna etiam tinguntur, sed diu in cortina debent coqui, ut penitus imbuantur. Nulla jam restat quam demus, Pliniani illius loci interpretatio, cum nulla non sit improbanda. Nec enim aliud succurrit quo lineamenta illa, quibus idoneus est cotini frutex, explicemus. Et sanè correctorum manu lineamenta illa inducta fuere quæ nunc lectionem eam occupant, cum omnis vetus scriptura librorum constanter habeat, *lineamenta*. Quæ verissima est lectio. *Est in Apennino frutex, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylii colore insignis.* Ad lineamenta tantum utilem esse dicit, id est, ut Græci dicerent, *ὡς τὸ ξυλάματα*. Lignari Latini dicunt pro ligna conficere ex arbore, ut Græci ξυλάειν, in illo senario:

Δρυὸς πεσέσης πᾶς ἀνὴρ ξυλάειται.

Quercus ex prolapsa cuiusvis lignari licet.

Solis igitur lignamentis utilem esse cotinum ostendit Plinius, qui nihil præterea habeat commendabile, nisi quod colore conchylii sit insignis. Ideo in transcurso tantum ejus meminit, cui latius commemorando esset immoratus, si tincturæ accommodum tum esse scivisset. In talibus enim describendis, aut usu eorum saltem notando accuratissimus semper auctor ille. Si cotinus idem cum scotano, nondum sanè Plinii temporibus inventa sunt quæ olim latebant. Docti etiam volunt coccygiam esse Plinii cotinum illum Apennini fruticem. Coccygia illa tam in mendo apud Plinium quam apud Theophrastum ex quo Plinius habet. In vetustissimo codice *coccy* vocatur in ipso textu: *similis & coccy folio, magnitudine minor.* At in indice manu exarato scribitur *coccygia*. Omnino pro *coccygia*. Græcum cujus nomen est κοκκυγία, non κοκκυγία. Et sic reponendum apud Theophrastum lib. III. cap. XVII. ὁμοιον δὲ ἐστὶ τῷ ποτὶ τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκυγίας. Vulgo est: κοκκυγηλέας. Quod illi mutare debuerunt, qui tam multa in nova editione emendasse, partim ex libris, partim ab ingenio gloriantur. Coccygiam folio similem esse arbuto & andrachnæ arbori scribit. Si ita est quemadmodum velle videntur, coccygiam esse eandem cum cotino; certè quod iidem tantopere urgent, non videbitur verum, ut cotinus sit cum scotano Italorum. Nam coccygia, teste Theophrasto, similia arbuto folia habet; at scotanus ulmo. Nihil tam dissimile. Ea re adducti sunt ut crederent eandem esse arborem scotanium & coccygiam. Plinius post Theophrastum tradit proprietatem hanc esse coccygiæ, fructum amittendi lanugine quam pappum vocant. ἐκπαπώδην dicit Græcus auctor. Id nulli alii arbori evenire idem affirmat. Atqui scotanus sive cotinus eandem habet proprietatem. Ergo scotanus est coccygia. De scotano quidem memorant pro flore producere in summis frondibus crispam, tenuem, mollemque lanuginem, racematim conglomeratam: post quam sequuntur semina exigua, lente minora. Ita Dodonæus describit. Matthioli vero plumosam eam congeriem vocat, umbellæ speciem, in qua filiquæ proveniunt oblongæ, hyperici non absimiles, quibus semen continetur. Fructum eum lanugine amittere non dicunt, quod proprium coccygiæ: ἰδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπώδην τὸν καρπὸν. Verba sunt Theophrasti, quæ significant una cum lanugine fructum diffluere ac deperdi. Quod non facit scotanus. Addit Theophrastus: τῷ ποτὶ τὸ εἶδος αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἀπὸ καὶ δένδρεος. Hoc de nulla alia arbore fando audivimus, ut fructum nimirum una cum lanugine evolantem perdat. Atqui falici, quæ ὡλεσκάριος poëtæ dicitur, hoc est *frugiperda* similiter etiam fructum amittit. Quod in

E

F

G

phraſto teſte diverſum genus. Poterant tamen & nominibus diſtingui ut in plerisque aliis. Nam cur χαμαια dicta eſt parva ſalix, ut χαμαιακτη parva & in arborem nunquam ſeſe attollens ſabucus? Galli idioma te ſuo ea genera ſalicum appellationibus diſcernunt. Quæ ex his arbores ſunt, nomine nuncupant ex Latina origine ſalicis paululum deſlexo. At humiles & quæ nunquam arboreſcunt, *Hofaria* vocant; forte ex Græco οἰσάριον, quod eſt parvum οἶσον. De quo paulò poſt. Sic *ſabinariam* vocamus, Latini herbam ſabinam. Sic *λεπινάριον* Græci recentiores, Latinos lupinos. Plinius in ſalice conſideranda, quam in plures ſpecies dividit, ſciendum eas ſpecies referri debere ad pumilum genus, non ad eam quæ in arborem creſcit, quæ unius tantum generis videtur. Ea ſi non cædua fiat, in tantum evadit incrementum, ut maximis & ampliſſimis arboribus non cedat. Vidi talem tantamque, cujus truncum vix tres homines poterant amplexu cingere, & quæ in altiſſimam ſurgeret proceritatem, ramis quoque proportionem latiſſimè diſſuſis ac patulis. Eſt & altera homonymia in hoc ſalicis vocabulo. Sic enim vocarunt & *viticem*, hoc eſt, Græcorum ἄγρον: epitheto tamen à patria ſumpto, cognominarunt Græcam ſalicem. De ea Cato intellexit, quam & nominatim expreſſerat, cum tamen Plinius locum ejus citans, ſalicem ſimpliciter dixerit. Caput ejus de ſalice ſic vulgo incipit, quod eſt libri xvi. trigefimum ſeptimum: *Salicem vero circa qua nulla aquaticarum utilior.* Non plena heic videtur ſententia. Ideo vir talium doctus emendabat: *Salicem vero circa amnes, qua nulla aquaticarum utilior.* Et conjecturam hanc ſuam firmat loco Catonis de R. R. cap. ix. *Salicta locis aquoſis, humectis, umbroſis propter amnes, ibi ſeri oportet.* Sed viro erudito fraudi fuit imperitorum hominum negligentia, qui Plinium in capita ſecuerunt. Hi plerumque tam male & nullo judicio hoc egerunt, ut ſæpe unius ſenſus continentiam interruperint. Quod hoc loco fecerunt. Prioris capitis ſine Catonis locum citabat Plinius, qui hodie habetur apud Catonem cap. vi. Eum locum medium diviſerunt belli illi homines, & partem in fine capitis xxxvi. reliquerunt, partem in principio ſequentis conſpici voluerunt. Atqui ſic continenter illa connecti debuerunt, ut ea reliquit ſcripta Plinius: *Harundinis itale uſus ad vineas maxime. Cato ſeri eam jubet in humidis agris, bipalio ſubactò prius ſolo, oculis diſpoſitis intervallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde & aſparagi ſiant: concordari enim amicitia. Salicem vero circa, qua nulla aquaticarum utilior.* Cato eo loco, quem hic Plinius allegat, harundinetum loco humecto aut ubi ripæ: circa arundinetum vero ſalicem Græcam. Verba Catonis integra heic ponenda ſunt: *Sic ubi in his locis ripa, ut locus humectus erit, ibi cacumina populorum ſerito, & arundinetum. Id hoc modo ſerito: bipalio vertito, ibi oculos arundinis pedes ternos alium ab alio ſerito. Ibi corrudam ſerito, unde aſparagi ſiant. Nam convenit arundinetum cum corruda, eo quia foditur & incenditur, & umbram per tempus habet. Salicem Græcam circa arundinetum ſerito, ut ſiet qui vineam alliges.* Patet igitur ex his verbis Catonis quod Plinius dixit, ſalicem circa ſerendam eſſe, de arundinetum id accipi debere; circa quod ſalicem ſeri vult Cato ſed Græcam. At male fecit, quod cognomen illud *Græcam* omiſit Plinius. De certo enim genere ſalicis intellexit Cato, Plinius de omni; qui & inde occaſionem cepit de variis generibus ſalicum diſſerendi & primo quidem de ea quæ arbor eſt, cum ſalix Græca Catonis ex fruticoſo ſit atque humili genere, unde vineæ alligantur. Optimæ Gloſſæ Græcam ſalicem interpretantur, ἄγρον. *Græca ſalix, ἄγρον.* Et ſane ἄγρον inter genera ſalicum repoſuerunt. Nam ut ſcribit Plinius lib. xxiv. cap. ix. *Non multum à ſalice vitilium uſu diſtat vitex, foliorum quoque aſpectu niſi odore gravior eſſet. Græci lygon vocant, alii agnon.* Non puto tamen Græcorum ἄγρον Latinis veniſſe nomine Græcæ ſalicis. Aliud hæc genus fuit minoris, & minimè alta capelſcentis ſalicis. Plinius

A eodem capite duo genera facit viticis ſive agni. *Major*, inquit, *in arborem ſalicis modo aſurgit, minor ramaſa, foliis candidioribus lanugineſis.* Hæc ille ſcribit, quaſi unica ſit tantum ſalicis ſpecies, quæ in arborem aſurgit. Alias æque minori ſalici & ramaſæ comparari potuit, minor & ramaſa viticis ſpecies, quam major & arborea, majori & arboreſcenti. An ſalicem eam proprio dictam intellexit, quæ in altum ſurgit? Nos ſane ſic eam proprie vocamus. Reliquas minores ſpecies, *hofarii* nomine appellamus. Latini tamen ſalices eas etiam vocarunt, ut & Græci ἰτίαι. Quamvis Theophraſtus ἰδίον πέντε ſtatuit pumilæ ſalicis quæ in arborem non attollitur: *ἔστι δὲ τῆς μελαίνης ἢ τῆς λευκῆς ἰδίον γένος μικρόν καὶ οὐκ ἔχον αὐξησιν εἰς ὕψος.* Arca-des quoque, unde Latini nomen ſalicis, mutuati ſunt, ἑλίχην de univerſo genere dixerunt. Ridiculi itaque noſtri Herbarii, qui Plinii & Gazæ errorem ſequuti genus quoddam ſpeciale *ſalicis helices* cognominatæ faciunt. Ita enim ſalix helice vocatur Dalecampio in Herbario Lugdunenſi, quæ baccas fert rubentes, & caput ſquamis compactum. Nugæ. Plinius in conſtituendis ſalicum generibus, unicum tantum genus ponit, quod in proceritatem magnam ſurgat; reliqua omnia inter minores & humiles ſpecies recenſet: *Salicis ſtatim plura genera. Namque & in proceritatem magnam emittunt jugis vinearum perticas, pariuntque baltheo corticis vincula: & alia virgas, ſequacis ad vincturas lenitiae. Alia pratenuis viminibus texendis pratenui ſubtilitate.* Priora verba non ſatis ſana videntur: pro pariuntque veteres omnes codices habent, *partemque*, vel *parteque*. Totum locum ſic lego & conſtituo: *Salicis ſtatim plura genera. Nam quæ in proceritatem magnam ſe mittunt, jugis vinearum perticas parant, eque baltheo corticis vincula.* Eleganter latam faſciam, quæ demittitur ex perticis ſalicis decorticatis, baltheum corticis vocat. Ex eo vincula fiebant. Reliqua, quæ ſequuntur minorum ſunt generum: *Et alia virgas, ſequacis ad vincturas lenitiae. Alia pratenuis viminibus texendis, pratenui ſubtilitate.* Rurſus alia firmiores corbibus, ac plurima agricolarum ſuppellectili, candidiores ablato cortice, levique tractatu vilioribus vaſis quam ut è corio ſiant, atque etiam ſupinarum in delicias cathedarum aptiſſima. Hæc omnia genuina ſunt Pliniana: nec enim ab alio mutuatus eſt, ſed ex genio ſuo prompſit. Diverſas igitur facit ſalices, quæ perticas jugis vinearum præbebant. Hæ ſunt, quæ in magnam proceritatem ſe mittunt. Rurſus alias ſtatuit, ex quibus virgæ parabantur ad vincendum. Item alias, quibus vimina texebantur, inſigni tenuitate. Alias poſtremo firmiores, ex quibus corbes fiebant, & agricolarum cætera ſuppellelex. Ab uſu genera hæc diſtinxit. Atqui ex uno genere poſſunt omnia iſta utenſilia fieri, & vulgo ſiunt. Quod autem aliæ tenuiores, aliæ firmiores & craſſiores, annorum multitudine id evenit. A primo anno quo cæſæ ſunt, virgas præbent tenuiores: ſi ad alterum annum incæduas quis ſervert, craſſiores & fortiores, & aliis uſibus aptas, quam quæ ſequente anno à prima cæſura ſumuntur. Singulis trienniis vulgo cædi ſolent, ut & majores ſalices quæ perticas vineis ſuppeditant. Tum ſatis craſſæ ac firmæ ſunt, adeo ut findi opus habeant. Triperito finduntur, & ſerviunt circulis doliorum vincendis, & corbibus etiam texendis, aliique ruſticæ ſuppellectili. Ex decorticatis & magis tenuibus delicatiora opera ſiunt. In duo genera diſtinguimus, in vulgarem quæ magis rubet, & eam quam francam vocamus: quaſi mitiorem hanc velimus eſſe ac meliorem, alteram agreſtem & ad uſum difficiliorem. Quod francum dicitur *hofarium*, folia habet latiora paulo, & corticem ex viridi pallidiorem. Theophraſtus totidem genera agnoſcere videtur. Nam puniceam eandem cum nigra facit. De quo paulo poſt. Locus Plinii, quem ſupra adduximus, ita diſtinguendus ac legendus: *Rurſus aliæ firmiores corbibus, ac plurima agricolarum ſuppellectili. Candidiores ablato cortice, levique tractatu, ut melioribus vaſis qua ſine*

corio fiant, atque etiam supinarum in deliciis cathedrarum apertissimæ. Nihil hic conjecturæ nostræ permittitur præter auctoritatem veteris scripturæ, nisi quod quæ sine posuimus pro qua ut ne, ut habent libri. Corium vocat corticem salicis. Sine eo lautiora ac meliora operum fieri. Cum eo viliora, ut est agricolarum suppellex in corbibus, qualis & cæteris. Virgilius:

Virgea præterea Cæli vilisque supellex.

Sequitur apud eundem Plinium: *Cadua salici fertilitas, densior tonsura ex brevi pugno verius quam ramo, non ut remur in novissimis curanda arbore.* Constructio non cohæret: legendum enim esset, *non ut remur in novissimis curanda arbore.* Nam præcessit, *salici cum quo postrema hæc casu debent concordare.* Dalecampius non hanc litem movit, sed in illo pugno non sibi satisfecit, ideo de extendendo pugnavit, & sic legit: *Cadua salici fertilitas densior tonsura, & brevi ligno verius quam ramo.* Quæ ego nullus capio. Nulla in scriptis varietas, excepto quod habent *eccedua pro cadua, & densiorque.* Totum sic lego: *Ex cadua salice fertilitas, densiorque tonsura, ex brevi pugno verius quam ramo, non ut remur in novissimis curanda arbore.* Nunc omnia congruunt. Pugnum vocat, caput cæduæ salicis ex quo virgæ cæduntur, quod non sit majus pugno: omnes enim virgæ quasi ex quodam pugno pullulant. Et notandum de minori salice hæc omnia dici. Nam majoris ex qua perticæ cæduntur, capita longe solent esse majora, quia & truncum habent longe crassiorum. Hæc sanè Plinii mens, cujus verba hæc mox sequuntur: *Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorque Amerina, sed paulo fragilior, ideo solido ligat nexu.* Jam hinc habemus Græcam salicem, quæ non est vitex ut auctor Glossarum volebat, sed ex duobus minoris salicis generibus, alterum rubens quod ita Latini vocarunt, ut alterum Amerinum ab America Italiæ in Sabinis oppido, quod erat candidius. Hæc duo sunt igitur genera minoris salicis, Græca & Amerina; illa rubra, hæc candida. Nec plura genera Theophrasto cognita, qui rubram & nigram eandem vult his verbis: *πέρυθρον ἢ καὶ ἡ ἰτέα καὶ πλυνιδές, ἡ μέλαινα καλεμένη, τῶ τὸν φλοιὸν ἔχειν μέλαινα καὶ φοινικεῖν, ἡ δὲ λευκὴ τῶ λευκόν.* Ecce tamen qui Amerinam contra rubentem salicem interpretentur. Servius ad 1. Georgicōn, in illis poetæ verbis:

Atque Amerina parant lenta retinacula viti.

Alii genus salicis dicunt, dispari colore à cætera salice: nam est rubra & ad connectendum aptior, quia præter morem lenta est, quæ nunc quoque Amerina à rusticis dicitur. Sanè etiam nunc in quibusdam Burgundiæ locis rustici *Amarinas* appellant minores hujusmodi salices, quæ sub *hosarii* nomine cæteris Gallis vocentur. Utrum rubram an candidam sic appellent, non memini, & parum refert. Plinio magis credemus quam Grammatico, Amerinam candidam potius esse salicis exiguæ speciem quam rubram. Utramque porro findi ait, tam rubentem Græcam, quam candidam Amerinam, sed hanc paulo fragiliorem, ideoque quo solido ligare nexu. Contrarium ego putarem. Nam si fragilior, minus lenta. Si minus lenta, non tam solido ligare potest nexu. Dalecampius audacior haud scio an infelicior conjector, sic constituebat hæc verba, parum curans an vetus illis scriptura suffragaretur: *Finditur Græca rubens Amerina, ut & candida hinc paulo flexilior, ideo solido ligans nexu.* Persuasit illi ut video Servius Amerinam rubere, & eandem esse cum Græca rubente. Hanc quidem emendationem adscripsit ad oram editionis suæ. In notis vero ita scribit ad hunc locum, de Amerina hæc esse intelligenda, quæ sola finditur: Amerinarum autem quandam rubere, quæ Græca vocatur. Hæc non intelligo, nisi videatur Amerinam facere generale vocabulum omnium salicum, cum dicit Amerinarum quandam rubere, cui Græcæ cognomen additum, & quamdam esse candidam. Rursus quod ait Ame-

A rinam solam findi, manifestò speciei esse non generis nomen planum facit. Verba Plinii in veteri codice Regiæ Bibliothecæ sic scripta memini: *Finditur Græca rubens: candidior Amerina, sed paulo fragilior, ideo solido ligat nexu.* Candidam nimirum Amerinam esse vult, & certæ speciei nomen, non totius generis, ut placet Dalecampio; qui Lugdunenses suos secutus omnem viminalem salicem vocari putavit Latinis Amerinam, quia vulgus hodiernum in Lugdunensi agro sic appellat. An solam porro Græcam rubentem findi intelligat Plinius, videndum. Ut ut sit, non dicit solam Amerinam findi, ut notavit Dalecampius. Candidiorem esse Amerinam, sed paulo fragiliorem quo sensu Plinio dictum sit nescio, præcipuè cum rationem addat, ideo solido eam ligare nexu. Atqui quæ fragilia sunt, minus tenaci nexu ligare existimanda quam quæ lenta & flexibilia. Quid si legeretur: *Sed paulo facilior, ideo solido ligat nexu.* Latinis facile pro lento & flexili poni tralatitium est. Si retinemus, *fragilior*, hic fortasse erit sensus, findi quidem Græcam rubentem, candidioremque esse Amerinam, sed fragiliorem, id est, findi faciliorem. Nam quæ facile finduntur, ut lentiores ita aptiores ligando habent Rustici nostri, eæque sunt quas *Francas* propriè cognominant, quasi veras & germanas. Nihil horum tamen arridet. *Fragile* propriè τὸ ὀδυνεῖον. Quod tale est, nec lentum est, nec in lentitia quam non habet, ὀδυνεῖον. Qualia omnia ferè sunt τὰ λυγρὰ, quæ & ὀδυνεῖον solent esse. Hæc solidum habent nexum: non fragilia, sed fractu contumacia. Negativa igitur addenda esset, & contraria facienda sententia, vocem *fragilior* heic conservare volenti, ad hunc modum: *Candidior Amerina, sed paulo fragilior: ideo hanc solido ligat nexu.* Vel certè legendum foret: *ideo soluto ligat nexu.* Non tenaci nec stricto; nam si validius adstringeretur, facile rumpetur. Et sanè non in laude, sed in vitio id à Plinio poni particula *sed* ostendit. Nihilne aliud restat, quod dicamus? Immo restat. Videtur illius loci hæc optimà nobis & facillima emendatio, ut legamus: *Candidior Amerina, sed paulo gracilior; ideo solido ligat nexu.* Quo graciliora sunt vimina, eò solidius stringunt. Talis Amerina inter viminalis salices, vel teste Columella lib. iv. cap. xxx. *Putant tamen tria esse genera præcipua salicis, Græca, Gallica, Sabina, quam plurimi vocant Amerinam.* Græca flavi coloris, Gallica obsoleti purpurei, & tenuissimi viminalis. Amerina salix gracilem virgam & rutilam gerit. Ubi vides & Amerinam rutilam dici; quo confirmatur Servii Grammatici sententia, qui rubram tradit. At Plinius hoc loco candidam vult. Alibi porro meminit & nigram Amerinam, lib. xxiv. cap. ix. *Amerina nigra semen cum spuma argenti pari pondere à balneo illitum psilothrum est.* Si & nigræ, & candidæ & rubræ Amerinæ sunt, tum profectò Amerinæ nomen erit generis. Nam præter illas tres species, nulla est. Et sanè Plinius illo capite Amerinam pro nomine generali pumilæ & viminalis salicis usurpare videtur, & à salice distingueret, quasi sic propriè dicenda sit quæ arbor est. Ibi enim primo de salicis medicinis loquitur, ex fructu & cinere, deinde & succo. Hanc arborem dicit, ubi de succo ejus loquitur: *Est autem trium hic generum: unum arbor ipsa exudat.* Postea ubi medicinas omnes ex arbore salice exposuit, subjicit: *Amerina nigra semen cum spuma argenti pari pondere à balneo illitum psilothrum est.* In indice quoque ubi recenset medicinas ex his duobus, nomine etiam ea distinguit hoc modo: *Salice xiv. Amerina i. vitice xxxiii.* Atqui Amerina est salix, vel salicis species, ut ipse libro xvi. latè persecutus est. Eodem porro capite ix. lib. xxiv. mentionem habet Amerinarum scoparum, quæ ex Amerina hac nimirum fiebat. De qua quam variæ veterum fuerint sententiæ, vel hinc liquet, cum alii rubram, alii candidam, alii nigram speciem volue-

voluerint; quidam etiam nomen generis, quod hæc tria complecteretur. Alia etiam hujus nominis notio Gazæ usurpata in versione Theophrasti, qui quod Græci ἄζρον appellant, Latini viticem, barbari agnum castum, ipse perpetuo Amerinam reddit. Cujus interpretationis rationem reddi posse non puto. Et tamen in eadem quoque sententia est Georgius Alexandrinus in expositione verborum Columellæ, qui Amerinam sic interpretatus est. Persequamur Pliniana in generibus salicem exponendis: *In Asia tria genera observant, nigram utiliorem viminibus, candidam agricolarum usibus, tertiam, quæ brevissima est, helicen vocant.* Hæc ex Theophrasteis expressa, sed more Pliniano, id est, infelicissimè. Theophrastus salicem in nigram & candidam distinguit, quod hæc candido, illa nigro sit cortice. Nigram virgas habere elegantiores, & ad vitilia utiliores dicit. *καλὴς ὅτι ἔχει τὰς ῥάβδους καὶ χρησιμώτερος εἰς τὸ πλέκειν ἢ μέλαινα.* Rectè Plinius utiliorem esse viminibus vertit, quod nos interpretamur utiliora habere vimina. Alias dicendum fuisset utiliorem esse vitilibus vel vimineis. Sed videtur subintelligendum, *viminibus texendis.* Sic enim supra loquutus est: *Alia pratenuis viminibus texendis, spectabili subtilitate.* Latini passim *vimen textum* appellant, & præcipuè poëtæ, quod ex vimine textum est. Exempla passim obvia. Sequitur in Theophrasto: *ἡ δὲ λευκὴ καὶ πυκνότερος.* Candida vero densiores habet virgas. Plinius hanc interpretatus est candidam, agricolarum usibus utiliorem: quia nempe firmiores esse oporteat & crassiores, ex quibus instrumenta agriculturæ texantur ut corbes, quasi, vanni & cætera eorum virgea supellex. Ita enim supra dixit, cum ab usu eas species distingueret. *Alia pratenuis viminibus texendis, spectabili subtilitate: Alia firmiores corbibus ac plurima agricolarum supellectili.* Videtur ergo Plinius in illis verbis Theophrasti *πυκνότερος ῥάβδους* candidæ salicis pro crassioribus & firmioribus accepisse. Certè & *πυκνὸν* Grammatici etiam *ἰσχυρὸν* exponunt, & hanc significationem interdum habet. Densiores tamen & spissiores virgas in candido salicte provenire Theophrastus intellexit, rariores in nigro: sed & inuit non obscurè minus utiles esse viminibus texendis candidas salices, & consequenter virgas habere minus tenues. Quod addit de tertio genere brevissimo, quod helicen Græci vocitent, ex male intellectis Theophrasti verbis id expiscatus est: cum ille velit omnem omnino salicem, quæ Græcis cæteris *ῥάβδους* dicatur, ab Arcadibus appellari *ἐλίκην*. Quod jam supra animadvertimus. Cum tribus porro illis Asiaticis & Græcis salicis generibus totidem componit ac pariat Latinorum nomina ac species: *Apud nos quoque multi totidem generibus nomina imponunt, vimineam vocant, eandem purpuream. Alteram nitelinam à colore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuissima.* Sed vide quam bellè hæc respondeant Græcis illis Theophrasteis: *vimineam*, inquit, *vocant eandem purpuream.* Correximus olim ex libris *viminalem*. Nam aliud sanè *viminale*, aliud *vimineum*. Quod ex vimine textum *vimineum*. Quod ad vimina utile est, *viminale*. Ita *viminalis* salix Plinio dicitur de specie certa salicis, quam componit & comparat cum illo genere Theophrasti, quod ille dicit habere, *χρησιμώτερος ῥάβδους εἰς τὸ πλέκειν*, aptiores ad viendum virgas. Illa Theophrasto salix nigra est, quam & puniceam esse memorat: *ἡ μέλαινα καλεμένη τῶν φλοιδῶν ἔχει μέλαινα καὶ φοινικῶν, ab eo quod corticem nigrum habent & puniceum.* Ab altera nimirum parte nigricat, ab altera rutilat. Plinius quoque hoc genus purpureum esse refert, quod *viminale* propriè vocat, ut sit idem cum nigro Theophrasti quod viminibus texendis idoneum est. Atqui *viminalis* salix non de una specie dicitur Latinis scriptoribus; sed de toto genere brevi, & fruticoso, quod ad viminum usum texendorum virgas præbet, ut distinguatur à perticali vel arbore, unde perticæ jugandis vineis parabantur. Columella sanè

lib. iv. Salicem omnem in viminalem & perticalem distinguit cap. xxxi. *Perticalis fere salix*, inquit, *eundem agrum, quem viminalis desiderat, meliora vimen riguo provenit.* Et profectò hoc verum esse sciunt nostri Rustici, perticalem salicem riguis magis gaudere, & meliorem prope rivos & amnes provenire; nam in humecto fere eam semper habent. Viminalem omni loco ferunt, in extremis præcipuè vinearum antibus. Idem Columella cap. xxx. ejusdem libri viminalis tria genera tradit, Græcam, Gallicam & Amerinam. Viminialis igitur non certa species salicis, nisi quatenus distinguitur à perticali five arborecente. Plinius ut eam cum illa Theophrasti, quæ viminibus necendis servit, conferret, uni ex tribus viminalis generibus hoc nomen quasi proprium dedit, quod & purpureum esse voluit. Ea videtur Amerina Columellæ, quam virgam rutilam gracilemque dicit. Atqui ne hoc quidem sensit Theophrastus, nigram illam puniceamque salicem viminibus tantum texendis aptam esse, sed virgas tantum ad hunc usum præbere utiliores, id est, tenuiores. Non hinc sequitur quin & candida quoque non eundem præbere usum debeat, nisi virgas gerat minus ad hoc utiles. Reliqua persequamur. *Alteram*, inquit, Plinius, *nitelinam à colore, quæ sit tenuior.* Profectò si tenuior ista priore, quæ viminalis ipsi propriè dicitur, id nomen magis ex merito vindicet, quatenus utilior viminibus, quia tenuior. Nitelinam autem in Exercitationibus notavimus appellatam à colore nitelæ, quod est muris rubei nomen vel sciuri: & sic explicavimus illum Martialis versiculum de crine rufo, quem ait vincere,

Rhenique nodos, aureamque nitelam.

Ea est salicis species, quæ flavi coloris Columellæ esse dicitur, & quam Græcam appellat, cum tamen Plinius Græcam salicem rubentem paulo ante vocaverit. Hæc nitelina five flava salix hoc loco conferenda ac parianda Plinio videtur cum secundo genere Theophrasti, quod ille *λευκὸν* esse dicit. Prima Theophrasti quippe nigra est ac punicea, secunda candida. Plinius sic eam interpretatus est, quæ flava sit, & colore nitelam referat. Non habuit enim ex tribus generibus Latinorum aliam quæ melius de colore responderet. Columellæ enim Græca flavi coloris est, Amerina rutili, Gallica purpurei & obsoleti. Ex his tribus coloribus nullus magis ad candidum vergit quam flavus, qui cæteris dilutior est, ac plus albo temperatus. Tertiam jam videamus. Ea Plinio *Gallica*, quæ *est tenuissima*. Mirum, non potius viminalem appellatam quam primam illam, cui hoc nominis veluti proprium attribuit. Id enim magis merebatur, quam vel prima vel secunda. Sanè hanc Gallicam etiam tenuissimi viminis esse memorat Columella: quam si Theophrastus novisset, haud dubium, quin de ea dicturus fuerit, *καλὴς πασῶν ἔχει καὶ χρησιμώτερος ῥάβδους εἰς τὸ πλέκειν.* At noster eam respondere facit tertio generi Theophrasteo, quam brevissimam ille omnium perhibeat, & *ἐλίκην* vocet. Sic enim quasi ex Theophrasto retulit in recensione trium illorum Asiaticorum generum: *Tertiam quæ brevissima est, helicen vocant.* Atqui nullum genus tertium minoris salicis Theophrasto, nec *ἐλίκην* ab eo vocatur, quæ sit brevissima. Nomen id est Arcadum, quo omnem salicem sic nominarunt. Et jocularis fortasse ratio Plinium movit, ut *ἐλίκην* cum Gallica componeret, nominis nempe *παρονομασία*. Nam quid aliud eum inducere potuit? An quia Gallica tenuissimi viminis Columellæ, & *ἐλίκην* brevissima salicem Theophrasto? Si brevissima, non inde sequeretur necessario etiam esse tenuissimam. Ut hanc comparisonem exæquaret traditorum à Græcis Latinisque salicis generum, omnia turbavit Plinius ac mirè hallucinatus est, & pugnancia sibi ipsi scripsit. Certum est, non tria, sed duo tantum à Theophrasto describi salicis genera, nigram & candidam, nigramque ab eo nuncupari, quæ etiam ex parte rutila sit, sive ut loquitur, punicea. Hæc duo genera possunt cum duobus

bus Columellæ velut paria componi, cum Amerina, inquam, & Græca. Etenim Græca Columellæ, quæ flavi est coloris, eadem planè cum Theophrasti candida. Nullum quippe genus dari potest falicis, quæ corticem planè habeat candidum. Viridem vel flavum colorem dilutiorem ita nominarunt. Ex viridi primo pallescit: mox ubi incipit maturefcere, ad flavum colorem vergit. Hæc omnino est quam nostrates Rustici *Hofariam Francam* nuncupant. Nigra autem & punicea Theophrasti, Amerina sive fabina erit Columellæ, quæ & rutila est, & tenuem gracilemque virgam gerit. Nam & Theophrastus utiliores ad viendum eam habere virgas, id est, graciliores ac tenuiores candida scribit. Possit & aliquis pertendere Gallicam quæ purpurei coloris est obsoleti & tenuissimi viminis melius convenire cum nigra auctoris Græci. Si quis hoc valde velit, non pugnabo, dum illud tenere me sinant, duo tantum genera falicis à Theophrasto statui. Sed nec illud video cuiquam observatum, quæ de duobus illis falicum generibus tradit Theophrastus, in nigrum & candidum divisas, non de minori ac viminali genere ab illo dici, sed de majore quod in arborem attollitur; quæ & ipsa tamen differentia locum etiam habeat in minore. Ubi enim falicis differentias in nigram & candidam persequutus est, subjicit statim: ἐστὶ δὲ καὶ τῆς μελαίνης καὶ τῆς λευκῆς ἰδίον γένος, μικρὸν, καὶ σὺν ἔχον αὐξησιν εἰς ὕψος. Quod igitur antea dixit de nigra falice, quæ virgas gerat ad vitilia magis idoneas & pulciores, de falice arbore id intelligendum, notandumque simul ad usum etiam viminum majores falices habitas Græcis, ut & minores, quæ viminalis inde propriè Latinis dictæ sunt. Ad vimina igitur, tantum non etiam ad perticas, falicem majorem cæduam habuere Græci. Et profectò si quis velit quotannis eam detondere, virgas illa dabit, non perticas, quæ ut ex ea parari possint, triennium expectandum est. Sanè cum Theophrastus virgarum tantum meminerit quæ ex falice arbore fumantur, indicium est, non solitos Græcos perticas ex illa conficere; nec perticalem fecisse, sed tantum viminalem. Jam quod hujus operis proprium, considerandum est, ὁμωνυμίαν in hoc vocabulo ἰτέα non solum eam esse, quam initio hujus capituli attigimus, cum & pinum & falicem significat, sed etiam in eo videri quod & arborem & tenuem virgultum simul signaverit. Hujus ὁμωνυμίας nobis auctor est Theophrastus, qui peculiare genus esse vult minoris falicis. Ergo ὁμωνυμία major minori, quoniam genere dispar. ἔστι δὲ inquit, καὶ τῆς μελαίνης καὶ τῆς λευκῆς ἰδίον γένος, μικρὸν καὶ σὺν ἔχον αὐξησιν εἰς ὕψος, ὥστε καὶ ἐπ' ἄλλων τῶν δένδρων, οἷον κέδρεα, φοίνικας. Humilem certè ille palmam cognominem facit majori, non congenerem. οἱ δὲ χαμαιεφῆς καλέμενοι τῶν φοινίκων, ἑπερόν τι γένος ἐστὶν ὥστε ὁμωνυμιον. De quo in sequentibus. Idem & de magna parvaque cedro ex ejus sententia pronuntiandum. Similiter & de parva falice idem statuit hoc loco, ἰδίον esse γένος. Ergo ὁμωνυμιον. Utrumque genus ἰτέας nomine vocarunt Græci, ut & Latini falicis. Sed cur non χαμαιῖτέας Græci pumilas appellarunt, ut χαμαιδάφνας, & alia multa ad hunc modum? Atqui ne sic quidem vitassent ὁμωνυμίαν, quæ minor tamen fuisset. De quo infra. Nos idiomate nostro non tantum generibus, sed etiam nominibus eas discernimus, & humilem vocamus *hofarium*. Id à Græcis Neotericis mutuati sumus, qui οἰσάριον appellarunt, quod veteres οἰσόν. Brevem falicem aut falicis genus hoc nomine Græcis olim vocari docendum est. Theophrastus οἰσὸν meminerat si per corruptores licuisset, qui οἰσόν apud eum in ἰσόν mutarunt, quod Gaza infelicissimè ut alia multa *aqumt* Latinè reddidit, lib. iii. cap. xvii. ἢ δὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὁμογενέσιν ἢ διςφορεῖ, καθάπερ ἐστὶ καὶ τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων ὁμοίως ἐστὶ, καὶ τῶν ἄλλων ὥστε εἰρηται τῶν πελίων, ὥστε καὶ ῥάμνα καὶ παλιύρεα καὶ ἰσσυ καὶ ῥῦ καὶ κισθὶ καὶ βάιτε καὶ ἑτέρων πολλῶν. Legendum in istis: καὶ οἰσόν. Et paulo post: ἔστι δὲ ἰσόν τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν, καὶ τὸ ἀνθόν ἑκατέρω καὶ ὁ καρπὸς καὶ λόγον ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας. Doctissimi quidam in hac

literatura viri uvam crispam vulgarem vel grossulariam nostram illud ἰσόν Theophrasti, quod in οἰσόν debet refingi una addita littera, sibi esse persuadent. Sed errant vehementer, & omnia refragantur. Quod οἰσὸν genera in λευκόν & μέλαν dividit Theophrastus, id ad colorem corticis referendum est, ut in falicum generibus; vel ad foliorum colorem, ut in rhamno. De flore autem quod ait, similiter in uno genere album, in altero nigrum, non propriè hic niger accipiendus pro atro, sed pro rubro valde saturo quod οἰνωπὸν Græci appellant. Et ipse paulo post ita explicat, cum & in quodam genere οἰσὸν flores reperiri ait quodammodo medii coloris inter nigrum & candidum, quasi purpurascens, non dilutè rubros nec saturè, ἐνίαν δὲ, inquit, καὶ ὥστε ἄνω μέλαν ὃν τὸ ἀνθόν ὁπποτέρω φέρει, καὶ ὥστε οἰνωπὸν ὥστε ἐκδύλον ἐστὶν ὥστε ἰσόν. Quorum flos purpurascit, is neque vinum colore refert, neque ex pallido rubet. Aut igitur saturatè ruber est flos οἰσὸν, aut dilutè, aut inter utrumque medius purpureus. Hæc non quadrant in flores grossulariæ nostræ. Præterea οἰσόν Theophrastus inter spinosas non recenset frutices. Viminali fruticem esse ex eo colligitur, quod addit idem generis candidioris virgas esse tenuiores ac leviores. Subjungit enim: ἔχει δὲ καὶ τὰ φύλλα λεπτότερα καὶ λειότερα καὶ τὰ ῥάμνα τὸ λευκόν. Sed magis ex Grammaticorum Græcorum observationibus id patet, qui multa vitilia ex cæso facta quæ auctores οἰσίνια vocant, interpretati sunt. Hesychius: οἰσίνησι, πλέγμασιν πῶς ὥστε οἰσὸν γενημένοις ἢ λυγρὸν ἐστὶ δὲ ἑδόν χοινίον. Idem Grammaticus: οἰσόν, κόμισον, φέρε ἢ χοινίον. Cum pro vitamine accipitur οἰσόν, cum accentu in ultima gravi scriptum reperio. Vinculi genus aut viminis, multi interpretantur. Nonnulli ἰτέαν exponunt, alii ἰτέαν γένος, quod etiam οἰσὴ dicitur. Suidas. οἰσόν, ἰτέα. Deinde citat locum Thucydidis ubi mentio οἰσίνων ἀσπίδων. Item Eunapii: οἱ δὲ τῶν Πάριων οἰσίνων ἀσπίδας ἔχοντες, καὶ κεφαλὴν οἰσίναν πλοκὴν πρὸς πύργον πεπλεγμένα. Et paulo post idem οἰσίνων χοινίον ἰτέας interpretatur, cæsynum vinculum ex falice. Etymologicum magnum: οἰσίνια γέρεα οἰσόν, γένος τὸ ἰτέας ἀφ' ἧς ἐπλεον τὰ κανὰ ἐν τῷ τῷ καὶ τῷ γέρεα. Scuta hæc erant non rotunda sed quadrata. Frequentissimè porro ex falicis vimine scuta fiebant. Theophrastus: ἰτέα δὲ πρὸς τὸν ἀσπίδας, καὶ τὰς κίτας καὶ τὰ κανὰ. Quin & ἰτέας propriè ἀσπίδας dictas, quod ex hac materia primæ factæ sint, adnotat Hesychius: ἰτέα, αἱ ἀσπίδες, ἀφ' ὧν πρῶτος ἐν τῷ τῷ τῷ ὕλης κατασκευασθῆναι. Plinius quoque lib. xvi. cap. xi. Salicem inter eas nominat quæ scutis faciendis aptissimæ sunt: salignas umbonum crates apud poetam legere est. Vetera Scholia apud poetam Odyss. E. ad illud ----- εἰπεὶσι δὲ μπερὲς οἰσίνησι, exponunt, τῶν τῷ ἰτέας ῥάβδοις. Simile falici quiddam esse aliis magis placet. Eustathius ad eum Odyssæ locum quem supra adduximus, materiam εἰπῶν οἰσίνων Homeri materia dicitur οἰσόν, quod οἰσόν vocetur Dyoniso apud quem ἀγέχοι κέφαλοι commemorantur ὥστε οἰσὸν facti. Notat idem se reperisse in Lexico Rhetorico οἰσόν esse spinosam herbam, ex qua vincula ac restes texantur: sed paulo post observat ex Græcis Scholiis antiquis ad eum locum, εἰπῶν οἰσίνων dici poetæ, πῶς ὥστε κλάδων ἰτέας καὶ ὅτι φυτὸν ἱμαντῶδες ἢ οἰσόν. Idem Eustathius ad iliad. λ. ex auctoritate Apionis & Herodori οἰσόν de vitice sive agne casto interpretatur, & ejus hæc verba sunt: οἱ δ' αὐτοὶ καὶ λύγον φασὶν εἶναι ἀπὸ τῶν τῷ πυχόντων δένδρων ἀπαλὸν κλάδον, ἀλλὰ φυτὸν ἱμαντῶδες καὶ ἀπαλὸν, ὃ καὶ οἰσόν καλεῖσιν. ἐξ ὧν καὶ οἰσάριον πᾶσι ἀγνόκοκκον, ἐπεὶ ὁ λύγον καὶ ἄγνον καλεῖται, οἰσόνει ἄγνον, ὃ γὰρ αὐτὸ καρπὸς φασὶν εἶναι ὁμιόμοτον ἀφ' ἑνὸς ἐστὶ τῆς γονῆς. Ergo secundum Apionem & Herodorum celeberrimos Grammaticos οἰσόν est vitex sive ἄγνον, quem falicis genus esse quidam etiam opinati sunt. Pollux quoque οἰσόν λύγον esse dicit. Notum est velex Dioscoride λύγον & ἄγνον eandem esse. Atqui οἰσόν diversum esse ab ἄγνῳ constat ex Theophrasto,

sto, qui separatim de utraque tractat: nisi quis dicat, sub diversis nominibus rem eandem persequutum. Quod non puto; nisi errore hoc ab ipso factum dicamus. Certè οἶσιν inter frutices recenset qui aliquando arborefcunt, ut hederam & paliurum. Idem de agno dicit lib. 1. cap. v. & pariter κλίτς cum eo meminit & παλιύς, qui simili modo aliquando in arbores evadant, cum sint fruticosi generis. Quod ad florem attinet, certè Dioscorides eundem planè agno five vitici tribuit, & eundem colorem quem Theophrastus οἶσω. Dioscorides de Agno: τὸ δὲ ἄνθος ἢ μέλον ἡ δὲ ἄκρον σὺν ὑποπορφύρεϊζοντι, ἢ ὃ πορφυρεὺν φέρει. Florem vero alia ex his candidum cum purpurascete, alia prorsus

purpureum profert. Hoc est, quod de cæso dicit Theophrastus, duo genera esse οἶσς, quorum alterum flore albo sit, alterum nigro. Græci μέλαν plerumque vocant, πορφυρεὺν saturatè purpureum vel οἶνωπον. Unde & Grammatici πορφυρεὺν πορφυρεὺν, μέλαν exponunt. Quin & μέλαν ἴον non solum Theocritus, sed etiam Theophrastus vocat, quod est purpureum, & μέλαν ὑάκινθον. Quod autem genus alterum λευκὸν five albo flore esse ait, id postea explicat de purpureo ἐκ λευκοῦ, qui ex pallido purpurascit, idque omnino est quod Dioscoridi dicitur λευκὸν σὺν ὑποπορφύρεϊζοντι. Præterea Theophrastus οἶσιν dividit in duo genera, candidum & nigrum.

C A P U T L X X I V.

De colytea & colutea.

Prope abest, quin *colytea* & *colutea* sint homonyma; sed quia littera discernuntur, ea differentia præstat, ut non cadant in ὁμωνυμίαν. Vocabula tamen hæc corrupta apud Theophrastum qui solus ex antiquis eorum habet mentionem, κολυτέα & κολυτέα. Eas plantas describit lib. 111. Hist. cap. xvi. & prior quidē κολυτέα vocatur in editis, quæ debet esse κολοίτεια quinque constans syllabis. Hæc arbor magna & fructum habet in siliqua. Altera quæ frutex est κολυτέα nominatur in vulgatis, cujus verum nomen κοιλωτέα. Hoc me docuit Hesychius qui ex Theophrasto ea hausit nomina, nec aliter legit: κολοίτεια, δένδρον π. legendum κολοίτεια, quod est pentesyllabum. Cujus scripturæ vestigia apud eundem Theophrastum lib. 1. cap. xvi. ubi differentias persequitur seminum ac fructuum, & κολοίτεια πάλιν vocat quæ fructum habet siliquaceum: καὶ ἡ κολοίτεια πάλιν Διπάρειν. Quod esse depravatam liquet pro κολοίτεια. Vitiosius etiam scribitur lib. 111. loco supra citato: ἴδιον ἢ καὶ ἡ κολυτέα πάλιν Διπάρειν. Græce nomen habet κολοίτεια, quasi curtam salicem dicas. Sic κολοσαυρα brevis lacerta. Glossæ Græco-arabica: Ἀσπαραγῶν, ἢ κολοσαυρα. Sic κολοκάσιον, breve mantum, vel curta lacerna. Unde appellatio ari Ægyptii ab amplitudine foliorum. Et κολοσαυρα & κολοίσιον, exiguum cænaculum, & exiguum velum. Folia salicis habere similia κολοίτεια scribit idem Theophrastus lib. 111. cap. xiii. ubi etiam corruptè legitur κολυτέα, & corrigendum: ἡ δὲ κολοίτεια ἐστὶ τὸ μὲν φύλλον ἐξ ὅθεν ἔστι τῆς ἰτέας, καὶ τὸ δένδρον ὅλως μέγα, τὸν δὲ κερπὸν ἔλαστον καθάπερ τὰ χερσὶν ἡ δὲ ὅλως πλάτος ἢ ὅσον. Quod igitur folio sit salici proximè simili, sed breviori, dicta est κολοίτεια. Cum enim ex magnis arboribus eam esse dicat, non posset videri appellata κολοίτεια quasi brevis salix. Eadem autem hæc coloitea cum illa quam capite xvi. ejusdem libri peculiarem Liparæ facit, quam & δένδρον διμέγεθες vocat & κερπὸν φέρειν ἐν λοβοῖς refert. Folium tamen eam habere ibi dicit non salici simile, sed τέλη. Ita in libris vetustis atque in editionibus legitur: φύλλον ὃ ἐξ ἡρώμοιον τέλη. Gaza vertit: Folium habet haud absimile sæno Græco. Nimirum legit, vel potius correxit, παρόμοιον τέλει. Quod non respondet alteri descriptioni, quæ salici simile tradit. Non enim inter se congruunt, nec eandem habent formam folium salicis, & folium sæni Græci. Nec eo confugiendum, quod non nemo asserit, diversas has esse coloiteas. Hoc enim ipse refutat Theophrastus lib. 1. qui enumerans arbores quæ fructum gerunt in siliquis, paucas eas admodum rarasque esse testatur, & unicam tantum κολοίτεια inter eas recenset, τὴν κολοίτεια πάλιν Διπάρειν. Non igitur duæ sunt coloiteæ, sed una eademque quam capite decimo quarto commemoravit, & quam capite decimo octavo ejusdem libri. Utraque fructu

C siliquato, utraque in magnis arboribus, sed alterius folium ἐξ ὅθεν τῆς ἰτέας, alterius παρόμοιον τέλει. Non sibi constat auctor. Præterea τέλη inter plantas nulla invenitur hoc nomine. An emendandum, παρόμοιον τῇ ἰτέᾳ? Res quidem id exigat, sed longius abit vocabulum. Fortasse τέλην appellavit Theophrastus eam herbam, quam reliqui auctores γνάφαλλον vel γναφάδιον. Idem enim τέλη quod γναφάδιον. Glossæ Græcorum: τέλη, γνάφαλλον. Latinæ: calcita, τέλη. Unde proverbium Græcum apud Ammianum: σὺ δὲ νόσος ἐστέ φετὴν τέλην. De quo nos alibi. Videant Herbarii, an folium γναφάδης five centunculi aliquam habeat similitudinem cum folio salicis. Non multum absimile mihi videtur in quodam genere gnaphalii, excepto quod tomentosum est. Ut ut sit, certe illud constat τέλην, id est, sænum Græcum locum ibi non habere. Hic etiam errant nostri Herbarii omnes, quibus persuasum video, *coloiteam*, Theophrasti quam perperam *coluteam* appellant, esse quæ Gallis dicitur *baguenaudier*. Nihil omnino convenit. Folium in primis dissimile, quod salici de figura proximat coloitea. Siliqua ipsa longè in utroque diversa. Theophrastus κολοίτεια siliquam πλατείαν dicit ἢ ὅσον, latam non angustam. Baguenaudarum arbor folliculo prædita est prætumido & pellucente. Hinc res futiles & inanes vocamus *baguenaudas*. Et homines leves ac nugatorios *baguenaudarios*. Præterea frutex est, planta baguenaudaria: Coloitea ingens arbor. Alia sunt quæ repugnent, videri eandem cum baguenaudarum frutice. Longius à scopo aberrant, qui opinantur esse *arborem juda* vulgo dictam, cui siliquæ oblongæ, folia veluti circino rotunda, qualia asari ferè. Nec illi rectè sentiunt, qui putant esse Arabum *senam*. *Æthuario* vocatur σένη & ex Arabia affertur prodit cap. cxliiii. καὶ τὸ σένη καλέμενον ἐκ τῆς κερπὸς ἐστὶν ἐκείθεν ἡκων. Mirum quod ait de semine, cum hodie tantum folia in usu sint. In antiquo Lexico Græco-arabico reperi πένωλιον exponi senam. Πένωλιον, τὸ σένη. Quod falsum est. Nec verius quod Herbarius vetus Arabs Dioscoridis thymelæam interpretatur *λίω σένη*. Coloitea Liparæ propria, auctore Theophrasto; *baguenaudaria* ubique nascitur. Post coloiteam meminit *colotea* idem Theophrastus tanquam diversæ à coloitea. Sed perperam κολυτέα vocatur in vulgatis pro κοιλωτέα. Ita enim scribit Hesychius: κοιλωτέα, δένδρον λ. Scriptum etiam apud eum reperitur, κολυτέα. Sed illud verius ut ex serie litterarum apparet, & sic dicta à concavitate alarum. Nam πολυμάχαις hic frutex. Nihil aliud hinc agere decrevi quam negotium faceffere Herbariis iterum quæsituris, quod jam invenisse se putarunt.

De cytiso.

PAuci sunt, qui sciant ab hac turba se liberare simi-
lium nominum, ex aliis in alias species perpetua
mutatione transeuntium, & indiscreta imagine
fallentium. Viam hanc per exempla sternimus et si
longam & laciniosam, tutiorem tamen & majoris er-
rationis compendium facientem. Quam qui tenuerint,
præstare ausim, plana omnia & facilia nisi inveni-
erint facturos ipsos, quæ alii ardua & inexplicabilia
experti sunt. Hæreas necesse est in Dioscoride ac
Theophrasti circa cytisum conciliandis, nisi id expli-
ces per hanc monstratam methodum, qua comperies
duos fuisse *κύτις* nomine affines, genere sejunctos.
Dioscorides *κύτιον* suum fruticem esse docet *ἔλον λευ-
κὸν ὡς ῥάμνον*. Tam intus quam extra candidum ejus
lignum esse innuit. *Canum aspectu* Plinius vocat. Et
proinde nulla gratia ligno, ut ex Hygino idem refert
ibidem: *Non frigorū, non æstuum, non gradinum, aut
nivis injuriam expavescit. Adicit Hyginus, ne hostium
quidem, propter nullam gratiam ligni.* Mirum quare di-
xerit Hyginus non expavescere injuriam hostium cy-
tisum; sed quos hostes intelligat, incertum. Immo
& ineptum. Certissima conjectura lego: *Adicit Hy-
ginus ne nostram quidem, propter nullam gratiam ligni.*
Ligna omnia, quibus aliqua gratia, ad lautissima ope-
rum exquirebantur. Cum dixisset itaque Hyginus
cytisum sativum non expavescere æstuum, frigorū,
nec grandinum aut nivium injuriam, addidit nec no-
stram quidem, quia materies ligni ejus indecora & inu-
tilis lautis operibus tutum eum præstat ab injuria ho-
minum. Huic cytiso comparemus ex adverso Theo-
phrasti cytisum, cui ossæ ac durissima medulla, ni-
gricansque adeo, ut ebenum proximè accedat, &
ideo operibus lautioribus expetita, fateamur oportet
nihil esse tam diversum. Verba Theophrasti: *πυκνὸς
ἢ ἢ ἢ τῆς δρυὸς μήτε, ἢ καλῶς μέλαν δρυὸς; ἢ ἢ μάλ-
λον ἢ ἢ κύτις· παρομοία δὲ αὐτῇ δοκεῖ τῇ ἐβένῳ εἶναι.* Idem
alio loco inter ligna firmæ duritiæ, & elegantiae, &
nigritiæ commendata recenset cytisum cum ilice, lo-
to, ebeno, roboris medulla, moro & aliis. Satus
cytisi frutex teste Plinio, *triennio perficitur, demetitur
verno æquinoctio cum florere desit, vel pueri vel anus vi-
lissima opera.* Quæstione dignum putaverim, an puer
unus vel anicula demetere facili opera potuerit prædu-
rum fruticem, qualis à Theophrasto traditur, cujus
medulla vel duritia vincit roboris medullam, quod
μέλαν δρυὸς appellant Græci? Nemo ex his non per-
spicit non posse idem esse cytisi genus, quod olim fere-

A batur pabulo ovium, nulla ligni elegantia laudatum,
subalbidumque totum, cum eo cytiso Theophrasti ni-
gritia & duritia materiei inter præcipua ligna com-
mendato. Duo itaque cytisi cognomines, sed ge-
nere diversi. Sativus alter, & pecoribus jumentis-
que gratissimum pabulum: silvestris alter & sponte
nascens majusculi generis frutex & in arborem assur-
gens. Priorem Dioscorides & Plinius describere.
Hic lib. xiii, cap. xxiv. Posterioris meminit Theo-
phrastus & ex eo etiam Plinius aliquot locis, quibus ni-
gritiam ejus & firmitudinem ebeno proximam lau-
dat. De ea cytiso capiendus est hic versus. Ovi-
dus:

*Silva nemus non alia facit, nec candida myrtus,
Nec tenuis cytisus, curtave tinus abest.*

B Utrumque genus agnovit Columella lib. ix, cap. iv.
Et utraque cytisus: *Est enim sativa, & altera sua sponte;
itemque semper virens tinus.* Sed inferet nec sine cau-
sa heic aliquis verisimile non videri, adeo invicem di-
scernere sativam & spontis suæ cytisum, ut altera
materiem nigricantem & firmam, altera candidam
& illaudatam habeat. Immo responderim nihil
obstare, quo minus ita sit. Eodem prorsus modo & vio-
las omne genus in duo genera principalia diduxisse
supra notabam, in sativas & sponte nascentes. Ex
sponte nascentibus unicam faciunt violæ speciem,
quæ propriè Græcis *ῥο* dicitur, nobis viola Martia.
Ea in totum differt à violis sativis, quæ tamen idem
gessere nomen. *Garyophyllatas* hodie nuncupamus.
Sic duo frutices olim eodem nomine, genere non eo-
dem, nec simili facie. Unus, qui feri ac demetri solebat
ad ovium pabulum, ea specie quam tradunt Dioscorides
& Plinius; alter sponte veniens, qui Theophrasti est.
C Quod si quis pertendat ejusdem generis, ut formæ
esse sativum & agrestem, tum & illud concedat oportet,
non jam duo, sed tria cytisi facienda genera. Nam
cytisum Theophrasti non esse cytisum Dioscoridis
luce est clarius. Accedo illis, quibus persuasum est,
legitimum esse cytisum quem Marantha posuit, cui
similis Rhodiensis cytisus Honorii Belli; dum scia-
tur hunc credi debere cytisum Theophrasti, longe
aliū à cytiso Dioscoridis & Hygini, qui *ἔλον λευκόν*,
E & cujus lignum nulla dote gratum est. Ex eo cytiso
Rhodiensi Turcæ hodie manubria, ensibus deblat-
terandis facere dicuntur, & Calogeri Græci globu-
losis ad numerum precibus. Grana precaria licebit
nomines.

De atractyllide & fusano.

ATRACTYLLIS Græcorum & recentiorum fusa-
num significatione sunt *ἐμώνομα*. Nam *αἰτρακ-
τύλλης* dicta, quod ex ea fusi fierent. Inde
etiam dictus ille frutex qui vulgo vocatur *fusanus*,
quem ex Gallis quidam *fusinum*, nonnulli *fusilum* ap-
pellant. Si veterem quæris appellationem, nostri Her-
barii tibi respondebunt esse Theophrasti *ἐμώνομον*.
Sed ne ita sit, multa obstare videntur. In primis
fructus forma, qualis à Theophrasto describitur his
verbis: *ὁ δὲ καρπὸς ἐμφερὴς πλὴν μορφῇ μετὰ δὲ κελύ-
φῃ τῇ τῆς σισυμβῆς λοβῶν ἔνδοθεν δὲ περὶ τὴν διήρη-
σιν κατὰ τὴν πεντασχιλίαν.* Ubi notandum est, cum
dixerit *καρπὸς*, statim retulisse *ἔνδοθεν δὲ περὶ τὴν διήρη-
σιν*. Quæ figura Grammaticis dicitur *σφῆς τῷ σημαίνοντι*, &
frequenter usurpatur optimis auctoribus, præser-
tim Græcis. Sic igitur loquutus est quasi præmi-
sisset *καρπὸν* non *καρπὸς*. Sæpe autem *καρπὸν* dicit

F pro semine. Sed ad rem. Fructum euonymi cum pu-
tamine suo similem esse vult Theophrastus sesami folli-
culo. Ubi hoc in fusino vel fusano nostro? Sesami sili-
culo, quæ longæ sunt, in acumen desinentes & quadricostes,
vel quadrina costa divisæ. At fusani fructus quadran-
gularis quidem, sed brevis, in quatuor angulos sive cor-
nua obtusa protuberans, similis plane presbyterorum
pileis. Unde & hoc nomen etiam habet vulgo, ut *pileus
presbyteri* vocetur. Præterea semen intus divisum loculis
quaternis inclusum, & intersepimento proprio invicem
separatum. Et cum quatuor grana sint, totidem sunt lo-
culi, qui juncti sunt priusquam maturui: per maturita-
tem dehiscunt, & granum ostendunt. Quod & ex locu-
lo suo sponte excutitur tandem & cadit. Non ita vero
describit fructum euonymi Græcus auctor. Totum
fructum cum putamine suo similem facit folliculo
sesami, quod quadripartitam habet siliquam, oblongam.
ἔνδοθεν

ἔνδοθεν ἢ, inquit, σπερόν πλὴν διηρημένον καὶ τὴν τετρασχιλίαν. Hæc non conveniunt fusani semini, quod quaternis vasculis quidem continetur, per quattuor angulos divisum: sed dici non potest καὶ τετρασχιλίαν διηρημένον, per quaternam seriem divisum. Aliud est τετρασχιλίον, aliud τετραγώνον. Semen fusani tetragonum, & singula grana in singulis angulis reposita, & invicem intersepiente membranâ separata. At semen euonymi τετρασχιλίον sive καὶ τετρασχιλίαν divisum, hoc est, quaternis ordinibus. Plura ergo oportet in unoquoque ordine esse semina, sed & invicem conjuncta nullo intersepimento disparata. Hic enim sensus est horum verborum: ἔνδοθεν ἢ σπερόν, πλὴν καὶ τετρασχιλίαν διηρημένον, intus quidem solidum, nisi quod per quaternos ordines divisum est. Ne Plinius quidem mentem Theophrasti assequutus est in horum verborum interpretatione. Sic enim reddit: *Fert siliquas sesame similes, intus granum quadrangula figura, spissum.* Immo non hoc dicit Theophrastus, granum euonymi esse quadrangula figura; sed καὶ τετρασχιλίαν διηρημένον. Nam ut dixi, aliud est τετρασχιλίον, aliud τετραγώνον. Græci τετρασχιλίον interpretantur, quod τέτταρας habet τάξεις, quaternos ordines. Ut in choro qui καὶ σῆχον compositus est, plures in unoquoque ordine personæ, ita in τετρασχιλίᾳ folliculi euonymi plura necesse est singulos ordines habere grana. Ac hic quidem juxta Plinii interpretationem fusanus idem fuerit cum euonymo. Nam grana fusani non sunt forma quadrangulari. In quadrangula quidem siliqua includuntur, sed ipsa sunt rotunda, oblonga, ab una tamen parte magis acuminata. Illud etiam prohibet, ne fusanus idem sit cum euonymo, quod euonymi folia cum fructu letalia sunt ovibus & præcipuè capris, teste Theophrasto. Constat autem fusanum nostrum capras etiam appetere, & sine noxa edere: τὸ πρὸ ἐσθιόμενον, inquit Theophrastus, ὡς καὶ περὶ ἑσθιόντων δοκίμην καὶ τὸ φύλλον ὃ καὶ κατὰ τὸν αἶμα καὶ τὸν σπέρμα, εἰ μὴ κατὰ τὸν σπέρμα καὶ τὸν αἶμα. Quæ verba male cum legit, tum reddidit Gaza: *Et potissimum capras, nisi purgentur, interimunt; purgantur autem anochæ.* Sed quid est illud *anochum*? Præterea non κατὰ τὸν αἶμα legitur in Græcis, quod esset purgantur, sed κατὰ τὸν αἶμα. Ait igitur auctor capras, quæ euonymum arroserint nisi purgentur, interimunt. Strictam quoque alvum exitio illis esse. Solvenda igitur est purgatione. Hoc est, quod dicit ἀνόχῳ κατὰ τὸν αἶμα retentione alvi interfici. Nam ἀνόχῳ est καλύψαι, impedire, retinere. Verba illa Theophrasti, doctissimi Herbarii quidam sic verterunt: *Similiter & folium & fructus capras maxime interimunt, nisi infra supraque purgentur.* Per superiora purgationis nulla in Græcis mentio. Forte legebant, εἰ μὴ κατὰ τὸν αἶμα καὶ τὸν σπέρμα καὶ τὸν αἶμα. Quod non potest obtineri ut verum videatur. Stringit ergo alvum ovibus & capris folium & fructus euonymi, & præ nimia constrictione occidit, nisi subveniatur illis purgatione. Vel hac ratione euonymus non erit idem cum fusano. Nam terna aut quaterna grana fusani sumpta hominem purgant, & per superna & per inferna. Sed dicit aliquis alvum capris eadem re adstringi, hominibus cieri. Fieri quidem potest, sed hic non puto. Plinius quidem sic etiam accipit, quasi spontanea alvi exinanitio aliquando succurrat capris, quæ euonymum comederint. Ita enim sonant hæc ejus verba: *granum letale animantibus.* In folio eadem vis. Succurrit aliquando præceps alvi exinanitio. At qui non ea mens Theophrasti. Dedita opera purgari debere significat, ut noxa liberentur ab usu euonymi contracta, quæ adstringit, non ciet alvum. Sed nec illa Græca rectè reddidit, nisi aliter legerit: καὶ τὸ φύλλον ἔχει ῥοῶδες, μέζον ἢ ἡ χαμῆδαφνη, καὶ μαλακὸν ὡς περὶ ἡ ῥοῶδα. Ita Plinius de Euonymo: *Non absimilis Punice arbori, inter eam & laurum folii magnitudine.* Primum non δάφνην, sed χαμῆδαφνην habent Græca. Præterea formam foliorum punice referre dicit Græcus folium euonymi, & majus quidem esse chamædaphnes folio, æque autem molle ut molle. Fusanus noster ut folia ab hac figura non abludentia gerit, ita non valde mollia. Sed nec malè olet fusani flos ut euonymi, quem tabum olere vel sanguinem corruptum

A dicit Theophrastus: καὶ δὲ ὁμοίον τὴν χροὴν καὶ τὸν ὄστρον ὅστις ἢ δεινὸν ὡς περὶ φόνος. Nec bene Gaza: *odore infestus, tanquam cruorem inferens.* Quid velit nescio. Nec enim scio, quid sit cruorem inferre. Αὐτὰρ φόνος eadem significat, æque ingratum hunc odorem atque infestum intellexit, ac si quis jugularetur. Sic malus odor, nasorum pestis Catullo dicitur. Sed & de re valdè odiosa atque infesta dicimus æque ac mortem nobis esse odio. Non tamen hic sensus Theophrasti. Φόνος non tantum eadem ac jugulationem designat Græcis, sed etiam sanguinem, qui eadē effunditur. Sanguineum quid olere ac fæboproximum euonymi flores auctor vult. Alibi φονώδη ὄστρον dixit de genere quodam atractyllidis, quæ & φόνος vocabatur: ἔχει ἢ τὴν ὄστρον δεινὴν καὶ φονώδη. Habet odorem gravem & sanguineum. Postremo fusanum ubique locorum nascitur. Euonymos arbor Græciæ peculiaris & Lesbi insulæ præcipuè; ideo nec nomen in Latio habet. Plinius: *Nec auspiciator in Lesbo insula arbor, quæ vocatur euonymos.* Montanum cum fruticem facit Theophrastus, & monti Lesbi Ordyno adjudicat. At fusanum in campis passim provenit, ut in fruticetis, in collibus etiam terreis non raro. Εὐώνυμον Græcis dictum liquet per antiphrasin quasi δυσώνυμον, quia inauspicata sit arbor & malè ominata. Ita multa Græci nuncuparunt. Ut Εὐμενίδες, quæ δυσμενίδες potius vocandæ, & acetum ἡδύς, & alia sexcenta. Corrigendus & Plinius de flore ejus. *Flore, inquit, candidiore.* Immo: *candida viola.* Ita enim Theophrastus. Desinant porro Herbarii nostri fusanum pro euonymo habere. Ad homonymiam redeamus. Si ἀτρεκτυλῖς Latine redderetur, non aliter melius posset quam *Fuscaria* aut *Fusanea*. Ex ea enim olim fusi fiebant, non colus, ut vulgo interpretantur docti cum Plinio, qui πηνία Theophrasti sic perperam reddidit. Atqui πηνία sunt fusi filo involuti. Græcum Epigramma: καὶ τὰ τερχαῖα πηνία, & volubiles fusi. Sic apud Poëtam: *Currite ducentes subtegmina, currite fusi: τὰ τερχαῖα πηνία* expressit. Theophrastus de atractyllidis filvestris altero genere: καὶ μὲν περὶ σφύρας πηνία καὶ ἡμέρῳ, πλὴν ἐν θυκαυλόπρον. διὸ καὶ πηνίαις ἐνταῖς τὸ δρχαῖον ἐχέοντο γυναικῶν. Plinius sic vertit hæc verba: *una minor est simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiqua mulieres utebantur ex illis. Quare quidam atractyllida vocant.* Ἀτρεκτυλῖον, parvus fusus. Unde ἀτρεκτυλῖς. Nec movere quemquam debet auctoritas Plinii, ut πηνία pro colu accipiat. Nam video & hæc dubitare præclaros doctrinæ viros. Πηνίον id est, circa quod involutum filum, quod Græcè πηνίον dicitur à πηνῇ. Unde χρυσόπηνιον aureo subtemine textum, & χρυσοπηνίον vestimentum. Hesychius: πηνίον πανέκλιον, ἢ ἀτρεκτυλῖς εἰς ὃν εἰσέτιται ἡ κρόκη. Latinis *pannicula*. De quo nos alibi plura diximus. Ergo idem ἀτρεκτυλῖς quod πηνίον. Fusus, non colus, quæ Græcis ἡλακάτι. Unde ἀτρεκτυλῖον ὁπιστρέφειν fusum torquere, quod fila deducentes faciunt, apud Pollucem, & νήμα ἀτρεκτυλῖς apud Aristotelem de mundo, & ἀτρεκτυλῖς νήσις eidem Polluci. Hæc sunt notissima Græce peritis. Dioscorides de Atractyllide: Ἀτρεκτυλῖς, οἱ ἢ κνήκον ἀρχαῖον καλεῖται, ἀκανθαῖ ἐσιν ἐοικῆα κνήκῳ, μακρότεροι δὲ πηλῶ φύλλα ἔχουσι ἐπ' ἀκρῶ τῶν ῥαβδῶν. τὸ δὲ πηλῶν γυμνόν, ὃ καὶ αἱ γυναῖκες χρῶντο ἀντὶ ἀτρεκτυλῖς. Ita legendus ille locus ex optimo codice; *Spina est similis oneco, sed multo longiora folia habet in summo scapo, qui maxima ex parte hic nudus, est unde & pro fuso utuntur mulieres.* Ἀτρεκτυλῖον vocat quod Theophrastus πηνίον. Arabes interpretes eo loco verterunt *وَجَسَدُ الْمَرْأَةِ مَكَانَ الْبَغْزَلِ*, hoc est: *Et utuntur eo mulieres loco fusi.* Ubi *ابغزل* est

G fusus vel mendi instrumentum à verbo *غزل* quod est nere. Ex asserta hac Dioscoridi fusi pro colu expositione hoc consequimur, ut inde ruat conjectura diligentissimi Columnæ, qui atractyllidem non inde dictam opinatus est, quod pro fuso aut colu uterentur vulgo mulieres, sed quod non secus ac colus vellere involuta, capitata est ac villosa. Sed & in ipsa planta non minus

minus ipse quam reliqui omnes falsus est, dum eam nobis pro atractyllide proponunt, quæ nihil minus sit quam atractyllis, quæ ex verbis ac mente Theophrasti maximè similis esse cneco debeat, σφόδρα ὁμοιωμένη. At quam pro ea obtrudunt, maximè dissimilis. Non alio videtur differre secundum Theophrastum agrestis cneco a fativa quam fati, & caule rectiore. Dioscorides proceriorem eam facit fativa, si ita distinguamus: εὐκτα ἢ κνήκω, μακρότερος ἢ πλάω. Similis quidem cneco, sed multo procerior. Sic enim fortasse legendum, non ut vulgo est: μακρότερος ἢ πλάω φύλλα ἔχουσι. Similia enim debet habere folia agrestis cum fativa: Sed de his infra. Non plures præterea virgas, sed unum scapum atractyllidi lectio Dioscoridis tribuit, sicut à nobis auctoritate veteris codicis correctæ est, & in ejus summitate folia: φύλλα ἔχουσι ἐπ' ἀκρῇ τῷ ῥαβδίῳ. Atque ita Arabum habet versio, sicut refertur ab Ebenbitar: في طرف

القضيب, id est, in summitate virga. Sequentia quoque sic constitui possent: τὸ ἢ λεῖον, γυμνὸν, ὃ ἢ αἰ γυναικες χρωῖνται ἀντὶ ἀτεστάτε. Hoc vero ῥαβδίον nempe, leve, & sine foliis. Arabes eo loco vertunt. At reliquum scapi, foliis nudum, excepto scilicet summo, in quo folia. Hæc an convenient atractyllidi suæ, viderint Herbarii nostri. Levem esse ac foliis nudum atractyllidis scapum non magis ex verbis Dioscoridis pater, ut ea emendavimus, quam Theophrasti; qui dixit contrarium accidere in hoc spinæ genere quam in aliis carduis ac spinis, in quibus agrestia solent esse spinosiora, cum atractyllis silvestris sit mollior ac levior urbana: ἴδιον ἢ ἔχει πρὸς τὰ ἀκα ἀγρία τὰ μὲν ἢ σκληρότερος καὶ ἀκανθώδεος τῶν ἡμέρων· αὐτὴ ἢ μαλακότερος καὶ λειοτέρως. Hæc de prima silvestri cneco, non de secunda, quæ est hirsutior. Rectè itaque fortassean correximus in Dioscoridis verbis: τὸ ἢ λεῖον, γυμνὸν. De atractyllidis thyrso. Quod autem legitur in vulgariis editionibus, γυμνὸν, τεχνῶ, contra auctoris mentem est, & naturam rei, atque adeo veteris scripturæ auctoritatem. Quod etiam confirmatur Arabica versione, illud τεχνῶ in qua non compareret. Legendum etiam apud eundem Dioscoridem de atractyllide ex eodem codice: ἔχει ἢ καὶ κέμην ἐπ' ἀκρῇ ἀκανθώδη, pro eo quod habent vulgati codices, κεφάλια ἀκανθώδη. Nec aliter legerunt Arabes eo loco:

وعلى طرف القضيب حمره. Et in summitate scapi, coma spinosa. Ita Scripsisse se Dioscorides ipse testatur in sequentibus, ubi & κέμην nominat: τούτης τὰ φύλλα καὶ ἡ κέμη καὶ ὁ καρπός. Ubi Arabica versio similiter habet: وجمتها,

Et coma ejus. Certè حمره Arabice coma est. Supra pro eo scriptum est حمره. His notis instructi

veram quærant atractyllidem, quibus herbarum notitia cordi est. Nam quam docti circumferunt, prorsus falsa est. Qui etiam in eo magnopere falsi, quod primam illam speciem cneci agrestis Theophrasteæ, quæ est atractyllis Dioscoridis, confundunt cum ea atractyllide quam idem Theophrastus φόνον appellatam scribit, quod carni admota sanguineum succum remittat, & aliquid sanguinolentum ac grave redoleat. Mirum, hætenus omnes in hac opinione fuisse doctissimos Herbarios, cum verba Theophrasti tam clarè eam refutent. Quod parebit vel mediocriter attendenti. Is lib. v. de plantis cap. iv. duo genera cneci statuit, mite & agreste. Agreste rursus in duas dividit species, quarum primam simillimam facit minori cneco, nisi quod rectiore surgat caule, qua & mulieres antiquas usas fuisse ait fusi loco. Alteram hirsutam esse scribit, & caules habere, σγκάδεις. Plinius legit ὄγκάδεις. Vertit enim, torosiores: vel cum aliter legisset, sic illi emendari placuit, cum vocem σγκάδεις non in-

telligeret. Protinus subjicit idem Theophrastus post descriptam hanc secundam cneci silvestris speciem: ἢ ἢ ἀκονα περισσφερὴς ὡς ἀπὸ τῶς εἰπὲν κατὰ τὸν πρὸς οφιν τῇ κνήκω τῇ ἡμέρῃ, χρώμα δὲ ὀπίζανθον ἔχει ἢ λιπαρόν. Non hanc numerat acornam inter species cneci, similem tamen toto aspectu dicit cneco fativæ. Sit igitur ea quasi tertia species cneci. Subdit statim: Ἀτρακτυλλίς δὲ πρὸς καλῆτι καὶ λειοτέρως πούτων ἴδιον ἢ ἔχει πὶ φύλλον, ἐπ' ἀφανέμενον καὶ τῇ σαρκὶ περισσφερόμενον αἵματώδη πιεῖ πὶν χυλόν· διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλεῖσι τὴν ἀκοναν ταύτην. Quis putare queat, ut verba hæc sonant, eandem hanc spinam atractyllidem & φόνον ex re ab aliis cognominatam, eandem esse cum proximè ab eo descripta prima specie cneci agrestis? Quæ verba sic perperam Latine reddidit doctissimus in re herbaria Fabius Columna: Quæ vero atractyllis dicitur & his candidior. Sic enim reddi debent: vocatur vero & quadam atractyllis, & his ea candidior, cujus folium peculiare hoc habet, quod avulsim & carni admotum sanguineum succum adfricat. Pronomen illud τὸς in his, ἀτρακτυλλίς δὲ πρὸς καλῆτι luce clarius ostendit, diversam hanc atractyllidem esse à superius nominatis omnibus, quibus & candidiorem esse dicit, acorna nimirum & duabus agrestibus speciebus cneci. Duas igitur jam tenemus atractyllides homonymas: unam, quæ est species altera cneci agrestis; alteram quæ non est, cui hoc proprium, quod sanguineum succum fundat. Hæc erit atractyllis, cujus descriptionem & iconem exhibuit Columna in libro minus cognitarum stirpium, quæ longissime distat à prima specie cneci agrestis, quæ etiam atractyllis dicta; cum illa cneco simillima sit, caule tantum rectiore, glabra, sine foliis ab imo ad summum, ubi folia sunt. Plinius quoque utrumque genus distinguit ex Theophrasti mente. Nam cap. xv. lib. xxi. de atractyllide, quæ est cneci silvestris altera species, tractat his verbis: Silvestrium dua species. Una mitior est, similis caule, tamen rigido: Itaque & colu antiqua mulieres utebantur ex illis: quare quidam atractyllida vocant. Omnia ex Theophrasto, exceptis his postremis: quare quidam atractyllida vocant. Et fortasse in exemplaribus Theophrasti tunc temporis erat scriptum: ὅθεν καὶ πρὸς ἀτρακτυλλίδα ὀνομάζουσι. Nam certum est hanc speciem sic vocatam fuisse, vel teste Dioscoride; & Theophrastus ibidem auctor est πνίσιος ex ea ulas esse prisca mulieres. At πνίσιος & ἀτρακτυλλίς idem. De altera atractyllide agit Plinius capite sequenti cum acorna, & scolymo, cujus hæc verba sunt: Scolymus quoque floret sero & diu. Acorna colore tantum rufo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractyllis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Hæc atractyllis diversa ab ea, quam cneci agrestis alteram & mitiorem speciem statuit capite præcedenti. At atractyllidem de qua hic sermo est, à scolymo ea tantum re discerni ait, quod sit candidior, & sanguineum succum fundat. Nam hæc ejus sententia est illorum verborum acornam à scolymo colore tantum rufo distingui & pinguiore succo: idem quoque futuram atractyllidem, hoc est, eadem formam cum scolymo, nisi esset candidior, & sanguineum succum funderet. Unde hæc hauserit nescio. Nam nihil horum apud Theophrastum, quem tamen totum hic compilavit & vertit. Acornam ille non scolymo tradit similem, sed cneco mitiori, nisi quod colore sit flavescente, vel ut Plinius vertit rufo, & succo pinguiore: ἢ ἢ ἀκονα περισσφερὴς ὡς ἐπὶ εἰπὲν κατὰ τὸν πρὸς οφιν τῇ κνήκω τῇ ἡμέρῃ, χρώμα δὲ ὀπίζανθον ἔχει καὶ λιπαρόν. At Plinius videtur legisse in illis Theophrasteis, ἢ δ' ἀκονα περισσφερὴς καὶ τὸν πρὸς οφιν τῷ σκολύμῳ. Aut certè ita scripsit, quasi omnimodo sic legerit. De scolymo mox Theophrastus post acornam: & mirificè hæc turbat Plinius. Theophrastus capite iii. quod proximè præcedit capitulum illud, quo persequitur cneci genera, inter ἀκανθώδη numerat κνήκον & πολυάκανθον & ἀτρακτυλλίδα. Ubi ἀτρακτυλλίς non est accipienda de altero genere cneci silvestris, sed de altera quam statim ab acorna describit, quam & φόνον dicit nominatam ab

ab sanguinolento succo & odore. Quam & alibi *ἀτρακτύλιδα ἀκάνθη* vocat, cui & sanguineum succum tribuit, lib. ix. cap. i. ubi de succis plantarum loquitur: *πῶς δ' αἱματώδεις οἰοῦντ' ἡ κόπρη καὶ τῇ ἀτρακτύλιδι ἀκάνθῃ*. Hæc spina atractyllis omnino ea est, quam commemoravit post descripta cneci genera & acornam ipsam, quibus omnibus spinam eam atractyllidem candidiorem esse dicit. At sub *κνήκῃ* nomine in commemorandis aculeatis, utrumque genus cneci comprehendit, sativum & ferum, & utramque silvestris generis speciem. Nam & statim sequentis capitis initio cneci genera persequitur, & post eorum descriptionem & acornæ, subjicit mentionem atractyllidis, quæ diversa est ab utraque specie cneci silvestris. Nunc videndum, quam atractyllida vocavit Dioscorides, de quo genere sit accipienda. Atractyllis illa, quæ prima est cneci species silvestris, adeo similis est cneco sativæ, ut nihil sit similis. Unam tantum agnoscit differentiam Theophrastus, quod sit *ὀδονοκαυλότερα*, caulem habeat rectiorem. Cum agreste genus & sativum tam exiguo discrimine distinguantur, debuit Dioscorides post cneci descriptionem statim subungere speciem ejus silvestrem, ut in aliis solet, ut cannabem sativam & agrestem, istam sativam; & alia infinita, ubi tantum utriusque generis similitudo est, ut sativum tantum distinguere videantur. Atqui de cneco ille tractat lib. iv. cap. cxc. cum atractyllidis descriptionem ante præmisisset lib. iiii. cap. cvii. Non videtur ejusmodi atractyllis, quam tam longo intervallo disitam à cneci mentione locavit, cneci species ab ipso credita. Solet enim talia, quæ sub unum genus reducuntur nec differunt nisi cultu, semper junctim reddere. Nec obstat, quod & similem cneco hanc atractyllidem perhibet, & à quibusdam etiam cnecon silvestrem appellari ait. Quam multæ enim plantæ similitudinem præferunt cum aliis plantis, & nomina etiam ex similitudine habent, quæ tamen congeneres non sunt. Acornam Theophrastus aspectu similem narrat cneco sativæ, nec tamen eam speciem cneci facit. Huic subjungit & atractyllidem etiam, ut videtur, acornæ & cneco non dissimilem, candidiorem tamen: cui & hoc proprium ac peculiare tribuit, quod sanguineum succum emittat, & odorem sanguinis referat; unde & *φόνον* appellatam dicit. Nec hanc statuit ex generibus cneci. Ephemeron non lethale, quod à Colchico ephemero diversum, quidam *ἰεὺν ἀγρίαν* vocarunt, quæ & caulem & folia habet liliacea, nec propterea tamen iridibus congenera censenda est. Ita de aliis infinitis. Conferamus nunc atractyllidis & cneci differentias, quæ non sinunt unius generis esse. Atractyllis Dioscoridi dicitur habere folia in summo caule, qui cætera parte ut plurimum nudus est. Comam quoque ei dat in summitate caulis. Cneco tribuit *καύλας διπλοῦς*. Ergo cnecos *πολύκαυλον*, cum unicum tantum *ἑσθλόν* atractyllidi assignet, & in eo summo tum folia tum *κεμήν* spinosam. Theophrastus in signandis aculeatarum differentiis, alias multis caulibus dicit constare, & ramos plures fundere: in his cnecum numerat, alias superne vel in summo cacumine *ἀποφύεις* habere. In illis esset ponenda Dioscoridis atractyllis. At Theophrastus *ἐν τῷ* ad exemplum ponit. Sed nomen est corruptum. Quid si reponeretur, *ἀτρακτύλις*? Ut sit, de atractyllide constet ita esse ex relatione. Hic quidem nimis longè abest à vestigiis. Plinius videtur legisse *ἡρύλιον*. Quod verum arbitror. Nam *ἡρύλιον* & *ἡρύλιον* idem. In veteribus autem libris *τ* & *γ* sæpius confunduntur. Quadam autem tantum cacumine spinosa sunt, ut *eryngium*. Sic reddidit illa Theophrasti: *ἐν τῷ ἀνωθεν ἔχει ἐξ ὧν καὶ τὸ ἡρύλιον*. At Plinius eodem loco cnecum, quasi ex verbis Theophrasti, unicaulem facit nec ramosum. Sic enim habet: *Est & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt ut cardui. Uno autem caule nec ramosum cnecos*. Contrarium hodie habetur in verbis auctoris Græci ut edita sunt, quæ tamen ita Latine reddidit Plinius. Theophrastus enim inter illa, quæ multicaulia sunt & ramosa, cnecon refert, Plinius carduum. De unicaulis & minime

A ramosis nihil ibi Theophrastus. Quod tamen videtur opponere debuisse multicaulis. Quid si igitur Theophrasti locus integrior Plinio lectus? Nani sanè totum eum locum Theophrasti ad verum Plinius Latinum fecit, & *ἡ* *πῶς* auctorem suum sequutus est. Si hæc ita sunt, sic interponendum in Theophrasto fuerit: *πῶς δ' αἱματώδεις οἰοῦντ' ἡ κόπρη καὶ τῇ ἀτρακτύλιδι ἀκάνθῃ*. Sed rursus hic de cneco pugnancia tradent Theophrastus & Dioscorides, cum iste cnecum multicaulem esse velit ac ramosum. Certè cnecos Theophrasti vel potius, ut nunc res est, Plinii, quæ unum habet caulem nec ramosum, eadem fuerit cum atractyllide Dioscoridis. Certè unicaulem eam facit, non multicaulem. Hic erit *cnechus singularis* Alpini, quem in multis Cretæ locis nasci scribit, unicum caulem ab radice producentem, rectum, rotundum, foliis longis in acutum desinentibus, undique incisus & spinosus, in cujus summitate caput extat inter folia spinosa conleptum atractyllidis magnitudine, e quo exeunt capillamenta densa, croceo colore. Hæc est quam *κόμην* vocat Dioscorides, in quo & retinenda interpunctio vulgaris, qua longiora atractyllidi folia tribuntur quam cneco, eaque in summo scapo. Nam & cneci folia incisa esse dicit idem Dioscorides, cum cnechus à viris doctis prolarus sine incisuris ea præferat. Una res tantum videtur obstare, quod caulis illius cneci non careat foliis, quem magna ex parte nudum dicit Dioscorides. Retinenda autem vulgata lectio in textu Dioscoridis: *τῷ δ' ἀπὸ τοῦ γυμνόν*. Certè non tantum est foliorum in medio caule, quantum in summo. Reliqua omnia ad amissim quadrant. Iconem illius cneci singularis ex libro Alpini secundo de plantis exoticis lectorem rogamus, ut comparare velit cum descriptione Dioscoridis. Ineptè tamen *singularem cnechum* appellat, qui unicum habet caulem. Cur non dixit unicaulem? Feruntur apud veteres historicos in ultimo oriente gentes quædam singulis crucibus, qui non singulares, aut *μονήεις* aut *μονοί* aut *μοναχοί* dicti sunt, sed *μονόκαυλοι*. Sic planta unico caule nixa non dicitur singularis, sed *μονόκαυλον*, vel unicaulis. Sed ad rem. Jam tres habebimus atractyllides homonymas. Atractyllis Dioscoridis, quæ est cnechus Cretica Alpini, diversa ab Theophrasti atractyllide quæ *φόνον* dicitur. Et fortasse etiam non eandem utraque habet nominis rationem. *Ατρακτύλις* Dioscoridis sic dicta, quod fufis ex ea factis uterentur mulieres. *Ατρακτύλις* Theophrasti, quod quasi telum admota ejus folia carni sanguineum succum facerent, unde & *φόνον* illi nomen. *Ατρακτύλις* autem Græcis non solum fufum, sed etiam telum significat. Hefychius: *ἀτρακτύλις*, βέλτε μεταφορικῶς, καὶ ὁ ἀδρακτύλις. Præter hæc duas atractyllidas tertia est vera cnechus agrestis, non alia re differens à sativa nisi sativitate. Priscas mulierum fufis quoque, hoc est, *πινύσις* ex ea sumptis usas fuisse memorat. De secunda cneci silvestris specie dubitari etiam potest, an vera sit opinio doctorum, qui carduum nostrum benedictum esse sibi persuadent. De ea Plinius ex Theophrasto: *altera hirsutior, torosior caule, & qui pene humi serpat, minuto semine*. Legisse in Theophrasto videtur: *καὶ πῶς καυλὸς ἔχει ὀγκώδεις*. At *ογκώδεις* dixit Theophrastus, inanes & intus cavi, ut habet *ὀγκος*. Sic vocatur Theophrasto, quæ aliis *ὀγκος*, cujus & meminit eo ipso capite, sed latet sub vitio: ubi dicit carnosam & edulem quoque esse radicem sonchi haud secus ac *scolum*. *ογκώδης* δ' ἢ *ὀγκώδης* ἢ *τὸ ὀγκος*, vulgo legitur: *ἢ τὸ ὀγκος*. Sed de hoc soncho alio loco. *Μικρόν* etiam pro *πικρόν* legit Plinius in illis Theophrasti verbis: *καρπὸν δ' ἔχει πικρόν ἢ παγωνώδη*. Vertit enim: semine minuto. Sed nec *παγωνώδη* expressit. Verum hæc alibi. Ad homonyma nostra redeamus. *Ατρακτύλιδα* Gaza apud Theophrastum ubique redit *fufum agrestem*. Ineptissime. Nec enim fufus *ἀτρακτύλις*, sed *fufaria* vel *fufularia*. Nam ab *ἀτρακτύλις* *ἐστὶν* est *ἀτρακτύλις* parvus fufus, ut *βρεφύλιον*.

αἰθῆρα, εἰδύρα & similia. Inde αἰθῆρα, fusaria. Cui homonymum, ut dixi, fusanum nostrum ab eadem ratione dictum, quod fusos ex eo faciant mulieres rusticae. Instrumenta etiam ex eo fiunt quadrifida, quibus laridi taneae insertae transfiguntur carnibus assandis. Lardatoria vulgo vocantur. Unde & ipsa arbor nomen invenit, quam arborem Lardatoriorum plerique appellant. Aliam esse ab euo-

nymo Græcorum supra docuimus. Posset esse eadem cum Theophrasti περὶ γυναικῶν. Quod melius sciremus, si pluribus eam descripsisset, quam nomine tantum tenuis adscripsit. Nec enim fusani fructus tantum περὶ γυναικῶν, sed etiam lignum. Nam in quatuor corticis lateribus eminentiae quaedam per rotum, qua longus est, extant, quæ quadrangulum faciunt videri. Nihil tamen affirmo in re incerta.

CAPUT LXXVII.

De rha Pontico.

NEc in communibus porro tantum ac Romani cæli plantis, sed etiam in exoticis & ab alienis orbe, ὁμωνύμιαι locum habuere. Ecce Ράιον vel ῥαῖον ῥαῖον, quod & absolute ῥα dictum à flumine Ponti, juxta quod nascebatur. Hoc est rha Ponticum. Huic ὁμωνύμιον aliud ῥα sive ῥαῖον, quod Barbaricum cognominatum, contrariæ plane virtutis. Idem hoc quod Indicum. Nam multæ Indicæ species, Barbaricæ nuncupatæ ab emporio Indiæ Barbarico. Vetusissimis Græcis unum duntaxat cognitum ῥα, idque ex Ponto. Unde absolute absque cognomine adjecto passim ῥα & ῥαῖον vel ῥαῖον illis dicitur. Ubi aliud eodem nomine venire in notitiam cœpit, cognominibus distincta sunt, & alterum Ponticum, alterum vocatum Barbaricum. Arabes vocant

راوند raivand. Avisena Dioscoridis ῥα hoc nomine exequutus est, quod esse rheum Ponticum constat. Herbarius Arabs in antiquo Dioscoridis codice nominat الراوند alravend. Persas ravam appellare notat Garcias. Quæ non adeo vitiosa scriptura est, ut Viro docto videretur. Certè ravand non raivand no-

minat Glossa Arabica Dioscoridis. Glossarium Arabico-Græcum ῥαῖον appellat, & ῥαῖον ῥαῖον, ῥαῖον. Rheum Barbaricum sive Indicum ita vocant Arabes & Persæ. راوند صيني. Apud Sinas tantum invenitur hoc genus rhei. A Sinensibus in Indiam olim deferabatur, sicut hodie deferitur. Inde Barbaricum & Indicum appellatum, diversum utique a Pontico, idem tamen existimatum plerisque veterum. Ravend Arabice dici magis probarim: ravend scribere interpretes Serapionis & Averrois

pro ravend. Puto olim scriptum fuisse راوند, rabend. Quod est Rha Indum. Postea mutato be in van factum راوند, ravend. Sic haud Hend agallochum Indum, de quo supra. Græci recentiores ῥαῖον ῥαῖον & ῥαῖον passim vocant, idemque prorsus cum Barbarico. Arabes vocem illam rabend, quæ reum Indicum propriè denotat, etiam Pontico rheo aptarunt quia ut dixi utrumque confuderunt. Isidorus rheum Barbaricum & Ponticum idem facit.

CAPUT LXXVIII.

De bunco.

BUnkon Arabicè apud Avisenam pro myrtidano Dioscoridis بونكى, capite de myrto, ubi buncon myrta vocat, quod Dioscorides μυρτιδανον. Alio capite de bunco seorsim tractat, quod pariter vocat بونكى bunk, sed aliter interpretatur. Rem quippe

dicit esse, quæ adfertur ex India & ex Arabia; quam ait tradere nonnullos, esse aliquid de radicibus amgailem, cum vetustate corruptæ cadunt. Optimum verò ex eo genere esse vult luteum, leve, & odoratum. Ut contraimprobandum album & grave. Am-

gailem Arabibus spina est Arabica, امغايلا. Avisena ita vocat, quæ Dioscoridi ἀκανθα Ἀγγελική. De ea enim tradit Avisena, quæ Dioscorides de spina Arabica. Amgailem tamen ille dicit arborem esse in locis agrestibus nascentem, & vulgo notam. Serapio. cap. cxxx. Sucaba, id est, spina Arabica. Rasis: est megailem. Legendum: est amgailem. Avisena separatim caput habet de sucaba, quam Interpres exponit spinam Arabicam. Eo tamen capite non meminit Avisena se jam de ea alibi loquutum, quod semper rem eandem diversis capitibus ac nominibus prosequitur. Vetus nomenclator Arabs in antiquo Dioscoridis exemplari ἀκανθα Ἀγγελική exponit شكاغ sucaba. Avisenam legitur شكاغ sucabhi. Dicit esse plantam, cui radix cypero similis, الشكاغ sucaba.

E sabad, vehementer amara, ac frequentibus nodis prædita. Hæc non habentur in Latinis. Et sanè non spinam Arabicam eo capite describit Avisena, ut placet interpretibus; sed ἀκανθα Dioscoridis, cujus radix ab eo traditur, ὁμοία κυπερίω, πικρὰ ἰσχυρὰ. Sic enim legendum apud Dioscoridem ex antiquissimo codice: ἀκανθα, οἱ ἵ πολυγόνατον, οἱ ἵ ἰσχυρὰ, οἱ ἵ πυκνὰ, οἱ ἵ λαοάρον, ἔχον ἑξ ὁμοίαν κυπερίω, πικρὰ ἰσχυρὰ. Multis nodis geniculatam dicit Avisena, unde πολυγόνατον quibusdam appellata. Nomenclator Arabs

F ἀκανθα illam exponit نوع لخر الشكاغ, id est, speciem alteram sucaba: nam supra spinam Arabicam interpretatus fuerat sucaba. Et profectò Dioscorides aliique veterum scribunt, spinam Arabicam ejusdem fere esse naturæ cum ἀκανθα. Sed quod simile est, non est idem: & omnino constat, Avisenam eo capite de sucabi, non spinam Arabicam, sed ἀκανθα describere, quæ diversa est à spina Arabica. Lexicon vetus Græco-arabicum: سكاغ, ἀκανθα, ἡ ἀκανθα ἀκανθα. Item: سكاغ, ἀκανθα ἀκανθα. Græci tamen differentiam ponunt inter ἀκανθα ἀκανθα & ἀκανθα, ut jam alibi docuimus. Arabes quoque ipsi eas distinguunt nominibus. Nam ἀκανθα Dioscoridis, cui radices geniculatæ ac cypero similes, vocant sucabi, ut ante vidimus. Spinam autem al-

G bam, id est, ἀκανθα ἀκανθα bedeward, ut apud Avisenam legere est & nomenclatorem Arabem της ὕλης ἰατρικῆς. Ad amgailem quod attinet, certum est Avisenam ita vocasse ἀκανθα Ἀγγελική. Quæ

Quæ herba est, non arbor, quamvis Avifena شجرة A

regiar appellet. Quod nomen etiam herbis ac minoris incrementi fruticibus plerumque tribuit. Hoc tamen in errorem impulit Alpagum, qui amgailam pro eo genere spinæ Arabicæ vel Ægyptiæ accepit, ex qua gummi vulgo dictum Arabicum colligitur; quæ arbor est, non herba. Ita ergo scribit in expositione vocabulorum Arabicorum Avifenæ, de arbore acaciæ loquens: Et licet ex hac arbore colligatur gummi simile gummi Arabico, tamen gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex arbore dicta amgailam. Et acacia fit ex fructu arboris setan, qui alcharad appellatur. Tota regione deerrat. Arbor, unde gummi Arabicum colligitur, ex qua etiam fit acaciæ succus, vocatur Græce ἀκανθα Ἀιγυπτία; quæ & dici quoque potest, immo & dicta quibusdam Ἀεθβικὴ, quatenus & in Arabia nascitur; ut gummi etiam quod ex ea sudatur, appellatum Arabicum. Hæc arbor dicta setan Arabicè, ut supra ostendimus. Alia porro est ἀκανθα Ἀεθβικὴ similis leucacanthæ, quæ herba est spinosa; non herba, quam Arabes dixere amgailam. Hæc eadem & ἀκανθα Ἀιγυπτία vocata. Paulus: Ἀκανθα Ἀιγυπτία, οὗ ἡ Ἀεθβικὴ συνικνύει ἡ καὶ ἡεθβικὴς ἐστὶ δυνάμειος. De arbore acacia hæc accepit Aëtius: Ἀκανθα Ἀιγυπτία, ἐκ τούτης ἡ ἀκανθία ποδὸ ἀέριον, συνικνύει τε καὶ ἡεθβικὴ τὴν δυνάμειον. Atqui de herba, non de arbore Galenus hæc eadem exposuit, quam & Ἀεθβικὴν & Ἀιγυπτίαν ἀκανθάν appellari dixit, quam & similem facit τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ. Avifena Græcos sequutus huic spinæ nomen fecit, الزقية xucat Almifriat, id est, spina

Ægyptia, de qua & peculiare caput condidit. Atqui hæc spina Ægyptia, si herba est apud Græcos ex quibus accepit, eadem omnino fuerit cum amgailam; si arbor, non alia sit ab arbore alcharath, ex qua acacia fiebat. Quocunque modo acceperit, pariter erraverit Avifena, qui spinam Ægyptiam aliam statuit tam ab herba amgailam, quam ab arbore alcharad, cum necesse sit eandem haberi cum alterutra. Profecto non tantum Arabes, sed etiam nonnulli veterum, ac plerique recentiorum ex hoc nominum errore utramque spinam confuderunt. Ut in viam redeamus, bunc Arabum duas res significat, myrtidani, & radices amgailam juxta quorundam sententiam. Cimbri hodie Danique bunc appellant marfyppium vel loculum. Hebræis quoque פֶּחַי, id est, theca. Græci recentiores ab ea voce πύγκιον deduxere & πύγκιον, quod ipsis faculum designat vel peram. Hæc obiter de voce bunc. Meminit & bunc Rases cap. xxii. cui locum dat inter species odoratas, quarum persequitur virtutes illo capite. Calidum & siccum esse dicit, & stomacho conveniens. Idem porro esse oportet hoc buncum cum Avifenæ bunc, qui speciem Indicam & Arabicam odoratam memorat tantum, nec quale sit explicat; nisi quod refert ex quorundam opinione, esse radices amgailam, ubi vetustate vitiatæ ceciderunt. Non bene itaque Rauwolfius in Hodeperico, qui fructum quemdam nomine bunna vel buna, appellatione, forma, & facultatibus simillimum tradit. De facultatibus non abnuo, quin verum videri queat. De forma & appellatione, res est in totum alia. Bunam ita describunt: grana esse oblonga, alterâ parte plana, subfulvo colore, saporis acidi, quæ bina inclusa sunt folliculo corticeo, ad instar fagaræ magno, coloris ex cinereo nigricantis, quodam veluti sulco in longitudinem dividente ac duas partes faciente, quibus singula continentur grana. Omnino puto esse id granum, quod ab Alpino de plantis Ægypti cap. xvi. vocatur bon. Quæ semina ex felici Arabia in Ægyptum invehit dicit, & ex his parari apud Ægyptios & Arabes decoctum vulgaris usus, quod vini loco venditur publicè ac bibitur, adjuvanda concoctioni & stomacho roborando. Caona ab ipsis nominari ait. Alii etiam scribunt granum buna aliter nomen habere elkave. Quæ eadem appella-

tionem cum caona, articulo addito. Fortè الساوة.

Sic scribitur & بون vel بونة bun. vel buna. At bunc omnino aliud nomen est, & alia res, quod Arabicè بونك benc vel bunc. Notat Alpinus, eodem capite Avifenam superscripti seminis meminisse, & calidum in tertio & siccum in secundo gradu ab eo constitui. Sed vereor, ut falsus sit. Et sanè ita est. Nulla buna vel grani bon apud Avifenam mentio. Sed ban pro bon accepit Alpinus. Nam & initio capitis grana illa bon vel ban appellata memorat. Sed de ban falsum. Quod apud Avifenam de glande unguentaria intelligendum. Pro ben, quod legitur in versione Gerardi Carmonensis, Alpagus ad oram reposuit ban. Arabicè est بان. Hoc igitur ban pro bon, quod est بون,

Alpinus interpretatus est, non ferendo errore. Calidum in tertia & siccum in secunda classe statuit granum ban Avifena, quæ est veterum μυροβάλαν vel βαλαν μυροβικη. Adeos gradus calidi & sicci non adspirat buna. Aliud etiam semen est mungo, quod commemoratur Garcie ab Orta lib. i. cap. xxi. Id aliquam habet nominis affinitatem cum bungo, quatenus B & M omnibus fere linguis crebro mutantur invicem, sed longè aliud est. Ipse idem vult esse cum mes Avifenæ, quod interpreti dicitur meisce. Arabicè est ماش mex vel mesce. Haud scio tamen quam bene.

Nomine certè multum diversa mex & mungo. De forma videamus. Mungo dicit esse semen viride, quod per maturitatem fit nigrum, coriandri sicci magnitudine. Ex Arabum scriptis mex genus leguminis esse constat in filiquis, quales sunt faseolorum. Quin & pro faseolis edi à quibusdam tradit Serapio, qui granum esse ait instar ervi magni, sed viride ac splendens, cui tamen niger velut oculus. Sapore esse inter lentes atque ervum medio ait Avifena capite de ervo. Hæc non satis conveniunt cum Garcie mungo, qui sanè videtur tacere non debuisset, an ex leguminum genere sit. Avifena proximam fabis substantiam mes habere scribit, minorem tamen inflandi facultate, & per ætatem melius mandi. Hoc simile, quod de mes produnt, in Persia & Syria vulgò folere febricitantibus exhiberi. Quod idem de suo mungo narrat Garcias in Guzarate ac Decan fieri solitum; qui etiam dicit ferri in Palæstina nasci hic mungo. Sed mes dicitur, quod in Syria nascitur, diversum ab illo mungo Indico. Alpagus in Lexico ex Arabibus notat, mes leguminis genus esse cinerei coloris ad viridem inclinantis. At mungo Garcie, immaturum quidem viride; postquam adeptum est maturitatem, nigrum existit. Carmonensis pisa interpretatur: De meisce, id est, de pisis. Glossator Arabs ὁ λῆς τὰς πῖσας, apud Dioscoridem πὺν βρόμον exponit ألمخ almex. Non

est. Sed ut ita crederet, quedam eum fortasse moverunt. Febricitanti βρόμον χυλὸν folere dari legimus apud Alexandrum Trallianum, & alios priscos medicos. Βρόμος τῶν ἀνθρώπων ἢ περὶ πῶτον βρόμος dicitur in antiquis scriptis Græcorum, quod jumentis ut pabulum, ita etiam hominibus cibum præberet. Garcias mungo, quod idem cum mex putat, pabulum esse equorum perhibet, & interdum ab hominibus edi. Hoc etiam me movet, ut minimè assentiar Garcie tradenti, idem esse mungo cum mex Avifenæ. Mungo proprium ipsi equorum pabulum, quod interdum tamen homines mandunt & in febre magis quam in sanitate; adeo ut medicinæ potius quam cibi loco apud Indos sit. At mex legumen hominibus in esu passivitus haud secus ac faseoli, quibus simile est. Nec audiendus etiam Scaliger senior Exercitatione clxxxii. cap. xxi. ubi de milio Senegæ agit. In regno, inquit, Senegæ milii tradunt magnitudinem quam am ciceris. Verum nescio, sit ne illud milium an matz. Si ita vocat, quod mes vel mex potius dicendum est, malè dubitat, an quod milium traditur, sit mes. Quæ similitudo? mes est legumen. Idem eodem capite: Milium ab Æthiopicis dicitur zabur, ab Arabibus dora. Immo Arabes milium vocant جاورس gauris. De quo & caput est apud Avifenam, quo

Græcorum *αἰγύριον* exponit, simulque de panico agit, quod appellat *الدخن* *aldachan*. Sic enim ibi legendum. Ita interpretatur *ελυμον* Dioscoridis Glossator Arabs antiquus. Interpres apud Avisenam hæc permutavit nomina; & *giaures* quidem pro panico, *dachan* vero pro milio accepit. Non igitur *dora* milium est Arabibus. Ad finem capitis addit Scaliger: *Accuratius etiam perspicere potest, sine zadur milium an maiz*. Immo nihil opus accuratiori dispectione. Nam si *zabur* est *dora*, non potest esse *mes*. Geographus Nubiensis *dora* apud Nigros nasci, & hunc esse eorum cibum scribit in prima parte climatis primi.

ذرة. *Mes* aliud est, cuius & meminit auctor idem parte octava secundi climatis cum cicere & fabis, lentibus atque faseolis in India nascentibus. *Mes* igitur Indiae etiam familiare. Certè mentio est & *mes* Indici apud Avisenam capite de *culb* vel *cult* *كلب*

vel *كلت*. Hoc *αἰθωπεριον* Græcorum. Ipse vero interpretatur *almes Indum* *الماش الهندي*. Sed

omnino *mes* illud *Indum* diversum ab illo *mes*, quod in India provenire cum lentibus & phaseolis dicit Geographus Arabs. *Milium folis* appellant illud *mes Indum* Pharmacopæi, quod Græcis *αἰθωπεριον*. Myrepsus *grana folis*, *χάνα σόλις*. In montibus solet nasci, dicit auctor Arabs apud Serapionem. Ex India autem adferri alius auctor apud eundem. Unde & *mes Indum* quidam appellarunt, & *milium folis*, & *granum folis*. De quo nos alibi, ut & de *dora*, quod in Asia frequens. Sed videtur Scaliger non de *mes* vel *mex* Arabum intelligere, sed de *maiz* tritici genere in novo orbe sic vocato. *Maiz* illi vocant. Hodie *tritium Indicum* dicitur. Quidam Turcicum appellant perperam, quippe quod inventum constat ex Indiis Occidentalibus. Sic duo diversissima genera, *mes* & *maiz*, non multum differenti appellatione.

His adde & tertium *meisem* vel *misem*, *ميسم*. Tria ejus genera facit Avisenam, domesticum, silvestre, & Ægyptium. Granum esse dicit triangulare, & simile terebinthino, ad luteum colore tendente, ex quo & panem confici ait. Interpres arborem vocat, quia in Arabico est *شجر*. Quâ voce sæpe abutitur Avisenam ad herbas exprimendas. Frumentum id genus, quod vulgo appellatur Saracenicum, esse dicerem, nisi obstarent nonnulla. Semen illud luteo colore esse refert Avisenam, cum hoc sit nigro. Deinde odoratum tradit. Postremo & tria folia ei tribuit, præcipue domestico ac sativo generi. Nihil horum convenit Saracénico. Addit po-

stremo Avisenam sibi videri esse *الحربة* *alharba*. Caput habet de *alharba* in littera *Ha*, ubi *harbaton* vocat Interpres, quod in Arabico est *حربة* *harba*:

Et *lonchitidem* interpretatur. Sanè quæ de *harba* ibi dicit Avisenam, *lonchitidi* Dioscoridis adamussim competunt, de grano triangulari & medicinis ex ea. Interpres ita vertit: *Harbatum quid est? Et dicitur Augustus. Semen ejus triangulatum est sicut lancea, & ejus folia sunt triangulata, similia foliis scolopendria*. Corruptè legit in Arabicis, quomodo etiam hodie legitur

in editione Romana *أوغسطس*. Quod ipse vertit *Augustus*, pro quo perperam scriptum in editione *Augustus*. Atqui scribendum fuit in Arabico parva mutatione

أودغيطس, id est, *longuitis*. Quod est Græcum *λογχίτης*. Dicit igitur, quæ Arabice vocatur *harba* etiam nominari *longuitis*, quæ Græca ejus est appellatio. Huic semen tribuit triangulare sicut lancea, unde nomen. Dioscorides: *σπέρμα ὅμοιον λόγχῃ, τρίγωνον ἐν περικαρπίῳ: ἔσθαι δὲ τῆς ἐπωρυμίας ἡξιώθη*. In Arabico Avisenam legitur, folia habere triangula

كالحرثة. id est, *tanquam alharba*. Interpres vertit: *sicut lancea*. Sane in antiquo Glossario *حربة*

harba, exponitur *ensis*, *gladius*, & *telum*. Est propriè, quod Græcis *λόγχη* dicitur, ferrum nempe triangulare lanceæ, à cuius forma & semen herbæ nomen ei fecit *λογχίτης*, quæ melius Arabice propterea dicere-

tur *حربي* *harbi*, id est, lancearis quam *حربة*

harba, quod est lancea. Notabis autem Avisenam, remere utrumque genus *λογχίτης* confundere, cum dicit *harbam* semine esse triangulari sicut lancea, & foliis scolopendriæ similibus. Atqui diversa sunt genera *lonchitidis*, quarum altera semen habet *triangulare*, altera folium scolopendriæ simile. Norandum etiam, quod ait Avisenam folium *lonchitidis* trianguli quoque formam habere, id magis convenire cum primæ *lonchitidis* asperæ Matthioli effigie, quæ figuram triangularem in folio exhibet, quam cum cæteris. Non video etiam, quomodo illud semen *misem* ab eodem Avisenam descriptum, possit idem esse cum *harba* sive *lonchitide*, quod ipse tamen adserit. Ex eo semine panem confici dicit, & in sativum & agreste genus dividit. Quod nusquam veteres de *lonchitide* memorarunt. Quin etiam capite de *lonchitide* sive *harba*, agrestis & sativæ meminit. Cujus differentiam nullam apud Græcos vestigium. Sed nec putoque unquam panem ex ejus semine factitatum. Aliud igitur esse oportet.

C A P U T LXXIX.

De canteo.

Adem ratione & Græci *κάντιον* vel *κάντιον* appellarunt vocem Arabicam exprimere volentes. Nam *κάντιον* illis idem quod acutum. Hæc verissima. Idem Arabes *mel tabarzed* vocant, *عسل الطبرزد*

hassel altabarzed, faccharum *tabarzed* liquidum & nondum coactum, quod remansit in vase, in quo fit faccharum candium. Sic *عسل اللباني* *hassel allebni*, mel storacis, pro liquido storace. Item *hassel alirungibin* *عسل الزنجبيل*, mel *terenia* bin, mannam dissolutam, & redactam ad similitudinem mellis. Mentio eodem capite apud Avisenam

facchari sulimeni; quod faccharum rubrum esse Interpres volunt. Apud interpretem Serapionis vocatur *salaimeni*. In Arabico est: *السليماناني* *Alsulaimani*

ni. A loco sic appellatum est. Fertè pro *السليماناني* *Alsulaimanani*. Quod & *Alsulimeneni* scribi potest. Apud Geographum Arabem in sexta parte climatis tertii *Sulaimanan* urbs Persarum ditionis, Tigri flumini adposita, *سليمانان*. Quæ fortasse & *سليمان* *Sulaiman* vel *Suliman* dicta tempore Avisenam. Ut ut sit, faccharum *Sulaimeni* inde nomen invenit. Commemoratur ibidem inter genera facchari & *alisenid*, *الفانيد*. Græcis

Græcis infimi ævi *πενίδια* dicuntur. Et fallitur doctissimus Medicus in definitionibus suis, qui negat extare mentionem apud Græcos sacchari penidii. Sanè saccharum penidium non nominant Græci, sed *πενίδια* vocant, quæ Avisenæ *فانيه* *fenid*.

De quo separatim caput habet idem Avifena in littera Fe; nec saccharum fenidium vocat, sed simpliciter *fenid* vel *fanid*. Interpres *penidios* vertit; & sic ubique vocant Latini barbari, ut Græci *πενίδια*. Cum saccharo ea comparat de facultate, ut & Rases atque Serapio. Calidos tamen esse penidios omnes affirmant; saccharum verò parum calefacere. Penidiis præterea subtilius esse saccharum. Serapio de penidiis & saccharo diversa habet capitula. Rhases quoque cap. xx. penidiorum & sacchari facultates seorsim exponit. Myrepsus pariter omnibus locis *πενίδια* & *σάχαρ* distinguit. Ut in Antidotis cap. xx. *πενίδια καὶ σάχαρ μετὰ ῥόδον γματ* & *τὸ ἀρρωστῶν*. Item cap. lxxvi. in Antidoto bechica & dysenterico: *Σάχαρ καὶ πενίδια τὸ ἀρρωστῶν*. Alibi cum melle jungit, eodem capite: *Πενιδίων καὶ μέλιτος τὸ ἀρρωστῶν*. Et sic alibi passim. Errat igitur largiter Medicus, qui saccharum penidium indigetat, & confici docet ex pyramidalis aut Thomæo, quod ex insula sancti Thomæ adfertur. Tradit Avifena, saccharum facere situm, minorem tamen quam mel. Hoc de saccharo hodierno accipiendum, quod esse *διψώδες* constat. At veterum saccharum, quod est tabaxir nullo modo siticulosum. Immo sitim potius sedat. De eo dixit Galenus: *ὅτι αὐτὸ τὸ παρ' ἡμῶν διψώδες*. De melle calaminum sive saccharo tum temporis cognito loquitur, quod negat esse *διψώδες*, ut est mel commune. Simplex & absoluta hæc oratio. Mel vulgare *διψώδες*. Mel calaminum & Indicum, minimè *διψώδες*. Verba Galeni ad saccharum suæ ætatis transtulit Avifena, & malè interpretatus est: in ipso est virtus faciens sitim, minorem tamen sitim, quam facit mel. At Galenus ita scripsit de saccharo sui ævi: *ἔτε κακοσμάχον ἐστὶν αὐτὸ τὸ παρ' ἡμῶν, ἔτε διψώδες*. Mel calaminum *δυσμάχον*, commune verò *κακοσμάχον* ac *διψώδες*. Mel in calamis Indicis proveniens sitim non facit, immo tollit. Hic sensus Galeni. Apparet itaque, Avifenam utrumque saccharum confudisse, veteris ac recentis sæculi. Quod enim saccharum tanquam gummi è cannis resudare dicit, hoc de antiquorum saccharo intelligendum, quod ætate Avisenæ dicebatur tabaxir. Quod eodem illo capite narrat, *super arundinibus inveniri saccharum tanquam sal*. De hoc ipso priscorum saccharo sive tabaxir accipi debet, cui nomen etiam propterea *ἀλός* *Ἰνδικά* veteres imposuerunt. Hæc ex diversis collegit, ac temerè miscuit. Sequens apud eum caput legitur de saccharo *alhusar* vel *alhoscer*. In Arabico est: *سكر العشر*, *sacbar alhoxar*, vel *alhoscer*. Id esse explicat mannam cadentem super plantam alhoxar adinstar micarum salis. De hujus sacchari facultatibus eadem omnia memorat, quæ veteres de suo saccharo tradunt. Visum acutere dicit. Saccharum Dioscoridis claritati oculorum conferre dicitur. Saccharum *alhoscer* stomacho & epati conducit; æque saccharum suum veteres *δυσμάχον* esse perhibent. Saccharum alhaser renibus & vesicæ, Avifena teste, accommodum est. Saccharum quoque antiquum, ut Dioscorides auctor est, *ὠφέλει κύστιν κακὰ κωλύειν καὶ νεφροῦς*: vesicam exulceratam & renes adjuvat. Avifena saccharum alhoxer sitim non facere prædicat, sicut alia genera sacchari. Galenus pariter saccharum minimè esse *διψώδες* asserit. Longè tamen aliud saccharum *alhoscer* à saccharo antiquo. Nec mirum propterea de utroque paria memorari, quod ad facultates attinet. Opinionum paritas circa utrumque hoc facit. Plerique veterum saccharum illud suum, quod in arundine Indica colligebatur gummium modo, cæli esse rorem, hoc est, mannam super folia ejus cadentem crediderunt. Idcirco & easdem ei, quas mannæ, virtutes assignarunt: Avifena similiter arbitratus est sacchari illud genus, quod in planta

A hoscer vel hosfar colligitur, esse mannam, quæ de cælo demittitur in illum stirpem. Hæc causa est, cur iisdem virtutibus præditum prædicet hoc saccharum atque mannam. E contra *tabaxir*, quod idem est cum saccharo antiquitatis sic propriè dicto, quod gigni putarunt ex cinere cannarum fortuito incendio combustarum, ea re & paribus pollere virtutibus cum spodio vel antispodis scripserunt. Aliter alii sentiunt de saccharo alhoscer, quod vulgò *alhusar* dicitur. Erumpere quippe ex ipsa planta volunt; & esse lac concretum, quod ex sedibus foliorum manat. Calidum & amarum produnt. Quin immo & totum fruticem lacte turgere referunt calidissimo, quo utuntur vulgo ad depilanda coria, & haberi pro psilothro præstantissimo. Sanè & ipse Avifena saccharum alhaser parum esse dulce affirmat. Non mediocriter esse amarum aliis placet. Nescisse videtur Avifena, quid esset saccharum alhoscer. In eadem versatur incertitia Serapio. Is enim capite de saccharo plures species recensuit, & inter eas non prætermisit saccharum alhaser. Postquam de proprietatibus hujus sacchari satis dixit ex Arabum sententia, & plantam ipsam descripsit, addit aliam esse stirpem eodem nomine ex genere tithymallorum: *Alius*, inquit, *est hoscer species tithymalli*. Atqui ille ipse est frutex hoscer tithymallorum generis, ex quo colligebatur saccharum dictum alhoscer. De cujus generatione diversæ fuerunt sententiæ Arabum ipsorum. Alii rorem esse cæli, qui super folia ejus decideret, voluerunt: in quibus Avifena & Abenbitar. Nonnulli succum esse ipsius plantæ, qui ex oculis ac sedibus foliorum emicat & calore concrevit. Sic opinatur apud Serapionem auctor Arabs Abuanifa. Ebenbitar autem de simplicibus disertè hasfar *سكر* esse fruticem

tithymallaceum, altum, foliis latis, super quæ defluit manna, quæ vocatur, *سكر العشر* *sacbar*

D *alhoscer*. Avifena in generibus tithymallorum recensendis primo loco nominat *سكر العشر* *alhoscer*.

Vetus interpres scribit *alhascer*. Is erit fortasse, quem *χαεγνιαν* vocat Dioscorides, qui primo loco eum recenset. Descriptio tamen non convenit. Vetus lexicon Græco-arabicum characiam tithymallum interpretatur *ὄξυπρον*: unde Arabicum *شجر* *et*

E *bram*, quod secundo loco nominatur ab Avifena inter tithymalli genera. Lexicum vetus: *ἡθύμαλλος χαεγνίας τὸ ὄξυπρον*. Utut sit, omnino idem ille alhascer, à quo genus sacchari cognominatum est. tithymallum vel herbam omnem lactariam Arabes

vocant *جثوج* *jethuha*, vel *jethug*. Nam alii cum puncto scribunt ultimam litteram. Species una dicta

سكر الحسكر *hascer*, quæ in Arabia & Ægypto nasce-

batur. Unde & saccharum colligi solebat amarum potius quam dulce. Hic frutex mala producit, testiculis camelorum similia, lanugine quadam repleta, quibus Arabes tomenti vice implent pulvinaria, & fomitis loco utuntur ad accendendum ignem. Unde

F *سكر الحسكر* *hoscer* in Exodi versione Arabica pro *شجر*

Quod genus lini subtilissimi & candidissimi significat. Sunt qui byssum interpretantur. Saadias de lana *hoscer* accepit Exodi xxv. Linum autem & lanam indifferenter appellant auctores id genus omne, quod ex arboribus ac fruticibus legitur, ut ex gossypio, & aliis exoticis plantis. Rectius *hoscer* vel *hoxar* vel *haoscer*, vel *hosciar*, aut etiam *hosfar* scribitur quam *hascer*, ut est apud Alpagum. Quidam *osfar* scribunt ac pronuntiant. Fructus, in quo ejusmodi lana reperitur, similis est ovo. Unde *سكر العشر* *beid*

G *albosfar* ab Ægyptiis & Arabibus appellatur, id est, *ovum hosfar*. Testiculis camelorum similem refert Abuanifa apud Serapionem. Profecto testiculus

ab ovali figura vocatur *بيضا beida*. Sacculo pendenti assimilatur Albenbitar, id est, folliculo testiculi pendenti. Inde & *penisilia* Latinis testiculi. Avisena duo genera facit sacchari alhossar; alterum *همادي*.

meni: alterum *حجazi Hagiazi*. Hoc ex regione *Hagiaz*, quæ est Arabia deserta; illud ex *Iaman*, quæ est Arabia foelix. *Mare Hagiaz* est mare Arabicum. At

A *Iaman* est cherronesus sive peninsula, quæ inter duo sinus Persicum & Arabicum jacet. Hæc nempe Arabia fælix veterum, quam & Geographi Græci *χερσόνησσον*, Plinius *peninsulam* appellavit. Saccharum *alhusar* Avisenæ perperam diversum statuit à Serapionis saccharo *haoſcer* Julius Scaliger Exercitatione CLXIII. Hoc saccharum *rigala* vulgo vocari in officinis Constantinopolis docuimus in Exercitationibus ex Bello, ubi & multa de hoc genere sacchari; sed heic saniora & certiora omnia recoximus.

C A P T L X X X.

De fūco marino. argivan.

Φύκη alga est marina. Quæ rubet, eâ utebantur veteres ad tingendum rubro colore. Purpuram elegantissimam facere tradit Theophrastus, sed fluxam fugacemque. Nam colorem remittit, nec diu servat. Aliud φύκη, quo utebantur mulieres purpurislandis genis. Hæc radícula Syriaca, quod *ἐρίδιον* Græcis absolutè dicitur. Radicula Latinis. Plinius perperam confudit cum radice lanaria, quæ *ερυθρόδανον* Græcis. Alii cum rubia radice. Lexica Iatrica: *ερυθρόδανον*, τὸ ἐρίδιον. Aliud porro φύκη μεταλλικόν Galeno, quod fit ex cerussa usta. Glossæ Servii & Philoxeni: *purpurissum*, φύκη. Quod de radícula Syriaca intelligo. Inde Latinum *fucus*. Quod & pro colore quolibet sumitur: propriè tamen rutilum significat. Nam omnia illa φύκεις genera rubro colore tingunt. Aliud tamen purpurissum quam φύκη; et si *purpurissatas* genas apud idoneos auctores pro fucatis legere est. Purpurissum facticium erat ex creta argentaria cum purpuris tineta. Glossarium vetus Latino-arabicum, *purpurissum* interpretatur *عكري*.

ita enim legendum: *purpurissus* *عكري*. Id sonat,

quod ex fæce est, vel fœculentum. Nam *عكر*, *bachar* Arabice fæcem significat, *ποσάδμην*. Sed expositio illa laccæ potius facticiæ convenit quam purpurissæ. Nam lacca tinctorum ex fæce Brasili & cocci sumitur. Tale planè purpurissum Auctor veteris Glossarii intelligit. *Fucus* autem sic propriè dictus, herba Syriaca, cujus radicula succo mulieres antiquæ genas rutilabant. Hoc φύκη Græcis. Theophrastus *χεύμα* vocat hanc radicula. Fuit & fucus marinus, sive alga, φύκη θαλάσσιον. Arabicè *argivan* vel *alar-*

givan, *ارجوان*. Idem Glossarium Latino-arabicum

vetus *vermiculum coccineum* interpretatur: *ارجوان*.

vermiculus, coccineus. Legendum: *vermiculus coccineus*. Versio Bibliorum *vermiculum cocci* vocat, *τὸν κόκκον βαφικόν*. Atqui *argivan* non est vermiculus. Ebenbitar herbam esse tradit, cujus flos & folia admodum rubra sunt, & quæ colore rubro tineta sunt, ea dici infecta esse colore

الارجواني alargivani. Alii Arabes tradunt auctore

Andrea, eam herbam nasci in mari & vocari *argivan mar-*

rinum *ارجوان البحرى argivan albahari*. Nullum

itaque dubium, quin sit φύκη θαλάσσιον Græcorum; quamvis plerique omnes de purpura marina interpretentur, quæ & ipsa *πρὸς ἐξ θαλάσσια* dicitur. Quin

C & corallium nonnulli, qui frutex est marinus ac ruber, cum purpura marina & fūco marino confundunt. Hinc in Lexico Arabico vulgari *مرجان* *margian*, malè exponitur purpura, ac dicitur esse idem cum *ارجوان argivan*, qui est fucus marinus. At-

qui *margian* corallium est, idemque quod *بفسد* *besd*.

Alii ea sic distinguunt, ut *besd* pro radice coralli capiatur: *margian* autem pro ramulis. Aliis placet contrarium.

D Græci recentiores Arabum *Gi* per z aut *z* efferunt. Ideo dixerunt *μαργιάν* pro *margian*. Glossarium Græco-arabicum: *Μαργιάν*, *μερίδιον* τὸ *χεύμα*. Apud Serapionem legitur *mergen*. Et sic legi etiam potest illud

مرجان. *Besd* & *margen* idem facit. *Bassad*, id

est, *mergen*. Sic vocat interpres, quod aliis *besd* vel *besed*. In antiquo Glossario Græco-latino *margena*

pro corallio invenitur: *Κοράλλιον*, *margena*. Arabicum plane *margen*. Quam vocem hodieque retinet

in plerisque locis Idionismus Gallicus. Risi Virum doctum, qui *μαργιάν* in scriptis Græcorum recentiorum de corallio vel corallinis ornamentis interpretatus

est. Dictione Latina sic vocarunt vestium limbos & margines extremos. Nam & *margum* & *margellum* pro

marginibus dixit non sequior ætas, sed etiam vetustior. Equè etiam falsi, qui *margian purpuram* interpre-

tantur, & qui margaritam. Purpura marina Arabicè vocatur *صدف* *sadaf*. Dicunt etiam iidem

Arabes *برفير* pro purpura, quod ex Græco est *με-*

φύγα. Nam P in B mutant, ut *βλακέν* *blacend*

F apud Avisenam, placenta. Argivan igitur est fucus marinus, quod & *φονισαρον* φύκη Nicandro. Alga

rubens Plinio. Inde *algivum*, ex quo Arabicum *argivan*. Sic *junciva* & res palustres apud Innocentium

Agrimenforem. Quod vermiculum cocci veteres Glossæ exponunt. Id sollemne Græcis recentioribus

atque Arabibus, quæcunque eundem usum præstant, indifferenter ponere, & aliud pro alio usurpare. Idem

vetus Glossarum *kermes* exponit coccum, quod rectum est: *قرمز* *coccus, coccineus vermiculus*. Isaac

G apud Serapionem laccam exponit kermes; cum latissime differant lacca, & *kermes* sive vermiculus cocci. In Glossis Græcorum *ερυθρόδανον* etiam exponitur *κοκκί-*

λη, quæ purpuram illis significat sive muricem. Unde *κοκκυλάδης* murilegus.

De carbaso & carpesia.

Compellenda in hunc gregem exoticorum ὀνύμων & κάρπας. Hæc inter venena simplicia veteribus memorata, incompetæ hodie inventionis. Succum fuisse sive lacrimam arboris Indicæ vel ex eo apparet, quod ὀπκάρπασιν hoc idem venenum appellant. Dioscorides inter δηλητήρια simplicia, quo ex genere quæque sunt: ὀπσμάτων ἢ μηκώνιον, ὀπκάρπασιν, θάψιας χυλός. Ita vocat & Galenus. Mentio est apud veteres & ξυλοκαρπίαν, quod est lignum arboris carpasi, ex qua fuit lacrima κάρπασιν vel ὀπκάρπασιν. Ut βάλαμον & ὀπβαλαμον idem, cujus & lignum dicebatur ξυλοβάλαμον. Incognitum vulgo esse medicis nostris illud carpasum non mirum est, quandoquidem nec de myrrha fatis hodie constat, quali facie sit arbor, quæ eam sudat, aut qua ratione eliciatur. Sed nec vera & sincera myrrha hodierno tempore usquam conspicitur. Atqui carpasum illud priscis notum adeo similitudinis indiscretæ cum myrrha fuit, ut pro myrrha præstantissima plerique nescientes id usurparint, & perniciem inde certam contraxerint, ut testatur Galenus: τὸ ἢ ὀπκάρπασιν, inquit, ἀναιρετικόν ἐστι καὶ πολλὰς καὶ λινὰ τύχην ἐν τοῖς τῆς ἡμετέρας ζωῆς χρόνοις ὀποθιγόντας οἶδα, διὰ τὴν ἀγνοίαν τῆς ὀπκάρπασιν ἐχέσθαι σμύρνης. Scivisse ait, qui mortui essent illo in tempore ex myrrha, quæ opocarpasum admixtum habuisset. Apparet ex iisdem locis afferri solitum carpasum, ex quibus myrrha advehebatur; immo & in iisdem locis colligi, adeo ut interdum myrrhæ commixtum nescientes falleret. Idem: ἔγω γὰρ καὶ τὴν αἰετὴν σμύρναν ὀπκάρπασιν διόσκειται διαφέρειν σμύρνης, in præstantissima myrrha, & ὀπκάρπασιν invenitur, quod a myrrha differt. Odoraturn etiam fuisse colligere est. Qui enim pro myrrha id accipiebant, falli in eo non potuissent, nisi & odorem myrrhæ pariter ac faciem præ se tulisset. Nescio an sit κάρπασιν vel κάρπασιν Uranii de Abasfenis Arabiæ populis: ἢ χώρα τῶν Ἀβασσηνῶν σμύρνην φέροι καὶ ὅσον καὶ θυμίαμα καὶ κάρπασιν. Idem porro κάρπασιν & κάρπασιν variâ dialecto, ut κισθός & κιστός; ἀθίνα ἀσπίνα. Sic Κάρπας five Καρπίσια quæ Cypri insulæ urbs est, Xenagoræ dicta est κάρπας, teste Stephano. Carpaso illi Indico lethali cognominis est & κάρπας, quæ pro lini genere vel lintei fumitur. Inde carbasus Latinis pro velo, & carbasia. Grammatici carbasum genus lini esse interpretantur, quod abusive plerumque pro velo ponitur. Plinius carbasia primum reperta testatur in Hispania citeriore, lini ibi splendore præcipuo & miratenuitate. Inde carbasum pro lino tenuissimo. Græci dicunt κάρπασιν, sed recentiores. Hinc καρπίσιν κορίνην apud Suidam. Apud vetustiores Græcos κορπίαν in hac significatione nulla mentio. Sic dici invenio apud auctorem peripli maris Erythræi, qui æqualis Plinii fuit. Καρπίαν enim vocat lino, ex quo Indica lintea vulgaria fiebant: πολύφορος ἢ ἡ χώρα αἴτε καὶ ὀνύκης καὶ ἐλαῖς σεσαμίνης καὶ βετύρης καὶ καρπίαν καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς Ἰνδικῶν ὀφθαλμῶν τῶν χυδαίων. Sed non nimium idoneus auctor ille asserendæ antiquitati ac puritati Græcarum vocum, quem certum est dictiones merè Latinas & sæpe usurpasse, quæ inter mercatores erant receptæ & usitatæ. Καρπίσιον λινον aliud est Pausaniæ in Atticis, de lino quod igne non consumitur: καὶ λινὸν καρπίσιον θρυαλλίδος ἐνεστίν, ὃ δὴ πλεὶς λινὸν μόνον οὐκ ἐστίν ἀλώσιμον. Solinus Caryston insulam habere dicit carbasia, quæ inter ignes valent. Hieronymus Mercurialis carbasia illa putat eadem esse cum carpasio lino Pausaniæ. Multum fallitur. Quod ad rem attinet, res ipsa est. Quod ad nomen, non idem est. Solinus more Latinis usitato carbasia dixit pro quolibet lino. Hinc carbasia Carystia, lintea sunt ex lino Carystio rexta. At Καρπίσιον λινον Pausaniæ, lino illud genus est, quod igne nihil deperdebat,

A in insula Cypri, urbe Carpasæ æque plurimum nascens ut in Carysto. Carpasium itaque lino metallicum est & ignibus contumax, ab urbe insulæ Cypri sic dictum, ubi effodiebatur. Hoc idem est carbasum sive lino Carystium Solino. At carbasum pro lino aliam habet originem. Nec Græcis usitatum hoc vocabulum, sed Latinis. Nec carbasum Latini absolute dixerunt unquam pro illo lino, quod ex lapide ducitur. Quod enim carbasia Carystia nominavit Solinus de illo genere, idem planè est ac si lintea vel lina Carystia posuisset. Aliud est porro vocabulum significationis diversæ, quod plerique recentiorum idem esse voverunt cum lethifero carpasi succo. Κάρπας Paulo Æginetæ masculo genere vocatur venenum illud, de quo supra scripsimus. Vocavit & καρπίσιον, ut ἰξός & ἰξία idem, θάψος & θάψια. Quodam etiam loco καρπίσιον corruptè apud eundem reperitur scriptum pro καρπίσια, lib. v. cap. XLIV. Καρπίσια vero Aëtio, Nicolao Myrepsio, aliisque Græcorum genus est aromatis, quod Galeno καρπίσιον dicitur lib. vii. Simplicium Medicamentorum, & lib. i. Antidoton. Sed carpesia ista magnopere distat à carbasia Pauli. Carpesia sive carpasum succus est, vel gummi potius venenatum myrrhæ simile, ita ut pro myrrha imponat. Carpesium sive carpesia furculi sunt odorati, similes cinamomo, in Pamphylia nascentes. Κάρεφιν vocat Galenus & duo genera facit, unum Laërticum, alterum Πονηκόν cognominatum, utrumque à montibus Pamphyliæ. Sed mendum est in voce Πονηκόν. Alibi τὸ πικρὸν appellat, in libro de Antidoto, de Pamphyliæ populis loquens: καὶ καλῶσιν οἱ ὀπκάρπας τὸ μὲν ἔπερον αὐτῶν Λαέρτικόν, τὸ ἔπερον τὸ πικρὸν, ὅπερ καὶ βέλλινόν ἐστιν ἑκατέρω ἢ ὅσον ἢ ὅπως ἢ ἐπανυμία καθ' ὃ φύεται. Stephano Λαέρτης mons Ciliciæ. Unde Λαέρτικόν καρπίσιον vel λαέρτικον. Strabo μασηδὼν λόφον vocat hunc Laërtem. Sub nomine τὸ πικρὸν vel Πονηκόν latet montis Pamphylici vel Cilicis appellatio, quam nunc non eruo, etsi multæ sint ad manum conjecturæ. Συνδρικόν, aut Ἀδρικόν liceret conjectare. Qui amarum vertunt apud Galenum principes in his litteris Viri, sequuti sunt vitium codicum, nec intellexerunt debere ibi esse loci nomen in Pamphylia. Nec rectius Scaliger Julius, qui in Exercitationibus contra Cardanum verè Ponticum fuisse hoc carpesium ex regione Ponti autumat, cum tam clarè prodiderit Galenus locum esse Pamphyliæ. De hoc autem carpesio variæ sunt nunc & olim fuere sententiæ doctorum hominum. Actuarii cubebas & carpesia eadem dici ostendit, quem plerique recentiorum sequuti sunt, & falsi sunt. Quid sint cubebæ alibi docuimus. Zarnab Avisenæ; زرناب, esse veterem carpesium nescio an liqueat.

F Arborem esse narrat magnam, infrugiferam in monte Syriæ Libano nascentem, esse parvis virgultis, retibus, odoratis, paulo amplioribus acu, qua suuntur subsellia. Græci φορμωσφίδα vocant. Arabes, ut est apud Avisenam, زلنا. Ea pro cinnamomo substitui plerumque docet. Galeno καρπίσιον, λεπτὴ κάρφιν, quæ & pro cinnamomo substituebantur. Posset ex vero magis adstrui, zarnab simile potius esse carpesio quam idem. Paulus Ægineta vocavit ἀρεναβώ, quod Avisenæ est zarnab, de quo ita scribit: ἀρεναβώ τῶν ἀρωμαλίζόντων ἐστίν ὅθεν τοῖς μύροις μάλιστα μίγνυνται, καὶ ἀπὸ τῶν καρπίσιων, ὅθεν ὁ Ποσειδώνιος μὴ παρόντος κινναμώμου τὰ φησι χρησθῆναι. Rursus tamen heic aliquis non sine ratione possit contendere, ejusdem aromatis duo esse vocabula synonyma, καρπίσιον & ἀρεναβώ, Græcum illud; hoc Syriacum vel Pamphylicum. Καρπίσια (nam ita in vetustis libris legitur) vel καρπίσια à furculis

furculis qui ex arbore decerpuntur, καὶ ἡ καρπίδεα vel καρπίδεα. Quominus tamen arnabo idem videatur cum carpesio nonnulla obstant. Carpesium in Pamphylia montibus nasci omnes affirmant. Galenus ἀρναβὼ ex India peti ostendit, qui inter species casiae hoc nomen commemorat, ut infra dicam. At omnia illa genera casiae, quae ibi recenset Galenus, ex India. Avifena suum zarnab Syriae monti Libano proprium vindicat. Sic videretur aliud Græcorum ἀρναβὼ, aliud zarnab Avifensæ. Apud Neophytum reperio libanotidem καρχαρόγον appellatam etiam ψευδοκάρπαιον, quasi habeat aliquam similitudinem cum carpesio: Καρχα, οἱ ἡ λιθάνωσις, οἱ ἡ ψευδοκάρπαιος, ῥαμφοὶ μεσσειαν. Apud Charitonem Medicum in Antidoto altera ἀρναβὼ μαρμαρίων, species quædam καμπέτης vocatur, & κάρπαιος explicatur: ζεδάρας, κρόκας, καμπέτης ἡ τοὶ καρπίσιος. Hujus καμπέτης apud Myrepsum multis locis occurrit mentio, quam semper in cubebas mutat Fuchsius. Et sanè nunquam integrè scriptum illud nomen invenitur, sed compendio ad hunc modum

καμπέ. Aliquando nescias, utrum π an τ supra scriptum sit. Puto tamen ubique legendum καμπέτης. Et apud Charitonem corrigendum: καμπέτης ἡ τοὶ καρπίσιος. Sic vocarunt cubebam, quam & pro carpesio sumpsisse videntur. Κάρπαιον autem pro καρπίσιον dixit Charito magno sanè errore. Similitudo tamen nominum hoc fecit. Nam καρπίσιαν recentiores dixerunt, quod vetustioribus fuit καρπίσιον. Alii vero καρπασιαν & καρπησιαν indifferenter usurparunt. Quin & καρπησιαν in antiquis libris Pauli Æginetæ legere est pro καρπασιαν, quæ eadem est cum carpesio. Videmus igitur in eadem sententia fuisse Græcos infimæ ætatis medicos cum Latinis barbaris, qui cubebas easdem statuunt cum carpesio veterum. Ita enim vetus interpretes Avifensæ cubabe exponit carpesium. In eadem opinione & Matthæus Sylvaticus in Pandectis. Nec alia sane sententia ipsius Avifensæ, qui ea de cubebis tradit, quæ Galenus de carpesio, similes esse nempe virtute πρὸς φε. Vetus interpretes reddit rubea, quia

rubea radix Arabicè dicitur apud Avifenam فوة

الصباغين, sua alsabagin, id est, rubea tinctorum. Di-

citur etiam simpliciter فوة, sue. Quod quidam interpretantur granum coccineum. Atqui radix est, non granum, quæ tingit in hac herba. Herbarius Arabs apud Dioscoridem τὸ ἐρυθρόδανον, interpretatur الفوة alsue. Apud Avifenam capite de cubabe, quod

illi est καρπίσιον, traditur virtute esse simile الفوة alsue.

Quod rubeam similiter vertit interpretes. At hoc loco significat φε Græcorum, quod ipse Avifena vocat

فو fu, capite proprio descriptioni ejus dato. Corru-

ptum est in capite Avifensæ de cubebis, الفوة pro

الفو alsu. Quod est τ φε. At الفوة alsue est ἐρυ-

θρόδανον: Illud fue suspicor ex Hebraico πρὸς deducit, mutato Caph in He: alii stibium, alii carbunculum interpretantur. Certè pro fuco accipitur Re-

gum 11. cap. 1x. quo oblinuntur oculi. Non infolens autem Arabibus acceptas ab Hebræis aut Græcis voces in alium significationis usum convertere. Ab illo πρὸς Græcorum φύκη. Ita propriè vocarunt radiculam Syriam, cujus succo rubente mulieres genas sibi purpurissabant. Algam marinam rubentem, quæ purpura elegantissima tingebatur, sic etiam appellarunt. Est & φύκη μελαγχρὴς, quod fit ex cerussa usta & rubro colore inficit. Certè non aliis temerè rebus hoc nomen φύκη dederunt, quam quæ tingebant, & rubro præsertim colore. Inde Latinum fucus, pro colore quolibet, & fucare pro tingere vel pingere. In Paralipomenis lib. 1. cap. xxix. mentio fit lapidum πρὸς fuch. Carbunculos & rubinos quidam accipiunt. Certè & φύκη Græci antiqui de colore rubro maximè posuerunt, quod inde deductum est. Hieronymus stibinos vertit à colore stibii, qui niger est. Vix dubito, quin Hebræi dictione illa vocarint non solum nigrum fucum, quo supercilia sibi mulieres depingebant; sed etiam rubrum, quo genas colorabant. Φύκει πυρρὸν Græci dicunt. Rectè igitur & lapis fuch de carbunculo vel rubino potest exponi. Nonnulli & nosch inde ducunt, lapidem & ipsum pretiosum, πρὸς. De quo non satis constat inter ipsos magistros, quod genus sit gemmæ. At omnino ex illo fuch Arabicum fue pro fuco tinctorio sive rubea radice, quam & fue alsabagin dixerunt, id est, rubiam tinctorum. Haruc de cocco sive grano coccineo interpretatur. Ut ad carpesium sive carpesium redeamus, videmus Arabes pro eo cubebas substituere, quæ toto genere differunt. Longè magis cum carpesio veterum convenit ipsorum zarnab. Cubebam veteres etiam vocant cumatum κάματον. Unde Arabicum حباب cubabe. Idem & κάματον &

μυρτίδανον antiquorum, ut latius docuimus in Exercitationibus. Κάρπαιον & καρπίσιον Græcos recentiores confudisse constat. In ἀντιμεταφορέοις apud Paulum: ἀντὶ καρπαίος κύπερος. De carpesio intelligendum. Viderint ergo, an ex eadem arbore succus ille lethalis, quem ὀποκάρπαιον appellant, & furculi odorati, quæ καρπησιαν Galeno. Fortasse pro καρπασιαν. Sanè & ξυλοκάρπαιον illius arboris lignum vocitarunt. Sed & libanotida ab odore simili videntur nominasse ψευδοκάρπαιον. Pamphylia familiarem hanc arborem tradunt, & frequentem inde haberi in Syria carpesium. Interdum & pro succo ipso καρπαίον usurpant, ut βάλαμον pro opobalsamo. Nihil hec pronuntio, sed ὁμωνυμίας explico. Magis tamen inclinat sententia, ut καρπαίος & καρπίσιον differant, quæ passim Græci posteriores confundunt. Hic accedit & καρπαίος pro lino longe aliud. Vetustiores καρπαίον, cujus succus venenum, semper distinguunt à carpesio, quod καρπίσιον vocatur in antiquissimo codice Pauli Æginetæ, alicubi etiam καρπίσιον. Inter remedia quæ calculos frangunt recenset ἡ φε ἡ μήλον ἡ ὄστρον ἡ καρπίσιαν & σαρκίφαγος. Ita ille quem dixi vetustissimus liber, pro καρπησιαν. Nam alibi καρπίσιον vocat cum Galeno & separat ab arnabo, quod est zarnab Avifensæ; simile tamen facit: Ἀρναβὼ τὸ ἀρναμαπίζοντων, ἀρναμαπίζοντων καὶ τὸ καρχαρόγον. At venenum appellat καρπαίον & καρπασιαν, quæ hodie non minus incomptæ cognitionis quam carpesium. De arnabo dicam infra.

CAPUT

LXXXII.

De charuba

J Embut Arabibus duas res in totum genere differentes significat. جنجوت. Avifena sub hoc titulo siliquæ genus exposuit, quam vocat alcharnub Alnabathi الخردوب النبطي. id est, siliquam Nabathæam. Arabes charub & charnub appel-

lant, quam Latini siliquam, Græci κερκίον. Quod fructus est arboris, quam alio nomine Græci recentiores ξυλόσκηον & ξυλοκέστον appellant. Unde Barbari suum xylocastite fecerunt. Non siliquam ipsam arboris, sed grana quæ in siliqua sunt, sic vocarunt; & hæc certi ponderis vicem usumque præbuerunt antiquis medicis, quod κερκίον appellant: posterior

res ξυλόγκων. De quibus nos alibi. Hæc κεράτια in Evangelio accipienda, non de leguminum filiquis, ut plerique exponunt. Arabs interpres vertit

خرنوب *charnub*. Quod non de alia potest intelligi filiqua. Nec enim Arabes aliam filiquam hoc nomine nuncupant præter arboream, de qua egit Avisenæ capite de *charnub*. Qui duo genera recenset, *الشامي* *Alscemi*, & *النبطي* *Alnabati*, Syriacam & Nabathæam. Syriacarum filiquarum mentio apud Plinium & Columellam aliosque veterum; quam filiquam Syriacam eam esse constat, quæ Avisenæ dicitur *خرنوب شامي* *charnub Scemi*

vel *Xami*. Meminerunt & Græci *filiqua*. Quæ filiqua est communis. Columella libro de arboribus, cap. xxv. *Siliquam Græcam, quam quidam κεράτιον vocant*. Avisenæ eodem capite meminit etiam *aliembut*, quam distinguere videtur à filiqua Nabathæa his verbis, ut interpres reddidit: *Et Nabathæa confert fluxui sanguinis, & menstruorum superfluo comesta & supposita. Et aliembut est bona dolori ventris pungitivo & solutioni*. Prorsus aliam hic facit filiquam ab ea, quæ dicitur *الينبوت* *aliembut*. Atqui capite de

jembut eam vocem interpretatur filiquam Nabathæam, *charnub Alnabathi*. Quo loco apud interpretem hæc verba leguntur, quæ non comparent in Arabico: *Gembut est rosabram, sicut quidam sapientes dixerunt. Verum major pars ex summa medicorum asserit, quod est alcharnub Nabathium*. Pro his in Arabica editione habetur tantum: *jembut est alcharnub Alnabathi*, filiqua Nabathæa. Quid illud sit *rosabram* nescio, nec apud Arabes invenio. In veteri indice Avisenæ sic lego: *Gambut rosa vineæ, & dicitur algarum, & secundum Almanforem est spina alba habens florem*. Certum est *gambut* ibi scribi pro *jambut*. Nam & *jembut* apud Carmonensem legitur pro *jembut*. Pro *algarum* fortè scripsit *alcharnub*. Non video, quid convenire possit in hanc arborem, quod dicit esse rosam vineæ. Fortè etiam in ipsa versione corruptum *rosabram* pro *rosa vineæ*. Vetus Herbarius Arabs in antiquo Dioscoridis exemplari *κένυζαν* interpretatur *الينبوت*. Raphelen-

gius in Lexico suo explicat viticis semen, & ericæ fructum. Quod alibi tamen non reperio. Quo loco subjicit verba Arabica, quæ significant arborem aliembut esse pabulum vel farraginem, quæ equis præbetur: *شجرة الينبوت وهو قصيم فرس*.

Quod nescio unde sumpserit. Ex Almanfore notavit veteris ad Avisenam indicis auctor, esse spinam albam. De hac Nabathæa filiqua intellexit, quam & Græci recentiores in suis lexicis medicinalibus *αδύκη* absolute nominant: *αδύκη ή κεράτια*. Item: *αδύκης καρπός*, *ξυλοκέρατιον*. Videtur & Alpagus in expositione vocabulorum Arabicorum Avisenæ, *leucen* eam vocare his verbis: *Xylocaracte spina, id est, xylocaracte silvestre, quæ Arabicè dicitur carnub leuce, & reperitur Damasci*. Puto tamen scribendum: quæ

Arabicè dicitur *carnub seuche*, *خرنوب سوكي*, id est, filiqua spinosa, vel ut barbarè vertit Alpagus, *xylocaracte spina*. Silvestris filiqua intelligenda, quæ spinas habet. Ex eo genere *κεράτια* sunt in Evangelio, quæ porci comedunt: *ἀπὸ τῶν κεράτιων, ὃν ἤσθιον οἱ χοῖροι*. Mites autem ac dulces filiquæ ab hominibus comeduntur. Tales quæ Sy-

riacæ propriè dictæ. Alpagus: *Siliqua de Syria est*

filiqua, quæ comeditur. Arabicè *شامي خرنوب*

charnub Semi. Hæc filiqua domestica. Silvestris vocatur, *charnub Nabathi* vel *charnub seuchi*, filiqua Nabathæa & spinosa. Ita eam describunt Arabes. Cubiti altitudine à terra surgere, spinosam esse, fructu oblongo & filiquato, filiquis falcatis, colore & seminibus, quæ intus sunt, domesticæ prorsus consimilibus. Quod *αδύκη* & *κεράτια* Græci Neoterici vocant, vereor ut de alio genere accipiendum sit. *Ξυλοκέρατιον* interpretantur *αδύκης καρπός*. Neophytus in Lexico: *τῆς ἀκανθίας ὁ καρπός, ἀκανθὴς κεράτια λέγεται*. Spina est Ægyptia five arbor spinosa, quæ fructum in filiquis quoque habet, ex qua acacia fiebat. Arabes eam vocant, *القراط*, *alcarath* vel *alcarad*. Quod manifestò ex Græco *κεράτιον* depravatum esse liquet. Avisenæ acaciam; hoc est, *اقاايا* succum interpretatur *alcarath*; id est, *κεράτιον*, filiquarum nempe spinæ Ægyptiæ: Nam acaciæ succus exprimebatur ex fructu spinæ illius Ægyptiæ, quem & *κεράτια* vocari notat Neophytus. Quo nomine & filiquæ edulis fructus dicebatur Græcis. Eam acaciæ spinam Græci auctores in albam & nigram dividunt. Plinius scribit acaciam fieri in Ægypto alba nigraque arbore. Arborem ipsam vocat acaciæ spinam. Hæc alba est, quam Græci *αδύκη* vocant & *κεράτια*, quam & videntur confudisse veterum plerique cum silvestri filiqua, quam Arabes appellant *charnub seuchi*, & *charnub Nabathi*. Quin & filiquam Syriacam edulem cum acaciæ spina eandem fecerunt quidam ex veteribus magno errore. Isidorus: *Silicion, quam Latini corruptè filiquam vocant. Hujus arboris pomofectus expressus acacia Græcis dicitur*. Vocem *silicion* ætas illa corrupit ex Græco *ξυλόγκων*. Sic appellarunt filiquam Græci, quia quod in ea manditur, lignum est, ut disertè Plinius tradit. Et ridiculus Isidorus, qui *filiquam* ex illo *silicion* depravatum putat. Immo filiquam Latini vocarunt hujus arboris fructum, quia in filiquis est, *ἐκὸς ὁ καρπός*. Græci autem *κεράτιον*, quia corniculorum modo curvatæ aut etiam falcis illæ sunt filiquæ. Sed quod ait succum ex illis filiquis expressum *ακανθίας* Græcis dici, in eo manifestus est mendacii. In qua tamen etiam sententia deprehenditur vetus auctor Glossarii Latino-arabici. Is *silicion* pariter cum Isidoro interpretatur Arabicè *charub*. Nec enim mendum est, ut putant viri doctissimi. *Silicion*,

ubi *silicion* est *ξυλόγκων* Græcorum, & filiqua Latinorum. In eodem Glossario legitur eodem loco: *Acacia, ارب الخروب, rob alcharnub*, id est, succus filiquæ. Ubi vides acaciam exponi filiquæ ejus succum, quam Arabes vocant *charub* aut *charnub*. Quod omnino falsum est. Utriusque sanè arboris fructum *κεράτια* vocant Græci. Unde & Arabes acaciæ spinæ filiquam appellant *قراط* *carath*, ex Græco *κεράτιον*. Utriusque etiam

filiquæ succus stypticus ac præcipuè silvestris *charubæ*, quæ & spinas etiam habet, haud secus atque acaciæ arbor. Spinam illam Arabes alio nomine vocarunt *jembut* vel *aliembut*, in hujus etiam nominis consortium admittit pini five piceæ arbore, ut supra ostendimus. Vide, quæ ibi notavimus.

Ubi *silicion* est *ξυλόγκων* Græcorum, & filiqua Latinorum. In eodem Glossario legitur eodem loco: *Acacia, ارب الخروب, rob alcharnub*, id est, succus filiquæ. Ubi vides acaciam exponi filiquæ ejus succum, quam Arabes vocant *charub* aut *charnub*. Quod omnino falsum est. Utriusque sanè arboris fructum *κεράτια* vocant Græci. Unde & Arabes acaciæ spinæ filiquam appellant *قراط* *carath*, ex Græco *κεράτιον*. Utriusque etiam

filiquæ succus stypticus ac præcipuè silvestris *charubæ*, quæ & spinas etiam habet, haud secus atque acaciæ arbor. Spinam illam Arabes alio nomine vocarunt *jembut* vel *aliembut*, in hujus etiam nominis consortium admittit pini five piceæ arbore, ut supra ostendimus. Vide, quæ ibi notavimus.

Ubi *silicion* est *ξυλόγκων* Græcorum, & filiqua Latinorum. In eodem Glossario legitur eodem loco: *Acacia, ارب الخروب, rob alcharnub*, id est, succus filiquæ. Ubi vides acaciam exponi filiquæ ejus succum, quam Arabes vocant *charub* aut *charnub*. Quod omnino falsum est. Utriusque sanè arboris fructum *κεράτια* vocant Græci. Unde & Arabes acaciæ spinæ filiquam appellant *قراط* *carath*, ex Græco *κεράτιον*. Utriusque etiam

filiquæ succus stypticus ac præcipuè silvestris *charubæ*, quæ & spinas etiam habet, haud secus atque acaciæ arbor. Spinam illam Arabes alio nomine vocarunt *jembut* vel *aliembut*, in hujus etiam nominis consortium admittit pini five piceæ arbore, ut supra ostendimus. Vide, quæ ibi notavimus.

Non facilius erit conciliatio, qua ostendatur idem genus esse candidum & rufum aspalathum, quod ibidem Plinius vult. Miror & eam lectionem ibi constanter à libris retineri, quæ significationem eam habere non potest, quam ei tribuit Plinius. *Erysisceptron* vocatum aspalathum innuit, in quem incubuerit arcus cælestis, hoc est, iris. Dicendum esset *ἰρισκεπτρον* εἰς ὃν ἡ ἰρις σκίπτῃ. Omnes tamen libri *erysisceptron* habent hoc loco. Et in indice manu scripto libri primi, qui ad hunc locum referendus, ita scribitur: *Aspalathos sive erysisceptron*. In Græcis quoque Theophrasti, quæ in libro sunt de odoribus, mentio habetur *ἰρισκεπτρον*. Atque ita planè expressum hoc nomen: τὸ δὲ ὄλως ἐ μινυύσιν ὡσπερ τὸ ἰρισκεπτρον, ὅπερ ἐ καὶ ἀρκίως ἐλέχθη. De aspalatho Viri docti hanc vocem intelligunt, cuius supra meministi; sed ibi semper *ἀσπάλαθον* nominavit & quidem *διώδη* ad distinctionem ejus, quæ nullius est odoris. Τῶν δὲ συλλικώτερον τὸ Κύπερον εὐφει δὲ καὶ ἡ ἀσπάλαθον ἢ διώδης. Et ita aliquot aliis locis *ἀσπάλαθον* vocat. Si hæc eadem arbor dicta *ἰρισκεπτρον*, id nomen aliud est ab *ἰρισκεπτῳ*, nec idem significat. Scripsit quidem Theophrastus alibi ea odoratiora existere tam in herbis quam in arboribus, quibus desuper incubuerit iris, id est, arcus cælestis: καὶ γὰρ τὸ πλεῖστον τῶν λεγόμενων ὡς ὅπερ ἂν κατέχη, περὶ τὰ δένδρα καὶ τὸν πόπον διώδη ποιεῖν. Hæc iunt quæ Græci vocant *ἰρισκεπτρα*, εἰς ἃ ἰρισκεπτῃ ἰρις. At *ἰρισκεπτρον* aliud est. Nec obscure auctor ille hoc indicat, à quo sua Plinius de aspalatho accepit: *Quidam eum erysisceptron vocant, alii sceptron*. Legebam quidem olim: *alii irisceptron*. Sed aliter omnes libri, qui vulgatam tuentur. Quidam aspalathum vocarunt *σκεπτρον* nulla, ut apparet, iridis incumbens notione. Unde autem *σκεπτρον* cognominatum hoc genus fruticis, nisi quod ex eo baculi elegantes fierent? Nec spinæ, quibus abundat, ad eam rem obstant; immo magis juvant. Hodieque ex spina nigra facere amant, quos commendatores habent ob nodorum frequentiam. Nec aliter olim mos fuit. Ex spina quippe factitatos baculos Theophrastus Historiæ lib. iv. cap. v. ἐν ἑτέροις δὲ τόποις εἶναι ἀκανθα λυκὴ τέλει, ἐξ ἧς καὶ σκυτάλια καὶ βακτηρίας ποιεῖσι. Apparet ergo & ex spina aspalathi fieri solitos, quam & propterea *σκεπτρον*, & *ἰρισκεπτρον* vocarunt, quod ex ea fervarentur & in pretio haberentur baculi. *ἰρισκεπτρον* quoque apud Dioscoridem legitur: *Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἰρισκεπτρον*. Cyperum etiam sic cognominarunt haud secus atque aspalathum, ut idem asserit: *Κύπερον, οἱ δὲ ἰρισκεπτρον καλεῖσιν ὡς τὴν ἀσπάλαθον*. Veteres omnes Grammatici *κύπερον* Græcorum *siler* Latinè esse dicunt. Ex silere baculum gerebant rustici, teste Plinio, quia serpentes hunc fruticem averfantur & refugiunt. Utut sit, sanè non idem *ἰρισκεπτρον* & *ἰρισκεπτρον*, quæ Plinius in aspalatho confudit, & nonnulli fortasse cum eo antiquorum. Ille quidem libro illo duodecimo aspalathum *sceptron* & *erysisceptron* vocatum contendit. At libro xxiv. ubi mentionem aspalathi reponit cum aliis generibus spinarum, quas ibi commemorat cap. xii. *Sed & frutex humilior aequè spinosus, in Nisyriorum & Rhodiorum insulis, quem alii irisceptron, alii adipatheon, Syri diaxyron vocant*. Ita enim libri eo loco legunt, *irisceptron* pro *irisceptron* *ἰρισκεπτρον*. Sed & *ἰρισκεπτρον* potest retineri, in quod iris icumbit. Index manuscriptorum illius loci similiter habet *irisceptron*. Sic enim in eo legitur: *Aspalatho, sive iriscepro, sive adipatheo, sive diaxyro*. Ita exhibet scriptum vetustissimus codex tria illa cognomina aspalathi. De *iriscepro* & *diaxyro* res certa est. Illud vero *adipatheon* incerto. Pro eo in textu exaratum est, *atipsiphoes*. In alio libro: *Adipatheum*. Aliquid olim divinabam, de quo nunc ambigo. *Διάξυρον* esse volebam, quod idem est cum *Διάξυρον*. Dioscorides de hoc ipso aspalatho: *Σύροις Διάξυρον*. Tertia appellatio aspalathi apud eundem est *φασγάνιον*, & *σφαγνόν*. Alterutrum in Plinio reponendum arbitror: *alii irisceptron, alii phasganion, Syri diaxyron vocant*. Vel certè: *alii sphagnon*. Inde illa mendosorum nominum seges. *Avifena* quoque idem hoc cognomen agnoscit, ut paulò

post ostendam. *Διάξυρον* autem vox Syra non est, sed Græca, ab acutis ac scindentibus novaculæ modo spinis. Melius itaque videretur legi: *Nisyri diaxyron vocant*. Incolæ sunt insulæ Nisyri, apud quos rarissimum aspalathum. In Syria etiam nasci tradit Dioscorides; quod tamen non agnoscit Avifena in verbis Dioscoridis, qui simpliciter ex eo refert aspalathum crescere in regione Nisyriorum & Rhodiorum. De quo infra. Plinius etiam hoc loco Rhodios & Nisyrios tantum nominat, apud quos nascitur hic spinosus frutex: *Sed & frutex humilior aequè spinosus in Nisyriorum & Rhodiorum insulis*. Cæterum quod mireris, Nisyriorum & Rhodiorum aspalathum distinguit ab orientali, quem in oriente provenire asserit. Sic enim scribit, ut nuper emendavimus in Exercitationibus: *Inter odores, & ad unguenta utuntur alia, aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina silvestris in oriente, ut diximus, candida, magnitudine arboris justa. Sed & frutex humilior aequè spinosus in Nisyriorum & Rhodiorum insulis*. Vides spinam aspalathum nomine in oriente nasci ad unguenta & odores usurpari tum solitum, magnitudine arboris justæ. Hanc facit candidam: Humilorem eâ fruticem & aequè spinosum in Nisyro & Rhodo insulis nasci ait, rubentem & in purpuram vergentem cortice detractò. Sic duo omnino sunt Plinio aspalathi genera odorata, orientale & Rhodium, quod & Nisyriacum. Orientale candidum & instar habens arboris justæ. Nisyrium sive Rhodium humilius, rubens, aut in purpuram vergens cortice detractò. Contra verò apud Dioscoridem solus aspalathus Rhodiorum & Nisyriorum odoratus, idemque *ὑπερῶν* ἢ *πυρρῶν*, hoc est, ut Plinius vertit ad verbum: *rubens & in purpuram vergens*. Idem tamen Plinius libro xi. cap. xxiv. Quem locum heic tangit, quod se dixisse meminit de spina hac orientali, postquam de cypro frutice memoravit, nascente in Ægypto & Judæa, itemque insula Cypro, statim subjicit: *in eodem tractu aspalathos nascitur spina candida*. Hæc ergo erit aspalathos Orientalis in Ægypto, Syria ac Cypro insula nascens, qui tractus orientis nomine intelliguntur veteribus. Radicem illius aspalathi unguentis expeti ibidem dicit. Sanè & radicis aspalathi usum fuisse in medicina & ad unguenta, passim ex antiquis colligere est. Quia & *εἶζαν μέλαιναν* apud Hippocratem de aspalathi radice exponit Galenus. In Theriaca Andromachi apud eundem *εἶζης ἀσπαλάθης φλοιὸς* capitur. Atqui ipsum illum candidum aspalathum Plinius ait probari colore rufo vel igneo. *Probatio*, inquit, *in colore rufo vel igneo, tactuque spisso*. Quæ conveniunt in alterum genus aspalathi Nisyriorum & Rhodiorum, cuius color rubens vel in purpuram vergens. Nam ut supra dicebam, color rufus & igneus, quem tribuit orientali & candido aspalatho libro duodecimo, planè respondet colori rubenti & in purpuram vergenti, quem proprium facit aspalathi Rhodiorum libro vigesimo quarto. Ex his statuendum est, Plinium alio quidem loco utrumque aspalathum confudisse candidum & rubentem, alibi autem discrevisse; sed utrumque tamen odoratum constituisse. Quod enim eo loco dicit, nasci pluribus locis, sed non ubique odoratum, sic accipiendum est, quasi voluerit unum idemque genus aspalathi alibi odoratum, alibi odoris expers inveniri: odoratum autem eum solum existere, super quem arcus cælestis incubuerit. Unde illi nomen *ἰρισκεπτρον*, quasi *baculum iridis*; vel *ἰρισκεπτῶν*, in quem iris incubuerit. Cui opinioni consentaneum est, quod hodie Cyprii prædicant, apud quos nascitur aspalathus, ex ducentis plantis vix duas aut tres reperiri, quæ odore censeantur. Ad Plinium quod attinet, certum est ex pluribus eum auctoribus aspalathi historiam comparasse, & ea re factum, ut incertam admodum ac confusam tradiderit, dum quod auctores dixerat, non distinguit; & modo de uno, modò de altero id genere dictum putat. Candidus aspalathus libro duodecimo apud eum probatur colore rufo & igneo, *ὑπερῶν* καὶ *φλογίνω*, vel *ξανθῶ* καὶ *φλογίνω*. At libro vigesimo quarto alius est aspalathus candidus ab eo, qui rubet vel in purpuram vergit dempto cortice. Atqui omnino idem ille aspalathus, qui colore rufo & igneo censetur, & cui color est rubens & in purpuram vergens.

Candidus præterea aspalathus Plinio, idemque in Oriente nascens & odoratus. At Dioscoridi hic aspalathus communis & odore carens, ubique proveniens: *ἐστὶ δὲ τὸν εἶδος αὐτὸν λεῖκον, ξυλάδες, ἀνοσμον.* Plinius Orientalem hunc facit aspalathum, & odoris inenarrabilis. Qui rubet & in purpuram vergit, Dioscoridi nasci traditur, *ἐν Ἰσραὴ καὶ Νισύρῳ καὶ Συρίᾳ, καὶ Ρόδῳ.* Si vera illa scriptura, quæ & Συρίᾳ præfert, unus idemque fuerit Orientalis aspalathus & Nisyriorum Rhodiorumque, quod affirmat Plinius libro quarto & vigesimo: ubi perperam id genus aspalathi, quod in Oriente nascitur, candidum facit, cum sit rubrum, nec differat à Rhodio vel Nisyrio. Nunc restat, ut traditiones recentium de aspalatho excutiamus & cum antiquis comparemus. Hodie per Græciam nota est silvestris spina hoc eodem aspalathi nomine, ex quo sæpes conficiuntur. Quinimmo & integræ silvæ hoc constare frutice dicuntur. Materies candida, dura, & gravis. Mediale nigrescit. Flores habet luteos, genistæ similes, ex quibus filiquæ oriuntur parvæ, tria aut quatuor semina continentes. Totus frutex spinis inhorrescit. Lignum prorsus inodorum. Ita describit Bellus Honorius. Nec dubium, quin sit ipsissimum genus aspalathi Dioscoridis alterum, quod & vulgare, ac sine odore, ubique nascens. De quo Theophrastus: *Ἀσπάλαντος ἑκάμυνοι πε.* Matthiolus hanc speciem aspalathi in Græcia frequentem pro acacia altera Dioscoridis accepit. Falsus itaque Plinius, cui aspalathus odoratus idem & candidus. *Ἀσπάλαντον*, ut dixi, hodieque Græcorum vulgus appellat eam spinam candidam passim nascentem, & texendis sæpibus idoneam. *Silvestrem spinam* Plinius vocat, quia ubique ac sponte nascitur. Tenemus inodoram aspalathi spinam. Jam quærendum de odorata. Dioscorides detracto cortice rubere eam dicit, aut in purpuram vergere. Hac coloris nota discernit ab ea, quæ nullius est odoris, quod candida sit. Super hac aspalatho aromatica non parva est inter herbarios dividia. Plerique lignum Rhodium esse putant, ex quo hodie detornantur sphaerulæ dicendis ad numerum precibus. Ex hoc numero Ruellius, qui Rhodiensem arbusculam aspalathum esse veterum existimarunt. Eum Scaliger Julius rectè reprehendit; qui tamen ipse non caret errore, dum ex nomine, quo illum fruticem vocant hoc tempore Rhodii, verum esse agallochum argumentatur. Sane verum est hodie à Rhodiis *ξυλάλαν* vocari lignum illud, ex quo gobuli preculares fiunt. Etiam constat Græciæ vulgus hac ætate *ξυλάλαν* appellare, quæ antiquioribus Græcis *ξυλαλόη* fuit; antiquissimis vero *ἀγάλλοχον*. Longe tamen abest ab agallochi notatione ac censu arbuscula illa, quam Rhodii xylalam nuncupant. Verba Scaligeri hæc sunt Exercitatione cXLII. cap. vi. *Rhodii lignum illud, ex quo sphaerulas faciunt, etiam nunc xylala vocant. Arabes haod. Ejus species multas agnovit Aboali.* Vides hoc velle, ut xylala Rhodiorum sit unum ex generibus ejus ligni, quod Arabes appellant *haod* vel *hand*. *هؤد.* Atqui agallochum Arabes sic nominant, à quo palam est toto genere distare lignum Rhodiaceum. Sed nec aspalathus, omnibus notis, quas aspalatho prisca assignarunt, id respicientibus. Lignum Rhodiense odoris expers, aliud nigrum sub cortice, partim vero ex nigro & flavo venas habet temperatas. Spinis arbor aut paucis, aut omnino nullis asperatur. Mirum porro, quanta sit inter doctos herbariæ rei super hoc ipso frutice Rhodiensi controversia. Anguillara quasi pro certo refert ex testimonio Constantini cujusdam Rhodii in Creta insula pigmentariam exercentis, fruticem in Rhodiorum insula nasci, spinosum, foliis oleæ similibus, sed minoribus, flore candido, & flagrantissimo, ligni cortice albo aut rubente. Reperiri hujusmodi arbusculas, quæ lignum habeant dempto cortice rufum; & quo magis senescat arbor, eo magis colore illo imbuti ac veluti saturari. Non aliud porro in tota ea insula lignum extare, quod odoris sit boni, præter hoc, de quo & Sultani Turciæ odoramenta suavissima conficienda curare soliti sint. Si ve-

rum ille diceret, nullum jam amplius dubium restaret, quin aspalathum antiquorum ex Rhodo deberemus habere. Alii fabulam esse contendunt, quidquid Anguillaræ retulit de ligno ille Rhodiaceo ille Pigmentarius Cretensis. Nullum quippe in ea insula lignum ostendi præter illud, ex quo solent torno fieri baccæ precum supputatoriæ, ad unguenta nullius usus aut suffimenta. De forma etiam non consentiunt. Matthiolus *olivastellum* à Rhodiis vocari tradit, & ex olearum genere esse; quin immo & olivas ferre. Alii contra filiquas falcatas edere pertendunt, in quibus Honorius Bellus, qui legitimum veterum cytisum esse vult Rhodiensem illum fruticem; cui & plane accedo. Flores croceos cum ferre perhibet in extremis frondibus, è quibus emergunt filiquæ falcatæ, sicut Maranthæ cytiso, semine eodem quo & cytisi, foliis ternis simul conjunctis. Hic Theophrasti cytisus, cui medulla ligni nigra, & proximè ad ebum accedens. Spinis habere negat idem Honorius, alii paucas admodum habere ferunt. Cum veteres tam constanter adtestentur, aspalathum in Rhodo insula nasci: nulla autem hodie arbor ibi reperiatur, quæ aspalathum ullo argumento referat præter hunc fruticem, qui tamen non satis convenit; non alienum fortasse fuerit statuere hoc lignum, quod Rhodii etiam nunc *xylaloën* appellant exotici & odorati ligni nomine, cognitum fuisse veteribus, & pro aspalathi genere acceptum. Vulgaris spina, quæ aspalathos hodieque per Græciam universam nomen habet, filiquas fert, & folia terna simul juncta. Videntur & hac eadem appellatione donasse illam Rhodi peculiam arbusculam, quæ & ipsa filiquas edit, & folia terna, licet aspalatho vulgari dissimilia. Nam aspalathos vulgaris habet rutæ similia: *xylaloë* Rhodiensis oleæ, ut multi confirmant. Sed ne veterum discordiam circa aspalathum mireris, non minorem Neotericorum disensum circa Rhodiam arborem spectare licet. Matthiolus in Apologia adversus Amatum Lufitanum oleastri Rhodiensis (sic enim vocat) historiam ad se perscriptam à Rhodiis ex Melita insula refert, quæ folia ei tribuit oleastri æmula, flores candidos, baccas nigras. At Honorius Bellus ramos & truncos hujus arbusculæ è Rhodo ipsa se accepisse testatur, qui flores croceos, & filiquas falcatas eam edere dicit, & nihil habere oleæ simile. Quis credat, de una eademque arbore utrumque dicere, aut non alterum deceptum fuisse? Alterutrum necesse est. In cæteris consentiunt, brachiali esse truncum crassitudine, arborem ipsam superare hominis proceritatem. E ligno fieri ensium manubria Turcis, & Calogeris calculos precum, torno exactos. Vidimus sæpe ex illa materia precatorias sphaerulas ab una parte nigras, ab altera luteas. Non solum in Rhodo nasci ajunt, sed in insulis Rhodo vicinis. Dioscorides duas tantum insulas nominat, in quibus provenit Nisyron & Rhodon: *Ἰσχυρὸς ἐστὶ ξυλάδης ἀπὸ ἀνδρῶν ποικίλεις κεχερήμεναι, γεννωμένη ἐν Νισύρῳ καὶ Ρόδῳ.* Quod enim vulgò legitur apud eum, *ἐν Ἰσραὴ καὶ Νισύρῳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ρόδῳ*, satis mihi constet, verba illa *ἐν Ἰσραὴ* & *ἐν Συρίᾳ* variantes esse lectiones, vitio natas ex germana scriptura *ἐν Νισύρῳ*. Plinius quippe Nisyriorum & Rhodiorum meminit tantum, apud quos nascatur hic humilior frutex; quem separabat ab Orientis aspalatho, cui formam dat justæ arboris. Avisena quoque, qui ex Dioscoride id habet, has duas regiones solas recenset. *Et nascitur, inquit, in regionibus appellatis Nisuron & Rhodia.* Hæc defunt in vulgatis. Corruptè apud eum scribitur *نيسورون* pro

نيسورون *Nisuron*, vel *نيسورون*. Notabis interim, illum aspalathum Nisyrium & Rhodium à Dioscoride *Ἰσχυρὸν* vocari. Et hæc causa est, cur fruticem humiliorem indigetet Plinius, & diversum faciat ab Orientis aspalatho, quem in justam arborem assurgere scribit. Rhodia *xylaloë* hominis altitudinem excedit, & truncum habet brachiali crassitudine; cortice quoque tenuis candicat. Plinii similiter Orientalis aspalathus candida est. Fatendum tamen est, nec cum Plinii aspalatho, nec cum Dioscoridis, convenire *xylaloën*.

xylaloën. Immo nec ipsi inter se conveniunt, nec Plinius sibi constar; & difficile est statuere, utri magis sit credendum. Nam & Dioscoridem sæpe falli scio, & Plinium ferè semper: quem tamen non dubito hæc suos auctores habuisse de orientali aspalatho, quem non novit Dioscorides; quippe qui Rhodium duntaxat & Nisyrium agnoscat. Quod ante dicebamus, hæc etiam confirmamus, non videri mihi alium esse quærendum nunc in Rhodo insula aspalathum præter eum, quem vocant Rhodii xylaloën. Aut enim dicendum mentitos esse veteres de Rhodio aspalatho, aut interisse hanc speciem, aut nomine aspalathi nuncupasse antiquos eam ipsam arbusculam, quæ etiam nunc apud Rhodios *xylaloës* appellatione frequentatur. In promptu quidem est, non respondere notas aspalathi Dioscoridei hodiernæ Rhodiorum xylalæ; sed nullus hodie in Rhodo aspalathus, si xylala non est. *Xylaloë* nomen ligni odorati. Cum hoc nomine Rhodii nunc appellant lignum illud apud se nascens, ex quo fiunt grana precibus computandis; non alienum est existimare, & eisdem olim Rhodios hoc idem lignum vocasse *aspalathum* propter eam similitudinem, quam habet cum vulgari spina aspalatho vocata. Profecto non magis improprie loquatur, qui lignum id genus *aspalathum* dixerit, quam qui *xylaloën*, ut hodie nominant. Dioscorides, qui noverat ita à Rhodiis appellari arbusculam insulæ suæ peculiarem, non quæsit, an responderet descriptioni quam instituebat. Hoc illi in aliis solemne est, ut cum cyprum & ligustrum eadem descriptione involvit; & alia pleraque, quæ in his libris passim notavimus.

Scaliger Julius postquam ex nominis vi, quod nunc habet apud Rhodios, asseruit lignum illud Rhodiense esse agallochi vel xylaloës speciem, cuius plura genera persequutus est Avicenna, addit videndum esse, an idem sit apud eundem *melguah*. Immo jam visum est non esse. Avicennæ interpreti

melguah dicitur, quod in Arabico est *ملوح* *meluab*,

& ita describit: *Meluab* est medicamentum Syriacum illic notum hoc nomine. Est autem lignum maculis variatum, nodosum, colore ad nigredinem quadamtenus vergente. In Syria nullum agallochum. Decepit fortasse Scaligerum Interpretis error, aut potius librarii vitium scribentis: Et medicina de Sceni. Quod ille de Sinis accepit ac de agallocho Indico, vel Sineni est interpretatus. Stripuisse manifestum est aut scribere voluisse de Sceni, id est, de Syria. Nam in

Arabico legitur *شامي* *شامي*, medicamentum Sciammi, id est, Syriacum. Idem, ut videtur, error imposuit auctori Pandectarum, qui ita habet: *Melguah* est quoddam lignum in India inventum, punctatum nodis, declive ad nigredinem parumper. Avicennæ *meluab* intelligit, sed Indicum fecit, quia *Semi* pro *Sini* accepit.

Alia est Cardani de aspalatho sententia censentis esse santalum Arabum. *Aspalathus*, inquit, arbor odorata, quam nostri, ut reor, santalum appellant. Sed jam explosa hæc opinio, quæ nonnullos habuit præter Cardanum auctores. De santalo docuimus in Exercitationibus errare, qui incognitum putarunt veteribus. *Σαντίλινα ξύλα* Auctoris Periplus, qui æqualis Plinio fuit, sunt *σαντάλα*. Sed ibi scribitur *σαντάλινων ξύλων*, quod est *σαντάλινων* pro *σαντάλινων*. Nihil verius. *Aspalathum* non miror fuisse, qui santalum existimarint; quandoquidem non defuerunt, qui agallochum & aspalathum idem habuerint. Ecce enim rursus, qui agallochum cum sandalo confuderunt. Rabbi David in libro Radicum & Rabbi Himmanuel *מלכות* *abaloth* Bibliorum, quod *xylaloën* vel *agallochum* apud alios interpretes significat, ipsi de sandalo interpretati sunt. Arabicè vocatur *سندل* *sandal*. Dicebatur & *sandan*, ut di-

dici ex Lexico Græco-arabico: *Σαντὸν ἢ σαντίλ*. *Lam* & *nun* non solum apud Arabes, sed etiam apud

A Chaldaeos sæpenumero invicem permutantur. Idem

Arabes castal dixere *قاس* Græcorum *Καστανόν*.

Garcias ab Orta in insula Timor, ubi plurimum venit candidum ac citrinum: item in Maluca & omnibus provinciis vicinis, *chandama* dicit appellari; hoc est, *sandama*; ut *Chinas* iidem Lusitani vocant, qui *Sina* sunt. Ex illo *sandama*, ut *mem* & *nun* etiam permutantur, Arabicum *sandan* & *sandal*. Vetustior tamen pronuntiatio *sandal*, ut argumento sunt *Σαντάλινα ξύλα* antiqui scriptoris. Mutatio hæc tamen frequens litterarum L & N. Nam & *ἑβελον* quidam dixere pro *ἑβένω*. Suidas: *ἑβένω*, ἢ μέλαν ξύλον, ἢ ἑβελὼ ὁμοίως. Certè & *ἑβελίνης φάλαγγας* legi in antiquo scripto Græco de vita Alexandri.

Arabicum est *لبنوس*. Sed ex Græco *ἑβένω*, ut

terminatio ostendit. Illud ab Hebraico *הבן*, cuius plurale *הבנים* apud Ezechielem. Sed hæc alibi. Ut ad santala revertamur, tria ejus genera celebrantur, album, citrinum, & rubrum. Hæc *τεία σάνταλα* Græcorum recentiorum. Non audio nostros, qui pallidum pro citrino substituunt. Mallem dicerent flavum aut luteum. Græci quoque *κίτρινον* vocant,

quod Arabibus. *اصفر* *asfar*. Rubrum interdum

ἑβένω appellant, ut quod Constantinum Asyncritum in Viatico *σάνταλον ἑβένω καὶ λευκόν*: interdum & *ἑβένον*, id est, rufum. Pallidi autem & albi distinctio, quomodo vocant nostri medici, dum Latinitatis videri volunt observantiores, non parum turbare potest. *Album* & *pallidum* nominant, quod Græcis *λευκόν καὶ κίτρινον*. Atqui *pallidum* verius dici debeat, quod ipsi *album* indigerant; alterum verò luteum vel citrinum, quod pallidum esse volunt. Nul-

lum verò candidum santalum, sed ex duobus generibus citrinis alterum pallidius, & vergens ad albedinem. Hoc proprie pallidum in quocunque colore, quod nempe dilutius est. Alterum igitur santali genus citrinum est vel luteum, alterum ex luteo pallidum. Istud est, quod vulgò album vocatur. Avicenna de tribus generibus santali ita scribit, quæ verba desunt vulgò in Latina versione: *Santalum*, lignum est crassum, quod adfertur ex finibus regionis sinarum. Est autem trium generum, citrinum, & rubrum, & citrinum alterum ad albedinem declinans. Nominant istud quidam *macassari*. Huic odor præstantior, quam

aliis duobus generibus memoratis. Genus hoc santali citrini albo temperati pallidum Latini proprie loquendo dicerent. Non tamen hoc pallidum appellant medici nostri; sed alterum, quod meracè citrinum est. Clusius in versione Garcie: *Tria sunt sandali genera, rubrum, album, pallidum, quod citrinum officina vocant*. Et ita semper toto capite. Rectè quidem officinæ, non rectè Clusius. In verbis Garcie hæc notanda apud eundem Clusium: *Antiquiores Græci santalorum non meminerunt, sed Arabes duntaxat*. Quid verò sibi velint *machazari* & *mabazari* vocabula, quibus pallidum santalum nuncupari quidam volunt; prorsus ignoro. Revera pallidum santalum, hoc est, ex luteo pallescens Avicenna tradit vocari *macassari*; sed non eo sensu, quo pallidum apud Garciam intellexit Clusius, qui pro croceo vel luteo colore id nomen usurpavit. Idem Clusius ex Garcia primum locum inter santala obtinere dicit, quod pallidum est; idque odoratius esse, sed rarius inveniri.

Pallidum ille pro croceo vel luteo posuit. Avicenna è contra, quod verè pallidum est & albo dilutum, odoris vehementioris esse asserit, & *macassari* tradit appellatum. Matthiolus quoque sic loquitur commentariis in Dioscoridem, de santali generibus loquens: *præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremo rubrum, quod nullo commendatur odore*. De prælatione non constat inter Arabes ipsos. Hoc unum affirmat Avicenna pallidius santalum, quod vulgò album vocatur, odoratius esse cæteris generibus. De præstantia in medio relinquit, quia alii aliud præferunt. Galenus, inquit, & *Aben Mesuia* dicunt, rubrum fortius est. Nonnulli perhibent citrinum

vehe-

vehementius esse. Alii contra affirmant, quod *santalum macassari* dictum praestantius sit ac validius. Hæc verba Avifena, qui auctoritate Galeni nititur & filii Mesue, ut primatus adstruat. Quod mirum. Nam in scriptis Galeni, quæ hodie extant, nulla occurrit *santali* mentio. Sed ita mos Arabibus Galeno plerumque tribuere, quæ sunt recentiorum Græcorum. Eadem porro varietas sententiarum apud Serapionem, ex generibus *santalorum* utrum antistit, aliis aliud magis probantibus. Citrinum pingue quidam præferunt, & deinde citrinum siccum, tertio loco rubrum, ultimo album, quod ab aliis creditur cæteris præstare. Rubrum frigidius esse albo ibidem traditur. Ex Galeni & Aben Mesuæ opinione id etiam interpretari possumus majorum esse virium. Cum enim *santalum* in tertio frigidum statuunt, quod frigidius, hoc etiam validius. اقوي.

Hoc verbo utitur Avifena, quod maiorem virtutem & vim habere denotat. At de albo sive citrino pallido dicit, ex quorundam iudicio non solum esse

اقوي, sed etiam أجود, melius & præstantius. Odore certè cæteris anteire idem asseverat. Hoc *macassari* vocari ait: المقاصري. Monachi commentatores in Mesue explicant *odoriferum*. Ex re hauserunt hanc expositionem, quæ non est in verbo. *Santalum* *machassari* odoratius cæteris, ergo *macassari* idem quod odoratum. Hoc illi sequuti sunt, quod non procedit. Garcias vellet dici *machassari*, quasi ex Malaca petatum. Nimis hoc longè petatum, nec scopum petit. Nec propius accedit, quod legendum autumat *mazafrani*, ut sit colore croceo infectum. Ridiculus homo est. Non ita appellarunt Arabes *santalum* croceum vel luteum, sed album. Verisimilior est Scaligeri sententia, qui à loco denominatum censet, non tamen verior. Nul- lum sic locum meminisse dictum. Deinde aperte colligas ex Avifena, non à loco nomen habere. *Santalum* omne ex regione Sinarum adferri prodit: In tria genera coloribus distincta id dividit, luteum, rubrum, & aliud luteum, quod pallidius est, in album inclinans. Hoc tertium genus est, quod *macassari* penes quosdam nomen invenisse ait. Non à patria sic nominatum omnino innuit. In his quæ à solo natali appellationes nanciscuntur, solet dicere frequentius, ita esse, quam ita vocari. Nempe sic dixisset *santalum* aliud esse *Sini*, hoc est, ex Sinarum regione, aliud esse *Macassari*, ex loco cui tale nomen. Sic de agallocho, cuius plura genera enumerat, aliud esse *Alsin* memorat, aliud *Alhend*, aliud *Almundeli*, aliud *Alcumeri*, & adhuc modum in aliis. Eo tamen capite de Indico agallocho dicit, id vocari *Alhend*, id est, Indicum. Sed hæc vix locum id habeat. Præterea eodem loco nascitur citrinum & album *sandalum*. Frustra igitur alterum discrevisset à patria petito cognomine. Scriptum etiam reliquit Garcias, tantam esse inter albi ac citrini *santali* arbores affinitatem, ut foli incolæ distinguere queant, qui cælas eas institoribus vendunt. Si *macassari* dictum est album *Santalum* nomine regionis, ubi nascitur; ex æquo competit hæc appellatio & citrino, quod in eadem silva, nedum regione, crescit. Rubrum *sandalum* India intra Gangem fert, album & citrinum insula Timor edit & regiones Indicæ ultra Gangem sitæ. Alia igitur quærenda nominis

macassari *sandalo* albo tributi significatio. قصر deficere significat, minorari, minus fieri. Unde قصر minor, deficiens, defectus. Dicitur & قصر pro eodem, & قصر violentus, à قصر quod est vim inferre. Ex duobus itaque *santali* generibus citrinis alterum, quod dilutius erat coloris, dixerunt *asphar macassari*, hoc est, citrinum deficiens & pallescens, & absolute *macassari*. Talis color est morientium ac deficientium. Sic mulierculæ nostrates cæ-

A ruleum dilutum vocant *blavum moriens*. Græci μήλινον ἐκλάδον, & μήλινον ἀχρῆς περον vocarunt colorem illum citrinum pallidiorem. De *santalo* albo, hoc est, citrino pallidiore, & citrino meraco haud scio, an ea nunc habeamus. Immo nos non habere facile indicium est. Scribit Garcias, vix deferri in Lusitaniam legitimum citrinum, quia pluris apud ipsos Indos aestimatur, quam quanti dari possit in Lusitania. Hinc colligas licet, vero citrino *sandalo* nostros Medicos carere. Nec album puto haberi, quod esse citrinum pallescens Avifena definit. Odoratissimum hoc genus esse idem perhibet. At *sandalum* album, quod ad nos invehitur planè inodorum; sed nec rubrum putem hunc orbem inferri. Garcias *santalum* rubrum, & *Brasilium* lignum, quod Arabes vocant *albacam*, hoc inter se differre dicit, quod *santalum* rubrum nec dulce sit, nec inficiat; quæ gemina dote censeatur *Brasilium*. Nostrium porro *santalum* rubrum utrumque habet, & dulce est, & rubro colore inficit. *Brasilium* igitur potius quam *santalum*. Haud mirum proinde videri debet, si facultates, quas tribus *santali* generibus deprehendunt medici nostrates. Exotici ligni genera sunt, quæ pro *santalo* nobis hodie obtruduntur. Geographus Nubiensis *santalum* etiam in Comari insula nasci scribit, in qua & agallochum provenit appellatum *Cu-*

B mericum, *Alcumeri*. القمري. Quo nomine etiam posset vocari *santalum* ibi crescens. Timor insula, ubi *santalum* album & citrinum abundat, puto eam esse quæ *Saimot* vocatur Geographo Nubiensi. Sed hæc alibi. Ex his quæ de *santalo* exequuti sumus, cuivis non penitus liquere ac lucere arbitror, *aspalathum* non esse *santalum*. Arabes non maiorem ejus ejus habent notitiam quam nostri. *Darissaan* vocant, sed hoc ipsum quærunt quid sit, & alii aliud esse volunt. Avifena sub nomine *darissaan*, Dioscoridis ἀσπάλανον describit, ut & Serapio. In Arabicis Avifena scribitur hæc vox

C دارشيجان, hoc est, *darxigan* cum gain: sed apud omnes interpretes Græcos Latinosque *darissaan* vel *darissahan* reperio, & Græce Δαρσιαν, quasi legerint in Arabico دارشيجان. Garcias lib. 1. de aromatis capite de Canella, *darissahan* recenset inter cognomina cinnamomi, & more suo solens nugatur. Decepit eum Pandeptarius, qui *darisanum* ex Stephano refert pro *Darsini*. Ita enim ille: *Darsanum* scribit Stephanus pro *Darseni*; & idem sunt. Apud eundem tamen *darissahan* vel *mahat* arbor grana- ti silvestris, quam Dioscorides *aspalathum* vocavit. Sic omnes scribunt *darissahan*. Scaliger Josephus vocem Arabicam in Notis ad Garciam interpreta- tur, lignum ex *Sigan*, ut regio sit sic appellata. Quod ratione non careret, si quidem scriberetur

E دارشيجاني *Darissahani*, lignum *Sisahanicum* aut *Sisganicum*, ut *Darsini* دارسيني lignum *Sis-* nicum. Hic enim est typus Arabicus πικάν. Præterea nullam regionem hoc nomine novi vocatam. Postremo non magis necesse est *darissahan* ex regione nomen ducere, quam *darissul*, quod lignum piperis sonat. Piper longum sic vocarunt. Puto ex tribus compositum vocabulum, ex دار quod lignum significat, & شي quod rem

F aliquam notat, & شون quod est copiose producere, fertilem esse. Unde participium شون fertilis, copiosus, abundans. Fortasse à multitudi- ne virgultorum & frondium sic appellata hæc ar- bos. Dioscorides de *aspalatho*: γάμνη & ἐυλάδης. Sed hoc pro vero non vendito. Undeunde nomen invenit, Arabes Græcorum ἀσπάλανον ita nuncuparunt. Nihil tamen certi de eo asserunt. Ubi à Græcis discer- fere, somnia sua narrant. Avifena initio capitis Dioscoridem nominatim citat, quo teste refert vocari à qui

quibusdam *فاسقان* *phasaten*. Sed manifestò cor-

ruptum est pro *فاسقان* *phasganon*. Dioscorides:

εἰ δὲ φάσκανον καλεῖται. Addit Avisena vocari etiam

nonnullis: *السر يانيون*. Et hoc nomen iniqui-

natissimum esse patet, quod potest reformari in

اسفالتون *asphalathon*, vel *اسفاليون*, *asphalion*.

Sic enim hoc vocabulum corruptè enuntiarunt Ara-

bes, extritâ unâ de medio litterâ, ut *petroselinon* pro

petroselinon, *tunia* pro *tunica*, & alia sexcenta. *Aspha-*

lium quoque pro *aspalathum* legit apud Arabes Pan-

dectarius. Sequens nomen etiam ex Græco detor-

tum, sed aquè contaminatum, *داسجيين*

bacasbin. Quod nihil est. Tria illa cognomina,

quibus vocatum dicit *darisfahan*, Græca esse apparet

& ex Dioscoride sumpta, quem ad hoc auctorem

laudat. *Διάξυρον* aut *ἐνυσίσητον* sub illo vitio latere

oportet. Sed illud potius. Legendum igitur pau-

cis mutatis, *دياكسيرون*, *diaxiron*. Postquam

commemoravit Græca cognomina aspalathi è Dio-

scoride accepta, adjicit Persas id lignum appellare

darisfahan. Vox igitur hæc Persica, & frustra in

Arabismo origo ejus ac significatio quæritur. Inde

etiam constat, nomen hoc aliunde esse quam à pa-

tria ductum, sed proprium hujus ligni esse voca-

bulum, quo eum Persæ nuncupabant. Ut magis

etiam me incesat admiratio, Avisenam, qui Persa

fuit oriundus, nescisse quid esset, aut non aperuisse,

quod super eo sciret. Ignorantiam dubitatio ejus fa-

tetur, ubi dicit, tradi à quibusdam radicem esse spi-

cæ Indicæ, id est, nardi, sed non affirmari. Pro-

fectò si *darisfahan* radix est spinæ Indicæ, certè non

potest esse Græcorum aspalathus. De illo tamen

trahit, quæcumque Græci de aspalatho tradiderunt.

Sed & de ejus facultatibus, etsi cum Græcis paria

dicit, ea per partes magis explicat. Nam corticem

δριμύ esse ait, florem calidum, lignum *εὐπικνόν* &

αὐστηρόν. Græci nihil de floris aut corticis facultati-

bis prodidere. Nam quidquid de eo dicunt, de li-

gno dictum accipiendum. Ex dissimilibus virtutibus

compositum asserunt, *δριμύων τε καὶ εὐπικνών*. Et par-

tibus quidem his, quæ acutæ sunt, calefacere; au-

steris adstringere. Utrisque deficcare. In uno ligno

hæc partium dissimilitudo. Certè de ligno solo hæc

accepit Avisena, qui easdem illi assignat facultates

τῆς δριμύτητος καὶ εὐψείας. Postquam enim dixit

corticem esse acutum, florem calidum; de ligno

trahit, esse dissimilium facultatum, compositum nempe

ex acutis & adstringentibus. Quod de aspalatho in

genere Græci pronuntiarunt. Dioscorides: *διώαμιν*

ἔχει θερμαντικὴν μετὰ εὐψείας. Paulus cum Aëtio:

Ἀσπάλανθον ἀνομοιομερές ἐστὶ τὸν διώαμιν, δριμύς τε καὶ

εὐπικνός ὑπάρχων. Quod de ligno memorat Avisena,

cui hanc utramque dat facultatem. De cortice au-

tem ait esse duntaxat acutum, *حريف*. Græci

δριμύ appellant. Quæ talia sunt, etiam calida

censentur. Florem verò propriè calidum adstruit.

حار. Lignum partim acutum facit, id est, cali-

dum; partim adstringens, & proinde frigiditatis etiam

particeps, ut disertè tradit idem Avisena. Atqui

apud antiquos corticis tantum usus fuit, & quidem

radicis, tam ad unguenta quam ad medelas. Pl-

in *φλοιός* ingreditur in compositionem Theria-

cæ Andromachi. Plinius: *Radix unguentis expeti-*

tur. Spissandis unguentis. Ita enim explicat Dio-

scorides: *οἱ μύρων εὐψείας*. Non calidus igitur pro-

priè cortex, ut vult Avisena, sed etiam quadam-

tenus frigidus, quandoquidem & adstringit. Verba

illa Dioscoridis, *ὅτι χρωρῶνται οἱ μύρσφοι εἰς μύρων εὐψείας*,

ita reddidit Avisena: *Et usurpant eum aromatarii in*

quibusdam oleis. *الطارون* sunt pigmentarii, my-

A repsi, qui suffitus faciunt. Interpres vertit: *cum*
qua Medicinarum venditores inducunt ponticitatem in
suis oleis. Apud Barbaros ponticitas est *εὐψείας*. Sed
nulla ponticitatis mentio in Arabibus Avisenæ, ~~hab~~
bet simpliciter, ut posuimus: *Quo pigmentarii utun-*
tur in certis oleis. *الادعان في بعض*. Impropriè

usus est verbo *ادعان*, quod *ἐλαειν* significat, non

μύρον. Et capite, quo oleorum diversa genera per-

sequutus est, hanc eandem vocem usurpavit. Aliud

B *ἐλαειν*, aliud *μύρον*. Aspalathus unguentis additur ad

ea spissanda, *εὐψείας χεῖν*. Oleum *εὐψείας* non re-

quirit. Scio quidem unguenta etiam appellari, hoc

est, *μύρον*, quæ *ἐλαωδὴ σύστασις* habent meram. Sed

propriè loquendo unguentum ab oleo differt hoc

præcipuè nomine, quod in unguento spissamenta sint,

id est, *σύμμιατα*, quæ in oleo nulla. Spissatum oleum

dicitur *μύρον*, quod etiam *ἐλαειν* *μυρῶδες* dici potest.

Alia erant *μυρῶδες* unguenta facta in morem aco-

porum, quæ resinâ aut cerâ inditâ crassiore acci-

piebant naturam, & qualis est acopis. Verum de

C his alibi. Quod si Avisena dixisset, aspalatho uti

unguentarios spissandis oleis suis, nihil peccasset.

Darisfahan idem probari ait ponderosum, & cujus

sub cortice color apparet rubeus, ad purpuram in-

clinans. *احمر الي الغرزية*. Verba sunt

Dioscoridis, quæ ille conjunxit, separatim enuntia-

ta ab auctore: *ὑπέρυθρον ἢ πορφυρεῖον*. Si dixisset

Græcus auctor *ὑπέρυθρον πορφυρεῖον*, sensum eum

expressisset, quem Avisena exposuit. Sed hæc duo

distinxit, & reperiri ait in aspalathi odorati arbore

lignum, aut subrubrum, aut ad purpuram vergens.

Plinius tamen interpretatus est, ut Avisena, *rubens*

et in purpuram vergens; qui dicere debuit, *rubens*

aut in purpuram vergens, *ὑπέρυθρον ἢ πορφυρεῖον*. Di-

cit Avisena lignum *darisfahan* boni esse odoris &

floris. *طيب الرائحة والطعم*. Boni quidem

odoris aspalathus, sed non boni floris, qui amarus

est: *πικρὸν ἐν τῇ γούρῃ*. Notandum etiam, Avi-

senæ interpretem *darisfahan* facere magnam arborem.

Sic enim loquitur in sua barbarie: *Et arbor grossa*.

Quod de magna & crassa intelligendum. Aliter so-

E nant Arabica Avisenæ è Dioscoridis Græcis expressa,

qui Dioscorides *ἄμυρον*, id est, fruticem pronuntiat

esse aspalathum: quod longè est à magna & crassa

arbore. Sed Avisena dixit *darisfahan* esse arborem duræ

& spissæ substantiæ: *دوم شجرة ذات غلط*

Est autem arbor duræ substantiæ. Hoc est, quod

Dioscorides *πικνόν* dixit; Plinius de eodem aspalatho

loquens, *spissum tactu*. Radicem esse spinæ Indicæ

aspalathum quibusdam credi, Avisenam vidimus di-

cere: quamvis id pro comperto & explorato non ha-

beat, quia nec refutat, ideoque in ambiguo reliquisse

existimandum. Serapio sub nomine *darisfahan* verba

F Dioscoridis de aspalatho ad litteram retulit. Ex

Arabibus autem auctoribus adfert illud, *darisfahan*

esse arborem granati silvestris, & habere lignum

odoratum, citrinum, hoc est, *اصفر* *اصفر*.

Qui color non responderet. Nam citrinus & rubens

diversi. Aspalathus enim lignum habet rubens, aut

in purpuram vergens: Sicalud erit *darisfahan* Ara-

bum quam aspalathus Græcorum. Pandectarius:

Darisfahan vel mahat vel michad. Intelligit *mugath*.

مغان. Quod juxta quosdam est radix granati sil-

G vestris. Serapio libro Aggregationum: *Mugath*

sunt radices arboris granati silvestris, quod nascitur in

Sini ultra mare, & in *Corasan*, & sunt radices crassæ,

alba. Colliguntur in *Jamen*. Ejus autem mala granata

similia sunt domesticis primum prodeuntibus, colore inter

rubentem ac viridem medio, intra quæ granum est ru-

brum, magnitudine seminis lentisci. Hæc igitur Sera-

pionis sententia, *mugath* esse radices granati silvestris;

Darisfahan autem ipsissimam esse arborem silvestris

punica.

punicæ. Sic ista conciliavit Matthæus Sylvaticus in Pandectis, ut voluerit mugath esse aspalathum. Avifena capite de mugath, scribit quidem ita sententiam nonnullos, C mugath sit radix mali punicæ silvestris, عرق الرمان البري. Quod tamen ipse non probat hoc maximè argumento, quia semen ejus Venerem exstimulat, & coitum valenter incitat; cum contraria sit, ut apparet, virtus in feminibus punici mali silvestris. Sic omnia incerta tam de mugath quam de darisahan apud Arabes. Addit Serapio fructum ejus esse, qui vocatur *bel*. Alius auctor Arabs apud eundem Serapionem darisahan plantam exponit spinosam, quæ unguentis adhibetur, & florem habet croceum. Plinii aspalathus odorata flore rosæ est. Cortex darisahan Serapioni ad rubedinem tendit. Non cortex aspalathi talis, sed lignum, quod sub cortice. Ex eo ligno tradit idem Serapio fieri pugillares, & capsulas reponendis lancibus. Non tam magna videtur arbor aspalathus Græcorum, ut hæc ex eo compingi queant. Dioscorides *ῥύμνον* vocat. Plinio tamen assurgit in magnitudinem justæ arboris. Nominant eam *aspani* in Barbaria, inquit Serapio. Apud Pandectarium secundum Almanforem: *habet florem citrinum, in Barbaria vocatur aspani*. Ergo & in Africa nascitur, ubi hoc nominis habet. At veteres aspalathi aromatici in Africa nascentis nusquam meminere. Idem Serapio initio capitis, *darisahan* interpretatur *ayrach*. Quasi alio modo etiam sic diceretur. Nam *darisahan* vox Persica, teste Avifena: *Darisahan*, id est, *ayrach*. Matthæus Sylvaticus in Pandectis legit *atrac*, capite de darisahan: *Et secundum quosdam vocatur atrac, & est arbor granati silvestris, & fructus ejus vocatur bel*. Et est arbor spinosa, cujus lignum est rubrum vel purpureum. In Lexico Græco-arabico *ἀράχ* reperio de costi radice: *Ἀράχ, ἢ ῥόσος ἑλζα*. Idem omnino nomen. Darisahan radicem esse spinæ Indicæ ex quorundam opinione narrat Avifena. Sanè & costum pro casia lignea nonnulli exposuerunt. Saadias קרה, quod casiam cæteri interpretantur, ipse קמח reddidit, id est, costum. Alius interpres eandem vocem *costum* pro arboribus aloës, quas ipse Dominus dicitur plantasse Num. xxiv. posuit, nempe קמח. Xylaloën porro hodie vocant Rhodii genus aspalathi apud se nascentis: ut non mirum sit & *ἀράχ* pro costi radice, & pro aspalathi dixisse quosdam, quandoquidem hæc arborum aromaticorum nomina invicem permutantur penes Græcos & Arabes. In eodem capite de darisahan apud Serapionem *ayrach* videtur esse nomen loci: *darisahan*, inquit, apud Apothecarios de *Ayrach* est arbor granati silvestris. Nulla mihi regio nota hoc nomine. Fortè scribendum: apud apothecarios de *Arac*. Parthia hodie vocatur *Arac*. Sed *ayrach* vel *arach* est aspalathus. Ut fortasse & heic scripserit: *darisahan*, apud Apothecarios *arac*, est arbor granati silvestris. Dicit vocari ab apothecariis *arac* vel *ayrac*, quæ Persis nominatur darisahan. Qui Arabicos Serapionis habent penes se codices, poterunt nos facere certiores de veritate lectionis. Quod ad *mugath* attinet, & juxta quosdam granati silvestris est arbor idemque cum aspalatho, typum habet foeminei pluralis in Arabico مغاث. Et videndum an

A idem sit cum Hebraico אלמוגים *almuggim*, ut et sit articulus Arabicus. Pro eo etiam legitur transpositis litteris אלמוג *alummim*. Quidam *corallia* interpretantur, alii *brezilium* quod Arabicè *albuca*. Hieronymus, *ligna thyina*. Certè eadem videtur vox cum *mugath*, cujus singulare مغ mug: unde Hebraico more in plurali מוגים *muggim*, Arabico مغاث; quod secundum nonnullos est aspalathum, juxta aliorum sententiam granatum silvestre, aliè omnino quid sit nescire fatentur. Illud constat B genus esse ligni exotici & pretiosi, quod apud Sinas & in Corasana regione nasci tradit Serapio. Sed hæc in medio relinquo. De aspalatho tandem concludamus oportet, quid detur certi statuere ex tanta tot auctorum veterum juxta ac neotericorum concertatione. Ex duobus generibus aspalathi quæ veteres agnoscunt, odorati & quod odoris est expers, alterum cui odor abest, tota hodie novit Græcia hoc ipso nomine, & candidam habet ligni materiem. De Rhodiorum & Nisyriorum aspalatho hoc etiam tenendum, illud esse ipsum lignum, quod Rhodii hodierni vocant *xylalam*, id est, *agalochum*; quod tamen non respondet notis à Dioscoride descriptis. Sed palam est eum confudisse C Rhodiorum aspalathum cum Cyprio vel Orientali, & easdem notas utrique attribuisse. E contra Plinius Cyprium vel orientale alibi idem facit cum Rhodio vel Nisyrio, alibi distinguit, utrobique autem candidum & inodorum cum orientali odorato confundit. Odoratum, cui notæ Dioscoridi memoratæ conveniunt, in Cypro insula nascitur & inde ad nos hodie invehitur. Plinius postquam de Cypro frutice dixit in Cypro insula nascente, addit protinus de aspalatho, quæ in eodem tractu provenit, id est, in Cypro: Tertia in Cypro insula odoris suavis. Quidam hanc esse dicunt arborem, qua in Italia *ligustrum* vocetur. In eodem tractu aspalathos nascitur, spina candida, magnitudine arboris modica, flore rosæ. Radix unguentis expeditur. Ita legendus ille locus. Vulgò enim pessimè excuditur: Tertia in Cypro odoris suavitatem. ubi libri habent odoris suavis. Correximus: Tertia in Cypro odoris suavis. Ex tribus Cypri unguenti generibus, tertiam odoris suavitatem in Cypro esse dicit, hoc est, tertio loco esse Cyprium odoris suavitatem, cum optimum sit è Canopica Cypro, secundum Ascalone Judææ, tertia suavis in Cypro. Immo sic totus ille locus concinnandus de femine Cypri, ex quo unguentum fiebat eodem nomine: Coquitur hoc in oleo premittiturque postea, quod Cyprus vocatur. Pretium ei in libras xv. Optimum è Canopica in ripis Nili nata. Secundum Ascalone Judææ. Tertia in Cypro insula suavis. Addit statim in eodem tractu nasci aspalathon candidam spinam, unguentis expeditam. Confundit, ut dixi, rubram & odoratam cum candida & inodora. Cyprius igitur aspalathus odoratus, cujus mirum nec meminisse Dioscoridem. Lignum illud vocamus hodie *lignum rosæ*. Odore, colore, & gustu, qui subamarus est, verum ac genuinum aspalathum nostri præsentat. Cur à rosa nomen illi fecerint nostri Aromatarii nescio. Florem rosæ habere narrat Plinius. Dentiscalpia vulgò ex eo ligno fiunt, & dentisalpiorum aut acicularum muliebrium theculæ & alia multa. Pulveres ex eo terunt Aromatarii ad diapasmata, quos cum aliis odoriferis miscent.

CAPUT LXXXVI.

De juncu odorato.

Calamo odorato affinis est juncus, & utrumque sæpe jungunt scriptores veteres cum de re unguentaria sermo est. Ambigi etiam super eo potest non minus quam de calamo, an sit

G idem cum antiquo noster, & rem habeat cum nomine. Ubi dubitandi rationes edidero, tum liberam cuique statuendi quod voluerit facultatem relinquam. *Squinanthum* vocant officinæ, qui vox sonat junci florem,

florem, id est, *σχόινον ἀνθόν*. Græci quoque barbari *σχινάνθην* & *σχινάνθιον* appellant, quod vetustioribus dicitur disjunctis vocibus *σχόινον ἀνθόν* & *ἀνθόν σχόινον*. Sic *κηκάνθιον* apud Chemicos auctores flos cneei sive cartami. Apud Græcos antiquos medicos ac veterinarios per *σχόινον ἀνθόν* semper juncus iste odoratus intelligitur. Cum florem junci hæc dictio significet, mirum tam rarum extitisse olim hujusmodi florem è junco, ut vix sit usurpatus in medicina. Quod enim vulgus *σχόινον ἀνθόν* appellavit antiquitus, non de flore, sed de junco ipso accipi voluit. Nec secius quod hodierno tempore vocatur *squinanthum*, non floris habet intellectum, sed herbæ, adeo ut *squinanthi florem* dicere non dubitent, quod istiusmodi est omnino ac si quis Græcè dicat *σχόινον ἀνθόν ἀνθόν*. Quod attinet ad Neotericos, Garcias fatetur, cum multos junci odorati fasciculos in India vili emerit, quos in Lusitaniam mitteret, nunquam sibi contigisse, ut florem videret. Idem testatur unus ex antiquis auctor locupletissimus Galenus, mirarique se non dissimulat, *σχόινον* vulgariter hic juncus appellaretur, cum floris copia tum ferè nulla esset, nec soleret afferri. Rationem addit satis frivolam, quia cameli depascerentur herbæ summitatem & florem semper unà deroderent. Verba ejus hæc sunt ad Theriacam Andromachi: *σχόινον ὃ ἐπὶ τῆς τῆς ἐξ Ἀραβίας ἐμβάλλειν κελόει, καλεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν οὐκ οἶδα ὅπως ἀνθόν σχόινον καίτοι ἡμῶν ἔστι πάντῃ τὸ ἀνθόν διπλοῦνται ὅλης τῆς κομιζομένης πύας ἐπιβεβρωμένης ποδάκης ἀνωθεν ὑπὸ τῶν καμύλων, ἡδιστα δὲ αὐτὴν ἐμονται*. Miratur Galenus *σχόινον ἀνθόν* vulgo vocari, cum floris copia non suppeteret nec afferretur. Scisse id oportuit Galenum celeberrimum medicum in urbe Roma, ac domo Augusta medicinam facientem, an flos junci aromatici tunc locorum in usu esse soleret. Negat hoc ille & perperam appellari *σχόινον ἀνθόν* affirmat, cum nihil floris haberet. Quis putet in tam multis fasciculis junci odorati, quos cum aliis aromaticis ex Arabia Romam allatos constat ætate Galeni, nusquam ullum conspectum junci florem, aut si fuit ullus, fugisse id Galenum. Nunc alia admiratio subit, reperciendæ Galeni rationi, quare flos non videretur ex illo junco; an verisimile sit ex tanta copia junci, quæ quotannis demetebatur in Arabia Romam mittenda, aliquot saltem stirpes non effugisse pastum camelorum nec florem integrum pertulisse. Jam vero illud ex Galeni testimonio elucescit, ubicunque in scriptis Græcorum Medicorum *σχόινον ἀνθόν* in aliqua medicamenti aut unguenti compositione præcipitur immittendum, non de flore, quia nullus esset, sed de plantæ vel herbæ duntaxat foliis capi debere. Apud auctores veterinarios cap. DCXXI. ad condiendum vinum, jubetur præparari *σχόινον ἀνθόν* μέδιμνοι πένταρες, κασίας σύλγος μέδιμνοι πένταρες, σμύρνης τετρακλίδος μέδιμνοι πένταρες. Nunquam aliter in aliis compositionibus, quæ in eo libro occurrunt, junci odorati fit mentio quam sub nomine *σχόινον ἀνθόν*. Florem junci accipere vetat Galenus, sed ipsum juncum. Nec enim probabile est Apfyrti ætate abundasse junci florem, qui Galeni temporibus rarus aut nullus inveniretur. Postremo vel ex illa Galeni notatione patet vulgus appellasse *σχόινον ἀνθόν*, non florem sed herbam ipsam. Ratio Galeni non est probabilis. Flos non afferebatur, quia derodebant eum cameli; & tamen vulgus florem junci appellat, quem non videt, & cujus usum non habet. Hæc mihi non probantur. Illud fortasse verius Græcos juncum illum, ut à cæteris juncis discerneretur, per excellentiam vocasse *ἀνθόν σχόινον* vel *ἀνθόν σχόινων*. Notum enim est *ἀνθόν* excellentiam designare, ut *ἀνθόν αἶνον*, *ἀνθόν αἰσδών*. Sic aurum eximium ac purissimum vocabatur *ἀνθέρμιον*. Ita igitur eximius jun-

cus, quia odoratus, appellatus sit *σχόινον ἀνθόν* κατ' ἐξοχὴν. Fortasse & alia ratio potest hujus nominis à vulgo facti adferri. Ex junci communis generibus unum est, quod fructum veluti florem fert. Hic καλεῖται *σχόινον*. Vulgus *σχόινον ἀνθόν* de hoc dixere. Quod postea ad juncum odoratum videtur translatum. Nam & *σχόινον* absolute dixerunt pro junco aromatico. Atque ita Dioscorides nuncupat. Vulgus sanè nomina rebus imponere solet, ex eo quod sæpe videt, cujusque frequentem habet usum. Flos junci odorati adeo rarus etiam veteribus & infrequens, ut nihil ab usu communi fuerit remotius. Quis igitur credat ex rariore ejus parte toti plantæ factum nomen à vulgo? Certè antiquissimi Græciæ ac probatissimi auctores nullam *σχόινον ἀνθόν* habent mentionem; *σχόινον ἀρώματικόν* vocant aut *δύωδη*, aut etiam *σχόινον κατ' ἐξοχὴν*. Hippocrati *ἡδύοσμον σχόινον* dicitur. Meleagro in Pancarpa corona poetarum *δύωδης σχόινον*:

--- δύωδη σχόινον ἀρωματικόν.

Atqui locus erat maximè idoneus flori in corona. Quin & Theophrastus cum alibi tum in commentario de odoribus, nec floris hujus junci usquam meminit, usumve commendat in unguentis. Quin immo clarè distinguit hunc juncum ab illis speciebus, quarum flores ad unguenta expectabantur: *σχόινον δὲ καὶ κάλαμον ἀρωματίζει τὸ γένος τῶν δὲ ἀνθῶν τὰ μὴ δύωδης χλωρὰ ἔντα τὰς δυνάμεις ἔχει, καὶ ὁμοίως ῥόδον*. An non magnum hoc argumentum, florem junci odorati, si ullus fuit, nullo fuisse usui in unguentis, nec in medicina. Profecto Plinius in tradendis ex junco isto medicinis & historia exponenda, cum pleraque similia habeat Dioscoridi, ut videatur ex aliquo sumpsisse auctore veteri quem etiam viderit Dioscorides, nullam facit floris mentionem. Ita autem scribit de eo lib. XXI. cap. XVIII. *Laudatissimus ex Nabatea cognomine Teuchitis, proximus Babylonius, pessimus ex Africa ac sine odore. Est autem rotundus vinosus mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis*. Paria fermè sunt, quæ tradit Dioscorides, excepto quod addit inter optimi notas, floribus multis refertum esse debere: *ἢ ἐν τῇ Ναβαταίᾳ λεγομένη ἢ ἐν τῇ κρητικῇ δούπερ δὲ ἢ Ἀραβικῇ, ἢ ἐν τοῖς βαβυλωνίον καλεῖται, οἱ δὲ τὸ σχόινον ἢ δὲ Διβυκὴ ἀρχαῖος. ἔκλερον δὲ τὴν πρὸς φαν, πολυανθὴν, χρυσομένην δὲ ἐμπέφυρον καὶ ῥοδίζουσαν τῇ δύωδῃ, ἐπειδὴν ἀρτερίστηται τῆς χειρὸς καὶ δάκτυλου τὴν γλῶσσαν μετὰ πολλῆς πυρώσεως*. Auctor, unde accepit Plinius, nihil de flore meminerat. Sed nec in remediis de flore quicquam dicit. Miror etiam Dioscoridem Arabicum juncum alium facere ab eo, qui nascitur in Nabatea. Nam quis ignorat Nabateos esse Arabes, & Nabatæam Arabiæ regionem? Babylonium vero eundem cum Arabico statuit. Nescio causam. *Teuchiten* eundem appellatum ait. Plinius vero id cognomen tribuit Nabatæo. Gentile esse nomen loci patet, in quo nascebatur. Puto scribi verius, *Tenochitis*. *Τένωχης* urbs Ægypti Arabiæ contermina, in qua & lacus, ad quem fortasse juncus ille nascebatur. Stephanus: *Τένωχης πόλις Αἰγύπτου ἐστὶ καὶ λίμνη ὁμώνυμος ὁ πόλις Τένωχης*. Quidquid sit, *Τένωχης σχόινον* inde dicta. Quod igitur flores vindicat schæno aromatico Dioscorides, id videtur sumpsisse ex vulgari ejus nomine *σχόινον ἀνθόν*; quod tamen vocabulum nihil aliud vulgò significasse testatur Galenus præter juncum ipsum. Nec aliter hac voce usi reperiuntur antiqui medici quam pro junco. Quodcumque enim præcipiunt *σχόινον ἀνθόν* adhibendum alicui medicamento, non de flore, sed de junco intelligi debent. Eodem, ut apparet, errore Damocrates cum in versu circumloqui vellet τὸ *σχόινον ἀνθόν*.

ἀνθῶ, qui non flos est junci sed juncus ipse, ita præcipit :

Σχοῖνος ἢ μήλων καρφίων, ἢ δ' ἀνθῶ.

Planè exprimere voluit, ὅτι σχοῖνος ἀνθῶ, sed de vero flore accepit, cum juncum ea voce vulgus designaret tantum, ut apertè ostendit Galenus, qui florem non haberi testificatur. Non disputo, an florem ferat ille juncus; sed tueor auctoritatem veterum, qui asserunt florem non inde afferri, ubi juncus nascitur, sed solum juncum. Nec enim ea fortasse nominis ratio, ut flos sit junci intelligendus, sed juncus ante omnes excellens, & velut flos juncorum, ut in illo versu *flos delibatus populi*. Hodie florem passim vœnalem Venetiis proflare ajunt ex Alexandria allatum. Quæstio est, an hic flos junci videri debeat, & sincerus haberi, qui nunc pro odorato usurpatur juncus. Florem scilicet ostendunt, ne quid nomini desit. Alias non putarent verum juncum esse, nisi & florem ex eo producerent, quem vetustas non vidit, quem nec hodie se vidisse fatentur, qui multos fasciculos ex Arabia in Indiam advectos viderunt, ut de Garcia paulò ante dicebam. Nec video profectò cur hodie magis habere debeamus florem junci odorati, quo tempora sua caruisse Galenus idoneus testis est. Atqui si unquam, certè illo ævo merces Indicæ Arabicæque maximè in orbe Romano fervebant. Juncus odoratus, quem novit præfens ætas, folia habet, & foliorum præcipuus usus, qui nullus omnino veteribus memoratur. Dioscorides : *λεῖπτε ἢ δ' ἀνθῶς καὶ τῶν καλᾶμων καὶ τῆς εἰζης*. Non folia puto præterisset, si ullam tunc in ungentis aut medicamentis utilitatem præbuisent, cum & florem nominet, quem minimè usurpatum, quia non importaretur, Galenus vult. Majus est, quod adstruam, juncum illum folia non habuisse. Σχοῖνον absolutè vocant Græci. Unde rogo te, nisi quia veri junci facie fuit? Parum est, quod ex nomine id colligimus, ecce qui in plenum asserat luculentus Auctor, juncum odoratum non alia fuisse forma à vulgari junco. Theophrastus lib. ix. cap. vii. de junco odorato : *τῇ περιπέσει ἢ ἐδὲν ἀφ' ἑτέρων τῶν ἄλλων*. Quod Græci σχοῖνον appellant, tria ejus sunt genera, quæ omnia sine foliis sunt. Tenuis calamos & leves erigunt, atque enodes. Ἑλεῖα σχοῖνον universum genus Dioscoridi dicitur, quod dividitur in ὀξύσχοινον & ὀλόσχοινον. Acuti junci, sive oxysschoeni duæ sunt species, mas & femina, quæ semen fert, & quæ sterilis est. Tertia species ὀλόσχοινον. Dioscoridis verba sic omnino ex antiquo libro corrigenda sunt : *σχοῖνος ἐλεῖας ὁ μὲν οἰξύσχοινον ἀπὸ τοῦ ἐπ' ἀκροῦ διασπῶν ἢ καὶ τῷ τῆς εἰδῶς*. Mox addit de tertio genere, quod ὀλόσχοινον dicebatur : *ἐστὶ ἢ καὶ τῆς τῆς πάλῳ σπικωδέερα καὶ παχυτέρα πῶν δυοῖν, ὀλόσχοινον λεγομένη*. Subjungit deinde medicinas ex duobus generibus, quæ semen ferunt. Sub finem adjicit de tertia hac specie, semen eam habere soporiferum : *ἢ ἢ τῆς τῆς σχοῖνον ὑπὸ πικρὸν ἔχει πὺν καρπὸν ; φυλάττειται ἢ αὐτὸς ἐν ταῖς πόσεσι ὅτι πολλὸν καροῖ ὅδ' ἵαται*. Ita ibi legit optimus codex, quod de holoschoeno intelligendum. Vulgò excutitur : *ἢ ἢ ἁλιδιοπικὴ σχοῖνον*. Quod absurdum est, cum de ea nihil præcesserit, nec veteres ejus meminerint. Plinius cum hunc locum in Aversaria sua regessisset, separatim ab reliquo corpore, τῆς τῆς accepit quasi proprium esset nomen junci. Lib. xxi. cap. xviii. ubi historiam juncorum exequitur : *Invenio etiamnum unum junci genus, quod triten vocant. Hujus semine somnum allici, sed modum servandum ne sopor fiat*. Vulgò legitur, quod euripicem vocant. Quo nomine juncus nullus noscitur. Libri omnes habent, quod tropocen aut trepicen. Ex Dioscoride constat reponendum triten. Nam ad verbum Latine reddidisse locum apparet, & τῆς τῆς de quodam genere junci exposuisse, cum verba illa sejuncta ab reliquo contextu in suis commentariis posuisset ; quibus sic seorsim positis lectisque haud

A potuit videre quo referendum esset illud τῆς τῆς. Historiam quippe juncorum ac differentias verbis Theophrasti explicavit, cujus sententia non longè abit à Dioscoride. Remedia verò hausit ex scriptore aliquo, qui paria scripserat cum Dioscoride, cujus, & illa sunt de trite junci genere, ut quidem Plinius interpretatus est, quæ insignis hallucinatio, sed non advena Plinio. Cæterum cum σχοῖνον odoratus ex genere σχοῖνων sit, nec facie differat, solos calamos habuerit in re medica & unguentaria considerandos, non etiam folia quorum nullam apud veteres mentionem reperire est.

B Immo si folia habuisset, eorum utique meminissent & fuisset usus in medicina & unguentis. Quis enim dubitet, quin una cum calamis afferri solita sint? Quod καλᾶμος tantum nominent, non etiam folia magnum id signum est, nulla illi plantæ folia fuisse, haud sanè magis quàm juncis, quorum naturam ac speciem retinent. Dioscorides tertio generi, quod cæteris majus est, mollia folia circa radicem dat : *πὺν ἢ περὶ τῇ εἰζῇ ἀπὸ τῆς καταπλάττομενα φαλαγγισθῆναι ἀεμόζει*. Plinius simpliciter, quæ proxima sunt radicis : *Holoschoenos vocatur. Quæ proxima sunt radici, commanducantur adversus araneorum morsus*. Καταπλάττομενα in Græcis valet illita, non commanducata, ut oscitanter vertit Plinius. Ex his omnibus prorsus subdubitare cogor, an veterum σχοῖνον odoratum habeamus. Squinanthum, quod vocant officinæ, gramen est potius & herba quàm juncus. Multis culmis assurgit geniculatis tritici vel hordei instar, foliis est tenerioribus quàm gramen, cujus figuram pulchrè refert. At juncus veterum odoratus à junco communi non differebat auctore Theophrasto. In palustribus ætate siccatis nascebatur, junceos culmos proferebat absque foliis. Quod enim καλᾶμος junco odorifero tribuit Dioscorides non de culmis accipiendum, quales triticum habet aut hordeum, sed de calamis enodibus, quales junci sunt.

D καλᾶμος vocat idem in junco acuto : *παχύτερος ἢ ταύτης οἱ καλᾶμοι καὶ σπικωδέστεροι*. Rotundum hunc juncum esse tradit Plinius. Damocrates καίρεται vocat calamos hujus junci. Καίρεται propriè sunt surculi teretes. In summa, squinanthum hodiernum fecerit potius aut graminis instar habet quàm junci. Describunt eam folia caricis vel speltæ habentem, robustiora sursum spectantia, & confertim sese stipantia, è quibus culmi exeunt tritici modo geniculati, in quorum summitate flores extant odorati. Plurimum divertit ab hac imagine juncus ille odoratus, quem sibi natum refert Clusius è semine ab Italia misso, cui teneriora folia fuisse ait quàm graminis. Neutra harum plantarum σχοῖνον antiquorum repræsentat, cui nulla folia assignant, sed junceam naturam ac faciem, ut disertè asseverat Theophrastus, nullo flore, nullo semine sicut & in juncorum quodam genere. Unde & σχοῖνον absolutè vocarunt : quod non fecissent, si graminis aut tritico similior fuisset quàm juncus. Odor etiam non conspirat nec gustus. Junco odorato rosæ odorem dadas ad linguam, & cum fricatur rosæ odorem emittit. Hodiernum juncum, si teratur, juncum quidem odorem spirare, sed qui rosam non redolet, tradunt. Avifena eodem capite exposuit juncum odoratum quem absolutè σχοῖνον quoque Græci vocant, & juncum palustrem, qui eodem nomine ipsis vocatur. Duo genera ejus constituit : Arabicum, quod est præstantis odoris, & aliud Agiami carens odore ; cujus item duas species facit, alteram minutam & subtilem, alteram crassioram & molliorem. Planum est per juncum Agiami velle dicere juncum palustrem sive ἑλεῖαν σχοῖνον Dioscoridis, cujus duo genera sunt, cum altera quod est in summo acutum & sterile ; cum altera ejus species crassiores habeat calamos & molliores. Garcias per juncum Agiami intelligit in Damascio nascens, & Avifenam reprehendit, quod quasi Dioscoridis testimonio affirmer juncum odoratum nigrum fructum ferre. Non de junco odorato hoc tradit Avifena,

fenā; sed de junco communi palustri, quem vocat *juncum agiami*, ut ex toto capite colligitur. sed in eo error Avisenæ non parvus, quod non distinxerit juncum odoratum à communi, sed sub uno genere utrumque comprehenderit. Sanè utrumque Græci *σχόνον* dicunt. Virtus etiam in utroque non dispar, juncus odoratus inter alia caput gravat, urinam ciet & mediocriter adstringit. Juncus quoque communis etiam soporem creat ac dolorem capitis & urinas ciet. Arabes juncum odoratum vocant *أدحر* *adcher*. Ita est apud Avisenam.

Garcias tamen à medicis Arabicis & Persicis *adher* hodie appellari testatur. Tum scribendum esset dempto apice, *أدر*. Sed Græci medici, qui

Arabicas voces Græcè enuntiarunt, scribere solent *ἀδχῆρ*, vel *ἐδχῆρ* & *ἐδχῆρ*. Lexicon Saracenicum ex *Ἐφοδίῳ* sic habet: *Ἐλετχῆρ*, τὸ ἀνθὸν τῷ σχόνον.

18. Hoc est, *الأدحر* *aladcher*. Apud Avise-

nam cum puncto legitur. Etiam si sine puncto legeretur, Græci tamen nihilofecius pronuntiarent *ἀδχῆρ*. Nam lenem aspirationem in Arabicis nominibus etiam per *χ* solent efferre, ut *Ἀλχαννα*, & *χάμαμα*, & *χαλίβ*. In Lexico Raphelengii re-

perio: *أزحر* *azher*, squinanthum. Quod nescio, unde sumptum; nec alibi occurrere puto. Fortasse tamen *azher* pro *adcher*, *ze* pro *dhal*.

Nam in antiquo codice scriptum reperio *أندر* per *dhal*, quæ littera aliquando mutatur in *ze*, & contra. Sic apud Avisenam capite de ocimo caryophyllato: *مرزنجوش*, *mardangius*, fam-

psuchum, quod alibi apud eundem *مرزنجوس*,

marzangius. Avisena nomine *adcher*, quod propriè Arabibus pro junco odorato ponitur, communis etiam junci historiam exequutus est. *Adcher*, inquit, *duorum est generum*. Unum eorum est, quod non habet fructum; & alterum quod habet fructum nigrum. Hæc divisio non ad squinanthum pertinet, sed ad vulgarem juncum, cuius duplex genus statuitur Dioscoridi; ἡ μὲν δὲ ἀκαρπία, ἡ δὲ καρπὸν μέλανα ἔχει. Quin & illius divisionis auctorem nominatim citat Dioscoridem. Addit mox idem eligendum Arabicum, quod rubet & optimè fragrat. Jam hoc pertinet ad *σχόνον* sive squinanthum. Non tam longè eundem initio capitis dividit *adcher* in Arabicum, quod

vocat *عرابي*, *harabi*: & alterum, quod ap-

pellat *أجامي*, *agiami*. Quam vocem sine versione reliquit interpretes. Garcias pro ea peritia, qua in Arabismo fuit, interpretatur *in agiami natum*, & hoc vocabulo Damascum intelligi vult. Quod est falsissimum. Vir illustris famæ in notis ad Garciam, juncum *agiami* dictum esse à loco

suspiciatur & Persicum designari, quia Arabes *عجم*

hagiam vocant omnem nationem præter suam. Nam excepta Arabum gente reliquas habent pro barbaris. Persarum vero regionem καὶ ἐξοχὴν ab

ipsis *Agiam* appellari. Inde ergo *أدحر عجمي*

adcher Hagiami pro Persico junco vellet accipi.

Verum non *عجمي* in Avisena legitur, sed

أجامي, *agiami*, cujus vocis longe diversa scriptura,

quamvis pronuntiatio eadem sit. Nabataeam regionem designari illà voce tandem pronunciat. Quod

A caret ratione. Nabataea regio pars Arabica. Juncum *adcher* dividit in Arabicum & *Agiami*. Causæ nihil illi fuit, cur excluderet Nabataeam ab Arabia, & Nabataeam juncum distingueret ab Arabico. Non viderunt illi Viri doctissimi, quod de hoc altero magis miror, Aviseram non solius junci odorati genera ac differentias illo capite explicare, sed communem cum odorato confundere &

sub unum genus redigere. *أجام* *agiam* Arabicè

est palus, stagnum. Unde *أجامي* *agiami*, pa-

B lustris. Sic igitur vocat *σχόνον ἐλεϊαν* Dioscoridis. Nam *agiami* propriè est *ἐλεϊα*. Eam lectionem asseruimus Dioscoridi ex antiquis libris, ubi vulgari habent *σχόνον* *λεϊα*; Apparet itaque, Avisenam legisse *σχόνον* *ἐλεϊα*. Quomodo & apud Paulum in antiquissimo legitur libro. Glossator tamen Arabs in vetusto Dioscoridis exemplari secutus est vulgarem lectionem, quam interpretatione sua expressit in his vocibus adpositis ad *σχόνον ἐλεϊαν* Diosco-

ridis: *أدحر لين*, *adcher lein*, quod est, *σχόνον*

C *λεϊα*. Ita & *σμίλακα λεϊα* ejusdem Dioscoridis interpretatus est, *أدحر لين* *adcher lein*, id

est, aliam speciem smilacis levem, aliam smilacem levem. Videmus & illum auctorem Arabem *adcher* appellasse juncum communem Dioscoridis. Ita fecit & Avisena, qui juncum in genere sic appellavit, & in duo summa genera partitus est: in palustrem, quæ *σχόνον* *ἐλεϊα* Dioscoridis, & Arabicum sive odoratum: At Serapio nomen *adcher* velut proprium assignavit odorato junco. Communem vero juncum, quem *σχόνον* *ἐλεϊαν* vocat Dio-

D scorides, vocavit *ديس* *dis* vel *deis*. In hujus

differentiis ac generibus exponendis Dioscoridem laudat, & transcribit. In antiquo Glossario *deifsen* exponitur, *juncus*, *scirpus*, *biblos*. Quod ex Hebraico *שן* venire puto, quo germen vel herba significatur, cum è terra exire incipit. Lotoriam autem herbam ideo vocat fortasse Garcias, quia multis locis ancillæ fœni vel paleæ manuali fasciculo contorto eluunt vasa. Idem Serapio aliud caput separatim habet de *adcher*, quo juncum odoratum sive squinanthum solum descripsit. Quod autem Avisena utrumque juncum vulgarem & exoticum hoc eodem nomine sub uno genere complexus est, id confirmat antiquorum sententiam, qui

E juncum odoratum facie & genere non faciunt differre à communi: τὴν περὶ σφῆν δὲ ἐδὲν διαφέρει τῶν ἄλλων, *aspetu nihil differunt ab aliis*. Solum quoque natale idem illi tribuit Theophrastus cum vulgari, paludes nempe siccatas. At herba illa, quæ hodie ex Arabia venit, & pro sœno odorato venditur, longissimè distat ab hac facie. Nihil quippe

F habet, quod ad juncum similitudinem accedere possis dicere. Minimè omnium ad hoc instar proximant culmi ejus geniculati, cum nihil adæque contrarium sit levi & enodi juncorum proceritati. Præterea hodiernum squinanthum in campis & pratis Arabiæ passim nasci ipsi Arabes asserunt. De quo videndus Serapio, qui etiam auctore Isaac palearem esse herbam, atque ex ea ad medicinæ usum, radicem, folia, & florem administrari. Alius auctor Arabs apud eundem, radicem hujus junci similem tradit radici *chulen*, nisi quod sit latior & minus tuberosa. Quærent quænam

G illa sit radix *chulen*. Garcias allatis Serapionis verbis confirmat squinanthi radicem adeo similem esse *chulen*, ut eodem nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initio capitis se docuisse ait. At qui non *chulen* ibi meminit, sed *cachule*; dicitque hoc gramen, quod vulgo squinanthum vocant, ab Arabibus, apud quos nascitur, *sachbat* vocari, ab aliis vero *haxis cachule*. Quod ipse interpretatur herbam lotoriam. Ergo *chulen* & *cachule* Garcias res eadem,

eadem, & mirificè nugatur. Pro *cachule* nescio an *cachile* somniaverit, quæ herba est absterfivæ virtutis apud Avisenam. Non puto sane cum *غسلي* *gnesale* scribere voluisse, ut sit fullonia & lotoria herba.

Cassar etiam fullo est *قصار*, & *قصرية* *casria*, labrum, in quo lavantur infantes. Sed omnino mihi persuadeo *casile* vel *casili* intellexisse. *قصيل* *caçil* est

foenum vel herba sicca: *حسيس قصيلي* *haxis*

casili herba foenilis vel palearis & ficcata. Enimvero *haxis* Arabibus quamlibet herbam sive gramen, etiam viridè, significat. At *casil* foenum vel herba sicca. Puto omnino ita fuisse in verbis Aben Amram apud Serapionem, cum adcher sive squinanthum dixit esse herbam paleari. Hoc si enim Arabicè velles enuntiare, non aliter posses melius quam per illa duo vocabula, *haxis casile* vel *caçile*; pro quo perperam scripsit Garcias *cachule*, ut conveniret cum illo Serapionis *chulen*. Quod longè aliud est. Putat Scaliger idem esse cum eo, quod apud Avisenam vocatur

كلن. Alpagus legit *kallen*. Vetus interpres *karon*. Quasi legisset *كارن* vel *كار*, id est, *car*:

& cum terminatione Latina vel Græca, ut in aliis solitus est, *caron*. Sic legisse etiam videtur auctor Hebraicæ versionis, qui habet *כר* *chiar*, ut Vir doctus asserit. Lignum Indum interpretatur ipse

Avisena, nec abesse quin sit, *المغات الهندي*

almugath albendi, id est, mugat Indicum. Hoc *almugath* quidam radices esse silvestris granati affirmant, quibus alii non consentiunt. Sic non constat, quid sit. Radicem esse celebri usu frequentatam ad dolores dorsi totâ Syriâ & Ægypto, notavit Alpagus. Ex India utique adferebatur, & eandem cum *kallen* fecit Avisena. Puto aliud esse *chulen*, cui similem junci odorati radicem Serapio memorat. Reperio in Lexico Saracenico: *خولن*, *لوكيون*, *لوكيون* *لوكيون* *لوكيون*. Idem nomen est cum *chulen*, sed interpretatio

incerta. Lycium Avisenæ vocatur *hadad* *حاضن*.

Lotos etiam alio nomine *خولن*, non potest esse Avisenæ *كلن*. Puto etiam scribendum apud Sera-

pionis interpretem *chfile* pro *chulem*; vel *ch silen*, hoc est, *قصيل*, gramen nimirum. Et cum graminis

instar habeat hoc squinanthum, verisimile est & radicem habere similem radici *chasil*, excepto tantum quod est latior & minus tuberosa vel minoribus nodis geniculata. Florem ab Arabum & Perfarum medicis *foca* vocari, notat idem Garcias. Non proprium hoc nomen, ut velle videtur, junci odorati, sed commune cujuscunque floris apud Arabes *فقا*

foca. De omni flore usurpat id vocis Avisena. Sic *فقا الكرم* *foca alkarm*, flos vitis; & sic de aliis. De flore igitur squinanthi constat. Summitatem cauliculorum capillaceas habere spicas & id florem ejus cannarum lanugini similem tradunt Arabes apud Serapionem. Superius squinanthi vocat Alpagus, & interpretatur florem squinanthi. Arabes appel-

lant sua lingua *الصومعة الاخضر*, id est, summitatem squinanthi, in qua nempe nascitur flos: *Summa aladcher*. Et videtur ex Latino expressum. Nam & *summam* pro summitate dixerunt a montis apice

A quæ Græcis *ἀνθε*. Glossæ: *summa ἀνθε*. Quæstio nunc huc omnis conversa, an hodiernum hoc squinanthum, quod florem habet capillaturæ cannarum similem, quod in mediis campis & pratis nascitur, cujus folia & radices ad usum medicinarum expetuntur, quod herbæ denique potius & graminis quam junci speciem præfert, idem sit cum junco odorato veterum, quem nobis facie veri ac germani junci dant, nihil aspectu prorsus a communi dissidentem, & in paludibus siccatis juxta cum hoc nascentem, cujus denique nec flores nec folia commemorant? De antiquissimis loquor. Nam Dioscorides meminit *ἀνθε* *χόιν*. Non ambiguum facio, an florem habeat vulgaris herba, quæ pro junco nunc datur odorato: sed omnino pertendo non eam esse *χόιν* antiquorum, cum tam multa reclamant; immo omnia. *Herbam* vulgo vocitant, *gramen*, *paleam de Mecca*, *foenum*, *paleari herbam*, quæ nomina cum junci natura non conveniunt. Nec abnuo, quin hoc graminis vel foeni Arabici genus notum etiam veteribus fuerit; sed fieri etiam potuit ut cum junco confunderint, & nomine mixto utrumque tradiderint. Πίαν sanè vocat Galenus & à camelis carpi dicit, mirum in modum hujus graminis appetentibus: *ἡ δὲ πὶ καὶ αὐτὴν γέμονται*, *καὶ πλεῖστον ἔχουσιν ἐν ταῖς Ἀραβίαις ἐδαῖς γινώσκουσιν*. Qua iter faciunt cameli, passim in campis Arabia nasci vult. Arabes hodieque hoc foenum *pabulum camelorum* vocare Garcias narrat. Hoc

Arabicè dicitur *رعي الابل*. Quod & cognomen est alterius herbæ, quam *pabulum columbarum* etiam vocarunt. De qua supra. Andromachus senior in Theriacæ Synthesi: *καὶ χόινος θρομάδων βρώμα φέροις Ἀράβων*, & juncum pabulum Arabicarum camelorum, quæ *dromades* appellantur. Vulgo legitur in editis:

καὶ χόινος νομάδων θύμα φέροις Ἀράβων. Unde sensus idoneus extricari non potest. Hic *χόινος* five *χόινος ἀνθε* temporibus Galeni & anterioribus usitatus in medicina, longè, ut apparet, diversus ab eo *χόινος*, quem vetus Græcia novit circiter ætatem nimirum Hippocratis, atque etiam Theophrasti; qui verum esse juncum nihil à communi differentem, & in certa convalle Syriæ loco palustri nasci tantum dicit. Hic juncus sine foliis & floribus, quorum nec meminere veteres. Sequens ætas foeni genus Arabici, odoratum gramen ex Arabia adferri solitum hoc eodem nomine donavit, & quod florem haberet, *χόινος ἀνθε* herbam ipsam appellavit. Inde auctores descriptione utriusque, quod illis in aliis plusquam solemne, miscellas dederunt confusis hujus novitii & illius antiqui notis, quas ex libris hauserant. Hoc non mirabitur, qui scierit Theophrasti Oenanthen Cypriam odoratam herbam, quæque unguento, cui addebatur, Oenanthino nomen olim dederat posterioribus ignoratam fuisse & in ejus locum ad unguenta substitutam labriscæ *ἐν αὐτῇ*.

Nec id mirum putabit, cui gnarum fuerit omnem infamam Græciam *ὅπου Κυρηναίων* dixisse, quæ hodie dicitur ab officinis *asa ferida*, & rem gravissimi & ingratiissimi odoris pro suaviter olenti & aromatica usurpasse, eodem nomine diversissimum genus appellantes. Nulla sanè ratio possit efficere, ut juncus verus nulla in re discrepans à junco communi nisi odore, videatur idem cum gramine, vel herba simili graminis. Plinius de junco aromatico & calamo: *Sanè enim dicamus & de junco, quamvis alio herbis dicato volumine, quoniam tamen hec unguentorum materia tractatur. Nihil ergo à ceteris sui generis differunt aspectu, sed calamus præstantior aspectu*. Quantum gramen à junco differt, tantum squinanthum ab antiquorum junco. Nec obstat nomen, quod idem in utroque. Scribit idem Plinius, tradere quosdam & in Campania inveniri juncum illum. Non herbam sanè istam sive *paleam Meccensem* & Arabicam, sed juncum genuinum ex juncorum genere. Quod enim hoc tempore habetur, nihil habet ex *χόινος*, utpote multis geniculis nodisque præferens

F

G

præferens cauliculos, & foliosum. Cyperum Romanos *juncum* etiam vocasse scio, sed quod magis hoc nominis mereat, cum natalibus, tum juncea caulis naturâ, quam hæc Arabica herba. Si quis autem sit, cui non credibile videatur *χοϊνόν* illum antiquorum *ἀρωμαλινόν*, ut hodie desideratur, ita olim quod defuisse haberi; is cogitet quam multas species priscis cognitatas jam pridem amiserimus, transcriptis earum nominibus ad alia genera, quæ nihil cum illis cognatum habent. Calamus junco affinis eundem cum illo exitum fecit. Sexcenti plus sunt anni, cum Græcia vero calamo aromatico careret, & pro eo utitur acoro. Unde & passim in eorum Lexicis medicinalibus, *κάλανος ἀρωμαλινός*, & *ἀκρόρον*; & vicissim, *ἀκρόρον*, *κάλανος ἀρωμαλινός*, alterum altero expositum invenitur. Ut scias autem, quanta hominum prisco ævo licentia fuerit in permutandis nominibus, ecce tibi ex Græcis, qui sio aquatico, quod & *laver* & *iberulam* dixere quidam ex Latio, nomen junci odorati imposuerint. Glossæ Græco-

A rum: *Σίον* & *ἐν ὕδασι χοϊνόν ἀρωματική*. Neophytus monachus in Herbario, quod ex Dioscoride & aliis concinnavit: *Σίον* & *ἐν ὕδασι*, οἱ δὲ *ἀρωμαλινός* *ἐν ὕδασι*, οἱ δὲ *χοϊνόν ἀρωματική*, οἱ δὲ *ἀκρόρον*. *Ἰνδὸν* magis distat à sio aquatico juncus odoratus antiquus, quam ab illo Arabico gramine, quod hodie & olim nomen ejus vicemque sustinet. Profecto nemo potest contendere eundem esse *χοϊνόν* Theophrasti cum *χοϊνός* *ἀνθε* vel *sqüinantho* posteriorum, quin stupendæ supinitatis arguat, tum Theophrastum ipsum tum alios veterum, qui *χοϊνόν* illum suum odoratum nobis tradunt ex juncorum genere, prorsus illis consimilem, sine foliis, sine flore. Sed quod protinus subjiciam exemplum de duobus Indici folii generibus, sub uno malabathri nomine ab omni antiquo Græciæ Latiniq; ævo comprehensis; minus mirum faciet videri, quod hæc tradimus de junci quodam genere odorati, & graminis æque odorati altero genere sub eadem appellationem inclusis & confusis.

CAPUT LXXXVII.

De calamo aromatico.

Calamum aromaticum vocant officinæ, quod est legitimum antiquorum acorum. Nec id diffidentur Græci recentiores, qui *ἀκρόρον* passim interpretantur *κάλανος ἀρωμαλινός*, ut in Exercitationibus docemus. Arabes ea voce nuncupant, quæ Græcam significationem exprimit: vocant enim,

القصب الذريرة *casab aldarira*. Quod sonat calamum odoratum vel aromaticum. Avisena absolute etiam appellat *ذريرة* *darira*, id est, aro-

maticum vel aroma absque substantivo *قصب*

casab, quod calamum significat. Separatum de eo habet capitulum in littera *dh*al sub nomine *darira*. Auctor Anonymus de vita Alexandri Græcus π ἀρωμαλινόν eodem sensu videtur usurpasse καὶ ἐξοχὴν pro calamo aromatico: π ἀρωμαλινόν π λεπτόν π Ἰνδόν. Illud Arabicum *ذريرة* *darira* videtur deductum ex Hebraico *דור* *deror*. Speciebus aromaticis interdum adplicatur, ut *מור דור* *mor deror*, myrrha deror. Aromaticam interpretantur. Sed *דור* propriè libertatem significat. Unde *mor deror* quasi myrrham libertatis sonat. Quod de sincera ac pura myrrha accipendum. Francam myrrham vulgo diceremus. Nam *francum* pro libero vocamus. Hinc eam vocem omnibus ferè rebus accommodamus, quæ in suo genere optimæ sunt. Fructus qui satum proveniunt hoc nomine discernimus ab agrestibus. Sativi quippe meliores. In generibus quoque arborum & herbarum distinguendis *franca* appellamus optima quæque ac mitiora. Græci *ἀληθινά* vocant. Ut *κιννάμωμον ἀληθινόν*, *ξύδον ἀληθινόν*, *πρόφυτον ἀληθινόν* Xenophonti & similia. Liberi homines sunt ac vocantur minimè ficti fucatique, simplices & aperti, verique, qui quod sentiunt liberè loquuntur. Inde & liberum pro vero, quod Græcis *ἀληθινόν* & *πιστόν*. Sic *myrrha deror* est *ἀληθινή μύρρα*, ἢ *πιστή*. Ex Hebraico *deror*, quod libertatem denotat *פריהו* Arabicum *darira* & *ἀληθινόν*. Unde *casab darira* *κάλανος ἀληθινός*. Quod καὶ ἐξοχὴν de aromatico intelligendum. Nam

κάλανος interdum absolute vocant, Græci pariter Latinique calamum odoratum. Sic *κιννάμωμον ἀληθινόν* pro optimo de quo infra. Planta est, quæ in Ægypti palustribus nascitur, descripta Prospero Alpino in Exoticis: quam Ægyptii *casab aldarira* appellant eodem nomine quo calamum aromaticum, quæ & calami aromatici vice usurpatur inde loci medicis. Qui tamen non est verus ac legitimus calamus aromaticus, quem extra Indiam nasci non tradunt auctores, etsi *Alexandrinum calamum* nominet Celsus. Theophrastus etiam in Syria crescere affirmat. Quod falsum est. De variis ejus appellationibus vide Garciam ab Horto, apud quem legitur Arabibus dici *casab* & *aldirira*. Item *casab* & *derira*. Quod mendum typographi non est, aut error auctoris, ut censet Vir eruditissimus, sed certum est *darira* simpliciter ab Avisena vocari hunc calamum. Nec alienum est *casab* etiam ab iisdem Arabibus nuncupari absque epithero, cum Latini sæpe *calamum* & Græci *κάλανος* similiter appellant absque adjectione odorati vel aromatici, ut & *χοϊνόν* de juncu odorato. Inde error Avisenæ, qui utrumque juncum, communem & odoratum, eodem capite ac tractatu comprehendit. De quo infra. Quia autem in generibus aromaticum, quæ maximè sincera sunt, ea optimè fragrantia & maximè odorata, hinc Arabes vocem *ذريرة* ad alia si fortè aromatica & suaveolentia transtulerunt, si modo de alio aromate quam de calamo odorato hoc vocabulum usurparunt. Non omitam hunc ipsum calamum nomine Arabico apud Charitonem scriptum repperiri, κασιβ ἐδδέρει. Quod melius, atque ita omnino scribendum, non *casab elderire* aut *alderire*. Nam π lam in articulo *ال* cum sequitur

littera solaris mutatur in eam: ut *الدين* *eddin* vel addin judicium non *eldin* vel *aldin*. Sic *casab adderire* pronuntiandum: pro illo autem *casabedderire*, quasi una sit dictio. Græci *βεβαρβαρωμένοι* & Turcæ in officinis Aromatariorum Constantinopolis dicunt *κασιβεδδέρει*, quia π e in s mutant. Sic *βεβαρβэд* pro *πεβαρβэд*, & *τερεт* pro *περεт*, & *Зелена* pro *Gielenar*.

De Malabathro.

Malabathrum ex Græcis Latinisque scriptoribus satis notum. Latini *folium* absolute nominant. Unde *foliatum unguentum*. Græcis quoque φύλλον ex quo φύλλον μύρον idem ac μαλαβάθρον. Arabes pariter ساج sadhegi. Quæ vox folium illis propriè significat. Alia herba est quæ φύλλον Dioscoridi nuncupatur. Hanc Herbarius Arabs apud Dioscoridem ساج vocitat absque ullo puncto, id est *sadeg*. At malabathrum non modo *folium* καὶ ἐξοχὴν, sed etiam *folium Indicum* & *Barbaricum* quidam dixerunt, Græci φύλλον Ἰνδὸν & Ἰνδικόν. Ita passim apud Myrepsum, in Dynamero parvo & aliorum Græcorum præcipue recentium scriptis indigitatur. Arabes quoque interdum ساج الهندي *Sadhegi Albendi* vocant, id est folium Indicum. In hoc autem pæne omnis antiquitas Græciæ ac Latii conspiravit auctorum, ut *malabathrum* & *folium Indicum* una eademque res esset. Atqui certius vel eo quod est certissimum hæc duo folia differre, & malabathrum quidem esse Arabum *tembul*, قنبول & vulgatum *betel*.

Folium vero Indum vel absolute folium ab Arabibus dici *sadhegi*. Hæc duo clare distinguunt Arabes folium betre vel folium betel, quod *tembul* appellant & folium Indum quod apud eos nomen habet *sadhegi* id est folium. Sic enim καὶ ἐξοχὴν à Græcis pariter Latinisque dici meruit. Non defuere tamen hac ætate qui pertenderint folium betel & folium Indum esse idem, quos satis superque alii refutarunt. Hoc eo dico ne quis miretur antiquos ista minime discrevisse. Malabathrum veterum folio betre potius responderet quam folio Indo. Immo nihil verius quam malabathrum esse folium betre sive *tembul*. Indi tamen *tamalapatra* hodie nominant, si fides Garcie, non folium betre sed folium Indum à quo videtur deducta vox Græca Μαλάβαθρον, nisi Indi hanc ex antiquo appellationem retinuerunt, quam didicerant per commercium Græcorum & Alexandrinorum institorum. Auctor Peripli maris Erythræi calamos folii malabathrini πέτρης appellatos dicit ab ipsis barbaris: καὶ ἐξινιάσκοντες τὰς καλάμους τὰς λεγομένας Πέτρης ὅτι λεπτόν ὁπιδιπλώσκοντες πρὶ φύλλα καὶ σφαγεοειδῆ πιῖντες δειρῶσι τῆς ἀπὸ τῶν καλάμων ἵνεσι. Utque hodie servant hoc vocabulum & betre vocant ipsum folium. Custodiunt & morem eundem duplicandi & complicandi hujus folii priusquam mandant. Quin & sic complicatum præparatumque donant abeuntibus amicis. Folium betre costas sive fibras habet duriores per longitudinem excurrentes quas ungue pollicis acuto eximunt. Hi sunt κάλαμοι apud auctorem Peripli & ἵνες καλάμων quas eximebant etiam olim barbari, & quibus convolutum & complicatum ipsum folium perforabant. Hac forma pilulæ conglobatum in externas regiones ferebatur. Hinc μαλάβαθρον σφαγεῖον Græci passim nominant. Marcellus Empiricus cap. xxvi. *Folii fertulam* & *coronam*, & *spharam* appellat, qui ex aliorum more Folium absolute dictum cum malabathro confundit. Hinc *Folium Catasphæron* dicitur in notissima lege de Publicanis, qua aromaticæ & externæ species quæ in Romanum orbem ex India & Arabia importabantur, enumerantur. In qua *Folium Barbaricum* seorsim nominatur quod idem est cum Indico, ac diversum à malabathro sive folio Catasphæro quod in pilulam convolvi solitum erat. Ut hinc tibi constet fuisse & inter ve-

A teres qui distinxerint inter malabathrum & folium, Indicum, cum utrumque passim ab auctoribus priscis unum idemque perhibeatur. Ab illa folii Malabathrini σφαγεοειδῆ ac globali forma tum quod *Syrium* ut reliqua omnia aromata sæpenumero diceretur, fuere qui prodiderint malabathrum arborem in Syria nasci, folio convolutum. Horum sententiam refert Plinius lib. xii. Quod folium sic convolutum adferretur, putarunt nonnulli ita nasci. *Folium* proprie dictum à malabathro distinguit Plinius, quia folium illud Nardi Indicæ folium esse sibi persuasum habuit. Hoc etiam multi credidere tam ex Græcis quam ex Latinis omnis ævi. Quæ ideo recepta plerisque persuasio, quia nardi odorem præferret. Hoc de folio Indo quod *sadegi* Arabibus dicitur, non de folio betre hodie produnt, odoris esse suavissimi & nardi spicam referentis non tamen æque vehementis ut est nardus. At Dioscorides hoc idem de Malabathro tradit: Μαλάβαθρον ἐνίοις ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τῆς Ἰνδικῆς νάρδε φύλλον, παναίμερος ὑπὸ τῆς αἵτης ὁσμῆς ἐμφερέας. Hæc omnia quæ de malabathro habet **C** Dioscorides rettulit Avicenna sub titulo *Sadegi* quod est folium Indum diversum omnino à malabathro, quando ex his quæ hoc loco & alibi in exercitationibus diximus satis claret malabathrum esse folium Betre sive *tembul*. Plinius de malabathro quod rectè à folio absolute dicto separat, scabrum esse scribit & quodam salis gustu. Id convenit folio *Tembul* sive Betre, quod amarum gustu tradunt, & cum calce & Arecca præparari solitum ab ipsis Indis & convolvi. Addit mox idem saporem nardi sub lingua dare cum editur. Quod **D** folio Indo magis congruit, cui nardi odorem saporemque omnes tribuunt. Idem Plinius *Folium* describens, quod vult esse Nardi Indicæ folium, de ejus generibus ac differentiis ea explicat, quæ non possunt adpositè dici nisi de malabathro σφαγεοειδῆ cujus folia in pilulas convolvi moris erat. Ἀδρόσφαρον & μετρίσφαρον, & μικρόσφαρον, hæc tria genera recenset. Quæ totidem malabathri discrimina ex pilularum diversis modis recensentur ab auctore Peripli. Diversum tamen esse malabathrum à folio per ἀντονομασίαν sic appellato **E** annonæ amborum differentia eidem Plinio notata ex institorum atque officinarum relatione ostendit cap. xxvi. lib. xii. refert libram malabathri usque ad trecentos denarios pretio pervenisse. Hoc malabathrum de folio Indico intelligendum cui sapor & odor Nardi. Hoc Indis hodieque *Tamalabatra* dici ajunt. At cap. xii. ejusdem libri laudatissimo folio è minimis pilulis quod inde *μικρόσφαρον* appellatum, pretium in libram fuisse dicit denarios septuaginta quinque. Hic folium de communis Græcorum malabathri folio debes accipere, quod in pilulas complicabatur. Unde **F** μαλάβαθρον σφαγεῖον in Græcorum medicis scriptis sæpe occurrit. Sic permutatæ appellationes invicem, & altera in alterius locum sæpe transit penes auctores. Per hæc tamen facile colligas duo ista folia genera veteribus fuisse cognita, sub uno nomine vel sub gemino potius, quod unius vicem modo ad hoc modo ad illud genus exprimendum obtrinit, incerta vagatione. Cæterum eò facilius ignoscendum veteribus qui confuderunt, quod hodie quoque reperiantur in hac luce rerum, patefacto navigationibus ac calcato externo orbe, **G** idem utrumque esse statuunt Folium *Tembul* & Folium Indum. Julius Scaliger in ea sententia libri contra Cardanum Exercit. cxlvi. qui *Tembul* & Folium Indum asserit idem & citrei mali folio simile tradit. Quod de folio Indo verum, de *Tembul*

Tembul falsum. Amatus Lusitanus in eodem errore, & alii plures. Quin etiam Garcias de se fatetur huius etiam fuisse sententiam, priusquam in Indiam appelleret, qui tamen non cavit ab errore de quo admonet, sed in alio genere. Nomine quippe ea distinguit, re ipsa facit eadem. Nam folium Betre sive Tembul simile mali medicæ folio dicit. Quod de Folio propriè dicto, sive folio Indo non de Tembul affirmatur. Folium vero Tembul adeo indiscretæ similitudinis esse cum folio piperis omnes confirmant, ut nisi admotum propius utrumque & inter se ex proximo comparatum vix dignosci queat. Plantæ quoque utriusque multum de facie cognatæ & pari modo arbores adfatas scandunt. Auctor Peripli malabathri folia vitigineis similia videtur tradere ὠμαμπελίων ὡς ἀπὸ πηλίου. Quod instar etsi ex toto non congruat, non longe tamen abscedit. Saltem propius accedit ad hanc imaginem quam folium Indum, quod effigie traditur mali medicæ per extremitatem tantum angustius. At folium Tembul à recentioribus describitur convolvuli modo sese implicans arboribus à quibus sustinetur, cum compari pæne folio. Quod adminiculo eget ad sustinendum se, ex eo videtur nata opinio quorundam veterum prodentium folium ejus innatare aquis stantibus more lentis palustris. Ut folium betre convolvuli folio simile narratur, ita & piperis folium eidem convolvuli folio comparat Geographus Nubiensis in septima parte secundi climatis. Longiora tamen piperis folia facit quam convolvuli.

Vocat ἁλλεβλάβ alleblab. De convolvulo majore qui volubilis major dicitur barbaris, intelligendum. Fafeolum vertit Scaliger. Sed Fafeolos Arabes nominant لوبيا lubia; ex Græca voce λόβια. De quibus

supra. Nec tamen nego Fafeolorum plantam vocari posse leblab, quandoquidem Arabes plantam omnem quæcumque circa aliam convolvitur hoc nomine appellant. De quo infra. Scribit Avisena folii Indi folia & calamos esse sicut Sane-sefram, in Arabico est,

الساففرم alsahefram. Sed omnino legendum :

الشاحسفرم alschesefram vel alxahesefram. Hæc eadem est planta cui stipites dictamni idem assimilat. Alschesefram apud Alpagum scribitur. Garcias saisi-fram legit, & malè quasi ex verbis Avisenæ refert. Folium Indum iisdem cum nardo facultatibus præditum esse, ac folia habere saisi-fram. Non tantum folia sed stipites sive Thyrsos habere similes dicit Avi-

sena, & in Arabico est قصبان id est, calami vel

thyrsi. Falso etiam Garcias ibi asserit nihil Arabes de hoc folio in litteras misisse quod non è Græcis sumperint. Istud quidem de calamis xahesefram quibus folii thyrsos comparavit, non opinor à Græcis habuit, qui nihil de eo dixerunt. Perperam apud Serapionem cap. LXXIII. puto legi scexabram pro schesefram, & eandem herbam debere intelligi. Ocimum è Carmania interpretatur, & ocimum caryophyllatum ab odore caryophyllorum. Aliam herbam sic etiamnum vulgo exponunt quæ Avisenæ dicitur in vulgata versione salamamischi. Quod erratum Typographorum arbitror, cum scripsisset auctor salaniamiski. Jota cum Nun facile coaluit in litteram M. Arabice est

فالانجيمسك falangiemusch quasi dicas falangie muscatum ab odore musci. Cæterum apud Avisenam in Arabicis non legitur hoc falangiemusch esse ocimum caryophyllatum aut odorem habere caryophylli, sed tantum magis esse temperatum & minus siccum quam sampsuchum aut serpyllum. Apud Serapionem scribitur Felengemisch, & interpretatur ocimum caryophyllatum ac distinguit à vulgari & communi ocimo

quod Arabicè dicitur بداروژ bedarugi. Idem ergo erit xahesefram cum falangiemusch siquidem illud est quoque caryophyllatum ocimum ut volunt interpre-

tes. Sane per vocem xahesefram βασιλικὸν Græcorum videntur exprimere voluisse Arabes. Nam composita illa dictio ex شاه xah quod Persice regem

significat & سفرم, vel سجرم sefram vel sebram.

Utroque quippe modo scriptum reperitur. Quod quaerendum quid sit. Notavit Alpagus scribi in libro Alchuin Arabico vocabulum illud odoris regalis habere significationem. At illud sefram pro odore ex

Græco ὄσφρη quod est ὄσφρησις. Sed & سفر spirare, flare, unde سفارة fistula quæ inspiratur. Scri-

bitur tamen per Sad non per Sim. An ex Hebraico כתר corona vel sertum vel cidaris, quasi regiam coronam dixeris quæ ex hoc genere ocimi fieret plerumque ob egregium ejus odorem. Unde & βασιλικὸν Græci dixerunt. Cidares autem & coronæ regiae ex pretiosis aromatis fiebant : Hesychius : κίδαρις

πῶλον βασιλικός, ὃν καὶ πάρεον καλεῖσιν, ἐστὶ δὲ ἐκ σμύρνης καὶ λαβύζης· καὶ δὲ λαβύζης ἐστὶ πολυήμοτιος καὶ τῆς σμύρνης καὶ ὄζει ἡδίστην, καὶ θυμίαμα ἐστὶ καλίστην ὡς βασιλεῖ· ἐκ τούτων καὶ κίδαρις πάλαιον. Quod κίδαρις etiam dici adnotat ibidem Hesychius originem melius vocis indicat ex Hebraico כתר. Pari porro exemplo Melitotos Græcorum Arabice dicitur, الكليل الملك achlil alme-

lech, id est, corona regis. Ita μελίλων Dioscoridis Avisena vocat & Herbarius Arabs in antiquo codice. Vitiose apud Prosperum Alpinum legitur alchimelech pro acil melech ubi de Ægyptio meliloto tractat. Ita ergo & xahesefram ocimum caryophyllatum quasi corona regis. Sed tsephirah pro corona per Tzade scribitur quod respondet Arabico Sad. Verius fortasse ex Græco mutatos illud Scebram vel Sebram. Illud indicio est quod modo per Fe modo per Be hanc vocem scribant. Sebram

inquam aut sefram. Solemne autem illis est Græcorum π interdu in Fe mutare ut πλάστον, φράσιον, interdu in Be ut πάλος, βαυλος, & similia sexcenta. Genus est Tithymalli quod Græcis ὄξύπερον dictum, Latinis barbaris esula ab esu. Hoc Arabes dixerunt شجر scebram

ab illa voce Græca ὄξύπερον quæ significat quidquid ex aceto editur. Unde ὄξύπεροι διωόμενοι medicis antiquis, & oxyporum moretum Columellæ. Ocimum quoque inter condimentarias herbas apud veteres ut hodieque in usu. Quod & ὄξύπερον propriam appellationem ea de causa sibi magis ex merito vindicavit quod aceto inspergeretur in ipso sat ut citius veniret. Palladius in Octobri: Ocimum quoque etiam nunc seremus quod citius fertur nasci hoc tempore si aceti imbre spargatur infuso. Inde Arabibus quoque appellatum شجرم aut شجرم

sebram aut sefram ex ὄξύπερον voce deflexa. Inde xahesefram شاهسفرم βασιλικὸν ὄξύπερον. Interpres Serapionis ita legisse videtur qui habet scexebam. Apud

Avisenam capite de Dictamno legitur الساففرم alxahesefram. Sic enim scribendum. Ubi tamen vetus interpres scripsit alsahefram & sic habetur scriptum capite de folio Indo, ubi folium Indum ramis ac thyrsis similem facit alxahesefram. De quo viderint Herbarii. Tale oportet fuerit Ocimum Carmanicum quod sic propriè appellabatur teste Serapione. Quod autem liber Alchuin odorem regalem interpretatur, id etiam convenit nomini βαλσαμὸν Græcorum sonatque odorem regium, quasi βαλ-σαμ baalsam, id Arabice etiam diceretur بالسم baalsam id est un-

guentum vel aroma dominantis. Ipsi Balsamum dicunt بالسان balsan ex Græco βάλαμον. Balensan vocari ab Ægyptiis tradit Alpinus. Vox vetus Phrygum

basanum, interdu in Be ut πάλος, βαυλος, & similia sexcenta. Genus est Tithymalli quod Græcis ὄξύπερον dictum, Latinis barbaris esula ab esu. Hoc Arabes dixerunt شجر scebram

ab illa voce Græca ὄξύπερον quæ significat quidquid ex aceto editur. Unde ὄξύπεροι διωόμενοι medicis antiquis, & oxyporum moretum Columellæ. Ocimum quoque inter condimentarias herbas apud veteres ut hodieque in usu. Quod & ὄξύπερον propriam appellationem ea de causa sibi magis ex merito vindicavit quod aceto inspergeretur in ipso sat ut citius veniret. Palladius in Octobri: Ocimum quoque etiam nunc seremus quod citius fertur nasci hoc tempore si aceti imbre spargatur infuso. Inde Arabibus quoque appellatum شجرم aut شجرم

sebram aut sefram ex ὄξύπερον voce deflexa. Inde xahesefram شاهسفرم βασιλικὸν ὄξύπερον. Interpres Serapionis ita legisse videtur qui habet scexebam. Apud

Avisenam capite de Dictamno legitur الساففرم alxahesefram. Sic enim scribendum. Ubi tamen vetus interpres scripsit alsahefram & sic habetur scriptum capite de folio Indo, ubi folium Indum ramis ac thyrsis similem facit alxahesefram. De quo viderint Herbarii. Tale oportet fuerit Ocimum Carmanicum quod sic propriè appellabatur teste Serapione. Quod autem liber Alchuin odorem regalem interpretatur, id etiam convenit nomini βαλσαμὸν Græcorum sonatque odorem regium, quasi βαλ-σαμ baalsam, id Arabice etiam diceretur بالسم baalsam id est un-

guentum vel aroma dominantis. Ipsi Balsamum dicunt بالسان balsan ex Græco βάλαμον. Balensan vocari ab Ægyptiis tradit Alpinus. Vox vetus Phrygum

basanum, interdu in Be ut πάλος, βαυλος, & similia sexcenta. Genus est Tithymalli quod Græcis ὄξύπερον dictum, Latinis barbaris esula ab esu. Hoc Arabes dixerunt شجر scebram

ab illa voce Græca ὄξύπερον quæ significat quidquid ex aceto editur. Unde ὄξύπεροι διωόμενοι medicis antiquis, & oxyporum moretum Columellæ. Ocimum quoque inter condimentarias herbas apud veteres ut hodieque in usu. Quod & ὄξύπερον propriam appellationem ea de causa sibi magis ex merito vindicavit quod aceto inspergeretur in ipso sat ut citius veniret. Palladius in Octobri: Ocimum quoque etiam nunc seremus quod citius fertur nasci hoc tempore si aceti imbre spargatur infuso. Inde Arabibus quoque appellatum شجرم aut شجرم

sebram aut sefram ex ὄξύπερον voce deflexa. Inde xahesefram شاهسفرم βασιλικὸν ὄξύπερον. Interpres Serapionis ita legisse videtur qui habet scexebam. Apud Avisenam capite de Dictamno legitur الساففرم alxahesefram. Sic enim scribendum. Ubi tamen vetus interpres scripsit alsahefram & sic habetur scriptum capite de folio Indo, ubi folium Indum ramis ac thyrsis similem facit alxahesefram. De quo viderint Herbarii. Tale oportet fuerit Ocimum Carmanicum quod sic propriè appellabatur teste Serapione. Quod autem liber Alchuin odorem regalem interpretatur, id etiam convenit nomini βαλσαμὸν Græcorum sonatque odorem regium, quasi βαλ-σαμ baalsam, id Arabice etiam diceretur بالسم baalsam id est un-

guentum vel aroma dominantis. Ipsi Balsamum dicunt بالسان balsan ex Græco βάλαμον. Balensan vocari ab Ægyptiis tradit Alpinus. Vox vetus Phrygum

gum qua & Græci veteres Tragici usi βαλάν pro rege quam ex illo Hebraico לָבָן deductam liquet. Linguam priscorum Phrygum & Armeniorum eam dedisse prodit Strabo. Sed hæc obiter. Persequamur de Folio. Scribit Garcias veluti ex Avifena, nonnullos existimasse, foliis *golfan* esse simile. Nescio unde extricaverit illud *golfan*. Nihil tale in Avifena Arabico, quo quosdam putasse folia esse *الناردون* *alnardin*, id est, nardi. Verba Dioscoridis transtulit ad litteram eo loco Avifena, μα-

A *λάβανον* ἐν τοῖς ὑπολαμβάνουσιν ἐναι τῆς ἰνδικῆς νάρδος. Eam *nardin*, id est, nardum absolute vocavit Avifena duobis locis eo capite. Clusius pro *golfan* in sua versione Garcias reddidit nymphæam nescio quid sequutus. Arabes ὄρμινον Græcorum vocant *giolban* vel *guilben* *جالبان* quod accedit ad illud *golfan*. Quod quid sit prorsus ignoro. Sed hoc scio quidquid sit nihil ad historiam Folii pertinere. Miror esse quibus idoneus auctor videtur ille Garcias, quem ego comperi fallacissimum ac vanissimum in plerisque.

C A P U T LXXXVIII.

De costo.

CUm folio costum junxit Plinius. Ea propter & illi hoc subungere visum est. Non possum autem mihi persuadere *Costum* id genus quod sic vocatur hodie in officinis, & quo uno quasi legitimo sunt usæ ab aliquot centum annis retro, eodem genere contineri cum veterum costo. Nimis multa diffident quam ut queant invicem conciliari. Græci Latini-que auctores qui ante quingentos annos & infra de re medica aliquid composuere, duo genera costi passim commemorant, dulce & amarum. *Κόστη γλυκὴ* & *πικρὴ* ubique obvia mentio in scriptis medicinalibus & Glossis Græcorum. Macer Pseudonymus tractatu de speciebus exoticis:

Costi sunt gemina species, gravis una rubensque

Est & amara nimis: hac Indica dicitur esse.

Alteram vero levius nec amara, colore sed albo.

Glossæ Græcorum medicæ *κόστην γλυκὴν* interpretantur Arabicum: *Κόστη γλυκὴς ὁ ἐξ Ἀραβίας*. Macro Indicum costum amarum est in primis. Sic dulce costum esset Arabicum, amarum Indicum. Sed ecce costum etiam Indicum esse dulce apud Geographum Nubiensem in decima parte climatis tertii. Ad ripas cujusdam fluminis Indici *menhar* dicti prope fines Sinensium arbores agallochi nasci tradit & costum dulce. *القسط الحلو* *alcost alholu*.

Quod sonat costum dulce. Ut mirer potuisse quosdam de stacte interpretari quæ nihil habet cum costo commune. Certum est autem Arabes costum vocare *كاست* *cost*. At costum dulce non eo sensu dicitur

quo barbaris *assa dulcis* pro odorata. Hic dulcis ad olfactum refertur, ibi in costo, ad gustum, ut vocabula Arabica in utroque demonstrant. Ab illo

cognomine costi *حلو*, dulciariæ confectiones quæ

γλυκύσματα Græcis vocantur, ut sunt Placentæ & omnia mellita pemmata, *حلوات*. Miror etiam

in Lexico Raphelengii *cost* exprimi stacten. Quidam Hebraicum *קס* quod est casia de costo interpretati sunt. ut Saadias. In Malaca ubi plurimus est usus *puchi* vocari tradit Garcias, & inde in Sinarum regionem deferri. Gustu esse nec amaro nec dulci idem scribit. Atqui Auctor Nubiensis genus costi fuisse indicat quod cognominaretur dulce à gustu quem exhibet talem. Sic Græci recentiores passim in suis scriptis *κόστη πικρὴ καὶ γλυκὴ* meminerunt. Ut apud Charitonem *καὶ κάκιστον, καὶ κέσσην γλυκὴ καὶ μακροπέπερα*. Et alibi: *κόστην πικρὴν κέσσην γλυκὴν*. Et sic apud alios. Indici costi & Arabici mentio apud Dioscoridem, item Syriaci, sed nulla amaritudinis aut dulcedinis in quolibet eorum genere distinctione. Quin immo levem admodum amaritiem costo inesse tradit Galeno, nec ullum genus dulce facit. Luce itaque liquida clarius, non esse costum veterum quod costum vocant officinæ, quorum alterum dulce, amarum alterum. Garcias costum quod

hodieque Arabibus hoc nomen servat, *cost* vocantibus, sambuci effigie esse tradit & arbuti aut juniperi magnitudine, florem odoratum proferre; præstare autem qui intus candidus est, cortice cinereo, gustu nec dulci nec amaro. Non docet Garcias utrum ligni an radicis usus sit. Immo innuere videtur lignum adsumi. De radice nihil etiam Dioscorides, sed cum dicat adulterari solitum radicibus helenii commageni, radicem esse costum non obscure significat. Præterea cum in piperis historia tradit piperis radicem similem esse costo, planè innuit costum esse radicem. *ἔοικε μὲν τοῖς κόστω ἢ τῷ πεπέρωσι ἔστι*. Plinius folius radicis utilitatem in costo asserit, reliquo frutice inutili. *Radix & folium Indis & maximo pretio*. Radix costi gustu fervens, odore eximio, frutice alias inutili. Duo genera facit, nigrum & candicans, utrumque Indicum. Dioscoridi, Arabicum candicans, nigrum Indicum. Auctor Peripli inter alias merces Indicas quæ ex emporio Indiæ Barbarico advehebantur & *κόστην* nominat: *ἀνθοφορὶς τε καὶ κόστω, βδέλλα, λύκιον, νάρδος*. Costum illud Indicum nigrum est Plinio ac Dioscoridi, quod non potest esse idem cum costo descripto à Garcia, cujus cortex cinerei coloris cum intus sit candidum. Sed nec candidum Dioscoridis aut Plinii costum idem videri queat cum illo Garcias. Candidum simpliciter esse dicunt, in exteriori nempe parte. Præstare costi veterum radix fuit. Theophrastus de odoribus: *τὸ ἀμαρξικόν ἐν τῇ κόστω, τὸ πρὸς ὀνομαζομένην ἔστι*. Costum Garcias arboris ramus & lignum cum suo cortice. Nihil simile. Multo minus fuerit costum officinarum dulci & amaro discretum, quorum alterum rubrum, alterum candidum. Costo suo veteres usi ad aromata & thymiamata, idque in ara incendebant haud secus ac tura. Propertius:

Costum molle date, & blandi mihi turis honores. Plinius lib. xxii. cap. xxiv. *Odorum causa unguentorumque, & deliciarum si placet, etiam superstitionis gratia emantur, quoniam ture supplicamus & costo*. Ex his constare opinor costum nunc vocari *ὀμωύπας* eam speciem quæ prorsus alia sit ab antiquorum costo. Garcias ab Horto refert costi arborem ab his qui viderunt describi sambuci effigie & arbuti aut azimbri magnitudine, flore odorato. Scaliger in castigationibus ad Garcian notat ad hunc locum nescire se an *azimbro* sit *azimiar*, hoc est buxo. Nam ita omnino esse apud Avifenam ex Dioscoride, similis est *buxo*. Immo tota res diversa, vocabula non eadem, nihil prorsus simile. Garcias tradit costi arborem, de costo autem hodierno loquitur quod omnino diversum ab antiquo, esse sambuci effigie, magnitudinem autem arbuti aut azimbri. Dioscorides vero scribit ex tribus costi generibus quæ radices sunt, Syriacum buxi colore esse. Hoc transtulit ad verbum Avifena. Nulla igitur cognatio *azimbri* Garcias cum *azimiar* Avifenæ. Sed nec *azimiar* pro buxo apud Avifenam legitur, ut asserit Scaliger, qui suis oculis non videtur hic usus. Vetus interpres Carmo- nensis habet, *est similis alsemfar, id est buxo*. In editione

editione Arabica scribitur *الاسمين* *alfermar*. Pro

quo legisse videtur Gerardus *الاسمين*. Alicubi

etiam legi *الاسمين* *alfermar* pro buxo. Quod ne-

scio an sincerum sit. In antiquo Lexico Latino-

Arabico invenitur *بقس* *buxus*. Quæ vox ex

Græco *πύξ*. Nam in Græcorum sæpe mutant

in Be, dum *Betrus* & *Bantus* dicunt. Judæi magistri

voce illa Arabica exponunt Hebraicam *בשם* quam

& similiter Hyeronimus buxum reddidit. At Gar-

cias *azimbro* est juniperus, qui & *zimbro* dicitur

Lusitanis. Mirum porro antiquos Arabes ut Se-

rapionem & Avisenam distinctionis illius qua co-

stum in dulce & amarum dividitur non meminisse,

sed omnia quæ de costo præscripserunt è Dio-

scoride sumpsisse quasi idem esset costum quo tum

utebantur cum Græcorum veteri. Serapio præci-

puè nihil habet quod non ex Græco auctore tran-

scripserit. Avisenam quædam interpolat. Dioscori-

des tria genera costi recenset, Arabicum, Indi-

cum & Syriacum, quæ & coloribus discrevit.

Nam Arabicum album facit, Indicum nigrum,

Syriacum buxei coloris. Avisenam de Arabico qui-

dem dicit album esse, sed ad rubedinem sive ci-

trinum colorem vergere. Quod interpretis omisit.

Macer ex duobus costi generibus Indicum rubens

statuit quod & amarum facit. Avisenam Arabicum

rubet, Indicum nigrum est ut etiam habet Dio-

scorides, *κρότον καὶ μέλας, ὡς κόκκινον*. Pro quo a-

pud Avisenam est, *القسط*. Ergo ibi *القسط*

alcheta est ferula sive *κόκκινον*. Et ita hæc vox Græ-

ca in antiquo Dioscoride per Arabicam *القسط* *che-*

tha exponitur ab Herbario Arabe. Alii cucume-

rem interpretantur ut habes in Lexico. Addit etiam

Avisenam præter Dioscoridis sententiam de tertia spe-

cie eam habere odorem aloes. Nihil in Græcis

rale: *πύξ ἢ ἐστὶν ὁ Συριακὸς βαρύς, τὴν ἁρῶν πύ-*

ξώδης. Forte illud *βαρύς* ad odorem gravem &

ingratum rettulit qualis est in aloë. Dioscori-

des de pondere intellexit. Duo priora genera A-

rabicum & Indicum *κρότον* esse dixit, hoc tertium

grave dicit, & ponderosum. Addit & *πληκτικὴν*

A *τὴν ὁσμὴν* hanc tertiam speciem esse costi. Quod

non de malo ac gravi odore accipiendum, sed de

vehementi ac sensum feriente. Vide nunc differ-

rentiam veterum ac recentium costi. Arabicum

Dioscoridi præcipuum bonitate, album ac leve.

Indicum notæ secundæ, nigrum ac minime quo-

que ponderosum. Macro Pseudonymo Indicum

rubens & grave, alterum genus leve & album.

Hæc duo Neotericis costi genera tantum recensentur,

quæ alii in dulce & amarum disparant. Ter-

tia antiquis agnoscitur species Syriaca quam & Ro-

manam indigitat Avisenam, *الزومي* *Alrumi* quia

Syria pars Romani olim imperii à quo alienæ Ara-

bia & India. Jam illa maxime notabilis differen-

tia hodierni costi & veteris, quod radix hoc e-

rat, illud non radix. Nec puto hæc lapsos anti-

quos ut nescierint discernere visu radicem à li-

gno, præsertim cum tradat Dioscorides piperis ra-

dicem similem esse costo. Sunt quibus persuasum

est zedoariam communem esse ex costi anti-

quique generibus, quin. immo & primum genus

Arabicum Dioscoridi memoratum idem cum zedo-

aria velint. Multas quippe similes habere notas;

& zedoariam antiquis incognitam, nec nomine pro-

ditam quam forte sub costi appellatione noverint.

Sed his non assentior. Nam *κρότον* veteribus sem-

per pro aromate insigni habitus & odoris eximii

quod non habet zedoaria. Unde cum thure adole-

batur in aris, ut supra ostendimus. Hesychius:

κρότον ἀρώματι. At zedoaria medicamentum potius

quam aroma, sed de zedoaria & zerumber infra.

D Considerandum porro de costo an eadem possit

videri arbor ex qua suum veteres sumpserint, &

ex qua hodiernum sumitur. Radice sola videntur

usi veteres. Hodie magis lignum est in usu. Quid

prohibet ex eadem arbore utrumque ductum?

Sambuci effigiem habere costum scribit Garcias.

Quod *κρότον* tradit Dioscorides, & similitudinem

κόκκινον in eo agnoscit, non nimium longe re-

cedit à natura costi illius de quo tractat Garcias.

Et hoc fecerit differentiam quæ in colore cernitur

antiqui costi & nostri. Etenim non ejusdem co-

loris est lignum cum radice vel in eadem arbore;

verum hæc in medio relinquo. Hoc mihi suffi-

cit hæc ostendisse diversum esse costum quo uti-

tur hæc ætas ab eo quo usa est antiqua.

E

C A P U T

LXXXIX.

De nardo.

Q Uis ignorat nardum Indicam non ejusdem posse

generis constitui cum nardo Celtica, vel Cilissia

& montana? Quid enim tam facie dispar?

De effectu nihil dico. Nempe non hic facit con-

generes plantas. Montana nardus in Cilicia & Sy-

ria plurima, sine caule, sine flore, sine spica. Hæc

Syriaca nardus veteribus cognominata. Indica quo-

que nardus Syriaca appellata quod ex India in Sy-

riam deferretur, è Syria porro in reliquas Europæ

Asiæque regiones. Sic Syriacus calamus, Syriacum

malabathrum, Syriacus juncus, Syria myrrha, Syrium

thus, quas tamen omnes species in Syria non nasci

comperitum erat. *Σύελα λίβανος* Euripidi dicitur in

bacchis. *Σύελα σμύρνη*. Philodemo in epigrammate.

Hinc Archestratus apud Athenæum thus & myrrham

fructus Syriæ vocat.

καὶ σμύρνην λίβανον τε πρὸς μαλακὴν ὀπὶ πίφεον

βάπτει πανημέριον Σύελης δωδεκά καρπὸν.

Vera nardus Syriaca spicam non habuit: altera Sy-

riaca eademque Indica, habuit. Ex eo veteres au-

ctores passim spicam tribuunt. spica Syriacæ etiam

cum de nativa Syriæ nardo intelligunt. Pluribus

locis apud Scribonium Largum occurrit mentio

spica nardi Syriacæ. Meleager in Pancarpa poetarum

corona spicatam facit nardum Syriacam:

καὶ μὲν ἢ Σύελης σπικώτερον θύκατο κόκκινον.

Hæc cum videret Dioscorides vel alius fortasse eo

antiquior quem sequitur, commentus est joculari

cogitatione nardum Indicam, Syriacam quoque ap-

pellatam fuisse quod in quodam Indiæ monte na-

sceretur eo latere quo Syria prospectatur. Quod

ridiculum sanè est commentum, & tanto auctore

indignum. Sic duplex Syriaca nardus, nativa al-

tera Syriæ sine spica: altera Indica in Syriam de-

ferri solita, spicata. Hinc quod alterius erat pro-

prium, utriusque promiscuè commune esse voluerunt.

G Alia est vulgaris nardus quam quidam ex veteribus

nominarunt pseudonardum. Ea spica ab omnibus fere

hodie gentibus Europæis absolutè appellatur. Græci

quoque recentiores *σάχον* nuncuparunt. Atqui ve-

teres solam Indicam nardum sic vocant tam Græci

quam Latini. *νάρεος σάχων* & *nardi spicam*. Interdum

etiam *καὶ ἐξ ὅσων σάχων* & *spicam*. Macer vulgaris ca-

put habet inter species exoticas de spica: Eff

Esse gradu primo calidam siccamque periti
Testantur spicam, qua dicitur Indica nardus.

Spica igitur absolute de Indica. Cognomento addito alia nardi vocantur, ut Celtica spica apud eundem de Nardo Celtica:

Est nardi species, qua Celtica spica vocatur.

Hodie vero spica ut diximus, sola ea nardi species nominatur quem veteres pseudonardum indigitant. Eam Apicius nardi spicam disertè vocat, quo nomine solam Indicam nardum antiquis cognitam scimus. At nardum Indicam ipse vocat spicam Indicam. Nec enim aliter accipienda hæc ejus verba in Laterculo pigmentorum: costum, caryophyllum, spica Indica, Addena cardamomum, spica Nardi. Neophytus in Ἀντιβαρδαμίου σάχου ponere videtur pro vulgari spica ita absolute dicta, & νάρδος σάχου pro nardo Indica: ἀντὶ νάρδος σάχου, σάχου. Arabes nardum cujuscumque ferme generis

spicam vocant السنبيل alsimbel. Spicam sic nominant ex Hebraico שבליל vel שבליל. Inde & virginem in astris ob spicas quas manibus tenet vocarunt سنبلة simbalath id est spicariam, vel spicigeram.

Hoc de nardo generale nomen in plures species dividit Avifena. Ex his una est quam appellat الناردین alnardin. Nardum vel nardi spicam five nardum Indicam putes designasse. Hoc nomine vocatam docet nardum Romani orbis five Celticam. Quam & absolute nuncupat ناردین nardin, in littera

Nun, & explicat السنبيل الرومي alsimbel Al-rumi. De qua plura se dixisse admonet in littera Sin, capite de sembel, id est de spica. Vetus interpres Carmonensis semper pro nardin reddit nereiden. Videtur transposita una littera legisse in Arabico ناردین. Unde ipse fecit nereiden. Male in Lexico

vulgari ناردین nardin exponunt unguentum nardinum cum nardi sit species Avifenæ eademque cum nardo Romani orbis, quam vocat sembel Rumi id est spicam Romanensem, & sembel Alkeliti الاقلطي id est spicam Celticam. Legitur paulo infra الغليظ corruptè pro الاقليط Alkelit. Quod positum pro Alkelt. Sed Arabes sæpe vocales interferunt vocibus quas ex Græcia aut Latio mutuuntur, ubi duæ concurrunt consonantes. Unde & neriden potuerunt dicere pro νάρδον. Ubique tamen scribitur nardin. Quod ex Græco est νάρδον. Sic سبين

Sin pro Στον & lein pro λείον Græco لین. Hoc ipsum etiam ex idiomate recentioris Græciæ quæ νάρδον pro νάρδον, & μέλανιν pro μελάνιον. Non igitur unguentum nardinum significat sed nardum, Arabicum illud nardin, post paulo nardum montanam idem Avifena vocat الناردین جبالي alnardin Gebali. Et

in voce sadego nardum Indicam nominat الناردین الهندی alnardin albendi. At nardin absolute dictum pro nardo Romana vel Celtica ponit. Interpretes apud Avifenam duo tantum genera nardi faciunt, sic enim vertunt: Spica due species quarum una spica est Aromatica, & est spica avium; & altera est Nereiden & est spica Romana. Sic quoque interpres Serapionis qui omnia sumpsit ab Avifena: Sumbel est spica. Sunt ejus due species. Nam est quedam bona, & est Indica & est alia Romana, & est Celtica & est montana. Ridiculum cum tot species enumerentur duas esse duntaxat pronuntiare. Ex Dioscoride hoc sumpserunt apud quem legitur, νάρδος ἐστὶ δύο γένη. Sed ille

A eo capite nardum Indicam solam describit quam & in duo genera partitur. Postea diversis ac divisis capitibus de Celtica nardo & montana tractat. Avifena vero & post eum Serapio capite de spica omnia simul genera nardi complexi sunt. Non igitur duas solas species posuisse censendi cum longè plures recenseant. Nec sanè hoc dicit Arabica lectio quam non videntur assequuti interpretes. Ideo interpretationis loco inferuerunt quod Dioscorides de sola Indica nardo tradidit, ad explicandas omnes nardi species. Avifena spica nomine id est sembul nardum omne prosequitur. Exponit igitur quid sit spica & dicit esse ut in Arabico textu habetur,

B السنبيل سنبيلان سنبيل الطيب, alsimbel sembelen, sembel althib. Ad verbum id est, spica spicarum, spica odorata. Nullum hæc de duabus spicæ speciebus vestigium. Verbis illis definitionem spicæ, cum pro nardo absolute usurpatur, explicavit. Sembel Arabibus proprie spicam frumenti & quamlibet spicam notat: نارت' ἐξοχὴν vero nardi spicam significat. Hoc igitur expositurus Avifena spicam sic absolute sumptam, definit esse spicam spicarum, & spicam odoratam vel aromaticam. Noranda por-

C ro illa locutio السنبيل سنبيلان, alsimbel sembelin, spica spicarum, de excellentissima spica & per excellentiam sic vocata. Ita in sacris Mithræ πατῶν dicebatur, primus inter patres id est sacerdotes Mithriacos. Nam patres vocabantur. Sic ἡγεμόνων ἡγουμένων non aliud vult quam primum inter Episcopos, in numero parium eximium e-gregiumque. Eodem sensu & in veteri inscriptione consul consulum dicitur pro præstantissimo consule, & prædecessores suos successoresque dignitate antistans. In Idiotismo nostro vulgo bonum bonorum dicimus pro eximie bono. Nihil denique tritius isto loquendi modo. Ita ergo spica spicarum pro egregia spica & نارت' ἐξοχὴν hoc nomen spicæ promerita. Ea est spica aromatica five nardus, quam sembel althib vocat Avifena. Interpres Serapionis vertit spicam bonam, quia طيب thib bonum

significat; Unde طيبات, bona divitiæ. Pro aro-

E mate etiam fumitur totidem litteris, طيب. Inde sembel الطيب, spica aromatica. Ita etiam vocat affam odoratam quæ vulgo affa dulcis & opponitur affa foetida. حلتيت طيب halthith thib. Certe &

F bonum odorem Latini dicunt pro suavi & aromatico. De qua infra. Ubi exposuit Avifena nomen sembel, pro nardi spica quam & spicam odoratam, & spicam propriè & absolute dictam indicat, quasi spicarum omnium excellentissimam, species spicæ varias & appellationes differentes protinus subjicit, ut eam quam interpres reddit, spicam avium, & nardum, & spicam Rumi, & spicam Celticam. Deinde meminit spicæ Syriacæ & Indicæ. Quam primo loco memoravit, ea est spica avium interpreti. In Arabico est

سنبيل العصفير sembul alhasafir. Ad verbum est spica avium vel spica passerum. Sic usnan herbam vulgo appellatam perhibent خرو العصفير charn

G alhasafir id est stercus avium. Non video tamen quæ ratio sit hujus appellationis in nardi spica, ut avium dicatur spica aut passerum. Bellunenſis in Lexico usnen asafir album appellat, & interpretatur plenum fullonum album. Asafir non sunt fullones, sed passeres.

Fullo Arabibus dicitur قصار casar. Fullonibus quidem usui herba illa quæ vulgariter stercus hasafir id est avium dicebatur, non usnen asafir. Hoc nomen in singulari numero habet. حافور hasafir, vel hasafir. Quod

Quod & pro herbæ genere sumitur quam interpres Avisenæ barbare reddit *crocum hortulanum*. Hujus mentio apud Avisenam eo ipso capite de spica nardi, ubi nardum montanam foliis ac cauliculis similem esse tradit. *العصفور* *alhasafar*. Dioscorides

pro eo habet *ἐρύγγιον*. De nardo montana: *φύλλα δὲ καὶ καυλὸν ὁμοίων ἔχει τὸ ἐρύγγιον*. Ergo eryngium Græcorum Avisenæ dicitur *hasafar*. Peculiare caput extat apud eundem de *hasafar* in littera Ain serie vi. *عصفور*. Verus interpres reddidit de *croco hortulano* sive *cartamo*. Cerrè Hispani cartamum vocant *alacor*, quod videtur corruptum ex *alhasfor*. Nam Bellunenſis legit apud Avisenam *hasfor*, quasi in Arabico fuerit *عصفور*. Quod avem significat cum ita scribitur. Hic est *κάρταμος* Græcorum, quem Arabes etiam vocant *قارطم* *kartam*.

De quo speciale habetur capitulum apud Avisenam. *Crocum hortense* vulgo vocitant quia teste Dioscoride florem habet similem croco. At diversum eryngium ab hoc croco hortensi sive cartamo. Si eryngium est *hasafar* ut hęc voluit Avisenā, aliud erit *hasafar* quam cartamum, & male interpres Avisenæ qui crocum hortulanum tranſtulit, & *hasafar* cum cartamo confudit. Sanè distinctis capitibus utrumque tradidit Avisenā, cui tamen alioquin ſollemne res easdem quæ diversas habent appellationes diverſis locis reddere. Serapio eryngium vocat *karſahane* aut *darſahane*, quæ corrupta ſunt vocabula. *Tharikaan* apud Avisenam legitur, *طريقان*. Quod similem habere florem ſcribit croco hortulano. Ita etiam interpres reddit quod in Arabico est *العصفور* *tarifilon* etiam legit eo loco pro *tarikān*, & trifolium interpretatur. Proſecto ſi Arabicum *alafar* idem eſt cum cartamo ſive croco hortensi erravit Avisenā qui *ἐρύγγιον* Dioscoridis ſic convertit. Vereor ne deceptus ſit aliqua ſimilitudine foliorum eryngii & cneei. Utraque ſpinofa, foliis aſperis. Eryngio etiam *florem galbineum* tribuit Vegetius de re veterinaria id eſt luteum. lib. III. cap. II. *Eryngion herba dicitur qua in littore naſcitur prope undam maris. Florem habet quaſi aureum vel galbineum. Folia ejus ſunt quaſi cardui ſilveſtris*. Avisenæ *hasafar* ſive eryngium lutei quoque coloris florem fert. Nam inde illi nomen à *عصفور* quod luteum vel croceum notat.

Ex eo *عصفور* *hasafar*, eryngium Avisenæ quod

A *crocum hortulanum* veteri interpreti à flore luteo. Sic autem ſemper apud eum hæc vox ſcribitur quoties pro herba ſumitur, *عصفور*, *hasafar*.

Ita ſcribi debere opinor duntaxat cum pro ave accipitur. Hujus plurale *عصفير* *hasafir*, quod generaliter de omnibus avibus ponunt Arabes. Id ex Hebraico *חַסַּף*, quæ appellatio communis eſt omnium minutarum avium. Interdum tamen & ſpecialis eſt pro paſſere. Hæc igitur duo vocabula differunt origine *hasafar* pro ave, & *halafafar* pro herba cujus flos

B croceus. Hoc ſine Vau ſcribitur *عصفور* illud cum Vau ut in Hebræo. De eryngio porro viderint Herbarii noſtri quale illud ſit cui nardus montana ſimilis, & an rectè ab Avisenā eryngium Dioscoridis Arabicè *hasafar* redditum ſit quæ herba eſt flore luteo, cui & ſimilem tradit nardum montanam. De nardo quæ ab eodem dicitur *sembul alhasafir* id eſt ſpica avium inquirendum. Vix ego dubito corruptam hanc dictiōnem in Avisenæ codicibus. Interpres Serapionis eodem ordine enumerans varia nardi genera ſicut habentur apud Avisenam *ſpicam Indicam*, pro ſpica avium recenſet. Nugæ ſanè ſunt æves illæ à quibus denominatur hæc ſpica. Sed nec locum hęc habere poteſt herba *hasafar*.

C Puto Saphariticam Dioscoridis nardum voluiſſe exprimere Avisenam. In deſcriptione Indicæ nardi meminit Dioscorides *τῆς Σαφαρητικῆς* quam à loco ubi naſcitur, ſic dictam docet. Indiæ aut Arabiæ oportet eſſe eam regionem. *Σάφαρις* in Arabia ponit Ptolomæus. Saphar Plinio vocatur. Nardum etiam in Arabia naſci prodiit Strabo. Cum omnes è Dioscoride nardi ſpecies referret Avisenā *τὴν Σαφαρητικὴν* non omiſit quam *الصافير* vel

D *سنبل الصافير*, *Sembul alſafar*, vel *alſafir* nominavit. Eam vocem cum ignorarent librarii in noſtus vocabulum corruerunt cujus mentio occurrit illo ipſo capite. Hæc indubitata ſunt. Cum ceteras nardi ſpecies ſpicæ appellatione donarit Avisenā ſolam montanam quæ ſpica caret, vocavit *nardin gebali*. Commemorat etiam ibidem ſpicam

E *الهندي* & *السوري* *Alhendi* & *Alſuri*, Syriacæ & Indicæ. Ex Dioscoride omnia. Nihil enim habet quod ab illo non habeat, ut minus mireris de *sapharitica*. Nardum Hebræi vocant *נָרְד* *nerd*. In Canticis. Quidam roſam interpretantur. Apud Serapionem *nard* eſt roſa, ſed corruptum eſt pro *Vard*, *ورد*. Nardus hodiè vocatur ab indigenis *cazçara*.

C A P U T X C.

De cardamomo.

C Cardamomum Græci Latinique auctores infimævi id vocant, quod omnino diverſum videtur à veterum cardamomo. Genus illud, quod Arabes appellant *قاقلة* *cacule*, interpretes vulgo reddunt *cardamomum*. Reprehenduntur à doctis medicis, qui negant *caculam* Arabum eſſe *καρδάμων* Græcorum. Poſſumus in hoc illis aſſentiri. Sed quod iidem aſſerunt eos interpretes pro arbitrio voci illi Arabicæ nomen, quo eam exprimerent apud Græcos quæſiſſe, non eſt illis hac parte accedendum. Græci omnes recentiores *καρδάμων* vocant, quod Arabibus *kakela* vel *kakula* dicitur. Avisenā *caculam* dividit in majus & minus. Illud *cacule kebīr* *قاقلة الكبير*. Alterum *قاقلة الصغير* *cacule alſeguir*. Nicolaus My-

F repſus ſimiliter *καρδάμων* *μεγάλη* & *μικρή* omnibus fere locis meminit. In Antidoto Diaphiledoni: *πύρεθρον, καρδάμων μέγα*. Item in Antidoto Diacydonion: *καρδάμων τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν κινάμων*, & alibi paſſim. Cardamomum igitur eſt Arabum *cacula*. Quidam ex Græcis Arabicam vocem retinere ut Charito qui *κάκελαν* ubique vocat. Et in Serabii cujuſdam compoſitione: *κασιὰς τὸ διπλὸν ἢ καρεόφυλλον ἢ κάκελαν, ἢ ἡρόν γλυκὺ, ἢ μὴ κροπίνεια*, & alibi. Eo igitur quæſtio redit an *καρδάμων* recentium Græcorum idem ſit cum cardamomo veterum. Non eſſe multa probant quæ expoſuimus in Exercitationibus. Quod ſi idem utrumque contenditur ſane fatendum erit ſcriptores vetuſtos negligentem admodum verſatos fuiſſe in tradendo cardamomo, quando ea quæ dicunt adeo parum pariant cum his quæ in cardamomo hodiè videmus ac ſentimus. Frangenti

contumax prædicant, gustu acre, subamarum, & odore caput feriens. Nihil horum in cardamomo hodierno percipitur. Argumentum negligentiae veterum ex eo magnum in cardamomi exequenda historia animadvertere licet, quod aliquam videntur affinitatem inter *κάρδαμον* & *καρδάμωμον* agnoscere, inter cardamomum & nasturcium. Nominis Græci vicinitas hanc illis objecit imaginationem. Galenus: *Καρδάμωμον ἐστὶ μὲν ἀμέλει καὶ τὸ πρὸ θερμῆς ἰκανῶς διωάμεως ἢ μὴν ἔτιωις ἰσχυρῶς ὡς πρὸ κάρδαμον.* Quæ similitudo alia *καρδάμω* id est nasturcii cum *καρδάμωμω* possit afferri præterquam nominis non video. Innuunt tamen verba illa Galeni aliquam esse cognationem facultatis inter cardamum & cardamomum. Idem adstruas ex Pauli Aeginetæ verbis: *Καρδάμωμον δὲ μὲν καὶ αὐτὸ, τὰ δὲ καρδάμω ἀσθενέστερον.* Hoc parum esset, nisi etiam posterius ævum in Græcia ac Latio pariter, cardamomum pro nasturcio id est cardamo usurpasset. Isidorus: *cardamomum herba, quod vulgus nasturcium vocat*: Glossarium vetus Latino-Arabicum ante octingentos annos scriptum: *cardamomum, nasturcium, جيزران giaizaran*. Si pun-

ctum superne positum esset in prima littera, fieret *chaizaran*. Quod in India nascens junctim cum canna Indica posuit Geographus Arabs. Neophytus: *τὸ καρδάμωμον φύεται ἐν ἀνδρῶν πόποις, φύλλα ἔχον ὅμοια σελίνῳ, καρπὸν δὲ ὅμοιον ἀγρίῳ κυμίνῳ πλὴν μακρότερον καὶ μεσώτερον.* Quod de cardamomo accipi non quit. Non rarò etiam in aliis Græcorum recentium scriptis *καρδάμωμον* positum offendi pro *κάρδαμον*. Ab eadem causa venit quod Arabes *καρδάμιν*, quæ herbam cardamo similem designat ἀντὶ τῆς *καρδάμωμω* Græcorum acceperunt. Vehementer enim errant viri eruditione præstantes, qui putant *cordumeni* Arabum esse legitimum antiquorum cardamomum. Scribitur Arabice *قردمانا*

id est *cardumena*, Græcorum nempe *καρδαμῆνη*. De qua diximus supra. Ipsi Arabes illam cardaminam sive *cordumeni* carvi agreste interpretantur. *كرويا البري*

carvia albarri. Quæ expositio interpretum non est Latinorum, ut censent viri docti, sed ipsorum Arabum. Et hoc est Neophyti *καρδάμωμον* quod semen cumino agresti habet simile. Nam & cuminum Arabes vocant, *carvi nigrum, كرويا اسود*.

Carvi vero commune, carvialbum *كرويا ابيض*. *carvia abiad*. Ceterum ut *καρδάμωμον* pro *κάρδαμον* Græci posteriores dicunt, ita videntur antiqui & *κάρδαμον* pro *καρδάμωμον* usurpasset. Idem quippe nomen *κάρδαμον* & *καρδάμωμον*, ut *κίναμον* & *κινάμωμον*: Nicander in Theriacis:

---- ἡ δ' ὁπὸ Μήδων

Κάρδαμον.

Possit videri cardamomum designare quod etiam ex Media veniebat. Plinius de cardamomo: *Hoc ἔστιν ἀπὸ Μεδῶν nascitur.* Theophrastus cardamomum etiam à Medis peti prodidit lib. ix. cap. vii. *Τὸ δὲ καρδάμωμον καὶ ἀμωμον οἱ μὲν ἐκ Μήδων, οἱ δὲ ἐξ Ἰνδῶν.* Cardamum illud Mediæ Nicander ut efficax antidotum recenset adversus venena ac venenatorum morsus. Quo nomine & cardamomum commendant veteres tanquam potentis efficaciae contra scorpionum & reliquarum serpentium ictus. Verius tamen *καρδάμωμον* ὁπὸ Μήδων apud Nicandrum de vero cardamo id est nasturcio intelligi debere. Babylonium in eo genere maximè laudatum, quod Μήδων vocat Nicander. Dioscorides: *καλῶνται δὲ εἶναι δοκεῖ τὸ ἐν Βαβυλωνί κάρδαμον.* Ita capiendum esse illum Nicandri locum, locus alter ejusdem auctoris indicat, nec veteri interpreti rectè acceptus nec novo. In Alexipharmacis sic habet:

---- ποτὲ φύλλον ἐναλδόμενον περὶ στήσι.
Καρδαμίδου, Μήδων τε.

Ubi ineptè Scholiastes vetus τὸ Μήδων de Medico malo interpretatur, quod vulgus Græciæ tum vocabat Ne-

ερίντζιον. Idem admonet alias scribi *μήλον τε*. Sed vitiosa hæc lectio. Duo genera nasturcii poeta proposuit, commune & medicum quod alibi *κάρδαμον* ὁπὸ Μήδων vocavit. Commune *ἐναλδόμενον* περὶ στήσι appellat quod in hortis vulgo feri solebat, non ex longinquis adferri. Sic amaracum & sampfuchum alio loco discrevit. Sampfuchum proprie dicebatur genus amaraci quod ex Ægypto adferebatur. Amaracum in Græcia nascebatur. Ideo de amaraco dixit: *περὶ στήσι τε καὶ ἀνδρῶσι χλοάζων.* Idem *καρδαμίδα* vocavit pro *κάρδαμον*. Alias *καρδαμῖς* herba nasturcio similis. Thlaspi sic appellavit. Galenus in Lexico Hippocratis: *Σαυρίδιον, ἡ καρδαμῖς βοτάνη ὁπὸ τῆς καὶ τ' ἀγρία ὁμοιότητος, ἡ αὐτὴ καὶ κάρδαμον ὀνομάζεται.* Erotianus: *Σαυρίδιον, ἣν ἐνίοι καρδαμίδα καλεῖσι, καρδάμω ἐοικῆσαν.* Hæc est quæ aliis dicta *θλάσι*. Hesyfchius: *Σαυρίον, πᾶσα ἡ ἐνίοις Σαυρίον.* De hac fortasse locutus est Nicander & *μήδων κάρδαμον* vocitavit quia Περσικὴν σίνην quidam nominant. Dioscorides: *ἴσονται δὲ Κερσίδια καὶ ἔπερον θλάσι ὁ ἐνὶ Περσικῇ σίνην καλεῖσι.* Plinius vulgari sinapi nomen saurii attribuit, cum solum Persicum sinapi quod & thlaspi, sic vocaretur. Sic enim scribit lib. xix. cap. viii. de sinapi: *Athenienses napii appellaverunt, alii thlaspi, alii saurion.* Hoc falsum. Non sinapi dictum saurium aut thlaspi. Sed genus alterum thlaspi, quod *Persicum sinapi* vocabatur, appellatum *σαυρίον*. Immo utrumque thlaspi sic dictum. Nicander *καρδαμίδα* & *νάπταν* Περσέσιον distinxit in Alexipharmacis, ita enim scribendum:

Κίχου καρδαμίδας τε καὶ ἣν Περσέσιον ἔπεισι

Ἐν δὲ τῇ Νάπταν.

Ubi Περσὶς Νάπταν est Persicum napii five genus alterum thlaspi. Et *καρδαμίδα* fortasse pro communi thlaspi five saurio usurpavit, quod & *κάρδαμον* Galeno teste dicebatur. Semen habebat simile nasturcio. Dioscorides de thlaspi; *ἐν δὲ σαυρίων ἐμφερεῖς καρδάμω.* Avisena eodem capite complectitur

nasturcium & thlaspi Dioscoridis quod vocat *حرف* *harf*. Interpres: *de Nasturcio id est Thlaspi*. Differunt tamen non parum. Babylonici nasturcii meminit sub finem capitis quod vocat *البابالي* *albabeli*.

Sic enim scribendum. Et rectè interpres vetus *Babylonicum* reddidit. Quod de nasturcio intelligendum. Alpagus ad oram correxit *thlaspi* pro *Babylonico*, nec rationem scio. Thlaspi quidem Persicum sinapi cognominatum, sed differt à *Babylonico* nasturcio. Vereor autem ne hoc *Babylonicum* nasturcium, & Persicum thlaspi quod & *κάρδαμον* vocabatur, patriam cardamomo Mediæ dederint apud veteres ex nominum vicinitate. De cardamomo hoc tenendum, si non sit Arabum cacula, quemadmodum sumptere Græci infimæ ætatis, frustra hodie veterum cardamomum queri, cujus nec apud Arabes ulla mentio extat. Etenim non esse *cordumeni* jam docuimus. Avisena lepidium sive iberidem, sapore & odore parem *cordumeni* tradit. Ea est *καρδάμιν* non *καρδάμωμον*.

Differentiæ cardamomi antiqui cum nostro quod est Arabum cacule non parvæ nec paucae notantur. Sunt tamen & nonnullæ notæ in quibus convenient, *λεβὲς* cardamomo suo tribuunt antiqui. Siliquas etiam suas habet hodiernum, quibus grana continentur. Ea angulosa esse scribit Serapio, piuguia & odoris boni. Plinius quoque genus quoddam cardamomi pingue tradit & acutis angulis. Nostrium fragile est. Hoc Plinio genus perioris notæ, quod facile tritu, & odoris parvi. Reliqua alibi excussimus. Nunc explicemus Arabum descriptionem. Avisena ut dixi, *cacule* vocat quod Græci & Latini interpretes *cardamomum* appellant. Idem nomen apud Serapionem & alios Arabes, qui omnes duum generum id faciunt, magnum & parvum. Avisena majus cardamomum, magnitudine esse memorat ciceris nigri. Ita enim interpres vetus: *Aliud est magnum sicut cicer nigrum.* Sed longe aliud tinnunt Arabica, in quibus legitur, magnum cacule habere

habere instar , الجوزة الصغيرة , id est , nucis juglandis minuscule , vel nucum juglandium minuscularum. Paulo minus nuce juglande esse indicat.

Addit esse nigrum , سود , asud. Interpres tria hæc vocabula in unum composuit , algiansa asseguira asud , & cicer nigrum interpretatus est , quasi nux parva nigra pro cicere nigro ab Avisena posita foret. Hoc verisimilius quam quod sibi persuasit vir magnus , legisse interpretem in Arabico textu

حصى pro جوزة , hamos quod cicer significat pro giauza. Mens igitur Avisenæ cardamomum magnum formam habere nucis juglandis parvæ. Per nucem parvam non intelligit λεπτοκαρπον Græcorum , quæ est avellana , sed nucem juglandem quæ non adeo magna sit. Avellanam Arabes vocant

بندق bendoc. De magnitudine majoris cardamomi consentit cum Avisena Serapio qui grana ejus adæque magna esse ait ut est nabac , & paulo etiam majuscula. Nabac fructus est arboris sadar sive loti , quem nucem juglandem interdum æquare produnt auctores. Idem Serapio dicit cardamomum majus appellari heil. Minus autem hilbane. Hoc corruptum pro hilbave. Quod alii pronuntiant & scribunt hilbua

هيلوا. Quod si illud Wau velis esse consonantem , erit hilbave. Nugatur igitur Garcias qui tradit Serapioni cardamomum alterum appellari cacolaa , alterum hilbane. Immo generis nomen ille facit cacola , quod cardamomum interpretes reddidit. Hoc dividit in majus & minus , & majori quidem nomen esse heil ; minori hilbave vel hilbua , pro hilbane vellet idem Garcias scribi potius bara , quod lingua Canarina magnum significare refert. Immo non magnum cardamomum sed parvum sic tradit Serapio. Præterea vox hilbave legitur apud Avisenam. Imperitissimus omnino fuit Arabismi ille Garcias qui præter usitata medicis Arabibus vulgaria medicinæ vocabula nihil scivit , quæ nec ex libris hausit sed ex usu & conversatione Arabum didicit. Hic sensus Serapionis , cacola nomen esse generale de cardamomo. Speciem alteram vocari hil quæ major esset , minorem vero hilbua. Garcias narrat cardamomum in Bengala , Guzarate & Decan interdum hil appellari , interdum elachi. De elachi ipse viderit. Hoc genus cardamomi quidam hil quidam bel vocabant alii cum adjuncto hilbua , alii hilbua. Hoc notavit Avisena in littera He ubi utramque scripturam exhibet in lemmate , هيلوا ,

هيلوا hilbua aut هالبوا hilbua. Sed in hoc dissentit à Serapione quod hic hilbua genus alterum caculæ statuit , id est , cardamomi , nempe minusculum. Avisena videtur à cacula distinguere. Diversis quippe capitibus de utroque scripsit. Quod non satis esset ad consignandam differentiam , cum duo aut plura interdum capita eidem rei quæ plures habet appellationes describendæ dedicet , sed quia disertis verbis discrimen adstruit. In littera Kaf de cacula tractat & duo genera constituit majus ac minus. In littera He de hilbua vel hilbua , quod idem facit cum chairbua. Hoc enim nomen exponens explicat per خيربوا , chairbua , vel chairbave. Hoc

subtilius esse memorat utroque cacula. In Arabico est : القاقلة , ubi القاقلة plurale esse palam est , cujus singulare alcacule. Separat igitur hilbua sive chairbua ab utroque cacula sive cardamomo. Clarius hoc idem affirmat in littera Cha ; capite de chairbua , ubi docet ita vocari granum exiguum , simile caculæ minori quod affertur ex Sogala regione Indiæ. Atqui chairbua idem cum hilbua eidem Avisenæ , cujus aperta est sententia utrumque discernentis à calcula sive cardamomo ,

A simile quidem illud facit caculæ minori , sed non idem. Alpagus norat ex Ebenbitar hilbua esse cardamomum minus & idem cum grano melegetæ. Atqui quam vocant Itali melegetam diversa proinde à cardamomo , & clarè Græci recentioris ævi ea distinguunt , ut Myrepsus Antidoto xxii. Latinæ Editionis. Καρδαμώμης Μενεγέτης. Et fallitur vir doctus qui per menegetam id cardamomi genus intelligit , quod majus vulgo vocatur & granum paradisi. Cardamomi autem nomine accipit sic propriè dicti , id quod minus cardamomum vocant officinæ. Καρδαμώμης apud Myrepsum nihil aliud est quam Arabum cacule. Nam καρδαμώμης μέγα καὶ μικρόν frequenter laudat , ut Arabes cacule quebir & sequir , majus & minus cardamomum. Sic igitur μενεγέτην ὅτι ἔ καρδαμώμης separat , ut Avisena hilbua sive chairbua à cacule. Proinde perquam verisimile est hilbua Avisenæ quod & chairbua vocat esse μενεγέτην , vel ut vulgo dicunt melegetam. Multi pro cardamomo ea utuntur , & cardamomum nominant , quomodo & Arabes nonnulli hilbua pro minori cardamomo posuerunt , ut Serapio. Alii è contra hilbua pro majore cardamomo dederunt , cacule pro minore. Antiqua expositio Arabicorum nominum ; Heil , species cardamomi. In Alpago Lexico est minus cardamomum. Garcias in ea opinione est , ut malaguetam censeat ab Avisena appellari combazbague. Ostendere non poterat rectius quam Arabicè fuerit imperitus , qui nec legere sciret , tantum abest ut Arabicè loquentem Avisenam potuerit intelligere. Apud veterem interpretem Avisenæ cobzbague legitur cap. ccciii. Et cardamomum interpretatur. In Arabico est , خيربوا , id est , chairbua vel chirbua. Totidem litteris totidemque punctis cobzbave vel cobzbague extudi potest si aliter

D locatis apicibus scribas. خبز , id est , cobz. Quomodo legisse apparet illum interpretem. Sed quod cardamomum exponit , id contra mentem est ipsius Avisenæ. Nam si cacule cardamomum , non erit utique chairbua , cum clarè dicat auctor eo capite chairbua sive cobzbague esse granum instar habens minusculi cardamomi , القاقلة الصغيرة alcacule

asseguer. Simile igitur cardamomo non idem. Videtur itaque esse malageta. Quod attinet adjectivum bua vel bave vel bague quo istæ voces chairbua & hilbua insigniuntur , aliis etiam speciebus ex

E India venientibus adpositum invenitur , ut جوزبوا giazbua. Nux muscata quæ Græcis μοσχόκαρπον vel κάριον μυρεψικόν. Herba etiam est ex India adventa contra napelli venenum faciens , quæ dicitur

F bismus bua , fortasse locum aliquem Indiæ significat ex quo species illæ advehi solebant. Hoc nisi sit non putarim abstrum ab Hebraico verbo ביש derivare , quod idem est ac venire. Adventitias itaque merces denotat , & ab alio petitis orbe Græci περσικὰς similiter vocant. Unde λιβαὶος περσικὸς apud auctorem Periplus , thus advecticum , quod opponitur indigenæ. Peraticum etiam Latine dixit Plinius lib. xii. cap. ix. de Bdellio : Aliquis peraticum vocant ex Media advectum. Ab illo Hebraico ביש nomen בישא proventus & redditus annuus fructuum. Ab eadem origine & verbum Arabicum

جو quod est hospitium præbere & mansionem parare. Id non nisi peregrè advenientibus fieri solet. Inde & قباو habitare , manere , & مبانة mansio.

G Quod igitur multas mansiones conficere habet necesse priusquam ad nos perveniat , hoc adjecto nomine Arabibus vocatur , ut giazbave , chairbave , hilbave bismusbave. Quod & bua alii legunt. Pro giazbua legitur in Avisena Latino ad marginem giaziban , unde Garcias somniabat nucem illam sic dici

dici quasi nucem Bandensem. Hæc arguunt imperitiam ejus in Arabismo. Corruptè *gianziban*, pro *gianzibna*, vel *gianzibave*. Et vitium est Typographi. *Jenzbave* vocatur interpreti Serapioni. Ut ad cardamomum revertamur, vidimus ante, quam non bene antiquum respondeat novo, ut pronuntian- dum sit aliud esse veterum Græcorum καρδάμωμον, aliud recentioris Græciæ. Nunc videndum an quod hodie hoc nomen habet apud medicos & officinas consen- tiat cum illo ipso Arabum & Græcorum infimi tem- poris cardamomo. Si ea compares inter se, reperies parum congruere. Garcias ab Horto aroma illud quod ab omnibus Arabibus *cacola* dicit hodie nun- cupari, filiquam candicantem habere scribit, grana intus nigra. Avisenæ contrario suum *cacule* quod ma- jus est, nigrum esse prodit, & grana intus continere candida, حب ابيض *hab abiad*. Ergo in hoc

cardamomo filiqua nigra est, grana intus alba, sed nec magnitudo respondet. Avisenæ illud cacule nucis juglandis minuscule formam æquare me- morat. Garcias *siliquulas* appellat in illo suo cacule quod per Indias usitatum, quibus grana includun- tur aliquando usque ad viginti. Siliquula non re- cte dicatur quæ ad nucis amplitudinem accedit. Jam ex his constat cacule majus Avisenæ non posse idem videri cum cacule Garcias. Attendamus an minuf- culum genus magis conveniat. Parvum cacule Avi- senæ interpretis dicit esse forma lentis: *Et aliud est parvum sicut lens*. In Arabico textu nulla ad lentem comparatio fit, nulla mentio lentis. Sed parvum car- damomum ibi dicitur habere similitudinem القرنفل *alcarumfel*.

Quid sit nescio, sed illud scio non esse lentem. Ea vocatur Arabicè عرس *hades*. At- que ita vocat ipse Avisenæ. Præterea magnitudinem cardamomi utriusque non in grano nudo & extra filiquam posito æstimat, sed quale esse solet cum suo folliculo considerat. Nam majus cacule nigrum esse ait, nucis parvæ figura, grana intus habens candida. Ergo & de minore idem senserit. Hoc cum sua filiqua non potest dici tam exiguum quam est lenticula. Plerique consentiunt minus carda- momum non multo inferius esse parva avellana. Corruptus sine dubio Avisenæ textus. Uno apice dempto veram fortasse lectionem restituas legendo,

القرنفل *alcarumfel*. Siliquam minoris cacule sive cardamomi adsimilat caryophyllo. Quod de ma- jore tamen acceperim genere, qualia sunt quæ an- notina leguntur, crassiora ac tumidiora. Oblonga enim sunt & nucleum olivæ forma referunt teste ipso Avisenæ qui in voce *carumfel*, quod ex his masculum est, nuclei olivæ instar exhibere tradit nisi quod lon- gius sit & nigrius. Hoc planè caryophyllum est cujus figuram habet minusculum cardamomum. Et hoc cardamomum sive cacule quod describitur à Gar- cia, qui & majusculum genus se tandem aliquando vidisse sub finem capitis narrat delatum ex Zeilan, non facie dispar à minori specie sed magnitudine tantum. Multo majus in ea insula inveniri tradit quam vulgare sit ab eo descriptum, ceterum minus odoratum. *Cacola quebir* appellari, id est, cardamo- mum majus. Et profectò illud est cacule majus Avi- senæ, quod parvæ juglandis effigie ab eo traditur. Non ad hanc magnitudinem accedit quod vulgo pro majore cardamomo venditant officinæ. Sed nec quod minus vocant quidquam habet simile cum minore cardamomo Avisenæ cujus formam comparavit cum caryophyllo majore. Interpretis vetus qui majus cardamomum ciceri nigro, minus autem lenti simile quo- ad formam perhibet non se verbis accommodasse au- ctoris sui, sed res fortasse quibus hoc nomen sua ætas dabat spectasse videtur. Meminit idem Avisenæ & grani cujusdam ex Sofala Indiæ adferri soliti, quod

fagare vocat فاغر. Hoc simile ciceri arietino facit, calidum & siccum in tertio statuit sicut cacule vel

A chairbua. Easdem prope illi facultates attribuit ad sto- machi & hepatis frigiditatem depellendam, & con- coctionem adjuvandam. Ex eadem porro regione veniebat unde & chairbua, quod quidam pro minore cardamomo accipiunt. Semen item habere nigrum

scribit sicut الشاهدانج *alschedenegi*, id est, gra- num cannabis. Integrum hoc granum cum suo cor- tice forma magnitudine & colore simillimum tradunt ei grano quod Itali *coccole orientale* appellant. Qui- dam vocant *cuculum Indum*. Quam vocem non du- bito ex Arabico *cacule* acceptam qua cardamomum illi vocant, Græci recentiores καύλαν. Differt tamen illud à cardamomo. Geographus Arabs in octava par- te secundi climatis de urbe Indiæ Fandarina loquens caculæ plantam simillimam asserit plantæ الشهرانج *alxherenegi*, id est, cannabis. Sed ibi positum est

Re pro Dal. Nam alias scribitur الشهرانج *alxhe- denegi*. Ut est apud Avisenam qui semen cannabis ita

C vocat, plantam autem ipsam قنب *cannab*. Ut & Herbarius Arabs apud Dioscoridem. Addit Geo- graphus caculæ fruticem habere conditorium sive re- ceptaculum quo grana ejus conduntur. مراون *marau* vocat. Quod propriè significat locum unde aliquid petitur ac promitur, à forma راود *ravada*. Quod est petiit, quæsit, & perscrutatus est. Quo sensu sæpe in Alcoranò occurrit, inde مراود *miravadon*

D locus conditorius ex quo aliquid promitur. Follicu- lum & filiquam caculæ sic vocavit auctor ille & dixit habere مراون قيهها بزرها. Id est, conditorium

vel loculum in quo semen ejus. Hæc ideo explicavi quia Scaliger cum illum Geographi locum Latine redde- ret, ita vertit in notis ad Garciam de aromatis: *Et semen ejus reponitur in victum*. Quasi cardamomum vulgo ad victum reponeretur. Quod falsum est, nec ea mens auctoris. Siliquas caculam habere refert Gar- cias in quibus semina multa continentur, interim vi- ginti aut plura. Serapio majus & minus cacule ita discriminat, ut dicat majus corticem habere quo ca- ret minus. Per corticem intelligit involucrium vel vaginam qua includuntur grana. Hunc corticem magnum esse affirmat instar *nabac*. Avisenæ instar nucis juglandis parvæ. Intra eum corticem sive sili- quam dixeris, grana multa parva habentur inclusa. Minus cacule Avisenæ pari est facie sed magnitudine majoris caryophylli, majus & minus cacule non differre inter se nisi magnitudine affirmat Garcias. Ergo utri- que suus cortex sive filiqua qua plura grana teguntur. Certè cum de minori cacula tradat Garcias filiquam habere candicantem, granis intus nigris, inde constat

F minus cardamomum non carere cortice. Atqui hoc discrimine majus cardamomum à minori distare facit Serapio, quod minus corticem non habeat. Diximus su- pra minus cardamomum Serapionis non esse idem cum cardamomo minori Avisenæ. Quod cacule minus à ca- rapioni dicitur, hoc Avisenæ est *heilbua* diversum à ca- cule minore licet non sit dissimile. Et disertè Serapio cacule minusculum suum *heilbua* vocatum scribit. Car- damomum majus Avisenæ non differt à minori carda- mo quod majus est. At *heilbua* quod pro minori carda- momo sumitur à Serapione, in hoc etiam differt à majori quod corticem non habeat, quod habet ma-

G jus. Hoc intelligendum de filiqua vel cortice invo- luto quo plura grana integuntur. Nec enim putan- dum, minus illud Serapionis cardamomum, quod habe- re corticem negat, prorsus sine integumento ac nudum fuisse. Quin ipse apertè declarat grana minoris carda- momi non esse sine cortice. Verba interpretis veteris sic habent: *Minus vero nominatur heilbave, & non ha- bet capita nec corticem, & habet grana habentia cor- ticem*. Distinguendum de cortice. Grana minoris carda-

cardamomi sive *heilbua*, singula suis involucris tecta sunt, non plura uno corticeo folliculo condita, ut in majori genere. Hoc voluit dicere Serapio, certè intellexit, minus cardamomum quod vocat *heilbua*, non habere filiquam qua grana plura inclusa sint, sed grana singula scorsum haberi cum suis corticibus, quibus velata sunt. Nihil verius quam quod jam adstruximus, nempe Serapionis cardamomum minus omnino aliud esse à cardamomo minore Avisenæ, qui tamen in capitulo de cacule videtur etiam agnoscere aliquod cardamomum sine cortice. Scribit in cacule stypticam vim inesse cum calefaciendi facultate, & propriè quidem his virtutibus pollere quod habet corticem, quin & ipsum corticem tali potestate propriè præditum. Vetus interpres retinuit vocem Arabicam: & propriè in illo quod habet *achma*, & propriè in *achma* ipso. Sed legendum fuit, *cama*. Nam ita in Arabico:

القمح & قامح, *cama* & *alcama*. Id corticem eo loco valere certum est. Non tamen hic sensus Avisenæ alterum cardamomi genus corticem habere, alterum carere, sed adstringendi vi magis præstare quod cum suo cortice usurpatur. Hanc enim & propriam esse corticis facultatem. Cardamomum igitur corticem non habens est quod suo cortice spoliatum est. Sic Græci de suo cardamomo dicunt quod cortice nudatum, καρδαμώμης κεκαρμμένης ἢ ἀφαιρεμένης τὴν λοβάν. Ita habetur in Theriaca Zenonis Laodicensis apud Galenum lib. 1. de Antidotis. Et medici veteres cum nudum præscribunt cardamomum absque filiqua σπέρμα καρδαμώμης vocant. Damocrates

καὶ καρδαμώμης σπέρματ' ἢ καὶ κόμμεως.

Cama apud Avitenam significat corticem vel filiquam

cardamomi. Ea voce propriè notatur subucula vel interior tunica, quæ pressius hæret ad corpus, à verbo ut videtur, قامح *cama* quod est prædicere

& constringere. Eodem sensu Græci recentiores σφιγντήρια appellarunt hujusmodi vestimenta restrictiora, & arcè corpus prementia. Ab illo Arabico *cama* fluxit vocabulum inferioris Latinitatis

camisa de interula. Arabicè quoque dicitur قميص

camis. Sed & *cama* lectus veteri nomine Hispanico à quo *camisiam* deducit Isidorus. In vetusto Glossario Latino-Arabico *camis* de lecto intelligendum non de *cama*, ut perperam accipiunt viri docti in Le-

xico: *camis*, اسرة. Arabicum quoque قميص

camax vel *camas*, suppellex, & synthesis vestiaria.

Unde Græcum infimæ ætatis κάμασθ. Nam قام

& قام invicem mutantur. Hodie tria car-

damomi genera faciunt, majus, medium, & minimum. Quod majus attinet, & ficus amplitudine est, Matthiolus & alii plerique pro meleguetta habent. Sed videtur cardamomum majus sive majus cacule Avisenæ. Medium simile est magnitudinè tantum cedens. Utrumque plura grana continet. Tertium genus quod omnium minimum, duo tantum continens grana sepimento divisa quodam. Hoc erit fortasse *hilbua* Serapionis & cardamomum minus ejusdem. Alii *meleguetam* esse malunt. Quidam *nigellam citrinam* vocant. Atque hæc de cardamomo quæ potui scire hæctenus.....

C A P U T X C I.

De amomo.

Huic subijciam amomum ob similem hominis terminationem, non quod frutice simile sit ut temere Plinius asseruit. De hoc quoque magna quæstio. Ambigitur enim non tantum quid sit, sed an omnino nunc sit. Amomum quippe illud vetus, quod olim fuisse non dubitamus, certatim hodie eruditi plantarum quærunt nec inveniunt. In tam incerta re, saltem illud certum non esse verum amomum, quod hoc nomen in officinis gerit. Adeo celebre olim notumque aroma nunc ignorari mirarer, nisi plures æquè frequentatos antiquitus atque usitatos odores eundem fecisse exitum viderem. Facilius multo est quid non sit dicere quam quid sit. Hoc vero potestatis nostræ non est, cum nihil uspiam hac ætate compareat, quod possis dicere esse amomum, nullis contra facientibus argumentis. Scalliger Julius in Notis ad Theophrastum rosam esse Hierichuntiam vulgo dictam non dubitat affirmare. Quod enim odorata non sit, id evenire pro loci, in quo nascitur, qualitate. Multi ante illum & post, qui in eadem fuere sententia ab aliis explosi sunt. Præter alias renuentes notas hæc rosa Hierichuntia frangi lenta, tenaxque. Amomum teste Plinio, dum carpitur, protinus fragile. Hinc duplex fuit genus penes aromatarios, integri quod in uva erat, & friati quod in pulvere. Utrique diversum pretium. Idem Plinius: pretium uvæ in libras denarii LX. friato vero amomo denarii XLIX. Andromachus senior in theriacæ compositione βοτρυόεν ἀμωμον vocat hoc versu sic legendo:

καὶ βοτρυόεν, Μήνι' ἰδὲ βοτρυόενι' ἀμώμω.

Et apud Damocratem passim in jambis apud Galenum: βοτρυό' ἀμώμω, id est, uvæ amomi. Ut apud auctorem carminis de phœnice: -- uvamque procul spirantis amomi. Plinii verba sic legenda alibi

docuimus: Amomi uvæ in usu, ex Indica vite labrusca, ut alii existimavere frutice botruoso. Atqui nemo dixit amomum uvam esse ex labrusca, aut vitis Indicæ genere. Dioscorides quidem ait folia habere bryoniæ similia, id est, viti albæ. Non propterea tamen traditum cuiquam uvam esse ex vite. Quod

uva dicitur in amomo, fruticis ramuli sunt invicem implicati ad uvæ instar, atque ut scribit Dioscorides, βοτρυός ἐκ ξύλου, ἀντιμπεπλεγμένη ἐαυτῇ. Talis omnino frutex rosæ Hierichuntia, revera botryosus, convolutis & contra se implexis in uvæ modum ramulis. Non tamen est amomum. Verius esset amomis, ἢ ἀμωμῆς quæ amomo durior & inodora.

Ea adulterabatur amomum. Dioscorides: δολίχου δ' ἡνὲς τ' ἀμωμον, τῇ λεγομένη ἀμωμίδι, ἐμφερεῖ ὅση ἀμώμω, ἀνόσμω μὲν τοι καὶ ἀκαρπῇ. Addit Plinius Eminus venosam esse duriolemque. Sed florem ei origano similem tribuit Dioscorides. Nec magnopere sanè abhorret ab hac facie flos Hierichuntia rosæ.

Ceterum semen habet rosæ Hierichuntia quod adesse negat amomidi Dioscorides. Plinius amomo folium dat Punici mali. Quam maxime, inquit, laudatur Punici mali foliis simile. Cur inter laudes opti-

mi amomi hoc reponit, si natura illi tale folium dedit? Græci omnes amomum folio bryoniæ esse dicunt. Isidorus ex Græcis: Flore albo veluti violæ, foliis similibus bryonia. Deceperunt aures suæ Plinium, qui Anagnoste fortè legente, κάμῖσθον ἐστὶν Ἀγ-

μένιον χεύσιζον τῇ χερά, ipse perversè audivit, ὁμοιον αὐτῇ καμῖσθον τῇ χερά. Hinc reddidit, laudatur quam maxime Punici mali foliis simile. Nihil autem de aureo folii colore dixit, quod argumentum est ἰσχυρόν

aut ἰσχυρόν τῇ χερά. audisse, pro χεύσιζον τῇ χερά. Et de hoc quidem nullus dubito. Diu vero est cum desiderari cœptum genuinum amomum. Arabes nihil de eo habent scriptum quod non è Græcis ad ver-

bum

bum sumpserint. Vocant **حماما** *hamama*, voce manifesto descripta ex *αμώμω*. Serapio in descriptione amomi nullos citat Arabes auctores, sed solum Dioscoridem ejus verba transcripsit. Avifena pariter nihil de eo dicit quod non sit in Dioscoride. Sed quod apud hunc legitur amomo florem esse parvum & albæ violæ similem, *ὡς ἀδελφία*, videntur Arabes aliam secuti lectionem vel non intellexisse quid esset *ἀδελφία*. Serapionis interpres monstrum habet scripturæ quam non explicavit: *habet florem parvum, similem floribus plantæ dictæ locadan*. Interpres Avifenæ Carmonensis aliud ut videtur sequutus est qui verterit: *habet florem similem folio Indæ*. Correxerit quidem ad marginem Bellunenensis, *similem candidæ violæ*, sed ex Græcis potius Dioscoridis quam ex Arabicis hausit. Nam Arabica Avifenæ verba nihil tale sonant, quæ sic habent in editione Romana: **ورق كبار عراض**. id est, *et ei folium magnum habet*. vox autem **ورق** non florem, sed folium, & paulo post ea utitur hoc sensu ubi foliis vitis albæ comparat amomi folium. Nihil de flore amomi eo loco habet Avifena, nec ullius floris aut herbæ nomen est quod sciam. Sed **عراض** est dilatare & extendere. Inde **عراض** latum & extensum. Dicere igitur opinor Avifenam amomi folium magnum esse ac latum & simile foliis vitis albæ. Id enim tantum palam est his ejus verbis significari quæ subjiciam. **ورق كبار عراض** *و.شبهه ورق الفاشرا*. ad verbum: *et ei folium magnum, latum, et in similitudinem foliorum vitis albæ*. Nulla ibi floris mentio quam omisit Avifena. Ut mirer unde expiscatus sit interpres folium suum Indum cui comparat florem amomi. Sed nec ullum in Arabicis violæ albæ vestigium quam Arabes vocant **خيبري** *cheiri*, ut ostendimus in superioribus. Vocem *hamama* de amomo pedem etiam columbinum exponit interpres Serapionis. Quod adeo placuit nonnullis, ut affirmare non dubitarint amomum veterum idem esse cum ea herba quam vulgo vocant *pedem columbinum*. Hæc sententia inter alios Garcias, qui Arabicè fuit imperitissimus, vir tamen toto suo ævo inter Arabes versatus. Didicisse se refert à quodam Pharmacopoeo Judæo amomum vocari Arabica lingua *hamama*. Hoc sanè vero id interpretatum *pedem columbinum* significare. Nihil falsius. Certè columba Arabicè dicitur **حمام** *hamam*. Sed nihil commune amomo cum columba vel pede columbino. Addit & Garcias argumentum quo illam interpretationem confirmet, donatum se nimirum amomi ramulo à medicis Persis & Turcis qui circa regem Nizamoxam erant, qui pedem columbinum graphicè referebat, & præterea concinnè admodum quadrabat cum descriptione amomi quæ est apud Dioscoridem. Fabulæ. Sed & de illo pede columbino nugæ. Nescio profecto unde hanc vocem Herbarii vulgares extuderint. Speciem geranii ita illos vocare audio quæ malvæ folium habet. Longe alia est herba quam hoc nomine nuncupant Arabes. *ωείσσειον* quippe Græcorum sic vocant quæ & *ωείσσειον*. Hæc illis dicitur **رجل الحمام** *rigel alhamam*, id est, pes columbarum causa nominis Græci peristerion: *ἐκ τῆς πτερύγεως ἡδέως ἐνδιατείνεν ἐν αὐτῇ*. Quod columbæ circa eam herbam consistere ac versari ament. Inde & *pes columbinus* Arabibus. Apulejus Pseudonymus *columbinam* etiam vocat, & *escam* esse columbis jucundam ait. Certè herbarius Arabs Dioscoridis veteris *ωείσσειον* Arabicè interpretatur, **رعي الحمام** *rhai alhamam*, id est, pabulum

A columbarum. Mentio hujus herbæ apud Avifenam lib. II. quam & **رعي الابل** *rhai alabil* dictam autumat, id est, pabulum camelorum. Interpres vetus *paleam* interpretatur. Nescio quare. Sane ipse Avifena dicit esse herbam cui semen myrti granis simile. Arabico nomine utitur, **حميس** *haxis*. Quod *paleam*, stipulam & fœnum exponunt. Non propterea tamen hæc herba absolutè vocanda *palea*. Nam Arabicum illud vocabulum quamlibet herbam significat. An eadem sit cum peristerio Græcorum nescio. Virtus in eo per quod ulcera herpestica mitiget cum aceto imposita. Verius tamen non esse eandem. Alia est herba, quæ apud eosdem Arabes vocatur *pabulum cameli*, vel *pastus cameli*. Garcias scribit juncum odoratum ab Arabibus sic vocari. Scaliger ad eum locum notat dici Arabicè **علف الجملي** *halaf algemali*, sed puto ex verbis Garcias ita divinasse potius quam legisse in scriptis Arabum. Dicendum potius foret **علف الجملي**. *Paleam* vel herbam iisdem Arabibus simpliciter appellari hunc juncum testatur idem Garcias, & Arabicè *halaf*. De hoc supra. Ad peristerion quod attinet eam perperam Herbarius Arabs eandem cum herba ea facit, quam Avifena *escam columbarum* indigitat, vel camelorum. Ea est Latinorum *verbenaca*. Columbaria illa & *columbina* etiam dicta posterioribus Latinis. Arabes quoque dixerunt *hamama*. Glossarium Græco-Arabicum optimum, **χάμαμα**, *ωείσσειον*. Hanc formam paragogicam in multis aliis vocabulis deprehendi ut **كركم** *curcum*, *crocus* **كرامة** *curcuma*, *crocea radix*, **سلاب** *selach* *cortex* **سليخة** *felicha*, *corticea cassia*, **اس** *as*, *myrtinum*. Sic *hamama* est columbaria herba non columba ut vulgo placet viris doctissimis. Hoc nomen pronuntiatione non differt ab *hamama* quod pro amomo sumitur, sed modo scribendi plurimum. Hoc enim dicitur **حماما** cum Elif in ultima, at illud cum He duobus punctis insignito quod valet ut Th. Hinc igitur eorum manavit error qui amomum, pedem columbinum interpretati sunt. In eodem illo Lexico Græco-Arabico varias *αμώμω* expositiones legere est quæ fidem faciunt plenissimam, jam rum fuisse ignoratum. *αμωμον ἢ εἰς πενταφύλλον*. Item: *αμωμον, ἔπρον Ἰνδικόν, οἱ κλάδοι τῆς κιννάμωμης*. Quæ vetus est interpretatio. Nam & Avienus Festus *κιννάμωμον* apud Dionysium Periegeten de amomo accepit.

Ales amica deo largum concessit amomum.

ubi in Græcis est:

Ἦλθεν φύλλα φέροντες ἀνηγεσίων κιννάμωμων.

Hesychius in Lexico *αμωμον* thus significasse etiam notat: *αμωμον ἐν ταῖς ὀνομασίαις ὁ λιβανωπὴς*. Idem *κιννάμωμον* hoc modo explicat, *τὸν λιβανωπὴν, τὸν βάνιον*. Offinarum amomum esse semen herbæ quibusdam placet, quæ perperam *Σίσων* in Dioscoridis editionibus vocatur, cum debeat dici *Σίνων*, sicut omnia habent vetera exemplaria. *Σίνων* *ωπερμάπον* *ἐστὶν ἐν Συρίᾳ γυνώμενον*. Glossæ Iatricæ: *Σίνων, αἰδοῦ ἀρωματικόν, τοιοῦτος ἀνίσταται*. Sed de hoc alibi. Lucas cinamomum cum amomo jungit lib. x. quo eos arguit, qui faciunt idem amomum cum cinamomo:

Cinnamon infundunt, quod nondum evanuit ante adventumque recens vicina messis amomum.

Tantane

Tantane copia colligebatur, ut messiem ex eo fieri dicat? An alludit ad erythrum amomi quasi *ἀμῶν* dictum velit? Neutrum arridet. Ita poetæ passim loquuntur de aromatibus. *Quidquid metum Arabes benevolentibus arvis*, & apud Propertium, *odorata cultor Arabs segetis*. Hæc enim illis messis, odores. Pro messe habent aromata. Hinc Plinius fructum Arabibus in his constare dixit. Quin & turis collectionem vocavit messiem lib. xii. cap. xiv. de Ture: *Meti semel anno solebat minore occasione vendendi*. Paulo post dixit, & *vindemiam*. Idem de cardamomo: *Metitur & eodem modo in Arabia*. Meleager de schæno odorato:

----- *Ἰώδης σχοῖνον ἀμμομήλου*.

Atque hæc obiter. Virgilius videtur amomum accepisse pro uva & vero vitis fructu in hoc versu:

----- *ferat & rubus asper amomum*.

Rubus fructum fert racematim digestum. Vult pro fructu suo ut amomum in rubo nascatur. Clarum est voluisse intelligi amomum veram esse uvam & fructum. Atqui frutex est, qui ex implexu & convolutione ramusculorum uvæ imaginem refert, & carpitur cum radice. *Assyrium amomum* alibi vocat. Servius aliubi florem, aliubi herbam suavissimi odoris exponit. Per Assyrium poeta intelligit Medum. Plinius nasci ait & in Armeniæ parte quæ vocatur Otene, & in Media & in Ponto. Ὠτὴν illa pars Armeniæ circa Cyrum amnem. Tot locis olim nascens nunc nusquam est nisi nomine. Theophrastus ex India amomum afferri etiam dicit, ex quorum opinione: *τὸ δὲ καρδάμωμον καὶ ἀμωμον, οἱ μὲν ἐν Μηδίᾳ, οἱ δὲ ἐν Ἰνδοῖν καὶ παντα καὶ τὸν νότον*. Amomo sicco phœnicem avem vivere canit Ovidius: Ergo & in Arabia vel India. Indici tamen amomi non meminit Dioscorides, nec alius præterea veterum. Dioscorides Ponticum inter alias notas quibus separatur à ceteris *δύσθραυσον* esse scribit, non contumax frangenti. Ergo cetera genera amomi *δύσθραυστα*, & difficulter franguntur. Hoc adversa fronte pugnat cum Plinio, qui protinus fragile esse dicit, eoque manu paulatim ac leviter componi ne frangatur. Ita enim apud illum legendum: *Carpiturque cum radice, manu paulatim, leviter componitur, protinus fragile*. Quin & friati amomi ibidem mentio, cui & suum pretium. Tam scilicet fragile est ut etiam frietur. At Dioscorides de Pontico amomo tradit: *πότε ποντικὸν ἀπικιζέον, ἔμακρον, ἰδὲ δύσθραυσον, βοτρυώδες, πηγεὶ καρπῷ*. Ergo priora duo genera Medum & Armenia *δύσθραυστα*. Amomi pulverem apud Ovidium habemus:

----- *Et amomi pulvere conde*.

Sed quæstionis est utrum ex trito an friato amomo hic pulvis. Cassia & cinnamomum etiam in pulvere rediguntur sed trita tantum non friata. Non solum uva amomi vernalis apud pigmentarios prostabat, sed etiam ut apparet, pulvis. Ex friato amomo eum fieri Plinius fortasse interpretatus est, atque inde etiam conjectavit fragile admodum esse, vel potius friabile. Ne de Pontico quidem hoc traditur Dioscoridi. Non esse *δύσθραυσον* dicit. At non sequitur etiam facile friari quia frangenti contumax non sit. Multa fragilia sunt quæ non sunt friabilia. Aliud Græcis *δύσθραυσον*, aliud *δύσθραυστον*. Quod facile frangitur, & quod facile friatur. Nihil omnino Plinio credo, certus ex aliis infinitis non posse quidquam tuto ab illo recipi dignum fide. Ex præconcepta falsa opinione de amomi folliis Pu-

nica malo similibus, perhibet ibidem adulterari solitum Punici foliis, & gummi liquido, ut cohaereat convolvatque se in uvæ modum. Juxta hanc sententiam nihil aliud fuerit amomum quam folia conglobata & convoluta. Nihil tamen de foliis Dioscorides, & frutex ipse racemosus non folia, *βότρυς ἐν ξύλων*. Atque ut dicit Avicenna de

hoc ipso amomo loquens, *شبه من خشب*

hunkud min chixeb, botrus vel racemus ex ligno.

Surculis itaque lignosis & in se convolutis constabat illa uva, non foliis. De eadem officina Pliniana est quod ibi legitur, nomine & frutice cardamomum amomo esse simile. Eadem ratione poterat & cinnamomum simile amomo dicere. Quod enim ad nomen attinet, non dissimilius amomo cinnamomum quam cardamomum. Sed nec frutex cardamomi, amomi ulla in re similis. Profecto si odor responderet, & accederet foliorum facies, omnia constarent in hac rosa Hierosolymitana, ut verum amomum videretur. Frutex palmi longitudine, plures ab radice ramulos spargens, qui in se reflexi & conglobati uvæ figuram reddunt, multo intus semine referti veluti in spica, sed & racematim ramulis cohærente. Isidorus: *Amomum frutex est in Syria & Armenia nascens, botrosus semen reddens sibi connexum*. Ramuli ipsi lenti ac frangi non faciles. Duas hujuscemodi rosas penes me habeo quæ cum amomi descriptione comparatæ eximie illud mihi referre visæ sunt. Ex omnibus sanè quæ pro amomo obtruduntur, nihil est quod melius conveniat. De odore responderi posset, ex loco natali eum aut abesse, aut adesse. Sic cœnanthe vulgaris, etiam Attica sine odore. Sola Cypria odorata, ex qua unguentum cœnanthinum.

Pontica tamen regio frigidior Judæa quæ Ponticum dat amomum odoratissimum, καὶ τῇ ὁσμῇ πλεονεχόν. Hoc nihil fortasse facit. Nam & Medum quia in campis & humidis nascitur, quamvis regio sit calidior, minus efficax & odoratum Dioscoride teste. De folio quod non quadret, culpa fuerit fortasse tradentium. Quam multa produntur à priscis auctoribus quæ hodie deprehenduntur falsa? Malabathrum Dioscoridi folium esse innatans stagnis lentis palustris modo. Plura alibi animadvertimus. Amomum esse Hiericuntiam rosam affirmare dementis esset, præcipuè tot rebus aliorum ducentibus. Quod enim hodie omnes peregrini ex Judæa secum reportant non illi patriam in Armenia, Media, & Ponto quæssissent. Saltem dixissent in Judæa etiam nasci sed inodorum. Ex India arcessit Theophrastus. In Syria quidem etiam reperiri scribit Isidorus, non consentientibus antiquis. Avicenna pro Pontico amomo Ægyptiacum habet, errore interpretis. Nam ubi habet *est species*

Ægyptiaca, in Arabico tantum est: *روانف آخر*

est species alia est. Visam hanc rosam priscis, & pro amomo descriptam non alienum à vero sit. Amomis esset nisi semen haberet quo carere *ἀμωμίδα* Dioscorides ait. In tanto dissenso quid statuas nescias, & quibus adhæreas. Plinius statim fragile esse & friabile amomum tradit. Dioscorides frangenti rebelle. Ille folia Punici mali, hic bryoniæ ei tribuit. Quæ diximus eo tendunt, ut maxime videantur decipi qui semen quoddam ab officinis emunt, idque amomum putant, ac nominant.

C A P U T X C I I.

De macer.

A Momum sequetur macer vel macir, non aliam ob causam, quam quia hoc loco se obtulit, & à mente ad calamum cucurrit. Hoc degeneravit in *macis*, longe alia significatione apud sæculum deterius. Hinc magna animorum contentione inter eruditissimos

medicos vidimus hætenus disputatum, de *maci* & *macir*, utrum hodiernum *macis* idem sit cum veterum *macir*, cum interea reperti sint qui asseverare non dubitarint esse idem, sola nominis ratione ducti. Sanè nec ego dubitem nomen esse idem *μαίνις* & *μάκισ*. Nam recentiores

macis dixerunt pro *macir*, sed eo nomine involucrum nucis muscatæ nuncuparunt cum aliud veteribus significaret. In viatico Constantini veteres libri nunc *macis* nunc *macis* scriptum exhibent, & indifferenter utrumque ponunt. Quinimmo & *macin* apertè positum ibi legere est pro antiquo *macir*. lib. III. *medicandus confortativis parum habentibus caloris, sicut galia, mace, spica, reubarbaro, lacca, garyophylli ligno.* In Græco Ἐφοδία fuit μάκει. Quod autem *macis* inter ea recenset quæ parum caloris habent, non potest id convenire vulgari *macis*, quod adeo calefacit ut pauca ei comparentur ex odoratis, sed unice convenit *maceri* antiquo, cui eam tribuunt caliditatem quæ non magnopere curanda sit. *Avifena* appellatione *besbase*, *المسك* utrumque complexus est, *macir* & *macis*.

Nam ex sententia *Aben Mesvie* definit esse corticem nucis muscatæ, قشور جوز دوا. Eodem capite *Paulum* citat, qui tradit temperatum esse quantum ad calorem & stypticum, eoque dysentericis conferre. Hoc antiquum & Græcum μάκει planè diversum ab eo *macis* qui est cortex nucis muscatæ. In optimo & antiquo Lexico Græco-Arabico *besbase* exponitur *macer*. Πάσπασι & μάκει. *Serapio* quoque tractans de *macis* quod involucrum nucis est muscatæ apertè confundit cum *macir*. Nam & illo ipso capite *Dioscoridem* & *Galenum* nominatim laudat, qui non meminere *macis*. Si *besbase* est *macir* *Dioscoridis* non erit posteriorum *macis*, nec operimentum nucis muscatæ. Commemorat & eo capitulo *talisfar*, quod esse Græcorum μάκει volunt. Sic idem videtur facere *besbase* cum *talisfar*. *Avifena* separatis capitibus de *besbase* ac *talisfar* egit. Hoc طاليسفر,

& corticem *Indum* interpretatur. قشور هند. Eodem usus nomine quo in *besbase* explicando nisi quod heic simpliciter corticem *Indum* esse dixit, at *besbase* corticem nucis muscatæ ex opinione *Aben Mesvie*. Alios Arabes ita sentientes producit *Serapio*. Sanè & Græci nihil amplius de suo *macer* prædicant quam esse φλοιὸν ἰνδικόν. Et certum est *Avifenam* sub nomine *talisfar* voluisse illud μάκει describere. Et facultates quas ei tribuit planè respondent. *Galenum* quoque citat, in illis verbis quibus μάκει recensuit. Quidam tamen illud *talisfar* folium olivæ Indicæ interpretati sunt, ut notatum *Alpago*. Ad *besbase* quod attinet incertum etiam habuerunt Arabes ipsi quid propriè esset. Alii μάκει Græcorum putarunt, alii interius involucrum nucis myristicæ, quod Barbari dixerunt *macis*. *Christophorus à Costa* in libro de aromatis *macis* ab Arabibus *bisbele* & *besbaca* vocari memorat, idque vocabulum propriè nucis corticem significare. Corrupta illa nomina sunt, & interpretatio falsa, & auctor ipse parum apud me spectatæ fidei, ut ex multis comperi. Fallit etiam ibidem cum nucem ipsam Arabes appellare dicit *jansiband* & *seygar*. Quæ nihili sunt nomina. Illud pro *jansibua*, hoc pro *segiar* quod quamlibet arborem Arabicè significat. In *Decan* nux ipsa *japatri* membrana qua tegitur, *jaisol* dicitur, si vera prodit *Garcias*. *Besbase* illud in ea significatione nusquam hodie Arabibus in usu. Nam & quidam ex antiquis Arabibus pro *macere*

A Græcorum id acceperunt. Disertè *Averroes* capite XLII. sub nomine *besbase* omnia scribit quæ Græci de suo *macir* tradiderunt, & *Galenus* testimonio ea confirmat, & tamen dicit corticem esse fructus qui ex India affertur. Quod propriè pertinet ad *macis* vulgare non ad *macir*. Nam Græci simpliciter dixere μάκει esse corticem arboris. Sic *macir* & *macis* auctor ille confundit. *Mesha* auctor Arabs apud *Avifenam* capite de *besbase* eamdem illi virtutem assignat quam habet *nermisch*. Species hæc aromatica, cujus florem & corticem & folia idem *Avifena*

B *sena* capite de *narmisch* assimilatur *المسك* *albesbase*. Quin & adstringendi facultate eam donat, & proximam vim habere *nardo* dicit. Hæc non conveniunt nostro *maci*. *Alpagus alneremisch* interpretatur capita granatorum Indicorum. *Serapioni* flos est veluti parvi mali Punici quod defertur ex regione *Corasan*. Stypticum esse ait. Florem hujus arboris appellari *narfesira* ex *Rhase* docet. Hoc esset دار الفاشرا *nar alfesira*, flos vitis albæ.

Interpres *Rhase* *neremisch* rosam asininam interpretatur. Haud scio qua ratione nisi somniarit ita dici

C quasi دور حمار *naor hemer*, id est, flos asini. Immo verius ita vocari quasi florem musci vel muscatum, دار مسك *nar musch*. Ita enim potius pronuntiandum quam *narmisch*. Sic Græcis μοσχάριον, nux muscata & odorata μοσχέλαιον, oleum odoratum.

Arabicè autem دار *nar* non tantum ignem & lumen significat, sed florem ignei & vegeti coloris. Apud *Serapionis* interpretem veterem *narmusch* mustum malorum granatorum dicitur. An muscum voluit dicere. *Narmutch* igitur flos muscatus mali Punici *Indici* vel *Coraseni* cui virtute par *besbase*. De quo non satis constat inter ipsos Arabes quid sit, dum alii *macer*, alii membranam nucis muscatæ accipiunt. Nec videntur Arabes vocem in sua lingua habuisse quam illum corticem myreplicæ nucis exprimerent, qui hodie *macis* appellatur. Pluribus verbis id epuntiarunt corticem nucis muscatæ dicentes, قشور جوز دوا

E *keixur giatur bua*. Barbari *macis* una dictione nuncuparunt quæ corrupta est pro *macir*. *Plinio* dicitur *macir* quia Græcè μάκει, & lignum arboris unde cortex ille, ξυλομάκει. Alii ex Latinis pronuntiaverunt *macer*, ut κύπερον *cyperum*. Verba *Plinii*: Et *macir* ex India advehitur cortex rubens radice magna, nomine arboris sua. Qualis sit ea incompertum habeo. Corticis melle decocti usus in medicina ad dysentericos præcipuus habetur. Hoc eodem nomine *macis* pro *macir* dicentes, nucis aromaticæ involucrum appellarunt recentiores, quia ignorato antiquo *macir*, non aliud ex tum usitatis aromatibus invenerunt cui melius quadraret ea appellatio. Et falluntur qui existimant *macis* pro integumento nucis odoratæ vocem esse Arabicam. *Besbase* vocant illi. *Macir* vel *macer* veterum hodie corticem retinet & *macre* vocatur apud Indos cujus nucis usus etiam nunc præcipuus ad dysentericos. De quo videndus *Christophorus à Costa* cap. XII. Auctori *Petriplis* maris *Erythræi*: καὶ δάσκα καὶ κάγκαμον καὶ μάκει.

C A P U T X C I I I.

De cancamo.

C Ancamum cujus mentio in loco supra citato Græci auctoris, non habet minus apud Arabes incertitudinis. Plerique volunt esse laccam quæ Arabicè dicitur لك *loch*. Græcis λάγχα & λαχα. De qua satis in *Exercitationibus*. *Serapio* sub nomine laccæ κάγκαμον *Dioscoridis* descripsit. *Avifena* scribit

G quosdam putasse laccam esse karabe, id est, succinum. Et fatetur facultates succini & laccæ pares esse. Idem in voce *keikem* quæ ex κάγκαμον facta est, tradit creditum quibusdam esse sandaracam. Ea est sandaraca quæ Arabibus vocatur سندروس *sandaros*. Barbari dixere *sandarax* & *sandaraca*. Hæc succino similis colore

colore ac virtute. Vernicem quidam vocant. Hiē mos Arabum quæcunque in facultate aut usu quoquo modo conspirant, ea passim invicem permutare, & explicationibus miscere. Cancamum inter alias proprietates veteribus celebratas corpus subtrahere idonea traditur, & in maciem redigere, *ἰσχυρῶς τὰς καταιπμέλεις*. Hac eadem facultate sandaracam suam imperitit Avifena, eamque virtutem parem habere succino tradit id est karabe. Multi etiam karabe cum illa sandaraca Arabica eandem statuunt. Græci quippe *βερνίκην* vocant Arabum karabe. Latini vero Barbari vernicem appellant quod Arabibus dicitur *sandaracus*, quæ est sandaraca. Avifena qui cancumum idem cum lacca facit, in capitulo de cancamo scribit à quibusdam existimari lacca, in capite vero de lacca pro sandarus nominat karabe. Laccam autem vim habere *ἰσχυρῶς* asserit. Quod & de cancamo & de sandaraca quoque dixit. Sic multi hæc miscuerunt. Pro *kenkem* *قنقلم* pro *قنقلم*. Hoc est *καγκάμον*. Caput tamen illud de cancamo in Arabico non repperi. Idem de lacca narrat, juxta Paulum esse gummi herbæ similis myrrhæ. Apparet vocem laccæ vel *loch* posuisse pro eo quod est apud Paulum *Æginetam καγκάμον*, quo teste nititur. *Herbam* autem perperam vocat quæ arbor est. Nam vocabulum Arabicum quo utitur Avifena non plus quam herbam denotat *حشيش*, *haxis*. Dioscorides à quo reliqui sumpserunt, dixit, *Κάγκάμον δάκρυον ἐστὶν Ἀραβικὸν ξύλον, σμύρνη θεοστοικῆς*. More Hebræorum locutus qui eodem vocabulo lignum & arborem nominant. Quod non est Græcæ consuetudinis. *ἢ* Hebræis & *δένδρον* & *ξύλον*. Arabibus vox *شجر*, *regiar* tam de arbore quam de herba solet usurpari. Nunquam tamen *haxis* de arbore apud eos sumitur. Scaliger corregebat apud Avifenam *حشيش* quod lignum significat pro *حشيش*. Sed nihil opus tali mutatione. Græca Pauli *Æginetæ* transcripsit auctor ille Arabs apud quem scribitur, *καγκάμον δάκρυον ἐστὶ πῖας Ἀραβικῆς*. Locutio qua usus est Dioscorides minimè usitata Græcis in hunc errorem Paulum deduxit. *ξύλον Ἀραβικόν* non de arbore sicut par fuit interpretatus est dictum, sed de herbis ejusmodi quibus cauliculi lignosi, Græci *φυρραγικά* vocant & *ξύλωδη*. Sic appellat Theophrastus helenium, *fitymbrium*, *serpyllum*, & similia quæ rhyrpos habent *ξύλωδεις*. Ita *ξύλον* accepit apud Dioscoridem Paulus de herba ligneo cauliculo, pro *ξύλωδαι πῖας*. Dioscorides quæ de cancamo habet, ubi *ξύλον* pro arbore usurpavit, ab aliquo auctore Syriæ vernaculo mutuatus est. Hefychius à Dioscoride sumpsit: *Κάγκάμον παρ' Ἰνδοῦ ξύλον δάκρυον θυμιάμα*. A-

A visena igitur *παν* Pauli Arabicè reddidit *حشيش*. Per hanc vocem sæpe pleraque herbarum nomina explanat & definit. Ut supra herbam quæ *pabulum columbarum* dicitur dicit esse *haxis*. Nempe herbæ genus, *χόρτον* male interpretatur vir magnus. Quod herba sicca est, & stipula vel palea. Non ergo *حشيش* *حشو* est *δάκρυον χόρτον*, sed *δάκρυον πῖας* ut est apud Paulum. Palea sane vel foenum nullam lacrymam emittere potest, sed ex multis herbis lacryma gummium modo emanat, ut ex *chamaeleonte* *ixia*. *hipposelino*, *laserpicio* & aliis. Falsum etiam quod vult *Garcias laccam* Arabibus ignotam fuisse. Cum eo nomine prisce vocent quo hodieque vocatur, nempe *loc*, non credibile est aliud præter laccam ea appellatione novisse. Serapio prodit ex *Isaac* sententia, *loc* rem esse rubram quæ circa tenues ramorum furculos adhæret. Non potest melius definiri. Quod autem *ἐκ τοῦ* cadere illam quidam ex illis existimarunt, certum est errasse. Quod cum Græcorum *cancamo* eandem putarunt, etiam in hoc lapsi. *Æque* etiam falsi qui ob parem tingendi usum *kermes* esse exposuerunt. *Kermes* quoque id est granum tinctorium circa ramos arborum inhæret, sed non eodem modo, nec eadem est materia. *Ceraginem* esse laccam quam grandes formicæ circa arborum ramos aggerunt compertum hodie. Quod ignoratum Arabibus licet rem ipsam noverint, non caret odore lacca cum incenditur, non tamen est *cancamum*. Nullus enim virosus sapor in gustu sentitur cum manditur, quod de *cancamo* scribunt veteres. Miratur *Garcias* cum ab ipsis incolis apud quos plurima nascitur, *trec* vocetur, cur nomen *lac*, *loc* aut *luc* apud Arabes invenit. Rationem hanc esse conjicit, ex quo non valde eum Arabicæ linguæ peritum fuisse conjicio. Quod hoc medicamentum in *loc* sive mellis crassitie dissolveretur, cum ad tingendum tum ad medicinæ usum, laccæ ex eo nomen *loc* factum hariolatur. Aliter scribitur *lohoc* quod in medicina usum habet, estque *ἐκλειγμα* Græcorum, aliter *loc* vel *luc* pro lacca. Illud est *لوحوق* *lohoc* vel *loc*, cum *Ain* & *Vau*, & *Kaf*, hoc est *لك* *loc* vel *luc* vel etiam *lac* per *Kef* tantum. Verbum est Arabicum *لوحوق*, quod tingendi habet significationem, idque ab Hebræa origine *ל* eadem notione sumi soliti verbi. In eo sensu & *pp* repperitur. Inde & Græcum *λείχω*, unde *ἐκλειγμα* vel *ἐκλεικτὸν* quod proprie Arabibus dicitur *lohoc*. At iidem Arabes nomen *lac* vel *loc* pro lacca ex Græco infimæ ætatis sumpserunt, *λάκχα* quo rubram omnem tincturam vocarunt transpositis litteris ex antiquo *καλχα* vel *καλχη* quæ purpuram designat. De quo satis in Exercitationibus, quæ peti inde debent.

C A P U T X C I V.

De cinnamomo.

Nullum mutatorum ex antiqua notione nominum illustrius exemplum patere ajo, quam in *cinnamo*, vel *cinnamomo*. Omne si quidem Græciæ & Latii ævum postremum, sic vocavit *cannelam* nostram quæ est *κασία σινεψ* sive *casia fistula* antiquorum. Macer subditivus titulo *de cinnamo id est canella*, ita scribit:

Cinnama tres species dicuntur habere, sed harum Est pretiosa magis qua plus subtilis habetur.

Hodie quoque inter omnes convenit qui de canella scripsere, corticem ramorum meliorem esse quam trunci, quia subtilior ac tenuior. Hinc præclaram inducere Barbari inter *cinnamum* & *cinnamomum* dif-

F ferentiam, qui *cinnamomum* dici volunt corticem canellæ crassioris, & minus aromaticum, *cinnamomum* autem de subtiliori ac odoratiori canella intelligendum. Qua distinctione utuntur omnes fere Arabum interpretes in explicandis his tribus vocibus, *selicha*, *darfini*, & *karfe*. Ex his *karfe* *cinnamomum* interpretantur. *Darfini* *cinnamum*, & *selicha* *casiam* ligneam. Contra mentem auctorum sunt hæ expositiones ut infra ostendimus. Nam tria illa genera canellæ esse vulgaris volunt corticis tantum diversitate discreta. Hoc *cinnamo* sive *cinnamomo* veterum nullo modo congruit, quod non erat cortex merus sed furculus plenus ac solidus cum suo cortice. *Κάφη* Græci vocant, unde Arabes suum fecerunt

κέρσε. De quo infra, ac de cæteris Arabi-
cis appellationibus. *Canella* nostra, non omnis ve-
terum casia, sed certa species, ac ne optima qui-
dem, sed omnium vilissima quæ tota cortice con-
stabat in fistulam complicato. Unde & κασίαν σύ-
εργια vel συεργίδα eam dixere Græci, Latini
casiam fistulam, & simpliciter fistulam, cui respon-
det synonymum *cannella*. Auctores Græci vete-
rinarii κασίαν αὐλὸν eandem vocitant. At præstan-
tissima casia ea veteribus habita est quæ cinnamomo
similis esset. Non cortice mero constabat, sed fur-
culi ipsi recisi eam constituebant, ut cinnamomum.
ξύλικήν κασίαν & ξυλοκασίαν Græci vocarunt, ad di-
scrimen casiae fistularis, quæ tota ex cortice est con-
voluto fistularim, nihil autem habet ligni. Aliud
cortex in arbore, aliud lignum. Quantumvis cras-
sus densusque cortex, non abit à corticis definitio-
ne. Lignum in arbore vocatur id quod cortici sub-
est. *Xylocasia* igitur non ea dicatur quæ crassiori cor-
tice constet, sed quæ lignum simul cum cortice ha-
beat. Vulgaris casia sive canella quæ συεργίῃ κασία
veterum caret ligno, solum præfert corticem in tu-
bos convolutum. Ξυλοκασία vero lignum est cum
cortice. Sic ξυλοβάλαμον, ξυλομάκρη, ξυλοκαρυόφυ-
λον, ξυλοκινάμωμον, non cortices sunt sed furculi
earum arborum à quibus denominantur. Tale fuit
cinnamomum veterum quod erat ἐν κέρσει. Ta-
lis & casia optima, similis cinnamomo, quam &
ξύλοκασίαν appellarunt. Omnem itaque casiam si-
bi cognitam veteres in duo genera diviserunt, in
ξύλοκασίαν, id est, casiam ligneam, furculis con-
stantem; & κασίαν σύεργια ex cortice solo compo-
sitam in tubulos sive fistulas convolutam. Et si con-
fusè satis historiam casiae tradat Dioscorides, casiae
tamen συεργίδος, & casiae κινναμωμιζέσης quam βλα-
σὸν Μοσύλιτην vocat, id est, *furculum Mosyliticum*, non
obscura apud eum differentia colligitur. Sed aper-
tissimè eam Galenus explanavit commentariis in The-
riacam Andromachi senioris. Κασίαν simpliciter eo
carmine nominarat quæ in Theriacam illam ingre-
deretur. Quæsitum à posteris de quo genere casiae
ille intellexisset. Junior Andromachus fistularem
quasi ex præcepto & intellectu senioris Andromachi
debere indi censuit, quæ casia ut vilissima omnium,
ita omnibus nota. Verba Galeni: ἀλλὰ τῆς γε συ-
εργίδος ἡ καὶ ἡνὶκὼν ὀνομαζομένης ὁ νεώτερος Ἀνδρόμα-
χος ἐμβάλλειν ἀξιοῖ. πᾶσι δ' αὖτὴ γινώσκεται καὶ ὃ καὶ
διανοοῦσθαι πάντων ἐστὶ τὸν μὲν ἐξωθεν φλοῖον, ἔνθεν καὶ σύ-
εργια καλεῖσθαι, ἰσχυρὸν ἔχον κατ' ὁσμὴν τε καὶ γένος,
ποδὲ ἔνδον ἀσθενέστατον, ὡς μηδεμίαν αὐτῇ χρεῖαν γίνεσθαι.
Notanda heic singula. Casia σύεργε vulgaris erat
tum usus, ac notitiæ, & vilis emptæ. Cortice so-
lo constabat, ut apparet in fistulam complicato. Nam
inde nomen. *Canellam* esse nostram nemo est cui
non perspicuum sit. Alia genera casiae quæ ibidem
recensentur à Galeno adpositis nominibus suis, ut à
syringide casia diversa, ita & præstantissima habita,
& cinnamomo ut similitudine, sic pretio & honore
proxima. ἐπεὶ δὲ τὴν μὲν γίσει μάλα ἐπαινεῖ-
σιν, ἐφεξῆς δ' τὴν μὲν καλεῖσθαι, εἰσι δ' οἱ καὶ τὴν
ἀναβῶ καὶ τὴν δαφνίτην. Ita hæc legenda. Quatuor
hæc genera casiae nominatim refert veluti excellen-
tissima & ex quibus alia alii in Theriacam addi de-
bere opinabantur. Cum Andromachus Junior sy-
ringida sive fistularem censeret injiciendam utpote
quod κασίαν simpliciter dixisset Senior Androma-
chus, de communi ac maxime vulgari id esse in-
telligendum qualis erat fistularis. Nam reliqua illa
genera ab usu communi remotiora, rariora, & suis
singula nominibus propriis nota, appellationem ca-
siae relinquebant isti vulgari συεργίδι. Hæc mens
Andromachi cui omnino concinit quod apud aucto-
rem Periplus legimus γίσει & μὲν quæ casiae sunt
eximiae nomina Galeno, distinguī planè à casia his
verbis: Γίνεται δ' ἐν αὐτῇ κασία καὶ γίσει καὶ αὐ-
φῇ καὶ ἀρωμα καὶ μάγλα καὶ μὲν καὶ λιβανός. Per
κασίαν palam est ab Arriano seu quilibet alius au-
ctor est, designari vulgarem casiam fistulam quæ pro-

A priè hoc habuit nomen. Vides enim nec μὲν nec
γίσει nec αὐφῇ sub appellationem κασίας ab illo scri-
ptore compelli. Αὐφῇ vero etiam inter casiae ge-
nera à Dioscoride reponitur. *Gizir* autem & *moto*
à Galeno celebrantur etiam inter genera ceteris ca-
siae generibus præstantia. Et de *gizir* quidem di-
cit, cinnamomo esse simillimam. ὅπ μὲν ἐν γίσει
τῶν πλεονέκτων κινναμώμῳ καὶ πάντῃ ἐστὶν, εἰρηται μοι καὶ
πλεονέκτων. Si cinnamomo per omnia similis hæc casiae
species, in furculis fuerit oportet non in cortice.
Nam cinnamomum, furculi. Multum itaque di-
stabat à casia fistulari. De hoc genere casiae Dio-
B scorides ait, τῆς συεργίῃς πλήρη. Plenam & solidam
non inanem & concavam intus fuisse significat. Sic
harundinem quæ solida intus est νασὸν καὶ μετὶν &
πλήρη dixerunt. Democritus μεσοκαλάμους eas harun-
dines appellavit quæ concavae non essent. Non rectè
tamen loquutus videtur Dioscorides, etsi ex vete-
rum opinione ita scripserit, quibus persuasum erat
casiam fistularem fieri erodentibus intus lignum ver-
miculis & solum corticem relinquentibus, tutum
amaritudine. Quæ sic igitur excavata esset & exi-
nanita à vermiculis, eam casiam σόριγγα vocabant.
C Aliam quam vermes non vacuascent erodendo, inte-
gram adhuc & plenam, συεργίῃς πλήρη vocat Dio-
scorides, nondum scilicet excavatam. Hæc fuit in-
scititia veterum circa casiam, ignorantium nimirum
quomodo detraheretur illi arbori cortex, qua arte
præpararetur, & in tubulos sive fistulas convolve-
retur. Cæterum casia solida & plenis constans fur-
culis similior cinnamomo quam casiae fistulae. Talis
& *moto*, quæ & pro cinnamomo venum ibat, teste
Galeno: ἡ γὰρ συνεχεύεται τῶν πλεονέκτων καὶ πινυ-
δων ὡς κινάμωμον πιπτασκομένη δ' ταυτὲ γένος ἐστὶν. Non
poterat vendi pro cinnamomo casia fistula vulgaris,
quæ nihil nisi cortex erat inanis, cum cinnamomi
D furculi essent solidi plenique cum suo cortice. Se-
quuntur duo alia genera casiae apud Galenum cin-
namomum simulantia: εἰς δ' οἱ καὶ τὴν ἀναβῶ καὶ
τὴν δαφνίτην. Sic legendum pro ἀναβῶ. Notandum
heic in primis ἀναβῶ à Galeno inter casiae genera
poni quæ à Græcis posterioribus ab hoc genere ab-
dicatur ut & *moto* & *gizir* & alia. Ἀναβῶ vel zat-
nab ut ab Avicenna describitur, virgulta sunt odo-
rata tenuia, paulo ampliora majore acu qua suun-
tur subsellia, & paulo minora canna qua scribitur.
Paulus *arnabo* simile esse virtute dicit κασίῃς καὶ
E καρπυσίῳ. Galenus vero carpesium tradit esse fe-
stucas sive furculos planè similes cinnamomo. Κά-
ρη λέγεται vocat. Cinnamomum quoque κέρσεα He-
rodoto. Daphnitis item casia ex illis generibus quæ
cinnamomum facie referunt. Plinius *ισσινάμων* di-
ctam scribit, adulterarique solitam tenuissimis lauri
furculis propter similitudinem corticis. Hinc Græci
veteres cinnamomum vocarunt ἡδύεσθρον quasi sua-
vem virgulam, sive suavis odoris furculum. Quod
de casia syringe non dixeris quæ cortex est merus
F & inanis intus: Hesychius: ἡδύεσθρον, κινάμω-
μον. Omnes supra dictæ casiae species ad cinnamo-
mum propius accedebant, & furculi potius erant
odorati quam cortices, eoque longo descrimine di-
stabant à casia fistula, quæ & propriè à quibus-
dam κασία appellata est. Cetera illa genera furcu-
lis & ligno tantum constantia, ξυλοκασίας nomine
quidam ex antiquis donaverunt. Alii ne κασίας qui-
dem appellatione hæc dignati sunt, sed ut pecu-
liaria aromata suis tantum nominibus delegarunt,
ut paulo ante vidimus fecisse auctorem Periplus
ris Erythræi. Nullum hodie ex illis generibus in usu
aut notitia prostat. Sed nec cinnamomum amplius
G noscitur nisi de nomine, quo falso vocamus casiam fistu-
lam veterum nostramque canellam. Longe igitur aliud
fuit antiquorum cinnamomum, aliud hodiernum,
quod nihil aliud est quam κασία σύεργε veterum.
Nec alio sensu uspiam accipitur in scriptis recentiorum
cinnamomum quam pro casia fistula sive canella. Quia
etiam ineptò discrimine cinnamomum vocant deli-
cатиorem ac subtiliorem canellam, crassiorē vero
cinnami nomine donant. Quasi diversæ sint signifi-
cationis

cationis hæc nomina. Græci κινάμωμον, Latini cinnamum frequentius dicunt, ut alibi docuimus. Latini barbari & Arabum interpretes *ligneam casiam* passim nominant quæ Arabibus dicitur, سليخة *felicha*

vel *salicha*. Quod de ea utique casia quæ in usu est, & vulgo *canella* vocatur, debere intelligi fatentur. Hoc me movit aliquando ut putarem vocem illam Arabicam ex Græca ξυλική detortam qua κασία ξυλική vel ξυλοκασία antiquorum enuntiaretur. Postea animadverti non veterem hanc esse sed recentem expositionem, nec Arabum ipsorum sed interpretum appellationem, qui casia vulgari aromaticæ sive canellæ hoc nomen antiquum accommodarunt, ut eam distinguerent ab altera casia veteribus ignota cujus medulla ad cathartica expetitur. Hæc casia etiam proprie sequiori sæculo *casia fistula* quo nomine κασία σύριζ Græcorum id est canella vulgaris Latinis veteribus nota fuit. Ut igitur eam distinguerent à casia aromatica, hanc quidem *ligneam casiam* nominarunt, quia cortex est, & ob corticem solum petitur, alteram vero *casiam fistulam* quod ejus filiquæ longis fistulis adsimulantur. At longè alio sensu hæc casia lignea, à Latinis barbaris dicitur quam ξυλοκασία veteribus Græcis. Casiam quippe ligneam vocant quæ proprie dici debet κασία σύριζ sive *casia fistula*. E contrario *casiam fistulam* appellant quæ in totum alia est à casia fistula antiquorum. Hæc enim casia fistula filiqua est Ægyptiacæ arboris, & medicamentum catharticum. Hæc alibi pluribus confirmabimus, & vulgo etiam cruditorum nota sunt. Scribit Garcias lib. 1. de Aromatis medicos omnes Arabes, Turcas, Persas, quæ canella crassior est, eam vocare *casiam ligneam*. Nomen Arabicum quo hæc casia lignea exprimitur non aliud est, quam supradictum *salicha*. Atqui non casiam ligneam hoc sonat sed corticeam.

Ab Arabico سلخ *selach* quo significatur cortex. Un-

de & الحبة السلخ *selach alhaie*, exuvie serpentis, superficies, cortex, Et verbum سلخ *decorticare*,

deglabrare ab illo سلخ *selach* و *selach* سليخة *felicha*

corticea. Ut ab اس *as* myrtus, اسبة *asita* myrtina. A

خشب *chaxab* quod est lignum, خشابة *chaxaba*

trabs lignea vel palus è ligno, ut est in veteri Lexico Latino-Arabico Raphelengiorum. Sic ab حمام

hamam, columba حمامة *hamama*, columbaria,

sive *ελαιον* herba. Certum igitur est Arabes nomine illo *felicha* non aliud casia genus intellexisse præter eam quæ σύριζ Græcis & σύριζ dicitur. Ea ex cortice paratur, & in fistulæ formam convolvitur. Corticeam & fistularem casiam liceat dicere quæ omnino alia est à casia lignea antiquorum quam ξυλοκασία dixerunt. Crassiores canellam eo nomine intelligi apud Arabes & Persas traditum Garcias. Sane in eodem genere & crassior & delicatior sive subtilior reperitur. Si crassior dicta illis *felicha* addere debuit quod nomen apud illos habuerit quæ subtilior est. Æque enim subtilis è cortice conficitur, ut crassa. Hoc solum discrimen est quod crassior è cortice crassior est, tenuior è magis tenui ac subtili. Præstantissimam casiam ab Ægyptiis *felicham* vocari memorat Prosper Alpinus qui diu in Ægypto moram ac medicinam fecit. Quæ præstantior ea etiam subtilior. Nam melior habetur quæ magis tenuis. Ut contra quo crassior eo deterior ac vilior. Macer de cinnamo, quæ canella est hodierna, ut ipse interpretatur.

Est pretiosa magis quæ plus subtilis habetur. τὴν λεπτόφλοιον designat. Veteres in sua fistulari casia commendant non quidem crassitiem sed firmitatem. Plinius: *brevi tunicarum fistula atque non fragi-*

li. Galenus: τὸν ἰσχυρὸν φλοιὸν probat in casia syringide: τὸν μὲν ἔξωθεν φλοιὸν ὅνπερ καὶ σύριζα καλεῖσιν ἰσχυρὸν ἔχουσα καὶ ὁσμὴν τε καὶ γεῦσιν, τὸ δ' ἐνδον ἀδονέσκειται. Ubi tamen advertes τὸ ἰσχυρὸν præcari in cortice & ἰσχυρὸν ὄσμιον & γαστρίῳ firmum sit non rumpi difficile. Dioscorides repudiat & inter rejiculas center τὴν λεπτόφλοιον ἢ καὶ φλοιόεργον quæ tenuis sit corticis & fragilis. Sed φλοιόεργον accipimus quæ in arbore ipsa rumpitur. Hodie præstantior habetur ἢ λεπτόφλοιον. Auctori Peripli συληροτέρω κασία ea dicitur quæ crassiores habet corticem. Per κασίαν, non aliam ille casia speciem intelligit præter fistularem. In eo genere casia corticem dici fistulam Galenus asserit: τὸν μὲν ἔξωθεν φλοιὸν, ὅνπερ καὶ σύριζα καλεῖσιν. Quia nimirum in fistulam erat conformatus. Hinc Damocrates in Iambis σύριζα κασίας & φλοιὸν κασίας pro eodem usurpat:

Κασίας μελαίνης ἢ φλοιῶ, τέτων πάλιν

Δις τρεῖς ἐκάστῃ μίσματι δρασμῶς στήμιον.

Item in alia Antidoto:

Κασίας πενέρας ἢ φλοιῶ τὰς ἐνείας.

In Antidoto Panacia δ' αἰμάτων, κασίας σύριζος μελαίνης. *Casiam fistularem*, vel fistularum hanc vocat Scribonius Largus. Aliæ casia in furculis consistebant, ut & cinnamomum ipsum. Tam crassa quam tenuis casia, modo ex fistulari ac corticeo genere sit, *felicha* Arabibus nomen habet quod corticeam sonat. Hæc non est lignea casia. Immo longe diversa ab ea quam Græci ξυλοκασίαν dicunt. Κασία etiam proprie appellantur quæ communior erat ac vilior nempe σύριζα. Hinc sæpe legimus in compositionibus medicorum κασίαν & ξυλοκασίαν simul indi quod de casia syringide Græcorum sive Arabum *felicha*, & casia lignea accipiendum. Nicolaus Myrepsus in Antidoto alia Ægyptia cap. xcvi. ναρδιόχυν, κασία ἀνὰ δρασμῶς δὲ κυμίνε, ξυλοκασίας. Et ita passim in aliis. Ubi κασία est σελίχα Arabum. Nam sic in omnibus Lexicis Græco-Arabicis invenio exponi, σελίχα ἢ κασία. At ξυλοκασία proprie casia lignea, diversa à *felicha* sive canella vulgari quam *ligneam casiam* non aliam ob rem indigitavit barbaries Latinorum interpretum sequioris sæculi, quam ut à casia medullari & medicamentaria eam discernerent. Casia igitur σύριζ Græcorum quæ cortice constat in tubulum complicato Arabice dicitur *felicha* id est corticea, sive crassior sit sive subtilior. Non eadem hæc cum cinnamo vel cinnamomo ut vulgi imperita consuetudo loquitur. Arabibus etiam suam habet appellationem cinnamomum, quod à casia sive à canella distinguitur, vocant دار صيني *dar Sini*. Quod lignum

Sinenfe significat. Nam دار *dar* Persice lignum

est. Sic دار شيشان *dar xisgan* vocatur illis

aspalathum, lignum nempe ex xisgan. Avisena κασία Dioscoridis appellat *felicha*, κινάμωμον autem *dar-sini*. Si Græcorum κασία diversa est à κινάμωμον, certe & *dar-sini* diversum erit a *felicha*. Ut lignum differt a cortice, ita casia quæ ex cortice est distat a cinnamomo quod vere lignum est. Differentiam ipsam produnt vocabula Arabica ex sua significatione. Nugatur igitur Garcias qui Avisenam & Rhafem reliquit. quæ Arabes veteres contendit vocabulo Persico usos esse *dar-sini* ad canellam significandam, quasi nihil intersit inter *felicha* quo vocabulo ipsis canella sive casia signatur, & *dar-sini* quo cinnamomum proprie appellantur. Sub nomine *dar-sini* Avisena quidquid de cinnamomo tradidit Dioscorides, in suam linguam ad verbum convertit & exposuit. Rursus quæcunque de casia Dioscoridi scripta sunt, eadem ferme sub titulo *felicha* leguntur apud Avisenam. Inter illa tamen casia genera quæ Dioscoridi recensentur, nonnulla sunt quibus non convenit nomen *felicha*, ut omnes xylocasia species quæ ad cinnamomum magis accedunt quam ad casiam fistularem. Verum enimvero ut κασία Græcis absolutè dicta ἢ σύριζ κασία

κασιὰ, ita & Arabes vocabulum *سليخة* quod responderet Græcæ *συρίγδι*, generale fecerunt ad omnes casiae species ac differentias enuntiandas. *Selicha* tamen apud eos ut dixi proprie corticem casiae vel corticeam casiam significat. Alias & *قاسية* casia ipsis

dicitur, ut Hebræis קציע. Unde Græcum *κασία*. Æque fallum quod asserit idem Garcias, canellam cujuscunque generis Arabicè dici *querfaa* aut *querse*.

Hoc est *قرفة* *kerse*. Non pugnabo an ita hodie

hoc nominis usurpent Arabes de quacunque casia. Sed ad veteres provocabo qui longe diversa significatione lumperunt. Apud Avisenam in voce *dar-sini* eo capite quo omnes cinnamomi differentias verbis Dioscoridis pertexuit, quod *ξύλοκιννάμωμον* Græco auctori vocatur, ipse Arabicè *kerfa* vocatum as-

firmat, & interpretatur, *دار صيني خشبي*

dar sini chaxabi, id est, cinnamomum ligneum vel lignosum, *κιννάμωμον ξυλῶδες*. Verba ea quia in Arabica editione reperiuntur & in Latina desiderantur rudi minerva verbo ad verbum translata heic subijciam: *illud autem quod dicitur karfa simile est cinnamomo, radice & nodorum crebritate. Atque id est cinnamomum ligneum, cui virga longa ac valida, & odor ei longe minor adest quam est odor cinnamomi, sunt & nonnulli qui putant kerfa genus esse diversum à cinnamomo, & naturam aliam quam cinnamomum habere.* Eadem omnino leguntur apud Serapionem qui & *kerse* propriè vocatum dicit genus illud cinnamomi quod *ξύλοκιννάμωμον* Dioscoridi dicitur, & est cinnamomum crassioris generis. Non igitur cortex sed lignum,

quod alio nomine vocabatur *قرفة الدار صيني*

karfe aldar-sini, id est, lignum cinnamomi, *ξύλοκιννάμωμον*. Sic iidem Arabes vocant lignum caryophylli quod Aëtio & aliis Græcis *ξύλοκαρυόφυλλον* appellatur,

vocant *قرفة القرفل*, *kerse alcarumfel*. Hoc

est lignum ex arbore caryophylli. Perperam Alpagus de cortice garyophyllato & caryophylli odorem habente id accipit. Multas sanè res ævum Latinitatis posterius *garyophyllatas* dixit ab odore caryophyllorum, ut *ocimum garyophyllatum*, *violas garyophyllatas*, *τὰ λουσία* Græcorum, quas omnes hodie absolute nominant *garyophyllatas*. At *kerse karumfel* nihil aliud est quam lignum caryophylli, ut *ξύλοβάλαμον* est lignum balsami, sarmenta nempe ex frutice balsami amputata. In editione Latina Avisenæ duo capita habentur, alterum de *kerse aromatico*, alterum de *kerse cinnamomi*. Et apud Alpagum de *kerse alcarumfel*, & de *kerse dar-sini*. In editione Arabica Romæ excusa duo illa capita videntur in unum co-

luisse sub titulo *قرفة الطيب* *kerse althaib*, id est,

lignum odoratum, vel aromaticum. Quod ipse Avisenæ cinnamomi genus esse in textu docet, & de eo se dixisse in capite de *dar-sini*, id est, de cinnamomo. Apparet interpretes illos integriorem natæ codicem quam fuit ille ad cujus exemplar curata est editio Romana. Illud certè constat *kerse dar-sini* Avisenæ vocari quod Dioscoridi dicitur *ξύλοκιννάμωμον*, & idem esse cum *kerfa* cujus meminit in capitulo de cinnamomo, quod per *ق* foemineum scriptum est. Alpagus *kerse* exponit exteriorem corticem cinnamomi. Quod prorsus pugnat cum sententia Avisenæ, qui *ξύλοκιννάμωμον* sic vocat, & cinnamomo simile esse dicit, radice & nodorum frequentia. De ligno igitur loquitur non de cortice. Nunquam aliter apud Avisenam sumitur vox *kerse*.

Ligni genus odorati quod vocatur *armech*, *ارماك*

colore simili esse dicit *القرفة*. Ergo *karfa* lignum

A est, non cortex. Et rectè ibi verus interpres reddidit *cinnamomo crasso*, qui tamen omisit de colore quod in Arabico est, *في اللون*. Et sane vocem illam

B Arabicam *karfe* ex Græco *κάρφη* factam liquet. *κιννάμωμον* Herodotus sic definit, & *κάρφια* esse dicit, id est, furculos, & festucas è ligno. Ut in balsamo *ξύλοβάλαμον* dicebatur de sarmentis summis balsami fruticis amputatis, ita & *ξύλοκασία* & *ξύλοκιννάμωμον* eodem sensu in cinnamomi & casiae arbore dicta esse certum est. Plerumque & stolones integri, & tenellæ arbusculæ ab radice sua evulsæ pro cinnamomo & xylocasia adferebantur ut ex Galeno constat, cuius verba alibi rettulimus. Hinc Dioscorides id eligendum pro optimo cinnamomum suadet, quod ab una radice termites multos habet, quia facilior adulterandi ratio in furculis ac fragmentis foret. Ergo non solum sarmenta & summa virgulta pro cinnamomo & xylocasia advehi solebant, sed etiam stolones viviradices vel integræ sed novellæ cinnamomi plantæ. Cum tales viderent antiqui, putabant non majores esse cinnamomi aut casiae arbores quam quas inde allatas videbant. Nihil autem prohibet quin ex eadem arbore, & xylocasiam & casiam fistularem sumi solitam credamus. Immo ita credendum. Xylocasiam constituiebant furculi ipsi vel summitates virgultorum putatæ. Casiam vero syringa cortex demptus, & in fistulæ tubulum convolutus. Hodie nulla uspiam visitur, quia nulla adfertur xylocasia. Et fortasse nulla etiam fit propterea quod arbores ipsas amputare abstinent, solo cortice contenti, ex quo paratur canella quæ hodie in usu, quæ fuit *κασία σύριγγ* veterum. Cinnamomum simile xylocasiae, quod hodierno quoque tempore nullum est. Optima xylocasia cinnamomo proxima bonitate & facie traditur ab antiquis. Quin & casiae arbores in cinnamomum transire ab iisdem proditum. Sic cinnamomum nihil aliud fuerit quam præstantissima xylocasiae species. Tenuia utrumque virgulta fuere ex arbore recisa, & furculi.

C li. Græci *κάρφη* vocant, Arabes *قرفة* *karfe*. Vox Persica qua cinnamomum appellatur Avisenæ, in eadem censetur significatione. Nam *dar sini* idem quod furculus vel virgultum Sinenfe. Sic *dar fufel* appellant longum piper, quod simile sit festucæ vel

D furculo, quasi furculum piperis dicas, *دار فلفل*

E Nam *فلفل* *filfil* vel *fufsal* est piper. Lexicon vetus Græco-Arabicum, *Δαρφέλφερ*, τ' μακρὸν πέδιλ. Sic caryophylla *καρυόειδη* esse dicit Paulus quod furculorum speciem præferant. Ab illa voce *κάρφη*, Græcis recentioribus *κάρφιον* pro clavo. Ex his liquet quid propriè *κάρφη* Græci vocarint. Et quid fuerit cinnamomum quod hoc nomine censetur.

F Abolitis autem hac ætate, & cinnamomi & xylocasiae generibus, non mirum si appellationes illæ quibus antiqui Græci & Arabes eas species vocabant, ab intellectu suo vero ac vetere recesserunt, translatæque sunt ad eas signandas, quæ nunc usitatæ ac notæ habentur. Sic promiscua hæc animos erupmutatio facta, & abusio nata quæ animos erratarint, alii etiam confidenter pronuntiarint, nos hodierno die non carere legitimo ac vero antiquorum cinnamomo, quod idem cum canella nostra esse affirmant. In quibus Julius Scaliger, & Garcias, alios quamplures. Idem Garcias notat putasse nonnullos in Alep nasci canellam quod apud aliquos auctores G legerint præscriptum *cinnamomum Alipinum*. Qui notast ad eum confecit vir illustis famæ, observat sæpe numero veteres cognominasse merces & aromata non à solo natali sed à propiore loco, unde ad Græcos advehebantur. Hoc quidem verum esse non inficior, sed heic locum habere non potest. Quis enim vetustior paulo auctor potuit præscribere *Alipinum cinnamomum*? Arabes

Arabes si forte hoc potuerint. Qui tamen extant, nusquam ita nominant. Apud Græcos quos quidem legerim non invenitur. Latinos barbaros qui Antidotaria & Medicinalia conscripserunt, partim ex Græco, partim ex Arabico translata nullam Alipini cinnamomi mentionem faciunt. Paucis vero medendi professoribus concesserim qui plures in eo genere pervolunt, cum editos codices tum manu exaratos. Præterea *Halepinum* non *Alipinum* dicendum foret hoc cinnamomum ab urbe *Halep* quam Arabes vocant *حلب* *Haleb*. Græci καλέε.

Non disputo hic utrum Βέροια sit an Ιερεόπολις. De quo alibi. Vereor ne nobis hic fucum faciat Garcias, aut ipse sibi qui putaverit aut id affirmantibus crediderit, reperiri *Alipinum* cinnamomum ab urbe *Halepina* dictum. *Alitinum* vel *alithinum* ibi debuit legi. Apud Avisenæ interpretem de medicinis cordialibus tract. 11. mentio cinnamomi Alitini his verbis: *Cinnamomum alitinum calidum est in fine secundi, siccum in tertio*. Constantinus in viatico lib. 11. item cinnamomi Alitini, garyophylli cardamomi, nucis muscatæ. Et paulo post: *liquiritia, amidi, spica, cyperi, nucis muscatæ, cinnamomi alitini*. Cujus & alibi passim mentio occurrit in Antidotario, & aliis libris medicinalibus ante annos quingentos scriptis. Quis non videt Græcum esse ἀληθινὸν κιννάμωμον? Omnibus fere paginis profertur apud Myrepsum. Loca producam aliquot quæ ad manum sunt. In Antidoto *Ἀλὲ ῥόδων* cap. xxvi. *ξύλοκασιὰς, κιννάμωμον ἀληθινόν, καρδοσάχυνον ῥέος βαρβαρῶν &c.* Item paulo post in alia Antidoto *Ἀλὲ ῥόδων*: *σπερμάτων, μαρσθῆρος ὁ ὠκίμος κιννάμωμον ἀληθινόν*. In Antidoto Diacumini: *πεπέρως κιννὴ καὶ λδουκὴ, κιννάμωμον ἀληθινόν*. Nemo non intelligit Græcè sciens ita vocari verum ac genuinum cinnamomum, quod opponitur ψευδοκιννάμωμῳ, cujus meminit Dioscorides inter cinnamomi genera. Et idem facit cum xylocinnamo: ἐστὶ τὸ καὶ ἄλλο ὅμοιον τῷ καλέμῳ ψευδοκιννάμωμον, ὅτε πλεὺς οὐκ ὁ τὸν τῇ ὁσμῇ, ἐκλελυμένον τὸ τῇ δυνάμει, καλεῖται τὸ καὶ ζυγγίβερ ξυλοκιννάμωμον ὄν. Corrigendum ex Avisenæ

Arabicis: καλεῖται τὸ καὶ ἴσρι, vel ἄλρι. *الدرى*. Male reddunt: quod zingiber etiam vocant, cum cinnamomi lignum non cortex sit. Quasi hoc falsum cinnamomum quod & xylocinnamomum dicitur, lignum sit, verum autem nihil amplius sit quam cortex. Quod est

A falsissimum. *ξύλοκιννάμωμον* est crassius ac lignosius cinnamomum. Ipse Dioscorides *ξύλῳδες κιννάμωμον* interpretatur, cui longæ ac robustæ virgæ. At verum cinnamomum subtilioribus sarmentis ac furculis consistebat, *λεπτόν τὸ πρὸς ῥαβδόις καὶ λείον*. Hoc est cinnamomum quod *λεπτόν κιννάμωμον* passim apud Myrepsum vocatur, idemque cum ἀληθινῷ cui opponitur *ψευδοκιννάμωμον* & *ξύλοκιννάμωμον*. Ex Græcis tamen verbis Dioscoridis ut concepta sunt, colligi potest, diversum ab eo statui pseudocinnamomum à xylocinnamomo. Dicit aliud genus reperiri simile cinnamomo quod vocatur *ψευδοκιννάμωμον*, sed ignobile esse, odore ac viribus æque imbecillum. καλεῖται τὸ, inquit, καὶ ἴσρι ξυλοκιννάμωμον ὄν, ἔχον τὸ πρὸς ἐμφέρεσιν κιννάμωμον. Manifesto hæc aliud constituitur genus ab illo pseudocinnamomo quod vocari tradit *ἴσρι* cum sit xylocinnamomum, cinnamomo & ipsum quadamtenus simile. Arabes hæc quoque distinxerunt sed non ea parte qua debuerunt. Nam hæc verba, καλεῖται τὸ καὶ ἴσρι ξυλοκιννάμωμον ὄν cum præcedentibus junxerunt ac rettulerunt ad pseudocinnamomum. Quod si sic esse deberet non dubitarent pronuntiare idem xylocinnamomum & pseudocinnamomum. Etenim sequentia ab hac periodo divelli non possunt. Serapio ait hoc pseudocinnamomum esse cannam ex cinnamomo, per quæ explicat illud *ξύλοκιννάμωμον ὄν*. Deinde subjicit de *kerse* quod esse *ξύλῳδες κιννάμωμον* exponit. Atqui hæc Dioscoridis interpretatio est qua illud *ξύλοκιννάμωμον* explicat. Eadem habet Avisenæ. Græci autem recentiores *λεπτόν κιννάμωμον* videntur dixisse id quod opponitur crassiori cinnamomo. Apud Charitonem *λεπτοκιννάμωμον* unica voce dicitur. In Synthesi magnæ Trypherae. *Μάιννα Ἰνδικὴν καὶ λεπτοκιννάμωμον*. Alii de cinnamomo trito & in minutiem pulveris redacto interpretantur, ut *λεπτός λιθάνωπες* vocatur, & *λεπτός ἄλρι*. Glossæ medicæ Græcorum: *ἀνδρὸν κιννάμωμον*, τὸ λεπτόν κιννάμωμον. *Florem cinnamomi* vocat minutissimum pulverem, ut *flos* pro polline etiam Latinis, ita & Græcis ἀνδρὸν hac eadem notione. Cinnamomum tritum in vino servari scribit Dioscorides. Non deerit qui existimaturus est ἀληθινὸν κιννάμωμον, de rubro dici quod *ὑπόκιρρον* Dioscoridi, quia ἀληθινὸν sic frequenter usurpat Græcia inferior pro coccino & rubro colore. Sed prior expositio verior.

C A P U T X C V.

De garyophyllo.

Garyophyllon cinnamomo non ineptè subjungitur, de quo & similis dubitatio inter doctos existit. Scio quippe esse qui non nimium certi sint an ea species quæ hoc nomen hodie habet, respondeat antiquæ appellationi. Quod ad Plinium attinet fatendum est alia novisse garyophylla, quam quæ huic ætati comperta sunt sub hoc nomine. Est etiamnum, inquit, in India piperis granis simile, quod vocatur garyophyllon, grandius fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratia. Libri habent, gariofillon. In Indice scriptum est, charoephyllo pro caryophyllon id est καρύοφυλλον. Nam ita Græci nuncupant. Recentiores etiam καρροίοφυλλον. Specta mihi etiam verba illa, Tradunt in Indico luco id gigni, & manifesto mendosa sunt, ut arguunt libri veteres qui habent, in Indico id gigni. Later nomen Indici loci. Forte in Indica Tynde gigni. Tindis Emporium celeberrimum Indiæ, & fere ultimum quo usque penetrarent mercatores Romani ut ex tabula Peutingeri patet. Quidam cochinum esse volunt. Auctori Peripli Tyndis & Muziris celeberrima Emporia Indiæ quæ perebant mercatores & ex quibus merces Indicas advehebant, utrumque regni ejusdem. In Moluccis insulis hodie nascitur caryo-

phyllum, sed & in Zeilan quæ est Taprobane veterum, & aliis in locis. Καρύοφυλλον autem Plinii granis piperis simile, sed majus non potest esse caryophyllum nostrum. Paulus autem Ægineta tale describit, quale est nostrum: Καρύοφυλλον ἢ πρὸς τένομα ἢ τὸ εἶναι ἔχον ὅτι ἐκ τῆς Ἰνδίας οἶον ἀνθὴ ἵνα δένδρον καρφοειδῆ. Legendum, καρφοειδῆ, flores specie clavorum. Hinc hodieque clavos caryophyllorum vocamus. Κάριφια sunt clavi. Hesychius: ἥλοι, κάριφια σιδηρά. Glossæ clavis, κάριφιον. Potest tamen retineri καρφοειδῆ. Nam furculis ac festucis non dissimiles sunt hujusmodi aromatici clavi. Et κάριφιον pro clavo dictum à similitudine τῷ κάρφος, quod est furculus. Non ex re nomen habere καρύοφυλλον dicit Paulus. Sanè flos ipse qui hoc nomine notus est, nihil habet quare merito sic debuerit à Græcis appellari. De arbore ipsa videntum an folia nuci habeat similia quod nomen indicat. Arbori caryophyllorum folia esse laurina inter omnes fere hodie convenit. Hæc forma non multum abest à nucino folio. Certe Theophrastus apud Athenæum folium mali Medicæ comparat folio lauri, andrachnes & nucis: *αὐτὸν ἴσιν ἐστὶ τὸ δάφνης ἀνδραχνης καὶ καρύας*. Andrachne folia habet laurinis adeo convenientia ut solo discernantur odore. Ergo &

& nux ex sententia Theophrasti non dissimile lauro folium gerit. Angustiora tantum quam lauro folia caryophyllum habere omnes neoterici asserunt. Nec de Græcos καρυόφυλλον appellasse ab aliqua similitudine foliorum nucis. Dicerem eos more suo ex barbaro & indigena vocabulo id nomen deflexisse. Si notum mihi esset quo nomine hoc aromatis genus olim Indi vocaverint. Hodie in Java nominatur *sianke*. In *Maslaya synken*. Garcias tradit à Moluccarum incolis apud quos tantum nascitur, vocari *chanque*. Quod idem nomen est. Quod attinet ad Arabicam appellationem *carumfel*, قردفل, ex Græca omnino depravatum constat καρυόφυλλον, inserta littera Nun ut in plerisque aliis solent. Lexicon Græco-Arabicum: καρυόφυλλον, καρυόφυλλον. In alio legi γαρύφυλλον. Ab omnibus Arabibus, Persis, ac Turcis *calafur* hodie appellari scribit Garcias, quod transpositum videtur pro *caraful*. Legimus apud interpretem Avisenæ, *caryophyllum* esse sicut *sambacum* sed *nigrum*. Ita vocavit jasmimum vel τὴν ἰάσμινην Græcorum. Sane in Arabico & simile esse *carumfel* الياسمين *aljasmin* id est jasmini quem barbari vocant *sambacum*, ex Arabico *zambac* زنبق. De quo supra. Caryophyllum igitur quem fructum facit arboris Sinensis, flori jasmini de facie comparat. Sed videndum an non potius arborem caryophylli adsimilet arbori jasmini. Folium hujus ab illo non dissimile. Tradit Prosper Alpinus jasmimum Ægyptium sive Arabicum quod & *zambac*, folia habere malis aurantiis similia. Tale habet & caryophylli arbor. Profecto talis est forma folii Indici quod ob similitudinem folium esse caryophyllorum multis placuit. Interpres Avisenæ scribit caryophyllum fructum esse arboris ex insula Indiæ. Avisena autem in sua hoc est Arabica lingua tradit esse plantam in regione Sinarum, قى حد الامين. In Moluccis tantum nasci hac tempestate volunt. Quo cum olim adiissent navibus Sinenses inde magnam copiam caryophyllorum in suam regionem transportarunt, quæ postea divisa sunt per Indiam, Persiam & Arabiam. Negant ante hoc factum ullo in pretio fuisse apud suos Moluccanos. Quod igitur Sinensium opera aliis Orientis regionibus hæc primum innotuerunt, apud Sinas nasci dixit Avisena. Duo hujus genera invenio apud recentiores cum Græcos, tum Latinos. *Anthophylla* vocant & *caryophylla*. Majora illa sunt, hæc minora. Quæ caryophylla vocantur, viridia adhuc & in flore leguntur. Postea excrescunt in fructum tumidum, intus osseum bipertitum, nigro corio tectum. Hæc *anthophylla* sunt. Liber vetus Medicinæ Latinus *garyo-*

phalum & *anthophalum* nominat in curatione de tumore vesicæ. Ad quem locum vetus Glossa, *maiores & minores garyophyllos* interpretatur. Ratio tamen magis posceret ut minores dicerentur ἀνθόφυλλοι, qui colliguntur dum adhuc in flore sunt, & majores καρυόφυλλα quasi à nucis aliqua similitudine. Crassum enim & oblongum & olivæ nuclei figuram refert, ut est apud Avisenam, qui & masculum vocat hoc garyophyllum. Et capite sequenti minus cardamomum huic generi caryophylli adsimilat. Myreplus tamen ἀνθόφαλον ab Italis appellari ait, majus caryophyllum. In Antidoto ἄλφ καμαρεών xv. Γαρεόφαλον πὲρ μέγα τὸ λεγόμενον παρ' Ἰταλοῖς ἀνθόφαλον, ζιγίβει, κινάμωμον, γαρεόφαλον τὸ μικρόν. Quod & alibi apud eundem reperias. Quod ad Plinianum caryophyllum attinet, non inficias iverim posse aliud putare. Ego vero puto idem. Vidit Plinius caryophyllum quale apud nos frequens visitur, cujus in summo clavi capite rotundum extat tuberculum piperis grano simile sed grandius & fragile multis veluti fibris intus refertum. Calicem floris esse volunt adhuc conniventem & nondum apertum. Videtur existimasse Plinius esse fructum ipsum pediculo suo insidentem & inhaerentem. Nam clavus ipse planè ligneus & furculi instar habere ei visus est. Ita solet multa Plinius de suo judicio proferre, vel potius hariolari præter auctorum receptas sententias. Ut cum corallium baccas rubras ferre dixit, cum vidisset grana rotunda ex corallio tornata. Sic & alia sexcenta. Caryophyllum odoris gratia advehi, dicit, & sanè nihil odoratius caryophyllo. Inde & caryophylli nomen ad designandam odoris optimi fragrantiam in multis usurparunt, quomodo & muschi. Ut enim *nux muschata* quæ myristica vel myrepica aliis dicitur, & *pyrum muschatum*, & *rosa muschata* & quæcunque alio in suo genere præstant odore etiam muschum non redoleant, ita & *caryophyllata* pleraque dixere; ut *violas caryophyllatas*, *ocimum caryophyllatum* & alia. Sane herba quædam odorata quæ *folengium musch* ab odore muschi dicta est Arabibus, eam Latini interpretes vocarunt *ocimum caryophyllatum*, lignum caryophyllorum quod Græcè ξυλον καρυόφυλλον vocatur, Arabes dixere *kerse albaib*, id est lignum odoratum vel aromaticum. Inde sunt & caryophylli flores sic vulgo dicti quos *ocellatos* in idiomate nostro usurpamus. Caryophyllum ad condimenta olim usurpatum ut piper & costum aliasque exoticas species ostendunt Apicii Excerpta. Vinidario qui inter pigmenta condimentaria etiam caryophyllum numerat: *crocum*, *piper*, *zingiber*, *lasar*, *folium*, *costum*, *caryophyllum*, *spica Indica*. Quod dixit Plinius de odore caryophyllorum fidem faciunt non alia fuisse ejus ætate cognita quam quæ hodie habentur, sed eum partem pro toto accepisse arguit, quod de figura piperis granis similis prodidit.

C A P U T X C V I.

De silphio.

Locus Apicii superius allatus in quo mentio est lasaris heic me submonet ut nonnulla ex his repetam quæ in exercitationibus fusus diximus partim confirmanda, partim aliter exponenda. Lasar enim ex illis est quæ nomen habent antiquum in re nova & alia. Superflua itaque disputatio omnis quæ conatur efficere, ut habeamus hodie laserpicium veterum quod nomine solo nunc viget, re ipsa jam pridem nullum est. Quod brevissime explicari sic potest. Infima Latinitatis ætas *asa* corruptit ex antiqua appellatione *lasar*. Id vocabulum usurpavit de nescio quo gummi genere quod longe abest a prisca laseris idea. Quia foetidum id gummi, saltem epitheto discreverunt & *asam foetidam* vocarunt, quo distingui posset ab *asa* antiqua quam constat odoratam fuisse. Inde Arabes duo genera fecerunt *asæ*, foetidam & aromaticam. Græci quoque recentiores eam speciem quam Latini *asam* appellant, vocarunt *λασπερον* sed cum

adjuncto quo virus odoris ejus indicaretur, *σποροδασπερον*. Hinc apud Myrepsum explicatum invenies *σποροδασπερον* esse *asam foetidam* Latinorum. In eorundem Græcorum Glossis medicis passim invenies *σποροδασπερον* exponi ὅπιν κυρηναϊκόν. Glossæ quoque Latinorum medicæ *asam foetidam* interpretantur *lasar* & *opium quirinacium*. Quibus utique consentanea sunt quæ scribit Avisena cap. xxxi. lib. ii. *Asam foetidam* longe vehementiorem esse odorata, & magis ignea vi præditam, plurimam autem venire ex regione *Kirvan*. Cyrenaicam ita vocare certum est. Ergo juxta sententiam Avisenæ, Græcorum omnium Latinorumque recentium *asa foetida* eadem cum lasere Cyrenaico veterum. Atqui contrarium plane comperies si Cyrenaici laseris descriptionem cum hac *asa foetida* compares. Ut alia omittam, odor ipse in utroque dissimillimus. Suo laseri Cyrenaico veteres tribuunt ὄσμήν παρρησιώτην suavissimum odorem, ut Dioscorides

odorem, ut Dioscorides; qui & *σμυγνίζαν τῇ ὁσμῇ* dicit & *μὴ πικρῶσαι*, Smyrnæ odorem respere, & nihil porraceum olere. Theophrastus ex antiquis *δύσμον* tradit silphium Cyrenaicum. Interpres vetus Aristophanis *ἡδύσμον*. An convenire hæc odoris suavitas possit asæ foetidæ nostræ, quærendum relinquere, si ratio ulla id permetteret. Alio argumento contendere aliquis posset atque adeo pertere hanc asam non esse Cyrenaicum laser, quandoquidem Plinius sua ætate prodit multis jam annis in ea terra non inveniri, quia qui pascua conducebant, id depopularentur pabulo pecorum, majus compendium ex ea re percipientes. Unus, inquit, *omnino canis nostra memoria repertus, Neroni principi missus est*. Additque statim, diu jam non aliud tum Romanis invecum laser, quam quod in Perside, aut Armenia aut Media nasceretur, largè quidem ibi proveniens, sed multo infra Cyrenaicum. Hoc igitur saltem videndum, an commode dici queat ac vere, asam foetidam non esse Cyrenaicum laser, sed esse Persicum aut Medicum sive Armeniacum. Ne id quidem procedit & refutatur auctorum testimonio, qui fatentur omnes Medicum & Persicum laser atque etiam Syriacum viribus imbecillius esse Cyrenaicum, adeo ut duplum Syriacum pensetur simplicis Cyrenaicum. Atqui ex gravitate odoris, quam præ se fert asa illa quæ foetida cognominatur, vehementiorem vim habere necesse est Cyrenaicum, cujus odor levis ac suavis. Quod & disertè testatur Avisena tradens calidiorem esse foetidam magisque ignea vi valere. Sed male censet talem fuisse Cyrenaicum laser quod suavioris erat ac lenioris fragrantia; adeo ut in os sumptum non diu sensibilem halitum redderet. Syriacum contra & Medicum odore graviore, viribus tamen infirmioribus. *Ὁ δὲ Συριακὸς καὶ Μηδικὸς τῇ δυνάμει εἰς αὐθιγέστερον ἐβρομώδεσεν ἔχον τὴν ὁσμὴν*. Verba hæc sunt Dioscoridis: ex quibus non colligas Syriacum & Medicum laser odoris ingrati ac foetentis fuisse, sed gravioris fragrantia quam Cyrenaicum. Ne id quidem inde colligi datur Syriacum aut Medicum laser fortius flagrasse, & vehementiorem odorem spirasse Cyrenaicum. Nam si hoc esset, etiam illud sequeretur, vim validiorem inesse illi laseri, cujus odor esset validior. Cyrenaicum laser teste Dioscoride, *σμυγνίζει καὶ δύνανται εἶναι ἐν τῇ ὁσμῇ*, odorem myrrhæ spirat ac vehementis est fragrantia. Sed in illa odoris vehementia ac firmitate blandius ac jucundius spirat quam Syriacum aut Medicum quæ *βρομώδεσεν* sunt, id est, virus quoddam redolent, ingrati & gravius. *Τὸ βρομώδες* non simpliciter & absolute id significat, quidquid male olet & foetidum est, sed affectus est qui bonos etiam odores sequitur, cum exeunt in aliquam gravitatem virosam & male gratam, quæ in fine sentitur, & aliquantum permanet. Sic phu quem & agrestem nardum vocarunt quidam, nardum quidem respicit sed cum gravitate quadam virosa. *Ναρδίαν τῇ ὁσμῇ μετὰ πνός βαρὺς βρομώδης*. Item de salviae foliis: *σφοδρῶς δύνανται, ἔμβρομα*, id est, maxime odorata, sed gravia. Nam in odoribus idem *ἔμβρομον* & *βρομώδες* quod βαρὺ. Hefychius: *Ἄλαρυ, εὐείχανον*. Ita dictum quod minimè gravem odorem det. Idem ea de causa *ἄεθρον* appellatum est. Idem Hefychius: *ἄεθρον, εὐείχανον*. Cyrenaicum laser myrrham acri odore redolet nihil porraceum spirans. Medicum & Syriacum utique myrrhæ similiter spiritum olentem reddunt, sed cum graveolentia quadam, quæ non percipitur ex Cyrenaicum. Ita omnino intelligenda liquet Dioscoridis verba. Non simpliciter *βρομώδη ὁσμὴν* habere dixit Syriacum, & Medicum laser, sed *βρομώδεσεν* Cyrenaicum. Si Cyrenaicum odoratum, utique & Syriacum Medicumque, sed cum gravitate virosa, quæ caret Cyrenaicum. Quin & Medicum laser non multo deterius esse Cyrenaicum Stephanus ex Strabone affirmat, de Mediæ regione: *φέρει δὲ σίλφιον καὶ χῶμα, ἀφ' οὗ δὲ Μηδικὸς καλεῖται ὅπως δὲ πολὺ λεπρόμενον δὲ κυνηγιόν*. Tam diversum igitur à Cy-

renaicum non potuit esse Medicum, ut hoc male oleret illo suaviter spirante. At asa foetida quid oleat, ipsa suo cognomine indicium facit. Mihi nihil est, quod detestabilius spiret. Quin immo odoris est tam mali, ut hysteriarum naribus admota monstrum illud matricis suffocantis repellat ac retro cogat cedere. Quam virtutem suo laseri inesse nusquam veteres meminerunt, non prætermisuri si fuisset. Totam laseris historiam nobis hodie ignotam constat. Sed nec ejusdem generis aut speciei asa cum lasere, & alia in totum natura est. Nec movere quemquam debet, quod hanc speciem Græci recentiores *σίλφιον* & *λάσπερον* nuncuparunt. Sic alias res hoc nomine donaverunt, quæ laserpicium veterum nulla gentilitate nec cognatione attingunt. Fœnum Græcum teste Tzerze nonnulli & *σίλφιον* dixerunt, sed & *σίλφιδον* sive nardum Celticam. Non simpliciter *λάσπερον*, sed *σπορδολάσπερον* hoc genus nominarunt Græci ab allii foetore. Sic nec Latini simpliciter *asam*, sed *asam foetidam*. Hoc *σίλφιον καὶ ὁσμὸν* Glossarum Aristophanis. Laseris antiquitus plurimus usus non solum in medicina, sed etiam in mensa fuit cibis condiendis. Pestem illam foetoris quæ ex asa oritur, nunquam puto in condimenta receperunt, quæ cibos omnes terribili odore inficeret, & quantumlibet excitatam orexim prosterneret. Nec moveor eo quod scribitur hodie Indis asam illam in cibis & condimentis commendari. Hoc illi viderint & fruantur gustu suo: nunquam tamen in persuasionem meam ego receperim laserpicium, quale antiquis temporibus cognitum fuit, aliquid habere confortii cum asa foetida. Avisena ipse capite de *anginden* vel *angiedan* (sic enim vocat plantam, ex qua succus lasaris elicitur) in duo genera dividit nigrum & album. Nigrum fortius esse nec in cibos recipi disertè tradit. Hoc nigrum est *angiedan* ex quo asa foetida manat, quam & vehementiorem odorata facit. Non igitur hæc unquam cibis admista. Jam primum illud convenit plantam illam, ex qua succus asæ foetidæ colligitur, Arabibus dici *أفجان*.

Anginden. Laserpicium esse inter omnes ferme constat, & interpretes sic passim reddunt. Quod *σίλφιον* Dioscoridi, hoc Avisenæ *Anginden* dici nemo est, quin assentiatur. Atqui differentia illa coloris, qua ille genus duplex discernit, albi nigrique, parum Silphio convenit, nec ullum scio ex veteribus qui laserpicium sic distinxerit. Succus vocatur Arabicè *حلتيت* *halthith*. Hic est *ὁπὶς σίλφιν* Græcorum sive laser Latinorum. Avisena certe sub hoc nomine quidquid de Silphii generibus ac differentiis Cyrenaicum, Medicum, ac Syriacum Dioscoridi traditum est, transcriptis verbis ejus exquutus est, etiam laudato nominatim Dioscoride. Quæ verba quare prætermiserit interpres Latinus in sua Editione, ego nescio. Post explicata hæc generum Silphii discrimina auctoritate Græci scriptoris, ea subjicit, à quibus incipit capitulum in Latina versione, duorum nempe esse generum. *halthith*, foetidum & odoratum. Quæ prorsus veteribus indicta & inaudita lasaris distinctio. Ut nec illa notior iisdem de planta in nigram & candidam bipertita ab eodem Avisena capite de *Anginden*, quod esse silphium volunt. Apparet igitur, quæcunque habentur apud Avisenam ex Dioscoride ad verbum descripta, iis omnino designari antiquorum Silphium: quæ vero de suo subnexit, Arabum *halthith* sive *asam* Barbarorum denotare, quam in odoratam sive aromaticam & foetidam diviserunt. Ex quibus planè colligas hunc succum longe esse alium ab antiquo laserpicio, quamvis omnes Arabes & *σίλφιον* illa voce *halthith* intellexerunt ac tradiderunt. Misere autem Latinus interpres textum Avisenæ interpolavit, qui in illa divisione *halthith*, quæ ab Arabibus introducta est, speciemque alteram odoratam, alteram foetidam statuit, genus illud admiscuit quod ex regione

regione Cyrenarum adferebatur. Quod est *Κυρηναϊκόν σίλφιον*, 'cujus meminit duntaxat Avifena in illa relatione quam ex Dioscoride transtulit. Eo denique rem ~~de~~fixit interpretes ut Cyrenaicum lasar quod fuisse odoratum constat pro asæ genere foetentissimo habeamus. Sic enim posuit: *sed calidior est foetida & est vehementior duarum specierum & est ignea, & plurimum quidem hujus speciei est Chirvani id est ex regione Chirvan, & est gummi almharut.* At postrema hac de regione Chirvan ac specie Chirvani non comparent hoc loco apud Avifenam, ubi divisionem asæ in foetidam & odoratam persequitur, sed inter verba è Dioscoride citata ac translata quæ interpret omisit, perpaucis his exinde in hunc locum traductis ubi minimè possunt consistere. Rationes tamen cur ita faceret, ne putes illi defuisse, cum historiam illam lasaris interpolare vellet, habuit istas. Inter silphii genera veteribus cognita & usitata nulum ab his validius ac potentius agnoscitur Cyrenaico. Apud recentiores Arabes qui lasar in odoratum & olidum distinguunt, id quod mali est odoris majorum ab his virium esse traditur quam quod bene olet. Ex eo ergo Cyrenaicum lasar quod potentius est aliis omnibus generibus juxta priscorum sententiam, substituit in locum foetentioris quia secundum opinionem recentiorum ea validior asa quæ virosior odore. Præterea usum temporum suorum respexit, & Græcorum interpretationem communem quibus *ὁπὲς Κυρηναϊκὸς* veterum idem est cum *σπορδαλασίην* quam Latinorum asam foetidam esse liquet. Atqui ex omnium auctorum veterum concinente relatione constat Cyrenaicum lasar fuisse jucundi odoris. *Ἐνὸς μὲν* vocat Theophrastus, *ἰδύοσμον* Aristophanis Scholiastes vetus. *Radices silphii odorata* Solino. Ceterum interpolatione illa veteris interpretis deceptus Garcias qui Arabica nunquam legit nec intelligere potuit regionem Chirvan ab Occidente in Orientem ac Septentrionem transtulit ad confinia usque Corasorum & Parthorum ubi hodie gigni fertur planta quæ lasar sive asam foetidam dat. Et quod magis mirandum id se facere auctoritate ac testimonio Avifenæ jactat. *Volunt, inquit, nonnulli halthith ex Corasone ad Ormuz & inde in Indiam deferri, alii ex Guzarate, tametsi istic ex regno Deli adferri vulgo asserant, regione admodum frigida qua ad Corasones usque, & regionem Chirvan ex Avifena testimonio extenditur.* Hoc putidissimum mendacium. Nusquam enim Avifena dixit regnum Deli usque ad Corasones & regionem Chirvan extendi. Vel ex hoc uno potest colligi quid illi homini credi debeat in quo tam parum fidei. Regnum Deli Indicum ad oram maritimam Meridiem versus. Corasones Parthis ac Medis vicini, ad Septentrionem supra dicti regni. Ab his longe dissita regio Chirvan in Africa quæ est Cyrenaica provincia. Urbis Kiroan meminit Geographus Arabs in secunda parte climatis tertii quam vocat *القيروان* Alkiroan. Aliter tamen scribitur hujus urbis nomen apud Avifenam in capite de lasare. Duobus quippe locis quibus ejus mentio fit scriptum habetur *القوردا & قوردا*. Si penultimæ litteræ punctum addas superne quo caret, & proximè sequenti alterum subter adjicias ut fiat Jota pro Beta legetur *kurine & alkurine*. Quod est ἡ *Κυρήνη*. Nihil verius. Solent Arabes in vocabulis Græcis pro ἡ *πτα* scribere Jota juxta vulgarem pronuntiationem. Sic *خالينوس* Galenus pro *Galenus* semper legas apud eundem Avifenam, *ὁ Γαληνός*. Apud Serapionem capite de lasare & asæ corruptissimè excusum est *assa* qua dicitur *kuribancas* pro *Kurinaica*. Item *assa*: qua est ex *Corienatos*, ubi scribi debet ex *curina* *من القوردا* Cyrenaicum laserpicium odoratum ac pollentioris virtutis ceteris generibus tum cognitis Syriaco & Persico consentiunt veteres scriptores. Inter Ara-

A bes vero auctores convenit asam foetidam quod lasaris illis est genus alterum odoris horrendi, longo intervallo facultates odorati superare calida & ignea vi. Quo argumento & quidem validissimo concludas oportet hoc lasar alliaceum non fuisse antiquitati cognitum, quod valentius traditur odorato. Et sane non simpliciter virosi odoris esse suum Persicum aut Medicum lasar prisci memorant. Sed in comparisonem Cyrenaici nescio quid lene ac jucundum halantis, graviolem istius sentiri odorem quasi virus redolentis. Ut foetidum lasar veteribus ignoratum videtur ita odoratum hodie non cognoscitur. Quod enim Arabes utrumque genus scriptis suis celebrant, scire licet quæ de odorato scripserunt, ea hausisse ab antiquis auctoribus. Cum viderent veterum silphium ex testimonio scriptorum suavis esse fragrantiae, suum autem cujus ulus tunc erat tætri odoris, duo genera lasaris fecerunt, foetidum & odoratum, *καύροσμον καὶ ἰδύοσμον*. Barbaris *asa foetida & asa dulcis*. Quæstionem Garcias proponit quam & lepide solvit. *Si althith, inquit, non est asa dulcis, quid est asa dulcis.* Deinde pro gravi testimonio asseverat, asam dulcem apud nullum probatum auctorem sive Arabem sive Græcum sive Latinum legere meminisse. Immo & omnes Græci & omnes Arabes Latinique auctores asam illam dulcem agnoscunt. Nomen quidem ipsum non habent sed rem alio nomine explicatam. Si asa Barbarorum est *halthith* Arabum cum duum hoc sit generum malo & bono odore discretum æque & asa totidem fuerit specierum. Sed de nomine arguitur, & nescit planè quid velit. Althith inquit nihil aliud est quam planta laserifera veluti plerumque sumitur gummi pro ipsa planta. Immo *halthith* nihil aliud est quam ipsum lac quod ex planta elicitur

D quæ propterea Arabibus dicitur, *شجر الحلتيت* *segiar alhalthith* id est arbor halthith. Ita vocat Averroes, ita Serapio apud quem *angiuden* non est ipsa lasaris planta sed folium. Sic *جاوشير* *giouxir* est *ὀμπάναξ* succus panacis, arbor ipsa Arabice vocatur, *شجر الجاوشير* *segiar algiauxir*. Et ita in aliis sexcentis. Quin & ipse Avifena diserte testatur *halthith* esse succum sive gummi angiuden. *سومخ الانجودان* *samag alangiuden* quod est gummi plantæ angiuden. Sic enim vocat stirpem ipsam silphii. Ergo qui Græce *ὁπὲς σίλφιος*, hoc Arabibus *halthith*. Latinis *lasar* pro quo Barbari corruptè dixerunt *asam*. Hæc duum ut dixi generum penes Arabes odorata & foetida. Quæ odorata est eam vocarunt iidem Barbari *dulcem* non satis Latino vocabulo, cum ad gustum magis quam ad olfactum referatur ab antiquis saporemque potius quam odorem bonum indicet. Non caret tamen exemplis etiam in media Latinitate. Priscianus quippe in versione Dionysii Afri *cannam dulcem* dixit pro odorato calamo.

--- & canna dulcis honore.

Inde igitur & *asa dulcis*, odoratum lasar, quod Avifena *حلتيت الطيب* *halthith althaib*. Qua voce semper ad aromata & odores utitur. Ut *kerse althaib*, lignum aromaticum. Adfar *althaib*, *اطفار*,

G *الطيب* onyx odoratus. Geographus Nubiensis barbarum sic appellat. Atqui hanc dictionem in antiquo Latino-Arabico Lexico, Latino vocabulo *dulcis* explicatam legere est. *طيب*, bonus, suavis, dulcis.

Hinc igitur asa dulcis, quam Avifena vocat *طيب* id est odoratam & aromaticam. Eam frustra apud auctores se quæsisse frustra quiritatur Garcias qui falso &

& absurdo commento *asam dulcem* de glycyrrhizæ succo interpretatur, nomenque hoc deducit ab Arabico

Rob asus رُب السوس quod sonat succum liquiriti-

tiae, ut vocatur Barbaris. Nam *sus* Arabibus ἡ γλυκύριζα; *rob*, succus. Imperitè vero Garcias *sus* dicit esse succum, *rob* densatum & coactum. Ab illo autem vocabulo promit etymum & significantiam *asæ dulcis*. Quo nihil imperitius fingi potest. Quid faciet *asæ foetida* aut unde veriloquium ejus expiscabitur? Non hoc inventum Gerardi, ut falso opinatur Garcias, sed quomodo suo tempore appellatum reperit Græcorum silphium sive lasar, ita ea voce usus est. Ἀσπληδά dicitur Nicolao Myrepsō, monetque ab Italis ita vocari τὸ σπορδοδάσπερον Græcorum tunc temporis, qui rursus sic vocabant τὸν ὀπὸν Κυρηναίων antiquorum. Sed quantum distat res execrandi odoris à suavissima & aromatica, tantum distare putandum Cyrenaicum lasar ab isto genere *asæ* non allium duntaxat redolente, ut de nomine indicium est, sed virus omne, & quidquid est in malis odoribus gravissimum longe superante, ut pestem nasorum non injuria possis vocare. Ut diligentem atque assiduum se nobis probet Garcias in scriptis Arabum, non dubitat affirmare neminem ex legitimis Arabibus (sic enim appellat) *halthith* meminisse, qualis est Rasis & Averrois. Ita quippe se explicat. Nempe illi Avifena & Serapio legitimi non sunt Arabes. Atqui illi ipsi quos habet pro legitimis, quosque adeo negat mentionem fecisse *halthith*, negant verum dixisse Garciam. Averrois disertè in libro de simplicibus cap. XLII. *Lac arborum halthith* nominat, & *asæ foetida* ab interprete rectè exponitur: *Lac arborum halthith*, id est, *asæ foetida calidius est omni alio lacte arborum*. Addit hanc ejus proprietatem, ut collo suspensum vulvæ conferat. Ad hystericas nimirum suffocationes. Ad quem usum remediumque hodie quoque solet usurpari plurimum medicamenti hujus pestilens foetor. At nusquam veteres silphio suo sive lasari hanc facultatem in medicina attribuerunt, qui diligentissimè tamen omnia, quæ sperari possent ex eo remedia persequuti sunt. Hoc unum etiam argumentum satis firmum ad efficiendum, ut aliud sit hoc lasar ab illo, foetidum ab odorato. Rasis non meminit quidem *halthith*: cum *angiuden* nominet hoc ipso & illius arguitur meminisse: quandoquidem *halthith* succus est ex planta *angiuden* & plerumque plantæ ipsius nomen pro succo ponitur, ut σιλφίον Græcis sæpe pro ipso ὀπῶ usurpatur, cum propriè radicem significet, ex qua succus elicitur. Inde σιλφιώτῃ vocant, quæ lasere inspersa sunt, ut Latini *laserasa*. Rasis capite quo recenset semina & alia pigmenta culinæ necessaria ad condimenta ciborum, *aniuden* inter illa reponit. Quo nomine antiquorum lasar eum existimo intellexisse non hanc *asam foetidam*. Nam certum est Arabes ita vocare Græcorum σιλφίον, & succum ejus *halthith*. Qua appellatione etiam donaverunt aliam plantam, cujus caule & radice incisus *asæ foetida* manat. Quam & ipsam eodem quo lasar nominarunt vocabulo ob non dissimiles fortasse in medicina effectus, cum odoris tam boni ac mali distinctione, qua nota alterum ab altero propriè discerni debet. Hinc *asæ dulcis* de antiquo silphio, *asæ foetida* de hodierno, quam & Græci σπορδοδάσπερον dixerunt, cum antiquum simpliciter λάσπερον vocarent ex Latino *lasar*. Arabes pariter *halthith althaib*, id est, *lasar odoratum*, sive *asam aromaticam* de silphio priscorum dixisse reperiuntur: al-

terum vero, quæ est *asæ foetida* vulgaris, حلتيت

الممتن id est, *halthith* tætri & improbi odoris, à

verbo تمتن, quod est putrescere & in tabem sol-

vi. Inde تمتن virus redolens qualis est odor cor-

A porum putredine tabefactorum. Ab illa dictione Arabica *angiuden* non abit longè Græca σίγυδον quam inter silphii genera recenset Tzetzes in Chiliadibus:

Τελισά δ' εἰς τὰ σιλφία, σίγυδον τε καὶ τήλιον

καὶ τὸ κλεινὸν τὸ σεβαστὸν, τὸ θρυλλητὸν τοῖς παῶσι.

B Ubi forte pro σίγυδον scribendum fuerit αἰγύδον, ut sit idem planè nomen cum Arabum *angiudan*, sic σῶσιν fecerunt ex *susan*. Sunt qui nardum Celticam illud σίγυδον interpretentur. Verus Herbarius Arabs in antiquo Dioscoridis exemplari τὸ σιλφίον Arabicè exponit محاروث, *maharuth*: Radicem silphii ita propriè vocari tradit Avifena in his, quæ non transtulit ex Arabico Latinus interpres. Hæc μαγύδαρις Græcis, pro quo apud Avifenam legitur μαγιδάρθ *mahidarit*: legendum putō

C *almaharut*. Ipse dicit esse المحاروث *almaharut*. De quo & speciale caput extat apud eundem Avifenam, scribitque radicem esse *aniuden*, id est, silphii. Rasis eodem capite quo species tractat ad culinam & condimenta pertinentes, *aniuden* & *maharoth* seorsum meminit. Per *aniuden* lasar sive ὀπὸν σιλφίον intellexit. Per *maharoth* radicem, quæ & ipsa in condimentis locum habuit. Apicius in Excerptis in Laterculo pigmentorum condimentis servientium *lasar*, & *lasaris radices* separatim recensuit. Garcias proinde nugatur, qui *halthith* & *almaharut* ejusdem rei diversa esse nomina vult apud varias gentes, cum diversarum ex eadem re partium sint appellationes. Ex Arabico autem *maharut* Græcorum μαγύδαρις potius defluxisse censeo quam è converso. Non solent Arabes tantam mutationem sibi permittere in nominibus, quæ mutantur ab exteris. Antiquum illud vocabulum eorum locorum, ubi nesciebatur silphium sive Libycum sit sive Persicum. Plures Afrum malint. Est etiam alia planta eodem nomine minus vehemens quam silphium & succo carens. Mirum est Avifenam eam vocare *machudalsaph* ماخود السف.

E Videntur duo esse vocabula *machud alsaph* vel *alsac*. Nam utroque modo potest legi, cum ultima careat puncto. Verba sunt Dioscoridis ab Avifena in patrium sermonem conversa. Utrobique apud Dioscoridem tam de radice silphii quam de planta congenere & cognomine μαγύδαρις legitur.

F Radicem Avifena μαγιδάρθ, *mahidarit* vocavit. Cur hanc alteram μαγύδαρις, quæ planta est cognominis *machud alsaph* appellare maluerit nihil video causæ. Fortasse mendum est & scribendum ماخودارىس *machudaris*. De quo non

est dubitandi ratio. Paulo aliter scripsit alterius magydaris vocabulum, sed litteris idem exprimentibus. Apud Herbarium Arabem silphii nomen etiam Arabicè enuntiatum ponitur سلفيون *silfin* pro *silphon*, ut *nardin* pro *nardion*, *sin* pro *sion*. Apud Avifenam integre scribitur, سلفيون *silphon*.

G Narrat Garcias sibi narratum à quodam fuisse, in India succum hunc lasaris hodie noti ex planta quadam manare caule inciso, cui folia coryli. Silphii sibi cogniti folium omnis fere antiquitas apii folio simile perhibet. Hoc etiam notetur dissimile, & reliquis addatur rationibus, quæ prorsus evincere videntur antiquorum lasar non esse idem cum *asæ foetida*. Hæc cum ita sint nondum tamen omnis emota dubitandi causa, quin plura queant adferri argumenta, nec minus fortia, quæ ad contrariam valent sententiam adstruendam. De Cyrenaico quidem nulla ambigendi materia, quod & odoratum fuisse constat, jam ante Plinii ætatem ab usu notitiaque recesserat, nec amplius reperiebatur veluti deperditum

ut disertè Plinius ipse testatum reliquit. Solum Persicum sive Medicum & Syriacum in usu cum fuit. De Syriaco nullum fuisse arbitror quod in Syria nasceretur, sed innumeras species quæ ab India & Arabia in Syriam primum invehentur, *Syriacas* vocarunt. Quod sæpe auctores veteres fefellit, qui costum Syriacum, malabathrum, juncum, calamum, inde fecerunt quasi in Syria nascentia contra fidem veritatis quam hodierna experientia ostendit. Ita ergo & *silphium Syriacum* non alio sensu dictum fuit licet aliter plerique veterum acceperint quam Syriaca myrrha aut Syriacum thus. Silphium itaque quo usi veteres post Cyrenæici abolitum usum ac profligatam notitiam ex Perside aut Media & Armenia adferebatur. Plinius *Dique jam non aliud ad nos invehitur laser quam quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenæicum.* Laser quoque illud quo hodie utuntur Indi ad condimenta ex Ormuz ad illos advehi dicitur sinus Persici nobilissimo emporio. Ad Ormuz autem ex Corasone defertur regione Parthis & Armenis Medisque contermina. Quidam teste Garcia & ex regno Deli in Indiam deferri asserunt quod regnum usque ad Corasones protenditur. Geographus Nubiensis in septima parte climatis tertii asam id est *الحلتيت*

alhaltib plurimam ac præstantissimam in circumjacentibus urbis Sorra regionibus provenire tradit quæ urbs finitima desertis Indiæ ab eodem proditur, sub Persarum utique antiquo imperio haud longè ab illis locis ubi silphium Persicum veteres nasci memorant. Quin & Arrianus in vita Alexandri scribit Macedones cum montem Caucasum superarent, qui mons Bactrianam & regiones cis Indum Persici imperii determinat, multam ibi laseris copiam invenisse. Apud Isidorum legimus, *laser herbam nasci in monte Osebagi ubi & Ganges fluvius oritur.* Ab aliquo hæc habet antiquo scriptore. De loco fere convenit Persici laseris natali. Usus hodie idem apud Indos asæ hujus qui apud veteres laseris fuit. Adeo bene illis sapit ut deorum cibum vocare non dubitent. Nec exigenda hæc res ad gustum nostrum. Multa qua odore qua sapore placuisse antiquo ævo liquet, quæ hodie ingrata sunt ac foetent. Mali citrei odorem plerosque veterum execratos esse scimus. Melones apud illos non fuere in deliciis. Hæc gustuum morosa diversitas hodie quoque regnat. Multi ab alio in tantum abhorrent ut halitum eorum pati nequeant qui id esitaverint, tantum abest ut ipsi gustare sustineant. Aliis tamen sapidum condimentum est ut carnibus quibus vescuntur passim inferant. Sunt qui cepicia cruda pomorum vice comedere in amoribus habent. Nonnullis vero nec cocta recipiuntur in cibos. Quod pessimè olet in asa foetida allii odor est unde & *σκορδολάτρων* vulgo dicitur Græcis. Non abfuisse hunc odorem ab antiquorum lasere testimonium reddet Dioscorides qui in Cyrenæico eligendo illud probari præcipit quod non *πασίζει τῇ ὀσμῇ* nihil respit porraceum. Nec desunt qui porri esum sic averfentur, ut nihil magis quos ab aliis cupidissime appeti videmus. Non nimium boni odoris fuisse laser quod in usu promiscuo veteribus extitit, credamus licet id ipsum testantibus idoneis auctoribus. Dioscorides sagapenum odorem spirare dicit inter galbanum & laser, *ὅθεν μεταξὺ ὅπῃ σιλφίῳ ἢ χαλβάνῃ.* Inde & sagapeno adulterari solebat laser. Galbaneum odorem terribilissimum esse nemo nescit. Sagapeni autem duo genera, quorum alterum *σαγάπηνον χαλβάνης* vocat Galenus. Adeo scilicet parvum est quo differt sagapenum à galbano quantum ad odorem attinet. Speciem esse galbani quæ mutatur in sagapenum post Græcos tradit Avicenna, quo loco ex Dioscoride scribit odorem sagapeni esse inter galbanum & laser, *الحلتيت & القحط*

alcane & alhaltib. Sic vertit ὁπὸν σιλφίς, Dioscoridis. Quæ non leguntur in Latina versione. Cyrenæicum laser hoc titulo commendat idem Dioscorides quod

A animam non inficeret nec diu odorem in ore superstitem relinqueret, & quod lenissimum halitum daret. Contraria omnia in Persico & Syriaco quæ *βρωμαδίστρων ὀσμῇ* habere dicit, virosiorem odorem. Scholiastes quoque vetus Aristophanis in comœdiam equites notavit, *σίλφιον* esse *κάνισμον* *φυτρίον*. Tale Persicum laser quo tum utebantur, quo & semper videntur usi Græci. Ex duobus silphii descriptionibus quæ apud Theophrastum habentur, alterum Persico lasericio convenire Plinius affirmat. Alius porro vetus Scholiastes ad eundem locum Aristophanis pro nota adscripsit, *σίλφιον* esse *εἶζαν* ἢ *τίνας ἡδύοσμον* ἐν *Λιβύῃ* *γινόμενῃ* *ἄντυπῇ* καὶ *θεοπεπικῇ*. Quæ verba ita possumus interpretari, nec aliter fortasse debemus ut radicem silphii dicat quibusdam videri odoratam, quæ aliis foeteret. Ita narrant de Indis qui asæ foetidæ esum habent familiarem odoratam eam judicare, & pro re lautissimi saporis habere. Ceterum Scholiastes ille dum respicit ad silphium suæ ætatis hoc est Persicum quod revera *κάνισμον* erat ex quorundam sententia exponit esse *εἶζαν ἡδύοσμον*, quia id traditum ab antiquis scriptoribus de silphio Cyrenæico, cujus nulla tum notitia nec memoria nisi ex libris petenda. Cyrenæicum igitur laser erit *asa dulcis* Barbarorum, Arabum vero *halthith althaib*. At Persicum laser, eorundem foetidum *halthith*, asa foetida vulgaris, & *σκορδολάτρων* Græcorum recentium. Quod autem eodem Arabes vehementiorem esse volunt foetidam odoratam, quam rectè ita pronuntiarint nescio, cum odorata quæ Cyrenæica est, ipsis planè fuerit incomperata hodieque sit. Ex communi quadam intelligentia sic judicarunt qua res quæ sunt blando & leni odore, graveolentibus ac virosioribus cedunt. Secundum quam regulam Galenus pronuntiat *τὸ κερδαίμων* imbecillius esse *τὸ καρδαίμων*, quia blandioris sit ac lenioris fragrantia. At Cyrenæicum laser non remissi ac levis odoris fuit sed vehementis, *συμπρίζων δυνάμει*. Lenitatis ejus effectus in hoc tantum spectatus quod non diu maneret in ore halitus nec responderet gustui ut solent allium, cæpe, asa communis & alia ejusmodi. Præterea cum asa in Perside hac ætate eodem prorsus modo præparetur quo succum silphii, Theophrastus præparari solitum dixit ut inveterari debeat hæc est tam pertinax cui non extorqueri debeat hæc tantum confessio, asam foetidam esse Persicum laser. Scribit Garcias succum qui ex caule inciso fluxit, in bula coria conjici, sanguine ante perfusum admixta tribula coria conjici, sanguine ante perfusum admixta tribula coria conjici, idque fieri conservationis gratia, quod nisi fieret putresceret. Similiter curari Theophrastus ait, nisi quod de sanguine nihil. In vasa conjicit cum farina, & diu concuti donec colorem acciperit, & humorem omnem exsudaverit: *βάπτειν εἰς αἶμα καὶ ἄλδρα μίξαντες σείσει πολλὴν χρόνον ὅθεν καὶ χαλμὰ λαμβάνει καὶ ἐξυγρῶσθαι αἰσθητὸν ἢ δὴ ὁσμῆς*. Alibi hoc de succo eo tradit qui excipiebatur à caule inciso, qui *καυλίας* dicebatur quia humidior esset: *ὅς τ' ἡ καυλίας ὁ χρόνος καὶ ἄλλ' τὰ τοιαῦτα αὐτῷ ἐπιπείσσει πρὸς τὴν πύξιν*. Quæ nos alibi latius exposuimus. Postremo cum patres omnino effectus in medicaminibus Indi hodiernis tempore tribuant quos vetustas laseri suo assignavit, tot rerum evidentis victus jam mihi persuadere incipio, & aliis ut idem sentiant suadere, laser hoc veterum esse sive Persici silphii succum quod *asam sativam* vocant vulgo. Quod etiam hæc notandum, Plinius aliquot locis laser cum melle jungit. & lib. xxi. cap. xxi. ad verbum ita scribit: *Non esset mellis an-floritas in pretio minore, quam laseris, nūbique nascetur.* Vetus sane Græcia, uni homini conficiendi mellis & laseris inventionem assignavit, nempe Aristæo. *Λεισαῖος ὅς ὁ Ἀπόλωνος καὶ Κυρήνης πρῶτος τὴν ἐργασίαν τῆς σιλφίης ἐξέδωκεν ὡς περὶ καὶ τῆς μέλιτος*. In vitico quod ex Græco transtulit. Constantinus o-Item in alio libro ex variis medicis compilato: *Opinum Quirinatum, blanca foetida, asa foetida.*

CAPUT XCVII.

De styrace.

DE styrace non minor dubitandi locus. Profecto si quis styracem ex ea appellatione æstimat quæ nunc est quæque olim fuit, non poterit pati quin eandem rem putet. Nomina quippe eadem. At res multum diversa, saltem diversè tradita ab antiquis Græcis & Arabibus Neotericis. Exercitationem jam super hoc dedimus & non uno loco id exagritavimus. Quæ restant animadvertenda heic reddam, & meliori ordine cetera jam dicta disponam. Tres hodie in officinis appellationes ac differentiae styracis inveniuntur, liquidus, calamita, & ruber. Totidem apud veteres Græcos reperio, *σακτὴν σύρακα*, *καλαμίτην* & *ξανθὸν* vel *ῥαχρον*. Falsuntur autem qui existimant *σακτὴν σύρακα* in libris Græcorum nullam fieri mentionem. Immo habetur apud Paulum hujus mentio in compositione mafusæ. Nam ubi editiones habent *σακτὴν σύρακα* libri omnes habent scriptum, *σακτὴν σύρακα*. Atque ita etiam legitur apud Nicolaum Myrepsum in Antidoto CCCLX. Editionum, *ἀδυνά πεπερεως*, *σακτὴν σύρακα*. Et sanè ita dicitur *σακτὴν σύρακα*, ut *σακτὴν σμύρνην*, *σακτὴν μύρον*, *σακτὴν κηρία*. Adjectivum enim *σακτὴν* non substantivum. Alibi docemus myrrhæ aliam esse *σακτὴν*, aliam *πλαστήν*. Qui *σακτὴν σύρακα* quibusdam dictus est, aliis appellatur *λιπαρὸς σύρακα* ut apud Aëtium & alios medicos Græciæ passim occurrit. *ῥαχρὸς σύρακα* etiam mentio apud Myrepsum & alios. Profecto *σακτὴν σύρακα* nihil aliud est quam *ῥαχρὸν* & *σύρακα* ut *σακτὴν σμύρνην* nihil aliud quam *ῥαχρὸν* *τῆς σμύρνης*. Multis hactenus doctissimis viris persuasum esse video, liquidum styracem esse ipsissimam stacten veterum quos errare docuimus. Nunc tempus videre an traditio Arabum de styrace respondeat Græcorum antiquorum opinioni, circa illas tres differentias styracis supra memoratas. Serapio styracem liquidum pingue esse scribit myrrhæ recentis, & à myrrha extrahi. Quibus apparet eum *σακτὴν σύρακα* confudisse cum *σακτὴν σμύρνην*. Quem plerique sequuntur, pravo errore. Idem capite eodem ex sententia Isaac scribit styracis arboris fructum magnitudine esse avellanæ, & ex eo oleum exprimi qui styrax est liquidus. Cortices vero unde expressus est styracis liquor pro styrace sicco haberi.

Avifena capite DCXXIII. sub nomine *ἁλῶν miha* satis obscurè de styrace tradit. Duo genera facit liquidum & sicci. Item duo alia genera, quod sponte manat sicut gummi, & quod decoctione extrahitur ex cortice. Quæ per se manat raram ac pretiosam esse ac coloris citrini. Hic est *ξανθὸς σύρακα* Græcorum. Quæ ex cortice per decoctionem extrahitur, nigri coloris esse & longe deteriore duci. Facem verò unde expressus & extractus sit liquidus styrax pro styrace sicco vendi. Hic erit igitur secundum Arabes styrax calamita, cortices nempe qui sicci remanserunt, & exsuccii, expresso inde omni liquore. Hæc sententia Avifenæ quæ nec cum Serapione, nec cum Græcis paria facit. Ex nucleis exprimi liquidum styracem vult Serapio. Quod remansit ab expressione facis instar, hoc esse siccum styracem. Nucleorum non meminit Avifena, & ex corticibus arborum exprimi cum decoctione scilicet intellexit. Meminit etiam hujus opinionis Serapio auctore Abix qui tradidit, id quod manaret ex arbore Rumia regionum Christianorum è cortice arboris exire cum humore quodam qui emungeretur, & coqueretur igne, & postea exprimeretur, id esse styracem liquidum. Cortices qui ab expressione remanent vinacii similes styracem siccum constituere. Nunc videamus Græcos, & eorum monumentis colligamus aut ignorasse Arabes quid esset styrax, aut Græcos ipsos hoc ipsum ne-

scisse. Mentio est *σύρακα* *ξανθὸς* & *μέλαν* apud Dioscoridem, sed neuter expressione fit. Uterque manat sponte ex arbore. Niger deterior, friabilis & furfurosus. Flavus præstantior, qui pinguis & resinofus. Hic pressus melleum liquorem ex se reddit, qui liquidus est styrax. Eodem prope modo ex myrrha subacta educebatur liquida myrrha quam *σακτὴν* Græci vocant, ut *σακτὴν σύρακα*. At siccus styrax Græcorum idemque *καλαμίτης* longe omnium præstantissimus habebatur, & toto genere ac ratione differt à sicco styrace Arabum, quem facem esse dicunt, & reliquias corticum unde expressus fuerit liquor styracis. Lacryma quæ instar gummi concrebuit circa arboris calamos pellucida & candida, myrrhæ similitudine eam vocarunt *καλαμίτην σύρακα* quem Galenus appellat *σύρακα πὸν ἐν καλαμοῖς*. Non quod in calamis adferretur ut opinantur viri docti, sed quod circa calamos arboris adheresceret concreta. Sic *ἀδάκη καλαμίτης* eodem sensu appellata quo *σύρακα καλαμίτης*. De quo in exercitationibus. Plinium audire hic debuerunt eruditi homines, qui rectè ex antiquis posuit hanc arborem intus habere similitudinem arundinis, id est, *καλαμῦν*. Exponere tamen debuit non talem esse arborem natura, sed talem casu existere, vermibus intus eam erodentibus usque ad summam superficiem. Sic cavata & exinanita speciem planè intus habet calami sive arundinis. Strabo lib. XII. De styracis arbore: *ἐγγίνεται ἢ ἐν τοῖς πελάγεσι ξυλοφάγῃ ἢ σκώληκι ἢ δὲ, ὃ μέλει τῆς θηφανείας διαφάρων τὸ ξύλον, ῥαχρὸν περὶ πύριον ἢ πείσμασιν ἰοικὲς τῇ ψήγῃ, καὶ σαρὸς σπώσεται πρὸς τὴν εἴδη. Εἰσὶν ἰνὸς arbore & cavata à vermibus primo inde effundi ait ramenta furfuribus aut scobi similia, quæ circa radicem arboris accumulata confidunt. Postea ex caudice humorem lentum effluere qui facile cogitur instar gummi, & partim in furfures arboris radicibus aggestos decedit illisque miscetur, partim in superficie trunci ex quo emanat, concretus manet & nullis furfuribus admixtus purior evadit. μετὰ ἢ ταῦτα ἀπολείβεται τῆς ὑδατὸς δεχομένη πῆξιν ῥαδιὰν ὡς ἀπὸ τῆς κόμης. Ταῦτα ἢ ῥαχρὸν ἢ πῆξιν ῥαδιὰν πρὸς τὴν εἴδη κατενεχθὲν ἀναμίγνυται τότε τε καὶ τῇ γῇ, πλὴν ὅταν ῥαχρὸν ἐν θηφανείᾳ συστῇ διαμύσει κατὰ ῥόν. Ita hæc legenda Strabonis verba. Dicit id quod ex arbore effluit instar gummi facile concrecere, & partem quidem ejus deferri in ramenta illa furfurosa quæ ex vermium erosione circa radicem coacervata sunt, & cum hac scobe terraque ipsa permisceri nisi si quid in summo furfurum acervo concrevit hoc enim purum remanere. ῥαχρὸν ἐν θηφανείᾳ συστῇ. Quod in superficie constitit. Nam pars ima quæ terram contigit, furfuribus inquinatur. Hic est *σύρακα χυματίας* Græcorum, interim terra, interim furfuribus & scobe ligni permixtus, quem præcipuè incendebant ad thymiamara. Idem Strabo: *πιῦσι ἢ καὶ ἐν τῇ κατὰ μῆγῃ ξυλομυγῇ ἢ καὶ γεωμυγῇ διωδύερον & κατὰ τῇ δ' ἄλλῃ διωδύερον λειπόμενον, λαμβάνει ἢ τῆς πύριον, ὡς πλείονος ῥαχρὸν θυμαμάται οἱ δεισιδάιμονες. Odorator ille impurus styrax & scobe sordescens sed viribus infirmior, idque imperitos latere ait. Ad odores autem eo styrace plurimum utebantur. Ad quod in superficie ipsa corticis sicut exierat, concretus manebat, nec in terram decidebat, hic longe purissimus, & rarior pretiosiorque habitus. Strabo: *τὸ δ' ἐν τῇ θηφανείᾳ & πελάγεσιν καθ' ἣν εἶον πῆγνυται, καὶ τὸ πο κατὰ ῥόν. Hic καλαμίτης dictus est quod adheresceret concretus circa caudicem arboris egesta scobe cavatum, & in speciem arundinis redactum opera vermium. Dioscorides: *διείσεται ἢ ἢ δάκρυον κόμης ἰοικὲς, διαυγῆς, σμύρνην ὁλόν ἢ πε γῆναιται. Hic καλαμίτης σύρακα in ipsis calamis concretus, quem****

πὸν ἐν καλάμοις vocat Galenus & præstantissimum dicit, & in parva copia nasci, adferrique solitum ex Pamphylia. Damocrates *σάρακ* *σύρακ* appellat: nec enim de liquido styrace accipiendum, sed de gutta hac, quæ circa stipitem concreta adhærescit:

Στήσας ἐκάσθ' ἑπταχῶς δραχμὰς σιδήρῳ

Στύρακ' ἑπτάχῶς πε πέντε ἢ τριώβολον.

Sic enim ibi scribendum, non *σύρακ* *σάρακ* πε. Apud auctores veterinarios Latino vocabulo *γύττα* *σύρακ* dicitur cap. xcliii. *σύρακ* *γύττα*, ε β. βδελίς. Sic gutta ammoniaci dicebatur, quam & ipsam *σάρακ* *ἀμμωνιακὴ* vocarunt. Idem auctores cap. xcxlvi. *σάρακ* *ἀμμωνιακὴ*. Alibi apud eisdem scriptores *σάρακ* *ἀμμωνιακὴ* vocatur, quod non de liquido ammoniaco, sed de concreto accipiendum, quod *γυμμάμα* *ἀμμωνιακὸν* alias nomen habet. Latinis *gutta*, *gutta ammoniacæ*. Neophytus: *ἀμμωνιακὸν*, οἱ ἡ ἀρσενικὸν, οἱ ἡ κελύφη, οἱ ἡ ἡλιδόχοφ. *ῥωμαῖοι* *σέττα* *ἀμμωνιακὰ*. Ita ergo *gutta styracis* de concreto & in gummis duritiem coacta, non de liquido. Hic & *σάρακ* *σύρακ* Græcis. At *σάρακ* *σύραξ*, liquidus. Qui non decoctione fiebat, ut perperam hariolantur Arabes, nisi forte intellexerint de styracino oleo vel unguento, quod *χρίσμα* *στυράκινον* vocat Dioscorides. Apparet ex his non novisse Arabes, quid esset *styrax calamites*, quid liquidus, cum adeo dissidentibus sententiis inter se certant. Tria capita de styrace habet Avicenna, primum sub nomine *astarac* vel *astorac*

اصطركي. Quod nomen ex Græco *σύραξ* factum addito *elif*, ut in aliis solent. Sic *σινδάν* vocant

اسقيل *asqil*: πὸν σιζήκον vel πὸν σιγκάειον *اسقيلقور*, *asqilcun*: πὸν σιζάδα, *اسقيلقور* *astuchudus*

quod ex genitivo *σιζάδ* corruptum. Sub titulo *astarac* Dioscoridem citat, & dicit esse speciem *المحبة* *almiha*. Ergo *miha* generale nomen, ad omnem styracem significandum. Addit ibidem juxta quorundam sententiam ita appellari gummi olivæ

اصمغ الزيتون, *samag alzeitun*. Per gummi olivæ nescio an intelligere velit oleum. Non puto tamen. Fortasse id intelligit, quod *δάκρυον ελαιίας* Græci dicunt. In capite de oleo & olivis clarè distinguit inter oleum, quod ex olivis exprimitur & vocat

الزيت *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

Quod est *δάκρυον ελαιίας* & ex arbore fluit, non ex fructu premitur, ut & styrax. Colligimus igitur ex eo quosdam *astarac* appellasse gummi olivæ. Capite vero de *lebni* quo nomine & styracem appellavit, per vocem *almiha* hoc vocabulum interpretatur. *Lebni*, inquit, quid est? est *almiha*. Adjungit protinus eam, quæ liquida est, vocari *mel lebni*, & *astarac*,

الزيت *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

Quod est *δάκρυον ελαιίας* & ex arbore fluit, non ex fructu premitur, ut & styrax. Colligimus igitur ex eo quosdam *astarac* appellasse gummi olivæ. Capite vero de *lebni* quo nomine & styracem appellavit, per vocem *almiha* hoc vocabulum interpretatur. *Lebni*, inquit, quid est? est *almiha*. Adjungit protinus eam, quæ liquida est, vocari *mel lebni*, & *astarac*,

الزيت *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

اصمغ *alzeith*: & gummi olivæ quod appellat *اصمغ*.

lentore, quem pressus alter remittit. *Astarac* autem de liquido usurpavit Avicenna, quia Græci Latinique auctores non raro vocem *styracis* absolute ponunt pro liquido. Virgilius in Ceiri:

Et styrace Ideo vinctos persusa capillos.

Ubi styrax est *σάρακ* *σύραξ*. Et Græci sæpe *σύρακ* usurpant pro oleo styracino. Sic & myrrham pro stacte frequenter accipiunt: --- *myrrhaque madentes*. & apud alium: --- *Orontea crines persundere myrrha*. Quod de *σάρακ* intelligendum. At *lebni* vel *lebeni* proprie siccus styrax à Græco vulgari *λίβανι* pro *λίβανιον*, quod vice thuris incenderetur. De quo paulo post.

Fallitur itaque Alpagus, qui *lebeni* de liquido styrace interpretatus est. Tertium genus addunt Græci longe purissimum, sed rarissimum, quod circa corticem arboris adhæsit concretum. Hic *σύραξ* *καλαμίτης*. De quo supra diximus. Caterum quæ de styrace tradit Avicenna sub nomine Arabico *miha*, parum consonant cum antiquorum styrace, sicut ex descriptione patet. Duo genera facit *miha*, utrumque liquidum. Quod ex arbore ipsa per se colligitur more gummi manans: & quod cum decoctione corticis extrahitur. Quæ sponte fluit *miha*, eam esse coloris flavi sive citrini ad aureum inclinantis, odore grato, quæ in pretio est. Hæc *miha* utcumque responderet *πῶ* *ξανθῷ* *σύρακι* veterum, qui & *ῥόδ* *σύραξ* dictus. Alteram, quæ cortice decocto conficitur, nigram esse dicit. Hoc genus liquidi styracis veteribus prorsus incognitum. Cortices, qui post decoctionem & expressionem remanserunt, & facis instar obtinent, vocant *القفل*

albafel vel *albafon*, pro *miha* sicca vel styrace sicco haberi. Atque hic est *σύραξ* *καλαμίτης* Arabum qui toto genere distat à Græcorum *καλαμίτη*. Quod genus fuit styracis præstantissimum & rarissimum, hoc vero vilissimum, & maximè illaudatum. Serapio quoque sub titulo *miha* styracem describere & tam Græcos auctores citat, qui de styrace scribere quam Arabes. Non concordant tamen quæ de *miha* dicuntur ab Arabicis scriptoribus, cum his quæ Græci de styrace produnt. Duo genera *miha* constituit ex Isaac sententia, liquidum & siccum. Liquidum exprimi dicit ex fructu arboris qui avellanæ magnitudinem habet, cum duplici cortice, quorum exterior comeditur, & interiore nucleo pinguis succi sicut nucis, ex quo liquida *miha*, sive liquidus styrax exprimitur; pro sicco vero styrace id haberi, quod reliquum est ex corticibus pressis. Vides quam latè hæc diffideant ab antiqui sæculi styrace. Addit Serapio, quod ex eadem arbore sponte fluit gummi modo, vocari *lebni* & haberi hanc ex tribus speciem laudatissimam. Hoc utique fuerit veterum styrax, sed videamus, an arbor eadem sit. Arbori illi, unde fluit natus styrax, quem *lebni* dicunt Arabes, folia lolii tribuit Serapio. Notat interpretes in Arabico fuisse

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

الخيل *alxeilem*, & lolium rectè reddit, nam *شليم* est lolium.

Vetus Herbarius Arabs Dioscoridis *اصمغ* exponit *الشليم* *alxeilem*. Quod & *alxeilem* legi potest. *Miha* facile, id est, styrax liquida. Quasi tu dicas styracem lolii. At apud veteres arbor, quæ styracem sudat, folia habet malo cydoniæ similia. Diversa igitur arbor, quæ *miham* dat Arabicam & Græcum styracem. Invenio hanc arborem styracis Græcorum ab Arabibus vocari *segjar mariem*, *شجر مريم*, id est, arborem mariæ. De qua ita Alpagus in Lexico: Et *segjar mariem* dicitur etiam de arbore, cujus folia simulantur foliis *Egyboris citoniorum* & ex ea colliguntur grana albul in *Egypto*, & in Græcia colligitur styrax sicca, gummosa, aromatica & odorifera, quæ ab Avicenna dicitur *astarac*, & apud vulgares Arabes dicitur *bachur mariem*, hoc est, suffumigium mariæ. Arabicè est, *بخور مريم* *bachur mariem*, & *γυμμάμα* *mae'ias*. Hæc styracem veterum sic bene delineant ut nihil melius, quem etiam *lebni* vel

vel *lubni* vocarunt Arabes, diversum omnino ab illa *miha* quæ facticia est utpote expressa è nucleo pingui, vel cortice arboris decocto. Arbor autem illa quæ *segiar mariem* vocatur, στέγξ est arbor ex qua colligebatur styracis thymiamia in Pamphilia, Pisidia, Side, Cypro, Cilicia & Creta. Strabo Σελγιὸν στέγξ commendat quæ urbs erat Pisidiæ. Mentio Κρητικὴ στέγξ apud veterinarios auctores cap. cioxxi. ubi male in libris est Κρητικὴν στέγξ. *Idaum styracem* laudat Virgilius in *Ceiri*. Pessimum omnium facit Plinius. Exire & in Pamphilia tradit, sed aridiorem minusque succosum. Hunc vult fuisse omnium optimum Galenus, & τὸν ἐν καλὰμοις vocat, φερόμενον ἐκ Παμφυλίας, ὀλίγον γυνώμενον. Gummi ejus apud vulgares Arabes idem nuncupari ait, *bachur mariem*, id est, thymiamia, vel suffimentum Mariæ. Quidquid contra adferant vix potest mihi persuaderi ut hoc *astarach* quod styrax est Græcorum idem sit cum *miha* Arabum quod expressione & decoctione fieri Avifena admonet. Styrax liquidus vel σικπὲς στέγξ Græcorum nihil aliud quam melleus liquor remissus ex pinguiore ac succosiore styracis gummi. Nihil in eo facticium. Peculiaris arbor illa Græciæ, & bene Alpagus styracem ficcum & gummosum in Græcia colligi dicit. Unde & styracis arborem شجر رومي *segiar Rumi*,

Romani orbis arborem vulgo vocant Arabes. Liquidus autem storax ex ea manans arbore nihil plus est quam ὑγρασία μελιτώδης ut Græci vocant, humor succosus & pinguius lentus qui sponte exit, mellis similitudine. Qui concretior est atque aridior, is styrax ficcus. Utrumque genus externum Indis & Arabibus. Et frustra sunt qui reducant ad hoc genus *liquidambar* quod ex America arbore fluit. Frustra etiam alii conantur efficere, ut liquidus styrax sit Dioscoridis ελαόμελι quod Avifenæ dicitur اومالي

elemeli pro quo scribendum puto الومالي

Sed nec *miha* Arabum propriè liquidus styrax, ut ex his quæ diximus constat. Garcias ab Horto liquidum storacem à Sinensibus vocari perhibet *rosa malha* quem cum bengeiino miscent. Ad quem locum notat vir magnus id corruptum esse pro *ros almaiba* روس المعبية. Quod ipse interpretatur liquorem styracis. Haud scio quam bene Arabicè non scribitur المعبية *almaiba* pro storace sed المعبية

almiha. Sed nec روس pro liquore Arabicum. Quidquid sit horum pronuntiare non dubitem Græcorum σικπὲς στέγξ Arabibus esse incognitum nedum Sinensibus. Quam enim vocant *miham* non est styrax legitimus antiquorum, sed liquor expressus ex nucleis, oleum verius quam gummi arboris. Narrat Plinius Arabes ex Syria revehere styracem cujus suffitu odorum suorum abigant fastidium. Non ergo styrax in Arabia nascebatur. Sed nec in India. Nam auctor Peripli maris Erythraei inter merces quas ab Ægypto in Indiam mercatores vehebant styracem numerat. Importatio itaque utebantur styrace Indi ut & Arabes. Hodie sincerum & purum styracem ex Zana Indiæ insula, & ex Cambaia advehi memorant. Sed aliud esse quam styracem quod habetur pro storace patet ex his quæ diximus. Avifena cap. cccxxxxi. sub titulo & appellatione *lebni* styracem Dioscoridis verbis ita describit, ut parvam ejus videatur habuisse notitiam. Dicit mentionem se jam ejus fecisse in capite de storace. Intelligit capitulum de *astarach*. Ait ibidem etiam ferri, quod sit oleum alterius arboris *Rumia*. Nemo dixit styracem oleum esse. Styrax arbor Græciæ propria. Quidquid in orbe Romano nasceretur *Rumi* vocant Arabes. Quo nomine Europam Asiam cum Græcia atque etiam Syria comprehendunt. Nulcum autem videtur styracem agnoscere nisi liquidum, quod ejus verba hæc arguunt ut ab interprete sunt

reddita: Et dicitur illa qua liquida est mel *lebni* & storacis vel *astarach*, & in lacrima arboris qua est sicut *cydoniorum*. Apud Dioscoridem simpliciter habetur: στέγξ δάκρυον ἐστὶ δένδρε πρὸς ὁμῶς πυδωτῶ. Capite de *miha* qua generali appellatione omnem storacem appellat, duas ejus species constituit liquidam utramque. Et sanè vox *miha* Arabicè id quod liquidum est propriè significat, ut infra dicam. Unde *miha almutiai*, momia liquida ac resoluta. Tertiam eodem capite speciem recenset ex corticum ligneis reliquiis ac reduviis unde expressus fuit liquor, qui vera est *almiha* Arabum. Adeo autem nullum styracem præter liquidum novisse videtur Avifena, ut storacem optimum qui gummi instar concretus & aridus erat, minimeque succosus pro liquido acceperit apud Dioscoridem his verbis quæ ab illo ad hunc modum expressit: Et quandoque invenitur de ea similis myrrha, & quandoque adulteratur cum oleis & melle. Dioscorides; ὁμοιωτέται τῇ καὶ δάκρυον κέρμει τοιούτῳ δάκρυος σμύρνης ὀλίγον δὲ τὸ γυνώμεται. Non liquidum hoc storacis genus sed instar gummi concretum, exsuccum, & aridum. Cum ita esset non poterat adulterari oleis & melle. Quid enim tam dissimile quam gummi oleo & melli? Male etiam cepit Dioscoridis mentem apud quem protinus sequitur: δολίξεσι δὲ αὐτὸ πρὸς ἐν δένδρε πέσμασιν ἀπὲρ τῶν σκολήκων ἀναπτέσται, καὶ μέλιτι καὶ ἵερως ὑποσείδεται ἢ ἀλλοις πρὶν. Hæc rettulit Avifena ad proximè præcedens styracis genus quod gummi instar habet & smyrnam respicit, idque contra mentem auctoris. oleis & melle adulterari tradit. Olei non meminit Dioscorides. Nec de illo genere intelligit de quo proximè facta illi mentio. Purissimum illud genus, utpote circa caudicem ipsum concretescens, nec in terram decidens, sed ibi adhærescens unde effluit. Quomodo igitur poterat adulterari scobe arboris quam vermiculi extuderunt, ut non adulterinum sciretur, cum verum & sincerum quod erat, nihil furfuris vermiculati aut scobis arboreæ admixtum habere deberet? Præterea cum esset ficcissimum, & ad gummis faciem congelatum, quam idonea forent ei adulterando mel & oleum nullus perspicio. Quod igitur dicit Dioscorides, δολίξεσι δὲ αὐτὸ πρὸς ἐν δένδρε πέσμασιν, non est referendum ad id genus quod in proximo habetur, sed ad illud δάκρυον styracis de quo statim ab initio loquutus est: στέγξ δάκρυον ἐστὶ δένδρε, hic pinguius lentus, resinofus, & melleum humorem eliquans dum premeretur. Ideo & mel addebatur ad eum adulterandum. Scobe etiam lignea ex vermium erosione refertus erat. Ea gratia & scobs ligni admiscebatur adulteris, ut imitaretur sincerum. Plinius de styrace in genere: adulteratur cedri resina vel gummi alia, melle & amygdalis amaris, omniaque ea deprehenduntur gustu. Ex his speciebus quæ adhibentur corrumpendo sincero styraci facile vides non ad hoc exemplum fuisse liquidum ut est storax Arabum cui infucando solum mel & oleum adsumi dicunt. Styrax Arabum oleum est expressum & decoctione factum. Styrax eorum ficcus, στυρακόμαγμα est fæx corticum nucleorum expressio inde liquore. Quidvis denique potius quam styrax Græcorum germanus qui hæctenus tantum liquidus, ut commalaxatus melleum lentumque humorem remittat. Unde & σικπὲς στέγξ Græci dicunt. Dioscorides: ξαυθὸς καὶ λιπαρὸς ἐλινώδης θρόμβος ἔχων ὑπολόντες καὶ ἐν τῇ μαλαρόσσει αἰεὶς ὑγρασία πρὸς μελιτώδη. Hæc ὑγρασία μελιτώδης quæ remittitur ex styracis gummi subacto, liquidus est veterum styrax. Ceterum verus styrax, gummi verum est, congelatum concretumque. Et optimum quidem maximè aridum & sine succo quem καλαμίτην Græci vocabant, longissimè distantem ab illo sicco styrace Arabum. Strabo in commemorando selgico styrace, nusquam liquidi aut sicci differentia meminit. Sed generatim definit styracem esse liquorem lentum ex arbore profluentem qui facile congelatur ad gummis imaginem: ὑγρασία δὲ σικπὲς λαβομένην, δεχομένην πᾶσιν ἐσθίαις, πρὸς ἀπλησίαν τῇ κόμῃ καὶ paulo post: πρὸς ἐν ἀπλησίᾳ τῇ σελήνῃ καὶ ἢ ἔσθον

ὡς ῥέον μίγνυται, καὶ τὸ πρὸς καθαρὸν. Talis ut pluri-
 mum Pifidicus vel Paimphylicus, quem aridiorem &
 minimè succosum tradit Plinius. Thymiaa esse
 fecit Strabo. Cœnia autem θυμιαματὶς ficciora.
 Hunc styracem Arabes appellarunt lebni vel lebni

لهني quod perperam cum *miha* confundunt. Ita

vocantur ex Græco vulgari, λίβανι pro λίβανιν vel λιβάνιον quo thymiaia ex thure dicebant. Ut enim absolute θυμίαμα pro thure usurparunt, & Latini incensum, quia thuris erat usus vulgarissimus ad thymiamata, ita & λιβάνιον dixerunt omne incensum sive thymiaia, etiam si non esset ex thure. Græciæ vulgus λίβανιν & λίβανι pro eo appellavit. Inde lebani Arabicum de storace siccæ & gummosæ, quo thuris usum suppleret in odoribus vaporandis. Quin & δένδρוליβανον Græci recentiores pro arbore storacis videntur posuisse, ut ex locis quæ paulo post adducentur constabit; in quibus libanotidis significatio parum convenit, quam & δένδρολίβανον iisdem Græcis dictam hodie quidam volunt. Arbor storacis in hortis & viridariis etiam communiter in Italia habetur, sed gummi non sudat. Titulus extat in Excerptis Geoponicis lib. xi. περὶ φυτεύσεως δένδρολιβάνου. Quod non capiendum de thuris arbore, nec de libanotide, sed de styrace. Nec enim thuris arborem in Græcia plantari solitam, aut satam provenire memini legisse. Caput illud in Geoponicis, nullum præfert auctorem veterem, & suspicio est adjectum fuisse à compilatore qui vixit Constantini Porphyrogenetæ imperio, cui & opus dicatum est. Quod in ipso capite Democriti fit mentio, non potest esse antiquus Democritus, sed subdititius, cuius & Physica extant in Bibliothecis. Præterea vetus liber Palatinæ Bibliothecæ non agnoscit illa verba: ἡδέϊαν ἣ καὶ βαρεϊαν τὴν ἐδμὴν ἔχει, αἷς ὁ Δημόκριτός φησι. Verus onirocriticon nondum editum inter arbores Græciæ familiares cum myrto & lauro ponit δένδρολιβανον, quæ est styracis arbor thuris. Titulus sic habet capituli cλxxxvi. περὶ μυρεσίνης φύλων καὶ δένδρολιβάνου καὶ δάφνης. In fragmento veteris Grammatici quod alibi citavi, reperio hujus δένδρολιβάνου tres esse gummi species, χαλκολίβανον sive χρυσολίβανον, & ἀργυρολίβανον qui & λδκολίβανον, & λίβανον propriè dictum. Hoc in styracis lacrimâ etiam optimè convenit, non tantum thuris. χαλκολίβανον interpretatur ἡλιοειδὴ καὶ πυρρὸν ἢ ῥωμ ξανθόν. Hic est ξανθὸς σύραξ Græcis, qui & πυρρὸς dicitur apud veterinarios veteres cap. ccccxcix. σύραξ καὶ πυρρὸς. Aliis ὠχρὸς σύραξ ut in Glossis Neophyti: καλαμίτης, ὁ ὠχρὸς σύραξ. At ἀργυρολίβανον sive λδκολίβανον est candidus styrax, quem ἄσπερον σύραξ vocat Aëtius, id est, album, ut alibi indicavimus. Hic facile omnium laudatissimus. Isidorus: Distillatio storacis quæ virgis & calamis inhaerit, munda est & albida. Inde nomen καλαμίτης σύραξ. Tertium genus absolute λίβανον dicitur, nomen commune thuris & styracis. Ideo confuderunt. Quamvis & λοβαν etiam lobanque pro eo nominant. Avicenna capite de astarach clarè testatur styracis suffitum in omni re pro suffitu thuris usurpari. Et Strabon de styrace loquens, ὁ χρῶνται θυμιάματι οἱ δεισιδαίμονες. Inde & nomen ejus invaluit. Quod Syriæ montem Libanum recentiores dictum autumant ex eo quod turis arbor ibi proveniat, certum est eos falli. De styrace posset esse verum, quem ut dixi δένδρολιβανον dixere. Plinius: Proxima Judææ Syria supra Phœnicem styracem gignit circa Gabala & Marathonta, & Casium Seleucia montem. Inde & σύραξ Γαβαλίτης

A Dioscoridi. Sic *δενδρὸν ἑλεανόν* Græci posteriores non tantum *λεβανωπίδα*, sed etiam arborem storacis vocarunt. Arabes quoque eodem nomine *λεβανωπίδα* Græcorum & styracis arborem nominarunt. Utramque enim plantam *segiar mariem* & *buchur mariem* dixerunt. Inde ergo & *lebeni* pro styrace Græcico posuerunt. Serapio *lebeni muscatum* vocat, quo vulgo utebantur in Ecclesiis christianorum ad suffitus: τὸ καπνίζον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν χριστιανῶν.

لهبني muschi. Dictum enim ait lebni

B Eremitarum, لبنى المريرى *lebni almurabid.*

Muscatum videtur appellatum à muscho, qui addēbatur. *Thymiamata* & *muschata* vocat Rufinus de vitis Patrum lib. III. Arabes thus vocant لبان

Quod aliqui *lovan* pronuntiant, alii *loban*. In pervetusto Lexico Latino-Arabico ita cum vocalibus scribitur hæc vox, ut *libanon* apertè exhibeat; quod purum putum Græcum *λίβανος*. Inde cum articulo

C **اللبان** *allibanon*, ex quo *olibanum* suum fecit Carmonensis & reliqui Arabum interpretes. Notum est Hebraicè dici לבונה. Garcias lib. 1. de aromatiz cap. de *benivi* scribit Arabicè appellari *lovaniaoy*, quod ipse interpretatur *thus de fava*. Sed fallitur ille aut mentitur ut in plerisque, non enim **لبان ذيوي**

vocatur Arabibus benzuinum, sed ben.
gionin, & cum articulo albenzionin,

Nos Galli sine ulla mutatione ita pronuntiamus ut pleraque alia Arabica, *jafmin*, *babouin*, *mesquin*, *magazin*, *cotton*, *cafár* & similia sexcenta, de quibus alibi. Ridiculum est autem *benivinum* putare dictum quod tamen viris doctissimis placet, quasi *Ben Java*, cum minime reperiatur in Java nisi vile & nigrum. Optimum quippe in Sian provenit & ejus contermina Martaban. Sed de hoc alibi. Quod attinet ad vocabulum *miba* quo Arabes proprie storacem liquidum, qui tamen alius ab antiquo, vocarunt, guttam proprie denotat & fluidum suc-

cum, à verbo **لَيَق** quod liquefcere fignificat. Et
puto derivatum ex Hebraico **ל** cui notio eff li-
quefaciendi & folvendi. Rebus omnibus liquidio-
ribus ac fluidis nomen illud aptant Arabes. Unde

αἷμα & soluta. Quam interpretes satis ineptè storacem alмумiai indigetant, & metallicum bitumen liquidum sive picem interpretantur, quam Græci *μύημα* vocant. Absolute vero nuncuparunt hoc nomine liquorem illum, quem pro storace li-

quido habent. Licet enim interpretes adnotave-
 cem *miha* usurpasse Arabes tam de sicco quam de
 liquido storace, propriè tantum convenit liquido. Et
 disertè Avicenna capite de *miha* duas ejus species
 agnoscit nativam & facticiam, utramque liquidam.
 Tertiam vero quam pro sicca recenset, non propriè
miha, sed fæcis instar ex corticum reliquiis, unde ex-
 pressa fuit facticia *miha*. In Constantini viatico aliis-
 que recentiorum scriptis medicinalibus passim & si-
 gila nomen occurrit pro storace liquido. In tran-
 slatione Ephodis: *Sigia*, id est, *storax liquida* jejuno
 data valet frigida tussi & coryzis. Hoc ipsum & Ara-
 bicum & A.S.M.

C A P U T X C V I I I .

De blattis Byzantiis.

Blattas Byzantias vulgus Pharmacopæorum vocat & usurpat pro onyche odorato vel Indico veterum, qui ὄνυχ' Ἰνδικὸς Dioscoridi: Myrepsio aliquot locis ὄνυχ' Ἰνδικὸς, ut in Antidoto ex quinginta speciebus: ἀμμωνιακὸς, ὄνυχ' Ἰνδικὸς, βήσασι. Meminit etiam multis locis βλαττίων Βυζαντίων, monietque ab Italis ita vocari ὅς ἐστιν τῆς εἰνὸς τῆς πορφύρας, os nasi purpuræ. Corrupte etiam apud eum legitur μωλαντὲ πενζάσια, cum hac eadem interpretatione in trochisco πρὸς καρδιακὸς his verbis: τὸ ὅς ἐστιν τῆς πορφύρας, τὸ καλεῖται πενζάσια. Quod est, blatta Byzantia. Sed rectum est βλάττιον Βυζαντίον; quod etiam Actuarius interpretatur ὅς ἐστιν τῆς εἰνὸς τῆς πορφύρας. Latinis blatta Byzantia. Interpretes Arabum ita verterunt, quod Arabice dicitur اطافار الطيب adfar althaib. Quod Latine sonat unguis odoratos vel aromaticos. Ad verbum expresse runt denominationem Græcam, ὄνυχ' ἀρωματίζων. Nam داسر daser in numero unitatis ungulam vel unguem significat. Latini, ut dixi, interpretes blattas Byzantias pro illis unguibus odoratis Arabum reddiderunt. Nunc videamus quam rectè. De nomine ipso primum quærendum. Blattam prisco Latinitatis ævo bullam luti fuisse dictam & blatteam notavit ex Festo Paulus. Pro grumis sanguinis concreti postea id nomen positum, ut observat veterum Glossarum auctor: Blattea, δρόμ' αἵματ'. Postremo denique pro sanie concreta purpuræ vindicavit usus hoc sibi vocabulum, quod etiam illæ veteres Glossæ notarunt: Blattea, δρόμ' αἵματ' τῶν κογχυλίων. Atque inde blatterum, quidquid purpura tinctum esset, sub mediis imperatoribus, & blatta infectum pro purpura. Laudatæ porro veteribus purpuræ Byzantinæ, quæ blatta Byzantia dictæ & Græcis Constantinopolitani imperii βλάττια Βυζάντια. Unde apud Anastasium Bibliothecarium in vitis Pontificum sæpe occurrunt pallia è blattio Byzantio. Sic de nomine ipso blatta Byzantia nihil aliud possunt significare quam conchyliia Byzantia sive purpuræ Byzantias. Ut κογχύλιον tam Græcis quam Latinis interdum pro carne ostreae, interdum pro testa ipsa sumitur, ita blattæ Byzantiæ nomen consuetudo usurpavit pro tegmine siliceo purpuræ. Hoc titulo diversæ planè blattæ istæ sunt Byzantiæ ab ungue aromatico veterum, qui ex Indiæ paludibus colligebatur, unde & ὄνυχ' Ἰνδικὸς appellatus Græcis. Similem tamen hunc Indicum onychem purpuræ tegmini fuisse indicat Dioscorides: ὄνυχ' ἐστὶ πῶμα κογχυλίου, ὁμοιον τῇ τῆς πορφύρας. Demus igitur ob similitudinem, quod purpuræ jure debetur nomen, etiam per usurpationem tribui posse Indico illi conchylio. Non in hoc omnis difficultas sita, sed in eo, quid proprie vocetur Dioscoridi πῶμα κογχυλίου, cum dicit ὄνυχ' ἐστὶ πῶμα κογχυλίου. De testa ipsa conchylii omnes hodie accipiunt interpretes, quod conchylium est vacuum. Brassavolus conchyliorum crustas & conchas interpretatur. Quod longe abest à rei veritate scio, & germana vocis πῶμα significatione. Ὁσρακον Græci dicunt cujuscunque ostreae testam. Ut ipse Dioscorides de calce: τῶν θαλάσσιων κήρυκων τὰ ὀσρακα. Præterea de parte quadam, non de tota testa eam dictionem ὄνυχ' α, quæ conchylii πῶμα est, accepisse Dioscoridem ipse fatetur his verbis sub finem capituli, ubi dicit conchylium ipsum ustum idem efficere quod purpurarum & buccinorum cinis: αὐτὸ δ' ὅτι κογχύλιον καὲν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κήρυξ. Ergo ὄνυχ' pars conchylii, non integrum ejus tegmen sive testa, Arabes rectè acceperunt.

A Avifena adfer althaib, quo expressit ὄνυχ' αὐτῆς Dioscoridis, interpretatur frusta vel fragmenta similia unguibus. Id enim valet apud eum vox قطع, quæ pluralis est numeri à singulari

قطع katha, quæ in pervetusto Glossario exponitur conciso, inciso, deciso, comminatio, morsum. Ita enim scribendum, non mors. δάγμα Græci vocant. Hinc morsellum pro parvo frusto dicimus vulgo. In

B eodem Glossario mukatha decerptum explicatur, quod ex corpore scilicet solido decerptum est & excisum. Verbum est قطع incidere;

decerpere, & excicare. Sic ὄνυχ' pro resegmine conchylii, & parte ejus aliqua, non pro tota testa hec sumendus. Hoc πῶμα κογχυλίου Dioscoridi. Quod exponendum est. In vasculis angustis oris & longo collo id, quo summum ejus os occluditur, qua infusioni aditus & effusioni exitus datur, operculum Latine vocatur, Græcè πῶμα. Severus Sulpicius umbonem vocat, quia formam habet umbonis. In quocunque etiam vase oris patuli id, quo hiatus ejus tegitur, πῶμα nomen habet, ut πῶμα χύτρας, πῶμα φρέατος, operculum putei & ollæ. Purpuræ & buccini & cætera hujusmodi conchyliia, quæ σπομβώδη Græci appellant, assimilari quodammodo possunt vasculis angustis oris. Quippe his unum foramen, quo linguam exerunt, & cibum capiunt. Habent & veluti operculum ea parte qua collum, sub quo linguam ad pactum exerant ac retrahunt, quando libet. Hoc πῶμα Dioscoridi dicitur, Aristoteli σπινκαλύμματα, cujus hæc verba sunt de purpura: Ἐκείνη δὲ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ κήρυξ τὰ σπινκαλύμματα καὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἄλλα τὰ σπομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα νέμον' ὃ ἐξείροντο τὴν καλεσμένην γλῶτταν ἐπὶ τὸ κάλυμμα. Nihil istis apertius: κάλυμμα idem quod πῶμα in purpuris buccinis aliisque turbinatis; ex quo genere est & conchylium Indicum illud odoratum, simile purpuræ. Cujus operculum ὄνυχ' dictum à similitudine & candore unguis humani. In purpura id operculum proprie nomen habuit blatta Byzantia, quia ex ea etiam parte sumitur blatta, id est, flos ille tingendo idoneus. In mediis faucibus purpuræ esse scribit Plinius. Aristoteles: ἀνὰ μέσον τευχύλης καὶ μήκωνος. Hinc blattam pro ipso operculo usurparunt. Hoc denique purpuræ πῶμα est, quod ὅς ἐστιν τῆς εἰνὸς τῆς πορφύρας Græci recentiores vocant, aliquando etiam ὅς ἐστιν τῆς πορφύρας; quod de hoc osse intelligendum, vicem operculi præbente purpuræ testæ. Serapio cap. cccxxxix ubi de partibus purpurarum tractat, adfer etiam vocat, id est, unguis, partes illas in purpuris, & opercula esse dicit, quibus teguntur in foramine suo. Blattas Byzantias illi capiti titulum fecit interpretes. Et rectè quidem. Nam istæ proprie blattæ Byzantiæ, purpurarum nempe opercula, quæ Byzantiæ colligebantur. Aliud caput habet idem Serapio de unguibus odoratis, quæ opercula sunt conchylii Indici similis purpuris. Quod caput est cli. ubi perperam interpretes de blatta Byzantia similiter exponit: Adfar althaib, id est, unguis aromatica, & est blatta Byzantia. Immo blatta Byzantia unguis est purpuræ, quæ nihil olet aromatici. Unguis vero odoratus, operculum est conchylii Indici, quod in thymiamatis cum reliquis odoribus plerumque incendebatur. Myrepsus in tractatu θυμιαμάτων sæpe horum meminit & ὄνυχ' αὐτῆς καὶ μικρῆς vocat, quia duorum erant

E idoneus. In mediis faucibus purpuræ esse scribit Plinius. Aristoteles: ἀνὰ μέσον τευχύλης καὶ μήκωνος. Hinc blattam pro ipso operculo usurparunt. Hoc denique purpuræ πῶμα est, quod ὅς ἐστιν τῆς εἰνὸς τῆς πορφύρας Græci recentiores vocant, aliquando etiam ὅς ἐστιν τῆς πορφύρας; quod de hoc osse intelligendum, vicem operculi præbente purpuræ testæ. Serapio cap. cccxxxix ubi de partibus purpurarum tractat, adfer etiam vocat, id est, unguis, partes illas in purpuris, & opercula esse dicit, quibus teguntur in foramine suo. Blattas Byzantias illi capiti titulum fecit interpretes. Et rectè quidem. Nam istæ proprie blattæ Byzantiæ, purpurarum nempe opercula, quæ Byzantiæ colligebantur. Aliud caput habet idem Serapio de unguibus odoratis, quæ opercula sunt conchylii Indici similis purpuris. Quod caput est cli. ubi perperam interpretes de blatta Byzantia similiter exponit: Adfar althaib, id est, unguis aromatica, & est blatta Byzantia. Immo blatta Byzantia unguis est purpuræ, quæ nihil olet aromatici. Unguis vero odoratus, operculum est conchylii Indici, quod in thymiamatis cum reliquis odoribus plerumque incendebatur. Myrepsus in tractatu θυμιαμάτων sæpe horum meminit & ὄνυχ' αὐτῆς καὶ μικρῆς vocat, quia duorum erant

generum. Majores ex Arabia afferebantur à mari rubro, minores ex Babylonia. Dioscorides: διαφέρεται ὅτι τὸ τῆς Εὐρυθείας καμίζον, ὑπολύνει ὡς καὶ τῆς μελάς ὅτι τῆς Βυζαντίας καὶ μικρότερος, αἰμότερος ὅτι δῶδεϊς θυμιάμφοι. Sæpe etiam absolute ὄνυχας vocat, ac de istis unguibus intelligit, interdum ὄνυχας Ἰνδικάς. At cum ὅθεν τῆς εἰνός τῆς πορφύρας idem appellat, scias de operculo purpuræ communis hoc tibi capiendum, quæ blatta Byzantia dicitur, & Græcè βλάττιον Βυζάντιον, quæ nihil habet odorati. Immo foetet potius incensa quam bonum odorem reddit. Vulgus tamen indifferenter utrumque genus nomine blatta Byzantia nuncupavit. Alpagus scribit in lexico blattas Byzantias coopertorium esse cujusdam conchylii reperti in mari rubro, & id coopertorium in orificio esse ipsorum conchyliorum, quod clauditur & aperitur prout libitum est animali incluso, & appellari blattas byzantias, quales sæpe se vidisse testatur adhærentes suis conchyliis, allatis ex mari rubro Damascum. Nihil poterat melius adferri ad explicandum τὸ πᾶμα & ὀπκαλύμματα conchylii tam in purpuris ac buccinis, quam in illis conchis odoratis & Indicis. Ὀνυχας etiam Græci vocarunt genus ostrei, quem aliter nominant σωλήνα & αὐλόν. Athenæus: οἱ σωλήνες μὲν περὶ Ἰνῶν καλέμενοι, περὶ πνῶν δὲ αὐλοὶ καὶ ὄνυχες. Plinio sunt ungues lib. ix. cap. xxxi. Isidorus de ostreis: ungues à similitudine humanorum unguium dicta. Sunt & ungues in purpuris & buccinis opercula in anteriori parte, sub quibus linguam exerunt ad cibum capiendum, quos odoratos & aromaticos habent conchyliia Indica. Miror Dioscoridem dicere conchylium illud Indicum colligi in paludibus Indiæ siccatis quæ nardum ferunt, & hanc esse causam odoris quam præferunt, quia nardo pascitur illud conchylium; & tamen in explicandis generibus hujus conchylii, Babylonium & Arabicum ex mari rubro tantum commemorat. Si in India invenitur & paludibus quidem ejus νάρδοφόροις, cur genus unum è mari rubro venire, alterum è Babylonia tradit. Profecto nardum nec in Babylonia nascitur nec in mari rubro, sed in India ad Gangem. Unde & Γαλιλικὴ νάρδος. Sed & ridiculum illud de paludibus nardum ferentibus: ἐξέρχεται ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς νάρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν καρχυλίων τὴν νάρδον. Ergo nardus in ipsa aqua nascitur paludis, quam depascunt viventes conchulæ. Adjicit enim eas colligi, ubi siccatae sunt æstu paludes: συνάγεται ὅτι ἐπειδὴν ὑπὸ τῶν ἀνχυμῶν ἀναξερυνθῶσιν αἱ λίμναι. At quis unquam ex antiquis prodidit, nardum Indicam in aqua & paludibus gigni? Ipse Dioscorides in monte Indiæ nasci tradit. Meminit quidem & alterius generis, quod in aquosis nascitur, ἐφ' ὕδασι δὴν πίων. Sed aliud est in locis humidis & irriguis nasci, aliud in mediis paludibus & aquis stagnantibus. Non temere in India reperiri nardum, quæ sponte proveniat, sed omnem satum gigni tradit Garcias. Caput illud de ungue odorato ex duobus compilavit auctoribus Dioscorides, nec discernere potuit, an pugnancia scripsissent. Atqui ista conciliari & in concentum unum redigi non possunt, unguem odorati conchylii ex Indiæ paludibus colligi, duo genera ejus haberi, alterum ex mari rubro veniens, alterum ex Babylonia, colore & magnitudine discreta. Nec audio qui possent hæc dicere, Indicam quidem venire navigatione per mare rubrum, Babylonium vero pedestri itinere. Hoc non procedit. Nam unius tantum generis initio meminit, quod in India inveniretur, & hanc causam odoris in eo assignavit nardi pastum. Certum autem est nardum illam non gigni nisi in India. Præterea ubi-

A que species Indicas ab Arabicis distinguit. Animadvertisse videtur Avisena absurditatem illam Dioscoridis de paludibus nardiferis. Nam cum ejus verba redderet nominatim citati pro paludibus substituit insulam, dixitque conchyliia illa colligi ex insula, quæ est in mari Indiæ, in loco ubi nascitur spica. Ut propius veritatem accedit, ita longius recedit à mente auctoris, quem allegat, & cuius verba transtulit in suam linguam. Ut partem absurdi vitat, qua paludem nardiferam amovit; sic quod præcipuum est, non amolitur. Semper enim intelligendum conchas illas in aqua vivere & ibi spicam nasci, quam depascuntur. In Arabico est

B جزيرة giezira. Quod insulam significat, & locum mari cinctum. Videndum an & λινοθήλατιον significare queat, paludem nempe ad mare apertam, quo fluxus accedat ac recedat. Nam جزر giezzer est ἄμπωσις, cum æstus recedit, quam recessam dixit posterior Latinitas. Vertit ibidem interpres verus in verbis Dioscoridis ὄνυχας esse, de genere extremitatum ostracorum. Certè ἐνυξ in extremitate est ostraci & operculum foraminis, quo sese exierit ostrea. Sed in Arabico est, genus esse integumentorum sive operculorum purpuræ احزاف المدق Alfasaf cochlea est, sed semper apud Avisenam fumitur pro purpuræ concha quam & cochleam Latini vocarunt. Græci κόχλον & κοχλίην. Harpocraton in Lexico πει δυνάμεων: Πορφύρεα θυλακία, πει πει κηρύκιον λέγεται, ὁμοία κοχλίᾳ. At حرق regula

D est vel operculum fictile. Cujus plurale احزاف. Ita vocavit Avisena τὸ πᾶμα Dioscoridis. Allatis Græci auctoris verbis addit Avisena existimare se, qui de mari rubro afferuntur ungues, eos esse, qui curasie dicuntur, adhærentque carni & testæ ostrææ.

E القرشجة alcouraxia, non est hoc nomen gentile, nec etiam typum habet ἰθυκόν. Alpagus tamen in lexico exponit curasie, id est, ex mari rubro. Veniebant quidem ex mari rubro, sed non ea nominis causa. قرش

F curex est corrugatio. Inde قرشجة ungues conchylii rugati. Reperiri aliquando tales versus Abadham ibidem scribit. عبادان, urbs est apud

Geographum Arabem in occidentali latere Tigridis sita non longe à mari Persico. Item plurimos haberi Mecca & afferri ex Gied. الجدر algied portus est maris rubri celeberrimus, qui Geographo

Arabi dicitur جدة Giedda in parte quinta secundi climatis. Constat igitur ungues odoratos Arabum eosdem esse cum ὄνυχας Ἰνδικὰς veterum, qui tamen ex India non adferebatur, sed ex mari rubro & Babylonia. Nugæ autem sunt, quæ de paludibus nardiferis, & ibi colligi solitis conchyliis aromaticis narrat Dioscorides. Hinc etiam discas blattas Byzantias proprie alias esse ab unguibus odoratis, quamvis vulgo appellatione confundantur. Istas quippe esse opercula conchylii Byzantii, quo purpura olim tingebatur, ungues vero odoratos conchylii Arabici purpuræ similis.

C A P U T X C I X.

De myrobalano vel glande myrepfica.

NUllum in his sequitur ordinem, sed quoniam in externis & odoratis adhuc sumus, huic generi adtexi jure suo debet & *myrobalanum*. Glans est unguentaria veteribus. Quod hodie vocant hoc nomine, multum diversa notione accipi liquet ab antiquorum myrobalano unguentariis olim notissimo, hodie nescio an satis cognito. At ignorata antiquitus plane constat hodierna myrobalana, saltem ista appellatione. In genere prunorum sunt. Græci recentiores etiam in genere palmularum posuerunt. Unde apud Zosimum Panopolitanum chimicum auctorem antiquum Phœnicobalanum *elileg* Arabibus nominatum legere est, quod est genus myrobalani, in tractatu quomodo faciendum æs rubrum: καὶ λαβὼν φλοιὸν φοινικοβαλάνος ἢ λεγομένης ἐλελεγ ἐν Ἀραβίᾳ. Sane Arabes myrobalana hæc vocant *هليلة*, *belilegi*. Zosimus φοινικοβάλανον appellat. Vice versa vetus interpret Latinus Alexandri Tralliani pro φοινικοβαλάνοις Græcis *myrobalana* reddidit. Quod non est adeo alienum. Nam palmulam Ægyptiam, dum in cursu est maturitatis medio, similem esse myrobalano, id est, glandi unguentariæ tradit Dioscorides, & tum colligi solitam: τρυγᾶται ἡ μεσοπρώτης τῆς καὶ τὴν ὀψίωρον ἀκμῆς, παρεμφερῶν τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ. Inde Plinii halucinatio ex eo loco prodentis palmam esse in Ægypto, quæ myrobalanum ferat. Nulla est palma, quæ myrobalanum edat, sed palmæ fructus adhuc virides myrobalano, id est, Arabicæ glandi similes. Unde non malè myrobalana quidam vocarunt palmulas, à similitudine quam habent cum myrobalanis. At myrobalanum pro glande unguentaria reperire est apud Theodorum Priscianum, qui unus est ex recentioribus lib. II. cap. xv. de spleneticis: *Guttam Ammoniacam, nitrum, myrobalanum, myrrham*. Ibi *myrobalanum* glans est unguentaria, quæ spleni minuendo efficacem habet vim. Et paulo post: *gutta Ammoniacæ unciam unam, quod myrobalanum appellamus*. Versio illa est antiqua auctoris Græci. Scripsisse illum Græcè ex multis colligo tum ex eo præcipuè, quod habetur lib. II. cap. XI. ubi præcipit lectionem fabularum amatoriarum ad excitandos desides ac languentes in Venerem animos, solosque nominat Græcos scriptores: *Uti sanè lectionibus animam ad delicias pertrahentibus, ut sunt Amphipolite Philippi, & Herodiani, aut certe Syri jamblichi, vel ceteris suaviter amatorias fabulas describentibus*. Ita legendus ille locus vulgo corruptissimus. De quo alibi. Sicut autem *myrobalana* pro palmulis à similitudine dixerunt quidam, ita rursus alii eodem hoc nomine donarunt fructum Indicum è silvestris pruni genere, quem Græci etiam φοινικοβάλανον nuncupant. Et profecto citrinum myrobalanum officinarum non multum absistit à facie palmularum. Quidquid sit, certum est Græcis recentioribus hos fructus & φοινικοβαλάνων & μυροβαλάνων nominibus appellatos fuisse. Quare constat falli viros in his litteris præcipuos, quibus persuasum est Arabum interpretes primos hoc nomen myrobalani commentos esse de fructu illo, quod Arabes vocant *halileg*. Immo Græci passim μυροβάλανον hoc sensu usurpant, Neophytus, Charito, Nicomedes Iatrosophista, & Actuarius, quos eam vocem non esse mutatos liquet ab Arabum interpretibus. Quodcunque de myrobalanorum istorum generibus, differentiis ac proprietatibus hodie scitur, ab Arabibus acceptum constat, qui & Græcos recentiores ea docuerunt. Nomina ipsa eorum Arabica sunt. Quo magis mirum ab Arabum traditione Græcos descivisse, & aliter quædam de his tradere, quam ab ipsis auctoribus sunt prodita. Arabes *bellirica* & *emblica* à myrobalano-

Arum censu ac genere excludunt. Et sanè hæc duo ut sui sunt generis, ita & proprio nomine appellantur. *Bellirica* Arabicè sunt *هليلة* *belilegi*. De quibus speciale extat caput apud Avisenam, & cognatos esse dicit ac congeneres *emblicis*, *الاملاج* *alemlegi*. De quibus & proprium scripsit caput sub titulo *املاج* *amlegi* vel *emlegi* in littera elif. Inde enim *emblici* Latini Barbari fecerunt, & quos sequitur Myrepfus, qui *ἐμωπλιν* scribit & *πελέρικιν*, id est, *bellirici*. Avisena capite de *emblicis*, imbecilliores esse tradit myrobalanis conditis, id est, *الهلالج* *al-*

belilegi. Non sunt igitur ex genere myrobalanorum. Ne soli credas Avisenæ, Serapio eodem capite de *belliricis* & *emblicis* tractavit; alio autem capite seorsum de myrobalanis, quæ apud interpretem dicuntur *halilig*. Idem quod *هليلة* Zosimi. At Garcias scripturam eam mendosam arguit, & *delegi* scribendum autumat. Nimirum quia sic vitiosè repetit scriptum ad marginem in editione Avisenæ Latina, quam correxit Bellunenſis. Putidum vero mendacium est, quod omnes sibi medicos affirmasse dicitur, omnia myrobalanorum genera *delegi* vocari. Immo *belilegi*. Eiusdem moneta est, quod ibidem asserit, *belliricorum* non meminisse Avisenam. Atqui *bellirica* sunt in editione Latina, ut *belilegi* in Arabica. Quod miror ignorare potuisse hominem adeo versatum & exercitatum in medicina Arabum. Equè falsum, quod eo loco adstruit, *emblica* eadem esse cum Sinicis myrobalanis & Avisenam Sinici myrobalani nomine intelligere *emblicum*. Abix apud Serapionem, *bellirica* parem effectum habere in usu medico cum myrobalanis, citrinis, *emblica* autem cum *Kebulis* tradit. *Helilegi* igitur Arabicè est fructus Indicus, quem Græci μυροβάλανον & φοινικοβάλανον similitudine palmulæ dixerunt. *Bellirica* & *emblica* ab hac forma satis longè recedunt nec quidquam simile glandi præferunt, & proinde indigna hac appellatione videntur. *Helilegi* sive myrobalani quatuor genera statuuntur ab Avisena & Serapione, distincta cognominibus coloris & patriæ. Flava sunt sive citrina, & nigra. Hæc unius generis, sed maturitas differentiam facit. Immatura flava, nigra matura, quæ dicta etiam Indica à colore potius quam à patria, ut alibi ostendimus. Nam quæ flava sunt, æque etiam Indica dici suo jure postularent, utpote ex eadem lecta arbore, nedum loco. Nigrum myrobalanum

Arabicè vocatur *هليلة الاسود* *belilegi alafsuad*, &

F *هليلة الهندي* *belilegi Alhendi*. Citrinum ve-

ro myrobalanum *هليلة الاصفر* *belilegi alaf-*

safar. Utrumque genus oblongioris formæ, & palmulam referentis. Duo alia genera à loco cognominata, *Kebuli* & *Sint*. Hoc à Sinensibus, illud ab Indiæ monte *Kabel* vel *Kabal*, à quo urbs etiam celeberrima monti adposita. Mons autem fert non solum myrobalana, quæ inde nomen traxerunt, sed etiam palmas cocciferas, & alia pleraque aromatica ligna. Geographo Nubiensi in octava parte secundi climatis tam mons quam urbs dicitur

كابل *Kebel*. Unde myrobalanum *كابلج* *Kebeli*,

Kebeli, quæ forma est gentiliū nominum apud Arabes, sed vulgus pronuntiat *Kebuli*. Unde Græcis *μυροβάλανα Κήπελι*. Sic *sech such*: *Mesch musch*: *Tabarzed*, *tabarzed*, & alia quæ notamus alibi. Ab eodem loco genus feminis appellatum *درزكى الكابلي*

brench alkebuli. Quod ipse Avifena interpretatur semen esse Indicū & Sindicum. *حب هندي*

hab Hendi va Sindi. Regio *سند Sind* no-

ta ex Geographo Nubienſi, quam ab India ſeparat. Ita hoc loco Avifena Indicū à Sindico diſtinguit. Eſt plane veterum Sinda, *Σίνδα* à qua *Σινδικός κέλος*, qui & *μέγαλον κέλον* Geographis antiquis, qui extra eam Indiā ſtatuitur, quæ ultra Gangem. Indiā quippe extra Gangem ab oriente terminant Sinarum regione uſque ad magnum ſinum, qui & Sindicus. Sindi igitur populi vicini ſunt Sinis, & ab India ſeparati. Stephanus: *Σίνδα*, πόλις πρὸς τὸ μέγα κέλον τῆς Σινδικῆς. ita legendum. Falſi itaque qui *Kebul* putant eſſe Arachofiorum. *Breng Kebuli* ex India & Sindhia deferri tradit Avifena. Myrobalana autem *Kebulica* dicta in Biſnagar & Decan, atque etiam Bengala inveniri ſcribit Garcias. Quæ omnes ſunt regiones ac regna Indiæ intra Gangem. *Breng Alpagus* notat à Perſis oryzam dici, & *breng Kebuli* eſſe oryzam *Kebulicam*. Sed deſcriptio Avifenæ non convenit oryzæ, qui duo huius ſeminis genera facit, unum exiguum ſine rugis, alterum magnum rugoſum. Neutrum poteſt eſſe oryza. Serapionis interpres hoc granum vocat *abrugi* vel *abrong*, quod idem eſt cum Avifenæ *brench*. Semen eſſe dicit parvum, rotundum ſicut granum Mes, albo ac nigro variatum, quod aſſertur ex regione *Seni*. Forte ſcripſit *Sendi*.

Granum mes vel mex Avifenæ *ماش*, & Geographo Nubienſi in octava parte ſecundi climatis, ſemen Indiæ familiare. Græci *βόσμορον* appellant & cum oryza jungunt in deſcribendis ſeminibus ac frugibus Indiæ peculiaribus. Tritico minus tradunt. *Mungo* vulgo ab Indis appellari ait Garcias. Cum *buna* & *buncho* male viri docti confundunt. Sed de his alibi. Caſiam catharticaſ idem Avifena in Kabul etiam naſci docet, & dividit in *Kebulicam* & *Baſaricam*, *كابلې* & *باصري Kebuli & Baſari*.

Basara urbs & regio Imperii Perſici olim nobiliſſima, in qua & florentiſſima fuit academia. Alpagus regionem Baſaram non multum diſtare ait ab inſula Hormuz, quæ in mari Perſico. Immo longius ab ea diſtat. Hæc quippe in Carmania, quæ Arabice *Karman*, poſt quam ad occidentem eſt Perſia. At *Basara* in Suſiana adhuc, quæ occidentaliſ Perſide. In Arac eam collocat Geographus Nubienſis. Per Arac *παρθίαν* intelligi volunt: ſed τὴν θηκηγεσίαν Πάρθων palam eſt accipi debere, non ſpecialeſ provinciam, quæ hoc nomen habuit, quam *Παρθύνην* Græci dicunt. Baſara in Babylonia vel non longe à Babylonia, regioni Abadan contermina, quæ Perſico mari adjacet. Ipſa urbs Baſara duabus manſionibus ab illo mari diſtat. Sed de hac adhuc infra. Pro *Baſri* vetus interpres Latinus legit *Mifri*. Sic enim in ſua verſione ſcribit: *Cafia fiſtula*, alia eſt *Kebulia*, alia *Ægyptia*. Nimirum pro

Baſri vel legit vel legendum putavit *باصري* *Mifri*, id eſt, *Ægyptia*. Unius tantum litteræ diſcrimen eſt, ſed non parvi momenti differentia. Certè hodie caſia fiſtula *Ægyptia* laudatiſſima. Quod fortasſe reſpiciens ille interpres, ita corrigendum iudicaverit. Sed vulgatam ſcripturam *Baſari* in Arabica editione tueretur Serapio, qui hanc caſiam ab India dicit aſſerri ac Babylonia. Ita vertit interpres, quod in Arabico reperit *Baſari*. Sic alio loco Acaciam Babylonicam eſſe ſpinam dicit, quam Arabes vocant

الباصري albaſari. Certe non longe à Babylonica Baſara, ut colligi poteſt ex Geographo Nubienſi in

ſexta parte climatis quarti. Avifenæ igitur & Serapionis temporibus nondum caſiæ catharticiæ arbor in *Ægypto* proveniebat. De quo infra. Baſaricam autem Avifenæ dici non crediderim caſiam, quæ deferretur ex India Baſaram, ut vir magnus exiſtimat, ſed quæ in regione Baſara naſceretur. Separat quippe ab Indica, quod non faceret niſi ridicule, ſiquidem eadem eſſet Indica cum Baſarica, ab India eò delata. *Kebul* quippe, ut dixi, Indiæ mons & oppidum. Quartum genus Myroba-

lani reſtat, quod Avifena vocat *Sini* *سيني*. Hoc ex Sinarum regione adferebatur. Incognitum hoc genus officinis. Olivæ inſtar habere hoc genus & ex genere eſſe olivarum & ſimiliter condiri ſolitum ſcribunt Arabes auctores apud Serapionem. Male igitur eadem cum Emblicis hæc facit Garcia. *Kebulica* omnium maxima eſſe dicit Avifena, Sinenſia vero minima, & ea præcipue laudat ex Sinenſibus, quæ roſtrum habent. *المنقار alminkar*.

Quod ab Hebræo venit *מנכר* quod eſt perſodere & perforare, ſicut roſtro faciunt aves. Hinc *minchar* instrumentum fodiendi. Pro roſtro avis uſurpant

Arabes. Unde *منقار الغرب minchar algerab*, roſtrum cornicis. Sinica huiusmodi Myrobalana roſtrata nulla hodie viſuntur; nec ſane ulla Sinica myrobalana novit ſuperior ætas, quæ Belliricis & Emblicis adjunctis quinque tantum genera Myrobalani agnoſcit. Hinc ſæpe apud Myreſum, *μυροβάλανα τῶν πέντε γενῶν*. Atqui ex illis quinque generibus eximenda Bellirica & Emblica, quæ Myrobalana non ſunt, nec iſto nomine vetuſtis Arabibus aut Græcis, qui eodem tempore vixerunt, nuncupata fuere. Tria igitur ex illis vera Myrobalana, citrina, nigra, & *Kebulica*. Quartum

genus addit Avifena Sinica hodie incognita. Hæc quatuor nomina ſive cognomina potius adjectiva ſunt & ſubaudienda ſemper vox *belilegi*, quæ Myrobalanum proprie ſignificat. Ut *belilegi aſaſar*, *belilegi aſuad*, *belilegi Kebuli*, *belilegi Sini*. Hoc erit Latine: Myrobalanum flavum, Myrobalanum *Kebulicum*, Myrobalanum Sinicum. At *Belilegi* & *Emlegi* nomina ſui generis ſunt, nec dicunt Arabes *Helilegi Belilegi*, aut *Helilegi Emblegi*. Nec dicenda igitur *Myrobalana Bellirica* aut *Myrobalana Emblica*.

Charito: *λαβὼν χελίλι κέβελι, καὶ βελιλέξ καὶ ἐμבלέξ*. Ubi *χελίλι κέβελι* ſunt Myrobalana *Kebulica* pro *belilegi Kebuli*. Nam Græci, ut ſupra notavimus, He Arabum per *χ* ſolent efferre *τμαρχένδι* pro *tamarhendi*. Et Gim per Zeta, ut *ζεδάρ*, *ζελανάρ* pro *geddar*, *giulunar*. Lexicon Græco-Arabicum, ut *λιλέξ τὸ ξανθὸν μυροβάλανα*. Græcia poſterior, ut jam docui, quæ huic pomo ſive pruno *μυροβάλανος* & *φοινικοβάλανος* nomen impoſuit, non alia ſic vocare voluit quam quæ ad formam accederent palmulæ. Quam cætera quidem genera repræſentant, quibus nomen fecit *belilegi* Arabica gens: Emblica

vero & Bellirica nullo modo exhibent. Ex his porro quæ ſupra diximus, colligi poſſe arbitror, qualis figura fuerit Balani Myreſiciæ, ut hinc diſcas nullam eam eſſe germanam. Fructus Myreſiciæ glandis dicitur *βάλανος*. Æque palmulæ *βάλανος* ſunt iſdem Græcis, ut proinde mirum non ſit, ſi *μυροβάλανος* & *φοινικοβάλανος* invicem ſuas appellationes permutarint. Formam utique glandis quod referant, ideo dicta ſunt tam hæc quam illa. Similis igitur palmulæ immaturæ glans myreſica, quandoquidem & eodem nomine vocata eſt palmula myrobalana. Non au-

hanc ſimilitudinem, & pruna myrobalana. Non autem diſtans itaque Matthiſolus, qui putat arborem vulgo dictam *lilac* ferre glandem unguentariam. Nihil tam male conveniens. Arbor illa in Africa dicitur *ſeringa* ubi plurima naſcitur. Syringam hodie corruptè vocant, & ineptè ſic appellatam hariolantur doctiſſimi

doctissimi medici, quod rectas & longas habeat virgas, & fungosa intus medulla plenas. Sed nec ad glandem veterum referri potest granum illud filiquatum, quod ex Alexandria Venetias affertur, & pro balano exhibetur. Forma longe alia est. Ben fuerit Avisenæ, quod cicere majus esse dicit. Alii Arabes ciceri simile faciunt. Hoc erit ben parvum. Nam duo genera ponunt, majus & minus. Hoc velut cicere. Illud avellanæ magnitudine est, sed angulosum. Videndum, an sit balanus Dioscoridis. Certè herbarius, qui in antiquissimo codice pingendas curavit plantarum facies, pro balano myreplica exprimi voluit arborem tamarici similem fructumque avellanæ instar, sed triangularem. At Dioscorides simpliciter scripsit balanum myreplicam similem esse nuci Ponticæ, id est, avellanæ: *βάλανος μυρεψική, καρπὸς ἐστὶ δένδρου μυρεψικῆ ἐοικὸς, ὅμοιος τῷ λογομύδι Ποντικῷ καρπῷ*. Non de magnitudine, sed de forma similem significat. Diligenter hæc distinguunt auctores τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος. Quod si glans unguentaria eadem esset cum ben majusculo anguloso, dicere debuisset Dioscorides, τῷ μεγέθει ἡλικον τὸ λογομύδιον Ποντικὸν καίρου. Ita semper Theophrastus, τῷ μεγέθει ἡλικον κύαμος de fructu, qui fabæ magnitudinem æquat, cujus faciem non habet. Pontica nux non est angulosa. Carebit igitur angulis & glans myrepforum, ut etiam caret viridis & immatura palmula, cui glandem hanc assimilat idem Dioscorides. Theophrastus eam capparidis fructui de aspectu & magnitudine comparat: *ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς ἀχρεῖς ἐστὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ ὄψει τῷ ἀχρεῖσι τῷ τῆς καππαρίδος, ἔυλον δὲ ἰσχυρόν*. Fructum capparidis intellige, qui à flore producitur. Hic instar habet glandis oblongioris, *ὅσον βάλανος θημύκης*. Hæc figura capparidis fructus, & glandis myreplicæ Theophrasti multum distat à grano anguloso majoris ben. Frustra autem viri docti laborant, ut Theophrastum cum Dioscoride concilient circa hanc glandem, quæ myrobalanos appellata est. Non magis divisum diversumque solo coelum. Arbor est tamarici similis, quæ glandem hanc edit, Dioscoridi. Ita enim absque varietate antiquissimi libri legunt: *δένδρου μυρεψικῆ ἐοικὸς*. Et antiquarius arborem tamarici similem expressit. Apud Theophrastum arbor, quæ in Ægypto glandis hujus ferax est, folia myrto similia habet, excepto quod longiora sint: *φύλλον δὲ αὐτῆς ὡς ἀπὸ τῆς μυρεψικῆς, πλὴν περὶ μὲν ἑστὶν*. Mutant in Theophrasto *μυρεψικῆς* aut in Dioscoride *μυρεψικῆς*, qui nituntur eos facere, ut concordent. Operam ludunt, nunquam id efficient. Æque magna inter utrumque dissensio de usu ipsius glandis. Dioscorides nucleum premi vult ut amygdala, oleumque inde fieri pretiosissimis unguentis conficiendis serviens: *τὸ ἐν τῷ θλιβόμενῳ ὡς ἐν τῷ πικρῷ ἀμύγδαλα ἐξίησιν ὕδρον ὃ εἰς τὰ πολυτέλη μύρα ἀντὶ ἐλαίου χρῶνται*. Sane & oleum ex amygdalis amaris ad unguenta olim solitum exprimi norunt medicorum docti. At è contra Theophrastus solum glandis aromaticæ corticem fuisse usui docet unguentariis, quod hæc verba ejus clamant, quæ satis clara sunt: *τὸ καρπὸς δὲ τῆς περὶ φύλλον χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες διῶδες ὃ δὲ ἔχει ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς ἀχρεῖς*. Quid his manifestius? Fructum inutilem dicit, sed fructus cortices solos adhiberi unguentis propter odorem, eosque tulos. Non placent mihi, qui in hac dissensione suspecta mendæ habent Dioscoridis verba vel Theophrasti. Multo minus adlubescit eorum sententia, qui opinantur idem ab utroque dici. Quid enim tam oppositum? Ille ex fructu unguentum elicit, quod unguentis serviat. Hic cortices tundi ait, quia odorati sunt, ut unguentis admisceantur. Nugas etiam agunt viri doctissimi, qui ex testimonio Theophrasti ansam dubitandi arripuerunt, an ex putamine glandis unguentariæ oleum unguentis usitatum exprimi deberet, non ex nucleorum carne. Stulta hæc dubitatio, & male interpretatis Theophrasti verbis innixa. Nec enim ille oleum fieri ex contusis putaminibus glandis asserit, sed tundi eos simpliciter solitos à myrepis significat, & unguentis addi odoris conciliandi gratia. Aliud

est tundi, aliud premi. *ὁ γὰρ ἐστὶν* illud, hoc *ἐπὶ ὅδῳ* & *ἐξ ἐπὶ ὅδῳ*. Sic aspalathi lignum tundebatur, & alii hujusmodi odores, ut unguentis inderentur. Dioscorides in narcissini paratura: *ἀσπάλαντος λίαντος ἐξ ἐπὶ ὅδῳ καὶ βρέξας ὕδατι*. Cortex *ὀπλανάς*, quæ *ἀπὸ δὴ* vel *ἐλάτῃ* dicebatur, similiter tundi solebat ad unguenta. *Θάλασση & κόψας* id vocat Dioscorides. Ergo & cortices glandis Myreplicæ pariter tundi moris erat, & sic addi unguentis, ad odorem faciendum, non ut oleum inde exprimeretur. Diversa igitur glans Theophrasti myreplica, quæ unguentariis odoratos cortices præbet tundendos & unguentis miscendos, & glans Arabica Dioscoridis quæ oleum ex nucleis pressum ad unguenta profert. Plinius qui diversas historias miscere moris habet, ex utraque glande unam faciens usus olei & odoris disparavit, hunc unguentariis, illum medicis assignando: *Unguentarii autem tantum cortices premunt, medici nucleos tundentes affusa paulatim calida aqua*. Nihil rufum premitur, nisi ut liquor inde & oleum exprimatur. Putavit Theophrastum dicere glandis myreplicæ cortices ab unguentariis tundi premique oleo eliciendo, quod ejus menti maximè contrarium, quam supra exposuimus. Rursus cum apud alios legisset ex glande unguentaria oleum fieri, nucleis ejus tulis pressisque, ut istos auctores cum Theophrasto conciliaret, medicos quidem ex nucleis, unguentarios verò ex putaminibus oleum conficere credidit. Quod est falsissimum. Dioscorides claris ac planis verbis oleum quod ex nucleis glandis conficitur, ad unguenta expeti & quidem pretiosissima tradidit. Ergo unguentarii nucleos etiam tundebant, oleumque ex his exprimebant ad unguentorum usum, non tantum cortices, sicut adstruit Plinius. Galenus quoque *βαλανίνον* oleum unguentariis usitatum, ex nucleis exprimi apertè asseverat. Et passim in unguentorum confectioibus *βαλανίνον ἐλαίον* apud Dioscoridem & alios veterum fit mentio, quod non aliter exprimebatur quam ex nucleis. Non igitur solis medicis usui fuit oleum sic expressum, ut videtur affirmare Plinius, sed etiam unguentariis. Quid faciemus, ut auctores hi videri queant non penitus dissensisse? Nihil sane potest fieri, nisi ut teneamus quasi compertum, de alia glande intellexisse Theophrastum, de alia Dioscoridem ac ceteros Græcos. Glans Theophrasti propriè *μυρεψικῆς* cognomen & *μυροβαλανίνον* meruit appellationem. Odorata quippe cortices saltem odoratos dedit, tundendos indendosque unguentis inter alios odores. Nihil enim *μυρεψικόν* jure suo dictum videatur, nisi odore aliquo præstanti insigne sit. Sic *μυρεψικὴ ἀλόη* ad distinctionem *τῆς καθαρῆς*. Nux myreplica sive myristica pariter ab odore insigni appellata. Et sic de aliis. Oleum balaninum prorsus inodorum. Ergo & nuclei, ex quibus exprimitur, sine odore. Oleum quoque *ben* hodiernum, quod esse veterum *βαλανίνον* asserentibus credo, caret in totum odore. Unde igitur *μυρεψικὴ* ea glans, quæ nihil odoris confert unguentis? Pari jure meritoque & amygdalæ myreplicæ appellari debuerint, quia oleum amygdalinum summi usus in re unguentaria fuit apud veteres, ut & omphacinum ex uvis immaturis expressum. Quod & ipsum tamen absque odore nec eo secius magni pretii, & honoris, ob eam quam unguentis præstabat utilitatem. Hæc cum ita sint, nemo unquam *ὀμφακίνας* appellavit *μυρεψικῆς*, quia oleum darent unguentariis accommodum ac necessarium. In unguenti compositione duæ fere res antiquitus consideratæ vel Plinio docente, succus & corpus. Succus olei generibus constabat. Ea ut plurimum quæ sita ad hoc scio, quæ minimum odoris haberent, ut amygdalinum, omphacinum, & balaninum. Hæc præcipua vel sola componendis pretiosis unguentis nominata reperies. Ergo nec odoratæ, nec *μυρεψικαὶ* ex species propriè dicendæ, è quibus illa olei genera inodora facta. Corpus odorum dicebatur. Horum alii *σώματα*, alii *ἡδύσματα*, ut alibi docuimus. *Ἠδύσματα* ad odorem præcipuè solita addi. Ex eo genere & usu cortices glandis unguentariæ fuisse ex Theophrasto constat, quia

quia bonum odorem præferrent. Jure itaque hæc glans myrepfica vocata & μυροβάλαν. Quod nomen vix competat alteri glandi, cujus meminit Dioscorides, quæ oleum tantum ministrabat unguentum, idque inodo. Hæc est, quam Arabes & officinæ vulgo *ben* dixere. Nec glandem, sed arborem hoc nomine appellant Arabes, quibus glans dicitur حب البان *hab alben*, granum *ben*.

Avisenæ arbor vocatur بان *ben*, cujus granum

esse dicit majus cicere. Oleum ejus vocant دهن

البان *dehen alben*, oleum de *ben*. In veteri-

bus Lexicis Iatricis reperio βαλάνινον έλαιον antiquorum, quod ex hac glande myrepfica exprimebatur, posterioribus dictum esse μοχέλαιον, quod sonat odoratum oleum; sed odoratum fortasse fit addito muscho. Muscellinum Barbari appellant. Vetus index Avisenæ: *Oleum de ben*, id est, muscellinum. Id nomen corruptum ex μοχέλαιον. Sic dictum, quod in ejus compositionem muschus ingreditur. De musino oleo nos alibi, quod pro Sufino accipit aut muscellino apud Myrepsum Fuch-

sus. In antiquo Glossario Latino-Arabico بان exponitur *narcissus*. Quod fortasse corruptum pro *nardi succus*. Certe nardinum unguentum apud Marcum ita vocat interpret Arabes την νάρδον. Hoc sensu aliud à *ben*, quod glandis myrepficæ arborem significat. Nec enim absolute apud Arabes legere est pro oleo ex glande unguentaria facto. In Lexico Saracenico viatici invenio: Πένζ, Σαρχακησις ο έστιν έλαιον ές όπις. Quid velit, nescio. *Ιε-λαιον* est oleum ex violis. Πένζ scriptum pro *beng*, ut Gim Arabum Græci mutant in ζ. Intellexisse igitur opinor id, quod Arabicè vocatur بنج *bengi*.

Hyoscyamum sic illi vocant, & opium pro succo hyoscyami dixit auctor hujus Glossarii. In quo scribendum est: Πένζ, Σαρχακησις, ο έστιν έλαιον ές όπις. Perperam

A legit: Πένζ, έλαιον ές όπις, pro Πένζ, έλαιον ές όπις. Purum putum est Arabicum *bengi*, pro quo Græci βένζ & πένζ dicunt, ut βελίλεζι pro βελίλεζι. Glans Myrepfica communis & Arabica duorum generum, altera ciceri similis, altera avellanæ magnitudine, sed angulis tripertitis veluti triquetra. At Theophrasti βάλαν. revera glandi similis oblongæ, qualis est capparidis fructus, quam Arabes vocant *cucumerem capparidis* à forma quam ostendit,

خييار الكبر *chaiar alcabar*. Alpagus ex Ara-

B bicis expositioribus tradit granum *ben* simile esse pistacio parvo. Id genus est, quod Avifena paulo majus cicere facit. Hæc unguentaria glans distat ab illa non minus facie quam usu. Siquidem hæc odoris gratia unguentis admiscebatur, cortice tantum fructus ad hoc tuso. Altera genus alterum oleo duntaxat eoque inodoro, & ex nucleis expresso commendabatur. Nec dubitem utrumque genus cognitum veteribus, sed confusum inter species plures patriæ nominibus discretas. Glans illa myrepfica Theophrasti Ægyptia est. Nec alterius meminit. Hæc erit Thebaïca Plinii, qui tamen & Ægyptiam nominavit seorsim, pinguiorem & crassiori cortice rubentem, & quamvis in palustribus nascatur, brevioris sicciorisque. Idem & Æthiopicam cæteris præferri memorat, glande nigra ac pingui, sed liquore, qui exprimitur, odoratiore. Ergo cæteræ inodoræ. Hæc confudisse auctores certum est. Non alia propriè myrepfica quam quæ descripta Theophrasto. Aliis postea etiam id nomen communicatum, quibus odor præberent. Theophrasti autem glans myrepfica, prorsum videtur incognita Græcis posterioribus, ejusque usus planè incertus. Quod non magis mirum quam de cœnanthe, à qua unguentum cœnanthinum. Hæc herba Theophrasto in Cypro nascens odorata. Cæteris Græcis unguentum hoc nomine ex flore labruscæ fit, quæ οινάνθη dicitur, cœnanthen illam Theophrasteam in unguentorum usu penitus nescientibus.

C A P U T C.

De zingibere.

Species zingiberis ab Avifena ponitur, quod ait E vocari zingibil caninum زنجبيل الكلاب

zingibil alkeleb. Sub hoc nomine descripsit verbis Dioscoridis ο υδροπίπερ ejusdem, capite de zingiberi. Nam initio statim capitis Dioscoridem laudat, & verba ejus de zingiberi & hydropiperi ad litteram transtulit, quæ omnia interpret omisit. Hæc quia jam Latina fecit Vir magnus in notis ad librum Garcie de aromatis, ideo parcam hæc denuo convertere. In cujus tamen versione quædam sunt animadvertenda. Ut eo loco, quo dicit zingiber caninum, esse fructu exiguo in vasis. Hoc contra rei veritatem & Arabicam locutionem, quæ habet: تمر صغار بانية, *tamar se-*

guer beania, id est, fructus exiguus in substantia.

Nam زنجبيل *ania* est *asia*. Dioscorides habet:

αδρπν δέ έχει επη κλωναειων μικρων εκφυορμων ποταπν φύλλα, συνεχη και βοτενωδη. Per κλωναεια intelligit surculos parvos sive pediculos potius, quibus fructus racemosus adnexus est. Hi surculi juxta folia. Avifena perperam συνεχη & βοτενωδη retulit ad vocem φύλλα, quæ debent referri ad καρπν. Sic enim totum eum locum vertit: Et ei fructus

F forma exiguus in surculis parvis prodeuntibus de radice. Folia junctim atque continentur alia super aliis posita, in modum racemorum. Prorsus contra mentem Græci auctoris, qui non folia racemosa sed fructum. Et profecto illud absurdum falsumque. Uno capite conclusit Avifena duo capita Dioscoridis, alterum de zingibere, & alterum de hydropipere, quæ & junctim exposita habentur apud Dioscoridem. Nam statim post zingiberis descriptionem sequitur υδροπίπερ. Quod hydropiper sub nomine zingiberis canini posuit Avifena, ideoque & cum zingibere commemoravit. Maxime autem miror, fugere potuisse virum magnum hæc omnia à Dioscoride sumpta quod & diserte testatur illo loco Avifena. Productis autem his verbis ille Vir, quem dixi, subjicit statim: *quamvis hæc omnia ex Dioscoride citantur, pauca tamen initio sunt à Dioscoride, reliqua ab aliis Græcis.* Vellem nobis indicasset illos alios Græcos. Immo omnia sunt à Dioscoride, & υδροπίπερ ejus graphicè describunt, ut Græcorum lectione patebit cum ejus versione & Arabicis Avifena comparata. Scribit autem eo loco Avifena, quod in verbis Dioscoridis non habetur, zingiber illud caninum vocari ab incolis Taberstan, id est, Caspiis populis *fulful* فلفل.

Quod opinor significare ππερπν. Certe *fulful* فلفل

fulful est piper. Idem caput alterum habet in ea-

dem littera sub titulo zingiberis canum زنجبيل

الكلاب zingibil alcaleb, ubi dicit olus esse notum

& esse piper aquae الفلفل fulful alma. Quod

est Græcum ὑδροπέπερι. Folia illi tribuit similia foliis kalef, magis tamen flava, & cauliculis rubentes & saporem zingiberis. Canes autem interficere ait. Unde illi nomen canini zingiberis factum. Placuit igitur Avisenæ Dioscoridis ὑδροπέπερι sub appellatione zingiberis canini describere. Videamus, an sibi convenient. Hydropiper sive aquaticum piper folia menthæ habet, nisi quod majora sunt, molliora & candidiora. Ita Dioscorides, cujus & verba Avisenæ eodem sensu expressit capite de zingibere. At capite de zingibere canino, quod & piper aquæ vocatum ostendit, folia prodit habere qualia arbor chalef, excepto quod sint magis citrina & flava. Arabicis interpretibus chalef arbor ex salicum genere, cui folia magna, latiora quam salicis. Alii arbori chalef folia qualia ceraso tribuunt. Hæc non conveniunt cum foliis menthæ, quæ suo donat hydropiperi Dioscorides. Antiqua expositio Arabicorum nominum: *Zingiber caninum est herba, cujus folia assimilantur foliis salicis aliquantulum citrina, rubrum habens stipitem, acuti saporis sicut zingiber, & credo quod sit persicaria.* Hæc nullo modo possunt quadrare in Dioscoridis ὑδροπέπερι. De Zingibere canino Avisenæ haud abnuerim, quin esse queat persicaria, præsertim cum & olus vulgari notitiæ obvium perhibeat. Deinde persicaria dicta à Persicæ foliis, quorum similitudinem gerit: quæ forma non longe abest à salicis latifoliæ, qualis est chalef, foliis. Denique semen spicaceum persicariæ non dissimile semini racemoso hydropiperis. Folii tamen figura non parum obstat, & sola facit ut male videatur Avisenæ zingiber illud suum caninum idem cum hydropiperi Dioscoridis constituisse. Nec rectius Ruellius & Matthiolus, quorum hic Dioscoridis hydropiper vult esse persicariam, alter eupatorium. Hoc soli sibi persuasum habeant, non etiam aliis velint, aut frustra volent. Sunt rursus quibus placet *zingiber caninum* Avisenæ, quod hydropiper Dioscoridis esse ille tradit, *siliquastrum* Plinio dici, & καψικόν Actuatio. Sed isti longiore erratione à veritate devii. Siliquastrum Plinianum à siliquis dicitur, quas, ut nomen indicat, habet. Nullæ siliquæ sunt in hydropipere, sed semen racematim congestum in parvis surculis, secundum folia: καρπὸν δὲ ἔχει ἐπὶ κλωνιδίων μικρῶν ἐκφυομένων πρὸς τὰ φύλλα, συνεχῆ καὶ βοτρυώδη. Præterea hydropiperi in aquis stantibus ac paludibus tantum nascitur, siliquastrum minime. De capsico etiam nugæ. Nihil minus potest esse quam hydropiper. Hoc nomine appellant vulgo piperis Indici genus sive Americi potius cum siliquis oblongis. At fructus hydropiperis συνεχῆ καὶ βοτρυώδης. Si illud est καψικόν Actuarii, non à gustu mordente sic dictum est, sed quod semen inclusum siliquis veluti capsis habeat. Nam & Græci recentiores καψῆς vocarunt loculamenta & capsas. Charito καψικόν Ἰνδικόν sæpe nominat & κόκκους καψικῶν ut hoc loco: κόκκοι δὲ καψικῶν ὀφθαλμοῖς πρὸς ἡμιπαλῆϊαν καὶ πρὸς τὴν ὀφθαλμοῦ σπερμολόγηται καὶ κωλίκους καὶ πιδάργους, καὶ πᾶσιν νόσον ψυχρῆν. Item in Eclegmate ad splenicis: λαβὼν ζιγγίβερι καὶ πὺν φλοιὸν τῆς εἰζῆς & καπνώσεως, καὶ καψικόν Ἰνδικόν καὶ πύρεθρον καὶ πολυπόδιον. Forte etiam ita vocarunt, quod in capsis fererent vulgo, ut hodieque fit. In fœtilibus aut capsis feri solet & in fenestris haberi. Dioscorides hydropipe-

ris meminit non tanquam Indicæ aut exoticæ plantæ, sed ut in Græcia vel Asia vulgaris. Sed nec siliquastrum Plinii erit capsicum, ut video velle mihi consensus viros doctissimos in re Herbaria. Unde enim ætate Plinii capsicum Indicum in media Italia? Unde illi nomen Latinum, cum omnia exotica suis & indigenis vocabulis censerentur, parum saltem deflectis? In Italia *siliquastrum* passim feri solitum ostendit. *Piperitum* Græce appellari à piperis sapore testatur. Aliam vero *piperitum* à Castore demonstrari ibidem docet, foliis laurinis; quam lepidium esse vel iberida alteram quæ folia lauri habet, certum est. Siliquastrum itaque Italiæ familiare etiam Plinii temporibus, non Indicum istud sive capsicum sive piper, sed indigena herba. Siliquaestro eandem rationem quam smyrnio idem asserit. *Capsicum*, Indicum piper αὐτόχρημα dictum, non piperis ut siliquastrum. *Piper Indum* vulgus appellat. Olim Ἰνδικὸν πέπερι dicebatur myrtidanum quod *cubebam* hodie dicunt. Omne piper ab India, specialiter tamen hoc cognomento penes vulgum gaudet id piperis genus, quod esse siliquastrum eruditi plantarum naturæ contendunt. Quidam *piper Calecutiense* appellant. Male isto nomine vapulat Cardanus Scaliger. Ut ut sit, siliquastrum Plinii sive piperitis non est hoc Indicum piper siliquatum. Fortasse iderit καψικόν: Quamvis non desint qui cardamomum ita malint appellari. Quibus non assentior. Legi etiam καψικόν pro καψικόν. Forte & κόψας dixere pro κάψα. Inde & *costam* dicimus, quæ siliqua est. Ut *costam* pro capsâ. Quod καψικόν Ἰνδικόν auctores semper nominant, id fuerit ad distinctionem alterius capsici vulgaris. Καψικόν ad verbum *siliquastrum*. Scaliger Julius observat in Exercitationibus siliquastrum in Provincia vocari fruticem, oleæ pæne folio, longiore, siliquis compressis & curvis. Hoc esse siliquastrum Plinii illi placet. Viderit. Nos scimus, non esse capsicum aut piper Indum. Ad hydropiper quod attinet, quod & zingiber caninum vocatur Avisenæ, persicariam esse plane constare debet. Nam folia illi qualia arbori chalef tribuit, quod genus est salicis latifoliæ in Mesopotamia, & Ægypto nascentis. De qua tradit etiam Prosper Alpinus in libro de plantis Ægyptiacis, & *calaf* vocat, ubi & iconem ejus exhibet. Videri etiam posset esse ὑδροπέπερι Dioscoridis, nisi vetarent folia menthæ adsimilata, cæteris ad amussim congruentibus. Sed fortasse lapsus Dioscorides in designanda foliorum imagine. Quæ cum mentha majora esse ait, longiora ac latiora intelligenda. Duo etiam persicariæ species traduntur Neotericis. Quam persicariam proprie appellant, ea Persici folia habet, & florem spicatum; quæ magis accedere videtur ad formam zingiberis canini Avisenæ, cui folium chalef, quæ salicis latifoliæ species. Hæc maculam in medio foliorum fuscâ ostentat. Locis humidis gaudet. Alia est species, cui magis convenit hydropiperis descriptio, quæ semen gerit juxta folia enascens, & continuata serie congestum ad instar racemorum. In palustribus nascitur, & notas fere omnes præfert hydropiperis Dioscoridei. Statuamus igitur ex duobus Persicariæ generibus, alterum esse Zingiber caninum Avisenæ, alterum Dioscoridis ὑδροπέπερι: quæ duo genera ipse Avisenæ perperam confudit, cum tradidit zingiber caninum ab aliis vocari الفلفل fulful alma, id est, piper aquæ. Quin & Dioscoridis hydropiper verbis ejus descripsit sub titulo zingiberis canini. Atqui certo certius zingiber illud caninum cui folia chalef, esse persicariam illam, quæ maculas in foliis habet; diversam tamen ab illa, quæ maculis caret atque eadem omnino est cum hydropipere.

CAPUT CI.

De ambra seu succino.

A *Ambram* vulgò vocitant Itali Gallicque succinum vel electrum. *Ambra* etiam est apud eundem vulgum, quod Arabes dicunt **عمبر**, *ambar*. Hæc res longè à succino diversa. Quasi una sit appellatio, ad distinctionem succini, hoc genus ambari hodie vocamus *ambram griseum*. Unde illud nostrum *ambra* fluxerit pro succino, nescio. Nam Arabes nominant *karabe*. Glossarium vetus Latino-Arabicum: **قهربا**, *succinum*. Lexicon Saracenicum ex viatico: **Κάραβε**, τὸ ἤλεκτρον. Sed ibi scriptum **κέραμε**. In alio **κάραμε**. Vocem esse Persicam asserit Avifena, quæ paleas rapientem significat. Ita quidem in Latina versione; sed Arabicè loquens Avifena Persicam esse dictionem non dicit. Et **قهربا** quidem apud eum scribitur per *kef*, non **قهربا** per *kaf*, ut in antiquo Glossario legitur. Paleas & cassia lignorum ad se trahere, atque inde nomen factum refert **كاربا**, quasi raptor palearum **سالب التين**. Certè **قهر** est vim inferre, violenter atque impotenter se gerere. Unde nomen **قاهر** pro victore & impotente ac violento. Quod raptori prædonique convenit. Inde ergo *karabe* quasi **قاهر**. Nam & per *kaf* scribi solet, ut testatur vetus Lexicon. Hoc modo illud **با** deberet paleam Arabicè significare. Quod nondum inveni. Sic sanè **ἀρπαγα** Græci vocarunt succinum. Plinius lib. xxxvii. cap. 11. de succino: *In Syria quoque feminas verticillos inde facere & vocare harpaga, quia folia & paleas vestiumque fimbrias ad se rapias*. Non tamen Syriacum *harpaga* eo sensu, sed purum putum **ἀρπαξ**: eadem significatio Arabici *karabe*. Bituminis genus esse inter omnes ferè convenit. Inter bituminis genera *car* etiam apud Arabes ponitur. *Alchar* sive *alchir* apud Alpagum materia est venæ naturalis, fluida ac similis pici, è terra scaturiens ut aqua è fonte in regione Bagaded; quæ ubi supra terram erupit, crassior pice liquida existit ac condensatur ab aëre frigido, vulgoque ab Arabibus appellatur *char*. Bitumen liquidum vel naphthan planè designat. Idem in voce *kir* seu *kar* simile quid pici esse docet, quod scaturit è fontibus in regionibus Bagaded, & idem esse cum *chur* vel *kur*, ad quam vocem nos remittit. *Car* vel *adkar* naphtha est, quæ circa Babyloniam ex fontibus profluere bituminis liquidi modo ab antiquis traditur. Arabicè dicitur **قار** *kar* vel **القار** *alkar*. Atque omnino idem est cum **νάφθα**, quod iisdem Arabibus vocatur quoque **نافث** *nafth*. Quod autem Alpagus illud *kar* idem esse vult cum *chur*, non dubito, quin vulgus ita pronuntiarit. Nam & *ussach* pro *assach* dicunt, & *usnen* pro *asnan* & similia infinita. Cæterum in vocabulo *chur*, quo nos remisit, ut plenior habemus explicationem vocabuli *kar*, ex sententia interpretum Arabum *chur* vel *kur* exponit sordes adhærentes parietibus alveorum apum. Hoc *kur* longè aliud à *kar*, quod est bituminis liquidi genus, & aliter scribitur, nimirum **قحر** *kaar*, & mediam habet syllabam *ain*, non *elif*.

Πρόπλι Græcorum ita vocant vel etiam ceram. Et videri potest ex *κηρός* vel *καρός* dictum. Addit ibidem

A Bellunenſis tradere alios, *kur* accipi pro bdellio in secundo canone Avifenæ, capite de *dadi*: ubi dicit loco ejus poni *duas tertias ponderis de kur*. At in Arabico non *kur* legitur, sed **لوز** *luz* vel *lauz*, id est, amygdala, pro quo videtur legiſſe interpres **كور** *kur*. Quod illo loco nihil poteſt idonei ſignificare. **كور** est fornax vel focus. Quidam & pro alveari accipiunt. Sed alveare dicitur **كواره** *korwarah*, cujus plurale **كوارث** *konwarath*. Unde forteſſe **κέρη** & **κέρητον** recentiores Græci pro alveari apum. Heſychius: **κύρελον**, **κέρητον** μελισσῶν. Cæterum quod ſordium adhæreſcit parietibus alveariorum, non *kur* dicitur, ſed **قحر** *kar*; quod pronuntiatuſ ſicut **قار** *kar* bitumen. Alii pro cera illud exponunt. At **πρόπλι** ſive ſordes alveariorum Avifena vocat **الموم** *almum*. Cujus duo genera facit, purum & nigrum. Mum purum dicitur de cereis cellis, in quibus mel ſtipant apes. Hæc vera eſt cera. Hinc vetus auctor Arabs Dioſcoridis **κηρός** interpretatur **الموم** *almum*. Aliis cera vocatur **خمش** *xemba*. Quo nomine Græcorum **πρόπλι** nonnulli vocitarunt, quæ Avifenæ eſt **الموم الاسود**, *almum alaſuad*, mum nigrum; quaſi nigram ceram dicas. Hæc circa oras alveariorum invenitur materia potius **κηροειδής** quam **κηρός**. Ut ad *karabe* ſive ſuccinum redeamus, magnam habet cum bitumine cognationem. Sanè & Serapio ex quorundam ſententia bitumen Judaicum *karabe* Sodoma vocatum dicit & funerum eſſe gummi. Hoc asphaltum vel piſſaſphaltum, quo corpora defunctorum medicabantur. *Mumiam* iidem vocant. **الموميائي** *almumiai* vel **الموميا** *almumia*: **μορσάφαλλον** ſic nominant. Quod enim bitumine condiebantur cadavera præſertim viliora, ex eo tam bitumen ipſum quam funera bitumine condita hoc nomine appellarunt. Strabo lib. xvi. **κερῶνται δὲ Αἰγύπτιοι τῇ ἀσφάλτῳ πρὸς τὰς περὶ νεκρῶν**. Avifenæ *mumia* eſt **μορσάφαλλον**. Fuit, cum putarem vocabulum *mumia* pro medicato funere ex Græco **μωμία** depravatum. Nam ut plurimum veteres amomo condiebant cadavera. Unde **triste amomum** Statio & **crassis lutatus amomis** apud Perſum de collocato. Item apud Ovidium, **ossa pulvere amomi condita**. Vetus quoque ſcholion in antiquiſſimo Pauli Æginetæ libro ad vocem **μωμων** notat, id eſſe quod vulgo *momia* ab Arabibus dicitur: **μωμων ὁ λέγεται μώμια**. Apud Myreſum **μωμία** pro tabo hominis mortui, in Antidoto Athanaſia: **αἷμα ἀνθρώπου περὶ νεκρῶν ἐν τῇ κέκληται πηρὶ Ἰταλοῖς μωμία**. Nunc in alia ſum ſententia de etymo *mumia*. **موم** *mum*, idem quod cera. vocabulum Perſicum. Avifena diſtinguit inter *mum purum* & *mum nigrum*: **الموم الصادفي** *almum alaſafi* & **الموم الاسود** *almum alaſuad*. Mum illud, purum ac nitidum. Hoc, nigrum ac ſordidum. Sic vocat Græcorum **πρόπλι**. Vetus ejus interpres ſordes exponit, quæ alveis apum adhæreſcunt. Immo prima ſunt fundamenta operis & rudimenta ceræ. Quod panè cera eſt, vocatur **πρόπλις**, quam **μωμία**

grum vocat Avifena. Rudius opus κόμμωσις & πικρή. Hæc veluti dilutior cera, quam veluti picantes ponunt apes. Κόμμωσις primum fundamentum & crusta, quæ ante omnia illinitur. Plinii verba sic legenda sunt partim ex libris: *Commofis crusta est prima saporis amari. Piffoceros super eam venit picantium modo seu dilutior cera, è vitium populorumque mitiore commi.* Κόμμωσις quoque ἀπὸ τῆς κόμμωσις appellata. Διάχλασις ἔσθλη interpretatur Helychius. Aliter vocatur Aristoteli κώνησις, quod idem est ac picatio. Nam κώνη vel κώνη picem liquidam significat. Dioscorides: Πίσσα ὑγρὰ, ἣν ἱνιοὶ κώνον καλεῖσι. Aliis κώνη. Ut apud veterinarios Græcos cap. CLXXVI. ἀσφάλτε, κώνη, ἀμμωνιακὴ. & cap. DCCCXLI. ὄξος φουσηματὸς, κώνησις πικρὴν, ἀμφοτέρω ὁμοίως συμβαλὼν χρεῖ. Et alibi passim. Inde κωνίας οἶκος Hippocrati, quem Galenus exponit πασίτην. Inde κωνήσις πικρὸς picareisdolium & ἀκωνήσις ἀγλῆον minime picatum, de quibus alibi. Cæterum quod *mum nigrum* Avifena, hoc aliis Arabibus dicitur *car*, quod alii tamen pissasphaltum & bitumen exponunt, ut notavit Alpagus. Ali- ter tamen scribitur, cum bitumen significat, nempe

قار kar. At pro cera vel propoli قار kaar.

Iisdem Arabibus قار kefer est bitumen; prima vero syllaba in charabe per ق. Elif sæpe mutatur in He, etiam apud Hebræos. Quod ipsum genus esse bituminis, & eodem quo bitumen modo fontibus exundare plerique opinantur. Cæterum ab illo *mum* non dubito, quin *mumia* vocabulum deductum sit. Nam pleræque nationes cera utebantur in condiendis ac medicandis funeribus; præcipuè Babylonii, quibus in plerisque iisdem mores cum Persis. Strabo: ἡμῶσι δὲ ἐν μέλιτι, κηρὶ περιβάλλονται: In melle condunt cadavera cera prius circumlita. Hoc etiam in Græcia, saltem Græci hominis cadavere usurpatum aliquando legere est. Apud Cornelium Nepotem de Agesilao rege: *ibi cum amici, quo Spartam facilius perferre possent, cera circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.* Solemne porro Arabibus rerum omnium nomina, quæ eundem usum præstant, indifferenter usurpare, & aliud pro alio ponere. Sic *kitran*, quod propriè picem cedri designat, pro bitumine quidam interpretantur. Sic fucum marinum, vermiculum cocci, & rubiam indiscreta notione sumpserunt. Ita ergo & bitumen, quia condituræ cadaverum utrumque serviebat, apud diversos populos *mumia* appellatione donarunt, quod à *mum*, id est, cera derivatum est. Sic *karabe*, quod propriè est succinum, etiam pro bitumine sumpserunt. *Karabe Sodoma* apud Serapionem, est bitumen, vel *gummi funeris*, ut ipse vocat. *Almumiai*. Succinum è fontibus scaturire sicut bitumen, nonnullis ex antiquitate traditum. Quod esse verum hodie comprobatur, scribentibus plerisque è mari Germanico erui, quod è fontibus in ipso mari manat bituminis modo. Atqui ex omnibus antiquitatis opinionibus de succino eam solam probasse videntur Arabes, quæ nigræ populi lacrimam esse ex fabula Phaëtonis sanxit. Hoc passim pro vero in suis scriptis asserunt. Certum est, esse quamdam populi nigræ lacrimam gummosam. Plinius dicit apes pissoceron suam conficere, quæ quasi dilutior cera est, è vitium populorumque mitiore gummi. *Διχρεῖς ἑπίνην* vocat Dioscorides, mitiorem illam populi commim. Eam lacrimam populi nigræ in Eridanum delapsam concrefcere, & succinum existere plerisque antiquorum creditum. Dioscorides de populo nigra: ἰστέται ὅτι ἐξ αὐτῶν δάκρυον ἔχει τὸν Ἡερίδανον ποταμὸν καταχέοντον πῆρυσσιν καὶ γίνεται τὸ καλέμενον ἤλεκτρον. Populi gummi non omne succinum evadit, sed id solum quod in flumen deciderit, atque ibi in aqua concreverit, duritiemque lapidis frigore adquisiverit. Sive ita fieri succinum crediderint Arabes, sive omne gummi populi cum succino

A confuderint; non aliter pronuntiant quam succinum, quod vocant *κάρβε*, lacrimam, esse populi. Inde etiam vulgatum *ambri* nomen pro succino. Arabes populum vocant *haur* حور vel etiam

حور رومي haur Rumi, id est, populum Romanam. Avifena Latinus cap. CCCXLIX. *Haurum* interpretatur populi lacrimam: *de haur*, id est, populi lacrima. Arboris nomen pro lacrima vertit: ut contra cap. CCCLXXV. *karabe*, quod est succinum sive lacrima populi, de populo ipsa interpretatur: *De karabe*, id est, populo. Ita & Serapionis interpretis: *Haur Rumi*, id est, *karabe*. Sic *χαλῆανη* tam gummi quam fruticem ipsum, unde gummi, significat. Quod & in aliis observare est. Hinc vix dubium habuerim, quin ex illo *haur* Barbari fecerint *habrum*, ac deinde *hambrum* pro succino. Ita ex antiquo *abiga*, quo nomine Latini Græcorum chamæpityn vocarunt à partibus abigendis, iisdem Barbari fecerunt *ajugam*; cum posteriores dixerint *avigam* pro abiga. Vetus expositio Arabicorum nominum: *Aurum Romanum*, id est, *archirofa*, cuius gummi dicitur *karaba*. Lege: id est, *achiros* vel *achiros*, *αἰγερ*. Certè nomen *ambri* pro succino, nec ex Arabico, nec ex Græco descendit. Arabes enim vocant *karabe*. Græci veteres ἤλεκτρον. Recentiores βερονίκη. Ex quo βερονίκη vocabulo iisdem Barbari vernicem suam depravarunt, quod & pro alio genere gummi usurparunt. Ita enim vocarunt gummi juniperi ob similitudinem, quam habet cum succino. Avifena cap. CCCLXXIII. *karabe* dicit esse simile sandarachæ. Sic *vernicem* vocarunt. Immo quidam etiam idem fecerunt *karabe* cum sandaraca, ut Serapio testatur cap. CCCLXVI. de *karabe*. Hinc Barbari vernicem, ut dixi, appellarunt sandaracham eodem nomine, quo Græci recentiores electrum dicunt. Neophytus: βερύκλις λίθος, ὅπερ ἐστὶ δένδρεον ὅτι τὸ λεγόμενον βερονίκη. Idem in voce ἤλεκτρον: αἰδοὶ δὲ φασιν ὅτι τῶν αἰγέρων ἐστὶ ὑπερώδες. ἔστι ὅτι βερονίκη. Fortasse & præter similitudinem utriusque commis, etiam nominum vicinitate in Arabico adducti sunt ad ea confundenda. Nam populus arbor dicitur *haur* حور, cuius gummi ἤλεκτρον vel βερονίκη.

Juniperus vero *harar* عرعر, cuius gummi *sandarac*.

Mirum tamen, ubique apud Avifenam in Arabico

حور, id est, *gianzi* legi pro populo, non حور

E *haur*. Nam *gianz* quidem absolutè vocat nucem juglandem: at *gianz alrumi*, id est, nucem Romanam pro arbore populo semper ponit, cuius & capitulum extat in littera *Gim*, non in littera *Ha*. Quod etiam supra observavimus. Gummi autem illud, quod vulgo *vernicem* vocant, Arabicè scribitur سندرور

sandarac, apud Avifenam in littera *Sin*. In capite

vero de *karabe* appellatur السندروق *alsandarac*.

Quod etiam pronuntiat *sandarac*. Nam *Elif* & *Vau* sæpe invicem mutantur apud Arabes & Hebræos. Inde *sandaraca* interpretes ubique vertunt. Adeo similia inter se *karabe*, id est, succinum & hæc sandaraca, ut alterius nomen pro altero sæpe usurpetur. Avifena capite de Cancamo, de sandaraca ea scripsit, quæ verbis pæne iisdem repetit sub nomine *karabe* in historia laccæ. Hæc est, ut sæpe monui, quam *vernicem* Barbari vocarunt deducto vocabulo ex βερονίκη, quod Græcis recentioribus electrum est. Cæterum sandaracha illa pro gummi arboris, nihil habet commune nisi nomen cum sandaracha metallica, quæ Arabibus di-

G citur عرقى vel etiam زرنيج *zarnig*, de qua alibi.

Nec autem censendum est, ex nomine metallicæ sandarachæ, vocabulum istud Arabes fecisse, quod ipsis arboris gummi denotat. Fuit & alia sandaracha veteribus, apium cibus, quam ex arborum succo colligunt gummi modo. De ea Plinius lib. xi. cap. vii. verbis, quæ sic legenda sunt: *præter hæc convolvitur erithace, quam alii sanda-*

sandaracam, alii cerinthum vocant. Hic erit apium dum operantur cibus, qui saepe invenitur in favorum inanitibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem verno, & arborum succo, gumminum modo, capite fici minor, austri flatu nigrior, aquilonibus melior, & rubens, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, sed nemo prater eum. Hæc sandaraca ex gummi & veluti gluten est. Certè erithacen vocari Varro notat, quo favos extremos conglutinant inter se apes, & esse aliud à propoli, vimque illiciti apes habere. Græci τριφὴν μελιτῶν exponunt. Eadem σανδαεσχὴν, & κηελὴν quasi ceraginem dicas. Helychius: κηελὴν, ἢ λεγομένη ἐριθαική· ἐστὶ τὸ τριφὴν ἢ τριφύλλον ἐκ τῶν αἰ μέλιοςαι. Menecrates florem esse maluit. Hunc sequutus est Virgilius, qui cerinthen pro flore vel herba apibus grata & earumdem illicio posuit:

Trias melisphylla & cerintha ignobile gramen.

Ipse quoque Plinius, qui Menecratem hæc reprehendit hoc nomine, cerintham alibi numeravit inter herbas ac flores apibus gratos, quam & describit lib. XXI. cap. XII. κηελὴν similiter recenset Theophrastus inter coronarias herbas lib. VI. cap. VII. Nihil est quod vetet eodem nomine & herbam esse & ceraginem illam, quæ aliis ἐριθαική. Hoc glutinis genus commisit quo extremas favorum oras conglutinant apes. De hoc ita Virgilius:

----- tenuia cera

Spiramenta linunt, fucoque & floribus oras

Explant, collectumque hac ipsa ad munera gluten

Et visco, & Phrygia servant pice lentius Ida.

De erithace accipiendum Varro docet lib. III. his verbis de apibus: *Extra ostium alvei obturant omnia, qua venit inter favos spiritus, quam ἐριθαικήν appellant Græci.* Hac erithace linunt & obturant spiramenta, id est, qua venit inter favos spiritus. Locum illum poetæ de propoli Philargyrus accipit, qui fucum genus esse interpretatur ceræ, quo pro glutine apes abutuntur, & propolim vocari. At de propoli idem poeta ibidem:

----- & lentum de cortice gluten

*Prima favisponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras.*

Servius: Græci δριπλιν vocant, duriores cera, qua vix potest ferro frangi, quam colligunt de gummi arborum. Gluten etiam sandaracha sive erithace, & ipse de gummi arborum, & rubens quæ melior. Inde sanè sandarac Arabum. Nam ex σανδαεσχὴν fecerunt

سندروق mutato A in U, ut in aliis solent. Sic ex σιχαδός اسطوخودوس astuchudos. Ex Græco

τῆμπαλον τανבור tambur pro tambar. Nam & N

plerumque in R mutant, & P in B. ita & φισάκ pronuntiant pro φισάκ ex Græco πραικίον. Quidam sandaracam illam apum vernicem esse volunt, & à verno rore dici. Sed falsum etymum. Græcorum est βερονίκη quo nomine & succinum appellant sive gummi populi. Certè & pissoceron apes è populorum gummi colligere dixit Plinius. Erithacen autem sive sandaracam ex nucis Græcæ. Sandaracham non aliunde puto vocatam quam ex colore sandarachino. Nigriorem fieri austri flatu Plinius ait. Et hoc fortasse. mum nigrum Avisenæ, quo nomine δριπλιν Dioscoridis expressit. Verum hæc confundunt. Nec mira in his permutatio nominum. Karabe, ut dixi, succinum vel gummi populi nigræ Arabibus, cui similem tradunt sandaracam sive vernicem, quæ propriè gummi juniperi. Sandaraca apum ex gummi nucis Græcæ. In veteri expositione nominum Arabicorum notatur karabe esse gummi arboris dictæ nucis Romanæ. Sequutus est illam scripturam, quæ apud

Avisenam in libris ejus passim obtinet جوز gianz

pro جوز, haur. Distinguit tamen eam arborem Avisenam à nuce juglande cognomine adjecto Rumi.

Nam جوز الرومي vocat populum, non nucem.

Verbum tamen verbo reddentibus erit nux Romana, cujus nomen pro populo arbore ille usurpavit.

A Alii vocant جوز haur & adjecta nunnatione hauron.

Quæ est populus. Unde aurum & abrum, mox ambram pro populi lacrima sive succino Barbaris. Quod ad hambar vel ambar attinet, ut aliud nomen est, ita rem aliam sonat. Ἀμπρα Græci recentiores scribunt, ut Nicetas Choniates, Simeon Sethi & alii. Aëtius etiam meminit & vocat ἄμπρα in veteribus libris, non ἄμπερ ut editum est. Utrumque genus ambram vocamus, sed hoc, quod non est succinum, cognomine adjecto è colore distinguimus vulgo.

B Ambram pro succino non memini legere apud recentiores Græcos. Nec Arabes isto nomine vocant. Quare cogor habere suspectum, quod Fuchsius apud Myrepsum notavit in compositione emplastri LXXIV. de differentia ambaris & ambræ, in his verbis: ambaris exag. II. Moschi scrup. II. Ambræ exag. III. Eam synthesin in Græco codice non reperi. Et videtur Fuchsius vitioso usus exemplari, aut libri sui scripturam non satis assequutus. Quod illi in propè infinitis contigit. Leo Africanus balænam hambara dici scribit ab incolis Marochi & Fez. Quod fortasse receptæ inter

C Græcos plerosque & Arabas persuasioni locum dedit, ambar esse sterces aut sperma balænæ. Hinc passim in Glossis Iatricis Græcorum recentiorum invenitur expositum, ἄμπρα μυρεψικόν, κόπρος ἰχθύος & φάκης ἀφιδεύμα. Eadem prope ratio fecit, ut à multis crederetur, id quod etiam plerisque traditum est, in monte Libano thus nasci, quia λίβανος quoque thus Græci vocant eodem cum monte Syriæ nomine. Quod hodieque quidam nobis persuadere satagunt montem illum Syris hodie Lebnon vocitari à vocabulo Syriaco Lbnyto, quod thus significat. Atqui vox illa Syriaca Lbnyto pro

D thure, manifestò ex Græco λίβανος depravata est. Si thus in Syria vulgò provenisset, non adeo sententiis diffidissent veteres de arboris illius facie, quam vix habuere cognitam. Certum est hodie in Arabia tantum nasci, ac ne Indiam quidem id ferre, quamvis veteres Indici thuris meminerint. Συείας λίβανος καπνός, thuris Syriaci fumus apud Euripidem dicitur in Bacchis, sed eo modo Συεία λίβανος, ut malabathrum Syrium, myrrha Syria & alia quæ compertum satis est in Syria non provenisse. De ambaris autem generibus, coloribus, differentiis & excellentiis notis non conveniunt inter se auctores veteres ac neoterici. Lusitani scriptores tria ejus genera faciunt: porabar, quod est candidum: ruabar, quod est album nigro mixtum sive fuscum: & minabar, nigrum, quod ajunt devorari à balæna. Primum præstantissimum, secundum optimum, tertium pessimum. Simeon Sethi omnium optimum

E definit, quod est rutilum ac pingue, deinde fuscum, deterrimæ notæ nigrum, idque ex balænis colligi, quæ fontes ambaris libaverint. Καὶ τὸ μὲν κρεῖττον, inquit, ἐστὶ καὶ κρεῖτον καὶ λιπώδες ἀναδίδεται ὅ ἐν τῇ πύλῃ Σιλαχίτ ὀνομαζομένη, τὸ δὲ ὑπολόβην ἐν πνι πρὸς τὴν νύφ τῆς δριπλινος Ἀραβίας Σίχνη ὀνομαζομένη, τὸ δὲ ὑπολόβην ἢ μέλαν συνάγεται ἐξ ἰχθύων Σοτρεουσκηίων τῶν δὲ ἄμπερ πηγῶν. Optimum deferri dicit ex urbe Indiæ Silehet, ubi manat ex fontibus. Avisena quoque primæ

F notæ ambar vocat Alfelehet, id est, ex urbe vel regione Selehet. In Arabico est السلاطيت. Ea omnino est quam Geographus Nubiensis in nona parte climatis primæ appellat سلاطيت Selehet & insulam Indiæ facit. Hæc

Simeoni Σιλαχίτ vel Σιλαχίτ, quia Græci per X plerumque expriment Arabicum He. Ut Ταμαρχένι passim in lexicis Græco-Arabicis pro tamar Hendi,

تامرخندي. Quod minoris est pretii ac secundi post optimum, in urbe feliciis Arabiæ Σίχνη vocata manare scribit Simeo. In aliis libris reperio scriptum, Σίχνη λεγομένη. Citant quidam: è Senchri feliciis Arabiæ. Nescio an idem locus sit, qui Serapioni Zing dicitur, sed in occidente ab eo collocatur, quod longè est ab Arabia felice: In terris Zing in occidente. Quod tamen de Africa aut Mauritania non est intelligendum, sed de illo Æthiopiæ tractu maritimo, ubi est Mosambica, qui ambaro abundat, & ad occidentem est Indiæ. Arabes autem vocant

vocant Æthiopas Zing, زنج. Silyx Simeoni urbs

maritima Arabiæ felicis. Zengi apud Alpagum sunt Æthiopes occidentales. Dissentit etiam ab aliis Serapio in probatione optimi ambari; quippe qui præstare cæteris dicat id, quod est coloris cælini, & in ultimo ponit pretio candidum, quod alii præferunt reliquis generibus. Nullum vero ambar coloris cælini vel ærini. Et videtur falsus interpres. In Ara-

bico est أزرق azarac. Glaucum & cæsum cæruleumque exponunt. Qui color est cælinus. Alpagus: Zarach, color caelestis. Hoc tamen sensu non potest Varium etiam significare adnotant, & pallidum: hinc zaracha, pallor زرقة. Hunc significatum habet ea vox hoc loco. ἀσπιδιον vocat Simeo. Griseum nuncupamus vulgò. Avisena nominat alazarac الأزرق.

Interpres rectè vertit cinerei coloris. Avisena primum dat Selehetico ambaro, quod ab Indiæ insula ita appellatum est. Garcias putat esse Zeilan: perperam. Secundas ferre dicit ambarum alazarac, id est, cinerei coloris. De Selehetico quod primæ notæ est, non indicat, quo fuerit colore, saltem in editione Latina. Et notatum Alpagi in expositione Arabicorum nominum interpretes Arabicos ignorare, cuius sit generis ambar Alfeleheri, & qualis ejus color. Quod profectò miror. Si nihil esset amplius in Arabica quam in Latina versione, divinari ramen facile posset ex aliorum relatu, Seleheticum ambar quod optimum ab Avisena constituitur, candidum fuisse, quandoquidem plerique candido palmam deferunt, cuius non meminit Avisena. Possemus & rutilum cum Simeone augurari, qui κίερον laudatissimum tradit. Nec obstat Avisena, qui tertiam tantum auctoritatem citrino tribuit, quod Ara-

bicè appellat الأصفر alafafar, id est, χαλκόχρυν. Citrinus color dilutissimus. At κίερος rutilus sive rubeus. Avisena inter eximii & electilis ambari notas non tantum Seleheticum nominat, quod solum posuit interpres; sed alia duo præposuit vocabula, quibus insigniri oportet,

quod pro optimo probandum الاشهب القوي alafciheb, alkavi: quibus tertium addit, Alfeleheti. Hoc ultimum à regionedictum, reliqua duo priora alias proprietates indicant. Alkavi firmum & robustum significat. Nam

قوة firmitas & robur. De eo id interpretor ambaro, quod minimè friabile est & frangenti contumax; qualia sunt pinguius lenta. Hoc λιπώδες Simeonis, quod argumentum præstantissimi ambari ab eo ponitur. Garcias ut optimum commendat, quod acu perfoctum multum refudat liquoris oleacei. Hoc est λιπώδες. Quod facile frangitur, tale non est. Alafciheb pro rutilo accipio juxta eundem Simeonem, qui κίερον vocat: & derivatur ab شهاب sciheb, quod flammam vel lam-

padem significat. Pro stella etiam in Alcorano sumitur. Posset & pro candido illa vox accipi, ut sit λαμπρόν. Quod & pro candido Græci ponunt. Sed duo illa optimi ambari epitheta Avisenæ bellè expressit istis aliis duobus Simeo, κίερον καὶ λιπώδες. Si ab Arabibus accepit, apparet eum alafciheb pro rutilo cepisse. Manardus ex Neoterici tradit optimi ambari delectum esse, ut non nihil ad rubedinem tendat; album non æque probandum. Sed puto illum id à Simeone habere. Et album non rectè reddit, quod ille appellat ἀσπιδιον, hoc est, subalbidum sive griseum, λευκόφαιον. Hoc Arabum azarac, quod varium proprie denotat, & nigro alboque sparsum, ab Hebræo זרזא azarac, spargere. Sic Græci εἰσπῶν appellant τοῦ πικίλου, ὅτι εἰσπῶν. Latini sparsum; unde apud Comicum, sparsa ore. Et in Glossis: aspersus, εἰς ἡχρῶν κατὰ σπῆν. Et sparsa tempora, sparsum caput πὺν μῆσπολιον designant, cui canis caput aspersum, Quo sensu & verbum zarac

A positum legere est apud Osean. Falluntur ergo, qui cæruleum aut viridem interpretantur. Serapio duo tantum agnoscit ambari genera, quod cælinum vocatur interpreti, & album: optimum illud, hoc deterius. Forte pro cælino in Arabico fuit الاشهب

alaxiheb ut apud Avisenam, idque à colore stellarum stellinum vel etiam calinum reddidit vetus interpres. Album verò ejusdem non dubito esse, quod Simeoni est ἀσπιδιον, Avisenæ azarac; cinereum nempe subalbidum. Mentitur enim Garcias, qui scribit candidissimum à Serapione improbari. Album simpliciter dicit pro subalbido. Ut autem alafciheb pro candido exponamus, pæne videtur postulare traditio recentior de tribus ambari differentiis totidem diversis nominibus, porambar, puambar & pinambar: quorum primum candidum ac cæteris præstantius; secundum proximæ bonitatis ac pretii, cinereum; tertium nigrum, vilissimum omnium. Candida sidera, candida flamma passim apud poetas & revera talis. Sed candens pro candido, & candela inde nomen habet, ἡ λαμπρὴ. Et Græcè λαμπρόν, pro candido, ut λαμπρὸν εἶδος, & λαμπροίμοις candidati. Vox autem Arabica lampadem & stellam designat: inde اشهب color can-

didus. Qui de rutilo intellexerunt ut Simeon, ambarum nobis ex eo dederunt rubro colore insignitum, quale hodie nullum visitur, ex falsa natum interpretatione. Luteum ambarum pro succino accipit Brasavolus, ex quo manubria fiunt. Doctus alius medicus in definitionibus suis, quasi nihil intersit inter hoc ambar & electrum quod officinæ ambram vocant, in voce ἡλεκτρον citat Serapionem, quo loco tractat de ambaro. Scaliger quoque in notis ad Garciam, ambarum non veretur appellare succinum. Foedissimè errant omnes. Utriusque ambrae ut natura diversa, ita & nominum origo. Hoc habent simile, quod ex fontibus utrumque exundare dicitur bituminis modo. Succinum quoque odoratum. Immo & candidum odoratissimum teste Plinio. Nam & candidum & fulvum & cereum. Nihilofecius longè diversum ambarum à succino, quod ambra vocatur. Nec putandum Avisenam & Simeonem Sethi, cum citrei aut flavi ambari meminere, id confundere cum vulgari ambra. Jam supra docuimus apud nullum paulò verustiore auctorem sive Arabem sive Græcum extare ambari nomen in significatione succini vel electri. Cæterum Neoterici omnes, qui novi orbis navigationes litteris mandarunt, tres tantum colores ambari ac totidem genera referunt, album, cinericium & nigrum. Ut maximi pretii album, ita nigrum minimi asserunt. Simeon Sethi pro albo ambaro, κίερον, id est, rutilum vel aureum laudatissimum tradit. In cæteris consentit, secundo loco haberi ἀσπιδιον, tertio & ultimo μέλαν. Ferdinandus Lopezius tria utique genera ambari cum reliquis recenset, sed paulò aliter nominat, nominaque eorum explicat: Ponahambar, coambar, & maniambar. Et ponahambar quidem album esse ambarum omnium probatissimum, eaque voce significari aureum ambarum, majoris quam

F reliqua pretii, quia rarum admodum sit, & magna cum difficultate colligatur. Hoc planè est κίερον αἰμπας Simeonis. Quod aureum dictum puto non à colore, sed à pretio, ut clarè Lopezius innuit, idque exprimi dictione indigena ponambar. Id fortasse Simeonem fefellit, qui aureum de colore acceperit. Alii porambar vocant & album ambarum tradunt intelligi. Sic quod aliis puambar nuncupatur, Lopezio est coambar, & aquæ ambarum interpretatur, quod fluctibus multum diuque agitata multum de sua bonitate perdidit. Hoc cinerici coloris esse. Tertium maniambar, quod sonat piscis ambarum: à balænis enim devorari, & post aliquod tempus ab iisdem egeri non concoctum, nigritie inde contracta. Quod & cum sententia Simeonis convenit, qui pisces ait libatis fontibus ambari nigrum ex alvo rejicere: τοῦ δὲ ἀσπιδίου καὶ μέλαν συνάγεται ἐξ ἡχρῶν ὁπογενομένων τῶν δὲ αἰμπας πικρῶν. Mentio est κακάμπας apud Myrepsum in

emplastris, compositione 111. καλάμους ἀρωματικῶς αἰὶν δραχμαῖς β. c. ξυλαλόης, κάκαμπαρ, ξυλοβαλοῦς, ξυλοκασίας. Quam vocem quare in Betonicam mutavit Fuchsius juxta scio cum ignaro. Ita enim verit: Calamum odoratum, lignum aloës, betonicam, xylobalsamum, casiam ligneam. Cui fiet verisimile inter aromata externa betonicam ab auctore positam? Sed hanc libertatem ubique usurpare Fuchsiū comperi, ut ea mutaret, quæ non intelligebat. Quod ut in litterato vix ferendum foret, ita in medico intolerandum facinus, & in perniciem ægrotantium plerumque casurum. Ambaris genus accipi debere suspicarer: & forte id erit, quod *coambar* ab indigenis vocatum prodit Lopezius. κάκαμπαρ Græci videntur pronuntiasse pro κάκαμπαρ vel κάμπαρ. Non tamen dissimulandum κακάμπαρ vocem apud Myrepsū sæpe occurrere cum ea interpretatione, quæ vix conveniat in ullum genus Ambari. Δροσιότανον ubique explicat in Antidoto Διόκλιδος cap. xxxvii. κάκαμπαρ ἢ τοι δροσιότανον: & cap. lxx. in Antidoto ad dysentericos, & cæliacos: γαρεόφυλλον, κάκαμπαρ ἢ τοι δροσιότανον. In Antidoto Διόκλιδος κασσίς quod vigesimum est in Editione Fuchsi, idemque cum eo, quod supra adduximus, numero xxxvii. ita scribitur in versione ejusdem: *Lauriola campi, id est, bettonica*. Quod est nihili. In Græcis legitur: λαυρίδα ἢ τοι κάκαμπαρ ἢ τοι δροσιότανον. Deest expositio vocis *Lauriola* in Græcis, quæ nonnullis promizercon Arabum accipitur, longè utique à bettonica diversa. Δροσιότανον propriè est herba roris. Nam δροσίαν Græcia vulgaris appellat rorem. Bettonicam certè sic invenio dictam & explicatam in antiquis Lexicis Iatricis, quam ἐσμαερίαν Dioscorides in antiquissimo exemplari à Romanis appellatam docet, id est, *rorem marinum*. Quod in locis frigidis nasci amat, Græci ψυχρότερον antiqui nominarunt. Recentiores δροσιότανον à rore. Unde & Latini rorem marinum. Quare κάκαμπαρ Græci iidem posteriores huic nomen fecerint, nescio. Et videtur nomen Arabicum. Non videtur tamen jure locum habere inter aromaticas & externas species in emplastro 111. Et quidem sine expositione posita. Quod nunquam facit Myrepsus. Nam ubicunque κάκαμπαρ apud eum legitur, semper explicationem adjicit, ἢ τοι δροσιότανον. Aliud est apud eundem κικέμπαρ & κικέμπαρ. Cujus mentio semper inter odores, ut in Antidoto Διόκλιδος κασσίς priore: Στύρεκον, καλαμίς, κικέμπαρ, κινάμωμος. Item in Antidoto pleno Archontico: κινάμωμος, γαρεόφυλλον, ξυλαλόης, γαλαγγάν, σείον, μοχοκαρύδιον, κικέμπαρ. Idem sæpe vocat ἀμπαρ pro Ambaro. Quærat ergo de illo κικέμπαρ quid sit. Quæ non intelligebat, omisit magna semper cum fiducia Fuchsius. De Ampari autem origine ita Simeo: τὸ ἀμπαρ ἐν δροσίοις βλῦζει τόποις, καθάρπερ πηγαί ἐλαίς τε καὶ ἀσφάλτι. Citant vulgò: καθάρπερ πηγαί ἐλαίς καὶ ἀσφάλτι. Hinc vir eruditus Lexicon suum dictione Græco-Barbara auxit, Πηγάδιον, cujus interpretationem nullam attulit, nec mirum. In aliis libris inveni scriptum: καθάρπερ πίτῃς, ἐλαίς τε καὶ ἀσφάλτι. Bitumen liquidum Græci ἐλαίον sæpe vocant. Non dubito tamen melius legi πετρελαίς τε καὶ ἀσφάλτι. Græci recentiores naphtham ita vocarunt, cujus fontes sunt, ut asphalti quasi liquidi bituminis. Eadem sententia de Ambaro Geographus Nubiensis in septima parte climatis primi, ambarum venam esse nativam tradit, quam fontes, qui sunt in profundo maris, eructant quomodo Naphtha exundat Babylonice. Et reperiri fragmenta interdum centum fon-

tes exundant naphtha, quod est bituminis liquidi genus. Et reperiri ait interdum fragmenta centenarii ponderis, hoc enim significat vox Arabica قنطار *kinthar*. Ex Latino *centarium* pro centena-

rio. Garcias refert repertum esse aliquando fragmentum trium millium pondo. Fontes hic vocat ille Geographus, in quibus exæstuat naphtha. Locum Babylonice est apud eundem. Notandus in transcursu Avisenæ error de naphtha in vertendis ejus verbis. Dioscorides νάφθα definit βαβυλωνίς ἀσφάλτις. Μιρὲ hæc interpolat Avisenæ, dum sensum Græci auctoris non percipit. De naphtha dicit, albi quidem speciem vulgaris esse notitiæ, nigrum vero picem esse Babylonicam aut aliam quamlibet sacco colatam. Mens verò Græci auctoris hæc est, naphtha esse Babylonium bitumen liquidum per meatus terræ veluti saccatum & eliquatum, fontibus & puteis sive cavernis scaturiens. Hoc idem ita expressit Avisenæ, qui dicit naphtha nigrum esse

C صفة البابلونى وغيرة, *Safua alber al-babili vagairohe*. Quæ interpretes sic rectè reddidit: *Colamentum est picis Babylonicæ & aliarum*. Sed non potest hic sensus esse Dioscoridis, qui per νάφθα ἀσφάλτις simpliciter intellexit liquidum bitumen; ut res, quæ sacco transmissæ sunt & colatæ, liquidiores existunt. Nihil enim transmittitur nisi quod liquidius est, remanente quod crassum ac fœculentum. Hoc tam de nigro quam de albo pronuntiavit Græcus auctor. Notandum præterea non dixisse νάφθα Dioscoridem, sed νάφθα. Quæ sacco simpliciter transmittuntur & colantur, νάφθα dicuntur. Aliud est νάφθα. Totum illud territorium bituminosum. Bitumen igitur illud per venas terræ undiquaque discursu vago veluti colari indicat, & certis locis eliquatum ebullire & exæstare. Quod naphtha est. Ita ergo veluti νάφθα censendum Babylonicum bituminis. At putavit Avisenæ album quidem naphtha ex naturali vena profluere: nigrum vero esse picem Babylonicam & quamcunque aliam colo defæcatam. Atqui Dioscorides de albo genere hoc propriè dixit νάφθα esse ἀσφάλτις, & quidem Babylonicæ. Græci ἐλαίον Μηδείας vocarunt hoc bituminis genus. Socion de fontibus νάφθα Μηδείας, aquam Medæe quam multis pharmacis causticis & ignem proritantibus olim infecisse dicit, atque inde vim facientem ignes & illicientem aquæ adhæsisse: τὸ ὅτι τὴν Σασιανὴν νάφθα φασὶν εἶναι Μηδείας καὶ πεφαρμάχθαι καυστικοῖς φαρμάκοις, ὅτι ἐν πηγῇ ἵνός. Vocari νάφθα dicit: καλεῖται ὅτι ἀφθα. Et sic etiam legitur in epitome Strabonis, apud Constantinum de imperio πηγαί ἀφθαί. His fontibus, quæ naphtham emittunt, similes existere in fundo maris plerisque antiquorum placet, qui amborum ejiciunt. Quæ ut communior ita & ostreorum opinio. Ideo & plerumque conchyliæ, & ostreorum reduviæ in eo permixtæ reperiuntur, quæ adhæserunt humori nondum condensato, eodem prorsus modo quo formicas & alia reptilia nonno videre est, quæ humor comprehendit ut naphtham congelatus, & alligaverit. Hoc enim simpliciter ex fontibus manare compertum ut naphtham & bitumen & Ambarum. Atque hæc hæc hactenus de ambari & ambræ differentia, quæ nulla est quantum ad nomen (nam utrumque *ambram* vocamus) sed in re est magna, & diversam etiam habet nominis originem.

CAPUT CII.

De agarico.

Agaricum tam varie traditur ab antiquis, & ab illis traditum tam multis notis diffidet ab hodierno, ut inde cogar credere non idem hoc & illud esse. Quid esset agaricum, unde veniret, illi ipsi veteres incertum habuere. Ex nomine patriam discas. Nam *Ἀγαρικόν* quod ἐν τῇ Ἀγάρια nascatur, vult Dioscorides: apud quem tamen legitur, γενναῖον ἢ ἐν τῇ Ἀγάρια τῆς Σαρματίας. At ab *ἀγρία* non *Ἀγαρικόν*, sed *Ἀγρικόν* vel *Ἀγριακόν* diceretur. Ineptè quidam interpretes vertunt, in incultis & agrestibus *Sarmatia*. *Ἀγρία* Stephano populi Pannoniæ inter Hæmum & Rhodopen. Strabonὶ Ἀγροὶ gens Mæotica, qui magis heic convenirent. Nam eorum regio Ἀγρία. Sed Ἀγρικόν, non Ἀγαρικόν inde nomen esset κτηνικόν. Appellatio Ἀγαρικὸς postulat, ut regio, unde nomen invenit, dicta sit Ἀγρία. Sed ubi illa Agaria? Ptolemæus fluvii Agari & promontorii Agarici meminit in Sarmatia Europæa. Ab eodem, ut apparet, loco oves Ἀγαρικὰς dictas in epigrammate quodam Crinagoræ invenio; quod sic habet:

Τῆς οἴῳ γενεῇ μὲν Ἀγαρίκη, ἐπὶ δὲ Ἀγρίῳ
 Ἰδὼρ πιλοφόροις πίνε' Ἀρμενίοις.
 Χαλὶ δ' ἐ μῆλων, ἀπὲρ περ μαλακῆς δὴτ' μαλῶν,
 Ψεδναὶ δ' ἀρεστέρων τραχύτεραι χιμῶν.
 Νηδὺς ἢ τριποκτὶ ἀνὰ πῦν ἔσσι, ἐκ δ' αἰλακτῶ
 Θηλὴ αἰετὸς πλὴνεται ἑσταῖς
 Βληχὴ δ' ἀσοοῖται περὶ νηὶς μνημάτῃ μόχθ.
 Ἀλλὰ γὰρ αἰδοῖται πῦν' ἔσσι φέρεσι γέαι.

Epigramma nondum editum. Ovium genus invitatum describit ex Agarria, quam circa Araxem collocare videtur, & Armeniæ regionem facere. Sed defunt fortasse quædam initio epigrammatis; nec enim constructio cohæret. Dicebat ovium istarum sobolem ex Agarria Sarmatiæ regione in Armeniam translatam. Vetus sanè scholion ad illud epigramma notat, hujusmodi oves non solum in Armenia, sed etiam in Scythia reperiri: καὶ νῦν εἰσι ποταμῷ περὶ τῆς οἴῳ ἐν Ἀρμενίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν Σκυθίᾳ. Apud Strabonem qui Ἀγροὶ dicuntur inter Mæoticas gentes recensiti, non dubito, quin debeant esse Ἀγροὶ lib. xi. τῶν δὲ Μαιωτῶν εἰσιν αὐτοὶ περὶ οἱ Σίνδοι καὶ Δανδάριοι καὶ Τορέα, καὶ Ἀγροὶ. Ita apud Dioscoridem perperam editum est, ἐν τῇ Ἀγάρια τῆς Σαρματικῆς pro ἐν τῇ Ἀγάρια. Nam inde Ἀγαρικόν, & Crinagoræ οἶος Ἀγαρικόν. Sed ille ἔω geminavit versûs gratiâ. Sic Ἀγρία, & Ἀγριακὸν solent dicere. Hæc omnino mens fuit Crinagoræ, hujusmodi ovium γενεὴν μὲν Ἀγαρικόν, genus quidem ex Agaria venisse, & in Armeniam propagatam inde esse. Deesse omnino oportet distichum in principio epigrammatis. Armenia ad Septentrionem Caspius gentibus collimitat & ipse Araxes in Caspium mare exonerat. Non tamen ibi Sarmatæ. Epigramma sic Latine vertimus:

Ex Agarici genus hoc ovium, quaque annis Araxes
 Piligeris potu ducitur Armeniis.
 His coma non ovium, molli aut canentia lana
 Vellera, sed villis horridiora capra.
 Ter gravis, & trinum sæctum parit alvus in anno,
 Et semper niveo lacte papilla tumet.
 At vocem vituli similem mugitibus edunt.
 Ferre aliis aliud terra benigna solet.

Ἀγαρικόν igitur ab Agarici Sarmatiæ populis. Tam longè peti solitum non miror parum fuisse cognitum veteribus; & mirarer, si hodie notius esset. Immo vel hinc colligas, quod vulgo pro Agarico venditant, non esse Agaricum; si quidem non longius petunt, quam ex Tridentinis montibus, & Rhætorum Vindelicorumque regione, ubi laricum magna copia est. Nec enim in alio genere arboris præterquam in larice nasci asserunt. Si ex tam propin-

A quis locis, aut in arbore adeo notâ natum Agaricum habuissent prisca; non tam incompti illis natales ejus cum natura fuissent. Dioscorides dubitat, an radix sit, sed ait ita ferri: Ἀγαρικόν εἶζα φέρεται σιλοφίῳ ἐμφορῆς. Silphii radix auctore Theophrasto cubitum longa est, & in medio tuber habet sive caput, quod supra terram eminent. Ad hanc formam si exigatur hodiernum Agaricum, vix videatur esse legitimum. Nihil aliud quippe est quam larignus fundus, ex eo fungorum genere, quos circa caudices quercuum vulgo nasci videmus, quibus ad excipiendum ignem attritu lapidis excussum utebantur veteres fomitis vicem: ὅσας Græci recentiores vocant quasi *escas*. Si Agaricum tale illis fuisset, vix potuissent ambigere, an radix esset, & quidem la-serpitio similis. Fungum tamen esse Agaricum clarè Plinius significat his verbis, & in glandiferis maxime arboribus Galliarum nasci. lib. xvi. cap. viii.

B Galliarum glandifera maxime arbores Agaricum ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc ejus, quod in tenebris decerpitur. De hoc genere Agarici nullum verbum Dioscorides. Plinii Agaricum in Galliis nascitur, in summis arboribus glandiferis. Nocte relucet, eoque in tenebris tantum decerpitur. Pro Agarico monstratum esse Plinio non dubitem lignum certa putrefactione eo deductum, ut luceat de nocte. In Burgundia sæpe vidi ac tenui. Lignum est quernum, putridum, candidum, odoratum. Boletos quippe olet, quos *potirones* vulgo vocitant. Adeo vero in tenebris relucet, ut ignaris admodum ac dormientibus, ubi evigilaverint, mirifica luce eos perterreat. Lignum lucens nostrates rustici vulgo vocitant. Fungosæ quidem naturæ est ac rarioris contexturæ, quale suum narrat Agaricum Dioscorides. Et fungum esse hinc suspicatus est Plinius, vel ille, unde sumpsit. Hæc tamen ἀγαρίτης non naturalis, sed adventitia. Lignum quippe est, quod putredine rarum fungosumque factum est. Præterea venas intus habet rectas, quales inesse Agarico foeminae scribit Dioscorides: διαφέρεται τὸ θῆλυ ἔχον κτηνὸν ἀνδρὸς οὐσίας ἐντός. Postremo ex aliorum opinione refert, Agaricum putrefactione fieri, & certis arboribus innasci. Nostrum quoque lignum lucens, putrefactione tale existit. Verba Dioscoridis, quibus varias opiniones de Agarici natalibus & generatione recenset, in vetustissimo libro sic concepta sunt, longè aliter quam in vulgatis: λέγουσι δὲ οἱ μὲν φυτὸν εἶζαν, ἕνδρος δὲ ἐν στήνῳ δένδρῳ καὶ στήνῳ γίνεσθαι, κατὰ μέρος καὶ οἱ μὲν κηρὸν δὴτ' ὀφθαλμῶν. Hæc non parum meliora quam in editis. Quidam radicem esse arboris ferebant; aliis placebat in certis arboribus gigni ad eum modum, quo fungi solent nasci. Notanda verba. Non dicit esse fungum, sed eo modo nasci, ut fungus solet in arbore, in quercu nimirum vel alia. At vulgare Agaricum larignus plane fungus. Et sanè si Agaricum fungus esset, nulli unquam ex veteribus in mentem venire potuisset, esse arboris radicem; præsertim cum feratur similis radici la-serpitii, quam crassiorem ac longiorem cubito tradunt. Nunc quærendum, quæ sint illa στήνη δένδρα, in quibus Agaricum ex putrefactione gigni scribit Dioscorides. Ita enim planè scriptum exhibet optimus codex grandiusculis litteris exaratus: πῦν δὲ ἐν στήνῳ δένδρῳ καὶ στήνῳ γίνεσθαι. Pro quibus in editionibus vulgatur: πῦν δὲ ἐν πῶς στήνῳ τῶν δένδρων. Ut Agaricum tabes in arboribus gignit, ita hanc lectionem peperit corruptio potius quam correctio. Στήνη δένδρα apud Dioscoridem legisse Avisenam ex ipsius versione cognoscimus. Nam torum illum de agarico locum ex Dioscoride transtulit, & στήνην interpretatus est corrolas, quasi στήνῳ. Quin & ini-

F **G** tio

tio capitis Dioscoridem nominatim citat in Arabica editione, non Filium Mesue, ut habet Latina versio. Et sanè Dioscoridem eo loco Arabicè loquentem omnino induxit. Verba autem illa Græci auctoris ἐν

σηπνοῖς δένδροις, reddidit في الاشجار المتاكله, id est, arbore corrosa vel comesta. Nam متاكله partici-

pium est passivum à قاكل, quod est corrodi, comedi. اكل achala, est comedit, rosit. Serapio

quoque sic legit apud Dioscoridem capite de Agarico. Dioscoride quippe laudato, verba ejus omnia retulit, & hunc locum sic reddidit, ut interpretes Latini expref-

sit: Et quidam dicunt, quod generatur ex putrefactione arborum, quando corroduntur, sicut generantur fungi. Pror-

fus clarum est σηπνα δένδρα accepisse ἀντὶ τῶν σηπερωτων. Quis enim non videt, illa ad verbum ex his Græcis ex-

pressa: πὺς δὲ φασιν ἐν σηπνοῖς δένδροις ὅτι σηπν γίνεσθαι. Avisenæ interpretes: Et dixerunt quidam, quod generatur

in arbore corrosa secundum semitam putrefactionis & corrup-

tionis. In Arabico est: علي سبيل الحرقه, id est,

per putrefactionem, & σηπν. Ad verbum: per modum pu-

trifactionis. سبيل sebil non viam tantum aut semi-

tam significat, ex Hebraico שביל, sed etiam modum ac-

tionis. Particula autem علي hoc loco idem signifi-

ficat quod per vel ὅτι. Eum autem modum putrefa-

ctionis intelligit, qui alterius generationem adjuvat, & veluti viam munit generationi. Gallicè ad verbum

diceremus, qui s'engendre par le moyen de la corruption. Hoc est plane sensus illius Arabicæ loquutionis, quæ

etiam nomine via servato potest exprimi: per viam cor-

ruptionis. Nam & viam idiomate nostro dicimus quem-

cunque modum rationemque, quæ præparat ad ali-

quid, aut ad summam rei confert eamque facilem præ-

stat. Medium Barbari vocant vel medianum. Adeo

autem verus illud mendum in Dioscoridis libris, ut ex-

cepto antiquissimo, reliqui omnes, quos vidi, scripti

codices, in vulgatam consentiant, ἐν τοῖς σελήχεις τῶν

δένδρων. At antiqua illa ac sincera nondum mutata

fuerat ætate Avisenæ & Serapionis. Sed illi rectam

lectionem non rectè interpretati sunt. Neminem

quippe Græce peritum novi, qui velit ei expositio-

ni acquiescere, ut σηπνα δένδρα sint corrosa. Pri-

imum σήπες Græci non dicunt vermes, quibus lignum

eroditur, sed θείπας & σκώληκας. Hinc σκωληκόβρωτοι

δένδρα, & θειπιδες vocant. At σής vermiculum pro-

prie significat, vel tineam, quæ inter vestes versatur.

Unde σηπνοῦσι ἱμάτια, quæ à tineis derosa sunt & per-

rufa. Deinde σήλινον pro σηπέρωτον, aut σηπέρων Græ-

ce nulla ratione dici puto. Et mecum sentient omnes

Græce docti. Quis enim σκωλήκινον legit pro eo quod

vermes corroserint? Eadem ratione liceret & δεικόν-

τιον dicere, quem draco momordisset; & viperinum,

quem pupugisset vipera; & serpentinum à serpente co-

mestum. Postremo ex tabe quidem putredinis Aga-

ricum in arboribus nascitur, sed non corrosis. Nam

& fungi, qui parem habent nascendi sortem, cum gi-

A Sittim vocant. Alii scripsere Σήτιμ; ut vulgaris versio, Ligna setim. Genus cedri lautissimum le-

ctissimumque vulgo interpretantur. Ab illo Σή-

τιμ vix dubito, quin Σήπνα δένδρα Hellenistæ

quidam scriptores dixerint, pro cedrinis arbori-

bus. Sic à Φιλισι εἰμ Παλαιστῖνοι, & à χερουβῖμ chern-

bin. Arabes quoque dicunt كروبيم chern-

bin pro Hebraïco cherubim. Σήπνα autem δένδρα,

ut κέδραι δένδρα, λεύκιναι, δρύιναι apud eundem

Dioscoridem de Bryo odorato: δεισκόμμενον ὅτι δένδρον

κεδρίων, ἢ λευκίνων, ἢ δρυίνων. Itaque & σηπνον δέν-

B δρον Hellenistæ scriptori pro setim vel sittim πηπ, quod

singularis est numeri, & facit in plurali setim. Pro

arboris specie ponitur in Esaia cap. xli. xix. ubi

quidam perperam eam vocem adjectivi modo jun-

gunt cum πηπ, quæ myrtum significat. Alii rursus

cum præcedenti arboris nomine jungunt, quam de

cedro interpretantur, erez sittah πηπ, & optimam

cedrum esse volunt. Sed omnino tria ibi genera ar-

borum diversa recensentur: Dabo illis in solitudine erez,

sittah, & hadas. Quod si erez ibi est cedrus, ut qui-

busdam placet, sittah aliud erit genus arboris. Et

C sane Arabes quoque ارز & ارزة erz & erza de ce-

dro dicunt. Plerique tamen sittah accipiunt de cedri

specie cæteris præcellente. Quod confirmare videtur

& hic locus, ubi σηπνα δένδρα sunt κέδραι. Septua-

ginta pro lignis setim semper vertunt ἀσηπτα ξύλα.

Qua proprietate censetur cedrus, ut cariem vetusta-

temque non sentiat. Materia ipsi, inquit Plinius de

cedro, aternitas. Itaque & simulacra eorum ex ea facti-

taverunt. Τὸ ἀσηπτον τῆς κέδρου sæpe etiam commendat

Theophrastus. Quæ de Agarico scripsit Dioscorides,

ea ex variis auctoribus excerpit. Cum igitur apud

D aliquem reperisset Agaricum nasci in σηπνοῖς δένδροις,

apud alium ὅτι κέδρων, diversas arbores esse putavit.

Atqui idem dixerunt, qui Ἀγαρικὸν ὅτι κέδρων γεννά-

σθαι, & qui in σηπνοῖς δένδροις γίνεσθαι tradiderunt. Nam

σηπνον δένδρον est κέδρον. Sexcenta talia in illo au-

ctore animadverti. Sed si Agaricum in cedris na-

scitur, haud perspicio, quomodo in Scythia & Sar-

matia nasci potuerit. Nam cedri ibi nullæ. Atqui

nomen inde sumpsit ex Agaria Sarmatica. Hæc alii

disquirant. Theodotio setim verterat spinam, ἀκαν-

E θον. Certe & genus cedri spinosum est, quæ in Lycia & Cilicia plurima provenit. Ibi etiam Agaricum frequens

gigni ex quorundam sententia scribit Dioscorides:

ἐν τῇ ἡ Ἀσίαν Γαλατία καὶ Κιλικία ὅτι κέδρων. Sed

omnino aliud per ἀκανθον intellexit Theodotio, quam

oxycedrum vel spinosam cedrum. Hieronymus ex-

ponit arborem esse in eremo nascentem, spinæ al-

bae similem, cujus lignum imputribile, & omnium

lignorum lævissimum est (λεϊότατον) robore, soliditate,

nitore & pulcritudine cætera facile superans. Hæc

egregie conveniunt in ἀκανθον Ἀιγυπτία, quam & ἀκαν-

F θον vel ἀκανθον absolute Græci nuncupant. In deser-

to nascitur, incorrupta ejus materies ac æterna du-

rat, robore ac nitore præstat. Quod similem spinæ

albae tradit Hieronymus, per spinam albam intelligit

G τὴν ὀξυάκανθον Græcorum, quam & nos hodie albam spi-

nam vocamus. Columellæ quoque alba spina dicitur,

ut in Exercitationibus ostendimus. Et non male com-

paratur spina illa Ægyptia huic albae spinæ. Nam

ἀκανθὸς Ἀιγυπτία σπινὰ ἄγαν ἐρροφυή. Profecto nec al-

bae spinæ arbor non nimium rectâ proceritate attolli-

tur. Duo genera spinæ Ægyptiæ facit Theophrastus,

ea nigrum & candidum. Quæ candida dicitur, ea ma-

terie est infirma, & putredini obnoxia: nigra vero

robusta & imputribilis: ἢ ὅτι μέλαινα ἰσχυροτέρα πηπ.

ἀσηπτον. Διὸ ἐν τῆς ναυπηγίας χρῶνται πρὸς τὴν ἐγκό-

λια αὐτῇ. Plinius de arboribus Ægypti peculiari-

bus: nec minus spina celebratur in eadem gente, dun-

taxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis du-

rat. Ob id utilissima navium costis. De hac spina ca-

piendus Theodotio, cum setim & ligna setim ἀκανθον

& ἀκανθον vertit. Nomen etiam unice quadrat.

Nam Arabes hanc arborem vocant seitan شيطان.

شيدان. Quod & *sitan* potest legi. Spina ista est, ex qua gummi Arabicum colligitur & acacia conficitur. Alpagus in Avisenæ indice: *Alcharad vel alchard, vel alchirath est fructus arboris magna spinosa, quæ oritur in Egypto, & in regione dicta Basera, & ab Egyptiis appellatur setan.* Prosper Alpinus *sant* vocari dicit: *Acacia, quam sancti Egypti appellant, in Egypti locis à mari remotis nascitur.* Quia شطن scribunt, & quasi *sant* pronuntiant ut *ebn*, quasi suppressa postrema vocali; ideo nostri *sant* pro illo efferunt. Sic Leonardus Rauwolfius in Hodœporico terebinthum ab Arabibus appellari dicit *bont*, quod illi بونتم appellat, sed scribitur *botm*. Nam *ta* littera habet *giezman*, quæ cum præcedente vocali eam sociat. Fructus autem spinæ Ægyptiæ dicitur Arabice قراط *karath* ex Græco κερσίον, quod est filiqua. Et cum articulo القراط *alkarath*. Fructus quippe ejus filiqua est: ὃ δὲ καρπὸς ἐκκεῖται apud Theophrastum. Nulum mihi sane dubium est, quin *sittah* vel *setah* Hebræorum idem sit cum *seiten* Arabum, quæ spina est Ægyptia in deserto nascens: & recte ἀκανθὰν vertit Theodotion. Etenim in loco Esaiæ, quam supra attulimus, *sittah* manifesto distinguitur à cedro, quæ Hebræis vocatur *erez*, ut etiam Arabibus. Præter nomen omnes notæ conveniunt. Hellenista tamen ille auctor, à quo sumpsit Dioscorides Agaricum ἐν σιτηνοῖς δένδροις nasci, pro cedri arboribus ea videtur σιτὴν δένδρα accepisse, ut plerique eam vocem interpretabantur. Nam Agaricum in cedro gigni constantior erat opinio. Multa alia mutuatus est Dioscorides à scriptoribus Hellenistis, qui loquutiones vernaculas in Græcum idioma transferebant. Ut de cancamo dixisse eum supra notabamus, esse lacrimam Ἀργεῖκῃ ξύλῳ pro Ἀργεῖκῃ δένδρῳ; quod est idiomatis Syriaci, & Græce loquentibus alienum. Sic in historia palmæ immaturum dactylum, qui adhuc involucri suo tectus est, ἐλάτῃν appellari, & ab aliis βόρρασον tradit: ὡς ἐνίων ἢ βόρρασον. Quod purum putum Hebræicum, sed transpositum pro βόρρασον. בוסר *boser* uva est acerba. Arabes palmulam immaturam sic quoque vocant, بوسر *besser*: quod Græcis Arabica usurpantibus vocatur βεσέρ. Vetus interpres Avisenæ *bussurum*. Sed de his alibi. Plinius lib. xvi. cap. viii. Agaricum Galliarum tantum peculiare esse vult, & arborum glandiferarum fungum. At lib. xxv. cap. ix. in arboribus nasci circa Bosphorum dicit, ut fungum. Hæc multum diversa sunt. Meminit tamen ibidem & Gallici Agarici, quod infirmius haberi ait, deceptus fortasse vocabuli homonymiâ in nomine Γαλατίας, quæ Galliam & Galatiam significat Græcis. Dioscorides semper Γαλατίαν τὴν καὶ Ἀ-

σίαν vocat discriminis gratiâ, ut ab illa Galaria distinguat, quæ Gallia est. Eam alibi Γαλατία καὶ Ἀλπεῖς appellat. In absinthio Santonico: ἐστὶ δὲ καὶ τρίτον εἶδος γεννώμενον ἐν τῇ Ἀλπεῖς Γαλατίᾳ πλείστον; ὃ δὲ πικρὸν ὡς Σανδονικὸν καλεῖται ἐπωνύμως τῇ γεννῶσιν Σανδονίδι χώρῃ. Ita scribendus ille locus auctoritate vetusti codicis. Σανδονικὸν Græci dixerunt pro Σαντονικὸν, & Σάνδονες pro Σάντρες. Vetustissimus liber ἰπποιατρικῶν cap. Lvi. Σανδονικὴ ἄγκυα β. Inde vitiosa lectio in plerisque editionibus, Σαρδόνιον & Σαρδονίδι χώρῃ. Quod tamen Lobelius tuetur, eo argumento quod Santonum regio non sit circa Alpes. Nec sanè hoc dicit Dioscorides, sed Santonicam regionem esse Galatiæ illius, in qua Alpes sunt, id est, Galliæ. Sic alibi loquutus est. Hac nota discernit Galliam à Galatia Asiæ. Ista enim dicitur Γαλατία καὶ Ἀσία, illa Γαλατία καὶ Ἀλπεῖς. Σανδονικὸν etiam scribitur apud Neophytum, & in veteribus Glossis: *Sandonicum, θηλοκτονον.* Cæterum Gallicum illud Agaricum Plinii longe aliud videtur à Galatico Agarico Dioscoridis. Hoc in cedris nascitur tanquam fungus. Illud Plinianum fungus est & arborum glandiferarum proprius, & noctu relucet; quæ omnia, ut dixi, κατεσκηλίζεσθαι putrefacti ligni genus ut plurimum è quercu, quod noctu lucere diximus. Agaricum Dioscorides in descriptione ei dicata in marem dividit ac fœminam. Nec meminit differentię nigri & candidi. Alibi tamen Ἀργεῖκῃ μέλαν & inter venena mentionem facit, lib. v. & inter radices venenatas ac mortiferas recenset: ἐκέκορος, ἰξία, Ἀργεῖκὸν τὸ μέλαν, ἐφῆμερον, ὃ ἐνίοι Κολχικὸν καλεῖται. In Agarici historia mirum nihil de eo dicere. Suspitor masculum Agaricum fuisse nigrum, & venenum; etsi hoc ibi non dicat. Avisenæ: *illud vero, quod est masculum, non est bonum, sed durum & nigrum.* De forma plurimum differre masculum & fœminam, de gustu nihil scribit idem Dioscorides. Laudant hodie Agaricum, quod maxime sit friabile. Dioscorides Cilicum & Galaticum eo nomine vituperat, quod sit δὲ θρυπτικὸν καὶ αἰσθενές. His omnibus fere persuadeor non esse priscum Agaricum, quod hodierno tempore sub hac appellatione jactatur. Apud Isidorum lego, Agaricum esse radicem vitis albæ. Hesychio: Ἀργεῖκον, βοτάνη ἢ ἔτι καλεῖται παλαιῶς τοῖς ἰατροῖς. Vocat βοτάνην, quia radicem esse alii tradunt. Galenus lib. vii. περὶ διατάξεων, ubi Ἀργεῖκὸν nominavit, & facultates ejus exposuit, mox ab alio initio Ἀργεῖκῃ εἰς αὐτὴν recenset his verbis, quæ corrupta sunt: Ἀργεῖκῃ εἰς αὐτὴν δὲ πικρὸν ἐστὶν δὲ πικρὸν ἐστὶν δὲ πικρὸν. Et videntur adsciticia. Nisi legas: τὸ πικρὸν ἐστὶν δὲ πικρὸν ἐστὶν δὲ πικρὸν. Ut dicat radicem id haberi Agarici, qua parte adhæret stipiti ac trunco arboris. Arabes nihil de Agarico habent, quod non hauserint è Græcorum libris. Nomen ipsum, quo utuntur absque ulla mutatione Græcum est: غارديقون *Garicon*. Integrum est in antiquo exemplari Dioscoridis, اغارديقون *Agaricon*.

C A P U T C I I I.

De cedria.

Arabs *ketran* vocant oleum cedri, قطران vel القطران *alketran*. Nos deflexo inde vocabulo *Codranum* vulgo dicimus picem, qua naves induci solitæ. Græci ζωπασον & σπύχυμα hanc dicebant, cujus passim mentio occurrit apud veterinarios Græcos, & alios medicinæ scriptores. Pix erat cum cera mixta, qua naves inducebantur; & multum à cedria distabat, quod est *ketran* Arabum. Græcis κέδριον vel κεδρία & κεδρέλαιον. Erotianus: κεδρία ἢ ἐλάω, τῇ κεδρία. Herodoto κέδρε ἀλκιφαρ, & κεδρία. Magno errore Plinius κεδρέλαιον in Græco

scriptore, quem exscribebat, pro κεδρέλαιον vel legit vel audivit legi. Atque inde nomen arboris finxit, & pro cedro majore accepit, lib. xiiii. cap. v. de cedro majore: *Semen est cupresso simile. Quidam cedrelaton vocant.* Ita libri. Nam vulgo legunt *cedrelaten*. At nescio quod monstrum arboris ex cedro & abiete compositum sibi fingunt eruditi, qui non animadverterunt Plinii hallucinationem κεδρέλαιον pro κεδρέλαιον vitiose legentis. Quod etiam alibi repetiit, quasi parum esset semel errasse. lib. xxiv. cap. v. *Cedros magna, quam cedroelaton vocant, dat picem, qua cedria vocatur.* Immo: cedros magna dat picem, quæ κεδρέλαιον vocatur & cedria. Cum κεδρέλαιον, perperam,

perperam oculis suis aut auribus usus, accepisset, non potuit eam vocem de oleo vel pice intelligere; ideo in arborem ipsam convertit. Dioscorides: Κέδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ ὧν λεγομένη κεδρία συνάγεται. Nemo auctor unquam meminit, cedrum illam magnam dictam esse κεδρέλαιον aut κεδρελάτην. Multi ex Græcis confundunt κεδροέλαιον & κεδρίαν, ut Erotianum supra vidimus. Differunt tamen juxta aliorum sententiam. Κεδρία est pix cedri: κεδρέλαιον oleum, quod ex illa pice sumitur, id nempe quod supernatat, dum coquitur & lanâ colligitur. Dioscorides aperte distinguit in descriptione cedri. Quod in cedri pice dicebatur κεδρέλαιον, hoc in aliis picis generibus nomen habuit πισσέλαιον. Id quasi serum picis, quod inter coquendum supernatans excipiebatur expansâ supra eam mundâ lanâ. Ὅρξον πίτης hoc etiam vocarunt. Dioscorides de Elleboro nigro: θηραπείη ἡ ψάσας μετὰ λιθανωτῆ καὶ κηρῶ, καὶ ὅρξ πίτης ἢ κεδρίαν ἐλαίῳ καὶ χερσίου. Ita legendum ex optimo codice. In vulgatis desideratur ὅρξ. Quod etiam Plinius agnoscit, cum verba illa Latine redderet, in ellebori tradendis remediis. Sed locus etiam ille apud eum corruptus in Editionibus hoc modo: *Sanat scabiem quadrupedum cum thure aut cera, aut pice, vel cum pisselao.* In libris scribitur: *cum thure, cerâ, haro pice, velut cum pisselao.* Unde pater emendandum: *cum thure, cera, sero picis, vel cum pisselao.* Ex Græcis hæc ad verbum expressa, sed *pisselaum* Plinius vertit pro cedrino oleo. Quod & alibi observavi, apud illum *pisselaum* poni pro cedrelæo. lib. xv. cap. vii. de oleis ficticiis: *Fit ex citro, cupresso, nucibus juplandibus, quod carynon vocant: malis cedri, quod cedrelæon.* Ita quidem habent excusi codices, sed habetur in omnibus antiquis: *quod biselæon.* Sic enim vetustissimus omnium Thuanæus cum Rigaltiano. *Biselæon pro pisselæon* videri possit scriptum. Aliud tamen *πισσέλαιον* quam *κεδροέλαιον*: illud ex pice communi, hoc ex cedrina capiebatur. *Pisselæon* tamen suum hæc Plinius ex cedri malis fieri; non ex cedri pice, dum coquitur, colligi dixit. Atqui alibi scripsit *pisselaon* ex cedri succo, hoc est, κεδρίᾳ fieri. lib. xxi. cap. v. *Fit ex eo & oleum, quod pisselaon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus.* Vides ubique apud Plinium *πισσέλαιον* usurpari pro eo oleo, quod ex cedro vel cedria fit. Quod κεδροέλαιον vel κεδρίνον ἔλαιον Dioscoridi aliisque dicitur. Nullum autem in Plinio κεδροέλαιον pro oleo. Sed cum κεδρέλαιον occupasset legere perverit pro κεδρέλαιον, non mirum est, si alibi mentionem non fecit *cedrelæi*. Fortasse & cum plerisque *cedrelæum* & *cedriam* eadem fecit; eoque *pisselaum* vocavit id, quod ex cedria exciperetur, oleum. *Πισσέλαιον* sane potest etiam dici de *cedrelæo*, quatenus & *cedria* pix est, ex qua fit *cedrinum* oleum. Sed in eo peccavit, quod ex generali appellatione peculiarem & propriam condidit. Contrario plane vitio, ex peculiari appellatione cedri, generale nomen fecit ad omnem picem pertinens, lib. xvi. cap. xi. de picis coquendæ ratione: *primus sudor aqua modo fluit canali: hoc in Syria cedrium vocatur, cui tanta vis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum perfusa eo servantur. Sequens liquor crassior jam picem fundit. Hæc rursus in cortinas areas conjecta aceto spissatur, ut coagulo, & Bruttia cognomen accipit.* Ita hæc postrema legenda. De pice coquenda tractat in genere. Qui primus ex ea fluit sudor aquæ modo, eam in Syria *cedrium* vocari. Quasi in Syria pix liquida ex cedro tantum cogeretur. Atqui & ex terebintho pix ibi parabatur. Nec enim pinum aut piceam regio fert. Theophrastus de Syria: *πιττοκασπῶσι δὲ ὡς περὶ καὶ περὶ πρὸν ἐλέχθη, τὰς περιμένδους πύκην γὰρ ἢ φέρουσιν οἱ πίπτι.* Nemo autem appellavit *cedrium* picem, quam terebinthi fundunt. Proprium id nomen cedri picis. Vitruvius: *Sed quemadmodum ex cupresso & pinu resina; sic ex cedro oleum, quod cedreum dicitur, nascitur: quo reliqua res cum sunt uncta, uti etiam libri, à tineis non laduntur.* Vides cum dicere, cedri picem proprie oleum vocari ut picem cupressi, & pinus esse resinam. Confundit nempe κεδροέλαιον cum κεδρίᾳ. Et sanè iisdem virtutibus utrum-

A que præditum; nec differunt, nisi quod oleum cedrinum veluti serum est, & ὕδατος cedriæ, ut πισσέλαιον picis. Plinius quoque supra *cedrium* pro cedrino oleo posuit, cum primum picis sudorem esse dicit, qui aquæ modo canali fluit. Idem lib. xv. cap. xx. *ex cedro crassiolem picem manare memorat: li-*
 B *quidam omnes, & tantum resinam; crassiolem vero & ad pices faciendas, cedrum.* Recenset arbores, quæ in Oriente ortæ, pici faciendæ idoneæ habentur. Cupressos, lentiscos ac terebinthos liquidam omnes sudare, & tantum resinam; cedrum vero, crassiolem & ad pices faciendas aptam. Ita loquitur Plinius, quasi nulla alia pix in Syria fieret nisi ex cedro. Atqui Theophrastus terebinthos præcipuè in Syria *πιττοκαυπιδῶ* dicit, id est, ad pices faciendas cædi, concisâque in furnis uri: *πιττοκαυτῶσι δὲ, ὡς περὶ περὶ πρὸν ἐλέχθη, τὰς περιμένδους.* De cedro rarum esse ait, ut pix ex ea coquatur: *ἵντοι δὲ φασὶ καὶ πιττωθῶσι τὴν κεδρον καὶ τὴν φοινίκην, αἵ τε αὐτὰ μὲν ὡς ἐνδεχομένηα λεπτόν διὰ τὸ σπάσιον.* Sic corrigendus locus in vulgatis depravatissimus. *πιττωθῶσι* dicit & *πιττοκαυπιδῶσι*, quæ uruntur pici conficiendæ. Nam resina sponte fluit. Pix est, quæ paratur ex tædis ustis. *Κεδρίαν* cum Græci dicunt, subaudiunt *ἐνήνην*, & liquorem sive succum cedri intelligunt. Qui quia oleosus est, etiam κεδρίνον ἔλαιον & κεδρέλαιον vocarunt quidam. De naturali cedri liquore loquutus est Vitruvius quem sponte sudat, cum dicit cedrium esse oleum, qui nascitur ex cedro. Alias quando decoquebatur, ut cæteræ resinæ solebant, separabatur & eximebatur quod in ea aquosum serosumque, ut in coquenda pice. In cedro hoc etiam κεδρέλαιον dicebatur, in pice πισσέλαιον. Plinius vero *pisselaum* vocavit, quod alii proprie κεδρέλαιον. Quinimmo & *pisselaum* ex baccis cedri fieri tradit. *Πισσέλαιον* est oleum picis. Quod liquidius in pice coquendo supernatat. Alio loco idem Plinius *pissinum oleum* id appellavit ac distinxit à *pisselæo* lib. xxi. cap. v. *pissino oleo usus & passim ad quadrupedum scabiem.* τὸ πῖσσινον ἔλαιον designat, quod omnino idem cum *πισσέλαιῳ* Dioscoridis, ut ipse Plinius fidem facit lib. xv. cap. vii. *E pice fit, quod pissinum appellant, cum coquitur velleribus supra halitum ejus expansis atque ita expressis, probatum maxime è Bruttia.* Malè hodie legitur: *quod picinum appellant.* In libris est *piscinum*, idque corruptè pro *pissinum* πῖσσινον. Idem autem *πισσινον ἔλαιον* & *πισσέλαιον*, ut κεδρίνον ἔλαιον & κεδρέλαιον. De *pissino oleo* idem Plinius omnino tradit, quod Dioscorides de *pisselæo*: *γίνεται ἡ καὶ πισσέλαιον ἐκ τῆς πῖσσης χαλερομένης & ὑδατῶδες αὐτῆς, καὶ ἐκλαμβάνεται ἐν τῇ ἐφύσσει περὶ χειρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος.* Expanso supra mundis velleribus colligi *pissinum* oleum scribit, dum coquitur pix. Similiter etiam fiebat, ac pari modo colligebatur *cedrelæum*, dum *cedria* coqueretur. Plinius illo ipso capite *pisselaum* à *pissino* oleo discrevit, & *pisselaum* pro oleo posuit, quod ex baccis cedri colligebatur. Et alibi τὸ κεδρέλαιον Dioscoridis ita vertit. *Pissini* autem olei nomine τὸ πισσέλαιον ejusdem Dioscoridis intellexit. *Κεδρία* propriè Græcis est cedri resina, liquor, quem cedrus exsudat. Quod concrevit in arbore, id cedri gummi. Ea nativa est, ut omnes resinæ. Nonnulli eam & κεδρίνον ἔλαιον & κεδρίνον ἄλειον φασὶ dixerunt. Ut omnis resina coquitur, ita etiam *cedrea*. Inter coquendum serosus liquor à crassiore separabatur eo modo, quo diximus. Hoc κεδρίνον ἔλαιον, & κεδρέλαιον proprie quibusdam placuit appellari. Pix aliter fiebat. Tædæ concisæ, id est, assulæ ex arbore resinifera pinguisimæ, & in cumulum conjectæ, terræque undique coopertæ relicto in medio canali, in quem pix fluere, urebantur. Modum picis faciendæ fusæ exponit Theophrastus lib. vii. Quod *πιττωθῶσι* appellat. Plinius mentem ejus, ut affolet, non est consequutus. De picis faciendæ ratione sic loquitur lib. xvi. cap. xi. *Pix liquida in Europa è tæda coquitur navalibus muniendis, multoque igni extra circumdagnum ejus concisum furnis, undique igni extra circumdato, fervet.* *Primus sudor aqua modo fluit canali.* Sequens liquor crassior jam picem fundit. Hæc ex alio auctore habet. Non coquitur hoc modo pix, sed uritur, quod *πιττωθῶσι* Theophrasto. Hoc, inquam, modo

modo fit pix liquida, quam Græci *ὕγερν πίκραν* dicunt, ex lignis sive tædis pinguibus pinūs & piceæ combustis. Duo ejus genera, quod primo sudore aquæ modo fluit, & quod crassius funditur. Plinius ad primum genus retulit *τὸ κέδριον* sive cedrinum oleum. Quod prorsus caret ratione. Nam aliud erat & aliter fiebat, ut supra ostendimus. Hæc liquida pix, quæ ex tædis combustis manabat, postea coquebatur in cortinis æreis, ut pix sicca inde fieret quæ *ξηγὲς πίκρα* dicitur. Hæc *ἐψήσις*, non *κάνσις*. Dioscorides: *ἡ δὲ ξηγὲς πίκρα ἐφορμῆς τῆς ὕγερς γίνεται*. Eadem *παλίμπικρα* vocabatur. Plinius: Hæc rursus in cortinas æreas coniecta aceto spissatur, ut coagulo, & *brutia* cognomen accepit. Cum hoc modo coquebatur, pissellæum ex sero supernatante in cortina velleribus expansis colligi solebat. Resina etiam liquida est, ut pix liquida: sed pix è combustis lignis funditur, resina ex arbore naturaliter absque igne sudatur. Ut pix coquebatur, ita etiam resina, cujus modum coquendæ Dioscorides itemque Plinius tradunt. Sed malè hîc confudit rationem resinæ coquendæ & picis urendæ, his verbis: *ἐ πικρὰ resina ferventibus cocta lapidibus in alveis validi roboris: aut si alvei non sunt, struis congerie veluti in carbonis usum*. Certè & pix & resina non aliter coquebantur quam in alveis, aut æreis vasis, carbonibus impositis. *Ἀγρίον* vocat Dioscorides, in quo resina coqui solebat. Aliquando cum aqua decoqui eam mos erat, aliquando sine aqua. Dioscorides: *καίεται δὲ καὶ διχα ὕδατος ἐν ἀνδράκων κόφῳ τῷ πικρῷ*. Quæ non ita accipienda, quasi carbonibus imponderetur resina absque vase. Plinius tamen sic accepit: *aut si, inquit, alvei non sunt, struis congerie veluti in carbonis usum*. Hanc sententiam de Theophrasto expressit, quam ille de pice urenda dixit: *τὴν δὲ πίκραν καίει τὸν δὲ τὸν τέρεον καὶ ἀγρίαν τις κορυβὲς σιωπῆσαι πικρὰ πικρὰν σιωπῆσαι τῆς τῶν ἀνδρακόντων*. Hæc est struis congeries, qua coqui resinam Plinius asserit veluti in carbonis usum. Atqui sic fiebat pix; non autem sic resina decoquebatur vel urebatur. Ea decoctione fiebat ex liquida spissior & friabilis. Cedria autem ex resinarum generibus, non ex picium. At Plinius pro pice accepit, & pices in oriente non ex alia arbore quam ex cedro fieri dixit, sed falsus est. Cum cedria coquebatur, *cedrelæum* ex eâ eodem prorsus modo, quo *πιστέλαιον* ex pice, fumi solebat, sero supernatante & velleribus expansis supra adhærescente, atque ita collecto. Nicander *κεδρινὴς πίκρης* meminit:

----- *κεδρινὴν πικρὰν καὶ βάλανον πίκραν*.

Ubi veram picem ex cedria resina factam intelligit. vel certe *πίκρης* nomine poetice abusus est pro resina. Hodie cedrias vocant *oleum de cada*. Oxycedrum Narbonenses *cadam* appellant, & oleum ex ea confectum, *oleum cada*. Verum illud oleum, quod conficitur ex oxycedro, non idem potest esse cum cedria, quæ cedri majoris est succus sive resina. At oleum oxycedri, ex baccis ejus fit. Idem igitur erit cum pissellæo Plinii, quod ex malis cedri fieri dixit inter alia genera oleorum ficticiorum. Et notandum libros omnes eo loco non *pissellæon* habere, sed *bissellæon*. Id esset oleum *cadæ*: τῆς βίσσης ἐλαιον. Nam cada ampulla olearia, quæ Græcis *βίσσα*. Helychius: *ξύροληκτον, βίσσα καὶ κάδη ἐλαίον λυτικόν*. Quod in balnea deferebant vas oleo plenum, quo sese ungerent, id *ξύροληκτον* appellarunt. Idem *κάδη* & *βίσσα*. Inde quoque Arabicum *قاس* *cadis*, de vase oleario simili lecytho, ut interpretes exponunt. Idem Helychius: *λήκον, βήσιον ὕαλινον*. Et rectius videtur *βήσιον* quam *βίσσα*, & *βήσιον*. Glossæ: *λήκον, τὸ βήσιον, ampulla olearia*. Helychius: *βήσιον, πικρὸν*. In fragmento Athenæi lib. xi. *βήσιον* dicitur: *βήσιον πικρὸν παρ' Ἀλεξανδρεὺς πικρὸν ἐν τῶν κάτω μερῶν, ἐπικρὸν ἄνωθεν*. In Epigrammate Ctesibii apud eundem Athenæum vocatur *βήσιον* *Ἀγρίον*, & idem cum *ξύτῳ* statuitur.

Ὀξύκεδρον βήσιον Ἀγρίον.

Posterior ætas *βήσιον* & *βίσσαν* dixit, ac pro lecytho oleario usurpavit, cujus etiam angustum os, quo

A significatu & *κάδη* posuit. Hinc igitur *βιστέλαιον* idem quod *oleum de cada*. Verus Lexicon Arabico-latinum: *oleum de cada, oleum oxycedri*. Ex baccis oxycedri oleum illud solitum fieri olim palam. ut cypressinum ex cypressi baccis, lentiscinum & laurinum ex lauri & lentisci. Hodie similiter fit ex baccis juniperi, cui adeo similis est oxycedrus, ut Hispani eam appellant juniperi nomine. Hujus oleum etiam simile cedriæ fertur. Appellatum autem *oleum cada*, quod in cadam mitteretur καὶ ἐξοχὴν, vel quod in balneis eo ungerentur. Nam cada *ξύροληκτον*, vas olearium, quod in balnea ferebant. Strigil quippe cum lecytho ibat. Unde compositum nomen *ξύροληκτον*. Etenim destrungebant se atque ungebant. Inde *olearius puer*, qui oleum vel vas olearium euntibus ad balnea dominis gestabat, cui etiam vestes lavantium servandæ dabantur. *Ὀλεάριον* vocat Epiphanius in Hæresi Ebionitarum N. xxiv. *ἡρῶς ἡς ἐνδον ἐστὶν ἐν τῇ βαλανείῳ; ὁ δὲ ὀλεάριον ὅτι τὸ φυλάττειν ἱμάτια περιπαρῶν, ἐφ' ᾧ τῷ ἀγίῳ Ἰωάννῃ, ἐπ' ἐβίων ἐνδον ἐστὶν*. Pro quo perperam Marrucinus *ωολιδέριον* legendum putat. Cælius Aurelianus resinam *cadialem* vel *cadalem* vocat, quæ liquidior esset, quæque in cadam, id est, vas angustioris oris mitteri posset. Ut contra *γαστρικὴ ἐτήνη*, spissior, quæ reponeretur in gastris, patenterior nempe oris alveis, quas Græci *γαστρί* vocant. Fortasse tamen & ampullas fictiles ita vocant, à ventre turcido. Sic *γαστρικὴ ἐτήνη* eadem foret cum *cadali*, vel *cadiali*. Hujus mentio apud veterinarios cap. dcccclv. *ἐτήνης γαστρικῆς*. Et absolute *γαστρικὴ* dicitur cap. dcccclxxii. *μάννης λιθάνης, γαστρικῆς*. Mentio *γαστρί* apud Dioscoridem, sed nunc locus non succurrit. *Gastratum* eminentium fragmenta leguntur in Petronio, quæ perperam mutant. An cedriam *oleum de cada* ob hoc appellaverint, quod esset cæteris resinis liquidior, disquirendum. Serapio longè aliter de hoc oleo *cadæ* sentit. Herbam quippe esse tradit in Arabia nascentem, quæ *kadi* appellatur, ex qua odor aromaticus conciliatur oleo, quod inde nomen accepit ac dicitur *oleum kadi*. Eum vide cap. xi. Puto esse eam plantam quam Ebnēfis vocat *alchedar*, in Arabia nascentem, cujus flos optimi odoris. Inveniri etiam tradunt in regione Meccæ & appellari ibi *alchedi*. Oleum, quod hodie vocatur de cada, diversum ab illo oleo de cadi. Nostrium hoc oxycedri oleum esse constat; quam & *cadam* etiam vulgò vocant, Arabes *شردج*,

E ab oxycedro detorta voce. Nam *ξύκεδριον* Græcis: unde *xerbin* Arabibus, ut *nardin* dicunt pro *νάρδιον*, *affinthin* pro *ἀφινθιον*, & similia sexcenta. Serapio quatuor facit species juniperi, & *xerbin* inter eas recenset. Ex descriptione autem *xerbin*, quæ apud eum extat, prorsus planum est, esse *ξύκεδρον*. Nam de illa dicit, quæ Dioscorides de oxycedro. Corruptè tamen apud ejus interpretem legitur: *sed xerbin est illa, quæ nominatur padras, & habet fructum similem fructui cypressi*. Hoc de majore cedro intelligendum, ac legendum quæ nominatur *cedros*:

F *قندروس*. Dioscorides: *Κέδρον δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ ἧς ἡ λεγομένη κεδρία σιωπάται*. Locus Dioscoridis mutilus est, ut jam viris doctis observatum. Nam statim apud eum sequitur: *καρπὸν δὲ ἔχει ὡς περ ἄκονθον φέρεται, μέγας μύρτα*. Minor est cedrus quam & *ξύκεδρον* Græci dicunt, quæ fructum fert similem junipero. Major enim, cypressi simile semen habet. Plinius de majore cedro: *semen ejus cypressi simile*. Sequitur apud Serapionem: *Est & xerbin arbor parva, spinosa, habens fructum similem junipero*. Hæc est *ξύκεδρον*. Utramque igitur cedrum Arabes æquè nominant *xerbin*. Quod & confirmat Avifena, qui *ketran*, quæ est *κεδρία*, dicit esse id, quod exprimitur ex arbore nominata *alxerbin*, *الشردج*. Perperam interpretes vertit:

Chitran est arbor, quæ nominatur alxerbin. Immo ut est in Arabico, *Ketran succus est arboris, quæ vocatur alxerbin*.

قصار legitur in Arabico, quod succum significat expressum, à verbo قصار *basara*, quod ex-

primere est. *Κετρίαν* autem vel *kethren* ex Græco κέδρινον. *Codranum* vulgò dicimus, sed alio sensu. Cedria colligebatur ex majore cedro, qualis in Phœnice Syria nascitur, Libano monte. Et resina est hujus arboris, ex qua & oleum fieri eo modo, quo dixit Dioscorides, tradit ibidem Avifena. Quod κέδρινον έλαιον vel κεδρέλαιον dicebatur, diversum à cedria resina. Quin & ipse Avifena in voce *scerbin* ea prorsus commemorat de generibus ac differentiis ejus, quæ Dioscorides de cedro; majorem nempe esse, quæ fructum fert similem cypresso, & cætera. Hoc tamen capitulum in Arabico non invenio. Notabamus superiori Exercitatione, Arabes juxta cum Hebræis cedrum vocare *erz* vel *erzi*, vel *arzi*, &

cum articulo الارز *alarz* vel *alarzi*. Pinum tamen etiam vel piceam hoc nomine vocarunt. Certè Serapio in denominandis variis resinæ generibus eodem ordine, quo recensentur à Dioscoride capite

de terebintho, *gummi arz* vocavit *الرز*, *samag alarz*, quæ Dioscoridi πικνίνη ένήνη και σποειλην. Tanta profectò est generum affinitas inter istas arbores, cedros, inquam, & pinos, piceasque, ut sæpe nomina invicem permulent apud Hebræos, Græcos, Arabas, Latinosque auctores. Hinc & *retinegi* in Lexico Alpagi *gummi pini* explicatur, quæ secundum Glossam Arabicam nominatur etiam *calsonia*, & ejus arbor in Syria dicitur *alarzi*. *الارز* *retinegi* Arabicè idem est, quod

Græcorum *ἐνήνη*; & nomen inde factum, quod ad omnes resinas pertinet, pini, piceæ, terebinthi, & alias. Perperam in Lexico exponitur aroma quoddam aut storax juxta quosdam. Certè & storax resinaceus est liquor ex arbore fluens, verum non hac voce propriè notatur. Græci recentiores Κολοφονίαν appellarunt omnem resinam, quia Colophonia olim optima habita. Inde Arabes suum *قارونيا*

Kalponia pro omni resina. *Alarazi* vero vel *alarzi* non pinum propriè denotat, sed cedrum, ex voce Hebraica *ארז*. Alia sunt Arabibus nomina, quibus pinum & piceam significant, de quibus infra. Interpres Avifenæ de cypresso ita habet: *Cupressus nominatur in Syria arbor alarzi*, & Romanè *cupressus*. Quæ verba in Arabico non habentur. De cypresso tamen citius crediderim, cedri nomen ei attributum à quibusdam fuisse, quandoquidem hæc omnia genera nonnulli Arabum sub unum genus reducant. Juniperum quidam *أجبال* *juniperi* dixerunt. Ita est apud Neophytum. Serapio quoque juniperum dicit ex generibus cupressi masculi. Idem herbam sabina, quæ cupressus est pumila, inter genera

juniperi refert. *Abel* vocat. Arabicè est *أبهل* *abhel*. Interpres Rasii *abhel* dixit esse granum juniperi. Ita planè interpretatur Avifena in voce *ab-*

bel, *ثمرة العرعر* *thamara alharar*, fructum juniperi. Male apud interpretem legitur: *est fructus alhar*. Cæterum *harar* est juniperus, quem idem Avifena alio capite de junipero, cupressum masculam exponit. Ita quidem interpres. Sed in Arabica editione habetur: *العرو الجبلي*, *alseru alge-*

bali, id est, cupressus montana. *أجبال* *juniperi* designat Græcorum. Nec puto aliter repperisse in Arabicis Serapionis interpretem, qui similiter juniperum ex generibus cupressi masculi facit. Debit dicere cupressi sagrestis. Idem *brachos* malè legit pro *brathos*, id est, *βέχθος*, quo nomine dicebatur

Græcis herba sabina. *برطوس*. Avifena eo ipso capite, quo *abhel* fructum juniperi exponit, dif-

ferentias herbæ sabinae verbis Dioscoridis explicat, id est, *βέχθος*. Hæc *βέχθος* Græcis veteribus dicta, quod vice thuris incenderetur antiquitus in sacris. *Θύον* etiam dixerunt à similitudine arborem Libycam similem cupresso, quæ Romanis citrus. *Cedrum Atlanticam* hodie appellant. Hæc cupressi & juniperi affinitas, adeo ut alterum genus per alterum definiatur. Eadem est & cedri. Ut juniperum Græci quidam & Arabes cupressum esse agrestem volunt, ita alii cedrum agrestem interpretati sunt. Nicolaus Myrepsus multis locis juniperum de cedro agresti interpretatur. In Antidoro *ἀλγὴ κα-*

μαρῶν vocata: *Τζένιπερα* ἢ τοι κέδρος *αἰγυῖα καρπῶ*, & alibi passim. Hodie quoque Hispani eodem nomine juniperum & minorem cedrum appellant, *enebro*. Non hæc recens, sed vetus permutatio nominum inter cedrum & juniperum. Ætate Theophrasti Græci non distinguebant juniperi & cedri nomina, sed alterum alterius appellatione invicem impertiebant, & qui erat juniperus, cedrum eum vocitabant. Id clarè colligitur ex lib. 111. Hist. cap. 111. ibi dicit quosdam tradere duplicem esse cedrum, Lyciam & Phœniciam. Alios contra contendere unius esse generis, similem junipero. Idæ montis incolæ ita ferebant. Et sanè cum unum tantum genus apud eos cedri nesceretur, non plures species statuere potuerunt. Differentiam cedri illius & juniperi in folio maxime consistere dicit Theophrastus. Nam cedri folium durum, acutum, & spinosum esse; juniperi mollius. Excelsiorem quoque juniperum nasci. His ita explicatis, adjicit protinus: *ὁ μὴν ἄλλω ἐνίοτε ἔστιν ὁνόμασιν, αἰτῶ ἀμφω καλεῖσθαι κέδρος, πλὴν ὡς ἐξ ὁνόμασιν κέδρον ὀξυκέδρον*. Tam juniperum quam cedrum vocabant illi κέδρος. Distinctionis tamen gratiâ nonnulli cedrum nominabant *ὀξυκέδρον*. Inde & fructum cedri Nicander

κέδροιο ἀρκυρίδα vocat: *Μηδέ σέ γε χραισμήν ποτὶς λάθοι ἢ κέδροιο ἀρκυρίδα*. Non alia cedrus in Græcia & Asia majore nota præter hanc minusculem junipero similem, quam & *ὀξυκέδρον* appellarunt, *Λυκία κέδρον*. Ex hac non colligebatur cedria, sed ex altera majore in Syria nascente & conifera, cujus fructus cyparissinis conis non dissimilis; ut proinde non mirum sit, si eodem nomine cedrum hanc & cupressum quidam indigetarunt. At ex minoris cedri sive oxycedri baccis, quæ juniperi similes sunt, oleum conficitur, quod vulgò dicitur, *oleum de cada*. Narbonenses quippe hanc speciem cedri *cadam* vulgò nuncupant. Quæ satis vetus appellatio, ut confirmat Glossarium Latino-Arabicum, in quo oleum oxycedri, *oleum de cada* exponitur. In eodem Glossario legimus: *cada*, *arvina*. Item: *cadalis institura*, *negotiatio pinguedinis*, *unguinaria*, *axungiaria*. Ita distinguendum ac legendum. *Cadalem instituram* vocat negotiationem oleariam vel axungiariam. In eodem *cadula* legitur cum interpretamento Arabicæ vocis, qua adeps vel pulpa adiposa significatur: *Cadula*, *سمن* *sebum*. Nam *sebum* est adeps ex Latino

sebum vel *sebum* depravatum, vel ex Græco *ὀξύγρον*, ut *sebram* ex *ὀξύγρον*. *Bidaa* autem est pulpa vel caro sine ossibus, ut idem Lexicon alibi interpretatur: *pulpa*, *سمن* *sebum*. Ita scribendum pro *pulma*. Græci recentiores *καδάλιον* dixerunt, qui Latinis *cadalis*; ut *καδάλιον*, qui *cadalis* dixerunt, cum *Harmellus*. Quod ego puer admodum vidi, cum *Harmellus* Tit. 14. ἡ τὰν Ἀμμυδαίων καὶ καδάλιον πύλην ἔχει τὴν πόλιν ἔχει τὴν πόλιν, αἰτῶ ἢ ἢ ἐξ ἐλαίου αἰμαῖς βλάστην ἐπὶ τῇ πόλει. Nec enim vox *καδάλιον* ibi potest hære. Cada *lecythus* vel ampulla olearia. Unde *cadalis* & *καδάλιον*. Quod de quocunque oleario factore aut institore accipi potest. Inde καὶ ἐξ ὀξυκέδρου utilitatis præstantiam, & in scabie sananda efficaciam oleum oxycedri id nomen meruit, quo in balneis præcipuè utebantur. Profectò vix aliò possis referre & *biselaon* Plinii de illo genere olei, quod ex baccis cedri confici solitum dicit. Longè quippe diversum à *pisselæo*, quod est oleum ex pice, dum coactum

sebum vel *sebum* depravatum, vel ex Græco *ὀξύγρον*, ut *sebram* ex *ὀξύγρον*. *Bidaa* autem est pulpa vel caro sine ossibus, ut idem Lexicon alibi interpretatur: *pulpa*, *سمن* *sebum*. Ita scribendum pro *pulma*. Græci recentiores *καδάλιον* dixerunt, qui Latinis *cadalis*; ut *καδάλιον*, qui *cadalis* dixerunt, cum *Harmellus*. Quod ego puer admodum vidi, cum *Harmellus* Tit. 14. ἡ τὰν Ἀμμυδαίων καὶ καδάλιον πύλην ἔχει τὴν πόλιν ἔχει τὴν πόλιν, αἰτῶ ἢ ἢ ἐξ ἐλαίου αἰμαῖς βλάστην ἐπὶ τῇ πόλει. Nec enim vox *καδάλιον* ibi potest hære. Cada *lecythus* vel ampulla olearia. Unde *cadalis* & *καδάλιον*. Quod de quocunque oleario factore aut institore accipi potest. Inde καὶ ἐξ ὀξυκέδρου utilitatis præstantiam, & in scabie sananda efficaciam oleum oxycedri id nomen meruit, quo in balneis præcipuè utebantur. Profectò vix aliò possis referre & *biselaon* Plinii de illo genere olei, quod ex baccis cedri confici solitum dicit. Longè quippe diversum à *pisselæo*, quod est oleum ex pice, dum coactum

sebum vel *sebum* depravatum, vel ex Græco *ὀξύγρον*, ut *sebram* ex *ὀξύγρον*. *Bidaa* autem est pulpa vel caro sine ossibus, ut idem Lexicon alibi interpretatur: *pulpa*, *سمن* *sebum*. Ita scribendum pro *pulma*. Græci recentiores *καδάλιον* dixerunt, qui Latinis *cadalis*; ut *καδάλιον*, qui *cadalis* dixerunt, cum *Harmellus*. Quod ego puer admodum vidi, cum *Harmellus* Tit. 14. ἡ τὰν Ἀμμυδαίων καὶ καδάλιον πύλην ἔχει τὴν πόλιν ἔχει τὴν πόλιν, αἰτῶ ἢ ἢ ἐξ ἐλαίου αἰμαῖς βλάστην ἐπὶ τῇ πόλει. Nec enim vox *καδάλιον* ibi potest hære. Cada *lecythus* vel ampulla olearia. Unde *cadalis* & *καδάλιον*. Quod de quocunque oleario factore aut institore accipi potest. Inde καὶ ἐξ ὀξυκέδρου utilitatis præstantiam, & in scabie sananda efficaciam oleum oxycedri id nomen meruit, quo in balneis præcipuè utebantur. Profectò vix aliò possis referre & *biselaon* Plinii de illo genere olei, quod ex baccis cedri confici solitum dicit. Longè quippe diversum à *pisselæo*, quod est oleum ex pice, dum coactum

sebum vel *sebum* depravatum, vel ex Græco *ὀξύγρον*, ut *sebram* ex *ὀξύγρον*. *Bidaa* autem est pulpa vel caro sine ossibus, ut idem Lexicon alibi interpretatur: *pulpa*, *سمن* *sebum*. Ita scribendum pro *pulma*. Græci recentiores *καδάλιον* dixerunt, qui Latinis *cadalis*; ut *καδάλιον*, qui *cadalis* dixerunt, cum *Harmellus*. Quod ego puer admodum vidi, cum *Harmellus* Tit. 14. ἡ τὰν Ἀμμυδαίων καὶ καδάλιον πύλην ἔχει τὴν πόλιν ἔχει τὴν πόλιν, αἰτῶ ἢ ἢ ἐξ ἐλαίου αἰμαῖς βλάστην ἐπὶ τῇ πόλει. Nec enim vox *καδάλιον* ibi potest hære. Cada *lecythus* vel ampulla olearia. Unde *cadalis* & *καδάλιον*. Quod de quocunque oleario factore aut institore accipi potest. Inde καὶ ἐξ ὀξυκέδρου utilitatis præstantiam, & in scabie sananda efficaciam oleum oxycedri id nomen meruit, quo in balneis præcipuè utebantur. Profectò vix aliò possis referre & *biselaon* Plinii de illo genere olei, quod ex baccis cedri confici solitum dicit. Longè quippe diversum à *pisselæo*, quod est oleum ex pice, dum coactum

coactum. At oleum ex baccis cedri expressum non magis *πασέλαιον* appellari jure possit quam terebinthinum, juniperinum, & alia ejusmodi genera, quæ nihil habent ex pice. *Κάδης* pro vase oleario ab antiqua *κάδης* significatione non multum recessit. Pollux notat veteribus Græcis *κάδδον* idem propriè fuisse, quod *ἀμφορέα*. Tam vini quam olei *ἀμφορέας* passim legasin Græcorum scriptis. Simonides:

Ἐξήκεν' ἀμφορέας ἐλαίης.

Africanus scribit apud vulgum *κάδδης* vocari τὰ ἡμισυφόρα: ἀμφορέας ἡμισυφόρα ἔχει δύο, ἃ καλεῖται *κάδδης* ὀνόματι *κρινῶ*, ἢ *ῥωμῶν* ἢ *ῥένας* καλεῖται. Ita Epicharmus ex vetustioribus *κάδδον* ab amphora distinxit:

οὐ' ἐν *κάδδῳ* δηλοῖμην, εἴ' ἐν ἀμφορέῃ.

Nam cadus semiamphora. Posterior ætas *κάδδην* dixit & pro *lecytho* sumpsit, ut & *βήσσον* & *βίσσον*. Unde *βισσέλαιον*, & oleum de cada idem. De ammydariis, *πῶλ ἀμυδαριῶν*, quos cum *cadaliis* junxit Har-
menopulus, nos alibi. Quod volumus heic efficere, factum est: aliud esse *kitrān* Arabum, quæ cedria est sive cedri resina; aliud, quod hoc nomine hodie appellamus. Impropiè etiam loquuntur, qui picem cedri vocant *τὴν κεδρίαν*, cum sit resina. Rarò admodum fiebat ex cedro pix, ut Theophrastus disertè testatur.

A Plinius vero non alia pice usos orientales & præcipuè Syrios scribit, quos ait Theophrastus picem ex terebintho facere solitos, non ex cedro. Nam terebinthos ad picem uri dicit. Ineptius est, quod *ἡ δὲ picem resinam* appellant picem liquidiorē. Arabes picem vocant *زفت* *zestib* ex Hebræo *זפת*. Dicunt etiam

بار *ber* pro pice iidem Arabes. Fossilem & metalli-
cam sic etiam appellant. Nam *zest* Avisenæ, quæ ex variis arboribus elicitur & coquitur. Resinam iidem

B nominant *علك* *halk*. Impropiè *gluten* reddunt Avisenæ interpretes. Nam etiam si hæc vox *gluten* etiam ac viscum denotet, ibi tamen pro resina accipiendum ac dicendum, qui humor est pinguis ac lentus ex arboribus defluens. Trium generum resinæ eo capite meminit, resinæ *alembat*, id est, abietinæ; resinæ *alferu*, id est, cupressinæ; & ejus, quam absolute vocat *reinegi*, de qua supra. Hæc *ἐχίνη* Græcorum, quod de communiori genere intelligendum venit, quæ est *πινίνη*. Meminit alibi *halk albom*, id est, resinæ terebinthinæ, de qua in sequenti Exercitatione.

C A P U T C I V.

De terebinthina.

Terebinthinam hodie resinam ab omnibus vocari falso nomine, apud omnes in confesso est. Utpote quæ ex larice, non ex terebintho, cui id nominis in Europa datur. Arabibus vera terebinthina dicitur *علك البطم*, *halc abotm*: vel *سمغ البطم* *samag albotm*. Avisenæ capite de grano viridi, qui fructus est terebinthi, hanc resinam terebinthinam vocat, cæteris præstare dicit, & post eam primas tenere mastichen, quæ est lentisci resina. Vocat

المستكي *almastichi*. Post mastichen tertio loco ponit bonitatis *سمغ البطم*, *samaga alembuta*. Quæ ex istis Dioscoridis expressa sunt: *περάγει ἢ πασῶν τῶν ἐχίνων ἢ τερμινθῶν καὶ μετὰ ταύτην ἢ ῥινίνῃ, εἴτε ἢ πινίνῃ καὶ ἢ ἐλαίνῃ*. Ergo *samag alembat* debet omnino esse resina pinea aut abietina. Ut mirer, doctissimos interpretes tradere gummi *albotm* & gummi *alimbata* idem esse. Idem Alpagus alio loco scribit, *alchalambat* secundum Ebenbitar esse gummi fisticorum. Pistacia hæc sunt. At secundum alios Arabes accipi pro gummi *albotm*. Neutrum potest verum videri. Constat quippe ex Avisenæ loco, quem superius produximus, *alembat* esse pinum aut abietem. Inde

علك الانباط, *halc alcmbath*, resina pini vel abietis. Mastichen exponit Vir doctus in suo Lexico. Sed mastiche propriè lentiscina resina, sive simplex est *انباط*, *embat*. Quod videri posset ductum ab *abietis* nomine. Fatendum tamen est, aliter scribi eo loco Avisenæ hanc vocem, ubi pinum aut abietem significat. Scribitur enim ibi *النبوت*, & legendum puto

النبوت *aljembuta*. Ita enim vocat alibi capite de pice, arborem *aljembut*, quam inter eas enumerat, ex quibus pix conficitur, *شجرة البنبوت*: ubi *jembut* non est arboris nomen, sed seminis vel grani. Nam arbor *jembut* est arbor, quæ fert fructum nominatum *jembut*; atque ita semper in his loquutionibus accipiendum *شجرة البنبوت*

segjar haba chadara, arbor granorum viridium, de terebintho. Eodem loco meminit arboris dictæ,

شجرة قضيم قريس *segjar cadem caris*. Hoc cadem caris granum esse pini minusculum notant interpretes. Avisenæ arborem; cujus hoc granum est, *tenub* vocat *تنوب*. Et est silvestris pinus. *Jembut* igitur erit granum majoris pinus. Et *samag jembut*, ἢ *σποδιλίνη ἐχίνη*. Alpagus in indice scribit, *aljembut* nomen esse commune ad arborem, ex qua fit pix, & ad plantam, quæ producit carnub *senchi*, id est, siliquam spinosam. Verum, ut dixi, *jembut* non est arbor, sed semen arboris. De *jembut* extat caput speciale apud Avisenam, ubi ex plurimorum sententia exponit esse *alcarnub* *Alnabathi*

الخرنوب النبطي, id est, siliquam Nabathæam. De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut* exponitur ericæ fructus vel viticis semen. At Glossator Arabs medicinalis silvæ in antiquo Dioscoride *κένυζαν* interpretatur *البنبوت*. Apud eundem Avisenam *jembut* etiam accipitur pro nuce pinea, quem *σπόδιλον* Græci vocant. Inde & quæ *πινίνη ἐχίνη* Dioscoridi vocatur, ipse appellat *samag aljembut*. Aliud ergo *ambat* vel *embat*. Ebenbitar pistacia hoc nomine intellexit, alii terebinthum. Non tanta tanè dissimilitudo inter utrumque, ut hanc appellationis communionem indignari debeant. Placet plerisque doctis, quibus & nos accedimus, terebinthum Indicam Theophrasti esse pistaciorum arborem. Fructum ejus amygdalis similem facit, sed minorem. Nicander quoque ad Indos relegat eam arborem, & fructum tradit amygdalis similem:

Ε De qua nos supra. In Lexico vulgari *jembut*

more suo mutantes in Græcum in φῖ, quia litteræ illæ carent, dixerunt, *فستاق* *fistac*. Certe Judæo-

rum magistri vocem illam Arabicam ita scribunt *فستاق*, *fastac*. Pronuntiant tamen ipsi *fistuc* & *fustuc*. Unde in Glossariis Iatricis Græco-Arabicis: *φαστῆκ*, *φαστῆκια*. Latini Barbari *fisticos* dicunt, ut in Antidotario veteri & apud Constantinum passim legitur. Alia igitur terebinthus, alia pistaciorum arbor. Nec putandum, Quintilios absolutè terebinthum posuisse pro pistaciis. Theophrastus terebinthum saltem Indicam vocat, quam volunt esse pistaciorum arborem, non absolute terebinthum. Sed nec pronuntiat quidem arborem illam Indicam esse terebinthum, sed videri quibusdam. Alios vero tradere similem esse terebintho: *φαστῆκ* ἵνα καὶ τερμινθον, οἱ δὲ ὅμοιον τῇ τερμινθῳ. Et sanè pistaciorum arbor similis terebintho, non terebinthus: si terebinthus vocata nonnullis, cognomine adjecto eam distinxerunt, ut sui generis esse intelligeretur. Terebinthum Persæ vocant *terbaik*. Quod non abludit à Græcorum τερμινθον. Arabes nominant *botm*. Sic *karin* pro *karm*, quæ vitis

est. Arabice: *كرم*. *بطم* pro quo *botin* & *albo-*
rin in Avifena Latino, & ubique apud Alpagum scribitur. Alii pronuntiant *bont*, ut est apud Rauwolfium in Hodeporico. Ab Hebraïca origine venire hoc nomen dubium non est. Nam *בטנ* *batnim* sunt terebinthi, Geneseos *XLIII. II.* ut rectè habet vulgaris versio, quæ terebinthos dixit pro fructu terebinthi. Alii pineas nuces vertunt, alii pistacia, alii avellanas. Nihil video, cur non melior existimari possit Hieronymi sententia, quam & Arabica vox inde derivata adstruit idem significans, & natura ipsius rei, etymique ratio. Junguntur ibidem *batnim* cum amygdalis. Certum est, terebinthi grana æque olim ad esum usitata fuisse orientalibus, hodieque esse, ut pineos nucleos & amygdala aut pistacia. Dioscorides de terebintho: *καρπὸς δὲ ἐστὶν ἐδάδιμος*. Præterea etymo vocis hæc significatio confirmatur. Sic enim appellantur Hebraïcè

à *בטן*, id est, ventre. Arabicè quoque *بطن* *beten* est venter vel uterus. Terebinthi grana eà planè formâ sunt, in rotundo quadamtenus concava, ad ventriculi effigiem. Hinc *batnim* grana terebinthina, quasi ventriculos dicas vel utriculos. Folliculos etiam habet terebinthi arbor, ramis & foliis adhærentes, ex quibus exeunt alata animalia. Hi folliculi diligenter colligi dicuntur ab indigenis ad tingenda sericea stamina variis coloribus. Plinius de terebintho: *fert folliculos mittentes quadam animalia cum culices*. Habet à Theophrasto, qui *καρυκάδην* vocat in descriptione terebinthi lib. *III. cap. xv.* *φαστῆκ* ἢ *καρυκάδην* ἵνα καὶ καὶ *καρπὸς* ἢ *πτελέα*, ἐν οἷς *θελιδία* ἐργίνεται *κωνοποειδῆ*. Ita legendum pro vulgato *καρυκάδην*. Nec placet Gazæ correctio *καρυκάδην*, qui vertit: *fert & ad nucis similitudinem quadam concava*. Atqui non nucis habent similitudinem illa concava, sed exeunt tandem in corniculorum imaginem. Unde & *cornicabram* hanc arborem vulgo vocitant Hispani. Fortasse & à concavitate illa ventricosa folliculorum nomen arbori inditum penes Hebræos & Arabes. De grano tamen magis placet, quandoquidem traditur esse forma, ut ventrem exiguum repræsentat, præcipue quod minusculum habetur. Duo quippe genera faciunt Arabes terebinthi, ac dividunt in majus & minus. Quam differentiam fructus potissimum facit, minor & major. Theophrastus quoque eandem in fructu agnoscit differentiam. In marem primum & foeminam dividit hanc arborem. Marem esse, qui nihil ferat. Foeminam rursus in duo alia genera partitur; alteram fructum ferre dicit statim rubentem lentis magnitudine καὶ ἀπὸ πικρῶν, qui ad maturitatem non potest perducī. Male vertunt: *qui concoqui nequit*. Immo ἀπὸ πικρῶν, qui non quit *πεπαινεσθῆναι*, maturescere. Sic coqui ficus & uvæ dicuntur, quæ maturescunt: & *κοττα* *ficus*, pro maturis. Hic igitur fructus minor terebinthi. Altera majorem producit, ad fabæ instar; qui primo viridis, deinde ruber, po-

A stremo μέλας. *Nigrum* reddunt, & hoc malè. Verba Theophrasti: *ἡ δὲ χλωρὸν ἐνέγκασσι πὺν καρπὸν, μετὰ τῷ τῷ ἐρυθροῖν, καὶ ἅμα τῇ ἀμπέλῳ πεπαινεσθαι ἔχουσιν ποιεῖ μέλας*. Pessimè omnium hæc Plinius transtulit: *alteri fructus ruber lentis magnitudine, alteri pallidus cum vite maturescit, non grandior fabâ*. Pro tribus illis coloribus, quos in processu maturitatis mutat granum majus terebinthi, unum tantum posuit, eumque nihil prorsus convenientem: *alteri pallidus*. Nempe χλωρὸν pro pallido accepit, qui est viridis. Pallidum de omni colore dicitur, qui decolor est. De luteo tamen & morbofo sæpe sic usurpatur. At fructus terebinthi primo viridis. *Χλωρὸν* dixit Theophrastus, non *χλωρὸν*. Et si certum sit ab eadem origine utrumque venire, & *χλωρὸν* ex *χλωρὸν* contractum esse; usus tamen hæc discrevit. *χλωρὸν* proprie dicunt, cui color *χλόης*, herbaceus nempe ac viridis: *χλωρὸν* frequentius pro luteo & pallido sumunt. Unde avis *χλωρίων*, quæ non est viridis, sed lutea. Granum terebinthi viride est atque herbacei coloris. Hinc Ara-

B C bes vocant *حب الخضرا*, grana viridia. Sic apud Avifenam terebinthina grana nominantur; qui & terebinthum vocat *segiar haba alchadara*, arborem granorum viridium, à verbo *خضر*, quod est virefcere. Signum me-

diæ maturitatis in hoc fructu rubor est. Ubi plenam adeptus est, μέλας evadit: pro nigro perperam accipiunt omnes interpretes, & falsum in hoc fructu, quem cæruleum esse tradunt, qui viderunt. Hoc μέλαν Græci vocant. Unde *κυάνεον*, μέλαν Grammatici passim interpretantur. Et μέλαν *Ἰνδικόν* non est atramentum Indicum, ut malè Plinius interpretatus est, sed Indici hic proprie color, quem cæruleum esse constat. Sic *ἰὸν μέλαν*, μέλας *υἰάνθος*: qui flores non sunt nigri, sed purpurei aut cærulei. Unde cærulei hyacinthi Latinis poetis, qui & *nigrum* plerumque eo sensu usurpant, ut *nigras violas* Virgilius & *nigra vaccinia*. Scribit Bellonius in observationibus lib. *II. cap. xcvi.* terebinthi fructum colore esse medio inter viridem & cæruleum. Alibi Neoterici similiter tradunt, ubi maturuit ex cæruleo virefcere. Inde granum viride

E Arabes appellant *حب الخضرا*, *hab alchadar*. Idem sane color est & terebinthinæ resinæ, quam Dioscorides dicit *υἰαλίσειν τὸν χρώματι καὶ κυανίσειν*. Color vitreus est viridis, qui cum cæruleo junctus efficit colorem grani viridis, id est, terebinthini fructus. Verba illa Dioscoridis de resina terebinthi transtulit Avifena ad arborem ipsam vel arboris fructum, in capitulo de grano viridi. Totum illum locum quia interpretis omisit, hic soloci filo expressum Latine referam. Titulus capitis est, *Grana viridia*. Deinde ita incipit: *Hæc arbor nota invenitur in regionibus multis frigidis, & insuper etiam existit in insulis quæ nominantur Cyclades, & qua adfertur ex his insulis est optima, & color ejus similis colori vitri, cum vicinitate coloris celestis, odorata suavi odore. Eminent in ea odor granorum viridium, & optima resinarum est resina arboris granorum viridium, & post eam mastiche, & post mastichen resina pini, & quod magnum ex eo genere est in Aldaru, & arbor vocatur Albotm. Hæc omnia omitta interpreti exceptis his pauculis, quæ sic male reddidit: & gummi ejus est melior gummi post mastichen. Immo contrarium dicit Avifena, ut supra docuimus. Ad arborem autem sive fructum arboris perperam retulit, quæ de resina dicta sunt ab auctore, unde hæc accepit. Dioscorides: *ἡ δὲ ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ κομίζεται μὲν ἐξ Ἀρβύρας τῆς ἐν Πέτρῳ γεννᾶται ἢ καὶ ἐν Ἰσθαίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Λιβύῃ καὶ ἐν τῇ Κυκλάδι νήσῳ ἢ δὲ καὶ ὁξυφύει δρυγέστερα δὲ, λευκὴ καὶ υἰαλίσειν τὸν χρώματι καὶ κυανίσειν, δάδιος, τερμινθὸν πνέουσα*. Non resinam ex illis locis adferri dixit Avifena, sed quod in lemmate capitis produxit, grana nempe viridia sive fructum terebinthi. Sic enim omnino intelligendum. Cætera quidem eo loco memorata Dioscoridi, per compendium regionum frigidarum nomine comprehendit, cum tamen in his nec Arabia Petræa frigida sit nec Libya. Solas insulas Cycladas nomina-*

nominavit, ex quibus optima terebinthina adferebatur.

In Arabico est *فولاديس* *Fusladis*, corruptè pro

فولاديس *Cucladis*. Idem eo loco Græca illa *πε-*

ρεβινθε πνεύμα de fructu intellexit, & *haba chadara*

reddidit, id est, grana viridia. Sic terebinthi Hiero-

nymo sunt terebinthina grana. Præcedentia autem

omnia de fructu accepisse testatur id, quod sine pe-

riodi posuit: *Et quod magnum vel majus ex eo est, in*

Aldaru, scilicet nascitur. Quod omnino ad granum

viride sive fructum terebinthi debet referri. Nec

enim alio potest. Et rectè vetus interpres: *Et qui*

ex eo est magnus, dicitur aldaru, & ad fructum re-

fert. Sensus autem Avisenæ est, *aldaru* vocari id

genus terebinthi, in quo nascitur granum majuscu-

lum. Legitur eo loco in Arabicis *الذرو*. Sed

omnino corrigendum, *الذرو*. Atqui *aldaru* est

lentiscus. Prorsus tamen extra sententiam Avise-

næ terebinthus Serapioni duorum est generum do-

mesticus ac silvestris. Silvestrem dicit esse lentis-

cum. Ita vertit interpres. In Arabico est *ذرو*

daru. Notat Alpagus ex Ebenbitar *aldaru* arbu-

stum esse, cui fructus & folia similia sunt foliis

ac granis terebinthi. Hoc alterum genus terebin-

thi Avisenæ ac Serapioni. Hic verò etiam refert

ex sententia Abuanifa, lentiscum esse arborem in

montibus nascentem, glandiferarum instar gran-

dem. Quis non videt, id genus terebinthi esse,

quod silvestre dicitur Serapioni? Theophrastus tra-

dit cæteris quidem in locis terebinthum fruticare,

in Syria verò in maximam arborem evadere: *ἐστὶ δὲ*

δένδρον ὡς ἡ τὴν Ἰδίην καὶ Μακεδονίαν βεβαχὺ,

θαμνῶδες, ἐρεχμυδὸν ὡς δὲ Δάμασκον τῆς Συρίας μέγα,

καὶ πολὺ καὶ καλὸν ὅρῳ γὰρ τὴν φασὶν εἶναι παμμέγιστον

πρεβέσθων, ἄλλο δὲ ἔδεν πεφυκέναι. Hæc terebinthus

magna procera, pulcra, montana, eadem omnino

cum lentisco Serapionis, quæ *daru* ab eo vocatur

& species terebinthi statuitur agrestis. Et dixit, in-

quit, *mihi Arabs, quod arbor lentisci est sicut arbor*

glandium magnarum, nisi quia est pulchrior. Addit

ibidem idem Abuanifa, folia ejus rubescere. Hoc

de terebintho verum, cujus folia, cum extremis

ramis pullulare incipiunt, prorsus rubentia appa-

rent. De fructu etiam adjicit, rubrum esse, ubi

maturuit. De altero terebinthi genere id memo-

rat Theophrastus: *ἡ δὲ ἐρυθρὸν ὄντος φέρει τὸν καρπὸν.*

At lentisci germanæ fructus, qualis in Chio & in

Italia reperitur, maturitatis tempore niger esse tra-

ditur. Et notandum, quod ait Avisenæ majorem

terebinthi fructum in *aldaru* nasci. Lentiscus ista

Serapionis. Vulgaris autem lentiscus fructum qui-

dem cætera similem terebinthino fert, sed mino-

rem & rotundior. Rauwolfius in Itinerario præ-

ter vulgarem terebinthum, quæ fructicis magni-

tudinem non excedit, duo alia genera ab Arabibus

agnosci dicit: unum quod ait vocari *bont quibir*,

id est, terebinthi granum majus, *كبير بظم*,

quod pistaciis simile facit, brevius tamen & ro-

tundius. Hoc erit *aldara* Avisenæ. Aliud minus

A vocatum ab iisdem: *bont foucier*, *بونت فوجير*

bontm seguir. Piso æquale esse dicit. Fallitur autem,

cum putat esse Avisenæ *bel*, & *fael* aut *fel*, de

quibus infra. Lentiscum porro *olio*, cortice, in

ctu in medicina parem cum terebintho facultatem

habere tradit Dioscorides. In vetusto Glossario La-

tino-Arabico *سرو* absque puncto legitur, *saru*, &

exponitur lentiscus. Idem sanè nomen est *saru* &

saru vel *daru*. Inter *shad* & *dshad* unius tantum

apicis differentia est, & plerumque alterum pro

altero ponitur. *Daru* in vulgari Lexico est tere-

binthus. Ita sanè vocatur genus terebinthi Avise-

næ in capitulo de grano & viridi, & Serapioni.

Idem Avisenæ caput habet speciale de *daru*. Len-

tiscum reddit interpres. Resinam ejus, quæ Mec-

cam fertur, eodem nomine censerì traditur. Sed

in Arabico est: *سك* *Becca* pro *سك*, ut

legit interpres. Resina igitur lentisci etiam *djoaru*

Arabice dicitur, quod ex Hebraico descendit *צור*

Tzori vel *Tzeri*. Nam etiam per *seva* scribitur. Sic

probatissima resina appellatur. Talis terebinthina

vel lentiscina. Hanc in secundis consistere facit

Dioscorides, palmâ datâ terebinthinæ. Galenus

etiam lentiscinam præfert. Hieronymus resinam sim-

pliciter vertit. Quod de omnium optimâ intelli-

gendum, qualis est terebinthina vel lentiscina. Ve-

tus Glossarium *saru* lentiscum interpretatur. In aro-

matibus etiam locum habuit utraque harum. *Σαρῶα*

Græci recentiores dixerunt, cujus meminit Myre-

psus in compositionibus thymiamatum. *Σαρῶα* e-

tiam aliquando invenitur scriptum. *Σαρῶα* Hefy-

chio est *πυλιν*. Aliud est *sera* per *sin* *سرو*

cupressus. Gummi autem sive resina lentisci pro-

prio nomine Græcis vocatur *μασίχη*. Dioscorides:

ἐστὶν ἁγνὴ, ὡς ἐνίων δὲ μασίχη. De ea proprium

caput extat apud Avisenam sub titulo *مصطكي*

mastichi. Nam Arabes, ut supra nobis observa-

tum *ἦτα* Græcorum per *je* exprimunt, qui mos

est vulgaris pronuntiationis. Sic *Κύρνα* dicunt *cu-*

rina, *Γαλινός*, Galinus & similia. Videtur autem

eam mastichen diversam facere à gummi *aldaru*.

Sic *daru* vel *saru* Avisenæ non erit proprie lentis-

cus, sed genus terebinthi. Mastichen idem duorum

generum facit: *Rumi*, quæ alba est (ita Græcam

vocant ex insula Chio) & *Cupri*, id est, Ægyptiam

quæ ad nigredinem tendit. Barbaris Latinis dicitur

mastix pro *μασίχη*. Sic *Sandarax* iisdem ἡ *σανδαρά-*

χη sive *Sandarac* Arabum, & *vernix* ἡ *βερνίκη*. Ita

Græcis Barbaris *δέλφις* pro Latinorum Delphica

mensa, *αἱ δέλφικες*. & *ἄβαξ*, qui iisdem *abacus*. Ii-

dem Arabes *Chie* vel *Kie* usurpant promastiche ex

insula Chio. ἡ *Χίη*. Index Avisenæ: *Chie*, id est,

mastici. Item: *Kie*, *mastix*. Iisdem è converso

mastichi pro gentili Chio sumitur. Ut *lutum terre*

mastici apud interpretem Avisenæ pro terra Chîa,

quæ *Χίη* γῆ Græcis. Sed in Arabico legitur:

طين بيل نلر المصطكي *thin beled almastichi*,

id est, lutum regionis mastiches. Quod proprie

est lutum ex ea regione, unde affertur mastiche.

C A P U T C V.

De cinnabari.

Gummi etiam est arboris peregrinæ *cinnabari*.

Quod hodie vocatur hoc nomine, facticius

color est ex sulphure usto, & argento vivo.

Cinabrium vulgo nuncupant. Aliud erat, ut dixi,

veterum *cinnabari*, quod & ipsum nomen etiam circa

res varias fluctuavit. Quidam minium ita vocarunt.

Unde & passim in Glossis veterum, minium *κιν-*

νάβαρ exponi videmus. Theophrasti *κιννάβαρ* sil

est Atticum. Aliud etiam proprie *κιννάβαρ*. Dio-

scorides cinnabari ex Africa afferri dicit, eosque re-

prehendit, qui minium esse putarent. Pictoribus

maximo usui fuit, & magno pretio emptum. Re-

fert

Y 3

fert idem Dioscorides, existimasse quosdam sanguinem draconis esse : ἐστὶ δὲ βαθυχρῆν, ὅθεν ἐνόμισαν πνεύσαι τοῦ εἶναι αἷμα δεικνύοντες. Hoc Plinius credidit, qui in Oper addit, sanie draconis elisi in pugna elephantum pondere, permixto elephantum ipsius sanguine, cinnabarin conficere. Non meminit Dioscorides, unde & quomodo caperetur cinnabari, & quid proprie esset; contentus arguisse falsi, qui non vere sentirent, ipse veritatem super eo non aperuit. Atqui auctor æqualis Dioscoridi & Plinio, jam tum noverat gummi esse arboris. Ita enim in Periplo Maris Erythraei scribit de insula Dioscuriade: γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι τὸ λεγόμενον Ἰνδικόν, ὅθεν τῶν δένδρων αἷς δακρυόσιν. Fuit Indicum cinnabari, fuit & Libycum. Unius generis utrumque, ex lacrima arboris colligi solitum. In Sotoræ insulæ Indicæ montibus eam arborem plurimam nasci memorant. Item in Africa; præcipuè in Insula Portus sancti, quæ prima est ab Hispania Indiam petentibus. Sanguinem draconis esse multi veterum crediderunt. Mansit & nomen ex falsa opinione. Nam hodieque etiam scientibus non esse sanguinem, sed arboris lacrimam, ita vocatur. Arbor ceraso similem fructum fert, nisi quod cæruleum. Plinius Indici cinnabaris meminit lib. xxix. quo loco medicorum imperitiam exagitat, qui nominis inscitia pro cinnabari Indica minium in medicamenta adderent, quod est venenum, cum cinnabaris non sit. Sic tria habemus eodem nomine dicta, olim minium & sanguinem draconis, nunc aliud genus coloris rubei ex sulphure & argento vivo temperati. Aliud etiam porro quam cinnabari, Græci recentiores sanguinis draconis appellatione donaverunt. Ita quippe vocarunt succum draconii, qui croceus est. Sic enim in eorum Lexicis Iatricis invenio: ὀφιορόζανον, ἡ δεικνύουσα, ὁ καὶ δεικνύων, ἐξ ὧ καὶ τῶν βοτάνων αὐτῆς κερπὶς, αἷμα δεικνύοντιον. Neophytus in describenda dracontea majore: καρπὸν δὲ πικρὸν ἐπ' ἄκρῃ δὲ καυλῷ, βοτάνοειδῇ, σπρόδιον τῷ ἡρώματι τὸ πικρὸν, ἐν δὲ τῷ πεπληγμένῳ κροκίζοντι καὶ φοινικῇ, ὃν χυλίζοντες καὶ ἐν ἡλίῳ συσπρέφοντες, ὡσπινεὶ αἷμα γίνεται πεπηγὸς, ὃ καὶ δεικνύοντιον αἷμα λέγουσιν, ὡφελὲν δυσεντερικαῖς πινόμενον μετὰ Λημνίας σφραγίδος καὶ Ἀρμενίας βάλαν. Hæc verba de modo colligendi succi & in sole versandi & de nomine sanguinis draconis, desiderantur in vulgariis Dioscoridis codicibus. Quin immo & totum illud caput περὶ δεικνύουσα μεγάλης, quod apud Dioscoridem legitur, Dioscoridis non esse, sed Neophyti, præter alia nomen etiam δεικνύουσα Viros doctos advertere debuit, quod admodum recens est. Sic enim posteriores Græculi vocarunt, quod veteribus dictum est δεικνύοντιον adjectivè, cum subintelligeretur ἄρον. At recentiores δεικνύουσαν dicendo, subaudiunt βοτάνην. Apulejus in Herbario, draconteam sanguine draconis enatam ferri dicit. Certè succus ex semine expressus δεικνύοντιον αἷμα dicitur Græcis posterioribus, cujus apud veteres nullum vestigium. Theophrastus seminis draconii nullum usum esse scribit: σπέρματι δὲ ἔχωνται. Apud Plinium tamen narrantem medicinas ari mentio fit seminis ejus intriti, quod cum oleo aut rosaceo infunderetur aurium dolori. Quod Dioscorides ita expressit: δύνανται δὲ ἐχθρὸς ὁ καρπὸς ἐγχυλίσθαι καὶ ἐγχυμαποθεῖς μετ' ἐλαίου εἰς τὸ ὅς ὠταλγίαν πύειν. Sed succum ex semine ejus parari & ad solem exponi ficcarique nusquam illi meminere. Nec ullum αἷμα δεικνύοντιον noverc præter Indicæ vel Libycæ arboris lacrimam, quam sanie draconis esse multi veterum sunt opinati. Plinius Indiam conferre picturæ alicubi dixit harundinum suarum limum, & draconum sanie, cinnabari hoc intelligens. Præter hæc genera, quæ sanguinis draconis nominibus nota sunt, alius etiam succus apud Arabas id nomen habet, qui ex Achillea herba sive quarta fideritide. Ita enim apud Avicennam cap. dcix. legitur: de sanguine draconis, id est, Achillea. Succum esse rubeum notitiæ pervulgatæ refert ibi Avicenna. Nullus succus rubens elicitur

A ex Achillea, cujus quidem meminerint veteres. Folia tamen ejus subrutilla & viscofo lentore mollia esse tradit Dioscorides. Sic enim apud eum vetus liber legit: φυλλὰ λεπτὰ, πρὸς μφερῇ καὶ ὑπόκειρα, γλίχρα. Intrita ea & imposita cruentis vulneribus, sanguinem sistere & glutinare idem dicit. Hic ergo succus est, quem ex foliis subrubris Achilleæ fideritidos expressum sanguinem draconis quoque nuncuparunt. Ad marginem Latinæ editionis pro Arabica dictione, quæ sanguinem draconis designet, adscriptum *albachun*. Quod corruptum est, atque non integrum. Scribendum enim, *dem alachuim*. B Apud Serapionis interpretem dicitur *dem alachoen*, pro *dem alachuim*, دم الاخوين. Citat Dioscoridem, qui plantam hanc nominari dicit *siderichis* & *Egilos*, quæ corrupta sunt nomina pro *sideritis* & *Achillios*, σιδηρίτις καὶ Ἀχίλλειος. Hæc enim sola ex fideritidum genere, quæ Achillea cognominatur, cujus succum vocarunt sanguinem draconis. Vetus tamen Herbarius Arabs apud Dioscoridem omnes fideritidos species ita vocat. Nam primam fideritin Dioscoridis, quæ Ἡρόκλεια cognomen habet, Arabice interpretatur, شجرة دم الاخوين, *segjara dem alachuim*, id est, arborem sanguinis draconis. Cætera quæ sequuntur genera, totidem species esse dicit arboris sanguinis draconis. Et hoc nomine eas exponit, نوع اخر شجر دم الاخوين, quod sonat: Species alia arboris sanguinem draconis ferentis. Atqui nulla fideritis sanguineum hunc succum expressa fundit præter Achilleam, quæ Arabibus etiam dicitur *أخيليس* Achillis vel Achilæus, D corruptum ex Ἀχίλλειος, pro quo *Egilos* perperam apud Serapionis interpretem. In nomine autem *dem alachuim*, hoc *alachuim* est serpens vel draco; & sine articulo *achuim* vel *echuin* اخوين, ex Græco ἔχων. In tabulis Arabicis astricis Ophiuchus vocatur الحوي. Quod *alanguæ* vulgo vocitant. Sed scribendum putarim *الاخوي* *alachuim*, quod serpentem significat. Nam ut derivat Scaliger, ut serpentarium inde efficiat, Arabicè non procedit. In mappa autem astrica Arabum nullus pictus est serpentarius, sed tantum serpens cum ciconia. *Alachuim* autem pro *alachuim* abjecto *nun* ultimo, ut sæpè. Ridiculum, quod *alanguæ* interpretantur *effæminatum*, ex vitioso nominis sono quasi languentem ac mollem. Aliud est porro δεικνύοντιον αἷμα apud auctores chemicos, quod inter eas res numeratur, quæ tingendo aptæ sunt. Ut apud Zosimum ad rubrum colorem lychnitis conficiendum nominantur, ἡ ἀλχουσι καὶ τὸ δεικνύοντιον αἷμα. Item paulo post: περὶ λυχνιτῶν πικρῶς καὶ αἷω κατέλεξεν. Ὅστιν δὲ τὴν ἀλχουσι καὶ τὸ δεικνύοντιον αἷμα καὶ αἷας ἐτέρων λίθων καταβάσας. Verum cinnabari intelligit. In indice Alpagi legimus: Duaden secundum aliquos expositores Arabes est sanguis draconis. Arabicè دوا دم ducadem significat medicinam sanguinis. Addit ibidem Alpagus: Duaden alderdar, fructus seu flos alderdar, quod est arbor cimicum. Duaden etiam Arabice potest exponi, habens auriculas, دوان. Fructus ille vel flos fortasse ita dictus ab aliqua aurium similitudine. Cujus & succum quidam vocaverunt sanguinem draconis. Avicennæ دردار derdar arbor est, Græcis αἰλέα, Latine ulmus. Avicenna initio capituli citat Dioscoridem, & derdar dicit esse arborem similem arbori chales,

chalef, الشجرة الخلف segiar alchalef, & ab indigenis Syriæ vocari *alderder*; ab incolis autem provinciae Harac, id est, Parthiæ nominari arborem cimicum, شجرة البوق segiar albuch. Hæc omnia omisit interpres, & alia nonnulla eo capite. Glossarium pervetustum Latino-Arabicum *dirdar* interpretatur *fraxinum*. Alpagus ad oram Avisenæ codicis eo capite annotavit esse arborem, quæ producit linguam avis. Lingua avis fructus est, quam producit arbor similis *dirdar*; non autem ipsa *dirdar*. Arabicè fructus ille dicitur *لسان العصفير* *lesen alasa-*

fir, id est, lingua avis, à similitudine. Arborem ipsam similem esse arbori *Dirdar*, nisi quod folia habet oblonga ad instar foliorum amygdalæ, tradit Serapio. Hæc forma longe abscedit ab effigie foliorum ulmi. Fructum autem, qui dicitur lingua avis, esse palmites, qui dividuntur in cheranub similes foliis olivarum. Ita ille interpres. Sed puto in Arabico esse *حرنوب* *charnub*, quod significat filiquas. Intra illas filiquas medullam esse dicit, referentem linguæ avis effigiem. Fraxini fortasse genus arbor illa linguæ avium. Nam fraxinus, Theophrasto teste, fructum fert in filiqua minutum, & nucalem ut amygdalarum, gustu subamarum: *ἔχει δὲ ἐν λοβῷ καρπὸν λεπτὸν, καρυχρὸν αἰετὶ ἀμυγδαλῶν, ὑπόπικρον τῇ γένει*. Inde est, quod auctor veteris Glossarii *Dirdar* interpretatus est fraxinum, quam alii ulmum esse volunt. Serapio vero linguæ avis arborem comparat arbori *Dirdar*. Nec prohibet, quod Avisena fraxinum videtur appellare *miran*, *شيران*. Nam unius arboris non una plerumque sunt nomina apud Arabes. Ut hæc ipsa ulmus alio nomine ipsis vocatur *bukida*, *بوقيدسا*. Sed & arbor *cimicum* vulgo appellabatur. *Chalef* arbor, cui eam adsimilat Avisena, nonnullis est salix. Sed salix neutiquam similis ulmo. Præterea salix Arabibus vocatur *safsaf*, *صفصاف*. Alii tradunt similem esse salici, sed folia habere latiora. De qua vide Alpagum in indice. Avisena scribit, arbori *Dirdar* capita esse tumentia ad instar mali granati, in quibus humor residet, ex quo ubi ficcatus est, exeunt culices cimicibus similes. Dioscorides *φύσας* vocat huiusmodi folliculos ulmi. Theophrastus, *κωρύκας*. Avicena, *اقماغ* *acamah*. De qua voce

A nos supra. Cujus singulare *قمع*. Quod tumentia proprie significat. Corticem cardamomi ita vocavit Avisena. Hoc loco addit epithetum huiusmodi, quod tumentes vel inflatos designat, & per hoc expressit vesicas vel folliculos. Humor, qui in his ulmi vesiculis invenitur, *ὕδρον* simpliciter dicitur Dioscoridi: *τὸ δὲ ἐν ταῖς φύσας καὶ τὴν πρῶτην ἐκβάλλουσαν δεικνύμενον ὕδρον*. Theophrastus *κέρμι* vocat, de ulmo: *αἰὲν ἐν ταῖς κωρύκας τὸ κέρμι καὶ θύειν αἴτια κωρύκας περὶ φέρει*. Ita etiam appellat hæc animalia Dioscorides. Avisenæ *بوق* cimices interpretantur. Inde hæc arbor dicta arbor cimicum, شجرة البوق

B Gummi illud videntur etiam appellasse sanguinem draconis à colore, & à simili adstringendi facultate. Nam & succum chamæcisthi sic etiam appellatum Græcis invenio. Nicomedes Iatrosophista: *αἶμα δεχρόντιον, ὃ χυλὸς ἐ χαμμοκισθῆ*. Certum est porro *χαμμοκισθῆ* eos dixisse pro chamæcistho, ut *πλοσῶρον* pro cistho, de quo nos alibi. Neophytus: *Λαδων ὁ κίσσος*. Item: *ὑπόκιστος εἶδος ἄνθος ὃ φύει μέσον τῶν κισσῶρων*. Et apud alium: *ὑπόκιστος, χυλὸς χαμμοκισθῶρων*. Quare sanguinem draconis vocaverint succum, qui elicetur ex hypocisthide, nescio, nisi ab astringendi vi & colore pari. Nam & hypocistidis succus rufus ex rufa hypocisthide. *Κίρρον* vocat Dioscorides. Cæterum quod hodie vocamus *cinnabari* vel *cinabrium* est veterum Syricum sive *sandyx*. Arabes dicunt *سدرنج* *serengi*, vel *اسدرنج* *aserengi*, ex Græco *Συριέν*. Addito *elis* ad initium dictionis, ut in plerisque faciunt, quæ ex Græco mutantur; sic *σατῆς* *اصطائير* *astatir*, *αὐσῶν* *اسفنج* *asphungi* & similia sexcenta. Interpres Avisenæ *serengi* vertit cinnabari. Ex cerussa usta fieri tradunt auctores, & *σάνδυνος* sive *συνέν* proprie vocant. Alpagus in Indice: *Serengi est minium, quod est rubrum valde & ex adustione plumbi*. Idem: *Aserengi, minium*. Item: *Alaserangi, minium*. Avisena hoc ipsum *Surengi* sive Syricum, quod fit ex cerussa usta, confudit cum vero cinnabari, de quo Dioscorides: *δύωα μιν δὲ ἔχει τὴν αὐτὴν καὶ αἵματιν*. De vero cinnabari, qui & sanguis draconis dicitur, & arboris lacrima est, auctor ille dicit. Avisena de *Serengi*, quod est Syricum, tradit ipsum. *Est proximum*, inquit, *virtuti Alcednegi*. Sic vocat lapidem hæmatiten, *الشاذنج*. Rubia radix etiam *κιννάβαρι* dicebatur, teste Neophyto.

C A P U T C V I.

De sarcocolla.

Sarcocolla quoque arboris gummi Persicæ: *δάκρυον δένδρε γεννώμενον ἐν Περσίᾳ*. Alii dixerunt, *δένδρε Περσικῆ*. Unde error quorundam etiam veterum, qui Persicam arborem sic proprie dictam id genus gummi fundere dixerunt. Sed aliud est, quod hæc notare volumus. Græci recentiores hoc nomine herbam vocarunt, toto genere diversam à sarcocolla antiquorum. Plinius arborem ipsam etiam sarcocollam vocari observat lib. xiii. cap. xi. *Fit & e sarcocolla; Ita vocatur arbor, & cummis utilissima pictoribus ac medicis, similis pollini thuris, & ideo candida quam rufa melior*. Ita legendus ac distinguendus ille locus. Plinio semper *commis* in genere sequiore, *ἢ κέρμης*. Tam gummi quam arborem *sarcocollam* dictam docet. Quod & in aliis obtinuit, ut in styrace, galbano, sagapeno, & similibus. At *sarcocolla* apud inferius Græciæ ævum, *argemonia*. Apulejus in Herbario cap. xxxi. *A Græcis dicitur arsellæ, item sarcocolla;*

F *Italicis argemonia, agrimoniam*. Strabo Gallus in Hortulo:

Hic quoque sarcocolam, campos qua plurima passim Vestit, & effæcis silvarum inventa sub umbris Nascentur, ordinibus facile est discernere pulcris.

G In lemmate scriptum est: *De agrimoniam*. Si istis non credis quasi parum idoneis auctoribus, en tibi alium receptioris & commendatoris fidei. Is est Marcellus Empiricus. *Herba, inquit, quam Græci sarcocollam, nos argemoniam appellamus*. Ad suggillationes & livores oculorum illam efficaciter prodesse dicit Neophytus: *Ἀργεμώνη ἔπειρα, οἱ δὲ δερμετώνη, οἱ δὲ ἀρσέων, οἱ δὲ σαρκωκισθῆ, ῥωμῶν ἀργεμώνιαμ, φερίλοι πιπνέκας οἱ δὲ πεντάφυλλοι μακροὶ καὶ πολὺκλωνοι, ποῖς μὲν φύλλοις ὁμοία πεντάφυλλοι, δένδροφυς δὲ καὶ μακρόκλωνοι, καὶ ὀπκλινεῖς οἱ κλώνες πρὸς γῆν*. Hanc alterius argemones descriptionem ex Neophyto hæc adscribere libuit, quia diversa est ab argemone Dioscoridis; cui perperam

ram adtextum est hoc caput de argemone altera, cum unius tantum meminerit. Hoc in aliis sexcentis notavimus factum. Hoc igitur argemone est, quæ vulgo vocant *argimoniam* Herbarii, quæque *sarcocolla* Græcis dicta est: non illa *argemônia* Dioscoridis. At quam eupatorium vocavit Dioscorides, haud dubium quidem est, quin ista sit altera argemone Neophyti, quam quinquefolio similem asseverat. Ideo Dioscorides eupatorium & quinquefolium junctim describit. Item illud eupatorium à quibusdam *argemônion* appellari testatur, sed errare eos arguit: *ἐνίοι τούτην ἀργεμώνιον ἐκάλεσαν πλανηθέντες. ἑτέρα γὰρ ἐστὶν, ὡς ἀποδείξομεν.* Ita habet vetustissimus liber: *ἀργεμώνιον*, inquam, non *ἀργεμώνη*. Hæc appellatio apud vulgum invaluit, qui *argemoniam* dixit pro argemonio, atque inde transpositis litteris *argimoniam*. Nec ambigi ergo amplius debet, quin *argimoniam* nostra, sit eupatorium Dioscoridis & *argemônion* quorundam Græcorum; aliud omnino ab *argemônia* illa, quæ folium habet agrestis papaveris. *Sarcocolla* autem à Græcis appellata *argimonia* vulgaris à glutinandis vulneribus, & quod *ἀλγυκὴ* teste Neophyto solidet. Argemonia itaque Marcel-

A li & Apuleji est *ἀργεμώνιον* vulgi Græcorum & *πατάριον*, eademque *argimonia* vulgaris, in totum alia ab *argemônia* illa Dioscoridis ac veterum Græcorum. Legendum autem in supra citatis Dioscoridis verbis: *ὡς ἀποδείξαμεν*. Nam de illa argemone jam tradidit lib. ii. ubi interpres Arabs speciem alteram anemones interpretatur: *نوع آخر الشقائق*, id est, species altera anemones. Eupatorium vero, quod est *ἀργεμώνιον* five *argemonia* vel *argimonia* recentiorum, idem vocat *الخافن* *algafet*. Avisenæ *خافن* *gafet*. Hæc Græcorum *σαρκόκολλα*, sed recentium. Veteres id vocarunt *σαρκόκολλον*, quod supra diximus; & apud Arabes appellant *انزروت* *anzarut*. Lexicon Saracenicum: *Ἀντζα-ρὴ ἡ σαρκόκολλα*. Interpres Avisenæ: *Sarcocolla est gummi arboris spinosa*. Habet amplius Arabica lectio: *arboris spinosa de regione Persidis*. Spinam in hac arbore non agnoscunt Græci.

C A P U T C V I I.

De grano nil.

Sunt autem & sua Arabibus *ἐμώνυμα*, quæ & eorum magistros plerumque in errorem impellunt, haud fecus ac Græca Græcos. Seminis genus est ex genere quodam convolvuli, quem vocant *نبيل* *nil*. Unde & semen ipsum vocatur Arabice *حب النيل* *hab alnil*, granum nil. Avisena interpretatur cartamum Indicum five cneum Indiæ, *القريطم* *alcartam alhendî*. Speciem esse convolvuli, vel ut Barbari loquuntur, volubilis, quæ hoc granum fert, interpretes tradunt, cui flos colore cæruleo, campanulæ facie. Aliud est *nil* apud eosdem Arabes pro isatide vel potius pro isatidis pigmento, quod Indicum vulgo, appellant. Hinc vetus Glossa Arabica aptud Dioscoridem in antiquo codice *ἰσάτιν* interpretatur, *شجرة النيل* *segjara alnil*, arborem *nil*, vel ex quo fit *nil*. Avisena sic etiam vocat isatin Dioscoridis, quam & in domesticam pariter & agrestem dividit. Inde utrumque nil plerique auctores confundunt. In expositione antiqua Arabiorum nominum Avisenæ, granum nil exponitur Indicum: *Indicum, id est, granum nil*. Item ad caput de grano nil notant interpretes, id repeti capitulis cccxcvii. & dxii. Quibus locis certum est ab auctore agi de altero nil, quæ est isatis. Nam capite cccxcvii. scribit *isme* esse folium nil. *سوس*. Quod omnino de isatide est intelligendum. At capite dxii. ex professio de isatide tractat sub titulo Nil. Quæ in totum diversa ab illo convolvuli genere, qui fert granum nil. Arabes cæruleum colorem vocant *ذير* *nir* vel *نبيل* *nil*, quod idem est. Sic & *tincar* dicunt ac *tincal* de chryfocolla. Illud *nir* corruptum videtur ex Latino *nigrum*, ex quo & Italicum *nero* & nostrum *noir*. Ut ex *verum* antiquum *voir*. Quidam *ner* pronuntiant ut Normanni, ut & *ver*. Quomodo & nostrates antiqui Romanenses scribebant. Saraceni porro ut multa nobis vocabula sua reliquerunt, ita nonnulla à nobis ac Latinis mutuo sumpserunt. Ut *تونبة* *tunta* ex Latino tunica, *منديل*

D *mandil* ex mantile, *ذلكندر* *blakend* ex placentia. Fortasse & *قرمز* *kermes* ex vermis, de vermiculo tinctorum. Ita & ex *سميد* *semid* pro *semil*. Voluimus aliquando & *gjoar* ex joculario derivatum esse pro margarita. Sed nunc malim originem habere Arabicam. Vocant illi *جوهر* *gjoar*, quod Græcis est *σμία*, substantia. Avisena antimonium five stibium sic appellat, & arsenicum, & alia metallica. Inde καὶ ἑξοχὴν margarita sic appellata, quibus pretium supra res ac substantias omnes, Ita *band* *عود* omne lignum, & καὶ ἑξοχὴν *agallochum* sic appellatum. Ita & *ربحان* *rabiam* bonus odor, & per excellentiam basilicum five ocimum. Ex Latino *nigrum* factum ab his *nir*, quod pro cæruleo usurparunt. Ab eadem illa origine Itali suum *nero*, nos nostrum *noir* deduximus. Cæruleum autem colorem propriè dixerunt *nir*, id est, nigrum, quia & Græci μέλαν de cæruleo saturatiore dicunt. Hesychius: *κράνεον, μέλαν, Φαίδον. Κρανέα, μέλαινα, Φαία. Κράνεον, μέλας, σπολεινός. Κρανέων, Μαύρων, Αἰθιόπων*. Purpura quoque nigrior absolute hoc nomine nuncupata, ut *ἰόν μέλαν, μέλαν, ὑάκινθος*. Inde ergo & *nil* Arabibus isatis herba five vitrum five guastum, quæ cæruleo fusciori inficit. Britanni viro corpora infecti Æthiopum colorem imitabantur. Eodem nomine vocarunt veterum Indicum, quod quidam ex Græcis dixerunt *Ἰνδικόν μέλαν*, alii absolute *Ἰνδικόν*. Inde error Plinii, qui *Indicum atramentum* ex illo *Ἰνδικῷ μέλανι* imaginatus est diversum ab *Indico* sic propriè dicto. Et illud atramentum quidem Indicum inexplorata sibi inventionis fatetur. Atqui idem est, ut supra jam diximus, cum eo Indico, cujus paulo post meminit & quod limum esse harundinum Indicarum memorat. Plinium fefellit, quod apud alios quidem *Ἰνδικόν* simpliciter, apud alios *Ἰνδικόν μέλαν* scriptum repperit. Periplus maris Erithræi Auctor *Ἰνδικόν μέλαν* appellat, & commemorat inter merces, quæ ex Barbarico Indiæ emporio invehi solebant. Arabes etiam *nil* vocant hoc Indicum, id est, μέλαν. Hispani *anil*. Glossa Arabica vetus: *Indicum, id est, nil*. Lexicon Græco-arabi-

arabicum: *Ἰνδικόν*, *ἡ νῆξ*. Leo Africanus lib. vi. cap. de Dara, Indicum multa copia in ea urbe Africae nasci ait, & efficere colorem similem glasto. Herba sanè est Indica, ex qua paratur ille color ad eundem ferme modum, ut guastum ex isatide. Quidam rori marino eam herbam similem faciunt, ut Linscotius vel Paludanus, qui anil sive Indicum herbam esse tradit roris marini facie; quæ feritur, plantatur, evellitur, siccatur & præparatur, ex qua Indicum conficitur. In Gufaratte dicitur *gali*. Quod etiam testatur Garcias, qui *mangirique* similem dicit. Clusius *ocimum* vertit. Sed ocimum facie magnopere differt à rore marino. Odoardus Barbosa species & merces omnes Indicas enumerans, & quo quæque pretio illis locis ematur, commemorans, *anil* distinguit ab *Indico*: perperam, cum idem sit. Utriusque idem pretium in India esse docet. Nec mirum, ut idem potest quæ non diversæ sint species. Veteres Indicum suum, limum esse ebullantem ex harundinibus Indicis, tradiderunt. Quod tamen non aliud est ab hodierno, quod dicitur *Nil*; sed ignorabant, est ab hodierno, & unde, ut *sericum* & alia. At quomodo fieret, & unde, ut *sericum* & alia. At granum *Nil* ab *Indico* sive *Nil* tinctorio diversum. Eadem tamen significatio est, & ab eadem origine. *Granum nil*, semen esse nigrum Bellunensis asserit ex convolvulo, cujus flos cæruleus, similis campanulæ vulgo dictæ. *Avifena* *Kartamum Indum* esse scribit. Ergo à flore cæruleo hæc herba *nil* appellata, cujus semen dictum est granum *Nil*. *Nilaa*, saphirus cærulea Indis teste Garcia, ab eadem origine: & *nilacundi* gemma ex sapphiro & rubino composita. Quæ fortè vox corrupta pro *nilajacundi*, idque pro *ni jacundi* vel *nilacundi*, id est, sapphiro-rubinus. Nam rubinum vocant *jacut* *ياقوت*. Latii quoque posterius ævum jacinthum dixit *κεκοκκωτος*, pro hyacintho. Arabes interdum Græcorum *ὀψιλον* per *vau* expriment, id est, per *ou*, ut in hac voce *jacut* vel *jacuta*, & in *Kurine* pro *Κυρήνη*. *قورينا* interdum per *jota* efferunt, ut *ποφύρεος* *borfir*. Unde *borfir* pro purpureo apud Avisenam. Rubinum itaque nostrum propriè dixerunt *jacut*. Unde apud Avisenam aliquot locis color rutilus aut subrutilus vocatur *لون الياقوت*, color hyacinthi. Ut de amomo, quod in Græcis Dioscoridis legitur *ξύλον ὑπόκιβρον*, illo modo reddidit. Veteres Græci hyacinthinum colorem de cæruleo saturo & nigro dixerunt. Unde crines Indorum apud Dionysium comparantur hyacinthis, & apud poetam crines nigri *ὑακινθίνων ἀνθεῶν ὁμοιοί*. Talis color floris hyacinthi, sed fabularis, quem poetæ *μέλανα ὑακινθόν* dicunt. Lapis quoque hyacinthus veteribus violacei coloris, sed diluti. Cæruleum facit isidorus. Hinc chimici Græci ad tingendos hyacinthos, succum floris cognominis, & isatidem cum Indico adhiberi ajunt. Zosimus de variis lapidibus tingendis: *ἐπὶ τῷ ὑακινθίνῳ, ὑακινθὸς πῶς, ἢ ἰσάτιδος ἢ ἰρίδος συνεισφορμή*. Item paulo post: *ἐπὶ ὑακινθίνῳ τῷ πῶς ὑακινθόν, καὶ μέλαν Ἰνδικόν, ἢ ἰσάτιδος ἢ ἰρίδαν*. Sic ejusdem coloris illis sunt isatis, Indicum, & hyacinthus lapis. Arabes vero, ut dixi, pro rubino propriè ponunt colorem hyacinthinum *ياقوتي* *jacuti* pro rubro. Hic est *ὑακινθὸς ῥοδινός* Epiphani, qui plura genera tradit, de quibus nos alibi. Primum genus ab eo dicitur *θαλασσίτης ὑακινθὸς*. Hic veterum cæruleus hyacinthus. Arabes hoc nomen etiam ad alios lapides abusive transfulerunt. Nam & flavos faciunt hyacinthos sive citrinos. Serapio vocat *حجر الياقوت* *bagiar aljacut*, & tres ejus differentias per colores statuit, rubrum, citrinum, & tertium, qui dicitur *cabali* *كحلي*. Antimonialem colorem reddunt, qui niger est; unde pulvis mulierum niger collinendis

A oculis ex stibio. Id à verbo *كحل*, nigrescere: & *كحلا* *cabala*, nigredo. Hebraicum quoque est *כחל* *ochal* pro stibio; unde verbum *כחל* pro fucare & stibio oculos circumlinire. Inde Arabicum *الكحل* *alcabol* pro stibio. Saadias *كحلي* *caboli* vertit, quod in Hebræo est *נפח* *nofech*. Lapidem nigrum pretiosum Judæi magistri exponunt. *Carbunculum* ubique vertit Hieronymus. Alii rubinum esse volunt. Alii smaragdum. Targum vocem illam Hebraicam interpretatur *ספיר*, id est, smaragdum. Persica Paraphrasis *فیروزه* *firuza*. Quod de smaragdo quidam accipiunt. Sed Persæ hodie Arabesque omnes Turchiam nostram sic vocitant, quæ cærulea est, & est jaspis veterum *ἀσπερίδου* vel *ἀσπερίδου*. Dionysius: *ἡρώεσσον ἰαπων*. Unde illud fortasse nomen depravatum. Vetus Lexicum Latino-arabicum cum sapphirum interpretatur Arabice *الزمرد* *azzemard alfiruzi*, id est, smaragdum, qui colorem habet *firuza*. Nam *الافيروزي* *alfiruzi* idem quod *firuzinum* vel coloris *firuzini*, idemque cum aëri-rino vel cæruleo. Interpretes Arabici sapphirum quoque pro hyacintho *Cabali*, qui color est stibino vel nigro ponunt. Alpagus in Lexico notat, *jacut* apud Arabes nomen esse commune ad rubinum, sapphirum & hyacinthum citrinum: *jacut* tamèn absolute positum significare rubinum. Hoc nimirum vult, nomen *jacut* solum per se enuntiatum Arabibus denotare rubinum sive rubrum hyacinthum: adjecto vero coloris cognomine opus esse, ut alios hyacinthos intelligamus; ut dicatur hyacinthus luteus, hyacinthus cæruleus vel niger, qui tales sunt. Hyacinthus autem sine additione sit rubinus. Inde color hyacinthi pro rubro apud Avisenam. Glossarium Latino-Arabicum vetus topazion gemmam interpretatur *jacut* *jatabala* *الياقوت الاصفر*, & esse dicit *الياقوت* *aljacut* *aljacut* *aljacut*, id est; jacinthum citrinum. Alio loco idem auctor *jacut* exponit margaritam, gemmam, & lapidem pretiosum. Malè vir magnus in Notis ad Garciam dicit *ياقوتي* *κακκωτον*, id est; flavum colorem significare. *κακκωτον* non est flavus, sed venetus; qui est color hyacinthi cærulei. Præterea non flavum absolute colorem ea voce expriment Arabes, sed rubrum vel subrutilum, ut ex Avisenæ multis locis constat. Cum hyacinthum cæruleum volunt dicere idem Arabes, non *jacut* simpliciter dicunt, sed cum adjuncto *كحلي* *jacuti* *cabali*, id est, hyacinthus niger. Alpagus ex interpretibus Arabum sapphirum dixit positum significare rubinum. Ubi sapphirum dixit pro eo genere hyacinthi, quem Serapio vocat *cabali*, id est, stibinum vel nigrum. Garcias scribit sapphirum ab Indis vocari *nilaa* *ذيلة* à colore scilicet *nil*, qui est fuscus ex cæruleo. Vetus auctor: *Σάπφειρος, λίθος φαιός λαζαρόχρεος*. Hoc autem apud Garciam observavi, semper duplex *aa* in fine poni pro *he* punctato *ē*. Sic *ferusa* à Persis ait dici Turchiam, quæ ab illis *فیروزه* *firuza* dicitur. Et *caculaa* pro cardamomo, quod Arabicè est *قاقلة* *cacula*. Illa sapphirus *nilaa* à colore *nil*, quod est Indicum. *Σάπφειρος μέλαν* Theophrasti, ut *Ἰνδικόν* dicitur *μέλαν*. Ejusdem coloris est & hyacinthus cæruleus, quem *cabali*, id est, stibinum appellat Serapio. Eum hyacinthum isatide & Indico infici tradit Zosimus. Utrumque colorem isatidis & Indici Arabes vocant *nil*.

Glossa Arabica in antiquissimo Dioscorides codice
 sic interpretatur *شجر*. Item *أتمد* *atamed*. Quo-
 ro & Avisenæ appellatur. Saadias hanc vocem etiam
 pro Hebraica *nofech*. Sic Hebraicam vocem *נפח* alii pro
 stibio, alii pro gemma nigri coloris accipiunt. Et
 stibinos lapides dixit Hieronymus. *Antimonium* ho-
 die vocant. Græci quoque recentiores *ἀντιμόνιον*. Ni-
 colaus Myrepsus ita vocat in Antidoto *ἀντιμόνιον*, ubi
 perperam Fuchsius legit *artimonii*, id est, *Pyrethri*.
 Pro quo habetur in Græcis *ἀντιμόνιον ἢ πυρέθρον*.
 Deest explicatio vocis *ἀντιμόνιον*, quæ supplenda hoc
 modo, *ἀντιμόνιον ἢ στίβιον, πυρέθρον*. Forte ex Arabico
antimend pro *atimed*. Inde *antimendium* & *antimon-*
dium, atque *antimonium* infertis, ut plerumque alias
 solent in medio nominum, duobus *nun*. Plumbeum
 colorem refert stibium. Quo colore nigrum hyacin-
 thum esse tradunt, & Indicum; item caeruleum.
 Certe Glossa Arabica Dioscoridis tam *Ἰνδικόν* quam

καυανόν interpretatur *محقر*. Eadem Glossa *λίθον μο-*
λυβδοειδῆ Dioscoridis, qui à colore plumbi sic dictus
 est, explicat *أجر محقر*. *Nigra moneta* pro plumbea
 apud Martialem. Stannum quoque ac plumbum eo-
 dem appellarunt nomine, quo stibium, quia illi concolor.

Index Alpagi: *Alcabali* è *stanno*, id est, *الكحلي*.
 Veteres Indicum appellarunt, quod ex India affereba-
 tur, idque putabant Indicarum arundinum linum esse.
 Indicum tamen etiam appellabant spumam superna-
 tantem cortinis tinctorum purpurariis. Hodie *Indi-*
cum vocant id quod ex isatide conficitur. Hinc
 Arabum interpretes apud Serapionem cap. XLVI. *Nil*,
 id est, *Indicum*. Ubi agit de isatide utraque ex ver-
 bis Dioscoridis. Arabes quoque isatidem vocant eo
 nomine, quod ex voce illa Indicum fecerunt,

ليلنج *Lilengi* pro *Inlengi*, idque pro *Indengi*. Sic ex
 Sericum *Serengi*. de autem in *lam* mutarunt in illa di-
 ctione, ut ex *cadmia* finxerunt *calimia* pro *cadimia*
فلايميا. Dicere ergo hac ratione debuerunt *Inlengi*
 pro *Indengi*; sed quia *nun* & *lam* in Arabico sermone
 jungi refugiunt, & ex illis litteris sunt, quæ vulgo in-
 compatibles vocantur, pro *Inlengi* transpositis elemen-
 tis dixere *Nilengi* & *Lilengi*. Nam pro *nun* sæpe ponunt
lam in his, quæ è Græco transferunt. Ut pro *κα-*
στον dicunt *قسطل* *castal* & *castalon*. Sic in antiquis

codicibus *Linusar* pro *Nilusar* *لينوفر* pro *ذيلوفر*.
 Glossa Arabica vetus apud Dioscoridem *ισαλιν ἡμερον*
 ita interpretatur *شجرة النيل وهو الليلنج*,
 id est, *segiar alnil*, & est *Allilengi*. Plantam *nil* di-
 cit esse *Lilengi*, hoc est, Indicum. Ad vocem autem

A *ισαλιν ἡμερον* sic adscriptum habetur in illo codice anti-
 quissimo regio: *ليلنج وهو النيل* *Lilengi*, &
 est *Alnil*. Ita isatin communem, quia similem Indi-
 co colorem efficeret, Indicum quoque appellarunt.
 Constat autem verum Indicum ex herba isatidi simi-
 li confici, quæ & isatis Indica dici potest. Mentio
 est apud Avisenam lib. iv. quo loco tractat de me-
 dicamentis nigro colore capillos inficientibus, *Indici In-*
di. Quod est verum Indicum, quod ex India affer-
 tur. Sed ridiculum est Indicum Indum dicere, hoc est,
Ἰνδικόν Ἰνδικόν. Pro Indico Indo interpretis Arabica le-

B ctio habet, *الوسمة الهندية* *alusma Albendia*, id
 est, isatis Indica. Nam *الوسمة* *usma* est folium
nil five isatis, eodem Avisena interprete secundo ca-
 none. Pavonaceo colore illam isatidem Indicam dicit.

قلاوس vocat, à voce *طوس* *thaos*, quæ pavo-
 nem significat ex Græco *ταός*. Color pavonaceus
 caeruleo & purpurâ temperatus. Talem colorem In-
 dicum suum facere veteres tradunt, quod Plinius ait
 dilutum mirabilem purpuræ ac caerulei mixturam red-
 dere. Nullum itaque dubium, quin Indicum an-
 tiquum sit idem cum hodierno. Meminit & eodem
 capite Avisena & isatis è Carmania. *Indicum Car-*
manum appellat interpretes. Avisena vero nominat

C *الوسمة الكرمانية* *alusma Carmania*, id est, isa-
 tidem Carmanicam, vel usme Carmanicum. Ni-
 griorem efficere colorem & minimum habere pavo-
 nacei ibidem testatur Avisena. Hodie quoque in
 Gufaratte, quæ Gedrosia & Carmania vicina, multa
 Indici copia conficitur ex herba ibi nascente. *Ga-*
li ab incolis vocari asserit Garcias: forte pro *calali* vel
cali, id est, nigrum. Græci similiter *μέλαν* voca-
 runt & *Ἰνδικόν μέλαν*; qui tamen ignorarunt, quo-
 modo fieret. Nescivit quoque Avisena *Ἰνδικόν* Græ-
 corum, quod & *μέλαν Ἰνδικόν*, idem esse cum *nil* vel

D *usme* Indico. Quippe qui capite de atramento libra-
 rio de illo Indico veterum ex Paulo tractet, quasi
 genus atramenti fuerit. Vulgarem isatidem Græci
ισαλιν ἡμερον appellant. Sanè & Paulus post men-
 tionem *μέλαν Ἰνδικόν*, statim subjicit de atramento
 librario, quia medicamenta simplicia ordine alpha-
 betico pertractat. Qui ordo sæpe conjungit, quæ
 genere sunt disparia. *Vitrum* antiqui Latini dixe-
 runt. Unde vitreus color pro caeruleo, *ἡ ἰσαλιν*
δεσ χρωμα. Unde vitreolum chalcanthum, *ἡ καυ-*
ανον. Tres hi colores distinguuntur in Historia Au-
 gusta, prasinum, Venetum, & vitreum. Ubi pra-
 sinum est viride: *Venetum* ex viridi ac caeruleo mix-
 tum, quod Græcis *καλαίνον*: *vitreum* *ἡ καυανον*,
 qui color est isatidis. Aliud est *vitreum* *ἡ ἰσαλιν*
δεσ χρωμα, quod & pro viridi sumitur. De *gla-*
sto & *guasto*, quo nomine isatin Barbari nuncu-
 pant, nos alibi.

C A P U T C V I I I.

De *usnan*.

I N Lexicis Græco-arabici reperio: *ὑσαν*, *ὑσαν*.
πον κίτρινον, ὃ τὴν ἰμάτῃα πλύνει. Apud Serapio-
 nem nomina Arabica corrupta sunt: *Usnen* est,
 quo dealbant pannos, & est *alumen asfor*. Forte fuit
 in Arabico: *جرو الصافير*, *charu asafir*, ster-
 cus passerum. Sic vulgo vocabant *usnen* album.
 Sed potius scriptum in Arabico putarim *الاسنان*
alusnen asafar, id est, *ulnen* citrinum. Idem
 Lexicon Græco-arabicum: *τρωάνη κέρμαχ* *ὑσανον* *κρί-*

F *νον*, ὃ τὴν ἰμάτῃα πλύνει. Genus & hoc *usnen*. Puto
 esse, qui corrupte dicitur apud interpretem Serapio-
 nis *johal chansarim*. Legendum autem censéo in il-
 lo Lexico: *ὑσανον καυανον*, ὃ τὴν ἰμάτῃα πλύνει. Il-
 lud est, quod achadar Avisenæ vocatur. Sic *ὑσαν-*
πον κίτρινον de citrino *usnen* interpretatur. Vocabu-
 lum *ὑσανον* de omni re, quæ lavandi & abstergendi
 facultate prædita est, usurparunt. Sic in antiquo
 G Lexico Latino-arabico dictio Arabica *عاسل* *gasulon*
 exponitur, *nistrum*, hyssopus. Id à verbo venit *جاس*
 quod

quod est lavare. Unde & *غسال* *gasalon*, fullo, cujus

proprium munus est lavare pannos. Hyssopum ab-
lterivum esse, notum. Græci recentiores ab ea re
σπομωίδα appellant, id est, saponariam. Neophy-
tus: *σπομωιδαν βοτάνιον*, *ἐπερ τῶν πρὸ σπομωιδῶν λέγεται ὡς
καθαρτική*. Alias etiam herbas ita vocarunt, quæ ad
saponem & lomenta usui sunt. Dicitio autem Arabi-
ca superscripta *lomentum* proprie significat, quæ per
voces *nitrum* & hyssopum explicatur. Nitri in bal-
neis plurimum olim fuisse usum cum lomentis, no-
tius est quam ut debeat pluribus confirmari. Alia
porro herba est lotoria facultate pollens, quam tra-
dunt similem usnen. *Cachile* vocatur Serapioni.
Garcias *chacule* appellat, & herbam lotoriam inter-
pretatur; qui & juncum aromaticum ab Arabibus
ita dictum notavit. Sed hallucinatum eum ostendi-
mus, & herbam *cachule* pro herba *chafili* perperam
hariolatum esse docuimus. Nam juncus odoratus
herba *chafili*, dicebatur, id est, herba palearis.

Arabice *حشيش قصيلي* *haxis casili*. At *cacha-*
le vel *cachali* herba lotoria similis usnen. Apud A-
visenæ interpretem legitur: *Culcas*, id est, *kakile*,
quæ herba ibi traditur similis usnen. In Arabicis

scriptum planè extat *قلقاس*, pro quo Alpagus

notat ad marginem Arabice legi *chachab* seu *chachal*,
& *soldanellam* interpretatur. In Indice vocat *alka-*
kali & *alchachali*. Profecto corruptum illud *Culcas* in

Arabico, & fortasse legendum *قلقالي* *kalcali*,

pro *قلقاس*. Fortasse etiam duo capita in unum

coaluerunt sub eodem titulo, cum altero de *Culcas*,
altero de *Cacali* dixisset. Quæ de *Culcas* scripse-
rat, desiderantur; solus titulus remansit: ut con-
tra titulus *Kakali* deest, res adest sub alieno lemma-
te. Hoc idem in aliis etiam contigisse apud Avise-
nam in textu Arabico observavimus. *Culcas* non
aliud potest esse quam Græcorum *καλοκάσιον*, ra-
dix hodieque in Ægypto notissima hoc nomine.
Culcas etiam Serapioni vocatur capite cccii. id est,

قلقاس. Quæ de *culcas* produntur ab Avisena,

nullo modo conveniunt huic nomini. Illud præci-
puè, quod falsi saporis esse dicit. *Cacali* herbæ sive
Kakile hoc potius congruit. *Soldanellam* vulgo di-
ctam esse volunt, eandemque cum oleris marino
veterum, quæ *θαλασσία κράμνη* Dioscoridi. Oleris
tamen marinum folium habet longum aristolochiæ
rotundæ figurâ, si eidem Dioscoridi credimus; à
qua non parum abire diversam oportet faciem fo-
lorum herbæ *cachali*, siquidem usnam similis est.

A Index vetus Avisenæ: *Culcasia*, id est, *alusnen*.
Culcasiam dixit pro *cachali* ex vitio codicum A-
visenæ, qui *culcas* tradit similitudinem habere
الاسنان *Alasnan*. Idem tamen alio loco repetit:

Alusnen, id est, *culcasia*. Brassicam marinam qui-
dam ex recentioribus describunt foliis tenuissimis,
& in longitudinem porrectis, qualia sunt falicis. Non
erit igitur hæc brassica marina eadem cum *θαλασσία
κράμνη* Dioscoridis, cui folia aristolochiæ rotundæ. A-
visena *kakile*, quam volunt esse soldanellam, folia tri-
buit olivæ similia, sed longiora & majora. Plinius
olus marinum simile sativo tradit. Dioscorides
contra toto genere à sativo distare dicit: *ἡ δὲ θα-
λασσία λεγόμενη κράμνη ἐξήλεκται πρὸ παντὶ τῆς ἡμέ-
ρας*. Credam illis, qui nihil credendum Plinio cre-
dunt. *Kakile* ad citrinum colorem vergere scribit
Avisena. Hoc erit fortasse *κονὰν κίτρινον* vel *σάωρον
κίτρινον* Lexicorum. Quod tamen non affirmo. Fo-
lia nasturcii suo *cachille* dat Serapio, quod instar ha-
bere memorat herbæ usnen. Prosper Alpinus tria

genera *chali* commemorat in libro de plantis Ægy-
ptiacis. *Kella* ab Ægyptiis ait vocari. *Kelu* & *keli*
vel *kali* idem. Sic *fulful* & *filfil*, granum *culcul* &
cikil. Herbam ipsam vocat *kali*, cum cineres ex
combusta herbâ sic proprie dicantur Arabibus. Her-
ba autem usnen. Inapte itaque Brassævolus in Exa-
mine simplicium, qui *kali* formam usnæ habere
narrat, sed folia in *kali* longiora esse. Nihil absur-
dus. Immo usnen herba est, ex qua fit *kali*. Fe-
ellit eos loquutio Arabibus familiaris in plerisque
herbis atque arboribus denominandis. Cum quid me-
morabile ad usum medicum ex aliqua planta adsu-
mitur, sive succus sit, sive gummi, aut flos, aut fru-
ctus, aut aliud quodcunque; solent plantam ipsam
ab illa re, quæ in usu communi vel medicina cele-
bratur, nuncupare. Opoponacem vocant *gianxir*.
Ergo & ipsam herbam appellant *segia algianxir*.
Tragaganthæ gummi nominant *cathira*. Inde &
stirpem ipsam vocitant *segia alcathira* arborem,
ex qua sumitur alcathira. Proprium & suum aliud
huic plantæ nomen *cathed*. Fructus terebinthi
granum viride appellant, atque ex eo terebinthum
segia haba achadara, id est, arborem granorum vi-
ridium indigentant. Ita igitur & *chali* cineres ex her-
ba quadam cremata, quorum usus ad saponem & vi-
tra faciendam. Hæc herba dicitur *usnat* Arabibus;
qui nihiloscus eam quoque nominant *baxis Alkali*,
id est, herbam, ex qua fit *kali*. Soldam vulgo ap-
pellant. Inde *soldana*, quæ & *soldanella*, alia herba
similis illi, ex qua fit *solda*. Eadem ferme nominis
similitudo in *kali* & *kakali*. *Solda* illa, hæc *solda-*
nella. *Usne* aliud est, quam *usnen*. Nam *usne* est
bryon aromaticum *شنة*: herba vero dicitur

D
E
F
اشنان. Herbam tamen vulgo vocant *usne*.

C A P U T C I X.

De bdellio.

M Okel Arabes vocant bdellium *مقل*. Non
molechil, ut apud Serapionis interpretem le-
gitur, quem sequuntur omnes. Gummi esse odo-
raturum arboris Arabicæ vel Indicæ nemo ignorat.
Hinc *δμάνιον* apud Arabes alterum *mochel*, quod
est fructus arboris ex palmarum genere. De utroque
mochel, distinctis ac separatis capitibus tractavit Serapio.
Avisena utrumque uno capite complexus est, cum ni-

G
hil tamen habent cognationis inter se præter nomen.
Sed distinctionis gratia alterum vocarunt *mochel Mec-*
cense, alterum *mochel Judaicum*. *مقل اليهود*
mochel aljesheud & *Mecchi*. Interpres Avisenæ u-
trumque ex eadem arbore colligi tradit his verbis,
contra manifestam auctoris mentem: *Bdellium Judai-*
cum aliud est Scalebi, & aliud Arabicum, quod est aliud
à bdellio arboris Aldum, & ambo sunt ex arboribus
Aldum.

Aldum. Mechium autem est fructus arboris *Aldum*. Videtur existimasse bdellium Mecchicum esse fructum eisdem arboris, ex qua bdellium Judaicum, quod est gummi, colligebatur. Sed verba Avisenæ aliud sonant, ut in Arabico scripta sunt: *Bdellium Judaicum.* De eo aliud est Sclabicum, aliud Arabicum præter Judaicum, & utrumque horum in medicina. *Bdellium* autem Mecchense fructus est arboris Romanensis. In Arabico est *شجرة الروم*, *Thamara segiar Alrum*, id est, fructus arboris ex Romania.

Pro quo legisse videtur interpret *الروم Aldum*. Sed & paulo ante, ubi in Arabicis scriptum habetur utrumque genus bdellii Judaici, Sclabicum nempe & Arabicum, esse *من الروا*, *min Addua*, significatque in medicina locum habere, pro *الروا*

legit *الروم Aldum*. Quod tamen ferri non potest. Ex eo quippe sequeretur unam eandemque arborem id genus gummi odorati sudare, cui Græci veteres nomen *βδέλλιον* & *βδέλλιον* fecerunt, & fructum illum ferre, quem Arabes cognominem huic gummi faciunt. Serapio in Hispania nasci arborem illam ex palmarum genere, sed fructum ibi non perferre dicit, qui in Mecchensi territorio maturatur. Fortasse arborem *Alrum* ideo vocavit auctor. Ita enim vocant, quidquid in orbe Romano nascitur. Puto tamen ibi scriptum fuisse *الروم Alrum* pro *Aldum*. Nam frequenter apud Arabes *dal* & *ze* invicem mutantur. Facile autem pro *ze* subrepsit *re*. Inde *Alrum* pro *Alzum*, idque pro *Aldum*. Nescio igitur, unde illud *Aldum* expiscatus Avisenæ interpret. Qui Serapionem in Latinum sermonem convertit, arborem junci interpretatur. Id esset Arabicè

شجر الدريس, *segia Aldis*. Alpagus tamen in indice notat *aldum* genus esse arboris apud Meccam notum ac silvestri palmæ simile, fructus producens haud absimiles nuci Indicæ, sed minores. *Ciflionem* habere hanc arborem tradit Serapionis interpret ut palmam, & *cephalionem* intelligit sive *ἐγκέφαλον* arboris palmæ, de quo in Exercitationibus plura. Falsus autem Brassavolus, quem plerique omnes sequuntur, qui scribit antiquorum bdellium ab Avisenæ in Judaicum & Arabicum distingui. Immo Avisenæ Judaicum bdellium, quod est gummi, distinguit à Mecchensi, qui fructus est arboris. Judaici autem bdellii duo genera facit, Sclavicum & Arabicum. Ergo Judaicum generale cognomen utriusque generis gummosi ad discrimen fructus cognominis. Sic multæ species Indicæ atque Arabicæ veteribus dictæ Syriacæ, quod in Syriam ex Arabia & India deferrentur. Marcellus Empiricus de exoticis speciebus & aromaticis medicinæ servientibus:

Adde & aromaticas species, quas mittit Eous, Vel quæ Judaicis flagrant bene condita capsis.

Id est, Syriacis. Nam & Græcis Geopraphis *Συρία Παλαιστίνη* pro Judæa. Eadem species Indicæ à loco natali, & Syriacæ sive Judaicæ ab emporiis vel officinis institutorum. Sic Judaicum bdellium idem cum Syriaco, cujus duæ species Indica & Arabica. Avisenæ tamen videtur sentire, speciem esse quamdam bdellii Judaicam aliam ab Arabica & Sclavica. Quippe scribit aliud esse Sclavicum bdellium, aliud Arabicum præter Judaicum, *غير*.

مقل البهون. Eodem errore Dioscorides Syriacam nardum, quæ eadem est cum Indica, diversam fecit. Idem Dioscorides tria genera bdellii videtur agnoscere, & satis confusè historiam ejus explicat. Lacrimam esse dicit arboris Saracenicæ, id est, Arabicæ, tralucidam & taurino glutini colore similem. Deinde addit, alterum genus esse sordidum ac nigrum in offas convolutum, quod ex India ad-

A fertur. Subjicit ultimo, adferri etiam ex Petra, ficum, resinofum, subnigrum, hoc est, *σπινέλιον*. Jam hæc tria genera sunt. Fortè per Judaicum Avisenæ Petræum voluit designare, quatenus & *Πετράϊον* interdum de Judæo Plinius interpretatur, & *Petræa* Judæa eidem dicitur: ac Stephanus *Πέτραν* urbem, quæ Arabiæ Petrææ nomen dedit, tertiæ Palæstinæ adjudicat, quam Judæam esse constat. De quo in Exercitationibus. Meminit alicubi Avisenæ bdellii cinereo colore. Vocat *مقل زرق* *mochel zarac*,

B quod idem videri posset esse cum Petræo Dioscoridis, quod *σπινέλιον* vocat. Nam Indicum nigrum est; Arabicum autem unguis humani colore, vel tralucidæ ceræ simile. Posteriores omnes Dioscoride Græci auctores duo tantum agnovere bdellii genera: *Σκυθικόν* vocant & *Ἀραβικόν*. Ita Galenus, Aëtius, Paulus Aegineta, & alii. De Scythico ea planè scribunt, quæ Dioscorides de Indico, ut planè inde constet *Σκυθικόν* ab his vocari, quod Dioscoridi dicitur *Ἰνδικόν*. Per *Σκυθικόν* docuimus alibi

C debere intelligi, quod ex Indo-scythia adfertur sive meridiali Scythia, quæ ad Indi fluminis ostia. *Bdellium* inde adferri tradit auctor Peripli. Avisenæ pro Scythico Græcorum bdellio, quod idem est cum Indico, dixit *Sclabi*, *سقلابي*. Interpret scribit

D *Sclabi*. Sed Græcorum recentium *Σκλαβίαν* intelligit, quæ hodie Sclavonia. Nam *Sclavi* & *Sclavones* iidem. *Tenti* & *Teniones*. Constantino de imperio *Σκλάβοι* dicuntur, & *Σκλαβικά* ἔθνη; & *Ἀράβες* vel *Ἀράβες* etiam dictos prodit, qui Græcis etiam inter *Σκυθικὰ ἔθνη*. Apparet igitur Avisenam *Σκυθικόν βδέλλιον* apud Græcos accepisse de vero Scythico, ex Scythia septentrionali & Europæa allato. Quod absurdissimum. Nullum enim in illa Scythia bdellium. Apud Serapionis interpretem in verbis Galeni *Siculum bdellium* pro Scythico dicit.

E In Arabicis legit *سقلابي Sclabi*, quod Siculum interpretatus est, pro Sclabico. Idem igitur Serapionis error & Avisenæ, qui Scythicum bdellium, quod est ab Indo-scythia vel Scythia australi, de Scythia septentrionali acceperunt perperam. Frustra sanè hodie apud Sclavos quæritur bdellium.

F Quod autem bdellium Judaicum, cujus species altera Arabica est, à Mecchensi separant, quem fructum arboris esse volunt; quis negare possit, quin & Mecchente Arabicum sit? Sic duo fuerint Arabici bdellii genera: alterum, quod est gummi; alterum, qui fructus est arboris. Et ipse sanè Avisenæ eodem capite bdellium etiam Mecchense novit, quod idem cum Judaico, nec est fructus arboris. Ita enim interpret: *Et Mechium, quod non est ex fructu palmarum silvestrium, & est bdellium Judaicum, aufert scrophulas.* Nihil de fructu palmarum silvestrium in Arabico textu habetur, sed simpliciter scribitur in hanc sententiam: *Almechi, quod non est fructus Alrum, & est bdellium Judaicum, aufert scrophulas.*

G In Arabicis est *شجرة الروم* *thamara Alrum*, quod sonat fructus Alrum. Ubi habes eandem scripturam initio capitis, pro quo legit interpret *Aldum*. *شجرة* simpliciter significat fructum arboris cujuslibet. At *thamar* etiam pro dactylo sive fructu palmæ. Hinc videtur interpret illud *thamara Alrum* de fructu palmarum silvestrium exposuisse. Et non bene Matthiolus, qui arborem illam Mecchensem, ex quo bdellium Mechici Arabum putat esse eandem cum illa palma, quæ Græcis *χαμαίρετος* dicitur. *Casaglionis* hodie à Siculis vocatur. Arbor illa Mecchica fructum fert, teste Alpago, nucibus Indicis similem, sed minorem. Baccae vero cephalionis vulgaris longè ab illa forma ac magnitudine distant, quæ admodum minutæ sunt & racematim ex ramis dependent. At fructu bdellii Mec-

Mecchici fabros lignarios uti in capite terebrarum suarum, quæ cum arcu commoventur, tradit Alpagus; adeo nempe durus est. Ridiculus etiam Matthiolus, cum dicit, putare se vulgarem *cefalioni* appellationem à Mauritanis acceptam ferri debere, quia apud Serapionem legitur, *Cefilio est cor istius planta, et natura ejus est sicut natura palmerii*. Verba isthæc sunt inter-

pretis. In Arabico fuit *دماح dimah*, quod cerebrum vel medullam denotat. Verus interpret *cefalionem* vertit, quod est corruptum ex *cephalio*. Ita usus hac voce Palladius ad designandam plantam palmæ, cujus vis in cerebro præcipua, quod Græcis *ἐγκέφαλον* vocant. Sed & *κεφαλήν* dixere in palma. Unde *κεφάλιον* Latinis veteribus *cephalio*, *cephalonis*; ut *damalio*, *damalionis* ex *δαμάλιον*. Sed hæc obiter. Duplex igitur Avisenæ bdellium: Mecchenfe unum, idem cum Arabico genere gummis: alterum arboris fructus. Vocat fructum *Alrum*

الروم. Jam diximus supra, posse ita vocari, quod etiam in orbe Romano nasceretur hæc arbor. Nam in Hispania etiam nasci tradit Serapio. Sed fortasse

الزوم *Alzum* scribi debeat pro *Aldum*. Ut *Zufa* & *Dufa* idem, & similia. Bdellium Mecchenfe Avisenæ, quod aliud est ab arboris fructu idemque cum Judaico, id fortasse genus, quod à Petra dixit advehi Dioscorides. Hodiernam Meccam eandem esse cum veterum Petra plerisque placere video. Emporium olim fuit celeberrimum mercium Indicarum atque Arabicarum, in quod merces advehi solebant ex Albo yico, qui portus erat Arabici sinus. Et fortasse unum idemque bdellium Indicum & quod ex Petra invehi tradit Dioscorides: *ἐστὶ δὲ καὶ ἕτερον εὐπαρέδον καὶ μέλαν ἀδρόβωλον, παλαθῶδες, καμιζόμηνον ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς. Φέρεται δὲ ἀπὸ τῆς Πέτρας ξηρόν, ῥηινῶδες, ὑποπέλιον*. Ita sanè acceperunt Græci, qui Dioscoridem sequuti sunt, ac duo tantum genera bdellii constituent, Arabicum & Indicum quod vocant Scythicum. Aëtius: *τὸ μὲν Σκυθικὸν ὀνομαζόμενον, ὃ δὲ καὶ μελάντερον καὶ ῥηινώδεστερον*. Addit ibidem Dioscorides de illo Petraeo, quod resinofum ait esse, *δασυτέρδον τῇ δυνάμει*. Primum igitur atque optimum Arabicum, secundarium Indicum, quod à Petra Arabiæ emporio adferri memorat. Non nego tamen, aliter accipi posse verba Dioscoridis; de tribus nempe generibus bdellii. Plura recenset Plinius, qui & Babylonium nominavit, ac Medicum; item Bactrianum. Avisenæ optimum esse bdellium dicit, quod est varium, clarum. Sic interpretes. In Arabico est: *الاروب الصافي*. Forte legendum *الازرق*, id est, *alazarac*, varii coloris vel cinerei. Nam &

alibi commemorat bdellium *زرق zarac*, quod idem est. Dioscorides commendat, *διαυγὲς ἄνθοκολλῶδες*: Plinius *tralucida cera simile*. Tale Arabicum. Idem tamen Avisenæ sub finem capitis Arabicum bdellium laudat eo nomine, quod sit *الصافي الاحمر*, hoc est, ut vertit interpret, *clarum, rubrum*. Malim dicere, tralucidum, rubrum, *διαυγὲς*. Vox Arabica *صافي saphi*, liquidum ac defæcatum designat.

Unde *مصفاة*, colatorium, saccus. Τὸ *διαυγὲς* Græcorum ita expressit Avisenæ. Addit Dioscorides de optimi bdellii notis, quale fuit Arabicum: *διῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, εἰκὸς ὄνυχος*. Unguis humani similitudinem in eo notat sive ex candore sive ex lævore. De Bactriano bdellio narrat Plinius, multos candidos in eo esse ungues. Hinc Damocrates apud Galenum *βδέλλην ὄνυχας* vel *βδέλλης ὄνυχας* vocat de præstantissimo ac tralucido:

βδέλλης ὄνυχος τε τῆς διαυγῆς ὡς δασυμήν.

Item: *Σχολιν δούδεκα, κρόκη μία, καὶ βδέλλα.*

ὄνυχος δασυμῆς τρεῖς.

A Non igitur potest ita exponi apud Dioscoridem, ut accensum unguis odorem referat, quemadmodum Arabes interpretati sunt; qui sic hæc junxerunt, *ἐν τῇ θυμιάσει εἰκὸς ὄνυχος*, cum incenditur odoriferus habens unguis. Qui & de ungue odorato intellexerunt. Sanè & Græci interdum *ὄνυχας* absolute vocant ungues aromaticos, ut apud Myrepsum in *Thymiamatis ὄνυχες μικροὶ καὶ μεγάλοι*, de unguibus odoratis. Sed hæc non potest in eum sensum sumi. Nec *ὄνυχας βδέλλης* censendus appellasse Damocrates, quod incensum bdellium præferret odorem unguis odorati. Quod est summopere absurdum. Serapionis interpret de bdellio: *proferens odorem bonum similem odorati blattæ Byzantiæ*, id est, unguis odorati. Apud Avisenam legitur *راحة الغار raihat algar*, id est,

odore lauri. Vix putem tamen aliter legisse Avisenam apud Dioscoridem, quam legit Serapio. Credi-

derim itaque, eum scripsisse, *الطفر*, pro *الغار*. Unguem ea vox significat, quam & de ungue odorato usurparunt, cum adjectivo *الطيب althaib*

C Æque falsi sunt auctores Arabes in Græcis illis interpretandis de Bdellio Indico: *ἐστὶ δὲ ἕτερον εὐπαρέδον, μέλαν, ἀδρόβωλον, παλαθῶδες*. Pro *παλαθῶδες* in his Dioscoridis verbis legit Serapio *ἀσπαλαθῶδες*, qui tradit odorem hujus esse, sicut est odor *darssis-*

ham, *دارسجان*. Quam lectionem *ἀσπαλαθῶδες* sola auctoritate Serapionis inducti Viri doctissimi apud Dioscoridem reponunt contra librorum omnium fidem, qui habent *παλαθῶδες*. Nec aliter sane potest scribi, ut faciliè intelligunt Græcè periti; qui sciunt Græcum auctorem, ut illam sententiam efficeret, dicturum fuisse, *ὅσμη ἀσπαλαθῶδες*. Nunquam enim dicunt *παλῶδες* de ea re, quæ odorem buxi habeat; sed *ὅσμη παλῶδες*, vel *ὅσμη ἔχον παλῶδη*, atque ita de cæteris. *Παλαθῶδες* illud de bdellio ita expressit Latine Plinius: *Nigrum vero et in offas convolutum hadrobolon*. *ἀδρόβωλον* propriè in glebas grandiores formatum sed *παλαθῶδες* in offas convolutum. Idem de pruno Ægyptiæ fructu: *purgatum enim tunc dunt, servantque ejus offas*. Theophrastus: *κόψισι καὶ ποῖσι παλάφαις*. De qua voce nos late in Exercitationibus. *Παλάφαι* propriè est cuiuscunque rei congesta & coacervata compositio, *ἐπάλυψη συνθεσις*. Grandes glebæ aliæ super alias congestæ & convolutæ *πῶ παλαθῶδη* ῥέσιν efficiunt. Ad vocem *βδέλλης* quod attinet, verum est, quod alibi adstruximus, ex Hebraico *bedolach* *בדלח* ortam. Nam *βδέλλιον* *ὑποκόλιστον*, primitivum *βδέλλα* apud auctorem Periplus Damocrates *βδέλλην* vocat. Marcellus:

— *crocon atque bedellam.*

Non nescio, plerosque interpretes Judæorum illud Arabicum *bedolach* de margarito exponere; sed de aromate etiam nonnulli veterum acceperunt, & vox ipsa id planè suadet. Nam & *μέδαλλον* Græci vel *μάδαλον* pro bdellio fecerunt ex illo *bedolach*, ut *m* & *b* sæpe invicem mutantur. Nec mirum, ex eadem origine duas fluxisse sono dissimiles dictiones, idem significantes: *βδέλλα* nempe & *μέδαλον* ex *bedolach*. Sic ex uno Hebraico vocabulo *בדלח abaloth* alii *ἀβάλαχον* fecerunt, alii *ἀλόνη* ex contracto *ἀλάθ*. Rægio *Havilach* *חבילח* vel *Chavila* Genesios 11. xi. ubi nascitur *bedolach*, tam de India quam de Arabia potest capi. Notæ omnes, quæ ibi designantur, etiam Indiæ conveniunt. Aurum quippe & India mittit, & lapidem onychinum. *ὄνυχνης λιθίας* apud auctorem Periplus frequens mentio, quæ ex India adfertur. Vocem Hebraicam, *בב* plerique de onyche interpretantur. Populi Indiæ *Ευιλαιοι* non longe abeunt ab illa regione Havila. Ita vocantur Epiphania. Antiqua Periegesis orbis *Ευιλίτις* indiget. Bdellium quoque India fert, hoc est, *bedolach*. Alia mitto, quæ dici possent. Sed magis est, ut de Arabia debeat sumi. Ibi *Χαυλόπι* populi sive *Χαυλοπιῶν* Eratostheni: ibi etiam aurum purissimum. Præstantis-

ffimum autem bdellium Arabicum, tralucidum colore ceræ. Isidorus: *Bedella India & Arabia arbor, ejus lacrima melior Arabicâ, levis, pinguis, aqualiter cerea*. Ex India sordida est ac nigra & majori gleba. Color mannæ, qua victitarunt in deserto Israëlitarum, comparatur colori *bedolach* Num. xi. vii. Quod & de bdella, sed Arabica verum est; cujus color candicans ad cereum inclinatur. De manna illa Israëlitarum, qualis fuerit, & quo colore, non disputo. Quæ ab Arabibus sic vocatur, partim candida est ut calabra, partim in citrinum colorem vergit. *Citrinam mannâ* appellat vetus auctor Glossarii Latino-arabici, quæ Arabicè vocatur *trungibin*. Ita enim apud eum legendum est: *Manna citrina* قرنجبين

trungieban. Avifena nominatur قرنجبين *trungiebin*. De quo alibi. Arabicum bdellium idem Avifena rubeum esse perhibet, de quo nihil veteres. Sed cereum fortasse colorem intellexerit. Aëtius lib. i. ii. *Βδέλλιον τὸ Ἀραβικόν, διαυγές τε καὶ ξανθόν*. Ex his satis constat antiquorum bdellium id esse gummis genus, quod hodie à Lusitanis vocatur, *anime*. Lacrima est arboris, subalbida, resinosa, translucida, ad thuris colorem vergens, quæ fracta cerei apparet coloris; granis thuris, sed crassiori-

A bus. Orientale ἀδρόβαλον est, magnis glebis. Hoc alibi pluribus confirmavimus. Huic simile tradunt, & aliud gummi quod vocitant *copal*. Id nomen haud scio, an ex antiquo *gabaliun*, cujus mentio apud Plinium inter aromata inexplorata cognitionis. Glossarium antiquum Latino-arabicum videtur appellare *gavali*, & *pistis* Latinè interpretatur. Quod mendosum puto. *Pistis* genus aromatis, غوالي. Fortasse *pistis* pro *pistix*, idque pro *πιστή*, ut nardum *πιστήν* Evangelii intellexerit. Sic *masix* apud eundem auctorem, quæ Græcis *μασίχη*. Sic *delphix*, ἡ δελφική. Occurrit & hoc loco inter aromata & thymiamata veteribus ipsis haud satis explorata *νάκαφθον*, vel *νάσκαφθον*. Ita scribitur in antiquissimis exemplaribus, non ut habetur vulgo apud Dioscoridem, *νάκαφθον* vel *νάσκαφθον*. Id omnino esse putarim, quod Hebræis nominatur, *נקוד* *necoth*. Alii ceram, alii *ἀρωμα* interpretantur & *ῥομιαμα*. Viri docti veterum *nacaphum* volunt esse, quod hodie appellatur ab Italis *tegname* voce depravata ex thymia. De *nacapho* hoc solum dicit Paulus, esse *Ἰνδικὸν ἄρωμα*. Dioscorides *φλοιάδες* quid esse prodit & cortici mori simile. Vix putem *nacaphum* esse vulgare *tegnama*. Sed hæc obiter.

C A P U T C X.

De camphora.

C Amphora quoque non unius generis nomen apud Arabes. Vocant كافور *caphur*. Græci κάμφεον & κάμψεν extulerunt, ut & Latini *camphoram*. Navigationum Indicarum scriptores tria genera faciunt, quibus & diversum pretium constitutum apud Indos tradunt, ut diversus etiam est usus. Genus unum est, quod *crassa camphora* nomine donant, quæ in panibus. Altero uti Indos scribunt ad ungendos deos suos. Tertium vocant *edulem camphoram*, quæ in cibis usurpatur. Hæc omnium præstantissima habetur, & vocatur *camphora de Burnei*, ab insulæ nomine, in qua colligitur. Pretii autem diversitas tanta, ut una libra *camphora de Burnei* contra centenas libras alterius camphoræ, quæ ex Sinis invehitur, cara sit. Hæc est camphora, quæ ad nos deferitur, in panes rotundos compacta; quam compositum esse medicamentum non simplex quidam volunt. Quis non dicat, qui hæc noverit, camphoram Burnensem & Sinensem esse res *ἐμώνους*. Sed ponamus, bonitate tantum, non genere differre. Omnino alia est illa camphora, cujus meminit Averroës in quinto his verbis: *Camphora Indica, quæ in Arabico cosor Algent appellatur, calefacit & exsiccat in secundo gradu*. Omnes Arabes uno consensu camphoram frigidam tradunt & siccam in ordine tertio. Nonnulli doctissimi medici ex illo Averroës loco contendunt, hanc ejus esse de camphora sententiam, ut calefaciat in secundo. Sed gravissimè errant. Nam ipso illo capite de camphora scribit Averroës: *Camphora frigida est & sicca in tertio gradu, & est subtilis substantia*. Oportet igitur alius generis esse illam camphoram Indicam, quam statuit calefacientis facultatis in secundo. Et nisi fallor, mendum est in ejus verbis, & error pariter interpretis. Pro *camphora Indica* scribendum *camphora Judaica*; & in Arabico pro *cosor Algend*, *kofer Alibend*, hoc est, قفر اليهود, bitumen Judaicum. Male igitur interpres *kofer*, quod est bitumen, pro camphora accepit, quod Arabicè dicitur *casur* & scribitur كافور. Hebræi quoque bitumen קפר appellant, & verbum קפר bitumine oblinere. At vocem Arabicam, quæ bitumen notat,

D Judæi magistri scribunt per *coph* קפר *cofer* & genus luti sive camenti exponunt, quia bitumine vice luti ferruminantur muri in Ægypto & Judæa. Est & קפר in Canticis totidem litteris pro genere aromatis, quod quidam *camphoram* interpretati sunt; cum tamen constet esse *κύπεον* Græcorum & *alchanna* Arabum. De quo supra. Ergo & Arabicum *ko-pher*, quod est bitumen, interpretes de camphora exposuerunt: quæ res in maximas difficultates viros eruditissimos impulit, dum ex horum nominum errore diversissima genera confundunt. De bitumine, non de camphora voluisse loqui Averroëm, verba ejus integra allata ostendent: *De rebus nascentibus in mari, quarum juvamenta sunt manifesta, scilicet camphora Indica, quæ in Arabico dicitur cosor Algent, calefacit & siccat in secundo gradu*. Camphora non nascitur in mari, sed bitumen, quod plurimum exundat in mari Judææ Asphaltite appellato. Lacus quidem, sed maris nomine censetur antiquis Græcis Latinisque, & maris quidem mortui: nam & Græcis dicitur *νεκρὸν θάλαττα*. Addit Averroës *consolidare vulnera ignita*. Et hæc propria virtus bituminis, teste Dioscoride, ἀφλέγειαν τὸ κολλητικόν. Avifena sub nomine ac titulo bituminis Judaici Dioscoridis ἀσφαλτον scribit, quem & in principio capitis statim citat, quæ verba vulgo desiderantur in Latina editione. Pro eo quod habet Dioscorides *ῥονάται ἐν φωνίχῃ*, habetur in Arabico *جبلاد فرجقي*, In regione *Phinichi*: sed corrigendum *فنيقي*, id est, *Phinichi*. Et statim, ubi in Græco legitur *καὶ ἐν Σιδόνι*, corruptè Arabicus textus legit *صيلون Silun*, pro *Sidun*. Item pro *ἐν Βαβυλωνί καὶ Ζακύνθῳ* in Arabico est tantum, *و مدينة اورشليم* *va medinat Abharpis* vel *Aphartis* vel *Afarbis*. Tot enim modis potest legi. Quænam illa sit civitas nescio. Babylonem ipsi Arabes vocant *Babel* بابل. De *Zacyntho* alia res est. Sed non dubito scripsisse Avifenam زاقونتش. Hoc

Hoc est *Zacynthos*. Subjicit gigni etiam in regione *Sicelia*. Pro quo est apud Dioscoridem:

καὶ τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὴν Σικελίαν. Notandum autem Avisenam nomine bituminis Judaici *cafer Aliena*, duo capita Dioscoridis comprehendisse de diversis generibus bituminis, quæ apud Græcos diversis quoque signantur nominibus, ἀσφαλτον & πηλαιοσφαλτον. Scribit enim eo capite, esse genus bituminis, quod è montibus defertur; & alterum quod in fontibus supernatat. Genus illud, quod è montibus impetu fluminis decurrit, est πηλαιοσφαλτον Dioscoridis, quæ nascitur in Apollonia ad Epidauron: ἡ δὲ ἐκ τῶν Κεραυνίων ὄρων κατὰ φέρεται τῇ δὲ πηλαιοσφαλτον. Sic duo illa capita Dioscoridis πηλαιοσφαλτον & πηλαιοσφαλτον miscuit in unum, cui titulum fecit de bitumine Judaico; cum tamen bituminis plura sint genera, nec in Judæa nascentia omnia. Idem etiam alio capite de pissaspialto tractat sub titulo Mumia. Bitumen Avisenæ & siccum in tertio. Averroës tamen in secundo calefacit & desiccatur tantum. Quæ & Græcorum est de bitumine opinio. Paulus: Ἀσφαλτον ἐξέρχεται ἢ θερμαίνει καὶ τὴν δούπερον τὰξιν διὰ τοῦτο πηλαιοσφαλτον ἔλκεται. Hoc est, quod dixit Averroës, consolidare ignita vulnera. Melius dixisset sanguinolenta aut cruenta. Atqui ut scias illam camphoram Indicam Averroës debere esse copher Judaicum, hoc est, bitumen, verba illa Averroës ad verbum expressa sunt ex loco Aëtii de bitumine, qui sic habet: ἔστι καὶ τὰ πηλαιοσφαλτον ἐν ὕδατι ἡνωμένων θαλάσσιων ἢ ἁλίων πηλαιοσφαλτον ὁμοίων θαλάσσι. Κατὰ τὴν δὲ ἀσφαλτον ἢ ἐν τῇ νεκρῇ θαλάσσι καὶ τῇ ἑλκω ἡνωμένη διώματι ἢ ἀπὸ τῆς ἀσφαλτος ἐξέρχεται καὶ ἐστὶ καὶ θερμαντικὴ καὶ τὴν δούπερον περὶ τὰξιν ἐκείνη ἐν πηλαιοσφαλτον καὶ τῶν ἐν αἵματι περὶ τὰξιν ἑλκωται. Compose hæc cum superius allatis ex Averroës, & videbis indidem verbum verbo sumpta. Cæterum non uno hoc tantum loco, sed etiam altero ex eodem capite LVI. Averroës interpretes confer, quod est bitumen, camphoram Latine reddiderunt, ubi de Ambaro loquitur: Ambra est una ex speciebus camphoræ, quæ oritur in fontibus maris & natat super aquam maris, & melior omnium est illa, quæ in Arabico dicitur ascap. Non dubito, quin fuerit in Arabico, ex speciebus coper *من اصناف القفر*.

Ambarum sanè speciem esse bituminis ab omnibus fermè traditur. Nec camphora esse potest, quæ gummi est arboris. Ex eo tamen Averroës loco Viri eruditione præstantes plerique in eam sunt induciti sententiam, ut crederent camphoram esse bitumen, quia reponatur ambra apud Averroëm inter genera camphoræ; quam ambram utique constat bituminis modo in maris fundo scaturire, ita quam plurimis consentientibus. Species autem illa ambari, quam Averroës optimam perhibet, quamque adeo interpretis in Arabico ascap dici notat, ea debet scribi

ازرق. De qua supra. Sic copher & caphur cum minimè sint ὁμώνυμα, alterum tamen pro altero imposuit Viris doctissimis. Ajunt arborem, ex qua genus hoc gummi extrahitur, ab Indis ipsis vocari *capar*; quod Arabes qui πη non habent, scribunt & pronuntiant *caphur*. Inde καφουρι. Simeon Sethi ex Græcis recentioribus de ea ita scribit: ἐστὶ τὸ δένδρον κόμμι, ἡτοι δάκρυον φυόμενον ἐν Ἰνδία λέγεται τὸ δένδρον, ἐν ᾧ γίνεται, κατεργάζεται, διωμάτων σκιασθῆναι ὑπὸ αὐτῶν ἀνδρῶν ἑκατὸν. Φύεται δὲ ἐν ὄρεσι τοῖς ἐκείσε θαλάσσι. ἐστὶ δὲ ἕλκον δὲ πηλαιοσφαλτον καὶ καφουρι. De levitate ligni non consentit Garcias, qui vidisse ait, & esse aliquantum solidum asserit. Avisenam cum Simeone facit, qui materiem hujus arboris sibi visam sæpius affirmat, & esse albam, frangi vel friari facilem & admodum levem: nec enim simpliciter levem dicit, ut est apud veterem interpretem; sed addit *جدا*, quod vehementer & admodum significat. Spongiosam etiam

ipsam arborem esse tradit, *خارجي*. Simeon reddidit *καφουρι*. Avisenæ & Simeoni subscribit Geographus Arabs, qui camphoræ lignum & leve esse confirmat, in parte nona climatis primi. Marinam quoque arborem esse idem Avisenam scribit, *خارجي*, hoc est, in maritimis nascentem, ut idem Simeon magister interpretatus est: φύεται δὲ ἐν ὄρεσι τοῖς ἐκείσε θαλάσσι. Et est arbor spongiosa, marina, prout quidam opinantur. Hic sensus Arabicorum Avisenæ. Scaliger tamen in notis ad Garciam vertit: Et est spongiosum quiddam marinum secundum quorundam opinionem. Minus bene. Diffusam & ramis opacam esse arborem inter omnes convenit, utpote quæ vel centenis hominibus umbram præbere sufficiat sub se degentibus. Fabulam esse vult Garcias, quod à quibusdam ait tradi, ad ejus umbram perfugium habere cætera animalia, quo feras evitent ferociore. Unde id expiscatus sit, nescio. Tantum quippe abest, ut latebram quærant sub ejus umbra cætera animalia, qua se à ferociorum superventu & impetu subducant, ut solas feras & quidem ferocissimas, quales sunt pardi vel leopardi umbras ejus captare dicat Avisenam; & propterea non nisi certâ tantum anni tempestate accedi ad eam posse, quo tempore nimirum feras inde abesse contingit. Fabulæ occasionem fortasse præbuit vetus interpres, qui apud Avisenam sic vertit: quidam autem dixerunt, quod est arbor magna faciens umbram multitudini animalium valde numerosa, sub qua quidem umbra consueverunt habitare alnemur & alnemer. Rectè quidem ille, & juxta mentem Avisenæ. Non tamen ex eo sequi necesse est, sub ea arbore stabulari pecudum multitudinem ad effugiendam ferarum ferocitatem. Immo contra est. Sub ea assuescere dicit feræ id genus, quam Arabes vocant *alnemer*, quæ prohibent accessum & aditum arboris præterquam noto anni tempore, quo abesse solent. Arabica Avisenæ eo loco hoc simpliciter sonant, arborem camphoræ esse amplissimam, adeo ut umbram sufficere queat quamvis numerosæ tur-

bæ. Vocat *خلاق*. Quod non tantum de animalium multitudine accipere possis, sed etiam hominum. Nam *خلاق* multitudo, turba. Ex Hebræo *קהל*. Simeon & Geographus Arabs multitudinem illam de hominibus acceperunt, & numerum finitum pro indefinito posuerunt. Avisenam dicit multitudinem hominum vel homines multos sub arboris camphoræ umbra regi posse: illi dixerunt centum homines pro multis. Simeon in scriptis codicibus: λέγεται τὸ δένδρον, ἐν ᾧ γίνεται, κατεργάζεται, διωμάτων σκιασθῆναι ὑπὸ αὐτῶν ἀνδρῶν ἑκατὸν. Idem omnino tradit & Geographus Nubiensis de camphoræ arbore: Et est arbor magna, similis salici; sed arbor una ex his tegit umbrâ suâ homines centum & plures.

Arabicum igitur *خلاق* turbam propriè significat & multitudinem hominum centum, aut plurium quam centum. Postquam dixit Avisenam, arborem camphoræ obumbrare posse sub se recubantes hominum turbam, addit statim: *والف* & stabulantur sive congregantur *Alnemura* sub ea scilicet arbore. Thema est *الف*: quod copulare, conjungere & consuescere significat: Dicit igitur sub arbore camphoræ congregari, & habitare consuesse feras *Alnemuraton*. Pardos aut pantheras intelligere licet. Hebræicum est *נמר* *namer*, quæ panthera est vel pardalis aut aliud animal maculis aspersum. Originem repetunt à verbo *נמר*, quod est mutare, ob cutis varietatem & maculas. Eadem fera Arabicè dicitur *نمر* *namir* cum *kesre*, & *namiron* cum solemnī nuntio. Verbum est *نمر* *namara*.

namara, quod est variare & maculis notare. Glossæ veteres Latino-arabice *namiron* interpretantur pardum. Alii leopardum. Non videtur hæc vox origine Hebraica, nec habere natales in ea lingua, nec bene hos repeti à verbo נמר. Chaldaica igitur potius & inde Arabum propria, apud quos verbum *namara* est maculis ac notis distinguere. Hinc versio Arabica Genes. xxx.

agnos maculis variegatos vocat حروف منمر *haranf Munmar*. Inde *namir* vel *namiron* varius. Absolutè sic vocarunt pantheram vel pardalim, ut Latini *variam*. Nam *varia* Plinio sunt Africanæ feræ sive pantheræ, Arabicè *alnemura* vel *alnemuraton*. Alpagus in Lexico notat, *alnemir* vel *alnemur* esse bestiam leopardo similem figurâ & colore, sed aliquantum majorem, ferociorem & audaciorem, utpote quæ homines aggrediatur. Pardum planè sive pantheram designat. Leopardum autem ab Arabibus

alshed vocari dicit. الفهد. Arabica versio pardum ita vocat in Apocalypsi, quæ in Græco est πέρδαλις.

Veteri Glossario Latino-arabico فهد *shed* est strix.

Sic ille dicitur, qui est *hystrix*, ut *striculus* Arnobio pro *hystriculo*. Strix quoque Isidoro & Glossis pro *hystrice*, non pro strige, ut quidam somniant. Fallitur tamen ille auctor Glossarum. Nam *shed* est leopardus; *nemir* vero pardus, hoc est, varia, πικρὸν θηρίον. Citant

ex versione Arabica Genes. cōs. النمورة والفهود. *Alnemurat* & *alphenadaton*, pardi & leopardi. Plinius: Nunc varias & pardos, quæ mares sunt, appellant in eo omni genere. Latinum illud *varia* planè exprimit Arabicum *namir*. Nemir Arabibus esse Græcorum πέρδαλις adeo certum est, ut Avifena πέρδαλις χῆς

Dioscoridis Arabicè reddiderit خانق النمر *chanac Alnemir*, id est, strangulator pardi. Non rectè interpretes vertunt, *leopardi*. Diversus enim pardus à leopardo. Sic λυγκῆπιον, quod est alterum acorniti genus Dioscoridi, idem Avifena reddidit خانق

الذئب, *chanac Aldeib*, strangulatorem lupi. At vetus Glossator Arabs apud Dioscoridem πέρδαλις χῆς interpretatur قاتل الفهود *Katal alphenad*, id

est, necator leopardi. Per *alshed* tamen intellexit pardum τὴν πέρδαλιν, ut etiam Apocalypsis interpretes. Vetus interpretes Avifena capite de Pardalienne sic habet: suffocat *Alshed* & *Alnemir* & reliqua. Nulla tamen *Alshed* mentio in codice Arabico. Sed dicit, in cibo objectum necare, lupos, canes, & vulpes cum pardis. Ad verbum enim Dioscoridem eo loco vertit. Atque hæc hæcenus. Sub arbore igitur camphoræ, ut ex quorundam sententi arefert Avifena, pardi & pantheræ congregari amant ac degere: tantum abest, ut reliqua animalia eo confugiant ad declinandum ferarum noxiarum impetum. Quod nescio, unde expiscatum attulerit Garcias. Sed ille talium plenus. Nunc dicendum de variis camphoræ generibus. Avifena quinque enumerat, his Arabicis nominibus distincta, quæ valde corrupta leguntur apud interpretem; *Alcansuri*, *Arriagi*, *alazad*, *alasphearac*, *alazrac*. Male Scaliger hoc ultimum nominat *elazrak*. Nam in Arabico est الأزرق, *Alazrac*. De quo paulo

post. Jam illa omnia exponenda sunt ordine. Camphora *Alcansuri* sic videtur dicta à loco القنصوري.

Camphora nempe de *Kansur*. Puto eam esse, quæ Serapioni dicitur *camphora de Pançor*. Quod palam est depravatè scribi pro de *Kançor*. Ibi tradit, terras *Pançor* propinquas esse regioni *Sarandin*. Legendum, *Sarandib*, سرنديب. Insula est, cujus meminit

Geographus Arabs, octava parte climatis primi. Paulus Venetus satis idoneus auctor appellat regnum *Fan-*

fur, in quo camphora optima. Sed corruptum illud nomen pro *Kansur* vel *Fansur*. Et malè opinatur Vir doctissimus, qui corrigi vellet *Canfur*, ut sit quasi camphoræ terra. Veram lectionem suggerit Avifena, qui vocat *Alcansuri*, id est, ex regione *Kansur*. Serapionis interpretes, qui habent *Pansur*, omnino le-

gerunt قنصوري pro قنصوري *Phanzuri* pro *Kanzuri*. In Arabico unius tantum apicis differentia est. *Panzur* autem pro *Phanzur* dixerunt, quia Arabes *p* non habent, sed ejus loco utuntur ط *phi*. Apud Pau-

B lum Venetum est *Fansur* pro *Fansur*, id est, قنصور.

Loci nomen est, à quo dicta illa camphora. Scaliger vult vocatam fuisse camphoram *Canzuri* à quodam genere gummi, quo adulterari solitam memorat Garcias. *Chanderros* ab Indis nominari dicit. Quæ ex *Burneo*, inquit, adfertur, plerumque admixta habet minutissima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam *chanderros* illis vocatum, succino crudo persimile. Non tamen video, quomodo *Kanzuri* ex *Chanderros* formari possit. Verum quidem est, si punctum superponatur litteræ *sad*, futurum *Alcanduri* pro *Alcansuri*; sed reliqua non sequuntur. Dicendum quippe foret *alcanduri*, ut denotaretur camphora adulterata gummi sic vocato. Præterea cum omnes Arabes cæteris præstare affirmant illam camphoram, quæ dicitur de *Canfur*, non potest ab ea re, qua adulteratur, nomen nascisci. Certum quippe est, non posse inter optima genera locum habere, quæ sit adulterata. Sequitur apud Avifenam altera species camphoræ nominata

Arriagi. Ita vulgo scribitur in Arabico. الرياحي.

Alriagi. Vir tamen doctus citat ex versione Hebraica *Kiachi* pro *Riachi*. Est enim typographicum קיאה. Serapionis quoque interpretes vocant camphoram *Riach*. Sic legendum esset apud Avifenam puncti me-

D tatione mutata الرياحي *Alriachi*. Dictam autumat à quodam rege, qui ibi regnavit, & primus invenit rationem dealbandæ camphoræ. Regionem, in qua reperitur, *Pansur* vocari ibidem asserit, de qua paulo ante. Ergo camphora *Riachi* & *Canfur* eadem, nisi quod illa dealbata est arte. Sanè Avifena duo hæc camphoræ genera simul ponit, *Alcansuri* & *Arriachi*, & eas à cæteris distinguit. *Camphora*, inquit, species *Alcansuri* & *Arriachi*, deinde *Alazed* & *Alasphearac* & *Alazrac*. Præstantissima duo illa priora genera *Alcansuri* & *Alriachi*, quibus priorem classem veluti assignat. Camphoram de *Canfur* vel *Fansur*, quæ alias natura sua omnibus bonitate antistat, Rex quidam locorum illorum *Riach* nomine ad perfectionem perduxit excogitata arte, qua candidior & clarior redderetur ignis vel solis vi. Inde *Riachi* camphora, hoc est, *Riachina* appellata. Reliqua genera deteriora.

Unum ex his Avifena appellatur *alazed*, الأزاد.

Crassiorum & majorem interpretor camphoram. Hodie quoque sic vocant Navigationum Indicarum auctores, cum camphoram quæ in panes cogitur, quæ longe bonitate inferior, crassam, inquam, nominant,

F id est, Arabicè آزاد *azad*. Quod venit a verbo زاد & est augere, crescere, amplificare. Inde & li-

lium majus appellant شوسن الأزاد *Susen azed*,

quod est lilium majus album & hortense, de quo supra. Nec enim eam vocem intellexere interpretes. Serapio quoque camphoram *azed* de crassiore camphora exponit; sed corruptum id nomen apud interpretem, sic corrigendum: Et post ipsam in bonitate est camphora, quæ dicitur *Azed*, & est grossa, habens obscurum colorem, nec est clara, sicut *Riach*. Malè in editionibus scribitur, *Camphora* quæ dicitur *Fauzen*. Sequitur de camphora *Alasphearac*, vel *Alsphearac*

G الاسبهركي. Quid significet, nescio. Sed illud scio, de ea Serapionem intelligere; quam & similiter commemorare.

memorat post camphoram *alazad*, sub nomine corrupto *carsab* pro *sarak* vel *asarak*. Fuscā interpretatur. Post eam subiungit camphoram dictam *Balonich*. Depravatum & hoc vocabulum. Avifena pro eo habet *Alazrac* *الازرق*. Cinerei coloris camphoram designat. de qua voce satis supra.

Sic ambarum *alazrac*, quod griseum vulgo vocamus. Interpretatio Serapionis de *Balonich* respondet expositioni Avifenae de camphora *alazrac*. Eam quippe esse ait, in qua admixta sunt fragmenta ligni camphorae. Avifena etiam camphoram *alazrac* interpretatur de illo genere, quod est permixtum ligno suo, cui & concolor est. Nam lignum camphorae, teste Serapione, album quidem, sed ad nigredinem vergens. Quem colorem Arabes vocant *Azrac*. Videndum, an illa sit camphorae species,

quam Geographus Nubiensis vocat Arabicè *قطع الكافور* *keta Alcapthur*, id est, frustum vel

fragmentum de arbore caphur. Camphoram ex arbore ita extrahi memorat verbis his, quae soloci filo ad litteram sic reddidimus: *Et camphora elicitur ex ista arbore. Pertunditur in superiore ejus parte, & multus inde erumpit liquor. Ubi desit fluxus, pertunditur inferius in medio arboris, & educitur ex ea frustum camphorae, quod est gummi ipsius arboris, nisi quod concrevit intra ipsam.* Multa heic animadvertenda & explicanda. Pro frusto camphorae in Arabico est, ut

supra posuimus: *قطع الكافور*. Locum illum ita verterat Scaliger: *Pertunditur infra illud foramen in medio arboris. Ex quo cognominatur Keta elcapthur, quod est gummi hujus arboris.* Non hic est, auctoris sensus. Nec enim cognominari dicit illud gummi *keta alcapthur*, id est, frangmentum camphorae; sed ex arbore ipsa, ubi in medio vulnerata est, generari frusta camphorae, quod ille gummi esse hujus arboris interpretatur, excepto quod gummi in aliis arboribus extra ipsas concrevit: camphora autem intra ipsam arborem. In Arabico est: *تذسب منه*, id est, descendit, ducitur, generatur ex ea: non ut Scaliger vertit, cognominatur. Fragmenta sive frusta camphorae vocat auctor ille grana ipsa sive micas camphorae, ut sunt grana thuris. Interpres Serapionis de camphora: *Est majus frustum, quod ex ea invenitur, est sicut drachma una.* In Arabicis est *قطع*. Frusta sive grana

camphorae non esse dicit ampliora, quam ut drachmae pondus aequent. Idem Serapio de camphora *Azrac*, id est, cinerei coloris: *Et ista reperitur in frustis ad quantitatem unius amygdulae.* Frusta vocat, quae Arabicè *keta*. Ea frusta plerumque ait inveniri ligno suo permixta. Atque haec est camphora, quam Avifena vocavit *Alazrac*. Scribit idem Avifena, in ligni camphorae concavitatibus plerumque inveniri aliquid de camphora. Quod non intelligendum de ipsius arboris concavitate, quod mediale vel cor arboris vocatur. Certum quidem est Geographum Arabem sic esse accipiendum, ubi dicit intra ipsam arborem, hoc est, in mediali arboris camphorae, quae concava est ad instar ferulae, gummi illud concrevere.

Vocat Arabicè *داخل* *dachil*, quae est pars interior. Serapio quoque tradit, camphoram reperiri in corde ligni arboris in frustis ligni internis. Sed aliud heic vult Avifena. Arbor ipsa camphorae concava est & inanis, atque ut Graeci dicerent, *καὶ ἄνευ*. Intra illam concavitatem concrevit camphorae gummi, ut testantur Serapio, & Geographus Nubiensis. De ligno vero ipso, non de arbore loquitur Avifena, ubi ait in ipsius concavitatibus interdum aliquod vestigium camphorae reperiri. Melius vertisset interpres in ipsis venis arboris. In Arabico habetur:

خلل في, hoc est, in venis & interveniis ejus.

A *خلل* & *خلال* Arabicè cavitates sunt & rivi; sed & venarum ramosi discursus. Nunc Geographus Arabs explicandus venit longè plerumque quam fit vulgo. Ex superiore parte arboris camphorae perruptae ac pertusae liquorem multum emanare dicit; ex mediana autem, frusta camphorae, quod ipse gummi interpretatur, & ait, intra ipsam arborem concrevere. Ergo gummi non est, quod profluit ex summo arboris cacumine perfoffo. Liqueor merus est.

B In Arabico legitur: *عدة جوار فيسيل منه*.

Ad verbum: *Et fluit ex ea numerus hydriarum.* Tanta copia affluere dicit, ut aliquot hydrias sive urnas impleat. Hoc de liquore mero capiendum, non de ipso gummi, quod in minutis frustis concrevit drachmae pondus non excedentibus. Haec intra ipsam arborem ait concrevere, ubi in medio fuerit perfoffa; & *keta alcapthur* appellat, id est, fragmenta camphorae. Quod igitur ex summo manat, aqua est camphorae Arabibus celebrata, quam

C appellant *ما الكافور* *ma alcapthur*, & profluere

tradunt ex arbore ferente camphoram. De qua tamen nihil se accepisse affirmat Garcias, & Bellunensem autumat hariolari, qui ejus meminerit ex Arabum scriptis. Immo ipse Garcias fallus. Nec enim aliter potest Geographus ille Arabs loco citato accipi quam de ista aqua: ubi clarè distinguit liquorem, qui ex summitate manat arboris ab eo gummi, quod in medio arboris & intra ipsam concrevit. Liqueorem illum aliquot urnas implere dicit ex singulis arboribus exceptum. Gummi autem ipsum in parvis frustis concrevens *keta alcapthur* appellat, frusta camphorae. Ipse ille Garcias fatetur caphuram esse gummi, quod in meditullium ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exsudat. Ergo verum est, quod prodidit Geographus Nubiensis intra arborem, hoc est, in ipso arboris meditullio concrevere illud gummi. Nullus tamen capio haec verba Garciae, ut à Clusio Latine reddita sunt: *Est autem caphura gummi, non medulla, aut cor, ut Avifena loco supra citato, & alii quidam putarunt, quod in meditullium ligni cadens deinde extrahitur aut per rimas exsudat.* Nusquam meminit Avifena caphuram esse medullam aut cor; sed nec alius quisquam, quod sciam. Dixit quidem Serapio camphoram reperiri in corde ligni arboris. Quod & Geographus Arabs confirmat & ipse Garcias verbis supra allatis suo testimonio adstruit; qui paulo post adjicit, non tamen se negare, quin interdum in arboris concavum decidat. Atqui illud ipsum est, quod paulo ante agebat, & pro vero asseverabat in meditullium arboris cadere, & per rimas extrahi, aut sponte exsudare, sed ille non tantum in historia camphorae, sed etiam in aliorum aromatum parum sibi constat, & falsa multa memorat. De aqua camphorae hoc etiam notandum, ab Alpago tradi calidam esse in tertio, cum camphoram ipsam, hoc est, gummi omnium Arabum consensus frigidam statuat; idque ipsum fateatur Alpago. Cogitandum igitur, an ea sit *camphura viva* appellata, quam sub hoc nomine emisse à mercatore quodam Persa Busbekium olim Constantinopoli cum oratoris munere fungeretur, Gulielmus Quacelbenus in Epistola scribit. Venerem ea stimulari asserit, cum altera extinguat.

Mirum, tam diversi effectus succos ex eadem arbore prodire. Sed nostri camphoram vulgarem calidam constituunt. Contra tamen omnes veteres, qui modo eam noverunt. De quo infra. Sed camphora illa viva *ὁμώνυμη* alteri camphorae videtur. Nec dubito, quin aqua sit camphorae calida in tertio, cujus meminisse Benagi Albian ait Alpago. Haec liquida camphora. Dubitari potest, an sit *καφρέλαιον* Simeonis. Quod ille naphthae comparat, & liquidi bituminis genus est: similiter ignem concipere dicit, ut caphuræ oleum & similia. Fortasse sic vocavit oleum ex camphora factum. Quod tamen fieri posse per

alembicum negant. Liquidam igitur camphoram ita dixerit. Illud & quæri potest, an utramque eadem arbor emittat. Hoc illi volunt. Et profecto Geographus Arabs camphoram in liquidam dividit & siccam. Hæc illi gummi est & frustum camphoræ. Alteram liquidam facit & urnis excipi dicit. Frustra igitur Vir magnus, cujus hæc observatio ad illa Geographi verba: *Hactenus ille, qui docet, quod ex superiori parte manat, esse gummi caphura; quod ex inferiori, id vocari fragmentum, aut portionem caphur.* Nihil poterat dici magis contrarium auctoris sententiæ, quæ manifesta est, disertè prodentis, quod ex inferiori foramine colligitur, esse gummi; idemque frustum camphoræ in ipso arboris mediali concrescens. Quod ex superiori parte manat, liquorem esse lagenis excipiendum. Non bene etiam reddi puto in summitate arboris, quod in Arabico dicitur,

في أعلاها. Mallem vertere in superficie ejus. Sequentia hanc sententiam adstruunt, ubi etiam non satis apposite redditur in medio arboris, vel circa medium, quod in Arabico scribitur, في وسط الشجرة. quod est in mediali sive medulla arboris. Vetus Glossarium وسط interpretatur gremium. Hic igitur

sensus est auctoris. Ad eliciendam liquidam camphoram foramen in superficie arboris fiebat, unde multus liquor effluebat: ubi fluere desierat, infra illud foramen aliud solebat fieri, sed in ipso arboris mediali ac sinu intimo, ad extrahendam nimirum siccam camphoram, quæ instar gummi concreta in corde ipso arboris hæret, ut disertè ibidem testatur auctor. Prius foramen pertunditur in ipsa superficie ac summa cute arboris ad eliciendum liquorem sive liquidam camphoram, quæ inde foras prorumpit, & urnas implet. At infra illud foramen iterum pertunditur arbor usque ad intimam medullam, ut hærens in eo gummi extraheretur. Non igitur foras erumpebat & decurrebat gummi foramine illo facto; sed ideo fiebat, ut intus adhærescens concretum extraheretur. Quam sententiam non efficit vulgaris versio Viri doctissimi sic concepta: *Ubi fluxus constituit, alio inferiore foramine arbor in medio confoditur; è quo particula camphora, gummi scilicet ejus arboris, decurrunt; ita tamen ut intra ipsam arborem concrecant.* Immo sic vertendum: *Ubi fluxus constituit, alio inferiore foramine arbor pertunditur in ipso mediali, è quo frustum camphora educitur.* Hoc est gummi illius arboris, nisi quod id concrecit in interaneis ejus. Non obscurè notat differentiam hujus gummi ad alia gummi genera. Quod illa nimium foras prodeant ex arbore & concrecant in ipso cortice: caphuræ autem gummi in ipso arboris sinu atque intra medullam coaguletur. Hinc fit, ut aliæ gummi species, quæ corticem & summam cutem occupant, deradendæ sint tantum & avellendæ, ubi camphora extrahenda est ex partibus interioribus, foramine ac caverna ad hoc facta usque ad penitiora arboris pervadente. Quo facto arborem interire necesse est. Ita enim scribit idem Geographus: *Tum deficit arbor ista ac relinquatur, & quaritur alia.* De interitu autem ar-

boris accipio verbum جطل, à themate جطل.

Quod exinanire & destruere significat. Vetus Glossarium etiam *destruere* exponit. Non igitur de simplici cessatione arboris, qua inutilis redditur intelligendum, sed de perniciæ, qua interit tota; quod plerisque solet accidere arboribus, quibus medulla vulnerata, quam καρδία Græci dicunt. Narrationi Geographi consentanea est Neotericorum ferme omnium de caphura, & ejus extrahendæ ratione traditio. Nicolaus Comes Venerus in Itinerario Indico camphoram dicit intra arborem gigni, & fabulam addit, credi ab indigenis non prius posse inde elici nisi sacrificio facto. Quod si non res divina fiat & cadatur arbor ad educendam camphoram, non apparere, sed evanescere. Teixeira de rebus Persicis l. r. cap.

xxxiii. camphoram similiter intra arborem creari ac concrecere affirmat, ut resinam in pino. Et sanè certum est pini medullam maxime resinofam esse ac δαδών, ut Græci dicunt. Atque ex ea præcipuè tædæ ad lucendum fiebant. Quin & ex interaneis ipsis arboris extrahi camphoram instrumentis ferreis ibidem ait. Nec prohibet, quod Serapio innuit meliorem haberi camphoram, quæ per se manat ex arbore. Nam interdum suapte vi erumpit per rimas arboris, ut & ipse Garcias asserit. Idem tamen Serapio in corde ligni reperiri eam scribit: atque hæc est, de qua loquitur Geographus Arabs aliique tradunt Neotrici, quæ arbore perfossa ac pertusa eripienda est atque ex interiore medulla evellenda. Alia porro est camphoræ divisio in rudem & facticiam. Ἀγρὸν ἢ ὠλεσθὴν Græci dicerent. Rudis est, qualis ex arbore manat, aut extrahitur. Hæc in frustis parvis aut grumulis drachmæ pondere. Et talis optima. Caphuram de Burneo, quæ magnitudine est milii, maxima ex parte viliores esse scribit. Ergo multo major esse debet milii semine. Serapio tamen de caphura ἀσφάρακ & ἀφρακ, quæ genera sunt deterioris notæ, frusta dicit reperiri amygdalæ magnitudine aut ciceris aut fabæ aut lentis. De optima idem refert majus frustum, quod ex ea invenitur, non excedere pondus drachmæ. Narrat etiam Garcias instrumenta haberi cuprea inæqualibus pertusa foraminibus, per quæ transmitti moris est grana camphoræ: quibus diversum ponitur pretium ex amplitudine, quam habent, prout per hæc aut illa transeunt foramina. Quatuor gradus magnitudinis fieri perhibet; quibus singulis suum pretium. Non dicit, an majus sit majoribus. Ita tamen accipiendum. Sic etiam margaritas diversam invenire æstimationem autumat, & eodem modo methodoque distingui perinde, ut per majora aut minora foramina transmittuntur. Et sic hodie probari vendique solent apud institores gemmarum. Grumis salis adsimilari camphoram ex ea liquet historia, quam memorat Georgius Almacinus in Omare de Musulmannis, qui in direptione urbis Medinæ inventos camphoræ acervos salem esse arbitrati, vice salis pani conficiendo addiderunt. Sed ex amaro gustu panis demum compererunt, aliud esse à sale. Hæc igitur naturalis & simplex sive rudis camphora, quæ in gummis ac minutis frustis & granis constitit. Facticia vero ea censenda, quæ ignis vi dealbatur & in panes conformatur. Talis ad nos hodie invehitur. Sublimatam vocant Arabes, hoc est, eorum linguâ,

مصاعر & : Nam مصاعر est ascendere: & اذيق ascensio, sublimatio. Hæc fit per alembicum, aut ut Græci chemici loquuntur, ἀμβυκισμὸν, quo camphora vi ignis elevata ascendit ad summum vasis, & ibi adhærescens candidior, purior, & pellucidior evadit. Sic etiam arsenicum dealbatur, quod propterea sublimatum absolutè vocatur vulgo. Nota hæc sublimandi ars antiquis Arabibus, Avisenæ, & Serapioni, aliisque; immo & Græcis chemiæ auctoribus, qui ante octingentos annos vixerunt, qui vas illud suum distillatorium ἀμβυκα appellant. Unde Arabicum

والاذيق ambik, & cum articulo اذيق

alambik. Hesychio ἀμβικ scribitur cum jota, non ut apud chemicos per litteram Pythagoræ: Ἀμβικ, χύτρα, καδ. Habent & τριτικόν iidem Græci chemici quasi triplicem bicum, quod vasis genus est etiam antiquioribus. Præter ἀμβυκισμὸν norunt & βαλανέον, & ὀρεθία, & κροτακίδα, de quibus nos alibi. Ad sublimationem revertamur, quæ fit in alambico, qua camphoræ candor conciliatur & in masam corporatur ex multis granis. Serapio: Et omnes ista species camphoræ clarificantur per sublimationem & egreditur ex his camphora alba in lamis albis, similibus in figura sua parapsidibus, & vocatur ista camphora sic sublimata, camphora operata. Arabicè vocatur

الكافور مصنوع, id est, artificialis camphora. Græci ἀλασιν, ἱερασίμην appellant. Hæc fit subli-

sublimatione, hoc est, *ذمري*, ut vocat Avisena.

Nulla non camphora sic sublimari queat. Formam tum accepit parapsidum. Sic in panes orbiculares ferruminatur. Serapio ibidem optimum etiam genus camphoræ sublimari tradit his verbis, ut ea reddat vetus interpres: *Sed melior camphora est rihach, & est illa, qua nascitur & egreditur ex ligno per se in sua arbore, & color ejus est rubens maculatus: qua postea sublimatur ibi, & fit camphora alba & dicitur Riachi, quod primus Rex, qui regnavit ibi, nominatus est Riach.* Nihil ille de ratione inventa ab eo rege, qua camphoræ candor arte pararetur, unde illi nomen Riachinæ quæsitum. Quod tamen è Serapione Ruellius adfert, & post eum Matthiolus. Simpliciter refert ille, nomen habere camphoram *Riachi* à rege quodam *Riacho*, qui primus ibi locorum regnavit. Sic vocabatur præstantissima camphora. Sed nec Avisena ex quinque generibus camphoræ ab eo relatis, ullius meminit sublimari solitæ præter eam, quam ultimo loco posuit, quæ ligni fragmenta habet admixta. Ita enim de camphora cinerea scribit: *& est permixta cum ligno suo, & sublimata è ligno suo.*

Utitur voce *المصاعى*, quam & de Tutia & aliis usurpat, quæ pariter igne sublimantur. Indicat igitur camphoram illam, quæ ligni particulas habet commixtas, separari à ligno suo per ignis operam & sublimationis artem. Quod in aliis, quæ puræ sunt & sine ulla alia admixtione, locum non habet. Et sanè sublimatio de pondere multum imminuit. Quod cavendum in re pretiosa, qualis optima camphora. Præterea artem aliam norunt Baneanæ dealbandæ camphoræ, quam per sublimandi methodum: In lineo panno colligatam demittunt in aquam calentem, & cum limonum succo addito sapone probè eluunt, & in umbra postea siccant. Quæ res parum de pondere mutat, & non parum confert candori. Ita narrat Garcias. Teixera vero de rebus Persicis, eam in aqua frigida sæpius elui dicit, donec penitus mundata & sordibus purgata existat. Ex his constat, non solitam sublimari optimam & rariorem camphoram, quæ in granis est & minutis grumulis salis adsimilibus. Talis camphora de Burneo. Alisugit generis camphora illa, quæ ad nos adfertur in panes formata. Sinensem ejusmodi esse perhibent. Duo genera camphoræ Garcias tantum recenset, quæ ex Sinis adfertur, & caphuram de Burneo. Hæc in frustis & grumis; illa in panibus orbicularibus. Nulla itaque hoc tempore Burneana in Europam invehitur. Soli panes adferuntur, quos constat esse Sinensis camphoræ. Compositam eam esse multis placet, atque ita Baneanibus quoque videri refert Garcias. Si non composita est, certè facticia putari debet. Non enim talis ab arbore. Arborem camphoræ nasci in Sinarum finibus scribit Avisena, qui tamen inter differentias camphoræ nullam facit Sinensis mentionem. Ut res est, planè mihi persuadeo, quæ hodie Sinensis vocatur & ex illis locis adfertur, eam esse quam *azrac*, id est, cineream indigetat idem Avisena; quam & sublimari solitam ait, ut à ligno suo separetur. Hæc omnium utilissima, quam & in panes cogi ex sublimatione verissimile est. Serapio quoque deteriora genera *aspharac* & *azrac* sublimatione præcipuè proficere ostendit, eoque sublimari solere, fuscum nempe quod est ac cinereum. Falsum autem, quod imputat Avisenæ Garcias, quasi de omni camphora prodiderit, eam decoqui ad candorem contrahendum. Hoc enim ab illo de unico genere eoque vilissimo scriptum est, cui ligni admixta fragmenta. Sinensem esse, constare opinor debere. Camphora de *Kansur* vel *Phansur* illi laudatissima, ut & Serapioni, cui responder hodie camphora de Burneo. At Geographus Arabs supra omnes commendat camphoram, quæ colligitur in insula *Soborma* in mari *Samsico* vel Sinico.

سوبرمة. Nescio an vanè, sed omnino auguror eam esse insulam, quæ hodie dicitur *Bornei*. Non longè

abit nomen, frequenti apud omnes fere populos mutatione *m & n*. Insulam eam magnam facit, & multas juxta parvas insulas habere ait: Quod & de Burneo loquuntur. In *Soborma* montibus camphoram reperit, cæteris omnibus longe præstantiorem. Nominat & alia loca Serapio, in quibus camphora colligitur, sed apud interpretem corruptissime enūciata: *Camphora deferitur ex regione Fassella, & ex regione Calca, & Dhabe-hach & Harigi*. Ubi pro *Fassella* scribi debet *Safala*.

الذمري. De qua videndus Geographus Climate primo. Pro *Calca* Garcias vellet intelligi ac reponi *Malaca*. Sed clarum est emendari oportere *Cala* vel *Calla*. Insula est apud Geographum nona parte Climates primi, in qua abundat arbor camphoræ

& *س* scribitur apud eum. Pro *Dhabe-hach* scribendum putò vel *Vacuac*, vel *Balabac*, quorum mentio apud eundem Geographum. *Harigi* nusquam reperio. *Abrami* insula est eorum locorum. Sinensis autem camphoræ tanta vilitas, ut centenæ ejus libræ dentur venum pro una Burneana. Nunc de pretio Burneana dicendum, quæ apud nos non videntur.

Nec dedignabimur hanc curam, quam se dignam Plinius judicavit, ubique locorum pretia aromatum & specierum exoticarum sedulo indicans. Camphoram argento rependi in insula Bornei, ubi optima colligitur, scribit Odoardus Barbosa. Sic libra camphoræ libra tum fuit argenti gentibus ipsis, apud quas nascitur. Idem tamen, ubi pretia aromatum omnia explicat, camphoræ edulis, quæ præstat cæteris, *mitigal* unum tribus *fanoes* æstimari dicit. *Fanoes* autem valere ait regalem argenteum Castellanum. At *mitigal* unum paulo minus pendit quam sextam uncias partem. Nam sex *mitigales* cum dimidio pendunt unciam. *Mitigal* verbum Arabicum Italibus usitatum. In pervetusto Glossario Latino-

arabico *ميتقال*, *mitecal*, exponitur stater, drachma. Idem sane est, quod Græcorum *δραχμή*; quam illi vocem de drachma usurparunt, cum proprie pondus significat. Idem ergo valet & dictio *mitecal*, à verbo *ثقل*, gravis fuit. Unde & *ثقلون*, pondus & onus. Idem auctor Glossarii etiam libram interpretatur. Falluntur qui *mitcal* pro libra accipiunt. Staterem vel drachmam tantum significat, ut rectè exposuit auctor Glossarii. Georgius tamen Almacinus in Omaris vita, *almithecal* decem drachmis valuisse dicit. Sed decem drachmæ libram non efficiunt. Præterea *dirhemon* non est drachma, sed eam vocem Arabes pro quolibet nummo usurpant. Atque ita sumitur in Alcorano. Non mirum, itaque si *mithecalon* decem nummis valeat, qui non sunt drachmæ. Quidam tradunt, *درهم*, *dirhemon* pondus esse quadraginta ac

duum granorum. At drachma pendebat septuaginta duo grana. Drachmam Arabes vocant *درخمي*, quod est ex Græco *δραχμή*. Nam ut dixi alibi, Græcorum *δραχμή* semper exprimitur per suum jota. Verum de his alibi. Hebraicum est autem illud vocabulum *mithecal*, *מיטקאל*, *Mishecal*, idem quod pondus; & Græcorum *δραχμή* à verbo *θρα*, id est, pondere, librare, a quo Arabicum *ثقل*, eadem significatio-

ne. Inde & *שקל* *shekel*, stateris genus, qui Græcis *σικλῶν*. Proprie, ut dixi, est *δραχμή*. Et hos Græci imitati, sunt cum *δραχμή* pro drachma posuere. Itaque Arabicè *mithecal* pro statere vel drachma, quarum ut non una forma, ita nec pondus nec pretium. Ab hoc *mitigal* Italicum ejusdem ferme ponderis cum denario Romano, quales olim septeni unciam efficiebant. Ergo si *mitigal* unum camphoræ tribus æstimatur *fanoes*, vel, quod idem est, tribus regalibus Castellanis, quæ novem ferme unciam argenti constituunt. Ita circiter duplex argento rependitur in emporiis Calecutianis camphora Burneana

Burneana; quæ in ipsa Burnei, ubi nascitur, paritum argenti pondere venum ibat. Meminit ibidem Barbosa camphoræ, quæ ungunt idola sua Indi, cui præsum esse ait in singulos mitigales fanoes unum cum dimidio. *ἱστίον γὰρ ἐστὶν* hoc genus camphoræ, & argento contra carum. Tertium genus recenset camphoræ, quam crassam indiget, & in forma panis esse ait. Hæc est Sinensis camphora. Hujus *farazuolam* à septuaginta ad octoginta fanoes tradit emi. Farazuola libras habet duas & viginti cum sex uncis, ac dimidia uncia, quales libræ sedecim uncis constant. Quinque unciae hujus camphoræ uno fanoes plus minus comparantur, cum Burneana camphoræ uncia decem & octo valeat fanoes. Quod accedit ad rationem Garciae, quæ dixit centenas uncias Sinensis camphoræ non plus valere quam Burneana singulas. Nam juxta calculum, quem posuimus, nonaginta unciae crassioris camphoræ non pluris aestimantur quam una Burneana. Vide eundem Garciam lib. i. cap. ix. de variis gradibus bonitatis & aestimatione camphoræ Burneanae, quam certum est in Europam hac ætate non afferri, & frustra esse medicos nostrates, qui accommodant ea, quæ de camphora dicuntur ab Arabibus, huic usitata ac sibi notæ camphoræ. Esui fuisse camphoram apud Indos & Persas Arabasque, horum testimonio scimus. Sed & neoterici navigationum scriptores testantur, certam camphoræ speciem esculentam haberi. Ea est Burneana, quam & eo nomine distinguunt à cæteris generibus, quod in cibum recipiatur, & escariam appellant. *Canfora de mangiar*, quæ edendo est. Nobis hæc incognita. Simeon magister in libro de alimentorum facultatibus, & *καφερα* recenset; quo satis indicat & locum illi datum inter res escarias. Avifena scribit usum ejus accelerare canitiem. Ostendit in usu esse ad edendum. Nec alium ad usum camphoræ strues congestas fuisse in urbe Medayna Cosroæ liquet, de quo Almacinus in Omare: ubi Narrat, quomodo ea urbs expugnata & direpta à Musulmanis, & acervi illi camphoræ in domo quadam inventi quam salem esse credebant: *Invenierunt & domum refertam camfora, & opinati sunt Musulmani esse salem & adhibuerunt in conspersam & subactam farinam pani faciendo, unde amarus exitit panis.* Muhammed in Alcorano paradisi sui sanctis promittit haustum poculi camphora temperati & conditi. Azoara LXXXVI. quæ inscripta est Alinsani, id est, hominis. Ad delicias hanc portionem camphoratam illis propinat, non ad valetudinem, nec quod facere credatur adversus putrefactionem & venena. At cum idem beatis suis polliceatur indelassabilem & indefinentem in Venere perficienda voluptatem, videretur ei rei maximè refragari camphoræ usus, idoneus inprimis refrigerandæ atque etiam extinguendæ illi vi, quam Venus postulat. Sed paradysum & beatitudinem cogitare debemus, qualem ille imaginatus est; quo in statu positus nihil eorum poterit nocere, quæ hæc vim suam exerunt humanæ conditionis lege. Cæterum immortales facti, & camphoram haurient ad satietatem, & nihilo secius in Venerem vires indeficientes obtinebunt. Constat certè inter omnes camphoram maximè esse *ἀναφρόδιτον*, & de rigido ac tento lorum in aqua efficere; sed qua virtute id operetur, non convenit nostris medicis cum antiquis. Arabes, Persæ, Indi ipsi, apud quod nascitur, nunc & olim frigidam & siccam in tertia classe uno ore & animo constituerunt. Hodierni medici in Europa contrarium pro definito tenent. Quod enim Veneri obstrigilletur, non propriè suâ ac primariâ causâ, quæ frigore feriat, id facere, sed ex accidenti & secundario; quippe quæ spiritus resolvat nimia partium sui tenuitate. Sic & multa alia absque controversia calida inveniri, quæ non minus adversentur libidini, ut ruta. Præterea cum camphora in primis sit odorata & amara, & facile accendatur etiam in aqua igne concepto; his omnibus signis prodi, calefacientium potius quam refrigerantium ordini adscribendam esse. Meam hanc litem non faciam, quam nec decidam; sed dissimulare non possum magnopere me moveri tanto consensu tot nationum, & ætatum, & magnorum in singulis virorum, quos experientia hæc-

A nus docuit frigidam potius quam calidam censendam. Unde enim nisi ab experimentis didicerunt, oculorum inflammationibus, & ambustis, & capitis doloribus ex causâ calida ortis efficaciter prodesse; item apostemata calida prohibere. Quæ omnia non præstaret, si calida foret. Quod vehementis est odoris, ex partium tenuitate id contingere necesse est, cujus gratiâ odor facile exhalatur. Multa denique odorata frigida, ut nymphæa. Avifena libro secundo canonicis tractatu primo, benevolentia ut plurimum calida asserit, sed excipit camphoram & *nenufar* sive nymphæam. Odoris boni & validi esse nymphæam, præcipuè quæ in calidis locis nascitur, veteres affirmant. Simeon magister capite de Nymphæa: *καὶ τὸ τῷ πυρὶ καὶ τῷ πῶδι πρὸς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν δυνάμεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς θερμαῖς χώραις ὡφελεῖ γὰρ τὰς θερμαῖς καὶ ξηραῖς κεφαλὰς.* Eisdem autem effectus nymphææ & caphuræ tribuit Avifena ad apostemata calida atque sodam capitis ex calida causâ: *κεφαλαλγίαν ἐκ θερμότητος.* Sic vocant capitis dolorem. *مردع*. Nam

verbum *مردع* est scindere, & findere, atque etiam

C dolorem capitis efficere. Ergo pari facultate prædita esse oportet, quæ pares habent effectus. Simeon de Nymphæa: *καὶ τῷ πῶδι πρὸς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν δυνάμεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς θερμαῖς χώραις ὡφελεῖ γὰρ τὰς θερμαῖς καὶ ξηραῖς κεφαλὰς.*

D Avifena vocat *الاورام الحارة*, id est, apostemata calida, ut vertit interpres. Sunt *φλεγμοναί*. His sanandis facit ex æquo nymphæa & camphora. Hoc quoque habet commune cum nymphæa caphura, quod coitus potestatem adimit. Frigida autem & sicca traditur Nymphæa Græcis medicis, quam virtutem præcipuè obtinet radice & semine. Nam flos frigidus & humidus, cujus etiam usus apud Arabes; qui de flore intelligunt, cum temperaturam Nymphææ assignant frigidam humidamque. Constantinus in viatico inter frigida & odorifera recenset sandalum, rosam & camphoram. Sed melius Avifena nymphæam cum camphora in his, quæ odorifera sunt & frigida, comparat. Horum, inquit, *amborum corpora non privantur facultate refrigerante simul cum odore conjuncta & ad cerebrum penetrante.* Scribit ibidem, ut vertit vetus interpres, tractatu i. lib. ii. cap. iii. *& benevolentia secundum plurimum sunt calida, nisi illa quibus associatur Tendie & sedatio spiritus & anhelitus ut canfora & nenufar.* Ubi

E tendie purum putum Arabicum vocabulum, quod ille interpres retinuit, *تندية* tendia. Humiditatem significat, à verbo *ذري* quod est humectare.

Unde *تندية* tendia, humectatio. Lentorem placet reddere cum alio interprete. Ad florem nymphææ hoc referendum, quem humectandi & refrigerandi facultate præditum esse liquet. Inter odorifera frigida hæc duo simul numerat, nymphææ florem & camphoram. Nec aliud in nymphæa bene olet præter florem. Regula est pœne catholica, quæ odorata sunt, ea & calida esse. Ab hoc catholico excipit Avifena, quibus associatur humectatio & sedatio spiritus, ut in nenufare & camphora. Humectandi vis pertinet ad nymphææ propriæ florem: nec enim ad camphoram potest, quem siccum esse volunt in tertio. At *sedatio spiritus* ad camphoram referri debet, ut propria ejus. In Arabico legitur: *تسكين*.

G *من الروح*. Kirsthenius absurdè & obscurè vertit, compositio à spiritu. *تسكين* propriè mitigationem & sedationem donat, à verbo *سكن*, quod est compescere, mitigare, sedare. Hac virtute pollet camphora. Compescit & mitigat spiritus, & quietos. Sed quomodo id faciat, quæstionis est. An constringendo eos & comprimendo, ac veluti condensando, quod est frigiditatis proprium, quam

in tertio possidet gradu? Immo extenuando, rarefaciendo ac resolvendo. Quæ tñs λεπομερείας ejus proprietas est. Ita veneri inimica deprehenditur, quæ tria hæc ad coitum postulat, calorem, flatum & semen. Flatum quidem illa resolvit, calorem refrigerat, & semen desiccatur. Vigiliæ etiam inducere dicit Avifena. Quod mirum videtur illustri Viro. Idcirco ad conjecturas & emendationes confugit. Ita pro *jeau*, quod est *vigiliæ indu-*

cit, legi vellet, *jeau*. Quod ille interpretatur *facilitat*, idque jungit cum sequentibus hoc modo: *facilitat & roborat sensus æstuantium*. Sed frustra est. Etenim Rasis confirmat illud de vigiliis cap. xxiii. de Camphora: *Calidis confert agitudinibus, quod etiam in toto operatur corpore. Sed qui ejus odore multum usus fuerit, vigiliarum sentiet detrimentum*. Eadem habes sub nomine Rasis apud Serapionem; nisi quod nihil ille de odore, sed de usu simpliciter: *qui utitur nimis camphora, incurrit vigilias*. Immodicus igitur ejus usus hoc præstat, non mediocris. Et de usu illo intelligo, quem in cibis habet. Nam Garcias etiam testatur camphoram plurimi usum esse in illis regionibus, cum multas ad res, tum etiam ad cibos. Quod supra multis confirmavimus. Non igitur mirum est, camphoram immodice sumptam & nimis in cibis frequentatam vigilias creare & somnum adimere: cum enim spiritus compescat, vapores etiam in cerebrum ascendentes, quibus sopor conciliatur, comprimit, & per hoc utique somnos aufert. Potest etiam, ut immodica siccitate prædita est, cerebrum desiccare. Ea re & canos mature facit. De camphoræ facultatibus & effectibus ea scribit Simeon magister, quæ ab Indis, Persis, & Agarenis se excepisse prædicat: *ὡφέλει ἡ πρὸς τὰ ὀξεία τῶν νοσημάτων τὰ μέγιστα καὶ πρὸς τὰς ἐν θερμότητι κεφαλᾷ αἰτίας καὶ φλεγμοναῖς καὶ μάλιστα τὰς ἐν ἡπατί, πλὴν ψύξιν ἐμπιέει τοῖς νεφροῖς καὶ τοῖς σπέρματι καὶ αἰγύλοις καὶ αὐτὸ πύγνυσι τὸ σῶμα*. Hæc confirmata sunt & comprobata ab omnium gentium, & omnis ævi medicis ac physicis, ex quo nomen camphoræ audiri cæpit. Effectus supra dictos nulla potest producere causa nisi frigida. Quos si veros esse experimentis exploratum est, nihil potest esse dubii, quin sit frigida camphora. Nec illud prohibet, quod etiam gida camphora. Et lactucæ & intyba amara sunt cum praattigimus. Et lactucæ & intyba amara sunt cum frige faciendi facultate. Miror autem, medicos no-

A stros aliquid certi de ea re pronuntiare velle, quam ignorant; nec animum inducere posse, ut illis credant, quibus fuit cognitissima & familiarissima. Falsuntur autem, si putant veram hodie se nosse camphoram, quæ nulla in Europam invehitur. Quæro ab illis, an viderint unquam eam camphoræ speciem quæ manditur, quæ in granis consistit sili similibus? Negent vidisse oportet, qui solam visu & usu habent cognitam, quæ in panibus affertur; quam ex Sinis afferri constat, & compositam esse ipsi Indi asserunt, quæque adeo vilis apud eos habetur, ut centenæ ejus libræ vix unam alterius camphoræ, qualis est Burneana, pretio æquiparent. Veneris vim & appetitum prorsus extinguere camphoram nemo ex veteribus dubitavit unquam, quia omnes id asseverant. In dubium tamen hanc ejus facultatem conatur adducere Scaliger experimento, quod fecisse ait in vulgari camphora. Cani leporariæ in potu dedisse se dicit, in ossa, in nares indidisse, idque quotidie; non tamen ea re prohibitam, ne coiret, conciperet, pareret. Exinde pro certo se habuisse proficitur, Venerem camphora non extinguere. De camphora hac Sinensi, quam solam novimus, haud temere hoc ab illo statutum & creditum dixerim. Sed aliud fortasse comperisset, & aliud statuendam judicasset, si in illo genere camphoræ id expertus esset, de qua concorditer universi hoc tradiderunt Arabes. Eadem opinionum varietas ac dividia nunc quoque Neotericos committit cum antiquis medicis circa cicutæ facultates. Plerique hodie volunt esse calidam & ex calido operari, quam summè frigidam tota affirmavit antiquitas. De quo nos alibi. De aceto dubitatum & anquisitum multis antiquorum, utrum in calidis an frigidis esset ponendum. Simeo de ciborum facultate: *πολλὴ ἀμφιβολία τοῖς πάλαισι γέγονε περὶ τὸ ὄξος, τὸ μὲν λεγόντων θερμὸν διὰ τὴν λεπομερείαν, τὸ δὲ ψυχρὸν διὰ τὸ φανερῶς ψύχειν τὸ σῶμα*. Corpus quidam refrigerat manifestè acetum, sed quia etiam resolvendi ac discutiendi facultate valet ob λεπομερείαν ejus, quidam calidum pronuntiarunt. Eadem ratione permoti hodierni medici camphoram calidam esse fanciunt, quia λεπομερείαν, & ob eam tenuitatem partium ac extenuandi vim, resolvendi potestate censetur. Quod illi calori tribuunt. Idem de cicuta sentiendum. Resolvit hæc quidem ac discutit, non calore; sed λεπομερείαν sua, cum alias sit frigidissima.

C A P U T C X I.

De gummi Ammoniaco & sale Ammoniaco.

C Hryfocollam Arabes vocant *ازاق الذهب* *lezac aldeheb*, quod idem sonat ac Græcum χρυσόκολα, auri nempe ferruminationem. Hoc nomen etiam donarunt Ammoniaco gummi, ut testis est Avifena in voce *Assac*. Rationem reddit, quia chartæ & libri eo deaurentur. Nempe quod auri colorem repræsentet, libris & chartis illitum, vel quod auro libris illinendo ac ferruminando confectat. Hic sensus Avifenæ. Gummi ipsum sive guttam Ammoniæ vocat *اشق* *assac* vel *axac*. Notat Alpagus apud vulgares Arabes vocari *ussac*, hoc est, *وشق*. Sane vetus Herbarius Arabs in antiquo Dioscoride arborem Ammoniæ exponit *شجر الشق* *segjar alussac*, arborem alussac. Corrupte apud Serapionem *raxach* pro *baxach*. Hispani vocant *aguaxaque*. Arborem ipsam Avifena vocat *الطرثوث* *altarthub* vel *الطرثوث* *altarthub*. Græci

ajunt dici *αζαουσίδα*. Dioscorides: *καλεῖται δὲ αὐτὸ ὄλα οὗ γένους αζαουσίδας*. Plinius *Metopium* appellari dicit. Sed falso. Alia cognomina sunt apud Neophytum *κελόθε* & *ήλιν σρόφ*. Quorum illud Jovis Ammonis epithetum, quem *κελοθέστην* dixere. *ήλιν σρόφον* vocari refert, quod lacrima ejus in sole versetur. Ita enim scribit de arbore Ammoniæ: *αὐτὴν νάρθηξ μὲν φνομένη ἐν τῇ καὶ Κυρήνης Λιβύῃ, ἐξ ἧς τὸ Ἀμμωνιακὸν θυμιάμα* τὸ πρὸς ὅπως αὐτῆς ἐστὶν ἐν ἡλίῳ σρεφόμενον. Nos *Armoniacum* pro Ammoniaco vocamus vulgo. Dubitant eruditi Medici, an hodie antiquum illud ac verum Ammoniacum habeamus. Dubitandi ratio non levis. Nec enim notas eas habet, quas suo Ammoniaco tribuunt veteres. Profecto genus illud, quod *θεγύσμα* vel *θεγυσόν* appellarunt, hac ætate vix conspicitur. Causa nominis, quod frangeretur eo modo, quo solent sicca gummi genera, quæque glutineo lentore tenacia non sunt. Exigit Dioscorides, ut thuris grumis simile sit, *λεβανωπίζον τοῖς χόνδρσι*. Quod perperam ad odorem rettulit Serapio. Hoc purum ac densum, fordiumque expers erat, & colore rufum. *εὐχρεν* dixit Dioscorides. Alterum

Alterum genus dixerunt φύεσμα vel φύεσιν, quod pingue ac resinofum esset, in massam facile compingi, sordium ex terra atque arena plenum. Tale fere est, quod nunc in officinis frequentatur. Non aliud in usu fuit ætate Neophyti apud Græcos, qui verba Dioscoridis ad ævum suum accommodans, duo genera ex uno facit. Ita enim scribit: ἐγκλείπεν ὃ πὸ δῶχευ καὶ αἰθυλον, λιθάνισον τοῖς χόνδροις, καθάρων, καὶ πυκνὸν, μηδεμίαν ἔχον ῥυτίδα. Hoc θερυσὶν Ἀμμωνιακὸν antiquorum. Sequitur protinus apud eum: καὶ τὸ ἐρηνίζον, τῇ ὁσμῇ σφοδρὸν, πικρὸν δὲ τῇ γεύσει καλεῖται ὃ πὸ τοῖσιν ἐρυματώδεσιν. Putavit suæ ætatis Ammoniacum, quod erat resinofum & tracticio lentore pingue, idem esse cum illo Dioscoridis, quod λιθάνισον τοῖς χόνδροις esse vult. Quod nequaquam verum potest videri. Aliud quippe ἐρηνώδες, aliud λιθανώδες. Hoc siccum & fragile, illud pingue & succosum. Præterea aliud etiam θερυσὶν, aliud ἐρυματώδες. Quæ picis more aut visci tractu lentescunt, ἐρυματώδη dici queunt: at θερυσὶν dicuntur proprie, quæ in frusta ac micæ contracta diffiliunt, nec filatim trahuntur. Sic res duas diversissimas in unum compegit, & quæ eadem sunt, disparavit. Subjicit enim protinus: λιθάνισον ἢ γεώδες φύεσμα. Dioscoridis Ammoniacum, quod φύεσμα vocari ait, idem cum pingui ac resinoso, quod in massam cogi pro suo lentore facile possit. Plinius: Genera ejus duo, thrauston masculi thuris similitudine, quod maxime probatur: alterum pingue ac resinofum, quod phryama appellant. Lacrima illa, quæ pinguius lenta est resinæ modo, utpote liquidior, in arbore hæere non potest, atque in terram cadens sordes inde colligit, adprehensis lignis & arenis ac in eandem massam conglomeratis. Hoc λιθάνισον Dioscoridis Ammoniacum, idemque pingue ac resinofum Plinii, quod appellatum φύεσμα. Quæ in arbore concrevit, thuris instar, ut sicca, ita & pura ac sordibus libera evadit. Neophytus, qui aliam Ammoniaci guttam non videret seculo suo usitatam præteream, quæ nunc quoque visitur, liquidam ac resinofam eandem putavit cum concreta; & rursus lentam illam pinguemque separavit à resinosa. Quod multis modis falsum & absurdum. Ἀμμωνιακὸν θυμίαμα Græci passim appellant, quod eo nimis ad suffitus uterentur. Hujus tamen odoris gravis ac virosus. Κασσεΐζον τῇ ὁσμῇ Dioscorides dicit. Neophytus τῇ ὁσμῇ σφοδρὸν. Galenus ait, κορίσι ὁσμὴν habere, id est, coriandri. Sed corrigendum putò κασσίς, pro quo scriptum compendiose fuit κέσις. Plinius inter odores ac aromata recenset Ammoniacum cum junco & calamo aromaticis, & bryo odorato. Non magis autem mirum, huic inter odores bonos locum fuisse ad thymiamata facienda, quam & galbano, quod inter ea genera aromatum numeratur, ex quibus Pontificale thymiamata conficiebatur. Exodi xxx. xxxi. ex stacte, onyche aromatico, & galbano, ac thure constabat: Hebraice dicitur חלבנה, chelbena. Unde Græcorum χαλβάνη. In unguentis quoque addebatur & præcipue amygdalino apud Ægyptios, quod & μετώπιον propterea dictum fuit, quia galbanum reciperet μετώπιον appellatum. Græci de amygdalino unguento: Αἰγυπτίοι τὸ πὸ ἔλαιον ἐξ ἀμυγδαλῶν, μετώπιον αὐτὸ πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν, ὃ πὸ χαλβάνην λαμβάνει τὸ ὃ φύσιν, ἐξ ὃ γίνεται ἡ χαλβάνη, καλεῖται μετώπιον. Odor autem galbani non magnopere diversus ab Ammoniaci; siquidem verum est, quod ait Dioscorides, galbanum adulterari solitum resina ac faba frensa cum Ammoniaco. Hinc & Plinius nomina permutavit, atque Ammoniaci arborem Metopium adpellari dixit, quod ab aliis de galbano proditum. Arborem eam, quæ Ammoniacum sudat, herbam esse volunt quidam. Auctor Actuarii ad Dioscoridem: Πόσα ἐστὶν ὅθεν Ἀμμωνιακὸν θυμίαμα. Quod temere insultum est verbis Dioscoridis. Serapio, Dioscoride nominatim citato, quasi ex verbis ejus refert, plantæ hujus radicem vulnerari & lacrimam sic extrahi. Herbam esse plane intellexit.

A Plinius arborem nominat, & ex ea lacrimam stillare resinæ modo. Sponte igitur fluere accipendum. Dioscorides δένδρον ὑδροκηκεῖδες appellat & θυμῶν. Sane nec magnæ sunt arbores, ex quibus thus profluit ac myrrha. Radicis nulla mentio in antiquissimo libro, quam sic vulgari præferunt: καλεῖται ὃ ἔλαιον ὃ θυμῶν σὺν τῇ ἐξ ἡ ἀγασσίδος. Nihil hæc opus radice, quam nec optimus liber agnoscit. Et falsum omnino, ex radice herbæ vulneratâ Ammoniacum sudare, ut adstruit Serapio. Sponte manasse, prisca auctores significant. In Lexicis Græcorum Ιατρικῆς γομφίτην & γομφίτην invenio explicari de hoc Ammoniaco thymiamate, eadem fortasse significatione cum Arabico cognomento, quo Ammoniacum appellari tradit Avisena Lezac al-dehab. Id enim proprie est, quo aurum auro adhæret. At γομφώσση est compingere, & γομφὶ σὺνδεσμοί, quibus lignum ligno adhæret. Clavos ligneos sic etiam vocarunt. Aliam hujus vocis Etymii rationem edidimus, sed quam huic non prætulim. Glossæ: γομφίτης, Λεζακὸν θυμίαμα. Item: γομφίτην πὸ θυμίαμα. Fortasse aliud est. Nicander Ἀμμώνιον dixit pro Ammoniacum in Alexipharmacis his versibus:

---- ἐν δὲ ἱπποκρίτῃ

Θάλαττε βαλὼν χύτρη Ἀμμώνιον.

Perperam legitur σκαμμώνιον & male de scammonio exponunt, id est, scammoniae succo. At eum idem Nicander paulo ante δάκρυ κάμωνος appellavit: πὸ πε δάκρυ νεοδάλτοιο κάμωνος. Pro σκάμωνος. Ut μάσχα γδο pro σμάσχα γδο. Succus σκάμωνιον, herba σκαμώνια. De qua supra. Aliud itaque Ἀμμώνιον, aliud σκάμμώνιον. Ab eodem loco nomen habuit sal Ammoniacus, ἄλας Ἀμμωνιακόν. De quo etiam variæ sunt Græcorum sententiae, præcipue recentiorum in suis Lexicis Ιατρικῆς. Glossarium Saracenicum Ἐφοδὴ Arabicum μιλχ interpretatur Ammoniacum: μιλχ, πὸ Ἀμμωνιακόν ἄλας. Vox est Arabica ملح milh, quæ salem

significat. Græci Arabicam aspirationem ح in fortiore plerumque mutant, ac per suum χ exprimunt. Sic ἄλχανια dicunt pro alhanna الحان, & χάμωμα pro ἄλας. Videntur itaque quidam

E communem salis appellationem propriam Ammoniaci fecisse κατ' ἐξοχήν. Quod etiam innuit verus interpretes Avisenæ, qui titulum ita concepit: de sale Ammoniacum, id est, sale. In Arabico est فوشال,

nuxader suæ proprietatis vocabulum, & ab omni salis significatione remotum. Ex omni salis genere fossile maxime probat Dioscorides tanquam efficacissimum; inter fossilia autem Ammoniacum: ut non mirum sit, si per excellentiam sal proprium nomen habuerit. Alii Græci recentiores ἄλας τζάπα vocant, id est, fossitium. Nam τζάπα & τζάπιον illis instrumentum fossorium, πὸ ὄρυγιον. Latinis sapare. Quod etiam hodieque retinemus. Hinc verbum sapare. Nicomedes Ιατροσόφιστα in Lexico: ἄλας ὀρυκτὸν τὸ χαλσεῖνόν. Ἄλας Ἀμμωνιακόν τὸ τζάπα πικρὸν. Ἄλας Καππαδοκικόν τὸ Ἀρμενικόν. Ἄλας ταρχαπὸν, τὸ θαλάσσιον. Vides eum distinguere sal fossitium, τὸ ὀρυκτὸν à saparico, quale facit Ammoniacum; cum tamen Dioscorides τὸ Ἀμμωνιακόν speciem statuatur fossitii salis. Et sanè τζάπα Græcis non proprie instrumentum, quo terra confoditur, sed quo lapides caduntur in lapidicinis. Sal Ammoniacus, ut testatur Serapio, extrahitur à lapidibus duris ac translucidis. Sapà igitur opus ad eum extrahendum ac scidendum. Quod instrumentum ὑριρατ veteres Latini dixerunt, quia rostrum habet upuræ simile. Glossæ: Ὑριρα, ὀρύγιον. De qua nos allbi. Sententiam Serapionis eo nomine maxime improbat Medicus celeberrimus & in harum rerum scientia exercitissimus

tatissimus, quod Ammoniacum ab arenis nomen invenit, sub quibus effoditur, in crustas ac laminas concretus. Quod multis modis absurdum esse convinci potest. Primum τὸ Ἀμμωνιακὸν ὡς ἔ' ἄμμος nemo sanus deduxerit, sed ὡς ἔ' Ἀμμωνος: haud secus quam Ἀμμωνιακὸν gummi, quod non quit ab arenis nomen videri natum, etsi Plinius in ea quoque sententia. Ipse quidem Ἀμμων ab arenis appellationem fortitus est, sed regio Ἀμμωνιακὴ ab ipso Ammone denominata, cujus oraculum in illo loco celeberrimum. Quidquid igitur in ea provincia reperiebatur, Ἀμμωνιακὸν dicebatur. Specus ingentes fuisse, è quibus eruebatur Ammoniacum, Plinius testatur. *Levissimus*, inquit *intra specus suos in lucem universam prolatus, vix credibili pondere ingravescit.* Qui tamen & Ammoniacum dictum sentit: *Nam & Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipso, quia sub arenis invenitur, appellato.* Ridiculum. Immo quia in regione Ammoniaca inveniretur, ἐν τῇ ἔ' Ἀμμωνία Διζύη, quæ pars erat Cyrenaicæ. Quin & mediterranea Libya sub hoc nomen tota aliquando venit. Stephanus: Ἀμμωνία ἡ μετ' αὐτὴν Διζύη καὶ ἀντὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἑσας ἐκαλεῖται ὡς ἔ' Ἀμμων. Ab Ammonia igitur regione sal Ammoniacus, non ab arenis, qui ἄμμινος diceretur vel ἄμμιος. Plinius ibidem: *Quo exemplo postea inter Egyptum & Arabiam, etiam squalentibus locis, coepit esse inveniri detractis arenis. Qualiter & per Africa sitientia usque ad Ammonis oraculum.* Certè in Ammoniaca regione, cujus totum solum arenosum, sub arenis effossi specus Ammoniacum sale dabant. In aliis vero locis, ubi nullæ arenæ, sub terra effodi solitum aut etiam è collibus, verisimile est. In Cappadocia sub terra erui tradit Plinius, specularium lapidum modo, glebis magnis & ponderosis. lib. xxxi. cap. vii. *effoditur & è terra, ut palam est, humore densato in Cappadocia. Ibi quidem caditur lapidum specularium modo. Pondus magnum glebis, quas micæ vulgus appellat.* Dices, non ejusdem generis Cappadocicum cum Ammoniaco. Immo sub idem genus utrumque reducitur ἐρυκτῶν αἰλῶν. Atque ita Plinius existimat. Tria genera salis recenset Dioscorides, τὸ ἐρυκτὸν, τὸ θαλάσσιον, καὶ τὸ λιμναῖον. Sed & palustre sub marini genus potest revocari. Ammoniacum ponit in genere fossilium. Hic sui quidem generis quodammodo atque ex solis ac soli diversitate naturæ peculiaris. Verba Dioscoridis notanda: τῶν δ' αἰλῶν ἐνεργέστερον μὲν ἐστὶ τὸ ἐρυκτὸν, τότε δ' ἰσχυρὸς μὲν τὸ αἰθιον καὶ λευκὸν καὶ διαφανές, πυκνόν τε καὶ ὁμαλὸν τῇ συγκρίσει ἰδίως δ' τὸ Ἀμμωνιακὸν τῶ γενεῖ, ὁσπερ δ' καὶ διθίας ὡς διαφύσεις ἔχον. Super omnia genera sale fossilium commendat, ut efficaciam singularis. Ex eo genere maxime probat in commune, qui candidus est ac pellucidus; & specialiter Ammoniacum, qui faciliè scinditur & recto venarum discursu. Inter notas optimi salis fossilis proprias hæc duo requirit, ut pellucidus sit ac candidus. Utrumque etiam habuit sal Ammoniacus. Plinius similem esse alumini dicit, quod schiston appellant. De Ammoniaco: *similis est colore alumini, quod schiston vocant, longis glebis neque pellucidis, ingratus sapore, sed medicina utilis.* Quod ait neque pellucidis, haud scio, an ei credendum sit. Dioscorides in sale fossili τὸ λευκὸν καὶ τὸ διαφανές exigit, & utrumque in Ammoniaco videtur agnoscere. Quin & paulò post idem Plinius perspicuum ait probari, hoc est, pellucidum: *probatum quam maxime perspicuum, rectis scissuris.* Ut perspicuus annis, & perspicuum vitrum dicitur, τὸ διαφανές intelligitur. Glossæ: *Perspicuum, διαφανές, διαγνός.* Quodcunque ad spectum transmittit, & per quod speci potest, ut antiqui loquebantur, id perspicuum. Ipse igitur sibi contradicit Plinius. Ex variis auctoribus hæc concinnavit. Apud alium reperit, Ammoniacum colore similem esse alumini scissili. Hoc album quidem, non tamen pellucidum, & quod in pilos canescentes dehiscat. Inde hariolatus est, Ammoniacum longis glebis esse neque pellucidis. Apud alium vero legit, maxime probari τὸ διαφανές. Quod perspicuum hæc reddidit, idemque est

A cum pellucido. Avifena hæc tria in fale Ammoniaco, ut optimus fit, desiderat, π^ο *αλυσον*, π^ο *ακ^αφας*, & colorem cryſtalli. Ita quidem hoc ulimum reddidit interpres, quod in Arabico dicitur

البيلوري albilari. Et melior ex eo, qui est ut borax.

clarus, crystallinus. Nullum borax vestigium in Arabicis, qua voce Barbari chryfocollam appellant, cum qua nullam habet similitudinem aut cognationem sal Ammoniacus. Tria epitheta sunt in editione Arabica, quibus designat Avisena probatissimum salem Ammoniacum. Primo *ἡ δὲ λευκή* denotat

البتكافي, à verbo بتكى, quod scindere ac

secare significat. Alterum est *الاضافي*. Ita semper

Arabice reddit Avisena, quod Dioscoridi est *Nau-*

3us. Tertium est البلوري *albeluri*. Interpres ver-

tit *crystallinum*. Melius sanè quam illi, quibus pla-
cet Arabicum بلور *belur* esse beryllunt. Quos

in hanc opinionem folus vocis fonus deduxit, quafi

ter usus definit. Berylli optimi viriditatem puri ma-

is imitantur. Alii sunt chrysoberylli, in aureum colorem fulgore exeunte. *Pilux* Arabibus gemma

candidam esse oportet. Nam Ammoniacum λευκόν
ac διαφανές comparatur colorabilis.

tamen esse cryftallus. Nec enim in India gignitur.

At *Geographus Nubiensis bilur* multis locis Indiae
reperiri scribit. Ut in octava parte Climatis terris

de insula Indiæ Sarandib, in ea dicit inveniri opti-

num & maximum الجبلور albilur. Beryllum ibi

nolim reddere, ut doctus fecit interpres, propter eas quas supra exposui causas. Eorum sententia

magis accedo, qui Hebraicum *soham* **סוהם** inter-

omnes interpretes accipiunt. A candore unguis hu-

hoc nomen habet, licet plurium colorum tra-
Marmor quoque, cui inditum id nomen

imani unguis colore sic appellatum. Paulus
Iarius :

Ὅσα ἴ' ἔνυξ ἀνέηκε διαυγαζοντι μετ' ἄστροις

ᾠχρίων ἐρέπμα.

pretioso pallore candicans. Vetus versio Arabica

καρπὸν in Apocalypsi reddit **خشب**. Profecto si
 illos est herules

est beryllus, de illo genere berylli fuerit ca-
piendum, quem in postremis numerat, & crystallis

ere similem dicit. Crystallinam sane ac candidam
hoc nomine gemmam Arabibus dictam fuisse necesse

ft. Nam falsis illud genus, quod vulgo *sal gem-*

se vocatur, idem Avifena ait esse و كالبيلور

cut Albilar. Candidum eum ac pellucidum esse
constat. quæm propterea *salem gemmæ* dixerunt Bar.

...nunt, quem propterea *salem gemma* dixerunt Bar-
bary, qui *saalem gemmeum* melius appellassent. Sic

ro vitreo, qui & gemmæ nomine vitrum sæpenu-

vero indiget, à pelluciditate ac nitore gemmæ. Pro
le gemmæ, ut habet interpret Avisenæ, in rebus

arabico habetur *داراني* *darani*. In quo vocabulo

nil video, quod respondeat falis gemmae notioni:

ab Hebraico **פֶּזֶז**, quod Parium lapidem ac marmor
undidum significat. Marmorei plane condoris ac

toris hic sal fossilis, quem gemmeum vocant.

habent, recensere potius videtur, quam ex alia natura aut patriæ differentia. Et primo quidem virtutem in eo *συμπικνὴν*, qualis est in nitro, notat. Deinde alium ex eo dictum esse *φῆσι*, alium *μικτρ*.

Interpres vertit: Et alius est rarus, frangibilis, & alius cavatus. Quæ non intelligo. Sic tamen toto capite deinceps *cavatum salem* pro genere salis nominat. Alpagus in Lexico imperialem *salem* interpretatur.

Quid sit, nescio. Forte legendum *φῆσι*, ut rapiendi atque auferendi facultate præditum dicat, à verbo *φῆσι*. Quod idem est atque Hebraicum

חֶזֶן, quod rapere ac per vim auferre donat. Tὴν *συμπικνὴν δυνάμιν* per hoc fortasse intelligit, quæ detergit atque abstergendo subinde aliquid aufert. Antiquus Glossator Arabs Dioscoridis λίθον *μολυβδαῖον* *μικτρ*. Quod idem est nomen.

μικτρ. An cæruleum salem intelligit? An vero & ipsum Armenium colorem sic vocavit, quod alibi apud Græcos inter genera salis poni legerat? Sanè & Zosimus Panopolitanus *ἀλάτος κυανὴ ἀρμενικὴ* mentionem videtur facere, pro Armenio pigmento cærulei coloris. Ita & Serapio chrysocollam ex genere salium esse tradit. Sunt & purpurei sales, sunt & crocini. Ergo & cæruleum sic vocaverit Avifena. Non possum tamen adhuc improbare conjecturam meam, qua legi placet *μικτρ*, qua *συμπικνὴ δυνάμιν* designetur. Quod proximè præcessit, hoc confirmat, ubi alium esse *φῆσι* prædicat. Rarum

& frangibilem reddit interpres. Immo mordentem exponi velim, à verbo *φῆσι*, quod est mordere & erodere. Plinius de sale: *in medendo vero mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissolvens*. Sequitur apud Avifenam aliud salis genus, quod vocat *δρανί*

darani vel *drani*. Glossarum auctor Latino-arabiarum veterum interpretatur *χαλαστικόν*. Sic ergo salem nuncupat Avifena, qui emolliendi ac dissolvendi virtute pollet: *διαλυτικὴ δυνάμιν* dicitur Dioscoridi. Plinius *dissolventem* vocat. Talis præcipuè fossilis, vel sal gemmeus. Nam qui maxime amarus est, is quoque præcipuam vim habet dissolvendi, ut ipse etiam Avifena testatur. Subjicit idem, &

aliud esse *naphthi* *νῆψι*. Naphticum salem esse volunt & eum intelligunt, qui denominatur à naphtha liquidi bituminis genere, & Sodomicum salem Galeno dici adstruunt. Haud scio, an verum dicant: ac videndum, an aliter possit sumi. Fortasse de eo sale loqui voluit Auctor, quem *ἐλαρωπικόν* Dioscorides nominat. Plinius *adurentem*. Arabes vocant etiam *νῆψι* *naphtha*, vesiculam, ampullam, tuberculum, ex Græco *ἀφθα*: τὰ ἐν σώματι ἔλκη & φθορὰν exponunt. Certe & *ἀφθα* pro bitumine Græci dixerunt. Unde apud Constantium de Imperio, *πηγαὶ ἀφθῶν αἰνὰ δίδουσι*. Ubi vir doctus perperam fontes interpretatur, qui ulcera faciunt, cum fontes sint bitumine liquido sive naphtha scaturientes. Sic *ἀφθα* pro *νῆψι*. Arabes contra *νῆψι* pro *ἀφθα*, quæ vesicam ulceris aut ampullam significat, usurpant. Inde igitur sal *νῆψι* *naphthi*, ἢ *ἐλαρωπικόν*, qui vi sua

caustica & adurente ulcera & *ἀφθῆς* in cute excitat atque *ἐλάρεος* inducit. Eundem fere ordinem sequutus est Avifena in differentiis istis salis facultatum assignandis, qui Dioscoridi observatur: *δυνάμιν δὲ ἔχουσιν αἱ περὶ εἰρηβολοὶ ἄλας κρινῶς πλὴν χερσον, συμπικνὴν τε καὶ συμικνικὴν, καὶ δροκαθαρτικὴν, καὶ διαλυτικὴν. ἔτι δὲ καὶ ἀσαλπικὴν καὶ ἐλαρωπικὴν & ἐλαρωπικὴν, τὴν μᾶλλον ἐν τῷ δροκαθαρτικῷ. Qui igitur *ἐλαρωπικόν* sal Dioscoridi, Avifenæ *naphthi*.*

A Ad verbum reddere liceat *vesicatorium*. Si medici hodie vesicatoria vocant medicamenta adurentia, quæ mitiora quidem faciunt *ἐλαρωπικόν* & *καυστικόν*: sed Græci hæc sæpe confundunt, & in genere *καυστικόν* vocant & *ἐλαρωπικόν*, quæ vesicas in cute excitant & crustam uftis partibus inducunt. Salem ejusmodi facultate præditum inveniri constat, ut adurat cutim ac pruritum faciat, pustulasque excitet. *Κνησμώδεις ἄλας* Strabo vocat, quos in Atropatena Mediæ regione reperiri ait in quodam lacu, qui & vestes etiam, si quis ignarus ad lavandum eo immerferit, comburant. lib. xi. *Λίμνην ἣ ἔχει τὴν Σπαῦτα, ἐν ἣ ἄλας ἐπαιν-θῆντες πητθόνται· εἰσὶ δὲ κνησμώδεις καὶ ἐπικαλγείς, ἔλαμον δὲ τῶ πάντες ἀκρό, ὕδωρ δὲ γλυκὺ τοῖς κατὰ πρῶτον ἰμαθίοις, εἰς πρὸς καὶ ἀγνοίαν βαλόμεν εἰς αὐτὴν πλύσεως χάριν*. Valde adurentem & *ἐλαρωπικόν* oportet fuisse illum salem, vel certe, ut medici loquuntur *vesicatorium*. Vesicatoria proprie sunt, quæ non solum cutim in ruborem dant, sed etiam exulcerant vesicis & pustulis excitatis; quæ Arabice vocantur, ut dixi, *نقاط*. Unde

& *νῆψι* vesicatio. Arabes n̄ plerumque mediis vo-

C cibus inferunt: in hac voce è Græco sumpta principio adjecerunt, *naphtham* pro *ἀφθα* dicentes. In Lexico Granatenfi pulverem tormentarium expositum legere est *νῆψι*. Forte ab eadem urendi facultate

Epigramma Græcum in veteri codice mihi repertum, *κόινιν Ἀιθίοπων* vocat, à nigro forte colore. Nec enim hoc distichon aliter possum accipere nisi de pulvere tormentario:

Ὅυκ εἶ ἔρωσ φορέει φαρμάκην καὶ πῆμα καὶ ἰδὲ

Ἀιθίοπων ἣ κόινιν ἀντὶ βελῶν ποιεῖ.

D Quo sensu & poeta Rhythmicus nostras cecinit alicubi, amorem non amplius esse sagittarium, sed sclopetarium. Verum de his alii viderint. Salem naphthi Avifena nigrum esse dicit, quo colore est & pulvis tormentarius, quem *Æthiopicum pulverem* appellat Græcum epigramma, quique eodem fere nomine cum sale naphthico vocatur. Colorem illum habere tradit Avifena ratione naphthicitatis, quæ in ipso est.

Vocat Arabice *نقطية* *naphthia*. Quod ego interpretor adurendi facultatem & vesiculas excitandi. Sic

apud eundem *نيزوسية* *nitrosia*, nitrositas, & alia

E ad hunc modum. Ait igitur, colorem hunc nigrum in illo contrahi ex ignea & adusta natura, qua est præditus. Facultatem illam amittere eum narrat, si uratur, & redire in naturam salis gemmæ. Sane sales omnes exusti acrimoniam suam perdunt, & *ἀσφορητικὴν* virtutem magis acquirunt; qua proprietate maxime censetur sal gemmæ. Paulus de sale: *οἱ δὲ καὶ καυμῶσι δροκαθαρτικὴν μᾶλλον*. Addit ibidem Avifena & salem Indum nigrum esse, non ratione naphthicitatis, quæ in illo sit, ut salem naphticum, sed propria substantiâ. Dubium est, de quo sale intelligat, quem hic Indum vocitat. Græci veteres salem Indum appellarunt saccharum suum, quod in harundine salis modo concretum reperitur. De quo supra. Idem lib. iiii. capite de asperitate linguæ in febricitantibus, meminit salis, qui ex India adportatur. Quod saccharum esse veterum constat. Nec mirari quifquam debet, Avifenam de hoc genere salis inter salium genera rerulisse, cum diversissima ejus natura sit. Sic idem de Indico colore sub titulo de Atramentis dixit, quia Græci *μέλαν Ἰνδικόν* id vocarunt. Recentiores plerique videntur de hoc sale locum

F Avifenæ intellexisse, ubi tractat de salis differentiis, & salem Indum appellat. Scribit quippe Brasavolus saccharum veterum, quod esse genus salis tradunt veteres, supra cannas inventum, ad nos hoc tempore non deferri, & vicem ejus usumque præstare saccharum vulgo dictum *Candum*; & pro hoc vulgares pharmacopolas uti nescio quo medicamento, quod extra nigrum est. Quia nempe sal Indus Avifenæ niger ab eo traditur. Atqui vel ex hoc maxime constare potest, salem Indum, de quo

G agit

agit Avifena eo capite, alium esse à fale Indo, cujus alibi meminit ex antiquorum auctoritate, quibus hic fal idem cum saccharo. Nam fal ille Indus colorem habet falis communis, ut & ipse disertè prodit Avifena capite de asperitate linguæ. Atque etiam Græci: "Αλς ὁ Ἰνδικὸς χροιά μὲν ἢ συνείσκειται πρὸς κίτρινον ἄλλ', χροιά ἢ μελιτώδης. At fal communis non est niger, immo candidus magis. Saccharum quoque Plinius, qui fal est ille priscorum Indicus, gummi modo concretum & candidum esse dicit. Docuimus ante esse hodiernum *tabaxin* sive saccharum *mambu*, quod amyli modo congestum in harundinibus Indicis inveniri constat, & candore pari. De vero igitur fale Indico accipiendum apud Avifenam capite illo de falis generibus, non de saccharo antiquo, quod genus erat falis Indici. Saccharum quippe candidum, hic fal Avifenæ Indicus niger. Mesue quoque huius falis mentionem habet, qui salem naphiticum & Indicum prodit cæteris omnibus salibus præstare. Strabo lib. v. ex Clitarcho narrat, falis nativi in India fodinas haberi, ubi fal renascatur, ut lapides multis in locis. De insulæ *Ilvæ* memorabilibus: τὴν δὲ ὠρεῶν ἐξον ἢ νήσους ἔχει ἢ τὰ ὄρη μακρὰ ἀναπληροῦσθαι πέλιν τῷ χροίῳ τὰ μετακλινόμενα, καθόπερ τὰς πλαταμῶνας φασί τὴν ἐν Ῥόδῳ, ἢ τὴν ἐν Πάρῳ πέτραι τὴν μαίμεδρον, ἢ τὰς ἐν Ἰνδοῖς ἄλλας, ὡς φησὶ Κλείταρχος. In Oromeno Indicæ monte ejusmodi salem reperiri scribit Plinius, quod habere videtur ex Clitarcho: *Sunt & montes nativi falis, ut Indus Oromenus, in quo lapidicinarum modo caditur renascens; majusque regum vestigial ex eo est quam ex auro atque margaritis.* Fortasse tamen Indum salem dixerunt Arabes non à patria, sed à colore; ut *Inda myrobalana*, quæ nigra sunt; & *Indicum colorem*, τὸ μέλαν. Utut sit duo genera falis Indici ἐμῶνυμα naturæ diversæ, saccharum antiquorum, hoc est, fal Indicus Græcorum, & fal Indicus Arabum. Ad Ammonicum redeamus. Barbari *Armoniacum* pro eo dixerunt, ut & *Armoniacum gummi* pro Ammo-

niaco. Inde *Armeniacum* hunc salem Pandectarius appellat, quasi ex Armenia adferretur. Sanè & in Armenia salem fodi non dubitem, sed alius hic ab Ammoniaco. Hodie ignoratur fal Ammoniacus. Quidam autumant, fieri ex caelorum urinis arte quadam concretis. Quod verisimile etiam videtur Viro doctissimo, quia inquit ex orientali plaga, ubi innumeri sunt camelorum greges, Venetias deferunt. Quod est ridiculum. Ex occidentali potius quam orientali orbe venit Ammoniacum legitimum, siquidem in Ammonia Africæ Cyrenaicæ regione effoditur. Ejusdem quidem generis cum fale fossili & fale gemmæ, sed sua quadam proprietate censetur ex loci natura. Sal gemmæ candidus, & tralucidus; æque & Ammoniacus. Herodotus montes sive colles falis esse in Ammoniaca regione dicit, ex quibus ille fal effoditur. lib. iv. μετὰ δὲ Ἀμμωνίης, Ἀγρὴ τῆς ὀφρύος τῆς ψάμμου δι' ἀπείρων δέκα ἡμερῶν ὁδῶν, κολῶνός τε ἁλὸς ἐστὶ ὁμοῖον τῷ Ἀμμωνίῳ. Non igitur ab arena dictus fal Ammoniacus, sed ab Ammonia regione. Serapio ex lapidibus duris & claris extrahi dicit, quo nomine perperam reprehenditur à doctissimo Medico: Quod ex Corasan regione invehi ibidem tradit, non hic verus videri debet fal Ammoniacus, qui ex Ammonia tantum adferri potest, ubi & nascitur, & unde habet nomen. Enimvero, ut dixi, non γληκὴν differentiam cum fale fossili vel gemmeo constituit fal Ammoniacus, sed ἑδικὴν duntaxat. Sal Corasenus ex eodem genere est, non idem tamen cum Ammoniaco. Plurimum colorum esse ibidem scribit, nigrum, candidum, varium. At Græci veteres unius tantum coloris Ammoniacum tradunt, candidum, ac pellucidum crystalli instar. Quos & sequitur Avifena, qui unum tantum genus Ammoniaci recenset. Qui niger in illo genere est, is fortasse & est, quem Arabes vocarunt ملح هندي, *milch Hendi*, salem Indum.

C A P U T C X I I

De Turbith.

IN Arabicis, quæ non tantum ævi tulere, id etiam usu venisse magis mireris, ut alia pro aliis nominentur ab auctoribus. Exemplo sit *Turbith*. Qui res Indicas nostro aut avorum tempore scripserunt, inter species medicinæ utiles in India nascentes & mercimonio celebres, *Turbith* & *Turbithi* passim commemorant. Describitur a Garcia *Turbith* illud Indicum, caule hederæ modo humi sparso, crassitudine digitali, bipalmi altitudine, foliis althææ, nec flore dissimili, radice neque magna neque longa. Caulis partem, quæ proximè abest à terra, duntaxat in medicum usum recipi, & gummosam esse. *Turbith* Arabum nullam cum hoc *Turbith* Indico habere cognationem, placet eruditis hominibus. De aliis Arabibus nihil dico. Nam certum est, *Turbith* Serapionis esse tripolium Græcorum. Quæcunque enim de tripolio narrat Dioscorides, ea Serapio suo *Turbith* attribuit. Mesue *Turbith* radix est herbæ, folia ferentis ferulæ minora, & ex genere lactariarum. Lactariæ sunt tithymalli. Pityusa ex genere tithymallorum, cujus radicem nonnulli Græcorum *Turbethum* nigrum esse voluerunt, ut Actuarius: album vero, alypi radicem. Unde in Lexico Saracenico ex libro Viatici reperio: *Τερβίθ, ἢ λουκή αἰλουπία*. In antiquo Dioscoridis exemplari Glossator Arabs τὸ αἰλουπὶν interpretatur قردس,

Terbid. Apud Avifenam scribitur قردس *Terbadh* cum *afal*. Et frustra est Vir magnus, qui *Turbith* & *Terbedh* vel *Terbadh* inter se differre putavit. Vul-

E gus Arabum pronuntiât *Turbedh*, Unde Græcorum recentium *Τερπέλ* vel *Τερβέθ*. Idem igitur nomen est; variis rebus tributum. Neophytus *Τερπέλ* vocat, & inter genera myrobalanorum recenset: *μυροβάλανα, τὰ λεγόμενα ζανθὰ, μέλανα, χρυσὰ, ἐμπαλίζα, τερπέλ*. Sed ille nugatur. Tres igitur sunt plantæ, quas *Turpeti* nomine donarunt varii auctores Græci Arabesque, pityusa, alypia & tripolium, omnes à vero Indico *Turbitho* diversæ. Nunc videamus de Avifenæ *Turbeto*, an sit germanum. Id quidem valide negant docti homines. Ego vero non video, cur non possit esse; quamvis nolit cum aliis etiam magnus Scaliger. Frustra ligni gravia esse, & subtilia, quæ ex India advehuntur, tradit idem Avifena. Quæ verba non leguntur in Latina versione, sed in Arabica Editione statim initio. Non igitur idem cum tripolio Græcorum aut alypia aut pityusa, quæ herbæ Græciæ indigenæ, non ex India afferuntur. Præterea ligni fragmenta vocat. *Turbith* quoque verum & Indicum caulis est lignosus, cum cætera *Turbithi* genera reliquis Arabibus memorata, radices sint. Postremo remedia conveniunt. Scribit Garcia *Turbith* medicamentum esse, quo Indici medici pituitam detrahunt; cui & ginger adjiciunt, si febris careat eger. Paria planè prodit Avifena de suo *Terbedh*; pituitam nempe deicere & fortius reddi admixto ginger. Atqui, inquit Scaliger, lignum *Turbith*, non gummi ejus, quod non habet, recipitur in usum medicamentorum. Sanè nemo inter gummi genera recensuit τὸ *τερπέθ*. Aliis caulis est, aliis radix ad medicamenta expetita. Gummi habere

non meminit Avisena. Nec natura sua gummosum esse disertè tradit Garcias; sed quia vident Indi Europæos homines gummosum Turbith petere, & has optimi notas intelligere, solent ejus plantam, priusquam colligant, levior contorquere ac vulnerare, ut succum exsudet, qui postea in gummi cogitur & concrescit. Paucae sunt herbæ, quæ hoc modo contortæ non stillent aliquem liquorem. Cæterum gummi per se ex Turbitho non expetitur. Ideo nec gummis mentionem habet Avisena. Hoc tamen argumento, qui verum Turbith ignorabant, inter eas herbas retulere, quæ lacteo succo turgent. Hinc *πυθου* ex Græcis quidam esse statuerunt. Alii aliud. Avisena genuinum & Indicum Turbith videtur novisse, nec de alio intellexisse. At Græcorum *ταγνη* aut *alypia* est, aut pityusa. In maritimis utraque provenit. Turbith quoque Indicum in maritimis nascitur. Hoc sollemne auctoribus fuit, ut desideratis veris speciebus, quæ vicem earum supplebant, aut quæ aliqua similitudine eas vel cognatione contingebant, eadem appellatione impertirent. Hoc Arabes præcipue faciunt in Græcis nominibus rei medicæ, cum rem ipsam ignorant. Quærunt nimirum apud se speciem aliquam, quæ quadamtenus respondeat descriptioni illius, quam ignorant, & dictum factum pro eadem habent. Serapio capite de Turbith, historiam tripolii Dioscoridis primo loco posuit: deinde alias subiecit descriptiones ex Arabibus petitas auctoribus, quæ verum Turbith Indicum delineant, quale ab Avisena refertur. Nam quæ de notis optimi ac pessimi Turbithi ex sententia Abix commemorat, plane conspirant cum his, quæ scribit Avisena. Si quid discordant, id interpretum diversæ ac perversæ faciunt versiones. Album probat Avisena, longum, tritu facile & frangenti non contumax, politum, atque subtile. Hæc omnia in optimo requirit ille alter. Inter alia vero desiderat, ut sit effigie tanquam calami argentei. Pro his habet Avisenæ interpres: *Et contritum habens foramina sicut canna subtilis foramina*. Corruptus hic Arabicus textus, quod ostendit apicum privatio.

Contritum & conquassatum esse dicit, *كانا دعب*.

Interpres legisse videtur in priori voce *العصب*.

ثقب, hoc est, sicut foramina. Nam *ثقب*

thakaba est perforavit. Inde *اثقب* pro foraminibus

accepit. Pro *العصب* autem legit *الكاسب* *alkasab*,

quod cannam vel calamus significat. Sed omnino retinendum, sicut habetur scriptum, sine punctis &

cum *ain* *عصب*. *Hasab* nervum significat. Non po-

test etiam heic locum habere lectio, quæ foramina designat. Nec enim inter notas probati poneret,

quod paulo post recenset inter deterioris signa. Per-

foratum quippe & corrosus improbat. Aliter igitur

reponendi apices in illa voce *ادغب*. Nempe hoc

modo *دغب*; a verbo *دغب*, quod effodere & ex-

cidere denotat. Intelligit ergo turbith, ubi conquas-

satum est ac contritum, similitudinem habere ner-

vorum excisorum. Interpres Serapionis, qui argen-

teo calamo similem esse debere dicit, quomodo apud

Serapionem legerit, nescio. *قصب فضي* est cala-

mus argenteus. Inter laudati Turbithi notas non so-

lum, ut sit candidum, requirit Avisena, sed etiam

A commendat *الفير* *alguaiet*. Et hæc duo simul

jungit: *الابيض الغير* *alabiad algaier*. Can-

didum illud est. Quid hoc significet, nescio. Vetus

Lexicon *أعير* exponit cæruleum. Forte nigrum

intellexit noster. Nam & *καίρειον* Græci non raro

pro nigro usurpant. Garcias scribit, siccatum ad so-

lem esse candidum. In umbra vero arefactum tamen-

si nigrum evadat, nihilo tamen deterius haberi. Me-

B minit alio loco Avisena Turbith nigri & flavi capite

de *Gilehenek* *جبل هيك*. Pari potestate prædi-

tum hoc esse dicit, ut est elleborum. Quosdam au-

tem existimare ait semen esse Turbith nigri, & cor-

ticem ejus Turbith citrinum, & nasci in Said. Ita

interpres. Sed in Arabico legitur, *بالاصغى* in *Al-*

sagad. Said Arabice scibitur *صدين*. Sic vocatur Si-

don apud Geographum, ut placet erudit. Alia est

C *Said* Ægyptia ad Nilum, regio, cujus mentio apud

Geographum Nubiensem in quarta parte Climatis pri-

mi. Forte est veterum *Σαῖν*. Quæ *Sagad* Avisenæ di-

citur, eam esse puto, quæ apud eundem Geogra-

phum vocatur *صندن* *Saada*, in sexta parte Clima-

tis primi. Si punctum tollas apud Avisenam erit

صندن, *Saad*. Secundum quosdam igitur *gilehenek*

semen Turpeti nigri, vel cortex flavi. Optimum de-

D ferri ex India dicit, & esse simile *altunderi*, *التودري*.

Tuderî Avisenæ idem quod *ἐπιπύρον* Dioscoridis. Her-

barius alius Arabs *gialben* interpretatur. De quo

etiam mentio apud Avisenam. Speciem ciceris vo-

lunt esse, vulgo cicerellam vocatam. Cæterum cum

Avisena album Turpetum laudat, & *alguier*, non

de nigro hanc vocem accipiendam puto, sed de

colore cinereo. Sic *azarac* cinereum & cæruleum

interpretantur. Et cum cæruleum vetus auctor

Glossarius exponit, *φαιον* intelligit. *vifena* autem

corricem Turpeti cinerei coloris esse indicat, quem

E fricandum dicit, cum præparatur, donec remaneat

albus. Damnandum autem admonet, quod leve est.

Ergo grave esse debet, quod eligitur. Sic igitur ver-

tendum apud eum, quo loco definit Turpetum fru-

sta ligni gravia esse ac subtilia, quæ adferuntur ex

India. *علائ*. Quod grave etiam significat. Vir ma-

gnus ita hæc vertit: *crassa* & *subtilia ligni fragmenta*.

Utrumque simul verum esse nequit. De cinereo qui-

dem non dubito, sed eo sensu magis probarem legi,

F *الفير* totidem litteris: vel *أعير*, quod est cine-

reum. Nam *عير* cinis. Et apud eundem Avisen-

nam capite de Zurumbed *أون أعير* color cinereus.

Idem Avisena lib. iv. inter venena plantarum Turbed

etiam recenset & nominat *التربد الردي* *alturbed*

alradi, id est, perniciosum Turbedh. Nigrum &

flavum tale esse ibi definit, & eundem effectum ha-

bere dicit cum elleboro nigro & Agarico nigro. Hoc

contra sententiam Garciae facit, qui affirmat Turbith

nigrum a candido non differre nisi præparationis ge-

neri. Quod enim in umbra siccatur est, nigrum

colorem contrahere; quod ad solem siccatur, candi-

dum existere.

C A P U T C X I I I.

De fructu Bel & Fel.

Bel Arabes seu *Bul* vocant genus fructus, quem Avifena ex sententia Alchindi cucumerem Indicum interpretatur, & instar habere dicit fructus capparis, quem *cucumerem capparis* iidem Arabes appellant, *قثا السكر ketha alcabar*. Hic fructus sive cucumer Indus. Avifenæ dicitur *بل Bel*, in littera *be*. Amarum esse præterea dicit, ac similem zingiberi, calidum & siccum in secundo, vel ut alii asseriebant, tertio. Dicebatur etiam *Fel*, *فل*, teste Serapione cap. ccli. ubi de his tribus simul tractat, *Bel & Sel & Fel* quasi congeneres sint fructus & eadem virtute præditi, omnes calidi & sicci, ex India pariter adferri soliti. Ex Rase tradit *Fel* esse fructum cum cortice, qui similis est cortici avellanæ; & intra ipsum esse nucleum pinguem instar nuclei pinei. *Bel* quoque ab Avifena traditur similis capparis fructui, cujus forma avellanæ proxima. Nam glandem myrepicam Theophrastus comparat capparis fructui. Dioscorides avellanæ. Recentiores pistacio, quod *fisticum* appellant Barbari. Rasis etiam apud Serapionem *fistico* similem magnitudine facit fructum *Fel*. Serapionis *Sel* Avifenæ vocatur *ش Xel* vel *Scel*. Medicamentum esse Indicum dicit, & simile zingiberi, quod & de *Bel* tradidit. Calida igitur hæc omnia & sicca. Aliud est *Fel* apud Avifenam in Arabica editione *فل*; quod pariter perhibet medicamentum esse Indicum, par virtute mandragoræ. Frigidum itaque videri debet. Ita enim scribit ut Arabica sonant: *Fel* dicitur medicamentum Indicum, notum, cuius virtus similis virtuti *Alabræ* & *Allhusæ*, id est, mandragoræ, & fructus ejus. Interpres Avifenæ multa habet, quæ non leguntur in editione Romana Arabica. Sed & cap. cclxiv. utrumque *Fel* confundit sub nomine *Fael*. Ita enim scribit; nec enim pigebit verba ipsa adscribere, quamvis non ita sint Latina & elegantia: *Fael* est fructus, super quem est cortex similis colore corticibus avellanarum, & figura ejus est sicut *fistici*. Et intra ipsum est granum pingue simile grano pini, quod

A vocatur granum regum: cujus color est inter album & nigrum & citrinum: & est illud quod administratur & adportatur ex terra India. Et *Albel* & *Alfel* omnes sunt calidi, & conferunt mollificationi nervorum, & ventositatibus hemorrhoidarum, & sanat eas. Hic est *Fel* Serapionis & Rasis. Sequitur protinus apud eundem interpretem in eodem capite: Et est medicina Indica nota, cujus virtus est sicut virtus mandragoræ & pomorum ejus. Hic est *Fel* Avifenæ, cujus sola apud eum mentio in Arabicis, quæ edita sunt. Caput sequens cclxv. de *Fal* inscribitur, & dicitur esse calidum & siccum in secundo. Idem prorsus est nomen cum *Fel*, & de illo *Fel* accipiendum, qui est fructus. Correxerit Alpagus *Falangie* pro *Fal*. Certè *Falangie* est ocimi sive basilici genus. Nam *Falangie musch*, ocimum garyophyllatum interpretantur, quod est *Falangie muscatum*. *Falangie* tamen apud Avifenam nulla mentio, & *Fal* idem omnino, quod *Fael* vel *Fel*; quæ interpres, partim male distinxit, partim confudit. Notat Alpagus in Lexico, *Fel* secundum Arabes expositores esse radicem Nenufaris Indi. Hic est *Fel* Avifenæ, quod parem habet mandragoræ facultatem. At secundum Ebenbitar esse fructum. Fructus hic est, quem supra vidimus, & qui juxta omnium Arabum sententiam calidus est ac siccus in secundo gradu, vel etiam secundum alios in tertio. Sic res diversissimæ naturæ, ac facultatis contrariæ, eodem nomine signatæ. Sunt qui putant ex Neotericis, *Fel* Arabum, qui fructus est terebinthi, majus granum; *Bel* autem minus. Sed falluntur. Omnes Arabes uno ore consentiunt tam *Fel* quam *Bel* atque etiam *Sel* ex India adferri. At terebinthi in Syria, Persia, Mesopotamia, Armenia, magnâ copiâ passim nascuntur. Præterea iidem Arabes fructum terebinthi, quem vocant granum viride, ut ante docuimus, alium faciunt à *Bel* & *Fel*. Postremo Arabes non dicunt *Bel* aut *Fel* esse fructum arboris. **D** Avifena ex Alchindo tradit esse cucumerem Indicum. Aliud genus *Fel* huic *εμώνυμον* pro radice nymphææ Indicæ quidam interpretabantur. Sanè & radicis Indicæ nymphææ meminit Avifena capite de nymphæa sive nenuphare, quam similes vires habere perhibet mandragoræ, quod & ipsum de *Fel* scripsit.

C A P U T C X I V.

De nymphæa.

Hoc nomen *Nenufaris* apud Arabes non unam rem significat, quo tamen Græcorum *νυμφαία* exprimunt. Vocant *Nilufar*, non *Nenufar*.

ذيلوفر. Pro quo etiam transpositis litteris scriptum

repperi aliquot locis in antiquo Dioscoride *ذيلوفر*,

Linufar. Mirum est, Græcos scriptores, qui vocem illam Arabicam usurparunt, non *νυμφαία* dicere, sed *νύμφαρον*. Neophytus: *λωπς, οἱ ὅ τριφυλλον, οἱ ὅ τριπόδιον, οἱ ὅ τριβόλον, φύλλα ἔχει ὁμοία δεσμοειδέα ἢ νύμφαρον*. Confundit nimirum lotum trifolium cum loto Ægyptio, cui folia similia aro aut nymphææ, quam vocat *νύμφαρον*. Quomodo & alibi vocatam ostendi in Græcorum recentiorum scriptis. Lexicon Græco-arabicum: *νυμφαρον, τὰ νύμφαρον*. Illud *nufar* omnino Arabicum *ذوفر*, ex Græco *νυμφαίαρον*, quod est

εὐπορεῖσθαι à *νυμφαία*, ut *σκιθάειον* apud Aëtium parva *σκήλα*. Vulgus Græciæ ejusmodi deminutivæ formæ vocabulis gaudebat, ex quibus pleraque Arabica efficta, ut *secancur* ex *σκιγκάειον*; & similia, quæ

E alibi observabimus. *Nufar* igitur *νύμφαρον* Arabicum pro nymphæa. Unde *Nilnufar* compositum *ذيلنوفر*,

Nili nymphæa. Sed quia *lam* & *nun* apud Arabes parum conveniunt, nec simul jungi amant, ideo extrita de medio littera *nun* & factum *nilufar*, *ذيلوفر*. Loton

F Ægyptium ita primitus ab his vocatum constat, quæ est nymphæa Nili; postea quamlibet nymphæam sic quoque appellarunt. Ita & Apulejus in Herbario inter varia nymphææ synonyma ponit & *lotometram* cap. lxxviii. *Nymphæa*, Græcè *caceabon*, *lotometram*, *rhopalon*. At *lotometra* nomen est loti Ægypti sativi, quæ nymphæa est Nilj, vel ex genere nymphæarum, ut pluribus docuimus in Exercitationibus. Hunc loton Neophytus folia similia habere dicit *δρακοντιά ἢ νύμφαρον*, id est, aro dracontio & nymphææ. Dioscorides nymphæam ait folio esse simili fabæ Ægyptiæ, cujus radicem *κολοκάσια* Græci appellarunt. Quæ hodie *culcas* vocatur ab Ægyptiis *قلاقس*, nomine ducto ex illo Græco *κολοκάσια*. Radix est apud

eos vulgarissima, foliis ari vel draconteæ similibus, vel etiam nymphææ. Ut inde constare possit, Græcos veteres ex loto Ægypti, colocasia, & alia exotica nescio qua planta fabricasse fabam illam Ægyptiam, cui folia nymphææ proxima. De quo & nos supra, ubi & de loto plura. Arabes *segliwatin* aquaticum sic etiam vocarunt, quæ planta Nili quoque propria. Antiqua nomenclatura Arabica *الينوفر* ad Dioscoridem *πν segliwatin* exponit *الينوفر alma*, id est, nymphæam aquæ. Dioscorides *segliwatin* *ἔστι τῶν ὑδάτων φυόμενον* vocat. Alpinus ab Ægyptiis vocari tradit *Haibalem maoui*, id est, sempervivum aquaticum. *حي العالم*.

المائي. Ita melius quam nymphæa aquatica nominetur. Nihil enim habet cum *Nilufar* simile, nisi quod in aquis pariter nascatur. At sempervivo similia habet folia. Unde rectè dicatur sempervivum aquaticum. Eadem Glossa Arabica *ἡ ἀνδροστικὴ* etiam speciem Nilufaris facit atque ita appellat. Avifena potamogitonem plantam pariter aquis familiarem nymphææ florem habere similem prædicat, & eo nomine Arabico vocat, quo Græcum *ποταμογείτων* prorsus exprimitur, *جار النهر* *gjar Alnabar*, id est, vicinus vel accola fluminis. Perperam legitur in antiqua expositione Arabicorum nominum Avifenæ: *far fluminis*, id est, *juncus fluminis*, in aqua habens flores similes *Nenufar*. Nihil habet herba illa simile junco. Legendum igitur: id est, vicinus fluminis. Quæ expositio est vocis Arabicæ *جار*.

Avifena, ut dixi, hunc potamogitonem flores habere scribit proximos floribus *Nenufaris*. Ex quibus colligas non esse illum potamogitonem, quem Herbarii nostri describunt flore spicato, in quo & semen; qui tamen folium habet betæ, quam illi notam tribuit Dioscorides. Alius igitur Græcorum *ποταμογείτων* ab Arabico. Quam sagittam vulgò nuncupant à foliorum similitudine cum sagittæ cuspidem, magis videtur accedere ad Arabici potamogitonis formam; cui flos nimirum tribus foliis constans, qui quamvis non ex toto respondeat imagini floris nymphææ, propius tamen eam refert, quam flos spicatus vulgaris potamogitonis. Sed viderint peritiores herbariæ rei. Aliam etiam *ἡμωρμύλα* in hoc *nilufaris* nomine apud ipsos Arabes comperio. Serapio quippe ex Albassarî auctoritate, postquam nymphææ communis facultatem exposuit, quam frigidam in tertio, humidam in secundo dicit; aliam esse speciem *Nenufaris* autumat, quæ calida sit & acuta & tenuium partium, quæque conducatur causis frigidis morborum. Non potest hæc nymphæa ejusdem generis videri cum his, quæ cognitæ sunt, quas refrigerantis virtutis esse constat. Sed & quod de nymphæa vulgari ibi adstruit, frigidam esse in tertio ordine, humidam in secundo; id abit longius à Græcorum sententia, qui nymphææ cum refrigerandi vi, non etiam humectandi tribuunt, sed eam quæ desiccat. Paulus Ægineta: *Νυμφαία δυνάμειος ἐστὶ ξηραντικὴ ἀδύναμις ἐπὶ τοῖς πικρατέων καὶ τῶν γαστέρων, καὶ τῶν σπέρματι ξηραίνει*. Nec succurrit dicere, quod doctissimis medicis venit in mentem, quando Arabes frigidum & humidum temperamentum assignant nymphææ, de floribus ejus intelligere, qui revera sic sunt temperati. *Nenufar* illi simpliciter frigidum in tertio, humidum in secundo definiunt, quod etiam de radice, quæ præcipua pars ejus, debet accipi, aut etiam de semine. Nam hæc duo tantum ex nymphæa in medicinam Græci recipiunt. Sed de qua nymphæa intellexerit Albassarî, ipse indicat. Nasci eam in terris *Misria* dicit. Scripsisse certa fides est, in terris *Misria*. In Arabico esse certum habeo *مصري Misri*; vel *مصريه Misria*. Apparet igitur de nymphæa Ægypti loquutos esse illos Arabes, quam & propriè *Nilufar* vel *Nilufar*

appellarunt. Nam & flumen Nilum vocant *نيل* & *Nufar* est nymphæa, ut supra docuimus. Lotos veterum Ægyptiis hic est, cujus caules & capita hodieque ab Ægyptiis per æstum mandi magna refrigerandi & humectandi opinione tradunt. *Razel-nil* in Ægypto vulgò appellari notat Alpinus de plantis Ægypti. In libro autem de plantis exoticis, ubi historiam ejus diligentius exequutus est, caulem cum capite vocari *arais Elnil* ab Ægyptiis memorat. Nescio, an sit *راس النيل rhas Alnil*, id est, caput

Nili, quod caput habeat papaveri simile. Sed omnino melius est opinari dictum *ارز النيل arz Alnil*, quod significat oryzam Nili. Ex femine ejus panes fieri in Ægypto, omnes antiqui scriptum reliquerunt. Radicem ab iisdem Ægyptiis *biarum* dici, idem Alpinus ex Ebenbitar adnotat. Eoque etiam nomine sic vulgò hodie ab iisdem vocari. Folium autem cum caule sive pediculo, *bis Elnil*: id esset Arabicè *بیش النيل bis Alnil*, id est, cicutam

Nili. *Bis* propriè vocant napellum. Alii cicutam hoc eodem nomine dicunt. Planta alia est ex bulborum genere, quam *Alpagus* in Lexico notat vocari ab Arabibus *arzi Alnil* vel *arz Arnil*, quod idem videtur nomen cum superiore; longe tamen aliter explicat secundum expositores aliquos Arabes, quos dicere ait bulbum esse; capitii speciem dulcis saporis, nascentem in montibus & apud Damascenos appellari *arzi Alnil* vel *Hafnil*, qui comeditur veris tempore propter dulcedinem. Nomen ipsum *arzi Alnil*, vel *arz Alnal* convenit loto Ægyptio, quandoquidem & sic eum vocant hodie in Ægypto Arabes auctore Alpino, qui & gustu dulcem esse testatur. Radix ipsa ejus bulbosi generis, & capæ similis. Neophytus de loto Ægyptio: *φύλλα ἔχει ὀφθαλμοδρακοντέα ἢ νεφάρων εἴδη σπογγύλην, περυστὰ, ἡμολα ἡμέγα κρομμύω*. Non video præterea, quomodo competere possint bulbo in montibus nascenti eæ appellationes, quæ à Nilo flumine ductæ. *Hafnil* esset *خس نيل* pro *خس نيل* *Chasnil*,

lactuca Nili. Sic etiam nymphæam Arabes vocarunt *caulem aquæ* *كرفب الماء carneb alma*. Addit *Alpagus*, bulbum illum figurâ esse ac magnitudine pyri vulgò muscatelli dicti, villis multis tenuibus in modum retis convolutum, de quo folia exeunt longa & subtilia; nasci in montibus, & apud phycos Arabes appellari *bulbus*. Arabicè certè dicitur *فلبوس*. Atque is est bulbus, quem hoc

nomine vocavit Avifena, idemque est cum bulbo Græcorum eduli. Magnitudinem ac formam habere bulbi narcissi scribit Avifena, folia porri, florem violæ. Bulbi edulis faciem non descripserat Dioscorides, eoque Herbariis nostris curam injecit quaerendi de illo bulbo; qui necdum eum invenerunt. Avifena pro bulbo Dioscoridis eum dedit, quem supra posuimus ex verbis ejus sub nomine *Bulbus*. Qui tamen ostendit, non minorem super eo apud ipsos Arabes fuisse dubitationem. Ait quippe, quosdam existimasse esse *الزير Azzir*. Quod est

capæ *azzir*, de quo etiam caput seorsum apud eum extat sub titulo *بصل الزير basal Azzir*. Quam capæ speciem dicit similem esse virtute alteri capæ, cui cognomentum mus dedit *بصل الفار basal Alfar*, capæ muris. Tradit ibidem ab aliis dici esse capæ *Althalchair* vel ejusdem saltem generis. *الطاحيباز Althalhabiaz*. Ita vulgò legitur in Arabicis. Sed *Alpagus* in Lexico legit *Althalchair*, quasi in Arabico fuerit *الطاحيباز*.

الطاخلان. Et interpretatur de genere cæpæ parvæ, oblongæ, & acuti saporis, quam vulgo Veneti *scalognam* vocant. Ea est *capa Ascalonica* veterum. Interpres porrum reddit. Sed eodem capite Avifena porrum vocavit *الكرات alkerath*. Notavit autem idem

Alpagus, in Glossa Arabica *Azzir* exponi bulbum. Eam quorundam fuisse sententiam docet ipse Avifena, qui sibi videri ait, esse anagallidem. In Arabicis

scribitur *اناعليس*. Sed interpretes legit, *اناعليس*, Quæ Græcorum est *ἀνάγallis*. Sic eam idem vocat

Avifena capite xxxiii. Latinæ editionis, ubi in Arabico est *اناعليس*, *anagallis*. Sic enim legendum pro

اناعليس. Duum generum esse scribit, quæ flore est cælesti, id est, cæruleo, & quæ citrino. Sic Arabice legitur, *مقر*. Hæc est Græcorum *ἀνάγallis*

φοινική & *χουρή*. Sed mirum, *φοινική* reddidisse *مقر*,

cum luteum ubique apud eum aut citrinum significet. Hoc genus, quod *φοινική* habet *ῥ' ἀνθ'*, Græci etiam *μοργέλλιον* appellarunt à colore, ut Galli *morgellinam*, quia *morgella* est corallium ex Arabico. Ali-

bi hanc anagallidem eandem facit cum auricula muris, quam Græci *μυρὸς ὠπίδα* vocant. De quo supra. Hic vero, quem iidem Græci *βολβὸν ἐδάδιμον* appel-

lant, absolute *βάλβος*. *Bulbus* ei dicitur, & putat eundem cum anagallide. Quod quomodo procedere possit, non video; præsertim cum & longis ac sub-

tilibus foliis, qualia sunt porri, hunc bulbum describat, & radice narcissi simili. At anagallis nec habet bulbum pro radice, nec folia aut flores ad hoc instar. Cum tam multa sint bulborum genera, non mirum est nec Arabes ad certum scivisse, quis esset ille bul-

bus, quem Græci *βολβὸν ἐδάδιμον* vocitant. Avifena pro bulbo Dioscoridis eum accepit, quem supra verbis ejus exposuimus, quem & *basal macul* appel-

lat, *بصل ماسكول*. *Basal* nomen illi commune omni cæpitio generi. Quod est Hebraicum *בצל*, & cæpam significat. Hunc bulbum edulem absolute, ut dixi, vocavit Arabica voce, quæ ex Græco sum-

pto est, *bulbus*. Et varias super eo sententias auctorum adfert. Inter quas eam sibi maximè probari innuit, quæ anagallidem esse sciscit. Aut locum viti-

atum esse oportet, aut Avifenam ipsum in errore. Serapio *basal Azzir* dicit esse bulbum, & locum Dioscoridis de bulbo sub illo titulo refert & cæpe sine tun-

nica interpretatur. Interpretes autem illi Arabes, quorum opinionem adducit Alpagus, bulbum loti Ægyptii sive nymphææ Niloticæ, quæ dicebatur *arz Elnil* vel *Hafnil*, confuderunt cum illo bulbo eduli, qui absolute dictus Arabibus *bulbas*, Dioscorides duo

genera facere videtur bulbi edulis: alterum, qui dulcis est: alterum, qui amarus. & squillam respiciens. Ita enim scribit: *βολβὸς ἐδάδιμον γνάριμον πᾶσιν, ὃν ἐδάδιμον, δισμαχόν, δινολιόν, πυρρόν. Καὶ δὲ Διόσκωρ κομιζόμενον. ὃ δὲ πυρρὸν ἐ σικκώδης δισμαχώτερον.*

Ergo rufus ille bulbus, qui ex Africa afferebatur, dulcis; siquidem ei opponit amarum & squillaceum, quem & *δισμαχώτερον* priore asserit. Avifena capite de bulbo esculento sub finem capitis verba illa Dioscoridis reddidit, & similiter duo genera facit, dulce & amarum. Qui dulcis est ac rufus, bonum stomacho esse dicit; amarum vero

meliolem. Vocat *الحلو*, id est, dulcem. Nam *الحلو* *bulbus* est dulcis, suavis; à verbo *حلى*, quod est dulcescere. De quo supra. Plinius bulborum genera magnitudine, colore, ac suavitate differre ait. Et esse, qui crudi manduntur. Tales esse dulces liquet. In Cherroneso Taurica nasci eos di-

cit. Post quos præcipue commendari, qui in Africa nascuntur, deinde Apulos. Ergo Africani bulbi dulces. Rubros facit Dioscorides Libykos bulbos & dulces. Contra ea Heraclides Tarantinus apud Athenæum lib. ii. & albos & amaros asserit: *οἱ βασιλικοὶ λεγόμενοι, οἱ καὶ κρείττους τῶν ἄλλων εἰσὶ μεθ' ἧς οἱ πυρροὶ. οἱ δὲ λευκοὶ σικκώδεις.* Hæc ex diametro pugnant cum his quæ scripsit Dioscorides, cujus fortasse verba sic reformanda sunt, mutata distinctione: *βολβὸς ἐδάδιμον γνάριμον πᾶσιν ὃν ἐδάδιμον. δισμαχόν, δινολιόν, πυρρόν. Καὶ δὲ Διόσκωρ κομιζόμενον, πυρρὸν καὶ σικκώδης.* Vel legendum: *ὃ δὲ δὲ Διόσκωρ κομιζόμενον πυρρὸν καὶ σικκώδης.* Certe meminit & Heraclidis Tarantini inter auctores suos Dioscorides. Megaricos maxime laudant prisca Græci. Theophrastus de bulbis Cherronesi Tauricæ: *ἐνιαχθῆσθαι γλυκεῖς, ὥστε καὶ ὠμὸς ἐδάδιμον, καθάρτερ ἐν Χερρονήσῳ τῇ Ταυρικῇ.* Hodie ignorantur bulbi illi veterum escarii tam dulces quam amari. Nec observantur nostri Herbarii, duo genera eorum à Dioscoride constitui præter vomitorium. Communes & omnibus noti amari erant. Qui ex Africa afferebantur, dulces; quos & rubicundos fuisse autumat. Alii tamen amaros eos tradunt & scillini saporis, ut Tarantinus Heraclides, & ex correctione nostra Dioscorides. Bulbine etiam dulcis, quam non inter *βολβὸς*, sed inter *βολβώδη* recenset Theophrastus. Et sane ἡ *βολβίνη* dicta à similitudine *βολβῆς*. Ut *καρδαμίνη*, *ἐπεσορίνη*, & similia, de quibus supra. Idem Heraclides Tarantinus apud Athenæum: *αἱ δὲ βολβίναι καλέμεναι δι' ὅτι ὁλοτερεὶ μὴ εἰσὶ τῇ βολβῶν, ἀ μὴν ἔστω δισμαχοὶ ἄλλοι, τὸ γλυκάζον ἔχειν παχύ π.* Et fortasse bulbinæ istæ sunt, quas pro bulbis dulcibus numerat Dioscorides, quas & minus bonas stomacho adfirmat quam bulbos, qui sunt amariore. Bulbinen rubicundo bulbo esse scribit Plinius lib. xx. cap. ix. *Bulbinen Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo.* Matron è contrario in parodiis apud Athenæum bulbinas nive candidiores canit:

Λευκότερες χιόνος, ἐδύν ἀμύλοισιν ὁμοίας. Quin & *βολβίνη* Theophrastus inter ea bulbacea commemorat, quæ πῶς χρώμασι λευκαὶ καὶ λεπυρώδη. Quæ candida sunt, nec pluribus tunicis vestita. Tales & qui Cherroneso Taurica nascebantur, teste Theophrasto. Qui cæpam Ascaloniam putant esse bulbum veterum, toto cælo errant. Aperte distinguunt veteres, qui proprie vocabantur *βολβοὶ*, & omnia cæpitii genera. Quin & *βολβώδη* quædam recenset Theophrastus, diversa à *βολβοῖς* sic proprie dictis. Et *βολβώδη* quidem vocat à similitudine, quod rotundam habeant radicem sicut bulbi, non etiam squamis ac veluti pluribus tunicis distinctam. *βολβώδη*, inquit, *ταῦτα, ὅτι στρογγύλα παῖς ῥίζαις, ἐπεὶ πῶς τε χρώμασι λευκαὶ καὶ λεπυρώδη.* Ergo bulbi pluribus constant tunicis. Idem alio loco de radice narcissi: *περὶ στρογγύλης καὶ τῷ χήματι τῷ βολβῶ, πλὴν δὲ λεπυρώδης.* Qui proprie igitur vocabantur *βολβοὶ*, debent esse *λεπυρώδεις*, & plures habere tunicas. Arabes non melius eos videntur novisse quam Neoterici, ut apparet ex illo capite Avifenæ de bulbo esculento. Nomen quoque Græcum retinuerunt *βολβὸς*. Quo scias, non suam habuisse appellationem rei, quam ignorabant. Verus interpretes Aristophanis *βολβὸς* apud eum in Comœdia Nubium exponit τὰ λεγόμενα ὕδνα, ἄλνα τὴν γῆν σκᾶπτοντες δὲ λίσσιν οἱ ἄνθρωποι. Fallitur. Sed de tuberibus paulo post. Abusi sunt bulbi nomine. Quin & vocarunt Græci *κολοκάσιον* quoque *βολβόν*, ut ex Glossis eorum Iatricis alibi notavimus: *Κολοκάσιον, βολβὸς, σικκώδης μόνον.* Id esse colocasium, quod antiqui Græci fabæ Ægyptiæ nomine donarunt, certum est. Eam aliqui etiam *λαπὴν* appellarunt, ut Athenæus Naucraticus testatur lib. iii. quæ & in aquis stantibus ac paludosis nascitur haud secus ac alter ille lotos palustris, quem Nymphææ Niloticæ genus esse diximus. Et videndum, an hæc sit Nymphæa, quæ calida est & subtilis, de qua Albafari apud Serapionem. Nenufar frigidum in tertio ordine, & humidum in secundo prædicat, & plurimum nasci in terris *Misria*, id est, Ægypti tradit; quem de loto Ægyptio intel-

ligere

B b 3

ligere manifestum est. Adjicit ibidem, & aliam haberi speciem Nenufaris, quæ contrariis virtutibus prædita sit. Non potest fortasse de alia planta hoc accipi quam de colocasia, quæ nymphææ Ægyptiæ live loto facie præima, & loco natali; potestatis vero in totum diversæ. Nam & utramque pariter λωπὴν ab Ægyptiis appellatam asserit Athenæus. Duo autem genera colocasiæ facit Alpinus, qui diu in Ægypto fuit, μακρόρριζαν & σπογυλλόρριζαν. Neutra fabas illas fert, quas illam ferre dixerunt omnes antiqui. Quos utique certum est, sicut pridem in Exercitationibus probavimus, fabam Ægypticam instituisse supra colocasiæ radicem. Sanè omnes scribunt radicem fabæ Ægyptiæ dici κολοκασίαν. Radix hodie colocasia eodem nomine per Ægyptum notissimi usûs, & vulgaris notitiæ, sed quæ nullas fabas gignit, utpote cui nec caulis nec flos ullus. Constare debet, verum id esse, quod olim adstruximus, antiquos ex duabus plantis Ægyptiacis unam constituisse. Faba Ægyptia, vera faba fuit, à communi solâ, si fortè, distans magnitudine: Nam forma eadem, ut & disertè testatur Strabo, qui etiam & gustu differre ait, τὸ μέγεθος μόνον καὶ γένος διακρίνοντα. Faba quippe Ægyptia amara, aut saltem aliquid habuit amarum; rem nempe quamdam viridem, quæ in concava ejus parte fuit. Hinc apud medicos tria fabæ genera in ponderibus usurpata, Ægyptia, Alexandrina, & Græca, ut latius alibi diximus. Colocasiæ autem radix acri gustu & subamaro, præcipuè si cruda edatur; cum idem gustus fuerit fabæ Ægyptiæ, hoc argumento & aliis fortasse nonnullis videntur existimasse colocasiam esse radicem fabæ Ægyptiæ. Ebenbitar auctor vetus Arabs, qui de plantis Ægyptiis scripsit, fabam Ægyptiam nihil differre à communi tradidit, nili quod in concavitate ejus reperitur res viridis, cujus sapor est amarus, cum reliquæ partes tales non sint. Dioscorides de faba Ægyptia, cujus radicem κολοκασίαν ait vocatam: ἢ πρὸς ὠπαλγίαν ἢ πρὸς τὸ ἐν μέσῳ χλωρόν αὐτῆς, πικρὸν δὲ καὶ τὴν γῆσιν. Marcellus Empiricus cap. ix. ad aurium dolores inter alia commendat fabam Ægyptiacam interiora, quæ & amara sunt. Avicenna capite de Fabis, quæ Arabicè ipsi dicuntur

باقلي *bachali*, duo genera statuit earum, Nabathias

& Ægyptiacas. Ita enim interpretes: *Faba nota sunt. Et alia Ægyptia sunt, alia Nabathia.* Aliud sonant Arabica: *Fabarum alia nota sunt & communes, alia Ægyptia & Nabathia.* Distinguit eas in vulgares, quales sunt quæ passim in Europa nascuntur; item Ægyptias & Nabathias, quas à vulgaribus fecernit. At

idem capite de Lupino, quem vocat Arabicè ترمس

Tormus, fabam esse Ægyptiacam interpretatur. Ubi eum distinxit in silvestrem & sativum, paris utrumque potestatis: addit granum compressæ figuræ esse, & in medio concavæ, amari saporis, & esse fabam Ægyptiam: الباقلي المصري, *albacali Almisri*. Si

similem fabæ Ægyptiæ dixisset, aliquid fortasse dixisset. Sed omninò pronuntiat, lupinum esse fabam Ægyptiam. Quid igitur in censum fabarum eam retulit, qui nunc non lupinis tantum accenset, sed reapse lupinum esse vult? Lupini grana amara gustu, pressa, orbiculata, in medio concava. In faba Ægyptiaca hæc omnia. Ideo & putavit eandem cum lupino. Concavitatem habet in medio

A faba Ægyptiaca, in quo res viridis quædam, quæ amara est, cum reliqua faba eam amaritudinem non præferat. Ideo Aëtius aliique veterum facultate non faciunt differre fabam Ægyptiacam à vulgari. Verba Aëtii: τὸν χλωρόν καρπὸν τῶν Ægyptίων κυάμων καλεῖσι κιώριον, ὅθεν ἐκ τῶν κυάμων λόγος καὶ πρὸς τὰς δεισσοποιεῖσθαι. Quæ de facultatibus fabæ communis ab eo dicta sunt, eadem omninò pertinere vult ad hanc fabam Ægyptiacam, quam κιώριον ait appellari, dum viridis est. Et notandum, quod granum ipsum fabæ Ægyptiæ dicit vocari κιώριον. Quod & Dioscorides clarè innuit, qui κιώριον aut κιώριον, id est, *arculam* dici hanc fabam significat, quia semen ejus in glebam madidam ac maceratam soleret indi atque includi, & sic in flumen projici, non aliâ ejus terendæ ratione usitatâ: καλεῖται δὲ κιώριον ἢ κιώριον διὰ τὸ τὴν φύσιν τῆς κυάμης γίνεσθαι αὐτῆς ἐπιθεμίνε ἐν εὐκίμῳ βώλῳ, ὅτω δὲ εἰς τὸ ὕδωρ ἀφιεμίνε. De linguis fabæ granis loquitur. Ridiculum tamen etymum. Hodieque tradunt colocasiam in Ægypto sic feri nucleis bulborum ejus, qui ad latus enascuntur, luto aut argilla involutis & in flumen juxta ripam abjectis. Quam

B colocasiam radicem esse fabæ Ægyptiæ temerè creditum ab antiquis, cum duæ sint plantæ diversæ. Κιώριον autem vel κιώριον dictum illius fabæ semen videtur ab illa concavitate, quam in medio habere auctores omnes produnt. Sic propter illud concavum arculæ similis vel poculo faba illa. Nam & κιώριον poculi genus Græcis. Aëtius ex recentioribus Græciæ medicis κολοκάσιν teorim à faba Ægyptia posuit, eamque tanquam radicem rapis ac capis congenerem contideravit in facultate ejus exponenda. Sic enim scribit: Κολοκάσιν ποτὶ πνεύματι ταύτης τῆς εἰζης ἢ διωάμιν τῇ τῶν γογγυλίδων ἢ κρομύων γλίχρον ἢ αὐτῆς τὸ σαμά ἐστίν, ὅθεν καὶ ἐν πικρῇ μετεχει διωάμει· ἐστὶ δὲ καὶ δεισσοποιόν. Hoc tempore quoque apud Ægyptum radicis hujus æquè frequens usus crudæ coctæque, ut in Europa raporum. Nec aliam oportet esse, quæ hoc eodem nomine ab Ægyptiis & Arabibus vocatur. Quod autem veteres caulem colocasiæ mandi, & araneosum lanosumque in mandendo esse narrant, & è Nilo meri ab Ægyptiis ad hunc usum; de loti Ægyptiaci, quæ nymphææ species est, id intelligendum, cujus caules etiam esui sunt hodie Ægyptiis atque è Nilo metuntur. Utrumque, ut dixi, vocarunt

C λωπὴν, similia habent folia, & pariter in aqua nascuntur ambo. Niliacum olus vocat Martialis colocasiam, quod nomen oleris Niliaci loto potius convenit quam colocasiæ, quæ solâ censetur radice.

D Loton autem Ægyptii vocarunt خيس ذيل *has Nil*, id est, lactucam Nili, ut supra vidimus. Nymphæam etiam caulem aquæ. Ita ergo apparet, utramque etiam κολοκασίαν nomine venisse apud antiquos. Non dubito sanè, quin *calidum Nenufar* Albassari sit colocasia veterum. Hæc enim calida & ad Venerem faciens exstimulanda. Nymphæa autem Ægyptia ejusdem Albassaris eadem cum loto, quæ frigida & humida & Veneri maximè refrigerandæ idonea. Huic similis folio colocasia, & in aquis pariter nascens; quam propemodum affirmare ausim, pro genere illo calidi Nenufaris apud Albassari debere sumi. Ad hunc modum extricanda constat, quæ antiquitas nobis intricatissima tradidit.

E

F

C A P U T CXV.

De colocasia & fungis.

I N superiori observatione docuimus κολοκασίαν eam esse, quæ ab Arabibus hodie vocatur culcas قلعاس vel قلعيس. Ita vocatur Serapioni, qui Dioscori-

G dem & Galenum citat. Item ex Arabibus Aben Mes-vai, qui calidam ac humidam adfirmat, & spermatia augendo idoneam. In hoc nomine etiam alia ὀμαυμία deprehenditur, si fides Garcie ab Orta, qui fructum Malavarensis Avellanæ magnitudine cum suo putami-

Vicem de Conloul ait ab his nominari, hoc est,

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ:

πυρακάνης, id est, oxyacanthæ similia. Itali vo-
cant *azarolo* ex voce Arabica *zarur* aut *zarura* زورور.

Interpres Avisenæ vertit *forba*. Sed genus mespi-
li esse notant in Syria frequens. Hoc genus pla-
ne mespili intelligendum, quod spinosum est, de
quo etiam locutus est Theophrastus. Hinc vetus
Glossarium Arabicum زورور, *zarur*, exponit rha-

mmum, & rubum; spinæ nempe genus pro spinæ
genere supponens, ut in aliis rebus passim solet.
Græci fructus vocant ἀπυρήνους, non quibus nulli
nuclei, sed quibus aut molliores, aut minori
copia. Seneca lib. xii. Epist. lxxxvi. Sic, in-
quit, sapiens imperturbatus dicitur, quomodo apyrina di-
cuntur, non quibus nulla in est duritia granorum, sed quibus
minor. Hac ratione ἀπύρηνον μέσσινον heic vocaret Theo-
phrastus, quæ σιταίνει alibi eidem vocatur in re-
censendis mespilorum generibus, quæ nucleos ha-
bet ceteris molliores: φέρει γὰρ ἢ μὴ σιταίνει πὺν
καρπὸν μείζω καὶ λευκότερον καὶ χυανότερον, καὶ τὰς πυ-
ρήνας ἔχοντα μαλακώτερας. Putarim tamen τριμέκκον

mespilum ita vocasse, qui minores habet nucleos &
minore numero quam vulgare, quod quinque nucleis
constat. Sic αἶζον idem Theophrastus dici testatur, non
quod nodis omnino careat, sed quod minus frequentes
habeat. Sic αἶζον καὶ κένυζα appellata foemina conyza,
non quæ foliis prorsus nudata sit, sed quod ad compara-
tionem alterius, quæ est αἶζον, hæc breviora habet
& angustiora. Si anthalium Ægyptium idem est cum
vulgari Trasio, longè similis videri debet huic gene-
ri mesphili τριμέκκον, cui baccæ oblongæ, & umbili-
cus minus patulus quam communi. Præterea lon-
gè etiam majus commune mesphilum Trasi nucleis,
quorum figura ac magnitudo haud longè abest à
zizyphi nucleis. Possunt & majores nasci pro soli
fecunditate, ut in Ægypto. Notandum etiam, non
dixisse Theophrastum anthalium esse magnitudine &
rotunditate mesphili, ut Plinius vertit; sed rotundum
quidem esse, magnitudinem autem mesphili apyrini
habere. Et certe forma trasi plurimum distat ab ef-
figie mesphili. Anthalium alio loco vocavit illam Æ-
gypti radicem, ut eodem libro cap. xxix. Anthalii,
quod Ægyptii edunt, nullum aliud reperi usum. Ut mi-
nus dubitandum sit de correctione apud Theophra-
stum, Trasium omnes idem esse arbitrantur cum Ara-
bum grano azzelim, quod ipsis dicitur حب الززم

hab azzelim. In ea sententia etiam Alpagus, qui in
expositione vocum Arabicarum Avisenæ ita scribit:
Granum alzelem vel alzelem est granum, quod apud Vene-
tos appellatur Dolceghini, & nascuntur etiam in Africa &
alio nomine Arabico dicuntur hab alzizi. Hoc est حب الزيز

الزيز, hab Azziz & Azzizi. Quod dulceghinum vel
dulcinium vocatur vulgo à Venetis, idem esse cum trasi
Veronensium docti consentiunt. An idem sit cum
grano zelem Arabum, sic anquirendum. Serapio gra-
num esse dicit pingue, magnitudine ciceris, lauti sapo-
ris, in cute luteum, intus candidum, quod adfertur
ex terris Barbariæ, id est, Africae, & piper Nigrorum
vulgo vocari, id est, السودان fulful alsua-

den. Hæc partim in radicem non conveniunt,
partim nec in Trasi. Quod enim granum esse tra-
dit, radici non competit. Quod pingue, & cice-
ris magnitudine, & piper Nigrorum vulgo dici assertit;
de Trasi non possunt intelligi, nec de radice in gene-
re. Addit aliud esse, quod vere dicatur piper Nigro-
rum & simile haberi phaseolis, colore nigro, sapore
acuto, ut piper. Hoc dicitur vulgo piper Ethiopi-
cum, quod est in filiquis. Hæc autem verba Sera-
pionis. De vero pipere Nigrorum, quod simile esse ait
phaseolis, perperam Guilandinus de grano zelem ac-
cipit; quæ utique constat referenda ad illud genus,
de quo proxime præcessit mentio. Avisenæ de grano

Alzelem loquens, granum esse dicit, hoc est, حب الزيز. Quam vocem Arabs non nisi de baccis arborum

A & exiguis pomis aut seminibus usurpant. Nunquam
verò radicem sic vocat, etsi grani vel nuclei simili-
tudinem habeat. Non nescio, nucleos Catoni dici cæ-
parum bulbos, & Græcis κάρυες. Unde cæpa μόνι-
κον, quæ Latinis rusticis unio, unico nimirum
constans nucleo. Quo ineptior Plinius, qui antha-
lium scribit esse sine nucleo, qui nucleo par: immo
& nucleus dici potuit, ut nucleus cæpæ vel bulbi.
Rases capite, quo virtutes fructuum & pomorum
exequitur, granum zelem inter ea recenset cum
grano kikel & cannabis femine. Regionem, è

B qua adfertur granum zelem, Avisenæ vocat شهر زور

Xerzur vel Scherzur. Locum esse oportet regionis
Barbarorum vel Nigrorum. Interpres Serapionis
nasci in locis dicit, qui vocantur Chedenfor, pro Sche-
herzur. Ex his omnibus certo certius est, granum
zelem non esse Trasi, sed verum esse plantæ fructum;
cum Trasi radix sit bulbosa ac fibrosa, ex qua multi
dependent bulbi fabarum magnitudine aut nucleis zi-
zyphorum similes, quos nemo inter fructus, ut fecit

C Rhases, retulerit. Qui contrarium defendunt, aucto-
ritatem Alpigi Bellunensis allegant, qui multos annos
in Africa moratus sit, ubi hujusmodi radiculae abun-
dant. Profecto Leo Africanus in Africa gigni plurimas
Trasi radices prodit, quas ait appellari hab Alzizi.
Sic etiam ab Arabibus Dulceghini Veronensium vo-
cari memorat Alpagus. Sed quod illud hab Alzizi
putat idem esse cum Avisenæ hab Alzelem, in eo
manifestè fallitur. Grana Alzelem vera sunt grana,
ciceris magnitudine; unde & piper Nigrorum vulgo
nomen habuere, quia apud Nigros nascebantur.
Leonardus Rouwolfius in Hodæporico lib. i. cap.

D xii. hanc radicem venalem exponi in urbe Syriæ
Tripoli ex Ægypto invecram, quam incolæ vocant
habel Assis vel Alziz. Quæ prorsus diversa est à gra-
no Alzelem. Nescio tamen, an hab sit granum in
illa voce habel Assis, vel habel Alziz. Si verum dicit
Dasylycus, non hab Alziz nomen hujus radicis Arabi-

cum fuerit, sed habel Alziz, حب الزيز. Habel

funum vel laqueum significat, ut species convolvuli,
quæ Arabicè vocatur habel mesquin, id est, funis
pauperum. Hebraicè quoque חבל. Fortè à fibris
radicis, quibus adhærent bulbi, sic appellatum.
Significat etiam foetum vel foeturam hæc dictio. Si hab
ibi pro grano debet accipi, globulum vel pilulam
radicis Trasi denotabit, sive etiam nucleum, vel κάρυν.
Sic etiam avellanada Hispanicè vocatur nucleus Tra-
si, ab avellanæ similitudine. Leo Africanus lib. v.
capite de civitate Capes vocat habbhaziz, & ab Ara-
bus sic vocari dicit, fructumque esse sub terra nascentem
crassitudine radiculae, sed fabæ instar, cui sapor
amygdalæ. Trasi ille intelligit, quem improprie
appellat fructum; qui tamen ostendit Arabibus ita
vocari appellatione illa hab, quæ fructum designat.
Rectius idem de tuberibus loquens lib. ix. capite de
de Terfes, radicem potius esse quam fructum assertit.

F Quod & de Trasi similiter dici potest. Sic sanè Theo-
phrastus καρπὸν de radice dixit ejusmodi, quæ pro
fructu est. De vingo Ægyptio lib. i. Hist. cap. xi.
ὁ βλαστός αὐτῶ αὐτῶ βραχὺς, ἢ ἡ εἰζα μακροῖ, ἔστιν ὡσπερ
καρπὸς διαφέρει πρὸς ἐσθίεσθαι. Idem eodem capite ara-
chidnæ tuberosa radicis nucleos καρπὸν appellavit: καὶ
μίαν μὲν εἰζαν τοῦ σαρκώδους τῶτο παχείαν ἔχει τὴν καὶ βά-
θος, τὰς δὲ ἄλλας, ἐφ' ὧν ὁ καρπὸς, λεπιοτέρας καὶ ἐν ἀκρῶ
καὶ ὁμοίαν πολλὰ καὶ. De qua nos infra. Alpagus
vocat Alzizi hanc radicem, de qua agimus, & hab
Alzizi vel Azziz. In antiqua vocabulorum medi-
corum Arabica nomenclatura apud Dioscoridem

G βολβὸν ἐμαρκῆν invenio dici الزيز, Alziz. Quod

idem nomen est. Alii tamen bulbum vocant الزيز
Alzir, ut supra ostendimus. Re & ze saepe confun-
duntur in illa lingua, utpote quæ puncto tantum
differunt. Viderint eruditiores, an & quatenus dif-
ferant illa vocabula ziz & zir, زيز & زير. Sic

Giaur & *Giaur* confuderunt, de quibus supra. *Ziz* fluvius Africae recensetur Leoni Africano. Quid si habet *Alziz* denominatur ab illo amne? Ita *Rha* Ponticum dictum à flumine *Rha*. Antiquus codex Dioscoridis descriptionem bulbi vomitorii, quem Glossator Arabs vocat *Alziz*, habet libro quarto statim post mentionem *σιδάβη*; cum bulbi edulis commemoratio habeatur libro secundo. In vulgaribus editionibus iunctim ambo tractantur. Hæc obiter. Nimis autem argutatur Guilandinus, qui *όλοκωνίλην* vel *όροκωνίλην* Hippocratis, ut legebat Dioscorides, idem vult esse cum *Trafi*. Verba Hippocratis: *όλοκωνίλην* τῆς γλυκείας *ρίζα* ἐστὶ δὲ ὡς βομβό· μικρὸν ἢ ὡς ἐλαίη. Dioscorides, ut dixi, legebat *όροκωνίλην*, quod in monte nasceretur. Galenus in Lexico: *Διοσκυρίδης φησὶ τὴν ἐν ὄρει ἡγομένην όροκωνίλην ἀνομάζεσθαι*. Sic *όροκαρύα* nux montana Straboni: *όροσπίζαι*, montanæ spizæ Aristoreli. *Κωνίτης* autem dicta à figura conica ac turbinata; & *όροκωνίτης*, quod in monte nascitur. Quod si *όλοκωνίτης* retinetur, quæ antiqua lectio est apud Hippocratem, nomen hoc invenerit à perfecta coni effigie, quasi totâ ad turbinis aut metæ instar factâ. Quæ forma non conspicitur in *Trafi* bulbis. Dulcis itaque Hippocratis holocoonitis vel oroconitis, quæ facie est turbinata, magis accedere videtur ad bulbum illum dulcem Syriacum in montibus nascentem, cui pyri muscatuli effigies; quem à forma & loco natali *όροκωνίτην* dici posse non dubium est, subaudiendo *ρίζαν*. Quam cum dulcem esse perhibeat Hippocrates, & bulbum nuncupet, longe majori cum ratione aliquis senserit ita esse, quam quomodo Guilandinus. Quod tamen non affirmem. Idem etiam temerè digladiatur de suo *βομβόκαρπῳ*, quem in rerum natura non esse qui affirmaret, nihil à veritate alienum faceret. In vitio quidem est apud Alexandrum Iatrosophistam lib. vii. *ὅτι ἐμπυηματικῶν*, ac de his qui sanguinem rejiciunt, quo loco nec *βαλανοκαρπῶν* legi probarim, quæ conjectura est eruditissimorum hominum. Sed ibi legendum alibi ostendimus: *πινικῶν τε καὶ πολφοκαρπῶν ἢ ἰσικῆ ἄλκυ* ἢ *σεμιδάλεως*. Sic autem *πολφοκαρπῶν* dicebatur ut *πολφοκαρπῆ*, pro quo & *βομβόκαρπῆ* apud Athenæum legitur lib. iv. *βομβόκαρπῆν βαβαὶ βαβαὶ*, *βομβόκαρπῆ δὲ δῖον ἀμειβομένη ψυχῆς κινεῖν* &c. Pollux *πολφοκαρπῆν* vocat; qui & *πόλφον* interpretatur tracta farinæ conspersæ ac subactæ, quæ leguminibus, dum coquerentur, injici solebat. Ergo & *πολφοκαρπῶνα* pulpæ castaneorum una cum farina elixorum, quæ pro cibo dari præcipit purum sanguinem rejicientibus, ut & alicam, filiginem, & liba. Nihil verius. Ab illo autem Græco *πόλφον* Latinum *pulpa* de carnis ossa absque ossibus, quæ instar habeat massæ farinæ conspersæ & subactæ. Castaneorum saporem habent, ubi cocti sunt sub cineribus, bulbi illi vulgares, quos Burgundiones nostri rustici vocant *arnottas*. Eos colligunt aratores, dum terram profcindunt, exterius nigros, interius candidos, fibris quibusdam quasi filis confertos & invicem connexos, majore semper minorem subsequente. Ornithogalum Dioscoridis esse perperam putavit Ruellius. Nonnulli *ἀπρον* esse volunt, pariter falsi. Pseudoapion quidam nominarunt, quæ de causa nescio. Nullam enim habet notam, propter quam videri possit rite hoc nomen ementiri. *Arnotam* Burgundi nostri vocant Belgico vocabulo, quod videntur tum accepisse, cum sub eodem essent dominio. *Eertnote* illi vocant, quod sonat *nucem terra*. Nuncupant & *glandem terra*, item *murem terra* hanc eandem radicem. Sic *ἀπρον* Græci etiam *χαμαιβάλανον* dixerunt. Sed & *δίωσαν*. Pro quo perperam in Editionibus legitur *λινόζωσαν*. Sic enim ex vetustissimo codice scribendum in verbis Dioscoridis: *ἀπρον*, οἳ δὲ *ἰχθυόδα*, οἳ δὲ *χαμαιβάλανον*, οἳ δὲ *ἐλάφανον ἀγρίον*, οἳ δὲ *δίωσαν* καλεῖσιν. Æque errant, qui omnia synonyma ex textu Dioscoridis exturbarunt, & qui omnia receperunt. Ratio nominis *δίωσαν*, quod duo aut tres cauliculos habeat junceos, & veluti ad ligandum aptos. Idem Dioscorides: *κλάνεια δύο ἢ τρία ἀπὸ γῆς ἡγοινώδη*, λεπτά, ἐρυθρά, μικρὸν ὑπὲρ τῆς γῆς αἰρονται. Radicem hanc etiam *χαμαιβάλανον* vocarunt Græci, id est, terrestram glandem; quo eodem nomine Bel-

gæ vocitant *arnotam* nostram, quæ tamen nimium quantum discrepat ab apio. Sed ea est, quam *pseudopion* appellant recentiores Herbarii. Non igitur mirum, si & fructus nomen radicis bulbosæ dederunt Arabes, qui habet *Alziz* vocant *Tiafium* Veronensium. Non desunt, qui *βομβόκαρπῶν* Alexandri de hac radice interpretentur; quibus non assentior. Nec enim *βομβόν* Græci propriè dicunt de hujusmodi radicibus, ut supra notamus. Arabs Glossator vetus

apud Dioscoridem τὴν ἀπρον interpretatur, *εἰς Camech* apud Serapionem nomen est tuberum. Quod esset Arabicè *εἰς* mutato apice. Legendum tamen puto apud Serapionem *camah*, vel *camabe*, hoc est, *εἰς*, *kemah* vel *camha*. Sic ille vo-

cat Dioscoridis tubera sive *ὄδνα*. Leo Africanus vocat *terfez*. Unde Gallicum *trenses*. Addit à medicis Arabibus appellari *camha* lib. ix. de Africa capite de *Terfez*. Ab illo accepit Scaliger Julius, quæ scripsit Exercitatione clxxx. contra Cardanum: *Qui Numidiam*, inquit, *peragrarunt*, *aiunt tam crassa nasci*, *ut cydonii superent magnitudinem*. *Camha* vocant incolæ. Arabes delicatius *kema*. Quæ inepta sunt ac falsa. Non incolæ Numidæ vocant *camha*, sed *terfez*; à medicis *camha* vocari ait, quod est nomen Arabicum. Nec delicatius est *kema* quam *camha*. Alpagus vocem

Arabicam *εἰς* extulit Latinè *kema*; Leo Africanus *kama*. Ita *elif* suum pronunciant Arabes, ut *a* vel *e* obscuro discrimine audiat. Pleraque vocabula Arabica, quæ per *a* clarum hodie pronuntiantur, apud antiquos Græcos per *ε* φιλὸν efferrī sæpe notavi, cum illa Græcis litteris exprimunt. Tubera illa, quæ vocantur *terfez*, à Mauritanis magna copia in desertis Numidiæ nasci tradit idem Johannes Leo, & avidissimè expeti ab Arabibus; qui ea haud minus libenter edunt, quam si esset saccharum, sub cinere tosta aut in aqua vel lacte cocta. Sed videndum, an illa tubera Africana ejusdem sint generis cum nostris, quæ in multis Galliæ locis & præcipuè in Burgundia eruantur, gulæ proceribus mirandum in modum consecrata & cupita. Nostra hæc insipida plane sunt, nec alium ferme saporem habent, nisi quem ex condimento adquirunt. Ideo cum aceto aut vino coquantur, plurimo addito sale aut pipere. Tubera sua quoque veteres saporis omnis expertia nobis tradunt. At tubera illa Numidica ac Libyca Leo Africanus suavissima testatur esse, nec aliter iis solere Arabes affici quoad gustum, quam saccharo. Idcirco ea ex lacte vel etiam ex aqua sola elixa comedunt. Præterea cortice esse candido dicit. Nostratia ac vulgaria tubera nigram habent cutem. Quædam & rufam. Plinius de tuberibus: *Distinguntur & colore rufo nigroque, & intus candido. Laudatissima Africa*. Profecto non puto alia fuisse Romæ nota ex Africa tube: a præter illa, quæ describit Leo. Juvenalis:

O Libye disjunge boves; dum tubera mittas.

Ea igitur præcipuè suavitatis, quæ carent vulgaria, quibus nihil insipidius. Aut valdè fallor, aut tubera illa Libyci generis erunt eadem cum Cyrenaico *misy* Theophrasti. Res Africae antiquis Græcis parum cognitæ, nec nisi ex Cyrenaica regione eas audiebant, in qua urbes habebant Græci ex antiquo conditas, & in his Cyrenas, quæ provinciæ nomen dederant. Sic θύον arborem Atlanticum, quæ est Romanorum citrus, Cyrenaicæ tribuit idem Theophrastus. De tuberibus igitur loquens, quæ Græcè *ὄδνα* dicuntur, idem Philosophus simile his narrat Cyrenaicum *misy*. Verba ejus apud Athenæum lib. ii. *ἡ τῶν ἐλαιοτάκων τέτων ἡγήσεις ἀμα ἢ φύσις οἷον τέτε ὄδνα ἢ ὁ φηομένη περὶ Κυρήνην, ὁ καλεῖται μίσυ· δοκεῖ δὲ ἡδὺ σφόδρα πτό εἶναι ἢ τὴν ὁσμὴν ἔχειν κρεῖσθη*. Inde habet Plinius, quæ scribit lib. xix. cap. iii. Postquam enim de tuberibus tractavit, subjicit statim: *Simile est & quod in Cyrenaica provincia vocant misy, præcipuum suavitatis odoris ac saporis, sed carnos.*

Cc

Sic

Sic legendum docuimus vel invitis omnibus libris, qui habent *carnosius*. Hoc est, quod dicit Theophrastus, præcipuæ suavitatis esse *μίσον* & odorem habere *κάρνιον*. Omnino idem illud *misy* Cyrenaicum cum Africanorum tuberum genere, quod Johannes Leo maximè commendat suavitate. Nec vidit hoc Plinius, Africæ laudatissima tubera non esse alia ab illo *misy* Theophrasti Cyrenaico. Quin & ideo tantopere videntur commendata supra cætera genera, quæ in Africa nascebantur tubera, quod suavitatem summam haberent; cum reliqua nullo ferè essent sapore prædita. *Ἰδνον* vocat Theophrastus tuberum genus, quod in Græcia notum erat. Quale id fuerit, indicat his verbis, quæ apud eundem Athenæum leguntur: *Λειόφλοια, καὶ ὑπὲρ ἰδνον, μήκης, πέζιξ, γερσίγειον*. Inter illa, quæ levi sunt cortice, ponit & tubera. Atqui constat, quæ vulgò cognita sunt lautiorum mensis tubera, ea corticem asperum habere. Sanè traditur & quoddam genus reperiri levi cute, carens sapore, & coloris ruffi. quod in Ananienfi ac Tridentino agro frequens esse ajunt. De hujusmodi aliquo genere tuberum intellexit Theophrastus, nec aliud videtur nosse. Dioscorides in descriptione tuberum, radicem esse ait rotundam sine caule, sine folio, coloris subrufi. Non meminit tuberum, quibus cortex niger; qualia omnia ferè sunt, quæ ad cupedias cænarum quærentur. Videtur ergo hujus tantum generis notitiam habuisse, quod leve est ac subruffum. Quidam & genus tertium constituunt, cui pulpa intus nigra. Deberent & quartum addere, cui leucophæa. Sed hæc non sunt diversa genera. Optima ac recentia carnem habent candidam. Exoleta aut maturitatis suæ tempus supergressa, aut non tempestivè collecta, eos colores contrahunt vitio. Avisena sub nomine Arabico *kama*, Dioscoridis *ἰδνον* describit, citato nominatim Dioscoride initio statim capitis. Verba illa Dioscoridis de radice colore, quibus *ποικίλον* esse dicit, ipse coloris reddit ad cinereum vergentis, sicut gossypium, quod *bambagium* vulgo. Dicit Dioscorides, quod sit radix sine caule, sine folio: Color ei ad cinereum vergentis sicut cotton. *كالقطن, calcoton*. Co-

lorem ipsum dicit vergere *الي الغبرة*, id est, ad cineris vel favillæ colorem. Sic enim ibi legendum. Glossarium antiquum *غبرة, gabraton*, interpretatur favillam. Alii cinerem vel pollinem. Cujus color albus quidem, sed obsoletus. Talis & color bombacis sive gossypii. Cur *ποικίλον* ita accipere libuerit Avisenæ, nescio; qui color longè abest à cinereo. Idem de digitis citrinis dixit, quosdam ex his esse luteos cum *غبرة gabra*, id est, cineris

colore. At *ποικίλον* color est luteus dilutior, qualis cneei flos. *ξανθός* vero, qualis croci. *Subruffum* vel *subrubrum* Latine liceat dicere. De hoc genere tuberum locutus est Dioscorides, quæ foris subrufa sunt. Avisena respexisse videtur colorem interioris pulpæ tuberum, qui albicat quidem, sed eo modo, quo favilla vel gossypium. Narrat paulo post in electione meliora esse *arenosa alba*. Ita interpres, qui fortasse legerat apud Plinium aliqua tubera dici arenosa. Sed in Arabico est *الرمادي*; pro quo

legendum puto *الرمادي arramadi*, id est, cinerea vel cinerei coloris, à voce *راماد ramad*, quæ cinerem significat. Idem dicit, quod supra, ea optima esse tubera, quæ ex cinereo albicant. Interpres legit *الرمالي*; à *رامل ramul*, quod est

arena. Verum, ut dixi, quid sint arenosa tubera, nescio. In arenis ea nasci veteres tradunt. Theophrastus apud Athenæum de tuberibus: *γίνεται δὲ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς μάστιγα καὶ ὅπως χιώρα ὕψαμμοι*. Idem memorat de Numidicis tuberibus Leo in desertis & arenosis locis provenire. Nostratia in montibus plu-

rimum nascuntur, quo loco nihil aliud gignitur. Nulla herba certè ibi visitur, ubi sunt tuberariae, quas *truffarias* vocant. At Græci veteres *ἰδνόφυλλον* vocarunt eam herbam, cujus indicio cognosceretur ibi subesse tubera. Hesychius: *ἰδνόφυλλον, ἡ ὅτι τοῖς ἰδνοῖς φουρμύλα πᾶσα*. Ex Pamphilo habet, quem & nominatim laudavit Athenæus: *ἰδνόφυλλον δὲ φησι Πάμφιλος ἐν γλώσσαις πλὴν φουρμύλην τῶν ἰδνῶν ὑπερθε πᾶσαν, ἀφ' ἧς τὸ ἰδνον γινώσκουσιν*. Ergo certe herba fuit, quæ supra tubera nasci amabat; quo argumento colligebant ibi subesse tubera, ubi talis herba inveniebatur. Ex terræ genere & soli, ut ita dixerim, nuditate id colligunt nostrates, qui & alia quædam habent indicia. Tota autem intra terram condita reperiuntur, & falsum, quod disticho isto prædicat ille cocus:

*Rumpimus altricem tenero qua vertice terram
Tubera, boletis poma secunda sumus.*

Boleti & delicati fungi, quos vulgò dicimus *musserones* aut *potirones*, sic terram cacumine rumpunt, dum exeunt, non tubera. Quin & Plinius disertè negat terram ibi extuberare aut rimas agere, quo loco tubera gignuntur. *Tubera*, inquit, *hac vocantur, undique terra circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terra coherent*. Hoc certum de tuberibus vulgaribus. Sed Leo Africanus tubera Numidica eo indicio, quo loco nascantur, intelligi dicit, ex tumore nempe terræ rimas agentis & interruptæ. Sic verum fuerit, quod ait Martialis de Africanis tuberibus. Serapio optimum esse genus eorum dicit, quod in arena reperitur.

Hoc erit, quod Avisena vocat *الرمادي*. Quod tamen *arenosum* Latine reddi nequit. Locus quidem arenosus aut sabulosus, ex quo tubera eruntur: non autem ipsa tubera arenosa, quæ nascuntur in arena. Alio sanè sensu arenosa tubera dixit Plinius in his verbis: *Duo eorum genera: arenosa, dentibus inimica: in altero sincera*. Palam est, arenosa ab eo dici, quæ callum habent arenosum & minutâ veluti arenâ refertum, propter quod dentibus sunt inimica. At sincera, quæ hujusmodi arenis carent, & pulpam habent meram & carnosam, lapillisque purgatam. Sanè hodieque tubera hujusmodi arenosa in mandendo deprehenduntur. Scribit eodem loco Plinius de tuberibus, *siccis hæc ferè & sabulosis locis frutectosisque nasci*. Hæc contraria sunt.

Nam sicca & sabulosa loca rarè frutectosa. *Θαμνώδη* pro *αἰμνώδη* legi audivit: *ἐν ὑψάμμοις καὶ αἰμνώδη*. Nihil verius. Sexcenta talia peccata apud eum animadvertimus. Præstare etiam cæteris ea genera tuberum testatur Avisena, quæ cortice detractò & cuncto scissa ex aqua & sale primo coquantur, deinde oleo condiuntur, & lasere, aliisque speciebus condimentariis. At Africanâ, quæ omnium optima teste Leone Africano, in sola aqua aut etiam lacte comedebantur; quia nimirum per se sunt suavissimi saporis, quo cætera vulgaria tubera cum careant, idcirco condimentis opus habent. Hæc differentia est summa communium tuberum, quæ in Europa inveniuntur & Africanorum, præter alia quæ notavimus. Africana illa tubera peculiare nomen apud Cyrenenses olim habuere *μίσον*. Hodie ab ipsis Africanis incolis vocantur *corfez*. Unde nostrum Gallicum de vulgaribus, & hæc nascentibus tuberibus. Arabes *kema* dixerunt de utroque genere. Fungos quidam

etiam eo nomine Arabicè nuncuparunt. Hinc Avisena capite de *kama* non solum de tuberibus, sed etiam de fungis tractat, adeo ut videatur utrumque genus confudisse. Postquam enim de tuberibus egit, notatnam ex eo genere eligenda tanquam optima, statasque quibus essent probanda, ibidem adjecit: statim subjicit deterioris esse notat inter illa genera fungos, & quidem eos, qui sub arboribus nascuntur. Quasi vero fungi & tubera sub eodem genere debeant constitui. Nomen certè Arabicum tam tuberibus quam fungis aptari potest. Nam & *flacionem* ac tumorem significat. Quidam denique *kema* interpret-

terpretantur fungorum genus. Tuber quoque Latine quemlibet tumorem significat, quod & æquè fungis convenit quam tuberibus, quæ Latini proprie tubera terre indigetant. Etenim, ut eleganter Plinius ait, nihil aliud sunt quam terræ callus. Apulejus ex Plinio: *Tubera vocantur undique terrâ circumdata, nullis fibris nexa aut salicem capillamentis, quæ non aliud possis dicere quam terra callum, id est, τῖλον.* Unde *tuberus*, τυλῶδης in Glossis: & *callus*, τῖλος. Idem Apulejus paulo post dicit, terram in se glomerari, dum gignit tubera: *Quo manifestum erit terra naturam in se glomerari. Certè ex his erunt, quæ nascantur & feri non possint.* Hæc ad verbum ex Plinio, cuius verba sic emendanda tam ex hoc Apuleji loco quam ex scriptis codicibus, qui sic habent: *Quo manifestum erit, terra naturam in se globari. Quod certum est, ex his erunt, quæ nascantur & feri non possint.* Τῖδον quoque Græcis rem turgidam propriè signat, vel bullam in aqua factam. Recentiores Græci οἶδνα vocant ἀπὸ τοῦ οἶδειν. Helychius ὕδνειν, πρέφειν, κρύβειν exponit, & ὕδνας ἐγγόνες. Fungi etiam quasi quædam terræ tubera & veluti fermento excitati tumores. Nicander χθονὸς ζύμωμα vocat fungum, & κακὸν ζύμωμα de malis & perniciosis fungis in Alexipharmacis:

Μὴ μὲν δὲ ζύμωμα κακὸν χθονὸς ἀνέσθῃ κῆδ' ὄ.

Ita enim legendum, non ζύμωμα. Quod Græcum non est. Et paulo post:

Καὶνο πῶτον ζύμωμα τὸ δὲ ἔ' ὕδεται μύκητος

Παμπήδην, ἀλλ' ὅτ' ἐπ' ἔνομα κέκεται αἴθ' ὄ.

Generali appellatione Græcè μύκητας ait vocari, quorum ut varia genera, ita & nomina diversa. Idem in Georgicis apud Athenæum, ubi noxios ab edulibus distinguit:

οἰδάλει, ὃ σύγκολλα, βάρη πνιγόντα μυκήτων.

Ita Scribendum. *Timidos & minime compactos fungos*, Græci σύγκολλον vocant, quidquid invicem commisum & examissum coagmentatum est. Fungi vero non tantum propter laxitatem raritatemque corporis, sed propter strias, quibus capita eorum subtus divisa sunt & hiulca, ὃ σύγκολλοι dicuntur Nicandro. Fortasse & Arabes fungum appellant فطر, ceter ab illis

rimosis striis. Nam فطر rima est & fissura. Significat etiam creationem, fabricationem, & fermentationem. Glossæ veteres فطر interpretantur *azy-mum*. Atque inde potius fungis Arabicè nomen inditum. Nam & ζύμωμα Nicander appellavit, ab inflatione & tumore fermenti. Hoc præterea habent cum tuberibus simile fungi, quod nullis nitantur in terra radicibus aut fibris, si Theophrasto credimus lib. 1. cap. 18. πλὴν ὅλως ἔνια μὴ ἔχει, καθάπερ ὕδνον, μύκης, πέζιξ, γεράνιον. Negat habere radices tubera fungosque. De tuberibus certum est. Tota quippe terrâ circumdata, & aspero cortice tecta in se veluti conglobantur, nec terræ cohærent. De fungis potest dubitari. Nam & pediculum habent, quo videntur terræ cohære. Et si enim nullas emittant fibras; extremâ tamen pediculi parte inæquali existente terram apprehendunt. Id alio loco agnovit idem Theophrastus, cuius verba apud Athenæum leguntur, quibus adstruit fungos habere quasi quoddam radicis rudimentum & principium πρὸς φύσεως, quæ terræ cohærent: ὁ δὲ μύκης ἔχει πρὸς φύσεως ἀρχὴν τὸν καυλὸν εἰς μύκητ' ἢ δὲ πτείνουσιν ἐπ' αὐτῷ ἔρεψιν. Ita legenda, quæ corruptissima vulgo sunt in editis: ἢ ἀπὸ πτείνουσιν ἀπ' αὐτοῦ ἔρεψι. Nec audio Virum doctissimum εἶπας eo loco pro fibrillis & capillamentis accipientem, quibus omnino carent fungorum pediculi. Sed fac habere: Græca vox non potest id exprimere, quæ viminea texta propriè, nec aliud significat. Ἐρεψιν eleganter vocat Philosophus caput funginum, quo pediculus ejus tegitur. Idem quippe, quod εἴρασις. Unde, ἔρεψιμον, τὸ τεράσιμον. Ἐρεψις quoque Theophrasto tectum est alio loco, ubi dicit nucis Euboicæ arborem magnam esse atque utilem tectis faciendis: γίνεται γὰρ μέγα καὶ χρωάντω πρὸς τὴν ἔρεψιν, id est, & *niuntur ad tecta faciendâ*. Vulgo vertunt ad tectorium opus. Atqui tectorium opus aliud est Latinis; opus nempe,

A quo tectores dealbant parietem ac tectorio inducunt Pileo vel petaso simile caput funginum. Unde & μύκης Græcis non solum fungus, sed etiam pileus. Apud Plautum, *homines fungino genere, qui totos capite se occingunt*, de petasatis. Grammatici δῖλον interpretantur. Sed & πεζῖσις herba inde nomen invenit, quæ pediculo folium habet impositum ad instar fungi. Clausula capuli in gladio μύκης quoque Græcis ab eadem forma. Græci recentiores μῆλον appellant, nos *pomellum*, ut alibi diximus. Plinius de fungis: *mox candidè velut apice flaminis insignibus pediculis*. Nicander in Georgicis μύκητ' propriè vocat caput fungorum. Habent igitur fungi πρὸς φύσεως ἀρχὴν, pediculum nempe quo terræ connectuntur, qui pro radice est, vel radicis instar. In tuberibus nihil tale. Quoddam genus nominatur eidem Theophrasto, cui nec pediculus, nec radix. Nasci cum fungis memorat, & πεζῖας vocat: καθάπερ δὲ καλῶσι τινες πεζῖας ἀμα τοῖς μύκησι γινομένοις ἄρριζοι γὰρ καὶ αὐτοὶ τυγχάνουσιν. Plinius in genere fungorum, eos ponit contra Theophrasti sententiam, & πεζῖας vocat. Ita enim in omnibus libris scribitur. *Sunt & in fungorum genere Græcis dicta pezica, qui sine radice aut pediculo nascuntur.* Et in Indice manu exarato: *De Tuberibus, pezica. De Laserpicio & Lasere.* Veram igitur opinor esse lectionem apud Theophrastum πέζικας, à singulari πέζιξ. Et sic apud eum alio loco legendum: καθάπερ ὕδνον, πέζιξ, μύκης. Ubi vides semper hos pezicas à fungis distinguere. Græcum πέζικες, unde Latinum Plinio *pezica*. Sic βῶκες genus pitcis, Latinis *priscis voca*. Phanas quoque apud Athenæum μύκητ', hoc est, fungum cum tuberibus jungit inter illas plantas, quæ nec florem nec semen edunt. Verba Athenæi vulgo corruptissima sic debent emendari: Καὶ Φανίας ἢ ἐν πελώφω πρὸς φύλιν, ἢ μὲν φύειν, τὰ δὲ ἔδὲ φύειν τὴν ἀνθὴν, ἔδὲ τὴν ἀπερματικὴν ἔχον κορυμνίσσας, ἔδὲ ἀπερματῖσας· οἷον μύκης, ὕδνον, πτέρις, ἐλιξ. Hodie legitur, ἔδὲ φύειν τὴν ἀνθὴν. Sic erat temporibus Eustathii, qui cum ita legeret, nec intelligeret, omisit. Correximus τὴν ἀνθὴν, id est, ἀνθῆσιν. Quod est Atticum, eaque voce usus Nicander: ἢ ἀνθῆ pro ἀνθῆσις, ut ἢ ἀνθῆ pro ἀνθῆσις & similia sexcenta. Alia etiam cognatio est tuberum cum fungis, quod æquè nullo insigni sapore gustum feriant, & propterea pariter ut tubera res condimentarias requirunt, quibus palati otium admoneant, quod per se non præstant. Hæc tamen inter eos differentia præcipua, quod tubera ὑπόγεια sunt, fungi ἐπιχαιοι. Hi ostendunt se & exerunt: tubera semper latent & eruenda sunt, cæterum Avifena, ut dixi, sub nomine *kema* tam tubera quam fungos persequutus est, & eodem genere complexus. Quos & nomine speciali nuncupat Arabicè فطر. Quibus & caput

D proprium dedit hoc titulo. Quo loco Dioscoridem descripsit, quem & laudat nominatim. At capite de Tuberibus, inter deteriora tuberum genera recenset & fungos, quos vocat فطر, *futer*. Et præcipue eos deterrimos censet, qui nascuntur sub arboribus. Atqui non omnes omnino, qui sub arboribus proveniunt, mali ac noxii putandi; sed hi duntaxat, qui ad radices eorum arborum gignuntur, quæ pernicales ferunt ex propria natura, ut alibi dixi ex Dioscoride, cuius verba sic legenda de caulis, quæ venenum pestemque generationi fungorum inducunt: παρὰ ποταμῶν δὲ αἰλίας γίνονται ποιεῖται ἢ γὰρ ἡλοῖς κατωμένοις ἢ ῥάκεσι, ἢ ἐρπετῶν φασκοῖς παραφύονται, ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικὰς φέρουσιν. Ita, inquam, hæc scribenda ex vetustissimo codice. Nam vulgò editur: ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικὰς φέρουσι καρπὸς. Quod ineptum est.

G Quasi vero solæ arbores, quæ noxios ferunt fructus, etiam pestilentes fungos producant? Atqui olea tales maximè dare creditur, cuius fructus adeo salubris atque utilis. Ex variis causis venenatos creari fungos tradit Dioscorides: aut enim ejusmodi existere ait, qui juxta clavos rubigine obfatos creverint, aut juxta pannos marcidos, aut qui ex vicina serpentis caverna atque inde halitu id vitium traxerint, aut etiam qui arboribus adnascantur, quarum natura sit lethales gignere. Ita legisse verba Dioscoridis, ut nunc ea corrigimus, Avifena videtur capite de fungis, qui sic illa reddidit: *aut apud aliquam*

aliquam arborum, quæ peculiarem habeant naturam, ut fungos corrumpant, qui prope eas nascuntur, ut oleæ. Plinius recte & adposite ad hanc sententiam scribit, discernimen auctores quosdam veteres constituisse inter nocendis bonis malis, quæ fungis per arborum genera, quibus adnascantur lib. xxii. cap. xxiii. *Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam discrevere arborum generibus fico, ferula, & gummi ferentibus; non item taxo aut robore, aut cupresso, ut diximus.* Ita discretos vult innoxios à noxiis, ex arborum nempe generibus, quibus adnascuntur: ficum, ferulam, & arbores gummi ferentes, esui idoneum fungum dare dicit: taxum autem aut robur aut cupressum mortiferos edere. Nicander in Georgicis apud Athenæum, arboribus quoque eos distinguit; ac lethales quidem oleæ, malo Punicæ, ilici & robori assignat, edules vero fico. De fico etiam addit Plinius: *Hic aberit veneni argumentum, quo similior fuerit fici.* Vitis non carent hæc verba. Vetus liber habet: *Hic haberit.* Sic lege totum locum: *Sed ista quis spondet in vernalibus? omnium colos lividus. Huic aberit veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici.* Ex arborum genere, prope quas gignuntur, sciri posse dixit, utrum usuales an exitiosi sint fungi. Certas quippe esse arbores, quæ inimicos cibo procreant: item quæ amicos. Sed quis, inquit, ista spondet in vernalibus? quis ex his, qui vanales habent fungos, ex illa aut alia eos arbore natos spondet? omnium quidem colos lividus tam bonorum quam malorum. Huic tamen aberit argumentum veneni, quo similior fuerit fici arborum. Optimi quippe nasci credebantur ex ficu. Tradit Nicander, fici arboris truncum prope radicem fimo coopertum & aqua sæpius irrigatum, fungos ad esum producere non pœnitendos:

---- συκής ὅποτε τέλεχ' βαθὺ κέπεω,
κακκρύψας ὑδάταςιν ἀενάεσσιν νοτίης,
φύονται πυθμένασιν ἀκήελοι, ὧν σὺ μύκητα
ὄρεπινὸν ἐκ περτάμοιο χαμαιζήλης σπὶ ἐρίζης.

Gummi ferentes arbores nominat inter eas, quæ fungos edules edunt. Diphilus apud Athenæum, cibis accommodos pino & ulmo innasci dicit: *δοκῶσι δ' οἱ κείοι εἶναι οἱ ἐπὶ Πελείας καὶ πεύκας γινόμενοι.* Certum sanè est hodie esculentos fungos passim ad ulmi, quercus, cerchus, cerri, fagi, populi albæ & nucis juglandis radices provenire, qui etiam nascuntur in dejectis earum arborum caudicibus. Plinius idem robur inter eas recenset arbores, quibus originem suam debent mortiferi fungi, ut etiam Nicander in Georgicis:

---- ἐχθροὶ δ' ἐλάτης
ροῖς τε πίνετε δρυὸς τ' ἀπὸ πύματ' αἰεὶ
οἰδαίε' ἐσὺ γηγάδα βάρη πνιγόντα μύκητων.

Ubi & vides, & qui juxta ilicem crescunt, noxios haberi. Atqui πινίνης μύκητες, ilignos fungos cibis etiam receptos ostendit veteris Comici Antiphanis apud Athenæum versus:

---- τυχὺ δ' λαβὼν
Ὅπῃ μύκητας πινίνης τὰς δὴ δύο.

Quercus quoque non tantum improbatos, sed etiam ad cibum eligendos fungos præbere colligitur ex Plinio, qui boletos & suillos ex quercus radicibus nasci prodit lib. xvi. cap. viii. *Tam multifera sunt & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos suillosque gula novissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur, quercus probatissimos; robur autem & cupressus, & pinus noxios.* Distinguit hic quercum à robore, & & quercum quidem probatos boletos suillosque parere dicit; robur vero noxios. Nicander δρυὸς commemorat inter arbores, quæ ad radices suas fungum cibis interdicitum producant. Plinius robur verteret, non quercum. Theophrastus eo loco, quem Plinius reddidit, simpliciter dicit, δρυὸς præter alia multa, quæ fert, etiam fungos radicibus suis edere, quod tamen habet cum aliis arboribus commune: *ἡ μὲν ἐν δρυὶ ποσσὺν φέρει τῶν κακῶν, οἱ δὲ μύκητες πρὸς τὴν ἐρίζαν, καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν ἐρίζας*

A φυτόμοι κοινοὶ καὶ ἐτέρων εἰσὶν. Præterea Plinius eo loco, quem ante adduximus, boletorum nomen quasi generale tam de improbo fungorum genere quam de probato videtur usurpare, ut & suillosum. Eo quippe nomine cum malos tum etiam bonos agnoscit. At qui cæteri omnes Latinitatis auctores boletos de certo genere usurpant, quod inter ciborum delicias communi antiquitatis consensu receptum fuit, & cæteris omnibus fungis præstare creditum. Quin & ipse libro xxii. cap. xxiii. boletos inter ea, quæ manduntur, merito suo se ponere ait; & optimi quidem hos cibi asserit, sed in crimen adductos veneno per hos propinato Claudio principi à conjugè Agrippina. Eo tamen loco & de his ipsis loquens, quorumdam ex his venena nosci memorat, diluto rubore, rancido aspectu, livido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Sic ex boletis alios venenatos, alios innoxios ibidem agnoscit. Quin & verba Dioscoridis superius citata, quæ in genere ille pronuntiavit de causis, quibus fungi creantur succo pestifero præditi, iisdem boletis attribuit. Hæc quia apud Plinium leguntur vulgo inquinatissima, partim conjecturâ, partim scripturâ libri veteris adjuvante, hæc emendatiora proponam. De boletis loquitur: *Origo prima causaque è limo & acescente succo madentis terra aut radicis fere glandifera; initioque spuma lentior, dein corpus membrana simile, mox parvis, ut diximus.* Hæc tantum boletis conveniunt, non reliquis fungorum generibus, ut infra dicam. Sequuntur, quæ longe corruptissima sunt, sic sananda: *Illæ pernicioles comprobandi via. Si caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo aut panni marcor adfuit nascenti, omnem illico succum alienum saporemque in venenum concoquit. Deprehendisse quin etiam dicunt ipsum quidam, si serpentis caverna juxta fuerit, si patescens primo adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum.* De universo genere fungorum hoc dixit Dioscorides, quod μύκητας Græci vocant. Similia autem his aliquis antiquorum scripserat, à quo sumpsit Plinius, ut & Dioscorides ipse. Boleti certa species. Quin & boletos Plinius à fungis discernit. Ubi enim de boletis loquutus est, eorumque naturam ac faciem facultatemque descripsit, transit ad fungos. *Cunctorum, inquit, lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex putrida arborum.* De his fungis scripsit Dioscorides, quæ Plinius verbis supra allatis expressit. Quid igitur movisse Plinium dicemus, ut boletos fungis substitueret, speciem pro genere? Causæ illæ omnes & origines maleficorum fungorum, quas ibi exponit Dioscorides, ex accidenti sunt ac mutant naturam fungorum.

E In venenum quippe ac vim noxiam ut degenerent, faciunt, qui tales suo prope genio ac sapore non existunt. Si clavus rubiginosus adfuerit nascentibus, si pannus tabo infectus, si caverna serpentis prope fuerit, si serpens patescens primo adhalaverit; qui vesci ac utiles ortu suo ac propriâ naturâ fuerant, per hæc accidentia contrarii evadunt. Plinius igitur inter genera fungorum eos sumpsit, qui maxime cibis expetebantur, ut omnium minime noxæ ac veneno accommodati: quos tamen perverti ac corrumpi vult, & ab origine sua degenerari accedentibus illis causis. Hoc quidem non improbarem, nisi alio loco boletorum duo genera videretur facere, venenatorum & vescorum. Nam lib. xvi. cap. viii. arboribus quoque eos distinxit, & quercum probatissimos ferre: robur autem & cupressum & pinum, noxios. Hæc sola videtur ratio, quæ mortiferos fungos gignat, qui suo prope naturâ tales existant. Non aliam sane attulit Dioscorides. In hoc tamen notandum, non idem genus alias sine noxa esse, alias perniciem adferre pro arboribus, ad quas nascuntur. Diversa quippe genera sunt; exempli gratiâ, quæ juxta cupressum aut pinum, vel juxta ficum aut quercum nascuntur. Etenim diversæ arbores & diversi quoque generis fungos procreant, aliæ epulis accommodatas, aliæ mensis ablegandos. Sic & sui quodammodo generis existimandi veniunt, qui ex rubiginoso ferro oriuntur aut ex panno marcido, ut multæ aliæ res causam ac principium nascendi dant variis fungorum generibus. Nam & urina lupi, canilve,

canisve, & sterus animalis fungos gignit, qui & suæ censentur proprietatis. Lixivius quoque cinis projectus, & alia infinita fungis apta generandis. Et hoc quidem ut plurimum. Sed nec negaverim quosdam ita ancipites esse, ut loci, in quo gignantur, natura multum adjuvet in utramque partem, aut ad noxam illis conciliandam aut eximendum periculum, idque in eodem genere. Inde ancipites fungi Satyrice, qui adeo sunt ambiguae naturæ, ut aliquibus in locis iidem pravi aut innoxii proveniant:

*Vilibus ancipites fungi ponentur amicis;
Boletus domino.*

Hinc Plinius de fungis: *Qua voluptas tanta ancipitis cibi?* Sic sunt suilli eidem Plinio nominati, quos & propterea venenis dicit accommodatissimos esse. Eos cum fungis à boletis discernit, quia boleti minimè dubiæ fidei, sed certæ & exploratæ, utpote qui semper noxa careant. Nec hilum facit, quod eos in crimen adduxerit Agrippina. Sic enim nihil non ciborum poterit infamari. Plinius tamen in illo ipso genere bonos malosque agnoscit. Sed fallitur. Ita ille de boletis: *Quorundam ex his facile noscuntur venena, diluto rubore, rancido aspectu, livido intus colore, rimosa striâ, pallido per ambitum labro.* Non dubito, in tot fungorum generibus, ac tam infinita differentia, nonnullos esse adeo ambigui aspectus inter se, ut discerni nequeant, ac plerumque noxii pro innoxiiis fallant. Quod in eodem genere contingere non putandum est, sed in diverso; facie tamen non dispari. Ut multa sunt in aliis plantis genera, quæ similitudine inter se ac formâ valdè sunt cognata; cum effectu ac facultate in totum diffideant. Inter fungos hodie præstare putantur, quos Ungari vocant *Ur gomba*, quasi dicas dominorum fungum, quem boletum esse veterum Viris doctis assentior. Iidem memorant genus esse perniciosi fungi, qui adeo indiscreta facie æmulatur illum alterum, præcipuè ubi è terra primum surgere incipit, ut sæpe pro illo imponat. De hoc fortasse intellexit Plinius, cum de boletis loquens dixit, quorundam ex his facile nosci venena. Sic inter alios fungos multi exiiales existunt, qui edules imitantur, cum tamen diversissimi sint generis; quod effectus ac facultas prodit. Non alios videntur novisse fungos antiqui, quam qui ex arborum radicibus, aut juxta eas nascerentur. Inde Plinius originem fungorum ex pituita arborum esse tradit. Boletos quoque è radice arboris glandiferæ originem habere prodidit. In eadem sententia Dioscorides, qui non alios fungos, qui quidem nativam habeant noxam, agnoscit præter eos, qui ex arboribus oriantur tales gignere adfuetis. Quod ex æquo & de noxâ carentibus pronuntiandum juxta illius sententiam. Non igitur antiquis cognitum videtur id genus, quod hodie primatum obtinet. Hi omnium fermè minimi, iidemque odorati, & saporis gratissimi, non inter arbores nec ex arboribus habent earumque pituitâ originem. Etenim sæpe in mediis pratis nascuntur longe ab omni arborum situ, ubi brevissima est herba, & plerumque non nisi muscus. Unde & nomen apud nos invenerunt. *Musserones* quippe vocamus à musco, ubi gignantur, quam vulgò *mussam* dicimus. Circulum semper in terra faciunt, eumque viridissimâ notabilem herbâ. In eo circulo reperiuntur inter muscum extantes, & interdum sub musco. Nam scalpenda terra, ut eruantur. Et tum quidem optimi, cum incipiunt erumpere, & tellurem capite suo rumpere. Quod faciunt primis imbribus vernis tepidioribus, mense potissimum Aprili. Nam quos Maius mensis in ortu suo occupat, vermiculis jam scaturientes edit. Tunc improbantur. Non ea requirunt condimenta, quæ alii fungi, quos & insipidos ferme esse constat. Isti vero, quia per se saporem eximium præferunt, in solo butyro cocti, nullâ aliâ re externa admixtâ, probantur à gulæ proceribus. Quidam tamen addunt petroselinum vulgò dictum, dum coquantur; quod est apium veterum fativum. Nonnulli & ex laridi taxeis præparant. Sed ista coquinæ melius vi-

A derint. Fortasse de his intellexit Diphilus apud Athenæum, cum ex fungis maxime probat, ut cibis convenientissimos, *πὺς λεπτοτάτους καὶ ἀπαλὸς καὶ δὲ γούπης, teneros, minulos, & friabiles.* Tales o. Quid hi nostri sunt. Sed eos gigni ait *ἐν τῇ πελάγει καὶ πεύκαις*, inter pinos & ulmos. At nostri sæpius gignantur locis ab omni arbore nudis. Quos tamen & vidi crescere in loco ulmis confito. Sed verba Græca Diphili significant genus illud fungorum in ipsis ulmi & pini arboribus nasci. *Ἐν τῇ πελάγει καὶ πεύκαις.* Puto esse, quos Itali vocant *prignolos* hodie. Horum miror nullam habere mentionem

B Clusium in accuratissimo de fungis tractatu. Nec sanè ubique proveniunt. Parisiensis hic ager eos nusquam habet. Burgundia nostra talibus abundat, ut & tuberibus, quibus etiam caret Parisiensis agri tractus. Falluntur porro, quibus persuasum est, *boletos* antiquorum eisdem esse cum his nostris *musseronibus*, quos alii *potirones* nominant. Disparia ac diversa omnia in utrisque. Boleti lutei, nostri albi; sed obsoletus ac veluti sordidus in his candor. Plinius de fungis: *tutissimi, qui rubent callo, minus diluto rubore quam boleti.* Ergo & boleti quadamtenus rubent. Præterea musserones statim cum pediculo nascuntur, & cacumine terram aperiunt, etiam cum infantes ac minimi sunt. In boleto autem pariendo terra volvam prius gignit, deinde ipsum in volva, ceu in ovo est luteum. Ita Plinius de boleto: *Non sunt hac in quibusdam, sicque & nitri similes veluti guttas in vertice albas ex tunica sua gerunt. Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum.* Sed quid vocat volvam? Ita enim omnes libri. An *vulvam*? Non puto. Omnino *volva* hic scriptum, ac positum pro *bulga* vel *bulga*, quæ folliculum significat. Aliis *vulga* dicitur, aliis etiam *volva*. Sic *galbuli*, *galvuli* & *valvuli* & *valguli*. Tot enim modis scripta hæc vox reperitur. *Bulga* Festo sunt scortei sacculi Gallorum linguâ. Neicio, an Gallis hæc vox usitata, quam hodieque in hac ipsa significatione usurpamus, sed Græcam ab origine scio. Nam *βολῆς* est *βόειον δόνδης* Grammaticis. Inde *bulga*, quæ Plinianis antiquariis est *volva*. Folliculum boleti sic vocavit. Nonio *bulga folliculus omnis, quam & cruminam veteres appellabant.* Lucilius apud eundem: *Ita ut quisque nostrum è bulga est matris in luccem editus.* Ita planè boleto *bulga* est materna folliculus ille sive *χόλον*, quo involutus primò nascitur; quem & paulò post aperit ac rumpit, ut in auras exeat: *Tunicam* etiam vocavit idem Plinius ibidem: *Nec tunica minor gratia in cibo infantis boleti.* Rumpitur hac primo nascente, mox in pediculo corpus absumitur. Ubi miram *ἀνυπόλογον* notabis in boleto infante. Non dissimilis apud Martialem, cui onagri pullus lactens dicitur *infans*. Paulò post *membranam* vocat, quam supra *tunicam*, & *bulgam*, de gradibus incrementi in boleto: *Initioque spuma lentior, dein corpus membrana simile, mox partus, ut diximus.* Falluntur eruditissimi Herbarii, qui putant *volvam* apud Plinium nomen ipsius fungi esse. Ita sentiunt Adrianus Junius & Anguillara. Et hic quidem pessimè *volvam* illam eandem censet cum *eluellis* Ciceronis, quæ sunt parva olera antiquo vocabulo. Certè *volva* aut pro *bulga* est aut pro *vulva*, utrumque pro folliculo vel membrana, quo involvitur infans ac tener boletus. Sic & *bulgam* Lucilius pro *vulva* materna posuit. Ex omni fungorum genere nullus est, cui magis examussim conveniat illa boleti Pliniana descriptio, quam genus xvii. Clusii inter esculentos fungos ab ipso repositum. Eum ab Ungaris *Ur gomba* per excellentiam dici adnotat, id est, dominicum vel principalem fungum, & à Germanis ob eandem causam *Keyserling*, quasi Cæsareum. Hunc fungum, cum è tellure primulum prodit, ovi figuram referre scribit, candore pari. Hæc ejus veluti tunica est ac membrana, quæ altero aut tertio die rumpitur superna parte, ac veluti ovi luteum aperit. Hoc est, quod Plinius dicit, *bulgam* prius gigni, postea ipsum è *bulga* tanquam in ovo luteum. *Tunicam* ipsam gratam in cibo fuisse scribit idem Plinius, qui

& de guttis ejusdem ea dicit, quæ in vulgatis editionibus corrupta esse liquet: *Ἔς νιτρί σιμίλες ὑελὺτ γὺττάς ἐν ὑερτίκῃ ἀλβάς ἐκ τὺνικᾶ σὺᾶ γερὺντ.* Libri habent: *veris similes.* Scribendum putarim: *Ἔς ὑερτίς σιμίλες ὑελὺτ γὺττάς.* Boletus Campens vertice rumpit tunicam suam, quæ alba est, cum ipse sit luteus; qui tamen ex tunica sua veluti guttas albas gerit, similes veris. Addit ibidem, ortum occasumque omnem boletis intra septem dies esse. Nostris muscironibus breve quoque tempus inter ortum est & occasum. Ubi autem collecti sunt, per aliquot dies incorrupti servantur, nec statim marcescunt; quæ nota est certissima pernicioforum, protinus à collectione in tabem abeuntium. Dioscorides: *καταπύρντες ἢ μετὰ τῷ ἀφαιρεθῆναι τῶ χιῶς διαφθεύοντῃ σηπίμοι.* An idem voluit dicere Diphilus apud Athenæum in his verbis: *ἀνοίκειοι ἢ οἱ μέλαινες ἢ πελίοι ἢ σκληροὶ ἢ οἱ μετὰ τῷ ἐψηθῆναι ἢ πεθῆναι πρὸς ὁμόμοι.* Legebam aliquando transpositis literis, *σηπίμοι* pro *πρὸς ὁμόμοι.* Sed à coctione, non à collectione statim eos putrescere dicit Diphilus. Verius omnino, retinendam esse apud Diphilum lectionem & ex eo corrigendum potius Dioscoridem. Hæc enim apud illum non videntur sana nec sincera, *καταπύρντες ἢ μετὰ τῷ ἀφαιρεθῆναι.* Quid enim hoc significat, depositique, cum è terra eruti fuerint, protinus corrumpuntur putrefactione. Omnino scribendum autumo: *ἢ πύρντες μετὰ τῷ ἀφειψηθῆναι, τῶ χιῶς διαφθεύοντῃ,* id est, *positi in mensa, ubi cocti fuerint.* Eodem quippe sensu hoc verbum usurpavit, quo Diphilus: *μετὰ τῷ ἐψηθῆναι ἢ πεθῆναι,* de adpositione & illatione coctorum fungorum in mensam factâ. Sed & si quis verba Dioscoridis pensiculatus consideret, eandem in his verbis sententiam concipi animadvertit, ac de fungorum coctione eum loqui, non de collectione. Ita enim habet: *ἔχειοι ἢ καὶ γλοιώδη ἐπίπαρον, καὶ ἡθύντες ἢ μετὰ τῷ ἀφαιρεθῆναι τῶ χιῶς διαφθεύοντῃ σηπίμοι.* Possumus nihil mutare, & tamen eandem his mentem adstruere, quam expressit Diphilus verbis superius allatis. Loquitur de fungis maleficis, quos ai habere *γλοιώδη ἐπίπαρον.* Hæc enim nota eos nasci ac discerni ab his, qui in cibos admittuntur, asserit. Hoc est plane, quod dixit Diphilus, ejusmodi esse, qui *μετὰ τῷ ἐψηθῆναι πρὸς ὁμόμοι.* Eos *ἐπίπαρον* habere dixit Dioscorides, hoc est, in glaciem velut corporari ac coagulari, postquam scilicet cocti fuerint. Ita enim prorsus intelligendum: jus nempe illorum veluti congelari & in glaciem quandam coire. Quod *πρὸς ὁμόμοι* Diphilo, hoc *ἐπίπαρον* ἔχειν Dioscoridi. *Ἐπίπαρος* proprie in rebus liquidis, dum coquuntur, superficies inatans ad glaciale imaginem concreta. Græci *χεῶν* vocant in lacte, & in aliis liquoribus: Hesychius: *ἐπίπαρος*, ἢ ἐπὶ τῶν ἐφορμῶν ἢ χεῶν. Sed & jura, quæ post coctionem coguntur in glaciem, hunc *ἐπίπαρον* habent, & sic vocari possunt. Sic *glacialis jurituceta* Arnobio, τὰ πρὸς ὁμόμοι οἱ ἐπίπαροι τῶν ζωμῶν. Barbari *gelatinas* vocant vel *gelatas.* Cum igitur dixit Dioscorides, improbos fungos *ἐπίπαρον* ἔχειν *γλοιώδη,* de his intelligit, qui cocti sunt, ut Diphilus planum facit. *Γλοιώδη* etiam *ἐπίπαρον* suspectum semper habui in illis Dioscoridis. Nam hæc contraria sunt, τὰ *γλοιώδη* & τὰ *ἐπίπαρον*. Viscosa illa ac lenta, hæc verò concreta & in glaciei formam stricta. Rectè in optimo ac vetustissimo codice scribitur *γλινώδη*, pro quo scribendum *γλινώδη.* Ita Græci vocant lucentia ac nitentia. Nam *γλινῶς* exponunt *φάος.* Unde & *γλίνη* in oculis. Quæ in glaciem coacta sunt, ut & ipsa glacies, lucis quemdam nitorem præferunt. Quod igitur sequitur apud Dioscoridem *καταπύρντες ἢ μετὰ τῷ ἀφαιρεθῆναι, τῶ χιῶς διαφθεύοντῃ σηπίμοι,* non intelligi debet de fungis, qui è terra exempti fuerint, sed ex olla extracti, & in mensa positi. Etenim quæ præcedunt, de coctis planè accipi debere constat. Quod & satis illis ostenditur, quæ item sequuntur ex adverso posita ad declarandam differentiam edulium fungorum: οἱ ἢ μὴ πύρντες ζωμοποιοὶ, ἢ δὲ. Pessimi fungi, ubi cocti sunt, *ἐπίπαρον* habent, & in formam glaciei congelantur. Qui vero tales non sunt, jus liquidum reddunt, ac *ζωμοποιοὶ* sunt, non glaciem faciunt. Hæc indubitissima. Nec moror, quod Avicenna in verbis Dio-

A scoridis reddendis videatur legisse γλοιώδη, qui pro ἐπι-
πυρον γλοιώδη vertit Arabicè لزجة رطوبه, id est,
humiditatem viscosam, ut vertit Interpres. Nam لزج

est viscosum, & رطوبه humiditas, à verbo رطب

humidum esse. Quod prorsus est contra mentem
Dioscoridis. Nam *επιταγον* reddidit humidatem,
cum sit glacies. Boleri olim admodum rari, cari-
que, ideoque in pretio, honore & gratia. Martialis:

B *Argentum atque aurum facile est, lanamque togamque*

Mittere, boletos mittere difficile est.

Tuberibus etiam præferebantur eodem teste:

Tubera boletis poma secunda sumus.

Græci scriptores qui sub Romano imperio vixerunt, *βολίτης* appellant Latinè voce Græcissarâ. Nam *βολετός* Latinum, quod boli figuram haberet, & instar ovi. *Bolus* autem prima producta, offa est oblonga. Quidam Glossatores *Ἀμυλῖτες* Græcè reddunt. *Ἀμυλῖτης* certum genus fungi, cujus mentio apud Nicandrum in Georgicis :

----- μύκτης Ἀμανίτας τὸτ' ἐφ' ὅσους.

C Fortè à monte Amano Ciliciæ dicti, ^{πικρὸς} *cujus* *Ἀμανίτης*. Sequens Græciæ ætas omnes in universum fungos appellavit *Ἀμανίτεια*, diminutiva dictione ab *Ἀμανίτης*. Tarantinus in Eclogis Geoponicis lib. xi. ita habet in veteri libro Palatino: *Μυκήτων πολὺς τις ἦν αὖν Ἀμανιτῆριον*. Expositio illa videtur adposita ab ipso compilatore, ^{πικρὸς} *cujus* ætate omnis fungus vocabatur *Ἀμανιτέλιον*. Tarantini quippe *αὖν Ἀμανίτης* vel *Ἀμανιτέλιον* non nomen erat generis, sed certa fungorum species, cui secundam palmam post boletos tribuunt Græci medici. Loquitur eo loco Tarantinus de fungis populeis, quos *αἰγιεινὸς* Græci vocant. Cæsa populo arbore, & in locum cæsuræ eâ parte caudicis, quæ remansit recta solum fixa, si fermentum aquæ resolutum infundatur, optimos & esui gratissimos fungos indidem generari tradit, quorum etiam meminit Galenus. Cæterum, ut dixi, *Ἀμανιτέλιον* pro quolibet fungo usurpavit infima Græcia. Demetrius in Hieracosophio lib. ii. cap. xxiii. *ὃ ἀποδίδει αἰς τὰ φάρμακα αἰς Ἀμανιτέλιον*, fungi formâ esse dicit. Quæ vox non intellecta doctissimo Glossarii auctori Græco-barbari. In genere etiam fungorum sunt, quas vulgò appellamus *morillas*, à mauro & nigro colore, quem coctæ exhibent. Vel potius, quod mori figuram aliquatenus referat. Spongiosus hic fungus, unde & *spongiola* Neopolitanis dicuntur. Uno boleto excepto, quem nihil unquam noxæ aut periculi cuiquam creasse veteres affirmant medici, cætera omnia genera apitæ ac dubia habuerunt: Avisena capite de fungis genus id, quod neminem unquam necavit, vocat *Alchalahie*. Ita enim interpretis: *melior species est nota, qua nominatur Alchalahie; neminem enim interficit*. Boletum esse oportet. In Arabico est *بالقلاعي*.

Ex regione *Alchalahi*. Nam القلاعي videtur esse
 θινών cujusdam regionis, quæ vocatur القلاء
Alcalaa. Puto esse, quæ sic nominatur Geographo
 Nubienſi in prima parte climatis tertii, quo Africam
 describit. القلاء appellat. Ea est, quæ Chollo di-
 citur Leoni Africano lib. v. de Africa, qui civitatem
 esse antiquam & celeberrimam asserit. Veteres eam
 vocant *Chullu*. De qua in Excercitationibus. Re-
 gionem eam amplissimam facit Geographus Nubienſis
 cujus caput *Calae*. Sic non solum optima ab Africa tu-
 bera, sed etiam fungi. Pratenſibus fungis optimam esse
 naturam docet ille coquinæ sophus apud Satyricum;
 aliis autem non tutò credi. An per pratenſes fungos
 intellexit boletos? De his enim solis hoc tradi-
 tum antiquis, bene illis credi posse. Sunt tamen
 & alii pratenſes fungi, diverſi à boletis, qui sine
 noxa eduntur. Et infinita omnino genera sunt
 tam φραγκων quam ἰσθμίων fungorum; quæ
 hæc persequi non est consilii nostri, nec ad rem atti-

attinet. Ex his, quæ diximus, constare potest, an rectè Avifena fungos malos sub arboribus tantum crescere pronuntiarit, & an rectè idem fungos cum tuberibus confuderit: quod tamen & alio loco videtur adstruere, ubi dicit *guxne* genus esse vel tuberum vel fungorum; quasi scilicet nihil differant fungi à tuberibus. *Guxne*, inquit, *genus est quoddam tuberum fungorum*. Ita enim Interpres in Arabico: *Tuberum aut*

fungorum. *الكمامة أو الفطر*. *Alcama aut alfa-*
ter. Sub finem capitis dicit, non esse frigidum illud *guxne* sicut reliqua tubera. Heic vocavit *kama*. Sed nec noxio humore censerit sicut *kama*. Ubi manifesto dictationem *kama* pro fungis potius, quam pro tuberibus usurpavit. Nam fungi *ψυχροί καὶ ὑγροί τὴν περὶ τὴν* frigida & humide temperaturæ. Tubera autem, quæ sic proprie Latinis appellantur, terrestrem dominantem continent substantiam cum aliqua modica facultate τῆς λεπτομερῆς. Sic vides, quod supra dicebam, non solum vocem *kama* Arabibus tubera significare, sed etiam

fungos. Idem Avifena scribit *guxne* illa *خامو*, quæ inter tubera & fungos recenset, instar cartilaginis exsiccari & contrahi: & habere instar vasculi parvi sive scaphæ, in qua lavantur panni, cui os paulo contractius. Non video ex omni genere fungorum, ecquod genus isti Arabico *guxne* melius convenire queat, præter illud quod septimo loco memoratur Clusio, & Ungaris *choporkes gomba* vocari dicit, quod sonat tuberosum fungum. Orbiculari pæne figura est, ut ovum exenteratum referat, pediculo exempto. Ideo & videtur dubitasse Avifena, utrum in fungis, an tuberibus numeret. Eâ causâ Ungari tuberosum fungum appellant. Sed & morillæ nostræ per medium scissæ, non male scaphæ formam repræsentant, & veluti cartilaginossæ sunt, & carnosæ saporis, ut de *guxne* tradit Avifena. Sed hæc alii viderint. Græci hæc tria sæpe junctim commemorant bulbos, tubera, ac fungos. Diocles Carystius apud Athenæum libro de tuenda valetudine tertio: *βολός, ὕδνα, μύκη*. Vetus Scholiastes Aristophanis ad *Nebulas* *βολός* interpretatur de tuberibus, quæ ὕδνα Græce vocantur:

— *βολός ἄρα*

Ζητῶσι.

Ad quem locum notat: *τοὶ λεγόμενα ὕδνα, εἶναι τὴν ἑνὴν συνάπτοντες ὁρίσασθαι οἱ ἀνθρώποι*. Sed alii bulbi à tuberibus, ut supra ostendimus. Tubera Dioscoridis, quæ ὕδνα sunt, de quibus & diximus supra. Matthiolum ab Italis *tartuffi* aut *tartuffole* vocari adnotat. Sed aliud genus est, quod in hortis colitur, tuberibus proprie dictis simile. Leo Africanus ea etiam manifesto distinguit, qui *terfez* similia esse prodit *tartuffolis*. Hæc flores & folia mittunt, radicibusque feruntur ac propagantur. Quorum nihil in tuberibus observatur. Ab Hispanis vel ex America eam plantam habuisse primum creduntur Itali, à quibus eam nos accepimus. Arachidnam Theophrasti esse quidam eruditi Herbarii persuasum habent, sed falso. Arachidna Theophrasti, ut quidem Plinius reddidit, nullum supra terram folium edit. *Arachidna*, inquit, *ἔστιν ἀρακος, cum habeant radices ramosas ac multiplices, nec folium nec herbam ullam aut quidquam aliud supra terram habent*. Hæc Plinius ex Theophrasteis ad verbum expressit, quæ habentur lib. i. cap. xi. sed more suo mala fide reddidit. Sic enim habent Græca: *ὅλον αὐτὴ τῆς ἀραχίδνης ἔστι ὁμοίᾳ τῇ ἀρακί*. Non aracon & arachidnam ibi junxit Philosophus, quarum radices nihil foliorum supra terram ferre dixeris. Non, inquam, *ἀρακος* ibi arachnidæ comitem dedit, sed ὁμοίον τῇ ἀρακί. Aliquid simile araco. Idem araci meminit alibi, quem inter lentas ita nasci prodidit securiclaça in aphacis, & in hordeo avena vel ægilops. lib. viii. cap. viii. *ἐν τῇ τοῖς φακῆς ἀρακί, τερχύλῳ καὶ σκληρὸν ἐν τῇ τοῖς ἀφάκας ὁ πελεκύς*. Certe aracos leguminis genus, cicerculæ simile, ut Aëtius & alii tradunt. Quidam etiam idem faciunt cum cicercula. Hesychius: *ἀρακος ὁ παρὸν ἡ, ἢ ὁ αὐτὸ καὶ λάφυρον*. Pollux inter legumina & semina edulia recenset, quamvis alium censeat à cicerculis

lib. i. cap. xii. *δολιχοί, λάφυροι, πνήθη, ἐρέβινθος, ῥῆς, τερχύλῳ, ἀρακί, κύμινον*. Aristophanes in *Comœdia* *Holcadibus* apud Galenum, *ἀρακί* quoque nominat inter illa grana, quæ eduntur.

Ἀρακίον, πυρόν, πικρὴν, ῥόνδρον, ζείαν, αἰσιν, σεμιδάλιν.

Idemque Galenus ibidem scribit, semen esse simile cicerculæ, *λάφυρον*; adeo ut quidam existimarint non aliud esse à cicercula, ut esu & facultate non dispari. Atque ita quidem de araco tradit, cum scribitur per *α*, *ἀρακος*. Sed & aliud esse notat eodem loco agreste semen sponte in frugibus nascens, quod *ἀρακίον* rustici nominant, qui & ipsum abjiciunt & exterminant haud secus ac semen securiclaçe. Hic *ἀρακος* Galeni silvestris idem omnino cum eo *ἀρακί*, cujus meminit Theophrastus loco supra scripto. Sic teste Galeno diversi *ἀρακος* & *ἀρακί*. Hodieque in Græcia vocatur *ἀρακος*, qui est *ἀρακος* Galeni & antiquorum. Neutrum potest esse eo loco, quem ex Theophrasto reddidit Plinius, ubi *ὁμοίον ἡ ἀρακί* dixit: pro quo temere Plinius *aracon* appellavit, quasi, quod simile est, idem sit. In Plini vetustis exemplaribus *arachos* cum adspiratione legitur, hoc est, *ἀρακος*. An quod Theophrastus *ἀρακί* ὁμοίον vocavit, ipse simpliciter *ἀρακίον* dicere voluit, quasi *ἀρακος* aliquid sit simile *ἀρακί*. Haud scio, an hoc voluerit; sed planum est, quomodo eum hallucinatum esse. Nec enim *ἀρακος* aut *ἀρακί* potest illa esse radix, de qua ibi intellexit Philosophus, quam ullum producere folium, aut quidquam folio par negavit: *φύλλον ἢ ἐδέπερον ἔχει τῶν ὀνδ' ὁμοίᾳ τοῖς φύλλοις*. De arachidna loquitur, & illo altero, quod ὁμοίον *ἀρακί* vocavit. Plinius verba illa sic reddidit: *Arachidne quidem ἔστιν ἀρακος, cum habeant radices ramosas ac multiplices, nec folium nec herbam ullam, aut quidquam aliud supra terram habent*. Ergo nec semen, nec flos, nec caulis, nec quidquam aliud ex his supra terram exit. Pro arachidna scripti Pliniani omnes habent *arachidne*, aut *anachidne*. Quasi apud Theophrastum legerit *ἀραχίδνη*, non *ἀραχίδνη*. Certe & *ἀραχίης* Hesychio *ἑσπεῖς* εἶδος. Sed quocumque dicatur modo, illud certum, arachidnen illam non eandem videri posse cum *tartuffolo*, quæ quidem nec folium ferat extra terram nec aliud quidquam *ἀνάλον*. Huic similem aliam jungit quam *ἀρακί* similem constituit. Sed qua in re similis erit araco, quæri potest, siquidem nullum folium, ac nullum germen extra solum edit, sed omnem fructum intra terram gignit. Ita enim diserte prodit Theophrastus. Certe nihil habebit, quo comparari possit araco. Mira profecto res illa, quæ de arachidne & planta simili araco ibidem memorat: *φύλλον ἢ ἐδέπερον ἔχει τῶν ὀνδ' ὁμοίᾳ τοῖς φύλλοις, αὐτὴ ὥστερ ἀμφίκαρπον μάλλον ἐστὶ τῇ φαίνετῃ θουμάσιον*. Plinius *θουμάσιον* illud non expressit. Nihil enim apud eum exstat, quod his verbis respondeat: *αὐτὴ ὥστερ ἀμφίκαρπον μάλλον ἐστὶ*. In his enim ponit miraculum Philosophus. Negat illas radices folium ullum e terra emittere. Hoc non mirum. Nam & tubera infra terram latent, nec ullo folio aut germine se exerunt. Afferit igitur illa quidem foliis carere, sed *ἀμφίκαρπον* magis esse. Non fuere hæc Plinio omittenda. Omisisse apparet, quia non intelligeret. Qui arachidnem volunt esse plantam vulgo vocatam *tartuffoli*, ita ea verba accipiunt, quasi ea in superna parte fructum edat, & in ima, qua radix est. Sed non video, quæ possit fructum supra terram ferre, quæ nec folium habeat nec aliud quidquam. Præterea alio loco idem Theophrastus *ἀραχίδνην* inter ea recenset, quæ fructum intra terram tantum gerant. Postremo vox *ἀμφίκαρπον* videtur tantum intelligi de ea re, quæ fructum utrimque edat, veluti oppositum & contra versum. Quod non de summo & imo capiendum, sed de duobus lateribus in planitie invicem oppositis, vel etiam pluribus in orbem cingentibus. Sic serpens *ἀμφίσβαινα*, qui utrimque caput habet & graditur. *Ἀμφικέφαλος κλίνη*, quæ ab utraque parte pulvinar habet. Ita domus *ἀμφίθυρος*, quæ utrimque fores habet. *Ἀμφικερμύς* πίπτε, ex utraque parte vel ab omni præceps. Et alia infinita, ut *ἀμφίρροπος*, *ἀμφίκνυς*, *ἀμφίζωαντος*, & similia, de quibus videntur

dum apud Grammaticos. Theophrastus igitur arachiden, & illud ἀράχνη ὁμοιον radices esse dicit fructiferas, quarum fructus intra terram. Φέρει γὰρ inquit, ἀμφότεραι καρπὸν ἐν τῇ γῇ ἐλάττω & ἄνω. Verba hæc mihi suspecta ὅτι ἐλάττω & ἄνω, quæ ab illis videntur adsuta vel corrupta, quibus persuasum fuit has radices etiam in superna parte, id est, extra terram & in caule ipso fructum ferre more aliarum plantarum, quod omnino est contra mentem Theophrasti. Legendum itaque: Φέρει γὰρ ἀμφότεραι καρπὸν ἐν τῇ γῇ, καὶ μίαν μὲν εἰς τὴν γῆν, ὡς περὶ τὸ παλαιὸν ἔχει τὴν μετὰ βάρθολομαίους & ἄλλους, ἐφ' ὧν ὁ καρπὸς, λεπιοτέρας καὶ ἐπ' ἄνω καὶ ὑπογῆας ποιεῖται. Ait igitur, has duas radices fructum ferre in superna parte, nempe radicis ipsius. Quod, quid sit, explicat. Unam quidem in utraque radice crassam & carnosam haberi, quæ deorsum rectâ se demittit: alias vero plures tenues ac multiplices, & ramosas, quæ hinc inde in summo sese expandunt, in quibus fructus. Hoc est, quod dixit, ambas illas radices ἐν τῇ γῇ ἄνω καρπὸν ἔχειν, id est, in summo ipsius radicis. Sic enim & paulo post loquutus est. Τὰ ἄνω τῆς εἰζῆς de ea radicis parte, quæ in summo solo est: αὐτὴ ἀνεῖδται ὅτι πάντων δοκᾷσιν αὐτὴ εἶναι πρὸς τὸν ἄνω καὶ φύεσθαι εἰς βάρθολομαίους ὅτι ὑδεμένα καθήκει πλεον ἢ ὅσον ὁ ἥλιος ἐφικνεῖται. Radix illa crassa & carnosâ, quæ altius in terram descendit, tam in arachnide quam in illa altera simili araco, multas alias in summo emittunt radículas, quæ fructum habent. Fructus ille non alius est præter exigua quædam tubera, quæ fibris radicum adnexa sunt, qualia cernuntur in *tartuffis* & *arnottis* nostris. Hinc ἀμφικαρπία ea dixit Philosophus, non quasi καρπὸν ἀμφότερον habentia, sed undique & in circuitu. Multiplices enim illæ radiculæ & ramosæ in orbem se spargunt à majore radice: & cum fructum undique sustineant, sic eam radicem ἀμφικαρπὸν reddunt. Male Interpretes ἀμφικαρπία illa sic expresserunt: *Sed quasi binorum fructuum partibus inter se oppositis fecunda potius extant.* Nihil viderunt in illo loco. Notio quidem vocabuli ἀμφικαρπία eam sententiam etiam adstruit, sed non mens Philosophi; apud quem eo loco ἀμφικαρπία aliud nihil est quam κύκλος καὶ πανπύθεν καρπὸς ἔχον, ut sunt tubera circa majorem illam arachidnæ radicem, quæ profundius agit se in terram, multis aliis in summo solo velut in orbem se spargentibus, quæ fructus habent. Idem quippe ἀμφὶ quod περί. Sed & illud ὡς περ in illis ὡς περ ἀμφικαρπία, non refertur ad ἀμφὶ, sed ad καρπὸν. Tanquam fructum esse dicit bulbos illos, qui circum undique adnascuntur majori radici, minoribus radicibus quasi fibris coherentibus. Sic supra eodem capite de cæto Ægyptio, quæ radix erat magna atque edulis: ἡ δὲ εἶς μακρὰ, καὶ ἐστὶν ὡς περ καρπός. Utramque radicem pariter jungit eodem libro capite primo, ubi differentias fructuum explicat, quæ positu constant. Alios quippe in arboribus fructus summa occupare arborum, alios media, alios infima in ipso stipite hærentes, ut in Ægyptia moro, quam sycomorum dicunt. Item quosdam fructus sub foliis nasci, nonnullos supra. Quosdam etiam plantas extare ibidem monet, quæ fructum sub terra ferunt, ut arachidnam & Ægyptium cætum: καὶ ὅσοι καὶ ὑπὸ γῆς φέρει καρπὸν, οἷον ἢ τε ἀράχιδνα καὶ τὸ ἐν Ἀιγύπτῳ καλεῖσθαι οἷον. Non dicit ibi illa radicum tubera habere instar fructus, sed revera pro fructibus habet, & in eodem ponit parallelo cum arborum fructibus & pomis. Quod profectò miror. Si fructus sunt, multæ aliæ radices reperiuntur, quæ habeant tales. Cyperum olivis similes habet, & arisarum. Trasi quoque,

A quod esse volunt idem cum anthalio, & alia nonnulla, ut *tartuffoli* & *arnote*. Sic sane & fructum sub terra nasci de trasio dixit Johannes Leo, quem & propterea Arabes *hab Azizi* appellant, id est, fructum Alziz. Vide, quæ notavimus supra. Sic tubera vocavit *poma* Martialis & Varro *rara*. Huiusmodi denique radicibus nomina videmus ab antiquis posita fructuum, ut ἀπὸ, χαμαὶ βάλανος, glandes, nuces terrestres, quæ notavimus ante. Quid hæc miramur, cum Hippocrates thuris grana dixerit καρπὸν λιθάνος & πυρήνας, nucleos & fructum thuris? Alius poëta Græcus apud Athenæum myrrham & thus, καρπὸν Συρίας appellat. De quibus alibi. Qualem describit arachiden Theophrastus foliis in totum carentem, nec quidquam extra terram emittentem, non potest esse eadem cum *tartuffa*. Sed quis vidit talem unquam plantam aut de ea audivit? Quin immo nec extare usquam puto in natura rerum. Cum multa eum scripserit constet ex auditu; ita perperam multa ad eum relata fuisset, quæ temerè crediderit, & in litteras retulerit, certum est. De geranio vix dubito, quin & similem errorem erraverit. Alibi cum tuberibus idem facit. Τὸ ὕδρον, ὁ καλεῖται γεράσιον. Alibi distinguit, & nihiloscus inter eas refert radices, quæ nihil germinis emittant: πλὴν εἰ ὅλως ἐνταυτῇ ἔχει, καὶ ὅπως, ὕδρον, πέριξ, μύκης, γεράσιον. Sequentes rhizotomi nullum tale nobis geranium prodiderunt. Duas proposuit plantas hoc nomine Dioscorides, quarum quæ primo ab eo posita est, non dubito, quin sit geranium Theophrasti, cui radicem rotundam esse ait dulcem ac cibis usurpatam. Ita enim vetus codex: εἶδαν ὅτι ἔχει στρογγύλην, γλυκεῖαν, ἐσθιομένην. Atque ita etiam Oribasius. Quæ descriptio melius convenit geranio primo herbariorum, cujus radix rotunda instar arisari, vel ejus plantæ, quam habent pro arisaro. Est & geranium tuberosum ab ipsis vocatum, quod radicem tuberibus habeat similem. Hoc genus fortasse magis congruat geranio Theophrasti, quod & ab eo ὕδρον nuncupatur. Florem tamen & semen habet, & folia quoque non dissimilia priori generi, qualia Dioscorides ea describit, instar anemones foliorum, sed longioribus incisuris. Viderat tubera geranii tuberosi Theophrastus, quæ paria aliis tuberibus credidit, quibus folium nullum. Ideo & geranium modo cum ὕδρω sic propriè dicto idem existimavit, modo diversum quidem fecit; sed pariter ut illud foliis carere, & ἀπαρθελασικὸν in totum esse, affirmavit. Ita sanè & opinari fas est genuino errore radicem illam, quam ἀράχνη similem statuit, & fructum sub terra ferre asserit, tradere illum sine foliis omnino esse. Etenim si araco similis, ut ille vult, qua in re similitudo sit, non video; nisi in folio esse dicatur, aut in semine, aut flore, aut totâ denique plantâ, vel radice ejus. Atqui si nihil habet præter radicem, nulla res erit, quæ paria facere cum illa poterit præter hanc. Hæc ipsa verò in totum dissimilis. Certè inde statuere posse videor, illud ἀράχνη ὁμοιον Theophrasti, qui fructus habet sub terra, esse nostram arnotam, quam herbarii pseudoapion indigerant. Nam & hæc non dissimilis vicæ, oblongis foliis & subasperis, floribus puniceis, pisi æmulis; qui siliquulas postea producunt, quibus semen continetur. Ut non dubium sit, esse ex leguminum genere & quidem fortasse araco illi similem, qui Theophrasto notus fuit. Hoc eodem argumento facile patiar vinci, & arachidnam esse tartuffoli; si dederis, inquam, habere eam folia & caules, quod perperam negavit Theophrastus, ut fecit etiam de geranio.

C A P U T C X V I.

De radice behem.

Behem radix ab Arabibus prodita non parvi & ipsa erroris ex ἑμωνύμια & ob nominis communionem cum Hermodactylo. *Been* & *ben* perperam vocant ἑμωνύμια cum balano myrepfica. Hæc radix Arabicè nomen habet *بهم* & *البهم*, *behem*

& *albehem*. Græci pronuntiant *πεχέμ*, quia Arabicum *be* exprimunt per *χ*, ut *ταμαχένδι* pro *tamarhendi*. De quo supra. Hinc apud Charitonem & alios medicos recentioris ævi *πεχέμ* *λδκν* & *ερυθρόν*, quod de hoc *behem* Arabico accipiendum: duorum enim est generum, album & rubrum. Ideo apud Avisenam, ubi de his tractat, per dualem numerum hoc nomen enuntiavit in titulo, *بهمين* *behem*

men. Utrumque *behem* sic complexus est. Frustra esse lignea tradit ex radicibus siccatis contractis & corrugatis, quæ duum sunt generum, candidæ ac rubentes. Hermodactyli quoque duplex genus Græcis recentioribus, album ac rubrum. *Ερmodάκτυλον* *λδκν* & *ερυθρόν* vocant. Plerumque etiam Hermodactylum pro Arabico *behem* usurpant; cum tamen aliud sit, quod hoc nomine nuncupatur ab Arabibus, ut Myrepsus & alii. Ille quidem in Antidoto *δια μαργαρίτων* Galeni, ita habet in Græco codice, ut testatur Fuchsius: *μπεμ αλβε ερμπε τα θηλεχόμια οίμα* *Ερmodάκτυλα μακρά*. In regio codice eo loco invenimus scriptum *Αρmodάκτυλε λδκν* & *ερυθρόν*. Ita enim semper scribit vetus liber, *Αρmodάκτυλον* pro *Ερmodάκτυλον*. In antiquo Græco-arabico Lexico legitur: *Μπεσσίταν η μάκας το Ερmodάκτυλον*. Ubi *μπεσσίταν* scribitur pro *βουσίταν*. Estque Arabicum *بوزيدان*

buzidan vel *buzaidan*. Avifena medicinam esse dicit ligneam Indicam, simili virtute præditam cum utroque *behem*. Adulterari dicit solitum illud lignum alia specie, quæ vocatur *allhaba Barbarie*. Radix est, quæ ex Africa afferebatur, quæ Barbaria dicitur Arabibus, hodieque sic nomen habet. *اللحبة البربرية*, *Allaaba Barbarie*. Malè apud eum scribitur capite, quo speciatim de ea tractat, *الحبة البري*, *lhabe al-beri*, quod esset *lhabe* silvestre, pro *الحبة البربري*, *laabe Alberberi*, id est, *lhabe* Barbaricum sive Africanum. Eo capite tradit, *lhabe* illud Barbaricum rem esse similem Hermodactylis, quæ adfertur ex partibus Africæ, qua adulterantur Hermodactyla. Ergo tam *buzidan* quam *Hermodactyla* adulterari solent illa radice Africana *laabe* appellata. *Buzidan* autem pari facultate pollent ac *behem*. Sic non multum distabant Hermodactyli à radicibus *behem*, quandoquidem una eademque res adulterat Hermodactylos, & *buzidan*, quæ similis est *behem*. Non mirum proinde, si & *Ερmodάκτυλον* Græci recentiores pro *behem* dixerunt. Pro Hermodactylis in Arabico est *السورجيان*, *alsurengian*. Quo nomine Arabes vocant Græcorum *Ερmodάκτυλον*. Dicendum igitur, quid sit. Non idem propriè *Ερmodάκτυλον*, quod *surengian*, sed quod Græcis *Ερmodάκτυλον* dicitur, flos est ejus plantæ, quam Arabes *surengian* appellant. Ita quidem auctor est Avifena, qui appellat *امدادع هرمس*, *asaba Hermes*, id est, digitos Mercurii, quod planè respondit Græcæ voci *Ερmodάκτυλον*. Dicit esse florem *alsurengian*, & paris cum *surengian* facultatis. Ergo Hermodactylum flos est, *surengian* planta. Hermodactylum pro planta sive radice illius plantæ passim usurpant. Hinc interpretes satis ineptè *asaba Hermes*, digitos Mercurii Latine nominat, & florem esse dicit Hermodactyli, quasi quidquam intersit inter digitos Mercurii & Hermodactylos. *Surengian* porro idem

A Avifena radicem esse plantæ scribit, cui flores albi & citrini. Interpres *Hermodactylum* vertit, cum ut dixi, flos propriè vocetur *Hermodactylus*, vel quod idem valet Arabicè, *asaba Hermes*; planta verò sive radix *surengian*. Græcorum, qui *Ερmodάκτυλε* meminerint, antiquiorem non alium scio Paulo Ægineta. Is de Hermodactylo hoc tantum tradit peculiariter articulorum doloribus conducere, dum humor in cursu est. Per *Ερmodάκτυλον* intelligit genus illud *ephemeri*, quod non est venenum. De eo etiam scribit Dioscorides *οιδήματα καὶ φύματ' διαφορεῖν*. Arabes

B podagræ dolores sedare illitum produnt. Hoc eorum Hermodactylum album, quod & *surengian* vocant. Sed duas herbas hac eadem appellatione donarunt, homonymiâ decepti. Colchicum lethalis herba ex genere bulborum, quod Græci *ἐφήμερον* appellarunt, quia tam præsentaria sit pestis, ut intra diem interficiat. Alia autem herba est eodem nomine, quæ & iris silvestris cognominata, minimè noxia. Hæc est fortasse, quam Græci etiam *Ερmodάκτυλον* dixerunt. Radix quippe ejus longa & crassitudine digitali: *ρίζα δ' ὑπὲρ δακτύλου πᾶχ' ὅ, μία, μακρά*. Hinc

C eam vocasse videntur *Ερμὸ δάκτυλον*. Quod nomen ex merito magis competit radici quam flori. Sic *asaba safra* radix alia apud eosdem Arabes, quæ à colore & digiti similitudine in *flavi digiti* appellationem cooptata est. Sanè de Hermodactyli effectu paria traduntur à Paulo, quæ ab Avifena de altero *surengian*, quod non est venenum; juncturarum nempe doloribus conferre, cum maximè influit humor. Unicum igitur genus Hermodactyli Græcis notum, *ephemerum* scilicet innoxium, quæ & *τεῖς ἀγρία* Græcis. Huic radix longa digiti crassitudine & similitudine, & sic quoque nomine digna. Alterius verò *ephemeri* rotunda & bulbosa nihil prorsus habeat, quo mereatur hanc appellationem. Arabes tamen utrumque *ephemerum* appellant *surengian*. Vetus Herbarius Arabs *κολχικὸν* Dioscoridis, quod est *ephemerum*

D lethale, interpretatur *سورجيان*. Alterum autem *ephemerum*, quod continenter sequitur apud Dioscoridem exponit *نوع آخر السورجيان*, id est, speciem alteram *surengian*. Sic diviserunt hoc genus in duas species, albam & rubram. Rubra est *κολχικὸν* sive noxium *ephemerum*, quia radix ejus corticem habet rubentem. Nigrum & rubrum *surengian* vocat Avifena, & venenum esse dicit. Hoc ideo, quia fructus illi in nigro rubescit. Dioscorides de Colchico: *καρπὸν ἔχοντ' πυρρόν ἐν τῷ μέλανι, εἰζαν φλοιὸν ἔχουσαν ἑγκρίρον*. Ita optimus atque antiquissimus codex. Quod & confirmat Neophytus. Vulgò de radice hoc habetur, non de fructu, *φλοιὸν ἔχουσαν ἑγκρίρον ἐν τῷ μέλανι*. Hoc igitur rubrum Hermodactylum improprie. Nam id nominis foli *ephemero* convenit, cui radix longa, & ad instar digiti crassa. Hæc est, quam album Hermodactylum vulgò vocant, cum sola sic dicatur apud Paulum Æginetam. Avifena, qui *digitum Mercurii* florem esse *surengian* dicit, de utroque genere intelligit. Hinc plantam sive radicem utriusque *ephemeri* *Hermodactylum* Barbari nuncuparunt. Notandus & alius Avisenæ error, qui *surengian* tradit radicem esse plantæ, florem ferentis album & luteum. Ita enim in Arabico: *cui rosa alba & lutea,*

E *ورد ابيض وامفر*. Atqui hoc falsum. Nam utrumque *ephemerum* florem habet candidum. Malè accepit Dioscoridis verba, qui de Colchico dicit: *ἀνθήσιν ἀνθ' ὁ λδκν, ὁμοιον χρόκ' ἀνθ' αἰ*. Ita nimirum intellexit, quasi legeretur, *ἀνθ' ὁ λδκν, καὶ ὁμοιον χρόκ' ἀνθ' αἰ*: Florem album & croci flori similem, id est, croceum. Atqui similitudinem

F *tan-*

G *tan-*

C A P U T C X V I I .

De galanga.

Est & alia radix multæ inter eruditos ambiguitatis. Ea dicitur Arabibus خولنجان *chaulengian*, vel *chaulangen*, atque etiam, ut aliis scribitur, *culungen*. Græcis γαλάνγας & γαλάνγκας. Sic vocatur Paulo Æginetæ & Aëtio. Ita μαμλεξ illis, quæ *mamiran* Arabibus. Qui Arabismum de proximo æmulati sunt ex recentioribus Græcis, χαυλίξεν dixere. Lexicon Græco-arabicum: χαυλίξεν τὸ γαλάνγκαν. Item Sarracenicum ex libro Viatici: χαυλίξεν, ὃ γαλάνγκας. Planè idem est, quod *chaultgen*, more scribendi ac pronuntiandi Græco plerisque orientalibus usitato. Alii χαυλίξεν scripsere pro *culugian*. Aliud Lexicon Arabicum: كولنجان, τὸ γαλάνγκαν. *Caluogian* hodie Arabes eam radicem vocare notat Garcias, qui duo genera ejus facit, majorem alteram Indiæ peculiarem, alteram minorem ex Sinarum regione afferri solitam. Hanc minorem volunt quidam esse cyperi orientalis genus, & *cyperum Babylonicum* appellant. In Italiam ex Syria & Memphi vulgo transferri. Sed si apud Sinas tantum nascitur, ut auctores sunt Garcias ab Horto & Christophorus à Costa, atque inde advehitur in Indiam cum rheo Barbaro (quod & ipsum Sinarum soli proprium est) non video qui possit haberi eadem cum cypero Babylónico rotundo. Avisena sub nomine *chaulengian* minorem galangam & Sinensem exhibere credendus est ex notis, quas assignavit. Ita enim vetus interpres: *Galanga, frustra involuta rubea, & nigra*. Hæc satis involuta mihi & obscura. Quid enim, quæso te, frustra vocat involuta? Radices implexas & convolutas accipere possis, & sic vulgo faciunt. Dioscorides radices acori ἀσπερλεγμένας pari modo vocat. Quò uno argumento Vir magnus Leoniceus galangam vulgarem censebat esse acorum. Sed alia obstant. Galangæ radix rubra est & nigra: Acori ὑπὸ δρυὶ Dioscoridi, pallida vel subalbida. Præterea non advertunt, Dioscoridem loqui de radice integra acori, & qualis existit intra terram. Plantam enim cum suis omnibus partibus vivam virentemque describit. Radices itaque suas ait acorum non in rectum mittere, sed in obliquum, & convolutas implicitasque esse, multis nodis geniculatas. De galanga autem sermonem facit Avisena, qualis è Sinarum regione adferebatur: frusta esse dicit, radicem nempe fragmenta, quæ neutiquam involuta dici possunt aut implicita. Sane talis forma non est galangæ vulgaris, sive minorem sumas, sive majorem. De quo supra. In Arabico est: مملوقة. Interpres videtur legisse ملتفوفة vel ملتفوفة, à verbo التفف vel تلفف, quod involvi, implicari & convolvi significat. Unde in antiquo Glossario: *convoluta est*, التفتفت. Verum, ut dixi, hæc significatio parum convenit frustis illis galangæ, qualia vulgo videntur. Melius fortasse legerim unico apice addito, ملتويدة, ac deduxerim à التواء, quod non solum gingivam, sed etiam furcillam notat. Inde التواء gingivales litteræ. Furcillares etiam potest. Hinc ergo & ملتويدة, furcillata & furcillæ figuram habentia. Ita est galanga minor, quasdam veluti furcillas & cornicula ostentat. De ea sola loquuntur Arabes auctores Serapio & Avisena, cujus locus sic ad verbum vertendus: *Galanga quid est? frustra sunt furcillata, ru-*

A bentia & nigra, acuti saporis cum odoris fragrantia, levius, & adferuntur è regione Sinensium. Addit ex sententia Mesargiune, ipsissimum esse *chaferudar*, sed ibi vocatur خسرودارو. *chaferudarum*. Hoc repetit & sub titulo de *chaferudar*, ubi scribitur in lemmate خسرودارو, *chaferudarum*. De solo minori genere verba facere Avisenam, fidem facit, quod à Sinis afferri dicit. Nec de alia loqui vult Serapio his verbis apud interpretem: *Chulungen, id est, galanga, est vena crassitudine casia lignea, & cortex ejus est rubens, & interior ejus est pulverulentum. Defertur ex Sini*. Quod crassitudinem illi tribuit casia lignea, id est, canellæ, & deferri ex Sini dicit, de minore galanga id accipiendum res ipsa monet. Hæc sola quippe species venit ex Sini, & eam crassitudinem agnoscit. Frustra igitur & Garcias capite de Galanga, qui incertum haberi scribit, sub quo nomine Sinensem galangam descripserint Arabes, quæ minor est ac melior, aut Javensem, quæ major & ignavior. De Javensi ac majori genere nusquam illi Arabes, sed de solo Sinensi agunt. Nec quod duo capita de galanga habeat Avisena, alterum sub nomine *chaulengian*, alterum sub *chaferudarum*; propterea intelligendum, sicut fecit Garcias, de duobus galangæ generibus scribere voluisse. Immo aperte in capitulo de Galanga, tradit esse *chaferudar* البهينة, *behaine*, in ipsissima substantia. Nam عين, *ain*, adjectivum Arabibus, quo res eadem significatur. Item capite de *Chaferudarum*, plane affirmat esse idem cum *chaulengian*. Quod ad majorem galangam attinet, similem zingiberi esse, ut credamus Græcis auctoribus quibusdam, facile obtinent neoterici, qui pariter zingiberi eam comparant. Glossæ medicæ Græcorum: γαλάνγκας τοιμή ζιγγίβερι. Non distinguunt illi tamen inter minorem ac majorem galangam, ut nec Arabes, qui unum tantum genus faciunt ac de Sinensi ac minori intelligunt. Dubitant autem nonnulli eruditi ac scientes herbarum, an galanga major officinarum legitima sit, quia iridis radicibus similior videatur quam zingiberis, atque inde suspicantur galangam nostram majorem genus iridis esse. Sed frustra corripuit illos hæc suspicio. Zingiberis radices etiam quadamtenus referunt iridis radicem effigiem. Galangam cypero ita assimilant quidam, ut velint cyperi silvestris genus esse. Dioscorides quoque de zingibere id definit: ἔστι δὲ ζιγγίβα μικρὰ ὡς περὶ κυπερίου ὑπὸ δρυὶ, πεπερὶζόντι τῇ γένει, δῶδην. Diceret eum loqui voluisse de minore galanga. Hoc enim de zingibere dici non quit, radículas esse parvas, cyperi formâ. Immo unice in galangam minorem hæc quadrant. An igitur zingiber Dioscoridis, galange est minor? Audacter id pronuntiare, nisi veteret color: ὑπὸ δρυὶ esse ait. Galanga rubra est. Quinimmo & zingiberis radicem rubram esse naturâ refert Ludovicus Romanus, sed cretâ aut aquâ calcis illini adversus teredines. Sanè & albæ sunt & rubræ, quas rubricâ vel bolo Armeno exterius infici etiam narrant. Quodcumque sit, zingiberis non sunt radiculæ, sed radices interdum ita crassæ, ut undecim uncias pendant. Refert hoc idem Ludovicus Romanus. Si de vero zingibere intellexit Dioscorides, certè lapsus est. Et puto hanc illi erroris causam extitisse. Auctor, unde accepit, de speciebus Indicis tractabat. Dicebat igitur ille, zingiberis radicem similem esse cypero. Quod de Indico erat accipiendum. Dioscorides de communi interpretatus est. Hinc de suo adfixit radículas

sim plurimis Indiae locis provenit, sponte ac safu. Hæc zeruba Garciae & zerumbet. Serapio vero sub nomine zurumbet utrumque genus videtur complexus, confusa zedoariae & zerumbeti descriptione. Nihil lanè certius, quam zedoariam vulgarem eam esse, quam Garcias vocat zerumbet, & zerubam à Persis ac Turcis appellari dicit. Hinc verus interpret Avifena in expositione Arabicorum nominum: *Zerumbet, id est, zedoaria*. Garcias in historia Aromatum ait, zerumbet vocari *cachoraa* in Guzarate, Decan & Canara. Invenio *caco* vocari in Lusitanorum scriptis, ubi meminere *puch*, *caco ex Cambaia*. Cæterum *puch* costum esse linguâ Malacensi dicit Garcias. *Caco* igitur ibi zedoaria, sermone illinc hominum. Quam bene illa duo jungantur, sciunt illi, qui zedoariam inter costi genera referunt. Odoardus Barbosa aliquot locis zedoariam à zeruban, quod est zerumbet, distinguit. Sed & in æstimatione usuali mercium Indicarum, qualis viget in emporiis Indicis, duplo majus pretium constituit zerumbæ quam zedoariæ. Quod profecto mirandum. Nam contra est. Si de vulgari zedoaria accipimus, eadem planè cum zerumbet. Si de altera, quæ à zarumbet diversa habetur, longe in majore apud Indos pretio quam zeruban. Et ratio est raritas, quæ annonam in singulis rebus accendit. Zedoar vel geduar, quod aliud est à zerumbet, apud Sinas tantum nascitur & provinciis Sinensium finitimis. Ideo magno etiam apud Indos ipsos emitur, quibus è Sinensium regione adfertur. Soli magnates & Reges illud emere dicuntur, à certo hominum genere, quos Indi vocant *Jogues*, qui circumforanei sunt propolæ. At zerumbet, quæ vulgaris est zedoaria, vili venditur, utpote copiosè proveniens in Malavar & Calecut; quibus locis sponte nascitur, & aliis quibuscunque, si feratur & pangatur. Silvestre id zingiberis genus. Hæc zedoaria vulgo nuncupata. Exceptâ patriâ cætera, quæ de zerumbeto prodita sunt ab Arabibus, adpositè etiam dicantur de zerumbeto Garciae & zedoaria vulgari. Zedoariam rursus Avifena in remediis venenorum præfert zerumbeto, & nullam eâ efficaciorē theriacam adversus venena reperiri posse tradit. Zerumbetum etiam proximum esse zedoariæ in hac facultate, disertim fatetur. Ergo præstantius zedoar zerumbeto. Idem tamen zedoariam frustra esse dicit radicem. Quod unice quadrat in zurumbetum Garciae, quod solet ab Indis concidi in varias particulas rotundas & longas. At zarumbet Sinense radicem esse integram videtur innuere, cum scribit radices esse plantæ cypero similis. Idque magis congruit zedoariæ Sinicæ Garciae, nec longè abit à cyperi longioribus radicibus, quæ olivarum instar habent. Eam ille describit glandis magnitudine parique formâ, colore sublucido. Nihil præterea addit. Caram hanc admodum raramque etiam Indis ipsis autumat, ut puta ex Sinarum regione adferri solitam. Commune autem zedoar passim in India reperitur, radixque est crassa, doronico similis, ut ex Glossis Arabum notat Bellunenensis. Quin immo & Græci in suis Lexicis doronicum interpretati sunt zedoar. Lexicum Græco-arabicum: *ζεδοάριον, τὸ ζεδόαρ*. Ita vocat doronicum. Charitoni *ζεδοάριον*. Alii aristolochiæ similem faciunt, ut Serapio & Avifena. Sed interim notandum, Avifena zedoariam, quam à zerumbet aliam facit videri, tertium genus tam à Sinensi zedoaria, quam communi diversum. Quippe qui velit ad napelli radices eam nasci, & cum napello crescere, vimque illius veneni infringere, adeo ut efficacissimum sit ejus antipathes. Nam canone secundo capite de zedoaria, eam optimam zedoariæ speciem esse docet, quæ cum napello nascitur. Item lib. 11. de medicinis cordialibus, zedoariam scribit plantam esse similem aristolochiæ, quæ cum napello nascitur, & vim ejus debilitat. De zarumbeto hoc idem memorat Serapio, similem nempe esse aristolochiæ rotundæ. Addit ibidem Avifena, existimare quosdam esse plantam, quæ nominatur *bisbua*, scilicet *napellus moysi*. Ita enim reddit interpret. Zedoaria hæc Avifena, quam cum napello crescere ait, non potest videri eadem cum Indica zedoaria, si vera dicit Gar-

A cias, napellum apud Indos non gigni. Zedoaria illa cum napello nascens erit vulgaris Herbariorum *antora*. Græci recentiores anagallidem, quæ venenis etiam resistit, & adversus serpentium morsus valet, *ἀντήρα* vocant, atque à Romanis ita vocari asserunt. Neophytus de anagallide punicea: *ῥωμαῖοι μάκισα, οἱ δὲ ἀντήρα*. Item de altera cærulea: *ῥωμαῖοι πενιάτρεα, οἱ δὲ ἀντήρα*. Idem hoc nomen est cum *antora* Neoteri-
B ricorum, de qua illi consulendi. Quod addit Avifena, quosdam opinari eam herbam, quæ *bisbua* dicitur, de hoc nomine varia traduntur ab interpretibus & ipso Avifena. *Napellum moysi* vocant Barbari, quod ex Arabico vocabulo confinxerunt vel de-

pravarunt potius *بیش موش bis mus*. Nam *bis* napellum significat, pro illo *mus* dixerunt *moysi* & napellum moysi fecerunt, cum potius deberent dicere *napelli mus* vel *napelli musfi*. Nec enim napellus est moysi, illa planta sed est *napelli mus*, quo napelli venenum vim amittit ac inefficax redditur. Herbam esse sic appellatam eo loco, quem paulo ante adduximus, testatur Avifena, eadem cum zedoaria quibudam habita. Idem vero canone secundo cap. cccxcix. de napello agens, animal esse dicit, quod napello vescitur, maximum napelli antipathes, & vocat

C *قارة البيس fara albis*. Quod murem napelli Latine sonat. Nam *فارس* Arabicè est mus. Idem vero

capite sequenti *بیس موش دوا bismus bua* appellat eam herbam, quæ cum napello surgit, & cui si napellus proximus sit, crescere prorsus non queat. Addit sub finem capitis, & *napellum moysi* animal esse circa radices napelli, muris instar habens, & napello victitans, quod etiam efficacissimum habetur antidotum adversus vim napelli. Caput illud in Arabico non invenio. Sed lib. iv. tractatu, quo venena ex plantis persequitur capite de Napello, meminit hujus animalis, quod *بیس موش bismus* appellat & esse dicit tanquam *قارة fara*, id est, mus napello vescens.

Ergo *موش mux* illud Arabicum idem fuerit cum Latino *mus*, quandoquidem ipse interpretatur *fara*. Herbam tamen etiam hoc nomine appellari planè indicat. Hinc in veteri expositione Arabicorum nominum sic legitur: *Napellus moysi est herba nascens cum napello. Napellus vero moysi est animal, quod in radice napelli moratur, & est theriaca omni veneno*. Sic tam herba est quam animal eodem nomine. Ubique autem legis apud interpretem *napellum moysi*, scias in Arabico extare *بیس موش bismus*. Non igitur *mus* vel *mux* nomen animalis, quandoquidem & herbæ tribuitur. Ex eo capite Avifena colligi potest, cum de herba sumitur, vocari *bix mux bua*, *بیش*

F *بیش* cum adjuncto illo *bua*, quod plerisque herbis peregrinis & ab orbe externo petitis legitur adjectum. Ut *gianz bua*, nux muschata; *hirbun*, chair-
G *bua*, & similia. Herba illa napelli inimica ex India afferebatur, quibus in locis negant reperiri napellum. Alpagus in Indice Avifena: *bismus bua*, *napellus moysi*. Hoc de herba intellige, quam sub nomine *bua* alibi rettulit, & secundum glossam Arabicam plantam esse adnotat, quæ dicitur *geduar*, cujus radix ex India adfertur. At *bismus* simpliciter de animali usurpatur, quod napello vescitur. In utroque causa nominis ab effectu, qua valent adversus venenum napelli. Quærenda itaque

hujus nominis ratio ac significantia in dictione *موش*. Verbum est quod significat inique agere, fraudare. Unde futurum *موش* apud interpretem Arabem Pentateuchi pro Hebraico *חיל* Deuter. xxiv. xxi. pro

pro racemabis. A verbo *לָו*. Quod habet significationem fraudandi, injuria afficiendi, & deturpandi. Verantur ibi, qui vindemiarunt, racemationem facere; quia relinquenda est inopibus, qui hoc pacto fraudantur, si quod illis debitum est eripitur. Generaliter verbum illud Hebræis conari aliquid, agere, efficere denotat. Inde ad varias notiones accommodatur, pro loci ac rei necessitate. Quidam deducunt ab *לָו*, id est, iniquus & perverse agens ac turpiter. Inde & vinea dehonestari ac turpari videtur detractis racemis. In eo certe significatu ponitur, ut detrahere, quod reliquum est & funditus omnia corraderè denotet. Quod faciunt, qui vindemiam simul ac racemationem faciunt. Hinc vulgari loquutione *vindemiatum* aliquid esse dicimus, quod funditus sublatum est atque eversum. Idem igitur significat eo loco verbum *موس*, quod pos-

tum est pro Hebraico *לָו*, corraderè ac detrahere, quod reliquum est in vinea post vindemiam, & spoliata ex toto nudatamque relinquere. Ita ergo tam herba, quam animal, quod napello vim suam eripit,

ac naturali facultate privat ac spoliatur *دیس موس*.

bis mus appellatur. Consuetudinem Arabibus syntaxis postulabat, ut potius diceretur *mus bis*. Sed in compositis aut quæ vicem compositorum obtinent, hoc non perpetuo servant. Quin sæpe solent in talibus ex duobus substantivis, quod regitur, interim præponere, interim postponere. *Xir* lacteum & gummosum succum ipsis significat. Dicunt ergo

xiremblegi شیرامراع, & *xirkest* شیر خست. Sed nihilo secius etiam dicere solent *tabaxir*, & *gianxir* *ὀν πῖνον* (de quibus supra) & *kemaxir*, *کماشیر*.

De *buba* dubito, an eandem heic significationem habeat, quam habet adjunctum vocibus *gianxbua* & *bil-bua*. Et fortasse non idem nomen est. Interpres vetus semper cum aspiratione scribit. Illud autem *bua*, quod adjectivum est, per *bave* vel *bague* exprimit, aut sine aspiratione enuntiat. Nondum incidi in locum Avisenæ, ubi Arabice scribatur. Nam caput de *bismus bua* desideratur in Arabica Editione. At lib. v. ubi de venenis herbarum tractat, in capite de napello nulla mentio in Arabicis *buba* aut *bismus bua*, quæ habentur in versione interpretis. Sic enim scribit: *Et buha seu bis mus buha*. Apparet ergo, *buham* per se nomen illius herbæ esse. Et ita Alpagus eam recenset in indice, & ex glossa Arabica interpretatur *geduar*. Quæ herba sive radix dicta est etiam *bismus* ab effectu, quo pollet adversus napellum, haud secus ac ipsum animal, cui nomen ab eadem virtute factum. Et sane si herba illa juxta napellum crescit, non ex aliis locis venire potest quam illud animal, quod circa napellum moratur. Arabice videtur scribi *دواع*.

Cæterum de illo animali, quod napello vescitur & napelli est antidotum, quid sit, nescire se, nec vidisse unquam medici nostri fatentur. Doctissimus Lobellius inter cæteros, plures se napelli radices eruisse jactat, nec unquam istum murem invenisse. Quod ridiculum est. Quasi mus ille radicibus napelli sit alligatus. Circa plantam napelli, qua & victitat, simpliciter intelligendum, muscas esse, quæ napello semper insidant & alimentum ex eo trahant, convenit inter nostros. Quæ muscæ utiliter etiam dari dicuntur adversus venenorum pocula. *فار* quidem Arabice

mus dicitur, sed notandum quoties de illo animali napelli loquitur Avisena, nunquam *فار* dicere, sed *فارة* *fara*. Alias semper *فار* *far* dicit pro mure etiam in numero singularitatis, ut videre est in capitulo de mure. Sed & herba, quæ Græcis *μυρς ὤτα* vocatur, Arabice nomen habet *ادن الفار*, *auri-*cula muris. Placebat tamen Viro Arabice eruditissimo,

A *فار* esse plurale à singulari *فارة*. Multis exemplis possem contrarium docere. Profecto illud *فار*

quasi *μυρς ὤτα* est ab illo *فار*. Ut *μύζαν* Græci muscam appellant, quasi *ὄτα τῆς μυρς*; ita & fortasse *فارة* pro musca dixerit Avisena ab illo *far*, quod mu-

rem significat. Quod ut pro vero non affirmo, ita res ipsa verisimile, ut sit, facit. Musca quippe est napelli, non mus. Deinde natura est plerumque muscarum herbis insidere, ut contra naturam muris est herbis aut radicibus vesci. Tres igitur jam tenemus zedoarias, napelli antoram, zedoariam Indicam, eandemque cum zerumbet, vel certe speciem zerumbet, & tertiam Sinensem, glandis formâ & magnitudine. Hoc zedoar videntur etiam novisse Græci recentiores. Non alio sanè possum referre verba hæc de zedoar, quæ apud Neophytum invenio: *Ζεδόαρ τὸ ἀνακάρδιον ἔοικε τῇ ξηρῇ ἢ μέλανι μικρῷ κασάνω ὡς τῇ πνέε φασιν ἐλαῖαι εἶσιν ἐλεφάντων πρὶ τῇ ὑπογαστρῷ γινόμεναι ἔπεροι τῇ πρότῳνας ἐλεφάντων αὐτὰ φασι.* Zedoar illud parvæ & siccæ castaneæ simile, non aliud sit, quam gedoar

Garcia, formam glandis habens ac magnitudinem, coloris sublucidi. Nam & castaneam veteres Græci *βαλάνον* dixerunt & *Σαρδανάς βαλάνος* appellarunt. Quod ad communem zedoariam attinet, prorsum inter omnes convenit, radicem esse. De hoc zedoare Sinensi non constat, quid fuerit. Formam ejus & magnitudinem posuisse contentus doctor Orta, cætera quia nesciebat, strenue tacuit; nempe quid esset, planta an lapis, fructus an radix. Antiqua expositio Avisenæ: *Doronegi, radix herba similis zedoaria.* Neophytus duas opiniones refert, utramque futilem, tam eam, quæ olivæ instar esse sciscit circa elephantis abdomina concresecens, quam quæ ricinos elephantis putat. Quod autem cum anacardio idem facit zedoar, in eo plus vice simplici fallitur. Anacardium fructum esse arboris in India nascentis, jam sciunt omnes. Fabam Malacæ vocant Lusitani. Nucleo palmularum similem tradit Avisena, non tamarindorum, ut habet vulgaris versio. Nam *التمر* *altamar* in

Arabico est, non *تمر دي*. Medullam ejus esse sicut medullam amygdalæ dulcis, dicit interpres. In Arabico est, *nucis dulcis*. Videtur itaque legisse *الجوز* pro *اللوز*. In ea medulla non esse nocuum, id est, citra noxam edi, clarè ibi narrat Avisena. Eodem tamen capite inter deleteria numerat anacardium. Et lib. iv. ubi recenset venena ex plantis, *anacardium* inter ea ponit, & remedia adversus venenum præscribit. Sed hæc concilianda sunt. Nucleus interior, qui veluti nucis est, absque perniciæ editur: in corticis ejus raritate mel viscosum inveniri dicit, odoratum, calidum & siccum in quarto gradu, quod exitium adfert, & humores adurit, ac plerumque ad insaniam redigit. Ipsum anacardiorum fructum non esse lethalem hodieque comprobatur. Vide Garciam. Arabice dicitur *بلادر*, *beledur*, non *beledhar*, ut placet

F Viro doctissimo. Ita enim & Græci pronuntiarunt. Lexicon Sarracenicum: *βελίδος, τὸ ἀνακάρδιον*. In antiquo Lexico Latino-arabico scribitur *بلادر*

G *beledur*, sed helleborum exponitur. Idem sanè nomen est, nisi quis velit corruptum illud *beledur* ex Latino *veratrum*. Nam & *βέλιδον* pro eodem habetur apud Neophytum in ellebero: *οἱ τῷ τῷ βέλιδον*. Helleborum reddit vetus ille auctor, quia mos plerumque veterum & præcipue Arabum, quæcunque ejusdem sunt naturæ, aut eundem usum præbent nominibus inter se permutare, aliud pro alio exponere. Helleborum venenum est, anacardium quoque venenum, hinc *beledur* de helleboro interpretatur.

terpretatur. Sic *argivian*, qui fucus est marinus tingendo aptus, de coccineo vermiculo accepit. Et alia infinita, quæ passim notamus. Vox *ἀνακάρδιον* mere Græca est, & à Græcis hominibus hoc factum nomen. Errare itaque constat Antonium Brassavolum, qui negat apud Græcos invenisse mentionem anacardii. Paulus Ægineta in compositione Θεοδωρήτω δι' ἀνακαρδίων, non alia intelligit ἀνακάρδια præter hæc. Nicolaus Myrepsus aliique recentiores eum sequuti sunt. A figura cordis factum hoc vocabulum. Sic ἀνάγγινον herba, quod nares vituli repræsentat semen ejus, quæ & ἀντίγγινον. Alii ἰσκαρδίων vocarunt hunc fructum, & κάρδιον, ut auctor vitæ Alexandri: καὶ τὸ κάρδιον τὸ μέγιστον τῶν Ἰνδικῶν. Quod de anacardio accipiendum alibi docemus. Liber Cyranicus & Harpocratonis περὶ φυτικῶν διωάμεων, fructum mori vocat ἀνὰ κάρδιον, de quo & mira prædicat: τῆς μορφῆς οἱ καρποὶ οἱ μὲν ἄνω βλέπουσιν, οἱ δὲ κάτω καὶ ἔχουσιν τὸ ἄκρον ἰσκαρδίων καὶ διειδές. Paulo post κάρδιον appellat: εἰάν δὲ τὸ κάτω βλέπον κάρδιον ὁμοίως ὡς εἰρηται παρὰ τοῖς ἐκτείνας περὶ αἰμοποιήσε ὁμοίως θεοπεύς. ἴσως γὰρ τὴν φορὰν ἐν τρισὶν ἡμέραις. Deinde addit protinus: ταῦτα δὲ εἰσι τὰ καλέμεθα ἀνακάρδια, ἵνα τὰς μὲν ἄνω βλέποντας ὅτι τὰς κάτω ἔχουσι αἰμορρίας, τὰς δὲ κάτω ὅτι τὰς ἄνω. Sed hæc nugatoria sunt. Aliquid de anacardiis inaudiverat. Illud constat κάρδιον & ἀνακάρδιον idem esse & ἰσκαρδίων, id est, quod figuram cordis referat, eâ voce significari. Fortasse Neophytus non zedoar, sed anacardium voluit indicare, quod perperam confudit cum zedoaria. Forma quidem convenit, castaneæ exiguæ & siccatae, colori ac figuræ anacardiorum. Ricinos esse elephantorum quidam hariolati sunt. Et verius quidem ea verba Neophyti

A monachi de anacardio quam de zedoare exponenda. Ut in viam de semita redeamus, zedoaria Indica & zerumbet eadem sunt. Matthiolus adversus Amatum Lusitanum pertendens zerumbet non esse vulgarem zedoariam, Serapioni testimonium denuntiat, qui ea distinxerit. Serapio quidem disertè scribit capite CLXXII. zedoariam esse zerumbet, nec interpretis hoc vitium fuit, quasi eam de suo interpretationem infulserit. Idem tamen Serapio cap. CCLXXI. zerumbet alterum depingit coloribus iisdem, quibus suum arnabo delineaverat. B Paulus Ægineta, quique graphicè figurant Avisenæ zarnabo. Aut igitur error est ipsius Serapionis, qui *zarumbad* pro *zarnabo* ibi somniavit, aut peccatum interpretis, qui pro *zarne* legit *zarumba*. Non est ambigui juris, quia *zarumbet* hoc sensu acceptum pro *zarnabo* diversum sit à zedoaria. Certè *zurumbeth* illud Serapionis est *zarnab* Avisenæ, Pauli ἀρναβῶ, quod apud Myrepsum etiam *ζαρναβῶ* scribitur. Avisenæ tractatu II. de Medicinis cordialibus de *zurumbed* & *zarne* simul tractat, & utrumque calidum & siccum esse in tertio prædicat. De *zurumbed* nullus dubito, quin eadem sit, quam Avisenæ & Serapio hoc nomine appellant, cum *Garcia* zerumbet. Plantam esse similem cypero, sed majorem scribit Avisenæ, minusque odoratam. Zerumbethi planta apud Garciam similia habet zingiberi folia, sed longiora. Et multis Indiæ locis silvestre gingiber appellari testatur. Cyperum non dissimile. Unde & cyperum Indicū veteres zingiberi simile tradunt. Quod enim à Sinarum regione advehi illam radicem cum Avisenæ Serapio dicit, sæpe solent, quæ ex India importantur, à Sinenfibus repetere. Hoc in multis apud eos observavi. Nec ambigendum hoc zerumbeth esse vulgarem zedoariam.

CAPUT CXIX.

De pigmento Armenio.

Sed quoniam in Arabicis adhuc versamur, ea porro prosequamur, & à radicibus ad metallica transeamus, quæ & ipsa eruuntur; ut quæ in illis ὁμώνυμα erunt, simili modo conquiramus. Aëtius dicit Syrorum linguâ *ζαρνὰχ* vel *ζαρναχὰ* appellari pigmentum Armenium, quo pictores utuntur. Ἀρμένιον absolutè dicitur Dioscoridi in antiquis libris. Alii λίθον Ἀρμένιον vocant. Vocabulum istud *ζαρνὰχ* idem prorsus est cum Arabico زرنیخ, *zarnich*; quo tamen res significatur apud ipsos ab Armenio illo planè diversa. Arsenicum sic vocant. Nec arsenicum tantum, sed etiam sandaracham addito coloris discrimine ad utrumque nomen. Auctor ille, qui in antiquo libro omnes appellationes materiæ medicæ apud Dioscoridem Arabicis expressit nominibus, τὸ ἀρσενικὸν interpretatur زرنیخ اصفر, *zarnich asfar*, id est, *zarnich luteum*. Et *σανδαράχην* exponit ibidem زرنیخ احمر, *zarnich ahmer*, *zarnich rubrum*. Arsenici tamen genus rubri à Dioscoride notatur à sandaracha diversum, cui æquè vel etiam melius conveniat appellatio *zarnich rubri*. Sed videntur Arabes arsenicum rubrum cum sandaracha confundere. Apud Averroën cap. XLIII. *carnid* pro *zarnich* absolutè vocatur arsenicum, quod de luteo intelligendum, vulgo auripigmento dicto. Eodem capite meminit arsenici rubri, id est, *zarnich ahmer*. Quod vel de arsenico rubro Dioscoridis vel de sandaracha capi convenit. Serapio sub titulo *narneth*, qui corruptus est pro *zarnich*, Dioscoridis verba retulit de arsenici rubri ac lutei differen-

E tiis. Sandarachæ nusquam habet mentionem, nisi illius, quam Arabibus sic vocatam supra ostendimus in totum differentem ab hac metallica. Avisenæ interpres arsenicum exponit sandaracham cap. XLIX. de arsenico, id est, sandaracha. Quo loco in Arabico est *zarnich*. Tria ejus genera facit, album, citrinum, & rubrum. Ita quidem apud interpretem legitur. Hodie sane toridem genera constituunt, & album inter ea ponunt, quod proprie arsenicum vocamus, veteribus incognitum. Quo magis eorum sententiæ accesserim, qui hoc genus factitium contendunt, non fossitium, ex aurei arsenici frustis admixto sale, vi ignis dealbatum. Sublimatum appellatur. Quod si vena talis nunc invenitur, scias ignoratam antiquis; tantum abest, ut arsenicum appellarent, sicut hoc tempore facimus. *Risagallum* etiam reponunt in generibus arsenici. Quod aliis placet id, quod est, arti totum debere, aliis contra adstruentibus naturalis venæ opus esse. *Realgar* quidam vocant. In indice Avisenæ *alfech realgar*, id est, *toxicum muris*. Id Arabicè الشك. Ita vocatur apud Avisenam lib. IV. Fen. VI. tract. III. ubi narrat remedia fugandis aut necandis muribus idonea. Inter alia nominat & الشك. Interpres exponit *resagal*, vehementiori coctione ad rubrum colorem id perducere volunt. Theophrasto, ut alibi docuimus, unicum tantum genus arsenici notum, quod est ochræ concolor. Dioscoridi & aliis posterioribus duo genera commemorantur, unum aurei coloris, quod auripigmentum Latinis dicitur; alterum rubri quod *ζαρναρχίζον τῇ χροῇ* esse dicit

dicit Dioscorides, colore ad sandaracinum incli-
nante. Sandaracha vero longerubicundior, quam
καλινδρος πυρρὸν vult sumi, id est, saturati at-
que intensi coloris. Hic diversam statuit sanda-
racham ab arsenico rubro, quod rubore cedit
sandarachæ, cui color cinnabarinus. Hoc βωλῶ-
δες illi arsenicum dicitur & vilius, quod in gle-
bas coactum extrahitur. Hoc putem esse risagal-
lum hodiernum, siquidem fossile inveniatur. Nam
& risagallum vilius esse tradunt arsenici genus, &
est rubrum. Optima vero illa species habita pri-
scis, quæ in crustas duceretur: παλαιῶδες vocant.
Auri color huic, & ἀρσενικὸν absolute olim voca-
tum, cum hac ætate, quod album est ac facti-
tium, proprie sic appellemus. Interpres Avisenæ
distinctionem generum arsenici suo tempore re-
ceptam auctori illi donavit, cum in ejus ver-
bis nulla sit albi arsenici mentio. Arabica enim
sic concepta sunt: Zarnich, id est, arsenicum,
materia est metallica vena, vel metallica substantia,
cujus alia est viridis, alia lutea, alia rubra. Pro viridi
album substituit interpres. Nam in Arabicis legi-

tur اخضر, achadar, quod non potest album

significare. Sic haba achadara, grana viridia appel-
lari norabamus supra terebinthi fructus. In ele-
ctione duo tantum genera reddit, rubrum & lu-
teum sive aureum. Et per rubrum omnino intelli-
git sandaracham, cui & odorem sulphuris tribuit
prorsus juxta Dioscoridem & antiquos, qui san-
daracham optimam scribunt habere θειώδη ὀσφω-
ρὸν. Sed quid erit viride arsenicum? An risa-
gallum, quod Cardanus ait esse luridum? Quem
colorem alibi interpretatur ex viridi pallidum.
Verum alius color est, quem Latini sic appel-
lant. Præterea risagallum rubrum est, non viri-
de. Arsenicum esse rubrum veterum, ante pro-
batum est. Nam arsenicum rubrum Arabum est
sandaracha. Avisena vocem zarnich apud Aëtium
aut alium Græcum auctorem de Armenio pigmen-
to expositum invenit. Nam Aëtius diserte τὸ ζα-
ργαφικὸν Ἀρμενίον à Syris ζερνικὰ vocari testatur.
Color Armenii viridi ac cæruleo temperatus. Hunc

colorem Arabes vocant خضر. Inde حب

اخضر hab achadar, granum terebinthi, cujus

color inter viridem ac cæruleum medius. Cum
igitur ζαρνίχ pro Armenio positum reperisset, in-
censum arsenici retulit, & hæc tria sub unum ge-
nus ac caput redegit, zarnich Arabum rubrum
& luteum, item ζαρνίχ illud Syriacum sive Græ-
cum, quod est viride. Hoc sollemne Avisenæ
& aliis perpetuo Arabibus multas res ὁμώνυμες,
etsi toto genere dissideant, congeneres facere.
Chamelæa & chamæleon, quamvis non sint ὁμώνυ-
μα, uno tamen eodemque nomine ei vocantur
ac tractantur. Utrumque ἐφήμερον sub eodem ti-
tulo exponunt. Loto Egyptianum, quia cognominis
est loto trifolio, quod Arabicè Hendococca voca-
tur, eodem etiam isto nomine nuncupavit. Ni-
hil tamen tam dissimile quam est ille Ægyptius
à loto communi Græcorum. Strabo Armenium
pictorium scribit habere colorem similem κάλ-
χῳ, purpuram ita sive conchylium potius, cui
color austerus in glauco, & irascenti similis ma-
ri. Ita nunc malum interpretari, quam quomo-
do olim. Pigmentum illud σάνδουκ μέλανον vo-
cat. Alii σάνδουκα pro sandaracha acceperunt. Ut
jam mirari non debeamus, si vocabulum σα-
νίχ pro Armenio quidam, alii vero pro arseni-
co posuerint, ac sandaracha. Color igitur Ar-
menii pigmenti ex viridi ac cæruleo mixtus. Ve-
tus auctor Arabs apud Dioscoridem τὸ Ἀρμενίον ex-

ponit لازورد, lazuard; quo nomine & κύανον
Græcorum iidem Arabes solent appellare. Λαζέρ-

ειον Græci barbari dicunt, & λαζέρλι. Unde la-
pis lazuli. Azulum Latini barbari vocant. Quod
mire depravatum ex illo lazuard vel laziv zd.

Nam color cæruleus dicitur لون لازرودي, la-

cun lazuardi, & lapis lazuardi, pro quo Græci
λίθον λαζέρλι & λαζέρειον dixere. Vetus Lexicon La-

tino-arabicum اللازرود, alazuard interpretatur

chrysoberyllum. Avisena caput habet de lazuard

in littera lam. Interpres vertit: De Azulo, id est,

lapide Armenio. Quo loco dixit auctor lazuard

vires habere chrysocollæ pares, paulo tamen

infirmiores. Hoc idem de Armenio tradit Dio-

scorides, non de cyano, vel cæruleo: ἴσον πᾶ-

νυ τῇ χρυσόκollῃ, πρὶ τὴν δυνάμιν μόνον λεπτόμερον.

Quæ totidem verbis transtulit ad suum lazuard

Avisena, ut hinc concludere liceat lazuard pro-

prie esse Armenium, ut vetus auctor apud Dio-

scoridem recte quoque interpretatus est. Ergo la-

zuard absolute pro pigmento sive Armenio sive e-

tiam cæruleo. Alibi tamen lapidem Armenium

à lazuardo vel lazuardio sic proprie dicto separat,

ut infra ostendo. Non pote aliter nostris persua-

deri, quin lapis lazuli, vel λίθος λαζέρλι Græ-

corum idem sit cum hoc pigmenti genere, quod

Græci κύανον, Latini cæruleum vocant. Atqui a-

rena est, non lapis. Quid enim possumus per

lapidem intelligere quam lapidem verum. Talis

non est cæruleum. Lapidis igitur lazuli nomine

debemus accipere lapidem sive gemmam, quæ

Græcis κύανον vocatur. Simili prorsus errore

Plinius κύανον gemmam cum pigmento cyano

confudit, ut in Exercitationibus docuimus. Sic

λίθος λαζέρλι Græcis recentioribus in medicina

dicitur, ut λίθος πρᾶσις, λίθος ἰατρικῆς, λίθος

ζέφυρος vel ζέφυρος & alii. Myrepsus in eo-

dem antidoto lapidem lazuli, lapidem zephyrum,

smaragdum jaspidem indidit, quod factum pro me-

lancholicis, qui ex morbo recipiuntur: λάπης λα-

ζέρλι, τεπέσι λίθος λαζέρλι. Ubi vides lazuli

Latinorum esse, pro quo Græci dicebant λαζέρ-

ειον. Utrumque ex Arabico illo depravatum,

لازورد. In quo vocabulo pronuntiando, ulti-

mum dal Græci alii videntur abjecisse, quasi scri-

ptum esset tantum لازور, lazaru. Unde λαζέρ-

ειον suum fecerunt, Latini barbari lazul, & a-

zul. Inde etiam nostrum azur. Lapidem litzi & lapidem lazuli sæpe jungit in medicamentis idem Ni-

colaus. Et lapidem litzi interpretatur λίθον πρᾶσιον.

Nec audiendus Fuchsius, qui notat interdum lapi-

dem lazuli apud Myrepsum pro lapide prasio poni.

Immo semper distinguit, in emendatis quidem exem-

plaribus. Ut in quibus ubique legitur λάπης λί-

τζι, λάπης λαζέρλι. Quod igitur in Antidoto de la-

pide radiante. cxi. legit in suo codice Fuchsius

λάπης λίτζι, τεπέσι λίθος λαζέρλι, scias non inte-

grum illum ea parte fuisse, sed legendum esse:

λάπης λίτζι λάπης λαζέρλι, τεπέσι λίθος λαζέρλι.

Lapidem autem radiantem vocat, qui in Græcò

ζέφυρος vocatur, pro quo ipse male legit λέμφυ-

ρος, & λαμπύρον inepte interpretatur. Ζέφυρος

vel ζέφυρος lapis, cujus sæpe apud Myrepsum

recurrat mentio, est sapphirus. Arabes appellant

زمرد, simphir. Unde Græci recentiores ζέ-

φυρον faciunt s in z mutato, ut ζυάεργον pro

σμάεργον iidem scribunt. Unde & Arabicum

زمرد, zmaragd. Lapis autem stellatus tam de

cyano quam de sapphiro accipi potest. Uterque enim

punctis aureis & guttis veluti stellatus. Plinius de

cyano: inest ei aliquando & aureus pulvis, qualis in

sapphirinis: Sapphirus enim & aureis punctis collucet.

Quin & sapphirus æque lapis lazurius dici potest ac cyanus. Mesuës lib. 11. Scribit lapidem lazuli vulgo dici stellam, & eo capite refert antidotum, qualis Myrepso refertur sub nomine λίθς σεφύρς vel ζεμφύρς, qui est sapphirus. Theophrastus tradit sapphirum gemmam minimum differre colore à cyano: καὶ ἢν καλεῖσι σεφύρην· αὐτὴ γὰρ μέλαινα, οὗτοι ἄγαν πύρρον ἔχουσι καὶ ἄρρεν. Si cœrulum pigmentum lapis non est, non erit etiam Armenium, de quo paulo ante egimus. Et sanè vetustiores omnes Græci simpliciter Ἀρμένιον semper appellant, nunquam λίθον, aut χρῶμα Ἀρμένιον, & absolute τὸ Ἀρμένιον. Lapidem non esse vel id maximè fidem facit, quod in ejus probatione, ut lapidibus careat exigitur. ἄλιν καὶ ὀθρυβές. Quod si lapis esset, utique & chrysocolla, cui similis est, lapis etiam indigetari deberet. Et sanè ita etiam vocarunt Græci recentiores, qui λίθον βορέχιον pro chrysocolla dicunt, quæ borax Latinis Barbaris. De qua infra. Græci medici inter μεταλλικά hanc recensent, à quorum censu tam lapides submovent quam terræ genera omnia. Latiore quidem appellatione Græci μεταλλικὸν vocant, quidquid fodiendo eruitur, quod ex ipso terræ corpore fit. Aluminum ac bituminum genera, quæ terra sponte erumpunt, apud illos in eodem censentur genere. Nam & ἔλαιον μεταλλικὸν & πίσσα μεταλλικὴν non verentur appellare, quæ bituminis liquidi venæ sunt. Ἄλλοι μεταλλικὸν vocat Dioscorides, Plinius fossitiam vertit. Notum est, lapides omne genus, arenas, cretam, & alia ejusmodi μεταλλῶν nomine etiam venire apud Græcos, & Latinis metallum sæpe pro lapide usurpari. Græci medici notionem τῶν μεταλλικῶν ad genus certum reducerunt, quod nec lapis propriè nec terra dici, sed res sui generis. Hinc post lapides ac terras, quæ medicinæ inserviunt explicatas, & μεταλλικά ista Galenus persequitur. Dioscorides quoque seorsum λίθους recensuit, ac terrarum genera medicinalium, post metallica exposita.

Arabes vocant hoc genus جوهر معدني, *giohar medini*, substantiam metallicam. Arsenicum sic definit Avifena. Nam معدن vocant metal-

lum, ut in veteri Glossario exponitur, *meden* vel *medenum*. Inde nostrum *mina* pro metalli fodina. Perpetuo enim medias consonantes exterimus in his vocabulis, quæ ex Latino mutuamur. Idem fecimus & in hoc Arabico. Hinc & *minare*, fodere, & *mina* pro cuniculis, ut solent fieri in eruendis metallis. Græci pariter ὑπνόμους appellant. Latini quoque Barbari suam mineram & minerale ex eo procuderunt. In his μεταλλικοῖς locum habet Armenium, quod nec inter lapides nec inter terræ genera commemoratum Dioscoridi. Avifena tamen inter lapides ad medicinæ usum facientes numerat

ac vocat حجر ارمني, *hagjar Armeni*, lapidem Armenium. Quod profecto miror, cum alio loco *lazuard* pro eodem reposuerit, absque ulla lapidis mentione. In eo lapide dicit quandam esse

لازوردية, *lazuardia*, id est, ut barbare id exprimamus, *caruleitatem*; non tamen esse penitus cærulei colore imbutum. Et pictores addit eo uti cærulei vicem, ubi semper nominat absolute لازورد

lazuard. Non lapidem lazuli, ut interpretes Arabum sæpe faciunt, qui κύανον gemmam, & κύανον pigmentum confundunt. Addit etiam ibidem lapidem Armenium fortiores esse in liberanda melancholia quam *lazuard*, id est, lazulum. At alibi *lazuard* pro Armenio lapide posuit. Plinius etiam lapidem Armenium dixit de hoc pigmento, sed perperam, ut solet omnia. Vitruvius Armenium simpliciter vocavit, & Plinius ipse alibi. Alius est la-

pis Armenius, quo gemmæ sculpebantur & perforabantur; quam nostri quoque medici temere cum pigmento eundem faciunt. Zosimus Panopolitanus vetus auctor, pigmentum illud Armenium κύανον Ἀρμενικὸν vocat in chemicis. Eodem capite inter eas res, quæ croceo colore tingunt, Ἀρμένιον nominat cum elydrio, & croco, & terra Pontica, & ochra Attica: καὶ γὰρ Ποντική καὶ Ἀττική καὶ Ἀρμενιον. Hoc est Armenium, cujus Theophilus meminit in libro de urinis. Idemque omnino cum bolo Armenia sive luto Armenio vulgari. Avifena vocat *thin*

Armeni, طين ارمني. Quod sonat propriè *lutum Armenium*. Nam طين, lutum; unde مطين, *mutthin* in Glossario, *lutulentus*. Græci recentiores πηλὸν Ἀρμένιον nuncupant, & βάλαν Ἀρμενίαν. Avifena lutum esse dicit rubrum, sed cinereo temperatum, vel ad cinereum inclinans. Per quæ ostendit, non plene rubrum esse; sed infra rubrum, quod Græci ὑπέρυθρον dicunt. Et sanè Theophilus τὸ ὑπέρυθρον in urinis huic Armenio comparat.

Actuarius concolorem facit hanc terram Armeniam Lemniæ rubricæ sive terræ sigillatæ, & utrumque ἐν τοῖς ὑπέρυθροις collocat: μάθους δ' αὖν τῇ τε Ἀρμενίᾳ βάλαν καὶ τῇ Ἀρμενίᾳ σφεγγίδι τοῖς ὑπέρυθροις εὐαίων. Medicinæ auctores veteres hunc colorem φλόγιον à tinctoribus appellari notant, & φοινικὴν à Galeno. Uno gradu supra croceum ascendit atque infra planè rubentem. Nam croceus est ξανθός, post quem ad altiora nitendo sequitur ὑπέρυθρον. Talis color Armenii luti. Deinde perfectè ruber, qui ἔρυθρον. Hinc Serapio ex Galeno & Paulo scribit

colorem Armenii luti procedere ultra زعفرانیه, *zafrania*, id est, croceum colorem, vel ut barbari dicunt, croceitatem, & ad rubrum accedere. ὑπέρυθρον planè designavit. Addit Avifena eo capite, quo tractat de luto Armenio, exhibere puncturas in

satietate auri, hoc est, aureum colorem quam saturatissimum facere. Hic est auri obrizi & sæpius excocti color. Hæc omisit interpret. Et notandum hæc Avifenam distinguere inter colorem, quo imbuta est hæc terra Armenia, & colorem, qua imbut. Ipsa quidem subrubra est; at aureo colore inficit, qualis est auri perfectè cocti. πυρρόν Græci vocant, & ὑπόπυρρόν, qualis est in auro vulgari, quod Celticum sive Gallicum dicunt. Pallidum aurum vulgo dicimus. τὸ δὲ ὑπόπυρρόν Κελτικὸς χρυσὸς ἵσται. At obrysum aurum rufum est. Theophilus, Psellus, & alii, qui de urinis scripserunt: εἶπε τὸ πυρρόν, ὃ ἐστὶ καὶ ἀληθινὰν εὐροίαν χρυσός. Ita scribunt hanc vocem Neoterici Græci, pro ἔρυθρον. Sic enim in omnibus libris illius ævi reperitur. Arabice

ابرذري, *abrizi* vel *abrizion* addito nun. Vetus

Glossarium interpretatur *obridium*, quod non est ex *obrizo*, ut Viris doctis placet, sed ita dicebant pro *obrizum*. Sic *oridia* pro oriza in antiquissimo codice Apicii. Isidorus quoque scripsit *obridium* in Originibus, ut libri testantur; & probat etymum, quod subjicit. Nempe ita dictum hariolatur, quod obradiet. Atque hæc obiter. Auri itaque obrizi color saturatissimus. Talis est, quo inficiuntur, quæ ab Armenio luto tincta sunt, cum ipsum subrubeat. Sic alius sandarachæ color, quem habet ipsa, alius quem in alio corpore exhibet. Cinnabarini ipsa coloris est, sed luteo tantum colore inficit tincta. Diligentissimè hæc Avifenæ verba consideranda de luto Armenio, quod aureo colore tingit. Zosimus quoque Panopolitanus Ἀρμενιον inter illa numerat, quæ croceo colore tingunt, ut est crocum, chelidonium, ochra Attica, & alia id genus. Cum hæc ita sint, mirum est hoc lutum ὠχρόν dici Galeno, quod flavum colorem dilutiorem indicat, qui primus ferme gradus est colorum aliquo igne tinctorum. Nam per hos gradus & numeros καὶ τὸ ὠχρὸν pervenitur ad

ὑπερθεον. Fit primum ὤχρος, deinde ὑπὸ πυρρός, postea πυρρός, mox ὑπὸ ξανθός, deinde ξανθός, qui croci color. Ultra quem si procedas, invenies πὺν ὑπερθεον, qui est color Armeniæ terræ. Oportet igitur aliam esse terram Armeniam Galeni, aut admodum improprie vocem ὤχρον usurpasse. Auripigmentum sive arsenicum citrinum proprie ὤχρον, ut & pigmentum ochræ, quæ inde ὤχρα appellata. Alterum arsenicum croceum vocant, quo colore intensiorem adhuc faciunt antiqui Armenii colorem. Qui pallidum vertunt, nugari docuimus, ac nescire, quid sit pallidum. Bolum Armeniam, quæ hodie utimur, volunt quidam non esse legitimam, sed pro ea nunc adferri ab insistoribus Lemniam rubricam. Ut volunt, ita & credant, dum sciant utriusque eundem colorem à veteribus tradi. Lemniam rubricam minio similem de colore prisca faciunt, æque & bolum Armeniam; qui color est ὑπερθεός, cum minium sit ἑρυθρόν. Avisenā eodem capite scribit luto Armenio effectu proximum esse alemum. Ita interpret. Sed in Arabico codice habetur: **الالاني**, *alalani*. Quod vocabulum exponunt de luto eduli, cujus apud eundem mentio sub nomine *thin macul*, **طين مأكول**. Puto ea voce designari lutum coloratum. Nam **الان**, *lan*, etiam pro colore positum reperitur. Unde **الاني**, *alani*, colo-

rius vel coloratus. Multa alia nomina habet hæc terra. *Lutum Cyprium* dicitur **طين القبروسي**, *thin Alcubrosi*. Et lutum odoratum **طين الطيب**, *thin alhaib*, & lutum capitis **طين الرأس**, *thin alras*, quia caput eo in balneis linunt mulieres, ut longiores crines evadant. Boni odoris est ac saporis, ideo mulieres prægnantes & qui prava laborant orexi, sæpe hanc terram comedere dicuntur. Quæ videtur veteribus incognita. Et si terræ etiam alia genera habuerint, quibus in balneis utebantur vice nitri aut lomenti, ut Chiam terram & Selinusiam; item Meliada, quæ etiam commendabatur ad capillos longiores ac subtiliores efficiendos. Cæterum omnibus terræ illius sive luti appellationibus Arabicis semper adjicitur *thin*. Nam & *thin Corasenum* appellatur, & *thin Alnahagi* & *thin Alnisaburi*. Hoc autem *alani*, cui par in effectu medico traditur bolus Armenia, sic simpliciter vocatur, & cum articulo *alalani*. In Lexico Alpagi, & *alanoi* & *alaunos* legitur pro plumbo nigro. Sed in castigationibus ejusdem ad Avisenam scriptum est *alanoc*. In Arabico **الانكى**, idemque quod **الابار**, *alabar*.

C A P U T C X X.

De talko.

Talk **ταλκ** Græci chimici, qui ante octingentos annos vixerunt, maximis ferunt laudibus, & commendant insigniter ad miros effectus in arte sua producendos. Vocem eam interim Persicam & Ægyptiam, interim Ismaëliticam, id est, Arabicam esse tradunt, quam omnes de aphroselino vel selenite lapide interpretantur. Autores Arabes, qui circiter illa tempora scripsere vocant **طالق**, *talk*, sed longe aliam ei dant significantiam: terram quippe Samiam, quam & terram stella vulgo vocitant, quidam ex his *talk* esse volunt. Averrois interpret: *Terra stella, id est, talk*. Avisenā capite de Luto Samio, vel Samia terra, quam appellat **طين شاموس**, *thin Samos*, dicit quosdam esse in ea sententia, ut sit **الطالق**, *altalk*; sed qui melius ad veritatem sentiunt, credere aliud esse atque id reperiri in terra Græcia in insula Cypro. Corrupte in Arabico legitur **جزيرة قمز** pro **جزيرة قمز**, *gezira Cumbros*. Hoc illi ibi tantum de talk, nec explicat ulterius, quid sit. Quin & illo capite, quod proprium dicavit talko, remedia ex eo tantum exponit; non ipsum, quale sit aut quid sit, tradit. Hoc etiam inde colligas ex his, quæ de eo scribit, cum his sentire, qui terram Samiam esse putarunt. Nam proprietates omnes conveniunt terræ Samiæ, & testimonium Pauli pro terra Samia faciat. Idem Avisenā capite de Zarnich, id est, arsenicum, genus ejus, quod aurei coloris est atque in tenues crustas educitur, tale dicit esse, tanquam si esset **طالق**, *talk*, *afasar*, *talk citrinum*. Quod non ita

accipiendum, quasi ullum sit talk luteum vel coloris citrini: sed arsenicum hujusmodi, quod est **πλακώδες** & luteum, videri esse quasi talk luteum. Intelligit & hic alterem Samium talki nomine. Nam **αίτη Σάμιου**, quod alterum genus est terræ Samiæ, **πλακώδες καὶ πυκνός**. Huic si colorem addideris luteum, efficies, ut sit arsenicum sive auripigmentum, quod & **πλακώδες** ipsum & coloris lutei. Sic talk ubique apud Avisenam pro altere Samio, quamvis ipse prodat ab aliis aliud tradi; qui tamen hoc ipsum, quid sit, nusquam dicit. Quo magis miror Græcos, qui circa illa tempora de re chimica libros conscribere, unanimi consensu Arabicum illud talk de afroselino vel selenite lapide interpretari: cum tamen & vocem esse Arabicam fateantur & Arabicam interpretationem. Lexicon Chemicum: **Ἀφροσέληνον ἐστὶ κόμαρις καὶ κεφόλιθον**. Eum lapidem **κεφόλιθον** appellarunt Græci, quia levis est. Dioscorides de selenite: **λευκός, διαυγής, καὶ φθός**. In Pauli **ἀντιμεταλλομένοις** de hoc eodem lapide accipiendum: **ἀντὶ κεφόλιθου, τίτανον**. Hunc lapidem & **κόμαρις** vel **κόμαρον** ubique appellant Syneſius, Zosimus & alii Chemicorum scriptores. Putem & hoc nomen ex Arabico deductum & **σληνιακόν** vel **σληνίτην** significare. Nam **قمر**, *camar*, est luna. Unde **قمری**, *camari*, **σληνιακόν**. Unde illud **κόμαρις** vel **κόμαρις** chemicorum veterum pro selenite lapide. Avisenā vocat **حجر القمر**, *hagiar alcamar*, lapidem lunæ. Quo nomine Dioscorides **σληνίτην** appellat, quod & **Ἀφροσέληνον** eisdem vocatur. Hoc esse talk Arabum Græci volunt. Zosimus: **λαβὼν κόμαρις ἢ συγγενὲς ἐνερσκομένην, ὃ Πέρσαι καὶ Αἰγύπτιοι ταλάκ φασιν, οἱ δὲ τάλκ**. Et alio loco: **Ζώσιμος**.

Σόσιμος ὃ τὴν φέκλιν ἀφροσέληνον εἶπε καὶ ἀφροσέληνον κόμαρον. Causa nominis, quod videatur defluere à spuma lunæ, & gigni ὑπὸ τῆς σεληνιακῆς ἀπορροίας, ut eodem traditur : ὅτι ὃ αἰὶ ἀνὰ πνέει ἐκδεδώκασιν, εἶπε φέκλιν εἶναι ὑπὸ κοπίης, εἶπε ὑπὸ σεληνιακῆς ἀπορροίας ἀγεῖ ἀργυρον καὶ κόμαρον. Dioscorides σεληνίτην ait etiam dici ἀφροσέληνον quibusdam, ἀλλὰ τὸ δὲ εἰσπεσεῖς ἀντὶν νυκτὸς μεσὸν ἐν τῇ τῆς σελήνης περιχυθείη. Hoc inde explicandum. Quia enim creditur originem & incrementum habere ex lunæ spuma ac defluxu, tum maximè id locum habere putandum est, cum plena luna est. Idè & circa lunæ augmenta præcipuè invenitur. Ita accepit verba Dioscoridis Avifena, qui lapidem selenitem splendorem ac spumam lunæ vocari dicit, & inveniri circa sideris illius incrementa. Dioscorides μεσὸν reperiri tum maxime scribit. Quia cum alias lapis ille sit inanis ac levis, cum lunæ augmentis plenior ac solidior existit. Noctu autem inveniri etiam perhibet, quia lucet. Nam est λαυγής. Ad oram illius loci Avifena hæc verba adscripserunt Viri eruditi, quasi ex mente Dioscoridis ad interpretandum Avifenam : Quoniam noctu invenitur luna imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur ac decrescit. Hæc longissimè absunt à Dioscoridis sententia de aphrofelino, quæ de alio dicuntur selenite, qui imaginem lunæ continere creditur, eamque in singulos dies reddere minuentis & augmentis numeris. Plinius quoque more suo utrumque seleniten confudit, ut alibi docuimus. De altero illo selenite, qui maculam quandam habet augmentem minuentemque ad lunæ cursum ita scribit Psellus de lapidibus : Σεληνίτης καλεῖται ὃν ὁφθαλμον εἶδόν ἡναι σιωπηλὸν καὶ συμμεινόμενον τοῖς τῆς σελήνης αὐξήσεσι καὶ συμμεινέσεσι δεικνύται. Sed hic lapis alius à selenite aphrofelino. Κόμαρον, ut paulo ante docuimus, cum aphrofelino eundem faciunt plerique chimici Græci. Alii distinguunt. Vocabula hæc obscura esse ἀφροσέληνης & κόμαρος narrat Zosimus, sed ab Ismaëlitis, id est, Arabibus ea apertiora fieri sub nominibus, talk & calk sive chalk. Verba ejus hæc sunt : τὸ τὸ ἀφροσέληνον καὶ τὸ κόμαρον αἰνιγματωδῶς οἱ φιλόσοφοι εἶπον, τὸ δὲ ἀφροσέληνον καὶ τὸ κόμαρον μιᾷ ὁρισμένης ὑπάρξεως, καὶ ἐν ταῖς τοῖς ὀνόμασι δυσόρετον εἶναι, ἀλλὰ οἱ σοφοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν σαφῶς εἶπον τὸ τὸ μὲν τάλκ, καλκ, οἱ δὲ χαλκὶ καλεῖται ὃ φόβος καὶ τέρμος. Innuere his videtur, idem esse talk & calk sive chalk. Sed puto scribendum κάλη & χάλη. Quod Arabicum est قلّي, cali. Lapidem specularem interpretis Avifena reddit. Quod autem τέρμος & φόβος voces illas. talk & calk interpretatur Zosimus, haud scio, an huc pertineat, quod Avifena de talco scribit in ejus medicina, quæ cum intus sumitur esse timorem. خطرًا. Ἰσραηλιτῶν σοφοὶ sunt Arabicum magistri. Nam Ismaëlitica lingua pro Arabica sæpè apud ipsos Judæos magistros. Καλκὶ aut χάλκινισquam apud Arabes invenio. Sed scriptum fuit κάλι vel χάλι. Alumen catina hoc vocant. Nec enim cali est herba, ut vulgò accipiunt, sed cineres her-

A bæ exustæ & in lapidis duritiem solidati. Herba ipsa vocatur Arabicè اشنان, axnan. Sed usnen vel usnen pronuntiant. Græci in Lexicis suis Arabicis scribunt ὑσαν. Duo sunt diversa apud Avifenam capita de usnen & de cali. Herba illa est, hoc aluminis genus sive salis, quod ex herba fit exusta. Hinc usnen appellatur herba alcali, حشيش

B القالى. Quod ex ea fiat alcali. Vitrum conficitur ex hujus cineribus, quod & olim factitatum. Nam de hac herba censendus intelligere vetus scholiastes Aristophanis, cum dicit vitrum fieri ex herba cremata. Sua ætate id repertum aut paulò ante suam ætatem indicat his verbis, ad Comœdiam Nebulas : θαλον ἡμεῖς μὲν ἀετῶς τὸ ἐκ βοτάνης πνὸς κεκαυμένης καὶ ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐμὴν εἰς κατὰ σκευὴν ἀγείων πνὸν λέγομεν. Hæc herba est usnen Arabum. Quod ex cineribus ejus in massam lapideam induratur, vocant alcali, estque alumen vulgo dictum catina, cujus etiam usus plurimus apud chimicos antiquos, ut hodiernos. Hinc talk & cali jungunt Græci, quas voces respondere faciunt duobus Græcis ἀφροσέληνον & κόμαρος vel κόμαρις. Alibi quidem unum idemque adstruunt aphrofeleonon & comarim, sed alibi etiam distinguunt, ut hoc loco Zosimus, ubi duo illa vocabula explicat per totidem Ismaëlitica τάλκ & κάλι, vel κάλη. Ita enim scribit : ἀλλὰ τὸ εἶπον ἀφροσέληνον ἐνωσάν μετὰ κομάρεως λειῶν καὶ μαλάττων καὶ πηγνύων καὶ βάπτων ἀντὶν. Sic talc erit aphrofeleonon, comaris autem kali. Et fortasse κόμαρις illis dicitur pro γόμερις. Arabicè ita vocatur pulvis absterfivus, quo utebantur in balneis. غمر قيس. Alpagus : Gomaris linimenta & pulveres abstergentes cutim faciei & corporis. In eadem significatione gamera etiam refert & gumera pro linimento. غمره. Cineres ejusmodi absterfivi,

C quorum usus in balneis, ex cineribus usnen præcipue parabantur. Idem Alpagus : Alasnan, est herba alcali, ex qua fit pulvis absterfivus usitatus in balneis apud Arabes. Genus halimi esse, nos alibi probare satagemus, & docuimus errare, qui anthyllidis speciem alteram putant. Anthyllidem Arabes vocitant الزهرة, alzhera. Ita dicitur Avifena utrumque genus anthyllidis, & apud auctorem Glossarum Arabicarum Dioscoridis. Cum plura genera usnen recenscant Arabes, nullum ex his sub nomine zehera prodiderunt. Avifena multa genera usnen esse dicit. Inter cætera album & viride commemorat. Pro viridi sermo Arabicus habet achadar. اخضر. Quod

F cæruleum significare viridi mixtum ante demonstravimus. Lexicum chemicum vetus κόμαρις Σκυδικήν & ἰσάπιν Ἰταλικήν cognationem habere significat : ἰός ἐστὶ ξανθωσις, καὶ ὕδαρ ἀδικπιν, καὶ κόμαρις Σκυδική, καὶ ἰσάπιν Ἰταλική, καὶ βατεγχιον καὶ χερύσι-
κοχα.

C A P U T C X X I.

De nitro.

L Atinis Barbaris borax passim pro chrysocolla usurpatur. Græci quoque recentiores βοράχον sic appellant, ut apud Myrepsum in unguento ἀλλὰ κινεῖων XLII. λίθον βοράχιν. Ubi vides & lapidem dici chrysocollam eodem genio, quo & Armenium pigmentum & cæruleum supra notavimus. Atqui eam chrysocollam probari ait Dioscorides, in qua nihil lapidum. Sic erit optima λίθος ἀλὺθος. Quod est ridiculum. Sæpe autem sum miratus,

G unde illud βοράχ & βοράχιον pro chrysocolla Græci Latinique pariter recentis ævi sumperint. Non aliunde videntur accepisse, quam ad Arabibus. Non tamen Arabicum hoc nomen. Et falsus Vir marnus in notis ad Garciam cap. xxxv. lib. i. Aromaticum, de costo, qui notat borax corrupte dici, cum dicendum sit baurac, بورق. Certè hoc baurac Arabicum, sed non pro chrysocolla. Nitrum sive aphro-

aphronitrum ita vocant. Avisenæ est nitrum. Nam aphronitrum appellat زبد البورق, *zebed baurac*,

spumam nitri. Alias dicunt etiam نظرون, *nitron* voce Græca. At chryfocollam vocant tincar, قنكار. In antiquissimo Dioscoridis codice χεν-

σόκολλα ab Arabe Glossatore exponitur, قنكار

لزاق الذهب, *tincar va lezac alzeheb*, quod est tincar vel glutinum auri, sive consolidatio. Posteriore explicatione Græcorum χυσόκολλα exprimitur, quæ nihil aliud est quam id, quo aurum ferruminatur. ذهب autem pro زهب, *zeheb* pro debeb.

Nam ita vocatur Avisenæ chryfocolla. لزاق

الذهب, *Lezac alzeheb*. Chaldaicum hoc nomen de auro, qui similiter דהב, *dahab*, dicunt pro Hebraico דהב, *zahab*. Brassavolus & alii notant chryfocollam dici ab Arabibus capistrum auri. Quod ineptum est, sed ab interprete veteri habent, qui in voce tincar apud Avisenam ita scribit: & dicitur capistrum auri,

In Arabico est: لحام الذهب, id est, consolidatio vel ferruminatio auri. Alibi scribitur pro eodem التحام, totidem ferme litteris. لحم

passim apud Avisenam pro conglutinare, & partes dissipatas conjungere, quæ Græci συγχωαν dicunt & κοαν; unde κοανηκα φάρμακα. At لحم uno

apice amplius significat frænare; unde verbale لحم frænum, capistrum. Hoc fefellit interpre-

tem, qui hoc pro altero sumpsit. Et sane chryfocolla absurde dicitur capistrum auri, quæ præstat ut aurum auro cohæreat & conglutinetur. Cognationem hujus aliquam cum nitro, id est, baurac, videntur agnoscere Arabes. Scribit enim Serapio capite de chryfocolla ccccxiii. tincar esse de genere salium, & habere in sapore suo quadantenus gustum nitri, id est, baurach. Item capite de nitro ex sententia Rasis ait, genus quoddam nitri sive aphronitri haberi, ex quo est tincar, id est, chryfocolla. Utut sit, nullus dubito, quin ex eo vocabulo Arabico baurac, vel borac, quod est nitrum, Barbari suum istud borax de chryfocolla formarint. Sic ex sandarac Arabico fecisse constat sandarax. Sic ex βερνίκη procederunt vernix, longe tamen alio sensu quam βερνίκη Græcis accipitur. Nitrum autem quidam in totum interesse hodie volunt, alii id esse, quod salpetra vocatur. Neutri verum dicunt. Cum plura nitri genera fuerint apud veteres, sal petra nostrum potest aliquod ex his esse. Ad aphronitri genus illud, quod Plinius notat, videtur accedere. Sic enim scribit lib. xxxi. cap. x. Proxima atas medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi in speluncis mollibus destillans. (specus eos colycas vocant) dein siccant sole. Speluncas illas molles, quæ sint, nullus intelligo, nec mobiles. In optimo codice habetur: in speluncis malibus. In altero proximæ bonitatis: in hiemalibus. Forte legendum in speluncis hiemalibus. Frigidæ speluncas aut aquiloni & reliquis flatibus frigidis obverfas designat: vel illud vult, hiberno præcipue tempore destillare in speluncis illud aphronitrum, quod colligitur & postea sole siccatur. Equè corrupta Græca vox: specus eas colycas vocant. Qui κάχληκας legunt, ineptiunt. Veteres libri habent colligant. Nescio, an κρυεϊκάς scripserit, ut respondeat voci Latinæ hiemales. Speluncas eas plane intelligit, in quibus gelu hibernum concrevit. Falsum tamen illud aphronitrum generationem suam debere hiemi, quam potius soli debet. Ideo & sole siccatur. At palam est, velle Plinium aphronitrum stirias esse, quæ in speluncis hiemalibus destillant & congelantur. Ideo hiemales speluncas dixit, quia alias

A pleræque speluncæ hieme sunt calidiores, & minime hiemales. Sic chalcanthum hiberno gelu concrefcere atque ex stiris destillantibus fieri in scrobibus fodinarum dixit, cum metalli fodinæ solent esse per hiemem calidiores. Absurdum etiam, quod ait aphronitrum sic concretum in hiemalibus speluncis colligi ac deinde sole siccari. Immo in ipsis rupibus densatur ac sole coquitur. Et multo verisimilius, hiberno tempore destillare & æstivis solibus maturari. Sic fit & sal petra, cum quo maximam habet affinitatem aphronitrum illud Plinianum. Addit ibidem: Optimum putatur Lydium. Probatio, ut sit

B minime ponderosum, & maxime friabile, colore plene purpureo. Ita hæc legenda. De hoc aphronitro Dioscorides: Ἀφρόνιτρον δὲ νίτρον, ἀφροῦ μὲν εἶναι ὁ κρυότατος τῆς πλακώδους, ὁ θρυπτός τε καὶ ἐμπόφυρος ἢ ἀφρώδης, οἷόν ἐστιν ὃ ἐκ φιλαδεφίας νομιζόμενον τῆς ἐν Λυδίας. Plinius ἐμπόφυρον vertit plene purpureum, non ut vulgo legitur, pene purpureum. Hoc aphronitrum nihil habet commune cum nitro, nec in iisdem nitrariis fit aut colligitur. Aliud enim genus est, de quo tradit Plinius eodem capite, & spumam nitri appellat, quæ tenuissima nitri pars erat: In nitro optimum, quod

C tenuissimum, & ideo spuma melior. Ex iisdem nitrariis, unde & nitrum, sumebatur. Quomodo fieret, olim dubitatum. Idem Plinius: Spumam nitri, quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cum ros cecidisset, pregnantibus nitrariis, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incuitis, etiam si caderet. Alii operimentorum fermento gigni existimavere. Alia igitur hæc spuma nitri, quæ in iisdem nitrariis cum nitro gignitur ac veluti fermentum est operimentorum ejus, in summitate nempe existens, ab illo aphronitro, quod in speluncis destillat & sole siccatur. De eo aphronitro statim sequitur apud eundem.

D Proxima atas medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi in speluncis hiemalibus destillans. Hæc est illa spuma nitri, quam & florem nitri Latini dixerunt & Græci ἀνθὸν νίτρον. Soluta erat ac putris farinæ instar triticeæ: aphronitrum contra illud Asiaticum ac specuarium, concretum & in corpore uno consistens. In pastillis afferebatur. Plinius: Hoc in pastillis adfertur. De Lydio illo & Asiatico in speluncis collecto loquitur. Ægyptium in vasis picatis, ne liquecat. Immo etiam, quia non poterat aliter afferri, utpote farinæ instar ac cineris solutum. Ægyptium autem aphronitrum diversi generis ab illo Asiatico, quod in pastillis afferebatur. Nam spuma erat vera nitri, quod in Ægyptiacis nitrariis fiebat. Sic Plinius utrumque nomine confundit; ut & Dioscorides, qui ἀφρόν νίτρον pariter vocat Lydium illud, quod & optimum facit, deinde Ægyptium. At Ægyptium spuma nitri Ægyptiaci; aphronitrum autem Lydium vel Asiaticum sui generis ac proprietatis per se constans, nec cum nitro quidquam participans, in speluncis destillans. Galenus utrumque genus nomine etiam distinxit hoc modo lib. ix. de simplicibus medicamentis: Ἀφρόλιτρον ἀφρόνιτρον διαφέρει. Λίτρον μὲν ἢ ἀφρόν ξηραντικόν ἐστὶ φάρμακον ἀλόφρον πυρίνω πηκτικόν ὁφθαλμοῖς ἢ ἢ λευκός ἐστιν, ἐκ ὡσπερ τῆς Ἀσίας πέτρας ἀνθὸν πεφρωδὲς. Ἀφρόνιτρον ἢ ἐκ ἀλευρώδους, ἢ ἐκ ἀλελυμένου, ἀπὸ πεπηγὸς ἢ σωεσῶς, ἢ πάντες οἱ εὐπύκνους ἐν τοῖς βαλανείοις ὁσμύραις χρωτίζονται. Aperta rei differentia. Nominis discrimen non agnosco. Ἀφρόλιτρον alterum vocat, alterum ἀφρόνιτρον. Atqui Attici λίτρον appellant, quod alii Græci νίτρον. Idem ergo ἀφρόλιτρον & ἀφρόνιτρον. Id Galenum ignorasse tantum etiam in Grammatica Virum, minime putandum est. Puto itaque scripsisse: Ἀφρόν νίτρον ἀφρόνιτρον διαφέρει. Νίτρον μὲν ἢ ἀφρόν ξηραντικόν ἐστὶ φάρμακον. Distinguit inter ἀφρόν νίτρον, & ἀφρόνιτρον. Plinius pariter spumam nitri propriè appellat, quæ revera est nitri spuma. At aphronitrum est veluti nitri genus, ita dictum, quod spumofum sit & ἀφρώδες. Dioscorides de hoc genere, ἐμπόφυρος καὶ ἀφρώδης; qui tamen ἀφρόν νίτρον vocat improprie, & confundit cum altero genere, quod est ipsissima nitri spuma, quale Ægyptium. Hæc igitur erit cum nominis rei distinctio. Ἀφρόν νίτρον sive nitri spu-

E ma,

F

G

ma, candida & soluta farinae triticeae similis. Aphronitrum vero concretum, spumofum, & purpureum. Quod genus proximè accedit ad naturam ac similitudinem falis petrae vulgaris. Hoc est aphronitrum, quo in balneis utebantur antiqui. Inde aphronitra & lumenta apud Cyprianum. Arabes verba ea Galeni ita accepisse, sicut exposuimus & correximus, palam est ex ipsorum libris, quo loco de nitri differentiis agunt: sed mirabili prorsus hallucinatione ἀφρόνιτρον de nitro Africano interpretantur, quasi ἀφρόν νίτρον legeretur aut aphronitrum diceretur pro Aphro nitro sive Africano. Quod profectò jocularè est. In ea tamen sententia duo Arabum præstantissimi scriptores Serapio & Avicenna. Ille in transferendis illis ipsis Galeni verbis, quæ supra attulimus, nominatim citato Galeno teste sic habet: *Differentia est inter baurach Africa, quod dicitur spumofum; & inter spumum baurach. Quod spuma baurach est medicina desiccativa, & color ejus est similis farina tritici in hoc, quod ipsa est alba, & non est sicut flos lapidis Asii, neque talis coloris. Sed baurach Africa non est dissolutum sicut farina; immò est coagulatum, adgregatum, & est illud, quo utuntur quotidie homines ad lavandas sordes.* Si cum his conferas ac compares Græca, quæ paulo ante ex Galeno citavimus, interpretationem hanc illorum esse videbis. Sed ἀφρόνιτρον accipit pro nitro Aphro vel Africano. Avicenna quoque capite de Baurac, differentiam facit inter spumam nitri, quam vocat **زبد البورق**

& inter nitrum Africanum, quod appellat **بورق** **الافريقي**, baurac Alafrici, id est, nitrum ex

Africa. Græcorum ἀφρόνιτρον omnino intelligit, eamque hausit differentiam ex loco supra scripto Galeni, ut & Serapio. Martialis hoc ἀφρόνιτρον balnearium, quod est nitri genus spumofum, *nitri spumam* interpretatur hoc disticho perperam:

Rusticus es? nescis, quid Græco nomine dicar?

Spuma vocor nitri. Græcus es? Aphronitrum.

Multum hæc inter se distant nitri spuma, & ἀφρόνιτρον sic propriè vocatum. Nitri generis meminit Serapio, quod vocari dicit nitrum panis, quo populi quidam utuntur in pane, linentes eum, priusquam coquatur. Plinius quoque scribit veteres ufos esse chalastræo nitro vice falis in pane. Vocavit chalastricum initio capitis. Sed χαλαστραῖον verius. Antiphanes inter genera condimentorum recenset & nitrum: *Σησίμης, λίτρος, κυμίνης, ἔς μέλιτ', ὀρεγάνης.* Nitrum illud, quo ad condiendum panem utebantur, proximum esse fali scribit idem Plinius, & lacum esse in Chytis Macedoniae nitrosum, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fieri nitrum circa ortum caniculæ, quod statim diebus lacui innatat. *Quo apparet, inquit, soli naturam esse, quæ gignat; nec soles profore quidquam, cum cesset, nec imbres.* Ita legimus ex vetusto & optimo codice, qui habet proferre. In Ægypto aliter fiebat. Modum eum Plinius ibidem explanat: *In Ægypto conficitur multò abundantius, sed deterius; nam fuscum lapidosumque est.* Hoc nitrum potest vocari λίθ' βοεργίης. Atque ita possumus accipere apud Myreplum, non tantum de chrysocolla.

Nam Arabicè **بورق**, borac, est nitrum. Addit protinus: *fit panè eodem modo, quo sal, nisi quod salinis mare infundunt; Nilum autem nitrariis.* Nili aquam ad faciendum nitrum nitrariis infusam idem valere, quod marinam, quæ salinis infunditur, faciendo fali innuere videtur. Sed aliter se habet. Aqua Nili non est materia nitri, ut mare est falis. Minimè quippe nitrosa Nili aqua. Sed eandem habet analogiam ad nitrum conficiendum Nili aqua, quam aqua dulcis ad faciendum falem. Nam aquam dulcem pariter cum marina salinis affundunt. Ita ergo & Nili aquam nitrariis affundebant. Imbres

A in aliis locis idem præstabant, quod Nili aqua in Ægypto, quia ibi minimè pluebat. Quin etiam, si quando ibi plueret, quo tempore nitrum conficiebatur, minus addebant à flumine. Idem Plinius: *Si etiam imbres adfuerint, minus à flumine addunt.* Nitri vero succus, vel aqua nitrosa densando & compingendo nitro ἀνάλογον quid habet cum aqua maris, ex qua fit sal. Nitrarias vocat Plinius, quæ Græcis νιτρίαι. Perperam vertunt nitri fodinas. Inde νιτρίαις νόμ' in Ægypto, ubi erant nitrariæ. Ineptè Isidorus nitrum dictum ait à loco Ægypti: *Nitrum à loco sumpsit vocabulum. Nascentur enim in loco vel regione Ægypti Nitria.* Immo Nitria à nitro, quod ibi fiebat, & nitrariis, quæ ibi erant, ut ταρχαῖαι & similia loca. Plinius in ea voce corruptus: *Nitraria egregia Ægyptiis: Nam circa Naucratis & Memphim tantum solebant esse, circa Memphim deteriores.* Ut hæc verba sonant, separare videtur loca circa Memphim & Naucratis ab Ægyptiis. In veteri codice est: *Nitri egregia Ægyptiis.* Scribe: *Nitria agri Ægyptiaci.* Significat Nitrias locum esse agri Ægyptiaci, ubi optimæ erant nitriæ vel nitrariæ. Stephanus: *νιτρίαι, ἡ π' αἰγύπτου.* Inde Nomos Nitrioticus. Idem Plinius de nitrariis Ægypti: *Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri quadraginta diebus continuis, non ut in Macedonia statim.* Melius legas ex vestigiis scripturæ veteris: *Accedente Nilo siccantur.* An eo modo hodie fiat nitrum in Ægypto ut olim, nescio; nec vidi, qui tradiderint. Passim Alexandria & in Cairo venale haberi vili pretio narrant. Quinimmo & planities camporum totas nitro oblitatas ibi reperiri memorant, qui loca illa perlustrant. Isidorus scribit in Nitria Ægypti regione, *ubi æstate pluvia prolixiores telluri infunduntur, adurere sideris ardorem tantum, qui aquas pluviales per latitudinem arenarum concoquat in petram.* Mentitur tamen de largioribus pluviis æstivis. Nam rarò ibi plueret, nec tantus solis æstus in illis locis, quantum dicit. In petram concoqui nitrum, & fali vel glaciei adspectu simillimum tradit. Sic & sal petra dici queat, quomodo hodie dicitur diversum genus ab illo. Nullam hoc tempore curam aut artem videntur adhibere Ægyptii conficiendo nitro, sicut antiquitus solebant in nitrariis; sed colligere id, quod sponte nascitur, nihil industriæ debens. Et sanè nullum operæ pretium, cum per universam Europam res sit hodie non modo inusitata, sed invisitata, quæ plurimi maximique usus olim fuit, non medicinæ tantum, sed etiam vitæ in aliis rebus. Hinc ματρωνικὸν νίτρον & παρθένιον apud Medicos, quo matronæ & virgines in balneis utebantur. Frequentia autem balnearum apud veteres immanem vim nitri & aphronitri exhauriebat, nunc nullam. Inter alia & tincturis, quod fordidum erat, serviebat. Plinius: *Ad aliqua tamen sordidum tanquam ad insciendas purpuras tincturasque omnes.* Plutarchus tamen in libro de oraculorum defectu, nitrum cocco tantum tingendo adhiberi solitum innuere videtur his verbis: *ἀλλὰ γὰρ ἀπὸ οὐκ οὐκ καὶ πρὸς φασφ' καὶ ὑπερ τῆς μὲν περὶ φασφ' οὐκ οὐκ, τῆς δὲ κόπης τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν αἰεὶ μεμνημένον.* Fabulosum fali sumque puto, quod scribit Plinius, circa Memphim nitrum lapidescere in acervis, multosque esse tumulos ea de causa saxeos: *facere ex his vasa.* Videri vult frequentes tumulos faxeos, qui circa Memphim sunt, ex nitro esse in lapidem converso. Quod nescio, an apud aliquem auctorem legerit. Sed vasa etiam ex nitro, cui rei nescio; cum certum sit nitrum aqua liquefcere ac solvi, ut docet Aristoteles in Metereologicis lib. iv. Viderat fortasse vasa inducta nitro & incrustata, quæ tota putavit ex nitro constare. Sic est Plinius. Hodierno quoque tempore Ægyptii vasa solent nitro incrustare, quod & olim factitatum scimus. Νιτρώσιν dicebant, & νιτρώσιν. Addit protinus Plinius: *Nec non frequenter liquatum cum sulphure coquentes carbonibus.* Ad ea quoque, quæ inveterari volunt, illo nitro utuntur. Illo nempe nitro liquato & cum sulphure cocto. Quid tamen velit, non assequor. Invetari de his semper dicit, quæ servantur in sale ac conduntur

duntur, ut durent. Sic caules cocti inveteratos dixit, qui ad vetustatem fervati sunt. Sic de reliquis aliis herbis. Nitrata aqua cauliculi folia adspergi solita, ut essent viridiora legitur apud Martialem:

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,

Nitrata viridis brassica fiat aqua.

Sed sulphuris ad eam nullus usus. In coquendo addi nitrum cauliculis, ut virides existant, idem Plinius ostendit lib. XIX. cap. X. Nitrum in coquendo viriditatem custodit. De coliculis loquitur. Nitrata igitur aqua coqui intelligit Martialis. An nitro sicut sale condita inveterari queant, nescio. Nitrum scio teneriora reddere, quibus aspersum est. Idem Plinius de caulibus: *sunt qui plantam in transferendo alga subdita, pediculo, nitrove trito, quod tribus digitis capiatur, celeriore ad maturitatem fieri putent. Sunt, qui semen trifolii, nitrumque simul tritum adspargant foliis.* Nescio, an verum dicat Plinius de semine trifolii. Sed nec ideo nitro aspergitur, ut celerius ad maturitatem perveniat, verum ut facilius ad coquendum ac tenerior evadat. Paxamus in Excerptis Georgicis de brassica: *διὸ καὶ καὶ τριφύλλου τῆς γινόμενης νίτρον λεῖον, ἢ ἀλμυρίδα γῆν διὰ τοῦ κελύφους καὶ τοῦ σπέρματος πᾶσιν, ὡς δοκῇ αὐτὴν πεπαχυῶσαι· τὸ τῶν τριφύλλων καὶ ἐφανώτερον γίνεσθαι.* Quia Latini coctos fructus pro maturis plerumque ponunt, & πέποιθες Græci, quod est coqui, de maturitate fructuum sæpe usurpant, ideo & Plinius ἐφανώτερον, hoc loco accepit pro celeriore ad maturitatem. Κερίμεν τριφύλλου id fieri debere Græcus auctor dixit, id est, cum brassica tria habet folia. Plinius trifolii semen inde expiscatus est hariolando scilicet. *Ἀλμυρίδα γῆν* adspargendam brassicæ, cum ejus est altitudinis, qualis est tribus foliis enatis, ipsamque in loco falso ferendam monet Græcus scriptor. Inde & Plinius concepit genus esse brassicæ, quod plantæ magnitudinem non excederet, & vocaretur ἀλμυρίς ab eo, quod in maritimis nasceretur. *Est etiam sua gratia, inquit, nunquam planta habitum excellentibus. Halmyridea vocant, quoniam non nisi in maritimis proveniunt.* Brassicæ speciem esse maritimam & in salis ac maritimis nascentem sciunt herbarii, sed de quo non loquitur hæc Plinius. Locus ille de nitro liquato & sulphure cocto legitur in veteribus libris ad hunc modum interpolatus: *Faciunt ex his vasa, nec non frequenti liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Nitraria in quibus & ru-*

sum quoque, quas inveterari volunt illo nitro utuntur. Sunt & nitraria in quibus rufum exit à colore terre. Ita hæc extricanda ac distinguenda videntur: Faciunt ex his vasa. Nec non & frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus ad ea, qua inveterari volunt, illo nitro utuntur. Sunt & nitraria quoque, in quibus rufum exit. Quid voluerit Plinius, alii viderint. Sic recte ejus verba constitui posse reor. Puto etiam illo nitro liquato & cocto cum sulphure usos esse ad incrustanda vasa, ac male Plinium auctoris sui mentem cepisse, nec expressisse rufum nitrum, Græci πυρρόν νίτρον & ἐρυθρόν vocant, Dioscorides ῥόδωπον rosei coloris, recentiores βερνικέριον & βερνικέριον à colore βερνίκης, hoc est, vernicis sive tuccini. Nitri in Medis nascentis meminit idem: *Exiguum fit apud Medos canescentibus siccitate convallibus, quod vocant balmirhaga.* Libri legunt almiraga vel almyraga. Omnino scribendum halmyrada, ἀλμυρίδα. ἢ ἀλμυρίς vel ἀλμυρίς terra salifuginosa, quam & ἀλμυρίδα γῆν vocarunt. Ἀλμυρίδες αἰγίαιοι Hesychio. Ex quercu cremata factum olim, idque postea omisum ibidem tradit, quo loco omnes libri constanter scribunt: *Namque aqua cremata nunquam multum facilitatum est, & jam pridem in totum omisum.* Pro quo correxerunt. *Nam quercus cremata.* An quercus cremata nitrum faciat, nescio. Facile hujus rei experimentum. De aqua vellem dixisset Plinius, quomodo cremaretur, aut quod genus aquæ fumeretur ad nitrum faciendum. Aquam cremari Græce esset ὕδαρ καίεσθαι. Quod & de aliis liquoribus dicitur. Illud autem notum est, particulam *namque* sæpe à Plinio & aliis Latinis auctoribus initio orationis poni. Meminit Serapio fictici nitri, quod ex materia nitri fit ac plumbo & sale alchali simul mixtis coctisque. *Sal petrosum* vocari ait. Diversum quoque hoc ab illo, cui nomen apud nos *sal petra*. Quod in fornicibus subterraneis per stirias distillans reperitur, quod minimum videtur abesse ab illo antiquo speluncario, de quo Plinius. Quod autem inter chryfocollam, quæ borax vulgo dicitur, & nitrum quod Arabes baurac appellant, aliquam esse cognationem iidem Arabes volunt; de genere chryfocollæ ficticio fortasse id intelligendum, quæ ex alumine scisso & Ammoniaco sale fieri solet. Ideo & chryfocollam Serapio inter salium genera recenset. Borax etiam lapis Alberto Magno, qui in capite bufonum reperitur. Sed illi auctori nulla fides.

C A P U T C X X I I.

De climia Arabum sive Cadmia.

Cadmia Arabibus dicitur climia. قلايميا. Quod quidam pronuntiarunt calimia. Unde Græcis recentioribus καλίμια interdum scribitur. Inde nostris Gallis calamina vocata & lapis calaminaris. Quam vocem quidam præpostere deducunt ab Indico calaem, quod metalli genus est stanno simile haud longè à Malaca erui solitum. Cadmia lapis est, ex quo fit æs, quem calaminarem nuncupamus à calamia vel calimia Arabum, qui corruptè Καδμια sic vocitant. Ab Arabibus autem infinita vocabula mutuatos esse Gallos nihil immutata, docuimus in hoc opere. Multa Cadmiæ genera. Sed præter illa, quæ veteribus Græcis Latinisque sunt prodita, Arabes hoc eodem nomine ad exprimendam auri & argenti lithargyron, quam climiam auri & climiam argenti appellant.

قلايميا الذهب, & قلايميا الفضة, climia al-dheb, & climia alsidda. Græcis λιθάργυρος χρυσίος & ἄργυρεος. In quibus tamen vocabulis observandum χρυσίον non dici, quod ex auro sumatur, sed quæ aurei sit coloris. Atqui Arabici vocabuli notio ex auro fieri & colligi eam indicat, qui vocant cadmiam auri. Quin & ipse Avisena capite de Argenti cadmia, non

solum ex auro & argento, sed etiam ex ære & marchasita, qui est pyrites, cadmiam concinnari dicit. Verum, ut dixi, quæ χρυσίος λιθάργυρος Græcis vocatur, non ex auro ducit originem. Sic enim appellata, quæ aurei coloris est. Tria omnino lithargyri genera Græcis traduntur, chrysitis, argyritis, & molybditis, sive ut Dioscorides habet, calauritis. Plinius, qui sumpsit à Græcis, ita ea genera recenset: *Genera ejus tria: optima, quam chrysitin vocant: secunda, quam argyritin: tertia, quam molybditin.* Videtur autem intellexisse à colore sic singulas dictas, aureo, argenteo & plumbeo. Ita enim statim subjicit: *Et plerumque omnes hi colores in eisdem tubulis inveniuntur.* De chrystiti verum est. De argyriti & molybditi falsum. Hæc enim plumbi spuma est, illa argenti, & inde nomina. Chrystitis autem ex ipsa vena fit, nempe ex plumbi metallo. Atque ita capienda Plinii verba: *Chrystitis ex vena ipsa fit: argyritis ex argento: molybditis plumbi ipsius fusura, qua fit Purcolis.* Ex vena ipsa chrystitin fieri dicit, id est, ex ipso metallo. Quidam addiderunt auri. Ut intelligatur ex auri vena fieri chrystitin. Sed hoc falsum. Dalecampius legebat: *ex arena ipsa.* Nihil mutandum & de vena plumbi accipiendum. Dioscorides: λιθάργυρος ἢ μὲν πύρεος

τῆς μολυβδίνης καλαμίνης αἵμα γεννᾶται χωνευμένης ἄχρι τῆς τελείας ἐκπυρώσεως. Argyritin ex argento fieri Plinius ait. Non ita sentit Dioscorides, qui ut χρυσὴν ab aureo colore dictam innuit, ita ἀργυρίτιν, quæ colore fusco sit, videtur appellare: καλεῖται γὰρ ἡ μὲν ξανθὴ καὶ εἰλεσσα χρυσίτις, ἥτις ἐστὶ κρείττων· ἡ δὲ πελιδία, ἀργυρίτις. At quæ ex argento fit, Calabritim autumat vocatam: ἡ δὲ ἐκ τῆς ἀργύρης Καλαυρίτις. Non ἀπὸ τῆς Καλαβρίας hoc ἐθνικόν, sed ἀπὸ τῆς Καλαυρίας, quæ parva est insula haud longe à Creta. Nescio, an inde nomen invenerit lithargyros calauritis. Perperam in editiobus Dioscoridis legitur vulgò in verbis paulo ante allatis: ἡ δὲ ἐν Σικελίᾳ ἀργυρίτις. Libri habent, ut posuimus, & in his antiquissimus, ἡ δὲ πελιδία ἀργυρίτις. Quæ colore est flavo, dicitur χρυσίτις, quæ fusco ἀργυρίτις. Hæc mens auctoris. Fortasse an tamen scripserit, ἡ δὲ πολιδία, quæ cana est & alba, instar argenti. Hefychius πολιδίς, λευκός. Dixerit aliquis argentum à frabri factura ac politura recens, apparere πελιδίον. Præterea hæc lithargyros ex plumbo fit, vel plumbi laminis incensis, & colorem inde trahit plumbeum, id est, πελιδίον. Profecto si χρυσίτις ex ipsa vena ducitur, id est, ex arena, quæ plumbum facit; Calauritis autem ea dicitur, quæ fit ex argento, necesse est tertiam ex plumbi laminis fieri. Atque hæc est ἀργυρίτις Dioscoridis, à colore sic appellata. Profecto & Serapio legit in verbis Dioscoridis πελιδία. Nam interpretis ejus vertit *purpureum*. Ita accipit Serapio τὸ πελιδίον pro purpureo, quia purpura quædam atra & livida. Melius tamen dixeris hæc tria genera lithargyri, chrysitin, argyritin, & molybditin à colore appellationes istas invenisse. Quod Plinius ex aliquo auctore rectè posuerat his verbis: *Et omnes hi colores in iisdem tubulis inveniuntur*. Nempe lithargyro aureo, argenteo & plumbeo colore. Nam hodieque in metallorum fornacibus, ubi recoquitur & purgatur argentum ab æris & plumbi admixtione, interdum aurei, interdum argentei coloris existit lithargyros, perinde ut in argento plus æris fulvi aut plumbi admixtum continetur. Quæ Plinius statim subjunxit, ab alio accepit auctore, nec conveniunt cum sententia, quam præmisit de generibus lithargyri per colores distinctis, nomine inde facto. Sic ubique solet auctor ille: ex diversis scriptoribus res plerumque contrarias in unum colligit cinnum. Vera est conjectura nostra apud Dioscoridem: ἡ δὲ πολιδία ἀργυρίτις. Ut lithargyros chrysitin à colore flavo appellationem habet, ita argyritin à candido, quem ille vocat πολιδίον. Poeta: πολιδίον τε σίδηρον. Grammatici interpretantur λευκὸν καὶ λαμπρόν· ὅταν γὰρ κλασθῇ ὁ σίδηρος, φαίνεται λευκός. Verus illa menda est apud Dioscoridem πελιδία pro πολιδία, quam & Serapio agnoscit. Hodie quoque duo potissimum frequentantur lithargyri genera, album & aureum. Album ex Sicilia afferri aiunt. Auctores antiqui, qui tertium genus accidunt, decepti videntur. Plinio dicitur *molybditis*, quæ ex plumbo fit. Atqui cætera quoque genera ex plumbo habent originem vel ex vena plumbi, cui argentum aut æs admixtum. Tertia illa species Καλαυρίτις Dioscoridi appellatur, quam ex argento fieri dicit. Nihil illa speciale habet nisi patriæ locum. Quid sit lithargyros, Latini nomine ipso indicant, quo *spumam argenti* indigetant. Isidorus: *Argenti purgamenta lithargyros, quam nos spumam argenti appellamus. Fit autem ex argento & plumbo*. Et rectè quidem ille. Purgamentum certè argenti lithargyros, sed quod supernatat in futura & coctura. Plinius: *Omnis autem sit excocta sua materia ex superiore catino defluens in inferiorem & ex eo sublata vericulis atque in ipsa flamma convolutata ei rei, ut sit modici ponderis*. Sic legendum. Aliud argenti purgamentum scoria, quæ fæx est: eoque discrimine distat à lithargyro, quo spuma à fæce potest differre. Σκωρίαν ἀργύρης Græci dicunt, quæ & ἔλκυσμα. Sic enim scribendum, non ἔγκυσμα, ex antiquissimi codicis auctoritate apud Dioscoridem: ἡ δὲ ἀργύρης σκωρία καλεῖται ἔλκυσμα. Arabes vocant *حبث الصفرة*, *chabat alsfida*, id est, argenti scoria. Cum igitur lithargyros spuma sit & purgantis se ma-

teriae vitium, quod & αἰθὴ ἀργύρης dixerunt Græci, quod in summo natet & efflorescat fervescens argenti, plurimum distat hoc nomine ab omni cadmiæ genere; ut mirandum sit Arabas *Cadmiam auri* appellasse τὴν χρυσὴν λιθάργυρον, & *Cadmiam argenti* τὴν ἀργυρίτιν. Error jam magnus in hoc, quod *auri Cadmiam* vocarunt, quæ ex auro non fieret, sed auri tantum colore esset. Sic improprie lithargyrum auri nominant, quibus persuasum est ex auro venire, sed diserte Avisenæ tradit ex auro fieri illam Cadmiam, ut quædam sit ex argento, & ære, & pyrite lapide. Videtur molybdænam confudisse cum lithargyro, quia species est lithargyri. Sanè scribit Dioscorides optimam esse molybdænam, quæ λιθαργυροφανής, ξανθὴ, ὑπερίλεσσα. Pares præterea effectus habet lithargyro. Ex auro & argento fieri amat: ἐξ ἀργύρης καὶ χρυσὸς γεννᾶται. Hinc igitur Avisenæ τὴν χρυσὴν λιθάργυρον cum molybdæna λιθαργυροφανεί, quæ ex auro fit, confudit. Nam & μολύβδαιναν quidam Arabum vocant *المركبي المولان*.

Ita repperi in vetusto codice Dioscoridis, cui ex Arabico nomenclaturæ antiquâ manu adscriptæ sunt. Ubi *mulud* debet esse corruptum pro μολυβδός. *Martak* autem est lithargyros, de quo infra. Erat & Cadmia, quæ in argenti fornacibus fiebat, deterior tamen ærariâ, teste Plinio, lib. xxxiv. cap. x. de Cadmia: *Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus candidior & minus ponderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ*. Hæc erit & climia argenti Avisenæ proprie vocanda, quam ex argento fieri dicit, ut ex ære & marchasita, quæ vera sunt cadmiæ genera. At illam argenti cadmiam confudit idem cum lithargyro argyritin; ut lithargyron chrysitin, quam vocat auri cadmiam, non solum confudisse convincitur cum auri molybdæna, sed etiam cum æris cadmia, dum illi notas aliquot & epitheta attribuit, quæ soli æris cadmiæ conveniunt. Sic igitur scribit de cadmiæ auri probatione, sicut ad verbum vertimus. **ELECTIO.** *Melior est aurea, racemosa, cinerea, coloris viridis & laminosa, crassior*. Quod ait meliorem esse auream, ad lithargyron referri debeat ex his verbis Dioscoridis, ἡ μὲν ξανθὴ καὶ εἰλεσσα χρυσίτις κρείττων. In Arabico est *الذهبي*, *althebi*, aurea, vel aurei coloris. Cætera,

quæ sequuntur, prorsus pertinent ad Cadmiam æris, quæ vera est Cadmia Græcorum. Racemosa non est lithargyros, sed optima Cadmia. Dioscorides: *Καδμία ἀρίστη μὲν ἡ Κυπρία, ἐπικαλυμένη δὲ βοτρυτίς*. Notas optimæ Cadmiæ cum notis præstantissimæ lithargyri miscet. *الحنقودي*, *albuncudi*, racemosa, βοτρυτίς. Nam *حنقود*, *huncud*, racemus. Sequitur: *cinerea, coloris viridis*. Et hæc in laudibus Cadmiæ ærariæ optimæ, quæ racemi formam habet. Dioscorides: *ἐχουσα τὴν ἐπιφάνειαν βοτρυτίδα, χρώματι ποδοειδής, θλασθεῖσα δὲ ἐνδοθεν τεφρὸς εἰσίδης*. Colore cinereo & fracta intus

cinerea & viridis. *الظري*, quod in Arabico legitur, viridem potius atque *εἰσίδη* designat, quam quomodo interpret reddidit, *recentem*. Quod nihil ad rem facit hoc loco. Profecto verbum *ظري* etiam renovari & recentem esse significat, sed etiam viridem ut frondes, quæ verè de novo prodeunt & vere renovantur. Sic *χλωρόν* Græci & de colore usurpant & de recenti. Ut *χλωρός πυρός*, recens caseus; *χλωρόν σῆκον*, recens ficus; & *χλωροὶ φοίνικες*, recentes palmulæ, quæ ficcis & conditis opponuntur. Nunc vide, quomodo hæc inter se concordare queant. Postulat, ut eligenda auri lithargyros aurei sit coloris, & tamen idem vult cineream esse & viridem. Cadmiam ærariam eandem nimirum facit cum chrysitin lithargyro. Addit & laminosam & crassiorem debere esse. In Arabico scribitur *الصفايحي*, à nomine *صفى*.

Quod laminam & bracteā designat. *Πλακωτήν* igitur Cadmiam signanter expressit, quæ & *πλακίτις*. Dioscorides: *ἐστὶ γὰρ καὶ πλακωτὴ λεγομένη ἀσπερὶ ζώνης ἐχουσα*

ἡ δὲ διαφορὰ, ὅθεν καὶ ζωνίην αὐτὴν ἐκάλεσαν. Hæc pluribus veluti crustis constat sive laminis. Cæterum duo ista diversa genera Cadmiæ *πλακωτή* & *βοτρυίης*, ut diversa forma est racemi, & crustæ. At noster Avifena de uno eodemque genere, quod vult esse probatissimum, hæc duo simul requirit, ut racemi effigiem habeat, & laminæ sive crustæ instar. Quod etiam exigit, ut sit crassior hæc lithargyris, Cadmiæ botryitis propriam rem desiderat, quam & *πικνήν* & *βδερύαν* μέσως vult esse Dioscorides. Non igitur eo capite proposuit Avifena de lithargyro tractare, utcumque videatur ea admisculisse, quæ pertinent ad lithargyrum chrysitin aut molybdænam auri; sed de Cadmia. Quod etiam magis ostendit caput sequens, quo de Cadmia argenti differit. Nec assentior Viris doctissimis, qui per *Cadmiam argenti* intelligi putant oportere lithargyrum argyritin, quam vulgus *lithargyrum argenti* appellat. Eo capite Cadmiam ex argento fieri ait, ut ex ære & pyrite lapide, quem vocat *marcasitam*. Ergo de ea Cadmia exponendus est, quæ ex argenti metallis gignitur, quæ vera Cadmia est, non lithargyrus; bonitate tamen postponenda grariæ. De ea Plinius loco, quem superius produximus. Dioscorides capite de Cadmia: *γεννᾶται ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀργυρέων λάκκοις καὶ κεφοτέρω ὅπου καὶ ἡ δυνάμειν ἦτις ἐστιν*. Plinius τὰ ἀργυρέα vertit *argenti fornaces*. Immo argenti metalla sunt. Τὰ χυσιῖα, in quibus auri vena effoditur. Ita & τὰ δερυρέα. Differentiæ ratio in eo sita, quia si de metallis accipimus, de genere quoque Cadmiæ metallico erit accipiendum. Sin de fornacibus, facticiam inde Cadmiam debemus colligere. At illud verum. Non bene heic igitur Avifena Cadmiam argenti ei Cadmiæ comparat, quæ ex ære fit, & lapide pyrite. Facticiæ enim sunt & in fornacibus existunt, in quibus uritur pyrites, aut æs funditur. Sed in eodem errore Plinius, qui similiter τὰ δερυρέα pro argenti fornacibus sumpsit. Cæterum Avifenam de vera Cadmia, non de lithargyro loqui voluisse illo capite docet definitio, quam adhibet ad explicandam illam Cadmiam. Dicit enim esse fæcem, quæ elevatur & intricatur, vel fumum. Ita enim lego in Arabico. الشبكي, non السبكي. Sic vocat eam speciem Cadmiæ, quæ tollitur in cacumen fornacis, & ibi implexa adhærescit racematim. Nam شبكي est implicare, intricare. Unde شبكي, *fabia*, laqueus, rete, cassis. Addit statim, eam speciem, quæ descendit & inferiora petit, laminæ vel crustæ instar habere: مغادي, quod est *πλακωτή*. Hoc

habet è Galeno, qui Cadmiam fornacum in duo præcipue genera dividit, in *βοτρυίην* & *πλακίτην*. Racemosam aggregari dicit in supremo fornacis tholo, laminosam in inferioribus partibus subsidere. Cadmia itaque argenti, de qua ibi tractat Avifena, non est lithargyrus argenti, sed vera Cadmia, quæ in argenti metallis reperitur, ut etiam idem Galenus asserit. Ex eodem genere debet esse & Cadmia auri, quam similiter ex auro fieri docet, quemadmodum fit ex argento & ex ære. Sed neminem scio veterum, qui scriptum reliquerit Cadmiam ex auro fieri vel in metallis auri reperiri. Aut λιθάργυρον χυσιῖν aut molybdænam auri perperam transformavit in auri Cadmiam; præsertim cum illo capite de auri Cadmia notas omnes recenscat, quæ in Cadmiam legitimam convenient excepto colore aureo, quem in ea ante omnia desiderat. Maximum denique argumentum duobus illis capitibus de auri aut argenti lithargyro non habuisse in animo dicere Avifenam, quod aliud caput habet de lithargyro, quam vocat *merdesengi*,

مرسنگ. Sic etiam λιθάργυρον interpretatur vetus Glossator. Arabs apud Dioscoridem in antiquo exemplari, qui & aliam adscripsit nomenclaturam

A turam Arabicam رخس, *marat*. Sic vocat

Serapio Dioscoridis lithargyrum, cujus totum caput transcripsit sub illo nomine, ut Avifena sub titulo *merdesengi* descripsit lithargyrum Græcorum, nominatim etiam citato Galeno. Ubi dicit esse plumbum incensum. Fieri ex plumbo incenso significat. Dioscorides de hoc genere: *πλεῖστη ἢ ἐν τοῖς πόποις γεννᾶται μολύβων ἑλασμάτων ἐκφυλομενῶν*.

Ex plumbi laminis ignitis. Addit Avifena fieri etiam sine plumbo. Mirum est, eo loco nullam illum facere mentionem lithargyri chrysitis & argyritis. Suspiciari

B inde liceat, eas sub appellationibus *cadmia auri* & *cadmia argenti* complexum esse, cum tamen germanam cadmiam capitulis illis exequutus sit. Nunc genera cadmiæ prosequenda. Summa divisio in fossilem sive metallicam & facticiam. Nimis argutantur, qui fossilem à metallica distinguunt, cum idem sit metallicum & fossitium, *μεταλλικὸν ἢ ὀρυκτὸν*. Quod alibi ostendimus. Quæ ex metallo eruitur, hæc eadem metallica & fossilis. Sed operæ pretium videre distinctionem. Metallicam appellari ajunt per excellentiam, quæ multum æris & argenti continet. Fossilem vero, quæ nihil ex utroque habeat. R

C dicula ratio. Metallica illa, quoniam foditur, etiam fossilis est. Et quam fossilem vocant, quandoquidem & ex metallo venit, etiam metallica merito appelletur. Nam & lapides metalla sunt, non tantum æs & argentum vel aurum. Quidquid denique eruitur, sub hoc nomen cadit. Unde aloë metallica Plinio, quæ ὀρυκτὴ ἀλόη Dioscoridi. Stulte fabricatum & illud discrimen, quo metallicam quidem cadmiam, quæ æs & argentum habet admixtum, inutilem medicinæ asserunt: fossilem vero, cui nihil ex ære & argento accessit, usui esse medicis contendunt. Quid ita hoc putare inducti sint, nullus perspicio. Immo videretur verius contrarium.

D Quanto enim verisimilius naturalem illam Cadmiæ venam, in qua æs & argentum reperitur, utilem medicinæ videri, quam quæ nihil horum contineat? Profecto illa ipsa Cadmia est, quam in usu commendant veteres, ex qua æs conflatur, ex qua fit cinis spodii vicem obtinens & pompholyx & spodium. Sed fefellit eos Plinius, ipse prius falsus, cujus hæc verba sunt: *Ipse lapis, ex quo fit æs, Cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicina inutilis*. Inter metallica cadmiæ genera lapideam reperiri, quidam ex veteribus affirmarunt. Unde & lapidem multi vocarunt illam cadmiam, inter quos & Plinius. Hæc porro est quam hodieque lapidem calaminarem nuncupamus, hoc est,

E lapidem Cadmiæ. Arabes dicerent حجر القلیمیا, *hajar alclimia*. At Dioscorides eos reprehendit, qui putarent aliquem ejusmodi lapidem in metallis inveniri, qui genuina esset Cadmia. Nam similitudinem quidem illum habere Cadmiæ, cæterum inutilem esse & nullius virtutis. Ea similitudine deceptos quam plures temere lapidem illum pro vera cadmia habuisse.

Verba ejus adscribam: *ὕνεις ἢ καὶ ἐν μεταλλοῖς λιθνοῖς φασὶν δέσκεισθαι καδμίαν πλανώμενοι τὰ δὲ λίθων πολλὴν ἐμφέρεαν ἔχοντων, ὥστε καὶ ὁ ἐν τῇ κύμῃ λιθόδεσμός ἐστιν, δυνάμειν ἢ ἰδεομένην ἐνδεκνόμενον*. Plurima deinde indicia subjicit, quibus deprehendi possit lapidem illum diversum esse à cadmia. Primum quod levior sit cadmia. Deinde quod manducatus palato responderet, & dentes inter mandendum veluti indignentur & crepitent; cum cadmia morsum admittat, nec dentes fatiget. Sic Græca, quibus hoc dicit, legenda sunt: *Ἐπιγινώσκοντες αὐτὴν ἐκ τῆς κεφοτέρης αὐτῆς εἶναι τῆς καδμίας καὶ δεικνύμενης μὴ ὀπτεῖν τῇ γούστῃ, ἀνανακτεῖν ἢ τὰς ἐδόντας, εἰ λίθος εἴη τῇ μασσῇ· εἰ δὲ καδμία εἴη, ἀνέχεται τῆς ἀφελώσεως συνήκεσθαι αὐτοῖς*. Alia insuper discernicula commemorat. Cadmia ex aceto trita, & in sole siccata subsidit & minor fit, quod non facit lapis. Sic etiam Græca debent emendari: *ἐν ἀφελώσετι καὶ τὸ τὴν μὲν καδμίαν λεοτελεσθεῖσαν σμικρὴν, καὶ ἡγεσθῆσθαι ἐν ἡλίῳ ὀπτεῖν, τὴν δὲ λίθον μὴ πάχυνεσθαι*. Vitiose legitur *ἐκπύζειν*, quod vertunt *coire*.

Pusilla cætera menda omitto. Est aliud præterea, quo discriminantur. Lapis ille comminutus, & in ignem positus dissilit, & fumum igni concolorem emittit, cum patient ignium sit cadmia, & fuliginem ejaculatur luteo colore & athena veluti luce coruscantem, versicoloris zonæ modo. Postremo lapis ille incensus ac refrigeratus, colores mutat, & levior evadit, ubi cadmia nec de pondere tantillum, imminuat, nec de colore variat, nisi per multas horas exuratur. Ex his omnibus apparet Dioscoridem hoc velle, ut cadmia terra sit magis quam lapis; immo nullum lapidem esse contendit, qui pro cadmia metallica debeat accipi, quod quidam faciebant de certo lapidis genere, qui similis erat cadmiæ, cum nulla simili censeretur proprietate ac potestate. Non tamen posteros habuit huic suæ sententiæ per omnia faventes ac propitios Dioscorides. Nam Galenus disertis verbis testatur rectè eos facere, qui lapidem appellant hanc cadmiam metallicam. Quin immo tradit, cum in Cypro insula fuisset, multos inde reportasse cadmiæ metallicæ lapides & amicis donasse; a quibus gratiam se dicit inisse, quasi maximo munere dato. Lapidem illos in montibus ac rivis reperiri ibidem affirmat, & hanc esse cadmiam præstantissimam, quæ lapidosa, λιθώδης, jure meritoque suo debeat nominari. Quis inutilem medicinæ hunc lapidem dixerit, quem adeo commendat Galenus? Quid igitur Plinio faciemus, cujus hæc verba sunt: *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fufuris necessarius, medicina inutilis.* Duas ut solet miscuit sententias. Dioscorides lapidem quendam cadmiæ similem metallicæ pro cadmia quibusdam haberi dicit, qui nullarum est virtutum. Negat autem ille ullam lapidosam inveniri cadmiam. Hoc habet ex aliquo antiquo auctore, a quo etiam Plinius accepit. Juxta horum igitur sententiam scribit Plinius, lapidem cadmiæ similem & pro cadmia habitum inutilem esse medicinæ, quia teste Dioscoride *ἀδραμὴν διώκων ἐνδείκνυται*. Atqui non hic est lapis, ex quo fit æs, quique fufuris æris necessarius habetur; sed ipsa cadmia terra, quæ fundendo æri serviebat. Eam cadmiam metallicam quidam terram vocant, quidam etiam lapidem. Festus: *Cadmia terra, quæ in æs conficitur, ut fiat orichalcum.* Alii lapidem dixerunt, ut Posidonius apud Strabonem lib. III. *ἐπεὶ φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, Κύπρῳ χαλκὸς μόνῳ φέρεται τὴν καδμίαν λίθον, καὶ τὸ χαλκωδὲς, καὶ τὸ αὐρόδιον.* Galenus quoque hoc arbitrium facit, utrum terram quis hanc cadmiam appellet, an lapidem. Magis tamen eò inclinatur, ut lapidis nomine donanda sit. Dioscorides contra sentit, quem ex eo colligas terram vocandam censere, quod neget lapidem cadmiam extare & falli eos asserat, qui existiment *ἐν λίθιναις μετέλλοις* inveniri, deceptos lapidis cujusdam similitudine, quæ cadmiam referat, potestate careat. Terrarum igitur generi, non lapidum cadmiam esse adscribendam judicavit. Rationes aliquot sententiæ suæ stabiliendæ ibi adfert, quas paulò ante exposuimus. Una inter alias lapidem non esse probat, qua docet cadmiam morfui non repugnare, sed faciliè dentes intromittere. Quod lapidis veri natura non patitur, ut nec illius lapidis, quem pro cadmia nonnulli recipiebant. Nec vero putandum, aliam novisse cadmiam Dioscoridem, aliam Galenum. Sed Galeno lapis est, Dioscoridi terra. De Cypria cadmia uterque loquitur. Quin immo si Posidonio creditur, vera cadmia in Cypro tantum quærenda fuit. Plinius lib. xxxiv. in præfatione celebritatem hujus in Asia esse dicit, & quondam in Campania, additque, *nunc in Bergomatium agro extrema parte Italia.* Feruntque nuper etiam Germania repertum. Lapidem ibi vocat ærosum: *Fit & è lapide æroso, quam vocant cadmiam.* Idem lapis est, quem cap. x. ejusdem libri inutilem medicinæ dicit: *Namque ipse, lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, medicina inutilis.* Confundit cum illo lapide, quem cadmiæ similem esse scribit Dioscorides, qui nullius prorsus virtutis. Hic verè lapis. At de germana cadmia dubitatum, an lapis esset. Ad terræ substantiam magis accedebat. Sic de aliis multis metallicis variatum

A sententia & appellatione, utrum lapides dici deberent an terræ. Quidquid esset lapis in veritate, & naturam prorsus lapideam in metallicis præferret, nemo unquam repertus est, qui terræ nomen iis accommodaret. Talia sunt omnia, quæ sub lapidum appellationibus descripsit Dioscorides, ut lapis pyrites, hæmatites, lapis Aëus, gagates, magnetes, & alii. Rursus & terræ genera sunt, quæ adeo extra controversiam in terrarum censum ab omnibus dedicantur, ut nunquam lapidis appellationem adfiscant. Tales sunt, quas sub hoc titulo tradunt medici, ut terra Erethrias, terra Chia, Melias, Silinusia, Cimolia, & infinitæ aliæ. At metallica nonnulla habentur ambiguae quodammodo naturæ, quæ quamvis ad terræ proprietatem magis pertineant, nihilofecius penes quosdam antiquis lapidis nomine notata reperiuntur. Armenia terra, Galeno teste, lapidis Armenii nomen habebat apud eum, qui sibi eam donavit. Sic Armenium pigmentum, quo utebantur pictores, lapidis quoque appellationem apud Plinium & alios quosdam ex antiquitate retinet. Qui propriè loquuntur, *Ἀρμενίον* simpliciter appellant aut *Ἀρμενίον χρῶμα*. Nec enim lapis est, ejus inter notas, ut optimum sit, requirunt *τὸ ἀλὶθον*. Chrysocollam, cæculum, ochram & alia multa similiter ad lapidum titulum censumque relegant nonnulli, quæ nec lapides propriè nec terræ sunt. In eadem categoria & cadmia nativa ponenda. Partim terram, alii lapidem vocant, ut ipse Galenus asserit. Negat disertè lapidem esse Dioscorides, qui Cadmiam metallicam in lapide nusquam reperiri contendit. Metallorum venæ aliæ terra sunt, aliæ lapis, ac aliæ limus crassescens, vel lutum siccatum, aliæ arena, quædam partim lapis, partim terra. Sic ferri vena quædam lapidosa, quædam terrea. Cadmiæ venam sunt, qui lapidem appellant, sunt qui terram. Dioscorides non vult eam extare *ἐν λίθιναις μετέλλοις*. Negat igitur esse lapidem, quem alii lapidem ærosum pro Cadmia vocant. Lapidem quidem etiam reperiri fatetur Cadmiæ similem, sed qui nullius sit virtutis. Ex eo lapide non fit æs, ut ex Cadmia. Non hac in parte ergo dissensio Dioscoridis & Galeni, quasi velit Galenus eum lapidem, qui Dioscoridi pro cadmia non habetur, cadmiam esse, sed veram ac nativam cadmiam Dioscorides nomine lapidis vocandum non putat, Galenus ita vocari posse affirmat. De re non est controversia, sed de nomine. Non mirum autem cadmiam venæ naturalis lapidem quibusdam dici, cum ipsam cadmiam facticiam, quæ fornacum parietibus adhærescit crustæ modo vel laminæ, lapidem vocent. Certè Posidonius *λίθον καδμίαν* apud Strabonem nominat, quæ de cadmia fornacum sive facticia debet accipi. *Æs Cyprium* inter omnia æris genera cadmiam lapidem, & chalcantides & spodium dare dicit: *ὁ Κύπρῳ χαλκὸς μόνῳ φέρεται τὴν καδμίαν λίθον, καὶ τὸ χαλκωδὲς καὶ τὸ αὐρόδιον.* Cadmia facticia est, quæ ex ære fit, ut & spodium. Nam è contrario, æs fit ex cadmia naturali. Unde Isidorus rectè: *Origo æris cadmia & chalcitis.* *Purgamenta æris cadmia, & ærugo, & æris flos.* Ita legenda hæc ejus verba. Sic & purgamentum est æris cadmia, & origo. Ex nativa cadmia originem ducit æs, ex ære autem cadmia facticia. Hoc est, quod Plinius dixit loco supra allato, *æs fieri ex cadmia, & hanc rursus in fornacibus existere, aliamque sui nominis originem recipere.* Idem alibi *ærosum lapidem* vocat cadmiam, id est, *χαλκίην λίθον*, quia æris venam continet. Sic *χρυσίη ἀμμος*, aurosa arena, quæ auri vena est. *Ærarium lapidem* etiam alibi appellat, qui Græcis *χαλκίης λίθος*. Et si cadmia æris & aliquando etiam argenti aliquid habeat, atque ex ea fiat æs, propriè tamen alia est ab eo lapide, quem ærarium Plinius nuncupat. *Scolex*, inquit, *fit per se derafa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus.* *Chalcitium* vocant lapidem, ex quo & ipso æs coquitur. Distat a cadmia, quod illa super terram ex subdialibus petris cadit, hic ex obrutis. Item quod chalcitis friat se statim mollis naturâ, ut videatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, chal-

chalcitis tria genera continet, æris & misyos & foreos: de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris venas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili venarum discursu, friabilis, nec lapidosus. Sic legendus hic locus, in quo multa observanda. Correximus: *Scolex fit per se derasa*. Subintelligitur enim ærugo. Sic enim paulo ante: *Est & alterum genus æruginis, quam vocant scoleca*, id est, σκώληκα. Nam in libris habetur, *scoleaca*. Unde perperam fecerunt *scoleciam*. Græcis dicitur σκώληξ ἴς, id est, vermiculus æruginis. Non σκώληξ ἴος, ut perperam Viri docti autumant, nec *scolecia*. Plinio in indice manu exarato vocatur *scolex æris*, *medicina ex eo XVII*. Quod ait idem Plinius, *scolecem æruginis deradi ab ærario lapide*, omnino fallitur. Duo genera σκώληκος ἴς Dioscoridi, unum fossile, alterum facticium. In æruginem autem rasili describendam meminit & cuiusdam generis æruginis, quæ in Cypriacis metallis efflorescit circa lapides, qui æs continent: *χρυσῶδες δὲ φασιν ἰὸν ἢ ἐν πῶς Κυπριακοῖς μετάλλοις, τὸν μὲν λίθοις πρὶν ἐπενθῆναι τῶν ἔχοντων τὸν χαλκόν, τὸν δὲ ἐκ πῶτος σπηλαίῳ σκίζοντι*. Duo hæc genera æruginis ex naturali vena accipi solita. Alia etiam præterea species æruginis metallicæ, quam Græci σκώληκα vocant à forma vermiculari. Σκώληξ etiam ὀρυκτὸς dicitur Dioscoridi; qui & duo genera facit, unum ὀρυκτὸν, alterum σκιδασόν. Plinius vero *scoleca* fossilem confundit cum eo genere æruginis, quam reperiri Dioscorides ait circa lapides quosdam, ex his qui æs habent, floris instar emicantem. Hinc dicit ille *scoleca* deradi ab ærario lapide, de quo jam dicturum pollicetur. Lapis metallicus, qui venam æris habet, Græcis vocatur χαλκίτης λίθος, hoc est, λίθος ἔχων τὸν χαλκόν, lapis ærarius. Hæc vena est æris, ex qua æs coquitur & funditur. Inter lapides, quibus æs continetur etiam locum habet Cadmia. Nam & ex ea quoque æs conficitur. Pyrites quoque lapis venam æris inclusam habet, de quo non solum æs, sed etiam cadmia facticia paratur. De quo paulò post. Est præterea & *chalcitis*, metallicum genus nihil æris habens, sed sic appellatum ab æris facie. Dioscorides: *τὸν χαλκῖν περιεργάζον τὸν χαλκοειδῆ καὶ δερυσίον καὶ ἄλιθον*. Eo modo & χρυσίῳ lithargyros vocata, quæ nihil habet auri, sed ab aureo colore. Alio sensu dicitur χαλκίτης λίθος de lapide ærario vel æroso, in quo latet æris vena. Ita χρυσίῳ ἀμμοῦ vocatur auraria vel aurosa arena, quæ auri venam habet. Plinius τὸν χαλκῖν λίθον, qui lapis est ærarius, confundit cum χαλκίδι absolutè vocata, cui color æris tantum, quæ metallica est species nihil faciens ad æs fundendum, nec ullo modo æs ex se præbens. Præterea lapidosæ non est naturæ, sed terreæ magis. Unde γῆν χαλκῖν vocat Hippocrates, quam eandem esse cum chalciti simpliciter dicta in Lexico suo notavit Galenus. Iudicium in eo Plinii requiro, qui lapidem χαλκῖν eundem putat cum chalcitide absolutè sumpta, quam tamen minimè lapidosam esse dicit. *Gracili venarum discursu, friabilis nec lapidosus. Δερυσίος καὶ ἄλιθος*. Lapidem vult, non esse lapidosum. Res profecto mira: sic enim libri ejus legunt, non *lapidosus*, quia refertur ad lapidem ærarium, quem initio posuit *lapidem chalcitin* à Græcis vocari. At de chalciti alia, quæ terream habet naturam, hoc proditum à Dioscoride, & jure meritoque vult eam, quæ eligatur, ἄλιθον esse, hoc est, minimè lapidosam. Lapis vero ærarius planè lapis est, & lapidosæ naturæ. Et rectè quidem Plinius lapidem chalcitin à Cadmia distinguit, quia lapides præter Cadmiam etiam ærofi reperiuntur, ex quibus æs perficitur. Hi sunt, in quibus efflorescere æruginis nativæ genus in Cypriacis metallis Dioscorides memorat: *Ἐν λίθοις πρὶν τῶν ἔχοντων τὸν χαλκόν, ἢ ἐν λίθοις quibusdam ex his, qui æs habent*. Lapidem isti λίθοι χαλκῖν Græcis, aut mutato genere χαλκίπιδες dicuntur. Nam ut notum Grammaticis, tam ἢ λίθος χαλκίτης quam ὁ λίθος χαλκίτης dici potest. Et ipsa quidem Cadmia etiam λίθος χαλκίτης vocari meretur, quatenus æs quoque habet, & lapis ærosus Latinis nuncupatur. *Distat,*

A inquit, à Cadmia, quod illa super terram ex subdialibus petris caditur, hæc ex obrutis. Item quod chalcitis friat se statim, mollis naturæ, ut videatur lanugo concreta. Accipio hanc differentiam, qua lapidem chalcitin à Cadmia hoc nomine discernit, quod Cadmia cadatur ex lapidibus sub dio positis & apertis; lapis autem ærarius ex abditis & obrutis. Sed quod ait chalcitin friare se statim, & mollis esse naturæ, ut videatur lanugo concreta, hoc non convenit in lapideam natuream, sed in terream, qualis est chalcitis diversa à lapide chalcite vel ærario. Subjungit: *est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, æris & misyos & foreos, de quibus singulis dicemus suis locis*. Manifesta hinc elucescit confusio lapidis chalcitis, & terræ chalcitis. Terra chalcitis, quæ per se etiam dicitur chalcitis, misyos & foreos genera continet, nihil autem æris. Nam & Galenus scribit, misy & fori cognata quodammodo esse chalcitidi & ex eadem veluti radice hæc tria producta; quæ & genere invicem & virtute paria sunt. Lapis vero chalcitis is est, qui es intra se habet, nulla cognatione pertinens ad illam chalcitin, quæ misy & fori continet. Addit statim idem Plinius: *Habet æris venas oblongas*. De chalcitide verum est, venas eam habere oblongas, sed non æris, quod in lapidem ærarium tantum cadit. Dioscorides de chalcitide monet probandam esse, *ὅτι παλαιὰν, ἔτι δὲ τῶς ἰναι ὀρυκτῆς τε καὶ δοσιγαστρῆς ἔχουσιν*. Non dicit venas æris eam habere, sed oblongas tantum ad relucentes. Venas habet æris lapis ærarius, ἢ χαλκίτης λίθος. Subjicit idem: *probatur mellei coloris*. Hoc verum fortasse sit de lapide chalcite. At chalcitin Dioscorides probat τὴν χαλκοφανῆ, quæ æris est facie, non τὴν μελιχρῆν. Reliqua chalcitidi conveniunt, non lapidi chalciti vel ærario, ut friabilis sit & minimè lapidosus. Notandum interim, quod ait ibi Plinius, *cadmiam cædi ex petris subdialibus*. Id enim adprimè confirmat Galeni & eorum sententiam, qui *cadmiam λίθον* appellant, & contra Dioscoridem facit negantem in metallis faxeis inveniri Cadmiam. At lapidem chalcitin, qui diversus est à Cadmia, in obrutis & abditis rupibus, non in aperto inveniri idem scribit Plinius; quæ chalcitis, ut diximus, fori & misy cognata res est, nec lapis est, sed terra. Neminem autem præter Plinium memini tradere hanc chalcitin aliquid æris habere, aut æri fundendo necessariam esse. Quin si certa est Grammaticorum veterum observatio, nec χαλκίτης λίθος Græcè dicitur de lapide ærario, ut λίθος χρυσίτης, & λίθος σιδηρίτης, vel γῆ σιδηρίτης. Pollux capite de metallis: *ὃ δὲ χαλκίτης, ὃ δὲ χαλκῖα μετάλλα, ὥστε καὶ σιδηρὸν μετάλλα καὶ γῆ σιδηρίτης*. Mens ejus est, quam non videre interpretes, χαλκῖν non dici de terra aut lapide venam æris continente, ut σιδηρίτης in usu est. Sed nec χαλκῖα appellari unica voce æris metalla, ut χρυσῖα auraria metalla vocantur, & ἀργυρεῖα argentea. Sane χαλκῖα Græcè aliud sunt; nempe æramenta, vel vasa grandia ex ære, ut sunt cortinæ tingentium. Non alia porro Cadmia Dioscoridi nota vel hoc nomine digna habita præter eam, in qua esset vena æris. Hodie ostendunt traduntque lapidem quendam pro Cadmia subluteum, qui incensus luteum fumum emittit, quem nihil æris aut alterius metalli continere testantur. Utilem tantummodo asserunt fabris ærariis ad orichalcum faciendum, sine quo parari non possit. Hic est lapis quem vulgò *fossilem* vocant Cadmiam, & à metallica discernunt, quæ æs aut argentum continet. Sed frustra ea distinctio, cum utraque fossilis & inetallica nominari queat, ut supra diximus. Cæterum de ea fossili & lutea Cadmia, cui nihil inest æris, dubito an sit lapis ille Dioscoridis, quem habitum pro Cadmia quibusdam dicit ob similitudinem. Nonnullam comperio differentiam. Lapis ille Dioscoridis, quæ fallax est Cadmia, verus lapis est & quidem durioris naturæ, adeo ut vix dentes recipiat. Hic contra mollior. Præterea

idem lapis fumum ei edere dicitur igni concolorem. Hic vero luteum dat incensus. At vera cadmia, teste eodem, favillam ejaculatur luteam, & ærei splendoris, αἰθάλη μὴ λίγιστον περὶ χαλκοφανή. Quod magis convenit cum hac lutea cadmia. Αἰθάλη favilla est vel cinis albus ac levis, quam ignis in altum mittit, non fuligo, ut vulgò vertunt. Nam fuligo propriè ἀσβολή vel λιγνύς. Ex Græco Æolico φαῖθαλη Latinum favilla, quæ prius fabilla. Sic ἔθαλε, uber. Æoles enim dicunt φαῖθαλην pro αἰθαλήν. Unde favilla. Ex cadmia, quæ nihil æris habet, vulgò fit præstantissimum genus æris lutei, quod *luteum* vocitatur. *Orichalcum* veterum esse planè mihi persuadeo, quod similiter ex cadmia parabatur. Festi abbreviator: *Cadmia terra, quæ in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Lexicum antiquum chemicum: Ὀρείχαλκος ἐστὶν ὁ Νικαηνὸς ὁ ἀπὸ καδμίας γινόμενος. Æris Nicaeni magna apud veteres celebritas, ut excellentissimi. Alexander Jatrofophista lib. viii. Λαβὼν χαλκὸν Νικαηνὸν, ἢ Κύπριον, πρὶν τὸ σύνολον μὴ συνομιλῆσαντα. Ita legendum. Meminit & Epiphanius in libello de gemmis χαλκὸς Νικαηνός; quem locum etiam olim correximus & auximus ex scripto codice, capite de smaragdo: ἐν σέυνεσι χαλκοῖς βαλεῖν Νικαηνούς. Videtur flavum sive luteum hoc æs fuisse, ut Cyprium erat rubrum. In Bithynia autem hæc Nicæa, quæ Nicaeno æri nomen dedit & famam. Indidem etiam fuit antiquis memoratum æs Demonefium, Δημόνησι χαλκός, ex insula Bithynia Chalcedonenfibus vicina. Eruebatur ex mari loco duas orgyias profundo vena ejus, Aristotele teste; unde & κολυμητὸς χαλκός dicebatur, quod urinatione esset eruendum. In admirandis cap. l. v. de Demonefo insula Chalcedonenfium; ἐστὶ ἡ αὐτῇ χαλκὸς κολυμητὸς ἐν δυοῖν ὀργυαῖν πρὸς θαλάσσης, ἔθεν δ' ἐν Σικυνὶ ἐστὶν ἀνδριάς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν καὶ ἐν Φενεῷ οἱ ὀρείχαλκοι καλεῖσθαι. Ridicula vulgaris lectio χαλκὸς κολυμητὸς; & ridiculi magis interpretes, quibus placet esse æs, quod natat. Atqui ne id quidem ex vocis illius notione eruitur. Æs natate propriè dicatur, quod non mergeretur, sed in aqua summa fluitaret, quod de lateribus Pitanensibus olim scriptum. Græci ὀπιπλεῖν vocant de hujusmodi rebus, quæ non merguntur in aquam. At κολυμητὸς, hoc est, urinatores mergorum planè faciunt officium. Si aliquod æs tale unquam extitit, manum cedo. Immo æs omne mergitur, sed non redit in summum, quod facit urinator. Vena illius æris Demonefii intra mare porrigebatur, & altitudine duarum orgyiarum, atque inde effodienda ac veluti expiscanda erat per urinatores. Inde κολυμητὸς ille χαλκός potius quam ὀρυκτός Philopho vocatur perquam scitè. Ex eo ære fuisse statuat dicit in antiquo templo Apollinis Sicyone; tum in Pheneo Arcadiæ duæ statuae, quæ vocabantur ὀρείχαλκοι, id est, ex orichalco factæ. Ita enim & ὀρείχαλκον Græci usurpant pro ὀρείχαλκινον, ut Latini aurichalcum pro aurichalcino, quod ex orichalco factum est. Ὀρείχαλκοι igitur subaudiendum ἀνδριάντες. Sic apud Suidam ὀρείχαλκος στήλη, columna ex orichalco. Item ὀρείχαλκοι κώδωνες in his verbis, quæ ibi affert: φύτεον ἐλάτης κοιλάναντες, ἐναερόμενοι εἰς αὐτὴν κώδωνας ὀρείχαλκους. Ita Latini vocant *aurichalca vasa* ex orichalco fabricata. Glossæ: *Aurichalca, κεραμαῖνα.* Plura notavimus ad Historiam Augustam. Κεράμα enim aurichalcum; unde κεραμαῖνον, quod ex orichalco. Ex eo autem Aristotelis loco apparet Demonefium æs flavum sive luteum fuisse instar orichalci, immo vel ipsissimum orichalcum. Tale & Nicaenum æs, quod ὀρείχαλκον Νικαηνὸν vocat auctor vetus chimici Lexici. Notandum porro Aristotelem in Admirandis mentionem ὀρείχαλκου facere loco supra scripto, cum ille ipse sit Aristoteles, qui apud Apollonii Scholiasten lib. iv. negat in rerum natura esse orichalcum: ἀριστοτέλης ὅτι ἐν πελάγῃς φησὶ μηδὲ ὑπάρχειν τὸ ὄνομα, μηδὲ τὸ τέτυκται εἶδος. τὸ ὅτι ὀρείχαλκον ἐννοεῖ ὑπολαμβάνειν λέγεσθαι μὴ, μὴ εἶναι δέ. Verba illa non sine vitio. Mirum enim, si putasset Aristoteles nec extare nomen orichalci, ut nec res extabat,

A omnino legendum: φησὶ μὴ ὑπάρχειν τὸ ὄνομα, μὴ εἶναι ὃ τὸ τέτυκται εἶδος. Atqui hic ipse Aristoteles, si modo Admiranda ejus sunt, quæ dicuntur & ab omnibus etiam antiquis scriptoribus sub ejus nomine laudantur, ὀρείχαλκους vocat ἀνδριάντας ex Demonefio ære factas statuas. Stesichorus & Bacchylides ὀρείχαλκους nomen habuere. Callimachus in Lavacro Palladis: ἐδ' ἐς ὀρείχαλκον μεγάλη θεός. Apollonius lib. iv. Argonauticōn:

Δαμπετήν δ' ὅππ' βεβήν ὀρείχαλκῳ φαίνε.

Epigramma vetus: Ταῦτα τ' ὀρείχαλκῳ λάλα κύμβαλα. Virgilius:

*Ipse dehinc auro squallentem alboque orichalco
Circumdat loricae humeris.*

Atqui non album orichalcum, sed luteum. Auri comparatione id positum notat Servius, quia album non est. Plautus quoque aurichalci meminit. Pausanias in Corinthiacis mentionem habet cordis orichalcini: αὐτὸς ἦκεται ὅππ' τῇ καρδίᾳ γεγραφεῖται τῇ πεποιημένῃ ὀρείχαλκῳ. Profecto oportet speciem aliquam fuisse cognitam veteribus, cui hoc nomen fuerit positum.

Nec eorum rationem capio, qui ferebant, nomen ipsum jactari, cum res ipsa non extaret. Necesse est enim, ut qui ὀρείχαλκον nominarunt, aliquid intellexerint, quod esset in rerum natura, de quo id nominis usurpabant. Et rectè sanè doctissimus ille Scholiastes Apollonii eos reprehendit, qui dicerent rem non haberi, de qua hoc nomen prædicaretur: τὸ ὅτι ὀρείχαλκον ἐννοεῖ ὑπολαμβάνειν λέγεσθαι μὴ εἶναι ὃ, τῶν ὅτι εἶκη διαδομένων καὶ τῶν οἱ ὅτι πολυπραγμονεῖσιν φασὶν αὐτὸν ὑπάρχειν. Sed nec bene intellecta videtur dubitatio illa veterum quorundam, an esset orichalcum. Qui hoc in dubium vocarunt, non negabant aliquid esse, quod diceretur orichalcum; sed

D extare hujus rei metallum inficias ibant, ut æris, argenti & auri inveniantur metalla. Pollux lib. vii. τὸ ὅτι ὀρείχαλκῳ μεταλλὸν εἰδέναι καὶ τῶν εἰς πῖσιν ἔχει βεβαίαν. Alio tamen loco orichalcum inter metalla recenset, ut aurum & argentum & æs: χρυσός, ἀργύρος, ὀρείχαλκος, σίδηρος, κατ' ἰππεύς, μόλυβδος. At nonnulli antiquorum negarunt, ut videtur, orichalci metalla reperiri, ut auri & æris atque argenti. Hoc male quidam acceperunt, quasi negaretur ab illis in totum aliquid esse in rerum existentia, quod

E vocaretur orichalcum. Quod profecto absurdissimum. Intelligebant quippe illi nullam extare naturalem venam, quæ daret orichalcum, ut est quæ æs edit, & aurum argentumque. Orichalcum igitur rem esse ficticiam & mixtam compositamque voluerunt; æris nempe genus aliquod, cui color ille auri quæreretur arte, cuique nomen impositum esset orichalci. Hinc διαυγὴ χαλκόν, alii ὕλην ὁμοίαν χαλκῷ. Grammatici antiqui definiunt esse æris speciem, quæ auri splendorem, æris duritiem possidet. Rem non esse simplicem, quæ ex vena exiret nativa ut æs & argentum & alia metalla, nomine ipso declarant antiqui illi Græci, qui κεράμα appellarunt. Ut enim

F vinum aqua temperatum κεράμα & κράσιν vocarunt, ita etiam κεράμα hoc genus metalli, quod purum putumque non esset, sed ex duabus rebus mixtum & compositum. Strabo lib. xiii. ἐστὶ ἡ λίθος πρὸς τῇ ἀνδρείᾳ, ὅς κεραμαῖνος σίδηρος γίνεται· εἶτε μετὰ γῆς ἴσος καμινθῶντος ἀποσείζει ψόδαργυρον, ἢ περισσολαβῶν χαλκόν. τὸ καλεῖσθαι γίνεται κεράμα, ὃ πινὲς ὀρείχαλκον καλεῖσθαι. Non sollicitanda hæc lectio nec movenda, ut placitum

G Viris eruditissimis. Dicit pseudargyrum æri mixtum temperaturam illam efficere, quæ vulgò vocatur κεράμα, quam aliqui appellabant ὀρείχαλκον. Hinc constat ex quorundam sententia orichalci nullam fuisse ex metallo venam, sed æris quandam temperaturam, cui faciendæ misceretur pseudargyrum. Inde nomen vulgare κεράμα de orichalco. Ex eo κεραμαῖνον in Glossis Græcè exponitur *aurichalcum*; quod ex aurichalco nimirum, ὅτι ἡ κεράματος. Per pseudargyrum Strabonis nihil aliud intelligendum quam *argentum Cadmia*, quæ ex argenti metallis hauriebatur. Ea candidior gravior, sed etiam deterior. Videntur ergo & quidam eam usurpasset ad orichalcum faciendum. Argenti Cadmiam

Cadmiam vocant Arabes, hoc est, *climia asfidda*. Apud Constantinum *Cadmia argentea* appellantur. Nec enim de lithargyro argenti capienda Arabum illa Cadmia argentea. Hodie quoque ad orichalcum nostrum sive letonum perficiendum Cadmiæ genus semel uritur, quæ æs luteum reddit. Rectè igitur scripsere olim quidam, metallum orichalci non inveniri. Quod alii male interpretati sunt, quasi voluerint illi orichalcum nunquam reperiri. Quod maxime absurdum fuisset, præsertim nomine ubique extante, & ab omnibus auctoribus etiam antiquissimis celebrato. Quod non parum confirmatur his verbis Plinii lib. xxxiv. cap. 11. de ære: *Fit & ex alio lapide, quam chalcitum vocant in Cypro, ubi prima fuit aris inventio, mox vilitas, præcipue reperto in aliis terris præstantiore, maxime aurichalco, quod præcipuam bonitatem admirationemque diu obtinuit. Nec reperitur longo jam tempore efficta tellure.* Planum est ex his, putare Plinium venam olim fuisse aurichalci tanquam aris omnium facile optimi, quod ad præcipuam bonitatem diu fuerit in admiratione; postea interiisse, hoc genus efficta tellure. Hoc plane est aurichalcum, cui moverunt olim controversiam quidam, an omnino unquam tale extitisset ex naturali vena procedens. Extitisse quidem antiquitas ejusmodi aurichalci metallum, apertè Plinius existimavit, ut ex illis, quæ posuimus constat, sed defecisse extinctâ venâ. At Augusti temporibus claritatem ejus adhuc usumque celebrem fuisse indicat Horatius hoc versu: *Tibia non ut nunc orichalco vincita.* Ergo tunc tibix orichalco vincebantur. An dicendum ab illo tempore defuisse, nec usque ad tempora Plinii pervenisse? Omnis ætas Græcorum Latinorumque meminit aurichalci, sed dubitatio semper inter doctos & curiosos extitit, quid hoc nomine vocaretur. Partim dixerunt non reperiri; alii repertum olim, postea venam exaruisse. Melius illi, qui nec unquam venam hujuscemodi metalli fuisse opinati sunt; sed ita appellatam æris quondam temperaturam, cui color aureus admixtione alterius metalli compararetur, ut Cadmiæ juxta quosdam vel pseudargyri secundum Strabonis sententiam. Idem Plinius paulo post de Mariano ære, quod tunc in gloria fuit: *Hoc à Liviano Cadmiam maxime sorbet & aurichalci bonitatem imitatur in sestertiis dupondiarisque, Cypro suo assibus contentis.* Sestertia ac dupondia, quæ hodieque reperiuntur, ex antiqua moneta æris flavi sunt; asses autem rubri, hoc est, Cyprii. Sestertii quippe nummi Romanorum putandi, qui teruntur manibus antiquariorum, & unciam ferme pendunt, ex ære ut plurimum luteo sive flavo, quod aurichalci bonitatem imitari dicit Plinius. *Æs* illud, quod aurichalco proximum bonitate facit, à quibusdam vocatum aurichalcum nullus dubito. Ope Cadmiæ, quam maxime sorbebat, eam quam dicit bonitatem, consequebatur. Alii fere omnes auctores scribunt aurichalcum fieri conjuncta Cadmia in æs, dum funditur. Festus: *Cadmea terra, qua in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Græci quoque scriptores Chimici testantur *ἀργειχαλκον* fieri *ἄφ' Ἰκαδμίας*. Zosimus Panopolitanus excellentem æris tincturam luteam describit à Persis inventam, quæ fiebat admixta *tutia*. Quæ tutia etiam fit ex Cadmia. Titulus illius tractatus: *πίνσις χαλκῆς ξανθῆς*. Sic autem tractatum incipit: *λαβὼν τυπίας ὅσον βέλαι, λειώσον κροκίνῃ λεπτοτάτῃ.* Vocat & *βαφὴν χαλκῆς* tincturam vel temperaturam æris: *βαφὴ δ' ὁμοῦ Πέρσης ἐξ ὀσμῆς χαλκῆς χαφεῖται ὑπὸ ἀρχῆς Φιλίππου δ' τῶν Μακεδόνων, οἷον ὁ ἐν τῆς πόλεως τῆς αἰτίας Σοφίας.* Ex isto ære innuit factitatas valvas templi Sanctæ Sophiæ in Constantinopolitana urbe. Certum est igitur, aurichalcum veterum artificio constituisse, nec fuisse naturale. Hinc illa doctorum concertatio, non esse; & esse, aut fuisse nec amplius esse contentendum, explicanda est. Non fuit naturale, sed fuit artificiale. *Æris* quippe genus erat, quod flavum & auro concolor ars reddebat, admixta Cadmia. Hæc *κροκίς* ipsius. Unde & *κρομα* absolute dictum. Non tantum luteum aurichalco sive auri colore, sed etiam album fuisse videtur. Ita enim vocat Virgilius: *alboque orichalco.* Et nugatur Servius, qui comparatione auri sic vocatum à Poëta vult. Genus æris etiam

olim celebratum album, quod in summo pretio, & honore habitum. Tale æs Mosynœcum tradit Aristoteles in Admirandis, quod & ipsum non tale exiit ex metallo, sed arte parabatur admixto quodam genere terræ: φασι τὸν Μοσύνοικον χαλκὸν λαμπρότατον, καὶ λευκότερον εἶναι, ἢ ὡς ἀμιγνυμένη αὐτῷ κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ γὰρ πρὸς αὐτῷ γινόμενης καὶ συσπυόμενης αὐτῷ λευκασθαι τὴν ὀρόντα τὴν κρῆσιν, μετένα διδάσαι. Non dubitarem, quin Poëta huiusmodi æs candidissimum ac lucidissimum vocaverit *album orichalcum*. Admixta terra aliqua sic existerat, quæ cum ipso coquebatur. Κρῆσιν vocat Philosophus, ut & Strabo de orichalco luteo, quod similiter addita inter fundendum æs Cadmia terra hunc colorem acquirebat. Stephanus ex Theopompo: εἶτα μετὰ γῆς πρὸς καμινθήεις ὁποσείη ψιδάρνηρον, εἶτα κρῆσις χαλκῷ ὀρείχαλκῳ γίνεθ. Strabo κρῆμα vocatum vulgo hoc orichalcum dicit, ut antea notavimus. Forte de albo orichalco hæc accipienda, cui pseudargyrum mixtum dabat hunc colorem, ut orichalco luteo Cadmea terra, quæ lutea est. Falluntur igitur docti Viri, qui putant *aurichalcum* appellatum, quod æs auri colorem haberet. Non hic mos antiquorum mixto genere voces hybridas componere, ut hæc composita videtur, si aurum in ea sumimus, ex Græco Latinoque. Apud Plinium in antiquis libris semper *aurichalcum* scribitur, quæ vetus fuit pronuntiatio & scriptura illius vocis. Nempe ita extulerunt, qui Græcis ὀρείχαλκος, quasi montanum æs dixeris. Inde fecerunt *aurichalcum*, ut *cantes* pro *cotibus* scripsere, & *audes* antiquitus, quæ postea *aures* ex Græco ὤπες, & *Fannius*, qui Græcis Æolibus πόνος, & similia sexcenta. Nulla igitur auri notio in illa dictione. Non parum etiam errant, qui χαλκολίβανον cum è veteri interprete de orichalco accipiunt in Apocalypsi cap. i. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάτω, ὡς ἐν καμινῇ πεπυρωμένοι. Vocis compositio Græcanica non admittit hanc significationem, quæ nihil aliud potest denotare quam thus æris colore. Sic χρυσόμυλον malum est colore aureo. Arethas de æris genere, quod in monte Libano effoderetur, interpretatur. Sed ærifodinarum in illo monte nulla apud veteres mentio. Deinde Λιβανόχαλκος Græce dici deberet æs Libani montis; ut ὀρείχαλκος, æs montanum. Sic ὀρειασίζαι, montanæ spizæ; & ὀρεοκάρυον, nux montana. Omnino, ut dixi, χαλκολίβανος thus est ærei coloris, id est, flavi. Εὐαθὴν λίβανον vocant Græci, quale thus masculum. Ut candidum thus dixere δρυρολίβανον, ita flavum χαλκολίβανον. Græci, quorum locum jam supra adduximus, de thuris differentiis: ἔστι δὲ τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ· καὶ ὁ μὲν ἄρρεν ὀνομάζεται χαλκολίβανος, ἡ θῆλυ δὲ καλεῖται λυκολίβανος καὶ ἀργυρολίβανος. Thus in candidum & rufum dividit Plinius, hoc est, ut Græculi isti interpretantur, ἀργυρολίβανον & χαλκολίβανον. Arethas quoque in Apocalypsin fatetur χαλκολίβανον de thure posse accipi, cui color æneus. Quæ verissima est interpretatio. Sed in Orphei Hymnis χαλκολίβανος ita accipitur pro suffimine thuris masculi, Latonæ & Apollinis Δατοῦ καὶ Ἀπολλωνίου θυμίαμα χαλκολίβανος, id est, λίβανος χαλκοχρῆς. Sic χρυσόλιθος, ἀργυρόλιθος lapides argenteo & aureo colore. De voce Græca ὀρείχαλκος fugit etiam fortasse eos ratio, qui montanum æs exponunt. Quamvis sic posset accipi, cuius vena ex petris ducitur. Sic lapis chalcitis, ex quo æs, Plinio teste, cæditur ex subdialibus petris. In plerisque metallis, ut jam diximus, duplex vena reperitur, faxea vel lapidea, & terrea. Non solum γῆν χρυσὴν invenire est, sed etiam λίθον χρυσὴν lapidem aurosum, qui aurum dat. Ita & γῆ σιδηρῆς & λίθος σιδηρεῖος ad ferrum faciendum materiam præstant. Λίθινα μέταλλα Græci vocant, ut Dioscorides, quorum vena lapideam habet naturam. Ita ergo & ὀρείχαλκος diceretur æs ex montana & lapidea vena factum. Sed hæc compositio non sapit Græcum morem. Ὀρόχαλκον hoc sensu dicturi fuisse potius videntur, ut ὀροσίζαι Aristoteles, & ὀρεοκάρυον Strabo. Non nescio, ὀρειβατῆν & ὀρειβασίας dici, sed aliud est. Sunt & ὀροίτυποι. Forte ὀρείχαλκος nominatus est ab ὄρμη Æolico vocabulo de ære lucentissimo ac adeo nitente, ut spiculi vicem redderet

redderet imagines. Pallas apud Callimachum in Hymno, quem Lavacro ejus dicavit, non hoc dicitur affectare, quod Veneris proprium est, ut faciem suam in speculo consulat ad ornatum componendum. At igitur, nec in orichalco se inspicere tanquam in speculo. Sic orichalcum adeo nitens fuit, ut speculi usum præbere posset haud secus atque argentum. *Ὀρείχαλκος* igitur id genus esset æris tanto nitore, ut aliquis in eo se videre posset. Grammaticorum expositiones hanc etymi proprietatem adstruunt, qui *λαμπρόν χαλκόν* & *διανγῆ* interpretantur. Poëtæ quoque veteres *Ὀρείχαλκον* *Φαιρόν* passim appellant *ἐπιθετικῶς*, ut Hesiodus & Apollonius. Quidam ex antiquis ab artifice statuario ita dictum voluerunt, sicut refert Scholiastes Apollonii: *Ἄλλοι δ' ἀνδριαντοποιὶ λέγουσιν ὄνομα, ὡς Σωκράτης καὶ Θεόπρυπτος ἐν εἰκοστῇ πέμπτῳ*. Sic multæ ærifodinæ nomen habuerunt à dominis locorum, ubi erant metalla, ut Sallustianum æs Plinio, Livianum, Marianum. Non tamen placet illa origination *Ὀρείχαλκος*. Plinius lib. xxxvii. in tractatu de gemmis dicit, chrysolithis subjici solere aurichalcum his verbis, quæ sic olim correximus: *Funda includuntur perspicua, cæteris subjicitur aurichalcum, quondam etiam & per se gemmarum in usu*. Vides aurichalcum etiam in usu fuisse temporibus Plinii, quod utique etiam subjiceretur chrysolithis folii vicem, ut vulgo loquuntur. At idem Plinius alibi scriptum reliquit, aurichalcum sua ætate non amplius reperiri solitum, & jam pridem defecisse. Parum igitur ipse sibi constat & pugnantia invicem scribit. Ratio est, quia de suo non semper loquitur, sed auctorum sermo est, quos compilavit, aliter atque aliter de unaquaque re tradentium. Videtur tamen hæc de suis temporibus verba facere, & morem, qui tum vigeat, tangere, cum dicit, chrysolithis subjici aurichalcum. Certe & posteriores Plinio auctores aurichalcum nominant, ac de eo loquuti sunt tanquam de re, quæ etiam extaret, & in usu versaretur suo in ævo. Quod addit ibidem gemmarum in usu fuisse olim aurichalcum, id ostendit, quam carum fuerit rarumque apud antiquos aurichalcum. Quod & Plautus adtestatur de re admodum cara scribens, aurichalco contra caram esse, & majus aurichalco pretium statuens quam talento auri. Ut in milite glorioso: *Ego istos mores aurichalco contra comparem*. Non disputandum hæc nec inquirendum puto, an aliquod olim extiterit aurichalcum, quod postea defierit esse; sed de eo constare dicimus debere, plerisque veterum notum illud fuisse aurichalci sive orichalci genus, quæ fuit æris temperatura, cui luteus sive aureus color quærebatur addita Cadmea terra. Strabo talem novit *Ὀρείχαλκον*, Festus, & cæteri usque ad infimam pæne ætatem, quæ chimicos tulit, qui eidem tradiderunt: *Ὀρείχαλκον nempe fieri διὰ Καδμείας*. Quod hodiernum esse letonium convenit. Notandum porro in antiquis Plinii codicibus *Cadmeam* ubique scribi, non *Cadmiam*, & ita quoque apud Festum *Cadmea terra*, quomodo & in antiquissimo libro scriptum offendi. Hæc scriptura Latina Græcam exprimit, quæ plerumque *κάδμειαν λίθον* & *κάδμειαν γῆν* nuncupat, præsertim apud antiquiores. Unde *Cadmea* Latinis, ut *κωνόπειον conopœum*, & *Ἀλεξάνδρεια Alexandria* apud Horatium in antiquissimis exemplaribus, quæ olim vidi. At *Καδμία* scribitur apud Dioscoridem, & alios fere omnes recentiores. Inde Arabes, ut initio dicebamus, suam *climiam* fecerunt vel *calimiam*, atque ex eo nos nostram *calaminam*. Cæterum naturalis hujus Cadmiæ sive calaminæ duo olim genera fuisse nota, non ambigui juris fecerim. Totidem quippe hodie habentur. Unum est, cui nihil æris inest, colore luteo, molle, ac teneri instar lapidis. Hæc est Cadmia, quæ luteum æs fit aut orichalcum, quæ nullas in medicina utilitates habet. Rulandus *crocum metallorum* appellat qui & orichalcum sic vocat, quod ex eo nempe fiat orichalcum. Antiqui Chimici Græci in Lexico suo: *χρυσὸς ἐστὶ πνεύτης, Καδμία δὲ ὄν*. Vocant *Καδμία* hanc aurum, quia aureo colore æs tingat.

A Hæc eadem quoque *crocum* ab aliis vocitatur. Item *ξανθὸν φάρμακον*. Lexicum Græcum vetus Chemicum: *ξανθὸν φάρμακόν ἐστι σιδηρέτις δι' ἧς θεῖς εἰκονομηθὲν καὶ Καδμία*. Alterum Cadmiæ genus est, quod æris continet venam, aliquando etiam argenti. Hæc sola Cadmia naturalis Dioscoridi cognita & probata. Plinius utramque confudit more suo, ut hæc ejus verba ostendunt jam superius citata: *Namque ipse lapis, ex quo fit æs, Cadmia vocatur, fufuris necessarius, medicina inutilis est*. Cadmia illa, quæ medicinæ inutilis & fufuris æris necessaria, quæque æs ipsum luteum reddit, diversa est ab ea Cadmia, ex qua fit æs, quæque æris venam continet. De ea supra jam dixerat in præfatione ejusdem libri de æris vena loquens: *vena quo dictum est modo effoditur, ignique perficitur*. Fit *ἔξ* lapide aroso, quam vocant *Cadmiam*. Fit *ἔξ* ex alio lapide, quam *chalcitiam* vocant in Cypro. Duos hic agnoscit lapides, qui venam æris contineant & ex quibus æs perficiatur, *Cadmiam*, quæ Græcis *Κάδμεια λίθος* dicitur, & alium lapidem, quam in Cypro *χαλκίην* vocari dicit. Lapidem omnem ærosum *χαλκίην* vocari posse ostendimus. Sed quem admodum *χαλκίην λίθον*, qui lapis est ærarius, confundit cum *chalciti* foreos & *misfos* cognatâ; ita & *Cadmiam* illam, quem lapidem vocat ærosum, quod æris materiam habeat, eandem facit cum alia *Cadmia*, quæ & medicinæ inutilis, & æri fundendo necessaria: colorem ei præterea croceum addit. Hæc est Cadmia, quam indignam hoc nomine videri voluit Dioscorides, qui lapidem Cadmiæ similem nulla virtute præditum pro Cadmia non nemini haberi dicit. Animadvertenda autem in primis & illa dissensio Dioscoridis & Galeni super Cadmia naturali, quam miror nemini adhuc fuisse observatam. Certum est, quod initio adstruximus, *Cadmiam* divisione generali in naturalem & facticiam tribui. Nativam Dioscorides, ut in cæteris fecit, quæ similem patiuntur partitionem, primo loco posuit, & genera ejus exposuit. Quæ genera iis nominibus explicavit, quibus eam Galenus prosequitur, quæ artificio constat, non quæ ex vena profecta est naturali. *Βοτρυτὴς, πλακωτή, ὀνυχίτης* apud Dioscoridem differentiæ sunt generitivæ Cadmiæ, quæ nihil arti debet, sed ex ipso metallo eruitur. Id ex verbis ejus manifesto colligitur, ubi inter illa genera recenset eam *Cadmiam*, quæ *ονυχίτης* Plinio dicitur, quod intus onychis maculis similis sit. Enarratis enim generibus, quæ diximus *βοτρυτὴς* & *ονυχίτης* ita subjicit: *παιούνη δὲ εἰσὶν αἱ ἐκ τῶν παλαιῶν μετέλλων ἐρυσσομέναι· ἐστὶ δὲ ἡ καὶ πλακωτή λεγόμενη*. Deinde & *ὀνυχίτης* subjungit. Quæ omnia illi, ut aperte apparet, genera sunt ac nomina metallicæ ac fossilis Cadmiæ. Postquam omnes differentias hujusmodi cadmiæ exequutus est, quæ natura constant, earumque pariter remedia tradidit, transit ad facticiam, cujus expositionem his verbis auspicatus est: *γεννᾶται δὲ ἡ Καδμία ἐκ τῆς χαλκῆς καμινουμένης, προσζεύσσης τῆς λιγνύτης τοῖς τοῖς τῶν καμινῶν ἐκ τῆς κρυφῆς*. Priora genera ex metallis eruuntur, hæc autem factitia gignitur ex ære, quod in caminis funditur fuligine adhærescente parietibus fornacum & summo earum culmini. *Ἀκυσίδας* vocari ait ab artificibus metallariis caminos illos in quibus æs fundebatur & ex quibus cadmia colligebatur. Ex ferro erant fabricati & in culmen fastigiati & contrafractiones in summo, ad hoc ut fuligo ex ære ascendens citius posset corporari & adhærescere ac teneri. Græca Dioscoridis sic legenda sunt: *εἰσὶ δὲ αὐτῆς σιδηρεὶς παμμεγέθεις, ἀκυσίδες δὲ ὑπὸ τῶν μεταλλουργῶν καλέμεναι, κατὰ κρυφὴν σινηγμέναι, πρὸς τὸ κατέχευθαι καὶ ἐφίξειν τὰ ἀναφερόμενα σώματα ἀπὸ τῆς χαλκῆς, ἀπὸ αἰὲ καὶ μακρόν προσζέοντα ἐπισωματεύει*. Addit in illis caminis ad hunc modum fabricatis, interdum unam tantum speciem, interdum duas, & aliquando etiam omnia genera cadmiæ existerent: *καὶ ποτὲ μὲν ἐν εἰδῶ αὐτῆς, ποτὲ τε δύο ἢ πᾶν αὐτὴν ἀποτελεῖται*. Significat quod genera sunt cadmiæ naturalis, totidem facticiæ reperiri in illis fornacibus. Non enim possumus aliter verba illa interpretari. Ergo & *βοτρυτὴς* tam naturalis

ralis quam facticia cadmia, æque & onychitis, & placitis, & sic de reliquis generibus. Certè ut ex cadmia metallica fit æs, ita ex ære fit cadmia artificialis. Et sic purgamentum æris eademque metallum cadmia. At omnia illa supra scripta cadmiæ genera quæ metallica & fossilia facit Dioscorides, facticiis modo & arte constantibus Galenus accenset. Cum Galeno facit Plinius, cuius & heic verba ponam: *Namque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicina inutilis. Hic rursus in fornacibus existit, aliamque nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis atque flatu tenuissima parte materia, & cameris lateribusve fornacum pro qualitate levitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacum ore qua flammæ ructantur, appellata capnitis, exusta & nimia levitate similis favilla. Interior optima cameris dependens & ab una argumento botrytis cognominata.* Reliqua deinde genera enumerat. Placitin, onychitin, & ostracitin, quæ omnia illi sunt facticia, unicum tantum agnoscen- ti naturalis ac metallica, quæ lapis est æris habens ve- nam. Galenus pariter unum duntaxat cadmiæ genus metallicum novit, quam alii lapidem, alii terram ap- pellant, quamque adeo ipse lapidem probat appellari. Cætera genera cognominibus his distincta, quæ supra posuimus, facticiis adnumeravit generibus. Serapio in vertendis de cadmia Dioscoridis verbis, ut senten- tiam ex his efficeret opinioni Galeni consentaneam, tota ea interpolavit. Nam quæ de facticia cadmia dixit Dioscorides, ea ante omnia præposuit, deinde sub- texuit ea verba quibus varias cadmiæ differentias ex- plicavit cum illis cognominibus supra memoratis. Plinium, quæ de cadmia scripsit, non accepisse à Dio- scoride illud indicio est, quod aliter pleraque commemo- rat. Deinde nunquam illi fuisse lectum Dioscori- dem alibi docuimus. Habet hæc igitur ab illo aucto- re, unde sua sumpsit ipse Dioscorides, qui multa videtur turbasse in hac historia cadmiæ. Quæ sequuntur non habent adeo facilem intellectum, ut promptum sit discernere quo referenda sint. Proxime præcessit de variis cadmiæ artificialis generibus, quæ in fornacibus quibus æs conflatur, existunt. Subjungit protinus ista: *μεταλλουργεῖται ἢ ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου Σολέων ὄρεος, ἢ λεγομένης πυρίτης λίθου κρηόμενης. ἢ ἢ τῆς αὐτῆς ὄρει ἐνέσκηκεται οἶονει διαζώματι τινὰ χαλκίπεος, μίσθου, σάφρας, μελανθρίας, χρυσούλης, χαλκάνθου.* Sic legendus hic locus. Soli, Σόλοι urbs Cypri insulæ, cuius civis Σολεῖς Dioscoridi. Ita enim legit hoc loco codex summæ vetustatis. Alii tamen distinguunt, ut Σολεῖς sint ab urbe Ciliciæ di- cendi, Σόλοι à Cypria. Mons qui Solensibus, & Soliis Cypri imminet, in eo varia metalla reperiabantur, chalcitis, misyos, forceos, & alia. Inde etiam *μεταλλουργεῖται* dicit Dioscorides cadmiam usto pyrite lapide. Possunt etiam de ære accipi hæc verba. Nam paulo ante dixit cadmiam gigni ex ære in fornaci- bus conflato. Æs autem illud ex fodinis sumi mon- tis cujusdam, qui incumbit Soliorum urbi usto pyri- te lapide. Alibi enim scripsit pyriten lapidem esse, ex quo æs conflatur: *Πυρίτης εἰδός ἐστὶ λίθος, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται.* Pyrites genus lapidis, ex quo æs conflatur. Præterea nusquam meminit cadmiam ex pyrite lapide fieri. Aliud genus facticum quod διφρυγὲς dicebatur, exusto pyrite lapide parari scriptum reliquit. Nec moror, quod quidam recentiorum διφρυγὲς inter genera cadmiæ referunt prorsus contra veterum placitum. Diphryges autem illud, quod habent pro cadmiæ specie omnium impurissima & fœdissima veluti fæx est æris, quæ confidit in imo, & postquam æs refrigeratum est in fusa aqua, & sublatum inde in fundo invenitur alvei sive moduli, quo exceptum fuit è fornace liqui- dum profluens. Nihil habet hoc diphryges cum cad- mia commune aut cognatum, estque secundum genus διφρυγὲς Dioscoridis, quod his verbis ab eo describitur: *τὸ ἢ ἕτερον ἢ κατεργαζόμενον χαλκὸν ὡς περ ὑποκάμνη τις καὶ τῷ ὕδατι ὑπάρχει. Μετὰ τὸ πῦρ ἢ ψυχρῷ ὕδατι περιχύ- σιν ὡς ἀνάπερον ἔφαμεν πῦρ ἀνθὺς χαλκὸς διαλεχόμενοι, μετὰ τὴν ἀναίρεσιν ἢ χαλκὸς ἐνέσκηκεται ἐν τῷ χώνῃ ἡγνέ- μενον τῇ πυθμένι αὐτοῦ.* Quæ postrema verba sic vul- go reddunt doctissimi interpretes: *sublato ex fornace ære, in fundo ejus hærens invenitur.* Alii verterunt ut

A Ruellius: *in ima parte fornacum coherens.* Ex hac falsa interpretatione nata illa sententia recentiorum, quibus placet hoc diphryges esse speciem cadmiæ in imo fundo fornacis confidentem, & fœdissimam omnium, quia fæx sit & infimum sedimentum fornacis; cui comparant & ὀστρακίτην cadmiam dictam, quæ & ipsa ima parte fornacis invenitur, non tamen tam infi- ma. Inepti homines, qui nesciunt distinguere inter χώνην & κάμινον. Caminus est fornax, in quo vena æris in æs eliquatur & conflatur ignibus. In eo for- nace existunt varia Cadmiæ genera, quorum par- tim summo fornacis culmini & cameris adhære- scunt, quo propter suam levitatem adscendunt, alia parietibus applicantur, quæ ob gravitatem summa petere non potuerunt & ad cameras pervenire. Nul- lum autem Cadmiæ genus in fundo fornacis memo- ratur inveniri. Fundum quippe fornacis occupat materia æris liquefscens ex Cadmia metallica & lapi- de ærario conflata. Quod ex ea materia evolat & ca- meris fornacis vel parietibus applicatur perinde ut le- vius aut gravius habetur, diversa Cadmiæ genera ef- ficat. At χώνη vel χοάνη aliud est à fornace. Alveus nempe est vel canalis prope fornacem cavatus, in quem æs liquatum è fornace derivatur ac deducitur, quod ibi formam canalis accipit & refrigeratur asper- sa aqua, & refrigeratum inde tollitur. Postquam in- de sublatum est, in fundo χώνης invenitur alterum il- lud genus diphrygis, longe à Cadmia diversum toto- que genere distans. Χώνην vel χοάνην Hefychius in- terpretatur τύπον ἐν τῷ μεταλλουργεῖται τὸ χαυνούμενον. Item χοάνης exponit κοιλώματα εἰς ἃ ἐγχέεται τὸ χαυνούμενον, formas & tubulos sive modulos cavos, quibus infun- ditur, quod fustum conflatumque est. Περίνας τύπας etiam esse dicit, quales sunt moduli, quibus ollarium ferrum aut æs caldarium infunditur. In illis igitur alveis sive canalibus, in quos liquens æris fusio deri- vata fuerat, ubi æs refrigeratum & inde sublatum erat, reperiabatur tanquam fæx genus illud diphrygis. Æque longo differunt à Cadmia discrimine reliqua duo διφρυγὲς genera Dioscoridi recensita, quorum al- terum nativum & metallicum est, alterum ex lapide pyrite usto conficitur, donec colorem minii con- traxerit. Hinc sane constat locum illum in capitulo πῦρ καδμίας non esse de Cadmia accipiendum, ubi dicit μεταλλουργεῖται πυρίτη λίθου κρηόμενης, sed de ære ipso. Nihil enim aut parum hoc pacto differret Cadmia & hoc tertium diphrygis genus, siquidem ex pyrite lapide usto fieret. Avicenna tamen locum eum de Cadmia videtur accepisse, qui inter Cadmiæ ar- gentæ genera recensenda, ex pyrite etiam lapide eam fieri memorat. Addit Dioscorides tradere quosdam tertium genus diphrygis ex solo lapide confici, qui æs edit. Τινὲς ἢ, inquit, φασὶν ἐν μόνῃ τῆς πῦρ χαλκὸν λίθου ἀποτελέσσης γενέσθαι. Ita vel ex sola conjectura legendum vidimus, quam firmavit antiquissimus codex. Vulgo legitur: *ἐκ μόνῃ τῆς πῦρ χαλκὸν λίθου ἀποτελέσσης.* Quæ Ruellius ita red- didit: *Quidam tradunt ex sola materia, qua lapidem aris gignit, fieri.* Immo: *ex, lapide, qui æs gignit, ge- nerari.* Lapidem metallicum, qui venam æris conti- net, semper ita circumloquitur Dioscorides, ut appel- let λίθον πῦρ χαλκὸν ἀποτελέσσαν, aut λίθου τὸν χαλκὸν ἔχοντα. Atqui licebat unica voce λίθον χαλκίτην appellare, lapidem ærarium vel ærosum, ut λίθον σι- δηρίτην, & λίθον χρυσίτην. Monuimus supra Græcos, qui optime locuti sunt, non dixisse λίθον χαλκίτην aut γῆν χαλκίτην de vena æris, ne id nomen ambiguum foret propter ὁμωνυμίαν τῆς μεταλλικῆς χαλκίτης, quæ cum misy & fori cognationem habet. Et Pollux rectè no- tavit nec χαλκίτην pro vena æraria nec χαλκίτην pro me- tallis ærariis Græcos usurpasse. Nonnulli tamen videntur & λίθον χαλκίτην appellasse lapidem ærarium. Ex quo Plinius cum chalciti eum confundit me- tallica. Dioscoridi diversi sunt lapides, qui pyrites dicitur & ex quo æs coquitur, quamvis certum sit ex pyrite lapide etiam æs coqui. Nam in capite πῦρ διφρυγὲς distinguit planè πῦρ πυρίτην λίθον, & πῦρ λίθον πῦρ ἀπὸ πῦρ πῦρ χαλκὸν, ex quo æs perficitur. De pyrite etiam hoc scribit esse lapidem, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται.

μεταλλεύειν, ex quo æs conflatur. De ære igitur intelligendum, non de cadmia, quod dixit, μεταλλεύειν πυρίτη λίθου καιομένης. Pyrites ille lapis vulgo vocatur in *Alcinis marcasita* Arabica nuncupatione. مارقشيتا, *marcasita*. Quatuor generum facit Avifena, aureum, argenteum, æreum & ferreum. Unamquamque autem speciem ejus naturæ similitudinem habere dicit, cui colorem habet similem. Aureus igitur pyrites dicitur, qui aureo est colore, & auri censetur proprietate, & sic de cæteris. Dioscorides ærei tantum videtur meminisse, cui color est æris. Probari enim vult πιν χαλκοειδῆ, δὲ χερσὶς ἢ ἀπὸ ἡρώδους ἀφέντε, qui æris habet colorem & percussus faciliè scintillis emicat. Hoc genus est, quod Avifenæ vocatur capite de *Marcasita*: مارقشيتا نحاسي, *marcasita nuhasi*, id est, *marcasita æris vel æreus*. Idem notat Persicè vocari حجر الروشناني, *hagjar alruxenani*; quod ipse Arabicè interpretatur حجر النور, *hagjar annur*, quod sonat lapidem lucis vel luminis. Rationem hanc ipse adfert, quod oculorum claritati conferat. Et sane Dioscorides ait, lapidem uftum virtutem habere σηκητην, σκοταθελικὴν τῶν ὀφθαλμῶν ταῖς ὀφθαλμοῖς. Græci ὀφθαλμικὸν dicerent eo sensu. Sic enim absolute vocantur & lithargyrum, quod oculis medetur. Neophytus: ἀνθὸς ἀργυρῆ, ὅπερ οἱ χρυσόλοι καλεῖσιν ὀφθαλμικόν. Pace tamen Avifenæ dixerim, magis censeam Perfas pyriten nuncupasse lucis lapidem, quod ignis scintillas percussus emittat, quam quod oculorum luci proffit. Vocabulum quippe Græcum πυρίτην planè expresserunt illo suo nomine Persæ. Nam πυρίτης dictus, quod lucem emittat, si feriat, ignis scintillis inde emicantibus. Et hoc indubitatum, aureum & argenteum pyriten Græci Chimici χρυσόλιθον & ἀργυρόλιθον dixere, hoc est, *marcasita althebi & alfididi Avifenæ*. Lexicon chimicum: βορφυλῆτις πυρίτης καὶ ἐπίσιος ὁ καὶ χρυσόλιθος ἐστίν. Vocantur & ἀσημένλιθον, qui argentei est coloris. Idem Lexicon: ἀσημένλιθος ἐστὶ πυρίτης. Idem quoque est ἀργυρόλιθος, hoc est, argenteus lapis. Sic ἀσημένλιθον & ἀργυρόλιθον vocant candidum thus. Eiusdem Lexici auctor magnesiā etiam interpretatur pyriten his verbis: Μαγνησία ἐστὶ μολιβδὸς λευκή, καὶ πυρίτης. Ea est magnesia, quam hoc nomine etiam vocat Avifena *لبخاخيز*, & eadem prorsus virtute pollere cum pyrite lapide five marcasita asserit, nisi quod etiam præferenda sit. Apud Avifenam scribitur *لبخاخيز*, *magnissa*, ἢ *μαγνησία*. Sanè ita dicitur, quod è *Magnesia* veniat, lapis magnesiū, ἢ λίθος *μαγνησία*. Alia tamen est à magnete lapide ferrum trahente, qui & ipse magnesiū. Apud Avifenam vocatur *μαγνητίς*, *magnitis*. ἢ *μαγνητίς* λίθος. Per magnesiā puto intelligi alteram *μαγνητίτιν*, quæ colore est argenteo & argentum facie sic imitatur, ut pro eo capiatur, & fallat intuentes. De qua nos alibi. Hanc igitur eandem fecere cum argenteo pyrite, qui & ipse argenti colorem exhibet & ἀργυρόλιθος pariter nuncupatur. Utrumque lapidem, qui ferrum trahit, & qui colorem imitatur argenti, *μάγνητα* & *μαγνητίτιν* vocant antiqui Græci. At recentiores ita distinxerunt, ut alterum *μάγνητα*, alterum *μαγνησίαν* dixerint. Democritus in *Phisicis* capite περὶ ποιήσεως ἀσπίδος: τὸν ἢ σίδηρον λύσεις, *μαγνησίαν* ὀπταίναν, ἢ θάλατταν ἢ ἡμῖς, ἢ *μάγνητος* βραχὺ ὁ γὰρ *μάγνης* ἔχει συγγένειαν πρὸς τὸν σίδηρον. Ita Arabes quoque Græcos secuti eos lapides discreteverunt, alterum *magnitis*, alterum *magnissa* vel *magnissa* vocando. Cæterum ob similitudinem virtutis & coloris magnesiā pro pyrite accipiunt chimici antiqui, & contra, quorum est hæc expositio: *Πυρίτης* ἐστὶ σάπης καὶ *μαγνησία*. Plinius argentei & aurei pyritis lapidis meminit, quod non facit Dio-

A rides: ut vel hinc constare debeat, quæ habet de silva medica, non debere Dioscoridi, sed alteri accepta referre. Verba ejus hæc sunt: *Sed est alius etiamnum pyrites similitudine æris. In Cypro enim reperiri volunt, & in metallis, quæ sunt circa Scarnaniam, unum argenteo colore, alterum aureo.* Ferrei pyritis apud eum nulla mentio, quem Avifena vocat *ferreum marcasitan*. مارقشيتا حديدى. Ex pyrite autem lapide etiam Cadmia fiebat teste eodem Avifena, quam non agnoscit Dioscorides, nisi de Cadmia accipias hæc illius verba, quibus dicit μεταλλεύειν ex monte, qui Solis urbi imminet, καιομένης ἢ πυρίτης λευκομένης λίθου. In tradendis Cadmiæ facticiæ generibus non per omnia consentit Plinius Dioscoridi. *Carnitis* Cadmiæ ille habet mentionem, de qua nullum apud hunc vestigium. Καρνίτις autem cadmia illi dicitur, quæ in ipso fornacum ore nascitur, qua flammæ eructantur. Hæc tenuissima. Quæ intra fornacem fiunt, plura genera sunt. Interior, inquit, optima cameris dependens, & ab una argumento botryitis cognominata. Sic legendum. Addit: duo ejus colores, deterior cinereus, puniceus melior. Nulla est Dioscoridi Cadmia, quæ punicei coloris sit. Botryiti duos colores dat Plinius cinereum, qui deterior est; & puniceum, qui melior. Dioscoridi botryitis χρώματι σποδοειδῆς, θλασθεῖσα ἢ ἐνδοθεν ἐνπεφρῶ καὶ ἰώδης, colore cinerea, si frangatur intus cineris & æruginis colorem habens. Hæc illi optima Cadmia, cui color cinereus; quam deteriorem esse vult Plinius. Hæbes statim in sequentibus apud Dioscoridem de alio Cadmiæ genere: ἐχομένη δὲ ἐστὶν ἢ ἐξωθεν κυανίζουσα, ἐνδοθεν ἢ λευκότερα. Puniceam hanc fortasse eam duxeris Plinii Cadmiam. Hoc si est, pro κυανίζουσα perperam legerit vel audierit legente anagnosce, φοινίσκουσα. Non melior vero, cui color cæruleus, sed cui cinereus. Notandum præterea Dioscoridem distinguere inter σποδοειδῆ & ἐνπεφρῶν. Nam primum illud βοτρυίτης genus colore σποδοειδῆς in superficie esse dicit, intus ἐνπεφρῶν. Possumus tamen putare utroque vocabulo idem dici. Non ita accepit Serapio in verbis Dioscoridis vertendis, sed ἐνπεφρῶν quidem de colore cinereo interpretatus est; at σποδοειδῆ, cui tutiæ color est, quam Græci propriè σποδὸν vel σπόδιον vocant. Ita enim reddidit, ut legitur apud interpretem veterem: *Et color ejus est similis colori tuthiæ, quæ dicitur sfudos, & quando frangitur, color ejus interior vergens ad colorem zingiar.* Sic scribendum pro eo, quod est vulgo, quæ dicitur sfidos. Quæ σποδὸς Græcis pro Arabum tuthiā, ea Arabibus nominatur سفدوس, *sphodos* vel *sphud* dos. Falsum tamen puto Serapionem. Idem quippe σποδὸς & πεφρῶς; item σποδοειδῆς & ἐνπεφρῶς vel πεφρῶς, ut eo loco legitur in antiquissimo codice. Hefychius: πεφρῶν, σποδὸν, φαῖον, πλιόν. Cadmia botryitis exterius cinerea, interius si frangatur etiam cinerei coloris, sed ad æruginem tendentis, πεφρῶς καὶ ἰώδης. Aut cinerea, sed æruginis colore temperata. Haud scio, an ἰώδη colorem hic pro puniceo acceperit Plinius à violæ puniceæ colore. Duplicem enim colorem Cadmiæ botryitis facit, cinereum, & puniceum, qui Dioscoridi πεφρῶς καὶ ἰώδης, vel fortasse οἰνώδης audivit pro ἰώδης. Nam οἰνώδης color planè puniceus. Theophrastus: οἰνώδης χρώς καὶ ἐρυθρός. Hefychius: οἰνωπε, οἰνωπὸν, πεφρῶν, μέλαν. Hoc sanè verum. Nam quæ sequitur apud Dioscoridem cadmiæ species extra cærulea καὶ κυανίζουσα, intus candidior, non pertinet ad botryitin, nec speciem ejus alteram constituit solo colore distinctam. Et malè Plinius ex duobus coloribus, qui simul insunt in cadmia botryiti, cinereo, & viridi ad æruginem duas species facit, & ἰώδη pro οἰνώδης accepit. Sequitur igitur alia species Cadmiæ apud Dioscoridem, cujus superficiem cæruleam esse dicit; interiorem autem partem candidiorem cum discursu venarum, ut sunt in lapide onychite: ἐχομένη ἢ ἐστὶν ἢ ἐξωθεν μὲν κυανίζουσα, ἐνδοθεν ἢ λευκότερα, διαφύσει ἔχουσα ἐμφερῶς οὐκ ἔχουσα λίθω. Hæc Plinio

nio onychitis appellatur. Fluunt & ex ea duo alia genera, onychitis extra pene carula, intus onychitis maculis similis. Non plane expressit mentem Græci scriptoris. Non enim dixit extra esse cæruleam, intus maculis onychitis similem; sed intus candidiorem, λευκότερον, discurrentibus venis, quales in onychite lapide cernuntur. Lapis onychites non est candidus, sed λευκότερος; venas autem habet candidas. Aliud est simpliciter λευκόν: aliud λευκότερον, quod subalbidum Latine possis vertere. De Cadmia intellexit capite de lapide Phrygio: quo loco scribit lapidem Phrygium habere venas candidas ut Cadmiam: ἐξ ἧς ἀφύστες λευκὰς ὡς καδμία. Hæc igitur Cadmia intus est λευκότερος, colore scilicet ad candorem vergente: venas autem habet prorsus candidas. Legitur apud Serapionis interpretem pro verbis Dioscoridis: *Et post istam in bonitate est species nota, cujus color est caelestinus, & extrahitur à mineris antiquis climia & assimilatur caphari.* Scribendum fuit *thasari* vel *thasari*, id est, ungui vel onychi. In Arabico scriptum fuit *ظفر*, *thasari*. Chaldaice *ܬܗܫܪܝܐ*, *thasari*,

quod ungulam vel unguem significat vel onychem, id est, *ὄνυχα*, qui idem cum lapide *ὄνυχτι*; cui nomen ex ea re, quod ungui humano de colore similis sit, & maculas habeat candidas, quales in unguibus plerumque apparent. Vetus Glossarium Latino-arabicum *onycha* interpretatur *ياقوتة محزعة*, hoc est, hyacinthum pallidum. Participium est *محزعة* à

verbo *جزع*, quod est *trepido, paveo, impalle-* sco, ut illi solent, qui pavore corripuntur. Pallidus itaque onyx, id est, *λευκότερος*. Paulus Silentarius de Onychite marmore *ὀνυχίτιον ἐρίσμα* omnino expressit Arabici participii vim ad colorem onychis indicandum. Frustra manus Scaliger *μεμυμένον* & *πεφωτισμένον* exponebat. Sic onychitis Cadmia, quæ similis onychiti lapidi λευκότερος ipsa, id est, pallida, maculas habet candidas. Hanc Cadmiam Serapio vocat *ظفري*, *thasari*, id est, *ὄνυχτιν*.

Et notandum est, Serapionem dicere ex Dioscoridis sententia Cadmiæ genera huiusmodi omnia botryitin, onychitin, & zonitin ex mineris, id est, metallis effodi. Propterea naturales & metallicas esse pronuntiandum, non ab arte proditas & in fornacibus natas.

Plinio dicitur Cadmia placitis, *πλακίτις*, quæ Dioscoridi *πλακωτή*: sic enim ex vetustissimis libris lego, non ut vulgo habetur *πλακώδης*, quæ vox in alium sumitur sensum. *Πλακώδης* proprie est, quod speciem habet crustæ, ut arsenicum *πλακώδης* eidem Dioscoridi, quod eruitur crustarum modo; ut *βωλῶδης*, cui glebæ instar est. At *πλακωτή* Cadmia eademque *πλακίτις*, quæ multis veluti distinctæ crustis. Nam discursus habet venarum cingulis vel zonis similes, qui crustas dividunt, unde & *ζωνίτις* quoque appellata. Dioscorides: *ἐστὶ δὲ τὴς καὶ πλακωτὴ λεγομένη ζώνας ἔχουσα τὴς ἀφύστες, ὅθεν καὶ ζωνίτιν αὐτὴν ἐκάλεσαν.* Hæc Serapioni vocatur

منطقي, *mantheke*, quod *ζωνίτιν* sonat. Nam

منطق est balteus & zona vel cingulum, &

منطقة, *mantheia*, vel *manthaca*. Frustra sunt,

qui ab ea voce deducunt dictionem Latinam *man-*

nica, quæ peram significat. Dicitur & *منطق*,

nithac, à quo illud *manthea* factum est. Placitin

ita exponit Plinius: *Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit. Hæc dicitur placitis & ipsa ab argumento, cru-*

sta verius quam pumex, intus varia, ad psoras utilior & cicatrices trahendas. Locus hic aliter scribitur in libris hoc nempe modo: *Et ipso argumento planicie crusta verius quam vim ex intus varas ad psoras utilior.* In aliis hoc rursus exemplo: *& in ipsa argumentum crusta verius squamium intus naxas ac luxura.* Quæ portenta sunt mendarum, quæ sic exprobat Vir doctus: *Placitis & ipsa ab argumento. Plena enim crusta est verius quam squama intus varia.* Quam conjecturam ut minus probem, facit vetus scriptura, à qua nimium recedit. In altero codice Regio sic scriptum invenio: *Hæc dicitur placitis, & ipso argumento planicie crusta verius quam vim ex intus varas ad psoras utilior.* Nihil inde propius ad veritatem elicio quam si legamus: *Hæc dicitur placitis, & ipsa argumento planicie, crusta verius quam tumex, intus varia.* Manifesta huius emendationis vestigia in libris apparent, *crusta verius quam tumex*; pro quo repoluerunt *pumex*. Quod nihil ad rem facit. Placitin ab argumento planicie dictam vult Plinius, quod nimirum plana sit, & crusta verius quam tumex. Quidquid extumescit, Latini sic vocarunt. *Tumex* à *tumeo*, ut *struex* vel *struix* à *struo*. Glossæ: *Tumex*, *συνδεδεμένος, αἰματώδης πύπος*. De quacunque re alia tumescit & extuberante posuerunt. Ut hoc loco Plinius rem, quæ plena est crustam potius esse dicit quam tumicem. Hoc verum puto, nec amplius disputo. Camaras eo loco constanter libri retinent, & apparet in Græco auctore, unde illa transcripsit Plinius, fuisse *καμάρες*, quæ sunt fornices camini & *καμαραι* culmina. Sequitur de ostraciti apud eundem: *Ostracitis tota nigra & cæteris sordidissima.* Videtur putasse purgamentum esse fornacis, ideo sordidissimam cæteris facit. Dioscorides *ὄστρακίτιν* nominat atque ita dictam innuit, quod testæ superficiem habeat, quam inter genera nativa Cadmiæ metallicæ numerat: *ὄστρακίτις ἰατρὴ καὶ ὡς ὀππολὺ μέλαινα, καὶ δὲ ἡ ὄστρακώδης κεχρημένη ὀππολὺ.* Serapio hanc speciem vocat *εβακίσι* *خزفي*, id est, testaceam. Nam

خزف est tegula, testa, *ὄστρακον*. Interpres Se-

rapionis habet *cacasi*. Ex tot Cadmiæ generibus five facticia sumas & in fornacibus nata, five metallica & per se fossilia, nullum hodie est, quod in usu sit aut notitia medicis. Quam enim *tutiam* vocant *Alexandrinam* in nullum genus eorum, qualia veteribus fuere cognita & à Dioscoride tradita, quadrare deprehenditur. *Tutia* nomen est Arabicum, quo non Cadmiam proprie appellant, sed Græcorum *πομφόλυξα* exprimunt. Ita enim Dioscoridis *πομφόλυξ*, ab antiquo Glo-

satore Arabe indigetatur, *لبدون*. Græci recentio-

res, qui ab illis acceperunt, modo *τετάν*, modo *θετάν* nominant. Neophytus tutiam interpretatur Cadmiam botryitin vel Cadmiam minutam: *καδμία λεπτή, ἡ τετάν*, & alio loco: *καδμία βοτρυτὴς, ἡ τετάν*. Nicomedes Sophista *τετάν* simpliciter *καδμία* exponit: *καδμία, ἡ τετάν*. Sed alia est proprie Cadmia, alia tutia. Quædam tamen tutia, hoc est, pompholyx, è Cadmia paratur, cujus modum parandæ describit Dioscorides capite de Pompholyge. *ὅτι μόνον δὲ ἐν τῇς ἑλληνικῇ κατεργασίας τε ἐστὶν ὅλης, ἢ μέρους, ἢ ἀπὸ καὶ ἐν καδμίας πεποιημένης ἐκφυλαμένης εἰς γένεσιν αὐτῇς.* Narrat deinde, quomodo fiat pompholyx ex Cadmia. Sic tutia, quæ est pompholyx, ex Cadmia fit sola ignibus in fornace imposita & follibus eventilata, donec tota exhalatur; cujus quidem levissima pars effluat atque evolat in summum tecti, ibique adhærescit. Atque hæc est *τετάν* Arabum five pompholyx, quam & *καδμίαν λεπτήν* Græci recentiores dixerunt, & *καδμίαν βοτρυτὴν*, quæ tamen differunt. Alia tutia fit

ex materia æris, & conflatura. ἐκ τῆς ὅ χαλκῆ κατεργασίας π καὶ ὕλης. Non video, qua in re distat hæc tutia sive pompholyx à Cadmia facticia, quæ pariter originem suam debet æris confectioni & materiæ. Dum enim æris vena & cadmia conflantur in fornace, fuligo, quæ inde emanat & tectis adplicatur, Cadmiam gignit. Ita Dioscorides. Non alia est pompholygis natura aut generatio. Avisena de Cadmia argenti & æris dicit fumum esse, qui elevatur è loco, ubi æs funditur & parietibus adplicatur. De tutia sive pompholyge similiter tradit originem ejus fumum esse, qui elevatur, ubi æs purgatur à lapidibus qui ei admiscuntur. Ita enim reddit interpret: *Origo tutia est fumus, qui elevatur, ubi purificatur æs à lapidibus, qui ei admiscuntur.* Tum purificatur æs à lapidibus, qui ei admiscuntur, cum lapides ærarii in fornace liquefunt & materia æris, quam continent, à natura lapidea igne separatur, & funditur, & pura puta è fornace exit. In Arabico habetur: *Origo tutia est fumus, qui elevatur, quando æs & plumbum commiscuntur & conflantur ex lapidibus, qui ei admixti sunt, & stanno quod ei admiscetur.* Sic enim legitur in Arabicis **حيث يخلط الاسرب** **والنحاس**, id est, quando commiscuntur plumbum & æs. Quod de conflatura accipiendum est. **الاسرب** est plumbum. Scaliger malè *sedimentum* vertebat in Notis ad Garciam: *Origo tutia est fumus, qui elevatur, donec commiscetur sedimentum & æs ex lapidibus, qui commiscuntur cum eo.* Quæ interpretatio multis modis improbanda est. Primum vox **حيث** non significat *donec*, sed *cum*, ubi, quando; **حيث يخلط** ubi commiscetur, vel quando commiscetur. Vetus interpret pro **يخلط** videtur legisse **يخلص** Nam vertit, ubi purificatur æs à lapidibus. **خلص** autem significat mundare, purificare. Utrolibet modo legeris, ea mens asserenda est, quam diximus, de conflatura ac mixtura æris, quæ fit in fornace per ignem foliis excitatum. Magis tamen probarim, si res mei judicii fiat, lectio nem, quam interpret sequutus est. Utut sit, **اسرب** non est sedimentum, ut voluit Scaliger, sed plumbum. **سرب** quidem est crypta vel domus subterranea. Inde fortasse, ut pro sedimento acciperet, motus est Scaliger. **سراب** etiam nebulam designat, à verbo **سرب**, quod est nebulosum esse. Nescio, an ex eo vocabulum **اسرب** pro plumbo, quia est nigrum. Vetus auctor Arabs in perantiquo Dioscoridis codice duplicem nomenclaturam Arabicam adscripsit ad vocem **μολυβδος**, **سرب** & **رصاص**. Item **حيث الاسرب** **μολυβδος** interpretatur Arabice **حيث الاسرب** id est, scoria plumbi. Meminit autem Avisena plumbi simul cum ære in eadem fornace conflandi, quia ad æris temperaturam addebatur plumbum interim nigrum, interim argentarium. Plinius lib. xxxiii. cap. ix. appellatur *eisamnum* & *formalis* temperatura aris *tenerrimi*, quoniam nigri plumbi decima portio additur & argentarii *vicefima*. Ubi igitur mixtis venis æs & plumbum conflantur in fornace, fumus, qui excitatur & corporatus summis tectis adhærescit, *tutia* existit sive **πυμόλυξ**. Sic defendi potest lectio vulgata in Avisena **يخلط**, quod de commixtione æris & plumbi,

A quorum venæ simul conflantur, intelligendum est. Vix tamen abstinere meam possim credulitatem, quin censeam veriore eam scripturam, quam interpret agnoscit; quæ significat æs purgari à lapidibus, quibus commixtum est, hoc est, excoqui & perfici ex lapidibus, qui venam æris continent. Eodem verbo ut videtur usus erat Serapio in transferendis verbis Dioscoridis de Cadmia, ut habet quidem ejus interpret: *Et*

alia generatur in fornacibus, quando purgatur æs. **يخلص**

B **καμινδομής χαλκῆ**. Purgatur enim æs ut & cætera metalla, cum liquefunt in fornace & separantur à vena sua lapidea sive terrea. Ovidius:

Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli

Excoquit.

Quod autem ait Avisena tutiam fieri, quando purgatur æs & plumbum & stagnum, separatim hæc intelligenda sunt. Significat quippe non solum ex ære, sed etiam ex plumbo nigro & albo tutiam fieri. Quod Dioscorides etiam testatur pompholygem ex plumbo & argento quoque fieri ut ex ære. De quo infra. Addit Avisena etiam *alanoc* misceri, quod *plumbum* quoque interpretantur. Ita enim scribit: *Ubi conflantur æs & plumbum ex lapidibus, qui admiscuntur ei & alanoc, qui admiscetur ei.* Hoc *alanoc* interpret vertit stannum; & a stanno quod ei admiscetur. Avisenæ tamen sic plumbum appellatur haud uno loco. Capite de Alanoc, alabar & alanoa has duas voces de plum-

bo nigro exponit. **الرصاص لاسود**. Idem *mar-*

sangi, quæ est lithargyrus, plumbum ustum interpretatur; ubi eadem voce *alanoc* utitur, pro qua in Græcis, unde sumpsit, habetur **μόλυβδος**. Absque articulo

D dicitur **اذكى**, quod ex Hebræa venit origine. Im-

mo purum putum est Hebraicum **זָהָב**. Quod de stanno plerique omnes accipiunt, quidam tamen etiam de plumbo. Hinc & perpendicularum significat, quod fit ex plumbo. Unde & **μολυβδῆς** Græce dicitur. Sic

رصاص & plumbum denotat & perpendicularum. Nos

hodieque *plumbum* vocamus perpendicularum, & ad *plumbum* fieri & esse dicimus, quæ perpendiculariter fiunt. Sed cum Avisena eodem loco simul meminerit *alanoc* **الاذكى** & **اسرب**, non possunt idem

esse. Si *alanoc* plumbum nigrum est, ut ipse exposuit, *serub* aliud erit genus, plumbum utique album. Hebræi plumbum vocant **עופרה**, quod à **עפר** deducitur qui pulvis est. Perperam ita dictum autumant, quod in pulvere conservetur, qui alia omnia consumit; immo quod vena ejus arenosa & pulveris instar. Ex arena enim ac pulvere excoquitur. Plinius de vena plumbi: *Nunc certum est in Lusitania gigni & Gal-*

F *lacia summa tellure arenosa & coloris nigri.* Pulvis itaque est & arena, quæ venam ejus continet. Atque inde nomen. Idem stannum vel stagnum vocant **כָּרָל** à verbo **כָּרַל**, quod est secernere ac dividere. Ratio nominis juxta quosdam, quod alia metalla secernat ac dividat. Nam **כָּרָל** est **σποχωρίζω**. Sic interpretanda verba Isidori de stanno, quæ habet ab Hieronymo: *Stanni etymologia σποχωρίζω, id est, separans dicitur & secernens.* Mixta enim & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbumque secernit.

G Hinc in Glossis veteribus, quæ Isidoro tribuuntur: *stagnare, metalla mixta secernere.* Nulla in stanni vel stagni vocabulo separationis notio est, ut indicare videntur illa Isidori verba, sed in Hebræico *bedil*, quo stannum illi appellant. Profecto non solum Hebræi & Arabes, sed etiam Græci Latinique stagnum & plumbum designantia vocabula sæpe confundunt & indifferenter usurpant. Glossæ veteres stagnum interpretantur **κασιπίρον**, & *stagnea vasa κασιπίρεα*. Plinius tamen **κασιπί-**

Græcorum de plumbo albo docet accipiendum, quem à stagno diversum facit. Sic enim veteres libri apud eum ubique nominant; *stagnum*, inquam, non *stannum*, ut vulgo scribitur. Stagnum ille dicit adulterari æris candidi tertia portione addita in plumbum album. *Fit*, inquit, *et alio modo mixtis albi plumbi nigri qualibris*. Sic stagnum ei diversum à plumbo albo. Quin immo stagnum genus facit plumbi nigri, his verbis: *plumbi nigri origo duplex, aut enim sua provenit vena, nec quidquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mixtisque venis conflatur. Ejus qui primus fuit in fornacibus liquor, stagnum appellatur, qui secundus argentum*. Sic stagnum Plinio ex argenti vena producitur, estque nigri plumbi genus. Ipse Avifena, qui hoc loco *serub* distinguit ab *alanoc* quasi diversa, alio loco ea facit eadem. Nam capite de Rasas de eo se jam dixisse proficitur in capitulo de *Alaserub*. Atqui intelligit capitulum, quo de *alanoc*, ubi dixit *alabar* & *alanoc* esse nigrum *alrafas*. In eo autem capite de *rasas* interpretatur esse *alcalki*, quod interpretes exponit *stannum*. Sed de his alibi. Ad tutiam redeamus è diverticulo. Fumus est fornacis teste Avifena, in quo æs & plumbum conflatur, qui tutiam dat. Cadmiā quoque gignit, quæ fornacum dicitur idem fumus. Dictionem

رخان de utroque usurpavit. Chimici quoque

Græci καπνόν, ut cum dicunt *πυρόλυα* esse καπνόν αργύρου aut χαλκῆς, fumum æris aut argenti. Plinius de Cadmia fornacum dicit: *Fit autem egesta flammis atque flatu tenuissima parte materia, et cameris lateribus pro qualitate levitatis adplicata*. In illis fornacibus Cadmia & ærarius lapis coquuntur. Idem de pompholyge, quæ est tutia Arabum, ita scribit, ex quorundam sententia: *Aliqui id quod sit candidum levissimumque, pompholygem dixere, et esse æris et Cadmiæ favillam, spodon nigriorem ponderosiorēque de rasam parietibus fornacum*. Cadmia ex æquo dici potest favilla æris & Cadmiæ, quandoquidem levissimam esse ait partem, quæ flatu & flammis egeritur in his fornacibus, ubi Cadmia & æs coquuntur. Præterea quod ait spodon deradi ex parietibus fornacum, quibus adhærescit, nihil est quod prohibeat videri eandem spodon cum Cadmia, si quidem & hæc parietibus fornacum adplicatur; præfertim ea species, quæ præ pondere suo ad camaras fornacis pervenire non potuit, ut idem alibi tradit. De spodo quoque idem Plinius sic memorat: *Spodos Cypria optima. Fit autem liquecentibus Cadmia et arario lapide. Levissimè hac efflatur et ocus, evolatque è fornacibus et tectis adhærescit, à fuligine distans candore*. Certè & Cadmia fit liquecentibus Cadmia & ærario lapide, quæ efflatur & evolat è fornacibus tectisque adhærescit. De spodo præterea ille dicit, quæ conveniunt pompholygi. Spodos non evolat, nec est levissima, sed in pavimento fornacum reperitur cum everriis & carbonibus. Idem error est, quod paulo ante dixit spodon deradi parietibus fornacum, quod proprium pompholygis. Hæc tamen nullum fortasse Plinii peccatum, sed librariorum, qui spodo tribuerint, quod erat pompholygis. Sic igitur rescribendum è libris melioribus: *Spodos Cypria optima. Fit autem liquecentibus Cadmia et arario lapide. Levissimum hoc quod efflatur et ocus evolat, quod et fornacibus et tectis adhærescit, à fuligine distans candore. Quod minus candidum, ex eo immatura fornacis argumentum est. Hoc quidam pompholygem vocant*. Ita libri. Sed ne sic quidem liberandus culpa Plinius, qui apertè innuit spodon dici, quod est levissimum & celerrimè efflatur, solo candore distans à fuligine. Ergo candidissima spodos. Quod autem minus candidum, ex eo immaturæ fornacis argumentum colligi ait & hoc pompholygem à quibusdam appellari, contraria omnia vera sunt. Supra scripserat aliquis id, quod candidum esset levissimumque, pompholygem dixisse. Hæc Diosco-

A ridis sententia, qui duo genera pompholygis persequitur, ut & duo genera spodi. Unum quod in fornacibus æris reperitur, in quibus & Cadmia simul cum ære, cui fundendo necessaria est, coquitur; alterum, quod ex Cadmia sola conficitur. In utroque genere pompholyx id dicitur, quod est tenuissimum & candidissimum; spodion autem quod ponderosius & nigrum. Pompholygem enim à spodio distare tradit speciei differentia, non generis: *Πομφόλυξ ποδὶς εἰδικῶς διαφέρει. Ἡνικὲν δὲ σπὸν ἔχει ποδὶς λαγνῆν*. Spodion gravius & nigrius, ut plurimum festucis utpote pilis & aliis fornacis purgamentis & everriis mixtum. Sic legenda verba Dioscoridis de spodio: *τὸ μὲν δὲ ὑπομελανίζει καὶ βαρύτερόν ἐστι κατὰ τὸ πλεῖστον ὃ ἐμώλεον καρφῶν καὶ τεχνῶν ἢ γῆς, ὡς ἂν ὑπόψημα καὶ σόρμα τῶν ἐν τοῖς χαλκουργείοις ἐδάφω καὶ καμίνων*. Hæc ille de spodio, quod in fornacibus æris invenitur. Addit protinus de pompholyge: *ἡ δὲ πομφόλυξ λιποτά ὑποέρχει καὶ λευκή, ἢ καφωτάτη ὡς διαδοτὴ ὑπὸ πωτόδω τῷ αἶρι*. Pompholyx autem pinguior existit & candida, nempe levissima, adeo ut evolare possit in aërem. Duo ejus genera constituit, unum modice pingue, & coloris ærini sive cærulei, alterum candidissimum & summæ levitatis. Sic enim apud eum scribendum: *ταύτης δὲ δύο εἰς εἶδη, τὸ μὲν αἰερίζον καὶ ὑποπυμελον, τὸ δὲ λίαν λευκὸν ἢ ἀπερὶν ἔχον καφωτάτην*. Quæ candida est pompholyx, eam fieri dicit, cum in perficiendo ære crebriorem infriatam Cadmiā addunt metallici artifices ad hoc, ut melior existat pompholyx. Quin etiam & ex sola Cadmia nullo faciendi æris proposito, pompholygem confici ibidem memorat, modumque ejus præparandæ narrat. In Cadmia coquenda eo quo dicit modo, quod levissimum ex ea efflatur, in superiorem ædium partem fertur, ibique parietibus & cameris adhærescens, primo bullis, quæ in aqua nascuntur, simile evadit: deinde majora demum incrementa accipiens lanarum velleribus & glomis affimilatur: *ἐκ θυμωρήνης δὲ αὐτῆς τὸ μὲν λεπτομέρες καὶ κέρον εἰς πῶσιν αἶνα φέρεται διον καὶ περσίζει τοῖς πύλοις αὐτῆς καὶ τῇ ἱεροφῇ, ὃ δὲ σωμαποπιμήμον ὑπὸ τῶν ὑπερομῶν, καὶ ἀρχαῖς μὲν ταῖς ἐπανισταμέναις τῶν ὑδάτων πομφόλυξιν εἰσὶν ἰσχυρῆς, ὑπερὸν δὲ πλεόνον τῆς ποδὶς ὑψέως συμβαίνοντος ἐξ ὧν πλύπαις ἀφομοιῖται*. Quod vero ex ea gravissimum est, cadere ad inferiora scribit & partim per fornacis superficiem circumfusus reperiri, partim in pavimento conclavis. *τὸ δὲ βαρύτερον εἰς τῆς ὑπὸ πῶσιν χωρεῖ πόπης καὶ περσίζει τῷ τῶν μὲν τῇ καμίνω, τῷ δὲ τῷ ἐδάφει ὃ οἶκος*. Evolat è fornace, quod est levissimum, & tectis parietibusque conclavis adhærescit. Quod gravissimum est, extra fornacem egestum cadit vel in pavimento, vel in fornacis terga, quibus circumfunditur. Et sic capiendus Plinius, cum dicit spodon deradi parietibus fornacum; exterioribus nempe, non interioribus. Aut certe ipse Plinius falsus est, quod vero propius est. Hoc enim volunt ejus verba: *Spodon nigriorem ponderosiorēque esse, de rasam parietibus fornacum, mixtis scintillis aliquando et carbonibus*. Nimirum intelligit de interioribus fornacum parietibus, quod non potest ex mente Dioscoridis. Et hæc est differentia pompholygis & Cadmiæ facticiæ. Cadmia facticia intra fornaces ipsos nascitur; eorum parietibus adhærescens quæ est gravissima; aut summis camaris, si qua levissima. Fuligo enim est, quæ adplicatur interioribus fornacum parietibus & camaris. Λιγνὴ Græcè vocatur, nos vulgò appellamus *fyre*. Dioscorides de Cadmia: *Ἡνικῆται δὲ ἡ Καδμία ἐν τῷ χαλκῷ καμινδομένῃ, περσίζαντος τῆς λιγνῆς τοῖς πύλοις καὶ τῇ καρυφῇ τῶν καμίνων*. Adhærescente fuligine fornacum parietibus & cameris. At pompholyx favilla est, ἡ αἰθάλη, quæ extra fornacem exit, & tectis conclavis adhærescit, in quo est fornax. Hæc levissima & candidissima, quo candore ut & levitate distat præcipuè à fuligine. Plinius de pompholyge: *levissimum hoc, quod efflatur, et ocus evolat è fornacibus et tectis adhærescit*.

Evolat è fornacibus, id est, extra fornaces; & te-
ctis adhærescit ejus *οἶκῳ*, in quo est fornax. Candore
distat à fuligine. Fuligo Cadmia est, pompholyx
favilla, eoque candida. Poëta:

----- candente favilla.

Grammatici favillam esse volunt, quæ igni deserta est.
Hæc candida, ut fuligo nigra. Illa Græcè *αἰθάλη*,
hæc *λινός*. Dioscorides de Cadmia: *ἡ δὲ τούτης*
ἀναφερομένη αἰθαλή λευκῶν ἐστι πομφολυγῶν. Fa-
villa, quæ ex ea excitatur, candidissima cum sit, in fa-
ciem bullarum redigitur. Scintillæ extinctæ favillam
constituunt. Quæ leviores ex his habentur, evolant
& adhærescunt tectis. Graviorès delabuntur supra
fornacem & in pavementum ædium, quæ cum aliis
everriis & purgamentis pavimenti & fornacis *σποδὸν*
dictam constituunt. Præterea pompholyx aut ex
Cadmia sola conficitur, aut præcipue ex ea. Cad-
mia vero facticia ex vena æris sive lapide ærario
simul cum Cadmia in fornacibus excocto fit; item
ex lapide pyrite sive marchasira. Multum igitur
ex his constat distare pompholygem à Cadmia. Hæc
cum ita sint, mirum est Græcos recentiores *τετάρων*
Arabum confundere cum Cadmia botryiti; immo
cadmiam eandem facere cum tutia, quæ est pom-
pholyx. Officinæ quoque in eodem errore, quæ
tutiam vocant id, quod nihil est minus quam pom-
pholyx. Etenim cum duæ sint notæ præcipuæ pom-
pholygis, levitas & candor, hæc neutram habet.
Prædura enim & crustosa, ut species Cadmiæ vi-
deatur, etsi ne Cadmiæ quidem. At pompholyx
adeò levis, ut aëri involitet. Arabes sub nomine
tutia intellexisse quidem videntur Græcorum *πυ-*
μόλυρα; quam tamen dubito, an certo cognoverint.
Serapio nomine tutiæ descripsit *πυμόλυρα* Diofco-
ridis, cujus & verba refert. Sed quod ait tutiam
etiam in metallis reperiri, sciendum est nullam talem
pompholygem veteribus cognitam fuisse. Metal-
licæ tutiæ tres species facit, albam, viridem & lu-
team ad rubrum vergentem. Avisena quoque capite
de tutia, quatuor generum meminit coloribus di-
stinctorum. *Et alutia, inquit, alia alba est, alia lu-*
tea, alia viridis, alia tenuis, alia crassa, & alia ad ru-
brum colorem inclinans. Sic enim in Arabico habetur.
Non tamen dicit metallicam hujusmodi esse tutiam
aut in mineris inveniri, cujus genera his colorum di-
ferentiis distinguuntur. At pompholyx Græcorum
tenuissima & candidissima, favilla utpote constans
è fornacibus emicante, in quibus aut Cadmia sola
uritur aut cum æris vena liquefcit. Unicam tan-
tum coloris differentiam in ea notavit Dioscorides,
qui præter albam, quæ optima est, cæruleam etiam
vel ærinam reperiri perhibet. Non igitur eadem
tutia Arabum cum Græcorum pompholyge. Adjici-
cit Avisena, postquam eas omnes tutiæ è colore dif-
ferentias explicavit: *Et hæc omnia tutia genera con-*
ficiuntur in regionibus Kirman & India. Per Kirmam
intelligit veterum Carmaniam. Verbis autem illis
indicat, facticia esse supra dicta tutiæ genera, non na-
turalia; nec fossilia ut Serapio auctor est, qui metalla
illa tutiæ in Indiæ maritimis inveniri memorat: *Sed*
illius tutia, quæ est in mineris sunt tres species. Nam ex
ea est alba & ex ea est viridis, & ex ea est citrina
imbuta rubore. Et minera tutia sunt in littoribus maris
prope regionem Indiæ. Jam hinc maximum ducitur ar-
gumentum, qualiscunque illa sit Indica vel Carmanica
tutia, sive naturalis sive facticia, non posse eandem
esse cum pompholyge Græcorum, qui in æris forna-
cibus, ubi & Cadmia crematur, existit. Etenim nulla
æris metalla per Indiam, nulla Cadmia. Quod non
minus veterum testimonio scimus quam Neoterico-
rum. Plinius ex antiquis id testatur lib. xxxiv.
cap. viii. *India neque æs neque plumbum habet, gem-*
misque suis ac margaritis hæc permutat. Auctor Peri-
pli maris rubri inter merces, quæ ex Ægypto & orbe
Romano in Arabiam & Indiam ferebantur, *αἰρόχαλ-*
κον etiam nominat *καὶ ὕαλης μορρίνης τῆς γανομένης ἐν*
Διοσπόλει καὶ αἰρόχαλκῳ, ὃ ἡρῶνται πρὸς ἡέσμον καὶ εἰς
συγκοπὴν ἀντὶ νομίσματος. Hoc est, quod dixit Pli-

A nius, Indos permutare æs gemmis suis ac margaritis.
Non audiendus proinde Aristoteles in admirandis, qui
Indicum æs commendat tanquam nitidissimum ac lu-
centissimum, adeò ut colore non posset ab auro dis-
cerni. Idem inter Darii suppellectilem reperta vasa
commemorat & *βαπτακὰς* vocat, *ἃς εἰ μὴ τῇ ὁσμῇ ἄλ-*
λως οὐκ ἦν διαγινώσκειν, πότερόν εἰσι χαλκὰ καὶ ἡ χρυσία. Quæ
præterquam odore alias nullus colore dignoscere po-
tuisset, utrum ex auro essent, an ex ære. Sed non
neceffe ex ære Indico fuisse illas batiacas. Idem
etiam meminit plumbi in India nascentis, quod si li-
quatum in aquam demittatur, resiliere ait & extra
aquam emicare. Quæ fabulæ sunt. Metallum certe
hodie ex India affertur, quod *calaem* vocatur, stagno
simile. De quo nos alibi. Stephanus ex Dionysio
auctore *Βασταρικὴν* insulam Indiæ *κατὰ τὴν* me-
morat, ex qua stagnum *κατὰ τὴν*. Nam inde no-
men habet. Garcias tamen ab Orta ex recentiori-
bus lib. i. de Aromatis, nullam per Indiam universam
inveniri ait Græcorum *πυμόλυρα* aut *σποδὸν*, nec æs
aut aliud metallum, ex quo fieri tutia possit. Tu-
tiam tamen eo loco dixit, quæ in Lusitaniam & Hi-
spanias & reliquas occidentis regiones exportatur;
sed eam ex ullo genere metallico conflaram negat,
utpotè affinem iis generibus, quæ Græci *ἀντισποδὰ*
appellant. Quin immo ibidem asserit se comperisse
pro certo, tutiam illam, cujus in India usus est in Quir-
mon Persidis regione & Ormuzi finitima, fieri è ci-
neribus arboris cujusdam istic nascentis, cui nomen
goan, fructum ferentis cognominem. Quirmon ille
vocat, quæ est Kirman Arabum, *كرمان*, vete-

rum Carmania. Eam esse porro tutiam addit, quæ
vulgo dicitur *Alexandrina*, non quod in Alexandria
paretur, sed quod ex Ormuzo Carmaniæ in Alexan-
driam advehatur, & ex Alexandria deinde in Eu-
ropæ regiones, quibus hoc nomine nota est. Illa
ergo tutia, quam in Carmania & India fieri tradit
Avisena, non potuit ex ære conflare aut Cadmia, cum
id genus metalla in illis regionibus nusquam inve-
niantur. Scio apud Zozimum Panopolitanum excel-
lentem æris tincturam, quæ tutia addita fit, Persis at-
tribui. Quo argumento colligeret aliquis, tutiam &
Cadmiam, quæ æs luteum & flavum redditur, apud
Persas reperiri. Quod non improbarem, si quid illis
auctoribus ad fidem faciendam putarem posse tribui.
Aliud genus tutiæ Serapioni describitur, quam in for-
nacibus æris existere dicit, quibus æs flavum paratur.
Sic enim scribit: *Et ex ea est, quæ fit in fornacibus, in*
quibus citrinatur æs & colligitur & reponitur sicut climia.
Hæc erit Græcorum *πυμόλυρα*, quæ liquefcntibus
ærario lapide & Cadmia fit in fornacibus. Cadmiam
æri fundendo admisceri interpretantur Arabes ad
colorem luteum trahendum. Plinius fufuris tantum
necessariam esse pronuntiat, ideoque addi cum æs
funditur, ait, alias non fundendum. Sic genus ter-
ræ albæ, quam vocant *castiliam*, ferro fundendo mi-
scant hodie: quod nisi fieret, negant in fornace quan-
tumlibet violentis ignibus conflare posse ac stringi.
Quin etiam & ex Cadmia æs fieri antiquiores scri-
ptores asserunt. Sed illa Cadmiæ species est, quæ
materiam æris continet. Alia est, cui nihil æris inest:
quæ inficitur æs colore luteo, & orichalcum confi-
citur. De ea Cadmia locum Dioscoridis acceperunt
Arabes, ubi dicit pompholygem albam fieri, cum
artifices metallici in perficiendo ære crebrius inge-
runt infriatam Cadmiam: *γίνεται δὲ ἡ λευκὴ πυμόλυρα*
ὅταν ἐν τῇ κατεργασίᾳ καὶ τελειώσει ᾖ χαλκὸς πυκνότερον οἱ
ἐκ τῶν χαλκουργέων συνεμπύσσει λελεασμένην καδμίαν,
βελτιῶν αὐτὴν βελόμυροι. De Cadmia fufuræ æris neces-
saria, quæque æs ipsa habet, loquitur Græcus auctor;
quam idcirco largius ingeri ad hoc tantum solitum
innuit, ut melior inde pompholyx existeret. *Βελτιῶν*
αὐτὴν βελόμυροι, meliorare eam volentibus. Nempe pom-
pholygem. Arabes & in his Serapio videntur legisse
βελτιῶν αὐτὴν βελόμυροι & ad *χαλκὸν* retulerunt. Sic sal-
tem intellexere. Tanto præstantius æs, quanto magis
luteum & flavum. Ad hoc igitur Cadmiam addi in-
terpretati sunt æri fundendo, ut colorem contraheret

ret flavum, & orichalcinum. Verba Serapionis, quibus Græca Dioscoridis reddidit: *generatur autem tuthia, quando accipitur climia & pulverizatur super æs in sui citrinatione, & apponitur in ipsum climia, ut fiat clarum*

& citrinum. In Arabico *واصفى واصلح*, id est, pellucens & flavum. Nihil tamen ibi de æris tinctura flava Dioscorides, sed de ære Cyprio loquitur, quod erat rubrum. Quæcunque enim de Cadmia exequitur & pompholyge & spodio, de Cypri insulæ metallis & fornacibus audienda sunt, cujus æs erat rubrum. Cadmia igitur illa non æri inficiendo, sed fundendo tantum adhibebatur. Ex ea etiam fiebat æs, quia æris materiam vena sua continebat. Alia est Cadmia, quæ nihil æris admixtum habet, cujus usus duntaxat ad æs tingendum, de qua non meminit Dioscorides. Cadmia illa lutea, quæ æs eodem colore inficit, nullarum est virium in medicina, & proinde nihil ex ea potest nasci, quod cujusquam sit facultatis ad usum medicum idoneæ. Frustra itaque Serapio de Cadmia locum Dioscoridis exposuit, ex qua fieri pompholygem ille dixit. Nam & paulo post, ubi Dioscorides ait non solum ex factura æris & materia pompholygem existere, sed etiam ex mera Cadmia, quæ ad hoc foliis in igne eventilatur, ut fiat pompholyx: *ἐ μόνον ἢ ἐκ τῆς χαλκῆς κατεργασίας τε καὶ ὅλης γίνεται πομφόλυξ*. Serapio illam *χαλκῆς κατεργασίας* de æris tinctura accipit, hoc est, *ξανθῶς*, quæ paratur ope Cadmeæ luteæ. Et tuthia quidem, inquit, non est solum propter tincturam æris; sed est absque hoc, quia potest fieri ex Cadmia absque citrinatione æris. Citrinatio æris est *πίσσις χαλκῆς ξανθῆς*, ut Chymici Græci vocant, vel *ξανθῶσις χαλκῆς*, quæ fit admixtione Cadmiæ luteæ, quæ medicinæ est inutilis. Dioscorides autem de simplici *κατεργασία χαλκῆς* intelligit, nimirum æris rubri temperatura, qualis in Cypro fiebat Cadmia metallica admixta quæ æris venam habet, ex qua etiam æs perficiebatur. Plinius, ut supra ostendimus, utrumque genus Cadmiæ confudit, ut & plerique veterum Græcorum Arabumque. *Æs luteum Cordubense & Livianum* Cadmiam sorbere maxime dixit idem Plinius, quia nimirum flavo colore imbuebantur. Zozimus chemicus capite de æris flavi tinctura, æs Cyprium accipiendum præcipit, quod utique rubrum est, cui pulverem tuthiæ inspergendam monet, ut colorem acquirat. *Δαεῖ*, inquit, *δύο μέρη χαλκῆς Κυπρίης καλῆς ἔν ἐν ᾧ περιεχάσονται διαδέντος ἀπὸ τῆς θυσίας ξηρῆς καὶ πέμε πὺν χαλκὸν εἰς ὅσα δυνάμιμι καὶ μέρη, καὶ περισμύζον αὐτὸ τὸ ξηρόν, καὶ βαλὼν ἀμφω εἰς χώνην φύσσι σφοδρῶς, ἕως ἂν βεβῇ ὁ χαλκὸς μετὰ τῆς ξηρῆς*. Vereor, ne illa *θυσία* ipsissima Cadmia sit, more & usu Græcorum recentioris ævi, qui *τυπία* vocabulum passim pro Cadmia usurpant. Quia tamen vera tuthia sive pompholyx ex Cadmia fit, nihil prohibet, quominus & eundem præbeat effectum æri tingendo, quem Cadmia ipsa à qua habet originem. Arabes quin etiam ipsi tuthiam fornacum pro Cadmia nullo discrimine videntur accepisse. Serapio: *Elevatur ergo ex climia fumus & adhæret parietibus*. De tuthia loquitur & verba hæc Dioscoridis convertit: *ἢ ἢ ἀπὸ τούτης ἀναφερομένη αἰθάλη πομφόλυξται*. Sic fit & Cadmia fornacum. Sed in Cadmia *λιγνὺς* est, in pompholyge *αἰθάλη*. Fuligo illa, hæc favilla. Præterea è fornacibus evolare pompholygem diximus, in fornacibus ipsis parietibus & cameris adplicari & adhærescere Cadmiam. Arabes tamen & plerique veterum cum recentioribus ferè omnibus interpretibus tuthiam, hoc est, pompholygem in ipsis fornacibus, quibus æs excoquitur addita Cadmia, fieri intelligunt, eodem modo quò cadmiam facticiam. Quod si ita se res habeat, non mihi perspicuum fit, quid distet pompholyx à Cadmia fornacum, si quidem in iisdem æris fornacibus comparatur ex eadem materia & eodem modo. *Ære & Cadmia liquefcentibus in fornace fieri pompholygem* dicit Plinius. *Æque & Cadmiam*. Quod exhalatur ex illa materia, quæ conflatur mixtis Cadmiæ metallicæ ærisque venis subinde adhærescens parietibus & culmini fornacis incorporatur, idque locum habet tam in Cadmia quam in pompholyge. *Σωμαππιῶδες & ὀπρωματῶδες*

A verbo utitur ad pompholygis & Cadmiæ generationem exprimendam Dioscorides. Avifena de tuthia dicit, cum sublimatur Cadmia, id quod sublimatum est existere tuthiam. Sublimata intelliguntur, quæ vi ignis in fornace elevantur, & culmen ejus petunt cui & adhærescunt. Quam sublimari dicit Cadmiam, ea est metallica, quæ in fornace cum æris vena conflatur. Quod ex ea sublimatur fumus est, qui summa petendo pro levitatis qualitate aut parietibus fornacis adplicatur aut ad superiora contendit, & in his hæret. Hoc de tuthia traditur ab Arabibus; nec minus verum est de Cadmia facticia, quæ originem suam debet Cadmiæ naturali sublimatæ in fornace. Hinc Plinius de Cadmia metallica prodit rursus eam in fornacibus existere, aliamque sui nominis originem recipere. Et Isidorus juxta hanc sententiam scribit purgamentum & originem æris esse Cadmiam. Quia nimirum ex Cadmia nativa, quæ æris venam continet, Cadmia fit in fornacibus artificialis. Hæc minimum differt à tuthia sive pompholyge, si & pari modo in fornacibus ærariis formatur, & ex eadem materia, nempe Cadmia metallica & ære simul excoctis constat. Ideo & Cadmiæ similem facit tuthiam Avifena his verbis: *Et differentia inter spodon & tuthiam, quod tuthia sublimata est, & illud remanet in imo alveo in quo fuit æs. Hoc autem sicut cadmia æris. Et hoc cum sublimatum fuerit, sublimatum ex eo tuthia est*. Sic vertenda Avifenæ verba Arabica. Ait tuthiam esse sicut Cadmiam æris, quæ Cadmia æris ubi fuerit sublimata, reddit tuthiam. Sic nullum planè ponit discrimen inter Cadmiam facticiam quæ sublimata est, & tuthiam. Verba supra scripta Avifenæ ita Scaliger reddiderat: Differentia autem inter spodon & tuthiam, quod tuthia quidem sublimatur, hoc autem residet in imo vasi, in quod effluit æs, & hoc est perinde ut climia ad æs. Hæc postrema pessimè. Rectius vetus interpres: Et hoc est sicut Cadmia æris. Ita enim Arabice *كالا قداميا النحاس*,

id est climia, quæ ex ære fit. Cadmia æris. Idem quippe auctor capite de Cadmia argenti, Cadmiam ex ære etiam fieri docet, quam heic vocat *Cadmiam æris*, quæ propria est æris. Nam illud adfixum *lam* nomini *alnabas* quod est *es*, æris propriam inducit illam Cadmiam. Hoc igitur vult Avifena Cadmiam æris sublimatam evadere tuthiam. Atqui definierat initio capitis tuthiæ originem fumum esse, qui attollitur cum plumbum aut *es* aut stagnum à lapidibus suis in fornace purgatur & excoquitur. Sic nihil omnino differet tuthia à Cadmia æris. Nisi velis hoc illum velle Cadmiam illam æris adhuc esse sublimandam, ut existat tuthia, quæ nihil aliud est quam Cadmia tenuissima. Sed vereor, ne Cadmiam nativam ex qua per se fit pompholyx sive tuthia, confuderit cum Cadmia æris, quæ ex ære excocto conficitur. Et hoc mihi valde verisimile. Constantinus Africanus ea de Cadmiæ generibus prodit, quæ Serapio de tuthiæ. Ut ut sit, Cadmia facticia & tuthia Arabum eadem propemodum res est. Si quod erit discriminis, in tenuitate tantum ac candore constabat. Et sane idem Avifena inter genera tuthiæ aliam facit tenuem, aliam crassam. Quæ crassa est parum abesse potest, quin ipsissima sit Cadmia. Nulla enim *πομφόλυξ* Græcis cognita, quæ hac nota crassitudinis ac proprietate censeatur. Aliam tenuem ac subtilem statuit, qualem omnem Pompholygem ferme decernunt antiqui Græci. Avifena hanc tuthiam vocat *دقيق*

quod tenuem significat ac *λεπτόν*. Hæc erit *λεπτή* *Καδμία* recentium Græcorum, quam eandem cum tuthia faciunt & Cadmia botryiti. Neophytus: *Καδμία κυπρία ἢ καὶ βοτρυτῆς καὶ τυπία λέγεται*. Alio loco *Καδμία λεπτὴν* interpretatur tuthiam. Certe & Cadmiæ genus tenuissimum agnoscit Plinius, quam *capnitin* autumat dictam & explicat eam esse, quæ in ipso fornacum ore nascitur qua flammæ eluctantur, tenuissimam & nimia levitate similem favillæ. Profecto si quæ species Cadmiæ similis pompholygi statuenda, hæc jure suo hoc obtinere debet. Pompholyx quippe favilla, cui similis Cadmia hoc genus præni-

mia sua levitate, quæ levitas in pompholyge præcipua. Quæ nota cum ejus sit cum primis propria, non poterit eadem esse cum tutia Arabum crassiore. Plinius ubique pompholygem dicit esse favillam æris & Cadmiæ. Qui favillam dicit, rem levissimam ac tenuissimam intelligat necesse est. Græcis αἰθάλη. Talis pompholyx. Præterea quod jam in superioribus adstruximus, pompholyx, quæ favilla erat, extra fornaces emicabat, & tectis adhærescebat conclavis, in quo statuebatur fornax. Idque diserite Plinius tradidit his verbis: *Levis- simum hoc, quod efflatur & ocinus evolat è fornacibus & tectis adhærescit, candore distans à fuligine.* Repetendum itaque, quod jam confirmavimus ad statuendam Cadmiæ fornacum & pompholygis differentiam ignoratam Arabibus & plerisque hodie medicis: Cadmiæ fornacum esse fuliginem ex ære & Cadmia in fornace liquefcentibus sublatam, & intra ipsum fornacem consistentem, parietibus ejus & cameris adhærescentem: pompholygem vero favillam esse æris & Cadmiæ simul liquefcentium, è fornacibus evolantem & tectis ipsis adglutinatam, levissimam & candidam. Hoc non obscure innuit Dioscorides, cum dicit eam præ sui levitate *ὑπὸ τῷ αἰέει*. Ubi loquitur de ea pompholyge, quæ æris & Cadmiæ favilla est. Extra fornaces quippe exire necesse est, quæ per aërem volitet nec sistat cursum, donec tecta domus adprehenderit, quibus & adhærescit. At de alio genere pompholygis, quod ex mera puraque Cadmia gignitur absque æris vena, hoc diseritis verbis testatur. Conclave duum tabulatorum eligitur, οἶκος δίεργος. In tabulato inferiore constituitur fornax, cujus nares apertæ sunt ad superius tabulatum. In fornace carbonem accenduntur foliis excitandi: infriatur Cadmia. Favilla, quæ inde emicat, è fornace exit & superioris tabulati tecta comprehendit; quod in ea levissimum, ibique adhærescit. Quod ponderosius est, ut è fornace evolavit, pondere suo delabitur & exteriora fornacis occupat, quibus circumfunditur; aut in pavementum decedit, ubi everritur cum reliquis purgamentis. Hæc est *σποδός*. Tenuissima pars, quæ tectis adhæsit superioris tabulati, *πυμόλυξ* dicitur, quia bullarum in morem ibi adglutinatur & incorporatur. Quod igitur dicit Dioscorides gravissimam favillarum partem, quæ de fornace exeunt, recedere & *περιχέει τὴν καμίνω*; de exteriori ejus superficie id intelligendum, non de parietibus interioribus. Contra erat in Cadmia conficienda. Tota quippe intra fornacem consistebat. Quin & fornax sic extruebatur, ut summum ejus culmen cameræ instar & tholi haberet, quo facilius ascendentia corpora ex metallis eris & Cadmiæ ad camera- tum culmen retinerentur, & adplicarentur. Sic enim interpretor & lego verba Dioscoridis *περὶ κορυφῆς συνηγμένης*, ubi agit de eo fornacum genere, quæ aptæ fabricabantur ad faciendam Cadmiæ. Grandes illæ fornaces fuere ex ferro, quas nominabant *ἀκνίδας*, quæ in summo clausæ erant, & cameratæ, ut quod ex æris metallo liquefcente sursum ferretur, retineri posset. Non bene interpretes Viri docti *ἀκνίδας* illas opercula fuisse volunt, quæ summo culmini fornacis, qua patet hiatus, imponentur. Immo caminos ipsos sive fornaces ita appellatos atque ita structos indicat, ut hæc ejus verba manifesto ostendunt: *πῶς πύχους τῶν καμίνων καὶ τῇ κορυφῇ εἰσὶ δὲ αὐτῶν σιδηρεὶ πυμμεγέδης, ἀκνίδες ὑπὸ τῶν μεταλλουργῶν καλόμεναι, καὶ κορυφὴν συνηγμένην περὶ τὸ κατέχεομαι καὶ ἐπιζάνειν τὰ ἀναφερόμενα σώματα ὑπὸ τῇ χαλκῇ.* Cadmia, inquit, ex fuligine nascitur adhærescente parietibus fornacum & culmini. Sunt autem ista ferrea ac præggrandes *ακνίδες* nominata ab opificibus metallicis, in culmine connexæ & conclusæ ad retinenda, quæ inibi adhæserunt ex ære sursum tendentia corpuscula. Non exibat igitur è fornace fuligo, quæ Cadmiæ creabat, sed intra ipsam continebatur camerato culmine & contexto prohibente eam egredi atque adfixam sibi detinente. Galenus tamen contrarium videtur adstruere, qui pompholygem velut & Cadmiæ in æris fornacibus fieri testatur. Quin & ex

A Cadmia sola metallica in iisdem fornacibus usta confici pompholygem asserit; camera fornacis non pertusa, sed solida; ut colligeret fuliginem sive favillam ascendentem, non ut transmitteret. Verba Galeni, *περὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν φαρμάκων διω- μέως* libro ix. ubi de pompholyge & spodio. Hoc igitur sequuti sunt Arabes, quos necesse est non magnum discrimen inter tutiam & Cadmiæ agnoscere, quandoquidem per omnia fere apud eos pariat Cadmia facticia cum tutia sive pompholyge, materia, forma, & faciendi modo. Cæterum certo certius id pronuntiari potest, Arabes B veram pompholygem Græcorum ignorasse, nec magis scisse, quid esset Cadmia. In Carmania primum & India ea fieri tutiæ genera affirmant, quibus in locis nulla unquam æris metalla aut Cadmiæ fuisse nec esse constat. Posidonius ex antiquis auctor gravissimus, è solo ære Cyprio Cadmiæ & spodium fieri, olim scriptum reliquit, cujus verba supra ex Strabone retulimus: *καὶ ὁ Κύπριος χαλκὸς μόνος φέρει τὴν κάδμειαν καὶ τὸ χαλκάνθης καὶ τὸ σπώδιον.* Si C spodium in Cypro tantum quærendum, non minus & pompholyx; siquidem specie duntaxat differunt, non genere. Galenus quoque Cyprum insulam hujus rei gratia adiisse confirmat, ut Cadmiæ & pompholygem haberet. Non ergo in Carmaniam aut Indianam res illæ petendæ. Ignotas autem fuisse species illas Arabibus vel hinc liquet, quod Cypriæ tutiæ nusquam mentionem faciunt; quæ non solum optima, sed si credimus Posidonio, unica. Sane æris Cadmia aut Cadmiæ spodos & pompholyx in Cypro tantum reperiebatur. Quæ fiebat in argenti fornacibus, aut ex plumbo parabatur: poterat & alibi inveniri, ubi scilicet plumbi metalla eruebantur & argenti, ut in agro Attico apud Laurion, inde *λαυριῶντος σποδός*. De qua postea. D Vocem ipsam Græcam *σποδός* Arabes retinent, *سقدوس* aut *سفسدوس* more suo dicentes. Quod

est indicium, nihil in Perside aut Carmania extitisse tale. Nam & nomen inde habuisset. Quod ad tutiæ vocabulum attinet, non inficias quidem iverim, quin usitatum in Perside & Arabia fuerit, indidem etiam natum, de aliqua re facticia, quæ facultate quadamtenus responderet pompholygi Græcorum. Hodie quoque tutiam vocari ajunt in Carmania & Perside, quæ conficitur ex cineribus arboris cujusdam. Græcorum pompholygem ab Arabibus tutiam vocatam etiam confiteretur. Sed eandem esse quam describunt tutiam cum Græca pompholyge, id vero nego & pernego. Serapio duo genera facit: metallicam, quæ in littoribus maris apud Indos eruitur: & quæ in fornacibus æris nascitur. Hæc Græcorum est pompholyx, quam ex libris eorum hauserunt. Illa vero metallica & Indica Græcis prorsum incognita. F Avifena Carmanicam illam & Indicam non fossitiam aut metallicam prodit, sed facticiam, & artificio id quod est debentem. Tutia, inquit, *quædam est alba, quædam flava, alia viridis, alia tenuis, alia densa, alia subrubra.* Et hæc omnia genera tutiæ conficiuntur in terra Carmania & India. Densa illa tutia, subrubra, viridis, lutea nihil habent commune aut cognatum cum Græcorum pompholyge aut spodio. Sed nec Carmanica ut Indica affinis Cypriæ, quæ sola veteribus in notitia & usu. Adeo autem incompertum Arabibus, quid illa tutia Carmanica foret, aut quibus è rebus fieret, ut tradat ibidem Avifena ex quorundam sententia eam ex pisce quodam fieri in illarum partium mari nascente, rotundo, tergoribus præduris, quem mortuum fluctus in littus ejiciunt, ex quo tutia fit tenuissima. Nihil horum in vulgata Avifena versione, sed in Arabico ejus textu habentur. Quod ex eo animali in littus maris ejecto tutia optima apud Carmanos fieret, inde videtur nata eorum opinio, qui metallicam reperiri tutiam in littoribus maris prodidere, sicut legitur apud Serapionem. Animal porro illud rotundum marinum Avifena, aut omnino fallor, aut erit piscis ille rotundus

tundus instar globi, quem orbem ideo appellant neoterici Phisici, cujus icones plures videre est apud Rondelettium & Clusium. Dura cute præditum ostendunt, crebris & muricatis aculeis oblita. Quod convenit descriptioni Avisenæ. Idem in probatione facienda tutiæ sic bonitatis per genera gradus statuit, ut moneat eligendam ut omnium optimam, quæ alba est ac levis. Ita enim scribit. *Melior est alba levis, deinde flava, post eam alifistuki, Alkirmani.* Levem vocat nomine Arabico *الظيار*, quod à verbo

طار volare. Ea igitur est, quam Dioscorides vocat *αφροδίτην, ως δυνάμει. Πιποπόδιον τῆς αἰέας.* Nec dubito, quin ea, quæ de tutia sive pompholyge scripsit Avifena, partim ex libris Græcorum hauserit, partim ex usu suorum temporum & Arabum traditione; qui aliam quam Græci noverant pompholygem, quæ dicebatur ipsis tutia, quo nomine & *πομφόλυγα* Græcorum vocitarunt. Albam igitur illam levemque pompholygem, quam & cæteris præfert Avifena, à Græcis auctoribus accepit, ignotam sibi & aliis qui tum vivebant Arabibus. Flavam tutiam secundo loco commendat indictam Græcis, ut & quam tertio in pretio ponit, *alifistuki & Alkirmani* *الفستقي*,

الكرماني. Id est, quæ colorem habet pistaciorum & Carmanicam. Male apud veterem interpretem scribitur, *deinde quæ habet colorem fisticorum Alcarmani*. Immo, quæ habet colorem fisticorum & ex Carmania venit. Ad verbum: *Deinde quæ colore est pistaciorum, Carmanica.* Notum est, fisticos esse pistacia. Per hæc ostendit Carmanicam tutiam colorem habere pistaciorum, hoc est, viridem esse. Ita enim vocavit in differentiis ejus ac generibus signandis, ubi viridem inter illa genera commemorat, id est, *اخضر*, quam heic nominat *alifistuki*, colore pistaciorum. Pistacia autem ut notum est viridi sunt cute. Hæc Carmanica tutia sive pompholyx viridis Græcis prorsum incognita fuit. Eam Garcias dicit esse, quæ *Alexandrina tutia* hodie in officinis nomen habet, quæque apud Ormuz emporium Carmanicæ, conficitur ex cinere ejusdem arboris. Fides sit penes auctorem. Illud satis compertum est nullam tutiam aut pompholygem novisse aut nominasse veteres. Sed & illud certum esse debet tutiam eam, quæ in Carmania fit, aut India, non videri posse eandem cum pompholyge Græcanica, quæ æris est aut Cadmiæ favilla. Sciendum est tamen colores illos omnes, quibus varia tutiæ genera distinguit Avifena, non alienos haberi Plinio, qui totidem ferme generum & colorum pompholygem & spodium agnoscere videatur, viridi excepta, quæ Carmanica est. Ita enim ille de pompholyge & spodio: *Quod minus candidum ex ea, immatura fornacis argumentum est. Hoc quidem pompholygem dixerit. Quod vero rubicundius invenitur, acriorem vim habet. Habemus in his candidum, & rubicundum pompholygis genus, quod subrubrum*

Avisenæ *الي الحمر*, ad rubedinem tendens.

Serapio citrinum sive flavum cum hoc rubesciente idem facit; unum quippe genus constituit, quod lutei est coloris ad rubrum inclinantis. Avifena ea discernit, flavum, & subrutulum sive ad ruborem vergens. Mirum tamen est, Dioscoridem, qui unus antiquorum adeo accuratè hæc persequitur, nec rubræ nec flavæ pompholygis meminisse. Addit Plinius: *Est & mellei coloris spodos, in qua plurimum aris intelligitur.* Videri cuiquam posset hæc esse Arabum tutia citrini coloris. Nam spodos & pompholyx, ut docuimus jam toties, non differebant nisi specie sub idem genus reducenda. Sed iterum mirandum prædico, nullum extare vestigium apud Dioscoridem hujus spodi, cui melleus color. Nisi fallor (& certè non fallor) hanc spodon mellei coloris in officina sua conflavit Plinius ex male intel-

lectis Græci auctoris, quem legebat aut legi potius audiebat, verbis. De spodi optimæ colore & odore ita est apud Dioscoridem: *αἰετὴν δὲ ἡγήσιν τὴν χρυρεῖαν ἐν τῇ ὀξει. Φυλατῆσαν, & φρεσὶν μὴ ἔχουσαν χαλκῶς. Ἡρόαν δὲ ποσίζουσαν πῶς.* Parum attenta aurè vel animo aliud agente cum hæc acciperet Plinius, ita hæc junctim intellexit, *ἔχουσαν χαλκῶς Ἡρόαν*, habentem æris colorem, quod ille melleo colore interpretatus est, quia sequatur *ποσίζουσαν*; ut etiam inde videatur *ποσίζουσαν* intellexisse pro *ἐκχρίνουσαν*. Nam resina quædam est melli similis. Hæc igitur sic junxit, ut mellei coloris spodon plurimum æris habere dixerit intelligi. Unde autem nisi ex æris colore, plurimum in ea æris esse colligas? At Dioscorides & Græci illi, unde Plinius accepit, dixerunt spodon illam, quam pro optima tradunt, debere æris odorem præferre, colorem vero picis. Hoc est, subnigrum. De spodo supra tradidit, eam *ὑπομελανίζουσαν*. Hoc loco dicit *ποσίζουσαν πῶς*, quadamtenus picis colorem habere, quæ nimirum nigra est. Unde proverbium *πῶς ἢ μελανίτης*. Ovidius: *Sit licet Illyrica nigrior illa pice.* Inde *Es piceum* Latini poetæ pro nigro usurpant. Interpres Serapionis in verbis Dioscoridis, quæ ille conversa retulit, perperam accipiens locum hunc, ubi de spodi hujus colore loquitur, resinæ similem propice posuit: *quæ quando*

roratur aceto, emittit odorem aris, cujus color est similis colori resinæ. Atqui resina nigra non est, quæ absque ignis opera sponte ex arbore fluit; cum pix ignis ope eliciatur, unde & colorem nigrum contrahit. In Arabico Serapionis fuit *زفت*, *zefeth*. Quod resinam

perperam ille interpretes exposuit pro pice. Adeo autem certum est de colore spodi, nigrum eum esse, ut *μέλαν κύπειον* propterea Græci antiquissimi id appellarent, quæ posterioribus *κύπρια σπodos*. Galenus in Lexico Hippocratis: *Μέλαν τὸ κύπειον, τὴν κύπειαν σπῶδον, ἢ πρὸς τὰς ὀφθαλμοὺς χρωμαίσα.* Græci recentiores *σπίδον* & *κύπειον μέλαν* exponunt, id quod fit ex *ἐλεφαντίνων ὀσῶν κεκαυμένων*. Ex ebore usto, cujus & color niger. Alii spodium parant ex boum ossibus crematis. De alio genere spodii, quod est Arabum *tabaxir* nos supra. Differentiam inter *σπίδον* & *σπῶδον* nullum ponunt quidam. Et Plinio ubique spodos dicitur, quæ à pompholyge non discernitur nisi specie. Dioscorides tamen aliquid discriminis videtur statuere inter spodium & spodium. *Σπίδον* vocat, quod specie tantum distat à pompholyge: *Πομφόλυξ σπῶδον εἰδικῶς διαφέρει.* Item capite de Cadmiæ ustæ cinere, quam *σπῶδον* vocat: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ, nempe σπῶδῳ.* Ergo *σπίδον* absolute nominatur, quæ ex ere fit. Idem porro capite de Pompholyge, ubi explicat modum faciendæ pompholygis ex sola Cadmia, postquam dixit quod ex ea levius est, efflari & evolare in summam tectum ubi adherescit, quod vero ponderosius in terram cadere, subjicit protinus: *ὡς δὲ μόνως ἔσται ὀιονται γίνεσθαι τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον.* Nonnulli hoc modo duntaxat existimant fieri supra dictam spodon. Hoc referendum non ad *σπίδον* de quo dixit initio capitis, quod cinis erat collectus ex fornacibus ærariis; sed ad id quod præcesserat sub finem prioris capitis, quo loco agebat de cinere Cadmiæ ustæ. Cadmiam ibi uri dicebat, donec in cinerem redigeretur: *καίτοι μέχρις τείλεις εἰς σπῶδον ἀναλυθῇ μηδὲν ἔχουσα τεργῆν.* Hoc cinere Cadmiæ crematæ quoddam uti scribit vici spodii: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ.* Et loco spodii utuntur ea spodo. Capite porro sequenti, ubi de pompholyge & spodio sic absolute vocata tractat, quod in ærariis officinis fiebat, commemorat & modum conficiendi pompholygis ex sola Cadmia in fornace ad hoc fabricata. Quod in ea faciendæ & præparandæ pompholyge residet in imo vel in terram cadit, cinis est ac verè *σπῶδος*. Ideo adjungit præcipere quosdam, non aliter fieri debere ex Cadmia spodon quam hoc modo: *τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον*, de qua locutus est, cum urendæ Cadmiæ rationem demonstravit, & in cinerem redigendæ, cujus cineris usus erat vice spodii. Posidonius quoque apud Strabonem

perperam ille interpretes exposuit pro pice. Adeo autem certum est de colore spodi, nigrum eum esse, ut *μέλαν κύπειον* propterea Græci antiquissimi id appellarent, quæ posterioribus *κύπρια σπodos*. Galenus in Lexico Hippocratis: *Μέλαν τὸ κύπειον, τὴν κύπειαν σπῶδον, ἢ πρὸς τὰς ὀφθαλμοὺς χρωαίσα.* Græci recentiores *σπίδον* & *κύπειον μέλαν* exponunt, id quod fit ex *ἐλεφαντίνων ὀσῶν κεκαυμένων*. Ex ebore usto, cujus & color niger. Alii spodium parant ex boum ossibus crematis. De alio genere spodii, quod est Arabum *tabaxir* nos supra. Differentiam inter *σπίδον* & *σπῶδον* nullum ponunt quidam. Et Plinio ubique spodos dicitur, quæ à pompholyge non discernitur nisi specie. Dioscorides tamen aliquid discriminis videtur statuere inter spodium & spodium. *Σπίδον* vocat, quod specie tantum distat à pompholyge: *Πομφόλυξ σπῶδον εἰδικῶς διαφέρει.* Item capite de Cadmiæ ustæ cinere, quam *σπῶδον* vocat: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ, nempe σπῶδῳ.* Ergo *σπίδον* absolute nominatur, quæ ex ere fit. Idem porro capite de Pompholyge, ubi explicat modum faciendæ pompholygis ex sola Cadmia, postquam dixit quod ex ea levius est, efflari & evolare in summam tectum ubi adherescit, quod vero ponderosius in terram cadere, subjicit protinus: *ὡς δὲ μόνως ἔσται ὀιονται γίνεσθαι τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον.* Nonnulli hoc modo duntaxat existimant fieri supra dictam spodon. Hoc referendum non ad *σπίδον* de quo dixit initio capitis, quod cinis erat collectus ex fornacibus ærariis; sed ad id quod præcesserat sub finem prioris capitis, quo loco agebat de cinere Cadmiæ ustæ. Cadmiam ibi uri dicebat, donec in cinerem redigeretur: *καίτοι μέχρις τείλεις εἰς σπῶδον ἀναλυθῇ μηδὲν ἔχουσα τεργῆν.* Hoc cinere Cadmiæ crematæ quoddam uti scribit vici spodii: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ.* Et loco spodii utuntur ea spodo. Capite porro sequenti, ubi de pompholyge & spodio sic absolute vocata tractat, quod in ærariis officinis fiebat, commemorat & modum conficiendi pompholygis ex sola Cadmia in fornace ad hoc fabricata. Quod in ea faciendæ & præparandæ pompholyge residet in imo vel in terram cadit, cinis est ac verè *σπῶδος*. Ideo adjungit præcipere quosdam, non aliter fieri debere ex Cadmia spodon quam hoc modo: *τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον*, de qua locutus est, cum urendæ Cadmiæ rationem demonstravit, & in cinerem redigendæ, cujus cineris usus erat vice spodii. Posidonius quoque apud Strabonem

perperam ille interpretes exposuit pro pice. Adeo autem certum est de colore spodi, nigrum eum esse, ut *μέλαν κύπειον* propterea Græci antiquissimi id appellarent, quæ posterioribus *κύπρια σπodos*. Galenus in Lexico Hippocratis: *Μέλαν τὸ κύπειον, τὴν κύπειαν σπῶδον, ἢ πρὸς τὰς ὀφθαλμοὺς χρωαίσα.* Græci recentiores *σπίδον* & *κύπειον μέλαν* exponunt, id quod fit ex *ἐλεφαντίνων ὀσῶν κεκαυμένων*. Ex ebore usto, cujus & color niger. Alii spodium parant ex boum ossibus crematis. De alio genere spodii, quod est Arabum *tabaxir* nos supra. Differentiam inter *σπίδον* & *σπῶδον* nullum ponunt quidam. Et Plinio ubique spodos dicitur, quæ à pompholyge non discernitur nisi specie. Dioscorides tamen aliquid discriminis videtur statuere inter spodium & spodium. *Σπίδον* vocat, quod specie tantum distat à pompholyge: *Πομφόλυξ σπῶδον εἰδικῶς διαφέρει.* Item capite de Cadmiæ ustæ cinere, quam *σπῶδον* vocat: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ, nempe σπῶδῳ.* Ergo *σπίδον* absolute nominatur, quæ ex ere fit. Idem porro capite de Pompholyge, ubi explicat modum faciendæ pompholygis ex sola Cadmia, postquam dixit quod ex ea levius est, efflari & evolare in summam tectum ubi adherescit, quod vero ponderosius in terram cadere, subjicit protinus: *ὡς δὲ μόνως ἔσται ὀιονται γίνεσθαι τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον.* Nonnulli hoc modo duntaxat existimant fieri supra dictam spodon. Hoc referendum non ad *σπίδον* de quo dixit initio capitis, quod cinis erat collectus ex fornacibus ærariis; sed ad id quod præcesserat sub finem prioris capitis, quo loco agebat de cinere Cadmiæ ustæ. Cadmiam ibi uri dicebat, donec in cinerem redigeretur: *καίτοι μέχρις τείλεις εἰς σπῶδον ἀναλυθῇ μηδὲν ἔχουσα τεργῆν.* Hoc cinere Cadmiæ crematæ quoddam uti scribit vici spodii: *καὶ ἀντὶ σπῶδου χρωαίνται αὐτῇ.* Et loco spodii utuntur ea spodo. Capite porro sequenti, ubi de pompholyge & spodio sic absolute vocata tractat, quod in ærariis officinis fiebat, commemorat & modum conficiendi pompholygis ex sola Cadmia in fornace ad hoc fabricata. Quod in ea faciendæ & præparandæ pompholyge residet in imo vel in terram cadit, cinis est ac verè *σπῶδος*. Ideo adjungit præcipere quosdam, non aliter fieri debere ex Cadmia spodon quam hoc modo: *τὴν πρὸς ἐρημὴν σπῶδον*, de qua locutus est, cum urendæ Cadmiæ rationem demonstravit, & in cinerem redigendæ, cujus cineris usus erat vice spodii. Posidonius quoque apud Strabonem

bonem *σπόδιον* appellat cinerulam æris, ubi narrat solum æs Cyprium edere *σπόδιον*. Alii tamen auctores ut cinerem Cadmiæ uſtæ; hoc est, *σπόδον* pro *σποδίω* usurparunt ita & nomine *σποδῆ* abusi sunt ἀντὶ τοῦ *σποδίου*. Nec magnus in eo abusus. Nam *σποδός* & *σπόδιον* idem. Sciendum tamen antiquos scripsisse *σπόδιον*, quod non est diminutivum à *σποδός*, sed derivativum. *Σποδός* propriè cinis est, in quam redigitur uſta Cadmia; quæ Κυπρία *σποδός* fortean vocata, quia Cypria optima. At *σπόδιον* est cinereum, non cinerula, ut vulgo vertunt, res cineri similis favilla nempe crassior, extinctis scintillis, quæ emicant ex fornacibus ærariis. Neophytus: *Σποδὸν Κυπρίαν πινὲς τοῦ σποδίου φασί*. Bene quosdam ait ita vocare. Nam alii distinguebant inter *σπόδιον* & Κυπρίαν *σποδόν*. Nam Cypria spodos cinis erat Cadmiæ uſtæ. Spodium vero ἀντιποικαστικῶς appellatum favilla vel res favillæ similis, quæ in fornacibus ærariis colligebatur. Paulus Ægineta & alii Græci *σπόδιον* nominant, quod ex ære fit. Plinius spodon vocat, nec meminit spodii. Etiamnum, inquit, in ærariis reperiuntur, quem vocant pompholygem, & spodon. Differentia, quod pompholyx lotura paratur, spodos illota est. Nihili est hæc differentia, nec puto observatam ab aliquo auctore. Vult, quod illotum remanet, nomen spodi habere; quod lotura paratur, pompholygem dici. Sed quare nomen assumeret πομφόλυξ cinis lotus, non video, nec ulla est ratio appellationis. Spodon lotam non amplius esse spodon, sed existere pompholygem Plinius sentit, qui paulo post à se ipso dissentit, & utrumque lavari asserit, tam spodon quam pompholygem his verbis: *Sed quodcumque genus lavando fit nilius. Purgantur ante pinna, dein crassiore lotura*. Incuratum ulcus hæc verba celant, quod indicat vetus scriptura, quæ habet: *purgatur ante pinna, deinde crassior lotura*. Transpositum est pinna pro panno. Sic igitur legas licebit: *purgatur ante panno, dein crassior lotura, digitis scabritia excernuntur*. Nihil vidit Plinius, sed prorsum cæcutivit in illis Græcis, quæ sic Latina fecit. Apud Dioscoridem ea sic leguntur: *πλυτέον τὸ κοινὸν πομφόλυγα πρὶν τὸ σποδὸν ἐνδύσαι αὐτὴν ἐν κατὰρξῇ ὁρνίῳ μέσως ἔχοντι ἀραιότητι, ἢ ξηρὸν ἢ ὑδατὶ πεφυσμένῃν*. Quæ lavanda est pompholyx, eam primum in panno alligandam esse præcipit modicæ raritatis, id est, paululum crassiore. Sic ligatam in pelvim demittendam monet aqua pluvia plenam, & in ea ultro citroque movendum illud linteum, atque in aqua proluendum. Plinius duo heic genera purgationis instituit, quæ panno fit prior, & quæ deinde lotura. Quod est absurdissimum. Nam ad hoc in panno ligatur vel linteo pompholyx, ut lavari possit. Quod ex ea quippe limosum est atque utile, transit per rara foramina linteï; quod inutile est ac sordidum durumque, in panno remanet. *Οὕτως δὲ*, inquit, *τὸ μὲν ἱλυώδες καὶ νόστιμον ἀπορρυήσεται, τὸ δὲ σκύβαλον πᾶν ἐν τῷ ὁρνίῳ μένει*. Plinius ἱλυώδες illud & νόστιμον videtur pro crassiore accepisse pompholyge, quæ lotura purgatur: *τὸ σκύβαλον* autem panno purgari putasse, quia remanet in linteo. Atqui contrarium est. Liquidior pars transmittitur per pannum & effluit in aquam, fæces reliquæ fiunt in ligatura panni. Fortasse scripserat noster: *Purgatur ante panno crassiore, deinde lotura*. Crassio rem panno vocaverit, crassiusculum, mediocriter rarum, *τὸ μέσως ἔχον ἀραιότητι*, ut locutus est Dioscorides. Verum nihil mutandum contra librorum auctoritatem. Omnino ita intellexit Plinius. Primam pompholygis purgationem in panno fieri, qui ligatam intus continens pompholygem in aqua identidem movetur, ut quod in ea limosum est perfluat, cuius usus est. Aqua illa rursus, quæ limo eo vel cinere turbata est, confidere finitur, deinde cum ipsa spodo per colum transmittitur. Postea aqua iterum infusa turbidatur, iterumque saccatur, donec nihil subsidat arenosum aut asperum. Sic Plinius distinguit purgationem, quæ panno fit, & quæ lotura. Prorsus ineptè. Nam quæ per pannum fit, lotura peragitur & post loturam iterum iterumque colatur. Addit: *digitis scabritia excernuntur*. Ita repo-

A suimus ex libris & veteris scripturæ vestigiis. Hoc in alio genere loturæ, quo purgatur pompholyx, dixit Dioscorides, quæ Plinius confundit. *Τινὲς δὲ ξηραίναντες ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται, ταῖς χερσὶ λεάνουσι μετ' ὑδατὸς καὶ μελιτώδῃ τὴν σύστασιν πύσαντες, διηθεῖσι δὲ ὁρνίῳ*. Cæterum nunc intelligere videor, cur hanc pompholygis & spodi differentiam statuerit Plinius, ut spodos illota sit, pompholyx autem lotura purgata. Pompholygis folius meminit lavandæ Dioscorides, non item spodi vel spodii. Sed hoc nihil est, & aliud nunc animadverto non observatum doctis circa nomina spodi ac pompholygis. Dioscorides in describenda ratione lavandæ pompholygis, quod ex ea per pannum eliquatum est, *σποδὸν* vocat, quæ omnino alia ab ejus spodio. Sic enim de aqua dixit, in quam effluxit, panno transmissa & colata pompholyx: *ἀπὸ θύσων τὸ ὕδωρ σιῶ τῇ σποδῷ*. Nimirum *σποδὸν* appellat partem illam pompholygis quæ per foramina linteï transit & in aquam eliquata est. Et paulo post: *λοιπὸν τὸ μὲν ὕδωρ ἐξίπασον, τὴν δὲ σποδὸν ξηραίναντες*. Sic pompholyx lota & ficcata ad reponendum dicitur ei *σποδός*. Ita cadit observatio Plinii, qua spodon illotam propriè esse dixit, & hac re differre à pompholyge. Contrarium ex Dioscoride colligas, qui *σποδὸν* in pompholyge id, quod elotum est, vocavit. Et sanè quantum auguror, *σποδός* generale nomen, cuius duæ species, πομφόλυξ & σπόδιον. Levissimum quod evolat è fornace, ac rectis adplicatur, est πομφόλυξ; quia in modum bulbarum vel ampullarum, quæ in aqua excitantur, adhærescit. Quod gravissimum recidit ac convertitur ex pavimentis, id propriè *σπόδιον* dictum quasi cinerulentum. Utrumque tamen *σποδός*. Nam & pompholyx favilla est æris & Cadmiæ liqueſcentis, hoc est, *σποδός*. Dioscorides pompholygem αἰθαλὴν esse definit, quæ αἰθαλὴ eadem ac *σποδός*. Grammatici: *Αἰθαλὴ, τί φεσι, σποδός*. Alii λινὸν interpretantur, αἰθαλώδη *σποδόν*. Quin immo pompholyx verè *σποδός*, & quidem ubi lotione purgata est. Nam quamdiu rectis aut câmaris adhærescit, quia tum formam habet bullæ, dicitur propriè πομφόλυξ: ubi figuram illam perdidit extrita & friata lotaque, revera id quod est, existere incipit, nempe *σποδός*. Et sic omnino appellat propriè Dioscorides pompholygem lotura paratam. Cæterum *σποδός*, ut dixi, apud eundem de omni hoc genere accipiendum, cuius duæ species ab eo ponuntur, πομφόλυξ, & σπόδιον. Quin & sic intelligendum in verbis ejus superius allatis, ubi de pompholyge è Cadmia sola paranda loquitur: *πινὲς τὸ μόνως ἕως γίνεσθαι διοντυ τὴν σποδόν*. Sic vocari arbitror id genus, quod in levissimum ac gravissimum ibidem ab eo dividitur. Hoc *σπόδιον*, illud πομφόλυξ. Idem sub finem capituli non solum ex ære & Cadmia, sed etiam ex auro, argento & plumbo *σποδόν* fieri tradit: *γινώσκον τὸ ὅτι ἐν τῷ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, ἐπὶ τῇ καὶ μολύβδῳ γίνεσθαι σποδός, καὶ ἐστὶ μετὰ τὴν κυπρίαν ἢ ἐν τῷ μολύβδῳ ἀείσθαι*. Ita legendus ille locus. Cypria spodos ea dicebatur, quæ ex ære. Nec prohibet, quod & μέλαν κύπειον vocabatur: non, inquam, ex hoc possit aliquis inferre *σποδόν* propriè tantum de spodio usurpatam, non etiam de pompholyge; quia pompholyx candida sit, spodium autem subnigrum. Immo & aliqua pompholyx ita potuit vocari, ea nempe quæ cærulea sive αἰερόχρως. Alterum autem pompholygis genus teste Dioscoride, αἰερίζον, ἢ ὑποπίμελον, id est, cærulei coloris. Sic & μέλαν Ἰνδικόν dixere pigmenti genus prorsus cæruleum. *Σποδός* igitur κυπρία & μέλαν κύπειον de pompholyge cærulea. Quæ in argenti fornacibus fiebat, Plinius Lauriotin dicit appellatam à metallis nempe argenti, quæ in pago Atticæ Laurio appellato quondam fuere, ἢ Λαυριῶτις *σποδός*. Sic vocatur Hippocrati, apud quem vitiosè scriptum est ἰλυνεῖν. Ita *spodos* tam de pompholyge quam de spodio. Hanc spodon argenti chimici etiam vocant πομφόλυγα. Lexicon eorum: Πομφόλυξ ἐστὶ καπνὸς ἀσήμης, id est, argenti fumus. Quæ Plinio est *spodos* lib. xxxiv. cap. xiiii. quam separat à pompholyge, ea est *spodium* eidem in indice manuscripto, qui locus responderet illi titulo: Pompholyx, spodium medi-

medicina ex his v. *Antispodi genera xv.* In textu libri *Spodon* dixit pro *spodio*. Idem cap. xviii. *Spodion* Cyprium appellat, quam *spodon* Cypriam ante vocaverat: *Et praeferunt sic tritum plumbum spodio Cyprio.* Et paulo post: *Fit & spodium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio aere diximus.* Dioscorides *σποδόν* ex plumbo & auro & argento fieri prodidit, & *σποδός* nomine tam pompholygem quam *σπόδιον* proprie dictum comprehendit. Quod non intellexit Plinius, qui hæc mirifice confudit. Nam & *σποδόν* pro pompholyge clarissimè usurpassè deprehenditur his verbis: *Spodos Cypria optima: Fit autem liquefcentibus Cadmia & arario lapide, levissimum hoc quod efflatur, evolatque è fornacibus & tectis adhærescit, à fuligine distans candore.* Heic *spodon* vocat, quæ levissima est, & ocissime emicans è fornacè, solo candore distans à fuligine. Pompholyx plane est, quam sic designavit; quæ & ipsa *σποδός* quoque dicta, ut revera est *σποδός*. Nec aliter accipienda verba Dioscoridis, quæ supra attulimus: ubi dicit, ex quorundam opinione ita fieri *τὴν πομφολύγη σποδόν*, id est, pompholygem & *σποδίου*, sive solam pompholygem. Nec enim de Cadmiæ cinere capi potest, de qua priori capite exposuit. At *πομφολύγη σποδός* intelligenda, cuius mentio facta hoc ipso capite, sed paulo ante. Avisena similiter hoc errore nominum seductus vocem *spodos* modo pro pompholyge, modo pro *spodio* ponit, confuso discrimine, quia tam pompholyx quam *spodium* *σποδός* est. Magis tamen *σποδός* Græcis usurpata de pompholyge, quæ lota fuit, ut *σπόδιον* de graviore *spodo*, quæ convertitur è pavimentis fornacum. Sic igitur scribit Avisena: *Differentia autem inter spodon & tutiam, quod tutia quidem sublimata est; hoc vero remanet in imo fornacis, ubi as fluit.* Hæc *spodos* Avisenæ *σπόδιον* omnino est Dioscoridis. Idem tamen paulo ante *spodi* vocem pro pompholyge latè accepit: *Ablutio, inquit, tutia colligitur tanquam fax sub aquis, quibus lavatur; & hæc est spodos.* Hæc *spodos* pompholyx est lotionem purgata, quæ lavatur in linteis raris. Quod per linteum effluxit & transmissum est in aquam, id tanquam fax subsidit, estque utilissimum pompholygis. *Σποδόν* id vocat Dioscorides, quæ magnopere distat à *spodio*. Utrumque confudit Avisena, qui Græca dictione utitur, quæ apud eum Arabice scribitur

سقدونس, *scodons*; vitiose fortassè pro *سقدونوس* *spodos*, unius puncti discrimine. Hoc est *spodos*, Arabum scribendi more, qui quia *pinon* habent, illud exprimunt per *phe*. In aliis tamen multis dictionibus Græcanicis eos comperi suum *kaf* pro *pi* Græco atque etiam *phi* ponere. Ita *قيقدوس*, *kircus*, scribunt pro *κικιδος*;

سقدونولجون, *scodulion*, pro *σπονδύλιον*; & alia, quæ supra notavimus. Quæ vitio nihilominus carere non puto. Pro *spodo* *πέφρα* dixit Aristoteles in *Admirandis*, ubi de *spodo* vel *spodio* aeris intelligendum esse locus indicat: *οἱ δὲ πὺν χαλκὸν ὀρύττοντες ὁξυδερκέσται γίνονται καὶ οἱ βλεφαρίδας μὴ ἔχοντες φύσσι· πρὸς καὶ οἱ ἱατροὶ τὸ αὐτὸ δὲ χαλκὸν καὶ τῇ πέφρα τῇ Φρυγίᾳ χρῶνται πρὸς ὀφθαλμούς.* Hæc tephra Phrygia, qua uti medicos tradit ad oculorum claritatem, debet esse metallicus cinis; & quidem ex ære factus aut Cadmia, lapideve ærario. Qui metalla aeris fodiunt, oculorum acie valent. Ideo, inquit, medici ad oculos utuntur aeris flore aut cinere Phrygio. Ergo heic Phrygius cinis eandem vim habuit cum *spodo* Cypria; & eandem, quod necesse est, ab ære originem. *πέφρα* vel *σποδός* *Φρυγία* & *Κυπρία*. Metalla autem in Phrygia fuisse testatur Strabo. Quin & circa Andera, quæ Phrygiæ urbs est, orichalcum fieri idem scribit, ex ære & terræ quodam genere simul mixtis. Videndum, an cinis ex lapide Phrygio *πέφρα* *Φρυγία* nuncupetur Aristote-

A li. Certè lapis ille uritur pariter ut Cadmia, & ad eodem fermè usus, abstergendi virtute pollens, & crustas inducendi & adstringendi. Sed omnino ex ærario lapide vel ex ære *πέφρα* illam *Φρυγίαν* existere significat. Et quis scit, an ille Phrygius lapis ipsissima sit Cadmia sive lapis sive terra, quæ conjecta in æs fieri orichalcum omnis infima ætas Græciæ cum Chemicis asserit? Eam Cadmiam intelligo, quam ignoratam fuisse liquet, certe indictam Dioscoridi & antiquioribus; qui nullam aliam agnoscunt Cadmiam præter eam, ex qua fit æs, quæque aeris aut etiam argenti venam continet. B At Cadmia hæc, quæ flavum æs reddit, lutei est coloris. Æque lapis Phrygius teste Dioscoride: *ἀέριος δὲ ἐστὶν ὁ ὠχρὸς καὶ μέσως βαρὺς, probatissimus lutens & modice gravis.* Venas habere candidas ait ut Cadmiam: *ἐξ ἧς ἀφύσσει λευκὰς ὡς καδμία.* In Cappadocia nascitur, quæ contermina est Phrygiæ. Tinctores præterea in Phrygia eo lapide uti docet, atque inde nomen habere: *Λιθοφρύγιος, ὃ οἱ βαφείς ἐν Φρυγίᾳ χρῶνται· ὅθεν ἐκωνόμασται.* Uti fuisse dicit tinctores. Sed nec minus fuit metallariis ad æs tingendum colore croceo. His adde, quod & orichalcum in Phrygia conflare tradit C Strabo admixtione terræ cujusdam. Orichalcum nihil aliud quam æs tinctum luteo. Verum hæc in medio relinquo. Arabes, ut ante docui, de alia Cadmia Dioscoridis & Galeni locos, quos in Arabicum vertunt, accipiendos non putant quam de eo genere, quo æs inficitur. Serapio in verbis Galeni Cadmiam interpretatur; id, quo coloratur æs in fornace, & fit orichalcum. Interpres *torbam* vocat eam Cadmiam, quæ materia est, ex qua conflatur orichalcum, ubi cum ære mixta coquitur. *Torbam* vulgo vocamus genus terræ, qua plerique utuntur populi ad ignem faciendum. D Constantinus Africanus tria Cadmiæ genera facit: unam Indiæ quam lapidem esse tenuem ac subtilem dicit, & inveniri in littore maris Indici. Esse & aliam marinam, quæ reperitur in antris maritimis Indiæ, quæ viridis est & aspera ac perforata. Tertiā porro metallicam esse ait Hispaniæ Africæ Scythiæque familiarem, cum qua æs tingitur, ut existat citrinum. Duo priora genera veteribus incognita, de quibus tamen passim Arabes. Et notandum de Cadmia illum id tradere, quod Avisena & Serapio de tutia. Hic sanè & viridem tutiam inter genera ea recenset, quæ fodiuntur in littoribus maris. E Tertiū porro genus Constantini, quam metallicam vocat, quia in metallis inveniatur, eam esse dicit, cum qua æs luteum efficitur. Hæc vulgaris Cadmia, cuius mentionem disertam non faciunt Dioscorides nec Galenus nec alius Græciæ medicorum: cum tamen etiam veteres nonnulli meminerint ejusmodi Cadmiæ, ex qua fit orichalcum, ut Festus; qui *Cadmeam terram* exponit eam, qua conjecta in æs fit orichalcum. Sed fortassè verba illa fuere addita à Paulo nec ipsius Festi sunt. Quod tamen non puto. Nam & Plinius genera quædam aeris, quæ orichalco similia erant, Cadmiam forbere maxime dixit; nec tamen ad quam rem Cadmia ab illis forberetur, adposuit. Quod intelligendum, ut aureum colorem contraherent. Hoc F ideo illis usu venisse video, ut de altera Cadmia tacerint, qua æs aurichalco simile perficitur; vel saltem ut nihil de ea expresse scriptum reliquerint, quia Cadmiæ utrumque genus confuderunt, quæ flavum æs perficit & quæ materiam aeris habet. In medio autem relinquo, an lapis Phrygius luteus & Cadmiæ similis, quo tinctores utebantur, idem fuerit cum Cadmiæ lutea, qua æs inficiebatur colore luteo. Quem & *crocum metallorum* propterea vocant Chemic; & *χρυσόν*, quia colore tingit aureo; item *ξανθὸν φάρμακον*, luteam tincturam. Chemic veteres *συπλήειαν* ita etiam interpretantur in suis Lexicis: *λιθοφρύγιος ἐστὶ συπλήειαν.* Item: *λιθὸς Φρύγιος ἐστὶ συπλήειαν ἢ γὰρ γένον.* G

De cholcotar.

Voce *cholcotar* abutuntur Barbari Latini pro eo genere metallico, quod chalcanthum Latinis veteribus, aut atramentum futorium dicebatur. Græcis *χαλκανθής* vel etiam *χάλκανθον*. At *cholcotar* vox Arabica, quæ *chalcoitin* significat. Glossa Arabica Dioscoridis antiqui codicis τὴν χαλκίην exponit *قَلَقْطَار*, *colcuthar*. Quod & legi potest *calchitar*. Sed plerumque A in U mutant, & I in U. Facta autem illa vox Arabica ex *χαλκιθέρων*, quod est diminutivum ex *χαλκίης*. Arabica vocabula plerumque ex Græcis mutuata vulgarem sermonem sequuntur, qui totus diminutivis vocibus ferme constat. Hinc idioma Græcum vulgare hodiernum ex illis diminutivis depravatum. *Λάδι* oleum dicunt ex *ἐλάδιον*, quod *ἐποκρεισκόν* ab *ἐλαιον*. Sic *κεῖδι* arietem ex *κεῖδιον*, à *κεῖος*. Et *ὀρχίδι* testiculos ex *ὀρχίδια*, & infinita talia. Ita ergo ex *χαλκιθέρων* illud *chalcoitar* vel *cholcotar* Arabicum, ut ex *σικιγάρων* *scancur* vel *ascancur*, ex *ἀνανθέρων* *canchar*. Eadem Glossa *χάλκανθον* interpretatur Arabicè *قَلَقَنْدَر*, *calcand*, quod corruptum ex illo *χάλκανθον*. In eadem Glossa *μίον* exponitur *زاج* *zagi* vel *zagi*. *Σῶει* autem *زاج احمر*, id est, *zagi* rubrum. Avifena tamen sub hoc nomine *zagi* omnia illa genera comprehendit chalcanthum, chalcitin, & fori & zagiati esse scribit alba, rubra, viridia & lutea. Deinde per partes ac nominatim hæc explicans dicit, *colcotar* esse luteum, *calcandis* album, *caloand* viride, & *furi* vel *fori* rubrum. Interpres *الزاجات*, *alzagiati* vel *alzagiati*on vertit *atramenta*, valde impropiè atque etiam absurdè. Quasi tot colores in unam attributionem coire aut convenire queant. Græci *μέλαν* & Latini *atramentum* non de alio solent usurpare genere quam quod atro pingit. At secundum illam loquutionem habemus *μέλαν*, quod est, album, luteum ac viride. Cardanus & alii recentiorum etiam atramentum rubrum consueverunt vocare, quod ex verzino sive brasili succo paratur; item aureum dicunt atramentum, tanquam atramentum debeat esse quodcunque ad scribendum comparatur, cujuscunque tandem coloris sit. Non ita prisca, qui duo tantum genera atramenti cognoscunt, futorium & scriptorium, utrumque nominis sui, id est, atrum. Nec Græci plura novērunt. Atramentum quo scribitur, *μέλαν ἐν ᾧ γέφυρον* appellant. Quidam etiam *μέλαν γεφυμένον*. Alterum est *μέλαν βυρσοδεψμένον*. Græci medici veterinarii *μέλαν καλικογάρων* vocant, atramentum caligariorum. Ut apud Pelagonium in scriptis codicibus cap. DCCCCLXX. *μέλαν καλικογάρων*. Meminit & Plinius atramenti tectorii *μέλανον κενιαπικόν*, quo tectores utebantur in parietibus ac tectoriis inducendis nigro. Aliud est, quod iidem Græci *Ἰνδικόν μέλαν* appellant, id nempe quod aliis simpliciter *Ἰνδικόν* dicitur. Non male Plinius, *atramentum Indicum* indigerat, sed male distinguit ab Indico pigmento, quod inficit caruleo, quod Græci *μέλαν* quoque dicunt. Atramentum futorium est *χάλκανθον* Græcorum, quod ipsum quidem *κῶανον*, sed dilutum atro colore coria inficit. In hoc genere solo *zagi* Arabum atramentum commodè & propriè dici queat. Avifena vocat *زاج الاسالفى*. Quod interpres vertit *atramentum ad coria*. Sed alia etiam sunt *zagiati*on, quæ non sunt atramenta. Vocem *زاج* pro coriis ex Hebraico *חַיָּה*, quod propriè calceum exuere significat, et si ad alia transferatur. Hinc *زاج سالف* corium, *exuviae*. Si quæ

A tinctura est alio colore quam nigro ad scribendum idoneo, quovis alio debet nomine quam atramenti nuncupari. Encaustum sacrum, quod rubri coloris erat, nunquam *μέλαν* Græci vocant. Procopius *βαφὴν* vocat in Anecdosis: *γράφειν ἐν αὐτῇ*, ἢ βασιλεὺς γράφειν ἐν αὐτῇ. Alii *κόκκον* vocant, alii *cinnabarin*: ex murice & conchylio cocto fiebat, ut ex codice notum, & rubræ eo litteræ pingebantur. Unde in rescriptis Imperatorum, *δὲ ἐνυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θείας χειρὸς*; sed de his alibi. Atramentum scribendo Arabes nominant *زاج*, quod ex

B Hebræo venit *חַיָּה*. Inde & vulturium ajunt dictum *חַיָּה*, quia niger sit ut atramentum. In antiquo Glossario *زاج*, *davaton*, exponitur *atramentarium*, *pugillaris tabula*. Diversa tamen pugillaris tabula ab atramentario, quod est, vasculum in quod reponitur atramentum, *τὸ μέλανδοχέον*. Sic *calamariū* pro pugillari tabula, & pro atramentario usurparunt, cum propriè sit calamorum theca, quæ *calamaria theca* Martiali:

Sortius thecam calamis ornare memento;

Catera nos dedimus, tu leviora para.

Græci *καλαμάρων* pro vasculo atramenti usurparunt. Glossæ: *Atramentarium*, *καλαμάρων*. Quod in eo tingantur calami. Retinemus hanc vocem eodem sensu. Nam *calemar* dicimus pro atramentario. Non minus tamen & de pugillari dixerunt. Lexicon Cyrilli: *πυγίον καλαμάρων*. Sic etiam Nicetas usus est: *οἱ δὲ καλαμάρων καὶ δοχέων μέλανον φέροντες*. Pugillaria & atramentaria. Ita & vocem Hebraicam *חַיָּה* alii interpretes pro atramentario, alii pro pugillari tabula exposuerunt. Jonathan Græca dictione reddidit *חַיָּה*, *πινάξ*. Quæ vox non pugillarem tantum tabulam significat, sed etiam lancem, sive concavum vasculum, aut scutellam. Ita etiam *canium*, quod est *καυβιον*, *καυβιον*, atque inde *ἐποκρεισκόν* *caniculum*, atramentarium. Anastasius Bibliothecarius ad octavam synodum: *Prepositus caniculi est, qui curam & custodiam gerit caniculi, id est, atramentarii, ex quo Imperator puniceas litteras scribit in chartis*. Τα *ἐνυθρῶν γεφυμάτων*. Græcis δὲ *ἐπὶ κανικλῆς*. Nam *κανικλῆον* vocant Latinorum *caniculum*; ut *καυβικλῆον*, *chibiculum*. Inde *κανίκλωμα* in subscriptionibus rescriptorum Imperatorum. De quo nos alibi. Atramentarium in Epigrammatis, *ἀντρον γλυπτόν, ἄγλῳ μέλανον*, *ἐμμελανοβροχίς, κίση πλῶτω* *μέλανδοχῶ*, & alia. Atramentum Arabicè etiam dictum invenitur

زاج. Avifena cap. de *zagi* meminit etiam atramenti, hoc est, *زاج*, quod nominari dicit *زاج سالف*. Hoc atramentum à cæteris generibus ibi memoratis sub nomine *zagi* separat. Qui locus manifestè arguit *zagi* malè reddi *atramentum*. Interpres sic habet: *Ex atramento vero, quod in encausto ponitur, quod nominatur sahira, melius est durum habens quasi aureum splendorem, & virtus est ejus similis colcotar*. In Arabico legitur *زاج السحير*, *zagi al-hibar*, id est, *zagi* quod est atramentum. Addit nominatum esse *زاج سالف*, *sehira*. Verba illa Avifene ad misy Dioscoridis pertinent, de quo hæc ille: *Μίσου πῶς ἀληπλέον χρυσοφανὲς σκληρόν καὶ ἐν τῇ θερμοδυνάμει χρυσίζον, ἢ δόσιλινον ἀσπερσιδῶς δυνάμει δὲ ἔχει καὶ καύσιν τὴν αὐτὴν τῇ χαλκίῳ*. Mirum vero, cur atramenti appellatione hoc propriè insignitum voluerit auctor ille præter alia genera, cum nihil habeat, quod denigret nihilque attri præferat. Lutei quippe sive aurei coloris est. Græci chymici vocant

leum Indicum. Demus etiam verti posse *atramentum Indicum*, prorsus diversum est ab illo atramenti genere, quo librarii utebantur, quod Dioscoridi dicitur μέλαν ὡ γράφομεν. Scribit Avifena eo capite omne atramentum calidum esse atque exsiccativum excepto Indo, quoniam, inquit, Indi & Paulus inter refrigerantia numerant. Atramentum scriptorium calidum est, quia conficitur ex rebus calidis, ut fuligine ex tædis coacta, & chalcantho. At toto genere distat Ἰνδικὸν μέλαν, quod inter refrigerantia ponit Paulus: μέλαν Ἰνδικόν, ὡς Φησὶ Διοσκουρίδης, τῶν ψυχόντων ἐλαφρῶς ἐστὶ καὶ ῥησόντων φλεγμονάς. Apud Dioscoridem scribitur: ἐστὶ δὲ τῶν εὐφόντων ἐλαφρῶς καὶ ῥησόντων φλεγμονάς καὶ οἰδήματα. Pro εὐφόντων legit Paulus ψυχόντων, & sic apud Paulum Avifena. Nam de illo Indico loqui, & illum Pauli locum intelligere palam est. مدران

الهندي, *midad Albendi*, ad verbum est μέλαν Ἰνδικόν, *atramentum Indicum*, & sic vocavit Plinius; qui etiam putavit ex genere esse atramentorum inexploratæ inventionis, atque ab Indico secernit, ita absolutè vocato. Illud Ἰνδικόν adjectivè vocarunt μέλαν, vel à colore cæruleo, vel quia cum cernitur, nigrum: in di-

A luendo enim misturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit auctore eodem Plinio. Quod autem Avifena Indos cum Paulo in testimonium vocat de Indici virtute tradentes, vereor ut interpres non satis recte

acceperit mentem Avifenæ. Nominat quidem الهندي,

B *Albend*, cum Paulo qui simul Indicum inter refrigerantia censeant, sed puto auctorem hoc nomine significari. Hujus meminit capite de *bel*, & ibi vocat

الهندي, *Albendi*, pro quo idem interpres legit *Alcanzi*.

C Eum auctorem Serapionis interpres alicubi nominat *Alchindi*. Cardano vocatur *Alchindus* auctor Arabs, cujus librum habere se dicit de ratione sex quantitarum. Is est Arabice *Albendi*, pro quo *Alchendi* Græci Latinique dicunt, ut *tamarchendi* pro *tamarhendi*, *ταμαρχένδι*. Sed de his alibi. Mirum autem, ad illud caput Avifenæ de atramento librario, notatum in margine legi idem repeti capite XLVIII, quo loco tractat de metallicis supra scriptis, quæ *atramenta* vocat interpres, cum nullum ex his dignum isto nomine sit, præter chalcanthum, quod etiam in atramenti librarii confectionem addebatur. D

CLAUDII SALMASII

D E

M A N N A

C O M M E N T A R I U S.

A N N A M Arabes vocant *man*, mellis genus aërii, quod in certarum arborum folia è cœlo cadit. Notum est & Hebræorum *man*, Quod Interpretes dixerunt *mannan*, *mannam*. Chaldaeus *man*, *manna*. Ara-

bum quoque Interpretes illud *man*, quod pro aërio vel rosido melle sumitur, vocaverunt *mannam*. Græcis quoque Medicis recentioribus, qui Arabes ut plurimum sequuntur, *man*, ut Actuarius, Charitoni, Joanni Archiatro, & aliis. Sic etiam vocat Suidas ex antiquo auctore. Græcis tamen paulò vetustioribus, qui tamen sic genus mellis etiam novere, nusquam hæc vox usurpatur in hanc significationem: sed *prosopon* & *prosopon* passim appellant, mel roris & aëris, ut Athenæus (qui Amyntam citat vetustum scriptorem *prosopon* differenter in mansionibus Asiaticis) Galenus, Aëtius, Paulus Aegineta, alique; de quibus in *Exercitationibus*. Habent quidam, & illi antiqui, *mannas* vocabulum usitatum, sed longè alia notione. Exiguas thuris micas sic nominant. *man* Dioscoridi & aliis, sunt exiguae thuris micæ sive grana. *Man* etiam simpliciter sine adjuncto vocant, & idem intelligunt: ut apud Trallianum & alios passim legitur. Glossæ veteres: *Thuris pollen*, *man*. *Thur* polline, *man*. Ita quidem Latini dixerunt, quæ Græcis *man*, improprie ut videtur. Non enim *thus* in pollinem redactum Græcis vocatur *man*, sed pusillæ micæ & parva grana. Plinius de Thure: *micas concussu elisas mannam vocamus*. Nemo dixerit, pollinem farinæ micas esse. Micæ salis dicuntur, ut micæ thuris. *man* *man*, *man* *man*. In farre quoque *man* dicti appellantur. Græcè crassiusculis fragminibus molita grana. Unde *man* *man*, crassiore modulo fracta siligo. *man* *man*. Dioscorides etiam *man* probat, quæ est *man*, quæ granis ac micis constat: *man* *man* *man* *man*. Quæ in polline esset, ille improbaret: quandoquidem monet eligendam *man*, quæ in micis consistit. Micæ proprie, quæ de pane excutuntur parva frustula, dum scinditur aut frangitur; Græcè *man*. Glossæ: *Mica*, *man*. Grammatici interpretantur has, *man* *man* *man* *man*. *Mica* ex Græco *man*, & Doricè *man*. Diximus alibi. Ita igitur & in thure elisas concussu micas Græci *man* appellavere. Quæ dictio hoc significatu vetustissimis Græcis usurpata, non ambigo, quin descenderit ex illo Chaldaico *manna*, à similitudine granorum. Nam manna illa Hebræorum & coriandri granis traditur similis, *man* *man* *man*. Manna quoque Arabum in specie quadam, cui no-

men *man*, *man*, grana præfert coriandro similia; sed paulo majora, quæ ex arbore spinosa decutuntur, in qua concreta hærent. De qua infra. Sed & communis manna, quæ ex Calabria ad nos invehitur, granis constat minutis, ut sunt

grana mastiches; & interdum crassioribus. Vocant & vulgo *mastichinam*, mannam ex oriente allatam, nomine indito à similitudine granorum mastiches. Mannam autem thuris, quæ granula sunt ex thuris glebis, dum concutiuntur, elisa, Latini *pollinem thuris* videntur ea re vocasse, quod simul cum polline thuris venderentur. Etenim verisimile est, non solum micas, sed etiam minimas quoque thuris particulas, & farinam ipsam pollinemque, diligenter adservari & colligi solita, ut simul venundarentur. Hinc scribit Dioscorides in adulteranda thuris manna, cum pinea resina cribrata, pollinem etiam adhibitum, quo farinam thuris æmulerentur. Ex minutioribus autem granis resinæ pineæ similitudinem mannæ thuris *man* ac grumulis constantis, captabant. *Thur* minutum Latinos dixisse pro hac ipsa manna, alibi notavimus: ut & Græcos *man* *man*. Avisena capite de Thure, vocat *man*, *man*. Crustulam ac placentulam quidam interpretantur à tenuitate, à verbo *man*, *man*, quod est attenuare & diminuire. Hinc *man*, *man*, pellis ac tenuis membrana. Hebræis quoque *man*, *man*, placenta, à tenui crusta. Avicena eo loco dicit ex thure, quod vocat Arabice *man*, *man*, ad medicinas usurpari *thus* hoc minutum, de quo loquimur, quæ Græcis *man*: item corticem & fuliginem. Apud Interpretem legitur: *Quandoque vero ex olibano administratur in anis minutum & cortex & fumus*. Nescio quid per illa voluerit, in *anis minutum*. Paulò post *minutum*, absolute usurpat pro thuris manna, vel minuto thure. Hic in Arabicis non simpliciter habetur *man*, *man*, pro thure minuto: sed additur *man*, *man*, quod est thus

minutum, vel thuris frustulum. Nam *man*, *man*, Arabicè est thus. Quo tamen vocabulo ad thus significandam non consuevit uti Avisena, qui semper illud nominat *man*, *man*. Ut hoc ipso loco ait in medicina administrari ex thure, quod ipsi *man* vocatur, *man* *man*. Videtur voluisse Græcorum exprimere *man* *man*. Atque eodem capite paulò infra, thuris mannam absolute vocat *man*, *man*. Quod planè respondet Latinorum *pollini*. Nam *man* vel *man*, *man* vel *man* est minutus pulvis, & in veteri Glossario exponitur polenta & farina, à verbo *man* & *man*, *man*, & *man*, quod comminuere, & in pulverem conterere significat. Nomen autem *conder* Arabicum pro thure, omnino ex Græco *man* descendit, quod de thure proprie dicitur, etiam si & de aliis rebus usurpetur. Unde *man* *man* apud Poëtam de thure. Andromachus: *man* *man* *man*. Dioscorides de Am-

moniaco: *λιβανωδίζον τῶς χόρδοις*. Item de Galbano: *ἐστὶ τῶν αὐτῶν ἀείρων λιβανωδῶδης χόρδωδης*. Quod ad ipsam mannam thuris attinet, videntur & quidam Arabum, nomine Græco eadem significatione servato, *man* appellasse *man*. Sic enim Græci passim *μάννα* appellant, pro thuris polline. Hoc fefellit Serapionem, qui capite de *manna Arabum*, sive *melle caelesti*, varios citans Auctores Arabes, qui de ea tradiderunt, his accenseret & Habex, atque ejus sententiam refert, qui tamen Græcorum *μάννα* exposuerat sub vocabulo *من*, *men*, quod est *ὁμῶνυμον* mannæ aëriæ. Colorem ejus esse dicit clarum, vergentem ad album, & aliquantum rubescere absque aliqua ligni admixtione. Hæc mannæ thuris conveniunt, quæ adulterabatur tuso & admixto thuris cortice. Colorem ejus clarum esse vult. Hoc est quod Arabes vocant *منى*, *safi*. Sic semper Avifena reddit *منى* Græcorum, idque Interpretibus dicitur *clarum*. Neutiquam talis est manna roris, sed manna thuris. Ut enim tenuis est, & crusta tantum subtili constat: ita pellucida ac nitens ex majori gleba elisa. Colorem ejus albo & rutilo temperatum dicit. Quod ipsum etsi utrumque in mannam roris quadrare posset, in thuris mannam magis ex merito cadit. Nam thus *ἀδυνὸν ἐ πῶσι κέρρον*. Nec alio sunt colore parva ejus fragmenta. Facultates omnes porro, quæ generi illi mannæ tribuuntur, non possunt de altera convenienter dici, quam de thuris manna. Relaxationi stomachi conferre ait, & ventrem stringere. Si de alia hoc idem scripseris, falsum dixeris. Quis ignorat, Medicorum non dicam, sed vel ex trivio hominum, alvum eâ solvi? At manna thuris stringit, ut & ipsum thus. Quod autem & caput purgare asserit, & cerebrum emundare, & ventositates ab eo expellere; item apostemata sanare, hæc omnia in thuris mannam egregiè conveniunt, nec in alteram cadunt. Sic Habex de manna Græcorum intellexerat, quæ thuris est pollen. Serapio verè id accepit de manna Arabibus suis familiari. In eo igitur *ὁμῶνυμον*: etiam penes ipsos Arabes. De ea manna Arabum heic dicendum per occasionem. Nomen ejus, ut diximus, Arabicum *من*, *man*. Nec putandum aliud esse ab Hebraico *מן*, *man*. Non nisi temere fortassean queat adstrui, mannam illam, quæ Israëlitarum divino beneficio in deserto per tot annos passim fuisse cum vulgari manna, quæ per totum orientem notissima est: sed illud fidenter asseram, idem esse nomen. Res cum nomine ab omni ævo cognitissima, atque etiam, uti videtur, antiquissimis Hebræis. Quo tempore igitur primum ipsis in deserto morantibus cælestis ille ros coepit impluere, qui divino munere in alimentum eorum mittebatur, cum ignorarent, quid esset, ex similitudine, quam videbant habere cum manna sibi nota, dicebant alter ad alterum mannam esse. *מן מן, man hou, man est*. Grana erant rotunda, minuta, alba, coriandri facie & magnitudine, quæ pruinæ more cælo descendebant matutinis temporibus, ac sole demum orto liquecebant, evanescebantque. Hæc cum viderent, nec aliud super his scirent, similitudine adducti, quam habere visa sunt illa grana cum vulgari manna, quam vocabant *man*, ita etiam hunc inusitatum antea & insolitum rorem hoc eodem nomine nuncuparunt. Non igitur quasi quærentes & interrogantes quid esset, dixerunt *מן מן? man hou? man est?* sed *man* esse verè pronuntiarunt, quia aliud, quod dicerent, non habebant. Quæ verba non significant *quid est*, ut plerisque opinione receptum est, sed *manna est*. Quo nomine Chaldæis & Arabibus etiam manna dicta est, sive ros cæli pinguior, matutino tempore cælo defluens, & herbis arboribusque insidens ac concrescens. At illud *man*, pro *quid*, ut multi accipiunt, nec Hebraicè, nec Chaldæicè procedere, sciunt illarum linguarum periti. Nam Chaldæicè quidem *מן*, *man*, ut & Arabicè *من*, *man*, non *quid*, sed *quid* deno-

tar. *מן* aut *מן* dicendum illius fuerat, si rogare vel-
lent Hebraicè aut Chaldæicè, *quid* esset. Sic idem & Arabicè *من*. Cum itaque nescirent tum, quid esset, quod ipsis dono Dei ex aëre veniebat, ac dicerent alter alterum aspicientes, mannam esse; respondit illis Moses, panem esse missum ipsis cælitus, quo vescerentur. Non negavit esse mannam, sed quidquid esset, id pro pane illis futurum pronuntiavit. Vetus Geographus, aliquot gentibus orientis commemoratis, ut Seribus, & Brachmanibus, Eudæis & Nebuzæis, prædictas gentes melle calamino vivere dixit, & panem cælestem quotidianum accipere: *Vivunt pomis & pipere, & melle calamino. Panem enim cælestem quotidianum accipiunt*. Mel autem illud calaminum, quod *μέλι καλάμινον*, idemque antiquorum saccharum, genus esse mannæ, sive roris cælestis in arundines Indicas delabentis, plerique olim crediderunt, ut docuimus in Exercitationibus. Non poterant ignorare Israëlitarum aërium illum rorem, quem Chaldæi & Arabes *mannam* appellant, utpote qui plurimus cadat in Libano monte vel Galeno teste; qui auctor est ab incolis illius montis coria supra terram extendi, quibus deciduum illum humorem excipiant, & arbores etiam excuti, quibus infederit, quos ait *δρυσίμελι* & *αερόμελι* id appellare. Unde igitur, nisi ex certa notitia hujus roris, cui & nomen ab antiquo tam apud se, quam apud Chaldæos Arabesque *man*, cum similem in deserto decidere conspicerent, statim dixerunt esse mannam; vulgare nempe rei sibi compertæ nomen, alteri minus usitatæ accommodantes, ob similitudinem. Plurima etiam in monte Sinai colligitur hodie à Calogeris, quibus mons ille incolitur.

Mirum est, quod initio dicebam, Græcos *μάννα* vocabulum, ab orientalibus acceptum, non pro illo melle cælesti in grumulos concreto id usurpasse, sed pro grumulis thuris. Sed id in omnibus ferme linguis ac nationibus solemne, ut vocabula, quæ ab aliis mutuuntur, interim proximo, interim sæpius alieno significato ponant. Hoc norunt satis linguarum periti. Cæterum quæ res in oriente communis ac frequens fuit; eam ab omni etiam ævo ibi nomen habuisse verisimile est. Hæc *manna* est, Hebraicè, Chaldæicè & Arabicè sic vocata. Res ipsa Græciæ ignota. Nec enim memini proditum, locum usquam in Græcia reperiri, ubi colligatur. Roscida folia liquore quodam pinguiore sublucanis temporibus decedente, nobis narrant eorum Auctores. Id ætate apud nos & in omni Europa, plus aut minus, contingere satis compertum. Meminit & hujus mellis Aristoteles, ex quo apes suum sumere tradit. Nihil hoc ad mannam illam, quæ concrevit in ipsis arboribus, & instar gummi cogitur ac densatur. Eadem tamen est materia. Sed aliubi coagulatur, aliubi non hoc facit. In aliis locis copiosior decedit, adeo ut colligi possit & adservari; in aliis folia tantum arborum herbarumque pingui succo veluti polita tantum dimittit.

Plus aliquid de illo melle, quæ manna est, videtur novisse Theophrastus, quam Aristoteles. Ut enim post illum ac diu vixit, multas quoque species exoticas & herbas, Præceptorum suo ignoratas, beneficio ætatis ac victoriarum Alexandri, quibus oriens patefactus est, ipse cognoscere potuit. Præterea & in hanc curam magis incubuit. Quin & mellis calamini, quod est saccharum, notitiam habuit. Multo ergo facilius & hujus habuerit. Utriusque sane meminerat eodem libro, quem de Apibus composuerat, cujus fragmentum apud Photium in Bibliotheca extat. Ibi tria genera mellis facit. Unum, quod ex floribus conficiunt apes. Alterum, quod ex aëre venit, cum humor ille, quem terra exhalavit, à Sole concoctus ac refusus deciderit. Quod præcipue contingit messis tempore. Tertium, *τὸ ἐν καλάμοις*. Intelligit *μέλι καλάμινον* Græcorum, idemque cum saccharo, de quo satis suprâ. Secundum genus mellis, quod est aërium, norum quidem ex parte Aristoteli,

reli, qui apes hoc legere dicit, & ex eo mel suum facere. Immò ne mel quidem vocat hunc humorem, qui cadit ex aëre, sed mel ex eo apes concinnare. *Lib. v. de hist. Animal. cap. xxii. μέλι ἢ τὸ πίπλον ἐκ τοῦ αἰέρος*. Ubi dicit mel apum id esse, quod ex aëre defluit: ore id legunt apes, deinde revolvunt in alveis. Negat autem ex floribus mel ab apibus confici, sed ex illo rore parari. Et vides contrariam hinc Theophrasti sententiam, qui mel apum ex floribus fieri aperte assertit: αἱ δὲ μέλιτος γένεσις τριπλή, ἡ ἀπὸ τῶν ἀνθῶν, ἡ ἐν οἷς ἀλλοῖς ἐστὶν ἡ γλυκύτης. Præceptor ejus contra pertendit: ἐν δὲ τῶν ἀνθῶν τὸ μέλι, οὐκ ἐστὶν ποιεῖν, ἀλλὰ φέρεται πίπλον μόνον σημεῖον. Favos ex floribus ait concinnari, mel colligi ac congeri ex rore.

Omniis porro locis hic ros visitur, quia mel ubique fit, & ubique apes. Mellis nomine nusquam donasse legitur hunc rorulentum liquorem Aristoteles. Aliquod igitur plus de eo compertum Theophrasto, qui μέλι appellat, & secundum genus constituit. Alteram quippe generationem mellis ex aëre procedere scribit, ὅταν ἀναχυθῇ ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ αἰέρος νεφελεῖν πέσῃ. Sic legendum. Videtur porro intelligere terræ halitum refundi in terram, ubi à sole coctus fuerit; & hanc esse hujus mellis causam & originem. Plinius satis belle, non vere, sudorem cœli esse ait, vel siderum salivam, vel purgantis se aëris succum, qui & mel vocat ejusmodi pinguiorem rorem. Si nihil ultra dixisset Theophrastus, non potuisset videri loquutus de manna. Sed pergit ac dicit mel illud, quod ex aëre habet originem, non solum in arboribus decidere, sed etiam in terram: πίπλον δὲ τὸ ἐκ τοῦ αἰέρος μέλι, ὃ καὶ πᾶσι γινώσκουσιν, ὃ καὶ τὰ θεογονήματα φησὶν.

Idem tradit de manna Avicena, qui definit eam esse rorem omnem, qui de cælo fluit super lapidem, aut arbores; & coit, sicut mel; ac densatur, sicut gummi. Nescio an hoc genus noverit Theophrastus, qui more gummi concrescit. Addit ibidem, id mel aërium in foliis quercus præsertim inveniri, & tilia; quia densiores sunt, atque etiam succiores, eoque magis aptæ ad hunc retinendum liquorem, qui à ficioribus imbibitur ac sorbetur, citiusque evanescit. In Calabria tamen, ubi magna copia, & præstantissima quidem quotannis colligitur, fraxineis frondibus adhærescit, quas & sitientes esse hujus roris autumant; adeo ut etiam imbibant, & quod superfuit, concretum in grumos exhibeant. Quinimmo & totam arborem occulta virtute, atque etiam navi proprietate, qua rimosa est, attrahere, & intra se mittere hunc rorem; qui postmodum, quo tempore canicula fervet, inciso corrice inde emanat & exilit. Quæ res multis hanc peperit opinionem, non ex aëte venire mel illud, quod vocatur manna, sed ex arboribus ipsis erumpere.

Addunt postremo Viri docti, quod hujus mellis in fraxineas frondes decidit, ut & ficulnas, concrescere, & candidum videri; quod autem in quercus aut amygdalæ folia, mellis modo lentescens, ab arbore diffundere ac diffundi. Qua re persuaderi pene se fatentur, non ex suapte virtute coire mannam in modum gummi, sed pro facultate foliorum id illi contingere, quibus inhæserit. Contrarium tamen iidem scribunt in eadem observatione, dum tradunt, qui eam legunt in Calabria, consueffe summo mane ramos ipsos arborum, qui succo illo melleo opplerti sunt, præscindere, & in opaco loco reponere, ut concretam postea commodius colligant.

Frigore igitur concrescit, hoc in ψύξη. Et sane certum est, sole eam liquefieri. Quod si est, & illud utique verum erit, frigore condensari. Non igitur ex virtute foliorum id illi acciderit. Dederim quidem non invitum, folia esse, quæ præ lubricitate sua citius eam effundant in subjectas herbas, nec retineant: alia verò, quæ asperitate quadam magis adglutinent, quibus cum adhæserit, facilius ibidem ex mora concreseat. Quod de foliis quercinis refertur, non iis æquè adhærescere, ut

A aliis, contrarium id videtur esse Theophrasti sententiæ quam posuimus.

Idem Theophrastus in *lib. iii. de Hist. cap. ix. μελιτώδη χυλὸν* appellat, & quondam quercinis maxime insidere dicit. Commemorat ibi varias utilitates, fructusque omnigenos, qui ex quercu percipiuntur. Cum enim multifera sit hæc arbor, & præter glandem, infinita alia pariat: inter illa recenset & mel & apes, quas eam ferre canit vetus Poëta Hesiodus. Deinde adjicit & succum melleum, qui foliis ejus adhæret. Postremo & nitrum ex cremata fieri. Φύεται δὲ ἐν αἰέρος, καὶ δὲ μελιτώδης χυλὸς ἐκ τοῦ αἰέρος, ὅτι τὰ αὐτὰ μάλιστα περὶ σίτων. Ostendit his verbis & totius loci sententiā, mel illud eā copia ē quercinis foliis colligi posse, ut alicui sit usui.

Avicena hoc mel aërium in duo genera dividit, quod occultum est, & quod manifestum. Occultum vocat, quod roris more, in omnibus fere regionibus, floribus ac foliis insidit, quod ore libant ac legunt apes. Manifestum verò, quod ita largiter cadit, ut appareat, eoque ab hominibus colligi & insidem possit esse usui. Hujusmodi mel ex monte Casseran dicit afferri, quod ibi plurimum colligitur. Liquidam esse hanc mannam infra dicam. Occulti mellis aërii, quod apibus legitur, mentionem habet Aristoteles. At manifesti etiam Theophrastus meminit, qui & in solum id cadere dicit. Quod de occulto non dixisset. Tertium hoc mannæ genus, & deterioris notæ, quod lapidibus ac solo inhærens cogitur. Primas tenet, quæ foliis; secundas, quæ ramis adhærescit. Prorsus autem ex Theophrasti sententia definit Avicena mel illud aërium, quod duorum generum facit, halitum esse terræ, qui in aërem tollitur, atque ibi concoquitur; ac per noctem demum spissatum, & in mellis effigiem reductum matutino tempore labitur, & foliis arborum fruticumque adhærescit, aut etiam usque in terram decidit. Hæc ille capite de Melle, cujus, ut dixi, duo genera constituit: occulti, ex quo suum conficiunt apes; & manifesti atque apparentis, quod hominum usui patet, non alio labore aut scientia quam colligendi. Utrumque liquidum. Secundi autem illius generis exemplum affert ex melle, quod ex monte Casseran invehebatur. Nec meminit eo capite mannæ, quæ concreta est in grumulos, & in gummi faciem coacta. Idem tamen capite de manna, mel illud montis Casserani inter genera mannæ recenser.

Seneca quoque *libro Epistolarum xii. Epist. lxxxv.* eandem ferme differentiam agnoscit occulti ac manifesti mellis ex aëre. Sic enim loquitur, ubi de apibus illi sermo est: *Ajunt inveniri apud Indos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius cœli, aut ipsius arundinis humor dulcis & pinguior gignit. In nostris quoque herbis vim eandem, sed minus manifestam & notabilem poni, quam persequatur & contrahat animal huic rei genitum.* Manifestum mel ex aëre apud Indos, ubi in arundinum foliis invenitur. Hoc μέλι ἐν καλάρπιδι Theophrasti, qui tamen originem ejus ab aëre non ducit. Sed plerique veterum in ea opinione, sicut alibi fusè probavimus in Exercitationibus. Minus notabilem fuisse testatur eam vim in orbe Romano Seneca; quippe qui illam tantum occultam norunt, quæ apibus proficit. Parum igitur tunc locorum cognitam ac compertam liquet eam substantiam mellis aërii, quam manifestam Avicena nuncupat, quamque Seneca apud Indos duntaxat inveniri ait. Eo tempore perdebat Calabria suam mannam, cujus colligendæ non habuit scientiam, nec usum collectæ quisquam. Quem & sero admodum constat receptum, nec nisi per Arabes demum promiscuum factum. Hi Medicinam auxerunt hoc medicamento. Antiquissimi Græcorum per nebulam tantum aliquid de ea audiverant; quam & obscurè satis tradiderunt, utpote rem sibi prorsus ignoratam.

De Theophrasto vidimus, quomodo eam scierit. Aristoteles ne verbum quidem in scriptis suis posuit, quo

quo intelligas aliquam ejus illum habuisse notitiam. Ab Hippocrate κέδρινον μέλι ajunt vocari quidam. Nescimus an audiendi sint. Per κέδρινον μέλι nihil aliud fortasse ille intellexerit pro κέδρινον έλαιον, quod mellis habeat σύμπαν. Fallitur, aut fallit ille Medicus, qui in Definitionibus suis Theophrasti affert testimonium ex lib. 111. Hist. cap. 1x: quo probet κέδρινον μέλι dici mel aërium, quod cedris infideat. Nihil quippe de cedris eo capite Theophrastus, sed de quercu hoc docet.

Quidquid sit, non puto Hippocratem meminisse mellis aërii, quod manna est; nec enim Galenus omisisset auctoritate ejus id confirmare, ubi de hoc melle agit. Refinarum aliarum oleo similiores, aliarum melli: αἱ μὲν έλαιώδεις, αἱ δὲ μελιτώδεις. Talis refina cedri, quam Græci κεδρίαν vocant: ea quippe crassior, πυκνέα, καὶ ὁμαλότερα. Ideo κέδρινον μέλι eam appellat Hippocrates. Aliud κέδρινον έλαιον, quod ex cedria fiebat eo modo, quo narrat Dioscorides, & supra diximus. Non recte etiam idem Medicus, ubi affirmat, non ignotam fuisse Plinio ac Dioscoridi Arabum mannam. De Plinio satis dictum ante, qui non aliud mel aërium novit præter id, quod Aristoteli memoratum est. De Dioscoride hoc etiam certum, nullibi fecisse eum mentionem mellis ex aëre, quod manna est. Quod si id habuisset cognitum, mentioni ejus locus fuisset, ubi tractat de melle; quo loco inter genera mellis recenset & saccharum, quod ait esse genus Indici mellis concreti, εἶδος μέλιτος ἐν Ἰνδῇ πεπηγμένον. Non prætermisisset ibi monere & de aërio melle, quod utique magis ad naturam & proprietatem mellis accedit, quam saccharum veterum. Immo αὐτόχρημα mel est, quod & materiam præbet apum melli. At illud Indicum nihil habet ferme, quo mel dici queat, præter dulcedinem. Salem Indicum alii vocarunt aptiore nomine. Qui mel nominarunt, originem ejus videntur spectasse, quam falso sibi persuaserant ab aëre esse, & mel quidem illud ipsum aëris esse, quod aliis in locis super varias plantas ex alto decideret. Έλαιό-μελι quidem commemorat Dioscorides, quod ex quibusdam arboribus in Syria colligi tradit. Hoc de manna liquida quidam interpretantur. Quibus ipse accedo. Sed apparet Dioscoridem cum Historiam έλαιομέλιτος explicaret, nescisse quid esset, atque ex auditu id accepisse quod tradidit, vel ab aliis qui jam id scripserant æque ignaris. Ex arbore quippe ipsa fluere id genus mellis scribit. Quod sane & de omnibus ferme mannæ generibus nonnulli senserunt. Semper enim hoc dubitatum, disputatumque, utrum humor esset ex ipsa planta profiliens instar gummi, vel succi pinguioris, an ros coelo delabens. Profecto & ipse Aristoteles in Admirandis videtur de aliquo simili melle scribere, quod omnino mel aërium, & liquidam mannā esse mihi persuadeo. Nec enim aliter potest accipi. At Aristoteles id nescivit. Sic igitur scribit: καὶ Καππαδοκίαν ἐν ἧσιν τοῖς ἀνδρὶ κηρὸς φαίνεται ἐργάζεσθαι τὸ μέλι· γίνεσθαι δὲ πύχον ὅμοιον έλαιῳ. Quis non putet hoc mel, quod capitur ex favis apum, & crassum est instar olei, idem esse quod έλαιόμελι Dioscoridis, cui nomen ab eadem ratione, quia nimirum mel sit, olei crassitudine? Tale omnino fuit Avicennæ, quod ex Casseranio monte refert adportari succo pingui par, qui Arabice رُب, rob, vocatur.

Legendum itaque apud Interpretem: & mel adportatum de Casseran in rob. رُب, balrob. Rob est

χυλίσμα, ut rob acacia, τὸ χυλίσμα τῆς ἀκανθίας. Inter genera mannæ mel illud de Casseran describit, quod nihil aliud est, quam liquida manna. Montem

illum vocat Arabice قَصْرَان, Casseran. Mentio est

apud Geographum Nubiensem insulæ Chasaran in mari occiduo, in qua mons magnus eodem nomine; sed خَسْرَان, Chasaran scribit per cha & sin. Aliud itaque nomen videtur esse. Etsi non nesciam hæc nomina

locorum aliter atque aliter scribi solita, præsertim

A cum discrimen majus non est quam affinium litterarum.

De manna concreta loqui etiam voluisse existimandus idem Aristoteles, ibidem in his verbis: φασι δὲ καὶ ἐν Ἀνδῶν δόξῃ τὸ δένδρων τὸ μέλι γίνεσθαι πλὴν, καὶ πιεῖν αὐτὰ τὴν ἐνοικῶντας ἀνδρὶ κηρὸς τροχίσκους. De manna quæ concreta est, hæc accipienda esse nemo non videt; quam tamen ignoravit Aristoteles. Mel istud, quod arbores gignunt in Lydia, & ex quo trochiscos sibi incolæ conficiunt, planè manna est. Sic Amyntas in Asiaticis mansionibus, de aërio melle loquens, dicit ab incolis folere in offas convolvi, & pilulas ex eo fieri; quibus cum vellent uti, defracta exinde frusta in ligneum vas addebant cum aqua, ut dissolverentur, ac liquiscerent, & percolata biberent. Athenæus lib. xii. verba hæc Amyntæ, καὶ ἀερομέλιτος citat: οἱ δὲ σφαίρας πιεῖντες, καὶ ἐπειδὴν μέλιτος περὶ σφαιροδότην σκοπλάσαντες ἐν τοῖς ξυλλογῶν ποτηρίοις, ὥς καλεῖται ταῖς αἰτίας, περιέχουσι καὶ διηθῶντες πίνουσι. Trochisci, quos ex melle illo arboreo faciunt Lydiæ populi, plane similes pilulis illis Amyntæ ex aëromelite, sive manna factis. Geminum est etiam, quod addit Philosophus: καὶ σκοπεμόντας χρῆσθαι ὡς τριψέως σφοδροπέρας. Trochiscos illos, quando collibuerit uti, scindebant & conterebant. Αποπεμόντας dixit Philosophus, quod Amyntas σκοπλάσαντες. Hoc tamen diversum apud Aristotelem, quod eos trochiscos adeo indurari vult, ut aliter quidquam ab his abscindi posse neget, nisi validiore attritu, ὡς τῆς σφοδροπέρας τριψέως. Nec aliunde putandum hanc differentiam ortam, nisi ex falsa relatione, quæ Aristoteli insinuata est. Verius Amyntas frustra aquā macerari ac dissolvi perhibet.

Quæ protinus subjiciuntur apud Aristotelem, clarè etiam ostendunt de manna esse intelligenda, quæcumque de melle illo tradidit, absque apum opere in arboribus genito: γίνεσθαι μὲν ἐν καὶ ἐν Θρακίῃ, ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν, ἀπὸ ὧν αὐτοὶ ἀμύγδαλες. Similiter & in Thracia mel ex arboribus ait gigni, non adeo durum, ut illud est Lydium, sed veluti arenosum, hoc est, in grumulos, sive grana plura concretum. Quis non videt hoc genere mellis ἀμύγδαλες, quod in arboribus nascitur, genus illud mannæ velle posse designari, quæ minutis granulis constat? Alia enim est majoribus glebis constans, qualis illa ab Amynta memorata, quam componi dicit eis Συριακῆς παλάτης τέσσατον, unā cum foliis arboris, unde collecta erat.

E Talem etiam memorat Garcias, quam deferri narrat ex Bassora urbe Persica celeberrima. Tertium, inquit, genus magnis glebis advehitur admixtis plerumque foliis. Defertur autem ex Bassora urbe Persica admodum celebri. Et hoc fortasse genus est, quod Medici Græci recentiores Περσιανὴν μάλλα appellant; quibus & Συριακὴν μάλλα dicitur, quæ Calabrina est. Persica illa manna Bassorenensis in glebis erat. At manna

F ترنجبین, Tiramjaben; vel ترنجبین, Trun-
gibin ab Arabibus dicta, quæ Persica etiam dici potest, granulis constabat, coriandro paululum majoribus, ut ipse ibidem refert capite de Manna. Hoc ἀμύγδαλες μέλι arboreum Aristotelis.

Quod ad duritiem mannæ attinet, non solum mellis instar eam coire, sed etiam gummiū modo inarescere & siccare docet Avicenna: qui verbo جفاف, gjafaf utitur, quod inarescere & siccare significat; & proprium est gummiū, quæ sole coguntur, & in duritiem coeunt veluti lapideam. Atqui certum est rorem illum, quo manna gignitur, frigore densari, & calore remitti ac solvi. Quod γίνεσθαι Græcis dicitur. Aristoteles in Meteorologicis mel inter ἀπικτῆτα numerat, id est, ea, quæ non possunt γίνεσθαι. In Admirandis tamen eo loco, quem supra attulimus, ubi de hujusmodi mellis genere, quod ex arboribus colligitur, sermonem habet, mel dicit γίνεσθαι his verbis: ὅτι τὸ μέλι πηγνύμενον τὸν ἴσον ὄγκον ἔχειν φαίνεται. Mel omne, quod congelascit.

G Atqui certum est mel non congelascere, ut nec oleum, sed spissari. Παχύνεσθαι de utroque Græci dicunt

dicunt, non *μάννα*. Et rationem reddit Philosophus in Meteorologicorum iv. cur mel, mustum, oleum, argentum vivum, pix, & viscum incongelabilia sint, id est, *ἀπικτα*. In Troglodytica quodam loco, mel non tantum candidissimum, sed etiam durissimum, ut non vincatur à lapide. In Calicutiensis quoque regione ita solidum reperiri ajunt, ut in vasis conditum sparteis non diffuat.

Saccharum Veteres *πεπηγὸς μέλι* definiunt, *mel congelatum*. Id quidem verè de suo saccharo prodiderunt: nam si mel est, concretum esse mel dici potest. De manna non tam rectè dixeris congelatam esse, sicut Avifena vult, siccitate in gummi faciem redactam. Ita enim hæc ejus verba sonant,

يَجْفَفُ جَفَانِ الصَّمُوعِ, *jaghfas giāf almasmog*, exsiccano vel inarescendo in effigiem gummi redigitur.

Duo genera mannae ab Arabibus prodita, liquidum, & concretum. Totidem supra habuimus ex Aristotele: liquidum *ὡς ἐλαῖον*, quod esse Dioscoridis *ἐλαίόμελι* liquet. Neuter tamen putavit de manna liquida se loqui. Nec id Avifena intellexit, cum illum locum Dioscoridis redderet. Quod illi in aliis solemne est. *اومالي*, *Aumeli*, vocat Arabicè il-

lud *ἐλαίόμελι*. Ubi deest fortasse *lam*, ut sit *الومالي*,

elaiomeli. Id interpretatur esse oleum crassitudine mellis ex verbis Dioscoridis; cum potius mel sit, olei facie *μέλι πύχον ἐλαίον*, ut Aristoteles loquitur de eodem genere. *Oleomella* dicitur Isidoro: *Oleomella nascitur in Palmaria Syria civitate, ex eo ita appellata, quod extrunco oleum desinat in crassitudine mellis, saporis dulcis*. Legendum: in *Palmyra Syria*, vel in *Palmyris*, *ἐν Παλμύροις*. Interpres Avifena habet: in terra *Murria*. *Murria* urbs Africae apud Geographum, quæ nihil ad hunc locum. In Arabicis legitur: *تدمرية*, *Tadmaria*. Quod vitiosissimum.

Omnino scribendum *شجرة بدمرية*, *segjarat Badmiriat*, arboris Badmyrensis. Arabes sæpe *بدمرية* Græcorum mutant in *be*, ut *بدرفير*, *borfir* ex *περφόρε*, & similia; & *lambda* in *dal*. Sic Badmyra pro *Παλμυρε*. *Εθνικὸν* Arabicum *بدمري*, *Badmyri*, Palmyrense; & femininum *بدمرية*, *Badmyriat*.

Dubitavit olim Hermolaus, an illud *elaiomeli* Dioscoridis positum esset ab eo pro *aëromelite*. Quo nomine reprehenditur à Matthiolo, & aliis. Ego verò male fecisse judico, quod dubitavit. Nullus enim ambigo, quin pro liquido *aëromeli* describeret illud *elaiomeli*. Ignorasse tamen constat, quod scriberet. Id eos moratur, quod Dioscorides & Plinius tradunt, oleum esse, manans è quodam arboris trunco. Sane Plinius ab eo ipso Auctore antiquo accepit, ex quo & Dioscorides suum hausit. Auctor autem antiquus ille non magis tenebat, quid esset *elaiomeli*, quod ita audiverat appellari, quam Aristoteles suum illud mel arboreum Cappadociae, instar olei crassum; aut alterum genus *Lydiu* concretum ac durum, ex arboribus item decerpi solitum. Quod enim mel illi dixerunt id genus ex caudice arboris sudare, non propterea sequitur non esse mel aërium.

Pari argumento negaretur, mannam notissimam Calabrinam esse mannam, aut ex aëre descendere; quia insignis hac ætate Medicus exiit, qui non veritus est affirmare, nullum mannae genus reperiri, quin ex ipsa manaret arbore; & fabulam esse, quæ ducat è coelo.

Nulla hodie manna uspiam legitur, quin eadem quaestio habeat exercitos, tam curiosos quam rudēs incolarum, qui eam legunt. Similis agitavit antiquos disputatio super saccharo suo, sive melle arundinum Indicarum. De *terenjabin* & *xirquest*,

quæ sunt nomina ac genera mannae orientalis, par quoque existit apud indigenas opinionum fluctuatio, partim censentes esse gummi plantæ, partim esse aëris rorem in eas deciditum. Qui mannae

شجر حشت, *xirquest* appellatae nomen fecerunt, videntur putasse lacrymam ex arbore ipsa stillare. Hoc enim sonat vocabulum *lac*, nempe

arboris nomine *شجر حشت*, *chest xir*. Nam *حشت*, *chest* Persicè est *lac*, *ἐπὶ δένδρῳ*.

Avifena inter genera ea enumerat, quæ cadunt è coelo in arbores, *ἐπὶ δένδρῳ*. Avifena hanc mannam esse ait; & inter genera ea numerat, quæ rore coeli gignuntur arboribus influente. Garcias capite de Manna non certum ponit, utrum verius sit; sed de *xirquest*, quod vulgo *siracos*, ita scribit: *Est autem ros quidam in eas arbores delabens, aut gummi ex eis distillans*. De *terenjabin* similiter ostendit non admodum certam hanc rem haberi, sed circa ejus *ῥοσὰν* dissentiri. *Vulgus*, inquit, *fructum plantæ esse putat; sed gummi aut resinam esse rescium est*. Si vel fructus est arboris, ut putat vulgus, vel resina, ut doctioribus compertum ait, in errore omnes antiquos esse Arabes oportet, qui mannae genus faciunt.

Atqui ne hujus quidem sententiæ meminisse Garciam miror, quæ mannam esse sciscit, hoc est, coeli rorem desuper lapsum, & concretum. Inter mannas tamen eam recenset, & hoc nomine imperit, quam resinam aut gummi esse exploratum videri vult. Cæterum si manna est, nec fructus dici potest arboris, nec gummi.

Ex definitione quippe Arabum ferme constat manna ipsorum esse *ἀερόμελι* Græcorum, quod ita etiam Galenus definivit. Adhærescere id arboribus, quod nec succus earum, nec fructus, nec pars haberi queat, sed rorulentum quoddam. Si ros est, adventitium quiddam est, quod aliunde arbori influit, non ex arbore fluit. Hoc Arabicum *من*, *man*, commune nomen

omnibus his generibus roris, sive concreti sint, sive liquentes. *Terenjabin* autem species, quam Avifena in regione Chorasani abundare dicit; & præcipue trans fluvium, qui fluvius est Oxus. In patria autem sua, hoc est, in Perside plurimam etiam cadere prædicat supra *alhaagi*. Ita Interpres Carmonensis, At *Alpagus* ad marginem exponit *spinat*. In Arabico est *الحاج*, *alhaba*. Videtur Interpres legisse *الحاج*, *alhagia* cum *gim* in ultima.

Serapio *terenjabin* interpretatur mel roris, & plurimum decidere ait supra arbores spinosas, quæ nascuntur in terra Chorasani, nec fructum ferunt: cadere etiam supra palmarum vertices.

Alpagus in expositione nominum Arabicorum Avifena notat *alhaagi* vel *alhagi*, esse arbores, quæ sic appellantur in regione Corasani, & in patria Avifena, super quas cadit manna dicta *terenjabin*, & non multum ab humo attolli, sicut tradere ait Arabes. Tribulos vocat Garcias, & carduos, ex quibus decutitur manna *terenjabin*. Hæ sunt humiles Arabum arbores, quæ Avifena dicuntur *alhaagi*. Nec prohibet arbores simul dici, & carduos, quia vox

Arabica *segjar*, apud Arabes *شجر*, tam de fruticibus & herbis, quam de arboribus effertur, ut supra monstravimus. Frustra autem sunt doctissimi Medici, qui mannam *terenjabin* liquidam esse volunt; idque probare satagunt testimonio Serapionis, qui mel roris exponit, & melli grumoso eam assimilat.

Brasavolus scribit *terenjabin* Arabum eam esse mannam, quæ utimur. Quæ autem ab his manna dicitur, esse liquidæ speciem. Errat ille vehementer. Nec minus etiam errat, à quo reprehenditur, qui eam sententiam scriptis Arabum refragari affirmat; quandoquidem invenerit apud Serapionem, *terenjabin* esse rorem melli grumoso similem, & quod aliter mel roscidum appelletur. Avifenam verò de manna scribere, eam gummi concrecere. Sic

quo intelligas aliquam ejus illum habuisse notitiam. Ab Hippocrate κέδρινον μέλι ajunt vocari quidam. Nescimus an audiendi sint. Per κέδρινον μέλι nihil aliud fortasse ille intellexerit præter κέδρινον έλαιον, quod mellis habeat σύστασιν. Fallitur, aut fallit ille Medicus, qui in Definitionibus suis Theophrasti affert testimonium ex lib. III. Hist. cap. IX: quo probet κέδρινον μέλι dici mel aërium, quod cedris infideat. Nihil quippe de cedris eo capite Theophrastus, sed de quercu hoc docet.

Quidquid sit, non puto Hippocratem meminisse mellis aërii, quod manna est; nec enim Galenus omisisset auctoritate ejus id confirmare, ubi de hoc melle agit. Resinarum aliæ oleo similiores, aliæ melli: αἱ μὲν έλαιώδεις, αἱ δὲ μελιτώδεις. Talis resina cedri, quam Græci κέδρειαν vocant: ea quippe crassior, πιχρία, καὶ ὀξυρρής. Ideo κέδρινον μέλι eam appellat Hippocrates. Aliud κέδρινον έλαιον, quod ex cedria fiebat eo modo, quo narrat Dioscorides, & supra diximus. Non recte etiam idem Medicus, ubi affirmat, non ignoratam fuisse Plinio ac Dioscoridi Arabum mannā. De Plinio satis dictum ante, qui non aliud mel aërium novit præter id, quod Aristoteli memoratum est. De Dioscoride hoc etiam certum, nullibi fecisse eum mentionem mellis ex aëre, quod manna est. Quod si id habuisset cognitum, mentioni ejus locus fuisset, ubi tractat de melle; quo loco inter genera mellis recenset & saccharum, quod ait esse genus Indici mellis concreti, ἐν δὲ μέλιτι ἐν Ἰνδῇ πεπηγμένον. Non prætermisisset ibi monere & de aërio melle, quod utique magis ad naturam & proprietatem mellis accedit, quam saccharum veterum. Immo αὐτόπληγμα mel est, quod & materiam præbet apum melli. At illud Indicum nihil habet ferme, quo mel dici queat, præter dulcedinem. Salem Indicum alii vocarunt aptiore nomine. Qui mel nominarunt, originem ejus videntur spectasse, quam falso sibi persuaserant ab aëre esse, & mel quidem illud ipsum aëris esse, quod aliis in locis super varias plantas ex alto decideret. Έλαιόμηλι quidem commemorat Dioscorides, quod ex quibusdam arboribus in Syria colligi tradit. Hoc de manna liquida quidam interpretantur. Quibus ipse accedo. Sed apparet Dioscoridem cum Historiam έλαιομήλιτος explicaret, nescisse quid esset, atque ex auditu id accepisse quod tradidit, vel ab aliis qui jam id scripserant æque ignaris. Ex arbore quippe ipsa fluere id genus mellis scribit. Quod sane & de omnibus ferme mannæ generibus nonnulli senserunt. Semper enim hoc dubitatum, disputatumque, utrum humor esset ex ipsa planta profiliens instar gummi, vel succi pinguioris, an ros coelo delabens. Profecto & ipse Aristoteles in Admirandis videtur de aliquo simili melle scribere, quod omnino mel aërium, & liquidam mannā esse mihi persuadeo. Nec enim aliter potest accipi. At Aristoteles id nescivit. Sic igitur scribit: καὶ καταδοκίαν ἐν ἡσὶ τόποις ἀνδρὶ κηρὸς φασὶν ἐργάζεσθαι τὸ μέλι· γίνεσθαι δὲ πύχον ὅμοιον έλαίῳ. Quis non putet hoc mel, quod capitur ex favis apum, & crassum est instar olei, idem esse quod έλαιόμηλι Dioscoridis, cui nomen ab eadem ratione, quia nimirum mel sit, olei crassitudine? Tale omnino fuit Avicennæ, quod ex Casseranio monte refert adportari succo pingui par, qui Arabice رُب, rob, vocatur.

Legendum itaque apud Interpretem: Ὁ mel adportatum de Casseran in rob. رُب, balrob. Rob est

χύλισμα, ut rob acacia, τὸ χύλισμα τῆς ἀκανθίας. Inter genera mannæ mel illud de Casseran describit, quod nihil aliud est, quam liquida manna. Montem

illum vocat Arabice قَصْرَان, Casseran. Mentio est

apud Geographum Nubiensem insulæ Chafaran in mari occiduo, in qua mons magnus eodem nomine;

sed خَسْرَان, Chafaran scribit per cha & sin. Aliud itaque nomen videtur esse. Etsi non nesciam hæc nomina locorum aliter atque aliter scribi solita, præsertim

A cum discrimen majus non est quam affinium litterarum.

De manna concreta loqui etiam voluisse existimandus idem Aristoteles, ibidem in his verbis: φασι δὲ καὶ ἐν Ἀνδῶν δὸς τῶν δένδρων τὸ μέλι γίνεσθαι πύον, καὶ πιεῖν αὐτὸ αὐτὰ τὰς ἐνοικούντας ἀνδρὶ κηρὸς τροχίσκους. De manna quæ concreta est, hæc accipienda esse nemo non videt; quam tamen ignoravit Aristoteles. Mel istud, quod arbores gignunt in Lydia, & ex quo trochisci sibi incolæ conficiunt, planè manna est. Sic Amyntas in Asiaticis mansionibus, de aërio melle loquens, dicit ab incolis solere in offas convolvi, & pilulas ex eo fieri; quibus cum vellent uti, defracta exinde frusta in ligneum vas addebant cum aqua, ut dissolverentur, ac liquiscent, & percolata biberent. Athenæus lib. XII. verba hæc Amyntæ, καὶ ἀερομέλιτι citat: οἱ δὲ σφαίρας πιεῖντες, καὶ ἐπειδὴν μέλιτος περισφύροσθαι δοκλοῦσαντες ἐν τοῖς ξυλίνοις ποτηρίοις, ἐς καλῆσι τω-εῶταις, περιέχουσι καὶ διηθίσκοντες πίνουσι. Trochisci, quos ex melle illo arboreo faciunt Lydiæ populi, plane similes pilulis illis Amyntæ ex æromelite, sive manna factis. Geminum est etiam, quod addit Philosophus: καὶ δοπιμόντας χρῆσθαι ὡς τείφους σφοδρότερας. Trochiscos illos, quando collibuerit uti, scindebant & conterebant. Ἀποπιμόντας dixit Philosophus, quod Amyntas δοπιμόντας. Hoc tamen diversum apud Aristotelem, quod eos trochiscos adeo indurari vult, ut aliter quidquam ab his abscindi posse neget, nisi validiore attritu, ὡς τῆς σφοδρότερας τείφους. Nec aliunde putandum hanc differentiam ortam, nisi ex falsa relatione, quæ Aristoteli insinuata est. Verius Amyntas frustra aquā macerari ac dissolvi perhibet.

Quæ protinus subjiciuntur apud Aristotelem, clare etiam ostendunt de manna esse intelligenda, quæcumque de melle illo tradidit, absque apum opere in arboribus genito: γίνεσθαι μὲν ἐν καὶ ἐν Θρακίᾳ, ἐχέτω δὲ στερεόν, ἀπὸ ὡσπερ αἱ μύαδες. Similiter & in Thracia mel ex arboribus ait gigni, non adeo durum, ut illud est Lydium, sed veluti arenosum, hoc est, in grumulos, sive grana plura concretum. Quis non videt hoc genere mellis αἱ μύαδες, quod in arboribus nascitur, genus illud mannæ velle posse designari, quæ minutis granulis constat? Alia enim est majoribus glebis constans, qualis illa ab Amynta memorata, quam componi dicit eis Συριακῆς παλάτης τέσσαρες, unā cum foliis arboris, unde collecta erat.

E Talem etiam memorat Garcias, quam deferri narrat ex Bassora urbe Persica celeberrima. Tertium, inquit, genus magnis glebis advehitur admixtis plerumque foliis. Desertur autem ex Bassora urbe Persica admodum celebri. Et hoc fortasse genus est, quod Medici Græci recentiores Περσικὸν μάννα appellant; quibus & Σικελὸν μάννα dicitur, quæ Calabrina est. Persica illa manna Bassorenensis in glebis erat. At manna

ترنجابان, Tiramjaben; vel ترنجبین, Timgibin ab Arabibus dicta, quæ Persica etiam dici potest, granulis constabat, coriandro paululum majoribus, ut ipse ibidem refert capite de Manna. Hoc αἱ μύαδες μέλι arboreum Aristotelis.

F Quod ad duritiem mannæ attinet, non solum mellis instar eam coire, sed etiam gummiū modo inarescere & ficcari docet Avicenna: qui verbo جفف,

gjafaf utitur, quod inarescere & ficcari significat; & proprium est gummiū, quæ sole coguntur, & in duritiem coeunt veluti lapideam. Atqui certum est rorem illum, quo manna gignitur, frigore densari, & calore remitti ac solvi. Quod πήγνυθαι Græcis dicitur. Aristoteles in Meteorologicis mel inter ἀπικτὰ numerat, id est, ea, quæ non possunt πήγνυθαι. In Admirandis tamen eo loco, quem supra attulimus, ubi de hujusmodi mellis genere, quod ex arboribus colligitur, sermonem habet, mel dicit πήγνυθαι his verbis: ὅτι πᾶν τὸ μέλι πήγνυθαι τὸν ἴσον ὄγκον ἔχειν φασι. Mel omne, quod congelascit.

G Atqui certum est mel non congelascere, ut nec oleum, sed spissari. Παχυνέσθαι de utroque Græci dicunt

dicunt, non *πίγγυδξ*. Et rationem reddit Philosophus in Meteorologicorum iv. cur mel, mustum, oleum, argentum vivum, pix, & viscum incongelabilia sint, id est, *ἀπυκτα*. In Troglodytica quodam loco, mel non tantum candidissimum, sed etiam durissimum, ut non vincatur à lapide. In Calicutienſi quoque regione ita solidum reperiri ajunt, ut in vasis conditum sparteis non diffuat.

Saccharum Veteres *πεπιγυδξ μέλι* definiunt, *mel congelatum*. Id quidem verè de suo saccharo prodiderunt: nam si mel est, concretum esse mel dici potest. De manna non tam rectè dixeris congelatam esse, sicut Avifena vult, siccitate in gummi faciem redactam. Ita enim hæc ejus verba sonant, *يَجْفَفُ جَفَانِ الصَّمُوعِ*, *jaghfas giāfāf almasmog*, exsiccano vel inarescendo in effigiem gummi redigitur.

Duo genera mannæ ab Arabibus prodita, liquidum, & concretum. Totidem supra habuimus ex Aristotele: liquidum *ὡς ἐλαιον*, quod esse Dioscoridis *ἐλαίόμελι* liquet. Neuter tamen putavit de manna liquida se loqui. Nec id Avifena intellexit, cum illum locum Dioscoridis redderet. Quod illi in aliis solemne est. *اومالي*, *Aumeli*, vocat Arabicè il-

lud *ἐλαίόμελι*. Ubi deest fortasse *lam*, ut sit *الومالي*, *elaiomeli*. Id interpretatur esse oleum crassitudine mellis ex verbis Dioscoridis; cum potius mel sit, olei facie *μέλι πᾶχον ἐλαίς*, ut Aristoteles loquitur de eodem genere. Oleomella dicitur Isidoro: *Oleomella nascitur in Palmaria Syria civitate, ex eo ita appellata, quod ex trunco oleum defluat in crassitudine mellis, saporis dulcis*. Legendum: in Palmyra Syria, vel in Palmyris, *ἐν Παλμυροῖς*. Interpres Avifenæ habet: in terra Murria. Murria urbs Africae apud Geographum, quæ nihil ad hunc locum. In Arabicis legitur: *تدمرية*, *Tadmaria*. Quod vitiosissimum.

Omnino scribendum *شجرة بدمرية*, *segjarat Badmiriat*, arboris Badmyrensis. Arabes sæpe *بدمرية* Græcorum mutant in *be*, ut *بدرفير*, *borfir* ex *περφόρεξ*, & similia; & *lambda* in *dal*. Sic Badmyra pro *Παλμυρεξ*. *Εθνηκόν* Arabicum *بدمري*, *Badmyri*, Palmyrense; & femininum *بدمرية*, *Badmyriat*.

Dubitavit olim Hermolaus, an illud *ἐλαίόμελι* Dioscoridis positum esset ab eo pro *ἀερίμελι*. Quo nomine reprehenditur à Matthiolo, & aliis. Ego verò male fecisse judico, quod dubitavit. Nullus enim ambigo, quin pro liquido *ἀερίμελι* descripserit illud *ἐλαίόμελι*. Ignorasse tamen constat, quod scriberet. Id eos moratur, quod Dioscorides & Plinius tradunt, oleum esse, manans è quodam arboris trunco. Sane Plinius ab eo ipso Auctore antiquo accepit, ex quo & Dioscorides suum hausit. Auctor autem antiquus ille non magis tenebat, quid esset *ἐλαίόμελι*, quod ita audiverat appellari, quam Aristoteles suum illud mel arboreum Cappadociae, instar olei crassum; aut alterum genus Lydium concretum ac durum, ex arboribus item decerpi solitum. Quod enim mel illi dixerunt id genus ex caudice arboris sudare, non propterea sequitur non esse mel aërium.

Pari argumento negaretur, mannam notissimam Calabrinam esse mannam, aut ex aëre descendere; quia insignis hac ætate Medicus extitit, qui non veritus est affirmare, nullum mannæ genus reperiri, quin ex ipsa manaret arbore; & fabulam esse, quæ ducat è coelo.

Nulla hodie manna uspiam legitur, quin eadem quæstio habeat exercitos, tam curiosos quam rudes incolarum, qui eam legunt. Similis agitavit antiquos disputatio super saccharo suo, sive melle arundinum Indicarum. De *terenjabin* & *xirquest*,

A quæ sunt nomina ac genera mannæ orientalis, par quoque existit apud indigenas opinionum fluctuatio, partim censentes esse gummi plantæ, partim esse aëris rorem in eas decidantem. Qui mannæ *شیر حشت*, *xirquest* appellatæ nomen fecerunt, videntur putasse lacrymam ex arbore ipsa stillare. Hoc enim sonat vocabulum *lac*, nempe arboris nomine *شیر*, *chest xir*. Nam *حشت*, *chest* Persicè est *lac*, *ὁπὸς δένδρξ*.

B Avifena inter genera ea enumerat, quæ cadunt è cælo in arbores, *ὁπὸς δένδρξ*. Avifena hanc mannam esse ait; & inter genera ea numerat, quæ rore cœli gignuntur arboribus influente. Garcias capite de Manna non certum ponit, utrum verius sit; sed de *zirquest*, quod vulgo *siracos*, ita scribit: *Est autem ros quidam in eas arbores delabens, aut gummi ex eis distillans*. De *terenjabin* similiter ostendit non admodum certam hanc rem haberi, sed circa ejus *ἁπλᾶν* dissentiri. *Vulgus*, inquit, *fructum plantæ esse putat; sed gummi aut resinam esse rescitum est*. Si vel fructus est arboris, ut putat vulgus, vel resina, ut doctioribus compertum ait, in errore omnes antiquos esse Arabes oportet, qui mannæ genus faciunt.

C Atqui ne hujus quidem sententiæ meminisse Garciam miror, quæ mannam esse sciscit, hoc est, cœli rorem desuper lapsum, & concretum. Inter mannas tamen eam recenset, & hoc nomine impertit, quam resinam aut gummi esse exploratum videri vult. Cæterum si manna est, nec fructus dici potest arboris, nec gummi.

D Ex definitione quippe Arabum ferme constat mannam ipforum esse *ἀερίόμελι* Græcorum, quod ita etiam Galenus definivit. Adhærescere id arboribus, quod nec succus earum, nec fructus, nec pars haberi queat, sed rorulentum quoddam. Si ros est, adventitium quiddam est, quod aliunde arbori influit, non ex arbore fluit. Hoc Arabicum *مان*, *man*, commune nomen omnibus his generibus roris, sive concreti sint, sive liquentes. *Terenjabin* autem species, quam Avifena in regione Chorasani abundare dicit; & præcipue trans fluvium, qui fluvius est Oxus. In patria autem sua, hoc est, in Perside plurimam etiam cadere prædicat supra *alhaagi*. Ita Interpres Carmonensis. At Alpagus ad marginem exponit *spinas*. In Arabico est *الحاج*, *alhaba*. Videtur Interpres legisse *الحاج*, *alhagia* cum *gim* in ultima.

E Serapio *terenjabin* interpretatur mel roris, & plurimum decidere ait supra arbores spinosas, quæ nascuntur in terra Chorasani, nec fructum ferunt: cadere etiam supra palmarum vertices.

F Alpagus in expositione nominum Arabicorum Avifenæ notat *alhaagi* vel *alhagi*, esse arbores, quæ sic appellantur in regione Coraseni, & in patria Avifenæ, super quas cadit manna dicta *terenjabin*, & non multum ab humo attolli, sicut tradere ait Arabes. Tribulos vocat Garcias, & carduos, ex quibus decutitur manna *terenjabin*. Hæ sunt humiles Arabum arbores, quæ Avifenæ dicuntur *alhaagi*. Nec prohibet arbores simul dici, & carduos, quia vox Arabica *segjar*, apud Arabes *شجر*, tam de fruticibus & herbis, quam de arboribus effertur, ut supra monstravimus. Frustra autem sunt doctissimi Medici, qui mannam *terenjabin* liquidam esse volunt; idque probare satagunt testimonio Serapionis, qui mel roris exponit, & melli grumoso eam assimilat.

G Brasavolus scribit *terenjabin* Arabum eam esse mannam, quâ utimur. Quæ autem ab his manna dicitur, esse liquidæ speciem. Errat ille vehementer. Nec minus etiam errat, à quo reprehenditur, qui eam sententiam scriptis Arabum refragari affirmat; quandoquidem invenerit apud Serapionem, *terenjabin* esse rorem melli grumoso similem, & quod aliter mel roscidum appelletur. Avifenam verò de manna scribere, eam gummi concreſcere. Sic ille

ille pronuntiare velle videtur, mannam propriè dictam de duro ac concreto genere accipi; *terenjabin* vero de liquido. Is est Matthiolus, ne nominare habeamus necesse. Nisi veri in ejus sententia; omnia falsa.

Avifena primum capite de Manna, generale hoc nomen facit, ac definit omnem rorem sic vocitari, qui de cælo venit; & arboribus insidens, aut super lapides decedens, dulcis existit; & cogitur in crassitiem mellis, & inarescendo concrefcit sicut gummi. Deinde subjicit plures hujus roris, qui *man* dicitur, species; ut *terenjabin*, *zirchest*, & *mél de Casseran*. Alio autem capite de *terenjabin* specialiter tractat, & rorem interpretatur, qui cadit supra plantas dictas *alhagi* in Perside, & in regione Corasonum. Nihil ex illo discas, dicit, utrum liquida sit, an solida, hæc mannæ species. Quod tamen haud dubiè colligitur ex capite de Manna: ubi cum hoc nomen dicat generaliter de hujusmodi re usurpari, quæ & instar mellis crassescat, & instar gummi concrefcit, ac quidem inarescendo ex superscriptis speciebus, quas ibi statim enumerat; nulla est, cui pars illa definitionis accommodari possit, quæ mannam instar gummi siccitate densari adstruit. Tres ibi, ut diximus, species recensuit, uno genere ac nomine mannæ comprehensas, *mél de Casseran*, *zirchest* & *terenjabin*. Mel de Casseran liquidum fuisse constat, ut liquido constat ex eodem Auctore, capite de Melle.

Talis est manna illa, quam Garcias ex Ormuz emporio Goam importari dicit in utribus, melli candido ac defæcato per similem. *Ziracost* porro etiam utribus conservari idem tradit. Quo judicio liquidior colligas, quamvis rorem esse perhibeat quendam in eas arbores delabentem, aut gummi ex eis destillans.

Restat tertium genus mannæ *terenjabin*, quam durissimam fuisse necesse est, & instar gummi habuisse. Nam propter illam credo Avisenam hoc in mannæ definitione posuisse, quod ad gummis faciem exsiccetur. Aridiorem itaque oportet esse, minusque succosam, quam quævis alia genera. Quin immo id etiam non obscurum ex ea Avisenæ comprehensione, sui quodammodo generis esse hanc *terenjabin* mannam; utpote quæ calore ac sole solidescere videatur, non frigore congelascere. Sic enim pleraque genera gummium solibus coguntur in gemmeam soliditatem. Quin eam de *terenjabin* conceptam habuerit opinionem Avifena, non dubios nos dimittit verbum Arabicum, quo usus est, جفاف, *giassa*. Quod arefcere, & siccitate condensari significat; idque eo sensu non potest de his usurpari, quæ frigore coeunt, ac veluti glaciuntur.

Plinius arefcere dixit de his, quæ calore concrefcunt; ut *glaciari*, quæ frigore congelascunt. De lyncurio, quæ urina esse lyncum creditur in duritiem lapideam coacta: *Lyncum humor ita redditus glaciatur, arefcitve in gemmas carbunculis similes*. Utrumque posuit, *glaciari*, & arefcere; quia dubitavit, utrum frigore an calore id fieret. Omnis alia manna sole liquefcit: ergo frigore densatur. *Terenjabin* arefcit, & concrefcit gummium modo. Ideo ita & saccharum veterum in arundinibus collectum sponte concrefcit, sed solibus, non frigore: & ex ipsa exit arundine, non è cælo cadit, ut mel aërium. Quod tamen plerisque veteribus creditum, & traditum. Hinc & *terenjabin* nonnullis persuasum est resnam, aut gummi arboris esse. Vulgus etiam fructum putavit.

Quo argumento & colligas licebit, quam solida res fuerit, quæ pro fructu, aut pro gummi habita sit. Grana esse testatur Garcias coriandro majora, colore inter rufum & rubentem medio, quæ decutiuntur ex tribulis. Hæc longè à liquido discedunt. Quod ait grana illa esse subrutila, id etiam confirmatur interpretatione vetustissimi Glossarii Latino-Arabici, qui *terenjabin* exponit mannam citriam. Sic

A enim legendum est: *manna citria*. ترنجبان, *turungibuen* appellat, quæ aliis ترنجبین, *turungibin*. Perperam in illis Glossis scribitur *menba citria*, pro *menna citria*.

B Quod autem ex Serapione stabiliunt *terenjabin* esse liquidum, revincuntur illo ipso Serapione. Non enim ille melli grumoso comparat *terenjabin*, ut adferunt; sed *melli granuloso aggregato*, ut habet vetus Interpres, hoc est, melli granulis coacto & congelato, ac granulis constanti. Græci dicerent μέλι πεπηγόν. Sic saccharum suum, quod est *tabaxir*, quodque etiam ساق, *salon*, *salem* vocant, μέλι πεπηγόν esse dicunt. In Arabico Serapionis fuit عجمان, *maghmohan*, id est, *concreto*; à verbo

C جمع, *giamaha*, quod congregare & copulare etiam significat, & cogere in unum, ut in his, quæ coagulantur, & concrefcunt. Mel illud granulosum aggregatum, sive concretum Serapionis, est μέλι στεγνόν καὶ ἀμυγδες Aristotelis, quod omnino de simili genere mannæ intelligi par est. Quod *terenjabin* mel roris exponi ait idem Serapio, non ex eo sequitur liquidum esse debere. Inde etiam sequeretur & saccharum *tabaxir*, quod dentibus fragile est, liquidum oportere videri, quia μέλι κάλαμινον dicitur veteribus, & mel quoque roris à plerisque eorum ducitur, utpote quod originem suam debeat rori cæli.

D Nec miror etiam Scaligerum Julium, qui Exercitatione CLXIV. contra Cardanum; notat in Arabia liquidior colligi mannam, quam prisca etiam nunc voce ab his vocari ait *terenjabin*. Profecto, si ea dictione utuntur ad designandam liquidam mannam, palam est abuti, cum priscos certum sit Arabes speciem mannæ gummi similem sic vocasse. Abusivè etiam Calogeri montis Sinai, liquidius mannæ genus, quod in illo monte colligunt, sic indigerant, si fides Bellonio, qui ita nominari ab his eam testatur, ad durioris, & concretæ differentiam. Sui, ut dixi, generis ac proprietatis *terenjabin*, quam calore concrefcere non obscurè indicat Avifena. Nec enim uno complexu capienda ejus verba existimo, quasi velit dicere omnem omnino mannam instar mellis coire, & modo gummium eandem arefcendo densari.

E Disjunctivè hæc intelligi debent, ut dicat ex mannæ generibus esse, quæ mellis crassitudinem acquirant; item quæ ad instar gummium ex arboribus manantium solidentur atque indurentur solibus. Quod ille arefcere, & exsiccari vocat.

De communi quidem manna, qualis est, quæ vulgo in usu est, ex Calabria nobis invecita, intellexit eam coire & concrefcere more mellis concreti. Hoc enim sonant Arabica جندقي عسل, *janhakido asla*.

F Verbum انجمان, *inhakada* est congelari, coagulari, πήγνυμι. Quod de melle Aristoteles etiam usurpavit in Admirandis, ubi ait μέλι πήγνυμι eumdem habere modum spatiumque corporis, quod prius habuerat, antequam congelaretur, cum res cæterræ gelu strictæ incrementum molis suæ accipiant. Sic & νεύραδωτον oleum habes apud Agellium, cum tamen propriè loquendo certum sit, nec mel nec oleum congelascere.

G Manna communis congelato melli planè similis est. Tale esse *sirchast* videtur, quod inter species mannæ statim subjungit. Mel quoque de Casseran, quæ manna est, mellis habuit similitudinem, & quidem liquentioris.

Quod igitur posuit idem Avifena de exsiccatione mannæ ad instar gummium, quasi alterum membrum definitionis ejus, accipiendum de altero genere mannæ, quæ calore coit, & siccior evadit, ut gummi. Id enim clarè exprimitur verbo, quo usus gummi

est ad hanc rem significandam جفاف, *giafafa*.

Idem vocabulum de vero gummi usurpavit, tractatu primo secundi canonis, ubi præcipit colligenda esse gummi post coagulationem, ante exsiccationem.

Congelatio ibi vocatur الانعقاد, *alanbakad*.

Ab eodem venit verbo, quod hic posuit de congelato melle. At exsiccationem appellat الجفاف, *algiafafa*.

Et sic quoque hoc loco vocavit, ubi differentias explicat ejus mannæ, quæ arefciendo & exsiccatione cogitur & indurescit. Quod omnino de *terenjabin* accipiendum. Cogitur primo gummi, cum coire incipit, & coagulari. Tum monet esse tempus ejus colligendi, priusquam totum inarescat & exsicceetur. Quod nonnisi calore, ac vi solis fieri potest. Dicit enim eam exsiccationem præparare gummi ad pulverizationem.

Concedant hic nobis Ciceroniani barbare interim loqui, dum clarius loquamur. *Αμαρύνειν*, *καὶ σφύρειν*. Interpres etiam Avisenæ eo loco corrigendus, in quo legitur: *Gumma vero colligenda sunt post confectionem, seu coagulationem præparantem pulverizationem*. Immo scribere voluit, post contractionem. Rectius hic barbarus Interpres contractionem, & coagulationem id vocavit, quam quomodo recentiores *congelationem*. Nam congelatio de his tantum dicitur proprie, quæ frigore consistunt; non de his, quæ calore indurantur. Hæc ubi in totum exaruerint, & perfectum in modum fuerint indurata, tum apta sunt in pulverem teri.

Ita quidam Interpretes eo loco reddiderunt, & de pulverizatione acceperunt, quæ in Arabico vocatur

الانفراك, *alonfarac*. At partium potius dispersio dicenda fortasse sit, quam pulverizatio. Nec enim adeo facile rediguntur in pulverem gummium genera nonnulla. Quinimmo convenientius in aqua solvi, aut aliquo alio liquore, quam conteri scribit in eodem tractatu Avisenæ; qui pulverizationem حشاشة, *haschaschaton*, appellare potius solet

& الهش, *alhasch*, quod aptum est in pulverem teri, ut de aloë, idem scribit. فرك, *Faraca* autem

idem quod *vellere, decerpere, luxare*. A quo انفراك, *infarac*, de gummi plene concreto & exsiccato, quod comminui in partes potest, & in frustra contundi.

Non dubium tamen est, quasdam gummi species in faciem pulveris conteri, ea præcipue significatione, qua Arabes sumunt dictionem صمغ, *samaq*, quæ

quilibet *ὀπός δένδρεος* designatur. Succus arborum, Theophrasto auctore, alii sunt *ὀπωδεῖς*, alii *δακρυώδεις*. Sic juxta illius sententiam *ὀπός* & *δάκρυον* differunt. Τοῖς ὀπωδέσι πάχος tribuit quasi proprium, hoc est, crassitudinem. Plus igitur aliquid habent οἱ δακρυώδεις, nempe concretionem, & congelationem, ut sic dicam: ἡ ὑγρότης, inquit, τῶν μὴ πάχος ἔχοντων, ὥσπερ τῶν ὀπωδῶν τῇ καὶ δακρυώδεις γίνεται. Humor arborum in aliis quidem habet dumtaxat crassitudinem, ut sunt, qui *ὀπωδεῖς* vocantur; in aliis vero *δακρυώδεις* nominantur, quibus aliquid amplius, nimirum quam crassitudo.

Hoc apertius quidem non explicat, sed colligere est ab exemplis quæ subjicit, quibus intelligi datur, quæ sint *δακρυώδη*, his verbis: τῶν ἢ καὶ δακρυώδεις γίνεσθαι καὶ ὁπότε ἐλάτης, πεύκης, περμύνης, πίπτος, ἀμυγδαλῆς, κερσίου, ἀρκούτου, κέδρου, πτελέας, τῆς ἀκάθης τῆς Ἀργυπίας. ὁ δὲ αὐτὴ φέρεται κέμμι. Ex his apparet resinarum omne genus, & gummium sub nomine *δακρύς* eum comprehendisse. Thus, myrrham, balsamum, mastichen,

A & alia multa, quæ ibidem enumerat, eodem genere complectitur.

Quidam ita distingui volunt, quasi *δάκρυον* sponte fluat, *ὀπός* magis incisionem. *ὁπότε* *ὀπότε*, quæ inciduntur fucto eliciendo: sed errant. Etiam in his, quæ *ὀπότε*, agnoscit *δακρύς* significationem idem Philosophus, ut in *laserpitio*, *scammonia*, *smyrnio*, & aliis nonnullis.

B Atqui *laserpitium* proprie & κατ' ἐξοχὴν Græci appellant *ὀπόν*. Theophrastus tamen vult esse *δάκρυον*: ὁ δὲ ὀπός καλεῖται ὁ σιλφίς δάκρυον. Nihil aliud, quantum judico, discretionem ὁ ὀπός ἔχει δάκρυς facit præter *πῆξιν*: Etenim ut proprium τῶν ὀπωδῶν dixit esse τὸ πάχος: ita ὁ δάκρυς, τὴν πῆξιν. Congelationem barbari dicerent. Nec quidquam prohibet, quin ea voce cum illis sic utamur, quamvis propria magis sit eorum, quæ gelu stringuntur, ὥστε ὁπότε ψυχρὸν πέπηγον. Sic etiam *πῆξις* Græcorum magis videtur appositae de frigore constrictis; & tamen indifferenter eam ad utrumque exprimendum ponunt. *Δάκρυον* igitur succus stillatim manans ex arbore, qui etiam in ipsa con- crescit ut plurimum, sive sponte destillet, sive incisione. Hoc συνίσταται Græcis. Idem Philosophus: πάντων δὲ τῶν εἰρηλίκων δακρυῶν, τὰ μὴ αὐτομάτως συνίστασθαι, τὰ δὲ ἀπ' ἀνατομῆς, τὰ δὲ ἀμφοτέρωθεν.

C Cæterum qui dicitur *ὀπός*, largius fluit & continenter, nec *πῆξιν* accipit; sed quadamtenus tantummodo crassus evadit. Hoc voluit Philosophus. Alii tamen confundunt. *Κόμμι* inter eas res, quibus nomen *δακρύς* convenit, peculiare quiddam est. Nec enim resina proprie gummi. Succus ex plerisque arboribus lacrymæ modo stillans & concreescens, quod alio nomine caret, vocatur *κέμμι*. Sic nec myrrha, nec thus, nec succinum *κέμμι* sunt. Aristoteles in *Meteorologicis lib. iv. cap. x.* καὶ ὅσα λέλειπται δάκρυα οἷον σμύρνα, λιθαριῶσι, κέμμι. Quod ex cerasis, prunis & aliis profluit, quibus aliud nominis non est, *κέμμι* vocatur.

D Nunc videndum, quæ causa huic succo cogendo; frigus, an calor, an utrumque. Omnino certe, quæ concreescunt, his densandis aut frigus causam præbet, aut calor, aut utrumque. Quæ frigus induravit, ea calor solvit, ut glacies. Ea dico, quæ ex sola frigida causa indurata fuerint, solo calido dissolvi. Ut contra, quæ sola vis calidi coegerit, liquefcere frigido solo. Si duæ res simul confecerint τὴν πῆξιν, ut frigidum simul & siccum; duabus pariter contrariis opus est ad eam dissolvendam, calido & humido. Et sic de aliis, quæ Philosophus accurate disputat in *iv. Meteorologicorum*. Calor & frigus officium suum agunt in hac corporum facienda συνάσει, exsiccando, spissando & cogendo, ξηραίνοντα, καὶ παχύνοντα, καὶ πίνυντα: ita Philosophus.

E Avicena calorem siccando cogere ait, id est, بالتجفيف, *baltahiff*, καὶ ξηραίνσεως. Frigus au-

tem بالتكتيف, *altahiff*, καὶ παχύνσεως. Nam καταψα, est spissare, παχύνειν: utriusque effe-

F ctus ἡ πῆξις, quam *congelationem* barbari vocant. Arabes verbum جامد, *giamada*, de utraque πῆξις ponunt, sive ex calore contigerit, sive ex frigore. Avisenæ gummi exsiccari ait, hoc est, siccitate cogi, ὥστε ξηρὸν πίνυνται. Ideo & humido solvitur.

G De eo gummi intelligo, quod proprie hoc nomen habet. Cum aqua autem illud solvat, ex eo concludere licet à calido sicco cogi. Nam ut affirmat Philosophus, aqua demum solvuntur, ὥστε ὁπότε θερμὸν ξηρὸν λύνεται. Privatione igitur humidi in duriciem coguntur, ac concreescunt. Scribit tamen Philosophus sequentibus capitibus, succinum, myrrham, thus, & κέμμι, & quæcunque δάκρυα vocantur, refrigeratione, hoc est, ψύξει concrefcere. Quod non idem est ac frigore. Immo talia à calore simul & frigore compingi vult. Privatione quippe non tantum humidi πῆξιν accipiunt, sed etiam calidi, quod una

una exit cum humido. Succinum ex genere gummi esse existimat. Gummi illud, cum ex arbore in flumen decidit, congelatur, & cogitur. Frigus enim ex flumine id excipiens, dum calorem expellit, ut inde etiam humor omnis evaporetur, facit. Credidit Philosophus rem ita se habere de succino, & pro confesso sumpsit. Quo sumpto non alia potuit assignari causa concretionis succini, quam ex frigido simul & calido. Frigus enim calorem foras tradit, calor exiens humorem secum educit.

Hæc plerisque veterum sedit sententia super succino, à gummi esse populorum adflatarum Eridano amni, quod ex arboribus fluens, & in flammam decidens ibi congelatur. Quin & hoc persuasum habuere, non aliud ex eadem arbore gummi concrefcere, quam quod in flumen decidisset. Dioscorides: *ισορείται δ, ὅπ' τ' ἐξ αὐτῶν δάκρυον καὶ τὸν Ἡερίδανον ποταμὸν παρὰ χερόμηνον πίνυται, καὶ γίνεται τὸ καλόμενον ἡλεκτρον*. Hoc posito, non longè quærenda fuit causa *τῆς πήξεως*. Quod in arbore mansit, aut in terram defluxit, non durefcit in lapidem, sed minus gummi est. Hinc Plinius vitium populorumque minus gummi vocat, ex quo apes pissoceron suum faciunt, hoc est, minus concretum gummi, minusque siccatum. Ergo frigus fluminis succinum in gemmam cogit. Primaria causa è frigore, quo calor simul, & cum calore humor exigitur. Hoc ad alia etiam gummium genera traxit Philosophus. In succino id operatur aquæ frigus; in aliis æquè eadem causa statuenda, ubi idem cernitur effectus. Καὶ τὸ ἡλεκτρον, inquit, *τάτ' εἰ γένος ἔοικε, καὶ πίνυται*. Nempe δάκρυον, ἢ κέμμι. Hoc necessario & in aliis consequitur. Sed falsum τ' ὅπ' in succino. Nec verum τ' δόξ'. Bituminis genus esse, compertum.

Bitumen porro, quæ causâ faciat ex liquido concretum durumque, dubitarunt veteres, & contraria tradiderunt. Quidam frigus, nonnulli calorem in causa adscribunt. De quo in Exercitationibus. Aristotelis succini defixionem, cuius causam à frigore petit, adjuvat exemplo mellis decocti, quod in aquam missum defigitur, exhalato humido. Alio loco scribit, quibusdam aquam in causa esse, ut defigantur, ut melli cocto. Potius tamen videri ait non ab aqua id fieri, sed à frigore, quod in aqua est. Neutrum videtur. Constat enim mel excoctum in aqua liquefcere. Ergo contraria causa id compegit. Quod humido solvitur, sicco corporatur. Et sane ignis præcipuè in melle cocto *τὴν πήξιν* operatur. Omnem quippe humorem excoquit. Decedente deinde adventitio illo calore, & superveniente frigido congelatur. Sic corpora defunctorum, abeunte nativo calore, rigescunt.

Sal quoque, qui aquâ liquefcit, τῷ ξηρῷ suam debet causam. Diversa tamen hoc ratione fit, atque in melle decocto. At de succino constat, non esse gummi. Nec gummi, ut concrefcet, ψύξις facit. Si hoc esset, præcipuam ac primariam causam, quare concrefceret, in frigore haberet. Gummi exsiccari vult Avifena. Ea siccitas utrum à frigore, an à calore? Nam & frigus quoque desiccet. Si à frigore esset, contraria facultate solveretur. Quod cum non faciat, utique à calore venit. Et rectè idem Avifena post Galenum: quæ calor compingit ac defigit, in his *τὴν ξήραν* id efficere contendit. Ita gummi siccari ait, hoc est, ex sicco congelari.

Hoc etiam probat experientia. Videmus gummi in cerasis, prunis, & amygdalis, cum primulum exit veluti mucis simile esse, ac lentescens, paulatim durefcere; idque per æstivos soles præcipuè, qui omnem humorem extrahunt. Pluviosa æstate molle ac lentum invenitur id omne gummi. Per hyemem quoque, quamvis sint exsuperantissima frigora. Ex quibus certo certius est, non frigore corporari. Præterea non liquefcit igne, sed crepitat, & uritur difficillimè. Et hoc quidem sic se habet in illo genere, quod proprie κέμμι Græci vocitant, ut est cerasi, pruni, amygdali, & similia.

A In resinis an idem usu veniat, quærendum. Ita videtur velle Avifena, qui eodem nomine eas involvit. Nam *ساماغ*, *samag* vocat omnem resinam, & quaecunque gummi, ut Græcis δάκρυον generalis appellatio ad hæc omnia. Audio etiam acutissimos Philosophos ita tradere, resinam esse gummi liquidum; gummi verò resinam concretam. Longe tamen aliud inter hæc statuendum discrimen, naturæ eorum non suadent, sed cogunt. Gummi aquâ solvitur, resina oleo magis. Hæc etiam accenditur, & flammam concipit, quam respuit gummi. B Quis dicat tam contrarios effectus ex pari causa ortum ducere? Quod ajunt resinam gummi esse liquidum & gummi resinam concretam, hoc non procedit. Nam & genera gummium reperiuntur æque mollia & liquida, ut sunt resinæ; quæ tamen in totum distant à natura resinarum. Quin & resinæ quoque nonnullæ ad eam concrefcunt duritiem, ut nullum sit concretius gummi. Nec propterea discedunt à natura sua, aut propius ad illam accedunt; cui sola duritiæ, similes evadunt.

C Thus genus est resinæ, quod nulli cedit gummi de solido. Pineæ resina adulteratur, quæ & ipsa concreta ad faciem gummi. Resina cognationem habet cum oleo: ideo facile cum eo coit, ex affinitate. Oleum igitur est veluti congelatum. Oleum quidem non congelascit frigore, sed inspissatur. Resina verò dum exit jam inspissato oleo similis, frigore aëris plane congelatur & in solidum corpus coit. Bitumen pariter, quod oleosæ est naturæ: ubi ex terra exsudat, de liquido solidum redditur, non calore, sed frigore. In lacu Asphaltite, ubi ex imo exæstuavit, in glaciem solidam convertitur frigore aquæ lacus. Ita plerique veterum existimant, & in primis gravissimus auctor Strabo, cuius hæc verba sunt: *ἐστὶ δ' ἀσφαλτὶς τῆς βῶλ' ὑπερνομήν, καὶ ἀσχερομήν· πάλιν δ' μετέβάλλεται εἰς πάρον ἰσχυρὸν ὑπὸ τῷ ψυχρῷ ὕδατι, οἷόν ἐστι τὸ τῆς λίμνης ὕδαρ, ὥστε πρὸς καὶ κρητὶς δειδῆται*. Non dissimili sane ratione, quia nec dissimilis est naturæ, bitumen, quod olei genus est liquidum è terra abundans; frigore vel aquæ vel aëris congelatur, ut resina ex arbore manans. Frigore resinam coire vel hoc indicio est, quod etiam igne quodammodo liquefcit: Nam dum igne tæda uritur, liquor picis similis hinc inde fluit. Et sic planè pix fit. Si succinum bitumen est, non dubium, quin pari modo concrefcet, nempe ψύξει. Sed etsi resina sit arboris, locum nihiloscilicet habebit Aristotelis sententia, qui ψύξει transire dicit in lapidis duritiem. Ita sane accenditur ut resina, & similem reddit odorem. Sed si succus sit resinofus sive bituminofus, par causa militabit ad congelationem, frigus nimirum.

F In alio genere gummium, quæ resinæ non sunt, quibusque propriè hoc nominis competit, totum aliud est. Inarescendo paulatim durefcunt, donec omnis humor exhalando consumptus sit. Ita limus durefcit humore siccato. Profecto quæcunque ex liquido in solidum glaciantur, gemina ut plurimum de causa id obtinent: aut siccato humore, aut coacto. Coacti humoris causa frigus; siccati calor. Isto modo humor extrahitur, illo contrahitur ac densatur.

G Ex arido congelari dicit Fabianus, quæ inarescendo concrefcunt, ut de sale. Hoc est, quod Aristoteles dixit *ὑπὸ τῷ ξηρῷ πίνυται*. Quidam tamen sal densatur, ut ille qui sub terra cogitur, magnis glebis congelatis. Sic duplex causa creando sali: coactio humoris, & siccatio. Subtilius hæc examinabunt alii, & nos etiam alibi. Hæc satis ad rem, qua de agitur.

Æquè male Aristoteles de omni succo arboris pronuntiavit, frigore vel refrigeratione coalescere, resinam & gummi simul comprehendens; ut Avifena de utraque re dixit, siccitatem, vel humorem siccatum, concrefcendi esse causam. Quod facit calor.

Manna, ut illuc redeamus, cuius gratia ad hoc digressi sumus, frigore cogitur. Ideo sole liquefcit.

cit. Hoc cum sit à gummi alienum, non minus & illud. Avifena capite de Manna, genus quoddam commemorat, quod ficcari ait ad instar gummi, id est, ficcato humore concrefcere. در ذهابين,

Terenjabin id genus ab eo appellari, eodem capite diximus. Nec enim alii generi convenire illam definitionem monstravimus. Hæc est *Terenjabin*, quam *Garcias* gummi, aut resinam esse arboris, ab exploratius rem inquirentibus compertum prædicat. Et facile credo. Quod vel ipso testimonio *Avifena* comprobari potest. Etenim si humore ficcato coagulatur, ut ipse asserit; non video, qui esse possit manna, quam certum est liquore densato & coacto habitum hunc sumere.

Gummi ficcatur calore, & sic indurefcit. Manna omnis, quæ de aëre est, ubi cecidit, densata frigore nocturno cogitur; solis radiis percussa statim liquitur atque effluit. At *Terenjabin*, quæ instar gummi inarescit, & ex arido concrefcit, plane gummi est. Non tertii cujusdam generis potest haberi hæc manna. Omnis aut liquida est, aut concreta; & pari ubique ratione. Succorum, qui manant ex arboribus, ut plura genera: ita generationes, ac causæ concrefcendi diversæ. Aliter enim gummi sit proprie dictum, aliter resina, si forte congelatur, & induratur: quia diversis qualitatibus, ac naturæ proprietatibus præditæ sunt arbores, quæ succos eos effundunt.

Aëris ubique terrarum eadem qualitas: ergo & eorum, quæ ex aëre, aut in aëre. Frigoris, caloris eadem vis in omni loco, idemque effectus in omni aëre. Non ex æquo quidem ubique intensus, ac remissus calor & algor: sed ubicunque eadem mensura uterque viget, idem etiam pollet atque operatur. Manna ros est certo anni tempore, certis locis cadens, & ex aëre capiens originem: & modò quidem liquidior, modò concretior. Eadem ubique eum causa gignit & congelat. Nec enim possis dicere, alibi quidem ex calore & siccitate concrefcendi causam habere: alibi autem ex frigore. Diversas in totum genere res esse oportet, quæ ortum suum referunt acceptum adeo contrariis causis.

Scribit quidem *Avifena* mannam pro diversitate arborum, super quas cadit, interdum alias atque alias assumere proprietates; dum scilicet semper sibi adsciscit virtutem ejus plantæ, cui ex alto cadens adhærescit, retenta nihilofecius propria, quam secum attulit. Hæc lenitas est, ac dulcedo. Hinc omnis manna dulcis traditur. Interdum & cum dulcedine aliquam amaritudinem sibi conciliat; ex arbore nempe illa sumptam, cui insidit, ut est ea, quæ in *albusar* cadit, qui frutex est succi amarissimi. Ex ea re manna quoque, quam excipit & colligit, aliquatenus amara evadit. Sed hoc nihil ad rem, quam tractamus.

Scire hinc tantum refert, an sit manna; aut ex eodem cum manna genere censenda, quæ velut gummi ficcato & indurato coagulatur humore per caloris vim; cum cætera omnis manna frigore densetur, & dissolvatur calore. Sed nec multum verisimile est, quod adfruit *Avifena*, mannam adjungere sibi semper aliquid de natura ejus plantæ, super quam cadit; cum suam nihilominus custodiat proprietatem. Nihil aliud eum hoc adegit sentire ac dicere, quam manna *albusar*; quia gustu amaro sentitur, quod nulla alia habet manna. Hoc igitur eam habere vult ex planta ipsa, quæ cadentem excipit, quam amarissimam esse constat. Quidquid manna distat in facultate ab altera manna, id ex terræ potius aut aquæ qualitate (unde & halitus, quo creatur manna) & ex solis concoctione, quâ perficitur; quam ex arbore, cuius frondibus cadens adhærescit, provenire opinor. Si quæ manna reperitur, multum diversæ facultatis ab altera, non esse mannam audacter pronuntiandum.

Prudentiores denique prodidere succum illum concretum, qui *sacchari albusar*, aut *manna albusar* nomine censetur apud Arabes, ex ipsa planta more lactis erumpere, qui postmodum concrefcit; non ex cælo in eam descendere. Quod est verissimum, ut etiam

A supra ostendimus. Salis frustis similem inveniri prodit idem *Avifena*. Quæ ad instar salis concrefcit, certum esse debet eam quoque pari ratione concisci; siccitate nempe & calore. Saccharum suum veteres simile tradunt sali, ὁμοιον τῇ συστάσει αἰσίν. Si *tabaxir* id esse, & *Saccharum mamba* ab Indis hodie vocatum, docuimus alibi: succus est, qui ex arundine ipsa manat, & amyli modo concrefcit. Quem cœli rorem esse, hoc est, mannam, in eas arundines decidentem, plerique Antiquorum persuasum habuerunt.

B Sic tria omnino pro aëris rore sive manna, temere habita sunt, quæ succum plantarum esse constare debet ad instar gummi concretum, saccharum priscorum, sive mel arundineum, manna *Terenjabin* & manna *albusar*, quod & saccharum *albusar* dictum est. E contrario ἐλαϊόμελι Dioscorides pro oleo ex arboris Syriacæ trunco erumpente accepit, quod est manna liquidum in Syria etiam nunc & Ægypto colligi solitum. Et ἐλαϊόμελι quidem vocatum, quod mel sit crassitudine olei. Scribit *Galenus* in Libano monte arbores ab incolis succuti, ut inde defluentem rorem illum cœlestem exciperent, expansis ad hoc, & stratis in solo coriis. Qui viderant ita excipi & colligi pinguem ac lentum illum humorem per arboris trunco fluentem, ex ipso caudice defluere imaginati sunt, atque ita in literas jam olim retulerunt; quos sequutus est, & vertit *Plinius*, quosque exscripsit *Dioscorides*.

Liquidam fuisse illam mannam, quam ab incolis Libani montis colligi vidisse se testatus est *Galenus*, ex verbis ejus colligitur; ubi dicit ollas & fictilia eo impleffe illius loci homines, postquam fluentem ex arboribus exceperant. Et fortasse illinc homines nesciebant tum colligendum esse ante solis ortum, eoque liquidum semper habebant, quem utique sole demum orto lectum ibant. Qui verum esse oleum, quod ex arboris certæ trunco in Syria olim manaverit mellis instar, crassum ac dulce tanto opere pertendunt, satis egerint si talem hodie arborem in Syria inveniri poterunt ostendere, quæ oleum fundat ex caudice.

Vero verius est antiquos illos, qui parvam habuerunt notitiam hujus aërii mellis, & nullum omnino usum, ex pravis aut falsis relationibus, quibus fidem adjunxerunt, multa perperam literis mandasse; quibus si credulitatem nostram commodaverimus, pejus etiam multo quam illi facinus fecerimus. Quid enim in tanta luce rerum nobis ipsis oculos elucificamus, ut credamus nihil veteres scriptum reliquisse, de cujus veritate inquirere non sit piaculum? Et quid porro mirum, si quidam ex antiquitate, quod ex cælo caderet in arborem, ex arbore ipsa nasci pro certo tenuerunt, cum hodierno tempore eruditissimi in hoc ipso genere viri extiterint, qui persuadere laborant nobis, sic prius & ipsi persuasi, omnia mannæ genera ex arbore & in arbore ipsa gigni, non ex cælo petita debere credi?

F Quid de *Avifena* ipso dicemus, qui *terenjabin* in proprio ac natali solo abundantem, ut ipsemet fateatur, adeo tamen ignoravit, ut ex rore cœli nasci non ex planta putaverit? cum tamen certum sit genus esse gummi in frutice ipso concrefcens; quod & ipsius verba declarant *Avifena*, quibus gummi instar ficcato liquore cogi eam dixit. Quod cum ita scripserit, prorsus mirum potuisse in eam sententiam adduci, ut existimaret rorem esse cœli, aut mellis aërii speciem; cujus hanc alibi definitionem attulit ex *Galeno*, quâ dixit vaporem esse è terra exhalatum, qui sole extenuatus & concoctus, mox nocturno frigore concretus in speciem mellis cadit.

G Juxta hanc mellis aërii definitionem, non potest esse mel aërium id omne, quod sole ficcatum in modum gummi concrefcit. De saccharo *albusar* similiter variatum opinionibus. *Avifena* credidit esse manna, hoc est, rorem cœli cadentem super fruticem *hosar*. Alii succum esse è foliorum sedibus erumpentem, ut gummi, & pari modo condensatum. Manna nomine in his rebus populus abusus est, qui mannam

nam vocat, quidquid dulce est, & aliquam roris illius concreti habet similitudinem.

Sacchari similiter dictionem de re dulci qualibet usurparunt. Nam & *saccharum alhossar* dixerunt, quod alii *mannam alhossar*. Inde & *saccharum mambu* Indis, quod verum est veterum saccharum. Sacchar quoque Arabibus usitatissimum, quod ex arundine Indica exprimitur, & coquendo densatur. Hoc idem & in manna nomine accidit. Hodieque dicimus mannam, quidquid boni alicunde nobis sine labore nostro provenit. Græci Medici recentiores *μάννα* etiam vocarunt, ut alibi docuimus, medullam casiae catharticae, quod est *χάλισμα* filiquæ Ægyptiæ, & quadamtenus dulce est.

Ab illo porro vulgi abusiva loquendi consuetudine, qui & *xerunjabin*, & saccharo *alhossar*, & aliis quibusdam mannae nomen à dulcedine imposuit, inductus in errorem Avisena cum plerisque aliis; quibus inde in opinionem incidit esse veram mannam, hoc est, cæli rorem, quem vulgus ita vocaret. Græci quoque vocem *μέλι* ei rei donarunt, quæ nihil haberet melli simile præter dulcedinem; ut saccharo suo, quod *μέλι καλάμιον* dixerunt. Sali quippe similis quam melli. Unde & *ἄλας Ἰνδικόν* quidam posteriores nominare maluerunt, ut Archigenes apud Galenum.

Manna nomen de hoc rore etiam apud Græcos olim usitatum, sed in ore præcipue vulgi. Interpretes veteres *ἡ ἀρχαία μέλι* apud Matthæum, quo viditasse in deserto Joannes traditur, ut & locustis; de melle ejusmodi aërio, quod vulgus *μάννα* vocabat, acceperunt. Suidas ex antiquo auctore in voce *ἀνέιδας* hæc verba ponit: *ἡ ὅτι ἡ ἀνέιδας ὁ περὶ τὸν μέλι ἀρχαίον, ὅπερ ἀπὸ τῶν δένδρων ἐπισυναγόμενον, μάννα πῶς πολλοῖς περὶ τὸν ἀνέιδας ἐπεκαλεῖται.* Hoc idem mel est, quod Aristoteles in Admirandis scribit in Lydia *ἀπὸ τῶν δένδρων γίνεσθαι*. Quodque adeo Dioscorides ait fluere melle crassius de trunco arboris Syriaticæ. Quid aliud quam manna, quod melli simile, sed crassius melle? De manna quoque concreta intellexisse potest videri. Eadem tamen liquida & concreta, quatenus sol eam solvit, & liquidam reddit? frigus concretam.

Mel autem illud agreste, quo in deserto vescebat Joannes, non miror quibusdam antiquorum de manna, sive melle aërio acceptum; immò nec meliorem adduci posse interpretationem reor. Non me quidem fugit in annosis, & exesis arboribus sæpe in sylvis mel apum opera congestum inveniri. Sed unde illæ sylvæ in deserto Judææ, locis arenosis, in quibus degebat Joannes? At dixerit hîc etiam aliquis, vel propterea de illo melle minus posse intelligi, quia medicamentum potius quam cibus. Nobis sane medicamenti vicem est, qui rarò utimur; idque lene admodum, & viribus imbecillum. Quid si aliquis frequenter uteretur? certus sum, parum aut nihil ab alio melle discriminis, quoad solvendi facultatem, habiturum. Quis super hoc dubitet, cui non sit ignotum etiam venena sæpius sumpta ab ipsa adfuetudine, & usu vim noxiam perdere, atqueimenti loco esse? Scitum illud magni Philosophi: *ἀπάντων τῶν φαρμακωδῶν αἱ δυνάμεις ἀδενέσκειν τοῖς σιωηθῆσιν.* Reperti sunt, quibus nihil nocere posset helleborum, etiam largius sumptum: immo quibus nec alvum solveret. Manna in deserto viditasse Joannem non magis mirandum, quam de Israëlitis. Nec enim tergiversandum. Vera fuit manna, quæ vescebantur, nec à communi quidquam distabat. Ros erat, minutis & rotundis granis, grandinis spe-

cie, matutino cadens, ad solem liquefcens, sapore mellis.

Ompes hæ notæ in vulgari manna deprehenduntur. Idcirco viso primum eo rore, qui panis nomine ipsis promissus fuerat, statim pronuntiarunt esse *mannam*, etsi nescirent quid esset. Non novam & antea inusitatam speciem creavit Deus, quam ipsis de cælo mitteret ad vescendum, sed jam creatam ita dispensavit. Miraculum igitur non in rei ipsius nova & extranea substantia, quasi tum primum ad hoc ipsum genita, & postea abolita: sed in eo tantum fuit, quod ad præscriptum quotidie caderet; quod affatim, & quantum sufficeret tantæ multitudini nutriendæ; quod omni tempore anni.

Nihil horum tralatitium in manna, quam videmus, & quæ ubicunque terrarum hodie nascitur. Certa anni tempestate decedit non copiose, nec continenter. Cum tot mirandis rebus differret divina illa manna, ab ea quam noverant, nihilominus eodem nomine hanc Israëlitis nuncuparunt; scilicet *man*, quia similis esset forma & substantia, item sapore. Sic cum iisdem Israëlitis illo ipso tempore carnes providere vellet Deus, quibus vescerentur, coturnicum agmina ad eos ex ejus mandato devolabant. Notum hoc volucris genus, & ex earum numero, quæ in rerum natura jam essent, non novum & tum primum, ut huic usui tantum serviret, productum. Manna & coturnices etiam hoc ævo in illis locis frequentantur. Arabes coturnicem vocant *سلو*, *salvon*. Ex Hebraico *לשן*, *slan*. Sed & *سلمان*, *seman*.

Arabice dicitur apud Avisenam. Legitur & *قبح*, *kabgon*, pro eodem quod potius de perdice videtur usurpatum, quam & Græci *κακκάλα* dicunt, ejus proprium *κακκάλα* *πέρδιξ*. Perdix Arabibus, ut in Lexicis antiquis invenitur, appellata *حجلة*, *hagiala*. Notatur & *الطهيوج*, *alchahugi*, pro

perdice; sed magis est, ut sit *attagas*, vel *attagen* Græcorum, voce inde facta. Hebraicè perdix vocatur *קרק*, *kore*. Sed hæc alibi: ut redeamus ad mannam, granola hodie appellatur mastichina, à similitudine granorum mastichis; quam mastichen etiam *granomastichen* appellantur quidam. Isidorus: *Mastix*, arboris lentisci *gutta* est. Hæc *granomastix* dicta est, quia in modum granorum est. Inde igitur & Græci parva grana thuris dixerunt *μάννα*. Germani graminis quoddam genus vocitant *mannam gramen* ab ejus semine, quod milio vel panico est simile, instar oryzae candidum. De hoc gramine intelligunt eruditi Medici locum Plinii, capite de Oleo factitio: *Plurimum autem in Egypto è raphani semine & gramine herba, quod chortinum appellant.* Sed nugantur, & Plinius ipse falsus. Libri ejus omnes *cortinon* legunt. Ita nimirum audivit pro *costinon*, id est, *κόστινον*. Costini olei mentio apud Avisenam. De quo supra.

De manna hoc etiam addam, anno sexcentesimo decimo sexto supra millesimum, ejus anni æstas admodum serena fuit ac luda, Divione cum essem, meminî me per aliquot dies tempore messis liquidam in horto collegisse, quæ extremis foliis guttæ modo pendebat, mellis rutili colore, & gustu. Prunorum folia præcipue eam habebant in extrema parte congregatam, & pendentem. Cochlear integrum poterat colligi singulis matutinis. Hoc multis ostendi. Hæc & alia, quæ aliis ex propria experientia fuere spectata, satis sunt refutandæ opinioni Donati ab Al-

CLAUDII SALMASII

D E

SACCHARO

COMMENTARIUS.

UI saccharum hodie nominari audit, & hanc eandem appellationem in antiquorum scriptis legit, non exquisito an res antiqua eadem sit cum nova, putat protinus idem genus esse sacchari, quod hodie in usu est, & quod olim fuit hoc nomine.

Exercitationes nostræ docent illud veterum *σάκχαρον* esse, quod hoc tempore vocatur apud Indos *sacar Mambu*, quod in arundine Indica arborea ac vastâ proceritatis sponte concrevit. Quod saccharo hodierno prorsus disconvenit, quod esse factitium constat, succo expresso ex arundine parva, contusa, & molita; qui succus postea coquitur, ac cogitur in eam, quam videmus, duritiem. Fallitur itaque mirum in modum, si quis *μέλι καλάμινον*, aut *άλας Ινδικόν*, aut *σάκχαρον* antiquum idem putat cum nostro saccharo. Non hic repetam, quæ alibi exposuimus.

Garcias lib. i. Aromatum notat *sacchar Mambu* Indorum, quod adstruimus esse antiquorum saccharum, ab Arabibus, Persis vulgo appellari *tabaxir*. Quinimmo & Indos ipsos jam consuevisse ita vocare, quoniam eo nomine petant ab his Arabes, Persæ, Turcique. Credamus hoc illi, qui scire potuit ac debuit, dum tamen sciamus longe aliud esse, quod hac signatur appellatione apud Avisenam *طباشير*, *tabaschir*.

Hoc ipse explicat, cinerem esse radicem Alcanne exustarum: vel radices Alcanne adustas, *اصول القنا المحرقة*, *Ussoul, Alcana Almabrah*.

Inde *spodium* vertunt Interpretes, qui melius reddidissent *antispodium*. Nam aliud est, quod proprie Græcis *σποδίων* dicitur. Apud Averrois Interpretem legitur *tabasir* pro *tabasir* cap. lvi. qui *spodium* quoque transtulit, quia Averroës tradit *tabasir* esse carbonem nodorum arundinum Indicarum exustarum. Prorsus juxta sententiam Avisenæ. Apud Matthæum Silvaticum corrupte scribitur *abaisir*, *spodium*, pro *tabasir*. Atque vitiose apud Rhafem de Simplicibus cap. xxxvi. *Tarathii*, id est, *spodium*. Legendum *tabasir*. Serapion quoque *spodium*, id est, cinerem esse vult *tabaxir*, sed male *Satacsi* apud eum scribunt editiones pro *tabasir*. Nam & sic legi potest.

Mirabilis in hoc consensus ac cōcentus Arabum auctorum, ut *tabaxir* sit cinis. Ut ita sentirent fortasse illud etiam adjuvit, quod *xir* in ea voce idem valeat, quod Græcorum *ξηρον* vel *ξηλον*; & inde factum. Sic illi vocant omne medicamentum, quod in pulverem redigi potest: immo & pulverem. Lac etiam arborum concretum, & gummiū genera aridiora. Non dubito tamen, quin *tabaxir* illorum ipsissimum sit *saccharum Mambu*, & priscorum saccharum; sed ignoraverunt, quomodo gigneretur. Nec magis Græcis veteribus explorata fuit generatio mellis calamini, sive *σακχαδς*. Rorem de cælo lapsum & super arundine Indica concretum plerique crediderunt. Ergo & mannæ genus putarunt. Arabes cinerem arundinis ipsius crematæ. Certe sacchari hoc genus cineris instar habet concreti & coagulati, vel amyli

pari etiam candore inter singula internodia exeuntis. Dentibus fragile esse suum saccharum perhibent antiqui. Ideo & *salem Indicum* multi nuncupant. At saccharum vulgare liquefit sub dentibus.

Animadvertendum autem in primis, *tabaxir* Arabum non arte fieri exustis de industria arundinibus. Avisena scribit summities arundinum vento compulstante invicem conflagere, & ex mutuo collisu ignem creare, quo aduruntur. Ita vulgo tradi narrat. Sed ipse *tabaxir* ait esse radices Alcanne exustas. Non video ego, quomodo radices, quæ totæ intra terram absconditæ latent, ignem potissimum trahere & cremari possint. Cur non potius ipsæ arundines, quas vento impellente agitas invicem atteri, & ignem concipere dicit? Ultimū est, quod in ea comburitur, radix, si comburi quidem potest. Vidimus sæpe stantes arbores conflagrasse, & totam sylvam magno incendio consumptam; ubi nihil reliqui fecit ignis ex eo, quod supra terram extat; radices tamen illæ manent & intactæ.

Arundo illa Indica, quæ *tabaxir* gignit, grandis arbor est, nec facile exuri queat ejus radix fortuito igne, quamlibet totum scapum vel stipitem devoraverit.

Verisimilius est, quod apud Averroem habetur, ex nodis arundinis exustis cinerem illum existere. Nomen, quo usus est Avisena, hanc etiam patitur interpretationem. Immo vix aliam hoc quidem loco admittat. Vocat *اصول*, *ussoul*, cujus singularis numerus *اصل*, *aslon*. Radices reddunt Interpretes.

Quod alienum est ab hujus loci sententia. Vox illa non radicem tantum significat, sed principium, originem, & *σπυριον*. Radicem etiam denotat, quatenus arboris principium ac veluti genitale fundamentum, ex quo emergit, unde alitur, & quo sustentatur. In arundine singuli nodi totidem principia sunt, ex quibus folia exeunt. Hæ sunt foliorum sedes & initia ac veluti radices.

Hoc igitur voluerunt, arundines Indicas vento agitante inter se commissas attritu mutuo ignem excitare, quo folia vel etiam scapi arundinis exuruntur; cinerem exustarum esse *tabaxir*. Hoc ideo credula persuasionem receptum videtur, quia cineri coacto simile est illud saccharum, & circa internodia arundinis invenitur.

Simile est, quod de Lacca tradunt iidem Arabes, de cælo eam decidere, & circa ramos arborum adhærescere. Æque falsi in tradendo modo, quo saccharum *tabaxir* nascitur. Pleni ejusmodi nugarum eorum libri. Quod de Ambra narrant, nihilo verisimilius. Ridicula etiam, quæ de tutia, sive pompholyge Indica memorat idem Avisena; esse in mari animal rotundum squamæ præduræ, ex quo mortuo & in littus ejecto, optima sit tutia apud Indos.

Averroës *tabaxir* cinerem esse arundinis Indicæ prodit. Avisena nominavit simpliciter *Alcana*. *القنا*,

Quod est Latinum *Canna*, vel *arundo*. Frustra igitur doctissimi viri, qui *Alcana* eo loco Avisenæ de ligustro Orientali accipiunt, sive Cypro; ex cujus radicibus ustis *antispodium* parant Ægyptii ac Syrii. Cyprum Avisena

Avifena & omnes Arabes appellant القنا, *alhena*, vel *albana*. Quod alii cum forti aspiratione pronuntiant *alchanna*. Ut Græci, qui Arabica Græce scribunt, *αλχανα*. At القنا, *alcana* pro arundine vel canna, per *kaf* scribitur, non per *bha*, aut *cha*.

Non recte etiam fortasse Andreas Alpagus, qui *alcanna* interpretatur de arboribus subtilibus ac longis, cannarum modo geniculatis; non tamen concavis, ut sunt cannæ, sed solidis, & plenis, quibus Arabes utuntur ad lanceas faciendas. Magnas vero etiam arbores hujusmodi reperiri dicit, ex quibus fiant vasa magna, & alia utensilia. Ex harum autem radicibus combustis fieri spodium.

Non ambigo quin hæc habeat ab aliquo auctore Arabe, qui non dissentiat à cæteris, *tabaxir* cinerem esse exustæ arundinis putantibus. De arundine *mambu* fere idem tradit Garcias, in quo *tabaxir* gignitur, interdum magnam esse & instar populi proceram; interdum minorem, ramos subtiles & erectos habentem. Quin lanceæ, & hastæ ex his fieri possint, nullus dubito. Veteres quoque scribunt, ex illis magnis arundinibus Indicis *ακόνιχα* fieri solita. Sic enim Theophrastus tradit, & ex eo Plinius. In Exercitationibus tamen corripiebam *ακόνιχα*. De hac ipsa Indica arundine idem Plinius lib. xvi. cap. xxxvi. de calamis, & arundinum generibus: *preferuntur Indici, quorum alia quibusdam videtur natura, quando & hastarum vicem præbent additis cuspidibus. Arundini quidem Indica arborea amplitudo, quales vulgo in templis videmus.* Hæc est arundo Indica, quæ Arabibus absolute dicitur القنا, *cana*, vel ex Latino *canna*, vel porius ex Hebraico קנה, *kaneh*. Quod est verius.

Geographus Arabs hujus cannæ meminit, in qua *tabaxir*, sive *sacchar mambu* colligitur, in octava parte secundi Climatis, quo regiones Indiæ maritimas complexus est. In urbe Indiæ Nana *cannam* & *tabaxir* nasci scribit, القنا والطباشير, *alcana* & *al-tabaxir*. Mentio eodem capite occurrit hujus cannæ in alio loco Indiæ nascentis, quam junxit cum *chaizaran*: ut & capite præcedenti, insulam quamdam Indicam commemorat, in qua nascitur *canna* & *chaizaran*. القنا والخيزران, *Alcana* & *alehaizaran*.

Alpagus apud Avisenam notat *chaizaran* esse virgas solidas, ex quibus fiunt clypei, & notas esse Damasci. Meminit hujus *chaizaran* Avifena lib. iv. ubi præcipit, quibus aspera est lingua febricitantibus, fricandam esse cum *chaizaran* aut *virgulis salicis*. Interpretes exponit *instrumentum*. Et in Lexico Alpagus *alkeizaran* interpretatur *instrumentum*, quod administratur circa partes gutturis; & solere fieri ex ligno molli, & similibus. Nihil prohibet accipi virgulas ex arbore *chaizaran* politas & leves. Idem & alio loco ponit: *Caizaran, lignum laeve seu politum*. Videmus hanc arborem jungi à Geographo Arabe cum canna Indica, quæ expetebatur ad hastas faciendas. Ea est canna arboreæ magnitudinis, in qua *saccharum* suum colligi gummium modo scripserunt antiqui. Hæc ipsa canna, vel arundo, in qua *tabaxir* hodie colligitur ab Indis, quod ipsi vocant *sacchar mambu*: Quia id genus arundinis dicitur eorum lingua *mambu*.

Hoc denique μέλι καλάνιον Græcorum. Ex cinere id creari combustarum arundinum crediderunt Arabes, quos Græci posteriores sequuti sunt: qui quoties *σπόδιον* nominant, de hoc *tabaxir* Perfico, sive *saccharo mambu* intelligendi sunt; ut Charito, Nicolaus, Myrepsus, & alii. Nam *σπόδιον* omnes in febribus administrant, & refrigerando stomacho, sedandæ sitis & aliis remediis, quæ intus sumuntur, adhibent. Spodium autem antiquorum Arabica voce nominant *σπόδιον*, non *σπόδιον*.

Invenio & atramentum metallicum sic vocatum in antiquo Lexico Iatrico: *Κυπρία σποδός, το λεγόμενον σπόδιον, πνές ἢ ἔτω καλῶσι τὴν τῶν ὀσῶν ἰλεφαντίνων σπο-*

δόν. Inde est, quod antispora parari ex ossibus elephantis crematis quidam prodidere. Cypria autem spodos Græcis Cyprium atramentum, sive Metallicum. Galenus in Lexico: *Μέλαν τοῦ Κυπρίου, ἢ Κυπρία σποδός*. Sed hæc *σποδός*, ut & verum spodium, inter ea remedia dumtaxat locum habent, quibus foris utendum. *Σπόδιον* autem suum Græci recentiores pro interno remedio semper usurpant, quod est spodium Arabum, sive *tabaxir*.

Non igitur hic error peculiaris Latinorum Interpretum, qui *tabaxir* passim spodium verterunt; sed ex sententia Arabum Auctorum sic reddidere, quos & Græci sequuntur. Solidam esse arborem, quæ

القنا, *cana* Arabice dicitur, ex qua *tabaxir* capitur, prodit Alpagus, cujus virgis & ramis utuntur Arabes hastarum loco. Concavas tamen esse & inanes illas arundines Indicas *mambu* appellatas, constat. Nam ex singulis internodiis per medium fissis ac divisis lembos Indi conficiunt; ita ut opera ad excavandum non sit opus. Sed rami fortasse solidiores, ex his faciunt lanceas Arabes. Falsum verò illud, quod addit Alpagus, ex earum radicibus exustis fieri spodium *tabaxir*. Hoc illi persuasit Avifena, vel alius auctor Arabs. Cineri simile concreto *tabaxir*, non tamen cinis. Hoc illi crediderunt.

Quæ de facultatibus *tabaxir* recitant illi, plane consona sunt, ac pariant cum effectu vetusti sacchari. *Tabaxir* teste Avifena oculorum epiphoris ex calida causa venientibus medetur. Dioscoridis saccharum *καθαίρει τὰς κόρας διπλοκτύων τε ἐγχειρόμενον*. Claritati oculorum conducere ait. Hodie sunt, qui saccharo vulgari ad oculorum epiphoras utantur; quo successu, nescio. Sequuntur nimirum consensum erroris publici, nihil differre existimantis hoc saccharum ab antiquo. *Tabaxir* corroborat stomachum. Dioscorides *σπινθαρον* suum prædicat *διεσπινθρον*. Non esse *διεσπινθρον* hoc saccharum, Galenus confirmat. *Tabaxir* firi sedandæ idoneum esse jactat familia Arabica. Si differunt in quibusdam hoc ex diversa potius opinione procedere certum est, quam de ejus natura ac generatione utrique habuerunt, quam ex rei diversitate.

Græci veteres saccharum, quod ipsis notum fuit, quia credebant esse mannæ genus, & rorem cæli foliis arundinum illabentem, iisdem propemodum virtutibus donarunt, quibus mannâ. Unde & alvum solvendi vim illi attribuunt. Arabes contra, quibus persuasum erat, cinerem esse Indicæ arundinis combustæ, eosdem illi effectus assignant, quibus pollent *αντίσποδα*, & *σπόδιον*. Notum est, quæ dicantur *αντίσποδα* apud Asclepiadas, nempe quibus utuntur spodii vicem.

Terebinthus combusta, ficus furculi, frondes oleæ agrestis, buxi, aut myrti folia, & alia quamplurima ignibus in cinerem data, usum suppleant spodii, & eadem censentur proprietate in Medicina; & juxta hanc proprietatem stringere ventrem magis aptum *tabaxir*, quam solvere. Styptica vi præditum faciunt Arabes. Græci sacchari illius, quod describunt, parvam aut omnino nullam habuerunt notitiam. Quidquid de eo scripserunt ex relatione fere tantum, nihil experientia compertum tenuere. Certiora sunt ac veriora, quæ de *tabaxir* virtutibus Arabes memorant. Nihil tamen exploratiora esse constat, quæ de natura ejus prodiderunt, qui cinerem esse cannæ exustæ, vel nodorum cannæ combustorum opinati sunt. Unde non mirum est, si Interpretes *tabaxir* spodium verterunt, cum hæc sit Arabum sententia. Melius tantum fecissent, si *antispora* dixissent.

Eodem tamen sensu & *σπόδιον* usurpatum est. Etiam *σποδός* pro vero spodio Græcis dicitur. In multis sane *tabaxir* respondet facultati *αντίσποδων*. Ex eo, & præterea quod similis cineri sit candido & concreto, in illam inducti sunt opinionem de cinere. Verum spodium Avifena vocat *σφοδός*, *sfodus*. Quod plane Græcum est. Scribi etiam potest *σφοδός*, *sfodos*. Arabes non habent *σφοδός*. Ideo ejus

ejus loco semper ponunt φρ. Male apud Avisenam scribitur *scudus*. Hinc fecit Interpres *sucudum* & *desudium* pro *sfudium*. Quia nempe legit *scudium*. In illo tamen toto capite in Arabicis, nominatur tantum *sfodos*. In antiqua expositione Arabicorum nominum, quæ ejusdem est Interpretis, legitur *sucu*, id est, *olimia*. Legendum: *Sucudus*, id est, *σποδος*. Sic *sucutum* pro *symphytum*. De quo supra. Differunt tamen *cadmia* & *spodium*. Avicenam vide in capite de *Tutia*, quæ est Græcorum *πυφολυξ*. Chymici antiqui scribunt *Σεδίαν*, ut Zozimus Panopolitanus; cæteri Recentiores, *τσίαν*. Hæc est Arabum *قوتيا*, *tutia*. Idem ex Græco *Καδμία* fecerunt mira depravatione *قلىميا*, *climia*: unde in Lexico Græco-Arabico legitur *αχλμια ή Καδμία*, pro *القلىميا*, *alclimia*. Et alio loco: *Κελεμία ή Καδμία*. Sed hæc alibi.

Ad saccharum redeamus. Antiquum idem omnino cum *tabaxir* Persico, & *saccharo mambu* Indorum. Admiratione res prorsus digna est, hoc saccharum, quod veteribus notum fuit, sola appellatione *sacchari*, numquam Arabibus sic vocari. Immo cinerem putarunt arundinis crematæ.

Atqui vox *tabaxir* indicat humorem esse pinguem, ac crassum, qui ex ipsa arundine exit ac densatur. Quod & veteres de saccharo suo tradunt. Seneca: *Ajunt inveniri apud Indos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius cali, aut ipsius arundinis humor dulcis & pinguior gignat*. Hæc ostendunt, quam parum fuerit cognitum & usitatum antiquis saccharum istud. Tale nunquam viderat Seneca. *Ajunt*, inquit, *inveniri*. Ex auditione hæc acceperant. Arabicæ familiæ auctores, qui plura sacchari genera recensent, hoc saccharum, quod unicum fuit isto nomine apud ævum prius, in hunc censum non referunt. Ratio est, quam dixi. Non pro saccharo hoc habuerunt, sed pro spodio, vel antispedo.

Saccharum autem illud, quod in Græcorum libris legebant, haud secus ac nostris hodie moris est, idem cum saccharo tum usitato habuerunt, gravi certe errore. Hoc enim factitium saccharum, quod ex arundine exprimitur, & coctione densatur, prorsus inauditum fuit veteribus: arundinem tamen Indicam, quæ succum illum dabat, etiam ex auditu norant. At ratio conficiendi ex eo succo sacchari, ne penes quidem ipsos Indos, quibus nascebatur, illo tempore in usu erat. Liquorem ex illa arundine expressum, qui dulcis est, potu tantum usurpabant. Idque etiam scimus ex Historia Antiquorum. Multum autem dispares arundines, quæ utrumque genus edunt. Sacchari hodierni & factitii arundo non magna est. Sacchari veteris & nativi grandis, & arboris instar. Hæc arundo *mambu* Indis vocatur, in cu-

A jus internodiis invenitur *tabaxir*, five saccharum vetus. Enimvero diserte testatum reliquerunt antiqui scriptores, ex maximis arboribus esse arundinem illam, quæ fert saccharum. Meminerunt & alterius arundinis, ex qua saccharum *tarum* elicitur, quam non magnam tradunt. Varro Atacinus:

Indica non magnâ nimis arbore crescit arundo;
Illius è lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

B. Succus ille & humor dulcis exprimebatur olim tantum ab ipsis Indis ad potum dumtaxat. Hodie coquitur & densatur in saccharum. Quod non hodie tamen atque heri institutum. Arabes hoc sacchari factitii genus cognoverunt, ante octingentos & plus annos jam confici solitum. Arundinem, ex

C qua premitur, vocant *قصب السكر*, *kasab al-sacar*, arundinem sacchari. Alteram illam vastæ magnitudinis, ex qua colligitur *tabaxir*, quod est saccharum antiquorum, nominant absolutè *قنا*,

D *cana*, id est, cannam, vel arundinem, ut diximus antè. Hæc cum ita sint, Arabes sine ullo discrimine utrumque saccharum, quasi nihil differant, in eadem lance componunt. Serapio uno eodemque capite Auctores Græcos veteres & Arabes, tanquam de uno saccharo tradentes commisit. Avisena similiter unum capitulum dicavit saccharo antiquorum & suæ ætatis, & veluti in eadem sartagine simul utrumque condit. Quod colligitur, inquit, sicut gummi ab ipsa arundine, oculum abstergit. Hoc proprium sacchari antiqui, non illius, quod illa fiebat ætate.

E Non aliud saccharum ex ipsa arundine sicut gummi legitur, præter illud veteribus cognitum. Nam in arundine sacchari vulgaris concretum instar gummi saccharum numquam visum est, quidquid contra pertendant multi. Meminit eo capite Avisena, quo genera sacchari persequitur, *mellis arundinis*: *عسل القصب*,

F *hassel alcasab*. Hoc est, *μέλι καλάμινον* veterum, idemque cum saccharo prisco atque etiam *tabaxir*. Nomina ex antiquo recitat, nec quid valeant novit; eademque male rebus novitiis applicat, certe alienis. Verba etiam auctorum veterum citat, rerum ignarus, de quibus illa dicuntur. Ut lib. iv. Fen i. Traët. ii. cap. xxii. de asperitate linguæ febricitantium, ex Paulo meminit talis Indici, qui adfertur ex India, cui in colore salis dulcedo est mellis. In Græcis est, *ἀλς ὁ Ἰνδικὸς χρώς μὲν καὶ συστρεφὲς ὁμοίῳ τῷ κνινῶ*.

G * * * * *

Cætera deerant in Manuscripto.

F R A G M E N T A.

Ynonymorum ratio in re herbaria multiplex est ac late fusa, nec parva inde auctoribus priscis & nostro præcipue Plinio peccandi occasio, dum diversa plerumque statuunt, diversis signata appellationibus. Contraria erratur via in homonymis, ut abunde patet ex his, quæ superius animadvertimus. Synonyma alibi explicavimus. Heic homonyma duntaxat exponere aggressi sumus. Quid autem mirum, in tot herbis aut facies aut effectus pares habentibus, si pluribus idem nomen impositum? Multæ herbæ nodis frequentibus geniculatæ. Hinc non unum *πλόκον*. Plures vero sunt, quæ vulnera conglutinant. Hinc non unum *σύνφυον*. Sclaream hodie vocamus chelidonium, quod claritati oculorum conferat. Sclaream Itali vocant equiseti speciem, quæ & *asprella* dicitur, quod ancillæ vulgo ea utantur ad detergenda vasa stagna & ænea, ut nitorem inde accipiant, & clara mundaque fiant. Sclarea etiamnum alia est apud infimam Latinitatem, cuius meminit Strabus in Horto:

Heic umbrosa novos inter sclarea virores

Stipite pravalido assurgens, ramosque comasque

Altius attollit.

Hoc idem hodieque nomen habet. Eam siquidem puto esse sclaream, quam vulgus sic vocat. Genus hormini quidam esse volunt. Leoniceus baccharum putabat. Quidam *cristam Galli* nominant. Sæpe una aliqua res vel nota in duabus aut pluribus stirpibus utcunque similis reperta effecit, ut idem nomen gesserint omnes, quamvis cætera dissimiles essent. Tres herbas secundum hæc notavimus facie & genere plurimum diffidentes quibus unum, nomen *ἀρκιον* inditum est à villosa lanugine, qualis est in ursis, quamvis non uno modo ac facie hirsutæ forent. Interdum casu quodam invenio factum & *συγκυρία*, ut eadem lingua iisdem nominibus vocaverit res duas, quæ nulla omnino similitudine imaginis aut proximitate generis inter se iugerentur, ut *ἀνδροχύνη* herbam Græci & arborem. *Taxum* Latini animal & arborem. In ipsis animalium appellationibus frequentes etiam incurrunt Homonymiæ, & inde exuberans seges errorum in auctoribus, quod jam non miramur, priscis. Alia est *ἐλολυγάν* avis Theocriti, quæ in spinis cantillat: alia Theophrasti, quæ sola in summis montium jugis ululat. Alia est avis *ἰουγέ* Aristotelis, quæ assidua conversione collum torquet: alia *ἰουγέ* posteriorum Græcorum, quæ assiduo motu caudam quatit. Hæc *moticilla* Latinorum; illa est, quam hodie *torquicolliam* vocamus. Harpocratio in Lexico *ἀνεκδότῳ* de naturalibus potestatibus, utramque *ἰούγα* confundit, eam quæ collum circumagat & quæ caudam semper in motu habet. Liber Cyran: *Κυναιδοῖος πηγὸν δ' καλεῖται σόσπυξ, τ' ἰούγον Ἀττικὸν σπείδιον ἐδάδιμον. ἔστι δ' ὡς ὀρνέξ ἀνακλάμενον πὴν τεγέχην, ὡς φησὶν Ἀρπηγερίων.* Mille talia possem producere, si opus esset. In hoc negotio non raro videmus evenisse, ut eadem lingua duo diversa uno sono fixerit vocabula, quæ in principali & originali Dialecto, ex qua ducta sunt, non eandem habuerint vocum similitudinem, ut accidit in *ἀλόη* myrepfica & *ἀλόη* medica. Eodem prorsus modo & in Latina lingua *cunila* appellatio flexu dictionum vario ab sua, id est, Græca origine, in eandem exiit nominis conformationem ad res diversas significandas. *Κονίλη* Græce est origanum, *κονύζα* alterius herbæ nomen. Tam ex hoc quam ex illo vocabulo Latinus sermo *cunilam* fecit, quæ & conyzam & origanum significat, in quo est *ὁμωνυμία*. Habet & *cunilam* pro thymbra capitata, quasi *conelam*, à conici capitis similitudine. Pleraque autem herbarum *ὁμώνυμα* ex varia gentium appellatione ora sunt; cum una gens aliquo nomine aliud appellaret, altera aliud, idque una eademque in ætate. Exemplum præbet vox *ἐάφανος* supra nobis notata, quæ Atticis per ea-

dem fermè tempora *brassicam* signavit; reliquis Græcis raphanum. Quæ autem apud alios Græcos *ἐάφανος* dicebatur, ea Atticis *ἐάφανος*. Quæ Plinius nusquam distinxit. Longè operosior est & ad distinguendam difficiior ea *ὁμώνυμα* ratio, quæ temporum mutatione inuenta sunt. Ea quippe *ὁμώνυμα* etiam vocari possunt. Ut tempore omnia mutantur, ita etiam nomina rerum. Quis rectam semper viam queat insistere, qui videat vetustis nominibus res novas appellari; aut alias, quam quibus id nomen à principio positum, & propter quas propriè factum? In errorem proclivis inde lapsus, qui tam sæpe depulsos de recto egit itinere nostros Herbarios, ut nulla in re sæpius aberraverint. * * * * *

Non in herbis tantum & arboribus, sed in metallicis & aliis quibuscunque rebus hæc nominum invicem permutandorum ratio ex depravato vulgi sermone & abusu promiscuo invaluit. Ut ecce *sandaracham* vocarunt juniperi gummi, quam *vernice* hodie vocant. *Sandaracham* veterum longe aliam liquet fuisse. Ista ipsa vulgaris *vernix* nomen habet non suum, sed commodatum & improprium. Græci siquidem recentiores succinum sive electrum *βεγλίον* appellant. Quod succino simile sit illud gummi, quod *sandaracha* vulgo vocatur, hinc factum, ut etiam *vernice* per abusum nuncuparint. Avifena: *karabe* quid est? est gummi sicut *sandaracha*. Ubi *karabe* est succinum, & *sandaracha* vernix. Verus medicinale Latinum: *Sandaracha*, id est, vernicis. At *βεγλίον*, ex quo illud vocabulum *vernix* processit, Græcis significat electrum vel succinum. Plura de hoc genere non addam, etsi ad manum sint, quia exempla affatim suggerent Excitationes nostræ. Deinde non hoc satagimus heic ex professo, quibus aliud est propositum. Et postremo omnia ad hanc materiam pertinentia dicere cupienti id occurreret incommodi, ut nimium dicerem, nec totum. Enimvero qui superius nobis animadversa legerit, facile in eam descendet opinionem, ut mirum non putet; quia verum sit, quod alibi observamus, homines Europæos ante aliquot sæcula appellationem casiaæ Ægyptiæ duxisse ex arbore alia Ægyptia, quæ nullam habet cum hac affinitatem aut cognationem. Unum habent inter se simile, quod siliquas pro fructu ferunt. Hæc est *ἀκανία*, quam posteriores Græci *καλία* dixere. Arbor est in Ægypto spinosa, cui fructus in siliqua. Ex eo procusum casiaæ nomen à recentioribus Latinis de arbore æque Ægyptia, & fructum pariter in siliquis habente, multum tamen ab illa diversa. Hæc est cathartica casia. Notum est, quam proclivis sit mutatio litterarum inter se C. & S. In vocabulis sexcentis lingua nostra eam usurpat, quæ mutuatur è Latio. *Sarrasenos* dicimus, qui Sarraceni; & *sasire* pro *facire* Latinorum posteriorum. Quod & ipsis Latinis in usu. Casiam istam adeo nunc frequentem in Ægypto mirari aliquis posset adeo indictam veteribus. Nec enim credibile est, in ea terra tum fuisse nullam, ubi hodie tam multa est; nec aliunde allata, sed indigena. Observavi Theophrastum ex veteribus *Ἀιγυπτίης ἀκάνθης* descriptione una, tam *ἀκανία* arborem quam casiam vulgarem comprehendisse, mixtis & confusis ex utraque notis. Magnitudo arboris, florum pulcritudo & alia quædam casiam denotant: spinæ frequentes, siliquæ usus nonnulla pleraque significant *ἀκανία*. Huc adde, quod duo genera facit Ægyptiæ spinæ. Sub altero ex his generibus latet casia vulgaris, cui tamen notas attribuit *ἀκανία* peculiares. Huic casiaæ folium aculeatum vel in acumen definens; unde fortasse meruerit appellationem *ἀκάνθης*. Sanè & *ἀκανθῶ* topiaria Græcis id nominis habet, spina-

spinarum merito. Alia est acanthos Ægyptia Virgilio, ut supra ostendimus. Hoc enim nomine cenopliam vulgarem sive *nabach* intellexisse docuimus. Obscura igitur admodum notitia casæ vulgaris antiquis fuit, qui eam ad usum medicum nequaquam noverant, quem primi Arabes prodiderunt. Sic cannam Indicam cum minime ignorarent, quæ saccharum hodie dat; sacchari tamen ex ea conficiendi rationem prorsus incompertam habuere. Magnopere igitur contingeret eum falli, qui priscorum ævo non fuisse in Ægypto casiam, quæ purgat, contenderet ex eo, quod parvam ejus apud veteres inveniat mentionem. Verisimilius multo esset, multas antiquo tempore ibi stirpes fuisse, & quidem cognitissimas illius ævi hominibus, quæ hac ætate nusquam in ea regione comparent. Persea Ægypti in Ægypto hodie quæritur, & frustra. Item palma cuciphoros, & colocasia, qualis ab antiquis describitur. Contra ea hodiernam casiam Ægyptiam inter plantas Ægypti priscis auctoribus proditas invenire satagimus, nec hilum fortasse proficimus. Obscuris sane & vix ad verum ducentibus vestigiis persequenda est. Indiligentia auctorum non satis exacte officio suo fungentium has turbas plerumque excitat. Hæc causa profecto unica sæpe dari potest, cur pleraque stirpium voces, quas tradidere, non satis nunc agnoscamus. Parum plene notas earum describunt; interim & contrarias ostendunt.

Singulari & illustri id patefaciendum videtur exemplo. * * * * *

* * * * * docemus alibi. In quo vocabulo procudendo plane constat etiam migrasse leges proprietatis loquelam vulgi, & aliud pro alio nomen in usum dedisse. *Olusatricium* dicebant pro *olusatrum*, ut *cepicium* pro *cepa*, & *napicium* & *pastinacium* & *betacium* & *malvacium*. Inde & *olstricium* & *olstrianum*. Quo nomine proprie significarunt τὸ ἰπποστόλινον Græcorum veteres Latini. Quod hipposelinum loca humida & umbrosa palustriaque amare certum est. Hanc appellationem transcribere posterius petroselino Cilicio, quod est smyrnium. Glossæ: *Olusatrum*, πετροσέλινον. De quo nos plura in Exercitationibus. Petroselinum autem Macedonicum etiam ἑσπερικόν nuncupabatur teste Galeno, qui locus erat Macedonia montosus, in quo optimum nascebatur, sed rarum. Πετροσέλινον Μακεδονικόν ἑσπερικόν ὅτι ἡ χωρὶς καθ' ὃ φύεται τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῷ παρεμύνη παντελῶς ὅτι ἐστὶν ὁλίαν τὸ ἡνωμένον ἐν ἐκείνῳ πρὸς χωρίῳ. Habetur nunc in hortis Galliarum, & mensis non incognitum hodie; ex quibus sciri datur longe esse aliud à petroselino vulgari, ri: ut de altero petroselino Cilicio nihil dicam, quod omnibus rebus distare à nostro satis compertum est.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

INDEX I.

AUCTORUM,

Qui in opere de Homonymis Hyles Iatrice laudantur, illustrantur, aut emendantur.

Cron. 74. b. A.
Aëtiarius. 62. b. F. 101. b. F.
218. b. C.
Aëtius. 181. a. D. 182. a. B.
183. a. C. 198. b. A. C. 217.

a. D.

Agellius. 21. a. A. 95. a. E.

Alpagus. 7. b. C. 17. a. D. 64. b. E. 65.
b. A. notatur. 72. a. C. 107. a. A. b.
B. E. 113. a. F. b. A. 127. b. A. 142.
a. D. 150. b. F. 154. a. B. b. D. 158.
b. A. 167. a. A. 174. b. F. 200. a. E.
201. b. C. 219. b. C. 243. a. D. 256. a.
E. b. B.

Alexander Trallianus. 59. b. F. 60. a. A.
107. b. E. 201. a. D. 228. a. B.

Anacreon. 3. b. F. 4. a. B.

Anastafius Bibliothecarius. 153. a. D. 242.
b. D.

Andromachus. 135. a. G.

Apollonius. 228. b. A.

Apuleius. 3. b. F. emendatur. 10. b. F. 17.
a. A. 20. a. F. b. C. 35. a. F. 36. a. C.
b. A. B. C. 47. a. C. 60. a. B. 195. b.
F. 209. a. B.

Aratus. 8. b. C. D. & F.

Aristophanes. 37. b. G. 207. b. A.

Aristoteles. 21. b. D. E. 24. a. D. 78. a.
A. b. A. 153. b. D. 228. a. D. 229. a.
A. 240. a. E. 248. a. E. b. A. C. 251.
b. C.

Arnobius. 3. a. F. notatur. 3. b. B.

Athenæus. 1. a. F. b. F. C. 4. b. C. 8. a.

D. F. 9. b. D. 12. b. A. 15. b. D. 24. b.

A. F. 26. a. A. F. 30. b. G. 31. b. A.

33. a. C. 34. b. C. 38. a. B. C. F. 39. a.

F. 40. a. E. 59. a. C. 68. a. D. E. b. B.

69. a. C. b. B. emendatur. 71. a. B. D.

b. C. F. 76. b. F. G. 77. b. A. 80. b.

B. 82. a. D. 86. a. A. 87. a. F. 90. a.

A. 129. a. G. 171. b. F. 197. a. A.

C. D. G. 201. a. D. b. G. 202. a. B.

b. A. 203. a. F. G. b. B. emendatur.

C. 205. b. A. 206. a. B. 207. a. D. 248.

b. B.

Auctor peripli maris Erithraei. 111. a. E.

126. a. E. 140. a. G. 174. a. A. 236. a.

G.

Averroës. 180. a. E. F. b. E. & c. 183. a.

D. 255. b. C.

Avienus. 136. b. E.

Avifena. 2. a. B. b. C. D. 7. a. C. b. A.

8. b. B. 12. b. C. 17. a. C. E. b. B. C.

21. b. F. 22. a. A. B. F. 26. b. C. G. 33.

b. F. 36. a. C. 37. a. F. 42. b. E. 43. b.

G. 44. b. E. 49. b. C. 50. a. F. 54. a. F.

b. E. 55. a. A. B. C. 60. b. B. 61. b. A.

F. 64. a. C. b. D. 65. a. F. 68. a. B. 76.

a. E. b. A. F. 80. a. E. 81. a. B. b. B.

86. b. C. 88. b. F. 89. a. A. 90. b. B.

106. a. C. E. F. G. b. G. 107. a. A. C.

b. B. D. F. G. 108. a. B. D. b. A. 109.

a. A. D. b. D. 110. a. A. 111. b. E. F.

112. a. D. E. G. 113. a. B. 119. a. A.

G. 120. a. A. 123. a. A. B. G. b. A.

124. a. A. 127. a. D. E. 129. a. C. D.

b. B. 130. a. G. b. A. B. D. 133. a. E.
134. a. B. 136. a. B. & c. 137. b. A. E.
138. a. C. b. A. 142. a. B. 146. b. G.
147. b. D. F. 149. a. D. 155. b. A. & c.
160. a. B. b. B. F. 161. b. D. 164. b.
B. 167. b. C. 172. b. E. 176. a. E. & c.
179. b. G. 180. a. A. b. E. 183. b. C.
188. a. D. b. B. D. 189. a. G. 191. b. E.
195. a. A. 198. a. D. 206. b. E. 207. a.
B. 209. a. F. 213. b. E. 217. a. B. 219.
a. E. 232. a. A. & c. 234. a. A. b. B. & c.
237. b. C. 241. a. C. 242. a. F. b. E. F.
251. b. E. 256. a. E. 257. a. B.

C.

Allimachus. 88. b. B.

Cardanus. 117. a. F.

Cato emendatur. 80. b. E. 94. a.

C. E.

Catullus. 28. a. A.

Celsus. 40. b. F. tentatus & explicatus.

72. a. D. F. corrigitur. 75. a. F. 125.

b. D.

Charito. 2. a. B. 7. a. D. 35. b. E. 36.

a. D. 64. b. C. 80. a. B. 112. a. B.

128. a. F. 143. b. C. 156. b. D. 159.

a. F.

Cicero. 8. b. G.

Clementis Protrepticon. 3. b. B.

Columella. 3. a. C. 11. b. C. 15. a. C. F.

G. 21. a. F. explicatur. 28. a. B. C. 33.

a. E. 34. b. E. 35. a. D. 38. a. D. E. 50.

a. A. b. E. 77. emendatur ibid. B. 85.

b. F. 87. b. E. 89. a. E. b. B. C. G. 98.

b. D. 102. b. B.

Constantini Viaticum. 37. b. B. 64. a. G.

138. a. A. 148. b. G. 152. b. G.

D.

Democritus. 141. b. B. corrigitur.

50. a. A.

Democritus in Physicis. 93. b. D.

232. a. G. 243. b. E.

Dicæarchi fragmentum ineditum. 15. b.

B. 114. b. A.

Diodorus Siculus. 87. a. D.

Dionysius Periegetes. 136. b. E.

Dioscorides passim emendatur & explica-

tur. 2. b. B. notatur. 3. a. C. b. E.

emendatur. 9. a. G. 10. a. A. G. 11.

a. B. & C. 12. b. A. E. 13. a. B. C.

notatur. 13. a. E. 14. a. A. 15. a. A.

E. b. A. 18. a. A. C. E. F. emenda-

tur. ibid. b. C. iterum corrigitur. 18.

b. E. 19. b. E. 20. a. F. explicatur &

emendatur. 21. b. F. 22. a. A. 23. a. F.

24. b. A. D. E. F. 26. a. G. 29. a. E.

31. b. E. 32. a. C. D. F. b. B. D. emen-

datur. 33. a. G. 35. a. A. 36. a. E. cor-

rigitur. ibid. b. D. item. 41. a. B. b. A.

42. a. C. G. corrigitur. ibid. b. A. 43.

b. E. 44. a. A. b. A. restituitur. 47. a.

A. b. A. F. emendatur. 48. a. D. E. b. E.

49. a. A. E. 50. a. A. 52. a. B. b. A. B.

53. a. A. C. D. 54. a. F. b. E. F. 55. a. B.

tentatus. ibid. b. C. 56. a. A. 57. a. A.
emendatur. C. E. F. explicatur. b. D.
iterum emendatur. F. notatur. 58. a. D. E.
59. a. B. 61. a. C. b. B. C. 62. a. F. b. C.
corrigitur. 63. a. A. 64. a. E. 66. a. C. D.
b. B. C. 67. a. A. F. b. C. 68. a. A. 71. a.
C. b. E. 74. a. F. b. G. 76. b. B. 78. b.
F. G. 79. a. B. b. A. b. D. C. 80. a. D.
85. a. F. 88. a. G. b. F. 90. b. E. 95. a. C.
101. a. A. restitutus. 103. b. E. 104. a.
A. iterum restitutus. 106. b. E. 114. a.
G. emendatur. 116. b. E. 121. b. E.
corrigitur. 122. a. E. b. B. 126. b. B.
128. b. A. 131. a. A. 132. a. F. b. B.
136. b. E. 137. a. D. 139. a. C. corrigitur.
143. a. D. 145. a. C. 148. a. F. 149. b.
G. 150. a. C. 151. b. A. B. C. F. 153.
a. E. F. 154. a. A. D. E. 155. a. C. 157.
a. B. 161. a. A. G. 166. a. E. 167. a. F.
169. a. A. C. b. F. 176. a. A. 179. b. B.
181. a. D. F. 183. a. B. 192. a. G. 197. a.
F. tentatus. ibid. b. A. 198. a. D. b. B.
201. a. G. 211. b. E. 213. b. B. 224. a. A.
b. E. F. G. 227. a. B. G. 231. a. D. G. 232.
a. C. b. C. G. 233. b. D. F. 235. b. B.
C. & c. 236. a. A. 237. a. C. 242. b. G.
244. a. B. 245. a. E. 252. a. B. 256.
a. C.

E.

Benbitar. 104. a. B. 110. a. A.
Eclogæ Georgicæ. 29. b. F. 35. a. E.
G. 37. b. D. emendantur. 43. b. D.
48. b. E. 71. a. E. b. B. 87. b. B. 88.
b. E. 152. a. C. 171. b. G. 223. a. B.
b. E.

Epigrammata vetera. 3. a. E. 4. a. A. G.
b. A. 5. b. C. 91. a. A. 92. b. F. 95. a.
E. F. 103. b. C. 165. a. B. 169. a. G.
192. b. C. 228. a. A.

Erotianus in Lexico. 23. a. E. 43. b. D.
59. a. D. b. B. 67. a. F. 132. b. B.

Etymologicum magnum. 100. b. D.

Euripides. 3. a. F. 4. a. B. 5. a. G. b. A.
9. b. D.

Eustathius in Homerum. 110. b. E. F.

G.

Alenus. 5. b. F. 10. a. C. 16. a. C.
F. & b. B. 25. b. B. 34. a. E.
b. B. 41. a. B. 59. a. A. b. B.
62. a. D. 63. b. E. 67. a. G. 68. b. C.
69. a. E. F. 70. a. A. 71. a. A. b. G. 75.
a. B. 77. a. E. b. B. 78. a. G. 79. a. A.
B. 80. a. B. 88. b. D. 89. a. F. b. A.
109. a. C. 111. a. B. 121. a. C. 132. a.
A. b. B. 140. a. D. F. b. C. D. 141. b.
A. 161. a. B. 167. b. D. 201. a. B. 239.
b. D. 256. a. A.

Garcias ab Orta. 7. b. B. 42. b. C. 107. b.
C. D. E. F. 114. a. A. 117. b. A. E.
133. a. C. 139. b. B. 141. a. C. 144. a.
B. 146. a. D. 255. a. C.

Glossa-

(a)

Glossarium Chymicum. 26. b. C: 219. b. F: 220. b. F: 228. a. B: 232. a. D: 241. b. G.

Glossarium Græco-arabicum. 23. a. A: b. C: 42. b. D: 49. b. E: 59. b. E: 62. b. E: 67. b. D: 77. a. F: 90. b. F: 92. a. C: 102. b. D: b. F: 136. b. C. E: 138. a. B: 141. b. D: 142. b. E: 178. a. F. G: b. F: 195. a. F: 209. a. C: 211. a. A: 213. b. B: 257. a. B.

Glossarium Latino-arabicum. 26. b. E: 64. a. D: 84. a. F: b. E: 110. a. D. E: 113. b. E. F: 129. a. A: 132. a. B: 135. b. B: 146. b. G: 158. a. C: 160. a. A: 175. a. A: 177. b. D: 178. b. G: 182. a. A: 215. b. F: 233. a. C.

Glossarium Saracenicum. 26. b. F: 158. a. C: 160. a. A: 190. b. D: 193. a. G: 211. a. A: 215. b. F.

Glossæ. 14. b. D: 15. a. E: 20. b. B: 23. b. C: 32. b. F: 33. a. B: 34. a. C: 35. b. A. E: 44. b. B: 46. a. A. E: 51. a. A: 59. b. D: 69. a. B. D. F: b. C: 70. a. C: 71. a. D. F. G: 76. a. C. D: 80. a. G: 81. a. A: 89. a. G: 93. b. C.

Glossæ Arabicæ. 22. b. F.

Glossæ Iatricæ. 61. b. C: 128. a. C. D: 64. b. F: 68. a. C: b. A: 71. b. E: 69. a. E: 136. b. G: 143. b. D: 144. b. F: 158. a. B: 162. b. C: 174. a. C: 175. b. B: 190. b. F.

Glossæ Græcæ. 102. b. C: 110. b. D.

Glossæ Latine. 68. a. C: 102. b. D: 245. a. C.

Glossæ Servii. 69. a. A: 110. a. C.

H.

H Armenopolus emendatus. 170. b. F.

H Harpocraton. 22. a. E: b. D: 25. b. D: 31. b. D: 45. a. G: 61. b. C: 154. b. C: 216. a. B.

Herbarius Arabs Dioscoridis interpres. 14. b. E: 17. a. C. D: 22. a. B: b. E: 24. b. A: 26. b. B: 28. b. C: 31. b. D: 42. b. C. G: 43. b. A: 47. b. D: 49. b. B. C: 60. b. D: 63. a. C: 65. b. D. E: 76. a. G: 77. b. D: 80. b. A: 90. a. B: 101. b. F: 103. a. B. E: 106. a. C. G: b. E: 107. b. E: 108. a. A: 112. a. D: 113. a. E: b. B: 123. b. B: 126. a. A: 127. b. C: 129. a. D: 136. a. G: 147. b. B: 176. b. B: 189. a. F: 192. a. B: 193. a. G: 209. b. D: 223. a. A: 234. a. F: 242. a. A. B. C.

Herodotus. 1. a. E: 81. b. F: 82. a. D: 142. b. A: 167. a. G: 193. b. B.

Hesychius emendatur. 1. a. A: 3. b. C: 5. a. C. F: 7. b. E: 8. a. C. F. G: b. A: 9. a. A: 10. a. B: 16. a. B: 17. a. B: 19. a. B: 23. a. B. C: 24. a. C: 25. a. B: 26. a. A: 29. a. C. G: b. A: 30. a. D: 33. a. D. F: b. C. E: 34. a. D: b. D: 35. a. B: 38. a. B: 39. a. C: 41. a. A. B: 42. b. A: 43. b. D. 48. a. E: b. D: 51. b. F: 52. b. D: 53. a. E: b. F: 54. a. F: 58. b. B: 59. a. A: 66. b. B: 67. b. A: 68. a. A: b. A: 70. a. A. B: 71. b. E. F: 78. a. E: 94. b. F: 100. b. C. E: 101. b. G: 103. b. E: 132. b. B: 136. b. F: 139. a. E: 140. b. F: 143. b. F: 145. a. F: 160. b. B: 161. a. A: 162. a. B: 167. b. D: 196. a. F: 176. b. E: 223. b. B: 231. b. C: 232. b. F: 254. b. D.

Hippiatri Græci, five Auctores veterinarii. 10. b. C. D. F: 14. b. D. & E: 34. a. E: 46. a. A: b. E: 47. a. F: 48. a. B: 96. a. D: 121. a. E: 150. a. A: 152. a. E: 161. a. B.

Hippocrates. 41. a. A: 43. b. C: 59. a. A: 63. b. E: 67. a. E: 72. a. A: 201. a. A.

Hippocrates Veterinarius. 76. a. F.

Homerus. 43. b. C: 69. a. D: explicatur. 100. b. E. F.

Horatius explicatur. 27. a. C. D: 28. b. B: 150. b. E.

I.

Interpres Theophrasti vetus. 95. a. A. Johannes Evangelista. 19. a. E. Josephus. 15. b. B: 19. b. F.

Isidorus. 1. a. C. & D: 14. 6. B: 21. a. C: b. C: 34. a. C. 54. a. D: 55. a. D: 69. b. C: 136. b. F: 148. a. C: 152. a. E: 154. a. C: 234. b. F. 249. a. C: 254. b. D.

Iustinus Martyr. 4. a. F.

Juvenalis. 6. b. F: 201. b. F.

L.

Leo Africanus. 1. 6. E: 67. b. B: 201. b. B.

Lexicon Granatense. 36. a. B.

Lexicon Iatricum. 32. b. F: 110. a. C: 256. a. G.

Liber Censuum Ecclesiæ Rhemenfis. 68. b. D.

Lucanus. 136. b. G.

Lucilius. 95. a. D.

M.

Macer. 1. b. A: 14. b. B: 8. G: 60. a. A: 65. b. D: 128. a. C: 129. b. G: 130. a. A: 139. a. F: 141. a. G: 213. b. A.

Macrobius. 4. a. E: restitutus. 93. b. G.

Marcellus Empiricus. 17. a. A: 126. a. F: 180. a. F: 181. b. E.

Martialis. 5. b. C. D: 69. a. F: b. C: 70. b. F: 91. b. D. E: explicatus 99. b. C: 206. b. B: 222. a. D: 223. a. A: 242. b. B.

Mattheus Evangelista. 19. a. E.

Mattheus Sylvaticus. 112. a. C: 118. b. D: 119. b. F: 120. a. A. C.

Meleager antiquus Poëta. 10. a. B: 29. b. A: 31. a. F: 121. b. F: 129. b. F: 137. a. B.

Myrepsus. 6. b. D: 13. b. D: 25. b. D: 26. b. E: 65. b. B: 74. b. F: 80. a. A: 92. a. C: 109. a. B: 112. b. B: 112. a. B: 133. b. A: 141. b. C: 143. a. C: 144. b. A. F: 147. a. B: 149. a. B: 153. a. A: 156. b. C: 164. a. B: 209. a. C: 217. b. F.

N.

Neophytus. 11. a. E: 12. a. E: b. F: 15. a. B: b. E. F: 17. a. A. B. F: b. E: 18. b. F. G: 19. a. B: 22. b. A: 23. a. A: 24. a. A: 25. a. D: 29. b. C: 34. a. C: 42. b. B: 46. a. A: 47. a. D: 48. a. A: 49. a. G: 50. a. C. D. E. G: b. C: 51. a. B. b. F: 52. a. C: 56. a. A: 57. a. F: b. G: 59. b. B. E: 60. a. C: 61. a. D: b. D: 66. b. A: 67. a. C: b. A: 72. a. B: 76. a. B: b. C. E: 78. b. B. C. E: 80. a. G: 85. b. C: 90. b. F: 113. b. B: 125. b. A: 130. a. B: 132. a. C: 150. a. B: 152. a. E: 161. b. D: 174. a. D: 175. b. B: b. G: 189. F: 190. a. A: 193. b. E: 195. a. F: b. F: 196. b. D: 215. b. B: 232. a. C: 243. b. F.

Nepos. 161. a. D.

Nicaner. 11. b. C. D. & E: 14. a. A: 20. b. E: 21. a. E: 25. a. F: tentatur 27. b. F: explicatur. 28. a. F: iterum explicatur 29. a. A. D: b. B: emendatus. 30. a. A. E: 45. b. B: 48. b. D: 52. a. D. E. F. G: b. A. C. E: 53. b. D. F. G: b. C: 169. a. D: 170. b. C: 171. b. F: 190. b. C: 203. a. C. D: 204. a. D. E. F: 206. b. B.

Nonius. 95. a. G.

Nubienfis Geographus. 108. a. A: b. F: 114. a. B: 118. b. C: 146. a. E: b. G: 148. a. B: 154. b. E: 155. b. G: 156. a. A. E: 164. a. F: 183. a. A: b. E: 185. a. B: 205. b. D: 256. a. D.

Numenius. 29. a. C: corrigitur ibid. E.

O.

O Neurocriticon vetus. 6. a. D: 37. a. C: 39. b. E: 40. a. A: 152. a. D.

Oribasius. 81. b. A.

Ovidius. 26. a. A: 27. a. E: 102. b. B: 137. a. E: 234. b. B.

P.

Palladius. 37. b. D.

Paralipomenon liber primus. 112. b. B.

Paulus Aegineta. 6. a. F: b. F: 7. b. G: 10. a. C: b. D: 16. b. D. G: 27. b. A: 31. a. E: 41. a. B: b. D: 47. b. C: 59. b. F: 62. a. A: b. D: 64. b. E: 80. a. E. 111. b. B. F. G: 112. a. C: b. D. E: 119. a. E: corrigitur. 143. b. F: 195. a. F: 216. a. A: b. B: 244. a. B.

Paulus Silentarius. 191. b. D.

Paulanias. 92. a. F: b. E. F: 93. b. A. C.

Pelagonius. 79. b. G.

Plautus. 69. b. E.

228. b. B.

Plinius ubique fore explicatur & emenda-

datur. 1. a. A: 3. b. E. F: 4. a. A: b. E.

F. notatur. 5. a. B. & C. E: 5. b. G: 6.

a. C. denuo notatur. 7. a. F: b. E. 8. a.

A. notatus ibid. E: 9. b. A: reprehensus.

9. b. B. & 9. a. E. G. & b. E: 10. a. E:

b. A. F: 11. a. B. G. reprehensus. 12.

a. C. F: item. 13. b. D: 14. a. B. G: b.

A. C: 15. a. F. b. E. F: 16. a. B. ten-

tatus atque explicatur ibid. P. G: 16. b.

C: 17. a. G: b. F: 18. a. A. D: b. A: 19.

a. B: 20. a. D. E. G: b. E. & ibid. no-

tatur. F: 21. b. A. E. G: 23. a. G: b. E.

notatur. 24. a. C. D. E: 26. a. B. D: 27.

b. D. E: 28. a. G: b. G: 30. a. A. b. D:

reprehensus. 31. a. A. b. F: 32. a. A. C.

E. F: b. A. B. E: 33. a. C. F: b. B. no-

tatur. 34. a. B. D: F: b. E: 35. b. A. D:

36. b. C. D. explicatur. 38. b. A: 39. a.

A. erroris insinulatus. 41. b. G: 43. a.

B. D. F: 44. a. B. D: b. A. B. D: 45.

a. A. C: b. A: 46. a. B. D: b. C: 47.

a. B: b. B. F: 48. a. A. correctus. ibid.

D. E. F. & iterum, ut & explicatur. G:

b. F. G. restitutus. 49. a. A. C: 50. a. D:

b. B. F: 51. a. E. G: b. A. G: 52. a. B.

D: 53. F. G. correctus. 54. a. D. G: b.

B. & simul explicatur. C: 55. a. A. D.

notatus. ibid. b. A. C: 56. a. C. E. F:

emendatus. b. B. denuo notatus. ibid.

C. D. F: 60. a. E: 62. b. A. emendatur

& illustratur. 65. a. C: 66. a. B. emenda-

tur. ibid. b. A. B. C. D. E. F. G: 68. a.

G: 69. a. B. C: b. D. E. F: 70. a. F. b.

A. B. C. F: 71. a. C. D. emendatur. F:

b. B. iterum corrigitur. D. explicatur.

72. b. B. emendatur. ibid. E. G: 73. a.

E. restitutus & explicatur. b. C: 74. a.

A. tentatur. 75. a. E: b. B. bis restitutus.

ibid. D. E: 78. a. A. notatur. b. F: 79.

a. F: 80. b. E. F: 81. a. G. & tentatur.

b. G: 82. a. A. E. F: 83. a. A: b. D: 85.

a. C: b. C. D: 86. b. F: 89. b. C. D:

90. a. E. sanatus. ibid. F: b. A: 91. a. B.

C. F: 93. a. A. B. D: 93. a. G: b. A.

G: 94. a. D. E. F: b. D: 96. a. B: 97. a.

E. G. emendatur. b. C. D. E. corrigitur

iterum. 98. a. B. C: b. C: 99. a. A. C. E.

explicatur. b. C. correctus ex conjectu-

ra. C. D: 104. b. D. E. F: 105. a. G: b. F:

114. b. D. E. F: 115. a. F: b. B. sanatus.

120. b. D. E. correctus. 122. a. F: 128.

b. E: 136. a. F. & ibid. correctus. b. A.

F: 137. a. D: 138. b. E: 143. a. F: 148.

a. B: b. F: 151. b. E: 160. a. D: 161. a.

A: 165. b. B: 190. a. C: 191. a. B. C.

D. F: 202. b. B. D: 204. a. A. corrigi-

tur. ibid. B. F. & sanatur. b. C: 205. b.

C. D: 207. a. F: b. C: 212. a. C: 223. a.

F: b. C. D: 222. b. G: 223. a. B. D: b.

A. B. F. G: 225. b. G: 231. a. A: 232.

b. A. B: 234. a. G: 235. a. A. C. D. E.

itemque restitutus. F: 250. a. E: 254. b.

E: 255. a. C.

plu-

Plutarchus. 8. a. D: 27. a. F: 38. b. D:
78. b. A: 87. b. C: 92. a. C: 222. b.
F.
Propertius. 25. a. F: 128. b. E: 137. a.
A.
Pollux. 3. a. A: 13. a. G: 27. a. F: 33. b. D:
39. a. C: 69. b. C. G: 70. a. A. B: 76.
b. G: 100. b. G: 103. b. E: 227. b. E:
227. b. E: 228. b. D.
Priapeja. 4. a. C: 43. b. C.
Priscianus. 155. a. D.
Prosper Alpinus. 1. b. E: 36. b. E: 54. a.
A: 107. a. G: b. A: 167. a. A.
Pfellus. 43. b. D: 220. a. C.

Q.

Quintilianus. b. a. D.

R.

Rafes. 107. a. E: 189. a. B.
Raywolffius. 107. a. F: 172. a. B.
Rufus Ephesius. 8. a. B.

S.

Scaliger. 116. a. E: 185. a. C: 250.
b. C.
Scholiastes Theocriti. 8. a. A. b. A:
24. a. D: 26. a. E: 59. a. G: b. E.
Scholiastes Nicandri. 85. b. F: 93. a. A.
Scribonius Largus. 25. a. A. & E: 62. a. A:
129. b. E: 140. b. B.
Septuaginta Interpretes. 7. a. B.
Serapio. 17. a. E: b. E: 26. b. G: 42. b. E:
60. a. G. corrigitur 90. a. B: 107. b. D.
108. a. C: b. F: 119. b. G: 120. a. A. C:
E: 127. a. G. b. F: 133. a. B: 142. a. C:
143. b. C: corrigitur. 146. a. G: b. D:

150. b. E: 153. b. E. F: 160. b. D: 169.
b. F: 170. a. B: 175. a. C: 180. b. D:
185. a. A: 186. b. G: 187. a. A: 192. a.
C: 221. b. A: 211. b. A: 216. b. A: 222.
a. B: 233. a. B: b. D: 234. b. A: 237.
a. A: 243. a. F: 250. b. A: 255. a. E.
Servius. 1. b. C: 6. b. G: 22. b. A: 25. a. D:
29. b. B: 35. b. F: 137. a. B.
Simeon Sethi. 37. a. D: 162. b. E: 164. a.
E: 183. a. F: 188. b. B. C: 189. a. D:
b. D.
Sophocles. 33. a. E.
Sofipater Charisius. 33. b. F: 84. a. A.
Stephanus. 10. a. F: 23. b. A: 59. a. C:
111. b. D: 121. b. F: 145. a. G: 156. a.
B: 191. a. B: 236. b. B.
Strabo. 4. b. A. E: 5. b. F: 57. b. B: 86.
a. E: 111. b. D: 149. b. C. D. E. F: 151.
a. A: 152. a. F: 160. b. E: 161. a. D: 165.
a. D: 192. b. B: 193. a. C: 228. b. F:
252. b. D.
Strabus in Horto. 22. a. F. G: 29. a. F: b.
A: 80. a. C: 175. b. F.
Suidas. 9. a. C: 33. a. E: b. E: 70. a. B: 85.
b. C: 39. a. G. 100. b. D: 117. b. B: 228.
a. F: 254. a. C.

T.

Terentius. 69. b. A.
Theocritus. 6. a. G: 7. b. G: expli-
catus 25. a. A: 27. a. E: 45. b. B.
explicatus. ibid. C: 65. a. C: iterum
explicatur 82. a. E: 114. a. D.
Theophrastus. 1. a. C: 2. a. G: tentatus 4.
b. a. A. E: 6. a. A: 7. a. F: 8. a. D. & F:
b. E. F: 9. a. B. D: 10. a. F: 12. a. A.
B. C: b. E: 13. a. B. D. G: 14. a. C. D.
E: 15. a. A: 16. a. A: emendatur. B: 20.
b. G: 21. a. A: 23. a. E. F. G: 25. a. E:
explicatus. 25. b. C: correctus 26. a. C:

27. b. D: 28. a. B: b. E: 30. a. C. D. F:
31. b. E: emendatur 33. a. B. D: 39. a.
E: b. A: 42. a. C: 44. a. B. D. E: corri-
gitur 45. a. A. tentatur ibid. b. C. F. C:
46. b. C. A. D. emendatur. 54. a. E:
b. A. D: 55. b. E. F: 56. a. C. D. F. G: b.
A. C. E. D: F: 57. a. B. F: 58. a. B. C: b.
A. D: 63. b. C: 65. a. A. B: emendatur
66. a. A: b. E: 72. b. D. corrigitur. 75.
a. C. G: b. A: 78. a. B: b. D: 79. a. B:
b. D: 81. b. F. G: 82. a. B: b. F: 83. a.
A. D: 85. a. C: 86. b. F. G: 87. a. E: b.
B: 91. b. F: 92. b. B. D: 94. a. A: 96. b.
B. C. E: 98. a. D: 99. a. B. F: 100. a.
C. E: emendatur. ibid. G: b. B. C. E:
101. a. D. E: 102. a. D. F: 103. a. C: b.
D: 104. a. A: b. F: 105. b. A: 115. a.
B. C. D: 121. b. C: 132. a. E: 137. a.
D: 148. b. E: 157. a. B. C. D. E: 166.
b. F: 169. a. C: 172. a. E: b. F: 173. a.
D: emendatur 199. b. E: 200. a. B. C.
F: 218. a. A: emendatur 232. b. A: & c.
247. a. A. C: b. A: 251. a. E: 158. a. D.
Tzetzes. 147. b. A.

V.

Varro. 6. a. F: 70. b. D. !
Virgilius. 1. a. D: 6. a. F: 12. b. E:
25. a. C: 28. a. G: 42. a. D: 96.
a. E: 98. a. A. D: 137. a. B: 150. b. A:
162. a. B. C. D: 228. b. B.
Vitruvius. 80. a. F: 84. a. C. D. E.

Z.

Zozimus Panopolitanus 26. b. D:
59. b. F: 155. a. B: 174. b. F: 177.
a. F: 192. a. C: 219. b. F. G: 220.
a. C: b. G: 229. a. F: 237. a. D: 257.
a. B.

INDEX II.

RERUM & VERBORUM.

A.

Bies, *ἐλάτη*, 9. a. A.
 Abrathan ex septem hyssopi generibus Rabbiorum, est abrotanum. 19. a. C.
 Aca terminatio quam vim habeat in vocabulis Latinis. 35. a. F.
Ἀκανία posteriorum est spina Ægyptia. 2. a. D.
 Acanthus herba topiaria & arbor spinosa, unde & ei nomen; estque *ἀκανθῶς*. *Ἀκανθία* Theophrasti. 1. a. C. habet filiquas pro fructu, dividiturque in duo genera, ac diversa est à Virgiliana, quæ fert baccas. *ibid.* D. Virgiliana est lotus Cyrenaica Herodoti, & simillima acantho Theophrasti; imo & *ἀκανθῶς* vel *ἀκάνθη* dicitur ob spinas. *ibid.* E. abundat in Cercinna insula. *ibid.* b. C. Arabibus appellatur *sadar*, cuius fructus *nabac*. *ibid.* D. Vid. Nabac. est peregrina Italiae arbor. 2. a. D. & palurius Africanus, & connarus, & *ἀκάνθη* *Ἀλκυπία* Demetrii apud Athenæum. *ibid.* F.
Ἀκανθῶς, & *ἀκανθα* generale nomen ad omnes spinas & carduos se extendens, sed proprium factum herbæ topiariæ. 2. a. G. topiaria tamen & hortensis spinis caret, sed sylvestre genus spinolentum. 3. a. A. absolute positum de carduo, cui caput simile pineo pomo & edule. *ibid.* quæ est *κινάρε*. *ibid.* habetque *κεφαλῶ* *Θυρσοειδῆ*. *ibid.* B. quæ non invenitur in acantho topiaria. *ibid.* C. & 4. b. C.
Ἀκάνθη ἰξίνη. Vid. Ixias.
 Acanthina folia Euphorbii male à Plinio dicuntur prolegom. 4. aliud *Ἀκάνθινον*, aliud *ἀκανθῶδες*. *ibid.* acanthina folia proprie quæ. *ibid.* item. 1. b. C.
 Acanthium gummi. 1. b. C.
 Accentuum sola differentia non minus ac nominum vera homonymia, errare fecit Plinium. *prol.* 3.
Ἀκείδες sunt camini, in quibus æs fundebatur, & ex quibus cadmia colligebatur. 230. b. F.
Ἀχρεν ἰον de viola alba. 28. a. A.
Ἀκρον pro capitulo. 78. a. C.
Ἀκροπρυφύον quid vere significet, & quid non. *prol.* 6.
 Acufolium, acupes. 92. a. B.
 Acorum vulgare non est arum antiquorum, nec butomum. 35. a. G. nec major galanga. *ibid.* b. G. acorum veterum an papyrus. 36. a. B. dictum piperapium & quare. *ibid.* D. odor ejus. *ibid.* an spatula fætida. 36. b. A. descriptio germani acori. *ibid.* C. cur splenium dictum. *ibid.*
Ἀδανίας homonyma vox & inde error Plinii. *prol.* 3.
Ἀδανίος herba topiaria Plinio cogitanti forte de acantho. *prol.* 3.
 Adonium quid Plinio. *prol.* 24.
Ἀδωνιάς cur anemone dicta. 26. a. A.
 Ador & adorem quid & unde dicantur. 69. a. A.
 Adversaria conficiendi ratio apud veteres

& vocis etymon. *prol.* 20. potius avversaria dici debent. *ibid.*
 Ægilopis muscus *φασκός*. 41. b. F.
 Æra, *αἰεγ*, est latinorum lolium, sed à Plinio male distinguuntur. *prol.* 2.
 Æra fæm. gen. vox Nonio usurpata, nec tam recens, ut creditur. 44. b. D. significatio. *ib.* C. æra neut. gen. pro calculis æreis. *ibid.*
 Ærarius & ærosus lapis. 226. b. F.
 Æs originem ducit ex cadmia nativa, ex ære vero cadmia facticia oritur. 226. b. F. æris lutei præstissimum genus, quod letonum vocatur, estque orichalcum veterum. 228. a. A. æs *Νικανόν*. *ibid.* B. Demonesium. *ibid.* C. æris genus album in summo precio habitum. 229. b. A.
 Ætas Plinii & Dioscoridis. *prol.* 10.
 Agallochum, græcè *ξύλαλον*, quid & vocis etymon. 7. a. A. & C. Sinficum & Indicum differunt. *ibid.* D. plura ejus genera. *ibid.* b. A. Arabibus *κατ' ἔξω* *χλῶ* *hand*, id est, lignum dicitur, & Lusitanis *udo*. *ibid.* B. etiam *agalugi*, & *agalugim* Arabice. *ibid.* D.
Ἀγαρεύς oves & *Ἀγαρεύς*. 165. a. B.
 Agaricum varie traditum ab anquis, diffidet multum ab hodierno. 165. a. A. nomen ei à patria impositum & quæ illa. *ibid.* hodiernum non tam longe petitur, & in larice tantum nascitur. *ibid.* G. est fungus larignus. *ibid.* b. A. agaricum Plinii. *ibid.* b. B. Dioscoridis nascitur ἐν σπηνοῖς δένδροις, & quæ illæ arbores sint. *ibid.* E. an in cedris. 116. b. D. Gallicum. 167. a. E. Galaticum & quomodo à præcedenti differat. *ibid.* b. B. divisio. *ibid.* C. Arabibus corrupta voce dicitur garicon. *ibid.* E.
Ἀγροί & *Ἀγροί* populus. 165. a. B.
Ἀγρεύζωμον & *ἀγρεύς*. 32. F.
Ἀγροκκνύμην pruna quæ. *prol.* 21.
Ἀιμα κελίς quid. 22. b. A.
 Alare pro halare, græcè *πνέιν*, id est, acri odore esse, de iis quæ præstantissima & optimi odoris. 14. b. D.
 Alaterni arbores. 94. a. A.
 Alberica perfica, gallis *alberges*, ex Arabico *albegi*. 88. b. F. qualia 89. b. G.
 Albegi Arabum qualis arbor. 90. b. B.
 Alkali. Vid. Cali.
Ἀλδρον quid. 70. a. A.
Ἀλδρινόν ῥόδον, *κινάμωμον* quid. 25. b. D.
 Alga marina Dioscoridis. Vid. *φῦκ* *γαλάσιον*.
 Alica, *χόνδρος*. 71. a. F. quomodo fieret. *ibid.* G. & b. A. Græcis etiam *ἀλιξ* dicitur. *ibid.* b. E. etymon. *ibid.* G. non est frugis genus, sed fit ex fruge. 72. b. A. secundaria. 73. a. F.
Ἀλικάκκα de genere strychni & de fructu loti arboris, ut & etymon vocis. 67. a. C. D.
Ἀλιμον cum *τῇ ἀλίμῳ* Hesiodi confundit Plinius. *prol.* 3.
Ἀλιμ quid, & ratio nominis. *prol.* 3.
Ἀλκίσιον & *Ἀλκισάδιον* est echii primum genus. 52. b. A. anchusa etiam ita dicta. *ibid.* ab Alcibio quodam. 53. b. D. duplex. *ibid.* F.

Allusa est mandragoras. 65. b. E.
 Almuggim vel algummim an sit arbor muggat. 120. b. A.
 Aloë metallica & fossilia. *prol.* 7. aloë arbor & herba Indica 7. a. A. etymon vocis. *ibid.* etiam *ἡρῦς* dicta. 78. b. C.
 Althæa herba non vulgaris, sed rara, & ubi invenitur. 45. a. F. causa nominis. *ibid.* flos qualis, & cur rosa ac *ῥόδον* dicatur. *ibid.* G. an arbutilon Avienæ. *ib.* b. F. Romanis est ebiscus vel ibiscus. *ibid.* G. an recte ita vocetur & vere sit ibiscus. 46. b. D. vera nostris herbariis incognita, forte & ipsis Romanis. *ibid.* similis est malvæ sylvestri. *ibid.* E. an ex genere malvarum. *ibid.*
 Alum ab halo distinguit Plinius, sed male. *prol.* 2. Vid. Halus alum vel ala est helenum. 14. b. B. alum de symphyto petraeo, itemque de alio sylvestri. *ibid.* b. C. D. ratio nominis. *ibid.*
Ἀμαρέκ non unius herbæ nomen, nonnullis sampsuchum ita vocantibus. 10. a. A. alii amaracum & sampsuchum diversa volunt. *ibid.* B. amaracum Græcum nomen, sampsuchum Syriacum. *ibid.* E. Græci aliud etiam quam sampsuchum nomine amaraci vocare. *ibid.* F. scilicet: amaracum parthenium, quod diversum à parthenio helxine sive murali. 11. a. C. estque virofi odoris, unde non ex eo unguentum amaracinum videtur fieri solitum, sed ex altero Cyziceno, quod *αἰμαφυχον* Ægyptii vocant. *ibid.* D. E. differentia inter amaracum & sampsuchum. 11. b. B. & inter unguentum amaracinum & sampsuchinum, utraque in nomine potius quam in re. *ibid.* F. alii distinguunt, & amaracum seu sampsuchum amaracini compositioni addi negant; ac non ab Amaraco seu sampsucho herbâ, sed ab Amaraco puero amaracinum dictum volunt. 12. a. A. alia amaracini confectio ætate Theophrasti, alia tempore Dioscoridis & Galeni. *ibid.* B. amaraci & mari differentia. *ibid.* C. sampsuchus seu amaracus est nostra majorana, quasi major amaracus. *ibid.* D. Phrygius amaracus inter flores coronarios idem qui Cyzicenus. 12. b. A.
 Ambra vox vulgo dicitur & de succino vel electro, & de eo quod Arabes ambar vocant. 160. a. A. ambra grisea. *ibid.* ambra pro populi lachryma seu succino quod etymon habeat. 162. b. A. Ambar an stercus aut sperma balænæ. *ibid.* C. ambaris genera, colores, differentia, & excellentia notæ. *ibid.* D. ambarum an succinum. 163. b. C. ambari origo. 164. a. G.
 Ambrosia vagi nominis herba. 80. a. C.
 Amerina salix. Vid. salix.
Ἀμερίνη species convolvuli. Vid. *ἑλξίνη*.
 Amgaila. 106. a. F.
 Amomum quid Plinio sit, & quid Dioscoridi. *prol.* 8. ambigitur non tantum quid sit, sed an omnino nunc sit. 135. a. E. an sit rosa Hierichuntia vulgo dicta. *ibid.* F. folium. *ibid.* b. F. Arabibus dicitur hamama ex voce *αμάμω* 136. a. A. variæ expositiones vocis amomi ostendunt veteribus ignoratum fuisse

- fuisse. *ibid.* b. E. nasci variis in locis dicitur. 137. a. A. non est vera uva, sed implexu & convolutione ramusculorum uvæ imaginem refert. *ibid.* B. Assyrium ubi nascatur. *ibid.* amomum in Armenia, & in Media, & in Ponto. *ibid.* C. ex India etiam adfertur. *ibid.* pulvis. D. cardamomi nec nomen nec frutex ulla in re similis amomi. 37. b. B. ex omnibus quæ pro amomo obtruduntur, nihil est quod cum ea melius conveniat, quam rosa Hierosolymitana. *ibid.* C. sed tamen alia multa aliorum ducunt. D. semen, quod in officinis emitur & amomum nominatur, nihil minus est quam amomum. *ibid.* F.
- Ἀνακάρδιον qualis vox & etymon. 215. a. A. idem est, quod κάρδιον significatque ἰσκαρδιον. *ibid.* C.
- Anchusa dicta Ἀλκισαῖον. 52. b. A.
- Andrachne arbor & herba quæ. 1. a. A. ἀνδράχλη Atticis idem quod ἀνδράχνη. *ibid.* B.
- Ἀνεμώνη quæ 25. a. C. flos anemones dictus rosa. *ibid.* b. E. cur Ἀδωνιδας dicta & etymon ejus. 26. a. A. an detur bulbosigenis. *ib.* B. an medicæ anemonæ à coronariis diversæ. D. φανὶς ἀνεμώνη. E. cur chelidonium dicta. F. & κείνον. 26. b. A.
- Ἀνδρείον quæ 25. a. B.
- Anguinus cucumis. 39. a. F.
- Anguria, ἀγγύρια, an σίκνοι veterum. 37. a. C. περσύνες. *ibid.* seu κίττα γύρες. *ibid.* D. anguria proprie de peculiari genere cucumeris quæ an batheca Arabum. *ibid.* F. an potius alzachis, & Etruscorum cucumis. *ibid.* b. B. & 39. b. D. etymon. *ibid.* Neapolitanis dicitur melo de aqua. *ibid.* ad alios deinde communes cucumeres translatus. 39. b. E. differentia ἀγγύρις in specie ita dicti, & περσύνες vel κίττα γύρες, id est, σίκνοι veterum seu Latinorum cucumeris, & citruli recentiorum. *ibid.* F. G.
- Ἀνθῶ χευσθῆ, spuma auri, aliis ἄδαμας. *prol.* 2. de colore & pigmento, ut ἀνθεα χαλκήν & χαλκῆ, ἀνθεα μιλτα. 29. b. D. 92. a. C.
- Anime Lusitanorum, gummi genus & antiquorum bdellium. 182. a. B.
- Ἀντιμειάδην quid, & ἀντιμειάδον medicorum. *prol.* 21.
- Anticyra urbs Galatiæ. 57. a. F. item Bœotia & Phocidis. *ibid.* b. A. Anticyricum elleborum primas fert. *ibid.* a. B. album id sit an nigrum. *ibid.* F.
- Antidotarium δωαμνηρόν quid. *prol.* 16.
- Antiquitas quicquid temere tradidit, non continuo ignavis assensibus ob ejus venerandam auctoritatem credendum. *prol.* 5. ejus notitia omnino necessaria ad contendenda ac distinguenda varia herbarum nomina. *prol.* 6.
- Antirrhinum quale. 79. a. F. & c.
- Ἀντλον de acervo mergitum. 53. b. E.
- Ἀπείνη lappa, non personata vel personata. 51. b. E. F. lappago videtur esse ἀπείνη, vel genus ἀπείνης. 79. a. F.
- Ἀφθα quid proprie. 192. a. F. Arabibus nafta. *ibid.* pro γάφθα seu bitumine & contra. *ibid.*
- Ἀφροσίλων. Vid. Selenites lapis.
- Aphronitrum Plinianum. 223. a. E. nihil habet commune cum nitro, nec in iisdem nitrariis colligitur. *ibid.* b. B. aliud genus spuma nitri eidem Plinio, quæ tenuissima nitri pars. *ibid.* differentia inter aphronitrum Asiaticum seu specuarium, & spumam nitri. 223. b. D. Ægyptium erat vera nitri spuma, quod in Ægyptiacis nitrariis fiebat. *ibid.* E. ἀφρόνιτρον & ἀφρόλιτρον nomen idem. F. ἀφρός νίτρον & ἀφρόλιτρον ut distinguantur. 222. a. A. aphronitro quali in balneis utebantur. *ibid.* balnearium hoc, quod genus nitri spumofum est, perperam Martialis spumam nitri interpretatur. *ibid.* D.
- Ἀφύλλα non quæ foliis prorsus carent, sed quæ breviter habent ac rara. 19. a. B.
- Ἀπιον arbor & herba. 1. a. A. causa nominis. *ibid.*
- Ἀπίρλωα quæ nucleo carent. 2. b. F. apyrinum etiam genus est tuburum. 91. b. F.
- Arabum inscitia circa rem herbariam, errores, & errorum causæ, ac exempla. *prol.* 16.
- Arac regio. 120. a. E.
- Arbores quæ folia convertant, & quando ac quomodo. 21. a. A.
- Arbutus arbor & arbutum fructus, Plinio unedo. 6. a. F.
- Ἀρκιον est personata. 51. a. E. an tertia species echii. 52. a. D. de differentia inter ἀρκιον & ἀρκιον herbas. *ibid.* a. D. E. tussilago etiam ἀρκιον vel ἀρκιον dicta. F.
- Ἀρκιον herba, quæ & arcturus, & quare ita dicitur. 53. a. E.
- Argemonia Græcis recentioribus dicta farcocolla. 175. a. G. agremonia & transpositis literis argimonia pro argemonium. 176. a. B.
- Ἀργομενιανικόν. 35. a. B.
- Arinca Galliæ. 70. b. E.
- Armenium pigmentum, quo pictores utuntur, Syrorum linguâ ζαρνὰχ vel ζαρναχά dicitur. 216. a. E. & 217. a. D. color. G. an sit Avisenæ lezuard. *ibid.* b. B. an sit lapis. 218. a. B. & b. A. de bolo Armenia seu luto Armenio vulgari. *ibid.*
- Arnotta bulbis vulgaris Burgundionibus. 201. a. E.
- Ἀρον, cujus duo genera & cujusque appellationes variæ apud Græcos. 50. a. E. etiam Arabibus duplex, luf simpliciter & luf serpentis. *ibid.* F.
- Arsenicum Arabibus Zarnich. 216. a. E. luteum, auripigmentum vulgò dictum, absolute Zarnich vocatur. *ibid.* G. genera ejus. *ibid.* b. E. visagallum an quoque in generibus arsenici. F. optima species quæ. 217. a. A. nostrum quale. *ibid.* B.
- Artanita Arabum an struthion. 60. b. B.
- Artes mutæ quæ dicantur. *prol.* 13.
- Artichau, vel artiococcus, aut hircococcus, unde dicantur. 77. b. D.
- Afa infimæ Latinitatis vox corrupta ex antiquo lasar. 144. duplex Arabibus aromatica & fætida. *ibid.* G. an fætida eadem cum lasare Cyrenæico veterum. *ibid.* b. G. planta, ex qua colligitur afa fætida, Arabibus vocatur ingjuden. 145. b. D. afa dulcis. 146. b. E. fætida vulgaris est Persicum lasar, Barbarorum fætidium haltith, & σκορδολάσaron Græcorum recentiorum. 148. b. B.
- Afarum antiquorum nunc vulgò vocatur cabaretum & bacchar. 17. a. F.
- Ascamunia & scamunia Arabum. 54. a. A. ασκαμονία Græcorum de scamonia. *ibid.* B.
- Asclepiadis de medicina volumina, Mithridati regi Pontico dicata, à quo Romanis sint translata. *prol.* 14. à quo in Latinum sermonem versa. *ibid.* de qua medicina antiqua illa, quæ simplicibus constabat medicamentis, an de recentiori ac quæstuarie arte minusque probatâ egerint. *ibid.*
- Asne Arabibus quid. 41. b. F.
- Aspalathus genus spinosi fruticis, cujus an duo genera. 114. a. D. quo colore genus aspalathi odoriferum, quo verò inodorum. *ibid.* G. an sit odore Castorei. *ibid.* b. G. cur ἰερίσηπρον vocetur. 115. a. B. vel ἰερίσηπρον. *ibid.* b. F. cur item ἐνυόσηπρον vel σιήπρον. C. aspa. Historia apud Plinium confusa. 115. b. E. & c. aspalathi altera species spina inodora, candida, ubique nascens, & eadem cum ea, quæ hodie per Græciam hoc nomine nota. 116. a. B. dicta silvestris spina Plinio. C. quænam odorata. *ibid.* D. an sit lignum Rhodium. *ibid.* an santalum Arabum. 117. a. F. an darsifahan eorumdem. 118. b. C. additur unguentis. 119. b. B. aspalathi odorati lignum aut subrubrum aut in purpuram vergens. *ibid.* C. sapor amarus. D. est θάμιν seu frutex, non arbor magna aut crassa. E. an sit mugath. 120. a. A. aspalathus Rhodiorum & Nisyrionum est lignum, quod hodie Rhodiis xylala, id est, agallochum dicitur. 120. b. B. odoratum in Cypro nascitur. *ibid.* C. ejus non meminit Dioscorides. E. hodie lignum roseum vocatur. *ibid.*
- Ἀσπάργος vox homonyma. 33. a. B. asparagus brassicæ. *ibid.* Vid. κῦμα. oculorum claritatem impedit, an contra juvet. *ibid.* C. silvestris asparagus seu corruda an orminum. 33. b. C. an ormenus. Vid. ἑρμῆος. Ἀσφάγγος & ἀσπάργος an distinguantur. *ibid.* D. ἔλειος ἀσπάργος & ἔλειος ἀσπάργος. G.
- Astrantium & ostricium. Vid. Olusatrum.
- Ἀτέριον, vel ἀτέριον qualia legumina. *prol.* 24. ἀτέριονες κῦμοι qui, & ἑ, ἀτέριον quid. *ibid.* male hæc intellecta Plinio, qui inde herbas comminiscitur. *ibid.*
- Atractyllis Græcorum, & recentiorum fusanus significatione sunt ἐμώνυμα, & unde dicta. 102. a. F. an sit euonymum Theophrasti. *ibid.* fructus. b. F. terna aut quaternâ ejus grana purgant per superna & inferna. 103. a. E. nascitur ubique locorum & passim in campis. *ibid.* b. B. melius reddi nequit quam fusaria vel fusanea. C. atractyllis Columellæ an vera, quæ maximè cneco debet esse similis. 104. a. A. scapus ejus qualis. C. quæ φόνος sit appellata & quare. *ibid.* F. duæ atractyllides homonymæ. 104. b. C. Dioscoridis de quo genere sit accipienda. 105. a. B. atractyllidis & cneci differentia, quæ non sinunt unius generis esse. *ibid.* D. Theophrasti illa & Dioscoridis non eandem videntur nominis rationem habere. 105. b. D. tertia atractyllis vera cnecus agrestis. *ibid.* E. male fusus agrestis vertitur, potius dicenda fusaria vel fusularia. G.
- Ἀτεριον idem quod πηλον, estque fusus, non colus. 103. b. E. etiam telum significat. 105. b. E.
- Atramentum sutorum an cholcotar. 242. an album, luteum ac viride, non arrum tantum. *ibid.* D. prisca duo duntaxat genera, sutorium & scriptorium, utrumque atrum. *ibid.* E. Indicium. F. sutorium est χαλκασον Græcorum. *ibid.* misy an recte atramentum vocetur. 242. b. G.
- Aversaria dicendum sit, an adversaria. *prol.* 20.
- Auctores incerti ac dubii qui dicantur. *prol.* 7. qui contra idonei. *ibid.*
- Aurichalcum. Vid. Orichalcum.
- Aurio herba & codiaminus nusquam nisi in vitio, nec tam explicari quam corrigi debent. *prol.* 6.
- Aurea & aurantia mala seu ἰσπερικὰ differunt à Medicis, licet utraque citria fuerint dicta. 84. b. G.
- Aurum obryzum. 218. b. E.
- Ἀυψία sola in satorum & herbarum natura indaganda dominatur. *prol.* 5. eadem

dem tamen necessaria in contendendis veteribus herbarum nominibus cum nostris. *ibid.* sed nec ad eam rem quicquam prodest. *prol.* 6. *αὐτὸς* herbarum plantarumque in hortis Caltoris nihilo doctior evasit Plinius. *ibid.* 12. *Ἀυτὸς* panis. 72. a. F. *Ἀξιοχρεως* est; qui Latinis idoneus, locuples. *prol.* 7.

B.

Bacca quid Græcis. 1. b. C.
Bacchar hodie male vocatur, quod est asarum. 17. a. F.
Bachor ex Latino vapor pro suffitu. 13. b.
C. bachor mariem quid sit Arabibus. *ibid.* B. & E.
Baſtrianæ smaragdi. Vide Smaragdi Baſtrianæ.
Baguenaudier arbor Gallorum an *καλοῖ* *πέα*. 101. b. D. res baguenaudæ, & homines baguenaudarii. *ibid.* E.
Βαίσιμυλα in sinu Arabico. 10. a. E.
Βαίλιον dictamnum, & *βαίτη*. 42. a. A.
Βαλλωτή. Vid. *Μέλαν πράσιον* & Marubium.
Balsami tria genera Plinio perperam. *prol.* 24. nulla coma capillacea tribuenda ulli generi illius. *ibid.* quid *τὸ λεπιδὸν ἢ τριχῶδες* *φελισόν* in balsamo significet. *ibid.* nec similis arbor piceæ. *prol.* 24. balsamum hortense, & balsamum verum frutex Judæus 35. a. E.
Balsamine. 35. a. E.
Bafara urbs & regio imperii Perfici. 156. a. D.
Basilisci serpentis & mustelæ odium ac bellum. 114. a. A.
Batnim Hebræis quid significant & vocis etymon. 172. a. C.
Bdellium, Arabibus mikel, est gummi odoratum arboris Indicæ vel Arabicæ. 179. a. G. duorum generum Judæicum & Mecchenſe Serapioni. *ibid.* b. G. alia ejus genera. 180. a. E. optimi, quæ notæ. 181. a. E. etymon vocis. *ibid.* b. E. solum natale. *ibid.* F. præstantissimum, 182. a. A. balsamum antiquorum est genus gummi Lusitanis hodie anime dictum. *ibid.* B.
Bedengian vel berengian Arabum quid. 65. a. F. & c.
Bedolah. 181. b. D.
Behem radix & ejus *δμουνυλα*. 209. a. A.
Bel quis fructus Arabibus. 195. a. A. an differat à *fel* eorundem. *ibid.* B.
Belur quid Arabibus. 191. b. A.
Βερενίκη est succinum, quod Italis Galisſque ambra dicitur, ex eoque facta vox barbara vernix. 161. b. C.
Βερίκοκκα Græcorum sunt præcocia prima Armeniaca Latinorum, & nostra abricocia. 89. b. F.
Beryllus. 191. b. C.
Berula vel iberula est *καρδαμίνη* vel *ſymbrium* aquaticum. 17. a. A. item berla. *ibid.* b. D.
Besbase apud Avisenam complectitur suo significatu & macis veterum, & macis recentiorum. 138. a. B.
Beta leporina & *εγκοντέα μικρά*. 50. b. C.
Betel folium. 126. a. C.
Bettonica. Vid. Vettonica.
Betulla arbor an Gallorum *bouleau*. 93. a. G.
Bilur quid Arabibus. 191. b. C.
Bis Arabibus est napellus. 59. a. B. bis mus, unde corruptè napellus moysi. 214. b. B. etiam de animali dicitur, quod napello viſcitur. *ibid.* b. E.
Bis malva quæ & unde dicta. 46. a. A. Vid. Hibiscus.
Βίσσα ampulla olearia. 169. a. F.
Bisselæon quid. 169. a. E.
Bituminis genus Arabibus *kar* dicitur, 160.

a. E. bitumen liquidum Græcis sæpe *ἐλαιον* 164. a. F. quale bitumen naphtha. *ibid.* b. B. Arabibus est kefer. 161. a. C.
Blattæ Byzantiæ quæ apud pharmacopæos. 153. a. A. nominis significationes variæ. *ibid.* C. an sint unguis aromataris veterum, qui ex Indiæ paludibus colligebatur. *ibid.* E. sunt opercula conchylii Byzantini, quo purpura olim tingebatur. 154. b. G.
Βοάνθεμ Hippocratis, recentioribus *βέφθαλμ*. *prol.* 1.
Βολεῖ *κάδιον* quid. 26. a. D.
Boleti quales fungi sint. 204. b. A. etymon vocis. 206. b. A.
Borax Latinis barbaris pro chrysocolle, & an recte. 220. a. G. non est Arabicum vocabulum. *ibid.* b. G. sed formatum à barbaris ex Arabico baurac vel borac, quod est nitrum. 221. a. E.
Βοτάνη ἱατρικὴ vel *φαρμακώδης*. *prol.* 15.
Βοτάνιστῃ alii à *ἐξιστόμοις*, quique ita proprie vocati, & quid *βοτανίζεν* & *πιάζειν*. *prol.* 11. Vid. *Πόα*.
Botin Arabum quid, & unde vocis origo. 172. a. B.
Botryofus fructus quis. *prol.* 8.
Bs particula in compositis auget significationem, & est idem quod magnus. *prol.* 3.
Βενιάδες sunt napi. 34. b. A. an *γολυλίδες*. *ibid.* unde ita dicantur. *ibid.* C. antiquissimis Græcis erant *ἐάπυς*. *ibid.* inter *βένιον* & *βενιάδα* discrimen. F. ut & inter *βενιάδα* & rapam. 35. a. B.
Βένιον non est napum sylvestre. 34. b. G. variæ significationes *βένις*. 35. a. A. & c.
Βενός quid. 35. a. A. B.
Βέφθαλμ aliter *βαλομύνη*. 35. a. E.
Βέπησις vox est homonyma, & ejus significationes. *prol.* 3. & Plinii inde nati errores. *ibid.*
Βράβυλα quæ Plinio, & quæ verre. *prol.* 21.
Branca ursina, quæ acanthus veterum stur-tuitur, non est carduus seu cinara, sed potius herba topiaria. 3. a. B. & b. D.
Brassica aliis Græcis *κράμνη*, Atticis vero *ἐάφαν* dicitur. 34. a. A. Vid. *ῥαφανος*. item *κράμβη*, & Asparagus.
Britannica herba an ferratula vulgaris vel bettonica. 47. a. C. Arabibus dicitur bretaniki. *ibid.* b. E. folia ejus. *ibid.*
βρύα quæ & quid sit *βρένιν*. 30. a. E. *βρέον* non est *σφαγὸς* vel *σφάγγον*. 41. a. D. *βρέον* *δρύινον*. *ibid.* *βρέον* muscus, & *βρέον* odoratum. *ibid.* E. quod non est *φασκός*. *ibid.* nec certi generis arborum proprium. 41. b. D. est *σπλάχνον*. *ibid.* E.
Βρυωνία *λδκή* Galeni ætate, est *ἐχέ-τεωσις* Hippocratis. *prol.* 1. *βρυωνία*, *ἀμπελ* *λδκή*, Arabice hesarchie-san, & fesser 76. b. A. ejus fructus, quo depilantur coria. *ibid.* B. differt à sumacio. C. Arabice appellationis etymon. *ibid.* Romanis dicitur nautea & herba coriaria. *ibid.* D.
Bulbus eriphorus seu lanatus. 26. a. D. bulbus, *βολεῖς* *ἐδάδιμ*. 197. a. D. bulbi edulis duo genera Dioscoridi. *ibid.* F. bulbine & *βολεῖδη*. *ibid.* b. C.
Buna vel bunna quæ. 107. a. F. an bon Alpini. *ibid.* G. aliter elkave vocatur. *ibid.* non est bunck. 107. b. A.
Bunck seu bunkon Arabum duas res sig-

nificat, myrtidannum, & radices am-gailam. 107. a. D. an buna vel bunna Rauwolfii. *ibid.* F. an mungo commemo-ratum Garcie ab Orta. *ibid.* b. C.
Burdī Arabum quid. 36. a. B.
Βῶκες genus piscis, Latinis bocæ 203. b. C.

C. K. & X.

Cabaraetum vox depravata, & anti-quum combretum, vel potius cobretum, sed significatione di-versa. 17. a. F. 18. b. B.
Kabel vel Kabal Indiæ mons. 155. b. F. myrobalana Kebeli, vulgo Kebuli. 156. a. A.
Κακαλία an halicaccabum. 66. b. C.
Cachule & chule quid. 123. b. F.
Κάχευς Hippocratis. *prol.* 1. ejus *δμυνό-μια*. 68. a. A.
Κάχλη. V. *κάλχη*.
Κάκτ, carduus, non nascitur in Græcia. 3. a. C. qualis 63. a. A. vulgo artico-chium. 76. a. F. an etiam de tragacanthia spina dicatur. *ibid.* *κάκτ* & *κινάρια* synonyma cardui. 77. a. A. sed differunt juxta Columellam. *ibid.* C. *κάκτ* edulis alius à tragacantha. *ibid.* b. C. ho-dieque Siculis veteri appellatione dici-tur cacozole. *ibid.*
Cada, Græcis *κάδη* & *βίσαα*. 169. a. F. oleum de cada. *ibid.* E. & 170. b. E. ca-dalis & *καδάλη*. *ibid.* F. *κάδδον*. 171. a. A.
Kadar quid Arabibus. 64. a. D.
Cadmia, Arabibus climia, & hinc Græ-cis recentioribus *κελίμια*, & Gallis ca-lamina. 223. a. E. est lapis, ex quo fit æs, calaminaris nuncupatus. *ibid.* F. multa ejus genera. *ibid.* Arabibus climia auri, & climia argenti, quæ Græcis *λιθαργυρ* *χρυσίτις*, & *ἀργυρίτις*. G. li-thargyrus, quatenus argenti spuma, plu-rimum ab omni cadmiæ genere distat. 224. b. A. non recte igitur cadmia ar-genti vel auri appellatur *ἡ ἀργυρίτις* & *ἡ χρυσίτις* *λιθαργυρ*. *ibid.* *πλα-κωτή* & *βοτρυτίς* diversa genera. 225. a. A. summa divisio in fossilem five me-tallicam, & in facticiam. *ibid.* b. B. in-ter metallica genera an & lapidea repe-riatur. D. cadmiæ nativam partim ter-ram, alii lapidem vocarunt. 226. b. C. facticia etiam lapis dicta. *ibid.* E. discrimen inter nativam & facticiam. F. cad-mia licet aliquid aeris habeat, & ex ea fiat æs, tamen alia à lapide ærario. G. ipsa etiam *λίθος χαλκίτις* vocari meretur, quatenus æs quoque habet, & lapis aro-sus Latinis nuncupatur. 227. a. G. cad-mia hodierna, vulgò cadmia fossilis, qualis lapis. *ibid.* b. F. verè cadmiæ fa-villa. 228. a. A. ex cadmia nihil aeris ha-bente fit præstantissimum genus aeris lu-tei, quod letonum hodie vocatur, est, que orichalcum veterum. *ibid.* cadmea, non cadmia scribitur in antiquissimis Plinii codicibus. 230. a. E. naturalis cadmiæ duo olim genera fuere, & to-tidem hodie habentur. *ibid.* F. differen-tiæ & genera nativæ apud Dioscoridem. 230. b. D. facticia quæ, & unde gigna-tur. *ibid.* E. cujus totidem genera ac genitivæ. G. Galeni de his opinio. 231. a. A. *διαφρυγες* an inter cadmiæ gene-ra. *ibid.* a. F. varia cadmiæ genera exi-stunt in co fornace, in quo vena aeris in æs eliquatur & conflatur ignibus. 231. b. B. cadmia an fiat ex pyrite lapide. *ibid.* a. F. & 232. b. A. in cadmiæ factitiæ generibus tradendis dissensus Plinii à Dioscoride. *ibid.* B. cadmia placitis, Dioscoridi *πλακωτή*. 233. a. E. causa appellationis. *ibid.* eadem *ζωνίτις* di-cta, & unde. F. descriptio Plinii. G. ostræ-

- ostracitis cadmia. 233. b. D. quædam tutia, id est, pompholyx ex cadmia paratur. *ibid.* F. ex æquo cadmia dici potest favilla æris & cadmiæ. 234. a. D. an eadem videatur cum spodo. *ibid.* differentia pompholygis & cadmiæ facticiæ. *ibid.* b. F. quæ cadmia æri & quando addatur. 236. b. E. sublimata quæ. *ib.* b. A. discrimen inter facticiam & Arabum tutiam. 237. b. E. quæ differentia inter cadmiam fornacum & pompholygem. 238. a. B. Arabibus pompholyx Græcorum ignoratur, nescientibus etiam, quid esset cadmia. *ibid.* b. B. æris cadmia, & cadmiæ spodos, & pompholyx in Cypro tantum reperiuntur. 238. b. Constantino Africano tria cadmiæ genera. 241. b. D.
- Cæculum. Vid. Κύνος.
- Calamina & lapis calaminaris. 223. a. F. an inter metallica cadmiæ genera. 225. b. D.
- Καλάκανθον pro chalcantho metallico. 29. b. E. item pro quadam herba. *ibid.* F.
- Κάλαμος de virga & modico bacillo, canis fistulæ brevibus, cauliculis herbarum, stipulis tritici. 19. b. B.
- Calamus aromaticus officinarum est legitimum antiquorum acorum. 125. a. C.
- Καλαμών, & γλυκυκαλαμών quid. 6. b. C.
- Κάλας, unde caltha dicta, nomen est duorum florum, & an bupthalmus. 28. b. G. alia vero est.
- Κάλη vel χάλκη, ἄνθος unde purpura tingitur, quod καλχάινειν. 29. a. A.
- Calciifraga & ejus etymon. 41. b. B.
- Kali vel alkali, alumen catinæ vocatur, estque non herba, sed cineres herbæ exustæ & in lapidis duritiem solidati. 220. a. F. est genus aluminis vel salis. *ibid.* b. A. cur talk & cali à Græcis jungantur. B. an sit Κόμαρις. C. Vid. Ufem.
- Καλαίνος color 177. b. E.
- Caltha Latinorum dicitur Franco-celtis solsequium seu intybum sylvestre vel cichorium, & an sit heliotropium Græcorum 20. a. C. an flores circumagat cum sole. *ibid.* b. G. flos ejus. *ibid.* C. caltha etiam vocata nomine λουκοῖς. 28. b. G. illa, quæ officinis calendula, undè dicta. *ibid.*
- Κάμινος & χώνη quomodo differant. 231. b. A.
- Cammaris Hippocratis. *prol.* 1.
- Κάμμαρον vel potius κάμμορον inter synonyma mandragoræ, de multis venenis usurpatur. 67. a. E. κάμμορον Hippocratis quid. *ibid.* etymon. *ibid.* diversum ab eo κάμμαρον, ejusque etymon. 67. b. F.
- Cammarus squilla marina. 67. b. E.
- Camphora non unius generis nomen apud Arabes. 182. a. C. navigationum Indicarum scriptoribus tria genera, quibus & precium diversum. 182. a. D. Judæica. *ibid.* F. aliud est Arabum kopher. *ibid.* b. D. arbor & lignum camphoræ, & fabula. 185. a. G. variæ camphoræ genera. 184. a. F. arbor concava est & inanis, & in illa concavitate interdum aliquod vestigium camphoræ reperitur, & gummi illud concrevit. 185. a. F. & in ipso medutillio. *ibid.* b. D. aqua camphoræ. F. modus camphoræ liquida eliciendæ. 186. a. C. divisio in camphoram rudem & facticiam. *ibid.* b. B. hanc sublimatam vocant Arabes. D. quod fit per alembicum. E. cujus generis illa sit, quæ ad nos adfertur in panes formata. 187. a. D. precium Burneæ. *ibid.* b. B. esculenta quæ. 188. a. C. potio camphorata. *ibid.* D. an Veneri obstrigilletur. F. compescit ac mitigat spiritus & quomodo. *ibid.*
- b. G. immodice sumta vigilias creat. 189. 3. C. hi effectus à causa frigida. *ibid.* D. vera camphora hodie in Europam nulla invehitur. 189. b. A.
- Κάμμορον de cicuta. 59. a. D. de aconito pardalianche. *ibid.* b. A.
- Canamum incertæ significationis apud Arabes. 138. a. G. aliis lacca. *ibid.* aliis carabe, id est, succinum, aliis sandaraca, aut vernix. *ibid.* b. G. veteribus dicitur corpus subtrahere & in maciem redigere. 139. a. A. quid sit. *ibid.* C.
- Canales in folio plantaginis qui Plinio. 56. a. A.
- Canella nostra est κασία σίελγξ, seu casia fistula antiquorum, minimè verò eorum cinnamomum. 139. a. F. non est omnis casia, sed vilissima ejus species. 140. a. A.
- Canna & alcanna arundo Indica, non cypros vel ligustrum orientale. 255. b. G. origo vocis. 256. a. C.
- Κάνπον vel κάνπειον saccharum unde dicitur. 108. a. F.
- Κάκαμπερ quid. 164. a. A.
- Καψικόν Actuarii an zingiber caninum Avifenæ. 159. a. D. etymon. F. an filiquastrum. *ibid.* b. C.
- Kar genus bituminis apud Arabes. 160. a. D. an idem cum chur. *ibid.* E.
- Kar, id est, πέρσις, veletiam κηρός, alio modo scribitur Arabicè ac kar, quod significat bitumen; sed pronunciat eodem modo. 164. a. G. & b. B.
- Karabe Arabibus est succinum. 160. a. A. an vox Persica & ejus etymon. *ibid.* B. karabe Sodomæ. *ibid.* b. D. etiam pro bitumine sumtum. 161. a. E. an sandaracha. *ibid.* b. C.
- Cardamomum Græcorum Latinorumque infimi ævi diversum à veterum cardamomo. 131. a. F. illis est kakela, vel kakula Arabum, *ibid.* an aliqua affinitas inter κάρδαμον & καρδάμωμον, ut veteribus visum. 132. a. A. cardamomum Neophyti. *ibid.* D. κάρδαμον δὲ Μήδων an cardamomum, quod ex Media veniebat E. non est cordum ex Arabum. 132. a. C. & b. E. in quibus conveniat & differat à nostro, quod est Arabum kalkule. *ibid.* F. descriptio Arabum, apud quos est duum genus, magnum & parvum. G. an nostrum officinarum consentiat cum illo Arabum & Græcorum infimi temporis. 134. a. A. Serapionis minus diversum à cardamomo minore Avifenæ. 135. a. A. hodie tria genera cardamomi, majus, medium, & minimum. 135. b. C.
- Κάρδαμον quibus nominibus appelletur. 17. a. A.
- Καρδαμίνη quæ proprie, quare nomine iberidis, iberulæ & berulæ, & cur sisymbrium nomine καρδαμίνης dictum. 17. a. A. etiam cardaminaca vocata. *ibid.* C. Arabibus est cardamena, quæ an καρδάμωμον Græcorum. *ibid.* E.
- Κάρηνον σφεδανόν echii secundi. 52. b. F.
- Karfe non de quavis casia Arabes veteres usurpant, sed de cinnamomo ligneo. 142. a. A. lignum est, non cortex. *ibid.* b. A. ex Græco κάρφη est facta vox, vel ex κάρφεια. *ibid.* cinnamomum, quod hoc nomine censebatur. 142. b. E.
- Κάρπασον inter venena simplicia. 111. a. A. vulgo medicis nostris incognitum. *ibid.* B. fuit similitudinis indiscretæ cum myrrha. *ibid.* idem κάρπασον & κάρπαζον. D. alius κάρπασος, unde carbafus & carbafā Latinorum. *ibid.* κάρπασιον Paulaniæ. 111. b. A. κάρ-
- πασος masc. gen. Æginetæ dicitur venenum & καρπασία. *ibid.* B. alia καρπησία, vel καρπησιόν genus arorētis. *ibid.* D. an zarnab Avifenæ. E. vel ἀρναῖω Æginetæ. F. etymon vocis. *ibid.* G. cubebæ an eadem cum carpesio veterum. 112. a. C.
- Καρναδάδιον quid, & an sit doronicum. 64. b. F.
- Καρπός de nucleo. 2. b. D. F. καρπὸς ερρογύλῳ acanthæ arboris. 1. a. F.
- Κάρταλ. 54. a. F. inde Arabicum alcatal. *ibid.*
- Caryophyllorum nulla apud Dioscoridem mentio. *prol.* 8. caryophyllata multa dicuntur. 142. a. D.
- Casia herba apibus grata, alia à casia aromate Indico. 35. a. D. aromatica veterum in duo genera divisa, in ξυλοκασίαν & κασίαν σίελγξ. 140. a. C. alia quatuor ejus genera. E. κασία σίελγξ quare dicitur. *ibid.* b. B. casia fistula, ut & casia lignea sequiori sæculo longe alia significatione usurpata ac olim. 141. a. B. falicha non est casia lignea, sed casia corticea ex vi vocis, id est, σιελγξ, vel σίελγξ. D. casia medullaris & medicamentaria. *ibid.* b. D.
- Castor & fabula de eo testes sibi, cum à canibus premitur, avellere solito. *prol.* 9.
- Castor Antonius medicus & ejus horti, quibus plantas & herbas ille alebat, quarum tamen αἰώψια nihilo doctior evasit Plinius. *prol.* 12.
- Castrata filigo, similago. 73. a. C.
- Casyta, unde cuscuta corruptè, & Arabicum kesuth, de epithymo 81. a. B.
- Cato primus ac diu solus Romæ medicinam & herbariam excoluit. *prol.* 13.
- Cebat & sebat Arabibus est aloë. 7. a. B.
- Κεβλήνη εἰζανθ, & κεφαλοειδὲς εἰζανθον. 41. a. A.
- Κέδρος de citro arbore, ex qua mensæ. 84. a. C.
- Κεδρέλατον, & κεδρελάτη Plinii arbor. 167. b. F.
- Cedria Arabibus kitran. 167. a. F. dicitur & κεδριον & κεδρέλαιον. *ibid.* G. differentia inter κεδρίαν & κεδρέλαιον. 168. a. A. inter κεδρέλαιον & πισσέλαιον. C. pisselæum Plinii. *ibid.* credrium ejusdem. E. κεδρία cum dicitur, ἐρήνη sub intelligitur. 168. b. B. κεδρίνον ἔλαιον, & κεδρίνον ἀλειφαρ. F. cedriam pro pice perperam accepit Plinius. 169. a. D. cedria hodie vocatur oleum de cada, & an eadem res sit. *ibid.* E.
- Κεφαλή θυρσειδής. Vid. Θυρσειδής κεφαλή.
- Κερχήνον latinis filiqua, Arabibus charnub. 112. b. F. κερχία in Evangelio quæ accipiendæ. 113. a. A. & G. ex hac voce depravatam nomen Arabicum acararath spinæ Ægyptiæ fructum in filiquis habentis, ex quo fiebat acacia. *ibid.* b. B. & acaciæ & sylvestris charnub vel charnub fructus dictus κερχίον. *ibid.* F.
- Cercinna insula abundat acantho arbore, cujus apud Plinium mentio. 1. b. C.
- Κηπευκά, hortensia, quas continent partes. *prol.* 14. pertinent ad γεωργικῶν tractationem. *ibid.*
- Cerniculum & incerniculum. 70. a. C.
- Κέσρον. 46. b. G. Arabibus castarum. 47. b. D.
- Chærefolium an gingidium. 15. a. E. vocis origo. *ibid.*
- Χαιρεπόλιον, quod corrupte chærefolium, & cerepolium indicatur, & an sit gingidium. 15. a. F.
- Charta quæ proprie, & quid differat à papyro,

papyro, tum an hodierna sit illa veterum. 36. a. F. chartones, chartæ lusoriae. *ibid.* b. F.

Χαίτη papyri quæ. 4. b. E.

Χαλασινός. 191. b. G.

Χάλακτος & χαλκωθής dicitur de colore χαλκός. 29. a. F. vulgo vocatur vitreolum. *ibid.* b. A.

Χαλκεία quæ Græcis. 227. b. E.

Χάλη. Vid. κάλη.

Χαλκίς λίθος, lapis ærarius & æreus quis. 220. b. F. cadmia proprie alia ab eo. *ibid.* G. & 227. a. C. chalcitis alia metallicum genus, nihil æris habens, sed sic appellatum ab æris facie. D. hæc ferreæ naturæ, unde γῆ χαλκίτις Hippocrati dicitur. E. Χαλκίτιδες lapides, & ἡ λίθος χαλκίτις, & ὁ λίθος χαλκίτις dici potest. G. chalcitis terra, quæ per se etiam vocatur chalcitis, myseos & foreos genera continet, nihil autem æris. 227. b. B.

Χαλκός κρυσμεινός, non κολμεινός. 228. a. C.

Χαλκὸς vel χαλκὸς ἄθρα. Vid. ἄθος.

Chalnagen, & hahnagen quid Arabibus. 42. b. E.

Χαμνίαντι est ebulum Latinorum. *prol.* 2. unde Plinius male distinguit. *ibid.*

Χαμνίον de melanio & causa nominis. 28. a. F.

Chamaeleon cur cognominetur ἰξίας. 61. a. F. & c. duo ejus genera, albus & niger. 62. a. D. solus albus proprie dictus ἰξίας. *ibid.* D. etiam niger à Dioscoride. *ibid.* b. B. quomodo Arabibus uterque nominetur. 63. a. B. C. χαμνίων & χαμνίαντα differunt. C. cur niger εὐλοφόνος dictus. *ibid.* b. B.

Chamelæa, ex qua fit succus in Gallia, euphorbio similis, nisi quod eo fit multo inferior. *prol.* 8.

Charnub & charub Latinis filiqua, Græcis κεράθιον. 112. b. F. ejus duo genera apud Avisenam. 113. a. A.

Χάσκισσι quæ. 79. b. B.

Chavila. 181. b. F.

Χειρουργική omnium antiquissima medendi ratio. *prol.* 13. in quibus confisteret. *ibid.* artem suam non lingua exercebat, sed opere. *ibid.*

Χελιδόνιον de anemone flore. 26. a. A. majus & minus. *ibid.* b. B. Arabibus harug alsubagin & quare. *ibid.* Græcis ἐλιδέριον, & inter herbas croceo colori vel luteo tingendo aptas numeratur. *ibid.* κέρκεμα est Græcis recentioribus, & quare. *ibid.* E. chelidonium minus est species ἧ haruch alsubagin. 27. a. A.

Chirvan regio quæ. 146. a. E.

Χνός vel χνόος est tenuissimum ramentum. 57. a. D.

Χοάνη vel χώνη aliud quid est à fornace & quid sit. 231. b. B.

Χοῖρος, antiquis Græcis πέρκος. *prol.* 1.

Χοιροτόπιον quid recentioribus Græcis. 1. b. A.

Cholcotar an chalcanthum veterum Latinosum, aut atramentum futorium. 242. a. A. Arabibus est χαλκίτις & origo ejus. *ibid.*

Χόνδρος. 70. b. E. quomodo apud Græcos conficeretur. 71. b. A. ejus tria genera. *ibid.* Latinis est alica. C. cur χόνδρος dicatur. *ibid.* χονδρίτις & χόνδρις etiam est crassior semidialis seu similago. F. an species tritici. G. & 72. a. B. ex zea sive spelta conficiebatur. 72. b. E.

Chule & cachule. 123. b. F.

Χρυσόκηλα Arabibus non dicitur baurac. 220. b. G. sed tincar. 221. a. A. vox Græca proprie significat id, quo aurum feruminatur. *ibid.* B. an cognatio ei cum baurac, id est, nitro. *ibid.* D. ea quomodo intelligenda. 223. b. D.

Χρυσόκημη unde dicta. 18. a. D. qualis illa. *ibid.* b. D. barba Jovis ab Italis vocatur. *ibid.* F. an sit elichrysum orientale. 18. b. C. & c. 19. a. C.

Χρυσόμηλα quæ. 90. a. B.

Χυμρίη herba, & οἰχεμρίον. 59. b. G. an sit veterum θάψια. 60. a. E.

Cibarius panis. 73. a. F. & b. D.

Κιβάριον. 198. b. C.

Cinara quæ. 3. a. B. cinara & κάκτις synonyma aliis, à Columella distinguuntur. 77. a. A. est carduus hortenensis & sativus. *ibid.* D. alia κινάρος ἀκάρη, vel κινάρος. *ibid.* unde dicatur. b. A. differunt σκόλυμος, cichorium, cinara. *ibid.* b. B.

Κίνδρος insula. 77. b. A.

Cinnaberi hodiernum, vulgo cinabrium, quid; quid item antiquum & quam variis rebus tributum. 173. a. G. aliud sanguis, draconis recentioribus Græcis. 174. a. C. hodiernum est veterum syricum sive sandyx. 175. b. C.

Cinnamomum veterum non est nostra canella. 139. a. F. distinctio Arabum futilis inter cinnamum & cinnamomum. b. F. antiquum non est cortex merus, sed furculus plenus cum cortice. G. cur κάρφια dicatur & ἡ δούρεδον. 140. b. E. genera casia cinnamomo similitudine & precio proxima. *ibid.* a. E. Arabibus vocatur dar fini, nomine à casia seu canella distincto. 141. b. E. & karfe. 142. a. B. ἀληθινὸν κιννάμωμον, nullum vero Alipinum apud veteres. 143. a. C. differentia inter ξυλοκιννάμωμον & ἀληθινόν. *ibid.* b. A. hoc λεπτόν κιννάμωμον dicitur, illud ψέδοκιννάμωμον. *ibid.* alia explicatio ἧ λεπτοκιννάμωμο. *ibid.* D.

Κιτάρην Arabum an scolopendria Dioscoridis. 49. b. E.

Κιτσαγγέριον. Vid. Ἀγγέριον.

Citrea, τὰ χύνα. 84. a. C. citreus scobs. *ibid.* D. citreæ mensæ. 84. a. B. & b. C. citrinus color. *ibid.* b. G.

Κιτρώμηλα, citrea mala, recentioribus cur κεδρώμηλα. 84. a. E. discrimen inter citrea mala & aurea, seu ἐσπερικὰ μήλα & Μηδικὰ. *ibid.* b. F.

Citrullus quid & unde ita dictus. 37. a. B. 39. b. G.

Citrus arbor duplex, altera Græcis θύα, altera μηλέα Μηδική. 84. a. B. citrus seu θύα cur cedrus dicatur. *ibid.* citri nomen de arbore medica an Latinum. *ibid.* G. citrus utraque cur eodem nomine appellata. 84. b. C. citri nomen primo tributum malo Hespericæ, dein propria facta malo Assyriæ. *ibid.* b. D.

Κισσάμπηλος. Vid. Ἐλξίνη.

Kissus Arabibus perperam dicitur tam κισσός quam κισσός. *prol.* 16. κατάκισσος πλόκαμοι thyrsorum. 3. b. F. κισσός de thyrso hederæ ornato. 4. a. A. κισσινὸν βάντρον, κισσινὸι θύρσοι. *ib.* B. κισσινὸν βέλος & κισσινὸς κλάδος. C. κισσός pro κισσός sæpe in libris Theophrasti, idque ex dialecto. 7. b. F. unde & κισσαρον pro κισσάρην, & χαμαικισσαρος, qui chamæcisthus; & vice versa aliis κισσαρος & κισσαρος de

hedera. *ibid.* κισσὸς ἄθος. 8. a. A. cisthus etiam κισσός, & Arabibus cisthus tam de hedera quam de cistho. *ibid.* b. A. cisthus qualis. 7. a. G. cisthus canina rosa quibuldam appellata. a. A. b. A.

Cleopatra Regina in contubernio suo habuit medicum Dioscoridem Alexandrinum, qui cognominatus Φακῆς, & diversus fuit ab Anazarbenfi, cujus opus περὶ ὕλης ἱατρικῆς habemus. *prol.* 10.

Κλύβατις quæ herba & unde dicta. 10. b. F.

Cochenilla quæ sit. 93. b. E.

Κόχλη, κοχλίας, ὄμμα κοχλίας. 22. b. A. κοχλιοκογχύλιον. *ibid.* conchylium dictum χάλκη & quis ejus color. 29. b. C.

Coccus baphicus ex ilice capitur, teste Plinio. *prol.* 8. κοκκὸς βαφικὴ quæ Dioscoridi. *ibid.* hujus fructus nullum apud Plinium vestigium ea facie, qua describitur à Dioscoride. *ibid.* descriptio. 92. a. F. non est fructus, sed excrementum arboris. *ibid.* b. C. coccus puniceus in communi ilice fructus, sed tingendo ineptus. *ibid.* in ilice fructus coccus cinereus coloris. D. coccinus color an hylginus. G. κόκκος an ὕσση. 93. a. D. cur gramen Plinio. *ibid.* E. F. cocci granum vermiculorum multitudine scatet. F. Vid. Vermis.

Coccygia an cotinus Plinii seu scotanus. 95. b. D. fructum lanugine amittit, quam papyrus vocant. *ibid.* F.

Κοκκόμηλα pruna quæ. *prol.* 21.

Coctilis. coctilis later. *prol.* 24.

Codiaminus & aurio herbæ nusquam sunt nisi in vitio, & corrigi potius quam explicari debent. *prol.* 6.

Cognominari filii de nomine patrum soliti, more plerisque Græcis recepto. *prol.* 10.

Κοιλωτέα arbor quæ. 101. b. G. an rectius κολωτέα scribatur. *ibid.*

Colocasia male distinguitur à faba Egyptia. *prol.* 2. sed distinguenda omnino à faba communi. *ibid.* 22. similis loto Egyptiæ fructi. *ibid.* ita ut pro altero genere loti quibuldam fuerit habita. *ibid.* Arabibus hodie est culcas. 198. a. G. an Lusitanorum inhame. 199. a. B.

Κολοκύνθης vel ἀγρία κολοκύνθη Hippocrati appellatur nomine σικυώνης. *prol.* 1.

Κολοφανία sc. ῥητίνη Græcis recentioribus resina & quare. 170. a. D. Arabibus kalphonía dicitur. *ibid.*

Κολυτέα, κολυτέα, & κολοιτέα. 101. a. C.

Κολοιτέα quid proprie & ejus etymon. 101. a. D. an sit arbor, quæ Gallis baguenaudier. *ibid.* b. D. Liparæ est propria. *ibid.* F.

Κόμαρις & κόμαρις pro lapide selenite & etymon vocis. 219. b. F. an talk. 220. a. D. interduum distinguitur ab aphroseleno seu lapide selenite, poniturque pro kali. 220. b. C. cognatio inter κόμαριν, σκυδικήν, & ἰσάτιν Ἰταλικήν. *ibid.* F.

Κόμαρις quæ arbor & ejus fructus. 6. a. F. est & herba. *ibid.* G.

Κόμβος & πολύκομβος. 48. b. G.

Combretum, vel potius cobretum & cabaretum. 17. a. F.

Coma capillacea, vel folium capillaceum perperam à Plinio tributur certo balsami generi. *prol.* 24. coma papyri. 4. b. D.

Κόμη νερθηκίνη in papyro quæ. 4. b. D. κορυμβοειδής in chrylocome. 18. a. C.

Κόμμις primum fundamentum ceræ. *ibid.* a. A.

Con-

- Concilium dicitur flos jafines & quare. 54. b. C. concilio rostri eiconia sonitum facere, & conciliari lana quomodo dicatur. *ibid.*
- Conchylum. 22. b. A. κόχλη de concha purpuræ. 29. b. A. αἷμα κόχλη. *ibid.* κογχύλη de purpura marina, & κογχυλευτής. C. conchyliaci coloris tres gradus. 94. a. F.
- Κόνδυλοι. 64. a. E.
- Conila seu origanum, & cunila quæ thymbra, & cunila quæ est κόνυζα, multum differunt. 42. a. A.
- Κόιναρ. Agathoclis apud Athenæum qualis arbor. 1. b. F. ejus fructus instar olivæ. 2. a. C. connarus eadem ac lotus Africana. *ibid.* D. seu lotus spinosa, & acanthus Virgilii & ἀκάνθη Αἰγυπτία Demetrii apud Athenæum. 2. a. F. fructus & nucleus in illo qua forma. *ibid.* C.
- Κέρεμα. Vid. Χελιδόνιον.
- Coqui uvæ, & vindemia sole coqui quando dicantur. 32. b. B.
- Κοράμβλη & κέραμβλον. 33. a. E. F.
- Coraxen regio apud Arabes est Pontus. 76. b. A. Coraxici montes. *ibid.*
- Corniola. 60. a. A.
- Κόρυμβος & κόμη κορυμβοειδής. 18. a. D.
- Costum veterum an eadem res cum illo officinarum. 128. a. C. dulce & amarum. *ibid.* Arabibus vocatur cost. E. nigrum & candidum. *ibid.* b. D. inter costum Garcie & veterum differentia. *ibid.* tria genera costi apud Dioscoridem. 129. a. C. an zedoaria communis ex costi generibus. *ibid.* b. C. an eadem sit arbor, ex qua costum solum sumerunt veteres, & ex qua hodiernum sumitur. D.
- Convolvulorum ex genere est scamone vel scamonea Ægyptiorum. 54. a. A. convolvulus ιασίνη cur tenuis scamonia dicatur. *ibid.* F. convolvuli qui dicantur infima Latii ætate campanulæ. 54. b. D.
- Κράμβης κύμα vel κύημα, κράμβης ὀρμενον, κράμβης ἀσπάραγος, κέραμβοσπάραγον. 33. a. B. C. oculos juvet, an lædat. *ibid.* C. D. etymon. E.
- Κραταίγος five κραταιγών arbor, & κραταίγονον herba. 7. b. D.
- Crescio. 17. b. D.
- Κρήσέρα cribrigenus. 70. a. B.
- Cribrorum diversæ facies, cribra pollinaria, farinaria, ex fetis facta, quæ falsi vocantur. 69. b. E. ex lino & lana dicuntur tamissi. *ibid.* F. ex junco κίσκινα. G. cuique farinæ generi suum dictum cribrum. 70. a. A. κησέρα ex laneo texto. *ibid.* B. pro generibus frumenti varia etiam cribrorum genera. *ibid.*
- Κρίνον & κρίνον δει. 57. a. D. 70. a. A.
- Κρινάνθεμον. 24. a. A. Vid. Ἡμεροκαλλές.
- Κρίνον & λείριον aliquando idem, aliquando diversa. 10. a. D. dicitur de iride, dexiphio, xiri & hyacintho fabulari. 23. a. B. est lilium candidum solum veteribus Græcis. *ibid.* C. sicut lilium apud Latinos, non verò lilium rubrum. *ibid.* b. F.
- Κρινόμυρον. 23. a. C.
- Critices in re herbaria maxima necessitas, usus, & laudes *prol.* 6. ea Plinio præcipue defuit. *ibid.*
- Crocum Indicum. 212. a. G.
- Crucis Dominicæ magnitudo. 19. b. B.
- Cubabe Arabum unde dicatur. 112. b. C.
- an sit carpesium. *ibid.* a. B.
- Cucumis communis Latinis barbaris citrulus vel citreus & quare. 37. a. B. cucumeris generale & proprium nomen Hetrusci donarunt anguriæ. 39. b. D. cucumeris & peponis discrimen. 38. a. G. Græcis vetustioribus est σίκυς, recentioribus ἀγγέριον. 37. a. B. difficulter in stomacho corrumpitur. 37. a. G. cucumis anguinus seu δρακοντίας. 39. a. F. Λακωνικός, βοώπις, σκυπατίας seu scytalicus. E. quibus notis à melonibus nostris distinguuntur. 39. a. C.
- Culcas & culcul. 198. a. G. 199. a. E.
- Cunila bibula est ἐριγάνον, etiam Plinio. *prol.* 2. male alicubi ab eodem distinguuntur. *ibid.* cunila & conila quomodo differant. 42. a. A. b. A.
- Curcuma quid. 212. a. G. Dioscoridi cypera Indica. 213. a. C.
- Κύανος vox homonyma, ejusque significationes. *prol.* 3.
- Cyperum Indicum quibusdam Arabibus zedoaria. 212. a. E. an sit crocum Indicum. G. curcuma vocatur officinis. *ibid.* an afaba alzasara. 213. a. E.
- Cypro qualia folia Plinio, qualia vero Dioscoridi. *prol.* 8. cypros orientalis similis ligustro occidentali, non eadem. 90. a. F. ex Hebræico copher appellata. *ibid.* G. Arabibus est alhanna, vel alchanna; Græcis recentioribus χλωαία. *ibid.* b. E. cur ζιζυφαία Neophyto. F. folium ejus simile oleæ folio. G. zizyphus vera antiquorum folio illi similis. E. non quæ hodie eo nomine appellatur. F.
- Cyrenaicum laser. Vid. Laser.
- Cytisi duo genere diversi. 102. a. B. sativus alter & pecoribus jumentisque gratissimum pabulum; alter sylvestris & in arborem assurgens. *ibid.* b. A.
- Κυνόρόδον rosa sylvestris & ejus ἐμώνυμα. 24. a. B. an rubens lilium. *ibid.* an κύνοσβατος. C. differentia cynosbati & cynorrhodi. 24. b. G.
- Κύνοςβατος an idem cum κυνорόδω. 24. a. C. dicitur & cynacanthus & neurospastos. *ibid.* & κυνακάνθη, & κύναρος & ἀκανθα, vel ἀκανθακύναρος. D. folium ejus. *ibid.* forma. E. fructus. F. & 25. a. E. differentia cynosbati & cynorrhodi. G. κύνοσβατος pro κυνорόδω. 25. a. B. capparitis frutex etiam dictus κύνοσβατος. 25. b. B. quis sit κύνοσβατος, cujus fructus secundo vento colligendus. C. κύναρα, κύναρος & ἀκανθα, κυνάκανθα, seu κύνοσβατος differunt à κινάρα carduo. 77. a. D.
- Κώνειον & ἀκόνιτον sæpe confunduntur, ut napellus & cicuta. 59. a. B.
- Κώνιον & κωνοφόρος θύσος quid. 3. a. E. κώνιον de nucibus pineis. *ibid.* b. B. de ludicro puerili. *ibid.* ipsi θύσος ita vocati. C. & F. discrimen inter θύσολόγους & κωνοφόρους in sacris Bacchicis. 4. 2. A. capitulum thyrsi κωνοειδές. C. κώνειον & κώνιον quid. 6. b. A.
- D.
- Δακρύδιον, & δάκρυ κάμων de scamoniæ succo. 54. a. B.
- Δαμασκηνά & κοκκίνηλα pruna. *prol.* 21.
- Darfisahan an sit ἀσπάλαθος. 118. b. C. est vox Persica, non Arabica. 119. a. C.
- Daru vel aldaru qualis arbor. 173. a. B.
- Debac de ἰζία. 61. b. F.
- Δενδρολίβανον Græcis posterioribus non tantum λιβανωτίς vocata, sed & arbor storacis. *ibid.* a. A.
- Δένδρον de majoris incrementi fruticibus vel herbis. 15. b. A.
- Dharira Arabum, quod aromaticum significat, unde derivetur. 125. a. E. etiam ad alia suaveolentia translaturum. *ibid.* b. F.
- Diacridium, vel diagridium unde dicatur. 54. a. C.
- Διαφέρειν quid sæpe auctoribus significet. *prol.* 24. non intellectum Plinio. *ibid.* διαφέρειν τι εἰπὼν quid. *ibid.*
- Διαφυγές an inter genera cadmiæ, & quid sit. 231. a. F.
- Dictamni homonymiæ. *prol.* 17. dictamnium Creticum duplex, primum pulegio simile. 42. a. B. alterum foliis sisymbrii, flore origani sylvestris nigro seu purpureo. *ibid.* E. ejus folia cur pubera Virgilio. G. βάλανον dictamnium. 42. b. A. & γλήχων ἀγρία, *ibid.* plerisque, veterum fabulosum creditum, hodie non invenitur, nisi sit pulegium sylvestre. C. alterum est illud, quod hodie ex Creta in Italiam adfertur. B. Arabibus dictamnium vocatur mexétramachia. C. iisdem dicitur quoque pulegium Arabicum & agreste. E. & sudnegi bari, id est, origanum sylvestre. *ibid.* G.
- Διδύμη ἰζία Hippocratis est ἔρχις vel κύνορχις neotericonum. *prol.* 1.
- Διόσπυρος & Διόσπορος differunt 9. a. G. Διός σπός, aliis Ἡρακλέος σπός, vel Ἡρακλεία. *ibid.* b. G.
- Discus quid. 22. a. G.
- Dispensatorius panis. 74. b. D.
- Doronicum quale. 64. a. C. vox Græca sit an Arabica. *ibid.* F. an vulgare cognatum Arabico. b. C. an sit mamira. D. E. an καρναβάδιον. F.
- Dracontii radix Hippocrati λευκή ἰζία. *prol.* 1. δρακόντιον veterum Græcorum, quod adjectivum est, an recte dicatur dracunculus. 49. a. E. & 50. b. E. recentioribus est δρακοντία. sc. ἑοτάνη. F. hæc duplex Neophyto, δρακοντία μεγάλη, quæ δρακόντιον Dioscoridis. *ibid.* G. & ἄρον δρακόντιον. b. F. & ἄρον ἀγρίον. *ibid.* δρακόντιον quoque de ari caule. *ibid.* folium ejus. 50. a. A. discrimen inter dracontium Dioscoridis, & draconteam majorem Neophyti. *ibid.* B. D. caulis qualis. C. an arum Ægyptium sit, quod & colocasium dicebatur. D. dicitur & ἄρον simpliciter. E. altera δρακοντία μικρά Neophyti est arum Dioscoridis. 49. a. G. & ἄρον ἐδάδιμον Theophrasti. *ibid.* b. F. & ἄρον ἡμέρον. *ibid.* ari & dracontii discrimen præcipuum. 50. b. A. dracontii tria genera apud Plinium diversa à vero dracontio. *ibid.* b. B. δρακόντιον & δρακόντιον. b. E. an sit dracunculus. 51. a. A. radix ejus est bulbus. C.
- Δρακοντίας cucumis. 39. a. F.
- Dracunculus substantiv. & diminut. an Græcorum dracontium, quod adjectivum est. 49. a. E. & 50. b. E. duo apud Plinium dracunculi. 49. a. F. alter non est dracontium. 50. b. F. & c. alter plane idem. 51. b. A. B. dracunculus hortensis diversus ab illis Plinianis. *ibid.* B.
- Dragantum. 76. a. G.
- Δρομάς, dromadarii. 96. a. F.
- Δρώπαιες veterum medicorum. *prol.* 13.
- Dunum Gallica vox quid & unde. 35. a. B.
- Duracina

Duracina & ῥοδάκινα, absolute περιικαῖ dicta quæ. 88. b. E. eorum genera plur. *ibid.* F.

Δύναμις de herba medica. *ibid.* 1. 16. item de medicamentis. *ibid.* & de synthesi medicamenti. *ibid.* δύναμιν quid.

E.

Ebulum Latinorum est Græcorum χαμαιαῖκτις. *prol.* 2. unde male à Plinio distinguuntur. *ibid.*

Ἐχίον quæ herba vocari possit. 52. a. B. ἔχitis dicta clematis quædam. *ibid.* duo tantum echii genera, non tertium addendum, personata sc. *ibid.* C. echios Ἀλκιβιάδιον vel Ἀλκίβιον. b. A. τῆς ἔχιν nomen de primo genere per excellentiam dicitur. F. etiam ἔχιν ipsa herba dicta. *ibid.* secundi echii καρλινὸν σφερόν. *ibid.* b. F. differentia inter primum & secundum. 53. a. A. præter echium Alcibiadium aliud Nicandro, quod Ἀλκίβιον ἔχιν vocat. F.

Ἐχέτροσις Hippocratis quænam Galeni ætate. *prol.* 1.

Ἐκπομον Hippocrati quid. *prol.* 1.

Ἐκπομπή in fistulis quæ. *prol.* 10.

τὰ Ἐδειακά, pomalia, pertinent ad τῶν κηπερικῶν tractationem. *prol.* 14.

Ἐλάτη arbor & herba. 9. a. A.

Electricolor in spuma auri, quæ aliis ἄδαμας, aliis ἀνθὸν χρυσὸν, secundum quosdam ipsissimum est electrum. *prol.* 2.

Ἐλαιὸν ἀσπάραγον & εἰλαιασπάραγον. 33. b. G.

Elenchus colorum. 27. a. D.

Elichryson Dioscoridis quale. 18. b. C. orientale convenit cum chrylocome Dioscoridis & Plinii. *ibid.*

Elleborus hodie duplex, niger & candidus; & an uterque idem cum nigro & candido veterum. 55. a. E. exemplum juvenis inscitia vel medici vel pharmacopœi hoc venenum non satis perspectum habentis, interempti. *ibid.* F. duplex antiquissimorum Græcorum opinio de differentia utriusque ellebori. b. E. tertia opinio Dioscoridis. 56. a. A. ex tribus generibus unum tantum herbariis nostris cognitum. B. Plinius omnia confundit. C. varia ellebori genera à nominibus patriæ appellata. F. quæ de albo an nigro accipienda. 56. b. B. purgatio ellebori apud Theophrastum & Dioscoridem an intelligenda de purgatione magica, an de medica potione. D. caulis utriusque an ferulaceus. F. album Anticyricum primas fert apud Dioscoridem. 57. a. B. deterius Cappadocicum & Galaticum. E. Anticyricum album an nigrum sit. F. album purgationibus celebratum nascebatur in Oetea Anticyræ, sed parabatur in altera Anticyra Phocica. 57. b. C. est simile nigro excepta radice, quæ candida. D. illud album hodie prorsus incognitum. *ibid.* ex tribus nigri generibus nostris nullum in omnibus concinit cum illo veterum. E. an Theophrasti nigrum idem cum Dioscoridis nigro. 58. a. B. nigrum Theophrasti, & σηπεμοειδὲς Dioscoridis idem. b. D. vulgare non est verum veratrum. *ibid.* F. Elleborum venenum homini, veteribus proditur coturnicibus gratissimum & innoxium. G. id ipsum scribunt de napello Arabes. 59. a. A. quibus elleborum charbech. B. nigrum cur dictum ἔκπομον. 59. b. B. & consilio. C. elleborum verrucas tollit. D.

Ἐλύδριοι. Vide Χελιδόνιοι.

Ἐλυτρεα, utriculi, seu glumæ in zea. 72. b. B.

Elzuf male Arabibus dicitur tam ὀσωνπον quam ὀσωνπον. *prol.* 16.

Ἐμπετρον maritimum cur περισοειδὲς. 41. a. B.

Ἐφεδρον & ἰφεδρον. 48. a. D.

Ἐφέριοι ἱατροὶ qui. *prol.* 14.

Ἐπίθετον, & ἐπιθέτως quid fieri dicitur in ῥιζοτομῇ. *prol.* 11. ἐπιθετοσοιβή. *ibid.* ἐπιθέτης & ἐπιθεσις. *ibid.*

Epithymum unde dicatur. 81. a. B. corrupte cuscuta vocatur ex Græco. *ibid.* Dioscoridis an sit vulgare Græcorum. *ibid.*

Ἐπιμενίδειον σχινόν. 8. a. D.

Equisetum seu hippuris quibus in locis nascatur. 48. b. A. cur dicatur σύμφυτον. *ibid.* a. C. D.

Eryngium non est iringium, nec secacul Arabum. 77. a. E. an Venerem excitet. F. ἡρύγγη vel ἡρύγγιον Græce dicitur. G. cur κάρον appelletur. *ibid.* b. E. miraculum de ejus capitulo à capra in os sumto. F. ὁ ἡρύγγιον dicitur Aristoteli pro ἡρύγγιον. 78. a. B. habet ἄκρον οἶον τριχέα, & quale illud. *ibid.* b. A. cur γοργόνιον vocetur. *ibid.* B.

Ἐρυσσικηπύρον an aspalathus. 115. a. A. ratio nominis. D.

Estrago, dracunculus hortensis, unde dictum. 51. b. B.

Evonymus an atractyllis. Vid. Atractyllis.

Euphorbium Dioscoridi est δένδρον, Plinio rectius herba, & folia ejus, fructus, primus inventor, locus ubi inventum. *prol.* 4. alia ejus facies Leoni Africano, & similior Dodonæi & Lobelii. *prol.* 4. negligentia veterum & hinc errores, ac verior descriptio. *ibid.* an ab Euphorbo medico inventum & appellatum. *prol.* 4. & 5. Euphorbia herba Plinio vocatur & σκολιότριξ Meleagro. *ibid.* dicitur & φόρβιον & φόλβιον. *prol.* 5. folia ejus ἀκάνθια spinosa Plinio, succusque eifimilis in Gallia fit ex chamelæa. *prol.* 8.

Ἐξώνυχον & αἰγώνυχον delithospermo. 9. b. G.

Exilis ex Græco ἔξιν. 18. a. A. quid Plinio significet. *ibid.* B.

F.

Faba Ægyptia. Vid. Colocasia. communis multum diversa ab Ægyptia, quæ loti genus alterum nonnullis. *prol.* 22.

Far & triticum duo genera frumenti. 69. a. A. far an spelta nostra. *ibid.* adorem & ador ex quo farre. *ibid.*

Farfarum & Farfanum herba, & Farfaria: item Farfenum & Farfanum genus virgulti à Farfaro amne. 53. b. A.

Farina ex baccis nabecinis five lotinis. 2. a. A. farinæ diversis nominibus appellata, quæ alio atque alio modo molita essent. 70. a. A. farina continet & medullam & surfures, similago est medulla tantum farinæ absque surfure. 73. a. C. farina semel, secundo, tertio polinata. *ibid.* b. D. &c.

Fel Arabum an idem quod bel eorumdem. 195. a. B. aliud Serapionis & Rafis, aliud Avisenæ, & utriusque descriptio. *ibid.*

de Fibro seu castore fabula. *prol.* 9.

Flammarum nomine an rectè vocemus verum irides vel gladeoli. 29. a. G. flammula herbariorum, 30. a. A. Jovis flamma. *ibid.*

Floralia. V. Σπεφανωμολικά.

Flos farinæ & filiginis. 71. a. C. flores multi rosæ dicti. Vid. Rosæ.

Foca vox Arabibus non tantum de juncō odorato, sed & de omni flore usurpatur. 124. a. F.

Folium absolute est malabathrum. 126. a. A. Plinio est folium nardi Indicæ, quod negat Dioscorides. *prol.* 8. Indicum & Barbaricum. 126. a. B. folium. rembul; & folium betel Arabum. *ibid.* C. folium sadhegi. *ibid.* folium cata-sphæron. F. folium Syrium. 126. b. A. Francus rubus, frambosier quis. 25. a. F. Francum Galli vocant, quicquid in suo genere optimum. 125. a. F.

Fru mentum, appellatio omnium triticeorum generalis. 68. b. E. hodie Gallis tantum de tritico. *ibid.* F. frumenti duo genera hodie notissima, triticum & spelta; Romanis verò triticum & far. 69. a. A.

Fucus marinus. V. Φύκων θαλάσσιον, fucus pro colore quolibet, & fucare pro fingere vel pingere. 112. b. A.

Fudenegi Arabum. 42. b. G.

Fungi an kemha Arabibus. 202. b. G. an & tubera vocari ita possint. 203. a. A. Græcis μύκητες. *ibid.* C. fungi & σύγμοι quare dicantur Nicandro. D. & ζύμωμα. E. an radices habeant. *ibid.* caput funginum ἔρεψις Theophrasto. G. differentia inter fungos & tubera. 203. b. D. Avisenæ vocantur futer. E. qui mali & noxii. F. μύκητες πρίννοι. 204. a. E. qui boleti dicti. *ibid.* b. A. varia fungorum genera, & adspiciunt tam ambigui sape, ut discerni nequeant. 205. a. C.

Fusanum nostrum est homonymum atractyllidi Græcorum. 106. a. A. etymon. *ibid.* cur arbor lardatoriorum vulgò dicitur. *ibid.* an evonymus Græcorum. b. A. an πετραγυνία Theophrasti. *ibid.*

Fusterna superior pars abietis & causa nominis. 81. a. F.

G.

Gabalium. 182. b. A. Galaçites lapis quis. *prol.* 21. Galanga radix. 211. a. A. nomen Arabicum & Græcum. *ibid.* descriptio. D. major. b. D.

Garyophyllum, Græcis καρπόφυλλον. 143. a. F. solum natale. G. garyophyllorum clavi hodie dicti qui. *ibid.* b. F. flos vel arbor quid habeat, quare sic vocetur. G. Arabica appellatio carumfel ex Græco depravata. 144. a. B. arbor an flos jasmino similis. C. cur arbor Sinenlis Avisenæ dicta. D. duo ejus genera apud recentiores tum Latinos, tum Græcos. *ibid.* odoris gratiæ advehitur. b. C. non alia Pliniætate cognita, quam nunc habentur; sed partem pro toto accipit. *ibid.* F.

Gemmata vasa quæ. *prol.* 23.

Γενεᾶ varios annos assignat Plinius nec sibi in eo constat. *prol.* 21.

Genistæ tinctoriæ & communes. 60. a. E.

Γεωργικὴν tractatio quæ contineat. *prol.* 14. 15.

Giauxir vel xirgiau, & scegiar algiauxir, arbor giauxir, opopanacis. 44. b. D.

Gingidium dicitur lepidium & an chære folium sit. 15. a. E. Romanis βιττάκιον vocatur & quare; itemque an scandici simile. 15. b. E.

Gladioli ὁμώνυμα varia. 22. a. C.

Glans myrepica quali figura. 156. b. F. fructus dicitur βάλαν. *ibid.* Theophrasti diversa à glande Arabica Dioscoridis. 157. b. A.

Γλυκυκάλαμον λυτὸς, quæ tenuit socios Ulyssis. 6. a. C. γλυκοκαλαμών & καλαμών. *ibid.* b. C.

Gly-

Glycyrrhiza an eadem cum Scythica herba, *prol.* 2.

Γογγυλῖς. Theophrasti an comprehendat βενιάδα seu napum. 34. b. A. etymon & figura. B. est γάπῖς, id est, rapa. *ibid.* D.

Γογγύριον. cur eryngium dicatur. 78. b. B.

Γεβήγες & γομβήγες, Latine corna. 2. a. B.

Græcæ linguæ cognitio perneceffaria herbariis. *prol.* 6. Græcorum recentiorum inscientia in re herbaria. *ibid.* 16.

Grammaticorum veterum Latinorum imperitia in nominibus florum & herbarum explicandis. *prol.* 16.

Gregalis filigo, gregale rectum. 73. a. D.

Guadum, guedum & guastum. 60. D. Vid. *Isatis*.

Guimalva Gallorum. 46. a. A.

Gul & gulah quid Arabibus. 25. b. E.

Gummi Ammoniacum cur Arabibus lezac aldeheb, seu chryfocollæ nomine appellatur. 189. a. F. arboris quale nomen apud Arabes. *ibid.* Græcis ἀγασυλῖς,

metopium Plinio, sed falso. *ibid.* b. G. vulgò corruptè Armoniacum. F. an verum hodie habeamus. *ibid.* θραυσδὸν

quale. *ibid.* idem λιβανίζον ποῖς χόνδροις. 190. a. B. aliud ἐνὶ νῶδεῖ & ἐν ῥυμῶδεῖς. *ibid.* quod & λιθῶδεῖς ἢ γεωδῶδεῖς

Φύσχυμα. *ibid.* Ἀμμωνιακὸν θυμίαμα & ejus odor. D. arbor Ammoniacum fundans, herba quibusdam dicitur. *ib.* G.

Γύεις, pollen; & ἄριτοι γυρίται. 71. a. C. 72. b. G.

H.

H Ab quid Arabibus. 2. b. C. Hagjaz regio, est Arabia deserta. 110. a. A. mare Hagjaz. *ibid.*

Halare. Vid. Alare.

Halicaccabum. Vid. Ἀλικάκκαβος & Strychnum.

Halhith Arabum est Græcorum ὁπὸς σιλφίς, Latinis lasar, barbaris asa. 146. b. E. halhith althai, asa dulcis vel odoratum lasar. *ibid.* F. fætidum althith. 148. b. B.

Halus Gallorum, & alum Latinorum genere & aspiratione ut distinguuntur, ita etiam ut herbæ diversæ à Plinio acceptæ, sed male. *prol.* 2.

Hamama vox Arabica deflexa ex Græcâ ἀμώμη. 136. a. A. an rectè vertatur pes columbinus. *ibid.* E. sed alia est hamama, quæ columbina vel columbaria posterioribus Latinis; & differt non pronunciatione, sed modo scribendi ab hamama seu amomo. *ibid.* b. D.

Harmel Arabum ab ἀρμαλα. 43. b. F. est moly Cappadocicum F. minus proprie vertitur ruta agrestis. *ibid.*

Haud Arabice quid significet. 7. b. A. haud Hend, itemque haud Sinf. *ibid.*

Havilah regio. 181. b. F.

Hautbois Gallicum unde. 7. b. A.

Haxis quid Arabibus. 124. a. B.

Helenium Theophrasti coronarium quali facie. 13. a. G. diversum ab illo helenium Dioscoridis. *ibid.* b. G. hæc Latinis inula dicitur voce ex ἑλένιον de-

hexâ. *ibid.* unde appelletur. 14. a. B. etiam alius, vel ala inferiori Latinitatis ætati, Hispanis hodie alla. 14. b. B. Arabice rasen, Græcis ῥάσεν. *ibid.* D.

Helioscopium. Vide mox Heliotropium.

Heliotropium Græcorum quid. 20. a. C. an folsequium Franco-celtarum, seu caltha Latinorum. *ibid.* duo ejus genera *ibid.* quare majus verrucaria dicatur. *ibid.* D. 21. a. C. flos & succus. *ibid.* quod genus σκορπιῶνον vocetur & quare. *ibid.* an majus Plinii idem quod illud Dioscoridis. G. quare intybum sylvestre seu cichorium sit Plinio, & sy-

nonyma ejus Latina. 20. b. C. causa nominis. D. tria genera ejus nomine continentur, & ideo veteribus indistincta. 21. a. C. D. & c. helioscopium cur ita dictum *ibid.* b. B. est & machinamentum solstitia ostendens. *ibid.*

Helleborus. Vide Elleborus.

Hemerocallus quid Plinio, ejus genera, & unde dictum. 24. a. A.

Heraclia sideritis diversa ab helxine sideritis, & quæ ejus folia. 11. a. A.

Heraclius lapis est magnes, qui & Lydius lapis. *prol.* 3.

Herba rubea, herba lutea. Vid. Rubia herba. herba rossa 60. a. A. herba coriaria. 76. b. D. herba mercurialis. 81. a. A.

Herbariæ rei ad notitiam comparandam quid profit ἀντοψία. *prol.* 5. Vid. Ἀντοψία. ad herbarum varia nomina invicem contendenda ac distinguenda quænam præcipue necessaria. *ibid.* 6. herbaria, ἢ ῥίζοπομική, nobilissima pars, saltem antiquissima, ὧς ἰατρικῆς. *ibid.*

12. res herbaria & medicina vetus cur artes mutæ dictæ. *ib.* 13. herbarii. Græcè ῥίζοπόμοι, diversi à medicis. *ibid.* 11. tenent herbarum vires, sed nullus iis medendi usus. *ibid.* 12. herbaria subministrat materiam medicinæ. *ibid.* 13. neglecta à Romanis æque ac medicina. *ibid.* à Catone primo ac diu solo culta. *ibid.* alia ejus ratio in veteri & simplici medicina, alia in recentiori & sumtuosa illa. *ibid.* 14. non potest se jungi à medicina. *ibid.* quo modo & fine à medico tractetur, quo item à philosopho. *ibid.* à Græcis philosophis separatim à medicina indagata. *ibid.* quod olim receptum, quo herbarii & medici officia distincta sint non quidem re, sed munere. *ibid.* qui de herbis commentati sunt, in triplici versantur discrimine. *ibid.* 15. ex Romanis pauci herbariam attigerunt. *ibid.* 16. Romanorum, Græcorum recentiorum & Arabum imperitia, errores, errorum causæ & exemplis re herbaria. *ibid.*

Hermodyctyli etiam behem Arabibus. 209. a. A. duplex eorum genus. *ibid.* B. Græcis recentioribus pro behem ponuntur. F. albus vulgò dictus. *ibid.* b. F. Κολλυκίος. 210. a. C. hermodactyli simplex mentio apud Græcos recentiores de pentaphyllo aut ephemero altero. F. λευκός & ερυθρός de behem rubro & candido. *ibid.* hermodactylus rotundus. 210. b. B.

Hesargiesan non est sumac vel rhus, sed vitis alba. 76. b. B. unde petitum nomen. C.

Hibiscus Italis malvavisco, Gallis guimalva, barbaris bis malva, & unde. 46. a. A. an inter genera pastinacæ. B. an plistolochia vel aristolochia. 46. b. B. necesse ἀναδεδρομαλάχη Galeni. E.

Hippuris σύμφυτον cur dicatur. 48. a. C. D. cur ἐφεδρῶ & anabasion vel anabasis. *ibid.* D. E. comparatio ephedrae, qualem depingit Plinius, cum hippuris descriptione. 48. b. D. quare vocetur πλύχονον & πλύνουμβαν. G. species hippuris secunda, seu πλύνουμος later sub nomine ποτιμογείνον. apud Plin. 49. a. C. hippuris vel equisetum etiam Arabibus canda equi dicitur. *ibid.* b. C.

Homerium moly. Vide Moly.

Homonyma nomina contrariâ ratione ac synonyma dicuntur. *prol.* 2. ad eorum classem referenda etiam, in quibus modò est aliqua nominis similitudo, aut quæ solo accentu differunt. *ibid.* 3. homonyma quoque, cum sub eodem nomine veteres & recentiores plane diversa retulerunt. *ibid.* homonymia doctifsimos in re herbaria viros hujus sæculi

(c 2)

& antiquiores in fraudem induxit. *ibid.* 5. ratio homonymiæ in plantis non ubique reddi potest & quare. *ibid.* 17. interdum aliqua apparet. *ibid.* non tantum he-

βῶς, frutex frutici, arbor arbori, lapis lapidi; sed & herba arbori ἐμῶνυτον invenitur. *ibid.* homonymorum multitudo admodum turbavit Plinium & neotericos. 42. a. 3. aliquot homonyma Theophrasti attigit, sed multa tum non erant. *ibid.*

Hordeum murinum. V. Phænicea herba.

Hortensia. Vide Γεωργικά.

Hofaria Franca. 110. a. A. hosarium unde dicatur. *ibid.* F.

Hoflar quæ planta vel frutex. 109. b. B. quomodo saccharum generetur, quod ex eo colligebatur, ac dicebatur saccharum alhoffer. *ibid.* C. mala producit testiculis camelorum similia; lanugine quadam referta. 109. b. E. vel similia ovo. *ibid.* G.

Hublo vox Gallica de lupulo, unde derivetur. 80. a. F.

Hyacinthus & vaccinium Plinio perperam diversæ herbæ. *prol.* 2. fabularis & poeticus non est lilium rubrum. *ibid.* 16. duplex. 21. a. D. poeticus qualis. *ibid.* E. iridi similis. *ibid.* unde & celestis nominis hyacinthus dictus, & gladiolus, & iris. F. non est lilium rubrum. G. sed xyris. *ibid.* radix odorata, sed ipse inodorus, & versicolor. *ibid.* est γεωπτός & μέλας & ex iridun genere. 22. b. C.

Hyssopus malè ab Arabibus confunditur cum ὁσόνω, eodemque nomine appellatur. *prol.* 16. inepte ab iisdem distinguitur in humidam & siccam. *ibid.* humida non est ὁσόνω; nec succa est herba hyssopi. *ibid.* hyssopum vulgare seu officinarum non est idem cum hyssopo veterum. 18. a. C. hoc corymbos habet. *ibid.* illud spicas. *ibid.* D. non est symphytum petraeum Dioscoridis. *ibid.* F. hyssopo veterum est coma κορυμβοειδής, qualis in chrysocome Dioscoridis. 19. a. C. septem genera Rabbini. *ibid.* an Arabum usnen. *ibid.* D. nomen hyssopi veterum incertum, qualisque herba intelligenda nomine hyssopi apud Johannem Evangelistam. E. non est ὁσόνω, quamvis ὁσόνω pro ὁσόνω à corrupta & recentiori Græciâ sæpe ponatur. F. origo vocis. G. inepta distinctio hyssopi in humidam & siccam. 19. b. A. hyssopus inter arbores aut ex genere fruticum. *ibid.* F. vocabulum ὁσόνω de omni re, quæ lavandi & abstergendi vi prædita, usurpatum. 178. b. F.

I.

I acut quid Arabibus. 177. a. D. Jaman regio, est Arabia felix, chersonesus inter duos sinus Persicum & Arabicum. 110. a. A.

Ἰασίνη, convolvulus & genus clematidis, cur dicatur tenuis scamonia. 54. a. D. E. quomodo unum folium habere dicatur. *ibid.* b. A. flos dictus concilium & quare. *ibid.*

Jasmin Arabibus, & Græcis ἰάσμη quid. 23. b. B.

Ἰατροὶ ἐφεδρῶ qui. *prol.* 14.

Iberidis herba descriptio non memorata Dioscoridi. *prol.* 7. Iberis à Damocrate inventa, an sit lepidium commune Græcorum. 16. a. D. ubi nascatur & ejus facies. *ibid.* b. A. B. folia à lepidii foliis diversa. *ibid.* D. fictum nomen. 16. a. G. à quo & quare sit dictum lepidium. b. F. G. appellatum & ἀγροκαρδάμον à facie nasturcii. *ibid.* iberis seu iberula & berula etiam vocantur

καρ-

καρδαμίνη & silybrium aquaticum. 17. a. A.
 Hiscus. Vide Hibiscus.
 Idonei auctores qui. *prol.* 2. idonei homines. *ibid.*
 Jembur significat duas res in totum genere diversas. 112. a. G. 113. b. G. variae vocis significationes. 171. a. G. & c.
 Ilex nigra quæ. 92. a. D. b. E.
 Ilex coccifera est parvus frutex, Græcis *πρίν*. 92. a. E. communis fit sæpe grandis arbor, & fructus ejus coccus, qui puniceus, sed tingendo ineptus. *ibid.* b. C. in frutice coccus non est fructus, sed excrementum. *ibid.* vel scabies fruticis. a. F. & cinerei coloris. b. D. ilex frutex ex quo genere ilicum. *ibid.* Græcis *ἡ κόκκος*. E. Galatis *ὑσγη*. *ibid.* F.
 Indicum Hippocratis quid, incertum. *prol.* 1. Indicum agallochum. 7. a. D. *ibid.* *Ἰνδικὸν μέλαν*. 92. a. D. quid olim fuerit, & quid hodie. 178. a. C. Arabibus vocatur nil. 176. a. E. & ratio. *ibid.* b. E.
 Inula. Vid. Helenium.
 Intybum sylvestre seu cichorium an heliotropium Græcorum. 20. b. D. an circumagat flores cum sole. *ibid.*
 Sancti Johannis herba vulgò vocata quæ. 12. b. C.
Ἰον absolute de melanio. 27. b. C. seu de viola martia, eaque sola usurpatum. 28. b. D. *Ἰανθον*, *ἰανθινον*, *ιοειδές*, *ιο πολόκαμος* quid. *ibid.* nunquam dicitur de viola alba aut lutea. *ibid.*
 Jovis flos, *Διὸς ἄνθος*, coronat tantum flore, sed inodoro. 14. a. D. Jovis barba quæ. 18. b. F. 19. a. A. Jovis oculi est semper-vivum majus. 18. b. F. Jovis flamma flos Plinio. 30. b. A.
Ἰππόφωος quid. 78. a. D. idem quod *ἰπποφάες*. *ibid.* b. D. vel *σειβή*. 79. a. B. etiam epithymum seu cuscuta supra spinam *φείω* nascens, *ἰπποφάως* & *Ἰππιδή* dicta & quare. C. duplex. *ibid.* *σειβή φείω* & *ἰπποφάως* idem. E.
Ἰπποσίλινον Dioscoridis est olus atrum Romanum: Theophrasti vero, est smyrnium proprie dictum Dioscoridis. 15. a. A. B.
 Iringium. 77. a. E. F.
 Iris similis hyacintho. 21. a. E. *ἱεὶς ἀργεῖα* quæ. *ibid.* F. & 22. b. E. est odorato flore & versicolori. G. unde & ei nomen. 21. b. F. genera. G. an rizotomos. 22. a. A. unde *ῥαφανίτις* dicta. *ibid.* hodie infinitæ species. *ibid.* nostra iris quid veteribus. B. iris sylvestris seu xiris quid. D. Arabibus est *fusan bari*. 22. b. E. etiam gladiola dicitur. 22. a. F.
Ἰερσκήπτρον & *ἰερσκήπτρον* de aspalatho & quare. 115. b. F.
 Isatis an corniola, & utriusque herbæ discrimen. 60. a. A. *ἰσάτις*, Latinis vitrum, Gallis *glastum*, Arabibus nil, hodie *guadum*. *prol.* 2.
Ἰχνότης de tenui & capillacea coma. 18. a. A.
Ἰτιά non tantum salix est, sed & pinus seu picea. 96. a. B. etymon. F. Arcadibus dicitur *ἐλίκη*, unde felix vel salix derivatum. *ibid.* b. B. *ἰτιά* dicitur & majus, & minus genus salicis. 100. a. E.
 Juba Mauritanæ rex inventor Euphorbii herbæ, quam ab Euphorbo medico suo denominavit. *prol.* 4. & 5.
 Juncus odoratus noster an idem cum antiquo. 120. b. G. in officinis vocatur *squanthum*. 121. a. A. seu *χόινος ἄνθος* & quare. *ibid.* G. *χόινος* absolute dictus. b. A. flos ejus rarus veteribus. b. B. quia inde non afferebatur, ubi

juncus nascitur, sed solus juncus. 122. a. A. noster folia habet, veterum minime. *ibid.* C. junci duo genera apud Avisenam. F. Arabibus vocatur *adcher*. 123. a. A. vulgaris duplex. D. is Dioscoridi *χοῖνος ἐλίς*. *ibid.* b. C. facies & solum natale odorati & communis. E. alio loco nascitur hodiernum *squanthum*. F.

Jus viride. 32. b. F.

Ixias carduus unde dictus. *prol.* 2. Dioscoridi indigitatur *chamaeleon* albus, Theophrasto *ἀκάθην ἱξίαν*, male vero Plinius pro diversis habuit. *ibid.* *ἱξίας* *chamaeleon* unde dicitur. 61. a. F. alia venenum *ἱξία*, quæ & *ἱξός*. G. commune viscum etiam *ἱξία*. *ibid.* more Arabum. b. F. *ἡ ἱξίας* vero non viscum sonat, sed viscosum *chamaeleontem* designat. 62. a. A. viscum *chamaeleontis* non est venenum. B. *chamaeleon* duplex, albus & niger. D. albus datus adversus *ixiam* venenum. *ibid.* *ixia* venenum radix, non gummi aut viscum. E. nec est *chamaeleontis* radix, licet & hæc mortifera. F. *ixias* Dioscoridi etiam de *chamaeleonte* nigro. *ibid.* b. B. non constabat inter veteres quænam esset *ἱξία*. D. potentia ejus, & an venenum sit. 63. a. E. F. unde orta confusio *chamaeleontis* viscarii cum visco. b. A. *ἱξίαν ἀκάθην*. C. *chamaeleon* albus *ἱξίας* dictus, & radix ejus *ἱξία* adjective. E. quæ minus lethifera quam radix *chamaeleontis* nigri, pro veneno tamen habita. F. subintelligitur *ἱξία*. F. non eadem vis radices nigri & albi. G. *ἱξίας* non dicitur nisi abusive de *chamaeleonte* nigro, nec *ἱξία* de radice ejus. 46. a. A.

K. Vide C.
L.

L Abrusca Indica uvam habet, quæ amomum Plinio. *prol.* 8. labruscæ flos. Vide Oenanthe.

Λαγώς, qui Æolibus vetustioribus λέπεις. *prol.* 1.

Λάχανα quænam Græcis. 16. a. A. καὶ κέρχρον ἐν λαχάνοις proverbium. 66. a. A.

Lana succida. Vid. Succida lana.

Lanaria herba seu struthion. Vid. Struthion. an sit saponaria. 60. b. G. etymon. C.

Lanugo uvæ. Vid. Uva.

Lappa quæ nunc ita vocetur & quæ olim. 80. a. B. lappa boaria, canaria. 79. b. E. quid Latinis significet. F. lappæ minutæ, lappæ grandes. *ibid.* lappa, *ἀπαινή*. 51. b. E. lappago an hippopheos. 79. a. F. cur videatur esse *ἀπαινή*, aut genus *ἀπαινή*. *ibid.* propria significatio. *ibid.* b. E.

Laser Cyrenæicum an idem cum asaætida. 144. b. G. odor. 145. a. A. Persicum aut Medicum five Armeniacum, & Syriacum. B. tota laseris historia nobis hodie ignota. b. A. usus ejus in medicina & cibis condiendis. B. planta laserifera Arabibus angjuden, & succus ex ea haltich. C. laser alliacum non cognitum antiquitati. 146. b. A. unde duo genera Arabes fecerint. B. radix iisdem maharut, Græcis *μαγύδαρις*. 147. b. B. locus natalis Persici laseris. 148. a. B. usus, sapor & odor hujus. *ibid.* D. Cyrenæicum est asa dulcis barbarorum, & Arabum haltich althaib; Persicum verò est haltich fetidum, asaætida vulgaris, & Græcorum *σκορδολάσaron*. 148. b. B.

Lazard Arabum de Armenio pigmento, ut & de *κινάω* Græcorum. 217. a. G. Græcis barbaris dicitur *λαζέριον* &

λαζέρι, lapis lazuli: Azulum Latini barbari vocant. *ibid.* b. A. an lapis lazuli vel *λίθος λαζέριος* Græcorum idem cum pigmenti genere, quod Græci *κύανον*, Latini caeruleum vocant. b. C. ex lazuard Latini barbari lazul & azul, & nostri suum azur fecere. E.

Lazuli lapis. Vide Lazuard.

Leantice sive cacialia quæ & unde dicatur. 66. b. D.

Lebleb Arabum quid. 54. a. C.

Λειασπάραγος. Vide *Ἐλεῖος ἀσάραγος*.

Λείριον, lilium, sæpius Græcis de narcisso. 23. a. E. quid Theophrasto & Plinio. *ibid.* *λερίνον* quid, ut *λερίνον* unguentum. *prol.* 22. diversum à *λερίων* δες τῇ ὁσμῇ. *ibid.* 23. *λερίον* aliquando pro lilio, aliquando & sæpius pro narcisso. 10. a. D.

Λειώματα quæ. *prol.* 23. non sunt lomenta. *ibid.* quid *λεῖον*, unde Latinum liare. 24. *λεῖώματα ἀκρατα*, meraci coloris; *ὑδαρέςερα*, dilutioris. *ibid.* *λεῖοτελεβῆν* quid. *ibid.*

Lenæus Pompejus, magni Pompeji libertus, detulit Romam libros Asclepiadis de medicina, & in Latinum sermonem vertit. *prol.* 14.

Lentiscus est *χοῖν*. 8. a. C. an triplici fœtu tria arandi tempora demonstret. *ibid.* G.

Lepidium nomen commune, tributum gingidio. 15. a. E. à Columella distinguitur à gingidio. *ibid.* G. ejus usus non nisi cum lacte, & inter edulia Syriæ refertur. *ibid.* b. D. diversum est à gingidio, siquidem hoc simile vel idem cum cerepolio. 16. a. C. an sit herba iberis apud Galenum. *ibid.* folia. *ibid.* b. D. iberis habuit nomen lepidii non ab ulla formæ similitudine, sed à pari effectu, unde etiam *λεπίδιον* appellatum. *ibid.* F.

Letonum est præstantissimum genus æris lutei, & ex cadmia fit nihil æris habente, estque veterum orichalcum. 228. a. A.

Λευκή ῥίζα Hippocratis est dracontii radix. *prol.* 1.

Leucographis lapis, non herba. *prol.* 21.

Λευγίσιον unde dicatur & quot ejus species. 27. b. B. 28. a. A. absolute de viola lutea. 27. b. B. feritur, non sponte nascitur ut *μελάνιον*. *ibid.* F. & 28. b. B. Arabice chiri. b. C. leucojon luteum triplex Plinio, & an calathiana. *ibid.* an leucojon bulbosum. D. an caltha. 28. b. G.

Liare, τὸ λεῖον quid. *prol.* 24.

Διβανωτίς Hippocrati dicitur *κάρχου*. *prol.* 1. duplex genus, frugiferum & sterile, & utriusque descriptio. 13. a. B. tertium genus additur à Dioscoride. *ibid.* D. libanotis *καρχυφόρος* diversa à libanotide rore marino. 13. b. B.

Libanus mons an ita dictus, quod thuris arbores ferat. 152. a. F.

Lignum colubrinum in insula Zeilan quæle. 114. a. A. varia hoc nomine appellata. *ibid.* B. lignum Rhodium an aspalathus aromatica. 116. a. D. an agallochum. E. descriptio. F.

Lignari quid & lignamenta. 95. b. C.

Lilium unde dicatur. 23. a. E. Vid. *Λείριον*. non dicitur nisi de lilio vulgari & candido; ut Græcorum *κρίνον*. *ibid.* b. F. an tria genera. *ibid.* quid Plinio lilium rubrum. 24. a. A.

Linea & lineamenta fabrorum. 95. a. D. linea alba. *ibid.* F.

Lingua cervina. Vid. Scolopendria.

Lini podagra, vel lini angina quæ herba, & unde appellata. 81. a. b.

Λινόζωσις antiquis Græcis est herba mercurialis, hodiernis podagra vel angina lini. 18. a. A.

Lichar.

Lithargyrus auri & argenti, Arabibus climia auri, & climia argenti. 223. a. F. λιθαργυρος χρυσίτις unde dicatur. *ib.* b. G. tria genera ejus Græcis, chrysitis, argyritis, & molybditis seu Calauritis. F. est spuma argenti seu purgamentum, quod supernatat in fusura & coctura. 224. a. F. differt à σκωρία ἀργύρεα, quæ & ipsa ejus purgamentum, sed fax. G. hoc nomine plurimum distat ab omni cadmiæ genere, *ibid.* b. A.

Λιθοκόλλα & λιθοκόλλητα vasa, gemmata Latine quæ, nec intellecta Plinio. *prol.* 23.

Lithospermus dictus ἐξάνυχον & αἰγώνυχον. 9. b. G.

Locupletes & idonei testes qui. *prol.* 7.

Λογχίτις, Arabibus alharba, & longuitis. 108. b. A. causa nominis. *ibid.* C. λογχῶται θύρεσι qui. 4. a. F.

Lolium est æra, αἰρεα Græcorum, sed male à Plinio distinguuntur. *prol.* 2.

Lomentum quid. *prol.* 24.

Lotus communis seu trifolia, quæ herba Homero quoque commemorata, & Dioscoridi λωτός ἡμερῶν dicta, male à Plinio confusa cum loto Ægyptia. *prol.* 22. hæc frutex, & species nymphææ. *ibid.* imo in tantum, ut & hæc alterum genus loti habita. *ibid.* lotometra fit ex loto Ægyptia satum, non ex vulgari; & ratio nominis. *ibid.* lotus Cyrenæica similis acantho seu spinæ Ægyptiæ; imo & ipsa ob spinas ἀκανθῶν vel ἀκάνθη dicta. 1. a. E. loti duæ species, spinosa & sine spinis: spinosa est paliurus & connarus & acanthus Virgilii & ἀκάνθη Ἀιγυπτία Demetrii apud Athenæum. 2. a. F. lotus Lotophagitis Theophrasti quæ, ut & lotus communis. *ibid.* b. A. vera seu transmarina Plinii, & ejus fructus qualis. B. lotus herba, arbor, & frutex. 6. a. C. λωτός γλυκεράλαμος. *ibid.* loti arboris fructus cur dicatur αἰκάνκαλας. 67. a. D.

Λῶφα Syriacum, unde luf Arabicum, de aro seu dracontea minore. 50. a. F.

Luf, id est, ἄρον, Arabibus duplex. 50. b. F.

Lupulus an βρῦον, vel etiam βρυνία. 80. a. E. χεμελοβότανον quare dicatur. *ibid.* corrupta vox ex upulus, vel opulus. F.

Lutum, herba lutea. 59. b. G. Romanis hodie est herba rossa, aliis corniola. 60. a. A. non est isatis. B. eadem cum χυμένη Græcorum. C. & flore tinctorio Germanorum. D. & tinctoriis genistis Plinii. E. & θαψία. F.

Lycium, vulgo χρυσόξυλον, & λῆτζα, θαψίος & θαψία dicitur. 59. a. E. usus ejus & color. F. succus dicitur κροκόλυον. b. E.

Λυχνίτις species verbasci & ratio nominis. 61. b. C.

Lydius lapis duo significat, unde Plinii error ea confundentis. *prol.* 3.

M.

Macer vel macir an macis hodiernum. 137. a. G. macis apud recentiores est involucrium nucis muscatae. 138. a. A. antiquum temperari caloris, quod non convenit vulgari macis. *ibid.* an Arabum belbase. B. macer Græcis prædicatur esse φλοιός Ἰνδικός. D. cortex arboris, non fructus. *ibid.* b. A. macis non est vox Arabica. E. macir vel macer veterum, Indis hodie macre vocatur. *ibid.*

Magnes & Lydius lapis dictus & Heraclius. *prol.* 3. μάγνης, & μαγνήτις & μαγνησία lapis distinguitur à Græ-

cis recentioribus, secus ac factum antiquis. 132. a. F.

Μαγνύδαρις Græcorum unde defluerit. 147. b. D.

Majorana est amaracus seu sampluchus, & causa nominis. 12. a. D. majorana Franca est marum. *ibid.*

Mala Ἑσπερίκα, seu Ἑσπερίδες. 84. b. C. cur citria dicta. *ibid.* & aurea. D. differentia eorum à malis Medicis seu Assyriis, quæ etiam citria. *ibid.* barbaris νεράντζια & ναράντζια, quia Latinis posterioribus inaurantia, & hodie quoque aurantia. F.

Malabathri historia ex Plinio & ex Dioscoride, & utriusque discrepantia. *prol.* 8. malabathrum Latinis absolute folium, Græcis φύλλον. 126. a. A. an malabathrum, & folium Indicum eadem res. C. illud Arabibus tembul & betel vocatur, hoc autem sadhegi. *ibid.* μαλάβαθρον σφαίριον. F.

Μαλάχη communi lingua est μολόχη Atticorum, vel potius Æolum. 46. b. D. μαλάχη ἀγρία de althæa. C.

Malva an folia circumagat ad solem. 20. b. G. pastinata & agrestis. 46. a. E. malva ibiscum. *ibid.* b. D. althæa an malva E. malvavisco Italicorum. 46. a. A.

Mambu saccharum Indorum. 225. a. B. est veterum saccharum, nec cum hodierno convenit. *ibid.* est Arabum tabaxir. F. arundo mambu. 156. a. B. b. B.

Mamira quæ. 64. b. D. an sit doronicum commune vel Avisenæ. *ibid.* F.

Mandragoræ poma an μελιντζάνια vel melongena. 65. a. D. & b. F. esui olim erant pastoribus, sed somnum inducebant. *ibid.* E. morion hæc species dicta. b. E. Arabibus allufa. *ibid.*

Manna, Arabibus man, est genus mellis ærii. 245. a. A. quod Græcis paulo vetustioribus δροσόμελι & αερόμελι. B. iidemque μάνας vocabulo nominant exiguas thuris micæ. C. an rectè Latinis thuris pollen. *ibid.* manna Hebræorum, & Arabum trugibin quale. F. communis manna ex Calabria. G. quare thuris manna, pollen thuris dicta. 245. b. A. manna Arabum seu mel cœlestis. 246. a. A. facultates mannæ thuris. C. manna Arabum an alia ab Hebræorum illa. D. mel calaminum idemque antiquorum saccharum est genus mannæ. b. B. manna ipsa Græciæ ignota. E. plus de illo melle, quæ manna est, videtur novisse Theophrastus quam Aristoteles. F. manna Avisenæ. 247. a. D. mannæ deterioris notæ; item quæ primas, & quæ secundas tenet. *ibid.* b. C. an Aristoteles ejus notitiam habuerit. B. an Dioscorides. C. ελαιόμελι ejus an manna liquida. D. manna concreta apud Aristotelem. b. A. manna Persica, & trugibin Arabum. E. durities mannæ. F. duo genera Arabibus, liquidum & concretum. 249. a. B. liquidum est Dioscoridis ελαιόμελι. *ibid.* man Arabicum commune nomen omnibus generibus eorum, si ve concreti sint si ve liquentes. *ibid.* b. D. ejus tres species, mel de Casseran, zirchest, & terenjabin. 250. a. C. descriptio mannæ terenjabin. D. gummi fit an manna. 253. a. A. manna alhussar. G. tria pro æris rore si ve manna temere habita, saccharum priscorum si ve mel arundineum, manna terenjabin, & manna alhussar, quod & saccharum alhussar dictum. *ibid.* b. B. liquida manna in monte Libano collecta ab arboribus. C. manna de medulla cassiæ cathartica. 254. a. A. πῶ ἀγρίον μέλι apud Matthæum, quo vicitasse Johannes traditur, an manna seu mel ærium. *ibid.* C.

(d)

Μάρων est amaraci species, quasi minor amaracus, vulgo franca majorana, Græcè ισόβρυον & ὀρίγανος. 12. a. E. rarius olim amaraco, Romanisque ubi nasceretur, de folia ejus; minus cognitum; Plinio autem cum amaraco Ægyptio seu samplucho confusum. *ibid.* F.

Marrubium an πράσον. 41. a. A. divisio marrubii in candidum & nigrum non est Castoris peculiaris, sed ab aliis quoque tradita. *prol.* 12. Vide Μέλαν πράσον.

Maru & almaru herba Arabum quæ 12. b. G.

Mastiche est lentisci resina. 170. a. D. duum generum apud Avisenam. 173. b. E.

Mazerium Arabes exitiali errore vocant tam chamæleontem quam chamelæam. *prol.* 16.

Mecca. 181. a. C.

Medica mala seu Assyria etiam citria dicta, ut ἑσπερίκα seu aurea. 84. b. D. quemadmodum differant. *ibid.* E.

Medicina vetus & res herbaria quare mutæ artes dictæ. *prol.* 13. in opere tantum consistebat, & χειρουργική vere erat. *ibid.* non linguâ exercebatur. *ib.* in quas sectas postea, ubi loquax facta, fuerit divisa. *ibid.* serò à Romanis recepta, etiam damnata. *ibid.* quam Cato excoluerit, quam item damnaverit. *ibid.* antiqua & simplex quas herba noverit, quas verò illa recentior & sumptuosas. *prol.* 14. quomodo & fine contempletur herbas. *ibid.* non exercuit Romanata gravitatem. *prol.* 15. qui ex Romanis Græcisque eam tractarint. *ibid.*

Meisem & misem non est idem quod mes; nec idem quod maiz, tritici genus in orbe novo. 108. a. D. tria ejus genera Avisenæ. *ibid.* an sit frumentum Saracenicum vulgo appellatum. *ibid.* an λογχίτις. *ibid.* b. A.

Mel frugum quid Plinio. 9. b. B.

Μέλαν quid Græcis. 92. a. D.

Μέλαν πράσιον posteriorum Græcorum est nigrum marrubium Castoris. *prol.* 12. etiam βαλῶνι dictum. *ibid.* male vertitur à Plinio nigrum porrum. *ibid.*

Μελάνιον qualis viola & quare ita vocata. 27. b. C. sponte nascitur. *ibid.* F. humi repit. 28. a. D. dicitur ἴον absolute, & χαμάϊιον & quare. *ibid.* F.

Μελαντζάνιον, Italis melenzana. 65. a. D. ex Arabico bedengiam. *ibid.* E. unde & barbæ melongena. F. an strychnum antiquæ Græciæ. *ibid.* b. B. an mandragora. C. F. folanum pomiferum hodie vocatur. 65. b. B.

Μελία arbor & pro jaculis ex ea; item genus seminis, μελίνη & μελίος σῆτος. 9. a. B. & μελίνης σῆτος. *ibid.* b. B.

Μελιτέτλα παγκαρπίας. *prol.* 21. μελιτέτλα quæ. *ibid.* μελιτέτλα τεμνίως. *ibid.*

Melligo. 32. a. E.

Melones, quos sic vocamus, an diversi à melonibus Palladii, & melopeponibus Græcorum veterum. 37. b. D. multos melones vocamus, qui pepones potius dicendi. 38. a. C. melo hodiernus quibus notis à cucumere distinguatur. 39. a. C.

Melongena quis fructus, & unde dictus. 65. a. F. differt à mandragora & strychno eduli. *ibid.* b. F.

Μηλοπέπωνες & μελοπέπωνες scribitur, & utriusque etymon. 37. b. E. μηλοπέπων, & σίκυς πέπων quomodo differant. 39. a. C. & 40. b. A.

Μεμαίνυλας fructus τῆ κομάρης. 6. a. G.

Mes vel mesce Arabum an idem quod mungo. 107. b. C. quid sit. *ibid.* an maiz

maiz tritici genus in orbe novo sic vocatum. 108. a. C. an meifem vel misem. *ibid.*
 Ματταλική appellatio quæ comprehendat. 218. a. B.
 Mexētramaxiah est dictamnium pulejo simile & unica vox. 42. b. C.
 Miha Arabibus storax liquidus, alius tamen ab antiquo, quid proprie & origo vocis. 152. b. D.
 Μιλαξ arbor & frutex, idem quod σμίλαξ. 9. a. D.
 Mina nostrum pro metalli fodina, item minare verbum, & minæ pro cuniculis, linguæ Arabicæ originem debent. 218. a. D.
 Mitecal vocabulum Arabicum, Italis mitigal, quid. 187. b. D. origo. F.
 Mixtale, triticum mixtum secali. 68. b. E.
 Moly dictum λευκόιον ἄγριον. 28. b. F.
 Arcadicum Homeri quale. 43. a. B. an idem cum eo, cuius radicem sibi è Campania allatam vidit Plinius. E. an flos ejus luteus. F. non est μάλυζα vel μάλυζα Hippocratis, quæ est caput allii. *ibid.* b. C. aliud & genere diversum moly Cappadocicum seu Galaticum, sc. ruta agrestis. E. quare moly vocetur. G. Syris βησάσα, aliis ἄρμαλα, unde Arabicum harmel. 43. b. E. & satab bari, ruta agrestis. F. quæ tamen proprie accepta à moly Cappadocico diversa. *ibid.*
 Μάλυζα σκορίδα, caput allii. 43. b. C.
 Mor deror quid Hebraeis. 125. a. E.
 Morella de strychno. 65. b. D.
 Morion quid. 65. b. E.
 Mugat arbor. 120. a. F. an almuggim vel alummim. *ibid.* b. A.
 Mum Avisenæ quid. 160. b. C. duo ejus genera. *ibid.* est cera, & etymon vocis. F. hinc deductum mumia vocabulum. 161. a. C.
 Mundus panis. 74. b. A.
 Mungo an bunckus. 107. b. C. an mes Avisenæ, vel meisce, *ibid.*
 Mur Arabum est myrrha. 15. a. C.
 Murarium de parthenio. 10. b. A.
 Muscaria, τὰ σιαδά dicta. 44. b. B. muscar, muscarium quid, & muscarii clavi. *ibid.*
 Mutæ artes quæ. *prol.* 13.
 Μύαξ, μύακιον. 55. a. A.
 Μύκης, generalis fungorum appellatio. 203. a. C. etiam est pileus, & clausula capuli in gladio. *ibid.* b. A.
 Myrobalana nulla in palma Ægyptia, sed quidem fructus myrobalanis similis. *prol.* 24. nostra antiquitus ignorata. 155. a. A. Arabibus vocantur helilegi. *ibid.* b. C. cur palmulæ nonnullis appellantur. C. ita etiam dictus fructus Indicus è sylvestris pruni genere. E. belirica & emblica à myrobalanorum genere ac censu excludunt Arabes. 155. b. A. helilegi seu myrobalani quatuor genera apud Avisenam & Serapionem. E. ex quibus tria sunt vera myrobalana. 156. b. C. quartum Sinicum hodie incognitum. D.
 Myrepica glans. Vide Glans.
 Myrrha ex smyrnio herbâ colligebatur radice incisâ, σμύρνα τρωγλίτις dicta Græcis recentioribus. 15. a. B. est succus veri smyrnii, ne optimâ quidem deterior. *ibid.* Arabice mur, quod sicut & vox myrrhæ usurpatur de ipso smyrnio. *ibid.* C.

N.

N Abac fructus arboris sadar. 1. b. C. napeca Bellonio, nabeca Prospero Alpino. *ibid.* D. Leonni Africano est rabich. *ibid.* F. ossa. 2.

a. C. est loti bacca, & quali facie *ibid.*
 b. C. ἀλφίτα τῆ ναβάκ. 2. a. C.
 Nasti sal Arabibus quis & unde dictus. 192. a. E.
 Νάκαφθον, ναύκαφθον vel νάρεκαφθον & νάρεκαφθον. 182. b. B.
 Napellus moyfi. 214. a. G. etymon vocis. b. B.
 Naphtha quid & ejus origo. 164. a. G. νάφθα pro ἄφθα, & vice versa. 192. a. F.
 Napi etymon. 34. b. D. naps est γογγυλὶς Theophrasti, ἔαπνι antiquissimorum, βενιάς vero recentiorum Græcorum, & rapa vel rapum Latinorum. *ibid.*
 Νάπνι quid. 34. b. D.
 Nardi Indicæ folium malabathri nomine intelligit Plinius, sed errat ex sententia Dioscoridis. *prol.* 8. nardi homonymia. *prol.* 17. νάρδον de ipso unguento nardino. 30. b. F. Indica non ejusdem generis cum Celtica vel Cilisia seu montana. 129. a. E. Syriaca quare sic vocata. F. spica nardi quæ. *ibid.* b. G. nardi spica cur Arabibus sembul alhasafir, id est, spica avium vel passerum. 130. b. F. & 131. b. B. an ea sit νάρδον Σαφαριτικὴ Dioscoridis. C.
 Ναρθηκοειδὲς δένδρον Dioscoridi dicitur euphorbium. *prol.* 3. ut & Plinio & quare. *prol.* 4.
 Ναρθηκίνη κήμη in papyro. 5. a. A. νάρθηξ quid proprie. *ibid.* ναρθηκοφόροι qui. *ibid.* C. planta est, quæ Latinis ferula, Baccho sacra. *ibid.* E. ex ea ferulæ magistrales. *ibid.* B. & C. in ferula ignis conditus. *ibid.* D. νάρθηξ ἱατρικὸς, & ναρθηκοειδὲς mangonium. E. νάρθηξ, titulus libri. F. νάρθηξ de porticu & atrio in templis & basilicis veterum Christianorum. 6. b. A. νάρθηξ πυρκαϊκὴ 5. a. G. Euripides distinguit inter θύρεσς & νάρθηκας. 5. b. A.
 Nautea & nauteofus. 55. b. A. nautea & notea, quæ & herba coriaria. 76. b. D.
 Νέκεια vel νεκία cur verbascum dicatur. 61. b. C.
 Nenufar Arabum seu nymphæa. 188. b. A. effectus iidem qui camphoræ. B. non unam rem significat. 195. a. E. composita vox, quasi Nil nufar seu Nili nymphæa. b. E. primo de loto Ægyptio, quæ nymphæa; postea de qualibet nymphæa. F. de σφαπώτη aquatico Nili. 196. a. A. facultas ex Albasis auctoritate, calida & subtilis de qua nymphæa intelligenda. *ibid.* E. & 197. b. G. aliæ species aliis facultatibus præditæ. 198. a. A.
 Neoterici auctores qui. *prol.* 7. neoterici in re herbaria scriptores recensiti, & simul reprehensi à Dioscoride & quare. *prol.* 8. & 9. ex eorum scriptis multa mutuatus Dioscorides, verbis ferme iidem sæpe, sed limatiore judicio, circumcisus quæ improbabat. *ibid.*
 Neurospasti cognomen cynosbato an chamæbato conveniat, & causa nominis. 25. a. F.
 Niger de colore ex viridi saturatiore & obscuriore. 27. b. C. ut Græcis πύμελαν. 92. a. D.
 Nil granum & ejus homonyma. 176. a. D. nomen corruptum ex Latino nigrum. *ibid.* G. est isatis herba, quæ colore fusciore inficit. *ibid.* b. F. & de veteri pigmento Indico accipitur. *ibid.* Vide ἰσάτις.
 Νιτρίαι Græcorum, & nitrariæ Plinii, & νιτριάτης nomos in Ægypto. 222. b. A.
 Nitrum Arabibus baurac. 220. b. G. &

nitron voce Græca. 221. a. A. an sal petra. *ibid.* E. nihil habet commune cum aphronitro Pliniano. 223. b. B. nitri spuma diversa ab illo quoque aphronitro, quod in speluncis destillat, & sole siccatur. *ibid.* C. λίτρον Attici appellant, quod alii Græci νίτρον. 221. b. F. ἄφρονιτρον, & ἀφρόνιτρον quibus differant. 222. a. A. aliud quoque ἀφρόνιτρον νίτρον & ἀφρόνιτρον. *ibid.* spuma nitri apud Martialem. D. nitrum panis apud Serapionem. *ibid.* chalastræum & chalastricum. E. modus, quo nitrum fit in Chytis Macedonia. *ibid.* in Ægypto. F. quatenus sal petra dici queat. 222. b. D. ματρωνικόν & παρθένιον νίτρον. *ibid.* E. an dentur tumuli saxei & vasa ex nitro. *ibid.* F. nitrata aqua. 223. a. A. fastidium, quod sal petrosum Serapioni, diversum à nostro sale petra. *ibid.* b. C.
 Nominum, quæ plantis Græci impōsuerunt, non una, sed varia ratio; tum unde eadem in plerisque petita. *prol.* 1. longe major earum est copia, de quibus non constat, quare ita sint appellata. *ibid.* ad varia herbarum nomina contentenda ac distinguenda quarum rerum notitia sit necessaria. *ibid.* 6. nomina animalium pleraque etiam incertæ originis. *prol.* 1.
 Nymphæa. Vide Nenufar.

O.

O Bryzum aurum. 218. b. E.
 Ωχρός de auro & aureo colore. 27. b. G. seu luteo. 28. a. A.
 Oenanthe flos est labruscæ & herba florem habens racemosum. 30. a. D. unde dicta. *ibid.* E. flos an herba in unguentis adhibita. F. oenanthe Cypria quæ. *ibid.* b. E. οἰνάνθη Κυπρία & Ἀδεμυνησίον de ipso unguento oenanthino. *ib.* οἰνάνθια & οἰνάνθια οἰνάνθια unguenta posteriorum. 31. a. D. qua oenanthe ad coronas fuerint usi veteres. F. oenanthe herba Arabibus basilia. *ibid.* b. D. utrum oenanthe labruscæ, an verò flos oenanthæ herbæ odorata ad unguenta pertinerint. E. non omnis oenanthe herba est odorata, sed flos vitis nullus non odoratus. F.
 Οἰχομένιον, Græcis recentioribus χυμένιον. 59. b. G.
 Οἰναγος. Vide Onothera.
 Οἰνόθηξ. Vide Onothera.
 Οἰνόττα quid. 31. b. A.
 Οἶσόν veteribus Græcis, neoterici οἰσάριον de brevi falicis genere, & unde Gallorum hofarium. 100. a. F. an sit uva crispa vulgaris seu grossularia nostra. *ibid.* b. A. flos. 101. a. A.
 Οἰσύνια de vitilibus ex oeso factis. 100. b. C. οἰσύνια ἀσπίδες. *ibid.* D.
 Οἰσυνπῶ inapte statuitur & vocatur ab Arabibus elzuf & hyssopus humida. *prol.* 17. quid proprie. *ibid.* quid οἰσυνπῶν ἔριον. *ibid.* causa erroris in Arabibus, & quid ὕγρον οἰσυνπῶν Græcis. *ibid.* in recentioris & corruptæ Græciæ scriptis οἰσυνπῶς occurrit pro οἰσυνπῶ. 19. a. A.
 Oleæ folia an circumagantur ad solem cotidie, an potius solstitiis tantum convertantur, & quomodo hoc fiat. 20. b. F. & 21. a. A.
 Oleum viride, ὀμφάκινον, & oleum conditum quid. 32. b. G. Vide ὀμφάκινον.
 Ὀλοκωνίτις vel ὀροκωνίτις Hippocratis quid. *prol.* 1. & 201. a. A.
 Olus atrum Romanum, smyrnium est & dicitur ab odore myrrhæ, Arabibus opium agreste, Græcis ἄγριον ὀέλινον, &

& ἀγέλοιν. 15. b. C. in repassinato & humido ferendum. 14. a. G. differt à vero smyrnio myrrham fudante. *ibid.* Vide Smyrnium: corruptè dicitur ostricium quasi olus atricium, & asfrantium, & ostrucium, Græcis ἀλυσανθρον, ὀλυσανθρον, ἀλεξανθρη & σαρραμ. 15. a. A. Macro est *caulis agrestis*. 14. b. F. usurpatur & de smyrnio petroselino. *ibid.*

*Ολυρε an zea. 68. b. A. an ador vel adorem. 69. a. A. an arinca Gallia, 70. b. E.

*Ομφάκιον & ὀμφάκινον quid differant. 32. a. B. quomodo omphacium conficiatur. *ibid.* a. F. an in unguentorum compositionibus adhibeatur. *ibid.* b. E. nomine caret apud Latinos. *ibid.* aliud est jus vulgo nobis viride dictum, & Græcis recentioribus ἀγρεζωμον. *ibid.* ὀμφάκινον ἔλαιον, Latinis viride oleum. *ibid.* F. usus hujus ad condiendos odores. *ibid.* G.

*Οναγρε. Vide *Οιναγρε & Onothera. Onothera herba. 31. b. B. varia ejus nomina. *ibid.* rectius scribitur οἰνόθηρε, οἰνόθηρις, οἰναγρε & οἰναρις, & ratio. *ibid.* b. C.

*Ονοπράσιον vel onitis. 41. a. A.

*Ονοθεις quæ herba. 31. b. D.

*Ονυξ Ἰνδικός vel odoratus veterum an blattæ Byzantiæ. 153. a. A. similis fuit blattis illis seu tegmini purpuræ. *ibid.* E. Dioscoridi cur πῶμα καρχυλίσ dicatur. *ibid.* Arabibus accipitur de frustis vel fragmentis ungui similibus. *ibid.* b. A. non notat totam testam, sed partem tantum. B.

Opulus vel upulus de lupulo. 80. a. F. item oplo & ratio nominis. *ibid.* b. F.

Opulæ antiquitus pro pulæ. 80. b. G.

*Ορχις vel κύνορχις neotericorum est διδύμη ἑλίζα Hippocratis. *prol.* 1. dividitur in majorem & minorem. 45. a. A. major est orchis latifolia herbariorum nostrorum & ejus folium quale. *ibid.* a. B.

Orci tunica quæ. 25. a. D.

Ordo in exequendis stirpium naturis talis à Plinio observatus, qui a Dioscoride culpatus. *prol.* 8.

Orichalcum veterum unde fiat. 228. a. A. ὀρείχαλκον Νικανόρις. *ibid.* B. statuæ ὀρείχαλκοι pro ὀρείχαλκινος. E. ut Latini orichalca vasa ex orichalco fabricata. F. non est album, sed luteum. 228. b. B. an sit in rerum natura. *ibid.* b. C. non hoc negaverunt antiqui, sed voluerunt nullam ejus extare venam naturalem aut metallum, ut auri, argenti vel æris. E. non est res simplex. *ibid.* sed genus metalli ex duobus rebus mixtum, unde κράμα Græcis vocatur, F. an extiterit aliquando, sed defecerit extinctâ venâ. 229. a. C. quid hoc nomine veniat. *ibid.* album. *ibid.* a. A. aurichalcum vocatur non quod auri colorem haberet, sed veteri pronuntiatione pro ὀρίχαλκον, quasi montanum æs dixeris, & Græce appellationis quæ ratio. *ibid.* a. F. olim fuit gemmarum in usu, quod ostendit, quam carum quamque rarum fuerit. 230. a. D. quale genus plerisque veterum notum. *ibid.* E.

Origanum onitis non spicas, sed capitulum seu corymbos gestat, & eatenus est simile hyssopo veterum. 18. a. F. G. ut & origanum Heracleoticum simile eidem hyssopo. *ibid.* a. E. origanum asinarum seu ὀνοπράσιον etiam onitis πράσιον vocatur. 41. a. A. item κεφαλαοειδὲς ὀρίγανον & κεβλήνη ὀρίγανον. *ibid.* Arabice fudenegi, & origanum sylvestre fudenegi bari. 42. b. G.

Ορμαία vel ὀρμαία. 33. b. C.

*Ορμενον & ὀρμενον Atticè quæcunque è terra primum prodeunt cauliculo teneriore. 33. a. B. κράμβης ὀρμενον. *ibid.* aliud ὀρμιν. D. ὀρμενον ἡμέρον, & ὀρμενον ἀκανθίας. *ibid.* b. D. etymon. *ibid.*

*Ορμιν aliud, aliud ὀρμενον. 33. a. D. quid sit. F. divisio. G. Arabice giulben dicitur. *ibid.* b. B. an orvale vulgo dictum. C. non est sylvestris asparagus seu corruda. *ibid.*

Orvale. 33. b. C.

Ostricium non est σερθιον, sed olus atrum Romanum. 14. b. G. Vide Olus atrum. Oxycedrus Narbonensibus cada dicitur, & oleum ex ea oleum de cada, quod non est idem cum cedria & quare. 169. a. E. ἑξυκέδριον. *ibid.* b. E. qualis arbor. F.

P.

Παγκαρπίας quid, itemque παγκαρπίας μελιτῆρα. *prol.* 17.

Pæonia si eruatur, quæ observanda. *prol.* 11.

Παλάθη. 181. b. D.

Pallor amantium violâ tinctus. 27. a. C. pallida viola quæ. 28. a. E. item palentes herbæ, & pallidum aurum. 28. b. B.

Palma Ægyptia non fert myrobalana, sed fructum myrobalano Arabicæ similem. *prol.* 24.

Πάνακες nomen plurium herbarum & unde dictum. 44. a. A. Chironium. *ibid.* Syriacum, quod & absolute πάνακες. *ibid.* C. Heracleum & Asclepieum. D. succus panacis, Græcis οππαναξ, & ejus precium. *ibid.* b. B.

Panaria raphanus. 34. a. E.

Pancratium multo minus scillâ, & folia illius, hujus foliis, ita ut pancratium dictum fuerit pusilla scillâ. 45. b. A.

Panis filigineus. 69. a. F. F. secundarius, cibarius. 73. a. F. panis differentie varietate. 69. a. G. ater panis. *ibid.* b. A. comparatio appellationum variarum panis apud Latinos, & earum, quæ apud Galenum leguntur. 74. b. C. & c.

Papaver erraticum Græcis est μήκων ῥοιᾶς, vel ῥοιᾶς μήκων scem. genere. Vid. ῥοιᾶς.

Πάπυρος. 36. a. B. παπυράκιον, papyraceum. *ibid.* a. C. papyrus quæ proprie, & quæ charta, ac utriusque discrimen: tum an papyrus ac charta hodierna illis veterum respondeant. 36. a. F. & c.

Parapotamia urbs. 30. b. E.

Pardalium unguentum Plinii. 31. a. D.

Παραμύρειν & παραμυρεῖς quid significet, non intellectum Plinio. *prol.* 24.

Parietaria herba. Vide, quod sequitur, Parthenium.

Parthenii homonymia. *prol.* 17. parthenium duplex, parthenium amaracum, quod & λευκάνθεμον & λευκανθές. 10. a. G. & alterum, quod in sepibus & muris nascitur vocatum perdicium, ἑλξίνη, murarium, parietaria, & quare. *ibid.* b. B. item σιδηρεῖς, urceolaris, vitreola hodie Italis. *ibid.* D. Arabibus haffis alzagiagi. *ibid.* E. antiquis Græcis κλύβατις, & quæ istorum nominum ratio. *ibid.* itemque abstergum. *ibid.* G. parthenium amaracum est virofi odoris, unde ex eo unguentum amaracinum non videtur fieri solitum. 11. a. D.

Pastinatio, malva pastinata. 46. a. E.

Πήγανον Siculis vocatur ῥύμη. *prol.* 2.

(d 2)

πήγανον ἀγέλιον an sit moly Homericum. 43. a. B. Vide Ruta.

Πλωιον idem quod ἀτρακτι, & etymon. 102. b. F.

Πέπων quia proprie. 38. a. A. & F. ita absolute dictus, qui aliis σίκυον πέπων. 40. b. A. Vide Σίκυον πέπων. imo & πέπων, qui nonnullis σίκυον. 40. b. B. differentia pepotis & cucumeris. 38. a. D.

Perdicium parthenium quare ita vocetur. 10. b. F. diversum est à parthenio amaraco. 11. a. B. Vide Parthenium.

Περικάρπον quid. 2. b. D.

Petræum symphytum ubi nascatur. 48. b. A. Vide Symphytum.

Πετροσέλινον. vide Σμήνιον.

Πεύκη & πινυς quomodo differant, nec non & nominum istorum permutatio. 82. a. A.

Persea & persica arbores differunt, sed antiquioribus περσέα accepta & de persea Ægypti peculiari, & de communi malo, quæ περσική posterioribus. 85. a. B. duæ itaque περσέαι diversissimi generis, & utriusque etymon, auctor, patria. *ibid.* F. persea an Ægypti tantum peculiaris. 86. a. D. an non & in Græcia nascatur, tum à quo & unde in hanc sit invecata. *ibid.* F. in Perside hodie nulla arbor conspicitur referens perseam Ægypti. *ibid.* b. C. persea Ægypti non alia est à persea vulgari, quæ persica. D. in Rhodum primo ex Ægypto translata. F. quo tempore in Græciam & Asiam invecata, incertum. 87. a. A. cur fructum non tulerit in Rhodo. *ibid.* B. nomina varia, earumque etymon. D. & E. descriptio persee apud Theophrastum an exhibeat vulgarem persicam. 87. b. A. eam ex trium arborum diversarum ἰσορῆα concinnavit. 88. a.

C. unde nata distinctio inter perseam & persicam apud veteres. *ibid.* a. D. persea Ægypti etiam de genere persicarum. *ibid.* b. B. tria genera persicorum Callimacho. D. περσέα recentioribus Græcis ῥοδακινέα, & περσικά ῥοδακινέα & persica vulgò dicitur, quæ persea. *ibid.*

Περσική arbor de citrea malo, seu Medica, & de vulgari persica, quæ persea. 88. a. C.

Πέρσιον quid. 86. a. A. & C. idem quod περσικόν. 88. a. C. persica duracina, ῥοδακινά. 86. b. E. myrocottonea & alberica. Vide Alberica. precocia, quæ distinguenda à prunis præcocius. 89. b. F.

Perficaria an zingiber caninum Avisenæ, & unde sic appellata. 159. a. C. duæ ejus species neotericis. *ibid.* b. E.

Perfolla & perfollata. 51. b. G.

Personata est ἄκινον. 51. a. E. an ἔχινον. *ibid.* F. eadem & personacia & perfollata dicitur, & perfolla, non perfollata. *ibid.* b. F. G.

Φαινὶς ἀνεμώνη unde dicta. 26. a. E.

Φάρμακα ἀπλά quæ. *prol.* 15. Φάρμακον quid. *ibid.* Φαρμακώδης βοτάνη, Φαρμακώδεις πίποι, & πολυφάρμακοι. *ibid.*

Pharmacopœi à rizotomis herbas mutabantur. *prol.* 14. medicos imitabantur. *ibid.* desidebant in foro cum pyxidibus suis ad vendenda medicamenta. *ibid.*

Græci eos vocant ἐφεδρεῖς ἱατροῦς. *ibid.* pharmacopolæ Græcorum iidem qui pigmentarii Romanorum. *ibid.*

Φασκός non est σφασκός. 41. a. D. nec bryon odoratum. E. sed muscus ægilopis. *ibid.* & b. F. reperitur etiam in haliphlaeo. G. Arabibus dicitur asne, Græcis

Græcis recentioribus *ὑπνον*, *ibid.* b. F.

Φέως & φλέως quid differant, & cur utraque *σοιβή* dicta. 78. a. D. E. supra spinam φέω nascitur. *ὑμνι* genus *ἐπισοιβή* dicta & *ἰππόφως*. 79. a. C.

Φλέως & φλῆς vocatur & unde. 79. a. E. an sit lappago. *ibid.* F.

Φλόμ@ seu verbasum cur thapsus barbatus officinis. 61. a. B. phlomis coronarius. E. tertia *φλομίδων* species cur *λογχίτης* dicta. *ibid.* b. C. *θρυαλλίς* flos coronarius etiam phlomis species. b. B.

Φλοῖζεν etiam *περὶ φλοῖζεν* quid. 57. a. A.

Φλόξ & φλόγιον flos. 29. a. G. an de flammeo violæ genere dicatur φλόγιον. *ibid.* b. G. cur Theophrastus inter violas ejus meminerit. 30. a. B.

Phænicea herba est hordeum murinum Romanorum, & *φόνιξ* Dioscoridis, atque unde sic dicta. *prol.* 2. est quoque antiquorum Græcorum *ἀγχύνωψ*, quod Plinium latuit & in errorem duxit. *ibid.* Græci recentiores vocant *ἐρυσσάχυνον*, & *φονικέπτερον*. *ibid.*

Φόνικες populi ab illo colore nominati, cujus primi inventores. 93. a. A.

Φόνιξ arbor & herba qualis. 1. b. B.

Φόνισσα de Tyria purpura. 93. a. A.

Φόν@ non tantum de cæde, sed & de sanguine, qui cæde effunditur, usurpatur. 103. b. A. ut & de genere quodam atractyllidis, & quare. *ibid.* B.

Φόρβιον & φόλβιον est *ἔνφορβιον*. *prol.* 5.

Φύκ@ θαλάσσιον Theophrasti Plinius male diversum facit à fūco marino vel alga marina Dioscoridis. *prol.* 2. φύκ@ seu alga marina alia, quæ ad tingendum adhibita, alia quæ ad purpurificandas genas, alia quæ ex cerussa ulla. 110. a. C. omnia illa genera rubro colore tingunt. D. quomodo differant purpurissum & φύκ@ seu herba Syriaca. *ibid.* D. E. φύκ@ θαλάσσιον Arabibus argivan. E. non est margian seu corallium. 110. b. C. Φόνισσον φύκ@ Nicandro; & alga rubens Plinio. F. etymon. 112. b. A. hoc nomen datum non temere aliis rebus quam quæ tingerent, præsertim rubro colore. *ibid.* φύκει πυροκίνειν. B.

Φύσα, φυσαλλίς. 66. a. A.

Pigmentarii Romanorum qui. *prol.* 14. in-
stitores pigmentarii. *ibid.*

Pilum & pila differunt. 71. a. G.

Piper longum & nigrum in eodem frutice nascens Dioscoridi, quæ Theophrasto verius ex diversa arbore. *prol.* 9. quid piper longum ex sententia Avisenæ & Rhafis. *ibid.*

Piperapium dictum acorum. 36. a. D.

Πιστέλαιον. 168. a. B. potest etiam dici de cedrelæo. E.

Πιστάκια non pro ipsa arbore, sed pro fructu. 171. b. G. arbor pistaciorum terebintho Indicæ Theophrasti similis. *ibid.* F. Arabibus fistac, & Latinis barbaris fistici. 172. a. A.

Pistolochia an Romanorum hibiscus, vel Græcorum althæa, unde dicta, & an detur. 46. b. A.

Πιτῶσεις, *περὶ πλῆθος* & *δρῶπακες* veterum medicorum. *prol.* 13.

Πιτυρίαις panis. 74. b. B.

Πίτυς & πύκη quomodo differant & invicem permulentur apud Græcos. 82. a. A.

Plantago descripta à Themisone medico, non inventa. *prol.* 5.

Plantarum nomina. Vide Nomina plantarum.

Plantæ quæ, quomodo, & quando folia floresque ad solem convertere dicantur. 20. b. F.

Platanus Gallorum hodie non est vera platanus. 81. a. D.

Plinius, judicium doctorum hominum de historia ejus naturali duplex. *prol.* 18. difficile, nec cujuslibet discernere in eo vera à falsis. *ibid.* in quibus tamen hoc utcumque præstari possit. *ibid.* mala ejus fides & negligentia in vertendis scriptoribus; unde omnia apud eum suspecta. *ibid.* neque nimium elevandus est, neque nimium amandus. *prol.* 19. laus operis, stylus, præcepta ethica & exempla in eo eximia; cæterum artium & scientiarum, quas tradit, rudis. *ibid.* ex aliis in suum omnia transtulit. *prol.* 20. nec propterea ipse extra culpam, sicubi errat; & causa non una. *ibid.* excerpti annotandique ratio ab eo adhibita. *ibid.* nimium fuit aliis negotiis occupatus, unde in opere concinnando nimia festinatio, & hinc hallucinationes multæ; imprimis in excerptando. *ibid.* errores etiam ex aurium vitio non recte accipientium, quæ pronuntiârat anagnostes. *ibid.* 22. sed & ex linguæ imperitia non tantum in *πχνικοῖς*, imo etiam in maximè tritis & obviis. *ibid.* 23.

Πνεῖν. Vide Alare.

Πόαι quænam Græcis rizotomis, quæ mulieres *πάσαι*, & quid *πάζειν* vel *βοτανίζειν*. *prol.* 11.

Podagra lini quæ herba. 81. a. B.

πὸ Πόλιον & πὸ πολὶον in quibus differant, & nominis utriusque ratio. *prol.* 3. Plinius, quæ alterius sunt propria, in alterum transfert. *ibid.*

Pollen in tritico. 71. a. C. pollinare. 73. b. E. differentia inter pollinem & similaginem. *ibid.*

Pollinarium cribrum. 69. b. E.

Πόλφ@, *πολφοκάζανον*, *πολφοφάκη*. 201. a. D.

Polygonum duplex Dioscoridi. 47. a. F. est & præterea aliud, cujus descriptio. *ibid.* ramuli ejus geniculati circa caulem obtinent instar foliorum junceorum. *ibid.* b. F. G. polygonon fœmina Dioscoridis an *ἵππερις* seu equisetum. 48. a. A. historia polygonorum admodum turbatè tradita à Plinio. *ibid.* b. G. *ἵππερις πολύγονος* latet apud Plinium sub nomine *ποταμογείτων*. 49. b. A.

masculum Dioscoridis Arabibus dicitur virga pastoris mascula; fœmina verò virga pastoris fœmina. *ibid.* b. B.

Polypodium est ex herbis in aliena sede nascentibus. *prol.* 23.

Pomalía, & quid eorum nomine veniat. *prol.* 14. 15.

Pompones. 38. a. C.

Populus, alba an folia circumagat. 20. b. F.

Πόρκ@, qui recentioribus Græcis *χοῖ-
ρ@*. *prol.* 1.

Porrum nigrum male idem creditum Plinio quod *μέλαν πράσιον*. Vide *Μέλαν πράσιον*.

Portulaca vel porcacia qualis herba & unde dicta. 1. b. A. Græcis recentioribus *χοιροβότανον*, Gallis pourpier pro poulpied, quasi pulli pes, cujus generis multa vocabula. *ibid.*

Ποταμογείτων@ sub nomine latet apud Plinium, secunda hippuris species seu *ἵππερις πολύγον@*. 49. a. C. an illic sit myriophyllum aquaticum Dodonæi. *ibid.*

Potirones fungi. 205. b. B.

Πρεcoqua vel præcocia pruna, persica quæ. 89. b. F.

Πράσιον est marrubium candidum. *prol.* 12. itemque origanum asinarium. 41. a. A.

Πράσιον & πράσιον differunt. 41. a. A. *πράσιον* de algis marinis & fucis. *ibid.* B.

Πριονίτης, ferrata vel ferratula. 47. a. A.

Πρόπλις quid. 32. b. D. *πρόπλις* seu fordes alveorum Arabibus dicitur kar. 160. a. G. Avisenæ *almum*, cujus duo genera facit. *ibid.* b. C. etiam quod penè cera Græcis *πρόπλις*. *ibid.* G.

Πρόστυπι δίδυμοι, testes substricti, quales castori & sui, quinam. *prol.* 9. opponuntur pensilibus. *ibid.* an possint etiam exponi adhærentes spinæ. *ibid.* *πρόστυπι* in fictilibus quæ. *prol.* 10.

Ψίλωτρον de bryonia seu herba coriaria. 76. b. C.

Ψυχρότροπον & κέσρον de vettonica. 46. b. G.

Ψωρικὴ πόα de scabiosa. 79. b. F.

Pubescens uva, pubertas uvæ. 32. a. D. pubera dictamni folia quæ. 42. a. G.

Pulegium *δικταμνίδες*. 42. b. B. pulegio dictamnium quale simile. *ibid.* a. B.

Punicum malum cum papavere rhœade confusum à Plinio & causa. *prol.* 3.

Pura herba. 35. b. D.

Purpura Arabice *sadaf*, murex Latinis & cochlea. 22. b. A. Vide *κάλη*, & *κόχλη*. diversa purpurarum genera. 22. b. B. purpureæ violæ diversi generis. 27. b. C. & E. purpureæ auro de viola apud Columellam, quid. 28. a. D. purpura Tyria. 93. a. A.

Πυρήν & καρπὸς de nucleo. 2. b. F.

Pyrites lapis, ex quo æs conflatur. 231. a. E. an & cadmia ex eo. *ibid.* in officinis vulgò vocatur *marcasita*, Arabicâ appellatione. 232. a. A. quatuor ejus genera, aureum, argenteum, æreum, & ferreum. *ibid.* ratio nominis. D. pyrites etiam magnesia dicta. *ibid.* E.

R. & P.

ΡΑΒΔΙΟΝ quid in chrysocomes historia. 18. b. D. & 19. a. B.

Rabich, fructus qualis. Vide Nabach.

Rapa & rapum unde dicatur, & an *γογγυλὶς* vel *βενιάς*. 34. b. C. D.

Ράφαν@ Atticorum est brassica; at quæ *ράφαν@* aliis Græcis, est Atticorum *ράφανος*. 34. a. A. & Latinorum radix & raphanus. *ibid.* C. raphani communis seu radices non tria. B. sed duo tantum genera. E. panaria seu sativa unde dicta. *ibid.* & armoracia vel arboracia, quæ sylvestris. F. ratio nominis. 34. b. A.

Ράφανίδες Theophrasti an napi. 34. b. A.

Ράφης, *ράπης*, *ράπης*, & Doricum *ράφα*, unde rapa. 34. b. C. D.

Rafen Arabibus helenium, Græcis *ράσέν*. 14. b. E.

Refina medicorum. *prol.* 13. refina kalsonia Arabibus dicta. 170. a. C.

Ρητίνη, Arabibus retinegi, ad omnes refinæ pertinet. 170. a. C.

Ραῖον, *ραῖκόν ἐρίδιον*, & absolute *ρά*, de rha Pontico. 106. a. B. alterum vocatur rha Barbaricum vel Indicum & unde. *ibid.* Arabibus ravend, forte pro ra Hend. *ibid.* b. C.

Ριζοτόμοι à medicis diversi, Latinis dicti herbarii. *prol.* 11. eorum fraudes, ceremoniæ & superstitiones in legendis herbis. *ibid.* discrimen inter eos & *φαρμακοπώλας*. *ibid.* alii etiam *βοτανισαί*. *ibid.*

- ibid.* libri de herbis medicis inscribebantur *περί ῥιζοπομμένων*, aut *ῥιζοπομικῶν*. *ibid.* ἡ *ῥιζοπομικὴ* seu herbaria, nobilissima, saltem antiquissima pars *ἑλῆς ἱατρικῆς*. *prol.* 12. distincta olim ab *ἱατρικῇ* non re, sed munere & quare. *prol.* 14.
- Ῥοδάκινεα* persea, & perfica *ῥοδάκινα* unde dicta & quæ. 88. b. E. & 89. a. D. an sint alberica nostra. 89. a. D.
- Ῥοῖς* *μήκων* scemini generis, papaver erraticum est; male rhoean Plinius vocat, quasi masculinum esset. *prol.* 3. idem confundit cum
- Ῥοῖα*, quæ est malum Punicum. *prol.* 3. *ῥοῖα ἀγρία* est malum Punicum sylvestre ut *μήκων ἀγρία*. *ibid.*
- Ῥῆς ἐρυθρός* seu *φοινῖξ* an etiam dicatur de lolio murino, quod *φοινῖξ* quoque vocatur. 74. a. F. plura ejus genera sint, an unum duntaxat. *ibid.* ἡ *ῥῆς* de frutice, ὁ *ῥῆς* de semine. 75. a. A. rhus coriaria, frutex est; rhus obsonarius vel condimentarius, qui & absolute *ῥῆς*, est semen. *ibid.* B. & *ῥῆς ἐρυθρός*. C. rhus Syriacus idem an diversus à superioribus. D. rhus herba an Gallo- rum pigmentum, vel rhus Montispefulanus. 75. b. C. semen rhois alvum adstringit. *ibid.* E. *ῥῆς* an idem quod *ἐρυθρός*. G. rhus Syriacus non differt genere aut specie à communi, sed bonitate. 76. a. C. *ῥῆδιον* diminutivum idem quod *ῥῆς*. *ibid.* *ῥῆς σμακίον* quid & unde dicatur. *ibid.* C. D. Vide Sumac.
- Ῥύτι* Siculis & majoris Græciæ incolis dicta, quæ cæteris *πήγανον*, hinc & Romanorum ruta. *prol.* 2.
- Risagallum an ex generibus arsenici. 216. b. F.
- Romanorum pauci attigerunt medicinam, ut & rem herbariam. *prol.* 15. idque admodum negligenter, ut constat ex eorum antiquis Grammaticis. *ibid.* 16.
- Ros marinus est bacher mariem Arabum. 13. b. D. Græcis recentioribus *δενδρολίβανον*, Plinio arbor thuris; ejus usus olim vice thuris ad vaporandum. *ibid.*
- Rosa silvatica, saliunca. 25. a. C. rosa rubi non est vera rosa, sed flos rubi, ut rosa canina flos cisthi; itemque rosa Græca, lychnis. *ibid.* b. A. rosæ agrestis bacca manditur. *ibid.* C. unius olim floris nomen, sed ad alios deinde flores translatus. *ibid.* ut etiam à Turcis nomen gul. E. Veneri rosa dicata. F.
- Rubia herba Græcis *βοτάνη χρυσίζουσα*, & *θαψία* seu *θαψία*. 59. b. F. & *οιχομένιον*, Græcis recentioribus *χυμένη*, Romanis veteribus lutum & lutea herba. *ibid.* G.
- Ruta Romanorum unde dicta. Vide *Ῥύτι*, ruta agrestis an sit moly Homericum. 43. a. B. dicitur tamen moly à Cappadocibus & Galatis & quare. *ibid.* G. & b. E. ab eo moly tamen differt. F. & minus recte statuitur harmel Arabum. 43. b. G.
- 5.
- Saatar est thymbra, & seraf alfaatar, *οἶνον θυμβρίτης*. 43. b. A. vox unde orta. *ibid.*
- Saccharum *κάντιον* & *κάντειον* unde dictum. 108. a. F. saccharum tabarzed quid. *ibid.* Sulimenum, & unde appellatum. *ibid.* b. F. alfenid Arabum vel *πενιδία* Græcis infimo ævo vocata, an inter genera sacchari. 109. a. A. hodierni & veteris differentia. *ibid.* C. saccharum alhoffer vel alhusar Avisenæ quale. E. quibus differat à tabaxir seu saccharo antiquorum. F. quis frutex, ex quo saccharum alhoffer collectum. 109. b. B. duo genera sacchari alhoffer. 110. a. A. vulgo tigala in officinis vocatur. *ibid.* b. A. saccharum veterum non est idem genus, quod hodie in usu, & utriusque differentia. 255. a. A. sacchar mambu, quod antiquorum saccharum, vulgo ab Arabibus appellatur tabaxir. C. Vide Tabaxir. Græci veteres credebant esse mannæ genus & rorem cæli arundinum foliis illabentem. 256. b. D. virtutes ejus. *ibid.*
- Sadaf quid. 22. b. A. & 55. a. A.
- Sadar qualis arbor Arabibus. 1. b. C.
- Sadhegi folium. 126. a. C.
- Sahesafiram quid. 127. a. D.
- Sahid Arabum. 55. a. C.
- Said urbs quæ. 194. b. B.
- Σαῖτις* veterum. 194. b. C.
- Sal Ammoniacus. 190. b. C. origo. E. nominis ratio. 191. a. A. pellucidus est & candidus. *ibid.* E. Armoniacus vulgo appellatur corruptè pro Ammoniacus. 193. a. D. an & Armeniacus. *ibid.* b. A. hodie ignoratur. *ibid.* effoditur in Ammonia Africa Cyrenaica regione. *ibid.* à sale fossili & sale gemmæ non genere differt, sed specie & suâ quadam proprietate. *ibid.* B. color unus an varius. C. sal fossile. 190. b. E. Græcis recentioribus *ἀλας τζαπαρικόν*, & appellationis causa. F. maxime probatur candidum & pellucidum. 191. a. A.
- Sal Cappadocicum. 191. a. C. an idem cum Ammoniaco. D. palustre & marinum. *ibid.* sal gemmæ. *ibid.* b. E. sal chalaisticus. G. sal Indus. 192. b. F. sal Corafenus. 193. b. C. sal *ἐλαρωπικός* vel adurens. 192. a. F. sal naphthi Arabum. *ibid.* a. E.
- Saliunca de rosa sylvatica. 25. a. C.
- Salix & ejus etymon. 96. a. G. totum genus *ἑλίκη* Arcadibus, & *ἱτιά* cæteris Græcis, salix pumila vel humilis. *ibid.* D. arboris non sterile semen, sed fecundum. E. usurpatur & de humili & de arborecente. G. sic vocarunt & viticem, id est, Græcorum *ἄρνον*, & addito epitheto à patriâ sumto, Græcam salicem. 97. a. C. Plinio unum genus est in proceritatem assurgens magnam: reliqua inter humiles recenset. *ibid.* b. C. ab usu distincta, licet ex uno genere omnia. E. Græca salix non est vitex. 98. a. C. duo genera salicis minoris, Græca seu rubens, & Amerina seu candida. *ibid.* D. salix Franca Gallis quænam. *ibid.* b. B. utrum Amerina nomen generis, an certæ speciei. E. an sit vitex vel *ἄρνον* seu agnus castus. 99. a. A. salix viminalis non de una specie, sed de toto genere fruticoso; perticalis verò arbor, unde perticæ. G. nitelina, unde dicta. 99. b. C. flavi coloris est. D. Gallica. E. & humile & procerum genus Latini salicis nomine vocant. 100. a. E. humilis hodie Gallis hosi- rium. F. scuta ex salice. *ibid.* b. D.
- Σάμψα* est *ἡλίον* & nomen vici in Arabia: item
- Σάμψα* populi in Syria, &
- Σάμψα* urbs in Egypto. 10. a. E.
- Sampsuchus an idem quod amaracus; tum sampsuchinum unguentum an idem quod amaracinum. 10. a. A. unde dicatur. *ibid.* E.
- Sandarac gummi ex junipero. 161. b. D. nihil habet commune cum sandaracha metallica. F. & an alia sandaracha apium cibus. G.
- Sanguinus vel sanguineus frutex. 94. a. A.
- Sanguis draconis. 174. a. C.
- Sapa quæ. 83. b. C.
- Sapinus quæ arbor hodie Gallis, quæ verò veteribus Latinis. 81. a. E. an differentia inter sapinum & sappinum. *ibid.* b. D. & 83. b. A. etymon vocis.
- (e)
- ibid.* C. sappini veteribus propriè quæ arbores. *ibid.* E.
- Sapinea pars inferior abietis. 81. a. F.
- Saponaria an radix lanaria seu struthion? 60. b. C. *itis* plantis hoc nomen inditum, & unde. *ibid.*
- Sarcocolla gummi arboris perficæ. 175. a. F. Græcis recentioribus alia herba sic vocatur. *ibid.* tam gummi quam arbor ita dicta. G. istis est herba argemonia. *ibid.* b. F.
- Sassi cribri genus, & sassare quid. 69. b. F.
- Saxifraga & ejus etymon. 41. b. B. Gal- lis percepierre, Græcis *σαρξίφαγος*. *ibid.*
- Scabiosa Græcis *ῥωρικὴ πόα*. 79. b. G. Græcis recentioribus *καμπύσαι* vel *σκαμπύσαι*. 80. a. A. an *σοιβή*. 79. b. F.
- Scalatae purpuræ appellatio unde petita. 93. b. E.
- Scamone vel scamonea Ægyptiorum quali facie. 54. a. A. ab hac multum diversa scamonia veterum. B. scamonia succus dicitur *δακρύδιον* & *δάκρυ κάμων*. *ibid.* est species convolvuli & arboribus convolvitur. D. scamonia tenuis de quodam genere clematidis. *ibid.* Vide Jafine. forma florum. *ibid.* E. F. b. F. scamonium, id est, scamoniae succus varii coloris. 54. b. E. quomodo eliciatur. F. radix scamoniae. 55. a. B. scamonium quale optimum, quale pejoris notæ. *ibid.* b. A. facultas alvum ciendi. B. scamonia de succo tithymalli & characiæ. D.
- Σκαμπύσαι* & *καμπύσαι*, corruptæ voces ex scabiosa. 80. a. A.
- Scandix non est Ægypti proprium olus. 16. a. B. sed sylvestre ex villiori genere. *ibid.* C. hodie vocatur *βελανός* & quare. 15. b. F. non est tragopon. *ibid.* G.
- Schekel Hebræorum quid. 187. b. G.
- Σχίνον* de lentisco & de squilla apud Atticos; item Pericles quare *χρυσόκλα-* λον. 8. a. C. de scilla eduli dicitur; tum *χύνον* *Ἐπιμενίδειον* quis. *ibid.* D. *χύνον* ter florere in anno & trina sationis tempora indicare proditur, quod de lentisco an potius de scilla sit intelligendum. 8. a. G.
- Σχοίνον* *ἀνθόν* in officinis hodie vocatur squinanthum. 121. a. A. quid sit. *ibid.* non de flore, sed de herba ipsa dicebatur & quare. G.
- Scilla vulgaris, etiam Hispanica, diversa à scilla antiquorum. 44. a. G. scillæ veteris folium asperum & urentis mordacitatis. 45. a. C. & lentum minimè, sed *ευδαίρετον*. D. latissimum quoque, & majus latiusque folio pancratii. E. scilla cæsus non minorem uredinem senties bar, quam si urtica verberatus esset. *ibid.* b. B. tunicæ etiam multiplices radicis æque mordaces. *ibid.* ter floret in anno; nec est, qui veram cognoscit. D. sed & in Græcia nascitur. 15. b. G.
- Scincus, barbarè stincus, quid. 77. a. F.
- Scitaregi Arabibus quid. 17. a. C.
- Σκόλυμος* & *κίναρος* carduus quomodo differant. 77. b. B.
- Σκώληξ*, genus æruginis, Græcis *σκώληξ* *ἰς*, non verò *σκώληξ* *ἰός*, vermiculus æruginis. 227. a. A. duo hujus genera. B. *σκώληξ* *ἰσχυρὸς*. C.
- Scolopendria nostra an *σκολοπενδριον* Græcorum. 49. a. E. hoc unde dictum. *ibid.* Illa quoque lingua cervina vocatur & quare. *ibid.* b. E.
- Scoræ regis herba, *βάνιον*, *σιδηρίτις*. 35. a. C. causa nominis. *ibid.* b. B.
- Σιδηρίτις* quale genus heliotropii dicatur & quare. 20. a. D. & E.
- Scortum quid propriè. 76. b. D.
- Scotanus vel scotinus unde dicatur, & an scotinus

cotinus Latinorum. 94. a. C.
 Scutula, scutella, scutularius textus, scutularia vestes. 54. b. G.
 Σκυτάλιας cucumis. 3.
 Scythica herba non differt à glycyrrhiza. prol. 2.
 Secacul seu iringium. 77. a. E.
 Secale, sigillum dicitur. 68. b. E.
 Secancur quid. 77. a. F.
 Secundarius panis. 73. a. F. & b. D. sequens vel secundus. 74. b. B.
 Sedum majus à Gallis dictum Jovis barba. 18. b. G. & ambrosia. 80. b. C.
 Selenites lapis an talk. 219. b. E. an idem lapis κήμαρις & κήμαρις. F. Dioscorides ἀφροσύλλον vocat. G. causa nominis. 220. a. A. selenites alius. C.
 Sem & Sciam quæ regio. 76. a. E.
 Semen Campanum an far Campaniæ. 70. b. D.
 Semidalis an filigo. 69. a. E. Latine simila vel similago. b. C. σμιδαλίτης panis. *ibid.* est farina subtilissima, non frumenti genus. 69. a. E. & b. C. ei sua puritas & subtilitas constat non tantum molæ discrimine, sed & cribri. 70. a. C. flos ejus filigo. D. crassior semidalis vel similago χοιρίτης & χοιρίτης appellata. 71. b. F. & 73. b. B.
 Sempervivum majus ab Italis dictum Jovis oculi. 18. b. F. ornatur cognominibus chrysocomes & elichrysi propriis. 19. a. A.
 Σημύδα Theophrasti qualis arbor. 94. a. A. an sit betulla. *ibid.*
 Serrata vel ferratula veterum an eadem cum vertonica. 47. a. A. an Britannica herba. C. non est eadem cum trixagine. *ibid.* b. B.
 Σής quid sit & σήπινα ἰμάτια. 166. a. E.
 Sefamoïdes nascebatur in Anticyra Phocica, eoque elleborum Oeteum album purgationibus celebratum temperabatur. 57. b. C. illud Dioscoridis & elleborum nigrum Theophrasti an idem. 58. a. C. ita appellabatur ab Anticyrensis elleborum nigrum, à semine sefamo simili. *ibid.* D.
 Sefeli antiquorum an filer infimæ Latinitatis. 83. a. G. antiquis fili vel file, Græcis σίλι. 84. b. A.
 Serim vel sittim ligna 166. a. G. sittah arbor. *ibid.* b. B.
 Σήτινα δένδρεα quæ. 165. b. G.
 Σικύα. 40. b. D. etiam πέπων vocatur. E. an sit κηλοκύνθη. 39. a. G. σικύα Ἰνδική. *ibid.* σικύα medicinales, seu ventosæ, & σικύα κήφα. *ibid.* b. A.
 Σίκυα antiquorum Græcorum est noster cucumis vulgaris, recentioribus vocatur ἀγγέλιον. 37. a. C. differunt σίκυα & ἀγγέλιον seu anguria proprie ita dicta. 39. b. F. G. σικυοπέπων, σίκυα πέπων & absolutè πέπων & σίκυα σπερματίας quis & unde dictus. 38. a. A. σίκυα nomen generale trium generum, peporum, melopeponum & cucumerum. 40. b. A. & proprium certi generis, cucumerum sc. *ibid.* B. usurpatur & de pepone σπερματίας. *ibid.* σίκυα ἑνυχυλ & κηλοκύνθη. F. Vide Cucumis.
 Σικυάνη Hippocratis est κηλοκύνθη, vel ἀγγέλιον κηλοκύνθη aliorum. prol. 1.
 Sideritis herba, cujus nomen pluribus generibus datum. 10. b. C. de parietaria seu parthenio. *ibid.* sideritis Heraclea. 11. a. A.
 Sigillum, secale. 68. b. D.
 Siler quid recentioribus, & quid priscis Latinis. 83. a. G. unde vox derivata. 84. b. A.
 Siligo tertium genus frumenti Plinio, di-

versa à farre & tritico. 69. a. D. an sit ἄλυστα vel σμιδαλίς. E. Græcis σιλίγνις & σιλίγνιον. E. F. filigineus panis, filigineus Priapus. *ibid.* F. non est genus tritici, sed flos similaginis, & filigineus panis candidior semidalite. 70. a. D. filigo pro similagine. *ibid.* b. B. filigo in farre Campano, quæ similago in tritico, & hinc filigo de ipso farre. D. & 73. b. G. prælatà similagini 72. b. F. & duplum illius precium ad hanc. *ibid.* G. filigo castrata & gregalis. 73. a. B. filigo pro flore farinæ vel polline. 74. a. D. & pro similagine zeæ. *ibid.* pro ipso filigineo grano, id est, zeâ. E.
 Siliqua Græcis κεράτιον, Arabibus charub vel charnub. 112. b. G. Nabathæa & Syriaca. 113. a. A. Græca. *ib.* B. filiqua aljembut quæ. C. sylvestris, cibus porcorum; mitis & dulcis, hominum; tum utriusque nomina Arabica & descriptio. G. & c. an alba acaciæ spina eadem cum sylvestri filiqua. 113. b. C.
 Siliquastrum Plinii an zingiber caninum Avicennæ, vel hydropiper, & unde dictum. 159. a. D. Græcè καψικόν vocatur & ratio. *ibid.* F. & b. C.
 Silphium. Vide Laser.
 Simila & similago. Vide Σεμίδαλις.
 Simplicitas quæ vocata. prol. 15. infimæ ætatis vox. *ibid.* Græcis ἀπλὰ φάρμακα *ibid.* & 16.
 Sinda, à qua Σινδικὸς κόλπος, statuitur extra Indiam. 156. a. B.
 Sinf insula Indiæ, unde ἀγώλοχον Σίνφι. 7. a. D.
 Singultus, qui sine febre accidunt, conspecto alyffo frutice sedantur, tradente Dioscoride. prol. 8.
 Σίον, Arabice sin, vel kare alhain, Græcis quoque ὑδροσέλιον & quare. 17. b. C. item crescio. *ibid.* D. diversum ab altero fio, quod καρδαμίνη five σισύμβριον ἑνδρον, & berla ex iberula vel berula. *ibid.*
 Σίτρο Græcis appellatio generalis omnium triticeorum, ut Latinis frumentum. 68. b. E.
 Smaragdi Bactrianæ ubi & quando colligantur. prol. 23.
 Σμύρνα τραγλίτης, Βοιωτική, & σμυρνοβότανον. 15. a. B. C. D.
 Smyrnium duplex herba, alterum verum, πετροσέλιον Cilicium saxi & sicco gaudens, & olus atrum Romanum in repastinato & humido serendum. 14. a. F. G. Dioscoridi ἱπποσέλιον. 15. a. A. sed primum Theophrasto ἱπποσέλιον vocatur, ex eoque optima colligebatur myrrha; unde σμυρνοβότανον dicitur Græcis recentioribus. *ibid.* a. B. Arabibus verò μυρ, & Latinis Græcisque myrrha; item Βοιωτικὴ σμύρνα, & Achaïca myrrha. *ibid.* C. & D. smyrnium alterum seu olus atrum, dictum à myrrhæ odore; Arabibus est apium agreste, Græcis ἀπιον σέλιον & ἀγρίολον. 15. b. C. cur δένδρον appelletur à Dioscoride. *ibid.* A.
 Soham Hebræorum. 191. b. D.
 Solanum, barbarè solatrum. 65. a. A. Vide Strychnon. pomiferum. *ibid.* b. B. majus. 67. b. B.
 Soldanella. 179. a. E.
 Solsequium vel solsequia; respondet heliotropio Græcorum, atque à Franco-celtis ita vocatur caltha Latinarum, quæ ab illo heliotropio diversa. 20. a. C.
 Σεμάκιον & σεμακία. Vide Sumac.
 Species, εἶδος, absolutè quid. prol. 15.
 Spelta, σπέλτον an zeæ. 68. a. C. spelta & secale differunt. *ibid.* b. C.

Σφακὸς & σφάγγον est salvia, non φακός, nec bryon odoratum. 41. a. D. nec σπλάχνον. *ibid.* b. F.
 Σφεδανὸν κάρηνον secundi echii. 52. b. F.
 Spica in qua nardo. 129. a. G. spica absolute de nardo Indica. 130. a. A. hodie de pseudonardo usurpatur. *ibid.* Arabibus alsumbel. *ibid.* B. spica spicarum iisdem, & spica althib quæ. *ibid.* b. B. sembul alhafafir, spica avium vel passerum quæ. *ibid.* F.
 Σπιθαμῆς in longitudine assignanda non sibi constat Plinius. prol. 21.
 Spina Ægyptia est ἀκανία, posteriorum. 2. a. D. Vide Acanthus.
 Σπλάχνον est bryon odoratum. 41. b. E.
 Splenium acorum. 36. b. C.
 Σπόδος, ejusque historia, ac differentia à cadmia, pompholyge, spodio. 235. a. D. & c.
 Squinanthum cur vocetur in officinis juncus odoratus. 121. a. A. fæni potius aut graminis instar habet quam junci. 122. b. D. flos ejus. 124. a. F. descriptio brevis, & an idem cum junco odorato veterum. 124. b. A.
 Stagnum & plumbum significantia vocabula sepe confunduntur à Græcis Latinisque. 234. b. G.
 Σταθμὴ de linea fabrorum. 95. a. D.
 τὰ στεφανωματικά, floralia, pertinent ad τῶν κηπερικῶν tractationem. prol. 14.
 Στοιβή quid proprie. 78. a. F. cur spina φέως ita vocatur. *ibid.* στοιβή hodierna Cretica an στοιβή veterum, & hippophaës vel hippopheos. *ibid.* b. E. στοιβή φέως eadem fermè vel ex eodem genere cum hippopheo spina, quæ & ipsa στοιβή dicta. 79. a. E. cur φέως & στοιβή appelletur. *ibid.*
 Struthion seu herba lanaria an condifi Arabum. 60. a. G. & c. an potius eorumdem hartamitha. *ibid.* b. B.
 Styra triplici appellatione & differentia hodie in officinis, & totidem apud Græcos. 149. a. A. liquidus an veterum stacte. C. καλαμίτης quis & unde dictus. *ibid.* b. B. σύραξ χυματίας Græcorum quis. E. gutta styracis. 150. a. B. σελὸς σύραξ. *ibid.* Arabes non noverunt, quid esset styrax calamites. C. astarac de quo storace intelligendum apud Avicennam. E. storax non raro pro liquido vel oleo storacino. *ibid.* b. A. ficcus cur lebni & lebni Arabibus. *ibid.* miha Avicennæ an antiquorum storax. b. B. arbor Arabibus vocatur segiar mariem, id est, arbor maritima. F. σελὸς σύραξ Arabibus innotuit. 151. a. E. styrax Arabum quid, ut & styrax eorum ficcus. *ibid.* b. E. verus styrax. F. arbor storacis Græcis recentioribus δένδρολιβανόν. 152. a. B.
 Στεφανωματικὴ ὄλη in duo genera dividitur, quæ flore coronat & quæ foliis: atque illorum iterum quædam flore odorato sunt, quædam non item. 14. a. D. alia non flore tantum, sed & foliis ac totâ stirpe odoratâ in coronas admittuntur. *ibid.*
 Stœchas qualis, & stœchas citrina vulgò. 20. a. B. σιχάδος etiam ὀγαλάγκας. *ibid.* b. B.
 Strychnorum ὁμωνυμία. 65. a. A. & c. σρύχνον Latinis solanum, barbaris solatrum, & genera ejus synonyma. *ibid.* hortense & sativum est homonymum. B. τρύχνον & σρύχνον an differant. C. Græcis recentioribus est μελιτράκιον.

ζάνιον, D. an rectè. b. B. edule & hortense Arabibus uva vulpis vel uva vulpina, Græcis λευκοσάφυλον, etiam morella. *ibid.* C. D. an Ægyptiorum peculiaris herba. F. strychnum haliacacabum seu vesicale in coronamentis. 66. a. B. C. an noceat. *ib.* cur in coronis adhibeatur. F. an flos hederæ similitudine. G. vel etiam folium. *ibid.* b. A. folliculi ejus, in quibus acini, φύσις. *ibid.* unde φυσικαίς dicta, & vesicaria, & κύστιον. *ibid.* saporiferum est haliacacabum dictum, & cacalia. C. ejus folium. E. strychnus hortensis cur strumus & cucubalum dicatur. 67. a. C. haliacacabi etymon. D. ejus acini χαμαικέρασα. *ibid.* b. A. etiam genus strychni Italica bella donna, Græcis καλὴς κύρας ἄνθος, & quale illud. *ibid.* haliacacabum Arabibus dicitur kekengi. C. & manicum dorycnion. *ibid.*

Succid quid sit. 2. a. B.

Succida lana, ζέριον οὐσπηρόν. *prol.* 17.

Succinum vulgò Italis & Gallis dicitur ambra. 160. a. A. Arabibus est karabe. B. ἀρπαξ est Græcis & quare. D. an ex fontibus in ipso mari bituminis modo scaturiat. 161. a. E. an lachryma vel gummi populi, ut creditum videtur Arabibus. F. unde dictum hambrum. *ibid.* b. B. Græci veteres ἡλεοκλῆρον vocant, recentiores βερενίκην. *ibid.* C.

Sumac quid & etymon vocis. 76. a. B. duo ejus genera Avisenæ. *ibid.* E.

Summare & summari de coriis, quæ perficiuntur. 76. a. C. D.

Superstitio in legendis herbis. *prol.* 11.

Susan, σεσαν & σεσον quid. 22. b. D. susanbarri. *ibid.*

Susa metropolis Persica unde dicta. 23. a. C. Σάσιον μύρον. *ibid.*

Συγκομισὶς vel συγκομιστικὸς ἄρτος quis. 69. b. B. συγκομιδὴ, συγκομιστήρια. *ibid.*

Symphytum petraeum est halus vel alum. *prol.* 2. Vide Halus. Dioscoridis an hyssopum officinarum. 18. a. F. cacumina habet thymi capitati. *ibid.* σύμ-φυται herbæ unde dicantur. 48. a. C. symphytum petraeum cur ὀσεόκαλλον. *ibid.* b. B.

Σύνδεστρον χωρίον quæ. *prol.* 23.

Συνώνυμων triplex differentia. *prol.* 2.

συνώνυμα etiam à grammaticis πλυνύματα vocantur, quod pluribus loquelis unares significetur. *ibid.*

Syricum quid. 91. a. C. Syrica zizypha. *ibid.* D. & b. C. ab Avisenâ distinguuntur in majora & minora, & Arabice hanab vocantur. *ibid.* b. D. Vide Tubures.

T.

TAbaxir ab Arabibus. &c. vocatur sacchar mambu Indorum, quod est antiquorum saccharum. 255. a. C. Avisenæ aliud notat, nempe cinerem radicem alcanna exustarum vel radices alcanna exustas. D. varia opinio inter veteres de modo, quo gigneretur. F. quare salem Indicum multi vocent. *ibid.* b. A. an radices cremari possint. B. verosimilius ex nodis arundinis exustis cinerem illum existere. C. arundo alcanna. G. arundo mambu in qua tabaxir gignitur. 256. a. B. est μέλι καλᾶμινον Græcorum, postiores vero σπῆδιον vocant. F. facultates & effectus tabaxir & vetusti sacchari iidem. *ibid.* b. C.

Talk à Græcis chymicis maximis laudibus ob miro effectus commendatur. 219. a. E. ex qua lingua vox petita. *ibid.* Ara-

bibus est terra Samia, quæ & terra stel-læ vulgò. *ibid.* aliis in insula Cypro reperitur. F. an rectè Græci de aphro-seleno vel selenite lapide interpretentur. 219. b. E. talk & cali cur à Græcis jungantur. 220. b. C.

Tamissi, cribri genus. 69. b. F.

Tartuffi & tartuffole Italorum. 207. a. E.

Tegname Italorum. 182. b. B.

Τηλιά. 70. a. C.

Tembul folium seu malabathrum. 126. a. C.

Τέμπη dicta τὰ σύνδεστρον χωρία. *prol.* 23.

Τέραινα qualia legumina. *prol.* 24. teramnos & ateramnos herbæ creditæ Plinio. *ibid.*

Terebinthus Indica Theophrasti an arbor pistaciorum. 71. b. F. Petris, Arabibus, Hebræis & Græcis quo nomine appellatur. 172. a. B. divisio apud Arabes & Theophrastum. F. fructus & grana quo colore. *ibid.* G.

Terebinthina resina hodie vocatur, quæ non ex terebintho, sed ex larice. 171. a. E.

Testes idonei & locupletes qui. *prol.* 7. testes pensiles in animalibus. *ibid.* 9. & 10. opponuntur προστύπεις. *ibid.*

Τετραγύρον. vide Ἀγγύρια.

Τεώχης urbs Ægypti. 121. b. F.

Θάψα & θαψία inter venena, sed alia θάψος, à qua color θάψινος. 59. a. E. tria sunt θάψα vel θαψίας nomine intellecta veteribus, lycium, Scythica radix, & thapsia; quibus quartum accedit herba rubia dicta, Græcis βεράνη χερσίσσα. *ibid.* b. F. & διχομένιον. G. & χυμένη Græcis recentioribus, Romanis lutum & herba lutea. *ibid.* herba robia Æginetæ, Romanis hodie herba rossa, aliis corniola. 6. a. A. est flos tinctorius Germanorum. D. & tinctoria genista Plinio. E. ignota thapsia Arabibus, quibus est tafasie. 61. a. A. thapsia quale venenum. 63. a. E. aliis à superioribus thapsus barbatus officinarum seu φλόμος Græcorum & verbas-cum Latinorum. 61. a. B. cur thapsus dicatur. D. an sit genus verbasci seu phlomi coronarii. E.

Themiso medicus descripsit, non invenit plantaginem. *prol.* 5.

Θρυαλλίς flos coronarius & species phlomi. 61. b. B.

Thuris arbor quæ Plinio. 13. b. D. thus ærei coloris, id est, flavi dicitur χαλκολίβανος; candidum, ἀργυρολίβανος. 229. b. D.

Θύα arbor citrus dicta. 84. a. B. τὴ θύνα, citrea, opera quæ ex ea fiunt. *ibid.* C.

Thymbra Arabibus saatar. 43. a. A.

Θύρσος est baculus Bacchicus ejusque descriptio. 3. a. A. θύρσι quare κωνοφόροι. *ibid.* θύρσος Grammatici interpretantur κώνες. *ibid.* b. C. thyrsi non modo capitati erant, sed & hederæ vestiti. F. qui futiles thyrsi. 4. a. C. thyrsi sunt cum mucrone hederæ obtecto, diversi à κωνοφόροις, dicti λογχωτοὶ θύρσι & θυρσολογχοι. *ibid.* F. θύρσος & νάρθηξ sæpè confunduntur. 5. a. B. θύρσος sæpè simplex baculus. *ibid.* C.

Θυρσειδὴς κεφαλὴ, vel κεφάλιον θυρσειδὴς quale in thyrso Bacchantium baculo. 3. a. D. quale sit in carduis. *ibid.* b. C. nullum tale in acantho topiaria seu tiranca ursina. D. est in alismate, thymo Græco, & cirso. E.

Tibuli sunt pinus sylvestres seu pinastri. 83. b. E.

Tilia an convertat folia & quo modo, quoque tempore. 21. a. A. amad solem ea circumagat. 20. b. F.

Tiniaria herba. Vide Πόλιον.

(e 2)

Tithymallum unde dictum. 21. b. C. tithymallum helioscopium. *ibid.* B.

Tragacantha spina dicta etiam κάκλι. 7. a. F. gummi ejus. G. differt à κάκλι eduli. b. C.

Tragos. 70. b. E. 71. a. E. quomodo fieret. b. D. granum tusum est simile alicæ seu χόνδρω, sed minus bonum. E. fiebat ex tritico. 72. b. C.

Trajanus quare dictus herba parietaria vel parietina. 10. b. C.

Τὸ τριχῶδες in balsami arbore quid notet. *prol.* 24. τριχόφυλλον folium piceæ nihil simile habens cum balsamo. *ibid.*

Tripolium. Vide Πόλιον.

Triticum, certa species frumenti, Græcis πυρός. 68. b. E.

Trixago vel chamædryas herba an sit ferrata vel ferratula. 47. b. B.

Tubera, terfez Mauritanis, ubi nascantur. 201. b. D. an eadem cum nostris. *ibid.* an eadem cum Cyrenæico misy. F. tubera Græcis ὕδνα. G. Theophrasti. 202. a. A. Dioscoridis. B. arenosa alba Avisenæ. E. arenosa Plinii. *ibid.* b. D. differentia communium & Africanorum. b. F. Arabibus keima dicitur de utroque genere. *ibid.* an & fungi tubera. 203. a. A. differentia inter fungos & tubera. b. D.

Tuburum an duo genera. 91. a. B. syrici tubures, id est, rutili, cur zizyphorum nomine appellati. *ibid.* b. B. C. arbor seu zizyphus rutila est lotos Loto-phagica. D. & F. ex Africa Romam inuenta, & in quoque apirinum genus. D.

Tunicæ quæ id frumento. 72. b. D.

Turbith aliud aliis statuitur. 193. a. E. non differunt turbith & terbedh vel ter-bath. G. Græcis recentioribus τερπέτ vel τερπέθ. *ibid.* b. E. tres sunt plantæ hoc nomine donatæ, à vero Indico turbith diversæ. *ibid.* Avisenæ an germanum. *ibid.* non est gummi. G. nec naturâ suâ gummosum. 194. a. A. Græcorum τερπέτ quid. *ibid.* B. notæ optimi ac pessimi. C. perniciosum turbeth inter venena. *ibid.* b. F.

Tullilago etiam ἀρκιον vel ἀρκλιον dicta. 35. a. F. item Farfanum & Farfarum, & unde. *ibid.* G.

Tutia nomen Arabicum, non cadmiam propriè, sed Græcorum πμφόλυα notans 233. b. E. Græcis recentioribus modo est τερτία, modo θαδία. F. quomodo fiat ex cadmia. G. dicta καμία λεπή & καδμία βοτρυττι. *ibid.* alia ex materia aeris & conflatura an distet à cadmia facticia. 234. a. A. origo ejus. *ibid.* & G. non solum ex ære sed etiam ex plumbo nigro & albo fit. 233. b. B. officinarum nihil minus quam pompholyx. 236. a. C. tutia metallica. D. Indica vel Carmanica an pompholyx Græcorum. F. Alexandrina. *ibid.* b. C. tutia recentioribus Græcis pro ipsa cadmia. 237. a. E. discrimen inter cadmiam facticiam & tutiam Arabum. *ibid.* b. E.

V.

VAccinium idem quod hyacinthus, à qua voce etiam derivatur. *prol.* 2. Arabibus avachsum cur simile cochleæ Avisenæ. 22. b. B. vaccinium nigrum. *ibid.*

Vapor pro suffitu, & vaporare pro suffire. 13. b. C.

Verbasum, unde corruptum thapsus barbatus vel barbasus officinarum. 61. a. B. cur νέκισα vel νεκία dicatur. b. C. Vide φλόμος & Θάψα.

Verbena quæ Latinis. 35. b. D. & verbenaca. E.

Ventosa medicinales. 39. b. A.

Ver-

Vermiculus cocci. 93. b. A. vermiculatum est cocco tinctum. C. vermis
 Græcè σκώληξ & σκωλήκιον. D. Arabicum chermes, unde color kermesinus, ex vermis corruptum, poniturque vermis pro cocco vel grano ipso. *ib.*
 Vernix barbara vox, corrupta ex βερνίκη, quid significet. 161. b. C.
 Verrucaria an elleborus, quæ etiam verrucas tollit. 59. b. D.
 Vesicaria de haliaccabo strychno. 66. b. A.
 Vettonica, quæ & bettonica, non parvæ ambiguitatis nomen unde dictum. 46. a. G. Dioscoridi est κέστρον & ψυχότροφον, Latinis ros marianus. *ibid.*
 b. G. item ferratula, Græcis πριονίτις. 47. a. A. folia ejus. *ibid.* an sit Britannica herba. C. bettonica & ferrata sic proprie dicta quibus notis differant. E. vettonica Æginetæ. *ibid.* b. C. illa Dioscoridis Arabibus est castarum. D.
 Vimen textum. 99. a. C. vimineum & viminale. *ibid.* F.
 Vina facco castrata. 73. a. D. vinum operarium. 74. b. D.
 Viola coronat floretantum, sed odorato. 14. a. D. viola & ἰον nomina δμῶνυμα. 27. a. B. est duplex, lutea & purpurea seu nigra quæ & Martia. *ibid.* pallor violatinctus. Vide Pallor. duo genera γενικώτατα violarum Græcis, λευκῆιον, cuius iterum tres species. 27. b. B. & μελάνιον, quod & absolute ἰον. *ibid.* C. violarum divisio in fativas & sponte nascentes. F. violæ purpureæ diversi generis. 27. b. C. D. luteæ caulem & frondem habent & in altum attolluntur; purpureæ humi repunt. 28. a. C. D. Vide Μελάνιον. Latini τὰ ἰα & τὰ λευκῆια cæteraque species eodem nomine comprehendunt, & omnes violas vocant. *ibid.* a. G. & b. A. pallidæ & pallentes violæ quæ. 27. a. E. & b. B. viola Latinis absolute de viola fativa lutea. 28. b. G.
 Virga pastoris mascula & fæmina Arabum de polygono duplice Dioscoridis. 49. b. C. alia hodie virga pastoris. *ibid.*
 Viride jus. Vide Jus viride.
 Viride oleum. Vide Oleum.
 Viscum, quod in quibusdam regionibus circa radices fundit ixias seu chamæleon albus Dioscoridis, pro mastiche mulieres usurpabant, ad oris suaveolentiam commendandam. *prol.* 2. Vide Ἰξίας & ἰξία.
 Ulmus an folia ad solem circumagat. 20. b. F. an potius ea tantum convertat, & quando ac quomodo. 21. a. A.
 Unedo, cujus arboris fructus. 6. a. F.
 Unguentum cenanthinum. Vide Oenanthe. unguenta varia. 31. A.
 Upulus vel opulus pro lupulo. 80. a. F.
 Urceolaris herba & urceolaria. Vide Parthenium.

Ufnes appellatur hyssopus & qualis herba. 19. a. D. & 178. a. F. ex ea combusta fit kali. 179. b. C. ufne verò est bryon aromaticum. *ibid.* E.
 Utriculi zeæ. 72. b. B. D.
 Uva pubescens, uvæ pubertas, uvæ lanugo. 32. a. D. uvæ quando dicantur coqui. *ibid.* b. B. uva lupina, uva vulpis. 65. b. D.

X. & Ξ.

Ξανθός color & ξανθός. 202. a. E.
 Ξίφος vox homonyma, quibus tribuatur. *prol.* 17. ξίφος & ξιφίον, φασγάνιον, μαχαίριον vocatur gladiolus. 22. a. D. Vide Gladiolus.
 Xir Arabibus, Persicâ tamen voce, est succus concretus, ex Græco ξηρός. 44. b. E. xirgiau, vel giauxir est ὀππίαναξ, & xircaft genus mannæ. *ibid.* & medicamentum omne, quod in pulverem redigi potest, imo & pulverem; lac etiam arborum concretum, & gummi genera aridiora notat. 255. a. F.
 Xucaha vel xucachi quæ planta. 106. a. G.
 Ξυλάχιον. Vide Agallochum.
 Ξυλάλα & Ξυλαλή an agallochum. 116. a. E.
 Xylocasia quæ. 140. a. B.

Y.

Υλτε ram per se efferebant Æoles *prol.* 2. περί Τλης titulus est, qui comprehendit omnem materiam medicam. *prol.* 11.
 Υδνον. 201. b. G. υδνόφυλλον. 202. b. A.
 Υδροπέπερι Dioscoridis an zingiber caninum Avisenæ. 159. a. B. est alterum ex duobus persicariæ generibus. *ibid.* b. F.
 Υμνές in tritico. 72. b. C. & σίτος υμνάδης. *ibid.*
 Υπνύνειν κυπάρισσον, resipere cupresum. 18. b. E.

Z.

Zambac de lilio, sed incerti significatus. 23. b. A. non est sambucus sed sambacus. B. sambacium oleum. C.
 Ζαρνὰχ vel ζαρναχά Syrorum linguâ pigmentum Armenium vocatur, teste Aëtio. 216. a. E.
 Zanich Arabibus arsenicum est, tum etiam sandaracha. 216. a. F.
 Ζέα inter synonyma libanotidis. 68. a. A. etiam dicitur de tritici genere, ac tum homonymum est & vagatur circa plures tritici species. *ibid.* C. an sit σπῆλτον,

vulgò spelta. *ibid.* ζεία Theophrasti an eadem atque illa Mnesitheï apud Athenæum. D. panis ater & mali-odori, an candidus ex zeæ, quæ spelta est. F. an sit ὀλυρα. *ibid.* b. A. differentia inter zeam Mnesitheï & Dioscoridis. b. C. an far Romanorum. 69. a. A. quibus locis nascatur. C. an arinca Galliæ. 70. b. E. ex zeæ fit alica præcipue. 72. b. B. zeæ utriculi, ἔλυτρα. *ibid.* filigo in zeæ id ipsum, quod similago in tritico, & lautior panis ex zeæ quam ex tritico. *ibid.* F.

Ζεδόαρ ex Arabico geduar. 64. a. F. zedoaria & zerumbet an idem. 212. a. D. quibusdam Arabibus vocatur ciperum Indicum. E. vulgaris est Garcie zerumbet, & Persarum zeruba. 214. a. A. zedoar, quod diversum à zerumbet, apud Sinas tantum nascitur. C. communis est radix; Sinenfis non constat, quid fuerit. 215. b. C. an anacardium. D.

Zerumbet & zedoaria an eadem res. 212. a. E. zerumbet Avisenæ. b. F. Græcis recentioribus scribitur ζερμυβεδ. b. D. radix ejus. *ibid.* solum natale. E. zerumbet Serapionis. 216. b. B.

Zingiberis species apud Avisenam, quæ zingibil caninum; sub quo nomine describit ὑδροπέπερι Dioscoridis. 158. a. E. causa nominis. 159. a. A. an sibi convenient zingiber caninum, & ὑδροπέπερι. *ibid.* B. an queat esse persicaria. C. an filiquastrum Plinii, & καψικόν Actuarii. D. ex duobus persicariæ generibus alterum zingiber caninum, alterum Dioscoridis ὑδροπέπερι. 159. b. F.

Ziz & hab aliz. 201. a. A.

Zizyphus arbor non eadem nunc quæ olim. 91. a. E. nostra foliis non est similis cipro five ligustro, ut illa veterum. b. F. quam & Matthiolus sub nomine oleæ Bohemicæ proposuit. a. A. in Syria nascitur, & scisefun quoque vocatur. *ibid.* folia ejus oleæ similia. 90. b. G. & 91. a. B. zizypha σύρικα quæ. 91. a. C. non alia quam alba zizyphus in Syria & Asia. E. fructus ejus ζιζύφια, similis rutilis zizyphis excepto colore. *ibid.* Cappadocia zizypha. *ibid.* sunt & altera rutila, quæ hodie jububæ. F. Asiæ zizyphus seu vera etiam ζιζυφία hodiernis Græcis. 91. b. A. tubures syrici, id est, rutili etiam zizypha dicta. B. vera zizyphus fuit Cappadocia, sive Syriana vel Asiana alba. *ibid.* Africana fructu illi similis, colore dissimilis, aliis zizyphus, aliis tubur appellata. C. & zizypha Africana seu Libyca vel Latiorum tubures, sunt σύρικα Galeni. *ibid.* rutila posterior est lotos Lotophagica Theophrasti. F. vera alia hodie nomina habet. 92. a. A.

F I N I S.

U L T R A J E C T I,

Apud ERNESTUM VOSKUYL.

MDCLXXXIX.

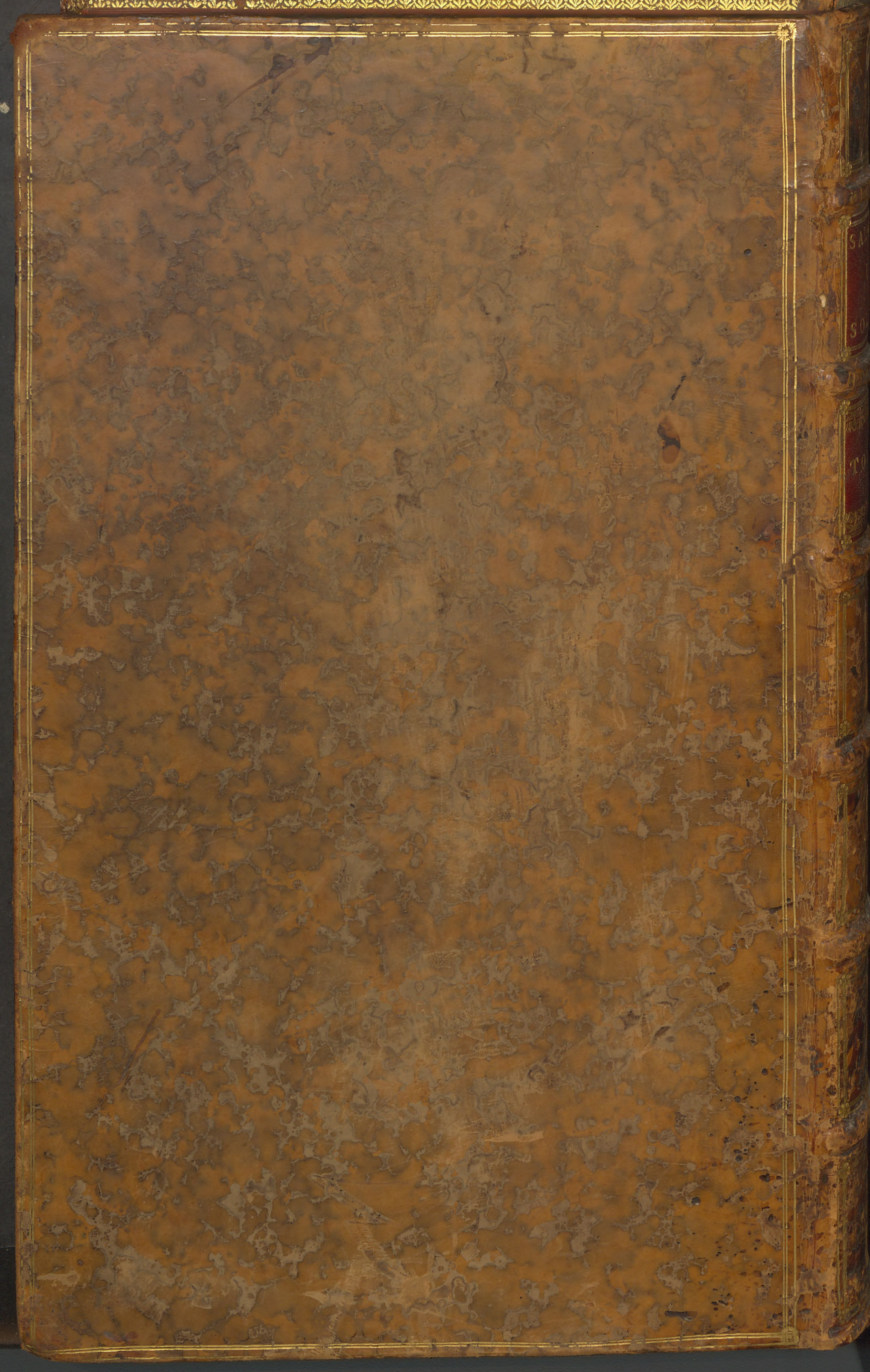

212

SALMASIUS
IN
SOLINUM

TOM. II.

100

+ colorchecker classic

+
calibrite

mm